

Leontius <Byzantinus>

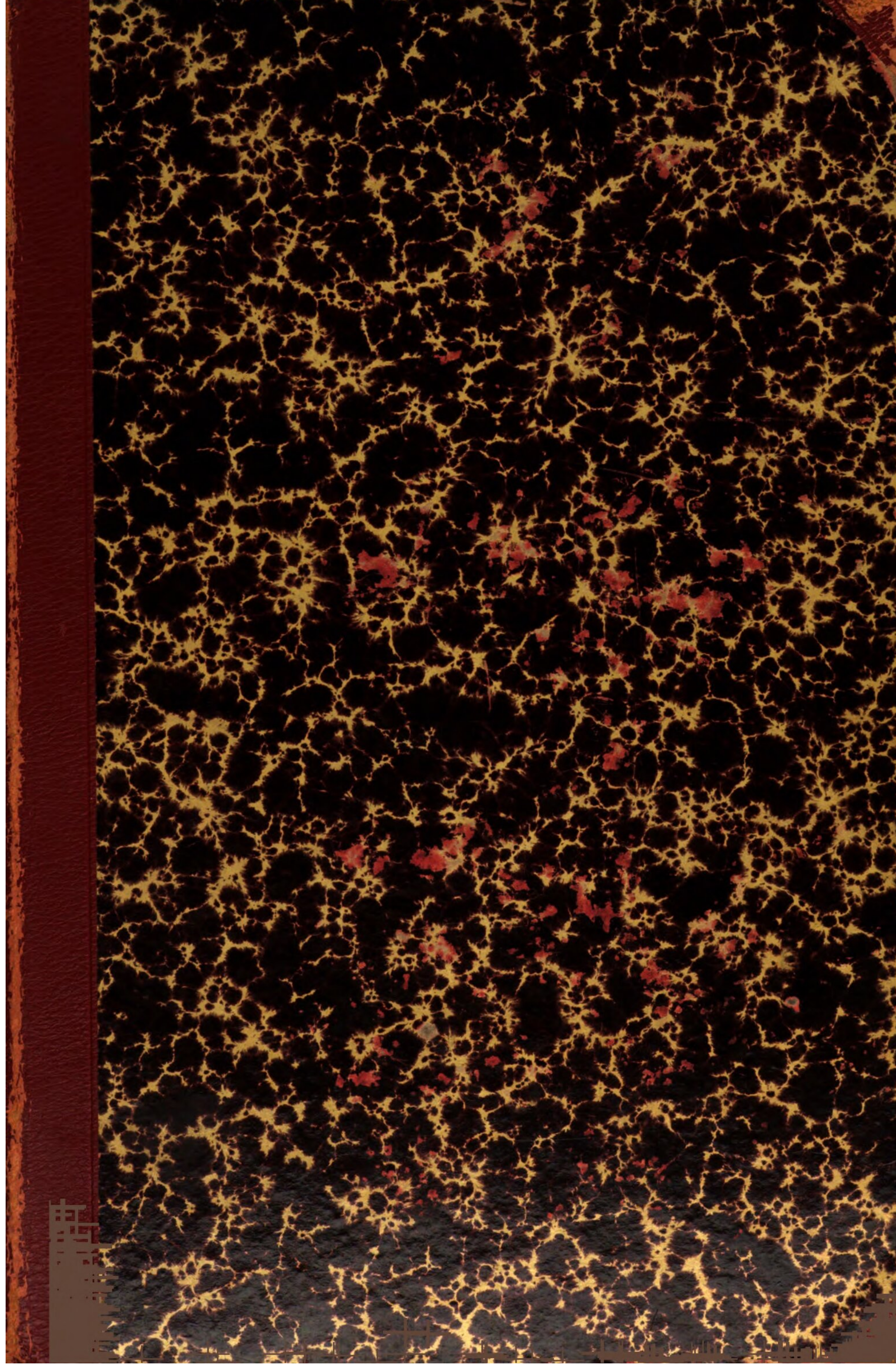
Leontiu, tu Byzantiu, ta heuriskomena panta

Bd.: 2

Parisiis (1860)

4 P.gr.c. 18-86,2

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10800814-5

4 P. gr. c.

18 / 86, 2

200

11
2

N6

10

(86, 2

PATROLOGIÆ

CURSUS COMPLETUS,

[Patrologia]

SEU

BIBLIOTHECA UNIVERSALIS, INTEGRÆ, UNIFORMIS, COMMODA, OECONOMICA
OMNIUM SS. PATRUM, DOCTORUM, SCRIPTORUMQUE ECCLESIASTICORUM,

SIVE LATINORUM, SIVE GRÆCORUM,

QUI AB ÆVO APOSTOLICO AD ÆTATEM INNOCENTII III (ANN. 1216) PRO LATINIS,
ET AD PHOTII TEMPORA (ANN. 891) PRO GRÆCIS, FLORUERUNT;

RECUSIO CHRONOLOGICA

OMNIUM QUÆ EXSTITERE MONUMENTORUM CATHOLICÆ TRADITIONIS PER DUODECIM PRIORA
ECCLESIAE SÆCULA ET AMPLIUS,

JUXTA EDITIONES ACCURATISSIMAS, INTER SE CUMQUE NONNULLIS CODICIBUS MANUSCRIPTIS COLLATAS,
PERQUAM DILIGENTER CASTIGATA;

DISSERTATIONIBUS, COMMENTARIIS VARIISQUE LECTIONIBUS CONTINENTER ILLUSTRATA;
OMNIBUS OPERIBUS POST AMPLISSIMAS EDITIONES QUÆ TRIBUS NOVISSIMIS SÆCULIS DEBENTUR ABSOLUTAS
DETECTIS, AUCTA;

INDICIBUS PARTICULARIBUS ANALYTICIS, SINGULOS SIVE TOMOS, SIVE AUCTORES ALICUJUS MOMENTI
SUBSEQUENTIBUS, DONATA;

CAPITULIS INTRA IPSUM TEXTUM RITE DISPOSITIS, NECNON ET TITULIS SINGULARUM PAGINARUM MARGINEM SUPERIOREM
DISTINGUENTIBUS SUBJECTAMQUE MATERIAM SIGNIFICANTIBUS, ADORNATA;

OPERIBUS CUM DUBIIS, TUM APOCRYPHIS, ALIQUA VERO AUCTORITATE IN ORDINE AD TRADITIONEM
ECCLESIASTICAM POLLENTIBUS, AMPLIFICATA;

DUCENTIS ET AMPLIUS INDICIBUS LOCUPLETATA; SED PRÆSERTIM DUOBUS IMMENSIS ET GENERALIBUS, ALTERO
SCILICET RERUM, QUO CONSULTO, QUIDQUID NON SOLUM TALIS TALISVE PATER, VERUM AUTEM UNUSQUISQUE
PATRUM, ABSQUE ULLA EXCEPTIONE, IN QUODLIBET THEMA SCRIPSERIT, UNO INTUITU CONSPICIATUR;

ALTERO SCRIPTURÆ SACRÆ, EX QUO LECTORI COMPERIRE SIT OBVIUM QUINAM PATRES ET
IN QUIBUS OPERUM SUORUM LOCIS SINGULOS SINGULORUM LIBRORUM SCRIPTURÆ VERSUS,

A PRIMO GENESEOS USQUE AD NOVISSIMUM APOCALYPSIS, COMMENTATI SINT.

EDITIO ACCURATISSIMA, CÆTERISQUE OMNIBUS FACILE ANTEPONENDA, SI PERPENDANTUR CHARACTERUM NITIDITAS,
CHARTÆ QUALITAS, INTEGRITAS TEXTUS, PERFECTIO CORRECTIONIS, OPERUM RECUSORUM TUM VARIETAS

TUM NUMERUS, FORMA VOLUMINUM PERQUAM COMMODA SIBIQUE IN TOTO OPERIS DECURSU CONSTANTER
SIMILIS, PRETII EXIGUITAS, PRÆSERTIMQUE ISTA COLLECTIO, UNA, METHODICA ET CHRONOLOGICA,

SEXCENTORUM FRAGMENTORUM OPUSCULORUMQUE HACTENUS HIC ILLIC SPARSORUM,

PRIMUM AUTEM IN NOSTRA BIBLIOTHECA, EX OPERIBUS AD OMNES ÆTATES,

LOCOS, LINGUAS FORMASQUE PERTINENTIBUS, COADUNATORUM.

SERIES GRÆCA,

IN QUA PRODEUNT PATRES, DOCTORES SCRIPTORESQUE ECCLESIAE GRÆCÆ
A S. BARNABA AD PHOTIUM.

ACCURANTE J.-P. MIGNE,

Bibliothecæ cleri universæ,

SIVE

CURSUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

PATROLOGIA, AD INSTAR IPSIUS ECCLESIAE, IN DUAS PARTES DIVIDITUR, ALIA NEMPE LATINA, ALIA GRÆCO-LATINA.
LATINA, JAM PENITUS EXARATA, VIGINTI-QUINQUE ET DUCENTIS VOLUMINIBUS MOLE SUA STAT, AC QUINQUE-
VIGINTI-CENTUM ET MILLE FRANCIS VENIT. GRÆCA DUPLICI EDITIONE TYPIS MANDATA EST. PRIOR GRÆCUM
TEXTUM UNA CUM VERSIONE LATINA LATERALIS AMPLECTITUR, ET AD DUODECIM ET CENTUM VOLUMINA UNA CUM
INDICIBUS PERVENIET. POSTERIOR AUTEM HANC VERSIONEM TANTUM EXHIBET, IDEOQUE INTRA OCTO ET
QUINQUAGINTA VOLUMINA RETINEBITUR. UNUMQUODQUE VOLUMEN GRÆCO-LATINUM OCTO, UNUMQUODQUE NERE
LATINUM QUINQUE FRANCIS SOLUMMODO EMITUR: UTROBIQUE VERO, UT PRETII HUIUS BENEFICIO FRUATUR
EMPTOR, COLLECTIONEM INTEGRAM, SIVE GRÆCAM SIVE LATINAM COMPARET NECESSE ERIT; SECUS ENIM CUJUSQUE
VOLUMINIS AMPLITUDINEM NECNON ET DIFFICULTATES VARIA PRETIA ÆQUABUNT. ATTAMEN, SI QUIS EMAT
INTEGRE ET SEORSIM COLLECTIONEM GRÆCO-LATINAM, VEL EAMDEM EX GRÆCO LATINE VERSAM, TUM QUODQUE VO-
LUMEN PRO NOVE VEL PRO SEX FRANCIS OBTINEBIT.

PATROLOGIÆ GRÆCÆ TOMUS LXXXVI.

PARS POSTERIOR.

LEONTIUS BYZANTINUS. S. EPHRAIMUS ANTIOCHENUS PATRIARCHA. PAULUS SILENTIARIUS.
S. EUTYCHIUS CP. EVAGRIUS. S. EULOGIUS ALEX. S. SYMEON JUNIOR. ALII.

EXCUEBATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE EDITOREM,

IN VIA DICTA D'AMBOISE, OLIM PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO D'ENFER
NOMINATAM, SEU PETIT-MONTROUGE, NUNC VERO INTRA MOENIA PARISINA.

1860

Bayerische
Staatsbibliothek
München

[2.]
SÆCULUM VII ANNI 600-610.

ΛΕΟΝΤΙΟΥ,

ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ,

ΤΑ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΑ ΠΑΝΤΑ.

LEONTII BYZANTINI,

OPERA OMNIA.

ACCEDIT

EVAGRII SCHOLASTICI

HISTORIA ECCLESIASTICA;

INTERMISCENTUR

S. EULOGII ALEXANDRINI ARCHIEPISCOPI, S. EUTYCHII CONSTANTINOPOLITANI PATRIARCHÆ,
S. EPHRAIMI ANTIOCHENI PATRIARCHÆ, ZACHARIÆ, MODESTI, HIEROSOLYMITANORUM PATRIARCHARUM,
ERECHTII ANTIOCHIÆ IN PERSIDE EPISCOPI, S. PETRI LAODICENI,
S. SYMEONIS JUNIORIS, JOBII MONACHI, PAULI SILENTIARII,

SCRIPTA VEL SCRIPTORUM FRAGMENTA QUÆ SUPERSUNT.

ACCURANTE ET DENUO RECOGNOSCENTE J.-P. MIGNE,

BIBLIOTHECÆ CLERI UNIVERSÆ,

SIVE

CURSUUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

LEONTII TOMUS POSTERIOR.

CÆTERORUM TOMUS UNICUS.

—
VENEUNT 2 VOL. 22 FRANCIS GALLICIS.

—
EXCUDEBATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE EDITOREM,
IN VIA DICTA D'AMBOISE, OLIM PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO D'ENFER
NOMINATAM, SEU PETIT-MONTROUGE, NUNC VERO INTRA MOENIA PARISINA.

—
1860

ELENCHUS

· AUCTORUM ET OPERUM QUI IN HAC TOMI LXXXVI PARTE POSTERIORI
CONTINENTUR.

LEONTIUS BYZANTINUS.

(CONTINUATIO.)

Liber contra Monophysitas, ex edit. card. Ang. Maii, cum interpretatione nostra.	col. 1769
Capita triginta contra Severum, ex editione ejusdem, addita interpretatione nostra.	1901
Solutio argumentorum Severi, Græce ex eodem, Latine apud Canisium.	1915
Contra fraudes Apollinaristarum, Græce apud Maium, Latine ex Canisio.	1947
Sermones duo, ex Combefisio et Gretsero.	1975
Fragmenta.	2003
<i>Appendix ad Leontium.</i> — Leontii et Joannis Collectanea de rebus sacris.	2017

S. EPHRAIMUS ANTIOCHENUS PATRIARCHA.

Fragmenta.	2103
------------	------

PAULUS SILENTIARIUS.

Descriptio basilicæ Sanctæ-Sophiæ, ex interpretatione Caroli Dufresnii Du Cangii, recusa in nova Collectionis Byzantinæ editione, Bonnæ 1829. — Accedit ejusdem Du Cangii in Paulum Silentiarium commentarius uberrimus.	2119
Descriptio ambonis ejusdem basilicæ, recitata privatim post prius magnum carmen.	2251
Versus in thermas Pythicas, ex Analectis Brunckii.	2263

S. EUTYCHIUS CP. PATRIARCHA.

Sermo de Paschate et de sancta Eucharistia, ex <i>Bibliotheca nova</i> card. Maii.	2391
Epistola ad Vigilium papam, ex Conciliis.	2401

EVAGRIUS SCHOLASTICUS.

Historia ecclesiastica a temporibus in quibus Socrates et Sozomenus desierant (anno 431) usque ad annum 593, juxta editionem Henrici Valesii, Londini anno 1720 repetitam.	2415
--	------

S. EULOGIUS ALEXANDRINUS ARCHIEPISCOPUS.

Sermo in Ramos Palmarum et in pullum asini, ex Bibliotheca Gallandii.	2913
---	------

S. SYMEON JUNIOR.

Epistola ad Justinum Juniorem.	2965 3215
De sanctis imaginibus.	3219

ZACHARIAS HIEROSOLYMITANUS PATRIARCHA.

Epistola ad suos post expugnatam a Persis urbem sanctam, ex edit. Fr. Combefisii.	3228
<i>Appendix ad Zachariam.</i> — Incerti de Persica captivitate opusculum.	3245

MODESTUS HIEROSOLYMITANUS PATRIARCHA.

Homiliæ tres, ex Photio et Ang. Giacomello.	3265
---	------

JOBIOUS MONACHUS.

Quæstio Quare Filius incarnatus est, non autem Pater aut Spiritus sanctus.	3313
--	------

ERECHTIUS ANTIOCHIÆ IN PERSIDE EPISCOPUS.

Fragmentum.	3321
-------------	------

S. PETRUS LAODICENUS EPISCOPUS.

Commentarius in quatuor Evangelia.	3321
Expositio in Orationem Dominicam.	3329

ΚΥΡ ΛΕΟΝΤΙΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΙΤΟΥ

ΑΠΟΡΙΑΙ

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΜΙΑΝ ΦΥΣΙΝ ΛΕΓΟΝΤΑΣ ΣΥΝΘΕΤΟΝ ΤΟΝ ΚΥΡΙΟΝ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥΝ ΧΡΙΣΤΟΝ,

ΚΑΙ ΜΑΡΤΥΡΙΑΙ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΤΟΥ ΔΟΓΜΑΤΟΣ ΑΥΤΩΝ.

SAPIENTISSIMI MONACHI

D. LEONTII HIEROSOLYMITANI

QUÆSTIONES

ADVERSUS EOS QUI UNAM DICUNT NATURAM COMPOSITAM D. N. J. C.

ITEM SANCTORUM TESTIMONIA ET SENTENTIÆ IPSORUM EXPLICATIO.

(Ang. Mai Script. Vet. Bibliotheca, t. VII, p. 110.)

α'. Ἀλλὰ ταῖς αὐτῶν ἀπαντήσαντες ἀπορίαις, ὅλγιστα τινὰ νῦν ἐκ πλειόνων καὶ ἡμεῖς αὐτοῖς ἀνταπορήσωμεν· εἰπωμέν τε πρὸς αὐτοὺς, ὅτι Εἰ ὁμοούσιος ἡμῖν τε καὶ τῷ Πατρὶ ὁ Χριστὸς κατὰ τὴν μίαν αὐτοῦ οὐσίαν ἦν φατε γνωρίζεται, καὶ ἡμεῖς δηλαδὴ ὁμοούσιοι τῷ Πατρὶ· τὰ γὰρ τῷ αὐτῷ κατὰ τὸ αὐτὸ ὅμοια, καὶ ἀλλήλοις ὅμοια.

β'. Φύσιν ἐκ φύσεων γενέσθαι λέγοντες, εἰ μὲν ὁμώνυμον ταῖς πρώην αὐτὴν φασι, δηλὸν ὡς οὔτε Θεὸν οὔτε ἄνθρωπον αὐτὴν ἐροῦσιν· εἰ δὲ συνώνυμον, θατέρου ἔσται πάντως· οὐ γὰρ ἀλλήλαις συνώνυμοι· ἑκατέρα· ἢ οὖν Θεός, ἢ ἄνθρωπος ἔσται μόνον καὶ αὐτὴ· εἰ γὰρ ἀλλήλαις αἱ δύο μὴ συνώνυμοι, εὐδὲ τὸ τῇ μιᾷ συνώνυμον, καὶ τῇ ἑτέρᾳ συνώνυμον ἔσται· ὥσπερ γὰρ τὸ ἴσον ἄνισον, καὶ τοῦ ἑτέρου τῶν ἴσων ἄνισον· οὕτω καὶ τὸ ἀνίσου ἴσον, ὁμοίως καὶ πρὸς τὸ ἕτερον ἄνισον.

lium alteri similiter inæquale est, ita et inæqualis inæquale est.

γ'. Εἰ ἀεὶ σώζοιτο ἡ ἔνωσις ἐνέργεια οὔσα, εἴ τ' οὖν ἐν οὔσα ἀεὶ, τίνα ἐνοῖ; οὐ γὰρ ὡς ἡ τοῦ χρόνου φύσις μετὰ τὸ γενέσθαι εὐθὺς φθειρομένη, οὕτως καὶ τῆς ἐνώσεως ἡ φύσις· τῶν γὰρ πρὸς τι οὔσα, ἅμα τῇ φύσει καὶ τῷ χρόνῳ, τοῖς ἐνουμένοις ἐστὶν ἐφ' ὅσον λέγοιντο ἡνωμένα· ἐν τίσιν οὖν ἐνουμένοις ἐστὶν ἀεὶ, καθ' ἣν καὶ ἡνωμένα λέγεται, ἀπὸ τῆς τῆς σχέσεως παρωνύμως· γενομένης δὲ ἤδη, ὡς οὗτοι φασι, μιᾶς ἀληθῶς φύσεως, ἐκ τῶν δύο φύσεων τῶν ἐνωθεισῶν, χώραν οὐχ ἔξει· λοιπὸν ἡ ἔνωσις ἐνοῦται μὴ ἐνουμένης δυάδος, ἣν ἐνώσει αὕτη ἡ ἔνωσις τοῦλάχιστον ἐν δύο θεωρουμένη πάντως· τοῖς ἐνουμένοις τε γὰρ ἐν, ἢ οὐδὲν ἐν, ἔνωσιν λοιπὸν οὐχ ἐπιδέχεται· γενόμενον γὰρ ἐν, ἐνώσεως λοιπὸν οὐ

PATROL. GR. LXXXVI.

1. Difficultatibus eorum obvii qui sumus, paucæ quædam nunc e pluribus et nos ipsis objiciamus; et dicamus ad eos quod si paris naturæ et nobis et Patri Christus secundum unicam quam dicitis ejus naturam noscitur, et nos ergo pares natura Patri. Quæ enim eidem secundum eandem relationem paria, et inter se paria sunt.

2. Naturam ex naturis fieri dicentes, si nominis quidem eundem habentis intellectum ac naturarum anteriorum illam dicunt, perspicuum est quod nec Deum nec hominem ipsam dicent; si vero ejusdem nominis, duorum erit profecto alterum, non enim ad invicem synonymæ sunt unaquæque; aut ergo Deus aut homo tantum erit et ipsa; si enim ad invicem duæ non synonymæ, nec quod uni synonymum est alteri synonymum erit; quemadmodum enim æquale quod inæquale est, æquale cujusdam æquale, similiter et relative ad alterum

3. Si semper maneat adunatio facta operatio, et si ergo una exsistens semper, quamnam adunat? Non enim sicut temporis natura est ubi primum exsistit, statim corruptioni obnoxium esse, sic et adunationis natura; nam de relativis est, cum natura et cum tempore, ad adunata pertinet quandiu dicuntur adunata; in quibus ergo adunatis est semper, secundum ea et adunata dicitur, ab hac relatione per derivationem. Facta autem jam, sicut isti dicunt, una vere natura ex duabus naturis, locum non habebit; cæterum adunatio adunatur non adunata duplicitate quam adunabit ipsa adunatio saltem in duobus penitus considerata. Ab adunatis enim unum aut nihil est et adunationem

de cætero non admittit; quod enim sit unum, restat quod adunatione non ligatur, aut ergo falso unum esse omnino juxta quod adunata sunt illa duo, dicatur ab ipsis; aut non vere adunari duo secundum quod jam fuerunt unum dicetur. Itaque bene dicimus, si duarum naturarum est adunatio, unam esse potius hypostasim, non enim naturam; nam duo secundum naturam adunata, sicut quæ adunata fuerunt.

4. Omne ex partibus non ejusdem naturæ compositum totum alius nominis erit relative ad ipsius formam; unaquæque naturalis forma partium ejus; nam nec simpliciter corpus, nec tantum anima homo diceretur, naturalis formæ ratione; nec corpus et anima. Namque mortale in neutra horum forma, in homine vero evidenter; aut ergo nec Deus nec homo, nec Deus et homo una, sed alia quædam forma naturalis Christus; et cur illud, dicant; si eadem amborum ex quibus compositio est in omnibus, et compositi est forma, quomodo non et ejusdem numeri erit ac ambo secundum naturalem sermonem?

5. Si una natura, si ergo et subsistentia post adunationem Christus, unum et initium ipsius existendi: nam duo initia ejusdem subsistentiæ et naturæ a quo ortum fuit et est, impossibilia. Namque illud existentiam essentia manifestans, quando facta est, tunc existit; initium ergo existendi hanc compositam naturam, quando et quomodo? Siquidem ante adunationem, non propter adunationem una diceretur, evidenter erat enim ante adunationem una, nec adunatione opus erat ut ipsa esset una. Si vero a præfata adunatione ipsius initium, quomodo æternum adhuc et ante sæcula et divinam confitebimur illam, quæ Augusti temporibus venit ad esse naturam?

6. Omnis adunatio in naturam quamdam consummata et spectata, se ostendit quædam habentem, quæ adunatarum naturarum nulla in seipsa possidet: etenim nec animæ nec corporis natura per se ipsam unquam esurit, aut sitit, aut horrorem, aut calorem experitur, aut dormit, aut movetur, aut ridet aut plorat, aut simpliciter sensibilia sentit, ita ut nec tibia separatim, nec tibicen per se ipsum canit; quid ergo Dominus, ipse nec Deus nec homo, proprie habere præ se ferebat? Sane ergo dicunt quod super aquas corporeum ambulans et similia; sed illud intelligendum non existens naturæ compositæ proprium ens; et quibus non secundum essentiam in natura aut in existentia convenit sanctorum, Deus sæpe ferri super aquas dedit corpore, de loco in locum super aquas transeuntibus. Si ergo nihil sit physica proprietas Christi proprie, nec natura ipsi una quædam tantum propria; nec enim secundum misturam ut sicera; nec secundum participationem sicut aqua Ægyptiorum quæ sanguis facta est; nec secundum mutationem sicut æs in æruginem immutatur; nec secundum naturalis adunationis necessitatem,

2v
A δεῖται· ἡ οὖν ψευδῶς ἐν εἶναι πάντη καθ' ὃ ἦνται· τὰ δύο εἴρηται αὐτοῖς· ἡ οὐκ ἀληθῶς ἐνοῦσθαι τὰ δύο καθ' ὃ ἤδη γεγόνασιν ἐν, λεχθήσεται· ὥστε καλῶς φάμεν εἰ δύο φύσεων ἐστὶν ἡ ἔνωσις, μίαν εἶναι μᾶλλον τὴν ὑπόστασιν· οὐδὲ γὰρ τὴν φύσιν· δύο γὰρ κατὰ φύσιν τὰ ἐνούμενα, ὡς ἐνούμενα· ἐν δὲ τὴν ὑπόστασιν, ὡς ἡνωμένα.

adunantur; unum vero secundum hypostasim, si-

B
δ' Πᾶν ἐξ ἀνομοιομερῶν συντεθὲν ὅλον, ἑτερόνυμον ἔξει πρὸς τὸ ἑαυτοῦ εἶδος· ἐκάτερον εἶδος φυσικὸν τῶν ἑαυτοῦ μερῶν· οὔτε γὰρ ἀπλῶς σῶμα, οὔτε μόνως ψυχὴ ὁ ἄνθρωπος λέγοιτο, φυσικοῦ εἶδους λόγῳ· οὔτε σῶμα καὶ ψυχὴ· τὸ γὰρ θνητὸν, ἐν οὐδετέρῳ τῶνδε εἶδει, ἐν δὲ τῷ ἀνθρώπῳ σαφῶς· ἡ οὖν οὔτε Θεὸς οὔτε ἄνθρωπος, οὔτε Θεὸς καὶ ἄνθρωπος ἅμα, ἀλλ' ἑτερόν τι εἶδος φυσικὸν ὁ Χριστός· καὶ τί τοῦτο, λεγέτωσαν· εἰ ὁμοειδὲς ἀμφοῖν τοῖς συνθεῖσι κατὰ πάντα τὸ τοῦ συνθέτου εἶδος, πῶς οὐχὶ καὶ ἰσάριθμον ἐστὶ αὐτοῖς κατὰ τὸν φυσικὸν λόγον;

C
ε'. Εἰ μία φύσις, εἴ τ' οὖν οὐσία, μετὰ τὴν ἔνωσιν ὁ Χριστὸς, μία καὶ ἡ ταύτης ἀρχὴ τοῦ εἶναι· δύο γὰρ ἀρχὰς τῆς αὐτῆς οὐσίας καὶ φύσεως, ἡγουν ἀφ' οὗ πέφυκε καὶ ὑπάρχει, εἶναι ἀδύνατον· αὐτὸ γὰρ τοῦτο τὴν ὑπαρξιν ἡ οὐσία δηλοῦσα, ὅτε γέγονε, τότε καὶ ὑπάρχει· ἡ οὖν ἀρχὴ τοῦ εἶναι ταύτης τῆς συνθέτου φύσεως, πότε τε καὶ ὅπως; εἰ μὲν γὰρ πρὸ τῆς ἐνώσεως, οὐ διὰ τὴν ἔνωσιν μία λέγοιτο, δηλαδὴ· ἦν γὰρ καὶ πρὸ τῆς ἐνώσεως μία, οὔτε δὲ ἐνώσεως χρεῖα ἦν εἰς τὸ μίαν εἶναι αὐτήν· εἰ δὲ ἀπὸ τῆς προσφάτου ἐνώσεως ἡ ταύτης ἀρχὴ, πῶς αἰδίαν ἔτι καὶ προαιωνίαν καὶ θεῖαν ὁμολογήσοιμεν τὴν ἐπὶ τῶν Αὐγούστου χρόνων προελθοῦσαν εἰς τὸ εἶναι φύσιν;

3v
ζ'. Πᾶσα ἔνωσις εἰς φύσιν τινὰ καινότεραν ἀπαρτιζομένην τε καὶ ὀρωμένην, δείκνυσιν αὐτὴν ἔχουσάν τινα ἃ οὐδεμία τῶν ἐνωθεισῶν φύσεων καθ' ἑαυτὴν κέκτηται· καὶ γὰρ οὔτε ψυχῆς φύσις, οὔτε σώματος καθ' ἑαυτὴν πώποτε πεινᾷ, ἢ διψᾷ, ἢ ῥιγᾷ, ἢ καυσοῦται, ἢ ὑπνοῖ, ἢ ἀποθνήσκει, ἢ γελᾷ, ἢ κλαίει, ἢ ἀπλῶς αἰσθάνεται αἰσθητῶς αἰσθητοῦ, ὥσπερ οὐδὲ ὁ αὐλὸς ἰδίᾳ, οὐδὲ ὁ αὐλητὴς καθ' ἑαυτὸν λαλεῖ· τί οὖν ὁ Κύριος, ὁ μήτε Θεὸς μήτε ἄνθρωπος, ἰδίᾳ ἔχειν ἐνεδείξατο; Εἰκὸς οὖν, φασί, ὡς τὸν ἐφ' ὕδατος σωματικὸν περίπατον καὶ τὰ τοιάδε· ἀλλὰ τότε κατανοητέον οὐ φύσεως ὃν ἰδίωμα συνθέτου· καὶ οἷς γὰρ μὴ κατ' οὐσίαν εἰς φύσιν ἢ εἰς ὑπόστασιν σύγκειται τῶν ἁγίων ὁ Θεὸς πολλάκις ἐποχείσθαι τῶν ὑδάτων πεποίηκε σώματι μεταβατικῶς ἐν αὐτοῖς πορευομένους· εἰ οὖν οὐδὲν ἐστὶ φυσικὸν ἰδίωμα Χριστοῦ ἰδικῶς, οὐδὲ φύσις αὐτῷ μία τις μόνον ἰδική· οὔτε γὰρ κατὰ σύγχυσιν, ὡς τὰ σίκερα· οὔτε κατὰ μετουσίωσιν ὡς τὸ ὕδωρ τῶν Αἰγυπτίων αἶμα γεγονός· οὔτε κατὰ ἀλλοίωσιν, ὡς ὁ χαλκὸς εἰς ἰὸν ἀμείβεται· οὔτε κατὰ φυσικῆς ἐνώσεως ἀνάγκην, ὡς ψυχὴ εἰς σῶμα ἀνθρώπου γέγονεν· ἔτι μὲν τράγου τὸ μυκαστικὸν ἔχοντος, ἀνθρώπου δὲ ἰδίως τὸ κηροπλαστικόν,

εἴτις ὁ αὐτὸς κηροπλαστῶν καὶ μυκάζοι ἀνὴρ, μι-
μητὸς τῶν ἑτεροφυῶν, οὐ σύνθετον δείκνυσι τὴν
φύσιν αὐτοῦ δηλαδὴ, ἀλλὰ δύο φύσεων ἰδικᾶς ἐνε-
ργείας ἐκ τῆς αὐτῆς μιᾶς φύσεως αὐτοῦ· οὗτος γοῦν
καὶ τὸ μεταβατικῶς κινεῖσθαι, ἀνθρωπίνης φύσεως
ἦν τὸ δὲ μὴ καταδύεσθαι τὴν βαρυτέραν τοῦ σώ-
ματος φύσιν ἐποχουμένην τῇ τοῦ ὕδατος κουφοτέρᾳ
φύσει, ἀλλὰ ὑπερείδεσθαι τὴν στερέροτέραν τῇ μανω-
τέρᾳ, τοῦτο θείας ἐστὶ φύσεως, ποιεῖν ἰδικωτάτως
πάσας, ποιῶναι καὶ μεταποιῶναι, καὶ οὐσιῶσαι,
καὶ μετουσιῶσαι, καὶ ἀπουσιῶσαι τὰς φύσεις διύνα-
ται, καὶ ἐκ τοῦ αὐτοῦ πρόεισι προσώπου. Σαφῶς
οὖν ἐν τοῖς τοιοῖσδε θεία καὶ ἀνθρωπίνη φύσις συν-
εργοῦσαι ὁρῶνται· οὐ μὴν ἑτέρα φύσις συντεθεῖσα,
ἐκ τῶνδε ἡμῖν καθορᾶται.

humana natura cooperari videntur, non tamen alia fertur.

3v ζ'. Εἰ μὴδὲν πλεόν ἢ ἑλαττον ταῖς δύο φύσεσιν ἢ B
σύνθεσις ἢ ἀσύγχυτος· πλὴν τῆς πρὸς ἀλλήλας ἐνώ-
σεως δείκνυσιν, ἐνωσις δὲ οὔτε φύσις ἐστίν, οὔτε
μὴν ἀλλοιώσις, ἢ λείψις, ἢ πρόσθεσις φύσεως, πῶς
ἀνευ προσθέσεως, ἢ λείψεως, ἢ ἀλλοιώσεως φύ-
σεως, τὸ κατ' ἀριθμὸν ποσὸν τῶν ἡνωμένων φύσεων,
πλεόν ἢ ἑλαττον φανήσεται, ἵνα ἢ τρεῖς ἢ μίαν τὰς
οὐσίας δύο οὔσας, μεταποιήσῃ; εἰ δὲ ἄρα καὶ πλεόν
τι ἐνώσεως ἀσυγχύτου ταῖς φύσεσιν ἐπεισάγειν τολ-
μῶσι ποιητικὸν ἢ παραστατικὸν ἀπλῶς φύσεως, λε-
γέτωσαν ἡμῖν παρρησίᾳ, τί τοῦτο εἶναι διανοοῦνται.

η'. Εἰ ἐκ δύο φύσεων ἡνωμένων ἀσυγχύτως μίαν
ποιεῖν ἐστιν, ἐκ δύο φύσεων ἡνωμένων κατὰ σύγχυ-
σιν τί ἕτερον γίνεται; ἢ οὖν δύο εἶναι φύσεις ἐκ
τοῦ ἀσυγχύτου Λόγου ἐπὶ Χριστοῦ ἑροῦσιν, ἢ τίς ἢ C
διαφορὰ τοῦ ἀσυγχύτου πρὸς τὴν σύγχυσιν ἐν τῇ
τῶν φύσεων ἐνώσει λέγειν εἰσπραχθήσονται; εἰ καὶ
λέγοιεν, ὅτι· Οὐ συγχέομεν τί γὰρ πλεόν ἐρεῖ ὁ λέ-
γων σύγχυσιν; εἰπάτωσαν γὰρ καὶ τοῖς Νεστοριανοῖς,
δύο ὑποστάσεις λέγουσι καὶ κράζουσιν ἀνέδην, ὅτι
οὐ διαιροῦμεν, τοῦτό φαμεν· ὅτι τί γὰρ ἄλλο παρα-
στήσει τὸν διορισμόν; οὐ γὰρ ἐστὶν ἑτέρως τὰ πάντα
ἀδιακρίτως συγκεῖμενα, πλὴν τοῦ λέγειν μιᾶς ὑπο-
στάσεως φύσεως εἶναι· οὔτε τὰ πάντα διακεκριμένα,
ἢ τὸ λέγειν δύο φύσεις καὶ ὑποστάσεις εἶναι.

θ'. Εἰ μία φύσις τοῦ Δεσπότου ἡμῶν Χριστοῦ μετὰ
τὴν ἐνωσιν, εἰποῖμεν πρὸς αὐτούς· ἄρα γέ φατε, ὦ
οὔτοι, κρειττωθῆναί πως ταύτην πᾶσαν μετὰ τὴν D
ἀγίαν αὐτοῦ ἀνάστασιν, ἢ οὐχί; ἢ πᾶσαν μὲν οὐχί,
εἶναι δὲ τι λέγεται ἐν αὐτῇ τῇ ἀναστάσει τοῦ Δεσπό-
του κρειττούμενον, καὶ ἕτερον μὴ κρειττούμενον;
εἰ μὲν οὖν εἶναι τι τέλειον καὶ φυσικὸν τὸ κρειττού-
μενον κατὰ φύσιν, καὶ ἕτερον τέλειον φυσικὸν κρειτ-
τοῦν κατὰ φύσιν ἐν τῇ ἀγίᾳ αὐτοῦ ἀναστάσει φατὲ,
αὐτόθεν ἡμῖν ἰδοὺ τὰς δύο φύσεις συνομολογεῖτε· καὶ
εὐχαριστία τῷ κοινῷ Πατρὶ ἐπὶ τῇ τῶν ἀδελφῶν
ὕψι ἀπολήψει.

42 ι'. Οἱ ἐπινοία μόνον ὁρᾶν φάσκοντες τὸ διττὸν τῶν
φύσεων ἐπὶ Χριστοῦ μετὰ τὴν ἐνωσιν, λεγέτωσαν
ἡμῖν τὴν φυσικὴν διαφορὰν τοῦ ἀοράτου καὶ ὁρατοῦ

A sicut anima in hominis corpus facta est; adhuc
hirco balatum habente, homine vero cereas statuas
plasmandi speciatim capace, si idem cereas statuas
plasma et balatum edit homo, diversarum natu-
rarum imitator, non compositam ostendit naturam
suam certe, sed duas naturarum proprias energias
ex ipsa una natura sua. Sic ergo et de loco in lo-
cum moveri, humanæ naturæ est; sed non mergi
graviorem corporis naturam super aquarum leviori
natura gradientem, sed sustineri solidiorem super
molliori divinæ id est naturæ, facere valde specia-
tim cunctas, fecisse et mutasse facta, essentiam
fecisse et essentiæ participem fuisse, et essentia
privare naturas potest, etsi ex eadem persona
procedat. Evidenter ergo in talibus divina et hu-
mana composita natura ex istis nobis aspicienda of-
fertur.

7. Si nihil amplius aut minus in duabus naturis
compositio inconfusa quam alterius cum altera
adunatio ostendit, et adunatio nec natura est, nec
mutatio, nec relictio aut appositio naturæ, quo-
modo absque appositione, aut relictione aut muta-
tione naturæ, quantitas juxta numerum adunata-
rum naturarum plus minusve apparebit, ut aut
tres aut unam jam faciat eas quæ duæ essentiæ
erant? Porro si et amplius quid adunationis dis-
tinctæ naturis adjicere audeant effectum aut repræ-
sentativum naturæ simpliciter, dicant nobis cum
fiducia quid illud esse cogitant.

8. Si de duabus naturis adunatis distincte una
efficitur, de duabus naturis adunatis cum confu-
sione quid aliud fit? aut ergo duas esse naturas
ex inconfuso Verbo de Christo dicent, aut quæ sit C
inter inconfusum et confusionem differentia in na-
turarum adunatione dicere cogentur; atque si
dixerint quia non miscemus, quid amplius dicet
qui ait misionem? Dicant enim et Nestorianis duas
hypostases dicunt et impune vociferant: quia non
dividimus, id dicimus; quia quid enim aliud ex-
ponet definitionem? Namque non aliter sunt peni-
tus indistincte composita, quam de quibus dicen-
dum sit naturæ unam hypostasim esse, nec penitus
distincta quam de quibus dicendum sit duas natu-
ras et hypostases esse.

9. Si Domini nostri Christi una natura post ad-
unationem, dicamus ad illos: Ergo dicite, o vos,
meliorari quodam modo illam totam post sanctam D
ejus resurrectionem aut non? aut totam quidem
non, esse vero quid dicitur in ipsa Domini resur-
rectione melioratum, et aliud non melioratum? Si
ergo quidem esse perfectum et naturale meliora-
tum secundum naturam, et alium perfectum na-
turale meliorantem in sancta ejus resurrectione
dicitis, inde nobis ecce duas illas naturas confite-
mini; et gratiæ communi Patri de fratrum sano
reditu agentur.

10. Qui cogitatione tantum naturarum duplicita-
tem considerare dicunt in Christo post adunatio-
nem, nobis physicam differentiam dicant invisibilis

et visibilis in Christo, cogitatione sciunt an aliter? Si ergo quidem eadem cogitatione et differentiam sciunt physicam in eodem, sicut hanc confitentur, et illam cogentur; aut si plasma est illa, et hanc sic esse dicent. Si vero differentiam non cogitatione sed sensibus considerare in hac dixerint, invisibile per sensus videre affirmantes, admirationem provocabunt. Si vero cogitatione ambo vident, sed differentiam quidem arte judicandi de entibus et concipiendi de rebus supra sensus, duplicitatem vero arte excogitandi de rebus quæ non sunt; primo quidem cur non et decem et viginti et triginta naturas fingimus in Christo, sed duas tantum? Quis vero legem dedit nobis fictiones dogmatizare de Christo vero Deo, et phantasiis solis auferri fidem? Idololatram esse, non ab extra, sed in ipsa anima nostra quæ non sunt effingentes, deinde mythologiam hoc offerentes reliquis? Hæc enim data, tum omne pietatis mysterium, tum magistros omnes simul una opinione, instabilitate mendacii lacerantia destruunt. Adhuc et dicant nobis vere si igitur secundum hanc cogitationem secundum quam duas dicunt naturas, licet cuidam Patrum aut apostolorum dicere decem naturas Christi, aut quinquaginta, aut cuilibet vere? Si enim liceret vere dicere, quid non dicebant verum? Et certe hoc antiquitus in sermone, quot erunt Christi naturæ? Si autem non sint ultra duas vere excogitandæ naturæ in Christo, patet quod res usque ad hunc numerum in veritate est; si vero de re et veritate cogitatio est, quid ergo fictive cogitatur et mendaciter confingitur? Per hoc enim discernendum simpliciter de cogitationibus, quod vera quidem de existentibus nascitur nobis, mendax vero de non existentibus nascitur in nobis: sunt ergo vere cogitatione duæ Christi naturæ: etenim et adunatæ in cogitatione nostra sunt conspectabilia tantum: quod enim natura invisibile, non quia unitur alicui rei visibili, nisi cogitatione; sed quando quidem simul cogitare plura, et de pluribus sensa mens nostra non potest, necessario et adunationem dividentes ab adunatis, in judicando adunationem et adunata, videmus diversum cujusque sermonem; et adunatorum quodque secundum proprietatem considerantes, quæ et quæ habet propria noscimus; si enim non sic cognoscimus, non adunationem intelligimus; ipsa enim per mutuam proprietatum communicationem conspicitur; simul vero cuncta adunata et proprietates eorum, et adunationis proprietates cogitare, non est ulli, una et simplici imaginandi actione. Necessario ergo adunatorum quidem distinctiones secundum imaginandi vim effingimus cogitatione; sed et illud, non ad mentiendum cogitatione in nobis ipsis de rerum coagmentatarum, non enim hic erat finis, sed eo quod ex natura nostra mendacium, ut ita dicam; « omnis enim homo mendax ». Qui enim in uno nequimus multa

¹ Rom. III, IV.

ἐν Χριστῷ, ἐπινοία ἴσασιν ἀλλ' ἐτέρως; Εἰ μὲν οὖν τῇ αὐτῇ ἐπινοίᾳ καὶ τὴν διαφορὰν ἴσασι τὴν φυσικὴν ἐν τῷ αὐτῷ, ὥσπερ ταύτην ὁμολογοῦσι, κάκεινην ἀναγκασθήσονται· ἢ εἰ πλάσμα ἐστὶν ἐκείνη, καὶ ταύτην οὕτως ἔχειν λέξονται· εἰ δὲ τὴν διαφορὰν οὐκ ἐπινοία, ἀλλ' αἰσθήσει ὁρᾶν αὐτῇ εἴποιεν, τὸ ἀόρατον αἰσθητῶς ὁρᾶν διαβεβαιούμενοι, θαυμασθήσονται· εἰ δὲ ἐπινοία μὲν ἄμφω ὁρῶσιν, ἀλλὰ τὴν μὲν διαφορὰν τῇ τῶν ὄντων κριτικῇ καὶ τῶν ὑπὲρ αἰσθησιν καταληπτικῇ, τὴν δὲ δυάδα τῇ τῶν μὴ ὄντων ἀναπλαστικῇ, πρῶτα μὲν τί μὴ καὶ δέκα καὶ εἴκοσι καὶ τριάκοντα φύσεις ἀναπλάττομεν Χριστῷ, ἀλλὰ δύο μόνον; τίς δὲ καὶ ἐνομοθέτησεν ἡμῖν πλάσματα δογματίζειν ἐπὶ Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, καὶ φαντασίαις μόναις ἀπαιωρεῖσθαι τὴν πίστιν; εἰδωλολατρεῖν δὲ οὐκ ἔξωθεν πως, ἀλλ' ἐν αὐτῇ ἡμῶν τῇ ψυχῇ, τὰ μὴ ὄντα ἀναπλαστοῦντας, εἴτα καὶ μυθολογοῦντας αὐτὰ τοῖς λοιποῖς; ταῦτα γὰρ δοθέντα πᾶν τε τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον, καὶ τοὺς διδασκάλους πάντας ἅμα μιᾷ προλήψει τῇ τοῦ ψεύδους ἀβεβαιότητι διασύραντα καταστρέφει. Ἐτι δὲ λεγέτωσαν ἡμῖν ὄντως, εἰ ἄρα γε κατὰ ταύτην αὐτὴν τὴν ἐπίνοιαν, καθ' ἣν δύο φασὶ τὰς φύσεις, ἔξεστί τι. Πατέρων ἢ ἀποστόλων εἰπεῖν δέκα τὰς φύσεις Χριστοῦ, ἢ πεντήκοντα, ἢ οὐδενὶ ἀληθῶς. Εἰ μὲν γὰρ ἔξῃν ἀληθῶς εἰπεῖν, τί μὴ ἔφασαν τᾷ ἀληθῆ; καίτοι τούτου ζητουμένου πάλοι, πόσαι ἂν εἴεν Χριστοῦ αἱ φύσεις. Εἰ δὲ μὴ ἔστιν ὑπὲρ τὰς δύο ἀληθῶς ἐπινοῆσαι τὰς φύσεις Χριστοῦ, δῆλον ὡς τοῦ πράγματος τὴν ἀλήθειαν ἕως τοῦδε τοῦ ἀριθμοῦ ἔχοντος. Εἰ δὲ πράγματι καὶ ἀληθείᾳ ἐπινοεῖται, τί οὖν ἀναπλαστικῶς νοεῖται καὶ πεφάντασται ψευδῶς; τούτω γὰρ διακριτέον ἀπλῶς τὰς ἐπινοίας, ὅτι ἡ μὲν ἀληθῆς ὑπὸ τῶν ὄντων γεννᾶται ἡμῖν, ἡ δὲ ψευδὴς τὰ μὴ ὄντα γεννᾶ ἐν ἡμῖν. Εἰσὶν οὖν ἀληθῶς δύο τῇ ἐπινοίᾳ αἱ φύσεις Χριστοῦ· καὶ γὰρ καὶ ἡνωμένοι τῇ ἐπινοίᾳ ἡμῶν εἰσι θεωρηταὶ μόνον· τὸ γὰρ φύσει ἀόρατον, οὐδ' ὅτι ἡνωταί τινι ὁρατὸν, εἰ μὴ τῇ ἐπινοίᾳ· ἀλλ' ἐπεὶ ἅμα νοεῖν πλείονα, καὶ περὶ πλείονων νοήματα ὁ νοῦς ἡμῶν οὐ δύναται, ἀν· καίως καὶ τὴν ἔνωσιν ἀποδιαστέλλοντες τῶν ἡνωμένων, ἐν τῷ κρίνειν ἔνωσιν καὶ ἡνωμένα, ὁρῶμεν τὸν διάφορον ἐκάστου λόγον· καὶ τῶν ἡνωμένων ἕκαστον κατ' ἰδίαν σκοποῦντες, ποῖα καὶ ποῖα ἔχει ἰδία γνωρίζομεν· εἰ γὰρ μὴ οὕτως γινώμεν, οὐδὲ τὴν ἔνωσιν νοοῦμεν· αὕτη γὰρ διὰ τῆς ἀντιδόσεως τῶν ἰδίων καθορᾶται· ἅμα δὲ πάντα τὰ ἡνωμένα, καὶ τὰ ἰδία αὐτῶν, καὶ τὰ τῆς ἐνώσεως ἰδία νοεῖν, οὐκ ἔστιν οὐδενὶ μιᾷ καὶ ἀπλῇ φαντασίᾳ. Ἀναγκαίως οὖν τὰς μὲν διαστολὰς τῶν ἡνωμένων κατὰ φαντασίαν ἀναπλάττομεν τῇ ἐπινοίᾳ· ἀλλὰ καὶ τὸδε, οὐ διὰ τὸ ψεύσασθαι τῇ ἐπινοίᾳ ἐν ἑαυτοῖς τὴν διάκρισιν τῶν συγχεμένων· οὐ γὰρ οὗτος ἦν σκοπὸς, ἀλλὰ διὰ τὸ τῆς φύσεως ἡμῶν ψευδὲς, ὡς εἰπεῖν· « πᾶς γὰρ ἄνθρωπος ψεύστης »· οὐ δυναμένων ὑφ' ἐν τὰ πολλὰ νοεῖν, ἡνωμένα, εἰ μὴ διὰ τοῦδε τοῦ τρόπου ἐπιστῶμεν τῇ τῶν ἡνωμένων ἀληθείᾳ, πόσα τε καὶ ὅποια ἰδικῶς ἐστὶν ἕκαστον· τούτου δὲ μὴ γνωσθέντος, οὐδ' ὅτι ὄντως

4v

πλείονα ἢνῶται τίνα καταληφθήσεται. Ἄγνοεῖται ἄρα καὶ ἡ ἔνωσις οὐκ οὕσα, καὶ ἐπινοία ψευδεῖ διάστασις τῶν ἢνωμένων, ἵνα ἐπινοία ἀληθεῖ γνωσθῇ ἡ ἔνωσις αὐτῶν, λαμβάνεται· ἐν γὰρ μόνον ὁρῶσά τι ἡ αἴσθησις, οὔτε εἰ φύσει οὔτε εἰ ἐνώσει ἐστὶν ἐν, δύναται διακρίνειν.

noscatur adunatio eorum, intelligitur. Namque natura, nec si adunatione est unum dignoscere valet.

57 ια'. Ἡ μία φύσις, ἣν φάτε, ἀδελφοί, μετὰ τὴν ἔνωσιν, ἡ ταυτὴ ἐστὶ τῷ ἀριθμῷ μία τῶν πρὸ τῆς ἐνώσεως φύσεων, ἐξ ὧν λέγετε εἶναι αὐτὴν δύο φύσεων, ἡ οὐχί. Εἰ μὲν οὖν οὐ ταυτὴ, οὐχ ὁ αὐτὸς Θεὸς ὁ πρὸ σαρκὸς, καὶ ἐν σαρκί, ἡγουν ὁ μετὰ τὴν ἔνωσιν καὶ πρὸ τῆς ἐνώσεως, εἷς τῷ ἀριθμῷ, ἀλλ' ἕτερος ἐν τῷ λόγῳ, καὶ ἕτερος ἐν Χριστῷ· εἰ δὲ ταυτὴ τῷ ἀριθμῷ τῇ τοῦ Λόγου φύσει ἐστὶν, ἄσαρκος ἄρα καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν ὁ Λόγος, ἡ σύνθετος σαρκὶ καὶ πρὸ τῆς ἐνώσεως.

ιβ'. Πᾶν τὸ ὄν, κτιστὸν ἢ ἀκτιστόν ἐστι· τὸ γὰρ τούτων μέσον, οὐδὲ οἱ τοὺς τραγελάφους ἀναπλάττοντες, καθὼς φησιν ὁ Πατήρ, δώσουσιν. Εἰ οὖν μία φύσις ἐστὶ Χριστοῦ, εἴπερ ἀκτιστός ἐστι, τίς ἡ ἐκ τῆς ἀγίας Παρθένου; εἰ δὲ κτιστὴ ἐστὶ, τίς ἡ ὁμοούσιος τῷ ἀκτίστῳ Πατρί; ὁμοίως δὲ καὶ εἰ ἀγέννητος, καὶ εἰ ἀχρονος αὕτη ἐστὶ, τίς ἡ γενομένη ἐκ γυναικὸς; καὶ τοῦτο ὅτε ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου ἐν ὑστέροις καιροῖς· εἰ δὲ γενητὴ καὶ ὑπὸ χρόνου, τίς δι' ἧς πάντα γέγονε, καὶ δι' ἧς τοὺς αἰῶνας ὁ Πατήρ ἐποίησε; καὶ πῶς μήτε ἀρχὴν ζωῆς, μηδὲ τέλος ἡμερῶν ἔχων ὁ Χριστὸς, κατὰ τε τόδε ἀφομοιούμενος τῷ Μελχισεδέκ; τὸ γὰρ αὐτῷ ἐν κατὰ τὸ αὐτὸ ἐν ταυτῷ τῶν ἐναντίων τοὺς λόγους οὐκ ἐπιδέξεται, ὥς C πολλάκις εἴρηται.

ιγ'. Ὁ μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἄρα γε μέσος αὐτοῖς εἶναι δοκεῖ ὑμῖν καὶ κατὰ τὸν φυσικὸν λόγον, ἢ μόνον κατὰ γνωμικὴν σχέσιν, καὶ συμβιβαστικὸν σκοπόν; Εἰ μὲν οὖν κατὰ γνώμην μόνον, κατὰ φύσιν ἢ θάτερον τῶν δύο, ἢ ἕτερόν τί ἐστὶ παρὰ τὰ δύο· εἰ δὲ οὖν, ἀνάγκη καὶ κατὰ φύσιν εἶναι αὐτὸν μέσον· τὸ δὲ μέσον, ἀνάγκη ἢ οὐδέτερον τῶν μεσαζομένων μετέχειν ἀπὸ μέρους ἑκατέρου, ἢ ὅλων τῶν ἑκατέρων λόγων· ὃ βούλεσθε, ἡμῖν ἀποκρίνασθε.

58 ιδ'. Ὁ Ἀπόστολος μετὰ τὴν ἔνωσιν δηλαδὴ τὴν ἐν Χριστῷ λαβοῦσάν τε καὶ ληφθεῖσαν μορφὴν οἶδεν, ἡγουν φύσιν· αὗται δὲ οἷοι οὔτε μία οὔτε ὁμοίως D ἔχουσαι, παντὶ δῆλον.

ιε'. Εἰ διὰ τὸ τοῦ ἀνθρώπου εἰρημένον τισὶ τῶν Πατέρων παράδειγμα τὰς δύο φύσεις οὐκ οἶόν τε σώζεσθαι ἐν Χριστῷ, λεγέτωσαν ἡμῖν, οἱ ἀποκτείνοντες τὸ σῶμα, φύσιν ἀποκτείνουσιν, ἢ οὐχί; καὶ οἱ τὴν ψυχὴν μὴ δυνάμενοι ἀποκτείνειν, φύσεως οὐ κατισχύουσιν ἑτέρας παρὰ τὸ σῶμα, ἢ οὐ δῆτα. Εἰ οὖν ἄνθρωποι ὄντως ἦσαν οἷς ἐντέταλτο ὑπὸ τοῦ Κυρίου μὴ φοβεῖσθαι ἀπὸ τῶν τοιῶνδε, δῆλον ὡς ἐνουσῶν αὐτοῖς τῶν δύο φύσεων ταῦτα εἴρηται, ἡγουν τῆς τε ἀποκτενομένης καὶ τῆς μὴ ἀποκτενομένης.

A cogitare adunata, nisi per hunc modum intendamus in adunatorum veritate, quæ et qualia proprie uniuscujusque sint. Hoc vero ignoto, nec quod reipsa plura adunantur quædam intelligetur: ignota ergo manet et adunatio quæ non est; et cogitatione mendaci divisio adunatorum, ut cogitatione vera unum tantum quid videns sensibilitas, nec si na-

11. Illa unica natura, quam dicitis, fratres. post adunationem, eadem erit numero una quam duæ ante adunationem naturæ, ex eo quod dicitis eam duarum naturarum esse, aut non. Si igitur non quidem eadem, non idem Deus ante carnem et in carne, scilicet ille post adunationem et ante adunationem unus in numero, sed alter in Verbo, et alter in Christo. Si vero eadem numero ac natura Verbi est, absque carne ergo et post adunationem Verbum, B aut compositum ex carne etiam ante adunationem.

12. Ens omne creatum aut increatum est; horum enim medium nec qui tragelaphos fingunt, sicut dicit Pater, dabunt. Si igitur una Christi natura, si increata est, quænam quæ ex beata Virgine? Si vero creata, quænam est ejusdem cum increato Patre substantiæ? Similiter vero etsi ingenita, et si absque tempore sit illa, quænam nata ex muliere? Et illud quando venit plenitudo temporis in novissimis opportunitatibus; si vero generatio et sub tempore, quænam illa per quam omnia facta sunt, et per quam fecit sæcula Pater? Et quomodo nec exordium vitæ, nec finem habens dierum Christus et propter hoc assimilatus Melchisedech? Nam quod C in se unum est, secundum idem in eodem contrarii verba non admittit, ut sæpe dicitur.

13. Mediator Dei et hominum, num medius ipsis esse videtur vobis et secundum physica verba, an tantum in sententiosis relationibus et ad convenientiæ consilium? Si igitur secundum sententiam quidem tantum, secundum naturam aut utrumque e duobus, aut alterum quoddam est propter hæc duo; si vero, necesse est ut secundum naturam sit medium; medium autem hoc, necesse est ut aut neutrum sit ab utraque parte rerum inter quas medium tenet, aut totum singulorum; quod vultis, ipsi vobis respondete.

14. Apostolus post adunationem sane in Christo assumptam et assumptam formam novit, nempe naturam; ipsæ quia nec una, nec similes existentes, omnibus patet.

15. Si propter dictum de homine quibusdam e Patribus exemplum, duas hasce naturas impossibile est salvas in Christo remanere, dicant nobis: qui occidunt corpus, animam occidunt, an non? Et qui animam non possunt occidere in naturam non prævalent alteram quam corpus, an non? Si ergo homines vere erant quibus a Domino præscriptum est homines hujusmodi non timere, patet quod hæc dicuntur eo quod duæ in istis sint naturæ, scilicet altera occisa et altera non occisa.

16. Si remansit et natura quæ est divinitatis, A natura Verbi, et quæ humanitatis, natura carnis, quomodo non duæ naturæ immutabiles in Christo?

17. Adhuc differentia, quorumdam differentia : cujus enim sermo de rebus in quo et non de rebus secundum quæ, tractat ; differentiam ergo dicentes, et differentem esse in Christo daretis ; quanta vero hæc duas saltem diceretis, quæ vero hæc sint si interrogamini, divinitatem et humanitatem enuntiaretis, ut puto ; quid vero hæc cognoscitis consequentium in illis interrogati, licet non sint qualia aut quanta, aut habitus aut simile quoddam, essentias penitus confitemini, duo ergo essentias dicere vos ex differentia de Christo, evidenter inducetur.

18. Interrogemus vos adhuc, fratres, dicite secundum quid discernendum a Patre Filium et Verbum, annon ? Scimus ergo quod dicitis et quod subsistentiam illud esse confitemini. Absit enim vobis hæc blasphemare, absit reliquis ad perfectam pietatem carere ; rursum ergo interrogabimus vos et hoc : a propria carne dicite aliquo modo distinguendum Verbum, an non ? Si nullo modo quidem, propiorem hanc carnem Verbi et magis adunatam quam cum Patre exponitis, quamvis adunatio sit cum Patre secundum hypostasim ; a carne vero quæ ipsius est nec secundum naturam nec secundum subsistentiam secernitur Verbum. Si vero aliquo modo et ipsam hanc Verbi carnem discernitis verbo et non distinctionis, cur id respondete ; si quidem ergo eodem secerneretur modo a quo Patre, et hypostasis ipsa, primo quidem duas subsistentias Christi dedistis ; deinde et parem Patri secundum cuncta carnem attribuitis, si per eadem et sola a Patre et a propria carne secernitur Verbum. Si vero secundum quid aliud, aut naturam necessario id esse, aut aliquid præter naturam et subsistentiam in Christo habetis quod scitis, indicate nobis ; si vero nihil, penitus secundum naturæ Verbum definitionem datis Verbi et carnis de Christo ; definitorum autem et numerus est quandoquidem horum duo termini sunt ; porro quorum duo termini, liquet quod et duo definientia, atqui si naturarum termini sunt, verba definientia, liquet quod naturæ manifestæ fient ; sine dubio evidenter numerabiles Christi naturæ ; bene ergo a nobis D

19. Percontemur adhuc et illud : Hujus juxta vos naturæ Christi Filii Dei viventis, secundum Petri tutam confessionem, Deum Verbum quid dicitis esse, partem an totum ? Si partem quidem, et partis naturæ Patrem dicite Patrem ; porro partiale sit Verbum, in quantum natura est Filius, et Patris erit secundum naturalem paternitatem partialis paternitas ; unaquæque ergo duarum divina-

15'. Εἰ ἔμεινε φύσις τε οὐσα καὶ θεότητος ἡ τοῦ Λόγου, καὶ φύσις οὐσα καὶ ἀνθρωπότητος ἡ τῆς σαρκός, πῶς οὐ δύο φύσεις ἄτρεπτοι ἐν τῷ Χριστῷ ;

16'. Ἐτι ἡ διαφορὰ, τινῶν διαφορὰ · τῶν γὰρ ἐν τινι καὶ οὐ τῶν καθ' αὐτὰ νοουμένων ὁ ταύτης λόγος · διαφορὰν οὖν οἱ λέγοντες, καὶ διαφέροντα εἶναι ἐν Χριστῷ δώσοιτε · πόσα δὲ ταῦτα, δύο τεὐλάχιστον φήσοιτε · τίνα δὲ ταῦτά ἐστιν εἰσπραττόμενοι, θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα ὀνομάσοιτε, ὥς οἶμαι · τί δὲ τάδε τῶν ἐν τοῖς γενῶν ἴστε ἀνακριθέντες, εἴπερ μὴ εἴη ποιὰ, ἢ ποσὰ, ἢ σχέσεις, ἢ τι τοιόνδε, οὐσίας ὁμολογήσοιτε πάντως · δύο ἄρα οὐσίας λέγειν ὑμᾶς ἐκ τῆς διαφορᾶς ἐπὶ Χριστοῦ σαφῶς συνάγεται.

17'. Ἐρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς ἔτι, ἀδελφοί · Λέγετε κατὰ τι διακρίνεσθαι τοῦ ἰδίου Πατρὸς τὸν Υἱὸν καὶ Λόγον, ἢ οὐχί ; Ἰσμεν οὖν ὅτι λέγετε, καὶ ὅτι τοῦτο εἶναι τὴν ὑπόστασιν ὁμολογεῖτε · μὴ γὰρ εἴη ὑμῖν μηδὲ ταῦτα βλασφημεῖν, μηδὲ τῶν λειπομένων πρὸς τελείαν εὐσέθειαν ἀμοιρεῖν · πάλιν οὖν πυθοίμεθα ὑμῶν καὶ τόδε · τῆς ἰδίας σαρκὸς λέγετε κατὰ τι διακρίνεσθαι τὸν Λόγον, ἢ οὐχί ; Εἰ μὲν οὖν κατὰ μηδὲν, ἐγγυτέραν ταύτην τῷ Λόγῳ καὶ ἡνωμένην μᾶλλον τοῦ Πατρὸς παρεστήσατε, εἴπερ τοῦ Πατρὸς καθ' ὑπόστασιν · τῆς δὲ σαρκὸς τῆς ἐν αὐτῷ οὐδὲ κατὰ φύσιν οὐδὲ καθ' ὑπόστασιν διακέκριται ὁ Λόγος · εἰ δὲ κατὰ τι, καὶ ταύτην τοῦ Λόγου διακρίνετε διαφορᾶς λόγῳ, καὶ οὐ διαιρέσεως, τί τοῦτο, ἀποκρίνασθε. Εἰ μὲν οὖν τῷ αὐτῷ καθ' ὃ καὶ τοῦ Πατρὸς διωρίζετο, ὑπόστασις δὲ αὐτῇ, πρῶτον μὲν δύο τὰς ὑποστάσεις Χριστοῦ δεδώκατε · εἶτα δὲ καὶ ἴσην τῷ Πατρὶ κατὰ πάντα τὴν σάρκα παριστάνετε, εἴ γε τοῖς αὐτοῖς καὶ μόνοις ἐκ τε τοῦ Πατρὸς καὶ τῆς οἰκείας σαρκὸς διακρίνεται ὁ Λόγος · εἰ δὲ καθ' ἕτερόν τι, ἢ φύσιν ἀνάγκη τοῦτο εἶναι, ἢ τι παρὰ τὴν φύσιν καὶ ὑπόστασιν ἐν τῷ Χριστῷ ἔχοιτε εἰδέναι, σημάνετε ἡμῖν · εἰ δὲ οὐδὲν, πάντως κατὰ φύσεως λόγον δίδοτε τὸν διορισμὸν τοῦ Λόγου καὶ τῆς σαρκὸς ἐπὶ Χριστοῦ · τῶν δὲ διοριζομένων καὶ ἀριθμὸς ἐστίν, ἐπεὶ περ τῶνδε δύο ὅροι εἰσὶν · ὧν δὲ δύο οἱ ὅροι, δῆλον ὅτι καὶ δύο τὰ ὀρίστα · εἰ δὲ τῶν φύσεων οἱ ὅροι εἰσὶ τὰ ὀρίστα, δῆλον ὅτι αἱ φύσεις ἀποδειχθήσονται · οὐκοῦν ἀριθμηταὶ σαφῶς αἱ φύσεις Χριστοῦ · καλῶς οὖν ἡμῖν εἴρηται, ἔνωσις μὲν ὑποστάσεων ἐν μιᾷ φύσει ἐπὶ τῆς ἀγίας καὶ ὑπερουσίῳ Τριάδος, ἔνωσις δὲ τῶν φύσεων ἐν μιᾷ ὑποστάσει ἐπὶ τῆς ἀγίας καὶ ἀφράστου σαρκώσεως τοῦ Λόγου · τοῦτο γὰρ ἔφη καὶ ὁ λέγων Πατὴρ, ἔμπαλιν ἔχειν τὸν λόγον τοῦ κατὰ Χριστὸν μυστηρίου, ἢ ἐπὶ τῆς ἀγίας Τριάδος.

18'. Ἐρωτῶμεν ἔτι καὶ τόδε · Ταύτης τῆς καθ' ὑμᾶς φύσεως Χριστοῦ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, κατὰ τὴν τοῦ Πέτρου ἀσφαλῆ ὁμολογίαν, τὸν Θεὸν Λόγον τί φατε εἶναι, μέρος ἢ ὅλον ; εἰ μὲν γὰρ μέρος, καὶ μέρους φύσεως Πατέρα λέγετε τὸν Πατέρα · μερικου δὲ ὄντος τοῦ Λόγου κατὰ τὴν φυσικὴν υἰότητα, καὶ τοῦ Πατρὸς ἔσται κατὰ τὴν φυσικὴν πατρότητα μερικῇ ἢ πατρότης · ἑκατέρα οὖν τῶν δύο θείων

6V ὑποστάσεων, τοῦ τε Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ, ἀνά ἡμῖς A
 λείπει τοῦ κατὰ φύσιν Λόγου, καὶ οὐκ ἔσται τελεία
 φύσις ἐν τινὶ τῶν προσώπων θεωρουμένη τῆς ἁγίας
 Τριάδος· εἴτα δὲ καὶ τῷδε ἐπισκεπτέον τῷ ἀτόπῳ,
 ὅτι ἔσται οὕτως λέγειν· ὅτι εἰ μετὰ σαρκὸς τελεία
 γέγονεν ἡ φύσις τοῦ Λόγου, ἐκ τῆς σαρκώσεως τοῦ
 Υἱοῦ πρὸς τὸν ἑαυτοῦ Λόγον ὃ τε Υἱὸς καὶ ὁ Πατήρ
 προέκοψαν, ἵνα καὶ αὐτὸς τελείου Υἱοῦ τέλειος Πα-
 τὴρ εἴη· εἰ δὲ ταῦτα εὐλαβηθέντες, τὸ ὅλον εἶναι
 τῆς μιᾶς φύσεως τοῦ Χριστοῦ τὸν ἐν αὐτῷ θεῖον Λό-
 γον φατέ, πρῶτον μὲν ἢ τὸ ὅλον δεδώκατε τοῦ Χρι-
 στοῦ καὶ πρὸ Χριστοῦ εἶναι, ἐπεὶ περ ἦν Λόγος καὶ
 πρὸ τῆς ἐνώσεως αὐτοῦ τῆς πρὸς σάρκα, ἢ τὸν Λόγον
 οὐ λέγετε ὑπάρχειν πρὸ τῆς σαρκὸς Χριστοῦ· ἔσται
 οὖν οὕτως· πρῶτον οἰκεῖον τὸ ὅλον, εἴπερ Χριστὸς
 οὗ ἔστι τὸ ὅλον ὁ θεῖος Λόγος, ὁ πρὸ αἰώνων προῦ-
 πῆρχε τῆς σαρκὸς ἑαυτοῦ ἢ ἔστι μέρος Χριστοῦ·
 εἴτα δὲ πάλιν· πῶς ἔξει καὶ μέρος ἑαυτῆς τόνδε τὸν
 Λόγον ἢ μία φύσις, ὃν ἔχει ἤδη ὡς ὅλον, οὐκ ἔστιν
 ἰδεῖν· οὐ γὰρ τὸ αὐτὸ τοῦ αὐτοῦ μέρος τε καὶ ὅλον
 ἔσται πώποτε. "Ετι μέντοι καὶ ἡ σὰρξ κατὰ ταύτην
 ὑμῶν τὴν ἀπόκρισιν ἐκβληθήσεται πάντῃ Χριστοῦ,
 τῆς μιᾶς ταύτης ὑμῶν φύσεως ὑπὸ τοῦ Λόγου μόνου
 συμπληρουμένης ἤδη· ἢ προσθήσεται καὶ αὐτῇ, καὶ
 οὐκ ἔσται ὑμῖν κατὰ σκοπὸν ἔτι τὸ συναγόμενον·
 πᾶν γὰρ τὸ μετὰ τὴν οἰκείαν φυσικὴν ὁλότητα τινὶ
 ἐπιθεωρούμενον, περισσόν τι ποσὸν ἐπεισάξει, εἴπερ
 ὄντως τούτῳ ἡνωμένον ἔστί, καὶ οὐ μόνον κατὰ λό-
 γον κτίσεως ἴσως ὑπάρχον αὐτῷ ἔξωθεν ἐπινοηθή-
 σεται. Οὐκοῦν εἰ ἄτοπα τάδε ἔστιν, οὐ δυνατόν μίαν
 εἰπεῖν τὴν Χριστοῦ φύσιν, ὡς μέρος ἢ ὡς ὅλον θεω-
 ρούντας τὸν Λόγον ἢ τὴν σάρκα ἐν αὐτῇ· ἢ οὖν ἐτέρω
 τίς ἔστιν ἡ λεγομένη ὑμῖν μία φύσις, παρὰ τὸν Λό-
 γον πάντῃ καὶ τὴν σάρκα, καὶ οὔτε Θεὸς οὐδὲ ἄν-
 θρωπός ἐστιν, ἢ οὐ μία πάντως ἀλλὰ δύο ὑπάρ-
 χουσιν.

72

κ'. "Ετι φημέν· Τὰ συνελθόντα, ὁ Λόγος ἔστί καὶ
 ἡ σὰρξ, ὅφ' ὧν γενομένην τὴν ἐκ δύο ἔνωσιν Χρι-
 στοῦ φατε, ἢ ἑτερόν τι παρὰ τάδε; Ἀλλὰ ταῦτα
 εἶναι πάντως ἐρεῖτε· μεμένηκε δὲ καὶ Λόγος ὁ Λόγος,
 καὶ σὰρξ ἡ σὰρξ μετὰ τὴν ἔνωσιν, εἰ καὶ ἡνωμένη
 τῷ Λόγῳ, καὶ ἰδίᾳ τοῦ ἰδιοποιουμένου αὐτῇ· πῶς οὖν
 οὐ δύο καὶ νῦν, ὡς Λόγος καὶ σὰρξ, καὶ ὡς ἴδιον καὶ
 ἰδιοποιούμενον, ἔσονται;

κα'. Κύριλλος ὁ Πατήρ φησιν ἐν τῷ πρώτῳ τῶν
 Σχολίων, ὅτι τὸ Χριστὸς ὄνομα οὔτε ὄρου δύναμιν
 ἔχει, οὔτε μὲν τινος οὐσίαν, ὃ τί ποτέ ἐστι, σημαί-
 νειν, καθάπερ καὶ τὸ ἄνθρωπος ἢ ἵππος ἢ βοῦς,
 πράγματος δὲ μᾶλλον ἐνεργουμένου περὶ τινὰ
 ποιεῖται δῆλωσιν. Εἰ οὖν οὔτε ὀριστικόν, οὔτε
 σημαντικόν, οὐσίας τοῦτό ἐστι τὸ ὄνομα, δῆλον
 ὅτι φυσικῶς; οὕτω δὲ προσαγορευτέον τινὶ τὴν καθ'
 ὑμᾶς μίαν Χριστοῦ φύσιν· ἀλλ' οὐδὲ Θεόν, μέρος
 γὰρ αὐτῆς· ὁ δὲ, οὔτε ἄνθρωπον· καὶ τοῦτο γὰρ
 ὁμοίως ἔχει· τί οὖν τῆς ὁλότητος αὐτῆς ὄνομά ἐστι,
 εἶπατε· ὥσπερ τῆς ἀνθρωπείας ἑτερόν τι παρὰ ψυ-
 χὴν καὶ σῶμα καταφάσκομεν· τὸ γὰρ Χριστὸς χρίσιν,
 ψηαί, σημαίνει περὶ τινὰ χριόμενον· ὅτι δὲ οὔτε

rum subsistentiarum, et Patris et Filii, de media
 parte deficiet a Verbo secundum naturam, et non
 erit perfecta natura in aliqua personarum conside-
 rata sanctæ Trinitatis; deinde et pensandum de hoc
 absurdo, quod erit sic dicere: quia si cum carne
 perfecta facta est natura Verbi, ex incarnatione Fi-
 lii ad ipsius Verbum et Filius et Pater progressum
 fecerunt, ut ipse perfecti Filii perfectus sit Pater,
 si vero ista religiose cogitantes, totum esse unius
 naturæ Christi divinum quod in ipso est Verbum
 dicitis, primo quidem, aut totum dedistis Christi et
 ante Christum esse, quandoquidem erat Verbum et
 ante adunationem ipsius ad carnem, aut Verbum
 non dicitis esse ante carnem Christi: erit ergo sic:
 primum totum proprium, siquidem Christus cuius
 est omne divinum Verbum, qui est ante sæcula ante
 carnem ipsius quæ Christi pars est exstitit; deinde
 iterum: quomodo habebit et ipsius naturæ partem
 hoc Verbum natura unica, quod habet jam ut totum,
 non est videre; non enim idem ejusdem rei pars
 et totum erit unquam. Adhuc scilicet et caro juxta
 hanc ipsam vestri responsionem projicietur penitus
 a Christo, hac unica juxta vos natura a Verbo solo
 jam completa; aut adjungetur et ipsa caro, et non
 erit vobis juxta intentionem adhuc quod est conclu-
 sum. Nam omne quod per proprie naturalem integri-
 tatem in aliquo inspicitur, excellentem quamdam
 quantitatem inducet, siquidem re ipsa huic enti adu-
 natum est, nec solum secundum creationis rationem
 æqualiter existens extra illud excogitabitur. Itaque si
 prædicta absurditate laborant, unicam Christi di-
 cere naturam nefas, sive partem sive totum Ver-
 bum aut carnem in hac natura consideretis. Vel
 ergo alia quædam est dicta a vobis unica natura,
 prope Verbum prorsus et prope carnem, nec Deus
 nec homo est, vel non una sane sed duo sunt.

20. Adhuc loquimur. Quæ una conveniunt, hæc
 Verbum et caro, a quibus factam e duobus aduna-
 tionem Christi dicitis, aut aliud quidquam ista?
 Sed eadem esse penitus dicetis; remansit autem et
 Verbum Verbum et caro caro post adunationem,
 quamvis unita Verbo et propria hujus qui illam esse
 suam fecit; quomodo ergo non duo et nunc sicut
 Verbum et caro, et sicut proprium et suum faciens
 D proprium erunt?

21. Cyrillus Pater dicit in scholiorum primo
 quod Christi nomen nec definitionis vim habet, nec
 cujusdam essentiam, cujuslibet sit, designandi lo-
 cum habet, sicut et homo aut equus, aut bos, imo
 vero negotii effecti circa aliquem demonstrationem
 præbet. Si ergo nec definiens nec significans essen-
 tiæ nomen id est, liquet quod physice sic quovis no-
 mine vocanda una juxta vos Christi natura: sed nec
 Deum vocabis, pars enim naturæ hujus est; hic
 vero, nec hominem, de quo pariter arguendum est;
 quid ergo integritatis nomen sit, dicite; sicut hu-
 manitatem alium quid præter animam et corpus
 affirmamus; nam vox Christus unctionem, inquit,
 designat circa quemdam unctum; quia nec unctio

absque chrismate subsistentiæ adhærenti, nec unctus absque subsistentia quisquam est, nec adhuc chrisma et unctum una est subsistentia, evidenter. Merito ergo et rerum et nominum physicorum dupliciter certam notitiam habentes, duo dicimus Christi naturas.

22. Adhuc ad vos loquimur de proposito vobis prout divino; generis nomen non admittit quocunque modo: quo enim primo auctore, quid altius genus erit? Illud unum dupliciter tantum de Christo secundum principaliora dicitur verba; atque si secundum ista verba cuilibet concedendum est id ibi dicere; et duo dupliciter esse hæc quædam dicuntur; itaque illud quod est unum aut specie aut numero est unum; et quæ sunt duo, aut specie aut numero sunt duo; quæ quidem specie unum sunt, completam habebunt ad invicem physicam paritatem; quæ vero specie sunt duo penitus habent physicam disparitatem; quæ vero numero sunt unum, nihil impedit quin ad invicem habeant disparitatem, licet absque invicem non dividantur; et in propria delineatione considerato utroque, numerantur secundum numeri definientem vocem; sic enim cogitantes et numerantes unum quidem omnem communem hominem et equum et angelum absque ulla differentia existentem specie ejusdem naturæ in omnibus ipsius partibus dicimus; differenter vero multas ejus partes numero cognoscimus. Vicissim enim quamque earum numerari posse scimus; et rursus in numero et mundum universum et hominum quemlibet dicimus partitis naturis aut naturalibus speciebus, non unum illum numerantes; igitur de Domino nostro, siquidem simplicitatem propter personæ unitatem, et inseparabilitatem in ipso enumerationem, tanquam quod unum est in numero, dicitis, bene dicitis; et nos oportet vobiscum illud accipere, cum confiteamini physicam secundum illam unicam personam diversitatem; si vero juxta illud naturalis formæ enumerare quæ in Christo volumus, quandoquidem confitenda sunt illa quæ in forma sunt secundum formam similia necessario esse, necessario dissimilia cernentes, non amplius audebimus formæ indice unum hæc dicere, sed duo; ergo consequenter duo quidem naturis, unum autem numero Christum cognoscimus.

23. Adhuc petendum ab illis qui e duabus naturam dicunt unam quam Christi vocant, num et e duabus subsistentiis, sive personis unicam ipsius subsistentiam dicunt, an non? Quo ergo et quomodo cessit altera e naturis ejus ante adunationem dicant, et cujus erat tunc? Nondum enim Christi erat uncta divinitati humana natura; si vero et e duabus subsistentiis adunationem dicunt, ubi erat tunc perfecta subsistentia humana Christo præexistens? Deinde in utero sanctæ Virginis inclusa; illo enim in sancto cubiculo adunatio Christi naturarum ab initio facta est; nisi forte secundum Nestorium divinitatis adunationem post partum

Α χρίσις ἀνευ οὐσιωμένου χρίσματος, οὔτε χρίόμενος ἀνούσιός τις ἐστίν, οὔτε ἔτι τὸ χρίσμα καὶ τὸ χρίόμενον μία ἐστὶν οὐσία, φανερόν. Εἰκότως οὖν καὶ τῶν πραγμάτων καὶ τῶν ὀνομάτων τῶν φυσικῶν διττῶς εὐποροῦντες, δύο φαμέν τὰς φύσεις Χριστοῦ ἡμεῖς.

κβ'. Ἐτι δὲ φαμέν πρὸς ὑμᾶς ἐπὶ τὸ προκείμενον ὑμῖν ἅτε θεῖον, γένους λόγον οὐκ ἐπιδέχεται ὅπως οὖν· τί γὰρ τοῦδε πρώτου αἰτίου ὄντος, ἀνώτερον ἔσται γένος; τὸ ἐν διττῶς μόνον ἐπὶ Χριστοῦ κατὰ τὰς κυριωτέρας λέγεται φωνάς· εἴ γε καὶ κατὰ ταύτας συγχωρητέον τινὶ λέγειν αὐτὸ ἐνθάδε· καὶ δύο δὲ διττῶς εἶναι τὰδε τινὰ λέγονται· τὸ οὖν ἐν ὃν ἡ τῷ εἶδει, ἡ τῷ ἀριθμῷ ἐστὶν ἐν· καὶ τὰ ὄντα δύο, ἡ τῷ εἶδει, ἡ τῷ ἀριθμῷ ἐστὶ δύο· τὰ μὲν οὖν ἐν τῷ εἶδει ὄντα, πᾶσαν ἔξει πρὸς ἄλληλα τὴν φυσικὴν ὁμοιότητα· τὰ δὲ δύο ὄντα τῷ εἶδει, πάντως ἔχει τὴν φυσικὴν ἀνομοιότητα· τὰ δὲ τῷ ἀριθμῷ ἐν ὄντα, οὐ κωλύεται ἐν ἑαυτοῖς ἔχειν φυσικὴν ἀνομοιότητα, εἰ καὶ ἀλλήλων χωρὶς μὴ διεστήκασιν· καὶ ἐν ἰδίᾳ περιγραφῇ θεωρούμενον ἐκάτερον ἀριθμοῦνται κατὰ τὸν τοῦ ἀριθμοῦ διωρισμένον λόγον· οὕτως γὰρ νοοῦντες καὶ ἀριθμοῦντες, ἓνα μὲν πάντα τὸν κοινὸν ἄνθρωπον καὶ ἵππον καὶ ἄγγελον ἀπαρallάκτως ἔχοντα τῷ εἶδει τῆς αὐτοῦ φύσεως ἐν πᾶσι τοῖς ὑπ' αὐτὸν ἀτόμοις φαμέν· κεχωρισμένως δὲ πολλὰ τοῦδε τὰ ἄτομα τῷ ἀριθμῷ γινώσκουμεν· ἀνὰ μέρος γὰρ ἕκαστον αὐτῶν ἀριθμεῖσθαι δυνάμενον ἴσμεν· καὶ πάλιν ἐν τῷ ἀριθμῷ τόν τε κόσμον ὅλον, καὶ τὸν τινα ἄνθρωπον λέγομεν φύσει μερικαῖς, ἡ φυσικοῖς εἶδεν, οὐχ ἓνα αὐτὸν ἀριθμοῦντες. Ἐπὶ οὖν τοῦ Δεσπότης ἡμῶν, εἰ μὲν τὴν μονάδα διὰ τὴν τοῦ προσώπου ἐνότητα, καὶ τὴν τῶν ἐν αὐτῷ ἀχωρίστων ἐξαριθμήσιν, ὥς ἐνὸς ὄντος τῷ ἀριθμῷ φατε, καλῶς λέγετε, καὶ ἡμεῖς δέον σὺν ὑμῖν τοῦτο ἀποδέχεσθαι, ὡμολογημένου τοῦ κατ' αὐτὸ τὸ ἐν πρόσωπον φυσικοῦ διαφόρου· εἰ δὲ κατὰ τὸν τοῦ φυσικοῦ εἶδους ἀπαριθμῆσαι τὰ ἐν Χριστῷ βουλόμεθα, ἐπεὶ ὡμολόγηται τὰ ἐν τῷ εἶδει ὄντα, κατ' εἶδος ὅμοια δέον εἶναι, ἀναγκαίως ἀνόμοια θεωρήσαντες, οὐκέτι τολμήσομεν τῷ τοῦ εἶδους καταλόγῳ ἐν ταῦτα λέγειν, ἀλλὰ δύο· οὐκοῦν ἀκολούθως δύο μὲν ταῖς φύσεσιν, ἐν δὲ τῷ ἀριθμῷ τὸν Χριστὸν γινώσκουμεν.

κγ'. Ἐτι ἐρωτητέον αὐτοὺς, ἐκ δύο φύσεων λέγοντας τὴν μίαν φύσιν, ἣν φασι Χριστοῦ, ἄρα γε καὶ ἐκ δύο ὑποστάσεων, εἴ τ' οὖν προσώπων, τὴν μίαν αὐτοῦ ὑπόστασιν λέγουσιν ἢ οὐχί; Ποῦ οὖν καὶ πῶς ὑφέστηκε θετέρα τῶν φύσεων αὐτοῦ πρὸ τῆς ἐνώσεως, λεγέτωσαν· τίνας τε οὔσα τότε; οὐ γὰρ Χριστοῦ ἦν μήπω χρισθεῖσα θεότητι ἢ ἀνθρωπίνῃ φύσις· εἰ δὲ καὶ ἐκ δύο ὑποστάσεων φασι τὴν ἐνωσιν, ποῦ ἦν ποτε ἡ τελεία ὑπόστασις ἀνθρωπίνῃ προὑπάρχουσα Χριστοῦ; Εἴτα ἐν τῇ μήτρᾳ τῆς ἁγίας Παρθένου ἐγκαθειρθεῖσα· κατ' ἐκεῖνο γὰρ τὸ ἅγιον χωρίον ἡ ἐνωσις τῶν Χριστοῦ φύσεων ἀπ' ἀρχῆς ἐγένετο· εἰ μὴ ἄρα κατὰ Νεστόριον τὴν ἐνωσιν τῆς θεότητος μετὰ

τὸν τόκον τῆς ἀνθρωπότητος οἴονται γενέσθαι πρὸς Α humanitatis arbitrantur fieri ad ipsam congruenter.

κδ'. Ἐτι ἀνακριτέον αὐτούς· ἐκ δύο φύσεων πράγματι ὑφεστηκυῶν φασὶ τὸν Χριστὸν, ἢ θατέρας αὐτῶν, ἡγούν τῆς ἀνθρωπείας κατ' ἐπίνοιαν προαναπλαττομένης αὐτοῖς πρὸ τῆς ἐνώσεως· εἰ μὲν γὰρ ἀμφοῖν ὄντως προσουσῶν, τίς ἦν, καὶ ποῦ πάλιν ζητήσωμεν, ἢ φιλή ἀνθρωπίνῃ φύσει πρὸ Χριστοῦ, εἴτα γέγονεν ἐν Χριστῷ κατὰ τὴν ἁγίαν μήτραν συντεθίεντι· εἰ δὲ θατέραν τῶν φύσεων ἐξ ὧν φασὶ τὸν Χριστὸν ἐπινοῖα προαναπλάττουσι, πρῶτον μὲν ἢ οὐδαμόθεν λαβόντες ἀφορμὴν ἀληθοῦς ἐπινοίας ψευδὲς ἀνάπλασμα ταύτην παριστῶσιν· ἢ λαβόντες, ἐκ τῆς μετὰ τὴν ἔνωσιν θεωρίας Χριστοῦ τὴν διάγνωσιν, ὡς δύο φύσεων καὶ τοιῶνδε, ταύτας καὶ προεπινοοῦσιν αὐτοῦ. Πῶς οὖν οὐ δύο ἴσασι μετὰ τὴν ἔνωσιν οἱ καὶ τὴν προὑπαρξιν αὐτῶν τὴν πρὸ τῆς ἐνώσεως ἐκ τῆς κατὰ τὴν ἔνωσιν διαγνώσεως αὐτῶν ἐπινοήσαντες· εἴ ἦν εἰ μὲν ἐπινοῖα θατέραν, καὶ ἀληθεῖα τὴν ἐτέραν τῶν φύσεων ἐξ ὧν ὁ Κύριος, φασὶν, ἀνάγκη καὶ αὐτὸν Χριστὸν τὸ μὲν τι μέρος αὐτοῦ ἀληθεῖα ὑπάρχον ἔχειν, τὸ δὲ ἐπινοῖα δοκεῖν μόνον· ὡς εἶναι καὶ τῆς κατὰ τοῦσδε μιᾶς φύσεως αὐτοῦ ἀνύπαρκτον ἡμῖς, καὶ εἰς ἡμῖς φύσεως μόνον καταντῆσαι αὐτῶν τὴν ἐπὶ Χριστοῦ φυσιολογίαν· καὶ μηδὲ εἰς μίαν φύσιν τελείαν, ὡς λέγουσιν.

B

κε'. Ἐτι ἐπεὶ τῶν φύσεων δηλαδὴ τὴν σύνοδον ἴστε, καὶ σὺν ἡμῖν τὸ ἀσύγχυτον ὁμολογεῖτε τῶν συνελθόντων, πόθεν τοῦτο θεωρεῖτε, ἀποκρίνασθε ἡμῖν· εἰ γὰρ ὅτι ἀνελλιπῇ τὰ θεῖα καὶ τὰ ἀνθρώπινα ἐν τῷ αὐτῷ θεωρεῖτε προσώπῳ, σῶον ἐκάστου τὸν φυσικὸν λόγον διὰ τῆς τῶν ιδιωμάτων ἀντιδόσεως ἐν τῷ ἐνὶ συγκρίματι, γινώσκετε, δῆλον ἔσται ὅτι ἐκ τινος τελείου τε τοῦδε τὰς ἐνεργείας καὶ τὰ πάθη κατὰ τελείου καὶ οὐ κατ' οὐδεὶος λογιζέσθε· ἐπεὶ περ ἀναγκαῖον καὶ τὰς αἰτίας οὕτως ἔχειν καὶ φυλάττεσθαι διαφόρους καὶ τελείας, ὥσπερ τὰ ἴδια τούτων ιδιώματα καὶ προβλήματα· ἐπεὶ οὖν διάφορά τέ εἰσι καὶ διττά, θεῖα τε ὄντα καὶ ἀνθρώπινα, διάφορα ἔσται καὶ δύο καὶ τὰδε· ταῦτα δὲ τὰ αἰτία τῶν ἰδίων εἴπερ φύσεις εἶναι ὁμολογεῖτε, ἐκ δύο ἄρα τῶν φύσεων προῖέναι τὰς ιδιότητας καὶ ὑμεῖς ὁμολογεῖτε.

C

κς'. Ἐτι εἰ τὴν φυσικὴν διαφορὰν ὁμολογοῦσιν ἐν Χριστῷ, ἄρα γε τινῶν ὄντων ἤδη εἶναι αὐτὴν διαφορὰν, ἢ τινῶν μὴ ὄντων λέγουσιν εἶναι τὴν διαφορὰν ἐν Χριστῷ, ἐπεὶ οὖν πάντως, ὄντων ἐροῦσιν, ἢ οὐ τοῦτων δηλαδὴ ἢ πλείονων, λεγέτωσαν οὖν ὁπόσων τινῶν βούλονται εἶναι αὐτὴν, καὶ μὴ εὐλαβεῖσθωσαν.

κζ'. Ἐτι εἰ τὸ λέγειν δύο, χωρίζειν ἔστι, πῶς δύο λέγοντες τὰς ιδιότητας καὶ αὐτοὶ τὴν ἔνωσιν οὐ μερίζουσιν; Ἀλλ' ἴσως εἴποιεν, ὅτι τοῦτο χωρίζειν τὴν φύσιν οὐ πέφυκεν· ἰδοὺ καὶ ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἁγίᾳ Τριάδι, πλείους μὲν τὰς ιδιότητας, μίαν δὲ τὴν φύσιν ὁρῶμεν· ταῦτα δὲ οὐχ οὕτως φρονούντες οἱ πλείους αὐτῶν φασιν, εἰ καὶ πρὸς τὸ

24. Adhuc inquirendum ab illis : e duabus naturis re efficientibus Christum dicunt, aut ex earum altera, scilicet humanitate juxta cogitationem ab ipsis plasmata ante adunationem ; si enim ex ambobus re ipsa præexistentibus, quæ erat et ubi iterum quæremus subtilis humana natura ante Christum, facta est deinde in Christo intra sanctum uterum concepta : si vero alteram naturarum e quibus Christum dicunt quasi de novo et anteriori plasmant, primum quidem aut a nulla apprehendentes veræ cogitationis exordium, mendacem plasmaturam eam stabiliunt ; aut apprehendentes e Christi ante adunationem consideratione agnitionem sicut duarum naturarum et talium, has et cogitant ante ipsum. Quomodo ergo non duas agnoscunt post adunationem qui ipsarum præexistentiam quæ ante adunationem esset excogitant ex earum cognitione quam habent juxta adunationem ; adhuc si cogitatione quidem alteram et veritate alteram naturarum e quibus Christus dicunt, erat necesse et Christum ipsum, partim veritate existere realiter, partim cogitatione tantum esse videri ; quasi esset tum unius naturæ ipsius juxta eosdem non existens media pars, tum media naturæ parte tantum ad ipsos pervenisse physiologiam Christi, et non perfecta unica natura, ut dicunt.

D

25. Adhuc scientes vos naturarum coagmentationem et nobiscum inconfusum confitentes convenientium, unde illud consideratis, respondite nobis : si enim, quia completa divina et humana in eadem videtis persona, salvum cujusque naturalem sermonem per idiomatum mutuationem in uno hoc composito cognoscitis, perspicuum erit quod e perfecto quodam hujus operationes et passionem de perfecto et non de nullo exponitis ; quandoquidem necessarium et causas sic esse et servari differentes et perfectas, sicut propria horum idiomata et quæstiones ; cum ergo differentia sint et duplicia, divina et humana, differentia erunt et duo et ista. Hæc vero quæ causa sunt priorum, licet naturas esse confiteamini, et duarum ergo naturarum profluere proprietates et vos confitemini.

26. Adhuc si physicam differentiam in Christo confitentur, jam ergo quarum rerum existentium esse hanc differentiam, aut quarum non existentium dicunt esse differentiam in Christo, cum penitus, existentium, dicunt ; vel duarum harum vel plurium dicant ergo quarum harum volunt esse illam, et non præcaveant.

27. Adhuc si dicere duo, dividere est, quomodo qui duas dicunt proprietates et ipsi adunationem non dividunt ? Sed similiter dicant, quod illud naturam, non divisit. Ecce enim et in rebus quæ per singula inspiciuntur et in ipsa sancta Trinitate, plures quidem proprietates, unam vero naturam videmus ; hæc vero non sic cogitantes plerique

eorum dicunt, licet pro rerum statu talia nobis proferant, sicut in cæteris monstratum est. Attamen dicamus ad ipsos : Qui ergo circa ipsas dicitis duo vos, quæ fuerunt, non naturam, sed hypostases personarum unius naturæ dividere; nam proprietatibus ipsæ dividuntur, et secundum vos et secundum nos : dicentes, inquam, circa ipsas tantum proprietates de Christo duplicitem, hypostases personarum duas scitis Christi, etsi unam ejus naturam confitemini. Quod absit a vobis, fratres, admittere. Si autem dicatis nec naturam nec hypostasim proprietates dividere, nec Paulus ergo a Petro, nec a Patre Filius secundum quid discernitur, natura quippe iidem, proprietatibus vero indistinguibiles et notu impossibiles.

28. Si diversitatem dicunt, et duplicitem penitus differentium dicere cogentur; nam et rerum diversæ naturæ enumeratio, et accidentium mutantium secundum quid, aut tandem nudarum numerum partium aut subtilium quarundam cogitationum si fieret mentio, ex differentia quæ existit circa verbum, vel ordinem vel tempus, vel locum vel habitum, et illa evidenter præcedet : aut ergo non differentiam, aut et numerum differentium naturarum dicant.

29. Si e duobus dicentes naturis Christum, nempe e communi divinitate et humanitate, duas hasce et post adunationem non cognoscunt, ergo non cognoscunt post œconomiam incarnationis Verbi communes duas humanitatis et divinitatis naturas, nec separatim eas numerant, nec esse prorsus duo adhuc reliquum dicunt : nam a duplicitate cessasse contendunt hæc a quibus exsurrexit adunatio. Esse vero ea communes naturas confitentur.

30. Si propterea quod naturarum adunatio est unam cognoscunt naturam ea quæ convenerunt fieri, et quia naturarum differentia est, duas hæc cognoscant. Non enim quod ipsi est ob adunationem, illud et ob differentiam putabunt, sed in altero verbo alterum. Cum ergo et essentialis iis quæ conveniunt rebus differentia, et adjecta essentiis adunatio, bene essentias proprio ipsis sermone discernentes, duas dicimus nempe diversitate; personam vero ipsis unam adunatione credimus.

31. Adhuc omnis compositi perfecti nec superabundare, nec deficere oportet sermonem, sed sufficientem esse; duplicitas prima compositio et primus sufficiens numerus; quomodo ergo importunum erit de compositis naturis et unum perfectum complentibus, duplicitem dicere, hypostaseos vero unitatem? Non enim ad invicem convenerunt duæ hypostases sicut et naturæ.

32. Adhuc omnis unitas si omnino in eodem sensu verborum secundum unum de aliquo dicitur, et duplicitas ante dictam in eo secundum idem duplicitem est etiam. Si vero post duplicitem dicatur, aut non in eodem dicitur verborum sensu, aut unitas non est. Non enim habet naturam aut

A παρὸν τὰδε ἡμῖν προβάλλονται, ὡς ἐν ἑτέροις ἐδείχθη. Πλὴν εἴποιμεν πρὸς αὐτοὺς · Ἐπεὶ οὖν κατὰ ταῦτα λέγετε τὸ δύο ὑμεῖς, αἱ πέφυκαν, οὐ τὴν φύσιν χωρίζειν, ἀλλὰ τὰς ὑποστάσεις τῶν προσώπων τῆς μιᾶς φύσεως · ταῖς γὰρ ιδιότησιν αὗται χωρίζονται, καθ' ὅμᾶς τε καὶ καθ' ἡμᾶς, λέγοντες ἄρα κατὰ ταύτας μόνον ἡγουν τὰς ιδιότητας ἐπὶ Χριστὸν τὴν δυάδα, τὰς ὑποστάσεις τῶν προσώπων δύο ἴστε τοῦ Χριστοῦ, εἰ καὶ μίαν τὴν φύσιν αὐτοῦ ὁμολογεῖτε · ὅπερ μὴ εἶη ὑμᾶς, ἀδελφοί, καταδέχεσθαι · εἰ δὲ εἴποιτε μήτε τὴν φύσιν μήτε τὴν ὑπόστασιν τὰς ιδιότητας χωρίζειν, οὔτε Παῦλος ἄρα Πέτρου, οὔτε τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱὸς κατὰ τι διακρίνεται, τῇ μὲν φύσει ὄντες ταυτοὶ, ταῖς δὲ ιδιότησιν ἀδιάκριτοι καὶ ἀδιάγνωστοι.

B κη'. Εἰ διαφορὰν λέγουσι, καὶ δυάδα πάντως εἰπεῖν τῶν διαφερόντων, ἀναγκασθήσονται δηλονότι · τῶν τε γὰρ ἑτεροφυῶν πραγμάτων ἡ ἀπαρίθμησις, τῶν τε συμβεβηκότων τῶν ἐξαλλασσόντων κατὰ τι, ἢ το γε ἑοχατον, γυμνῶν τῶν τοῦ ἀριθμοῦ μορίων ἢ ψιλῶν τινῶν ἐπινοημάτων εἰ γένοιτο μέτρησις ἐκ τῆς διαφορᾶς τῆς κατὰ λόγον, ἢ τάξιν, ἢ χρόνον, ἢ τόπον, ἢ σχέσιν, καὶ αὕτη προδήσεται σαφῶς · ἢ οὖν μήτε διαφορὰν, ἢ καὶ τὸν ἀριθμὸν λεγέτωσαν τῶν διαφερουσῶν φύσεων.

κθ'. Εἰ ἐκ δύο λέγοντες φύσεων τὸν Χριστὸν ὡς ἐκ τῆς κοινῆς θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος, δύο τάσδε καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν οὐ γινώσκουσιν, ἄρα γε οὐδὲ ἴσασι μετὰ τὴν οἰκονομίαν τῆς σαρκώσεως τοῦ Λόγου τὰς κοινὰς δύο φύσεις ἀνθρωπότητος καὶ θεότητος, οὐδὲ διωρισμένως αὐτὰς ἀριθμοῦσιν, οὐδὲ εἶναι ὅλως δύο ἔτι λοιπὸν φασί · τὰδε γὰρ πεπαῦσθαι τῆς δυάδος φασὶν οἷς προσγέγονεν ἡ ἔνωσις · εἶναι δὲ ταῦτα, τὰς κοινὰς φύσεις ὁμολογοῦσιν.

λ'. Εἰ διὰ τὸ ταῖς φύσεσιν ἡνωσθαι μίαν οἶδασιν φύσιν τὰ συνελθόντα, καὶ διὰ τὸ φύσεσι διαφέρειν, δύο ταῦτα γινωσκέτωσαν · διὰ τε γὰρ ἔνωσιν ἐν πρόσωπον, καὶ διὰ τὴν διαφορὰν αἱ δύο φύσεις · οὐ γὰρ ὅπερ αὐτῷ ἐστὶ διὰ τὴν ἔνωσιν, τοῦτο καὶ διὰ τὴν διαφορὰν ὑπολήφονται, ἀλλ' ἐν θατέρῳ τῷ λόγῳ τὸ ἕτερον. Ἐπεὶ οὖν καὶ οὐσιώδης μὲν τοῖς συνελθοῦσιν ἡ διαφορὰ, ἐπίκτητος δὲ ταῖς οὐσίαις ἡ ἔνωσις, καλῶς τὰς μὲν οὐσίας τῷ ἰδίῳ αὐτῶν λόγῳ διακρίναντες, δύο φαμέν, ἡγουν τῇ διαφορᾷ · τὸ δὲ πρόσωπον, αὐταῖς ἐν τῇ ἐνώσει δοξάζομεν.

λα'. Ἐτι παντὸς συνθέτου τελείου οὔτε περιτεύειν οὔτε ἐλλείπειν δεῖ τὸν λόγον, ἀλλ' ἄρτιον εἶναι · δυὰς δὲ πρώτη σύνθεσις, καὶ πρῶτος ἄρτιος ἀριθμός · πῶς οὖν ἀπρόσφορον ἔσται ἐπὶ τῶν συνθεθεισῶν φύσεων καὶ τὸ ἐν τέλειον πληρουσῶν δυάδα λέγειν, μονάδα δὲ ὑποστάσεως; οὐ γὰρ συνετέθησαν δύο ἀλλήλαις καὶ ὑποστάσεις ὡς αἱ φύσεις.

λβ'. Ἐτι πᾶσα μονὰς εἰ πάντῃ ἐν ταυτῷ λόγῳ λέγεται κατὰ τινος καθ' ἐν, καὶ δυὰς πρὸ τῆς ἐν αὐτῷ κατὰ τὸ αὐτὸ λεγομένης δυάδος ἐστὶν ἡδε · εἰ δὲ μετὰ τὴν δυάδα λέγοιτο, ἢ οὐκ ἐν ταυτῷ λέγεται λόγῳ ἢ οὐ μονὰς ἐστὶν · οὐ γὰρ ἔχει φύσιν ἢ τάξιν ἐν τινὶ τῷ αὐτῷ, ποτε μονὰς μετὰ τὴν δυάδα θεω-

ρεῖσθαι. Πῶς οὖν εἰ τὴν αὐτὴν εἶναι φασὶ ταῖς ἐξ ἑνὸς φύσεως τὴν μίαν φύσιν, ὅπως πρῶτον γέγονε φύσεων καὶ τότε μονὰς φύσεως; μὴ ὑπαρξάσης γὰρ μονάδος κατὰ τι, οὐ δυνατόν τὴν κατὰ τοῦτο αὐτὸ δυάδα φανῆναι· εἴπερ ἐκ μονάδος ἢ δυάδας, καὶ οὐκ ἐκ δυάδος ἢ μονάδας· ἀλλ' οὖν εἰ προέφθασαν φύσεις δύο εἶναι, οὐδέποτε μία τε, καὶ αἱ αὐταὶ γενήσονται, ἀλλ' ἢ κατ' ἄλλο, ἢ πρὸ αὐτῶν ἔσται ἡ μία.

venerunt naturæ duæ esse, nullo modo et una et eadem fient, sed aut secundum aliud aut ante eas erit una hæc.

λγ'. Ἐτι μὴν εἰ καὶ διὰ τὴν ἔνωσιν, οὐκέτι δύο τὰς δύο εἰδέναι φασὶ (τὸν γὰρ χωρισμὸν αἷτιον τῆς δυάδος εἶναι λέγουσι), πευστέον αὐτῶν, ἅρα γε ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Κυρίου ἴσασι χωρισμὸν τινα τινῶν φύσεων, ἢ οὐχί; Εἰ μὲν οὖν οὐχί, φαντασία τε ὁ θάνατος, καὶ ψευδὴς ἡ περὶ αὐτοῦ δόξα ἐν τῷ Κυρίῳ· θάνατος γὰρ χωρισμὸς ἐστὶ ψυχῆς ἀπὸ σώματος ἀναντιρρήτως· εἰ δὲ ὄντως χωρισμὸς γέγονε φυσικὸς, πάντως καὶ κατὰ τοῦσδε δύο φύσεις τὰ κεχωρισμένα τῶν Χριστοῦ. Ἄρα οὖν εἰ ὁμολογοῦσι τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου, καὶ δύο φύσεις αὐτοῦ τινὰς εἶναι ποτε δώσουσι· τοῦτο δὲ ἢ τῆς μιᾶς ἦν, φασὶ, κατακερματισθείσης, ἢ ἐτέρας ἐπιγεννηθείσης Χριστῷ φύσεως· συλλογιστέον δὲ αὐτοὺς ἔτι ἐκ τούτων, καὶ ὅτι ἐπεὶ περ ἐκ δύο φύσεων τὴν γέννησιν ὁμολογοῦσι Χριστοῦ, ἐκ θεότητος τε καὶ ἀνθρωπότητος ταύτην νοοῦσι· εἰς δύο δὲ φύσεις διαιρεῖσθαι κατὰ τὸν θάνατον δύναντες οὐκ εἰς τοιάσδε, ἀλλ' εἰς ἄψυχον σῶμα, καὶ εἰς ἐνθεον ψυχὴν λέξουσιν καὶ αὐτοὶ, ἀνάγκη πάντως ἐτέρας εἰδέναι τὰςδε τὰς ἐπὶ τῷ χωρισμῷ φανείσας τῶν πρὸ τῆς ἐνώσεως αὐτοῖς λεγομένων, ἀλλὰ καὶ τὴν μίαν φύσιν κατὰ τοῦσδε τὴν ἐκ τῶν φύσεων τῆς τε θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος οὔσαν, ἐτέραν εἶναι παρὰ τὴν ἐξ ἐνθέου ψυχῆς καὶ ἄψυχου σώματος μίαν φύσιν μετὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου νοουμένην κατ' αὐτούς· ὧν γὰρ διάφορα τὰ ἀπλᾶ μέρη, διάφορα ἔσται καὶ τὰ σύνθετα. Ἔσονται οὖν οἱ δύο φύσεις ἡνωμένας Χριστοῦ μὴ ὁμολογοῦντες σαφῶς, δύο μὲν τὰς πρὸ τῆς κατὰ τὴν σάρκωσιν τοῦ Λόγου, μίαν δὲ τὴν ἐπὶ τῇ ἐνώσει αὐτῶν· καὶ ἐτέρας δύο τὰς ἐπὶ τῷ χωρισμῷ τοῦ θανάτου, καὶ μίαν ἄλλην τὴν ἐπὶ τῇ ἀναστάσει τοῦ Κυρίου καινότεραν λέγοντες, καὶ ἕξ τε καὶ διαφόρους· καὶ πῇ μὲν ἡνωμένας, πῇ δὲ χωριζόμενας φύσεις· καὶ πάντα σπαραγμὸν Χριστῷ ἐπινοήσαντες, οἱ τῇ ἐνώσει αὐτοῦ συνηγορεῖν προσποιούμενοι.

vero divisas naturas; et dilacerationem omnem de orare affectant.

λδ'. Πευστέον δὲ αὐτῶν ἔτι καὶ τόδε· εἰ τὸν Πατέρα κατ' οὐσίας λόγον διακεκρίσθαι λέγουσι πάσης τῆς ἀνθρωπότητος, εἴτα εἰ καὶ τὸν μίαν φύσιν λεγόμενον αὐτοῖς εἶναι Χριστὸν, κοινωνοῦν τι γινώσκουσι τῷ Πατρὶ, καὶ ἡνωμένον κατ' οὐσίας λόγον καθ' ὅνπερ ἡμῶν, ὡς ἔφασαν ἡδη, διακέκριται ὁ Πατήρ· εἰ γὰρ φάσκειν ἡνωθῆναι αὐτὸν τῷ Πατρὶ κατὰ φύσιν, ἡμῶν δηλονότι καὶ αὐτὸς διακέκριται, ἡγουν τῆς ἀνθρωπότητος· οὐκοῦν καὶ τῆς ἰδίας σαρκὸς, εἰ ἀληθὴς αὕτη σὰρξ, καὶ μία τῆς ἀνθρωπότητος ἐστίν· ἔρα οὖν ἄσαρκος ὁ Χριστὸς, διακεκριμένος τῆς σαρ-

ordinationem in aliquo eodem unquam unitas postquam duplicitas inventa est : quomodo ergo si eandem esse dicunt quam natura e quibus fit unica natura, prius naturarum fuit duplicitas, et tunc unitas naturæ? Non enim existente secundum aliquid unitate, possibile est secundum idipsum duplicitem videri; quamvis ex unitate duplicitas, et non ex duplicitate unitas; oportet ergo si præ-

33. Adhuc si propter adunationem, non amplius duas illas noscere dicunt (nam divisionem duplicitalis causam esse dicunt), inquirendum ab eis, num de Domini morte noscunt quamdam naturarum quarundam distinctionem, an non? Si ergo quidem non, et ludibrium mors, et fallax de hoc in Domino gloria : mors enim divisio est animæ a corpore indubitanter; si vero reipsa divisio facta est naturalis, prorsus et secundum naturas hasce duas, in Christo proprietatum distincta. Consequenter si Christi mortem confitentur, et duas ejus naturas quasdam esse forte concedent : illud autem aut unius illæ quam dicunt minutas in partes divisæ, aut alterius supernatæ Christo naturæ. Concludere vero debent adhuc de illis, quia quandoquidem e duabus naturis generationem confitentur Christi, e divinitate et humanitate hanc cogitant. In duas vero naturas dividi per mortem concedentes non in quaslibet, sed in exanimatum corpus et in animam a Deo inspiratam dicent et ipsi, necesse est prorsus cæteras noscere de divisione apparentes rerum quæ ante adunationem in ipsis affirmabantur; sed etiam unicam hanc naturam juxta eosdem, hanc e naturis tum divinitatis, tum humanitatis existentem, aliam esse ab illa quæ erat ex anima a Deo inspirata et exanimato corpore unicam naturam post Domini resurrectionem cogitatam juxta ipsos. Quorum enim discrepantia singulatim simplicia membra, discrepantia erunt et composita : erunt ergo qui duas naturas in Christo adunatas clare non confitentur, duas quidem illas ante existentiam in Verbi incarnatione, unam autem in earum adunatione; et alias duas in mortis divisione, aliam autem unam in Domini resurrectione recentiore affirmantes, et sex et multiplices; et hinc quidem adunatas, inde Christo excogitantes, qui de ejus adunatione per-

34. Inquirendum ab eis et illud : Si Patrem juxta essentialis sermonem secerni a tota humanitate dicunt, deinde, si et Christum qui ab eis unicam esse dicitur naturam commune quoddam cum Patre habere noscunt, si et noscunt, adunatum juxta essentialis sermonem secundum quemlibet nostri sicut jam dicebant, secernitur Pater : si enim adunatum fuisse eum Patri secundum naturam dicunt, a nobis sane et ipse secernitur, scilicet ab humanitate, ergo et a propria carne, si vera ipsa caro, et una humanitatis est : ergo absque carne Christus,

a carne ejus discretus; et dissoluta est ab eis adunatio, et nobis omnino incommunicabile divinum in Christo. Si vero carni quidem adunatur Verbum secundum naturam, non autem cum Patre commune habet in adunatione juxta naturam, a Patre secundum naturam dividitur, et erit non Deus; vel Pater non Deus, si Christus est unus Deus, plures enim divisos, non credendum deos. Juxta vero alterutrum blasphemorum, gehennæ supplicium esset eligentibus hæc effari dignum.

35. Si non secundum quod Christus est, secundum illud quædam natura est, illud enim et Patres dixerunt, aut secundum nihil, aut in quantum Deus tantum, aut in quantum homo tantum, aut in quantum et Deus natura est et homo iterum natura est, idem quidem unus Christus, sed non eadem ergo Filius et una natura, num ergo non idem Pater cum Filio numero sermoneve, non vero idem natura Pater cum Filio, numero nec sermone naturali, sicut Arius vult. Si vero dixerint, secundum quod persona et natura est, eadem iterum opponentur eis: ergo enim cum alia sit persona Patris aliaque Spiritus sancti, et alia natura; sed cum et differens sit persona Petri et persona Pauli, et natura differens quæ sunt evidenter absurda.

36. Si una composita Christi natura, una autem simplex natura Patris, quomodo Patri Filius consubstantialis? Non enim simplex idem ac compositum: aut ergo non unam Christi, aut non consubstantialem Patri naturam profitentur. Si e parte illam consubstantialem Patri dicunt, sciant quod, prout jam dictum est, non ex parte natura quædam nempe essentia dicitur alicui consubstantialis, sic enim et homo tum lapidi tum cani, tum angelo consubstantialis diceretur.

37. Unica Dei Verbi natura ista incarnata ab unica Dei Patris natura non incarnata differt annon? Respondeant: si dicunt quidem quod differat, non vero consubstantialis erit Patri Filius ab illo ad naturam differens; non e parte enim de iis consubstantialia dicere est. Omnia enim Domini consubstantialia in eorum totalitate ad invicem consubstantialia videmus; si vero non differre dicunt, ergo et Dei Patris unica natura incarnata, similiter et sancti Spiritus.

38. Adhuc cum sive ex subsistentiis composita subsistentia, exercitus forte aut domus, sive ex naturis composita natura, et ex corporibus compositum corpus, et omne simpliciter ex quibuslibet compositum, licet similiter omnia hæc dicantur substantia, aut natura corpusve, sed aut pejor aut melius quam ipsius partes videntur et dicuntur. Licet Verbum natura et Christus natura promiscue considerari ad Verbum possit, scilicet sicut totum ad partem, in quo ergo, inquit, pejor aut melior est Christus quam Verbum?

39. Dicit Apostolus: «Secundum operationem potentiae virtutis Dei quam operatus est in Christo,

καὶ λέλυται αὐτοῖς ἡ ἔνωσις, καὶ πάντῃ ἡμῖν ἀκοινωνήτον τὸ θεῖον ἐν Χριστῷ. Εἰ δὲ τῇ σαρκὶ μὲν ἦνωται ὁ Λόγος κατὰ τὴν φύσιν, οὐ κοινωνεῖ δὲ τῷ Πατρὶ τῇ κατὰ φύσιν ἐνώσει, διαιρεῖται τὴν φύσιν ἐκ τοῦ Πατρὸς, καὶ ἔσται οὐ Θεός· ἢ ὁ Πατὴρ οὐ Θεός, εἰ Χριστὸς ἔστιν ὁ εἷς Θεός· πλείους γὰρ διαιρουμένους, οὐ δοξαστέον θεούς· κατὰ θάτερον δὲ τῶν βλασφημίων, τὸ τῆς γενένης ἂν εἴη κολαστήριον τοῖς αἵρουμένοις τάδε λέγειν ἐπάξιον

λε'. Εἰ μὴ καθ' ὃ Χριστὸς ἔστι κατὰ τοῦτό τις φύσις ἔστι (τοῦτο γὰρ καὶ οἱ Πατέρες ἀπέριηκον), ἢ κατ' οὐδέν, ἢ καθ' ὃ Θεὸς μόνον, ἢ καθ' ὃ ἄνθρωπος μόνον, ἢ καθ' ὃ τε Θεὸς φύσις ἔστι, καὶ καθ' ὃ ἄνθρωπος πάλιν φύσις ἔστι, ὁ αὐτὸς μὲν εἷς Χριστὸς, ἀλλ' οὐχ ἡ αὐτὴ φύσις ἐν θεότητι καὶ ἀνθρωπότητι εἶναι νοούμενος. Εἰ δὲ εἴποιεν καθ' ὃ Υἱὸς φύσις ἔστιν, εἷς οὖν Υἱὸς καὶ μία φύσις, ἄρα οὖν μὴ ταυτὸν Πατὴρ Υἱὸς ἀριθμῶ ἢ Λόγῳ, οὐδὲ ταυτὸν τῇ φύσει ὁ Πατὴρ τῷ Υἱῷ, οὔτε ἀριθμῶ οὔτε Λόγῳ φυσικῶ, ὡς Ἄρειος βούλεται. Εἰ δὲ πάλιν εἴποιεν, καθ' ὃ πρόσωπον καὶ φύσις ἔστι, τὰ αὐτὰ πάλιν ὑπαντήσεται αὐτοῖς· ἄρα γὰρ ἐπεὶ ἕτερον πρόσωπον τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ ἑτέρα φύσις· ἀλλ' ἐπεὶ καὶ διάφορον πρόσωπον Πέτρου πρὸς Παῦλον, καὶ διάφορος ἡ φύσις, ἃ ἔστι προφανῆ ἄτοπα.

λς'. Εἰ μία σύνθετος φύσις τοῦ Χριστοῦ, μία δὲ ἀπλὴ φύσις τοῦ Πατρὸς, πῶς τῷ Πατρὶ ὁ Υἱὸς ὁμοούσιος; οὐ γὰρ ταυτὸν τῷ ἀπλῷ τὸ σύνθετον· ἢ οὖν οὐ μίαν τοῦ Χριστοῦ, ἢ οὐχ ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ τὴν φύσιν δοξάζουσι. Εἰ δὲ ἐκ μέρους αὐτὴν ὁμοούσιον λέγουσι τῷ Πατρὶ, ἴστωσαν ὅτι, ὡς προεῖρηται, οὐκ ἐκ μέρους τις φύσις ἡγουν οὐσία λέγεται τινι ὁμοούσιος· οὕτως γὰρ ἂν καὶ ἄνθρωπος τῷ τε λίθῳ καὶ κυνὶ καὶ ἀγγέλῳ ὁμοούσιος λέγοιτο.

λζ'. Ἡ μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένη διαφέρει τῆς μιᾶς τοῦ Θεοῦ Πατρὸς φύσεως τῆς μὴ σεσαρκωμένης, ἢ οὐχί; Ἀνακρινέσθωσαν. Εἰ μὲν οὖν φασι διαφέρειν, οὐχ ὁμοούσιος ἀληθῶς ἔσται τῷ Πατρὶ Υἱὸς διαφέρων αὐτοῦ κατὰ φύσιν· οὐκ ἐκ μέρους γὰρ ἔστιν εἰπεῖν αὐτῶν τὸ ὁμοούσιον· πάντα γὰρ τὰ κυρίως ὁμοούσια, ἐκ τοῦ ὅλου αὐτῶν ὀρῶμεν ἀλλήλοις ὁμοούσια· εἰ δὲ μὴ διαφέρειν ἐροῦσιν, ἄρα καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς μία φύσις σεσαρκωμένη, ὁμοίως δὲ καὶ ἡ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

λη'. Ἐπεὶ ἡ τε ἐξ ὑποστάσεων σύνθετος ὑπόστασις, στρατοῦ τυχὸν ἢ οἴκου, ἢ τε ἐκ φύσεων σύνθετος φύσις, τό τε ἐκ σωμάτων σύνθετον σῶμα, καὶ πᾶν ἀπλῶς τὸ ἐκ τινῶν συγκείμενον, εἰ καὶ ὁμοίως αὐτοῖς λέγοιτο ὑπόστασις, ἢ φύσις, ἢ σῶμα, ἀλλ' ἢ χεῖρον ἢ κρεῖττον τῶν ἑαυτοῦ μερῶν ὀράται καὶ λέγεται· εἰ καὶ ὁ Λόγος φύσις καὶ ὁ Χριστὸς φύσις συγκρίνεσθαι πρὸς τὸν Λόγον δυναμένη ἔστιν, ἡγουν ὡς ὅλον πρὸς τὸ ἴδιον μέρος, τί ἄρα, φησὶ, χεῖρων ἢ κρεῖττων ἔστι τοῦ Λόγου ὁ Χριστὸς;

λθ'. Ὁ Ἀπόστολος φησὶ· «Κατὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ κράτους τῆς ἰσχύος τοῦ Θεοῦ, ἣν ἐνήργησεν ἐν τῷ

Χριστῷ, ἐγείρας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν· αὐτὴ γὰρ ἡ ἐνεργούσα ἰσχὺς, φύσις ἦν, ἢ οὐχί; Εἰ δὲ ἄμφω μία ἦν φύσις αὐτῇ ἡ ἐνεργούσα καὶ τὸ ἐνεργούμενον τὴν ἀνάστασιν, τίς ἡ ἐνεργουμένη καὶ τίς ἡ ἐνεργούσα καὶ ἐγείρουσα αὐτὴν φύσις; οὐ γὰρ ἑαυτὸν λοιπὸν ἀνестηκέναι Χριστὸς μία ὢν φύσις δειχθήσεται· εἴπερ οὖν εὐσεβῶς τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ δοξάζομεν, ἐξ ἐτέρας αὐτοῦ φύσεως τὴν ἐτέραν ἑαυτοῦ φύσιν ἀνιστᾶν αὐτὴν Χριστὸν ὁμολογήσομεν· ὥσπερ ἐν ὑπνοῖς καὶ ψυχῇ σῶμα ἐγείρει· τῆς γὰρ κλίνης αὐτὸ διανίστησι πολλάκις δι' ἐνθυμήσεως· οὕτω καὶ γέγραπται· « Ἐγὼ ἐκοιμήθην καὶ ὑπνωσα, ἐξηγέρθην, ὅτι Κύριος, » δηλονότι ὅ ἐν ἐμοί, φησὶν, « ἀντιλήφεταιί μου »· καὶ τὸ, « Σκύμνος λέοντος ἐκ βλαστοῦ Ἰούδα ἐκοιμήθη· τίς ἐξεγείρη αὐτόν; » οὐχ ἕτερος, φησὶν, ἀλλ' αὐτὸς ἑαυτόν· ἐξουσίαν γὰρ εἶχε καὶ παραθεῖναι καὶ ἀπολήψεσθαι τὴν ψυχὴν ἑαυτοῦ.

μ'. Ἵνα δὲ μὴ λεξιδόροις ὑποδύναντες ἑαυτοὺς συσχιάζωμεν κατ' αὐτοὺς, γυμνῶς ἐρωτήσωμεν αὐτοὺς, εἰ τὴν μίαν φύσιν ταύτην τὴν ἐκ δύο φύσεων, ἀναρχὸν γινώσκουσιν ἢ ἀρξαμένην κατὰ χρόνον; Εἰ μὲν γὰρ ἀναρχὸν, πῶς ἐκ τινων καὶ ὑστερογενῇ αὐτὴν καὶ σύνθετον; εἰ δὲ ἤρχεται καὶ αἰτίαν ἔσχε καὶ αὐγχεῖται, πῶς Θεός; Ἀλλ' ἡμεῖς, φασί, τὴν αὐτὴν ἀναρχὸν καὶ ἀρξαμένην, ὡς οἱ Πατέρες, λέγομεν· ἀλλ' οὐ τὴν αὐτὴν ἐν ταυτῷ κατὰ τὸ αὐτὸ, εἰ καὶ τοῦ αὐτοῦ οἱ Πατέρες φασὶν, ὡ οὗτοι· οὐδὲ γὰρ δυνατὸν ἐν ταυτῷ κατὰ τὸ αὐτὸ τῶν ἐναντίων εἶναι τι δεκτικὸν λόγων· ἀλλ' εἰ καὶ λέγεται ὁρατὸς ὁ αὐτὸς εἰς ὃν Χριστὸς, οὐ κατὰ τὸ αὐτό· ὡς οὐδὲ τὸ, « Θανατωθεὶς μὲν σαρκὶ, ζωοποιηθεὶς δὲ πνεύματι »· καὶ τὸ, « Εἰ γὰρ καὶ ἀπέθανεν ἐξ ἀσθενείας, ἀλλὰ ζῇ ἐκ δυνάμεως »· καὶ τὰ τοιαῦτα· οὐκ ἐν ταυτῷ γὰρ ποτε, οὐδὲ τὸ, « Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, » νοητέον· τῷ μὲν γὰρ Λόγῳ μηδὲ καθ' οἴαντο ἄρχην γεγονέναι μαρτυρῶν ἀνάρχως εἶναι, τὴν σάρκα γενέσθαι φησὶ· ἀλλ' ἀπειθῶς ἔχοντες, δοκοῦσι πιστῶς ἀπιστεῖν τῷ Λόγῳ διὰ τῆς ἀλογίας. Οἶδε γὰρ, φασὶν, ὅπως ταῦτα γενήσεται αὐτῷ, καὶ ἡμῖν ἀδύνατα δοκῇ· ἀλλ' οὐδὲν τοιοῦτον ἀλογον ἢ ἀσύστατον ἔφη περὶ ἑαυτοῦ πώποτε ὁ Λόγος, ὡ ἀδελφοί· τί οὖν δεῖ ὑμᾶς συκοφαντεῖν τὸν Χριστὸν, ἵνα τὸ ἴδιον συστήσωμεν κατὰ σκοπὸν ἔχον ἡμῖν ἀγνόημα;

cūr ergo vestrum est de Christo calumniari ut e parte nostra ignorantiam prodat?

μα'. Ἐτι ἡ φύσις ἡ θεία πάντῃ ἀπλῇ· ἡ οὖν D φύσις ἡ φασὶ μίαν εἶναι τοῦ Χριστοῦ, σύνθετός ἐστιν, ἢ ἀπλῇ; Εἰ μὲν οὖν ἀπλῇ, πῶς σύνθετος ὁ Χριστός; εἰ δὲ σύνθετος ἡ φύσις αὐτοῦ, πῶς θεία; Οὐκοῦν ἀληθῶς μία μὲν σύνθετος ταῖς φύσεσιν ἡ ὑπόστασις, δύο δὲ αἱ φύσεις τοῦ Δεσπότου ἡμῶν Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ.

μβ'. Εἰ μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σαρκαρξωμένου καὶ οὐ σαρκαρξωμένην εἵποιτε, πῶς οὐ φανερῶς τὴν πατρικὴν διδασκαλίαν παραχαράξετε; εἰ δὲ σαρκαρξωμένην ὁμολογεῖτε, καὶ οὐ σαρκαρξωμένου

A suscitans illum a mortuis²; » hæc operans virtus natura erat aut non? Si vero ambo una erant natura, operans et operationem patiens resurrectionem, quæ patiens, et quæ operans et suscitans eam natura? non enim seipsum cæterum resurrexisse Christus unica existens natura demonstrabitur. Cum ergo pie resurrectionem ejus confitemur, ex altera ejus naturæ alteram ipsius naturam resurrexisse Christum confitebimur: quemadmodum in somno anima corpus excitat, quippe quæ e lecto illud sæpe per cogitationem excitat, sic et scriptum est: « Ego dormivi et soporatus sum, et exsurrexi quia Dominus³, » scilicet qui in me, inquit, « suscipiet me; » et: « Catulus leonis ex radice Juda accubuit, quis suscitabit eum⁴? » non alius, inquit, sed ipse se ipsum; potestatem enim habuit animam suam et deponere et reassumere.

40. Ne oculis nosmetipsos vestientes, suspicionem ipsis afferamus, nude eos interrogabimus, utrum naturam hanc unam e duabus naturis absque initio noscant, an quasi quæ initium in tempore habuit? Si absque initio quidem, quomodo e quibusdam post alios venientem et compositam? Si vero initium habuit et auctorem, et convenit, quomodo Deus est? Sed nos, aiunt, eandem absque initio, et cum initio, una cum Patribus dicimus: sed non eandem in eodem secundum idem, licet hanc et non aliam Patres dicant, o vos: impossibile enim est in eodem circa idem inveniri aliquid quod contrarios sermones admittat; sed si et dicitur C visibilis idem unus Christus, non secundum idem; nec pariter: « Mortificatus quidem carne, vivificatus autem spiritu; » et illud: « Nam et si mortuus est ex infirmitate, sed vivit ex virtute⁵; » et similia: non in eodem enim sane, nec: « In principio erat Verbum; » et: « Verbum caro factum est, » cogitandum: de Verbo enim nec secundum quodquam initium factum fuisse testificans dicit quod est ab initio, mox quod caro factum est addit. Sed increduli Verbo fideliter incredulos esse per insaniam videntur: novit enim, aiunt, quomodo illa huic fient, licet nobis impossibilia videantur: sed nihil tam insanum aut naturæ contrarium dixit de seipso unquam Verbum, o fratres; particulare in hac quæstione stabiliamus, quod

41. Adhuc natura divina prorsus simplex: natura ergo quam dicitis unam esse Christi, composita est, an simplex? Si simplex quidem, quomodo compositus Christus? Si vero composita natura ejus, quomodo divina? Ergo vero una quidem naturis composita subsistentia, duæ vero Domini nostri Christi veri Dei, naturæ.

42. Si unicam naturam Dei Verbi incarnati, et non incarnatum dicatis, quomodo non aperte paterna documenta adulteratis? Si incarnatam confitemini et non incarnati Verbi unicam dicitis, propter hoc

² Ephes. i, 19. ³ Psal. iii, 6. ⁴ Nahum ii, 11. ⁵ II Cor. xiii, 4.

erunt duæ naturæ Christus e Verbo et carne. Etenim propterea quod una Dei Verbi natura perfecta confessione etiam præaffirmatur et absque carne, nihil amplius ostendet adunatio in naturam, si una remansit. Petimus enim a vobis : Nonne cum natura carnis Verbi naturam incarnatam confitemini, an non? Si ergo quidem non, aut voce tantum, aut imaginandi vi, aut verbi typo, incarnationem noscere vos conceditur. Si vero cum carnis natura naturam incarnatam fuisse Verbi dicitis, aliam incarnantem et aliam incarnatam in una composita Christi persona noscentes, quomodo numerare absque duplicitate illas valetis?

43. Unica hæc Dei Verbi incarnata natura, aut idem est ad unica hæc et in vanum additur incarnata, in cujus definitionem non omnino contendere est de quo nunc indagatio : aut cum duabus naturis eandem conclusionem communem habet, et frustra adversus nos invehuntur; aut nec prorsus unica est nec duæ, et necesse est ut unam cum divisione dicant ipsi novissime loquentes ut parvuli.

44. Melioratum est aliquid de rebus in Domino naturalem meliorationem assumens post sanctam ejus resurrectionem, secundum quæ et Cyrillus Pater ad Acacium dicit et reliqui Patres, an similis omnis ejus natura quam dicunt unam, remansit? Si ergo quidem non melioratum est, aut et nunc passibilis, aut nec erat ante resurrectionem passibilis; mendaces et qui dicunt meliorationem humanitatis ejus omnes magistri; si vero meliorata est perfecta quædam natura in ipso, aut tota una ipsa est quam dicunt, et erit et divinitas ejus in progressum impassibilitatis acta : aut pars ejus progressum quæ fecit, perfecta natura est et progressum non admittens, aut unam esse perfectam naturam vel partem dicere cogentur; aut blasphemare, pieve agere audientes cum ipsis adducentur.

45. Si quemadmodum diceremus de homine, unicam naturam de Domino profitentur, pariter de homine cum sit e duobus homo, dicunt; sed homo non ex præexsistente anima et corpore datur: ex cogitatione enim sola proprietatis præexponentes proprias partes, e duobus de homine dicimus; quod vero ad Dominum non imaginandi vi præexistere Verbum præ propria compositione asserimus sicut de homine; si vero non similiter unum e duobus de Domino et de simplici homine, nec cum unica hominis natura similiter Dominum adunamus : quæ enim proponuntur e non similibus, regulari necessitate non similia: non ergo illis consentaneum penitus exemplum, licet realiter diceretur una, et tantum semper una demonstraretur hominis natura.

46. Si natura passibilis caro Verbi non visa est impassibilis propter adunationem ad ipsum, quanto magis natura impassibile Verbum, ipsum non factum est passibile propter adunationem ad passibile?

A τοῦ Λόγου μίαν φασὶν, διὰ τὸδε αὐτὸ δύο φύσεις ἔσται ὁ ἐκ Λόγου καὶ σαρκὸς Χριστός· διότι γὰρ μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου ἐντελής ἦδε προωμολόγηται καὶ ἄνευ σαρκὸς, οὐδὲν δείξει καινότερον ἢ ἔνωσις εἰς φύσιν, ἐὰν μία μεμένηκεν. Πυθόμεθα γὰρ ὑμῶν· Ἄρα γε φύσει σαρκὸς τὴν φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην ὁμολογεῖτε, ἢ οὐχί; Εἰ μὲν οὖν οὐχί, ἢ λόγῳ μόνον, ἢ φαντασίᾳ, ἢ τροπῇ τοῦ λόγου, τὴν σάρκωσιν εἰδέναι ὑμεῖς ἀπολείπεται· εἰ δὲ φύσει σαρκὸς τὴν φύσιν σεσαρκῶσθαι τοῦ Λόγου φασὶν, ἄλλην τὴν σαρκουσαν, καὶ ἄλλην τὴν σαρκουμένην ἐν τῷ ἐνὶ συνθέτῳ προσώπῳ Χριστοῦ γινώσκοντες, πῶς ἀριμεῖν ἄνευ δυάδος ταύτας δυνήσεσθε;

μγ'. Ἡ μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένη, ἢ ταυτὸν ἐστὶ τῇ μιᾷ, καὶ περιττῶς πρόσκειται τὸ, σεσαρκωμένη, εἰς παράστασιν ποσοῦ οὐ συντεῖνον ὅλως, περὶ οὗ νῦν ἡ ζήτησις· ἢ ταῖς δύο φύσεσι ταυτὸν συνάγει, καὶ μάτην ἡμῖν ἀντιφέρονται· ἢ οὔτε μία πάντῃ ἐστίν, οὔτε δύο, καὶ ἀνάγκη μίαν σὺν ἐπιμερισμῷ λέγειν αὐτοὺς ἔσχατα νηπιάζοντας.

μδ'. Ἐκρεῖττωσθαι τι τῶν τοῦ Κυρίου φυσικῇ κρείττωσιν λαθὼν μετὰ τὴν ἁγίαν αὐτοῦ ἀνάστασιν, καθ' ἃ Κύριλλός τε ὁ Πατὴρ φησι πρὸς Ἀκάκιον, καὶ οἱ λοιποὶ Πατέρες, ἢ ὁμοίως ἔχουσα πᾶσα αὐτοῦ ἡ φύσις, ἣν φασὶν μίαν, μεμένηκεν; Εἰ μὲν οὖν οὐκ ἐκρεῖττώθη, ἢ καὶ νῦν παθητὴ, ἢ οὐδὲ πρὸ τῆς ἀναστάσεως ἦν παθητὴ· ψευδεῖς τε οἱ λέγοντες τὴν κρείττωσιν τῆς ἀνθρωπότητος αὐτοῦ πάντες οἱ διδάσκαλοι· εἰ δὲ ἐκρεῖττώθη τελεία τις φύσις ἐν αὐτῷ, ἢ ὅλη ἡ μία αὕτη ἐστὶν ἣν φασὶν, καὶ ἔσται καὶ ἡ θεότης αὐτοῦ εἰς προκοπὴν ἀπαθείας ἀχθεῖσα· ἢ μέρος αὐτοῦ τὸ προκόψαν τελεία φύσις ἐστὶ, καὶ τὸ προκοπὴν οὐκ ἐπιδεξάμενον, ἢ μίαν εἶναι τελείαν φύσιν, ἢ μόριον λέγειν ἀναγκασθήσονται· καὶ ἡ βλασφημεῖν ἢ εὐσεβεῖν ἀκούοντες συγκλιθήσεται.

με'. Εἰ ὁμοίως τῷ ἀνθρώπῳ μίαν τὴν φύσιν ἐπὶ τοῦ Δεσπότου φασὶν, ὁμοίως τῷ ἀνθρώπῳ καὶ τὸ ἐκ δύο φύσεων ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ εἶναι λέγουσιν· ἀλλ' ὁ ἀνθρώπος οὐκ ἐκ προὑπαρχούσης ψυχῆς τε καὶ σώματος δέδοται· ἐπινοία γὰρ μόνῃ τοῦ οἰκείου προτιθέντες τὰ ἴδια μέρη, τὸ ἐκ δύο ἐπὶ τοῦδε φάμεν· ἐπὶ δὲ τοῦ Κυρίου, οὐκ ἐπινοία προὑπάρχειν τὸν Λόγον τῆς ἰδίας συνθέσεως φάμεν ὁμοίως τῷ ἀνθρώπῳ· εἰ δὲ οὐχ ὁμοίως τὸ ἐκ δύο ἐπὶ τοῦ Κυρίου καὶ ἀνθρώπου ψιλοῦ, οὐδὲ τῇ μιᾷ τοῦ ἀνθρώπου φύσει ὁμοίως ἐνοῦμεν τὸν Κύριον· τὰ γὰρ ἐξ ἀνομοίων συγκείμενα, ἀνόμοια γραμμικαῖς ἀνάγκαις· οὐκ ἄρα οἰκεῖον αὐτοῖς πάντῃ τὸ παράδειγμα, εἰ καὶ ὅντως μία ἐλέγετο, καὶ μόνως αἰετὶ μία ἐδείκνυτο ἡ τοῦ ἀνθρώπου φύσις.

μς'. Εἰ ἡ φύσει παθητὴ σὰρξ τοῦ Λόγου οὐκ ὤφθη ἀπαθὴς διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν ἔνωσιν, πόσω γε μᾶλλον ὁ φύσει ἀπαθὴς Λόγος, αὐτὸς οὐ γέγονε παθητὴς, διὰ τὴν πρὸς τὸ παθητὸν ἔνωσιν; Τί οὖν πυν-

θάνεσθαι ἡμῶν ὡς ἀμφοτεροτρόπου ὄντος ποία φύσις ἂν προήλθοι, εἰ μὴ θεομάθειαν φυσικὴν καὶ οὐ τὴν κατ' οἰκείωσιν λέγετε;

μζ'. Εἰ ἔστιν ὁ Λόγος φύσει ἀπαθής, κατὰ δὲ τὸ εἰσθῆναι λέγεσθαι αὐτοῖς ἐπαθεν αὐτὸς ὡς οἶδεν, οἶδεν ἑαυτὸν οὐκ ἀπαθῆ πάντῃ, εἰ μὴ ἀγνοεῖ ἑαυτὸν παθητὸν ὄντα.

μη'. Εἰ ὥσπερ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα μέρη ὅλου τοῦ ἀνθρώπου ὡς φυσικοῦ εἶδους φαμέν, οὕτω καὶ τὸν Λόγον καὶ τὴν σάρκα μέρη Χριστοῦ οὐχ ὡς συνθέτου τινὸς μόνον, ἀλλ' ὡς φυσικοῦ εἶδους λέγομεν, εἰπὲ τί τὸ ὅλον τοῦτο εἶδος;

μθ'. Τῷ ἐνὶ πάθει τῆς μιᾶς σαρκὸς, πῶς τὸ μὲν τοῦ ἀνθρώπου πάσχει, τὸ δὲ συμπάσχει τῇ αὐτοῦ σαρκὶ καὶ οὐχ ἑαυτῷ; Καὶ ὁ συμπάσχων γάρ, ἐν ἑαυτῷ πάσχει· πῶς καὶ οὐκ ἐν τῷ πάσχοντι; εἰ καὶ δι' ἑαυτοῦ ὥσπερ καὶ ὁ πάσχων ἐν ἑαυτῷ πάσχει, καὶ οὐκ ἐν τῷ συμπάσχοντι.

ν'. Τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ δύο αἱ φύσεις, εἷς δὲ ὁ θάνατος. Οὗτος οὖν εἰ μὲν κατὰ φύσιν αὐτῷ μόνον ἔστι, τῆς θνητῆς αὐτοῦ φύσεως μόνῃς· εἰ δὲ καὶ παρὰ φύσιν, καὶ τῆς ἀθανάτου· πῶς οὖν εἴποιτε κατὰ φύσιν ἢ παρὰ φύσιν παθεῖν τὸν Λόγον εὐδοχεῖν;

να'. Εἰ πάντως ἰσαριθμούς εἶναι δεόντας φύσεις, ὡς φασιν, ἐπεὶ μίαν φαμέν τῆς ἁγίας Τριάδος τὴν φύσιν, μίαν λεγέτωσαν καὶ τὴν ὑπόστασιν· ἢ ἐπεὶ τρεῖς φαμέν τὰς ὑποστάσεις, τρεῖς λεγέτωσαν καὶ τὰς φύσεις· πολλῷ γὰρ μᾶλλον οὐκ ἔστιν ὑπόστασις ἀνούσιος, ἢ περ οὐσία ἀνυπόστατος.

νβ'. Εἰ ἡ ἔνωσις καὶ τὰ ἡνωμένα τοῦ πρός τι ἔστι πᾶσιν ὡμολογημένως, πῶς μετὰ τὴν ἔνωσιν οὐκ εἶναι δύο τάδε ἃ καὶ ἡνωμένα εἶναι ὀνομάζουσιν ἀληθῶς, οἶονται οἷδε; Τῆς γὰρ ἐνώσεως μὴ παυθείσης, ἀνάγκη καὶ τὰ ἡνωμένα συνεισάγεσθαι. Ἐτι μὴν εἰ μὴ πρὸ τῆς ἐνώσεως δύο ἦν τάδε αὐτὰ τὰ κατὰ Χριστὸν ἡνωμένα κυρίως· οὐ γὰρ δὴ, ὡς Νεστόριος βούλεται, καὶ προὑπῆρξε τὸ ἀνθρώπινον τοῦ Κυρίου, εἴτα ἐνοῦται· μήτε μετὰ τὴν ἔνωσιν ὁράται δύο· οὐ γὰρ ἔστι λῆξις τῆσδε τῆς ἀπεράντου ἐνώσεως· ἢ οὐδέποτε, ἢ ἐν τῇ ἐνώσει ἔστι δύο τὰ ἡνωμένα ἐν Χριστῷ ἀσυγχύτως.

νγ'. Ἐκ δύο φύσεων ἢ κοινῶν ἰδικῶν φασὶ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. Εἰ μὲν οὖν κοινῶν, καὶ πᾶσα ἡ ἁγία Τριάς ἐσαρκώθη καὶ ἐσταυρώθη, καὶ πᾶσα ἡ ἀνθρωπότης ἐν αὐτῷ· εἰ δὲ ἐξ ἰδικῶν, ἢ δυνάμει, ἢ ἐνεργείᾳ εἶναι προεπινοουμένων αὐτοῖς πρὸ Χριστοῦ. Εἰ μὲν οὖν δυνάμει μόνον, ἢ μετὰ τὴν ἔνωσιν εὐθὺς γέγοναν αὐτῷ καὶ ἐνεργείᾳ δύο φύσεις· ἢ οὐπω μὲν, ἔσονται δὲ ποτε, ἢ οὐδέποτε γίνονται ἐνεργείᾳ, καὶ νοοῖντ' ἂν οὕτως· αἰετὶ ἀτελεῖς καὶ μάτην ἔχουσαι τοῦτο δυνάμει εἰς ὃ οὐποτε ἤξουσιν ἐνεργείᾳ· εἰ δὲ ἐνεργείᾳ οὖσας καὶ πρὸ τῆς κατὰ τὴν οἰκονομίαν ἐνώσεως ἴσασιν τὰςδε ἰδικὰς τε καὶ διεστῶσας καὶ ὑφεστῶσας τὰς δύο, ἐν τίνι πρὸς Νεστόριον διαφωνοῦσι, λεγέτωσαν.

A Cur ergo petitis a nobis tanquam re in dubio prolata quæ natura aberrabat, si non divinam passibilitatem naturalem et non illam secundum inhabitationem dicitis?

47. Si est Verbum natura impassibilis et juxta consuetudinem loquendi apud eos passus est ipse, quomodo novit, seipsum non impassibile omnino novit, nisi seipsum passibile existens ignoret.

48. Si quemadmodum animam corpusque totius hominis partes tanquam naturalis formæ dicimus, sic et Verbum et carnem partes Christi, non quasi compositi cujusdam tantum, sed sicut naturalis formæ dicimus, dic quid tota illa forma?

49. Unica unicæ illius carnis passione quomodo pars hominis patitur, pars carni ejus et non sibi ipsi compatitur? Namque compatiens in seipso patitur; quomodo et non in patiente? Licet per seipsum sicut et patiens in seipso patiatur et non in compatiante.

50. Domini nostri Jesu Christi duæ naturæ, una mors. Quæ si secundum naturam quidem ipsi tantum est, mortalis ejus naturæ solius; si vero præter naturam, et immortalis: quomodo ergo secundum naturam vel præter naturam passum fuisse Verbum ex beneplacito dicitis?

51. Si omnino ejusdem numeri esse oporteat cum naturis, sicut aiunt, cum unicam dicimus sanctæ Trinitatis naturam, unicam asserant et hypostasim; aut cum tres dicamus hypostases, tres dicant et naturas: nam multo magis non est hypostasis absque essentia quam essentia absque hypostasi.

52. Si omnibus in professo sunt adunatio et adunata rerum ad quodlibet, quomodo post adunationem non esse duo hæc quæ et adunata merito vocant, arbitrantur isti? Non enim cessante adunatione, necesse est et adunata una induci. Adhuc tamen si ante adunationem non duo essent ista quæ in Christo specialiter adunata sunt, non enim sicut vult Nestorius, præexistit humanum Domino, deinde adunatum est, nec post adunationem videntur duo; non enim adunationis hujus absque fine cessatio est: vel nunquam, vel in adunatione sunt duo in Christo absque confusione adunata.

53. E duabus naturis aut communibus aut particularibus Dominum nostrum Jesum Christum dicunt: itaque si e communibus, cuncta quoque Trinitas sancta incarnata est et crucifixa, et cuncta in ipso. Si e particularibus, quæ scilicet aut potentia, aut operatione esse præcogitata sunt ab ipsis ante Christum, siquidem potentia tantum, vel post adunationem cito facta sunt ipsi et operatione duæ naturæ, vel non cito quidem, sed mox erunt, vel nunquam fiunt operatione, et ad sic cogitandum, semper imperfectæ et vane id impotentia habentes ad quod nunquam opere devenient; si vero energia existentes et ante adunationem secundum incarnationem noscunt has particulares et separatas et substitutas duas, in quo a Nestorio differant, dicant.

54. Si totum compositi Christi Deum et hominem confiteris, ecce totalitatem ab efficientium eam partium nominibus vocabis; quomodo ergo naturarum duplicitem adunatam non dicis esse Christum, quæ sunt Deus et homo et partes totius hypostaseos Christi?

55. Si non duæ Dei et hominis naturæ, sed una, quænam proprie Christi est natura. Ergo realiter secundum vos Christi parens sancta Virgo et non Dei parens diceretur, quæ naturam alteram a simpliciter divina et humana genuerit.

56. Adhuc a differentiam dicentibus et non differentia numerantibus inquirendum: quasi distincta verbo dicimus et non quasi definita hypostasibus; nonne definitionem dicunt ante differentiam esse naturæ, an cum differentia? Si ergo quidem ante differentiam dixerint, erit et de omnino non differentibus definitio, sicut definiuntur et punctum, et unitas et spiritus, et ipsa differentia experta divina natura; et una ergo ipsis natura secundum quod unica definitur; porro secundum quod definitur, et a numero discessit; nec unici Christi numerum, sed et Spiritus qui in ipso est particulariter et divinitatis quæ in ipso est dant numerum; si vero cum differentia, aut post differentiam, definitionem necessario vident differentium, quomodo differentiam dicentes, definitionem differentium circa verbum non dicunt? Et quomodo non ex omnium consensu et servata adunatione secundum horum hypostasim, ea quæ verbo differunt et differentibus definiuntur verbis quasi quibusdam limitibus definita numerant?

57. Numerus aut præ, aut una aut post existit relative ad differentiam; differentiam ergo adunatarum Domini naturarum qui consentunt, numerum circa ipsam nempe differentia negotia, siquidem ante ipsam noscunt numerum, dicant ubi videntes ista aut sane diversa numeraverunt, ut ex duabus diversis ipsis sit una natura aut differentia experta, quando divisa est similitudinem habens, quando adunata est præ se admittens; si vero cum differentia aut post ipsam numerus est, necessario differentiam dantes, aut cum ipsa aut propter ipsam et rerum differentium numerum exigi videbunt.

58. Si unam e duabus, nec amplius duas naturas Domini nostri Jesu Christi esse aiunt, dicant, divina relationem de communi et particulari superante ex omnium consensu natura, alteram duarum e quibus Salvator, scilicet humanitatem, quamnam dicunt? Communem, aut particularem? Si ergo quidem particularem quamdam naturam particulariter existentem et absque Verbo forte hanc excogitant, perspicuum est quod Nestorianam impietatem sectantur. Si communem hanc dicunt, aut cogitatione, aut re, totius vero formæ essentiam aiunt; si ergo quidem cogitatione dicunt unam esse earum e quibus Salvator compositus est una natura constans, perspicuum est quod rationis naturalis circa ipsum media pars, cogitatione erit et non re, scilicet humanum pars compositionis

νδ'. Εἰ τὸ ὅλον τοῦ συνθέτου Χριστοῦ Θεὸν καὶ ἀνθρώπον ὁμολογεῖς, ἰδοὺ τὴν ὁλότητα τῇ τῶν ἀποτελεστικῶν αὐτῆς μερῶν ἐπωνυμίᾳ προσαγορεύεις· πῶς οὖν τὴν δυάδα τῶν φύσεων ἡνωμένην οὐ λέγεις εἶναι Χριστὸν, ἀλλ' εἰσι Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, καὶ μέρη τῆς ὅλης ὑποστάσεως Χριστοῦ;

νε'. Εἰ μὴ δύο φύσεις Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου, ἀλλὰ μία, τίς ἰδίως Χριστοῦ ἐστὶ φύσις; Ἄρα γε ὄντως καθ' ὑμᾶς Χριστοτόκος ἡ ἁγία Παρθένος καὶ οὐ Θεοτόκος λέγοιτο, φύσιν ἑτέραν παρὰ τὴν ἀπλῶς θεῖαν καὶ ἀνθρωπείαν τεκοῦσα.

νς'. Ἐτι ἐρωτητέον αὐτοὺς λέγοντας τὴν διαφορὰν, καὶ οὐκ ἀριθμοῦντας τὰ διαφέροντα ὡς διακεκριμένα τῷ λόγῳ φάμεν, καὶ οὐχ ὡς διωρισμένα ταῖς ὑποστάσεσιν· ἄρα φασὶ τὸν διορισμὸν πρὸ τῆς διαφορᾶς εἶναι φύσει, ἢ σὺν τῇ διαφορᾷ; Εἰ μὲν οὖν πρὸ τῆς διαφορᾶς εἴποιεν, ἔσται καὶ ἐν τοῖς πάντεσι ἀδιαφόροις ὁ διορισμὸς, ὡς διωρίσθαι καὶ στιγμὴν, καὶ μονάδα, καὶ νοῦν, καὶ αὐτὴν τὴν ἀδιάφορον θεῖαν φύσιν· καὶ ἡ μία οὖν αὐτοῖς φύσις, καθ' ἣν μία, διωρίζεται· καθ' ἣν δὲ διωρίζεται, καὶ ἀριθμῷ ὑπέπεσεν· οὐ μόνου τε Χριστοῦ ἀριθμὸν, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐν αὐτῷ νοῦ ἰδίᾳ καὶ τῆς ἐν αὐτῷ θεότητος διδῶσιν ἀριθμὸν· εἰ δὲ σὺν τῇ διαφορᾷ, ἢ μετὰ τὴν διαφορὰν, τὸν διορισμὸν ἀναγκαίως ὁρῶσι τῶν διαφερόντων, πῶς διαφορὰν λέγοντες τὸν κατὰ τὸν λόγον τῶν διαφερόντων διορισμὸν οὐ φασὶ, καὶ ὁμολογουμένως καὶ τῆς καθ' ὑπόστασιν αὐτῶν ἐνώσεως φυλαττομένης, τὰ διαφέροντα τῷ λόγῳ καὶ διαφόροι, ὁριστικοῖς λόγοις οἷόν τισιν ὁροις διοριζόμενα ἀπαριθμοῦσιν;

νζ'. Ὁ ἀριθμὸς ἢ προϋπάρχει ἢ συνυπάρχει ἢ μεθυπάρχει τῆς διαφορᾶς πάντως· τὴν οὖν διαφορὰν τῶν ἡνωμένων φύσεων τοῦ Κυρίου οἱ ὁμολογοῦντες, τὸν ἀριθμὸν τὸν κατ' αὐτὴν, ἡγουν τὰ διαφέροντα πράγματα, εἰ μὲν πρὸ αὐτῆς ἴσασι, λεγέτωσαν, ποῦ ἰδόντες αὐτὰ ἢ πότε διάφορα ἡρίθμησαν, ἵνα ἐκ δύο μὲν διαφορῶν μία δὲ φύσις εἴη αὐτοῖς νῦν ἡ ἀδιάφορος, ὅτε δὴστατο ἔχουσα τὸ ὅμοιον, ὅτε δὲ ἡνιῶθη τάδε λαβοῦσα τὸ διάφορον· εἰ δὲ σὺν τῇ διαφορᾷ, ἢ μετὰ ταύτην ὁ ἀριθμὸς ἐστίν, ἀναγκαίως διαφορὰν δόντες, ἢ σὺν αὐτῇ, ἢ ἐπ' αὐτῇ, καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν διαφερόντων εἰσπραχθήσονται.

νη'. Εἰ μίαν ἐκ δύο, οὐχὶ δὲ καὶ δύο φύσεις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἶναι φασὶ, λεγέτωσαν τῆς θείας ὑπὲρ τὸν τοῦ κοινοῦ καὶ ἰδικοῦ λόγον οὐσίας φύσεως ὁμολογουμένως, τὴν ἑτέραν τῶν δύο ἐξ ὧν ὁ Σωτὴρ, ἡγουν τὴν ἀνθρωπείαν, ὁποῖαν φασὶ; κοινήν, ἢ ἰδικήν; Εἰ μὲν οὖν ἰδικήν τινα ἰδιάζουσάν τε χωρὶς τοῦ Λόγου ποτὲ ταύτην οἶονται, ὁπλὸν ὡς Nestorianῶς ἀσεβοῦσιν· εἰ δὲ κοινήν τήνδε λέγουσιν, ἢ τὴν ἐπινοίαν, ἢ τὴν πρᾶγματι, ὅλου δὲ τοῦ εἶδους οὐσίαν φασίν. Εἰ μὲν οὖν τὴν ἐπινοίαν λέγουσι μίαν εἶναι τῶν ἐξ ὧν ὁ Σωτὴρ σύνθετός ἐστι κατὰ μίαν φύσιν ὑφ' ἐστῶς, σαφὲς ὡς τὸ ἡμῖς τοῦ κατ' αὐτὸν φυσικοῦ λόγου, ἐπινοία ἐστὶ ἔχων καὶ οὐ πρᾶγματι, ἡγουν τὸ ἀνθρώπινον μέρος τῆς συνθέσεως αὐτοῦ· εἰ δὲ κατὰ τοῦτο καὶ ἐκ τῆς Παρθένου σαρκοῦται, καὶ ἀνθρώποις ὠράθη, καὶ ἐσταυρώθη, καὶ τὰ λοιπὰ,

πάντως καὶ ταῦτα ἐπινοία καὶ οὐ πράγματι ἀληθῶς ἄγενηται· εἰ δὲ πράγματι μὲν, κοινὴν δὲ τὴν κατ' αὐτὸν φύσιν τῆς ἀνθρωπότητός φασιν, ἐπεὶ ἐν τῇ κοινῇ τῇ πράγματι εἶναι λεγομένη, Ἰούδας τε καὶ Πιλάτος ἐστίν, ἅρα καὶ οὗτοι οὐδὲν ἤττον τοῦ Δεσπότης ἐσταυρώθησαν, καὶ ἐκ νεκρῶν ἀνέστησαν· αὐτὸς τε οὐδὲν ἤττον προέδωκε τε καὶ ἐσταύρωσεν αὐτούς τε καὶ ἑαυτόν. Οὕτω δὲ καὶ συγγενηθῆναι αὐτῷ Ἄννας τε καὶ Καϊάφας ἐκ τῆς ἀγίας Παρθένου νοοῖτο ἂν. Ἀλλὰ μὴν καὶ ὁ προπάτωρ αὐτῆς Δαβὶδ, καὶ αὐτὴ ἡ ἄχραντος μία τις οὐσα τῆς κοινῆς φύσεως, ὅφ' ἑαυτῆς γεννηθῆναι σὺν τῷ Θεῷ Λόγῳ τὴν κοινὴν φύσιν τῆς ἀνθρωπότητος γεννώσης λογισθεῖν· ὦν τί ἀτοπώτερον ἐξεύροι τις, ἢ βλασφημώτερον; Εἰ δὲ λέγοιεν· Ὑμεῖς οὖν ἐν δύο φύσεσι τὸν Δεσπότην δοξαζόντες, ὁποῖων τούτων φατέ; ἀφθόνως αὐτοῖς ἐροῦμεν, ὥς ἐκ δύο μὲν τῆς τε θείας καὶ τῆς κοινῆς ἀνθρωπείας ἁμῶν προὑπαρχουσῶν τῆς ἐνώσεως Χριστοῦ φάμεν· ἐν δύο δὲ, τῆς τε ὑπὲρ τὸν κοινὸν λόγον καὶ ἰδικὸν οὐσης κοινῆς θεότητος καὶ τῆς ἰδικῆς μόνου αὐτοῦ ἀνθρωπότητος. Τὴν μὲν γὰρ ἐκ δύο φύσεων φωνὴν συνιστᾶν δυνατόν, καὶ ἐκ τῆς κατὰ ἀφαίρεσιν λαμβανομένης φύσεως ἐκ τοῦ κοινοῦ τῶν ἀνθρώπων πρὸς τῇ ἐνυπάρχῳ θεότητι ἐπινοία οὐσαν· ἐπινοία γὰρ καὶ θεωροῦμεν πρὸ Χριστοῦ τὰ Χριστοῦ· τὰ δὲ ἐν αὐτῷ ὁφειστώτως ὄντα ὁμολογεῖν, οὐκ ἔστι πρὸ αὐτοῦ, ἀλλ' ἐν αὐτῷ· ὥστε τὴν ὁφειστώσαν αὐτοῦ ἀνθρωπότητα, οἱ δύο φύσεις εἰδότες ἠνωμένως ἐν Χριστῷ φασὶ μᾶλλον, ἢ περ οἱ ἐκ δύο φύσεων λέγοντες αὐτόν.

humanitatem, qui duas naturas noscunt adunatas in ipsam dicunt.

νθ'. Ἐτι ἡ μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου ἡ νῦν σεσαρκωμένη, ἦν ποτε σεσαρκωμένη, ἢ οὐχί; εἰ δὲ τοῦτο ἀναμφίβολον καὶ αὐτοῖς, ἀκουστέον παρ' αὐτῶν, εἰ Θεοῦ τε Λόγου ἦν, καὶ φύσις ἦν, καὶ μία ἦν, καὶ πρὸ τοῦ σαρκωθῆναι, σαρκωθείσα, τί ἐπεκτῆσατο, ἢ τί ἀπεβάλετο; εἰ μὲν οὐδὲν ἀπεβάλετο (οὐ γὰρ κατὰ τροπὴν εἴρηται καὶ μετουσίωσιν τὸ, σεσαρκωμένη, ὥσπερ φάμεν ἐπὶ τοῦ κρυστάλλου, μία φύσις ὕδατος λελιθωμένη), δῆλον ὥς ἐπεκτῆσατο σάρκα, ἢ γοὺν ἀνθρωπότητα· αὕτη δὲ τί ἐστι, ποιότης ἢ φύσις τις; εἰ δὲ πάντως φύσις αὕτη ἡ κτηθεῖσα φύσις πρὸς τῇ κτησαμένῃ αὐτὴν μιᾷ τοῦ Θεοῦ Λόγου φύσει, πόσαι ἂν εἴεν, εἰπάτωσαν ἡμῖν εὐγνωμόνως.

ξ'. Ἐτι ἐκ δύο φύσεων τὴν μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου τὴν σεσαρκωμένην ἴσασιν, ἢ Χριστοῦ μόνον; εἰ μὲν Χριστοῦ μόνον, κακούργως περὶ Χριστοῦ ἀνακρινόμενοι παρ' ἡμῶν, οὐ διὰ τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος, ἀλλὰ διὰ τοῦ Θεοῦ Λόγου τὴν περὶ τῶν φύσεων ἀπολογίαν ποιοῦνται. Εἰ δὲ καὶ τοῦ Λόγου τὴν μίαν φύσιν ἐκ δύο λέγειν τολμῶσιν, ἔσται καὶ αὕτη δηλαδὴ ἐκ θεότητός τε καὶ ἀνθρωπότητος καθ' αὐτὴν νοουμένη· καὶ σαρκουμένη δὲ πάλιν, ἐτέραν φύσιν σαρκὸς ἐπικτησαμένη· τριπλῇ δὲ ἀντὶ διπλῆς, ἐκ δύο σαρκῶν καὶ μιᾶς θεότητος συγκεκροτημένη.

152 ξα'. Ἐτι ἐπεὶ ἐκ δύο φύσεων ἔν τι γενέσθαι φασί, πευστέον αὐτῶν τὸ ἐν τούτῳ τίνα λόγῳ ἔν φασιν; ἢ γὰρ τῷ ὀνόματι, ἢ τῷ γένει, ἢ τῷ εἶδει, ἢ τῷ ἀρι-

A ejus. Si vere circa illud et e Virgine incarnatur et ab hominibus visus est, et crucifixus est, et reliqua, prorsus et illa cogitatione, nec re vere facta sunt. Si vero re quidem, communem vero de ipso naturam humanitatis asserunt, quandoquidem in hac communi dicta quæ in re existit Judas et Pilatus sunt, ergo et isti non minus quam Dominus crucifixi sunt et a mortuis resurrexerunt; ipseque non minus et ipsos et se ipsum et tradidit et crucifixit. Sic et una cum ipso natos et Annas et Caïphas ex sancta Virgine excogitaretur. Sed et ejus avus David et ipsa immaculata unica quædam existens hujus communis naturæ ab ipsa genita diceretur, ab ipsa, inquam, humanitate cum Deo Verbo communem naturam gignente. Quorum quid absurdius invenies, vel magis blasphemum? Si autem dixerint: Vos ergo e duabus naturis Dominum celebrantes, quarumham illarum dicitis? Absque invidia ipsis respondebimus, quasi e duabus quidem et divina et communi humana præexistentibus adunationi Christi ambas dicimus; in duabus vero, communi divinitate quæ commune verbum et particulare superat, et particulari ipsius solius humanitate. Namque e duabus naturis vocem stabilire possibile est, et ex natura per extractionem assumpta ex hominum communi natura ad divinitatem intus permanentem cogitatione existentem. Cogitatione enim et ante Christum ea quæ in Christo sunt contemplamur; quæ vero in ipso reipsa sunt confiteri, non est illud ante ipsum, sed in ipso; ita ut subsistentem ipsius

C in Christo, dicunt magis quam qui e duabus naturis

59. Adhuc unica Dei Verbi natura quæ nunc incarnata est, eratne olim incarnata, an non? Si vero illud indubitabile et ipsis, ex ipsis audiendum, si Dei Verbi erat, si natura, si unica, si antequam incarnaretur incarnata, quid acquisivit, quidve perdidit? Si nihil quidem perdidit; non enim per tropum et communicationem dicitur illud, incarnata, sicut dicimus de glacie, una natura aquæ in lapidem conversa, perspicuum est quod carnem, id est humanitatem acquisivit. Ipsa vero quid est? num qualitas aut natura quædam? Si vero penitus natura ipsa acquisita natura ab acquirente ipsam unica Dei Verbi natura, quales sint nobis fide integra dicant.

60. Adhuc e duabus naturis unicam Dei Verbi naturam incarnatam dicunt, aut Christi tantum? Si Christi quidem tantum perverse circa Christum judicati a nobis, non propter nomen, sed propter Deum Verbum apologiam de naturis faciunt. Si vero et Verbi unicam naturam e duabus dicere audent, erit et ipsa sane e divinitate et humanitate secundum ipsam cogitata; et incarnata rursus, aliam carnis naturam acquirens, triplex autem pro duplici, e duabus carnibus et una divinitate composita.

61. Adhuc cum e duabus naturis unum quoddam fieri dicant, ab eis inquirendum illud unum quæ ratione unum dicunt? Aut enim nomine, aut genere,

aut forma, aut numero unum esse aliquid dicunt : præter ista enim, aliter unum quid dicere non valemus. Itaque si nomine unum quoddam factum est, tantum similitudine appellationis adunata sunt duo hæc, diversa vero natura et incompressa ad invicem adhuc sunt, et homo tantum, aut Deus tantum, aut aliud quoddam quod nec Dei, nec hominis nomen retinet de utroque prædicabitur. Si autem genere est unum existens a quo conficitur Deus et homo, ejusdem generis ergo hæc : cur ergo commune ipsis magisque universale Dei genus quærare satagendum? Quomodo porro, illius recentis adunationis occasione, illud antiquissimum genus ab ipsis excogitatum est? Si vero forma unum dicunt, duo omnino aut plura erunt individua in ipso, id est, hypostases; et in duabus personis vel in pluribus cogitatur Christus; unicam vero formam et divinitatis et humanitatis esse quomodo ratiocinandum, intellectu majus est. Si vero de istis nihil rationi consentaneum, necessario unum numero esse, quod e duabus naturis fit reliquum est; quod autem unum numero dicitur, unum hypostasi existens dicimus, et non natura unum, ideo quemadmodum numerus unusquisque numerorum aut monadum compositione quod sit unum aliquid habet, sic et hypostases naturarum compositione proprietatumque conjunctione constant, vel saltem naturæ unius et proprietatis connexionem : nam natura unum esse incompressæ prorsus monadis proprium est.

62. Si quia non duas naturas ad litteram de Christo proferunt Patres, aiunt prætermittendam vocis novitatem, aut quemdam unicam naturam simpliciter dicentem recipiant, aut et ipsi talem vocem ne temere dicant, quando nos et naturas sed et duas dicentes audimus exquisitos inter magistros.

63. Dei Verbi natura unica tanquam incarnati est, aut et tanquam absque carne? Si tanquam incarnati quidem, ante incarnationem non una erat, sed semiuna, aut quædam pars talis; adhuc nec Pater, nec Spiritus sanctus unius erit naturæ perfectæ. Si autem et ante incarnationem una erat, vel nihil apposuit naturale ad hypostasim Verbi caro, et fallax secundum hypostasim celebrata naturarum adunatio, vel apposita unam naturam naturæve partem conjunxit priori Verbi unicæ naturæ.

A θμῶ ἐν εἶναι τι λέγουσι· παρὰ γὰρ τὰδε, ἐτέρως ἐν τι λέγειν οὐκ ἔστιν. Εἰ οὖν τῷ ὀνόματι ἐν τι γέγονε, μόνον ὁμωνυμία ἠνώθησαν τὰ δύο, ἐτεροφυῇ δὲ καὶ ἀσύνθετα ἀλλήλοις ἔτι ἔστιν, ἄνθρωπος τε μόνον, ἢ Θεὸς μόνον, ἢ ἕτερόν τι, ὃ μήτε Θεοῦ μήτε ἀνθρώπου ἐστὶν ὄνομα, ἐκατέρῳ ἐπικληθήσεται· εἰ δὲ τῷ γένει ἐστὶν ἐν τὸ γενόμενον ὑφ' ὃ τελεῖ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, ὁμογενῇ ἄρα τὰδε. Τί δὲ ἄρα τὸ κοινόν τε αὐτοῖς καθολικώτερόν τε Θεοῦ γένος ζητητέον; πῶς τε ἀπὸ προσφάτου ἐνώσεως τόδε ἀρχαιότατον γένος αὐτοῖς ἐπενοήθη; Εἰ δὲ τῷ εἶδει ἐν αὐτὸ φασί, δύο πάντως ἢ καὶ πλείονά ἐστι τὰ ὑπ' αὐτὸ ἄτομα, ἡγουν ὑποστάσεις, καὶ ἐν δύο προσώποις νοεῖται ἢ ἐν πλείοσι Χριστός· ἐν δὲ εἶδος θεότητος τε καὶ ἀνθρωπότητος εἶναι ὅπως λογιστέον, ἀδιανόητον· εἰ δὲ τούτων οὐδὲν εὐλογον, ἐξ ἀνάγκης ἐν τῷ ἀριθμῷ εἶναι τὸ ἐκ δύο φύσεων γενόμενον ὑπολείπεται· τὸ δὲ ἀριθμῷ ἐν λεγόμενον, τὸ τῇ ὑποστάσει ἐν ἦν φαμεν, καὶ οὐ τὸ τῇ φύσει ἐν· διότι ὥσπερ ἀριθμὸς ἕκαστος συνθέσει ἀριθμῶν ἢ μονάδων τὸ ἐν τι εἶναι ἔχει, οὕτως καὶ αἱ ὑποστάσεις συνθέσει φύσεων καὶ ἰδιωμάτων συμπαραλήψει ὑψίστανται, ἢ τοῦλάχιστον συμπλοκῇ φύσεως μιᾶς καὶ ἰδιώματος· τὸ γὰρ φύσει ἐν εἶναι, ἀσυνθέτου πάντη μονάδος ἰδιὸν ἐστὶ.

B

ξβ'. Εἰ διὰ τὸ μὴ εἰρηκεῖν τοὺς Πατέρας δύο φύσεις αὐτολεξεῖ ἐπὶ Χριστοῦ, ὑποστέλλεσθαι φασί, τὴν καινοφωνίαν, ἢ δεξιότῳσάν τινα μίαν φύσιν ἀπλῶς λέγοντα, ἢ καὶ αὐτοὶ τὴν τοιάνδε φωνὴν μὴ προπετευέσθωσαν, ὅπου γε ἡμεῖς καὶ φύσεις, ἀλλὰ καὶ δύο, λέγοντας ἀκούομεν τοὺς ἐκκρίτους τῶν διδασκάλων.

C

ξγ'. Ἡ τοῦ Θεοῦ Λόγου φύσις μία ὡς σεσαρκωμένου ἐστὶν, ἢ καὶ ὡς ἀσάρχου; εἰ μὲν οὖν ὡς σεσαρκωμένου, πρὸ τῆς σαρκώσεως οὐ μία ἦν, ἀλλ' ἡμισυ μιᾶς, ἢ τι τοιόνδε μόριον· ἔτι μὴν οὐδὲ ὁ Πατήρ ἢ τὸ ἅγιον Πνεῦμα μιᾶς ἔσται φύσεως τελείας. Εἰ δὲ καὶ πρὸ τῆς σαρκώσεως μία ἦν, ἢ οὐδὲν προσέθηκε φυσικὸν ἢ σὰρξ τῇ ὑποστάσει τοῦ Λόγου, καὶ ψευδὴς ἢ καθ' ὑπόστασιν ἐνωσις φύσεων δοξαζομένη, ἢ προσθεῖσα μίαν φύσιν ἢ μόριον φύσεως ἐπισυνῆψε τῇ προτέρᾳ φύσει μιᾶ τοῦ Λόγου.

MARTYPIAI TΩN ΑΓΙΩΝ.

TESTIMONIA SANCTORUM.

Sed cur nos, aiunt, unde quaque circumvenientes, ad vestram compellitis sententiam? Nos enim quod ad litteram Patrum documentum hausimus circa Christum, unam videlicet Dei Verbi naturam incarnatam secundum sanctum Athanasium et Cy-

D

Ἀλλὰ τί ἡμᾶς, φασί, πανταχόθεν περιτρέχοντες, εἰς τὴν ὑμετέραν δόξαν συνελαύνετε; ἡμεῖς γὰρ ἦν αὐτολεξεῖ διδασκαλίαν πατρικὴν ἴσμεν περὶ Χριστοῦ, εἰτουν μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην κατὰ τὸν ἅγιον Ἀθανάσιον καὶ Κύριλλον,

ὁμοίως δὲ ἦν φάσις ξενοφωνίαν οὐδαμοῦ τοῖς Πατράσι
ῥητῶς κειμένην εὐρίσκομεν, ἡγουν δύο φύσεις, εἰ καὶ
ἀδιαιρέτους Χριστοῦ.

Καὶ τοι γὰρ, ὦ οὗτοι, ὁ ὑμέτερος καθηγητὴς Σε-
βήριος βοᾷ, ὡς πλείστοι τῶν ἁγίων Πατέρων ἀδια-
ελήτως ἐχρήσαντο τῇ τῶν δύο φύσεων φωνῇ· πῶς
οὖν τάναντία ὑμεῖς λέγετε; ἀλλ' ὄντως κατὰ τὸ
εἰρημένον τῇ Σοφίᾳ· « Προφασίζεται ἀνὴρ θέλων
χωρίζεσθαι φίλου. » Ἐπεὶ ὅτι οὐδὲν ἰσχυρὸν ἢ λόγου
ἄξιον ἢ ἀκριβὲς ἔχει ὑμῖν ἡ ἀφορμὴ τῆς πρὸς ἡμᾶς
διενέξεως αὕτη, ἐτοιμῶς καὶ πολυτρόπως σὺν Θεῷ
παραστήσομεν. Πρῶτα μὲν γὰρ εἰ τὴν ἐν δυάδι φύ-
σεων ἀδιαιρέτην ὁμολογίαν ἐπὶ τοῦ Κυρίου σέβοντες,
περὶ τὴν ἐτέραν διαφωνοῦμεν ὑμῖν ἐξαγγελίαν τοῦ
δόγματος, ἡγουν τὴν λέγουσαν μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ
Λόγου σεσαρκωμένην, καὶ μὴ μᾶλλον ὑμῶν καὶ
τῆνδε ἀσμενίζόμεθα, ὥντως ἂν καλῶς διεστέλλεσθε
παρ' ἡμῶν· εἰ δὲ καὶ ταύτην ὡς τὴν αὐτὴν δὲ πάντη
οὖσαν τῇ ἐτέρᾳ συναποδεχόμεθα, πῶς ἀφέντες τὸ
ἀνακρίνειν αὐτὸ τοῦτο, εἰ ἀληθῶς ταυτὸν ἐστὶ τῇ
δυνάμει τὸ λέγειν μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ σεσαρκωμέ-
νην, καὶ δυάδα φύσεων Χριστοῦ καθ' ὑπόστασιν
μίαν ἡνωμένην, τῷ μὴ ἐπὶ τῶν αὐτῶν λέξεων τοῖς
Πατράσι κειμένην τῆνδε τὴν ἔννοιαν, παραιτεῖσθαι
φάσι τὴν τοιαύτην ὁμολογίαν; εἴπερ γὰρ μὴ ἐστὶ
καὶ ἐκ παραλλήλου τι τὸ αὐτὸ λέγειν ἐν τῷ, Ἀκούσατε
ταῦτα, πάντα τὰ ἔθνη, ἐνωτίσασθε, πάντες οἱ κατοι-
κοῦντες τὴν οἰκουμένην, λεγέτωσαν ἡμῖν τί τὸ ἀκούειν
παρὰ τὸ ἐνωτίζεσθαι, καὶ ποῖα τὰ ἔθνη, ποῖα δὲ οἱ
κατοικοῦντες τὴν οἰκουμένην; Εἰ δὲ καὶ τοῦ αὐτοῦ
ὄντος σημαινομένου, τῷ μὴ αὐτολεξεῖ διὰ τῶν Πατέ-
ρων εἰρησθαι τὴν διὰ τῆς δυάδος ὁμολογίαν παραι-
τοῦνται, εἴπερ ὄντως σκῶλον ἀξιόλογον, καὶ σκαν-
δάλου αἰτίον ἐστὶ τὸ λέγειν εὐσεβῇ ἔννοιαν, χωρὶς
τῆς ἐπὶ λέξεως αὐτῆς τινων προεγνωσμένων Πατέ-
ρων εὐσεβῶν συμφωνίας, πρῶτον μὲν οὐδεὶς Περσῶν
ἢ Ῥωμαίων ἢ Φράγγων ἢ Ἰνδῶν οὔτε προφήτην οὐδὲ
τὸν Κύριον αὐτὸν ἀποδέξεται τὰ εὐσεβῆ δόγματα
διαλεγόμενον, ἐπεὶ οὐ γνωστὰ αὐτοῖς προϋπάρχου-
σιν αἱ λέξεις αἱ παρ' αὐτῶν ἰδικῶς λεγόμεναι, ἐὰν
μὴ δι' ἐτέρων αὐτοῖς ἐρμηνευθῶσι λέξεων ἀλλοίων
τε φωνῶν καὶ ποικίλων περιφράσεων· ἄλλως δὲ
οὐδὲ Ἑβραῖοι πεισθήσονται, ὅτι ὄντως εἰκὼν τοῦ
Θεοῦ καὶ χαρακτήρ καὶ ἀπαύγασμα ὁ Λόγος αὐτοῦ
ἐστίν, ἐπεὶ μὴ ἐστὶ τοῦτο αὐτολεξεῖ που ἐν τῇ Πα-
λαιᾷ· οὔτε Σαμαρεῖται περὶ κρίσεως τι καταδέξον-
ται μελλούσης, ἐπεὶ οὐκ ἐλέχθη ῥητῶς τὰ περὶ αὐτῆς
Μωϋσῇ πη· ἀλλ' οὐδὲ Ἀρειοὶ καὶ Εὐνόμιοι καὶ οἱ
λοιποὶ τὴν τοῦ ὁμοουσίου ἢ συναϊδίου φωνὴν ἐπὶ τοῦ
Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀν-
έξονται, ἐπεὶ μήτε τῇ ἁγίᾳ Γραφῇ πη εἴρηται αὐτο-
λεξεῖ τάδε, μηδὲ τοῖς πρὸ αὐτῶν Χριστιανικοῖς συγ-
γράμμασι.

Ἄλλ' οὐδὲ αὐτὴν τὴν ὑπὸ τοῦ Πατρὸς ἡμῶν Ἀθα-
νασίου φωνὴν ἐπὶ τοῦ Κυρίου λέγουσαν μίαν φύσιν
τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην καταδεχόμεθα· οὐ

A rillum; vos autem quam assertis alienam appella-
tionem, nullibi apud Patres clare enuntiatam inve-
nimus, scilicet duas naturas quæ tamen disjungere
queunt in Christo.

Et sane, o vos, vester dux severos clamat, quod
sanctorum Patrum plerique, nec conviciis digne,
duarum naturarum dictione usi sint; quomodo igitur
contrarium vos objicitis? Sed reipsa secundum
dictum a Sapientia: « Occasiones querit homo
qui vult recedere ab amico⁶. » Cum nihil validum
aut sermone dignum aut accuratum habet vobis
conatus diversitatis a nobis iste, apte et diverso
modo cum Deo instabimus. Primo quidem si con-
fessionem duplicitatis naturæ indivisibilis de Do-
mino pie cogitantes, circa reliquam a vobis dissen-
timus expositionem dogmatis nempe quæ unam
Dei Verbi dicit naturam incarnatam, et non magis
quam vos et illam benigne amplectimur, reipsa
bene a nobis elongamini. Si vero et illam ipsam
tanquam eandem omnino existentem quam alteram
vobiscum admittimus, quomodo illud discernere
negligentes, si vere idem est virtute dicere unam
naturam Dei Verbi incarnatam et naturarum Christi
duplicitatem secundum hypostasim unam aduna-
tam, eo quod verbis iisdem non inveniamus in
Patribus explicatam notionem, quomodo, inquam,
rejiciendam dicitis talem confessionem? Si tamen
non licet parallelismum in loquendo dicere: Audite
hæc, omnes gentes, auribus percipite omnes qui
habitis orbem, dicant nobis quid audire et quid
auribus percipere; quid gentes, et quid qui habitant
orbem? Si vero et eadem re existente designata,
eo quod ad litteram a Patribus non dicta est con-
fessio renuunt, si tamen reipsa offendiculum atten-
tione dignum et scandali causa est piam dicere
notionem absque loquelæ ipsius quorundam
præcognitorum Patrum piorum harmonia, primo
quidem Persarum aut Romanorum, aut Phran-
gorum (Francorum?) aut Indorum, sive prophe-
tam, sive Dominum ipsum recipiet pia do-
gmata proponentem cum ignotæ ipsis sint voces
quæ ab eis proprie dicuntur, nisi per alias ipsis
interpretentur voces et aliorum sonorum et diver-
sarum periphrasium. Aliter nec Hæbræi ad fidem
devenient, quia reipsa imago Dei et character et
splendor Verbum ejus est, cum non sit illud ad lit-
teram usquam in Veteri Testamento. Nec Samari-
tani de judicio futuro quidquam admittent, cum
non ad litteram usquam in Moyse quidquam de eo
legatur. Sed nec Arianī vel Eunomiani et reliqui
vocem omoousii aut consubstantialis et coæterni de
Patre et Filio et Spiritu sancto sustinebunt, cum
nullibi in sancta Scriptura ad litteram hæc dicantur,
nec in Christianis scriptis ante ipsos.

Sed nec ipsam Patris nostri Athanasii vocem de
Domino dicentem unam Dei Verbi naturam incar-
natam admitteremus: non enim est et ab eis qui

⁶ Prov. xviii, 1.

ante illum fuerunt dicta, licet et notionis hujus vis antiquitus vix in confesso esset : Verbum enim caro factum est, audimus a Theologo : quod certe una natura Dei Verbi incarnata est, non audivimus ab ipso, sed ex hoc ipso : Verbum caro factum est intelleximus. Simpliciter autem si notionibus suis non magis obtemperamus quolibet modo prædicatis, sed dictiones sequimur, omne documentum primo pronuntiatum quamvis rectum prorsus sit, novitatem redolere judicabitur et audientes scandalizabit. Per recentioris enim compositionis voces prorsus dicuntur prænuntiata documenta, ubi sæpe et ipsos sanctæ Scripturæ ad litteram expositos textus per ingenii acumen veros esse novimus, et secundum allegorias aliquando tanquam mendaces consideramus. Quippe : Introducam vos in terram lacte et melle manantem, de plagis a Jordane ad Euphratem dictum, commentum esset nisi adjuvante imaginandi vi nosceremus quod herbis et plantis fertiliter abundaret terra; ubi multa pascua, multæ oves et altilia et greges; ubi animalia ista, et lactis copia; similiter ubi plantæ multæ, plurimæ sunt e floribus mellificantes apes; ubi plures illæ⁷ ab ipsisque mel copiosum; et quando ergo dicit : « Si oculus tuus scandalizat te, eum projice abs te⁸, » dictioni cogitationive prius attendendum, siquidem littera occidit, spiritus vero vivificat, sicut vos respondetis nobis.

Sed pariter ad hoc diceretis : Quid ergo, pium signum habente prima voce secundum vos novam elligitis, nisi quia quid machinamini notioni oppositum? Licet enim et ad vos merito dicere quod quarum vocum usus idem, harum abundantia vana; sed considerandum quomodo eadem et iis qui emittunt aliam dictionem ab initio et iis qui omnem talem piam confessionem in dubio erunt. Namque si idem est : Verbum caro factum est, et dicere unam naturam Dei Verbi incarnatam, cur illa nobis introducta est? Cur si idem est : « Ego et Pater unum sumus⁸, » additum est et consubstantialia de Patre et Filio? Si etiam propter quosdam duas naturas in Christo dicentes, propria habentem utrumque non solum secundum sermonem physicum, sed et secundum hypostaseos existentiam scilicet et Verbum et carnem Domini, et non ipsum Verbum carnem assumpsisse dogmatizantes in una secundum hypostasim adunatione, necessario oportuit dicere unam Dei Verbi naturam incarnatam, ut et significetur naturarum duplicitas per id quod dicitur, incarnata natura quasi ad aliquid, namque ad incarnantem dicitur. Et perspicuum est quod non in monade res ad aliquid sunt; ut etiam locus impiis non datus sit propter lemma vocis duarum naturarum dividere hypostasim unam, in imprudentibus eodem nomine significata natura. Et sæpe loco essentialis et loco personalis hypostaseos

A γάρ ἐστι καὶ τοῖς πρὸ αὐτοῦ τυχὸν εἰρημένη, εἰ καὶ τῆς ἐννοίας αὐτῆς ἦν ἡ δύναμις πάλαι ὡμολογημένη. Ὁ Λόγος γὰρ σὰρξ ἐγένετο, ἡκούσαμεν ἐκ τοῦ Θεοῦ λόγου· τὸ μέντοι μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σαρκαωμένην εἶναι, οὐκ ἡκούσαμεν σὺν αὐτῷ, ἀλλ' ἐνοήσαμεν ἐξ αὐτοῦ τοῦδε τοῦ, « Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο. » ἀπλῶς δὲ εἰ μὴ ταῖς ἐννοίαις ταῖς εὐσεβέσιν μᾶλλον πειθόμεθα ὁπωσοῦν ἐξαγγελλομέναις, ἀλλὰ ταῖς λέξεσιν ἐπόμεθα, πάντα διδασκαλία πρώτως λεγομένη, καὶ ὁρθῶς πάντα ἔχει, καινοφωνεῖν κριθήσεται, καὶ σκανδαλίσει τοὺς ἀκροατάς· διὰ καινοτέρας γὰρ συνθέσεως λέξεων πάντως εἴρηται τὰ πρόσφατα διδάγματα, ὅπου γε πολλάκις καὶ αὐτὰς τῆς ἀγίας Γραφῆς τὰς ῥητῶς ἐγκειμένας χρήσεις, διὰ περινοίας γινώσκουμεν ἀληθεῖς εἶναι· καὶ κατὰ ἀλληγορίας ἔσθ' ὅτε, ἐπεὶ τοί γε ὡς ψευδεῖς θεωροῦμεν· τὸ γὰρ, Εἰσάξω ὑμᾶς εἰς γῆν ῥέουσαν γάλα καὶ μέλι, περὶ τῆς ἀπὸ Ἰορδάνου μέχρις Εὐφράτου χώρας εἰρημένον, ψευδὲς ἂν εἴη, εἰ μὴ διὰ περινοίας γινώμεν ὅτι πολὺφυτος καὶ βοτανώδης ἡ γῆ· οὐδὲ πολλὰ βοσκαί, πολλὰ κτήνη καὶ θρέμματα καὶ ποιῖμαι· οὐδὲ ζῶα τάδε, καὶ γάλακτος ἀφθονία· ὁμοίως τε ὅπου πολλὰ βοτάναι, πλείσταί· εἰσιν αἱ ἀνθολόγοι μέλιται· οὐδὲ πλείους αὗται, καὶ τὸ ἐκ τῶνδε μέλι πολὺ· καὶ ὅτε οὖν λέγει· « Ἐὰν ὁ ὀφθαλμὸς σου σκανδαλίζῃ σε, ἐκβαλε αὐτὸν ἀπὸ σοῦ, » τῷ ῥητῷ ἡ τῇ διανοίᾳ προσεκτέον πρώτως, εἴπερ τὸ γράμμα ἀποκτείνει, τὸ δὲ πνεῦμα ζωοποιεῖ, ὡς οὗτοι, ἀποκρίνασθε ἡμῖν.

C Ἀλλ' ἴσως πρὸς τὰδε εἶποιτε· Τί οὖν ὅλως τὴν εὐσεβῆ σημασίαν ἐχούσης τῆς πρώτης φωνῆς, δευτέραν ὑμεῖς καινουργεῖτε, εἰ μὴ τι σκαιωρεῖτε κατὰ τῆς ἐννοίας; ἔξον γὰρ εἰπεῖν καὶ πρὸς ὑμᾶς εὐκαίρως ὅτι ὧν ἡ χρῆσις ἡ αὐτὴ, τούτων ἡ πολυτέλεια περιττὴ· ἀλλὰ σκεπτέον ὡς τὰ αὐτὰ καὶ τοῖς τὴν ἐτέραν φωνὴν ἀρχῆθεν προβαλλομένοις, καὶ πᾶσαν τοιάνδε εὐσεβῆ ὁμολογίαν ἀπορηθήσεται. Τί γὰρ ἂν εἰ ταυτὸν ἐστὶ τῷ· Ὁ « Λόγος σὰρξ ἐγένετο, » τὸ λέγειν μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σαρκαωμένην, αὕτη ἡμῖν ἐπεισυνέχθη; τί δὲ εἰ ταυτὸν ἐστὶ τῷ· « Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἓν ἐσμεν, » προσεφράσθη καὶ τὸ ὁμοούσιον τοῦ Πατρὸς πρὸς τὸν Υἱόν; εἰ δὲ οὕτως διὰ τινος δύο φύσεις λέγοντας Χριστοῦ, ἰδίως ἔχουσιν ἑκατέραν οὐ μόνον κατὰ λόγον φυσικόν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ὑπαρξιν αὐτὴν τῆς ὑποστάσεως, ἡγουν τὸν τε Λόγον καὶ τὴν σάρκα τοῦ Κυρίου, καὶ οὐκ αὐτὸν τὸν Λόγον σαρκαῶσθαι δογματίζοντας ἐν μιᾷ τῇ καθ' ὑπόστασιν ἐνώσει, ἀναγκαίως ἐδέησε λέγειν μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σαρκαωμένην, ἵνα καὶ σημαίνεται τὸ διττὸν τῶν φύσεων διὰ τοῦ ὡς πρὸς τι λέγεσθαι τὴν σαρκαωμένην φύσιν· πρὸς γὰρ τὴν σαρκώσαν εἴρηται· καὶ δῆλόν ἐστιν, ὡς οὐκ ἐν μονάδι τὰ πρὸς τί ἐστι, χώρα τε τοῖς δυσσεβοῦσι μὴ δοθῇ διὰ τοῦ λήμματος τῆς τῶν δύο φύσεων φωνῆς διχάζειν αὐτῶν τὴν μίαν ὑπόστασιν, ἐν τοῖς ἀπερισκέπτοις ὁμωνυμώσεως τῆς φύσεως· καὶ πολλάκις ἀντὶ οὗτις καὶ ἀντὶ προσωπικῆς δὲ ὑποστάσεως

⁷ Matth. v, 29. ⁸ Joan. x, 30.

17V λεγομένης, δέον ἄρα καὶ διὰ τὸ καινότερως πάλιν καὶ ἀντιθέτως ἀσεβήσαντάς τινας μίαν φύσιν κατὰ τροπὴν ἢ σύγχυσιν γενομένην τοῦ Λόγου τὴν ἐνανθρώπησιν δογματίζειν, καινουργῆσαι καὶ ἡμᾶς τοιάνδε φωνήν, ἥτις τὸν τε πρὸς τοὺς εἰρημένους αἰρετικούς ἐναντίως ἔχοντα σκοπὸν, ὥσπερ οὖν καὶ ἡ μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένη φυλάττει, καὶ ἀπὸ τῶν ὕστερον ἀναφυνέντων κακοδόξων διαστέλλεται, ὅπερ οὐκ εἶχεν ἡ πρώτη σαφῶς, καὶ δύο φύσεις τοῦ ἐνὸς Χριστοῦ ἡνωμένας κατὰ τὴν μίαν αὐτοῦ ὑπόστασιν διασαφεῖν· ὃ γὰρ ἡ πρώτη φωνὴ διὰ τοῦ εἰσάγειν σεσαρκωμένον τι καὶ σαρκοῦν ἔλεγε, τοῦτο αὐτὴ μόνον διὰ τῆς δυνάμεως λέγει· ὃ δὲ ἐν εἶναι ἐκείνη διὰ τῆς μονάδος παριστᾶν βούλεται, τοῦτο αὐτὴ διὰ τῆς ἐνὸς Χριστοῦ καθ' ὑπόστασιν ἐνώσεως ὁμολογεῖ· ἐκείνη μὲν γὰρ παρεσιώπησε τὴν ἔνωσιν καὶ τὴν ὁλότητα τῶν ἡνωμένων, ἡγουν Χριστὸν, ἀρχεσθεῖσα τῇ τῆς μονάδος καὶ συμπλοκῆς ἐννοίᾳ, ὡς ἐχούση δείξιν τοῦ τε διπλοῦ τῶν συμπλεκέντων καὶ ἐνιαίου τοῦ συμπλέγματος, ἅτε δὲ εἶναι μὲν δύο τὰ συγχείμενά φησι· οὔτε δὲ ἰδίως ὀνομάζειν τὰ μέρη τῆσδε τῆς ὁλότητος σύνοιδεν ἐν τῷ τῆς ἐνώσεως λόγῳ, οὔτε σιγᾶν τὴν μίαν ὑπόστασιν πείθεται, οὔτε παρατρέχειν τὴν ἔνωσιν συγχωρεῖ, οὔτε μὴ γνωρίζειν ἅπασιν βούλεται, τίνος προσώπου γινώσκειν οὔσαν τῆσδε τῆς φυσικῆς δυνάμεως τὴν ἔνωσιν, καὶ τὴν ὑποστατικὴν μονάδα, ἐν κατ' ἀμφοῖν θεῖσα τὸ ὄνομα.

Ἄρα οὖν ἐπεὶ καὶ Ἀρειὸς μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ καὶ Λόγου σεσαρκωμένην φησὶ, βουλόμενος δεῖξαι ὡς οὐ πάντῃ τῆς τοῦ Πατρὸς φυσικῆς ἀτρεφείας ἐστὶ καὶ ὁ Υἱός· καὶ Ἀπολλινάριος τὴν αὐτὴν λέγει ἀπαρἀλλάκτως φωνήν, ἀντὶ νοῦ ψυχικοῦ βουλόμενος εἶναι ἐν τῷ Κυριακῷ ἀνθρώπῳ τὸν Λόγον, ἡγουν τῇ ψυχωθείσῃ σαρκὶ αὐτοῦ, ἀλόγου φύσεώς τινος ἑτεροφυοῦς ἡμῖν παριστάνων εἶναι τὴν ἐκ τῆς οἰκονομίας εὐεργεσίαν. Εὐτυχῆς δὲ τὸ αὐτὸ ἀπατρατρώτῳ φωνῇ, ἀλλ' οὐχὶ ἐννοίᾳ φησὶ· ὡς γὰρ τοῦ Λόγου αὐτοῦ εἰς σάρκα μετουσιωθέντος, καὶ οὐδὲν ἔχοντος ἡμῖν ὁμοούσιον τοῦ Κυρίου λέγει τὸ μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην, καθὼς Γρηγόριος ὁ Θεολόγος ἐν τῷ πρὸς Κληδόνιον φησι περὶ τούτων αὐτῶν· ὅτι τὰς μὲν εὐσεβεῖς λέξεις ὁμολογοῦσι περὶ ἧς τὸν νοῦν καινουργοῦσι· καὶ μετὰ βραχεία πάλιν, ἐπειδὴ αἱ αὐταὶ λέξεις καλῶς μὲν ἐξηγηθεῖσαι τὸ εὐσεβὲς ἔχουσι, κακῶς δὲ νοοῦμεναι, τὸ δυσσεβὲς ἔχουσιν.

Οἱ ἀπὸ Νεστορίου δὲ καὶ τῶν ἀπὸ Νεστόριος, δύο φύσεις Χριστοῦ ἡνωμένας ἀδιαιρέτως λέγουσι, καθ' ἃ μαρτυρεῖ ἐν τῇ πρὸς Σούκενσον δευτέρᾳ ἐπιστολῇ Κύριλλος ὁ διδάσκαλος· λέγουσι δὲ τὸ ἀδιαίρετον καὶ τὴν ἔνωσιν καὶ οὗτοι ὑποούλως· οὐ καθ' ὑπόστασιν γὰρ, οὐ κατὰ τὴν τῶν φύσεων αὐτῶν συμπλοκὴν, ἀλλὰ τῇ ἰσοτιμίᾳ, τῇ ταυτοβουλίᾳ, τῇ αὐθεντίᾳ, ἡνωσθαι ἀδιαιρέτως μὲν, σχετικῶς δὲ ὁμολογοῦντες τὸν Λόγον τῇ σαρκί· εἰ καὶ τὰς φύσεις αὐτὰς εἶναι τῶν προσώπων τὰς ἡνωμένας κατὰ γνώμην φασίν. Ἀναγκαῖον δέδεικται εἶναι, ὡς οἶμαι, μὴ ταῖς φωναῖς ἀπλῶς προσέχειν, ἀλλὰ τοῖς νοήμασι· καὶ εἴ τις μὲν καινότερα φωνὴ ἐστὶ, τῇ ἀνέκαθεν δὲ καὶ ἐξ ἀρ-

A dictæ, oportet, et ob id quod recentius iterum et per antithesim impie degentes quidam unam naturam, juxta mutationem aut confusionem, factam Verbi enanthropesim, dogmatizant, oportet, inquam, novam effingere nos vocem talem quæ finem oppositum ad dictos hæreticos, sicut et una natura Dei Verbi incarnata, servat, et a novissimis nascentibus male credentibus secernitur. Prima vox exitum hunc clare non habuit, et duas naturas unius Christi adunatas secundum unicam hanc ipsius hypostasim manifestare. Quod enim prima vox introducendo hæc incarnatum aliquid et incarnantem dicebat, illud tantum per duplicitatem altera dicit; quod autem unum esse illa per monadem constituere intendit, illud per unius Christi secundum hypostasim adunationem altera confitetur. Illa enim quidem tacuit adunationem et adunatorum totalitatem, scilicet Christum, sufficienter monadis et connexionis notione indicationem præbens quasi demonstrante tum connexorum duplicitatem, tum singularitatem compositionis, quæ quidem esse duo conjecta dicit: nec verò particulariter hujus totalitatis partes vocare novit, nec tacere unicam hypostasim creditur, nec prætergredi adunationem sinit, nec omnibus non ostendere vult, cujus personæ existentem cognoscere hujus naturalis duplicitatis adunationem et hypostaticam monadem, unum amborum statuens nomen.

C Ergo cum et Arius unicam Dei et Verbi naturam incarnatam dicit, ostendere volens, quod non penitus Patris naturalis immutabilitatis est et Filius et Apollinarius eadem utitur absque differentia voce, loco mentis spiritualis esse volens Dominico in homine Verbum, scilicet in spirituali effecta carne ejus, irrationalis naturæ cujusdam nobis præbens esse benevolentiam ex incarnatione; Eutyches vero idem... ἀπατρατρώτῳ voce, sed non notatione dicit: ita enim Verbo ipso in carnem transubstantiato et nihil habente quod nobis consubstantiale sit Domino, dicit unicam naturam Dei Verbi incarnatam, sicut Gregorius Theologus in tractatu ad Cledonium inquit de ipsis, quia pias quidem dictiones confitentur ad quas mentem male contorquent, et iterum paulo infra, dum eadem dictiones bene quidem expositæ piæ sunt, male cogitatae, impiæ sunt.

D Qui vero a Nestorio, et Nestorius ab ipsis, duas naturas Christi inseparabiliter adunatas docent, prout in secunda ad Sucensum epistola testatur Cyrillus magister, inseparabile et adunationem isti quoque fallaciter dicunt, non enim secundum hypostasim, aut secundum naturarum ipsarum connexionem, sed æqualitate honoris, voluntatis consensione, auctoritate inseparabiliter adunati quidem, relative vero confitentes Verbum cum carne; licet naturas ipsas esse personarum adunatas ut autumant, dicant. Necessarium demonstratum est, ut puto, non voces simpliciter curare, sed notiones; et si quæ quidem recentior vox est, primitivæ ve-

ro et ab initio frequenti orthodoxiæ conformis juxta significatum, hanc venerabilem habere et tanquam propriam amplecti oportet. Si quæ vero trita in sacra Scriptura cuncta et apud Patres omnes vox invenitur, sed propter impiam quamdam novitatem excogitationis a quodam transfertur in diversitatem a recta notione, illam rejicere et detestari nos tanquam bonos nummularios oportet, non numismatum effigiem et superscriptionem curantes tantum, sed et ipsum argentum callide considerantes et investigantes si reipsa probum est. Etenim testimonia Domini argentum igne probatum dicuntur; quotquot enim aliquid a primo verborum auditu judicant virtutem, cum et sint litteræ dictionum partes efficientes, discant quod si sæpe littera occidit, spiritus vero vivificat⁹, sicut et mens.

Quid ergo adhuc mihi verborum amplius circa illud? Noverunt enim omnes quod Manichæi Christiani et Samaritani et Hebræi et Ariani et Sabelliani et Valentiniani et Marcionitæ et Nestoriani et Apollinaristæ et universa proprie dicta male dogmatizantium turba e sacra Scriptura tum Veteri, tum Novo et præcedentibus Patribus, quosdam textus excerpunt in propriæ excogitationis testimonium, quasi eadem significarent hi textus ac volunt ipsi. Num ergo notionem si recte esset apud ipsos judicaremus, et non voces simpliciter? Sed sophisticè exponente Sabellio illud: « Ego et Pater unum sumus, » et trinam hypostasim rejiciente; et Eunomio proferente illud: « Qui misit me Pater major me est¹⁰, » et monadem destruyente nec non naturæ æqualitatem in divinitate, sic insulse circumferimur quidem ab impiis, aut potius in oppositum circumferimur omni vento doctrinæ ad erroris insaniam jactati, sic et a seipsa discrepans tantum quantum a vocibus sanctam Scripturam concludemus, et Evangelii oraculum esse et non esse admitemus? Non sic pii, non sic, sed reipsa differentia æstimantes qui per sensus exercitos comparisonem bonorum et malorum habemus, omnia æstimantes, bonum retinemus.

Ergo veritatis gratia omnes qui secundum quemdam hæreticorum finem dicunt quod unica sit natura Dei Verbi incarnata, ablegandi sunt; sed et quotquot juxta notionem quamdam impiam autumant duplicitatem naturarum Christi adunatarum inseparabiliter respuere est; admittere vero e contra tum omnes qui unicam dicunt naturam Dei Verbi incarnatam, quasi alteræ naturæ, scilicet naturæ carnis unitam naturam Verbi secundum hypostasim, tum omnes qui duplicitatem confitentur naturarum Christi adunatarum inseparabiliter non secundum rerum circa essentiam consideratarum aliquid, sed secundum hypostasim ipsam naturarum, id est in unius personæ ostensionem amborum, quasi eandem existentem utramque confessionem reverenter habentes.

⁹ II Cor. iii, 6. ¹⁰ Joan. xiv, 28.

Α χῆς ὁμολογουμένη ὀρθοδοξία συμφωνεῖ κατὰ τὸ σημαινόμενον, ταύτην ποτνιάσθαι καὶ ὡς οἰκείαν ἀσμενίζεσθαι· εἴ τις δὲ τετριμμένη τε τῇ ἁγίᾳ Γραφῇ πάσῃ καὶ τοῖς Πατράσιν ὅλοις ἔστι φωνή, κατὰ τινὰ δὲ δυσσεβῆ καινοτομίαν νοήματος ὑπὸ τινος προφέρεται εἰς διαφορὰν ὀρθῆς ἐννοίας, ταύτην ἀποδοκιμάζειν καὶ βδελύττεσθαι ὡς καλοὺς τραπέζιτας δέον ἡμᾶς, μὴ τῷ ἐπιπολαίῳ χαρακτῆρι τῶν νομισμάτων καὶ τοῖς χαράγμασι προσέχοντας μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ἀργύριον ἐντέχνως παρανοοῦντας καὶ κατεξετάζοντας εἰ ὄντως δοκίμιόν ἐστι· τὰ γὰρ λόγια Κυρίου, ἀργύριον πεπυρωμένον δοκίμιον εἴρηται· ὅσοι γὰρ τι κατὰ πρώτην ἀκοὴν τῶν λέξεων κρίνουσι τὴν δύναμιν, ἐπεὶ καὶ τὰ γράμματα λέξεων εἰσιν ἀπογραφὰι, μανθανέτωσαν ὅτι οὕτως πολλάκις τὸ γράμμα ἀποκτέννει, τὸ δὲ πνεῦμα ζωοποιεῖ, εἴτουν νοῦς.

Τί δὴ ἄρα μοι δεήσει λόγων μακρῶν περὶ τοῦδε; πᾶσι γὰρ γνωστὸν ὡς Μανιχαῖοι Χριστιανοὶ καὶ Σαμαρεῖται καὶ Ἑβραῖοι καὶ Ἀρειανοὶ καὶ Σαβελλιανοὶ καὶ Οὐαλεντινιανοὶ καὶ Μαρκιωνισταὶ καὶ Νεστοριανοὶ καὶ Ἀπολιναριστὰι καὶ πᾶσα ἀπλῶς ὁμολογουμένη κακοδοξία, ἐκ τε τῆς ἁγίας Γραφῆς Παλαιᾶς τε καὶ Νέας, καὶ τῶν προλαβόντων Πατέρων τινὰς χρήσεις παρασπῶσι πρὸς μαρτυρίαν τοῦ οἰκείου φρονήματος, ὡς τὰ αὐτὰ βουλομένας αὐτοῖς· ἄρα οὖν οὐχὶ τὴν ἐννοίαν εἰ ὀρθῶς αὐτοῖς ἔχοι κρίνομεν, καὶ οὐ τὰς φωνὰς ἀπλῶς; Ἀλλὰ παράγοντος Σαβελλίου τό· « Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἑσμεν, » καὶ ἀναιρουντος τὴν τριαδικὴν ὑπόστασιν· καὶ Εὐνομίου προβαλλομένου τό· « Ὁ ἀποτεilas με, Πατὴρ, μείζων μου ἐστι, » καὶ ἀνατρέποντος τὴν μονάδα καὶ τὴν ἰσοφυΐαν τῆς θεότητος, οὕτως ἀνοήτως συμπεριφερόμεθα μὲν τοῖς ἀσεβέσι, μᾶλλον δὲ καὶ ἀντιπεριφερόμεθα παντὶ ἀνέμῳ τῆς διδασκαλίας πρὸς τὴν μωρίαν τῆς πλάνης κλυδωνιζόμενοι, οὕτω τε ἑαυτῇ ἀσύμφωνον ὅσον ἀπὸ τῶν φωνῶν τὴν ἁγίαν Γραφὴν λογισόμεθα, καὶ τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου εἶναι τε καὶ οὐκ εἶναι καταδεξόμεθα; οὐχ οὕτως οἱ εὐσεβεῖς ἀλλ' ὄντως δοκιμάζοντες τὰ διαφέροντα οἱ διὰ τῶν γεγυμνασμένων αἰσθητηρίων τὰς συγκρίσεις τῶν καλῶν τε καὶ κακῶν ποιούμενοι, πάντα δοκιμάζοντες, τὸ καλὸν κατέχομεν.

Οὐχοῦν φιλαλήθως πάντας τοὺς κατὰ τινὰ σκοπὸν τῶν αἰρετικῶν λέγοντας τὸ μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην ἀποσκοραχιστέον· ἀλλὰ καὶ ὅσοι κητά τινὰ ἐννοίαν δυσσεβῆ φασὶ δυάδα φύσεων τῶν Χριστοῦ ἡνωμένων ἀδιαιρέτως, καταπτυστέον· ἀποδεκτέον δὲ πάλιν πάντας τοὺς τε μίαν φύσιν λέγοντας τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην, ὡς ἑτέρα φύσει, ἡγουν τῇ τῆς σαρκὸς ἡνωμένην τὴν φύσιν τοῦ Λόγου καθ' ὑπόστασιν, καὶ πάντας δὲ τοὺς ὁμολογοῦντας δυάδα φύσεων Χριστοῦ ἡνωμένων ἀδιαιρέτως οὐ κατὰ τε τῶν περὶ τὴν οὐσίαν θεωρουμένων, ἀλλὰ κατὰ τὴν ὑπόστασιν αὐτὴν τῶν φύσεων, τουτέστιν εἰς ἑνὸς προσώπου δεῖξιν τοῦ ἀμφοῖν, ὡς τὴν αὐτὴν οὐσαν ἑκατέραν ὁμολογίαν ποτνιωμένους.

τὴν αὐτὴν οὐσαν ἑκατέραν ὁμολογίαν ποτνιωμένους.

Ὅτι γὰρ καὶ Κύριλλος ὁ Πατὴρ τὴν αὐτὴν οἶδεν A
ἐννοίαν εἶναι τῆς μιᾶς φύσεως τοῦ Θεοῦ Λόγου σαρ-
κωμένης, κατὰ τὴν αὐτοῦ ἐννοίαν λεγομένης καὶ
τῶν ὀρθῶς νοούντων δύο φύσεις Χριστοῦ καθ' ὑπό-
στασιν μίαν ἡνωμένας, κατὰ τὴν Λέοντος τε τοῦ σο-
φωτάτου καὶ τῶν ἁγίων Πατέρων τῶν ἐν τῇ συνόδῳ
Χαλκηδόνος ὁμολογίαν, ἀκουστέον αὐτοῦ ἐν τῇ πρὸς
Εὐλόγιον πρεσβύτερον ἐπιστολῇ τὰδε λέγοντος·
«Κάκεινο δὲ μὴ ἀγνοεῖτωσαν· ὅπου γὰρ ἔνωσις ὀνο-
μάζεται, οὐχ ἐνὸς πράγματος σημαίνεται σύνοδος,
ἀλλ' ἡ δύο ἢ καὶ πλειόνων καὶ διαφορῶν ἀλλήλοις
κατὰ τὴν φύσιν. Εἰ τοίνυν λέγομεν τὴν ἔνωσιν,
ὁμολογοῦμεν ὅτι σαρκὸς ἐψυχωμένης νοερῶς καὶ λό-
γου· καὶ οἱ δύο δὲ λέγοντες φύσεις, οὕτως νοοῦσι·
πλὴν τῆς ἐνώσεως ὁμολογουμένης, οὐκέτι δίστανται
ἀλλήλων τὰ ἐνωθέντα, ἀλλ' εἰς λοιπὸν ὕψος, μία φύ- B
σις αὐτοῦ ὡς σαρκωθέντος τοῦ Λόγου· ταῦτα ὁμολό-
γησαν οἱ τῆς Ανατολῆς.»

19v Ἐτι μὴν καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ πρὸς Σούκενσον ἐπι-
στολῇ οὕτως φησὶ, ἀποσκευαζόμενος τοὺς κατ' ἐν-
νοίαν μειώσεως ἢ φύσεως τῶν συνελθόντων διαβάλ-
λοντας αὐτὸν λέγειν τὴν μίαν φύσιν. «Εἰ μὲν γὰρ
εἰπόντες φύσιν τοῦ Λόγου σεσιγήκαμεν, οὐκ ἐπενέ-
γχαντες τὸ σαρκακωμένην, ἀλλ' οἷον ἔξωθεν τιθέντες
τὴν οἰκονομίαν, ἣν αὐτοῖς τάχα πού καὶ οὐκ ἀπίθανος
ὁ λόγος, προσποιούμενοις ἐρωτᾶν ποῦ τὸ τέλειον ἐν
ἀνθρωπότητι; πῶς ὑφέστηκεν ἡ καθ' ἡμᾶς οὐσία;
ἐπειδὴ δὲ καὶ ἐν ἀνθρωπότητι τελειότης, καὶ τῆς
καθ' ἡμᾶς οὐσίας ἡ δῆλωσις εἰσχεκόμεναι διὰ τοῦ
λέγειν σαρκακωμένην, παυσάσθωσαν,» καὶ τὰ ἐξῆς.
Τί οὖν πρὸς τῇ μιᾷ φύσει τοῦ Λόγου καὶ ἀνθρωπίνην C
τελείαν οὐσίαν εἰσχομίζων διὰ τοῦ σαρκακωμένην,
οὗ δύο εἶναι λογίζεται τὰς φύσεις, ἀκούων μίαν φύ-
σιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σαρκακωμένην; Φησὶ γὰρ καὶ
μετὰ βραχεά· «Τί γὰρ ἐστὶν ἀνθρωπότητος φύσις,
πλὴν ὅτι σὰρξ ἐψυχωμένη νοερῶς;»

Τοῦ Πατρὸς οὖν σαφῶς ἡμῖν μαρτυροῦντος τὴν
πρὸς αὐτὸν καὶ τὴν ἀλήθειαν συμφωνίαν, τῶν νοη-
μάτων ἄρα μὴ εὐσεβῶς ἔχειν δηλουμένων ταῖς φω-
ναῖς ἡμεῖς οὐ προσκείμεθα· οὐδ' αὖ πάλιν εὐσεβῶς
ἐχόντων τὰς φωνὰς ἀποστρεφόμεθα· οὔτε γὰρ ἔνω-
σις ἢ μονὰς ἀπλῶς ὁπωσοῦν συμφραζομένη τισὶ τὰς
φύσεις αὐτῶν ἀναιρεῖ, εἰ μὴ εἰς φύσεως αὐτῆς
μονάδα ἢκειν νοοῦντα ἴδια τῆς κατὰ σύγχυσιν ἐνώ-
σεως· ἐτέρᾳ γὰρ ἔνωσις τοῦτο οὐ ποιεῖ· οὐδὲ ἡ δυάς D
πάντως κατηγορηθεῖσά τινος, καὶ εἰς πρόσωπα διαι-
ρεῖ τοῦτο, εἰ μὴ εἰς προσωπικὴν διπλασίαν εἴη λη-
φθεῖσα· τίς γὰρ ἂν εἴποι διότι ἔνωσις τις λέγεται καὶ
μονὰς ἢ τοῦ ὅλου Ῥωμαϊκοῦ τυχόν στρατοῦ, καὶ ἐν
ἐπὶ πάντων τῶν ἐν ταύτῃ περιλαμβανομένων κεῖται
ὄνομα τῶν ἀνθρώπων καὶ ἡμιόνων καὶ καμήλων τῶν
ἐν αὐτῷ, διὰ τὸδε καὶ μία φύσις ἐστὶν ὁ πᾶς στρα-
τός; ἀλλ' αὕτη, φησὶν, οὐκ ἐστὶ καθ' ὑπόστασιν φύ-
σεων ἔνωσις.

20r Σκεπτέον οὖν, ὃ ἔφην, ὡς οὐκ ἐστὶν ἔνωσιν ἀπλῶς
ποιεῖν μίαν φύσιν· ἀλλ' οὐδὲ εἰ καθ' ὑπόστασιν ἔνω-
σις εἴη μόνον λεγομένη, μονάδα ποιήσῃ φύσεως,
ἀλλ' ἡ μόνης ὑποστάσεως· οὔτε γὰρ βύθλος ἢ σπόγ-
γος ὕδατι ἐμβαφεὶς καὶ ἀνιμησάμενος ὅλῳ ἑαυτῷ ὅλον

Quia enim et Cyrillus Pater eandem novit notio-
nem esse unicæ illius naturæ Dei Verbi incarnatæ,
secundum ejus notionem dictæ, et recte cogitan-
tium duas Christi naturas secundum hypostasim
unam adunatas, juxta Leonis sapientissimi et san-
ctorum Patrum synodi Chalcedonensis confessionem
audire est ipsum in epistola ad Eulogium presby-
terum talia dicentem : « Et illud ne ignorent : ubi
enim nominatur adunatio, non unius negotii indi-
catur convenientia, sed aut duorum aut plurium
et ab invicem natura discrepantium. Si igitur ad-
unationem dicimus, confitemur quod carnis spiri-
tualiter animatæ et Verbi : et duas qui dicunt na-
turas sic cogitant; præter adunationem quam con-
fitentur, non amplius dividuntur ab invicem aduna-
ta, sed restat unus Filius, una natura ejus quasi
incarnati Verbi; hæc confessi sunt qui ab Oriente.»

Adhuc et in secunda ad Sucensum epistola, sic
dicit refutans illos qui juxta imminutionis aut mis-
tionis convenientium notionem asserunt ipsum
naturam unicam dicere : « Etenim si naturam qui-
dem Verbi dicentes siluimus, non adversus incar-
natam agentes, sed tanquam ab extra statuentes
œconomiam incarnationis, erat ipsis cito nec non
verisimilis sermo, affectantibus inquirere ubi per-
fectum in humanitate? Ubi substitit essentia se-
cundum nos? Cum vero in humanitate perfectio,
et essentiæ prout in nobis manifestatio affertur
dicendo incarnatam, sileant : et quæ sequuntur. »
C Quid ergo unicæ Verbi naturæ et humanam perfe-
ctam essentiam afferens per incarnatam, non duas
esse argumentabitur naturas audiens unam naturam
Dei Verbi incarnatam? Dicit enim et Paulo post :
« Quid enim est humanitatis natura, præterquam
caro animata spiritualiter? »

Patre ergo clare nobis testimonium dante de
convenientia inter ipsum et veritatem, cogitationum
non pie esse apparentium vocibus nos animum non
intendimus; nec quoque pie se habentium voces
aversamur. Nec enim adunatio aut monas simpli-
citer quolibet modo dicta quibusdam naturas
ipsorum aufert, nisi in naturæ ipsius monadem
venire cogitantem propria adunationis secundum
misturam; altera enim adunatio id non facit; nec
D duplicitas penitus pronuntiata de aliquo, et in per-
sonas dividit illud, nisi in duplicitate personali
sit intellecta. Quis enim diceret eo quod adunatio
quædam dicatur et monas, universus romanus
exercitus, et unum de omnibus in ipso compre-
hensis stet nomen hominum et jumentorum et
camelorum quæ in ipso, quod propterea et una
natura sit omnis exercitus? Sed ipsa, inquit, non
est secundum hypostasim naturarum adunatio.

Considerandum ergo, quod dicebam, quod non li-
cet adunationem simpliciter facere unam naturam;
sed nec si secundum hypostasim adunatio sit tan-
tum dicta, monadem faciet naturæ, sed solius hy-
postaseos; non enim papyrus vel spongia in aquam

immersa et totaliter extracta, in naturam veniet unam cum aqua, sed in existentiam unam; quemadmodum ergo et ferrum et ignis in incandescentiæ existentiam; et lapides et ligna in domus quidem existentiam alteram venerunt, naturas vero easdem, sed adunatas ad invicem, convenientes in hujus compositionem et fabricationem in unum, scilicet existentiam domus, habent. Si ergo et in naturam unam sicut nunc et in existentiam, fieret adunatio quemadmodum fit de χλαύρας χίας et de mollita (μαλθακτοῦ) cera in mastiches compositionem adunatis realiter, et naturam unam dicere necesse est ex adunatione. Considerandum vero quod nec mastiche nec sera in propriis naturalibus specialitatibus tunc et compositione et coloribus et reliquis qualitatibus penitus remanent, postea secundum illam adunationem, nec est alterutri propriarum partium similitudo in mastiches compositione servata ad ea quæ ejusdem formæ sunt. Nec enim χίας nec ceræ simile quid prorsus auriformam et argenti servat.

Et si sic dicere de Christo decet adunationem, vobis relinquendum ut judicetis quod nec reipsa Deus, nec homo sit. Si vero ipsum quidem non dicitis sic, quemdam vero inter electos Patres hanc in naturam adunationem ostendatis dicentem, cessabimus a controversia vobiscum; si vero illud adunationis in naturam dogma dilaniatum et expansum secundum notionem, quale est, nec vobis admittendum, nec cuiquam divinitus inspiratorum dicendum, quomodo justum sic per adunationem simpliciter aut etiam existentiam, unicam naturam vos prætexere? Non metuentes pie sicut divisionem convenientium ita et earum mutationem et confusionem per imprudentem vocem subscribere?

Etenim et illud non vos prætereant, quod accinctis ad naturalia sæpe visa est et distinctarum existentiarum effecta quibusdam naturalis adunatio: aceto supposito post parvum intervallum æs suppositum ipsum quidem acescit gustu rubiginosus, et videtur quodammodo in compositione madefactum et effusum; acetum vero convolvitur in crassitudinem condensatam in coagulationem, amarescit gustu, et aliquo modo colore erubescit. Et simpliciter miscentur quoad naturales qualitates, et separantia et separata quoad hypostases. Non ergo adunatio in naturam indivisibilis, adunatorum fidem facit, sed tantum mutationis illorum secundum essentiam in ostensionem sumitur et clare cogitatur; illud enim proprie exinde sequitur.

Sed sic quidem illa, ut ex abundantia ostendamus vos, quid nec hanc absurdam audaciam dictionis juxta proprium ingenium habetis, ut nostri propiores accedatis, tantum vero per sympathiam quamdam et imprudentem morem et inexpertem præsumptionem, illa a primitiva et vera pietate abalienantia, et hæresiarchæ facti sejungimini a

τὸδε, εἰς φύσιν ἦκει μίαν σὺν τῷ ὕδατι, ἀλλ' εἰς ὑπόστασιν μίαν. ὥσπερ οὖν καὶ σίδηρος καὶ πῦρ εἰς μύδρου ὑπόστασιν. καὶ λίθοι γὰρ καὶ ξύλα εἰς οἴκου μὲν ὑπόστασιν ἐτέραν ἦκαν, φύσεις δὲ τὰς αὐτάς, ἀλλ' ἠνωμένας ἀλλήλαις, τὰς συνελθούσας εἰς τὴν τοῦδε σύστασιν, καὶ τὴν ὑφ' ἐν στάσιν, εἴτουν ὑπόστασιν τοῦ οἴκου ἔχουσιν. εἰ μέντοι καὶ εἰς φύσιν μίαν, ὥσπερ οὖν καὶ ὑπόστασιν, γένοιτο ἔνωσις, οἶον γίνεται ἐπὶ τῆς κλαύρας χίας, καὶ τοῦ μαλθακτοῦ κηροῦ εἰς μαστιχήματος σύστασιν ἐνουμένων ὄντως, καὶ φύσιν μίαν ἀνάγκη λέγειν ἐπὶ τῇ ἐνώσει. Σχεπτέον δὲ ὡς οὔτε ἡ μαστίχη οὔτε ὁ κηρὸς ἐν ταῖς οἰκείαις φυσικαῖς ιδιότησι τότε καὶ συστάσει καὶ χροιαῖς καὶ λοιπαῖς ποιότησι πάντη μένουσι λοιπὸν κατὰ τήνδε τὴν ἔνωσιν, οὔτε ἔστι θατέρω τῶν ἰδίων μερῶν ὁμοιότης ἐν τῷ μαστιχήματι σωζομένη πρὸς τὰ ὁμοειδῆ. οὔτε γὰρ χίας, οὔδὲ κηροῦ τι ὁμοιον πάντη ἔχει τὸ σύνθετον μαστίχημα. οὔδὲ ὁ ἤλεκτρος πάντη χρυσοῦ εἶδος καὶ ἀργύρου σώζει.

retinet compositum mastiches, nec electrum prorsus

Καὶ εἰ οὕτως λέγειν ἐπὶ Χριστοῦ εὐλογον τὴν ἔνωσιν, ὑμῖν ἐγκαταλείπτεον κρίναι, ὡς μήτε ὄντως Θεὸν μήτε ἄνθρωπον εἶναι. εἰ δὲ αὐτὸν μὲν οὐ φατε τὸδε, τινὰ δὲ τῶν ἐκκρίτων Πατέρων ταύτην τὴν εἰς φύσιν ἔνωσιν δεῖξοιτε λέγοντα, παυσόμεθα τῆς πρὸς ὑμᾶς ἀμφισβήτησεως. εἰ δὲ τὸδε τὸ τῆς εἰς φύσιν ἔνωσεως δόγμα διαξαινόμενον κατὰ τὴν ἐννοίαν, οἶόν τέ ἐστι, μήτε ὑμῖν δεκτέον, μήτε τινὲ τῶν θεοφόρων λεκτὸν, πῶς ὅσιον οὕτως διὰ τὴν ἔνωσιν ἀπλῶς ἢ καὶ τὴν ὑπόστασιν, τὴν μίαν φύσιν ὑμᾶς προφασίζεσθαι; μὴ ὀρθωδυντάς εὐσεβῶς ὥσπερ τὴν διαίρεσιν τῶν συνελθόντων, οὕτως καὶ τὴν τροπὴν αὐτῶν καὶ σύγχυσιν, διὰ τῆς ἀπερισκέπτου φωνῆς ὑπογράψειν;

Καὶ γὰρ κάκεινο μὴ ἀγνοεῖτω ὑμᾶς, ὡς τοῖς περὶ φυσικὰ γεγευμασμένοις ὦφθη πολλάκις καὶ διακριμένων τῶν ὑποστάσεων γενομένη τισὶ φυσικῇ ἔνωσις. τῷ γὰρ ὄξει ὑποκειμένῳ ἐξ ὀλίγου διαστήματος ὑποκείμενος χαλκός, αὐτὸς μὲν ὀξύνεται τε τὴν γεῦσιν ἰούμενος, καὶ ὀπτίζεται πῶς τὴν σύστασιν ἐκδιαινόμενος καὶ ἀναχεόμενος. τὸ δὲ ὄξος συστρέφεται τε εἰς παχύτητα γλοιούμενον τὴν σύστασιν, πικραίνεται τε τὴν γεῦσιν, καὶ ἐρυθθαίνει πῶς τὸ χρῶμα. καὶ ἀπλῶς ἀντικίρνανται τὰς φυσικὰς ποιότητας, καὶ διεστῶτά τε καὶ διωρισμένα τὰς ὑποστάσεις. οὐκ ἄρα οὖν ἡ εἰς φύσιν ἔνωσις τοῦ ἀδιαίρετου, τῶν ἐνωθέντων πίστωσης, ἀλλὰ μόνον τῆς κατ' οὐσίαν ἀλλοιώσεως αὐτῶν εἰς δεῖξιν λαμβάνεται καὶ νοεῖται σαφῶς. τοῦτο γὰρ ἰδίως ἔπεται τῷδε.

Ἄλλ' οὕτως μὲν τάδε, ἵνα ἐκ περισυρίας ὑμᾶς δεῖξωμεν, ὡς οὐδὲ τήνδε τὴν ἄλογον ἀφορμὴν τῆς ταυτολεξίας ἔχετε εἰς τὴν διένεξιν τὴν πρὸς ἡμᾶς, μόνον δὲ διὰ τινὰ προσπάθειαν καὶ ἀλόγιστον συνήθειαν καὶ ἀδασάνιστον πρόληψιν περὶ τοῦ ἀρχήθεν τῆς ἀληθοῦς εὐσεβείας ἀποδεδρακότα, καὶ αἰρεσιάρχῆσαντες ὑμεῖς ἀφορίζεσθε ἡμῶν, ἢ τὴν βίβλον, ἢ

τοὺς γραφείας χορηγοῦντες ὑμεῖς μὴ ἀποκάμητε· καὶ οὐκ ἐκλείψωμεν ὑμῖν διὰ βίου παντὸς Πατρικὰς χρήσεις κατεπάρχοντες, ἵνα τοῦ πρὸς ἡμᾶς ἀγριαίνεσθαι ὑποθωπεύσαντες καταπαύσωμεν.

Εἰ δὲ καὶ τοῦτο ὑμῖν φορτικόν, ὅσον ἐκ προχείρου ἀρκεῖν καὶ εἰς σύμμετρον ἐλεγχον ἀποχρώντως ἔχει, τέως παραθήσομεν ὑμῖν, οὐ μόνον τῶν ἐκκρίτων ἡμῶν Πατέρων μαρτυρίαις δυσωποῦντες εἰδέναι φύσεις ἐπὶ τοῦ Κυρίου σωζομένας μετὰ τὴν ἔνωσιν, ἀλλὰ καὶ τῶν ὑμετέρων καθηγεμόνων ὁμολογίας περὶ τούτου προάγοντες· εἰ δὲ, ὡς ἔθος ὑμῖν πολλάκις, γελωτοποιεῖτε καὶ πρὸς ταῦτα, ἐφευρίσκοντες λέγειν, ὡς ἀληθῶς φύσεις μὲν εἰρηνικαί, ἀλλ' οὐ δύο μετὰ τὴν ἔνωσιν ἐπὶ τοῦ Κυρίου, ὑμῖν ἐγκαταλείψομεν τὸ λοιπὸν διδάσκειν ἡμᾶς ὅσας δέον τάσδε νοεῖν, εἴπερ ἄρα τὴν φύσιν ταυτὴν ἴστε εἶναι καὶ τὰς φύσεις, κατὰ γε τὸ ποσὸν νοούμενα· οὐδὲ γὰρ τοιήσδε ἀμαθίας κατὰγνωσιν φέρετε, μὴ διακρίνοντες τὸ ἐνικὸν ἀπὸ τοῦ πληθυντικοῦ, ἐξ ἀνάγκης ἢ πλείους ἢ δύο τόγε ἐλάχιστον δώσετε εἶναι τάσδε τῷ ποσῷ τὰς ἐνούσας Χριστῷ, καὶ οὐσας Χριστῷ, καὶ ἐν αἷς ἐστι Χριστός· ἐκ δύο γὰρ καὶ μόνον ἀτρέπτων καὶ ἀμειώτων καὶ ἡ ἔνωσις Χριστοῦ ὡμολόγητο καὶ ὑμῖν καὶ ἡμῖν· πλὴν καὶ δύο ῥητῶς λέγοντας δεῖξωμεν· οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀντιλεγομένην ἡμῖν μίαν φύσιν, ἣν φασιν οἷδε, προδήλως ἀποδοκιμάζοντας, ἵνα μὴδὲν ἡμῖν εἰς παντελοῦς ἀνατροπῆς χρεῖαν ὑπολείπηται πρὸς αὐτούς· πρῶτον μὲν οὖν τοὺς οἰονεῖ ὑπογραφικῶς ὀρισμοὺς Χριστοῦ ὑπὸ τῶν Πατέρων εἰρημένους ἀκουστέον· φασὶ γὰρ οὕτω;

ΤΙ ΕΣΤΙ ΧΡΙΣΤΟΣ Ο ΠΡΟΣΚΥΝΗΤΟΣ ΗΜΙΝ.

Ἀθανασίου.

« Θεὸς καὶ ἄνθρωπος ὁ αὐτὸς, εἷς ὢν καθ' ὕπαρξιν, ἀνελλιπὴ τὰ ἐκάτερα. » Τί δὲ ἐστι τάδε τὰ ἐκάτερα, καὶ τί Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, εἵπατε εἰ φύσεις ἢ οὐχί;

Βασιλείου.

« Θεότης ἐμφύχῳ σαρκὶ κεχρημένη. »

Γρηγορίου.

« Καινὴ μίξις, Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, ἐν ἐξ ἀμφοῖν, καὶ δι' ἐνὸς ἀμφοτέρω. »

Τοῦ αὐτοῦ.

« Κράσις Θεοῦ καὶ σαρκὸς, διὰ μέσης ψυχῆς νοερᾶς, μεσιτευσούσης θεότητι καὶ σαρκὸς παχύτητι. — Ὁ Υἱὸς Θεοῦ ὢν, καὶ Υἱὸς ἀνθρώπου γενόμενος, ἄμφω εἷς Υἱὸς καὶ Θεὸς, τοῦ κρείττονος ἐνικήσαντος. » Ἔστιν ἄρα τὸ νικηθὲν καὶ τὸ νικῆσαν. — Ἀνθρωπότης χρυσθεῖσα θεότητι, καὶ γενομένη ὅπερ τὸ χρίσαν, καὶ οἷον εἰπεῖν ὁμόθεος. »

Κυρίλλου.

« Εἷς ὁ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, ὁ αὐτὸς ταῦτο καὶ αἰεὶ ὕπαρχων τε καὶ νοούμενος. — Ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος καὶ Υἱὸς ἐνανθρωπήσας καὶ σεσαρκωμένος. — Θεὸς ἐν προσλήψει σαρκὸς νοερῶς ἐψυχωμένης, εὐδοκήσας γενέσθαι καὶ ἄνθρωπος. — Μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένη. »

A nobis, aut bibliam aut scriptores dirigendo vos non insudatis; nec vobis relinquamus per totam vitam Patrum sermones permulcentes, et blandientes ab exulcerando in nos, in pace quiescamus.

Si vero etiam illud vobis importunum, quantum faciliter satis esse et in idoneam probationem sufficiens est, primo offeremus vobis non solum electorum Patrum nostrorum testimoniis cum diffidentia habentes naturas circa Dominum scire salvificatas post adunationem, sed et vestrorum ducum confessiones de hoc proferemus. Si vero, sicut vobis saepe mos est, rideatis, et ad hoc excogitantes dicere quod vere naturæ quidem dicuntur, sed non duo post adunationem de Christo, vobis remanebit ut reliquum doceatis nos, quot oportet has cogitare, si ergo naturam ipsum scitis esse et naturas, relative ad quantitatem cogitata. Nec enim tantæ damnationem toleratis ignorantiae, singularitatem a pluralitate non discernentes, necessario sive plures sive duas ad minimum esse dabitis illas in quantitate existentes in Christo et efficientes Christum, et in quibus est Christus. E duobus enim et tantum immutabilibus et completis et adunatio Christi in confesso et nobis et vobis erat. Attamen et duos ad litteram exponentes ostendemus; non solum autem illud, sed et controversam a vobis unicam naturam quam dicunt isti manifeste improbantes, ut nihil a nobis imperfectæ refutationis opere desit erga ipsos. Primum quidem Christi definitiones quasi summarias a Patribus dictas audere est; dicunt enim sic:

QUID EST CHRISTUS ADORANDUS A NOBIS.

Athanasii.

« Deus et homo idem, unus exstans secundum existentiam, perfecta utraque. » Quid vero sunt hæc utraque, et quid Deus et homo, dicite si naturæ sunt aut non?

Basilii.

« Divinitas animata carne utens. »

Gregorii.

« Nova commistio Deus et homo, unum ex am-bobus, et per unum utraque. »

Ejusdem.

D « Commistio Dei et carnis, per medium animæ spiritualis mediantis inter divinitatem et carnis crassitudinem. Filius Dei existens et Filius hominis factus, ambo unus Filius et Deus, meliore vincente. » Est ergo victum et vincens. — « Divinitati consecrata humanitas et facta quod est consecrare, et, ut ita dicam, similiter Deus. »

Cyrilli.

« Unus Deus et homo, idem illud existens et cogitatus. — Dei Verbum et Filius qui formam hominis induit et incarnatus est. — Deus in adjunctione carnis spiritualiter animatæ cui beneplacitum est hominem fieri. — Una natura Dei Verbi incarnata. »

Ergo si ad invicem consentiunt in cogitationibus A qui talia definiunt, quomodo non ambo convenientia in Christo noverunt salva remanere, et unam naturam Dei Verbi incarnatam cum dicunt? Si vero illud *ambo*, duo negotia indicat in Domino, et nec tria, nec unum, negotia vero illa non fortuita quædam, vel phantasie simplices, sed essentie quædam sunt, quid aliud concluditur per voces illas cogitandum nisi quod Christi duæ naturæ sunt adunatæ secundum unicam ipsius hypostasim? Sed festinemus ad clare memorantia naturas Christi testimonia Patrum et imprimis illorum, de quibus quolibet modo non audent denegationem facere adversarii.

Gregorii Theologi.

« Etenim naturæ quidem duæ, Deus et homo, quandoquidem anima et corpus; non duo autem filii, nec homines. »

Gregorii.

« Ambo ergo in eodem, unus et Deus similiter et homo, Emmanuel. »

QUALEM DICUNT ADUNATIONEM DE CHRISTO PATRES.

Gregorii Theologi.

« Si quis sicut in propheta dicit secundum gratiam operavisse, sed non secundum essentiam conjunctum et conformatum fuisse, sit vacuus a meliore energia. »

Cyrilli e priorum capitum interpretatione.

« Necessario nos Nestorii verbis pugnantem adunationem secundum hypostasim fieri dicimus. »

Ejusdem e littera ad Sucensum.

« Ergo et si diceretur humanitatis et divinitatis natura circa Emmanuel, sed humanitas propria facta est Verbi; et unicus Filius cum ipsa cogitatur. » Ergo naturæ, quod proprium fecit et quod proprium factum est in hypostasim ejus qui suum fecit, aut non?

Ejusdem.

« Nostrum enim dicere, vocare duas naturas usque ad cognoscendam Verbi et carnis differentiam. Perspicuum est ergo quod qui non dicit duas naturas, differentiam negat, et non cognoscit eam in Christo. »

Ejusdem ex Glaphyris.

« Etenim duo quidem, ait, volatilia jubet assumi viventia et munda, ut cogites per volatilia cœlestem hominem et hominem, similiter et Deum, in duas naturas qualem venit in Verbum unicuique conveniens divisum. Quod enim ex Deo Patre supra refulgebat Verbum erat in carne mulieris. »

Gregorii Theologi.

« Deus vero diceretur non Verbi, sed ejus qui videbatur. Quomodo enim exacte esset Dei Deus? Sicut et Pater non ejus qui videbatur, Verbi vero. Quando enim a cogitationibus naturæ differunt, si-

« Αρα οὖν εἴ γε καὶ ἑαυτοῖς ἀλλήλοις συμφωνοῦσι τοῖς νοήμασιν οἱ ὀρίσαντες τάδε, πῶς οὐχὶ ἀμφοτέρω τὰ συνελθόντα ἐν Χριστῷ οἶδασιν σώζεσθαι, καὶ μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην ὅτε λέγοιεν; Εἰ δὲ τὸ ἀμφοτέρω, τὰ δύο πράγματα σημαίνει κυρίως, καὶ οὐτε τρία, οὐτε ἓν, τὰ δὲ πράγματα τάδε οὐ συμβεβηκότα τινά, ἢ φαντασίαι ψιλαί, ἀλλ' οὐσίαι τινές εἰσι, τί ἄλλο συνάγεται διὰ τῶνδε τῶν φωνῶν νοεῖν, ἢ ὅτι δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ ἡνωμέναι εἰσὶ κατὰ μίαν τὴν ὑπόστασιν αὐτοῦ; Ἄλλ' ἐπιδράμωμεν καὶ ταῖς σαφῶς τῶν φύσεων Χριστοῦ μνημονευούσαις μαρτυρίαις Πατρικαῖς, καὶ μάλιστα ὧν μὴ ὅπως οὖν τολμῶσι ποιεῖσθαι παραγραφὴν οἱ ἀντιλέγοντες. »

Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου.

B « Φύσεις μὲν γὰρ δύο, Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, ἐπεὶ καὶ ψυχὴ καὶ σῶμα· υἱοὶ δὲ οὐ δύο, οὐδὲ ἄνθρωποι. »

Γρηγορίου.

« Ἀμφω δὲ οὖν ἐν ταυτῷ, εἰς Θεὸς τε ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπος, ὁ Ἐμμανουήλ. »

ΠΟΙΑΝ ΦΑΣΙ ΤΗΝ ΕΠΙ ΧΡΙΣΤΟΥ ΕΝΩΣΙΝ ΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ.

Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου.

« Εἴ τις ὡς ἐν προφῆτῃ λέγει κατὰ χάριν ἐνηργηκέναι, ἀλλὰ μὴ κατ' οὐσίαν συνῆφθαι τε καὶ συναναπεπλάσθαι, εἴη κενὸς τῆς κρείττονος ἐνεργείας. »

Κυρίλλου, ἐκ τῆς ἐρμηνείας τῶν ἰδίων Κεφαλαίων.

C « Ἀναγκαίως ἡμεῖς τοῖς Νεστορίου μαχόμενοι λόγοις, τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν γενέσθαι φάμεν. »

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τῆς πρὸς Σούκερσον.

« Οὐκοῦν καὶ εἰ λέγοιτο ἀνθρωπότητος καὶ θεότητος φύσις ἐπὶ τοῦ Ἐμμανουήλ, ἀλλ' ἡ ἀνθρωπότης ἰδίᾳ γέγονε τοῦ Λόγου· καὶ ὁ εἰς Υἱὸς νοεῖται σὺν αὐτῇ. Ἀρα οὖν φύσεις τὸ ἰδιοποιησάμενον καὶ τὸ ἰδιοποιηθὲν εἰς τὴν τοῦ οἰκειωσαμένου ὑπόστασιν, ἢ οὐ; »

Τοῦ αὐτοῦ.

« Ἡμέτερον γὰρ τὸ λέγειν ἦτοι ὀνομάζειν δύο φύσεις μέχρι τοῦ γινώσκειν τὴν διαφορὰν τοῦ Λόγου καὶ τῆς σαρκός. » Δῆλον οὖν ὡς ὁ μὴ λέγων δύο φύσεις, ἡρνηται τὴν διαφορὰν καὶ οὐ γινώσκει αὐτὴν ἐν Χριστῷ. »

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τῶν Γλαφυρῶν.

« Δύο μὲν γὰρ, φησὶ, ὀρνίθια κελεύει ληφθῆναι ζῶντα καὶ καθαρὰ, ἵνα νοήσης διὰ πετεινῶν τὸν οὐράνιον ἄνθρωπον, ἄνθρωπόν τε ὁμοῦ καὶ Θεόν, εἰς δύο φύσεις ὅσον ἦκεν εἰς τὴν ἐκάστη πρέποντα λόγον διαιρούμενον. Λόγος γὰρ ἦν ὁ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς ἀναλάμψας ἐν σαρκὶ τῆς γυναικός. »

Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου.

« Θεὸς δὲ λέγοιτο ἂν, οὐ τοῦ Λόγου, τοῦ ὁρωμένου δέ. Πῶς γὰρ ἂν εἴη τοῦ κυρίως Θεοῦ Θεός; ὥσπερ καὶ Πατὴρ, οὐ τοῦ ὁρωμένου, τοῦ Λόγου δέ· ἡνίκα γὰρ αἱ φύσεις διίστανται ταῖς ἐπινοαῖς, συνδιαίρεται καὶ τὰ

ὀνόματα. » Ἐπισκεπτέον ὅτι οὐ τῇ ἐπινοίᾳ εἶναι τὰς φύσεις, ἀλλὰ διίστασθαι ταῖς ἐπινοίαις τὰς φύσεις φησίν.

Τοῦ αὐτοῦ.

« Κιρναμένων ὥσπερ τῶν φύσεων, οὕτω δὲ καὶ τῶν κλήσεων, καὶ περιχωρουσῶν εἰς ἀλλήλας τῷ λόγῳ τῆς συμφυΐας. »

Βασιλείου, ἐκ τοῦ πρώτου πρὸς Εὐνόμιον.

« Οὐ δύο λέγομεν Θεὸν ἰδίᾳ καὶ ἄνθρωπον· εἷς γὰρ ἦν· ἀλλὰ κατ' ἐπίνοιαν τὴν ἐκάστου φύσιν λογιζόμενοι· οὐδὲ γὰρ ὁ Πέτρος δύο ἐνόησεν εἰπὼν, Χριστοῦ οὗν παθόντος ὑπὲρ ἡμῶν σαρκί. » Ὁ αὐτὸς δὲ μέγας Βασίλειος φησι πρὸς Εὐνόμιον εἶναι τινὰ μὲν ἐπίνοιαν, τὴν ἀληθῆ νοητὴν θεωρίαν, καὶ εἶναι ἐτέραν τὴν κατὰ ἀνάπλασμα ψεύδους, ὅσα τῶν μυθοποιῶν καὶ ζωγράφων· εἰ μὲν οὖν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ἄνθρωπον, τὴν ἀληθῆ· εἰ δὲ πρὸς τὴν ἰδίᾳ τὴν ἐπίνοιαν ἀκούομεν, τὴν ἀναπλαστικὴν λογιστέον. Μόνον γὰρ διὰ τὸ διαρθρῶσαι ἑαυτοῖς τὸ διάφορον τῶν ἡνωμένων, ταῖς φαντασίαις ἰδίᾳ ἕκαστον ἀφορίζομεν, ἕως ἴδωμεν, τί μὲν ἰδίως τοῦδε, τί δὲ τοῦ ἐτέρου.

Τοῦ αὐτοῦ.

Ἐκ τούτου δεῖ συνορᾶν, ὅπως ἐν τῷ ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ ἑκατέρας φύσεως ἀποδειχθῇ ἡ ἀλήθεια.

Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου.

« Ἀπεστάλη μὲν, ἀλλ' ὡς ἄνθρωπος· διπλοῦς γὰρ ἦν. »

Κυρίλλου ἐκ τοῦ πρὸς Θεοδοσίον τὸν βασιλέα.

« Τὰς γὰρ εὐαγγελικὰς περὶ τοῦ Κυρίου φωνὰς ἴσμεν τοὺς θεολόγους ἄνδρας τὰς μὲν κοινοποιοῦντας ὡς ἐφ' ἐνὸς προσώπου, τὰς δὲ διαιροῦντας ὡς ἐπὶ δύο φύσεων· καὶ τὰς μὲν θεοπρεπεῖς, κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα αὐτοῦ διδόντας. »

Τοῦ Θεολόγου, ἐκ τοῦ περὶ Υἱοῦ δευτέρου λόγου.

« Τὸ γὰρ συναμφότερον, ἐν, ἀλλ' οὐ τῇ φύσει, τῇ δὲ συνόδῳ. »

Κυρίλλου.

« Μετὰ μέντοι τὴν ἔνωσιν, οὐ διαιροῦμεν τὰς φύσεις ἀπ' ἀλλήλων, οὐδὲ εἰς δύο υἱοὺς τέμνομεν τὸν ἕνα καὶ ἀμέριστον. » Δῆλον ἄρα, ὡς εἰ καὶ ἀδιαιρέτους, ἀλλ' οὖν φύσεις οἶδε τὰς μετὰ τὴν ἔνωσιν, καὶ οὐ φύσιν μίαν.

Γρηγορίου Νύσσης κατὰ Εὐνόμιον.

« Οὐτε ζωοποιεῖ τὸν Λάζαρον ἡ ἀνθρωπίνη φύσις, οὐτε δακρύει τὸν κείμενον ἡ ἀπαθὴς ἐξουσία. » Καὶ πάλιν· « Τὸν μεσίτην Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, καθὼς καὶ ὠνόμασεν ὁ θεὸς Ἀπόστολος, οὐδὲν οὕτως ὡς τὸ τοῦ Υἱοῦ δείκνυσιν ὄνομα, ἑκατέρᾳ φύσει τῇ θεῇ καὶ ἀνθρωπίνῃ κατὰ τὸ ἴσον ἐφαρμοζόμενον. »

Τοῦ Χρυσοστόμου, ἐκ τοῦ κατὰ Ἀπολλιναριστῶν.

« Οὕτω κἀνταῦθα τῆς θείας ἐνιδρυσάσης τῷ σώματι φύσεως, ἕνα Υἱὸν, ἐν πρόσωπον, τὸ συναμφό-

mul distinguuntur et nomina. » Considerandum quod non cogitatione esse naturas, sed cogitationibus distinguuntur dicit.

Ejusdem.

« Mistis, ut ita dicam, naturis, sic et nominibus, et succedentibus ad invicem verbo coagulationis. »

Basilii, e primo ad Eunomium.

« Non duos dicimus Deum proprie et hominem, quippe qui unus erat, sed secundum notionem uniuscujusque naturam concludentes; nam nec Petrus duos cogitavit dicens: Christo igitur passo in carne nostra¹¹. » Magnus idem Basilius ad Eunomium dicit esse quamdam quidem cogitationem, veram intellectualem contemplationem, atque esse alteram juxta mendacii fictionem, qualem fabulatorum et pictorum; si ergo quidem circa illud, Deum et hominem, veram; si vero particulariter circa cogitationem audimus, fictam concludere oportet. Tantum enim in articulatis ipsis explanando adunationum distinctionem, phantasiis particulariter unumquemque definimus donec noscamus quid hinc proprie de altero, quid illinc de altero.

Ejusdem.

Ex hoc oportet considerare quomodo in uno et eodem utriusque naturæ manifestata est veritas.

Gregorii Theologi.

« Missus est quidem, sed ut homo, quippe qui duplex erat. »

Cyrilli, e scripto ad Theodosium imperatorem.

« Nam evangelicas de Domino voces novimus theologos viros, alias adhibere communes quasi de una persona, alias diversas, quasi de duabus naturis; et alias ut decet Deum, juxta ejus divinitatem, alias ut homini congruit juxta ejus humanitatem dant theologi. »

Theologi, ex secundo de Filio tractatu.

« Nam ambo una, non natura, sed adunatione. »

Cyrilli.

« Post adunationem tamen, non naturas ab invicem dividimus, nec in duos filios secamus unum illum et indivisibilem. » Evidens est ergo quod si indivisibiles novit, utique novit naturas illas post adunationem, nec naturam unam.

Gregorii Nysseni contra Eunomium.

« Nec vivificat Lazarum humana natura, nec luget mortuum impassibilis essentia. » Et iterum: « Mediatorem Dei et hominum, quem admodum vocat illum divus Apostolus¹² nihil sicut Filii nomen ostendit, utrique naturæ divinæ et humanæ æqualiter conveniente nomine isto. »

Chrysostomi e tractatu contra Apollinaristas.

« Sic et ibi divina natura cum corpori immisisset Filium unum, unam personam, ambo una per-

¹¹ I Petr. iv, 1. ¹² I Timoth. ii, 5.

fecit, cognitum per Verbum nec confundens, nec dividens non in una natura unica, sed in duabus perfectis. Circa unam enim, quomodo confusionis exemptio? Quomodo distinctionis absentia? Quomodo adunatio forte diceretur? Nam unica sibi ipsi uniri aut confundi aut a se ipsa distingui nequit. » Et paulo post: « Iterum ad aliud leviter sermonem transferentes aiunt quod post adunationem dicere duas naturas non oportet; attende vocis significationi: adunationem dixisti, adunationem vero unius non invenies factam. » Et paulo post: « Consueverunt et id obijcere: Num Christi corpus et sanguinem fideliter pieque non sumimus? Ita sane, dicitur, non quia corpus et sanguinem divina pars ante humanitatis assumptionem natura possedit, sed postquam propria carnis sua fecit hæc habere dicitur. O absurdum! O impiam cogitationem! In periculo est enim apud ipsos divinitatis dignatio, et exinde Dominicum corpus ut verum corpus confiteri non sustinent. Per dictorum enim astutiam mutatum fuisse illud in divinitatem vane excogitant, unicam exinde effingentes naturam, et illam non inventientes dicere qualis sit. »

Et paulo post: « Fugiamus illos qui dividunt; si enim et duplex natura, igitur indivisibilis et lacerari quæ nequit adunatio in una filietatis confitenda persona et una hypostasi; fugiamus illos qui unam naturam post adunationem mendaciter exponunt: nam unius notione, ad passionem impassibili Deo attribuendam inducuntur. »

Cyrilli e tractatibus contra Nestorium in secundo sermone.

« Unum confitere, naturas non dividens, simul et sciens quod carnis quidem est sermo alter, divinitatis vero qui ipsam solam decet. » Ecce ergo clare ad non auferendam duplicitem, sed non dividendam hortatur illam quæ duplex juxta naturas existit, et cognoscendum in quali verbi differentiam alterius ad alteram vult, naturas dicens et alia verba.

Ejusdem ex interpretatione Epistolæ ad Hebræos, secunda parte.

« Ad invicem ineffabiliter et supra sensum convenerunt divinitas et humanitas, et differentes quidem naturæ in confesso, unus tamen et solus ex ambobus Filius. » Quod ergo differentes, quod et naturæ sunt, novit. Si ergo non naturas post compositionem dicit, nec diversas divinitatem et humanitatem.

Ejusdem ex eadem, sexta parte.

« Si enim cogitantur diversæ et inter se dissimiles a rebus in adunationem convenientibus naturæ, carne dico et Deo, igitur unus et solus vere ex ambobus filius. » Evidens est ergo quod quando unus ex ambobus, tunc cogitantur et naturæ, et ab invicem dissimiles circa Christum post adunationem.

Ejusdem e Scholiorum secundo capite.

« Quia absque confusione remanserunt naturæ,

Α τερον ἀπετέλεσε, γνωρίζομενον μέντοι ἀσυγχύτως καὶ ἀδιαίρετῳ λόγῳ, οὐκ ἐν μιᾷ μόνῃ φύσει, ἀλλ' ἐν δυσὶ τελείαις. Ἐπὶ γὰρ μιᾷ, πῶς τὸ ἀσύγχυτον; πῶς τὸ ἀδιαίρετον; πῶς ἡ ἔνωσις λεχθεῖη ποτέ; ἡ γὰρ μία ἑαυτῇ ἐνοῦσθαι, ἢ συγγεῖσθαι, ἢ ἐξ ἑαυτῆς διαιρεῖσθαι, οὐ δύναται. » Καὶ μετὰ βραχέα· « Πάλιν ἐπ' ἄλλο μεταπηδῶντές φασι, μετὰ τὴν ἔνωσιν μὴ χρῆναι λέγειν δύο φύσεις· πρόσεχε τῇ σημασίᾳ τοῦ ῥητοῦ· ἔνωσιν εἶπας· ἔνωσιν δὲ μιᾷ οὐκ ἂν εὐροις γινομένην. » Καὶ μετὰ βραχέα· « Εἰώθασι δὲ καὶ τοῦτο προτείνειν· Ἄρα οὐ τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Θεοῦ λαμβάνομεν πιστῶς καὶ εὐσεβῶς; Ναί, λεκτέον· οὐχ ὅτι σῶμα καὶ αἷμα, τὸ θεῖον πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως ἐκέκτητο φύσει· ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ τῆς σαρκὸς ἰδιοποιεῖται, ἔχειν λέγεται ταῦτα· ὡς τοῦ ἀτοπήματος! ὡς τῆς ἀσεβοῦς διανοίας! κινδυνεύει γὰρ παρ' αὐτοῖς τῆς θεότητος τὸ ἀξίωμα, καὶ πάλιν τὸ Κυριακὸν σῶμα ὡς ἀληθινὸν σῶμα ὁμολογεῖν οὐκ ἀνέχονται· δι' ἐπινοίας γὰρ λέξεων τετράφθαι τοῦτο εἰς θεότητα φαντάζονται, μίαν ἐντεῦθεν κατασκευάζοντες φύσιν· καὶ αὐτὴν τίνος εἶναι, μὴ εὐρίσκοντες λέγειν. »

Καὶ μετ' ὀλίγα· « Φύγωμεν τοὺς διαιροῦντας· εἰ γὰρ καὶ διττὴ ἡ φύσις, ἀλλ' οὐκ ἀδιαίρετος καὶ ἀδιάσπαστος ἡ ἔνωσις, ἐν ἐνὶ τῆς υἰότητος ὁμολογουμένη προσώπῳ, καὶ μιᾷ ὑποστάσει· φύγωμεν τοὺς μίαν φύσιν μετὰ τῇ ἔνωσιν τερατευομένους· τῇ γὰρ τῆς μιᾷς ἐπινοίᾳ, τῷ ἀπαθεῖ Θεῷ πάθος προσάπτειν ἐπείγονται. »

C Κυρίλλου ἐκ τῶν κατὰ Νεστορίου ἐν τῷ δευτέρῳ λόγῳ.

« Ὁμολόγησον ἓνα, μὴ διαιρῶν τὰς φύσεις, μετὰ τοῦ εἰδέναι ὅτι σαρκὸς μὲν ἕτερος λόγος, θεότητος δὲ ὁ αὐτῇ καὶ μόνῃ πρέπων. » Ἴδου οὖν σαφῶς, οὐκ ἀναιρεῖν τὴν δυάδα, ἀλλὰ μὴ διαιρεῖν παραινεῖ τήνδε τὴν κατὰ τὰς φύσεις, γινώσκειν τε πρὸς τῷ ποσῷ καὶ τὴν διαφορὰν τοῦ λόγου θατέρας πρὸς ἑτέραν βούλεται, φύσεις τε εἰπὼν καὶ ἑτέρους λόγους.

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς ἐρμηνείας τῆς πρὸς Ἑβραίους δευτέρου τόμου.

D « Συνέβησαν δὲ ἀλλήλαις ἀπορρήτως τε καὶ ὑπὲρ νοῦν θεότης καὶ ἀνθρωπότης· καὶ διάφοροι μὲν αἱ φύσεις ὁμολογουμένως, πλὴν εἰς τε καὶ μόνος ἐξ ἁμφοῖν Υἱός. » Ὅτι τε οὖν διάφοροι, καὶ ὅτι καὶ φύσεις εἰσὶ, οἶδεν· εἰ οὖν μὴ φύσεις μετὰ τὴν σύμβασιν λέγῃ, οὔτε διαφορὰς θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα.

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς αὐτῆς τόμου ε'

« Εἰ γὰρ καὶ νοοῦνται διάφοροι, καὶ ἀλλήλαις ὄνιστοι τῶν εἰς ἐνότητα συνδεδραμηκότων αἱ φύσεις, σαρκὸς δὴ λέγω καὶ Θεοῦ, ἀλλ' οὖν εἰς τε καὶ μόνος ὁ ἐξ ἁμφοῖν Υἱὸς ἀληθῶς. » Δῆλον ἄρα ὅτι ὅτε εἰς ἐξ ἁμφοῖν, τότε καὶ νοοῦνται καὶ φύσεις, καὶ ἀλλήλαις ὄνιστοι ἐπὶ Χριστοῦ μετὰ τὴν ἔνωσιν.

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ ια' κεφαλαίου τῶν Σχολίων.

« Ὅτι δὲ ἀσύγχυτοι μεμενήκασι αἱ φύσεις, εἴτ'

οὐν ὑποστάσεις. Ἰδοὺ οὖν ὅτι οἶδε τὰς φύσεις με-
νούσας μετὰ τὴν ἔνωσιν ἐν Χριστῷ, διωνύμως ὁμο-
λογεῖ εἰπὼν, εἴτ' οὖν ὑποστάσεις· λέγεται γὰρ καὶ
ὑπόστασις παρὰ τὸ ὑφ' ἑσθ' ἵκναι ἢ φύσις· εἰ δὲ
ὥσπερ εἰώθασι γελοιοποιῶς ἀποκρίνασθαι, οὐκοῦν
καὶ πρόσωπα δύο μένουσιν· ἔφη γὰρ καὶ ὑποστάσεις,
πρῶτον μὲν σαφῶς ἑαυτοὺς ἀπεκάλυψαν ἰδίῳ πάθει
δουλεύοντας, καὶ τοὺς Πατέρας βάλλειν, καὶ πατρα-
λοῖται γίνεσθαι μὴ ὑφορώμενοι, μόνον δὲ τῆς πλάνης
ἑαυτῶν προεστηκότες· τοῦ γὰρ Πατρὸς τὰδε λέγον-
τος, εἰ οὕτως νοοῦσι καὶ νῦν πρόσωπον τὴν ὑπόστα-
σιν, ἀνάγκη τοὺς τοῖς εἰρημένοις προσέχοντας, καὶ
μηδὲν προσηγορεύοντας ἢ ὑφαιρουντας νόημα· οὐ
γὰρ θέμις τῷ ὁρθῶς κρίνοντι, τὸν πολεμιώτατον τῇ
δυσσεβείᾳ Νεστορίου, συνομολογοῦντα αὐτῷ νῦν τὰ
αὐτὰ καθορᾶν, μαχόμενον δὲ αὐτῷ μυριάκις κράζον-
τι ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἐξηγήσει καὶ ἐν ἑτέροις, οὐ
δύο εἶναι προσώπων ἔνωσιν· ἔφη γὰρ περὶ τοῦ μα-
ταιόφρονος τὴν τῶν προσώπων ἔνωσιν οὐκ οἶδα πόθεν
ἐξευρηκότος· τὰ δὲ ἐνωθέντα ταῦτά φησι καὶ μεῖναι
ἀσύγχυτα νῦν. Εἰ οὖν ὡς πρόσωπα λέγει τὰς ὑπο-
στάσεις ἀσυγχύτους, γέγονεν ὑπόσπονδος τῷ ἀσεβεῖ
ὁ πολέμιος· ἀλλ' οἱ τῶν ἰδίων ἀμνήμονες, πῶς νῦν
οὐκ ἀποφαίνονται, ὅτι ἐπὶ τοῦ τῆς οἰκονομίας Λόγου,
φύσιν τε καὶ ὑπόστασιν ταυτὸν οἶδεν ὁ τε διδάσκαλος
Κύριλλος καὶ ἡμεῖς; Ἐκ τε οὖν τούτων, τὸ ἐκεῖ
ψευδές· καὶ ἐκ τῶν ἐκεῖ, ἡ ἐνθάδε εὐρεσιλογία αὐτῶν
κατάδηλος.

Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου ἐκ τῆς πρὸς Καίσα-
ριον ἐπιστολῆς.

« Γνωρίζομενον μὲν τῷ ἀσυγχύτῳ καὶ ἀδιαίρετῳ
Λόγῳ, οὐκ ἐν μιᾷ φύσει, ἀλλ' ἐν δυοῖς τελείαις. »
242 Καὶ μετ' ὀλίγα. « Ποῖος οὖν ᾄδης ἐξηρεῦζατο μίαν
ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ λέγειν φύσιν; » Καὶ μετὰ βραχέα·
« Εἰ γὰρ καὶ διττὴ ἡ φύσις, ἀλλ' οὖν ἀδιαίρετος καὶ
ἀδιάσπαστος ἡ ἔνωσις, ἐν ἐνὶ τῆς υἰότητος ὁμολογου-
μένη προσώπῳ. »

Τοῦ ἁγίου Ἰουστίνου μάρτυρος ἐκ τοῦ τρίτου
βιβλίου τοῦ περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος κεφα-
λαίου ιζ'.

« Ὅταν οὖν ἀκούσῃς τοῦ ἐνὸς Υἱοῦ τὰς ἐναντίας
φωνάς, καταλλήλως μέριζε ταῖς φύσεσι τὰ λεγόμε-
να. » Καὶ μετὰ βραχύ· « Ἐκάστης ἃ πέφυκε δεχο-
μένης φύσεως. » Καὶ μετ' ὀλίγα· « Ὅσπερ εἰς μὲν
ἔστιν ἄνθρωπος, ἔχει δὲ δύο φύσεις διαφόρους, καὶ
κατ' ἄλλο μὲν λογίζεται, κατ' ἄλλο δὲ τὸ λογισθὲν
ἐνεργεῖ. » Εἰτα ἐπάγει· « Οὕτως ὁ Υἱὸς εἰς ὧν καὶ
δύο φύσεις, κατ' ἄλλην μὲν τὰς θεοσημείας ἐργάζε-
ται, κατ' ἄλλην δὲ τὰ ταπεινὰ παρεδέξατο. » Καὶ
μεθ' ἑτέρα· « Εἰς ἥλιος, φύσεις δὲ δύο, ἡ μὲν φωτὸς,
ἡ δὲ σῶματος ἡλιακοῦ· οὕτως κἀνταῦθα εἰς μὲν Υἱὸς
καὶ Κύριος καὶ Χριστὸς καὶ Μονογενής, φύσεις δὲ
δύο, ἡ μὲν ὑπὲρ ἡμᾶς, ἡ δὲ ἡμετέρα. »

Τοῦ ἁγίου Ἀμβροσίου ἐπισκόπου Μεδιολάνων
ἐκ τῆς ἐρμηνείας τοῦ ἁγίου συμβόλου.

« Τοὺς δὲ λέγοντας (μετὰ τὰ ἐν μέσῳ τινὰ) τὰς
φύσεις τοῦ Χριστοῦ κατὰ ἀνάγκασιν συγχυθείσας
μίαν γενέσθαι φύσιν, καὶ μὴ ὁμολογοῦντας τὸν Κύ-
ριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, δύο εἶναι φύσεις ἀσυγ-

igitur et existentiae. » Ecce ergo novit naturas
manentes post adunationem in Christo, duobus no-
minibus conflitur dicens, igitur et existentias. »
Dicitur enim existentia ab existendo natura. Si
vero sicut consueverunt scurriliter respondere, ergo
et personae duae manent; dicebat enim et existen-
tias. Primo quidem evidenter seipsos prodiderunt
propriae passioni servientes, et Patres rejicere et
parricidas fieri non metuentes, tantum vero erro-
rem suum ostendentes. Haec enim dicente Patre si
sic cogitant et nunc personam hypostasim, ne-
cesse est dictis attendentes et nihil ultra excogi-
tantes aut imminuentes cogitatum. Non enim æquum
est recte judicanti, infensissimum Nestorii impie-
tati, confitentem cum ipso nunc eadem aestimare,
B in ipsum vero pugnantem, millies clamantem in
commentario ad Hebræos et in aliis, non duarum
esse personarum adunationem; dicebat enim de
insano, personarum adunationem, nescio unde in-
veniente. Adunata vero hæc dicit et manere incon-
fusa nunc. Si ergo tanquam personas hypostases
inconfusas dicit, socius factus est impii hostis. Sed
qui propriarum obliviscuntur rerum, quomodo nunc
non convincuntur quod de incarnationis Verbo, na-
turam et hypostasim eum novit tum magister Cy-
rillus, tum novimus etiam nos? Ex istis ergo, illud
ibi fallaciter, et ex illis ibi loquacitas exinde eorum
manifesta.

Joannis Chrysostomi ex Epistola ad Cæsarium.

« Cognitum quidem in confuso et inseparabili
verbo, non in una natura, sed in duabus perfectis. »
Et post breviter : « Qualis igitur infernus unam in
Christo eructavit dicere naturam? » Et post pauca :
« Si enim et duplex natura, sed indivisibilis et non
dilanianda adunatio quam in una filietatis confite-
mur persona. »

Sancti Iustini martyris e tertio libro de sancta Trini-
tate, capite decimo septimo.

« Quando ergo audivisti unius Filii oppositas vo-
ces, ab invicem divide pro naturis dicta. » Et paulo
post : « Unaquæque quæ genuit accipiente natura. »
Et paulo post : « Quemadmodum unus quidem est
homo, duas vero naturas habet diversas, atque se-
cundum alteram quidem ratiocinatur, secundum
alteram quæ ratiocinans est operatur. » Dein sub-
jungit : « Sic Filius qui unus est et duæ naturæ,
secundum alteram quidem divina prodigia opera-
tur, secundum alteram abjecta admisit. » Et post
alia : « Unus sol, naturæ vero duæ, altera luminis,
corporis solarii altera; sic et ibi unus Filius et Do-
minus et Christus et unigenitus, naturæ vero duæ,
altera supra nos, altera nostra. »

Sancti Ambrosii Mediolanensium Episcopi e sancti
symboli interpretatione.

« Eos qui dicunt (post ea quæ in medio sunt
quædam) naturas in Christo per misturam coagu-
latas unicam fieri naturam, nec Dominum nostrum
Jesum Christum confitentur duas esse naturas in-

confusas, unam vero personam, prout et unus Dominus, hos anathematizat catholica et apostolica Ecclesia. » Imminuere vero textus cogimur, ne in plura et graviora opus protendamus.

Ejusdem, e sermone de Divina Incarnatione.

« Proderunt quidam Domini carnem et divinitatem unius naturæ esse dicentes : quomodo infernus talem blasphemiam collegit? »

Julii urbis Romæ episcopi, quam et Cyrillus adhibuit dictionem, in synodo in Urbe.

« Qui et propria novit, et adunationem servat, nec de naturis errabit, nec adunationem ignorabit. »

Gregorii Nysseni, ad Philippum solitarie viventem de Arianorum objectione cujus initium : « Malitia progenies est animæ. »

« Licet inenarrabili ineffabilique adunatione ambo unum, sed non natura, per *inconfusum* dico; aliud enim divinum a corpore, nam alienum est. Itaque existens Christus esse duas naturas dicitur, et in istis vere noscitur, sola persona, inconfusa similiter. »

Ejusdem, de scriptis ad eosdem.

« Si enim et in duabus naturis cogitatur et est Christus, sed unum scimus Filium. »

Joannis Chrysostomi, e serm. in Lazarum.

« Stannum, plumbi et argenti particeps est, argenti aspectu, plumbi natura : pari modo et Christus divinitatis et humanitatis perfecte naturas in seipso servat. Quemadmodum igitur in seipso naturas habet, sic et ipse in naturis illis est cum quibus non alius existit. »

Ephraïm Syri, e tractatibus in margaritam.

« Considera margaritam, et videbis quod duas naturas retineat; splendidissimus est propter divinitatem, albus propter præsumptionem. »

Isidori Pelusiaci, ad papam (Patrem) Cyrillum Alexandriæ.

« Quia verus et super omnes Deus homo factus est, nec quod erat mutans, et quod non erat assumens, in duabus naturis unus existens Filius immutabilis et firmus, novus et perpetuus, ipse non negares, plures habens sancti Patris nostri magni Athanasii de his assensiones. »

Pauli episcopi Emesæ, ex habito in Alexandrina Ecclesia ab ipso sermone coram Cyrillo patriarcha quem prædicavit, laudibus ornavit et extulit, statim addens et ipse sermonem, in quo dicit : « Tolervimus nobis. »

« Vide et Joannem duas naturas clamantem et unum Filium, alterum tabernaculum et alterum habitantem; alterum templum et alterum inhabitantem Deum; attende dicto : non dicebam, *alter et alter*, sicut de duobus personis aut Christis aut duobus Filiis, sed alterum et alterum sicut de duobus naturis. »

χύτους, ἐν δὲ πρόσωπον, καθ' ὃ καὶ εἰς Κύριος, τούτους ἀναθεματίζει ἡ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ Ἐκκλησία. » Ἀναγκαζόμεθα δὲ περιτέμνειν τὰς χρήσεις διὰ τὸ μὴ εἰς πλῆθος καὶ ὄγκον ἄγειν τὸ σύγγραμμα.

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ περὶ τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως.

« Ἀνεφύησάν τινες τὴν σάρκα τοῦ Κυρίου καὶ τὴν θεότητα μιᾶς εἶναι φύσεως λέγοντες· ποῖος ἄδης τὴν τοιαύτην βλασφημίαν ἐξήμεσεν; »

Ἰουλλίου ἐπισκόπου Ῥώμης, ἦν καὶ Κύριλλος παρήγαγε χρῆσιν ἐν τῇ κατ' αὐτὴν συνόδῳ. 24v

« Ὁ δὲ καὶ ἴδια γινώσκων, καὶ τὴν ἔνωσιν φυλάττων, οὔτε τὰς φύσεις ψεύσεται, οὔτε τὴν ἔνωσιν ἀγνοήσει. »

Β Γρηγορίου Νύσσης πρὸς Φίλιππον μονάζοντα περὶ τῆς τῶν Ἀρειανῶν ἀντιθέσεως, ἥς ἡ ἀρχὴ, ἡ κακία γέννημά ἐστι ψυχῇ.

« Κἂν γὰρ ἀρρήτῳ καὶ ἀφράστῳ ἐνώσει τὰ συν-αμφοτέρω, ἀλλ' οὐ τῇ φύσει, διὰ τὸ ἀσύγχυτον φημι· ἕτερον γὰρ τὸ θεῖον παρὰ τὸ σῶμα, ἐπέστακτον γάρ· ὁ τοίνυν Χριστὸς δύο ὑπάρχων φύσεις, καὶ ἐν αὐταῖς ἀληθῶς γνωριζόμενος, μοναδικὸν πρόσωπον, ἀσύγχυτον ὅμως. »

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῶν πρὸς αὐτούς.

« Εἰ γὰρ καὶ ἐν δύο φύσεσι νοεῖται καὶ ἐστὶν ὁ Χριστὸς, ἀλλ' ἓνα ἴσμεν Υἱόν. »

Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, ἐκ τοῦ εἰς τὸν Λάζαρον.

« Ὁ κασσίτερος, μολίβδου καὶ ἀργύρου μετέχει, ἀργύρου τὴν ὄψιν, μολίβδου τὴν φύσιν· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ Χριστὸς θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος τελείως τὰς φύσεις ἐν ἑαυτῷ ἀποσώζει. Ὡς περ οὖν ἐν ἑαυτῷ ἔχει τὰς φύσεις, οὕτω καὶ αὐτὸς ἐν αὐταῖς ἐστὶν, οὐχ ὑπάρχων ἕτερος παρ' αὐτάς. »

Εφραίμ τοῦ Σύρου, ἐκ τοῦ εἰς τὸν μαργαρίτην.

« Ἐπίβλεψον τῷ μαργαρίτῃ, καὶ βλέψεις τὰς δύο φύσεις συνέχοντα· φαειρότατός ἐστι διὰ τὴν θεότητα, λευκὸς διὰ τὴν πρόκληψιν. »

Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου, πρὸς τὸν πάπαν Κυρίλλον τὸν Ἀλεξανδρείας.

« Ὅτι δὲ ὁ ἀληθινὸς καὶ ἐπὶ πάντων Θεὸς ἀνθρώπος γέγονεν, οὔτε ὃ ἦν τραπεῖς, καὶ ὃ οὐκ ἦν προσλαβὼν, ἐν δύο φύσεσιν εἰς ὑπάρχων Υἱὸς ἀτρεπτος καὶ ἀναλλοίωτος, πρόσφατος καὶ αἰδῖος, οὐδ' ἂν αὐτὸς ἀρνηθείης, πλείστας ἔχων τοῦ ἁγίου Πατρὸς ἡμῶν τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου περὶ τούτων συναινέσεις. »

Παύλου ἐπισκόπου Ἐμέσης, ἐκ τοῦ ῥηθέντος ἐν τῇ Ἀλεξανδρινῇ ἐκκλησίᾳ λόγου ὑπ' αὐτοῦ παρουσίᾳ Κυρίλλου πατριάρχου· ὃν εὐφρόνησε καὶ ἀπεδέξατο καὶ ἐνεκωμίασεν εὐθύς ἐπειπὼν καὶ αὐτὸς λόγον, ἐν ᾧ φησι· « Ἠντλήσαμεν ἡμῖν. »

« Ὅρα καὶ τὸν Ἰωάννην δύο φύσεις κηρύττοντα καὶ ἓνα Υἱόν· ἕτερον σκηνή, καὶ ἕτερον σκηνοῦν· ἕτερον ναὸς, ἕτερον ὁ ἐνοικῶν Θεός· πρόσχε τῷ λεγομένῳ· οὐκ εἶπον, ἕτερος καὶ ἕτερος, ὡς ἐπὶ δύο προσώπων ἢ Χριστῶν ἢ δύο υἱῶν, ἀλλ', ἕτερον καὶ ἕτερον, ὡς ἐπὶ δύο φύσεων. »

Κυρίλλου, ἐκ τῆς ἐπιστολῆς τῆς πρὸς Ἰωάννην Ἀντιοχείας καὶ τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἀγίαν σὺνδοκον, ἐν ᾗ φησιν ἀποδέξασθαι αὐτοῦ τὰ γράμματα ὁρθῶς ἔχοντα τάδε.

« Τὰς δὲ εὐαγγελικὰς καὶ ἀποστολικὰς περὶ τοῦ Κυρίου φωνὰς ἴσμεν τοὺς θεηγόρους ἄνδρας τὰς μὲν κοινοποιούοντας ὡς ἐφ' ἑνὸς προσώπου, τὰς δὲ διαιρούοντας ὡς ἐπὶ δύο φύσεων. » Ἰδοὺ γοῦν οὗτος καὶ διαίρεσιν τῶν κατὰ τὰς φύσεις σημαινομένων ὁμολογῶν, οὐ τὴν ἔνωσιν διαλύειν ἐνεβλήθη. Περὶ δὲ αὐτοῦ καὶ τῆς συνόδου αὐτοῦ τάδε γράφει πρὸς Οὐαλεριανὸν ἐπίσκοπον Ἰκονίου· « Οἱ γὰρ τοι κατὰ τὴν Ἐφῶν ἅπαντες θεοσεβέστατοι ἐπίσκοποι ἅμα τῷ θεοσεβεστάτῳ ἐπισκόπῳ τῆς Ἀντιοχείας Ἰωάννῃ, καὶ δι' ἐγγράφου καὶ σαφοῦς ὁμολογίας φανερόν ἅπασιν κατέστησαν, ὅτι τὰς μὲν βεβήλους Νεστορίου καινοφρονίας κατακρίνουσί τε καὶ ἀναθεματίζουσι μεθ' ἡμῶν, καὶ οὐδενὸς αὐτὰς ἡξίωσαν πώποτε λόγου, ἀλλὰ τοῖς ἀποστολικοῖς ἔπονται δόγμασι, καὶ τὴν τῶν Πατέρων ὁμολογίαν κατ' οὐδένα λυποῦσι τρέπον. » Εἶτα εἰπὼν ἅ φασιν, ἐπάγει· « Ἄν τοίνυν ψευδόμενοι τινες λέγωσιν ἕτερά τινα παρ' αὐτὰ φρονεῖν αὐτοὺς, μὴ πιστευσέσθωσαν, ἀλλ' ὡς ἀπατεῶνες καὶ ψεῦσται κατὰ τὸν αὐτῶν πατέρα διάβολον ἀποπεμπέσθωσαν, ἵνα μὴ θορυβῶσι τοὺς ἐθέλοντας ὁρθοποδεῖν. » Ταῦτα Κυρίλλου μαρτυροῦντος ἡμῖν, τί ὥσπερ ἀπ' αὐτοῦ πολεμεῖν τῇ τῶν δύο φύσεων Χριστοῦ ὁμολογίᾳ προσποιῶνται οἱ συκοφάνται;

Κυρίλλου παραγωγὴ χρήσεως Ἀμβροσίου.

« Φυλάξωμεν τὴν διαφορὰν τῆς θεότητος καὶ τῆς σαρκός· ἐν ἑκατέρᾳ λαλεῖ ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱός· ἑκατέρα γὰρ φύσις ἐν αὐτῷ ἐστὶ. »

Κυρίλλου, ἐκ τῆς περὶ ἐνανθρωπήσεως ἐπιστολῆς.

« Οὐ διαιρετέον οὖν ἄρα τὸν ἕνα Κύριον καὶ Υἱὸν καὶ Χριστὸν εἰς ἄνθρωπον ἰδικῶς καὶ εἰς Θεὸν ἰδικῶς, ἀλλ' ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν Χριστὸν καὶ Υἱὸν εἶναί φαμεν, τὴν τῶν φύσεων εἰδότες διαφορὰν, καὶ ἀσυγχύτους ἀλλήλαις τηροῦντες αὐτάς. »

Τοῦ αὐτοῦ.

« Νοεῖται δὲ πάντως ἕτερον ἐν ἑτέρῳ· τουτέστιν ἡ θεία φύσις ἐν ἀνθρωπότητι. »

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς ἐρμηνείας τῆς πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολῆς.

« Νοοῦμεν δὲ μᾶλλον καὶ ὑπαρχούσης ἑκατέρας ἐν τῷ τῆς ἰδίας φύσεως ὅρῳ πεπράχθαι τὴν ἔνωσιν. » Καὶ πάλιν· « Οὐκ ἀνάχυσιν τινα τὴν εἰς ἀλλήλα τῶν φύσεων πεπράχθαι φαμέν, μένουσης δὲ μᾶλλον ἑκατέρας τοῦτο ὑπὲρ ἐστὶν ἠνῶσθαι σαρκὶ νοοῦμεν τὸν Λόγον. »

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ τρίτου τόμου πρὸς Νεστόριον.

« Οὐκοῦν ὅσον μὲν ἦκεν εἰς ἔννοιαν καὶ εἰς μόνον τὸ ὅρῳ τοῖς τῆς ψυχῆς ὁμμασι τίνα τρόπον ἐνηνθρώπησεν ὁ Μονογενής, δύο τὰς φύσεις εἶναί φαμεν, ἕνα Χριστὸν καὶ Υἱὸν καὶ Κύριον τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον ἐνανθρωπήσαντα σεσαρκωμένον· ἀλλ' οἱ σαρκολέπται ὄντες καὶ μόνον εἰ μὴ τοῖς σαρκὸς ὁμμασι

A Cyrilli, ex Epistola ad Joannem Antiochiæ et ad sanctam sub ipso synodum in qua admittere se dicit ipsius orthodoxa de hoc scripta.

« Evangelicas et apostolicas de Domino voces scimus theologos viros alteras communes habere, sicut de una persona, alteras distinctim adhibere, sicut de duabus naturis. » Ecce ipse et distinctionem designatarum secundum naturas rerum confitens, non adunationem destruere conclusit. De ipso et de synodo ipsius hæc scribit ad Valerianum Iconii episcopum : « Qui enim de Oriente omnes piissimi episcopi una cum piissimo episcopo Antiochenorum Joanne et perscriptam et claram confessionem aperte omnibus statuerunt, quod profanas quidem Nestorii vocum novitates et damnant anathematizantque nobiscum, et nullius illas dignas æstimant prorsus sermonis, sed apostolicis obtemperant dogmatibus, et Patrum confessionem nullo modo respuunt. » Deinde exponens quæ dicunt, pergit : « Mentientes quidam dicant quod alia quædam cogitent ipsi, hos ne credant, sed tanquam deceptores et mendaces juxta eorum patrem diabolum detestentur, ne eos turbent qui recte volunt ambulare. » Hæc nobis attestante Cyrillo, quid quasi cum ipso pugnare confessionem duarum in Christo naturarum fingunt calumniatores?

Cyrilli expositio textus Ambrosii.

« Differentiam servemus divinitatis et carnis; in utraque satur Dei Filius; utraque enim natura in ipso est. »

Cyrilli, ex Epistola de incarnatione.

« Non dividendus ergo unus Dominus et Filius et Christus, in homine proprie, et in Deo proprie, sed unum et eundem Christum et Filium esse dicimus, naturarum noscentes differentiam, et absque confusione ad invicem eas servantes. »

Ejusdem.

« Cogitatur penitus alterum in altero, id est divina natura in humanitate. »

Ejusdem ex Interpretatione Epistolæ ad Hebræos.

D « Magis cogitamus et existente utraque, in propriæ naturæ limitibus fieri adunationem. » Et iterum : « Non fusionem quamdam quæ locum habet inter naturas ad invicem fieri dicimus, quin potius remanente utraque illud quidquid est, cum carne adunari cogitamus Verbum. »

Ejusdem e tertia parte in Nestorium.

« Ergo quantum in cogitationem venit et in vivendum solummodo animæ oculis juxta quemnam modum homo factus est Unigenitus, duas naturas esse dicimus, unum Christum et Filium et Dominum Dei Verbum hominis naturam induentem incarnatum; sed cui carnem intueri solent nec nisi

carnis oculis quidquam considerare, non reipsa esse illud arbitrantur. Igitur nec angelus nec Deus erit, nec quid spiritualium simpliciter. »

Ejusdem, ex epistola ad Justum Romæ episcopum.

« Ego enim nec convincor qui aliud quid unquam cogitaverim, quam quod conforme videtur veritati, nec passibilem dixi unquam divinam Verbi naturam. » Et paulo post : « Novi et impassibilem Dei naturam et firmam et immutabilem, licet in humanitatis natura, et unum in ambobus et ex ambobus Christum. »

Athanasii in Commentario textus : « Amen, amen dico vobis, antequam Abraham fieret, ego sum ¹³. »

« Impudentia evidenter non dupliciter cogitare Christum, divine et humaniter. » In tertio contra Arianos sermone dicit : « Omnia quæ in humanitatis tempore a Salvatore Christo facta sunt aut dicta, et facta et dicta unitatem formæ non habent, differentia vero est. »

Sancti Cyrilli ex allocutione ad Alexandrinos.

« Ineffabilis adunatio quam recte cogitantes confitentur ambas salvat inconfusas naturas, et unum perficit et ex ambobus visum Christum, Deum pariter et hominem factum eundem et non duos Christos, unum vero tantum adunatum, et non mistum. Si enim miscentur duæ naturæ in misturam unam diversa existentes natura, nec utraque salvabitur, sed ambæ una infusæ ab oculis subreptæ sunt, nec intervallum ab invicem aut distinctionem admittunt conjunctæ; mortis tempore sublatae sunt et separatæ; et anima a corpore in infernum cum divinitate descendit, et corpus ab anima in monumento novo positum, juxta non fallaces a Christo voces dictas : « Solvite templum hoc, et in tribus diebus excitabo illud ¹⁴; » et solvitur quidem templum in tempore sepulture trium dierum, prout volebat ipse, et iterum illud resuscitavit; cui ineffabili et inenarrabili ratione adunatus est, non in seipso mistus aut in carnem mutatus, sed in seipso salvans naturarum diversæ essentiae inconfusas proprietates; nunquam enim commistæ sunt naturæ. » Deinde testimonium inducit sancti Athanasii in idem. « Duabus naturis diversarum essentiarum in uno Christo et Filio Dei salvis, nec confusis, nec deperditis, nec ablatis. »

Ejusdem, e textuum libro.

« Et alii unam naturam ad ereptionem associatæ e nobis a Dei Verbo perfectæ humanitatis pro salute universorum docent; alii duas hypostases, scilicet naturas, secundum distinctionem et separationem docent, sed non secundum adunationem quæ juxta essentiam est, prout rectum sanctis Patribus videtur. Unde utrique a veritate errant. » Quid horum evidenti? tantum eo quod secundum distinctio-

¹³ Joan. viii, 58. ¹⁴ Joan. ii, 19.

A θεωρεῖται τι, οὐκ ὄντως εἶναι τότε οἶονται· ἄρα οὐδὲ ἄγγελος, οὐδὲ θεὸς ἔσται, οὐδέ τι τῶν νοητῶν ἀπλῶς. »

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τῆς πρὸς Ἰουστον ἐπίσκοπον Ῥώμης ἐπιστολῆς.

« Ἐγὼ γὰρ οὔτε ἐλέγχομαι πεφρονηκῶς ἑτερόν τι πώποτε παρὰ τὸ δοκοῦν τῇ ἀληθείᾳ, οὔτε παθητὴν εἰρηκᾶ ποτε τὴν θεῖαν τοῦ Λόγου φύσιν. » Καὶ μετὰ βραχύ· « Οἶδα δὲ καὶ ἀπαθῆ τὴν τοῦ Θεοῦ φύσιν καὶ ἄτρεπτον καὶ ἀσπλοῖωτον καὶ τῇ τῆς ἀνθρωπότητος φύσει, καὶ ἓνα ἐν ἀμφοῖν καὶ ἐξ ἀμφοῖν τὸν Χριστόν. »

Ἀθανασίου ἐν τῇ ἐξηγήσει τοῦ· « Ἀμήν, ἀμήν λέγω ὑμῖν, πρὶν Ἀβραὰμ γενέσθαι ἐγὼ εἰμι. »

B « Ἀναισχυντία σαφῶς τὸ μὴ διχῶς νοεῖν τὸν Χριστόν θεϊκῶς τε καὶ ἀνθρωπίνως. » Ἐν δὲ τῷ κατὰ Ἀρειανῶν τρίτῳ λόγῳ φησί· « Πάντα τὰ κατὰ τὸν κατὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως τῷ Σωτῆρι Χριστῷ πεπραγμένα, ἤγουν λελεγμένα, πράγματα τε καὶ ῥήματα, τὸ μονοειδὲς οὐκ ἔχει, διάφορα δὲ ἐστὶ. »

Τοῦ ἁγίου Κυρίλλου ἐκ τοῦ πρὸς Ἀλεξανδρεῖς προσφωνητικοῦ λόγου.

C « Ἡ δὲ ἁρμότης ἔνωσις παρὰ τῶν ὀρθῶς φρονούντων ὁμολογουμένη, ἀμφοτέρας σώζει ἀσυγχύτους τὰς φύσεις, καὶ ἓνα ἀποτελεῖ καὶ ἐξ ἀμφοῖν τὸν ὁφθέντα Χριστόν, Θεόν τε ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπον γενόμενον τὸν αὐτόν, καὶ οὐ δύο Χριστοὺς, ἓνα δὲ μόνον ἐνωθέντα καὶ οὐ κεκραμένον· εἰ γὰρ κέκρανται αἱ δύο φύσεις εἰς μίξιν μίαν ἑτεροουσίοι τυγχάνουσαι, οὐδὲ ὅποτέρᾳ σώζεται, ἀλλ' ἀμφοτέραι συγχυθεῖσαι ἠφανίσθησαν, καὶ οὔτε χωρισμὸν ἀπ' ἀλλήλων ἡ διαίρεσιν ἐπιδέχονται κεκραμέναι· διηρέθησαν δὲ τῷ καὶ τῷ θανάτῳ καὶ ἐχωρίσθησαν· καὶ ψυχὴ ἀπὸ σώματος εἰς ἄδου μετὰ τῆς θεότητος κατελθοῦσα, καὶ σῶμα ἀπὸ ψυχῆς ἐν μνήματι καὶνῷ ἀποτεθὲν κατὰ τὰς ἀψεudes τοῦ Χριστοῦ φωνὰς τὰς λεγούσας· « Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν. » καὶ λύεται μὲν ὁ ναὸς ἐν τῷ καιρῷ τῆς τριημέρου ταφῆς, βουλομένου αὐτοῦ, καὶ πάλιν ἀνέστησεν αὐτόν, καὶ ἠνώθη αὐτῷ ἁρμότῳ καὶ ἀφράστῳ λόγῳ, οὐ κεκραμένος ἐν αὐτῷ ἡ ἀποσεσαρκωμένος, ἀλλ' ἀποσώζων ἐν ἑαυτῷ τῶν φύσεων τῶν ἑτεροουσίων ἀσυγχύτους τὰς ιδιότητας· οὐ γὰρ δῆπου ἐκράθησαν αἱ φύσεις. » Εἰτα ἐπάγεται μαρτυρίαν τοῦ ἐν ἁγίοις Ἀθανασίου αὐτῆς τήνδε· « Δύο φύσεων τῶν ἑτεροουσίων ἐν ἑνὶ Χριστῷ καὶ ὕψι τοῦ Θεοῦ σωζομένων, καὶ μήτε συγχεομένων μήτε ἀπολλυμένων ἢ διαιρεθειῶν. »

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τῆς βίβλου τῶν χρήσεων.

« Καὶ οἱ μὲν μίαν φύσιν πρὸς ἀναίρεσιν τῆς προσληφθείσης ἐξ ἡμῶν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ Λόγου τελείας ἀνθρωπότητος ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν ὅλων ἐκδιδάσκουσιν· οἱ δὲ δύο ὑποστάσεις, ἤγουν φύσεις, κατὰ διαίρεσιν καὶ χωρισμὸν ἐκπαιδεύουσιν, ἀλλ' οὐ κατ' ἔνωσιν τὴν κατ' οὐσίαν ὡς τοῖς ἁγίοις δοκεῖ Πατράσιν· ὡς ἑκατέρους αὐτοὺς τῆς ἀληθείας διαμαρτάνειν. » Τί τούτων σαφέστερον; μόνον γὰρ τῷ κατὰ

διαίρεσιν καὶ χωρισμὸν τὸν ἀπ' ἀλλήλων εἶδέναι τὰς δύο φύσεις τούτους ἐμέμφατο· ὡς καὶ ὑπόστασιν ἰδίαν ἐκάστη συνεισάγεσθαι, καὶ μὴ τῇ κατ' οὐσίαν ἐνώσει ἐν πρόσωπον τὰς δύο ὑφιστάμεναι· τὴν μὲν τοι μίαν φύσιν καὶ παντοίως ἀπεστράφη.

Κυρίλλου ἐκ τοῦ περὶ πίστεως λόγου.

« Ἀλλὰ γὰρ ναδὴν ἑαυτῷ ἐμψυχὸν καὶ τέλειον κατεσκεύασεν ἐν τῇ ἁγίᾳ παρθενικῇ μήτρᾳ· καὶ ἐνδυσάμενος αὐτὸν καὶ ἐνωθεὶς αὐτῷ ἀρρήτῳ Λόγῳ, σωζομένων δὲ ἀμφοτέρων τῶν φύσεων καὶ οὐ κεκραμένων, προῆλθε φαινόμενος μὲν ἄνθρωπος, νοούμενος δὲ Θεὸς Ἰησοῦς Χριστός. »

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς πρὸς Σούκενσον ἐπιστολῆς.

« Δύο τὰς φύσεις εἶναι φάμεν, ἓνα δὲ Χριστὸν καὶ Υἱὸν τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον ἐνανθρωπήσαντα καὶ σεσαρκωμένον. »

Τοῦ αὐτοῦ.

« Οὐχ ὡς τῆς τῶν φύσεων διαφορᾶς ἀναιρεθησόμενης διὰ τὴν ἔνωσιν. »

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς πρὸς Σούκενσον δευτέρας ἐπιστολῆς, δηλοῦντος ὡς οὐ τῷ λέγειν σεσαρκῶσθαι τὸν Υἱὸν, καὶ φύρειν τὰς φύσεις βούλεται.

« Εἰ γὰρ καὶ λέγοιτο πρὸς ἡμῶν ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ σεσαρκωμένος καὶ ἐνανθρωπήσας, οὐ πέφυρται διὰ τοῦτο κατὰ τὸ ἐκείνοις δοκοῦν· οὔτε μὴν εἰς τὴν τῆς σαρκὸς φύσιν μεταπεφοίτηκεν ἢ τοῦ Λόγου· ἀλλ' οὔτε ἡ τῆς σαρκὸς εἰς τὴν αὐτοῦ, ἀλλ' ἐν ἰδιότητι τῇ κατὰ φύσιν/ἐκατέρου μένοντος, κατὰ γὰρ τὸν ἀρτίως ἡμῖν ἀποδοθέντα Λόγον. » Εἰ δὲ μήτε κατὰ φύσιν μήτε κατὰ τροπὴν, πῶς ἔσται μία φύσις, λεγέτω τις· τί δὲ ἔστι καὶ τὸ μένον ἐκάτερον, καὶ ἐν ἰδιότητι φυσικῇ ὄν ;

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς πρὸς Εὐλόγιον ἐπιστολῆς, καὶ ὅτι οὐ τὸ δύο λέγειν, ἀλλὰ τὸ μὴ ἡνωμέρας καθ' ὑπόστασιν, ἀποβάλλεται.

« Οὕτω καὶ ἐπὶ Νεστορίου καὶ λέγει δύο φύσεις τὴν διαφορὰν σημαίνων τῆς σαρκὸς καὶ τοῦ Θεοῦ Λόγου (ἐτέρα γὰρ ἡ τοῦ Θεοῦ Λόγου φύσις, καὶ ἐτέρα ἡ τῆς σαρκὸς), ἀλλ' οὐκέτι τὴν ἔνωσιν ὁμολογεῖ μεθ' ἡμῶν. » Ὡστε οὖν τὸ δύο εἶναι φύσεις, μεθ' ἡμῶν καὶ αὐτὸς ὁμολογεῖ, φησί.

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς πρὸς Ἰωάννην ἐπιστολῆς.

« Εἰς γὰρ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, καὶ ἡ τῶν φύσεων μὴ ἀγνοῖται διαφορά. » Τῶν ἄρα οὐσῶν, ἢ τῶν μὴ οὐσῶν ἔστιν ἡ διαφορά ;

Γρηγορίου Νύσσης ἐκ τοῦ κατὰ Ἀπολλινάριου.

« Εἰ οὖν ἐν τοῖς ἐναντίοις ἰδιώμασιν ἡ ἐκατέρου τούτων θεωρεῖται φύσις, τῆς σαρκὸς, λέγω, καὶ τῆς θεότητος, πῶς μία αἱ δύο φύσεις εἰσίν ; »

Κυρίλλου ἐκ τοῦ πρώτου βιβλίου τῶν Θεσαυρῶν, ὅτι οὐσῶν τῶν οὐσιῶν, ἀνάγκη εἶναι τὰς οὐσιώδεις διαφοράς.

« Οὐκοῦν προὑποκειμένης τῆς οὐσίας, αἱ διαφοραὶ προσεπιννοῦνται. »

A nem et separationem ab invicem noverunt has duas naturas, eos objurgavit; sicut et cum hypostasim particulariter utraque dicitur introducere, et non adunatione juxta essentiam unam personam constituere duæ naturæ asseruntur. Illam ergo unam naturam et omnino aversatus est. »

Cyrilli e sermone de fide.

« Sed enim templum animatum et perfectum sibi paravit in sancto virginali utero, et indutus et adunatus ipsi ineffabili Verbo, salvis ambabus naturis nec commistis, progressus est homo quidem apparens, spiritualiter vero cognitus Deus Jesus Christus. »

Ejusdem ex epistola ad Sucensum.

B « Duas has naturas esse dicimus, unum Christum et Filium Dei Verbum hominem factum et incarnatum. »

Ejusdem.

« Non quasi naturarum differentia per adunationem ablata esset. »

Ejusdem e secunda ad Sucensum epistola, in qua ostendit quod dicendo Filium incarnatum fuisse, non ideo simul naturas miscere vult.

C « Si enim et dicatur propter nos unigenitus Filius Dei incarnatus et homo factus, non propterea mistum est, prout illis visum est; nec in carnis naturam mutata habitationem assumpsit Verbi natura, sed nec natura carnis in Verbi naturam; sed in proprietate juxta naturam utraque manente, secundum perfecte nobis traditum Verbum. Si vero nec mistionem nec mutationem admittamus, quomodo erat una natura? dicat aliquis; quid est illud manens utrumque et in proprietate physica existens? »

Ejusdem ex epistola ad Eulogium et quod non duas dicere, sed dicere non adunatas secundum hypostasim, rejicitur.

D « Sic et de Nestorio licet duas naturas dicat differentiam significans carnis et Dei Verbi, — altera enim Dei Verbi natura, et carnis altera, — sed non ideo adunationem nobiscum confitetur. » Itaque duas esse naturas nobiscum et ipse confitetur, inquit.

Ejusdem ex epistola ad Joannem.

« Unus enim Dominus Jesus Christus licet naturarum non ignoretur differentia. » Num existentium, an non existentium est differentia?

Gregorii Nysseni ex tractatu contra Apollinarium.

« Si ergo in contrariis proprietatibus utriusque harum consideratur natura, carnis videlicet et divinitatis, quomodo una sunt duæ naturæ illæ? »

Cyrilli e primo Thesaurorum libro, quod, existentibus essentiis, necesse est essentielles esse differentias.

« Ergo præexistente essentia, exinde differentia excogitantur. »

Isidori Pelusiaci ex epistola ad Timotheum lectionem.

« Omni igitur cura serva cor tuum ne unquam unam naturam Christi post incarnationem admittas. »

*Theodoti Antiochiæ episcopi e scripto contra Synou-
sistas, qui personas confundunt.*

« Apprime noverint quod nos Christum duas naturas confitentes, unicuique naturæ relativa attribuimus, sed cuncta in una persona Filii prædicantes. »

Cyrilli Hierosolymitani in his : « Ego vado ad Patrem meum ¹⁵. »

« Apparere distinctionem naturarum e dictorum differentia. »

Petri Martyris papæ Alexandriæ e scripto de adventu Christi.

« Illud utrumque simul ergo declaratur, quia natura Deus erat, et natura homo factus est. »

Severiani Gabalæ.

« Sic Deum et hominem confitere Christum Dei Filium, naturarum passibilis et impassibilis. »

Procli Constantinopolitani in illud : « Parvulus natus est nobis ¹⁶. »

« Et est unus Filius, non divisus in duas hypostases naturis, sed admiranda incarnatione naturas duas in unam hypostasim adunante. »

Silvestri Romæ episcopi e scripto ad Judæos.

« Duabus in idipsum adunatis naturis, altera in ignominiam incidit; præ omni passione præstantior altera admisit. »

Procli in Domini nativitate.

« Ille incorruptibiliter natus est, ejus naturarum connexionem intuens Thomas clamavit dicens : Dominus meus et Deus meus. »

Sancti Hippolyti e laudibus Balaam.

« Ut ostendatur quod ambo una in semetipso habeat, Dei essentiam, et ex hominibus essentiam. »

Sancti Hilarii Pictavorum, unius ex assidentibus in Nicæna synodo, e sermone 7 de fide.

« Hæc propterea paucis demonstravi ut utramque naturam in Domino nostro Jesu Christo cogitari meminerimus. »

Scholium. Quandoquidem propriis sit naturis utraque, unum Dominum Jesum Christum illum recordare qui est ambo.

Ejusdem Hilarii confessoris in eodem sermone.

« Unum et idem per utramque naturam, excepto quod utrumque altero non privatur. »

¹⁵ Joan. xiv, 28. ¹⁶ Isa. ix, 6.

(1) Notemus S. Silvestri papæ scriptum deperditum et plane incognitum. Merito ergo Leontius

A *Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου ἐκ τῆς πρὸς Τιμόθεον ἀναγνώστην ἐπιστολῆς.*

« Πάσῃ τοίνυν φυλακῇ τήρει σὴν καρδίαν μήπου μίαν φύσιν Χριστοῦ μετὰ τὴν σάρκωσιν δέξῃ. »

Θεοδοῦτου ἐπισκόπου Ἀντιοχείας ἐκ τοῦ κατὰ Συρουσιαστῶν.

« Εὖ ἴστωσαν ὅτι ἡμεῖς τὸν Χριστὸν δύο φύσεις ὁμολογοῦντες, ἑκατέρᾳ μὲν φύσει τὰ πρόσφορα νέμομεν, ἀλλὰ πάντα καθ' ἐνὸς προσώπου τοῦ Υἱοῦ κατηγοροῦντες. »

Κυρίλλου Ἱεροσολύμων ἐκ τοῦ εἰς τό· « Ἐγὼ πορεύομαι πρὸς τὸν Πατέρα μου. »

« Φαίνεσθαι δὲ τὴν διάγνωσιν τῶν φύσεων ἐκ τῆς διαφορᾶς τῶν λεγομένων. »

B *Πέτρου μάρτυρος πάπα Ἀλεξανδρείας ἐκ τοῦ περὶ τῆς ἐπιδημίας τοῦ Χριστοῦ.*

« Τὸ συναμφοτέρον τοίνυν δείκνυται, ὅτι Θεὸς ἦν φύσει, καὶ γέγονεν ἄνθρωπος φύσει. »

Σεβηριανοῦ Γαβάλων.

« Οὕτω Θεὸν τε καὶ ἄνθρωπον ὁμολογεῖ τὸν Χριστὸν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, φύσεων παθητῆς καὶ ἀπαθούς. »

Πρόκλου [Κωνσταντινουπόλεως εἰς τό· « Παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν. »

« Καὶ ἔστιν εἰς Υἱὸς, οὗ τῶν φύσεων εἰς δύο ὑποστάσεις διηρημένων, ἀλλὰ τῆς φρυκτῆς [leg. φρικτῆς] οἰκονομίας τὰς δύο φύσεις εἰς μίαν ὑπόστασιν ἐνωσάσης. »

C *Σιλδέστρου ἐπισκόπου Ῥώμης ἐκ τῶν πρὸς Ἰουδαίους.*

« Δύο κατὰ ταυτὸν ἠνωμένων φύσεων, ἡ μὲν μία περιπίπτει τῇ ὕδρει, ἡ δὲ ἑτέρα κρείττων πάθους παντὸς ἀπεδείχθη. »

Πρόκλου εἰς τὴν γέννησιν τοῦ Κυρίου.

« Ἐκεῖνος ἀφθάρτως ἐγεννήθη· οὗ τὴν συζυγίαν τῶν φύσεων θεωρῶν ὁ Θωμᾶς κέκραγε λέγων· Ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου. »

Τοῦ ἀγίου Ἰππολύτου ἐκ τῶν εὐλογιῶν τοῦ Βαλαάμ.

« Ἴνα δειχθῇ τὸ συναμφοτέρον ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὴν τε τοῦ Θεοῦ οὐσίαν καὶ τὴν ἐξ ἀνθρώπων. »

Τοῦ ἀγίου Ἰλαρίου τοῦ Πικταβῶν, ἐνὸς ὄντος τῶν ἐν Νικαίᾳ, ἐκ τοῦ περὶ πίστεως 7 λόγου.

D « Ταῦτα δὲ τοῦτου χάριν διὰ βραχέων ὑπέδειξα, ἵνα ἑκατέραν φύσιν ἐν τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ νοεῖσθαι μνημονεύωμεν. »

Σχόλιον. Ἐπειδὴ ἑκάτερα ταῖς οἰκείαις γεγένηται φύσεσιν, ἓνα μὲν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν ἐκεῖνον μνημόνευε τὸν ὄντα ἀμφοτέρα.

Τοῦ αὐτοῦ Ἰλαρίου τοῦ ὁμολογητοῦ ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ.

« Ἐν καὶ ταυτὸν δι' ἑκατέρας φύσεως· πλὴν οὕτως, ὥς ἑκατέρῳ, μηδετέρου χρεύειν. »

De sectis act. iv, 4, Silvestrum papam inter Ecclesiae doctores Patresque numerabat.

Τοῦ ἀγίου Ἀμβροσίου ἐκ τοῦ τρίτου λόγου. A

« Διάστιξον οὖν καὶ ἐνταῦθα τὰς φύσεις· βοηθὸν γὰρ εἶχεν ἡ σὰρξ, οὐκ εἶχε δὲ ἡ θεότης. »

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς πρὸς τοὺς ὁχλους διαλέξεως.

282 « Οὐ μίαν ἐκ δύο κατασκευάζων φύσιν, κρᾶσιν καὶ σύγχυσιν πάντως εἰσάγει. » Καὶ μετὰ βραχέα· « Δύο ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ ὁμολογοῦμεν φύσεις ἡνωμένας ἀρρήτῳ ἐνώσει, καὶ μηδαμῶς ἀλλήλων χωριζόμενας ἢ συγχεομένας, δηλονότι τοῦ ἐκάστη πρέποντος ἰδιώματος νοουμένου τε καὶ σωζομένου, εἰ καὶ ἓνα οἶδαμεν Χριστὸν Υἱὸν μονογενῆ· τὰ γὰρ σὺναμφότερα, ἓνα ἀπετέλεσαν ἡμῖν Χριστὸν, καὶ οὐ μίαν φύσιν. »

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς ἐρμηνείας τοῦ ἀγίου συμβόλου. B

« Λύεται γὰρ Χριστὸς κατὰ τὴν ἐμὴν οὐσίαν ἣν ἀνέλαβε, καὶ λελυμένον ἐγείρει τὸν ναὸν αὐτοῦ κατὰ τὴν θείαν οὐσίαν. »

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς πρὸς τοὺς φιλοπόρους.

« Κἄν δύο ἐπιστάμεθα ἐν τῷ Χριστῷ φύσεις, οἶδαμεν μὴ δύο εἶναι υἱοὺς, ἀλλ' ἓνα ὅμοιον τῷ Πατρὶ κατὰ τὸ ἀόρατον, ὅμοιον τῇ Μητρὶ κατὰ τὸ ὁρατόν. »

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ κατὰ Ἀπολινάριου θ' λόγου.

« Ὅτι ὁ Χριστὸς Υἱὸς ἐστὶ τοῦ Θεοῦ καὶ αἰδὶος ἐκ Πατρὸς, καὶ τεχθεὶς ἐκ Παρθένου· ὃν ὡς γίγαντα, ὁ ἅγιος Δαβὶδ ὁ προφήτης ἐξέφρασεν, ὅτι μόνος διμορφος καὶ διττῆς εἴη φύσεως, κοινῶν θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος. » C

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ [πρὸς] Ἀρτιωνῖνον ἐπισκοποῦ λόγου.

« Ἵνα τέλειος ἐν ἑκατέρᾳ φύσει τυγχάνῃ. »

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ πρὸς Γρατιανὸν δ' λόγου.

« Εἰς γὰρ Θεοῦ Υἱὸς ἐν ἑκατέρᾳ λαλεῖ, ἐπειδὴ περ ἑκατέρα φύσις ἐν αὐτῷ. »

Ἀμφιλοχίου ἐπισκόπου Ἰκονίου πρὸς Ἀρειανούς.

« Διάκρινον τὰς φύσεις τὴν τε τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν τοῦ ἀνθρώπου. »

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς πρὸς Σέλευκον ἐπιστολῆς.

« Ἐνα Υἱὸν, δύο φύσεων παθητῆς τε καὶ ἀπαθoῦς. » Καὶ μετὰ βραχέα· « Ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὁ δύο τελείων φύσεων εἰς Υἱὸς. » Καὶ μετ' ὀλίγα· « Ἐνα μὲν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ δύο φύσεων φημι. » Καὶ μετ' ὀλίγα· « Οἰκειοῦται οὖν αὐτὸς ὁ Θεὸς Λόγος, πάσχων οὐδὲν, τὰ τοῦ ναοῦ· ἐπειδὴ εἰς ἓν πρόσωπον συντελοῦσιν αἱ δύο φύσεις. »

Αὐγουστίνου ἐπισκόπου Ῥηγιτῶν ἐκ τῆς πρὸς Βολουσιανὸν ἐπιστολῆς.

283 « Nūn δὲ οὕτως μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἀνεφάνη μεσίτης, ὥστε αὐτὸν ἐν τῇ τοῦ προσώπου ἐνότητι, συνάπτειν ἑκατέραν φύσιν. » Καὶ μετὰ βραχέα· « Ἐπίγνωθι τὴν διττὴν φύσιν τοῦ Χριστοῦ, τὴν θείαν δὴ λέγω τὴν ἰσὴν ὑπάρχουσαν τῷ Πατρὶ, καὶ τὴν ἀνθρωπείαν ἧς μείζων ἐστὶν ὁ Πατήρ. »

Sancti Ambrosii e tertio sermone.

« Ibi ergo et distingue naturas : auxilium enim habuit caro, non habuit divinitas. »

Ejusdem ex colloquiis ad turbas.

« Non unam e duabus parans naturam, coagulationem et fusionem penitus concludit. » Et paulo post : « Duas de Christo conflitemur naturas adunatas ineffabili adunatione, nec ullo modo ab invicem orbatas, aut confusas, scilicet proprietate unicuique conveniente cogitata et salva, licet unum sciamus Christum Filium unigenitum ; quæ enim sunt ambo una unum perfecerunt nobis Christum et non unam naturam. »

Ejusdem e sancti symboli interpretatione.

« Solvitur enim Christus quoad meam substantiam quam assumpsit, et solutum excitat templum ejus quoad divinam essentiam. »

Ejusdem e sermone ad laborantes.

« Licet duas in Christo naturas agnoscamus, non duos esse filios scimus, sed unum Patri consubstantialem quantum invisibilis est, ejusdem naturæ ac mater quantum visibilis est. »

Ejusdem e 9° contra Apollinarium sermone.

« Quoniam Christus Dei Filius est et æternus e Patre, et e Virgine genitus ; quem velut gigantem sanctus David propheta exposuit, quod solus forma duplex esset, duplex natura, divinitati et humanitati communicans. »

Ejusdem e sermone ad Antoninum episcopum.

« Ut perfectus in utraque natura evadat. »

Ejusdem e sermone 2° ad Gratianum.

« Unus enim Dei Filius in utraque fatur quando quidem utraque in ipso natura. »

Amphilochii episcopi Iconiensis ad Arianos.

« Naturas discerne, alteram Dei, hominis alteram. »

Ejusdem ex epistola Ad Seleucum.

D « Unum Filium, duarum naturarum, passibilis et impassibilis. » Et paulo post : « Christus Dei Filius qui duabus in perfectis naturis unus Filius. » Et paulo post : « Unum quidem Dei Filium duabus naturis dico. » Et paulo post : « Habitat ergo ipsum Dei Verbum, nihil patiens, intima templi ; quando in unam personam perficiunt hæ duæ naturæ. »

Augustini Rhegitorum episcopi ex epistola ad Volusianum.

« Nunc sic inter Deum et hominem apparuit mediator, ut in personæ unitate utramque naturam conjungat. » Et paulo post : « Duplicem Christi naturam nosce, divinam dico Patri æqualem et humanam qua melior est Patris natura. »

Flavianus episcopus Antiochiæ ex interpretatione in sancti Joannis verba : « Qui Filium non honorat, nec Patrem honorat. »

« Ut duas ejus discamus naturas et hominem qui videtur et divinitatem quæ per corpus operatur. »

Ejusdem ex sermone in ascensionem Domini.

« Humanæ naturæ unitur divinitas, utraque permanente natura. »

Isidori ascetæ Pelusiotæ ex epistola ad Theodosium diaconum.

« Non merus homo Christus incarnatus, potius vero Deus in utraque natura unicus existit Filius. »

Sancti Cyrilli ex dialogo cui titulus : « Unus est Christus. »

« Num igitur confunduntur duæ naturæ ut unam efficiant? Quis adeo vesanus ignarusque? »

Ejusdem ex oratione 9, de adoratione in spiritu.

« Clarus enim in terra ac manifestus Christus, juxta illud : « Deus Dominus apparuit nobis, » et quasi duplicem notitiam habens : nam in ipso intelligitur Deus et homo. »

Ejusdem ex opere contra Julianum.

« Unica enim natura quod ipsi est contrarium quomodo recipiet? »

Eustathii Anthioch. episcopi ex interpretatione in psalmum 15 (1).

« Misit Dominus Filium suum genitum ex muliere. Non genitos aio, sed genitum; unica enim est persona. Non dixi unicam naturam (absit enim, ut hoc dicamus) neque unam eandemque esse substantiam carnis et divinitatis; sed unum dixi Dominum Jesum Christum, per quem omnia facta sunt. »

Joannis Chrysostomi ex epistola ad Cæsarium.

« Mistionem sacram divinitatis et carnis, unam autem ex hoc perfici naturam, hoc insipientis Apollinarii inconsideratio. Ista eorum qui introducunt contemperationem et commistionem impiissima hæresis. » *Et sub finem :* « Fugiamus eos qui unam naturam post unionem prodigialiter dicunt : unius enim cogitatione impassibili Deo passionem adjungere impelluntur. »

Amphilochii Iconiensis ex epistola secunda ad Seleucum.

« Cum tibi dixerint esse unius substantiæ, percunctare illos : Qui ergo Christum dicitis impatibilem secundum divinitatem; secundum vero humanitatem, patibilem? Quod enim unius substantiæ est totum simile est : nam vel impatibile totum, vel patibile. » *Et paucis interjectis :* « Unum igitur Filium Christum duas habere naturas confiteor, neque divinam neque humanam ipsi dene-

¹⁷ Joan. v, 23.

(1) Ex Eustathii commentariis in aliquot psalmos protulit excerpta quædam clar. vir Jo. Alb. Fabricius, *Bibl. Græc.*, tom. VIII, p. 184.

Φλαβιανού επισκόπου Ἀντιοχείας ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην εἰς τὸ, « Ὁ μὴ τιμῶν τὸν Υἱὸν, οὐ τιμᾷ τὸν Πατέρα. »

« Ἴνα ἀμφοτέρας αὐτοῦ διδαχθῶμεν τὰς φύσεις, καὶ τὸν ὁρώμενον ἄνθρωπον, καὶ τὴν διὰ τοῦ σώματος ἐνεργοῦσαν θεότητα. »

Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου.

« Ἀνθρωπίνῃ φύσει θεότης συνάπτεται, μενούσης ἐφ' ἑαυτῆς ἑκατέρας φύσεως. »

Ἰσιδώρου ἀσκητοῦ τοῦ Πηλουσιώτου ἐκ τῆς πρὸς Θεοδοσίον διάκονον ἐπιστολῆς.

« Οὐ ψιλὸς ἄνθρωπος ὁ Χριστὸς ἐνανθρωπήσας, μᾶλλον δὲ Θεὸς ἐν ἑκατέραις ταῖς φύσεσιν εἰς ὑπάρχει Υἱός. »

Τοῦ ἁγίου Κυρίλλου ἐκ τοῦ κατὰ διάλογον συντάγματος, ὅτι « Εἷς ὁ Χριστός. »

« Ἄρα οὖν συγχέχονται καὶ μία γεγόνασιν ἀμφω αἱ φύσεις; εἴτα τίς οὕτως ἐμβοδότητος καὶ ἀμαθῆς εἶη; »

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἐν πνεύματι λατρείας λόγου θ'.

« Λαμπρὸς γὰρ ἐν γῇ καὶ διαφανὴς ὁ Χριστός· κατὰ γε τό· « Θεὸς Κύριος καὶ ἐπέφανεν ἡμῖν, » καὶ οἶονεὶ διφυᾶ τὴν γνῶσιν ἔχων· νοεῖται γὰρ ἐν ταυτῷ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος. »

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ κατὰ Ἰουλιανοῦ λόγου η'.

« Μία γὰρ φύσις πῶς ἂν εἰσδέξηται τὸ διάφορον ἐφ' ἑαυτῆς; »

Εὐσταθίου Ἀντιοχείας ἐξ ἐρμηνείας τοῦ ιε' ψαλμοῦ.

« Ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ γενόμενον ἐκ γυναικὸς, οὐ γενομένους, ἀλλὰ γενόμενον· μοναδικὸν γὰρ τὸ πρόσωπον· οὐκ εἶπον μοναδικὴν τὴν φύσιν (ἅπαγε, μὴ γένοιτο!), οὐδὲ τὴν αὐτὴν οὐσίαν σαρκὸς καὶ θεότητος, ἀλλ' εἶπον ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, δι' οὗ τὰ πάντα, ἐν τῷ διαφορῷ τῶν φύσεων γνωριζόμενον κατὰ πάντα. »

Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου ἐκ τῆς πρὸς Καίσαριον ἐπιστολῆς

« Μίξιν θεσπεσίαν θεότητος καὶ σαρκὸς, μίαν δὲ ἐντεῦθεν τελεσθῆναι φύσιν, τοῦτο τοῦ παράφρονος Ἀπολινάρη τοῦ ἀτόπημα· αὕτη τῶν εἰσαγόντων κρᾶσιν καὶ συναλοιφῇ ἢ δυσσεβεστάτῃ αἵρεσις. »

« Καὶ πρὸς τῷ τέλει· « Φύγωμεν τοὺς μίαν φύσιν ἐπὶ τὴν ἔνωσιν τερατευομένους· τῇ γὰρ τῆς μιᾶς ἐπινοίᾳ, τῷ ἀπαθεῖ Θεῷ πάθος προσάπτειν ἐπείγονται. »

Ἀμφιλοχίου Ἰκονίου ἐν τῇ πρὸς Σέλευκον δευτέρας ἐπιστολῆς.

« Ἐὰν εἴπωσιν ὡς μιᾶς οὐσίας ἐστὶ, ἐρωτήσατε αὐτοὺς, Πῶς οὖν κατὰ μὲν θεότητα ἀπαθῇ, κατὰ δὲ τὴν σάρκα παθητόν; τὸ γὰρ μιᾶς ὑπάρχον οὐσίας, ὅλον ὁμοιον· ἢ γὰρ ἀπαθὲς ὅλον, ἢ παθητόν. » Καὶ μετὰ βραχεία· « Ἐνα οὖν Υἱὸν τὸν Χριστὸν δύο φύσεων φημι, οὐκ ἀρνούμενος τὴν θείαν, οὐδὲ τὴν ἀνθρωπείαν· πάσχει τοίνυν οὐ θεότητι, ἀλλ' ἀνθρωπότητι· τουτέστι Χριστὸς ἐπάθε σαρξί, ἀλλ' οὐχ ἡ

θεότης ἔπαθεν· ἀπαγε τὸ δυσμενὲς τοῦτο καὶ βλάσφημον, ὃ δέλαιε· ἡ ληφθεῖσα πάσχει φύσις, ἡ δὲ λαβοῦσα ἀπαθὴς μένει. »

Γρηγορίου Νύσσης ἐκ τοῦ εἰς παρθενίαν ἐπαλ-
νου.

« Ἦλθε Θεὸς θνητός τε, φύσεις δύο εἰς ἓν διείρας,
τὴν μὲν κευθομένην, τὴν δ' ἀμφαδίην μερόπεσι. »

Ἄλλ' αὐταὶ μὲν τῶν ἡμετέρων· αὐτῶν δὲ τῶν
καθ' ἡμῶν λυττώντων, εἰ ἐκούσιοι κατὰ θέαν συν-
έλασιν ἢ ἀκούσιοι οὐκ οἶδα, τοιαῖδε δὲ ὁμῶς φωναὶ
φέρονται.

Ἀμφιλοχίου τοῦ Σίδης, ὃν φασὶ μόνον ἀπροσπα-
θῶς καὶ ἀδεῶς ἔχειν τὴν ἐν τῇ συνόδῳ, ἐκ
τῆς κατ' αὐτῆς γραφείσης αὐτῷ ἐπιστολῆς
πρὸς Λέοντα τὸν βασιλέα.

« Καταφεύχονται γὰρ εἰς τινὰς διδασκάλους δύο
φύσεις εἰρηκότας. »

Σεβήρου τοῦ αἰρετικοῦ τοῦ μιξοφυσιτου ταῖς Ἰου-
λίου καὶ Ἀμβροσίου χρήσεσιν οὕτως ἐπιλέ-
γοντος.

« Ὁ δὲ καὶ τὰ ἴδια γινώσκων, καὶ τὴν ἔνωσιν φυ-
λάττων, οὔτε τὰς φύσεις ψεύδεται, οὔτε τὴν ἔνωσιν
ἀγνοήσει. »

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῶν κατὰ τοῦ Γραμματικοῦ.

29✓ « Δύο τὰς φύσεις ἐν τῷ Χριστῷ νοοῦμεν, τὴν μὲν
κτιστὴν, τὴν δὲ ἀκτιστον, ἀλλ' οὐδεὶς ἐγράψατο τὴν
ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον, τὴν ἄλογον ταύτην γραφὴν·
τί δὴποτε δύο φύσεις ὠνόμασαν περὶ τῆς τοῦ Ἐμ-
μανουὴλ ἐνώσεως διαλαμβάνοντες; οὐδεὶς ταύτην ἐστή-
σατο τὴν κατηγορίαν, ἀλλ' ἐκείνην μάλα δικαίως·
τί δὴποτε μὴ ἀκολουθήσαντες τῷ ἁγίῳ Κυρίλλῳ
ἐκ δύο φύσεων ἔφασαν εἶναι τὸν Χριστόν· οὐ παυ-
σόμεθα λέγοντες τοίνυν, ὡς Δείξατο τίς τὴν ἐν
Χαλκηδόνι σύνοδον, ἢ τὸν τόμον Λέοντος, τὴν καθ'
ὕπόστασιν ἔνωσιν ὁμολογήσαντας, ἢ σύνοδον φυσι-
κὴν, ἢ ἐξ ἀμφοῖν ἓνα Χριστόν, ἢ μίαν φύσιν τοῦ
Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην· καὶ τότε γνωσόμεθα
ὡς κατὰ τὸν σοφώτατον Κύριλλον θεωρεῖα μόνῃ ἀνα-
κρίνοντες τὴν οὐσιώδη διαφορὰν τῶν συνενεχθέντων
ἀπορρήτως εἰς ἓν ἴσασι· καὶ ὡς ἑτέρα ἡ τοῦ Λόγου
φύσις, καὶ ἑτέρα ἡ τῆς σαρκὸς, καὶ ὡς δύο τὰ ἀλ-
λήλοις συνενηνεγμένα καθορῶσι τῷ νῷ, διιστῶσι δὲ
οὐδαμῶς. »

Καίτοι γὰρ ὁ ταῦτα λέγων, ἐν τῇ ἐκθέσει τῆς
πίστεως αὐτοῦ πρὸς Νηφάλιον, ὁ αὐτός φησι· « Τὸ
λέγειν δύο φύσεις ἐπὶ Χριστοῦ, πάσης κατηγορίας
ἐπίμεστον, εἰ καὶ ὑπὸ πλειόνων ἁγίων Πατέρων εἴ-
ρηται. » Καὶ μεθ' ἑτέρα· « Καὶ μὴ εἴπῃς ὡς τῇ
λέξει τῶν δύο φύσεων τινὲς τῶν Πατέρων ἐχρήσαντο·
ἐχρήσαντο γὰρ ἀδιαβλήτως, ὥσπερ εἴπομεν· κατὰ

A gans. Patitur non deitate, sed humanitate. Hoc
Christus passus est carne : haud quaquam vero
passa est deitas. Facessat, miser ! inimica blas-
phemiaque est hæc opinio. Patitur assumpta na-
tura : quæ autem assumpsit manet impatibilis. »

Gregorii Nysseni ex Encomio virginitatis.

« Venit Deus mortalisque duas in unum naturas
consuens, unam quidem absconditam, alteram
autem hominibus manifestam. »

Hæc sunt quidem nostrorum verba. Illorum au-
tem qui in nos furentes sunt, voces sive volunta-
riæ secundum divinam impulsione, sive involun-
tariæ, nescio, tales afferuntur.

Amphilochii Sidensis, quem solum intrepido animo
fuisse serunt; ex epistola contra synodum scripta
ad Leonem imperatorem.

« Confugient ad quosdam præceptores, qui duas
naturas prædicarunt. »

Severus hæreticus mixophysita, auctoritatibus Julii
et Ambrosii hoc subdit.

« Qui proprietates agnoscit, quique conjunctionem
diligenter observat, is neque naturas inficiabitur,
nec ipsarum copulam ignorabit. »

Ejusdem ex libris contra Grammaticum.

« Duas in Christo naturas concipimus, unam
creatam, alteram increatam. Nemo vero concilio
Chalcedonensi ridiculum hoc crimen objecit, quod
C in Emmanuele duas naturas asseruerit; nemo unus,
inquam, hoc objecit, sed illud potius ei vitio ver-
tendum putavit; quod concilii Patres ex duabus
naturis Christum compositum, Cyrillum secuti,
minime docuerint. Nos autem instare nunquam
cessabimus. Ostendat aliquis synodum Chalcedo-
nensem aut Leonem in suis libris confiteri vel hy-
pocstaticam unionem, vel naturalem conjunctionem,
vel ex duabus naturis unum Christum, vel Dei
Verbi naturam unam incarnatam; id, inquam,
ostendat. Et tunc una cum sapientissimo Cyrillo dice-
mus eos mente sola deprehendere discrimen, quod
inter illa duo, quæ ineffabili modo conjuncta sunt,
intercedit, atque dignoscere utrumque in unum
convenisse, et aliam esse naturam Verbi, et aliam
D naturam carnis, quæ sibi invicem copulata, et con-
juncta duo manere mente percipient, etiamsi re-
ipsa minime disjungantur. »

Quaquam qui hæc dicit, idem in sua ad (3) Ne-
phalium fidei formula testatur esse « absurdum
omnium maximum duas de Christo naturas prædi-
care, quamvis id a plerisque sanctis Patribus as-
sertum fuerit. » Et post hæc : « Ne dicas, inquit,
nonnullos Patres hoc verbo duarum naturarum
esse usos; nam tum eo vocabulo uti eis impune

(2) Scripsit igitur hic Amphilochius contra sy-
nodum ad imp. Leonem; cujus rei nulla mentio,
quod ego sciam, apud ecclesiasticos scriptores. Hic
Amphilochius interfuit concilio an. 431, ejusque

scripta memorat Photius cod. 228.

(3) Memorat hoc opus Anastasius in Hodego, nec
non Evagrius, III, 33.

licuit, ut jam diximus, non item et D. Cyrilli tempore, quo, dum per Ecclesias Nestoriana lues grassabatur, ea vox magis magisque rejecta fuit. »

Si ita est, insane, rejecta ergo jam antea fuit, et multo magis post Nestorium. Quod cum ita sit, quomodo ergo Patribus illis ea voce uti licuit? Præterea si vocabulum illud rejectum fuit in iudicio contra Nestorium, cur nemo cœtum Chalcedonensem Nestorio posteriorem de hoc ipso, quo is usus est, redarguit? sed id unum ei vitio vertit, quod e naturis duabus minime compositum Christum asserat, nec earum in una subsistentia conjunctionem profiteatur. Quod autem hoc dicat et sacra synodus, quis dubitat? si enim illa suis ferendis decretis ita loquitur: « Suscipimus D. Cyrilli qui Ecclesiæ Alexandrinæ præfuit, contra Nestorium et Orientales episcopos synodales epistolas, quæ Nestorium ipsum suæ dementiae clare convincunt. » Quibus in epistolis sanctus Pater naturalem conjunctionem in una eademque subsistentia confitetur: quomodo synodus ipsa non est in eadem sententia, ac ille, quicum omnino consentit, et

Cum porro nos uno ore fateamur, prædicemusque Christum Dominum ex duabus naturis esse compositum, eundemque simul in duabus iisdem naturis subsistentem; cumque asseramus et conjunctionem et naturam utramque, parati, vel angelum ipsum e cœlo descendentem, nisi idem crederet, exsecrari; cur eadem et ipsi non credunt profitenturque nobiscum Christum cum ex duabus naturis componi, tum in hisce subsistere? Cur et Severum, et Dioscorum, eorumque sectatores aliter sentientes, non damnant atque proscribunt? Et cum felicis memoriæ Flavianus in sua fidei expositione dicat, « Unam Dei Verbi naturam incarnatam, eandemque humanitatem assumpsisse prædicare non dubitamus, propterea quia ex duabus naturis unus Dominus noster Jesus Christus veneretur, quomodo non idem in his omnibus et

Divus autem Leo sententia et decreto suo confirmat rataque habet omnia quæ in concilio Ephesino contra Nestorium a divo Cyrillo prolata fuerunt. « Firma maneat, inquit, concilii Ephesini (cui felicis recordationis Cyrillus præfuit) contra Nestorium acta, ne forte tum damnata impietas per hoc ipsum ullo modo se decipiat. Quandoquidem Eutyches jure ac merito a Christi fidelium communitate expulsus est, et ab sede sua dejectus. Nam pura fides, et ea simplicissima disciplina (quam nos eo, quo sancti Patres, animo et affectu prædicamus) eadem sententia damnat prava Nestorii et Eutychetis, eorumque sectatorum dogmata, omniumque istorum nefariam sententiam iisdem telis configit. »

Sed redeamus iterum ad eum, qui fatetur plures sanctos Patres dixisse Christum duabus in naturis subsistere; concilium vero Chalcedonense non ideo reprehendi, quod id ipsum dixerit, sed quia Christum eundem ex duabus compositum haud affirmavit; et reliqua, quæ ipse deblaterat. Verum

A δὲ τὸν χρόνον τοῦ ἁγίου Κυρίλλου τῆς νόσου τῶν Νεστορίου καινοφωνιῶν τὰς Ἐκκλησίας ἐπινεμομένης, ἐπὶ πλεόν ἢ λέξεις ἀπεδοκιμάσθη. »

Ὡστε οὖν, ὦ οὗτος, καὶ πάλαι ἀδόκιμα καὶ ἐπὶ πλεόν μετὰ Νεστόριον· πῶς οὖν ἀδιαβλήτως ἐχρήσαντο αὐτῇ; εἴτα δὲ εἰ διαβέβληται καὶ ἀπεδοκιμάσθη κατὰ Νεστόριον, πῶς οὐ κατὰ τόδε γράφεται τις ἢ κατηγορεῖ τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου μετὰ Νεστόριον οὐσης; ἀλλὰ διότι μὴ καὶ ἐκ δύο λέγει, καὶ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν Χριστοῦ· ὅτι δὲ λέγει τάδε, τίς ἀμφιβάλλει; « Εἰ γὰρ ἡ σύνοδος ψηφισομένη φησὶν οὕτως, τὰς τοῦ μακαρίου Κυρίλλου τοῦ τῆς Ἀλεξανδρείων Ἐκκλησίας γενομένου ποιμένου συνοδικῶς ἐπιστολὰς πρὸς Νεστόριον καὶ πρὸς τοὺς τῆς Ἀνατολῆς δεχόμεθα ἁρμοδίας οὐσας εἰς ἔλεγχον τῆς Νεστορίου φρενοβλαθείας, » αἷς ἐπιστολαῖς καὶ τὴν φυσικὴν καὶ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν ἔφη ὁ Πατήρ, πῶς οὐχὶ τὰ αὐτὰ ὁμολογεῖ, ὅς συμφωνεῖ, καὶ ὃν ἀποδέχεται ἐν τοῖςδε;

B quem hac in re maxime probat amplectiturque?

Ἡμῶν δὲ προλεγόντων τε καὶ συλλεγόντων τὸ ἐκ δύο φύσεων εἶναι τὸν Κύριον, μετὰ τοῦ καὶ ἐν δύο φύσεσιν εἶναι, καὶ λεγόντων καὶ τὴν σύνοδον, καὶ πᾶσαν φύσιν, καὶ ἄγγελον ἐξ οὐρανοῦ, εἰ μὴ οὕτως ἐφρόνουν ἀναθεματιζόντων, διὰ τί μὴ καταδέχονται αὐτοὶ τάδε συνομολογεῖν, λέγοντες καὶ τὸ ἐκ δύο μετὰ τοῦ ἐν δύο σὺν ἡμῖν; καὶ Σεβήρον, καὶ Διόσκορον, καὶ τοὺς μετ' αὐτῶν, εἰ μὴ οὕτως ἐφρόνουν, ἀναθεματίζειν αἰρούμενοι; Φλαβιανοῦ τε τοῦ μακαρίτου τῆς ἐκθέσεως ἐχούσης καὶ, « Μίαν δὲ φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου, σεσαρκωμένην μέντοι καὶ ἐνανθρωπήσασαν, λέγειν οὐ παραιτούμεθα διὰ τὸν ἐξ ἀμφοῖν ἓνα Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. » καὶ τοῦτο τῆς συνόδου ποτνωμένης, πῶς οὐχὶ κατὰ πάντα τάδε τούτοις συμφθέγγεται ἡ σύνοδος;

C componitur; » cumque sacra synodus eadem hæc ipsa cum Flaviano sentit?

Λέων δὲ ὁ θαυμασιος μὲν κυρώσει καὶ συνόψει πάντα τάδε τὰ κατὰ Νεστορίου εἰρημένα ἐν τῇ ἐν Ἐφέσῳ συνόδῳ ὑπὸ τοῦ μακαρίου Κυρίλλου ἐπισφραγίζεται καὶ κυροῖ, λέγων· « Τὰ μέντοι γε τῆς πρότερον ἐν Ἐφέσῳ συνόδου, ἥστινας ὁ τῆς ὁσίας μνήμης Κύριλλος τότε προήδρευεν, κατὰ Νεστορίου ἰδικῶς πραχθέντα, διαμενέτωσαν· μήπως ἡ τότε καταδικασθεῖσα δυσσέβεια, δι' αὐτὸ τοῦτο καθ' ὅτι οὖν ἐαυτὴν ἀπατήσῃ, ὅτι περ Εὐτυχῆς δικαίως ἀναθεματισθεὶς καταβέβληται· ἡ καθαρότης γὰρ τῆς πίστεως καὶ διδασκαλία, ἣν τῷ αὐτῷ πνεύματι κηρύττομεν, ὥσπερ οἱ ἅγιοι Πατέρες ἡμῶν, καὶ τὴν Νεστορίου, καὶ τὴν Εὐτυχῆς, μετὰ τῶν ἡγουμένων αὐτῶν, ἐπ' ἴσης καταδικάζει καὶ διώχει κακοδοξίαν. »

Ἀκουστέον δὲ ἔτι τοῦ λέγοντος ὅτι καὶ πλείους τῶν Πατέρων ἀδιαβλήτως ἐχρήσαντο φωνῇ τῇ ἐν δύο ἐπὶ Χριστοῦ, καὶ ὅτι οὐχ ὡς λέγουσαν τὸ ἐν δύο γράφεται τὴν σύνοδον, ἀλλ' ὡς τὸ ἐκ δύο μὴ εἰποῦσαν· καὶ τὰ λοιπὰ ἃ φησιν· οὐκ οἶδα γὰρ πῶς λαθὼν ἐαυτὸν ὥσπερ ἐνυπνα λαλῶν, ἐν τοῖς ἐαυτοῦ συγγράμ-

μασι πάλιν φησί· « Νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ταῖς βί-
βλοις τῶν Πατέρων στρεφόμενος, οὐπω τινὰ μέχρι
καὶ νῦν τῶν Πατέρων εὑρεῖν ἐδυνήθην φύσεις ἐπὶ
Χριστοῦ δύο δοξάζοντα, καθάπερ οἱ ἐν Χαλκηδόνι
συνελθόντες ἐδόξασαν, καὶ ἐν δυσὶν αὐτὸν ἀπεφύ-
ναντο φύσεσιν. » Ταῦτά γε, εἰ μὴ τὸ τῆς ὑποθέσεως
τῶν ζητουμένων σεπτὸν πρὸς εὐλάβειαν ἄγχει, τὸν
ἀκροατὴν οὐκ εἰς ἄμετρον ἐκχύσει γέλωτα, οὕτως
αὐτοῦ ἑαυτὸν, ἀμνημόνως ἢ ἀταλαφρόνως ἢ θεηλά-
τως οὐκ οἶδα πῶς λέγειν, ἀντικαταρρήσσοντος; Καὶ
ἡμῖν σκοπὸς οὐκ ἦν, ὡς ὁ Κύριος μάρτυς, ἀνδρὸς
ἁμοφυοῦς ἄνοιαν ὀνειδίζειν, ἢ σαθρότητα λόγων ἁλ-
λοτριῶν ἐτέροις δημοσιεύειν· ἀλλ' ἐπεὶ τὸ μὲν κατ'
αὐτὸν δόγμα κεκίνηται, ὁ δὲ θερμῶς ἀντιποιησά-
μενος τοῦδε τοῦ δόγματος, αὐτὸς οὐπω ἐφθη πανεκ-
κλησίῳ συνόδῳ κατακριθῆναι, ἀλλὰ ψήφοις βασι-
λικαῖς καὶ ἱερατικαῖς ἐκθληθῆναι τοῦ θρόνου τῆς
Ἀντιοχείων, ἀναγκαῖον παραστῆσαι τὴν ποιότητα
τοῦ ἀνδρός· μήπως ἐκ τῆς τινων περὶ αὐτοῦ φρα-
τριαστικῆς τὸ ὅλον προλήψεων ἐνδόξου, ταῖς ἐκείνου
διδασκαλίαις ἀδασανίστως οἱ νηπιώτεροι κατασύ-
ροιντο· ἔστι γὰρ τοιοῦτος ὁ ἀνὴρ καὶ ἐν ἄλλοις τοῖς
ὑποτεταγμένοις αὐτοῦ συγγράμμασι θεωρούμενος
καὶ σύμφωνος, ὡς εἰπεῖν, τὴν ἀσυμφωνίαν ἑαυτοῦ
γινώσκόμενος.

312 Σεθέρου ἐκ τῶν κατὰ τοῦ Γραμματικοῦ λόγου
τρίτου, κεφαλαίου θ' ἢ ιγ'.

« Ἀλλὰ λέγεις ὡς οὐκ ἀρνεῖται ὁ δοκιμώτατος Κύ-
ριλλος δύο φύσεις ὀνομάζειν· ἐτέρα γὰρ ἡ τοῦ Λό-
γου, καὶ ἐτέρα ἡ τῆς ἐμψύχου καὶ ἔννου σαρκός·
σύμφημι καγὼ, καὶ ὡς οἱ ἐν Χαλκηδόνι συνελθόντες,
ἃ μὲν συνομολογεῖ καὶ Νεστόριος ἡμῖν ἐκ τῶν Κυρίλ-
λου φωνῶν παρατίθενται, δηλαδὴ τὸ φύσεις εἶναι
δύο, καὶ διαφόρους τὴν οὐσίαν θεότητά τε καὶ ἀν-
θρωπότητα. »

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῶν κατὰ τοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου
Γραμματικοῦ τοῦ Καισαρέως, λόγου γ', κε-
φαλαίου ιζ'.

« Τὴν διαφορὰν δεξάμενοι, δύο τὰς φύσεις ἐν αὐτῷ
νοοῦμεν, τὴν μὲν χτιστὴν, τὴν δὲ ἄχτιστον. »

Τοῦ αὐτοῦ, κεφαλαίου θ'.

« Τὸ δύο φύσεις λέγειν, εἰπουν ὀνομάζειν, κοινὸν
ἡμῖν καὶ Νεστορίῳ μέχρι τοῦ γινώσκειν τὴν δια-
φορὰν τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ τῆς σαρκός. »

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς πρὸς Σόλωνα ἐπιστολῆς, ἧς
ἡ ἀρχή, « Ἦλθεν εἰς ἐμὴν μετριότητα. »

« Τὰ ἐξ ὧν ὁ Ἐμμανουὴλ ὑφεστήκει, καὶ μετὰ
τὴν ἔνωσιν οὐ τέτραπται, ὑφέστηκε δὲ ἐν τῇ ἐνώσει,
καὶ ἐν μιᾷ ὑποστάσει θεωρούμενα, καὶ οὐκ ἐν μονάδι
κατ' ἰδίαν ὑπόστασιν, ἕκαστον ἰδιοστάτως θεωρού-
μενον. »

A enimvero is, nescio quomodo suimet ipsius oblitus,
et quasi somniando alibi suis in libris ita loquitur:
« Ego die noctuque revolvens sanctorum Patrum
volumina, neminem adhuc invenire potui, qui duas
inesse Christo naturas affirmarit, ut judicaverunt
concilii Chalcedonensis patres, qui et in duabus
naturis eum subsistere pronuntiarunt. » Hæc, nisi
sanctitas argumenti de quo agitur, reverentiam
auditoribus incuteret, nonne risum atque cachinnum
eis moverent? Etenim, sui quodammodo oblitus, ut
aiebam, vel mentis imbecillitate, vel ita Deo per-
mittente (quo enim verbo utar nescio), sibimet
ipsi turpiter contradicit. Porro nobis propositum
non erat (testor Deum) homini eadem, qua nos,
imbecillitate prædito exprobrare ignorantiam, nec
B ipsius inconstantiam sermonis apud alios decantare,
sed adversus ejus dogma duntaxat sermo nobis
susceptus est. Cui dogmati cum is mordicus hære-
ret, cumque se judicio universalis concilii commit-
tere nollet, atque propterea regalibus decretis et
ecclesiastica sententia fuerit ab sede Antiochena
dejectus: necesse fuit accurate describere inge-
nium atque indolem hujusce viri, ne forte simpli-
ciores homines ejus celebritate et fama de eo con-
cepta deciperentur, exciperentque nulla præmissa
disquisitione, qualemcunque ipsius doctrinam. Talis enim vir ille deprehenditur et in aliis quæ
dicam, inconstantia semper occurrit. »

Ejusdem Severi, ex lib. III contra Grammaticum,
cap. 9, vel 13.

« Verum duas naturas, inquis, haud inficiatur
clarissimus Cyrillus; quandoquidem ille confitetur
aliā esse naturam Dei Verbi, et aliā carnis, anima et ratione præditæ. Fateor id ipsum et ego,
quemadmodum nec illud nego, concilii nempe
Chalcedonensis Patres, divi Cyrilli verbis inhærendo
pronuntiasse (quod nobiscum fatetur et Nestorius),
duas in Christo naturas, ab se invicem, divinitate
et humanitate, plane diversas. »

Ejusdem, ex lib. III contra eundem Jo. Grammati-
cum Cæsariensem, cap. 17.

« Duas in ipso naturas intelligimus, unam crea-
tam, alteram increatam, inter quas magnum inter-
esse discrimen confitemur. »

Ejusdem, cap. 9.

D « Duas de Christo naturas prædicare, commune
nobis est cum Nestorio; quemadmodum et discri-
men inter utramque confiteri. »

Ejusdem, ex epistola ad Solonem cujus initium:
« Pervenit ad moderationem nostram (4). »

« Ea ex quibus Emmanuel subsistit post conjun-
ctionem, quin unum in aliud convertatur, substite-
runt et in ipsa naturali conjunctione, quæ sane
considerari debent in una eademque hypostasi,
neque per se unumquodque subsistere peculiari sua
subsistentia fretum intelligitur. »

Ejusdem, ex lib. II cap. 1, Contra Grammaticum. A Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῶν πρὸς τὸν Γραμματικόν, λόγ. β', κεφ. α'.

« Manentibus integris et immutatis iis ex quibus conjunctio facta est, quæ quidem in compositione subsistunt, non tamen in unitatibus propria subsistentia præditis. »

En cogitur fateri *integrum* secundum quantitatem, et *immutabile* secundum naturalem qualitatem. Et post quædam alia : « Ea ex quibus Christus componitur, in compositione ipsa manserunt integra et perfecta. »

Severi ex ejusdem epistola II ad Sergium Grammaticum (5).

« Valde miror te compositionem vocare carnis assumptionem, qui alibi prædicas unam in Christo essentiam, et qualitatem. Nunquid ex confusione cæpit conjunctio, et in essentiam unam versa desiit omnis compositio? ut « sancta Trinitas, ais, maneat Trinitas, neve supervacaneam personam assumat. » Et rursum : « Et putas, ait, hoc ad essentiam unam redigere naturas duas, qualitate naturali, divinitate scilicet et humanitate, plane diversas, ex quibus integris atque distinctis manentibus citra confusionem omnem subsistit Christus. »

Ejusdem hæretici, ex epistola III ad eundem Sergium.

« Scito rem non ita se habere, cum ego planum fecerim, auctoritatibusque bene multis ostenderit dici non oportere Emmanuelem esse unius et ejusdem essentiae, et qualitatis, atque proprietatis. » Et rursum : « Nemosana mente præditus dicet naturam Dei Verbi, ejusdemque carnem anima et ratione præditam, in una subsistentia ipsi conjunctam esse unius essentiae, et ejusdem qualitatis. »

Ejusdem, ex epistola ad eundem.

« A Christi fidelium communitate segregandos judicamus eos, qui post assumptam carnem Christum dividunt in naturas duas; quod sane supplicio dignos eos censemus, non quod plures naturas, aut proprietates, aut operationes dicant, sed quia duas esse prædicant. »

At si *naturas, unam* nemo, ne litterarum quidem expers dixerit; eos vero qui duas asserunt, a Christi fidelium societate segregandos judicas : fatearis oportet eas esse vel tres, vel quatuor, vel decem, D vel centum.

Severus, ex lib. contra Joan. Grammaticum Cæsareæ episcopum (6).

« Quamvis, ait, cum alii Ecclesiae Patres, tum etiam Cyrillus ipse, dixerint, Christum post naturalem conjunctionem in duabus distinctis naturis subsistere; cum posterioribus tamen temporibus verbum hoc explosum fuerit, quemadmodum distinctionem asserentibus et illud dicere vetitum, Christum humana carne passum, quod ab ortho-

« Καὶ τῶν ἐξ ὧν ἡ ἔνωσις μενόντων ἀμειώτων καὶ ἀναλλοιώτων, ἐν συνθέσει δὲ ὑφεστώτων, καὶ οὐκ ἐν μονάσιν ἰδιοσυστάτοις. » Ἰδοὺ τό τε ἀμειώτον κατὰ ποσὸν, καὶ ἀναλλοιώτον κατὰ ποιὸν λέγειν φυσικὸν συνωθεῖται. Καὶ μετὰ τινά · « Καὶ ὡς τὰ ἐξ ὧν εἷς ὁ Χριστὸς ἐν τῇ συνθέσει, τελείως καὶ ἀμειώτως ὑφέστηκεν. »

Τοῦ αὐτοῦ Σεβήρου ἐκ τῆς πρὸς Σέργιον τὸν Γραμματικὸν δευτέρας ἐπιστολῆς.

31v « Καὶ καταπέπληγμαι λίαν, πῶς καὶ σύνθεσιν ὀνομάζεις τὴν σάρκωσιν · ἔστιν ὅπου καὶ πάλιν λέγεις, μιᾶς γεγεννημένης καθάπαξ οὐσίας ἡ ποιότητος · ἄρα γὰρ ἤρχθη μὲν ἡ ἔνωσις ἐκ συγχύσεως, καὶ πέπαυται δὲ ἡ σύνθεσις, καὶ εἰς μίαν οὐσίαν μετεχώρησεν, ἵνα, ὡς λέγεις, ἡ ἁγία Τριάς φυλαχθῇ Τριάς, καὶ μὴ περιττὸν πρόσωπον παραδέξεται. » Καὶ πάλιν · « Καλεῖται τοῦτο πρὸς μίαν οὐσίαν ἄγειν, τὰ τῇ φυσικῇ ποιότητι διαφέροντα, θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα, ἐξ ὧν ἀσυγχύτως καὶ ἀμειώτως ὑπάρχει Χριστός. »

Τοῦ αὐτοῦ αἰρετικοῦ ἐκ τῆς πρὸς τὸν αὐτὸν Σέργιον τρίτης ἐπιστολῆς.

« Ἴσθι οὖν μὴ οὕτως ἔχειν τὸ ἀληθές, καὶ προσ- αποφῆσαντός μου καὶ διὰ πλειόνων μαρτυριῶν ἀποδείξαντος, ὡς οὐ χρή λέγειν τὸν Ἑμμανουὴλ μιᾶς οὐσίας τε καὶ ποιότητος καὶ ἐνὸς ἰδιώματος. » C « Καὶ πάλιν · « Οὐκ ἂν τις νοῦν ἔχων εἴποι τὴν τοῦ Θεοῦ Λόγου, καὶ τὴν ἐμφυχον καὶ ἐννοον σάρκα, τὴν ἐνωθεῖσαν αὐτῷ καθ' ὑπόστασιν, γεγενῆσθαι μιᾶς οὐσίας καὶ ποιότητος. »

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς πρὸς τὸν αὐτὸν ἐπιστολῆς.

« Ἀναθεματίζοντες τοίνυν τοὺς διαιροῦντας τὸν ἕνα Χριστὸν μετὰ τὴν ἔνωσιν τῇ δυάδι τῶν φύσεων, οὐ δι' αὐτὸ τὸ λέγειν φύσεις ἢ ἰδιότητας ἢ ἐνεργείας ὑπαναθεματισθέντες τοῦτό φαμεν, ἀλλὰ διὰ τὸ λέγειν δύο. » Ἀλλ' εἰ μίαν εἶναι τὰς φύσεις οὐδ' ἀγράμματός τις ἐρεῖ, δύο δὲ τοὺς λέγοντας αὐτὰς εἶναι ἀναθεματίζεις, ἢ τρεῖς ἢ τέσσαρας ἢ δέκα ἢ ἑκατὸν εἶναι αὐτὰς ἐξ ἀνάγκης ὁμολογήσεις · πλῆθος γὰρ οὐδὲν ἀναρίθμητον, εἰ μὴ τὸ ἄπειρον.

Τοῦ αὐτοῦ Σεβήρου ἐκ τῆς κατὰ τοῦ Γραμματικοῦ Ἰωάννου τοῦ ἐπισκόπου Καισαρείας βίβλου.

« Εἰ καὶ τὸ λέγειν ἐν δύο φύσεσιν ἀδιαιρέτοις ὑφιστάναι τὸν Χριστὸν μετὰ τὴν ἔνωσιν εἰρητότισι τῶν πάλαι διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας, ἢ καὶ αὐτῷ Κυρίλλῳ, μετὰ ταῦτα δὲ ἀπηγόρευτο · καθάπερ καὶ τὸ λέγειν τῇ φύσει τῆς ἀνθρωπότητος παθεῖν τὸν Χριστὸν καλῶς ὑπὲρ τῶν ὀρθοδόξων λεγόμενον, ἀπηγόρευσε λέγειν, τοῖς νοσοῦσι τὴν διαίρεσιν ἀνθιστά-

(5) Scripsit Severus ad Sergium saltem tres epistolas, ut ex codice nostro liquet, ex quarum una exstat fragmentum in Actis concilii Later.

an. 649.

(6) Nota Joannem illum Grammaticum ad quem Severus scripsit, fuisse Cæsareæ episcopum.

μενος· οὐδὲ οὕτω τοῖς ἐν Χαλκηδόνι συνελθοῦσιν ἀπολογίαις τις ὑπελείπετο τρόπος, ὁρισμένοις ἐν δύο φύσεσιν ἀδιαιρέτοις γνωρίζεσθαι τὸν Χριστόν. »

Τοῦ αὐτοῦ ἐν τῷ ὅτι ἀπαθῆς ὁ Λόγος.

« Καὶ τῇ διδασκαλίᾳ τῶν ἱερῶν Γραμμάτων πειθόμενοι, κηρυττόντων αὐτὸν πεπονθέναι σαρκί, καὶ σαφῶς εἰδότες ὡς τὸ πάθος οὐ πέρα τοῦ παθητοῦ διαβήσεται σώματος· προσφάσει γὰρ οὐδαμῶς τοῦ ἀπαθοῦς τῆς θεότητος. »

Τιμοθέου τοῦ Αἰλούρου τοῦ αἵρετικοῦ τοῦ Μοροφυσίτου, ἐκ τῆς πρὸς τὸν Ἀλεξανδρέα Καλῶνυμον διαλέξεως.

« Κύριλλός ἐστιν ὁ τῆς Ἀλεξανδρέων ἐπίσκοπος· οὗτος γὰρ διαφόρως τὸ σοφὸν τῆς ὀρθοδοξίας διαρθρώσας κήρυγμα, παλίμβολος φανείς, τάναντία δογματίσας ἐλέγχεται· ἐπεὶ μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην χρῆ λέγειν ὑποθέμενος, ἀναλύει τὸ ὑπ' αὐτοῦ δογματισθὲν, καὶ δύο φύσεις ἐπὶ Χριστοῦ πρεσβεύων ἀλίσχεται· καὶ ὁ γε σαρκὶ παθεῖν τὸν Θεὸν ἀποφηνάμενος Λόγον, τούναντίον φησὶν οὐδενὶ τρόπῳ τὸ ὑπὲρ ἡμῶν ἀναδέξασθαι πάθος· ἀλλ' ἐναντίος τοῖς οἰκείοις λόγοις γενόμενος, τὴν νῦν κρατοῦσαν ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις δυσδιάλλακτον μάχην ἐνέσπειρε, καὶ ὥσπερ τινὰ φλόγα λαβροτάτην ἐξάψας, τὸν τῆς υἱοῦ πίστεως λόγον ἐνέπρησεν· εἰ μὴ θεόθεν φανείς ὁ πατριάρχης Σεβήρος, τοῖς ἱεροῖς αὐτοῦ συγγράμμασιν ἰάσατο Κυρίλλου τὸ ἄστατον καὶ παλίμβολον, καθάπερ τις φιλοπάτωρ υἱὸς λώδην τοῦ φύσαντος οἰκείοις ἐσθήμασιν ἀμφιάσας. »

Ἀλλὰ τί πρὸς ταῦτα πάντα φασὶ πάλιν ἡμῖν οἱ ὡς ἀσπίδες τὰ ὦτα βύοντες, καὶ τῆς τῶν Πατέρων σοφῆς ἐπιποθῆς οὐκ εἰσακούοντες; τοιάδε γὰρ πάντως ἡμῖν ἀντιλέξουσιν καὶ πρὸς τὰδε· Τί δῆτα μελιττῶν δίκην πᾶσι τοῖς Πατρικοῖς συγγράμμασιν ἐπιπτάμενοι, τὸ μὲν καθ' ἡδονὴν ὑμῖν ἀνθολογεῖτε τῶν χρησιμῶν, καὶ περιβομβεῖτε ἡμᾶς τούτοις ἐνδεδεχῶς; τὰ δὲ πολέμια τοῖς ὑμετέροις φρονήμασιν ὑπερίπτασθε; σιγῇ τούτων ἀποπηδήσαντες; Καὶ πρὸς τοῦτο γοῦν ἐροῦμεν, ὡς ὄντως καὶ τὰ δοκοῦντα ὑμῖν συμφωνεῖν Πατρικὰ ῥήματα τοῖς ὑμετέροις δόγμασι, μᾶλλον τὰ ἡμέτερα συνιστάνει, δεόντως ἐξεταζόμενα κατὰ τὴν ἐννοιαν, καθὼς ἐξ ἀρχῆς ἐλέγομεν· οὐ γὰρ δὴ τις τῶν ἐκκρίτων Πατέρων ἀσύμφωνος ἑαυτῷ ἐστὶν ἢ τοῖς ὁμοτίμοις αὐτῷ κατὰ τὴν ἐννοιαν τῆς πίστεως, εἰ καὶ δι' ἐτέρων λέξεων καὶ λόγων φερόμενος, ἐναντίος ὑμῖν δοκεῖ εἶναι, τὰς λέξεις, καὶ οὐ τὰς δυνά-

A doxis antea recte usurpari consueverat : nullus propterea defensionis locus relinquitur concilii Chalcedonensis Patribus, qui Christum in duabus naturis ab se invicem distinctis subsistere declararunt. »

Ejusdem ex oratione quod impassibile sit Verbum (7).

« Verbis, inquit, inhærentes sacrarum Scripturarum, quæ carne Christum passum esse prædicant, et probe scientes passionem extra passibile corpus haud egredi, cum dolor attingere nequeat impassibilem divinitatem.... »

Timothei Auluri (8) hæretici Monophysitæ (9), ex disputatione ad Alexandrum Calonymum.

« Cyrillus, Alexandriae episcopus, sibimet ipsi contradicit; quippe qui multis in locis rectæ fidei capita recensendo, inconstantiam præ se fert, atque sibi invicem contraria dogmata tradere deprehenditur. Nam cum is naturam unam Dei Verbi incarnatam dici oportere statuisset, evertit postea suum hoc dogma, duas de Christo naturas prædicando. Idem cum antea dixisset Dei Verbum carne passum, alibi postea sibi contradicens, asserit ipsum pro nobis pati nullo pacto potuisse. Atque ita sibimet ipsi contrarius, disseminavit atrocissimum illud bellum quod nunc in Ecclesiis grassatur et vix ac ne vix quidem sedari potest; suscitavitque maximum incendium, quo recta fides ejusque dogmata jam conflagrassent, nisi patriarcha Severus a Deo missus opportunum Cyrilli morbo remedium attulisset, quasi filius amantissimus patris vulnus suis ipse vestibis operiens tegensque. »

Quid ad hæc reponent ii, qui suas aures, quasi aspides obturant, negliguntque sapientissima Patrum oracula? Talia profecto ii respondebunt : Utquid apum instar volitantes supra sanctorum Patrum scripta, quasi flores ex his decerpitis duntaxat quod vobis lubet, idque circa nos obstrependo, perpetuo decantatis, ea consulto prætereuntes, quæ vestræ sententiæ maxime adversantur? Facilis est ad hæc et expedita responsio; nam ea quoque Patrum dicta, quæ vestræ doctrinæ maxime suffragari videntur, magis magisque dogmata nostra confirmant, si ea sana mente, ut initio dixi, spectentur. Nemo enim sapientum Patrum in iis quæ ad vestram fidei regulam spectant, sibimet ipsi, vel sui similibus adversatur; etiamsi ob quorundam verborum quibus Pater utitur, varietatem sibi contradicere vobis videatur, qui nuda verba, non

(7) Hæc ms. memoratur a Fabricio *Bibl. Græc.* tom. IX, p. 345, apud cl. virum Michaellem Le Quien.

(8) Fuit hic Timotheus monachus Ægyptius, in ecclesiastica historia celeberrimus; qui cum Eutychianorum erroribus impense faveret, damnatus proscriptusque fuit in concilio quodam Ægyptio cui præfuit Proterius. Fortasse denominatus fuit Aulurus ἀπ' αὐλοῦ, canna quadam vacua, qua usus, ad monachorum cellulas accedere noctu consueverat, se angelum a Deo missum profitendo, eosque

hortando, ut Timotheum (se videlicet) sequi mallet, quam Proterium. Quidam Ælurum eum dictum autumant ab αἰλουρος, quod Græce felem significat. Hic porro scripsit dissertationem quamdam, cujus memoria una cum opere ipso jam diu intercidit. Ex hac Leontius profert quæ sequuntur, quibus idem Leontius abunde satisfacit.

(9) Hoc nomine appellabantur, ut supra monuimus, Eutychiani, propterea quia unam duntaxat in Christo naturam admittebant.

verborum sensum attendendum putatis. Vos præterea latet argumentum ab simili ductum, nec intelligitis vos id ipsum latere. Quemadmodum enim sub iisdem verbis male perceptis latere potest significatio plane diversa; ita sub vocibus diversis recte sumptis contineri potest idem omnino sensus. Prodeat igitur in medium, si quis sanctus Pater vobis est (ex eorum numero, quos ut orthodoxos omnes agnoscunt et colunt) qui vestræ sententiæ favere videatur; et si quod genuinum ejus oraculum ex vetusto aliquo codice depromere potestis, illud afferte.

Nam quod attinet ad auctoritates a vobis allatas, cum sæpe adulterinæ ac spurix deprehensæ fuerint, eas amplius ut integras atque genuinas admittere non possumus. Asserimus tamen et in his ipsis auctoritatibus quibus abuti soletis, mentionem sæpe fieri cum naturæ et essentiæ, tum subsistentiæ et personæ. Non enim proprio sensu semper sumuntur. Nam cum magnus Athanasius et Proclus personas et hypostases in Christo conjunctas asserunt (11); tum beatus Cyrillus hæc habet: *si quis hypostases distinguit*. Porro si propria significatione voces istas usurpatas intelligamus, eas jure ac merito nobis statim obtrudent et Nestoriani, qui personas in Christo conjungi autumant. Quomodo autem hoc sensu loqui potuit Cyrillus, qui 4° anath. ait: « Si quis duabus personis, vel subsistentiis tribuit vocem, » et quæ sequuntur? Et epist. ad imperatorem Theodosium nec non ad Joan. Antioch.: « Novimus, inquit, evangelicas et apostolicas de Christo voces interdum a sanctis Patribus capi promiscue tanquam de una persona; interdum dividi, et prædicari quasi de naturis duabus. »

Profecto si sanctus Pater semper et ubique naturam et hypostasim (ubi de Christo sermo est) idem esse putat, fateamur oportet omnes hosce divinos Patres percuti anathemate illo, quo feriuntur ii qui de duabus quasi naturis voces quasdam prædicant. Ne itaque proferatis quædam minus proprie dicta adversus ea, quæ proprie dicuntur; sed ex convenienti, consono, et communiori sermone conjicienda nobis est vobisque simul veritas eorum omnium quæ proferuntur.

At Nestorius, inquiunt, abusus est vocabulo duarum in Christo naturam, qua voce vos quoque uti soletis. — Ad hæc respondemus, eum usum etiam esse pluribus aliis sacrarum Scripturarum verbis; ecquid propterea? nunquid ab his etiam nobis abstinendum? quid? Ariani quoque omnium primi, et Apollinaristæ, et alii hæretici naturam unam Dei Verbi incarnatam asseruerunt; nunquid propterea id ipsum nos asserere non possumus? Mi-

(10) Liber χρήσεων Monophysitarum exstat reapse in Vaticano quodam codice, de quo ego postea locuturus sum.

(11) Occasione hujus vocis maximum bellum ortum est Ecclesiæ sæculo iv Orientales inter et Occidentales: nam ii unam in Trinitate hypostasim,

A μεις τῶν λόγων συμβιβάζειν ἐθέλουσιν. Ἄλλ' εἰκότως καὶ τοῦτο ὑμᾶς λανθάνει τό γε ὅμοιον προηγηνηκό-
τος· ὥσπερ γὰρ ἔστι διὰ τῶν αὐτῶν φωνῶν διάφο-
ρον ἔννοιαν σημαίνεσθαι ἐπὶ τῶν δυσεμφάτων λόγων,
οὕτω καὶ ἐκ διαφορῶν λόγων τὴν αὐτὴν ἔννοιαν
συνάγεσθαι, ἐπὶ τῶν πολυφράδων νοημάτων. Εἰ οὖν
τινα ἔχετε τῶν ὁμολογημένων καὶ γνωστῶν Πατέρων
ὀρθοδόξων, καὶ διὰ τεύχους παλαιοῦ καὶ ἀνοθεύτου
ἐπιδεικνύναι τι τοῖς ὑμετέροις συνᾶδον εἰρηκότα,
πρασαγάγετε· τὰς γὰρ κρυφωδύμους καὶ φασο-
γράφους ὑμῶν χρήσεις (10) ἅπαξ καὶ δις φωραθεί-
σας ἐν ἀκεραίῳ ἀπλότητι λοιπὸν οὐ παραδεχό-
μεθα.

B Προδιαμαρτυρόμεθα δὲ ὁμῶς ὅτι ἐν καταχρῇσιν ἔστι
πολλάκις μεταγενόμενα εὐρεῖν καὶ τὰ τῆς φύσεως
καὶ οὐσίας καὶ ὑποστάσεως καὶ προσώπου ὀνόματα ἐπὶ
τῆς οἰκονομίας· οὐ γὰρ κυρίως ἀεὶ κεῖται. Ἀθανά-
σιός τε γὰρ ὁ μέγας, καὶ προσώπων ἔνωσιν ἐπὶ τοῦ
Χριστοῦ δισχυρίζεται, καὶ Πρόκλος ὑποστάσεων·
Κύριλλός τε ὁ μακάριος, Εἴ τις διαιρεῖ τὰς ὑποστά-
σεις, ἔφησεν. Ἐάν οὖν ὡς κυριολεξίας ὄντα καὶ τὰδε
νοοῦνται, ἰδοὺ καὶ οἱ Νεστοριανοὶ καλῶς ἡμῖν ταῦτα
ἀεὶ προβάλλονται, ὑποστάσεων καὶ προσώπων ἔνω-
σιν δογματίζοντες ἐν τῇ οἰκονομίᾳ· πῶς δὲ ἂν τόδε
οὕτως ἔφη, ὁ ἐν τετάρτῳ ἀναθεματισμῷ εἰπὼν Πα-
τὴρ Κύριλλος, « Εἴ τις προσώποις δυσὶν ἡγουν
ὑποστάσει διανέμει φωνάς, » καὶ τὰ ἐξῆς; Ἐν δὲ τῇ
πρὸς βασιλέα Θεοδοσίῳ ἐπιστολῇ, ἀλλὰ καὶ πρὸς
Ἰωάννην τὸν Ἀντιοχείας φησί· « Τὰς εὐαγγελικάς
καὶ ἀποστολικὰς περὶ τοῦ Κυρίου φωνάς ἴσμεν τοὺς
C θεηγόρους ἄνδρας, τὰς μὲν κοινοποιούντας ὡς ἐφ'
ἐνὸς προσώπου, τὰς δὲ διαιροῦντας ὡς ἐπὶ δύο
φύσεων. »

Εἰ γὰρ πανταχῇ ἐπὶ τῆς οἰκονομίας ἀποκληρωτι-
κῶς φύσιν καὶ ὑπόστασιν ταυτὴν οἶδεν ὁ Πατήρ, οἱ
διαιροῦντες ὡς ἐπὶ δύο φύσεων τὰς φωνάς, τῷ ἀναθή-
ματι τῷ ἐπὶ τῶν δύο ὑποστάσει διανεμόντων φωνάς
κειμένῳ καθυποβέβληνται πάντες οἱ θεηγόροι. Μὴ
οὖν τὰ μὴ κυρίως κατὰ τῶν κυρίως εἰρημένων
προφέροιτε, ἀλλ' ἐκ τοῦ πρέποντος λόγου καὶ συμφῶ-
νου καὶ κοινοτέρου καὶ πᾶσιν ὁμολογημένου, τῆς ἀλη-
θείας στοχαστέον ἡμῖν τε καὶ ὑμῖν κατὰ πάντα τὰ
D παραγόμενα.

Πρῶτον μὲν οὖν εἰπεῖν· Νεστόριος, φασί, κατ-
εχρήσατο τῇ τῶν δύο φύσεων φωνῇ ἐπὶ Χριστοῦ, ἥ
καὶ ὑμεῖς. — Λέγομεν οὖν ὅτι καὶ Γραφικαῖς φωναῖς
πολλαῖς ἐχρήσατο· μὴδὲ αὐταὶ οὖν ὀνομαζέσθωσαν
ἡμῖν, εἰ συνορᾶτε· ἀλλὰ καὶ τῇ μιᾷ φύσει τοῦ Λό-
γου σεσαρχωμένη οἱ Ἀρειανοὶ πρῶτοι καὶ Ἀπολι-
νάριοι καὶ ἕτεροι αἰρετικοὶ προσχρῶνται· σιγητέον
οὖν καὶ τήνδε διὰ τούσδε; ὠχί· ἀλλ' ἐμφράξει πᾶσα
ἀνομία τὸ στόμα αὐτῆς, ἡμεῖς δὲ παρῥησιασώμεθα

hi tres astruebant. Qui licet specietenus sibi in-
vicem adversari maxime viderentur, re ipsa tamen
omnes consentiebant. Nam illi hypostasim acci-
piebant pro substantia, hi vero pro subsistentia.
Hac de re vide, si placet, Basilium epist. 282, ad
Meletium, et epist. 349.

33v

ὡς δεῖ λαλῆσαι κατὰ τὸν θεοθαρτῇ κήρυκα· ὁ γὰρ τῆς ἀληθείας λόγος ἐν τῷ θριαμβεύεσθαι, οὐκ ἐν τῷ περικαλύπτεσθαι, νικᾷ τὸ ψεῦδος· καὶ δοξάζειν αὐτὸς οἶδε τοὺς λαλοῦντας αὐτὸν, οὐκ ἐκ τῶν λαλούντων αὐτὸς δοξάζεται· καὶ περὶ μὲν τοῦδε τάδε. Λοιπὸν δὲ ἴδωμεν οἷά ἐστι καὶ ἃ φασιν αὐτοὶ σαφῶς μίαν φύσιν τοῦ Κυρίου λέγειν, καὶ τὰς δύο ἀπαγορεύειν φύσεις παντελῶς, Πατρικὰ δόγματα.

Τοῦ ἁγίου Κυρίλλου ἐκ τῆς πρὸς Σούκερσον Β' ἐπιστολῆς.

« Τὸ λέγειν δύο φύσεις ὑφεστάναι μετὰ τὴν ἔνωσιν ἀδιαιρέτως, μάχεσθαι ἐστὶ τοῖς μίαν εἶναι λέγουσι τὴν τοῦ Λόγου φύσιν σεσαρκωμένην. » Ἀλλὰ πρὸς Νεστοριανοὺς τοῦτο λέγων, ἐπιφέρει μετὰ βραχία, ὧ οὗτοι· τὸ γὰρ ἀδιαιρέτως προστεθὲν, δοκεῖ μὲν παρ' ἡμῖν ὀρθῆς εἶναι δόξης σημαντικόν, αὐτοὶ δὲ οὐχ οὕτως νοοῦσι· τὸ γὰρ ἀδιαιρέτον παρ' αὐτοῖς κατὰ τὰς Νεστορίου καινοφωνίας καθ' ἑτερον λαμβάνεται τρόπον· φησὶ γὰρ ὅτι τῇ ἰσοτιμίᾳ, τῇ ταυτοβουλίᾳ, τῇ αὐθεντίᾳ ἀδιαιρέτος ἐστὶ τοῦ Λόγου ὁ ἐν ᾧ κατώκησεν ἄνθρωπος· ὥστε οὐχ ἀπλῶς τὰς λέξεις λέγουσιν· ἀλλὰ μετὰ τινος κακουργίας. Ἰδοὺ οὖν σκοπεῖτε εὐγνωμόνως ὅτι τὴν μὲν φωνὴν οἶδεν ὀρθῆς δόξης, τὸ δὲ κακούργως ἔχον νόημα ἀποβάλλεται, ὅπερ ἐξ ἀρχῆς καὶ ἕως τέλους ποιεῖν καὶ ὑμεῖς καὶ ὁμοιωμένοι. Ἔστιν οὖν τὴν αὐτὴν ἀσεβῶς εἰπεῖν τινὰ φωνήν· ἀλλὰ καὶ τὴν ἑτέραν φωνὴν τὴν λέγουσαν μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην, ἐστὶ κατὰ Ἀρείον, ὡς οὐ πάντῃ ἀτρέπτου φύσεως ὄντος τοῦ Υἱοῦ νοεῖν· καὶ κατὰ Ἀπολινάριον, ὡς αὐτοῦ τοῦ Λόγου ἀντὶ νοῦ ψυχικοῦ γενομένου, τῇ ἐμφυχωθείσῃ ἀλόγῳ σαρκὶ λογίζεσθαι· καὶ κατὰ Εὐτυχέα, ὡς αὐτοῦ τοῦ Λόγου εἰς σάρκα μεταποιηθέντος ἐκδέχεσθαι. Ἐὰν οὖν μὴ τὰ νοήματα ἀνακρίνωμεν τῶν ὁμολογούντων, καὶ ταύτην κάκεινὴν οὐκ ἄλλως προσιέμεθα τὴν φωνήν· τοῦτο γὰρ ὁ Πατὴρ φησι, ὅτι ὡς κακούργοι περὶ τὴν ἔννοιαν τῆς ἐνώσεως τῶν φύσεων, μὴ ἀποδέχεσθαι τοὺς αἰρετικούς δεῖ· καὶ εὐηχοί εἶεν αἱ φωναί· οὐ γὰρ τὴν καθ' ὑπόστασιν λέγουσι τῶν φύσεων, ἀλλὰ κατὰ σχέσιν ἀδιαιρέτον· ἐν πᾶσι γὰρ χρηστολογίαις οἶδε τὴν ἀπάτην καὶ ὁ Ἀπόστολος γινόμενῃ· ὅτι δὲ τοῦτο οὕτως νοεῖ, καὶ ἐν τῇ ἐξῆς ἦν παράγουσι χρήσει σαφές ἐσται. D runt ii Christum individuum secundum hypostasim, quæ bonæ videntur, latitare dolum ac fraudem

342

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῶν εἰς πρὸς Ἑβραίους, δευτέρου τόμου.

« Ἀποδυστάντες γὰρ ἀλλήλων τὰς δύο φύσεις, καὶ ἀνὰ μέρος ἡμῖν ἑκατέραν ἀσυναρτῇ θατέραν δεικνύοντες, ἐν μόνοις προσώποις φασὶ γενέσθαι τὴν ἔνωσιν, καὶ ὡς ἐν γε ψιλῇ συναινέσει καὶ ταυτοβουλίᾳ καὶ θελημάτων ῥοπαῖς· κατ' ἐκείνῳ που τάχα τὸ ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν ἁγίων ἀποστόλων γεγραμμένον, Τοῦ δὲ πλῆθους τῶν πιστευσάντων

A nime profecto. Sed claudat os suum impietas; nos contra libere loquamur, ut loqui decet divinitus afflatum præconem. Nam veritatis verbum per hoc vincit mandacium, quod prædicetur, non quod occultetur; idemque honorat eos qui prædicant ipsum, non a prædicantibus honoratur. Hæc satis. Reliquum est, ut videamus sanctorum Patrum oracula quæ manifeste, ut ipsi aiunt, Christo Domino tribuunt naturam unam, at duas eidem tribuendas omnino vetant.

Sancti Cyrilli ex epistola II ad Sucensum.

« Fateri duo subsistere post naturalem conjunctionem, sine ulla distinctione, id aperte pugnat cum iis qui Verbi naturam unam incarnatam profitentur. Verum enimvero, stolidissima capita, sanctus Pater post quædam alia subdidit hæc ad profligandos Nestorianorum errores. Etenim vox ἀδιαιρέτως, sine distinctione, videtur apud me rectum dogma significare, non item apud illos qui contrarium sentiunt. Nam apud ipsos hæc vox indistinctum secundum Nestorii interpretationem longe aliter quam apud nos accipitur; ait enim hominem in quo Verbum habitavit, ab eo minime distingui, dignitate scilicet, voluntate atque potestate. Quare laudata Cyrilli verba accipiuntur ab iis non propria significatione, sed malitia quadam in pravum sensum detorquentur. Videte ergo quemadmodum sanctus Pater ea voce recte utatur, pravum contra sensum omnino rejiciat, ut et vobis facere a principio usque ad finem optamus, obsecramusque. Possumus ergo cum vocem illam impio sensu efferre, tum et hanc aliam subsequentem, unam Dei Verbi naturam incarnatam interpretari cum Ario, quasi Filius immutabilis naturæ non sit; et cum Apollinare quasi Verbum in animata carne rationis experte, vice mentis fungatur; et cum Eutychete, quasi Verbum ipsum in carnem fuerit conversum. Nisi ergo profitentium mentem et animum accurate perpenderit, nunquam recte vocem hanc vel illam interpretabimur. Ait enim sanctus Pater non audiendos hæreticos, utpote de naturarum conjunctione male sentientes, etiamsi voces ab ipsis usurpatæ bene sonare videantur. Non enim asse-

Ejusdem ex tomo II Comm. in Epist. ad Hebræos (12).

« Secernentes, ait, a se invicem duas Christi naturas, et unam ab alia distinctam ostendentes, id unum significare volunt, personas videlicet in Christo fuisse conjunctas animo, et consensu, et voluntatum affectu, non secus ac ii de quibus in Act. SS. apostolorum scriptum legimus: Multitudinis autem credentium unum cor erat et anima

una¹⁸. Cum enim unusquisque credentium a cœteris omnibus peculiari subsistendi ratione distingueretur, cumque de illis utpote voluntate ac fide sibi invicem conjunctis, dicatur unum fuisse cor et animam unam : nunquid propterea hoc eodem modo et in Christo personas fuisse sibi invicem conjunctas autumant? En aperte sanctus Pater innuit quale sit, quod ipse rejicit istorum dogma, qui de duabus Christi naturis conjunctionem individuum profitentur. » *Et paulo post* : « Profecto non asserimus, ait, humano corpore circumscribi Dei Verbi naturam ; divinitas enim caret quantitate. » *Deinde subdit* : « Comperiet quis in Christo perfectum individuum humanum, perfectum, inquam, ratione habita naturæ suæ : perfectum item comperiet in ipso Verbum a Deo conceptum ; fatebitur tamen unum ex utraque natura manare Christum, et unum Filium, non conjunctione personarum Christum ipsum compositum intelligens, sed potius naturas ipsas in unum arcano quodam et ineffabili modo compactas, quem modum novit ipse Deus. Nullam præterea dicimus in naturis contigisse confusionem, ut neque divina versa fuerit in humanam, nec humana in divinam ; sed utraque potius in suo statu manente, factam fuisse conjunctionem arbitramur. » *Et paulo post* : « Si quis ergo diceret solas in Christo personas conjungi, et naturas ab se invicem omnino distinguï, profecto ab recto tramite aberraret. » Quis horum sensum non intelligit? Ecquis sanctum Patrum unam in Christo naturam asserere dicat? quin potius ab eo manifeste doceri fateatur naturas in unam personam coaluisse, non omnimoda quidem conjunctione, sed ea duntaxat, quæ secundum

Cyrilli ex epistola ad Succensum.

« Ut duo non amplius duo sint, sed per utrumque perficiatur animal unum. »

Porro si sanctus Pater innuere voluisset naturas non amplius esse naturas, dicere debuisset : « Quæ pridem duæ erant, nunc amplius duæ non sunt : » vel, « quod nunc unum est, non amplius duo sunt ut antea. » Quod si quæ antea duo erant, etiam nunc duo sunt ; si per utrumque, non ex utroque simpliciter unum cernitur : perspicuum est id contingere diversa ratione ; ut quod ad naturas spectat, hæ duæ quidem sint ; quod ad compositum attinet, hoc vero sit animal unum, quod expressis verbis ipse dixit.

Θεῷ ζῶν· ὡς ἐν εἶναι τι θεανδρικῶς ζῶν πρόσωπον καθ' ἡμᾶς, καὶ ἦν καὶ αὐτάρχης καὶ παντέλειος θεϊκῶς ὁ αὐτὸς εἰς Χριστὸς ὁ Κύριος ἡμῶν.

Atqui omne animal, inquiunt, quod vere unum est, una quoque natura est : adeoque si Christus est animal unum, ejus quoque natura una erit. — Verum si recta demonstrationis via procedere vultis in objectionibus vestris, vos latere non debent, quæ passim a dialecticis, et hujus artis præceptoribus traduntur. Etenim conversorum eadem est ratio, et uno posito, necesse est aliud quoque sequi :

¹⁸ Act. iv, 32.

ἦν ἡ καρδία καὶ ἡ ψυχὴ μία. Ἐκάστου γὰρ τῶν πεπιστευκότων κατὰ γε τὸν τῆς ἰδίας ὑποστάσεως λόγον διεσχοινισμένου τῶν ἄλλων, ὅσον ἤκεν εἰς ταυτοβουλίαν καὶ τὴν ἐνότητά τῆς πίστεως, ψυχὴ πάντων εἶναι μία λέγεται καὶ καρδία· ἄρα οὖν κατὰ τοῦτον καὶ αὐτοὶ τὸν τρόπον, τῶν προσώπων τὴν ἔνωσιν ὁμολογεῖν ἐγνώκασιν ; Ἰδοὺ διασαφεῖ ἐκδήλως τί ἐστὶν ὃ μέμφεται δόγμα· τῶν δὲ καὶ ἔνωσιν ἀδιαίρετον λεγόντων ἐπὶ δύο φύσεων. Καὶ μετὰ βραχέα· « Καὶ οὐδέπω φαμέν ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ σώματι τὴν τοῦ Θεοῦ Λόγου περιγεγράφθαι φύσιν· ἄποσον γὰρ τὸ Θεῖον. » *Εἶτα ἐπάγει*· « Ὅτι ὁψεται τις ἐν Χριστῷ τὸ ἀνθρώπινον τελείως ἔχον, κατὰ γε τὸν τῆς ἰδίας φύσεως λόγον· ὁμοίως τε τέλειον τὸν ἐκ Θεοῦ φύντα Λόγον· πλὴν ἕνα τὸν ἐξ ἀμφοῖν ὁμολογήσει Χριστὸν καὶ Υἱόν, οὐ προσώπων ἐνώσει μόνον συντιθεὶς τὴν οἰκονομίαν, συλλέγων δὲ μᾶλλον εἰς ἓν τὰς φύσεις ἀπορρήτως γε καὶ ὑπὲρ λόγον, ὡς αὐτὸς ἔγνω ὁ Θεός· καὶ οὐδέπου φαμέν ἀνάχυσιν ὥσπερ τινὰ συμβῆναι περὶ τὰς φύσεις, ὡς μεταστῆναι τὴν τοῦ Λόγου φύσιν εἰς τὴν τοῦ ἀνθρώπου τυχόν· ἀλλ' οὐδὲ αὐτὴν ἀνθρωπίνην εἰς τὴν τοῦ Λόγου, νοουμένης δὲ μᾶλλον καὶ ὑπαρχούσης ἑκατέρας ἐν τῷ τῆς ἰδίας φύσεως ὄρω, πεπράχθαι φαμέν τὴν ἔνωσιν. » Καὶ μετ' ὀλίγα· « Εἴ τις οὖν ἄρα λέγει μόνων προσώπων τὴν ἔνωσιν, ἀποδυστάς ὁλοτρόπως ἀλλήλων τὰς φύσεις, ἔξω τῆς εὐθείας φέρεται τρίβου. » Τούτων τίς ἀγνοήσει τὴν ἔννοιαν, καὶ μίαν φύσιν λέγειν οἴησεται τὸν Πατέρα ἐπὶ Χριστοῦ ; οὐχὶ δὲ ἐν πρόσωπον μᾶλλον, ἡνωμένων αὐτοῦ τῶν φύσεων οὐχ ἀπλῶς ἀδιαίρετως, ἀλλὰ καθ' ὑπόστασιν αὐτοῦ αὐτὴν ;

Κυρίλλου ἐκ τῆς πρὸς Σούκενσον ἐπιστολῆς.

« Ὡστε τὰ δύο μηκέτι εἶναι δύο, δι' ἀμφοῖν δὲ τὸ ἐν ἀποτελεῖσθαι ζῶον. »

Εἰ οὖν τοῦτό φησιν, ὅτι αἱ φύσεις οὐκ εἰσὶ λοιπὸν φύσεις, ἔδει εἰπεῖν « ὥστε τὰς ποτε δύο, ταύτας μὴ εἶναι καὶ νῦν δύο. » Ἡ ὥστε « τὸ ἐν τὸ νῦν μηκέτι εἶναι ὡς καὶ πρώην δύο. » εἰ δὲ ἐστὶ καὶ νῦν δύο τὰ δύο, δι' ἀμφοῖν τε καὶ οὐκ ἐξ ἀμφοῖν ἀπλῶς τὸ ἐν ὁράται, δῆλον ὡς κατ' ἄλλο καὶ ἄλλο· ὡς μὲν γὰρ φύσεις, δύο· ὡς δὲ σύνθετόν τε τοιόνδε ζῶον, ὅπερ καὶ ῥητῶς ἔφη, ἐν ἐστὶ· προσεκτέον δὲ ὡς καὶ δι' ἀμφοῖν ζῶον ἀποτελεῖσθαι λέγων, ἑκατέραν φύσιν τῷ ἐνὶ τούτῳ Χριστῷ ζῶην συνεισάγειν φησίν· ἀλλὰ τὴν

μὲν, τὴν φυσικὴν ἀνθρώπου· τὴν δὲ, τὴν φυσικὴν τόδε· καὶ γὰρ ἐσθίων καὶ πίνων διήρχει καὶ τῷ ξανέ

Ἄλλ' ἅπαν ἦν ζῶον καὶ μία φύσις, φασίν· εἰ οὖν ἐν ζῶον, καὶ μία φύσις ὁ Χριστός.— Ἄλλ' εἰ ἀποδεικτικῶς ἀπαντᾶν βούλεσθε, μὴ ἀγνοεῖτε τὰ κοινῶς δεδομένα πᾶσι τοῖς ἀποδεικτικοῖς καὶ διαλεκτικοῖς· τῶν γὰρ ἀντιστρόφως ἀλλήλοις κατηγορουμένων, τούτων ἀνάγκη θατέρου δοθέντος, καὶ τὸ ἕτερον συνεπάγεσθαι· τῶν δὲ οὐκ ἀντιστρεφόντων, οὐ δῆτα. Εἰ μὲν οὖν καὶ πᾶσα φύσις ζῶον, ὥσπερ οὖν καὶ πᾶν ζῶον φύσις,

καλῶς ἐλέγετε, ἐπεὶ ζῶν τὸ σύνθετον, καὶ φύσιν ἀποτελεῖσθαι· εἰ δὲ ἔστιν ὁ λίθος φύσις, οὐ μὴν διὰ τὸδε καὶ ζῶν, οὐκ ἀναγκαῖον εἶ τι ζῶν ἔν ἐστι, διὰ τὸδε ἀπλῶς καὶ φύσιν μίαν εἶναι· καὶ ἄλλως γάρ, εἰ διότι ἐν ζῶν ἔστιν ὁ Χριστὸς, καὶ μία φύσις ἐστὶ, καὶ διότι ἐκ δύο φύσεων ἔστι, καὶ δύο ζῶα ἔσται, ὃ φησι Νεστόριος ἀσεβῶν μόνος· εἰ δὲ λέγοιτε ὅτι καὶ ἐκ δύο ζῶων ὡς ἀπὸ τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος, τῶν διαφορῶν φυσικῶν εἰδῶν φαμεν αὐτὸν, ἄρα γε καὶ ἐν ζῶον οὖν, ὡς κοινόν τι καὶ ὡς εἶδος ἕτερον παρὰ τὴν θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα λέγετε αὐτόν· καὶ πῶς φησιν οὗτός τε ὁ Πατὴρ καὶ οἱ λοιποὶ, τὸ Χριστὸς ὄνομα μῆτε οὐσίας ὄρον μῆτε φύσεως ὄνομα εἶναι, μῆτε ὄρου δύναμιν ἔχειν, μῆτε εἶδος φύσεως σημαίνειν, ἥ τι τοιοῦτον; ζῶον ἄρα, τὸ ὡς ὑφεστὼς πρόσωπόν ἐστιν ἔν. Ἀλλ' εἴποιτε ἴσως, ὅτι ὡς περ ζῶης τῆς αἰδίου καὶ τῆς προσκαίρου μετέχων ἐν ζῶν ἔστιν οὕτως καὶ φύσεως προσκαίρου καὶ τῆς αἰδίου μετασχών, μία φύσις ἐστὶν· εὐδὴλος ὁ παραλογισμός· ἀντὶ γὰρ τοῦ μετέχοντος, τὸ μετέχον ἐφῆτε τὸ δεύτερον· εἰ μὲν γὰρ τὸ μετέχον ἑκατέρας ζῶης ζῶή τῇν, καὶ οὐ ζῶον, εἴτουν μετέχων τῶν ζῶων, πρόσωπον καλῶς εἶρητο· εἰ δὲ τὸ ἐν δύο ζωαῖς θεωρούμενον, ζῶν ἔστι, καὶ τὸ δύο οὐσιῶν μετεληφὸς, οὐσιωμένον ἐστὶ τι, οὐ μὴν ἡ οὐσία, εἴτουν φύσις, ἀπρόσωπος· τί δὲ ἐστὶ τὸ οὐσιωμένον καὶ τὸ ζῶον, ἢ τὸ πρόσωπον κυρίως, τό τε κατὰ διαφοροῦς φύσεις καὶ ζωᾶς ὑφεστὼς; ὥστε ζῶον μὲν ἐν ὀρθῶς φαμεν, φύσιν δὲ μίαν οὐδαμῶς, ὡς περ οὐδὲ ζῶήν ἐπὶ τοῦ συνθέτου προσώπου Χριστοῦ.

Κυρίλλου, ἐκ τῆς πρὸς Ἀκάκιον ἐπιστολῆς (13). C

35v « Ὁρῶμεν ὅτι δύο φύσεις συνῆλθον ἀλλήλαις καθ' ἑνωσιν ἀδιασπᾶστως ἀσυγχύτως καὶ ἀτρέπτως· ἡ γὰρ σὰρξ, σὰρξ ἐστὶ καὶ οὐ θεότης, εἰ καὶ γέγονε θεοῦ σὰρξ· ὁμοίως δὲ καὶ ὁ Λόγος Θεός ἐστι καὶ οὐ σὰρξ, εἰ καὶ ἰδίαν ἐποιήσατο τὴν σάρκα οἰκονομικῶς. Ὅταν οὖν ἐννοῶμεν τοῦτο, οὐδὲν ἀδικοῦμεν τὴν εἰς ἐνότητα συνδρομήν, ἐκ δύο φύσεων γεγενῆσθαι λέγοντες· μετὰ μὲν τοι τὴν ἑνωσιν οὐ διαιροῦμεν τὰς φύσεις ἀπ' ἀλλήλων, οὐδὲ εἰς δύο τέμνομεν υἱοὺς τὸν ἕνα καὶ ἀμέριστον, ἀλλ' ἕνα φαμέν Υἱόν, καὶ ὡς οἱ Πατέρες εἰρήκασιν μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σαρκαωμένην. Οὐκοῦν ὅσον μὲν ἦκεν εἰς ἐννοιαν καὶ εἰς μόνον τὸ ὁρᾶν τοῖς τῆς ψυχῆς ὁμμασι τίνα τρόπον ὁμογενῆς ἐνηνθρώπησε, δύο τὰς φύσεις φαμέν. »

Ἀλλ' εἰπῶμεν καὶ πρὸς τὰδε, ὅτι ἀρκεῖ ἡμῖν αὐτὸς ἑαυτὸν διασαφῶν· Οὐ γὰρ διαιροῦμεν, ἔφη, καὶ οὐχ ἐνοῦμεν· καὶ, τὰς φύσεις, οὐ μὴν τὴν φύσιν, ὡς οὗτοι λέγουσιν, οὐδὲ τεμνόμενον τὸν ἕνα Υἱόν,

A eorum contra quæ non convertuntur, diversa ratio est. Itaque si et omnis natura animal est, et omne animal natura : recte de Christo ratiocinamini, cum sit animal unum, unam quoque esse oportere ipsius naturam. Sin minus, et lapis natura quidem est, non item ob id etiam animal ; idcirco si quid animal unum est, non inde necesse sequitur id ipsum etiam naturam esse unam. Vel aliter. Si propterea quia Christus est unum animal, una quoque natura est ; licebit item ratiocinari, quandoquidem Christus idem duabus naturis constat, duo quoque erunt animalia, quod solus Nestorius impie deblateral. Si vero dicitis Christum eundem e duobus animalibus constare propterea quia ex duabus naturis specie diversis, divina scilicet et humana, compositum asserimus ; nunquid et unum animal tanquam quid commune alterius speciei, et quidem a divina et humana diversæ, ipsum dicetis ? Quomodo idem sanctus Pater, et alii aiunt, Christum *nec essentiæ nomen esse, neque naturæ, nec habere termini vim neque naturæ speciem aliquam significare*, vel aliud huiusmodi ? Animal igitur unum est, utpote in una eademque persona subsistens. Verum dicetis forsitan : Sicut vitæ æternæ et vitæ temporalis particeps unum est animal, ita naturæ æternæ et naturæ mortalis particeps una est natura. Obvius est autem paralogismus, siquidem rem participatam loco rei participantis in conclusione ponitis. Etenim, si quod utriusque est vitæ particeps, vita esset, non vero animal, sive ens duarum vitam particeps, duæ illæ vitæ persona recte dicerentur ; si vero quod in duarum vitam participatione consideratur, animal est, ergo et quod duplicis est substantiæ particeps, est aliquid *substantiatum*, non autem substantia, sive natura, *impersonalis*. Quid vero est animal sive ens *substantiatum*, nisi proprie persona, et ens secundum duas naturas et vitas subsistens ? Recte igitur unum animal, minime vero naturam unam, neque unam vitam, in composita Christi persona asserimus.

Cyrilli ex epistola ad Acacium.

« Cernimus naturas duas in unum coaluisse, sibi invicem arcto modo conjunctas, sine confusione ulla et sine ulla mutatione ; nam caro, caro est, non divinitas, etiamsi Dei caro sit. Verbum item Deus est, non caro, etiamsi carnem assumens, eam sui propriam effecerit. Quod cum ita se habere fateamur, profecto non erramus, cum e naturis duabus in Christo factam conjunctionem asserimus. Qua conjunctione facta non dividimus a se invicem naturas ipsas, neque in filios duos discerpimus Christum, qui unus est et individuus ; sed unum Filium esse dicimus, et, ut aiunt Patres, unam Dei Verbi naturam *incarnatam* prædicamus. Quantum ergo cogitatione complecti licet, et mentis oculis contemplari qua ratione carnem Unigenitus assumpsit, dicimus, duas esse in Christo naturas. »

Ad hæc dicimus eum se satis superque clare explicare ; ait enim, *non dividimus, non copulamur* ; et subdit *naturas*, non naturam, ut hi volunt : adjecitque præterea *neque dividimus unum Filium* ; non

(13) Imo vero sequens testimonium sumitur ex epistola ad Sucensum. Cyril., ed. t. V, part. II, p. 137.

dixit unam naturam. Denique ait *mentis oculis*, quibus homo differt a brutis animalibus, quæ solis corporeis oculis vident. Duas ergo vere dixit sanctus Pater esse *incarnati Verbi* naturas.

Ejusdem ex eadem epistola.

« Adducamus, inquit, in exemplum omnium nostrum compositum individuum, quo constituimur homines: constat enim quisque nostrum anima et corpore, cernimusque duas in unoquoque individuo naturas, corporis unam, animi alteram; unum tamen ex utriusque conjunctione hominem componi. Neque duos homines judicandum, propterea quia ex duabus naturis individuum componitur; sed unum duntaxat hominem dicendum, utpote corpore et anima compositum, ut initio diximus. » — En rursus aperte dixit, unum individuum duos homines judicari non oportere; non autem dixit naturam unam existimari non debere duas, quandoquidem nec exemplum ab homine desumptum in omnibus quadrat.

At, inquit, in secundo ad Sucensum commentario Cyrillus cum attulisset exemplum hominis, anima et corpore compositi, expresse ait, « ut quæ pridem duo erant, non amplius duo sint. » — Verum nonne perspicuum est, et hoc dici tali sensu, non esse videlicet duos homines, quatenus ad compositum ipsum referuntur? Idem enim paulo superius ait: « Duas in ipso naturas concipimus, unam scilicet animæ, aliam corporis, » etiamsi hoc expressis verbis ipse minime dicat. Subdit enim: « Sed unius hæc esse intelligimus. » Quare novit sanctus Pater esse duo, cum unius ea esse dixerit. Nam si is penitus ignorasset duo, nunquam hoc dixisset, *unius*, scilicet hominis esse. Non amplius vero manserunt duo, hoc est, seorsim unum ab alio vere non subsistunt, sed compositum unum, scilicet hominem conficiunt: quandoquidem unum quid esse cernuntur, concipiunturque. Quomodo enim corpus, et animam in eo servari dici poterit, si duo non sunt amplius? Quanquam de Christo loquens utitur hominis exemplo, ratione habita non naturæ, sed subsistentiæ. Disserit enim contra Nestorium, qui subsistentias duas in ipso Christo astruebat. Etenim si de Christo sumptum fuisset hominis exemplum ratione habita etiam naturæ; nunquid quia Adam ex duabus præexistentibus naturis, animæ et corporis, non constitit, idem etiam de Domino censendum? Atqui Verbum præcessit carnem; hominis contra nulla pars aliam præcessisse dicitur. Homo præterea dividi semper potest in naturas suas, et interdum etiam reipsa dividitur; nunquid idem audebit et de Christo affirmare qui non sit plane desipiens? Quid ergo nos cogitis recipere, et probare dictum, ad subsistentiam relatum, quasi de natura ipsa tanquam subsistentia intelligendum videatur? Veritus ergo est sanctus Pater et in suis

Multis in locis, inquit, videre est Cyrillum offendendi voce *duplicis*: quanto vero magis ei displi-

Α οὐ μὴν τὴν μίαν φύσιν ἔφη, τοῖς δὲ τῆς ψυχῆς ὁμ-
μασιν, οἷς καὶ διαφέρει ἄνθρωπος κτήνους τοῦ ἐν
τοῖς τοῦ σώματος ὁμμασιν μόνον βλέποντος· δύο ἄρα
καὶ φησιν εἶναι ὁ Πατήρ τὰς φύσεις τοῦ Λόγου σε-
σαρκωμένου, ἀληθῶς.

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς.

« Δεξώμεθα πρὸς παράδειγμα τὴν καθ' ἡμᾶς αὐ-
τοὺς σύνθεσιν, καθ' ἣν ἔσμεν ἄνθρωποι· συντιθέμεθα
γὰρ ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος, καὶ ὁρῶμεν δύο φύσεις,
ἐτέραν μὲν τοῦ σώματος, ἐτέραν δὲ τῆς ψυχῆς· ἀλλ'
ἐξ ἀμφοῖν καθ' ἑνωσιν, ἄνθρωπον· καὶ οὐχ ὅτι ἐκ
δύο φύσεων συντίθεται ὁ ἄνθρωπος, δύο τὸν ἕνα νο-
μιστέον, ἀλλ' ἕνα τὸν αὐτὸν κατὰ σύνθεσιν, ὡς ἔφην,
τὴν ἐκ σώματος καὶ ψυχῆς. » Ἴδου πάλιν σαφῶς μὴ
δύο ἀνθρώπους, τὸν ἕνα νομίζειν λέγει, οὐχὶ μὴ δύο
φύσεις τὴν μίαν φύσιν λογίζεσθαι ἔφη· ὅπου γὰρ
τοῦ ἀνθρώπου οὐδὲ κατὰ πάντα ἐλήφθη τὸ παράδει-
γμα. 362

Ἄλλ' ἐν τῷ δευτέρῳ πρὸς Σούκενσον ὑπομνηστικῷ
ρήτῳ, φασὶν, ὁ Πατήρ Κύριλλος εἶρηκε, τὸ τοῦ ἀν-
θρώπου λαθὼν, ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος ὄντος, παρά-
δειγμα, « Ὡστε τὰ δύο μηκέτι εἶναι δύο. » — Καὶ
πῶς οὐ δῆλον, ὡς καὶ τοῦτο οὕτως λέγει, ὅτι καθ' ὃ
γέγοναν, οὐκ εἰσὶ δύο ἦγουν ἄνθρωποι; ἰδοὺ γὰρ αὐ-
τὸς ἀνωτέρῳ φησὶ· « Δύο μὲν γὰρ καὶ ἐπ' αὐτοῦ
νοοῦμεν τὰς φύσεις, μίαν μὲν ψυχῆς, ἐτέραν δὲ τοῦ
σώματος. » εἰ καὶ μὴ ἀνὰ μέρος δῆλον· καὶ γὰρ
ἐπάγει, « Ἄλλ' ἐνὸς εἶναι νοοῦμεν. » ὥστε οἶδεν αὐτὰ
δύο ἐν τῷ εἶναι αὐτὰ ἐνός· οὐ γὰρ ἂν ἔφη, μήποτε
εἰδὼς τὴν δυάδα, τὴ, ἀλλ' ἐνός, τοῦ ἀνθρώπου ὡς
ἕκαστα ἔχοντος· οὐκέτι δὲ ἔμεινε δύο, τουτέστι μό-
νον καὶ ἀπλῶς ὄντα, ἀλλὰ καὶ ἐν τι ποιήσαντα τὸν
ἄνθρωπον· καὶ ἐν τι γὰρ ὁρῶνται καὶ νοοῦνται·
ἐπεὶ πῶς εἰ πάντῃ οὐκ εἰσὶ δύο, ψυχὴ ἐστὶ ἐστὶ καὶ
σῶμα σωζόμενα, ὁμῶς ἐπὶ Χριστοῦ, οὐδὲ κατὰ τὸν
τῆς φύσεως λόγον, ἀλλὰ κατὰ τὸν τῆς ὑποστάσεως
εἰληπται αὐτῷ τὸ παράδειγμα· πρὸς Νεστόριον δύο
τὰς ὑποστάσεις αὐτοῦ λέγοντα εἶρηται· εἰ γὰρ καὶ
φύσεως λόγῳ εἰληπται τὸ παράδειγμα τοῦ ἀνθρώπου
ἐπὶ Χριστοῦ, ἄρα καὶ ἐπεὶ οὐκ ἐκ προὑπαρχουσῶν
δύο φύσεων ὁ Ἀδὰμ ψυχῆς καὶ σώματος, οὐδὲ ὁ Κύ-
ριος ἐκ δύο φύσεων· ἔτι μὴν ὁ Λόγος, καὶ πρὸ τῆς
σαρκὸς· τοῦ δὲ ἀνθρώπου οὐδὲν μέρος τοῦ ἐτέρου
προὑπάρχειν εἶρηται. Ἐτι ὁ ἄνθρωπος δυνάμει διαι-
ρετὸς εἰς τὰς αὐτοῦ δύο φύσεις ἐστὶν ἀεὶ, ἀλλὰ
καὶ ἐνεργείᾳ ποτὲ· ἄρα οὖν καὶ ἐπὶ Χριστοῦ εἴποι-
τις τάδε μὴ παραφρονῶν; Πῶς οὖν τὸ καθ' ὑπόστασιν
ληφθὲν, καὶ ποτε, εἰς φύσιν τὴν ὡς ὑπόστασιν καὶ
αὐτὴν λεγομένην, εἰς οὐσίας παράδειγμα βιάζεσθε
πάντως λαμβάνειν ἡμᾶς; Δέδειχε γοῦν καὶ ἐν τοῖς
Ἐπιχειρήμασιν ἐπὶ Χριστοῦ τὸ μίαν λέγειν φύσιν, εἰ
καὶ ἔστιν εἰπεῖν ἐπ' ἀνθρώπου μίαν, ὁ λόγος ἀδύνα-
τον.

Epicherematibus unam de Christo prædicare natu-
dici nequit.

Ἐν πολλοῖς, φασὶν, εὐρίσκομεν ἀπαρεσχόμενον
τὸν Πατέρα Κύριλλον, καὶ τῇ τοῦ διπλοῦ ὀνομασίᾳ

ἐπὶ τοῦ Κυρίου, πόσω γε μάλλον τῇ τῶν δύο φωνῇ ; — Ἄρα οὖν ἐναντίος Γρηγορίῳ τῷ πολλαῖς κατα-
κεχρημένῳ τῇδὲ ἐστίν. Ἀπεστάλη γάρ, φησὶν, ἀλλ'
ὡς ἄνθρωπος διπλοῦς γὰρ ἦν. » Καὶ, « Πατήρ οὐ
τοῦ ὁρωμένου, τοῦ νοουμένου δέ· καὶ γὰρ ἦν διπλοῦς. »
Καὶ ἄλλοι δὲ πλείστοι τῶν Πατέρων τὰ ὁμοία φασιν·
ἡ δὲ ὁρῶν, ὅτι μὲν διπλοῦς κατὰ τὰς φύσεις ἦν, ἔφη.
Ὅτι δὲ οὐ διπλοῦς Χριστὸς ἡ Υἱὸς ὁρθῶς λέγεται,
Κύριλλος ὁ Πατήρ φησι· τοῦτο γὰρ Νεστόριος ἐπι-
νοεῖ· εἰ γὰρ τὸ κατὰ φύσιν διπλοῦν οὐκ ἐγκρίνει,
πῶς καὶ αὐτὸς ἔφη ἐν τῷ κατὰ Ματθαῖον, « Ὁ στα-
τήρ ὁ ἀληθινὸς καὶ νοητὸς καὶ ὡς ἐν τύπῳ τῷ ἐξ
ὕλης νοούμενος, οὗτός ἐστιν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς
Χριστὸς, ὁ διπλοῦς χαρακτήρ ; »
verus, et intelligibilis, et quodammodo in lignea
stus duplex forma. »

Κυρίλλου ἐκ τῶν πρὸς τὰς ἀπορίας ὑπαντήσεων. B

« Ἐν ιδιότητι τῇ κατὰ φύσιν ἐκατέρου μένοντός
τε καὶ νοουμένου, κατὰ γε τὸν ἀρτίως ἡμῖν ἀποδο-
θέντα λόγον, ἀρρήτως καὶ ἀφράστως ἐνωθεὶς μίαν
ἡμῖν ἔδειξεν Υἱοῦ φύσιν, πλήν σεσαρκωμένην· οὐ
γὰρ ἐπὶ μόνων τῶν ἀπλῶν κατὰ τὴν φύσιν τὸ ἐν
ἀληθῶς λέγεται. » Ἴδού, φασί, τοῦ Υἱοῦ, ὅς ἐστι
Χριστὸς, μίαν φύσιν ἔφη. — Ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπαγό-
μενον συνάψαντες, διακρινέτωσαν, εἰ ὁρθῶς συλλο-
γίζονται· εἰ γὰρ τὸ τοῦ Υἱοῦ ὄνομα καὶ πρὸ τῆς
σαρκώσεως τεταγμένον ἀντὶ τοῦ Χριστοῦ εἴρηται,
οὕτως φρασθήσεται, μίαν ἡμῖν ἔδειξε Χριστοῦ φύ-
σιν, πλήν σεσαρκωμένην· τοῦτο δὲ ἡ ὡς ἀσάρκου
Χριστοῦ δυναμένου ληφθῆναι, ὥσπερ ἀνεπινόητον·
ἡ ὡς καὶ πρὸς τῇδε τῇ μιᾷ αὐτοῦ φύσει, καὶ σάρκα
ἐπενδυσάμενου Χριστοῦ· ἔσται οὖν ἐκ λόγου τε καὶ
σαρκὸς καὶ ἐτέρας φύσεως σαρκὸς ὣν ὁ Χριστὸς· καὶ
οὐ μόνον δύο φύσεις ἀπλῶς, ἀλλ' ἐκ μιᾶς μὲν τῆς
θείας ἀπλῆς, ἐκ δύο δὲ συνθέτων, ἡγουν τῶν ἀνθρω-
πίνων νοούμενος, ἐκ τριῶν τε φύσεων λεγόμενος λοι-
πόν· οὐδὲν δὲ ἥττον καὶ δύο φύσεις ἐκ μιᾶς τῆς καθ'
ὕμᾶς Χριστοῦ φύσεως, καὶ τῆς ἐπεισαχθείσης Χριστῷ
μετὰ τὴν δευτέραν σάρκωσιν αὐτοῦ σαρκὸς φύσεως.
sententia sunt in ipso naturæ: una videlicet, ut vos
quam secunda vice assumendo sibi Christus ipse copulavit.

Ἀλλὰ τί μὴ τούτων ἀφόμενοι τῶν παραβλῶπι-
σμάτων, ὁμμασιν ὁρθοῖς τὸν σκοπὸν τὸν εἰρημένον
κατανοεῖτε ; ὅτι γὰρ υἰότητος φυσικῆς νῦν φησι τὴν
αὐτὴν μίαν φύσιν μένειν τῷ Υἱῷ, καὶ προσελάβετο
ἄλλην φύσιν, ἰδοὺ αὐτὸς τρανοῖ λέγων· Οὐ γὰρ ἐπὶ
μόνων τῶν ἀπλῶν κατὰ τὴν φύσιν, υἱὼν δηλαδὴ,
τὸ ἐν ἀληθῶς λέγεται. Ἄρα οὖν τοῦτο ὑμᾶς μάλλον
διδάξει ὅτι οὐχ ἀπλοῦς κατὰ τὴν φύσιν ὁ περὶ οὗ τά-
δε φησὶν Υἱὸς εἷς, ἀλλὰ διπλοῦς ; ἔστι γὰρ κατὰ τὸν
Πατέρα, ὁ πολλαῖς καὶ ἡμεῖς ὑμῖν εὐηχοῦμεν, καὶ
πλειόνων οὐσῶν τῶν φύσεων, ἐν εἶναι τό τε πρόσ-
ωπον, καὶ ἓνα τὸν αὐτὸν Υἱὸν φύσει· καὶ οὐ τὴν μὲν
τῶν φύσεων, Υἱὸν φύσει· τὴν δὲ, Υἱὸν χάριτι εἶναι·
ὥστε σαφῶς τὰ ἡμέτερα λέγων, ἡ τὰ ὑμέτερα, δεί-
κνυται καὶ τούτοις ὁ διδάσκαλος· ὅπου γε, εἰ καὶ οὐ-
τως εἶχεν, ὡς βούλεσθε, πάντα ἂν τὰ ἐν ἐτέροις εἰρη-
μένα τῷ Πατρὶ ὡς περὶ δύο φύσεων Χριστοῦ, τοῖσδε

cere vocem *duorum* judicandum? — Nunquid ergo
Cyrillus adversatur hac re Gregorio, qui voce illa
passim utitur? « Missus enim fuit, inquit, sed
quatenus homo; erat enim duplex. » Et alibi :
« Pater, ait, non ejus quod oculis cernebatur, sed
illius quod mente percipiebatur. » Idem affirma-
runt et alii sancti Patres bene multi. Verum enim-
vero duplicem eum fuisse sanctus Pater asserit,
quod ad naturas attinet, id quod manifeste liquet.
Quod autem contendit Cyrillus, est, dici videlicet
non posse Christum, Filium esse duplicem; hoc
enim autumat Nestorius. Nam si *duplicis* vocem de
natura prædicatam is omnino rejiciendam putat,
quomodo et ipse *Com. in Matthæum*, ait : « Stater

forma conceptus, hic est Dominus noster Jesus Chri-

Cyrilli ex responsionibus ad objecta.

« In proprietate suæ naturæ utroque manente et
intellecto, Christus, ut jam diximus, arcano quodam
et ineffabili modo conjunctus, unam nobis visen-
dam præbuit naturam, nempe carne præditam ;
non enim de solis secundum naturam simplicibus
unum recte prædicatur. » En, inquiunt, Filii, qui
Christus est, unam Cyrillus asseruit naturam. —
Verum adnectant ii et præcedentibus subsequens
verbum, si recte perspicere volunt, utrum bene an
male se habeat ipsorum ratiocinium. Etenim si Filii
nomen ante carnem assumptam de Christo prædi-
catum intelligatur, sensus erit unam eum nobis
ostendisse Christi naturam, carne præditam. Id au-
tem accipi potest dupliciter, vel quod antea Chri-
stus fuerit carnis expers, quod intelligi nullo pacto
potest, vel præter suam ipsius naturam fuerit et
Christi carne præditus : eritque propterea Christus
compositus ex verbo, carne, et tertia alia carnis
natura ac specie. Proindeque non erunt in ipso duæ
solæ naturæ, sed tres ; una simplex ac divina, et
duæ compositæ, scilicet humanæ, diceturque Chri-
stus his tribus constare. Duæ nihilominus ex vestra
dicitis, Christi propria, altera carnis humanæ,

Sed cur deposita cæcitate vestra, Patrum men-
tem rectis oculis contemplari non vultis? Quod
enim Verbum natura Filium manere sanctus Pater
hoc loco intelligat, etiamsi naturam aliam Verbum
idem assumpserit, ipse clare se explicat, dum ait,
non enim de solis simplicibus, secundum naturam
scilicet, unum vere dicitur. Nunquid potius ex hisce
colligetis Filium de quo hæc dicuntur, non esse
natura simplicem, sed duplicem? Illud enim san-
ctus Pater intelligit (quod et nos sæpe vobis prædi-
camus) unam esse multis naturis præditam perso-
nam ; et unum eundemque natura Filium, non au-
tem unam ipsius naturam esse natura Filium, aliam
esse Filium per adoptionis gratiam. Quandoquidem
si ita se res haberet, ut vultis, omnia sancti Patris
oracula de duabus Christi naturis quæ alibi occur-
runt, cum istis ipsius dictis aperte pugnarent :

quod nemini unquam numine divino afflatorum Patrum accidisse credibile est.

Magni Athanasii.

« Confitemur et ipsum esse Dei Filium, atque Deum secundum spiritum, et Filium hominis secundum carnem, non autem duas naturas unum Filium, unam adorandam, aliam non item; sed unam in ipso Dei Verbo naturam incarnatam, atque uno eodemque cultu una cum ipsa carne prosequendam. » En, inquit, aperte sanctus Pater duas de uno Filio naturas prædicandas negat. — Verum haud inficiatur, miseri, duas in Christo naturas, sed hoc, unam scilicet in ipso naturam adorandam, aliam non item; neque propterea subdit, uno eodemque cultu unius Filii, non naturæ, prosequendam. Accidit enim per universaliorem quasi quamdam integram personam, ut ipsius partes, hæ scilicet naturæ simul adorentur; quippe cum in eodem qui colitur, Filio similiter ambæ contineantur. Vos autem malitiose verba hæc *unum Filium* interpunctione completa, non, ut nos, simplici commate notatis; atque ita sensum vitiando, priora verba menti vestræ aptatis, reliqua ita profertis, ut integri loci menti minime respondeant. Nunc videamus num re vera Athanasius ea protulerit. Nemo enim vir sanctus circa eadem sibimet ipse contradicere consuevit. Quod autem ea protulerit Apollinaris menti vestræ maxime consona, testantur id in ecclesiastica Historia cum Timotheus quidam ipsius discipulus, tum Polemon ejus familiaris, cujus meminerunt sanctus Pater Cyrillus (15), et Severus Patralææ episcopus: qui Polemon hæc habet.

« Eundem ii Christum et Deum et hominem esse dicunt, nec eos pudet unam asserere Dei Verbi naturam incarnatam, quasi compositam. Quod si idem perfectus Deus est, perfectus homo; fateamur oportet duas esse in ipso naturas, quemadmodum nuper commentum sunt Cappadoces, et Diodorus, et Athanasius et arrogantes Italiæ præsules omnes. Atque ita nostri fingunt se cum sancto Apollinari sentire, re ipsa tamen cum Gregorii sectatoribus duas de Christo naturas prædicant. » *Et paulo post:* « Quid se divi Apollinaris discipulos fingunt? Hanc enim sententiam ipse solus protulit, ut duas naturas everteret; quippe qui manifeste scriptum reliquit, et esse Christum Filium Dei secundum spiritum, et Filium hominis secundum carnem, non duas naturas unum Filium, unam adorandam, aliam non item; sed unam Dei Verbi naturam incarnatam, et uno eodemque cultu una cum ipsa carne prosequendam. »

Quis porro non miretur si his omnia similia protulisset Athanasius, qui cum impio Diodoro sentire nuper crimini dabatur? Et si protulisset, accepis-

(14) Affert hoc idem testimonium Leontius et lib. *De sectis*, verum illud Athanasii esse negat. Ad auctoritatem Cyrilli quod attinet, ait, ibi esse mendum, et Dioscorum Cyrilli opera depravare consuevisse.

Α τοῖς αὐτοῦ ἂν διεμάχετο· ὅπερ οὐδεὶς ἐν πνεύματι Θεοῦ λαλῶν, παθεῖν ὑποπτεύεται.

Τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου.

« Ὁμολογοῦμεν καὶ εἶναι αὐτὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Θεὸν κατὰ Πνεῦμα, Υἱὸν ἀνθρώπου κατὰ σάρκα· οὐδὲ δύο φύσεις τὸν ἕνα Υἱὸν, μίαν προσκυνητὴν καὶ μίαν ἀπροσκύνητον, ἀλλὰ μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην καὶ προσκυνουμένην μετὰ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ μιᾷ προσκυνήσει. » Ἰδοὺ, φασὶ, τὴν δυάδα σαφῶς ἀναιρεῖ τῶν φύσεων ὁ Πατὴρ ἐπὶ τοῦ ἑνὸς Υἱοῦ. — Ἀλλ' οὐ τὰς δύο φύσεις, ὡς οὗτοι, ἀνείλεν, ἀλλὰ τὸ μὴ θατέραν μὲν εἶναι τῶν δύο φύσεων προσκυνητὴν ἐν τῷ Υἱῷ, θατέραν δὲ ἀπροσκύνητον ἐν αὐτῷ· διὰ γὰρ τοι τόδε καὶ ἐπήγαγεν, ὅτι Ἐν μιᾷ καὶ αὐτῇ προσκυνήσει τοῦ ἑνὸς Υἱοῦ, οὐ φύσεως, λέγων· ὡς γὰρ διὰ καθολικωτέρου τινὸς τοῦ ὅλου προσώπου, ἅμα προσκυνεῖσθαι τὰ μέρη αὐτοῦ, ἤγουν τὰς δύο φύσεις, συμβαίνει, ὡς ἐμπεριεχομένας τῷ προσκυνουμένῳ Υἱῷ ὁμοίως ἅμφω· ὑμεῖς δὲ σοφιστικῶς τελείᾳ στίζοντες, καὶ οὐχ ὑποστιγμῇ καθ' ἡμᾶς τὸν ἕνα Υἱὸν, τὰ πρῶτα μὲν τῶν ῥησιδίων κατὰ σκοπὸν ἑαυτοῖς ἀποτίλαντες διορίζετε, τὰ δὲ ἐξῆς ἀσυνάρτητα παρέλκοντες, ἐν τῷ νοήματι τοῦ ὅλου χωρίου, διελέγχεσθε. Οὕτως μὲν οὖν νοεῖσθω, εἰ ὄντως Ἀθανασίῳ εἴρηται· οὐ γὰρ ἑαυτῷ περὶ τὰ αὐτὰ τις θεοφόρος στασιάζει. Ὅτι δὲ Ἀπολιναρίῳ εἴρηται τὰδε κατὰ τὴν ὑμετέραν ἐννοίαν, Τιμόθεός τις τούτου μαθητὴς ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ Ἱστορίᾳ λέγει, καὶ Πολέμων ὁ συνουσιαστής, οὗ Κύριλλος ὁ Πατὴρ καὶ Σεβήρος ὁ Πατραλοίας μνημονεύουσι φήσαντος οὕτως·

« Θεὸν γὰρ λέγοντες καὶ ἄνθρωπον τὸν αὐτὸν, οὐκ αἰσχύνονται μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην οἶόν τινα σύνθετον ὁμολογοῦντες· εἰ γε Θεὸς τέλειος καὶ ἄνθρωπος τέλειος ὁ αὐτὸς, δύο φύσεις ἄρα ὁ αὐτὸς, καθάπερ ἡ τῶν Καππαδοκῶν εἰσηγεία καὶ νοτομία, Διοδώρου τε καὶ Ἀθανασίου ἡ οἵησις, καὶ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ ὁ τύφος· καὶ σχηματίζονται μὲν οἱ δὴθεν ἡμέτεροι φρονεῖν τὰ τοῦ ἁγίου Πατρὸς ἡμῶν Ἀπολιναρίου, κηρύττουσι δὲ καθάπερ Γρηγόριος τὴν τῶν φύσεων δυάδα. » Καὶ μετὰ βραχέα· « Τί δὲ Ἀπολιναρίῳ τῷ θείῳ μαθητῇ σχηματίζονται; ταύτην γὰρ ἐπ' ἀναιρέσει τῆς τῶν φύσεων δυάδος μόνος ἡμῖν ἀπεκύησε, γεγραφὼς ὡδέ πη σαφῶς· καὶ εἶναι αὐτὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ Θεὸν κατὰ σάρκα, οὐ δύο φύσεις τὸν ἕνα Υἱὸν, μίαν προσκυνητὴν καὶ μίαν ἀπροσκύνητον, ἀλλὰ μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην καὶ προσκυνουμένην μετὰ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ μιᾷ προσκυνήσει. »

Τίς οὖν οὐ θαυμάσει, εἰ ὁ μετὰ Διοδώρου τοῦ ἀσεβοῦς διαβαλλόμενος αὐτῷ Ἀθανάσιος τὰ ὅμοια ῥήματα πάντα ἔφη; εἰ δὲ καὶ τὰδε ἔλεξε, πῶς καὶ ἐπὶ

(15) Lib. 1, *Contra Julianum*, ubi sanctus Pater laudat veteres bene multos, qui de Moyse mentionem fecerunt. Horum in numero censetur et Polemon lib. *Græcarum historiarum*.

τῆς αὐτῆς διανοίας τῷδε τάδε εἰπὼν διεβλήθη Ἀπο-
 λινάριον καὶ Τιμοθέον; πῶς τε πρῶτος Ἀπολινάριος
 τάδε ἀπεκύησεν, ὥς φασιν οἱ τοῦδε μαθηταί, εἰ τῷ
 διδασκάλῳ ἡμῶν Ἀθανασίῳ προεῖρηται; Πῶς δὲ καὶ
 ὁ οὕτως ταῦτα εἰπὼν, ἔφη ἂν ἐν τῷ περὶ τῆς ἁγίας
 Τριάδος λόγῳ· «Οὐκ ἐπιμίγνυται ἡ τοῦ Δημιουργοῦ
 φύσις καὶ τῶν δημιουργημάτων εἰς ἐνότητά φύσεως,
 ἀλλὰ δυσφημίας τὸ τοιοῦτον μεγίστης τὴν ὑπεροχὴν
 τῆς θεότητος καταγούσης εἰς ἐνότητά τῆς ἐκτισμέ-
 νης οὐσίας.»

Εἰ οὖν καὶ Κύριλλος αὐτὴν παράγει ὁ διδάσκαλος,
 ὥς Ἀθανασίου, οὐ τῶν ἀδυνάτων ἢ κατὰ τὴν
 ἡμετέραν ἔννοιαν, ἢ κατὰ ῥαδιουργίαν τινῶν ταύτη
 προσεχθῆναι αὐτὸν ὥς Πατρικῇ καὶ οὐχ αἰοετικῇ
 μαρτυρίᾳ.

Ἰουλίῳ τῆς Ῥώμης, ὥς δοκεῖ, ἐκ τῆς (18) [πε-
 ρὶ τῆς ἐν Χριστῷ ἐνότητος τοῦ σώματος πρὸς
 τὴν θεότητα.].

«Ὁμολογεῖται δὲ ἐν αὐτῷ τὸ μὲν εἶναι κτιστὸν
 ἐν ἐνότητι τοῦ ἀκτίστου, τὸ δὲ ἄκτιστον ἐν συγκράσει
 τοῦ κτιστοῦ, φύσεως μιᾶς ἐξ ἑκατέρου μέρους συν-
 ισταμένης ἐνέργειαν, καὶ τοῦ Λόγου συντελέσαντος
 εἰς τὸ ὅλον μετὰ τῆς θεϊκῆς τελειότητος· ὅπερ ἐπὶ
 τοῦ κοινοῦ ἀνθρώπου ἐκ δύο μερῶν ἀτελῶν γίνεται,
 φύσιν μίαν πληροῦντων, καὶ ἐνὶ ὀνόματι δηλουμέ-
 νων.» — Ταύτην πρῶτα μὲν Ῥωμαῖοι οὐ καταδέ-
 χονται εἶναι Ἰουλίου· οὐδὲ γὰρ εὖρηται ἐν ταῖς βί-
 βλοῖς τῶν ἀρχαίων τι τοιόνδε τοῦ ἀνδρός· Ἰωάννης
 δὲ ὁ Σκυθοπόλειος ἐπίσκοπος φιλοπονήσας ἐν τοῖς
 παλαιότατοις Ἀπολινάριον συγγράμμασιν, εὗρεν
 ἐν λέξει τὴν χρῆσιν. «Ὅτι δὲ Ἀπολινάριος ἐστὶ,
 ὁλοῖ καὶ τὸ ἐπαγόμενον ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ μετὰ τινα
 φύλλα· ἔφη γὰρ μὴ ζωοῦσθαι καὶ ὑπὸ ψυχῆς τὸ σῶ-
 μα σου Κυρίου, ὅπερ Ἰούλιος οὐποτε ἂν ἔφη· ἔχει
 δὲ οὕτως· «Οὕτω γὰρ ἔζησε τὸ σῶμα θεότητος ἁγια-
 σμῶ, καὶ οὐκ ἀνθρωπίνης ψυχῆς κατασκεύῃ.» «Ὅτι
 δὲ πάλαι καὶ ἄψυχον ἐδογμάτισεν Ἀπολινάριος εἶ-
 ναι τὸν Κύριον, εἶτα ὥς ἐκ μεταμέλου ἄνουν καὶ
 ἄψυχον λέγειν αὐτὸν μετέμαθε, Σωκράτης ἐν τῇ
 Ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ φησὶν οὕτως περὶ αὐτοῦ
 καὶ τῶν ἀμφ' αὐτόν· «Καὶ πρότερον μὲν ἔλεγον μὴ
 ἀνειληφέναι ψυχὴν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ Λόγου ἐν τῇ οἰκο-
 νομίᾳ τῆς ἐνανθρωπήσεως· εἶτα ὥς ἐκ μετανοίας
 ἐπιδιορθούμενοι προσέθηκαν ψυχὴν μὲν ἀνειληφέναι,
 νοῦν δὲ οὐκ ἔχειν, ἀλλ' εἶναι τὸν Θεὸν Λόγον ἀντὶ
 νοῦ εἰς τὸν ἀναληφθέντα ἄνθρωπον.»

tam carnem assumpsisse; deinde quasi pœnitentia ducti, se suamque sententiam corrigendo, dixerunt Verbum animam una cum carne sumpsisse, sed mente destitutam, idemque in homine assumpto mentis gerere vicem.»

¹⁸ Lib. II, cap. 46.

(16) Non primus, sed solus, ait Polemon supra laudatus.

(17) In Apologetico pro duodecim Capitulis, et Invect. contra Theod.

(18) Sic in Leontii codice mutilus est titulus; sed idem titulus integer a me observatus fuit in

PATROL. GR. LXXXVI.

A setque eodem sensu quo auctor ipse; quomodo ab Apollinare et Timotheo id ei vitio verteretur? Quomodo primus (16) omnium Apollinaris hæc dixisset, ut ipsius discipuli testantur, si prius a præceptore nostro Athanasio prolata fuissent? Quomodo item hic, orat. 5 *De Trinitate*, diceret: «Non commisceatur opificis, et operum substantia ad naturam unam componendam, sed impietatem hoc maximam continet, cum summam divinitatis dignitatem maiestatemque ita deprimat, ut cum creatura conjungi dicatur.»

Si ergo et magister noster Cyrillus auctoritatem eamdem sub Athanasii nomine laudat (17); fieri facile potuit, ut vel eodem sensu quo nos, eam acceperit, vel quorumdam malitia deceptus eam bona fide tanquam sancti Patris, non hæretici testimonium protulerit.

Julii episcopi Romani, ut videtur, ex libro de conjunctione in Christo corporis cum divinitate (19).

«In confesso est, in ipso esse quid creatum cum increato conjunctum, et aliquid increatum cum creato commistum; ex utroque compositam esse naturam unam, et ad totius complementum peculiarem quamdam virtutem divina sua perfectione contulisse et Verbum. Quod in vulgari homine duabus imperfectis partibus composito fieri consuevit; quæ partes naturam unam conficiunt, et uno eodemque nomine appellantur.» — Primum auctoritatem hanc esse Julii negant Romani, quia in veterum libris nullum hujusmodi testimonium ipsius nomine inscriptum occurrit. Præterea Jo. Scithopoleos episcopus, qui circa Apollinarij vetustissima scripta diu multumque laboravit, auctoritatem illam in hisce scriptis exaratam iisdem omnino verbis invenit. Quod autem sit Apollinarij, manifeste declarat et id, quod in eodem libro pauca post folia adjicitur. Ait enim Domini corpus humana anima, et vita destitutum: quod Julius profecto nunquam dixit. Ita porro ibi legitur: «Corpus enim, ait, vitam trahebat a divinitatis sanctitate, non ab humanæ animæ facultate.» Quod autem Apollinaris Dominum anima destitutum primum dixerit; deinde quasi pœnitentia ductus, eum mente carere, non anima docnerit. testatur id in *Ecclesiastica historia* ¹⁹ Socrates, qui de Apollinario, et ipsius asseclis hæc habet: «Ii primum asseruerunt Dei Verbum anima destitutum, se suamque sententiam corrigendo, dixerunt

alio codice Vat. cum multo ampliore epistolæ hujus fragmento, quod in calce Leontii recitandum curabo.

(19) In conjunctione in Christo, ἐκ τοῦ περὶ τῆς ἐν Χριστῷ ἐνώσεως, ut alibi Leontius testimonium idem laudans asserit.

Ejusdem Julii episcopi Romani, ex epistola (20) ad Dionysium (21).

« Una est in Christo natura, quia una est et persona, quæ profecto in duas non dividitur. Haud enim una corporis propria natura est in Christi carne assumpta, alia propria divinitatis, sed quemadmodum homo naturam unam habet, ita et Christus, qui hominibus assimilatus est. Quod si ii non agnoscunt hanc naturæ unitatem, quæ ex multorum conjunctione manat; profecto dividere potuerunt unam quamlibet rem in partes plures. Siquidem humanum corpus, ex. gr., constat rebus multis substantia diversis, ossibus, nervis, venis, carne, pelle, unguibus, pilis, sanguine et spiritu; quæ licet ab se invicem differant, unam tamen in homine naturam conficiunt. Quocirca et divinitatis veritas cum humano corpore conjuncta unum est, nec in naturas plures dividitur. » *Et paulo post* : « Necesse enim est (ait) eos qui naturas duas profitentur, adorare unam, et non alteram, et per divinam nos sacri fontis unda lavari, non item et per humanam. Quod si per unam Domini mortem omnes eadem salubri unda mundamur, unam etiam fateamur oportet naturam ex impassibili divinitate et passibili carne conflata, ut ita lavacrum nostrum per divinitatem simul et Domini mortem perfici vere dicatur. » *Et post pauca rursum hæc habet* : « Caveat ergo qui duas in Christo naturas asserunt, ne Christum ipsum dividitibus ansam præbeant. Nam neque corpus aliquod per se subsistens natura est, nec ipsum per se vivit, neque seorsim a vitali Verbo dividi potest, neque Verbum divisum a carne naturam suam habet, quam a carnis experte divinitate trahit. Quandoquidem Dominus in mundum venit carne præditus, non ea destitutus. Neque creatum corpus vivit sine increata divinitate, quo creata natura dividi possit; nec increatum Verbum in mundum venit sine corpore, quo quis increati quoque naturam dividere queat. Si vero utrumque unum est ob ipsorum arctam conjunctionem et copulam, compositionemque humano composito similem; unum quoque composito nomen aptari debet eique tribui multiplex proprietas, ut ob divinitatem increatum, ob carnem contra creatum, et per hanc pati posse vere dicatur. Et quemadmodum cum ab apostolo Paulo Christum fuisse passum audimus, hoc de toto Christo, non de parte dictum accipimus, neque propterea divinitatem passam fuisse credimus; ita cum creatus, atque servus idem prædicatur, hoc de toto, non de sola parte dicitur, neque propterea divinitatem creatam atque servam dicere videtur. »

Quod auctoritas hæc perperam Julio (22) ascribatur, quodque propterea nulla vi polleat, id consideranti liquido patebit; nec ad eam evertendam futilibus commentationibus opus esse arbitramur. Quod enim recens hæc sit, adversariorum malitia excogitata, quivis ex eo facile perspicere

(20) Hanc eandem epistolam refellit Leontius et libro *De sectis*, act. 8.

(21) Integram hanc epistolam legas, t. I, p. 148. Supplement. P. Dominici Mansi.

(22) Hæc leviter attigit Leontius et libro *De sectis*, sect. 8.

A Τοῦ αὐτοῦ Ἰουλλίου ἐπισκόπου Ῥώμης ἐκ τῆς πρὸς Διονύσιον ἐπιστολῆς (23).

« Μία φύσις ἐστίν, ἐπειδὴ πρόσωπον ἓν, οὐκ ἔχον εἰς δύο διαίρεσιν· ἐπεὶ μὴ ἰδίᾳ φύσις τὸ σῶμα, καὶ ἰδίᾳ φύσις ἡ θεότης κατὰ τὴν σάρκωσιν, ἀλλ' ὥσπερ ἄνθρωπος μία φύσις, οὕτως καὶ ὁ ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος. Εἰ δὲ οὐκ ἐπιγινώσκουσι τὸ καθ' ἑνωσιν ἓν, δύνανται καὶ εἰς πολλὰ καταμερίζειν τὸν ἓνα, καὶ πολλὰς λέγειν φύσεις· ἐπειδὴ πολυειδὲς τὸ σῶμα ἐξ ὁστέων καὶ νεύρων καὶ φλεβῶν καὶ σαρκῶν καὶ δέρματος καὶ ὀνύχων καὶ τριχῶν καὶ αἵματος καὶ πνεύματος, ἅπερ πάντα διαφορὰν μὲν ἔχει πρὸς ἀλλήλα, μία δὲ φύσις ἐστίν· ὥστε καὶ ἡ τῆς θεότητος ἀλήθεια μετὰ τοῦ σώματος ἓν ἐστὶ, καὶ εἰς δύο φύσεις οὐ μερίζεται. » *Καὶ μετὰ βραχέα* : « Ἀνάγκη γὰρ αὐτοὺς δύο λέγοντας φύσεις, τὴν μὲν μίαν προσκυνεῖν, τὴν δὲ ἐτέραν μὴ προσκυνεῖν· εἰς μὲν τὴν θεϊκὴν βαπτίζεσθαι, εἰς δὲ τὴν ἀνθρωπίνην μὴ βαπτίζεσθαι. Εἰ δὲ εἰς τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου βαπτίζομεθα, μίαν ὁμολογοῦμεν φύσιν τῆς ἀπαθoῦς θεότητος καὶ τῆς παθητῆς σαρκός, ἵνα οὕτως εἰς Θεὸν ἢ τὸ βάπτισμα ἡμῶν καὶ εἰς τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου τελούμενον. » *Καὶ μετ' ὀλίγα πάλιν* : « Μὴ οὖν τοῖς διατέμνουσι πρόφατιν δότωσαν οἱ δύο λέγοντες φύσεις· οὔτε γὰρ τὸ σῶμα καθ' ἑαυτὸ φύσις, μηδὲ ζωοποιὸν καθ' ἑαυτὸ, μηδὲ διατέμνεσθαι δυνάμενον, ἀνευ τοῦ ζωοποιoῦ· οὔτε ὁ Λόγος καθ' ἑαυτὸν εἰς ἰδίαν μερίζεται φύσιν ἣν ἔχει κατὰ τὸ ἄσαρκον· ἐπειδὴ ἐν σαρκὶ Κύριος, καὶ οὐκ ἄσαρκος ἐπεδήμησε τῷ κόσμῳ· οὔτε τὸ κτιστὸν σῶμα ζῇ χωρὶς τῆς ἀκτίστου θεότητος, ἵνα χωρίζῃ τις φύσιν κτιστὴν· οὔτε μὴν ὁ ἄκτιστος Λόγος ἐπεδήμησε χωρὶς σώματος, ἵνα μερίζῃ τις ἀκτίστου φύσιν. Εἰ δὲ ἐκάτερόν ἐστι κατὰ τὴν ἑνωσιν καὶ τὴν συνόδον καὶ τὴν σύνθεσιν τὴν ἀνθρώποειδῆ, ἓν καὶ τὸ ὄνομα τῷ συνθέτῳ προσαρμόζεται· ἀπὸ μὲν τῆς θεότητος τὸ ἀπαθὲς, ἀπὸ δὲ τοῦ σώματος τὸ παθητόν. Καὶ ὥσπερ ἀκούοντες τοῦ Παύλου τὸν Χριστὸν παθητόν, οὔτε μερικῶς ἠκούσαμεν, οὔτε τὴν θεότητα παθητὴν ἐνομίσαμεν, οὕτως καὶ τὸ κτιστόν καὶ δοῦλον, οὔτε μερικῶς λέγεται, οὔτε τὴν θεότητα ποιεῖ κτιστὴν οὔτε δούλην. »

Ταύτην τὴν χρῆσιν εἴ γε προσεχόντως ἐπισκέπτοιν οἱ ἐντυγχάνοντες, οὔτε διαβολῆς οἰόμεθα χρῆζειν εἰς ψευδεπίγραφον, οὔτε ἀνατροπῆς εἰς τὸ ἀνίσχυρον· Ὅτι μὲν γὰρ πρόσφατον ἡ ταύτης σκαιωρία, συνίδοι τις ῥᾶστα, τῷ μηδὲ Διοσκώρῳ μηδὲ Σεβήρῳ μηδὲ τοῖς παλαιότεροις τῆς αἰσεβείας αἰρεσιάρχοις

(23) Edita fuit hæc epistola a L. Muratorio in *Anecdotis Græcis*, qui et eadem Julio papæ, duce præsertim Leontio *De sect.* act. 8, prorsus abjudicavit in perdocta quam subtexit disquisitione et Apollinaris hæretici esse pervieit.

παράγεσθαι· δῆλον γὰρ ὅτι ἡ διὰ τὴν διαβολὴν τοῦ Α εἰπόντος, ἡ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ ἀσεδήματος, καὶ ἐκεῖνοις τοῖς λίαν προσκειμένοις τῷ δόγματι, παρ-
ώφθη πάντα τὰ Ἰουλίου καὶ τῶν λοιπῶν Πατέρων
μυριάκις σπουδαίως περιεργασαμένων, ἵνα τι πρὸς
συνηγορίαν τοῦ οἰκείου φρονήματος ἀναλέξωνται.

39✓ Ἄλλως τε τῷ γε ψιλῶς πως τοῖς Ἀπολιναρίου ἐν-
τυγχάνοντι προγενεστέροις συγγράμμασι περὶ τῆς
οἰκονομίας, οὐδ' ἀμφιβολίας εἶναι ἄξιον δόξει τὸ
γνήσιον αὐτῷ τῆσδε τῆς χρήσεως· ἄνω τε γὰρ καὶ
κατὰ τὰ δύο μέρη τῆς φύσεως Χριστοῦ, σῶμα μόνον
καὶ θεότητά φησι, σάρκα τὴν ὡς σῶμα, οὐ μὴν ὡς
ἀνθρωπότητα λαμβανομένην καὶ Λόγον· ἀνθρωποειδῆ
δὲ τὴν Χριστοῦ ἔνωσιν καλεῖ· ὅπερ ἦν ἰδιαίτατον
ἐκεῖνου δόγμα λέγοντος, πάλαι μὲν ἀντὶ ψυχῆς σώ-
ματι ἀνθρωπείῳ ἐγγενέσθαι τὴν θεότητα καὶ μίαν
φύσιν ἀπαρτίσαι ἄψυχον θείαν τὸν Χριστόν, ὕστερον
δὲ ὑφῆσαντος ποσῶς τῇ ἀσεβείᾳ ἀντὶ νοῦ ψυχικοῦ
ἐνεῖναι τὴν θεότητα ἐν Χριστῷ μετὰ τοῦ Λόγου τῆς
ψυχῆς μέρους δογματίζοντος· ἀλλ' οὕτω μὲν εὐφώ-
ρατος ἡ κατὰ τοῦ Πατρὸς διὰ τῆς ἐπιγραφῆς συκο-
φαντία· ἡ δὲ κατὰ τοῦ Κυρίου βλασφημία ὅση ἐστὶν
ἐν τοῖσδε τοῖς ῥησιδίῳις ἐξεταστέον λοιπὸν τὰ
πλεῖστα ἐν αὐτοῖς ἀλόγιστα καθ' ἐν βασανίζοντας.

Christi anima docuit, asseritque Verbum esse ipsius animæ partem. Quod itaque laudata epistola per-
peram Julio tribuatur, ex dictis manifeste liquet: quanta vero per eam Christo Domino fiat injuria,
consideranti patebit, si vocular ipsas, earumque maxima absurda accurate perpendere ve-
limus.

« Μία φύσις ἐστὶ, φησὶ, ἐπειδὴ πρόσωπον ἐν. »
Ἄρα οὖν ὅπου πλεῖονα πρόσωπα, πάντως καὶ φύσεις
πλείους· καὶ μὴν τρία τὰ θεῖα πρόσωπα, φύσις δὲ
μία· οἷς ἐμπαλιν ἔχει ὁ τῆς οἰκονομίας λόγος, ἡ φη-
σιν ὁ θεολόγος Γρηγόριος. Ἔτι μὴν ἐπεὶ καὶ τοῦ μύ-
θρου ὑπόστασις μία, εἴτουν πρόσωπον, μία καὶ τοῦ
ἐν αὐτῷ πυρὸς καὶ σιδήρου φύσις ἐστὶν· ἡ παρὰ τὰς
κοινὰς ἐννοίας δοξάζομεν τάδε. Εἰτά φησι, « Οὐκ
ἔχον εἰς δύο διαιρέσιν, ἐπεὶ μὴ ἰδίᾳ φύσις ἡ θεότης
κατὰ τὴν σάρκωσιν. » Τὸ οὖν, ἰδίᾳ, τοῦτό φησιν· εἰ
μὲν κατὰ τὸν τρόπον, ὅντως οὐκ ἐστὶν ἰδίᾳ θάτερον ἀπὸ
θατέρου· οὐκ ἐστὶ γὰρ αὐτοῖς τοπικὸς διορισμὸς,
ὅτι ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ τοῦ Χριστοῦ κατοικεῖ πᾶν τὸ
πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς· εἰ δὲ κατὰ Λό-
γον, οὐκ ἐστὶν ἑκατέρα ἰδιάζουσα φύσις ἐκ θατέρας·
τοῦτο γὰρ ἐσαφῆνιζε διὰ τῶν μετὰ βραχεία, λέγων·
« Μίαν ὁμολογοῦμεν φύσιν τῆς ἀπαθoῦς θεότητος
καὶ τῆς παθητῆς σαρκὸς καὶ οὔτε ἡ ἀπάθεια τοῦ
Λόγου, οὔτε τὸ πάθος τῆς σαρκὸς ἰδίον, δῆλον πᾶσιν
ὡς καὶ ὁ Λόγος αὐτῆς εἰς ἰδίον λόγον ἔπαθε, καὶ ἡ
σὰρξ ἰδίῳ λόγῳ οὐκ ἔπαθεν· ἐζωοποίησέ τε οὐ μόνον
ὁ Λόγος τὴν σάρκα, ἀλλὰ καὶ ἡ σὰρξ τὸν Λόγον,
εἴτουν ἡ ἀνθρωπότης, ἡ ὡς οὗτος λέγει, τὸ σῶμα τὴν
θεότητα. »

402 propria persona passa caro vere dicatur. Et non
Verbum, scilicet humanitas (vel, ut hic ait), corpus

Ἦν τις βλασφημίας ὑπέρτερος λόγος; Ἀλλὰ τὸν
περὶ τὰς ἀσεβεῖς διανοίας συμβαίνοντα σάλον ἐξ
ἀδρανείας τοῦ ψεύδους, καὶ διὰ τῶν ἐξῆς σκοπητέον.
« Οὔτε γὰρ τὸ σῶμα καθ' ἑαυτὸ φύσις, φησὶ, μηδὲ
ζωοποιὸν καθ' ἑαυτὸ, μηδὲ διατέμεσθαι δυνάμενον. »

A potest, quod eam neque Dioscorus, neque Severus,
nec alii veteres hujus impietatis magistri pro-
duxerint. Perspicuum enim est et hos ipsos qui
huic dogmati impense favent, vel aperta calumnia,
vel nimia impietate deterritos, hac in re præterire
consulto Julii aliorumque Patrum opera omnia,
cum cæteroquin in eo vel maxime laborare con-
sueverint, ut ex eorum scriptis auctoritates aliquas
ad suæ sententiæ probationem depromerent. Quan-
quam qui Apollinaris vetusta *De Christi dispensa-*
tione scripta primis labris attigit, ne dignum quidem
putabit, quod in dubium id revocetur; sitne ge-
nuinum, annor, hoc Julii testimonium. Passim
enim cum duas Christi naturæ partes, corpus sci-
licet solum, atque divinitatem commemorat; tum

B Verbum humanam duntaxat carnem, corpus scili-
cet, non integram humanitatem assumpsisse prædi-
cat, atque Christi compositionem humanæ similem
appellat, quod erat præcipuum ipsius Apollinarii
dogma, qui primum asseruit divinitatem animæ
vicem gerere, namque solam in Christo naturam
divinam anima destitutam esse; deinde nonnihil
de impietate sua quodammodo remittendo, mentis
humanæ duntaxat officio fungi divinitatem in Chri-
sti anima docuit, asseritque Verbum esse ipsius animæ partem. Quod itaque laudata epistola per-
peram Julio tribuatur, ex dictis manifeste liquet: quanta vero per eam Christo Domino fiat injuria,
consideranti patebit, si vocular ipsas, earumque maxima absurda accurate perpendere ve-
limus.

« Una natura est, ait, quandoquidem una est
persona. » Nunquid ergo ubi sunt personæ plures,
ibi quoque sunt naturæ plures? Atqui tres in di-
vinitate sunt personæ, natura tamen una: contra
vero se res habet in ipsa Christi dispensatione,
teste Gregorio Theologo. Præterea cum ferri can-
dentis una sit subsistentia, seu persona; nunquid
una in eo et ignis, et ferri natura? Hæcne contra
communes a natura nobis insitas leges ita se ha-
bere putamus? Adjicit deinde: « Quæ in duas
dividi nequit, quandoquidem divinitas haud seorsim
a carne assumpta in Christo subsistit. » Hoc est:
quod attinet ad locum vere unum seorsim ab alio
non subsistit, quandoquidem loco non distinguun-
tur, cum in humana Christi carne tota divinitatis
plenitudo corporaliter degat: quod vero spectat
ad Verbum, profecto dici nequit naturam unam
seorsim ab alia secundum se degere, quod paulo
post ita declaravit: « Unam, inquit, confitemur na-
turam impassibilis divinitatis, atque passibilis
carnis. Quod porro neque carere passionibus
proprium sit Verbi, nec iis obnoxium fieri pro-
prium sit carnis; id ex eo liquido patet, quod
Verbum in propria persona passum, non item in
modo Verbum carnem, sed etiam caro vivificabit
vivificavit divinitatem. »

Quibus quid absurdius dici potest. quid a pie-
tatis ratione alienius? Sed consideremus et ex
sequentibus impiarum cogitationum æstum ac flu-
ctum, qui instabili mendacio suscitatur. « Corpus
enim, ait, nec ipsum per se subsistens natura est

neque per se vitale, nec hujusmodi, quod scindi queat. » Nunquid ergo quia non habet ex intima sui natura, ut vitale sit, ne illud quidem habet, ut scindi possit? an unum quidem ab intima sua natura habet, alterum vero nequaquam? Ac deinceps ex conjunctione cum eo, quod natura sua vivificum est et individuum, obtinuit utrumque. Quod si caret suis proprietatibus, et corporis natura vim suam exserendo dividi se posse patefecit in Christo: si neque Verbum, neque caro discindi poterant, quis circumcisisus est? quis clavis confixus? quis lancea transverberatus? Nisi hæc specie tenus, et umbræ contigisse dicant.

Videamus autem quanta scateat dementia quod adjicitur. Ait enim: « Neque Verbum in propriam naturam secernitur, quam habet in carnis experte divinitate. » Retinet ergo, sapientissimi viri, propriam naturam Verbum (qua carnis expertus est) etiam posteaquam carnem assumpsit. Quomodo ergo vestros non insectamini? Ecquid ad hæc alia respondere nobis poteritis? An et humanitas Christi Domini, qua caro est, suam retinet naturam, etiamsi Verbum eam statim procreatam sibi copulavit: an sola natura Verbi carnis expertus in suo statu mansit, atque vana quædam species fuit illa, qua Christus humana carne præditus apparuit? Nam si vera caro fuisset, duæ profecto naturæ convenissent in unam, eandemque communem subsistentiam. Quid ad hæc? nonne per conjunctionem utrumque fit unum, vir eximie? at si vere unum, quomodo utrumque? Si vero utrumque, quomodo secundum idem erit unum? Nonne perspicuum est idem dici unum ob unitatem personæ, et utrumque ob naturam duplicem? Minime, inquit, sed hoc dicitur ob compositionem humanæ prorsus similem. Quid ergo? Salva manente natura corporis et animæ, nunquid et aliam (24) præter hasce naturam esse in homine novimus, annon? Si negemus, nec in Christo Domino salva manente divinitate et humanitate, necesse nobis erit comminisci communionem aliam naturam; si vero affirmemus, contendamusque præter animæ, et corporis substantiam inesse et communio rem aliam quænam erit in Christo similis huic natura, quæ vos, ista species naturalis et suprema?

Hæc cum ita sint, quale composito nomen tribuendum putatis? Equidem si tale sit, quod subsistentiam significet, nihil oppono; si vero naturam significet, quæro quænam sit hæc natura per hocce nomen significata? Profecto si diversa dicatur ab divina et humana, qualis erit? si vero sit eadem ac divina, non erit propria compositi denominatio, quippe cum ante compositionem exstiterit cum natura, tum ipsius nomen: si vero sit eadem ac

(24) Putant nonnulli inesse singulis individuis naturam quamdam communem, a particulari cuiusque natura distinctam: cum enim mens nostra sibi finxerit ideas quasdam communes, quæ singulis individuis aptantur, hinc putarunt existere

A "Αρα γοῦν ὥσπερ οὐκ ἔχει τὸ ζῶον ἐκ τοῦ ἰδίου λόγου, οὕτως οὐδὲ τὸ διατέμεσθαι ἔχει ἐκ τοῦ ἰδίου λόγου τὸ σῶμα· ἢ ἐκ μὲν τοῦ λόγου τῆς ἰδίας φύσεως θάτερον ἔχει, ἕτερον δὲ οὐ· ἐκ δὲ τῆς πρὸς ζῶον καὶ ἀδιάτμητον φύσει ὃν ἐνώσεως, ἀμφοτέρωθεν ἔλαβεν· ἄλλως δὲ, εἰ μὴ ἔχει τὰ ἴδια, καὶ ἐπεδείξατο ἐνεργεῖα ἢ φύσις τοῦ σώματος τὸ διατμητὸν αὐτῆς ἐν Χριστῷ, οὔτε τῆς σαρκὸς οὕτως διατμητῆς, τίς περιετμήθη; τίς δὲ ἡλοῖς κατεπερονήθη; τίς δὲ λόγῳ διηρέθη, πλὴν εἰ μὴ φαντασία τις καὶ σκιᾶς τύπος.

B Τὸ δὲ ἐπαγόμενον ὅσης γέμει τῆς ἀνοίας προσεκτέον· φησὶ γάρ· « Οὔτε ὁ Λόγος εἰς ἰδίαν μερίζεται φύσιν ἣν ἔχει κατὰ τὸ ἄσαρκον. » Ἐχει οὖν, ὡ σοφοί, κατὰ τὸ ἄσαρκον ἰδίαν φύσιν ὁ Λόγος ἔτι καὶ ἐπιδημήσας ἐν σαρκί· καὶ πῶς τῶν ὑμετέρων οὐκ ἐπαίετε; τί τε ἡμῖν προσεπερωτῶσιν ὑμεῖς ἀποκριθῆσθε; ἄρα γὰρ καὶ ὁ Κυριακὸς ἄνθρωπος ἔχει ἰδίαν φύσιν κατὰ τὸ σαρκικόν, εἰ καὶ ἐνθέως ἐπεδήμησεν, ἢ τοῦ Λόγου μόνον σώζεται ἡ φύσις ἢ ἄσαρκος; δόκησις δὲ ἦν ἡ φανέρωσις τῆς σαρκὸς τοῦ Κυρίου; εἰ γὰρ ἀληθεῖα ἦν ἡ φανέρωσις τῆς σαρκὸς τοῦ Κυρίου; εἰ γὰρ ἀληθεῖα ἦν δύο φύσεις, ἑκατέρα τῶνδε συνάγουσιν εἰς μίαν κοινὴν ὑπόστασιν συνηγμένης τὴν αὐτοῦ. Ἄλλ' ἐπὶ τούτοις τί φησιν; εἰ δὲ ἐν ἑκάτερόν ἐστι κατὰ τὴν σύνοδον· ὡ ἄνθρωπε, εἰ ἐν, πῶς ἑκάτερον; εἰ δὲ ἑκάτερον, πῶς ἐν κατὰ τὸ αὐτὸ ἔσται; Οὐκοῦν σαφὲς ὅτι ἐν μὲν κατὰ τὸ πρῶσωπον, ἑκάτερον δὲ κατὰ τὰς φύσεις ἐστίν. Οὐχί, φησὶν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀνθρωποειδῆ σύνθεσιν. Τί οὖν; σωζομένης φύσεως ψυχῆς καὶ σώματος, ἴσμεν καὶ ἑτέραν φύσιν εἶναι τὸν ἄνθρωπον παρὰ τὰςδε, ἢ οὐχί; εἰ μὲν οὖν οὐχί, οὐδὲ ἐπὶ τοῦ Κυρίου σωζομένης θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος, φύσις ἐστὶ αὐτῷ ἡ καθολικωτέρα μία· εἰ δὲ σωζομένων τούτων, οἴομεθα ἐπιγενέσθαι καὶ τὴν κοινοτέραν τοῦ ἀνθρώπου φύσιν παρὰ ταύτας ἑτέραν οὖσαν, τίς ἂν εἴη καὶ ἡ ἐπὶ Χριστοῦ ἡ ἐπιγενομένη φύσις, ἢ οὔτε θεία οὔτε ἀνθρωπίνη ἐστὶ; καὶ τί τὸ φυσικὸν τοῦτο εἶδος τὸ ὑπέρθεον, εἶπατε· ἀλλ' οὕτως μὲν τὰς.

C hominis naturam, ab utraque illa prorsus diversam: neque divina sit, neque humana? Qualis, amabo

D Ἐν δὲ τῷ συνθέτῳ ὄνομα τὸ ποῖόν φατε προσαρμόζεσθαι; εἰ μὲν τὸ ὑποστατικόν, ἀναντιρρήτως ὁ λόγος· εἰ δὲ φυσικόν, τίς αὐτῷ ἡ ὑποκειμένη φύσις, καὶ διὰ τοῦδε προσαγορευομένη; εἰ μὲν γὰρ ἑτέρα παρὰ τὴν θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα, ποία ἂν εἴη; εἰ δὲ ἡ τῆς θεότητος, οὐ τοῦ συνθέτου ἰδίως ἡ ὀνομασία ὡς συνθέτου· καὶ πρὸ γὰρ τῆς συνθέσεως ἦν ἡ τε φύσις καὶ τὸ ὄνομα· εἰ δὲ τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ οὕτως οὐ τοῦ συνθέτου ἡ προσηγορία· καὶ πρὸ

et naturas communes ab ideis illis representatas. Nimirum ignorant ideas, ut logici loquuntur, abstractas nullum in rerum natura objectum habere.

γὰρ τῆς ἐνώσεως τῆςδε ἦν ἡ τε φύσις καὶ ἡ κλήσις αὐτῇ ὁμολογημένως πᾶσιν. Ἀλλ' ἵνα πάντα παρ-
ιδώμεν, πῶς ἐν ὀνόματι φυσικὸν δεῖν εἰδέναι κατὰ τοῦ
συνθέτου λέγοντες ὅλου, δύο τε καὶ ἐναντία αὐτοῦ
καταφάσχετε, χριστόν τε καὶ ἄκτιστον αὐτὸ λέγοντες;
καὶ τό γε λίαν παραδοξότερον, ὅτι ἀπὸ μὲν τῆς θεό-
τητος, μόνον τὸ ἄκτιστον καὶ ἀπαθὲς φάσκοντες
εἶναι αὐτοῦ, ἀπὸ δὲ τοῦ σώματος τὸ χριστόν καὶ πα-
θητὸν, οὔτε μερικῶς ἀκούειν οὔτε λέγειν τὰδε ἐπὶ
Χριστοῦ εἰρήκατε, ἀλλ' ἐκ τοῦ ὅλου Χριστοῦ; Συγ-
χωρήσαντες δὲ ὑμῖν ὡς ἂν καὶ βούλεσθε παλιλλο-
γεῖν. ἐπαγάγοιμεν τοῖς παρ' ὑμῶν ἀναγκαίως, ὡς
εἴπερ ὁμοτίμως περὶ ἑκατέρου τῶν ἐν Χριστῷ τὰ
ἐναντία δοξάζετε, καὶ τὸ ὅλον κατὰ φύσιν ἴστε τοιόνδε
Χριστοῦ, ὃ ἂν ἐκ θατέρας τῶν ἐν αὐτῷ φύσεων λέ-
γεται κατὰ τῆς ὅλης ὑποστάσεως αὐτοῦ, ἄρα γε
ὥσπερ ἀληθῶς παθητὴ καὶ χριστὴ ἡ σὰρξ αὐτοῦ,
οὕτως γε καὶ ἡ θεότης αὐτοῦ· καὶ ὥσπερ ἀπαθὲς καὶ
ἄκτιστος ἡ θεότης αὐτοῦ, οὕτως γε καὶ ἡ σὰρξ· ἃ πρὸς
τῷ βλασφημίᾳ ἔχει καὶ τὸ ἀδύνατον σαφῶς· οὐ γὰρ
ἔστιν ἐν ταυτῷ καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ καὶ ὡσαύτως πάντα
τὰ ἐναντία, πῶποτε τινας καταφάσκεισθαι.

quam quod manifestam præ se ferunt impietatem, fieri nullo pacto possunt. Nam fieri nequit, ut uni eidemque secundum idem eodemque modo contraria convenient.

Τοῦ αὐτοῦ Ἰουλίου ἐκ τοῦ περὶ τῆς ἐν Χριστῷ
ἐνώσεως.

« Ὁμολόγηται δὲ ἐν αὐτῷ τὸ μὲν εἶναι χριστόν
ἐν ἐνότητι τοῦ ἄκτιστου, φύσεως μιᾶς ἐξ ἑκατέρου
μέρους συνισταμένης, μερικὴν ἐνέργειαν καὶ τοῦ
Λόγου συντελέσαντος εἰς τὸ ὅλον, μετὰ τῆς θεϊκῆς
τελειότητος, ὅπερ ἐπὶ τοῦ κοινοῦ ἀνθρώπου ἐκ δύο
μερῶν ἀτελῶν γίνεται, μίαν φύσιν πληρύντων καὶ
ἐν ὀνόματι δηλουμένων. » Σαφὲς ἄρα ὡς τῆς φύσεως
τοῦ οἰκείου ὅλου τῆς μιᾶς, ἡγουν τῆς Χριστοῦ, ἡ
θεϊκὴ τελειότης· μέρος οὖν φυσικὸν καὶ ἐλάττων ἐστὶ
φύσις, καὶ οὐ μόνον γυμνὴ σαρκὸς κρίνοιτο τοῦ Λό-
γου πρὸς Χριστόν· ὅπερ εἰ ὁ Ἰούλιος ἔφη, ὅντως ὁ
βουλούμενος σκοπεῖτω.

Γρηγορίου τοῦ Θαυματουργοῦ, ὡς φασιν, ἐν τῇ
κατὰ μέρος Πίστει.

Τὸ δοξάζειν δύο φύσεις τὸν ἕνα Χριστόν, τετράδα
τὴν ἀγίαν Τριάδα ποιεῖ, φησί· ἔφη γὰρ οὕτως· « Καὶ
ἔστι Θεὸς ἀληθινὸς ὁ ἄσαρκος ἐν σαρκὶ φανερωθεὶς
τέλειος τῇ ἀληθινῇ καὶ θεῖᾳ τελειότητι, οὐ δύο φύ-
σεις, οὐδὲ τέσσαρες, προσκυνεῖν λέγομεν, Θεόν, καὶ
Υἱὸν Θεοῦ, καὶ ἄνθρωπον, καὶ Πνεῦμα ἅγιον. » Πρῶτον
μὲν ἀγνοεῖται καὶ ἀμφιβάλλεται λίαν ἡ χρῆσις καὶ
τῆς· ὁμῶς μέντοι μὴ δύο πρόσωπα ἐπὶ Χριστοῦ λέ-
γειν φησί, ἵνα μὴ ὁμολογοῦντες αὐτὸν Θεόν καὶ ἐν
τελείᾳ θεότητι, δύο δὲ αὐτοῦ πρόσωπα, τετράδα παρ-
ιστῶμεν τῶν θείων προσώπων, Θεοῦ τοῦ Πατρὸς
ἐν, καὶ Υἱοῦ Θεοῦ ἐν, καὶ ἀνθρώπου ἐν, καὶ Πνεύ-
ματος ἁγίου ἐν, ἀριθμοῦντες· ἀλλ' οὐδὲ δύο φύσεις
θείας μέντοι εἰδέναι αὐτοῦ φησί, ἀλλ' ἐν μιᾷ φυσικῇ
θεῖᾳ τελειότητι, τέλειον αὐτὸν Θεὸν ὁμολογεῖν, καὶ
οὐκ ἐν δύο· ὅτι γὰρ ἀτρέπτως ἐσαρκώθη καὶ ἀδιπλα-

humana, ne ita quidem propria compositi deno-
minatio erit, quippe cum ante hujusce conjunctio-
nem et natura, et denominatio cunctis innotesceret.
Sed missa faciamus hæc omnia. Quomodo toti
composito naturale nomen unum tribuit oportere
contenditis, atque de ipso contraria prædicatis,
creatum scilicet esse, et increatum? et, quod ab-
surdus est, quomodo dicitis Christum id habere
a natura divina, quod sit increatus et impassi-
bilis: ab humana contra, quod sit creatus atque
passibilis; simulque contenditis hæc non de parte,
sed de toto Christo prædicari? Quæ si concede-
remus ita se habere, quemadmodum vultis, eadem
semper deblaterando, vestris tamen dictis adhuc
instarem. Si de utraque Christi parte contraria
prædicatis, et universalem totius Christi naturam
hoc ferre putatis, ut quidquid unius partis pro-
prium est, id de tota ejus persona et subsisten-
tia prædicetur; an quemadmodum vere passibilis
est, et creata ejus caro, ita et divinitas? et quem-
admodum pati nequit, et creationis expers est
divinitas, ita et ejus caro? Quæ profecto præter-

fieri nullo pacto possunt. Nam fieri nequit, ut

Ejusdem Julii ex epistola de unione in Christo.

« Confitemur in eo esse creatum cum increato
unitum, siquidem una natura ex utraque parte
componitur, et Verbum, secundum divinam per-
fectionem, partialem operationem in totum perficit,
quod in homine vulgari fit composito ex duabus
partibus, quæ unam constituunt naturam et uno
nomine appellantur. » Apparet igitur, perfectio-
nem divinam ad unam naturam ex ipsius totalitate
compositam, id est ad Christum pertinere: pars
naturalis atque minor est natura, nec solum carnis
expers judicetur Verbi quoad Christum. Quod num
Julius vere dixerit, quicumque voluerit expendet.

*Gregorii Thaumaturgi, in particulari fidei exposi-
tione (25).*

Credere duas naturas esse unum Christum, in-
quunt, hoc quaternitatem in Trinitatis locum
inducit. Ita enim loquitur: « Et est Deus verus
(qui carnis expers in carne se visendum præbuit),
et perfectus, vera et divina perfectione præditus;
in quo neque duas personas nos adorare dicimus,
neque duas naturas, nec ista quatuor, Deum sci-
licet, et Filium Dei, et hominem, et Spiritum
sanctum. » Ad hæc primum dicimus incertum esse,
et dubitari maxime etiam de hac auctoritate, num
genuina sit: deinde sanctus Pater ait non esse
nobis de Christo personas duas prædicandas; ne-
dum ipsum Deum perfecta divinitate præditum,
eundemque duabus personis ornatum asserimus,
inducamus, quatuor divinas personas, Dei Patris
unam, Filii Dei alteram, hominis tertiam, et Spi-

visione conspexerit, testatur Nyssenus in ejus ora-
tione funebri.

(25) Nullum Gregorii Thaumaturgi opus ad manus
nostras pervenisse præter solam fidem, quam in

ritus sancti quartam. Neque dicit duas in Christo se nosse naturas divinas, sed in una (non in duabus) naturali divina perfectione eum perfectum se fateri prædicat. Hoc enim innuere vult, Verbum carnem assumpsisse, eadem in simplicitate sua manente divinitate. Idcirco idem paulo ante dicit: « Cum caro dolores subiret, et affectibus traheretur; superna potestas horum omnium immunis mansit. » Quisquis ergo dolores et perturbatos affectus in supernam potestatem illam inducit, impius est; etenim Dominus gloriæ se conspiciendum in humana forma præbuit, humanam conditionem subeundo.

Gregorii [Nysseni] ex opere contra Apollinarem.

« Accusant nos quasi duas naturas, divisas vel contrarias introducamus, et supranaturalem admirandamque unionem discernamus. » Jam vero, o boni, divisionem ac pugnam dicere de naturis, manifesto nusquam est statutum: hoc enim admirandam dirimit unionem. Oportuisset autem solum modo dicere: quasi duas naturas introducamus et admirandam unionem discernamus. »

Cyrilli ex epistola ad Succensum.

« Quanquam conjunctione facta, ut in confesso est, non amplius ab se invicem disjunguntur, quæ conjuncta sunt; sed unus remanet Filius, una ejus qui carnem assumpsit, natura. »

Verum accurate pieque rem perpendere volenti perspicuum fit, unam eum asserere Filii naturam, quatenus natura Filius est; nam fieri non potest, ut qui semel natura Filius fuit, evadat etiam adoptionis Filius per gratiam, etiamsi carnis naturam assumpserit, ab se nunquam segregandam; quasi egeat et adoptionis gratia, qui jam natura Filius evasit. Etenim ex quo momento humana natura in personam Filii naturalis transiit, ea semper ipsi conjuncta mansit; propterea tanto honore dignata una cum ipso colitur adoraturque.

Jam vero, cum nullum, quatenus in nobis est, prætextum inimicitiae qua illi nos persequuntur, negligere velimus, objectiones ab eis in orationis decursu adversum nos proferri solitas indicabimus hoc loco, atque sic mendaciorum contra Ecclesiam fusorum refutationem ad finem deducemus. Quoniam enim neque rationibus ad demonstrandum aptis, neque testimoniis e Scriptura vel e Patribus depromptis doctrinam suam astruere valent, causas, cur a nobis dissentiant, afferentes sic fere dicunt:

« Etsi pia videntur dogmata, quæ nunc traditis, vestram tamen societatem fugimus; propterea quia colitis ac veremini Chalcedonense concilium, et Romæ patriarcham (6) Leonem, qui quidem (ut ait qui se magistrum ipsorum jactitat Antiochenus patriarcha (7) Severus) se in unum convenire simu-

(26-5) Quæ sequuntur apud *Mansi concil. coll.* reperiuntur, t. VII, c. 719.

(6) Vetus nomenclatura, qua primis Ecclesiæ sæculis gaudebant Romani pontifices qui et episcopi Romæ, et archiepiscopi appellabantur.

(7) Expulso per summam injuriam Flaviano, in

σιάστως τὴν θεότητα ἔχει, βούλεται δεῖξαι· ὁ γοῦν αὐτὸς πρὸ βραχείος φησί· « Καὶ τῶν περὶ σάρκα παθῶν γινομένων, τὴν ἀπάθειαν ἢ δύναμιν εἶχε τὴν ἑαυτῆς. » Ἀσεβὴς οὖν ὁ τὸ πάθος ἀνάγων εἰς τὴν δύναμιν· ὁ γὰρ τῆς δόξης Κύριος ἐν ἀνθρωπίνῳ σχήματι πέφηνε, τὴν ἀνθρωπίνην οἰκονομίαν ἀναδεξάμενος.

Γρηγορίου [τοῦ Νύσσης] ἐκ τοῦ κατὰ Ἀπολιναριτῶν.

« Κατηγοροῦσιν ἡμῶν ὡς δύο φύσεις εἰσαγόντων, ἀπηρτημένας ἢ μαχομένας, καὶ μεριζόντων τὴν ὑπερφυσὶ καὶ θαυμασίαν ἔνωσιν. » Ἄλλ', ὦ οὔτοι, σαφὲς ὅτι τὴν ἀπάρτησιν καὶ μάχην λέγειν ἐπὶ τῶν φύσεων, οὐ συνέθετο· τάδε γὰρ μερίζει τὴν θαυμαστὴν ἔνωσιν· ἐπεὶ ἔδει λέγειν μόνον οὕτως, ὡς δύο φύσεις εἰσαγόντων, καὶ μεριζόντων τὴν ὑπερφυσὶ ἔνωσιν.

Κυρίλλου ἐκ τῆς πρὸς Σούκενσον ἐπιστολῆς.

« Πλὴν τῆς ἐνώσεως ὁμολογουμένης, οὐκέτι δίστανται ἀλλήλων τὰ ἐνωθέντα, ἀλλ' εἰς λοιπὸν Υἱὸς, μία φύσις αὐτοῦ ὡς σαρκωθέντος. »

Nῦν δὴ λὸν ἐστὶ παντὶ τῷ σοφῶς ἅμα καὶ εὐσεβῶς ἐπισκέπτοντι ὅτι μίαν φύσιν Υἱοῦ φησιν, ὡς φύσει Υἱοῦ· οὐ γὰρ ἐστὶ καὶ χάριτι Υἱὸς ὁ ἅπαξ τὴν τοῦ φύσει Υἱοῦ φύσιν ἔχων, εἰ καὶ τὴν σαρκὸς φύσιν προσεκτίησάτο μηδέποτε αὐτοῦ ἀποδιαστᾶσαν, ἵνα καὶ τῆς κατὰ χάριν υἱοθεσίας δέοιτο, τῆς κατὰ φύσιν οὐκ ἡξιωμένη· ἀεὶ γὰρ ἐξ οὐπὲρ ἐστὶ τῇ φύσει υἱωμένη οὐσία, ἡνωμένη ἐστὶ καὶ τῇ τῆς φυσικῆς υἱώσεως ἀξίᾳ· συντετιμημένη οὖν δοξάζεται καὶ συμπροσκυνεῖται.

Μηδὲν δὲ ἀθεράπευτον καταλιπεῖν ὡς οἶόν τε σπουδάζοντες αὐτοῖς τῶν τῆς πρὸς ἡμᾶς φιλεχθείας προφασισμάτων, καὶ τὰς ἐν παραβάσει τοῦ λόγου εἰωθυίας αὐτοῖς προσφέρεσθαι μέμψεις καθ' ἡμῶν παραγαγόντες, ἐνταυθοῖ που τὸν ἔλεγχον τοῦ κατὰ τῆς Ἐκκλησίας ψεύδους ἀποτερματίσωμεν· ἐπεὶ γὰρ μήτε ἀποδεικτικοῖς ἐπιχειρήμασι παραστήσαι, μήτε Γραφικοῖς ἢ Πατρικοῖς μαρτυρήμασι βεβαιῶσαι τὰ οἰκεῖα φρονήματα δεδύνηνται, ἐν ἐσχατολογίᾳ τῶν αἰτιῶν τῆς ἀφ' ἡμῶν ἐκφοιτήσεως, φασὶν ἔτι (26-5)·

« Ὡς καὶ νῦν τοιαύδε ὑμεῖς εὐσεβοφανῆ νῦν δογματίζετε, οὐ συνεκκλησιαζόμεθα ὑμῖν· δέχεσθε γὰρ καὶ σέβετε τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον, καὶ Λέοντα τὸν πατριάρχην Ῥώμης, οἱ (καθὰ φησιν αὐτοῖς ὁ λέγων τινὰ ἑαυτὸν εἶναι διδάσκαλον αὐτῶν, ὁ ἀπὸ πατριαρχῶν Ἀντιοχείας Σεβήρος), πρόφασιν μὲν

ipsius locum suffectus est Severus monachus, Eutychianorum caput, qui cum proscripsisset Chalcedonense concilium et S. Leonem, proscriptus et ipse fuit in concilio CP. episcoporum vi, ab Jo. Cpolit. ev. convocato, tom V Conc., pag. 170.

ἔχον τῆς ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνελεύσεως τὴν Εὐτυχοῦς Α
καθαίρεσιν· σπούδασμα δὲ ἦσαν Νεστορίου. »

Ταῦτα γοῦν οἱ λέγοντες πῶς οὐ τολμηταί, καὶ αὐ-
θάδεις λίαν; δόξαν γὰρ οὐ τρέμουσι βλασφημοῦντες,
οἱ λόγον μὲν δώσουσι τῷ ἐτοίμως ἔχοντι κρίναι ζῶν-
τας καὶ νεκροὺς, ὅς καὶ ἀποδώσει ἐκάστῳ κατὰ τὸ
ἔργον αὐτοῦ, καὶ ἀποκαλύψει τὰς βουλὰς τῶν καρ-
διῶν. Δείξομεν δὲ καὶ ἡμεῖς σὺν Θεῷ τῇ ἀληθείᾳ
πᾶσι τοῖς ἀκροαταῖς τῶνδε, ὡς καὶ κριταῖς ἀπολο-
γούμενοι, ὅτι χεῖλη δόλια ἐν καρδίᾳ αὐτοῖς, καὶ ἐκ
καρδίας ἐλάλησαν κακὰ, θυμὸς αὐτοῖς κατὰ τὴν
ὁμοίωσιν τοῦ ὄψεως φθονερὸς, καὶ μισάνθρωπος, οὐ
θεόζηλος. Οἱ γὰρ τοὺς τε ἀναθεματίσαντας Νεστό-
ριον. ἤγουν τὴν ἐν Ἐφέσῳ σύνοδον ποτνιώμενοι, καὶ
τὰ κατὰ Νεστορίου γεγραμμένα τῷ ὁσιωτάτῳ Κυ-
ρίλλῳ, καὶ τὰς κατὰ τοῦδε φωνὰς πάσας ὁμολογοῦν-
τες, καὶ ὡς μύσος τι αὐτοῦ πανταχόσε μνημονεύον-
τες, καὶ πρὸ γε πάντων τῶν ὑπευθύνων τῇ ἀσεβείᾳ
καὶ μετὰ πάντας τοῦτον ἀναθεματίζοντες, καὶ τοὺς
τὰ αὐτοῦ φρονοῦντας, πόθεν εὐλόγως ὡς Νεστορίῳ
σπουδάζοντες διεβλήθησαν;

inter impios omnium (10) primum ac supremum una cum ejus asseclis idem sentientibus, explodunt
ejiciuntque a Christi fidelium communitate?

« Ναί, ἦσαν τινες, φησὶν, ἐν τῇ συνόδῳ οἱ ἐφωρά-
θησαν Νεστορίῳ πάλαι προσκείμενοι. »

Ἵνα οὖν καὶ κατὰ συνδρομὴν τοῦτο δῶμεν αὐτοῖς
(τὸ γὰρ εὐκαθαίρετον τοῦ λόγου εἰδότες, εἰς μῆκος
τὴν ἀπολογία ἐκτείνειν περιττῶς οὐ βουλόμεθα),
πῶς πέντε μὲν δικαίων ἔνεκα μόνων καὶ Σόδομα,
καὶ Γομόρρα ὅλη ἐσώζετο; ἥς ἡ κραυγὴ τῆς ἀνομίας
καὶ ἕως τῶν ὑψίστων ἀνέβη· ἐν δὲ τούτοις διὰ δεύτε-
ρον, ἢ τρίτον τινὰ δεισιδαιμονοῦντα, εἰ καὶ ἄρα
ἀγνώστως τε ἐν αὐτοῖς ἀσεβοῦντα, πᾶσα ἡ ὁσία πλη-
θὺς, καὶ λαὸς ὁ ἅγιος τοῦ τῶν χλ' ἱερατεύματος,
ὡς γνῶμη δυσσεβοῦντες μὴ διαθρῆσαι τὴν ἀλήθειαν
ἐγκατελείφθησαν ὑπὸ τοῦ λέγοντος Θεοῦ· Οὐ εἰσι
δύο, ἢ τρεῖς, συνηγμένοι ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου,
ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν. Καὶ τοῦτο οὐκ εἰς αὐτοὺς
μόνον συντεινούσης τῆς θείας παροράσεως, ἀλλὰ καὶ
εἰς πᾶσαν Χριστοῦ τὴν καθ' ὅλης τῆς οἰκουμένης
ἀγίαν Ἐκκλησίαν τῶν πανδήμων καὶ πανεθνῶν
λαῶν ἀφειδέστερον· ὅτι οὐδὲ προσκαίριως, ἀλλ' ἕως
αἰωνίας παραδόσεως ἤκειν ἔμελλε τὰ τότε ψηφι-
σθέντα φρονήματα, ὡς ὁρῶμεν σὺν Θεῷ μέχρι καὶ
νῦν. Ἄρα οὐκ εἰς τὸν τῆς θείας Προνοίας λόγον ἀσε-
θήσειε πρῶτος, ὁ τὸν τῆς πίστεως τῆς οἰκονομίας
Χριστοῦ λόγον ἀθετῶν κηρύχθη τῇ οἰκουμένῃ διὰ
τῶν ἁγίων συνόδων, καὶ βεβαιωθῆναι ἐν ταῖς ἐξῆς
γενεαῖς λογιζόμενος; εἰ δὲ μηδὲ ἐκ τοῦ τῆς θείας
Προνοίας λόγου μὴ εὐπαραδέκτως ἔχετε πρὸς τὴν
ἀγίαν σύνοδον, ἀλλ' ἔτι ὑποπτεύετε ἐκ τῆς παλαιᾶς

^a Genes. xvii, 32. ^b Matth. xviii, 20.

(8) Nestorius monachus ad sedem Constantinopo-
litanam evectus in Sisinii locum docebat duas in
Christo personas, cujus error damnatus fuit in ge-
nerali Concilio Ephesino i, tom. I, pag. 533.

(9) Patet id ex Act. i et seq. concilii Chalced.

(10) Nam concilii Patres Act. i, Nestorium omnium
primum proscribendum clamant, et in aliis subse-
quentibus id ipsum ad unum omnes uno ore repetunt.

larunt, ut Eutychetem dejicerent, cum reipsa tamen
Nestorio suffragari si studerent. »

Verum qui hæceffutiunt, nonne sese valde petulan-
tes et audaces ostendunt? Nostram quippe famam
lacerare non dubitant, qui profecto pœnas dabunt ei
qui vivos et mortuos judicaturus est, quique singu-
lorum opera debitis præmiis vel suppliciis afficiet,
patefacietque cordis intima et abscondita. Nos in-
terim opē divina freti planum faciemus istorum
nebulonum auditoribus, quasi coram judicibus cau-
sam agentes, ostendemusque vere in eorum corde
esse labia dolosa, eosque nefaria verba protulisse;
quos profecto non amor erga Deum accendit, sed
acri serpentis instar, in homines odium ac livor
inflamat. Nam quomodo verisimile est, quod eis
objicitur (8), Nestorio scilicet eos favisse, qui con-
cilium Ephesinum quo is profligatus est (9), vene-
rantur, probantque cum divi Cyrilli contra Ne-
storium ipsum scripta, tum usurpatas adversus eum-
dem voces omnes? qui de ipso tanquam de piaculo
quodam ubique mentionem faciunt? quique ipsum
una cum ejus asseclis idem sentientibus, explodunt

« Aderant, inquis, in concilio nonnulli, quos
olim Nestorio favisse constat. »

Ut obiter id eis concedamus (nolumus enim, im-
becillitatem hujusce vani commentii probe scientes,
nimis orationem protrahere) ut, inquam, id eis
concedamus, quomodo solos ob quinque viros i-
ustos incolumis a Deo servata fuit Sodoma^a, tota et
Gomorrha, quarum nefaria facinora cœlum ipsum
rumore suo complebant: hic autem ob duos, vel
tres nefarios homines, clam impie sentientes, tota
venerabilis multitudo (11), sanctusque (12) 630 sa-
crorum præsulorum cœtus, quasi omnes impii essent,
a Deo ita deserentur, ut verum cernere nequeant,
præsertim cum Deus ipse polliceatur, *Ubi fuerint
duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in
medio eorum*^b? Quod autem Numine divino desti-
tuatur concilium, damnum hoc non ad ipsum
concilium solum pertineret, sed ad universam,
totius christiani orbis sanctam Ecclesiam omni po-
pulorum genere conflata manaret atque diffun-
deretur. Siquidem illius concilii decreta non ad
breve tempus aliquod, sed in perpetuum ad posteros
transitura erant, ut huc usque Dei ope factum
videmus. Annon ergo divinæ Providentiæ gravem
faceret injuriam, qui inficias iret, fidei nostræ de
Christi dispensatione dogmata per sancta concilia
terrarum orbi tradi, atque posteritati solide con-
signari? Quod si ne ratio quidem hæc a divina

(11) Sanctum appellatur concilium Chalcedo-
nense, quod tanta in veneratione fuit præsertim
apud Græcos, ut ejus festum quotannis ii celebrare
consueverint.

(12) Talem fuisse Patrum numerum testatur
S. Simeon Stylites *epistola ad Basil. Antioch.* apud
Evag. ii, *Hist.*, c. 10.

Providentia petita vos movet ad sanctum concilium hoc probandum, sed adhuc veteri opinionis errore decepti suspicamini quosdam concilii Patres occulte fovisse pravum Nestorii dogma, licet aperte unam omnes uno ore sententiam profiterentur; consideremus an hac de causa synodus universa rejicienda videatur. Nunquid, quæso vos, fieri non poterat ut qui antea male opinabantur, postea mutata sententia pie recteque sentirent; profecto quod a concilii Patribus gestum est, hoc aperte declarat eos videlicet, si non ita pridem, at eo tempore pie recteque sensisse: cum nefaria Nestorii dogmata scripta sententia damnarint profligarintque. Quod sane fieri potuisse quis neget? quemadmodum et illud accidere potuisse nemo negabit ut quidam alii qui tum in concilio pie recteque sentiebant postea in impietatem prolaberentur. Nonne et Paulus qui antea Christum persequabatur postea prædicavit eam fidem quam perdendam curaverat? Nonne Judas (qui una cum undecim apostolis Dominum prædicabat, cum bini per orbem terrarum ab eo mitterentur) idem ipse postea eidem Domino struxit insidias? Verum et si concilii tempore nonnulli Patrum intus in corde suo prave sensissent, cum cæteroquin ipsius concilii recte gesta atque dicta suffragio quisque suo probarint; quam ob id reprehensionem mereretur sacra synodus? scriptum est enim, solius Dei esse corda scrutari atque nervos^e.

« At si partem aliquam, inquis, reprehensione dignam habuit; totum quod reliquum est, ob id rejiciendum videtur. »

Rejicienda igitur erit et area tota solum ob Iolium, et universorum apostolorum chorus unum ob Judam explodendus. Præterea si totum a parte dijudicari debet, cum multi e concilii Ephesini Patribus synodo Chalcedonensi interfuerint; rationi consentaneum erit ex hisce potius hujus concilii contra Nestorium animum atque mentem conjicere, quam ex illis paucis inferre contrarium. An ignoratis et e concilii (13) Nicæni 318 Patribus (14) septemdecim circiter dejectionis metu perculsos approbasse fidei regulam contra Arium, eique subscripsisse? qui postea et divum Athanasium acriter insectati sunt? ob id tamen haud exploditur tota synodus. Quod si non a manifesta parte de concilio totius bonitate dijudicandum putatis; sed ob dubia potius totum explodendum contenditis; cum ob unam partem a vobis explodatur totum Chalcedonense concilium, et una cum toto ea quoque Patrum pars improbanda videatur qui concilio Ephesino interfuerunt, ejusque partem componebant; nunquid ex hac parte quæ prava deprehensa est, totum concilium ipsum Ephesinum, tanquam Nestorio patrocinatedum, necessario rejiciendum putabi-

^e Psal. vii, 10.

(13) Convocatum fuit concilium hoc Nicææ Bithyniæ contra Arium, qui Dei Verbum creaturam impie docebat. Circa numerum episcoporum qui huic concilio interfuerunt, discrepant inter se Athanasius *Epist. ad solit.* Eusebius *lib. iii De vita Constantini*, et alii.

(14) Septemdecim primum fuerunt, qui fidei for-

μολήψεως τινὰς ἰδιωκῶς τῶν ἐν αὐτῇ ὑποῦλως ἔχειν καὶ τότε τὴν Νεστορίου κακοδοξίαν, εἰ καὶ τοῖς λεγομένοις ὑπὸ κοινοῦ συναπῆγοντο, σκοπήσωμεν καὶ οὕτως τίς δικαία κατάκρισις ἐκ τοῦδε τῆς συνόδου εἴπατε γάρ, εἰ ἀδύνατον ἦν τινὰς πάλαι οὐκ εὐφρονούντας, ἐν τοῖς ἐξῆς χρόνοις μεταμαθεῖν τὴν εὐσέβειαν, καὶ ὀρθοδοξῆσαι; αὐτὸ γὰρ δὴ τοῦτο ὑπ' αὐτῶν πραχθὲν, τουτὶ βοᾷ, ἡγουν τὸ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ ἀκρακυνῶς εὐσεβεῖν, εἰ καὶ μὴ πρώην, ἐγγράφως ἀναθεματισάντων τὰ Νεστορίου φρονήματα. Τόδε γάρ, οὐ τῶν ἐνδεχομένων ἐστίν; ὥσπερ γοῦν οὐδὲ ἑτέρους πάλιν τινὰς τῶν ἐν τῇ συνόδῳ ἀδύνατόν ἐστι κατ' ἐκεῖνο καιροῦ εὐσεβοῦντας, ὕστερον μεταπείσειν εἰς ἀσέβειαν. Ἡ οὐχὶ καὶ Παῦλος, ὁ πρὶν διώκτης, ὕστερον εὐηγγελίζετο τὴν πίστιν, ἣν πάλαι ἐπόρθει; Ἰούδας δὲ ὁ πρῶην σὺν τοῖς ἰα' εὐαγγελιζόμενος τὸν Κύριον, ὅτε ἀνὰ δύο ἀπεστάλησαν ὑπ' αὐτοῦ, ὕστερον καὶ ἐπεβοῦλευσεν αὐτῷ; ἄλλως δὲ εἰ καὶ κατὰ τὴν τῆς συνόδου καιρὸν αὐτὸν κακόφρονες ἦσαν τινες ἐν αὐτοῖς, ὅμως ἐπὶ τοῖς καλῶς πραττομένοις συνετίθεντο, τίς ἡ μέμφις ἐκ τοῦδε καὶ τῇ συνόδῳ; μόνου γὰρ εἶναι Θεοῦ τὸ καρδίας καὶ νεφροῦς ἐτάζειν εἴρηται.

« Ἀλλ' εἰ ὅλως μέρος ἔσχε ψεκτον, τὸ ὅλον, φησὶ, λοιπὸν ἀδόκιμον κρίνεται. »

Καὶ πᾶσαν τὴν ἄλλω ἄρα διὰ τὸ ἐν ζιζάνιον, καὶ τὸν ὅλον χορὸν τῶν ἀποστόλων διαβλητέον διὰ τὴν εἰς τοῦσδε τοῦ Ἰούδα συγκαταριθμῆσιν. Ἐτι μὴν εἰ ἐκ τοῦ μέρους τὸ ὅλον κρίνειν δεῖ, ἐπεὶ πολλοὶ καὶ τῶν ἐκ τῆς ἐν Ἐφέσῳ συνόδου ἦσαν ἐν τῇδε τῇ Χαλκηδόνος συνόδῳ, δῆλον ὡς ἐκ τῶνδε μᾶλλον τὸν κατὰ Νεστορίου σκοπὸν εἶναι καὶ τῆσδε στοχάσεσθε εὐλογον. Ἡ ἀγνοεῖτε ὅτι καὶ τῶν ἐν Νικαίᾳ τῇ Πατέρων τοὺς δέκα καὶ ἑπτὰ φόβῳ τῆς καθαιρέσεως ὑπέγραψαν κατὰ Ἀρείου; οἳ καὶ ἐπολέμησαν δεινῶς μετὰ ταῦτα τὸν μέγαν Ἀθανάσιον; καὶ οὐ παρὰ τοῦτο ἡ σύνοδος ὅλη διαβάλλεται. Εἰ δὲ ἐκ τοῦ [μὴ] σαφοῦς μέρους οὐκ εὐδοκεῖτε συνιέναι τὴν τοῦ ὁλοῦ ἀγαθότητα, ἐκ δὲ τοῦ ἀμφιβόλου διαβάλλειν πειράζετε· ἄρ' ἔστι ἐκ μέρους διαβληθείσης ὑμῖν τῇσδε τῆς ἁγίας συνόδου τῆς ὁλότητος πάσης, συνδιαβεβλημένων τῷ ὅλῳ καὶ τῶν ἐκ τῆς ἐν Ἐφέσῳ εὐρεθέντων ἐν αὐτῇ, οἳ ἦσαν μέρος ἐκείνης, κάκειντην ἀνάγκη τὴν ὁλότητα ἐκ τοῦ ληφθέντος αὐτῆς μέρους μεμπτου. ὡς σπούδασμα Νεστορίου συνδιαβάλλεσθαι, καὶ ἐκ τοῦ ὑπολείμματος τῶν δέκα καὶ ἑπτὰ, ὡς σπούδασμα Ἀρείου τὴν ἐν Νικαίᾳ ἀθετεῖσθαι δεόν; Ἴνα δὲ μὴ ἀγνοῇτε τῆς ἀθέσμου λοιδορίας ὑμῶν τὴν

mulæ subscribere recusarunt, quos postea ad quinque fuisse redactos, et ex his tres dejectionis metu subscripsisse testatur Ath. *Decr. pag. 251*. Duo duntaxat, Theonas scilicet, et Secundus pertinaciter Ario adhæserunt, quos una cum ipso concilium damnavit. *Epist. synod. ap. Socr. i, c. 9.*

προπέτειαν, μνημονεύσατε, ὅτι καὶ Συμεὼν ὁ ἅγιος, ὁ ἐν χίονι τὴν ἰδίαν ἡμῖν ἀρε[σ]τὴν στηλιώσας ἀρετὴν, εἰς τὴν τῶν ὑπογραψάντων ἐν τῷ ὄρῳ τῇδε τῆς συνόδου, εἰς ὃν ἐγκωμιαστικούς λόγους, καὶ ὕμνους ἐκθειαστικούς καὶ ὁ ὑμέτερος ἔφη πατριάρχης Σεβήρος αὐτὸς, καὶ Βαραδάτης δὲ, καὶ Ἰάκωβος οἱ θαυματουργοὶ συνυπέγραψαν. Ἀλλὰ τί ταῦτα ῥητορικῆς ὄντα πιθανολογίας δεινῶματα τοῖς πρὸς κατάληψιν εὐσεβείας ἐναγωνίως σπεύδουσιν ἐμποδῶν ῥίπτετε τὰ σκάνδαλα, καὶ τοὺς θέλοντας τρέχειν καλῶς ἐγκόπτετε τῇ ἀληθείᾳ μὴ πεῖθεσθαι; Ὡς ἂν γοῦν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀνθρώπων παραστήσωμεν οὐκ ἐν λόγῳ ὄντα τὸν ὑμέτερον ἀπεκκλησιασμόν· ἰδοὺ πάντα παραδραμόντες ἔλεγχον τῶν προφασισμάτων, προτείνομεν ὑμῖν, ὡς εἰ τα πρόδασαν· ἐθέντα ἡμῖν ὀρθὰ δόγματα συνομολογήσοιτε, μίαν τε φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην λέγοντες, καὶ δύο φύσεις εἶναι Χριστοῦ ἡνωμένας κατὰ μίαν αὐτοῦ τὴν ὑπόστασιν, οὐκ ἀρνούμενοι τε καὶ τὴν σύνοδον, καὶ Λέοντα. Ἀλλὰ καὶ ἄγγελοι ἐξ οὐρανοῦ, εἰ μὴ οὕτως ἐφρόνουν, καὶ ἔλεγον, καὶ ἔγραφον, πρὸ ὑμῶν ἀναθεματίζομεν· Σεβήρόν τε, καὶ Διόσκορον, καὶ Τιμόθεον, καὶ ὑμᾶς, καὶ τὸν οἰονοῦν οὕτως φρονούοντα εὐφημοῦμεν, καὶ ἀποδεχόμεθα, μηδὲν ἕτερον ἐπιλέγοντες τούτοις, ἀλλὰ τὴν κρίσιν τῶν οὕτως φρονούντων, ἢ ἄλλως μὲν εἰρηκότων, ἐτέρως δὲ νοούντων, τῷ πάντων κριτῇ Θεῷ ἐγκαταλιπόντες. Εἰ δὲ πάντως κρίνειν καὶ ἡμᾶς δεῖ, καὶ πληροφορεῖσθαι τίνες μὲν εὐσεβεῖς εἰσι Πατέρες ἡμῶν, καὶ ποιμένες, καὶ φωστῆρες· τίνες δὲ ἀστέρες πλανῆται, καὶ λησταί, καὶ λύκοι, εἰς διαίρεσιν καὶ φθορὰν τῆς Ἐκκλησίας Χριστοῦ τῷ διαβόλῳ λειτουργήσαντες· εἰκότως, οὓς μὲν εὐρομεν σαφῶς ἐκ τῶν γεγραμμένων τῆς ἀληθείας ὑποφύτας, ὡς διὰ τῆς θύρας εἰσιόντας εἰς τὴν μάνδραν τοῦ Χριστοῦ, ἡγουν δι' αὐτοῦ, ὃς ἐστὶν ἡ ἀλήθεια, τούτους σέβομεν, τούτους ἀγαπῶμεν, τούτοις ὑπακούομεν· ἄλλοτρίῳ δὲ οὐχ ὑπακούομεν, ὅτι οὐκ οἶδαμεν τοῦ ἄλλοτρίου τὴν φωνὴν τὰ ἐντὸς πρόβατα τοῦ καλοῦ ποιμένος καὶ ἀρχιποιμένου τοῦ μεγάλου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Christum ipsum qui Veritas est, eos omnes colimus ac diligimus, eorumque mandatis obtemperamus; extraneo contra non obsequimur, quia nos qui in ipso grege censemur, oves egregii pastoris atque

pastorum omnium principis magni Christi Jesu, vocem extranei minime novimus. « Καὶ μὴν, φασίν, καὶ αὐτοὶ οἱ τῆς συνόδου Πατέρες περὶ φωνᾶς τινὰς ἀλλήλοις διηνέχθησαν, καὶ ἐνέστησαν ὑπὲρ τῆς πρώτης αὐτῶν ἐκθέσεως, τῆς καταργηθείσης· θερμῶς ἀλλήλως ἂν οὗτοι, καὶ ὑπὲρ Διοσκόρου πρεσβεύοντες τοῦ ὑπευθύνου· πῶς οὖν οὐχ ὑποποιοί; »

Πλὴν τί τοῦτο ξένον; καὶ ἐν τῇ γὰρ τῶν

(14*) Symeon, scilicet Stylites, sanctus Jacobus Syrius, et sanctus Baradatus, vita et miraculis insignes, qui de concilio Chalcedonensi ab imper. Leone consulti, illud approbarunt. Id de se testatur Symeon Styl. *Epist. ad Basil. Antioch. episcopum*. Evagr. II, 10.

(15) A qua columna, Græce στύλος, suam denominationem traxit.

(16) Nulla horum operum mentio apud Fabricium t. IX, p. 343, ubi de Severo ejusque operibus

lis? explodendumque totum concilium Nicænum ob septemdecim illos, quasi omnes Ario studuerint? Sed ut vestram in accusando temeritatem insolentiamque clare perspicere possitis, memento in eorum numero qui hujusce concilii definitioni subscripserunt, fuisse cum divum (14*) Symeonem, qui suam nobis virtutem in columna (15) testatam reliquit, quem. (16) orationibus hymnisque sacris celebravit et ipse patriarcha vester Severus; tum una cum illo subscripsisse et Baradatum, et Jacobum, qui miracula bene multa patrarunt. Verum quid offendicula hæc, quæ pura putæque subdolæ rhetoricæ commenta sunt, objicitis iis qui pietatis adipiscendæ studio flagrant, eosque a veritate detorquere conamini, qui recta incedere student? Porro quo facilius coram Deo et hominibus perspicuum vobis facere possimus absurdam esse vestram a nostra sejunctam societatem, cæteris omnibus prætermissis, hoc unum dicimus. Si nimirum amplectendo, quæ proponimus recta dogmata, fateamini unam Dei Verbi naturam carnem assumpsisse, atque duas Christi naturas in una eademque persona subsistere, fidem præstando concilio et Leoni (quibus omnibus contraria sentientes, aut docentes subscribentesque, vel angeli sint, eos proscribendos judicamus) libenter amplectimur, commendamusque et Severum, et Dioscorum (17), et Timotheum, et vos, et quemlibet alium ita sentientem, nihilque præterea dicimus: sed horum omnium (qui ita sentiunt, aut verbo quidem ita profitentur, corde vero aliter credunt) judicium ipsi Deo omnium judici relinquimus. Verum si nos quoque de Patrum nostrorum integritate pietateque judicare oportet atque definire, quinam boni pastores sint, et vera lumina; qui contra errantia sidera, et fures, et lupi qui suum Ecclesiæ discerpendæ, laniandæque ministerium operamque diabolo præbent; profecto quos veritatis explanatores deprehendimus, ingredientesque Christi gregem per januam, hoc est per

At, inquires, ipsi concilii Patres de vocibus quibusdam inter se dissenserunt, institeruntque vehementer, ut (18) prima quæ jam explosa fuerat, retineretur expositio, vel pro Dioscoro ipso qui reus agebatur, deprecaturi. »

Et quid mirum? Nam et in ipsa Nicæna synodo

disserit.

(17) Ælurum Eutychianorum patronum, de quo vide infra.

(18) Primam proposuerat Anatolius Cp. quam episcopi Romani omnes, et quidam Orientales explodendam judicaverunt; cæteri contra tenendam utpote a Spiritu sancto dictatam clamarunt. Tandem accurate re perpensa, alteram ediderunt approbaruntque universi concilii Patres. *Act. 1, conc. Chalced.*

Patrum 518 nonnulli inter se dissenserunt, ut in A historia sua (19) ostendit Eusebius.

« At, inquis, quod synodi Patres in cordis intimo longe aliter de rebus multis sentirent, quam pronuntiarunt; quodque aliud animo suo conceperint, aliud ediderint: id aperte declarat cum (20) duplex fidei regula ab ipsis tradita, tum repetita suffragia, et actionum inconstantia. »

Verum ab synodi gestis, o stolidissima capita, liquet apertissime eam sua decreta renovando, correxisse id, quod antea minus recte habebat. Sed ne istiusmodi forensibus cavillationibus, nos quoque vobiscum distineamur, ad hæc illud etiam addimus dicimusque, nullis hominibus, ne divino quidem Numine afflatis, affulgere statim primo intuitu perfectam rerum intelligentiam; sed et sanctos interdum perspicere clarius, quod antea subobscurè cernunt. Præterea nisi cuncta lividis oculis intuemur, ex hoc ipso magis magisque perspicuum fit synodum omnia considerate et caute, non temere gessisse atque negligenter.

« Sed alia de causa, inquis, vituperanda est hæc synodus. Constat enim iniquo eam odio flagrasse in (21) Dioscorum qui olim Ecclesiæ Alexandrinæ præfuit, et Nestorianos errores acriter insectatus est; quem sine justa causa non modo (22) sede sua dejecit eum tanquam Nestorii hostem insectando; sed talia continet defensionum, atque criminationum capita; tales item calumnias, quæ Tertullo pro Judæis ad Felicem contra Paulum peroranti maxime convenirent. »

Verum hæc subdole comminiscuntur ad fallendos leviorum iudicum animos eosque decipiendos. Dioscorum enim (cui quod (23) dejectum impium Eutychetem excepisset, atque Flavianum qui eum juste dejecerat (24) proscripsisset, crimini dabatur) sæpe multisque (25) modis in jus vocavit, ut ab objectis hisce criminibus sese defenderet: cumque ille primum (26) tergiversaretur, deinde etiam impudentius iudicium detrectaret; tum demum concilii Patres eum dejecerunt.

« Cur ergo, dicet aliquis, synodus ait se Dioscorum dejecisse non propter (27) mala dogmata, sed ob ejus contumaciam, qua sibi vocanti parere recusavit? »

Verum enim vero, stultissimi viri, vocatus quidem a concilii Patribus fuit ob Eutychiani dogmatis suspicionem, in quam inciderat; sed cum recusasset parere, se suaque eorum inquisitioni subiiciens, incidit in aliud crimen, contumaciæ scilicet, propter quod peculiari supplicio affectus est, et ex

(19) Id ipsum testatur idem Eusebius et *lib. III De Vita Constan.*, c. 13.

(20) De qua supra diximus.

(21) Mortuo enim Cyrillo, Dioscorus in ejus locum suffectus est, qui postea cum Eutychianis patrocinaretur, damnatus proscribiturque fuit in concilio Chalced. *Act. III.*

(22) Fecerunt id concilii Patres, *Act. I.*

(23) Id ei crimini datur in concilio Chalced. *Act. I.*

(24) Dioscorus Flavianum ab omni dignitate

τιῇ Πατέρων συνόδῳ τῇ ἐν τῇ Νικαίᾳ, διηνέχθησαν τινες πρὸς ἀλλήλους· ὡς δηλοῖ Εὐσέβιος ἱστορῶν.

Ἀλλὰ ναί, φησὶν, ἐλέγχει τὴν σύνοδον ἑτεροφρονοῦσαν κατὰ βάθους πρὸς τὰ πολλὰ τῶν εἰρημένων ὑπὸ αὐτῆς, καὶ ἄλλα μὲν ὠδίνουσιν, ἄλλα δὲ ἀποτίκτους ὁ τοῦ ὅρου αὐτῆς διπλασιασμός, καὶ ἡ ἐπ' ἀλλήλους ψῆφος, καὶ τῶν ἰδίων ἡ μεταστροφή. »

Ἀλλ' ἐστὶ μὲν, ὦ οὔτοι, ἐκ τῶν κατ' αὐτὴν πεπραγμένων εὐλογοντὴν τε ἐπανάληψιν τοῦ ὅρου, καὶ τὴν ἐπιδιόρθωσιν κατανοῆσαι σαφέστατα· ἵνα δὲ μὴ τοιαύταις δικολογίαις ἀγοραίοις καὶ ἡμεῖς ὑμῖν συνδιασυνώμεθα, καὶ πρὸς τοῖςδε τοῦτόφραμεν, πρῶτα μὲν ὡς οὐκ ἐκ πρώτης ἀνθρώποις πᾶσιν, οὐδὲ τοῖς θεοφόροις ἡ τελεία γνῶσις εὐθύς· ἀλλ' ἐστὶ καὶ τοὺς ἀγίους πῇ μὲν ἐκ μέρους τι γινώσκοντας, καὶ ὕστερον τελειωτέως τὸ αὐτὸ ἐπιγινώσκειν· ἄλλως δὲ εἰ μὴ τὸ ὅλον πρὸς διαβολὴν μόνον ὀρώμεν, μᾶλλον ἂν ἐκ τοῦδε προσεχῶς τε καὶ ἐμπερισκέπτως ψηφισαμένη φανεῖται, καὶ οὐδὲν κατὰ συναρπαγὴν, ἢ παρόρασιν τῆς χρείας ἐκφωνήσασα.

« Ἀλλὰ καὶ ἐτέρωθεν αὐτὴν, φησὶν, διαβλητέον· Διοσκόρῳ γὰρ ἀντιπαθῶς ἔχουσα ἐλέγχεται, τῷ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὄντι πάπα ποτὲ, ὃς τοῖς Νεστοριανοῖς ἀντέκειτο ἅπαν δόγμασι· καὶ γὰρ τόνδε οὐκ ἀλόγως ἐξέβαλε τοῦ θρόνου μόνον, ὡς ἐχθρῷ Νεστορίου τοῦτω μηνίσασα· ἀλλὰ τινες αὐτῶν τοιῶνδε συνηγοριῶν ῥητορικᾶς παραγραφαί, καὶ διαβολαί, Τερτύλλῳ τῷ ὑπὲρ Ἰουδαίων λέγοντι κατὰ Παύλου πρὸς Φίλικα πρέπουσαι. »

Πρὸς ὑποσύλησιν γὰρ τῶν κουφοτέρων κριτῶν εἰσιν ἐξευρημένα τὰ τοιαῦτα· Διοσκορον γὰρ ὡς Εὐτυχέα μὲν τὸν κακόφρονα δεξάμενον μετὰ τὴν καθάρσιν αὐτοῦ, καὶ ἀναθεματίσαντα τὸν ὅσιον Φλαυιανὸν, τὸν δικαίως αὐτὸν καθάραντα [καθελόντα?] προστρέψατο ἐλθεῖν εἰς ἀνάκρισιν τῶν κατ' αὐτοῦ ἡ σύνοδος διαφόρως, καὶ ἀλληνᾶλλως, ψευδῇ τε προσφαιζόμενον ἐπὶ τῇ ἀναμονῇ αὐτοῦ τῇ πρὸς τὴν κλήσιν παραθέντα· ὕστερον δὲ καὶ ἀνέδην οὐκ εἰζαντα παραγενέσθαι, τῆνικαῦτα ἐξέβαλον.

« Πῶς οὖν, φησὶν, αὐτὴ ἡ σύνοδος ἔφη Διοσκορον μὴ διὰ δόγμα κηθεγόντα· ἀλλ' ὅτι κληθεὶς, οὐκ ὑπήκουσε; »

Καὶ γὰρ ὄντως, ὦ οὔτοι, ἐκλήθη μὲν διὰ τὴν τοῦ κακοῦ δόγματος Εὐτυχοῦς ὑποψίαν· μὴ ὑπακούσας δὲ, καὶ ἐκδοὺς εἰς βάσανον τὸ καθ' αὐτὸν, προὔποπέπτωκε καὶ ἐτέρῳ ἐγκλήματι, τῷ τῆς παρακοῆς, ὑπὲρ οὗ καὶ τῆς κατὰ τοὺς κανόνας μερικῆς τέτευχεν ἀμοιβῆς ἐκβεβλημένος· πλὴν οὐκ ἐν τῷδε τοῦ deposuit in falso concilio Ephesino, reclamantibus summi Pontificis legatis. *Ibid.*

(25) Trinam enim concilii Patres ad Dioscorum legationem miserunt, una voce, reliquas duas scriptis obeundas. *Concil. Chalced. Act. III.*

(26) Finxit enim se morbo correptum ad concilium ire non posse. *Ibid.*

(27) Declarant id Patres in sua contra Dioscorum sententia, et per epistolam id ei significarunt. *Ibid.*

τῆς κακοδοξίας ἡλευθέρωται· οὐ γὰρ εἴτις ἐπὶ ἱερο-
συλίᾳ ἐγκαλοῖτο, προτραπείς δὲ εἰς τὴν περὶ τοῦδε
δίκην, καὶ φυγοδικήσας, εἶτα εὐλόγως φυγοδικίας
κατακρίθεις, διὰ τῆς κουφοτέρας κατακρίσεως τῆσδε,
περὶ τῆς ἱεροσυλίας τὴν νικῶσαν ἀπενέγκοιτο· τὸν-
αντίον γὰρ καὶ ἐπιθεδαιοῖ τὴν ἐγκλήσιν τῆς βασά-
νου τῆς ὑποθέσεως. Εἰ δὲ λέγοιτε ὅτι οὐ τὸ συνειδὸς
αὐτῷ αἴτιον ἦν τῆς φυγοδικίας, ἀλλ' ἡ τῶν δικα-
στῶν ἀντιπάθεια· ταύτην ἄρα ἐγγράφως, καὶ νομί-
μως, καὶ κανονικῶς δι' εὐλόγου παραιτήσεως ἔδει
αὐτὸν συστήσαι, οὐ μὴν διὰ τῆς τῶν ἐλέγχων ἀπο-
δράσεως· τοῦτο γὰρ ἀπορία παντελεῖ τῆς περὶ τοῦ
ἐγκλήματος ἀπολογίας γίνεται. Τίνας γὰρ ἂν καὶ
ἔφη λόγους παραγενόμενος; ὁ βουλόμενος εἰς ὑπερ-
αλγούντων τάνδρὸς εἰδοποιεῖτω· "Ὅτι μὲν γὰρ ἐδέξατο
Εὐτυχέα, φανερόν. ὅτι δὲ οὐ καλῶς ἐδέξατο ἄνδρα
μὴν εἶναι μόνην τὴν τοῦ Χριστοῦ φύσιν δοξάζοντα
θείαν τε ἀπλῶς, καὶ οὐδὲν ἔχουσαν ἀνθρώπινον, τί
ἂν ἀπελογήσατο; ὑμεῖς οὖν οἱ Διοσκορίται ἐπινοή-
σατε.

«Ναί, φησί· μετανοήσαντα γὰρ αὐτὸν ἐπὶ τούτοις
ἐδέξατο, καὶ ἀληθῶς ὀρθοδοξοῦντα ὕστερον.»

Οἱ γοῦν τοὺς ὁπωσοῦν ὑποπτευθέντας πώποτε
Νεστορίῳ συμφρονεῖν τῶν ἐν τῇ συνόδῳ μὴ μετα-
στῆναι τῆς δεισιδαιμονίας πειθόμενοι, πῶς νῦν τόνδε
οὐκ ἀπλῶς μόνον ὑποπτευόμενον, ἀλλὰ καὶ ἐγγρά-
φως ὁμολογήσαντα τὴν ἀσέθειαν αὐτοῦ, καὶ καθαι-
ρεθέντα ἐπὶ τῷδε, ὡς μὴ ἀποστάντα τῆς κακοδο-
ξίας, μεταμαθεῖν τὴν εὐσέθειαν ἐπληροφορήθητε,
οὔτε παρουσίᾳ συνόδου, ἢ μαρτύρων τινῶν ἀξιοπί-
στων, οὔτε ἐν Ἐκκλησίᾳ, οὔτε ἐγγράφῳ ὁμολογίᾳ
τινὶ τῆς πρώην αὐτὸν ἀποστῆναι κακοδοξίας ὁμολο-
γήσαντα; "Ἐτι μὴν εἰ ὅντως ταῦτα ἔχει, καὶ ὡς μετα-
νοήσαντα ἐδέξατο αὐτὸν, δῆλον ὅτι οὕτως ἀσεβοῦν-
τα πρώην αὐτὸν, ἐφ' οἷς ἐσχάτον πρὸς Διόσκορον μετ-
ενόησε, καθῆρεν ὁ ὀσιώτατος Φλαβιανός. Πῶς οὖν
δεξάμενος τὸν δε ὁμολογοῦντα τὴν πάλαι αὐτοῦ κα-
κοδοξίαν, τὸν καθαιρεθέντα δικαίως πρὸ τῆς μετα-
νοίας, Φλαβιανὸν τὸν δικαίως αὐτὸν καθηραντα Εὐ-
τυχῇ, τοῦτό φησι καὶ αὐτὸς πρᾶξαι εἰς αὐτόν; "Ἡ οὖν
οὐκ ἀληθῶς μετανοήσαντα τοῦτον ἐδέξατο, ἢ οὐκ
ἀδίκως καθεῖλεν αὐτὸν Φλαβιανὸν, ἐκείνον αὐτὸς
ἀδίκως ἀντικαθεῖλεν.

excepit haud vere pœnitentem, vel Flavianum
est, per summam injuriam ipse dejecit.

« Ἀλλὰ ναί, φησί, Νεστοριανὴ πρόληψις ἦν περὶ
Φλαβιανοῦ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ἐπισκόπου· ἐν-
θεν καὶ ὑποπτα τὰ εἰς Εὐτυχῇ γενόμενα ὑπ' αὐτοῦ.»

Καὶ τίς ἐντυχάνων τῇ ἐκθέσει τῆς πίστεως Φλα-
βιανοῦ, τῷδε συμφήσειεν, ὧ οὔτοι; φησί γάρ·

«Κηρύσσομεν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν
πρὸ αἰώνων ἐκ Θεοῦ Πατρὸς ἀνάρχως γεννηθέντα

(28) Is enim impie docebat Dominum ante carnem
assumptam habuisse naturas duas, postea vero

A canonum præscripto a sua dignitate dejectus; ob
id tamen haud fuit ab impietatis crimine absolutus.
Non enim, si quis forte de sacrilegio delatus, voca-
tusque detrectaret judicium, atque propterea con-
tumaciæ damnaretur, per hanc leviolem condem-
nationem victor in principali causa discederet; sed
magis magisque confirmaret objecti criminis suspi-
cionem. Si dixeritis eum detrectasse judicium non
conscientiæ suæ stimulis adactum, sed judicium ini-
quitate perterritum; reponam eum debuisse scrip-
tis id significare, et rite recteque procedere, non
omnino recusare probationes. Hoc enim eum omni
delicti excusatione caruisse clare demonstrat. Et
sane quid respondere poterat, si adfuisset? dicat
quisquis hujus viri casum ægre fert. Quod enim
exceperit Eutychetem, manifestum est; utrum au-
tem recte se gesserit hominem illum excipiendo
(qui naturam (28) unam duntaxat in Christo mere
divinam, humanæ substantiæ prorsus expertem pro-
fitebatur), quave propterea se defensione tueri
posset, id vobis ipsis Dioscori patronis judicandum
relinquo.

« Esto, inquit, sed Eutychetem excepit, postea-
quam erroris eum sui pœnituit, atque pie recteque
sentire cœpit. »

At quomodo vos, qui non ita facile adduci po-
testis, ut credatis suam mutare potuisse sententiam
eos concilii Patres, qui quoquo modo semel vobis
in suspicionem Nestorianæ næreseos venerunt;
quomodo, inquam, pie recteque nunc sentire pu-
tatis eum, qui non levem aliquam sui criminis su-
spectionem injecit, sed suam ipsius impietatem scri-
ptis aperte confessus est; qui propterea tanquam
in errore suo persistens a dignitate sua dejectus
fuit? qui demum neque in synodi consessu, neque
coram testibus fide dignis, neque in Ecclesia, neque
scriptis suam se pravam opinionem mutasse declara-
vit? At si ita est, si Dioscorus excepit ipsum erroris
jam sui pœnitentem, sequitur inde juste a sanctissi-
mo Flaviano dejectum eum, qui prius ita nefarie sen-
tiebat; etiamsi postea ad Dioscorum confugiens
pœnitentiam egerit. Quomodo ergo qui hominem
hunc excepit veterem errorem suum confitentem,
atque juste ante peractam pœnitentiam dejectum,
se quoque Flavianum ipsum qui eum dejecerat,
juste dejecisse autumat? Vel ergo Dioscorus eum
eundem a quo jure ac merito Eutyches dejectus

« Fama erat, inquit, Flavianum Constantinopo-
leos episcopum Nestorii errores fovere; propterea
suspecta sunt omnia, quæ contra Eutychetem ipse
gesserat. »

Ecquis, heu miseri, fidei expositioni a Flaviano
traditæ occurrens, verum id esse fateatur? ait
nim:

« Prædicamus Dominum nostrum Jesum Chri-
stum ante sæcula secundum divinitatem a Deo Patre
unam duntaxat: quem errorem acriter insectatur
Leo, Epist. ad Flavianum.

sine temporis (29) initio genitum, eundemque postremis diebus propter nos, et propter nostram salutem a Virgine Maria secundum humanam carnem progenitum, perfectum Deum, eundemque perfectum hominem simul (30), animato corpore præditum, consubstantiali Patri secundum divinitatem et ejusdem cum Matre substantiæ secundum humanam carnem (31); eundem enim Christum duabus naturis præditum post assumptam ex utero sanctæ Virginis humanam carnem, unum in una eademque substantia ac persona Christum, unum Filium, unum Dominum confitemur; neque dubitamus asserere unam Dei Verbi naturam, carnem et humanitatem assumpsisse; propterea quia (32) unus idemque subsistit in duabus naturis Dominus noster Jesus Christus. Qui contra duos filios in Christo, vel duas substantias, vel duas personas asserunt, nec unum eundemque Dominum Jesum Christum Dei vivi Filium agnoscunt, eos omnes execramur, et ab Ecclesia Dei segregandos judicamus. Idque supplicium omnium primo nefario Nestorio, ejusque asseclis idem sentientibus, aut prædicantibus infligimus; qui profecto omnes amittent adoptionem illam, quæ pie recteque sentientibus promittitur.

Ita confitetur is, qui a Dioscoro tanquam Nestorii fautor, ut ipse ait, dejectus. Quid? omissis in Dioscorum querelis omnibus, videtur vobis universa (33) sanctorum Patrum, sacrorumque Dei ministrorum synodus odio compulsa deiecisse Dioscorum unum, eundemque præsentem, et variis modis ad concilium vocatum, neque de Eutychetis erroribus suspectum; Severus contra Antiochiæ vitam degens qui synodum Chalcedonensem (neque suis (34) temporibus, neque locis celebratam, nec ab ipso vocatam, nec excipientem Nestorium, sed ipsum ejusque dogmata scriptis explodentem probantemque recta contra eum dogmata, non item ei contrariam Eutychetis pravam sententiam), Severus, inquam, qui non modo rejiciendam absolute judicavit, sed unus omnes una sententia a Christi fidelium cœtu (35) segregare ausus est; nonne videtur id egisse per summam injuriam audaciamque? quamquam in more positum jamdiu videmus cum apud nostrates, tum apud externos populos eadem instituta profitentes, ut longe potiora habeantur universitatis

(29) Accepta sunt hæc ex epistola Flaviani ad Theodosium apud Labbe, tom. IV, pag. 778, edit. Venetæ. MANSI.

(30) Id contra Arium.

(31) Contra Apollinarem.

(32) Hoc contra Eutychetem.

(33) Sanctum concilium Chalcedonense, quod tanto in honore habitum fuit præsertim apud Græcos, ut ipsius festum ii quotannis celebrare consueverint.

A κατὰ τὴν θεότητα. Ἐπ' ἐσχάτων δὲ τῶν ἡμερῶν τὸν αὐτὸν δι' ἡμᾶς, καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ἐκ Μαρίας τεχθέντα κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, Θεὸν τέλειον, καὶ ἀνθρωπὸν τέλειον, τὸν αὐτὸν ἐν προλήψει ψυχῆς καὶ σώματος, ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα, καὶ ὁμοούσιον τῇ Μητρὶ τὸν αὐτὸν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα· καὶ γὰρ ἐκ δύο φύσεων τὸν αὐτὸν Χριστὸν μετὰ τὴν σάρκωσιν, τὴν ἐκ τῆς ἀγίας Παρθένου, καὶ ἐνανθρώπησιν, ἐν μιᾷ ὑποστάσει, καὶ ἐν ἑνὶ προσώπῳ ἓνα Χριστὸν, ἓνα Ὑῖόν, ἓνα Κύριον ὁμολογοῦμεν· καὶ μίαν δὲ τοῦ Θεοῦ Λόγου φύσιν σεσαρκωμένην μέντοι, καὶ ἐνανθρωπήσαντα λέγειν οὐκ ἀρνούμεθα· διὰ τὸ ἐξ ἀμφοῖν ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν εἶναι Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν τὸν Χριστόν. Τοὺς δὲ δύο υἱοὺς, ἢ δύο ὑποστάσεις, ἢ δύο πρόσωπα καταγγέλλοντας, ἀλλ' οὐχὶ ἓνα, καὶ τὸν αὐτὸν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν Ὑῖόν τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος κηρύσσοντας, ἀναθεματίζομεν, καὶ ἀλλοτρίους τῆς Ἐκκλησίας εἶναι κρίνομεν, καὶ πρῶτον πάντων Νεστόριον ἀναθεματίζομεν τὸν δυσσεβῆ, καὶ τοὺς τὰ αὐτοῦ φρονοῦντας, ἢ λέγοντας· καὶ ἐκπέσουσιν οἱ τοιοῦτοι τῆς υἰοθεσίας τῆς ἐπηγγελμένης τοῖς ὀρθῶς φρονοῦσιν.

Οὕτω μὲν οὗτος ὁμολογεῖ ὁ ὑπὸ Διοσκόρου, ὡς φησιν, ἅτε Νεστοριανίζων καθαιρεθείς· εἶτα δὲ ἀπλῶς καὶ τῆς κατὰ Διοσκόρου πάσης μέμφεως σιγηθείσης ἡμῖν, πᾶσα μὲν ἡ τῶν ἱερῶν καὶ ἁγίων λειτουργιῶν σύνοδος ἀντιπαθῶς ἔδοξεν ὑμῖν ἐκβαλεῖν παρόντα, καὶ κεκλημένον διαφόρως, καὶ προδιαβεβημένον ἐπὶ προλήψει Εὐτυχούς ἓνα τινὰ μόνον αὐτὸν Διόσκορον· Σεβήρος δὲ, ὁ γενόμενος ἐν Ἀντιοχείᾳ (οὔτε ἐν χρόνοις, ἢ τόποις αὐτοῦ τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον παροῦσαν, οὔτε προτραπείσαν ὑπ' αὐτοῦ, οὔτε δεξαμένην Νεστόριον, ἀλλὰ καὶ ἐκβάλλουσιν αὐτὸν, καὶ τὰ αὐτοῦ ἐγγράφως, δεχομένην δὲ τὴν κατ' αὐτοῦ ὀρθοδοξίαν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὴν ἀντικειμένην αὐτῷ κακοδοξίαν Εὐτυχούς), οὐκ ἐκβάλλεσθαι ἀπλῶς καταψηφισάμενος, ἀλλὰ καὶ ἀναθέματι κατακρίνειν αὐτοὺς ἅπαντας ἅμα ὕφεν ὁ εἰς μόνος τολμήσας· πῶς οὐκ ἔδοξεν ὑμῖν ὅλως ἐμπαθῶς ἔχειν, ἢ προπετῶς πρὸς τὰδε, καίτοι ἀπ' αἰῶνος κἂν τοῖς ἐξωτέροις, κἂν τοῖς ἡμετέροις πάντων τῶν ὁμοειδῶν τὰς τοῦ κοινοῦ κρίσεις μᾶλλον ἀποδεκτέας ἴσμεν κατὰ τινος τῶν ἰδικῶν, ἢ τὰς ἐξ ἰδικοῦ τινος κατὰ τοῦ περὶ αὐτὸ κοινοῦ. Καὶ ὑμῖν ἄρα τὸ ὅλον τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας, μέρους ἰδίου ἐνδὸς ἀξιοπιστότερον ἔδει νομίζεσθαι, εἰ εὐθείας κρίνετε, υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων· τινὰ γὰρ ἂν καὶ ἄλλον εἶδετε τολμήσαντά ποτε σύνοδον ἀναθεματίζειν, καὶ οὐ τούναντίον πάντας τοὺς αἰρεσιάρχας ὑπὸ συνόδων ἀναθεματι-

(34) Nam concilium Chalcedonense convocatum fuit anno 451; Severus autem florere cœpit anno 509. Quo tempore ducenti monachi Eutychiani, duce Severo, se ab Oriente Cpolim contulerunt Anastasium imp. rogantes, ut concilium Chalcedonense a Christi fidelibus omnibus explodi iuberet. Theoph., p. 130.

(35) Ejus epistolas synodicas, quibus iis concilium Chalcedonense damnavit, proscripsitque, memorat Evagrius III, 53, 54.

σθέντας; Κα. γὰρ ἔντως θαυμαστὸν ὅπως οἱ τοῦ Θεοῦ δοῦλοι τὸν τῆς τάξεως λόγον ἐφύλαξαν αἰεὶ· οὐ γὰρ ἐστὶν ἀκαταστασίας ὁ Θεός. Συνόδων οὖν διαφόρων δεισιδαιμονησασῶν, κατήργηται μὲν συνόδοις κυριωτέραις τὰ ὑπ' αὐτῶν· οὐ μὲν τις τῶν θεοφόρων μόνον ἰδικῶς κατακρίνειν, ἀλλ' οὐδὲ σύνοδος ἀναθεματίσαι σύνοδον ἐτόλμησε. Πόσω γε μᾶλλον ἀναθεματίζειν κοινόν τι θεολάτρου πανηγύρεως. ὁ εἰς ἐνθέσμως ἀπετόλμησεν; Ἀλλ' ἐν τούτοις πᾶσιν, οὐκ ἐκπύσαντες ὁμῶς ἀπὸ τῆς ψυχῆς τὸν ἐγκρυφθέντα αὐτοῖς γλοιώδη τῆς ἀλόγου προλήψεως καθ' ἡμῶν ῥύπον, τί φασὶ πάλιν;

lemni ritu proscribere non dubitavit? Ad hæc nihil contra nos acre virus. Ecquid obijciunt præterea?

« Ὡς αἱ πλείους τῶν χειροτονιῶν ὑμῶν διὰ χρυσίου δόσεως, καὶ λήψεως εἰσιν, καὶ ἔχουσι τὸ ἐπάρατον κατὰ τὴν τοῦ Μάγου Σίμωνος πρόθεσιν. Πῶς οὖν ὑμῶν συγκοινωνητέον; εἰ μὴ ἄρα κατάρας εἶναι κληρονόμους περιφρονητέον ἡμῶν, » φασί.

Ἄρα γοῦν ἐπεὶ τινες τῶν λατρῶν ἐφωράθησαν μοιχοί, καὶ κλέπται, διὰ τὸδε τὴν λατρείαν λοιδορητέον ἐπὶ τούτοις, καὶ φευκτέον; πλὴν τάδε ἡμῶν εἰ, ὡς οἱ λεγόμενοι ἄγνοι, τῷ ἑαυτῶν ἀνεπιλήπτῳ βίῳ πεποιθότες προάγουσιν ὡς Ναυατιανοῖς ἀποκρινοῦμεθα λοιπὸν, καὶ οὐχ ὡς Μιξοφυσίταις. Εἰ δὲ οὐχί, ἀλλ' ἀπλῶς ὡς φιλοχρύσοις μᾶλλον, ἢ φιλοχρίστοις, διαμέμφονται, καὶ τῷ μὲν δόγματι συμφωνεῖν ὑμῶν, τούτῳ δὲ μόνῳ σκανδαλίζεσθαι συγκοινωνεῖν μεθ' ἡμῶν φασί· καὶ οὕτως ἄρα φιλοφρόνως αὐτοὺς ἔδει ἐξομολογουμένους ἡμῶν τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν ὑπερεύχεσθαι· εὐχεσθαι γὰρ ὑπὲρ ἀλλήλων ἡμᾶς ὅπως λαθῶμεν ἐντετάλμεθα, καὶ οὐ φαρисαϊκῶς βδελύττεσθαι τοὺς ὁμοφρεῖς καὶ ὁμοπίστους. Πλὴν ἐν Κυρίῳ θαρρόμεν, ὅτι ἐγκαταλέλοιπεν ἡμῶν Κύριος σπέρμα, καὶ οὐκ ἐγενήθημεν ὡς Σόδομα, οὐδ' ὡς Γόμορρα ὁμοιωθήμεν.

dem profitentur. Verum confidimus Dominum bonum semen in nobis reliquisse, nec permisisse caelum nostrum evadere Sodomæ et Gomorrhæ similem.

Τί δὴ οὖν ἄρα, εἰ δεῖξομεν πλείστους τῶν ἱεραρχούντων εἰς ἡμᾶς οὐ νοσφίζομένους ἀπὸ σπαρτίου ἕως σφαιρωτῆρος ὑποδήματος ἐπὶ τῷδε; λέλυται αὐτῶν ὁ ζῆλος, καὶ κατήργηται τὸ σκάνδαλον καὶ προσδράμοιεν τῇ ἀληθείᾳ; ἢ οὐδὲ τόδε πάλιν ἱκανὸν ἡμῶν ἔσται εἰς ἀποθεραπείαν αὐτῶν; Ἄρα δ' οὖν εἴποιμεν ἔτι, Οἱ καθ' ὑμᾶς ἱερεῖς οἱ ἐνδύνοντες εἰς τὰς οἰκίας, καὶ αἰχμαλωτεύοντες γυναικάρια αἰσχροῦ κέρδους χάριν, οὐ τῆς εἰς τὰς γυναικωνίτιδας, καὶ

A Num alium quempiam ausum unquam fuisse nostis proscribere synodum, et non hæresiarchas omnes ab synodo proscribi atque profligari? Qua in re mirandi profecto sunt servi Dei, qui rectum semper ordinem servarunt: confusionis enim auctor Deus esse nequit. Sane quod nonnulla concilia minus recte decreverunt, abrogarunt id alia concilia præstantiora; nunquam tamen privatus unus omnes simul sanctos Patres damnare ausus est, imo neque concilium aliud proscribere consuevit. Quanto magis ergo vituperanda ejus audacia, qui unus universum Ecclesiæ Dei sanctum cœtum somoventur, sed adhuc servant in pectore suum

B « Multa videlicet suffragia auro fuisse quæsitæ, atque propterea diris iis exsecrationibus obstringi, quibus Simonem Magum Petrus olim simili de causa devovit. Quomodo ergo vobiscum, aiunt, societatem coire licet? nisi forte nos ejusdem vobiscum maledictionis hæredes ac participes fieri velimus. »

Verumenimvero, si forte medici nonnulli deprehendantur in adulterio et furto, nunquid propterea medicina ipsa vituperanda est atque fugienda? Profecto si qui nobis hæc obijciunt, faciunt id innocentia sua freti, inculpatæ vitæ confisi, ut ii qui Puri (36) vocantur; nos eis in posterum respondebimus tanquam (37) Novatianis, non tanquam Mixophysitis (38). Sin minus nos tanquam auri potius quam Christi amatores reprehendunt; et se dogmata quidem eadem ac nos tenere dicunt, nos autem ob hanc solam auri cupiditatem aversari, neque posse nobiscum vitam degere: ne ob hanc quidem causam nos insectari, sed pro nobis ultro peccata nostra confitentibus orare deberent. Jubemur enim orare Deum pro nobis invicem, ut a vitiis nostris mundemur; vetamur contra Pharisæorum instar insectari proximos, qui nobiscum religionem eam-

Quid? Si ostenderimus bene multos apud nos sacros præsules hac in re ne (39) tantillum quidem a recto tramite aberrasse? nunquid a furore suo desistent, et sublato omni obstaculo, veritatem æquo animo amplectentur? anne hoc quidem iis sanandis sufficiet? Necessene erit præterea vestros commemorare sacerdotes, qui ventitant ad mulierculas, easque turpis (40) lucri causa captant; qui non contenti sacrificii mercede in (41) gynecæis,

in Christo, ex humana et divina permistam astruebant.

(39) Græca phrasis a funiculo ad corrigiam.

(40) Acriter insectatur et D. Hieronymus clericorum sui temporis avaritiam, qui sub prætextu largiendæ mulierculis benedictionis, aurum et munuscula captare consueverant. *Epist. 22 ad Eustoch.* Hinc Valentiniani lege vetitum, ne clerici ad viduas, et virgines parentibus orbas, accederent. *C.Th. De episc.*

(41) In more positum erat et primis Ecclesiæ sæculis offerre sacrificium in privatis donibus. Hinc et D. Ambrosius a matrona quadam Romana voca-

(36) Ita appellabantur Novatiani, Græce Cathari, qui se puros ab omni culpa profitebantur, qui semel amissam gratiam amplius recuperari non posse autumabant. Errorem hunc proscripserunt S. Cyprianus in concilio Africano, et S. pontifex Cornelius in suo concilio Romano.

(37) Horum caput Novatianus presbyter, qui se a Cornelio Romano pontifice segregavit, atque episcopum Ecclesiæ Romanæ ab suis creari se fecit, qui cum prava dogmata profiteretur, damnatus fuit in supra memoratis conciliis.

(38) Ita appellabantur Eutychiani, qui et Monophysitæ dicuntur, propterea quia naturam unam

et ad lecti pedes oblatis, stipendia sibi paciscuntur singulis mensibus vel annis persolvenda ! Prætereo reliqua, veritus ne vel a profanis hominibus in scenam ducamur, qui pietatis quidem inanem speciem præ nobis ferimus ; pietatem vero ipsam ejusque vim omnino spernimus rejicimusque. In multis enim offendimus omnes. Etenim si vos ipsi fatemini, neque negare potestis accipi soiere mercedem pro sacri (42) fontis lavacro, et pro pretiosis (43) divini doni reliquiis, quid aliud nobis exprobrari audiemus, nisi illud : *Nomen meum apud vos propter gentes ludibrio habetur* ^d ? Oportet igitur unumquemque nostrum educere trabem a propriis oculis, atque ita festucam in oculis alienis clarius perspicere poterimus ^e ; quemadmodum monet is, qui solus caret omni culpa.

Hæc cum divina Providentia præsto sint omnibus ad recte judicandum, dignoscendamque veritatem ; nos tamen pudet coram ipso veritatis Verbo, vero verborum omnium et operum atque cogitationum judice, mutare quam semel imbibimus opinionem, vel ab amicis vel ab inimicis quasi domesticis acceptam, recusamusque sincero animo perpendere, quæ traduntur, eademque tam diligenter scrutari, quam ea par est, quæ ab hominibus omnino ignotis traduntur : quanquam omni partium studio remoto, simplici mentis intuitu dicta contemplantur, melius ac rectius judicare, veritatemque clarius perspicere poterimus ; cum alias nostris his hostibus nimium indulgere soleamus. Quam ob rem audacter affirmare non dubitamus, eos qui ipsis adhærent, propterea quia rectum eorum dogma putant, etiamsi revera malum sit ac male sentiant : impietatis notam subituros non esse, cum Deus cordis intima et occulta judicaturus accedet. « Cum enim, ait, coram ipso persuasum fuerit cor nostrum, neque conscientia nostra nos mordet ; Deus major est corde nostro, perspicitque omnia. » At si veritatis Verbum sese clare nobis patefacit, nostrasque mentes lumine suo perfundit ; nos contra claudimus oculos, obturamusque nostras aures sponte surdi evadendo rejiciendoque veritatem ipsam : profecto miserrimi omnium deprehendemur, omniumque commiseratione atque luctu digni, nihil illum verendum diem formidando, quo coram angelis ac potestatibus, totoque terrarum orbe Dei judicium subeunte a Christo rejiciemur. Quo sane die nihil nobis proderit, neque nostrum in hæresiarchas impensum studium, neque sanguinis cognatio, neque familiarium, aut patria consuetudo (qua quidam insolubili nodo

^d Ezech. xxxvi, 20 ; Rom. ii, 24. ^e Luc. vi, 42.

tus fuit, ut in ejus domo sacrificium offerret. *Paulin. in Vita Ambr.* n. 10.

(42) Vigebat et in Ecclesiis Occidentalibus sæculo tertio mos ponendi monetam aliquam in sacro fonte, quam sacerdos, collato sacramento, sibi sumere solebat. Quem morem damnavit concilium Eliberitanum, can. 48, ne sacerdos vendere vide-

A παρὰ πόδας τῆς κλίνης τελουμένης αὐτοῖς ἱερουργίας τοὺς μισθοὺς ἀποβλέποντες, καὶ τοῖς μηνιαίοις, καὶ ἐτησίοις ἐράνοις ἐπελπίζουσι ; Δέδοικα λέγειν τὰ πλείω, μὴ πως καὶ βεβήλοις θριαμβευθῶμεν οἱ τὴν μόρφωσιν ἔχοντες τῆς εὐσεβείας, τὴν δὲ δύναμιν ἡρνημένοι· πολλὰ γὰρ πταίομεν ἅπαντες. Καὶ γὰρ μισθὸς τοῦ λουτροῦ τῆς χάριτος, καὶ ἀπὸ τιμῆς ἐκ τῶν λειψάνων τῆς θείας δωρεᾶς εἰ συμπεφώνηται πῇ δι' ὑμῶν, τί ἕτερον ἀκουσόμεθα, ἢ ὅτι *Τὸ ὄνομά μου δι' ὑμῶν βλασφημεῖται ἐν τοῖς ἔθνεσιν* ; Ἀρχέσει γοῦν ἐκάστῳ ἐκ τοῦ ἰδίου ὀφθαλμοῦ τὴν δοκὸν ἐξαίρειν, καὶ τότε τρανότερον τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ κάρφος κατανοεῖν, καθά φησιν ἡμῖν ὁ μόνος ἀναμάρτητος.

B

Τούτων δὲ ἡμῖν σὺν Θεῷ προ[τε]θέντων εἰς κρίσιν, καὶ διάσκεψιν πᾶσιν ἀνθρώποις, δυσωποῦμεν ἐνώπιον τοῦ τῆς ἀληθείας Λόγου τοῦ ὄντως κριτοῦ παντὸς λόγου, καὶ ἔργου, καὶ νοήματος ἡμῶν, αποθέσθαι ἕκαστον ἐντευξόμενον, ἅν τε τῆς ἡμετέρας, ἅν τε τῆς ἀλλοτρίας ἢ δόξης τὴν ὡς παρ' οἰκείων, καὶ πολεμίων ἀκρόασιν τῶν εἰρημένων, καὶ κρίνειν τὰ ῥηθέντα, ὡς παρὰ τινων πάντῃ ἀγνώστων αὐτῶν ἐκατέρου μέρους· καὶ οὐποτε θατέρου λόγου προθεματισθέντος κατὰ τὴν διάνοιαν αὐτῶν, καὶ εἰ ὄντως γυμνῷ τῷ κριτηρίῳ ἑαυτῶν χωρὶς παντὸς προσπαθοῦς, καὶ ἀντιπαθοῦς ἐπισκοτίσματος ἀληθέστερα κρίνωμεν, καὶ εὐλογώτερα, καὶ ἰσχυρότερα, καὶ σοφώτερα τὰ παρ' αὐτῶν οἱ τοῖσδε τοῖς ἐναντίοις ἡμῖν προσκείμενοι. Οὕτως τολμῶμεν λέγειν, ὡς εἰ καὶ κακῶς ταῦτα ἐκεῖνοι φρονοῖεν οἱ συναπαγόμενοι αὐτοῖς, διὰ τὸ δόξαι τούτοις θεοπρεπέστερον εἶναι δόγμα τὸ κατ' αὐτοὺς, οὐ κατακριθήσονται ἀσέβειαν ἐν ἡμέρᾳ, ὅτε κρινεῖ ὁ Θεὸς τὰ κρυπτὰ τῶν καρδιῶν. « Ἐάν γάρ, φησὶν, ἐμπροσθεν αὐτοῦ πείσωμεν τὰς καρδίας ἡμῶν, καὶ ἡ καρδία ἡμῶν καταγινώσκη ἡμῶν, ὁ Θεὸς μείζων ἐστὶ τῆς καρδίας ἡμῶν, καὶ γινώσκει πάντα. » Εἰ δὲ ὁ μὲν τῆς ἀληθείας Λόγος φαιδράζων ἑαυτὸν ἐπιδείκνυσιν ἡμῖν· ἡμεῖς δὲ τοὺς τε ὀφθαλμοὺς καμύομεν, καὶ τοῖς ὡσὶ βαρέως ἀκούομεν αὐτοῦ ἐθελοκωφοῦντος, καὶ ἀποστρεφόμεθα αὐτὸν, ὄντως παντὸς θρήνου ἀξίους ἑαυτοὺς καταστήσομεν τὴν αἰσχύνην τῆς μελλούσης ἀλλοτριώσεως, καὶ ἀρνήσεως Χριστοῦ, ἐνώπιον ἀγγέλων, καὶ ἐξουσιῶν, παντὸς τε τοῦ κρινομένου κόσμου, οὐ προϋπιδόμενοι· ὅτε οὐδὲν ἡμᾶς ὀνήσει, οὔτε ἡ πρὸς τοὺς αἰρεσιάρχας προσπάθεια, οὔτε ἡ γονική, ἢ φιλική, ἢ τοπικὴ συνήθεια, πρὸς τὴν ἀσέβειαν ἀλύτως τινὰς καταδεσμεύουσα, οὔτε πορισμὸς χρημάτων, ἢ κέρδη τινὰ βιωτικὰ δυσασπαστούς ἡμᾶς

retur, quod ipse gratis accepit.

(43) Panis videlicet consecrati, quem in frustra dividere et astantibus distribuere consueverat. Cujus panis reliquias quod nefarii quidam sacerdotes pecuniæ gratia venderent, hac de re merito queritur Leontius.

462 ἀπὸ τῆς δεισιδαιμονίας ποιήσαντα, καὶ τὸν μέγαν A πορισμὸν τὴν εὐσέβειαν μετὰ αὐταρχείας παριδεῖν ὑποπείσαντα. Οἱ γὰρ δὴ πατριαστικοὶ χρότοι, καὶ ἀγῶνες ἀντιλογικοὶ, καὶ πρόληψις διδασκαλικῆς ἀξίας, φιλοῦντες λέγεσθαι ῥαββὶ παρὰ τῶν ἀνθρώπων, τοῦ οἰκτροτάτου ἐκείνου ταλανισμοῦ, καὶ τῶν ὀδυνηροτάτων βασάνων, καὶ τῆς εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον παραδόσεως ἐξαιροῦνται τοῦσδε, οἳ τὸ φῶς τῆς ἀληθείας ἠρνήσαντο, καὶ ἠυδόκησαν ἐν τῷ σκότει τοῦ ψεύδους. Εὐάρεστον γὰρ Θεῷ τὸ παντὸς προτιθέναι τὴν ἀλήθειαν, καὶ μάλιστα ἐν τοῖς περὶ Θεοῦ αὐτοῦ της ἀληθείας. Διὰ γοῦν τόδε καὶ μόνον Ἀβραάμ Χαλδαίων τὴν ἀσέβειαν ἀποπτύσας μετὰ πατρὸς, καὶ οἴκου, καὶ συγγενείας, καὶ φίλων, καὶ χώρας, καὶ λοιπῶν, προσεχώρησε τῇ εὐσεβείᾳ, Θεῷ τε ἐπὶ τούτῳ πρώτῳ καὶ μόνῳ ἡγάπηται, καὶ πεφύλακται, καὶ δεδόξασται, καὶ πεπλήθυνται. Παῦλος δὲ ὁ ἀπόστολος ἄτινα ἦν αὐτῷ κέρδη, πάντα σκύβαλα ἡγήσατο δι' οὐδὲν ἕτερον, ἵνα Χριστὸν κερδανεῖ. Καὶ οἱ λοιποὶ πάντες ἐξ Ἑλλήνων, καὶ Σαμαρειτῶν, καὶ Ἰουδαίων πιστοὶ ἅγιοι ὡσαύτως ἔσχον· «Ὁ γὰρ μὴ ἀρνούμενος πατέρα, καὶ μητέρα καὶ ἀδελφοὺς, καὶ ἀδελφάς, καὶ τέκνα, καὶ ἀγροὺς, καὶ οἰκίαν, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἔνεκεν ἐμοῦ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος,» φησὶν ὁ Κύριος. Καὶ μή τις διαλογιζέσθω λέγων· Ἀλλ' οὐχ ἡ κατὰ τὰς αἰρέσεις διένεξις πρὸς τὴν ὀρθοδοξίαν οὐ τόσον διέστηκεν, ὥς ἡ Χαλδαίων, καὶ Ἑβραίων, καὶ Ἑλλήνων ἀσέβεια τῆς ἀληθοῦς πίστεως, ἵνα ὁμοίως αὐτοῖς ἀλλοτριωθεῖη ἀπὸ Χριστοῦ ὁ περὶ μέρος τι τῆς ὀρθῆς πίστεως μόνον ἀπειθῶν τῷ λόγῳ· ὁ γὰρ σμικρὸν τι μόριον ὁπωσοῦν εὐσεβείας τοῦ λόγου παρ- C ορῶν διὰ προσπάθειαν ἀλογόν τινος ἑτέρου καὶ συνήθειαν, δῆλός ἐστιν, ὥς καὶ ὅσον εὐσεβεῖν δοκεῖ, οὐδὲ τοῦτο ἐξ αἰρέσεως οἰκείας, ἀλλὰ ἀπὸ συμβεβηκότων γονέων ἢ τόπων, ἢ φίλων παραδόσεως ἔξει· ὥς εἴπερ καὶ Μανιχαίων ἔτυχεν, ἢ Ἑλλήνων, ἢ Ἑβραίων υἱὸς εἶναι, ἢ φίλος ἢ σύνοικος, πολλῶν μᾶλλον ἢ ἀπειθεστέρως διέκειτο πρὸς τὴν ἀλήθειαν· εἴπερ γὰρ ὀλίγον ἀφεστὼς οὐ προστρέχει καὶ καθέλκεται τῇ ἀληθείᾳ, πλεῖον διεστηκώς, μᾶλλον ἢ ἀσπόνδως εἶχε πρὸς αὐτήν.

Græcorum Hebræorumve filius evaderet, aut amicus, aut familiaris, longe magis quam ipsi profecto veritatem sperneret et aversaretur. Si enim cum parum absit a veritate, eam tamen haud sequitur amplectiturque; profecto si longius abesset, etiam

« Ἀλλὰ, φησὶ, κατ' ἐμαυτὸν ἐγὼ νομίζων κρειττόνως φρονεῖν, ἔχομαι τῆς ἐμῆς δόξης ἀμεταθέτως. »

463 Ἀλλὰ καὶ περὶ ὧν φησιν ὁ Ἀπόστολος Ἰουδαίων ὥς Θεῷ μὴ ἀρεσκόντων, καὶ τὸν Κύριον σταυρωσάντων, καὶ τοὺς ἀποστόλους διωξάντων, καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἀπειθούντων, ὅμως τοῦτο κάκεῖνοις μαρτυρεῖ· φησὶ γὰρ πη πάλιν· Μαρτυρῶ γὰρ αὐτοῖς, ὅτι ζήλον Θεοῦ ἔχουσιν, ἀλλ' οὐ κατ' ἐπίγνωσιν. Ἄρα οὖν οὐχ ἀπλῶς ζηλοῦν, ἀλλὰ ἐπιγνώσει τοῦ ζηλουμένου δόγματος δεῖ. Καὶ γὰρ καὶ πᾶσα ἄλογος, καὶ ἄνομος παράδοσις καὶ ἐθῶν, καὶ αἰρέσεων, οὔτε τί καλὸν ποιεῖν, ὥσπερ οὖν καὶ ἀνθρωποθυσίαις οἱ

A in impietate detinentur), neque divitiarum copia, neque mundana quædam lucra, quæ nos ita devinciunt, ut vix ac ne vix quidem a superstitione divelli possimus, et pietatem ejusque sociam moderationem ingentium bonorum fontem rejicere non dubitemus. Non enim familiarum plausus, aut contentionis studia, neque vana gloria, qua magistros ab hominibus se appellari gaudent, eripere poterunt summis illis miseriis, atrocibusque suppliciis, atque tenebris exterioribus homines illos, qui veritatis claram lucem aversantur, atque gloriam inter mendacii tenebras quærunt. Deo quippe gratum est veritatem rebus omnibus antepone, præsertim in iis quæ spectant ad Deum ipsum. Hac una de causa et Abraham Chaldæorum impia religione abjecta, B relictis rebus omnibus, patre, domo, cognatis, amicis et regione ipsa, totum sese pietati dedit, idque potissimum in causa fuit, cur a Deo ipso unice diligeretur, summisque cumulatus honoribus, ingenti liberorum multitudine donaretur. Paulus quoque lucrum omne stercus duxit, nulla sane alia de causa nisi ut Christum ipsum lucrifaceret. Cæteri denique sancti cum Græci, tum Hebræi, et Samaritani omnes eodem modo affecti fuerunt. « Etenim qui non abnegat, ait Dominus, patrem, et matrem, et fratres, et sorores, et filios, et agros, et domum, et suam ipsius animam propter me, non est me dignus. Neque dicat quis hæreticorum dogmata non ita dissidere ab recta fide, quemadmodum Chaldæorum impietas, et Hebræorum Græcorumque dissidet a recta Christi fidelium religione; proindeque sequi nec eodem modo quo gentiles desciverunt, desciscere a Christo eum, qui una parte duntaxat a recta Christianorum fide deflectit. Nam qui pietatis partem unam vel minimam violat, ut absurdam aliquam doctrinam aut consuetudinem sequatur, manifeste declarat, se ne illud quidem (in quo maxime pie sentire videtur) amplecti sponte ductum, sed aut parentum, aut regionum, vel amicorum institutionibus irretitum. Quocirca qui tali modo affectus est, si Manichæorum, aut

« At, inquires, mihi intime persuasum est rectius, quam vos me sentire, propterea constanter in mea sententia maneo. »

D Verum ita sese habuisse et Judæos (quos tamen affirmat Paulus displicere Deo, atque Dominum crucifixisse, et apostolos persequi, et nullis hominum obedire) testatur idem Apostolus, ubi rursum dicit: Testor eos habere Dei zelum, sed non secundum discretionem. Non oportet ergo cæcis oculis vos amplecti dogmata, quæ traduntur; sed opus est ea perpendere diligenter, et penitus illa introspicere. Omnis enim omnium gentium, et hæreticorum doctrina, quantumvis impia et absurda, putat se

continere bonum aliquod institutum : hinc Scythæ (44) victimis humanis Deum colendo, pie recteque se agere arbitrantur. Oportet ergo scrutari, quantum in nobis est, et quærere veritatem, et accurate cuncta perpendendo, rectam in omnibus amplecti sententiam. Nos certe et argentum accipere, neque vestem emere solemus, nisi prius utrumque accurate consideraverimus, exploraverimusque diligentissime. Quod cum ita sit, quomodo excusatione digni esse poterimus, temere divina dogmata amplectendo profitendoque? Nostra enim his in rebus negligentia quodammodo clamat nullius momenti esse, quæ credimus de Christo ejusque gratia, *per quam multæ et maximæ nobis*, ut scriptum est, *promissiones factæ sunt*^h, atque naturæ divinæ participes omnino fieri conceditur. Quantum ergo boni præ se fert sincera pietas; tantum profecto mali continet impietas ei contraria. Hæc enim sola in causa nobis est, cur a Deo deficiamus, et in omne peccatorum genus delabamur, teste Apostolo, qui ait : *Quandoquidem non probaverunt habere Deum in notitia, tradidit illos Deus in reprobum sensum, ut faciant ea quæ non conveniunt*ⁱ; et quæ deinceps recensentur. Hæc Apostolus de impietate : de pietate vero in epistola ad Timotheum ait : *Exerce te ipsum ad pietatem : hæc enim ad omnia utilis est, promissionem habens vitæ quæ nunc est, et futuræ*¹. Sed aliis justam causam et probabilem rationem asferre conantur, cur a veritate

Quomodo, inquit, Deo non placere potest eorum doctrina, apud quos inventi sunt nonnulli tum in vivis tum in defunctis qui eadem ac ipsi dogmata amplexi, gratiam ægrotos sanandi, et alia miracula patrandi nacti sunt? Perspicuum enim est divinam in iis potestatem operari, maxime qui rectam religionem colunt, atque recta dogmata profitentur.

Quibus respondemus id ad plenam rei probationem accurato divinorum dogmatum exploratori, et judici non sufficere. Primum enim raro apud illos hoc evenit, nec ex una hirundine ver, ut dici solet, dijudicari debet. Quandoquidem et Ariani, cum alias antea, tum etiam nostris hisce temporibus apud Longobardos, et apud Persas Nestoriani Italia miracula patrant; idque non ad probationem peculiaris ipsorum sectæ, sed totius Christianæ religionis, cujus quanta vis sit et auctoritas Spiritus sanctus populis a recta fide prorsus alienis per ea prodigia manifeste declarat. Præterea sæpe videre est donum hoc miracula patrandi cum dari promiscue nonnullis, orthodoxis et heterodoxis (45) non ob solam ipsorum pietatem (veritas enim in contra-

^h I Petr. i, 4. ⁱ Rom. i, 28. ¹ I Tim. iv, 8.

(44) Nec Scythæ modo, verum etiam Carthaginienses, quos Agathoclis tempore cum gravibus incommodis affligerentur, Saturni placandi gratia ducentos pueros nobilitatis flores, et tercentos cives in flammis uno pene momento conjecisse testatur Diodorus Siculus lib. xx, p. 756.

(45) Hujusmodi enim gratiæ gratis datæ in scho-

A Σχύθαι θεοσεβοῦντες. Δέον ἄρα μὴ ἀμελεῖν, ὅση δύναμις, καὶ ἐρευνᾶν τὴν ἀλήθειαν, καὶ πάντα δοκιμάζοντας, τὸ καλὸν φρόνημα κατέχειν· οἷ γε οὐδὲ ἀργύριον λαμβάνομεν, ἢ ἱμάτιον ὠνούμεθα, εἰ μὴ δοκιμασίαις, καὶ πυρώσεσι, καὶ ἐπιδείξεσιν εἰς ἐτέρους πλείονως αὐτὸ βασανίσομεν. Πῶς οὖν εὐλογοῖ ὦμεν ἀτημελῶς τὴν θείαν δόξαν προσδεχόμενοι; τὸ γὰρ ἐν τούτοις ἀφρόντιστον ὡς οὐκ ἀξιόλογόν τι οἰομένους ἡμᾶς τὴν τῆς πίστεως Χριστοῦ χάριν, καὶ ἀλήθειαν διαβάλλει, δι' ἧς ἡμῖν τὰ πρὸς ζωὴν πάντα τὰ θεῖα καὶ μέγιστα ἐπαγγέλματα δεδωρηται, ὡς εἴρηται, καὶ ἡ πρὸς τὴν θείαν φύσιν ἀπλῶς κοινωνία. Ὅσον οὖν ἐστὶν ἀγαθὸν ἡ ἀκραιφνεστάτη εὐσέβεια, καὶ ὅσον κακὸν ἡ ἀσεβεία! τῆς γὰρ εἰς πᾶσαν ἁμαρτίαν ἐγκαταλείψεως ὑπὸ Θεοῦ αἰτία ἡμῖν αὕτη ἐστὶ μόνη. Δηλοῖ δὲ λέγων, Καὶ καθὼς οὐκ ἐδοκίμασαν τὸν Θεὸν ἔχειν ἐν ἐπιγνώσει, παρ-452 ἐδωκεν αὐτοῦς ὁ Θεὸς εἰς ἀδόκιμον νοῦν, ποιεῖν τὰ μὴ καθήκοντα, ἅτινα ἐξῆς κατηρίθμησε. Καὶ τάδε μὲν οὖν μαρτυρεῖ τῇ ἀσεβείᾳ· περὶ δὲ τῆς εὐσεβείας φησὶ πρὸς Τιμόθεον, Γύμναζε σεαυτὸν πρὸς εὐσέβειαν· ἡ γὰρ εὐσέβεια πρὸς πάντα ἐστὶν ὠφέλιμος, ἐπαγγελίαν ἔχουσα ζωῆς, τῆς τε νῦν, καὶ τῆς μελλούσης. Ἀλλὰ τι καὶ ἕτερον τούτων τινὲς τῆς πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἀνυποταξίας ποιοῦνται δικαίωμα· φασὶ γάρ, C «Ὅτι πῶς οὐ θεάρεστος ἡ κατ' αὐτοὺς δόξα, ἔνθα καὶ τῶν ζώντων ἐν σαρκὶ τινες αὐτοῖς ὁμόδοξοι, καὶ τῶν προκοιμηθέντων ὠφθησαν ἱλαμάτων, καὶ σημείων θεοθεν ἔχειν τὸ χάρισμα; δῆλον γὰρ ὡς ἐξ ἀκοῆς, καὶ διδαχῆς ὀρθῆς πίστεως Θεοῦ αἱ θεῖαι δυνάμεις ἐνεργοῦνται.»

Πρὸς δὲ λεχτέον, ὡς οὐκ ἀρκεῖ τόδε πρὸς ἀσφαλῆ πληροφορίαν τῷ δοκιμωτάτῳ τῶν θείων δογμάτων κριτῇ· πρῶτον μὲν γὰρ σπανιώτερον εὑρηται τοῦτο ἐν αὐτοῖς, καὶ οὐ ἐκ μιᾶς χελιδόνος τὸ ἔαρ κριτέον· ἄλλως γοῦν καὶ Ἀρειανοὶ ποτε, καὶ μέχρι νῦν ἐν Λογγοβάρδοις, καὶ Νεστοριανοὶ παρὰ Πέρσαις ποιοῦσι τάδε θαύματα· ἀλλ' οὐκ εἰς μαρτυρίαν ἀπλῶς τῆς κατ' αὐτοὺς πρὸς ἡμᾶς αἰρέσεως, ἀλλὰ τῆς τῶν Χριστιανῶν πίστεως· οἷα τίς ἐστὶν ἡ δύναμις πρὸς τοὺς πάντη ἀπίστους ἐπιδεικνυμένου τοῦ Πνεύματος. Ἐτι μὴν ἐστὶν ὁρᾶν πολλάκις θαυμάτων χάρισμα ἐν τισιν ὀρθοδόξοις τε καὶ ἑτεροδόξοις ὁμοίως, οὐ δι' εὐσέβειαν μόνον· ἡ γὰρ ἂν ἦν ἐν τοῖς ἐναντίοις λόγοις, καὶ ἀντιφατικοῖς ἡ ἀλήθεια, ἀλλὰ διὰ φυσικὴν ἀπλότητα, καὶ ἀτυφίαν, μᾶλλον τε νηπιότητα ψυ-

est, et futuræ¹. Sed aliis justam causam et probabilem rationem asferre conantur, cur a veritate desciverunt.

«Ὅτι πῶς οὐ θεάρεστος ἡ κατ' αὐτοὺς δόξα, ἔνθα καὶ τῶν ζώντων ἐν σαρκὶ τινες αὐτοῖς ὁμόδοξοι, καὶ τῶν προκοιμηθέντων ὠφθησαν ἱλαμάτων, καὶ σημείων θεοθεν ἔχειν τὸ χάρισμα; δῆλον γὰρ ὡς ἐξ ἀκοῆς, καὶ διδαχῆς ὀρθῆς πίστεως Θεοῦ αἱ θεῖαι δυνάμεις ἐνεργοῦνται.»

Πρὸς δὲ λεχτέον, ὡς οὐκ ἀρκεῖ τόδε πρὸς ἀσφαλῆ πληροφορίαν τῷ δοκιμωτάτῳ τῶν θείων δογμάτων κριτῇ· πρῶτον μὲν γὰρ σπανιώτερον εὑρηται τοῦτο ἐν αὐτοῖς, καὶ οὐ ἐκ μιᾶς χελιδόνος τὸ ἔαρ κριτέον· ἄλλως γοῦν καὶ Ἀρειανοὶ ποτε, καὶ μέχρι νῦν ἐν Λογγοβάρδοις, καὶ Νεστοριανοὶ παρὰ Πέρσαις ποιοῦσι τάδε θαύματα· ἀλλ' οὐκ εἰς μαρτυρίαν ἀπλῶς τῆς κατ' αὐτοὺς πρὸς ἡμᾶς αἰρέσεως, ἀλλὰ τῆς τῶν Χριστιανῶν πίστεως· οἷα τίς ἐστὶν ἡ δύναμις πρὸς τοὺς πάντη ἀπίστους ἐπιδεικνυμένου τοῦ Πνεύματος. Ἐτι μὴν ἐστὶν ὁρᾶν πολλάκις θαυμάτων χάρισμα ἐν τισιν ὀρθοδόξοις τε καὶ ἑτεροδόξοις ὁμοίως, οὐ δι' εὐσέβειαν μόνον· ἡ γὰρ ἂν ἦν ἐν τοῖς ἐναντίοις λόγοις, καὶ ἀντιφατικοῖς ἡ ἀλήθεια, ἀλλὰ διὰ φυσικὴν ἀπλότητα, καὶ ἀτυφίαν, μᾶλλον τε νηπιότητα ψυ-

lis appellantur, quas vel impiis interdum concedi certo certius est; idque fatentur theologi omnes. At ex hoc Leontii loco manifeste liquet doctrinam hanc a primis Ecclesiæ sæculis tradi consuevisse iisdem pene verbis quibus theologi nostri temporis loquuntur : quod mihi notatu dignum videtur.

χῆς, ἢ δεινότητα, πραῦτητά τε, καὶ συμπάθειαν, καὶ ἀπλῶς τῆς τοιαύτης χάριτος ἰδικωτέραν ἐπιτη-
δειότητα τοῦδε τινος, παρὰ τοὺς λοιποὺς τῶν ὁμο-
πίστων αὐτῷ. Εἰ γὰρ ὄντως πᾶσιν αἰεὶ τε διὰ τὴν δό-
ξαν μόνον πρόσσεστιν ἡ τῶν θαυματουργιῶν δύναμις,
ἔδει πάντας πάντοτε ὁμοίως τοὺς ὁμοδόξους θαυμα-
τουργεῖν· καὶ μὴν πολλάκις τῶν διδασκάλων τῆς πί-
στεως οὐ θαυματουργούντων, οἱ μαθητεύοντες ὑπ'
αὐτῶν ἐνεργῶσι τὰ σημεῖα.

omnes, qui fidem eandem profitentur. At contra se res habet; nam sæpenumero qui fidei dogmata tra-
dunt, nulla prodigia patrant; cum ipsorum discipuli ea potestate maxime polleant.

Οὐ γὰρ πάντα, ὅσα ἐνεργεῖ τὸ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ
Πνεῦμα, ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ χαρίζεται· Ὁ μὲν γὰρ
δίδεται λόγος σοφίας, ὃ δὲ λόγος γνώσεως, ἑτέρῳ
δὲ χάρισμα ἱουμάτων, ἑτέρῳ ἐνεργήματα
δυνάμεων, ἄλλῳ δὲ πίστις κατὰ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα.
Καὶ γὰρ θαυμαστὸν, πῶς ὁ λαλῶν γλώσσαις, οὐ
πάντως οὐδὲ τὸ ἐγγύτατον τῷδε χάρισμα λαβὼν, καὶ
διερμήνευσε. Ἄρα οὖν ἐστὶ καὶ τινὰς οὐδὲ λόγον σο-
φίας ἀκραιφνή, οὐδὲ λόγον γνώσεως, οὐδὲ πίστιν
ὑψηλὴν εἰληφότας θαυμάτων ἔχειν χάρισμα. Καὶ
οὐκ εὐλογον ἐκ θατέρου θάτερον τῶν τοῦ πνεύμα-
τος χαρισμάτων κατακρίνεσθαι. Τὸ δὲ σαφέστερον
εἰπεῖν· εἰ μὲν ἐν τούτοις μόνοις ἦν τὰ χάρισμα
τῶν θαυμάτων, ἢ μᾶλλον ἡμῶν ἐν αὐτοῖς ἐωρᾶτο,
εἶχεν ἂν ὄντως αὐτοῖς ἡ δόξα πρόληψιν εὐσεβείας
παρὰ τὴν ἡμετέραν, ὡς τοῦ Κυρίου τὸν λόγον αὐ-
τῶν βεβαιούντος μόνων διὰ τῶν ἐπακολουθούντων
σημείων, κατὰ τὸ γεγραμμένον· ὥσπερ καὶ τὸ κή-
ρυγμα τῶν ἀποστόλων πάλαι συνιστάνοντος πρὸς
ἅπαντα τὰ ἔθνη, καὶ ὥσπερ τὰ Μωϋσέως, καὶ Ἀαρὼν
σημεῖα ὑπὲρ τὰ Ἰαννοῦ, καὶ Ἰαμβροῦ πρὸς τοῦ
Αἰγυπτίου θριαμβεύοντος. Εἰ δὲ ἐν ἡμῖν, καὶ μεί-
ζονα, καὶ πλείονα ὁράται τὰ ἐκ τοῦ Πνεύματος θαύ-
ματα κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, πῶς ἐκ θαυματ-
ουργιῶν ἀξιοπιστότερον εἶναι βούλονται τὸ δόγμα;
Μηδὲ τότε οὖν ὡς ὀνήσιμεν αὐτοῖς εἰς ἀπολογία
τινὰ τὴν ὑπὲρ τῆς δεισιδαιμονίας αὐτῶν προβαλλέ-
τωςαν.

Εἰ γὰρ καὶ Σκευᾶς σὺν τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ Ἰουδαῖος
ὢν, ἐν ὀνόματι Χριστοῦ ἐπορχίζων ἐλαύνει δαίμονας,
καὶ οὐκ ἐν τῷδε ἀπλῶς τοῖς μαθηταῖς τοῦ Κυρίου
συναριθμεῖται· δῆλον ὡς οὐδὲ οὗτοι ἐκ τοῦδε πρό-
φασιν ἔχουσι περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐτῶν. Πολλοὶ
γὰρ, φησὶν, ἐροῦσί μοι ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, Κύ-
ριε, οὐ τῷ σὺ ὀνόματι προεφητεύσαμεν, καὶ δαι-
μόνια ἐξεβάλομεν, καὶ δυνάμεις πλείους ἐποιή-
σαμεν; Καὶ τότε ὁμολογήσω αὐτοῖς, ὅτι οὐδέποτε
ἔγνωρ ὑμᾶς. Σαφές ἄρα ὡς οὐκ ἀρκεῖ πρὸς διάκρι-

A riis, et oppositis vitæ rationibus versaretur) sed ob
naturalem simplicitatem, humilitatemque, et animi
potius puerilem innocentiam, quam solertiam,
sagacitatem atque virtutem; tum singula singulis
dispensari ob peculiarem cujusque dexteritatem,
habilitatemque, qua cæteris religionem eandem
profitentibus præstat. Etenim si potestas ea præsto
semper omnibus esset ob solam ipsorum fidem;
eadem profecto semper miracula patrare deberent

Non enim omnia, quæ operari consuevit Spiritus
sanctus, uni eidemque tribuit: *Alii quippe datus
sermo sapientiæ, alii sermo intelligentiæ, alii gratia
curationum, alii operatio virtutum, alii denique fides
secundum eundem Spiritum*^k. Qua in re mirum
mihi videtur, quod qui linguarum dono gaudet (46),
non obtineat etiam aliud huic affine, quo linguas
easdem quibus loquitur, interpretari queat. Sunt
ergo nonnulli, qui carent dono sapientiæ, et
intelligentiæ, et sublimi fidei spiritu, qui tamen
gaudent potestate miracula patrandi. Neque rationi
consentaneum est ex uno Spiritus sancti dono
aliud inferre. Clarius loquamur. Profecto si ipsi
soli alia miraculorum dona possiderent; vel ma-
gis, quam nos, hisce pollerent: verisimile videri
posset sanam esse ac piam eorum sententiam,
utpote a Domino confirmatam iis signis, quæ, Scri-
ptura teste, recte credentes comitari consueverunt.
Quemadmodum idem Dominus et apostolorum præ-
dicationem apud omnes gentes miraculis confirma-
vit, et Moysis et Aaronis prodigia supra Janni (47)
et Mambri (48) miracula apud Ægyptios extulit.
Verum si divina Spiritus sancti prodigia longe
plura ac majora per totum terrarum orbem patrari
solent apud nos, quam apud ipsos: quomodo nobis
ex miraculis suum dogma probari putant? Desi-
nant ergo nobis id obtrudere, quod ipsis defenden-
dis, eorumque pervicaciæ tuendæ prodesse nihil
potest.

Nam si et Scevas Judæus (49) una cum filiis
suis invocato Christi nomine malos spiritus a cor-
poribus obsessis abigit, neque propterea in Domini
discipulis censetur: profecto nec hi per similia
miracula suum pravum dogma satis probare nobis
unquam poterunt. *Multi enim, ait, in die illa mihi
dicent: Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus,
et dæmonia ejecimus, et alia multa prodigia patra-
vimus? Quibus omnibus respondebo: nescio vos*^l. Ad
dignoscendos ergo eos qui Christo chari sunt, vel

^k I Cor. xii, 8-10. ^l Matth. vii, 22, 23.

(46) Ait enim D. Paulus l. c.: *Alii genera lingua-
rum, alii interpretatio sermonum.*

(47) Jannes et Mambres, duo magi celebres, quos
Moysi in Ægypto restitisse testatur D. Paulus II
Tim. iii, 8.

(48) Textus, ut vides, se habet Ἰαμβροῦ, Jambri,
sed huic lectioni adversatur Paulus l. c. — Textus
hodiernus habet Ἰαμβρῆς· sed Μαμβρ. legunt

Const. apost. S. Cypr. Lucifer Calar. al.

(49) Hebræi tum temporis Christo Domino maxi-
mam fidem habebant eumque propterea suis in
calamitatibus invocare consueverant. Patet id ex
historia comitis Josephi, quem, cum ægrotaret,
Judæi quidam hortabantur, ut Christi nomen invo-
caret, si protinus a morbo servari vellet. (Epiph.
hæres. 30, n. 5.)

contra, non sufficiunt miracula, quæ plerumque patrantur ad aliorum potius utilitatem (50) rectoremque fidem, quam ad utilitatem ejus a quo patrantur; quæ pietati promovendæ maxime inserviunt, quæ denique ratione habita cum loci, tum temporis, aliis utilioribus de causis a Deo per quemlibet astantium fieri consueverunt. Memoriam porro nostrorum temporum atque regionum proditum est, exstitisse mimum quemdam ex iis qui theatris operam navant, qui de seditione et homicidio delatus, cum iudicis metu compulsus ad eum locum qui Barbaricus limitus dicitur, per deserta fugisset, forte incidit in Christianos quosdam Saracenos; a quibus captus, cum ex abrasis capillis monachus eis videretur, credereturque posse (quemadmodum apud ipsos monachi consueverant) offerre vitalis panis augustissimum sacrificium: ad id acribus stimulis per nutus ab eis cogebatur; atque solus inter ejus captivos socios illud offerre jubebatur. Quibus cum potestate id faciendi se destitutum esse persuadere non potuerit; cumque eorum voluntati diutius resistere non fuerit ausus: erecto protinus e virgultis altari, superextensa sindone, appposito recenti pane (51), et in ligneum (52) calicem infuso vino, benedixit dona hæc sublati in cælum oculis invocatoque solo Trinitatis nomine: atque panem postea frangendo, singulis distribuit. Calicem deinde, atque sindonem, ut res Deo sacras summa cum veneratione custodiunt, ne ad profanum usum traducantur, negliguntque solum altare ipsum. Super quod repente magna vis ignis e cælo descendit, qui neminem quidem ipsorum attigit, neque læsit, sed altare totum combussit, penitusque delevit; ut ne frustulum quidem virgultorum ibi remanserit. Quo prodigio commoti Barbari conjecerunt oculos in hominem illum, qui sacrificium obtulerat, institeruntque vehementer, ut munus (53) aliquod ab eis pro tanto facinore petere vellet. Is autem postulavit, ut qui secum capti fuerant, secum etiam dimitterentur; quod statim obtinuit, omnesve simul misera captivitate liberavit. Hic autem unus e nostris putabatur ob id unum, quod nostris concionibus interesse solet, qui ne minimum quidem discrimen norant, quod Christianos inter et Christianos intercedit. Saraceni vero Jacobitarum (54) dogmata profitebantur, et una cum ipsis vitam degere consueverant. Qui Jacobitæ unam in Christo naturam et ipsi prædicant, atque hi cum Saracenis ipsis per deserta vagabantur, eisque sedulo ministerium

(50) Ad distinctionem gratiæ gratum facientis, ut scholæ loquuntur, quæ prodest ei cui confertur, cum subjectum cui inest, Deo gratum faciat, merito nomen illud nacta est.

(51) In more positum erat primis Ecclesiæ temporibus, ut propriis suis manibus panem conficerent, præberentque ita recentem sacerdoti, qui pro se sacrificium offerri volebant; cui consuetudini paruisse vel imperatores ipsos patet exemplo Valentis. (Greg. Naz. p. 350, 351.)

σιν τῶν ἐγνωσμένων, καὶ ἀπεγνωσμένων Χριστῷ θαύματος ἐμφάνεια πολλάκις, ἢ διὰ τὴν τοῦ πεισομένου τὴν εὐεργεσίαν, πίστιν ὀρθοτέραν μᾶλλον, ἢ τὴν τοῦ ἐνεργοῦντος, γινομένου τοῦδε· ἢ διὰ τὴν τῶν θεατῶν εἰς τὴν πρὸς εὐσέδειαν ἀπλουστέραν πληροφορίαν· ἐνίοτε δὲ καὶ κατὰ κοινωνωφελεστέραν χρείαν τῆς κατὰ καιρὸν, ἢ τόπον ὑπὸ Θεοῦ, καὶ διὰ τοῦ οἰουδήποτε τῶν παρόντων ἐπιτελουμένου. Ἐν τοῖς γοῦν καθ' ἡμᾶς ἱστορήται χρόνοις, καὶ τόποις· μῆδος τις τῶν θεατρικῶν, καὶ οὗτος ἐπὶ στάσει, καὶ φόνῳ ἐγκαλούμενος, φυγεῖν τὸν δικαστὴν ἐν ταῖς κατὰ τὸ Βαρβαρικὸν λεγόμενον λιμιτὸν ἐρήμοις, καὶ ὑπὸ Σαρακηνῶν ληϊσθεὶς χριστιανῶν, διὰ τὸ δοκεῖν αὐτοῖς ἐκ τῆς ἀποτριχώσεως μοναχὸς εἶναι, καὶ ὥσπερ οἱ πρὸς αὐτοὺς μοναχοὶ παραβάλλοντες, ἱεουργεῖν δύνασθαι τοῦ ζωτικῷ ἄρτου τὸ μυστήριον, διὰ νευμάτων εἰσεπράττετο σπουδαίως ὑπ' αὐτῶν τῆς θείας θυσίας τὴν λειτουργίαν, μόνος ἀφθεὶς τῶν συνδεσμίων αἰχμαλώτων ἐκτελέσαι· καὶ ὡς λόγῳ πείθειν αὐτοὺς ὑπὲρ τῆς ἑαυτοῦ ἀνεπιτηδειότητος οὐκ εὐπόρει, καὶ ἀντιτείνειν τῇ προστάξει αὐτῶν ἐπὶ πλεῖον οὐκ εὐτόνει· βωμὸν ἐκ φρυγάνων κατὰ τὴν ἔρημον συστησαμένων, καὶ σινδόνα ἐφαπλωσάντων, καὶ προθέντων ἄρτον νεόπτητον, καὶ οἶνον ἐν ξυλοποτηρίῳ κερασάντων, παρεστῶς ἐσφράγισε τὰ δῶρα ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ ἐδόξασε τὴν ἁγίαν Τριάδα μόνον, καὶ κλάσας, διένειμεν αὐτοῖς· εἶτα μετὰ τόδε ὡς ἁγιασθέντα λοιπὸν, ἐν τιμῇ συστέλλουσι τό τε ποτήριον, καὶ τὴν σινδόνα, πρὸς τὸ μὴ κοινοθῆναι λοιπὸν τῆδε, τοῦ βωμοῦ μόνου περιφρονήσαντες. Καὶ ἄφνω πῦρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πλεῖστον ἐπιπεσὼν, αὐτῶν μὲν οὐδενὸς ἤψατο, ἢ ἐλύπησέ τινα· τῶν δὲ φρυγάνων τὸν βωμὸν ὅλον κατέφλεξε, καὶ ἐξανάλωσεν, ὡς μηδὲ τέφραν αὐτῶν καταλιπὼν· καὶ τούτῳ ὀφθέντι τῷ τεραστίῳ οἱ Βάρβαροι πληροφορηθέντες, εἰς τὸν ἱερούργησαντα, δόμα τι παρ' αὐτῶν αἰτεῖν ὑπὲρ τῆς λειτουργίας ἐξεδίαζον. Ὁ δὲ τοὺς συγχληϊσθέντας αὐτῷ πάντας καὶ συναφεθῆναι ᾔτήσατο, καὶ τοῦτο ἐλάβθανε, καὶ πάντας ἡλευθέρου τῆς συμφορᾶς τοὺς σὺν αὐτῷ. Ἦν δὲ οὗτος τὴν μὲν δόξαν ἡμέτερος, τῷ μόνον ἡμῖν συνεκκλησιάζεσθαι· οὐ μὴν εἰδὼς οὐδὲ ὅτι ἐστὶ τις σχεδὸν Χριστιανῶν διαφορά. Οἱ δὲ Σαρακηνοὶ ἐκ τῆς τῶν Ἰακωβιτῶν αἰρέσεως εἰωθότες κοινωνεῖν, οἳ καὶ αὐτοὶ τὴν μίαν φύσιν ἐπὶ τοῦ Κυρίου πρεσβεύουσι, καὶ οὗτοι πρῶτοι τοῖς Σαρακηνοῖς συμπεριάγεσθαι κατὰ τὴν ἔρημον, καὶ λειτουργεῖν αὐτοῖς ὡς ἐπίπαν. Οὕτε μὴν οὐδὲ οὗτοι εἰδότες, ἢ διδάσκοντες τῶν ἐν Χριστιανοῖς δογμάτων ἐξέτασιν, ἢ σύγκρισιν· ἀλλ' ὥσπερ τοῖς Νεστορίῳ Πέρσαι,

(52) Hinc liquet priscis temporibus, adhiberi consuevisse calices ligneos.

(53) In Græco textu legitur δόματι, sed legendum uto δῶρόν τι, ut sequenti petitioni congruat.

(54) Horum caput Jacobus quidam Syrius monachus, Severi discipulus, qui Eutychianorum errores per Mesopotamiam et Armeniam prædicavit. (Demetr. Cydon. t. II, Auct. Bibl. PP. p. 1221; Bibl. Orient. p. 649.)

οὕτως καὶ οἷδε τοῖς Ἰακώβου φρονήμασι προκατε- A operamque præbebant. Qui profecto nec ipsi no-
λημμένοι ἐνετυπώθησαν ἀδασανίστως. rant, neque docebant perscrutanda esse Christia-
norum dogmata, et cum aliis aliorum sectatorum institutis comparanda : sed quemadmodum Persæ
Nestorii doctrinam, ita et hi prava Jacobi dogmata sine ulla disquisitione probabant.

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΛΕΟΝΤΙΟΥ ΤΑ ΤΡΙΑΚΟΝΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΚΑΤΑ ΣΕΥΗΡΟΥ.

BEATI LEONTII CAPITA TRIGINTA CONTRA SEVERUM.

Interprete Francisco Turriano.

(AUG. MAI, Vet. Script. Biblioth. t. VII, p. 40.)

A'. Εἰ τὰ πάντα ταῦτα μιᾶς ἐστὶν φύσεως, αὐτὰ B
δὲ ταῦτα καὶ μία φύσις λέγεται, πῶς τὰ μὴ πάντα
ταῦτα κατὰ φύσιν, μιᾶς ἂν εἴη φύσεως, ἢ μία φύσις
λεχθήσεται ; Ἀλλὰ μὴν οὐδέποτε πάντα ταῦτ' ὅν καὶ
κατ' αὐτὸν ἢ τοῦ Χριστοῦ θεότης τῇ κατ' αὐτοὺς ἀν-
θρωπότητι· οὐκ ἄρα μιᾶς ταῦτα ἂν εἴη φύσεως, ἢ
μία φύσις λεχθήσεται ταῦτα μετὰ τὴν ἔνωσιν.

B'. Ὡν μία ἡ φύσις, κοινὸς ὁ λόγος· ὧν δὲ κοινὸς
ὁ λόγος, καὶ ἡ ὑπαρξίς ὁμοούσιος· οὐδέποτε δὲ καὶ
κατὰ ταῦτ' ὁμοούσιος ἡ θεότης τοῦ Χριστοῦ τῇ ἀν-
θρωπότητι· οὐκ ἄρα εἷς ποτε τούτων ὁ λόγος· ὧν
δὲ μηδέποτε εἷς ὁ λόγος, τούτων ἄρ' αἱ φύσεις δὴλον
ὅτι διάφοροι.

Γ'. Εἰ ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος λέγοντες,
καὶ ἐκ δύο φύσεων λέγουσιν, καὶ ταῦτ' αὐτοῖς ση- C
μαίνειν ἄμφω δοκεῖ, πῶς ἐν θεότητι καὶ ἀνθρωπότη-
τι λέγοντες μετὰ τὴν ἔνωσιν, οὐκ ἐν δύο φύσεσι
λέγειν ἐκ τῶν παρ' αὐτῶν δοθέντων ἀναγκασθή-
σονται ; ταῦτ' ἄρα καὶ ἐνταῦθα τὸ ἐξ ἀμφοῖν δη-
λούμενον.

Δ'. Εἰ ἐκ δύο φύσεων τὸν Χριστὸν λέγοντες, ἐκ θεό-
τητος καὶ ἀνθρωπότητος λέγουσιν, καὶ ἐκ θεότητος
καὶ ἀνθρωπότητος λέγοντες, ἐκ δύο φύσεων αὐτὸν λέ-
γουσιν· θεότητα δὲ καὶ ἀνθρωπότητα μετὰ τὴν ἔνωσιν
λέγουσιν, δύο ἄρα φύσεις καὶ αὐτοὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ
μετὰ τὴν ἔνωσιν λέγουσιν· εἰ δὲ τὸ λέγειν δύο φύσεις
ἐν τῷ Χριστῷ μετὰ τὴν ἔνωσιν ἀρνοῦνται, τὸ ἄρα
λέγειν θεότητα Χριστοῦ καὶ ἀνθρωπότητα μετὰ τὴν
ἔνωσιν ἀρνοῦνται.

Ε'. Εἰ ἀσύγχυτα ἐν τῇ ἐνώσει τὰ συνελθόντα γι-
νώσκουσιν, δύο δὲ τὰ συνελθόντα καὶ κατ' αὐτὸν
ἐστὶ, πῶς τὰ ἐν τῇ ἐνώσει μὴ συγχυθέντα δύο, καὶ
μετὰ τὴν ἔνωσιν οὐ δύο γνωρίζουσιν ; εἰ δὲ δύο
γνωρίζουσιν, πῶς οὐχ ὁμολογοῦσιν ; εἰ δὲ ὁμολογοῦσι,
πῶς ἀριθμεῖν ταῦτα παραιτοῦνται, ὧν τὴν τῆς φύ-

I. Si quæ sunt omnino eadem, sunt unius naturæ,
hæc autem ipsa etiam una natura dicuntur ; quo-
modo, quæ non sunt omnino eadem, vel unius na-
turæ erunt, vel una natura dicentur ? Porro neque
eadem sunt Christi divinitas et humanitas. Ergo
non unius naturæ erunt neque una natura dicentur
post unionem.

II. Quorum una est natura, communis est ratio ;
quorum autem communis ratio, ejusdem substantiæ
sunt : non est autem secundum ipsos divinitas Chri-
sti ejusdem substantiæ cum humanitate : non est
igitur una horum ratio ; quorum autem non est
unquam una ratio, horum naturæ semper scilicet
erunt differentes.

III. Si qui dicunt Christum esse ex divinitate et
humanitate, etiam ex duabus naturis esse dicunt,
et idem significare ambo ipsis videtur ; quomodo
dicentes Christum esse post unionem in divinitate
et humanitate, non cogentur dicere ex datis ac con-
cessis a se, in duabus naturis esse ? Idem enim
etiam hic, quod ambo ista declarant.

IV. Si ii qui dicunt Christum ex duabus naturis,
ex divinitate et humanitate dicunt ; et qui dicunt
ex divinitate et humanitate, et duabus naturis eum
dicunt, et divinitatem post unionem etiam dicunt ;
duas igitur et ipsi naturas post Christi unionem
quoque dicunt : si vero negant dicendum esse duas
naturas in Christo post unionem, igitur negant di-
cendum esse in Christo post unionem divinitatem
et humanitatem.

V. Si cognoscunt non esse confusa in unione,
quæ coierunt : duo autem sunt quæ coierunt, ut ipsi
fatentur ; quomodo quæ in unione non sunt confusa,
etiam post unionem non cognoscunt duo esse ? Si
autem cognoscunt, quomodo non confitentur ? Sin
vero confitentur, quomodo numerare hæc recusant,

quorum naturæ proprietatem non confusam post unionem sciunt? Quod enim confitentur, inquit beatus Basilius, numerent etiam.

VI. Si ex duabus naturis dicunt Christum, duas autem naturas Christum non dicunt; ex his quidem, non autem hæc dicunt Christum: dicant igitur, utrum ex quibus constituunt Christum, etiam in his cognoscere eum volunt? Si enim non sunt in eo ea ex quibus ipse est, vel nequaquam sunt, vel in altero sunt, scilicet in aliquo præter ipsum; et quis erit hic, clare doceant.

VII. Si in iis quæ sunt ejusdem substantiæ cum dicitur una natura, non identitatem subjectorum principaliter declarat; quomodo in iis quæ sunt diversæ substantiæ, duæ naturæ non differentiam, sed separationem necessario significant?

VIII. Si necessario numerus divisionem secum infert; numerus igitur erit causa divisionis, non autem divisio causa numeri, et ex duobus alterum erit necessarium: vel nihil numerari eorum, quæ sunt unita: vel nihil uniri eorum, quæ numerantur; at quomodo non hoc ridiculum erit, talem potestatem tribuere numero? cum omnis numerus quantum in rebus, non autem naturam, vel qualis sit harum habitudo, demonstret.

IX. Si unio, et unita sunt eorum quæ ad aliquid dicuntur; quæ autem sunt ad aliquid, simul sunt, et semper: simul igitur et semper unio, et unita. Sin autem unita desierunt, desinit etiam cum ipsis unio.

X. Si numerus omnino separat numerata, non solum numerus naturarum separat naturas, sed et numerus proprietatum omnino separabit. Quomodo igitur qui dicunt duas proprietates, non erunt ipsi subjecti causæ divisionis?

XI. Si secundum Gregorium theologum contra est in Trinitate, quam in mysterio incarnationis Salvatoris, tres autem hypostases semper, unam autem naturam in Trinitate confitemur; quomodo non duas quidem naturas, unam vero hypostasim in incarnatione concedemus? Siquidem contra est, omnium contraria conversio secundum totum.

XII. Si alius, et alius pronomen est hypostaseon secundum eundem Gregorium; aliud vero et aliud pronomen naturarum; semper autem est primum in theologia, id est, in mysterio Trinitatis; semper igitur secundum in incarnatione. Si autem semper secundum in incarnatione, semper ergo naturæ. Siquidem semper sunt pronomina earum.

XIII. Si idem est dicere aliud natura, et aliam naturam; semper autem vere dicitur primum in divinitate Salvatoris et humanitate; semper igitur secundum necessario vere simul dicitur in iisdem.

XIV. Si non est idem simplex natura, et composita, simplex autem natura Verbi unam solam na-

(1) Desideratur hoc capitulum nonum in codice Vaticano, culpa librarii qui incaute prætermisit. Exstat tamen Latine ex interpretatione Turriani apud Canisium *Antiq. lect.* ed. Basnag. t. I, p. 638;

σεως ιδιότητα ασύγχυτον μετά τὴν ἔνωσιν ἐπίστανται; ὁ γὰρ ὁμολογοῦσι, φησὶν ὁ θεῖος Βασίλειος, καὶ ἀριθμεῖν τωσαν.

Γ'. Εἰ ἐκ δύο μὲν φύσεων λέγουσι τὸν Χριστὸν, δύο δὲ φύσεις αὐτὸν οὐ λέγουσιν, ἐκ τούτων μὲν, οὐχὶ δὲ καὶ ταῦτα, λέγουσι τὸν Χριστόν· εἰ δὲ μὴ, ἐξ ὧν συνίστῳσιν Χριστὸν, καὶ ἐν τούτοις γνωρίζειν αὐτὸν ἀξιοῦσιν. Εἰ γὰρ μὴ ἐν αὐτῷ τὰ ἐξ ὧν αὐτὸς, ἢ οὐδαμοῦ, ἢ ἐν ἐτέρῳ δηλονότι, καὶ ἐν τινὶ παρ' αὐτόν· καὶ τίς οὗτος σαφῶς διδασκέτωσαν.

Ζ'. Εἰ ἐπὶ τῶν ὁμοουσίῳν ἡ μία φύσις λεγομένη ταυτότητα τῶν ὑποκειμένων δηλοῖ προηγουμένως, πῶς ἐπὶ τῶν ἑτεροουσίῳν αἱ δύο φύσεις οὐ τὸ διάφορον, ἀλλὰ τὸ κεχωρισμένον ἀναγκαίως σημαίνουσιν;

Η'. Εἰ πάντα τε καὶ πάντως ὁ ἀριθμὸς τὴν διαίρεσιν συνεισφέρει, ὁ ἀριθμὸς ἄρα ἔσται τῆς διαιρέσεως αἷτιος, οὐχ ἡ διαίρεσις τοῦ ἀριθμοῦ· καὶ δυοῖν ἀνάγκη θάτερον, ἢ μηδὲν ἀριθμεῖσθαι τῶν ἡνωμένων, ἢ μηδὲν ἡνωσθαι τῶν ἀριθμουμένων· καὶ πῶς οὐ καταγέλαστον τοιαύτην ἐξουσίαν τῷ ἀριθμῷ διδόναι; παντὸς ἀριθμοῦ τὸ ποσὸν τῶν πραγμάτων, οὐ τὴν φύσιν ἢ τὴν ποῖαν τούτων σχέσιν παριστᾶν πεφυκότος.

Θ'. Εἰ ἡ ἔνωσις καὶ τὰ ἡνωμένα τῶν πρὸς τι· τὰ δὲ πρὸς τι, καὶ ἀεὶ ἅμα· ἅμα οὖν καὶ ἀεὶ ἡ ἔνωσις καὶ τὰ ἡνωμένα· εἰ δὲ τὰ ἡνωμένα παύεται, καὶ ἡ ἔνωσις ἅμα παύεται (1).

Ι'. Εἰ ὁ ἀριθμὸς πάντως χωρίζει τὰ ἀριθμούμενα, οὐχ ὁ τῶν φύσεων μόνος ἀριθμὸς χωρίσει τὰς φύσεις, ἀλλὰ καὶ ὁ τῶν ιδιοτήτων χωρίσει πάντως ἀριθμός· πῶς τοίνυν ιδιότητας λέγοντες, οὐχὶ καὶ αὐτοὶ τῇ αἰτίᾳ τῆς διαιρέσεως ὑποκείμενοι;

ΙΑ'. Εἰ ἔμπαλιν κατὰ τὸν θεῖον Γρηγόριον τῆς Τριάδος ἔχει ἡ κατὰ τὸν Σωτῆρα οἰκονομία, τρεῖς δὲ μὲν τὰς ὑποστάσεις, μίαν δὲ φύσιν ἐπὶ τῆς θεολογίας ὁμολογοῦμεν, πῶς οὐ δύο μὲν φύσεις, μίαν δὲ ὑπόστασιν ἐπὶ τῆς κατὰ τὸν Σωτῆρα οἰκονομίας δώσομεν; εἰ περ τὸ ἔμπαλιν, τοῦ παντός ἐστι κατὰ τὸ ὅλον ἀντιστροφή.

ΙΒ'. Εἰ τὸ ἄλλος καὶ ἄλλος ἀντωνυμία ὑποστάσεων κατὰ τὸν αὐτὸν θεολόγον, τὸ δὲ ἄλλο καὶ ἄλλο ἀντωνυμία φύσεων, ἀεὶ δὲ τὸ πρότερον ἐπὶ τῆς θεολογίας, ἀεὶ ἄρα τὸ δεύτερον ἐπὶ τῆς οἰκονομίας· εἰ δὲ ἀεὶ τὸ δεύτερον ἐπὶ τῆς οἰκονομίας, ἀεὶ ἄρα αἱ φύσεις, ἐπεὶ ἀεὶ καὶ αἱ κατ' αὐτῶν ἀντωνυμῖαι.

ΙΓ'. Εἰ ταῦτόν τὸ ἄλλο καὶ τὸ φύσιν ἄλλην εἰπεῖν, ἀεὶ δὲ τὸ πρότερον ἀληθεύει ἐπὶ τῆς θεότητος τοῦ Σωτῆρος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος, ἀεὶ ἄρα τὸ δεύτερον ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἀληθεύειν ἀνάγκη.

ΙΔ'. Εἰ οὐ ταῦτόν ἡ ἀπλῆ φύσις τῇ συνθέτῳ φύσει, ἢ δὲ ἀπλῇ τοῦ Λόγου φύσις μίαν μόνην φύσιν δηλοῖ,

Græce veropene ad litteram ego sumpsī ex Damasceni opusculo adversus Jacobitas apud eundem Canisium, t. II, p. 46.

ἡ σύνθετος κατὰ τὰς φύσεις τοῦ Χριστοῦ οὐ μίαν φύσιν δηλοῖ· εἰ δὲ ἡ ἀπλή καὶ ἡ σύνθετος μίαν κατ' αὐτοὺς φύσιν δηλοῖ, λεγέτωσαν τὴν διάφοραν τῆς συνθέτου κατ' αὐτοὺς Χριστοῦ φύσεως καὶ τῆς ἀπλῆς τοῦ Λόγου φύσεως.

ΙΕ'. Τῶν ὀνομάτων καὶ τῶν ῥημάτων τὰ μὲν ἔχει τὴν προφορὰν πληθυντικὴν, ἐνικὴν δὲ τὴν σημασίαν, ὡς Θῆβαι καὶ Ἀθῆναι καὶ παρεμβολαί· τὰ δὲ ἔμπαλιν ἐνικὴν μὲν τὴν προφορὰν, πληθυντικὴν δὲ τὴν σημασίαν, ὡς τὸ χορὸς, δῆμος, στρατὸς, πόλις· λεγέτωσαν τοίνυν πῶς ἡ μία σύνθετος αὐτοῖς φύσις λέγεται; εἰ μὲν ὡς παρὰ τοῖς Πατράσιν ἡ διττὴ λεγομένη καὶ διπλῇ φύσις, χώραν οὐκ ἔχει τὸ προσκεῖσθαι τῇ συνθέτῃ φύσει τὸ μίαν αὐτὴν ὀνομάζειν, εἴπερ μὴδὲ τῇ διττῇ· πρὸς δὲ καὶ μάταιος αὐτοῖς ὁ πρὸς τὰς δύο φύσεις πόλεμος· ἐνικῇ γὰρ σημασίᾳ καὶ αὐτοὶ πληθυντικὴν ἀποδεδώκασιν ἔννοιαν. Εἰ δὲ ὥσπερ ἔχει τὴν κλήσιν ἐνικὴν, οὕτως ἀξιοῦσι τὴν σημασίαν εἶναι ἐνικὴν, ταῦτόν αὐτοῖς σημαίνεται ἐκ τῆς ἀπλῆς καὶ ἀσυνθέτου φύσεως· καὶ περιττὴ αὐτοῖς ἡ τοῦ συνθέτου φωνή· τὸ γὰρ αὐτὸ ἐκ τῆς ἀπλῆς τε καὶ συνθέτου ἀποδίδεται νόημα· εἰ δὲ μὴδέτερον (2) τῶν εἰρημένων νοηθεῖν, ἄρα καὶ συγκεχυμένην μίαν φύσιν ἐκ δύο φύσεων μυθοπλαστοῦσιν, ὅποια καὶ ἡ τῶν ἡμιόνων ἐπινενόηται, καὶ παρὰ τοῖς Ἑλλήσι δὲ ἡ τῶν πολυμόρφων ζώων ἐπινενόηται τερατεία.

ΙΓ'. Εἰ τὸ λέγειν μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην ἐναντίον ἐστὶ τῷ λέγειν δύο ἡνωμένας, δύοῖν ἀνάγκη θάτερον, ἢ τὴν σάρκα ταύτην μὴ εἶναι φύσει, μὴδὲ σαρκὸς ἔχειν φύσιν, ἢ οὕσαν μὴ λέγεσθαι ὅπερ ἐστίν· ὁποτέραν τοίνυν βούλονται τῶν ἀσεβειῶν, αἰρεῖσθωσαν, ἢ τὴν φύσιν ταύτην σάρκα μὴ εἶναι, ἢ τὴν σάρκα φύσιν μὴ λέγεσθαι.

ΙΖ'. Ἡ (3) μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένη, τριπλῇ ἔχει τὴν ἔννοιαν· ἢ γὰρ κατὰ ἀντιστροφὴν λέγοιτο, οἷον ὅτι καὶ σεσαρκωμένη μία πάλιν ἐστὶ, γυμνὴ σώματος, ὥσπερ καὶ τοῦ χαλκοῦ ἀνδριάντος μία φύσις χαλκοῦ ἐσχηματισμένη· ἢ κατὰ τροπὴν οὐσίας, οἷον εἰ μία φύσις τοῦ Λόγου ἀποσαρκωθεῖσα· ὥσπερ ἂν εἴ τις καὶ τοῦ ὕδατος λέγοι μίαν φύσιν ἀπολιθωθεῖσαν· ἢ ὅτι μία οὐσα ἡ τοῦ Λόγου φύσις οὐ μόνον καθ' ἑαυτὴν, ἀλλὰ μετὰ σαρκὸς οὐσα θεωρεῖται. Εἰ μὲν οὖν κατὰ τὰς πρώτας ἐννοίας τοῦτο λέγουσιν, αὐτόθεν αὐτοῖς τῆς ἀσεβείας ὁ ἔλεγχος· μετὰ γὰρ Ἀπολλιναρίου καὶ Εὐτυχοῦς ἀποσκευάζονται τὴν οἰκονομίαν· εἰ δὲ κατὰ τὸ τελευταῖον σημαινόμενον, πῶς ἡ μετὰ σαρκὸς τοῦ Λόγου φύσις, τῇ φύσει, τῆς σαρκὸς τῇ μετὰ τοῦ Λόγου οὐσῃ, μία τῇ φύσει ἐστίν, ἢ πῶς μὴ οὐσα μία τῇ φύσει, μία φύσις λεχθήσεται;

Verbo est, una est secundum naturam? aut quomodo si non est una secundum naturam, natura una dicetur?

ΙΗ'. Τὰ κυρίως ἀλλήλοις ἀντικείμενα, ὅλην τὴν

(2) Cod. μὴ δύο πότερον.

turam declarat, composita secundum ipsos natura Christi non unam naturam declarabit; quod si simplex et composita unam naturam secundum ipsos declarat, dicant differentiam naturæ Christi secundum ipsos compositi, et naturæ simplicis Verbi.

XV. Nominum, et verborum partim quidem habent pronuntiationem plurium, significationem singularis, ut Thebæ castra et Athenæ; partim vero contra pronuntiationem singularis, significationem vero plurium, ut chorus, populus, exercitus et civitas: dicant igitur, quomodo una composita natura ab ipsis dicitur: siquidem, sicut apud Patres natura composita natura duplex dicitur, non habet locum, ut compositam naturam, unam existiment, quia neque duplicem; eritque inanis eorum concertatio adversus duas naturas: ipsi enim scilicet Patres significationi singulari sensum plurium reddiderunt; sin autem, sicut habet appellationem singularem, sic volunt significationem esse singularem, idem ipsis significat simplex et incomposita natura. Et supervacanea est vox compositi. Eadem enim notio ipsis redditur ex simplici, et ex composita natura. Si autem neutrum ex dictis est, adulterinam igitur, et confusam unam naturam ex duabus naturis confingunt, qualis natura mulorum et aliorum ejusmodi excogitata est; et quale apud gentiles describitur multiformium et contrariorum animantium monstrum.

XVI. Si dicere unam naturam Verbi incarnatam, contrarium est atque dicere duas naturas unitas; alterutrum necesse est, aut carnem hanc non esse naturam, neque naturam carnis habere; aut cum alioqui sit, non tamen dici esse, quod est: eligant sapientes, utram harum impietatum malint, naturam hanc non esse carnem, an carnem non dici naturam.

XVII. Una natura Verbi incarnata, triplicem habet notionem: aut enim dicitur κατὰ τὴν ἀντιστροφὴν, id est secundum reciprocationem; hoc modo est una natura Verbi incarnata, quia incarnata rursus una natura est, hoc est, nuda corpore, sicuti æris statuæ una natura est æris figurata; aut dicitur secundum mutationem substantiæ, aut una natura Verbi carnea facta, ut si quis dicat, unam naturam aquæ lapidescentem; aut dicitur, quod una natura Verbi cum sit, non sola, et per se, sed cum carne consideratur. Si igitur secundum primas notiones unam naturam Verbi incarnatam dicunt, ex eo ipso quod dicunt, ipsorum impietas redarguitur: cum Apollinario enim et cum Eutyche mysterium incarnationis tollunt. Si autem secundum extremum significatum dicunt, quomodo natura Verbi cum carne, cum natura carnis quæ cum

XVIII. Quæ proprie inter se sunt opposita, to-

(3) Prima manu recte ἢ, secunda perperam et.

tam negationem toti affirmationi opponunt; ut affirmationi dicenti: Paulus apostolus est, opponitur negatio, quæ dicit: Paulus apostolus non est. Sic igitur et duabus naturis una natura opposita est. Si enim una natura est Christus, non est duo. Et si duo, non est una. Si autem unam dicentes, aliud addunt, non jam dicuntur ἀντιφατικῶς, id est, opposite, sed diverse, et secundum periphrasim, et confessio duarum naturarum constat ipsis ex nomine, et ex definitione: ex nomine quidem naturæ Verbi, ex definitione vero carnis animatæ anima rationali et intelligente, hæc enim est definitio naturæ humanæ. Quomodo igitur dicentes definitionem naturæ, appellationem ejus recusant? Aut quomodo appellationem utriusque naturæ concedentes, numerum repudiant? Respondeant isti, qui neque quæ ipsis conveniant, neque quæ repugnent, intelligere possunt.

XIX. Simplex natura non est ejusdem substantiæ cum composita; si autem simplex est natura Patris, composita vero Christi natura, non est igitur natura Christi ejusdem substantiæ cum natura Patris. At ipsi simulant homousion esse Patri Christum, et nobis homousion eundem. Dicant igitur, an possit una, ut ipsi dicunt, composita natura Christi, ex toto esse homousios Patri, et ex toto rursus nobis? Et annon hoc nos etiam ad Patris consubstantialitatem revocet? Quod si dicant non ex toto unam naturam Christi Patri et nobis esse homousion, id est, ejusdem substantiæ; relinquitur unius naturæ dimidium esse Patri homousion, et dimidium nobis: at quid aliud est hoc, quam dividere, quam ipsi dicunt unam Christi naturam in naturam ejusdem substantiæ, et diversæ substantiæ, et in partes complementum ipsis unam naturam compositam. Est autem impietatis Apollinarii, et insanis Arii negare perfectum in divinitate Christi, et in humanitate ejus.

XX. Si Deus, et homo, etiam secundum ipsos, unus Christus etiam post unionem dicitur, natura vero utrumque; quomodo non duæ naturæ unus Christus post unionem? Siquidem nunquam sunt idem natura Deus et homo: neque eadem natura unquam, qua quidem est Deus, hac est et homo.

XXI. Si qui dicunt homousion, et homousion Christum post unionem, ad aliud, et aliud referentes dicunt, id est, ad Patrem, et ad nos; nequaquam vero Pater, et nos homousii sumus; igitur neque quod est nobis homousion, erit unquam homousion homousio Patris. Si autem homousia unius naturæ sunt et dicuntur, non est autem homousios etiam secundum ipsos divinitas humanitati; quæ vero sunt diversæ substantiæ, differentis naturæ sunt, quæ sunt alia secundum naturam, erunt etiam naturæ scilicet diversæ.

XXII. Proprietates non suæ, sed aliquorum sunt proprietates; si vero sunt duæ etiam secundum

A ἀπόφασιν καθ' ὅλης τῆς καταφάσεως ἀντιστρέφουσιν· οἷον τῇ λεγούσῃ καταφάσει Παῦλος ἀπόστολος, ἡ λέγουσα ἀπόφασις Παῦλος ἀπόστολος οὐκ ἔστιν· οὕτως δὲ καὶ ταῖς δύο φύσεσιν ἡ μία φύσις ἀντίκειται. Εἰ γὰρ μία φύσις ἐστὶν ὁ Χριστὸς, οὐ δύο· καὶ εἰ δύο, οὐ μία· εἰ δὲ μίαν λέγοντες, ἄλλο τι προστιθέασιν, οὐκέτι αὐτοῖς ἀντιφατικῶς λέγεται, ἀλλ' ἐτεροίως· κατὰ περίφρασιν· καὶ συνέστηκεν αὐτοῖς ἐξ ὀνόματος καὶ ὅρου ἡ τῶν δύο φύσεων ὁμολογία· ἐκ μὲν ὀνόματος τῆς φύσεως τοῦ Λόγου· ἐκ δὲ ὅρου τῆς ἐψυχωμένης σαρκὸς ψυχῇ λογικῇ καὶ νοεῖ· ὅρος γὰρ ἀνθρωπίνης φύσεως οὗτος· πῶς τοίνυν τὸν ὅρον τῆς φύσεως λέγοντες, τὴν κλήσιν αὐτῆς παραιτοῦνται; λεγέτωσαν οἱ μηδὲ τὰ συμφέροντα ἑαυτοῖς καὶ τὰ μαχόμενα συνορᾶν δυνάμενοι.

B
C
IΘ'. Ἡ ἀπλῇ φύσις τῇ συνθέτῳ φύσει οὐχ ὁμοούσιος· εἰ δὲ ἀπλῇ μὲν ἡ τοῦ Πατρὸς φύσις, σύνθετος δὲ ἡ τοῦ Χριστοῦ, οὐκ ἄρα ὁμοούσιος ἡ τοῦ Χριστοῦ φύσις τῇ φύσει τοῦ Πατρὸς· ἀλλὰ μὴν ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ τὸν Χριστὸν καὶ ἡμῖν ὁμοούσιον τὸν αὐτὸν λέγειν προσποιοῦνται. Λεγέτωσαν τοίνυν εἰ ἐνδέχεται τὴν μίαν, ὡς αὐτοὶ φασί, σύνθετον τοῦ Χριστοῦ φύσιν ἐξ ὅλου τῷ Πατρὶ ὁμοούσιον, καὶ ὅλην πάλιν ἡμῖν ὁμοούσιον, καὶ εἰ μὴ εἰς τὴν τοῦ Πατρὸς ὁμοουσιότητα, τοῦτο καὶ ἡμᾶς ἀναφέρει. Εἰ δὲ λέγοιεν μὴ κατὰ τὸ ὅλον τὴν μίαν τοῦ Χριστοῦ φύσιν τῷ τε Πατρὶ καὶ ἡμῖν ὁμοούσιον, λαίπεται τῆς μιᾶς φύσεως τὸ μὲν ἡμῖν εἶναι τῷ Πατρὶ, τὸ δὲ ἡμῖν ἡμῖν ὁμοούσιον· καὶ τοῦτο τί ἕτερόν ἐστιν ἢ μερίζειν τὴν αὐτοῖς λέγουσι μίαν Χριστοῦ φύσιν εἰς τε ὁμοουσιότητα, καὶ εἰς ἑτεροουσιότητα, καὶ εἰς πρὸς τῇ μοίρᾳ (4) τῶν συμπληρούντων αὐτοῖς τὴν μίαν τοῦ Χριστοῦ φύσιν τὴν σύνθετον· τῆς δὲ Ἀπολιναρίου ἀσεβείας καὶ τῆς Ἀρείου ἀρνεῖσθαι τὸ τέλειον τῆς θεότητος τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς κατ' αὐτὸν ἀνθρωπότητος.

K'. Εἰ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, καὶ κατ' αὐτοὺς, ὁ Χριστὸς καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν λέγεται, φύσει δὲ ἀμφοτέρα; πῶς οὐ δύο φύσεις ὁ Χριστὸς, καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν, εἴπερ μηδὲ ταῦτόν τῇ φύσει Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, μηδὲ τῇ αὐτῇ φύσει ἥπερ ἐστὶ Θεός, ταύτῃ ἐστὶ καὶ ἄνθρωπος;

D
KA'. Εἰ ὁμοούσιον, καὶ ὁμοούσιον τὸν Χριστὸν μετὰ τὴν ἔνωσιν, λέγουσι, πρὸς ἄλλο καὶ ἄλλο λέγοντες τοῦτο εἶναι, πρὸς τὸν Πατέρα καὶ πρὸς ἡμᾶς, οὐδέποτε δὲ ὁ Πατὴρ καὶ ἡμεῖς ὁμοούσιοι, οὐδὲ τὸ ἡμῖν ἄρα ὁμοούσιον, ὁμοούσιον ἔσται τῷ τοῦ Πατρὸς ὁμοουσίῳ. Εἰ δὲ τὰ ὁμοούσια μιᾶς καὶ λέγεται φύσεως, οὐχ ὁμοούσιος δὲ καὶ κατ' αὐτοὺς ἡ τοῦ Χριστοῦ θεότης τῇ κατ' αὐτοὺς ἀνθρωπότητι· τὰ δ' ἐτεροούσια καὶ διαφόρου ἐστὶ φύσεως, καὶ τὰ τῇ φύσει ἕτερα, καὶ φύσεις ἕτεραι δηλονότι.

KB'. Αἱ ιδιότητες οὐχ ἑαυτῶν, ἀλλὰ τινων εἰσιν ιδιότητες· εἰ δὲ δύο καὶ κατ' αὐτοὺς μετὰ τὴν ἔνωσιν

(4) In margine τημορία. Malim ego εἰς τὰ μόρια, vel potius εἰς τὴν μοῖραν.

αἱ ἰδιότητες, τίνων δύο πάντως εἰσὶν ἰδιότητες; ἄλλὰ μὴν δύο ἰδιότητος λέγοντες, φυσικὰς ταύτας λέγουσιν· λεγέτωσαν τοίνυν εἰ μὴ αἱ δύο φυσικαὶ ἰδιότητες. Εἰ δὲ τὰς δύο φυσικὰς ἰδιότητας καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν λέγουσιν, αἰετ ἄρα αἱ δύο φύσεις, ἐπεὶ καὶ δύο τούτων φυσικαὶ ἰδιότητες.

ΚΓ'. Ἡ διαφορὰ διαφερόντων ἐστὶ διαφορὰ· αἱ δὲ συστατικαὶ διαφοραὶ τὰ οὐσιωδῶς διαφέροντα διακρίνουσιν. Λεγέτωσαν τοίνυν εἰ μὴ διαφορὰν θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος λέγοντες, φυσικὴν τούτων διαφορὰν καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν λέγουσιν· εἰ δὲ φυσικὴν λέγουσι διαφορὰν, φύσεων πάντως λέγουσι διαφορὰν. Εἰ δὲ τοῦτο, φύσεων ἄρα διαφορὰν καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν λέγουσιν· εἴπερ αἱ δύο φύσεις φυσικῇ διαφορᾷ πάντως δύο φύσεις εἰσὶν.

ΚΔ'. Εἰ κατὰ τὸν ἀληθῆ λόγον καὶ τοὺς ἁγίους Πατέρας ταύτην ἔχει τὴν διαφορὰν ἡ οὐσία πρὸς τὴν ὑπόστασιν, ἣν ἔχει τὸ κοινὸν πρὸς τὸ ἴδιον, ἡ μία φύσις τοῦ Λόγου οὐ πρὸς τὴν σάρκα μία φύσις λέγεται, ἀλλὰ πρὸς τὸν Πατέρα· πρὸς αὐτὸν γὰρ ἔχει τὴν τῆς φύσεως ἐνότητα. Εἰ δὲ πρὸς τὸν Πατέρα μία φύσις ἐστὶν τε καὶ λέγεται, εὐδὴλον ὡς οὐ μία φύσις ποτὲ πρὸς τὴν σάρκα λεχθήσεται· εἰ δὲ ὁ λόγος οὐ μία φύσις πρὸς τὴν σάρκα λέγεται, εὐδὴλον ὡς οὐδὲ ἡ σὰρξ πρὸς αὐτὸν ποτὲ μία φύσις λεχθήσεται. Εἰ δὲ μὴδὲ ἡ σὰρξ πρὸς τὸν Λόγον, μὴδὲ ὁ Λόγος πρὸς τὴν σάρκα μία φύσις λέγεται, μεταξὺ δὲ μιᾶς καὶ δύο οὐδὲν τὸ μέσον, σαφῶς ὅτι ἡ ἀναίρεσις τῆς μιᾶς φύσεως τὴν τῶν δύο φύσεων συνεισάγει ὁμολογίαν.

ΚΕ'. Εἰ τὴν ἀπὸ τοῦ Πατρὸς ἰδιότητα ἡ ὑπόστασις τοῦ Λόγου ἀφορίζει, ταύτῃ δὲ τῇ ἀφοριστικῇ ἰδιότητι τῇ ἀπὸ τοῦ Πατρὸς, ἥτις ἐστὶν ὑπόστασις, ἄλλος ἐστὶν πρὸς τὸν Πατέρα· οὐ ταύτῃ δὲ τῇ ἀφοριστικῇ ἰδιότητι καὶ ἀπὸ τῆς σαρκὸς διακρίνεται, πῶς ἢ γὰρ ἄλλος ἐστὶ ὁ Λόγος ἀπὸ τῆς σαρκὸς, ἢ ὡς ὑπόστασις ἀπ' αὐτῆς ἀφορισθήσεται; Εἰ δὲ οὐ ταύτῃ τῇ ἰδιότητι διαστέλλεται ἀπὸ τῆς σαρκὸς, ἐτέρᾳ δηλονότι τῇ τῆς φύσεως ἰδιότητι ἢ τις τῷ Πατρὶ συνάπτουσα, τῆς σαρκὸς ἀποδιαστέλλει αὐτόν· ἐκ τούτων τοίνυν δῆλον πῶς δύο μὲν φύσεις λέγομεν ἐπὶ Χριστοῦ, μίαν δὲ ὑπόστασιν· ὅτι τῇ ἀφοριστικῇ ἰδιότητι τῇ ἀπὸ τοῦ Πατρὸς συνάπτεται πρὸς τὴν σάρκα· ὥσπερ ἀμέλει τῇ συναπτούσῃ αὐτὸν φυσικῇ ἰδιότητι τῷ Πατρὶ, τὸ διάφορον ἔχει πρὸς τὴν σάρκα· καὶ ὥσπερ πρὸς τὸν Πατέρα μία φύσις ἐστὶ διὰ τὴν τῆς φύσεως ταυτότητα, οὕτως οὐ μία φύσις πρὸς τὴν σάρκα διὰ τὴν ταύτης καὶ ἐν τῇ πρὸς τὸν λόγον ἐνώσει φυσικὴν ἀτρεπτον ἰδιότητα.

ΚΣ'. Εἰ πάντα τὰ ὁμοούσια τῷ τῆς φύσεως λόγῳ συνάπτεται, καὶ διὰ τοῦτο λέγονται μία φύσις, τὰ δὲ ἑτεροούσια ἐνώσει καὶ οὐ φύσει συνάπτεσθαι πέφυκεν, οὐ ταῦτόν δὲ ἔνωσις καὶ φύσις, οὐ ταῦτό ἄρα τὸ ἐξ ἀμφοῖν ἀποτελεσμα· εἰ δὲ ἡ φύσις συνάπτει, μία φύσις λέγεται, τὰ τῇ ἐνώσει συναπτόμενα ὑποστάσει μὲν, οὐ μὴν φύσει καὶ οὐσίᾳ, ἐν εἶναι λεχθήσεται.

A ipsos proprietates post unionem, duo igitur sunt post unionem ea, quorum sunt proprietates: at duas proprietates qui dicunt, naturales has dicunt: dicant igitur an duæ proprietates. Si autem duas proprietates naturales post unionem confitentur, semper igitur erunt duæ naturæ, siquidem et duæ harum naturales proprietates.

XXIII. Differentia necessario est differentium differentia. Differentiæ enim constituentes distinguunt, quæ secundum substantiam differunt. Dicant ergo an dicentes differentiam divinitatis et humanitatis, non dicant naturalem differentiam etiam post unionem? Si vero naturalem dicunt differentiam, naturarum differentiam necessario dicunt. Si vero hoc, duas igitur naturas differentes et B ipsi post unionem dicunt. Siquidem duæ naturæ naturali differentia necessario duæ naturæ sunt.

XXIV. Si secundum veritatem et sanctos Patres, hanc habet differentiam substantia ab hypostasi, quam habet commune a proprio; una natura Verbi, non dicitur una cum carne, sed cum Patre; cum ipso enim habet unitatem naturæ, et identitatem. Si autem una natura est et dicitur cum Patre, manifestum evadit, quod nunquam natura una cum carne dicitur. Si autem Verbum non una natura cum carne dicitur, liquet quod neque caro cum Verbo una natura dicetur. Si autem neque Verbum cum carne, neque caro cum Verbo una natura dicitur; inter unam autem, et duas nihil medium est: manifestum est quod negatio unius naturæ confessionem duarum naturarum secum ex consequenti infert.

XXV. Si hypostasis Verbi proprietatem a Patre distinguit, hac autem proprietate a Patre distinguente, quæ est hypostasis, alius est a Patre; non autem hac distinguente proprietate a carne distinguitur; quomodo alius erit Verbum a carne; vel tanquam hypostasis ab ipsa separabitur? Si autem non hac proprietate a carne distinguitur, alia scilicet proprietate naturæ distinguetur, quæ cum Patre copulans, a carne eum distinguit. Hinc igitur patefecit, quomodo duas quidem naturas in Christo dicimus, unam vero hypostasim: quoniam proprietate distinguente a Patre unitur cum carne; sicut sane proprietate naturali uniente eum cum Patre, differentiam a carne habet. Et sicut est una natura cum Patre propter eandem unitatem naturæ, sic etiam non est una natura cum carne propter naturalem et immutabilem proprietatem hujus in unione cum Verbo.

XXVI. Si omnia ejusdem substantiæ, ratione naturæ unita sunt, et idcirco dicuntur una natura; quæ autem diversæ substantiæ sunt, unione, non natura ut copulentur, apta nata sunt; non est autem idem unio et natura; non est igitur idem, quod ex utrisque fit. Si autem quæ natura copulat, natura una dicuntur; unione copulata, hypostasi quidem, sed non natura ac substantia, unum esse dicuntur.

XXVII. Communiter ab omnibus concessum est, A nomen hominis naturam declarare, Pauli autem, et Petri hypostasim. Secundum autem beatum Cyrillum nomen Christi neque vim definitionis habet; nec alicujus substantiam declarat, ut hominis, et equi, et bovis, et uniuscujusque eorum, qui sub eadem specie continentur; igitur non est idem hominem simpliciter dicere, et Christum: quomodo igitur exemplum hominis, quod nomen naturam significat, ad personam Christi transfertis; cum nomen Christi secundum doctorem non naturam, sed hypostasim declaret? Si vero dicitis, ad rationem unionis, non hominem simpliciter, sed aliquem sumunt, hic autem hypostasis est: advertite autem, quæ in duobus hircis ipsum Christum describit. Sicut igitur hic non ad hypostases hircorum refert exemplum, sed ad differentiam vivi, et immolati; sic etiam hic non ad interimendas naturas, sed ad unitatem personæ imago alicujus hominis ab ipsis Patribus sumitur. Quod autem hic aliquis homo ex duabus naturis, et duæ naturæ est et dicitur ab eisdem Patribus, ex scriptis eorum multis locis probari potest.

ἐκ δύο τε καὶ δύο φύσεις ἐστὶ, καθ' ὃ ψυχὴ καὶ σῶμα, ἐκ

XXVIII. Dici Christum ex duabus naturis, aut tanquam ex principiis, aut tanquam ex ipsis partibus unitis intelligendum est: si tanquam ex principiis: ex hypostasibus potius quam ex naturis erunt principia ejus. Siquidem principia ejus secundum divinitatem, Pater; secundum humanitatem, mater. Qui autem est ex his tanquam ex causis, manifestum est quod non est eadem; non enim est Pater, neque mater. Si vero tanquam ex partibus, quomodo non sunt in toto partes? Aut quomodo totum non est in partibus? Si enim neque totum est in partibus, neque partes in toto, relinquitur, ut antea dictum est, vel minime esse hæc, vel in altero præter Christum cerni divinitatem Christi et humanitatem; et in aliis Christum, et non in divinitate, et humanitate ejus: hoc autem non solum humanitatis ejus, sed ipsius divinitatis Verbi essentiam tollit.

XXIX. Quantum in rebus non solum existit ex numero definito, ut duorum, vel trium, vel quatuor, et deinceps; sed ex non definito, ut sunt multa, pauca, plura, pauciora, et similia; et ex analogia, sive proportionem, ut majus, minus, æquale, ad aliquid, et ex voce quæ vocatur indicativa, ut hoc, et illud, et hæc, et aliud, et diversum; aut ex ordine, ut ante hoc, et post illud, et a principio et postea, et ex aliis etiam modis, ut consentaneum est: si igitur omnes modos declarantes res, sciunt isti dividere res declaratas, ex eo ipso redarguitur eorum absurdum; etenim ipsi aliud, et aliud, diversum, ac diversum, et majus, et minus, et æquale, et ad aliquid, et ante hoc, et post illud. Sin vero

KZ'. Κοινῶς παρὰ πάντων ὁμολόγηται τὸ ἄνθρωπος ὄνομα τὴν φύσιν δηλοῦν, τὸ δὲ Παῦλος ἢ Πέτρος τὴν ὑπόστασιν· κατὰ δὲ τὸν μακάριον Κύριλλον τὸ Χριστὸς ὄνομα οὔτε δύναμιν ὅρου ἔχει, οὔτε τὴν τινος οὐσίαν δηλοῖ, ὡς ἀνθρώπου καὶ ἵππου καὶ βοῦς καὶ ἐκάστων τῶν ὑπὸ τὸ αὐτὸ εἶδος· οὐκοῦν οὐ ταῦτὸν ἄνθρωπὸν τε ἀπλῶς εἰπεῖν καὶ Χριστόν· πῶς τοίνυν τὸ τοῦ ἀνθρώπου παράδειγμα τῆς φύσεως ὃν δημοτικὸν, μετὰγεται ἐπὶ τὸ τοῦ Χριστοῦ πρόσωπον; τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὸν διδάσκαλον οὐ φύσιν δηλοῦντος, ἀλλ' ὑπόστασιν. Εἰ δὲ λέγοιτε αὐτόν τε καὶ τοὺς ἄλλους Πατέρας χρήσασθαι τῷ τοῦ ἀνθρώπου παραδείγματι εἰς τὸν τῆς ἐνώσεως λόγον, οὐ τὸ ἀπλῶς ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸν τινα παραλαμβάνουσιν, ὑπόστασις δὲ οὗτος· ἐπιστήσατε δὲ ὅτι καὶ

B ἐν δυσὶν αὐτὸν τοῖς χιμάροις διαγράφει τῷ λόγῳ· ὥσπερ οὖν ἐνταῦθα οὐ πρὸς τὰς ὑποστάσεις τῶν χιμάρων φέρει τὸ παράδειγμα (5), ἀλλὰ πρὸς τὸ διαφορὸν τοῦ τε ζῶντος καὶ τοῦ τεθυμένου τὴν ἀναφορὰν ἔχει· οὕτως καὶ ἐνταῦθα οὐ πρὸς τὴν ἀναίρεσιν τῶν φύσεων, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἐνότητα τοῦ προσώπου ἢ τοῦ τινος ἀνθρώπου εἰκὼν παραλαμβάνεται. Ὅτι δὲ καὶ ὁ τις ἄνθρωπος παρὰ τοῖς αὐτοῖς Πατέρεσσιν ἐκ τῶν συγγεγραμμένων αὐτοῖς πολλαχόθεν ἐστὶ πισ-

KH'. Τὸ λέγειν ἐκ δύο φύσεων τὸν Χριστόν, ἢ ὡς ἀπὸ τῶν ἀρχῶν, ἢ ὡς ἀπ' αὐτῶν τῶν ἐνωθέντων μερῶν νοεῖν ὑποβάλλει· ἀλλ' εἰ μὲν ὡς ἀπὸ τῶν ἀρχῶν, ἐξ ὑποστάσεων μᾶλλον, καὶ οὐκ ἐκ φύσεων ἐστὶ· εἴπερ ἀρχαὶ αὐτοῦ κατὰ μὲν τὴν θεότητα, ὁ C Πατὴρ, κατὰ δὲ τὴν ἀνθρωπότητα, ἡ μήτηρ· ἐκ τούτων δὲ ὢν ὡς ἀπ' αἰτίων, σαφὲς ὅτι οὐ ταυτὰ ἐστὶ, καὶ ὅπερ ταῦτα. Εἰ δὲ ὡς ἀπὸ μερῶν, πῶς οὐκ ἐν τῷ ὅλῳ τὰ μέρη; ἢ πῶς τὸ ὅλον οὐκ ἐν τοῖς μέρεσιν; Εἰ γὰρ μήτε τὸ ὅλον ἐν τοῖς μέρεσιν, μηδὲ τὰ μέρη ἐν τῷ ὅλῳ, λείπεται, ὡς προείρηται, ἢ μηδαμοῦ μηδ' ὅλως ἐστὶ ταῦτα, ἢ ἐν ἐτέρῳ παρὰ τὸν Χριστόν θεωρεῖσθαι τὴν θεότητα τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν ἀνθρωπότητα, καὶ ἐν ἐτέροις τὸν Χριστόν καὶ οὐκ ἐν τῇ κατ' αὐτόν θεότητι καὶ ἀνθρωπότητι θεωρεῖσθαι· τοῦτο δὲ οὐ τῆς κατ' αὐτόν ἀνθρωπότητος μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς τοῦ Λόγου θεότητος τὴν ὑπαρξίν ἀναιρεῖ.

D KΘ'. Τὸ πρὸς τῶν πραγμάτων περίσταται οὐ μόνον ἐξ ὠρισμένου τοῦ δύο ἢ τρία ἢ τέσσαρα, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἀορίστου, οἷον τοῦ πολλά καὶ πλείονα καὶ ἐλάττονα καὶ εἴ τι ὅμοιον· καὶ ἐξ ἀναλογίας, οἷον μείζον, ἥττον, ἴσον πρὸς τι· καὶ ἀπὸ τῆς δεκτικῆς φωνῆς, οἷον τῆς τοῦτο, κάκεινο, καὶ ταῦτα, καὶ ἄλλα καὶ ἕτερα· καὶ ἀπὸ τῆς τάξεως, οἷον πρὸ τοῦδε, καὶ μετ' ἐκεῖνο, καὶ ἀπ' ἀρχῆς, καὶ ὕστερον· εἰκὼς δὲ καὶ καθ' ἕτερον τρόπον. Εἰ μὲν οὖν ἅπαντας τοὺς δηλωτικούς τρόπους τῶν πραγμάτων διαιρετικούς ἴσασι τῶν δηλουμένων, αὐτόθεν αὐτοῖς τῆς ἀτοπίας ὁ ἔλεγχος· καὶ γὰρ καὶ αὐτοὶ μίαν καὶ μίαν λέγουσι καὶ φύσεις ἀορίστους καὶ ἰδιότητας, τοῦτό τε κάκεινο, καὶ ἄλλο καὶ ἄλλο, καὶ ἕτερον καὶ ἕτερον, καὶ μείζον καὶ

(5) Confer Damasceni opusculum *Adversus Jacobitas* in *Antiq. lect.* Canisii ed. Basnag. t. II, p. 45. — *Hujus Patrologiæ*, t. XCIV, col. 1454.

ἦττον, καὶ ἴσον καὶ πρὸς τι, καὶ πρὸ τοῦδε καὶ μετ' ἑκείνου, καὶ ἀπ' ἀρχῆς καὶ ὕστερον· εἰ δὲ μὴ πάντας τοὺς τρόπους, τὸν δὲ ὠρισμένον μόνον ἀριθμὸν, καὶ μάλιστα τῆς δυάδος διαίρεσιν ὑποτίθενται, ἀποκληρωτικὸς ἔσται ὁ λόγος. Ἐπεὶ λεγέτωσαν αὐτοὶ τί δήποτε κατὰ πολλοὺς τοὺς τρόπους τῆς ποσότητος τῶν ὑποκειμένων δηλουμένης, μόνῃ ἢ δυὰς τὴν φοβερὰν αὐτοῖς τῆς διαιρέσεως ἔννοιαν ἐπεισάγει, τῆς ἐτέρας ἐτέρως ἐχούσης; Ἡ γὰρ δυὰς τὰ δύο ὁμοῦ ἀριθμούμενα ἀλλ' οὐ κεχωρισμένα κατὰ τὴν συλληπτικὴν τοῦ ἀριθμοῦ τούτου δύναμιν παρίστησι μᾶλλον, ἢ τῆς

Λ'. Εἰ πᾶσα σύνθεσις μοναδικῶς ἐξαγγέλλεται, καὶ τὸν ἀριθμὸν ἐκβάλλει τῶν συντεθειμένων, δυοῖν ἀνάγκη θάτερον, ἢ ἀσύνθετον εἶναι τὸ ἡμέτερον ὄνομα καὶ τὸν ὅλον ἄνθρωπον, ἢ μὴ κατηγορεῖσθαι κατὰ τοῦ ὀνόματος· ἢ τοῦ ὅλου ἀνθρώπου κατ' αὐτοὺς τὸν ἀριθμὸν. Λεγέτωσαν τοίνυν εἰ μὴ ἀριθμὸν τῶν συνθέτων ὑποβάλλει τὰ οὕτως ἔχοντα γραφικά, τό· *Ἐθετο τὰ μέλη ἐν ἑκαστῷ ἐν τῷ σώματι καὶ πολλὰ μὲν μέλη, ἐν δὲ σῶμα· καὶ, Ἐξηρίθμησαν πάντα τὰ ὀστέα μου· καὶ, Ὄρυξαν χεῖράς μου καὶ πόδας· καὶ, Ἐξεχύθη πάντα τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ· ἀλλὰ καὶ ἐπὶ συναμφοτέρου τρία ἀριθμεῖ ὁ Ἀπόστολος, ψυχὴν καὶ σῶμα καὶ Πνεῦμα· καὶ ἐξυμώθη κατὰ τὴν παραβολὴν τοῦ Σωτῆρος εἰς ἀλεύρου σάτα τρία· καὶ, Δοξάσατε δὴ τὸν Θεὸν ἐν τῷ σώματι ὑμῶν καὶ ἐν τῷ πνεύματι, ἅτινά ἐστι τοῦ Θεοῦ· καὶ πάλιν περὶ τῶν αὐτῶν· Ταῦτα δὲ ἀντίκεινται ἀλλήλοις. Λεγέτωσαν τοίνυν εἰ μὴ τι ἅτινα καὶ ταῦτα καὶ ἀντίκειται ἀλλήλοις ἀριθμοῦ εἰσιν εἶδη· λεγέτωσαν δὲ καὶ τίνες οἱ ἐπὶ τῆς κλίνης καὶ τοῦ μύλωνος δύο, ὧν ἡ μία παραλαμβάνεται καὶ ἡ μία ἀφίεται· ἔτι δὲ καὶ εἰ μὴ τῷ Σωτῆρι δύο νοεῖται ὁ ἄνθρωπος, τὸ σῶμα καὶ ἡ ψυχὴ, ὧν τὸ μὲν δύνανται ἀποκτεῖναι οἱ ἐπιβουλεύοντες, τὸ δὲ ἀνώτερον τῆς ἐπιβουλῆς τυγχάνει· ἀμφοτέρα δὲ ἐν γεέννῃ ἀπολλύμενα, εἰ τούτου κριθεῖεν ἄξια. Ἐὰν γὰρ εἴπωμεν τὴν συνεχὴ τοῦ χρόνου φύσιν πλέον ἡνώσθαι, ἢ τὰ κατὰ σύνθεσιν εἰς δώδεκα ὥρας ὑπὸ τοῦ Κυρίου διαίρεσθαι· ἢ πάλιν κατὰ τὸ ὑπ' αὐτοῦ εἰρημένον ὅλον τὸν νόμον ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς κρεμᾶσθαι, τῇ εἰς τὸν Θεὸν καὶ τῇ εἰς τὸν πλησίον ἀγάπῃ, τάχα καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος μεθ' ἡμῶν τῆς διαιρέσεως τὸ ἔγκλημα οὐκ ἐκφεύξεται, τὴν ἡμέραν εἰς δώδεκα τεμῶν ὥρας, καὶ τὸν νόμον εἰς δύο γενικὰς ἐντολάς. Καὶ ὅλως τῷ γε φιλοπόνως ἐντυγχάνοντι τῇ τε Γραφῇ καὶ τοῖς Πατράσι ποικίλην καὶ πολυειδῆ τοῦ ἀριθμοῦ τὴν χρῆσιν εὖρεῖν ἔξεστιν κατὰ τε ἀπλῶν καὶ συνθέτων καὶ ἡνωμένων καὶ διηρημένων καὶ ὑφεστώτων καὶ ἐπινοῖα θεωρητῶν, καὶ μέχρι τῶν πάντῃ ἀνυποστάτων χωροῦσθαι. Καὶ τοῦτο δὲ μὴ ἀγνοῶμεν ὥς λαμβάνειν προσποιῶνται τοὺς ἀπλουστέρους· ὥς τινος οὖν διαφορὰς μεταξὺ τοῦ δύο εἰπεῖν καὶ ἄμφω καὶ ἑκατέρως καὶ ἐν ἀμφοῖν καὶ δι' ἀμφοῖν. Ταῦτα δὲ πάντα καὶ τὰ τοιαῦτα ταῦτ' ἀλλήλοις ἐστὶν, ἢ περ τι ἕτερον· καὶ*

A non omnes modos, sed numerum definitum tantum, præsertim numerum duorum ponunt dividere, sortiri est sic loqui. Dicant enim ipsi, cum multis modis quantitas subjectorum declaretur, quare solus numerus duorum suspicionem divisionis quam tantopere metuunt, ipsi injicit, cum aliter in re et veritate sit? Duo enim simul, quæ numerantur, sed non separata secundum vim colligentem hujus numeri magis demonstrant, quam numerus unius; et unius solutus per se consideratus.

μᾶς αὐτῶν ὁ διαλελυμένος καὶ καθ' ἑαυτὸν θεωρούμενος.

XXX. Si omnis compositio singulariter effertur, et numerum ejicit ex compositis; alterum duorum necessarium erit, aut non esse compositum corpus nostrum, et totum hominem; aut non prædicari de corpore, et toto homine secundum ipsos numerum. Dicant igitur annon significant nobis numerum compositorum hæc, quæ sic in Scriptura sunt: *Posuit membra, unumquodque eorum in corpore*¹; et: *Multa quidem membra, unum vero corpus*²; et illud: *Dinumeraverunt omnia ossa mea*³; et: *Foderunt manus meas, et pedes*⁴; et: *Effusa sunt omnia viscera ejus*⁵. Imo in ambabus partibus hominis tria numerat Apostolus⁶, animam, et corpus, et spiritum, quæ fermentata sunt secundum parabolam Salvatoris in farinæ sata tria. Et rursus: *Glorificate Deum in corpore vestro*⁷, et in spiritu vestro, quæ sunt Dei. Et iterum de eisdem: *Hæc autem sibi invicem adversantur*⁸. Dicant ergo, annon sunt, quæ et hæc, et sibi invicem adversantia species numeri? Dicant præterea, qui duo in tecto et duæ in mola⁹, quarum una assumitur, et una relinquitur? Præterea, dicant, annon intelligit Dominus esse hominem duo, corpus scilicet et animam? Ex quibus corpus quidem occidere possunt, qui insidiantur; anima vero non potest insidiis occidi¹⁰; ambo vero in gehenna pereunt, si digna esse interitu judicentur. Si enim dicamus naturam temporis continuam magis unitam, postea in duodecim horas a Domino divisam esse; vel rursus, sicut ipse dixit, totam legem in his duobus mandatis pendere charitatis in Deum, et in proximum¹¹; fortassis ipse Dominus nobiscum crimen divisionis non effugiet, qui diem in XII horas divisit¹², et totam legem in duo generalia mandata. Denique qui studiose Scripturam et Patres legerit, varium et multiplicem usum numeri reperire poterit in simplicibus, in compositis, in unitis, in divisis, in iis quæ sunt per se, et iis quæ cogitatione considerantur; qui varius usus usque ad ea progreditur, quæ sunt penitus sine hypostasi. Illud etiam non est ignorandum, quod simulant apud simpliciores, quasi aliquid differat dicere duo, et ambo, et utraque, et in ambobus, et per ambo. Hæc enim omnia, et quæ hujusmodi sunt idem sunt inter se,

¹ I Cor. xiii, 18. ² ibid. 12. ³ Psal. xxi, 18. ⁴ ibid. 17. ⁵ Act. i, 18. ⁶ Hebr. iv, 12. ⁷ I Cor. vi, 20. ⁸ Galat. v, 17. ⁹ Matth. xxiv, 41. ¹⁰ Matth. x, 28. ¹¹ Matth. xxii, 40. ¹² Joan. xi, 9.

licet partim quidem horum in communi consuetudine, partim vero apud elegantiores reperiantur. Sicut multa alia hujusmodi multis partibus orationis declarantur. Divinus igitur Apostolus varium usum horum in eisdem rebus variat cum ait : *Qui fecit utraque unum*¹³ ; et rursus : *Ut condat duos in se ipso*¹⁴, et quæ sequuntur, *et reconciliaret ambos*¹⁵ : ut verissimum sit, nec in divina Scriptura, nec in sanctis Patribus facere hæc differentem sensum in significatione differente, sed potius in quo unum horum reperitur, idem declarari differente horum omnium significatione. Nos vero gratias Deo pro iis quæ hactenus diximus, agentes, hic numerum dubitationum finiemus. Non enim propositum nobis fuit, libros scribere, sed tradere studiosioribus adjumenta, et semina perfectionis retractationis horum, ut possint scire sapientes qui non de omnibus dubitant, esse alia, quæ ut magis a nobis dubitentur, ipsi digni sunt.

¹³ Ephes. II, 14. ¹⁴ ibid. 15. ¹⁵ ibid. 16.

Α τὰ μὲν αὐτῶν ἐν τῇ κοινῇ χρήσει, τὰ δὲ παρὰ τοῖς ἐλλογιμωτέροις εὐρίσκεται, ὡς καὶ πολλὰ ἕτερα ταυτὰ ὄντα πολλοῖς δηλοῦνται τοῖς τοῦ λόγου μέρεσιν· ὁ γοῦν θεσπέσιος Παῦλος τὴν διάφορον τούτων χρήσιν ποικίλκει φάσκων· Ὁ ποιήσας τὰ ἀμφοτέρωθεν καὶ πάλιν, Ἰνα κτίσῃ τοὺς δύο ἐν αὐτῷ· καὶ πάλιν, καὶ, Ἀποκαταλλάξῃ τοὺς ἀμφοτέρους· ὥστε παντὸς ἀληθέστερον μήτε ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ, μήτε μὲν ἐν τοῖς Πατράσι ταῦτα διάφορον νοῦν ἐμποιεῖν ἐν τῇ διαφορῇ αὐτῶν σημασίᾳ, ἀλλ' ἐν ᾧ ἂν ἐν τούτων εὐρίσκεται, ταῦτον δηλοῦσθαι τῇ ἐκ πάντων τούτων διαφορῇ σημασίᾳ· ἡμεῖς δὲ ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις τῷ Θεῷ εὐχαριστήσαντες, αὐτοῦ που τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐπαπορήσεων στήσωμεν· οὐ λογογραφεῖν, ἀφορμὴν δὲ καὶ σπέρμα τοῖς φιλοπονωτέροις καὶ τελειοτέρας ἐπεξεργασίας καταλιπεῖν πάσῃ δυνάμει προσεθυμήθημεν.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΛΕΟΝΤΙΟΥ

ΕΠΙΛΥΣΙΣ

ΤΩΝ ΥΠΟ ΣΕΥΗΡΟΥ ΠΡΟΒΕΒΛΗΜΕΝΩΝ ΣΥΛΛΟΓΙΣΜΩΝ.

EJUSDEM LEONTII

SOLUTIO ARGUMENTORUM A SEVERO OBJECTORUM.

(ANG. MAI *Spicileg.* t. X, part. II, p. 40.)

Quæ antea a nobis secundum veram doctrinam ex sanctis Patribus collecta sunt adversus Nestorii et Eutychis sectatores, sufficiunt per gratiam Dei absolutæ et perfectæ confutationi inanum argumentationum falsi nominis scientiæ. Quia vero inventores malorum, sicut Apostolus ait, defecerunt scrutantes scrutationes, ita ut plerisque videantur novis quibusdam argumentis, et quæ in nostris hactenus confutationibus non contineantur, nunc usi esse; necessario, ut vos qui secundum Deum diligitis, hortati estis, subjecimus nunc quæ in illis quidem continentur, sed non subtiliter excussa sunt : ut cum hæc præter illa superiora contra falsi nominis scientiam argumenta, ut opinor, non ignobilia habueritis, veritatem defendatis. Aggrediar autem ad solutiones, eo ordine quo dubitationes exstructæ sunt, easque majore artificio disserendi expediam et dirigam.

Oppositio Acephali. Cum Verbum assumpsit natu-

С "Εστι μὲν τὰ πρώην ἡμῖν κατὰ τὸν ἀληθῆ λόγον, ἐκ τῶν ἁγίων Πατέρων συνειλεγμένα, πρὸς τοὺς ἀπὸ Νεστορίου τε καὶ Εὐτυχοῦς, ἱκανὰ Θεοῦ χάριτι πρὸς τελείαν ἀνατροπὴν τῶν ματαίων λογισμῶν τῆς ψευδωνύμου γνώσεως. Ἐπειδὴ δὲ ἐφευρεταὶ κακῶν κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον ὄντες, ἐξέλιπον ἐξερευνῶντες ἐξερευνήσεις, ὡς τοῖς πολλοῖς νομίζεσθαι ξένους τισὶ καὶ οὐκ ἐμπεριεχομένοις ταῖς πρὸς αὐτοὺς ἤδη γεγενημέναις ἡμῶν ἀντιρρήσεσι τὰ νῦν αὐτοὺς κεχρησθαι, ἀναγκαίως κατὰ τὴν ὑμετέραν τῶν κατὰ Θεὸν ἀγαπώντων προτροπὴν, τὰ ἐν ἐκείνοις μὲν περιεχόμενα, οὐκ εἰς λεπτόν δὲ ἐξητασμένα νυνὶ ὑπηγορεύσαμεν, ἵνα ἔχοντες πρὸς ἐκείνοις καὶ ταῦτα κατὰ τῆς ψευδωνύμου γνώσεως οὐκ ἀγεννῆ οἱμοὶ ἐπιχειρήματα, τῇ ἀληθείᾳ συνίστασθε· ἄρξομαι δὲ τῶν ἐπιλύσεων κατὰ τάξιν, ὡς καὶ ἡ τῶν ἀπὸ ρημάτων περιέχει διασκευὴ, διαλογικώτερον αὐτὰ μεθοδεύων καὶ διευθύνων.

Ἀρτίθεις Ἀκεφάλου. Φύσιν ὁ Λόγος ἀναλαβὼν

ἀνθρωπίνην, τὴν ἐν τῷ εἶδει θεωρουμένην, ἢ τὴν ἐν Ἀ

τόμῳ ἀνέλαθεν.

Ἀπάντησις Ὁρθοδόξου. Τί γὰρ ἕτερον οἶει ταύτην

εἶναι παρ' ἐκείνην;

Ἀκέφ. Ναί, εἴπερ ἡ μὲν ἐν πλήθει θεωρεῖται, ἡ δὲ ἐν ἐνὶ τῷ ἀριθμῷ.

Ὁρθ. Ἀλλ' οὐ πρὸς ὃ ἡρώτησα ἀπεκρίθης· οὐ γὰρ εἰ ἐν πλήθει καὶ ἐν ἐνὶ θεωρεῖται αὕτη τὸ ζητούμενον ἐστίν, τοῦτο γὰρ ὠμολόγηται· ἀλλ' ἡ αὕτη ἐκείνη, κάκεινη αὕτη, ἢ ἑτέρα οὐσα τυγχάνει. Τὸ γὰρ ἐν ἐνὶ ἢ ἐν πλείοσι ταύτην θεωρεῖσθαι, τὰ ἐν οἷς ἐστὶ πολλὰ ἢ ἐν θεωρεῖσθαι ποιεῖ, οὐ τὴν φύσιν ἐν ἢ πολλὰ φαίνεσθαι παρασκευάζει· ὥσπερ ἀμέλει ἐπὶ τε λευκοῦ ἔχει καὶ τοῦ λελευκασμένου, εἴτε ἐν εἴτε πλείονα ὦσι, τὰ ἐν οἷς ἡ λευκότης θεωρεῖται. Ὅτι δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, ὁρῶν ἐξ ὧν ὁ τῆς φύσεως λόγος ἐπὶ τε πλήθους καὶ ἐνὸς ὁ αὐτὸς ἀποδίδεται· ὅν γὰρ ἂν ἀποδῶς λόγον περὶ τῆς ἀπλῶς φύσεως, οὗτός σοι καὶ ἐπὶ τῆς ἐν τινι θεωρουμένης ἀποδοθήσεται, καὶ οὔτε πολλὰς ποιεῖ φύσεις τὴν μίαν, τὸ πολλοὺς ταύτης μετέχειν· οὔτε μίαν τὰς πολλὰς, καὶ εἰς τούτων μετέχει, ἐὰν ἢ ὁ ταύτης μετέχων ἐκ διαφόρων συγχείμενος.

Ἀκέφ. Τὴν τίνα οὖν ἀνέλαθε φύσιν;

Ὁρθ. Ναί ἀλλὰ τὴν αὐτὴν οὔσαν τῷ εἶδει.

Ἀκέφ. Τί δὲ παρὰ ταύτην ἡ ὑπόστασις;

Ὁρθ. Ὅτι τὸ μετέχειν αὐτῆς, ἄλλον ποιεῖ οὐκ ἄλλοιον.

Ἀκέφ. Οὐκ ἐστὶν οὖν ἄλλος ἀπὸ ἄλλου;

Ὁρθ. Οὐ πάντως, ἕως ἂν μήτε ὁμοούσιος, μήτε κεχωρισμένος ἢ τοῦ συνυφεστῶτος καὶ συγχείμενου· ταῦτα γὰρ ποιεῖ τὰς ὑποστάσεις.

Ἀκέφ. Οὐκ ἦν οὖν τοῖς ἀφοριστικοῖς ἰδιώμασιν, ἡ τοῦ Χριστοῦ ἀνθρωπότης, τοῦ κοινοῦ τὸ ἴδιον αὐτοῦ χωρίζουσα;

Ὁρθ. Πάνυ μὲν οὖν, ἀλλ' οὐ πρὸς τὸν Λόγον τοῦτο, ἀλλὰ πρὸς τὸ γένος τὸ τῶν ἀνθρώπων, ἐξ ὧν σωματικῶς συνέστηκεν, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς ὁ Λόγος τοῖς ἀφοριστικοῖς ἀπὸ τοῦ κοινοῦ τῆς θεότητος ἰδιώμασιν, ὡς Υἱὸς καὶ Λόγος κεχωρισμένος, οὐ τούτοις καὶ ἀπὸ τῆς κατ' αὐτὸν ἀνθρωπότητος κεχώριται, ἀλλὰ τούτοις μὲν ἀπὸ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Πνεύματος, ἐκείνοις δὲ ἀπὸ τῆς Μητρὸς καὶ τῶν ἀνθρώπων κεχωρισμένος, τοῖς τῶν ἁκρῶν ἀφοριστικοῖς ἰδιώμασι, τὴν πρὸς ἑαυτὸν κοινωνίαν τε καὶ ἑνωσιν καταδέχεται, ὁμοουσιότητι μὲν τῶν ἁκρῶν, ἑτερουσιότητι δὲ τῶν μερῶν, ἐνούμενός τε καὶ διαιρούμενος, καὶ τὴν διαφορὰν ἐναντίως τοῖς ἁκροῖς ποιούμενος· εἴπερ ἐπὶ τούτων μὲν τὸ ταυτὸν τῆς οὐσίας συνάπτων, τὸ ἑτεροῖον τῆς ὑποστάσεως διαιρεῖ· ἐνταῦθα δὲ τὸ ἑτεροῖον τῆς οὐσίας χωρίζων, τὸ ταυτὸν συνάπτει τῆς ὑποστάσεως.

Ἀκέφ. Ἀλλ' ἐκεῖνο οὐκ ἂν εἴποις, ὡς μὲν ὑπόστασις τὸ διηρημένον καὶ καθ' ἑαυτὸ ὑπάρχον δηλοῖ,

(1) Esse substantiam, et separatam, et per se subsistentem faciunt hypostasim esse. Sic humanitas Christi non erat hypostasis, sed in hypostasi, nec erat alius homo, et alius Verbum, quod fuis-

ram humanam, assumpsitne naturam, quam contemplamur in specie, an naturam quam in atomo?

Occurrit Orthodoxus. Quid aliud existimas esse hanc præter illam?

Aceph. Quod unam contemplamur in multitudine; alteram in uno numero.

Orth. At non respondisti ad id, quod interrogavi. Non enim est quod quæritur, an in multitudine, et in uno hanc contemlemur: hoc enim concessum est; sed an hæc sit illa; et illa hæc, an alia? Hanc enim cerni in uno, vel in pluribus, facit cerni illa in quibus est, plura vel unum; sed non facit cerni naturam unum, aut plura. Sicut in albedine, et in albo fit, una scilicet albedo est, sive unum sive plura sint, in quibus est albedo. Quod autem hæc ita sunt, ex eo manifestum est, quod eadem definitio naturæ redditur in multitudine et in uno: quam definitionem reddideris de natura simpliciter, hæc tibi reddetur de natura quæ in aliquo cernitur. Nec unam facit multas esse, quod multi hanc participant; neque multas facit esse unam, etsi unus participet has; si sit qui hanc participat, ex diversis compositus.

Aceph. Aliquam igitur assumpsit naturam?

Orth. Maxime, sed tamen quæ est eadem cum specie.

Aceph. Quid vero est præter hanc hypostasis?

Orth. Quod participare eam, alium facit; sed non varium.

Aceph. Non est igitur alius ab alio?

Orth. Non certe quandiu non est homousios, neque separatus (1) a per se subsistente et composito; hæc enim faciunt hypostases.

Aceph. Non igitur erat humanitas Christi dividens proprietatibus distinguendis proprium humanitatis ipsius Christi a communi.

Orth. Imo maxime. Sed non hoc respiciendo Verbum, sed respiciendo genus hominum: ex quibus erat secundum corpus. Siquidem ipsum Verbum (2) proprietatibus distinguendis a communi divinitatis tanquam Filius, et Verbum discretum, non est his ipsis a sua humanitate discretum: sed potius his quidem a Patre et Spiritu sancto: illis vero a Matre et hominibus proprietatibus extrema distinguendis, communionem secum et unionem recipit, consubstantialitate quidem extremorum, diversitate vero partium unitus et divisus; et distinguens extrema contrarie. Illic enim, scilicet in mysterio Trinitatis, eandem substantiam unit, et diversam personam distinguit: hic vero contra, scilicet in mysterio incarnationis, diversitatem substantiæ separat, et eandem personam copulat.

Aceph. At illud nunquam dices, quod hypostasis declaret divisum, et per se exsistens; numerus au-

set esse alium ab alio. Tur.

(2) Summa Græce ἄκρα, vocat divinas personas divinitate unitas, et proprietatibus personarum discretas. Ib.

tem et maxime duorum, aliud quid præter hoc significat. Omnis enim numerus in quantitate; sola autem unitas est expers quantitatis. Si autem unitas est expers quantitatis, et idcirco individua, numeri igitur duorum, et omnis numeri est quantitas et divisio.

Orthod. Igitur quia numeri et proprietatum ejus meministi, necesse est illud dicere, quod numerus dupliciter dicitur: unus simpliciter et per se ipsum, alter vero in habitudine et in rebus cernitur. Sicut album, et albedo, et albefactum. Ipsa ergo natura numeri per se neque copulat neque dividit, nec enim habet res subjectas, sed sic ut supra, et infra relate ad habitudinem ascendentis et descendentis dictum est (3); ipsum vero simpliciter dictum, neutrum est quia utrumque recipit: et supra quidem dicitur respiciendo infra; infra vero respiciendo supra: distinguitur autem habitudine descendentis et ascendentis. Sic numerus ipse per se neque dividit neque copulat, sed utraque recipit qualitate habitudinis, ut numerus duorum, vel trium, vel quatuor et deinceps. Si enim unitates ipsas consideres ex quibus constat numerus, in has dividitur: si autem universitatem harum, ex his copulatur. Duo enim et duo, verbi gratia, componunt numerum quatuor: numerus vero quatuor in duo, et duo dividitur. Quare nihil verius, quam naturam numeri nihil habere definitum, neque divisum, nec unitum: sed in complexione rerum et compositione hoc consistere: ineruditum igitur est, statuere, ut naturam numeri necessario sequatur divisio rerum; ac non potius naturæ rerum vel unitarum, vel divisarum numerus imponat signum declarans quantum rerum subjectarum, alia ratione, et non numero eas dividente et copulante: ut taceam, quod ipsam naturam numeri qui hæc tractant ad quantum referentes, aiunt quantum aliud esse continuum, aliud discretum; et quantum aliud quidem constare ex partibus habentibus positionem; aliud vero ex non habentibus. Decem enim cubitos dicimus continui, verbi gratia ligni, non dividentes simul cum numero unitatem, quæ est in ligno decemcubitali. Et rursus cum dicimus decem modios, in divisione esse hos scimus. Similiter igitur et in aliis rebus.

Si ergo numerus imponatur naturis, non præcipue quantum earum, sed diversitatem generis constituit; ut cum dicimus equi et hominis et bovis naturas tres, non divisionem earum secundum quantum, sed diversitatem secundum speciem significamus. Tres vero homines, si ita accadat, Petrum, et Paulum, et Joannem cum dicimus, magis divisionem eorum secundum quantum, et quod tot sunt, declaramus, sicut in sancta Trinitate. Tres enim hypostases confitemur, unam autem harum naturam et substantiam denuntiamus, nullam quidem harum non substantiam esse agnoscentes, non

Α ὁ δὲ ἀριθμὸς καὶ μάλιστα τῆς δυάδος, ἄλλο τι παρὰ τοῦτο σημαίνει· πᾶς γὰρ ἀριθμὸς ἐν ποσότητι, μονὰς δὲ μόνῃ ἄποσον. Εἰ δὲ τῆς μονάδος τὸ ἄποσον, καὶ διὰ τοῦτο ἄτομον δυάδος, ἄρα καὶ παντὸς ἀριθμοῦ τὸ ποσὸν καὶ διηρημένον.

Orth. Οὐκοῦν ἐπειδὴ ἀριθμοῦ καὶ τῶν περὶ αὐτὸν ἰδιωμάτων ἐμνήσθης, ἀναγκαῖον ἐκεῖνο εἰπεῖν, ὡς ὁ ἀριθμὸς διττὸς λέγεται, ὁ μὲν τις ἀπλῶς καὶ καθ' ἑαυτὸν, ὁ δὲ ἐν σχέσει καὶ πράγμασι θεωρούμενος, ὥσπερ λευκὸν ἢ τε λευκότης καὶ τὸ λελευκασμένον· αὐτὴ τοίνυν ἡ φύσις τοῦ ἀριθμοῦ καθ' ἑαυτὴν οὔτε συνάπτει οὔτε διαιρεῖ· οὐδὲ γὰρ ἔχει ὑποκείμενα πράγματα. Ἄλλ' ὥσπερ τὸ ἄνω καὶ τὸ κάτω πρὸς τὴν σχέσιν λέλεχται τοῦ ἀναβαίνοντος ἢ καταβαίνοντος, αὐτὸ δὲ ἀπολύτως λεγόμενον οὐδ' ὁπότερόν ἐστιν· ὅτι καὶ ἀμφοτέρωθεν δέχεται· καὶ ἄνω μὲν ὡς πρὸς τὸ κάτω, κάτω δὲ ὡς πρὸς τὸ ἄνω λέγεται· ἀφορίζεται δὲ τῇ τοῦ ἀνιόντος καὶ κατερχομένου σχέσει· οὕτως καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν οὔτε διαιρεῖ οὔτε συνάπτει· ἀλλ' ἀμφοτέρωθεν δέχεται τῇ ποιᾷ σχέσει· οἷον ἡ δυάς, ἡ τετράς, καὶ ἐξῆς. Εἰ μὲν γὰρ τὰς μονάδας αὐτὰς θεωρεῖς ἐξ ὧν συνέστηκεν, εἰς ταύτας διαιρεῖται· εἰ δὲ τὴν ὁμάδα τούτων σκοπεῖς, ἐκ τούτων συνάπτεται· δύο γὰρ καὶ δύο εἰ τύχοι, εἰς τέσσαρα συντίθεται· τὰ δὲ τέσσαρα εἰς δύο καὶ δύο διαιρεῖται· ὥστε παντὸς ἀληθέστερον τὴν φύσιν τοῦ ἀριθμοῦ μηδὲν ἀφωρισμένον ἔχειν, μήτε τὸ διηρημένον, μήτε τὸ ἡνωμένον· ἐν δὲ τῇ τῶν πραγμάτων ἐπιπλοκῇ καὶ συνθέσει τοῦτο ὑφίστασθαι. C Ἀπαίδευτον οὖν τὸ τῇ φύσει τοῦ ἀριθμοῦ, ἀναγκαίως τὴν διαίρεσιν τῶν πραγμάτων ἔπεσθαι νομοθετεῖν, ἀλλὰ μὴ τῇ τῶν πραγμάτων ἡνωμένων τε ἢ διηρημένων φύσει, τὸν ἀριθμὸν σημεῖον ποιεῖσθαι δηλωτικὸν τοῦ ποσοῦ τῶν ὑποκειμένων, ἀλλ' οὐ λόγου καὶ οὐ τοῦ ἀριθμοῦ ταῦτα διαιροῦντός τε καὶ συνάπτοντος· ἵνα μὴ λέγω ὅτι καὶ αὐτὴν τὴν τοῦ ἀριθμοῦ φύσιν, πρὸς τὸ ποσὸν οἱ περὶ ταῦτα ἀνάγοντες, τοῦ ποσοῦ φασί, τὸ μὲν εἶναι συνεχές, τὸ δὲ διηρημένον· καὶ τὸ μὲν ἐξεχόντων θέσιν, τὸ δὲ οὐκ ἐξεχόντων· δέκα γὰρ πήχεις λέγομεν τοῦ συνεχοῦς εἰ τύχοι ξύλου, οὐ συνδιαιροῦντες τῷ ἀριθμῷ καὶ τὴν ἐνότητα τὴν ἐν τῷ δεκαπήχει ξύλῳ· καὶ πάλιν δέκα μοδίους λέγοντες, ἐν διαιρέσει τούτους ἐπιστάμεθα· οὕτως οὖν καὶ ἐπὶ τῶν ἐτέρων ἔχει πραγμάτων· εἰ μὲν ὁ ἀριθμὸς φύσεσιν ἐπιφημισθῇ, οὐ τὸ ποσὸν αὐτῶν προηγουμένως, ἀλλὰ τὸ ἐτερογενὲς συνίστησιν. Ἴππου γὰρ καὶ ἀνθρώπου καὶ βοῦς τρεῖς λέγοντες φύσεις, οὐ τὸ διηρημένον αὐτῶν κατὰ τὸ ποσὸν, ἀλλὰ τὸ παρηλλαγμένον κατὰ τὸ εἶδος σημαίνομεν· τρεῖς δὲ ἀνθρώπους εἰ τύχοι Πέτρον καὶ Παῦλον καὶ Ἰωάννην, τὸ διηρημένον αὐτῶν μᾶλλον· καὶ ὅτι τοσοῦτοι οὗτοι οἷδε παριστῶμεν· ὥσπερ ἐπὶ τῆς ἁγίας Τριάδος, τρεῖς μὲν ὑποστάσεις ὁμολογοῦμεν, μίαν δὲ τούτων φύσιν καὶ οὐσίαν καταγγέλλομεν, οὐδ' ὁποτέραν μὲν τούτων ἀνούσιον γινώσκοντες, οὐ μὴ καὶ ἀριθμὸν ἀφοριστικὸν ποσότητος οὐσιῶν ἐπιφημίζοντες, εἰδότες τὸ ἔτε-

(3) Id est, sine habitudine superioris, et inferioris, nihil dicitur nec est supra, nec infra. Tur.

ροούσιον ταύτη συνάγεσθαι· ὁ δὲ καὶ οἱ Ἀρειανοὶ συναισθόμενοι, ταῖς ὑποστάσεσιν ἐνουσίαις οὐσαις, τὰς οὐσίας ἐπεφήμιζον, ταύτη τὸ ἑτεροούσιον συμπλέκοντες. Οὕτω δὲ καὶ ἐπὶ τῆς οἰκονομίας, δύο λέγοντες τὰς φύσεις, τὸ ἑτεροειδὲς αὐτῶν οὐ τὸ κεχωρισμένον δηλοῦμεν, ἐκβάλλοντες αὐτῶν εἰ καὶ μὴ εἶεν ἀνυπόστατοι τὸν τῶν ὑποστάσεων ἀριθμόν· ὥσπερ ἐκεῖ τὸν τῶν οὐσιῶν, καὶ μὴδ' ὁποτέρᾳ ὑπόστασις τὸ ἀνούσιον, ὥσπερ οὐδὲ ἐνταῦθα τὸ ἀνυπόστατον, ἔχειν ὡμολόγηται· εὖ μάλα εἰδότες, ὅτι οὐδὲ ἐπὶ τῶν ὑποστάσει καὶ οὐσίᾳ κεχωρισμένων, οἷον τοῦδε τοῦ ἵππου, καὶ τοῦδε τοῦ βοῦς, καὶ τοῦδε τοῦ ἀνθρώπου ἡ φύσις, οὐ τὸ διηρημένον ἀλλὰ τὸ διάφορον· ὥσπερ καὶ ἡ ὑπόστασις τὸ διηρημένον, ἀλλ' οὐ τὸ τί τοῦ ὑποκειμένου κυρίως ἐμφαίνει· εἴ που γε ἐπὶ τῶν μὴ καθ' ἑαυτὰ ἐμφαινομένων, ἀλλ' ἅμα τε καὶ ἐν ἀλλήλοις ὄντων τε καὶ γινομένων, ἡ φύσις οὐ τὸ κεχωρισμένον, ἀλλὰ τὸ διάφορον δηλώσει, εἴτε ἐπὶ τῆς θεολογίας, εἴτε ἐπὶ τῆς οἰκονομίας, εἴτε ἐπὶ παντὸς πράγματος.

In theologia, id est, in Trinitate, sive in œconomia, id est, in mysterio incarnationis, sive in omni re.

Ἀκρόφ. Ὁμολογουμένως μὲν ἡ ὑπόστασις καὶ ἡ οὐσία, ἥτοι φύσις ἐπὶ τῆς θεολογίας οὐκ ἔστι ταυτόν· ἐπὶ μὲν τοι τῆς οἰκονομίας ταυτόν ἀλλήλοις εἰσίν. Εἰ γὰρ τὰς φύσεις ἐκαινοτόμησεν τὸ καινοπρεπὲς τοῦ μυστηρίου, κατὰ τὸν θεῖον Γρηγόριον, καινοτομήσει εἶμαι καὶ τὰς προσηγορίας, ὡς κατ' αὐτὸν ἀμφοτέροις ἐφαρμόζει τὸν θατέρου λόγον τε καὶ ὄρον.

Ὁρθ. Τοῦτο δὲ οὐκ οἶδα ποίαν ἀνοίας ὑπερβολὴν οὐχ ὑπεραίρει· οἱ γὰρ ὅροι τῶν πραγμάτων συνωνύμως κατηγοροῦνται κατὰ τε τῶν ὁμογενῶν κατὰ τε τῶν ὁμοειδῶν, ὡς οἱ τὰ τοιαῦτα δεῖνοι ἀποδεικνύουσιν· εἰ γὰρ οὐσίαν ἀπλῶς ὀρίζόμενοι, εἰποιμεν τὴν τινος ὑπαρξιν δηλοῦν, πᾶν τὸ κοινωνοῦν τῆς οὐσίας τοῦ ὀνόματος, καὶ τοῦ ὁρου κοινωνήσῃ, καὶ μὴ μόνον τῶν οὐσιῶν διαφορὰ· ὑπάρχειν γὰρ φησὶν οὐσίαν καὶ θεὸν, καὶ ἄγγελον καὶ ἄνθρωπον, καὶ ζῶον καὶ φυτὸν, καὶ κοινὸς ἐπὶ πάντων ὁ τῆς οὐσίας ἀποδίδεται λόγος, τὸ ὑπάρχειν τούτων δηλῶν ὡς τὸ τί αὐτῶν ἢ τὸ πῶς. Ταῦτα γὰρ οἱ ἴδιοι ἐκάστου πράγματος ὅροι συνεμφαίνουσιν· ὅτι δὲ τοῦτο οὕτως ἔχει, δηλοῦσιν αἱ κατηγορίαι, κατὰ τῶν ὑπ' ἀλλήλα τεταγμένων γενῶν συνωνύμως κατηγοροῦμεναι, κατηγοροῦνται δὲ καὶ τὰ γένη καὶ αἱ διαφοραὶ κατὰ τῶν εἰδῶν καὶ κατὰ τῶν ἀτόμων· ὁμοίως γὰρ τῆς οὐσίας μετέχουσι καὶ τοῦ ζώου, τοῦ τε ἐνσώματου καὶ τοῦ ἀσώματου, τοῦ τε λογικοῦ καὶ τοῦ ἀλόγου, τοῦ τε αἰσθητοῦ καὶ τοῦ νοητοῦ, καὶ οὐχὶ τοῦ [μὲν] μᾶλλον, τοῦ δὲ ἥττον, ἀλλ' ὁμοίως καὶ κοινῶς, καὶ τὸ ὅλον εἰπεῖν ὀριστικῶς· καὶ ἄλλως διαβέβηται παρὰ τοῖς ἀποδεικτικαῖς λόγοις ἢ διάλληλος καλουμένη ἀπόδειξις. Ὁμοίον γάρ τι ποιεῖ τῷ ἀποφαινομένῳ, εἴτα μάρτυρα τοῦ λόγου αὐτὸς ἑαυτὸν προῖσχυμένῳ, καὶ τὸ ἀξιόπιστον ὅτι αὐτὸς ἔφα ἔχειν κελεύοντι. Εἰ τοίνυν μὴ ἐκ τῶν καθολικῶν λόγων

(4) Καὶ τὸ ὅλον εἰπεῖν, ὀριστικῶς. Definitio æqualiter convenit omnibus, quibus convenit definitum, hoc est participare definite species et individua ge-

A tamen assignamus eis numerum discernentem quantitatem substantiarum, quia hoc modo diversitatem substantiarum simul induci scimus. Quod quidem cum Ariani scirent, hypostasibus quæ in substantia divina sunt, nomen substantiarum imponebant, connectentes hoc modo diversitatem substantiæ. Sic et in œconomia cum dicimus duas naturas, diversitatem earum, non divisionem declaramus, excludentes inde numerum hypostaseon, quamvis non sint sine subsistentia; sicut illic exclusimus numerum substantiarum. Tametsi nulla hypostasis divina sit sine substantia; sicut nec hic neutra natura sine subsistentia, scientes bene, quod in divisio hypostasi et substantia, ut hoc equo, hoc bove et hoc homine, natura non divisionem sed differentiam declarat, sicut et hypostasis divisionem, et non quid subjecti propriæ demonstrat: siquidem in iis quæ non per se cernuntur, sed simul, et inter se sunt et fiunt, natura non separatam, sed differens declarabit sive

Aceph. Plane hypostasis, et substantia, sive natura in theologia non est idem: in œconomia tamen idem sunt inter se. Si enim naturas novavit novitas mysterii, secundum divinum Gregorium, novabit, opinor, etiam appellationes, ut secundum ipsum, utrisque aptetur alterius ratio et definitio.

Orth. Hoc vero nescio quam nimiam amentiam non superat. Definitiones enim rerum synonyme prædicantur de iis quæ sunt ejusdem generis; et de iis quæ sunt ejusdem speciei, ut ii qui sunt valentes, demonstrant. Si enim definientes simpliciter substantiam, dicamus declarare essentiam alicujus, omne illud cum quo commune erit nomen substantiæ, communis erit definitio, quamvis magna sit substantiarum differentia: exsistere enim dicimus substantiam, et Deum, et angelum, et hominem, et animal, et arborem; et communis in omnibus redditur definitio substantiæ quæ declarat, exsistere ista, non autem declarat, quid ista, aut quo modo. Hæc enim propriæ cujusque rei definitiones declarant (4). Sic autem esse manifestum faciunt categoriæ de generibus ordinatis subter alia synonyme prædicatæ: prædicantur autem et genera, de differentia et speciebus, et de individuis: similiter enim participant substantiam, et animal, et corporeum et incorporeum, et rationale et irrationale, et sensibile et intellectibile; et non hoc magis, illud minus, sed similiter et communiter, et, ut semel dicam, participant ὀριστικῶς; præterea etiam demonstratio quæ vocatur διάλληλος, reprehensa et improbata est apud eos, qui rationem demonstrandi tradunt: qui enim hac demonstratione utitur, similiter facit, ac si quis enuntiet, et postea se testem enuntiationis producat, et

nera et differentias, id est, æqualiter, ut necesse est in definitionibus. Demonstratio διάλληλος, cum ex re dubia fidem facere volumus. Tur.

fidem haberi sibi jubeat, quia ipse dixit. Si ergo non universalibus rationibus et definitionibus substantiæ, et hypostasis sive personæ, et naturæ in Trinitate sancta et vivifica; et in mysterio incarnationis Verbi unius ex sancta Trinitate personæ demonstrationes Patrum procedunt neque processerunt; non erit hoc demonstrare, sed quasi sortiri: reddat enim aliquis rationem, quare in Trinitate substantia sive natura commune, et hypostasis, sive persona proprium definiat et declarat, non sic autem in mysterio incarnationis conveniat: dicere enim quod propter novitatem mysterii incarnationis aliter hæc in Trinitate, aliter in incarnatione definiuntur, primum quidem eorum est hoc qui ignorant maxima omnium mysteriorum mysterium esse ipsum Deum, qui ipsis etiam sanctis Seraphinis obtegatur, ad quem, ut magnus Gregorius dixit, mysteria quæ hic sunt, spectant. De quo merito omnis quidem sermo tacebit, omnis vero agitatio mentis quiescet ad id proficiscens quod supra rationem et mentem est. Ex occultis autem Dei mysterium patefactum (5), incarnationis scilicet, tanto magis apertum est quam illud Trinitatis, quanto magis quod erat supra naturam, ad apertum naturæ processit. Nunquid vero sola definitio hypostasis, et substantiæ in incarnatione novatur? An omnis etiam vox, et omne nomen et verbum? Et quæ ista sortitio hujus, et non omnium? Sed non habet hoc naturam; et idcirco neque sermonem, ut magnus Basilius dixit.

Aceph. In theologia quidem omnes Patres uno consensu hypostasim a substantia plane differre, id est, personam a natura, eadem ratione enuntiarunt, qua proprium a communi differt; in incarnatione vero non est ab illis hæc regula servata. Sed hypostases sæpe numero pro naturis, et rursus naturas pro hypostasibus sumunt: ut hac ratione idem esse utrumque patefiat. Beatus Cyrillus, Si quis, inquit, dividit hypostases. Et rursus, naturæ remanserunt non confusæ, id est, hypostases. Et magnus Athanasius duas personas in Christo esse affirmat. Nunquam hoc Patres fecissent, nisi definitiones horum nominum in incarnatione novari cognovissent.

Orth. At ego non dicam novari definitiones nominum, sed potius usos esse nominibus istis in rebus differentibus. Aliud enim est usus nominum, qui fit multis modis; aliud vero, quod proprie et definite ipsis nominibus significatur. Siquidem et secundum translationem, et homonymiam et conversionem, et aliis modis divinæ Scripturæ, et sancti Patres, et communis consuetudo nomina usurpant; non tamen communem horum definitionem reddunt. Sane Apostolus homines vocat partes hominis, hominem exteriorem, et hominem inte-

(5) Hoc vocat Apostolus mysterium a sæculis absconditum, nunc autem manifestatum sanctis.

A καὶ ὅρων, τῆς οὐσίας τε καὶ ὑποστάσεως, ἡγουν προσώπου καὶ φύσεως, καὶ περὶ τῆς ζωοποιου καὶ ἁγίας Τριάδος, καὶ περὶ τῆς μεγάλης τοῦ Θεοῦ Λόγου, τοῦ ἐνὸς τῆς Τριάδος οἰκονομίας, αἱ ἀποδείξεις τοῖς τε Πατράσι προῆλθον, καὶ νῦν προέρχονται, ἀποκληρωτικὸς καὶ οὐκ ἀποδεικτικὸς ἔσται ὁ λόγος· ἐπεὶ λεγέτω τις τὸν Λόγον, καθ' ὃν ὑπόστασις μὲν καὶ οὐσία, ἡγουν φύσις καὶ πρόσωπον· ἐπὶ τῆς θεολογίας τὸ κοινὸν ἢ τὸ ἴδιον ὀρίζουσί τε καὶ ἐμφαίνουσιν, οὐχ οὕτω δὲ καὶ ἐπὶ τῆς οἰκονομίας ἔχειν ἀρμόζει. Τὸ γὰρ δὴ λέγειν ὅτι διὰ τὸ καινοπρεπὲς μυστήριον, ἄλλως μὲν ἐπὶ τῆς θεολογίας, ἑτέρως δὲ ἐπὶ τῆς οἰκονομίας ταυτὰ ὀρίζεται, πρῶτον μὲν ἀγνοούντων ἔστιν, ὅτι τὸ πάντων μυστηρίων μυστηριωδέστατον, αὐτὸς ἔστιν ὁ Θεὸς, ὃς καὶ τοῖς ἁγίοις Σεραφίμ συγκαλύπτεται, πρὸς ὃν, ὡς ὁ μέγας ἔφη Γρηγόριος, καὶ τὰ τῆδε ὁρᾷ μυστήρια· περὶ οὗ δικαίως ἂν σιγήσει μὲν πᾶς λόγος, πᾶσα δὲ νοερά κίνησις παύσεται, εἰς τὸ ὑπὲρ λόγον καὶ νοῦν χωροῦσα· τὸ δὲ τῶν τοῦ Θεοῦ κρυφίων ἐμφανὲς μυστήριον, τοσοῦτον παρ' ἐκεῖνό ἐστιν ἐμφανεστερον, καθ' ὅσον ἂν εἰς τὸ ἐμφανὲς τῆς φύσεως τὸ ὑπὲρ φύσιν πρόεισιν. Ἄρα δὲ μόνος ὁ τῆς ὑποστάσεως καὶ οὐσίας ὅρος, ἐπὶ τῆς οἰκονομίας καινοτομεῖται; ἢ καὶ πᾶσα φωνή, καὶ πᾶν ὄνομα τε καὶ ῥῆμα; Καὶ τίς ἢ ἀποκλήρωσις τούτου καὶ μὴ πάντων; ἀλλ' οὐκ ἔστιν ἔχον φύσιν τοῦτό γε· καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ λόγον, ὡς ὁ μέγας ἔφη Βασίλειος.

C Ἀκέφ. Ἐπὶ μὲν τῆς θεολογίας πάντες συμφώνως οἱ Πατέρες, σαφῶς ὑπόστασιν οὐσίας διαφέρειν, ἡγουν πρόσωπον φύσεως, τῷ αὐτῷ λόγῳ ἀπεφάναντο, ὃ τὸ ἴδιον τοῦ κοινοῦ διενήνοχεν· ἐπὶ δὲ τῆς ἐνανθρωπήσεως οὐκέτι αὐτοῖς ὁ κανὼν οὗτος πεφυλακται, ἀλλὰ τὰς ὑποστάσεις πολλάκις ἀντὶ τῶν φύσεων, καὶ ἔμπαλιν τὰς φύσεις ἀντὶ τῶν ὑποστάσεων παραλαμβάνουσιν, ὡς ταύτῃ τὸ ταῦτ' ἀμφοτέρων παρίστασθαι· ὅ τε γὰρ μακάριος Κύριλλος, Εἴ τις, φησὶ, διαιρεῖ τὰς ὑποστάσεις. Καὶ πάλιν· Ἀσύγχυτοι μεμενήκασιν αἱ φύσεις, ἡγουν ὑποστάσεις· ὅ τε μέγας καὶ τῆς ἀθανασίας ἐπώνυμος, καὶ πρόσωπα ἐπὶ Χριστοῦ δύο εἶναι διίσχυρίζεται· οὐκ ἂν δὲ τοῦτο οἱ Πατέρες ἐπραττον, εἰ μὴ καινοτομεῖσθαι τοὺς ὅρους τούτων τῶν ὀνομάτων ἐπὶ τῆς οἰκονομίας ἐγίνωσκον.

D Ὁρθ. Ἀλλ' οὐ καινοτομεῖσθαι φαίην ἂν ἐγώ γε τοὺς ὅρους τῶν ὀνομάτων, συγκεχρῆσθαι δὲ μάλλον τοῖς ὀνόμασι τούτοις εἴποιμ' ἂν, κατὰ τῶν διαφόρων πραγμάτων· ἄλλο γὰρ ἔστι σύγχρησις ὀνομάτων, κατὰ πολλοὺς γινομένη τοὺς τρόπους, ἄλλο δὲ τὸ κυρίως καὶ ὀριστικῶς ἐξ αὐτῶν σημαινόμενον· καὶ γὰρ καὶ κατὰ μεταφορὰν καὶ ὁμωνυμίαν, καὶ ἀντιστροφὴν, καὶ ἑτέρους τρόπους, αἷ τε θεῖαι Γραφαί, οἳ τε ἅγιοι Πατέρες, καὶ ἡ κοινὴ συνήθεια, τὰ ὀνόματα μεταχειρίζονται, οὐ μὴν κοινὸν ὅρον τούτων ἀποδιδόασιν· ἀμέλει ὁ μέγας Ἀπόστολος ἀνθρώ-

In hom. in Nativitatem Christi theologiam vocat mysterium Trinitatis. Tur.

πους οἶδεν καλεῖν τὰ τοῦ ἀνθρώπου μέρη, τὸν ἔξω A καὶ τὸν ἔσω ἄνθρωπον· οὕτως δὲ λέγων οὐ μὴν τὸν τοῦ ὅλου ἀνθρώπου ὅρον, κατὰ τοῦ μέρους τιθεῖς, ἐκά-
τερον δὲ μέρος τῇ τοῦ ὅλου προσηγορίᾳ· ὥσπερ καὶ
τὸ ἔμπαλιν τὸ ὅλον τῷ μέρει καλεῖν αὐτῷ φίλον·
ὁμοίως δὲ καὶ ταῖς ἐτέραις θείαις Γραφαῖς, ὡς πᾶσιν
εὐδηλον. Κατὰ τοῦτο τοίνυν ἐκάστην φύσιν, ὑπόστα-
σιν, ἢ πρόσωπον καλεῖν τοῖς Πατράσιν, οὐ μόνον ἐπὶ
τῆς οἰκονομίας, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς θεολογίας σύνηθες,
ὡς καὶ αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον ἐκ δύο ὑποστάσεων τινὰς
αὐτῶν εἰρηκέναι, οὐ μὴν κοινωνεῖν τὴν φύσιν τοῦ
ὅρου τῆς ὑποστάσεως, ἥτουν προσώπου λέγειν αὐ-
τοὺς οἰόμεθα· ἐξ ὧν πάντες ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν
Κύριον εἶναι ὀριζόμενοι τὸ ἄλλον καὶ ἄλλον, ὃ τῆς
κυρίως λεγομένης ὑποστάσεως ἴδιον, κατ' αὐτοῦ
ἀπέφησαν τοῦ τῆς ὑποστάσεως ὀνόματος, οὐ μὴν τοῦ B
ὅρου κοινωνοῦσαν τὴν φύσιν λαμβάνοντες. Ὅταν
τοίνυν ἀπλῶς καὶ κατ' ἐξουσίαν ὁ Λόγος διὰ τῶν ὀνο-
μάτων προείσιν, οὐδὲν τὸ κωλύον ἐναδιαφορεῖν τοῖς
ὀνόμασιν· ὅταν δὲ δόγματός ἐστιν γυμνασία καὶ
ζήτησις, τότε τὰς ὁμωνυμίας κατασιγήσαντες, τὰς
κυρίας σημασίας ἐξ αὐτῶν τῶν ὅρων λαμβάνειν
ἀναγκαζόμεθα, ὡς ἐντεῦθεν μηδὲν παραβλάπτεσθαι
ἀκρίβειαν.

Ἀκέφ. Τὰ ἀπλᾶ οὐ σύνθετα, καὶ διὰ τοῦτο τὸν
τῆς ἀπλότητος ὅρον, ἢ τοῦ συνθέτου φύσις οὐκ ἐπι-
δέχεται· εἰ δὲ τοῦτο ἐπηρεάζειν ἔστι τοῖς λέγουσι
μίαν φύσιν Χριστοῦ σύνθετον, τὸ ὡς ἀπλὴν αὐτὴν
λέγεσθαι παρ' αὐτῶν καὶ ἀσύνθετον νομίζειν τινάς.

Ὅρθ. Ἡ φύσις τοῦ συνθέτου, οὐκ ἔστιν ἡ αὐτὴ C
τῇ τῶν συντεθειμένων φύσει· ὡς γὰρ ἡ τοῦ δεσμοῦ
φύσις, οὐχ ἡ αὐτὴ ἔστι τῇ φύσει τῶν δεσμουμένων,
ἀλλὰ ἄλλη μὲν ἡ τοῦ δεσμοῦ, εἰ τύχοι θήλεια ἢ
ἀρρεν καλουμένη, ἐτέρα δὲ ἡ τῶν δεσμουμένων ξύ-
λων, φέρε εἰπεῖν ἢ σκευῶν, ἃ τῷ δεσμῷ ὑποβάλλε-
ται· οὕτως οὐ ταύτην ἡ τοῦ συνθέτου φύσις καὶ τῆς
ἐνώσεως· ἡ μὲν γὰρ σύνθεσις τε καὶ ἐνωσις, ἢ σχε-
τικὴ ἔστιν ἢ οὐσιώδης, καὶ ἡ κατὰ παράθεσιν, ἢ
μίξιν, ἢ σωρείαν, ἢ ἁρμονίαν, ἢ κόλλησιν, ἢ σύγ-
χυσιν, ἢ φύρσιν, ἢ οὐκ οἶδ' ἅσιν εἰς ἐτέρας γίνεσθαι
λέγεται, ἐνώσεων φύσεις διαφόρους εἰσάγει ὅφ' ἐν
εἶδος τὴν ἐνωσιν ἀναφερομένης· ἡ δὲ τῶν ἡνωμένων
ἢ συντεθειμένων, ἢ ὅπως ποτὲ σὺν ἀλλήλοις εἶναι
καταδεχομένων φύσις, ἄλλον ἐπιδέχεται ὅρον τὸν
τῶν πραγμάτων· καὶ τοῦτο ἴδιον ἐκάστου τῶν ἡνω-
μένων, εἰ μὴ που σύγχυσις περὶ τὰ ἐνωθέντα συμ-
βέβηκεν. Πῶς τοίνυν μίαν Χριστοῦ φύσιν, καὶ ταύ-
την σύνθετον λέγεις; ἢ γὰρ τῆς συνθέσεως, ἢ τῶν
συντεθειμένων, ἢ τοῦ ἐξ ἀμφοῖν ἀποτελέσματος· ἀλλ'
εἰ μὲν ἡ σύνθεσις αὕτη, μία σοι φύσις Χριστοῦ λέγε-
ται, τὸν τῆς ἐνώσεως ἀποδώσεις λόγον, οὐ τὸν ἐνω-
θέντων. Εἰ δὲ τῶν συντεθειμένων κατὰ τὴν τοῦ Χρι-
στοῦ ὁλότητα, δύο ἔσονται αὗται καὶ οὐ μία· εἴπερ μὴ
ὃ ὁποτέρα ἀντιμετέστη εἰς τὴν τοῦ συγκειμένου καὶ
μετακεχώρηκε φύσιν καὶ ιδιότητα, ἀλλὰ σώζοι καὶ

rforem; non tamen qui sic loquitur, definitionem
totius appellat (6). Sicut rursus totum vocare solet
nomine partis. Similiter fieri solet in aliis Scriptu-
ris divinis, ut omnes sciunt. Hoc modo igitur con-
sueverunt Patres unamquamque naturam hyposta-
sim, vel personam appellare, non solum in mysterio
incarnationis, sed in sancta Trinitate; sicut non-
nulli Patres ipsum hominem dixerunt ex duabus
hypostasibus constare, non tamen arbitramur
dixisse eos participare naturam, definitionem hy-
postasis, id est, personæ. Qui omnes unum et
eumdem Dominum esse statuentes; illud alium et
aliud, quod proprium est hypostasis proprie dictæ,
de ipso nomine hypostasis negaverunt: non tamen
intelligentes habere naturam, communem defini-
tionem cum hypostasis. (7). Cum igitur simpliciter
et libere sermo per nomina procedit, nihil prohibet
uti nominibus indifferenter: cum vero de dogmate
agitur, et quæstio est, tunc tacitis homonymiis,
propriis significationes ex ipsis definitionibus su-
mere cogimur, ne ullo modo usu nominum indif-
ferente ipsarum rerum limata veritas lædatur.

τῇ τῶν ὀνομάτων ἀδιαφορίᾳ τὴν τῶν πραγμάτων

Aceph. Simplicia non sunt composita, et idcirco
definitionem simplicitatis non recipit natura com-
positi. Hoc si ita est, calumnia est in eos qui dicunt
unam naturam Christi compositam, existimare ullos
simplicem ipsam ab illis, et non compositam dici.

Orth. Natura compositi non est eadem cum na-
tura compositorum. Sicut enim natura vinculi non
est eadem cum natura eorum, quæ sunt vinculo
alligata; sed potius natura vinculi est quæ femina,
si ita ponamus, vel mas vocatur; alia vero natura
est lignorum alligatorum verbi gratia, aut vasorum,
quibus est injectum vinculum: sic non est idem
natura compositionis et unionis cum natura com-
positorum et unitorum. Compositio enim et unio
vel ad habitudinem pertinet, vel ad substantiam;
et vel secundum appositionem, vel mistionem, vel
congeriem, vel coagmentationem, vel agglutinationem,
vel confusionem, vel immissionem (8), vel
nescio quas alias naturas differentes unionum fieri
dicunt, quæ unionem sub unam speciem referunt.

D Natura vero eorum quæ unita vel composita sunt,
vel quomodocunque inter se aptata, aliam defini-
tionem rerum recipit, et hoc est proprium unius-
cujusque unitorum; nisi forte confusio accidit
unitis. Quomodo igitur dicis unam Christi naturam,
et hanc compositam? Aut enim est compositionis,
aut compositorum, aut ejus quod ex compositione,
et compositis effectum est: at si hanc compositio-
nem unam naturam Christi dicis, definitionem
unionis reddes, non definitionem unitorum. Sin
vero unam naturam Christi dicis naturam compo-

turam significat, quia non intellexerunt communem
esse definitionem naturæ cum hypostasi. Ib.

(8) Immissio quæ Græce dicitur φύρσις, ut cum
fermentum immittitur massæ. Ib.

(6) Utimur nomine secundum conversionem. Ut
si dicamus animal rationale pro homine. Tur.

(7) Id est, negantes alium, et alium in incar-
natione, non negaverunt aliud, et aliud, quod na-

sitorum, in toto Christo duæ erunt naturæ, non una. Siquidem neutra in naturam et proprietatem alterius secum compositæ mutata est, sed potius in unione differentiam harum servat. Si autem unam naturam Christi vocas, quod ex compositione et compositis constat, non naturam Christi, sed magis hypostasim et esse, et vocare decet. Siquidem natura Christi non potest esse ejusdem naturæ cum Patre, secundum quod est ejusdem naturæ cum matre: neque rursus cum matre, secundum quod est ejusdem naturæ cum Patre. Quomodo igitur unam naturam Christi vocas, et hanc compositam? Cum appellatio Christi non naturam, sed hypostasim quibus persona distinguitur: illud vero quomodo vus revera partus cernitur?

Aceph. Omnia, inquit, singularia habentia tanquam alicujus naturam, etiam una natura dicuntur, ut sol unus, cælum unum, et idcirco una natura solis et cæli, et similia.

Ortho. At num ignoras, optime vir, quod natura solis eadem est quæ astrorum? et cæli natura eadem, quæ in reliquis cælis? Sicut splendor, aer et aqua, et horum concretiones commune habent in tali natura; esse autem hunc aut hunc in propria et separata definitione hypostasis significatur. Si quis enim sic definiat cælum, esse circulum extra universum; vel commune complexum intellectilium et sensilium, non substantiam ejus, sed hypostasim declarasti. Item si solem definias, esse sidus, interdiu lucens, aut habens mediam regionem inter planetas; rursus hypostasim solis, sed non naturam declarasti: natura enim uniuscujusque hypostasis secundum communem definitionem reddi intelligitur, ut quod igneum, vel aereum, vel terrenum, vel aquaticum, vel rationale, vel irrationale, vel animal, vel non vivens, vel sensile, vel intellectile: hæc enim proprietates οὐσιοποιοί, id est, substantificæ naturam subjecti patefaciunt; quibus si apponatur quod proprie unumquodque distinguit, hypostasim alicujus designat. Falsum ergo est, quod sumis, unumquodque singulare naturam habere singularem (9). Contrarium enim naturam habet communem secundum eandem speciem; hypostasim vero propriam, quæ proprium ejus a communi separat notis et proprietatibus vim separandi habentibus. Sicut enim Paulus et Petrus non sunt nomina naturæ, sed hypostasis; sic sol et luna, et lucifer et cælum. Et hoc aliquid volatile et terrenum, et aquaticum tanquam efficiens proprium, dividitur et separatur.

Aceph. Plerosque sanctorum Patrum scimus et ante Nicænum concilium et post concilium, repugnasse quibusdam vocibus superiorum sanctorum Patrum, quod hæreses callide et malitiose quibusdam eorum vocibus et significationibus usæ essent. Propter hanc causam arbitramur beatum Cyrillum quibusdam vocibus Patrum non usum esse, et po-

(9) Ut album contrarium est singulare nigro, et naturam habet communem albedinem, quæ est

τῇ ἐνώσει τὸ διάφορον τούτων· εἰ δὲ τὸ ἀποτελεσμα, οὐ Χριστοῦ φύσιν ἀλλὰ μᾶλλον ὑπόστασιν τοῦτο εἶναι τε καὶ καλεῖν προεπωδέστατον· εἴπερ ἡ Χριστοῦ φύσις, οὐ κατὰ τὸ αὐτὸ τῇ φύσει τοῦ Πατρὸς, καθ' ὃ τῇ φύσει τῆς μητρὸς, οὐδὲ κατὰ τὸ αὐτὸ τῇ φύσει τῆς μητρὸς, καθ' ὃ τῇ φύσει τοῦ Πατρὸς ὁμοφυῆς εἶναι δύναται· πῶς οὖν μίαν Χριστοῦ φύσιν καλεῖς, καὶ ταύτην σύνθετον, τῆς Χριστοῦ προσηγορίας οὐ φύσιν ἀλλ' ὑπόστασιν σημαίνουσης περὶ ἣν αἱ φύσεις ὁρῶνται, καὶ ἐν αἷς τὸ πρόσωπον ἀφορίζεται; κακεῖνο δὲ πῶς παραδράμοιμεν, τῆς νέας σοφίας τὸ καινὸν ὄντως ἀποκύημα;

significet, circa quam naturæ cernuntur, et in præterire possumus, in quo novæ sapientiæ no-

Ἀκέφ. Πάντα φησὶ, τὰ μοναδικὰ, τὴν ὡς τινὸς φύσιν ἔχοντα, καὶ φύσις μία λέγεται, οἷον ἥλιος εἷς, καὶ οὐρανὸς εἷς, καὶ διὰ τοῦτο μία φύσις ἡλίου καὶ οὐρανοῦ καὶ τῶν τοιούτων.

Ὁρθ. Ἄλλ' ἠγνόησας, ὦ βέλτιστε, ὅτι ἡ τοῦ ἡλίου φύσις, ἡ αὐτὴ ἐστὶ τῇ τῶν ἀστρῶν; καὶ ὁ οὐρανὸς ὁ αὐτὸς τοῖς λοιποῖς οὐρανοῖς; ὡς αὐγὴ τε καὶ ἀήρ καὶ ὕδωρ, καὶ τὰ τούτων συγκρίματα τὸ κοινὸν ἐν τῇ τοιαύτῃ φύσει ἔχουσι· τὸ δ' εἶναι τόνδε ἢ τόνδε, ἐν τῷ ἰδίῳ καὶ ἀφορισμένῳ τῆς ὑποστάσεως ὁρῶνται· εἴτε γὰρ οὕτως ὀρίσει οὐρανὸν εἶναι τὴν ἔξω τοῦ παντὸς περιφέρειαν, ἢ τὸν κοινὸν ὅρον νοητῶν τε καὶ αἰσθητῶν, οὐ τὴν οὐσίαν αὐτοῦ τὴν δὲ ὑπόστασιν ἐδήλωσας· εἴτε ἥλιον ἀστρῶν ἡμεροφαῆς, ἢ ἀστρῶν τὴν μέσσην ἔχον τῶν πλανητῶν χώραν, πάλιν τὴν ὑπόστασιν τοῦ ἡλίου, καὶ οὐ τὴν φύσιν ἐδήλωσας· ἡ γὰρ φύσις ἐκάστης ὑποστάσεως, κατὰ τὸν κοινὸν ἀποδίδοσθαι ὅρον λαμβάνεται· οἷον ὅτι πύριον, ἢ ἀέριον, ἢ χερσαῖον, ἢ ἐνυδρον, ἢ λογικόν, ἢ ἄλογον, ἢ ζῶον, ἢ ἄζωον, ἢ αἰσθητὸν, ἢ νοητόν. Αὗται γὰρ αἱ οὐσιοποιοὶ ιδιότητες τὴν φύσιν τοῦ ὑποκειμένου δηλοῦσιν, αἷς προτιθέμενον τὸ ἰδίως ἀφοριστικὸν ἐκάστου, τὴν ὑπόστασιν τοῦ τινος χαρακτηρίζει. Ψευδὴς οὖν ἡ ὑπόθεσις ἡ ἕκαστον τῶν μοναδικῶν· καὶ φύσιν μὲν ἔχει τὴν κοινήν κατὰ τὸ ὁμοειδές, ὑπόστασιν δὲ ἰδίαν ἢ τὸ ἴδιον αὐτοῦ ἀπὸ κοινοῦ χωρίζει, τοῖς ἀφοριστικοῖς σημείοις τε καὶ ἰδιώμασιν· ὡς γὰρ Παῦλός τε καὶ Πέτρος, οὐ φύσεως ὀνόματα ἀλλὰ ὑποστάσεως, οὕτως ἥλιος καὶ σελήνη, καὶ ἑωσφόρος, καὶ οὐρανός, καὶ τόδε τι τὸ πτηνόν, τό τε χερσαῖον, καὶ τὸ ἐνυδρον, ὡς ἰδιοποιῶν ἀπὸ τοῦ κοινοῦ τῆς οὐσίας, τῇ τῆς ὑποστάσεως ιδιότητι διαιρεῖται καὶ ἀφορίζεται.

a communitate substantiæ proprietate hypostasis

Ἀκέφ. Πολλοὺς ἴσμεν τῶν θεηγόρων, καὶ πρὸ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, καὶ μετὰ ταύτην, ἐνίαις τῶν προλαβόντων ἀγίων Πατέρων φωναῖς ἀντιταξαμένους, τῶν αἱρέσεων κακούργως χρησαμένων τισὶν αὐτῶν σημασίαις καὶ λέξεσιν· ἐξ οὗ οἰόμεθα καὶ τὸν μακάριον Κύριλλον, ἐνίαις τῶν πατρικῶν φωνῶν μὴ συγχρήσασθαι, καὶ μάλιστα τῇ τῶν δύο φύσεων, species coloris, et nigrum commune habet coloratum. Tur.

Νεστορίου ἄνω καὶ κάτω ταύτας ἐπὶ διαιρέσει λαμβάνοντος, καὶ κακῶς τῇ τῶν παλαιῶν ἐξουσία καταχρωμένου· ὃ καὶ νῦν ἡμεῖς εὐλαβούμενοι ἐκ φύσεων μὲν δύο, οὐ μὴν ἐν δυσὶ φύσεσιν ὑπάρχειν τὸν Χριστὸν ὀρίζομεθα.

Ὁρθ. Οὐ καλὴ αὕτη οὐδ' εὐάφορμος ἀπολογία, ἀλλὰ καὶ λίαν ἀνευλαβῆς ὄντως εὐλάβεια οὔσα τυγχάνει, διὰ τὴν ἀτοπίαν τῶν κακούργως κεχρημένων ταῖς τῶν θεολόγων φωναῖς, αὐτὰς παραιτεῖσθαι τὰς τῶν θεηγόρων φωνάς. Οὐ γὰρ μόνον ταῖς Πατρικαῖς, ἀλλὰ καὶ ταῖς Γραφικαῖς οἱ αἵρετικοὶ κατὰ τὸ αὐτοῖς δοκοῦν συναποκέχρηται· καὶ δὴ κατὰ τὸν κανόνα τὸν ὑμέτερον, τὴν Μαρκίωνος τόλμαν ζηλοῦν, καὶ διαγράφεσθαι πολλὰ τῶν ἐν ταῖς Γραφαῖς κειμένων· ἀλλ' οὐδὲ τῆς θείας Γραφῆς, οὐδ' ἐπὶ τῶν ἐνδόξων Πατέρων τοῦτο ποιεῖν θεμιτὸν, ἀλλ' ἔχεσθαι μὲν, ὥσπερ τῆς διανοίας, οὕτω καὶ τῶν ἱερῶν φωνῶν πρεπωδέστατον· ἀνακαθαίρειν δὲ τὰς τῶν αἵρετικῶν παρεξηγήσεις, καὶ δηλοῦν τὰς αὐτὰς σημασίας, ἄλλως μὲν τοὺς Πατέρας, ἄλλως δὲ τοὺς αἵρετικούς μεταχειρίζεσθαι· καὶ γὰρ δέχεται πᾶσα φωνή, τὰς εἰς τοῦναντίον τροπὰς τε καὶ παρεξηγήσεις· οὕτω γὰρ εὐρίσκομεν καὶ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον ὑπεραπολογούμενον Διονυσίου· καὶ αὐτὸν δὲ τὸν μακάριον Κύριλλον, οὐ καθάπαξ παραιτούμενον τὰς φωνάς, ἀλλὰ κατὰ τὸ Νεστορίῳ δοκοῦν προστιθέντα, οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ καὶ ἐν πολλοῖς, μᾶλλον δὲ ἐν πᾶσιν αὐτοῦ τοῖς λόγοις, καὶ τὰς δύο φύσεις ὁμολογοῦντα· εἰ δὲ ὅλως τοῦτο κρατεῖ τὸ τοὺς μεταγενεστέρους ἐνίας τῶν προλαμψάντων φωνὰς παραιτεῖσθαι, ἐξέστω καὶ ἡμῖν, ἐπειδὴ Εὐτυχῆς τε καὶ οἱ ἀπ' αὐτοῦ κακῶς ἐχρήσαντο, τῇ μιᾷ σαρκακωμένῃ, ταύτην παραιτεῖσθαι· ἢ μὴ παραιτούμενοις, καὶ αὐτοῖς τὴν ἐν δύο φύσεσι καταδέχεσθαι· εἰ μὲν γὰρ μέχρι τοῦ μακαρίου Κυρίλλου ἔσται τὰ τῶν αἱρέσεων, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ὁ πάνυ αὐτῶν ἐπιβοώμενος αἵρετικὸς πεφώρταται Εὐτυχῆς, τάχα ἂν ἦν τοῦτο ὑμῖν· εἰ δὲ καὶ μετ' αὐτὸν γεγόνασιν αἵρετικοί, ἔστω ἐν τῇ ἐξουσίᾳ τῶν μεταγενεστέρων, καὶ τὰ τισὶν, ὥς φατε, μὴ δόξαντα λέγεσθαι πάλαι, διὰ τὴν ἐπ' αὐτῶν αἵρεσιν ἐξουσίαν ἔχειν αὐτοῖς λέγειν, καὶ μάλιστα ἐπ' ἂν συνόδοις τὰ τοιαῦτα ὀρίζεται· λύσις γὰρ πάσης ἀπορίας κατὰ κανόνας ἐκκλησιαστικούς, τῶν ἀμφοτέροις τοῖς μέρεσιν ἀμφισβητούμενων, ἢ τῶν συνόδων ἐπὶ κρίσις· καὶ ὁ πρὸς ταύτας ἀπομαχόμενος, οὐκέτι πρὸς ἓνα πρόσωπα, πρὸς ὅλον δὲ τὸν Χριστιανισμόν στασιάζων εὐρίσκεται· ὃ μὴ

Ἄκεφ. Τὰς φύσεις μόνῃ τῇ ἐπινοίᾳ καὶ ἡμεῖς θεωροῦμεν· ἐνώσαντες μὲν οὖν ταύτας, λοιπὸν μίαν ἄρφω φύσιν καὶ ταύτην σύνθετον εἶναι τε καὶ καλεῖσθαι φαμεν· ὃ γὰρ λόγῳ ὑμεῖς τὰς ὑποστάσεις τῇ ἐπινοίᾳ λαμβάνοντες, καὶ ταύτας ἐνώσαντες, εἰς μίαν ὑπόστασιν αὐτὰς συντίθετε, τοῦτω τῷ λόγῳ καὶ ἡμῖν αἱ φύσεις, εἰς μίαν φύσιν συντιθέμεναι συγγεόμεναι, καὶ τὴν διαίρεσιν ἐκκλίνουσι, καὶ τὴν ἔνωσιν γνωρίζουσιν· εἰ δὲ ἡμεῖς σύγχυσιν ἐγκαλοῦμεθα διὰ τῆς συνθέτου φύσεως, καὶ ὑμεῖς ταύτην

PATROL. GR. LXXXVI.

A tissimum voce duarum naturarum, cum Nestorius ubique has ad dividendum usurparet, et male potestate veterum abuteretur. Quod quidem nunc etiam nos verentes, ex duabus quidem naturis, non tamen in duabus naturis exsistere Christum definimus.

Orth. Non est hæc defensio, et excusatio honesta et opportuna, sed potius reverentia omnis reverentiae expers, propter eos qui malitiose vocibus theologorum usi sunt, ipsas divinorum auctorum voces recusare. Non solum enim vocibus Patrum hæretici, sed Scripturis ipsis, ut eis visum est, abusi sunt; alioqui secundum regulam vestram liceat imitari Marcionem, et abrogare multa, quæ in Scripturis sunt. At non hoc in divina Scriptura, nec in Patribus, qui celebres sunt, facere fas est: sed potius sicut inhærere menti eorum, sic etiam sacris eorum vocibus maxime decet, et pravæ hæreticorum expositiones expurgare, declarareque easdem significationes aliter quidem Patres, aliter vero hæreticos accipere. Omnis enim vox recipit mutationes in contrarium et pravæ interpretationes. Sic reperi-mus magnum Athanasium defendisse Dionysium, et beatum Cyrillum non semel excusare voces, imò addere, sicut Nestorio videbatur. Et non hoc solum, sed in multis, quin potius in omnibus suis libris duas naturas confitetur. Si autem omnino hoc valet, ut posteriores, quasdam voces clarorum virorum qui antecesserunt, devitent, liceat nobis, quia Eutyches et ejus sectatores male usi sunt hac voce, una natura incarnata, hanc defugere; aut si non defugimus, liceat eos approbare, qui dicunt esse Christum in duabus naturis. Etenim si usque ad Cyrillum processissent hæreses, et deinceps cessassent, et non esset exortus et deprehensus celeberrimus hæreticorum Eutyches, fortassis hoc nobis, quod dicis, faciendum esset. Sin autem post Cyrillum fuerunt hæretici, sit in potestate posteriorum, quædam, quæ quidam veteres, ut dicitis, non dixerunt, rursus dicere, præsertim postquam hæc sunt in synodis definita. Solutio enim omnis dubitationis eorum de quibus ambæ partes dubitaverunt, secundum canones ecclesiasticos est synodorum judicium, et qui synodis repugnat, non jam contra aliquos, sed contra omnes Christianos seditionem facit. Quod nobis non eveniet, qui veritatem contentioni anteposuimus.

πάθοιμεν ἡμεῖς ἀλήθειαν φιλονεικίας προασπασάμενοι.

Aceph. Naturas sola cogitatione etiam nos consideramus: has igitur unientes ambas, unam deinceps esse dicimus, et hanc compositam esse, et vocari dicimus. Qua enim ratione vos hypostases cogitatione considerantes et has unientes, in unam hypostasim eas componitis; eadem et nobis naturæ in unam naturam compositæ, non confusæ, divisionem declinant, et unionem ostendunt. Si vero nos propter compositam naturam de confusione accusamur, et vos hanc accusationem non effugietis,

61

propter hypostasim non simplicem. Quibus enim rationibus hypostases in hypostasim congregantes has immutatas esse demonstraveritis, hæ nobis satis sunt ad componendum naturas in naturam, et servandum sine mutatione in huiusmodi compositione quæ unita sunt.

Orth. Cogitationem Patres, et doctrina vera, duplicem esse dixerunt; una enim est veluti ἐπέννοια, quædam, et ἐπενθύμησις, id est, quædam accessio notionis et considerationis, quæ universam et indistinctam rerum contemplationem et cognitionem evolvit et explanat; ut sensui quidem videatur esse simplex, agitatione tamen mentis reperitur multiplex et varia: altera est fictio cogitationis secundum implicationem sensus et imaginationis, ex iis quæ sunt componentes ea quæ non sunt, et esse videntur. Huiusmodi est fictio fabulosa Hippocentauro-
B
rum, et Sirenum, et aliorum huiusmodi: accipiens enim partes ex totis, et ex partibus aliud quid componens, multa licentia et facilitate ea quæ nusquam in hypostasi et substantia cernuntur, cogitatione finxit, et materiis informans imagines figuravit.

Utra igitur consideratione harum cogitationum accipis naturas duas? Si enim priori, defines Christum esse congregationem considerationum, et non conjunctionem naturarum. Hæc enim est natura eorum, quæ sola cogitatione contemplamur. Si autem altero modo cogitationem accipias, non rebus, neque contemplationibus, sed mendosis et inanibus fictionibus sensum implevisti; et sane quidem nihil hoc ab idololatria differet, posteaquam Patres nostri venerandi non definierunt naturas esse cogitatione, sed harum divisionem secundum priorem rationem cogitationis exposuerunt. Quando enim, dicunt, naturæ differunt cogitationibus, simul dividuntur nomina; ut dictum sit, cogitatione dividi causa distinguendi a divisione secundum actum; quam procul relegantes, actu quidem naturas esse, et vocari enuntiaverunt; harum vero divisionem secundum cogitationem acceperunt, quæ rebus non sunt divisa, ratione tanquam divisa ponentes propter differentiam et proprietatem eorum quæ unita sunt, immutabilem, etiam post unionem.

Quomodo igitur sola cogitatione naturas cognoscis, et actu cognoscuntur? Quomodo has cogitatione accipis; et nec ista cogitatione eas servas? Sed potius eas in unam naturam, nescio quomodo, cogitatione an actu, commisces, et confundis? Quamvis cogitatio et in iis quæ per se sunt, et in iis quæ non sunt, post horum complicationem et unionem, hæc cognoscit et confitetur. Quandoquidem etsi confusio circa ipsa acciderit, scit tamen cogitatio illa, ex quibus, cognoscere et discernere. Sola ergo cogitatione naturas cognoscere, facit non esse eas, neque substantiam habere, vel confusas esse et deletas. Post unionem vero neque hoc eis tribuere (ut scilicet cogitatione divisæ sint), reddit eas ma-

A οὐκ ἀποφεύξεσθε διὰ τῆς οὐχ ἀπλῶς ὑποστάσεως· οἷς γὰρ ἂν λόγοις, τὰς ὑποστάσεις εἰς ὑπόστασιν συναγαγόντες, ἀτρέπτους ταύτας ἀποδείξητε, τοῦτοις καὶ ἡμεῖς ἀρχοῦμεθα εἰς τὸ τὰς φύσεις εἰς φύσιν συντιθέναι, καὶ ἄτρεπτα ἐν τῇ τοιαύτῃ συνθέσει τὰ ἐνωθέντα φυλάττειν.

Ὁρθ. Τὴν ἐπίνοιαν οἱ Πατέρες καὶ ὁ ἀληθὴς λόγος, διττὴν ἀπεφάναντο εἶναι· ἡ μὲν γὰρ οἷον ἐπέννοιά τις· ἐστὶ καὶ ἐπενθύμησις, τὴν ὁλοσχερῇ καὶ ἀδιάρθρωτον τῶν πραγμάτων ἐξαπλοῦσά τε καὶ διασαφούςα θεωρίαν καὶ γινώσιν· ὡς τὸ τῇ αἰσθήσει δόξαν εἶναι ἀπλοῦν, τῇ πολυπραγμοσύνῃ τοῦ νοῦ πολυμερές τε καὶ ποικίλον ἀναφαίνεσθαι· ἡ δὲ ἀνάπλασμα διανοίας τυγχάνει, κατὰ συμπλοκὴν αἰσθησεώς τε καὶ φαντασίας, ἐκ τῶν ὄντων τὰ μηδαμῶς ὄντα συντιθεῖσα, καὶ εἶναι δόξαντα· τοιαύτη δὲ ἐστὶν ἡ τῶν Ἰπποκενταύρων καὶ Σειρήνων, καὶ τῶν τοιούτων μυθοπλαστία· τῶν γὰρ ὄλων τὰ μέρη λαμβάνουσα, καὶ ἐκ μερῶν τι ἄλλο συντιθεῖσα, κατὰ πολλὴν ἐξουσίαν τε καὶ εὐκολίαν, τὰ μηδαμῶς ἐν ὑποστάσει καὶ οὐσίᾳ θεωρούμενα, ἐν τῇ διανοίᾳ καὶ ἐν τοῖς λογισμοῖς ἀνέπλασεν, εἴτα καὶ ταῖς ὕλαις διαμορφουμένη ἀνειδωλοποίησε.

C Κατὰ ποίαν τοίνυν, ὦ θαυμάσιε, τῶν ἐπινοιῶν τούτων θεωρίαν τὰς δύο φύσεις λαμβάνεις· εἰ μὲν οὖν κατὰ τὴν πρώτην, θεωρημάτων ἄθροισμα, ἀλλ' οὐ φύσεων σύνοδον, τὸν Χριστὸν εἶναι ὀρίσῃ· τοιαύτη γὰρ ἡ φύσις τῶν ἐπινοιᾶ μόνῃ θεωρημάτων· εἰ δὲ κατὰ τὴν δευτέραν, οὔτε πραγμάτων, οὔτε θεωρημάτων, ψευδῶν τε καὶ διακένων ἀναπλασμῶν τὴν σαυτοῦ διάνοιαν πλήρη πεποίηκας, καὶ ὄντως εἰδωλολατρίας οὐδέν τι μᾶλλον τὸ τοιοῦτο διοίσει· ὅποτε οἱ θεσπέσιοι ἡμῶν Πατέρες οὐ τὰς φύσεις τῇ ἐπινοίᾳ εἶναι ὥρίσαντο, ἀλλὰ τὴν διαίρεσιν τούτων, κατὰ τὴν πρώτην ἐπίνοιαν ἐξειλήφασιν· ἡνίκα γὰρ, φησὶν, αἱ φύσεις ἴστανται ταῖς ἐπινοίαις, συνδιαίρεται καὶ τὰ ὀνόματα· ὡς εἶναι τὸ τῇ ἐπινοίᾳ λεγόμενον, πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῆς κατ' ἐνέργειαν διαίρεσεως, ἣν ὡς πορρωτάτῳ ἀποπεμφάμενοι, τῇ μὲν ἐνεργείᾳ τὰς φύσεις εἶναι τε καὶ καλεῖσθαι ἀπεφάναντο, τὴν δὲ τούτων διαίρεσιν κατ' ἐπίνοιαν ἔλαβον, τὰ μὴ διηρημένα τῷ λόγῳ ὑποτιθέμενοι, διὰ τὴν ἄτρεπτον τῶν ἐνωθέντων, καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν, διαφορὰν τε καὶ ἰδιότητα.

D Πῶς τοίνυν ἐπινοίᾳ μόνῃ γνωρίζεις τὰς φύσεις, καὶ ἐνεργείᾳ τούτων γνωρίζομένων; πῶς δὲ καὶ ταύτας τῇ ἐπινοίᾳ λαβὼν, οὐδὲ ταύτη φυλάττεις, ἀλλ' εἰς μίαν φύσιν αὐτάς, οὐκ οἶδα πῶς, τῇ ἐπινοίᾳ ἢ τῇ ἐνεργείᾳ φύρεις τε καὶ συγχεῖς; καίπερ τῆς ἐπινοίας, ἐπὶ τε τῶν ὑφεστώτων, ἐπὶ τε τῶν ἀνυπάρχτων, μετὰ τὴν τούτων συμπλοκὴν καὶ ἔνωσιν, ταῦτα γνωρίζουσης τε καὶ ὁμολογούσης· ὅποτε κἂν ἡ σύγχυσις περὶ αὐτὰ συμβέβηκεν, οἶδεν ἡ ἐπίνοια τὰ ἐξ ὧν γνωρίζειν τε καὶ διακρίνειν· αὐτὸ μὲν οὖν τὸ τῇ ἐπινοίᾳ μόνῃ τὰς φύσεις γνωρίζειν, τὸ ἀνυπάρχτον αὐτῶν καὶ ἀνούσιον, ἢ τὸ συγκεχυμένον καὶ ἡφανισμένον κατασκευάζει· τὸ δὲ καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν, μηδὲ τοῦτο αὐταῖς διδόναι, καὶ τῶν θεωρη-

μάτων αὐτῶν ἀνουσιωτέρας, καὶ τῶν συγκεχυμένων μᾶλλον ἐφθαρμένας αὐτὰς ἀποφαίνει.

Πόθεν δὲ καὶ παρὰ τίνος σοι τὸ ἐξ ὑποστάσεων τὸν Χριστὸν συντιθέναι, τῶν ὑποστάσεων τὸ διηρημένον, ὡς ἤδη πρότερον εἵπομεν, καὶ τὸ καθ' ἑαυτὸ ὑφ' ἐστὼς δηλουσῶν; πότε γὰρ διηρημένας τὰς φύσεις, καὶ καθ' ἑαυτὰς ὑποστάσας ἔγνωσ, ἵνα ταύτας συνάψας ἐξ ὑποστάσεων αὐτὸν εἶναι δογματίσῃς; οὔτε γὰρ πρὸ τῆς ἐνώσεως τοῦτο λέγειν θεμιτόν· εἴπερ μὴ προδιαπεπλάσθαι τὸν ἄνθρωπον, εἴθ' ὑποδεδυκέ-
και Θεὸν λέγειν τολμᾷς· οὔτε δὲ τὸ τῇ ἐπινοίᾳ διαιρετὸν, εἰς ταυτὸν τῷ τῇ ἐνεργείᾳ φέρειν εὐσεβές· οὐ γὰρ ὅσα κατὰ τῆς ἐπινοίας κατηγορεῖται, ἤδη καὶ κατὰ τῶν ὑποκειμένων τῇ ἐπινοίᾳ πραγμάτων ταῦτα
κατηγορηθήσεται· καὶ διὰ τοῦτο τῆς κατ' ἐνέργειαν
δαιρέσεως, τὰς ὑποστάσεις ἐχούσης τε καὶ τιθεμένης, ἡ κατ' ἐπίνοιαν διαίρεσις, τὸν τῶν ὑποστάσεων ἀριθμὸν οὐ παραδέχεται· ὡς γὰρ τὸ κατ' ἐπίνοιαν μεῖζον ἐπὶ τε Πατρὸς καὶ Υἱοῦ, τῇ τοῦ αἰτίου λεγόμενον φύσει, τὸ τῇ φύσει μεῖζον οὐ συνεισάγει· οὕτω τὸ κατ' ἐπίνοιαν διαιρετὸν, τὸ κατ' ἐνέργειαν οὐ συνεισάγει ποτέ· καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ τὰς ὑποστάσεις.

Τίς δὲ τῶν ἁγαν σεμνῶν, καὶ γελώντων τὸ γελᾶν, οὐ πλατύν ὑμῶν καταχέει γέλωτα, ἢ μᾶλλον οὐ στυγνὸν πένθος περιβαλεῖται, καὶ νύκτα βαθεῖαν πρὸς τῇ ἀσθεσίᾳ τὴν τοσαύτην ἀλογίαν ὑμῶν ἐννοῶν; τῶν γὰρ ἅμα κατὰ γε φύσιν καὶ χρόνον, τὸ πρὸ καὶ μετὰ μὴ δεχομένων, μηδὲ οὕτω τοῦ μακαρίου Κυ-
ριλλου, τὸ μετὰ τὴν ἔνωσιν λέγοντος, ὑμεῖς τοῦτο
λέγειν οὐκ αἰδεῖσθε; ἢ γὰρ οὐ τῶν ἅμα ἡ ἔνωσις καὶ τὰ ἐνωθέντα, ὅτ' ἂν μὴ ὡς πράγματα, ἀλλ' ὡς ἐνωθέντα πράγματα λαμβάνηται; ποῦ δὲ καὶ ἡ θιπέρου ὑπαρξίς πρὸ τῆς ἐνώσεως τῆς ἀνθρωπότητος, φημί, ἵνα τὸ μετὰ ταύτην ἡμῖν δογματίζεται; πότε δὲ ἡ ἔνωσις γενομένη πέπαυται, ἵνα ἄλλο τι τὸ ταύτης ἀποτελεσμα, οὐκ ἐν αὐτῇ, ἀλλὰ μετ' αὐτὴν, καὶ παρὰ τὸ ἐξ ὧν ἐστὶν ὑποπτεύηται; οὐ γὰρ ἐστὶν ἡ ἔνωσις ὡς ἡ τῶν γενομένων καὶ μηκέτι ὄντων φύσις, ὅποιαν εἶναι τὴν τοῦ χρόνου φασί· τίς δὲ γενομένην ἔπαυσε; καὶ διὰ τί;

Ἴνα τὸ μετὰ τοῦτο σκοπῇται, εἰ μὴ που ἄρα ἀπὸ μὲν ἐνώσεως ἤρξατο, εἰς δὲ τὴν σύγχυσιν
διαβέβηκεν· ὃ καὶ μᾶλλον λέγειν θέλοντες, ὠδίνετε
μὲν, ἀπορρόησαι δὲ τὸν φόρτον τῆς διανοίας οὐχ ὑπομένετε, οὐκ οἶδα πότερον, διὰ τὸ τῆς ἀσθεσίας ἀφόρητον, ἢ τὸ τῶν ἐλέγχων ἀπαραίτητον· καὶ γὰρ οὕτως ἔχει, ὃ μὲν ἀσεβὲς λέγειν, καὶ ἐννοεῖν δηλονότι· ὃ δὲ λέγειν θεμιτόν, καὶ ἐννοεῖν ὅσιον· μᾶλλον δὲ τὸ μὲν ἐννοεῖν τὸ εὐσεβὲς δίκαιον, τὸ δὲ ὁμολογεῖν σωτήριον, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον.

Ἡμῶν τοίνυν οὐχ ὑποστάσεων ἔνωσιν, ἀλλὰ φύσεων πρεσβευόντων, πῶς ὑμεῖς τὸ μὴ δεδομένον ὡς δεδομένον συνάγετε; πόση δὲ ἡ ἐξουσία τοῦ Λόγου τὴν σύγχυσιν καὶ τὸ ἀσύγχυτον, τὸ αὐτὸ ποιεῖν ἀπο-

gis a substantia vacuas, quam sunt ipsæ contemplationes, magisque corruptas, quam quæ confusa sunt.

Unde vero tibi, aut a quo accepisti ut Christum ex hypostasibus componeres, cum hypostases, ut antea diximus, quod divisum est, et quod per se existit, declarent? Quando enim cognovisti divisas naturas, et per se existentes, ut his copulatis tradas ipsum ex hypostasibus constare? Nec enim ante unionem hoc fas est dicere, siquidem non audes dicere, prius formatum esse hominem, et postea subisse Deum; neque rursus pium est idem facere dividi cogitatione, et dividi energia, id est, actu. Non enim quæcunque de cogitatione prædicantur, de subjectis cogitationi rebus hæc prædicabuntur: idcirco cum divisio secundum actum hypostases habeat et ponat, divisio secundum cogitationem numerum hypostaseon non recipit. Sicut enim majus secundum cogitationem in Patre et Filio, quod propter naturam causæ dicitur, non inducit majus natura, sic quod secundum cogitationem dividitur, non inducet unquam simul divisionem secundum actum, et idcirco neque hypostases inducet.

Quis autem ex gravissimis viris, et a risu maxime abhorrentibus, non magnopere vos rideat, vel potius non luctum, et profundam noctem induat, considerans tantam vestram fatuitatem, ut taceam impietatem? Cum enim ea quæ simul sunt secundum naturam et tempus, ante et post non recipiant, neque sic Cyrillus illud post unionem dixerit, vos tamen non veremini hoc dicere. Si enim non est eorum, quæ sunt simul, unio et unita, quando non tanquam res, sed tanquam unitæ res accipiuntur; ubi est alterius essentia, humanitatis scilicet, ante unionem, ut illud post hanc tanquam dogma tradatis? Quando facta unio cessavit, ut alius effectus hujus non in ipsa, sed post ipsam, et præterquam ex quibus est, existime-
tur esse? Non enim est unio, sicut natura eorum, quæ facta sunt, et non amplius sunt, qualem esse aiunt naturam temporis. Quis autem factam cessare fecit? et quare?

Consideretur, quod deinceps sequitur, nisi forte ab unione cœpit, et in confusionem desiit, quod quidem volentes dicere, parturit quidem, sed onus animi abrumper non audeatis, nescio an propter intolerabilem impietatem; an quia effugere, quin redarguamini, non poteritis. Sic enim habet res, alterum impium est dicere, et intelligere; alterum vero dicere fas est, et sanctum intelligere. Quin potius intelligere quod est pium, justum est, confiteri vero, salutare, sicut Apostolus ait¹. Nos igitur cum non unionem personarum, sed naturarum profiteamur, quomodo vos quod non est concessum, tanquam concessum concluditis? Quanta sermonis licentia, dicere confusionem, et non

¹ Act. xxviii, 28.

confusum idem ipsum efficere? Si enim secundum istos non confusum duas naturas unam facit, hoc autem ipsum confusio facere scitur, dicant, quæ differentia est confusionis, et non confusi? Simile enim faciunt atque personæ et hypostases Nestorii; ponunt eas divisas, postea dicunt se non dividere. Quid enim aliud faciet unquam, qui actu dividit? Si autem neque divisionem faciunt hypostases secundum illos, nec confusionem una natura secundum hos inducit; dicat aliquis, qualem alium vult esse divisionis vel confusionis effectum? Et si qui unit quidem et non confundit; vel alterutrius naturæ proprietatem servat, non autem dividit, pie facit: quomodo duas naturas devitantes, tanquam necessario numerus duorum secundum ipsos divisionem inferat, duas proprietates dicere non refugiant? Aut quid hoc est, quod loquuntur, cum nunquam contradictio simul vera sit, ut dialectici demonstrant, quasi illi aliud quid contrarium dicant; vos unam naturam contra eos, qui duas naturas dicunt, defenditis. Aut enim idem est atque duæ, et frustra cum his pugnatis; aut non est idem, sed tanquam unam contra duas contradictorie assumitis. Et sic frustra adjectum est illud, incarnata. Sin autem nec unam simpliciter, neque duas unitas hoc significat, inter unam autem, et duas nihil est medium; quid reliquum sit, vos videritis: plane namque duplum aut dimidium vel tertia pars vel alia quæcunque proportio superparticularis inter unam et duas assumpta est. Hoc vobis, adjunctio vocis incarnatæ declarabit. Omnino autem sequetur divisio, si præter unam aliud quid cum ea assumatur.

Sed hæc sufficiant. Quomodo autem, et qua ratione cum Verbum Dei, et humanitas perfectionem habeant, et nihil eis desit, non hypostases, sed substantias ad concursum unitorum Patres assumunt, cum neutra earum sit ἀνυπόστατος, id est, sine subsistentia; in primo capite eorum quæ paulo ante in dubium venerunt, et deinceps, et in primo libro tractationis nostræ contra Enantiodocetas (id est, auctores contrariæ fictionis), copiosissime, Deo adjutore, scriptum est: idcirco eadem repetere, et iterare excusatum volumus.

Aceph. Cum duplex sit rerum et nostra constitutio, ex communi, et ex proprio, ut omnibus manifestum est; omnes enim commune substantiæ participamus, et propria ratione hypostasis sumus hoc, quod dicimur: quid ex communibus, aut propriis alterutri naturæ eorum quæ ad unionem Christi sumuntur, deest? Si enim nihil deest, magis verum est dicere naturarum quam hypostaseon unionem: ex quo sequitur, vel eos qui dicunt duas naturas post unionem, duas etiam hypostases dicere; aut si devitant numerum hypostaseon, pari ratione communicationis idiomatum, cedere etiam iis qui dicunt factam esse unam naturam ex duabus. Si autem qui hoc dicunt, accusantur, quod confusionem inducant, quomodo non sunt etiam accusandi,

Ἀ τέλεσμα φάσκειν; εἰ γὰρ φύσιν μίαν τὰς δύο ποιεῖ κατ' αὐτοὺς τὸ ἀσύγχυτον, τοῦτο δὲ αὐτὸ καὶ ἡ σύγχυσις, ποιεῖν ἐπίσταται, λεγέτωσαν τίς ἡ διαφορὰ τῆς συγχύσεως καὶ τοῦ ἀσυγχύτου· ὅμοιον γὰρ τι ποιοῦσι τοῖς ἀπὸ Νεστορίου προσώποις καὶ ὑποστάσεσι· καὶ διαιρουμένας τιθέασιν αὐτάς, εἴτα μὴ διαιρεῖν φάσκουσι· τί γὰρ ἂν ἕτερον ὁ ἐνεργείᾳ διαιρῶν ποιήσοι ποτέ; εἰ δὲ μήτε τὴν διαίρεσιν αἱ ὑποστάσεις κατ' ἐκείνους, μήτε τὴν σύγχυσιν ἡ μία φύσις κατὰ τούτους εἰσάγει, λέγετω τις ὁποῖόν τι ἕτερον εἶναι βούλεται τὸ τῆς διαιρέσεως ἢ συγχύσεως ἀποτέλεσμα· καὶ ὅπερ ὁ συνάπτων μὲν μὴ συγχέων δὲ, ἢ ὁ τὴν θατέρας ιδιότητα φυλάττων, μὴ διαιρῶν δὲ ἀποδώσειεν εὐσεβῶν· πῶς δὲ τὰς δύο φύσεις παραιτούμενοι, ὡς πάντως τῆς δυάδος κατ' αὐτοὺς τὴν διαίρεσιν εἰσαγούσης, δύο ιδιότητας λέγειν οὐ παραιτοῦνται; ἢ τίς ὁ λόγος μηδὲ ποτε συναληθευούσης τῆς ἀντιφάσεως, κατὰ λογικὴν ἀπόδειξιν αὐτοὺς ὡς ἄλλο τι καὶ ἐναντίον λέγοντας, τὴν μίαν σεσαρκωμένην, κατὰ τῶν δύο τὰς φύσεις λεγόντων προῖσχεσθε; ἢ γὰρ ταυτὸν ἐστὶ ταῖς δύο, καὶ μάταιος ὁ μὲν ὁ πρὸς ταύτας πόλεμος, ἢ οὐ ταυτὸ ἀλλ' ὡς μίαν κατὰ τῶν δύο ἀντιφατικῶς παραλαμβάνετε, καὶ εἰκὴ παρέβριπται τὸ, σεσαρκωμένην· εἰ δὲ μήτε μίαν ἀπλῶς, μήτε δύο ἡνωμένας τοῦτο δηλοῖ, μεταξὺ δὲ μιᾶς καὶ δύο οὐδὲν τὸ μέσον, τὸ λειπόμενον αὐτοὶ σκοπήσατε· πάντως γὰρ τὸ διμοῖρον, ἢ τὸ ἡμισυ, ἢ τὸ τρίτον, ἢ ὁ τί ποτε ἐπιμόριον μεταξὺ τῆς τε μιᾶς καὶ τῶν δύο παρελήφθη, τοῦτο ὁ μὲν ἢ τῆς σεσαρκωμένης προσθήκη δηλώσει φωνῇ, πάντως δὲ καὶ ὁ μὲν ἢ διαίρεσις ἔψεται πρὸς τῇ μιᾷ, καὶ ἄλλο τι ταύτῃ συμπαλαμβάνουσιν.

Ἄλλὰ ταῦτα μὲν ἱκανά· πῶς δὲ καὶ τίνα τρόπον τοῦ τε Θεοῦ Λόγου, καὶ τῆς κατ' αὐτὸν ἀνθρωπότητος τελείως καὶ ἀνελλειπῶς ἐχόντων οὐχ ὑποστάσεις, ἀλλ' οὐσίας, εἰς τὴν τῶν ἐνωθέντων συνδρομὴν, οἱ Πατέρες παραλαμβάνουσιν, οὐδ' ὁποτέρας οὐσης ἀνυποστάτου, ἐν τε τῷ πρώτῳ κεφαλαίῳ τῶν ἀρτίως ἡπορημένων, καὶ ἐξῆς καὶ ἐν τῷ πρώτῳ δὲ λόγῳ τῆς πραγματείας τῆς γενομένης ἡμῖν κατὰ τῶν Ἐναντιοδοκτητῶν, πληρέστατα σὺν Θεῷ φάναι ἀποδέδοται· παλιλλογεῖν γέ τοι διὰ τοῦτο, καὶ ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς τὰ αὐτὰ ἀνακυκλοῦν παρητήμεθα.

Ἀκέφ. Τῆς τῶν ὄντων συστάσεως, καὶ διττῆς ἡμῶν αὐτῶν ἐκ κοινῶν καὶ ἰδίων συνεστώσεως, ὡς πᾶσιν εὐδὴλον· καὶ γὰρ πάντες καὶ τοῦ κοινοῦ τῆς οὐσίας μετέχομεν, καὶ τῷ ἰδιάζοντι τῆς ὑποστάσεως λόγῳ, ἐσμὲν τοῦτο ὅπερ λεγόμεθα, τί τῶν κοινῶν ἢ τῶν ἰδίων θατέρα φύσει, τῶν εἰς τὴν Χριστοῦ παραλαμβανομένων ἔνωσιν λείπει; εἰ γὰρ μὴ λείποι μηδὲν, μᾶλλον φύσεως ἢ ὑποστάσεων ἔνωσιν λέγειν ἀληθές· ἐξ οὗ τί ἀκολουθεῖ; ἢ δύο λέγοντας φύσεις μετὰ τὴν ἔνωσιν, δύο λέγειν καὶ τὰς ὑποστάσεις· ἢ παραιτουμένους τὸν τῶν ὑποστάσεων ἀριθμὸν, κατὰ τὸν ἴσον τῆς ἀντιδόσεως τρόπον, παραχωρεῖν καὶ τοῖς ἐκ φύσεων λέγουσι μίαν φύσιν διὰ τὴν ἔνωσιν γεγονέναι· εἰ δὲ σύγχυσιν οἱ τοῦτο λέγοντες ἐγκαλοῦνται, πῶς οὐχὶ καὶ οἱ μίαν ὑπόστασιν ἐκ τῶν

ὑποστάσεων λέγοντες, συγχεῖν τὰς ὑποστάσεις ἐν δι-
κη νομισθήσονται;

Ὁρθ. Ἄλλ' ἡγνοήκατε, ὦ σοφοί, ὅτι ἄλλος μὲν
ὅρος φύσεως, ἄλλος δὲ λόγος οἰκονομίας· ὅθεν πῇ μὲν
ὡς περὶ πάντη διαιρετῶν ποιεῖσθε τοὺς λόγους,
ὑποστάσει τὰς φύσεις χωρίζοντες, πῇ δὲ ὡς ἐξ ὅλων
συγκεχυμένων μίαν φύσιν σαρκὸς καὶ θεότητος δογ-
ματίζοντες γεγονέναι· εἰ μὲν οὖν ἦν ποτε ὅτε οὐκ ἦν
ταῦτα ἡνωμένα, σκοπεῖτω τις αὐτὰ οὕτως, ὡς πάντη
κεχωρισμένα· εἰ δὲ σύνδρομον τῇ ὑπάρξει τῆς ἀν-
θρωπότητος, τοῦ Θεοῦ Λόγου ἴσμεν τὴν ἔνωσιν, πῶς
τὰ μηδὲ ποτε ἀλλήλων κεχωρισμένα, τὸν τῶν πάντη
διαιρετῶν ὑποδέχεται λόγον; ἐπινοία μὲν οὖν ταῦτα
λόγῳ ἂν τις διέλοι, οὐ μὴν αἰσθήσει καὶ ἐνεργείᾳ,
καὶ τοῦτο μετὰ τὴν ἔνωσιν, καὶ οὐ τί γε πρὶν συν-
αφθῆναι· καθόλου γὰρ λαμβάνειν διαίρεσιν πρὸ
τῆς ἐνώσεως ἄτοπον, ἥ που γε πρὸ τῆς θατέρου
ὑπάρξεως οὐ θεμιτὸν, ἐπεὶ μηδὲ στέρησιν πρὸ τῆς
ἕξεως, καὶ πολὺ γε πλεόν ἢ τὴν ἕξιν πρὸ τῶν ἐν οἷς
αὕτη θεωρεῖται· οὐ γὰρ ἀπλῶς τὰ τοιαῦτα λέγεται,
ἀλλὰ καὶ πρὸς τι, καὶ ποτὲ, καὶ πῶς· οἷον πρῶτον
ὅτι ὑπάρχει τὸ πεφυκὸς δέχεσθαι τὴν στέρησιν, ἔπ-
εῖτα ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ τὴν στέρησιν πέπονθεν,
ἐν ᾧ ἔχειν ἡδύνατο· εἴτα εἰ ἐν ᾧ πέφυκε τόπῳ, καὶ
ὡς πέφυκεν· οὐ γὰρ εἴ τίς τι μὴ ἔχοι, τούτου πάν-
τως καὶ τὴν στέρησιν πέπονθεν, ἀλλὰ τὸ πεφυκὸς
εἰ τύχοι ἵπτασθαι, καὶ ἐν τῷδε τῷ χρόνῳ· οὐ γὰρ
πρὸ τῆς τῶν πτερῶν περιβολῆς καὶ ὡς πέφυκεν·
οὐ γὰρ χωρὶς ὧν οὐκ ἄνευ, καὶ ἐν τῷδε τῷ τόπῳ·
ἐν ἀέρι γὰρ καὶ οὐχ ὕδασιν ἵπτασθαι πέφυκεν.

non enim antequam vestitum sit alis; et ut a natura habet, non enim sine illis, sine quibus non,
et in hoc loco; ad volandum enim in aere, et non in aquis natura aptum est.

Οὕτω τοίνυν καὶ ἐπὶ τῆς διαιρέσεως· οὐ γὰρ προ-
επινοεῖται τῶν πραγμάτων ἐν οἷς αὕτη θεωρεῖται,
ἀλλ' οὐδὲ αὐτῆς τῆς ἐνώσεως, ἀλλ' ὅτε τὰ πράγματα·
καὶ μετὰ τὴν τούτων ἔνωσιν καὶ ὡς πέφυκε, τουτ-
έστιν ἐπινοία ἀλλ' οὐκ ἐνεργεία ἢ ἀνθρωπότης ἀπὸ
τῆς θεότητος ἐνωθεῖσα χωρίζεται· τῇ δὲ κατ' ἐπί-
νοιαν διαιρέσει, οὐ πρὸ τῶν πραγμάτων οὔση οὐδὲ
πρὸ τῆς τούτων ἐνώσεως, ἀλλ' ἐν αὐτοῖς ἐπιθεω-
ρουμένη διὰ τὸ ἄτρεπτον, καὶ οὐδαμῶς ἔφεται τὰ
τῇ κατ' ἐνέργειαν διαιρέσει ἐπόμενα· ἐπεὶ τοί γε
ταυτὴν ἔσται τὸ κατ' ἐπίνοιαν διαιρετὸν τῷ κατ'
ἐνέργειαν, ὅπερ ἄτοπον· ἀλλ' οὐδὲ ὅλως ἔσται ἡ κατ'
ἐπίνοιαν διαίρεσις, μὴ ἐνεργεία ὄντων τῶν κατ' ὧν
ἡ ἐπίνοια, εἰ καὶ ὁμοῦ ταῦτα καὶ ἐν ταυτῷ εἶεν.

Εἰ τις τοίνυν τῷ λόγῳ τῆς ἐνώσεως τὰ ἐνωθέντα
ὑποβάλῃ, ὁφεται ὅτι ὅσα τέλεια ὄντα εἰς τινος σύ-
στασιν παρείληπται, ταῦτα τέλεια μένοντα μέρη γί-
νεται τοῦ ἐκ τῶν τοιούτων μερῶν ὅλου, ὡς προεπι-
νοεῖσθαι τὰ πράγματα, εἴτα τὴν τούτων σύνοδον,
εἴτα τὴν κατὰ θεωρίαν διάκρισιν· τοῦ νοῦ γὰρ ἅμα
τὰ τρία θεωρεῖν ἄδυνατοῦντος, ἐν μέρει τῶν ἅμα
τὴν ἐπιβολὴν ποιεῖται· διὰ τοι τοῦτο ἐν τῷ τρόπῳ
τῆς φύσεως, ἀληθῆ θεωροῦμεν τὸν ἡμέτερον λόγον·

(10) Non enim sine alis secundum naturam na-
tis, siue quibus avis volare non potest, dicetur
involucris, id est, privata volatu. Ex divisione non

A quod hypostases confundant, qui ex hypostasibus
hypostasim faciunt?

Orth. At ignoratis, o sapientes, quod alia est
definitio naturæ, alia autem ratio œconomix, id
est, incarnationis. Unde partim quidem tanquam
de omnino divisis naturis loquimini, separantes
hypostasibus naturas; partim vero tanquam tra-
dentes ex totis confusis unam naturam carnis et
divinitatis factam esse. Si igitur fuit aliquando,
cum non erant hæc unita, consideret quis ea tan-
quam penitus separata. Sin autem unionem Verbi
scimus simul exstitisse, cum exstitit humanitas;
quomodo quæ nunquam inter se fuerunt separata,
subibunt rationem penitus divisorum? Cogitatione
ergo hæc et ratione poterit aliquis dividere, non
tamen sensu et actu, atque hoc post unionem, et
non priusquam unita sunt. Universe enim accipere
divisionem ante unionem absurdum est, vel certe
accipere antequam alterum exsistat, non est fas.
Siquidem neque privationem accipere licet ante
habitu, ac nihilo plus, quam habitu ante ea
in quibus cernitur habitus. Non enim hæc talia
simpliciter dicuntur, sed ad aliquid, et aliquando,
et quomodo: ut primum, si est aptum natum ad
capiendam privationem; deinde, si in illo tempore
privationem cepit in quo poterat habere; deinde
si in loco in quo aptum natum erat, et ut natum
erat. Non enim si quis aliquid non habet, conti-
nuo hac re privatus est. Sed quod aptum natum
est ad volandum, verbi gratia, et in hoc tempore,

et in hoc loco; ad volandum enim in aere, et non in aquis natura aptum est.

C Sic igitur et in divisione; non enim prius cogi-
tatur, quam res, et in quibus consideratur, nec
ante ipsam unionem, sed quando res, et post earum
unionem, et sicut ei natura convenit, id est, cogi-
tatione, et, non actu (10). Non enim humanitas
unita, a divinitate actu separatur, sed divisione
cogitationis, non res antecedente, nec ante harum
unionem, sed in ipsis considerata propter immu-
tabilitatem; et nequaquam sequentur ea, quæ se-
quuntur ex divisione secundum actum. Alioqui
idem erit divisum cogitatione, atque divisum actu,
quod est absurdum. Imo neque prorsus erit divi-
sio secundum cogitationem, si non sunt actu ea
de quibus est cogitatio, quamvis sint hæc simul, et
in eodem.

D Si quis igitur rationi unionis subiciat ea quæ
sunt unita, videbit, quod quæcunque alioqui per-
fecta ad constitutionem alicujus sumpta sunt, hæc
manentia perfecta partes fiunt totius, ex hujus-
modi partibus constituti; ita ut prius cogitentur
res, et postea harum unio, postea distinctio secun-
dum considerationem. Cum enim non possit mens
hæc tria simul considerare, quæ sunt simul, in
parte considerat. Propter hoc in modo unionis,

secundum actum sequitur, ut humanitas actu fue-
rit a divinitate separata, et Christus non fuerit
Deus, et homo. Tur.

sed non in ratione naturæ verum esse consideramus sermonem nostrum, non quod hæc contraria inter se sint, id est, natura unioni; sed quod sint differentia, et circa eundem, et ejusdem, sed non id ipsum, neque communis horum ratio. Hoc autem et ipsi confitentur, siquidem una secundum ipsos natura ex duobus, propter unionem una dicitur, etsi confusionem quæ eam sequitur, non intelligunt.

In ratione igitur naturæ divinæ et ipsi concedent habere unionem aliquid non communicabile, alioqui non erit condescensus charitatis, sed physica alti cum humili, id est, divinitatis cum humanitate conjunctio, sive copulatio (11). Et quis est, qui tantopere altitudinem divinam ignoret, aut humanam humilitatem tam parum consideret, ut existimet has naturas naturali inter se propensione recipere communionem et unionem, cum tantopere a mistione alienæ sint? Ego vero, tantum abest, ut dicam habere Verbum Dei in definitione naturæ unionem cum natura nostra, ut nec animæ humanæ unionem cum corpore naturaliter sine virtute divina fieri dicam: et quid dico animæ humanæ unionem, quando ne misionem elementorum sic simpliciter sola natura fieri dicam, quin potius ratione divina, quæ præstantior et valentior est quam natura, ad ordinem et concentum adduci? Quia igitur modus unionis, et non ratio naturæ magnum pietatis mysterium continet: omittamus considerare de natura unitorum, et de perfectione eorum. Non enim sunt hæc præsentis quæstionis, illud enim theologiæ est; hoc vero physicæ contemplationis. Et illud quidem contra Arianos accommodatius considerabitur; hoc vero contra eos qui penitus naturæ nostræ assumptionem negant: et illud demonstrat, quomodo se habeat natura Verbi unita respectu Patris; hoc autem declarat, natura nostra unita quomodo se habeat respectu nostri, sed non quomodo partes ejus se habeant cum ipso comparatæ. His, inquam, omis-

Tres igitur opiniones de unione naturarum in Christo supra confutatæ sunt, dividens, et quæ proprie dicitur uniens, in duabus hæretici luserunt et ludunt; pulchre enim divinus Gregorius prius eos notavit. Unio enim dividens, ad habitudinem pertinens, et nec a principio naturas copulans, res separatas relinquit, nec eis quæcunque sunt communia, neque quæcunque sunt propria, tribuens, aut vicissim reddens; ut jam hinc duæ penitus species, et in se divisæ statuuntur. Hoc excepto, quod hæc opinio divisionem naturarum inumbrat et legit unionem secundum dignitatem et voluntatem, ταυτοβουλία, atque ita decipit insipientes. Altera autem opinio, huic prorsus contraria, et confundens, omnia delens, unam rem adulterinam fingit, et cogitatione format, in neutro eorum quæ

A οὐχ ὅτι ἐναντία ταῦτα ἀλλήλοις εἰσὶν, τουτέστιν ἡ φύσις τῇ ἐνώσει, ἀλλ' ὅτι διάφορα, καὶ περὶ τὸν αὐτὸν μὲν καὶ τοῦ αὐτοῦ· ἀλλ' οὐ ταυτὸν οὐδὲ κοινὸς τούτων ὁ λόγος· τοῦτο δὲ καὶ αὐτοὶ συνομολογοῦσι· καὶ γὰρ ἡ μία κατ' αὐτοὺς ἐκ δύο φύσις, διὰ τὴν ἔνωσιν μία λέγεται, εἰ καὶ τὴν ἐπομένην αὐτῇ σύγχυσιν οὐ συνιᾷσιν.

Ἐν τοίνυν τῷ λόγῳ τοῦ μεγαλείου τῆς θείας φύσεως, ἀκοινώνητον τὸ τῆς ἐνώσεως καὶ αὐτοὶ δώσουσιν· ἐπεὶ οὐκ ἔσται φιλανθρωπίας συγκατάβασις, ἀλλὰ φυσικῇ τοῦ ὑψηλοῦ πρὸς τὸ ταπεινὸν ἡ συνάφεια· καὶ τίς οὕτω τοῦ θεοῦ ὕψους ἀνεπαίσθητος, ἢ τῆς ἀνθρωπίνης ταπεινότητος ἀνεπίσχετος, ὥς νομίσαι ταύτας φυσικῇ τῇ προσάλληλα ὀλκῇ, δέχεσθαι τὴν τῶν οὕτως ἀμίκτων κοινωνίαν τε καὶ ἔνωσιν; ἐγὼ γὰρ τοσοῦτον δέω εἰπεῖν ἐν τῷ ὄρω τῆς φύσεως, τὸν Θεὸν Λόγον ἔχειν τὴν πρὸς τὸ ἡμέτερον ἔνωσιν, ὥστε οὐδὲ τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς τὴν πρὸς τὸ ἑαυτῆς σῶμα συνάφειαν φυσικῶς πάσχειν, ἀνευ τῆς θείας δυνάμεως λέγειν ἀνέξομαι· καὶ τί λέγω τῆς ἀνθρώπου ψυχῆς; ὁπότε οὐδὲ τὴν τῶν στοιχείων μίξιν καὶ πρᾶξιν ἀπλῶς οὕτως, καὶ μόνῃ τῇ φύσει γίνεσθαι εἴποιμ' ἂν, λόγῳ δὲ μᾶλλον θεῷ καὶ τῆς φύσεως κρείττονι, εἰς τάξιν ταῦτα καὶ ἀρμονίαν ἄγεσθαι· ἐπεὶ οὖν ὁ τρόπος τῆς ἐνώσεως, ἀλλ' οὐχ ὁ λόγος τῆς φύσεως, τὸ μέγα τῆς εὐσεβείας περιέχει μυστήριον, ἀφήμενοι τοῦ περὶ τῆς φύσεως τῶν ἐνωθέντων, καὶ τοῦ κατ' αὐτάς τελείου σκοπεῖν, οὐ γὰρ τοῦ παρόντος ἐστὶ ταῦτα προβλήματος· τὸ μὲν γὰρ θεολογίας, τὸ δὲ φυσικῆς ἐστὶ θεωρίας· καὶ τὸ μὲν πρὸς Ἀρειανούς οἰκειότερον σκεφθήσεται, τὸ δὲ πρὸς τοὺς πάντη τῆς ἡμετέρας φύσεως τὴν πρόσληψιν ἀρνούμενους, καὶ τὸ μὲν πῶς ἔχει πρὸς ἡμᾶς δηλοῖ, ἀλλ' οὐ τί γε πῶς πρὸς αὐτὸν τὰ αὐτοῦ μέρη περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐνώσεως, καὶ τοῦ κατ' αὐτὸ ἀποτελέσματος ἐξετάσωμεν.

C habebant cum ipso comparatæ. His, inquam, omis-

D Τρεῖς τοίνυν αἱ ἀνωτάτω δόξαι περὶ τῆς ἐνώσεως τῶν Χριστῶ φύσεων κατεβλήθησαν, διαιρετικῇ, συγχυτικῇ, καὶ ἡ κυρίως ἐνωτικῇ λεγομένη· αἱ μὲν οὖν δύο, παισὶν αἱρετικῶν ἐπαίχθησαν καὶ παιζέσθωσαν· καλῶς γὰρ προλαβὼν αὐτοὺς ὁ θεῖος Γρηγόριος ἐστηλίτευσεν· ἢ τε γὰρ διαιρετικῇ σχετικῇ τις οὔσα, καὶ μηδὲ τὴν ἀρχὴν τὰς φύσεις συνάπτουσα, κεχωρισμένα ἀλλήλων καταλείπει τὰ πράγματα, μηδ' ὅσα κοινὰ, μηδ' ὅσα ἴδια, τούτοις διδοῦσα ἢ ἀντιδιδούσα· ὥς ἐντεῦθεν δύο εἶδη πάντη καὶ χωριστὰ ἀλλήλων ὀρίζεσθαι, πλὴν ὅσον ἀξία καὶ γνώμη καὶ ταυτοβουλία, τὸν τῶν φύσεων χωρισμὸν ἐπισκιάζουσα, φενακίζει τοὺς ἄφρονας· ἢ δὲ κατὰ διάμετρον ταύτης καὶ συγχυτικῇ, πάντα ἀφανίζουσα καὶ συγχέουσα, ἐν τι πρᾶγμα νόθον ἀναπλάττει τε καὶ φαντάζεται, ἐν οὐδ' ὁποτέρῳ τῶν ἠνωμένων καθαρῶς τὸ ἴδιον

(11) Non secundum rationem naturalis necessitatis, sed solius charitatis Dei erga homines modum

unionis dicentes verum dicimus. Hoc enim declarant, quæ sequuntur. Tur.

ἀπρωΐουσα, ἀλλὰ τοῦτο ἐκεῖνο καὶ ἐκεῖνο τοῦτο, καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ τοῦτο οὐδὲ ἐκεῖνο εἶναι συγχωροῦσα· νόθον γὰρ ἅπαν τὸ ἐκ τῆς συγχύσεως ἀναφαίνεται, οὐδὲν ἔχον καθαρὸν οὐδὲ ἐν τῇ μονίμῳ ἰδρυμένον ἑαυτοῦ ἰδιότητι· ἡ δὲ τούτων μέση, ἡ ἀσύγχυτός τε καὶ ἀδιαίρετος ἔνωσις, οἶδεν μὲν τὰ ἐνωθέντα ἀνελλειπῶς ἔχοντα, κατὰ τὴν ἑαυτῶν ἰδιότητα διὰ τὸ ἀτρεπτον· κοινὰ δὲ ταῦτα, καὶ ἐνὸς εἶναι ποιεῖ δι' αὐτὴν γε τὴν οὐσιώδη ἔνωσιν· ὥς εἶναι τὰ μὲν κυρίως ἴδια θατέρου κοινὰ τοῦ ὅλου· τὰ δὲ τοῦ ὅλου κοινὰ θατέρου, διὰ τὴν ἐν θατέρῳ τοῦ ταυτοῦ ἀσύγχυτον ἰδιότητα· οὐ γὰρ ἀντίδοσις ἂν τῶν ἰδιωμάτων ἐγίνετο, εἰ μὴ ἐν ἑκατέρῳ ἔμεινε, καὶ ἐν τῇ ἐνώσει ἡ ἰδιότης ἀκίνητος.

Ἔστιν οὖν ἡ τοιαύτη ἔνωσις, τῶν μὲν πάντα διαιρετῶν ἐνικωτέρα, τῶν δὲ πάντα συγχυτικῶν πλουσιωτέρα· ὥς μήτε πάντα ταυτὸν εἶναι ποιεῖν τὰ ἐνωθέντα ἀλλήλοις, μηδὲ πάντα ἕτερον· εἰ τοίνυν μηδὲ πάντα ταυτὸν, μηδὲ ἐξ ὅλων ἕτερον τὸ ἐκ τῆς ἐνώσεως ἀποφαίνει, ζητητέον πῇ μὲν ταυτὸν, πῇ δὲ ἕτερον· ὁ μὲν οὖν τῆς ἀληθείας λόγος, τὸ μὲν ταυτὸν κατὰ τὴν ὑπόστασιν, οἱ δὲ τὸ ἕτερον κατὰ τὴν φύσιν· ἔμπαλιν γὰρ ἡ ἐπὶ τῆς Τριάδος ἔχει, κατὰ τὸν θεῖον Γρηγόριον· εἰ δὲ τοῦτο τοῖς ἐναντίοις ἀπαράδεκτον, τὸ ἐξῆς αὐτοὶ συναγέτωσαν· πάντως γὰρ, εἰ μὴ ὑποστάσει ταυτὸν, φύσει ἄρα δώσουσιν· εἰ δὲ τοῦτο, εἰς δὴ πῶς καὶ ὁ αὐτὸς ἔσται λόγος θεότητος τε καὶ ἀνθρωπότητος, διὰ τὴν ἔνωσιν· καὶ εἰ τοῦτο, ταυτὸν ἔσται ἔνωσις τε καὶ φύσις· κοινὸν γὰρ τὸ ἐπ' ἀμφοῖν κατηγορήμα· ὥσπερ γὰρ ὢν ἡ φύσις μία, τούτων καὶ ὁ λόγος ὁ αὐτὸς, οὕτως ἀνάγκη καὶ ὢν ἡ ἔνωσις ἅμα, καὶ ἐν ταυτῇ τούτων κατ' αὐτοὺς καὶ τὴν φύσιν εἶναι κοινήν· οὐχοῦν καὶ τὸ ἔμπαλιν, ὢν ἡ φύσις μία, τούτων ὑποστάσεις διαφοροί, ἐπεὶ μηδὲ μίαν φύσιν ἐν πρόσωπον περιγράφει· ἐντεῦθεν δὲ τί συνάγεται; μίαν μὲν εἶναι φύσιν σαρκὸς καὶ θεότητος, ὑποστάσεις δὲ δύο· εἰ δὲ μήτε φύσει μήτε ὑποστάσει καὶ ἀριθμῷ τὸ ἐν ἔχοιεν τὰ συνελθόντα, ποῦ ἡ διὰ τῆς ἐνώσεως τῶν ἐνωθέντων ταυτότης; εἰ δὲ καὶ φύσει καὶ ὑποστάσει τὸ ἐν ἀλλήλοις εἰσὶ, ποῦ ὁ τῆς ἀτρεψίας καὶ τοῦ ἀσυγχύτου λόγος ἐν τῇ ἐνώσει σωθήσεται;

Ὅτι δὲ δυνατόν καὶ ἐξ ἀτελῶν καὶ ἐκ τελείων, τὸ αὐτὸ γενέσθαι ἀποτέλεσμα, μαρτυροῦσιν οἱ ὑπὸ Χριστοῦ καὶ τῶν ἁγίων ἀναστάντες νεκροί· τοιούτους γὰρ αὐτοὺς, καίτοι τελείους ὄντας κατὰ τὰ μέρη ἡ διὰ τῆς ἀναστάσεως ἔνωσις ἀπειργάσατο, ὁποῖους καὶ ἐν τῇ μήτρᾳ ἡ φύσις διαπλάττουσα συνῆψε· τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἐν τῇ προσδοκωμένῃ κοινῇ ἀναστάσει, συμβῆσεσθαι πεπιστεύκαμεν· τῶν τε γὰρ προδιαλυθέντων καὶ διεφθαρμένων ἤδη σωμάτων, καὶ τῶν ἀρτιτότε ζώντων, καὶ μεταστοιχειουμένων ἢ καὶ προσφάτως ἐκδεδημηκότων ἀτελῶν τε καὶ τελείων, τὴν αὐτὴν ἐκ τῆς ἀναστάσεως σύστασιν γενήσεσθαι

A uniuntur, proprietatem pure servans, sed hoc esse illud, concedens, et illud hoc, et idcirco nec hoc, nec illud esse. Adulterinum enim esse demonstratur omne id, quod ex confusione existit, nihil habens purum, nec in sua proprietate stabili fundatum. Unio autem inter has media neque confusa, neque divisa, novit quidem ea quæ unita sunt, perfecta esse secundum suas proprietates propter immutabilitatem; communia vero hæc et unius esse facit propter ipsam substantialem unionem, ut sint illa quidem proprie propria alterutrius, communia totius; hæc vero communia totius, propria alterutrius, propter proprietatem non confusam in alterutro. Non enim fieret mutua communicatio idiomatum, nisi in utroque maneret et in unione proprietas immobilis.

B
C
D
Est igitur huiusmodi unio magis una, quam illa quæ omnino dividit; et copiosior, quam illa quæ penitus confundit; ut quæ neque faciat penitus idem esse quæ inter se unita sunt, neque penitus diversum. Si igitur nec omnino idem, nec ex toto diversum reddit, quod ex ista unione existit, quærendum est, qua ratione idem, et qua diversum. Doctrina igitur veritatis idem quidem secundum naturam, contra atque in Trinitate fit, ut Gregorius notavit (12). Si autem hoc adversariis non probatur, concludant ipsi, quod deinceps sequitur. Si enim non sunt idem hypostasi, concedent ergo natura esse idem. Si autem hoc, una scilicet et eadem erit ratio divinitatis propter unionem: et si hoc, idem erit unio et natura. Commune enim est in ambobus prædicatum. Sicut enim quorum est natura una, horum est eadem ratio; sic necesse est, quorum est unio simul et in eodem, horum secundum ipsos sit et natura communis; et vice versa, quorum natura una, horum sunt hypostases differentes, quia nullam naturam una persona circumscribit. Hinc autem quid concluditur? Nempe unam esse naturam carnis et divinitatis, duas vero hypostases. Si autem neque natura, neque hypostasi et numero unum sunt, coierunt, ubi erit identitas per unionem unitorum? Si autem et natura et hypostasi sunt unum inter se, ubi ratio immutabilitatis, et non confusi in unione servabitur?

Quod autem fieri possit, ut ex imperfectis et perfectis idem efficiatur, testantur, qui sub Christo ex sanctis mortui resurrexerunt. Tales enim ipsos alioqui secundum partes perfectos unio per resurrectionem reddidit, quales natura in utero formans copulavit. Id ipsum in communi resurrectione futurum esse credimus. Corporum enim quæ jam soluta et corrupta sunt, eorum qui nuper vixerunt, vel recenter mortui sunt, imperfectorum et perfectorum eandem ex resurrectione concretionem faciendam esse credimus: ex quibus demonstratur quod ex rebus quæ prius hypostasim habuerunt, contingit

(12) In Trinitate enim alius et alius; non autem aliud et aliud, id est, divisum et diversum. TUR.

fieri hypostasim sine mutatione; et si hoc, ex toto in Christo non conceditur, quia non fuit prius formatus. Non tamen quia non fuit formatus, naturam Christi unam ex duabus sine confusione factam esse, nec in alia quacunque natura cognovimus, nedum in Christo; in quo vel cogitare tale quid non potest, qui pius est. Si enim natura dicitur παρὰ τὸ πεφυκέναι τι, id est, ab eo quod aptum natum est; nulla autem natura apta nata est ad habendum contrarium et oppositum; una autem natura Christi secundum ipsos, hoc passa est: non erit igitur una natura. Si enim insitum sit huic tali naturæ, ut visibilis sit, non est insitum eidem, ut sit invisibilis; et si insitum est ei, ut sit mortalis et corruptibilis non est insitum illi, ut sit incorruptibilis et immortalis: alioqui erit eadem ratio contrariorum. Sed absurdum est hoc. Si enim contraria recipit ἀνὰ μέρος, id est, vicissim; at cum aliquid horum habet actu, non jam contrarium actu habere unquam potest. Dicant igitur, annon visibilis et invisibilis, mortalis et immortalis, circumscripta et infinita, et in summa generabilis, et ingenerabilis simul et in eodem una natura Christi ab ipsis conceditur? Una quidem hypostasis, et persona possunt simul et in eodem contraria et opposita prædicata recipere; una vero natura, ut dictum est, non nata et apta est ad contraria et ad opposita sibi. Prius enim a se ipsa deficiet, quam hoc patiat. Atque hæc quidem contra illos.

Quod autem nonnulli dicunt, quia humanitas Christi non fuit prius formata, neque prius in se habuit hypostasim, neque perfecta assumpta fuit, sed in Verbo habuit hypostasim, idcirco unam hypostasim amborum facere: hoc quidem ex parte verum est, ex parte non. Etenim non habuisse in se hypostasim, neque prius formatam esse, nos etiam dabimus: fieri vero propter hoc unam hypostasim amborum, tanquam non posset aliter fieri, neque possent Deus et perfectus homo sic uniri; hoc non dabimus. Quid enim sic, hoc illo modo habenti amplius erit Deo ad unionem? Nec enim tempus unionis unum Christum fecit. Non igitur propter impossibile, sed quia non decebat nudam esse unquam, et sine divinitate humanitatem Domini, ideo rejicimus anteformationem. Iis autem qui dicunt, ex hypostasibus sequitur anteformatio, et scire aliquando nudum hominem, et alium, atque alium Christum, et Verbum; sin autem non prius formatus est, nec ex hypostasibus est: si autem non ex hypostasibus, nec hypostases sunt, quomodo enim, nisi ex his hæc? quandoquidem neque si ex his concedatur hypostasibus, jam necesse est et hypostases dare, ut demonstratum est; quod si ex hypostasibus dicunt, cur non magis ex personis? et si hoc dicunt, cur non ex filiis altero Dei Filio, altero Virginis dicere audent? Nihil autem potest esse magis hæreticum, neque quod propius ad impietatem Nestorii accedat, quam sic

πεπιστεύκαμεν· ἐξ ὧν δέσβυνται, ὅτι καὶ ἐκ προϋφαστώτων πραγμάτων, ὑπόστασιν γενέσθαι ἀτρέπτως ἐνδέχεται· εἰ καὶ ὅλως ἐπὶ Χριστοῦ τοῦτο οὐ δίδεται, ὅτι οὐ προδιαπέπλασται· οὐ μὴν δι' αὐτό γε τὸ μὴ προδιαπεπλάσθαι, φύσιν γέ τοι Χριστοῦ μίαν ἐκ δύο ἀσυγχύτως γεγενῆσθαι, οὐδὲ ἐπὶ ἄλλης καὶ ἡστιν ὁσούν φύσεως ἔγνωμεν· ἤπουγε ἐπὶ Χριστοῦ, ἔφ' οὗ καὶ τὸ ἐπινοῆσαι τὸ τοιοῦτον εὐσεβοῦσι ἀμήχανον· εἰ γὰρ φύσις λέγεται παρὰ τὸ πεφυκέναι τι, οὐδεμία δὲ φύσις τὸ ἐναντίον καὶ τὸ ἀντικείμενον ἑαυτῇ πέφυκεν, ἡ δὲ μία κατ' αὐτοὺς Χριστοῦ φύσις τοῦτο πέπονθεν, οὐκ ἄρα μία ἔσται φύσις· εἰ γὰρ τύχοι πεφυκέναι τῇ τοιαύτῃ φύσει, τὸ ὁρατῇ εἶναι οὐ πέφυκε τῇ αὐτῇ καὶ τῷ ἀοράτῳ εἶναι· καὶ εἰ πέφυκε θνητῇ εἶναι καὶ φθαρτῇ, οὐ πέφυκεν αὐτῇ τὸ ἀφθάρτῳ καὶ ἀθανάτῳ εἶναι· ἐπεὶ τοι γε ἔσται τῶν ἐναντίων ὁ αὐτὸς λόγος· ἀλλὰ ἄτοπον τοῦτο· καὶ γὰρ εἰ τὰ ἐναντία ἀνὰ μέρος δέχεται, ἀλλὰ τούτων τι ἔχουσα κατ' ἐνέργειαν, οὐκέτι καὶ τὸ ἐναντίον τὰ κατ' ἐνέργειαν ἔξοι ποτ' ἂν· λεγέτωσαν τοίνυν εἰ μὴ ὁρατῇ καὶ ἀόρατος, καὶ ἀθάνατος περιγραπτῇ καὶ ἀόριστος, καὶ συνόλως γεννητῇ καὶ ἀγέννητος· ὁμοῦ καὶ ἐν ταυτῷ ἡ μία κατ' αὐτοὺς Χριστοῦ φύσις καὶ πρὸς αὐτῶν ὁμολογεῖται· ἡ μὲν γὰρ μία ὑπόστασις, καὶ τὸ ἐν πρόσωπον δύνανται ὁμοῦ καὶ ἐν ταυτῷ, τὰ ἐναντία καὶ τὰ ἀντικείμενα κατηγορήματα δέχασθαι· ἡ δὲ μία φύσις, ὡς εἴρηται, τὰ ἐναντία πεφυκυῖα οὐκέτι καὶ τὰ ἀντικείμενα ἑαυτῇ πέφυκεν· ἐκσταλὴ γὰρ ἂν πάντως ἑαυτῆς, πρὶν ἢ τοῦτο παθεῖν.

Καὶ ταῦτα μὲν πρὸς ἐκείνους· τὸ δὲ τινας λέγειν, διὰ τὸ μὴ προδιαπεπλάσθαι, μηδὲ προϋφαστᾶναι τὴν τοῦ Κυρίου ἀνθρωπότητα, μηδὲ τελείαν προσεληφθαι, ἀλλ' ἐν τῷ Λόγῳ ὑποστῆναι, διὰ τοῦτο μίαν ὑπόστασιν ἀμφοτέρων ποιεῖν, τὸ μὲν τι ἀληθές, τὸ δὲ οὐκ ἀληθές ὅν τυγχάνει· τὸ μὲν γὰρ μὴ προϋφαστᾶναι, μηδὲ προδιαπεπλάσθαι καὶ ἡμεῖς δώσομεν, τὸ δὲ διὰ τοῦτο μίαν ὑπόστασιν ἀμφοτέρων ποιεῖν, ὡς οὐκ ἐγχωροῦν ἄλλως οὐδὲ δυνατόν Θεῷ, καὶ τελείῳ ἀνθρώπῳ οὕτως ἐνωθῆναι οὐκέτι δώσομεν· τί γὰρ οὕτως ἡ ἐκείνως ἔχοντι, πλέον ἔσται Θεῷ εἰς ἐνωσιν· οὔτε γὰρ ὁ χρόνος τῆς ἐνώσεως, ἢ ὁ τόπος, ἢ τὸ ἀτελές τοῦ σώματος, ἀλλ' αὐτὸς ὁ τῆς ἐνώσεως τρόπος τὸν ἕνα Χριστὸν πεποίηκεν· οὐ τοίνυν διὰ τὸ ἀδύνατον, ἀλλὰ διὰ τὸ πρέπειν φιλήν ποτε καὶ ἄνευ θεότητος εἶναι τοῦ Κυρίου τὴν ἀνθρωπότητα, τὴν προδιάπλασιν ἐκβάλλομεν· τοῖς δὲ λέγουσιν, Ἐξ ὑποστάσεων ἔπεται ἡ προδιάπλασις, καὶ τὸ ποτὲ φιλὸν ἀνθρώπον, καὶ ἄλλον καὶ ἄλλον τὸν Χριστὸν καὶ τὸν Λόγον ἐπίστασθαι· εἰ δὲ μὴ προδιαπέπλασται, οὐδὲ ἐξ ὑποστάσεων· εἰ δὲ μὴ ἐξ ὑποστάσεων, οὐδὲ ὑποστάσεις· πῶς γάρ; εἰ μὴ ἐκ τούτων ταῦτα, ὅποτε οὐδὲ εἰ ἐκ τούτων δοθεῖν, καὶ ἐξ ὑποστάσεων ἦδη πάντως καὶ ὑποστάσεις ὡς δέδεικται· εἰ δὲ ἐξ ὑποστάσεων λέγουσι, τί μὴ μᾶλλον καὶ ἐκ προσώπων; καὶ εἰ τοῦτο, τί μὴ καὶ ἐξ υἱῶν; τοῦ μὲν ἐκ Θεοῦ ὄντος, τοῦ δὲ ἐκ Παρθένου γενομένου εἰπεῖν θάρροῦσι; τοῦ δὲ ταῦτα ἐννοεῖν ἢ λέγειν, οὐδὲν ἂν εἴη διαιρετικώτερον, ἢ τῆς Νεστο-

ρίου δυσσεβείας ἐγγύτερον, καὶ ἐκ διαμέτρου δοκοῦσι A πρὸς αὐτὸν ἵστασθαι· ὥσπερ ἀμέλει καὶ δειλία πρὸς θρασυότητα μάχεται· κοινὰ δὲ ταῦτα εἶδη κακίας, εἰ καὶ ὑπερβολῇ καὶ ἐλλείψει πρὸς ἑαυτὰ καὶ τὴν ἀρετὴν στασιάζουσι.

Καὶ τοῦτο δὲ ἐπιστημῆνασθαι χρὴ, ὥς ἡ ὑπόστασις, οὐχ ἀπλῶς οὐδὲ προηγουμένως τὸ τέλειον δηλοῖ, ἀλλὰ τὸ καθ' ἑαυτὸ ὑπάρχον, δευτέρως δὲ τὸ τέλειον· ἡ δὲ φύσις τὸ μὲν καθ' αὐτὸ οὐδαμῶς ὑπάρχον δηλοῖ, κυρίως δὲ τὸ τέλειον· τὰ γὰρ εἰς τὸν τῆς ὑποστάσεως λόγον παραλαμβάνόμενα ἰδιώματα, τινὰ ἀπὸ τινων ἕκαστον εἶναι ποιεῖ· τὰ δὲ εἰς τὸν τῆς φύσεως, οὐ τὸν τινα μὲν· τί δὲ ἀπὸ τινος εἶναι ποιεῖ· τὰ τοίνυν τοῦ μόνου, καὶ μόνον εἶναι ποιεῖ· τὰ δὲ κοινῶς ὑπάρχοντα, οὐδὲν τι μᾶλλον καθόλου τῶν καθόλου λέγεται· εἰ καὶ πάντα τοὺς ὑπὸ τὸ αὐτὸ εἶδος ἀναφε- B ρομένους περιεῖληφεν.

Καὶ τοῦτο δὲ μὴ ἀγνοῶμεν, ὥς τὰ τὴν φύσιν χα- ρακτηρίζοντα, συστατικὰ τῆς οὐσίας εἰσὶ· τὰ δὲ τὴν ὑπόστασιν, οἷον συμβεβηκότων λόγον ἐπέχει, καὶ εἶεν χωριστὰ ἢ ἀχώριστα, καὶ ἀπλῶν μὲν ἀπλᾶι αἰ κατ' ἄμφω ἰδιότητες· συγχειμένων δὲ καὶ συνθέτων, σύν- θετοι· ὥσπερ ἐπὶ ἀνθρώπου ἔχει, καὶ τοῦ κατ' αὐτὸν ὄρου, τὴν μὲν οὐσίαν αὐτοῦ χαρακτηρίζει, τὸ ζῶον, τὸ λογικόν, τὸ θνητόν, τὸ τῶν ἐναντίων ἀνὰ μέρος δεκτικόν· οὗτος γὰρ ὁ ἄπταιστος τῆς οὐσίας ὄρος· τὴν δὲ ὑπόστασιν, σχῆμα, χρῶμα, μέγεθος, χρόνος, τόπος, οἱ γονεῖς, ἡ ἀνατροφή, ἡ ἀγωγή, καὶ ὅσα τούτοις ἔπεται· ὧν τὸ ἄθροισμα, φασὶν ἐπ' οὐδενὸς C ἐτέρου ἀληθεύειν δύναται· καὶ ὁμῶς ἐνὸς ταῦτα ἀνθρώπου, τοῦ τινος δηλονότι· καὶ τῶν μὲν τῆς φύσεως ἰδιωμάτων κυρίως ἐκεῖνα μετέχει τὰ τῆς αὐτῆς οὐσίας ὑπάρχοντα· τῶν δὲ τῆς ὑποστάσεως καὶ ὧν ὁ λόγος διάφορος, ἐπ' ἃν εἰς τινος ἔνωσιν καὶ συμ- φυτὰν παρτίληπται· οὕτως οὖν ἔχει καὶ ἐπὶ τοῦ Ἐμμανουὴλ· μία μὲν ὑπόστασις θεότητος καὶ ἀνθρω- πότητος, καὶ διὰ τοῦτο κοινὰ ἐπ' ἄμφοιν, τὰ ὡς φύσεως ἰδιώματα· εἰ γὰρ καὶ τοῦ αὐτοῦ εἶναι λέγεται πάντα ὡς ἐνὸς, ἀλλ' οὐ κατὰ τὸ αὐτὸ, οὐδὲ ὡς κατὰ μιᾶς φύσεως· οἷον ὁ αὐτός ἐστιν ὁρατός καὶ ἀόρατος, θνητός καὶ ἀθάνατος, ψηλαφητός καὶ ἀνέπαφος· οὐ κατὰ τὸ αὐτὸ δὲ, οὐδὲ τῷ αὐτῷ λόγῳ· ἐπεὶ οὖν εἰς ἐστὶ καὶ ὁ αὐτός, ὡς καθ' ἐνὸς πάντα λέγεται, καὶ διὰ τοῦτο κατὰ μιᾶς ὑποστάσεως καὶ προσώπου· D ἐπειδὴ δὲ οὐ κατὰ τὸ αὐτὸ πάντα λέγεται, ἀλλὰ κατ' ἄλλο καὶ ἄλλο, διὰ τοῦτο οὐχ ὡς κατὰ μιᾶς ταῦτα λέγεται καὶ ἀπλῆς φύσεως, ἀλλὰ κατὰ διαφορῶν καὶ συγχειμένων καὶ σωζουσῶν ἐν τῇ ἐνώσει τὴν φυσικὴν ἑαυτῶν ἰδιότητα.

quia igitur est unus et idem, tanquam de uno omnia dicuntur, sed tamen secundum aliud et aliud. Ob hanc causam non tanquam de una et simplici natura hæc dicuntur, sed de diversis et compositis, et servantibus in unionem naturalem suam proprietatem.

intelligere et loqui, quamvis ex diametro cum Nestorio pugnare isti videntur; ut audacia cum timore pugnat. Sunt autem hæc species communes vitii: et nimium ac parum contra se, et contra virtutem seditionem movent.

Sed hoc advertere oportet, quod hypostasis non simpliciter, neque præcipue perfectum declarat, sed quod per se existit; secundo autem loco perfectum. Natura vero quod per se existit, nequaquam declarat, proprie autem perfectum. Siquidem proprietates quæ ad rationem hypostasis sumuntur, faciunt esse unumquemque, aliquem ab aliquibus; quæ vero sumuntur ad rationem naturæ, non faciunt esse aliquem, sed aliquid ab aliquo. Quæ vero communiter existunt, sunt communia, nihil eorum magis universale universalibus dicitur, quamvis comprehenderit omnes sub eadem specie contentos.

Et hoc etiam non est ignorandum, quod ea quæ naturam signant, constituunt substantiam: quæ autem signant hypostasim veluti accidentium rationem habent, sive sint separabilia, sive inseparabilia, et in utrisque, substantiis scilicet, et hypostasibus, simplicium simplices sunt proprietates; compositorum compositæ. Sicut in homine, et in definitione ejus substantiam quidem ejus signant animal, quod est contrariorum capax ἀνὰ μέρος, id est, divise, sive vicissim, aut per partes, rationale, mortale. Hæc enim est substantiæ ejus definitio ἄπταιστος, id est, vera; hypostasim vero signant figura, color, magnitudo, tempus, locus, parentes, educatio, institutio vitæ, et quæcunque sunt his consentanea, quæ simul in unum coacta, aiunt in nullo alio vere dici posse, et tamen hæc sunt unius hominis, τοῦ τινος δηλονότι, hujus scilicet; et proprietates naturæ illa proprie participant, quæ sunt ejusdem substantiæ, sive naturæ. Proprietates vero hypostasis illa etiam participant, quorum ratio diversa est, postquam in unionem alicujus et coagmentationem naturalem assumptæ sunt. Sic igitur fit in Emmanuele, una quidem hypostasis divinitatis et humanitatis est, et idcirco quæ prædicantur tanquam de hypostase communia sunt uniusque naturæ; non autem est una natura, ac proinde neque proprietates tanquam naturæ: etsi enim omnia dicuntur de eodem tanquam de uno, non tamen secundum idem, neque tanquam de una natura. Ut idem est visibilis et invisibilis; mortalis et immortalis; tactilis et non tactilis non secundum idem, nec eadem ratione;

et idcirco quæ prædicantur tanquam de hypostase communia sunt uniusque naturæ; non autem est una natura, ac proinde neque proprietates tanquam naturæ: etsi enim omnia dicuntur de eodem tanquam de uno, non tamen secundum idem, neque tanquam de una natura. Ut idem est visibilis et invisibilis; mortalis et immortalis; tactilis et non tactilis non secundum idem, nec eadem ratione;

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΛΕΟΝΤΙΟΥ

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΠΡΟΦΕΡΟΝΤΑΣ ΗΜΙΝ ΤΙΝΑ ΤΩΝ ΑΠΟΛΙΝΑΡΙΟΥ ΨΕΥΔΩΣ ΕΠΙΓΕΓΡΑΜΜΕΝΑ
ΕΙΣ ΟΝΟΜΑ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ.

EJUSDEM LEONTII

ADVERSUS EOS QUI NOBIS PROFERUNT QUÆDAM APOLLINARII, FALSO
INSCRIPTA NOMINE SANCTORUM PATRUM (*).

Quidam ex hæresi Apollinarii vel Eutychis vel A Dioscori, cum vellent suam hæresim confirmare, quasdam orationes Apollinarii Gregorio Thaumaturgo, aut Athanasio, aut Julio inscripserunt, ut simpliciores fallerent; quod quidem perfecterunt: auctoritate enim hujusmodi personarum fide digna multos Ecclesiæ catholicæ capere potuerunt. Et apud multos ex recte credentibus reperire poteris librum Apollinarii cui titulus, ἡ κατὰ μέρος πίστις, fides particularis, inscriptum Gregorio; et quasdam ejus epistolas inscriptas Julio: et alias ejus de incarnatione orationes vel expositiones Athanasio inscriptas. Cujusmodi est quæ inscripta est expositio consentiens cum expositione trecentorum decem et octo: neque solum has sed alias hujusmodi. Fiet autem tibi hoc manifestum, et cuivis veritati studioso ex iis quæ in medium afferemus tum ipsius Apollinarii, tum discipulorum ejus, ex quibus est cum aliis Valentinus.

Valentini Apollinaristæ capita Apologiæ.

« Contra eos, qui dicunt dicere nos esse corpus consubstantiale Deo. »

Domini Apollinarii ex epistola ad Serapionem

Accepi litteras charitatis tuæ, domine, et ad negotium quod quærebat qui epistolam attulit, quantum potuimus, dedimus ei operam. Epistolam vero domini mei Corinthum missam, magnopere approbavimus. Eorum autem qui dicunt carnem Deo consubstantialem, magnam insaniam damnavimus.

Et rursus ex eadem epistola.

Unione enim Verbi divina facta est caro, non natura; quare in unione habet, ut perseveret divina esse, sicut ipse ait: Spiritus est qui vivificat carnem. Non enim potest corpus fieri incorporeum, ut alii stulte dicunt

(*) Hoc quoque opusculum antehac nonnisi latine apud Canisium legebatur, interprete FRANC. TURRIANO.

Τινὲς τῶν τὰ Ἀπολιναρίου νοσοῦντων, ἦτοι τὰ Εὐτυχοῦς, ἡ τῶν ἀπὸ Διοσκόρου, τὴν ἰδίαν αἵρεσιν κρατῦναι βουλόμενοι, τινὰς τῶν Ἀπολιναρίου λόγων, ὡς Γρηγορίου τοῦ Θαυματουργοῦ, ἡ Ἀθανασίου, ἡ Ἰουλίου ἐπέγραψαν, τοὺς ἀπλουστεροὺς ἀπατῆσαι βουλόμενοι, ὃ δὴ καὶ πεποιήκασιν· τῇ γὰρ ἀξιοπιστίᾳ τῶν προσώπων, πολλοὺς ἐλεῖν τῶν τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας δεδύνηνται· καὶ παρὰ πολλοῖς ἂν εὖροις τῶν τῆς ὁρθῆς πίστεως, τὴν κατὰ μέρος Ἀπολιναρίου πίστιν, Γρηγορίου ἐπιγεγραμμένην· καὶ τινὰς αὐτοῦ ἐπιστολάς, Ἰουλίου ἐπιγεγραμμένας (1), καὶ ἄλλους δ' αὐτοῦ περὶ σαρκώσεως λόγους, ἦτοι ἐκθέσεις Ἀθανασίου ἐπιγεγραμμένας, ὅποια ἐστὶν ἡ ἐπιγεγραμμένη ἐκθέσις, συμφωνοῦσα τῇ τῶν τιμῶν οὐ μόνον δὲ τούτους, ἀλλὰ καὶ ἑτέρους τινὰς τοιούτους· B δὴλον δέ σοι γενήσεται καὶ παντὶ τῷ φιλαλήθει, ἐκ τῶν παρατεθησομένων αὐτοῦ τε Ἀπολιναρίου λόγων, καὶ τῶν αὐτοῦ μαθητῶν, ὧν σὺν ἄλλοις ἐστὶ καὶ Οὐαλεντίνος ὁ ὑποτεταγμένος.

Οὐαλεντίνου Ἀπολιναριστοῦ κεφάλαια ἀπολογίας.

Πρὸς τοὺς λέγοντας φάσκειν ἡμᾶς ὁμοούσιον τὸ σῶμα τῷ Θεῷ (2).

Τοῦ κυρίου Ἀπολιναρίου ἐκ τῆς πρὸς Σεραπίωνα ἐπιστολῆς.

Ἐδεξάμην τὸ γράμμα τῆς ἀγάπης σου, δέσποτα, καὶ εἰς ὅπερ ἐζήτηι πρᾶγμα ὁ κομίσας τὴν ἐπιστολήν, τὰ δυνατὰ συνεπράξαμεν αὐτῷ· τὴν δὲ ἐπιστολήν τοῦ δεσπότου μου, τὴν εἰς Κόρινθον ἀποσταλῆσαν σφόδρα ἀπεδεξάμεθα· τῶν δὲ εἰπόντων ὁμοούσιον Θεῷ τὴν σάρκα, πολλὴν μανίαν κατέγνωμεν.

Καὶ πάλιν ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς.

Τῇ γὰρ ἐνώσει τῇ πρὸς τὸν Λόγον, θεία ἡ σὰρξ, οὐ τῇ φύσει· ὥστε ἐν τῇ ἐνώσει καὶ τὸ διαμένειν ἔχει καθάπερ αὐτὸς φησι, τὸ Πνεῦμα εἶναι τὸ ζωοποιῶν τὴν σάρκα· οὐ γὰρ δὴ καὶ ἀσώματον γενέσθαι σῶμα δυνατόν, ὥσπερ ἀφρόνως ἕτεροι λέγουσιν.

(1) Habes hæc apud nos *Script. vet.* t. VII, p. 165-176.

(2) Hic omittimus locos duos ex divi Athanasii epistola ad Epictetum.

Ἀπὸ τῆς πρὸς Διονύσιον ἐπιστολῆς, ἥς ἡ ἀρχή, A *Ex epistola ad Dionysium, cujus principium est,*
 « Ἐμοί, κ. τ. λ. » *« Mihi, etc. »*

Ἐμοί καὶ φιλίας ὑπόθεσις ἡ εὐσέβεια, καὶ ἐχθρας οὐδεμία πρόφασις, πρὸς τοὺς εὐσέβειαν φυλάττοντας· μηδὲν παρ' ἐμοῦ καινὸν ζητεῖτω τις νῦν, μηδ' ἀποσιώπησιν τῆς ἀληθείας ἀπαιτεῖτω, ὥς ἐκ ταύτης εἰρήνην κατασκευάζων· ὅτι δὲ ἡμῖν οὐδεὶς ἐπάγειν δύναται ταῦτα τὰ κατὰ τινων λεγόμενα, δῆλόν ἐστιν ἐξ ὧν αἰεὶ γεγράφαμεν, οὔτε τὴν σάρκα τοῦ Σωτῆρος ἐξ οὐρανοῦ λέγοντες, οὔτε ὁμοούσιον τῷ Θεῷ τὴν σάρκα, καθ' ὃ ἐστὶ σὰρξ καὶ οὐ Θεός, Θεὸς δὲ καθ' ὅσον εἰς ἓν πρόσωπον ἦνωται τῇ θεότητι.

Καὶ ἀπ' ἄλλης ἐπιστολῆς τῆς πρὸς αὐτόν, ἥς ἡ ἀρχή, « Θαυμάζω. »

Θαυμάζω πυνθανόμενος περὶ τινων, ὁμολογούντων μὲν Θεὸν ἐν σαρκὶ τὸν Κύριον, περιπιπτόντων δὲ τῇ διαιρέσει, τῇ κακῶς ὑπὸ τῶν Παυλιανιστῶν εἰσαχθείσῃ.

Καὶ πάλιν ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς.

Ὁμολόγηται τὸ σῶμα ἐκ τῆς Παρθένου, ἡ θεότης ἐξ οὐρανοῦ· τὸ σῶμα ἐπλάσθη ἐν κοιλίᾳ, ἡ θεότης ἀκτιστος, αἰώνιος, ἐν τε τῇ συνθέσει μένει, καὶ τὸ σῶμα, σῶμα· καὶ ἡ θεότης, θεότης· εἰ δὲ τῇ Γραφῇ συνηθες τὸ ὅλον θεολογεῖν, καὶ τὸ ὅλον ἀνθρωπολογεῖν, ἐπώμεθα καὶ τοῖς ῥήμασι τοῖς θεοῖς, καὶ μὴ μερίζωμεν τὰ ἀμέριστα.

Καὶ ἀπὸ τῆς πρὸς Τερέντιον ἐπιστολῆς.

Καὶ αἰτιᾶται μὲν ὁ Ἰωάννης τὸν λύοντα τὸν Ἰησοῦν, οὗτοι δὲ λύουσιν ἀντικρυς, ὁμολογούντες τὴν πρὸς τὸ σῶμα συνάφειαν· οὐ γὰρ αὐτὸ ἐαυτῷ συναπτεται, οὐδὲ ὁμοούσιον ὁμοουσίῳ, καθάπερ οὗτοι λέγειν οὐκ ὠκνησαν· οὔτε γὰρ σύνθεσις, οὔτε συνάφεια αὕτη· ὅτι μηδὲν αὐτῷ ἐαυτῷ συναπτεται, ἀλλ' ἕτερον ἐτέρῳ τὸ συναπτόμενον· εἰ δὲ ὁμοούσιος μὲν ὁ Λόγος τῷ σώματι, ὁμοούσιον δὲ τὸ σῶμα τῷ Λόγῳ, ἀόρατα δὴπου ἐκάτερα, κατὰ τὸ, Οὐδεὶς ἶδεν Θεόν, οὔτε ἰδεῖν δύναται· οὐκ ἄρα ἐφανερώθη κατὰ τοῦτο, οὐδὲ ἐψηλαφήθη ἀφανὴς ὢν· οὐδὲ ἀληθὴς Ἰωάννης λέγων· Ἐθεασάμεθα καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν.

Καὶ πάλιν ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς.

Εἰ δέ τις ἡ δύο πρόσωπα λέγει τὸν Υἱόν, ἡ τὴν σάρκα ὁμοούσιον τῷ Θεῷ, καὶ τῇ ἡμετέρᾳ σαρκὶ, ἡ ἐξ οὐρανοῦ καταβεβηκυῖαν, καὶ μὴ τῷ ἐξ οὐρανοῦ προσελημμένην, παθητὴν λέγων τὴν θεότητα, ἀναθεματιζέσθω.

Ἀπὸ συλλογισμῶν.

Εἰ ὁμοούσιος ὁ Λόγος τῷ σώματι, οὐδὲν ἦν ὡθῇ αὐτῷ πρὸς ἐαυτό· ἦν ὡθῇ δὲ σώματι, οὐκ ἄρα ὁμοούσιος αὐτῷ· εἰ ὁμοούσιον τῷ Λόγῳ τὸ σῶμα, οὐκ ἐθεωρήθη καὶ ἐψηλαφήθη· ἀμφοτέρω γὰρ ἀόρατα καὶ ἀφανῆ, εἴπερ ὁμοούσια· φησὶ γὰρ Ἰωάννης, Ἐθεασάμεθα καὶ ἐψηλάφησαμεν· οὐκ ἄρα ὁμοούσιον τὸ Πνεῦμα τοῦ Κυρίου καὶ τὸ σῶμα· ἀλλὰ τὸ ἀόρατον καὶ ἀναφές, ὁρατῷ συνήφθη καὶ ἀπτῷ πρὸς

Mihi et argumentum amicitiae pietas est; et inimicitiae nulla occasio in eos, qui pietatem custodiunt. Nihil novum a me ullus nunc quærat; neque requirat, ut veritatem reticeam, tanquam ex hac reticentia pacem ædificet. Quod autem nemo nobis hæc objicere potest, quæ contra quosdam dicta sunt, manifestum est ex iis quæ semper scripsimus, neque carnem Salvatoris e cælo esse; neque carnem ejusdem substantiæ esse cum Deo, quatenus est caro et non Deus; Deus autem quatenus unita est divinitati in unam personam.

Ex alia epistola ad eundem, cujus principium, « Admiror, etc. »

Admiror cum de quibusdam audio, confiteri quidem Deum in carne, labi autem errore in divisione prave a Paulianistis introducta.

Et rursus ex eadem epistola.

Concessum est ut certum corpus esse ex Virgine, divinitatem e cælo. Corpus formatum est in ventre. Divinitas non creata, æterna: et in compositione perseverat corpus esse corpus; et divinitas divinitas. Si vero Scriptura consuevit dicere, totum Deum, et totum hominem, sequamur divina verba; et ne partiamur impartibilia.

Ex epistola Basilii ad Terentium.

Accusat Joannes solventem Jesum¹: hi autem manifeste Jesum solvunt, cum confitentur unionem cum corpore, non enim idem sibi ipsi unitur; neque consubstantiale consubstantiali, sicut istos non piget dicere. Nec enim est compositio nec copulatio, quia nihil sibi ipsi copulatur, sed alterum alteri. Si autem consubstantiale quidem est Verbum corpori, corpus vero consubstantiale Verbo, utraque autem sunt inspectabilia, sicut ait Scriptura: *Nemo vidit Deum, neque videre potest*²: non igitur apparuit, nec attrectatus est qui ininspectabilis erat, neque verax est Joannes qui ait: *Quod vidimus et manus nostræ contrectaverunt*³.

Et rursus ex eadem epistola.

Si quis vero vel duas personas dicit Jesum, vel carnem consubstantialem Deo et non carni nostræ, vel e cælo descendisse, et assumptam esse ab eo qui de cælo descendit, dicens esse divinitatem partibilem, sit anathema.

Ex syllogismis, id est, ex conclusionibus rationum.

Si Verbum est homousion corpori, id est, una substantia cum corpore, et nihil ipsum sibi unitum est; est autem unitum corpori; non est igitur homousion ipsi corpori. Si corpus est una substantia cum Verbo, non est spectatum et contrectatum, utrumque enim est ininspectabile et non apparens, siquidem sunt homousia, id est, una substantia; ait enim Joannes, *Vidimus et contre-*

¹ I Joan. iv, 3. ² Joan. i, 18; I Tim. vi, 16; I Joan. iv, 12. ³ I Joan. i, 1.

ctavimus ⁴; non est igitur homousios spiritus Domini et corpus; sed potius quod inaspectabile et non tactile est, unitum est aspectabili et tactili in unitatem: quamobrem in hoc scilicet spectabili corpore spectabilis et tactilis factus est. Qui dicit corpus homousion Deo, blasphemia afficit Deum incorporeum, quasi corpus habeat, quoniam Filius carni; et non quia est homousios Deo, idcirco divisus sit a proprio corpore, ne corpus existimetur esse homousion, id est, una substantia cum Deo.

Et rursus idem: Apollinarius, et qui mecum sunt, hæc sentimus de incarnatione.

Carnem homousion nostræ carni assumpsit ex Maria Verbum Dei vivens in unionem cum divinitate ex principio conceptionis in Virgine; atque ita factus est homo, quoniam caro et spiritus est homo secundum Apostolum: et hoc est, *Verbum carnem factum esse* ⁵, unitum esse carni, ut humanus spiritus; vocatur enim homo similis nobis, caro; Dominus autem est supra nos homo; quamobrem et cœlestis est propter proprium spiritum cœlestem, cui prudentia carnis non adversabatur: atque ita destruebatur in Christo peccatum, et dissoluta est mors ex peccato: et facti participes hujus operis, fide salvamur; et cum simus ex patre terreno, efflicimur similes cœlesti. Anathema igitur sit, qui non dicit carnem ex Maria; et qui dicit eam carnem esse naturæ non creatæ, et homousion Deo, imo et qui dicit divinitatem esse patibilem, et ex ipsa esse passiones animæ.

Et ego Jobius episcopus.

Confiteor Dominum Jesum Christum a sæculo quidem Deum Verbum sine carne, novissimis sæculis carnem ex sancta virgine unisse sibi, et esse unum et eundem Deum et hominem, unam hypostasim compositam, et unam personam indivisibilem mediam inter Deum et homines, et conjungentem creaturas divisas cum Creatore, consubstantiali Deo secundum divinitatem ex paterna substantia existentem, et consubstantiali hominibus secundum carnem ex natura humana ipsi unitam, adoratum et glorificatum cum propria carne, quoniam per ipsam facta est nobis redemptio a morte, et communio cum immortalis: caro enim summe unita Verbo, et nunquam separata non est hominis, non servi, non creatæ personæ, sed ipsius Dei Verbi Creatoris, consubstantialis Deo, id est, incorporeæ substantiæ ineffabilis Patris. Eos vero qui dicunt, aut docent carnem Verbo summe unitam, et nunquam separatam esse consubstantiali Deo, id est, substantiæ incorporeæ; hos tanquam dissensiones et scandala præter doctrinam Ecclesiæ quam a principio didicimus, facientes in ecclesiis declinamus secundum apostolicam prædicationem, et alienos existimamus, quia antiquæ traditioni et ecclesiasticæ paci adversantur.

⁴ I Joan. 1, 1. ⁵ Joan. 1, 14.

ἐνότητα· διὸ καὶ ἐν τούτῳ ὁρατὸς καὶ ἀπτὸς γέγονεν· ὁ λέγων σῶμα ὁμοούσιον τῷ Θεῷ, βλασφημεῖ, ἀσώματον ὡς σῶμα ἔχοντα· ὅτι ὁ Υἱὸς ὁμοούσιος τῷ Πατρὶ τὸ ἴδιον ἔχει καὶ ἐνωθεὶς σαρκί· καὶ οὐ διὰ τὸ ὁμοούσιος εἶναι τῷ Θεῷ, μεμέρισται τοῦ ἰδίου σώματος, ἵνα μὴ τὸ σῶμα ὁμοούσιον νομισθῇ.

homousios Patri proprium habet etiam unitus

Καὶ πάλιν ὁ αὐτός· Ἀπολινάριος καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ τάδε φρονοῦμεν περὶ τῆς θείας σαρκώσεως.

Σάρκα ὁμοούσιον τῇ ἡμετέρᾳ σαρκὶ προσελήφεν ἀπὸ τῆς Μαρίας ὁ τοῦ Θεοῦ ζῶν Λόγος, καθ' ἐνωσιν τὴν πρὸς θεότητα, ἐκ τῆς πρώτης συλλήψεως τῆς ἐν τῇ Παρθένῳ, καὶ οὕτως ἄνθρωπος γέγονεν· ὅτι σὰρξ καὶ Πνεῦμά ἐστιν ὁ ἄνθρωπος κατὰ τὸν Ἀπόστολον· καὶ τοῦτό ἐστιν τὸ, *Γενέσθαι σάρκα τὸν Λόγον*, τὸ ἐνωθῆναι πρὸς σάρκα ὡς τὸ ἀνθρώπειον Πνεῦμα· καλεῖται γὰρ καὶ ὁ καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπος σὰρξ· ὁ δὲ Κύριος ὑπὲρ ἡμᾶς ἄνθρωπος· διὸ καὶ ἐπουράνιος ἔνεκα τοῦ ἰδίου Πνεύματος ἐπουράνιου τυγχάνοντος· ὃ τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς οὐκ ἀντετάξατο· καὶ οὕτως ἐλύετο ἐν Χριστῷ ἡ ἁμαρτία, καὶ κατελύθη ὁ ἐκ τῆς ἁμαρτίας θάνατος, καὶ ἡμεῖς μετέχοντες τοῦ κατορθώματος πίστει σωζόμεθα, καὶ ὁμοιώσει τῇ πρὸς τὸν ἐπουράνιον γινόμεθα, ὄντες χοῖκου Πατρὸς· ἀνάθεμα οὖν ὁ μὴ λέγων ἐκ τῆς Μαρίας τὴν σάρκα, καὶ τῆς ἀκτίστου φύσεως λέγων αὐτὴν, καὶ ὁμοούσιον τῷ Θεῷ· ἀλλὰ καὶ ὁ λέγων τὴν θεότητα παθῆ-
C τὴν, καὶ ἐξ αὐτῆς τὰ πάθη τὰ ψυχικά.

Καὶ ἐγὼ Ἰόβιος ἐπίσκοπος.

Ὁμολογῶ τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, ἐξ αἰῶνος μὲν ἄσαρκον Θεὸν Λόγον, ἐπ' ἐσχάτων δὲ αἰώνων, σάρκα ἐξ ἁγίας Παρθένου ἐνώσαντα ἑαυτῷ, εἶναι Θεὸν καὶ ἄνθρωπον, ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν, ὑπόστασιν μίαν σύνθετον, καὶ πρόσωπον ἓν ἀδιαίρετον, μεσιτεῦον Θεῷ καὶ ἀνθρώποις, καὶ συνάπτον τὰ διηρημένα ποιήματα τῷ πεποιηκότι, ὁμοούσιον Θεῷ κατὰ τὴν ἐκ τῆς πατρικῆς οὐσίας ὑπάρχουσαν αὐτῷ θεότητα, καὶ ὁμοούσιον ἀνθρώποις, κατὰ τὴν ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἡνωμένην αὐτῷ σάρκα, προσκυνούμενον δὲ καὶ δοξαζόμενον μετὰ τῆς ἰδίας σαρκὸς, ὅτι δι' αὐτῆς ἡμῖν γέγονεν λύτρωσις ἐκ θανάτου, καὶ κοινωνία πρὸς τὸν ἀθάνατον· ἄκρως γὰρ ἡνωμένη ἡ σὰρξ τῷ Λόγῳ, καὶ μηδέποτε αὐτοῦ χωριζομένη, οὐκ ἐστὶν ἀνθρώπου, οὐ δούλου, οὐ κτιστοῦ προσώπου, ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ Λόγου, τοῦ δημιουργοῦ, τοῦ ὁμοουσίου τῷ Θεῷ, καὶ οὐχ ὁμοουσίῳ τῇ ἀσωμάτῳ οὐσίᾳ τοῦ ἀρρήτου Πατρὸς· τοὺς δὲ τὴν ἄκρως ἡνωμένην σάρκα τῷ Λόγῳ, καὶ μηδέποτε αὐτοῦ χωριζομένην λέγοντας ἢ διδάσκοντας ὁμοούσιον τῷ Θεῷ, τουτέστιν τῇ ἀσωμάτῳ οὐσίᾳ, τούτους ὡς διχοστασίας καὶ σκάνδαλα, παρὰ τὴν διδαχὴν τὴν ἐξ ἀρχῆς ἐμάθομεν ποιοῦντας ταῖς Ἐκκλησίαις, ἐκκλίνομεν κατὰ τὴν ἀποστολικὴν παραγγελίαν, καὶ ἁλλοτρίους ἡγούμεθα· διὰ τὸ ἐναντιοῦσθαι τῇ ἀρχαίᾳ παραδόσει, καὶ τῇ ἐκκλησιαστικῇ εἰρήνῃ.

Ὁὐαλεντίνος Χριστιανὸς πρὸς τὰ κακῶς καὶ ἄσεβῶς δογματισθέντα ὑπὸ Τιμοθέου καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ, καὶ τοῦ διδασκάλου αὐτῶν τοῦ ἄσεβεστάτου Πολεμίου, ἀντέγραψα καὶ ταῦτα.

Ἐπειδὴ Τιμόθεος ὁ Πολεμίου γενόμενος πρῶτος μαθητῆς, ἐκ πολλῆς ἀνοίας ἐπεγείρας ἑαυτὸν κατὰ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, δογματίζει κατὰ τῆς ἀληθείας τὴν ἀσέβειαν τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ Πολεμίου, ἀφρόνως κατηγῶν τὸν ἐταῖρον αὐτοῦ Καταφρόνιον, ὡς αὐτὸς γράφει τοῖς ὁμόφροσιν αὐτοῦ Παρηγορίῳ, Οὐρανίῳ, Διοδώρῳ, Ἰοβίῳ, λέγων οὕτως· Ὅτι τῇ ἐνώσει τῇ πρὸς τὸν Θεὸν Λόγον θεολογουμένην, καὶ τῷ Θεῷ ὁμοούσιος ὁμολογουμένη ἡ τοῦ Κυρίου σὰρξ, τῇ φύσει μένει ἀνθρωπίνη, καὶ ἡμῖν ὁμοούσιος· καὶ πάλιν ἐκ προσώπου τοῦ κατηχηθέντος ὑπ' αὐτοῦ Καταφρονίου, λέγει οὕτως· Ὅτι δεῖ τῇ ἐνώσει ταυτὸν τῷ Λόγῳ τοῦ Θεοῦ ὁμολογεῖσθαι, καὶ ὡς Λόγος ὁμοούσιος τῷ Θεῷ πιστεῦεσθαι· καὶ ἔτι τούτου ἄσεδέστερον, ὧς Τιμόθεε· ὅτι τὴν σάρκα ἣν ἐφόρεσεν ἡμῶν ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου, ἀφανῆ ποιεῖτε, εἴπερ, ὡς ὑμεῖς λέγετε, ὅτι ὡς Λόγος Θεοῦ ὁμοούσιος ἡ σὰρξ, δι' ἧς σωτηρίας ἡμεῖς ἐτύχομεν· καὶ πιστεύομεν ὅτι τῷ Λόγῳ τοῦ Θεοῦ συμπροσκυνεῖται, καὶ συνθεολογεῖται, καὶ συνδοξάζεται ἡ τοῦ Κυρίου σὰρξ, ἣν ἐκ Παρθένου προσείληφεν, δι' ἧς καὶ μεσιτεία ἡμῖν ἀεὶ φυλάττεται ἡγεμονευομένης εἰς τὸ διηνεκὲς ὑπὸ τοῦ ζωοποιῦ καὶ Θεοῦ Λόγου· καὶ οὕτως ἐν πρόσωπον ἀποδέδεικται ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ὁ ἐκ σαρκὸς καὶ Λόγου· τῇ γὰρ ἐνώσει τῇ πρὸς τὸν Θεὸν Λόγον, θεολογεῖται ἡ σὰρξ, οὐ τῇ φύσει· ὥστε ἐν τῇ ἐνώσει καὶ τὸ διαμένειν ἔχει, καθάπερ αὐτὸς φησιν ὁ Κύριος, τὸ Πνεῦμα εἶναι τὸ ζωοποιῶν τὴν σάρκα· οὐ γὰρ δὴ καὶ ὁμοούσιον γενέσθαι τὸ σῶμα τῷ ἄσωμάτῳ Θεῷ δυνατὸν διὰ τὴν ἔνωσιν· ὅπερ ἀφρόνως καὶ ἄσεβῶς οἱ περὶ Τιμόθεον καὶ Πολεμίου, καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς πολυτροπώτατα φιλοτεχνοῦντες λέγουσιν, εὐφημίαν ἐπιτιθέναί τῳ σώματι βουλόμενοι τὴν ἀδύνατον ἄσωματίαν· ἀλλὰ δοξασθῆναι τῇ δόξῃ τοῦ ἄσωμάτου Θεοῦ δυνατὸν καὶ πρέπον τῇ φοροῦσῃ αὐτὸ θεότητι· καὶ οὕτως προσκυνεῖται ὑπὸ πάσης τῆς κτίσεως, ὡς Δημιουργὸς καὶ ἀληθινὸς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ σαρκοφόρος, καὶ οὐκ ἄνθρωπος θεοφόρος.

Τί οὖν ἡ τοσαύτη ἀπαιδευσία, μᾶλλον δὲ καὶ ἀπιστία ὑμῶν, ὦ Τιμόθεε, σοῦ καὶ τῶν μετὰ σοῦ, καὶ τοῦ διδασκάλου ὑμῶν Πολεμίου; αὐτὸ ὁμοούσιον, αὐτὸ ἑτεροούσιον σῶμα τῇ θεότητι διὰ τὴν ἔνωσιν λέγοντες, αὐτὸ ἀμετάβλητον, αὐτὸ μεταβλητὸν λέγοντες· εἴπερ, ὡς λέγετε, ὅτι ὡς Λόγος Θεοῦ, ὁμοούσιος ἡ σὰρξ· καὶ αὐτοὶ ἑαυτοῖς ἐναντιούμενοι, καὶ αὐτοὶ ἑαυτοὺς ἀναθεματίζετε· καὶ ὥσπερ ὁ κραιπαλὼν καὶ μεθύων, οὐκ οἶδεν τί πράττει ἢ τί λέγει, οὕτως καὶ ὑμεῖς οὐκ οἴδατε ἃ λέγετε, οὔτε περὶ τίνων διαβεβαιούσθε, τούτου τοῦ ἄσεβοῦς δόγματος, τοῦ ὑφ' ὑμῶν πλειστάκις δογματισθέντος, ἐλέγχοντος ὑμᾶς· μάθετε οὖν, ὦ ἄπιστοι, ὅτι ἔνωσις οὐκ ὁμοούσιον· εἰδὲ ὁμοούσιον, οὐκ ἔνωσις· ὅτι μηδὲν αὐτὸ ἑαυτῷ ἐνοῦται ἢ συν-

Valentinus Christianus contra ea, quæ prave et impie a Timotheo et ejus sociis, et magistro eorum impiissimo Polemio docebuntur.

Quia Timotheus primus discipulus Polemii præ multa vecordia contra Ecclesiam excitatus, docet contra veritatem impietatem Polemii magistri sui, insane instruens socium suum Cataphronium, sicut ipse scribit aliis suæ sententiæ Paregorio, Uranio, Diodoro et Jobio, sic inquit: Quod caro Domini unione ad Verbum θεολογουμένη et consubstantialis Deo, ὁμολογουμένη manet naturæ humanæ, et nobis consubstantialis. Et rursus ex persona Cataphronii quem instruxit, sic ait: Quod oportet confiteri idem esse unione carnem quod Verbum Dei, et de ea tanquam de Verbo loqui, et tanquam Verbum coli et adorari, et tanquam Verbum consubstantiale Deo credi. Et adhuc aliquid magis impium quam hoc, Timothee: Quod carnem quam Dominus noster Jesus Christus ex Virgine gestavit, inaspectabilem facitis, siquidem, ut vos dicitis, caro est sicut Verbum Dei consubstantialis Dei, per quam nos salutem consecuti sumus; et credimus, quod cum Verbo Dei simul adoratur, et prædicatur, ac laudatur caro Domini, quam ex Virgine assumpsit, per quam nobis semper μεσιτεία, id est, mediatio servatur, a vivifico Dei Verbo in perpetuum gubernatam. Atque ita una persona exstitit Dominus noster Jesus Christus ex carne et Verbo, unione enim Deus habetur, non autem natura. Quocirca in unione esse perseverat, sicut ipse Dominus ait, spiritum esse, qui vivificat carnem (1). Non enim fieri potest, ut fiat corpus consubstantiale Deo incorporeo propter unionem, sicut insane et impie Timotheus et Polemius, et eorum asseclæ variis modis et artificiis dicunt, dum volunt adjungere corpori laudem et gloriam quod sit incorporeum; quod fieri non potest; honorari tamen, et laudari gloria et laude Dei incorporei, hoc fieri potest, et decens est divinitati corpus gestanti. Atque ita adoratur, et colitur ab omni creatura tanquam Creator et verus Filius Dei carnem gestans, et non homo Deiferus.

Quæ igitur tanta inscitia, imo perfidia vestra, Timothee, tua, et tuorum, et magistri vestri Polemii, ut dicatis: quod est per se alterius substantiæ corpus, esse per se ejusdem substantiæ cum divinitate propter unionem; et quod est per se immutabile, dicatis per se mutatum esse: siquidem, ut vos dicitis, sicut Verbum Dei, consubstantialis est caro, et ipsi contra vos dicitis; et ipsi vobis anathema dicitis: et sicut temulentus et ebrius nescit, quid facit, aut dicit; sic et vos nescitis, quæ dicitis, neque de quibus affirmatis, quos hoc dogma impium a vobis sæpissime traditum redarguit. Discite igitur, o infideles, quod unio non est homousion, id est, una eadem natura;

(1) Hoc erat dogma Apollinarij carnem sine mente, id est, sine anima rationali sumpsisse Ver-

bum, et ab eo vice mentis gubernatam fuisse. CAN.

nec homousion, id est, una eadem natura, est unio; quia nihil secum unitur, vel copulatur, sed aliud cum alio unitur vel copulatur, quod est Verbum Dei, quod seipsum univit carni, et hoc est, quod dixit divinus evangelista: *Verbum caro factum est, et habitavit in nobis*⁶, scilicet unitum esse Verbum carni animatae.

Deinde, neque hoc scitis, o infideles, quod natura et substantia idem est maxime in Deo incorporeo, et aeterna divinitate adorandae Trinitatis (13); corpus autem quod gestavit Dominus, nec aeternum neque incorporeum factum est ex unione, ideo nec homousion, id est, nec unius substantiae cum incorporea substantia. Dominus autem aeternus est, et ante carnem consubstantialis Patri; et cum carne idem consubstantialis Patri. Non erat caro consubstantialis: amictum enim et vestem, ac tegmen mysterii occultati assumpsit; et pro hominibus apparuit (14). Nec enim aliter spectatores Dei fieri poteramus, nisi per corpus. Rursus autem etiam nobis consubstantialis est Dominus secundum carnem: non secundum divinitatem. Nec enim divinitas ex muliere, absit; neque caro e caelo, nec aeterna; ut vos dicitis infideliter et impie contra veritatem, tanto artificio propriam impietatem tradentes, et ab ipsa veritate confutati et convicti tanquam malefici, infideles et mendaces. Facite, ut intelligatis, quod unio naturam honoravit, non autem fecit corpus substantiale Deo, sicut vos fingere audetis, qui a veritate lapsi estis; et condescensum Verbi ad uniendum sibi corpus propter nostram salutem nimio Dei erga homines amore factum contumelia afficitis, cum dicitis factum esse corpus consubstantiale divinitati impatibili propter unionem: quod omnem superat impietatem, quamvis velint millies facere se sapientes, prave et dolose Scripturas divinas interpretantes, et libros beatissimi Patris nostri, et magistri (15) Apollinarii; ut vos redarguant, quae a vobis apposita sunt, quae ipsi ascripsistis ad decipiendas animas simpliciorum, in caput vestrum; siquidem veritati repugnatis, qui scitis alioqui *durum esse contra stimulum calcitrare*⁷, et multo circuitu usi estis. Sicut Iudaei, qui scelus in carnem Domini ausi sunt, perierunt; sic vos, qui propter carnem Salvatoris scandalum incurristis, quamvis multi sitis, pro nihilo propter impietatem vestram reputabimini.

Si vero curiositatem et infidelitatem ex anima ejeceritis, intelligetis Deum in corpore apparuisse

⁶ Joan. 1 14. ⁷ Act. ix, 5.

(15) Carnem animatam ponebat Apollinarius sed non animatam anima rationali, CAN.

(14) Non assumpsit carnem, ut per eam appareret, sed ut carnem et animam, id est, naturam humanam a peccato liberaret. Docte confutat hoc Athanas. quod Apollin. carnem susceptam fa-

ciabat instar vestis et tegminis. Ib.

Εἶτα οὐδὲ τοῦτο οἴδατε, ὡ ἄπιστοι, ὅτι φύσις καὶ οὐσία ταυτὸν ἐστὶ μάλιστα ἐπὶ Θεοῦ, τοῦ Θεοῦ καὶ ἀρρήτου καὶ ἀσωμάτου, καὶ αἰδίου θεότητος τῆς σεβασμίου Τριάδος· τὸ δὲ σῶμα ὃ ἐφόρεσεν ὁ Κύριος, οὐκ αἰδίου οὐδὲ ἀσώματον γέγονεν ἐκ τῆς ἐνώσεως· διὰ τοῦτο οὐχ ὁμοούσιον τῇ ἀρρήτῳ καὶ ἀσωμάτῳ οὐσίᾳ· ὁ δὲ Κύριος αἰδίου, καὶ πρὸ σαρκὸς ὁμοούσιος τῷ Πατρὶ, καὶ μετὰ σαρκὸς ὁ αὐτὸς ὁμοούσιος τῷ Πατρὶ· οὐκ ἦν ἡ σὰρξ ὁμοούσιος· στολὴ γὰρ καὶ περιβόλαιον, καὶ προκάλυμμα μυστηρίου κρυπτομένου προσεῖληφεν, καὶ ὑπὲρ ἀνθρώπου προσήνεγκεν, καὶ διὰ ταύτης ἀνθρώποις ἐπεφάνη· οὐδὲ γὰρ ἄλλως ἐδυνάμεθα Θεοῦ θεωροὶ γενέσθαι, εἰ μὴ διὰ σώματος· πάλιν δὲ καὶ ἡμῖν ὁμοούσιος ὁ Κύριος κατὰ σάρκα· οὐ γὰρ κατὰ τὴν θεότητα· οὐδὲ γὰρ ἡ θεότης ἐκ γυναικὸς, μὴ γένοιτο· οὐδὲ ἡ σὰρξ ἄνωθεν, οὐδὲ αἰδίου. Ἵνα ταῦτα λέγετε ἀπίστως καὶ ἀσεβῶς κατὰ τῆς ἀληθείας, μετὰ τοσαύτης τεχνολογίας δογματίζοντες τὴν ἰδίαν ἀσέβειαν, ἐλεγχόμενοι ὑπὸ τῆς ἀληθείας, ὡς κακοῦργοι καὶ ψευδολογοί, καταξιώσατε εἰδέναι, ὅτι ἡ ἐνωσις τὴν φύσιν ἐδύνασεν· οὐδὲ γὰρ ὁμοούσιον ἐποίησεν τὸ σῶμα τῷ Θεῷ, ὡς ὑμεῖς φανταζόμενοι τολμᾶτε λέγειν, ἐκπεσόντες τῆς ἀληθείας, καὶ ἐνυδρίζοντες τὴν ἐκ φιλοανθρωπίας Θεοῦ συγκατάθεσιν τοῦ Λόγου, πρὸς σώματος συνάφειαν, εἰς ἡμετέραν σωτηρίαν γενομένην, ὁμοούσιον τῇ ἀπαθείᾳ θεότητι διὰ τὴν ἐνωσιν λέγοντες· ὅτι ἔστιν πάσης ἀσεβείας ἐπέκεινα, καὶ μυριάκις ἑαυτοὺς θελήσητε σοφίζεσθαι, παρερμηνεύοντες καὶ ραδιουργοῦντες τὰς θείας Γραφάς, καὶ τὰς βίβλους τοῦ τριῶς μακαρίου Πατρὸς ἡμῶν καὶ διδασκάλου Ἀπολλιναρίου, ὡς τὰ ἐγγράφα ὑμῶν ἐλέγχουσιν ὑμᾶς ἅπερ ἐποιήσατε, πρὸς ἀπάτην καὶ σκάνδαλον τῶν ἀφελεστέρων ψυχῶν, κατὰ τῆς ἑαυτῶν κορυφῆς, ἐπειδὴ τῇ ἀληθείᾳ ἀντεπαθεῖτε· καὶ οἴδατε, ὅτι Σκληρὸν ὑμῖν πρὸς κέντρα λακτίζειν, καὶ περιδρομῇ πολλῇ ἐχρήσασθε· ὥσπερ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι παρανομήσαντες, οὕτως καὶ ὑμεῖς σκανδαλιζόμενοι διὰ τὴν σάρκα τοῦ Σωτῆρος· καὶ πολλοὶ ἔσησθε, εἰς οὐδὲν λογισθήσεσθε, διὰ τὴν ἀσέβειαν ὑμῶν.

Εἰ δὲ περιέλητε τὸ περίεργον τῆς ψυχῆς καὶ τὸ ἄπιστον, νοήσητε ἂν Θεὸν ἐν σώματι πεφηνότα,

ciebat instar vestis et tegminis. Ib.

(15) Laudat haereticus discipulus, haereticum magistram. Erant qui Apollinarium sic defenderent, ut alii Origenem temporibus Hieronymi, quasi istorum libri ab aliis corrupti essent suppositis falsis dogmatibus.

σώματος μετάληψιν διδόντα πρὸς μετάληψιν θεότητος· τὸ γὰρ σῶμα τὸ προσειλημμένον ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου, οὐκ αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τὴν σωτηρίαν δίδωσιν, ἀλλ' ἐκ τῆς τοῦ Πνεύματος συνουσίας, οὐχ ἵνα τὸ σῶμα ἐξευτελιζήται, ἀλλ' ἵνα τὸ Πνεῦμα ὑπερδοξάζεται. Μὴ οὖν θέλησητε πρὸς ἀπάτην ἀφελεστέρων ψυχῶν, τὰς παραθέσεις τοῦ τριῶς μακαρίου Πατρὸς ἡμῶν καὶ διδασκάλου Ἀπολινάριου γράφειν, εἰς τὴν ὑμῶν δύσφημον παράθεσιν· ἐκεῖναι γὰρ καλῶς καὶ εὐσεβῶς παρετέθησαν ὑπὸ τοῦ ἁγίου καὶ θεοφόρου ἀνδρός· σχέσεως γὰρ καὶ τιμῆς εἰσιν δηλωτικά, καὶ οὐ φύσεως σημαντικά· ἅτινα δηλοῖ τὸ ὁμοούσιον, ἅπερ ὑμεῖς ἀπίστως καὶ ἀσεβῶς παρεθήκατε· φύσις γὰρ καὶ οὐσία, ταυτὸν ἐστίν, ὡς προείπον, καὶ πάντες δὲ οἱ τῆς ἀληθινῆς πίστεως ὁμολογηταὶ τοῦτο γινώσκουσιν.

Ἵμεῖς δὲ ἐριδι, καὶ ζήλῳ, καὶ φθόνῳ διαβολικῶς ἐξ ἀρχῆς κινηθέντες πρὸς τοὺς ἁγίους ἐπισκόπους, καὶ ἀγωνισάμενοι κάκιστον ἀγῶνα κατὰ τῆς ἀληθείας, καὶ σχίζοντες τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ, εἰς τοιαύτην ἀσέβειαν ἐτράπητε· ὥστε τὸ παθητὸν σῶμα, ὁμοούσιον τῇ ἀπαθεί θεότητι διὰ τὴν ἔνωσιν λέγοντες, ὅπερ ἀδύνατον καὶ ἀσεβές, τοῖς ἀνθρώποις ὁμοούσιον σῶμα, καὶ Θεῷ λέγειν ὁμοούσιον· καὶ πῶς ὁφονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν; εἰ γὰρ ὁμοούσιον τὸ ὁρατὸν σῶμα τῇ ἀοράτῳ θεότητι, ὡς ὑμεῖς λέγετε, ἑκάτερα δῆπου ἀόρατα, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ὅτι Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακεν πώποτε, οὔτε ἰδεῖν δύναται· ὁ δὲ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς κατὰ τὴν ἐκ Πατρὸς ἀϊδίως ὑπάρχουσαν αὐτῷ θεότητα ἀόρατος, κατὰ δὲ τὴν σάρκα ἦν ἐφόρεσεν ἐκ τῆς Παρθένου, ὁρατός· ἀμφοτέρω οὖν συντιθέσθω ἐπὶ τοῦ ἑνὸς προσώπου, καὶ τὸ ἀληθές οὐ διαλύσεται· ὥστε οὐδὲ δύο πρόσωπα ὁ Χριστὸς, οὐδὲ ἡ σὰρξ ὁμοουσία τῷ Θεῷ, ἡγεμονευομένη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ Λόγου.

Ὅσοι οὖν τῆς ἀπαραποιήτου ταύτης, καὶ ἀληθινῆς, καὶ ἀποστολικῆς πίστεως εἰσιν ὁμολογηταί, μὴ παραδεξώμεθα τὰς βεβήλους τῶν περὶ Τιμόθεον καὶ Πολέμιον καὶ τῶν σὺν αὐτοῖς κενοφωνίας, κατὰ τὸ τοῦ Ἀποστόλου παράγγελμα· κάκεινα δὲ διὰ μνήμης ἔχομεν τὸ ὑπ' αὐτοῦ πάλιν εἰρημένον, ὅτι Αἰρετικὸν ἄνδρα μετὰ μίαν καὶ δευτέραν ρουθεσίαν παραιτοῦ, εἰδὼς, ὅτι ἐξέστραπται ὁ τοιοῦτος, καὶ ἀμαρτάνει ὡς αὐτοκατάκριτος. Οἱ δὲ περὶ Τιμόθεον καὶ Πολέμιον, οὐ μόνον αἰρετικοὶ ἀπεφάνθησαν, ἀλλὰ καὶ συκοφάνται· ὁ γὰρ τριῶς μακάριος διδάσκαλος ἡμῶν Ἀπολινάριος, βλασφήμους καὶ μανιώδεις ἐγγράφως ἀπεκάλεσεν τοὺς λέγοντας ὁμοούσιον τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου τῇ θεότητι· καὶ ὁ μακάριος δὲ Ἀθανάσιος, ὁ ἁγιώτατος ἐπίσκοπος ἡμῶν ἔλεγεν ὡς ἐξ ἁδου ἀναφανέντας τοὺς τολμήσαντας εἰπεῖν ὁμοούσιον τὸ ἐκ Μαρίας σῶμα τῇ θεότητι· πολὺ δὲ ἡγνόησαν Τιμόθεος, καὶ ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ Πολέμιος, καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς, ὅτι ἑνὸς ὄντος τοῦ προσώπου τοῦ Θεοῦ Λόγου, καὶ τῆς σαρκὸς τῆς γενομένης ὑπὸ

A ac spectatum esse, et corporis communionem ad participandum divinitatem tribuisse: corpus enim sumptum ex sancta Virgine non ipsum per se salutem confert; sed ex congressu Spiritus: non ut corpus vile habeatur, sed ut Spiritus magis glorificetur. Ne igitur ad decipiendum simplices, quæ beatissimus Pater noster et magister Apollinarius posuit, mutare in vestram blasphemam appositionem velitis: illa enim recte et pie posita erant a sancto et divino viro, quæ habitudinem et honorem declarabant, et non naturam. Quæ autem vos infideliter et impie apposuiistis, consubstantiale declarant; natura enim et substantia, idem sunt, ut antea dixi. Et omnes veræ fidei confessores hoc sciunt.

B Vos autem contentione, et æmulatione, atque invidia a principio in sanctos episcopos commoti, ac pessimum certamen contra veritatem certantes, et Ecclesiam Christi scindentes, in tantam impietatem conversi estis, ut corpus patibile consubstantiale impatibili divinitati propter unionem factum esse dicatis: quod fieri non potest, et impium est dicere esse corpus hominibus et Deo homousion. Et quomodo videbunt, in quem compunxerunt? Si enim corpus aspectabile consubstantiale est Deo inaspectabili, ut vos dicitis; utraque jam sunt inaspectabilia, sicut scriptum est: Deum nemo vidit unquam, neque videre potest. Dominus autem Jesus Christus secundum divinitatem quæ ex Patre erat ex æternitate, inaspectabilis; secundum vero carnem quam ex virgine gestavit, aspectabilis. Utraque ergo componentur in una persona, et veritas non dissolvetur. Quare neque Christus est duæ personæ; neque caro una substantia cum Deo, cui præerat Verbum.

Quicumque igitur hujus non factitiæ, et veræ, atque apostolicæ fidei sunt confessores, ne recipiant libros Timothei, et Polemii, et eorum qui hos sequuntur, vaniloquia, sicut Apostolus præcipit¹⁰. Illud præterea in memoria habemus, quod idem Apostolus dixit, Hæreticum hominem post unam et secundam admonitionem devota, sciens quia subversus est, qui hujusmodi est et delinquit, cum sit suo judicio condemnatus¹¹. Timotheus autem, et Polemius non solum hæretici, sed calumniatores declarati sunt· beatissimus enim magister noster Apollinarius blasphemus et insanos scripto vocavit eos, qui dicunt corpus esse divinitati homousion. Et beatus Athanasius episcopus noster sanctissimus, tanquam ex inferis prodiisse ait eos, qui ausi essent dicere corpus ex Maria divinitati consubstantiale. Ignorarunt Timotheus et Polemius magister ejus, et qui eorum sectatores erant, quæ unius personæ Verbi Dei, et carnis a Verbo fabricatæ adoratio ad Deum incarnatum pertinet;

¹⁰ Joan. xix, 37. ¹¹ I Tim. vi, 16. ¹² II Tim. ii, 16. ¹³ Tit. iii, 10, 11.

non autem ad carnem. Nec enim Verbum propter carnem adoratur, sed caro Verbo coadoratur tanquam amictus et vestis, ut antea dixi. Quicumque igitur in hac regula, et in hac fide vera, et apostolica, et simplici noluerint insistere et incedere, sint anathema. *Videte canes, videte malos operarios, videte concisionem. Nos autem sumus circumcisio, qui spiritu Dei servimus in Christo Jesu, non in carne confidentes*¹².

Timothei Apollinaristæ episcopi Beryti ad Homonium episcopum Apollinaristam, in quibus sunt testimonia Apollinarii.

Frater Agapius cum ad nos venisset, audissetque de tomo a nobis composito de divina incarnatione Verbi ex variis libris beatissimi magistri nostri episcopi Apollinarii, rogavit nos, ut partem ex eo ei exciperemus, cum nostra subscriptione ad Serapionem. Hæc autem recte et ipse dicis; non sumus æquales nos et Christus. Dicere autem, quod non est nobis caro Christi consubstantialis, quia est caro Dei, parva explanatione indiget: « Melius est dicere quod carnem quidem assumpsit nobis consubstantialem; unione autem divinam reddidit. Idem et tu dicis, quod non ideo est nobis consubstantialis, quia caro Dei: sed sic explanatius dici potest, natura quidem consubstantialem nobis esse carnem; unione vero esse divinam, et per unionem habere differentiam. Hæc cum frater quem dixi, a nobis accepisset, ad vos profectus ostendit vobis; quæ cum tu, mi domine Homoni, vidisses, tabulam scriptam ei dedisti, in qua sic erat: Ego Homonius episcopus, confiteor quod Verbum Dei carnem ex Maria accepit nobis consubstantialem: si quis autem carnem unitam Domino quacunque ratione et modo, homousion Deo esse dicit, anathematizamus.

« Quia igitur naturam carnis et recte confessus es nobis esse homousion, nullo autem modo συνουσιῶσθαι id est, esse factam consubstantialem divinitati, scripsisti, sed solum unionem nominasti, qualis sit hominis sancti cum Deo non in unam vitam, et hypostasim copulati, sed a divina natura separati: cum tamen beatus episcopus magister noster Apollinarius dicat in variis libris carnem Domini communia habere nomina et proprietates Verbi, manere autem in unione carnem neque mutatam, nec a natura propria alienatam; et Verbum etiam nomina carnis et proprietates habere communia, manereque in incarnatione Verbum, et Deum, neque mutatum, nec in naturam corporis transfusum: fac igitur, ut nobis explares, utrum ignorans quæ de sancta et salutari incarnatione Verbi a divino Patre nostro dicta sunt, hæc anathematizasti; an vero sciens, tan-

τοῦ Θεοῦ Λόγου, πρὸς Θεὸν ἢ προσκυνήσεις σαρκωθέντα, οὐ πρὸς σάρκα ἢ προσκύνήσεις· οὐδὲ γὰρ ὁ Λόγος διὰ τὴν σάρκα προσκυνεῖται, ἀλλ' ἡ σὰρξ τῷ Λόγῳ συμπροσκυνεῖται, ὡς στολὴ καὶ περιδόλαιον, ὡς προεῖπον· ὅσοι οὖν τῷ κανόνι τούτῳ, καὶ τῇ ἀληθινῇ καὶ ἀποστολικῇ ταύτῃ, καὶ ἀπαραιοῦνται πίστει μὴ στοιχῶσιν, ἔστωσαν ἀνάθεμα. *Βλέπετε οὖν τοὺς κύνας, βλέπετε τοὺς κακοὺς ἐργάτας, βλέπετε τὴν κατατομήν· ἡμεῖς γὰρ ἐσμεν ἡ περιτομή οἱ Πνεύματι Θεοῦ λατρεύοντες ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, καὶ οὐκ ἐν σαρκὶ πεποιθότες.*

Τιμοθέου Ἀπολιναριστοῦ ἐπισκόπου Βηρυτοῦ, πρὸς Ὁμόνιον ἐπίσκοπον καὶ αὐτὸν Ἀπολιναριστὴν, ἐν οἷς ἔχει μαρτυρίας Ἀπολιναρίου.

« Ὁ ἀδελφὸς Ἀγάπιος ἐλθὼν πρὸς ἡμᾶς, καὶ ἐπακούσας τοῦτό μου τοῦ συντεθέντος παρ' ἡμῶν περὶ τῆς θείας σαρκώσεως τοῦ Λόγου, ἐκ διαφόρων λόγων τῶν τοῦ τριῶς μακαρίου διδασκάλου ἡμῶν ἐπισκόπου Ἀπολιναρίου, παρεκάλεσεν μέρος λαβόντας ἐξ αὐτοῦ, ἰδίως ἐκθέσθαι αὐτῷ μεθ' ὑπογραφῆς ἡμετέρας, πρὸς πληροφορίαν ὑμῶν· καὶ ἐποιήσαμεν τοῦτο λαβόντες ἐκ τῆς πρὸς Σαραπίωνα γραφείσης ἐπιστολῆς τάδε· « Καλῶς οὖν λέγεις καὶ αὐτὸς, Οὐκ ἴσον ἡμεῖς καὶ ὁ Χριστός· τὸ δὲ λέγειν ὅτι οὐχ ὁμοούσιος ἡμῖν ἡ σὰρξ, ἐπειδὴ Θεοῦ σὰρξ, ὀλίγης χρήζει διαρθρώσεως· ἄμεινον γὰρ λέγειν, ὅτι φύσει μὲν ὁμοούσιον ἡμῖν σὰρκα προσεῖληφεν, ἐνώσει δὲ θείαν ἀπέδειξεν· αὐτὸ δὲ καὶ σὺ λέγεις, ὅτι κατὰ τοῦτο οὐχ ὁμοούσιος ἡμῖν, ἐπειδὴ Θεοῦ σὰρξ, ἀλλ' οὕτω μᾶλλον διηρθρωμένως ἂν λέγοιτο, φύσει μὲν ὁμοούσιον ἡμῖν εἶναι τὴν σάρκα, ἐνώσει δὲ θείαν, καὶ διὰ τῆς ἐνώσεως ἔχουσιν τὸ διάφορον· ταῦτα δὲ δεξιόμενος ὁ προεξημέμενος ἀδελφός, καὶ ἐλθὼν πρὸς ὑμᾶς ἐπέδειξεν ὑμῖν· ἅπερ θεασάμενος σὺ ὁ κύριός μου Ὁμόνιος, γράψας ἐπέδωκας αὐτῷ πιττάκιον περιέχον οὕτως· Ἐγὼ Ὁμόνιος ἐπίσκοπος ὁμολογῶ ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ σὰρκα ἐκ Μαρίας ἔλαβεν ἡμῖν ὁμοούσιον· εἰ δέ τις λέγοι τὴν σάρκα τὴν ἐνωθεῖσαν τῷ κυρίῳ, καθ' οἷον δήποτε λόγον, ὁμοούσιον τῷ Θεῷ, ἀναθεματίζομεν.

« Ἐπεὶ οὖν τὴν μὲν φύσιν τῆς σαρκὸς καλῶς ὡμολόγησας, ἡμῖν ὁμοούσιον αὐτὴν ὑπάρχειν εἰπὼν, τὴν δὲ πρὸς τὸν σαρκωθέντα Λόγον ἄκραν ἔνωσιν αὐτῆς ἀνεθεμάτισας, κατὰ μηδένα λόγον συνουσιῶσθαι αὐτὴν τῇ θεότητι Γράψας, ἀλλ' ἔνωσιν μόνον ὀνομάσας, τοιαύτην δ' ἔνωσιν, οἷα καὶ ἀνθρώπου γένοιτο· ἂν ἁγίου πρὸς τὸν Θεόν, οὐκ εἰς μίαν ζωὴν τε καὶ ὑπόστασιν συναπτομένου, ἀλλ' ἐν χωρισμῷ τῆς θείας φύσεως θεωρουμένου· καίτοι τοῦ μακαρίου ἐπισκόπου διδασκάλου ἡμῶν Ἀπολιναρίου εἰπόντος ἐν διαφόροις λόγοις, ἐπικοινωνεῖν τὴν σάρκα τοῦ Κυρίου τοῖς τοῦ Λόγου ὀνόμασί τε καὶ ἰδιώμασιν, μένουσαν καὶ ἐν τῇ ἐνώσει σάρκα, μὴ μεταβαλλομένην μηδὲ ἐξισταμένην τῆς ἰδίας φύσεως, καὶ τὸν Λόγον ἐπικοινωνεῖν τοῖς τῆς σαρκὸς ὀνόμασί τε καὶ ἰδιώμασι, μένοντα καὶ ἐν τῇ σαρκώσει Λόγον καὶ Θεόν, μὴ τραπέντα μηδὲ μεταπεσόντα εἰς τὴν σώματος φύσιν, καταξίωσον δηλῶσαι ἡμῖν, πότερον ἀγνοῶν τὰ

¹² Philipp. iii, 2, 3.

εἰρημένα περὶ τῆς ἁγίας καὶ σωτηρίου σαρκώσεως τοῦ Λόγου παρὰ τοῦ Χριστοφόρου Πατρὸς ἡμῶν· ἀνεθεμάτισας ταῦτα; ἢ ἐπιστάμενος μὲν, ὡς μὴ καλῶς δὲ εἰρημένα καὶ αὐτὰ ἐξέβαλες, καὶ ἡμᾶς κατὰ τόπον διέβαλες ὡς αἵρεσιν παραδεξαμένους, καὶ τὸν κήρυκα τῆς εὐσεβείας σὺν αὐτῇ ἀνεθεμάτισας τῇ εὐσεβείᾳ; ἔφη γὰρ ἐν τῷ λόγῳ, οὗ ἡ ἀρχή, "Ἁγίον· Ἐξ ἀρχῆς καλῶς ὁμολογεῖται κατὰ τὸ σῶμα ὁ Χριστὸς οὕτως πως, καὶ οὐκ ἔστιν ἰδίως κτίσμα τὸ σῶμα εἰπεῖν, ἀχώριστον ὅν ἐκείνου πάντως, οὗ σῶμά ἐστιν, τῆς τοῦ Θεοῦ κλήσεως, ὅτι πρὸς ἐνότητά Θεῷ συνῆπται.

Kaὶ μεθ' ἕτερα.

Οὕτω καὶ Θεῷ ὁμοούσιος κατὰ τὸ Πνεῦμά τὸ ἁδ-
ρατον, συμπαραλαμβανομένης τῷ ὀνόματι καὶ τῆς
σαρκὸς, ὅτι πρὸς τὸν Θεὸν ὁμοούσιον ἦνωται.

Kaὶ πάλιν.

Ἀνθρώποις ὁμοούσιος συμπεριλαμβανομένης καὶ
τῆς θεότητος τῷ σώματι, ὅτι πρὸς τὸ ἡμῖν ὁμοούσιον
ἠνώθη· οὐκ ἀλλαττομένης τῆς τοῦ σώματος φύσεως
ἐν τῇ πρὸς Θεὸν ὁμοουσίᾳ ἐνώσει, καὶ τῇ κοινωνίᾳ
τοῦ ὁμοουσίου ὀνόματος· ὥσπερ οὐδὲ τῆς θεότητος
ἡλλαχται φύσις, ἐν τῇ κοινωνίᾳ τοῦ ἀνθρωπείου
σώματος, καὶ τῇ ὀνομασίᾳ τῆς ἡμῖν ὁμοουσίου σαρκ-
κός.

*Kaὶ πάλιν ἐν ἑτέρῳ λόγῳ, οὗ ἡ ἀρχή, « Σὰρξ καὶ
τὸ σῶμα ἡγεμονικὸν ἐν πρόσωπον, » τὰδε
φησὶν·*

Ἀναμάρτητος οὖν ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς ὡς
Θεός, καὶ μετὰ τῆς σαρκὸς, ὁμοούσιος τῷ μόνῳ Θεῷ
προαιώνιος δημιουργός· ἡ δὲ σὰρξ ὡς Θεοῦ σὰρξ
Θεός, ὡς ὁμοούσιος τῷ Θεῷ, μέρος ἠνωμένον αὐτῷ
ὁμοούσιον τῷ Θεῷ οὐ κεχωρισμένον· οὐδὲ γὰρ κεχω-
ρισμένως, οὐδὲ κινεῖται ἰδιαζόντως, ὥσπερ ἄνθρω-
πος ζῶον αὐτενέργητον. Ὁ μὲν γὰρ Θεός κοινωνία
τῆς σαρκὸς, ὁ μὴ ὢν καθ' ἑαυτὸν ἄνθρωπος· ἡ δὲ
σὰρξ κοινωνία τοῦ Θεοῦ, ἡ μὴ οὕσα καθ' ἑαυτὴν
Θεός· καὶ τὰ μὲν σαρκὶ ἐπόμενα πάντα, ἐνότητι
σαρκὸς ἴσχει ὁ Θεός· τὰ δὲ Θεοῦ ἴδια, τῇ πρὸς Θεὸν
ἐνώσει προσλαμβάνει ἡ σὰρξ.

*Πάλιν ἐν ἑτέρῳ λόγῳ ἐπιγεγραμμένῳ, « Μαρίας
ἐγκώμιον, καὶ περὶ σαρκώσεως, » οὕτω φησὶν·*

Μεῖζον ἤδη ὁρᾷ τὸ σῶμα διὰ τὸν συγκραθέντα,
μεῖζον οὐ τοῦ ἑαυτοῦ λέγω σώματος μόνου, ἀλλὰ καὶ
τῶν πυρίνων τῶν ἀγγελικῶν· πρὸς οὐδὲν γὰρ ἐκεί-
νων συγκέκραται ὁ Θεός· οὐδὲν ζωοποιὸν κόσμου,
τῶν σωμάτων ἐκείνων οὐδὲν· οὐκ ἐξισοῦται πρὸς
Θεὸν τῶν ἀγγέλων οὐδεὶς, ὡς ὁ κεκραμένος ἐκ σώ-
ματος καὶ θεότητος, ἑαυτὸν ἐξισοῖ τῷ Θεῷ λέγων·
Ὡς ὁ Πατὴρ ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ, οὕτως ἔδωκεν
καὶ τῷ Υἱῷ ζωὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ.

Kaὶ μεθ' ἕτερα πάλιν.

Καὶ ἐν ἑαυτῷ μὲν ἐνεργοῦν εἰδὼς τὸ Πνεῦμα, τοι-

¹³ Joan. v, 16.

(16) Τὸ ἡγεμονικόν. Verbum intelligit, quod Apol-
linarius dicebat esse vice et loco mentis, qua ca-

A quam non bene dicta explosisti; et nos in hoc loco
accusasti tanquam hæresim amplexos, et prædica-
torem pietatis cum ipsa pietate anathematizasti.
Dixit enim in libro, qui incipit, Sanctum: Recte a
principio dicitur Christus secundum corpus; sepa-
ratim non licet dicere corpus Christi creaturam, cum
sit inseparabile necessario ab eo cuius corpus est;
communicatur tamen cum eo nomen increati, et no-
men Dei, quia copulatum est cum Deo in unitatem.

ἀλλὰ τῆς τοῦ ἀκτίστου κεκοινωνήκεν ἐπωνυμίας καὶ

Et post alia.

B Sic et homousios Christus, scilicet secundum
spiritum inaspectabilem, συμπαραλαμβανομένης τῷ
ὀνόματι καὶ τῆς σαρκὸς, id est, simul sumpta carne
per communicationem nominis, quoniam unita est
Deo homousio.

Et rursus.

Hominibus homousios comprehensa divinitate
cum corpore, quoniam consubstantiali nobis unita
est, non mutata natura corporis in unione con-
substantiali cum Deo, et in communicatione no-
minis homousii: sicut neque natura divinitatis
mutata est in communicatione humani corporis,
et nominatione carnis consubstantialis nobis.

*Rursus in alio libro, sive sermone, cujus princi-
pium est: « Caro, et quod præest carni una per-
sona, » hæc ait (16):*

C Sine peccato igitur erat Dominus Jesus Christus
tanquam Deus et cum carne: consubstantialis soli
Deo, ante sæcula creator. Caro autem ut caro Dei,
Deus; ut consubstantialis Deo, pars unita ipsi con-
substantialis Deo non separata; nec enim separa-
tim, neque ἰδιαζόντως, id est, per se movetur,
sicut homo animal αὐτοενέργητον, id est, quod per
se operatur. Deus enim communicatione carnis
homo, cum alioqui non sit homo per se; caro au-
tem communicatione Dei Deus; cum alioqui non
sit per se Deus. Et omnia carni convenientia unitate
carnis habet Deus; et quæ Dei propria, unione
cum Deo facta assumit caro.

*Iterum in alio libro inscripto: « Laudatio Mariæ,
et de incarnatione, » sic ait:*

D Majus jam videt scilicet Maria corpus, propter
Verbum unitum, non dico majus suo tantum cor-
pore, sed majus igneis et angelicis; nulli enim ex
illis unitus est Deus. Nullum ex illis corporibus
vivificat mundum, nullus ex angelis æquatur Deo
sicut qui compositus est ex corpore et divinitate
se exæquat Deo, cum ait: Sicut Pater habet vitam
in semetipso, sic dedit et Filio habere vitam in se-
metipso ¹³.

Et post alia iterum.

Et cum vides in te Spiritum operari ejusmodi

rebat anima Christi secundum impium Apollina-
rium. CAN.

operationem quæ separari possit, existimas te divinum esse, ut pannus a corpore tuo detractus morbos sanare possit? At quod unitum est Deo inseparabiliter, et idem ipsum cum illo propter unionem substantialem factum, *Verbum enim, inquit, caro factum est*¹⁴, hoc tu non divinum, neque Deum esse suspicaris?

Rursus in alio libro, cujus principium est: « Non voluptas vescendi carne apud Deum, » sic ait:

Non quidem, quod utrumque sit e cælo, sed unitum cœlesti, et factum una persona cum illo, cœleste secundum unionem est; et tanquam cœleste salvat virtute cœlestis.

Et in epistola ad Dionysium, cujus principium est: « Mihi amicitiae fundamentum est pietas, » paulo post sic ait:

Quod autem nemo nobis hæc objicere potest, quæ contra quosdam dicuntur, ex iis quæ semper scribimus, perspicuum est, qui neque carnem Salvatoris e cælo esse dicimus, neque substantialem Deo, quatenus est caro, et non Deus; sed Deum, quatenus unita est divinitati in unam personam.

Rursus in alio libro, cujus principium est: « Laudamus decenter Dominum nostrum Jesum Christum, » sic ait circa finem:

Vivens autem Christus corpus θεόπνουν, id est, spiritale; et spiritus in carne divinus; mens cœlestis, cujus ut participes efficiamur, precamur, sicut ait Scriptura: *Nos mentem Christi habemus*¹⁵. Caro sancta divinitati συμφυής, et quæ in iis qui eam participant, divinitatem firmat, fundamentum æternæ vitæ, auctor immortalitatis, hominibus æternæ vitæ creator.

Iterum in alio sermone syllogistico, id est, disputatorio, composito in laudem Joannis evangelistæ cujus principium est: « Per Verbum omnia facta sunt, » secundum evangelistam, sic ait:

Quomodo non Deus verus, qui ait: *Tanto tempore vobiscum sum, et non cognovisti me, Philippe*¹⁶? Significavit fuisse conversationem tanquam hominis cum hominibus tandiu, et hominem Deum esse ostendit. Quare non est verendum dicere hujusmodi hominem consubstantialem Deo, specie paternæ divinitatis cognitum, sicut materia corpore.

Rursus in iis, quæ deinceps sequuntur, sic ait:

Nec igitur humanum quod factum est divinum, et exæquatum Deo in efficiendo, et renovando, quia dividitur secundum corpus a Deo, idcirco facit, impossibile esse, ut altera natura id quod humanum est Christi secundum corpus, in æqualitate Dei circumscribat circumscriptione hominis, tanquam corpus hominis, et non Dei.

Et rursus in alio sermone syllogistico, cujus principium est: « Quod habet differentem vitam, differentem actionem, » etc., sic ait:

Vivificat autem nos caro ejus propter consubstantiam cum ea divinitatem: quod autem vivificum

A αὐτὴν ἐνέργειαν οἷα καὶ χωρισθεῖη ἄν, θεῖον ἢ τῇ σαυτὸν, ὡς καὶ ἀπὸ τοῦ σοῦ χρωτὶς ἀποφερόμενον ὕψασμα, δύνασθαι νόσους ἰᾶσθαι; τὸ δὲ ἀχωρίστως Θεῷ συναφθὲν, καὶ ταυτὴν ἐκείνῳ διὰ τὴν ἔνωσιν τὴν οὐσιώδη γενόμενον, Ὁ Λόγος γάρ, φησὶ, σὰρξ ἐγένετο, τοῦτο οὐ θεῖον οὐδὲ Θεὸν ὑπέβληψας;

Πάλιν ἐν ἐτέρῳ λόγῳ, οὗ ἡ ἀρχὴ, « Οὐχ ἡδονὴ κρεοφαγίας παρὰ Θεῷ, » φησὶν οὕτως:

Οὐ μὴν ὅτι τὸ συναμψότερον ἐξ οὐρανοῦ, ἀλλ' ἡνωμένον τῷ οὐρανίῳ, καὶ πρόσωπον ἐν μετ' αὐτοῦ γεγονώς οὐράνιον κατὰ τὴν ἔνωσιν ἐστίν, καὶ ὡς οὐράνιον προσκυνεῖται τῇ τοῦ οὐρανοῦ Θεοῦ προσκυνήσει, καὶ ὡς οὐράνιον σώζει τῇ τοῦ οὐρανοῦ δυνάμει.

B Καὶ ἐκ τῆς πρὸς Διονύσιον ἐπιστολῆς, ἥς ἡ ἀρχὴ, « Ἐμοὶ καὶ φιλίας ὑπόθεσις ἡ εὐσέβεια, » μετ' ὀλίγα φησὶν οὕτως:

Ὅτι δὲ ἡμῖν οὐδεὶς ἐπάγειν δύναται ταῦτα κατὰ τινων λεγόμενα, δῆλόν ἐστιν ἐξ ὧν αἰετὶ γράφομεν· οὔτε τὴν σάρκα τοῦ Σωτῆρος ἐξ οὐρανοῦ λέγοντες, οὔτε ὁμοούσιον τῷ Θεῷ καθ' ὅσον ἐστὶ σὰρξ καὶ οὐ Θεός· Θεὸν δὲ καθ' ὅσον εἰς ἓν πρόσωπον ἡνωταὶ θεότητι.

Πάλιν ἐν ἐτέρῳ λόγῳ, οὗ ἡ ἀρχὴ, « Δοξάζομεν πρεπόντως τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, » φησὶν οὕτως περὶ τοῦ τέλους:

Ζῶν δὲ Χριστὸς σῶμα θεόπνουν, καὶ πνεῦμα ἐν σαρκὶ θεῖχόν, νοῦς οὐράνιος, οὗ μετασχεῖν εὐχόμεθα· κατὰ τὸ, Ἡμεῖς δὲ τοῦ Χριστοῦ ἔχομεν· σὰρξ ἁγία θεότητι συμφυῆς, καὶ τοῖς μετέχουσιν αὐτῆς ἐνιδρύουσα θεότητα, θεμέλιος αἰωνίου ζωῆς, ἀρχηγὸς ἀφθαρσίας ἀνθρώποις, αἰωνίου κτίσεως δημιουργὸς, τοῦ μέλλοντος αἰῶνος πατήρ.

Πάλιν ἐν ἐτέρῳ λόγῳ συλλογιστικῷ, συγκειμένῳ εἰς τὸν εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην, οὗ ἡ ἀρχὴ, « Διὰ τοῦ Λόγου τὰ πάντα ἐγένετο, » κατὰ τὸν εὐαγγελιστὴν, φησὶν οὕτως:

Πῶς οὐ Θεὸς ἀληθινὸς ὁ λέγων· *Τοσοῦτον χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ οὐκ ἔγνωκάς με, Φίλιππε*; τὴν ὡς ἀνθρώπου συνδιατριβὴν μετὰ ἀνθρώπων ἐν τοσοῦτῳ χρόνῳ δηλῶν, καὶ τὸν ἀνθρώπου Θεὸν ἀποδεικνύς· ὥστε οὐκ αἰσχυντέον ὁμοούσιον τῷ Θεῷ τὸν τοιοῦτον ἀνθρώπου λέγειν, θεότητος εἶδει τῷ πατρικῷ γνωριζόμενον, ὡς ἡ ὕλη τῷ σώματι.

D

Πάλιν ἐν τῷ ἐξῆς φησὶν οὕτως:

Οὔτε οὖν τὸ θεῖχόν ἀνθρώπινον ποιεῖ τῇ διαιρέσει τῇ κατὰ τὸ σῶμα, τὸ ἐν ἰσότητι τῇ πρὸς τὸν Θεὸν ποιητικῇ καὶ ἀνανεωτικῇ, ἀδύνατον εἶναι ἐτέραν φύσιν τὸ ἀνθρώπινον τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὸ σῶμα ἐν τῇ πρὸς Θεὸν ἰσότητι περιορίζεσθαι ἀνθρώπου περιορισμῷ, ὡς ἀνθρώπου σῶμα καὶ οὐ Θεοῦ.

Καὶ πάλιν ἐν ἐτέρῳ λόγῳ συλλογιστικῷ, οὗ ἡ ἀρχὴ, « Τὸ διάφορον ἔχον ζῶν, διάφορον ἐνέργειαν, » φησὶν οὕτως:

Ζωοποιεῖ δὲ ἡμᾶς ἡ σὰρξ αὐτοῦ, διὰ τὴν συνουσιωμένην αὐτῇ θεότητα: τὸ δὲ ζωοποιὸν θεῖχόν,

¹⁴ Joan. i, 14. ¹⁵ I Cor. ii, 16. ¹⁶ Joan. xiv, 9.

θεϊκή ἄρα σὰρξ, ὅτι Θεῷ συνήφθη· καὶ αὕτη μὲν σώ- A
ζει, ἡμεῖς δὲ σωζόμεθα μετέχοντες αὐτῆς ὡς περὶ
τροφῆς· τὸ δὲ θρεπτικὸν ἐνεργὸν ὃν ἐν τῷ τρεφομένῳ,
ὁμοούσιον αὐτῷ καὶ οὐ τρεφόμενον· ὁμοίως καὶ εἰ
τὸ ζωοποιόν, οὐ ζωοποιούμενόν ἐστιν ὁμοίως τῷ ζωο-
ποιούμενῳ, οὐχ ὁμοούσιον αὐτῷ· ἢ γὰρ ἂν ἦν σῶμα
θανάτου ὡς τὸ ἡμέτερον ζωοποιεῖσθαι δεόμενον· οὐ
σῶμα δὲ θανάτου, ἀλλὰ ζωῆς τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ·
οὐκ ἄρα ὁμοούσιον ἀνθρωπίνῳ τὸ θεῖον.

Καὶ ἐν τῷ πρὸς Φλαουτιανὸν λόγῳ, οὗ ἡ ἀρχή,
« Ἐτι καὶ νῦν ὑπὸ τῶν εὐτελῶν ἀνθρώπων ῥα-
πίζεται Χριστός, » μετὰ πολλὰ φησιν·

Πολλῷ δὲ μᾶλλον ἐπὶ τῆς τοῦ σωμάτος πρὸς σῶμα
κράσεως, μένει τὸ τῆς φύσεως τῶν ἐνωθέντων. Καὶ B
γὰρ καὶ τὸ σῶμα σῶμα, καὶ τὸ ἀσώματον ἀσώματον·
καὶ τελεωτάτην ἔνωσιν λέγεται Θεὸς σεσωματωμέ-
νος, καὶ σῶμα τεθεωμένον· καὶ καθ' ὃ μὲν Θεὸς ὁ
σεσωματωμένος ἀνθρώπος, τὸ συναμφοτέρων· καθ'
ὃ δὲ σῶμα τεθεωμένον Θεός, πάλιν αὐτὸ συναμφο-
τερον.

Ἔπειτα μετὰ βραχέα φησὶν οὕτως·

Ἦδη ἀφίσταται τὸ σῶμα τοῦ πλαστὸν εἶναι καὶ
ἐν μορφῇ δούλου· ἀλλὰ δεδόξασται τῇ πρὸς ἄκτιστον
ἐνώσει φυσικῇ, καὶ κατ' αὐτὴν τὴν γέννησιν τὴν ἐκ
τῆς Παρθένου· καὶ κατὰ τοῦτο οὐ μετέπεσεν ἐκ τοῦ
πλαστὸν εἶναι, εἰς τὸ ἄκτιστον εἶναι, ἀλλ' ἦνωται τῷ
ἄκτιστῳ· καὶ Θεὸς ὢν κατὰ τὴν τοῦ Θεοῦ ἔνωσιν,
ἄκτιστόν ἐστιν ἢ Θεός· καὶ ἐπειδὴ τοῦ Πατρὸς οὐκ ἂν
γένοιτο σῶμα, οὐ γὰρ σωματοῦται Πατήρ, κατὰ C
τοῦτο οὐκ ἀγέννητον ῥηθείη ποτὲ, οὔτε ἰδίᾳ φύσει
ἀγέννητον, ὡς περ υἱὸς καὶ γέννημα, τῇ πρὸς τὸν
γεννητὴν υἱὸν ἐνώσει φυσικῇ τε καὶ ἐξ ἀρχῆς.

Καὶ ἐν τῷ πρὸς Διόδωρον λόγῳ, τῷ πρώτῳ μετὰ
τὸν περὶ Τριάδος λόγον, ἐν κεφαλαιῷ ιδ' οὕτως
φησὶν·

Τὸ ἐξαίρετον ἦν καὶ τὸ θαυμάσιον, καὶ τὸ εἰς
ἅπας οὐκ ἐκ δευτέρου γινόμενον, ἡ πρὸς σάρκα ἐνω-
σις Θεοῦ· ἣν οὐδαμῶς ἡ σὴ ψυχὴ παραδέχεται, οὐδὲ
τῶν σε προαγόντων εἰς τὴν ἀσέβειαν ταύτην, καὶ τὴν
ἀντίχριστον ἀπιστίαν· καὶ διαπρίττει τὴν ἄκραν ἐνω-
σιν, καὶ λέγει· Οὐκ ἔτι μένει τὰ ἴδια τοῦ Θεοῦ, καὶ
τὰ ἴδια τῆς σαρκὸς, ἐὰν ἐνωσις ἦ, ἀλλὰ λύεσθαι τὴν D
ἄκραν ἐνωσιν· Δαβὶδ, ἐὰν κατὰ σάρκα τὴν ἄκραν ἐνω-
σιν ὁμολογοῦμεν τὴν ἐκ Δαβὶδ.

Καὶ ἐν τῷ κζ' κεφαλαιῷ φησὶν·

Ἀγανακτεῖς γοῦν ὅτι χάριτι τῇ τοῦ Θεοῦ προσει-
ληφέναι τὴν ἀθανασίαν τὸ ἐκ σπέρματος Δαβὶδ οὐ
προσιέμεθα· κλῖν τὴν αἰτίαν ἐρωτηθῶμεν, λέγομεν·
Διὰ τὴν ἄκραν ἐνωσιν.

Πάλιν ἐν τῷ ξα' κεφαλαιῷ.

Καὶ οὐκ αἰσχύνεται φύσιν μὲν τὴν αὐτὴν λέγων,
γένεσιν δὲ διάφορον· μάταιον ὃν καὶ περιττὸν, τὴν
ἐκ Παρθένου γέννησιν εἰσάγεσθαι, εἰ μὴ καὶ τὸ γεν-
νώμενον ἐπάξιον εἴη τῆς γεννήσεως, ἀλλὰ ταυτὸν
τοῖς ἐξ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς γεννωμένοις· χλευάζων
τὴν ἄκραν ἐνωσιν ὡς ἄκραν ἀσέβειαν, ἣν αἱ θεῖαι σα-

est, divinum est; divina igitur est caro, quia cum
Deo copulata est, et ipsa salvat, et nos salvi effici-
mur participantes eam tanquam cibum: quod au-
tem vim alendi habet, et in eo qui alitur, efficit,
consubstantiale est ei, et non similiter alitur. Præ-
terea si quod vivificum est, non vivificatur, non
est consubstantiale ei quod vivificatur; alioqui
esset corpus mortis, cui opus esset vivificari, ut
est nostro corpori: at non est corpus mortis, sed
vitæ corpus Christi; non est igitur divinum con-
substantiale humano.

Et in libro ad Flavium, cujus principium est:
« Adhuc et nunc ab hominibus vilibus percutitur
Christus, » post multa sic ait:

Multo magis in conjunctione incorporei cum
corpore manet natura unitorum. Siquidem corpus
est, et incorporeum; et summa unione dicitur
Deus corporatus, et corpus deificatum; et quatenus
quidem Deus corporatus, homo; utrumque est:
quatenus vero corpus deificatum, Deus; rursus
utrumque est.

Deinde paulo post:

Jam desinit corpus esse formatum, et esse in
forma servi, sed honoratum est unione naturali
cum increato, et secundum ipsum ortum ex Vir-
gine non est mutatum ex creato in increatum, sed
unitum increato, et Deus secundum unionem Dei,
increatum est quatenus Deus; et quia non potest
esse corpus Patris, non enim corporatus Pater,
hac ratione nunquam ingenitum dicetur, neque
propria natura ingenitum, sicut neque genitum
Dei, nec unione factum ingenitum, sicut filius,
et fetus naturali unione et a principio cum ge-
nito.

Et in libro contra Diodorum primo post sermonem
de Trinitate, cap. 14, sic ait:

Eximium et admirabile erat, ac semel, et non
iterum factum unio Dei cum carne, quam nequa-
quam anima tua recipit, nec eorum qui te ad hanc
impietatem, et Antichristi infidelitatem abducunt,
et ludis summam unionem, et dicis, non manere
amplius propria Dei, et propria carnis, si sit unio,
sed solvi summam unionem, si confitemur summam
unionem secundum carnem ex David.

Et capite 27, ait:

Succenses igitur, quia non concessimus gratia
Dei accepisse immortalitatem carnem illam ex
semine David; quod si de causa interrogemur, re-
spondemus: Propter summam unionem.

Rursus, capite 61:

Et non pudet dicere eandem naturam esse, sed
generationem differentem, cum vanum sit et su-
pervacaneum ortum ex Virgine introducere, si
quod genitum est, non sit dignum generatione et
ortu, sed idem cum genitis ex viro et muliere: et
irridet summam unionem tanquam summam imi-

pietatem, quam tamen divinæ Scripturæ aperte introducunt, quæ neque faciunt humanum delere, quod Dei est, neque divinum evertere, quod humanum.

Et in secundo libro contra eundem Diodorum, capite 22, sic ait:

Et quia hortaris nos, ut respondeamus, quomodo semen David, quod est ex divina substantia, audi: Quoniam secundum incarnationem, quomodo creatum est increatum? tanquam unitum increato. Quomodo Creator mundi, qui est fructus ventris David? tanquam unitus Creatori. Quomodo quod ex Abraham, est ante Abraham? tanquam unitum ei, qui est ante Abraham.

Et in capite 36 ejusdem libri:

Sed qui hæc nugatur, dicat, quomodo quod est cum Deo copulatum secundum unitatem personæ, non est Deus cum ipso? quomodo quod est increato unitum secundum unitatem vitalem, non est increatum cum ipso? Si enim non est communis nominatio, nihil erit sic συγκεκραμένον, id est, unitum. Est autem a ratione alienissimum, nominibus corporis nominare incorporeum, cum dicimus: *Verbum caro factum est*; nomine autem incorporei non nominare corpus, secundum tamen unionem quæ cum illo est: quod si miratur iste, quomodo quod creatum est unitur in appellationem increati; multo magis alius merito mirabitur, quomodo quod increatum est, appellatione carnis creatæ unitum est.

Et in epilogo sive peroratione ejusdem libri sic ait:

Si Verbum caro nominatum est propter unionem, sequitur, ut caro etiam nominetur Verbum propter unionem: ut autem Verbum, sic increata; non quia non fuerit creata, sed quia ex unione ostensa est Verbum.

Rursus ait deinceps:

Sicut homines consubstantiales sunt animantibus ratione carentibus, diversæ vero substantiæ, quatenus rationis participes; sic et Dominus consubstantialis hominibus secundum carnem; diversæ vero substantiæ, quatenus Verbum et Deus.

Et in Oratione disputatoria, cujus principium est:
« Quæcunque duo uniuntur aut specie, aut conspiratione, duo manent, » sic ait:

Organum, et quod movet instrumentum, unam naturaliter perficiunt operationem. Cujus autem est una operatio, una etiam substantia est: una ergo substantia facta est Verbi et instrumenti.

Rursus in Dialogo, cujus principium: « Deum, vel hominem dicis Christum, » paulo post, percunctante adversario, quomodo corpus Deus, et Creator, et Dominus, respondet:

Quia Dei corpus, et Creatoris, et Domini unitatem habebat, quam non reperimus esse hominis ad Deum.

Α φῶς εἰσάγουσιν Γραφαί, οὔτε τὸ ἀνθρώπινον ἀναιρετικὸν τοῦ Θεοῦ ποιοῦσαι, οὔτε τῷ θεϊκῷ τὸ ἀνθρώπινον ἀνατρέπουσαι.

Καὶ ἐν τῷ β' λόγῳ τῷ πρὸς αὐτὸν Διόδωρον, ἐν κεφαλalaίῳ κβ' οὕτως φησὶν·

Καὶ ἐπειδὴ παρακαλεῖς ἡμᾶς ἀποκρίνασθαι, πῶς σπέρμα τοῦ Δαβὶδ, τὸ ἐκ τῆς θεϊκῆς οὐσίας, ἄκουε· Ὅτι κατὰ σάρκωσιν πῶς τὸ κτιστὸν ἄκτιστον; ὡς ἐνωθὲν τῷ ἀκτίστῳ· πῶς Δημιουργὸς τῆς κτίσεως, ὁ καρπὸς τῆς Δαβὶδ κοιλίας; ὡς ἐνωθὲν τῷ Δημιουργῷ· πῶς τὸ ἐξ Ἀβραάμ πρὸ Ἀβραάμ; ὡς ἐνωθὲν τῷ πρὸ Ἀβραάμ.

Β Καὶ ἐν τῷ λζ' κεφαλalaίῳ τοῦ αὐτοῦ λόγου·

Ἀλλὰ ταῦτα φλυαρῶν, λεγέτω πῶς τῷ Θεῷ καθ' ἐνότητα προσώπου συναφθὲν, οὐχὶ Θεὸς σὺν αὐτῷ; πῶς τὸ τῷ ἀκτίστῳ καθ' ἐνότητα ζωτικὴν ἐνωθὲν, οὐκ ἄκτιστον σὺν αὐτῷ; Εἰ γὰρ οὐ κοινή ἡ ἐπωνυμία, οὐδὲν οὕτως ἔσται τὸ συγκεκραμένον· πάντων δ' ἀλογώτατον, εἰ τοῖς μὲν τοῦ σώματος ὀνομάσωμεν τὸ ἄσώματον, λέγοντες σάρκα γεγενῆσθαι τὸν Λόγον· τῷ δὲ τοῦ ἄσωμάτου μὴ προσαγορεύσωμεν τὸ σῶμα, κατὰ τὴν ἐνωσιν μέντοι τὴν πρὸς ἐκεῖνο. Καὶ εἰ θαυμάζει πῶς τὸ κτιστὸν εἰς τὴν τοῦ ἀκτίστου προσηγορίαν ἐνοῦται, πολλῷ μᾶλλον ἕτερος θαυμάσει δικαίως, πῶς τὸ ἄκτιστον τῇ προσηγορίᾳ τῆς κτιστῆς σαρκὸς ἦνῳται.

Γ

Καὶ ἐν τῇ ἀκακεφαλalaίῳ τοῦ αὐτοῦ λόγου φησὶν·

Εἰ ὁ Λόγος σὰρξ ὠνόμασται διὰ τὴν ἐνωσιν, ἔπεται καὶ τὴν σάρκα Λόγον ὀνομάζεσθαι διὰ τὴν ἐνωσιν· ὡς δὲ Λόγος, οὕτω καὶ ἄκτιστος, οὐχ ὅτι μὴ ἔκτισται, ἀλλ' ὅτι Λόγος ἐκ τῆς ἐνώσεως ἀπεφάνθη.

Πάλιν ἐξῆς οὕτως φησὶν·

Ὡς ἄνθρωποι τοῖς ἀλόγοις ζώοις ὁμοούσιοι κατὰ τὸ σῶμα τὸ ἄλογον, ἑτεροούσιοι δὲ καθ' ὃ λογικοί, οὕτω καὶ ὁ Κύριος ἀνθρώποις ὁμοούσιος ὢν κατὰ τὴν σάρκα, ἑτεροούσιός ἐστιν καθ' ὃ Λόγος καὶ Θεός.

Δ

Καὶ ἐν συλλογιστικῷ λόγῳ, οὗ ἡ ἀρχή, « Ὅσα δύο ὄντα ἐνοῦται, ἢ εἶδει ἢ ὁμοσίᾳ δύο μένει, » φησὶν τάδε·

Ὅργανον καὶ τὸ κινεῖν, μίαν πέφυκεν ἀποτελεῖν ἐνέργειαν· οὗ δὲ μία ἡ ἐνέργεια, μία καὶ ἡ οὐσία· μία ἄρα οὐσία γέγονεν τοῦ Λόγου καὶ τοῦ ὀργάνου.

Πάλιν ἐν Διαλόγῳ, οὗ ἡ ἀρχή, « Θεὸν ἢ ἄνθρωπον λέγεις τὸν Χριστόν, » μετ' ὀλίγα τὰ πρῶτα ἐρωτήσαντος τοῦ δι' ἐναντίας, καὶ πῶς τὸ σῶμα Θεός καὶ Δημιουργὸς καὶ Δεσπότης, ἀπεκρίνατο εἰπὼν·

Ὅτι Θεοῦ σῶμα καὶ Δημιουργοῦ καὶ Δεσπότης τὴν ἐνότητα ἔχον, ἣν οὐχ εὗρήκαμεν οὕσαν ἀνθρώπου πρὸς Θεόν.

Πάλιν ἐν λόγῳ, οὗ ἡ ἀρχή, « Τὸ πιστεῶς ἀγαθὸν ἂν
φυλάξωμεν, » φησὶν οὕτω περὶ τὰ τέλη·

Ἀθλιοὶ δὲ καὶ ὄντως ταπεινοὶ τὰς ψυχὰς. Οἱ τὸ
οὕτω σεμνὸν καὶ μέγα, καὶ παγκόσμιον σέβασμα
μικρὸν ἡγούμενοι· ἀπόχρη καὶ ταῦτα τοῖς μὴ λίαν
ἀγνώμοσι, τοῦ Ἀπολλιναρίου εἶναι τὰς ἐπ' ὀνόματι
Ἰουλίου φερομένας ἐπιστολάς, πλὴν ὧν Ἀθανάσιος
καὶ οἱ ἱστορικοὶ μέμνηνται αὐτοῦ ἐπιστολῶν. Οἱ γὰρ
αὐτοῦ Ἀπολλιναρίου μαθηταί, παλαιότεροι πάντων
τῶν ταύταις χρησαμένων, οὐ μόνον ἀποσχιστῶν τῶν
Ἰουλίου, ὡς εἶχες, ταύτας ἐπιγραψάντων, ἀλλὰ καὶ τῶν
ὀρθοδόξων εἶσιν, ὧν οἱ τῇ ἐπιγραφῇ συναρπαγέντες,
ὀρθῶς ταύτας καὶ νοεῖν καὶ λέγειν ἴσως ἠνεσχέθησαν, διὰ
τὸ τοῦ προσώπου ἀξιόπιστον· ἄλλως τε καὶ πάντων
μᾶλλον τῶν ὀρθοδόξων, ἐκείνους εἶχες τοὺς λόγους
τοῦ ἰδίου ἐπίστασθαι διδασκάλου· ἵνα δὲ μὴ μόνον
ἐκ τῆς μαρτυρίας τῶν μαθητῶν, τοὺς αὐτοῦ ἐπιγι-
νώσκωμεν λόγους, καὶ τὸ Ἰούλιον, καὶ τὸ Γρηγό-
ριον, καὶ τὸ Ἀθανάσιον ψευδῶς τινες αὐτοῖς ἐπιγρά-
φουσιν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς συγγενείας τῶν λόγων, καὶ
τοῦ χαρακτῆρος, φέρε πρὸς αἷς οἱ προειρημένοι αὐ-
τοῦ μαθηταὶ παρήγαγον αὐτοῦ χρήσις λόγων, καὶ
ὀλοτελεῖς αὐτοῦ καὶ ὀλοκλήρους παραθῶμεν λόγους,
πρὸς τελεωτάτην πληροφορίαν, τῶν φιλαλήθως ἐν-
τυγχανόντων τῆς ἐν τούτοις τε καὶ τοῖς ψευδεπιγρά-
φοις ταυτότητος.

Ἀπολλιναρίου ἐκ παλαιοῦ ἀντιγράφου εὗρεθέν-
τος ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ τῆς Σιδωνίων θεο-
φιλεστάτου ἐπισκόπου Ἀνδρέου.

Κυρίοις τιμιωτάτοις ἐπισκόποις τοῖς ἐν Διοκαί-
σαρειᾷ ἐν Κυρίῳ χαίρειν.

Προσεδοκῶμεν γράμματα τιμῆς ἀποστείλαντες,
ὁμοίως τεύξεσθαι παρὰ τῆς ὑμετέρας ἀγάπης, κύ-
ριοι τιμιώτατοι, οἷων αἰεὶ παρὰ τοῦ μακαρίου ἐπι-
σκόπου Ἀθανασίου, εἰδότος ἡμᾶς καὶ τοῖς δόγμασι
συμφώνους αὐτῷ, καὶ περὶ πάντα πειθηνίους. Ἐπεὶ
δὲ οὐκ ἀντεγράψατε, διὰ τοῦτο λογισάμενοι, μὴ ποτε
τὸ μῆκος τῆς ἐπιστολῆς οὐ σαφῇ τὴν γνώμην ἡμῶν
κατέστησεν ὑμῖν, ἰδοὺ σαφῶς γράφομεν ἀκόλουθα
τῷ κοινῷ διδασκάλῳ ὑμῶν τε καὶ ἡμῶν, λέγω δὲ
ταῦτα περὶ τῆς θείας σαρκώσεως· ἐπειδὴ τούτων
ἐνεκα πολὺς θόρυβος οὐκ ἐξ ἡμῶν κινήθεις, ἀλλ' ἐξ
ἐτέρων, περὶ ὧν σιωπῶ. Ἡμεῖς ὁμολογοῦμεν, οὐκ εἰς
ἄνθρωπον ἅγιον ἐπιδημηκέναι τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον, D
ὅπερ ἦν ἐν προφήταις, ἀλλ' αὐτὸν τὸν Λόγον σάρκα
γεγενῆσθαι, μὴ ἀνελήφοτα νοῦν ἀνθρώπινον, νοῦν
τρεπόμενον καὶ αἰχμαλωτιζόμενον λογισμοῖς ῥυπα-
ροῖς, ἀλλὰ θεῖον ὄντα νοῦν ἄτρεπτον οὐράνιον· διὸ
καὶ οὐ σῶμα ἄψυχον, οὐδὲ ἀναίσθητον, οὐδὲ ἀνόητον
εἶχεν ὁ Σωτὴρ, οὐδὲ γὰρ οἶδόν τε ἦν τοῦ Κυρίου δι'
ἡμᾶς ἀνθρώπου γεγενημένου, ἀνόητον εἶναι τὸ σῶμα
αὐτοῦ· Ὡς τε ὧν ἀληθῶς τοῦ Θεοῦ, γέγονε καὶ
Ὡς ἀνθρώπου· καὶ μονογενῆς ὧν Ὡς τοῦ Θεοῦ,
γέγονεν ὁ αὐτὸς καὶ πρωτότοκος ἐν πολλοῖς ἀδελ-
φοῖς· διὸ οὐδὲ ἕτερος ἦν ὁ πρὸ Ἀβραάμ Ὡς τοῦ
Θεοῦ, ἕτερος δὲ ὁ μετὰ Ἀβραάμ, ἀλλ' εἰς τέλειος
τοῦ Θεοῦ Μονογενῆς· τέλειος δὲ θεὸς τελειότητι καὶ
ὡς ἀνθρωπίνῃ· τοῖς ταῦτα φρονούσιν ὁμολογοῦμεν

Rursus in Oratione, quæ incipit : « Bonum fidei ser-
vemus, » sic ait prope finem :

Miseri, et vere humiles, et abjectas animas ha-
bentes, qui ita venerabile, et magnum, et supra-
mundanum σκεῦος parvum existimant. Suffi-
ciunt hæc iis qui non sunt nimium rudes et tardi,
ad ostendendum Apollinarii esse epistolas, quæ
nomine Julii feruntur, præter eas epistolas Apolli-
narii, de quibus Athanasius et historici memine-
runt. Discipuli enim Apollinarii antiquiores sunt
omnibus qui his usi sunt, quas ut verisimile est,
qui a Julio per schisma discesserunt, inscribere :
neque solum hoc, quod sunt ex orthodoxis, qui in-
scriptione decepti, rectas eas esse intelligere et
dicere perseverabant, propter personæ au-
thoritatem fide dignam, alioqui magis omnium
orthodoxorum est, agnoscere illos sermones proprii
doctoris esse. Ne autem ex solo testimonio discipu-
lorum, sermones ipsius Apollinarii agnoscamus,
quamvis aliqui eos Julio, quamvis Gregorio, quam-
vis Athanasio falso inseribant, sed etiam ex eodem
genere sermonis, et stylo; age præter auctoritates,
quas discipuli ejus quos prius diximus, protulerunt,
integros et totos ejus sermones in medium produ-
camus, ut qui studio veritatis cognoscendæ legerint,
certissimum habeant hæc et illa falso inscripta ea-
dem esse.

Apollinarii ex antiquo exemplari reperto in bi-
bliotheca Andreæ episcopi Ecclesiæ Sidoniorum.

C Dominis honoratissimis episcopis Diocæsareæ in Do-
mino salutem.

Exspectabamus, litteris nostris ad vos missis, ut
similiter a vestra charitate litteras acciperemus, do-
mini honoratissimi, quales semper a beato episcopo
Athanasio accipimus, qui scit nos et dogmatibus cum
ipso consentire, et in omnibus morem ei gerere.
Quia vero non rescripsistis, existimavi fortasse pro-
lixitatem epistolæ non declarasse vobis nostram
mentem ac sententiam : en clare scribimus con-
sentanea communi magistro nostro et vestro. Dico
igitur hæc de divina incarnatione, quandoquidem
de his multus tumultus non a nobis, sed ab aliis
quos taceo, excitatus est. Confitemur, non ad ho-
minem sanctum venisse Verbum Dei, quod erat in
prophetis, sed ipsum Verbum carnem factum esse,
non assumpta mente humana, mente mutabili, quæ
turpibus cogitationibus captiva ducitur, sed divina
mente immutabili et cœlesti. Quamobrem non cor-
pus inanimatum, neque sensu et intelligentia va-
cuum habuit Salvator. Nec enim fieri poterat, ut
cum Dominus propter nos factus esset homo, cor-
pus ejus esset sine intelligentia. Cum esset vere
Filius Dei, factus est ipse primogenitus in multis
fratribus. Unde non alius erat Filius Dei ante
Abraham, alius vero post Abraham; sed unus per-
fectus Unigenitus Dei, perfectus autem divina per-
fectione, et non humana. Cum iis qui sic sentiunt,
confitemur nos communionem habere. Cum iis

vero qui contra sentiunt et scribunt, communio-
nem non habemus.

Ejusdem de fide ex parte.

« Quoniam quidam molesti nobis fuerunt conati
evertere fidem nostram in Dominum nostrum Je-
sum Christum tanquam Deum incarnatum, dicentes
esse hominem cum Deo copulatum, idcirco con-
fessionem fidei quæ dicta est, facimus ejicientes in-
fidelem repugnantiam, et speciosam ejus dissimu-
lationem, cum dicitur, quod Deus totum hominem
assumpsit. Quandoquidem totus homo non est purus
omnis peccati in hac vita, secundum Scripturas;
quia non potest facere, ut actiones suæ cum divinis
actionibus in unum et idem conspirent; et ob eam
causam neque esset liber a morte. Deus autem hu-
manæ carni unitus puram habet propriam actio-
nem, cum sit mens invicta, quæ passionibus
animæ et carnis succumbere non potest; et quæ
carnem et motus carnis divine et sine peccato
moderatur. Et non solum non succumbit mortī,
sed eam solvit. Et est unus verus, qui sine carne
in carne apparuit, perfectus vera et divina perfec-
tione, non duæ personæ, non duæ naturæ perfectæ
per se, quia neque fas est dicere duos filios; neque
quatuor adorare, Deum, et Filium Dei, et Filium
hominis, et Spiritum sanctum, neque hominem
ante Spiritum sanctum glorificare. Quamobrem
anathematizamus eos, qui hominem ponunt in di-
vinis laudibus cum Deo et Filio ante Spiritum
sanctum. Hominem vero totum assumptum a Deo
ad salutem dicimus esse unumquemque nostrum,
qui sanctificati sumus, et similitudinem cœlestis
hominis accepimus, et deificati sumus ad similitu-
dinem vere et natura Dei, secundum vero carnem
hominis Domini nostri Jesu Christi. »

Et in cap. antegresso.

« Confitemur unum Deum verum et monarcham,
et unum Filium verum Deum ex vero Deo, natura-
liter paternam divinitatem habente, id est, consub-
stantialē Patri, et unum Spiritum sanctum natura
et veritate omnia sanctificantem, et deificum ex
substantia Dei per Filium: eos vero qui Filium,
vel Spiritum sanctum creaturam dicunt, anathe-
matizamus, et eos qui dicunt non fuisse aliquando
Filium, vel Spiritum sanctum. Confitemur autem
omnia esse creata a Deo per Filium in Spiritu san-
cto et sanctificata. Adhuc confitemur Filium Dei
factum esse Filium hominis, qui non nomine, sed
veritate carnem ex Maria Virgine assumpsit, et esse
unum perfectum, non duo perfecta; eundem Fi-
lium Dei et Filium hominis, unam hypostasim, et
unam personam, et unam adorationem Verbi et
carnis. Et anathematizamus eos, qui duos dicunt,
et differentes adorationes faciunt, unam divinam,

(5) Hoc denuo loco animadvertamus processionem
æternam Spiritus sancti etiam a Filio. Nam sicuti
mox dicit Apollinaris creaturas a Deo factas per
Filium, ita hic affirmat Spiritum sanctum existere
substantialiter a Deo per Filium. Jam si nemo

κοινωνεῖν· τοῖς δὲ τάναντία φρονοῦσι καὶ γράφουσιν
οὐ κοινωνοῦμεν.

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς κατὰ μέρος πίστεως.

« Ἐπειδὴ τινες παρηνόχλησαν ἡμῖν, ἀνατρέπειν
ἐπιχειροῦντες τὴν πίστιν ἡμῶν, τὴν εἰς τὸν Κύριον
Ἰησοῦν Χριστόν, ὡς Θεὸν σαρκωθέντα ἀποφαίνοντες
αὐτόν, ἄνθρωπον Θεῷ συναφθέντα, τοῦτου χάριν
ὁμολογίαν ποιούμεθα περὶ τῆς προειρημένης πί-
στεως, ἐκβάλλοντες τὴν ἄπιστον ἀντιλογίαν, καὶ τὸν
εὐπρόσωπον αὐτῆς σχηματισμόν, τὸ λέγειν ὅτι Θεὸς
ἦν ἄνθρωπον ὅλον ἀναλαβὼν, ἐπειδὴ περὶ ὅλος ἄνθρω-
πος, οὐ καθαρὸς ἁμαρτίας ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ κατὰ
τὰς Γραφάς, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι ταῖς θείαις ἐνερ-
γείαις εἰς ταυτόν ἄγειν τὰς ἑαυτοῦ· καὶ διὰ τοῦτο
οὐδὲ ἐλεύθερος θανάτου· Θεὸς δὲ σαρκὶ ἐνωθεὶς ἄν-
θρωποι, καθαρὰν ἔχει τὴν ἰδίαν ἐνέργειαν, νοῦς
ἀήττητος ὢν τῶν ψυχικῶν καὶ σαρκικῶν παθημά-
των, καὶ ἄγων τὴν σάρκα καὶ τὰς σαρκικὰς κινή-
σεις θεϊκῶς τε καὶ ἀναμαρτήτως, καὶ οὐ μόνον ἀκρα-
τητος θανάτῳ, ἀλλὰ καὶ λύων θάνατον· καὶ ἔστιν
εἰς ἀληθινῇ καὶ θείᾳ τελειότητι· οὐ δύο πρόσωπα,
οὐ δύο φύσεις τέλειαι καθ' ἑαυτάς· ὅτι μηδὲ θεμιτὸν
δύο υἱοὺς λέγειν, μηδὲ τέσσαρα προσκυνεῖν, Θεόν,
καὶ Υἱὸν Θεοῦ, καὶ Υἱὸν ἀνθρώπου, καὶ Πνεῦμα
ἅγιον, μηδὲ ἄνθρωπον πρὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος
δοξάζειν· διὸ καὶ ἀναθεματίζομεν ὡς ἀσεβοῦντας
τοὺς ἄνθρωπον ἐν τῇ θείᾳ δοξολογίᾳ τιθέντας μετὰ
τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Υἱοῦ πρὸ τοῦ Πνεύματος· ἄνθρω-
πον δὲ ὅλον ἀναλαμβάνομενον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πρὸς
σωτηρίαν φάμεν ἕκαστον ἡμῶν τῶν ἁγιαζομένων,
καὶ τὴν ὁμοίωσιν τοῦ ἐπουρανίου λαμβανόντων ἄν-
θρώπου, καὶ θεοποιουμένων πρὸς ὁμοίωσιν τοῦ φύ-
σει καὶ ἀληθῶς Θεοῦ, κατὰ σάρκα δὲ ἀνθρώπου Κυ-
ρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. »

Καὶ ἐν τῷ πρὸ αὐτοῦ κεφαλαίῳ.

« Ὁμολογοῦμεν ἓνα Θεὸν ἀληθινὸν ὡς μονάρχην,
καὶ ἓνα Υἱὸν ἀληθινὸν Θεὸν ἐξ ἀληθινοῦ Θεοῦ, φυσικῶς
τὴν πατρικὴν θεότητα ἔχοντα, τουτέστιν ὁμοούσιον τῷ
Πατρί· καὶ ἓν Πνεῦμα ἅγιον φύσει καὶ ἀληθεῖ, τὸ
πάντων ἁγιαστικὸν καὶ θεοποιὸν, ὑπάρχον ἐκ τῆς
οὐσίας τοῦ Θεοῦ δι' Υἱοῦ (5)· τοὺς δὲ ἢ τὸν Υἱὸν ἢ
τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον κτίσμα λέγοντας ἀναθεματίζο-
μεν, καὶ τοὺς μὴ εἶναι ποτε φάσκοντας τὸν Υἱὸν ἢ
τὸ Πνεῦμα· τὰ δὲ πάντα ὁμολογοῦμεν ποιήματα καὶ
δοῦλα καὶ κτισθέντα ὑπὸ Θεοῦ δι' Υἱοῦ, ἐν ἁγίῳ
Πνεύματι καὶ ἁγιασθέντα· ἔτι ὁμολογοῦμεν τὸν
Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, Υἱὸν ἀνθρώπου γεγενῆσθαι, οὐκ ὀνό-
ματι ἀλλ' ἀληθεῖα προσλαβόντα σάρκα ἐκ Μαρίας
Παρθένου, καὶ εἶναι ἓνα τέλειον, οὐ δύο τέλεια ἡνω-
μένα, αὐτὸν Υἱὸν Θεοῦ καὶ Υἱὸν ἀνθρώπου, μίαν
ὑπόστασιν καὶ ἓν πρόσωπον, καὶ μίαν τὴν προσκύ-
νησιν τοῦ Λόγου καὶ τῆς σαρκός· καὶ ἀναθεματίζο-
μεν τοὺς δύο λέγοντας καὶ διαφόρους προσκυνήσεις

negat, Filium creatorem esse mundi cum Patre;
nemo item negare poterit, eundem Filium spiri-
torem esse Spiritus sancti cum Patre; quod est
solemne et invictum catholicæ Romanæ Ecclesiæ
adversus schismaticos Græcos dogma.

ποιοῦντας, μίαν θεϊκὴν καὶ μίαν ἀνθρωπίνην, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας τὸν ἐκ Μαρίας ἀνθρώπον, ὡς ἕτερον ὄντα παρὰ τὸν ἐκ Θεοῦ Θεόν· ὁμολογοῦμεν τὸ πάθος τοῦ Κυρίου κατὰ σάρκα, τὴν ἀνάστασιν ἐν δυνάμει θεότητος αὐτοῦ, ἀνάβασιν εἰς οὐρανὸν, παρουσίαν ἐρχομένην ἐνδοξὸν ἐπὶ κρίσει ζώντων καὶ νεκρῶν, καὶ ζωῇ αἰωνίῳ τῶν ἀγιαζομένων. »

Τοῦ αὐτοῦ Ἀπολλινάριου, ἐκ τοῦ εἰς τὴν παράδοσιν τῆς ἀποτάξεως καὶ τῆς πίστεως λόγου, οὗ ἡ ἀρχή, ἡ Τὸν ἐκπεσόντα Θεοῦ ἀνθρώπον κατεῖχεν ὁ ἀπατήσας διάβολος.

« Εἰ ἄνθρωπος ἐξ ὁλοκλήρου, καὶ Θεὸς ὁ αὐτὸς, τὸν μὲν ἀνθρώπον ὁ εὐσεβὴς νοῦς οὐ προσκυνῶν, τὸν δὲ Θεὸν προσκυνῶν, εὐρεθήσεται τὸν αὐτὸν προσκυνῶν καὶ μὴ προσκυνῶν, ὅπερ ἀδύνατον· καὶ αὐτὸς ἑαυτὸν ὁ μὲν ἄνθρωπος οὐχ ἡγούμενος προσκυνητὸν, οὐ γὰρ ἀσεβήσῃ· ὁ δὲ Θεὸς εἰδὼς ἑαυτὸν προσκυνητὸν· ἀδύνατον δὲ τὸν αὐτὸν, καὶ προσκυνητὸν ἑαυτὸν εἰδέναι καὶ μὴ, ἀδύνατον ἄρα τὸν αὐτὸν εἶναι Θεόν τε καὶ ἀνθρώπον ἐξ ὁλοκλήρου, ἀλλ' ἐν μονότητι συγκράτου φύσεως θεϊκῆς σεσαρκωμένης· ὥστε πρὸς Θεὸν ἀφορᾶν ἀχώριστον τῆς σαρκὸς τοὺς προσκυνοῦντας, καὶ μὴ ἀφορᾶν εἰς ἓνα μὲν οὐ προσκυνητὸν, εἰς ἕτερον δὲ προσκυνητὸν· μηδὲ ἐν αὐτῷ εἶναι, τὸν μὲν οὐκ ἀνεχόμενον προσκυνεῖσθαι, τὸν δὲ προσδεχόμενον τὴν ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν προσκυνούντων προσκύνῃσιν· ἀλλ' ἓνα εἶναι τῷ ὄντι κατὰ τὴν μίαν οὐσίαν, καὶ οὐδαμῶς δύο τινὰς ἐν προσώποις ὑφeszῶσι, κατ' ἴδια μέτρα καὶ ἰδίας ἀξίας. »

Οἶμαι τὸν μὴ πάνυ φιλονεικεῖν ἐγνωκότα, μηκέτι οἶσθαι τοῦτο εὐλόγως ἀντειπεῖν δύνασθαι· ἀλλ' εὐθύ, καὶ οἷον εἰπεῖν ἀδιάστως, πείθεσθαι τῇ ἀληθείᾳ, καὶ πάσαις ψήφοις ὁμολογεῖν, ὡς εἶεν Ἀπολλινάριου αἱ ψευδῶς Ἰούλιον, Γρηγόριον τε καὶ Ἀθανάσιον ἐπιγραφόμεναι τῶν ἐπιστολῶν, ἥτοι περὶ σαρκώσεως λόγων. Οὐ γὰρ δὲ ἡμᾶς θαυμάζειν, εἰ καὶ οἱ περὶ Οὐαλεντίνου, καὶ οἱ περὶ Τιμόθεου μαθηταὶ ὄντες Ἀπολλινάριου, οἱ μὲν τὸ ὁμοούσιον ὁμολογοῦσιν, οἱ δὲ ἀθετοῦσι, καὶ ἀμφοτέρω ἐκ τοῦ διδασκάλου ἀλλήλους καταγωνίζονται· καὶ γὰρ καὶ ἄλλας ἀπεθεστέρας αὐτοῦ βλασφημίας ἐκτίθεται ὁ Θεολόγος Γρηγόριος ἐν τῇ πρὸς Νεκτάριον ἐπιστολῇ, ὡς ἐκ τῶν αὐτοῦ λόγων· « Διαβεβαιούται γὰρ, φησὶ, μὴ ἐπίκτητον εἶναι τὴν σάρκα κατ' οἰκονομίαν ὑπὸ τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ προσληφθεῖσαν, ἐπὶ μεταστοιχειώσει τῆς φύσεως ἡμῶν, ἀλλ' ἐξ ἀρχῆς ἐν τῷ Υἱῷ τὴν σαρκώδη ἐκείνην φύσιν εἶναι. » Καὶ ἔτι εἰπὼν ὀλίγα, ἐπάγει· « Καὶ οὐπω τοῦτο δεῖνδον, ἀλλὰ τὸ πάντων χαλεπώτατον, ὅτι αὐτὸν τὸν μονογενῆ Θεόν, τὸν κριτὴν πάντων, τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς, τὸν καταιρέτην τοῦ θανάτου θνητὸν εἶναι κακασκευάζει, καὶ τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ θεότητι τὸ πάθος καταδέξασθαι, καὶ ἐν τῇ τριημέρῳ ἐκείνῃ νεκρώσει τοῦ σώματος, καὶ τὴν θεότητα συναπονεκρωθῆναι τῷ σώματι, καὶ οὕτω παρὰ τοῦ Πατρὸς πάλιν ἀπὸ τοῦ θανάτου διαναστῆναι· τὰ δ' ἄλλα ὅσα προστίθῃσι τοιαύταις ἀτοπίαις, μακρὸν ἂν εἴη διεξιέναι. »

Οὐ θαῦμα οὖν εἰ διὰ μέσου τῆς ἐλάττονος ἀσεβείας, τῆς ὁμοούσιον τῇ θεότητι τὸ σῶμα γεγενῆ-

A et unam humanam; et eos, qui adorant hominem ex Maria tanquam alium præter Deum ex Deo. Confitemur passionem Domini secundum carnem, resurrectionem in potentia divinitatis ejus, ascensum in cælos, adventum futurum gloriosum ad judicium vivorum et mortuorum, et ad vitam æternam sanctificatorum. »

Ejusdem Apollinarii ex sermone sive libro in traditionem renuntiationis, et fidei, cujus principium est: « Hominem a Deo lapsum tenebat diabolus, qui deceperat. »

« Si homo est ex toto, et idem Deus, mens pia hominem quidem non adorans, Deum vero adorans, reperietur eundem adorare, et non adorare; quod fieri non potest, et idem seipsum homo quidem non existimabit adorabilem, non enim impius erit; Deus vero sciet se adorabilem: est autem impossibile eundem esse adorabilem et non adorabilem: est igitur impossibile eundem esse Deum et hominem ex toto; sed in sola unita natura divina incarnata; ut qui adorant, in Deum a carne inseparabilem aspiciant, et ne aspiciant in unum quidem non adorabilem, in alterum vero adorabilem; nec in ipso esse unum quidem qui non patiat se adorari, alterum vero, qui adorationem admittat ad salutem adorantium; sed potius unum esse re vera secundum substantiam, et nullo modo duos quosdam in personis per se existentibus secundum proprias mensuras et dignitates. »

C Arbitror eum, qui non fuerit nimis contentiosus, non posse his cum ratione adversari, et contradicere, quin potius futurum esse, ut continuo, et, ut ita dicam, non violenter, veritati assentiatur; et omnibus suffragiis fateatur Apollinarii esse epistolas, vel sermones de incarnatione, quæ Julii, et Gregorii, et Athanasii falso esse feruntur. Non est nobis mirandum, si Valentinus, et Timotheus discipuli Apollinarii, unus homousion, id est, consubstantiale confitetur; alter non confitetur, et utrique ex magistro inter se certant, et contradicunt. Siquidem alias magis impias blasphemias ejus exponit Gregorius cognomento Theologus in epistola ad Nectarium tanquam ex libris ejus. « Affirmat enim, inquit, carnem secundum œconomiam ab unigenito D Filio assumptam ad reformationem naturæ nostræ non esse adventitiam, sed a principio in Filio esse naturam illam carneam. » Et paucis interpositis, subjungit: « Et nondum hoc grave, sed illud est omnium durissimum, quod ipsum unigenitum Deum, judicem omnium, auctorem vitæ, eversorem mortis, mortalem esse affirmat, et sua propria divinitate passionem suscepisse, et in illa morte corporis triduo divinitatem quoque cum corpore mortuam esse, atque ita a Patre rursus a morte excitatam. Alia vero, quæ hujusmodi absurdis adjungit, longum esset dicere. »

Non est igitur mirum, si per minorem impietatem intermediam, quæ ponebat esse corpus divinitati

homousion, id est, consubstantialia, ad majores progressum fecit adjungens ignorantiam ignorantiae, et impietatem impietati. Ac videtur quidem Timotheus esse, cui magis quam aliis et fidentius arcana illius impietatis et fraudulentiae committerentur. Hac enim de causa potuit accipere a beato Athanasio litteras commendatitias ad occidentales, tanquam contra impietatem Arii pugnans; et ab illis rursus litteras tanquam ad episcopum missas afferre. Sed non perpetuo latuit haec illius insidiosa simulatio: iterum enim post obitum Athanasii missus Romam, depositus est ipse, et qui eum miserat Apollinarius.

(4) Edidi, non sine meo labore nisuque per aestivos Romani caeli calores, Graecum quinque opusculorum Leontii textum, ex praclaro codice sumptum. Hactenus enim, ut jam monui, nonnisi Latina exstabat Fr. Turriani magni viri et de Ecclesia Dei optime meriti interpretatio; bona quidem, sed quae originalis dictati desiderium non restinguebat. Quippe scimus quanti intersit, divinis praecipue in rebus, fontem ipsum doctrinarum adire. Praeter quam quod Graecae quoque linguae, ad theologicum

σθαι λεγούσης, ἐπὶ τὰς μείζους προέκοψεν, ἀγνοίαν προσλαμβάνων ἀγνοίαν, καὶ ἀσέβειαν ἀσέβειαν· καὶ φαίνεται μᾶλλον ὁ Τιμόθεος εἶναι τῶν τὰ ἀπόρρητα τῆς ἀσέβειας καὶ βλασφημίας θαρρόμενων· δι' αὐτοῦ γὰρ καὶ τὰ συστατικὰ αὐτοῦ γράμματα πρὸς τοὺς Δυτικούς, ἡδυνήθη παρὰ τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου λαβεῖν, ὡς κατὰ τῆς ἀσέβειας Ἀρίου σπουδάζων, καὶ παρ' ἐκείνων ὡς πρὸς ἐπίσκοπον κομίσασθαι γράμματα· ἀλλ' οὐκ εἰς τέλος αὐτοῦ διέλαθεν ἡ σκευωρία· τὸ δεύτερον γὰρ μετὰ τὴν Ἀθανασίου κοίμησιν, ἐπὶ Ῥώμην πάλιν σταλὲς, δέχεται τὴν τε ἑαυτοῦ καθαίρεσιν, καὶ τοῦ ἀπαστεῖλαντος Ἀπολλιναρίου (4).

sermonem quod attinet, non mediocri locutionum atque idiotismorum numero augeri contingit. Jam si haec opuscula cum duobus aliis majoris molis jungantur, quae in tomis septimo et nono *Script. vet.* dedimus, et si reliquae Leontii partes sive apud nos, sive apud alios sparsim editae coacerventur, egregium quoddam theologiae corpus existet, quod suadente S. Germano (*Spicileg.* t. VII, p. 49), appellandum erit *Λεόντια*, et in Ecclesiae thesauro cum reverentia locandum.

EJUSDEM LEONTII BYZANTINI SERMONES.

Leontii (1) presbyteri Constantinopolitani, homilia in festum diem Mediapentecostes, et in caecum a natiuitate, necnon in illud: «Nolite judicare secundum faciem»¹.

Λεοντίου πρεσβυτέρου Κωνσταντινουπόλεως ὁμιλία εἰς τὴν Μεσοπεντηκοστήν, καὶ εἰς τὸν ἐκ γεννητῆς τυφλόν, καὶ εἰς τὸ, «Μὴ κρίνετε κατ' ὄψιν».

(COMBEF. Auctar. I, 7-0.)

Nunquam deest amantibus Dominum festae lucis occasio. Nam et hodie, diem festum agentibus nobis, exsultant angeli, tripudio archangeli saliant, ac una nobiscum coelestes omnes virtutes festum agunt. Porro agimus festum, non quia fuimus liberati (2) a servitute Aegyptiaca, sed quia Christi convivio digni habiti, velut filii Sion; agimus festum, non quia absoluti simus ab opere laterum, sed quia benedictione fruamur: agimus festum, non quia Pharaos submersus sit, sed quia deletus diabolus: atque ut verbo dicam, agimus festum, non quia Moyses mare divisit, sed quia Domini Christus medium parietem inimicitarum dissolvit, uti audire licet ex B. Paulo, ita dicente: *Ipse enim est pax nostra, qui fecit utraque unum, et medium parietem maceriae dissolvit*². Quem vero medium parietem maceriae Dominus

Τοῖς φιλοῦσι τὸν Κύριον ἑορτῆς οὐ λείπει καιρὸς. Ἦδη γὰρ καὶ σήμερον ἑορταζόντων ἡμῶν, ἄγγελοι ἀγάλλονται, ἀρχάγγελοι σχιρτῶσι, καὶ πᾶσαι αἱ οὐράναι δυνάμεις σὺν ἡμῖν ἑορτάζουσιν· ἑορτάζομεν δὲ, οὐχ ὅτι τῆς Αἰγυπτιακῆς [δουλείας] ἡλευθερώθημεν, ἀλλ' ὅτι τῆς Χριστοῦ εὐωχίας κατηξιώθημεν, ὡς Σιών τέχνα· ἑορτάζομεν, οὐχ ὅτι τῆς πλινθοποιίας ἀπηλλάγημεν, ἀλλ' ὅτι τῆς εὐλογίας ἀπολαύομεν. Ἑορτάζομεν, οὐχ ὅτι Φαραὼ βεβύθισται, ἀλλ' ὅτι ὁ διάβολος ἡφάνισται· ἑορτάζομεν, ἵνα συντόμως εἴπω, οὐχ ὅτι Μωϋσῆς τὴν θάλασσαν ἐρρήξεν, ἀλλ' ὅτι ὁ Δεσπότης Χριστὸς τὸ μεσότοιχον τῆς ἑχθρας κατέλυσεν, ὡς ἔστιν ἀκοῦσαι τοῦ μακαρίου Παύλου λέγοντος· Αὐτὸς γάρ ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, ὁ ποιήσας τὰ ἀμφοτέρωθεν ἐκ καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λύσας. Καὶ ποῖον

¹ Joan. vii, 24. ² Ephes. ii, 14.

(1) Multi videntur fuisse Leontii, iique Byzantini. Exstant Leontii monachi Byzantini opuscula, tom. IV, Biblioth. PP. epocha consignatur sub Justiniano. Suidas Leontium quemdam Byzantinum laudat sub Zenone, eundemque monachum: forte vero fuerint idem Leontius, uti etiam noster qui ex

D monacho factus sit presbyter CP. Ut sit, opus est eruditum, stylo claro ac terso, ac plane dignum qui juris publici fiat.

(2) *Fuimus liberati*. Necesse fuit textum mutilum, adjectis iis quae clausa damus; ita suadente conjectura, ac serie tota exigente.

φραγμοῦ μεσότοιχον ἔλυσεν ὁ Δεσπότης Χριστός. Α Christus dissolvit? Nimirum, quem Adam, nefarium draconem (3) inimicitarum fabricatorem mercede conducens, prævaricatione extruxit. Idcirco hodiernam diem festis gaudiis colimus, quia Creator Christus inimicitarum maceriem destruxit. Præsentis quippe diei solemnitas, media est: cujusnam vero media? Utique, resurrectionis Dominicæ, ac Spiritus sancti adventus. Hanc indicat, nec separatur ab illa. Prædicat istam, ac illam amplexatur: illam Dei, hanc Dominicam celebritatem (4) colit; *Dominus enim Spiritus est*³. Nunquam plane deest amantibus Dominum, festæ diei tempus; siquidem gerimus morem dicenti Apostolo: *Itaque epulemur, non in fermento veteri, nec in fermento malitiæ et nequitiae, sed in azymis sinceritatis et veritatis*⁴. Porro appellat Apostolus fermentum nequitiae ac malitiæ, non quod de area, et tritico, ac farina coquitur; sed quod a Judæorum malitia et nequitia profertur: quod impietate semper acet; quod est inconditum ac inutile, velut non habens scientiæ salem. Quæ enim Judæorum festivitas, non excisio fuit? Quæ eorum celebritas non fuit accusatio? Quod vero illorum Pascha, non exstitit justis fovea? Nuper enim audisti binos evangelistas Joannem et Lucam, binos condiscipulos, theologos fratres, confideles amicos, distributores bonos divinorum eloquiorum. Quippe Lucas, non tantum Evangelium conscripsit, sed et Acta apostolorum. Quorsum vero? Ut nimirum nobis lætantibus, Judæi confundantur⁵.

Εἰ γὰρ καὶ τὸν κορυφαϊότατον τῶν ἀποστόλων Πέτρον, καθὼς ἀρτίως ἤκουες, εἰρκτῇ κατέκλεισαν, ἀλύσεσι δυσὶ καταδήσαντες, καὶ τέτρασι τετραδίοις στρατιωτῶν φυλάσσοντες, ἵνα μετὰ τὸ Πάσχα τοῦτον δίκην μόσχου διασπαράξωσιν, ἀλλ' ὁμῶς ὁ ἐκυτὸν ἐγείρας ἐκ νεκρῶν· ὁ ὡς ἀγράμματος παρ' αὐτῶν σήμερον ὀνειδιζόμενος, καὶ τὸν Πέτρον ἐκ τῆς φυλακῆς παραδόξως ἠλευθέρωσεν· ἵνα γινῶσιν οἱ περὶ θαλαῖοι θῆρες, ὅτι ματαιοπονοῦντες, κενοὶ τῆς ἐλπίδος εὐρέθησαν. Οὐτε γὰρ τὸν Δεσπότην Χριστὸν τάφῳ κατακλείσαντες, καὶ τὴν στρατιωτικὴν κουστωδίαν παρακαθίσαντες, καὶ λίθον μέγαν τῷ μνήματι ἐπικυλίσαντες, καὶ σφραγίδα ἐντεχνον κολάψαντες, ἠδυνήθησαν αὐτὸν κρατῆσαι, εἰ μὴ ὅσον αὐτὸς βουληθεὶς συνεχώρησεν αὐτοῖς· οὐτε τὸν δοῦλον αὐτοῦ Πέτρον ἐν τῇ φυλακῇ κατακλείσαντες, καὶ πανταχόθεν συνδήσαντες, καὶ τριάκοντα δύο στρατιώτας ἐπιμελῶς φυλάττειν ὀρίσαντες, ὡς βάρβαρον τὸν ἀλιεῖα φρίττοντες, ἠδυνήθησαν ἐγκρατεῖς γενέσθαι τοῦ σπουδαζομένου, ἀεὶ αἰσχύνῃ ἀντὶ δόξης κληρονομήσαντες· οὗς καὶ ὀνειδίζων ὁ προφήτης Ἡσαΐας ἔλεγε· *Κύριε, ἰσχυρὸς σου ὁ βραχίον, vivit ex virtute Dei (II Cor. 13). Ex sua nimirum, qui seipsum suscitaverit. Ταύτην κυριολεκτεῖ. Dominicam colit solemnitatem; qua præcipue Spiritus sanctus, Dominus probatus sit, sic sua distribuens per auctoritatem (I Cor. xii). Sunt hæc nova, sed subtilia.*

³ II Cor. iii, 17. ⁴ I Cor. v, 8. ⁵ Act. xii, 3.

(3) *Nesarium draconem.* Τὸν φυγάντα δράκοντα. Accipio ἀντὶ τοῦ, κατηγορούμενον, et ut est vox forensis.

(4) *Illam Dei celebritatem colit.* Ἐκεῖνην θεολογεῖ. Velut præcipua quædam Theophania ac quorum maxime sacramento, divinitas Christi appa-
ruerit. Nam etsi crucifixus est ex infirmitate, sed

Quamquam enim primarium apostolorum principem ac summum verticem Petrum, quemadmodum nuper audisti, carceri mancipassent, vincientes duabus catenis, ac quatuor custodientes quaternionibus militum, instar vituli post Pascha dilaniandum; qui tamen ipse se a mortuis suscitavit; quem hodie velut litterarum rudem probro afficiunt; is quoque Petrum mirabiliter e carcere liberavit: quo se pardi bestię, inani assumpto labore, spe vacuos atque frustratos invenerint. Neque enim, vel Dominum Christum, cum sepulcro clausissent, militaremque adhibuissent custodiam, ac saxum magnum monumento advolvissent, nec non sigillum arte incidissent, nisi quandiu volens ipse permisit, tenere potuerunt; neque cum servum ejus Petrum inclusissent in carcere, ac undique vinxissent, atque triginta duobus militibus diligenter custodiendum tradidissent, piscatorem horrentes uti barbarum, effici potuerunt voti compotes, semper pro gloria, confusionem ac probrum reportantes: Quibus etiam exprobrat propheta Isaias dicens: *Domine, robustum est brachium tuum,*

et (5) non cognoverunt; cognoscentes autem, confundantur⁶. Plane enim probro plenum est; ut nec Herodes rex id molitus; nec vincula, claustraque, ac custodes; pontifices item, Scribæque, ac Pharisei, universusque Judæorum cœtus, unum Domini discipulum potuerint custodire; eumque idiotam ac privatum hominem, egenum, piscium congerronem. Quid ad hæc Judæi? qui, inquam, haud ita pridem impudenti fronte ac ore ausi sunt adversus Dominum dicere, *Dæmonium habes: quis te quærit interficere*? Dicitis, Judæi, habere dæmonium, quem pater vester diabolus neque sustinet videre? Eum, inquam, a quo invisibiliter verberata illa legio, nec ultra ferre valens, vulgata palam veritate clamavit: *Quid nobis et tibi, Jesu? Venisti ante tempus torquere nos? Novi te quis sis, Dei Filius*⁷. Vehementius tortus dæmon excusat, vosque beneficio affecti, dæmonium habere Dominum Jesum acclamatis? Guinam rogo ait legio dæmonum: *Si nos ejicis, permitte nobis ut introeamus in gregem porcorum*⁸; num Salomoni, qui condidit Hierosolyma, an Domino Christo, qui universa in manu portat?

Enimvero, dicant protinus Judæi, dæmonum amantes: Quid ergo? Nonne Salomon (6) dominatus dæmonum est? Nonne omnes ceu unicum, in unum conclusit? Nonne eum hactenus timent? Verum frustra hæc opponitis, o Judæi, dæmonum devoti præstigiis: solus quippe Dominus Christus potenter alligans sortem, ejus vasa diripuit⁹. Salomon autem, nedum regia potestate dominatus est dæmonum, ut ad extremum corruptus, dæmonum se dominationi dediderit. Ubi enim diabolico captus lenocinio, plurium uxorū amore exarsit, atque in alienigenarum mulierum gregem, equi venere furentis instar velut adhinnivit, scientiæ Dei ac fidei thalamum polluit. Derelicto siquidem Deo patrum suorum, cui etiam ædificaverat templum, idolis speluncas extruxit. Qui ergo servus dæmonum, esse possit dæmonum dominus? O Judæorum malitiam! O Christi Domini longanimitatem! Improperiis lacessitus, longanimitèr sustinet: admittit conviciis appeti; percussus, pro iis precatur qui affligunt cruci. Visum restituit cæco nato, inferturque calumnia velut peccatori. An enim nescitis inviolabili retinentes memoria, quid nuper cæci animo Judæi, visu corporeo donato cæco, clamore dicerent? *Da gloriam Deo: nos scimus quia hic homo peccator est*¹¹. O Judæorum os effrene! Ergone Christus peccator est? Qui vero peccator,

A καὶ οὐκ ᾔδεισαν· γινώσκοντες δὲ, αἰσχυρῶνθ' ἴκωσαν. Ὅντως γὰρ αἰσχύνης ἀνάμεστον, τὸν Ἡρώδην μὲν τὸν βασιλέα ἐπήρωσαν [Leg. πειράσαντα]· δεσμά τε καὶ κλεῖθρα καὶ φύλακας· ἀρχιερεῖς τε καὶ Γραμματεῖς καὶ Φαρισαίους, καὶ ὅλον τὸ τῶν Ἰουδαίων συνάθροισμα, ἓνα μαθητὴν τοῦ Κυρίου μὴ δυνηθῆναι φυλάξαι, ἰδιώτην, ἄπορον, ἰχθύων συνόμιλον. Τί πρὸς ταῦτα, Ἰουδαίων παῖδες; οἱ καὶ ἀρτίως ἀπηρυθριασμένῳ προσώπῳ, καὶ στόματι τολμήσαντες εἰπεῖν πρὸς τὸν Κύριον, Δαιμόνιον ἔχεις· τίς σε ζητεῖ ἀποκτεῖναι; Δαιμόνιον ἔχειν λέγετε, ὦ Ἰουδαῖοι, ὃν οὔτε ἰδεῖν ὑπομένει ὁ πατήρ ὑμῶν ὁ διάβολος; Ὑπὸ τίνος ἀοράτως μαστιζόμενος ὁ λεγεὼν, καὶ μὴ φέρειν μηκέτι δυνάμενος, ἀναφανδὸν ἐβόησε τὴν ἀλήθειαν, Τί ἡμῖν καὶ σοί, Ἰησοῦ; Ἡλθεὶς πρὸ καιροῦ βασανίσαι ἡμᾶς; Οἰδᾶ σε τίς εἰ, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Ὁ δαίμων πυρακτούμενος ἀπολογεῖται, καὶ ὑμεῖς εὐεργετούμενοι, δαιμονιῶντα τὸν Κύριον προσφωνεῖτε; Τίτι εἶπεν ὁ λεγεὼν τῶν δαιμόνων· Εἰ ἐκβάλλης ἡμᾶς, ἐπίτρεψον ἡμῖν εἰς τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων εἰσελθεῖν; Σολομῶντι, τῷ τὰ Ἱεροσόλυμα κτίσαντι, ἢ τῷ Δεσπότη Χριστῷ, τῷ τὰ σύμπαντα ἐν τῇ χειρὶ βαστάζοντι;

Ἄλλ' ἐροῦσιν εὐθέως οἱ φιλοδαίμονες Ἰουδαῖοι· Τί οὖν; ὁ Σολομὼν οὐκ ἐδεσπότευσε τῶν δαιμόνων; οὐχὶ πάντας ὑφ' ἐν ὧς ἓνα συνέκλεισεν; οὐχὶ μέχρι τῆς σήμερον τοῦτον δεδοίκασιν; Ἄλλ', ὦ Ἰουδαῖοι· μαγγανοδαίμονες, μάτην ταῦτα προβάλλεσθε· μόνος γὰρ ὁ Δεσπότης Χριστὸς κραταιῶς τὸν ἰσχυρὸν ἔδησε, καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ διήρπασε. Σολομὼν γὰρ, οὐ μόνον οὐκ ἐδέσποσε τῶν δαιμόνων βασιλικῶς, ἀλλὰ καὶ ὑπ' αὐτῶν ἐδεσποτεύθη πρὸς τὰ τέλη καταφθαρείς. Ἀγαπήσας γὰρ τὸν τῆς πολυγαμίας ἔρωτα, τῇ τοῦ διαδόλου μαστροπότητι δελεασθεὶς, καὶ εἰς ἀγέλην γυναικῶν ἀλλοφύλων ὡς ἵππος θηλυμανῆς ἐπιχρεμετίσας, ἐρρύπωσε τὸν τῆς θεογνωσίας θάλαμον. Καταλιπὼν γὰρ τὸν Θεὸν τῶν πατέρων αὐτοῦ, ὃ καὶ τὸν ναὸν ἐδείματο, εἰδῶλεις σπήλαια κατεσκεύασεν. Πῶς οὖν δαιμόνων δεσπότης, ὁ τῶν δαιμόνων δοῦλος; Ὡς τῆς Ἰουδαϊκῆς κακίας! Ὡς τῆς τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ μακροθυμίας! Ὁνειδίζόμενος, μακροθυμεῖ· λοιδορούμενος, προσίσταται· ραπιζόμενος, ὑπὲρ τῶν σταυρούντων προσεύχεται· τὸν ἐκ γεννητῆς τυφλὸν ὁμματοῖ, καὶ ὡς ἁμαρτωλὸς διαβάλλεται. D Ἡ γὰρ οὐκ ἔστε ἄστυλον τὴν μνήμην φέροντες, ὅτι παρ' Ἰουδαίων παῖδες οἱ ψυχικῶς τυφλώττοντες, πρὸς τὸν σωματικῶς ἀναβλέψαντα ἐβόων, λέγοντες τῇ προτεραίᾳ· Δὸς δόξαν Θεῷ· ἡμεῖς οἶδαμεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἁμαρτωλὸς ἐστίν; Ὡς Ἰουδαίων ἀθυρῶντων χειλέων! Ἁμαρτωλὸς ὁ Χριστός; καὶ πῶς ἁμαρ-

⁶ Isa. XLV, 15. ⁷ Joan. VII, 20. ⁸ Luc. IV, 34. ⁹ Matth. VIII, 31. ¹⁰ Matth. XII, 29. ¹¹ Joan. VI, 24.

(5) *Robustum est brachium tuum*, et apud LXX, est: Σὺ γὰρ εἰ Θεός, καὶ οὐκ ᾔδειμεν. At Aquila: Θεὸς ἄρα, ἰσχυρὸς ἀπὸ κρυπτόμενος. Theod. ἰσχυρὸς κρυφαῖος· quod alterutrum voluerit Leontius exprimere. In aliis quoque non ipsa omnino refert verba Scripturæ.

(6) *Nonne Salomon*. Nota sunt quæ de Salomonis magia a Judæis circumferuntur; quorum libri

magici ejus nomine in Hispania conquisiti, censorum fidei judicio fuerunt flammis traditi. Sic noster Aimeric. pag. 2, cap. 28; et Pen. *ibid.*; Delrio lib. , quæst. 3, qui et Tritthemii librum *Steganographiæ* in eam artem reducit, quem tamen nihil magicum continere deprehenderunt viri doctiores. Sum ego horum ἀμύητος, ut ceu a me judicare non possim.

τωλὸς, ὁ ἁμαρτίας ἀφαιρούμενος; Πότε δοῦλος δοῦ-
λον ἐλευθεροῖ; Πότε ὑπεύθυνος ὑπεύθυνον λυτροῦται;
Πότε χρεώστης χρεώστου χειρόγραφον διαρρήσσει;
Μὴ γὰρ δοῦλος δοῦλον [ἐλευθεροῖ]; ἀνεύθυνος κατὰ-
δικον λυτροῦται· μὴ γὰρ κατὰδικος, κατὰδικον;
εὐπορος, χρεωφειλέτου χειρόγραφον διαρρήσσει. Μὴ
γὰρ δέσμιος δέσμιον λύει; Τί δὲ καὶ ἐθεάσασθε τοῦ
Δεσπότη τοῦ Χριστοῦ ἁμαρτωλοποιὸν δεῖγμα; Τὴν
τοῦ ὕδατος εἰς οἶνον μεταβολήν; τοῦτο, θεότητος κέ-
λευσμα, οὐχὶ δὲ ἁμαρτίας πρόσταγμα. Ἀλλὰ τὴν
ἐκ νεκρῶν τοῦ Λαζάρου ἀνάκλησιν; καὶ τοῦτο ὡς
ζωοποιὸς ἠθέλησεν, οὐχὶ δὲ ὡς ἁμαρτωλὸς ἐθαυτολό-
γησεν. Ἡμῶν συμπεισάντων, ὧ Ἰουδαῖοι, λάβετε
τῆς πλάνης ὑμῶν ὁδηγόν, αὐτὸν τὸν τυφλόν. Μὴ αἰ-
σχυνθῆτε ὑπὸ τοῦ τυφλοῦ ὁδηγηθῆναι· οὐ γὰρ εἰς βό-
θρον ὑμᾶς ῥίπτει, ἀλλ' ἐπὶ πέτραν ἵστησιν. Ἐχει γὰρ
λάμπουσιν ἄσβεστον τὴν λαμπάδα τῆς πίστεως.

Τί οὖν ὁ τυφλὸς πρὸς Ἰουδαίους; Οὐκ ἠκούσθη,
φησὶν, ἀπὸ τοῦ αἰῶνος, ὅτι ἤνοιξέ τις ὀφθαλμοὺς
ἐκ γεννητῆς τυφλοῦ. Ὡ τῶν παραδόξων πραγμά-
των! Ὁ ἀγράμματος τῶν νομικῶν διδάσκαλος γί-
νεται, λέγων πρὸς αὐτοὺς περὰ ρήσιασμένη γλώσση·
Μάτην τῷ νόμῳ ἐπαναπαύεσθε. Οὐ λέγετε τὸν
Ἀβραάμ δίκαιον, καὶ Μωϋσέα, καὶ Ἡλίαν, καὶ
Ἐλισσαῖον, καὶ πάντας τοὺς προφῆτας δικαίους,
τὸν δὲ Χριστὸν ἁμαρτωλόν; Τίς τῶν παρ' ὑμῖν δι-
καίων, ἐκ γεννητῆς τυφλὸν ὠμάτωσεν; Εἰ δὲ ἐκεί-
νων δικαίων οὐδεὶς ἴσχυσε τοῦτο ποιῆσαι, ὁ δὲ φη-
μιζόμενος ἁμαρτωλὸς πάντας ἐκείνους ὑπερηκόντισε,
φθόνῳ τὸ ἐπ' ἐμοὶ θαῦμα καλύψαι βούλεσθε. Οἱ δὲ
Ἰουδαῖοι πρὸς τὸν τυφλόν· Ἐν ἁμαρτίαις σὺ ἐγεννή-
θης, καὶ σὺ διδάσκεις ἡμᾶς; τοὺς προφῆτας ὑβρί-
ζεις, ὑποβολιμαίᾳ τυφλέ. Μωϋσῆς, ὁ προφήτης,
οὐ τὴν πλωτὴν θάλασσαν, ἡπειρον ἐποίησεν; οὐρανό-
θεν οὐκ ἐθήλασε μάννα; πέτρας ἀγόνου λαγόνας
οὐκ ἤνοιξε; τὴν θάλασσαν ἐμέσαι ὀρυγομήτρην
οὐ παρεσκεύασε; Πιῦσαι τοῖνον, τυφλὲ, παῦσαι· οὐ
μεῖζον ταῦτα τῆς σῆς πεφαντασμένης ἀναδλέψεως;
Ὁ δὲ τυφλὸς πρὸς τοὺς Ἰουδαίους ἀντιλέγει· Ὑμῶν
ἡ καταρητόρευσις μάτην αὐχεῖται. Οὐκ ἔχετε πρὸς
ἀπαίδευτον· ὅπερ ἡ ὄψις ἐζημίωσε, ἡ ἀκοὴ ἀνεπλή-
ρωτε. Μωϋσῆς, καὶ Ἡλίας, καὶ Ἐλισσαῖος, ἐφ' οἷς
ἀναπαύεσθε καὶ ἐναθρόνεσθε ὅτι ἐθαυματούργησαν,
οἶδα χάγῳ· ἀλλ' ὅμως προσευξάμενοι, ἱκετεύσαντες,
δκρύναντες, στενάξαντες, χρόνῳ δεηθέντες, ἔλαβον
τοῦ δώρου τὸ χάρισμα· ὁ δὲ παρὼν Ἰησοῦς, ὁ παρ'
ὑμῶν ἁμαρτωλὸς προσαγορευόμενος, παρ' ἐμοὶ δὲ
θεὸς γνωριζόμενος, σύνδρομον ἔχων τῇ θελήσει τὴν
δύναμιν, βουλῇσει μόνον, τὸ λείπον ἀνεπλήρωσε.

A qui tollit peccata? Quandonam servus servum li-
berat? Quandonam reus redimit reum? Quando
debitor, ære alieno pressi chirographum dirumpit?
Num enim servus in libertatem servum asserit?
redimit insons crimini obnoxium; non enim
obnoxius crimini, pari secum crimini obnoxium:
vir dives, ære alieno obstricti chirographum re-
scindit. Num enim vinctus absolvit vinctam?
Quodnam vero etiam aspexistis Domini Christi
criminale indicium? Mutationem aquæ in vinum¹²?
id utique, deitatis jussio est, non peccati præce-
ptum. Fors vero Lazari suscitationem ex mor-
tuis¹³? sed et hoc, tanquam vivificus voluit, non
velut peccator effutiit. Suadentibus nobis, o Judæi,
errantibus vobis, viæ ducem ipsum cæcum assumite.
B Ne vos pudeat ducatus cæci; non enim jactat in
foveam, sed in petra statuit: habet siquidem
clarius lucentem inexstinguibilem fidei lampadem.

Quid ergo cæcus respondet Judæis? *Non est*,
inquit, *auditum a sæculo, quod quis aperuit oculos*
cæci nati. O res mirabiles! litterarum rudis, legis
doctorum doctor efficitur, liberaque ad eos lingua
ac sermone, ait: Frustra requiescitis in lege.
Nonne Abraham justum, Moysenque, et Eliam, et
Elisæum; ac omnes pariter prophetas justos,
Christum autem, peccatorem dicitis? Quis vero
eorum quos habetis justos, cæco nato visum re-
stituit? Plane, cum nemo e justis illis, id poterit
præstare; is vero quem peccati insimulatis, uni-
versos illos superaverit, utique invidia est, ut quod
in me gestum est miraculum occultare velitis.
Porro Judæi ad cæcum: *In peccatis natus es, et tu*
doces nos? Ergo cæce supposititie, prophetas con-
tumelia afficis? Nonne Moyses propheta naviga-
tioni pervium mare, continentem fecit? Nonne manna
de cælo præbuit? Nonne sterilis rupis genitales si-
nus aperuit? Nonne fecit ut mare, ortygomētram (7)
sinu profunderet? Tace igitur, cæce, tace. Nonne
hæc majus quid sunt, existimata tua illa visus
recuperatione? Cæcus vero contra Judæis: Frustra
gloriatur vestræ illius eloquentiæ torrens; haud-
quaquam res est cum viro rudi. Quod visus vitii
habuit, auditus supplevit. Novi et ego, edidisse
miracula Moysen et Eliam et Elisæum, in quibus
D requiescitis, ac quorum vos gloriam magnifice effer-
tis: ii nihilominus tum demum acceperunt mu-
neris gratiam, cum adhibuissent preces, cum sup-
plicassent, cum essent lacrymatī, cum ingemu-
issent, cum necessarias temporis habuissent indu-
cias: hic autem de quo agitur Jesus, quem vos

¹² Joan. II, 5. ¹³ Joan. XI, 43.

(7) *Ortygomētram*. Ipsa vox Græca, quam et
Sixtina retinet; Plinius quoque lib. x, cap. 25,
De coturnicibus: « Aquilone ergo maxime volant,
Ortygomētra duce. » Hesychius, ὀρτυγομήτρα· ὀρ-
τυξ ὑπερμεγέθης; *Præmagna coturnix*; intra uti-
que genus coturnicum: nec enim assentior Au-
gust. quæst. 62, docenti esse aliud genus avium,
quanquam coturnicibus non usquequaque dissi-

mile. Nam¹ illud μήτρα, cum aliis quoque apud
Aristot. ac alios componitur, nec significat aliud
præter perfectionem intra genus illud cui additur,
ut bene Petrus Nann. ad cap. xvi Sap.; qua de re
Marius ad cap. xvi Exodi. Jansenii expositio, ut
sit vox composita ex ὀρτυξ et μέτρον, non con-
gruit.

quidem peccatorem appellatis, ego autem agnosco Deum, qui potentiam habeat voluntati comitem, voluit tantum, ac quod erat defectus, implevit. Quid ergo Pharisei ad cæcum : multa enim per id tempus contradictio fuit, ac verborum pugna, quam non licet in præsentiæ exponere per angustias temporis, ac desiderium explicandi quæ sunt argumento hodiernæ diei : quamobrem me quod est propositum procedo.

Audisti itaque haud ita pridem evangelistam Joannem clamantem : *Mediante die festo, ascendit Jesus in templum, et docebat ; et mirabantur Judæi omnes dicentes : Quomodo hic sci litteras, cum non didicerit ?* O Judaicam admirationem, damnationis plenam ! *Quomodo, aiunt, scit litteras, cum non didicerit ?* Num vero iis opus habet, qui litteras fecit ? Ergo debuit itare discipulus, qui velut torno linguam polivit ? Indiget disciplina, qui sapientiam distillat ? Debuit tenere stylum, qui digito tabulas subscripsit ? *Quomodo hic scit litteras, cum non didicerit ?* Relictis majoribus, ad minora convertimini. Siquidem vultis scrutari ea quæ sunt impervestigabilia ; primum dicite, quomodo cæco nato visum restituit ? Nunquid enim collyrium astrinxit (8) ; aut scalprum eduxit ; aut spongiam intinxit ; vel fluxioni obstiturus ac retracturus, rasis caput cæci ? Num tenui eum diæta composuit ? Num dedit antidotum, quo bilem præpurgaret ? Num asperitatem novacula abstersit ? Num offusam oculo nebulam interpunxit ? Nonne novo quodam, nocentique, ac contrario, quam pro humano more, circuitu, eum illuminavit ? Tantum enim cæci oculos luto linivit : lutum autem etiam videntes cæcat ; nedum non videntibus visum tribuit. Quemadmodum ergo, o Judæi, nulla medica arte cæcum natum curans, divinæ suæ virtutis auctoritatem ostendit : ita sane hic quoque, nulla rhetorum fabulosa narratione, nulla sophistarum implexione, nullo poetarum inani commentio, nullis astronomorum nugacibus figmentis, præsentes docuit ; ut cum in cæco discerent, ipsum esse, qui accepto de terra pulvere, ceu luti opere Adam sinxisset ; tum hic palam, post tantam doctrinam docerentur, ipsum esse qui per Prophetam dixisset : *Aperi os tuum, et implebo illud* ¹⁴. Quid ergo Dominus ? Respondens Judæis, ait quemadmodum haud ita pridem audisti : *Quid me quæritis interficere ? Nonne Moyses dedit vobis legem ? Et nemo ex vobis facit legem.* Judæi porro ad Dominum : Itane non facimus legem ? Nonne ideo te volumus interficere, quia solvis Sabbatum, astringendo paralyticos, ac cæcis reddendo visum ? Ain' non facere nos legem ? Dominus vero ad eos : Non est hoc legem facere ; sed legem violare. *Si enim, inquit, circumciditis hominem in Sabbato, ut non sol-*

¹⁴ Psal. LXXX, 41.

(8) *Collyrium astrinxit* ? ἀντὶ ἔλυσε lego ἔδησε. De remediis enim agitur, quæ negat a Christo adhibita curante per virtutem. Est collyrium me-

A Τί οὖν οἱ Φαρισαῖοι πρὸς τὸν τυφλόν ; πολλὴ γὰρ ἡ γενομένη κατ' ἐκεῖνο καιροῦ ἀντίρρῃσις, ἣν οὐκ ἔχω δυνάμειος ἐν τῷ παρόντι παραθέσθαι, διὰ τὴν τοῦ καιροῦ στενοχωρίαν, καὶ τὴν τῶν κειμένων [Ἰσ. προκειμ.] ἐπιθυμίαν. Διὸ χρεώστην ὑμῖν ἐν τῷ παρόντι ἑαυτὸν καθυπογράψας, ἐπὶ τὸ προκείμενον βαδιοῦμαι.

vobis hodie debitorem constituens, ad argumentum

B Ἦκουες γὰρ ἀρτίως τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου βοῶντος· Μεσοῦσης τῆς ἑορτῆς, ἀνέβη ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν, καὶ ἐδίδασκε· καὶ θαυμάζον πάντες οἱ Ἰουδαῖοι, λέγοντες· Πῶς οὗτος οἶδε γράμματα μὴ μεμαθηκώς ; Ὡ θαῦμα Ἰουδαϊκόν, καταγνώσεως πεπληρωμένον ! Πῶς οἶδε γράμματα μὴ μεμαθηκώς, φησὶ, γράμματα ; Τούτων δέεται ὁ τῶν γραμμάτων ποιητής ; πρὸς διδασκαλίαν ἔδει φοιτᾶν, τὸν τῆς γλώττης τορνευτὴν ; παιδείας δεῖται, ὁ σοφίαν ἀποστάζων ; γραφίον ἔδει κρατεῖν, τὸν τὰς πλάκας δακτύλῳ ὑπογράφαντα ; Πῶς οὗτος γράμματα οἶδε, μὴ μεμαθηκώς ; Τὰ μείζονα καταλιπόντες, ἐπὶ τὰ ἐλάχιστα παραγίνεσθε ; εἰ βούλεσθε ἐρευνᾶν τὰ ἀνεξερευνήτα, εἵπατε πρῶτον, πῶς τὸν ἐκ γεννητῆς τυφλὸν ὠμάτωσε ; μὴ γὰρ κολλύριον ἔλυσεν [Ἰσ. ἔδησεν]· ἢ σμίλῃν ἐπέδειξεν· ἢ σπόγγον ἔβρεξεν· ἢ τὴν κεφαλὴν τοῦ πηροῦ ἐξύρησεν, ἵνα τὸ ῥεῦμα προσαναχετίσῃ ; μὴ λεπτῇ διαίτῃ τοῦτον ἐρρύθμισε ; μὴ ἀντίδοτον αὐτῷ δέδωκεν, ἵνα τὴν χολὴν προκαθαρίσῃ ; μὴ **C** τραχώματος ξέσιν εἰργάσατο ; νεφελουσίαν παρεκέντησεν ; Οὐχὶ ξένη καὶ ἐπιβλαβεὶ καὶ ἐναντία περιόδῳ ὅσον τὸ ἐπ' ἀνθρώποις, τοῦτον ὠμάτωσε ; πηλὸν γὰρ μόνον τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ τυφλοῦ ἔχρισε· πηλὸς δὲ, καὶ τοὺς βλέποντας τυφλοῖ· οὐχὶ δὲ καὶ τοὺς μὴ βλέποντας ὀμματοῖ. Ὡς περ τοίνυν, ὦ Ἰουδαῖοι, τὸν ἐκ γεννητῆς τυφλὸν ἀνευ τέχνης ἱατρικῆς θεραπεύσας, τῆς θεϊκῆς δυνάμειος αὐτοῦ ἐνεφάνισε τὸ αὐτεξούσιον· οὕτω καὶ ὁ ἐνταῦθα· ἀνευ μυθολογίας ῥητορικῆς, καὶ πλεκτάνης σοφιστικῆς, καὶ ματαιοπονίας ποιητικῆς, καὶ βαττολογίας ἀστρονομικῆς, ἐδίδασκε τοὺς παρόντας, ἵνα καὶ ἐπὶ τοῦ τυφλοῦ μάθωσιν οἱ παρόντες, ὅτι αὐτός ἐστι ὁ χεὶρ λαβὼν ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ τὸν Ἀδὰμ πηλοπλαστήσας· καὶ ὧδε μάθωσιν ἀριδῆλως μετὰ τὴν τοσαύτην παίδευσιν, **D** ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ εἰρηκὼς διὰ τοῦ προφήτου· Ἄνοιξον τὸ στόμα σου καὶ πληρώσω αὐτό. Τί οὖν ὁ Κύριος ; Ἀποκριθεὶς πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, ἔφη καθὼς ἀρτίως ἤκουες· Τί με ζητεῖτε ἀποκτεῖναι ; Οὐ Μωϋσῆς ἔδωκεν ὑμῖν τὸν νόμον ; καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ποιεῖ τὸν νόμον. Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι πρὸς τὸν Κύριον· Οὐ ποιοῦμεν τὸν νόμον ; οὐ διὰ τοῦτο βουλόμεθά σε ἀποκτεῖναι, ὅτι λύεις τὸ Σάββατον, παραλύτους σφίγγων, καὶ τυφλοὺς ὀμματῶν ; Λέγεις ὅτι οὐ ποιοῦμεν τὸν νόμον ; Ὁ δὲ Κύριος πρὸς αὐτούς· Τοῦτο οὐκ ἐστὶ ποιῆσαι τὸν νόμον, ἀλλ' ὑβρίσαι τὸν νόμον. Εἰ γὰρ ἄνθρωπον, φησὶν, ἐν Σάββατῳ

dicamentum compactum ac cohaerens, ægris maxime oculis adhiberi solitum. Vide *Thesaur.* ac passim medicos.

περιτέμνετε, ἵνα μὴ λυθῇ ὁ νόμος Μωϋσέως, ἐμοὶ χολᾷτε, ὅτι ὅλον ἄνθρωπον ὑγιῇ ἐποίησα ἐν Σαββάτῳ, καὶ λογικοῦ τυφλὰς θυρίδας ἀνέψξα;

Τί ἀναγκαιότερον, ὦ Ἰουδαῖοι; σάρκα περιτέμνειν, ἢ παράλυτον συσφίγγειν; ἀκροβυστίαν ἀκρωτηριάσαι, ἢ ψυχὴν ἁμαρτιῶν ἀπαλλάξαι; ξίφος ὀξύναι, ἢ τυφλὸν ὀμματῶσαι; δικαστήριον παράνομον συγκροτῆσαι, ἢ χάριν οἰκουμενικὴν πληθύναι; *Ei ἄνθρωπον περιτέμνετε ἐν Σαββάτῳ, ἵνα μὴ λυθῇ ὁ νόμος, ἐμοὶ χολᾷτε, ὅτι ὅλον ἄνθρωπον ὑγιῇ ἐποίησα ἐν Σαββάτῳ; μὴ κρίνετε κατ' ὄψιν, ἀλλὰ τὴν δικαίαν κρίσιν κρίνατε.* Ὡ τῶν παραδόξων πραγμάτων! Θεὸς ἀνθρώποις λέγει περὶ ἑαυτοῦ. Τὴν δικαίαν μοι κρίσιν κρίνατε. Τῆς ἑαυτοῦ θαυματουργίας τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ κριτὰς ἐπισπᾶται, λέγων πρὸς αὐτούς. *Μὴ κρίνετε κατ' ὄψιν, ἀλλὰ τὴν δικαίαν κρίσιν κρίνατε.* Μὴ ὡς ἐπὶ Σωσάννης τὸν ἀναίτιον καταδικάσητε. Ἐγὼ γὰρ κάκει τὸν Δανιὴλ ἐξήγειρα, ἵνα τοὺς μὲν αἰτίους κολάσῃ, τὴν δὲ ἀνεύθυνον ἐκλυττώσῃ [γρ. ἐκλυτρώσῃ]. *Μὴ κρίνετε κατ' ὄψιν, ἀλλὰ τὴν δικαίαν κρίσιν κρίνατε.* Μὴ ὡς ἐπὶ Σωσάννης τὸν ἀναίτιον καταδικάσητε. Ἐγὼ γὰρ κάκει τὸν Δανιὴλ ἐξήγειρα, ἵνα τοὺς μὲν αἰτίους κολάσῃ, τὴν δὲ ἀνεύθυνον ἐκλυττώσῃ [γρ. ἐκλυτρώσῃ]. *Μὴ κρίνετε κατ' ὄψιν, ἀλλὰ τὴν δικαίαν κρίσιν κρίνατε.* Μὴ ὡς ἐπὶ Ναβουθῆ παρανόμως με λιθοβολήσητε, ἵνα μὴ μισθὸν τῆς παρανομίας ὡς Ἀχάβ, αἱματολουσίαν πορνικὴν ὑπομείνητε. *Μὴ κρίνετε κατ' ὄψιν, ἀλλὰ τὴν δικαίαν κρίσιν κρίνατε.* Ἀεὶ γὰρ παρεκρίνατε, καὶ νῦν δικαίως κρίνατε. Οὐχ ὑμεῖς ὀνειδίζων ὁ προφήτης ἔλεγεν. Ἀκούσατε δὴ ταῦτα, οἱ ἡγούμενοι οἴκου Ἰακώβ, καὶ οἱ κατάλοιποι οἴκου Ἰσραὴλ, οἱ βδελυσσόμενοι κρῖμα, καὶ πάντα τὰ ὀρθὰ διαστρέφοντες. *μὴ κρίνετε κατ' ὄψιν, ἀλλὰ τὴν δικαίαν κρίσιν κρίνατε.* Ὅστ' ἂν γὰρ ἀνθρωπρέσχω ἀπολοῦνται. *Μὴ κρίνετε κατ' ὄψιν, ἀλλὰ τὴν δικαίαν κρίσιν κρίνατε.* Τί τὰ χεῖλη πρὸς συκοφαντίαν κινεῖτε; τί τὴν γλῶσσαν πρὸς δηλατόρευσιν ὀξύνετε; τί τὸ στόμα κατὰ τοῦ ἀνευθύνου χαλκεύετε; οὐκ εἶπον ὑμῖν, ὅτι καὶ περὶ ἀργοῦ λόγου δεῖ ὑμᾶς δίκην εἰσπραχθῆναι; τί τὸν διάβολον τέρπετε, καὶ ἑαυτοὺς κατακρίνετε; *Μὴ κρίνετε κατ' ὄψιν, ἀλλὰ τὴν δικαίαν κρίσιν κρίνατε.* Ὅπου καθ' [Leg. ὅπου οὐ καθ'] ὑπέκρυσιν ἀναγνωστέον ὑμνολογίαν, ἐπεὶ σαρχοφαγία. Τί ἐδόθητε Δαβὶδ, λέγων. Τὸ στόμα μου λαλήσει σοφίαν. μὴ γὰρ τὸ στόμα μου λαλήσει συκοφαντίαν; Καὶ ἡ μελέτη τῆς καρδίας μου, σύνεσις. μὴ γὰρ διαβολήν; Τί τιμιώτερον ἀκούειν παρὰ Πνεύματος τοῦ ἁγίου. *Στόμα φρονίμου ζητηθήσεται ἐν Ἐκκλησίᾳ, ἢ, Ὡρ τὸ στόμα ἐπλεόνασεν ἀδικίας; Τί ἤμεινον ἀκούειν. Στόμα δικαίου ἀποστάζει σοφίαν, ἢ, Ὡρ τὸ στόμα ἀρᾶς καὶ πικρίας γέμει; Τί ἐπωφελέστερον ἀκούειν. Ἀληθινὸν στόμα ἐμπλήσει γέλωτος, ἢ, Στόμα καταψευδόμενον ἀναιρεῖ ψυχὴν; Τί τιμιώτερον, ὑμεῖς λέγειν πρὸς Κύριον, Τὰ χεῖλη ἡμῶν ἐπαιρέ-*

A vatur lex Moysi, mihi indignamini, quia totum hominem in Sabbato sanum feci, caecaque rationalis animae facultatis ostiola aperui?

Quid operae pretium magis, o Judaei, circumcidere carnes, an dissoluta membra astringere? amputare praeputium, an animam a peccatis liberare? acuerere gladium, an caeco visum dare? Iniquum concilium cogere, an orbis terrae gratiam augere? Si hominem circumciditis in Sabbato, ut non solvatur lex, mihi indignamini, quia hominem totum sanum feci in Sabbato? Nolite judicare secundum faciem, sed justum judicium judicate. O res mirabiles! Deus, ipse de se dicit hominibus: *Justum mihi judicium judicate.* Suos ipsius hostes, miraculorum suorum judices asciscit ac provocat, dicens: *Nolite judicare secundum faciem; sed justum judicium judicate.* Non velut in Susanna insontem condemnate: Ego siquidem illic quoque Daniele suscitavi¹⁵, ut et reos puniret, et innocentem absolveret. *Nolite judicare secundum faciem, sed justum judicium judicate.* Ne me velut Nabuthe, inique lapidaveritis¹⁶, ut ne justa iniquitatis mercede, vestro se meretrices, velut Achab illius, lavaverint sanguine. *Nolite judicare secundum faciem, sed justum judicium judicate:* semper enim sinistre judicatis; nunc saltem judicate juste. Nonne vobis impropers propheta dicebat: *Audite haec, duces domus Jacob: et reliqui domus Israel; qui abominamini judicium, et omnia recta pervertitis*¹⁷. *Nolite judicare secundum faciem, sed justum judicium judicate.* Quippe, peribunt ossa eorum qui hominibus placent¹⁸. *Nolite judicare secundum faciem, sed justum judicium judicate.* Cur labia movetis ad calumniam? Ut quid linguam ad deferendum ac accusandum acuitis (9)? Ut quid os adversus insontem exercetis? Nonne dixi vobis, exigendam etiam de verbo otioso rationem¹⁹? *Quid diabolum delectatis, ac ipsi vos damnatis? Nolite judicare secundum faciem, sed justum judicium judicate.* Ubi nulla simulatione ac sincere legendae erant divinae laudes, illic comeditis carnes. Quid David clamans ait? *Os meum loquetur sapientiam*²⁰. Nunquid enim loquetur calumniam? *Et meditatio cordis mei prudentiam*²¹; nunquid enim criminationem? Quid honorabilius, audire a Spiritu sancto, *Os prudentis quaeretur in Ecclesia*²²; an *Quorum os abundavit malitia*²³? Quid melius audire: *Os justii distillat sapientiam*²⁴; an: *Quorum os maledictione et amaritudine plenum est*²⁵? Quid utilius audire: *Os verax implebit risu*²⁶; an, *Os quod mentitur, occidit animam*²⁷? Quid clarius, ut dicamus ipsi ad Dominum: *Labia nostra laudabunt te*²⁸; an: *Labia nostra a nobis sunt, quis noster Dominus est*²⁹? Credite ergo

¹⁵ Dan. xiii, 45. ¹⁶ III Reg. xxi, 13; xxii, 38.

¹⁷ Psal. xlviii, 4. ¹⁸ ibid. ¹⁹ Eccl. xxi, 20. ²⁰ Psal. xlix, 19.

²¹ Job. viii, 21. ²² Sap. i, 11. ²³ Psal. lxii, 4. ²⁴ Psal. ii, 5.

²⁵ Mich. iii, 9.

²⁶ Psal. lxx, 7.

²⁷ Matth. xii, 9.

²⁸ Psal. xlix, 19.

²⁹ Prov. x, 31.

³⁰ Psal. xiii, 5.

(9) *Ad deferendum ac accusandum acuitis.* Πρὸς δηλατόρευσιν, vox barbara: cujus conjugatas ac affines voces affert Meursius ex Hegesippo et aliis: ex quibus tamen non habuit, quam nobis hic

Leontius suggerit. Idem medii aevi Graeciae est μανδατεύω. Hinc apud Metaph. in Vita S. Greg. Agriyentini, mandatores, id est accusatores.

ei qui ait : *Custodite vos a murmuratione, quæ nihil prodest, et a detractatione parcite linguæ; quoniam sermo occultus in vacuum non ibit : os autem quod mentitur, occidit animam. — Nolite judicare secundum faciem, sed justum judicium judicate*³⁰; me inter ac Moysen. Moyses siquidem, legem lege solvens, legem irritam facit propter circumcisionem, ut circumcidatur puer; at ego, et impleo legem, et gratiam honoro. Neque enim gladium acuo artis opus, neque mercedem operis quæro. *Nolite judicare secundum faciem, sed justum judicium judicate. Quid me quæritis interficere? Frustra turbamini; nondum pati volo; tum passurus sum, cum voluero; non cum ipsi cudetis clavos. Dispensationem exsequor : num enimvero necessitatem sustineo? Me ipse humiliavi; nemo me deditium cœpit. Audisti enim evangelistam Joannem, hujus mihi sententiæ patronum : Quid enim adjecit? Quærebant, inquit, eum apprehendere; et nemo misit in illum manus, quia nondum venerat hora ejus. Quid id significat? Nondum venerat hora ejus. Id nimirum; nondum omnia implevisse quæ visa erant. Ne quis enim audiens clamantem Joannem evangelistam : Nondum venerat hora ejus, horam existimet esse causam, velut gentiles stulte dixerunt; definitum esse cuique hominum, mortis modum, diemque, ac horam, atque ut sit moriendum, neque fieri posse ut quis antea moriatur, quam fati sententia accedat. Apagesis absurditatem tantam. Anilis est hujusmodi narratio, ac valde stulta, veritatisque adversa. Siquidem enim cuique definitus est modus mortis, diesque, et hora, et ut sit moriendum; quorsum infirmi medicam asciscimus opem, ut mortem, rem molestam, amoliamur? ut quid vero navigantes, inquirimus portus, ac sidus observamus (10)? Ut quid et agentes iter, infesta latronibus loca declinamus? Cur item, dum ad pugnam adversus hostes instruimur, et galeas concinnamus, et acuimus tela, murorumque munitiones excitamus, siquidem fieri nequit, ut ullus effugiat? Præterea vero, ut quid abominamur Cain, siquidem id genus mortis Abelio definitum erat? Ut quid vero etiam homicidas necamus, siquidem quos occiderunt, ita mori oportebat? Ut quid item multos precamur annos, et ut ne incidamus in tentationem? Nonne ideo quia verax sit Dominus, cum de fideli dixit : *Longitudine dierum replebo eum; et ostendam illi salutare meum*³¹? Ac iterum : *Invoca me in die tribulationis tuæ, et eruam te, et honorificabis me*³².*

Nonne ex lectis nuper ex Actis apostolorum, liquido scimus, apostolorum principem Petrum,

³⁰ Sap. i, 11. ³¹ Psal. xc, 16. ³² Psal. xlix, 15.

(10) *Sidus observamus.* Ἄστρον παραφυλαττόμεθα. Intelligat stellam polarem, velut antonomasia, ut τὸ ἄστρον, sit ἀντὶ τοῦ, ἄρχτον· quod Riccardus suspicatur legendum in Orat. Procli in sanctam Deiparam, quam codex Reg. tribuit

σουσί σε, ἦ, τὰ χεῖλη [ἡμῶν παρ' ἡμῶν ἐστι· τίς] ἡμῶν Κύριός ἐστι; Πείσθητε τοίνυν τῷ εἰρηκότι· Φυλάξασθε γογγυσμὸν ὧφελει [leg. ἀνωφελῇ], καὶ ἀπὸ καταλαλιᾶς φείσασθε γλώσσης· ὅτι φθέγμα λάθριον κενὸν οὐ πορεύεται, στόμα δὲ καταψευδόμενον ἀναιρεῖ ψυχὴν. Μὴ κρίνετε κατ' ὄψιν, ἀλλὰ τὴν δικαίαν κρίσιν κρίνατε· ἀναμέσον ἐμοῦ καὶ Μωϋσέως. Μωϋσῆς γὰρ διὰ περιτομὴν τὸν νόμον ἀκυροῖ, νόμῳ νόμον λύων, ἵνα περιτμηθῇ τὸ βρέφος· ἐγὼ δὲ, καὶ τὸν νόμον πληρῶ, καὶ τὴν χάριν τιμῶ. Οὐτε γὰρ ξίφος τεχνικὸν ὀξύνω, οὐτε μισθὸν πραγματευτικὸν ζητῶ. Μὴ κρίνετε κατ' ὄψιν, ἀλλὰ τὴν δικαίαν κρίσιν κρίνατε. Τί με ζητεῖτε ἀποκτεῖναι; Μάτην ταρασσέσθε· οὐπω βούλομαι παθεῖν, ὅτε θελήσω, πάσχω· οὐχ ὅτε ὑμεῖς τοὺς ἡλούς χαλκεύετε. Οἰκονομίαν μετέρχομαι· μὴ γὰρ ἀνάγκην ὑφίσταμαι; ἑαυτὸν ἐταπεινώσα· οὐδεὶς με ἐκδόντον [ἐκδοτον] ἔλαβεν. Ἦκουες δὲ τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου, τοῦ ταῦτά μοι συνηγοροῦντος· τί γὰρ προσέθηκε λέγων· Ἐζήτουν αὐτὸν πιάσαι, καὶ οὐδεὶς ἐπέβαλεν ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας, ὅτι οὐπω ἐληλύθει ἡ ὥρα αὐτοῦ; Τί βούλεται λέγειν· Οὐκ ἐληλύθει ἡ ὥρα αὐτοῦ; ἀντὶ τοῦ· Οὐδέπω ἦν πληρώσας τὰ δοκοῦντα. Μὴ γὰρ τις νομιζέτω ἀκούων τοῦ εὐαγγελιστοῦ βοῶντος· Ὅτι οὐπω ἐληλύθει ἡ ὥρα αὐτοῦ, ὅτι ἡ ὥρα αἰτία, καθὼς Ἑλλήνων παῖδες ματαιολογοῦσιν· ὅτι ὥριστα ἐνὶ ἐκάστῳ τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὁ τρόπος τοῦ θανάτου, καὶ ἡ ἡμέρα, καὶ ἡ ὥρα, καὶ πῶς δεῖ ἀποθανεῖν, καὶ οὐχ οἷόν τε ἀποθανεῖν τινα, εἰ μὴ ἔλθῃ τῆς εἰμαρμένης ἡ ἀπόφατις. Ἀπαγε τῆς ἀτοπίας! γραῖωδης ἡ τοιαύτη διήγησις, καὶ σφόδρα ληρώδης, καὶ τῆς ἀληθείας ἀντίδικος. Εἰ γὰρ ἐνὶ ἐκάστῳ [ὥριστα] ὁ τρόπος τοῦ θανάτου, καὶ ἡ ἡμέρα, καὶ ἡ ὥρα, καὶ πῶς δεῖ ἀποθανεῖν· καὶ οὐχ οἷόν τε ἐστὶν διαφυγεῖν, διατὶ ἀρρώστούντες ἰατρικὴν βοήθειαν ἐπισπώμεθα, ἵνα θάνατον τὸ λυποῦν ἐπικόψωμεν; Διατὶ δὲ καὶ πλέοντες, λιμένας ἐπιζητοῦμεν, καὶ ἄστρον παραφυλαττόμεθα; Διατὶ δὲ καὶ ὁδοιποροῦντες τοὺς ληστρικοὺς τόπους ἐκκλίνομεν; Διατὶ δὲ, πολεμεῖν πρὸς ἐχθροὺς παρασκευαζόμενοι, καὶ θυρεοὺς συμπλέκομεν, καὶ βέλη ὀξύνομεν, καὶ τοιχομαχίας ἐγείρομεν, καὶ [γρ. εἰ] οὐχ οἷόν τε ἐστὶ διαφυγεῖν τινα; Ἄλλως δὲ, διατὶ τὸν Κάϊν βδελυττόμεθα, εἰ ὥριστο τῷ Ἀβελ τοιοῦτω τρόπῳ θάνατος; Διατὶ δὲ καὶ τοὺς φονεῖς φονεύομεν, εἰ ἐχρεωστεῖτο ἐκείνους οὕτω θανεῖν. Διατὶ δὲ καὶ προσευχόμεθα πολυετίαν ἐτῶν δέξασθαι, καὶ μὴ ἐμπεσεῖν εἰς πειρασμόν. Οὐχ ὅτι ἀληθὴς ἐστὶν ὁ Δεσπότης Χριστὸς ὁ εἰρηκῶς περὶ τοῦ πιστοῦ· Μακρό-

Οὐκ ἴσμεν γὰρ σαφῶς ἐκ τῶν ἀρτίως ἡμῖν ὑπαναγνωσθέντων ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν ἀποστόλων, ὅτι

Chrysost. ex quo Savil. edidit. Ὁ αὐτὸς ἀστὴρ παρὰ Ἰνδοῖς. Explicat ille quid inter ἄστρον et ἀστέρα intersit; etsi ea passim confundantur: ἄστρον est τὸ ζώδιον· tota constellatio: ἀστὴρ stella una.

ὁ κορυφαῖος τῶν ἀποστόλων Πέτρος, ἐν θλίψει τὸν Κύριον ἐπικαλεσάμενος ἐν τῇ φυλακῇ, τῆς παρ' αὐτοῦ βοηθείας ἔτυχε; Μόλιον γὰρ ἐβόησεν ὁ μακάριος Πέτρος· εὐθέως Κύριος ὑψόθεν ἄγγελον πέμπων, ὁ μεγάλης βουλῆς τῆς τοῦ Πατρὸς ἄγγελος, τοῦ Πέτρου τὴν φυλακὴν ἐφώτισεν, ὡς καὶ τῶν τριῶν παίδων τὴν χάμινον ἐδρόσεισεν. Εἰς γὰρ ὁ αὐτὸς, Κύριος, ὁ κάκει τοὺς ἄνθρακας ῥόδα δείξας, καὶ ὧδε τὰ δεσμὰ διαῤῥήξας· ὁ κάκει τὴν εἰκόνα συντρίψας, καὶ ὧδε τὴν ἀσέβειαν διασχεδάσας· ὁ κάκει τὸν Ναβουχοδονόσορ αἰσχύνας, καὶ ὧδε τὸν Ἡρώδην πατάξας. ὁ κάκει τοὺς Βαβυλωνίους συγκαύσας, καὶ ὧδε τοὺς Ἰουδαίους αἰχμαλωτίσας. Τίς δὲ καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦ ἀναγνώσματος. Ἀναγκαῖον τὰ μὲν παραθέσθαι· τὰ δὲ ἐν ἐτέρῳ καιρῷ ταμιεύσασθαι. Ἦκουες γὰρ ἀρτίως τοῦ συγγραφέως Λουκᾶ λέγοντος· Κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν, ἐπέβαλεν Ἡρώδης ὁ βασιλεὺς τὰς χεῖρας, κακῶσαι τινας τῶν ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας. Ἀρεῖλε δὲ Ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν Ἰωάννου, μαχαίρα. Ἰδὼν δὲ ὅτι ἀρεστόν ἐστι τοῖς Ἰουδαίοις, προσέθετο συλλαβεῖν καὶ Πέτρον, ὃν καὶ πιάσας, ἔθηκε εἰς φυλακὴν, παραδοὺς τέσσαρσι τετραδίοις στρατιωτῶν φυλάσσειν αὐτόν, βουλόμενος μετὰ τὸ Πάσχα ἀναγεῖν αὐτόν τῷ λαῷ. Ὅντως ἐορτάζομεν σήμερον· ὅτι οὐ μόνον δεσποτικούς, ἀλλὰ καὶ μαρτυρικούς ἀγῶνας θεωροῦμεν. Ἰάκωβος σφάζεται, καὶ Πέτρος φυλακίζεται, καὶ ἡ Ἐκκλησία προσεύχεται, καὶ τὰ δεσμὰ διαῤῥήγνυται, καὶ ὁ διάβολος περισχίζεται. Τὸ Πάσχα τῶν Ἰουδαίων πεπλήρωται, καὶ ὁ ζητούμενος οὐχ εὐρίσκειται. Ἡρώδης τοὺς φύλακας κατακρίνει, καὶ Πέτρος; τὸ θαῦμα καταγγέλλει. Σιδηρὰ πύλη ἠνοίγετο, καὶ ἡ Ἰουδαϊκὴ καρδία οὐ κατηνοίγετο. Κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἐπέβαλεν Ἡρώδης ὁ βασιλεὺς τὰς χεῖρας. Ποῖον καιρὸν; καθ' ὃν τὸ βασιλικὸν τοῦ [Ἰσ. Χριστοῦ] Πατρὸς ὄνομα, χυλοῖς δρόμον ἐχαρίζετο· σιμικινθίοις, νόσους ἐφυγάδευτε, σκιαῖς πυρετοὺς ἀπεσπόγγιζε, μαρτυρικούς στεφάνους συνέπλεκεν, Ἰάκωβον στεφάνῳ μαρτυρικῷ κατεκόσμησε, Πέτρον παλαιστὴν γενναῖον ἐφύλαττε. Κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν, ἐπέβαλεν Ἡρώδης ὁ βασιλεὺς τὰς χεῖρας. Ποῖον καιρὸν; ὅτε ξόανα τῆς βίσεως ἐπιπτον, καὶ εἰδῶλα χλευάζειν οὐκ ἴσχυον· ὅτε βωμοὶ ἀνέσκαπτοντο, καὶ ἱερεῖς ἐκόπτοντο· ὅτε ἐγγαστρίμυθοι ἐφιμοῦντο, καὶ περιάπτων μαγγανίαι ἐρρίπτοντο. Κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν, ἐπέβαλεν Ἡρώδης ὁ βασιλεὺς τὰς χεῖρας. Ποῖον καιρὸν; καθ' ὃν ἡ συναγωγὴ διελύετο, καὶ ἡ Ἐκκλησία ἐσφίγγετο· καθ' ὃν οἱ νομικοὶ ἠπόρου, καὶ οἱ ἀπόστολοι ἠυπόρου. καθ' ὃν ἡ περιτομὴ τῆς σαρκὸς ἐμειοῦτο, καὶ ἡ σφραγὶς τῆς καρδίας ἐπληθύνετο· καθ' ὃν τὰ ἄζυμα ἐφθίνει, καὶ ἄρτος ὁ ἐπουράνιος ἤνθει· καθ' ὃν

A cum in carcere positus Dominum in tribulatione invocasset, fuisse ab eo adjutum? Ut enim tantum clamavit beatus Petrus, statim mittens Dominus angelum de cœlo, ipse magni consilii Patris angelus³³, Petri carcerem illustravit, quomodo olim³⁴ trium puerorum caminum ceu affuso rore temperarat. Unus quippe ac idem Dominus est, tum qui illic carbones in rosas convertit; tum qui hic vincula dirupit. Qui, inquam, et illic confregit statuam; atque hic, impietatem dissipavit. Qui et illic Nabuchodonosorem pudore affecit; atque hic Herodem percussit. Qui denique, et Babylonios illic concremavit; atque hic Judæos in captivitatem dedit. Quodnam vero etiam est lectionis initium? Quippe operæ pretium est, ut alia quidem proponamus; alia vero, in tempus aliud recondamus. Audisti nimirum non ita pridem dicentem scriptorem Lucam: Eodem autem tempore, misit Herodes rex manus, ut affligeret quosdam de Ecclesia. Occidit autem Jacobum fratrem Joannis, gladio. Videns autem quia placeret Judæis, apposuit ut apprehenderet et Petrum: quem cum apprehendisset, misit in carcerem, tradens quatuor quaternionibus militum custodiendum, volens post Pascha producere eum populo³⁵. Festam revera agimus lucem, quando non Dominicos tantum, sed et martyrum agones contuemur. Jugulatur Jacobus, Petrusque carceri mancipatur, ac Ecclesia precatur; dirumpunturque vincula, ac diabolus dissecatur. Impletur Judæorum Pascha, nec invenitur is, qui quæritur. Herodes, morti custodes addicit (11), ac Petrus miraculum prædicat. Porta ferrea aperiebatur, nec Judæorum cor palescebat. Eodem tempore misit Herodes rex manus. Quonam tempore? Quo nimirum regale Christi nomen (12), claudis gressum largiebatur; semicinthiis fugabat morbos; umbris velut spongia febres abstergebat; martyrum plectebat coronas; quo Jacobum corona decoravit martyrii; eo strenuum servabat athletum Petrum. Per id tempus, misit Herodes rex manus. Quodnam tempus? Cum utique simulacra, basi dejecta, ruerent, nec idola possent illudere: cum altaria effoderentur, iisque effossis sacerdotes plangerent: cum spiritibus pythonibus os obstrueretur, amuletorumque veneficia abjicerentur. Per id tempus, misit Herodes rex manus. Quodnam tempus? Quando Synagoga dissolvebatur, et Ecclesia astringebatur: quando legalibus addicti, consilii inopes erant, Christi autem apostoli abundabant: quando carnis circumcisio minuebatur, cordis vero signaculum augebatur; quando cessabant azyma, ac florebat cœlestis panis: quando septem elly-

³³ Isa. ix, 6. ³⁴ Daniel. iii, 50. ³⁵ Act. ii, 1 seqq.

(11) Morti addicit. Κατακρίνει. Vulg. jussit duci; nempe ad supplicium: ἀπάγεσθαι. Arias: jussit ad supplicium trahi; quæ est illius explicatio. Id nullo peccato Petri, sed Herodis sævitia, quem miraculum potius debebat castigare.

(12) Christi nomen. Χριστοῦ· non Πατρός· quod nomen absolute primam personam indicat: Apostoli autem patrabant miracula invocato nomine Christi. Sic Petrus, Act. iii: In nomine Jesu Christi Nazareni, surge.

chniorum candelabrum (15) exstinguebatur; crux-
que duodecim illustris radiis accendebatur. *Per
illud tempus, misit Herodes rex manus, ut affligeret
quosdam de Ecclesia.* O regis prudentiam! quin
vero tyranni facinus! Quis rex iste? Qui nimirum
non est in manu Dei, sed in voluntate diaboli. Sic-
ne, Herodes, Petrum festinas interficere? Quam-
obrem vero? Num forte tyrannidem molitus est?
Num enimvero paravit diadema? Num purpuram
accepit? Num rei familiaris thesauros auxit? Num
milites mercede conduxit? Num urbes fortes exci-
tavit? Petrus, nudus est egenusque, quod spectat
ad terrena. Dereliquit paterna ipsa retia, ac pesca-
toriam scapham, sprexitque piscium capturam.
Obsecutus est Christo pro nobis facto pauperi,
dicenti: *Nolite possidere aēs, aut peram, aut saccu-
lum, neque duas tunicas* ³⁶. Quorsum, o Herodes,
barbaros relinquens, apostolos occidis? Cur omissa
murorum expugnatione, Ecclesiam perfodis? Ut
quid extendis manus, non ut tyranni castella oc-
cupes, sed ut regis altare evertas? *Per id tempus,
misit Herodes rex manus, ut affligeret quosdam de
Ecclesia.* O manus Herodis non extentæ ad preces,
sed ad interficiendum justum armatæ! Hæ quippe
manus, ut scitis, armatæ sunt adversus columnam
Ecclesiæ. Manus has contemplatus Petrus clamavit
ac precatus est in carcere, Davidicis verbis dicens:
*Ne perdas cum impiis animam meam, et cum viris
sanguinum vitam meam: in quorum manibus ini-
quitates sunt; dextera eorum repleta est muni-
bus* ³⁷. Nisi enim Herodes a Judæis mercedem ac-
cepisset, haudquaquam iniquum ensem in Jacobi
necem acuisset; nec duobus pariter catenis Pe-
trum vinxisset, volens post Pascha producere
populo. O Judaicum Pascha, innoxiiis semper
sanguinibus commistum! Dominum Christum ante
Pascha (14) cruci affixerunt; Petrum ejus discipu-
lum, post Pascha occidere voluerunt. O Pascha
immundum! O Synagoga sanguinum amans! Bene
olim jam Salomon, Judæorum Synagogam abomi-
nabilem (15) appellavit. Quorsum vero? Quia hau-
strix sit alienorum sanguinum. *Volens, inquit, post
Pascha producere eum populo.* Quidni vero in
Pascha? Nimirum, solemnitati paschali honorem
habent. O plenum contumelia honorem! Si non
licet in Pascha occidere, nec in Pascha vinxeritis.
Equidem videri vultis honorem habere solemnitati,
qui cædem thesaurizetis; tenetis vero victimam,

A ἡ ἐπτάμυξος λυχνία ἐσθέννυτο, καὶ ὁ δωδεκάκτινος
σταυρὸς ἀγῆπτετο. Κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν, ἐπ-
έβαλεν Ἡρώδης ὁ βασιλεὺς τὰς χεῖρας, κακῶσαι
τινας τῶν ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ βασιλεὺς
φρόνησις! μᾶλλον δὲ τυράννου ἐπιχειρήσις! ποῖος
βασιλεὺς, ὁ μὴ ὢν ἐν χειρὶ τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἐν τῇ βουλῇ
τοῦ διαβόλου. Πέτρον σπεύδεις φονοκτονῆσαι, ὦ Ἡρώ-
δης; διατί; Μὴ γὰρ ἀνταρσίαν ἐμελέτησε; μὴ γὰρ
διάδημα κατεσκεύασε; μὴ γὰρ πορφύραν ἐχρήσατο;
μὴ γὰρ θησαυροὺς κτισμάτων [γρ. κτημάτων] ἐπλή-
θυνε; μὴ γὰρ ὀπλίτας ἐμισθώσατο; μὴ γὰρ πόλεις
ἰσχυρὰς ἤγειρε; γυμνὸς καὶ ἄπορος ὑπάρχει ὁ Πέτρος
ἐν τοῖς σωματικοῖς. Κατέλιπε καὶ τὰ πατρῷα δίκτυα,
καὶ τὴν ἀλιευτικὴν σκάφην, καὶ τῆς τῶν ἰχθύων
ἄγρας κατεφρόνησεν. Ἐπείσθη τῷ δι' ἡμᾶς πτωχεύ-
σαντι Χριστῷ λέγοντι· Μὴ κτήσησθε χαλκὸν, ἢ πή-
ραν, ἢ βαλάντιον, μηδὲ διπλοῦν χιτῶνα. Ὁ Ἡρώ-
δης, τί τοὺς βαρβάρους καταλιπὼν, τοὺς ἀποστόλους
κατασφάττεις; Τί τοιχομαχίας ἀργῶν, τὴν Ἐκ-
κλησίαν διορύττεις; Τί τὰς χεῖρας ἐκτείνεις, οὐχ
ἵνα τυράννου κώμην κατάσχης, ἀλλ' ἵνα θυσιαστήριον
τοῦ βασιλέως στρέψῃς; Κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν,
ἐπέβαλεν Ἡρώδης ὁ βασιλεὺς τὰς χεῖρας, κακῶ-
σαι τινας τῶν ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ χεῖρες
Ἡρώδου εἰς προσευχὴν μὴ ἐκτεινόμεναι, ἀλλ' εἰς
τὸ κτεῖναι δίκαιον ὀπλιζόμεναι! Αὐταὶ γὰρ αἱ χεῖρες,
ὡς ἴστε, κατὰ τοῦ στόλου τῆς Ἐκκλησίας ὀπλί-
σθησαν. Ταύτας τὰς χεῖρας θεωρήσας ὁ Πέτρος, ἐβόα
καὶ προσηύχετο ἐν τῇ φυλακῇ τὰ τοῦ Δαβὶδ ῥήματα,
λέγων· Μὴ συναπολέσῃς μετ' ἀσεβῶν τὴν ψυχὴν
μου, καὶ μετ' ἀνδρῶν αἱμάτων τὴν ζωὴν μου, ὧν
ἐν χερσὶν αἱ ἀνομίαι· ἡ δεξιὰ αὐτῶν ἐπλήσθη
δώρων. Εἰ μὴ γὰρ μισθὸν ὁ Ἡρώδης παρὰ Ἰουδαίων
ἐλάμβανεν, οὐκ ἂν τὸ φάσγανον τῆς παρανομίας
ᾤξυνεν, Ἰάκωβον ἀνελεῖν μαχαίρᾳ· καὶ Πέτρον
δυσὶν ἀλύσειν οὐκ ἂν συνέδησε, βουλόμενος αὐτὸν
μετὰ τὸ Πάσχα ἀναγαγεῖν τῷ λαῷ. Ὁ Πάσχα Ἰουδαϊ-
κὸν, αἰεὶ μεταξὺ αἱμάτων ἀθώων μιγνύμενον! Τὸν
Δεσπότην Χριστὸν πρὸ τοῦ Πάσχα ἐσταύρωσαν· τὸν
μαθητὴν αὐτοῦ Πέτρον μετὰ τὸ Πάσχα ἀνελεῖν ἐβού-
λοντο. Ὁ Πάσχα ἀναγνόν! Ὁ συναγωγὴ αἱματεκ-
χυσίας φίλη! Καλῶς ὁ Σαλομὼν ἐκ πολλῶν τῶν χρό-
νων τὴν τῶν Ἰουδαίων συναγωγὴν βδελυρὰν προσ-
ηγόρευσε. Διατί; ὡς ἄλλοτρίων αἱμάτων ἐλκύστριαν.
D Βουλόμενος αὐτὸν, φησὶ, μετὰ τὸ Πάσχα ἀν-
αγαγεῖν τῷ λαῷ. Διατί δὲ μὴ ἐν τῷ Πάσχα; Τιμῶσι
δῆθεν τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα. Ὁ τιμὴ ὑβρεως πεπλη-
ρωμένη! εἰ οὐκ ἐξὸν ἐν τῷ Πάσχα φονεῦσαι, μηδὲ

³⁶ Matth. x, 9; Marc. vi, 8; Luc. ix, 3; x, 4.

(15) *Septem ellychniorum candelabrum*, ἐπτάμυξος. idem videatur atque ἐπτάλυχνος apud Gregor. Derivatur a μυζᾶω, seu μυζέω, aut μύζω· tot enim modis exponitur: quod est sugere, ut sic dicta sint ellychnia, quod sugendo oleum, inde flammam alant. Δωδεκάκτινον σταυρὸν velit, ob duodecim Apostolos, quorum crux opera ac prædicatione mundum universum illustraverit. Vide Proclum, orat. 2.

(14) *Ante Pascha*. Juxta communem illam sen-

tentiam, præsertim Græcorum, passi Christi Domini pridie Paschatis, in quam etiam P. Petavius vir doctus Societ. nuper concessit in suo Rationario temporum. An vero id factum sit translatione festivitatum, vel quia sic Pascha contigisset illo anno, alia quæstio est, in qua nolim morari.

(15) *Synagogam abominabilem*. Non occurrit locus, ubi sic Salomon appellet: nisi forte auctor ad Prov., cap. i, alludit.

δῆσατε ἐν τῷ Πάσχα. Τὴν μὲν ἑορτὴν δοχεῖτε τιμᾶν, τὸν φόνον θησαυρίζοντες· τὸ θῦμα δὲ κατέχετε, καὶ θύειν οὐ νομίζετε; ὦ εὐσέβεια κατακρίσεως πεπληρωμένη! Μᾶλλον, ὦ παρανομία, ἄχρι τοῦ δεῦρο παρά τινων φυλαττομένη· ἐκεῖθεν ἀρχὴν λαβοῦσα, καὶ τὸ τέλος εὑρεῖν οὐκ ἐπιζητοῦσα. Ἡ γὰρ οὐκ ἴσμεν, ὅτι πολλὰ τις τῶν ἐν δυναστείᾳ ἐξεταζομένων, ἀνεύθυνόν τινα ἐν φυλακῇ δημοσίᾳ κατακλείσαντες μόνον ἐπιστῇ τὸ τίμιον Πάσχα, εὐθέως δῆθεν τῆς δημοσίας φυλακῆς ἀπαλλάττουσιν, ἑτέραν φυλακὴν χαλεπωτέραν ἐπινοοῦντες· ἢ παρὰ ἑαυτοῖς φυλάττοντες, καὶ λιμῷ ἄγχοντες· ἢ εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἐκθιαστοῦ συγκλείοντες τοῦ ἀκέραστα κεχηγνότες· μὴ συνορῶντες ὅτι τοῦτο οὐκ ἔστι τὴν ἑορτὴν τιμῆσαι, ἀλλὰ τὴν δεσπότην Χριστὸν ὑβρίσαι. Θέλεις ἑορτάσαι; τῆς συκοφαντίας ἐλευθέρωσον τὸν σύνδουλόν σου. Τότε γὰρ τις κυρίως ἑορτάζει· οὐχ ὅτε σπρικὸν στολὴν ἐγκαινίζει, ἀλλ' ὅτε τεθλιμμένην ψυχὴν ἐλευθερώσει. Τῷ δὲ Θεῷ χάρις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Λόγος Λεοντίου (17) πρεσβυτέρου Κωνσταντινουπόλεως εἰς τὴν ἁγίαν Παρασκευὴν τῆς μεγάλης ἑβδομάδος εἰς τὸ πάθος τοῦ Χριστοῦ, καὶ εἰς τὸν Ἰώβ. Κύριε, εὐλόγησον.

(GRETSER, II, 347.)

Μεγάλα τῆς προσευχῆς τὰ χαρίσματα, ἀνεξάλειπτα ταύτης τὰ κατορθώματα. Ὅπου δ' ἂν τις περιστρέφει τὸ τῆς διανοίας ὄμμα, οὐδὲν προσευχῆς τιμιώτερον εὑρήσει. Προσευχὴ τῷ Νῶε διεκυδέρνησεν, καὶ τοῦ θεηλάτου κατακλυσμοῦ ἀναυάγητον διετήρησεν. Προσευχὴ τὴν στείρωσιν τῆς Ἀννας διέλυσεν, καὶ τῆς ἐπαράτου κατάρας παραδόξως ἀπῆλλαξεν. Προσευχὴ τοῦ Ἰωνᾶ τὴν κοιλίαν τοῦ κήτους εὐκτήριον οἶκον εἰργάσατο, καὶ Νινευίταις τὴν πόλιν ἄτρωπον διετήρησεν. Προσευχὴ Ἐζεκίᾳ τῷ βασιλεῖ πεντεκαίδεκαετῇ χρόνον ἐδωρήσατο. Καὶ ἵνα μὴ μακρύνω τῷ λόγῳ, πόσον δύναται προσευχὴ, ταῦτόν τὴν Κύριον εἰς μέσον ἀγάγωμεν, τὸν ποιήσαντα καὶ διδάξαντα, τὸν μὴ μόνον προσευξάμενον, ἀλλὰ καὶ προσεύχεσθαι παραινέσαντα, ὡς ἔστιν αὐτοῦ ἀκοῦσαι λέγοντος πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ μαθητάς· Ὅταν προσεύχεσθε, λέγετε· Πάτερ ἡμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου, ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου. Ὡς τέκνα πατέρα παρακαλεῖτε, στρατιῶται τὸν βασιλέα περιμένετε, ὡς πολιτογραφηθέντες εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

Οὐ μόνον δὲ ὑπὲρ αὐτῶν ὁ Κύριος ἐδίδαξεν προσεύχεσθαι, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων καὶ ἐχθραίνοντων καὶ ἐπιβουλεύοντων, ὡς ἔστιν αὐτοῦ ἀκοῦσαι τοῦ Κυρίου λέγοντος πρὸς αὐτούς· Προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς, ὃ ἐδίδαξεν ὁ Κύριος, καὶ ἐποίησεν. Προσηύξατο

³⁷ Psal. xxv, 10. ³⁸ Matth. vi, 9, 10. ³⁹ Matth. v, 44.

(16) *Constituti in magistratu*. Τινὲς τῶν ἐν δυναστείᾳ ἐξεταζομένων. Sic can. 16 et 17 concilii Nicæni: ὁ ἐξεταζόμενος ἐν κανόνι· ubi optime 2, versio *clericus*: cujus solum ordinatio prohibetur alieno episcopo: qua de re multa diximus in Vita Basili. De illa consuetudine educendi vinctos per ferias ac tempus paschale, Chrysostomus hom. in majorem hebdom. t. IV Ducæi, et alia in Pascha tom. V ejusdem.

(17) Quis fuerit iste Leontius, presbyter Constanti-

PATROL. GR. LXXXVI.

A nec vos maclare putatis? O pietatem damnatione plenissimam! Potius vero, impietatem nonnullorum adhuc studiis observatam! quæ nimirum inde sumpsit exordium, nec interim quærit invenire finem. Non enim nescimus, ut non raro constituti in magistratu (16), reum quemdam in custodia publica conclusum tenentes, ubi tantum venerabile Pascha imminere cognoverint, statim e publico carcere liberent, molestiorem carcerem alium excogitantes; qui vel custodiant apud se ipsos, ac fame enecent; vel in exactoris, insatiabiliter inhiantis, domo concludant; non intelligentes, non eo haberi honorem solemnitati, sed Christo Domino injuriam fieri. Vis festum agere? Conservum tuum libera criminatione: sic enim quis vere diem festum agit: non quando stolam sericam nova mutat, sed cum animam afflictam liberaverit. Deo autem gratia, in sæcula sæculorum. Amen.

Ἀμήν.

Oratio Leontii presbyteri Constantinopolitani in sanctam Parasceven magnæ hebdomadis, in passionem Christi, et in Job. Domine, benedic.

Eximia sunt orationis dona et indelebilia ejus præclare facta. Quocunque quis oculos converterit, nihil oratione pretiosius inveniet. Oratio Noe gubernaculi loco fuit, et in diluvio divinitus immisso naufragii expertem conservavit. Oratio sterilitatem Annæ depulit, et ab execrabili maledictione mirabiliter liberavit. Oratio Jonæ ex ventre ceti domum orationis effecit; et Ninivitis urbem indemnem illæsamque præstitit. Oratio regi Ezechiae quindecim vitæ annos donavit, et ut verbis compendium faciam, quantæ virtutis sit oratio, constabit, ipso Domino nostro in medium adducto, qui et fecit et docuit: qui non solum oravit; sed ad orationem cohortatus est; sic suos discipulos instruens: *Cum oratis, dicite: Pater noster, qui es in cælis, sanctificetur nomen tuum, adveniat regnum tuum* ³⁸. Ut filii patrem invocate, ut milites regem exspectate, tanquam conscripti in regno cœlorum cives. Et præter nomen Domini, nullum aliud invocate.

Πλὴν τοῦ δεσποτικοῦ ὀνόματος μηδὲν ἕτερον ἐπιβοᾷτε.

D Cæterum non modo pro seipsis docuit eos Dominus preces fundere; sed et pro calumniantibus, inimicis, et insidiantibus, ut ex his Domini monitis discere licet: *Orate pro calumniantibus vos, benefacite his, qui vos oderunt* ³⁹. Quod Dominus docuit, hoc et fecit. Oravit et ipse pro hostibus a quibus

nopolitanus, quoque tempore vixerit, haud invitus ignorare me fateor. Multi olim hujus nominis, etiam in urbe Constantinopolitana. Sequioris ævi fuisse, persuadet inconditus stylus, et exiguæ eruditionis declamatio: quam attexui, quod sacratissimo Parasceves die dicta fuit; licet fere nihil de cruce disserat. Eam Vienna ad nos misit, et sua manu ex vetere codice exscripsit, vir doctissimus, variarumque linguarum peritissimus D. Sebastianus Tengnagel, Bibliothecarius Cæsareus.

spernebatur et contumeliis afficiebatur. Et quando oravit Dominus pro inimicis? Quando? Hodierna die, cum cruci affixus est. Hodie enim, ut nostis, omnium Judex crucifigitur. Quapropter cum Dominus a Judæis se crucifixum, Judæos autem ab inanimatis elementis condemnatos; item solem obscurari, illos autem nullo mœrore affici; terræ motum generalem excitari; illos vero a malitia sua non discedere; velum templi scindi, ac illorum corda non compungi; multa monumenta aperiri; illorum vero mentes non illuminari; mortuos resurgere, illos autem mortuis annumerari vidit; misericordia erga genus humanum commotus, in ipsa cruce preces ad Patrem suum hoc ipso die effudit, *Pater*, inquit, *dimitte illis hoc peccatum, quia nesciunt quid faciant*⁴⁰.

Πατέρα, τῇ παρούσῃ παρασκευῇ λέγων· Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην. Οὐ γὰρ οἶδασιν τί ποιοῦσιν.

Animadvertis, charissime, qua ratione et docuerit, et quod docuit, reipsa præstiterit, et pro inimicis oraverit? Qua de causa? Quia voluit Pater Domini, tanquam iratus pro injuria Filio irrogata, excindere genus Judæorum, qui loco adorationis crucem fabricabant, loco invocationis clavos parabant, loco oblationis ceu sacrificii acetum offerebant, loco munerum arundine percutiebant; et loco pretiosorum donorum, spineam coronam plectebant, audacter vociferantes: *Sanguis ejus super nos, et super filios nostros*⁴¹. Horum scelorum gratia, cum Pater Judæorum nationem exterminare cogitaret, unigenitus Filius, mediatoris vicem subiens, Patri supplicat, dicens: *Pater, dimitte illis hoc peccatum, non enim sciunt quid faciant*⁴². Multi namque ex illis ad saniores mentes convertentur; propterea rogo, ne cum zizaniis demetatur triticum, ne pereant oves cum lupis. Ne perimantur cum corvis columbæ. Ne rosæ concrementur cum spinis. Non solum hic est Caiphas flagellans, sed et Paulus in rectam viam reversurus: non solum visitur pontificis servus alapam impingens, sed et Stephanus martyrii coronam adornans. *Pater, ne statuas illis hoc peccatum*⁴³.

Hæc Filius ad Patrem protulit, non quasi Pater ignoraret quid Filius velit; aut quasi Filius dubitarit quid Pater velit, cum sit una Patris et Filii voluntas, nam illud scit verbum, quod vult mens seu ratio; et illud scit mens, quod vult verbum. Igitur non ut paternæ voluntatis ignarus hæc dicebat; sed in ipsa itidem cruce indicium ac significationem Patris sui unigenitus Filius dare voluit, ne ut peregrinus et alienus a natura Patris calumniam pateretur, sed ejusdem substantiæ sese declararet. Eam ob causam orat unigenitus Filius, ut quod a Patre acceperat, Patri reddat.

Dixerit quis: Quid est, quod a Patre accipit, ut illud Patri reddat? Audi etiamsi noveris, nam in

⁴⁰ Luc. xxiii, 34 ⁴¹ Matth. xxvii, 25. ⁴² Luc. xxiii, 34. ⁴³ Act. vii, 59.

(17*) Ita recte supplevit hunc locum dominus D. Sebast. Tengnagel.

Α καὶ αὐτὸς ὑπὲρ τῶν ἀθετούντων αὐτὸν ἐχθρῶν. Καὶ πότε προσήυξατο ὁ Κύριος ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν; πότε; τῇ παρούσῃ παρασκευῇ, ὅτε παρέστη τῷ σταυρῷ. Σήμερον γάρ, ὡς εἶσθε, ὁ πάντων Κριτὴς σταυροῦται. Διὸ καὶ, ὡς εἶδεν ἑαυτὸν ὁ Κύριος ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων σταυρούμενον, καὶ τοὺς Ἰουδαίους ὑπὸ τῶν ἀφύχων στοιχείων κατακρινομένους, καὶ ὅτι ὁ ἥλιος ἐσκοτίζετο, ἐκεῖνοι δὲ οὐκ ἐστύγναζον, καὶ ὅτι σεισμὸς καθολικὸς ἐγένετο, ἐκεῖνοι δὲ τῆς κακίας οὐ μετεφύροντο, καὶ ὅτι τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ διεῖρήγνυτο, ἐκεῖνων δὲ αἱ καρδίαι οὐ κατενύττοντο· καὶ ὅτι πολλὰ μὲν ἠγνοίγοντο μνήματα, ἐκεῖνων δὲ αἱ ψυχαὶ οὐκ ἐφωτίζοντο, καὶ ὅτι νεκροὶ μὲν ἀνίσταντο, ἐκεῖνοι δὲ τοῖς νεκροῖς συνελογίζοντο· οὕτως καὶ ὁ Κύριος φιλανθρωπεύόμενος τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος,

Β ἐν αὐτῷ τῷ σταυρῷ προσήυχετο πρὸς τὸν ἑαυτοῦ αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην. Οὐ γὰρ οἶδασιν τί

Εἶδες, ὦ φίλε, πῶς ἐδίδασεν, καὶ ἐπλήρωσεν, πῶς ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν προσεύχεται; διατί; Ἦθελεν ὁ Πατήρ τοῦ Κυρίου ὡς ἀγανακτῶν ὑπὲρ τῆς ὕβρεως τοῦ Υἱοῦ, θανατῶσαι τὸ τῶν Ἰουδαίων φύλον, τοὺς ἀντὶ προσκυνήσεως σταυρὸν πελεκῶντας, καὶ ἀντὶ παρακλήσεως ἡλούς χαλκεύοντας, καὶ ἀντὶ προσφορᾶς ὄξος προσάγοντας, καὶ ἀντὶ δώρων καλὰ μὴ τύπτοντας, καὶ ἀντὶ κειμηλίων ἀκάνθινον στέφανον πλέκοντας, καὶ τολμηρῶς βοῶντας· Τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν. Διὰ ταῦτα βουλευομένου τοῦ Πατρὸς ἐξαλειψαί [πᾶν] πάραυτα τὸ τῶν Ἰουδαίων φύλον, ὁ μονογενὴς Υἱὸς, ὡς μεσίτου τάξιν εἰληφώς, παρακαλεῖ τὸν Πατέρα, λέγων· Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην. Οὐ γὰρ οἶδασιν τί ποιοῦσιν. Πολλοὶ γὰρ ἐξ αὐτῶν ἐπιστρέφουσιν. Διὸ παρακαλῶ, μὴ συνθερισθῇ ζιζανίους σῖτος. Μὴ οὖν ἀπόλλωνται λύκοις ἄρνες, μὴ συνφθαρῶσι κόραξις περιστεραί. Μὴ συγκαυθῶσιν ἀκάνθαις ῥόδα. Οὐ μόνον Καϊάφας ἐνταῦθα μαστίζων, ἀλλὰ καὶ Παῦλος ἐπιστρέφων [ἐπιστρέφων]. Οὐ μόνον ὁ δοῦλος τοῦ ἀρχιερέως ῥαπίζων, ἀλλὰ καὶ Στέφανος τὸ μαρτύριον εὐτρεπίζων. Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην.

Ταῦτα δὲ ὁ Υἱὸς ἔλεγεν πρὸς τὸν Πατέρα, οὐχ ὡς τοῦ Πατρὸς ἀγνοοῦντος τί βούλεται ὁ Υἱός, ἢ τοῦ Υἱοῦ ἀμφιβάλλοντος τί θέλει ὁ Πατήρ, μία γὰρ βούλησις Πατρὸς καὶ Υἱοῦ· ἐκεῖνο γὰρ οἶδεν ὁ λόγος, ὃ θέλει ὁ νοῦς. Καὶ ἐκεῖνο οἶδεν ὁ νοῦς (17*), ὃ θέλει ὁ λόγος, οὐχ ὡς ἀγνοῶν τοῖνυν τὴν τοῦ Πατρὸς βούλησιν, ἔλεγεν ταῦτα, ἀλλ' ὡς βουλόμενος καὶ ἐν αὐτῷ τῷ σταυρῷ ὁ μονογενὴς Υἱὸς τὴν ἐμφάνειαν τοῦ Πατρὸς ποιήσασθαι, ἵνα μὴ ὡς ξένος καὶ νόθος διαβληθῇ, ἀλλ' ὡς γνήσιος καὶ τῆς αὐτῆς οὐσίας ὢν διὰ ταῦτα προσεύχεται ὁ μονογενὴς Υἱός, ὅπως ὃ ἔλαθεν παρὰ τοῦ Πατρὸς, ἀντιδῶ καὶ αὐτὸς τῷ Πατρί.

Ἔστιν δὲ πάντως εἰπεῖν τινα, Τί ἐστὶν ὃ ἔλαθεν παρὰ τοῦ Πατρὸς, ἵνα ἀντιδῶ καὶ αὐτὸς τῷ Πατρί;

Ἄκουε ὅσπερ [ὅσπερ vel ὅπερ] οὐκ ἄγνοεῖς, διότι ὑπομιμνήσκω, οὐ διδάσκω, ἤκουες ἐν τῷ βαπτίσματι τῷ Ἰορδανιαίῳ ἄνωθεν τοῦ Πατρὸς βοῶντος, Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα, αὐτοῦ ἀκούετε. Ὁ Πατήρ τὸν Υἱὸν σημαίνει. καὶ γνωρίζει τοῖς ἀνθρώποις. Βουλόμενος τοίνυν ὁ Υἱὸς ἀνταποδοῦναι ταύτην τὴν μαρτυρίαν τῷ Πατρὶ, ἐν αὐτῷ τῷ σταυρῷ ἐβόα· Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην, οὐ γὰρ οἶδασιν τί ποιοῦσιν. Καὶ ὅτι δι' ἐμφάνειαν ὁ μονογενὴς Υἱὸς ταῦτα ἐφώνησεν, ἄκουε αὐτοῦ τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὸν Πατέρα λέγοντος· Πάτερ, ἐφανέρωσά σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις. Τούτου γὰρ χάριν καὶ ἡ οἰκονομία, ἵνα ὁ Πατήρ γνωρίσῃ τὸν Υἱόν, ἵνα Υἱὸς γνωρίσῃ τὸν Πατέρα, ὡσαύτως μεταξὺ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ γνωρισθῇ καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα ὁμοίως. Πάλιν ἄκουε τὸν Υἱὸν προσευχόμενον, καὶ λέγοντα πρὸς τὸν Πατέρα· Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην.

Ἄλλὰ, εὐακρόατα, μὴ ἀρνήσῃ τὴν γνώμην, μὴ σμικρύνῃς τὸν ἀκατάληπτον. Ἐάν γάρ τὸν Υἱὸν σμικρύνῃς, καὶ τὸν Πατέρα σμικρύνῃς· ἐκεῖ γὰρ ἐστὶν ὁ Πατήρ, ὅπου ἐστὶν ὁ Υἱός. Διὰ τοῦτο καὶ Υἱὸς προσηγόρευται ἀπὸ τοῦ οἴος, τοῦτ' ἐστὶν, οἴος ὁ Πατήρ, τοιοῦτος καὶ ὁ Υἱός. Διὰ ἀκούων τὸν μονογενῆ τοῦ Θεοῦ Υἱὸν προσευχόμενον, κατὰ τὸν τῆς ἐνανθρωπήσεως λόγον λάμβανε. Προσεύχεται γὰρ οἰκονομικῶς, θαυματουργεῖ δὲ θεοπρεπῶς, οὐκ ἄλλος ὁ πάσχων καὶ ἄλλος ὁ θαυματουργῶν, εἷς καὶ ὁ αὐτὸς ὁ καθεύδων καὶ ὁ νεκροὺς ἐγείρων. Εἷς καὶ ὁ αὐτὸς ὁ πεινῶν· καὶ ὁ χορτάζων· εἷς καὶ ὁ αὐτὸς ὁ μονογενὴς Υἱός, ὁ καὶ ἐν τῷ παρθενικῷ σηκῷ ἀστενοχωρήτως οἰκήσας, καὶ ἐν τῷ σταυριαίῳ ξύλῳ ἀρρήτως παγείς, καὶ ἐν τῷ λελαξευμένῳ μνημείῳ τὸ τριήμερον καθευδήσας, καὶ ἐν τῇ νεφέλῃ τῆς ἀναλήψεως τὴν ἀπαρχὴν τῆς ἀνθρωπότητος ἀνασφτερίζας, καὶ ἐν τῷ πατρῷῳ κόλπῳ ἀφράστως καὶ ἀχρόνως αὐλιζόμενος, καὶ ἄνω καὶ τῷ μηδαμοῦ λειπόμενος.

Μεγάλα τοίνυν τὰ τῆς προσευχῆς χαρίσματα, ἀνεξέλειπτα τὰ ταύτης δωρήματα. Προσευχὴ θλίψεως ἀποψία, εὐφροσύνης ἐπιστάσια, φίλων πραιμυθία, τοῦ ἐπὶ πάντων Θεοῦ δωροδοσία. Τί ἐστὶν; Ἦκουες ἀρτίως τοῦ συγγραφέως Μωσέως λέγοντος· Εἶπεν ὁ Κύριος Ἐλιφάζ τῷ Θεμανίτῃ· Ἠμαρτες σὺ καὶ οἱ δύο σου φίλοι. Οὐ γὰρ ἐλαλήσατε ἐνώπιον μου οὐδὲν ἀληθές, ὥσπερ ὁ θεράπων μου Ἰώβ. Καὶ ὑμεῖς λάβετε ἐπὶ μίσχους καὶ ἐπὶ κριοῦς, καὶ πορεύθητε πρὸς τὸν παῖδά μου Ἰώβ, καὶ ποιήσει καρπώσεις ὑπὲρ ὑμῶν, καὶ ζήσεσθε, ὅτι εἰ μὴ πρόσωπον αὐτοῦ ἔλαβον, ἀπώλεσα ἂν ὑμᾶς. Εἶδες προσευχὴν φίλων εὐεργεσίαν, καὶ πῶς ὁ Θεὸς διὰ προσευχῆς λύσιν πλημμελημάτων χαρίζειται.

Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Ἐλιφάζ· Ἠμαρτες σὺ καὶ οἱ δύο σου φίλοι. Πορεύθητε οὖν πρὸς τὸν παῖδά μου Ἰώβ, καὶ προσεύξεται ὑπὲρ ὑμῶν ὁ θεράπων μου Ἰώβ. Καλῶς ὁ Κύριος ἐν ταύτῃ τὸν Ἰώβ, καὶ παῖδα, καὶ θεράποντα προσαγορεύει, παῖδα τὸ τῆς

A memoriam revoco, non doceo. Audisti Christo in Jordanis aqua baptizato, Patrem superis e regionibus inclamantem: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite*⁴⁴. Hac testificatione Pater hominibus Filium suum notum testatumque facere voluit. Volens igitur Filius hoc testimonium Patri reddere, in ipsa cruce clamabat: *Pater, dimitte illis hoc peccatum, nesciunt enim quid faciant*. Filium autem hoc dixisse, ut Patrem suum patefaceret, intelliges ex his Filii ad Patrem verbis: *Pater, manifestavi nomen tuum hominibus*⁴⁵. Hujus gratia divina itidem dispensatio seu incarnatio peracta est, ut Pater Filium, et ut Filius Patrem notum faceret: utque inter Patrem et Filium similiter Spiritus sanctus cognosceretur. B Eamdem ob causam a Filio Patri dictum existima: *Pater, dimitte illis hoc peccatum*.

Sed, o bone auditor, ne hanc sententiam seu voluntatem inficieris. Ne incomprehensi honorem imminuas. Si enim Filii honorem minuas, minues et Patris; nam ibi est Pater, ubi et Filius: propterea Υἱός (Filius) nomen habet ab Οἴος, hoc est, *qualis Pater, talis et Filius*. Quapropter cum unigenitum Dei Filium precantem audis, id secundum humanam naturam fieri existima. Orat enim per dispensationem; sed miracula patrat ut Deus: unus et idem qui dormit, et qui mortuos excitat: unus et idem qui esurit, et qui satiat. Unus et idem unigenitus Filius, qui in virgineo tabernaculo absque angustiiis habitat, et qui in crucis ligno ineffabiliter figitur, et in exciso monumento tui quietem capit; et qui in nube ascensionis primitias humanæ naturæ sursum evexit, inque paterno sinu inexplicabiliter et absque temporis circumscriptione degit; cui in supernis nihil penitus desit.

Eximia sunt igitur orationis dona: indelebilia ejus munera. Oratio calamitatis depulsio est, et lætitiæ adductio, amicorum consolatio, Dei, qui super omnia est, beneficium. Quid est? Audivisti modo Moysen dicentem (18): *Dixit Dominus ad Eliphaz Themanitem: Peccasti tu et duo amici tui, non enim locuti estis coram me rectum, sicut servus meus Job. Et nunc accipite septem vitulos et septem arietes, et ite ad servum meum Job, et faciet sacrificium pro vobis, et vivetis: quia si faciem ejus non suscepissem, perdidissem vos*⁴⁶. Vides orationem esse beneficium amicis conferri et opitulari consuetum, et quomodo Deus per orationem male commissi condonare ac remittere soleat.

Dixit Dominus ad Eliphaz: *Peccasti tu et duo amici tui. Ite igitur ad servum meum Job, et orabit pro vobis servus meus Job*. Recte Dominus hoc loco Jobum servum et famulum appellat. Servum nominat, ut servitutem; famulum, ut pietatis offi-

⁴⁴ Matth. xvii, 5. ⁴⁵ Joan. xvii, 6. ⁴⁶ Job xlii, 7, 8.

(18) Existimat hic auctor librum Job a Moyse conscriptum.

cium indicet. *Ite ad servum meum Job*; famulus meus orabit pro vobis, et vivetis. O immensam Domini bonitatem! Ipse est, qui humanitatem, munificentiam exhibet: et tamen Jobo beneficii gratiam ascribit; admodum decenter. Quemadmodum enim in hisce rebus sæcularibus, si quis rex cognatione et necessitudine sibi devinctum divitiis et gloria augere velit, illius opera libellos et litteras donat, et damnatis incolumitatem largitur, ut et illos beneficio afficiat, et cognatum honorificet; sic et omnium rex Deus, volens Jobum, ut proprium hominem honorare ac illustrem reddere; illius interventu amicis peccata condonat; ut et ipse gloriam consequeretur, et illi a culpis immunes redderentur.

Ite ad servum meum Job. Nisi ipse me invocet, non ignoscam. *Ite ad servum meum Job*; ejus quem injuria affecistis, opem implorate; quem aspernati estis, honorate: ulceribus plenum pro sacerdote amplectimini. Eum, qui in sterquilinio sessitat, aræ assistere cogitate; non enim ut peccator a me derelictus est; sed ut justus, glorificatus. Aurum in fornace probatur, justus in tentationibus illustratur. Non læsit illum finis: quin celebratiorem reddidit. Haud male negotiationem instituit; non dedit simplicia, et duplicia accepit?

Ite ad servum meum Job, qui a labore et rebus arctis ad quietem venit. Discite fidelis amici profectum; ille fidelis, vos vero infideles: discite ex his, quæ videtis, nullum fidelem a Deo deseriri. *Ite ad servum meum Job*; nisi enim ipse intercessisset, exitio vos dedissem.

Hæc cum audisset Eliphaz, e vestigio, assumptis duobus amicis Baldad et Sophar, abiit celeriter pede, ad generosissimum Jobum, eique ad genua accidentes, intercessionem et preces ad Deum ab illo postularunt; his eum verbis compellantes: Erravimus, o generosissime, non intelleximus id, quod tibi evenit. Nunc cognovimus adversarium esse prostratum, quandoquidem tu corona redimitus es, precare pro nobis. Reconciliare nobis, qui noster rex es. Tuus vero Deus et agonotheta ipse nos ad te misit, dicens: Nos sine tua intercessione remissionem male commissorum non adepturos.

Hæc audiens philosophica scientia excultus Job, non distulit preces; non fluctuavit; non exprobravit: nec abnuit amicorum lapsibus veniam dare. Quapropter simul atque sacrificium orationis complevit; Deum quidem deprecatus est; amicos autem ingenti beneficio cumulavit, et se ad gratiarum actionem stitit. Quid igitur historiæ scriptor Moyses? non enim abs re erit sequentia quoque indicare: *Orante Jobo*, inquit, *pro amicis suis, remisit illis Dominus peccatum. Addidit autem Deus omnia quæcunque fuerant Job, duplicia. Et cum audissent fratres et sorores ejus omnia quæ ei acciderant, venerunt ad eum, edentes et bibentes apud*

A δουλείας ὄνομα, θεράποντα τὸ τῆς εὐσεβείας κατόρθωμα. Πορεύθητε πρὸς τὸν παῖδά μου Ἰώβ, ὁ θεράπων μου προσεύξεται ὑπὲρ ὑμῶν, καὶ ζήσεσθε. Ὡς τῆς τοῦ Κυρίου ἀγαθότητος! αὐτὴς φιλανθρωπεύεται, καὶ τῷ Ἰώβ τὴν χάριν παρέχει, σφόδρα καλῶς. Ὡς περ γὰρ ἐν τοῖς παροῦσιν κοσμικοῖς ὁ βασιλεὺς βουλόμενος τὸν ἐγγιστα αὐτοῦ καὶ πλουτίσαι καὶ δοξάσαι, δι' αὐτοῦ δέλτους δωρεῖται, καὶ σωτηρίαν καταδίκους χαρίζεται, ὅπως κάκεινους εὐεργετήσῃ, καὶ τὸν ἐγγιστα πλουτήσῃ· οὕτω καὶ ὁ τῶν πάντων βασιλεὺς Θεὸς, βουλόμενος τὸν Ἰώβ, ὡς ἴδιον ἄνδρα δοξάσαι, δι' αὐτοῦ τὴν ἁμαρτίαν τοῖς φίλοις συγχωρεῖ, ὅπως καὶ αὐτὸς δοξαθῇ, κάκεινοι τῆς ἁμαρτίας ῥυσθῶσιν.

B Πορεύεσθε πρὸς τὸν παῖδά μου Ἰώβ. Εἰ μὴ παρ' αὐτοῦ παρακληθῶ, συγγνώμην οὐ δίδωμι. Πορεύθητε πρὸς τὸν παῖδά μου Ἰώβ, ὃν ὑβρίσατε, παρακαλέσατε· ὃν ἠθετήσατε, δοξάσατε· τὸν εἰλκωμένον ἱερέα δέξασθε, τὸν ἐπὶ τῆς κοπρίας ἐπὶ τῷ θησαστηρίῳ κατανοήσατε. Οὐ γὰρ ὡς ἁμαρτωλὸν αὐτὸν ἐγκατέλιπον, ἀλλ' ὡς δίκαιον ἐδόξασα. Χρυσὸς ἐν καμίνῳ δοκιμάζεται, καὶ δίκαιος ἐν πειρασμοῖς λαμπρύνεται. Μὴ ἐξημίωσεν αὐτὸν ἡ κοπρία, μὴ οὐ γέγονεν ἐνδοξότερος; Μὴ κακῶς ἐπραγματεύσατο; οὐκ ἔδωκεν ἀπλᾶ, καὶ διπλᾶ ἔλαβεν;

Πορεύθητε πρὸς τὸν παῖδά μου Ἰώβ, τὸν ἀπὸ καμάτου, καὶ συγκοπῆς εἰς ἄνεσιν ἐλθόντα. Μάθετε φίλου πιστοῦ προκοπὴν, ἐκεῖνος πιστὸς, ὑμεῖς δὲ ἄπιστοι· ἐξ ὧν οἴδατε, μάθετε, ὅτι οὐδεὶς πιστεύσας εἰς Κύριον, ἐγκατελείφθη. Πορεύθητε πρὸς τὸν παῖδά μου Ἰώβ· ὅτι εἰ μὴ δι' αὐτὸν ἀπώλεσα ἂν ὑμᾶς.

Ταῦτα ἀκούσας Ἐλιφάζ, εὐθέως παραλαβὼν τοὺς δύο φίλους, Βάλδαν καὶ τὸν Σοφάρ, ἐπορεύθησαν δρομαίῳ ποδὶ πρὸς τὸν γενναιότατον Ἰώβ, καὶ πορευθέντες προσέπεσον, ἐδεήθησαν, ἠξίωσαν, παράκλησιν ἤτησαν λέγοντες πρὸς τὸν Ἰώβ· Ἐσφάλημεν, γενναιότατε, οὐκ εἶδομεν τὸ συμβᾶν σοι. Νῦν ἐγνωμεν, ὅτι ἐρράγη ὁ ἀντίπαλος, ἐξ ὧν σὺ στεφανηφόρος ἀνεδείχθης, πρέσβευσον ὑπὲρ ἡμῶν, κατηλλάγη [καταλλάχθητι] ἡμῖν ὁ ἡμέτερος βασιλεὺς, σὸς δὲ Θεὸς καὶ ἀγωνοθέτης, αὐτὸς ἡμᾶς ἀπέστειλεν πρὸς σὲ εἰρηκῶς, ὡς δέχα τῆς σῆς παρακλήσεως συγγνώμην ἡμᾶς τῶν πλημμελημάτων μὴ δέξασθαι.

Ταῦτα ἀκούσας ὁ φιλόφιλος Ἰώβ, οὐκ ἀνεβάλετο, οὐκ ἐδίστασεν, οὐκ ὀνειδίσειεν, οὐκ ἀπεστράφη ἡδὴ τῶν φίλων πταίσματα συγχωρεῖν. Διὸ παρ' αὐτὰ τὴν θυσίαν τῆς προσευχῆς πληρώσας, τὸν μὲν Θεὸν ἐδυσώπησεν, τοὺς δὲ φίλους εὐεργέτησεν, ἑαυτὸν δὲ πρὸς εὐχαριστίαν παρέστησεν. Τί οὖν ὁ συγγραφεὺς Μωϋσῆς; καλὸν γὰρ καὶ ἱτὰ ἀκόλουθα μνηύσαι. Προσευξαμένου δὲ, φησὶν, τοῦ Ἰώβ περὶ τῶν φίλων αὐτοῦ, ἀφῆκεν αὐτοῖς ὁ Κύριος τὴν ἁμαρτίαν αὐτῶν. Προσέθηκεν δὲ ὁ Θεὸς τῷ Ἰώβ διπλᾶ πάντα ὧν εἶχεν ἐμπροσθεν. Ἀκούσαντες δὲ οἱ ἀδελφοὶ καὶ ἀδελφαὶ πάντα τὰ συμβᾶντα αὐτῷ, παρεγένοντο πρὸς αὐτὸν· φαγόντες δὲ καὶ

πίοντες παρ' αὐτῷ, παρεκάλεσαν αὐτόν. "Ω ἀδελ-
φῶν καὶ συγγενῶν καταδρομή! Ἐν πένθει οὐδεὶς, ἐν
εὐωχίᾳ πολλοί. "Οτε ἐπὶ τῆς κοπρίας ἐκαθέζετο,
πάντες ἀπέφευγον· ὅτε ἐν τοῖς βασιλείοις ἠύλιζετο,
πάντες ἔτρεχον. Τοῦτο δὲ οὐ μόνον τότε, ἀλλὰ καὶ
νῦν συμβαίνει. Πολλάκις τις παίεται, καὶ οὐ μόνον
ὑπὸ τῶν συγγενῶν οὐ γνωρίζεται, ἀλλὰ καὶ τοῦναν-
τίον ὄρκους δέχεται μηδέποτε τῷ γένει πλησιάζειν.
Ἐὰν δὲ προνοία τοῦ τὸν Ἰώβ ἐκ δευτέρου πλουτή-
σαντος, καὶ οὗτος καὶ ἀξιώματος ἐπιλάβηται, πάν-
τες οἱ συγγενεῖς κατατρέχουσιν, παρακαλοῦσιν,
θάλπουσιν, πολλάκις λέγουσιν, "Α ἡνὲξάμεθα εἰδο-
μεν, ὥς εἶναι τοὺς τοιοῦτους τῆς ὑπάρξεως, καὶ οὐ
τῆς φύσεως συγγενεῖς. Τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἐπὶ
τοῦ γενναιοτάτου Ἰώβ· ὅτε ἐπὶ τῆς κοπρίας ἐκαθ-
έζετο, καὶ τοὺς ἰχθῶρας ἀπέξεεν, καὶ κάμνων ἀνελέ-
γετο, καὶ στένων ἔλεγεν· Διὰ τί ἐν κοιλίᾳ μητρός
μου οὐκ ἐτελεύτησα; διὰ τί δὲ ἐξελθὼν, εὐθέως
οὐκ ἀπωλόμην; διὰ τί δὲ σὴνῆντησάν μοι γόνατα;
διὰ τί μαζοὺς ἐθήλασα μητρός μου; τότε οὐκ ἀδελ-
φὸς δακρύων, οὐκ ἀδελφὴ πενθοῦσα, οὐ συγγενὴς
στυγνάζων. Μόνον δὲ τῆς βασιλείας ἐπελάβητο, καὶ
διπλῆς ὑπάρξεως δεσπότης γέγονεν, εὐθέως οἱ ἀδελ-
φοὶ παρατασσόμενοι, αἱ ἀδελφαὶ πορευόμεναι [ms.
exempl. βαρευνόμεναι], οἱ φίλοι ἐπερειδόμενοι.

Τί δὲ λέγω περὶ τῶν ἀδελφῶν καὶ συγγενῶν, καὶ
οὐ μεταφέρω θάττον τὸν λόγον, διὰ τὸ τῆς ὥρας ὄψε,
ἐπὶ τὴν γαμετὴν τοῦ Ἰώβ; Καὶ γὰρ καὶ αὕτη κάμ-
νοντος τοῦ Ἰώβ καὶ ἐν ἀγωνίᾳ διάγοντος, σκληρο-
τέρα πάντων γεγένηται, τοῦτ' ἔστιν, ὀνειδίζουσα,
βλασφημεῖν παρακελευομένη, λέγουσα πρὸς τὸν ἄν-
δρα· « Μέχρι τίνος καρτερήσεις λέγων· Ἰδοὺ ἀναμένω
χρόνον ἔτι μικρὸν, προσδεχόμενος τὴν ἐλπίδα τῆς σω-
τηρίας μου; Ἰδοὺ γὰρ ἠφάνισται τὸ μνημόσυνόν σου
ἀπὸ τῆς γῆς. Υἱοὶ καὶ θυγατέρες, ἐμῆς κοιλίας ὠδῖ-
νες καὶ πόνοι, ἐτελεύτησαν, οὓς εἰς τὸ κενὸν ἐκοπία-
σα μετὰ μόχθων· σὺ δὲ αὐτὸς ἐν σαπρίᾳ σκολήκων
κάθη, διανυκτερεύων αἴθριος· ἐγὼ δὲ πλάνη τις, καὶ
λάτρις, τόπον ἐκ τόπου, καὶ οἰκίαν ἐξ οἰκίας διερχο-
μένη. Πότε δύσεται ὁ ἥλιος, ἵνα ἀναπαύσομαι τῶν
μόχθων, καὶ τῶν ὀδυνῶν, αἷ με νῦν συνέχουσιν;
Ἄλλ' εἰπὸν τι ῥῆμα πρὸς Κύριον, καὶ τελεύτα. » Εἶδες
ἀνελπιδίας ῥήματα· Μέχρι τίνος καρτερήσεις λέγων,
Ἰδοὺ ἀναμένω χρόνον ἔτι μικρὸν, τοῦτ' ἔστιν, ἕως
πότε φρεναπατᾷς ἑαυτὸν, προσδοκίαν ἀγαθῶν κατα-
δοκῶν; ποῖα σοι ἐλπίς ὑπολέλειπται; Τί δέ σοι ὦνη-
σεν τὸ συχνῶς τὰς χεῖρας εἰς οὐρανὸν ἐπαίρειν,
καὶ τὰς εὐχὰς πλατύνειν; Ἄνωθεν ἐπολεμήθης, καὶ
ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πῦρ κατηνέχθη.

Ταῦτα τῆς γυναικὸς ἔτι λεγούσης τῷ Ἰώβ, ἐν τῷ
πειρασμῷ διάγοντος, τότε μὲν ὁ Ἰώβ οὐδὲν ἀπέκρί-
νατο· μόνον δὲ τῆς βασιλείας ἐπελάβητο, καὶ τῆς
ὑπάρξεως τετύχηκεν, καὶ ἶδεν ἀδελφοὺς καὶ φίλους
καὶ συγγενεῖς, καὶ πάντας εὐωχομένους, ὁμοίως
καὶ τὴν γαμετὴν τῷ βασιλικῷ πέπλῳ φαιδρυνόμε-
νην, καὶ τῶν αὐτῶν τέκνων μητέρα γινομένην, στρα-

A illum; simulque illum consolantes ⁴⁷. O fratrum et
cognatorum concursus! In luctu nullus; in convi-
vio multi. Quando in sterquilinio sedebat, omnes
aufugiebant; quando in regia versabatur, omnes
accurrebant. Hoc non solum tunc, sed et hac ætate
usuvenit. Sæpe fit, ut quis in adversam fortunam
incidat, et non solum a cognatis non cognoscitur,
sed et jurejurando a cognatione et familiæ propin-
quitate repellitur. Si vero providentia ejus, qui
Jobum secundo opibus auxit, iterum ad opes et
dignitatem provehatur, omnes cognati advolitant,
compellant, demulcent; sæpius illud ingeminantes:
Quod nobis in votis erat, id intuemur; ut proinde
istos recte fortunarum, non naturæ cognatos dixe-
ris. Idem prorsus invicto luctatori Jobo contigit;
B nam quando in sterquilinio sedebat, et saniem
testa radebat, multisque angustiis et ærumnis cir-
cumventus clamabat: *Cur in ventre matris meæ non
interii? Cur egressus, confestim non perii? Cur genua
mea concurrerunt? Cur ubera matris meæ suxi* ⁴⁸?
tunc nullus frater comparuit lacrymans, nulla
soror lamentans, nullus cognatus mœrens. At si-
mul atque in regiam restitutus, et duplicis sub-
stantiæ possessor effectus est, statim astant fratres,
sorores advolitant, amici fulciunt.

Et quid verba facio de fratribus et cognatis, nec
orationem quantocius (eo quod tempus effluxit),
transfero ad uxorem Jobi; quæ, Jobo calamitatibus
circumfluente, et in gravissima lucta constituto,
durior et inhumanior omnibus exstitit; opprobriis
C et calumniis eum incessens, et ad blasphemias
incitans, et hunc in modum compellans: « Quousque
perges dicere: Ecce modicum adhuc tempus ex-
specto, ut recipiam spem salutis meæ? Ecce enim
memoria tua de terra oblitterata est: filii et filiæ,
ventris mei labores et dolores, interierunt, quos
frustra tantis molestiis peperii; tu ipse in vermium
putredine sedes, sub dio degis: ego autem ut erra-
bunda et serva locum loco, et domum domo per-
muto. Quando occumbet sol, ut quiescam a labo-
ribus et doloribus, quibus nunc opprimor? Sed dic
Deo verbum, et morere. » Vides infidelitatis verba:
Quousque dicere perges: Ecce modicum adhuc
tempus exspectabo? hoc est, quousque teipsum
decipies, et spe bonorum recipiendorum falles?
D Quæ tibi spes relicta est? Quid tibi utilitatis affert,
manus crebro ad cælum sustulisse, et preces
protraxisse? Desuper debellatus es, delapso e
cœlis igne.

Hæc cum mulier, Jobo cum tentationibus con-
flictante, effutiret, nullum tunc responsum de-
dit ⁴⁹ (19), at ubi in regiam revenit, opesque suas
recuperavit; simulque fratres, amicos, et cognatos
epulantes, et uxorem suam regali amictu splen-
descentem, et eorundem filiorum matrem effe-
ctam vidit, tum conversus ad mulierem dicebat:

⁴⁷ Job XLII, 10, 11. ⁴⁸ Job II, 11, 13. ⁴⁹ ibid. 10.

(19) Et tamen statim respondit: *Quasi una de stultis mulieribus locuta es.* (Job II, 10.)

Quid ais, mulier? Annon tu illa es, quæ cæteris omnibus graviora maledicta in me conguessisti? annon clamabas: Quousque perges dicere: Ecce adhuc exiguum tempus exspecto, ut recipiam spem salutis meæ? An agricola non præstolatur messem? Et ego non exspectem Deum, qui suscitatur de terra inopem, et de stercore erigit pauperem⁵⁰? Annon venit bonorum æstas? Annon adest verfruendi bonis? Annon pluribus divitiis abundas, quam prius? Aspice tuos liberos. Num deformiores sunt prioribus? Annon vitis excellens facta es, alii quidem fructus tui decerpti sunt; alios adhuc possides. Et illi vivunt, et isti saliant. Sic enim omnia duplicia accepisti. Si tibi, mulier, morem gessissem, Deumque blasphemassem, unde nobis hæc tanta opum copia advenisset? Vides, quantum fructus patientia in fimo peperit.

Quocirca, mulier, in posterum ne dicito: Ego errabunda et famula sum. Cecidit enim erro, et ad nihilum redactus est idololatra. Vere cecidit erro diabolus, qui semper adversus se foveas fodit. Nam et hodie corona plectitur, et Job coronatur, et Adam renovatur, et latro laudatur. Hodie sepulcrum signatur, et cælum aperitur. Hodie Dominus alapis cæditur, et natura humana libertatem adipiscitur. Testatur hoc Paulus, clamans: *In libertate, qua Christus liberavit, state firmi*⁵¹. Ipsi gloria et potentia in sæcula sæculorum. Amen.

⁵⁰ Psal. cxii, 7. ⁵¹ Galat. v, 15.

Α φεῖς πρὸς τὴν γυναῖκα ὁ Ἰὼβ ἔλεγεν· Τί λέγεις, γύναι; Οὐ σὺ εἶ ἡ πάντων μοι χαλεπώτερον ἐπιπλήττουσα; οὐκ ἔλεγές μοι· Μέχρι τίνος καρτερήσεις λέγων, Ἰδοὺ ἀναμένω χρόνον ἔτι μικρὸν, προσδεχόμενος τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας μου; Ἡ ὁ γεωργὸς στάχυν οὐκ ἐκδέχεται; καὶ γὰρ τὸν Θεὸν οὐ περιμένω τὸν ἀνιστῶντα πένητα ἀπὸ γῆς, καὶ κοπρίας ἐγείροντα πτωχόν; Μὴ οὐκ ἦλθεν τὸ θέρος τῶν ἀγαθῶν; μὴ οὐκ ἔφθασεν τὸ ἔαρ τῆς ἀπολαύσεως; οὐχὶ μᾶλλον πλουτεῖς ἢ πρότερον; μὴ οὐ γέγονας ἄμπελος διάφορος; ἐκείνους ἐτρυγῆθης, ἀλλὰ τούτους κρατεῖς. Κάκεινοι ζῶσιν, καὶ οὗτοι σχιρτῶσιν· οὕτω γὰρ διπλὰ ἀπέλαβες πάντα· εἰ ἤκουσά σου, γύναι, καὶ βλασφημήσας τὸν βίον ἐξηλθον, πόθεν ἡ ἀνάστασις τῶν ἀγαθῶν; Εἶδες ἡ κοπρία τῆς ὑπομονῆς πόσον καρπὸν ἐβλάστησεν.

Διὸ, γύναι, ἀπὸ τοῦ λοιποῦ μὴ ἄρξη λέγειν, Ἐγὼ πλάνη τις καὶ λάτρις. Ἐπεσεν γὰρ ὁ πλάνος, καὶ κατήργηται ὁ εἰδωλολάτρος. Ὅντως ἔπεσεν ὁ πλάνος ὁ διάβολος, ὁ αἰὶ καθ' ἑαυτοῦ τοὺς βοθύνους ἐγείρων. Σήμερον γὰρ καὶ στέφανος πλέκεται, καὶ Ἰὼβ στεφανοῦται, καὶ ὁ Ἀδὰμ ἀνακαινοῦται, καὶ ληστής ἐπαινεῖται. Σήμερον καὶ τάφος σφραγίζεται, καὶ οὐρανὸς ἀνοίγεται. Σήμερον ὁ Δεσπότης ῥαπίζεται, καὶ ἡ ἀνθρωπότης τὴν ἐλευθερίαν δέχεται, καὶ μαρτυρεῖ μοι τῷ λόγῳ Παῦλος βοῶν· Τῇ ἐλευθερίᾳ Χριστὸς ἡμᾶς ἡλευθέρωσεν· στήκετε βέβαιοι. Αὐτῷ ἡ δόξα, καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

LEONTII BYZANTINI FRAGMENTA.

Ex Leontio.

Ἀπὸ τῶν Λεοντίου.

(MAI, Script. vet. VII, 52.)

Substantia ac substantiatum æque differunt ac C essentia atque essentiatum. Substantia enim personam, substantiatum vero ens designat. Cum enim substantia particularitatibus circumscribendis operam dat, substantiatum discrimina rerum definientium perscrutatur, earumque theoriam constituit. Hujus generis sunt omnes qualitates tum essentielles cum accidentales, quarum neutra est essentia, id est actionis substratum, quod essentiae semper adhærens cernitur, ut, ex. gr., color in corpore, ut scientia in anima. Quocirca qui dicit: « Natura non est insubstantiata, » vere quidem dicit, sed haud congrue definit, quia id quod substantiatum non est, substantiae attribuit. Item di-

Ὅτι οὐ ταῦτ' ἐν ὑπόστασις καὶ ἐνυπόστατον (1), ὥσπερ ἕτερον οὐσία καὶ ἐνούσιον· ἡ μὲν γὰρ ὑπόστασις τὸν τινα δηλοῖ, τὸ δὲ ἐνυπόστατον τὴν οὐσίαν· καὶ ἡ μὲν ὑπόστασις πρόσωπον ἀφορίζει τοῖς χαρακτηριστικοῖς ἰδιώμασι, τὸ δὲ ἐνυπόστατον τὸ μὴ εἶναι αὐτὸ συμβεβηκὸς δηλοῖ, ὅπερ ἐν ἐτέρῳ ἔχει τὸ εἶναι καὶ οὐκ ἐν ἑαυτῷ θεωρεῖται· τοιαῦται δὲ πᾶσαι αἱ ποιότητες, αἳ τε οὐσιώδεις καὶ ἐπουσιώδεις καλοῦμεναι, ὧν οὐδετέρω ἐστὶν οὐσία, τοῦτέστι πράγματος ὑφ' ὧς, ἀλλ' αἰὶ περὶ τὴν οὐσίαν θεωρεῖται, ὡς χρῶμα ἐν σώματι, καὶ ὡς ἐπιστήμη ἐν ψυχῇ. Ὅ τοίνυν λέγων, Οὐκ ἐστὶ φύσις ἀνυπόστατος, ἀληθῶς μὲν λέγει, οὐ μὴν ὀρθῶς συμπεραίνει, τὸ μὴ ἀνυπόστατον συνάγων εἰς τὸ ὑπόστασιν εἶναι· ὥσπερ ἂν

(1) Leontii de hoc argumento amplam disputationem, seu potius excerpta ejus, exhibent codices Vaticani duo, neque me exscribere piget

Attamen conferendus est idem Leontius De sectis act. VII.

εἴ τις μὴ εἶναι σῶμα ἀσχημάτιστον ἀληθὲς λέγων, ἔπειτα συνάγει οὐκ ὀρθῶς, τὸ σχῆμα σῶμα εἶναι, ἀλλ' οὐκ ἐν τῷ σώματι θεωρεῖσθαι· ἀνυπόστατος μὲν οὖν φύσις, τοῦτέστιν οὐσία, οὐκ ἂν εἴη· οὐ μὴν ἡ φύσις ὑπόστασις, ὅτι μὴ δὲ ἀντιστρέφει· ἡ μὲν γὰρ ὑπόστασις, καὶ φύσις· ἡ δὲ φύσις, οὐκ ἔστι καὶ ὑπόστασις· ἡ μὲν γὰρ φύσις, τὸν τοῦ εἶναι λόγον ὑποδέχεται· ἡ δὲ ὑπόστασις, καὶ τὸν τοῦ καθ' αὐτὸ εἶναι· καὶ ἡ μὲν, εἰδους λόγον ἐπέχει· ἡ δὲ, τοῦ τινός ἐστι δηλωτικόν· καὶ ἡ μὲν, καθολικοῦ πράγματος χαρακτῆρα δηλοῖ, ἡ δὲ, τοῦ κοινοῦ τὸ ἴδιον ἀποδιαστέλλεται· καὶ συντόμως εἰπεῖν, φύσεως μὲν μιᾶς λέγονται τὰ ὁμοούσια, καὶ ὧν ὁ λόγος τοῦ εἶναι κοινός· ὑποστάσεως δὲ ὅρος· ἡ τὰ κατὰ τὴν φύσιν μὲν ταῦτά, ἀριθμῶ δὲ διαφέροντα· ἡ τὰ ἐκ διαφορῶν φύσεων συνεστῶτα· τὴν δὲ τοῦ εἶναι κοινωνίαν ἅμα τε καὶ ἐν ἀλλήλοις κεκτημένα· οὕτω γέ τοι, φημί, κοινωνοῦνται τοῦ εἶναι, οὐχ ὥς συμπληρωτικὰ τῆς ἀλλήλων οὐσίας, ὅπερ ἐστὶν ἐπὶ τῶν οὐσιῶν καὶ τῶν οὐσιωδῶς κατ' αὐτῶν κατηγορουμένων· ὥς ἡ ἐν σώματι ποιότης, λευκότης, μελανότης· ὅπερ ἂν τις εὖροι καὶ ἐν ἄλλοις, μᾶλλον δὲ ἐπὶ ψυχῆς καὶ σώματος, ὧν κοινὴ μὲν ἡ ὑπόστασις, ἰδίᾳ δὲ ἡ φύσις.

Καὶ ὁ λόγος· διάφορος· ὅτι διττός ὁ τῆς τελειότητος ὅρος, ὁ μὲν ἀπλῶς λεγόμενος, ὁ δὲ σχέσει θεωρούμενος· ὅτι εἰ φύσει παθητὸς ἦν ὁ Λόγος, ἡ τῶν ἐνταῦθα ἐδέχτο περιγραφὴν, ἔσται τοῖς ἀπὸ Νεστορίου ταῦτα ἐν αὐτῷ, τὸ φοβεῖσθαι σαρκὶ συνάπτειν καὶ ὅλῳ ἀνθρώπῳ, ἵνα μὴ περιθραφῇ· εἰ δὲ φύσει ἀτρεπτός ἐστι καὶ ἀπερίγραφτος καὶ ἀπαθής, καὶ ἐν σώματι γένηται, σώζοι ἂν τὸν ἴδιον τῆς ἀπαθείας καὶ παντελῆ τῆς ἀτρεψίας λόγον· καὶ γὰρ οὐδὲ κόσμον κτίζων, καὶ εἰς τόδε τὸ σχῆμα τοῦ παντός ἄγων αὐτὸν οὐκ ἦντα πρότερον, ἐκ τοῦ ὑπερχοσμίου καὶ ὑπερουσίου εἰς τὸ περικόσμιον τοῦτο ἡ ἐγκόσμιον ἐκπεπτωκῶς φαίνεται· καὶ ἐκ τοῦ οἰκείου ἀπεριγράπτου εἰς τὸ περιγεγράφθαι ὑπ' αὐτοῦ ἐληλυθώς· οὔτε τοίνυν οὐδὲ πρότερον ἦν ἵνα τὸν κόσμον καὶ τὰ ἐν αὐτῷ πάντα παρήγαγεν, οὔτε ὕστερον ὅτε τὸν μέγαν ἐν μικρῷ κόσμον τὸν ἀνθρώπον ἐαυτῷ περιέπτηξε, περιεγράφη. Καὶ τί θαῦμα; ὅπου γε καὶ ἡ ἀνθρώπου ψυχὴ οὐχ ἀπλῶς καὶ διὰ τὸ σῶματι αὐτὴν εἶναι πάσχει ταῦτα, ἀλλὰ διὰ τὸ πεφυκέναι πίσχειν καὶ χωρὶς σώματος· ὅτι ἄρρητος ὄντως ἐστὶ καὶ ἀνεκνόητος μόνη ἡ κατ' οὐσίαν τε καὶ οὐσιωδῆς καὶ ἐνυπόστατος ἔνωσις· πῶς γὰρ τὰ τοσοῦτον κατὰ φύσιν παρηλλαγμένα καὶ μακρῶ διωκισμένα, ἀλλήλοις τε συνέβη, καὶ κραθέντα οὐ συγκέχυνται, ἀλλὰ καὶ ἔστιν ἐν καὶ γνωρίζονται δύο; Ὅτι δεῖ ἀντιστῆναι, ὡς οἱ τὴν ἔνωσιν μὴ κατ' οὐσίαν, ἀλλὰ κατ' ἐνέργειαν ἢ εὐδοκίαν, ἢ ἄλλην τινὰ σχέσιν δογματίσαντες, κατ' οὐδὲν μὲν τῇ ἀληθείᾳ ἐγγίζουσι, τὸ δὲ ψεῦδος πολυσχιδὲς ὃν ἐμερίσαντο· ποία γὰρ ἂν εἴη ταύτη, καὶ ποῦ τοῦ τῆς ἐνώσεως ἀξία ὀνόματος τῆς ὑπερφουῆς καὶ μόνης μετὰ τὴν μόνην καὶ πρώτην ἢ μὴ τὰ πράγματα συνδέουσα καὶ εἰς ταῦτ' ὄντα ἄγουσα; Ὅθεν καὶ θαυμάζειν ἐπεισὶ μοι, ὅτ'

A cendo, corpus non sine forma esse, non erraveris, false autem definieris asserendo corpus et formam unum esse, ita tamen ut hæc in illo non in sensu cadat. Hinc natura non est substantiata, atque ita non est essentia. Igitur natura non est substantia; non enim reciprocatur. Nam substantia naturæ partes agit, non autem natura substantiæ. Et revera quidem natura τοῦ esse rationem init, substantia autem etiam τοῦ esse per se. Quare una quidem speciei rationem subit, altera autem ejus unde provenit ipsa, documentum exhibet; una actionis universalis typum declarat, altera ex eo quod pluribus commune est secernit id quod particulare. Quid multa? Unius naturæ ὁμοούσια dicuntur, quæ essendi causam habent communem; porro substantiæ finis, et ea quæ, quoad numerum, differunt, quamvis, quoad naturam, eadem sint. Huc adde quæ e diversis naturis consistunt et existendi causam habent communem. Nec tamen ita stas existencias invicem compleant, quod quidem fit in essentiis iisque quæ essentialiter de iis prædicantur. Sic in corpore albedo, nigredo, etc., sicque in aliis rebus, præsertim corporeis ac spiritualibus, quæ communem habent substantiam, particularem tamen inveneris naturam.

B Sermo etiam differt, quia duplex est perfectionis terminus: unus simplex, alter in habitu consideratus. Quod si natura idem passibilis est, aut aliunde circumscriptus, cum Nestorio utique metuere poterimus ne, carni ac toti homini adaptatus, plane mutetur. Sin pro sua natura immutabilis est, et incircumscribitus et impassibilis, licet cum corpore coadunatus, impassibilitatem atque immutabilitatem suam servaverit. At non creavit mundum, non universi typo eum qui prius non erat, induit; imo ex supermundano et superessentiali statu in hunc mundanum et plane terrestrem videtur processisse, non jam incircumscribitus, ut ante, sed circumscriptus. Igitur nec tum cum mundum et quæ in eo sunt conderet, nec postea ubi hominem, mundum in parvo magnum sibi associaret, circumscribatur. Quid mirum? nam anima humana nonsimpliciter et quia cum corpore juncta est hæc patitur, sed quia pro natura sua vel sine corpore patitur; est enim unio sola secundum essentiam, essentialis et substantiata, quæ nec exprimi nec comprehendere potest. Quomodo enim ea quæ pro sua natura adeo differunt et separata sunt, nihilominus conjunguntur et conjuncta non miscentur, imo essentialiter unum sunt, duo autem cognoscuntur? Certe contradicendum est iis qui istam unionem non secundum essentiam, sed et arbitrio et vi adhibita factam esse docent, atque tantum abest ut veritatem assecuti sint, ut mendacium etiam auxerint. Quæ enim alia esse veritas potest, et quo alio vinculo uniri potest nisi eo, quod res conjunctas in unum locum cogit? Quare miror quod, dum illi hanc unionem prædicant, tanquam de re pura et immutabili lo-

quantur. De quanam vero mutatione in rerum divisione loqui poterunt qui plures dignitates in unam dignitatem confundunt? Nunquam enim hæ dignitates una fieri dignitas poterunt, sicut nec plures naturæ immutabiliter una erunt post facultates divisas; nam quod res diversas unit, dignitates quoque unit, facultatibus divisis. Quod enim res conjungit, dignitatem etiam jungit. Unde fit ut quoscunque dignitatis divinæ scimus participes factos, essentiali divinæ privilegio eodem loco ponamus, duarumque naturarum unicuique sanctitatem tribuamus. Nam dignitatis mensura non omnino disjungit quæ pretii sunt inæqualis, sed naturas illo ipso respectu adunabit.

Huc accedit quod eos qui, præter Christum, sancti existunt, cum Trinitate volunt jungere; eo enim impietatis progredi audent. Namque dii et Dei filii spiritus sancti denominationem usurpant secundum illud: Qui Domino cohæret, idem spiritus sunt; id quod Nestoriani impii scire debebant, distributionis scilicet partem superioribus particularem esse præ inferioribus; omnibus autem virtutis et dignitatis donum æqualiter impertitum obtigisse, idque una cum Deo Verbo, aut si malunt, cum aliqua earum rerum quæ in Trinitate cernuntur, ita ut sancta Trinitas in duas naturas scindatur, substantiæ vero duæ, aut tres, aut quatuor numero statuatur. Sed fortasse nec illud cum Dei Verbi natura conflare in unumque Filium eundemque prototypum constituere volent. Una enim est naturalis filio, unde omnis plane filio per participationem originem ducit. Inde etiam necesse est Nestorianos suum sumpsisse hominem quasi ex machina deum, nisi e gratia speciali eum emanasse malint. Quare unionem vere essentiali atque duplicem unionum ac secretionum rationem alta voce prædicamus. Alia quidem in speciebus unita, in substantiis discernuntur; alia in speciebus discreta in substantiis simplicem præbent unionem, aut etiam compositam. Sed jam satis diximus de iis quæ simplicem duplicemve habent constitutionem; non enim pro libitu disquirentes his talibusque lucem affundere valemus.

Sed dum de rerum compositione aut complexione, aut mixture unionemve aut quo tandem nomine utamur, loqui volumus, essentiali iisdem aut accidentalem naturam tribuentes, iis qui de vocabulis eorumque significato proprio aut improprio litigant, facile hanc licentiam dabimus. Non enim flores inspergere dictioni nostræ, sed res ipsas cognoscere in animo est.

Eorum igitur quæ essentialiter existunt et secundum essentiali cogitantur, alia particularem existentiam rationem conservant, alia turbant et delent. Et illorum quidem relatio invicem intercedens e duobus unum præstat quoad numerum, servata essentiali, quoad unitatem, differentia. Pro exemplo est in animantibus quidem homo; et in corporibus simplicibus naturalibusque substantia-

A ἂν αὐτῶν τὴν τοιαύτην ἔνωσιν πρὸςθευόντων, τὸ ἀσύγχυτον προσρίπτεται καὶ τὸ ἀτρέπτον· ποίαν γὰρ καὶ ὑποφῶσθαι τροπὴν αὐτοὺς δίκαιον ἐν τῇ διαιρέσει τῶν πραγμάτων, τὰς μὲν ἀξίας εἰς μίαν ἀξίαν συγχέοντας· οὐ γὰρ αἱ ἀξίαι ἀξία ποτ' ἂν γένοιτο ἀσυγχύτως, ὥσπερ οὐδὲ αἱ φύσεις μία φύσις ἀτρέπτως, τὰς δ' ἐξουσίας χωρίζοντας. Ὁ γὰρ πραγμάτων ἔνωσις, ἡ τῆς ἀξίας ἔνωσις· ἢ οὕτω γ' ἂν καὶ πάντας τοὺς τῆς θείας λελαχότας ἀξίας εἰς ταύτην ἄξομεν τῇ θείᾳ οὐσίᾳ· καὶ δύο φύσεις ἐφ' ἑκάστου τῶν ἁγίων δογματίσωμεν· τὸ γὰρ ποσὸν τῆς ἀξίας οὐ πάντῃ χωρίζει τὰ κατὰ τὴν ἀξίαν διάφορα, ἀλλ' ὁπόσῃ ἂν εἴη, κατὰ τοσοῦτον συνάψει τὰς φύσεις.

B Εἰ δέ τι ἐτέρῳ τῶν ἐν τῇ Τριάδι συνάψαι βούλονται τοὺς παρὰ τὸν Χριστὸν λοιποὺς ἁγίους, τῆς ἐν ἀσεθείᾳ αὐτῶν ἔστω ἐξουσίας· κεχηρηματίασιν γὰρ οἱ θεοὶ τε καὶ οἱ υἱοὶ Θεοῦ, καὶ πνεύματα ἅγια, κατὰ τὸ, Ὁ κολλώμενος τῷ Κυρίῳ, ἐν πνεύματι ἐστίν. Ὅτι, φησὶν, ἔδει τοὺς ἀθеоὺς Νεστοριανοὺς εἰδέναι, ὅτι καὶ τὸ ἐξαίρετον τῆς ποικίλης διανομῆς πρόσκειται τοῖς ὑπερτέροις πρὸς τοὺς ὑφειμένους, ἀλλὰ κοινὸν τὸ ἐφ' ἅπασιν τῆς ἐνεργείας χάρισμα καὶ τῆς ἀξίας δώρημα· καὶ ἡ κακείνας μετὰ τοῦ Θεοῦ Λόγου, ἢ εἰ γε βούλονται ἐνὸς τῶν ἐν τῇ Τριάδι θεωρουμένων, ἢ καὶ ὅλης τῆς σεβασμίας Τριάδος εἰς δύο συνάπτειν φύσεις, καὶ δύο ἢ τρεῖς ἢ τέσσαρας ὑποστάσεις διαιρεῖν, ἢ μηδὲ τοῦτον μετὰ τῆς φύσεως τοῦ Θεοῦ Λόγου συνάπτειν, καὶ εἰς ἓνα υἷον συντιθέναι· ἢ ὁμωνύμως αὐτὸν ποιεῖν, ὡς τὸν πρωτότυπον Υἱόν· ὅτι μία ἐστὶν ἡ φυσικὴ υἰότης, ἐξ ἧς κατὰ μετοχὴν πᾶσα υἰότης· καὶ διὰ τοῦτο ἀνάγκη τὸν ἀποσχεδιασθέντα τοῖς Νεστοριανοῖς ἄνθρωπον ἢ τῆς ἐκ χάριτος γινομένης. Ὅτι τῆς κατ' οὐσίαν ἐνώσεως μεγαλοφώνως κηρυττέσθω ἡ ἀλήθεια, ὅτι τῶν ἐνώσεων καὶ τῶν διακρίσεων διττὸς ὁ λόγος· τὰ μὲν γὰρ ἡνωταὶ τοῖς εἶδεσι, διήρηται δὲ ταῖς ὑποστάσεσι· τὰ δὲ διήρηται μὲν τοῖς εἶδεσι, διηρημένων δὲ ταῖς ὑποστάσεσι, τὰ μὲν ἀπλὴν ἔχει τὴν ἔνωσιν τε καὶ τὴν διάκρισιν, τὰ δὲ σύνθετον· περὶ μὲν τῶν ἀπλὴν ἐχόντων τὴν διττὴν, τὰ νῦν λέγειν ἀφείσθω· οὐ γὰρ τῆς παρουσίας σκέψεως ἡ ἐκείνων εἰς τὰ κατὰ μέρος ἐξ-ἀπλῶσις.

C D Περὶ δὲ τῶν κατὰ σύνθεσιν ἡγουν συμπλοκὴν ἢ κρᾶσιν, ἢ ἔνωσιν, ἢ ὅπως ποτὲ φίλον καλεῖν τὰς οὐσιώδεις τῶν ἑτεροειδῶν σχέσεις, λεκτέον ἡμῖν τοῖς ὀνοματομάχοις καταλιποῦσι τὰς, ὡς αὐτοὶ νομίζουσιν, ἐμφαντικωτέρας ἢ κυριωτέρας τῶν σημασιῶν· οὐ γὰρ ἐκλογῆς λέξεων ἡμῖν σχολή, ἐπὶ τὸ νοεῖν ἐπειγομένοις.

Τῶν τοίνυν οὐσιωδῶς ὑπαρχόντων καὶ κατ' οὐσίαν νοουμένων, τὰ μὲν καὶ τῇ ἐνώσει σώζει τὸν ἴδιον τῆς ὑπάρξεως λόγον, τὰ δὲ συγγεῖ τε καὶ ἐξαφανίζει, τὴν ἀκρότητα τῶν ἡνωμένων λυμαινόμενα. Τῶν οὖν προτέρων ἢ μετ' ἀλλήλων καὶ ἐν ἀλλήλοις θεωρουμένη σχέσις ἐν μὲν τοῖς ἐξ ἀμφοτέρων ἀποτελεῖ· καὶ ὡς ἂν τις εἴποι, ἐν εἶναι τῷ ἀριθμῷ ἀπιδείκνυσιν, τὸ διάφορον σώζοντα τῆς ὑπάρξεως ἐν τῷ αὐ-

τῷ τῆς ἐνότητος. Καὶ τόπου παράδειγμα ἐν μὲν Α ζώοις ὁ καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπος, ἐν δὲ ταῖς ἀπλοῖς ἢ φυσικοῖς σώμασιν ἡ τῶν αὐθυποστάτων καὶ καθ' ἑαυτὰ εἶναι δυναμένων πρὸς ἄλληλα ποιά σχέσις· οἷον ἐπὶ λαμπάδος ἔστι θεωρῆσαι· ἄλλο μὲν γάρ ἐστιν ἡ θρυαλλίς, ἕτερον δὲ πάλιν ἡ φλογώδης τοῦ πυρὸς οὐσία.

Ὅτι καθ' ὅλου φάναι, οὐδὲν τῶν ἐνουμένων, τραπεὴν ἢ σύγχυσιν ὑφίσταται, μὴ οὐχὶ ἑκατέρου τῶν ἐνωμένων παθητικὰς ἔχοντος ποιότητος· τῶν γὰρ τοιούτων ἡ μὲν δραστήριος, ποιῆσαι ἂν καὶ οὐ πάθῃ, ἡ δὲ παθητικὴ πάθῃ ἂν καὶ οὐ δράσειεν. Ὅτι δεῖ τὸ κατὰ τὴν θείαν αἴσθησιν ἀκουστικὴν ἡμῶν καθάραι παντὸς ἄχθους τοῦ ἐκ προλήψεως συνιστάμενου καὶ ἀποκωφοῦντος τὸν νοῦν· ἥδη δὲ τὸ καὶ τῶν μαρτύρων τὸ νέφος ὑποδέξασθαι. Ὅτι ἀσεβῆς οὐκ αἰδεῖται πρόσωπον ἐντίμου, ἀσήμενος δὲ καὶ οὐκ ἐγνωσμένας χρήσεις προκομίζουσι. Δειξάτωσαν πρῶτον ὅτι μὴ τῶν Πατέρων εἰσὶν αἱ χρήσεις τῶν ἐγκρίτων, καὶ τότε ἐκείνας ἅς φασὶ προαγέτωσαν. Οὐκοῦν ὁ τοῦ Πατέρος μὴ δεχόμενος τοὺς διαφανεῖς τε καὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ περιβοήτους, ἀλλ' ἀντιδιαταττόμενος τούτοις, προφανῶς τῇ διαταγῇ τοῦ Θεοῦ ἀνθέστηκε. Καὶ τί δεῖ λέγειν περὶ τῆς κατ' οὐσίαν καὶ οὐσιωδῶς ἐνώσεως, τὴν τε μίαν ὑπόστασιν τῶν δύο φύσεων; καὶ ὅτι τὰ τοιαῦτα τῆς διαφορᾶς ὄντα δηλωτικὰ τῶν οὐσιωδῶς ἡνωμένων φύσεων τοῦ Χριστοῦ; ὁ τρόπος δηλαδὴ τῆς ἐνώσεως οὐσιωδῶς, ἀλλ' οὐ σχετικῶς γέγονεν· ὡς εἶναι ἐν τῇ τελείᾳ ἀνθρωπότητι τὸν λόγον, ὅπερ ἡμῖν ὁ ἔσω ἄνθρωπος κατὰ τὸν Ἀπόστολον συνεφεστῶς καὶ εἰς τὸν τοῦ ὅλου ὅρον συντελῶν μετὰ τὴν ἔνωσιν. Ἐπειδὴ περ, ὡς ἐφημεν, μὴ περὶ λέξεως διαμάχη ἐστὶν ἡμῖν, ἀλλὰ περὶ αὐτῶν τῶν πραγμάτων καὶ τῆς πρὸς ἄλληλα τούτων ἐνώσεως τε καὶ συμφυίας, ἣν οἱ Πατέρες οὐσιωδῶς γεγενῆσθαι ἐφρόνησαν, Νεστόριος δὲ σχετικὴν τε καὶ γνωμικὴν ταύτην εἰσάγει.

Ὅτι εἶδος ἐστὶν οἷον ἄνθρωπος, ἵππος, βοῦς· ὁμοίως γὰρ ὁ Σωκράτης, καθ' ὃ ζῶον, ἔστι γένος· καθ' ὃ θνητὸς καὶ λογικὸς, διαφέρει· καθ' ὃ δὲ ἄνθρωπος, εἶδος· οὕτω καὶ πάντες ἄνθρωποι. Γένος δὲ καὶ διαφορὰ καὶ εἶδος συμπληρωτικὰ τῆς ἐκάστου εἰσὶν οὐσίαι· διὸ καὶ οὐσιωδῶς λέγονται· τὸ δὲ ἴδιον καὶ τὸ συμβεβηκὸς, ἐπουσιωδῶς, ἐπειδὴ ὑπάρχει τι, τὸ δὲ συμβεβηκὸς πόρρω ὑπάρχει, ἐπειδὴ πῇ μὲν ὑπάρχει, πῇ δὲ οὐχ ὑπάρχει· ταῦτα δὲ καὶ χωριστὰ καλεῖται. Ἔστι μὲν αὖν τὸ ἴδιον, τὸ γελαστικόν, τὸ δὲ συμβεβηκὸς, τὸ μέλαν, τὸ κινεῖσθαι, τὸ ἵστασθαι, τὸ καθῆσθαι. Ὅτι τῶν γινομένων ἐστὶν ὁ σκοπὸς, τὸ χρησίμον, τὸ παρακολούθημα, τὸ γνήσιον, ἡ τάξις, ἡ ἀποδεικτικὴ, χάριν, ἥτοι δηλωτικὸν τοῦ σκοποῦ ἢ αἰτία, ἡ ἐπιγραφή.

Ἐκ τῶν σχολίων Λεοντίου.

(Ang. Mai, loc. cit., p. 53.)

Ἰστέον ὅτι τὸ ἐνυπόστατον διπλὸν ἐστὶ· σημαίνει γὰρ τὸ ἀπλῶς ὄν· καθ' ὃ σηματινόμενον οὐ μόνον τὴν οὐσίαν, ἣν αὐθυπόστατον οἱ περὶ ταῦτα δεῖνοι ὑπογράφουσιν, ἐνυπόστατον καλοῦμεν δι' αὐτο τοῦτο τὸ εἶναι ἀπλῶς καὶ ὑφεστάναι, ἀλλὰ καὶ τὰ συμβεβηκότα ἐνυπόστατα λέγομεν, κἂν ἐν ἐτέρῳ ἔχουσι τὸ εἶναι, τοῦτο ἔστιν ἐν τῇ οὐσίᾳ· καὶ εἰσὶν κυριώτερον εἰπεῖν ἐτεροῦπόστατα· σημαίνει δὲ πάλιν καὶ

torum ac facultatum inter se relatio. Sic ad lampadem cernimus quidem, sed aliud est ellychnium, et aliud flammea ignis substantia.

Quid plura? Nihil eorum quæ unita sunt, mutationem aut confusionem subit, quia neutra pars passibilitati obnoxia est. Nam si hoc esset, pars quidem activa ageret quidem, nec vero pateretur, passiva autem pateretur quidem, neque vero ageret.

Auditus porro noster, ex divina sententia, ab omni incongruitate, præsumptionis et præjudicii filia, quæ mentem occæcat, purgandus erit. Impius testis viri honesti faciem non reverens, exempla parum probantia et minus nota producit. Ejusmodi homines monstranto, non Patrum illa esse, aliaque substituunt. Qui igitur Patres claros et in Ecclesia Dei illustres non recipit, imo iis adversatur, Dei mandato manifeste obsistit. Quid deinceps dicendum de unione secundum substantiam? Num una substantia duarum naturarum proferenda? Num dicemus, istis differentiis naturas Christi essentialiter conjunctas declarari? Modus certe unionis essentialis, neque vero relativus existit, ita ut in humanitate perfecta, sit Verbum quoque, id est, homo internus, secundum Apostolum, omnia terminans post unionem. Verum enim vero, ut jam diximus, non de vocibus litigamus, sed de rerum ipsarum inter se connexionione cogitamus, quam Patres essentialiter factam fuisse memorant, et quam Nestorius relativo tantum et sententioso produxit sensu.

Species est homo, equus, bos. Et Socrates quidem, qua animans, genus est, sed qua mortalis et intellectualis, differt, qua homo, species; idemque de omnibus hominibus dicendum. Genus dein et differentia et species uniuscujusque essentiā complent; unde essentialia dicta. Quod autem particulare et accidens existit, accidentale nuncupatur, utpote quod alicui inest. Nunc enim existit, nunc vero non locum habet, unde separati nomen gerit. Particulare, v. gr., est ridere; accidentale, nigrum esse, moveri, stare, sedere. Eorum quæ fiunt, est finis, utilitas, consequentia, identitas, ordo; id quod finem designat, causa est, aut etiam titulus.

D

Ex scholiis Leontii.

Nosse oportet ἐνυπόστατον esse duplex. Nunc significat ens simpliciter; quo sensu nedum substantiam, quam viri docti sic describunt ut sit id quod seipso existit subsistitque, ἐνυπόστατον appellamus, utpote quæ simpliciter et existat. Verum et ipsa quoque accidentia ἐνυπόστατα dicimus, tametsi in alio, hoc est in substantia esse habeant. At si proprie loqui velimus, ἐτεροῦπόστατον

σ-ατα, hoc est, extraneæ subsistentiæ, ea potius nominabimus. Rursum vero significat etiam id quod per seipsum est, hoc est in propria subsistentia: atque secundum hoc significatum individua proprie dicantur ἐνυπόστατα. Puta, Petrus, Joannes, quæ tamen proprie non ἐνυπόστατα, sed magis hypostases sunt, et agnoscuntur.

Sed *insubsistens* dupliciter invenimus dictum: dicitur enim *insubsistens* quod nullo modo existit, ut hircocervus et hippocentaurus; dicitur etiam *insubsistens* non quod nullo modo existit, sed quod in alio habet subsistentiam, ut sunt accidentia. Ideo, et si subsistant in substantiis, attamen per se non subsistere dicuntur, et isto designantur vocabulo *insubsistentia*.

Eundem in modum *subsistentia* in duplici significatione adhibetur. Significat enim quod simpliciter in essentia existit, quando præsertim abstrahitur a characteristicis proprietatibus; significat etiam individuum in se subsistens. Unde sanctus Cyrillus ad significandum ens simpliciter existens vocabulo subsistentiæ usus est, cum dicit: «Distinctæ manserunt subsistentiæ;» de substantiis loquens. Et iterum: «Rerum istarum, scilicet subsistentiæ, facta est connexio.» Et quando in uno Christo distinguit subsistentias; et alia similia de iisdem dicens. Sed sanctus Athanasius in sua ad Afros epistola dicit: «Subsistentia substantia est, neque aliam significationem habet ac ens ipsum.» Iterum idem Cyrillus de individuo particulariter in se subsistenti vocem subsistentiæ adhibens, dixit: «Si quis individuis duobus, scilicet subsistentiis, vocabula in Evangeliiis occurrentia attribuit, anathema sit.» Oportet ergo nos scire fortuitam homonymiam obtinere *insubsistens* (intra subsistens) et *insubsistens* (non subsistens); attamen subsistentiam differentes habere significationes; priusque in sermonibus de his argumentis interrogandum esse quam significationem sequatur qui disserit, et ita explicationes exponi.

Hypostasis duo significata habet. Nam significat, tum illud quod existentia simpliciter præditum est, quando in primis a proprietatibus quibus sigillatur, abstractum est, tum et personam quæ secundum se subsistit. Unde sanctus Cyrillus interdum hypostasis nomen usurpat pro eo quod simpliciter est, cum ait hypostases absque confusione mansisse; essentias utique annuens. Sed et Athanasius in epistola ad Africanos: «Hypostasis, inquit, essentia est, neque ea significatur aliud præter essentiam, sive ens.» Aliquando rursus idem Cyrillus, hypostasim accipiendo pro persona, quæ seorsim et in seipsa subsistat, dicebat: «Si quis personis duabus sive hypostasibus Evangelii voces distribuit, anathema sit.»

τως ὑφεστῶτος προσώπου τὴν ὑπόστασιν λαμβάνων ἔφασκεν· «Εἰ τις ἐν προσώποις δυσὶν, ἤγουν ὑποστάσεσι, τὰς ἐν Εὐαγγελίοις ἀπονέμει φωνάς, ἀνάθεμα ἔστω.»

τὸ καθ' ἑαυτὸ ὃν τοῦτο εἶναι ἰδιοσυστάτως, καθ' ὃ σημαινόμενον καὶ τὰ ἄτομα ἐνυπόστατα λέγονται τοῦτο εἶναι ὁ Πέτρος ἢ ὁ Ἰωάννης, ἅπερ κυρίως οὐκ ἐνυπόστατα, ἀλλ' ὑποστάσεις μᾶλλον εἶσιν τε καὶ γνωρίζονται.

Ἀλλὰ καὶ τὸ ἀνυπόστατον διττῶς εὐρίσκμεν λεγόμενον· λέγεται γὰρ ἀνυπόστατον καὶ τὸ μηδαμῇ μηδαμῶς ὄν, ὡς τραγέλαφος καὶ ἱπποκένταυρος· λέγεται πάλιν ἀνυπόστατον οὐ τὸ μηδαμῇ μηδαμῶς ὄν, ἀλλὰ τὸ ἐν ἑτέρῳ ἔχον τὴν ὑπόστασιν, ὥπερ εἰσιν τὰ συμβεβηκότα· διότι εἰ καὶ ὑφεστήκασιν ἐν ταῖς οὐσίαις, ἀλλ' ἐπειδὴ καθ' ἑαυτὰ μὴ ὑφεστάναι λέγεται, καὶ τοῦτο τὸ σημαινόμενον ἀνυπόστατα.

Τὸν ὁμοιον δὲ τρόπον καὶ ἡ ὑπόστασις κατὰ δύο σημαινομένων φέρεται· σημαίνει γὰρ καὶ τὸ ἀπλῶς ἐν ὑπάρξει ὄν, ὅτε μάλιστα τῶν χαρακτηριστικῶν ιδιωμάτων ἐστέρηται· σημαίνει καὶ τὸ πρόσωπον τὸ καθ' ἑαυτὸ ὑφεστῶς· ὅθεν ὁ ἅγιος Κύριλλος, ποτὲ μὲν ἐπὶ τοῦ ἀπλῶς ὄντος τῷ ὀνόματι τῆς ὑποστάσεως χρησάμενος, φησὶν ὅτι δὴ ἀσύγχριτοι μεμενήκασιν αἱ ὑποστάσεις, περὶ τῶν οὐσιῶν λέγων· καὶ πάλιν ὅτι πραγμάτων αὐτῶν ἡγουν ὑποστάσεως γέγονε σύνοδος· καὶ εἴ τι ἐπὶ τοῦ ἐνὸς Χριστοῦ διαιρεῖ τὰς ὑποστάσεις· καὶ ἕτερα τοιαῦτα περὶ τῶν οὐσιῶν λέγων. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος ἐν τῇ πρὸς τοὺς Ἀφροὺς ἐπιστολῇ φησιν· «Ἡ δὲ ὑπόστασις οὐσία ἐστίν, καὶ οὐδὲν ἄλλο σημαινόμενον ἔχει ἢ αὐτὸ τὸ ὄν. Ποτὲ δὲ πάλιν ὁ αὐτὸς Κύριλλος ἐπὶ τοῦ καθ' ἑαυτὸ ἰδιοσυστάτως ὑφεστῶτος προσώπου τὴν ὑπόστασιν λαμβάνων ἔφασκεν· Εἰ τις προσώποις δυσὶν ἡγουν ὑποστάσεσιν τὰς ἐν Εὐαγγελίοις ἀπονέμει φωνάς, ἀνάθεμα ἔστω.» Δεῖ οὖν ἡμᾶς γινώσκοντας ὡς τῶν ὁμωνύμων τυγχάνει τό τε ἐνυπόστατον καὶ τὸ ἀνυπόστατον· καὶ μὴν καὶ ἡ ὑπόστασις καὶ διάφορα ἔχουσι τὰ σημαινόμενα· πρότερον ἐν ταῖς περὶ τούτων διαλέξεσιν ἐπερωτᾶν περὶ ποίου σημαινομένου λόγος ἐστὶν τῷ συζητοῦντι, καὶ οὕτως τὰς ἀπολογίας ποιεῖσθαι.

Ἡ ὑπόστασις κατὰ δύο σημαινομένων φέρεται. Σημαίνει γὰρ καὶ τὸ ἀπλῶς ἐν ὑπάρξει ὄν, ὅτε μάλιστα τῶν χαρακτηριστικῶν ιδιωμάτων ἐστέρηται· σημαίνει καὶ τὸ πρόσωπον τὸ καθ' ἑαυτὸ ὑφεστῶς. Ὅθεν ὁ ἅγιος Κύριλλος, ποτὲ μὲν ἐπὶ τοῦ ἀπλῶς ὄντος τῷ ὀνόματι τῆς ὑποστάσεως χρησάμενος, φησὶν ὅτι δὴ ἀσύγχυτοι μεμενήκασιν αἱ ὑποστάσεις περὶ τῶν οὐσιῶν λέγων· καὶ πάλιν ὅτι πραγμάτων αὐτῶν, ἡγουν ὑποστάσεων, γέγονε σύνοδος. Καὶ εἴ τις ἐπὶ τοῦ ἐνὸς Χριστοῦ διαιρεῖ τὰς ὑποστάσεις· καὶ ἕτερα τοιαῦτα, περὶ τῶν οὐσιῶν λέγων. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος ἐν τῇ πρὸς τοὺς Ἀφροὺς ἐπιστολῇ φησιν· «Ἡ δὲ ὑπόστασις οὐσία ἐστὶ, καὶ οὐδὲν ἄλλο σημαινόμενον ἔχει ἢ οὐσία, ἢ αὐτὸ τὸ ὄν.» Ποτὲ δὲ πάλιν ὁ αὐτὸς Κύριλλος ἐπὶ τοῦ καθ' ἑαυτὸ ἰδιοσυστά-

Ἐκ τῶν Λεοντίου μοναχοῦ τοῦ Βυζαντίου. A

Ex Leontio monacho Byzantino.

(Ang. Mai, loc. cit., p. 62.)

(LEQUIEN, S. Damasc. Op. t. I, 45.)

Τὴν ἐπίνοιαν οἱ Πατέρες καὶ ὁ ἀληθὴς λόγος δι-
τὴν εἶναι ἀπεφάνησαν · ἡ μὲν γὰρ οἶονεῖ ἐπίνοιά τις
ἐπενθύμησις ἐστὶ, τὴν ὁλοσχερῇ τῶν πραγμάτων
καὶ ἀδιόρθωτον ἐξαπλοῦσά τε καὶ διασαφούςα θεω-
ρίαν καὶ γνῶσιν, ὡς τὸ αἰσθῆσαι δόξαν εἶναι ἀπλοῦν,
τῇ πολυπραγμοσύνῃ τοῦ νοῦ πολύμερές τε καὶ ποικί-
λου ἀναφαίνεσθαι · ἡ δὲ, ἀνάπλασμα διανοίας τυγχά-
νει κατὰ συμπλοκὴν αἰσθήσεώς τε καὶ φαντασίας,
ἐκ τῶν ὄντων τὰ μηδαμῶς ὄντα συντιθεῖσα, καὶ εἶ-
ναι δοξάζουσα. Τοιαύτη δ' ἐστὶν ἡ τῶν ἱπποκενταύ-
ρων καὶ σειρήνων μυθοπλαστία · τῶν γὰρ ὄλων τὰ
μέρη λαμβάνουσα, καὶ ἐκ μερῶν ἄλλο τι συντιθεῖσα
κατὰ πολλὴν ἐξουσίαν τε καὶ εὐκολίαν, τὰ μηδαμῶς
ἐν ὑποστάσει καὶ οὐσίᾳ θεωρούμενα ἐν τῇ διανοίᾳ
καὶ τοῖς λόγοις ἀνέπλασεν · εἶτα καὶ ταῖς ὕλαις
διαμορφουμένη ἂν εἰδωλοποιήσεν.

Ἐκ τῶν σχολίων Λεοντίου, συλλογισμὸς συνά-
γων ὅτι, εἰ μία φύσις ὁ ἄνθρωπος, δύο φύσεις ὁ
Χριστός.

(Ang. Mai, loc. cit., p. 162.)

Ἐπειδὴ περ εἰσὶν ἀρχαί τινες παρὰ τῇ Γραφῇ τῇ
ἀγίᾳ πᾶσιν ὁμολογούμεναι, ἃς καὶ ἡμεῖς καὶ αὐτοὶ
δεχόμεθα, ἐξετάσωμεν ἐπὶ ταύτης ἑκάτερον δόγμα,
καὶ ὃ δ' ἂν εὕρωμεν συμφωνοῦν ταῖς ἀρχαῖς, ἐκεῖνο
δῆλον ὅτι καλῶς ἔχει · τὸ δὲ ἐναντιούμενον, ἐκεῖνο
ὡς οὐ καλῶς ἔχον πρόδηλον ὡς δεῖ ἀποβαλέσθαι.
Ὁμολόγηται τοίνυν ὅτι αὐτός ἐστι Θεὸς καὶ ἄνθρωπος,
καὶ ὅτι αὐτὸς κυρίως Θεὸς καὶ κυρίως ἄνθρωπος · καὶ
ὅτι αὐτὸς φύσει Θεὸς καὶ φύσει ἄνθρωπος · καὶ ὅτι ὁ αὐ-
τὸς ὁμοούσιος τῷ Πατρὶ καὶ ὁμοούσιος ἡμῖν · καὶ ὅτι
καὶ ὁ αὐτὸς εἷς τῆς ἀγίας Τριάδος, καὶ εἷς ἐξ ἡμῶν ·
καὶ ὅτι ὁ Θεὸς Λόγος ἡξίωσεν ἄνθρωπος γενέσθαι,
καὶ ἄλλα δὲ πολλὰ τοιαῦτα εὐρήσομεν ἀνερευνῶντες.
Ἐξετάσωμεν οὖν ἐπὶ ταύταις ταῖς ἀρχαῖς ἑκάτερον
δόγμα, καὶ πρῶτον τὸ περὶ μιᾶς φύσεως · καὶ εἰ μὲν
καλῶς ἔχει, δεξώμεθα · εἰ δὲ κακῶς, ἀποβαλώ-
μεθα · ὑποκείμεσαν οὖν τρία τινα, ψυχὰ ἀπλῶς,
καὶ σώματα ἀπλῶς, καὶ ἄνθρωποι ἤδη ἀποτελε-
σθέντες · λαβόντες ἡμεῖς ἐκ τούτων μίαν ψυχὴν
καὶ σῶμα ἓν, ἀποτελέσωμεν τὸν τινα ἄνθρωπον,
τυχόν τὸν Πέτρον · καὶ οὗ δ' ἂν εὕρεθῇ τὴν φύσιν
ἔχων, ἐκεῖνου δῆλον ὅτι ὁμοούσιός ἐστιν · ὁ τοίνυν
Πέτρος ἀποτελεσθεὶς οὐδὲ ταῖς ψυχαῖς ὁμοούσιος
οὐδὲ ταῖς σώμασιν · οὐδὲ κυρίως ψυχῇ, οὐδὲ κυρίως
σώματι, οὐδὲ φύσει ψυχῇ, οὐδὲ φύσει σώματι · οὐδὲ γὰρ
ὅν ἂν λόγον ἀποδῶι τις τῆς ψυχῆς ἢ τοῦ σώματος,
τὸν αὐτὸν ἀποδώσει Πέτρου · ἀλλὰ τίνι ἐστὶν ὁμοού-
σιος; τοῖς ἀνθρώποις · ἐκείνων καὶ τὸν ὅρον ἐπιδέ-
χεται καὶ ἄλλο τί ἐστὶ παρὰ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ
σῶμα.

Ἐλθωμεν ἐπὶ τὸν Χριστόν · ἀναλογεῖ γὰρ παρ'
αὐτοῖς ἡ μὲν θεότης τῇ ψυχῇ, ἡ δὲ ἀνθρωπότης τῷ
σώματι · οὐκοῦν ὁ Χριστὸς οὐδὲ ὁμοούσιος τῷ Πατρὶ,
οὐδὲ ὁμοούσιος ἡμῖν · ὥσπερ οὖν καὶ ὁ Πέτρος οὐδὲ
ὁμοούσιός ἐστι τῇ ψυχῇ, οὐδὲ ὁμοούσιος τῷ σώματι.

Cogitationem Patres et recta ratio duplicem esse
testati sunt : altera enim quasi cogitatio et mentis
meditatio est, adaequatam rerum et indubiam de-
monstrans et acquires visionem et cognitionem,
ita ut quod sensationi apparet simplex, huic men-
tis disquisitioni multiplex et diversum videatur ;
altera autem cogitationis productio est, connexio-
nemque habet cum sensatione et phantasia, cum
ex his quæ existunt alia minime existentia con-
cipit, et esse arbitratur. Talis est hippocentauro-
rum et sirenarum fabulosa fictio. Hæc enim ex
omnibus entibus partes sumens, et ex partibus
aliud quoddam coadunans cum multa libertate et
facilitate, quæ minime in subsistentia nec substan-
tia cernuntur, cogitatione et verbis confecit, deinde
materia quadam repræsentata simulacris donavit.

E scholiis Leonitii, argumentum comprobans duas, si
unam homo, naturas habere Christum.

Cum sint principia quædam e sacra Scriptura ad-
missa ab omnibus, quæ et nos et ipsi accipimus, per-
quiramus ex illa utramque propositionem, et quam
invenerimus consonam his principiis, evidenter
hæc legitima est ; quam autem contrariam, illam
ut evidenter illegitimam oportet rejici. Admitti-
tur ergo Christum esse Deum et hominem ; et pro-
prio sensu Deum et proprio sensu hominem ; et
natura Deum et natura hominem ; et eundem esse
consubstantialem Patri, et consubstantialem nobis ;
et unum esse e sancta Triade, et unum ex nobis ;
et Deum Verbum dignatum esse hominem fieri,
aliaque plurima talia inveniemus si investigaveri-
mus. Perquiramus igitur ex his principiis utram-
que propositionem ; et primo quæ circa unam na-
turam pendet, siquidem legitima est, eam admit-
tamus ; sin autem illegitima, rejiciamus. Suppo-
nantur ergo tria quædam, animæ simpliciter,
corpora simpliciter, et homines jam perfecti. Su-
mentes ex his unam animam et unum corpus,
perficiemus quemdam hominem, v. gr. Petrum ; cu-
jus autem si quis naturam habere inveniatur, huic
evidenter est consubstantialis. Petrus ergo ille
perfectus neque animis consubstantialis est neque
corporibus ; neque proprio sensu anima, neque
proprio sensu corpus ; neque natura anima, neque
natura corpus. Non enim quæ definitio datur animæ
aut corporis, eadem dabitur Petri. Cui ergo erit
iste consubstantialis ? hominibus ; horum enim de-
finitionem recipere potest, et aliud quoddam est
quoad animam et corpus.

Veniamus ad Christum. Analogiam enim habet
apud istos divinitas cum anima, et humanitas cum
corpore ; ergo Christus neque consubstantialis
Patri, neque consubstantialis nobis ; sicut Petrus
neque consubstantialis est animæ, neque consub-

stantialis corpori : ergo Christus neque proprio sensu Deus, neque proprio sensu homo ; neque natura Deus, neque natura homo ; neque unus e sancta Triade , neque unus ex nobis ; sicut Petrus neque una est ex animabus, neque unum e corporibus. Talia autem de Christo dicendo, tollimus illa quæ admissa tenemus principia , quod est absurdum. Sin autem duas naturas supponimus habere Christum, nullum ex his principiis tollimus, sed omnia concordantia invenimus. Idem enim et Deus est et homo ; idem consubstantialis Patri, et consubstantialis nobis ; et proprio sensu Deus, et proprio sensu homo ; et natura Deus, et natura homo ; unus e sancta Triade, et unus ex nobis. Eadem enim subsistentia definitiones duarum naturarum recipere potest ; et quæ datur definitio divinitatis, eadem invenitur in Christo ; et quæ datur definitio humanitatis, eadem invenitur in Christo , substantiam implicans ; ita ut necesse sit duas naturas esse unius subsistentiæ Christi.

Ex Leontii scholio de numero.

(Ang. Mai, loc. cit. p. 64.)

Sciendum est quemadmodum *unum* esse rerum plurimis modis consideratarum ; dicitur enim *unum* numero ut Petrus, specie ut homo, genere ut animal ; sic etiam *duo* ; dicuntur enim duo numero, ut Petrus et Joannes, duo specie, ut homo et equus, duo genere, ut substantia et color. Quando ergo dicimus duo in Christo, non illud dicimus numero *duo* esse, sed *unum* quidem numero, *duo* autem specie, id est natura. Posse autem nos ita loqui ostendit Aristoteles, in quem isti nituntur, cum dicit de materia et specie esse illa quidem *unum* numero, duo vero specie. Dicit quoque sanctus Gregorius de Christo, illum esse duplex *unum*, non natura, sed connexionem. Ergo uno et alio modo *unum* et *duo* dicere in eodem, non est absurdum. Duplex hæc auctoritas, Aristotelis nempe et sancti Gregorii, citanda est, et quando dubitantibus nobis quomodo admitti possit duas species in uno ob-
jecto inveniri, unius enim speciei, dicunt, multa
objecta videmus, duas autem species in uno ob-
jecto indicare absurdum est ; audiant ergo Aristote-
lem dicentem, *unum* numero, *duo* autem specie ;
et sanctum Gregorium affirmantem connexionem
unum, non vero natura ; evidens igitur est natura
fuisse *duo*.

οὐκοῦν καὶ ὁ Χριστὸς οὐδὲ κυρίως Θεός, οὐδὲ κυρίως
ἄνθρωπος· οὐδὲ φύσει Θεός, οὐδὲ φύσει ἄνθρωπος,
οὔτε εἰς τῆς ἁγίας Τριάδος, οὔτε εἰς ἐξ ἡμῶν· ὥσπερ
οὖν Ἡέτρος οὔτε εἰς ἐστὶ τῶν ψυχῶν, οὔτε εἰς τῶν σω-
μάτων· τὸ δὲ τὰ τοιαῦτα λέγειν ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ ἀνε-
λεῖν ἐστὶν ἃς ἔχομεν ὁμολογουμένας ἀρχάς, ὅπερ
ἄτοπον. Εἰ δὲ δύο φύσεις ὑποθώμεθα ἔχειν τὸν Χρι-
τὸν, οὐδὲν τούτων ἀναιροῦμεν τῶν ἀρχῶν, ἀλλὰ
πάντα συντρέχοντα εὐρίσκομεν· ὁ αὐτὸς γὰρ καὶ
Θεός ἐστὶ καὶ ἄνθρωπος· καὶ ὁ αὐτὸς ὁμοούσιος τῷ
Πατρὶ, καὶ ὁμοούσιος ἡμῖν· καὶ κυρίως Θεός, καὶ
κυρίως ἄνθρωπος, καὶ φύσει Θεός, καὶ φύσει ἄνθρω-
πος, καὶ εἰς τῆς ἁγίας Τριάδος, καὶ εἰς ἐξ ἡμῶν· ἡ
αὐτὴ γὰρ ὑπόστασις τοὺς ὅρους τῶν δύο φύσεων ἐπι-
δέχεται· καὶ ὅν δ' ἂν ἀποδῶ λόγον τις τῆς θεότητος,
τὸν αὐτὸν εὐρίσκει καὶ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ· καὶ ὅν δ'
ἂν ἀποδῶ τῆς ἀνθρωπότητος, τὸν αὐτὸν εὐρίσκει καὶ
ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ καθαρμόζοντα οὐσίαν· ὥστε ἐξ
ἀνάγκης δύο φύσεις εἶναι τῆς μιᾶς ὑποστάσεως τοῦ
Χριστοῦ.

Ἐκ τοῦ Λεοντίου σχολίου περὶ τοῦ ἀριθμοῦ.

Ἰστέον πάλιν ὅτι ὥσπερ τὸ ἐν τῶν πολλαχῶς λε-
γομένων ἐστίν· λέγεται γὰρ ἐν τῷ ἀριθμῷ ὡς τὸ Πέ-
τρος, καὶ τῷ εἶδει ὡς τὸ ἄνθρωπος, καὶ τῷ γένει ὡς
τὸ ζῶον· οὕτως καὶ τὰ δύο· λέγεται γὰρ δύο τῷ ἀριθ-
μῷ, ὡς Πέτρος καὶ Ἰωάννης· καὶ δύο τῷ εἶδει, ὡς ἄν-
θρωπος καὶ ἵππος· καὶ δύο τῷ γένει, ὡς οὐσία καὶ
χρῶμα. Ὅταν οὖν λέγωμεν τὰ δύο ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ,
οὐ τῷ ἀριθμῷ λέγομεν αὐτὸν δύο, ἀλλ' ἐνα μὲν τῷ
ἀριθμῷ, δύο δὲ τῷ εἶδει, τοῦτο ἐστὶν τῇ φύσει· ὅτι
δὲ δυνάμεθα οὕτως εἰπεῖν, δηλοῖ καὶ Ἀριστοτέλης,
εἰς ὃν ἐκεῖνοι ἐπερείδονται, περὶ τῆς ὕλης καὶ τοῦ
εἶδους εἰπὼν ὅτι ταῦτα ἐν μὲν ἐστὶν τῷ ἀριθμῷ, δύο
δὲ τῷ εἶδει· λέγει δὲ καὶ ὁ ἅγιος Γρηγόριος περὶ τοῦ
Χριστοῦ, ὥστε τὸ συναμφοτέρον ἐν, οὐ τῇ φύσει, τῇ
δὲ συνόδῳ· οὐκοῦν κατ' ἄλλο καὶ ἄλλο τὸ ἐν ἐπὶ τοῦ
αὐτοῦ καὶ τὰ δύο λέγειν, οὐκ ἄτοπον· ταύτας τὰς
δύο χρήσεις, τὴν Ἀριστοτέλους φημί καὶ τὴν
τοῦ ἁγίου Γρηγορίου, προβλητέον, καὶ ὅταν
ἀπορῶσιν ἡμῖν ὅτι πῶς ἐνδέχεται δύο εἶδη ἐπὶ
ἐνὸς ἀτόμου εὐρεῖν, ἐνὸς γὰρ εἶδους, φασίν, πολ-
λὰ ἄτομα ὁρῶμεν, δύο δὲ εἶδη ἐπὶ ἐνὸς ἀτόμου κατ-
ηγορεῖν ἄλογον· ἀκουέτωσαν οὖν καὶ Ἀριστοτέ-
λους λέγοντος, ἐν τῷ ἀριθμῷ, δύο δὲ τῷ εἶδει· τοῦ
δὲ ἁγίου Γρηγορίου τῇ μὲν συνόδῳ λέγοντος
ἐν, οὐ τῇ φύσει δὲ· δηλον οὖν ὅτι τῇ φύσει δύο.

APPENDIX.

LEONTII ET JOANNIS

COLLECTANEA DE REBUS SACRIS.

(Ang. Mai, Script. Vet. collect. VII, 74.)

PRÆFATIUNCULA ET TITULI SEQUENTIS OPERIS.

Θεὸς ἡμῖν ἔστω παντὸς ἔργου καὶ λόγου προοίμιον· ἀρχὴ γὰρ αὕτη πασῶν ἀσφαλεστάτη· καὶ οἱ ταύτης ἐχόμενοι, πρὸς λιμένα καταντῶσιν ἀναπαύσεως. Ἐπεὶ οὖν τὸ πρῶτον βιβλίον τὰ περὶ Θεοῦ εἰλήφει, εἰκότως ἄρα τὸ δεύτερον περὶ ἀνθρώπων ἐκλαμβάνει, παιδεύων ἡμᾶς ἐν οἷς ὁ πικρὸν βίος ἐξετάζεται, καὶ τὰ τῆς ἀστάτου καὶ ἀβεδαίου τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων καταστάσεως, καὶ περὶ εὐπυχίας, καὶ ὡς οὔτε τερπνὰ μόνιμα, οὔτε τὰ λυπηρὰ διαρκῆ· καὶ συντόμως εἰπεῖν πάντα ἔστιν εὐρεῖν ἐν αὐτῷ ὅσα ἐν τῇ ἡμετέραν τυποῦσι ζωῇ.

A Omne opus omnisque sermo a Deo nobis auspicanda sunt, ut est omnium tutissimum principium, cui inhærentes ad quietis portum feliciter perveniunt. Quoniam igitur quæ ad Deum spectant primus liber comprehendit, consequenter de hominibus tractat liber secundus, in his omnibus erudiens nos circa quæ vita humana judicatur: instabilitatem videlicet et fragilitatem rerum humanarum exponit, de beneficentia deinde disserens, nec non de eo quod nec ea quæ jucunda sunt, maneant, neque ea quibus affligimur, perdurent. Uno verbo, omnia in hoc libro reperire est, quibus vita nostra ad virtutem sive ethicam sive practicam informatur.

ΟΙ ΤΙΤΛΟΙ ΤΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ.

Στοιχεῖον Α.

Τίτ. Α'. Περὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου πλάσεως καὶ κατασκευῆς.

Β'. Περὶ ἀδελφῶν.

Γ'. Περὶ αὐτεξουσίου, καὶ ὅτι τὸ αὐτεξούσιον δέδοται ἡμῖν.

Δ'. Περὶ τῆς ἀστάτου καὶ ἀβεδαίου τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, καὶ τίνι ἔοικε ὁ ἄνθρωπος καὶ ὁ βίος αὐτοῦ, καὶ ὅτι μάταια τὰ παρόντα.

Ε'. Περὶ ἀγαθοεργίας, καὶ ὅτι χρὴ τὸ ἀγαθὸν πρὸς πάντας ποιεῖν, καὶ μὴ ἀποδιδόναι κακὸν ἀντὶ κακοῦ, ἀλλὰ πειρᾶσθαι νικᾶν ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν.

ΣΤ'. Περὶ ἀδικουμένων, ὅτι χρὴ βοηθεῖν αὐτοῖς.

Ζ'. Περὶ ἀρχομένων, ὅτι χρὴ ὑποτάττεσθαι τοῖς ἀρχουσιν, καὶ παραχωρεῖν, καὶ τιμὴν νέμειν, καὶ μὴ ἀντιλέγειν ἢ βλασφημεῖν αὐτοῖς.

Η'. Περὶ ἀρχομένων, ὅτι ἐξομοιοῦνται οἱ ἀρχόμενοι τοῖς τῶν κρατούντων ἡθεσι, καὶ τε χρηστοὶ, καὶ τε μοχθηροὶ τύχωσιν ὄντες.

Θ'. Περὶ ἀναρχίας, ἥτοι λαοῦ μὴ ἔχοντος ποιμένα.

Ι'. Περὶ ἀμαρτανόντων, καὶ ὅτι ὑπὸ Θεοῦ μισοῦνται αἱ ταῖς ἀμαρτίαις διηνεκῶς ἐμψυρώμενοι, καὶ

B φίλον Θεῷ ἐξολοθρεύειν αὐτούς· τὸ γὰρ μὴ χολάζεσθαι αὐτούς, αἴτιον γίνεται τοῦ καὶ ἄλλους ἐξομοιοῦσθαι αὐτοῖς.

ΙΑ'. Περὶ ἀμαρτανόντων καὶ συνεχῶς αἰτούντων συγγνώμην.

ΙΒ'. Περὶ ἀγγελίας ἀγαθῆς.

ΙΓ'. Περὶ ἀγγελίας πονηρᾶς.

ΙΔ'. Περὶ ἀγγέλλοντος καὶ μεσάζοντος ἀπόκρισιν· καὶ ὅτι ὁ τὸν σταλέντα ἐξουθενῶν, τὸν πέμψαντα περιφρονεῖ.

ΙΕ'. Περὶ αἰτούντος ἡγουν πρὸς αἰτούντος (1).

ΙΣΤ'. Περὶ ἀπληστίας, καὶ ὅτι ἀπλήστως ἔχομεν πρὸς τὴν τοῦ πλείονος ὁρεξίν.

ΙΖ'. Περὶ ἀδίκων αἵτησιν, καὶ ὅτι οὐ χρὴ τὰς ἀδίκους αἰτήσεις εἰς πέρας ἄγειν.

ΙΗ'. Περὶ ἀσπασμοῦ, καὶ ὅτι τὸ μετριάζειν καὶ συγκαταβατικῶς προσκυνεῖν εὐνοίαν προξενεῖ.

ΙΘ'. Περὶ ἀπαντημάτων καὶ τῶν ἀπὸ κακῶν εἰς κακὰ ἐμπιπτόντων.

Κ'. Περὶ αἰνιγμάτων καὶ τῶν σκοτεινῶς πρὸς τι εἰρημένων.

ΚΑ'. Περὶ ἀκηδίας καὶ ἀθυμίας.

(1) Ita bis Leontii codex; et sic etiam Damasceni codex. Perperam ergo Lequinius in Damasceno edebat προσαιτούντος.

ΚΒ'. Περὶ ἀδυνάτων καὶ τῶν μὴ ἐνδεχομένων.

ΚΓ'. Περὶ ἀστρονόμων.

ΚΔ'. Περὶ ἀπογνώσεως, ὅτι οὐ δεῖ ἡμᾶς τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας ἀπογινώσκειν.

ΚΕ'. Περὶ αἰσχρολογίας.

ΚΖ'. Περὶ ἀρεᾶς εὐλόγως ἢ ἀδίκως ἐπαγομένης.

ΚΖ'. Περὶ ἀπειλῆς.

ΚΗ'. Περὶ ἀμίκτων καὶ τῶν ἀκοινωνήτως ἐχόντων πρὸς ἄλληλα.

ΚΘ'. Περὶ ἀγχόνης καὶ τῶν ἑαυτοῦς τοῦ ζῆν ἐξαγαγόντων.

Λ'. Περὶ ἀγγαρίας.

ΛΑ'. Περὶ ἀνασκολοπισθέντος καὶ τετελευτηκότος ἐν τῷ ξύλῳ, ὅτι χρὴ δύνοντος ἡλίου καταγαγεῖν τὸ σῶμα καὶ ὑπὸ γῆν καλύπτειν.

Ἐντεῦθεν αἱ παραπομπαὶ τῶν τίτλων τῶν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ στοιχείου ἀρχομένων καὶ ἀλλαχοῦ κειμένων τε καὶ εὐρισκομένων.

Περὶ ἀσκήσεως καὶ μελέτης· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ γ στοιχείῳ, τίτλῳ τετάρτῳ, οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ γυμνασίου.

Περὶ ἀμοιβῆς καὶ ἀνταποδόσεως τῶν ὑφ' ἡμῶν πραττομένων· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ πέμπτῳ στοιχείῳ, τίτλῳ α', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ἔργων καὶ πράξεων.

Περὶ ἀκουσίων ἀμαρτημάτων· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ ε στοιχείῳ, τίτλῳ ιη', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ἐκουσίου.

Περὶ ἀλόγων ζώων· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ ζ στοιχείῳ, τίτλῳ α', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ζώων.

Περὶ ἀγαθῆς ἡμέρας· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ η C στοιχείῳ, τίτλῳ α', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ἡμέρας ἀγαθῆς.

Περὶ ἄδου· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ θ στοιχείῳ, τίτλῳ δ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ θανάτου.

Περὶ ἀνθρωπαρεσκούντων· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ κ στοιχείῳ, τίτλῳ ς', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ κολάκων.

Περὶ ἀφορίας καὶ ἐνδείας· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ λ στοιχείῳ, τίτλῳ γ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ λιμοῦ.

Περὶ ἀσθενούντων καὶ ἀρρώστων· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ ν στοιχείῳ, τίτλῳ α', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ νοσούντων· καὶ ἐν τοῖς παραλλήλοις περὶ παιδείας Θεοῦ.

Περὶ ἀγορασίας· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ π στοιχείῳ, τίτλῳ γ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ πράσεως.

Περὶ ἀπορίας· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ π στοιχείῳ, τίτλῳ δ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ πείρας.

Περὶ ἀνδρὸς πιστοῦ· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ π στοιχείῳ, τίτλῳ ε', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ πιστοῦ.

Περὶ ἀσύλων τόπων· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ π στοιχείῳ, τίτλῳ ια', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ προσφυγίου.

Περὶ ἀφορίας χρηστῶν ἀνδρῶν· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ σ στοιχείῳ, τίτλῳ ι', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ σπάνης καὶ ἀφορίας.

Περὶ ἀγρυπνίας· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ υ στοιχείῳ, τίτλῳ γ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ὕπνου.

Περὶ ἀφορμῆς, ὅτι οὐ δεῖ ἀφορμὴν διδόναι τοῖς θέλουσιν ἀφορμὴν· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ υ στοιχείῳ, τίτλῳ ε', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ὑπονοίας.

Περὶ ἀνονήτου σπουδῆς· κεῖται βιβλίῳ α', ἐν τῷ σ στοιχείῳ, τίτλῳ, οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ σπουδῆς.

A Σχόλιον. Ἀνάγνωθι καὶ ἐν τοῖς παραλλήλοις· κεῖται γὰρ ἐκεῖσε περὶ ἀσεβῶν· περὶ ἀγάπης· περὶ ἀλαζόνων· περὶ ἀναιδῶν· περὶ ἀπλου καὶ ἀκάκου· περὶ ἀπραγμοσύνης· περὶ ἀρετῆς· περὶ ἀδικίας καὶ ἀμαρτίας· περὶ ἀρχόντων χρηστῶν καὶ ἀρχόντων πονηρῶν· περὶ ἀδελφῶν χρηστῶν καὶ ἀδελφῶν πονηρῶν· περὶ ἀγαθῶν καὶ περὶ ἀμαρτωλῶν ἀνδρῶν· περὶ τῶν ἀγαπώντων καὶ ἀποδεχομένων τοὺς ἀρίστους ἀνδρας· καὶ περὶ τῶν ἀποστρεφόμενων τὰ κακά, καὶ τῶν ἀποδεχομένων αὐτά· περὶ ἀσκητῶν χρηστῶν καὶ ἀσκητῶν μοχθηρῶν· περὶ αἰσθητικοῦ ἀνδρὸς καὶ περὶ ἀναισθήτου· περὶ ἀβουλίας· περὶ ἀφρονος καὶ ἀνοήτου καὶ ἀπαιδεύτου· περὶ ἀφέσεως πρὸς τὸν πλησίον, καὶ τῶν μὴ ἀφιέντων· περὶ ἀχαριστούντων καὶ ἀγνωμονούντων· περὶ αἰσχύνης ἀγαθῆς καὶ αἰσχυντέρου· περὶ αἰσχύνης πονηρᾶς· περὶ ἀπάτης ἐπαινετῆς· καὶ ἀπάτης ψεκτῆς· περὶ ἀκτημοσύνης· περὶ αὐταρκείας· περὶ ἀμεταδότων· περὶ ἀμοιβῆς τῶν εὖ καὶ κατ' ἀρετὴν βιωσάντων, καὶ ἀνταποδόσεως τῶν ἐν κακίᾳ ζώντων.

Στοιχεῖον Β.

Τίτ. Α'. Περὶ τοῦ βίου καὶ τοῦ κόσμου τούτου· ὅτι ἐν περισπασμῷ καὶ μόχθῳ καὶ ἡμεῖς καὶ ὁ βίος ἡμῶν· καὶ ὡς ἡ τοῦ κόσμου φιλία χωρίζει καὶ ἀπαλλοτριοῖ ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ.

Β'. Περὶ βλασφημίου καὶ μεγαλορρήμονος.

Γ'. Περὶ βρωμάτων καὶ τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων.

Δ'. Περὶ βιαίου καὶ ἀδιάστου.

Ε'. Περὶ βιβλίων, ὅτι οὐ δεῖ βιβλία πολλὰ κτᾶσθαι.

Ζ'. Περὶ βασιλέως.

Ἐντεῦθεν αἱ παραπομπαὶ τῶν τίτλων τῶν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ στοιχείου ἀρχομένων, καὶ ἀλλαχοῦ κειμένων τε καὶ εὐρισκομένων.

Περὶ τῶν βλασφημούντων ἐξ ἀνοίας εἰς Θεόν· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ π στοιχείῳ, τίτλῳ α', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ πταιόντων.

Περὶ βοηθείας ὑπὸ Θεοῦ τοῖς ἀδικουμένοις γινόμενης· κεῖται βιβλίῳ πρώτῳ, ἐν τῷ ε στοιχείῳ, τίτλῳ οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ἐκδικήσεως.

Σχόλιον. Ἀνάγνωθι καὶ ἐν τοῖς παραλλήλοις· εὐρήσεις γὰρ ἐκεῖ περὶ βασιλέως πονηροῦ· περὶ τῶν βδελυσσομένων τοὺς ἀρίστους ἀνδρας· περὶ βιαζομένων καὶ ἀρπαζόντων τὰ ἀλλότρια· περὶ βουλῆς ἀγαθῆς· περὶ βραχυλόγων· περὶ βίου σεμνοῦ.

Στοιχεῖον Γ.

Τίτ. Α'. Περὶ τοῦ, Γινῶθι σαυτὸν, ἥτοι πρόσεχε σεαυτῷ· καὶ ὅτι χρὴ τὰ οἰκεία ἐκάστῳ περισκοπεῖν, καὶ μὴ τὰ ἀλλότρια αἰτιᾶσθαι κακά.

Β'. Περὶ τῶν γνωσιμαχούντων.

Γ'. Περὶ γεωργίας· ὅτι καλὸν τὸ ἐργάζεσθαι.

Δ'. Περὶ γυμνασίου καὶ μελέτης.

Ε'. Περὶ γογγυσμοῦ.

Ζ'. Περὶ γυναικῶν· ὅτι χρὴ αὐτάς ὑποτάσσεσθαι τοῖς ἰδίῳις ἀνδράσιν, καὶ μηδὲν παρὰ γνώμην αὐτῶν διαπράττεσθαι.

Ζ'. Περὶ γυναικῶν· ὅτι οὐ δεῖ αὐτάς ἀκατακαλύ-

πας προσεύχεσθαι, ἢ λαλεῖν, ἢ διδάσκειν ἐν Ἐκκλησίᾳ Θεοῦ.

Ἐντεῦθεν αἱ παραπομπαὶ τῶν τίτλων τῶν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ στοιχείου ἀρχομένων, καὶ ἀλλαχοῦ κειμένων καὶ εὐρισκομένων.

Περὶ γέλωτος καὶ γελοιαστῶν· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ κ στοιχείῳ, τίτλῳ ς', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ κολάκων.

Σχόλιον. Ἀνάγνωθι καὶ ἐν τοῖς παραλλήλοις, περὶ γονέων ἀγαθῶν καὶ γονέων κακῶν· περὶ γερόντων ἀγαθῶν καὶ γερόντων κακῶν· περὶ γλώσσης ἀγαθῆς καὶ γλώσσης πονηρᾶς, καὶ περὶ γλωσσώδους· περὶ γάμου σεμνοῦ· περὶ γυναικῶν σωφρόνων καὶ γυναικῶν πονηρῶν.

Στοιχεῖον Δ.

Τίτ. Α'. Περὶ γαστριμαργίας.

Β'. Περὶ δυσαρעστουμένων.

Γ'. Περὶ διδασκάλων.

Δ'. Περὶ διαφορᾶς καὶ ἀνομοίου καταστάσεως ἀνθρώπων· καὶ ὅτι οὐ τὰ αὐτὰ πᾶσιν ἀρμόζει, οὐδὲ τοῖς αὐτοῖς ἕκαστος χαίρει.

Ε'. Περὶ διαβολῆς· ὅτι οὐ δεῖ ἀκρίτως δέχεσθαι διαβολήν.

Ϛ'. Περὶ διψύχων καὶ παλιμβόλων καὶ ἄστατον γνώμην ἔχόντων.

Ζ'. Περὶ διγλώσσου.

Η'. Περὶ διαγνώσεως καλοῦ τε καὶ κακοῦ.

Θ'. Περὶ δειπνου καὶ συνεστιάσεως.

Ι'. Περὶ διηγήσεως ἀπὸ συνετῶν ἀνδρῶν γινομένης.

ΙΑ'. Περὶ δόξης καὶ τιμῆς· ὅτι οὐ δεῖ τὴν ἰδίαν δόξαν ἐτέρῳ παρασχεῖν.

ΙΒ'. Περὶ διαθηκῶν.

ΙΓ'. Περὶ διαδόλου ἥτοι Σατανᾶ, καὶ δαιμόνων.

Ἐντεῦθεν αἱ παραπομπαὶ τῶν τίτλων τῶν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ στοιχείου ἀρχομένων καὶ ἀλλαχοῦ κειμένων τε καὶ εὐρισκομένων.

Περὶ δυσπραγίας· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ ε στοιχείῳ, τίτλῳ β', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ εὐπραγίας.

Περὶ δεσμένων καὶ παρακαλούντων· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ ε' στοιχείῳ, τίτλῳ α', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ἰκετεύοντος.

Περὶ δήμου καὶ περὶ στάσεως ἐξ αὐτοῦ γινομένης· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ κ στοιχείῳ, τίτλῳ δ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ κινδύνου· καὶ ἐν τῷ π, τίτλῳ ς', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ πλήθους.

Περὶ εὐδοκίσεως· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ ο στοιχείῳ, τίτλῳ ς', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ οἰήσεως.

Περὶ διαθέσεως καὶ γνώμης ἀγαθῆς· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ π στοιχείῳ, τίτλῳ η', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ προαιρέσεως.

Περὶ δημηγερετῶν· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ τ στοιχείῳ, τίτλῳ β', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ταραχοποιῶν.

Σχόλιον. Ἀνάγνωθι καὶ ἐν τοῖς παραλλήλοις περὶ δικαιοσύνης· περὶ δικαστῶν ἀδεκάστων καὶ περὶ δικαστῶν ληπτῶν· περὶ δεσποτῶν ἀγαθῶν, καὶ περὶ δεσποτῶν μοχθηρῶν· περὶ δούλων χρηστῶν καὶ πονηρῶν· περὶ δανειστῶν ἀγαθῶν καὶ μοχθηρῶν· περὶ δανειζομένων εὐγνωμονούντων καὶ δανειζομένων

ἀγνωμονούντων· περὶ δικαίων καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν· περὶ δολίου καὶ σχολιοῦ· περὶ διαλλαγῆς πρὸς τὸν πλησίον.

Στοιχεῖον Ε.

Τίτ. Α'. Περὶ ἔργων καὶ πράξεων, καὶ ὅτι κατὰ τὰ ἔργα ὁ μισθὸς ἐξομοιοῦται ἡμῖν παρὰ Θεοῦ.

Β'. Περὶ εὐπραγίας καὶ δυσπραγίας, καὶ ὅτι οὐ χρή ἐπαίρεσθαι ἐν ταῖς εὐπραγίαις ἢ συστέλλεσθαι ἐν ταῖς δυσπραγίαις.

Γ'. Περὶ εὐθηνίας, καὶ ὅτι ἐν ταῖς εὐπορίαις φιλεῖ τὰ ἁμαρτήματα γίνεσθαι.

Δ'. Περὶ ἐγκωμίων καὶ ἐπαίνων, καὶ τῶν ἐπιχειρόντων αὐτοῖς.

Ε'. Περὶ ἐχθρῶν καὶ πτώσεως αὐτῶν, καὶ ὅτι οὐ δεῖ χαίρειν ἐπὶ τῇ κακοπραγίᾳ τῶν ἐχθρῶν.

Ϛ'. Περὶ ἐγγύης.

Ζ'. Περὶ ἐπιβουλῆς καὶ τῶν ἐπιβουλευόντων λαθραίως.

Η'. Περὶ ἐπιβουλῆς καὶ τῶν ἐπιβουλευόντων τοῖς πλησίον, καὶ ὅτι αἱ καθ' ἐτέρων ἐπιβουλαὶ εἰς τοὺς μηχανησαμένους περιτρέπονται.

Θ'. Περὶ εὐθυνομένων καὶ δίκας εἰσπραττομένων· καὶ ὅτι οὐτε γονεῖς ὑπὲρ τέκνων, οὐτε τέκνα ὑπὲρ γονέων εὐθύνονται.

Ι'. Περὶ ἐπιθυμίας καὶ ὁρέξεως, καὶ ὅτι οὐ δεῖ ταῖς ἰδίαις ἐπιθυμίαις ἐξακολουθεῖν.

ΙΑ'. Περὶ ἐπιτιμήσεως, ὅτι οὐ δεῖ ἀκριτως ἐπιτιμᾶν.

ΙΒ'. Περὶ ἐλεγμῶν.

ΙΓ'. Περὶ ἐπικοίνων, καὶ ὅτι χρή φεύγειν τὰ ἐπικοινωνα πρᾶγματα καὶ τὰ ἐπικοινωνα καταγῶγια.

ΙΔ'. Περὶ εὐεργεσίας ἐξ ἀδίκων γινομένης.

ΙΕ'. Περὶ ἐργολάβων καὶ τῶν εἰς ἀλλοτρίας δίκας ἑαυτοὺς ἐμβαλλόντων.

ΙϚ'. Περὶ ἐμπόρων.

ΙΖ'. Περὶ εὐδοκιμήσεως, ὅτι εὐχῆς ἄξιον τὸ κατόρθωμα.

ΙΗ'. Περὶ ἐκουσίων καὶ ἀκουσίων ἁμαρτημάτων.

ΙΘ'. Περὶ εὐνούχων.

Κ'. Περὶ ἐνυπνίων.

ΚΑ'. Περὶ ἐκδικήσεως, καὶ ὡς ἀπηγόρευται δις περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος εὐθύναι εἰσπράττεσθαι.

Ἐντεῦθεν αἱ παραπομπαὶ τῶν τίτλων τῶν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ στοιχείου ἀρχομένων καὶ ἀλλαχοῦ κειμένων τε καὶ εὐρισκομένων.

Περὶ ἐπαιτούντος, ἥγουν πρὸς αἰτούντος· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ α στοιχείῳ, τίτλῳ ιε', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ αἰτούντος.

Περὶ εὐκαίρως πάντα ποιεῖν καὶ λέγειν· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ κ στοιχείῳ, τίτλῳ ε', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ καιροῦ.

Περὶ εὐτραπέλων· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ κ στοιχείῳ, τίτλῳ ς', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ κολάκων.

Περὶ εὐόπτων· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ κ στοιχείῳ, τίτλῳ ι', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ κάλλους.

Περὶ ἐπασμάτων καὶ ἐπασιδῶν καὶ ἐγγαστριμύθων· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ κ στοιχείῳ, τίτλῳ ιδ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ καθαιρόντων ἐν πυρί.

Περὶ ἐνδείας· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ λ στοιχείῳ, Α στοιχείῳ, τίτλῳ β', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ξένων πραγμάτων.

Περὶ εὐσπλαγγνίας· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ σ στοιχείῳ, τίτλῳ ιε', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ συμπαθείας.

Περὶ ἐνδελεχισμού· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ ο στοιχείῳ, τίτλῳ ιβ', οὗ ἡ ἀρχή, Ὅτι ἡ παραμονὴ ἔργον ἀνύει.

Περὶ ἐπιστημῶν· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ τ στοιχείῳ, τίτλῳ ε', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ τεχνιτῶν.

Περὶ εἰρωνείας· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ υ στοιχείῳ, τίτλῳ α', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ὑποκρίσεως.

Περὶ εὐφραινομένων· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ χ στοιχείῳ, τίτλῳ α', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ χαιρόντων.

Σχόλιον. Ἀνάγνωθι καὶ ἐν τοῖς παραλλήλοις περὶ ἐπισκόπων χρηστῶν καὶ ἐπισκόπων πονηρῶν· περὶ ἐκμισθουμένων ἤτοι κυριοτέρων χρηστῶν καὶ πονηρῶν· περὶ τῶν ἐπαινούντων τὰ κακά· περὶ εὐχαριστούντων καὶ εὐγνωμονούντων· περὶ τῶν ἐλέγχους δεχομένων· περὶ ἐπιπορεύοντων· περὶ εἰσηγήσεως ἀγαθῆς καὶ πονηρᾶς· περὶ ἐλεημοσύνης καὶ εὐποιίας εἰς πτωχοὺς, καὶ τῶν ἐλεημοσύνην μὴ ποιούντων· περὶ εἰρήνης καὶ εἰρηνοποιῶν· περὶ ἔχθρας· περὶ ἐξομολογήσεως ἁμαρτιῶν· περὶ εὐλαθείας· περὶ ἐντολῶν Θεοῦ· περὶ τῶν ἐλπίζόντων εἰς Θεὸν καὶ τῶν ἐλπίζόντων εἰς ἀνθρώπους· περὶ εὐφροσύνης καὶ χαρᾶς δικαίων.

Στοιχεῖον Ζ.

Τίτ. Α'. Περὶ ζώων ἀλόγων τῶν φυσικῇ σοφίᾳ κεκοσμημένων.

Ἐντεῦθεν αἱ παραπομπαὶ τῶν τίτλων τῶν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ στοιχείου ἀρχομένων.

Περὶ ζήλου καὶ ζηλοτυπίας· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ φ στοιχείῳ, τίτλῳ α', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ φθόρου.

Σχόλιον. Ἀνάγνωθι καὶ ἐν τοῖς παραλλήλοις περὶ ζυγῶν δικαίων καὶ ζυγῶν ἀδίκων· περὶ ζήλου ἀγαθοῦ καὶ ζήλου πονηροῦ.

Στοιχεῖον Η.

Τίτ. Α'. Περὶ ἡμέρας ἀγαθῆς.

Β'. Περὶ ἡμέρας πονηρᾶς.

Γ'. Περὶ ἡμέρας καὶ νυκτός.

Σχόλιον. Ἀνάγνωθι καὶ ἐν τοῖς παραλλήλοις περὶ ἡτυχίας· περὶ ἡθους ἀγαθοῦ καὶ πονηροῦ.

Στοιχεῖον Θ.

Τίτ. Α'. Περὶ θαλάσσης.

Β'. Περὶ θερτισμοῦ καὶ τρυγητοῦ.

Γ'. Περὶ θανόντων καὶ πενθούντων.

Δ'. Περὶ θανάτου καὶ φόβου ἐξ αὐτοῦ γινομένου.

Ε'. Περὶ θανάτου καὶ τῆς ἐν τῷ ᾄδῃ καταστάσεως.

Ζ'. Περὶ τοῦ μὴ θαρρῆναι τινὶ ὡς ἔτυχεν.

Ζ'. Περὶ θηρευτῶν.

Η'. Περὶ θλιβομένων καὶ φροντιζόντων.

Ἐντεῦθεν αἱ παραπομπαὶ τῶν τίτλων τῶν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ στοιχείου ἀρχομένων, καὶ ἀλλαχοῦ κειμένων τε καὶ εὐρίσκομένων.

Περὶ θαυμαζομένων πραγμάτων· κεῖται ἐν τῷ ξ

Περὶ τῆς τοῦ θανάτου ὥρας· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ ω στοιχείῳ.

Σχόλιον. Ἀνάγνωθι καὶ ἐν τοῖς παραλλήλοις, τίτλῳ α' περὶ θυγατρὸς σεμνῆς καὶ κοσμίας, καὶ θυγατρὸς ἀσέμνου καὶ ἀκόσμου· περὶ θυμώδους καὶ θρασυνομένου.

Στοιχεῖον Ι.

Τίτ. Α'. Περὶ ἱκετεύοντος· ὅτι χρή τὰς ἱκεσίας τῶν δεομένων προσέειπαι.

Β'. Περὶ ἰσότητος· ὅτι χρή τὴν πρὸς ἀξίαν ἐκάστω νέμειν.

Γ'. Περὶ ἱματίων· ὅτι οὐ δεῖ ἱματισμῷ πολυτελεῖ κεχρησθαι, ἢ ἄνδρα γυναικεῖαν ἐσθῆτα φορεῖν.

Ἐντεῦθεν αἱ παραπομπαὶ τῶν τίτλων.

Περὶ εἰμαρμένης· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ α στοιχείῳ, τίτλῳ κγ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ἀπτρονόμων.

Σχόλιον. Ἀνάγνωθι καὶ ἐν τοῖς παραλλήλοις περὶ ἱερέων χρηστῶν καὶ μοχθηρῶν· περὶ ἱατρῶν ἀγαθῶν καὶ κακῶν· περὶ ἰδιοπραγμοσύνης.

Στοιχεῖον Κ.

Τίτ. Α'. Περὶ καρδίας· καὶ ὅτι ἐν καρδίᾳ τὸ ἡγεμονικὸν ἱδρύεται.

Β'. Περὶ κρείττονων· ὅτι οὐ δεῖ πρὸς κρείττονα φιλονεικεῖν.

Γ'. Περὶ καταλαλιᾶς.

Δ'. Περὶ κινδύνου ἀπὸ πλήθους ἀνδρῶν γινομένου.

Ε'. Περὶ καιροῦ· ὅτι δεῖ τὸν καιρὸν ἐξαγοράζειν, καὶ ὅτι χρή ἐν καιρῷ πάντα λέγεσθαι καὶ γίνεσθαι.

Ζ'. Περὶ κολάκων καὶ παρασίτων καὶ γελοιαστῶν.

Ζ'. Περὶ κλεπτῶν καὶ τῶν κοινωνούντων αὐτοῖς.

Η'. Περὶ κωφῶν καὶ τυφλῶν.

Θ'. Περὶ καυχήσεως καὶ ἐπάρσεως, καὶ ὅτι ἐπ' οὐδενὶ χρή καυχῆσασθαι.

Ι'. Περὶ κάλλους καὶ εὐπρεπείας σώματος.

ΙΑ'. Περὶ καπήλων.

ΙΒ'. Περὶ κτηνῶν καὶ προνοίας αὐτῶν.

ΙΓ'. Περὶ κτισμάτων καὶ οἰκοδομημάτων.

ΙΔ'. Περὶ καθαιρόντων ἐν πυρὶ καὶ οἰονιζομένων καὶ κληδονιζομένων.

ΙΕ'. Περὶ κομπαζόντων καὶ φουμιζόντων.

Ἐντεῦθεν αἱ παραπομπαὶ τῶν τίτλων ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ στοιχείου ἀρχομένων.

Περὶ καλοποιῶν· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ α στοιχείῳ, τίτλῳ ε', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ἀγαθοεργίας.

Περὶ κατάρας εὐλόγως ἢ ἀκαίρως ἐπαγομένης· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ α στοιχείῳ, τίτλῳ κ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ἀράς.

Περὶ τοῦ κόσμου τούτου, κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ β στοιχείῳ, τίτλῳ α', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ τοῦ βίου τούτου.

Περὶ καλῆς καὶ κακῆς ἡμέρας· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ η στοιχείῳ, τίτλῳ α' καὶ β', ὧν ἀρχαί, Περὶ ἡμέρας.

Περὶ κεκραμένης καταστάσεως· κεῖται ἐνταῦθα

ἐν τῷ σ στοιχείῳ, τίτλῳ α', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ συμμέ- A
τρου καταστάσεως.

Περὶ κοσμικῆς σοφίας· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ σ
στοιχείῳ, τίτλῳ β', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ σοφίας.

Περὶ καταστάσεως καὶ ἀκολουθίας· κεῖται ἐνταῦ-
θα ἐν τῷ τ στοιχείῳ, τίτλῳ γ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ τά-
ξεως.

Περὶ ματαιοπονουμένων· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ β
στοιχείῳ, βιβλίῳ α', τίτλῳ οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ βοηθείας
Θεοῦ.

Σχόλιον. Ἀνάγνωθι καὶ ἐν τοῖς παραλλήλοις πε-
ρὶ κακίας· περὶ κυριοτέρων χρηστῶν καὶ κυριοτέρ-
ων πονηρῶν· περὶ καλῶν καὶ περὶ κακῶν ἀνδρῶν·
περὶ καταφρονούντων· περὶ κενοδόξων· περὶ κού-
ρου· περὶ καθαρᾶς καρδίας καὶ καλοῦ συνειδότης·
περὶ καρδίας διεστραμμένης καὶ τῶν συνειδὸς πο-
νηρῶν ἐχόντων· περὶ καλοθητῶν καὶ κακοθητῶν.

Στοιχεῖον Α.

Τίτ. Α'. Περὶ λόγου καὶ τῆς ἀπ' αὐτοῦ δυνάμεως.

Β'. Περὶ λαιδορίας.

Γ'. Περὶ τοῦ λιμοῦ, καὶ τοῦ σῆτον ἐν ἀνάγκῃ μὴ
πωλοῦντος.

Δ'. Περὶ λύπης.

Ε'. Περὶ λαλιᾶς, καὶ τοῦ μὴ ὡς ἔτυχεν λαλεῖν.

Στ'. Περὶ λουπέων καὶ ἀσωτευσμένων· καὶ ὅτι οὐ
χρὴ ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν τοιούτων.

Σχόλιον. Ἀνάγνωθι ἐν τοῖς παραλλήλοις περὶ λο-
γισμῶν ἀγαθῶν καὶ λογισμῶν πονηρῶν.

Στοιχεῖον Μ.

Τίτ. Α'. Περὶ μεθυστῶν, καὶ ὅτι οὐ χρὴ συμπο-
σιάζειν ἐν αὐτοῖς.

Β'. Περὶ ματαιοπονοῦντων.

Γ'. Περὶ μυστηρίων καὶ περὶ τῶν ἐκφερομυθοῦν-
των μυστήρια.

Δ'. Περὶ μαθητευομένων, καὶ ὅτι χρὴ σπουδαίους
εἶναι πρὸς τὰς μαθήσεις.

Ε'. Περὶ μεταβαινόντων ἀπὸ τόπου εἰς τόπον.

Ἐντεῦθεν αἱ παραπομπαὶ τῶν τίτλων τῶν ἀπὸ
τοῦ αὐτοῦ στοιχείου ἀρχομένων.

Περὶ μιμήσεως τρόπων· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ α
στοιχείῳ, τίτλῳ η', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ἀρχομένων· καὶ
βιβλίῳ τρίτῳ παραλλήλων περὶ συνδιαγωγῆς χρηστῶν
ἀνδρῶν, ἐν ἁμῶν.

Περὶ τῶν μεσαζόντων ἀπόκρισιν· κεῖται ἐνταῦ-
θα ἐν τῷ α στοιχείῳ, τίτλῳ ιδ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ἀγ-
γέλλοντος.

Περὶ μεγαλοῤῥημονούντων· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ
β στοιχείῳ, τίτλῳ β', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ βλασφήμου.

Περὶ μελέτης καὶ ἀσκήσεως· κεῖται ἐνταῦθα ἐν
τῷ γ στοιχείῳ, τίτλῳ δ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ γυμνα-
σίου.

Περὶ μακαρισμοῦ ὅτι οὐ δεῖ πρὸς τελευτῆς μακαρί-
ζειν τινά· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ ε στοιχείῳ, τίτλῳ
οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ εὐδαιμονίας.

Περὶ μαντευομένων· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ κ
στοιχείῳ, τίτλῳ ιδ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ καθαίροντος ἐν
κυρί.

Περὶ μερίμνης βιωτικῆς· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ
β στοιχείῳ καὶ ἐν τῷ π.

Σχόλιον. Ἀνάγνωθι καὶ ἐν τοῖς παραλλήλοις πε-
ρὶ μισαδελφίας· περὶ μητρολοιῶν· περὶ μισθουμένων
χρηστῶν καὶ πονηρῶν· περὶ μισοπονηρίας, καὶ περὶ
τῶν μισούντων τὰ καλὰ· περὶ μοναχῶν χρηστῶν καὶ
πονηρῶν· περὶ μισέργων· περὶ μέτρων δικαίων καὶ
ἀδίκων· περὶ μωροῦ καὶ ἄφρονος· περὶ μνησικακίας·
περὶ τῶν μὴ ποιούντων ἑλεημοσύνην· περὶ μίσους
καὶ τῶν μάχας συναπτόντων· περὶ μαρτυρίας πι-
στῆς· περὶ μετανοίας καὶ περὶ τῶν εἰς μετάνοιαν
μὴ ἐπεισφερόντων· περὶ μακροθυμίας· περὶ μοι-
χείας.

Στοιχεῖον Ν.

Τίτ. Α'. Περὶ νοσούντων καὶ χαμνόντων· καὶ ὅτι
χρὴ ἐπισκέπτεσθαι αὐτούς.

Β'. Περὶ νεογάμων.

Γ'. Περὶ τοῦ νήφειν καὶ φροντίζειν τῆς οἰκείας σω-
τηρίας.

Ἐντεῦθεν αἱ παραπομπαὶ τῶν τίτλων τῶν ἀπὸ
τοῦ αὐτοῦ στοιχείου ἀρχομένων.

Περὶ νυκτός· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ η στοιχείῳ,
τίτλῳ γ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ἡμέρας καὶ νυκτός.

Περὶ νόμων πολεμικῶν· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ π
στοιχείῳ, τίτλῳ ιε', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ πολέμου.

Σχόλιον. Ἀνάγνωθι καὶ ἐν τοῖς παραλλήλοις πε-
ρὶ νέων συνετῶν καὶ ἀσυνέτων· περὶ νηστείας καὶ
νηστευόντων.

G

Στοιχεῖον Ξ.

Τίτ. Περὶ ξενιτείας καὶ ξενιτευόντων.

Στοιχεῖον Ο.

Τίτ. Α'. Περὶ ὀρφανῶν καὶ χηρῶν.

Β'. Περὶ ὀρίων, καὶ ὅτι οὐ χρὴ ταῦτα μετάγειν.

Γ'. Περὶ ὁδοῦ ἀγαθῆς καὶ πονηρᾶς, καὶ ὅτι χρὴ τὰ
σκολιὰ πράγματα καὶ τὰς σκολιὰς ὁδοὺς ἐκκλίνειν,
καὶ μετὰ τῆς εὐθείας πορεύεσθαι.

Δ'. Περὶ ὄρκου, ὅτι τοῖς ἐπὶ κακῶ δεδομένοις
ὄρκοις οὐ χρὴ ἐμμένειν.

Ε'. Περὶ ὀνόματος κακοῦ.

Στ'. Περὶ οἰήσεως, καὶ ὅτι κρεῖττον τὸ εἶναι τοῦ
δοκεῖν· ἐμπόδιον γὰρ πρὸς ἀρετὴν ἢ ἀπὸ τῆς δοκῆ-
σεως πλάνη.

Ζ'. Περὶ ὀνόματος χρηστοῦ.

Η'. Περὶ ὀφθαλμοῦ.

Θ'. Περὶ ὀνειδισμοῦ καὶ φαυλισμοῦ, καὶ ὅτι οὐ δεῖ
συμφορὰν ὀνειδίζειν.

Ι'. Περὶ ὀλιγοβίων καὶ ὀλιγοχρονίων.

ΙΑ'. Ὅτι ἡ τῶν ἀρίστων ἀνδρῶν ἐπιτίμησις λυσι-
τελεστέρα τῆς τῶν κακῶν θεραπείας.

ΙΒ'. Ὅτι ἡ παραμονὴ ἔργον ἀνύει.

Ἐντεῦθεν αἱ παραπομπαὶ τῶν τίτλων τῶν ἀπὸ
τοῦ αὐτοῦ στοιχείου ἀρχομένων.

Ὅτι ἀπὸ γῆς γεγόναμεν καὶ εἰς γῆν ἀπελευσό-
μεθα· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ α στοιχείῳ, τίτλῳ α'.

Ὅτι τὸ αὐτεξούσιον δέδοται ἡμῖν παρὰ Θεοῦ·
κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ α στοιχείῳ, τίτλῳ γ'.

Ὅτι μάταια τὰ παρόντα πάντα· κεῖται ἐν τῷ α Α στοιχείῳ, τίτλῳ δ'.

Ὅτι ἐξομοιοῦνται οἱ ἀρχόμενοι τοῖς ἄρχουσιν· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ α στοιχείῳ, τίτλῳ η'.

Ὅτι ἀπλήστως ἔχομεν πρὸς τὴν τοῦ πλείονος ὀρεξιν· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ α στοιχείῳ, τίτλῳ ις', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ἀπληστίας.

Ὅτι ἐν περισπασμῷ καὶ μόχθῳ καὶ ἡμεῖς καὶ ὁ βίος ἡμῶν· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ β στοιχείῳ, τίτλῳ α'.

Ὅτι καλὸν τὸ ἐργάζεσθαι τὴν γῆν· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ γ στοιχείῳ, τίτλῳ γ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ γεωργίας.

Ὅτι οὐ δεῖ κρίνειν ἀλλήλους, ἢ καταλαλεῖν ἀλλήλων· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ γ στοιχείῳ, τίτλῳ α', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ τοῦ, Γνωθὶ σαυτόν.

Ὅτι οὐ τὰ αὐτὰ πᾶσιν ἀρμόζει· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ δ στοιχείῳ, τίτλῳ δ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ διαφορᾶς ἀνθρώπων.

Ὅτι ὁποῖά τις δρᾷ, τοιαῦτα καὶ ὑφίσταται· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ ε στοιχείῳ, τίτλῳ α', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ἔργων.

Ὅτι ἐν ταῖς εὐπορίαις φιλεῖ τὰ ἀμαρτήματα γίνεσθαι· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ ε στοιχείῳ, τίτλῳ γ'.

Ὅτι αἱ καθ' ἑτέρων ἐπιβουλαὶ εἰς τοὺς μηχανησαμένους περιτρέπονται· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ ε στοιχείῳ, τίτλῳ ζ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ἐπιβουλῆς.

Περὶ ὀρέξεως· κεῖται ἐν τῷ ε στοιχείῳ, τίτλῳ ι', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ἐπιθυμίας.

Περὶ ὀνείρων· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ ε στοιχείῳ τίτλῳ κ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ἐνυπνίων.

Περὶ οἰωνιζομένων· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ κ στοιχείῳ, τίτλῳ ιδ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ καθαίροντος ἐν πυρί.

Ὅτι ἐπ' οὐδενὶ τῶν περὶ τὸν βίον χρή ἡμᾶς ἐπαίρεσθαι· κεῖται ἐν τῷ κ στοιχείῳ, τίτλῳ θ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ καυχήσεως.

Περὶ οἰνοφλυγίας· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ σ στοιχείῳ, τίτλῳ ε', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ τοῦ συμπεριφέρεσθαι.

Σχόλιον. Ἀνάγνωθι καὶ ἐν τοῖς παραλλήλοις περὶ ὁσίων καὶ δικαίων ἀνδρῶν· περὶ οἰκετῶν ἀγαθῶν καὶ πονηρῶν· περὶ ὀκνηρῶν· περὶ ὀνόματος χρηστοῦ καὶ χάριν ἔχοντος· ὅτι ἡ φιλοτιμία σωτηρίαν προξενεῖ· περὶ τῶν τοὺς ὅρκους φυλαττόντων· περὶ ὀλιγοδείας· περὶ ὀργίλου καὶ ὀξύχολου· περὶ ὀλιγοψυχούντων.

Στοιχεῖον Β.

Τίτ. Α'. Περὶ πταιόντων καὶ βλασφημούντων ἐξ ἀνοίας εἰς τὸν Θεόν.

Β'. Περὶ παρρησίας, καὶ πόθεν ἡμῖν παραγίνεται ἡ ταύτης πρὸς πάντα κτήσις.

Γ'. Περὶ πράσεως καὶ ἀγορασίας.

Δ'. Περὶ πείρας καὶ ἀπειρίας.

Ε'. Περὶ πιστοῦ ἀνδρὸς, καὶ ὅτι σπάνιον τὸ εὐρεῖν ἀνδρα πιστόν.

Ζ'. Περὶ πλήθους καὶ δήμου πόλεως, καὶ πῶς χρή τὰς ἀναστροφὰς μετ' αὐτῶν ποιεῖσθαι.

Ζ'. Περὶ πόλεως ἀσεθείας πεπληρωμένης.

(2) Ita cod.

Η'. Περὶ προαιρέσεως, καὶ ὅτι τὴν προαίρεσιν ἐπ' ἀγαθῷ τε καὶ κακῷ ἐξετάζει ὁ Θεός.

Θ'. Περὶ παραθήκης, ὅτι χρή πιστῶς ποιεῖσθαι τὴν ταύτης φυλακὴν.

Ι'. Περὶ προϊσταμένων, ὅτι χρή αὐτοὺς σπουδαίως προϊστασθαι.

ΙΑ'. Περὶ προσφυγίου καὶ τῶν προσφυγόντων ἐν ἀσύλοις τόποις.

ΙΒ'. Περὶ παραμονῆς καὶ παραμενόντων.

ΙΓ'. Περὶ παιδοποιίας, καὶ ὅτι εὐλογία Θεοῦ ἐστὶν καὶ τιμία κατὰ τὸ ἀρχαῖον.

ΙΔ'. Περὶ πρωτοτόκων.

ΙΕ'. Περὶ πολέμου, καὶ νόμου, καὶ μερίμνης βιωτικῆς.

ΙΖ'. Περὶ παρατηρήσεως, καὶ ὅτι οὐ δεῖ ἡμέρας ἢ καιροὺς παρατηρεῖσθαι.

ΙΖ'. Περὶ παρακενόντων (2).

ΙΗ'. Περὶ πατρίδος, καὶ ὅτι ποθεινὴ καὶ ἐρασμία ἐκάστω ἡ ἰδία πατρίς.

Ἐντεῦθεν αἱ παραπομπαὶ τῶν τίτλων τῶν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ στοιχείου ἀρχομένων καὶ ἀλλαχοῦ κειμένων.

Περὶ πλάσεως ἀνθρώπου· κεῖται ἐν τῷ α στοιχείῳ, τίτλῳ α'.

Περὶ προαιρετικῶν κινήματων· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ α στοιχείῳ, τίτλῳ γ'.

Περὶ προστασίας, ὅτι χρή προϊστασθαι τῶν ἀδικουμένων· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ α στοιχείῳ, τίτλῳ ζ'.

Περὶ πειθαρχίας, ὅτι χρή πειθαρχεῖν τοῖς ἄρχουσι· κεῖται ἐν τῷ α στοιχείῳ, τίτλῳ ζ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ἀρχομένων.

Περὶ πταιόντων καὶ συνεχῶς αἰτούντων συγγνώμην· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ α στοιχείῳ, τίτλῳ ια', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ἀμαρτανόντων.

Περὶ παλιμβόλων· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ δ στοιχείῳ, τίτλῳ ζ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ διψύχων.

Περὶ τοῦ προσέχειν ἑαυτοῖς· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ γ στοιχείῳ, τίτλῳ α', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ τοῦ, Γνωθὶ σαυτόν.

Περὶ πραγματευομένων· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ ε στοιχείῳ, τίτλῳ ις', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ἐμπόρων.

Περὶ πενθούντων· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ θ στοιχείῳ, τίτλῳ γ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ θανόντων.

Περὶ παρασίτων· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ κ στοιχείῳ, τίτλῳ ζ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ κολάκων.

Περὶ τῶν πλανώντων τοὺς ἐντυγχάνοντας· κεῖται ἐν τῷ αὐτῷ τίτλῳ.

Περὶ πραγμάτων σχολιῶν, ὅτι δεῖ ἐκκλίνειν αὐτά· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ ο στοιχείῳ τίτλῳ γ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ὁδοῦ ἀγαθῆς.

Περὶ πειρασμῶν· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ σ στοιχείῳ, τίτλῳ ζ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ σκανδάλων.

Περὶ πλαστῆς εὐλαθείας· κεῖται ἐν τῷ υ στοιχείῳ, τίτλῳ α', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ὑποκρίσεως.

Περὶ τῶν προσκαίρων καὶ αἰωνίων· κεῖται βιβλίῳ α' ἐν τῷ π στοιχείῳ.

Σχόλιον. Ἀνάγνωθι καὶ ἐν τοῖς παραλλήλοις περὶ παίδων τιμώντων γονεῖς καὶ περὶ πατρολοίων.

περὶ πατέρων ἀγαθῶν καὶ κακῶν · περὶ πλουσίων καὶ χρηστῶν καὶ πονηρῶν · περὶ πτωχῶν ἀγαθῶν καὶ κακῶν · περὶ πονηρῶν ἀνδρῶν · περὶ πολιτῶν ἀγαθῶν καὶ πονηρῶν · περὶ πονούντων καὶ μοχθούντων, περὶ παιδείας καὶ φρονήσεως · περὶ τοῦ πλησίον, καὶ ὅσα περὶ τοῦ πλησίον εἴρηται · περὶ πολυλόγων · περὶ πλεονεκτούντων · περὶ πτωχῶν τῷ πνεύματι · περὶ πραότητος · περὶ προπετείας · περὶ πανούργων · περὶ παρθενίας · περὶ πορνείας · περὶ περισπασμοῦ · περὶ πλησμονῆς καὶ γαστριμαργίας · περὶ πολιτείας σεμνῆς καὶ πολιτείας ψεκτῆς · περὶ πεποιθότων εἰς θεόν, καὶ τῶν πεποιθότων εἰς ἀνθρώπους · περὶ παιδείας Θεοῦ, καὶ τῶν δεχομένων αὐτὴν καὶ μὴ δεχομένων · περὶ πίστεως εἰς Θεόν.

Στοιχεῖον Ρ.

Τιτ. Α'. Περὶ ῥεμβομένων.

Σχόλιον. Ἀνάγνωθι καὶ ἐν τοῖς παραλλήλοις περὶ ῥαθυμούντων καὶ καταφρονούντων.

Στοιχεῖον Σ.

Τιτ. Α'. Περὶ συμμέτρου καταστάσεως, καὶ τοῦ μηδὲν ἀγανακτεῖν.

Β'. Περὶ σοφίας κοσμικῆς.

Γ'. Περὶ συνηθείας ἀγαθῆς καὶ πονηρᾶς.

Δ'. Περὶ σοφῶν καὶ συνετῶν ἀνδρῶν, καὶ ὅτι χρή αὐτοὺς ὠφελεῖν τοὺς πλησίον.

Ε'. Περὶ τοῦ συμπεριφέρεσθαι ἐπ' ὠφελείᾳ ψυχῶν.

Ζ'. Περὶ σωφρονισμοῦ, καὶ ὅτι χρή ἡμᾶς ταῖς ἀλλοτρίαις σωφρονίζεσθαι συμφοραῖς.

Ζ'. Περὶ σκάνδαλων, καὶ ὅτι χρή ἡμᾶς φεύγειν τὰ σκάνδαλα.

Η'. Περὶ σαρκικῶν ἀνθρώπων.

Θ'. Περὶ συγγενῶν · ὅτι χρή ἀντιλαμβάνεσθαι αὐτῶν.

Ι'. Περὶ σπάνης καὶ ἀφορίας χρηστῶν ἀνδρῶν.

ΙΑ'. Περὶ τῶν συχναζόντων ἐν ἀλλοτρίοις οἴκοις.

ΙΒ'. Περὶ συνεδρίου · ὅτι οὐ χρή ἐν συνεδρίῳ ἀκροάσεως γινομένης διαλέγεσθαι.

ΙΓ'. Περὶ τῶν συμβαινόντων, ὃ φασιν οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τύχης.

ΙΔ'. Περὶ στρατιωτῶν.

ΙΕ'. Περὶ συμπαθείας καὶ εὐσπλαγχνίας.

Ἐντεῦθεν αἱ παραπομπαὶ τῶν τίτλων τῶν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ στοιχείου ἀρχομένων, καὶ ἀλλαχοῦ κειμένων τε καὶ εὐρισκομένων.

Περὶ στελλομένου εἰς διακονίαν, καὶ ὅτι ὁ τὸν στελλέντα ἐξουθενῶν, τοῦ πέμψαντος περιφρονεῖ · κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ α' στοιχείῳ, τίτλῳ ιδ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ἀγγέλλοντος.

Περὶ συνεστιάσεως · κεῖται ἐν τῷ δ' στοιχείῳ, τίτλῳ θ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ δείπνου.

Περὶ τοῦ Σατανᾶ · κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ δ' στοιχείῳ, τίτλῳ ιγ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ τοῦ διαβόλου.

Περὶ στάσεως ἀπὸ δήμου γινομένης · κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ κ' στοιχείῳ, τίτλῳ δ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ κινδύνου.

Περὶ σχολιῶν πραγμάτων · κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ στοιχείῳ, τίτλῳ γ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ὁδοῦ ἀγαθῆς.

Περὶ συντάξεως, καὶ ὅτι χρή τὸν συντασσόμενον

Α Θεῷ πληρῶσαι τὴν ὑπόσχεσιν · κεῖται ἐν τῷ α' βιβλίῳ, ἐν τῷ υ' στοιχείῳ, οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ὑποσχέσεως.

Περὶ σπουδῆς ἀνθρωπίνης, ὅτι ἀνόνητος αὐτὴ μὴ βουλομένου καὶ συνεργούντος τοῦ Θεοῦ · κεῖται βιβλίῳ α', ἐν τῷ σ' στοιχείῳ, οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ σπουδῆς.

Σχόλιον. Ἀνάγνωθι καὶ ἐν τοῖς παραλλήλοις περὶ συνδιαγωγῆς καὶ συνουσίας χρηστῶν ἀνδρῶν καὶ πονηρῶν · περὶ σπουδαίων · περὶ σκέψεως καὶ βουλῆς · περὶ σταθμῶν δικαίων καὶ ἀδίκων · περὶ συνέσεως · περὶ συγγνώμης καὶ συγχωρήσεως πρὸς τὸν πλησίον · περὶ σιωπῆς καὶ σιωπώντων · περὶ στόματος ἐσθλοῦ καὶ στόματος σκληροῦ καὶ ἀπηνοῦς · περὶ τῶν συμβουλήν δεχομένων καὶ μὴ δεχομένων ·

Β περὶ συκοφαντίας · περὶ σοβαρῶν · περὶ σχολιοῦ τὴν τρόπον · περὶ συνειδότος ἀγαθοῦ καὶ πονηροῦ · περὶ σωφροσύνης · περὶ συνοχῆς πραγμάτων.

Στοιχεῖον Τ.

Τιτ. Α'. Περὶ τελωνῶν.

Β'. Περὶ ταραχοποιῶν.

Γ'. Περὶ τιμῆς, καὶ ὅτι χρή ἡμᾶς τιμᾶν ἀλλήλους.

Δ'. Περὶ τυράννων · καὶ ὅτι οἱ τυραννοῦντες βασιλεῖς, αὐτοὶ μόνοι ἀποθνήσκουσιν, οὐ μὴν καὶ οἱ ἐξ αὐτῶν παῖδες.

Ε'. Περὶ τεχνιτῶν, καὶ τίνες τέχνην ἐξεῦρον.

Ζ'. Περὶ τάξεως καὶ καταστάσεως, καὶ ὅτι χρή ταύτας πανταχοῦ φυλάττεσθαι.

Ἐντεῦθεν αἱ παραπομπαὶ τῶν τίτλων τῶν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ στοιχείου ἀρχομένων.

Περὶ τρεπομένων καὶ ἀλλοιουμένων · κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ α' στοιχείῳ, τίτλῳ δ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ἀστάτων.

Περὶ τυφλῶν · κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ κ' στοιχείῳ, τίτλῳ η', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ κωφῶν.

Περὶ τερασκοπούντων · κεῖται ἐν τῷ κ' στοιχείῳ, τίτλῳ ιδ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ καθαίροντος ἐν πυρί.

Σχόλιον. Ἀνάγνωθι καὶ ἐν τοῖς παραλλήλοις περὶ τιμώντων γονεῖς καὶ μὴ τιμώντων · περὶ τέκνων ἀγαθῶν καὶ σοφῶν, καὶ τέκνων πονηρῶν καὶ ἀσυνέτων · περὶ ταχυλόγων · περὶ ταπεινοφροσύνης · περὶ τρόπων χρηστῶν καὶ πονηρῶν · περὶ τιμῆς καὶ τῶν ἐν ἀρετῇ βιωσάντων, καὶ τιμωρίας τῶν ἀσέμνως ζησάντων.

Στοιχεῖον Υ'.

Τιτ. Α'. Περὶ ὑποκρίσεως, καὶ εἰρωνείας, καὶ πλαστῆς εὐλαθείας, καὶ τῶν ταῦτα νοσούντων.

Β'. Περὶ ὕδριστοῦ.

Γ'. Περὶ ὕπνου καὶ ἀϋπνίας.

Δ'. Περὶ ὑγείας, καὶ ὅτι πάντων διαφέρει.

Ε'. Περὶ ὑπονοίας, καὶ ὅτι χρή φεύγειν τὰς ἀφορμὰς τὰς τικτούσας κακὰς ὑπονοίας.

Ζ'. Περὶ ὕδροποτούντων.

Ἐντεῦθεν αἱ παραπομπαὶ τῶν τίτλων τῶν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ στοιχείου ἀρχομένων.

Περὶ ὑποταγῆς · κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ α' στοι-

χείω, τίτλω ζ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ἀρχομένων · καὶ ἐν Α τοῖς παραλλήλοις.

Περὶ ὑποδοχῆς κλεπτῶν · κεῖται ἐνταῦθα, ἐν τῷ κ στοιχείω, οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ κλεπτῶν (τίτ. ζ').

Σχόλιον. Ἀνάγνωθι καὶ ἐν τοῖς παραλλήλοις περὶ τοῦ υἱοῦ σοφοῦ καὶ υἱοῦ ἄφρονος · περὶ ὑπερηφάνων · περὶ ὑπομονῆς · περὶ ὑπακοῆς καὶ ὑποταγῆς.

Στοιχεῖον Φ.

Τίτ. Α'. Περὶ φιλοξενίας.

Β'. Περὶ φθόνου καὶ τῶν ὑπὸ τοιούτου πάθους κρατημένων.

Γ'. Περὶ φιλαυτίας, καὶ ὅτι οὐ δεῖ τινα ἑαυτὸν διακaiῶσαι ἢ ἐπαινεῖσαι.

Δ'. Περὶ φήμης, καὶ ὅτι οὐ δεῖ ἐκάστῳ πιστεύειν.

Ε'. Περὶ φονέων.

Ζ'. Περὶ φιλαρχίας, καὶ ὅτι οὐ δεῖ ἐπιπηδᾶν ὡς ἔτυχεν ταῖς ἀρχαῖς.

Ζ'. Περὶ φιλαιτίου καὶ φιλεγκλήμονος, καὶ ὅτι οἱ αἰτιώμενοι ἄλλους καὶ τὰ αὐτὰ ὀρῶντες, ἑαυτοὺς κατακρίνουσιν.

Ἐντεῦθεν αἱ παραπομπαὶ τῶν τίτλων τῶν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ στοιχείου ἀρχομένων.

Περὶ τῶν φονεούντων ἑαυτούς · κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ α στοιχείω, τίτλω κθ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ἀγ-χόνης.

Περὶ φουρκισθέντος · κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ α στοιχείω, τίτλω λα', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ἀνασκολοπισθέντος.

Περὶ φαυλισμοῦ · κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ ο στοι- C χείω, τίτλω θ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ὀνειδισμοῦ.

Σχόλιον. Ἀνάγνωθι καὶ ἐν τοῖς παραλλή-λοις περὶ φιλαδελφίας · περὶ φίλων χρηστῶν καὶ φίλων μοχθηρῶν · περὶ φιλέργων · περὶ φρο-νήσεως · περὶ φιλοτιμουμένων καὶ περὶ φειδω-λῶν · περὶ φιλαργυρίας καὶ φιλοπλουτούντων · περὶ φοβουμένων τὸν Θεὸν καὶ τῶν μὴ φοβουμέ-νων.

Στοιχεῖον Χ.

Τίτ. Α'. Περὶ χαιρόντων καὶ εὐφραινομένων.

Β'. Περὶ χυδαίων καὶ ἀλογίστων, ὅτι οὐ χρή προσ-παίξειν αὐτοῖς.

Γ'. Περὶ χρημάτων.

Ἐντεῦθεν αἱ παραπομπαὶ τῶν τίτλων τῶν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ στοιχείου ἀρχομένων.

Περὶ τῶν χαιρόντων ἐγκωμίους · κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ ε στοιχείω, τίτλω δ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ἐγκω-μίων.

Περὶ χτηρῶν · κεῖται ἐν τῷ ο στοιχείω, τίτλω α', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ὀρφανῶν.

Περὶ ὧν χρή καὶ ὧν δεῖ ἡμᾶς ποιεῖν.

Ὅτι χρή τὸν ἀγαθὸν πρὸς πάντας ἐργάζεσθαι · κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ α στοιχείω, τίτλω ε', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ἀγαθοεργίας.

Ὅτι χρή τοῖς ἀδικουμένοις βοηθεῖν · κεῖται ἐν τῷ α στοιχείω, τίτλω ς', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ἀδικου-μένων.

Ὅτι χρή ὑποτάττεσθαι τοῖς ἀρχουσι · κεῖται ἐν τῷ α στοιχείω, τίτλω ζ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ἀρχομέ-νων.

Ὅτι χρή ἐν καιρῷ πάντα λέγεσθαι καὶ γίνεσθαι · κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ α στοιχείω, τίτλω ε', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ καιροῦ.

Ὅτι χρή ἡμᾶς νήφειν καὶ φροντίζειν τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας · κεῖται ἐν τῷ ν στοιχείω, τίτλω γ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ τοῦ νήφειν.

Ὅτι χρή τὰ σχολιὰ πράγματα ἐκκλίνειν · κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ ο στοιχείω, τίτλω γ', οὗ ἡ ἀρχή, πε-ρὶ ὁδοῦ ἀγαθῆς.

Ὅτι χρή τοὺς παραμένοντας πιστοὺς εἶναι · κεῖ-ται ἐνταῦθα ἐν τῷ π στοιχείω, τίτλω ιβ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ παραμονῆς.

Ὅτι χρή ἐπ' ὠφελείᾳ ψυχῆς συμπεριφέρεσθαι · κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ σ στοιχείω, τίτλω ε', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ συμπεριφορᾶς.

Ὅτι χρή διὰ τῶν ἀλλοτρίων κακῶν παιδεύεσθαι · κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ σ στοιχείω, τίτλω ς', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ σωφρονισμοῦ.

Ὅτι χρή τιμᾶν ἀλλήλους · κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ τ στοιχείω, τίτλω γ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ τιμῆς.

Ὅτι χρή πανταχοῦ τὴν τάξιν φυλάττειν · κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ τ στοιχείω, τίτλω ς', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ τάξεως.

Ὅτι χρή ἡμᾶς ἐν νῷ ἀεὶ ἔχειν τὴν τελευταίην · κεῖ-ται ἐν τῷ ω στοιχείω, Περὶ ὥρας θανάτου.

Σχόλιον. Ἀνάγνωθι καὶ ἐν τοῖς παραλλήλοις · ὅτι χρή πονεῖν, ὠφέλειαν γὰρ ἔχει · ὅτι χρή μετὰ βουλῆς πάντα πράττειν · ὅτι χρή τὰ βάρη τοῦ πλησίον φέρειν · ὅτι χρή τοὺς εὐεργέτας κηρύσσειν · ὅτι χρή πειθαρχεῖν τοῖς τὰ χρηστὰ εἰσηγουμένοις · ὅτι χρή ζηλοῦν τὰ καλά · ὅτι χρή ἀρίστοις ἀνδράσι κολλᾶσθαι, καὶ μὴ πονηροῖς · ὅτι χρή ἡσυχάζειν, τὴν γὰρ τοῦ Θεοῦ γνῶσιν προξενεῖ · ὅτι χρή εἰς Θεὸν ἐλπίζειν, καὶ μὴ εἰς ἀνθρώπους · περὶ ὧν οὐ χρή καὶ ὧν οὐ δεῖ ἡμᾶς ποιεῖν.

Ὅτι οὐ δεῖ πρὸς πείρας ἐπαινεῖν τινα · κεῖται ἐν-ταῦθα ἐν τῷ ε στοιχείω, τίτλω δ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ἐγκωμίων.

Ὅτι οὐ δεῖ πρὸς τελευταῖης εὐδαιμονίζεσθαι τινά · κεῖ-ται ἐνταῦθα ἐν τῷ ε στοιχείω, τίτλω κδ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ εὐδαιμονίας.

Ὅτι οὐ δεῖ ὡς ἔτυχεν θαρρῆναι τινι · κεῖται ἐνταῦ-θα ἐν τῷ θ στοιχείω, τίτλω ς', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ τοῦ μὴ θαρρῆναι.

Ὅτι οὐ δεῖ πρὸς κρείττονας φιλονεικεῖν · κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ κ στοιχείω, τίτλω β', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ κρείττονων.

Ὅτι οὐ χρή ὡς ἔτυχεν λαλεῖν · κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ λ στοιχείω, τίτλω ε', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ λα-λιᾶς.

Ὅτι οὐ δεῖ συμπροσιάζειν κακοῖς · κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ δ στοιχείω, τίτλω θ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ δει-πνου.

Ὅτι οὐ χρή τοῖς ἐπὶ κακῷ δεδομένοις ὀρκους ἐμ-μένειν · κεῖται ἐν τῷ ο στοιχείω, τίτλω δ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ὀρκου.

Ὅτι οὐ χρή συμφορὰν ονειδίζειν · κεῖται ἐνταῦθα Α
ἐν τῷ στοιχείῳ, τίτλω θ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ονειδισμού.

Ὅτι οὐ χρή τὴν ἰδίαν ἀπογινώσκειν σωτηρίαν ·
κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ α στοιχείῳ, τίτλω κδ', οὗ ἡ
ἀρχή, Περὶ ἀπογνώσεως.

Στοιχεῖον Ψ.

Περὶ ψιθυριστοῦ.

Στοιχεῖον Ω.

Περὶ ὥρας θανάτου καὶ τῆς ἐξόδου ἡμῶν, καὶ ὅτι
χρή ἡμᾶς εὐτρεπίζεσθαι πρὸς αὐτήν.

ΛΕΟΝΤΙΟΥ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ ΚΑΙ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΩΝ ΙΕΡΩΝ

BIBLION ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

LEONTII PRESBYTERI ET JOANNIS RERUM SACRARUM

LIBER SECUNDUS (1).

ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΩΤΟΣ.

Περὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου πλάσεως καὶ κατασκευῆς·
καὶ ὅτι περ κατ' εἰκόνα Θεοῦ γεγενῆσθαι τὸν ἄνθρω-
πον ἡ θεόπνευστος φησι Γραφή, καὶ μὴ προὔπαρ-
χειν τὴν ψυχὴν τοῦ σώματος · καὶ ὅτι ταύτην τὴν
σάρκα ἔπλασεν ὁ Θεὸς ἐκ τῆς γῆς ταῖς ἀχράντοις
αὐτοῦ χερσὶ, καὶ αὐτῇ ἐνεφύσησε πνεῦμα ζωῆς, καὶ
οὐ, καθάπερ φασὶν οἱ αἵρετικοί, τοὺς δερματίνους
χιτῶνας εἶναι τὴν σάρκα (2).

α'. Ἀπὸ τῆς Γενέσεως. «Εἶπεν ὁ Θεός· Ποιήσωμεν
ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν.»
Καὶ μετὰ βραχύ· «Ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρω-
πον, κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν, ἄρσεν καὶ
θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς.»

Σχόλιον. Ὁ ἀναγινώσκων νοείτω ἐμφρόνως πῶς
ἀρχὴν συστάσεως δίδωσι τῷ ἀνθρώπῳ Θεὸς ἐν τῷ λέγειν,
«Ποιήσωμεν»· περὶ γὰρ μέλλοντος δημιουργηθῆναι
τὸν λόγον ποιεῖται, καὶ οὐχὶ περὶ προὔπαρχοντος· τὸν
δὲ τῆς δημιουργίας τρόπον ἐπεξηγεῖται ἡμῖν ἀκριβῶς
ὁ θεοδίδακτος Μωϋσῆς λέγων οὕτως· «Ἐπλασεν ὁ
Θεὸς τὸν ἄνθρωπον χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἐνεφύ-
σησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ τὴν πνοὴν ζωῆς, καὶ
ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν.»

Σχόλ. Τί πρὸς ταῦτα φήσουσιν τῷ Μωϋσεὶ αἵρετι-
κῶν καὶ λογολέσχων παῖδες, οἱ μὴ τῇ Γραφῇ τὸν ἑαυ-
τῶν νοῦν ἐξακουσθῆναι διδάξαντες, ἀλλὰ πρὸς τὸν

B

TITULUS PRIMUS.

De hominis creatione atque constructione : et
quod hominem sacra Scriptura dicit factum esse
secundum imaginem Dei, et quod anima non existi-
terit ante corpus : deinde quod carnem hanc e
pulvere finxerit Deus immaculatis ipsius manibus,
eique spiritum vitæ insufflaverit : denique quod
vestes pellicæ non sint caro, uti hæretici dicunt.

1. Ex Genesi. «Dixit Deus : Faciamus hominem
ad imaginem et similitudinem nostram¹. » Et
paulo post : «Fecit Deus hominem, ad imaginem
Dei fecit eum, marem et feminam fecit eos². »

C

Scholion. Qui hæc legit, animadvertat diligenter
quomodo homini initium existendi præbet Deus,
dum dicit : Faciamus. Verba enim facit de creando,
non de antea existente. Creationis autem modum
accurate nobis exhibet Moyses divinitus inspiratus,
his usus verbis : «Formavit Deus hominem de
limo terræ, et inspiravit in faciem ejus spiracu-
lum vitæ, et factus est homo in animam viven-
tem³. »

Scholion. Quid ad hæc Moysi respondebunt hæ-
retici ac nugatores, qui non didicerunt sacra
Scripturæ submittere mentem suam, sed potius ad

¹ Gen. i, 26. ² ibid. 27. ³ Gen. ii, 7.

NOTÆ.

(1) Nimirum primus adhuc desideratur ; secundi
autem non nisi fere ineditas variorum Patrum aucto-
ritates delegimus, prætermisissis cognitis.

(2) Sermo est contra Origenem, cujus error circa
pelliceas primorum parentum tunicas recitatur in
ejus operibus ed. Maur. t. II, p. 29, nec non pas-
sim in catenis tum editis tum mss. Vaticanis. Et
quidem de his pelliceis tunicis loquuntur Hiero-

nymus epist. 51, n. 5 ; Nazianzenus or. 38, t. I,
p. 619 ; Photius in Amphiloch. quæstione inedita
LXX, Nazianzenum juxta orthodoxam sententiam
explicans, qui prope ad Origenis errorem decli-
nare videbatur ; Methodius apud Epiphani. ed.
Petav. t. I, p. 566 ; ne alios complures auctores
laudem.

D

perversum ipsorum unum sacrarum Litterarum sententiam detorquent, dum affirmant animam existere ante corpus, corpus autem esse tunicas pelliceas? Dicant, qui sapere sibimetipsis videntur: Si corpus nostrum nil aliud est nisi illæ tunicæ pellicæ post transgressionem factæ, quid erit jam illud quod manibus Dei formatum est e terra, et divinum accepit spiraculum, id est animam? Et quod deinde, post transgressionem ante vestes pelliceas, in condemnatione hæc audivit: « Terra es, et in terram reverteris »? Quid porro dicent de efformatione ex Adamo, seu de desumptione mulieris? Utrum post transgressionem et e tunicis pelliceis costæ Adami a Deo facta est in mulierem, an ante transgressionem et non e pelliceis tunicis? Jam si veritatem admittunt, necessario hoc ante transgressionem factum esse concedent, atque sic absurda eorum concidit assertio. Caro enim de carne mea, et os de ossibus meis sumpta est mulier, uti Adam dixit. Cæterum si admittimus tunicas pelliceas, haud vero carnem Adami ante eas existentem, et si tunicæ illæ, quas corpus Adami esse volunt, post transgressionem factæ sunt: ergo etiam mulier post transgressionem creata est. Quomodo autem tum simul cum viro condemnatur quasi transgressionis particeps? Sed hæc sunt meræ nugæ et gentilem sapiunt stupiditatem. Transeamus igitur ad ea quæ sequuntur, atque hæc magnis Ecclesiæ luminibus refutanda relinquamus.

3. Immisit Deus soporem in Adam, etc.

Scholion. Respondeant nobis hostes veritatis, utrum ante tunicas pelliceas hæc evenerint, necne? Quod enim de Adamo sumebatur, carnale erat et crassum et transgressionem præcedebat. At quamvis bene norint, hæc ante transgressionem accidisse, varios tamen prætextus excogitabunt. Nostram autem opinionem confirmat perizomatium, antequam tunicis pelliceis induerentur, inventio, quam tunicæ subsequebantur. Adam enim atque uxor ejus pudendas carnis partes operire studuerunt. Hoc modo tunicæ pellicæ secundæ vitæ initium ac regula factæ sunt Adamo, utpote carnem sententia damnatoria percussam, foliorum loco, contegentes.

Ex sancti Hippolyti Romæ Commentario in Genesim.

« Formavit igitur Dominus Deus hominem de limo terræ. » Cur ita? Nonne juxta quorundam opinio-

^a Gen. iii, 19.

^a Ita cod. ^b Cod. oi.

VARIÆ LECTIONES.

NOTÆ.

(3) Hinc vides scholion hoc decerptum esse ex tractatu fusiore anonymi auctoris. Atque ego quidem auctores nominatim a Leontio laudatos cum editionibus contuli, ut videlicet editos prætermitterem, ineditos autem locos in dias luminis auras proferrem. Quis tamen nescit, fieri facile posse, ut locus aliquis, præsertim exiguus, quanquam for-

A πρεφθαρμένον αὐτῶν σκοπὸν τὴν διάνοιαν τῶν Γραφῶν διαστρέφοντες, φάσκοντες τὴν μὲν ψυχὴν προὑπάρχειν τοῦ σώματος, τὸ δὲ σῶμα τοὺς δερματίνους εἶναι χιτῶνας; Εἰπάτωσαν σοφοὶ παρ' ἑαυτοῖς καὶ ἐνώπιον αὐτῶν ἐπιστήμονες· Εἰ οἱ μετὰ τὴν παράθασιν γεγονότες ὑπὸ Θεοῦ δερματῖνοι χιτῶνες, ὑπάρχει τοῦτο ἡμῖν τὸ σῶμα, τί τὸ πρὸ τῆς παραβάσεως χερσὶ Θεοῦ διαπλασθὲν ἐκ τῆς γῆς, καὶ τὸ θεῖον δεξιόμενον ἐμφύσημα, ὃ δὴ λέγεται ψυχὴ; Ἐπειτα μετὰ τὴν παράθασιν πρὸ τῶν δερματίνων χιτῶνων ἐν τῇ ἀποφάσει ἀκούσας ^a· « Γῆ εἰ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ; » Τί δὲ καὶ πρὸς τὴν ἐξ Ἀδὰμ διάπλασιν, ἦτοι ἀφαίρεσιν τῆς γυναικὸς λέξουσιν; μετὰ τὴν παράθασιν καὶ ἐκ τῶν δερματίνων χιτῶνων ἡ πλευρὰ τοῦ Ἀδὰμ ὑπὸ Θεοῦ εἰς γυναῖκα, ἡ πρὸ τῆς παραβάσεως, καὶ οὐκ ἐκ τῶν δερματίνων χιτῶνων; Καὶ εἰ μὲν συντίθενται καὶ παραχωροῦσιν τῇ ἀληθείᾳ, δῆλον ὅτι πρὸ τῆς παραβάσεως φήσουσι γεγενῆσθαι, καὶ λέλυται αὐτῶν ἡ ἀλόγιστος φιλονεικία· σὰρξ γὰρ ἐκ σαρκῶν καὶ ὅστω ἔξ ὀστέων ἐλήφθη ἡ γυνή, καθὼς Ἀδὰμ μεμαρτύρηκεν· καὶ ἄλλοτε εἰ ^b δερματῖνοι χιτῶνες, καὶ οὐχὶ σὰρξ τοῦ Ἀδὰμ ἡ πρὸ αὐτῶν ὑποστᾶσα, οἱ δὲ δερματῖνοι χιτῶνες, ἡ σὰρξ τοῦ Ἀδὰμ, οὗτοι δὲ μετὰ τὴν παράθασιν· μετὰ τὴν παράθασιν ἄρα καὶ ἡ γυνή δεδημιουργηται· καὶ πῶς τῷ ἀνδρὶ συγκατακρίνεται, ὡς τῆς παραβάσεως παραίτιος; Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ληρώδη καὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἐμβροντησίας ἄξια. Βαδίσωμεν οὖν ἡμεῖς ἐπὶ ταῖς ἐξῆς τοῦ λόγου (5), τοῖς φωσφόροις τῆς Ἐκκλησίας καταλείψαντες τὴν τούτων καθαίρεσιν.

C γ'. Ἐπέβαλεν ὁ Θεὸς ἐκστασιν ἐπὶ τὸν Ἀδὰμ, κ. τ. λ.

Σχόλ. Ἐρωτησάσθωσαν οἱ ἀντίθετοι τῆς ἀληθείας, Πρὸ τῶν δερματίνων χιτῶνων ταῦτα πέπρακται, ἢ οὐ; σαρκικὴ γὰρ τοῦ Ἀδὰμ διάλεκτος καὶ παχεῖα, καὶ τῆς παραβάσεως πρεσβυτέρα. Ἀλλ' ἴσασιν πάντως ὅτι πρὸ τῆς παραβάσεως, καὶ μυρίας εὐρήσουσιν ἑαυτοῖς τεχνολογίας· ταύτην δὲ βεβαιοῖ καὶ ἡ πρὸ τῆς τῶν δερματίνων χιτῶνων περιβολῆς τῶν περιζωμάτων ἐπίνοια, ἣν οἱ χιτῶνες διεδέξαντο. Σάρκα γὰρ κατ' ἀσχήμονα μέρη σαρκὸς ἔσπευσαν ἐπικαλύψαι ὃ τε Ἀδὰμ καὶ ἡ γυνή αὐτοῦ· ὡσαύτως οἱ δερματῖνοι χιτῶνες δευτέρου βίου ἀρχὴ καὶ ῥυθμὸς γεγόνασιν τῷ Ἀδὰμ, τὴν κατακριθεῖσαν σάρκα ἐπικαλύπτοντες ἀντὶ τῶν φύλλων.

Τοῦ ἀγίου Ἰππολύτου Ῥώμης (4) ἐκ τῆς εἰς τὴν Γένεσιν πραγματείας.

« Καὶ ἐπλασεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς. » Τί δὲ ἐστὶ τοῦτο; ἄρα μὴ κατὰ τὴν τινῶν

tasse editus, legentem et properantem lateat? quis item nescit titulos imo et auctores operum aliter interdum in codicibus quam in editionibus scribi? Quare mihi ne fraudi sit, si quod forte ἀποσπασμάτων alicubi in libris obvium inter hæc excerpta posuero.

(4) Græcus auctor intelligit Ῥώμης ἐπισκόπου,

ὑπόνοιαν, τρεῖς ἀνθρώπους λέγομεν γεγονέναι, ἕνα· ἄλλο πνευματικόν, καὶ ἕνα ψυχικόν, καὶ ἕνα χοϊκόν; Οὐχ οὕτως ἔχει, ἀλλὰ περὶ ἑνὸς ἀνθρώπου ἡ πᾶσα διήγησις· τὸ γὰρ Ποιήσωμεν, περὶ μέλλοντός ἐστι· τὸ δὲ, « Ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἀνθρώπον χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς, » ὥστε περὶ ἑνὸς ἀνθρώπου τοῦ αὐτοῦ ἡ διήγησις γίνεται· τότε γὰρ λέγει· γενήσεσθαι· νῦν δὲ ποιεῖ, καὶ τὸ πῶς ποιεῖ διηγείται.

Τοῦ ἁγίου Κλήμεντος Ῥώμης ἐκ τῆς θ' ἐπιστολῆς (5).

Ἵνα καὶ γενώμεθα βουλευθέντος αὐτοῦ, οὐκ ὄντες πρὶν γενέσθαι, καὶ γενόμενοι ἀπολαύσωμεν τῶν δι' ἡμᾶς γενομένων· διὰ τοῦτό ἐσμεν ἀνθρώποι, καὶ φρόνησιν ἔχομεν καὶ λόγον παρ' αὐτοῦ λαβόντες.

Τοῦ ἁγίου Πέτρου ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας καὶ μάρτυρος, ἐκ τοῦ μὴ προϋπάρχειν τῇ ψυχῇ τοῦ σώματος (5*).

Τὰ περὶ τῆς θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος τοῦ δευτέρου ἐξ οὐρανοῦ ἀνθρώπου, κατὰ τὸν μακάριον Ἀπόστολον, ἐν πρώτοις παραθέμενοι, ἀναγκαῖον ἡγησάμεθα καὶ τὰ περὶ τοῦ πρώτου ἐκ γῆς χοϊκοῦ γεγεννημένου ἀνθρώπου παραθέσθαι, πρὸς τὸ δεῖξαι ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ἐν τῷ αὐτῷ καιρῷ γενόμενον, καὶ μερικῶς ποτε ὁ ἕως καὶ ὁ ἕξ ἀνθρώπος λέγεται. Εἰ γὰρ κατὰ τὸν σωτήριον λόγον ὁ ποιήσας τὰ ἕξωθεν καὶ τὸ ἕσω αὐτὸς ἐποίησεν, ἀλλ' οὐν γε ἐφ' ἅπαξ καὶ ἐν ᾧ καιρῷ, τουτέστιν ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ, ὅτε εἶπεν ὁ Θεός· « Ποιήσωμεν ἀνθρώπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν· » ὥς ἐκ τούτου εὐδελον εἶναι ὅτι οὐκ ἀπὸ συνόδου, ὡς προόντος τινὸς ἑτέρου τόπου ὁ συνελθυσθεὶς, γεγέννηται. Εἰ γὰρ τὰ ἄλλα ζῶα κατὰ κέλευσιν ἐμφυχα ἐξήγαγεν ἡ γῆ, πολλῷ μᾶλλον ληφθεὶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ χοῦς ἀπὸ τῆς γῆς δύναμιν ἐμφυχον ἔσχεν κατὰ βούλησιν καὶ ἐνέργειαν Θεοῦ.

Τοῦ ἁγίου Εὐσταθίου ἐπισκόπου Ἀντιοχείας ὁμολογητοῦ, ἐκ τοῦ περὶ ψυχῆς κατὰ φιλοσόφων (6).

Ἀλλ' ἐπειδὴ σαφῶς ἴσασιν ἀλισκομένους ἐντεῦθεν ἑαυτοὺς, μεταβαλλόμενοι πλάττουσιν τὸ τῆς λήθης ὕδωρ, ὃ φασιν πίνοντας ἐκάστους τὰς τῶν οἰκείων βίων γεννήσεις ἀμνημονεῖν. Ὅτι δὲ ταῦτα

* Gen. i, 27.

VARIAE LECTIONES.

* forte add. τῷ αὐτῷ. ὁ ἴσ. τύπου.

NOTÆ.

Romani episcopi; quem Græcorum frequentem errorem alibi nie narrare memini. Porro Hippolyti commentarium in Genesim exstitisse docent fragmenta aliquot quæ in catena ante hos annos Lipsiæ edita occurrunt; quanquam hoc a Leontio prolutum, in illa desideratur. Locum ejus commentarii prolixum recitat Latine Hieronymus ep. 36, n. 16. Alius est Græce in *Parall. Rupefucald.* p. 787. Testimonia denique veterum de hoc Hippolyti opere collegit Fabricius in auctoris editione.

(5) Clementis Romani non exstat nisi prima ad Corinthios epistola et pars secundæ. Et quidem in codice exstat locus ex I ad Cor. cap. xxxiii, quem exscribere supersedeo, quanquam variat a lectione quæ est edita apud Cotelierum, nec non apud Damascenum, *Parall.*, p. 310. Jam de epistola

nem tres homines legimus factos, unum spiritalem, alium animale, alium terrestrem? Non res ita se habet; sed de uno tantum homine loquitur tota narratio. Hoc quidem: *Faciamus*, de homine futuro est; illud autem: *Formavit*... *Dominus Deus hominem de limo terræ*, de uno ac eodem homine fit narratio. Antea dicit: *Fiat*; nunc autem facit, et quomodo facit, narratur.

5. *E sancti Clementis Romani epistola nona.*

Ut etiam secundum ejus voluntatem fiamus, non existentes antequam fiamus, et, facti, iis quæ nostra causa creata sunt, fruamur: hac de causa homines sumus, et mentem rationemque habemus tanquam Dei donum.

B Sancti Petri episcopi Alexandriae, et martyris, ex *Demonstratione* quod anima non corpori præexstiterit.

Quæ ad divinitatem humanitatemque secundi de cælo hominis spectant, in superscriptis, secundum beatum Apostolum, exposuimus; nunc necessarium duximus, quæ ad primum hominem de terra terrenum pertinent, exponere, hoc nempe demonstraturi, unum eundemque eodem tempore fuisse creatum, quamvis aliquando separatim designetur homo exterior et homo interior. Si enim, juxta salutare Verbum, qui fecit ea quæ sunt extrinsecus, ipse fecit quod est intrinsecus, certe una operatione eodemque tempore utrumque fecit, illa scilicet ipsa die qua dixit Deus: *Faciamus hominem secundum imaginem nostram et secundum similitudinem*: unde manifestum est hominem non ex conjunctione corporis cum typo quodam præexistente formatum fuisse. Etenim si terra cætera animalia, juxta jussionem Creatoris, animata produxit, multo potius pulvis quem e terra sumpsit Deus, virtutem vitalem a voluntate et operatione divina accepit.

E sancti Eustathii episcopi Antiocheni et confessoris dissertatione *De anima contra philosophos*.

Cum autem probe sciant sese convictos, evadere conantur, fingentes aquam oblivionis, quam, uti aiunt, quicumque hauserit, vitæ suæ actiones obliviscitur. Hæc autem ad fabulas pertinere ac multum

D Clementis nona, quam hic citat Leontius, quid dicam? Num est ex illis Clementinis epistolis, in quibus Hieronymus *Adv. Jov.* i. 12, laudes virginitatis multo ampliores legebat, quam quæ in editis duabus occurrunt? Hic locus nonæ subsequitur in codice locum primæ. Certe in Mercatoris collectione quinque sunt Clementis epistolæ. Sed tamen Turrianus pro epp. pontif. lib. v, cap. 20, ed. Flor. p. 535, dicit Leontium in hoc opere citare primam et secundam Clementis ad Corinthios.

(5) Constat id opus a Petro contra Origenem fuisse conscriptum.

(6) Hoc Eustathii Antiocheni opus laudat Theodoretus dialog. 3, op. in-8, t. IV, part. 1, p. 134 et 235. Item *Parall. Rupefucald.* p. 752. Cæterum locus hic a Leontio prolutus non exstat in prædictis libris.

abhorre a philosophia, nemo bene sentientium nescit. Quid enim dicemus, o Pythagora et Plato? Utrum aquam oblivionis effectricem hausistis, an potius eam effugistis? Jam si vos erroris potum evitare potuistis, manifesto multi alii idem poterunt: si vero ut qui aerem omnibus communem respiretis, oblivionis aquam cupide hausistis, quomodo et unde de animis nugas proferetis? Unde illarum aquarum naturam nostis? Nam si non ex earum usu experimentum cepistis, omnino earum fontem ignorabitis: si vero eas hausistis, oblivione usum illarum delevistis ac memoriam amisistis. Ad talem autem superstitionis faciem ac fraudem non potuerunt detrudi nisi qui Ægyptiis ducibus usi sunt.

Ex eadem dissertatione.

Animas non esse increatas, ex infantibus recens natis luculentius demonstratur. Etenim si infantes inde a primo ortu perfecta intelligentia gauderent, absurda illa opinio aliqua fortassis fide digna foret: jam vero cum careant mente et ratione et intellectu, necessario sequitur animas per se non esse increatas. Omnes enim scimus, simul cum corporum mole animam continuo incrementa capere, non solum secundum magnitudinem aut exiguitatem membrorum, sed etiam aliis rationibus. Nam infantes recens nati omni prorsus intellectu ac voluntate carent, sensim vero ac paulatim crescentes, mentem et intellectum et rationem accipiunt. Si autem hæc ad animam pertinent et facile meliora additamenta recipiunt, non dubium est quin anima cum corpore simul crescat. Quemadmodum igitur corporis vires sensim sensimque augentur, ita etiam anima mentem excolit. Quicunque enim non proficiunt ad melius, sed stulti manent, corrupta aliqua parte imperfectas habent animas, velut ii qui insanie morbo laborant. *Et paulo post*: Sanequam etiam protoplasti corpus efformatum jacuit mortuum, immobile, membris et compage optime compositum, specie ac pulchritudine perbene adornatum, utpote quod a Creatore ipso effictum esset Dei simulacrum prototypum et ad divinam

A μυθώδη καὶ πόρρω φιλοσοφίας ἐστὶν, οὐδεὶς τῶν εὖ φρονούντων ἔοικεν ἀγνοεῖν. Τί γάρ φαμεν, ὦ Πυθαγόραι καὶ Πλάτωνες, αὐτοὶ τὸ ληθοποιὸν ὕδωρ πεπώκατε λαθόντες; ἢ τοῦναντίον ἐφύγετε λαθόντες; Εἰ μὲν οὖν ὑμεῖς οἴοι τε * ἐγένεσθε τὸ τῆς πλάνης διαδράναι πόμα, πρόδηλοι πολλοὶ τινες * εἰ δὲ τὸν κοινὸν πᾶσιν ἀέρα σπασάμενοι τὸ τῆς λήθης ὕδωρ ἐπίετε χανδὸν, πῶς καὶ πόθεν μυθοποιεῖτε λαθόντες; περὶ ψυχῶν; πόθεν ἄλλως ἴστε τὸ τῶν ρείθρων τοῦτων γένος; Εἴτε * γὰρ μὴ ἐπειράθητε τῆς χρείας αὐτῶν, ἀγνοεῖτε τὴν ὑδάτων ἀνάδοσιν * εἴτε τῆς πείρας αὐτῶν ἔσω γεγονότες, λήθη τὴν μνήμην τῆς χρήσεως αὐτῶν ἠφανίσατε, καὶ τὴν γνῶσιν ἐξεπτύξατε. Ἀλλ' εἰς ταύτην ἡ βαρβαρώδη δεισιδαιμονίαν ἐκτραπέντες ἐσφάλησαν, Αἰγυπτίοις χρησάμενοι καθ-
B ηγεμόσιν (7).

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

* Ὅτι μὲν οὐκ εἰσὶν ἀγέννητοι αἱ ψυχαὶ (8), τοῦτο δείκνυσι σαφέστερον ἢ τῶν ἀρτιγόνων ἡλικία βρεφῶν. Εἰ μὲν γὰρ ἅμα τῷ τεχθῆναι τὰ παιδία, τελείας ἐξῆπτο φρονήσεως, ἐξῆν ἴσως ὑποκρίνεσθαι τινας ἄνοιαν * εἰ δὲ λείπεται νοῦ καὶ λόγου καὶ συνέσεως, οὐκ ἄρα καθέστηκαν ἀγέννητοι τὴν φύσιν αἱ ψυχαί. Σύμπαντες οὖν ἴσμεν ὅτι τοῖς τῶν σωμάτων ὄγκοις ἡ ψυχὴ συνεκτέταται διαρκῶς (9), οὐ μέγιστον ἢ βραχύτητι μελῶν, ἀλλὰ καὶ ταῖς ἄλλαις τῆς γνῶμης ἀναλογίαις * ἐς ὅσον μὲν νέοπλα τυγχάνει ταῦτα τὰ βρέφη, πάσης μὲν πανταχῶς ἐννοίας ἀπορεῖ καὶ βουλή * ἡρέμα δὲ καὶ κατ' ὀλίγον προϊόντα, νοῦν τε καὶ φρόνησιν προσλαμβάνει καὶ λόγον. Εἰ δὲ ταῦτα ἴδια μὲν ἐστὶ ψυχῆς, ἐκ περιουσίας δὲ τὰς κρείττους ἐπιδέχονται προσθήκας, ἄρα οὖν δῆλον ὅτι συναυξάνει μὲν τῷ σώματι * Καθ' ἃπερ δὲ τούτου λεληθότως ὑπαναλέγεται τὰς δυνάμεις, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ προκόπτουσα τὸν νοῦν (10) * ὅσοι δὲ μηδέποτε βαίνουσιν ἐπὶ τὸ ἄμεινον, ἀλλὰ μωροὶ διαμένουσιν, δῆλον ὅτι λελωθμένου τινὸς μορίου ἀτελεῖς ἔχουσι τὰς ψυχὰς, ὥσπερ οἱ τὴν φρενίτιδα ἀρρώστησαντες νόσον. Καὶ μετ' ὀλίγα * Ἀμέλει καὶ τὸ τοῦ πρωτοπλάστου σώμα σχηματισθὲν ἔκειτο νεκρὸν, ἀκίνητον, μέλεσιν μὲν καὶ ἀρμονίᾳ ρεθυμισμένον ἄκρως, μορφῇ τε καὶ κάλλει κεκοσμημένον ἐμπρεπῶς, ὅτε δὴ καὶ παρ' αὐτοῦ πλάστου γεννηθὲν ἰ τοῦ Θεοῦ πρωτότυ-

VARIAE LECTIONES.

* Cod. οἰηταί. † Cod. λαθόντες. § Cod. εἴτα. ἡ Cod. ταῦτα. ι Cod. ἀλογίαις. j Cod. γεννηθέντα.

NOTÆ.

(7) Reapse in Ægyptiacis papyris, atque anaglyphis ad jus manium pertinentibus videre est sæpe numero animas mortuorum, quæ lethæos latices potant, vel iis a quodam numine irrorantur. Non itaque vitæ aqua, ut nonnullorum interpretum sententia fert, sed potius oblivionis fluenta in his picturis intelligenda videntur.

(8) Plato apud Tertullianum, *De anima* cap. 3 innatam et infectam animam vult. Et quidem Tertullianus graviter fallitur dum animæ corporalitatem multis verbis propugnat. Ego vero Eustathii dicta intacta esse sino; auctores enim, ut ait Hieronymus, exhibendi sunt sine interpretis patrocinio. De his veterum circa animam opinionibus legendus est omnino Tertullianus op. præd., nec non Augustinus, et Gregorius Nyssenus *De*

D Anima, Nemesius *De nat. hom.* cap. 2 et 3, denique mythographus tertius Vaticanus a me editus tract. *De Plutone*.

(9) Refutat sententiam hanc de animæ incrementis Augustinus, *De anima* lib. II, cap. 21 et 22.

(10) Notissimum est metaphysicorum magistrorum ad hæc responsum. Quippe anima, nisi corpori esset alligata, nihil ejusmodi pateretur; sed cum Dei providentia ac voluntate corpori interim sit addicta, actiones illius ac facultates ab organorum corporeorum diversa conditione pendent; pro quorum varia ratione modo melius modo deterius muneribus suis intra corpus anima fungitur. Legesis Gregorium Nyssenum, *Orat. de Anima*, t. I, p. 71; t. II, p. 97 seqq.

πον ἀγαλμα, καὶ τῆς θεσπεσιωτάτης εἰκόνης ἐκτυ-
πωθὲν ἀφομοίωμα κράτιστον, ἀνάλισθητον δὲ καὶ
ἀφωνον καὶ ἀπνουν· ὡς [δὲ εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ
δημιουργικῶς ἐνεφύσησεν ὁ Θεός, αὐτίκα τὴν κίνησιν
εἴληψε· ἐξ ἐκείνου δὲ βαδίζει καὶ ἀναπνεῖ καὶ φθέγ-
γεται, ἄρχει, λογιζεται, πράττει, διοικεῖ.

Τοῦ ἀγίου Ἀθανασίου ἐκ τοῦ περὶ ἀγίου Πάσχα (11).

Ἐποίησεν οὕτως τὸν ἄνθρωπον ὁ Θεός· καὶ ὡς
Θεός ἀγαθός, τοσοῦτον καὶ τηλικούτον ἐποίησεν ἄν-
θρωπον· μὴ γὰρ ὄρα αὐτοῦ τὴν νῦν ἀβελτηρίαν,
ἀλλὰ τὴν πρώτην φαντάζου κατάστασιν· καὶ γὰρ
κατ' εἰκόνα αὐτὸν ἐποίησε· καὶ ἵνα δείξῃ αὐτοῦ τὴν
φύσιν τοῖς ἀστροῖς ἀμιλλωμένην, ἐμφαίνει^κ ὅτι
γυμνὸν ἔθηκεν ἐν παραδείσῳ, στολῆς οὐ χρῆζοντα·
οὐδέπω γὰρ ὕβρις¹ συνεληλύθει τῇ ὄψει, ἵνα σκέπῃς
δέηται ὁ ἄνθρωπος· ἀλλ' ἡ Γραφή μαρτυρεῖ ὅτι
ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον καὶ ἔθηκεν αὐτὸν ἐν τῷ πα-
ραδείσῳ, καὶ ὅτι γυμνοὶ ἦσαν καὶ οὐκ ἡσχύνοντο·
ἀλλ' ὥσπερ ἥλιος καὶ σελήνη τῇ ἑαυτῶν γυμνώσει
ἐγκαλλωπίζονται, οὕτω δῆτα καὶ οὗτοι ἡφείθησαν
τῇ φυσικῇ εὐπρεπείᾳ ἐνωραίζεσθαι. Τοσαύτην οὖν
εὐεργεσίαν εἰς τοῦτον εἰσενεγκάμενος ὁ Θεός, καὶ
ἀδροδίαιτον αὐτὸν ἐν παραδείσῳ καταστησάμενος,
τῶν δὲ παρ' ἑαυτοῦ χαρίτων πλουσίως αὐτῷ μετα-
δοὺς, καὶ τὴν αὐτοῦ αἴσθησιν καὶ τὸ δίκαιον ἐπεζή-
τει, ὑπακοῇ τιμᾶσθαι τὴν χάριν ἐδίκαζεν. Καὶ ἐπειδὴ
εἶδεν ὅτι ἀδύνατον αὐτῷ συμφυλαχθῆναι τὴν δωρεάν,
μὴ καταφυγῇ καὶ τιμῇ τι παρὰ^μ τὸν δεδοκῶτα Θεόν,
νόμον αὐτῷ φρουρὸν ὀρίζει τῆς φύσεως, ἵνα μνή-
μη καὶ θεραπείᾳ τοῦ νομοθέτου οἷα ἀγαθοῖς τισι^Γ
φαρμάκοις φυλάττηται· καὶ ἀθανασίαν μὲν αὐτῷ
φυλαττομένου τοῦ νόμου κατεπαγγέλλεται, θάνατον
δὲ παραβαθέντος. Ἀλλὰ τούτων οὕτως ἐχόντων, γέ-
γονε τὰ ἀδόμητα, καὶ φθόνῳ διαδόλου πεισθεὶς πα-
ραβῆναι τὸν νόμον, ὁ ἄνθρωπος φθαρτός γίνεται,
καὶ ἐξωθεῖται τοῦ παραδείσου· καὶ λοιπὸν εἰς πλη-
θος δούς, βίον κτηνώδη ἔζη, ἀθείας τε καὶ ἀκολασίας
δοχεῖον ἐγένετο· καὶ διὰ τοῦτο προφητῇ ἐβόων
περὶ τῆς πρώτης αὐτοῦ ἀξίας καὶ τῆς μετὰ ταῦτα
ἀναξιοτήτος· «Ἄνθρωπος ἐν τιμῇ ὢν οὐ συνῆκε, πα-
ρασυνεβλήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις καὶ ὁμοιωθῇ
αὐτοῖς.»

Τοῦ μακαρίου Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, ἐκ τοῦ
κατὰ Διοδώρου (12).

Ἀλλ', ὦ σοφὲ, φαίην ἂν, ψυχὴ μὲν καὶ σῶμα^Δ
πρὸς ἀνθρώπου γένεσιν· καὶ οὐκ ἂν προανίσχει θα-
τέρου θάτερος.

^κ Gen. II, 25.

VARIAE LECTIONES.

^κ Cod. ἐμφαίνει. ¹ Cod. ὕβρις. ^μ Cod. καταφυγῇ — περὶ.

NOTÆ.

(11) S. Sancti Athanasii duæ exstant de Paschate
homiliæ, quam utramque Maurini editores, t. III,
p. 454, spuriam indicaverunt. Id nunc iudicium
confirmatur ab hoc genuino fragmento, quod ad
neutram e prædictis homiliis pertinet.

(12) Tribus omnino libris hoc opus (quod jam-
diu periit) constituisse ait Liberatus brev. cap.
10. Idem opus citatur a Leontio nostro etiam in
libro *De sec. ac.* 4, nec non a Facundo defens. III,
et alibi (ut ab aliis observatum est) apud quem

A imaginem expressa similitudo perfectissima, sed
sensu ac voce et respiratione carens. Simul atque
autem Deus qua creator in faciem ejus inspiravit,
illico moveri cœpit, et exinde graditur, et respirat,
et loquitur, dominatur, ratiocinatur, agit, admi-
nistrat.

E sancti Athanasii homilia De sancto Paschate.

Fecit ita hominem Deus, et uti Deus est bonus,
talem etiam fecit hominem. Ne consideres præsen-
tem ejus infirmitatem, sed primum statum. Ad
suam enim imaginem eum fecit, ita ut vel sidera
æmulari posset. Hoc inde apparet quod nudum in
paradiso collocaverit, veste non indigentem. Non-
dum enim vultui pudor offundebatur, ut velamento
opus haberet homo, sed, ut Scriptura testatur^κ,
fecit hominem et constituit in paradiso, et nudi
erant, neque erubescabant. Imo sicut sol ac luna
ex nuditate sua pulchritudinem habent, ita prorsus
etiam hominibus naturali venustate splendere
concessum fuit. Cum igitur tanta in hominem Deus
contulisset beneficia, eumque in paradiso, molli ut
frueretur vita, collocasset, et omnibus gratiæ divitiis
cumulasset, recti quoque sensum in eo excitare
voluit, suamque benignitatem obedientia honoran-
dam edixit. Et cum sciret fieri haud posse ut donum
conservaretur, ne fuga sese proriperet et aliud quid
præter Deum largitorem coleret, legem quasi na-
turæ custodem ei dedit, ut recordatione atque cultu
legislatoris velut bonis quibusdam remediis custo-
diretur. Præterea si legem observaret, immorta-
litatem promisit, si violaret, mortem. Jam vero
cum res sic se haberet, accidit quod omnes novere,
et invidia diaboli ad transgrediendam legem inci-
tatus homo corruptioni subjectus et paradiso ex-
pulsus est. Deinde ubi in multitudinem succrevit,
vitam malam gessit omnique improbitati et intem-
perantiæ se dedit; quapropter prophetæ de priori
ejus dignitate et subsequenti indignitate exclama-
runt: «Homo in honore constitutus non intellexit,
ideoque brutis animalibus comparatus iisque an-
numeratus est.»

Beati Cyrilli Alexandrini ex libris in Diodorum.

Verum, o sapiens, dicerem, anima et corpus ad
hominis creationem; neque prænascitur alterum
alteri.

fragmenta aliquot Latine recitantur; verum multo
copiosiora item Latine in concilio generali quinto
ed. Coleti, t. IX, p. 250 seqq. et 255 seqq; quo
in tomo p. 254, utitur Cyrillus eadem dictione, *o*
sapiens, ὦ σοφὲ, alloquens adversarium, Diodorum
scilicet Tarsensem, vel potius Theodorum Mopsue-
stenum; namque adversus utrumque eodem opere
decertavit Cyrillus, ut ipse diserte ait apud con-
cil. prædict. p. 266.

Eleutherii Tæanensis ex libris in Apollinarium, A 'Ελευθερίου Τοιανῶν ἐκ τοῦ κατὰ Ἀπολλινάριου κε' κεφαλαίου (13).

Homo enim ex anima intelligenti et corpore sensibili constans, unam substantiam habere cognoscitur; eo quod neutrum altero anteriorem habet subsistentiam, neque naturæ rationem, servat, secundum quam existere cœpit atque sic in vitam introivit. Unius autem animantis naturam definimus.

Antiochi Ptolemaidensis ex concione de Adamo.

Cætera autem quadrupedia animalia creans Deus, cum corporibus simul animas produxit: hominem vero faciens, primum disposuit corporis organum, et tunc animam creavit et corpori univit, ut in hoc ostenderet hominis excellentiam. Cum in cæteris animalibus et brutis morte solutis, aufert animam cum corpore; ibi enim illorum creationem narrat, tanquam debeat totum auferri: hominem vero formans, corpus e terra sumit, animam autem insufflat. *Et paulo post*: Formatur primum corpus; et primum homo sumpsit speciem mortalem, deinde speciem viventem, et viventem notam, et viventem operationem animæ recepit. Primo ostensus est mortalis, deinde vivens. Primo formavit Deus corpus mortale, per quod debebat homo desinere; deinde cum mortale corpus perfecisset, tunc dedit ei viventem notam. Neque facit animam ante corpus, ne fiat testis eorum quæ fiebant; non sinit animam adesse creationi, ne se extollat tanquam Deo collaborasset.

Gennadii Constantinopolitani ex dissertatione ad C Parthenium secunda.

Non invenire possit aliquis naturam multo inferiorem in creato, si conferatur cum natura creatis. Deinde Elisabeth aut si qua alia mulier, prohibetur animam in lucem edere cum corpore: primum quia posterior carni anima existentiam recepit nec aliunde; secundo quod secundum subsistentiam corpori circumscribitur, ita ut locum una cum illo permutet. Neque progredientibus ex utero pueris, includuntur corpori animæ; quando autem fit partus, uterum relinquunt una cum corpore.

Clementis e stromate 8.

Deus nos creavit non præexistentes. Oporteret

ⁿ Cod. ὁμοίως ὡς.

VARIAE LECTIONES.

NOTÆ.

(13) Eleutherii aliud fragmentum citat Damascenus, *Parall.* p. 315. Nunc e Leontio cognoscimus fuisse hunc Tianæum episcopum; quam rem Lequinius Damasceni editor nescivi, qui etiam ait novum esse hunc et inauditum in Ecclesia scriptorem.

(14) De hoc Antiocho, qui sæculo quinto ineunte floruit, deque ipsius deperditis scriptis legatur Cavæus. Hoc autem Vaticanum fragmentum ab iis paucissimis differt, quæ apud nonnullos auctores superesse docet idem Cavæus, uti egomet legens comperi, nempe apud Theodoret. dial. 2, ed. in 8, t. IV, part. 1, p. 162; concil. Ephes. ed. Coleti t. IV, p. 494; Caten. in Joh. p. 444. Neque tamen

ἄνθρωπος γὰρ ἐκ ψυχῆς ὧν νοητῆς καὶ σώματος αἰσθητοῦ, μιᾶς ὑποστάσεως γνωρίζεται, διὰ τὸ μηδέτερον χωρὶς τοῦ ἑτέρου προάγουσαν ἔχειν ὑπόστασιν, μηδὲ σώζειν τὸν ὅρον τῆς φύσεως, κατὰ ταύτην μὲν ἀργὴν τοῦ εἶναι λαμβάνοντα, καὶ οὕτως εἰς τὸν βίον ἐρχόμενα· ἐνδὲς δὲ ζώου φύσιν ἐργαζόμεθα.

Ἀρτιόχου Πτολεμαῖδος ἐκ τοῦ εἰς τὸν Ἀδάμ λόγου (14).

Τὰ μὲν ἄλλα τετράποδα ποιῶν ὁ Θεὸς, μετὰ τῶν σωμάτων καὶ τὰς ψυχὰς παρήγαγεν· τὸν δὲ ἄνθρωπον πλάττων, πρῶτον κατασκευάζει τὸ τοῦ σώματος ὄργανον, καὶ τότε τὴν ψυχὴν δημιουργήσας ἐνέθηκεν, ἵνα καὶ ἐν τούτῳ δείξῃ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ ἀνθρώπου.

B Ἐπειδὴ τὰ μὲν ἄλλα ζῶα καὶ τὰ κτήνη λυόμενα θανάτῳ, συναφανίζει τῷ σώματι καὶ τὴν ψυχὴν· ἐκεῖ γὰρ αὐτῶν λέγει τὴν γένεσιν, ὅπου πάλιν ἐμελλεν τὸ πᾶν ἀφανίζεσθαι· τὸν δὲ ἄνθρωπον πλάσας, τὸ μὲν σῶμα ἀπὸ τῆς γῆς λαμβάνει, τὴν δὲ ψυχὴν ἐμφυσᾷ. Καὶ μετ' ὀλίγα· Πλάττει τὸ σῶμα πρῶτον· καὶ πρῶτον ἄνθρωπος ἔλαθεν εἰκόνα νεκρᾶν· καὶ τότε εἰκόνα ζῶσαν, καὶ ζῶντα χαρακτῆρα, καὶ ζῶσαν τὴν ἐνέργειαν τῆς ψυχῆς· ἐδέξατο· πρῶτος ἐδείχθη νεκρὸς, εἶτα ζῶν· πρῶτον ἐπλασε σῶμα νεκρὸν, εἰς ὃ ἐμελλε καταλήγειν ὁ ἄνθρωπος· εἶτα ὅτε ἀπετέλεσε τὸ νεκρὸν σῶμα, τότε ἀπέδωκεν ζῶντα τὸν χαρακτῆρα· καὶ οὐ ποιεῖ τὴν ψυχὴν πρὸ τοῦ σώματος, ἵνα μὴ γένηται αὐτόπτης τῶν γινομένων· οὐ ποιεῖ τὴν ψυχὴν παρῆναι τῇ δημιουργίᾳ, ἵνα μὴ καυχῆσθαι ὡς συνεργὸς τοῦ Θεοῦ.

Γενναδίου Κωνσταντινουπόλεως ἐκ τοῦ πρὸς Παρθένιον δευτέρου λόγου (15).

Οὐκ ἂν εὖροι τις τὴν φύσιν μᾶλλον ἥττον ἐν τῷ κτιζομένῳ παρὰ τὴν τοῦ Κτίσαντος· ἔπειτα δὲ ἡ μὲν Ἐλισάβετ ἢ εἴ τις οὖν γυνὴ κωλύεται καὶ τὴν ψυχὴν ἀπογεννᾶν σὺν τῷ σώματι· πρῶτον μὲν ὅτι δευτέρα τῆς σαρκὸς ἡ ψυχὴ τὴν ὑπαρξιν εἴληφεν καὶ οὐκ ἄλλοθι· δεύτερον δὲ ὅτι τὴν ὑπόστασιν τῷ σώματι περιγράφεται, ὡς καὶ τοὺς τόπους συμμεταλλάττειν αὐτῷ· καὶ μήπω μὲν ἐκ μήτρας προελθόντων τῶν βρεφῶν, συγκατεῖρχθαι τῷ σώματι καὶ αὐτάς· ἀποτεχθέντων δὲ, ὁμοίως ἢ ἀπολελοιπέναι τὴν μήτραν τῷ σώματι.

Κλήμεντος ἐκ τοῦ η' στρώματος (16).

Ὁ Θεὸς ἡμᾶς ἐποίησεν οὐ προόντας· ἐχρῆν γὰρ

D dubito quin hic postremus catenæ evangelicæ locus ex eodem sermone de Adamo decerptus fuerit

(15) Hunc ipsum Gennadii titulum vidit olim apud Leontium ineditum Sirmondus adn. ad Facundum defens. II, 4. Floruit autem Gennadius medio sæculo quinto.

(16) Octavum Stromatum librum vel omnino desiderari, vel, si verus est titulus ejus qui exstat, certe esse imperfectum, jamdiu critici docuerunt. Nunc libri oclavi Vaticanum hoc fragmentum habemus, addendum *Parallelis*, p. 643, 751, 753. Contradicit autem, ut arbitror, Clemens Alex. iis qui metempsychosin tuebantur, quam fabulam non aliunde quam ex Ægypto hausisse Pythago-

καὶ εἰδέναι ἡμᾶς ὅπου ἤμεν, εἰ προῆμεν, καὶ πῶς καὶ διὰ τί δεῦρο ἤκαμεν· εἰ δὲ οὐ προῆμεν, τῆς γενέσεως αἷτιος μόνος ὁ Θεός. Ὡς οὖν οὐκ ὄντας ἐποίησεν, οὕτως καὶ γενομένους σώζει τῇ ἰδίᾳ χάριτι.

Τοῦ μακαρίου Ἀντιπάτρου Βοστρῶν ἐκ τοῦ κατὰ Ὀριγένους κεφ. ζ' (17).

Ὁ ποιήσας τὸν ἄνθρωπον ἀπ' ἀρχῆς, ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς· οὐ πρῶτον κατ' αὐτὸν νόας, καὶ ἐξ ἁμαρτιῶν ἀνθρώπους· ἀλλ' ἐξ ἀρχῆς ποιήσας, ἀνθρώπους ἐποίησεν, ὡς ἡ τοῦ Κυρίου φωνὴ διδάσκει λέγουσα· « Ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς· συναμφοτέρων γὰρ ἐξ ἀρχῆς καταβληθὲν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν παρ' αὐτοῦ τῆς αὐξήσεως εὐλογίαν ἐδέξατο, κατὰ τὸ εἰρημένον· « Εὐλόγησεν αὐτούς ὁ Θεὸς λέγων· Αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε· » ὅπερ οὐ λόγον ψιλὸν ἀκούομεν, ἀλλ' ἔργον ὁρῶμεν ἀποτελεσθὲν καὶ ἐνεργοῦμενον ἕως συντελείας αἰῶνος τούτου. Καὶ ἐξ ἐνὸς αἵματος γεγονὸς πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων, κατοικοῦν ἐπὶ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς, κατὰ τὴν Ἀποστόλου φωνήν· οὐκ ἐξ ἁμαρτιῶν καὶ ἀπὸ πτώσεως πληθυνθὲν, ὡς ἡ τούτων διδάσκει Γραφή, ἀλλ' ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ εὐλογίας, ὡς ὁ προφήτης ἐδήλωσεν. Εἰ γὰρ ἐκ παραβάσεως καὶ τῆς τοῦ καλοῦ ἀποφύξεως τὸ τῶν ἀνθρώπων πληθύνεται γένος, οὐκ ἀλλὰ κατὰ μᾶλλον ἂν δικαίως λεχθεῖη; καὶ οὐκ ἐξ ἐνὸς αἵματος ἀνθρώπου, ἀλλ' ἐκ πολλῶν καὶ ὑφ' ὅσων τὴν ἀπόρρευσιν συνέβη γενέσθαι συνέστησαν τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος; οὐ γὰρ δὴ χώραν ἔξῃ ἢ ἐνὸς μόνου ὑπὸ δύο πρὸ τῶν ἀπορρέουσάντων καὶ καταδικασθέντων τοῖς σώμασιν, ἢ ὁ μετὰ τοῦτο ὅτε καὶ ἡ πείρα φοβεῖν ἠδύνατο, τοσαύτας λέγειν ἀπορρεῦσαι μυριάδας, ὥστε κατοικεῖν ἐπὶ πᾶν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς. Εἰ δὲ πολλῶν ἀπορρέουσάντων ὑφ' ἓν, εἰς μόνος τέως εἰς σῶμα κατεδικάσθη, οὐδαμῶς ἢ παρ' αὐτῶν ἀπαιτούμενη τοῦ Θεοῦ δικαιοκρισία δύναται σώζεσθαι, εἰ πολλῶν ἀξίων τῆς τοιαύτης ὑφ' ἓν γεγονότων τιμωρίας, εἰς μόνος ἐν τῷ τέως κατεδικάσθη τῇ σαρκὶ ἐνδεθῆναι, τῶν ἄλλων ὑπερθεμένου τὴν τοιαύτην τιμωρίαν.

Εἰ δὲ ἄλλο τι νοῆσαι θελήσουσι τὸν τε Ἀδὰμ καὶ τὴν Εὐάν, πρῶτον μὲν ἐναντιοῦνται τῷ ἐκκλησιαστικῷ κηρύγματι, μηδὲν ἄλλο κηρυττούσης τῆς Ἐκκλησίας περὶ αὐτῶν ἢ ὅτι πρῶτοι καὶ μόνοι γεγόνασιν ἄνθρωποι, καὶ ἐξ αὐτῶν πᾶν τῶν ἀνθρώπων συνέστηκε γένος· ὥσπερ οὖν καὶ αὐτοὶ ὁμολόγησαν, καθὼς καὶ εἰς ἄλλους παρεθέμεθα αὐτοὺς λέγοντας,

A enim nos scire ubi fuerimus si præexistebamus, et quomodo et quare hic venerimus; si autem non præexistebamus, creationis auctor solus est Deus. Ut ex se non existentes creavit, ita creatos servat propria gratia.

Beati Antipatri Bostrensis ex libro contra Origenem cap. 7.

Qui creavit hominem ab initio, masculinum et feminam creavit eos; non primum secundum ipsum spiritus, et peccatis homines factos; sed ex initio creans hominem creavit, ut Domini Verbum docet dicens: « Masculinum et feminam creavit eos. » Utrumque enim simul ex initio constitutum est a Deo, et ab illo ad crescendo benedictionem recepit; ut dictum est: « Benedixit illis Deus et ait: Crescite et multiplicamini; quod non ut merum sermonem audimus, sed opus videmus, completum et continuatum usque ad finem sæculi hujus. Ex unius sanguine factum est omne hominum genus, quod habitat super faciem terræ, secundum Apostoli verbum. Non e peccatis neque offensa multiplicatum, ut de his docet Scriptura, sed ex Dei benedictione, ut propheta ostendit. Si enim ex prævaricatione et boni oblatione hominum multiplicatur genus, nonne alia maledicta merito magis dicta essent? nonne ex unius hominis sanguine, sed ex multorum, et per quemdam constitutum, influxum contigisset fieri humanum genus? non enim ex uno vel duobus, antequam defluerent et corporibus addicerentur, aut postea ubi jam tentatio metum injicere poterat, tot myriades defluisse dici potuissent, ut totam terræ superficiem inhabitaverint. Sin autem multis ab uno defluentibus, unus hactenus in corpus damnatus fuisset, minime apud istos proclamata Dei justitia potest servari, si cum multi eadem pœna digni ab uno orti sint, unus tantum damnatus hactenus fuerit ad carnis carcerem.

Si autem sub Adamo atque Eva aliud quid intelligere volunt, primum quidem adversantur doctrinæ ecclesiasticæ, siquidem Ecclesia nil aliud de iis dicit nisi quod primi ac soli fuerint homines, et quod ex iis universum hominum genus originem duxerit, uti et ipsi confessi sunt, quod alibi diximus, nimirum doctrinam evangelicam

VARIAE LECTIONES.

° Deest ἦ. P Cod. αὐτοῖς.

NOTÆ.

ram, tradit Diodorus Siculus i, 98, quicum confendi sunt Herodotus ii, 123, et Origenes contra Celsum i, 20, 32. Quanta enim vero Græci poetæ, philosophi, artificesque ab Ægyptiis mutuati fuerint, docent late Diodorus Sic. i, 96 seqq.; Herodotus ii, 50, 83; Clemens Alex. Strom. i, 15, 16; vi, 2, 4; Eusebius Præp. evang. i, 6; iii, 4; x, 4 seqq. Ang. Mai Script. vet. VII, p. 88.

(17) Cognoscebatur Antipater medio sæculo quinto. Is autem hoc opere refutavit Eusebii Cæsariensis Apologiam pro Origene, ut cognoscimus e

concilii secundi Nicæni actione quinta, observante Cavæo, ubi mediocre fragmentum recitatur (ed. Coleti t. XIII, p. 178). Ego vero mihi gratulor, qui apud Leontium particulam ejus operis satis nobilem nactus sim; neque hoc loco tantummodo, verum etiam infra, nempe sub littera δ, titulo xxi, contractionem aliam; quæ pars utraque a fragmento in Nicæna synodo laudato differt. Multo his majora fragmenta proferuntur in Parallelis Rupefucaldinis apud Lequinium; verum ea quoque a Vaticanis diversa sunt.

terre quod iustorum a creatione et constructione mundi existentium sit Deus, Adam, Seth, Enoch, Abraham. Deinde etiam sibimetipsis contradicere deprehenduntur. Abrahamum enim hominem (esse) censent, et gentem quæ, secundum historiam ex eo orta est, non minus homines ex eo oriundos existimant. Si igitur Adamum allegorice interpretari voluerint, eadem interpretatio in omnes omnino cadet, in Seth, Enoch, Noe, Abraham, ut verbo dicam, in reliquos prophetas et apostolos et nos ipsos, ita ut omnes aliud quid esse deprehendamus, neque vere existentes. Nam si Adam, ex quo omnes oriundi, non fuit homo, manifestò neque posterì ejus. Hac enim conclusione utens propheta, omnes ex eo pronatos uni eidemque ordini addixit, uti historia ab eo conscripta ostendit, quam divinus evangelista secutus, veritatem historiæ confirmavit, initio in Domini Christi genealogia sumpto ab Josepho, qui secundum carnem pater Domini Christi appellatus est: deinde retro ascendens et cujusvis patrem recensens, universam historiam deinceps transiit, Mosaica traditione innixus, et commemoratis Abrahamo et Enoch ad ipsum Adamum pervenit, atque inde ad omnium Creatorem: (filius) Enos, Sethi, Adami, Dei: neque hilum allegoriæ in successione reliquit, sed unum eundemque ordinem indicavit ab Adamo usque ad Josephum, unde apparet eundem ordinem ad nos usque pertingere.

Jam quomodo dici poterunt mentes emanantes illabi in carnis vincula, ubi voluptatum catervam latere aiunt? Fieri enim nequit ut vel una solum earum, quæ tunc emanarunt, tali condemnatione dicatur digna, vel multis emanantibus una tantum damnata sit, et benedictionem incrementa cepisse ab ipso Deo. Omnino enim qui non delapsi, et qui in ministerium missi erant propter eos qui hæreditatem capere debebant salutis, cognoverunt factam condemnationem et firmiores sese reddiderunt ne ipsi quoque dilaberentur: neque post intellectam pœnam tale incrementum delapsorum factum est. Si enim non intellexerunt, ante omnia quæri debet, quomodo illis haud intelligentibus, hi intelligent? Porro, quomodo in ministerium missi sunt, nescientes dispensationem ad homines spectantem? Quomodo autem, multis simul labentibus, tantum incrementum hominum locum habere potuit, ut non ex omnibus, sed ex uno sanguine universa terræ superficies completa, et res ipsa dicta sit condemnatio? Atque hæc in Scriptura sacra inter promissiones Dei et inter beneficia ad prolis copiam pertinentia recensentur, uti, Deo volente, demonstrabimus per sanctos in sacro Textu commemoratos, ut qui fertilitatem pro dono ac

ἅτι διδάσκει τὸ εὐαγγελικὸν κήρυγμα ὅτι τῶν ἀπὸ κτίσεως καὶ κατασκευῆς κόσμου δικαίων Θεός, Ἀδὰμ, Σὴθ, Ἐνῶχ, Ἀβραάμ. Ἐπειτα δὲ καὶ ἑαυτοῖς ἐναντίοι εὐρίσκονται· τὸν γὰρ Ἀβραάμ ἄνθρωπον [εἶναι] ἡγοῦνται, καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ ἔθνος κατὰ τὴν ἱστορίαν νοοῦσιν ὁμοίως ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντας ἀνθρώπους. Εἴ τι δ' ἂν οὖν περὶ τοῦ Ἀδὰμ ἀλληγορῆσαι θελήσουσιν, ὁ αὐτὸς κατὰ πάντα ἀρμόσει λόγος, περὶ τε τοῦ Σὴθ, τοῦ Ἐνῶχ, τοῦ Νῶε, τοῦ Ἀβραάμ, συντόμως δὲ εἰπεῖν καὶ περὶ τῶν λοιπῶν προφητῶν καὶ ἀποστόλων ἡμῶν τε αὐτῶν, καὶ εὐρισκόμεθα πάντες ἄλλο τι καὶ οὐ κατ' ἀλήθειαν ὄντες. Εἰ γὰρ μὴ ὁ Ἀδὰμ ἄνθρωπος ἐξ οὗ καθεῖς ἐστι, δῆλον ὅτι οὐδὲ οἱ καθεξῆς. Τῆς γὰρ αὐτῆς ἀκολουθίας ὁ προφήτης λαθόμενος, μίαν καὶ τὴν αὐτὴν τοῖς πᾶσι τάξιν ἐπέθηκεν ἐξ αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν λαβοῦσιν, ὡς παρ' αὐτοῦ συγγραφείσα ἱστορία δηλοῖ, ἥτινι καὶ ὁ θεὸς εὐαγγελιστῆς κατακολουθῶν, τὸ τῆς ἱστορίας ἀληθὲς ἐθεβαλίωσεν, ἀρξάμενος ἐν τῇ κατὰ τὸν Δεσπότην Χριστὸν γενεαλογίᾳ ἀπὸ τοῦ Ἰωσήφ, ὃς πατὴρ κατὰ σάρκα τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ ἐχρημάτισεν· ἔπειτα ἀνωτέρω χωρῶν καὶ τοὺς ἐκάστους γεννήτορας καταγράφων, ἦλθεν διὰ πάσης τῆς ἱστορίας καθεξῆς, τῇ Μωσαϊκῇ παραδόσει χρησάμενος· καὶ διὰ τοῦ Ἀβραάμ καὶ τοῦ Ἐνῶχ ὁδεύσας, ἐπ' αὐτὸν ἐφθασεν τὸν Ἀδὰμ, κακεῖθεν ἐπὶ τὸν πάντων Δημιουργόν· τοῦ Ἐνῶχ, τοῦ Σὴθ, τοῦ Ἀδὰμ, τοῦ Θεοῦ· μηδὲν ἀλληγορίας λείψανον περὶ τὰς διαδοχὰς καταλείψας, ἀλλὰ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἀποδείξας τάξιν ἀπὸ τοῦ Ἀδὰμ καὶ μέχρι τοῦ Ἰωσήφ, δῆλον δὲ ὅτι ἡ αὐτὴ σώζεται ἀκολουθία καὶ μέχρις ἡμῶν.

Ποῦ οὖν χώραν ἔξει τὸ ἀπορρέουσιν τοὺς νόας πεσεῖν εἰς τὴν τῶν σαρκῶν ἐνδεδειγμένην, ἐν αἷς τὸ τῶν ἡδονῶν, ὡς φασιν, ἐμφωλεύει στίφος; Οὐ γὰρ δυνατόν ἢ ἓνα μόνον τότε ἀπορρέουσιν λέγειν τῆς τοιαύτης ἄξιον, ὡς αὐτοὶ λέγουσιν, καταδίκης γενέσθαι, ἢ πολλῶν ἀπορρέουσιν ἓνα μόνον καταδικασθῆναι, καὶ εὐλογίαν τὴν αὐξήσιν λαβεῖν παρ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ. Πάντως γὰρ ἐγίνωσκον οἱ μὴ καταπεσόντες, οἱ καὶ εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενοι διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν, τὴν γενομένην καταδίκην, καὶ ἀσφαλεστέρους ἑαυτοὺς ἐποιοῦν εἰς τὸ μὴ καὶ αὐτοὺς καταπεσεῖν· καὶ οὐχὶ μετὰ τὴν γνῶσιν τῆς τιμωρίας τοσαύτη ἐπίδοσις τῶν καταπιπτόντων ἐγένετο. Εἰ γὰρ οὐκ ἐγίνωσκον, πρῶτον μὲν ζητήσεως ἄξιον, πῶς ἐκείνων μὴ γινωσκόντων, γινώσκουσιν οὗτοι; ἔπειτα μέντοι, πῶς εἰς διακονίαν ἀπεστέλλοντο, μὴ εἰδότες τίς ἡ κατὰ τοὺς ἀνθρώπους οἰκονομία; πῶς δὲ εἰκὸς, πολλῶν ὁμοῦ πεπτωκότων, τοσαύτην γενέσθαι τὴν ἐπίδοσιν τῶν ἀνθρώπων, ὡς μὴ ἐκ πάντων, ἐξ ἐνὸς δὲ αἵματος, πληρῶσαι πᾶν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς, καὶ καταδίκην τὸ πρᾶγμα καλεῖν; Καὶ ταῦτα ἐν ἐπαγγελίαις τοῦ Θεοῦ καὶ δωρεαῖς τοῦ τῆς πολυγονίας καὶ πολυτεχνίας κείμενα παρὰ τῇ θεῇ Γραφῇ, ὡς δεῖξομεν σὺν Θεῷ διὰ τῶν ἐν αὐτῇ σημαινόμενων ἀγίων, ταύτην δωρεὰν καὶ

VARIAE LECTIONES.

q Cod. οἷς ὁ. r Cod. ξένος.

φιλοτιμίαν τοῦ Θεοῦ οὖσαν εἰδόντων, καὶ εὐχῆς καὶ μακαρισμοῦ ἀξίαν κρινόντων τὴν τεκνογονίαν, καταρας δὲ καὶ ὀνειδισμοῦ τὸ μὴ ἀξιοθῆναι τεκνογονίας.

Πρῶτον μὲν ὅτι Ἀδὰμ ἐγέννησε κατὰ τὴν εἰδέαν αὐτοῦ καὶ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ· καὶ οὐκ εἶπεν, Ἀπέρρευσε κατὰ τὴν τοῦ Ἀδὰμ εἰκόνα, ἀλλ', ὅτι Ἀδὰμ ἐγέννησε· καὶ ἡ μήτηρ πάντων ἡμῶν Εὐα χαρὰς καὶ εὐχαριστίας ῥήματα ἀπεφθέγγετο εἰποῦσα· « Ἐκτίσαμεν ἄνθρωπον διὰ τοῦ Θεοῦ. » Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῇ γεννήσει τοῦ Σήθ φησιν· « Ἐξανέστησέ μοι ὁ Θεὸς σπέρμα ἕτερον ἀντὶ Ἀβελ, ὃν ἀπέκτεινε Κάϊν. » Οὐκ ἂν δὲ ὁ προφήτης κατέγραφεν ταῦτα οὕτως, εἴπερ καταδίκην καὶ πτώσιν ἐγίνωσκεν εἶναι τὸ γενέσθαι τὸν ἄνθρωπον. Οὕτε δὲ πάλιν ὁ Ἐνῶχ ὁ καὶ τῆς τοῦ θανάτου πείρας δι' ἄκραν ἀρετὴν ἔξω γενόμενος, ἤρχετο ἐπὶ τὸ τεκνῶσαι, εἴπερ ἐγίνωσκε καταδίκην καὶ οὐκ εὐλογίαν παρὰ Θεοῦ τὸ τῶν ἀνθρώπων ὑπάρχειν γένος. Εἰ δὲ Ἐνῶχ οὐκ ἐγίνωσκε, καίτοι δι' ἄκραν μετατεθεὶς ἀρετὴν τε καὶ γνῶσιν, πῶς ὑμεῖς ὑπὲρ ἐκείνων ἐγνώκατε; τί δὲ καὶ ὁ μέγας Ἀβραάμ πρὸς τὸν Θεὸν ἀπωδύρατο φάσκων· « Δέσποτα, τί μοι δώσεις; ἐγὼ δὲ ἀπολύομαι ἄτεκνος; » Καὶ μυρία ἕτερα ὅσα θεῖοι προφῆται μηνύουσιν, ὅτι δῶρον Θεοῦ, καὶ οὐ καταδίκη τὸ πληθύνεσθαι τῶν ἀνθρώπων τὸ γένος, κατὰρα δὲ τὸ ἐλαττοῦσθαι· καθὼς ἐπὶ τῇ τοῦ Ἀβραάμ ἡγουν τῆς Σάρρας ὕβρει γενομένη παρὰ τοῦ Ἀβιμέλεχ δηλοῦται, τὸ κατ' ὀργὴν τοῦ Θεοῦ ἐπικλεισθῆναι πᾶσαν γονὴν, ὥς φησιν, ὅτι « Συγκλείων συνέκλεισε Κύριος πᾶσαν μήτραν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Ἀβιμέλεχ ἕνεκεν Σάρρας τῆς γυναικὸς Ἀβραάμ. » καὶ ἄλλα πολλά. Ὅτι δὲ οὐδὲν τούτων τῆς ἱστορίας ἀναιρεθῆναι, καὶ ἄλλο τι νοηθῆναι παρὰ τὸ κείμενον δύναται, πρόδηλον ἅπασιν· εἰ δὲ μὴ γε, οὔτε Μωϋσῆς ἀπόγονος τοῦ Ἀβραάμ ἄνθρωπός τις γέγονεν, οὔτε λαὸς ἐξ Αἰγύπτου δι' αὐτοῦ ἐξελήλυθε.

Καὶ μεθ' ἕτερα· Ἐπανελθὼν μὲν δὴ ἐπὶ τὸ προκείμενον. Θαῦμα γὰρ πῶς οὐκ ἔστησαν τῆς τοσαύτης φορᾶς καταπίπτοντες μέχρι τοῦ νῦν· ἀλλὰ τῶν ἐθνῶν εὐθηνούντων, εὐθηνεῖ καὶ τὰ τῆς τῶν νοῶν καταπτώσεως εἰς ἀνθρώπους· ἀσθενούντων δὲ, ἀσθενεῖ καὶ τὰ τῆς καταπτώσεως. Τί γάρ; ἄρα καὶ νοῆσαι δυνατόν, ὅτι ἡ τῶν νοῶν ἀπόρρευσις πρὸς γάμους συνωθεῖ τοὺς ἀνθρώπους; ἢ ἡ τῶν ἀνθρώπων πρὸς γάμους καταδρομὴ τὴν ἐκείνων ἐργάζεται ἐκπτωσιν, ἵνα χώραν λάβῃ τὸ ἐκ τοῦ γάμου ἀποτέλεσμα; Καὶ πότερον συνεισέρχονται τῇ ἀπορρέουσι τοῦ σπέρματος οἱ καταπεσόντες νόες; ἢ ὕστερον εἰς τὴν γυναικίαν γαστέρα εἰσκρίνονται; καὶ εἰς γῆν ἄρα διάγουσιν παρατηροῦντες; ποῖος γάμος γίνεται ἵνα εἰσέλθωσιν ἐν τῇ μήτρᾳ, ἢ ἀπ' οὐρανῶν πρὸς ὦραν χαλῶνται; Ὅτι μὲν ἐν μήτρᾳ ψυχοῦνται, δῆλον γὰρ ἐκ τοῦ τίχτεσθαι, οὐδὲ ἦττον καὶ ἀπὸ τοῦ νομοθέτου λέγοντος ἄνθρωπον εἶναι τὸ ἐξεικονισμένον ἔμβρυον, καὶ θανάτου ἔνοχον εἶναι τὸν ἐκτρῶσαι τοῦτο παρασκευάσαντα. Καὶ εἰ μὲν ἐπὶ γῆς διάγουσιν αἱ ψυχαὶ

A munere Dei habuerunt, et copiosa prole pietatem ac felicitatem, defectu autem liberorum abominationem et contumeliam significari judicarunt.

Primum quidem Adam progeniit secundum formam et imaginem suam; nec dixit: Emanavit secundum Adami imaginem, sed, Adam progeniit. Et Eva nostra omnium mater, gaudium suum gratumque animum manifestans, dixit: « Accipimus hominem per Deum^{6*}: » et simili modo, cum Seth natus esset: « Suseitavit mihi Deus aliud semen pro Abel quem occidit Cain⁷. » Neque vero propheta hæc scripsisset, si condemnationem ac lapsum censuisset ortum hominis. Deinde nec Enoch, qui propter summam virtutem non gustavit mortem, liberos procreasset, si existentiam humani generis condemnationem, neque potius benedictionem Dei esse credidisset. Quomodo magnus quoque Abraham ad Deum lacrymabundus dixit: « Domine, quid mihi dabis? Ego sine prole decedo⁸. » Et innumera alia divinorum prophetarum dicta satis probant, incrementum generis humani putandum esse donum Dei, neque condemnationem, imminutionem vero indicare abominationem. Hoc manifesto liquet in contumelia quam ob Abraham, vel potius ob Saram subiit Abimelech, cum ex ira divina omnis progenies inhiaberetur. Legimus enim: « Conclusit Dominus omnem vulvam in domo Abimelech propter Saram uxorem Abrahami⁹. » Et multa similia. Jam vero nil horum ex historia tolli, aut aliud quid quam textus ferat, intelligi posse, nemini non patet: alioqui nec Moses ab Abrahamo oriundus homo unquam fuerit, neque populus per eum ex Ægypto eductus.

Et nonnullis interjectis: Jam ad rem revertamur. Mirum enim quomodo non desierint usque ad hunc diem delabi cum tanto impetu: imo vigentibus populis, etiam mentium descensus in homines viget; laborantibus autem eis, laborat etiam descensus. Num igitur cogitandum erit mentium emanationem homines propellere ad nuptias? An nuptiæ hominum efficiunt illarum descensum, ut ex nuptiis perfectum quid prodeat? Porro utrum mentes delapsæ simul cum infusione seminis ingrediuntur, an postea in uterum muliebrem intrant? Utrum in terra versantes exspectant, dum fiat concubitus, ut in uterum ineant, an tempore opportuno demittuntur cœlitus? Quod enim in utero animam accipiant, constat ex eo quod nascuntur, nec minus quod legislator dixit, fetum efformatum esse hominem, et capitis poena obstringi qui illum destruere conetur. Jam vero si animæ in terra versantur priusquam in utero muliebri corpus induant, quonam loco degunt, et quid faciunt, et quomodo

^{6*} Gen. iv, 1. ⁷ ibid. 25. ⁸ Gen. xv, 2. ⁹ Gen. xx, 18.

VARIAE LECTIONES.

⁸ Infra scribitur φθορᾶς.

exsistunt? Utrum mentes corpore adhuc destitutæ in terram adveniunt, an alio prius indutæ corpore? Si quidem incorporeæ, adhuc mentes sunt, nondum incorporatæ; si vero nondum corpore indutæ, adhuc mentes sunt, scientes se e cælo esse delapsas et corpori alligandas, et posse desiderare, ut hujus sexus corpore vestiantur, aut hanc matrem eligere: alioqui non forent incorporeæ, si hæc nescirent.

Θυμῆσαι εἰς τὸ τοιόνδε γένος σωματωθῆναι, ἢ τήνδε εἰ μὴ ταῦτα γινώσκουσιν.

Jam si in corpore aliquo exsistant, et primario statu excidentis in terram delabuntur, utrum primo cum corpore etiam hoc (terrestre) induunt, an, abjecto illo, in hoc introeunt? Quod si cum primo corpore etiam hoc assumpserunt, jam duo habebunt corpora, quoniam cum corpore induerunt corpus. Atque si nossent quid facturæ essent, cum in uterum ingredi conarentur (omne enim corpus ab iis adiri posse aiunt), magnopere rem timuissent, et in pulchrum atque valens corpus introire, et sine periculo et dolore nasci desiderassent: quemadmodum animæ crasso hoc corpore inclusæ (ut illi opinantur) etiam nunc se morituras esse sciunt atque preces ad Deum fundunt, ut cum benevolentia ac misericordia mortem ipsis immittat. Si enim in hoc crasso corpore collocatæ hæc sciunt, multo magis noverunt sese hoc esse passuras: si vero non noverunt, jam non caro est inseitiæ causa, quia nimirum priusquam carnem induerent, nesciverunt. Jam si, abjecto primo corpore, advenerunt, ante omnia quærendum erit, quo tempore abjecerunt? Utrum ante uterum, an in utero? Utrum cum difficultate aliqua deposuere, an facili negotio? Num e sententia divina ab illo segregantur, uti ab his quoque? Porro, cupitne anima homo fieri, uti etiam nuptias cupit? Si ex necessitate aversatur, bene se habet neque condemnatione est digna: si vero cupit, non est condemnatio, sed lucrum, siquidem lucrum nil aliud est nisi quod in voluptatem cujusque cedit. Quomodo autem talis corrupta descensio non cessavit, potissimum post Domini inhumanationem, sed continuo emanationes fiunt, nec sistitur delapsarum corruptio? et in populis polygamie deditis plures, in illis vero qui sobrie circa nuptias

versantur, pauciores descendunt, ita ut a polygamia aut oligogamia major minorve delabentium numerus dependeat?

Et hæc quidem sic se habent, si animæ priusquam in utero corpus induant, in terra degunt: si vero e cælo dimittuntur, jam quicumque matrimonium inierit, aut adulterium vel fornicationem

πρὸ τοῦ σωματωθῆναι ἐν τῇ γυναικεῖα μήτρα, ποῦ οὔσαι ἄρα, καὶ τί ποιήσασαι, καὶ πῶς οὔσαι; καὶ πότερον ἀσώματοι ἔτι νόες ὑπάρχουσαι παραγίνονται εἰς τὴν γῆν, ἢ ἕτερον πρῶτον λαβοῦσαι σῶμα; Καὶ εἰ μὲν ἀσώματοι, ἔτι νόες εἰσὶ, μήπω σωματωθεῖσαι· εἰ δὲ μήπω ἐσωματώθησαν, ἔτι νόες εἰσὶ γινώσκουσαι ὅτι ἀπ' οὐρανοῦ κατέπεσον, καὶ ὅτι εἰς σῶμα ἔχουσιν ἐνδεθῆναι, καὶ δύνανται ἐράσασθαι ἢ ἐπιμητέρα ἐκλέξασθαι· ἐπεὶ οὐκ ἂν εἴησαν ἀσώματα,

Εἰ δὲ ἐν σώματι τινι ὑπάρχουσι τῆς πρώτης ἀπορρέουσας καταστάσεως καὶ εἰς γῆν καταπεσοῦσαι, ἄρα μετὰ τοῦ πρώτου σώματος καὶ τοῦτο ἐπενδύονται; ἀποβαλοῦσαι ἐκεῖνο, εἰς τοῦτο ἔρχονται; Καὶ εἰ μὲν μετὰ τοῦ πρώτου σώματος ἔλαβον καὶ τοῦτο, δύο νῦν σώματα ἔχουσι, καὶ μετὰ τοῦ σώματος ἐσωματώθησαν, καὶ οὕτως δὲ ἐγίνωσκον τί ποιήσονται, μέλλουσαι εἰσέρχεσθαι εἰς μήτραν (πρακτικὸν γὰρ φάσκουσιν εἶναι πᾶν σῶμα)· πάντως ἐδοίκεσαν τὸ πρᾶγμα, καὶ ἠύχοντο εἰς καλὸν καὶ εὐδαιμονοῦν γένος ἐλθεῖν, καὶ ἀκινδύνως καὶ ἀθλίπτως τεχθῆναι· ὥσπερ τὰ μέλη (18) καὶ νῦν ἐνδεδεμένα κατ' αὐτοὺς τῷ παχεὶ τούτῳ σώματι γινώσκουσιν ὅτι μέλλουσι τεθνήξεσθαι, καὶ εὐχὰς ἀνσπεμπουσι τῷ Θεῷ μετὰ ἀνέσεως καὶ ἐλέους γενέσθαι τὸν θάνατον. Καὶ γὰρ εἰ ἐν τῷ παχεὶ σώματι ἐνθεῖσαι γινώσκουσι ταῦτα, πολὺ πλέον ἐγίνωσκον ὅτι ἔχουσι τοῦτο παθεῖν· εἰ δὲ οὐκ ἐγίνωσκον, οὐκ ἄρα ἡ σὰρξ αἰτία τῆς ἀγνοίας, διὰ τὸ καὶ πρὸ τοῦ εἰς αὐτὴν ἐλθεῖν ἀγνοῆσαι· εἰ δὲ τὸ πρῶτον ἀποβαλοῦσαι σῶμα οὕτως ἦλθον, τοῦτο πρῶτον ζητῆσαι ἄξιον, ποίῳ καιρῷ ἀπέβαλον; πρὸ τῆς μήτρας; ἢ ἐν τῇ μήτρᾳ; καὶ ἢ μετὰ πόνου τινὸς ἐκεῖνο ἀπέθεντο ἢ ἀπόνως; καὶ ἢ κατὰ θεῖαν ἀπόφασιν ἐκεῖνου χωρίζονται ὥσπερ καὶ τούτων; καὶ ἢ ἐπιθυμεῖ ἡ ψυχὴ γίνεσθαι ἄνθρωπος, ὥσπερ ἐπιθυμεῖ καὶ τοῦ γάμου; εἰ ἔξ ἀνάγκης γίνεται βδελυσσομένη, κάλλιον ἑαυτῆς τυγχάνει, καὶ οὐκ ἀξία τῆς καταδίκης· εἰ δὲ ἐπιθυμοῦσα, οὐ καταδίκη, ἀλλὰ ἀπόλαυσις· οὐδὲν γὰρ ἐστὶν ἀπόλαυσις, ἀλλ' ἢ τὸ καθ' ἡδονὴν ἐκάστω. Πῶς δὲ καὶ ἡ τοσαύτη φθορὰ τῆς καταπτώσεως κόρον οὐκ ἔλαθεν, καὶ μάλιστα μετὰ τὴν τοῦ Κυρίου ἐνανθρώπησιν, ἀλλ' ὁμοίως αἱ ἀπορρέουσες γίνονται τῆς τῶν καταπιπτόντων μὴ ἰσταμένης φθορᾶς; καὶ ἐν τοῖς μὲν πολυγαμοῦσιν ἔθνεσι πλείους οἱ καταπίπτοντες, ἐν δὲ τοῖς πεφεισμένως πως τοῖς γάμοις προσομιλοῦσιν, ὀλιγώτεροι; ὥς εἶναι ἐν τῇ πολυγαμίᾳ καὶ ὀλιγογαμίᾳ τὴν ἐπίτασιν καὶ ἄνεσιν τῶν καταπτώσεων;

Καὶ ταῦτα μὲν, εἰ ἐπὶ γῆς διάγουσιν αἱ ψυχὰι πρὸ τοῦ ἐν μήτρᾳ σωματωθῆναι· εἰ δὲ ἐξ οὐρανοῦ χαλῶνται, ἐν ἐκάστῳ ἄρα τῶν γαμούντων ἢ μοιχευόντων, εἰ καὶ ἀπλῶς πορνευόντων, ἐστὶ τὸ νόας κατ-

VARIÆ LECTIONES.

1. Cod. ἡ. Jamvero et in superioribus pro ἡ scribendum suspicabar ei.

NOTÆ.

(18) Μέλος non tam membrum corporeum, quam animæ aliquam facultatem, ac veluti partem significat interdum apud ecclesiasticos scriptores, ut evidenter docet Suicerus voc. μέλος et

voc. ψυχή. Quare sic est intelligendus apud nos p. 86, Etiam Eustathius, qui animæ membra commemorat.

αγαγεῖν, εἰ μὴ σπερματική τις αἰτία κωλύσειεν. Ἀλλ' ἡμεῖς χαίρειν τῇ τοιαύτῃ φράσαντες δόξῃ, ταῖς δὲ θείαις Γραφαῖς καὶ τῇ παραδόσει τοῦ κηρύγμα-
τος πειθαρχοῦντες νοήσωμεν, « Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε! πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας. » Θεωροῦντες γὰρ διὰ πάσης γενεᾶς διὰ τῆς μιᾶς ἐκείνης τοῦ Θεοῦ ἀποφάσεως τῆς, « Αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε, » τρέχουσιν τῆς διαδοχῆς τὴν φύσιν ἡμῶν εἰς ἐπίδοσιν, καὶ ὡς τοῦ Θεοῦ ὁ νόμος ἐναπομείνας τῷ γένει ἀπαραποδίστως ἐνεργεῖται τῷ δρόμῳ, σκοποῦντες δὲ καὶ κεῖνο, ὅτι ἐκ μικρᾶς αἵματος σταγόνης ἐν τῷ τῆς φύσεως ἐργαστηρίῳ ἐμπεισούσης τοσαύτης μελῶν τε καὶ σχημάτων ποικιλίας καὶ συνθέσεως ἀρμονία καὶ διαφορὰ ὠραιότητος, καὶ τάξις πρὸς ἀναλογίαν ἀρίστη ἐκτελεῖται, μετὰ πάσης ἐκπλήξεως κράζομεν· Οὐκ ἐκεκρύβη τὸ ὁστοῦν μου ἀπὸ σοῦ ὃ ἐποίησας ἐν κρυφῇ· πιστεύοντες, μᾶλλον δὲ εἰδότες καὶ τὴν τῶν σωμάτων σύστασιν ἐκ τῆς τῶν σωμάτων ρεύσεως ἀποτελουμένην, καὶ τὴν τῶν ψυχῶν δημιουργίαν ἐκ τῆς πρώτης τοῦ Θεοῦ ἀποφάσεως τῆς τοῦ, « Αὐξάνεσθε » νόμῳ φύσεως ψυχοῦσθαι τὴν σάρκα. Οὐτε γὰρ ἴσμεν ἄλλην φύσιν δεδημιουργημένην παρὰ τὴν πρώτην· κατέπαυσε γὰρ ὁ Θεὸς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἐβδόμῃ ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ ὃν ἤρξατο ποιῆσαι· οὐτε οὖν ἄλλην φύσιν παρὰ τὴν πρώτην δημιουργεῖ, ὥστε σὺν τῷ σπέρματι καταβαλέσθαι λέγομεν, ἀλλὰ μορφουμένου καὶ τελειούμενου τοῦ σώματος τῇ ἐξ ἀρχῆς τοῦ Θεοῦ ἀποφάσει, φυσικῇ ἀκολουθίᾳ ψυχοῦσθαι, ὡς οἶδεν ὁ ἀποφηνάμενος (19).

TITLOS Γ'.

Περὶ αὐτεξουσίου.

Ὅτι τὸ αὐτεξούσιον δέδοται ἡμῖν παρὰ Θεοῦ, καὶ ἐν ἡμῖν σωθῆναι καὶ ἀπολέσθαι.

« Ἴδοὺ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐντὸς ὑμῶν ἐστίν. »

Σχόλιον. Ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ αὐτεξούσιον ἡμῶν ὁ Κύριος ἐσήμανεν, καὶ ὅτι ἐν ἡμῖν ἐστὶν ποθῆσαι καὶ σπουδᾶσαι κληρονομῆσαι τὴν ἡτοιμασμένην βασιλείαν τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν. Τοὺς γὰρ λέγοντας μὴ εἶναι βασιλείαν οὐρανῶν, μηδὲ περὶ αὐτῆς ταῦτα λελέχθαι, ὡς διαστρόφους τῶν Γραφῶν ἀποστρεφόμεθα· διδάσκων γὰρ ἡμᾶς ὁ Κύριος ὅτι ἐστὶν βασιλεία οὐρανῶν, εἰς [τῆς] τὴν αἵρεσιν καὶ φυγὴν ἐντὸς ἡμῶν εἶναι, τουτέστιν ἐν τῷ αὐτεξουσίῳ τῆς προαιρέσεως ἡμῶν, ἐν ἐτέρῳ φησὶν· « Ἀπὸ τῶν ἡμερῶν Ἰωάννου ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βιάζεται, καὶ βιασταὶ ἀρπάζουσιν αὐτήν. »

« Οὐκ οἴδατε ὅτι ὃ παριστάνετε ἑαυτοὺς δούλους εἰς ὑπακοήν, δοῦλοι ἐστε, ὃ ὑπακούετε, ἥτοι ἀμαρτίας εἰς θάνατον, ἢ ὑπακοῆς εἰς δικαιοσύνην ; »

Σχόλιον. Σημείωσαι ἀκριβῶς πῶς τὴν ἐπιλογὴν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ ἐν ἡμῖν εἶναι ὁ Ἀπόστολος ἡμᾶς ἐδίδαξεν.

Τοῦ ἀγίου Μεθοδίου ἐκ τοῦ περὶ ἀναστάσεως.

Αὐτεξούσιος ὢν καὶ αὐτοκράτωρ ὁ ἄνθρωπος καὶ

¹⁰ Psal. ciii, 24. ¹¹ Gen. i, 28. ¹² Luc. xvii, 21.

A commiserit, mentes deducere poterit, nisi adsit impedimentum genitale. Sed nos, hac opinione valere jussa, divinis Litteris ac traditioni prædicationis obsecuti dicemus : « Quam magna, Domine, facta sunt opera tua ! Omnia in sapientia fecisti ¹⁰. » Cum enim videamus, per omnem generationem, secundum illud Dei verbum : « Crescite et multiplicamini ¹¹, » naturam operari per traducem in nostrum incrementum, et legem divinam humano generi inditam sine ullo impedimento cursum suum peragere; cum porro animadvertamus, e parva sanguinis gutta in naturæ officinam illapsa tantam membrorum figurarumque varietatem, compositionis harmoniam et pulchritudinis diversitatem oriri, atque ordinem, ut natura quidem fert, optimum perfici, summa cum admiratione exclamabimus : Non occultum est a te os meum quod in secreto fecisti ! et cum sciāmus corporum compagem ex corporum defluxu, animarum autem creationem fieri secundum illud Dei edictum : Crescite, carnem ex lege naturæ anima donari credemus. Aliam enim naturam, quam primam creatam fuisse nescimus, siquidem Deus septimo die requievit ab omnibus operibus suis quæ facere cœperat. Non creat igitur aliam naturam præter primam : nec dicemus animam cum semine injici, sed corpus, secundum Dei voluntatem formatum et consummatum, naturæ legi convenienter animari, quemadmodum novit qui manifestavit.

TITULUS III.

De libero arbitrio.

Quod liberum arbitrium a Deo nobis concessum est : et quod penes nos est, aut servari, aut interire.

« Ecce regnum Dei intra vos est ¹². »

Scholion. Hoc dicto Dominus liberum nobis ostendit arbitrium, et quod in nostra sit potestate desiderium ac studium hæreditandi regni quod diligentibus eum est paratum. Qui enim dicunt neque esse regnum cœlorum, neque de eo hæc accipienda, eos ut sacræ Scripturæ destructores aversamur. Dominus enim nos docet esse regnum cœlorum, atque a nobis, id est a nostro libero arbitrio, pendere utrum sectari aut fugere velimus : et alio in loco dicit : « A diebus Joannis regnum cœlorum vim patitur, et qui vim inferunt, illud rapiunt ¹³. »

« Ignoratisne quod, cui vos sistitis servos in obedientiam, servi estis ejus cui obeditis, seu peccati in mortem, seu obedientiæ in justitiam ¹⁴ ? »

Scholion. Diligenter animadvertite, quomodo electionem et boni et mali penes nos esse, Apostolus nos docuerit.

E sancti Methodii tractatu De resurrectione.

Homo qui libero arbitrio gaudet sui que juris

¹³ Matth. xi, 12. ¹⁴ Rom. vi, 16.

NOTÆ.

(19) Cum his et superioribus Antipatri verbis conferatur Nyssenus De anima t. II, p. 103.

est, et, uti dixi, ex libero arbitratu voluntatem ad eligendum bonum dirigendi facultatem accepit, audito illo: « De ligno scientiæ boni et mali non comedetis, quo autem die comederitis ex eo, morte moriemini ¹⁵, » diabolo qui fallaci astutia ac variis modis ei persuadebat ut, obedientia neglecta, de illo comederet, tandem cedens, præceptum Dei infregit. Quod ei cessit in scandalum, et laqueum, et offendiculum. Non enim fecit Deus malum, neque ulla ratione causa est mali. Quodcunque enim homo ad liberum arbitrium facit, nisi pertineat ad observandam legem, quam transgredi ipse maluit, malum dicitur. Est autem crimen gravissimum, limites justitiæ sua sponte transilire atque Deo immorigerum esse.

Ex eodem tractatu.

Diximus enim non prorsus exstirpandam esse radicem malitiæ, sed cavendum ne incrementa capiat atque fructus proferat. Radicitus enim ac funditus non nisi a Deo, uti antea diximus, evelli potest atque destrui in corporis dissolutione: ex parte autem a nobis, quominus in germine et fructus excrescat. Quapropter is, qui non reddit eam, quatenus potuerit, infecundam et suppressit, sed potius sustentat atque auget, necessario pœnas dabit, utpote qui, cum sui juris esset, nocens pro utili eligere maluerit. Ne quis igitur libero arbitrio præditus, proterva lingua calumniatur naturam divinam, quasi non justa lance improbitatis aut virtutis electionem cuique distribuerit.

Ejusdem e dissertatione De libero arbitrio.

A Deo homines malos esse factos nequaquam mihi dicendum videtur: dico potius primum hominem sui juris, id est liberum, fuisse, unde etiam posterius ejus eandem libertatem acceperunt. Liberum igitur creatum esse hominem contendo, servientem autem nunquam concesserim. Et hoc quidem pulcherrimum est munus quod a Deo accepit. Cætera enim e necessitate inserviunt præcepto divino; neque quidquam facere possunt, nisi ad quod creata sunt: quare nec laude digna censemus illa, dum hoc modo Domino obediunt, nec meliori spe gaudent eo quod vel invita quod justum est exsequuntur: homo vero cui voluerit obedit. Homo enim potestatem accepit, ut se ipse servituti addiceret, non vincente necessitate naturæ; neque facultate auferente, quod erat melius; cujus etiam gratia, dico fuisse concessam: ut nimirum accessio aliqua bonis prioribus fieret; quod ei ex obedientia a meliori accedit, et ut debitum exigitur ab auctore. Non enim dico fuisse creatum hominem in interitum, sed propter meliora. Nam si factus esset velut aliquod de elementis sive aliis sic insentate servientibus Deo, non jam proposito dignam mercedem reciperet; sed esset velut auctoris

¹⁵ Gen. ii, 17, 17.

A αὐτοδέσποτον βούλησιν καὶ αὐτοπροαίρετον πρὸς τὴν αἵρεσιν, ὡς ἔφην, τοῦ καλοῦ λαθὼν, ἀκούσας ἀπὸ τοῦ ξύλου τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρὸν. « Οὐ φάγεσθε ἀπ' αὐτοῦ, ἥ δ' ἂν ἡμέρα φάγητε ἀπ' αὐτοῦ, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε. » ἐνδοὺς εἰς τὸ φαγεῖν ἀπ' αὐτοῦ τῷ διαβόλῳ, δελεασμένη σοφίᾳ ποικίλως πρὸς παρακοὴν πείθοντι, ἠθέτησεν τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐγένετο αὐτῷ εἰς σκάνδαλον καὶ παγίδα καὶ σκῶλον. οὐ γὰρ ἐποίησεν κακὸν ὁ Θεός, οὐδὲ ἐστὶν τὸ σύνολον ὅλως ἐκ παντὸς τὸ παράπαν αἷτιος κακοῦ. ἀλλὰ πᾶν ὅπερ ἂν αὐτεξούσιον, οὕτως ὑπ' αὐτοῦ γεγονὸς, ἥ πρὸς τὸ φυλάσασθαι καὶ τηρῆσαι νόμον, ὃν αὐτὸς δικαίως διεστείλατο μὴ τηρῆσαι, λέγεται κακόν. βαρυτάτῃ δὲ βλάβῃ τὸ παρακοῦσαι Θεοῦ τοὺς ὅρους τῆς κατὰ τὸ αὐτεξούσιον ὑπερβάντα διακαίουσιν.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Ἐφημεν γὰρ οὐ τὸ ἀφανίσαι τὴν ῥίζαν τελέως τῆς πονηρίας, ἀλλὰ τὸ μὴ πρὸς ἑκστασιν αὐτὴν ἑᾶσαι φῦναι καὶ καρποφορᾶν. Ἡ μὲν γὰρ καθ' ὅλου καὶ παντελικῇ τῆς ῥίζης αὐτῆς ἀναίρεσίς τε καὶ ἀπόλεια ὑπὸ Θεοῦ κατὰ τὴν τοῦ σώματος, ὡς εἴρηται, διάλυσιν γίνεται. ἡ δὲ ἐκ μέρους πρὸς τὸ μὴ οἶσαι καρπὸν ἢ βλαστὸν, ὑφ' ἡμῶν. καὶ διὰ τοῦτο τὸν ἐκθρέψαντα πρὸς αὐξήσιν αὐτὴν μᾶλλον καὶ μέγεθος, ἀλλὰ μὴ στεριώσαντα, ὅσον τὸ ἐπ' αὐτῷ, καὶ μὴ συμπλήσαντα, ἀνάγκη διδόναι δίκην, ὅτι δυνάμενος καὶ ἔχων πρὸς τοῦτο τὴν ἐξουσίαν, εἴλετο τὸ βλάπτειν πρὸ τοῦ συμφέροντος μᾶλλον τιμῆσαι. ὥστε μηδεὶς αὐτοαίτης ὢν, ἀκολάστῳ γλώσσει μεμφέσθω τὴν θείαν φύσιν, ὡς οὐκ ἐν δίκῃ διανέμουσαν ἐκάστῳ κακίας ἢ ἀρετῆς τὰ ἀμοιβαῖα.

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ περὶ αὐτεξουσίου λόγου.

Πρὸς μὲν τοῦ Θεοῦ τοὺς ἀνθρώπους κακοὺς γεγονέναι, οὐ τί μοι δοκεῖ λέγειν. αὐτεξούσιον δὲ τὸν πρῶτον ἄνθρωπον γεγονέναι λέγω, τρυτέστιν ἐλευθερον. ἀφ' οὗ καὶ οἱ διάδοχοι τοῦ γένους τὴν ὁμοίαν ἐλευθερίαν ἐκληρώσαντο. Φημὶ τοιγαροῦν ἐλευθερον γεγονέναι τὸν ἄνθρωπον, δουλεύοντα δὲ αὐτὸν οὐ βούλομαι. τοῦτο γὰρ αὐτῷ καὶ βέλτιστον πρὸς τοῦ Θεοῦ κεχαρίσθαι λέγω. Ὅτι μὲν γὰρ τὰ ἄλλα ἀνάγκη δουλεύει τῷ θεῷ προστάγματι, οὐδ' οὐπότερον αὐτὸν δυνάμενον ἑτερόν τι παρ' ὃ καὶ εἰς ὃ γέγονεν ἐμποιεῖν. δι' ὅπερ οὐτε ἐπαινοῦμεν ταῦτα οὕτω πειθόμενα τῷ Δεσπότῃ. οὐδὲ τις ὑπόκειται αὐτοῖς κρείττων ἐλπίς, ὅτι τὸ προσταχθὲν ἄκοντες ἐφύλαξαν. ἄνθρωπος δὲ τῶν ᾧ βούλεται πείθεσθαι. προσέλαθεν γὰρ ἐξουσίαν ἑαυτὸν δουλαγωγῶν, οὐκ ἀνάγκῃ τῆς φύσεως κρατούμενος, οὐδὲ τῆς δυνάμεως ἀφαιρούμενος, ὅπερ αὐτῷ κρείττον. ὧν ἕνεκα κεχαρίσθαι φημὶ, ἵνα τι πλεῖον ὧν ἔχει προσλάβῃ. ὅπερ αὐτῷ παρὰ τοῦ κρείττονος ἐκ τῆς ὑπακοῆς προσγίνεται, καὶ ὡς ὀφείλῃ ἀπαιτεῖ παρὰ τοῦ πεποιηκότος. Οὐ γὰρ ἐπὶ βλάβῃ τὸν ἄνθρωπον γεγονέναι φημὶ, ἕνεκα δὲ τῶν κρείττωνων. εἰ γὰρ ὡς ἐν τι γέγονεν τῶν στοιχείων, ἢ τῶν ὁμοίως ἀνάγκῃ δουλεύοντων θεῷ, οὐκέτι μισθὸν ἄξιον τῆς προαιρέσεως λαμβάνει. ἀλλ' ὥσπερ ὄργανον ἂν ἦν

τοῦ Δημιουργοῦ, τὴν ἐφ' οἷς οὐ καλῶς ἐπραξεν ἀλό-
γως μέμψιν ὑπομένων· τούτων γὰρ αἷτιος ἦν ὁ
χρῶμενος· ἀλλ' οὐδὲ τὸ κρεῖττον ἄνθρωπος ἠπίστα-
το, μὴ τὸν αἷτιον εἰδῶς, ἀλλ' ἐκεῖνο μόνον εἰς ὃ πέ-
φυκεν εἶναι· φημί τοιγαροῦν τὸν Θεὸν οὕτω τὸν
ἄνθρωπον τιμῆσαι προαιρούμενον, καὶ τῶν κρεῖττό-
νων ἐπιστήμονα γίνεσθαι, τὴν ἐξουσίαν αὐτῷ τοῦ
δύνασθαι ποιεῖν ἃ βούλεται δεδωκέναι· καὶ τὴν
ἐξουσίαν αὐτοῦ εἰς κρεῖττον παραινέει, οὐκ ἀφαιρού-
μενον πάλιν τὸ αὐτεξούσιον, ἀλλὰ τὸ κρεῖττον μηνύ-
σαι θέλοντα· τὸ μὲν γὰρ δύνασθαι, πάρεστιν αὐτῷ,
κἂν τὴν ἐντολὴν λαμβάνει· τὴν δὲ τοῦ δύνασθαι
προαίρεσιν, εἰς τὸ κρεῖττον τρέπειν ὁ Θεὸς παραι-
νεῖ. Ὡς περ γὰρ πατήρ παιδὶ παραινέει ἐξουσίαν
ἔχοντι ἐκμανθάνειν τὰ μαθήματα, καὶ μᾶλλον ἔχεσθαι
τῶν μαθημάτων, ὅτι κρεῖττον τοῦτο μηνύων, οὐ τὴν
τοῦ δύνασθαι τοῦ παιδὸς ἐξουσίαν ἀφαιρεῖ, κἂν μὴ
ἐκὼν μανθάνειν βούληται, οὕτω μοι καὶ τὸν Θεὸν οὐ
δοκεῖ προτρέποντα τὸν ἄνθρωπον πείθεσθαι τοῖς πρά-
γμασι ἀφαιρεῖν αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν τῆς προαιρέ-
σεως· τοῦ δύνασθαι καὶ μὴ ὑπακούειν τοῖς πράγμα-
σι· καὶ γὰρ τὴν ἀρχὴν τοῦ οὕτως παραινέειν, ὅτι
μὴ ἀφείλεν τὴν ἐξουσίαν, μηνύει· προστάττει δὲ ἵνα
τῶν κρεῖττόνων ἄνθρωπος ἀπολαύειν δυνήθῃ· τοῦτο γὰρ
ἐπεταὶ τῷ πεισθῆναι τῷ τοῦ Θεοῦ προστάγματι·
ὥστε οὐχ ἵνα τὴν ἐξουσίαν ἣν ἔδωκεν ἀφείλῃ, προσ-
τάττειν βούλεται, ἀλλ' ἵνα κρεῖττον δωρήσῃται, ὡς
ἀξίῳ μειζόνων τυχεῖν, ἀνθ' ὧν ὑπήκουσεν τῷ Θεῷ
καὶ τὴν τοῦ μὴ ὑπακούειν ἐξουσίαν ἔχων. Αὐτεξού-
σιον δὲ φημι τὸν ἄνθρωπον γεγονέναι, οὐχ ὡς προῦ-
ποκειμένου τινὸς ἤδη κακοῦ, οὐ τὴν ἐξουσίαν τοῦ
ἐλέσθαι εἰ βούλοιτο ὁ ἄνθρωπος ἐλάμβανεν, ἀλλὰ
τὴν τοῦ ὑπακούειν Θεῷ καὶ μὴ ὑπακούειν αἰτίαν
μόνην· τοῦτο γὰρ τὸ αὐτεξούσιον ἠδούλετο· καὶ
γενόμενος ὁ ἄνθρωπος ἐντολὴν λαμβάνει παρὰ τοῦ
Θεοῦ, καὶ ἐντεῦθεν ἤδη κακὸν ἀρχεται, οὐ γὰρ πείθε-
ται τῷ θεῷ προστάγματι· καὶ τοῦτο καὶ μόνη τὸ κα-
κὸν ἢ παρακοή ἢ τις τοῦ εἶναι ἤρξατο· οὐδὲ ἀγένη-
τον ταύτην τις εἰπεῖν ἔχει, τοῦ ποιήσαντος αὐτὴν
δυντος γενητοῦ· πάντως δὲ πόθεν τοῦτο τὸ παρα-
κούσαι κτήσεις; ἀλλὰ κεῖται σαφῶς ἐν τῇ θείᾳ Γρα-
φῇ· ὅθεν οὐδὲ τοιοῦτον τὸν ἄνθρωπον πρὸς τοῦ Θεοῦ
γεγονέναι φημί. Κατὰ δὲ τὴν τινος διδασκαλίαν τοῦτο
πεπονθέναι λέγω· οὐδὲ γὰρ τοσαύτην φύσιν εἰληφώς
ἄνθρωπος· εἰ γὰρ οὕτως εἶχεν, οὐκ ἂν αὐτῷ κατὰ
διδασκαλίαν τοῦτο προσεγίνετο, τῆς φύσεως αὐτῆς
οὕτως ἐχούσης· λέγει δὲ τις θεία φωνὴ μεμαθηκέ-
ναι τὸν ἄνθρωπον τὰ πονηρὰ· διδάσκεσθαι οὖν φημι
τὸ παρακούειν Θεοῦ· τοῦτο γὰρ καὶ μόνον ἐστὶν τὸ
κακὸν, ὃ παρὰ τὴν τοῦ Θεοῦ προαίρεσιν γίνεται· οὐ
γὰρ ἂν καθ' ἑαυτὸ τὸ πονηρὸν ἄνθρωπος διδάσκεται·
ὁ διδάσκων τοίνυν τὸ κακὸν ἐστὶν ὁ δράκων, κ. τ. λ.

Τοῦ ἁγίου Εἰρηναίου, ἐκ τοῦ δ' ἐλέγχου καὶ
ἀνατροπῆς τῆς ψευδωνύμου γνώσεως.

Καὶ γὰρ αὐτὸ τὸ Εὐαγγέλιον, εἰ μὴ βούλοιτό τις

Εἰ φύσει οἱ μὲν φαῦλοι, etc., usque ad ἀλλὰ μὴ βιαζομένου, exstat hic locus in Maurina sancti Irenæi
editione, p. 281, 282, sumptus e Damasceno atque Sirmondo not. ad Ennod. ep. lib. II, 19. Reliqua pars
Græce inedita est, respondetque Latinæ interpretationi p. 282, v. 9, a fin.

* Jerem. XIII, 23.

PATROL. GR. LXXXVI.

A instrumentum, aliene a ratione, ob male gesta re-
prehensioni obnoxius. Causa enim horum esset
utens. Imo neque quod est melius homo cognosce-
ret, nisi illius cognovisset auctorem, sed illud tan-
tum ad quod esse natus est. Quare dico, cum Deus
hominem honorare et scire eum meliora vellet, de-
dit ei potestatem, qua posset facere quæ vellet;
ejusque potestatem ad meliora hortatur, non quod
rursus auferat potestatem liberam quam dedit, sed
tanquam quod melius est, declarare velit. Habet
siquidem potestatem, et mandatum accipit: Deus
autem admonet, ut homo, voluntatem, qua potest,
in bonum inflexerit. Ut enim, cum pater puerum,
alioqui habentem facultatem ad perdiscendas di-
sciplinas, et magis earum studio adhærescendum
B hortatur, declarans esse ei id melius, non privat
puerum potestate quam habet; quanquam is nolit
libens dicere: ita et Deum, cum hominem hortatur
ut mandatis pareat, haudquaquam arbitror volun-
tatis potestatem auferre, qua is possit etiam non
obedire mandatis. Nam et id causæ ostendit, cur
ita hortetur, quod potestatem non abstulerit. Præ-
cipit autem, ut homo potiora consequi possit. Quod
quis enim divino præcepto obsequatur, ejusmodi
præmium excipit. Quamobrem non vult dare præ-
ceptum, ut auferat potestatem quam dedit; sed ut
melius aliquid donet, tanquam digno qui meliora
adipiscatur, quia paruit Deo, cum alioqui potesta-
tem non parendi haberet. Dico autem factum homi-
nem liberum, non velut malo aliquo jam existente,
C cujus eligendi, si vellet, potestatem acceperit; sed
propter concessam facultatem, qua pareret vel non
pareret præcipienti Deo. Est hoc enim, in quo erat
posita facultas arbitrii. Creatus autem homo, præ-
ceptum a Deo accipit: jamque inde inchoat malum,
nam non paret divino præcepto: hocque et unum
malum erat, inobedientia quæ tunc incepit. Ne quis
enim eam dixerit ingenitam, genito et creato eo
qui fecit. Prorsus vero quæres, unde hæc inobe-
dientia. Enimvero perspicue in divina Scriptura
positum est. Quare etiam nego talem a Deo fuisse
creatum hominem: dico vero, id ipsi doctrina
quadam accidisse. Non enim homo acceperat ta-
lem naturam. Nam hoc posito, ipsa natura sic
D comparata, haudquaquam oportuisset illud per
doctrinam accedere. Porro est qui voce divina, ac
ceu ex oraculo, hominem mala didicisse * dicat.
Dico ergo didicisse non obedire Deo. Hoc enim
et solum est malum illud, quod fit præter divi-
nam voluntatem: non enim homo, malum ad-
discit secundum se. Qui ergo malum docet, draco
est, etc.

E sancto Irenæo, e quarta refutatione falsæ
gnoseos.

Si quis Evangelio obsequi noluerit, licet ei qui-

dem, at non conducit. Deo enim non obedire et bonum rejicere penes hominem est, sed gravissima inde calamitas ac poena ei oritur, quare etiam Paulus: « Omnia, inquit, mihi licent, sed non omnia conducunt ⁴⁶, » quibus verbis et libertatem hominis, qua omnia facere licet, Deo nequaquam eum cogente, manifesto innuit, et id quod prodest, indicat, ut ne libertate abutamur in prætextum malitiæ: hoc enim non conducit.

Post excerptum e sancti Basilii sermone, quod Deus causa malorum non sit.

Scholion. Liberum arbitrium quod homo in creatione acceperit, indicatur illis verbis, non pro-existentia animarum, imo divina virtutis celsitudo.

E Macarii homilia in sanctum Paulum.

Non omnia nobis via recta communicat Deus. Cum enim velit ut boni simus, nec tamen necessitate coacti, nostram agendi rationem restrinxit, non ob impotentiam suam, absit! sed ob nostram imbecillitatem. Ipse enim quidquid voluerit, vel solo nutu perficere potest: nos autem, nostri juris facti, ei omnino obedire nequimus. Jam vero si nos vel invitos traheret, quod prius dedit auferret, scilicet liberi arbitrii facultatem.

Ex ejusdem commentario in illud: « Non in homine via ejus. »

Cum sciamus penes nos esse, ut velimus et curramus, volendo et currendo Deum in subsidium nostrum attrahamus, attractoque eo ad finem rerum perveniamus. Surgamus igitur, fratres, omnemque operam collocemus in animarum nostrarum salute, ut, transacto hic brevi tempore, in sæculo æterno immortalibus bonis fruamur.

E sancti Cyrilli Alexandrini disputatione XIV contra Julianum.

Omni hominī feliciter ac beate vivere licet.

Ejusdem ex eodem libro.

Voluntario ac sponte ad id quod ipsi visum fuerit, accedere potest. Sic enim sese habere omnium Creatori placuit, ut qui bonis operibus incubuerint, laude, qui vero alia in via incesserint, contumelia jure meritoque afficiantur.

E disputatione XV.

Propria voluntate animus humanus dirigitur, ac sponte sua ad res agendas procedit, siquidem hoc Deo, omnium rerum Creatori, sic bene se habere visum est. Quare, etiamsi quis inter nos particeps redditus sit sancti Spiritus, inhabitantis ei per sanctum baptismum, non tamen propterea secun-

A ἐπεσθαι, ἐξὸν μὲν αὐτῷ ἐστίν, ἀσύμφορον δέ· ἡ γὰρ παρακοή τοῦ Θεοῦ καὶ ἀποβολή τοῦ ἀγαθοῦ, ἐστὶν μὲν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, βλάβην δὲ καὶ ζημίαν οὐ τὴν τυχοῦσαν φέρει· καὶ διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος φησιν, « Πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει· » καὶ τὸ ἐλεύθερον τοῦ ἀνθρώπου ἐξηγούμενος, διὸ πάντα ἔξεστιν, μὴ καταναγκάζοντος αὐτὸν τοῦ Θεοῦ· καὶ τὸ συμφέρον δείκνυσιν, ἵνα μὴ εἰς ἐπικάλυμμα κακίας καταχρησώμεθα τῇ ἐλευθερίᾳ· ἀσύμφορον γὰρ τοῦτό γε.

Σχόλιον. Τὸ μετὰ τὴν γέννησιν αὐτεξούσιον τοῦ ἀνθρώπου σημαίνει ὁ λόγος, οὐχὶ δὲ προὔπαρξιν ψυχῶν, ἀλλὰ τὸ κατ' ἀρετὴν ὑψηλὸν καὶ ἔνθεον.

B Τοῦ Μακαρίου ἐκ τῆς εἰς τὸν ἅγιον Παῦλον ὁμιλίας.

Οὐ πάντα ἡμῖν ἐξ εὐθείας ὁμιλεῖ ὁ Θεός· ἐπειδὴ γὰρ ἐκόντας εἶναι βούλεται καλοὺς, ἀλλ' οὐκ ἀνάγκη καὶ βία, ἐδέησεν ἑαυτῶν μεθόδους, οὐ διὰ τὸ αὐτοῦ ἀδύνατον, ἅπαγε, ἀλλὰ διὰ τὸ ἀσθενὲς τὸ ἡμέτερον· αὐτῷ γὰρ ἔξεστιν νεῦσαι μόνον καὶ ποιῆσαι ἅπερ ἂν βούλεται· ἡμεῖς δὲ ἅπαξ ἑαυτῶν γενόμενοι κύριοι, οὐκ ἀνασχόμεθα πάντα ὑπακούειν αὐτῷ· ἐὰν οὖν ἄκοντας ἐλκύσῃ, ὅπερ ἔδωκεν ἀφαιρεῖται, τὴν ἐξουσίας ἐλευθερίαν.

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ « Οὐκ ἐν ἀνθρώπῳ ἡ ὁδὸς αὐτοῦ. »

C Εἰδότες καὶ τὸ θέλει καὶ τὸ τρέχειν ἐν ἡμῖν εἶναι· καὶ διὰ τοῦ θέλει καὶ τοῦ τρέχειν, τὸν Θεὸν ἐπισπασώμεθα πρὸς τὴν ἡμετέραν βοήθειαν· ἐπισπασάμενοι δὲ αὐτὸν, πρὸς τὸ τέλος ἤξωμεν τῶν πραγμάτων· διαναστῶμεν οὖν, ἀδελφοί, καὶ πᾶσαν σπουδὴν ἐπιδειξώμεθα ἐν τῇ τῆς ψυχῆς ἡμῶν σωτηρίᾳ, ἵνα μικρὸν ἐνταῦθα ποιήσαντες χρόνον, κατὰ τὸν ἀγήρω καὶ ἀθάνατον αἰῶνα τῶν ἀθανάτων ἀπολαύσωμεν ἀγαθῶν.

Τοῦ ἁγίου Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, ἐκ τοῦ κατὰ Ἰουλιανοῦ ἰδ' λόγου.

Ἔνεστιν ἀνθρώπῳ παντὶ τὸ εὐδοκιμεῖν δύνασθαι καὶ διαβιῶναι λαμπρῶς.

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τῶν αὐτῶν.

D Αὐτόκλητός ἐστιν, καὶ ἐκοντὶ ἰὼν πρὸς πᾶν ὁτιοῦν τῶν αὐτῷ δοκούντων ὁ ἄνθρωπος· δόξαν οὕτως εὔχει τῷ πάντων Δημιουργῷ, ἵνα καὶ τὸ ἀγαθουργεῖν ἡρημένοις τὸ ἐπαινεῖσθαι δεῖν· καὶ τοῖς τὴν ἐτέραν ἰοῦσιν τρίβον, τὸ κατεσκήφθαι δικαίως πρὸς ἀπάντων ἀκολουθεῖν.

Ἐκ τοῦ ἰδ' λόγου.

Ἰδίῳις θελήμασιν διοικεῖται ὁ ἀνθρώπινος νοῦς, καὶ πρὸς πᾶν ὁτιοῦν τῶν πρακτέων ἐθελοντὶ ἵεται· δόξαν ἔχον ὁρθῶς καὶ τοῦτο τῷ πάντων ἀριστοτέχνῃ Θεῷ· ὥστε καὶ εἴ τις γένοιτο τῶν καθ' ἡμᾶς ἐν μεθέξει τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐνοικισθέντος αὐτῷ διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, οὐ παρεῖται διὰ τοῦτο

⁴⁶ I Cor. vi, 12.

τοῦ κατὰ γνώμην οἰκείαν, καὶ ὡς ἂν αὐτῷ δοκῇ, διαβιοῦν, ἐλευθέrais δὲ ὥσπερ ἡνίκαις πρὸς τε τὸ ἀγαθὸν διανένευκεν, καὶ τὸ ἐναντίον.

Ἐκ τοῦ ιη' βιβλίου τῶν αὐτῶν.

Ἐκαστος τῶν ἐπὶ γῆς τῶν ἑαυτοῦ θελημάτων διέλαχεν τὰς ἡνίκαις, καὶ ἐθελοντῆς ἢ ἐπὶ τ' ἂν ἢ ἐπὶ τ' ἂν ἴεται, τουτέστιν ἢ ἐπὶ ἀρετὴν ἢ πρὸς γε τὰ χεῖρω.

Κλήμεντος ἐκ τοῦ εἰς τὸ Πάσχα.

Ἀνάγκης εἶδος οἶμαι τῷ παραδόξῳ ἐκπλήξαι καὶ βιάσασθαι Θεῷ τὸν ἄνθρωπον, ὃν ἐξ αὐτοῦ σώζεσθαι βούλεται, μόναις τὰς ἀφορμὰς παρὰ τῆς ἐντολῆς λαθόντα· οὐ τοίνυν βιαίος ὁ Θεός, οὐδὲ ἀφύχων δίκην ἀγλαμάτων πρὸς τῆς ἐξωθεν αἰτίας περι-
άγεσθαι θέμις τὴν αὐτοκίνητον ψυχὴν.

Εὐσεβίου, ἐκ τοῦ ι' τῆς α' εἰσαγωγῆς (20.)

Ἡ φύσις αὕτη τὸ τῶν ἀνθρώπων κατέσπειρεν γένος εἰς τὰ τε τῆς ἀρετῆς καὶ τὰ τῆς κακίας σπέρματα γινώσκειν, θατέρου τε τούτων συνεχώρησεν μετέχειν τῷ λογισμῷ, αὐτοκράτορα καὶ κριτὴν, ἡγεμόνα τε καὶ κύριον αὐτὸν ἑαυτοῦ καταστήσασα· ὅς οἷα δὴ ὑπὸ τῆς φύσεως, τὰ τῆς ἀρετῆς καὶ τὰ τῆς κακίας προτερήματα ἔχων ἐν ἑαυτῷ, οὐκ ἂν δύναίτο, καὶ εἰς αὐτὸν τῆς κακίας βυθὸν καταπέσοι ποτὲ, μὴ οὐχὶ σεμνύνειν τὴν ἀρετὴν, καταπταῖσον τὸ συνειδὸς εἰ προέλοιτο τὸ χεῖρον· καὶ τούτων ἀπόδειξις καὶ ἔλεγχος ἐναργής, τὸ μηδένα τολμᾶν τῆς ἑαυτοῦ κακίας γενέσθαι κατήγορον, ἀλλ' ἐκ τῶν ἐναντίων, ὡς ἡ δύναμις, ἐπικρύπτειν καὶ σκέπειν ἅπερ δὴ ἂν παρὰ τὸ καθήκον λαθραίως ἐπιχειρῇ· καὶ αὕτη δὲ ἡ ἐκαστοῦ διάθεσις, μὴ ὁμοίως διακειμένου πρὸς τε τοὺς εὐεργετοῦντας καὶ πρὸς τοὺς βλάπτειν αὐτὸν ἐπιχειροῦντας· αὐτομαθὴς διδάσκαλος γίνεται ἐκάστῳ τῆς περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν ἐπιστήμης ὁ τῆς φύσεως νόμος, ταῦτά τινες ὁρᾶν ἑτέροις ἀπαγορεύων ἅπερ

Τοῦ μακαρίου Ἐλευθερίου Τυάνων, ἐκ τοῦ περὶ αὐτεξουσίου.

Ἐποίησεν ὁ Θεός τὸν ἄνθρωπον ἐλεύθερον καὶ αὐτεξούσιον, ἵν' ὃ ἑαυτῷ ἐποίησεν δι' ἀμελείας καὶ παρακοῆς, τοῦτο αὐτῷ νῦν ὁ Θεός ὁρῶνται διὰ ἰδίας φιλανθρωπίας καὶ ἐλεημοσύνης, ὑπακούοντος αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Καθάπερ γὰρ παρακούσας ὁ ἄνθρωπος θάνατον αὐτῷ ἐπεσπάσατο, οὕτως ὑπακούων τῷ βουλήματι τοῦ Θεοῦ δύναται περιποιήσασθαι ἑαυτῷ τὴν αἰώνιον ζωὴν· δέδωκεν γὰρ ἡμῖν ὁ Θεός ἐντολὰς ἀγίας, αἷ πας ὁ ποιῶν δύναται σωθῆναι, καὶ ἀναστάσεως τυχὼν κληρονομήσει τὴν ἀφθαρσίαν.

Φίλωνος, ἐκ τοῦ δ' τῆς νόμων ἱερῶν ἀλληγορίας.

Ἰδοὺ δέδωκα, φησὶν, πρὸ προσώπου σου τὰ μαχόμενα, τὴν ζωὴν καὶ τὸν θάνατον, τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακόν· ἐκλεξαι τὴν ζωὴν ἵνα ζήσῃ. Μακάριον χρῆμα, προθέντος ἀμφοτέρω τοῦ Δημιουργοῦ, τὸ ἄμεινον ἰσχύειν λαβεῖν τὴν ψυχὴν· μακαριώτερον δὲ τὸ μὴ αὐτὴν ἐλέσθαι, τὸν δὲ Δημιουργὸν προσάγεσθαι καὶ βελτιῶσαι· οὐδὲ γὰρ κυρίως ἀνθρώπινος νοῦς αἰρεῖ-

A dum propriam voluntatem et uti ipsi placuerit, vivere cessat, sed velut liberis habenis in bonum, aut in contrarium inclinatur.

E disputatione XVIII.

Quivis mortalium voluntatis suæ habenas dirigendas accepit, et sponte ad hoc illudve fertur, id est, aut ad virtutem, aut ad improbitatem.

E Clementis homilia in Pascha.

Necessarium quodammodo duco, ut Deus rebus extraordinariis percellat et cogat hominem, quem vult servari sua sponte, omnia momenta nonnisi e lege petentem: non igitur vim infert Deus, neque animam liberam, imaginum mortuarum instar, ab exteriori causa moveri decet.

B *Ex Eusebii decimo libro primæ introductionis.*

Natura genus humanum produxit ad cognoscenda virtutis ac vitii semina, et alterutri mentem adherere concessit, siquidem liberum arbitrium ac judicandi eligendique facultatem ei dedit. Cum igitur virtutis vitiique germina a natura in se mens gestet, non poterit, quamvis in malitiæ gurgitem delabatur, non revereri virtutem, quia conscientia confundetur, ubi vitium prætulit. Hoc autem luculentissime demonstratur inde quod nemo suæ ipsius malitiæ accusator fieri sustinet, sed potius, quantum licet, occultare et contegere studet quæ contra officium clam perpetravit. Et unusquisque ita comparatus est, ut aliter in beneficos, aliter in eos qui ipsi nocere velint, affectus sit. Optime autem de boni malique scientia nos edocet lex naturalis quæ edicit, ne quis alii fecerit quod ipsi fieri noluerit.

νόμος, ταῦτά τινες ὁρᾶν ἑτέροις ἀπαγορεύων ἅπερ

E beati Eleutherii Tyanensium episcopi dissertatione de libero arbitrio.

Fecit Deus hominem liberum ac sui juris, ut quod ipse per incuriam et inobedientiam commiserit, hoc ei jam Deus condonet per benevolentiam ac misericordiam, si homo morem gesserit. Quemadmodum enim homo inobediens mortem sibi conflagavit, ita voluntati divinæ obediens vitam æternam sibi comparare potest. Deus enim nobis sacra dedit præcepta, quæ quisquis secutus fuerit, salvari potest, et resurrectionis particeps immortalitatem hæreditare.

D *E Philonis quarto libro allegoricæ interpretationis sacrarum legum.*

Ecce, inquit, dedi ante faciem tuam pugnancia, vitam et mortem, bonum et malum: elige vitam ut vivas. Pulchra sane res, quod, Creatore utrumque proponente, anima melius eligere possit. Pulchrius autem, ut non eligat, sed ut Creator eam impellat ac meliorem reddat. Proprie enim mens humana non per sese bonum eligit, sed per provi-

dentiam Dei qui aignis optima quæque donat. Duo autem argumenta in legislatore apparent : partim quod non ut homo omnia regat Deus, partim quod uti homo doceat et instituat, et quod nunc secundum faciat, ut homo, et nobis facultatem suppeditet cognoscendi, volendi, eligendi, omittendi, nunc autem primum ac præstantius, quod nimirum non uti homo vires omnium atque causas a Deo derivet, ita ut creato nihil faciendum relinquat, sed potius ut iners ac patiens repræsentet. Hoc patet cum inter alia dicit : Suos novit Deus, sanctosque suos adduxit. Si vero electiones et selectiones omnino ex una causa originem ducunt, quid mihi, o legislator, vitam et mortem proponis, ut, quasi libere præditus arbitrio, alterutrum eligam ? At fortassis respondeat : Hæc accipe introductionis loco ; dicuntur enim iis qui magnis nondum initiati sunt mysteriis, nimirum de imperio ac potestate increati, et de extrema vilitate creati.

TITULUS IV.

De instabili infirmaque rerum humanarum conditione, et cui comparari debeat homo et vita ejus, et quod præsentia sint vana et umbra invalidiora.

Ex Hesychii presbyteri Hierosolymitani commentario in Psalmos.

Umbra citius res humanæ deflorescunt.

E Philonis VII et VIII libro allegoricæ interpretationis sacrarum legum.

Revera neque de fortunæ opumque abundantia, neque de gloriæ splendore, neque de rebus externis, quippe quæ viles et inconstantes sint atque in sese interitum ferant, lætari debemus, nec minus de robore et valetudine aliisve corporis facultatibus, siquidem nobis ista omnia cum vilissimis sunt communia, nec raro, ob instabilitatem et infirmitatem suam, possidentibus ruinam inevitabilem afferunt.

TITULUS VIII

De anarchia.

E beati Dionysii Alexandrini primo capite libri de consutatione et apologia.

Anarchia potius et seditio quam polyarchia e mutua æstimatione profecta.

Exstat apud Damascenum p. 359, sed sine operis titulo.

TITULUS X.

De peccatoribus.

E sancti Basilii tractatu in Cain.

Gravissimum supplicium recte sentientibus est separatio a Deo.

E Dionysii Alexandrini epistola ad Aphrodisium.

Dei cura ac providentia privari, omnium est mi-

(21) Huc usque recitatur Philonis locus apud Fr. Turrianum pro epp. Pontif. lib. IV, 2, p. 361.

Α ται δι' ἑαυτοῦ τὸ ἀγαθὸν, ἀλλὰ κατ' ἐπιφροσύνην Θεοῦ δωρουμένου τοῖς ἀξίοις τὰ κάλλιστα· οὐδὲν γὰρ ὄντων κεφαλαίων παρὰ τῷ νομοθέτῃ, τοῦ μὲν ὅτι οὐχ ὡς ἄνθρωπος ἡνιοχεῖ τὰ πάντα ὁ Θεὸς, τοῦ δὲ ὅτι ὡς ἄνθρωπος παιδεύει καὶ σωφρονίζει, ὅτ' ἂν μὲν τὸ δεύτερον κατασκευάζῃ, τὸ ὡς ἄνθρωπος, καὶ τὸ ἐφ' ἡμῖν εἰσάγῃ, ὡς ἱκανὸς καὶ γινῶναι τι καὶ βούλεσθαι καὶ ἐλέσθαι καὶ φυγεῖν· ὅτ' ἂν δὲ τὸ πρῶτον καὶ ἄμεινον, ὅτι οὐχ ὡς ἄνθρωπος τὰς πάντων δυνάμεις καὶ αἰτίας ἀνάψῃ Θεῷ (21), μηδὲν ὑπολειπόμενος ἔργον τῷ γενομένῳ, ἀλλὰ δεῖξας ἄπρακτον αὐτὸ καὶ πάσχον· δηλοῖ δὲ ὅτ' ἂν φῇ δι' ἐτέρων, ὅτι ἔγνω ὁ Θεὸς τοὺς ὄντας αὐτοῦ, καὶ τοὺς ἀγίους αὐτοῦ προσηγάγετο· εἰ δὲ ἐκλογαί τε καὶ ἀπεκλογαί κυρίως ὑπὸ τοῦ ἐνὸς αἰτίου γίνονται, τί μοι παραινεῖς, ὦ νομόθετα, τὴν ζωὴν καὶ τὸν θάνατον αἰρεῖσθαι, ὡς τῆς αἰρέσεως, αὐτοκράτορι; ἀλλ' εἴποι ἂν, Τῶν τοιούτων εἰσαγωγικώτερον ἄκουε· λέγεται γὰρ ταῦτα τοῖς μήπω τὰ μεγάλα μεμυημένοις μυστήρια, περὶ τε ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας τοῦ ἀγεννήτου, καὶ περὶ ἁγαν οὐδενείας τοῦ γεννητοῦ

ΤΙΤΛΟΣ Δ'.

Περὶ τῆς ἀστάτου καὶ ἀβεβαίου τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων καταστάσεως, καὶ τίνι ὅμοιος ὁ ἄνθρωπος καὶ ὁ βίος αὐτοῦ· καὶ ὅτι μάταια τὰ παρόντα καὶ σκιᾶς ἀδρανέστερα.

Ἡσυχίου πρεσβυτέρου Ἱεροσολύμων, ἐκ τῶν εἰς τοὺς Ψαλμοὺς.

Σκιᾶς θάττον ἐπανθεῖ τὰνθρώπινα.

Φίλωνος, ἐκ τοῦ ζ' καὶ η' τῆς νόμων ἱερῶν ἀλληγορίας.

Κυρίως οὐτε ἐπὶ χρημάτων ἢ κτημάτων περιουσία, οὐτε ἐπὶ δόξης λαμπρότητι, οὐδὲ συνόλως ἐπὶ τινι τῶν ἐκτὸς ψυχρῶν τε ὄντων καὶ ἀβεβαίων, καὶ ἐξ ἑαυτῶν τὰς φθορὰς δεχομένων, χαίρειν ἔστι· καὶ μὴν οὐδὲ ἐπὶ ῥώμῃ καὶ εὐτονίᾳ καὶ τοῖς ἄλλοις σώματος πλεονεκτημασιν· ἃ καὶ τῶν ψαυλοτάτων ἔστι κοινὰ, καὶ τοῖς ἔχουσι πολλάκις ὀλεθρον ἀπαραίτητον ἤνεγκεν διὰ τὸ ἀσύστατον καὶ ἀδέβαιον.

ΤΙΤΛΟΣ Η'.

Περὶ ἀναρχίας.

Τοῦ μακαρίου Διονυσίου Ἀλεξανδρείας, ἐκ τοῦ περὶ ἐλέγχου καὶ ἀπολογίας α'.

Ἀναρχία μᾶλλον καὶ στάσις ἢ ἐξ ἰσοτιμίας ἀντιπαρεξαγομένη πολυαρχία.

ΤΙΤΛΟΣ Ι'.

Περὶ ἀμαρτανόντων.

Τοῦ ἁγίου Βασιλείου, ἐκ τοῦ εἰς τὸν Κάιν.

Βαρυτάτη κόλασις τοῖς εὐφρονοῦσιν, ὁ ἀπὸ Θεοῦ χωρισμός.

Διονυσίου Ἀλεξανδρείας, ἐκ τῆς πρὸς Ἀφροδισίου.

Τὸ ἀπρονόητον καὶ ἀνεπίσκοπον ἐγκαταλειφθῆναι

ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πάντων ὀλεθριώτατον, καὶ ἡ ἐπὶ τοῖς μεγίστοις ἀδικήμασιν μέγιστη τιμωρία· αὕτη τὸ ἐρημομένον καὶ ὀρφανὸν γενέσθαι Θεοῦ ποιεῖ· ὁ γὰρ ξένος τοῦ βοηθοῦ καὶ σωτῆρος γενόμενος, ὑπὸ τοῖς ἐχθροῖς καὶ τοῖς λησταῖς εὐθύς ἐστίν.

ΤΙΤΛΟΣ ΙΑ'.

Περὶ ἀμαρτανόντων, καὶ συγχρῶς αἰτουμένων συγγνώμην.

Ἐκ τῆς τοῦ ἀγίου Πέτρου Ἀλεξανδρείας διδασκαλίας.

Τάλας ἐγὼ οὐδὲ ἐμνήσθην ὅτι ὁ Θεὸς νοῦν ἐπιτηρεῖ καὶ ψυχῆς ἀκούει φωνήν· συνέγνων εἰς ἀμαρτίαν πρὸς ἑμαυτὸν λέγων· « Ἐλεήμων ἐστὶν ὁ Θεὸς καὶ ἀνέξεται μου· » καὶ μὴ πληγείς παραχρῆμα, οὐκ ἐπαυσάμην, ἀλλὰ μᾶλλον κατεφρόνησα συγγνώμης, καὶ ἐδαπάνησα Θεοῦ μακροθυμίαν.

Διδύμου, ἐκ τοῦ εἰς τὸν Ἡσαΐαν γ'.

Τότε συγχώρησις γίνεται τῶν προεπιτασμένων, ὅτ' ἂν ἔργα μετανοίας μετὰ ταῦτα τελεσθῇ· εἰ γάρ τίς ἐστι πρᾶττων τὰ ψεκτὰ καὶ κολασταῖα, καὶ προσποιεῖται μετάνοιαν, οὐ τεύξεται συγχωρήσεως ἐπὶ πρᾶττων ἀπαγορευόμενα.

Φίλωνος, ἐκ τοῦ α' τῶν ἐν Ἐξόδῳ ζητημάτων.

Πολλὰ ἀσωμένοις καὶ ἀδημονοῦσιν ἔθος ἐστὶ ψεύδεσθαι, τῶν παθῶν οὐκ ἐπιτρεπόντων ἀληθεύειν, εἰ τὸ ψεῦδος οἰκεῖόν ἐστι.

Τοῦ ἀββᾶ Κασσιανοῦ, ἐκ τοῦ περὶ τῶν ἡ' λογισμῶν (22).

Ἐκτος ἡμῖν ἐστὶν ἀγὼν κατὰ τοῦ πνεύματος τῆς ἀκηδίας, συνεξευγμένου καὶ συνεργούντος τῷ πνεύματι τῆς λύπης· δεινὸς οὗτος καὶ βαρύντατος δαίμων καὶ τοῖς μοναχοῖς ἀεὶ πολεμῶν, ὅστις ὥραν ἕκτην ἐπιπίπτει τῷ μοναχῷ, ἀπονίαν καὶ φρίκην αὐτῷ ἐμποίων, καὶ μῖσος ἐργαζόμενος, καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν τόπον, καὶ πρὸς τοὺς συνδιατρίβοντας ἀδελφοὺς, καὶ πρὸς πᾶσαν ἐργασίαν, καὶ πρὸς αὐτὴν τῶν θείων Γραφῶν τὴν ἀνάγνωσιν, ὑποβάλλων αὐτῷ καὶ λογισμοὺς μεταβάσεως· καὶ ὥς εἰ μὴ μεταστήσειεν ἑαυτὸν πρὸς ἐτέρους τόπους, μάταιος αὐτῷ ἅπας ὁ χρόνος καὶ ὁ πόνος γενήσεται· πρὸς τοῦτοις πᾶσιν καὶ πείναν αὐτῷ ἐντίθησιν περὶ ὥραν ἕκτην, οἷα αὐτῷ οὐκ ἂν συνέβη ἐκ τριημέρου νηστείας ἢ μακρωτάτης ὁδοῦ ἢ βαρυτάτου κόπου· ἔπειτα λογισμοὺς αὐτῷ ἐμβάλλει ὥς οὐδενὶ ἄλλῳ τρόπῳ δυνήσεται, τῆς νόσου ταύτης καὶ τοῦ βάρους ἀπαλλάττεσθαι, εἰ μὴ διὰ τοῦ ἐξέρχεσθαι συνεχῶς καὶ παραβάλλειν ἀδελφοῖς, χάριν ὠφελείας ἢ ἐπισκέψεως ἀσθενούντων· ὅτι ἂν δὲ μὴ δυνήθῃ ἐν τοῦτοις αὐτὸν ἀπατῆσαι, τὸ τῆνικαῦτα βαρύντη καταδαπτίσας αὐτὸν, σφοδρότερος κατ' αὐτοῦ καὶ ἰσχυρότερος γίνεται· οὐκ ἄλλως ἀνατρεπόμενος, εἰ μὴ διὰ προσευχῆς καὶ ἀποχῆς ἀργολογίας, καὶ μελέτης τῶν θείων Λογίων, καὶ τῆς ἐν τοῖς πειρασμοῖς ὑπομονῆς· ἔαν γὰρ μὴ τοῦτοις τοῖς ὅπλοις ἡσφαλισμένον αὐτὸν εὕρῃ, κατατοξεύσας τοῖς ἑαυτοῦ βέλεσιν, ἄστατον αὐτὸν ἀποδείκνυσιν καὶ ῥέμβον ἀποτελῇ καὶ ῥάθυ-

A serrimum, ac pœna peccatorum gravissimorum gravissima, siquidem desolari Deoque orbari facit. Qui enim auxiliatore ac sospitatore caret, statim in hostium latronumque potestatem redigitur.

TITULUS XI.

De iis qui peccant et sæpe veniam petunt.

Ex doctrina S. Petri Alexandrini.

Miser ego, non memini Deum scrutari mentem, et audire vocem animæ; cum conscientia mea de peccato pactus sum, ad me ipsum dicens: « Misericors est Deus et sustinebit me; » et cum illico non essem percussus, non cessavi, sed magis divinam tolerantiam contempsi et longanimitatem Dei exhausti.

E Didymi commentario in tertium Isaïæ capitulum.

Tunc venia peccatorum conceditur, cum opera pœnitentiæ eduntur. Si quis enim vituperanda ac punienda facit, quamvis agat pœnitentiam, non consequetur veniam dum adhuc vetitis incumbit.

E Philonis primo libro quæstionum in Exodum.

Sæpe improbi mentiuntur, et passionem veritatem dicere haud sinunt, quando mendacium prævalet.

E Cassiani abbatis libro de octo conclusionibus.

C Sexto loco nobis est pugna adversus spiritum acediæ qui conjungitur et cooperatur spiritui mœstitiæ: vehemens hic et gravissimus est dæmon ac semper monacho infestus, imbecillitatem ac metum ei injiciens et suscitans odium tum in locum ipsum, tum in fratres cum ipso degentes, tum in omne officium, tum in ipsam Scripturæ sacræ lectionem, imo suggerens ei etiam cogitationes transgressionis, ita ut, nisi in alio loco sese transferat, irritum ei fiat omne tempus et negotium. Ad hæc omnia, hora sexta, etiam famem ei excitat qualem neque post triduanum jejunium, neque post iter longissimum aut laborem difficillimum senserit; denique opinionem ei suggerit, nullo alio modo hoc gravi morbo se liberari posse, nisi continuo egrediatur et cum fratribus versetur, prætextu adjuvandi et inspiciendi infirmos. Quodsi his rebus fucum ei facere nequit, languore eum obruit, molestior atque importunior ei factus, ita ut nonnisi oratione, abstinence a nugis, meditatione Scripturæ sacræ et firmitate in tentationibus expelli possit. Nisi enim his armis munitum eum deprehenderit, sagittis suis confixum reddit instabilem et vagabundum, socordem et otiosum, qui monasteria visitans nil aliud curet quam ubi comessationes et potationes fiant: socordis enim animus in hujusmodi rebus vanis de-

(22) Locus totus ineditus; iacit enim in lacunam, quam videsis in opp. S. Athanas., ed. Maurin, t. III, p. 384.

figitur : denique rebus mundanis eum obstringit ac paulatim his negotiis perniciosus captat, donec effecerit ut prorsus voto monachico valedicat.

νοια τοῦ ἀκηδιστοῦ φαντάζεται, ἢ τοὺς ἐκ τούτων μετεωρισμούς· καὶ λοιπὸν, ἐκ τούτου καὶ εἰς κοσμικὰ αὐτὸν πράγματα ἐνδεσμεῖ, καὶ κατ' ὀλίγον δελεάζει ταύταις ταῖς ἐπιθλαβέσιν ἀσχολίαις, ἕως ἂν αὐτὸν καὶ αὐτοῦ τοῦ μοναδικοῦ ἐπαγγέλματος τελείως ἐκβάλῃ.

Hunc morbum cum sciret divinus Apostolus esse gravissimum, cumque, medici instar, ex nostris animis radicitus evellere conaretur, causas e quibus potissimum nascitur ostendit, ita ad Thessalonicenses scribens : « Denuntio vobis, fratres, in nomine Domini nostri Jesu Christi, ut subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinate et non secundum traditionem quam acceperunt a nobis. Ipsi enim scitis quemadmodum oporteat imitari nos, quoniam non inquieti fuimus inter vos, neque gratis panem manducavimus ab aliquo, sed in labore et in fatigatione nocte et die operantes, ne quem vestrum gravaremus : non quasi non habuerimus potestatem, sed ut nosmetipsos formam daremus vobis ad imitandum nos. Nam et cum essemus apud vos, hoc denuntiabamus vobis : quoniam si quis non vult operari, nec manducet. Audivimus enim inter vos quosdam ambulare inquiete, nihil operantes, sed curiose agentes. His tamen qui ejusmodi sunt, denuntiamus, et obsecramus in Domino Jesu Christo, ut cum silentio operantes, suum panem manducant ¹⁷. » Audiamus quam sapienter Apostolus socordiae causas nobis exponat. Inordinatos enim vocat eos qui non operantur, et hoc verbo magnam malitiam innuit. Inordinatus enim fuit etiam improbus; et praeceptum ad verba, et ad calumniam proclivis, et ad silentium ineptus, et servus socordiae. Denuntiat igitur ut se subtrahant ab eo, id est, se segregent a morbo pernicioso, additque : « et non secundum traditionem quam acceperunt a nobis, » quibus verbis innuit, eos superbos esse atque traditiones apostolicas contemnere et evertere.

Deinde pergit : « Neque gratis panem manducavimus ab aliquo, sed in labore et in fatigatione nocte et die operantes, ne quem vestrum gravaremus. » Doctor gentilium, praeco Evangelii, qui ad tertium caelum raptus est, qui dixit Dominum praecipisse ut qui Evangelium annuntiant, ex Evangelio vivant, in labore et in fatigatione nocte et die operatur, ut ne quem gravet : quomodo igitur nos, neglecto opere, corporis requieti studebimus? nos, inquam, quibus neque praedicatio Evangelii, neque Ecclesiarum, sed nostrae tantum animae cura incumbit. Deinceps noxam ex ignavia oriundam demonstraturus, addit : « Nihil operantes, sed curiose agentes. » Ignavia enim curiositatem, curiositas inordinationem, inordinatio omnem improbitatem progignit. Et remedium ejus indicans, infert : « His tamen qui ejusmodi sunt, denuntiamus, ut cum silentio operantes, suum

ἄ μὲν καὶ ἄεργον, καὶ μοναστήρια περιέρχεσθαι κατασκευάζει, καὶ οὐδενὸς ἄλλου φροντίζειν, εἰ μὴ ποῦ ἄριστα, ποῦ πότοι γίνονται· οὐδὲν γὰρ ἄλλο ἢ διὰ

Ταύτην τὴν νόσον βαρυτάτην οὖσαν ὁ θεῖος Ἀπόστολος ἐπιστάμενος, καὶ βουλόμενος αὐτὴν ἐκ τῶν ἡμετέρων ψυχῶν ὥσπερ ἰατρὸς πρόρριζον ἀνασπᾶσαι, τὰς αἰτίας ἀφ' ὧν μάλιστα τίχτεται δεικνύει, δι' ὧν γράφων πρὸς Θεσσαλονικεῦσι τὰδε φησὶν· « Παραγγέλλω ὑμῖν, ἀδελφοί, ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, στέλλεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ παντὸς ἀδελφοῦ ἀτάκτως περιπατοῦντος, καὶ μὴ κατὰ τὴν παράδοσιν ἣν παρέλαβον ἐξ ὑμῶν· αὐτοὶ γὰρ οἶδατε πῶς δεῖ μιμεῖσθαι ἡμᾶς, ὅτι οὐκ ἡτακτήσαμεν ἐν ὑμῖν, οὐδὲ δωρεὰν ἄρτον ἐφάγομεν παρὰ τινος, ἀλλὰ ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ ἐργαζόμενοι νυκτὸς καὶ ἡμέρας, πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαι τίνα ὑμῶν· οὐχ ὅτι οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν, ἀλλ' ἵνα ἑαυτοὺς τύπον δώσωμεν ὑμῖν εἰς τὸ μιμεῖσθαι ἡμᾶς· καὶ γὰρ ὅτε ἦμεν πρὸς ὑμᾶς, τοῦτο παρηγγέλλομεν ὑμῖν, ὅτι εἴ τις οὐ θέλει ἐργάζεσθαι, μὴδὲ ἐσθιέτω· ἀκούομεν γὰρ τινὰς περιπατοῦντας ἐν ὑμῖν ἀτάκτως, μὴδὲν ἐργαζομένους, ἀλλὰ περιεργαζομένους· τοῖσδε τοιοῦτοις παραγγέλλομεν καὶ παρακαλοῦμεν ἐν Κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ, ἵνα μετὰ ἡσυχίας ἐργαζόμενοι τὸν ἑαυτῶν ἄρτον ἐσθίωσιν. » Ἀκούσωμεν πῶς σοφῶς ἡμῖν ὑποδείκνυσιν τὰς αἰτίας τῆς ἀκηδίας ὁ Ἀπόστολος· ἀτάκτους γὰρ καλεῖ τοὺς μὴ ἐργαζομένους, ἐν τούτῳ ῥήματι πολλὴν κακίαν ἐμφαίνων· ὁ γὰρ ἄτακτος καὶ ἀνευλαβῆς τυγχάνει, καὶ προπετῆς περὶ λόγον, καὶ εἰς λοιδορίαν πρόχειρος, καὶ εἰς ἡσυχίαν ἀνεπιτήδειος, καὶ τῆς ἀκηδείας δοῦλος· παραγγέλλει οὖν στέλλεσθαι ἀπ' αὐτοῦ, τοῦτο ἐστὶν ἀφορίζεσθαι ἀπὸ λυμικῆς νόσου· εἰτά φησιν· « καὶ μὴ κατὰ τὴν παράδοσιν ἣν παρέλαβον παρ' ὑμῶν· » διὰ τῆς λέξεως ταύτης ἐμφαίνων ὑπερηφάνους αὐτοὺς εἶναι καταφρονητάς, καὶ τῶν ἀποστολικῶν παραδόσεων καταλυτάς.

Καὶ πάλιν φησὶν· « Δωρεὰν ἄρτον οὐκ ἐφάγομεν παρὰ τινος, ἀλλ' ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐργαζόμενοι, πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαι τίνα. » Ὁ διδάσκαλος τοῦ ἔθνων, ὁ κήρυξ τοῦ Εὐαγγελίου, ὁ μετάρσιος ἕως τρίτου οὐρανοῦ, ὁ λέγων τὸν Κύριον προστεταχέναι τοῖς τὸ Εὐαγγέλιον καταγγέλλουσιν ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου ζῆν, ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐργάζεται, πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαι τίνα· τί τοίνυν ἡμεῖς ποιήσωμεν ἀκηδιῶντες ἀπὸ ἔργου, καὶ τὴν σωματικὴν ἀνάπαυσιν διώκοντες; οἷς οὔτε κήρυγμα Εὐαγγελίου ἐνεχειρίσθη, οὔτε τῶν Ἐκκλησιῶν ἡ μέριμνα, ἀλλὰ τῆς ἰδίας ψυχῆς μόνον ἡ φροντίς. Εἰτα σαφέστερον δεικνύων τὴν τικτομένην βλάβην ἐκ τῆς ἀργίας, ἐπιφέρει· « Μηδὲν ἐργαζομένους, ἀλλὰ περιεργαζομένους. » Ἀπὸ γὰρ ἀργίας περιεργία, καὶ ἀπὸ περιεργίας ἀταξία, καὶ ἀπὸ ἀταξίας πᾶσα κακία· κατασκευάζων δὲ πάλιν τὴν θεραπείαν αὐτῆς, ἐπιφέρει· « Τοῖς δὲ τοιοῦτοις παραγγέλλομεν, ἐν

¹⁷ II Thess. III, 6-12.

ἡσυχία ἐργαζομένους τὸν ἑαυτῶν ἄρτον ἐσθίειν· » καὶ ἐπιπληκτικώτερον λέγει· « Εἴ τις οὐ θέλει ἐργάζεσθαι, μὴδὲ ἐσθιέτω. »

Τούτοις τοῖς ἀποστολικοῖς διατάγμασιν οἱ κατὰ τὴν Αἴγυπτον ἅγιοι Πατέρες παιδευόμενοι, οὐδένα καιρὸν ἀργοὺς εἶναι τοὺς μοναχοὺς ἐπιτρέπουσιν, καὶ μάλιστα τοὺς νεωτέρους· εἰδότες ὡς διὰ τῆς ὑπομονῆς τοῦ ἔργου, καὶ ἀκηδίας ἀπελαύνουσι, καὶ τὴν ἑαυτῶν τροφήν προσπορίζουσι, καὶ τοῖς δεομένοις βοηθοῦσιν· οὐ μόνον γὰρ τῆς ἑαυτῶν χρείας ἕνεκεν ἐργάζονται, ἀλλὰ καὶ ξένοις καὶ πτωχοῖς καὶ τοῖς ἐν φυλακαῖς ἐκ τοῦ ἰδίου ἔργου αὐτῶν ἐπιχορηγοῦσι, πιστεύοντες τὴν τοιαύτην εὐποιᾶν, θυσίαν ἁγίαν εὐ-πρόσδεκτον Θεῷ γενέσθαι· καὶ τοῦτο δὲ λέγουσιν οἱ Πατέρες, ὅτι ὁ ἐργαζόμενος ἐνὶ δαίμονι πολλάκις πο-
λεμεῖ καὶ ὑπ' αὐτοῦ θλίβεται, ὁ δὲ ἄεργος ὑπὸ μυ-
ρίων πνευμάτων αἰχμαλωτίζεται. Καλὸν δὲ πρὸς τούτοις καὶ λόγου ἐπιμνησθῆναι τοῦ ἁγίου Μωϋσέως τοῦ δοκιμωτάτου ἐν τοῖς Πατράσιν, ὃν πρὸς ἐμὲ ἀπεφθέγγετο· καθεστέντος γὰρ μου ὀλίγον χρόνον ἐν τῇ ἐρήμῳ, ὁχλήθη ὑπὸ ἀκηδίας· καὶ παρέβαλον αὐτῷ, καὶ εἶπον, ὅτι, Χθὲς δεινῶς ὁχλήθεις ὑπὸ τῆς ἀκη-
δίας, καὶ ἀσθενήσας σφόδρα, οὐ πρότερον ἀπηλλάγην αὐτῆς, εἰ μὴ ἀπῆλθον καὶ παρέβαλον τῷ ἁγίῳ Παύλῳ. Ἀπεκρίνατο δὲ μοι πρὸς ταῦτα ὁ ἁγίος Μωϋσῆς, καὶ εἶπεν· Θάρσει· οὐ σεαυτὸν ἀπὸ ταύτης ἡλευθέρωσας, ἀλλὰ μάλλον ἐκδοτον καὶ δοῦλον ἑαυτὸν ταύτῃ παρα-
δέδωκας· γίνωσκε τοίνυν ὅτι βαρυτέρως σε ὡς λι-
ποτάκτην καταπολεμήσει, εἰ μὴ τοῦ λοιποῦ δι' ὑπομονῆς καὶ προσευχῆς καὶ τοῦ ἔργου τῶν χειρῶν ταύ-
την καταπαλαίσει σπουδάσεις.

TIT. Περὶ τῶν ἀδυνάτων.

Κλήμεντος, ἐκ τοῦ εἰς τὸ Πάσχα.

Τὰ ἐναντία ἅμα τῷ αὐτῷ, κατὰ τὸ αὐτὸ, πρὸς τὸ αὐτὸ, συμβῆναι ἀδύνατον.

Ἐκ τοῦ ἡ' Στρώματος.

Οὐχ οἶόν τε ἐπὶ μιᾷ ψυχῇ δύο ἐναντίας κατὰ τὸ αὐτὸ γενέσθαι κινήσεις.

Τοῦ μακαρίου Διονυσίου Ἀλεξανδρείας, ἐκ τῆς πρὸς Ἀφροδίσιον ἐπιστολῆς.

Πᾶσιν ἀνθρώποις ἐναντίως διακειμένοις, καὶ τοῖς μὲν κακοῖς, τοῖς δὲ ἀγαθοῖς οὖσιν, τὰ αὐτὰ ὁμοίως ἀδύνατον εἶναι φίλα.

Φίλωνος, ἐκ τοῦ δ' τῆς νόμων ἱερῶν ἀλληγορίας.

Ἀμήχανον συνυπάρχειν τὴν πρὸς τὸν κόσμον ἀγά-
πην τῇ πρὸς Θεὸν ἀγάπῃ. ὡς ἀμήχανον συνυπάρχειν ἀλλήλοις φῶς καὶ σκότος.

TIT. Περὶ ἀνασκολοπισθέντος.

Σχόλιον. Τοὺς ἀπὸ ψήφου δικαστικῆς ἀνασκολοπι-
σθέντας δεῖ ταφῇ παραδοθῆναι.

TIT. Περὶ τοῦ βίου καὶ τοῦ κόσμου τούτου.

Τοῦ μακαρίου Διονυσίου Ἀλεξανδρείας, ἐκ τοῦ περὶ φύσεως α' (23).

Ἐργαστήριον ἀνθρώποις καὶ θέατρον, διδασκα-
λεῖον καὶ γυμνάσιον ὁ κόσμος ἠνέωγεν, ἵν' αὐτὸν καὶ

A panem manducent, » et vituperabundus dicit. « Si quis non vult operari, nec manducet. »

His præceptis apostolicis imbuti, sancti Patres Ægyptiaci nullo tempore otiosos esse monachos sinunt, imprimis juniores. Sciunt enim, eos per operis assiduitatem tum acediam depellere, tum alimenta sibi procurare, tum indigentes adjuvare: nam non solum in suum usum operantur, sed etiam hospitibus et pauperibus et captivis labore suo prosunt, confidentes tale opus esse sanctum sacrificium Deoque acceptum. Porro dicunt Patres, eum qui operatur, haud raro ab uno dæmone impugnari et affligi, otiosum autem ab innumeris spiritibus expugnari. Jam vero hoc loco commem-
morare fas est effatum abbatis Moysis inter Patres celeberrimi, quod ex ore ejus excepi. Cum enim per breve tempus in deserto degerem, languor me cepit, quapropter ad eum accedens dixi: Mirum in modum heri ab acedia oppressus et multum passus, haud prius ea liberatus sum, quam ubi, relicta cellula, ad Paulum abbatem accessi. Ad quæ abbas Moyses mihi respondit hunc in modum: Macte! Non exuisti eam, sed potius ei te addixisti et sub-
jecisti. Scito igitur, te tanquam perfugam vehem-
mentius, ab ea impugnatum iri, nisi constantia et oratione et opere manuum eam vincere stu-
dueris.

C

TIT. De impossibilibus.

E Clementis homilia in Pascha.

Quæ eidem rei, eadem relatione et proportionem, opposita sunt, fieri nequeunt.

Ex ejusdem Stromatum libro octavo.

In una anima duæ oppositæ directiones ad idem exsistere non possunt.

E beati Dionysii Alexandrini epistola ad Aphrodisium.

Omnibus hominibus sibi oppositis, id est, qui aut mali aut boni sunt, eadem pariter chara esse nequeunt.

E Philonis quarto libro allegoricæ interpretationis sacrarum legum.

D

Fieri non potest, ut amor mundi coexistat cum amore Dei, sicut nec lux et tenebræ coexistere possunt.

De palo affixis.

Scholion. Qui e sententia condemnatoria palo affixi sunt, sepulcro tradi debent.

TIT. De vita et mundo præsentī.

E beati Dionysii Alexandrini primo libro de natura.

Mundus hominibus officinam et theatrum, scho-
lam et gymnasium aperuit, ut illum et quæ in eo

sunt, diligenter considerantes, quantum fieri potest, A
cognoscamus.

Ex ejusdem epistola de gymnasio.

Quemadmodum in morbis intermittentibus non dicitur quis sanitatem recuperare, quando intermissio, sed quando finis morbi evenit, sic vita dici nequit beata, etsi interdum doloribus vacet, sed potius omnibus molesta, siquidem sæpe a doloribus invaditur.

E beati Cyrilli disputatione XIV adversus Julianum.

Amarum hujus vitæ rerumque ad eam pertinentium æstuarium et confusionem urbane describit Psalmorum auctor dicens: Hoc mare magnum ac late patens.

E Philonis libro tertio quæstionum in Genesin de vita ac mundo præsentis.

Omnis natura sublunaris referta est bellis ac malis tum internis tum externis.

TIT. *De voluntario.*

E beati Dionysii secundo libro de promissionibus.

Jugum per necessitatem immissum facile excutunt socordes: grave enim est omne involuntarium, et quod coacti subierunt facili negotio.

TIT. *De illo dicto: « Nosce te ipsum. »*

E Clementis homilia in Pascha.

Qui se ipsum noscit, locus est ac thronus Dei.

Marci monachi.

Omnium est difficillimum se ipsum nosse et eurare, siquidem amor proprius hominibus innatus judicium veri aufert.

TIT. *De agricultura.*

Cyrilli Alexandrini ex sermone 16 contra Julianum.

Qui optime agrum colere solent, jure laudandi erunt.

TIT. *De iis qui scientiam impugnant.*

E Philonis quæstionibus in Genesin.

Meditatio est nutrix scientiæ.

E Theotimi Scythæ libro in doctrinam Servatoris.

Virtus meditatione carens in operibus, citissime deletur a circumstantiis.

E Didymi tractatu de incorporeis.

Ex multa meditatione et exercitatione vis ac feritas passionum imminuitur.

TIT. *De doctoribus.*

Ex Athenodori libro de Hebraismo.

Litterarum periti contendunt, facilius esse doctrinis imbuere animam quæ nondum didicerit quidquam doctrinis contrarium, quam illam quæ

τὰ ἐν αὐτῷ πολυπραγμονήσαντες, τὸ μέγιστον ἐπὶ τὴν αὐτῶν γνῶσιν ἐφελκώμεθα.

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τῆς περὶ γυμνασίου ἐπιστολῆς.

Ὡς περ ἐν νόσοις ἐκ διαστημάτων γινομέναις, οὐκ ἂν διὰ τὰς ἀνέσεις ὑγιαίνειν τις λέγοιτο, ἀλλὰ διὰ τὰς ἐπιστάσεις νοσεῖν, οὕτως οὐκ εὐδαίμων ὁ βίος ἐπεὶ ποτε τῶν ὀδυνῶν ἀποπαύεται, ἐπίμοχθος δὲ πᾶς πᾶσιν, ἐπεὶ πολλάκις τοῖς ὀδυνηροῖς ἐξοικειοῦται.

Τοῦ μακαρίου Κυρίλλου, ἐκ τοῦ ιδ' λόγου ἐκ τῶν κατὰ Ἰουλιανῶν.

Τὸν τοῦδε τοῦ βίου καὶ τὴν ἐν αὐτῷ τῶν πραγμάτων πικρὰν ἀνάχυσιν καὶ ἀναφυρμὸν κατασημαίνων ἀστείως ὁ Μελωδὸς, Αὕτη ἡ θάλασσα, ἔφη, ἡ μεγάλη B καὶ εὐρύχωρος.

Φίλωνος, ἐκ τοῦ γ' τῶν ἐν Γενέσει ζητημάτων περὶ τοῦ βίου καὶ τοῦ κόσμου τούτου.

Πᾶσα ἡ ὑπὸ τὴν σελήνην φύσις μεστὴ πολέμων καὶ κακῶν ἐμφυλίων ἐστὶ καὶ ξένων.

TIT. *Περὶ ἀδιάστου.*

Τοῦ μακαρίου Διονυσίου τοῦ περὶ ἐπαγγελιῶν β'.

Τὸν πρὸς ἀνάγκην ἐπιβληθέντα ζυγὸν ἀποστεῖνται ῥᾶδίως οἱ ἀνειμένοι· βαρὺ γὰρ πᾶν τὸ ἀπροαίρετον, καὶ ὅπερ διαμασθέντες ὑπέστησαν ῥαστώσαντες.

TIT. *Περὶ τοῦ, « Γινῶθι σαυτόν. »*

Κλήμεντος ἐκ τοῦ εἰς τὸ Πάσχα.

C Ὁ ἄρα γινώσκων ἑαυτὸν, τόπος ἐστὶ τοῦ Θεοῦ καὶ θρόνος.

Μάρκου μοναχοῦ.

Πάντων χαλεπώτατον ἑαυτὸν γινώσκειν καὶ θεραπεύειν, διὰ τὸ προσπεφυκέναι ἀνθρώποις τὸ φίλ-αυτον, καὶ κλέπτειν τὴν τοῦ ἀληθοῦς κρίσιν.

TIT. *Περὶ γεωργίας.*

Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, ἐκ τοῦ ις' τῶν κατὰ Ἰουλιανῶν.

Τοῖς ἄριστα γεηπονεῖν ἠθισμένοις, ἔποιτο ἂν εἰκότως τὸ ἐπαινεῖσθαι δεῖν.

TIT. *Περὶ γνωσιμαχούντων.*

Φίλωνος, ἐκ τῶν ἐν Γενέσει ζητημάτων.

D Μελέτη τροφὸς ἐστὶν ἐπιστήμης. Θεοτίμου Σκυθίας, ἐκ τοῦ εἰς τὴν διδυχὴν τοῦ Σωτῆρος.

Ἀρετὴ ἀμελέτητος ἐν τοῖς ἔργοις, ἢ τάχος ὑπὸ τῶν περιστάσεων ἀφανίζεται.

Διδύμου, ἐκ τοῦ περὶ ἀσωμάτων κεφαλαίου.

Ἐκ μελέτης πολλῆς καὶ ἀσκήσεως ἡ βία καὶ ἡ ἀγριότης τῶν παθῶν ἀσθενεῖ.

TIT. *Περὶ διδασκάλων.*

Ἀθηνοδώρου ἐκ τοῦ περὶ Ἑβραϊσμοῦ.

Φασὶν οἱ τῶν λόγων παιδεύται οὐχ οὕτως χαλεπὸν εἶναι διδάσκειν τινὰ τῶν ἐπιστημῶν τὴν μηδὲν γινώσκουσαν ψυχὴν ἐναντίον πρὸς τὴν προκειμένην μά-

θησιν, ὡς τὴν ἤδη προκατηχημένην τοῖς ἐναντίοις δοξάσμασιν· τὴν μὲν γὰρ εἰκέναι δέλτοις ἀγράφοις, ἐτοιμῶς δεχομέναις τὰ εἰς αὐτάς ἐγγραφόμενα· τὴν δὲ ταῖς προσγεγραμμέναις ἤδη, ἐφ' ὧν τὸ ἔργον διπλάσιον, ἐξελεῖν τὰ προσεγκείμενα, καὶ ἐνδυθῆναι τὰ δεύτερα.

Διονυσίου Ἀλεξανδρείας, ἐκ τῆς πρὸς Ἀφροδισιον ἐπιστολῆς.

Οὐχ ἱκανὴ προτροπὴ τὸ καθήμενον ἐξ ὑπερδεξιῶ καθάπερ θεατὴν, Ἀνδρίζου, λέγειν· ἀλλὰ τὸ συναποδύντα καὶ συγκομισάμενον ἑαυτὸν ἀπομιμεῖσθαι κελεύειν.

Φίλωνος, ἐκ τῶν η' καὶ θ' τῆς νόμων ἱερῶν ἀλληγορίας.

Παιδείας σύμβολον ἡ ῥάβδος· ἄνευ γὰρ τοῦ δυσωπῆναι καὶ περὶ ἐνίων ἐπιπληχθῆναι, νοουθεσίαν ἐνδέξασθαι καὶ σωφρονισμόν, ἀμήχανον. — Εὐθεῖς ὅσοι τῶν διδασκάλων μὴ πρὸς τὴν τῶν γνωρίμων δύναμιν, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἑαυτῶν ὑπερβάλλουσαν ἔξιν ἐπιχειροῦσι ποιεῖσθαι τὰς ὑψηλῆς· οὐκ εἰδότες ὡς διδασκαλίας ἐπίδειξις μακρῶ διενήνοχεν· ὁ μὲν γὰρ ἐπιδεικνύμενος τῇ τῆς παρούσης ἔξεως εὐφορίᾳ καταχρώμενος ἀνεμποδίστως τὰ ἐν μακρῶ χρόνῳ πονηθέντα οἰκεῖ· καθάπερ γραφέων ἔργα πλαστῶν εἰς τοῦφανὲς προφέρει, τὸν παρὰ τῶν πολλῶν θηρώμενος ἔπαινον· οὐδὲ διδάσκειν ἐπιχειρῶν, οἷά τις ἱατρὸς ἀγαθὸς οὐ πρὸς τὸ τῆς τέχνης μέγεθος, ἀλλὰ πρὸς τὴν τοῦ θεραπευομένου δύναμιν ἀφορῶν, οὐχ ὅσα ἐκ τῆς τέχνης πεπόρικεν, ἀμύθητα ταῦτά γε, ἀλλ' ὅσον τῷ κάμνοντι δεῖ, στοχαζόμενος τοῦ μέτρου, προσέριον δίδωσιν.

Φίλωνος ἐκ τοῦ θ' τῶν ἐν Γενέσει ζητημάτων.

Οὐχ ὡς δύναται διδάσκειν διδάσκαλος, οὕτως καὶ μανθάνειν ὁ γινώριμος· ἐπειδὴ ὁ μὲν τέλειος, ὁ δὲ ἀτελής ἐστιν· ὅθεν προσήκει στοχαζέσθαι τῆς τοῦ παιδευομένου δυνάμεως. — Ἀκοῦσαι δεῖ πρῶτον, εἶτα ἐργάσασθαι· μανθάνομεν γὰρ οὐ τοῦ μαθεῖν χάριν, ἀλλὰ τοῦ πράττειν.

Φίλωνος, ἐκ τοῦ περὶ τῶν ἀλόγων ζώων.

Διδάσκουσι μὲν οἱ τὰς ἰδίας τέχνας μυῶντες ἑτέρους· ἐρμηνεύουσι δὲ οἱ ἀλλοτρίαν ἀκοὴν εὐστοχίᾳ μνήμης ἀπαγγέλλοντες.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ.

Ἐπίστησον, ὁ διδάσκων, ἐξέτασον ἀκριβῶς ἀκοὴν τοῦ μανθάνοντος· εὐήθης γὰρ ὁ κωφῶ διαλεγόμενος, καὶ μάταιος ὁ λίθον νοουθετῶν· καὶ σὺ ἔνοχος ἀμαρτίας ἔσῃ ὁ μὴ ἐπισκεψάμενος ὅπως καὶ πηνίκα καὶ πότε δεῖ λόγον προέσθαι.

Φίλωνος, ἐκ τῶν ἐν Ἐξόδῳ ζητημάτων.

Ἐν τοῦ ἄρτι πρῶτον εἰσαγουμένου καὶ μανθάνοντος σπουδᾶς πᾶσαν τὴν ἀμαθίαν ἐκτεμνόντων ἀθρόαν ἐπιστήμην εἰσοικίσαι, τούναντίον τῇ διανοῇ πράξεις οὔτε γὰρ τὴν ἀφαίρεσιν νέαν καιρῶ γενομένην, οὔτε τὴν ἄφθονον ῥύμην καὶ φορὰν τῆς διδασκαλίας, ἀλλὰ καθ' ἑκάτερον τότε ἐκτεμνόμενον καὶ προστιθέμενον ὁδυνηθεὶς καὶ παραλήσας ἀπεράσει· τὸ δὲ ἡσύχως καὶ μετρίως ἀφαιρεῖν μὲν κατ' ὀλίγον τῆς

A jam scientia contraria imbuta sit : illam enim similem esse tabulis puris, facile in eis scripta recipientibus, hanc vero tabulis jam inscriptis, quibus duplex adhiberi debeat cura, tum delendi priora, tum superinducendi posteriora.

E Dionysii Alexandrini epistola ad Aphrodisium.

Non sufficit ut, quasi spectator in alto sedens, alium adhorteris dicens : Præsta te virum ! sed descende ipse in arenam et labora, et tunc ad te imitandum provoca.

E Philonis VIII et IX libro allegoriæ interpretationis sacrarum legum.

B Institutionis symbolum est baculus : ut enim quis admoneatur et scientia imbuatur, fieri nequit, nisi pudore et nonnunquam vituperiis corrigatur. — Stolidi sunt doctores qui non ad discipulorum facultates, sed ad suam scientiam superiorem dirigere institutionem conantur, nescii quam longe institutio differat ab ostentatione. Qui enim gloriabundus suæ scientiæ copia abutitur, et quæ longo tempore congegit, ostentat, non docere conatur, sed velut is qui pictorum et statuaria opera populo ostendit, auram popularem captat. Nam et bonus medicus minus artis suæ ambitum, quam ejus cui mederi debet naturam respicit, nec ea quæ per artem didicit, siquidem innumera sunt, sed quæ ægroto convenient rimatur atque sic adaptatam medicinam præbet.

E Philonis nono capite quæstionum in Genesin.

Non ut præceptor docere, sic et discipulus discere potest, siquidem ille perfectus, hic imperfectus est, quare instituendi facultates indagari debent. — Prius audiendum est, deinde operandum : discimus enim non discendi, sed agendi gratia.

E Philonis libro de brutis animalibus.

Docent, qui scientia sua alios imbuunt ; interpretantur, qui quod ab aliis audivere, memoriæ felicitate eloquuntur.

Ex eodem.

D Attende, qui doces, et investiga accurate discen- tis facultatem : stolidus enim qui ad surdum verba facit, et frustratur qui lapidem admonet. Itaque peccati reus eris nisi attenderis, quomodo et quando docere debeas.

E Philonis quæstionibus in Exodum.

Si discipulum recens adductum et omni ignorantia liberare et omni scientia simul imbuere voveris, rei quam conaris contrarium tibi accidet. Neque enim auferri potest inscitia, nisi tempore, et acquisitione doctrinæ, sed ad utrumque, tum ad excindendum tum ad ædificandum, multo cum labore ac difficultate pervenitur, ita ut revera, si quid proficere velimus, opus sit, ut tranquille ac

moderate et paulatim ignorantiam auferamus, et scientiam ex proportionem promoveamus. Sic etiam bonus medicus non uno die omnia quæ ad sanitatem restituendam faciunt, ægroto adhibet, bene sciens sese hoc modo magis nociturum quam profuturum valetudini, sed tempus opportunum considerans remedia distribuit et aliis alias adhibitis, sensimque sanitatem reddit.

TIT. *De calumnia.*

E beati Cyrilli Alexandrini disputatione XV adversus Julianum.

Semper ad calumniandum homines abripiuntur, multisque intemperantia in verbis adhæret. Ego verò veritatem accusationum quas quis protulerit, demonstrandum esse censeo; ubi autem qui alios conviciatur, hoc non potest, merito calumniator appellabitur.

E Philonis VIII et IX libro interpretationis allegoricæ sacrarum legum.

Stultus firmiter persistere et perseverare in nulla sententia potest: itaque alio tempore alia sentit, et de iisdem rebus, quamvis nihil immutata sint, contraria statuit. Sic omnis ei vita quasi in aere est suspensa, siquidem solido fundamento caret, et ad res sibimet contradicentes et oppositas semper trahitur.

TIT. *De ancipitibus.*

E Philonis quæstione prima in Exodum.

Incertitudo et instabilitas animi facit, ut homines nullius frugi et verba proferant sibi contradicentia, et actionibus operam dent secum pugnantibus atque e diametro sibi oppositis.

TIT. *De discernendo bono et improbo.*

Ex Eusebii libro primo introductionis primæ.

Mores hominis judicantur ex iis quibuscum ei consuetudo intercedit: nam improbus necessario cum sui similibus conversatur, et sapiens ac prudens cum iis qui iisdem atque ipse rebus operam navant.

Ex eiusdem libro decimo introductionis primæ, velut e Platone.

Potest fieri, mi fili, ut quis bene loquatur, et tamen improbus sit; malus, qui bene agit, esse nunquam poterit.

TIT. *De oculo.*

Ex eiusdem libro quarto introductionis primæ.

Quemadmodum oculorum natura in se quidem habet videndi facultatem, res autem conspectas comprehendere per sese nequit, nisi aliud quid oculorum usui lucem atque auxilium afferat et intelligendis rebus quas oculus vidit, inserviat: ita etiam rationalis et intellectualis natura ad sanctum Dei verbum sese habet.

E Philonis libro sexto quæstionum in Genesin.

Sæpe eadem officia implent et probus et impro-

α παιδευσίας, προστιθέναι τῆς παιδείας τὸ ἀνάλογον, ὠφελείας γένοιτ' ἂν ὡμολογημένης αἰτίον· ὁ δ' ἀγαθὸς ἰατρός οὐ μιᾷ ἡμέρᾳ τῷ νοσοῦντι πάντα τὰ ὑγιεινὰ προσφέρειν ἂν ἐθελήσειεν, εἰδὼς βλάβην ἐργαζόμενος μᾶλλον ἢ περὶ ὑγίειαν, ἀλλὰ διαμετρησάμενος τοὺς καιροὺς ἐπιδιανέμει τὰ σωτήρια, καὶ ἄλλοτε ἄλλα προστιθείς, πρῶτως ὑγίειαν ἐμποιεῖ.

TIT. *Περὶ διαβολῆς.*

Τοῦ μακαρίου Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, ἐκ τοῦ ἱεροῦ κατὰ Ἰουλιανόν.

Ἔστιν πῶς αἰεὶ τὸ διαβάλλειν ἱππῆλατον, καὶ τὸ ἀκρατὲς εἰς λόγους ἐνεστι πολλοῖς· δεῖ δὲ, οἶμαι, ταῖς καταρρήσεσιν αἷς ἂν ποιητοῖτο τις καθ' ὅτι οὖν τὰς δεῖξεις ἀκολουθεῖν· εἰ δὲ ἀσθενεῖ πρὸς τοῦτο ὁ κατηγορεῖν ἡρημένος, τὴν τοῦ συκοφαντεῖν δόξαν ἀποίσεται.

Φίλωνος, ἐκ τοῦ η' καὶ θ' τῆς νόμων ἱερῶν ἀληγορίας.

Πέφυκεν ὁ ἄφρων ἐπὶ μηδενὸς ἐστάναι παγίως καὶ ἐνερίσθαι δόγματος· ἄλλοτε γοῦν ἄλλοῖα δοξάζει, καὶ περὶ τῶν αὐτῶν ἔστιν ὅτε μηδενὸς περὶ αὐτὰ συμβεβηκότος καινότερον, τάναντία. Καὶ ἔστιν αὐτῷ πᾶσα ἡ ζωὴ κρεμασμένη, βάσιν ἀκράδαντον οὐκ ἔχουσα, ἀλλὰ πρὸς τῶν ἀντισπώντων καὶ ἀντιμεθελκόντων αἰεὶ φορουμένη πραγμάτων.

TIT. *Περὶ διψύχων.*

Φίλωνος ἐκ τοῦ α' τῶν ἐν Ἐξόδῳ ζητημάτων.

Τὸ τῶν φαύλων ἄκριτον καὶ ἀνίδρυτον ἐν γνώμας διασυνίστησιν μαχομένους μὲν λόγους ἀλλήλοις, μαχομένας δὲ πράξεις καὶ μηδέποτε συμφωνούσας ἑαυταῖς.

TIT. *Περὶ διαγνώσεως καλοῦ καὶ κακοῦ.*

Εὐσεβίου, ἐκ τοῦ α' τῆς α' εἰσαγωγῆς.

Ἐλεγχος ἀνδρὸς ἡθους ἢ μετὰ τοιῶνδε συνουσία· ὅτε γὰρ φαῦλος ἐξ ἀνάγκης τοῖς ὁμοίοις συνέστη· ὅτε αὖ πάλιν σώφρων καὶ σοφὸς τοῖς τὰ αὐτὰ αὐτῷ μετιοῦσιν.

Εὐσεβίου, ἐκ τοῦ ι' τῆς α' εἰσαγωγῆς ὡς ἀπὸ Πλάτωνος.

Ἐνδέχεται μὲν, ὦ παιδίον, λέγειν μὲν εὖ, φαῦλον δὲ ὑπάρχειν· πράσσοντα δὲ εὖ, φαῦλον εἶναι ἀδύνατον.

TIT. *Περὶ ὀφθαλμοῦ.*

Εὐσεβίου ἐκ τοῦ δ' τῆς α' εἰσαγωγῆς.

Ὅν τρόπον ἡ τῶν ὀφθαλμῶν φύσις ἔχει μὲν ἐν ἑαυτῇ τὴν ὁρατικὴν δύναμιν, οὐχ ἱκανὴ δὲ καθ' ἑαυτὴν πέφυκεν πρὸς τὴν τῶν ὁρατικῶν κατάληψιν, μὴ οὐχὶ ἐτέρου τινὸς ἔξωθεν φωτίζοντος καὶ συνουπουργοῦντος τῇ τῶν ὀφθαλμῶν χρήσει, καὶ τῷ συμβαλλομένῳ φωτὶ πρὸς τὴν τῶν αἰσθητῶν θέαν, οὕτως καὶ ἡ νοερά καὶ λογικὴ φύσις ἔχει πρὸς ἱερὸν τοῦ Θεοῦ λόγον.

Φίλωνος, ἐκ τοῦ ζ' τῶν ἐν Γενέσει ζητημάτων.

Τὰ αὐτὰ καθήκοντα πολλάκις ἐνεργοῦσιν ὁ τε

ἀστεῖος καὶ ὁ φαῦλος, ἀλλ' οὐκ ἀπὸ τῆς αὐτῆς δια-
νοίας ἀμφότεροι· ὁ μὲν γὰρ κρίνων ὅτι καλὸν, ὁ δὲ
μοχθηρὸς μνώμενός τι τῶν εἰς πλεονεξίαν.

TIT. *Περὶ διαθήκης καὶ κληρονομίας.*

Κυρίλλου, ἐκ τοῦ εἰς τὴν Γένεσιν.

Οἶδεν καὶ μάλα σαφῶς ἡ φύσις ὅτι μὴ δὲ υἱὸς
ὄλως ὀνομάζοιτο ἂν εἰκότως ὁ ἐκ κιθδήλων τε καὶ νό-
θων ἀναφύς νυμφευμάτων· ὅτι δὲ καὶ ἐγγένοιτο τέ-
κνον ἐκ θεραπαίνης τισί, ψυχρόν τε καὶ ἔωλον τὸ
χρῆμά που πάντως, καὶ οὐκ ἐν ἐλευθεροῖς καταγρά-
φοιτο θυμηδαῖς ἢ κληρονομίαις.

Φίλωνος, ἐκ τοῦ α' τῶν ἐν Ἑξόδῳ ζητημάτων.

Τὰ βουλήματα τῶν ἀγαθῶν δεῖ βεβαιουῖσθαι τε-
λευτησάντων οὐδὲν ἥττον ἢ ζώντων.

TIT. *Περὶ δειπνου.*

Ἐκ τῆς βίβλου τῶν ἀγίων γερόντων.

Τράπεζα μὴ ἔχουσα μνήμην Θεοῦ, φάτνης ἀλόγων
οὐδὲν διενήνοχεν.

TIT. *Περὶ διαβόλου.*

Τοῦ ἀγίου Ἀντιπάτρου, ἐκ τῶν κατὰ Ὀριγένους.

Ὁ γάρ τοι διάβολος τῆς αὐτῆς ἀθανάτου τῶν ἀγ-
γέλων ὑπάρχων δόξης, μὴ τηρήσας τὴν ἑαυτοῦ ἀξίαν
καὶ τάξιν, τῆς ἰδίας ἀποβληθεὶς, καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ
δόξης ἀποπεσὼν, ἐμεινεν μὲν ὅπερ ἦν τὴν φύσιν
ἀθάνατος, καὶ τὴν δύναμιν ὡσαύτως, καὶ οὐδὲν ἥτ-
τον ἥσπερ ἐξ ἀρχῆς ἐν τῇ φύσει εἴληφε παρὰ τοῦ
Θεοῦ· κωλυόμενος δὲ νῦν ὑπὸ Θεοῦ τῆς βροπῆς χρή-
σασθαι ταύτης, καὶ τὴν καθ' ἡμῶν πληρῶσαι, ἣν
ἐκ τοῦ φθόνου ἐκτήσατο κατὰ τοῦ γένους ὀργὴν,
προνοουμένων καὶ φυλαττομένων ἡμῶν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ
ἐκ τῆς ἐκείνου πονηρίας, ἕως ἂν ἄξιοι τῆς ἐκείνου
κηδεμονίας ὑπάρχωμεν. Εἰ δὲ καταρξαυμήσαντες
ἀνάξιοι εὐρεθῶμεν τῆς αὐτοῦ βοηθείας, τὸ τηνικαῦ-
τα τὴν αὐτοῦ πονηρίαν καὶ δύναμιν καθ' ἡμῶν ἐπι-
δείκνυται, ὅτ' ἂν παντελῶς ἐρήμους ἐξ ἔργων ἀγαθῶν
γεγονότας ἑαυτοὺς ἀλλοτρίους τῆς τοῦ Θεοῦ προνοίας
καταστήσωμεν. Ἔως δ' ἂν ἄξιοι ὦμεν οἰκειοῦσθαι τῇ
παρ' αὐτοῦ ἀντιλήψει, οὐδαμῶς χωρεῖν καθ' ἡμῶν
συγχωρεῖται. Καὶ μαρτυροῦσιν οἱ ἐν Γαδίροις χοί-
ροι ὡς οὐδὲ κατ' αὐτῶν συγχωρηθέντες χώραν ἀδικίας
ἐκέκτηντο, ἦν περ ἔλαβον τότε, διὰ πολλὰς καὶ δια-
φόρους οἰκονομίας, ἃς οὐ καιρὸς καταλέγειν ἐπὶ τοῦ
παρόντος.

TIT. *Περὶ ἔργων καὶ πράξεων.*

Κυρίλλου, ἐκ τοῦ ις' λόγου τῶν κατὰ Ἰουλιανοῦ.

Ὅτι δὲ καὶ ἀναλόγως τοῖς ἐκάστου κατορθώμασιν
ἢ τῆς ἀμοιβῆς ἀντέκτισις, καὶ ἰσοπαλεῖς τοῖς ἰδρῶ-
σιν αἱ ἀμοιβαὶ τοῖς ἀνδραγαθεῖν ἡρημένοις ἐκνεμε-
θήσονται παρὰ Θεοῦ· πληροφορήσει γὰρ καὶ αὐτὸς
ὁ Σωτὴρ, τὴν τῶν ταλάντων διανομήν οὐκ ἐν ἴσῳ
μέτρῳ γενέσθαι λέγων, καθιστὰς δὲ τῶν εὐδοκιμη-
κότων τὸν μὲν ἐπὶ δέκα πόλεων, τὸν δὲ ἐπὶ πέντε·
ταλαντεύεται γὰρ ὡς περ ὁ ἐκάστου βίος· καὶ ἰσο-
στατήσκει που πάντως τῆς ἡμῶν ἐπιεικειᾶς ἢ ἀν-
έκτισις.

A bus, at non uterque eadem de causa : ille nimi-
rum quia bonum esse judicat, malus autem quia
lucris quid inde sibi accessurum sperat.

TIT. *De testamento et hæreditate.*

E Cyrilli commentario in Genesin.

Perbene novit natura, non esse filium vocan-
dum qui e spuriis clandestinisque nuptiis prodiit.
Etenim liberi ex ancillis procreati tanquam intrusi
flocci habentur, neque legitimis accensentur, neque
hæredes instituuntur.

E Philonis libro primo quæstionum in Exodum.

Voluntatem bonorum mortuorum exsequi debe-
mus haud aliter ac si viverent.

B

TIT. *De cæna.*

E libro sanctorum senum.

Mensa ad quam Dei mentio omittitur, a præsepi
brutorum nihil differt.

TIT. *De diabolo.*

*Sancti Antipatri, ex disputationibus adversus
Origenem.*

Diabolus enim, ejusdem cum angelis gloriæ im-
mortalis particeps, dignitatem suam ac locum haud
conservavit; et dejectus de sua, et excidens e
divina gloria; mansit quidem quod erat, secundum
naturam immortalis, nec amisit, sed retinuit pote-
statem quam ab initio, ipsius naturæ convenienter,
a Deo acceperat; impeditur autem nunc quominus
hac potestate utatur et iram quam contra genus
humanum concepit, in perniciem nostram expleat,
siquidem Deus nobis prospicit ab illiusque malitiæ
nos defendit, dummodo ejus tutela digni existamus.
Cum autem per socordiam reperti fuerimus indigni
ejus auxilio, iste pravitatem suam ac potentiam
adversus nos exserit, ubi nimirum, prorsus desti-
tuti bonis operibus, a divina providentia nos ab-
alienaverimus. Ubi vero digni sumus qui ejus pa-
trocinium nanciscamur, nullo modo contra nos
diabolo progredi permittitur, quod testantur Ga-
darenorum porci, adversus quos (dæmonibus)
potestas injuriæ nunquam erat concessa, quam au-
tem tunc acceperunt, ob multas variasque œcono-
miae rationes quas recensere non est hujus temporis.

D

TIT. *De operibus et actionibus.*

E Cyrilli disputatione XVI contra Julianum.

Quod ad analogiam recte ac bene gestorum
uniuscujusque etiam retributio fiet, et quod iis
qui virtutem colere studuerunt præmia sudoribus
adæquata a Deo reddentur, ipse Servator testimo-
nio suo affirmavit, dicens non pari ratione talenta
distributa esse, ideoque eorum qui probe se gesse-
runt, alterum decem, alterum quinque urbibus
præficiens. Dijudicatur enim secundum cujusque
vitam, atque omnino pietati nostræ remuneratio
conveniet.

IT. *De fortuna secunda et adversa.**E Philonis libro primo quæstionum in Genesin.*

Homines qui repente e divitibus pauperes, e claris et magnis obscuri et humiles, e præfectis subjecti, e liberis servi fiunt, cum fortuna mentem quoque commutare solent, negantes Deum rebus humanis prospicere; haud enim magnis et inexpectatis vicissitudinibus infortuniisque opus esse. At hi ignorant primum quidem nihil istorum malum, neque contraria revera bona esse, siquidem id quod videtur, non est veritas; deinde hæc sæpe accidere, ut negligentes et calumniantes castigentur: multi enim fortunam secundam ferre nequeunt: denique, ut jam dixi, ad explorandos mores: optime enim homo probatur fortuna accipiti.

TIT. *De fortuna secunda.**E Philonis libro quarto quæstionum in Genesin.*

Qui in summa divitiarum et gloriæ et similium rerum abundantia constituti sunt, et corporis sanitate bonaque valetudine et vitæ opulentia florent, ita ut omnibus sensuum voluptatibus indulgere possint, ad summam beatitudinem pervenisse sese rati, immutationem non timent, imo eos qui omnes res externas et ad corpus pertinentes solummodo ad tempus dicunt manere derident ac subsannant.

TIT. *De encomiis.**E Philonis libro quæstionum in Exodum.*

Gloria, ut vetus proverbium ait, mendax est æstimatio et opinio fundamento carens.

TIT. *De iis qui aliorum malis delectantur.**E Dionysii Alexandrini epistola secunda de nuptiis.*

Erga eos qui calamitatibus affliguntur, misericordia potius quam odio affici oportet.

E Philonis libro tertio quæstionum in Genesin.

Lætari de aliorum infortunio, quamvis nonnunquam justum, tamen semper inhumanum est.

TIT. *De insidiis.**E beati Cyrilli libro XIV adversus Julianum.*

Tenebricosi quodammodo neque omnibus manifesti fiunt qui ad suam salutem callide incumbunt.

TIT. *De mercatoribus.**E Philonis libro VII et XIII interpretationis allegoricæ sacrarum legum.*

Quemadmodum bonæ actiones voluntariæ involuntariis præstant, eodem modo peccata involuntaria voluntariis minus gravia sunt.

TIT. *De conductitiis.**E Philonis libro quarto quæstionum in Genesin.*

Quemadmodum voluntarie peccare injustum est, ita involuntarie et ex inscitia peccare [non] simpli-

A

TIT. *Περὶ εὐπραγίας ἢ δυσπραγίας.**Φίλωνος, ἐκ τοῦ α' τῶν ἐν Γενέσει ζητημάτων.*

Εἰώθασιν οἱ ἄνθρωποι ἐκ πλουσιῶν γενόμενοι πένητες ἐξαίφνης, ἢ ἐξ ἐνδόξων καὶ μεγάλων ἁδοξοῦ καὶ ταπεινοί, ἢ ἐξ ἀρχόντων ἰδιῶται, ἢ ἐξ ἐλευθέρων δοῦλοι, ταῖς τύχαις συµμεταβάλλειν τὰ φρονήματα, φάσκοντες οὐ προνοεῖσθαι τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων τὸ θεῖον· οὐ γὰρ ἂν χρήσασθαι μεγάλαις καὶ ἀπροσδοκῆτοις μεταβολαῖς καὶ κακοπραγίαις· ἀγνοοῦντες πρῶτον μὲν ὅτι τούτων οὐδὲν ἐστὶ κακὸν, οὐδὲ γὰρ τάναντία ἀγαθὰ, ὅτι μὴν τὸ δοκεῖν οὐκ ἀληθεια· δεύτερον δὲ ὅτι πολλάκις ταῦτα συμβαίνει διὰ νοουθεσίαν, ἕνεκα τῶν ἀδιαφόρων ἐξυθριζόντων· οὐ γὰρ πάντες φέρειν τὰ ἀγαθὰ δύνανται· τρίτον δὲ, ὡς ἔφην, πρὸς ἀπόπειραν ἡθῶν· ἀκριβεστάτη γὰρ βάσανος, οἱ πρὸς ἑκάτερα καιροί.

B

TIT. *Περὶ εὐθηνίας.**Φίλωνος, ἐκ τοῦ δ' τῶν ἐν Γενέσει ζητημάτων.*

Οἱ ἐν ταῖς ἀφθόνοις χορηγαῖς πλούτου καὶ δόξης καὶ τῶν ὁμοιοτρόπων ὑπάρχοντες, καὶ ἐν ὑγείᾳ καὶ εὐαισθησίᾳ σώματος καὶ εὐεξίᾳ ζωῆς, καὶ τὰς διὰ πασῶν τῶν αἰσθήσεων ἡδονὰς κρατούμενοι, νομίζοντες τῆς ἁκρας εὐδαιμονίας ἡψίχθαι, μεταβολὴν οὐ προσδοκῶσιν· ἀλλὰ καὶ τοὺς λέγοντας ὅτι πάντα περὶ τὸ σῶμα καὶ ἐκτὸς ἐπικαίρως ἔχει, γέλωτα καὶ χλεύην τίθενται.

TIT. *Περὶ ἐγκωμίων.*

C

Φίλωνος, ἐκ τῶν ἐν Ἑξόδῳ ζητημάτων.

Δόξα, ὡς ὁ παλαιὸς λόγος, ψευδὴς ἐστὶ ὑπόληψις καὶ δόκησις ἀθέβαιος.

TIT. *Περὶ ἐχειρῶν.**Διονυσίου Ἀλεξανδρείας, ἐκ τῆς περὶ γάμων β' ἐπιστολῆς.*

Τὰς συμφορὰς ἐλεεῖν, οὐ μισεῖν, προσήκεν.

Φίλωνος, ἐκ τοῦ γ' τῶν ἐν Γενέσει ζητημάτων.

Χαίρειν ἐπὶ ταῖς ἐξέροις ἀτυχίαις, εἰ καὶ δίκαιόν ποτε, ἀλλ' οὐκ ἀνθρώπινον.

TIT. *Περὶ ἐπιβουλῆς.*

D

Τοῦ μακαρίου Κυρίλλου, ἐκ τοῦ ιδ' τῶν κατὰ Ἰουλιανοῦ.

Σχοτεινοί πως καὶ οὐχ ἅπασιν ἐναργεῖς οἱ δριμεῖς εἰς σωτηρίαν.

TIT. *Περὶ ἐμπερίων.**Φίλωνος, ἐκ τοῦ ζ' καὶ ιγ' τῆς νόμων ἱερῶν ἀλληγορίας.*

Καθάπερ τὰ ἐκ προνοίας ἀμείνω τῶν ἀκουσίων τὰ κατορθώματα, τὸν αὐτὸν τρόπον ἐν τοῖς ἁμαρτήμασι κουφότερα τῶν ἐκουσίων τὰ ἀκούσια.

TIT. *Περὶ ἐργολάδων.**Φίλωνος, ἐκ τοῦ δ' τῶν ἐν Γενέσει ζητημάτων.*

Ὡς τὸ ἐκουσίως ἁμαρτάνειν ἄδικον, οὕτω καὶ τὸ ἀκουσίως καὶ κατὰ ἄγνοιαν [οὐκ] εὐθὺς δίκαιον· ἀλλὰ

ταχύ που μεθόριον ἀμφοῖν δικαίου καὶ ἀδίκου, τὸ ὑπὸ A
τινων καλούμενον ἀδιάφορον· ἀμάρτημα γὰρ οὐδὲν
ἔργον δικαιοσύνης.

TIT. *Περὶ εὐδαιμονίας.*

Φίλωνος, ἐκ τῶν ἐν Γενέσει ζητημάτων.

Τρεπτοὶ πολὺτρεπτον διαπερῶντες βίον, καὶ συμ-
φοραῖς καθημέραν ἐνιλούμενοι, ἥκιστα τῆς εὐδαιμο-
νίας ἠφιχθαί τινα πρὸ τέλους ὑπολαμβάνομεν.

TIT. *Περὶ ἡμέρας ἀγαθῆς.*

Φίλωνος, ἐκ τοῦ τελευταίου τῶν ἐν Ἑξόδῳ ζη-
τημάτων.

Ἐν νυκτὶ βουλή· τὸ γὰρ βουλευτήριον τῆς ψυχῆς
ἐν νυκτὶ ἐρημεῖ τῶν ὁχλῶν τῶν αἰσθήσεων καὶ τῶν
αἰσθητῶν ἀπόλοιπος.

TIT. *Περὶ θανάτου.*

Τοῦ ἀγίου Μεθοδίου ἐκ τοῦ περὶ ἀναστάσεως.

Ὁ δὲ θάνατος πρὸς ἐπιστροφὴν εὐρέθη, καθάπερ
καὶ τοῖς ἀρτιμαθέσι γραμμάτων παιδίοις πρὸς ἐπ-
ανόρθωσιν αἱ πληγαί· οὐδὲν γὰρ ἄλλο θάνατος ἢ διά-
κρισις καὶ διαχωρισμὸς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος· τί
οὖν; παραίτιος ὁ Θεὸς θανάτου λέγεται; μὴ γένοιτο·
ἐπεὶ μὴ δὲ οἱ διδάσκαλοι προκαθηγουμένως τοῦ ἀλ-
γύνεσθαι ταῖς πληγαῖς τοὺς παῖδας αἵτιοι· καλὸν ὁ
θάνατος, εἰ, καθάπερ φησὶν, πρὸς ἐπιστροφὴν δίκην
πληγῶν εὐρεθῇ, οὐχ ὁ τῆς ἀμαρτίας, ὡ σοφώτατοι,
ἀλλ' ὁ τῆς διαζεύξεως τῆς σαρκὸς καὶ τοῦ χωρισμοῦ.
— Καὶ τὰ ἑξῆς εἰς τὸν περὶ αὐτεξουσίου.

TIT. *Περὶ θλιβομένων καὶ φωτιζόντων.*

Τοῦ μακαρίου Διονυσίου, ἐκ τῆς πρὸς Ἀφροδί-
σιον ἐπιστολῆς.

Οὐ σχολεῖ τῇ κατοδύνῳ ψυχῇ τὸ τοῦ κολάζοντος
ἐκλογίζεσθαι φρόνημα· οὐδὲ δύναται κλυδωνιζομένη
καὶ συγκεχυμένη τὴν ἀτάραχον καὶ γαληνιώσαν τοῦ
κρείττονος ἐνορᾶν διάνοιαν.

TIT. *Περὶ ἰσότητος.*

Τοῦ μακαρίου Κυρίλλου, ἐκ τοῦ β' τῶν κατὰ Ἰου-
λιανοῦ.

Οὐχ ἀπλῶς ὁ ἀγωνοθέτης τοῖς ἐθέλουσι τῶν ἀθλη-
τῶν τὰς ἐξαιρέτους χαρίζεται τιμὰς, ἀναλόγως δὲ
μᾶλλον ταῖς τῶν ἀθλούντων εὐδοκίμησιν διανέμει
τὰ γέρα.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ.

Τὸ νέμειν ἴσα τοῖς ἀνίστοις, τῆς μεγίστης ἐστὶν
ἀδικίας.

Τοῦ ἀγίου Μεθοδίου, ἐκ τοῦ περὶ ἀναστάσεως.

Τῷ ἐκάστῳ προσώπῳ τὰ ἀκόλουθα περὶ τοῦ παν-
τὸς τηρεῖν ἀναγκαῖον.

Φίλωνος, ἐκ τῶν περὶ τοῦ ἱεροῦ.

Μεταδοτέον οὐ πᾶσι πάντων, ἀλλὰ τῶν ἐφαρμα-
ζόντων τοῖς ληψομένοις· εἰ δὲ μὴ, τὸ κάλλιστον καὶ
λυσιτελέστατον τῶν ἐν τῷ βίῳ τάξεις ἀναιρεθῆσεται
ὑπὸ τῆς βλαβερωτάτης παρευημερηθεῖσα συγχύ-
σεως.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ.

Τὰ ὅμοια τοῖς ἀναξίοις ἀπονέμειν, ἄνισον· τὸ δὲ
ἄνισον πηγὴ κακῶν.

citer justum erit, sed est limes inter justum
et injustum, quod nonnulli ἀδιάφορον vocant :
peccatum enim nunquam opus justitiæ esse potest.

TIT. *De fortuna secunda.*

E Philonis quæstionibus in Genesin.

Mutabiles vitam valde mutabilem agentes et
quotidie immutationibus expositi, neminem ante
mortem ad beatitudinem pervenire censemus.

TIT. *De bono die.*

E Philonis libro ultimo quæstionum in Exodum.

Per noctem fit meditatio : facultas enim animæ
deliberativa nocte libera est sensuum sensibusque
perceptorum tumultibus.

TIT. *De morte.*

E sancti Methodii tractatu de resurrectione.

Mors ad conversionem inventa est, sicut verbera
ad correctionem puerorum recens ad scholam
accedentium. Mors enim nil aliud est, nisi separa-
tio et sejunctio animæ a corpore. Quid igitur?
Deusne causa mortis dicetur? Minime; sicut nec
præceptores primaria causa sunt quod verbera
pueros dolore afficiant. Imo bonum quid erit mors,
siquidem, uti dictum est, ad conversionem, ver-
berum instar, inventa est, non mors peccati, o
boni, sed quæ a corpore nos sejungit ac separat.
— Reliqua vide in libro de libero arbitrio.

TIT. *De afflictis et illuminantibus.*

E beati Dionysii epistola ad Aphrodisium.

Anima mæsta mentem punientis comprehendere
nequit, sicut perturbata et confusa quietam tran-
quillamque melioris intentionem concipere haud
valet.

TIT. *De paritate.*

E beati Cyrilli libro duodecimo adversus Julianum.

Certaminum præses non omnino uti athletæ
voluerint, honores concedit eximios, sed potius
secundum pugnantium virtutem præmia distribuit.

Ex eodem.

Imparibus paria distribuere, summa injustitia
est.

E sancti Methodii tractatu de resurrectione.

Cuique personæ convenientia omnino conservare
necessarium.

E Philonis libro de sancto.

Non omnibus communicandum est de omnibus,
sed prout quisque ad accipiendum aptus erit :
alias optimum atque utilissimum in vita, id est ordo,
ab improba confusione suppressus, delebitur.

Ex eodem.

Similia dissimilibus distribuere, iniquitas est :
iniquitas autem fons malorum.

TIT. *De vestimentis.**E beati Cyrilli libro quinto decimo adversus Julianum.*

Pulchris vestibus uti, nonnisi juvenibus competit, et sola opinione jucundum quid habet, et oculis fucum facit.

TIT. *De corde.**E Philonis libro ultimo quæstionum in Exodum.*

Cor ut partem principalem accepit Scriptura sacra.

TIT. *De melioribus.**Ex Philonis libro primo quæstionum in Genesin.*

Subjici melioribus utilissimum est.

TIT. *De periculo.**Post locum biblicum de Achis Davidem dimittente.*

Scholion. Animadvertite etiam reges multa præter sententiam facere cogi in periculo.

TIT. *De tempore opportuno.**E beati Cyrilli libro duodecimo adversus Julianum.*

Rebus peragendis tempore opportuno haud deesse, optimum et sapiens mihi videtur.

TIT. *De adulatoribus.**Ad locum Jeremiæ XXXVIII, 22, "Ἄνδρες εἰρηνικοί.*

Scholion. Viros pacificos vocat pseudoprophetas, quia adulationibus populum decipiebant.

E Cyrilli libro decimo sexto adversus Julianum.

Qui hominibus placet, ab iis præmii loco laudibus celebrabitur, a Deo autem nihil prorsus accipiet.

E Theotimi Scythæ libro adversus idola.

Os blandiens, et suavis loquela delectationem præstat et laudem in vanam gloriam pravis hominibus mentem corruptam habentibus.

Ex Philonis quarta quæstionum in Genesin.

Absconditur per amorem rei falsæ et contemptibilis quod est sincerum et magis æstimabile.

TIT. *De luctu.**E Cassiani abbatis libro de octo argumentis.*

Locus exstat in Maurina sancti Athanasii editione tom. III, p. 383, 384, nempe a verbis πέμπτος ἡμῖν ἁγών. Est tamen lacuna in prædicta editione, p. 384, quia folium unum codicis editoribus defuit. Nunc noster Leontius sic continuat orationem :

Hinc propensum et docilem ad omne bonum opus efficit hominem, mansuetum, humilem mitem, patientem, in omne malum fortem, et adversitatem sufferentem, quando secundum Deum contingit; ita ut ex hoc tandem fructus sancti Spiritus cognoscantur in homine, id est gaudium, pax, longanimitas, bonitas, fides, continentia. Nam e contrario luctu fructus cognoscimus mali spiritus, qui sunt prostratio, impatientia, ira, odium, controversia, desperatio, orationis negligentia. Hunc luctum sic debemus vitare ut fornicationem, avaritiam, iram,

A

TIT. *Περὶ ἱματίων.**Τοῦ μακαρίου Κυρίλλου, ἐκ τοῦ ιε' λόγου τῶν κατὰ Ἰουλιανοῦ.*

Τὸ εὐματεῖν μεираκιῶδές ἐστι μόνον, καὶ ἐν μόνῃ δοκῇσιν τὸ ἡδὺ ἔχει, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς διαπαίζει.

TIT. *Περὶ καρδίας.**Φίλωνος, ἐκ τοῦ τελευταίου τῶν ἐν Ἐξόδῳ ζητημάτων.*

Τὴν καρδίαν ἀντὶ τοῦ ἡγεμονικοῦ παρείληφεν ἡ Γραφή.

TIT. *Περὶ κρείττονων.**Φίλωνος, ἐκ τοῦ πρώτου τῶν ἐν τῇ Γενέσει ζητημάτων.*

Τὸ ὑποτάττεσθαι τοῖς κρείττοσιν ὀφελιμώτατον.

B

TIT. *Περὶ κινδύνου.*

Σχόλ. Σημείωσαι ὅτι καὶ βασιλεῖς πολλὰ παρὰ γνώμην ποιεῖν ἀναγκάζονται διὰ τὸν κίνδυνον.

TIT. *Περὶ καιροῦ.**Τοῦ μακαρίου Κυρίλλου, ἐκ τοῦ ιβ' τῶν κατὰ Ἰουλιανοῦ.*

"Ἀριστον καὶ σοφὸν εἶναι μοι δοκεῖ τοῦ καιροῦ τοῦ προσήκοντος μὴ ἀφαιμαρτάνειν πράγμασιν.

TIT. *Περὶ κολάκων.*

Σχόλ. Εἰρηνικοὺς ἄνδρας τοὺς ψευδοπροφήτας καλεῖ, τοὺς κολακείαις ἐξαπατήσαντας τὸν λαόν.

Κυρίλλου, ἐκ τοῦ ις' λόγου τῶν κατὰ Ἰουλιανοῦ.

Ὁ τοῖς ἀνθρώποις ἀρέσκων, τοὺς παρ' αὐτῶν ἐπαίνους ἔχοιεν ἂν εἰκότως εἰς ἀντιμισθίας δύναιμι· λήψεται γὰρ μὴν τῶν παρὰ Θεοῦ τὸ σύμπαν οὐδέν.

C

Θεοτίμου Σκυθίας, ἐκ τοῦ κατὰ εἰδώλων.

Στομύλον μὲν στόμα καὶ φράσις εὐεπής, τέρψιν παρέχει καὶ ἔπαινον πρὸς κενοδοξίαν ἀθλοῖς ἀνθρώποις ἔχουσι τὸν νοῦν κατεφθαρμένον.

Φίλωνος, ἐκ τοῦ δ' τῶν ἐν Γενέσει ζητημάτων.

Συγκρύπτεται διὰ φίλιαν νόθου πράγματος καὶ ἀδοκίμου τὸ γνήσιον καὶ δοκιμώτατον.

TIT. *Περὶ λύπης.**Τοῦ ἀββᾶ Κασιανοῦ, ἐκ τοῦ περὶ τῶν ὀκτὼ λογισμῶν.*

Ὅθεν καὶ πρόθυμον καὶ ὑπήκοον πρὸς πᾶσαν ἀγαθὴν ἐργασίαν παρασκευάζει τὸν ἄνθρωπον, ταπεινὸν πρᾶον, ἀνεξίκακον, πρὸς πάντα πόνον ἀγαθὸν καὶ συντριβὴν ὑπομονητικὴν, οἷα δὲ κατὰ Θεὸν τυγχάνουσα· ὥς ἐκ τούτου λοιπὸν τοὺς καρποὺς τοῦ ἁγίου Πνεύματος γνωρίζεσθαι ἐκ τοῦ ἀνθρώπου, τοῦτο ἐστὶ χαρὰν, εἰρήνην, μακροθυμίαν, ἀγαθότητα, πίστιν, ἐγκράτειαν· ἐκ γὰρ τῆς ἐναντίας λύπης τοὺς καρποὺς ἐπιγινώσκωμεν τοῦ πονηροῦ πνεύματος, οἵτινές εἰσιν ἀκηδία, ἀνυπομονησία, θυμὸς, μῖσος, ἀντιλογία, ἀπελπισμὸς, εὐχῆς ὀκνηρία· ἦν τινα λύ-

D

πη, οὕτως ὀφείλομεν ἐκκλίνειν ὡς τὴν πορνείαν καὶ φιλαργυρίαν καὶ τὸν θυμὸν, καὶ τὰ λοιπὰ τῶν παθῶν· αὕτη δὲ θεραπεύεται διὰ τε προσευχῆς, καὶ τῆς εἰς Θεὸν ἐλπίδος, καὶ μελέτης τῶν θείων λογίων, καὶ τῆς μετὰ ἀνθρώπων εὐλαβῶν διαγωγῆς.

TIT. *Περὶ λαλιᾶς.*

Φίλωνος, ἐκ τῶν ἐν τῷ Λευιτικῷ ζητημάτων.

Μεῖζονα καὶ σπουδαιοτέραν τὴν ἐπιμέλειαν ποιοῦ εἰς τοὺς δι' ἀρετὴν ἢ θεοσέβειαν πτωχεύσαντας ἢ πενομένους· ἀλλ' ὡς εἰς τοὺς ἐκ νόσων ἢ συμπτωμάτων ἀποροῦντας, παρὰ τοὺς ἐκ κακοπραγίας ἢ ἀσωτίας πτωχεύσαντας.

TIT. *Περὶ μεθυστῶν.*

Φίλωνος, ἐκ τοῦ α' τῶν ἐν Γενέσει ζητημάτων.

Διττὸν τὸ μεθύειν· ἓν μὲν, τὸ ληρεῖν παρ' οἶνον, ὅπερ ἐστὶ φαύλου ἴδιον ἀμάρτημα· ἕτερον δὲ, τὸ οἰνοῦσθαι, ὅπερ εἰς σοφὸν πίπτει.

TIT. *Περὶ τοῦ νήφειν*

Τοῦ ἀγίου Μεθοδίου, ἐκ τοῦ περὶ αὐτεξουσίου.

Δεῖ γενναίως, ὥσπερ στρατιώτας ἀρίστους, ἀντι- παρατάττεσθαι τοῖς ἐχθροῖς· ἐκαῖνοι γὰρ ἐπεὶ δ' ἂν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν αἰσθωνται πολιορκούμενοι, τοξίας οὐδὲν φροντίσαντες καὶ τῶν ἄλλων αὐτῶν ἀκοντισμά- των, ὑπὲρ τοῦ σῶσαι τὴν πόλιν, προθύμως ἐπ' αὐ- τοὺς ἔενται, μηδὲν ἐλλείποντες σπουδῆς ἕως ἂν τὸ στίφος αὐτῶν εἰς φυγὴν ἀνατρέψαντες, ἀπώσωνται τῶν ὄρων ἔξω· ὁρᾷς γὰρ ὡς οἱ λογισμοὶ διὰ τὴν ἐνοι- κοῦσαν ἀμαρτίαν ἐν ἡμῖν ἔξωθεν ἐπισυνίστανται, καθάπερ ἡ κύνες λυσσῶντες ἢ ἄγριοι καὶ θρασεῖς λησταί, καθ' ἡμῶν αἰὲ παρορμώμενοι ὑπὸ τοῦ τυράν- νου καὶ ἄρχοντος τῆς ἀδικίας, δοκιμάζοντος ἡμᾶς εἰ ἀνθίστασθαι αὐτοῖς ἀρκοῦμεν καὶ ἀντιπαρατάσσε- σθαι· ἄγε οὖν μὴ ποτε ὑπενδοῦσα, ὦ ψυχὴ, ἀρπασθῆς πρὸς αὐτὸν, καὶ οὐχ ἔξομεν ὑπὲρ σοῦ δοῦναι λύτρα· τί γὰρ ἀντικατάλλαγμα δώσει, φησὶν, ἄνθρωπος τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; Καλὸν μὲν οὖν ἦν αὐτοὺς ἀντιπαρα- τάσσοντας ἡμῖν καὶ μαχομένους ἐπέχεσθαι· ἐπειδὴ δὲ τοῦτο ἀδύνατον, καὶ ὃ θέλομεν, οὐ δυνάμεθα· θέ- λομεν δὲ μὴ ἔχειν τοὺς ἐξέλκοντας εἰς πάθη· ἦν γὰρ ἂν ἰδρῶτι σωθῆναι· καὶ ὃ θέλομεν, τοῦτο οὐ γίνε- ται, ἀλλ' ὃ μὴ θέλομεν· δεῖ γὰρ ἡμᾶς δοκιμάζεσθαι, ὡς ἔφην, μὴ ἐνδίδωμεν τῷ πονηρῷ· ἀλλὰ, « ἀναλα- βόντες τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ ὑπερασπίζουσιν καὶ προαγωνιζομένην ἡμῶν, ἐνδυσώμεθα τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης· καὶ ὑποδησώμεθα τοὺς πόδας ἐν ἐτοιμασίᾳ τοῦ Εὐαγγελίου· ἐν πασὶ τε ἀναλαβόντες τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως, ἐν ᾧ δυνησώμεθα πάντα τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πεφυρωμένα σβέσαι· καὶ τὴν περικεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου, καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ πνεύματος, ἣ ἐστὶ ῥῆμα Θεοῦ, εἰς τὸ δύνασθαι στή- ναι πρὸς τὴν μεθοδείαν τοῦ διαβόλου, » λογισμοὺς τε καθαιρεῖν καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ.

TIT. *Περὶ ὀρφανῶν καὶ χηρῶν.*

Φίλωνος, ἐκ τοῦ τελευταίου τῶν ἐν Ἐξόδῳ ζητη- μάτων.

Οὐ δυνάμενου δὲ τῶν ἄλλων, οὔτε ἄρρενα οὔτε

A et cæteras passiones. Curatur autem per oratio- nem, in Deum spem, observationem divinorum præceptorum, et cum piis hominibus conversa- tionem.

TIT. *De locutione.*

E Philonis quæstionibus in Leviticum.

Majorem et alacriorem curam adhibe horum qui ob virtutem et pietatem in Deum, mendicant et indigent; similiter autem horum qui morbis et in- fortunis urgentur, præ illis qui flagitiis et comes- sationibus egentes facti sunt.

TIT. *De ebriosis.*

E Philonis prima quæstionum in Genesin.

B Dupliciter dicitur ebrium esse: primo quidem, per vinum cavillari, quod est proprium nebulonis vitium; secundo autem vino gravari, quod sapien- tibus accidit.

TIT. *De abstinentia.*

E S. Methodii libro de libero arbitrio.

Oportet viriliter, tanquam fortes milites, contra hostes bellum agere. Hi enim, cum se norunt ab ho- stibus obsideri, sagittas et alia eorum jacula minime curantes, urbem ad salvandam, fortiter in illos ir- ruunt, non ardore deficientes donec illorum agmen in fugam convertentes, a confinibus expulerint. Vides enim ut propter inhabitans peccatum in no- bis surgant cogitationes, tanquam canes rabiosi aut feri et audaces latrones, in nos semper exci- tati ab illorum tyranno et principe injustitia, ten- tante nos an valeamus contra illos resistere et bellum agere. Ergo age, o anima, ne deficiens ad illum rapiaris; et non habebimus unde te possi- mus redimere. « Quam enim commutationem, dicit Scriptura, dabit homo pro anima sua (Matth. xvi, 26)? » Bonum quidem esset hos, ne nobis bellum gererent hostes et in nos irruerent, detineri; cum vero hoc impossibile sit, et quod volumus non pos- simus, volumus autem non habere hostes qui nos ad passiones rapiant, esset enim illud a sudore præservari; et quod volumus, hoc non accidit, sed quod non volumus; oportet enim nos tentari, ut dixi, ne tradamur maligno. Sed « armaturam Dei accipientes » protegentem nos et pugnantem nobis, « induamur lorica justitiæ, et calcemus pedes in præparatione Evangelii; in omnibus sumentes scu- tum fidei in quo possimus omnia tela nequissimi ignea extinguere; et galeam salutis et gladium spiritus, qui est Verbum Dei, ut possimus stare adversus insidias diaboli (Ephes. vi, 11-17) » cogi- tationes destruere, et omnem altitudinem se extol- lentem contra scientiam Dei.

TIT. *De orphanis et viduis.*

Ex Philonis ultima quæstionum in Exodum.

Neque in virum neque in feminam, injustitiam

exercere lex permittit. Specialem autem providentiam communicat viduis et orphanis, cum necessariis defensoribus et protectoribus priventur, viduae viris, orphanis parentibus.

TIT. De juramento.

Post Hieremiæ locum de Sedecia.

Schol. Qui prophetæ non credit, et a se datum temerarie juramentum servare nititur, captivus fit.

Rursus ad Matthæi de Herode locum.

Schol. Melius fuisset Herodi juramentum quod dederat violare, quam prophetæ et sancti caput abscindere.

Denique ad locum Joannis de Domino Jesu, et Petro, cum huic lavandi essent pedes.

Schol. Perlege in parallelo de ira tractatum mirabilem beati Cyrilli.

TIT. De præsumptione.

Ex beati Cyrilli undecimo contra Julianum sermone.

Verum dicere, ut de se præsumens et alta sentiens vir gloriosus, nihil proficit secundum prophetæ vocem; præsumptio enim progressus impedimentum est secundum communem et in ore multorum frequentem sermonem.

Ex eodem.

Præsumptio progressus impedimentum; qui enim ignorantiam fatetur, facile ab alio detinebitur in rebus quas minime cognoscit; qui autem scire præsumit, hunc insipientem et ignarum semper et in omnibus efficit sciendi præsumptio; non enim auscultatur decentiam sermones.

Ex decimo octavo sermone contra Julianum.

Sunt quidam, plurimi autem inter homines, qui de seipsis bonam opinionem non quidem probatam conservant. Putant enim se semper et in omnibus sapientia dicere et indubia. Attamen sapientes et solertes videri laudem sibi adjudicant, usquedum illis contradicat sermo eorum qui alia sentiunt, acriori opprobrio illos persequens.

Ex Philonis prima sacrarum legum allegoria.

Præsumptio impurum inflat.

TIT. De detractatione.

Ex Evagrio.

Immerentem reprehendere, in Deum peccatum est.

E S. Irenæi regulis.

Semper bene loquentes de dignis, nunquam autem male de indignis, obtinebimus et nos Dei gloriam et regnum.

TIT. De labentibus.

Schol. Animadvertite nos, cum nostris malis cogitationibus non resistimus, in peccata labi.

Α θήλειαν, ἀφήσιν ἀδικεῖν ὁ νόμος· ἐξαιρέτου δὲ προνοίας μεταδίδωσι χήραις καὶ ὀρφανοῖς, ἐπειδὴ τοὺς ἀναγκαίους βοηθοὺς καὶ κηδεμόνας ἀφαιροῦνται, χήραι μὲν ἄνδρας, ὀρφανοὶ δὲ γονεῖς.

TIT. Περὶ ὄρκου.

Σχόλ. Οὗτος ἀπειθήσας τῷ προφῆτῃ καὶ τὸν ὑπ' αὐτοῦ προπετῶς δοθέντα ὄρκον φυλάξαι σπουδάσας, αἰχμάλωτος γίνεται.

Σχόλ. Ἀμεινον ἦν τῷ Ἡρώδῃ τὸν ὑπ' αὐτοῦ δοθέντα ὄρκον παραβῆναι, ἢ τὸν προφῆτην καὶ ἅγιον κατατομῆσαι.

Denique ad locum Joannis de Domino Jesu, et Petro, cum huic lavandi essent pedes.

Σχόλ. Ἐπίσχεσαι ἐν τῷ περὶ ὀργῆς παραλλήλῳ ἀνάγνωσμα τοῦ μακαρίου Κυρίλλου θαυμαστόν.

TIT. Περὶ οἰήσεως.

Τοῦ μακαρίου Κυρίλλου, ἐκ τοῦ ια' λόγου τῶν κατὰ Ἰουλιανοῦ.

Ἀληθὲς εἰπεῖν ὥς ὁ κατοϊόμενος καὶ καταφρονητῆς ἀνὴρ ἀλαζών, οὐδὲν, μὴ περὰνῃ κατὰ τὴν τοῦ προφῆτου φωνήν· οἷσις γὰρ προκοπῆς ἐκκοπή κατὰ τὸν κοινὸν καὶ ἐν στόματι τῶν πολλῶν ὄντα λόγον.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ.

Οἷσις προκοπῆς ἐκκοπή· τὸν μὲν γὰρ ὁμολογοῦντα τὴν ἄγνοιαν, ῥᾶον ἂν τις ἐπιστήσειεν τοῖς οὐπω διαγνωσμένοις· τῷ γε μὴν ἐν δοκῇ τοῦ εἰδέναι καὶ ἄσοφόν τε καὶ ἀμαθῆ πάντῃ τε καὶ πάντως ἀπολεῖ τὸ εἰδέναι δοκεῖν· οὐ γὰρ τοι προσίεται τοὺς τῶν διδασκόντων λόγους.

Ἐκ τοῦ ιη' κατὰ Ἰουλιανοῦ.

Εἰσὶ τινες, πλεῖστοι δὲ οὗτοι κατὰ τὸν βίον, οἳ τὸ σφίσιν αὐτοῖς εὖ ἔχειν ὑπειλημμένοι ἀβατανίστως κρατύνουσιν· οἷονται δὲ ὅτι πάντῃ τε καὶ πάντως σοφὰ λαλοῦσι καὶ ἀναμφίβλητα· πλὴν μέχρι τοσούτου τὴν τοῦ δοκεῖν εἶναι σοφοὶ καὶ ἀγγίνοσι κλέπτουσι δόξαν, ἄχρις ἂν αὐτοῖς ὁ πρὸς τῶν ἑτερογνωμονούντων ὑπαντήσῃ λόγος, γοργοτέροις ἐλέγχοις ἀντανιστάμενος.

Φίλωνος, ἐκ τοῦ α' τῆς νόμων ἱερῶν ἀλληγορίας.

D Οἷσις ἀκάθαρτον φυσᾷ.

TIT. Περὶ ὀνειδισμοῦ.

Εὐαγγέλιον.

Ψέγειν τὸν ἀνεπίληπτον, εἰς θεὸν ἁμαρτία.

Τοῦ ἁγίου Εὐρηναίου, ἐκ τῶν διατάξεων.

Εὖ μὲν λέγοντες αἰεὶ τοὺς ἀξίους, κακῶς δὲ οὐδέποτε τοὺς ἀναξίους, τευξόμεθα καὶ ἡμεῖς τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης καὶ βασιλείας.

TIT. Περὶ πταιόντων.

Σχόλ. Σημειῶσαι ὅτι ἐκ τοῦ μὴ ἀντιλέγειν ἡμᾶς τοῖς πονηροῖς ἡμῶν λογισμοῖς, πταίσμασι περιέπτομεν.

TIT. Περὶ πλήθους καὶ δήμου πόλεως.

A

Ἀθηνοδώρου ἐκ τοῦ περὶ Ἑβραϊσμοῦ.

Φύσει πᾶν ἐστὶ πλῆθος ἀνθρώπων δύσαρχόν τε καὶ δυσήνιον· καὶ μάλιστα τὸ μηδέπω τοῖς ἡθεσι τοῖς καλοῖς προτυπωθὲν, ἢ νόμοις ὀρθοῖς εἰς ἀρίστην πολιτείαν ἐμβιβασθέν.

Εὐαγρίου. Τοῖς ὅχλοις πειρώμενος ἀρέσκειν, τοῖς ὅχλοις ἔσο ὁμοιος.

TIT. Περὶ προαιρέσεως.

Σχολ. Σημείωσαι πῶς τὴν ἀγαθὴν προαίρεσιν ἀποδέχεται ὁ Θεός. — Πρόσεχε ἀκριβῶς ὅτι καὶ ἐπ' ἀγαθῷ καὶ κακῷ τὰ τῆς διαθέσεως ἐξετάζεται κινήματα παρὰ τῷ Θεῷ.

Φίλωνος ἐκ τοῦ β' τῶν ἐν Γενέσει ζητημάτων.

Τοὺς ἀρξάντας εἴτε τῶν ἀγαθῶν εἴτε καὶ πονηρῶν βουλευμάτων, καὶ μάλιστα ὅτ' ἂν ἐφαρμόσῃ τοῖς βουλευμασι τὰ ἔργα, ἴσους ἡγητέον τοῖς καὶ τελειώσασιν αὐτά· τὸ μὲν γὰρ μὴ φθάνει πρὸς τὸ πέρας ἔλθειν, ἕτερα καὶ πολλὰ αἵτια· ἡ δὲ γνώμη καὶ σπουδή, τῶν προελομένων δυνάμει καὶ πρὸς τὸ πέρας.

TIT. Περὶ παιδοποιίας.

Φίλωνος ἐκ τοῦ β' τῶν ἐν Γενέσει ζητημάτων.

Ἀγωνίαν καὶ στεῖρωσιν ἐν κατάραις τάττων Μωϋσῆς, οὗ φησιν ἔσεσθαι παρὰ τοῖς τὰ δίκαια καὶ νόμιμα ὀρῶσιν· ἄθλον γὰρ τοῖς τὸ ἱερὸν Γράμμα τοῦ νόμου φυλάττουσι παρέχει τὸν ἀρχαιότερον νόμον τῆς ἀθανάτου φύσεως, ὃς ἐπὶ σπορᾷ καὶ γενέσει τέκνων ἐτέθη πρὸς τὴν τοῦ γένους διαμονήν.

TIT. Περὶ πρωτοτόκων.

Φίλωνος ἐκ τοῦ δ' τῶν ἐν Ἐξόδῳ ζητημάτων.

Τὸ μὲν πρωτότοκον πρὸς τὸ μητρῶον γένος, τίπτει γὰρ γυνή· τὸ δὲ πρωτογενὲς πρὸς τὸ πατρῶον, γεννᾷ γὰρ ἄρρεν· τὸ δὲ διανοίγον παῖσαν μήτραν, ἵνα μὴ γενομένης πρωτοτόκου θυγατρὸς, εἴθ' ὕστερον ἐπιγενομένου υἱοῦ, τὸν υἱὸν ἐν πρωτοτόκοις καταριθμήσει τις, ὡς τῆς ἄρρενος ἄρχοντα γενεᾶς· ὁ γὰρ νόμος φησὶν, Οὐ διοίγνυσι τὴν μήτραν ὁ τοιοῦτος τὴν εὐθὺς ἐκ παρθενίας.

TIT. Περὶ πολέμου.

Φίλωνος ἐκ τοῦ α' τῶν ἐν Ἐξόδῳ ζητημάτων.

Οὐχ ἥττον τῆς κατὰ τῶν πολέμων νίκης ἡ ὄψις τῆς ἐκαίνων διαφθορᾶς ἡδονὴν ἐργάζεται.

TIT. Περὶ συμμέτρου.

Τοῦ ἁγίου Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας ἐκ τοῦ ιη' λόγου κατὰ Ἰουλιανοῦ.

Εἰ τῷ μηδὲν ἄγαν εἶναι τὸ εὖ ἔχον, ἐν δὲ τῷ περὶ τῶν τὰς διαβολᾶς.

Κλήμεντος ἐκ τοῦ α' στρώματος.

Ὡς ζῶα λογικὰ σφᾶς αὐτοὺς ἀρμοστέον εὐκρατῶς, τὸ αὐστηρὸν τῆς σπουδῆς, τὸ ὑπέρτονον ἀνιέντας καὶ διαχέοντας ἐμμελῶς, καὶ οὐκ ἐκλύοντας ἐκμελῶς (24).

Φίλωνος ἐκ τῶν ἐν Γενέσει ζητημάτων.

Ἄξιον ἀποδέχεσθαι τὸ μηδενὸς ὀρέγεσθαι τῶν

(24) Locus hic videtur incidere in Clementis libri I lacunam.

PATROL. GR. LXXXVI.

TIT. De multitudine et populo urbis.

Ex Athenodori tractatu de Hebraismo.

Natura omnis hominum multitudo freni et imperii est impatiens; praesertim si non moribus bonis informata sit, aut rectis legibus in optimum gubernium introducta.

Ex Evagrio. Turbae cupiens probari, turbae similis sit.

TIT. De intentione.

Schol. Animadvertite quomodo bonam intentionem accipiat Deus. Attende diligenter in bono et malo intentionis motus examinari apud Deum.

E Philonis secunda quaestionum in Genesim.

Qui inceperunt sive bona sive mala consilia, et praesertim quando conveniunt consiliis opera, pares reputandi sunt illis qui ea perfecerunt. Etenim non ad terminum festinandi, aliae sunt et plurimae causae; intentio autem et voluntas propositis rebus vim addit ad terminum perveniendi.

TIT. De filiorum procreatione.

E Philonis secunda quaestionum in Genesim.

Angustiam et sterilitatem in maledictionibus praescribens Moyses, non dicit fore in his qui secundum justitiam et legem agunt. Mercedem enim his qui sacram legis litteram observant, praebet antiquiorem immortalis naturae legem, quae in generatione et procreatione filiorum instituta est ad generis perpetuitatem.

TIT. De primogenitis.

E Philonis quarta quaestionum in Exodum.

Primus partus materni generis est, mulier enim parit; prima autem generatio paterni, generat enim vir. Quoad illud quod aperit uterum, ne, cum primogenita est filia filiusque deinde nascitur, aliquis numeret filium in primogenitis, ut principiantem viri generationem, lex ita dicit, non aperit talis uterum primus a virginitate.

TIT. De bello.

E Philonis prima quaestionum in Exodum.

Non minus quam de inimicis reportata victoria, illorum destructionis spectaculum gaudium praestat.

TIT. De mediocritate.

E sancti Cyrilli Alexandrini decimo octavo sermone contra Julianum.

Si superfluum nihil habere est justum habere, superabundantia parit accusationes.

E Clementis stromate primo.

Ut rationabilia animalia, nos ipsos ordinate componere debemus, austeritatem et excessum temperando et relaxando accurate, non autem negligenter dissolvendo.

E Philonis quaestionibus in Genesim.

Nihil meretur attingere qui supra vires appetit;

In omnibus enim temperantiam servare, laude dignum est. Necesse est igitur ingenuo plures ediscere doctrinas, pauciores vero inepto, ad tenendam in necessitatibus optimam æqualitatem; quæ quidem æqualitas est utilissima vitæ rationi.

E Philonis prima quæstionum in Exodum.

Superabundantia et egestate gignitur inæqualitas. Inæqualitas autem, ut fabulosis magis utar nominibus, mater injustitiæ est, ut vicissim justitiæ æqualitas. Superabundantiæ et egestatis medium tenet quod sufficit, in quo sacra Scripturâ complectitur superfluum nihil.

Ex Philonis quæstionibus in Exodum.

Mensuræ refertæ oram supergrediuntur, ita ut fiat immoderata temperantia, parcimonia, immoderata fortitudo, audacia.

TIT. De sapientia mundana.

E beati Cyrilli Alexandrini decimo nono sermone contra Julianum.

Magni apud eos qui foris sunt æstimantur eloquentiæ dos et magnificentia elocutionis, parvi autem quæ utilitatem ferunt. Cum enim natura Deum et Creatorem non cognoscant, innumerabiles deos mundo inducunt.

E Philonis prima quæstionum in Exodum.

Ingenua mens plena indolis alacritate, ad multa etiam inutilia solet ferri. Sed in scientiis, quæ non sunt necessaria necessariis postponi debent. Ideo attinet ad vigilem animæ custodem, ut bonum agricolam nimis crescentia præcidere.

TIT. De consuetudine.

Ex Iræneo. — Non facile est in errore conversantem animam credere.

TIT. De condescendentia.

E sancti Eustathii Antiochensis tractatu de Hebraismo.

Secundum quamdam legitimam solertiam et dexteritatem, in subditorum suorum persuasionem, et utilitatem publicam, in unoquoque mendacio, medicinæ instar, utuntur legislatores.

E Philonis quæstionibus in Genesim.

Non omnibus omnia vera dicenda sunt: unde nunc quoque vir probus rem omnem tractat invertendo et immutando rerum nomina. Omnia autem vera patefacere, indicium est hominis minime philosophi et sapientis. Si enim hominum vita placet nullum admittens mendacium, justum esset in omnibus et omnibus vera dicere; cum autem comædia utrimque dominatur, et mendacium veritatis est velum, arte multiplici viro sapienti opus est, per quam proficiet imitatus comædos, qui alia dicentes, alia agunt, ut quos potuerint salvent.

Ex ejusdem sexta quæstionum in Genesim.

Ut alias virtutes, ita fortitudinem vir probus disponens, si quando hanc decorem velaverit, tem-

A ὑπὲρ δύναμιν· πᾶν γὰρ τὸ συμμετρίαν ἔχον, ἐπαινετόν. Ἀναγκαῖον οὖν τῷ μὲν εὐφρεῖ πλείους εἶναι τὰς διδασκαλίας, ἐλάττους δὲ τῷ ἀφρεῖ, διὰ τὴν ἐν ταῖς ἀνάγκαις ἀρίστην ἰσότητά· καὶ τοῦτό γέ ἐστι τὸ βιωφελέστατον ἴσον.

Φίλωνος ἐκ τοῦ α' τῶν ἐν Ἐξόδῳ ζητημάτων.

Ὑπερβολαὶ καὶ ἐλλείψεις ἀνισότητά ἐγέννησαν· ἀνισότης δὲ, ἵνα αὐτὸς μυθικώτερον χρῆσθαι τοῖς ὀνόμασιν, μήτηρ ἀδικίας ἐστίν, ὡς ἐμπαλιν ἰσότης δικαιοσύνης· ὑπερβολῆς δὲ καὶ ἐλλείψεως μέσον τὸ αὐταρκές· ἐν ᾧ τὸ ἱερὸν Γράμμα περιέχεται, τὸ Μηδὲν ἄγαν.

Φίλωνος ἐκ τῶν ἐν Ἐξόδῳ ζητημάτων.

B Τὰ μέτρα πλεονάζοντα τὸν ὅρον ὑπερβαίνει, ὡς γίνεσθαι τὴν μὲν ἄμετρον φρόνησιν, πανουργίαν, τὴν δὲ σωφροσύνην, φειδωλίαν· τὴν δὲ ἀνδρίαν, θρασυτητα.

TIT. Περὶ σοφίας κοσμικῆς.

Τοῦ μακαρίου Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας ἐκ τοῦ ιθ' λόγου τοῦ κατὰ Ἰουλιανοῦ.

Πολὺ λίαν παρὰ τοῖς ἔξω κεῖται τὸ τῆς εὐστομίας χρῆμα καὶ τὸ λαμπρὸν τῆς λέξεως· ἐνὶ δὲ ὁμῶς τῶν ὀνησιφόρων οὐδέν. Τὸν γὰρ φύσει Θεὸν καὶ Δημιουργὸν οὐκ ἔγνωσαν, ἀναριθμήτους δὲ θεοὺς τῷ βίῳ κομίζουσι.

Φίλωνος ἐκ τοῦ α' τῶν ἐν Ἐξόδῳ ζητημάτων.

C Ἡ εὐφροσύνη πλεονάζουσα τῇ ῥύμῃ τῆς φορᾶς πρὸς πολλὰ δὴ τῶν ἀλυσιτελῶν εἴωθε χωρεῖν. Ἐν δὲ ταῖς διδασκαλίαις οὐκ ἐλάττω τὰ οὐκ ἀναγκαῖα τῶν ὀνηγκαίων ἐστί. Διὸ προσήκει τὸν ἔφορον καὶ ψυχῆς ὑψηλὴν, ὥσπερ γεωργὸν ἀγαθόν, τὰ παραβλαστάγοντα περικόπτειν.

TIT. Περὶ συνηθείας.

Εἰρηναίου. Οὐκ εὐχερὲς ὑπὸ πλάνης κατεχομένην πείσαι ψυχὴν.

TIT. Περὶ τοῦ συμπεριφέρεισθαι.

Τοῦ ἁγίου Εὐσταθίου Ἀντιοχείας ἐκ τοῦ περὶ Ἑβραϊσμοῦ.

Κατὰ τινὰ νομοθετικὴν ἐπίνοιαν καὶ μεταχείρισιν εἰς πειθὼ τῶν προσταττομένων ὑπ' αὐτῶν, καὶ τοῦ πολιτικοῦ συμφέροντος, ἐν ἑκάστῳ ψεύδει χρῶνται, ἐν φαρμάκων εἴδει, οἱ νομοθέται δῆλον.

Φίλωνος ἐκ τῶν ἐν Γενέσει ζητημάτων.

D Οὐ πάντα ἀληθῆ λεκτέον ἅπασιν· ὅθεν καὶ νῦν ὁ ἄστυς ὅλον οἰκονομεῖ τὸ πρᾶγμα μεταθέσει καὶ ἀπαλλαγῇ τῶν ὀνομάτων· τὸ δὲ, Πάντα ἀλῆθευσον, ἀφιλοσόφου καὶ ἰδιώτου παράγγελμα. Εἰ μὲν γὰρ ὁ τῶν ἀνθρώπων βίος εὐώδει μηδὲν παραδεχόμενος ψεῦδος, εἰκὸς ἦν ἐπὶ παντὶ πρὸς πάντας ἀληθεύειν· ἐπειδὴ δὲ ὑπόκρισις ὡς ἐν ἑκατέρῳ δυναστεύει, καὶ τὸ ψεῦδος παραπέτασμα τῆς ἀληθείας ἐστὶ, τέχνης δεῖ τῷ σοφῷ πολυτρόπου, καθ' ἣν ὠφελήσει μιμούμενος τοὺς ὑποκριτάς, οἳ ἄλλα λέγοντες, ἕτερα ὁρῶσιν, ὅπως διασώσωσιν οὓς δύνανται.

Ἐκ τοῦ ς' τῶν ἐν Γενέσει ζητημάτων.

Ὡσπερ τὰς ἄλλας ἀρετὰς ὁ ἄστυς, οὕτως καὶ τὴν ἀνδρίαν καθαρῶς ἐπιτετηδευκῶς ἐάν σου ταύ-

την ἐπισκιάζῃ χάριν, καιρῶν οἰκονομία χρηταί, μέ-
νων μὲν ἐν ὁμοίῳ καὶ τῆς ἐξ ἀρχῆς προθέσεως οὐκ
ἀναχωρῶν, διὰ δὲ τῶν ἀδουλήτων συντυχίας ἐναλ-
λάττων ὥσπερ ἐν θεάτρῳ μορφὴν ἑτέραν ὑπὲρ ὠφε-
λείας τῶν ὁρώντων. Ἰατρὸς γὰρ τῶν κατὰ τὸν βίον
πραγμάτων ὁ ἀστέιος, ὃς ἕνεκα τῶν καιρῶν φρονί-
μως ἐνεργεῖ τὰ ἀφροσύνης, καὶ σωφρόνως τὰς ἀκο-
λασίας, καὶ τὰς δειλίας ἀνδρείως, καὶ δικαίως τὰς
ἀδικίας· καὶ γὰρ ἔρεῖ ποτε τὰ ψευδῆ οὐ ψευδόμενος,
καὶ ὑβρίσει μὴ ὦν ὑβριστής. Λεγέτω καὶ ὁ στρα-
τηγὸς ἢ τὰ πολεμοποιούντα εἰρήνην πραγματευόμενος,
ἢ τὰ εἰρήνης πολεμεῖν διανοούμενος· ὑποδυέσθω καὶ
βασιλεὺς ἰδιώτου σχῆμα, εἰ μὴ δύναιτο ἑτέρως τὸ
συμφέρον τῇ τε ἀρχῇ καὶ τοῖς ὑπηκόοις λαβεῖν· καὶ
ὁ δεσπότης δούλου, εἵνεκα τοῦ μηδὲν ἀγνοῆσαι τῶν
κατὰ τὴν οἰκίαν ὀρωμένων.

Φίλωνος ἐκ τοῦ δ' τῶν νόμων ἱερῶν ἀλληγορίας.

Προσῆκει τὸν πολιτικὸν μὴ ἀπλῶς ὁμιλεῖν, ἀλλ'
ἔχειν διττὸν λόγον, τὸν μὲν ἀληθείας καὶ τοῦ συμ-
φέροντος, τὸν δὲ δόξης καὶ τοῦ ἡδέος. Ἀνάγκη γὰρ
τῷ πολιτικῷ μὴ ὅσα φρονεῖν συμφέροντα ἡγεῖται,
καὶ λέγειν ἀντικρὺς, ἀλλ' ἕνια ἀποκρύπτεσθαι, διὰ
τὸ πολλάκις τὸν ἀκροατὴν ἀλλοτρίως διακείμενον
εἶναι πρὸς τὸ ἀκολάστευτον, καὶ εὐθύς τοῦ ἀληθοῦς
ἀφηνιάζειν, ὥς μηδὲν ἔτι τῶν εἰς ἐπανόρθωσιν
προσιεσθαι· αἰεὶ δὲ γε τοῖς σοφοῖς εἰοικέναι τῶν ἱατρῶν,
οἳ καίειν τε καὶ τέμνειν ἢ κενοῦν μέλλοντες, ἢ τι
τῶν οὐχ ἡδέων μὲν, λυσitteλῶν δὲ τοῖς κάμνουσι
ποιεῖν, οὐ προλέγουσι τὰς θεραπείας, ἀλλ' ἔστιν ὅτε
καὶ πυνθανομένων ἀρνοῦνται· εἴτ' ἐξαίφνης οὐδὲν
ἐλπισάντων τούτων, ἀλλὰ καὶ τάναντία προσδοκη-
σάντων, τὴν θεραπείαν μάλα εὐτόνως ἐπιφέρουσι,
τὸ ψεύσασθαι μετὰ τοῦ συμφέροντος, κρεῖττον ἀλη-
θείας ἀλυσitteλοῦς ὑπολαμβάνοντες.

TIT. Περὶ σαρκικῶν ἀνθρώπων.

*Φίλωνος ἐκ τοῦ ζ' καὶ η' τῶν νόμων ἱερῶν ἀλ-
ληγορίας.*

Ἐν ἣ μὲν ψυχῇ τὸ ἐκτὸς αἰσθητὸν ὥς μέγιστον
ἀγαθὸν τετίμηται, ἐν ταύτῃ λόγος ἀστέιος οὐχ εὐ-
ρίσκεται· εἰ δὲ ἐκπεριπατεῖ ὁ Θεὸς, τὸ ἐκτὸς αἰσθη-
τὸν ἀγαθὸν οὐχ ὑπείληπται.

TIT. Περὶ συγγενῶν.

Φίλωνος ἐκ τῶν ἐν Γενέσει ζητημάτων.

Φίλων καὶ συγγενῶν ἔργον, ἐπελαφρίζειν τὰ παί-
σματα.

TIT. Περὶ συμπαθείας.

Φίλωνος ἐκ τοῦ δ' τῶν ἐν Γενέσει ζητημάτων.

Ὁ εὐλαβέστερος τρόπος οὐχ οὕτως ἐπὶ τοῖς ἰδίῳις
ἀγαθοῖς γέγηθεν, ὥς ἐπὶ τοῖς τοῦ πέλας κακοῖς
ἀνιᾶται ἢ φοβεῖται· ἀνιᾶται μὲν ὅτ' ἂν ἀνάξιός ὦν
ἀτυχῇ, φοβεῖται δὲ ὅτ' ἂν ἐπιτηδεύῃς κακοπαθεῇ.

Σχόλ. Ἀνάγνωθι ἐν τοῖς παραλλήλοις τὸν περὶ
ἐλεημοσύνης παράλληλον, καὶ τὸν περὶ τῶν πλησίων,
καὶ εὐρήσεις ἐκεῖ ὅτι καλὴ ἐστὶν ἡ εὐσπλαγχνία καὶ ἡ
συμπάθεια· διέλθε δὲ καὶ ἐνταῦθα ἐν τῷ ν στοιχείῳ
τὸν περὶ νοσούντων τίτλον.

A porum opportunitate utitur, manens quidem servi-
lis sibi neque a prima voluntate deflectens, sed
propter rerum molestarum occurrentias immutans,
tanquam in theatro, in aliam formam, ad specta-
torum utilitatem. Medicus enim est rerum ad vitam
spectantium vir probus, qui pro temporibus pru-
denter tractat stulta, sapienter lasciva, fortiter
socordia, et juste injusta. Etenim dicet aliquando
mendacia non mentiens, insolentiaque non inso-
lens. Dicamus hunc esse exercitus ducem bellicis
rebus pacem præparantem, et pacificis bellum in-
tendentem. Induat, ut rex, privati speciem, si
nequit aliter utilitati suæ potestatis et subditorum
suorum consulere; et dominus cum sit, servi ha-
bitum, ut nihil ignoret eorum quæ in sua domo
B aguntur.

E Philonis quarta sacrarum legum allegoria.

Hominem politicum decet non conversari sim-
pliciter, sed duplicem habere sermonem, unum
veritatis et utilitatis, alterum apparentiæ et jucun-
ditatis. Necesse est enim homini politico non
quanta putat utilia esse, dici palam, sed aliqua
occultari, quia sæpius auditor ex adverso propter
petulantiam stat, et inconsiderate veritati resistit, ita
ut nihil jam eorum quæ ad melius tendunt, admit-
tat, semper autem sapientes similes sint medicis,
qui cum urere, secare aut haurire debeant, aut
aliud quid injucundum sed utile ægrotis agere, non
curationes suas ante patefaciunt, sed aliquoties ve-
C interrogantibus negant. Deinde nihil omnino etiam
sperantes, sed contraria providentes, curationem
magno cum ardore adhibent, utile mendacium, in-
utili veritati præferentes.

TIT. De carnalibus hominibus.

*E Philonis septima et octava sacrarum legum
allegoria.*

In qua anima exterior delectatio ut maximum
bonum æstimatur, in illa ratio perfecta non inve-
nitur. Sin autem Deus circumit, exterior delecta-
tio bonum non reputatur.

TIT. De cognatis.

E Philonis quæstionibus in Genesim.

Amicorum et cognatorum opera alleviari adver-
sitates.

TIT. De sympathia.

E Philonis quarta quæstionum in Genesim.

Pia magis indoles non tantum de propriis bonis
gaudet, quantum de proximi malis dolet et metuit.
Dolet quando immeritus patitur, metuit quando
bonus adversa experitur.

Schol. Lege in parallelis parallela de eleemosyna,
et de proximo, et invenies ibi pulchrum esse alie-
na sentire et compati; hic etiam perlege in v ele-
mento titulum de ægrotantibus.

TIT. De tyrannis.

E Philonis tertia sacrarum legum allegoria.

Rex odiosa res tyranno; alter enim pro legibus, alter contra leges gubernat.

TIT. De artificibus.

E Dionysii tractatu primo de natura.

His qui artem quaecunque ignorant et diutius morantur, quia operi non assueti nec laboribus exercitati sunt, difficilem se præbet operatio. Progredientes autem, et multo magis jam perfecti facile quæ suscipiunt aptantes gaudent.

E Philonis septima et octava sacrarum legum allegoria.

Stulti admodum sunt qui ad perfectionem cujuscunque scientiæ attigisse arbitrantur. Si quis enim propius esse credit, longius a termino distat; cum nullus hominum perfectus sit in nulla scientia, sed tantum indigeat, quantum tener omnino fuer cum mox discere incipit, ætate jam canescente et artis simul exercitatione.

E Philonis quæstionibus in Genesim.

Impossibile est naturæ humanæ attingere scientiæ perfectionem. Nihil enim homo scit in summo gradu, sed scire tantum arbitratur; perfectio autem cognitionis est in solo Deo.

TIT. De ordine et habitu.

E beati Cyrilli decimo sexto sermone contra Julianum.

Est locus idem qui supra col. 2091 B. Sed tamen post ουδὲν hæc sequuntur.

Mundanae enim virtutis decus non tam Deum inspectorem invitat, quam cernentium oculos.

E beati Dionysii Alexandrini ad Aphrodisium epistola.

Turpe videtur his qui sanum propositum tenent ad vera nobilisque pergendi, ab aliis laudari; illis autem qui non recte judicant, si quis illis adulari voluerit, ab optimis ad mala inclinantur per laudem.

E Philonis prima quæstionum in Exodum.

Sophista, cum aliam opinionem habet verbis non utitur concordantibus; explicat enim quasi anhelans virtutis cujusque laudes, tanquam sermone seu venatione auditores multos capiens; vita autem illorum plena est omnibus peccatis. Mihi videtur hoc nihil a scenicis comædis differre, qui sæpius cum sint negligentes et insipientes, quidam etiam depravati et adulatorum, in heroas transmutantur; paulo post autem exuentibus vestem, propriæ ignobilitatis signa apparent.

TIT. De injurioso.

E Cyrilli duodecimo sermone contra Julianum.

Injuriosis uti sermonibus si quis non gestiat, evidens mihi videtur; hoc enim plebem olet simul et trivia.

Ex decimo sexto eorundem.

Turpe et indecorum, et his qui bene vivere cu-

A

TIT. Περί τυράννων.

Φίλωνος ἐκ τοῦ γ' τῆς νόμων ἱερῶν ἀλληγορίας.
Βασιλεὺς ἐχθρὸν τυράννω, ὅτι ὁ μὲν νόμων, ὁ δὲ ἀνομίας ἐστὶν εἰσηγητής.

TIT. Περί τεχνιτῶν.

Διονυσίου ἐκ τοῦ περὶ φύσεως α'.

Τοῖς ἀμαθέσι ἥστινος οὖν τέχνης καὶ διατελεστέροις διὰ τὸ τῆς πείρας ἄηθες καὶ τὸ τῶν ἔργων ἀτριβές, κάματος ἐγγίνεται ταῖς ἐπιχειρήσεσιν. Οἱ δὲ προκόπτοντες, καὶ μᾶλλον ἔτι οἱ τέλειοι ῥαδίως ἀμέτεισιν κατορθοῦντες γάννυνται.

Φίλωνος ἐκ τοῦ ζ' καὶ η' τῆς νόμων ἱερῶν ἀλληγορίας.

Πάνυ εὐήθεις οἱ πρὸς τὸ πέρας ἥστινος οὖν ἐπιστήμης ἀφικέσθαι διανοήθησαν· τὸ γὰρ ἐγγὺς εἶναι δόξαν, μακρὰν ἄγαν τοῦ τέλους ἀφέστηκεν· ἐπεὶ τέλειος τῶν γεγονότων οὐδεὶς πρὸς οὐδὲν μάθημα, ἀλλὰ τοσοῦτον ἐνδεῖ, ὅσον κομιδῇ νήπιος παῖς ἄρτι τὸ μανθάνειν ἀρχόμενος, πρὸς πολὺν ἤδη τὴν ἡλικίαν ἅμα καὶ τέχνης ὑφηγητήν.

Φίλωνος ἐκ τῶν ἐν Γενέσει ζητημάτων.

Ἀμήχανον ὑπὸ φύσεως ἀνθρωπίνης εὐρεθῆναι τῆς οἰασοῦν ἐπιστήμης τὸ τέλος. Οὐδὲν γὰρ ἄνθρωπος ἄκρως οἶδεν, ἀλλ' οἶεται μόνον εἰδέναι· τὸ δὲ τέλος τῆς γνώσεως ἀνάκειται μόνῳ Θεῷ.

TIT. Περί τάξεως καὶ καταστάσεως.

Τοῦ μακαρίου Κυρίλλου ἐκ τοῦ ις' τῶν κατὰ Ἰουλιανοῦ.

Εὐανδρίας γὰρ, τῆς ἐπὶ γῆς, φημί, τὸ ἀγαθὸν, οὐκ αὐτὸν ἐπόπτην ἐποίησε μᾶλλον, ἀλλὰ τῶν ὁρώντων τοὺς ὀφθαλμούς.

Τοῦ μακαρίου Διονυσίου Ἀλεξανδρείας ἐκ τῆς πρὸς Ἀφροδίσιον ἐπιστολῆς.

Τὸ μὲν ἐκ τῶν ὄντων αἰσχυρὸν ὑγιεῖ κρίσει πρὸς τὰ ἀληθῆ καὶ σεμνὰ χωρεῖν ἐπαινος· τὸ δὲ τοῖς οὐκ ὀρθῶς ὑπειληφῆσι βουλόμενον ἀρέσκειν ἀπὸ τῶν κρειττόνων ἐκκλίνειν πρὸς τὰ φαῦλα δι' ἐπαινον.

Φίλωνος ἐκ τοῦ α' τῶν ἐν Ἐξόδῳ ζητημάτων.

Ὁ σοφιστικὸς, γνώμης ὦν ἐτέρας, λόγοις οὐ συνάδουσι χρῆται· διέξεισι μὲν γὰρ ἀπνευστεῖ τοὺς ἀρετῆς ἐκάστης ἐπαίνους, οἷα λόγῳ πολὺς ἐπὶ θῆρα τῶν ἀκουόντων· ὁ δὲ βίος ἐστὶν αὐτῶν πάντων ἀνάπλεως ἀμαρτημάτων· καὶ μοι δοκεῖ τῶν ἐπὶ σκηναῖς ὑποκριτῶν διαφέρειν οὐδὲν, οἳ πολλάκις ἡμελημένοι καὶ ἄφρονες ἄνθρωποι διεφθαρμένοι, τινὲς δὲ καὶ θεραπεύοντες, εἰς ἥρωας ἀσκοῦνται· μικρὸν δὲ ὕστερον ἀποθέμενοι τὴν σκευὴν, τὰ τῆς ἰδίας ἀδοξίας ἀναφαίνουσι σημεῖα.

TIT. Περί ὕβριστοῦ.

Κυρίλλου ἐκ τοῦ ιβ' τῶν κατὰ Ἰουλιανοῦ.

Τὸ μὲν κακῶς ἀγορεύειν οὐκ ἂν ἔλοιτό τις, εὐδηλον οἶμαι παντί· δημῶδες ὁμῶς τοῦτο καὶ ἀγοραῖον.

Ἐκ τοῦ ις' τῶν αὐτῶν.

Πᾶν αἰσχυρὸν καὶ ἀκαλὲς, καὶ τοῖς εὖ βιοῦν ἥρη.

μένοις ἀνάρμοστον τὸ, ὑβρίζειν ἐστὶ, καὶ οὐκ ἂν τις A
εἷη τοιοῦτος τῶν ἐν ἐφέσει σεμνότητος καὶ ἐπιει-
κειας.

TIT. Περὶ ὕπνου.

Kλήμεντος ἐκ τοῦ α' στρώματος.

Ὅσα περὶ ὕπνου λέγουσι, τὰ αὐτὰ χρὴ καὶ περὶ
θανάτου ἐξακούειν· ἐκάτερος γὰρ δηλοῖ τὴν ἀποστά-
σιαν τῆς ψυχῆς, ὁ μὲν μᾶλλον, ὁ δὲ ἥττον (25).

TIT. Περὶ φθόνου.

Τοῦ μακαρίου Κυρίλλου ἐκ τοῦ ιη' λόγου τῶν
κατὰ Ἰουλιανοῦ.

Τοῖς οὐκ ἔχουσι βίον τὸν ἐπιεικῆ καὶ τεθουμα-
σμένον, φορτικὸν, ὡς εἴκοι, τὸ εὐδοκίμεῖν ἐτέρους εὖ-
ζωῖα καὶ ἀρετῇ. Ἐγκλημα γὰρ τῆς ἑαυτῶν φαυλότη-
τος ποιοῦνται τὸ χρῆμα, καὶ ταῖς ἐτέρων εὐκλείαις B
ἐρηθισμένοι, τὴν τῆς βασκανίας ὠδίνουσι φλόγα.
Καίτοι μᾶλλον ἐχρῆν ζηλοῦντας ἐλέσθαι τὸ ἄμεινον,
καὶ πάντα σείντας κάλων ἀμιλλᾶσθαι φιλεῖν τοῖς ὧδε
λαμπροῖς, οὐ φιλοψυχίας ποιήσασθαι πρόφασιν, ἀ
κατορθοῦν οὐ δεδύνηται.

Φίλωνος ἐκ τοῦ ζ' τῶν ἐν Γενέσει ζητημάτων.

Οἱ βασκανία καὶ φθόνῳ ῥηγνύμενοι τῆς περὶ ἐτέ-
ρους εὐπραγίας ὀλιγωροῦσι καὶ τῆς αὐτῶν ἐξ ἐκεῖ-
νων ὠφελείας, ἄμεινον ἡγούμενοι βλάπτεσθαι μᾶλλον,
ἢ ὑφ' ὧν οὐκ ἐθέλουσιν εὐεργετῆσθαι· ζημίαν γὰρ
ὑπολαμβάνουσι τὰς ὑπὸ τῶν βελτίστων προτεινομένας
χάριτας.

TIT. Περὶ φιλαυτίας.

Τοῦ μακαρίου Διονυσίου ἐκ τοῦ περὶ φύσεως.

Ἐπεὶ καὶ σύμβουλος ἀγαθὸς ὦφθη ξένοισι ὁ πολλὰ- C
κις ἐν οἰκείᾳ βουλῇ σφαλὼν, τυφλώττει μὲν τις ἐπὶ
πολὺ περὶ τὰ αὐτῷ προσήκοντα διὰ φιλαυτίαν. Ἀπροσ-
παθῶς δὲ καὶ σχολαζούσῃ τῇ διανοίᾳ τοῖς ἐκτὸς
προῖων, ῥᾶον αὐτὸν εὐσύννοπον ἔχει καὶ καταφανῇ
τὴν διάθεσιν· εἰτα ἐκείνοις συγκροτηθεὶς καὶ διαδο-
νισθεὶς ἐντρεχεστέρωις τε νοεῖν γενόμενος καὶ ἑαυτοῦ
ποτε συνησθήσεται, εἰ γὰρ καὶ τῆς ἐν τοῖς περικει-
μένοις ἀληθείας ὀξύδερχῆς ἐπιγνώμων γένοιτο.

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ περὶ ἐπαγγελιῶν β'.

Συμβαίνει πολλάκις καὶ τῶν σοφῶν τινὰς παρορᾶν
τινα, τῇ σιδίας διανοίας κρίσει, μᾶλλον δὲ οἰήσει φι-
λαυτίας ῥέποντας.

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ κα' κεφαλαίου.

Ἀλλὰ πέπεισται ὡς ἀπάντιον χαλεπώτατον αὐτὸν D
γινώσκειν καὶ θεραπεύειν διὰ τὸ προσπεφυκέναι ἀν-
θρώποις τὸ φιλαυτον, καὶ κλέπτειν τὴν τοῦ ἀληθοῦς
κρίσιν ἐκάστου τῇ περὶ ἑαυτοῦ προσπαθείᾳ.

Φίλωνος ἐκ τοῦ β' τῶν ἐν Γενέσει ζητημάτων.

Οἱ ἑαυτῶν μόνον ἕνεκα πάντα πράττοντες, φιλαυ-
τία τὸ μέγιστον κακὸν ἐπιτηδεύουσιν, ὃ ποιεῖ τὸ
ἄμεικτον, τὸ ἀκοινωνητον, τὸ ἀφίλον, τὸ ἄδικον, τὸ
ἀσεβές· τὸν γὰρ ἀνθρώπον ἡ φύσις κατεσκεύασεν
οὐχ ὡς τὰ μονητικὰ θηρία, ἀλλ' ὡς τὰ ἀγελαῖα καὶ
σύννομα κοινωνικώτατον, ἵνα μὴ ἑαυτῷ μόνῳ ζῇ,
ἀλλὰ καὶ πατρὶ καὶ ἀδελφοῖς καὶ γυναικὶ καὶ τέκνοις
καὶ τοῖς ἄλλοις συγγενέσι, καὶ πατρίδι καὶ ὁμοφύ-

rant minime conveniens est injurias jactare; et
nunquam talis invenietur inter eos qui nobilia et
decora affectant.

TIT. De somno.

E Clementis primo stromate.

Quæ de somno dicuntur, eadem oportet de morte
audiri. Uterque enim exhibet animæ separationem,
hæc majorem, ille minorem.

TIT. De invidia.

*E beati Cyrilli decimo octavo sermone contra Ju-
lianum.*

His qui vitam non sequuntur convenientem et
honorabilem, molestum est, ut videtur, si cæteros
cernant facili et decora vita gaudere. Exprobratio
sux pravitatis hæc bona illis videntur; et aliorum
laude vulnerati, invidiæ flammam concipiunt. B
Melius certe esset si invidiosi meliora affectarent,
et omnes vivo et pulchro ardore æmulerentur hos
qui ita fulgent, nec socordiæ velo tegerent quæ
bene dirigere nequeunt.

E Philonis sexta quæstionum in Genesim.

Qui invidia et zelo excitantur, beneficentiam in
aliis parvi faciunt, et quam ipsi ex illis ducere
possunt utilitatem; potius æstimantes vulnerari,
quam ab his, a quibus non volunt, curari. Damnum
enim reputant præstata ab optimis beneficia.

TIT. De amore proprio.

E beati Dionysii tractatu de natura.

Cum vir bonus consiliarius visus est alienis sæpius
in propria voluntate captus, cæcus quidem est quisque
multum circa res quæ ad illum pertinent ob amorem
proprium. Sine agitatione et cum lenta reflexione his
qui sunt exterius occurrens, se facile visibilem, et
claram suam intentionem præbet. Deinde ab illis
pressus et cruciatus, diligentius attendere discit
et de seipso forte gaudebit, si veritatis quæ in
circumjacentibus est acutior factus sit observator.

Ex ejusdem secundo capite de Evangeliiis.

Contingit sæpius quosdam inter sapientes despi-
cere aliquem, propriæ reflexionis judicio, magis
autem amoris proprii inspiratione ductus.

Ex ejusdem capite uno et vicesimo.

Creditur omnium esse difficillimum seipsum no-
scere et curare ob innatum hominibus amorem
proprium, et latere cuique veri judicium ob nati-
vam in seipsum inclinationem.

E Philonis libro secundo quæstionum in Genesim.

Qui sui gratia omnia faciunt, ex amore proprio
summum malum perpetrant, unde fit ut se sepa-
rent neque cum aliis communicent, amore careant,
injuste improbeque agant. Natura enim hominem
constituit, non ut solitaria animalia sed potius ut
gregaria et communiter viventia, maxime socium,
ut non sibi ipsi solummodo vivat, sed etiam patri,
fratribus, uxori, infantibus cæterisque cognatis,

tum patriæ, contribulibus et omnibus hominibus, ante omnia autem Patri et Creatori.

Ex Evagrio. Væ amorem proprium qui omnia odio habet !

TIT. *De percussoribus.*

Ex Philonis quæstionibus in legem.

Quam durum ultra fas pati, et concessum quid rapere.

TIT. *De oculo.*

E Philonis libro primo quæstionum in Exodum.

Visus a cæteris sensibus eo etiam differt, quod cæteri rebus sensu perceptis penetrantur, verbi causa, gustus permiscetur succis, olfactus editis vaporibus, auditus sonis ad aures traditis : in visu autem simile quid locum non habet; ille enim in profundum corporum non permeat, sed solum superficie quatenus sese objicit, attingit, neque corpora in visum transeunt.

(26) Fragmentum hoc cæteris hujus tituli addendum est p. 100, col. 2. Quod autem ibidem est Phi-

λοις καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις, καὶ πολὺ πρότερον τῷ Πατρὶ καὶ Ποιητῇ.

Εὐαγγρίου. Ὡς ἀπὸ τῆς φιλαυτίας τῆς πάντα μισούσης !

TIT. *Περὶ φονέων.*

Φίλωνος ἐκ τῶν ἐν τῷ νόμῳ ζητημάτων.

Ὡς δεινὸν παρὰ τὸ δέον παθεῖν, καὶ ἀρπάζειν τι παραδοθέν.

TIT. *Περὶ ὀφθαλμοῦ (26).*

Φίλωνος ἐκ τοῦ α' τῶν ἐν Ἐξόδῳ ζητημάτων.

Ὅρασις παρὰ τὰς ἄλλας αἰσθήσεις καὶ ταύτῃ διαφέρει, ὅτι αἱ μὲν ἄλλαι τοῖς αἰσθητοῖς ἐγκαταμίγνυνται, οἷον ἡ γεῦσις ἀνακιρνᾶται τοῖς χυμοῖς, καὶ ἡ ὀσφρησις τοῖς ἐπαναδιδομένοις ἀτμοῖς, καὶ αἱ ἀκοαὶ ταῖς φωναῖς ἐνδυσόμεναις εἰς τὰ ὦτα. Ἐπὶ δὲ τῆς ὁράσεως τὸ παραπλήσιον οὐ γίνεται· οὔτε γὰρ αὕτη διὰ τοῦ βάθους τῶν σωμάτων χωρεῖ, φαύει δὲ τῶν ἐπιφανειῶν μόνον κατὰ τὴν προσβολήν, οὔτε τὰ σώματα εἰς τὴν ὄψιν εἰσδύεται.

lonis, incipiens τὰ αὐτὰ καθήκοντα, pertinet ad præcedentem titulum, *Περὶ διαγνώσεως*, etc.

ANNO DOMINI DXLVI.

SANCTUS EPHRAIMUS

ANTIOCHENUS PATRIARCHA.

NOTITIA.

(FABRIC. *Biblioth. Græc.* ed. Harles, t. X, p. 750.)

S. Ephraimi, junioris et diversi ab Ephraim monacho Syro, patriarchæ Theopolitani (a) sive (b) Antiocheni (ante sæculi sexti medium), qui licet Syrus et ipse, Græce etiam plura scripsit, λόγοι διάφοροι, scripta varia pro defendenda Chalcedonensis synodi doctrina contra Nestorium, Eutychem, Severum et Acephalos, jam pridem deperdita omnia. Ex his tria evolvisse se volumina Photius testatur, sed duorum tantum argumenta memorat. In primo continebatur. *Epistola ad Zenobium*, scholasticum Emesenum, secta Acephalum, dicta Leonis Romani calumniantem, in qua Ephræmus Orientales negat peccasse, cum *Hymno Trisagio* addiderunt verba, qui crucifixus est pro nobis, quoniam ad Christum illa retulere : peccasse autem Byzantinos, qui illa intellexerunt de SS. Trinitate. Memorat et singularem *Collectionem canonum ecclesiasticorum* (Syrus illo tempore, ut videtur, usitatam), in qua canon secundus concilii secundi œcumenici, CPoli. 381, celebrati, fuit canon 166. In eodem primo volumine erant II epistolæ Ephræmi *Ad Justinianum* imper. III. *Ad Anthimum* Trapezuntis episcopum de condemnando Eutyche. IV. *Ad Domitianum* (nescio, an ad illum Melitenes episcopum, ad quem Eulogius Alex. apud Photium cod. 225 et 230, p. 459. V. *Ad Syncreticum* Tarsi metropolitam, contra Acephalos. VI. *Ad Anthimum* iterum, et VII. *Ad Brazem* Persam. VIII. *Ad Monachos* in Nestorii hæresin propensos. IX. *Ad Calli-*

(a) Πατριάρχης Θεουπόλεως · Reines. Varr. lect. p. 347, add. eundem, p. 152.

(b) De episcopatu etiam intelligenda Photii verba, cod. 229. Ὅς τῶν ἐκ τῆς Ἀντιοχείας θεσμῶν, ἤγετο, non, ut Schottus : qui de sacris Antiochiæ

legibus narrat. Vide Reines. Varr. lect. p. 347; et quæ notavi volum. V, pag. 335 (vol VIII, p. 254, nov. ed. ubi vid. notas. Add. Bayeri *Epistola*. in *Thesouro epistolico*, Lacroz. tom. I, p. 21. HARL.).

rici desertores, πρὸς τοὺς ἀποσχιστάς Καλλινίκου, ubi verba : ὅτι τὰ παρὰ ταύτην (τὴν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν) συνακτῆρια ληστῶν ἐστὶ σπήλαια, reddenda sunt, et quod, qui extra eam (Ecclesiam Dei) conventus fiunt, sint speluncæ latronum, non, ut vertit Schottus : et qui ad eam tabern conventus fiunt. X. Synodica actio de libellis quibusdam Eutychianis Syncretico Tarsi episcopo ejusque syncello, Stephano monacho oblatis. XI. Epistola ad Megam sive Magnum, episcopum Berrhoensem. XII. Ad Eunoium monachum. XIII. Sermones panegyrici octo. 1. In encæniam templi SS. prophetarum. 2. In natalem Jesu. 3. Ante jejunia, 4. Catecheticus ad baptizandos, εἰς τὴν κατήχησιν τῶν νεοφωτίστων. 5. In encæniam templi Michaelis archangeli in Daphne, 6. In sanctam Quadragesimam, 7. In unam Quadragesimæ nonam, 8. In sancta feria quarta ad baptizandos.

Ejusdem S. Ephraemi alterum volumen in quatuor libros divisum, quorum primo, tertio et quarto maximam partem Cyrilli Alex. et synodi Chalcedonensis apologia adversus Nestorianorum, Eutychianorumque, speciatim monachorum Orientalium Severianorum ac Theopaschitarum calumnias; in secundo continebatur dissertatio de quinque quæstionibus ab Anatolio scholastico propositis, I. Utrum nunc etiam secundum carnem Christus nascatur? II Cor. v, 16. II. Si Adamus compositæ fuit substantiæ, quomodo conditus sit immortalis? III. Unde constet Joannem evangelistam adhuc manere? Joan. xxi, 22. IV. Si Adam conditus fuit immortalis, quomodo ignoraverit, quid ex re ipsius esset? V. Quis sensus verborum Gen. iii, 22 : *Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est*? Liber tertius dicatus fuit Domno et Joanni monachis in Cilicia secunda versantibus. Conf. Reines VV lect. p. 152 et 153, et Coteler. tom. II Monument. p. 631. Ille, ni fallor, Petri meminit Photius. V. eundem Coteler. in Const. apost. tom. II, part. ii, p. 416 b.

Index scriptorum, quorum ex Ephraemo Photius meminit ; numeri denotant paginas editionis Græcæ Hæschel-

Ambrosius, 425. Ὁ Μεδιολάνων, ἐν τῷ περὶ Ἀνανθρωπήσεως λόγῳ, 422, 423, ὁ θαυμάσιος ὁμολογητής, 413. Ἐν τῷ λόγῳ, ὃς ἐπιγράφεται, Περὶ ἑρμηνείας τῆς πίστεως. Ibid. Contra Apolinarium, 413, 423, 429. Ἐν τῷ λόγῳ, ὃν ἐπέγραψε, Γρατιανῷ τῷ βασιλεῖ, 423.

Amphilochius, 405. Iconii, episc. 413, 414, 422, 425. Epistola ad Seleucum, 423, 434.

Antiochus Ptolemaidis, 411.

Apollinarius, 411, 413, 420, 423, 426, 436.

Arius, 528.

Ariani, 413.

Athanasius, 405, 421, 424, 425, 426, 427, 429, 433. Epistola ad Epictetum, 413. Ad Julianum, imp. 427. Ad virgines, 423. Ad Maximum philosophum, 423. Ἐκ τοῦ κατὰ Ἀρειανῶν, 420. Ἐν τῷ περὶ πίστεως λόγῳ, 424. Ἐκ διαφόρων λόγων, 420, 423.

Atticus CPolitanus in epistola ad Euppsychium, 424.

Baradatus. Infra in Simeone. Ejus epistola ad Leonem imp. 437. Ad Basilium Antiochenum episcopum, 437. Hunc Baradatum et Jacobum, monachos catholicos, cum Jacobo Baradaeo, Severi, Antioch. sectatore confundit et Photii verba male intelligit Baron. Ad a Chr. 555, docente Assemano in Bibl. orientali, tom. I, p. 19.

Basilius Cæsariensis, 405, 423, 427. Ὁ ἐκ τῆς Καππαδοκίας πᾶσαν φωτίσας τὴν οἰκουμένην, 414. Ὁ λαμπρὸς τῆς Ἐκκλησίας κήρυξ, 434.

Ἐν τῷ περὶ πίστεως, 416, 424. Περὶ εὐχαριστίας 420. Ἐν τῷ κατὰ Εὐνομίου λόγῳ, 430, 434. Ἐν τῷ πρώτῳ κεφαλαίῳ, ibid.

Epistola ad Sozopolitanos, 420, 423. Ad Apollinarium, 420.

Cyriacus, episcopus Paphi, qui Patribus cccxviii in concilio Nicæno interfuit, 423, 435. Ἐν τῷ εἰς τὰ Θεοφάνια λόγῳ, 435

Cyrillus Hierosolymitanus, 422.

Cyrillus Alex. 404, 406, 411, 412, 419, 421, 437, 426. Ὁ νικηφόρος, 429, 431. Ἐν ταῖς ἀντιρρήσεσι, 414. Ἀπολογία τοῦ ἐβ' ἀναθεματισμοῦ, 420. Ἐν τῷ κατὰ Συνουσιαστῶν λόγῳ, 416. Ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τοῦ ἀποπομπαίου, 416, 420. Ἐκ τῶν θησαυρῶν, 420, 423, 424, 425, 429, 430, 434.

Epistola prior ad Succensum, 411, 414, 423, 430, 431. Posterior 410, 420, 423, 425, 426, 433. Ad Eulogium presb. 412, 423, 430. Ad reginas, 420. Ad orientales, 431, 422, 425. Ἐν τῷ κατὰ Νεστορίου, 425, 429, 432. Ad Nestorium, 413, 414. Epistola prima, 432, 434, 420. Ad Acacium, episc. Scythopolitanum, 416. Ad Acacium Melitenes, 423, 431. Ἐννάτῳ λόγῳ τῶν ὑπομνημάτων in Evangel. Joannis, 411, 412, 418, 421, 425, 431. Ἐκ τοῦ εἰς τὸν εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην ὑπομνήματος βιβλίου β', 420, 430. Βιβλίου ζ', η', θ', 420. In Leviticum, 432. In Epist. ad Hebræos, 420, 423, 430. In Isaiam, 420. In Matthæum, 431, 432, lib. i, 429. In psalmum octavum, 420. In prophetam Malachiam, 424. Zachariam, 430. Ἐν τῷ περὶ πίστεως, 429, 430. Ἐκ τοῦ περὶ ἀπαθείας λόγου, 420. Περὶ πάθους, 420. Ἐν τῷ κατὰ Ἀρείου λόγῳ, 432. Περὶ ἀνανθρωπήσεως, 420, 423, 430, 435. Ἐν τῷ περὶ τῆς ἐν πνεύματι λατρείας ἐβδόμῳ, 431. Ἐννάτῳ βιβλίῳ, 424, 432. Ἐν τῷ τρίτῳ κεφαλαίῳ τῶν ἀναθεματισμῶν, 427. Ἐκ τῶν σχολίων, 420, 423, 427, 431, 432.

C Dionysius Areopagita, 420.

Domni perversa explicatio verborum Joannis I, 14 : *Et habitavit in nobis*, rejicitur, 421.

S. Ephraim ἐν τῷ περὶ ἀνανθρωπήσεως καὶ εἰς τὸν μυχγαρίτην, 430.

Epiphanius, 424. Ἐν τῷ περὶ αἵρέσεως πρώτῳ βιβλίῳ, 424.

Erechthius, 425, 426.

Eusebii Pamphili Historia ecclesiastica, 413.

Eustathius Ὁ μέγας, ὁ τῆς Ἀντιοχείων ἱερεὺς, A 411.

Eutyches, 406, 407, 415, 419, 423, 426, 428, 435, 436.

Flavianus, 419.

Gregorius Neocæsariensis, 425.

Gregorius Nyssenus, 404, 405, 424, 425. Ejus catecheticus, 423. Ἐν διαφόροις λόγοις, 424, contra Apollinarium, 421, 430. Liber iii Contra Eunomium, 423.

Gregorius theologus Naz. 433, 434, 425, 405, 416, 420, 421, 424. Ἐν τῷ περὶ βαπτίσματος λόγῳ, 411. Ἐν τοῖς γενεθλίοις, homilia in natalem Jesu, 423. Ἐν τῷ περὶ Υἱοῦ δευτέρῳ λόγῳ, 423. Ad Cledonium epistola secunda, 423, 424.

Hilarius ὁ ὁμολογητῆς, confessor, 423.

Ignatius ὁ θεοφόρος, 405. Καὶ μάρτυς, Σμυρναίοις ἐπιστέλλων, 424.

Isidori monachi, genere Alexandrini, Epistolæ, 406.

Jacobus (infra in Simeone); ejus epistola ad Basilium Antiochenum, episc. 437.

Joannis evangelistæ πράξεις καὶ βίος, 418.

Joannes Chrysostomus, 405, 421, 424, 425. Τὸ κατὰ Ἰωάννην ἀναπτύσσων Εὐαγγέλιον. Ἐν ἐνδεκάτῃ ὁμιλίᾳ, 422. In priorem ad Timotheum, 423. Homilia 3 in Epist. ad Ephes., 424. Ὁ σοφὸς Ἰωάννης, 430. Ἐν τῷ περὶ τῆς ἀναλήψεως λόγῳ, 435. Julius Romæ, episc. 404, 405, 425, 426, 427, 436. Ἐκ τοῦ περὶ τῆς ἐν Χριστῷ ἐνώσεως τοῦ σώματος πρὸς τὴν θεότητα, 423. Ἐν τῇ πρὸς Δόκιον ἐπιστολῇ, 424. Πρὸς τοὺς κατὰ τῆς θείας τοῦ Λόγου σαρκώσεως ἀγωνιζομένους, 427. Ἐν τῷ λόγῳ τῷ περὶ ὁμοουσίου, 436.

S. Leo, papa Romanus, 428, 405, 423, 424, 427, 433, 435, 436. Epistola ad sanctum Flavianum CPol. 404, 428, Tomus, 435. — Ad Leonem imp. 404, 405, 407.

Macedonius, 428.

Manes, 417, 423.

Marcion, 425, 436.

Nestorius, 404, 407, 413, 415, 422, 426, 428, 436.

Nestoriana hæresis Paulo Samosateno suffragata, 436.

Paulus Emesenus, episc. 422. Παῦλος ὁ Ἐμέσης ἐπίσκοπος, κατενώπιον ὁμιλήσας Κυρίλλου. — Ita legendus est ille locus, judice Cotelerio, tom. II, Monum., p. 631, quem conferes.

Paulus Samosatensis, 426, 436.

Petrus apostolus, ὁ κορυφαῖος, τὸ στόμα ἀποστόλων, 423.

Petrus Alexandrinus, martyr, 423.

Proclus CPolitanus, 405, 415. Ἐν τῇ Τεσσαρακοστῇ, homilia in Quadragesimam, 422. Ἐν τῷ εἰς τὸ γενέθλιον λόγῳ, καὶ ἐν ἄλλοις διαφόροις, 423. Ἐν Πουλχεριανᾷ μετὰ τὸ γενέθλιον, 435.

Severianus ὁ Γαβάλων, ἐν τῷ δ' περὶ πίστεως λόγῳ, 423. Ἐν τῷ περὶ ἐνώσεως, *ibid.*

Severiani, οἱ ἀπὸ Σευήρου, 404, 405, 410, 420, 422, 427. Ἡ τοῦ Σευήρου αἵρεσις, 410.

Simeonis Stylitæ epistola, 437. Simeon, Baradatus et Jacobus a probitate et concordie studio laudantur, 408 et 419.

Synodus Nicæna, πίστις ἦν οἱ τῇ ἁγίοι Πατέρες ἐξέθεντο, 428, 436. — Chalcedonensis, 402, 406, 407, 419, 421, 423, 426, 427, 428, 432, 433, 435, 436, 437. — Ἡ κατὰ Νεστορίου Κύριλλος ἐν Ἐφέσῳ διεπράξατο, 428. Κατὰ τὴν ἱερὰν τρίτην σύνοδον παρήγαγε μαρτυρίας κατὰ Νεστορίου, 435. — CPolitana, 404. Τὴν τῶν ρν' σύνοδον οὐδ' εἰ γέγονε, τῶν Αἰγυπτίων τινὲς εἰδέναι ἠθέλησαν, 436.

Ephesina ληστρική, 419.

Theopaschitæ monachi quidam Orientales, 429. Eorum epistola, quam Ephraemius Antiochenus, confutavit, 436.

Valentinus, 423, 436.

FRAGMENTA.

MONITUM IN SEQUENS FRAGMENTUM.

(ANG. MAI, *Biblioth. nov. t. IV*, 63.)

Ephraemii sæculo sexto patriarchæ Antiocheni celebris est orthodoxia, quam pluribus scriptis suis contra hæreticos demonstravit. Cum in duobus Vaticanæ bibliothecæ codicibus dogmaticum fragmentum mihi se obtulisset ejus operis, a Photio olim cod. 228, latissime excerpti, ita tamen ut Vatic. hoc fragmentum apud Photium desideretur, edidi id olim Græce, nunc vero etiam Latine ad communem notitiam deferre volo, præsertim quia de pontifice nostro Leone, cujus inclytam defendit epistolam, bene meretur.

Ephraemii archiepiscopi Antiochiæ ex ejus apologia pro synodo Chalcedonensi et epistola sancti Leonis.

Dic nobis, sodes, ab omni importuna mentem defendens repugnantia. Fuitne tempus post fa-

Τοῦ ἁγίου Ἐφραίμ ἀρχιεπισκόπου Ἀντιοχείας, ἐξ ἧς ἐποιήσατο ἀπολογία ὑπὲρ τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου καὶ τόμον τοῦ ἁγίου Λέοντος.

Εἰπὲ δὲ ἡμῖν, ὦ τᾶν, πάσης τῆς ἀντιπαθείας ἀκεραίας φυλάττων τὴν διάνοιαν, ἣν ποτε καιρὸς

ἀπὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως ὅτε ὁ σαρκαρῶμενος Λόγος, ὁ Θεὸς ὢν, οὐκ εἶχε τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἐμψυχον σάρκα τελείαν; ἢ ἐπειδὴ ἐπέzeugεν ἐπάνω τῶν κυμάτων τῆς θαλάσσης, οὐκ ἐφύλαττον οἱ πόδες τὸ ἰδίωμα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως; Ἀλλ', ὦ βέλτιστε, ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει τὰ ὑπὲρ φύσιν ἐπραττε Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν, οὐκ ἀνηρημένης ἢ ἀφανισθείσης τῆς ἀνθρωπίνης ἰδέας αὐτοῦ σαρκός· καὶ αὐτῆς δὲ τῆς ἐνεργείας ἡ ἰδέα πείσῃ σε τὴν σάρκα ἐπὶ τῆς οἰκείας μεμενηκέναι φύσεως ὁμολογῆσαι· τὸ γὰρ πεzeugεῖν καὶ ποσὶ βαδίζειν, εἰ μὴ κατὰ φαντασίαν ἐγένετο, πρόδηλον ὅτι ποδῶν ἐστὶν ἡ ἐνέργεια τῆς ἡμετέρας φύσεως. Ὡστε αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς ἐνεργείας βοᾷ τὴν τῆς σαρκὸς ἐπὶ τῶν ἀρχαίων μέτρων φυλακὴν, καὶ τὴν τοιαύτην πορείαν πάντες σωματικὴν τε καὶ αἰσθητὴν λέγουσι· τὸ ἐπὶ τῆς θαλάσσης πεzeugεῖν, τοῦτο τῆς θεότητος ὑπῆρχε διὰ σαρκὸς ἀνθρωπίνης ἐνεργούσης. Εἰ μὲν οὖν γυμνῇ τῇ σαρκὶ τὴν ἐνέργειαν ἐλέγομεν γίνεσθαι τοῦ γεγονότος, ἀπορος ἦν ὁ λογισμός· καθάπερ καὶ εἰ μόνῃ τῇ θεότητι βαδίζειν ἀντιθέμεν, πορείαν ὑποτιθέμενοι, καὶ πεzeugεῖν ὁμολογοῦντες. Νῦν δὲ σαρκαρῶμενον Θεὸν Λόγον ἐνηργηκέναι τὴν τοιαύτην ἐνέργειαν ὁμολογοῦντες, τὸ μὲν ἀκολούθως φαμέν πρὸς τὴν τῆς σαρκὸς γεγενῆσθαι φύσιν· τὰ δὲ διὰ τὴν τῆς θεότητος ὑπερφυσίαν· ὥστε καὶ ἐνταῦθα δύο ἐνεργείας. Οὐκ ἐπειδὴ δὲ εἶχε τὸ θεοπρεπὲς, μηνύοντος τοῦ Θεοῦ Λόγου τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν, ἡ ἐνέργεια, παρὰ τοῦτο τολμητέον εἰπεῖν ὡς ἡ σὰρξ οὐκ ἀνελλιπὴς ἦν ἐν τοῖς οἰκείοις ἰδιώμασιν, ἀλλ' ἐλλιπὴς τε καὶ ἀτελής ὑπῆρχε, ταυτὸν δὲ εἰπεῖν, χεῖρων ἢ ἀνούσιος παντελῶς.

A ctam humanationem, quo incarnatum Verbum Deus existens, propriam animatam perfectamque carnem non habuerit? An cum pedibus super maris undas ambulavit, haud servabant pedes humanæ naturæ proprietatem? Atqui, o optime, in humana natura, ea quæ supra naturam sunt faciebat Christus Deus noster, haud perempta vel destructa humana carne sua: namque ipsius operationis species confiteri suadet, carnem in propria mansisse natura. Nam pedestrem ambulare, pedibus ingredi, nisi id phantastice fiat, manifeste demonstrat pedum operationem nostræ esse naturæ. Quamobrem ipsa operationis species clamat, carnis in primitivo suo modulo conservationem; nemoque est qui ambulationem hujusmodi, corporalem sensibilemque non dicat. Super mare ambulatio, a divinitate fiebat per humanam carnem operante. Certè si nos diceremus carne tantummodo factam illam operationem, incertum esset ratiocinium: sicuti etiam si uni divinitati ambulationem imputaremus, morem gradiendi illi tribuentes, et eam reapse pedibus incedere confitentes. Nunc vero cum incarnatum Verbum hanc operationem peragere fateamur, quod secundarium est, a carnis natura effectum dicimus, cætera vero a supernaturali deitatis natura: ita ut hic quoque duas operationes spectemus. Non ideo tamen quod operatio Deo digna esset, Deo Verbo suam hypostaticam significante unionem, idcirco audendum est dicere carnem non fuisse proprietatibus suis undique perfectam, sed defectivam potius et imperfectam. Id enim dicere, malum fatuumque prorsus est.

Εφραίμ τοῦ ἀγιοτάτου ἐπισκόπου Ἀρτιοχείας ἐκ τοῦ κατὰ Σεβήρου τρίτου λόγου.

E. S. Ephræmi episcopi Antiocheni tertio libro contra Severum.

(ANG. MAI Scrip. vet. VII. 204.)

Ὡςπερ οὖν ἐν τῇ θεῇ φύσει διάφορα λέγομεν φύσεως ἴδια, τουτέστι τὸ ἄκτιστον, τὸ ἀναρχον, τὸ ἀναλλοιώτον, τὸ ἀπερίγραπτον, τὸ ἄτρεπτον καὶ τὰ τοῦτοις ἀδελφά τε καὶ σύμφωνα καὶ τῇ θεῇ οὐσίᾳ μόνῃ ἀρμόζοντα· οὕτω καὶ ἐν τῇ θελητικῇ τοῦ Θεοῦ δυνάμει πολλὰ Θεοῦ ἐν ταῖς θεαῖς Γραφαῖς λέγονται εἶναι θελήματα. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐπὶ τῆς καθ' εἰκόνα Θεοῦ γεγεννημένης νόησον ψυχῆς· μίαν γὰρ καὶ αὐτὴν νοερὰν καὶ λογικὴν ἔχει τὴν ἐπιθυμητικὴν οὐσιωδῶς δύναμιν ἣν ἐλήφθε πρὸς τὸ ἐμφύεσθαι τε καὶ πράττειν τὰ θεῖα προστάγματα. Ὅτις δύναιμι κατὰ φύσιν ἐστῶσα, οὔτε ἁμαρτία λέγεται οὔτε δικαιοσύνη, ἀλλ' ἕξις ψυχῆς θελητικῆς. Ταύτης τοίνυν τῇ αὐτεξουσίᾳ τῆς ψυχῆς δυνάμει, θελημάτων προβολαὶ γίνονται δύο, λέγω δὴ θεϊκοῦ τε καὶ πονηροῦ· καὶ ὅτε μὲν τὴν ῥοπὴν δῶμεν πρὸς τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, θεϊκὸν ὀνομάζεται ἡμῶν τὸ θέλημα, οὐ κατ' οὐσίαν ἀλλὰ κατὰ τὴν προαῖν· ὅταν δὲ πάλιν πρὸς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Πονηροῦ κατασύρῃται, τότε σαρκικὸν εἰκότως προσαγορεύεται θέλημα· οἷον, φέρει εἰπεῖν, τῆς φύσεως τῆς λογικῆς ἡμῶν ἐστὶ θε-

Quemadmodum in divina natura diversas dicimus naturæ proprietates, verbi gratia, quod non creata sit, quod initio careat, quod non immutetur, quod incircumscripita et immobilis sit, atque his similia quæ soli divinæ essentiae conveniunt, ita etiam in divina volendi facultate multæ in Scriptura sacra Dei voluntates esse dicantur. Eodem modo cogita etiam de anima ad imaginem Dei facta. Unam enim eandemque intellectualem ac rationalem habet essentialiter volendi facultatem quam accepit ad amplectenda et exsequenda divina præcepta. Hæc facultas, quatenus secundum naturam existit, neque peccatum neque justitia dicitur, sed animæ habitus ad volendum aptus. Jam ex hac animæ facultate, quæ libero gaudet arbitrio, duæ voluntatis enascuntur species, divina nimirum et mala. Quod si ad Dei præceptum inclinamus, divina appellatur voluntas nostra, non secundum essentiam, sed secundum actum: ubi vero ad obedientiam mali abripitur, tum carnalis merito vocatur voluntas. Exempli causa, naturæ

nostræ intellectualis voluntas fert ut vitam diligamus, carnalis autem voluntas, ut cum affectu diligamus, divina denique voluntas, ut vitam contemnamus eique renuntiemus.

*Ejusdem, de oratione in hoc Apostoli Verbum :
« Omnia expertus absque solo peccato. »*

Exinde Patres unanimi voce, venerantur perfectum Christum sicut in divinitate, sic et in humanitate; quippe consubstantiali nobis omni modo præter solum peccatum. Et sicut una erat et indivisa Sinaitidis rubi substantia omni ex parte igne circumdata, neque arbusti cespiti virtus ignis obscuraretur, neque ipsa vis flammæ quidquam arbuto noceret, ita igitur in unica persona Christi manifeste divinam humanamque proprietatem intelligo. *Et post alia...* Quapropter similitudo et prototypus Filii Dei in puerorum camino præfigurata sunt. Quemadmodum enim humana horum puerorum natura prope tota conjuncta cum virtute et natura flammæ, corporis robore cum motu et deambulatione sese habebat, et spiritali voluntate psallebat, neque ullis nocebat ignis corporis aut animæ proprietatibus, sed perfectus erat Azarias in igne et in humanitate, ita nobis de Emmanuel reputandum est divinitatis ejus ignem sicut quemdam vitæ spiritum cum anima et corpore conjuncto, ea quidem sanctificavit, non autem quidquam imminuit secundum essentiam animæ et corporis.

Sancti Ephraimi in margaritam.

(Mat. loc. cit., 17).

Perfectam habet duplicem naturam Christus, ne utramque amittat; nec semideus apparuit in terra, neque semihomo ascendit in cœlos. Sed objicient forte veritatis impugnatores, quod Cyrillus in epistola ad Nestorium dixerit, non esse duplicem unum et unicum Christum, itemque in secundo tomo contra Nestorium, affirmaverit non esse duplicem. Qui vere talia effutiant, nonne manifeste convincuntur, sanctos Patres inter se et cum aliis ideo conferre, ut dissensionem ex concordibus extorqueant, illamque iis inferentes quibus Christus pacem suam reliquit, ita diabolum imitari, dum viros maxime consentientes quasi sibi adversantes calumniantur, ipsumque Cyrillum secum pugnantem traducere satagunt? Nos vero non sic, non sic quisquis recte sapit; imo vero, juxta Gregorium et reliquos Patres cum Cyrillo dicimus, Christum duplicem quidem esse secundum naturam, juxta vero eandem Cyrilli sententiam, non duplicem esse quoad characteristicam hypostasim, siquidem et

Sancti Ephraimi ex Oratione in margaritam contra Marcionem.

Quæ vides et attrectas, sint tibi testimonium,

(1) Sine dubio hic est Ephræmius Antiochenus, Julii PP.

λησις τὸ ἀγαπᾶν τὴν ζωὴν· σαρκική δὲ πάλιν βούλησις τὸ ἐμπαθῶς ζῆν· θεϊκὸν δὲ θέλημα, τὸ καταφρονεῖν καὶ ἀρνείσθαι τὴν ζωὴν.

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ εἰς τὸ ἀποστολικὸν ῥητὸν λόγου τὸ φάσκον· « Πειρασμένον δὲ κατὰ πάντα δίχα μόνης τῆς ἁμαρτίας. »

Ἐντεῦθεν δὲ ὁρμώμενος ὁ τῶν Πατέρων χορὸς, τέλειον τὸν Χριστὸν πρεσβεύει ὥσπερ ἐν θεότητι, οὕτω καὶ ἐν ἀνθρωπότητι· ὁμοούσιον ἡμῖν ὄντα κατὰ πάντα τρόπον, δίχα μόνης τῆς ἁμαρτίας· καὶ ὥσπερ μία ἦν καὶ ἀδιαίρετος ἡ τῆς Σιναΐτιδος βάτου ὑπόστασις πάντοθεν ἀβλαβῶς περιειλημμένη τῷ πυρὶ, μήτε τῆς τοῦ φωτὸς πύας ἀμαυρούσης τὴν ἐνέργειαν τοῦ πυρὸς, μηδ' αὐτῆς ἐνεργείας τῆς φλογὸς λυμαινομένης τῷ φωτὶ, οὕτω δὴ ἐν τῷ ἐνικῷ προσώπῳ Χριστοῦ ἀμαχεί μοι νόει τὴν θεϊαν καὶ ἀνθρωπίνην ιδιότητα. Καὶ μεθ' ἑτέρα· Διὰ τοῦτο ὁμοίωμα καὶ προτύπωμα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ καμίνῳ τῶν παίδων προεξεικονίσθη. Ὡσπερ γὰρ ἡ τῶν παίδων ἐκείνων ἀνθρωπίνη φύσις σχεδὸν συγκεκραμένη ὅλῃ τῇ ἐνεργείᾳ καὶ φύσει τῆς φλογὸς τῇ τοῦ σώματος κινήτικῳ καὶ μεταστατικῳ περιεπάτει ἐνεργείᾳ, καὶ τῇ θελήσει τῇ νοερᾷ ἐξετέλει τὴν ὑμνηδίαν, καὶ οὐδὲν ἐμίανε τὸ πῦρ τῶν σωματικῶν ἢ ψυχικῶν αὐτῶν ιδιωμάτων, ἀλλὰ τέλειος ἦν Ἀζαρίας ἐν πυρότητι καὶ ἐν ἀνθρωπότητι· οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ Ἐμμανουὴλ νοητέον τὸ τῆς θεότητος αὐτοῦ πῦρ ὥσπερ τινὰ πνοὴν ζωῆς συγκεκραμένον τῇ ψυχῇ καὶ τῷ σώματι, ἡγήασε μὲν ταῦτα, οὐ μὴν ἐμείωσε τι τῶν κατ' οὐσίαν τῆς ψυχῆς τοῦ σώματος.

Τοῦ ἀγίου Ἐφραίμ (1) εἰς τὸν μαργαρίτην.

Τελείαν ἔχει τὴν διπλὴν φύσιν ὁ Χριστὸς, ἵνα μὴ ἀπολέσαι τὰς δύο· οὔτε ἡμίθεος ὦφθη ἐπὶ γῆς, οὔτε ἡμιάνθρωπος ἀνέβη εἰς οὐρανοὺς. Ἀλλ' ἴσως ἐροῦσιν οἱ τῆς ἀληθείας ἐχθροὶ, ὡς Κύριλλος ἐν τῇ πρὸς Νεστόριον ἐπιστολῇ φησιν, ὅτι περ οὐκ ἔστι διπλοῦς ὁ εἷς καὶ μόνος Χριστός· ὁμοίως καὶ ἐν δευτέρῳ τόμῳ κατὰ Νεστορίου φησιν, ὅτι οὐ διπλοῦς ἦν. Ἀρα οἱ ταῦτα λέγοντες, οὐ φανερώς συγκρίνουσι τοὺς Πατέρας ἑαυτοῖς τε καὶ ἀλλήλοις, καὶ μάχην ἐξ ὁμοδόξων συνιστῶσι, καὶ οἷς ὁ Χριστὸς τὴν ἑαυτοῦ εἰρήνην κατέλιπε, τοῦτοις εἰσφρήσαντες διάβολον μιμούνται, τοὺς ὁμόφρονας ὡς ἐναντίους διασύροντες, καὶ αὐτὸν δὲ Κύριλλον ἑαυτῷ δεῖξαι μαχόμενον ἐπειγόμενοι; Ἀλλ' οὐχ οὕτως ἡμεῖς, οὐδ' ὅστις οὖν εὐφρονῶν· ἀλλὰ καὶ κατὰ Γρηγόριον καὶ τοὺς λοιποὺς Πατέρας σὺν Κυρίλλῳ φάμεν, ὅτι περ διπλοῦς κατὰ τὴν οὐσίαν· καὶ πάλιν κατὰ τὸν αὐτὸν Κυρίλλον σκοπὸν, ὡς οὐ διπλοῦς τῇ χαρακτηρηστικῇ ὑποστάσει· εἷς γὰρ ἔμεινε καὶ ἐνανθρωπήσας ὁ Θεὸς Λόγος.

post incarnationem unus permansit Deus Verbum.

Τοῦ ὁσίου Ἐφραίμ, ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τὸν μαργαρίτην, κατὰ Μαρκίωρος.

Ἄ βλέπεις καὶ ψιλαφᾷς, γενέσθω σοι μαρτυρία

de quo Muratorius in adn. ad epistolam spuriam

ἡ φύσις, ἣν εἰπεῖν οὐκ ἐπίσταται, ὅτι υἱὸς ἀνευ Ἀ
σπορᾶς γίνεται, καὶ δύο ὑπεναντία οὐσιωδῶς ὡμο-
νόησαν, τῆς ὑποστάσεως δεικνυμένης ἐπὶ ἐκάστης
φύσεως. (ANG. MAI. Spicileg. t. X, 94.)

Τοῦ μεγάλου Ἐφραίμ, ἐκ τοῦ εἰς τὸν μαργαρίτην
λόγον.

Τῶν δύο φύσεων μετέχει ὁ μαργαρίτης ὁ πολύ-
τιμος, ἵνα δείξῃ Χριστὸν, ὅτι, Λόγος ὢν Θεοῦ, ἐκ
Μαρίας ἄνθρωπος γεγέννηται. Οὐ μερικὴν ἔσχε τὴν
φύσιν, ἐπεὶ οὐδ' ἕτερον ἂν ζῶον ἐτύγγανε· ἐκ τελείου
τέλειος, ἐξ ἀνθρώπου ἄνθρωπος, ἐκ Θεοῦ Θεός,
ἐκ Παρθένου Χριστός. (ANG. MAI Spicileg, X, 38.)

Ἐφραίμ τοῦ Σύρου, ἐκ τοῦ εἰς τὸν μαργαρίτην.

Ἐπίβλεψον τῷ μαργαρίτῃ, καὶ βλέπεις τὰς δύο
φύσεις συνέχοντα· φαιδρότατός ἐστι διὰ τὴν θεότητα,
λευκὸς διὰ τὴν πρόληψιν. (ANG. MAI Script. Vet. VII, B
131.)

Τοῦ ἁγίου Ἐφραίμου ἀρχιεπισκόπου Ἀντιοχείας,
ἐκ τοῦ γ' κεφαλαίου τοῦ περὶ τοῦ γραμματικῶ
Ἰωάννου καὶ τῆς συνόδου.

Αὐτάρκης ἐστὶν ἡ ἀλήθεια τοὺς πειρωμένους δια-
φιλονεικεῖν, πρὸς ἑαυτὴν μεθιστᾶν· ὅπως ἂν διαρρή-
θην γνωρίζοιτο, ὥς ἀήττητον ὄπλον καὶ παντάπασιν
ἄμαχον καθέστηκεν. [S. JOAN. DAMASC. ed. Lequin.
t. II, p. 754.]

Τοῦ ἁγίου Ἐφραίμ, ἐκ τοῦ εἰς τὸν Κάϊν.

Μὴ ἀπιστήσης, αἰρετικῆ, ὅτι ἐστι κρίσις ψυχῶν
καὶ σωμάτων, ἐπειδὴ ἔχεις τεκμήριον. Σόδομα ζῇ,
καὶ νεκρά ἐστὶ· ζῇ κρινομένη, καὶ τέθνηκε κατηρ- C
γημένη. Βλέπεις τὸ πῦρ, καὶ οὐχ ὁρᾷς αὐτό· σμύ-
χεται, καὶ οὐ καπνίζεται· φθείρεται, καὶ οὐ φθεί-
ρεται· μειοῦται, καὶ τέθνηκεν· ἔχει ὑπόστασιν, καὶ
εἰς οὐδέν ἐστι χρήσιμον. Ὡς τῆς Θεοῦ σοφίας! ὅτι
ἐλέγχων σιωπᾷ, καὶ διδάσκων οὐ πάρεστι, καὶ
ἀπειλῶν οὐ φαίνεται. Ὡς τῆς ἐνεργείας τῆς θεότητος!
ὅτι ἔδωκε τὴν ἀπόφασιν ἐν τοῖς μὴ πάσχουσιν, ἠνί-
ξιτο ἐν τῇ γῇ τῶν Σοδόμων τὴν μέλλουσαν ἀπέ-
ραντον κόλασιν, ἵνα προαναστομώσῃ τῶν κακῶν
τὴν μοχθηρίαν, ὅτι μετάνοια τοῖς ἀποβλήτοις οὐ δι-
δοται. Ὡς περ γὰρ ἡ γῇ Σοδόμων ἔχει πᾶσαν ὑπό-
στασιν, ἐνεργεῖν δὲ οὐ δύναται· οὕτω καὶ οἱ ἀσεβεῖς
τότε κρίνονται, τῆς προαιρέσεως μὲν καὶ τοῦ λογικοῦ
ἔχοντες τὴν ὑπόστασιν, ἐστερημένοι δὲ τῆς πρά-
ξιως διὰ τὴν κόλασιν· Εἰ τοίνυν ἐν ἀψύχῳ γῇ κρατεῖ D
διηνεκῶς ἡ ἀπόφασις, πόσω μᾶλλον ἐν λογικοῖς
ἀνθρώποις! Ἐχεις πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ πῦρ τὸ φλέγον,
καὶ μὴ καταφλέγον· ἔχεις καὶ τὸ πρόσκαιρον αἰώνιον,
καὶ τὸ θνητὸν ἀθάνατον. Φοβηθῶμεν τὸ μέλλον, ἐκ
τῶν ὑποδειγμάτων τὰ δεινὰ μανθάνοντες. [Loc. cit.
p. 755.]

Plura de sancto Ephraim ac ejus operibus leges in Bibliotheca Photii, cod. 223, quam edituri sumus.

A natura scilicet quam nescis explicare, quod filius
sine semine nascitur, et duo contraria secundum
substantiam conspirarunt ostensa hypostasi in una-
quaque natura.

Magni Ephraimi ex homilia in margaritam.

Duarum naturarum est particeps margarita ma-
gnæ æstimationis, ut ostendat Christum, quod cum
esset Verbum Dei, ex Maria ortum est. Non habuit
naturam ex parte, quia nec aliud animal erat. Ex
perfecto perfectus; ex homine homo; ex Deo Deus;
ex Virgine Christus.

Ephraimi Syri e sermone in margaritam.

Considera margaritam et videbis quod duas na-
turas retineat; splendidissimus est propter divini-
tatem, albus propter incarnationem.

S. Ephræmii archiepiscopi Antiocheni, ex tertio capite
de Joanne grammatico et synodo.

Sat vitium veritas habet, ut ad se illos trans-
ferat, qui adversum se vitiligare aggrediuntur: uti
perspicue cognoscatur, quod velut armatura insu-
perabilis et prorsus inexpugnabilis existat.

Sancti Ephræm, ex sermone in Caïn.

Ne, dubites, o hæreticè, quin judicium futurum
sit animarum et corporum; cum ejus indicium
habeas. Sodoma vivit, et mortua est. Judicata
vivit, et desolata periit. Ignem aspicias, nec illud
vides. Latet, nec fumum prodit: corrumpitur et
non corrumpitur: et minuitur et erumpit: con-
sistentiam habet, nec cuiquam utile est. O Dei
sapientiam, qui redarguendo tacet, docendo mi-
nime præsens est, nec comminando se conspicuum
præbet! O vim et efficaciam divinitatis, qua sen-
tentiam ferens in ea quæ nihil perpetiuntur, in
terra Sodomorum figuram dedit futuri nec finem
habitori supplicii; uti vitiorum improbitatem
prius retunderet: quoniam in iis qui mores non
mutant, nullus est pœnitentiæ locus. Velut enim
terra Sodomorum subsistit, nihil autem valet ope-
rari, sic impii tunc judicandi sunt, voluntatis
quidem et rationis facultate pollentes, omni vero
actione spoliati propter supplicii vim. Quod si
igitur in tellure inanimata condemnatio perseverat,
quanto magis in hominibus ratione præditis?
Habes ante oculos ignem urentem, nec devoran-
tem: habes temporarium æternum, ei mortale
immortale. Futurum extimescamus, tristitia gra-
viaque ex exemplis comperientes.

PAULUS SILENTIARIUS.

NOTITIA.

I.

(FABRIC. *Biblioth. Græc.* ed. Harles. VII, 581.)

Paulus, Cyri fil. Flori Nepos (a), nobilitate generis opibusque, et dignitate (siquidem Justiniani imp. silentiariorum, sive secretariorum primicerius fuit), illustris (b), nec minus ingenii ac doctrinæ laude præstans, templum S. Sophiæ, hoc est Christo (c), qui Dei Patris sapientia est, a Justiniano, imp. post Theodoram (d), conjugem, jam extinctam, encæniis secundis anno imperii sui xxxvi, 24 dec. (e) Christi 562, CPoli dedicatum, pulcherrima ἐκφράσει, versibus hexametris (Procemium iambicis versibus 134 constat), ita descripsit, ut oculis propemodum subjecerit, idque per postremos duos encæniorum (f), dies præsentibus imperatore et Eutychio, patriarcha, in tomo patriarchali prælegit, ex quo ipso etiam poemate constat, eum fuisse Christianum. Citatur subinde hæc templi Sophiæ descriptio a Salmasio ad Plinium et *Hist. Augustam*: is enim A. 1607, e codice Palatino descripserat. Habuit etiam apographum ex eodem codice Claudius Maltretus, qui edere promisit præf. ad Procopium. At Philibertus de la Mare, senator Divionensis, Salmasianum Cangio transmisit, neque potuit in meliores manus incidere eximium istud antiquitatis monumentum. Hic enim vir doctissimus Græca recensuit atque ex ingenio castigavit, ac majoribus lacunis exceptis supplevit, versionemque Latinam perspicuam, et eruditissimum de templo Sophiæ commentarium adjunxit. Paris. 1670, fol. ad calcem Jo. Cinnami (rec. in corpore *Hist. Byzant.* ed. Venetæ, tom. XI). Ms. Vaticanum (g), laudat Lambecius Notis ad Codinum, eundem, ut opinor, codicem innuens, qui e Palatina bibl. in Vaticanam est translatus. Sophiæ templum plures descripserunt e veteribus, ut Procopius, lib. I *De Ædificiis*, Codinus et anonymi Græci, a Combesio, Lambecio et Bandurio editi, e recentioribus præter Cangium illo, quem dixi, ad Paulum Commentario, et libro *CPolios christianæ*, Grelotius in *Itinere CPolitano*, Gallice edito Paris. 1681, 4, e quo plura repetit Bandurius, tom. II, *imperii orientalis*, pag. 744 seq.

Testatur Agathias (h) plura alia poemata a Paulo elaborata, pulcherrimum tamen esse, quod in So-

(a) Agathias, lib. v, p. 155, ubi de templo S. Sophiæ: Εἰ δέ τις ἐθέλοι πόρρω που τυχὸν τῆς πόλεως ἀπωρισμένος, ἔπειτα γινώσκειν σαφῶς ἅπαντα, καθάπερ παρὼν καὶ θεώμενος, ἀναλεγέσθω τὰ Παύλῳ Κύρου τοῦ Φλώρου ἐν ἑξαμέτροις πεποιημένα, ὅς δὴ τὰ πρῶτα τελῶν ἐν τοῖς τῆς ἀμφὶ τὸν βασιλέα σιγῆς ἐπιστάταις, γένους τε κοσμοῦμενος δόξῃ, καὶ πλοῦτον ἄφθονον ἐκ προγόνων διαδεξάμενος, ὁμῶς παιδεία γε αὐτῷ καὶ λόγων ἀσκησις διεσπούδαστο, καὶ ἐπὶ τοῖσδε μᾶλλον ἤϋχει καὶ ἐσεμνύνετο. Versus ex hac ecphrasi Pauli Silentarii laudat Suidas in *Ἑρῶνος*. Cæterum falli eos, qui nostrum, Paulum Cyrum Florum appellant, ut præter Vulcanium, Vossiumque Reinesius, pag. 471, Var. lect. Cangio et Hanckio pridem animadversum. Iidem verisimiliter conjiciunt, partem Pauli fuisse Cyrum, poetæ poetam, cujus Epigrammata quædam in Anthologia leguntur. At Florum hujus Cyri patrem, Pauli avum, ægre mihi persuaserim, illum esse Florum ἀπὸ ὑπάτων sive consulem codicillarem, qui eodem Justiniano imperante claruit, et cujus in Novellis atque codice mentio: paulo enim antiquior Florus quærendus.

(b) Confer supra in vol. IV, p. 452 et p. 487 seq. ibique Lessingii *Geschichte zur Litteratur*, etc. laudatam; a cujus tamen opinionibus et conjecturis aliquoties fecit discessionem censor in Philolog. *Biblioth.* tom. II, part. I (Gottingæ 1773, 8), pag.

A 162 seq. item Hamberg. *Zuverl. Nachr.* part. III, p. 407 seq. Saxii *Onom.* II, pag. 50, et quæ scripsi in *Introd. in Hist. L. Gr.* II, p. 429 seq. Pauli Silentii epigramm. sunt quoque in *Anthol. Gr.* ed. Jacobs, tom. III, p. 41-75. De nomine et officio Silentiariorum, V. Fabroti in *Glossario Cedreni et Villosion, Anecd. Gr.* part. II, p. 29, not. 1. HARL.

(c) Procopius in *Vandalicis*, p. 193, diserte testatur, templum μεγάλου Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ apud Byzantinos vocari templum Σοφίας, ταύτην δὲ μάλιστα τῷ Θεῷ πρέπειν τὴν ἐπωνυμίαν ἡγουμένους.

(d) Paulus Silentarius procem. v. 59 seq.

(e) De tempore dedicatæ post priori templi conflagrationem a Justiniano ædis Sophiæ et de duplicibus ejus encæniis, quorum posteriora in annum quintum post Tuilam, anno 32 Justiniani collapsam, incidunt, videndus Cangius in Commentario ad Pauli ἐκφράσιν, p. 528. Hanckius, lib. *De Byz. hist. scriptoribus*, cap. 6, pag. 163 seq. et Bandurius, p. 776, ad *Antiquitates CPolitanas*.

(f) Durarunt encænia illa per dies xv facto initio ab xxiv Decembris.

(g) Ex cod. uti videtur, Palatinæ bibl. Claudii Salmasii manu descriptus codex est in bibl. publ. Paris. n. 1777. — Inter codd. Mendozae fuisse dicitur Theoph. *Historia*. V. IRIART. cat. codd. gr. Matrit. p. 277. HARL.

(h) Agathias loco laudato: Καὶ τοίνυν πεποιεῖται οἱ καὶ ἄλλα ὡς πλεῖστα ποιήματα μνήμης τε ἀξία καὶ

phiam composuit. Ex illis sunt Epigrammata Græca complura, quæ in *Anthologia* Maximi Planudæ leguntur, ut dixi lib. III, cap. 28, (32, p. 452, imprimis, p. 487 seq., vol. IV), ubi etiam habes de carmine *In Thermas Pythias*, de quo jam addere liceat, quod idem prodiit Venetiis cum Metaphrasi Latina Claudii Ancantheri, a. 1586, et quod in cod. ms. Mediceo scamn. 55, num. 7, cujus apographum fuit inter libros Gudianos, inscriptio carminis auctorem innuit non Paulum nostrum, qui imperitante Justiniano, vixit, sed alterum, longe juniorem, Paulum Silentiarium, clarum temporibus Constantini Porphyrogeniti (i). Παύλου Σιλεντιαρίου εἰς τὰ ἐν Πυθίοις Θερμὰ, ἡμίαμβα, δίμετρα πρὸς τὸν βασιλέα τὸν Κωνσταντῖνον τὸν Πορφυρογέννητον. Incipit ibidem :

Βούλει μαθεῖν, Αὔγουστε
Κωνσταντῖνε κράτιστε,
Θερμῶν ἄτεχνον ῥεῦμα, etc.

II.

(FABRIC. *Biblioth. Græc.* ed. Harles. IV, 487.)

Paulus (a) Silentarius, Agathiæ æqualis, vid. *Anthol.* p. 603 edit. Wechel. et Suidam in Ἀγαθίας (b), sub Justiniano, imp. clarus, cujus plurima epigrammata referuntur. Sed et in Appendice, ab Aldo a. 1529, adjuncta, comparent ejusdem ἡμίαμβα δίμετρα καταληκτικὰ in *Thermas Pythias*, ita vero scripta in cod. ms. qualem et ipse possideo unum, una cum Græcis Scholiis (diversis ab iis, quæ Vulcanius edidit), et ab Aldo excusa, ut bini versiculi juxta in una serie legendi (c) positi sint : sed in posterioribus editionibus perperam singuli ad imum paginæ pergendo desuper lecti conjunctique sunt et totum poema inde sic perturbatum, ut nullus exsculpi possit sensus, quamobrem a Grotio etiam sine interpretatione est omissum. Vide Jo. Clerici (c) *Bibl. selectam*, tom. VII, p. 209 seq. Huetium, *De vita sua*, p. 145. Federicus vero Morellus ordini genuino restitutum poema edidit separatim eodemque carminis genere reddidit Paris, 1598, 8, folio, ut consuevit facere, fugitivo (cum aliis, in bibl. Leidensi, vid. *Catal. bibl.* pag. 46, n. 113). Ante Morellum Bonaventura Vulcanius idem Silentarii poemationi nitori suo restitutum Græce subjecerat Gregorii Cyprii encomio maris (d), Lugd. Batav. 1591, 8, Henricoque Stephano inscripserat his verbis : *Mitto tibi pro musa tua principum monitrice ἀντιδωρον Pauli Silentarii carmen, quod in Anthologia epigrammatum Græcorum pessime ab aliquo typographiæ tuæ ἐπισκόπῳ habitum (neque enim adeo crassum ἀμάρτημα in religiosam tuam diligentiam cadere potest) a me restitutum et brevibus aliquot notis Græcis Emanuelis nisi fallor Chrysoloræ illustratum tuo nomini inscripsi.* (In *Bibl. Askew.* p. 157, est Paul. Silentiar. in *Therm. Pyth.* a Vulcanio Lugd. Batav. 1593, 8). Ex libro Aristotelis *De mirabilibus* materiam poematis sui in *Thermas* repetisse Paulum, notavit Huetius in *Huetianis*, pag. 504, cujus eruditæ observationes ad hoc carmen leguntur post ejus notas in *Anthologiam*, p. 50-78, Ultrajecti, 1700, 42. FABRIC. — Paulum Silentiarum Latinos poetas habuisse ante oculos, Imman. Gottlieb Huschke ostendit in *Epistola critica in Propertium*, Amstel. 1792, 8, p. 39 et 40. — De Pauli, *Epigr.* in *Homerum* vid. Iriart *Catal. mss. gr.* Matrit. p. 96. — Supra ad § 6, haud longe ab initio apographi olim Gudiani, nunc Guelferbytani, et Lessingianæ dissertationis de illo codice atque Pauli Silentarii poemate eruditæ feci mentionem; Fabricius vero de ordine versuum in exemplo Aldino, indeque in posterioribus editt. orta confusione, a Vulcanio autem correctæ ea, quæ scitu essent necessaria, jam exposuit. Quapropter ego hic primum quosdam codices et editt. memorabo. Quo facto ea, quæ Lessingius docte acuteque et copiose scripserat, paucis comprehendam. — Bandinius in *Catalogo codd. Gr. mss.* in bibl. Laurentio-Florentina codd. aliquot Pauli describit. Tom. II, pag. 256. in cod. 7, plut. 55, n. 13, sunt *Sententiæ et Epigrammata* externorum sapientum ex iis, quæ collecta sunt a Maximo Planude. Inter hæc epigrammata, p. 255, inseruntur Pauli Silentarii, h. e. secretariorum primicerii, in *thermas Pythias*

ἐπαίνου. Δοκεῖ μοι δὲ τὰ ἐπὶ νεῷ εἰρημένα μείζονός τε πόνου καὶ ἐπιστήμης ἀνάπλεα καθεστάναι, ὅσῳ καὶ ἡ ὑπόθεσις θαυμασιωτέρα. Ejusdem Agathiæ Epigramma ad Paulum Silentiarium, una cum altero, quo Paulus ei respondet, legitur in *Anthologia epigramm. Græcorum*, lib. VII, p. 603, 604, edit. Wechel. ex quibus constat, amicos ac familiares inter se fuisse. Meminit hujus Pauli etiam Suidas in Ἀγαθίας. Συνήκμασε καὶ Παύλῳ τῷ Σιλεντιαρίῳ.

(i) Sed errasse Fabricium, cod. Gudiani inscriptione deceptum, animadverterunt Lessing, l. c. et censor. in *Bibl. philol.* vol. I, part. II, p. 168, HARL.

(a) De dignitate et officio Silentiariorum in Aula CPolitana vide utrumque Cangii *Glossarium*.

(b) Quoniam vero Agathiæ æqualis fuit Paulus

iste; mirum, quod in cod. medic. scamn. 55, n. 7. (Vid. Bandin. Cat. ms. tom. II, p. 256; et de codd. postea), cujus apographum exstitit in bibl. Gudiana, inscriptio Carminis in *thermas* ita se habet : Παύλου Σιλεντιαρίου εἰς τὰ ἐν Πυθίοις Θερμὰ ἡμίαμβα δίμετρα πρὸς τὸν βασιλέα τὸν Κωνσταντῖνον τὸν Πορφυρογέννητον. Incipit ibidem : Βούλει μαθεῖν, Αὔγουστε, Κωνσταντῖνε κράτιστε, Θερμῶν ἄτεχνον. An igitur dicemus, duos diversis temporibus fuisse Paulos Silentarios, dignitate et facultate carmina scribendi claros? FABRIC. — Id diserte scribit infra, vol. VI, p. 280. HARL.

(c) Qui tamen male tradit, Huetium primum animadvertisse versuum confusionem, HARL.

(d) Vel potius scribendum est, Vulcanium, editioni suæ Aristotelis *De mundo*, subjecisse tanquam Appendicem, et Silent. carm. et Greg. Cyprii Encomium. Vid. vol. III, p. 347. HARL.

semi-iambi ad imperatorem Constantinum Porphyrogenitum cum Scholiis marginalibus et Glossis interlinearibus (forte Manuelis Moschopuli, uti Bandin. in indice suspicatur), et incertam falsamve Fabrici probat sententiam, hunc Paulum esse juniorem et longe diversum a nostro Paulo Silentario, qui sub Justiniano imperatore floruit. — Idem semi-iambi, cum Glossis interlin. et Scholiis ad caleem, in cod. 54 plutei 57 (p. 390, n. 14). — tum in cod. 28, plut. 58, n. 2 (p. 464). — Denique in cod. 15, plut. 74, n. 45 (III, p. 110). — In codice Leidensi, olim Bonav. Vulcanii, n. 2, cum Scholiis, teste *Catal.* pag. 343. — In bibl. Parisiensi Regia quinque carminis illius sunt codices, scil. 1498, 1310, 2562, 2596, cui addita dicuntur Scholia, adhuc inedita, 2739. — In bibl. Vindobonensi cum Man. Moschopuli Scholiis, teste Nesselio.

Comparet illud carmen cum ejus Epigrammatibus in *Anthologia Planudea* ab Aldo et reliquis edita: multa Epigrammata sunt in *Anthologia Cephalæ*, a Reiskio vulgata; item ex *Anthologia* in *Imperio orientali*, a Bandurio edito, part. III, edit. Venet. p. 117, 119, 122, 130. — Brunck. Anal. III, p. 71-102, inseruit LXXXIII epigr. in his n. 74, carmen εἰς τὰ ἐν Πυθίοις Θερμά, versibus in ordinem suum reductis, atque in *Lectio.* p. 245 seq. critice tractavit: cujus carminis ordinem, putat p. 249, primum ridicule perversum esse, ut omnes versus non geminis in eadem pagina columnis distribuerentur, sed continua exprimerentur serie, in edit. Ascensiana, a. 1531 quam imitati sunt H. Steph. et Wecheli hæredes: atque « typographi, ait, Itali, qui post Ascensium et Frobenium *Anthologiam* ediderunt, Aldo meliorem, quem sequerentur, ducem non quæsiverunt; proinde carmen hoc in Nicolinarum editione Veneta a. 1550, et ea, quæ anno post subsecuta est, filiorum Aldi, legentibus res facile procedit. » Enimvero ridiculam illam versuum confusionem ex edit. Juntina 1519, in Badianam s. Ascensianam aliasque manasse, monet Lessing, l. c. p. 140. Idem docet, Claudium Ancantherum, in versione Latina, inscripta: *Pauli Silentarii Hemiambia, Dimetra catalectica in Thermas Pythias, Latine facta, epico carmine* (versibus 170), Venet. 1586, 8. (Vid. Pinelli *Catal.* tom. II, n. 4320.) Exemplum Aldinum, adeoque rectum versuum ordinem esse secutum. Contulit tamen ms. cujus ipsi copiam fecerat sodalitas canonicorum Lateran. D. Joannis cognomento Viridarii. (Vid. Lessing, p. 160). Tum disserit de Stephani negligentia, et quæ Ancantherus, Huetius, Vulcanius, Fabricius, Bandinius præstiterint aut modo bene, modo male adnotarint. Posthæc I. Gr. contextus, in ordinem suum reductus atque ex cod. Guelferb. et sagacitate Lessingii correctior, II. Scholia Græca, III. Adnotationes Lessingii. Has excipit docta inquisitio, ubinam illa ἐν Πυθίοις Θερμά fuerint, et num Paulus quidam junior auctor poematis haberi possit? Docet igitur ex Procopio *De Ædif. Justin.* lib. V, cap. 3, p. 98, edit. Maltret. thermas istas ἐν Πυθίοις in Bithynia a Justiniano vario modo amplificatas et palatio aliisque rebus utilibus ornatas fuisse; auctorem igitur poematis in istas thermas meliore jure videri Paulum Silentarium, qui sub Justiniano vixit, quam juniorem quemdam. Acute autem sentit et fuse demonstrat, codicis Florent. inscriptionem: Πρὸς τὸν βασιλέα Κύριον Κωνσταντῖνον τὸν Πορφυρογέννητον et verba in initio carminis Αὐγουστὲ Κωνσταντῖνε κράτιστε a reliquis abesse codicibus nec carere fraudis et falsitatis suspicione. Denique probabile et pene certum illi videtur, thermas cum ruderibus et reliquiis spatiosi ædificii apud locum quemdam, qui hodie dicitur *Eskicher*. (Vid. Paul. Lucas *Voyage fait par l'ordre du Roi*, tom. I, pag. 103, Amstel. 1714), esse thermas, quas Paul. Silentiar. carmine celebravit (HARL.)

CAROLI DU FRESNE DOMINI DU CANGE

PRÆFATIO.

Cum affecta jam esset et ad umbilicum perducta voluminis istius (a) editio, opportune pervenit in manus meas templi S. Sophiæ ἑκφρασις, a Paulo Silentario carmine heroico et pereleganti exarata, quam quidem, liceat ad historiam Comnenicam minus pertinere illa videatur, commentationunculis istis interserere haud alienum putavi. Nam præterquam quod scriptoribus qui res Byzantinas illustrarunt Paulus accensetur, proindeque ex eorum classe est qui regios typos exspectant, tum maxime rem lectoribus jucundam perinde ac utilem facturum me sum confisus, si eximium istud poema, Cpoleos, cujus Sophiana ædes præcipuum olim fuit estque hodie ornamentum, Bondelmontianæ descriptioni (b) adjungerem. Hanc autem celeberrimi templi ἑκφρασιν, curante clarissimo viro Antonio de Vyon D. d'Herouval, in camera computorum Parisiensi auditore, ad me transmisit ex sua depromptam bibliotheca et magni Salmasii manu ex Palatina anno 1607 descriptam vir amplissimus Philibertus de la Mare, senator Divionensis, ob singularem eruditionem perinde ac vitæ integritatem notissimus, ac præsertim litteratis omnibus, quibus pronuper ejusdem Salmasii

(a) Quo Cinnamus continetur cum Ducangii in eum Nicephorum Bryennium Annamque Comme-

nam notis historicis et philologicis

(b) V. Nicephorus Bryennius p. 176-182.

opusculorum postumorum editionis spem iniecit, qui hujusce elegantis poematis excerpta aliquot antea in Plinianis exercitationibus et suis ad Historiam Augustam notis publicaverat; et sane licet quanta fuerit Pauli Silentarii in eo scribendi genere facultas ex aliis, quæ jam lucem aspexerant, opusculis plus satis constet, tum illud præsertim quod regiis nunc typis excusum prodit, præcipuam mereri laudem videtur ac commendationem, quod præter carminum elegantiam accuratam augustissimi templi descriptionem vixque oculatoribus hactenus intellectam nobis repræsentet (c). Nam commentarii quos ævi inferioris Græculi de hac æde scripsere, sublestæ adeo sunt fidei, nulloque non modo digesti ordine, sed etiam vocabulis barbaris aspersi, ut divinandæ rei potius quam percipiendæ locum præbeant. Unde mirum videri non debet, si qui de Græcorum templis atque adeo de Sophiano eorumque partibus scripsere, tantum in ter se dissideant vel certe omnino non conveniant, cum non res solum sed ne vix verba quidem ipsa percipiant. Sed ecce tantis in tenebris facem porrigit Paulus Silentarius, utinam tot lacunis non deturpatus; cujus tanto major præstantiorque videri debet auctoritas, quo accuratiori calamo universam celeberrimi templi a Justiniano sua tempestate excitati structuram, describit. Floruit enim eo imperante non poetica duntaxat et oratoria laude ætate sua longe clarissimus, sed et natalium splendore opibusque et honoribus conspicuus. Paulo parentem fuisse Cyrum docet hujus carminis titulus, qui quidem non alius mihi videtur ab eo qui ἀπὸ ὑπάτων seu consul codicillaris existit, cujus bina habentur epigrammata in *Anthlogia Gr.* l. iv. c. 23 et 27, alterum in domum a Maximo Cpoli exstructam, alterum in statuam Pindari; adeo ut Paulum a parente suam in ποιητικὴν propensionem hausisse par sit credere. Meminit etiam Procopius l. ii, Vandalicorum Cyri cujusdam, qui forte idem fuerit cum consulari. At quod Agathias de Paulo scribens hæc subdit, ἀναλεγέσθω τὰ Παύλου Κύρου τοῦ Φλώρου ἐν ἑξαμέτροις πεπονημένα, sic digerendum videtur, ut Paulus Cyri, Cyrus vero Flori filius fuerit; idque addidit Agathias, ut Cyrum istum ab aliis qui eodem tunc florebant nomine distingueret. Flori autem cujusdam consulis codicillaris mentio non semel occurrit sub Justiniano, ut constat ex Novel. 12, 22, 154 et ex leg. 3 cod. de *Quadrienn. præscript.* hac loquendi etiam formula usus videtur Justinus Martyr. *Apolog* 2 ubi se ipse Ἰουστίνον Πρίσκου τοῦ Βαρχέλου vocat, id est filium Prisci, Bacchii nepotem, quod advertit etiam Henricus Valesius ad Eusebium. Utcunque sit, constat prorsus hallucinatos Vulcanium Agathiae interpretem et Vossium, l. ii, *De veterum poetarum temporibus* et lib. *De historicis Græcis*, qui in unum virum hæc tria nomina conguessere Paulumque Cyrum Florum appellare. Pauli epigrammata aliquot in *Græcam Anthologiam* contulit jam olim Maximus Planudes illius consarcinator, unâ cum elegantissima ode, quam in Pythia Therma conscripsit, quæ exstat præterea in bibliotheca regis Christianissimi, cum scholiis seu μετὰ ἐξηγήσεως, codd. 995, 1911, 1354 et 1441. Hanc autem publicarunt denuo et Latinis numeris donarunt Claudius Archanterus a. 1586 Venetiis et Federicus Morellus a. 1598 Parisiis editam. Sed præ cæteris Sophianæ ædis descriptionem tanta cum accurate aggreffus est Paulus, ut universam illius structuram singulasque partes, quisquis hanc legerit, statim quodammodo oculis perinde ac animo comprehendat, seu ut Agathiae verbis utar, καθάπερ παρὼν καὶ θεώμενος. Ea est enim ἐκφράσεως vis ac natura ut rem ipsam quam describit ob oculos ponat et repræsentet; unde recte in Gloss. Græc. Lat. ἐκφράζω, *exprimo*; ἐκφρασις *exprimatio*: exprimere enim Latinis est ad vivum effingere. Quamobrem definitur ἐκφρασις ab Hesychio λόγος ἐναργής, ab Aphthonio vero λόγος διηγηματικός, ὅπ' ὅψιν ἄγων ἐναργῶς τὸ δηλούμενον, cujusmodi est arcis Alexandrinæ apud eundem descriptio. Atque in eo, ut est apud istius scriptoris scholiastem, διαφέρει ἡ ἐκφρασις διηγήματος, ὅτι τὸ μὲν ψιλὴν ἔχει τοῦ πράγματος ἐκθεσιν, ἡ δὲ πειράται θεατὰς ἐργάζεσθαι μικροῦ τοῦ ἀκούοντος. καὶ τὸ μὲν καθόλου ἐξετάζει· ἡ δὲ τὰ κατὰ μέρος. Verum accurata quantumlibet sit quæ nunc prodit ædis Sophianæ elucubrata a Paulo Silentario ἐκφρασις, vix tamen ea quæ obscuro satis carmine vocibusque haud passim obviis aspersa involvit, adeo perspicua sunt ut diligenti examine vel certe expositione non indigeant. Nam cum partes ipsas templi vocabulorum poeticorum circumlocutionibus, graphice licet, describat, partium ipsarum nomina, quod præstitit etiam Procopius, omisit, ita ut legenti rem magis divinandi quam animo percipiendi locum præbuerit. Quapropter haud ingratum lectori fore mihi persuasi, si Sophianæ ædis, atque adeo data occasione cæterorum apud Græcos templorum, descriptionem aggrederer, eamque ex Byzantinis præsertim scriptoribus, aliquot etiam ex nostris recentioribus adornatam vice Commentarii in Paulum Silentarium eidem scriptori subnecterem. Quod sane Lutetiae Parisiorum, a libris fere imparatus, serius quam pro tanta rei mole par erat, sum aggressus, cum ut jam attingi, pene confecta voluminis editione elegans istud poema ad me pervenisset. Proinde haud ægre mihi condonaturos viros doctos confido, si commentatiuncula ista mea non ad unguem expolita videatur, cum in præsens mihi id potissimum consilii fuerit, ut notarum instar esset ad scriptorem haud omnino communis ac triti saporis, quanquam mihine hanc provinciam arrogarem dubitandum fuit, cum istius publicandi poematis spem fecisset in præfatione ad Procopium vir omnino magnus Claudius Maltretus, Soc. Jesu presbyter et collegii Montalbani rector, qui qua pollet in Græcis perinde ac Latinis litteris eruditione, longe felicius ea fuisset defunctus; etsi, uti me per litteras monuit, quod penes eum est Pauli Silentarii apographum, descriptum perinde sit ex manuscripto Palatino, proindeque, ut Salmasianum, lacunis scateat deformatumque sit.

(c) Cf. Agathias p. 296 ima ed. Bonn.

ΠΑΥΛΟΥ ΣΙΛΕΝΤΙΑΡΙΟΥ
ΕΚΦΡΑΣΙΣ
ΤΟΥ ΝΑΟΥ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ ⁽¹⁾

PAULI SILENTIARII
DESCRIPTIO
ECCLESIAE SANCTAE SOPHIAE,

DUCANGIO INTERPRETE.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ ².

· Ἄρ' ἔστιν εὐρεῖν μείζονα τῆς νῦν ἡμέρας,
· Ἐν ᾗ Θεός τε καὶ βασιλεὺς σεμνύνεται;
Οὐκ ἔστιν εἰπεῖν. Χριστὸν ἴσμεν Δεσπότην.
· Ἰσμεν δὲ πάντως· τοῦτο γὰρ τοῖς σοῖς λόγοις
5 Ποιεῖς, κράτιστε, γνῶριμον καὶ βαρβάρους·
· Ὅθεν συνεργὸν αὐτὸν ἐν ταῖς πράξεσιν
· Ἐχεις παρόντα, νομοθετῶν, κτίζων πόλεις,
Ναοὺς ³ ἐγείρων, ὅπλα κινῶν, εἰ δέοι,
Σπονδὰς τε τάττων, καὶ καταστέλλων μάχας,
10 Ὅθεν τὸ νικᾶν συμφυὲς τοῖς σοῖς πόνοις
· Ὡς περ ἐπίσημον. Οὐχὶ πρὸς τὴν ἐσπέραν
· Ὅρος μὲν ἡμῖν Ὁκεανὸς τοῦ σοῦ κράτους
Τὴν γῆν διεκδραμοῦσι; πρὸς δὲ τὴν ἔω

Α Οὐ πάντας ἤδη τοὺς μὲν ἐτρέψω μάχαις,
15 Τοὺς δὲ πρὶν ἐλθεῖν ἐς τόδε προσλαμβάνεις;
Λίθων δὲ πάντα δοῦλον οὐκ ἔχεις πάλαι;
· Ὅθεν νόσους μὲν διαδιδράσκεις εὐκόλως,
Οὐκ ἐλπίζαντος οὐδενός· ὅθεν εἰκότως
Τοὺς ἐν ἀφανεί, κράτιστε, κινδύνους ἀεὶ
20 Μαθὼν παρῆλθες, οὐ δόρασιν, οὐκ ἀσπίσιν,
· Αὐτῇ δὲ χειρὶ τοῦ Θεοῦ φρουρούμενος.
· Ἀγαμαί σε, παγκράτιστε, τῆς εὐψυχίας,
· Ἀγαμαί σε τῆς γνώμης τε καὶ τῆς πίστεως.
· Ὁ λόγος συνέστη, καὶ παρσκευασμένον
25 Τὸ ξίφος ὑπῆρχε, καὶ παρῆν ἡ κυρία,
Καὶ τῶν βασιλείων ἐντὸς οἱ ξυνωμόται
· Ἢδη παρῆλθον, τῆς πύλης τε τῆς ἔσω,

PROOEMIUM.

An reperiri potest hodierno major dies, quo et Deus et imperator honore afficiuntur? id certe dici vix potest. Christum agnoscimus et scimus Dominum, agnoscimus omnino: id enim verbis tuis gentibus etiam barbaris notum facis, princeps magnanime. Hinc tuis in negotiis illum praesentem habes adiutorem, seu leges sancias, seu urbes exstruas vel templa excites, seu bella et arma decernas, si id exigit necessitas, aut cum inducias statuis, et praelia cohibes et compescis: hinc bellicos labores tuos certa subsequitur victoria. Si enim Occidentem intueamur, postquam terram percurrimus, imperii tui terminus Oceanus occurrit: versus Orientem vero nonne gentes omnes partim armis tuis expugnasti partim antequam eo accederes, ultro ad te venientes excepisti? an non denique universam Africam jamdudum tibi subditam habes? hinc quoque fit ut ex morbis tam facile convalescas, etiam contra omnium spem. Hinc denique occultiora pericula, princeps fortissime, tandem comperta, semper declinasti, non hastis quippe aut clypeis, sed ipsa Dei protectus servatusque dextera.

Mirror, princeps potentissime, magnanimitatem tuam: mirror mentis tuae et fidei praestantiam. Structae erant insidiae, paratusque aderat gladius; aderat et conductus dies, et ipsa palatia jam subierant conjurati, et jam interiorem portam attigerant, qua semel superata solium tuum invasuri erant. Haec etsi

VARIAE LECTIONES.

¹ Ita N i. e. codex Anthologiae Palatinus a Niebuhrio inspectus. Apud Ducangium et Graesium, miro dissensu, Παύλου ποιητοῦ Σιλεντιαρίου, υἱοῦ Κύρου, ἑκφρασις εἰς τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν ἡτοι τὴν ἁγίαν Σοφίαν. ² ἀρχὴ τῆς ὑποθέσεως, λαμβοι πρὸς τὸν βασιλέα Ἰουστινιανὸν margo N. ³ νεῶς G, i. e. Fridericus Graesius, qui Silentiarium Sanctam Sophiam et ambonem cum Joannis Gazaei tabula mundi ex apographo Anthologiae Graecae Gothano edidit a. 1822, editione Ducangiana usus non Parisiensi, sed, quae mendis abundat, Veneta.

Μεθ' ἣν ἐμελλον προσβαλεῖν τοῖς σοῖς θρόνοις,
 Ἦπτοντο. Ταῦτα γνοὺς δὲ καὶ μαθὼν πάλαι
 30 Ἐχαρτέρητας, καὶ πεπίστευκας μόνῳ
 Τῷ σου προασπίζοντι, τὸν Θεὸν λέγω,
 Ὃ πάντα νικᾷς· τοῦ σκοποῦ δ' οὐκ ἐσφάλης.
 Τί γὰρ ἐπὶ τούτοις; ἔπεσεν αὐτοχειρίᾳ
 Ὁ τὸν λόχον ἄγων· οὐ γὰρ ἤθελεν ἡ Δίκη
 35 Αὐτὸν διασώζειν. Ἐμφανῶς δ' ἠπίστατο
 Ἐκ τῶν τυράννων τῶν πεσόντων * πολλάκις
 Ὡς εἶπερ αὐτοῦ ζῶντος ἐγκρατὴς ἔση.
 Εἰς οἶκτον εὐθύς, εἰς ἔλεον πάντως τρέπη,
 Κάνταῦθα νικῶν πᾶσαν ἀνθρώπου φύσιν.
 40 Ταῖς τοῦ βίου γὰρ συμπαθῶν ἀμαρτίαις,
 Ἐπεστέναξας πολλάκις τοῖς πταίσμασιν
 Ἡμῶν, ἄριστε· πολλάκις δὲ δακρύοις
 Τὸ πρᾶον ἥμα βασιλικῶς ὑποβρέχεις,
 Ἀλγῶν ἐφ' ἡμῖν· πρὸς δὲ τὴν ἀκρασίαν
 45 Βλέπων μάλιστα, τὴν σύνοικον τῷ βίῳ,
 Λύεις ἅπαντας τῶν κακῶν ὀφλημάτων
 Ὡςπερ τὸ Θεῖον, πρὸς δὲ συγγνώμην τρέχεις.
 Αἰτεῖς δὲ σαυτὸν, ἡνίκα τῶν ἐγκλημάτων
 Τὸ μέγεθος οὐ δίδωσι τῶν δεήσεων
 50 Ἐτέρους κατάρχειν· καὶ γὰρ οὐκ ἔῃς ποτε
 Ἄλλου γενέσθαι τὸν ἔλεόν σου τὸν πάνυ.
 Ἐξ ὧν δὲ δρῶμεν οὐχ ὀσίων τολμημάτων
 Ἐχεις ἀφορμὰς τῆς ἄνω παρρησίας.
 Οὐχὶ πρὸς αὐτὸν τὸν Θεὸν ἐξοπλίζεται

A 55 Ὁ τὸν βασιλέα τοῦτον οὐ θέλων κρατεῖν,
 Τὸν ἡμερον, τὸν ἡδὺν, ἐν τῷ μετρίῳ
 Εὐεργετοῦντα καὶ φίλους καὶ μὴ φίλους;
 Σώζει σε ταῦτα· ταῦτα τὴν ψυχὴν ποιεῖ
 Τῆς βασιλίδος *, κράτιστε, τῆς εὐδαίμονος,
 60 Τῆς πάντ' ἀρίστης, τῆς καλῆς καὶ πανσόφου,
 Ἐχειν ὑπὲρ σοῦ πρὸς Θεὸν παρρησίαν,
 Ἦν ζῶσαν εἶχες εὐσεβῆ συνεργάτιν,
 Ἐπεὶ δὲ μετῆλθε, παρέσχες οἷς * ὑπηκόοις
 Ὅρκον βοηθόν, ὅρκον ἀρραγέστατον,
 65 Ὅν οὐ παρῆλθες, οὐδ' ἐκὼν παραδράμοις.
 Καὶ ταῦτα μὲν δὴ ταῦτα· πρὸς δὲ τὸν νεῶν
 Ἦδη βαδίζειν βουλομένοις θαρρύνει δίδου.
 Ἔστω δὲ τῶν σῶν καὶ τοδί που † θαυμάτων,
 Λόγους φανῆναι πρᾶγμα τολμῶντας φράσαι
 B 70 Τὸ πάντα νικῶν θαυμάτων ὑπερβολῇ.
 Ἔστιν δὲ δεῖγμα τῶν ἄγαν σου θαυμάτων
 Ὁ τοσοῦτος ἔρω, ὃν ἡ πόλις πᾶσα τρέφει
 Ἐπὶ σοί, βασιλεῦ κράτιστε, καὶ τῷ σῷ νεῷ *.
 Ἐπεὶ γὰρ ἦγες τὴν ἐορτὴν ὡς ἔδει,
 75 Ἄπας ὁ δῆμος εὐθύς, ἡ γερουσία,
 Οἱ τὸν μέσον ζηλοῦντες ἀσφαλῇ βίαν,
 Τὰς τῆς ἐορτῆς ἡμέρας ἐπεξάγειν
 Ἦτουν. Παρεῖχες. Ἐξέδραμον· ἦτουν πάλιν,
 Πάλιν παρεῖχες. Τοῦτο δὲ δρῶν πολλάκις
 80 Ἐπεξέτεινας τὴν ἐορτὴν πλουσίως.

tibi nota essent prius, continuisti te, et unico confisus es tuo protectori, Deum dico, per quem omnia vincis. Neque vero a scopo aberrasti. Quid enim inter hæc? cecidit sua ipsius manu insidiarum structor primarius: neque enim voluit iustitia eum servare. Quippe id certo noverat ex pluribus, qui sæpius hactenus exstiterant, tyrannis, si vivus ille tuas venisset in manus, te in lacrymas statim et commiserationem totum effundendum, et omnem hac in re exsuperaturum hominis indolem. Vitæ namque compatiens erroribus, ingemuisti persæpe delictis nostris, princeps optime: sed et sæpe lacrymis benignos oculos tuos virtute vere regia rigas, nobis indolens; et ad intemperantiam, quæ ut plurimum vitæ comes assistit, oculos convertens, omnes a pravis delictis, numinis instar, absolvis, et ad ignoscentiam properas. Te ipse incusas, si quando criminum atrocitas alios prohibet te precibus suis occupare. Neque enim unquam pateris misericordiam, quæ summa est, ad alterum pertinere. Ex tot vero quæ perpetramus nefandis ausis, habes, o imperator, clementiæ occasiones.

Annon in ipsum Deum insurgit, qui principem istum non vult imperare, mansuetum, suavem, cum moderatione inimicis perinde ac amicis beneficum? hæc te servant animi dotes, efficiuntque, o imperator magnanime, ut anima imperatricis beatæ, optimæ, formosæ et sapientis apud Deum pro te intercedat, quam, dum superstes erat, piam vitæ consortem nactus es. Postquam vero illa ad superos transiit, solemne subditis tibi populis præstitisti sacramentum, sacramentum omnino infractum, quod nunquam es prætergressus nec infringes ultro.

Et hæc quidem ita se habent. Nunc vero ad templum nobis contendere cupientibus adsis daque audere. Inter tot quæ hactenus edidisti miracula, illud sit potissimum, quod cernatur oratio rem perficere audere, quæ cæteras miraculorum excellentia longe superat. Est autem illustre immensorum tuorum miraculorum specimen amor ille eximius quo in te et in tuum templum flagrat urbs universa, princeps magnanime. Postquam enim festum, ut par erat, celebrasti, statim plebs universa, senatus, et qui mediam ac tutiorem vitæ rationem inierunt, ut celebritatis dies producerentur postularunt. Concessisti. Effluxere illi: rursum postularunt, rursum concessisti; qua re sæpius repetita festivitatis celebritatem magnifice produxisti.

VARIAE LECTIONES.

* litteras ν περ, add. G: evanuerunt enim e codice. Intelligit autem regulos seditiosos, quibus victis pepercerit imperator. * Biennio ante obierat Theodora, iv Nonas Julias, ind. 10. De forma corporis Theodoræ vide Procop. *De ædif.* i, 11, *Histor. Arc.* c. 10, et *Antholog. Gr.* iv, 15. DUCANGIUS.
 * παρέσχες οἷς Hermannus: παρέσχε τοῖς codex. † τοδί που Niebuhrius, τὸ δῆπου codex. * νεῷ N.

Τούτων λεχθέντων ἐν τῷ παλατίῳ, διηρέθη ἡ Α Σφαλερὸν ὑπῆρχεν ἐπαποδύεσθαι πάλαις ἀκρόασις, καὶ ἐλέχθη τὰ λοιπὰ ἐν τῷ ἐπισκοπείῳ, ἐπὶ Εὐτυχίου τοῦ ἀγωτάτου πατριάρχου, προλεχθέντων τῶν ὑποκειμένων ἰάμβων (1).

Ἦχομεν ἐς ὑμᾶς, ἄνδρες, ἐκ τῆς ἐστίας
 Τῆς τοῦ βασιλέως ἐς βασιλέως ἐστίαν
 Τοῦ παμμεγίστου, τοῦ νοητοῦ τῶν ὅλων,
 Δι' ὃν τὸ νικᾶν συμφυῆς τῷ δεσπότη.
 85 Ἐκεῖ μὲν ἡμῖν τῶν γερῶν ὁ προστάτης
 Καθεὶς ἑαυτὸν εἰς θέατρον ἐκ λόγων
 Τὸν νοῦν παρέσχευε εὐμενῶς, ἐνταῦθα δὲ
 Ὅρᾶν πάρεστι τῶν ἱερῶν τὸν προστάτην.
 Ἔστω δὲ καὶ τοῦ εὐμενῆς. Τούτων γε μὲν
 90 Μηδεὶς ἀκούσας λοιδορεῖσθω τοῖς λόγοις.
 Εἴποι γὰρ εἰκὸς ἂν τις· ὦ τάν, ὡς πάνυ
 Ληρεῖς περιττά. Τοῦτον αἰτεῖς εὐμενῇ
 Λόγοις γενέσθαι, τῶν ἀγαθῶν τὴν οἰκίαν,
 Τὸν πᾶσαν εὐμένειαν ἡμφιεσμένον;
 95 Τοῦτ' ἐπέπονθας ὅπερ ἂν εἰκότως πάθοι,
 Εἴ τις δέοιτο λιπαρῶν ἐγκείμενος
 Τὸν ἥλιον μὲν ἀνατέλλειν ἐν ἡμέρᾳ,
 Τὸ φῶς δὲ λάμπειν, τοὺς λόγους δ' ὅτι εἶναι λόγους.
 Ἐγὼ δὲ ταῦτα τοῦτον εἶναι τὸν τρόπον
 100 Οὐκ ἂν ἀποφαίην· πρὸς δὲ τὸν σκοπὸν βλέπων,
 Ὅς παμμεγίστος οὐκ ἔχων θ' ὑπερβολὴν,
 Δέδοικα τὴν ἀγωνίαν. Θαρρῆν δ' ὅμως
 Ἐξ ὧν ἐδεδείην¹⁰ πρότερον αὖθις ἄρχομαι.
 Εἰ μὲν γὰρ ἐλπίς ἦν τις εὐσθενεῖ λόγῳ
 105 Συνεξισοῦσθαι τῷ νεῷ τῷ παγκάλῳ,

Σφαλερὸν ὑπῆρχεν ἐπαποδύεσθαι πάλαις
 Ἐν αἷς τὸ νικᾶν παρακεκινδυνευμένον.
 Ἐπεὶ δὲ πάντες ἴσμεν ὡς οὐκ ἂν ποτε
 Λόγος φανεῖη συντρέχων ταῖς πράξεσιν
 110 Ταῖς τοῦ βασιλέως, ἔστι δ' αὖ τῶν πράξεων
 Τὸ παμμέγιστον ἢ κτίσις τοῦ σοῦ νεῷ,
 Οὐ χρὴ δεδοικότας ἐπὶ προδιεγνωσμένοις
 Μένειν ἀτόλμους, ἀλλὰ τὴν προθυμίαν
 Κινεῖν ἅπασαν, ὡς ἔχει τις ἰσχύος.

115 Ἐχει τι χρηστὸν ἄνδρὸς ἡ παρρησία.
 Εἰ μὴ γὰρ εὐτόλμως τε καὶ φρονῶν μέγα
 Ἐδημιούργει τὸν νεῶν ὁ δεσπότης,
 Πάσης ὑπερβάς ἐλπίδος θεωρίαν,
 Οὐκ ἂν προῆλθεν εἰς τοσαύτην ἡ πόλις
 120 Εὐθυμίαν τε καὶ τρυφὴν εὐδαίμονα.

B Τί οὖν ἀπεικὸς πρόσφορον παρρησίαν
 Τὰ νῦν φανῆναι καὶ λόγων ἀζημίαν¹¹;
 Ἄ γὰρ ἂν παραδράμωσιν ἡσθενηκότες,
 Ἐξεστί ταῦτα προσλαβεῖν τοῖς ὅμμασιν.
 125 Κρίνει δὲ τούτους οὐ κυανοτρόφῳ Ἀττικῷ,⁺
 Ἄλλ' ἄνδρες εὐσεβεῖς τε καὶ συγγνώμονες,
 Οἷς καὶ τὸ Θεῖον καὶ βασιλεὺς ἐφήδετα,
 Οἱ τὰς πόλεις τάττοντες, οἱ τὰς ἡνίας
 Ὀλῶν ἔχοντες καὶ λόγων καὶ πραγμάτων.
 130 Ἄρ' οὖν ἐπ' αὐτοῦς χρὴ βαδίζειν τοὺς στίχους
 Ἐκδημαγωγηθέντας εἰς παρρησίαν;
 Χρὴ τοῦτο πράττειν, αὐτὸς ἀντιφθέγγομαι,
 Ὅσπερ τις ἡχῶ τῶν ἐμῶν φανείς λόγων.
 Οὐχοῦν ἐπάνειμι πρὸς βασιλέα τὸν μέγαν.

His in palatio recitatis, divulsus est auditorum consensus. Cætera vero recitata sunt in domo patriarchali, coram Eutychio sanctissimo patriarcha, cum subjecti iambi prius recitati fuissent.

Ad vos accedimus, o viri, ex imperatoris palatio ad palatium imperatoris ter maximi, qui omnia mente complectitur, per quem imperatori tot victorias consequi datur. Illic quidem dignitatum præses in theatro recitationum sedens benigne nos audivit: hic vero videre est sacrorum præsidem. Sit et ille benevolus. Cæterum ex auditoribus nemo orationem nostram carpat. Dicet enim forsitan aliquis: « Heus tu, bone vir, quam omnino vana et inutilia deblateras! hunc sermonibus tuis propitium cupis, qui totius bonitatis est domicilium et omni humanitate instructus. Id certe tibi accidit, quod ei videretur accidisse, qui enixius et cum precibus efflagitaret ut sol per diem exoriretur luxque luceret, aut ut sermones sint sermones. » Ego vero ejusce rei eandem esse rationem non omnino negaverim. At institutum intuens, quod maximum est et quo nihil animo concipi potest excellentius, vereor in arenam descendere. Illud ipsum tamen quod metum primo incussit, audaciam rursum ingerit. Si enim spes quædam affulgeret posse nos beata dicendi copia templi pulchritudinem assequi et æquiparari scribendo, res esset sane lubrica, certamen aggredi in quo vincere periculosum esset. Cum vero satis intelligamus omnes nullam unquam orationem factis imperatoris respondere posse, id vero quod est in factis ipsis maximum, esse templi ædificationem, par non est profecto ut conceptus de rebus jam ante animo provisus timor audendi nobis animum adimat; sed potius, quantum est in unoquoque virium, omnem in nobis alacritatem excitemus. Habet in se boni aliquid hominis audacia: nisi enim intrepido prorsus et elato animo templum excitasset imperator, totius in re spei cogitationem excedens, non ad tantam pervenisset urbs alacritatem et felicitatem. Quid igitur præter decorum videri debet, si utilis modo innocuæ orationis libertas erumpat? quæcunque enim præ imbecillitate prætermiserit, ea licebit oculis usurpare. Judicium porro de illa proferunt non fabarum comestor Atheniensis, sed viri pii et æqui, quibus et Deus et imperator oblectantur, qui urbes regunt omniumque et rerum et orationum habenas moderantur. Horum igitur demereri gratiam et ad hos adire carmina mea oportet; idque confidenter agendum est. Ego vero ipse quasi verborum meorum echo resonabo. Redeo igitur ad magnum imperatorem.

VARIAE LECTIONES.

⁹ τε G. ¹⁰ ἐδεδείην codex: correxit Hermannus. ¹¹ ἀζημίαν G.

NOTÆ.

¹ Vide epistolam Bernardi Bruschi ad Cozzam Cottium de more veterum recitandi, Veronæ editam. Deu.

ΕΚΦΡΑΣΙΣ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ.

135 Σήμερον οὐ σακέων με φέρει κτύπος, οὐδ' ἐπὶ νίκην
Ἐσπερον ἤε Λίθυσσαν ἐπείγομαι, οὐδὲ τροπαίοις
Ἀμφὶ τυραννοφόνοις καναχήποδα ῥυθμὸν ¹² ἀράσσω·
Μηδοφόνων ἀδόγητα μένοι κλέα σήμερον ἔργων.

Εἰρήνη πολύολβε, τιθηνήτειρα πολλῶν,
140 Ἦν πλέον εὐπήληκος ἀναξ ἡγκάσσατο νίκης,
Δεῦρο, πολιισούχοισιν ἐπαυχήσαντες ἀέθλοις,
Παντὸς ὑπερχύδαντος ὑπέρτερον οἶκον ἀγῶνος

Εὐιέροις ὕμνοισιν αἰέσομεν, ᾧ ὑπὸ μούνῳ
Πᾶν κλέος ὑφορόφοιο κατώκλσσε θέσκελον ἔργου ¹³.
145 Ἀλλὰ σύ μοι βασιλῆα φερέσθιον, ὕμνια
[Ῥώμη ¹⁴,
Στέψον ἀκηρασίοισι χύδην καταειμένον ὕμνοις,
Οὐχ ὅτι σὸν ζυγὸδεσμον ἐφήρμοσεν ἔθνεσι γαίης,
Οὐχ ὅτι σὼν ἐτάνυσσεν ὑπέρβια μέτρα θοώκων
Τέλσα παρ' ἐσχατόωντα κατ' ὠκεανιτίδας ἀκτᾶς,
150 Ἀλλ' ὅτι σὸν περὶ πῆχυν ἀπείρονα νηὸν ἐγείρας
Θυμῆριάδος ποίησε φαεινότερην σε τεκούσης.
Εἴξατε μοι, Ῥώμης Καπετωλίδες, εἴξατε, φῆμαι·
Τόσσον ἐμὸς βασιλεὺς ὑπερῆλατο θάμβος ἐκεῖνο
Ὅππόσον εἰδῶλοιο Θεὸς μέγας ἐστὶν ἀρείων.
155 Ἐνθεν ἐγὼν ἐθέλω σε μελιφθόγγοισι χορεῖαις,
Χρυσοχίτων αἶθουσα ¹⁵, τερν σκηπτουχὸν αἰδεῖν.
Καὶ γὰρ ἀναξ οὐ μούνον ἐν ἔντεσι χεῖρα κορύσσω·
Ῥινοτόρῳ δούλωσεν ἀπείρονα βάρβαρον αἰχμῇ ¹⁶,

A Ὅφρα τοῖς ἀδμητὰ λόφον κλίνεις λεπάδνοις

160 Καὶ θέμιδος πτήξειε τῆς ζυγόν· ἀλλὰ καὶ αὐτὸς
Τετριγῶς ὑπέροπλα μέλας φθόνος ὠκλασε τόξῳ ¹⁷

Ἀστυόχου βασιλῆος, ἐπασσύτεροις δὲ βελέμνοις

Ῥωγαλέος δούπησε, πεσὼν δ' ἐδάθυε ¹⁸ κονίην.

Καὶ σὺ δὲ πρὸς θυγένηθε Λατινιάς ἔρχεο Ῥώμη ¹⁹.

165 Σύνθροον ¹⁹ αἰδουσα μέλος νεοθηλέϊ Ῥώμῃ·

Ἐρχεο καγχαλῶσα, τῆν ὅτι ²⁰ παῖδα δοκεύεις

Μητρὸς ὑπερτέλλουσαν, ἐπεὶ χάρις ἦδε τοκῆων.

Ἀνέρες οἷσι μέμηλε θεοῦδέα θεσμὰ γεραίρειν,

Δεῦρό μοι ἀχλύδεσσαν ἀπορρίψαντες ἀνίην

170 Χιονέους ἔσασσθε γεγηθότες ἄψεσι πέπλους.

Δάκρυ δὲ πενταέτηρον ἀποψήσαντες ὀπωπῆς

Μέλψομεν εὐφῆμοις ὑπὸ χεῖλεσιν εὐποδας ὕμνους.

Οὐρανίων ὠῖξεν ἐπὶ χθονὶ κλῆθρα πυλάων

B Ἀysonίων σκηπτουχός, ὅλαις δ' ἐπέτασσεν ἑορταῖς

175 Εὐφροσύνην εὐρεῖαν, ὅλας ἡμῶν μερίμνας.

Ἐξότε γὰρ δούπησεν ἐρισθενὲς ἔργον ἀνάκτων,

Κῆδος ἦν ἀλίσστον ἀνὰ πτόλιν. Ἰλαθι μύθῳ,

Ἰλαθι τολμήντι, μεγασθενὲς ἤρανε γαίης.

Ἰλήκοις ἐπέεσσι καὶ εἰ τερν οὐας ὀρίνω

180 Βαῖδὸν ὅσον· μεγάλων γὰρ ἐπερχομένη χάρις
[ἔργων

Ληθαίοις ἐκάλυψε κατηφέα κέντρα βεέθοις.

Καὶ φάος ἡλείοιο φαάντερόν ἐστιν ὁδίτῃ

Χειμερίην μετὰ νύκτα, καὶ ἡμερόεσσα γαλήνῃ

DESCRIPTIO MAGNÆ ECCLESIAE.

Non clypeorum hodie me fragor impellit, aut ad occidentales vel Libycas celebrandas victorias feror, neque decantandis tropæis, quæ de cæsis tyrannis relata sunt, ferocem animum fatigabo. Illaudata maneat hodie partarum de Medis victoriarum gloria. Beata pax, urbium nutrix, quam princeps galeatæ longe præfert victoriæ, huc age, urbis bono impensos prædicemus labores, et glorioso omni præstantiorem certamine ædem sacris hymnis celebremus, præ qua unica quidquid est excelsi operis admirandum fatiscit.

Tu vero, alma Roma, auctorem salutis tuæ principem corona, sinceris laudibus abunde cumulatam, non quod jugum tuum populis omnibus imposuit, aut quod immensos solii tui fines ultra remotiores terminos Oceanique littora longe dilatarit, sed quod in recessu tuo immane templum excitans matre tua Tiberina longe te fecit illustriorem. Facessite nunc tandem decora omnia, quæcunque de Romano Capitolio fama prædicat: tantum enim meus imperator superavit istud miraculum, quantum idolo Deus maximus præstantior est. Volo igitur ut tu dulcisonis carminibus, o fornix auro refulgens, imperatorem tuum prædices. Ille quippe non in bellis solum manum vibrans infinitos barbaros victoriosus armis subegit, ut indomitam illorum superbiam frenis tuis submitteret et legum tuarum jugum illi vererentur: sed et nigra vehementius frendens invidia imperatoris urbi imperantis armis prostrata succubuit, crebrisque sagittis elisa fragorem edidit, casuque suo sub pulverem alte condita est. Tu vero veni, antiqua et Latina Roma, et concors carmen cane novæ Romæ, et gaude quod natam vides, adhuc puellam, matre multo præstantiorem, quandoquidem ea est parentum gratia.

At vos quibus sacrarum legum honor curæ est, huc adeste, et, caliginosa deposita tristitia, niveis palliis lætabundi membra induite: deterisis vero quinque annorum ab oculis lacrymis, ore bene auspicato præstantes hymnos concinamus. Cœlestium portarum claustra reseravit in terra Romanorum imperator: totis festis ampla gaudia indixit, omnes mentis ægritudines leniit. Ex quo enim cum fragore corruit eximium imperatorum opus, immensus passim per urbem planctus exortus est. Da veniam audaci orationi, da veniam, potentissime terrarum princeps: verba audi æquo animo, si tantisper aures tuas pulso. Nam superveniens ingentium opærum gratia, Lethæis fluminibus mœroris stimulos omnes demersit. Suavius est iter agentibus post hibernam noctem solis lumen, et jucunda serenitas in mari erran-

VARIAE LECTIONES.

¹² ῥυθμὸν G vel μῦθον· codex θυμόν· γρ. ἀράξω codex. ¹³ ἔργον codex, ου super ov scripto ¹⁴ Βυζαντιάς Ῥώμη in Anthol. Gr. iv. 24, p. 299, 300, etc. Roma Cpolitana in quibusdam codd. Prisciani post lib. 8 et 9 et apud Senat. de Orthogr., c. 12. ἐῶα Ῥώμη Themistio orat. 15. Duc. ¹⁵ ἀνθουσα codex. ¹⁶ αἰχμῆν codex. ¹⁷ τόξῳ G, τόξων N. o super ω scripto. ¹⁸ ἐδάθυε malit G. ¹⁹ Roma vetus l. 5 C. de Oper. publ., l. 6 C. de Sacros. Eccl. etc., antiqua Corippo l. 4, παλαιὰ καὶ τριπέμπελος Ῥώμη Const. Manass. Duc. ²⁰ σύνθρονον codex: correxit G. ²⁰ ἔτι codex.

"Ανδρας ἀλιπλάγκτους μετὰ κύματα μάλλον²¹ λαίνει. A
185 "Ιλαθι τολμήντι, μεγασθενές, Ἰλαθι μύθῳ.

"Ἦδη μὲν σθεναροῖσιν ἐπεμβεβαυῖα θεμελίοις
Σφαίρης ἡμιτόμοιο κατήριπε θέσκελος ἄντρυξ,
Μυστιπόλου δ' ἐτίναξεν ἐδέθλια πάντα μελάθρου.
Πάντα δ' ὑπεσκίρτησεν ἐν ἄστεϊ βάθρα θεμελίων,
190 Γαῖα δ' ὑπεστενάχιζεν ἐπὶ χρόνον, ἡερίαις δὲ
Μισγομένη νεφέλῃσιν ὁμιχλήεσσα κονίη
Οὐρανίης ἀμάρυγμα μεσημβρινὸν ἔσκεπεν αἴθρης.
Χριστὲ μάκαρ, σὺ δὲ σεῖο κατ' ἐνδία χεῖρα τανύσας
Αἷμασιν οὐ μεθέηκας ὑπ' ἀνδροφόνοισι μῆναι
195 Σὴν χθόνα Τελχίνας κακοεργέας· οὐδὲ γὰρ ἔτλης
"Ομματος ἀχράντοιο βολῇ πανδερχεῖ λεύσσειν
Αἷμα χυθὲν τεμένεσσιν ἀναιμάκτοιο θυγλῆς.
Οὐδὲ μὲν εὐρύστερνος ὑπώκλασε μέχρι θεμελίων
Νηὸς, ἀριστώδινος ἐελμένος ἄμμασι τέχνης.
200 Ἀλλὰ μῆς ἀψῖδος ἀπωλίσθησε κεραίη
Ἀντολική, σφαίρης τε λάχος κονίησιν ἐμίχθη.
Ἦν δὲ τὸ μὲν δαπέδοισι, τὸ δ' εἰσέτι, θάμβος ἰδέσθαι,
Οἷάπερ ἀστήρικτον ὁμίλεεν ἐκχρεμές αὖραις.
Πᾶς δὲ κατηφέη βεβωλημένος ἕστενεν ἀνὴρ.
205 Μὴ τις ἐμὴν σειρῆνα βάλοι νεμεσήμερι μύθῳ
Ἀτραπὸν ἀμνήστοιο διαστείχουσιν ἀνίης.
Ἠδύτερος μετὰ δάκρυ γέλως, μετὰ νοῦσον ὑγείη.
Οὐχ οὕτως ἀκάχησεν ἀπ' αἰθέρος ἐκχυμένη φλῆξ
Ἀνέρας, ὅπποτε νῶτα κατέφλεγεν ἄγλοα γαίης,
210 Μυρία καρφομένων ὅτε χεύματα σίζεν ἀναύρων,

Οὐδ' ὅτε καρποτόχοιο κατὰ χθονὸς οὐρανὸς αἴθων
Εὐρὺ χανὼν ὤϊξε πύλας δηλήμονος δμβρου
Καὶ τραφερὸν ξύνωσε πέδον ῥοθίοισι θαλάσσης.

Αὐτὰρ ἐμὸς σκηπτοῦχος ἀπότροπον ἄλγος ἀκούσας
215 Οὐκ ἐπιδὴν ἐκάλυψε νόου σέλας, οὐδὲ κατηφῆς
Ἦρεμέειν τέτληκεν ἀεργέος ἄμμασιν ὀκνου,
Ἀλλὰ μινυνθαδῆς ἀπεσείσατο κέντρον ἀνίης,
Πρὸς δὲ πόνους ἤϊξε παλινδωμήτορας οἴκου.

Τῷ δὲ παρεστηκυῖα σακέσπαλος ἔννεπε Ῥώμη.

220 « Παγκρατὲς, ὀλβιόμοιρε, Δίχης ἔδος, ἔρμα πο-
[λήων,

"Ἦρπασε βασκανίη με, χάρις δὲ τίς ἐστὶ μεγά-
[ρης²²

"Ὅτι σέθεν ζώντος, ὅτ' ἐγγύθεν ἐστὶν ἀρωγῇ²³.

Στήθεσιν ἡμετέροισι περιρράγες ἔλκος ἀνίσχει.

B Ἀλλὰ, μάκαρ, (δύνασαι γὰρ ἐφ' ἑλκεῖ φάρμακα
[πάσσειν

225 Χεῖρα τέην προτίταινε, ῥυηφενέος τροφὸν²⁴ ὀλβου.

Πάντα κυβερνητῇρι τεῷ διέπουσα χαλινῷ

Ἦμετέροισι ὑπέθηκα τροπαιοφόροισι θριάμβοις.

Ἦρεμέει καὶ Μῆδος ἀναξ καὶ Κελτὶς ὁμοκλή,

Καὶ ξίφος ἡμετέροισι φιλοτήσιον ὥπατε θώκοις

230 Ἰνδὸς ἀνὴρ, ἐλέφαντας ἄγων καὶ μάργαρα πόντου.

Καρχηδὼν γόνυ δοῦλον ἐμοῖς ἐκλινε τροπαίοις.

Εἰς ἐμὲ φορτὶς ἅπασα φερέσβιον ἐλπίδα τείνει,

Κύκλιον εἰσορόωσα δρόμον διδυμάνος ἄρχτου,

"Ὡς κεν ἐμοῖς τεκέεσσιν ἐπὶ ῥῥυτον ὀλβον ὀρέξω

tibus post tempestates animum exhilarat. Da veniam, fortissime princeps, da veniam audaci orationi.

Jam conciderat admirabilis ille fornix hemisphaerii, fundamentis nixus firmissimis, ædisque patriarchalis solum omne concusserat: subsiliebant urbe tota ima fundamentorum, et ad tempus terra ingemiscebat: obscuris mistus nubibus caliginosus pulvis meridianum cœlestis lucis splendorem occuluerat. At tu, bone Christe, mœnum tuam super templum extendens, terram tibi consecratam humana cæde a sceleratis ac maleficis pollui non es passus. Quippe non potes oculis tuis immaculatis intueri in templis fusum sanguinem, in quibus incruentum sacrificium peragitur. At neque tota ædis inclytæ amplitudo a fundamentis procubuit, artis egregiæ vinculis constricta: sed unius arcus vertex orientalis corruit, parsque una sphaeræ pulveribus est commista. Erat porro pars altera solo jacens, altera ad hanc usque diem, quod visu erat admirabile, minime sustentata et quasi pendula adhuc in aere morabatur. Omnes mœrore perculsi gemebant. Verum nemo Musæ nostræ verbis mordacibus succenseat, quod in oblivione deletas sese effundat calamitates. Gravior est post lacrymas risus, postque morbum sanitas. Non sic ab aere demissum fulgur perculit homines, cum immensos arescentium torrentium cursus repressit; vel si quando cœlum ardens in frugiferam terram late dehiscens largos et nocuos imbres effudit et siccos agros marinis immiscuit fluctibus.

At, meus imperator, comperta tam acerba calamitate non diu præterea occuluit mentis aciem, neque adduci potuit ut quantumvis mœstitia oppressus inertis ignaviæ vinculis delineretur ac quiesceret: sed brevissimi doloris stimulum excussit, et ad reædificandæ ædis labores sese accinxit. Astans vero bellicosa Roma eum sic est allocuta: « Potentissime, fortunate, Justitiæ sedes, urbium columen, nescio quæ me subit indignatio (et suam habet quamdam indignatio voluptatem) quod, vivente te, dum præsens adest auxilium, Roma pulchritudinem amiserit, et pectoribus nostris undique disruptum ulcus exoritur. Sed tu, o-fortunate (potes enim ulceri medicamentum adhibere), manum tuam porrige affluentis beatitudinis nutricem. Omnia tuis gubernans auspiciis tuis inclytis triumphis subjeci. Quiescit Medorum rex et Gallorum vociferatio. Ipse Indus cum suis elephantis ad tuum solium gladium et margaritas maris nitro attulit. Meis tropæis servilia flexit genua Carthago. Naves omnes onerariæ geminæ ursæ cursum respicientes ad me tendunt tanquam ad spei suæ metam, spei quæ affert commoda, sic ut affluentem

VARIÆ LECTIONES.

²¹ μάλλον margo codicis: ipse θυμάν. ²² Μεγαίρης G, μεγάριεν codex, σ super ν posito. ὅτε (v. 222)
a Salmasio vel Ducangio addita. ²³ post v. 222 N in margine, litteris quadratis: "Ὅτι σέθεν ζώντος
ἐπέχραε κάλλει ῥώμης. Eum versum Ducangius et Grælius receperunt. ²⁴ στροφόν codex.

235 Ἐμπορίην δ' ἀνάγοντες ἐπιπνεύουσι ἀῆται.
 Ταῦτα τεοῖς καμάτοισιν ἐφέσπεται· ἀλλ' ἐπὶ πάσης
 Ἀγλαΐης θημῶνι πεσεῖν ὑπὸ χεῦματα Λήθης
 Μήποτέ μοι, σκηπτουῖχε, τὸ θέσκελον ἔργον ἐάσης.
 Οὐ γάρ, ἄναξ, εἰ καὶ σε καταπτήσσουσι κλιθέντα
 240 Αὐσονίοις²⁶ θεσμοῖσιν ἀπείρονος ἔθνεα γαίης,
 Εἰ καὶ πᾶσαν ἔδειμας ἐμοὶ πόλιν, οὐποτε δῆεις
 Σύμβολον ὑμετέροιο φάντερον ἄλλο θούκου²⁷.
 Ὡς φάμεν χαρίεντα λιλαίετο χεῖλεα πῆξαι
 Ποσσὶν ἀνακτορέοισιν. Ὁ δ' Ἰλαον ἠθάδι Ῥώμῃ
 245 Δεξιτερὴν ὤρεξεν, ὑποκλάζουσιν ἐγείρων.
 Ἦκα δὲ μειδῆσας, ἵνα μυρίον ἄλγος ἐλάσση,
 Εὐφροσύνης πλήθοντασ ἀκηδέος ἔκφατο μύθους·
 « Ῥῖψον ἄχος, βασιλεία πόλις, μὴ θυμὸν ὀρίνης·
 Ὡς βέλος οὐ νίκησε τεδν σάκος, οὐδέ τις ἄλλη
 250 Ἀκλονὸν ἐστυφίλιξε, τὴν φρένα βάρβαρος αἰχμῇ,
 Μηδὲ βαρυτλήτοισιν ὑποκλάζοιο²⁸ μερίμναις.
 Τέτλαθι, παμβασιλεία πόλις, μὴ θυμὸν ἀμύξης·
 Καὶ γὰρ ἐμοῖς καμάτοισιν ἀοιδωτέρην σε τελέσσω,
 Αὐτίς ἀναστήσας κορυφὴν εὐάντυγα νηοῦ. »

255 Ὡς φάμενος τεμένεσσιν ἐπείγετο, καὶ τάχα
 [μύθου
 Γείτονος ἔργον ἔην ταχινώτερον· ὀρνύμενος γάρ,
 Ὡς θέμις, οὐκ ἀνέμιμνε συνέμπορον ἀσπιδιώτην,
 Χρύσειον ἀγνάμπτοιο κατ' αὐχένος ὄρμον ἐλόντα,
 Οὐ χρυσῆν²⁹ τινα ῥάβδον αἰεὶ προκέλευθον ἀνάκτων,
 260 Οὐ στρατὸν ἠγορήσει κεκασμένον εὐποδος ἥθης,

A Σύνδρομον εὐόπλοιο μελαγκρήπιδα κελεύθου.
 Ἐξαπίνης δ' ἐκάτερθε συνέρρεον ἄλλοθεν ἄλλοι
 Προφθαμένου βασιλῆος· ἐπεκτύπεον δὲ βοεῖαι
 Ἀνδρῶν στεινομένων, κανάχιζε δὲ συμμιγῆς ἤχώ.
 265 Ἀλλ' ὅτε δὴ κατὰ νηδὺν ἐδύσατο καὶ βάσιν ἔγνω
 Δώματος ἀστυφίλικτον, ὅλην ἔτρεψε μενοινήν
 Ἐς κορυφὴν περίμετρον, ἐπευφήμησε δὲ τέχνην
 Καὶ νόον Ἀνθεμίοιο, κεκασμένον ἔμφρονι βουλῇ.
 Κεῖνος ἀνὴρ τὰ πρῶτα θεμελίια πῆξατο νηοῦ,
 270 Εὐκαμάτων βουλῆσιν ὑποδρήσων βασιλῆων,
 Δεινὸς ἀνὴρ καὶ κέντρον ἐλεῖν καὶ σχῆμα χαράξει,
 Ὅς τοίχοις ἐνέηκε τόσον σθένος ὅσον ἐρίζειν
 Δαίμονος³⁰ ἀντιθίοιο βαρυτλήτοισιν ἐρωαῖς.
 Οὐ γὰρ ἀποτμηγέντος ἐρικνήμοιο καρήνου
 275 Ὀκλασεν, ἀλλ' ἀδόνητον εὐκρήπιδι θεμελίω
 B Ἴχνος ἐπεστήριξεν, ἐπὶ προτέροισι δὲ τοίχοις
 Ἴθυστῆρ μεγάλω παρ' Αὐσονίοισι θούκου³¹
 Αὐτίς ἀμωμήτοιο χάριν δωμήεσσι κόρησε.
 Ἀλλὰ τίς ἂν μέλπειεν ὅπως ὑφαύχενι κόσμῳ
 280 Νηδὺν ἀνεζώγρησε; τίς ἄρκιός ἐστι χαράξαι
 Μητὶν ἀριστώδινα πολυσκήπτρου βασιλῆος;
 Κεῖνα μὲν, ὧ σκηπτουῖχε, μεμηλότα τέκτονι τέχνῃ
 Λεῖφομεν, εὐκαμάτων δὲ τεῶν ἐπὶ τέρματα μόχθων
 Ἴξομαι, ἀρτιτέλεστον ἰδὼν σέβας, ᾧ ἐπὶ πάτης
 285 Θεῖος ἔρωσ ἀκτίνας ἀνεπτοίησεν ὀπωπῆς.
 Πᾶς βροτὸς ἀγλαόμορφον ἐς οὐρανὸν ὄμμα τανύσσας
 Οὐκ ἐπιδὴν τέτληκεν ἀναγναμφθέντι τραχήλῳ

opum copiam liberis meis impertiam; ipsique advehendis mercibus aspirant venti. Hæc tuos comitantur labores. Verum cum omni pulchritudinis thesauro ne Lethæis fluminibus, o imperator, tam divinum opus obrui patiaris. Licet enim, o princeps, reveantur te immensi orbis gentes, quæ Romanis legibus colla submittunt, etiamsi totam urbem mihi struxeris, nunquam reperies illustrius throni tui monumentum. » Hæc locuta pedibus imperatoris grata oscula figere annixa est. At ille faventem porrexit familiari Romæ dexteram, et procumbentem erexit. Suaviter vero subridens, ut infinitum dolorem pelleret, hæc verba sinceræ lætitiæ plena effatus est: « Depone dolorem, urbs regia, nec vexes animum: ut nullum jaculum clypeum iuum læsit, nec quævis alia Barbarorum vis immotam mentem tuam hactenus concussit, ita ne succumbas acerbis licet calamitatibus. Perfer, urbium princeps, nec animum vellices: etenim laboribus meis longe te efficiam celebriorem, rursum erigens templi verticem præclaris fornicibus adornatum. »

Hæc fatus, ad templum progreditur, et dicto citius operi manum admovet. Festinans enim, uti par erat, non exspectavit clypeatos custodes, donec aureum superbæ cervicis torquem aplassent, non aureas illas secures quæ imperatores semper præcedunt, non exercitum illum ex strenua et alacri juventute conflatum, nigris insignem caligis, qui principem per vias comitari solet armatus. Derepente undique confluxere alii aliunde, præeunte imperatore. Fragorem edidere confertorum virorum clypei, confusum sonum echo reddebat. At cum templum subiit et ima ædis firma agnovit, omnem curam convertit ad rotundum fastigium. Laudavit vero artem et prudenti instructam consilio mentem Anthemii. Vir ille primum jecerat templi fundamenta, laboriosorum imperatorum obsecutus mandatis, vir admodum industrius in eligendo centro et in formis ædificiorum delineandis; qui muris tantum tribuit firmitatis quantum satis erat, ut cum contrarii et obnitentis dæmonis intolerando impetu contendere possent. Neque enim procubuerunt, excelso vertice avulso: sed concussam imam partem firmissimo fundamento sustentavit magni Romanorum imperii rector, et super muris prioribus rursum præstantissimi verticis decorem exstruxit.

Sed quis enarret ut ambitioso ornatu templum instauraverit? quis par est exprimendæ verbis magnorum operum effectrici potentissimi principis prudentiæ? Sed his, o princeps, quæ arte architectonica accurata sunt, relictis, ad laboriosorum operum tuorum terminum veniam, confectum nuper miraculum intuens, super quo divinus amor oculorum omnium radios exterruit. Quisquis in cælum splendens

VARIE LECTIONES.

²⁶ αὐσονίης codex οἷς super ἧς scripto. ²⁷ θούκων codex ου-super ων posito. ²⁸ ὑποκλάζοιο codex ζ super σσ scripto. ²⁹ χρυσῆς codex. Rhomphæas, de quibus dixi ad Alexiadis p. 13. Duc. ³⁰ Dæmon contrarius dicitur in epist. S. Barnabæ et aliquot Glossariis. Duc. ³¹ θούκοις margo.

Κύκλιον ἀστροχίτωνος ἰδεῖν λειμῶνα χορείης,
 Ἄλλὰ καὶ ἐς χλοάουσαν ἀπήγαγεν ὄμμα κολώνην,
 290 Καὶ ῥόδον ἀνθεμόεντος ἰδεῖν ἐπόθησεν ἀναύρου
 Καὶ στάχυν ἡδύοντα καὶ εὐδένδρου σκέπας ὕλης
 Πῶεά τε σκαίροντα καὶ ἀμφιέλικτον ἐλαίην,
 Ἄμπελον εὐθαλέεσσι ἐπικλινθεῖσαν ὀράμους,
 Καὶ χαροποῦ γλαυκῶπιν ὑπὲρ πόντοιο γαλήνην
 295 Ξαινομένην πλωτῆρος ἀλιθρέκτοισιν ἐρετμοῖς.
 Εἰ δέ τις ἐν τεμένεσσι θεουδέσιν ἶχνος ἐρείσει,
 Οὐκ ἐθέλει παλίνρσπον ἄγειν πόδα, θελγομένοις δὲ
 Ὅμμασιν ἐνθα καὶ ἐνθα πολύστροφον αὐχένα πάλλει ³².
 Πᾶς κόρος εὐπήληκος ἐλήλαται ἔκτοθεν οἴκου.
 300 Τοῖον ἀειφρούρητος ἀμεμφέα νηὶν ἐγείρει
 Κοίρανος ἀθανάτοιο Θεοῦ χραισμῆτορι βουλῇ.
 Σοῖς γάρ, ἄναξ, καμάτοισιν ἐφέλκεαι ἴλαον εἶναι
 Χριστὸν ὑπερκύδαντα διαμπερές. Οὐ γὰρ ἐρεῖσαι
 Ὅσσαν ἐρικνήμιδα κατ' Οὐλύμποιο καρήνων
 305 Ἡθελες, οὐκ Ὅσσης ὑπὲρ αὐχένα Πήλιον ἔλκειν,
 Ἀμβατὸν ἀνδρομέοισιν ὑπ' ἶχνεσιν αἰθέρα τεύχων.
 Ἄλλ' ὅσοις μόχθοισιν ὑπέρτερον ἐλπίδος ἔργον
 Ἐξανύσας ὀρέων μὲν ἀπεμβάδος οὐτι χατίζεις,
 Ὡς κεν ἀναΐξειας ἐς οὐρανὸν, εὐσεβίης δὲ
 310 Ἰθυπόροις πτερύγεσσι πρὸς αἰθέρα δῖον ἐλαύνεις.
 Ἄλλὰ τί δηθύνω λαθικηδέος ἡμαρ ἑορτῆς
 Ὑμνῆσαι; τί δὲ μῦθον ἐλίσσομεν ἔκτοθεν νηοῦ;
 Ἴομεν, ἐν τεμένεσσι ³³ Θεὸν δ' ὑμνήσατε, μύσται,
 Ἰκέσιοι ³⁴ καλέοντες ἐμῶν χραισμῆτορα μύθων.
 315 Ἄρτι μὲν ἀμβλυνθεῖσα γένυν μετὰ βότρυας ἄρπη

Α Ἐσσομένης ἀνέμιμνε θερειγενὲς ἔργον ἀμάλλης,
 Ἡέλιος δὲ νότοιο παρὰ πτερὸν ἡνία πάλλων
 Αἰγὸς ἐς ἰχθυόεντος ³⁵ ἀθαλπέας ἤλασε ³⁶ μοίρας,
 Ἄρτι κατηφῆσαντα λιπὼν ἀφετῆρα βελέμων.
 320 Ἦλυθε δ' ἡριγένεια σεβάσμιος, οἰγομένη δὲ
 Ἀμβροτος ἀρτιδόμοιο πύλῃ μυκήσατο νηοῦ,
 Λαὸν ἔσω καλέουσα καὶ ἥραν, εὖτε κελαινὴ
 Νῦξ μινύθει καὶ πᾶσιν ἀέξεται ἡμάτιον φῶς,
 Ὡς ἐτεδὸν μινύθει, μεγάλου νηοῦ φανέντος,
 325 Νῦξ ἀχέων, καὶ πάντας ἐπέδραμε χάρματος αἴγλη.
 Ἐπρεπέ σοι, σκηπτοῦχε μεγασθενὲς, ἔπρεπε Ῥώμη,
 Ἐπρεπεν ἀμβροσίῳ Θεοῦ προκέλευθον ἑορτῆς
 Ὑμετέροις λαοῖσι θύρην νηοῦ πετάσσαι.
 Ἐπρεπεν ἐξείης μετὰ θέσχελον ἡμαρ ἐκεῖνο
 330 Ζωοτόκου Χριστοῦ γενέθλιον ἡμαρ ἰκέσθαι.
 Β Καὶ δὴ νῦξ τετέλεστο προηγῆτις εὐποδος τοῦς
 Εὐφρυσύνην καλέουσα, Θεοῦ δ' ὑπεδέξατο κῆρυξ
 Ἀμβροτος ἀγρύπνοιο λαῶν ³⁶ κελάδημα χορείης.
 Θεσπεσίους τεμένεσσι νέοις, ὅθι μυατίδι φωνῇ
 335 Παννυχίους Χριστοῦ βιαρχέος ἀνέρες ὕμνους
 Ἀσπασίως ἐδόησαν ἀσιγήτοισιν ἀοιδαῖς.
 Ἄλλ' ὅτε δὴ σκιδέσσαν ἀναστείλασα καλύπτρην
 Οὐρανίας ῥοδόπηχυν ὑπέδραμεν ἄντυγας αἴγλη,
 Δὴ τότε λαὸς ἅπας συνεγείρετο ³⁷, πᾶς τε θούκων
 340 Ἀρχὸς, ὑποδρήσων σθεναροῦ βασιλῆος ἐφετμαῖς
 Καὶ Χριστῷ βασιλῇ χάρις αἰετῶς δοῦρα κομίζων,
 Ἰκεσίοις στομάτεσσι θεουδέας ἤπυνεν ὕμνους,
 Ἀργυρον εὐκαμάτοις ὑπὸ χεῖρεσι κηρὸν ἀνάπτων.

oculos sustulit, non jam potest rotundum choreæ astris distinctæ pratum inflexa cervice intueri, sed et in virentem collem oculos statim deflectit, et floridi torrentis cupit videre latices atque pubescentem spicam et consitæ arboribus silvæ opacum, pecora etiam saltitantia et circumvolubilem olivam, vitem viridibus innixam ramis, cæruleamque in mari tranquillitatem nautæ remis humidis percussam. Si quis vero in divinum hoc templum pedem inferat, ex eo recedere amplius renuit: sed huc et illuc, oculis oblectatis, caput attollit et circumfert. Omnis extra ædem egregie fastigiatam pellitur satietas. Sic nempe, opitulante Dei immortalis consilio, illustre templum excitat imperator. Tuis quippe, o princeps, laboribus ascribendum, quod in omnibus propitius sit gloriosus Christus. Neque enim Olympi verticibus excelsum Ossam aut Ossæ cacuminibus Pelion imponere aggressus es, aerem humanis pedibus scansilem efficiens. Sed confecto sacris laboribus tuis opere, quod spem omnem de ipso conceptam superat, jam montibus non eges, quibus tanquam gradibus cælum conscendas, sed pietatis alis recta tendentibus in divinum illud domicilium inveheris.

Sed cur moramur lætum festi diem celebrare? curve orationem a templo abducimus? eamus. Deum in templo laudate, sacerdotes, meorum adiutorem carminum suppliciter invocantes.

Nuper falx obtusa acie post uvam expectabat æstivum opus futuri manipuli: sol vero versus austrum habenas quatens ad frigidas capri marini plagas properabat, relicto nuper subtristi sagittario. Venerat autem veneranda aurora, et aperta recens exstructi templi porta immortalis sonitum dederat, populum et imperatorem invitans ut ingrederentur, quando nigra nox minuitur et omnibus diei lux augetur. Quam vere, cum magnum apparet templum, nox dolorum decrescit, et cunctos invasit lætitiæ lux. Te decebat, imperator potentissime, et te quoque, Roma, fores immortalis festivitatis prævias populis vestris pandere. Decebat post divinum istum diem deinceps vitæ parentis Christi natalem advenire. Et jam exacta erat prævia nox cœlestis auroræ lætitiā vocans, et Dei præco immortalis, vigilantis chori concentum in magnifica nova æde exceperat, ubi sacra voce benefici Christi laudes tota nocte homines perpetuis carminibus læti decantaverant. At ubi velo reducto cœlestes fornices subiit rosea lux, tum populus omnis coit, omnesque palatii procures, fortissimi imperatoris præcepto, et Christo regi gratulatoria ferentes munera, ore supplici divinos hymnos cecinere, candidum cereum præ manibus ferentes. Se-

VARIE LECTIONES.

³² πάλλειν codex. ³³ Melius jungi Ἴομεν ἐν τεμένεσσι monet Hermannus. ³⁴ Ἰκέσιοι G ³⁵ ἰχθυόεντας codex o super α scripto. ³⁶ ἤλασε G; vulgo ἤλαε. ³⁷ λαῶν γρ. πέλων et γρ. τελῶν margo codicis, τελεῖν G. ³⁸ συναγείρετο G.

— Ἔσπετο δ' ἀρητήρ, ἱερῆς δ' ἐξῆρχε χορείης,
 345 Ἀρητήρ πολύυμνος, ὃν ἄξιον εὖρετο νηοῦ
 Αὔσονίων σκηπτοῦχος· ὅλης δ' ἐστείνεται Ῥώμης
 Ἀτραπὸς εὐρυάγυια. Μολὼν δ' ἐπὶ θέσπιδας αὐλὰς
 Δῆμος ἅπας ἐσέθωσε³⁸ χαρίσιον, οὐρανίας δὲ
 Ἀχράντους ἐδόκησεν ἐς ἄντυγας ἶχνια θέσθαι.
 350 Οἷξά τέ μοι κληῖδα, θεοῦδῆες, οἷξατε, μύσται,
 Οἷξατε δ' ἡμετέροισιν³⁹ ἀνάκτορα θέσκελα μύθοις,
 Εὐχολὴν δ' ἐπέεσσι κομίσσατε· καὶ γὰρ ἀνάγκη
 Ἀπτομένοις βαλθῖδος ἐς ὑμέας ὄμμα τανύσσαι.

Τρισσά⁴⁰ μὲν ἀντολικῶν ἀναπέπταται ἔνδρα κύκλων

— 355 Ἡμιτόμων· ὑφού δὲ μετ' ὄρθιον αὐχένα τοίχων
 Σφαίρης τετρατόμοιο λάχος τὸ τέταρτον ἀνέρπει,
 Οἶον ὑπὲρ τριλόφοιο καρήατος, ὑφόθι νώτων,
 Σχῆμα πολυγλήνοισι ταῶς πτερύγεσσιν ἐγείρει.
 Κόγχας ταῦτα κάρηνα σοφοὶ τεχνήμονι μύθῳ
 360 Ἀνέρες ἠδ' ἄξαντο· τὸ δ' ἀτρεχὲς, εἴτ' ἀπὸ κόγχου
 Εἰναλίου καλέουσι δαήμονες εἴτ' ἀπὸ τέχνης,
 Αὐτοὶ που δεδάσσι. Μέση δ' ἐζώσατο θύκους
 Μυστιπόλους καὶ βάθρα περιδρομα· καὶ τὰ μὲν αὐ-

[τῶν⁴¹

Ἵστατίνην ὑπὸ πέζαν ἀολλίζουσα συνέλκει

365 Ἐγγύτερον περὶ κέντρον ἐπὶ χθονός· ὅσσα δ' ἀνί-
 [σχει

Ἵψόθεν, εὐρύνουσι διάστασιν ἄχρι θοώκων

+ Ἀργυρέων κατὰ βαιὸν, ἀεξομένοισι δὲ κύκλοις

Λιὲν ἐπεμβαίνουσιν ἐπειλίσσουσι κεραίην.

Τὴν δὲ μετεκδέχεται κρατεροῖς ἀραρυῖα θεμελίοις

quebatur sacerdos, et sacro choro præerat laudandus pontifex, quem Romano templo dignum censuit imperator. Totius porro Romæ via quamlibet lata angusta erat. Pergens vero populus ad divinas aedes gratulationem publicam celebravit, sibi que visus est in cœlestes illos fornices pedem figere.

Pandite mihi, divini sacerdotes, pandite fores; aperite meis sermonibus divina penetralia; carnalibus decus afferte: necesse quippe est ut qui valvas tangunt, ad vos oculos attollant.

Triplex ad orientem in semicirculi speciem compositum patet domicilium: superne autem in superiori murorum crepidine sphaeræ quarta pars assurgit, eam referens figuram quam supra caput tribus cristis insigne in expanso tergo pennis oculatis excitat pavo. Conchas hos vertices, artis architectonica vocabulo, vocant viri intelligentes: quod autem certum est, nomen illud sive a conchæ marinæ figura indidere periti, sive ab arte utcunque didicere. Media concha sedes sacerdotales complectitur et subsellia in orbem circumducta; et quidem aliqua ex ipsis sub extremum marginem colligens humi proxime circa centrum contrahit. Quæcunque autem superne assurgunt, spatium suum usque ad sedes argenteas sensim extendunt, et excrescentibus circulis semper impositum apicem circumvolvunt. Hanc excipit concameratio validis incumbens fundamentis, in ima quidem parte in rectas ducta lineas, superne vero in orbem composita, neque tamen circuli omnino sed cylindri bifariam divisi figuræ similis. Duas vero conchas alias versus columnas utrinque protendit ad occidentem progredientes, veluti ulnas suas extendens, ut populum canentem in suis ædibus complectatur. Et has quidem sustentant aureis capitellis variegatæ et purpureis splendentes floribus columnæ, circumstantes dimidiam testudinem, arcus immensum pondus sustinentes, quas Niliacarum quodam Thebarum montes excelsi peperere. Utrinque igitur ima utriusque fornices binis columnis attolluntur; dimidiatos vero arcus duos minores sub conchæ vestigiis et parte infima sinuarunt periti artifices; quorum sub imam crepidinem tollunt columnæ fastigia ære revincta ac aurata, tanta cum elegantia ut eorum aspectu curæ omnes depellantur. Porphyreticis hisce columnis incumbunt aliæ, viridis Thessalici lapidis flores splendidi. Hic vero præclaras feminarum superiores porticus licet intueri, quæ tholi formam præferunt, quod quidem ab imo intueri licet. Eæ sub sex Thessalicis columnis, non vero sub duabus fulgent. Hic autem artificis ingenium licet demirari, quod duabus columnis duas alias imposuit, neque earum basim vacuo in aere defigere perhorruit. At quidquid inter Thessalicas columnas interjacet, lapideis pluteis communiit artifex, quibus innixæ mulieres laboriosos cubitos subfulciunt.

VARIAE LECTIONES.

³⁸ ἐδόθησε G, γρ. ἐσεδόθησε margo. ³⁹ ὑμετέροισιν N. ⁴⁰ ἀρχὴ τῆς ἐκφράσεως τοῦ ναοῦ margo. ⁴¹ τὸ μὲν αὐτῆς codex. ⁴² κύκλους codex. ⁴³ ἀεργάζοντες codex. ⁴⁴ δὲ G. ⁴⁵ σχῆμα θόλου margo Ducangiana. ⁴⁶ σχῆμα δ' ἴσον G. ⁴⁷ δ'..... εσσαλικήσι καλοῦ δύο N.

A 370 Ἐς βάσιν εὐθύγραμμος, ὑπερθε δὲ κύκλιος ἄντυξ,
 Σχήμασιν οὐ σφαίρης ἐναλίγκιος ἀλλὰ κυλίνδρου
 Ἄνδιχα τεμνομένοιο. Δύο δ' ἐς κίονας ἄλλας
 Κόγχας ἀμφοτέρωθι προβάλλεται ἐς δύσιν ἔρπειν,
 Οἷά περ ἑκτανύουσα περιγναμφθέντας ἀγοστοὺς,
 375 Λαὸν ὅπως πολύυμνον ἑοῖς ἀγκάσσεται οἰκοῖς.
 Καὶ τὰς μὲν χρυσεόισιν ἐλαφρίζουσι καρήνοισι
 Στικτοὶ πορφυρέοισιν ἀποστίλθοντες ἁώτοις
 Κίονες, ἡμιτμήγι περισταδὸν ἄντυγι, κύκλου⁴²
 Ἀχθος ἀεργάζοντες⁴³ ὑπέρβιον, οὓς ποτε Θήθη;
 380 Νειλώφης ἐλόχευσαν ἐϋκνήμιδες ἐρίπναι.
 Κίοσι μὲν δοιοῖσιν αἰρείεται ἔνθα καὶ ἔνθα
 Ἀμφοτέρης ἀψίδος ἐδέθλια· τριχθαδίας δὲ
 Ἡμιτελεῖς ἀψίδας ὀλίζοντας ἶχνεσι κόγχης
 Ἄνδρες ὑπειλίξαντο δαήμονες, τῶν ὑπὸ πέζαν

B 385 Κίονες ἰδρύσαντο καρήατα δέσμια χαλκῷ,
 Γλυπτὰ, χρυσεότευκτα, παραπλάζοντα μερίμνας.
 Εἰσὶ δὲ πορφυρέαις ἐπὶ κίοσι κίονες ἄλλαι,
 Ἄγλαα Θεσσαλικῆς χλοερώπιδος ἄνθεα πέτρης.
 Ἐνθα τε⁴⁴ θηλυτέρων ὑπερώϊα καλὰ νοήσεις·

390 Σχημ...ολον⁴⁵ φορέουσιν, ὃ νειόθεν ἔστιν ἰδέσθαι·
 Ἐξ δ' ὑπὸ Θεσσαλικῆσι καὶ οὐ δύο⁴⁶ κίοσι λάμπει.
 Ἔστι δὲ θαμβῆσαι νόον ἀνέρος, ὅς ποτε δοιαῖς
 Πήξατο θαρσαλέως ἐπὶ κίοσι τρισσάκι δοιάς,
 Οὐδὲ βάσιν κενεοῖο κατ' ἡέρος ἔτρεπε πῆξαι.
 395 Πάντα δὲ Θεσσαλικοῖο μεταίχμια κίονος ἀντήρ
 Λαῖνέοις ἔφραξεν ἐρείσμασιν, ἔνθα κλιθεῖσαι
 Ἔργοπόνους ἀγκῶνας ἐπηρείσαντο γυναῖκες.

Οὕτως ἀντολικάς μὲν ἐπ' ἀντυχας ὄμμα τανύσσας Α
 Θάμβος ἀειδίνητον ἐσόψαι. Ἄλλ' ἐπὶ πάσαις
 400 Ἐκφύεται πολύκυκλον ὑπὲρ σκέπας οἶά τις ἄλλη
 Ἄψις ἡερόφοιτος ἀνευρύουσα κεραίην
 Ἡερίην θεῖσανσει δ' ἄχρι καρήνου⁴⁷
 Ἄχρι⁴⁸ βαθυκνήμοιο καὶ ὁ γόος, ἥς κατὰ νῶτον
 Πυθμένας ἐρρίζωσε μέσου κόρυς ἄμβροτος οἴκου.
 405 Ὡς ἡ μὲν βαθύκολπος ἀνέσσεται ἡέρι κόγχῃ,
 Ὑψόθεν ἀντέλλουσα μία, τρισσοῖσι δὲ κόλποις
 Νέρθεν ἐπεμβεβαῖα, διατμηγείσα δὲ νώτοις
 Πένταχα μοιρηθέντα δοχήϊα φωτὸς ἀνοίγει,
 Λεπταλέαις ὑάλοις κεκαλυμμένα, τῶν διὰ μέσσης
 410 Φαιδρὸν ἀπαστράπτουσα φασσφόρος⁴⁹ ἔρχεται ἡώς.
 Διαιρεθείσης πάλιν τῆς ἀκροάσεως προελέχθησαν
 οἱ ὑποκείμενοι ἰάμβοι⁴⁹.

Εἰ μὲν πρὸς ἄλλο θέατρον ὁμᾶς συγκαλεῖν
 Συχνῶς ἐπεχείρουν, ἄλογον⁵⁰ ἂν τις εἰκότως
 Ἡγήσατο τοῦτο· νῦν γε μὴν εὖ οἶδ' ὅτι
 Πρὸς τὸν νεῶν δραμόντες αὐθις τὸν μέγαν
 415 Ἐρᾶτε πάντες τῆς ἀκοῆς⁵¹ ὥς τῆς θεάς.
 Οὐκοῦν τὸ λοιπὸν προσκαταθήσω⁵² τοῦ χρέους.
 Πάντα καὶ ἐσπερίην⁵³ τις ἐπὶ κλίσιν ἴσα νοήσει
 Σχήμασιν ἡφίοις, ὀλίγων ἄτερ. Οὐ γὰρ ἐκείνη⁵⁴
 Μεσσάτιον κατὰ χῶρον ἔλιξ περιδεδρομεν⁵⁵ ἀντιῶ
 420 Οἶάπερ ἀντολικοῖς ἐπὶ τέρμασιν⁵⁶
 Ἰδμονες ἀρητῆρες ἐνίδρυσαν⁵⁷

Sic dum versus orientales fornices oculos attollis, perpetuum intueris miraculum. Sed et præter hos omnes emergit super multis constantem arcubus testudinem veluti quidam alius fornix excelsior, qui verticem aerium explicat et dilatat. Assurgit autem usque ad caput immensi istius fornices, cujus in tergo fundamenta fixit mediæ ædis vertex. Igitur concha in aerem ampla attollitur, superne quidem una exoriens, trinis vero recessibus inferne innixa, dorsis autem dispertita quinquariam separata ac divisa lucis receptacula aperit, levioribus vitris operta, per quorum medium belle coruscans ingreditur aurora.

Divulso rursum auditorum consensu in modum præfationis recitati sunt subjecti iambi.

Si ad aliud theatrum sæpe vos convocare aggrederer, illud fortassis quispiam nugas merito existimaret. Nunc autem ad magnum templum rursum concurrentibus vobis non dubito quin gratum sit optatumque spectaculum. Quod igitur reliquum est debiti, pergam exsolvere.

Quidquid sacrati templi ad occidentem patet, eadem qua pars orientalis forma est, si pauca excipias. Neque enim in occidentali medium obtinet inflexus fornix, ut in orientalibus spatiis, ubi argento splendentes sedes suas docti sacerdotes posuerunt, sed occidens ingens aperit vestibulum multorum hominum capax, non singulare ac unicum: triplex enim est sub ædis extrema. Præter hæc vestibula longum est rectumque spatium, accedentes excipiens sub amplis foribus, tantumque habens longitudinis quantum sacrum templum latum est. Locus hic a Græcis hominibus narthex appellatur. Hic suavis per noctem concentus perpetuo exsurgens benefici Christi aures demulcet, ubi sacri prophetæ Davidis hymni alternis cantibus a sacerdotibus concinuntur, Davidis, inquam, mansueti, quem divina vox laudavit, viri inclyti, cujus celeberrima propago Christum Dei absque matre filium alvo excipiens partu nuptiarum experti genuit, maternisque legibus filium sine semine natum subjecit. Qui locus pandit et aperit septem sacras portas, populum intus invitantes catervatim. Quarum una ad angustæ nartheis frontem versus austrum convertitur, alia versus septentrionalem alam: cæterarum autem quæ ad murum occidentalem, qui templi postremus est, prostant, resonantem cardinem manu aperit ædituus.

Sed quo feror? quæve medio veluti in pelago vagantem et errabundam orationem abduxit procella?

VARIE LECTIONES.

⁴⁷... εἶσαν.....σει δ' ἄχρι καρ.... N, ἡερίην θεῖσαν τύπον Ἰοῖδος ἄχρι καρήνου G. ⁴⁸ neque ἄχρι neque ο apparet in N; pro ο γόος margo Ducang. et G ἀντυχας· νῶτον codex u super v finali scripto ⁴⁹ φασσφόρος margo Ducang. ... ος N. ⁴⁹· λιν τῆς ἀκροάσεως et mox ἱάμβοι add. margo Ducang. ⁵⁰ ἄλογον G, ον codex. ⁵¹ ἡς ἀκοῆς add. G. ⁵² προκατ et χρ add. Ducang. ⁵³ ἐσπερί... τις et ἴσα... ἡσει N: cf. v. 586. ⁵⁴ κείν add. G. ⁵⁵ δέδρομεν add. Salmasius. ⁵⁶ c] ἡχί θοώκους G. ⁵⁷ ἐνίδρυσάν τινη κόσμου G. ⁵⁸ ἀπειρεσίοισι μετὰλλοις G. ⁵⁹ πολυάνδρον ἀνοίγει Ducangius, πολυδαίδαλον ἴσχει G. ⁶⁰ τέλσα μελάθρου Ducangius. ⁶¹ πύλαις παραπέπτ...αὐλῶν N, πύλας παραμείβεται αὐλῶν G. ⁶² codicis eos Niebuhrius ductus refert a quibus proxime absit εὐρυχόροις. ⁶³ μύσταις G. ⁶⁴ quo pacto Deipara dicatur innupta, vide S. August. serm. 18 De sanct. et ep. 3 ad Diac. Duc.

Ἀργυρέοις στίλβοντας ἀπέφρεσι⁵⁸

Ἄλλὰ δύσις πυλεῶνα μέγαν πολ.....χει⁵⁹.

Οὐχ ἓνα· τριχθαδίους γὰρ ἔχει κατὰ τε....άθρου⁶⁰

425 Μηκεδανὸς δ' ἐπὶ τοῖσι πύλαις παραπέπταται⁶¹
 αὐλῶν,

Δεχνύμενος προσιόντας ὑπ' εὐρ...οισι θυρέτροις⁶²,

Μῆκος ἔχων ὅσον εὖρος ἀνάκτορα θέσκελα νηοῦ.

Χῶρος ὅδε Γραικοῖσι φατίζεται ἀνδράσι νάρθηξ.

Ἐνθάδε τις κατὰ νύκτα διαμπερές ἤχος ἀνέρπων

450 Εὐκέλαδος Χριστοῦ βιαρκέος οὐατα θέλγει,

Ὅππόθι τιμήντα θεοῦδός ὄργια Δαυὶδ

Ἀντιπόροις ἱαχῇσιν ἀείδεται ἀνδράσι μύστης⁶³,

Δαυὶδ πρηϋνόοιο, τὸν ἦνεσε θέσκελος ὄμφη,

Φωτὸς ἀγακλήεντος, ὅθεν πολύμνος ἀπορρώξ

435 Γαστέρι δεξαμένη τὸν ἀμήτορα παῖδα Θεοῦ

B Χριστὸν ἀνεβλάστησεν ἀπειρογάμοιτι⁶⁴ λοχείαις,

Μητρώοις δ' ὑπέθηκε τὸν ἄσπορον υἱὰ θεσμοῖς.

Ἐπτά δ' ἀνευρύνας ἱεροῦς πυλεῶνας ἀνοίγει,

Λαὸν ἔσω καλέοντας ὀμιλαδόν· ἄλλ' ὁ μὲν αὐτῶν

440 Ἐνστρέφεται νάρθηκος ἐπὶ στεινοῦ μετώπων

Ἐς νότον, ὅς δὲ βορῆος ἐπὶ πτερὰ· τῶν γε μὲν ἄλλων

Νηοκόρος παλάμησι μεμυκότα θαιρὸν ἀνοίγει

Ἐσπέριον περὶ τοῖχον, ὅς ὑστατός ἐστι μελάθρου.

Πῇ φέρομαι; τίς μῦθον ἀνῆρπασε πλαγκτὸν ἀήτης

445 Οἶάπερ ἐν πελάγεσσι; μέσον παραδέδρομε νηοῦ

Χῶρον ὑπερχύδαντα. Πάλιν νόστησον, ἀοιδῆ,

- Θάμβος ὅπη πανάπιστον ἰδεῖν, πανάπιστον ἀκοῦσαι. A
 — Εἰσὶ γὰρ ἀντολικούς τε καὶ ἐσπερίους μετὰ κύκλους,
 — Κύκλους ἡμιτελεῖς, μετὰ κίονα δίζυγα Θήβης,
 450 Εὐπαγέες τοῖχοι πίστευες, γυμνοὶ μὲν ὀρᾶσθαι.
 — Πρόσθεν, ἐπὶ πλευράς δὲ καὶ ἀρράγέας περὶ νώτους⁶⁵
 'Αντ...⁶⁶ σφιγχθέντες ἐρείσμασιν, εὐκαμάτοις δὲ
 Τέτραχα⁶⁷ μοιρηθέντες ἐφεδρήσσουσι θεμελίοις,
 Πέτραις ἀρράγέεσιν ἀρηρότες, ὧν διὰ μέσσου
 455 Ψῆγμα πυριφλέκτοιο λίθου προχοῇσι κεράσας
 'Αρμονίην ξύνωσεν ἀνὴρ δωμήτορι τέχνη.
 Τοῖς ἐπι μυριόμετρος ἐπιγναμφθεῖσα κεραίη,
 Οἶάπερ εὐκύκλιο πολύχρους ἱριδὸς ἄντυξ.
 'Η μὲν ἐπὶ ζεφύρου τρέπεται πτερὸν, ὁ δὲ βορρῆος
 460 'Ες κλίσιν, ἥ δὲ νότοιο, καὶ ὀρθίος ἔγρεται ἄλλη
 Εὐρον ἐπὶ φλογόεντα. Βάσιν δ' ἀτίνακτον ἐκάστη
 Γείτοσιν ἀμφοτέρωθεν ὁμοῦ συνέμιξε κεραΐαις,
 Ξυνοῦ πηγνυμένην ἐπὶ τέρμονος· ὀρνυμένη δὲ
 + 'Ηερΐαις κατὰ βαιὸν εὐγνάμπτοιςι κελεύθοις
 465 Τῆς πρὶν ὁμογνήτοιο δίσταται. 'Αλλὰ καὶ αὐτῶν
 + 'Αψίδων τὸ μεταξὺ καλοῖς ἀναπίμπλαται ἔργοις.
 "Ενθα γὰρ ἀλλήλων ἀπονεύμεναι⁶⁸ ἤθεσι τέχνης,
 'Ηέρα γυμνὸν ἔδειξαν, ἀνέσσεται Ἰσα⁶⁹ τριγώνω,
 — Τοῖχος ἐπικλινθεῖς, ὅσον ...ον⁷⁰, ἄχρι συνάψῃ
 470 Πήχεας ...τέρω ..θε...ζυγος⁷¹ ἄντυγι κύκλου.
 Τέτραχα δ' ἐρπύζων ἀνατείνεται, ὄφρα φανείῃ
 'Εν στε....⁷² κύκλιο περιδρομὸς ὑφ' ὀθι νώτου.
 Μέσσα μὲν ἀψίδων, ὅσα κύκλιον ἄντυγα τεύχει,
 'Οπταλέαις πλίνθοισιν ἀρηρότα δῆσατο τέχνη.
 475 "Ακρα δὲ πετραίοιο⁷³ κεράτα πῆξε δόμοιο·

- A 'Αρμονίσις δ' ἐνέηκε πλάκας μαλακοῦ μολίδου,
 "Οφρα κε μὴ λαίγγες ἐπ' ἀλλήλησι δεθεῖσαι
 Καὶ στυφελὰ στυφελοῖσιν ἐπ' ἄχθεσιν ἄχθεα θεῖσαι
 Νῶτα διαθρύψωσι· μεσοδμήτω δὲ μολίδω
 480 'Ηρέμα πιληθεῖσα βάσις μαλθάσσετο πέτρου.
 Λαϊνὴ δ' ὅλα νῶτα κατεσφήκωσέ τις ἄντυξ,
 Πάντοθεν εὐδίνητος, ὅπη καὶ ρίζα καθέρπει
 Σφαίρης ἡμιτόμοιο καὶ ἄντυγές εἰσιν, ἐλιγμῶ
 Τοῦ πυμάτου κύκλιοι, τὸν ἀψίδων κατὰ νῶτα⁷⁴
 485 'Ανέρες ἐστεφάνωσαν. 'Υπὸ προβλήτι δὲ κόσμῳ
 'Εκκρεμέες λαίγγες ἐτορνώσαντο⁷⁵ πορείην
 Στεινὴν, τερμιόεσαν· ὅπη καὶ φωπφόρος ἀνὴρ
 "Ατρομος ἀμφιθέων ἱεροῦς λαμπτήρας ἀνάπτει.
 'Εγρομένη δ' ἐφύπερθεν ἐς ἄπλετον ἡέρα πῆληξ
 490 Πάντοθι μὲν σφαιρηδὸν ἐλίσσεται, οἷα δὲ φαι
 [δρὸς
 Οὐρανὸς ἀμφιδέθηκε δόμου σκέπας· ἀκροτάτης δὲ
 — Σταυρὸν ὑπὲρ κορυφῆς ἐρυσίπολιν ἔγραφε τέχνη.
 "Εστὶ δ' ἰδεῖν μέγα θάμβος, ὅπως κατὰ βαιὸν ἰοῦσα
 Εὐρυτέρῃ μὲν ἐνερθεν, ὑπερθε δὲ μεῖον ἀνέρπει.
 495 Οὐ⁷⁶ μὴν ὀξυκάρηνος ἀνέσσεται, ἀλλ' ἄρα μάλ-
 [λον
 "Ὡς πόλος ἡερίφοιτος· ἐπ' εὐκαμάτοιςι δὲ νώτοις
 'Αψίδων ἐπέπηξε βασι
 θι δινηθεῖσαν ἀνερπ ου
 υν παλάμησιν ον οιμο
 500 φα κτε
 ἀγλατῆν
 δι' ἀλλή

Præclaram templi partem mediam præterit. Eo igitur rursum, musa, regredere, ubi miraculum est et incredibile visu et auditu incredibile. Exstant enim post orientales et occidentales arcus, arcus dimidios, post duas Thebanas columnas bene compacti muri quatuor, qui anteriori parte carent ornatu, sed ad latera et versus infracta terga fulcimentis constricti validis cæteroquin fundamentis quadrifariam divisi insistent, duris lapidibus aptati; quarum per medium artifex pulverem lapidis igne cocti aqua temperatum immittens, earum juncturam arte architectonica commisit. Super muros istos immensus orbis inflexus, veluti multicolor rotundæ Iridis arcus, alius quidem ad occasum patet, alius ad aquilonem, alius ad austrum vergit; alius vero rectus stat ad eorum urentem. Immotam porro basim quilibet vicinis arcibus utrinque simul commiscet communi in termino compactam. Sensim vero in aerem exurgens ab eo cui antea cohærebat sejungitur. Sed quod inter ipsos arcus interjacet, eximiis adornatum est operibus. Ubi enim a se invicem artis industria deflexi nudum aerem ostenderent, illic murus assurgit in trianguli formam inclinatus, donec curvaturas inter se connectat altera quadruplicis circuli curvatura. Molem vero sustinens usque attollitur, dum suo flexu rotunda ædificii dorsa circuire cernatur. Media quidem, quæ fornicem teretem conficiunt, coctis lateribus compacta devinxit ars architectonica, summos vero ædis vertices lapidibus compegit. In ipsas autem juncturas mollioris plumbi tabulas immisit, ne lapides invicem connexi, et valida validis ponderibus immissa pondera addentes, terga comminuerent. Infuso vero in medium plumbo sensim humectata basim lapidem emollivit. Lapidea vero coronis, undique rotunda, dorsum omne ambit, quo et hemisphærii basis et arcuum curvaturæ pertinent, extremi conversione circuli, quem summis fornicibus artifices circumdederunt. Sub prominenti autem ornatu pensiles lapides semitam faciunt angustam ac definitam, ubi is qui defert lumina, intrepidus circumiens, sacras lucernas accendit. Excitatus autem desuper in infinitum aerem apex ubique quidem in circuli speciem volvitur, et veluti pulchrum cælum ædis tectum ambit. Supra summum vero verticem crucem urbis liberatricem ars descripsit. Rem certe videre licet mirandam, ut sensim procedens, inferno latior, superne minus extenditur. At supra dorsum affabre factum.

VARIE LECTIONES.

⁶⁵ ἀρράγέας περὶ νώτου G ⁶⁶ ἀντιπόροις Ducangius. ⁶⁷ τέτραχα G, τέτραχι Ducangius, τετρ codex. ⁶⁸ ἀπονεύμεναι Hermannus: vulgo ἀπονεύμενα. ⁶⁹ δ' Ἰσα N. ⁷⁰ αἷσιον G. reliquæ litterarum a Niebuhrio depictæ propius ad ἄρχιον ducunt. ⁷¹ ἀμφοτέρωθεν ὁμόζυγος G. ⁷² ἐν στεφάνῳ G. ⁷³ πετραίοιο Hermannus, πετραίοισι codex. ⁷⁴ νώτου codex. ⁷⁵ ἐτορνώσαντο margo Ducang. ἐστερνώσαντο codex. ⁷⁶ Ver-

α πιστοὶ υν χρυσοῖο
 ἀλλὰ μέση αν τυξ
 505 σκαφεος τὸν οὐ κε ειγη
 ἐνδοθι κύκλου
 ψηφίδ θφρα σαώση
 ειφρουρ κήσμοιο σωτήρ
 Σφαίρης δ' ἡμιτομ πυθμένα πεντά
 510 Εὐφάεων ἀψίδας ἐτεχνήσαντο θυρέτρων,
 Ὅπποθεν ἀδροκόμοιο σέλας πορθμεύεται ἡοῦς.
 Θάμβος ἔχω τίνα μῆτιν ἐπήραρεν εὐρέϊ νηῶ
 Ἡμέτερος σκηπτοῦχος, ὅπως δωμήτορι μόχθῳ
 Ἀνέρες εὐτέχνοισιν ὑποδρήσσοντες ἐδέθλοισι,
 515 Πλίνθοις ὀπταλέησιν ἀνεστήσαντο δεθείσας
 Ἄντυγας ἀψίδων τε καὶ εὐρυπόρου σκέπας οἴκου.
 Καὶ ⁷⁷⁻⁷⁸ γὰρ ἀνὴρ πολύμητις, ἀνειμένος ἰδομονι τέχνη,
 Εὐξύλου ὑφορόφοιο ⁷⁹ τέγος τεχνήσατο νηοῦ.
 Οὐδὲ γὰρ ⁸⁰ οὐ Φοίνισσαν ὑπὲρ Λιθάνοιο κολώνην,
 520 Οὐδὲ μὲν Ἀλπείων σκοπέλων ἀνὰ δάσκιον
 [ῥήν,
 Ἀσσύριος δρυτόμος τις ἀνὴρ ἢ Κελτὸς ἀράσσων
 Δενδροκόμοις βουπλήγας ἐν ἄλσεσιν, οὐ τίνα πεύ-
 [κην,
 Οὐκ ἐλάτην ἐνόησεν ἐπαρχέας ⁸¹ οἶκον ἐρέψαι.
 Οὐδὲ μὲν οὐ κυπάρισσον Ὀροντίδος ἄλσεα Δάφνης,
 525 Οὐ Πατάρων εὐδενδρος ἀνῆξῃσεν ἐρίπνη,
 Ἦτις ἀπειρεσίοιο τέγος νηοῖο πυκάσσει.
 Καὶ γὰρ ἀναξ πολύυμνος, ἃ μὴ φύσις εὔρε καλύψαι
 Δένδρεσι μηκεδανοῖσι, λίθων ἐκαλύψατο κύκλοις.
 Οὕτω τετραπόροισιν ἐφ' ἀψίδεσσι καλύπτρη

A 550 Εὐπήληξ βαθύκολπος αἰρέται. Ἡ τάχα φαίης
 Οὐρανὸν ἐς πολύκυκλον ἀλώμενον ὄμμα τιταίνειν.
 Ἄλλ' ἐπι..... καὶ ἔσπερον οὐχὶ ⁸² νοήσεις
 Ἀψίδων ὑπένερθεν, ὅλος δ' ἀναπέπταται ἄηρ.
 Ἐς δὲ νότον κελάδοντα καὶ ἐς κλίσιν ἄδροχον ἄρκω
 535 Τοῖχος ἐρισθενέτης ἀνατείνεται ἄχρι γενείου
 Ἄντυγος εὐτροχάλοιο, λέλαμπε δὲ τετράκι δοιαῖς
 Πλησιφαῆς θυρίδεςσιν. Ἐρήρεισται δ' ὄγε τοῖχος
 Νειόθι λαϊνέοισιν ἐπ' ⁸³ ἔχνεσιν. ἔξ γὰρ ὑπ' αὐτῷ
 Κίονες αἰ..... ἰ....χλοάοντι σμαράγδῳ ⁸⁴
 540 Ἀκαμάτων ξυνοχῆρας ἀνεστήσαντο τενόντων,
 Ἐνθα γυναικείων ἀναφαίνεται ἐνδία θώκων.
 Τοὺς δὲ χαμαιπαγέες πίσυρεςηνοῖς ⁸⁵
 Κίονες ὀχμάζουσιν ⁸⁶ ὑπ' ἀστυφέλικτον ἀνάγκην
 Χρυσόχομοι χαρίτεσσι κατη..... ⁸⁶,
 B 545 Θεσσαλίδος πέτρης ἀμαρύγματα· μέσσα δὲ νηοῦ
 Ἐνδία καλλιχόροιο διακρίνουσιν ἐδέθλων
 Γείτονος αἰθούσης περιμήκεος. Οὐ ποτε τοίους
 Κίονας ἐτμήξαντο Μολοσσίδος ἐνδοθι γαίης,
 Ὑψιλόφους, χαρίεντας ἐν .. ἀλσεσι ... ⁸⁷,
 550 Ἄνθεσι δαιδαλέοισι τεθηλότας. Ἀλλὰ καὶ αὐτῆς
 Αἰθούσης κατὰ μέσσον ἐρέισατοους ⁸⁸
 Κίονας Ἀνθέμιος πολυμήχανος ... δὲ ⁸⁹ σὺν αὐτῷ
 Πάνσοφον Ἰσιόδωρος ἔχων νόον· ἀμφοτέροι γὰρ
 Καλλιπόνων βουλῇσιν ὑποδρήσσοντες ἀνάκτων
 555 Νηὸν ἐδωρήσαντο πελώριον· ἀλλ' ἐνὶ μέτροις
 Μήκεος ἐγγυτέρων μὲν ὀλίζονες, ἐκ δὲ τιθήνης
 Τῆς αὐτῆς χλοερόισιν ἀποστίλδουσιν αὐτοῖς.
 Ἀλλὰ γὰρ οὐ στοιχηδὸν ἐπισχερῶ εὐποδᾶς οὗτοι

lucentium fenestrarum arcus fabricarunt, per quas auricomæ lumen auroræ immittitur.

Audacia fretus quoddam immenso templo utile consilium commentus est imperator, quo pacto qui ædificandis artificiosis ædibus operam dederunt artifices, coctis lateribus colligatas curvaturas arcuum et amplæ domus tectum excitarint, et fornicum et amplæ ædis tectum. sed cum sublimis templi tectum molitus est, non super Phœnicium Libani montem, non ad Alpinarum rupium umbrosa nemora mittitur aut Assyrius lignator aut Gallus, densis in silvis boum stimulos agitando. Non aliquam piceam aut abietem ædi tegendæ censuit idoneam: sed neque cupressum Oron-tidis Daphnes saltus, non arboribus abundans Patarorum mons producere, quæ immensi templi fastigium tegeret. Etenim inclytus imperator, quæ arboribus tegere renuit natura, magnis lapidum circulis textit. Ita supra quatuor arcus testudo erigitur excelsa et ampla, quo dum pervenit vagabundus oculus, eum cœlestes in orbem defixum diceret. Cæterum ad orientem et occidentem sub arcubus totus patet aer: ad anstrum vero resonantem et ad partes nunquam madidæ ursæ validus exsurgit paries usque ad mentum seu partem inferiorem immensi arcus. Octo vero coruscat columnis. inferne autem suffultus est hic paries lapideis basibus. Sex enim columnæ, virenti smaragdo similes, supra eas indefessorum nervorum commissuras excitarunt, ubi matronalium aularum apparent domicilia. Aulas istas humi defixæ quatuor auricomæ columnæ, eximii Thessalici lapidis fulgores, capitellis suis solide fulciunt: media vero rotundi templi domicilia distinguunt ac separant a sede ingentis porticus, quæ vicina est. Nunquam tales columnas intra Molossiae seu Epiri fines, adeo excelsas gratas et variegatis distinctas floribus in nemoribus quisquam excidit. Sed et circa medium ipsius porticus. columnas statuit Anthemius architectus industrius (erat autem cum illo scientia perinde ac prudentia præditus Isidorus: uterque enim pulchros imperantium labores principum parentes mandatis, admirabile templum extruxere), sed in longitudinis modo ac mensura proximis quidem minores: habent vero eadem ex origine ut virentibus floribus refulgeant.

At enim non illæ ordinatim, uno eodemque versu, bases firmissimas solo fixerunt, sed terræ insident

VARIAE LECTIOES.

⁷⁷⁻⁷⁸ καὶ] οὐ G. ⁷⁹ ὑφορόφοιο Ducangius, ὀρόφοιο codex. ⁸⁰ οὐδὲ γὰρ] ὡς πάλαι G. ⁸¹ ἐπαρχέων N, ἐπαρχέας Hermannus, ἐπαρχέα Ducang. ⁸² ἐπὶ τ' ἀντολίην καὶ ἐφ' ἔσπερον οὐτι G. ⁸³ ὑπ' N. ⁸⁴ αἰγλήεντες ἔσον χλοάοντι μαράγδῳ G. ⁸⁵ γλαφυροῖσι καρήνοισι G, φορέουσι καρήνοισι margo Ducang. ⁸⁶ ὀχμάζουσιν G, ὀχλίζουσιν N. ⁸⁶ κατηρεφέες μάλα πάσαις G. ⁸⁷ ἐν εὐάλσεσιν ὄρεσιν G. ⁸⁸ δισσάκι δισσοῦς G. ⁸⁹ ἦρ?

Πυθμένως ἐρρίζωσαν, ἐφεδρήσους δὲ γαίῃ
 560 Ἀντίοι ἀλλήλοισι δῶα δυσίν. Ὡν κατὰ κόρησιν
 Τετραπόροις σειρήσιν ἐπειλιχθεῖσα κεραίῃ
 Νῶτον ὑπεστήριξε γυναικείοισιν ἐδέθλοισι⁹⁰,
 Ἐγγύθι δ' ἔστι πύλη βορεώτιδος ἐς κλίσιν αὐρης,
 Λαὸν ἀπιθύνουσα πρὸς ἀγράαντα λόετρα,
 565 Ἀνδρομέου βιότοιο καθάρσια, τῶν ἀπο λυγρῇ
 Σμῶδιξ ὠλεσίθυμος ἐλαύνεται ἀμπλακιάων.

Τέτρασι δ' ἐξείης ἐπὶ κίονιν, ἔνθα καὶ ἔνθα,
 Ἀβροῖ, Θεσσαλικοῖσι, πρὸς ἀμφιλύκην τε καὶ ἡῶ,
 Αἰθούσης κατὰ μῆκος ἐλίσσεται ἔργα κυλίνδρων
 570 Ἡμιτόμοις ἀτάλαντα⁹¹, διοδημήτους⁹² περὶ τοί-

Τρητὰ διαστείχουσιν ἀνειμένα· πρὸς μὲν ἀήτην
 Ἀρχιτῶν ξυνοχῆας ἀνακλίνουσι θυρέτρων
 Διζυγέων, νότιον δὲ ποτὶ πτερὸν, ἄντα⁹³ πυλάων,
 Εὐτύχτους κενεῶνας ἐειδομένους τινὶ πασι,
 575 Πρὸς δὲ φάος καὶ νύκτα πάλιν δύο κίονας ἄλλους
 Αἰμονίους δοιοὺς τε περικλύστου Προκονήσου,
 Στήμονας⁹⁴, ὑφιλόφους, πυλέων ἄγχιστα παγέντας.
 Ἀλλ' ἐπὶ μὴ φαέθοντα πύλη μία, πρὸς δὲ κελαινῆς
 580 Νυκτὸς ἔδος δισσην ἐπὶ δικλῖδα λαθὺς ὁδεύει.

Δῆεις καὶ νοτίην βορεώτιδι πᾶσαν ὁμοίην
 Μηκεδανὴν αἰθουσαν, ἔχει δέ τι καὶ πλεόν ἤδε·
 Τείχει γάρ τινι χῶρον ἀποκρινθέντα⁹⁵ φυλάσσει
 Αὐσονίων βασιλῆϊ θεοστέπτοις ἐν ἑορταῖς.
 Ἐνθα δ' ἐμὸς σκηπτοῦχος ἐφήμενος ἡθαδί θώκω

A 585 Μυστιπόλοις βίβλοισιν ἔην ἐπέτασεν ἀκούην.
 Ἴσα δὲ τοῖς ὑπένερθε καὶ ὑψόθι πάντα νοήσει
 Θηλυτέρην αἰθουσαν ἐς ἀμφοτέρας τις ἀνελθών·
 Ἡ γὰρ ὑπερτέλλουσα πρὸς ἔσπερον οὐκέτι δοιαῖς
 Ἴση ταῖς ἐτέρησιν, ὑπὲρ νάρθηκος ἰοῦσα⁹⁶.

590 Ἀλλὰ καὶ ἀμβροσίῳ πρὸς ἐσπέρῳ πόδα νηοῦ
 Τέτρασιν αἰθούσῃσι περιδρομον ὄψεαι αὐλήν,
 Ὡν μία μὲν νάρθηκι συνάπτεται⁹⁷, αἱ γὰρ μὲν ἄλλαι
 Πεπταμέναι τελέθουσι πολυσχιδέεσσι κελεύθοις.
 Μηκεδανῆς δ' ἐρίτιμον ἐς ὀμφαλὸν ἵσταται αὐλῆς
 595 Εὐρυτάτη φιάλη τις, Ἰασπίδος⁹⁸ ἑκτομος ἄκρης,
 Ἐνθα ῥόος κελαδῶν ἀναπάλλεται ἡέρι πέμπειν⁹⁹
 Ὀλκὸν ἀναθρώσκοντα βίη χαλκήρεος αὐλοῦ,
 Ὀλκὸν ὄλων παθέων ἐλατήριον, ὅπποτε λαὸς

Μηνὶ χρυσοχίτωνι, Θεοῦ κατὰ μύστιν ἑορτήν,
 B 600 Ἐννουχίοις ἄχραντον ἀφύσσεται ἄγγεσιν ὕδωρ·
 Ὀλκὸν ἀπαγγέλλοντα Θεοῦ μένος· οὐ γὰρ ἐκείνοις
 Οὐποτε πυθομένοισιν ἐπέχραεν ὕδασι εὐρώς,
 Εἰ καὶ πουλυέτηρον ἐπὶ χρόνον ἔκτοθι πηγῆς
 Κάλπιδος ἐν γυάλοισιν ἐελμένα δώμασι¹ μέμνοι.
 605 Λαότορον² δ' ἀνὰ τοῖχον εὐγραφα δαίδαλα τέχνης
 Πάντοθεν ἀστράπτουσιν. Ἀλισταφέος Προκονήσου
 Ταῦτα φάραγξ ἐλόχευσε. Πολυμήτων δὲ μετᾶλλων
 Ἀρμονίῃ γραφίδεσσιν ἰσάζεται· ἐν γὰρ ἐκείνῃ
 Τετρατόμοις λάεσσι καὶ ὀκτατόμοισι νοήσεις
 610 Ζευγνυμένας κατὰ κόσμον ὁμοῦ φλέβας· ἀγλαῖην δὲ
 Ζωοτύπων λάϊγγες ἐμιμήσαντο δεθεῖσαι.

binæ binis oppositæ. Quarum in fastigio arcus quadrifidis implicatus vinculis dorsum matronalibus domiciliis subfulcit, plebem recta ducens ad incontaminata lavacra, vitæ humanæ expiatoria, a quibus perniciosus et noxius peccatorum livor depellitur.

Ab utraque deinceps parte super quatuor præclaras columnas Thessalicas, occasum ortumque versus, secundum porticus longitudinem, volvuntur architecturæ opera, dimidiatis cylindris similia, elegantia, circum parietes divina arte fabricatos diffusa. Sed ad septentrionem bifidarum portarum cardines, versus vero meridionalem plagam, e regione portarum, sinus affabre exstructos cœnaculis similes sustentant. Ad orientem vero et occidentem rursus duas alias columnas Thessalicas, et duas perinde ex incluta Proconneso advectas, quæ fulcimenti editioris instar juxta portas compactæ sunt. Cæterum ad orientem unica patet porta: ad septentrionem vero per duplicem portam populus ædem ingreditur.

Invenies pariter ad meridiem longam porticum septentrionali omnino similem. Habet vero illa quiddam amplius: muro enim quodam seclusum locum servat Romanorum imperatori, ad solemnia et a Deo coronata festa; ubi meus princeps, solito in throno sedens, sacris Libris suum præbet auditum.

In omnibus porro, tam superne quam inferne, porticus seminarum similes animadvertet quisquis utramque ingreditur. Neque enim illa quæ ad occidentem assurgit et supra narthecem progreditur, duabus aliis similis est.

Sed et ad occidentalem divinæ ædis pedem atrium quatuor porticibus circumdatum licet intueri, quarum quidem una nartheci conjungitur, aliæ vero semitis multifidis apertæ sunt. In eximio longi atrii umbilico stat ampla phiala quædam, ex eleganti jaspide excisa, ubi immurmurans fons undas suas gestit in aerem emittere, vi quadam ex ærea fistula resilientem, undas morborum omnium expultrices, cum plebs mense aurata veste induto, in mystico Dei festo, noctu immaculatam aquam vasculis haurit, undas Dei virtutem prædicantes: nunquam enim aquas istas putredo mucorve invasit, quamvis multos annos extra fontem domi maneant in situlæ concavis asservatæ. In lapideo muro dædalea undique cōruscant artis opera maritimæ Proconnesi: hæc enim peperit Proconnesus. Sectorum vero multas in partes lapidum compago penicillorum ductus adæquat; in illa enim tessellis quadrifidis vel octifidis cum venustate simul junctas venas videas. Expressorum vero animalium pulchritudinem imitantur connexi

VARIE LECTIONES.

⁹⁰ vers. 563 om. Ducangiana. ⁹¹ δ' ἀτάλαντα G. ⁹² διοδημήτους G, γρ. διοληντούς N. ⁹³ ἄντι G. ⁹⁴ στήμονας | ἡρμοσαν G. ⁹⁵ ἀποκρινθέντα G, ἀποκριθέντα codex. ⁹⁶ ἰοῦσα G. ⁹⁷ νάρθηκος συνάπτεται N. ⁹⁸ ἰασπίδος Ducang. ⁹⁹ πέμπων G. ¹ πώμασι G. ² λαοτόρον codex. fortasse voluit λαοτόρου vel λαοτόμου G.

Πολλὰς δ' ἔνθα καὶ ἔνθα περὶ πλευράς τε καὶ ἄκρας
 Ἄντυγας ἀμβροσίῳ κατόψεαι ἔκτοθι νηοῦ
 Αὐλὰς ἀσκεπέας· τόδε γὰρ τεχνήμονι κόσμῳ
 615 Ἦνύσθη περὶ σεμνὸν ἀνάκτορον, ὅφρα φανείη
 Φέγγεσιν εὐγλήνοισι περίρρυτον ἡριγενείης.

Καὶ τίς ἐριγδούποισι χανῶν στομάτεσσιν Ὀμήρου
 Μαρμαρέους λειμῶνας ἀολισθέντας ἀείσει

Ἡλιθάτου νηοῖο κραταιπαγέας περὶ τοίχους
 620 Καὶ πέδονεὺρυθέμειλον; ἐπεὶ καὶ χλωρὰ Καρύστου
 Νῶτα μεταλλευτῇρι χάλυσ ἔχαραξεν ὀδόντι,

Καὶ Φρύγα δαιδαλέοιο διέθρισεν αὐχένα πέτρου,
 Τὸν μὲν ἰδεῖν ῥοδόεντα, μεμιγμένον ἡέρι λευκῷ,
 Τὸν δ' ἄμα πορφυρέοισι καὶ ἀργυφέοισιν ἰώτοις

625 Ἀδρὸν ἀπαστράπτοντα. Πολὺς δ' εὐπήχεϊ Νείλῳ
 Φορτίδα πιλῆσας ποταμήϊδα ἄλσας ἀνίσχων

Πορφύρεος, λεπτοῖσι πεπασμένος ἀστράτι, λάμπει.
 Καὶ χλοερὸν λάϊγγος ἰδοῖς ἀμάρυγμα Λακαίνης,

Μάρμαρά τε στράπτοντα πολυπλάγκτοισιν ἐλιγμοῖς,
 630 Ὅσσα φάραγξ βαθύκολπος Ἰασσίδος εὔρε κολώνης,

Αἰμαλέῳ λευκῷ τε πελιδνωθέντι κελεύθους
 Λοξοτενεῖς φαίνουσα, καὶ ὀππόσα Λύδιος ἀγκῶν

Ὀχρὸν ἐρευθήεντι μεμιγμένον ἄνθος ἐλίσσων·
 Ὅσσα Λίβυς φασέθων, χρυσέῳ σελαγίσματι θάλπων,

635 Χρυσοφανῇ κροκόεντα λίθων ἀμαρύγματα τεύχει
 Ἀμφὶ βαθυπρήωνα ῥάχιν Μαυρουσίδος ἄκρης·

Ὅσσα τε Κελτίς ἀνείχε βαθυκρύσταλλος ἐρίπνη
 Χρωτὶ μέλαν στίλβοντι πολὺ γλάγος ἀμφιθαλοῦσα

invicem lapilli. Multa porro hic et illic, ad latera et ad extremos divini templi fornices, videas atria discooperta seu impluvia: id quippe artificioso ornatu confectum est circa venerandum templum, ut claris auroræ radiis illuminaretur.

Verum quis sonoris Homeri carminibus plenus marmorea prata circum validos excelsi templi muros et amplum pavementum simul collecta decantabit? Ubi et virentia Carysti terga lapidario dente ferrum sculpsit, et Phrygiam variegati marmoris cervicem incidit, illam quid em aspectu roseum colorem albo ære permistum referentem, hanc vero purpureo simul ac argenteo flore suaviter coruscantem. Multi vero, qui ingentis Nili naves fluviatiles suo presserunt pondere, surgentes lapides porphyretici, tenuibus astris distincti, fulgent. Hic etiam videas virentem Laconici lapidis nitorem et marmora diversis spiris fulgurantia, et quæ profunda montis Jassidis seu Carixæ parturiit vallis, obliquis ex sanguineo alboque livido semitulis distincta; et quæcunque Lydius anfractus pallidum rubenti commistum florem volvens; quoscunque Libycus sol, aureo demulcens radio, crocei simul et aurei coloris lapidum fulgores gignit versus Maurusidis montis radices; et quodcunque fert mons Celticus crystallis abundans colore nigricanti marmor, sed lacteis venis passim effusis nulloque ordine huc et illuc vagantibus distinctum; quidquid nitenti metallo pretiosum immisit virens onyx; quodcunque Atracina terra planis in campis, non vero in excelsis montibus genuit, alibi quidem subviride nec a smaragdi colore longe diversum, alibi autem ad viridis saturi cæruleam formam accedens. Inest et quidpiam nivibus simile, nigro adjunctum fulgori: denique commistus decor in unum coit.

At priusquam in multas partes dissectarum tessellarum splendor accederet, lapidarius manu sua tenues lapillos marmoreos contexens, veluti in tabellis, mediis in parietibus descripsit cornu vinculis illigatum, uberi fructuum varietate oneratum, una cum calathis et foliis; avem vero in ramis sedentem expressit. Post præclaros istos meatus palmitibus auricomis innixa circumserpit vitiis, tortuosum nectens obliquis corymbis vinculum: sensim vero propendit, donec vicinum lapidem volubili fulgentium frondium textu tantisper obumbret. Hæc vero omnia eximiis ædibus circumposita sunt.

Sed et in sublimibus columnis, intra basim lapideam, spinæ prominentis multiplex circumvolutio moliter proserpens, vinculum vagabundum, aureum, suave, cuspidem asperam volvens, circumagitur: rotunda vero marmora circumcingit, ramulis utique purpureis splendentia, lapidis suavem decorem.

VARIÆ LECTIONES.

¹ γρ. σελίδεσσιν margo. * ποταμήϊδα ante Græsum. ² συνεγείρεται codex. ³ ἐλιξοπόρην ante Græsum. ⁴ αἰθούσης codex, more suo, et περινεύσεται. malit G. περινεύσεται τοίχους. ⁵ ἔκτοθι apud G. ⁶ εὔτε veluti Hermannus, ἦ κα G, mox N λαδίσκω. ⁷ πυρσοφόροις G, collato v. 661 χρύσεος.

Ἐκχυτον, ἥ κε τύχησιν, ἀλώμενον ἔνθα καὶ ἔνθα·
 640 Ὅσσα τ' ὄνυξ ἀνέηκε διαυγάζοντι μετάλλῳ,
 Ὀχρίων ἐρίτιμα, καὶ Ἀτρακίς ὀππόσα λευροῖς
 Χθῶν πεδίοις ἐλόχευσε καὶ οὐχ ὑψαύχενι βήσση,
 Πῇ μὲν ἄλις χλοάοντα καὶ οὐ μάλα τῆλε μαράγδου,
 Πῇ δὲ βαθυνομένου χλοερῷ κυανώπιδι μορφῇ.

645 Ἦν δέ τι καὶ χιόνεσσιν ἀλίγκιον, ἄγχι μελαίνης
 Μαρμαρυγῆς, μικτὴ δὲ χάρις συνεγείρετο ⁸ πέτρου.

Πρὶν δὲ πολυτμήτοιο σέλας ψηφίδος ἰκίσθαι,
 Λεπτὰς λαοτόρος παλάμη λάϊγγας ὑφαίνων

Μαρμαρέας, ἔγραψε μετὰ πλάκας ἐς μέσα τοίχων
 650 Σύνδετον εὐκάρποισι κέρας βεβριθὸς ὀπώρας

Καὶ ταλάρους καὶ φύλλα, κατ' ἀκρεμόνων δὲ χαράσσει
 Ἐξομένην ὄρνιθα. Μετ' εὐκεράους δὲ κελεύθους

Κλήμασι χρυσοκόμοισι περίδρομος ἄμπελος ἔρπει,
 655 Δεσμὸν ἐλιξοπόρον ⁹ σχολιοῖς πλέξασα κορύμβοις·

Ἦρέμα δὲ προνένευκεν, ὅσον καὶ γείτονα πέτρην
 Βαῖδν ἐπισκιάειν ἐλικώδεϊ πλέγματι χαίτης

Αἰθούσης⁷. Τάδε πάντα καλοῦς περινεύσεται οἴκους.
 Ἄλλὰ καὶ ὑψιλόφοις ἐπὶ κίονιν, ἔνδοθι ⁸ πέζης

Λαϊνέης, προβλήτος ἔλιξ πολύκεστος ἀκάνθης
 660 Ὑγρὰ διερπύζων ἀνελίσσεται, δεσμὸς ἀλήτης,

Χρύσεος, ἱμερτίς, ἀκίδα τρηχεῖαν ἐλίσσων·
 Μάρμαρα δ' ὀμφαλόεντα περιστέφει εἴκε ⁹ κλαδίσκους

Πορφυρέοις ¹⁰, στίλβοντα χάριν θελξίφρονα πέτρη.
 Πᾶν δὲ πέδον στορέσασα Προκοννήσοιο κολώνη,

665 Ἀσπασίως ὑπέθηκε βιαρχεῖ νῶτον ἀνάσση·

Ἡρέμα δὲ φρίσσουσα διέπρεπε Βοσπορίς αἶγλη
Ἀκροχελαινιδώντος ἐπ' ἀργέννοιο μετάλλου.

Χρυσεσκολλήτους δὲ τέγος ψηφίδας ἐέργει
Ὦν ἀπο μαρμαίρουσα χύδην χρυσόρρυτος ἀκτὺς
670 Ἀνδρομέοις ἀτλητος ἐπεσκίρτησε προσώποις
Φαίη τις Φαέθοντα μεσημβρινὸν εἶαρος ὥρη ¹¹
Εἰσοράαν, ὅτε πᾶσαν ἐπεχρύσωσεν ἐρίπνην.
Καὶ γὰρ ἐμὸς σκηπτουῆχος, ὅλης χθονὸς εἰς ἐν

[ιούσης,

Βάρβαρον Αὐσονιδόν τε πολύτροπον ὄλβον ἀγείρας,
675 Λαῖνον οὐκ ἔκρινεν ἐπαρκέα κόσμον ἐδέθλοισι

Ἀμβροσίου νηοῖο θεουδέος, ᾧ ἐνὶ πάσης
Ἐλπίδος εὐφροσύνην ὑπεραυχέα θήκατο Ῥώμη·
Ἀλλὰ καὶ ἀργυρέοιο χύδην οὐ φείσατο κόσμου.

Ἐνθάδε Παγγαίοιο ῥάχης καὶ Σουνιάς ἄκρη]

680 Ἀργυρέας ὥϊξαν ὅλας φλέβας· ἐνθάδε πολλοὶ
Ἡμετέρων θημῶνες ἀνωίχθησαν ἀνάκτων.

Καὶ γὰρ ὅσον μεγάλοιο πρὸς ὄρθριον ἄντυγα νηοῦ
Χῶρον ἀναιμάκτοισιν ἀπεκρίναντο θυηλαῖς,

Θύκ ἐλέφας, οὐ τμήμα λίθων ἢ χαλκὸς ὀρίζει,

685 Ἀλλ' ὅλον ἐθρίγκωσαν ὑπ' ἀργυρέοισι μετάλ-
[λοισι.

Οὐδὲ μὲν οὐδὲ μόνοις ἐπὶ τείχεσιν, ὀππόσα μύστην

Ἄνδρα πολυγλώσσοιο διακρίνουσιν ὁμίλου,

Γυμνάς ἀργυρέας ἔβαλε πλάκας, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς

Κίονας ἀργυρέοισιν ὅλους ἐκάλυψε μετάλλοις,

690 Τηλεδόλοισι σελάεσσι λελαμπότας, ἐξάκι δαιοὺς·

Οἷς ἐπι, καλλιπρόνοιο γερὸς τεχνήμονι ρυθμῷ,

A Ὁξυτέρους κύκλοιο χάλυψ κοιλήνατο δίσκους,

Ὦν μέσον ἀχράντοιο Θεοῦ δείκνυλα χαράξας ¹²,

Ἀσπορα δυσασμένου βροτέης ἰνδάλματα μορφῆς,

695 Πῇ μὲν εὐπτερύγων στρατὸν ἔξεσεν ἀγγελιάων,

Αὐχενίων ξυνοχῆα κατακλίνοντα τενόντων

(Οὐ γὰρ ἰδεῖν τέτληκε Θεοῦ σέβας, οὐδὲ καλύπτρῃ

Ἀνδρομέῃ κρυφθέντος, ἐπεὶ Θεός ἐστιν ὁμοίως,

Ἐσάμενος καὶ σάρκα λυτήριον ἀμπλακιάων),

700 Πῇ δὲ Θεοῦ κήρυκας ὁδοὺς ἤσκησε σιδήρου

Τοὺς προτέρους, πρὶν σάρκα λαβεῖν Θεόν, ὦν

[ἀπὸ φωνῆς

Ἐσσομένου ¹³ Χριστοῖο διέπτατο θέσπις ἀοιδῇ.

Οὐδὲ μὲν οὐδ' αὐτῶν παραδέδορμεν εἶδεα τέχνη,

Οἷς κύρτος νεπόδων τε τὸ δίκτυον, οἷτε χαμηλὰ ¹⁴

705 Ἔργα βίου προλιπόντες ἀλιτρονόου· τε μερίμνας

B Οὐρανίου βασιλῆος ἐφωμάρτησαν ἐφετμῇ,

Ἀνέρας ἀγρεύοντες, ἀπ' ἰχθυόλοιο τε τέχνης

Ζωῆς ἀθανάτοιο καλὴν τανύσαντο σαγήνην.

Ἄλλοθι δὲ Χριστοῖο κατέγραφε μητέρα τέχνη,

710 Φέγγεος ἀενάοιο ¹⁵ δοχῆϊον, ἧς ποτε γαστήρ

Γαστέρος ἐργατίνην ἀγίοις ἐθρέψατο κόλποις.

— Ἐς δὲ μέσας ἱεροῦ πλάκας ἔρχεος, αἷ περι
[φῶτας

Εὐτέρους τεύχουσι μεταίχμια, γράμμα' χαράσσει

Ἡ γλυφὶς ἐν πολύμυθον· ἀολλίζει γὰρ ἀνάσσης

715 Οὐνομα καὶ βασιλῆος· ἴσον γε μὲν ὀμφαλοέσση

Ἀσπίδι μεσσατίοισι τύπον κοιλήνατο χώροις

Σταυρὸν ἀπαγγέλλουσα. Διὰ τρισσῶν δὲ θυρέτρων

Mons autem Proconnesi totum pavementum sternens, beneficæ imperatrici (urbi) dorsum am auter sup-
posuit. Sed et subfremens renitet Bosporicus splendor candidi lapidis subnigricantis.

Testudo autem auro devinctos lapillos complectitur, a quibus effuse rutilans aurifluus radius in ho-
minum oculos intolerabilis insilit. Dicat quis meridianum verni temporis solem, cum universos deau-
ravit montes, sese intueri. Meis namque imperator, toto in unum coeunte orbe omnimodas barbarorum
et Latinorum congerens divitias, lapideum ornatum ad immortalis et divini templi structuram idoneum
non censuit, in quo unico supremam spem suam omnem et lætitiā Roma posuerat : sed et argenteo
subministrando abundanter ornamento non pepercit. Hic et Pangæi scopuli et Sunium promontorium
omnes suas argenteas aperuerunt venas : hic multi principum nostrorum thesauri aperti sunt. Nam
quidquid loci versus orientalem magni templi fornicem incruentis secreverunt sacrificiis, id non ebur
aut lapidum fragmentum vel æs dirinit, sed totum argenteis obsepserunt metallis. Neque tamen solis in
muris, qui viros sacerdotali dignitate ornatos a verboso cœtu (seu cantoribus) separant, meras argenteas
tabellas posuit : sed et ipsas duodecim columnas totas argenteis convestivit metallis, longe jaculantibus
radiis coruscantes ; supra quas, laboriosæ manus artificiosa proportionē, acutiores circuli orbes ferrum
excavavit. In quorum medio immaculati Dei, qui humanæ sine semine formæ figuram induit, imaginem
descripsit : alibi alatorum angelorum colla ac pronas cervices submittentium sculpsit exercitum. Neque
enim potuit Dei gloriam intueri, etiam humano tecti operimento, cum perinde sit Deus, postquam car-
nem peccatorum redemptricem induit. Alibi Dei præcones ferreus stylus impressit, priores scilicet ante-
quam Deus carnem assumeret, a quorum ore venturi Christi prodiit oraculum. Sed neque eorum præ-
termisit effigies, quibus sagena ars fuit et piscium rete, quique, communibus vitæ relictis officiis scele-
ratisque curis, cœlestis regis secuti sunt mandata, viros expiscantes : expiscatoria vero arte eximiam
vitæ immortalis sagenam explicarunt. Alibi vero ars descripsit Matrem Christi, splendoris æterni vas,
cujus quondam venter ventris opificem in sacro aluit sinu.

In mediis autem sacri septi tabulis, quæ sacerdotes circumstant eosque separant, litteram describit
sculptura unicam, sed quæ plura verba complectitur : colligit enim imperatricis et imperatoris nomina.
Æqualem vero orbiculari clypeo figuram mediis in locis sculpsit, crucem in ea exprimens. Tribus autem

VARIAE LECTIONES.

¹¹ ὥρης codex, ὥραις G. ¹² χάραξαν G. ¹³ ὀππομένου codex. ¹⁴ χαμηλὰ G, θαμηνὰ codex, εἰ super
ἡ scripto. ¹⁵ φέγγος ἀενάοιο N

*Ερκος ὅλον μύστησιν ἀνοίγεται · ἐν γὰρ ἐκάστη Πλευρῇ βαιὰ θύρετρα διέτμαγεν ἐργοπόνος χεῖρ.

720 Χρυσείης δ' ἐφύπερθε παναχράντοιο τραπέζης

*Ἀσπετος εὐρυκέλευθον ἐς ἡέρα πύργος ἀνέστη, Τετραπόροις ἀψῖσιν ἐπ' ἀργυρέησι βεβηκώς.

Κίοσι δ' ἀργυρέησιν αἰρείται, ὧν ἐπὶ κόρσης

*Ἀργυρέους ἴδρυσε πόδας τετράζυγος ἀψίς.

725 *Υψόθι θ' ἀψίδων ἀνατείνεται οἶα τε κώνου

Εἵκελον ¹⁶, ἀλλ' οὐ πάμπαν ὁμοῖον · οὐ γὰρ ἐλίσσει

Νειόθεν εὐκύκλοιο περίτροχον ἄντυγα πέζης,

*Ἀλλὰ τις ὀκτάπλευρος ἔφυ βάσις, ἐκ δὲ κελεύθου

+ Εὐρυτέρης κατὰ βαιὸν ἐ, ὀξύκόρυμβον ¹⁷ ἀνέρπει,

730 *Ὀκτὼ δ' ἀργυρέας τανύει πλάκας · ἀρμονίης δὲ

— Ζευγνυμένης δολιχῇ ῥάχιδι ἵσταται · αἱ δὲ τριγώνοις

Εἰδόμεναι μίσγουσι πόρους ὀκτάζυγος οἴμου,

Εἰς ἐν ἀγειρομένους κορυφῇς σημῆϊον ἄκρης,

*Ὀππόθι καὶ κρητῆρος ὑπήραρεν εἰκόνα τέχνης.

735 Χεῖλεά τε κρητῆρος ὑποκλασθέντα πετήλων ¹⁸

Εἶδος ἐμορφώσαντο. Μέσῳ δ' ἐνεθήκατο χώρῳ

*Ἀργύρεον στήλθοντα πόλου τύπον · ὑψόθι δ' αὐτοῦ

Σταυρὸς ὑπερτέλλων ἀναφαίνεται · ἔλαος εἴη.

*Ἀψίδων δ' ἐφύπερθεν ἔλιξ πολύκεστος ἀκάνθης

740 Πέζαν ἐφερπύζει ¹⁹ νέατον περὶ πυθμένα κώνου ·

*Ὀρθοτενεῖς δ' ἀκτῖνας, ἴσας εὐώδεϊ καρπῷ

*Ὀγχνῆς καλλικόμοιο, διακριδὸν ὑψόθι φαίνει

Λαμπομένας σελάσσιν, ὑπερτέλλουσι δὲ πέ-

[ζης ²⁰.

A *Ὀππόθι δ' ἀλλήλοισιν ἀρηρότα πείρατα πέζης

745 *Ἀρμονίην τεύχουσιν, ἐνιδρύσαντο παγέντας

*Ἀργυρέους κρητῆρας. *Ἐπὶ κρητῆρι δ' ἐκάστῳ

Πυρσοφόρους στήσαντο, λιπκυγέα δείκελα ²¹ κηροῦ,

Κόσμον ἀπαγγέλλοντα καὶ οὐ φάος · ἀργυρέοις γὰρ

Πάντοθι τορνωθέντα περιστίλβουσι μέταλλοις

750 Φαιδρὰ λεαινομένοισιν · ἀπυρσεύτῳ δ' ἀμαρυγῇ

*Ἀργυρέην ἀκτῖνα καὶ οὐ φλόγα κηρὸς ἰάλλει.

Κίοσι δὲ χρυσέαις ἱερῆς πάγχρυσσα τραπέζης

Νῶτα κατηρείσαντο, κατὰ χρυσέων δὲ θεμελίων

— Ἰσταται, ἀφνειῶν δὲ λίθων ποικίλλεται αἶγλη.

755 Πῇ φέρομαι; πῇ μῦθος ἰὼν ἀχάλινος ὁδεύει;

*Ἰσχεο τολμήεσσα μεμυκότε χεῖλεϊ φωνῇ,

Μηδ' ἔτι γυμνώσειας ἅ μὴ θέμις ὁμῶσι λαῶν ²².

+ Μυστιπόλοι δ', ὑπὸ χερσὶν ὅσοις τόδε θεσμὰ κελεύει,

B Σιδονίης φοῖνικι βεθαμμένον ἀνθεὶ κόχλου

760 Φᾶρος ἐφαπλώσαντες ἐρέψατε νῶτα τραπέζης,

*Τέτρασι δ' ἀργυρέησιν ἐπὶ πλευρῇσι καλύπτρας

*Ὀρθοτενεῖς πετάσαντες ἀπείρονι δείξατε δῆμῳ

+ Χρυσὸν ἄλις καὶ φαιδρὰ σοφῆς δαιδάλματα τέχνης ·

*Ὡν μία μὲν ποικίλλε σέβας Χριστοῦ προσώπου.

765 Τοῦτο δὲ καλλιπόνιοι φυτεύσατο χεῖρεσι τέχνης

Οὐ γλυφίς, οὐ ῥαφίδων τις ἐλαυνομένη διὰ πέπλων,

*Ἀλλὰ μεταλλάσσουσα πολύχροα νήματα πῆνη,

Νήματα ποικιλόμορφα, τὰ ²³ βάμβακος ἤροσε μύρμηξ.

Χρυσοφαῆς δ' ἀμάρυγμα βολαῖς ῥοδοπήχεος ἱοῦς

770 Διπλοῖς ²⁴ ἀντήστραψε θεοκράντων ἐπὶ γυῖων,

portis totum septum sacerdotibus patet: in singulis enim lateribus parvulas portas aperuit manus artificis.

At supra incontaminatam mensam vastum in aerem immensa turris exsurgit: quadrifidis vero argenteis arcubus incumbens argenteis perinde columnis attollitur, in quarum vertice argenteos pedes statuit arcus quadruplex. Supra arcus protenditur veluti conii figura, non tamen ei omnino similis: neque enim in imo teretem rotundæ marginis curvaturam circumvolvit, sed enascitur quædam octo lateribus constans basis, quæ ex latiore ambitu sensim in acutum fastigium sese sursum exporrigit. Octo vero tabulas argenteas expandit; et qua illæ invicem coherent, longior spina enascitur: hæ trigonis similes octijugis semitæ meatus miscent, in unum coeuntes summi apicis signum, ubi et crateris effigiem ars eduxit: incurvata porro crateris labra folii speciem formarunt. Medio autem in loco fulgentem ex argento cæli imaginem imposuit. Supra cælum crux supereminens conspicitur: propitia sit. At supra arcus multiplex spinæ circumvolutio circa pedem serpit, versus ultimam conii partem, recta in radios fragrantis frondosæ pyri silvestris fructui similes, quos multifariam superne fulgoribus coruscantes exhibet: reipsa vero emergunt supra basim.

Qua vero parte invicem juncti basis fines connectuntur, ex argento compactos crateras statuere: in singulis vero crateribus candelabra posuere, seu potius adumbrata cereorum simulacra, ornatum tantum, non vero lumen porrigentia. Ubique enim rotundata argenteis fulgent metallis pulchre lævigatis ac politis: ignis autem experte fulgore argenteum radium, non flammam cereus, emittit. Columnis porro aureis sacræ mensæ ex auro omnino conflata terga sustentantur, aureisque perinde fundamentis incumbit illa, et pretiosorum lapidum fulgore variegatur.

Sed quo feror? quove nullis cohibita frenis tendit oratio? gradum siste, vox temeraria, et labia comprime, neque detegas quæ oculis intueri non licet. Sacerdotes, quorum manibus id per leges concessum est, velum Phœniceo conchæ Sidoniæ flore tinctum expandentes, mensæ terga contegite: in quatuor vero argenteis lateribus tegminis directe explicantes, numerosæ plebi ostendite auri copiam et elegantia exquisitæ artis opera; quorum quidem unum Christi vultus imaginem opere variegato expressit. Illam vero non operosæ artis manibus produxit scalprum aut acus trans vela immissa, sed fusus multorum colorum fila subinde immutans, fila diversæ formæ, quæ barbara exaravit formica. Ad rosæ vero auroræ radios vestis levior, quæ divina membra operit, aureo fulgore contra fulgurat, et Tyria tunica ex

VARIAE LECTIONES.

¹⁶ δείκελον G, collato v. 747. ¹⁷ ὀξύκόρυμβον Hermannus, ὀξὺ κόρυμβον vulgo. ¹⁸ πετήλων G, πετήλω codex. ¹⁹ γρ. πέζαν ἐφερπύζει: margo, πέζα διερπύζει ipse codex. ²⁰ τραπέζης G. ²¹ δ' εἵκελα ante Grælium. ²² λαῶν Hermannus, λάων margo, λάαν codex. ²³ τὰ Hermannus, ἅ codex. Cæterum μύρμηξ malis fortasse mutare in βόμβυξ G. ²⁴ διπλοῖς margo, ἀπλοῖς codex.

Καὶ Τυρίη πόρφυρε χιτῶν ἀλιανθεῖ κόχλῳ,
 Δεξιὸν εὐτύκτοις ὑπὸ νήμασιν ὦμον ἐρέπτων.
 Κεῖθι γὰρ ἀμπεχόνης μὲν ἀπωλίσθησε καλύπτρη,
 Καλὰ δ' ἀνερπύζουσα διὰ πλευρῆς ὑπὲρ ὤμου
 775 Ἀγκέχεται λαιοῖο· γεγύμνωται δὲ καλύπτρης
 Πῆχυς καὶ θέναρ ἄκρον. Ἔοικε δὲ δάκτυλα τείνειν
 Δεξιτερῆς, ἅτε μῦθον ἀειζῶντα πιφαύσκων,
 Λαίῃ βίδλον ἔχων ζαθέων ἐπίστορα μύθων,
 Βίδλον ἀπαγγέλλουσιν ὅσα χραίσμητορι βουλῇ
 780 Αὐτὸς ἀναξ ἐτέλεσεν, ἐπὶ χθονὶ ταρσὸν ἐρείδων.
 Πᾶσα δ' ἀπαστράπτει χρυσῆ στολὶς· ἐν γὰρ ἐκείνῃ
 Τρητὸς λεπταλέος περὶ νήματα χρυσοῦ ἐλιχθεῖς,
 Σχήμασιν ἢ σωλήνος ὁμοῖος ἢ τινος αὐλοῦ,
 Δέσμιος ἡμερόεντος ἐρείδεται ὑψόθι πέπλου,
 785 Ὁξυτέραις ραφίδεσσι δεθεῖς καὶ νήμασι Σηρῶν.
 Ἰστάμενοι δ' ἐκάτερθε δῶα κήρυκε θεοῖο,
 Παῦλος, ὅλης σαφίης θεοδέγμονος ἔμπλεος ἀνὴρ,
 Καὶ σθεναρὸς κληδοῦχος ἐπουρανίων πυλεώνων,
 Αἰθερίοις δεσμοῖσιν ἐπιχθονίοις τε κελεύων·
 790 Ὃς μὲν ἐλαφρίζει καθαρῆς ἐγκύμονα ῥήτρης
 Βίδλον, ὃ δὲ σταυροῖο τύπον χρυσῆς ἐπὶ ῥάβδου.
 Ἀμφω δὲ στολίδεσσιν ὑπ' ἀργυφῆσι πυκάζει
 Πήνη ποικιλόεργος· ἐπ' ἀμβροσίων δὲ καρήνων
 Νηὶς ἐκολπώθη χρύσεος, τριέλιχτον ἐγείρων
 795 Ἀγλαίην ἀψίδος· ἐφεδρήσσει δὲ βεδηκῶς
 Τέτρασι χρυσείοις ἐπὶ κίσι. Χεῖλεσι δ' ἄκροις
 Χρυσοδέτου πέπλοιο κατέγραφεν ἄσπετα τέχνη
 Ἔργα πολισσούχων ἐριούνια παμβασιλῆων.
 Πῇ μὲν νουσαλέων τις ἀκέστορας ὄψεται οἴκους,
 800 Πῇ δὲ δόμους ἱερούς· ἐτέρωθι δὲ θαύματα λάμπει

A Οὐρανίου Χριστοῖο· χάρις δ' ἐπιλείβεται ἔργοις.
 Ἐν δ' ἐτέροις πέπλοισι συναπτομένους βασιλῆας
 Ἄλλοθι μὲν παλάμαις Μαρίας θεοκύμονος εὐροῖς,
 Ἄλλοθι δὲ Χριστοῖο Θεοῦ χερσὶ· πάντα δὲ πῆνης
 805 Νήμασι χρυσοπόρων τε μίτων ποικίλλεται αἶγλη.
 Πάντα μὲν ἀγλαίῃ καταειμένα, πάντα νοήσεις
 Ὅμμασι θάμβος ἄγοντα· φασσφορίην δὲ λιγαίνειν
 Ἐσπερίην οὐ μῦθος ἐπάρχιος. Ἦ τάχα φαίης
 Ἐννύχιον Φαέθοντα καταυγάζειν σέβας οἴκου.
 810 Καὶ γὰρ ἐμῶν πολύμητις ἐπιφροσύνη βασιλῆω·
 Ἀντιπόροις ἐλίκεσσι πολυγνάμπτοισι δεθείσας
 Πλεκτὰς χαλκελάτους δολιχὰς ἐτανύσσατο σειρὰς
 Λαϊνέης προβλήτης ἀπ' ἄντυγος, ἧς ἐπὶ νώτῳ
 Νηὶς ἀερσικάρηνος ἐρείσατο ταρσὰ καλύπτρης.
 815 Αἱ δὲ κατειδόμεναι περιμήκεος ἔκποθεν²⁶ οἴμου
 B Ἀθρόαι αἵσσουσι κατὰ χθόνα· πρὶν δ' ἀφικέσθαι
 Ἐς πέδον, ὑψικέλευθον ἀνεκρούσαντο πορείην,
 Καὶ χορὸν ἐκτελέουσιν ὁμόγνιον. Ἐκ δὲ νυ σειρῆς
 † Ἀργυρέους στεφανηδὸν ἀπ' ἡέρος ἤψατο δίσκους
 820 Ἐκκρεμέας περὶ τέλσα μέσου τροχάοντα μελά·
 Οἱ δὲ καθερπύζοντες ἀφ' ὑψιπόροιο κελεύθου [θρου.
 † Ἀνδρομέων κυκλήδων ὑπερτέλλουσι²⁶ καρήνων.
 Τοὺς μὲν ἀνὴρ πολυῦδρις ὅλους ἐτόρησε σιδήρῳ,
 Ὅφρα κεν ἐξ ὕδατο πυρικμήτοιο ταθέντας
 825 Οὐριάχους δέξαιντο, καὶ ἐκκρεμέας ἀνδράσιν εἴη
 Φέγγεος ἐννυχίοιο δοχῆτον. Οὐδ' ἐνὶ δίσκοις
 Μοῦνοις φέγγος ἔλαμπε φιλέννυχον· ἀλλ' ἐνὶ κύκλῳ
 Καὶ μεγάλου σταυροῖο τύπον πολύωπα νοήσεις,
 Γείτονα μὲν δίσκοιο, πολυτρήτοισι δὲ νώτοις
 830 Ἀγγος ἐλαφρίζοντα σελασφόρον. Εὐσελῶν δὲ

concha marini coloris purpurascit, dextrum exserens humerum, sub bene textis staminibus. Illic enim vestimenti tegumentum excidit, sed per latus sinistrum humerum sursum serpens belle diffunditur. Tegmine pariter nudantur cubitus et extrema manus: videtur autem dextræ digitos protendere, veluti si sermonem immortalem annuntiaret, sinistra librum tenens sacros Sermones narrantem, librum pandentem quæcunque utili consilio rex ipse (Christus) peregit, dum in terris ageret. Tota fulgurat vestis aurea: in illa quippe affabre elaboratum et in tenuia fila diductum aurum, circum stamina involutum, fistulae aut tibiæ ejuspiam figuræ simile, supra suave pallium revinctum hæret, acutioribus tibulis et serico filo alligatum. Ab utraque parte stant Dei præcones: Paulus, vir divina omni scientia plenus; et cælestium portarum validus claviger, cælestibus et terrestribus imperans vinculis. Ille quidem librum sacram Scripturam continentem, hic vero crucis figuram tenet aureo infixam baculo. Utrumque autem candidis sub vestimentis tela variegati operis contegit. Supra divina capita aurei templi figura curvatur, sinuosam excitans arcus pulchritudinem: stat vero aureis quatuor columnis innixa. In auro texti vestimenti extremis marginibus descripsit ars ingentia et salutaria patronorum urbis imperatorum opera. Alibi quidem ægrorum sanatrices domus quis inspiciat, alibi ædes sacras, alibi denique fulgent Christi miracula: inest vero operibus gratia. In aliis autem vestimentis alibi quidem deiparæ Mariæ manibus, alibi Christi Dei manu conjunctos principes invenias. Omnia denique fusi stamine aureorumque liciorum splendore variegantur.

Omnia quidem splendore tecta, omnia cernes admirationem oculis inducentia. Vespertinis luminibus describendis par nulla est oratio. Certe dixeris nocturnum solem venerandas ædes illuminare. Imperatorum enim meorum sagax prudentia contrariis et oppositis voluminibus nexiles æreas longasque catenas expandit a prominenti coronide lapidea, in cujus dorso excelsum templum ima tecti fundavit. Illæ vero per longam viam defluentes confertim feruntur ad terram: sed priusquam sint ad terram allapsæ, iter remetuntur, et socium chorum conficiunt. Ex catena autem discos argenteos in modum coronæ suspensos, qua extremæ medii templi partes procurrunt, appendit. Hi vero ab excelsa via proserpentes supra humana capita circulatim pendent. Hos quidem vir multiscius totos ferro perforavit, ut confectas ex vitro igne elaborato cuspidēs exciperent, et vas nocturni luminis supra homines penderet. Neque in discis unis nocturnum splendet lumen, sed eodem in circulo majoris etiam crucis figuram passim perforatam

VARIAE LECTIONES.

²⁶ ἔκποθεν ante Hermannum. ²⁶ περιτέλλουσι N.

Κύκλιος ἐκ φαέων χορὸς ἵσταται. Ἡ τάχα φαίης
Ἐγγύθεν ἀρκτούροιο δρακοντείων τε γενείων,
Οὐρανίου στεφάνοιο, λελαμπότα τείρεα λεύσσειν.

+ Οὕτω μὲν κατὰ νηὸν ἐλίσσεται ἐσπερίη φλόξ,
835 Φαιδρὸν ἀπαστράπτουσα· μέσῳ δ' ἐνὶ μείονι κύ-
Δευτατίου στεφάνοιο σελασφόρον ἀντυγα δῆεις. [κλῶ
Μετσοπαγὲς δ' ἐπὶ κέντρον ἀπ' ἡέρος ἄλλος ὀρούσας
Δίσκος ἔϋς σελάγιζε· φυγὰς δ' ἀπελαύνεται ὄρῳ.

Ἐγγύθι δ' αἰθούσης, παρὰ κίονας, ἔνθα καὶ ἔνθα
840 Μουνοφανῇ λαμπτήρᾳ διακριδὸν ἄλλον ἀπ' ἄλλου
Ἐξείης ἀνέθηκαν· ὅλον δ' ἐπὶ μῆκος ὁδεύει
Τηλεπόρου νηοῖο· κύτος δ' ὑπέθηκαν ἐκάστω
Ἀργύρεον, πλάστιγγι πανείκελον, ᾧ ἐνὶ μέσσω
Εὐφάεος κρητῆρες ἐφεδρήσουσιν ἐλαίου.

— 845 Οὐ μὴν ἰσοτενὴς τις ὅλοις μία πέζα καθέρπει,
Πολλὰ δ' ἀναντα κάταντα σὺν ἀγλαΐῃσι νοήσεις
Νήδυμα κυμαίνοντα· πολυστρέπτου δ' ἀπὸ σειρῆς
+ Ἡερίαις βαθμηδὸν ἐπαστράπτουσι κελεύθοις.

Οὕτω καὶ διχόρυμβον ὕας σελάγισμα φαίνειν,
850 Ἡμιτόμου ταύροιο καταγραφθεῖσα μετώποις.

Ἀλλὰ καὶ ἀργυρέας τις ἴδοι νέας· ἐμπορίης δὲ
Φόρτον ἀερτάζουσι φασεφόρον· ἐκκρεμέες δὲ
Εὐφάεος πλώουσι κατ' ἡέρος ἀντὶ θαλάσσης,
Οὐδὲ νότον τρομέουσι καὶ ὀψεδύοντα βοώτην.

855 Ἐς δὲ βαθὺ κρηπίδος ἐδέθλιον ἀδρά νοήσεις
Δούρατα, δικραίροιο μέσον τροχάοντα σιδήρου,
Ἦν ἐπι νηοπόλοιο φάλαγξ διανείσσεται αἰγλῆς,

intuebere, disco propinquam, variegatis vero dorsis vas luciferum ferentem. Ita rotundus quidem ex
collucentibus luminibus chorus conficitur. Certe ursæ aut draconis capitis vel cœlestis coronæ fulgentia
astra te inueneri propius dicas.

Sic igitur per templum vespertina flamma mire fulgurans circumvolvitur. In medio vero minori se-
cundæ coronæ circulo ambitum lumina perinde ferentem invenies : at versus medium centrum elegans
alter ab aere emergens discus lumen emittit : sic nox ubique depellitur.

Juxta porticus, ad columnas, hic et illic lucernas unico instructas lumine, ab se invicem disjunctas
deinceps suspenderunt; quæ per totam amplæ ædis longitudinem procurrunt. Unicuique autem argen-
teum supposuere alveum, lanci omnino similem; cujus in medio lucentis olei crateres insident. Neque
tamen uniusmodi et æqualis procedit omnium ordo : multa enim sursum ac deorsum licet intueri cum
decore ac ornatu suaviter fluctuantia, quæ ex multis implicata nexibus catena in aereis viis gradatim
fulgurant. Ita biceps lumen ostendit in dimidii Tauri fronte descripta Hyas. Sed et argenteas naves
videas, quæ oneris mercisque loco lumen vehunt : pensiles autem lucido in aere veluti in mari fluitant
lucernæ, ubi nec austrum nec sero occidentem Bootam verentur. In imo vero solo videre est elegantia
tigna, bicornis ferri medium transcurrentia, quorum ad lumen sacerdotum cohors rectis regulis rubri-
cantibus astricta procedit. Atque alia quidem in solo sunt, ubi venustæ columnæ bases suas posuere :
alia vero supra murorum vertices longis procurrunt viis, ne expertia quidem illa lucis.

Et certe frustra neglectæ fuissent ampli fastigii partes imæ. At circa exstantes coronidis lapides, sin-
gulares in tereti fornice appendens lucernas æreis paxillis vir mysteriorum peritus alligavit. Quemad-
modum cum quis regiam suam puellam cum studio adornans collo elegans aptat monile, quod ignei lu-
cernulæ auro devinctæ fulgoris instar coruscat, ita meus imperator in omnibus fornicibus lumina
circulis defixa per totam ædis marginem currentia eduxit.

Est præterea super argenteas columnas, supra verticem, semita angusta, per quam viri cæreos defe-
rentes vadunt, plena perinde luminibus et venustis corymbis refulgens. Illa enim aut montanis piceis
vel teneris cupressis similes arbores quispiam appellaverit. In acutum quippe verticem desinunt : cir-
cumcurrunt vero circuli sensim effecti latiores, donec ad ultimum venias ambitum, qui circa stipitem
volvitur, unde flos emergit ignem ubique spargens; at loco radicis argenteos crateras videre est, arbo-
ribus lumina ferentibus suppositos. In venustæ istius silvæ medio immortalis crucis figura ferens lucem
mortalibus jubar accendit, venustis distinctum clavorum nodis.

Infinita porro alia diversis exornatum modis templum intus lumina complectitur, in sublimi nexilibus

VARIÆ LECTIONES.

²⁷ ἀσέλαστα· μάτην δ' ἐλέλειπτο ante G. ²⁸ aut 862 καλύπτρης aut 863 βαθυστεφάνοιο malit G.
²⁹ πέζη vel adeo πέτρῃ G.

A Ἰθυπόροις κανόνεσσιν ἐρευθομένοισι δεθεῖσα.

Ἀλλὰ τὰ μὲν περὶ πέζαν, ὅπῃ καὶ πυθμένας ἀδραῖ
860 Κίονες ἰδρύσαντο, τὰ δ' ὑψόθεν εἰςὶ καρήνων
Τοίχων μηκεδανῆσι παραστειχόντα κελεύθοις.

Ναὶ μὴν οὐδ' ἀσέλαστα ²⁷ μάτην ἐλέλειπτο καρήνου
Ταρσὰ βαθυστέρνοιο ²⁸· περὶ προβλήτι δὲ πέτρῃ
Ἀζυγὰς εὐδίνητον ἐς ἀντυγα λαμπάδας ἄψας
865 Χαλκείοις σταλίκεσσιν ἀνὴρ ἐνεδήσατο μύστης.

— Ὡς δ' ὅτε παρθενικήν τις ἦν βασιληίδα κούρην
Ἀμφιέπων χαρίεντα κατ' αὐχένος ὄρμον ἐλίζει,
Χρυσοδέτου στράπτοντα πυραυγέϊ λυχνίδος αἰγλῇ,
Οὕτω ἐμὸς σκηπτοῦχος ἐπήραρεν ἀντυγι πάσῃ
870 Φάσα κυκλοφόρητα, συνέμπορα πάντοθι πέζης ²⁹.

Ἔστι καὶ ἀργυρέαις ἐπὶ κίονιν, ὑψόθι κόρσης,
Στεινὴ πυρσοφόροις ἐπίδρομος οἶμος ὁδίταις,

B Πλησιφαῆς, φαιδροῖσιν ἀποστίλβουσα κορύμβοις·
Κεῖνα γὰρ ἡ κώνοισιν ὀριτρεφέεσσιν ὁμοῖα

875 Δένδρεά τις καλέσειεν ἡ ἀδροκόμοις κυπαρίσσοις.
Εἰςὶ μὲν ὀξυκάρηνα, περιτροχάουσι δὲ κύκλοι

+ Εὐρύτεροι κατὰ βαῖν, ἕως ἐπὶ λοίσθιον ἔλθῃς
Ἀντυγος, ἡ περὶ πρέμνον ἐλίσσεται· ἔνθεν ἐκεῖνοις

Ἀνθος ἀνεβλάστησε πυρισπόρον. Ἀντὶ δὲ ρίζης

880 Ἀργυρέους κρητῆρας ἴδοις ὑπένερθε παγέντας
Δένδρεσι πυρσοκόμοις. Μέσον γε μὲν ἄλσεος ἀδρού
Ἀμβροσίῳ σταυροῖο τύπος φασσίμβροτον αἶθει
Φέγγος, ἐϋγλήνοισι πεπαρμένον ἄμμασι ἤλων.

Μυρία δ' αἰολόμορφον ἀνάκτορον ἐντὸς ἐέργει

885 Ἄλλα πολυγνάμπτοισι μετάρσια φάεα σειραῖς·
Καὶ τὰ μὲν αἰθούσῃσιν ἀναίθεται, ἄλλα δὲ μέσσω,
Ἄλλα δὲ πρὸς Φαέθοντα καὶ Ἑσπερον, ἄλλα καρήνοις
Ἐκχύτον ἀστράπτοντα πυρὸς φλόγα· νύξ δὲ φαινή
Ἡμάτιον γελώσα ροδόσφυρὸς ἐστὶ καὶ αὐτή.

890 Καὶ τις ἀνὴρ στεφάνοιο χοροστασίης τε δοκεύων
Δένδρεα φεγγήεντα λιπαλγέα θυμὸν λαίνει·

Ὅς δὲ πυριστείρητον ἐπακτρίδα, θέλγεται ἄλλος
Εἰσορόων λαμπτήρα μονάμπυκα, σύμβολον ἄλλος
Οὐρανίου Χριστοῦ νόον λαθικηδέα³⁰ τέρπει.

895 Ὡς δ' ὅταν ἀννεφέλοιο δι' ἡέρος ἄνδρες ὀδῖται

Ἀστέρας ἄλλοθεν ἄλλον ἀναθρώσκοντας ἰδόντες,
Ὅς μὲν ἀποσκοπέει γλυκὺν Ἑσπερον, ὃς δ' ἐπὶ Ταύρω
Θυμὸν ἀποπλάζει, γάνυται δὲ τις ἀμφὶ βοώτην.

Ἄλλος ἐπ' Ὀρίωνα καὶ ἄδροχον ὀλκὸν Ἀμάξης

900 Ὅμμα φέρει, πολλοῖς δὲ πεπασμένος ἀστράσιν
[αἰθῆρ

Ἀτραπιτοῦς ὤϊξεν, ἔπεισε δὲ νύκτα γελᾶσαι·

Οὕτω καλλιχόροιο κατ' ἐνδία θέλγεται οἴκου

Ἀγλαΐης ἀκτίνι φεραυγέος, ἄλλ'..³¹.....

Πᾶς μὲν εὐφροσύνης ἀναπτet. εὐ. ος α..³²

905 Ψυχαῖην ἐλάσασα μελαγκρήδεμνον ὀμίχλην.

Πάντας ἐπαυγάζει σέλας ἱερὸν, εὔτε καὶ αὐτὸς +

Ναυτίλος οἴηκεσσι θαλασσοπόροισι κελεύων,

Εἴτε λιπὼν ἄξεινα μεμηνότος οἴδματα Πόντου

Πλαγκτοῦς ἀντιπόρων σκοπιῶν ἀγκῶνας ἐλίσσει³³,

910 Ἐννύχιον μέγα³⁴ τάρβος ἔχων γναμπτήσι κε-

[λεύθοις,

Εἴτε μετ' Αἰγαίωνα παρ' Ἑλλησπόντιον ὕδωρ

Νῆα κατιθύνῃσι ροώδεος ἀντία δίνης

Δεχνύμενος προτόνοισι Λιβυστίδος ὄγκον ἀέλλης·

Οὐχ Ἑλίχην, οὐχ ἡδὺ φάος Κυνοσουρίδος ἄρκτου +

915 Εἰσορόων οἴηκε φερέσθιον ὀλκάδα πάλλει,

Ἄλλα τεοῦ νηοῦ θεοῦδεα λαμπάδα λεύσσω,

Φορτίδος εὐτόλμοιο προηγέτιν, οὐχ ὑπὸ μούνοισι

Φέγγεσιν ἐννυχίοισι (τὸ γὰρ καὶ Πρωτέος ἀκταὶ

Ἐν Φαρίῃ τεύχουσι Λιβυστίδος ἐς πόδα γαίης),

920 Ἄλλα καὶ εὐδώροισι Θεοῦ ζώντος ἀρωγαῖς.

Μίμνε μοι, ὦ σκηπτουχε, πολυχρονίους ἐπὶ κύ-

[κλους,

Ἐς φάος ἐσπέριον τε καὶ ὄρθριον· εἰς σὲ γὰρ ἡὼς

Ἀμπαύειν, πολύμνε, καὶ ἔσπερος οἶδε μερίμνας·

Σοὶ λιμένες γλαυκῶπιν ἀποκρίνουσι γαλήνην

925 Πᾶσαν ἐς ἀγχιάλιο πόλιν χθονός· ἐκχύμενον

[δὲ

Κῶμα περιστέλλοντες ὑπ' εὐκόλποισιν ἀγοσταῖς

Νηρέος ἀφριόωσαν ὑποσσαίνουσιν ὁμοκλήν.

Καὶ ποταμῶν ὑπόειξε ῥόω βρυχώμενον ὕδωρ,

Οὐκέτι δ' ἀρπακτῆρα μαιίνεται ὀλκὸν ὀδῖταις³⁵.

930 Τὸν πρὶν ἀνικήτοισιν ἀγνηορέοντα ῥεέθροις

Μύγδονα Σαγγάριον³⁶ τις ἰδὼν Βιθυνίδι γαίῃ,

Νῶτα λιθοτμήτοισι διαζωσθέντα γεφύραις,

Κρήγυσον ἡμετέρων ἐπέων οὐ ῥυθμὸν ἐλέγξει.

Ταῦτά σοι, ὀλβιόμοιρε, μάκαρ, δηναιὸν ἀέξει

935 Ζωοφόρου λυκάθαντος ἐπεμβάδα· ταῦτα θρι-

[άμβοις

Ἑσπερίοις Λιβυκοῖς τε καὶ ἡώοισι γερχίρει +

Σὸν κράτος ὠκεανοῖο περαιτέρα· ταῦτα τυράννων

catenis suspensa; quorum quidem alia in porticibus accensa lucem præbent, alia in media æde, alia ad orientem et occidentem, alia denique in verticibus ignis flammam effundunt, prorsus ut nox lucida, diei instar ridens, ipsa quoque rosea sit. Alius quidem ardentes coronæ ac choreæ istius arbores intuens mærentem animum exhilarat, alius autem igne inspersum rete inspiciens demulcetur, alius unico fulgens lumine candelabrum, alius cœlestis Christi signum intuens mentem oblectat. Quemadmodum cum innubi aere exsistentes stellas aliunde aliam viatores intuentur; alius quidem suavem Vesperum respicit, alius versus Taurum animo vagatur, quidam Boota oblectatur, alius ad Orionem et siccam Currus semitam oculos expandit, multis vero inspersum astris cœlum vias aperuit, et noctem ridere suasit: sic intra eximiae ædis domicilia collucentium ubique luminum radiis omnes non modo demulcentur, sed et eorum aspectu, depulso mentis æbulo, lætitia replentur. Omnibus sacrum affulget lumen; quandoquidem et nauta ipse, qui gubernaculis in mari imperat, sive furiosis relictis irati Ponti fluctibus vagabundos invicem concurrentium scopulorum anfractus inter nocturnos tremores per flexuosas vias circumflectit; sive immenso Ægæo mari in Hellepontiacum navem dirigit contra fluentes vortices, Libycæ procellæ tumorem rudentibus excipiens, non Elicen, non suave Cynosuræ lumen intuens salutiferam suam navem clavo impellit, sed divinam templi tui respiciens lucem, audacis onerariæ ducem, non nocturnis duntaxat luminibus (hoc enim faciunt et Protei littora in Pharo, ad extremos Libycæ terræ fines) sed et benefica Dei vivi ope.

Vive, o imperator, ad multos annos, et lucem Occidenti pariter Orientique affunde: in te quippe curas suas deponere novit aurora et vesper, o laudate princeps. Tibi cæruleam in omnibus maritimæ terræ urbibus portus serenitatem reservant, et effusi maris fluctus sinuosis sub anfractibus comprimentes spumantem illius mitigant fragorem. Cessere etiam aquæ fluminum, fluctibus suis mugientes; nec amplius rapaces cursus viatoribus inficiunt. Quisquis enim videt Sangarium Mygdonium in Bithyniæ finibus, invictis prius insolescentem fluentis, lapideo ponte nunc revinctum, assentationis nostrorum carminum numeros non arguet.

Hæc tibi, o fortunate et beate princeps, longævas vitalium annorum accessiones adjungunt; hæc triumphis occidentalibus Libyeisque et orientalibus imperium tuum munerant. Hæc tyrannorum, qui

VARIÆ LECTIONES.

³⁰ νόον λαθικηδέει codex, νόα λαθικηδέα margo. ³¹ ἄλλοθεν ἄλλος G. ³² πᾶσι — ἀναπέπταται εὐδοῖας αἴγλη G. ³³ Petras Cyaneas et Symplegadas intelligit, de quibus Gyllius de Bosphoro Thracio 2 21. Duc.

³⁴ μέγα G, μετὰ codex. ³⁵ ὀδῖταις codex, η super av scripto. ³⁶ de ponte Sangario imposito v. Procop. De ædif. v, 3, Theoph. p. 198, Agathiam in Anthol. p. 380 ed. H. Stephan. et Notas ad Alexiadem p. 280. Duc.

Πολλάκις αὐτοφόνονιο χερὸς δηλήμονι τόλμη
 Αὐχέναν ἐπρήνιξε, πρὶν ἔντεσι χεῖρας ἐλίξεις³⁷.
 940 Τῶν δὲ κατηλοίησε καρήατα πρὶν σε πυθέσθαι
 Φῆμιν ἀπαγγέλλουσιν ἃ μὴ θέμις. Εἴποτε γὰρ σοι
 Βαῖδν ἐλινύσσασα δίκην παρὰ ποσσὶ κομίσση³⁸
 Ἀντιβίων τινὰ φῶτα, κατευνάζεις μὲν ἀέλλας
 Εὐθὺς ἀναγκαίοιο χόλου, στρεπτὴν δὲ γαλήνην
 + 945 Εὐθὺς ἄγεις, καὶ δεσμὸς ὁ χάλκεος, ὁ πρὶν ἐέρ-

Ἀνέρα ποιναίοισιν ἐν ἄμμασιν, εὐθὺς ἀνοίγει
 Αὐχενίην κληῖδα· οὐ δ' ἴλαον ὄμμα τανύσας
 Τὸν πρὶν ἐριδμαίνοντα, σέθεν ζυγὸδεσμον ἀράξας,
 Ἀντὶ φόνου ζωστήρας ἐς αἰγλήεντας ἀέξεις.
 950 Κερδαίνεις δ' ὅσα τύμβος ἀμείλιχος εἶχε καλύ-

Γυῖα τεοῦ θεράποντος· ἄφ' ³⁹ ὑμετέρης δὲ γαλήνης
 Νικηθεῖς, τρισέβαστε, πολὺ πλεόν ἢ ἐσιδήρω
 Εἰς σὲ μεταστρεφθεῖσαν ὄλην φρένα δέσμιος ἔλκει,
 Ἐκ δὲ φόβου πρὸς ἔρωτα τὸν καὶ πίστιν ἀίξας

955 Ὑμετέροις ἐθέλοντα λόφον δούλωσε λεπάδνοις·
 Οἶσθα γὰρ ὅσον ἔρωσ κρατερώτερός ἐστιν ἀνάγ-
 Οἶσθα καὶ ὡς νομίμοισιν ἐν ἄνθεσι πολλάκι ταῦρος
 Πειθόμενος σύριγγι καλαύροπος ἦχον ἀλύσκει.
 Ἐνθεν αἰεὶ καμάτοιο τεοῦ προκείμενος ἀνέστη
 - 960 Χριστὸς ἀναξ, βουλὰς δὲ κυβερνητῆρι χαλινῷ
 Σεῖο κατιθύνει κρατεροφρονας, εἴτ' ἐπὶ χάρμην
 Φάσγανα γυμνῶσαι τελέθει χρέος εἴτε καλύψαι·
 Ὅς σε καὶ ἀρητῆρα θεοῦ δῶκεν ἐλέσθαι
 - Ῥηϊδίως κραναὴν ἀρετῆς τετράζυγος οἶμον

A 965 Πᾶσαν ἐπιτροχάοντα, τὸν ἡγαθέοισι θοώκοις
 Ῥώμης οὐρανίη τις ἐφήρμοσεν ἔνθεος ὁμφῇ.
 Ἀλλὰ τροπαιοφόρων τε καὶ εὐπολέμων σέθεν ὕμ-

Βαῖδν ἀποκλίναντες ἐπιτρέψωμεν αἰοιδῆν
 Σεμνὸν ἐς ἀρητῆρα· τεὸς δὲ τίς ἐστι καὶ αὐτὸς
 970 Ὑμνος, ἀναξ· νίκη γὰρ ἀμοιβαδὸν ἄλλοθεν

Εὐπολέμοις καμάτοισι καὶ ἀστυόχοις ἐπὶ μόχοις,
 + Ὑμετέροις στέφος ἀδρὸν ἐπεστήριξε καρήνοισι.
 Καὶ γὰρ ὅτε, σκηπτουῆχε, νόου βιοδώτορι βουλῇ
 Ὑμετέροις τεμένεσσι μέγαν κληρώσαο μύστην,
 975 Εὐθὺς ἀλιτρόνοιο κατήριπε δαίμονος ὁρμῇ,
 Εὐθὺς ὄλων παθέων χαλεπὴν ἐτρέψαο χάρμην,
 Εὐθὺς ἐπ' ἀστυόχοις καμάτοις ἀνεδήσαο νίκην.

B Ἀλλὰ μοι ἱμερόεσσαν ὑποστήριξον ἀκούην
 Καὶ σὺ, πάτερ πολύμνε, θεοῦδεός ἡγέτα νηοῦ.
 980 Σῆ μὲν ὑπὸ σφρηγίδι φυλάσσεται εὐχος ἀνά-

Σεῖο δ' ὑπ' εὐχολῆσι κατὰπτερος ἔθνεα νίκη
 Κοιρανίης ὑπέθηκε πολιισούχοισι λεπάδνοις.
 Καὶ τὰ μὲν ἀντιτύποισιν ἐπαυχήσαντα βοεῖαις
 Ἐγχος ἄγει βασιλῆος ὑπ' ἰχνεσιν, ἄλλα δὲ Ῥώμῃ
 985 Μυρία βαρβαρόφωνων συνήλυθον ἔθνεα γαίης,
 Ὑμετέρης αἶοντα σέβας, τρίλλιστε, γαλήνης.
 Χθιζὰ μελαγυλοῖσιν ὑπ' ἀνδράσιν ἔνθεον αὐλήν
 Στεινομένην ἐγκύσα· τεῆς δ' ἀπὸ θέσπιδος αὐδῆς⁴⁰
 - Θελγόμενοι ψυχὴν τε καὶ αὐχένα πρόφρονι βουλῇ
 990 Οὐρανίους ἐκλιναν ἐπιχθονίους τε θοώκοις,
 Τλήμονες, οἳ μὴ χεῖρα τῆν δέξαντο καρήνοισι,

pessima audacia sibi manus intulere, priusquam arma capesseres, cervices sæpius præcipitarunt: horum etiam attrivere capita, priusquam nefandos ausus tibi fama nuntiaret. Si quando enim paululum cunctata justitia infensum tibi hominem aliquem ad pedes tuos adduxit, necessariæ iracundiæ procellas confestim sedas, et reducem continuo refers serenitatem; vinculumque æreum, quod pœnali prius nexu eonstringebat hominem cervicem statim relaxat. Tu vero propitium aperiens oculum eum, qui tuus prius hostis erat, auges honoribus et cingulo donas, effractis vinculis quibus hominis neci destinati collum alligabatur. Et quæ famuli tui membra immitis tumultus contegere debuit, lucrifacis; vinctusque tua magis serenitate, o ter auguste, quam ferro superatus animum ad te totum convertit, eumque ex metu in tui ipsius amorem et fiduciam transferens, tuis libens verticem frenis subjecit. Nosti enim quanto sit amor vi ac necessitate potentior: nosti ut in pascuis persæpe taurus fistula persuasus pedi fragorem evitat.

Inde semper laborum tuorum præcursor tibi sit Christus, ac sublimia tua consilia gubernatrice manu dirigit, sive ad bella enses nudare sive recondere necesse sit; qui divinum pontificem tibi dedit eligere, qui asperam quadriduæ virtutis viam omnem nullo labore percurrit; quem sacris Romæ thronis divinum quoddam oraculum præfecit.

Sed ab invictis et bellicosus tuis laudibus paululum digressi nostra carmina in venerandum pontificem convertamus. Tua enim perinde laus est illa, o imperator: victoria quippe modo hinc modo inde parta, tum ob bellicosos tum ob impensos urbis præsidio labores, suavem coronam vicissim capiti tuo imposuit. Etenim, o imperator, quando benefico mentis consilio templis tuis magnum pontificem ascivisti, scelesti dæmonis concidit impetus, confestim prava passionum omnium bella effugasti, confestim in civilibus laboribus adeptus es victoriam.

Sed et tu benevolum mihi auditum præbe, o laudate pater, divini præses templi. Sub tuo suffragio servatur gloria principum, et tuis sub precibus regiis imperii frenis gentes submisit alata victoria. Et aliæ quidem quæ repercutientibus scutis insolescebant, imperatoris ad pedes armorum vi adducuntur: aliæ vero infinitæ orbis gentes barbaræ Romam conveniunt tuæ, inclyte pontifex, serenitatis splendorem audientes. Vidi enim nuper sacram ædem præ nigricantibus viris loci angustia laborare. Ii vero divinæ tuæ domus aspectu illecti, animos cervicesque cœlesti pariter ac terrestri solio

VARIAE LECTIONES.

³⁷ ἔλιξας G. ³⁸ κομίσση G, κομίσσοι codex. ³⁹ ὑφ' G. ⁴⁰ αὐλῆς ante Græfium.

Χεῖρα δυσαντήτων ελατήριον ἀμπλακιάων,
 Χεῖρα λιποκτεάνοισιν ἐπαρκέα, χεῖρα τιθήνην
 Ὀρφανικῶν, πάσης τε κατευνήτειραν ἀνάγκης.
 995 Καὶ γὰρ ἀπ' ὠδίνων σε σαοφροσύνη τε καὶ αἰ-

[δῶς

Ἐλπίδος οὐρανίης ἱεραῖς ξύνωσε πορείαις.
 Λιτὰ δέ σοι καὶ δόρπα καὶ ὁμφήσσσα μενοινῇ,
 Λιτὰ δέ σοι βλεφάρων ἀμαρύγματα, λιτὰ δὲ ταρ-

[σῶν

→ Ἴχνια σῶν, καὶ λιτὸν ἔπος σέο χεῖλεα πάλλει.
 1000 Οὐ μὲν ἐπισκυνόιο κατηφιόωσαν ὁμίχλην
 — Ἀμφιέπει, Χριστῷ δὲ γεγηθότα θυμὸν ἀέξεις,
 Ἦπιον εὐάντητον ἄγων σέλας· ἐν δὲ προσώποις
 Μελίχιον μείδημα παρήϊα σεμνὰ χαράσσει.
 Ταῦτα δὲ πρηϋνόιο φέρεις σημήϊα θυμοῦ·

1005 Ἔσσι γὰρ εὐθίκοισιν ἀνέμδατος βῆνεσιν ὁρ-
 [γῆς

Ἐδρήσων ἀτίνακτος ἐπ' ἀφλοίσβοιο γαλήνης.
 Πάντα μὲν ὑλαίων ἀπεσεύσασα πῆματα μόχθων,
 → Εὐσεβίης δ' ὀχετηγὸν ἐννέα θυμὸν ἀνοίγων
 Συμπαθὲς ἀνδρομέοισιν ἐπ' ἄλγεσιν ὄμμα τιταίνεις.
 1010 Οὐδὲ λιπερνήτης τελέθει βροτῆς ὃν σὺ νοήσεις·

A Αὐτίκα γὰρ καθαροῖο νόου θημῶνα πετάσσας
 Λυδὸν ἐριχρύσοιο παρέδραμες ὄλβον ἀναύρου,
 Ἐκχυτον ἐκ παλάμης ποταμήρρυτον ⁴¹ ὄλβον ὁπά-

[ζων.

Πάντα μὲν ὠγυγίων τε καὶ ὀπλοτέρων κλέα μόχ-
 [θων

1015 Ἐξεδάης, πᾶσαν δὲ ποσὶν καθαροῖσιν ὁδεύεις

Ἀτραπιτὸν λειμῶνι θεοῦδέϊ· σὰς δὲ μερίμνας

Ἰθύνῳ πλάστιγγι κανὼν σταθμήσατο μύστης.

Ἐνθεν ὑπ' ἀχράντοισι νόον μελεδήμασι θέλγων

Ὠνιον οὐ τέτληκας ἰδεῖν σέβας, οὐδὲ καρήνοις

1020 Ἐμπορίην ἱεροῖσιν ἐφήρμους, οὐδὲ βεβήλοισ

Ἀνδράσιν οἶμον ἔδειξας ἀνέμδατον. Εἰ δέ σε δῶ-

[ροις

Πρηϋς ὑποσσείνων τις δίσσεται εἰς χάριν ἔλκειν,

B Βριθὺς ὁμοκλητῆρι χαλέψας τὸν γε χαλινῷ,

Ὅσσον ἀποσμηξαι κραδίης νέφος, ὅσσον ἐλέγξαι

1025 Χρυσὸν ἀτιμηθέντα, καὶ ἀφραίνοντα διδάξαι

Ὡς καθαρὸν καθαροῖσι θέμις τεμένεσσι θαμίζειν.

Ἀλλὰ μένοις καὶ σκῆπτρον ἐμοῦ βασιλῆος ἀέξων

Σαῖς, μάκαρ, εὐχολῆσι· μένοις δ' ἀλιγεῖτονι· Ῥώμη

Πᾶσαν ἀμαρτινίου βιότου σμῶδιγγα καθαίρων.

libentes submiserunt, infelices qui manui tuæ capita non subjecere, manui inauspicatorum criminum expultrici, manui pauperibus bona eroganti, manui orphanorum nutrici, omnis denique sospitrici necessitatis. Etenim ab incunabulis modestia perinde ac pudor te sacris cœlestis spei semitis ad-junxit. Simples tibi sunt dapes et divina mens: simplices tibi sunt et oculorum fulgores, simplicia pedum tuorum vestigia, simplex denique quæ ore tuo manat oratio. Nunquam tetricam supercilii nubem affectas: in Christo vero conceptam animi auges lætitiā, lene facileque præbens jubar; suavis in vultu risus venerandas signat genas. Hæc placidi animi defers argumenta: sensibilibus quippe iræ vestigiis es impervius, et inconcussus stas in tranquilla serenitate. Omnes quidem terrestrium laborum molestias abegisti: ut pietatis vero canalem mitem animum tuum explicans, super humanos dolores con- dolescentem animum expandis. Neque mortalis, quem tu quidem videris, fit pauper: confestim enim aperto sinceræ mentis thesauro Lydias aurei fluentis divitias prætergrederis, effusas de manibus fluvii instar opes erogans. Omnem quidem veterum et recentiorum laborum gloriam didicisti, et quamcunque semitam puris inambulas pedibus divino in prato. Tuas vero cogitationes ad rectam legem sacra exa- minat regula. Hinc puris meditationibus mentem demulcens venalem non sustinuisti videre honorem, neque sacris verticibus mercaturam aptasti, nec profanis viris inaccessam viam ostendisti. Si autem per assentationem gratiam tuam muneribus demereri se posse quis putaverit, hunc statim minaci freno corripis, donec mentis nebulum depuleris, ostenderisque aurum te despicere, et insanientem docueris purum et immaculatum pura templa frequenter adire debere.

Sed vive, et mei imperatoris, tuis precibus, o beate, sceptrum adaugens; vive maritimæ Romæ, om- nes peccatricis vitæ livores detergens.

VARIÆ LECTIONES.

⁴¹ ποταμὸς ῥυδὸν G.

836

66

CAROLI DU FRESNE DOMINI DU CANGE
 DESCRIPTIO ECCLESIAE S. SOPHIAE

CONSTANTINOPOLITANÆ

ATQUE ADEO CÆTERARUM ÆDIUM SACRARUM EX VARIIS SCRIPTORIBUS,

SEU

IN PAULUM SILENTIARIUM

UBERIOR COMMENTARIUS.

SYLLABUS

DESCRIPTIONIS ÆDIS SOPHIANÆ.

1. Magna ecclesia Constantiniana. — 2. Magna ecclesia Constantiana. — 3. Magna ecclesia Theodosiana. — 4. Magna ecclesia Justiniana. — 5. Prima encænía. — 6. Secunda encænía. — 7. Architecti. — 8. Impensæ. — 9. Materia. — 10. Marmora. — 11. Musivum. — 12. Amplitudo. — 13. Longitudo. — 14. Latitudo. — 15. Altitudo. — 16. Porticus exteriores ad meridiem et septentrionem. — 17. Porticus occidentales. — 18. Narthex. — 19. Pyramides. — 20. Atrium. — 21. Garsonostasium. — 22. Phiala. — 23. Augusteum. — 24. Statua Justiniani. — 25. Portæ occidentales. — 26. Porta orientalis. — 27. Portæ septentrionales. — 28. Pilæ quatuor majores. — 29. Trigoni. — 30. Arcus orientales. — 31. Arcus septentrionalis et meridionalis. — 32. Hemisphærium. — 33. Tholus seu trulla vel trullus. — 34. Altitudo centri. — 35. Casus trullæ seu hemisphærii. — 36. Muri obnitentes pilis. — 37. Porticus inferiores templi. — 38. Porticus superiores seu Catechumena. — 39. Aulæ. — 40. Sedes imperatricis. — 41. Cochleæ. — 42. Sedes imperatoris. — 43. Coronæ. — 44. Pavimentum. — 45. Testudo. — 46. Tetum. — 47. Fenestræ. — 48. Lampades et candelæ. — 49. Bema. — 50. Concha. — 51. Absida. — 52. Fenestræ conchæ. — 53. Mensa sancta. — 54. Gradus mensæ sanctæ. — 55. Columnæ mensæ sanctæ. — 56. Mare. — 57. Ciborium. — 58. Crateres ciborii. — 59. Lilia ciborii. — 60. Sphæra seu malum ciborii. — 61. Crux ciborii. — 62. Turrus. — 63. Pyxis. — 64. Columba. — 65. Vela ciborii. — 66. Synthronus. — 67. Prothesis. — 68. Diaconicum bematis. — 69. Quatuor conchæ. — 70. Cancellus bematis. — 71. Portæ sanctæ. — 72. Velothyra. — 73. Solea. — 74. Ambo. — 75. Gradus ambonis. — 76. Puteus sacer. — 77. Νάβος. — 78. Umbilicus. — 79. Cancelli ναοῦ seu chori. — 80. Portæ cancellorum ναοῦ. — 81. Pronaus. — 82. Baptisterium. — 83. Fons baptisterii. — 84. Diaconicum exterius. — 85. Secretarium. — 86. Metatorium. — 87. Vestiarium. — 88. Saluatorium. — 89. Sceuphyllacium.

1. Exædificato et mœnibus longe amplificato Byzantio, veterique urbis appellatione in suum nomen transfusa, Constantinus Magnus recens Christianam religionem amplexus, anno imperii

A vicesimo, templum Deo omnipotenti, cui totum se commendarat, extruxit, illudque τῇ Ἀγίᾳ Σοφίᾳ seu divinæ Sapientiæ dicavit, id est Christo: *Filium namque Dei*, ut ait Rupertus *De divin. offic.* x, 15, *dicimus veram et incommutabilem sapientiam, per quam universam condidit creaturam.* Byzantini autem omisso Ἀγίας vocabulo Σοφίαν ædem istam nude postmodum appellarunt. Istius conditorem agnoscunt Constantinum Theophanes, Cedrenus, Glycas, Paulus Diacon. ii, Nicephorus Callistus, vii, 49, et quotquot fere Constantini res attigere scriptores. At Codinus non de novo excitasse Magnam ecclesiam, sed ædem paganorum prius existentem, idolis et deorum simulacris purgatam, ad ecclesiæ Christianæ usum immutasse Constantinum perperam scripsit, cum disertis verbis tradat Cedrenus a fundamentis Sophianam ædificasse ædem, illiusque condendæ Euphratæ cuidam ab eo curam demandatam. Ædis Constantinianæ forma fuit dromica, id est quadrata, sed oblongior. Ita enim δρομικόν accipiendum censent plerique e doctioribus, etsi Allatius repugnet; unde recte Theodosius Zygomalas (apud Crusium, p. 201) δρομικόν, quod est δίχην νάρθηκος, et πᾶν δρομικόν νάρθηκα dixit appellari. Ejusmodi autem est narthecis seu ferulæ figura, ut infra ostendemus. Denique δρομικόν dictum videtur a stadiis cursoriis, quæ in majorem longitudinem quam latitudinem porriguntur. Magnæ igitur ecclesiæ Constantinianæ formam fuisse dromicam testatur Codinus in *Descr. S. Sophiæ*. Addit anonymus auctor descriptionis ejusdem ædis, a Combefisio editus, ὁμοίαν fuisse τοῦ ἁγίου Ἀνδρονίκου καὶ τοῦ ἁγίου Ἀγαθίου, quo loco apposite Ἀγαθονίκου pro Ἀνδρονίκου, reponit Combefisius: nulla enim sancti Andronici ædes occurrit exstructa Cpoli, Agathonici vero a Constantino condita legitur apud Cedrenum, Nicephorum, vii, 49, Suidam verb. Βηρίνη, et Codinum in *Orig. Lambecianis*, p. 37 et 38, qui perinde δρομικὴν fuisse scribunt, et quam denique in augustiorem formam excitatam refert Proco-

pius, *De ædif.* 1, 5. Acaciani autem templi mentio A
est in veteri urbis Descriptione, ubi in 10 regione
statuitur, loco Heptascalo nuncupato, ut est apud
Socratem, II, 38 et VI, 23, Nicephorum III, 38 et
IX, 42, Cedrenum, *Synaxar.* etc.

2. Verum cum nimium angusta visa esset Con-
stantiniana ædes nec satis capax, vel quod, ut
alii volunt, concidisset, forte ex terræ motibus,
Constantius Constantini filius ad eam amplitudi-
nem, qua postmodum conspecta est, perduxit.
Socrates, II, 16 : Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον καὶ ὁ
βασιλεὺς τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν ἐκτίσεν, ἥτις Σο-
φία μὲν προσαγορεύεται, συνῆπται δὲ τῇ ἐπωνύμῳ
Εἰρήνῃ, ἣν ὁ πατὴρ τοῦ βασιλέως μικρὰν οὖσαν τὸ
πρότερον εἰς κάλλος καὶ μέγεθος ἠΰξησε, καὶ νῦν
εἰσιν εἰς ἓνα περίβολον ἄμφω ὁρώμεναι, μιᾶς τὴν
ἐπωνυμίαν ἔχουσαι. Theophanes : Ἦν δὲ ἡ ἐγκαι-
νισθεῖσα ἐκκλησία σφαιροειδὴς, ἐξ ἔτεσι χτισθεῖσα,
ὑπὸ μὲν Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου θεμελιωθεῖσα,
ὑπὸ δὲ Κωνσταντίου πληρωθεῖσα καὶ ἐγκαινισθεῖσα.
Socrati et Theophani consentiunt Philostorgius III, 3,
auctor *Vitæ sancti Pauli patr. Cpol.* apud Photium,
Lonaras in *Justiniano*, Nicephorus Call. IX, 9, et
aliquot alii, qui Magnam ecclesiam Constantio
ascribunt. Confecta æde Constantius magno apparatu
illius encæniam celebravit, Eudoxio sacras preces
faciente, tricesimo quarto post anno quam funda-
menta jecisset, 15 Febr. anni Chr. 360, Constantio
ipso X et Juliano Cæsare III coss. Idatius in *Fastis* :
His coss. dedicatum est Cpoli Dominicum die 15 kal. C
Mart. Cedrenus anno 22 Constantii : Οὗτος ὁ Εὐδό-
ξιος ἐνεκαίνισε τὸ δεύτερον τὸν ναὸν τῆς Ἀγίας
Σοφίας, διὰ τὸ μετὰ τὸν πρῶτον ἀπαρτισμὸν αὐτοῦ
καὶ τὸν ἐγκαινισμὸν τὸν δι' Εὐσεβίου πάλιν πεσεῖν
καὶ αὐθις οἰκοδομηθῆναι διὰ τοῦ αὐτοῦ Κωνσταν-
τίου. Istorum encæniorum meminere præterea
auctor *Vitæ S. Athanasii* apud Photium, Socrates
II, 42, Sozomenus, IV, 25, et *Chronicon Alexan-*
drinum hoc anno : ex quibus colligitur jacta fuisse
prima Magnæ ecclesiæ fundamenta anno Christi
326, quo Constantius solus imperare cœpit.

3. Arcadio autem postmodum imperante, cum
exorta esset seditio in majore ecclesia de expel-
lendo Joanne Chrysostomo, injecto ab iis qui partes
illius amplexabantur igne statim illa conflagravit a. D
Chr. 404. Marcellinus Comes : *Ecclesiam Cpolita-*
nam flamma ignis, quæ de B. Joannis throno quon-
dam episcopi nata fuit, subito conflagravit, vicinam-
que ecclesiæ urbis faciem serpens nihilominus exussit.
Socrates, VI, 16 : Τινὲς δὲ τῶν Ἰωαννιτῶν κατ' αὐ-
τὴν τὴν ἡμέραν τὴν ἐκκλησίαν ἐνέπρησαν, ubi
addit incendium istud accidisse 20 Junii, Mono-
rio VI et Aristæneto coss. Theophanes vero perpe-
ram incendium Magnæ ecclesiæ in annum duode-
cimum Arcadii conjicit, cum fuerit decimus. [At
quos Joannitas vocant Socrates et idem Theopha-
nes a. 12 Theodosii Junioris, qui ignem in ædem
immisere, *Xylocercetas* appellat *Chronicon Alexan-*
drinum, horamque istius cladis annotat : Ἐπὶ τοῦ

τῶν τῶν ὑπάτων ἐξεῶσθη Ἰωάννης ἐπίσκοπος
ΚΠ, καὶ αἰφνιδίῳ ἐκάη ἡ μεγάλη ἐκκλησία σὺν τῷ
σενάτῳ ἀπὸ κρατούντων αὐτῆς τῶν λεγομένων Ξυ-
λοκερκητῶν, ἡμέρᾳ δευτέρᾳ ὥρᾳ 5'. Erant autem
Xylocercetæ, ut hoc obiter moneam, Joannis se-
ctatores, quique partibus illius favebant impensius
contra quosdam episcopos, qui coacta synodo
episcopatum Cpolitanum ei abrogaverant. Sed cum
ecclesia sua depulso Joanne conventus separatim
agere primo cœpissent in Constantini balneis,
postea extra urbem in Ξυλοκέρκῳ seu in Circo
ligneo, quem Constantinus μήπω τὴν πόλιν συνοι-
κίσας εἰς ἵπποδρόμου θέαν ἐκάθηρε, ξύλοις περιτει-
χίσας, ut ait Sozomenus, eos egere. Perstitit autem
Xylocercetarum secta seu Joannitarum, uti appel-
lantur præterea a Socrate, VI, 16 et VII, 25, usque
ad tempora Procli episcopi CP., qui tandem eos ad
concordiam reduxit Theodosio XVI consule, ut
produnt idem Socrates, VII, 44, Theodoretus, V,
34, et Theophanes a. 30 Theodosii Junioris. Sed
non desunt qui a nemine ignem, sed divinitus im-
missum tradunt, quod velle videtur Marcellinus,
ut et historia conciliabuli excitati contra Joannem
Chrysostomum : Καθ' ἣν δὲ ἡμέραν ὁ τῶν πιστῶν
ἡλῖος ἀπ' αὐτῶν ἔδω ἐξοριζόμενος, πῦρ θεῖον ἀπὸ
μέσου τοῦ θρόνου, ἐν ᾧ καθήμενος ταῖς ἱεραῖς διδα-
χαῖς τοὺς ἀκούοντας ἐπύρσευεν, ἐξ οὐδεμιᾶς ἀνθρω-
πίνης αἰτίας ἀναφθὲν, καὶ εἰς ὕψος διὰ τῶν ἀλύσεων
ὄψεως τρόπον ἔρψαν, ἐπὶ νώτου ἐκτετίνακτο, τοῦ
ἐπισκοπείου τὴν ὕλην καταλυμαινόμενον. Ἐντεῦθεν
ἄνεμος ἀπηλιώτης ἐπιπνεύσας σφοδρῶς, καὶ ἀπὸ
τῆς ἐκκλησίας ἐπὶ τὸν βασιλικὸν οἶκον τῆς συγκλή-
του γερουσίας, ἐπὶ μεσημβρίαν κείμενον, διενεγκὼν
τὸ πῦρ, εἰς τέλος κατελυμήνατο αὐτόν. Ἐν τριτῇ
τοίνυν ὥρᾳ τῆς ἡμέρας ἔργων πολυχρονίων κατα-
σκευὴ καὶ κάλλος ἀνέκφραστον ἐξηφανίσθη. Neque
tamen tota conflagravit eo incendio Magna ecclesia,
sed præsertim ea pars quæ bema complectitur.
Cedrenus : Ἐν δὲ τῇ ἐξορίᾳ αὐτοῦ τὴν ἐκκλησίαν ὁ
λαὸς τῆς πόλεως ἐνέπρησεν, ὡς δὲ ἄλλοι φασίν, ὅτι
πῦρ ἐξεληθὲν ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου πάντα κατέκαυσε.
Id omnino prodit Georgius Alexandrinus in *Vita*
Chrysostomi apud Photium, scribens eam potissi-
mum partem incendio absumptam quæ circa am-
bonem erat : Καὶ τὸ πῦρ ἀναφθὲν τῆς ἐκκλησίας
τοῦ ἁμβωνος πολλὰ τῶν πέριξ κατενεμήσατο. Addit
anonymus Combefisii τὴν στέγην τῆς ἐκκλη-
σίας pariter conflagrasse : sed errat, cum id sub
Theodosio M. a. 6, cum secunda synodus habita
est Cpoli et cedente Gregorio Nectarius substitutus
est patriarcha, accidisse subdit. Denique Magna
ecclesia rursum conflagravit Honorio imperante,
Aetio III et Symmacho coss., ut auctor est Mar-
cellinus Comes : *templum regiæ urbis igne crematum* ;
cujus quidem incendii meminit ipse Honorius in
Rescripto, quod exstat post epistolam 31 Inno-
centii PP. restaurata postmodum a Theodosio
Juniore, dedicata est ab Attico patriarcha CP. a. 7
ejusdem Theodosii, indict. 13, Honorio X et

Theodosio vi coss. *Chronicon Alexandrinum* : Α τῷ αὐτῷ ἔτει ἐπετελέσθη τὰ ἐγκαίνια τῆς μεγάλης ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως μηνὶ Γορπιδίῳ πρὸς ε' ἰδῶν Ὀκτωβρίων, ἡμέρᾳ Κυριακῇ. Stetit porro Magna ecclesia usque ad a. 530, quo in seditione quam Victoriatorum vocant, maxima urbis pars incendio consumpta est; atque inter alia aedificia quæ eo deleta sunt, Magna ecclesia cum stupendis et admirandis columnis, quas usque ad 437 fuisse, nescio an vere, scribit Codinus, igne consumpta procubuit a. 5 Justiniani, indict. 10, post coss. Lampadii et Orestis a. 2, mensis Januarii 15, ut est in *Chronico Alexandrino*; unaque cum ea illius tabularia et privilegiorum chartas ac reddituum interiisse præterea auctor est Cedrenus. Quærit Gyllius (*Descript. CP.* II, 3) eone loco fuerit Magna ecclesia Constantiniana, quo postea ædem Sophianam exstruxit Justinianus. Dubitandi occasionem movet auctor Descriptionis urbis, qui in 2 regione ecclesiam Magnam et ecclesiam Antiquam, Augustæum vero forum, quod ædis Sophianæ propylæum quodammodo fuit, in 4 regione statuit. Verum his reponit Gyllius, Zonaram et alios tradere Justinianum ædem multo majorem a fundamentis excitasse, et domos proximas emisse ad eam augendam, ut et Augustæum forum, licet diversis in regionibus ponantur. Censet denique templum Antiquum, quod hodie intra regium septum includitur et parvam Sophiam vocant, eam esse ecclesiam quam urbis Descriptio Antiquam appellat; et nonnulli e C

4. Absumpta igitur in seditione Victoriatorum majore ecclesia Constantiniana seu Constantiana, Justinianus imperator composita civitate et punitis seditionis auctoribus, novam et longe ampliorem cœpit eodem anno exædificare. Marcellinus Comes : *Ecclesia tunc incensa mox cœpit ab eodem Augusto renovari.* Agathias lib. v : Τοῦτον δὲ πρότερον ἐμπρησθέντα ὑπὸ τοῦ δήμου σφόδρα περιφανῇ καὶ θαυμάσιον ἤλικον ἐκ βάρων αὐτῶν καὶ κρηπίδων ἀνεδομήσατο, μεγέθους τε ὑπερβολῇ καὶ σχήματος εὐπρεπεῖα καὶ ποικιλίᾳ μετὰλλων ἐπικοσμήσας. Paulus Warnefridus, *De gest. Langob.* I, 25, de Justiniano : *Exstruxit quoque idem princeps intra urbem Cpolim Christo Domino, qui est Sapientia Dei, templum, quod Græco vocabulo Ἀγίαν Σοφίαν, id est, Sanctam Sapientiam, nominant; cujus opus adeo cuncta aedificia excellit, ut in totis terrarum spatiis huic simile non possit inveniri.* Nec absimilia habet Manuel Chrysoloras de ædis elegantia : Οἶμαι καὶ οὐδὲν τῶν χειροκμήτων τούτων ἔργων παρ' ἀνθρώποις ὅμοιον οὐδ' ἐγγὺς γενέσθαι. Cedrenus diem cœpti operis 23 Februarii fuisse observat : Ἐν τῷ 23ῳ ἔτει ἀπὸ κτίσεως κόσμου, Ἰνδικτιῶνος ιε', τῆς κγ' τοῦ Φεβρουαρίου μηνός, ὥρᾳ πρώτῃ τῆς ἡμέρας, τὴν τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ἀνοικοδομὴν ἤρξατο ποιεῖν Ἰουστινιανός. Sed in hoc Cedreni loco ma-

nifestum esse mendum tam in anno mundi quam in indictione, satis superque probavimus in notis ad Bondelmontium p. 185, ubi etiam ostendimus confectum fuisse totum ædis Sophianæ opus intra quinque annos, menses 11, dies 10, ut habent Theophanes et idem Cedrenus. Quippe conflagravit Magna ecclesia primo seditionis die, quæ in quintum usque protracta est, a quo ad dedicationem, quæ facta est 26 decembris anno Chr. 637, post consulatum Belisarii II, Justiniani XI, ind. 15, intersunt tot anni et dies quot a Theophane et Cedreno computantur. Unde evidenter patet prorsus hallucinari Græculos et scriptores aliquot inferioris ævi, qui templum Sophianum intra 17 annos confectum tradidere, uti eo pariter loco docuimus.

5. Encæniam porro S. Sophiæ eo quo diximus die celebrata scribit Marcellinus Comes ad eundem annum : *Ecclesia major Cpoli ab imperatore Justiniano singulariter in mundo constructa dedicatur die vi kal. Januarias.* Theophanes : Τοῦτῳ τῷ ἔτει μηνὶ Δεκεμβρίῳ κζ' Ἰνδικτιῶνος πρώτης γέγονε τὰ πρότερα ἐγκαίνια τῆς μεγάλης ἐκκλησίας καὶ ἐξηλήθεν ἡ λιτὴ ἀπὸ τῆς ἁγίας Ἀναστασίας, καθημέριον Μηνῆ πατριάρχου ἐν τῷ βασιλικῷ ὀχήματι, καὶ τοῦ βασιλέως συλλιτεύοντος τῷ λαῷ. Ex quibus emendandus videtur Codinus, qui peractum opus 22 ejusdem mensis refert, nisi inter confectum templum et illius encæniam interfuisse quatuor dies voluerit. Dedicationis apparatus et celebritatem pluribus commemorant idem Codinus et Anonymus, qui tradunt Justinianum solemnem pompam e palatio per Augustæum una cum patriarcha in ecclesiam a se exstructam pervenisse, atque in hæc verba prorupisse, Νενίκηκά σε, Σολομών.

6. At cum non multo post confectum opus ædis Sophianæ trulla concidisset, facta rursum nova encæniam. Concidit autem pars orientalis trullæ, ex continuis terræ motibus perrupta, a. 52 Justiniani, unaque et sacram mensam et ciborium et ambonem contrivit. Sed cum eam statim de novo instaurasset Justinianus, trullamque longe quam antea editiorem eduxisset, ædem iterum ab Eutychio patriarcha dedicari curavit, ut ait Zonaras, καὶ καθιερωθῆναι παρὰ Εὐτυχίου τοῦ πατριάρχου τὸ δεύτερον. Facta autem ista encæniam anno post trullæ casum quinto : eo enim referendi versus Pauli Silentarii part. I, v. 37 :

Δάκρυ δὲ πενταέτηρον ἀποψήσαντες ὀπωπῆς, Μέλφομεν εὐφήμοις ὑπὸ χεῖλεσιν εὐποδᾶς ὕμνους. Diem et annum distinctius annotat *Chronicon Alexandrinum*, Justiniani scilicet a. 56, indict. 12, decembr. 24 : Τοῦτῳ τῷ ἔτει λς' τῆς Ἰουστινιανοῦ βασιλείας, μηνὶ Ἀπελλέῳ, κατὰ Ῥωμαίους Δεκεμβρίῳ, κδ' ἡμέρᾳ πρώτῃ, τῆς ιβ' Ἰνδικτιῶνος, ἡ τῶν ἐγκαίνιων τῆς ἁγίας τοῦ Θεοῦ μεγάλης ἐκκλησίας ΚΠ τὸ δεύτερον ἀπετελέσθη ἑορτῇ. Die etiam qui Christi Natalitia præcedit, celebrata ea encæniam innuit idem Silentarius, part. I, v. 196 :

Ἐπρεπεν ἐξείης μετὰ θέσκελον ἡμαρ ἐκεῖνο
Ζωοτόκου Χριστοῦ γενέθλιον ἡμαρ ἰκέσθαι.

Ex quibus emendandus codex Theophanis editus, qui 20 decembris die peracta encænïa habet. Horum vero cæremoniam sic describit idem Theophanes : Ἡ δὲ παννυχὶς τῶν αὐτῶν ἐγκαινίων γέγονεν εἰς τὸν ἅγιον Πλάτωνα, καὶ ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν ὁ πατριάρχης ΚΠ Εὐτύχιος μετὰ τῆς λιτῆς, συμπαρόντος καὶ τοῦ βασιλέως, καθεζόμενος ἐν τῷ ὀχήματι καὶ φορῶν τὸ ἀποστολικὸν σχῆμα καὶ κρατῶν τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον, πάντων τῶν λαῶν ψαλλόντων τὸ Ἀρατε πύλας, ἄρχοντες, ὁμῶν. Jam vero quod addit Anonymus seu Codinus, encænïorum celebritatem ad ipsa usque Theophaniorum festa productam, siquidem de secundis encænïis egit, id videtur pariter dixisse Silentiarius in Proœmio v. 74 :

Ἐπεὶ γὰρ ἦγες τὴν ἑορτὴν, ὥς ἔδει,
Ἄπας ὁ δῆμος, εὐθύς ἡ γερουσία,
Οἱ τὸν μέσον ζηλοῦντες ἀσφαλῆ βίον,
Τὰς τῆς ἑορτῆς ἡμέρας ἐπεξάγειν
Ἦτουν· παρεῖχες. Ἐξέδραμον, ἦτουν πάλιν,
Ἡάλιν παρεῖχες. Τοῦτο δὲ δρῶν πολλάκις
Ἐπεξέτεινας τὴν ἑορτὴν πλουσίως.

7. Tam elegantis stupendique templi architecti memorantur potissimum duo, inter tot quos ex universo pene orbe coegerat Justinianus, Anthemius scilicet Trallianus, et Isidorus Milesius, uterque artis mechanicæ peritissimus. De Anthemio sic Paulus Silentiarius, part. i, v. 154 :

ἐπευφήμησε δὲ τέχνην
Καὶ νόον Ἀνθεμίῳ κεκασμένον ἔμφρονι βουλῇ.
Κεῖνος ἀνὴρ τὰ πρῶτα θεμελίια πῆξατο νηοῦ,
Εὐκαμάτων βουλῇσιν ὑποδρήσων βασιλῆων,
cui succinit Procopius, de *Ædif.* i, 1 : Τοὺς τεχνί-
τας ἐκ πάσης γῆς ἡγείρεν ἅπαντας· Ἀνθέμιος δὲ
Τραλλιανὸς ἐπὶ σοφίᾳ τῇ καλουμένῃ μηχανικῇ λο-
γιώτατος, οὐ τῶν κατ' αὐτὸν μόνον ἀπάντων, ἀλλὰ
καὶ τῶν αὐτοῦ προγεγενημένων πολλῶ, τῇ βασιλείᾳ
ὑπουργεῖ σπουδῇ, τοῖς τεκταινομένοις τὰ ἔργα ρυθ-
μίζων, τῶν τε γενησομένων προδιασκευάζων ἰνδάλ-
ματα. De Anthemio etiam pluribus agit Agathias, lib. v, et ut non modo in æde condenda præcipuus habitus sit, sed et ut in arte quam mechanicam vocant excelluerit, ita ut et terræ motus naturales et fulgura ipsa arte imitaretur. Unde forte eidem Silentiario, parte ii, v. 235 Ἀνθέμιος πολυμήχανος dicitur. Neque alius est ab eo qui a Codino ματ-
τωρ μηχανικός appellatur. De Isidoro vero idem Procopius sic ait : Καὶ μηχανοποιὸς σὺν αὐτῷ ἕτε-
ρος, Ἰσίδωρος ὄνομα, Μιλήσιος τὸ γένος, ἔμφρων τε
ἄλλως καὶ πρέπων Ἰουστινιανῷ ὑπουργεῖν βασιλεῖ.
Et Paulus Silentiarius, part. ii, v. 136 :

ἦν δὲ σὺν αὐτῷ
Πάνσοφος Ἰσίδωρος ἔχων νόον etc.

Utriusque præterea meminit idem Procopius, de *Ædif.* ii, 3, ut Codinus cujusdam Ignatii, inter tot magistros architectos, quibus usus est Justinianus in condenda æde, quos centenarium explesse numerum idem tradit, de quo multa nugatur.

8. In ea autem ædificanda, nulla sumptuum

A habita ratione, ἀφροντιστήσας χρημάτων ἀπάντων, inquit Procopius, tantam pecuniarum vim expendit, ut cum iis demum egeret, tributis et vectigalibus subditos non vexarit modo, sed stipendia etiam professoribus publicis constituta præfecti urbis monitu sustulerit, ut auctor est Zonaras; ex quo τῶν ἐν ταῖς πόλεσι διδασκαλείων ἐσχολακώτων, ignorantia et rusticitas in iis successerit. Nescio an is quem ἑπαρχον vocat hoc loco Zonaras, sit ille strategus qui Codino et Anonymo φύλαξ τῶν βασιλικῶν χρημάτων et Justiniani frater adoptivus, ἀδελφοποίητος, fuisse et templi impensas fecisse dicitur. In illius porro atriorumque ac ædium circumjacentium structuram, præter sacra vasa ac reliquos ornatus, et quæ ex universo orbe liberaliter erogata sunt, expensas octogies centenas, seu ut habent aliæ editiones, ter millies bisque centies centenas libras, iidem tradunt.

9. Ædis parietes et cameræ coctis lateribus constructi sunt, inquit Gyllius. Ita etiam Paulus Silentiarius, part. ii, v. 58 :

Μέσσα μὲν ατ... ὅσα κύκλιον ἄντυγα τεύχει,
Ὅπταλέαις πλίνθοισιν ἀρηρότα δῆσατο τέχνη.
Idem v. 97 :

..... ὅπως δωμήτορι μόχθῳ
Ἀνέρες εὐτέχνοισιν ὑποδρήσαντες ἐδέθλοισι,
Πλίνθοις ὀπταλέοισιν ἀνεστήσαντο δεθείσας etc.

Et Agathias lib. v : Ἦρεψε δὲ αὐτὸν (τὸν ναὸν) ἐκ πλίνθου ὀπτῆς καὶ τιτάνου, πολλαχοῦ καὶ σιδήρῳ συνδῆσας. *Parietum interior pars, subdit idem Gyllius, crustis marmoreis vestita excellentibus et variis fulgurat, et permiscet cum summas naturæ vires, tum mentes spectantium.*

10. Columnis præterea marmoreis ingentibus ac mole sua stupendis, aliisque minoris altitudinis ac molis ubique sustentatur ac exornatur, tam eleganti et grata colorum varietate, ut Procopius in hæc verba prorumpat : Τίς τῶν κίωνων καὶ λίθων διαριθμήσαιτο τὴν εὐπρέπειαν, οἷς τὸ ἱερὸν κεκαλλώπισται; λειμῶνί τις ἂν ἐντετυχέναι δόξειεν ὠραίῃ τὸ ἄνθος· θαυμάσειε γὰρ εἰκότως τῶν μὲν τὸ ἄλουργόν, τῶν δὲ τὸ χλοάζον, καὶ οἷς τὸ φοινικοῦν ἐπανθεῖ, καὶ ὧν τὸ λευκὸν ἀπαστράπτει, ἔτι μέντοι καὶ οὓς ταῖς ἐναντιωτάταις ποικίλλει χροαῖς, ὥσπερ τις ζωγράφος, ἡ φύσις. Istam etiam marmorum varietatem pluribus variisque in locis commendat Paulus Silentiarius, et marmorum ipsorum genera ac colores recenset, part. ii, v. 200 et seqq. Imprimis vero *Ægyptium* seu *Thebaicum purpureum* stellulis interstinctum laudat, part. i, v. 246; part. ii, v. 208; de quo præter Plinium xxxvi, 7 et 8, Statius in *Epithalam. Stellæ et Violantillæ* :

....rupesque nitent, queis purpura sæpe
Orbibus et Tyrii moderator livet aheni :

et in Balneo Etrusci :

Sola nitet flavis Nomadum decisa metallis
Purpura....

Marmor istud *Ægyptium Romanum* vocant scriptores ejusce ævi, ut ex Cedreno in Constantino

M, et Porphyrogenneta in Basilio n. 55, et scriptoribus de templo S. Sophiæ statim initio colligere est. *Phrygium* colore variegatum ac roseum albo cæruleo permistum referens recenset. part. II, v. 205, de quo idem Statius, ut et de Libyco, in *Epithalam. Stellæ et Violantillæ* :

Hic Libyus Phrygiusque silex;
et in Balneo Etrusci :

...sola cavo Phrygiæ quam Synados antro
Ipse cruentavit maculis lucentibus Attis.

Laconicum virens, v. 211, cujus etiam meminit Procopius, *De Edif.*, I, 10, et idem Statius :

....Hic dura Laconum
Saxa virent.....

Carium, obliquis ex sanguineo alboque livido semitulis distinctum, v. 213. *Lydium*, virenti pallidoque colore commistum, v. 215. *Præconnesium*, v. 217; cujus etiam meminit Anonymus sub finem. *Libycum*, cærulei simul et crocei coloris, v. 217. *Celticum* nigrum, candidis venis interstinctum, v. 220. *Bosporicum* album, in extremis oris nigricans, v. 249. *Thessalicum* part. I, v. 255; part. II, v. 229, 251. *Molossium*, part. II, v. 132, etc. Ex tot igitur marmoris speciebus exstant infinitæ, quæ Sophianam ædem suffulciunt et adornant, columnæ, quas inter præsertim commendantur a scriptoribus octo porphyreticæ seu Ægyptiæ, paris altitudinis et molis, quas a muliere vidua, Marcia nomine, Roma transmissas, et a Solis delubro ab Aureliano olim exstructo abstractas, auctor est apud Codinum Plutarchus Justiniani protosecretarius. Has ad quatuor conchas, intra bematis cancellos, stare suo loco ostendemus. Octo præterea prasini seu viridis coloris, stupendæ pariter magnitudinis ac eximii decoris, Epheso a Constantino prætore transmissas, cæteras partim Cyzico partim Troade vel ex Cycladibus atque etiam Athenis advectas refert idem Codinus. Thevetus *Cosmogr.*, XIX, 4, de columnis templi Sophiani : *Le dedans est beau, et s'y voit grand nombre de colonnes et piliers longs et massifs, et de pierre de marbre, iaspe et porphyre, fort bien diaprez, et cecy est au long du chœur, qui encore est debout. Sur chacun de ces piliers on voit une pierre large et grande de marbre gris, rouge, ou serpentin. Quand à l'estage d'en haut, les colonnes y sont moindres en proportion, mais plus richement estoffées.* Dom. de Saligniaco in *Itiner* : *Elle est ornée de plusieurs hautes et grosses colonnes bien rares, sçavoir huit de porphyre, seize de serpentin, et quatre de marbre blanc : et par dessus, d'une belle galerie pavée de marbre transparent, et de plusieurs petites colonnes de marbre et de serpentin.* Atque harum quidem columnarum capitella ærea argento et auro exornantur. Silentarius, part. I, v. 252 :

....ὧν ὑπὸ πέζαν
Κίονες ἰδρύσαντο καρήατα δέσμια χαλκῷ,
Γλεύκρια χρυσεότευκτα, παραπλάζοντα μερίμνας.
Quos quidem ornatus temporis injuria ac vetustate

A consumptos renovavit Romanus Argyrus. Seylitzes : *Κατελάμπρυνε δὲ καὶ τὰ κιονόκρανα τῆς μεγάλης ἐκκλησίας καὶ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῶν Βλαχερνῶν ἀργυρῷ καὶ χρυσῷ.*

11. Sed præter hanc marmoris jucundam gratamque varietatem, musivo ubique fere exornatur. Camerae enim, inquit Gyllius, calculis et tessellis vitreis inauratis fulgent, etiam ad oculos barbarorum, in quibus expressæ variæ cernuntur imagines et figuræ, ita ut tabellarum vicem expleant. Paulus Silentarius, part. II, v. 250 :

Πρὶν δὲ πολυτμήτοις σέλας ψηφίδος ἰκέσθαι,
Λεπτὰς λαότορος παλάμη λάϊγγας ὑφαίνων
Μαρμαρέας ἔγραψε μετὰ πλάκας, ἐς μέσα τοίχων,
Σύνδετον εὐκάρποισι κέρας βεβριθὸς ὀπώραις
Καὶ ταλάρους καὶ φύλλα, etc.

B et quo describit loco porticus atrium ambientes, v. 190 :

.... Πολυτμήτων δὲ μετάλλων
Ἀρμονίῃ γραφίδεσσιν ἰσάζεται· ἐν γὰρ ἐκεῖνῃ
Τετρατόμοις λάεσσι καὶ ὀκτατόμοις νοήσεις
Ζευγνυμέναις κατὰ κόσμον ὁμοῦ φλέβας· ἀγλαίην δὲ
Ζωοτύπων λάϊγγες ἐμιμήσαντο δεθεῖσαι.

Manuel Chrysoloras : Οὐ τοὺς κίονας, οὐ τὰς ψηφίδας, οὐ τὰς τῶν τοίχων μαρμαρώσεις, οὐ τὴν ὕελον, οὐ τὸν ἐν αὐτῇ χαλκὸν, οὐ τὸν μόλιθον, οὐ τὸν σίδηρον, οὐ τὴν σάπφειρον, οὐ τὸν χρυσὸν, οὐ τὴν ὕελον αὐθις τὴν ἐν ταῖς ψηφίσιν, οὐκ ἄλλο ὅτιον μέρος ἀκριβῶς δυναίμεθα καταλέξει. Musivi etiam materiam expressit Anonymus, dum ait Justinianum testudines tum ædis tum porticum ἐξ ὕελίνου χρυσοῦ deaurasse, cujusmodi *musivum deauratum* vocat Anastasius in Gregorio, IV, p. 160, μωσίον χρυσὸν Anonymus de locis SS. p. 81, χρυσαυγεῖς ψηφίδας Sophronius in Encomio SS. Cyri et Joannis, χρυσᾶς ψηφίδας Theophanes Cerameus hom. 55, *vitreos lapides fulvo auro supertectos* Vita S. Laurentii episcopi Sipontini, n. 11. Quale vero fuerit cæmentum quo tota ædis compages seu potius lapides aut lateres continentur, et ex quibus constiterit speciebus, describit idem Anonymus Combesianus, p. 249, tametsi plerisque in locis οὐ τίτανος, ὅνπερ ἄσβεστον ὀνομάζουσιν, οὐκ ἄσφαλτος, ἀλλὰ μόλιθος ἐς τέλμα χυθεὶς καὶ μεταξὺ πανταχόσε χωρήσας, lapides invicem connectat ac constringat. Quod etiam attigit Silentarius; qui præterea addit Justinianum in compingenda vel tegenda æde lignis uti neutiquam voluisse, sed marmoreis longioribus tabulis totam texisse, v. 110 et seqq. ne, inquit Agathias, incendiis rursum pateret : *Εὐλοῖς τε ἥκιστα χρησάμενος, ὥς ἂν μὴ εὐκολώτατα πυρπολοῖτο.*

12. Immensam ædis Justinianæ amplitudinem non semel commendant scriptores atque imprimis Joannes Cantacuzenus, III, 1 : *Τὸν νεὼν τῆς Σοφίας τοῦ Θεοῦ μεγέθει μέγιστον ὄντα τῶν ὑπὸ τὸν ἥλιον ἀπάντων.* Et IV, 4 : *Ὁ γὰρ τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας κάλλει τε καὶ μεγέθει τοὺς ἀπανταχοῦ νικῶν.* Manuel Chrysoloras : *Τίνος γὰρ λόγου ὕψος ἢ μέγεθος ἐξιśύσεται τῷ ἐκεῖνῳ ὕψει ἢ μεγέθει;* Guillelmus de Balden-

zeel in *Itinerario* : *Credo quod sub caelo, postquam mundus creatus est, non fuit tale aedificium completum, quod huic poterit in nobilitate et magnitudine caeteris comparari.* Sed licet magnitudine et mole sua caeteras totius orbis aedes sacras excedat, tam apta tamen constat concinnitate et proportionem ut nec longitudine aut latitudine immodica sit. Procopius : Εὐρύς τε αὐτῆς καὶ μῆκος οὕτως ἐν ἐπιτηδείῳ ἀποτετόρνευται, ὥστε καὶ περιμήκης καὶ ὅλως εὐρεῖα οὐκ ἀπὸ τρόπου εἰρήσεται. Sed ita confecta est ut non omnino quadrata sit, et longitudo latitudinem paululum excedat : Ἐν τετραπλεύρῳ μὲν γὰρ τὸ τέμενός ἐστιν, οὐ κατὰ πολὺ δὲ φαίνεται προέχον τοῦ εὐρους τὸ μῆκος, quod de aede S. Michaelis CP. dixit idem Procopius, 1, 3, seu potius, quod de aede S. Anthimi scripsit, c. 6, longitudo tantum superet latitudinem quantum in latere orientali porrigitur bema : Τοσοῦτον δὲ προέχει μόνον τοῦ εὐρους τὸ μῆκος, ἐς ὅσον δὴ χωρὸν τὸν ἀθέηλον, ἐν ᾧ τὰ ὄργανα τὰ ἄρρητα τελεῖσθαι θέμις, κατὰ τὴν πλευρὰν ἣ πρὸς ἀνίσχοντα ἥλιον τέτραπται, διήκειν ξυμβαίνει. Unde colligitur eam fuisse apud Græcos templorum formam ac figuram.

13. Evagrius, iv, 30, illius longitudinem a concha, ubi incruentum sacrificium litatur, ad portam conchæ adversam esse pedum 190 scribit : Ἔστι μὲν οὖν τὸ μῆκος ἐκ τῆς καταντικρὺ θύρας τῆς ἱερᾶς κόγχης, ἐνθα τὰ τῆς ἀναιμάκτου καλλιερεῖται θυσίας, μέχρις αὐτῆς, ποδῶν ρλ'. Ab Evagrio paululum discrepat Gyllius. Longitudinem, inquit ille, ab oriente ad occasum ipse metiri ausus non sum, sed metiendam curavi per hominem Turcum, qui mihi retulit longitudinem templi esse ducentorum et quadraginta pedum. Bondelmontius de longitudine templi agens ait per ecclesiam esse de angulo ad angulum 120 brachia, quia, inquit, desuper rotunda et in plano quadrangulata recedit. Quibus verbis innuit longitudinem se mensum esse non ab imo conchæ, sed qua illa ædi conjungitur.

14. Latitudinem a meridie ad septentrionem centum et quindecim pedum esse ait idem Evagrius. At Gyllius, ex Turci relatione, ducentorum et tredecim pedum esse scribit.

15. Altitudinem vero tantam esse prodest Procopius, ut non modo caetera urbis aedificia superexcellat, sed et ex supremo ædis vertice urbs tota despiciatur : Ἐπῆρται γὰρ ἐς ὕψος οὐράνιον, ὅσον καὶ ὥσπερ τῶν ἄλλων οἰκοδομημάτων ἀποσαλεύουσα ἐπινένευκεν, ὑπερκειμένη τῇ ἄλλῃ πόλει, κοσμοῦσα μὲν αὐτὴν, ὅτι αὐτῆς ἐστίν, ὡραῖζομένη δὲ, ὅτι αὐτῆς οὔσα καὶ ἐπεμβαίνουσα τοσοῦτον ἀνέχει, ὥστε δὴ ἐνθένδε ἡ πόλις ἐκ περιωπῆς ἀποσκοπεῖται. Porro altitudinem a summa curvatura arcuum usque ad pavementum centum quadraginta duorum pedum esse ait idem Gyllius : nam de ea silet Evagrius, qui altitudinem tantum a centro hemisphaerii refert, de qua agemus infra. Bondelmontius vero a testudine ædis ad pavementum altitudinem esse ait 144 brachiorum.

16. Totam ædis structuram ambiunt exteriores porticus columnis marmoreis sustentatæ musivoque opere exornatæ, de quibus nescio an verba ista Procopii capienda sint, an vero de interioribus porticibus : Τίς ἂν — τὰς τε παμπληθεῖς διηγείτο στοὰς καὶ τὰς περιστύλους αὐλὰς, αἷς ὁ νεὺς περιβέβληται ; ad meridiem enim et septentrionem habuit porticus exteriores, ut et ad occidentem, de quibus mox acturi sumus. Nam ad orientem vix crediderim exstitisse, quidquid dicat Gyllius, qui ait verisimile esse istam cecidisse aliquo terræ motu, ipsiusque in locum excitatam fuisse molem illam quæ hodie exstat lapide quadrato constructa, velut crepido clivosa objecta ad fulciendam partem ædis orientalem. Quippe, etsi ædes sacræ majores porticibus circumcingi solerent, ad orientem tamen nullæ excitabantur, forte ob bematis et sacrosancti altaris reverentiam, quod ad partem templi orientalem semper erat, ne eo coeuntium tumultu ac obloquentis plebis garrulitate sacra facientium sacerdotum turbaretur attentio. Id enim satis prodest Procopius, *De Aedif.* 1, 8, ubi ait templum S. Michaelis in Anaplo ubique porticibus exterioribus cingi præterquam ad orientem : Στοὰ τὸν νεὺν περιβάλλει ἐγκύκλιος εἰς τὰ πρὸς ἑὼ διαλιπούσα μόνον. Similia tradit de aede Deiparæ Hierosolymitana, v, 6 : Αἱ (στοαὶ) περιβάλλουσι τὸ ἱερὸν ὅλον πλὴν τῆς πρὸς ἑὼ τετραμμένης πλευρᾶς.

17. At ad occidentem templi valvæ, inquit Gyllius, loco vestibuli duas porticus habent, inferiorem, qua aditur templum plano pede, superiorem, qua gynæconitides aulae adeuntur, ambas tam longas quam templum latum, largas viginti octo pedes. Paulus Silentarius, part. 11, v. 9, marmore grandi constructas ait :

Μηκεδανὸς δ' ἐπὶ τοῖσι πυλα..... αὐλὸν,
Δεχνύμενος προσιόντας ὑπερ... θυρέτροις,
Μῆκος ἔχων ὅσον εὐρύς ἀνάκτορα θέσκελα νηοῦ.

De his binis porticibus occidentalibus ita præterea Evagrius : Εἰς δὲ πρὸς δυνάμενον ἥλιον ἐκπρεπεῖς ἕτεραι στοαὶ δύο, καὶ πάντοθεν ὑπαίθριοι αὐλαί, εἰς κάλλος ἐξησκημέναι. Subdit deinde Gyllius porticum superiorem supra porticum inferiorem sitam esse inter pilas sustinentes quartam partem sphaeræ occidentalem et fenestras. Nam a parte interiori octo pilis, ab exteriori totidem sustinetur ; inter quas fenestræ, tam inferiores quam superiores illucent, cinctæ columnis quadratis. Inter hanc porticum et aulas feminarum nihil interest nisi pilæ sustinentes porticus cameram interiorem : pavementum enim porticus æquale est aularum pavimento. Quæ quidem superioris porticus descriptio cum Procopiana quadrat, in qua columnas in hemicycli figuram perinde excitatas observare est : Τοῦ δὲ δὴ ἑῷου καταντικρὺ τὰς εἰσόδους ἔχων ἐγγεργεται τεῖχος, καὶ αὐτοῦ ἐκατέρωθεν οἱ τε κίονες καὶ τὰ αὐτῶν ὑπερθεὶς ὁμοιώτατα τοῖς δεδηλωμένοις ἐν ἡμικύκλῳ ἐστήκασιν. Porticus porro inferior, addit idem Gyllius, duplex est : interior clauditur

utrinque muris marmorum jucundissima varietate vestitis, tegitur cameris figuratis ornamento tessellato calculorum inauratorum. Atque ita tribus porticibus exornatur ædis Sophianæ vestibulum, duabus inferioribus et una superiori; quo respexit Silentarius, part. II, v. 7, dum ait triplices esse porticus occidentales:

Ἄλλὰ δύσις πυλεῶνα μέγαν χει,
Οὐχ ἓνα· τριχθαδίους γὰρ ἔχει κατὰ τέλσα μελᾶθρου.

Sed prima quæ occurrit ex inferioribus porticibus, pertinuisse videtur ad porticus atrii, de quibus infra, quod τετράστυλον fuisse constat; ex quo necesse est harum unam templi vestibulo affixam fuisse. De porticum istarum portis seu aditibus sic prosequitur idem Gyllius: *Ex hujus porticus latere orientali novem portis patet aditus in templum: ex latere occidentali quinque portis æneis duplicibus patet exitus ex interiori porticu in exteriorem porticum, ex qua proditur in aream, ubi perennes saliant aquæ.* De novem portis, per quas templum aditur, agetur infra: at eas per quas ab interiori porticu in exteriorem proditur, attigit etiam Silentarius, II part., v. 22, nec quinque duntaxat, sed septem recenset, in iis binos illos in porticum aditus complexus, qui ad meridiem et ad septentrionem aperiuntur.

Ἐπὶ δ' ἀνευρύνας ἱεροὺς πυλεῶνας ἀνοίγει,
Λαὸν ἔσω καλέοντας ὁμιλαδόν. Ἄλλ' ὁ μὲν αὐτῶν
Ἐντρέφεται νάρθηκος ἐπὶ στεινοῖο μετώπων
Ἐς νότον, ὅς δὲ βορῆος ἐπὶ πτερὰ.

18. Porticus istas occidentales, quæ elegantis ac magnifici vestibuli vicem præbent ædi Sophianæ, νάρθηκος seu *serulæ* nomine ævo suo donatas tradit idem Silentarius, part. II, v. 13:

Χῶρος ὅδε Γραικοῖσι φατίζεται ἀνδράσι νάρθηξ.
Nec alia appellatione donantur ejusmodi porticus in ædium sacrarum vestibulis excitatæ a Procopio *De ædif.* I, 4, ubi de templo SS. Sergii et Bacchi: Ἔστι δὲ αὐτοῖς μία μὲν ἡ ἐπὶ τῶν προθύρων στοά, ἐπὶ τοῦ νάρθηκος τῷ περιμήκης εἶναι ὠνομασμένη. Et v, 6, de templo Deiparæ Hierosolymitano: Στοά τις ἐκδέχεται ἐντεῦθεν ἑτέρα, ἐπὶ τοῦ νάρθηκος ὠνομασμένη, οἶμαι, τῷ μὴ εὐρύνεσθαι, ubi Procopius vocabuli seu appellationis rationem insinuat, sicque dictas istiusmodi porticus ante templorum vestibula, quod in majorem longitudinem quam latitudinem porrigerentur, atque ita *serulæ* speciem quodammodo referrent, quæ oblongior est quam latior, ut obiter attigimus in notis ad Alexiadem: quippe πᾶν ὁρομικόν, inquit Zygomalas, νάρθηξ λέγεται. Unde non omnino hallucinatos illos evidens est qui narthecem ecclesiæ porticum fuisse scripsere, ut vult Allatius Goarum innuens, quandoquidem id disertis verbis tradunt Silentarius et Procopius; quibus favet Codinus, in *Originib. Lambecianis*, p. 45: Καὶ τοῦ ἱππου αὐτῆς ἐκεῖσε ὀλισθήσαντος ἔμπροσθεν τοῦ νάρθηκος τοῦ ναοῦ, et Theorianus in legatione, νάρθηκα, in quo pœnitentes stabant, ἔξω τῆς ἐκκλησίας statuens, ubi

A divinas Scripturas, inquit ille, audiebant, quæ scilicet in æde sacra aut recitabantur aut decantabantur; unde ἀκροώμενοι passim in narthece extra ecclesiam dicuntur constitisse, apud Gregorium Thaummat. can. 2, Zonaram ad can. 1 concilii Nicæni I, Balsamonem ad can. 14 ejusdem concilii: Ἐν βασιλικαῖς πυλῶσι, seu regiis ac præcipuis porticibus vel foribus, apud Alexium Aristenum, quemadmodum nuncupantur ab Anastasio non semel, ut infra indicamus. Neque aliam forte ob rationem dixit Silentarius, v. 13 in narthece voces sonoras Davidis psalmos concinentium alternis cantibus sacerdotum (in naο scilicet) exaudiri ac aures Dei mulcere:

B Ἐνθάδε τις κατὰ νύκτα διάμπερες ἦχος ἀνέρπων
Εὐκέλαδος Χριστοῦ βιαρχέος οὐατα θέλγει.

ubi per κατὰ νύκτα videtur innuisse preces vespertinas, de quibus Paulinus, *Nat.* 7:

..... tunc ergo solutis
Cœtibus a templo Domini, postquam data sessis
Corporibus requies, sumpta dape, cœpimus hymnis
Exsultare Deo et psalmis producere noctem.

At cur porticum, quam nude ac simpliciter νάρθηκα vocat Silentarius, ἐπὶ τοῦ νάρθηκος appellet Procopius, nulla mihi alia suboritur conjectura, quam quod familiarem Byzantinorum civium loquendi morem expresserit, qui quod nude *narthex* dici debuerat, ad *narthecem* vel in *narthece* efferebant, ἀκροωμένους forte innuentes, qui in eo consistebant aut qui ad eum relegabantur; quemadmodum posteriores Græci urbem Cpolitānam non πόλιν sed στὰν πόλιν appellabant, uti alibi observatum est. Neque enim omino arridet eorum sententia qui ἐπὶ pro ἀπό perperam substitutum censent. Quatuor porro in æde Sophiana nartheces statuit Codinus: Ἀπὸ τοῦ βήματος μέχρι τῶν τεσσάρων νάρθηκων, ut et Anonymus: Καὶ τῶν τεσσάρων νάρθηκων κατεχρύσωσε τὰ ὄροφα ἐξ ὑελίνου χρυσοῦ λαμπρότατα. Sed jure addubitari potest an hoc loco quatuor aliquas porticus exteriores innuerit, binas scilicet ad occidentem et duas alias ad septentrionem et meridiem. Quod quidem indicare videtur idem Anonymus, scribens Justinianum statuiss (an vere, alii viderint) ut quisquis pro delictorum modo arceretur a sacris, in his quatuor narthecibus staret; quo quidem loco φῖνας nartheces vocat, incomperta mihi ratione, nisi forte quod ad templi fines haberentur porticus istæ exteriores. Certe tertium narthecem ejusdem ædis Sophianæ observare est in sexta synodo, act. 18, ubi δικάμβalon ἐν τρίτῳ νάρθηκι μεγάλης ἐκκλησίας statuitur, nullo alio indicio; qui quidem tertius narthex prima fortassis fuerit e tribus porticibus, quas ad occidentem ædis Sophianæ stetisse scribit Paulus Silentarius, quæque ἐξώτατος νάρθηξ videtur nuncupari apud eundem Anonymum, p. 248. Nam auctor est Goarus etiamnum Græcis ἐξωνάρθηκας exteriores porticus, ut interiores ἐσωνάρθηκας dici. Porro δικάμβalon, ni fallor, locus est constans

duabus trullis, κυρβαλικῶς seu in modum cymbali, quemadmodum fuit major ædis trulla, exstructis. Ita τρικύμβαλον τοῦ τζουκανιστηρίου memorat alicubi Codinus in *Originibus*. Jure igitur Allatius hæc verba de narthece infert : *Narthex vero extra ecclesiam forte an antiquis temporibus fuerit, non disputo*. Nam ut nartheces, quod ex prædictis satis patet, olim extra ecclesiam seu potius extra ecclesiæ septa fuere, etsi forte, ut pronai, sacri haberentur, ita vicissim pro certo haberi debet posterioribus sæculis narthecem eam ædis sacræ partem, quam hodie *navim* vocamus, appellatam, ut patet ex Euchologio et cæteris Græcorum ritualibus libris et aliquot inferioris ætatis scriptoribus, quos laudat idem Allatius, in *Dissert. de recentiorum Græcorum templis*, p. 110 et sequentibus. His favere videtur *Lexicon* ms. ex bibliotheca Regia, cod. 2062, ut et auctor Etymologici : Νάρθηξ ἀπὸ τοῦ νέρθεν ἤγουν κάτωθεν τοῦ ἄμβωνος καίσθαι. Hinc enim evincitur narthecem in ecclesia exstitisse, si quidem infra ambonem exstitit; idque inde factum existimo, quod cum in plerisque templis ac ædibus sacris deessent capaciores porticus et nartheces ad earum vestibula, qui ex canonum præcepto in iis consistere tenebantur, intra ipsius ecclesiæ claustra postmodum admissi sint, ita tamen ut a reliqua fidelium plebe discernerentur, eaq̃ae obirent munia quæ in narthece olim, in primo ædium sacrarum atque adeo pronai vel *navis* ingressu. Unde recte nartheces dixit Symeon Thessal. Opuscul. contra hæreses, sua nimirum ætate, τῶν ναῶν ἀρχὰς nuncupatos. Vide Theophanem, p. 203.

19. Quæ porro ad orientem exstant pyramides ad ædis angulos exteriores, excitavit Andronicus Palæologus senior, quo partes templi orientalem et septentrionalem ruinam ac casum minitantes fulciret. Id pluribus narrat Nicephorus Gregoras, *Histor.* lib. vii : Ἦκουσε γὰρ πᾶρά τῶν δοκίμων οἰκοδόμων ὥς τῷ μακρῷ χρόνῳ καμόντα συνίζησιν τὰ δύο αὐτοῦ ἐπεπόνθεσαν μέρη, τό τε πρὸς ἄρκτους ὁρῶν καὶ ἔτι πρὸς τὰς ἀνατολάς τετραμμένον, ἃ δὴ πτῶσιν ἀπειλοῦσι ταχεῖαν, εἰ μὴ συνεπιλάβοιτό τις ὅθεν χιλιάδας νομισμάτων οὐκ ὀλίγας τοῖς οἰκοδόμοις ὁ βασιλεὺς δεδωκὼς ἐκ τῶν τῆς δεσποίνης χρημάτων τὰς ὀρωμένας ταύτας ἐκ βαθέων τῶν θεμελίων ἀνῆγειρε πυραμίδας, δι' ὧν κράτιστα τὸν ἀπειλούμενον ἔστησε κίνδυνον.

20. Ante templi Sophiani vestibulum, proindeque ante occidentales porticus, prostat quadrata ingens area : placet enim illius descriptionem hoc loco exsequi, priusquam templum ipsum subeamus, cum vestibuli præcipuum sit ornamentum. Aream istam seu atrium quatuor porticibus circumdatum αὐλῆς nomine donat Silentarius, part. ii, v. 174 :

Τέτρασιν αἰθούσῃσι περίδρομον ὄψαι αὐλὴν,
Ὡν μία μὲν νάρθηκι συνάπτεται, αἳ γέ μὲν ἄλλαι
Πεπταμέναι τελέθουσι πολυσχιδέεσσι κελεύθοις.

ubi observandum exteriorum vestibuli porticum ad

Atrii porticus pertinuisse, si non et tertia fuit, quod jam monuimus : alioquin atrium Sophianum tribus tantum constitisset porticibus, non vero quatuor, proindeque non τετράστυλον fuisset vel quadriporticus, sed triporticus, uti ejusmodi atria dicuntur Anastasio in S. Hilario PP : *nymphæum et triporticum ante oratorium S. Crucis*, etc. Eusebius, *De vita Constantini*, iii, 34, de atrio templi Hierosolymitani : Μακροῖς περιδρομοῖς στοῶν ἐκ τριπλεύρου περιεχόμενον. Et Sidonius, epist. 2, 10 :

*Huic est porticus applicata triplex,
Fulmentis Aquitanicis superba,
Ad cujus specimen remotiora
Claudent atria porticus secundæ.*

Eadem porro αὐλῆς appellatione donantur ejusmodi areæ seu impluvia ante ædes sacras a Procopio, *De ædif.* i, 7 et 8 ; v, 6. Αἶθρια dicuntur Eusebio, *De vita Constant.*, iii, 34 et 38, et *Hist.* x, 4, quia εἰς τὴν τοῦ οὐρανοῦ κάτοψιν λαμπρὸν καὶ ταῖς τοῦ φωτὸς ἀκτῖσιν ἀνειμένον ἀέρα præbent, ut idem scriptor loquitur. Impluvia Paulinus, *Nat.* x, ea atria appellat :

*Istic porticibus late circumdata longis
Vestibula impluvio tectis reserantur aperto,
Et simul astra oculis, ingressibus atria pandunt.*

Semitæ vero istæ multiplices, de quibus Silentarius, portis elegantibus claudabantur, quas θύρας μεσαύλους vocat non uno loco idem Procopius, αὐλλοὺς πύλας Eusebius, *De vita Const.* iii, 38. Μεσαύλιον enim τῆς μεγάλης ἐκκλησίας dicitur Theophani et Cedreno atrium, quod αὐλὴ cæteris scriptoribus. *Gloss. Lat. Gr.* atrium, μεσαύλιον. Paulinus, *Nat.* x, de variis ejusmodi atriorum aditibus :

*Basilicis hæc juncta tribus patet area cunctis,
Diversosque aditus ex uno pandit ad omnes,
Atque itidem gremio diversos excipit uno
A tribus egressos, medio spatiosa pavito.*

Procopius igitur, i, 4, de æde SS. Sergii et Bacchi : Ἐπὶ κοινῆς δὲ προπύλαια πάντα, ἥ τε αὐλὴ καὶ μέσαυλοι θύραι, et v, 6, de templo Hierosolymitano : Θύραι μέσαυλοι ἱεροπρεπεῖς οὕτως ὥστε μηνύουσι τοῖς ἔσω ἰοῦσιν ὁποῖον ποτὲ θεάματι ἐντυχεῖν μέλλουσι. Mox subdit : Προπύλαια δὲ τὸ ἐνθένδε θαυμάσια οἶα, καὶ τις ἐπὶ κίωνων δυοῖν ἐπαιρομένη ἀψὶς ἐς ἄφατον ὕψος. Ex quibus patet aliud esse αὐλὴν aliud προπύλαιον : aula enim dicitur atrium impluvium porticibus circumdatum, propylæum vero frons ac vestibulum templi fuit, quod προτεμένισμα vocat Zonaras, in can. 66, Trullanum, ut et Agathias, lib. v, et Photius in descriptione novæ ecclesiæ a Basilio Macedone exstructæ in palatio, ubi istius ædis προπυλαίων elegantiam describit, ut ædis Tyrensis Eusebius x, 4. *Gloss. Gr.* ms. ex bibl. Reg. προτεμενίσματα προπύλαια. Vel etiam propylæum fuit ille forsitan arcus seu excelsus fornix, de quo Procopius loco proxime laudato, quem arcus nomine donat Leo Ostiensis, iii, 27 : Vestibulum autem ecclesiæ superne quidem fecit mu-

sivo pulcherrimo cum arcubus decorari; et infra : A erant, προδόμεους appellat *Lexicon Gr. ms.* ex bibliotheca Regia : Πρόδομος ἡ πρὸ τῆς οἰκίας στοά, ἣν καὶ Ὁμηρος αἰθουσαν καλεῖ.

Arcus ejusdem vestibuli deforis musivo nihilominus vestiens. Sic non semel Anastasius. Ita porro ἀψίδα interpretatur Zonaras in canon. 46 concil. Carthag. : Τὸ γὰρ πρὸ τῆς ἀψίδος πρὸ τοῦ προπυλαίου ἐστίν. Unde cum in synodo in Carthaginensi can. 23 cavetur, ut iis, quorum crimina publica sunt, ante absidem manus imponatur, id videtur intelligendum de abside narthecis, ubi consistebant pœnitentes, non vero de absida seu concha altaris, de qua agemus in sequentibus; quem quidem canonem laudant *Capitularia Caroli Magni*, lib. v, c. 53, et Hincmarus Remensis, *De gestis habitis pro divortio Thietbergæ*; quibus adjungenda sunt quæ habet Chrodegangus Metensis episcopus in *Regula canon.* c. 30. Quod vero absis his scriptoribus dicitur, arcum

vocat Paulinus, epist. 12 :
Alma domus triplici patet ingredientibus arcu;
infra :

Tergeminis geminæ patuerunt arcubus aule.
Quatuor denique porticibus ambiri atrium Sophianum scribit Silentarius, quemadmodum ædis Tyri atrium Eusebius, *Hist.* x, 4 : Τὰ τῶν πρώτων εἰσόδων τέτταρσι μὲν πέριξ ἐγκαρσίοις κατεχόσμησε στοαῖς, εἰς τετράγωνον περιφράξας τὸν τόπον χίσιον πανταχόθεν ἐπαιρομέναις. Latinis, uti mox innui, ejusmodi impluvia, quatuor porticibus cincta, atria dicuntur. *Gloss. Gr. Lat.* τετραστῶν atrium. Græci vero τετράστυλα ea vocant, quadriporticus Anastasius Biblioth. in S. Symmacho PP. : Et cantharum B. Petri cum quadriporticu marmoribus ornavit. Idem in *Dono* : Hic atrium B. Petri apostoli superius, quod est ante ecclesiam, in quadriporticum magnis marmoribus stravit. Occurrit apud eundem in Leone III, p. 121, 139, 142, et in *Itinerario Hierosol.* Harum vero porticum intercolumnia ut plurimum cancellis ac pluteis munita erant, quibus incumbere licebat et in atrium prospicere. Paulinus :

Sed circumjectis in porticibus spatiari
Copia larga subest, interpositisque columnas
Cancellis fessos incumbere, et inde fluentes
Aspectare jocos, pedibusque madentia siccis
Cernere nec calcare sola, et certamine blando
Mirari placido salientes murmure fontes.

Romani vero ejusmodi atria paradisos vocabant, ut auctor est *Leo Ost.* III, 27, : Fecit et atrium ante ecclesiam, quod nos Romana consuetudine paradisum vocamus. Anastasius in S. Paulo PP. : Fecit autem in atrio ante turrem S. Mariæ ad gradus, quod vocatur paradisus, oraculum. Paulus Warnefridus, *de Gest. Langob.* v, 31 : Donus papa Romanæ Ecclesiæ locum, qui paradisus dicitur, ante basilicam B. Petri apostoli candidis et magnis marmoribus stravit. Ita passim vocem hanc usurpant scriptores, a Græco παράδεισος desumptam, quæ Hesychio dicitur τόπος ἐν ᾧ περίπατοι, id est locus porticibus, in quibus deambulationes fiunt, septus, vel certe quivis alius deambulationi aptus. Porticus vero quæ ante palatia sive nobilium ædes

erant, προδόμεους appellat *Lexicon Gr. ms.* ex bibliotheca Regia : Πρόδομος ἡ πρὸ τῆς οἰκίας στοά, ἣν καὶ Ὁμηρος αἰθουσαν καλεῖ.

21. Idem atrium sequiore Græcia γαρσονοστάσιον etiam dictum fuisse auctor est Theophanes, p. 203, et ex eo Cedrenus, p. 387 : Καὶ ἐκαύθη τὸ μεσαύλιον τῆς μεγάλης ἐκκλησίας τὸ λεγόμενον γαρσονοστάσιον. Hanc autem garsonostasii appellationem hausisse videntur Græci a voce Latinobarbara, garcio, nostris garçon : nos diceremus *la place des garçons*, quia in eo atrio seu impluvio morari solebant vel magnatum famuli, seu pedissequi, vel e plebecula pueri, dum ibi vel illi dominos egressuros expectant vel hi ludo magis quam sacris intenti commorantur. Qui vero apud nos garciones proprie dicantur, docent grammatici inferioris ævi. Willelmus Brito in *Vocabulario ms.* : Lixa, mercenarius, garcio, qui sequitur curiam, et portat aquam in castris exercitus. Papias : Garcio, qui circa culinas papando incedit. Hac notione vocem hanc usurpat sanctus Bernardus, *De vita et moribus relig.* c. 10 : Nunc ergo tantæ multitudini gjarcionum ac jumentorum cur nobiscum non ferimus necessaria. Varie autem scripta reperitur : garcio enim effertur in *Chronico Reichersperg.* a. 1105, gjarcio apud Petrum Blesensem, epist. 102, guarsio in *Vita Garneri præpositi S. Stephani Divion.* p. 130, denique garzo apud Pilichdorsium contra Valdenses c. 13. De vocis etymo nugatur Ludovicus d'Orléans ad II *Annal.* Taciti, qui ab evertendo gjarçones quasi warçones dictos scripsit, quia, inquit, juvenus, quæ mobilitate viget, omnia evertit subitis eruptionibus. Neque, opinor, felicius vocis originem attigit Justus Lipsius, qui garciones appellatos vult quasi garriones a garritu; ut et Christophorus Besoldus in *Discursu de natura populorum*, qui a Græco γράσων, fatuus, per metathesin litteræ unius deducit. Qui vero nostris garciones, garciferi vocantur in *LL. Burgorum Scotie.* c. 66 apud Lambertum Ardensem et aliquot alios scriptores.

22. In medio istius areæ seu atrii Sophianæ ædis phialam statuit Justinianus. Sic labrum seu fontem appellabant, ubi perennes aquæ saliebant, e quibus plebs lavaretur; quia, inquit Eusebius, *Hist. eccl.* x, 4, non licebat ἀνάγνοις καὶ ἀνίπτοις ποτὶ τῶν ἔνδον ἐπιβαίνειν ἀγίων. Fons autem iste φιάλη μεσιαύλου τῆς ἐκκλησίας, interdum λουτήρ μεσιαύλου dicitur in *Euchologio* p. 449 et 465. Sic porro describitur a Paulo Silentario part. II, v. 177 :

Μηκεδανῆς δ' ἐρίτιμον ἐς ὀμφαλὸν ἵσταται αὐλῆς
Εὐρυτάτῃ φιάλῃ τις, ἰάσπιδος ἔκτομος ἄκρης,
Ἐνθα ῥόος κελάδων ἀναπάλλεται ἡ ἐρί πέμπειν
Ὀλκὸν ὅλον παθέων ἐλατήριον, etc.

Erat igitur Sophiana phiala confecta ex jaspide : ita vero adornata ut porticibus ambiretur, in quibus erant fontes alii seu putei, qui aquam populis ædem ingressuris ad lavationem suppeditabant. Anonymus : Ἐποίησε δὲ εἰς τὴν φιάλην γυρόθεν στοὰς φρεατικὰς δώδεκα, καὶ λέοντας λιθίνους ἐραύ-

γεσθαι ὕδωρ εἰς ἀπόνησιν τοῦ κοινοῦ λαοῦ. Quod A
vero per ora leonum marmoreorum aquæ emitte-
rentur, λεοντάριον locus videtur appellatus ex iis
quæ habet idem scriptor. In phiala Sophiana cruces
passim marmoribus inscriptas evincit libellus ac-
cusationis in Arsenium patr. CP. apud Pachyme-
rem, iv, 3; accusabatur enim τὸ προσκεῖσθαι τοῖς
Σουλτάν εὐμενῶς, ὥς καὶ σφιν ἐφεῖναι τῷ λούτρῳ
τῆς ἐκκλησίας συχνάκις ἐλλοῦεσθαι, τιμίων χαρα-
κτήρων σταυροῦ ἐκεῖσε τοῖς μαρμάροις ἐγκεχαραγμέ-
νων, Ἀγαρηνοῖς οὔσι καὶ ἀμυήτοις. Binas ejusmodi
phialas in atrio Novæ ecclesiæ ex Ægyptio ac Romano
et ex Sangario marmore exstruxit pariter Basilius
Macedo, quas eleganter describit in illius Vita Con-
stantinus, ex filio nepos, c. 55. Porro ante ædium
sacrarum vestibula balnea et lavacra publica collo-
cata docet in primis Eusebius loco laudato, in
descriptione ædis Tyrensis, et Paulinus epist. 42
et 31, ut et Natali 9 et 10; apud quem *cantharus*
appellatur, *fastigiatoque* interdum *solido ære tholo*
tectus describitur, ut et apud Anastasium Bibl. in
Anastasio II PP. et in sancto Symmacho. Sunt
enim canthari apud Ulpianum (leg. 41, § 2, D. *de*
legat. 1) aquarum receptacula, unde aquæ erum-
punt. Eadem igitur notione *phialam* appellarunt
Græci, quod *nymphæum* Anastasius in S. Hilario PP.
idem Paulinus, Nat. x:

*Interior variis ornatibus area ridet,
Læta super tectis, et aperta luce serenis
Frontibus, atque infra niveis redimita columnis;
Cujus in exposito præluces cantharus exstat,
Quem cancellato tegit ærea culmine turris.
Cætera dispositis stant vasa sub ære nudo
Fenticulis, grato varie quibus ordine fixis
Dissidet artis opus, concordat vena metalli,
Unaque diverso fluit ore capacius unda.*

Meminit idem Constantinus c. 59 phialæ seu bal-
nei Venetæ factionis, et alterius phialæ Prasinæ fa-
ctionis, et lib. *De admin. imp.* c. 54, loci φιάλας
dicti, in quo judicia inter remiges exercebantur;
unde illius judex præfectus phialæ vocitabatur,
illius forte quam Theophanes, p. 307, et Cedrenus,
p. 442, a Rhinotmeto excitatam fuisse scribunt εἰς
τὸ τελεῖσθαι ἐκεῖ σαξοδέξιμον. Hujus etiam mentio
est apud Leonem Grammaticum in Theophilo, et
Gregorium in *Vita S. Basilii Junioris*, n. 38. At
phiala proprie dicitur totum illud ædificium quo
cingebatur et tegebatur cantharus ipse seu aqua-
rum receptaculum, quod τὸ ἐμβαδὸν καὶ τὸν πυθμένα
τῆς φιάλης vocat idem Constantinus, ἐμβατήν
Theophanes et Euchologium, in quo et κολυμβεῖον
nuncupatur. In simili labro scriptum olim versum
hunc retrogradum, qui habetur in *Anthologia*, apud
Gruterum et alios, aiunt, νύφον ἀνομήματα, μὴ μόνον
ὑφιν. Quippe fideles priusquam ædem sacram in-
grederentur, aquis istis, quæ a sacerdote benedice-
bantur, facies et manus lavabant. Hinc Paulinus
ad Severum:

*Sancta nitens famulis interluit atria lymphis
Cantharus, intrantumque manus lavat amne ministro.*

A Atque hæc fontium aquæ quotannis in pervigilio
sacrorum Theophaniorum, interdum in ipso festo
die, consecrabantur et benedicebantur; quarum
benedictionis ordo habetur in Euchologio: unde
νόστων ἀπελαστικά, δαιμόνων φυγαδευτικά apud
Clementem in *Constit. apost.*, λαματικών ψυχῶν καὶ
σωμάτων, alibi ἀμαρτημάτων λυτήριον, etc. in eo-
dem Euchologio dicuntur. Harum loco successere,
præsertim apud Latinos, quæ in templorum valvis
exponi solent lustrales undæ, uti qui de ritibus
ecclesiasticis scripsere pridem docuerunt. Enimvero
quod Silentarius de perpetuo aquarum Sophianæ
phialæ miraculo subdit, et ut in pervigilio sacri
festi, mense quem χρυσοχίτωνα vocat, eæ vasculis
haustæ et a plebe Christiana domum asportatæ in-
corruptæ nulloque corriperebatur mucore vel pu-
tredine, præclare omnino refertur a S. Joanne
Chrysostomo, *Orat. de baptismo Christi*, qui festum
istud sacrum Epiphaniarum diem, proinde mensem
χρυσοχίτωνα Januarium fuisse coarguit. Huic au-
tem mensi fortassis id epitheti tribuit Silentarius
ob *rogas* magistratuum, aut xenia et strenas quibus
donabantur, ipsique adeo principes; vel certe quia
eo mense magistratum inibant consules, et χρυ-
σοχίτωνες in publicum procedebant. Dicitur enim
Januarius μὴν ὑπάτων, *mensis consulum*, in *Anthol.*
l. i, p. 124. De quorum processibus agunt *Novella*
Justiniani 105, Claudianus, Marcellinus Comes,
Corippus, *Chronicon Alexand.* et alii. Sic autem
Chrysostomus: Ταύτῃ γὰρ τῇ ἡμέρᾳ, καθ' ἣν
ἐβαπτίσατο, καὶ τὴν τῶν ὑδάτων ἡγίασε φύσιν. Διὰ
τοῦτο καὶ μεσονυχτίῳ κατὰ τὴν ἑορτὴν ταύτην
ἅπαντες ὑδρευσάμενοι οἴκαδε τὰνάματα ἀποτίθενται
καὶ εἰς ἐνιαυτὸν ὁλόκληρον φυλάττουσιν, ἅτε δὴ
σήμερον ἁγιασθέντων τῶν ὑδάτων. Καὶ τὸ σημεῖον
γίνεται ἐναργές, οὐ διαφθειρομένης ὑδάτων ἐκείνων
φύσεως τῷ μήκει τοῦ χρόνου, ἀλλ' εἰς ἐνιαυτὸν
ὁλόκληρον καὶ δύο καὶ τρία πολλάκις ἔτη τοῦ σήμερος
ἀντληθέντος ἀκεραίου καὶ νεαροῦ μένοντος, καὶ μετὰ
τοσοῦτον τὸν χρόνον τοῖς ἄρτι τῶν πηγῶν ἐξαπαρ-
θεῖσιν ὑδασιν ἀμιλλωμένου. Exstat porro etiamnum
hodie phiala ista Sophiana, ubi, ut ait Gyllius, pe-
rennes saliant aquæ, ad quas ex area descenditur
multis gradibus.

D 23. Aulæ ipsæ et atria ædium sacrarum sua habe-
bant προαύλια. Præ cæteris vero atrium Sophianæ
ædis porrectiori et amplo foro, porticibus perinde
cincto et magnificis ædificiis exornato, obversaba-
tur, quod Αὐγουσταῖον, Αὐγουσταίων et Αὐγουστεών
promiscue appellatur a scriptoribus. Erat autem,
ut innui, forum majus, cui Zonaras προαυλίου in-
terdum appellationem tribuit, ut et Nicephorus
Gregoras. *Proaulam* dixit Ordericus Vitalis, l. ii,
p. 412. *Gloss. Saxon. Ælfrici*: *Proaula*, id est, *do-*
mus coram aula, *selde*. Ἀγοράν non semel vocat
Procopius, *De ædif.* i, 2, ubi describitur. Huic
complura inædificata erant palatia ac domus insi-
gnes et ædes aliquot sacræ; atque imprimis ma-
gnum palatium vicinum fuisse testatur Procopius,

cujus triclinium, quod Augustæum spectabat, A
 τρικλίον τοῦ Αὐγουστεῶνος dicitur apud Theopha-
 nem variis in locis; in quo corona donatas aliquot
 Augustas refert, ut et Theophylactus Simocatta, 1, 1.
 Incertum porro an triclinium istud an vero ipsum
 Augustæum forum intelligat *Chronicon Alexandri-*
num, dum ait anno 2 Leonis M., Augustæum a
 Theodosio urbis præfecto ἐκ πλαγίων τῆς μεγάλης
 ἐκκλησίας exstructum fuisse vel certe instauratum.
 Augustæo perinde inædificatum erat, ut auctor est
 Nicetas in Alexio Manuelis filio, Alexii templum
 seu monasterium, illud, opinor, quod ab Alexio
 patriarcha CP. qui Monomacho imperante vixit,
 nomen sortitum est, uti Zonaras et Scylitzes com-
 memorant; diversum a S. Alexii æde, in cuius ca-
 techumeniis celebratas aliquot synodos legimus apud
 Allatium, 1. II *De concord. utr. eccl.* c. 11 et 12.
 Augustæum præterea spectabant triclinia patriarchæ,
 quæ Θωμαΐτην et Μάκρωνα nuncupabant, ut
 habent Codinus, *De Offic.* c. 17, n. 8, et idem Ni-
 cetas in Alexio Manuelis filio. In Thomaïte exstitisse
 bibliothecam patriarchæ scribit Scylitzes in Theo-
 philo. Sed præcipue, ut dixi, Augustæum obver-
 sabatur ædi Sophianæ, vel certe illius atrio, adeo ut
 præcipuum templi atrium haberetur et diceretur.
 Zonaras enim de statua Justiniani, quæ stetit in
 Augustæo, scribens, ait illam stetisse ἐν τῷ προαυλίῳ
 τοῦ μεγάλου ναοῦ. Hinc aulæ seu potius αὐλαίας
 vocabulo, quod idem sonat ac atrium, sæpe donatur
 a scriptoribus Byzantinis, a Niceta præsertim in
 Alexio Manuelis filio, n. 6; et Pachymere, 1. IX.
 Suidas in Justiniano αὐλήν diserte vocat, quo loco
 interpret ipseque Gyllius perperam domum aut
 palatium vertunt, cum atrium esset et locus
 περίστυλος seu porticibus undique septus portisque
 clausus, quod testatur idem Nicetas loco citato
 scribens πύλας τοῦ Αὐγουστεῶνος effractas fuisse
 in seditione quadam; ut et Codinus in *Originibus*,
 dum ait Justinianum, confecta æde Sophiana, a
 palatio ἕως τῆς πύλης τοῦ Αὐγουστεῶνος curru ve-
 ctum processisse; ubi perperam στύλης reponit
 Meursius. Tradit denique idem Codinus (*De off.*
 c. 17, n. 10), vestibula Magnæ ecclesiæ in Augu-
 stæo exstitisse. Augustæum autem ædificatum
 primo et ita appellatum volunt a Constantino Magno
 ob matrem Helenam, cui Augustæ titulum conces-
 serat cujusque statuam eo in foro posuit: ita
 Hesychius Milesius et *Chronicon Alexandrinum*.
 Suidas in loco patente, nuncupato Daphne, stetisse
 statuam illam refert, indeque appellatum locum
 Augustæum. Ex quibus percipitur stetisse in ea
 Augustæi parte quæ spectabat regionem tertiam.
 Nam ædem S. Stephani, quam in Daphne statuit
 Theophanes, in palatio idem scriptor et *Chronicon*
Alexandrinum, p. 878, alii in Sigmate excitatam
 volunt, ut habet Gyllius, II, 15; ex quibus evidens
 est Daphnen et Sigma vicina fuisse. In eo porro
 consentiunt scriptores, ita appellatum Augustæum
 propter matrem Helenam, quam, ut scribunt Euse-

bii, III, 46, Sozomenus, II, 4, Sulpicius Severus
Hist. I, II, veteres nummi ac inscriptiones testantur,
 Augustam appellavit. Neque enim audiendi Suidas,
 Codinus cæterique dubiæ fidei scriptores, tradentes
 ita forum istud appellatum quasi γουστειον ἦγουν
 ἐψοπώλιον, quia forte inaudierant *gustum* cupedias
 appellari Latinis, quæ vox occurrit apud Apicium
De re culinaria, IV, 5. In Augustæo præterea statua
 argentea Theodosii Magni columnæ imposita stetit,
 ut auctor est Marcellinus Comes: *Columna haud*
longe ab ecclesia constituta est, quæ argenteam
Theodosii Magni statuam ferens hactenus contempla-
tar; eo nempe loco ubi postmodum Justinianus, hac
 diruta, suam excitavit, uti Zonaras refert, qui
 statuam istam argenteam septem millia librarum
 B pependisse et ab Arcadio filio erectam prodit.

24. Excitata igitur æde Sophiana dirutaque
 Theodosiana statua, loco ipsius suam equestrem
 imposuit Justinianus, ex tegulis æreis inauratis
 combustæ Chalces conflata, anno imperii 17.
 Theophanes: Τῷ αὐτῷ ἔτει ἐπληρώθη ὁ χαλκοῦς
 κίων ὁ μέγας πλησίον τοῦ παλατίου, ὁ λεγόμενος
 Αὐγουστεὺς, καὶ ἀνηνέχθη ἡ στήλη τοῦ βασιλέως
 Ἰουστινιανοῦ ἑφίππος. Fuit autem χαλκῇ vestibulum
 magni palatii ac triclinium, per quod in illud
 ibatur, sic appellatum, quod æreis tegulis tectum
 esset. Illud Anastasius imperator, Ætherio archi-
 tecto peritissimo usus, a fundamentis excitaverat
 et in admirandam altitudinem eduxerat, ut docet
 C epigramma, quod habetur in *Anthologia Gr.* IV, 23.
 Nominis rationem firmat Cedrenus, scribens ita
 appellatum διὰ τὸ ἐκ χαλκῶν κεράμων κεχρυσωμέ-
 νων ἐστεγάζσθαι. Cum porro in seditione Victoria-
 torum, ut est in *Chr. Alexandrino*, conflagrasset,
 illud rursum instauravit et in priorem altitudinem
 eduxit Justinianus, quemadmodum refert Proco-
 pius, a quo novum istud triclinium describitur, *De*
ædif. I, 10. Statuam vero Justinianeam, quæ im-
 mensæ molis et altitudinis exstitit, describunt plu-
 ribus idem Procopius, I, 2, et ex eo Pachymeres in
 ἐκφράσει Αὐγουσταῖωνος, quam legi in ms. biblio-
 thecæ Regiæ, Nicephorus Gregoras, I, VII, qui
 illius dimensiones exaravit, Nicephorus Callistus in
 Proœmio *Hist.* p. 16, Joannes Tzetzes, chil. 8,
 n. 184, Codinus, Gulielmus de Baldenzeel in *Hodæ-*
porico, p. 103, Bondelmontius in *Descript. CP.*, et
 Gyllius, II, 17. Ex prædictis porro scriptoribus
 Græcis liquet statuæ ipsi, perinde ac foro, Αὐγου-
 σταῖωνος nomen inditum fuisse.

D 25 Tot igitur præclara vestibula et atria, tot in-
 signes ac marmoreæ porticus ædi ipsi partim ob-
 versantes, partim adjunctæ, satis declarant quantum
 ædes ipsa intus contineat elegantiae ac decoris, et,
 ut verbis utar Procopii de Hierosolymitano Dei-
 paræ templo scribentis, μηνύουσι τοῖς ἔσω ἰοῦσιν
 ὁποῖω θεάματι ἐντυχεῖν μέλλουσι, ut vero Eusebii,
De vita Const. III, 38, τοῖς τὴν ἐκτὸς πορείαν ποιου-
 μένοις καταπληκτικὴν παρεῖχον τὴν τῶν ἐνδὸν ὁρω-
 μένην θέαν, quibus quædam consentanea habet

Hist. x, 4. Cum ergo nemo sit, cui his perspectis A et infra v. 161 :

aut perlectis nescio quod animo non oboriatur tam grande miraculum oculis usurpandi desiderium, tum ut hujus liber pateat aditus, portæ ædis aperiendæ sunt. Plures autem prostant etiamnum, pluresque exstiterè olim, in quatuor templi lateribus, si quibusdam neotericis fides. Ab occidente enim, qua maximus aditus illius est, novem portis illud initur, ut auctor est Gyllius. Harum numerum non expressit Silentarius : sed cum dixisset vestibulum seu porticum occidentalem habere septem portas, e quibus una ad meridiem, altera ad septentrionem prostat, addit cæterarum quæ muro orientali, qui ædis postremus est, adjacent, clausos cardines aperire ædituum ; quia fortassis eæ erant portæ quæ ædituorum curæ incumbabant seu ostiariorum. Nam ut est apud Isidorum Juniorem in *Epist. ad Luitfredum*, *ad ostiarium pertinent claves ecclesiæ, ut claudat et aperiat templum Dei, et omnia quæ sunt intus extraque custodiat, fideles recipiat, infideles excommunicatos rejiciat.* Unde *πυλωροί* dicuntur in epistola quæ S. Ignatio tribuitur, et alia S. Cornelii PP., quæ exstat apud Eusebium, *Hist. eccl.* vi, 35, *θυρωροί* in concili Laodic. can. 34 et Epiphanio in *Exposit. fidei catholicæ*, nisi per vocem *νεοκόρος* intelligatur subdiaconus, cui catechumenos et pœnitentes in ecclesiam introducere et ex ea educere incumbibat, ex eodem concilio Laodiceno, ut canones 22 et 23 interpretantur Zonaras et Balsamon, quemadmodum diaconi sacris bematis foribus præerant auctore Dionysio, *De ecclesiast. hierarchia*, c. 5. Ita igitur Silentarius, part. II, v. 25 :

τῶν γε μὲν ἄλλων
Νηοκόρος παλάμῃσι μεμυκότες θαιρὸν ἀνοίγει
Ἐσπέριον περὶ τοίχον, ὃς ὕστατός ἐστι μελάθρου.
Porro pluribus portis patuisse ædium sacrarum aditus innuit etiam Paulinus, *Nat.* ix :

..... Gaudetque piis sua mœnia vinci
Cœtibus, atque amplas populis rumpentibus aulas
Laxari densas numerosa per ostia turbas.

Addit Gyllius maximum Sophiani templi aditum ab occasu esse plano pede : nec enim, ut Pantheum Romanum, gradibus ut olim ascendi aut ut nunc descendi.

26. Ab oriente unica aperitur porta, qua, inquit idem Gyllius, quinque gradibus descensus patet in ædem. Silentarius, part. II, v. 161 :

Ἄλλ' ἐπὶ μὲν Φαέθοντα πύλη μία.

Τῆς ἐφ' αὐτῇ πύλης meminit auctor *Historiæ de miraculis in sacro ecclesiæ puteo edito*. Per hanc denique Sultanum turcicum templum ingredi aiunt, ex qua in proximam aulam secedit, ad latus bematis meridionale exstantem, ubi consistit, cum sacris profanis interest.

27. Denique ad septentrionem duplicem portam statuit Silentarius part. II, v. 154 :

..... Πρὸς μὲν ἀήτην
Ἀρχιτῶν ξυνοχῆας ἀνακλίνουσι θυρέτρων
Δις ὑγέων.

..... Πρὸς δὲ κελαινῆς
Νυκτὸς ἔδος δισσήν ἐπὶ δικλίδι λαδὸς ὀδεύει.

At vero ad meridiem nullas portas fuisse observat, sed e regione septentrionalium sinus affabre confectos aulis similes fuisse innuit, v. 156 :

..... Νότιον δὲ ποτὶ πτερὸν ἄντα πυλάων
Εὐτύχτους κενεῶνας εἰδομένους τινὶ παστῶ.

28. Ædem ipsam ingredientis primo sese offerunt aspectui quatuor pilæ majores, paulo ultra mediam templi partem, versus orientem, quibus tota illius moles vel certe immensi hemisphærii pondus incumbit. Sic autem appellantur ejusmodi fulcimenta ex lapidum congerie in altum educta. B Paulinus :

Quæque prius pilis stetit, hæc modo fulta columnis
Vilia mutato spreuit cæmenta metallo.

Idem alio loco :

Nam steterant vasto deformibus agmine pilis :
Nunc meliore datis eadem vice fulta columnis,
Et spatii cepere et luminis incrementa.

At pilas istas *πεσσούς* vocant Procopius et Eusebius, *De vita Constantini*, III, 36, *πιντούς* vero Theophanes, Cedrenus et Codinus de S. Sophia. *Lexic. Gr. ms. bibliothecæ Regiæ sign. 2062* : *Πιντός* ὁ τοῦ τοίχου, nempe *fulcimentum*. Suidæ *πισοί* dicuntur, *πισσοί Harmenopulo*, I, II, tit. 4, § 40 et 56, et Nicephoro Callisto in *Proœmio*, p. 18. C Iis autem vocabulis innuuntur grandiores et validiores pilæ, quæ graviora ædificiorum onera fulciunt ac sustentant ; unde vox *παραπίσσια* efficta, de qua postea. Sed de nominis origine parum constat, nisi a Græco *πεσσός*, quod idem sonat ac κύβος, deducatur. Pilæ enim istæ figura ubique quadrata, et in modum cubi vel certe ex lapidibus quadratis confectæ, exsurgunt. Cum igitur latis ac prægrandibus constant lapidibus et certam quodammodo lapidum congeriem efficiant, ideo *λόφοι* seu *aggeres* appellantur a Procopio, qui pilas istas sic describit : Κατὰ δὲ τοῦ νεῶ μέσα *λόφοι* χειροποίητοι ἐπανεστήχασιν τέσσαρες, οὓς καλοῦσιν *πεσσούς*, δύο μὲν πρὸς βορρᾶν, δύο δὲ πρὸς ἀνεμὸν νότον, ἀντίοι τε καὶ ἴσοι ἀλλήλοις, κίονας ἐν μέσῳ ἑκάτεροι κατὰ τέσσαρας μάλιστα ἔχοντες. Πεποίηνται δὲ *λόφοι* λίθοις εὐμεγέθεσι σύνθετοι, λογάδην συνειλεγμένοις, ἐς ἀλλήλους τε πρὸς τῶν λιθολόγων ἐπισταμένως ἐναρμοσθεῖσιν, ἐς ὕψος μέγα ἱκνοῦνται· εἰκάσαις ἂν αὐτοὺς εἶναι σκοπέλους ὀρῶν ἀποτόμους. Et infra describens quemadmodum invicem injecto et fuso plumbo lapides cohæreant : Οἱ *λόφοι*, ὧν περ ἐπεμνήσθην ἀρτίως, οὐ κατὰ ταῦτά ταῖς ἄλλαις οἰκοδομαῖαις πεποίηνται, ἀλλὰ τρόπῳ τοιῷδε. Λίθων ἐπιβολὴ ἐν τετραγώνῳ διαπεπώνηται, σκληρῶν μὲν φύσιν, ἐργασίαν δὲ λείων, ἐκτομὴν δὲ, εἰ μὲν τὰ προῦχοντα ποιεῖσθαι τῶν τοῦ *λόφου* πλευρῶν μέλλοιεν, ἐγγωνίων, εἰ δὲ τὴν μεταξὺ κεκλήρωνται χώραν, ἐν τετραπλεύρῳ γεγεννημένων. Ita præterea describuntur pilæ istæ a Silentario, part. II, v. 53 :

Ἔστι γὰρ ἀντολικούς τε καὶ ἐσπερίους μετὰ κύ-
[κλους,

Κύκλους ἡμιτελεῖς, μετὰ κίονα δίζυγα Θήκης,
Εὐπαγέες τοῖχοι πίστες, γυμνοὶ μὲν ὁρᾶσθαι
Πρόσθεν, ἐπὶ πλευρὰς δὲ καὶ ἀρραγέας περὶ νώ-
[τους

Ἀντιπόροις σφιγχθέντες ἐρείσμασιν, εὐκαμάτων
[δὲ

Τετράχι μοιρηθέντες ἐφεδρήσσουσι θεμελίοις,
Πέτραις ἀρραγέσσιν ἀρηρότες, etc.

Pilas, inquit Procopius, coagmentat non calx, quam
vivam et inextinctam vocant, non bitumen, sed
plumbum lacunis infusum, ἀλλὰ μόλυθος ἐς τέλμα
χυθεὶς καὶ μεταξὺ πανταχόσε χωρήσας, τῶν τε λί-
θων τῇ ἀρμονίᾳ ἐντετηκῶς καὶ συνδέων ἀλλήλοις
αὐτούς. Quod et attigit Silentarius, part. II, v. 60.
At, v. 39, videtur innuere immissam in pilas cal-
cem arena mistam :

..... Ὡν διὰ μέσου
Ψῆγμα πυριφλέκτοιο λίθου προσκοῖσι κεράσας,
Ἀρμονίην ξύνωσεν ἀνὴρ δωμήτορι τέχνῃ

cui concinit Anonymus, scribens ἐμπλασιν πάντων
τῶν πινσῶν factam esse μετὰ ἐλαίου καὶ ἀσθέ-
σου, additque ferreis præterea vectibus invicem
connexos esse lapides, ne convellerentur ac dissil-
lirent. Quod vero tradit Procopius singulas pilas
habere duas columnas in sui medio, sic a Gyllio
describitur : *Ad eorum (arcuum) imam curvaturam
extremæ partes ultra pilas projectæ in sphaeræ quar-
tam partem recedentes, quæ nituntur quatuor arcu-
bus, qui sustentantur duabus pilis minoribus et dua-
bus majoribus. Quatuor enim pilæ majores non solum*
*sustinent quatuor arcus majores, sed etiam earum
singulæ duos arcus minores, unum pergentem in lon-
gitudinem, alterum in latitudinem, quibus templum
longe porrigitur et late dilatatur.*

29. In altum proinde eductæ quatuor majores pi-
læ quatuor majores arcus sustentant, qui in qua-
drum connexi interjectum opus in trianguli for-
mam in quatuor lateribus efficiunt, ejus ima pars
presse intercepta arcuum coitu acutum facit angu-
lum infimum, ac superior sese explicans hemisphæ-
rio terminatur, cæterosque angulos ibi efficit. Ita
Procopius; quod et attigit Silentarius, part. II,
v. 53 :

..... Ἀνέσσεται δ' ἰσα τριγώνῳ
Τοῖχος ἐπικλινθεὶς

In his triangulis visuntur etiamnum hodie quatuor
evangelistæ opere musivo depicti.

30. Quatuor igitur arcus majores in ordinem
quadrum dispositi pilis istis quatuor majoribus in-
cumbunt, fulcientes hemisphaerium. Procopius :
Ἐπὶ τούτοις δὲ ἀψίδες τέσσαρες ἐν τετραπλεύρῳ
ἀνέχουσιν, ita ut earum capita bina coeant pilarum-
que fastigiis innitantur, curvaturæ vero in altitu-
dinem immensam educantur : Τὰ δὲ δὴ ἄλλα
ἐπηρμένα εἰς ἀπέραντον ὕψος ἡώρηται. Ac duo qui-
dem arcus, qui ad orientem et ad occidentem por-
riguntur, vacuæ in aere erecti stant : Τῶν δὲ ἀψί-
δων αἱ μὲν δύο κατὰ κενοῦ τοῦ ἀέρος ἐπανεστήκασι

πρὸς ἀνίσχοντά τε καὶ δύνοντά που τὸν ἥλιον. Paulus
Silentiarius, part. II, v. 116 :

Ἄλλ' ἐπὶ..... καὶ ἐσπερ.....

Ἀψίδων ὑπένεσθεν ὅλος περιπέπταται αἰθήρ.

Evagrius : Αἱ δὲ ψαλίδες κεναὶ ἐξ ἐδάφους μέχρι τῆς
καλύπτρας τῆς ὀροφῆς ἐπαίρονται. Cum ergo nihil
substructum habeant, sed aperti et vacui a parieti-
bus sint, templum longe capacius efficitur, οὐδενὸς
ἐμποδῶν τῷ θαύματι τοῦ τηλικούτου μεγέθους γενο-
μένου, ait idem scriptor. Sic enim ab oriente et oc-
cidente quarta pars sphaeræ applicatur hemisphæ-
rio, ut intus una et eadem concameratio esse videa-
tur : foris vero separata apparet, ornatus efficiens
hemisphaerium supra duas quartas sphaeræ partes.
Horum arcuum alterum, occidentalem scilicet, mi-
sere distractum ac jamjam ruinam minitantem re-
novavit Basilus Macedo, et in eo Deiparæ et apo-
stolorum Petri et Pauli imagines depingi curavit, ut

auctor est Constantinus in illius Vita, c. 54 : Τὴν
πρὸς δύσιν ἀψίδα τὴν μεγάλην τε καὶ μετέωρον,
ἱκανῶς διαρραγεῖσαν καὶ πτωσιν οὐκ εἰς μακρὰν
ἀπειλοῦσαν, αὐτὸς ἐμπειρίᾳ τεχνιτῶν περισφίγγας καὶ
ἀνανεωσάμενος ἀσφαλῇ καὶ μόνιμον ἀπειργάσατο.
31. Arcus alii duo, septentrionalis scilicet et
meridianus, suppositum habent parietem cum co-
lumellis. Procopius : Αἱ δὲ λειπόμεναι (τῶν ἀψί-
δων) οἰκοδομίαν τινὰ καὶ κίονας μικροὺς κομιδῇ
ἐνεσθεν ἔχουσιν. Paulus Silentarius, part. II, v. 118
de iisdem arcubus :

Ἔς δὲ νότον κελάδοντα καὶ ἐς κλίσιν ἀδρόχου ἄρ-
[ατου
Τοῖχος ἐρισθενέτης ἀνατείνεται ἄχρι γενείου
Ἀντιγός.

Parietem hunc sic describit Gyllius : *Quorum qui-
dem (arcuum) duo, septentrionalis et meridianus,
curvaturam suam imam substructam habent tenui
pariete fenestellis vitreis pleno, sustentato columna-
rum duplici ordine, inferiore et superiore. Inferior
habet octo columnas ad solum nitentes, superior sex
sustinentes parietem subtilem et subjectum imæ ar-
cus curvaturæ. Duplicem istum columnarum ordi-
nem et numerum descripsit pariter Silentarius, ac
primo inferiorem, part. II, v. 120 :*

Λέλαμπε δὲ τέτραχι δοιαῖς .

D et mox (nam hoc loco codex ms. lacunis scatet) de
superiori columnarum ordine :

..... Ἐξ γὰρ ἐπ' αὐτ. . .

Κίονες αἱ . ἐς . χλοάοντι σμαράγδῳ

Ἀκαμάτων ξυνοχῆς ἀνεστήσαντο τενόντων,

Ἐνθα γυναικείων ἀναφαίνεται ἐνδία θώκων.

Neque aliter Evagrius : Ἐν δεξιῷ δὲ καὶ κατὰ τὸ
εὐώνυμον κίονες αὐτοῖς περιτετάχεται ἐκ Θετταλοῦ
λίθου πεποιημένοι, ὑπερῶά τε μετεωρίζουσιν ἐτέραις
παραπλησίοις κίοσι, προκύπτειν τοῖς βουλομένοις
διδόντες εἰς τὰ τελούμενα. Sunt igitur istæ colum-
næ ex marmore Thessalico, quod et indicat Silen-
tarius, v. 129 :

Θεσσαλίδος πέτρης ἀμαρύγματα.

Atque in hunc, qui etiamnum perstat, modum pa-

rietes istos excitavit Isidorus Junior, Isidori, qui A una cum Anthemio ædem Sophianam primum ædificaverat, ex fratre aut sorore nepos. Nam cum anno 32 Justiniani hemisphærii pars orientalis ex terræ motu collapsa esset, ex eo quod integrum remanserat, defectum, qui tantæ ruinæ præbuerat occasionem, agnoscens, arcum orientalem et occidentalem suo, ut erant, loco reliquit, septentrionalis vero et meridiani curvaturæ substructum parietem introrsum porrexit, pauloque latiore effecit, ut congrua cum cæteris proportionem ovalem quodammodo figuram efficeret. Agathias : Ἰσίδωρος δὲ ὁ νέος καὶ οἱ ἄλλοι μηχανοποιοὶ τὸ πρότερον ἐν αὐτοῖς ἀναθεωρήσαντες σχῆμα, καὶ τῷ σωζομένῳ τὸ πεπονθὸς ὁποῖόν τε ἦν καὶ ἐς ὃ τι δὴ πού ἡμάρτητο ἐπιφρασάμενοι, τὴν μὲν ἐὼν τε καὶ ἐσπερίαν ἀψίδα οὕτω μένειν κατὰ χώραν ἀφῆκαν, τῆς δὲ ἀρκτίως τε καὶ νοτίας τὴν ἐπὶ τοῦ κυρτώματος οἰκοδομίαν πρὸς τὰ ἔνδον προτείναντες, καὶ εὐρυτέραν ἡρέμα ποιησάμενοι, ὥς μᾶλλον ἀρμονιώταταις ἄλλαις συννευκέναι καὶ ὁμολογεῖν τὴν ἰσόπλευρον ἀρμονίαν, περιστεῖλαι ταύτῃ δεδύνηται τὴν τοῦ κενώματος ἀμετρίαν, καὶ ὑποκλέψαι βραχὺ τι τῆς ἐκτάσεως μέρος, ὁπόσον ἑτερόμηκες ἀπετελεῖτο σχῆμα, οὕτω τε ἐπ' αὐτῇ ἡδρασαν πάλιν τὸν ἐν μέσῳ ὑπερανέχοντα, εἴτε κύκλον, εἴτε ἡμισφαίριον, εἴτε ὁπῶδ' οὖν ὀνόματι παρ' αὐτοῖς ἐπικεκλημένον. Sed audiendus imprimis Gyllius, qui totam hanc ædis partem graphice describit : *Latitudo, inquit, dilatatur ultra pilas arcubus et columnis et parietibus, ex utroque latere, septentrionali scilicet et meridionali, sex velut aulas capiens, tres inferiores et totidem superiores, vario marmore vestitas, concameratas, calculis inauratis et figuratis ornatas. Ita enim ex singulis pilis duplices arcus nascuntur in templi latitudinem porrecti, ut eorum alterum conquiescat in muro extrinsecus obnitente majoribus pilis, a quibus quatuor arcus in utrumque parietis latus emittuntur, duo quidem inferiorum aularum concamerationem sustinentes, reliqui duo superiorum totidem aularum testudines quarum latera singularum partim adnuntur ad arcus partim ad columnas. Unde fit ut pars ædis interior et media illa ingens vacua, si sola consideretur comprehensa intra pilas et columnas, sit forma ovata, si vero tam intra quam extra pilas perspiciatur, sit quadrata. Ita enim ex utroque latere velut alæ appensæ sunt tres aulæ inferiores et totidem superiores, ut ab imo pavimento procedat quadrata usque ad curvaturam superiorum aularum, deinde intra octo pilas in ovatam formam contrahatur usque ad curvaturam quatuor arcuum sustentium hemisphærium. Has aulas et in ovalem formam contractam mediam ædis partem nescio an intelligat Silentarius, part. II, v. 129 :*

Μέσσα δὲ νηὶ
Ἐνδία καλλιγόροιο διακρίνουσιν ἔδεθλα
Γείτονος αἰθούσης περιμήκεος.

Nam per νὰν καλλιγόρον mediam ædis partem in chori seu in ovalem formam contractam, per αἶθου-

PATROL. GR. LXXXVI.

σαν vero περιμήκη porticus, quæ intra quatuor pilas interius curvantur et a meridie et septentrione eam cingunt, videtur intellexisse; cujusmodi ναοῦ seu chori ædis Blanchernianæ fuit figura, ut auctor est Procopius, *De Ædif.* I, 3, ubi de columnis ædis : Καὶ τὰ μὲν ἄλλα τοῦ νεῶς μέρη κατ' εὐθὺ ἐστᾶσιν οἱ κίονες, κατὰ δὲ μέσα ὑποστέλλονται εἶσω. Sed de aulis agetur infra.

32. Quatuor majoribus arcubus, qui quatuor majoribus pilis, quas structiles columnas vocat Ulpianus, innituntur, incumbit ingens hemisphærium (trullum aut trullam vulgo vocant) seu ædificium rotundum ac teres, quod in immensam altitudinem educitur. Procopius : Ὑπερθεν δὲ αὐτῶν (τῶν ἀψίδων) κυκλοτερὴς οἰκοδομία ἐν στρογγύλῳ ἐπέχεται. Hujus parietem, qui in orbem fertur sustinetque testitudinem orbiculatam, ex lateribus tenuibus spongiosis ac candidis, quos ex Rhodo insula advehi curaverat Justinianus, confectum esse ait Codinus, iisque levibus adeo ut eorum quinque lateris unius pondus ex aliis exæquarent; ex quo, inquit, in vulgus fama sparsa sit trullam templi Sophiani esse hederaceam, ὅτι ὁ τροῦλος χισσάρινός ἐστιν. Quo loco Allatius legendum censet κυπαρίσσινος, tanquam si hemisphærium confectum fuerit ex nunquam putrescenti ligno : nam certe cupressinis tabulis tegi solitas ædes sacras auctor est Leo Ost. I, 20. Verum alii, ut Lambecius et Combefisius, legunt ὅτι χισσάριος ἐστὶν ὁ τροῦλος, id est pumicea trulla. Parietes vero isti latericii opere musivo interius ubique exornantur. Anonymus : Εἰδ' οὕτως ἐμουσίωσεν αὐτήν. Quadraginta fenestris, teste Gyllio, lucem admittit idem paries, ὅθεν αἰεὶ διαγελᾷ πρῶτον ἡμέρα, ait Procopius. Unde cum pars illa hemisphærii tota luminibus seu potius fenestris colluceat, τὸ ἐμφῶτον dicitur Evagrio, qui ejus latitudinem seu diametrum esse pedum 75 scribit : Τὸ δὲ πλάτος τοῦ ἐμφώτου αὐτοῦ ποδῶν 75. Qua vero hemisphærium quatuor arcubus insistit, seu in ima sui parte, major coronis totum illius circuitum interiorem ambit ac circumdat. Silentarius, part. II, v. 67 :

Ὅπη καὶ ρίζα καθέρπει
Σφαίρης ἡμιτόμοιο, καὶ ἀντυγές εἰσιν, ἐλιγμῶ
Τοῦ πυμάτου κύκλοις, τὸν ἀψίδων κατὰ νῶτα
Ἀνέρες ἐστεφάνωσαν.

Mox addit ut prominentes ejusdem coronidis lapides viam angustam, cancellis, ut par est credere, ferreis munitam, porrigant, qua κανδηλάπτης seu κηροφόρος, qui luminaria accendit in hemisphærio pendentia, progredi solet :

Ὑπὸ προβλήτι δὲ κόσμῳ
Ἐκκρεμέες λάγγες ἐστερνῶσαντο πορείην
Στεινὴν, τερμίδεσσαν, ὅπη καὶ φωσφόρος ἀνὴρ
Ἄτρομος ἀμφιθέων ἱεροῦς λαμπτήρας ἀνάπτει.

33. Muro hemisphærii testudo orbiculata, in sphæræ modum compacta incumbit. Hanc vulgo θόλον vocant Græci scriptores. Est autem θόλος, ut est apud Hesychium, στρογγυλοειδὴς οἶκος, seu ut est

apud Isidorum et Papiam, *eminens rotunditas et fastigium templi*. Ugutioni proprie quidem *tholus est velut scutum breve, quod in medio tecti est, in quo trabes coeunt*. Cujus quidem vocis meminit Vitruvius, iv, 7, tametsi de significatione inter se dissentiant illius interpretes. *Tholo fastigiatum* dixit Paulinus : et vetus epigramma in Asclepiodotum Anthol. Gr. iv, 28 : Κοῖλον ἔρεισμα θόλου eleganter appellavit parietes in orbem interius circumductos, qui testudinem sphaericam seu tholum sustinent. Ab ejusmodi tholis dictum θολωτόν magni palatii triclinium, ab Anastasio Dicoro exstructum, ut refert Zonaras ; quod idem esse constat cum trullo, in quo habita sexta synodus, ἐν τῷ σεκρέτῳ τοῦ θείου παλατίου τῷ λεγομένῳ τρούλλῳ, ut habent Acta ejusdem synodi ; quod quidem triclinium a Macario Ancyrano dicitur fuisse οἶκος περιφανῆς ἐν καλῷ τῶν βασιλέων ΚΠ παλατίῳ κείμενος. *Basilica* nuncupatur ab Anastasio bibl. in Agathone PP. p. 54, et *palatium* in Leone II, p. 56. Ita ab eadem figura domum quamdam in urbis conspectu τρούλλου nomine donatam scribit Leo Grammaticus p. 453. Tradit Procopius hemisphaerii testudinem eatenus de industria sursum tenuari ac deficere ut per ipsius aperturas lux intret affatim : Καὶ διαλείπει τὸ οἰκοδόμημα κατὰ βραχὺ, ἐξεπίτηδες παρειμένον τοσοῦτον ὅσον τοὺς χώρους, οὗ δὴ τὸ διηρημένον τῆς οἰκοδομίας ξυμβαίνει εἶναι, φέγγους διαρκῶς ἀγωγούς εἶναι. Reminiramdam, inquit Silentarius, intueri licet, ut inferne latior sensim deficiat, et in orbem veluti cœlum convolvatur testudo, part. II, v. 78 :

"Εστὶ δ' ἰδεῖν μέγα θάμβος, ὅπως κατὰ βαιὸν ἰοῦσα Εὐρυτέρῃ μὲν ἔνερθεν, ὕπερθε δὲ μείον ἀνέρπει, Ὡς πόλος ἡερόφοιτος.

Ita etiam Agathias, ubi de hemisphaerio : Καὶ γέγονεν ἐντεῦθεν εἰκότως ἰθύτερος μὲν καὶ εὐεπίστροφος καὶ πανταχόθεν τῇ γραμμῇ ἐξισάζων, στενωτέρος δὲ καὶ ὀξύτενης καὶ οἶος οὐχ οὕτω λίαν ἐκπλήττειν τοὺς θεωμένους ὥς πάλαι, πολλῷ δὲ ὅμως πλέον ἐν τῷ ἀσφαλεῖ βεβηκέναι. Ita autem sensim tenuatur et deficit testudo, ut cymbali figuram effingat et κυμβαλικῶς circinata sit, ut est apud anonymum : sic enim secundo exstructam prodit, ne rursum caderet, ἵνα μὴ πάλιν ταχέως πέσοι. Quæ quidem cæterarum trullarum vel tholorum forma etiam fuit, ut nempe inferne latiores sensim in sphaeram desinerent atque adeo ovi formam referrent ; unde ὦτά vel ὠτά dicta sunt ejusmodi ædificia, ut illud quod ὠτόν appellat Ioles, p. 172, seu ὠατον, uti præfert editio Regia, et in palatio exstitisse narrat ; quod illud idem est quod antea θολωτόν et τρούλλον vocabant. Cum igitur sphaeræ speciem quodammodo exhiberet, ideo σφαίρας nomine donatur a Zonara non semel, et aliis : nam et trullam instar sphaeræ ubique sinuari dixit Silentarius, v. 74 :

"Εγρομένη δ' ἐφύπερθεν ἐς ἀπλετον ἡέρα πῆληξ Πάντοθι μὲν σφαιρηδὸν ἐλίσσεται, οἷα δὲ παιδρὸς Οὐρανὸς ἀμφιδέδρακε δόμου σκέπας.

A Atque hæc quidem testudo ita parieti tereti imponitur, ut propter illius tenuitatem non firmæ inniti fabricæ sed aurea catena de cœlo pendere videatur. Procopius : Τοῦτου δὲ τοῦ κυκλοτεροῦς παμμεγέθους ἐπανεστηκυῖα τις σφαιροειδὴς θόλος ποιεῖται αὐτὸ διαφερόντως εὐπρόσωπον. Δοκεῖ δὲ οὐκ ἐπὶ στερόδῳ τῆς οἰκοδομίας διὰ τὸ παρειμένον ἐστάναι, ἀλλὰ τῇ χρυσῇ σειρᾷ τῇ ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ ἐξημμένον καλύπτειν τὸν χῶρον. Eadem propemodum habet de hemisphaerio ædis SS. apostolorum *De ædif.* I, 4. In interiore tholi seu, ut vocant, trullæ centro ac testudine Justinianus opere musivo Christum in Iride sedentem, orbem judicantis effigie, describi curavit, ut αὐτόπται testantur ; quemadmodum in Novæ ecclesiæ a se in palatio excitatæ tholi testudine Christi et angelorum ei administrantium effigies Basilii Macedo, ut auctor est Photius in illius descriptione. In suprema vero, et quæ extra eminet, Sophiani tholi parte positam fuisse crucem seu Σιγνόχριστον tradit Silentarius, part. II, v. 78 :

Ἀκροτάτης δὲ Σταυρὸν ὑπὲρ κορυφῆς ἐρυσίπτολιν ἔγραφε τέχνη.

34. Immensam hemisphaerii ac stupendam altitudinem prædicat his verbis Evagrius : Θόλος ἐστὶν ὁ τῶν ἀνακτόρων νηὸς, τέτταρσι μέτεωριζομένη ψαλίσιν, ἐς τοσοῦτον ὕψος ἐπαιρομένη ὥς ἔνερθε μὲν τοῖς ἀτενίζουσι δυσέφικτον εἶναι τοῦ ἡμισφαιρίου ἀποπεράτωσιν, ὕπερθε δὲ τοὺς γινομένους μηδαμῇ πειρᾶσθαι, εἰ καὶ μάλα τολμητὴς τις εἴη, ὑποκύπτειν καὶ ἐς τὸν πυθμένα τὰς ὀφεις παραπέμπειν. Eam autem altitudinem a pavimento ad centrum hemisphaerii seu tholi mediam testudinem esse pedum 180 tradit idem scriptor : Τὸ δὲ βάθος ἀπὸ τοῦ κέντρου τοῦ ἡμισφαιρίου μέχρις ἐδάφους ποδῶν ρπ'. Neque dissentit Joannes Gravius Anglus, ipse αὐτόπτης, in Præfatione ad Tabulas geographicas Nassir-Eddini Persæ, scribens accepisse se a Turcis *Ulug Beigum*, præter alia instrumenta mathematica exactissima, quæ paraverat, *quadrantem* stupendæ molis construxisse, cujus *radius* altitudinem summi fornicis templi S. Sophiæ adæquaret : *Quæ etsi, inquit, dictu incredibilia (nam testudo hemisphaerii centum octoginta pedes Romanos superat) illitamen Persas fide dignos hæc eadem narrantes sæpius audisse contenderunt*. Ad eam porro altitudinem eductus potissimum tholus, cum post illius casum denuo instauratus est.

35. Anno quippe Justiniani 32, cum crebris terræ motibus concussum hemisphaerium rimas ageret, tandem pars illius orientalis concidit, et ciborium et sacram mensam una cum ambone contrivit. Annum, mensem et diem casus trullæ describit Theophanes : Τοῦτω τῷ ἔτει, μηνὶ Μαΐῳ ζ', ἡμέρᾳ γ', ὥρα πέμπτη, φιλοχαλουμένου τοῦ τρούλλου τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας (ἣν γὰρ διεῖρηγμένος ἐκ τῶν γενομένων σεισμῶν, ἐργαζομένων τῶν Ἰσαύρων) ἐπεσεν τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς προϋποστολῆς τοῦ ἁγίου θυσιαστηρίου, καὶ συνέτριψεν τὸ κιθώριον καὶ τὴν ἁγίαν τράπεζαν καὶ τὸν ἀμβώνα. Ad hunc hemisphaerii

casum spectant etiam versus Pauli Silentiarrii, A part. i, v. 52 :

Ἡδὴ μὲν σθεναροῖσιν ἐπεμβαυῖα θεμελίοις
Σφαίρης ἡμιτόμοιο κατήριπε θέσκελος ἄντρυξ, etc,
et v. 141 :

Οὐ γὰρ ἀποτμηγέντος ἐρικνήμοιο καρήνου
ᾠκλάσεν.

Collapsum igitur vel certe labefactatum hemisphæ-
rium non modo de novo instauravit Justinianus,
sed etiam in majorem altitudinem extulit, Isidoro
juniore Milesio usus architecto, Isidori, qui ædem
Sophianam primum extruxerat, nepote, cujus me-
minit Procopius, *De ædif.* II, 2; obierat enim An-
themius. Agathias : Τότε δὲ αὐτὸν ὑπὸ τοῦ κλόνου τὸ
μεσαίτατον μέρος τῆς ὀροφῆς καὶ ἅπαντα ὑπερβάλ-
λον ἀποθεβληκότα ἐπεσκεύασέ τε αὐθις ὁ βασιλεὺς
βεβαιότερον καὶ ἐπὶ μείζον ὕψος ἐξῆρε. Quam qui-
dem majorem altitudinem 25 pedum esse tradunt
scriptores omnes. Theophanes : Βασιλεὺς ἤγειρεν
ἄλλους πινσούς καὶ ἐδέξατο τὸν τροῦλλον, καὶ οὕτως
ἐκτίσθη, ὑψωθείς πλέον εἴκοσι πόδας εἰς ἀνάθασιν
ἐπάνω τοῦ πρώτου κτίσματος. Zonaras : Ὅθεν λέγεται
καὶ τὸν τροῦλλον προστάξει τῶν βασιλέων καθαιρεθῆναι
καὶ αὐθις ἀνεγερθῆναι ἐπὶ πόδας εἴκοσι καὶ πέντε
μετεωρότερον, καὶ καθιερωθῆναι παρὰ Εὐτυχίου τοῦ
πατριάρχου τὸ δεύτερον. Ex quibus apparet quæ
fides adhibenda sit nugacibus ac imperitis ævi ex-
tremi Græculis, scribentibus ulnis duntaxat quin-
decim a priori altitudine excisis hemisphærium rur-
sum ædificatum, in quibus est Glycas : Ἀνεγείρε-
ται αὐθις, πεδαινὸς δὲ λειπόμενος πρὸς τὸ πρῶτον
ὀργυῶν ιε'. Eadem habent Anonymus et Codinus.
Cum igitur Evagrius hemisphærii altitudinem a
pavimento ad illius centrum pedum 180, Gyllius
vero altitudinem a summa curvatura arcuum us-
que ad pavementum 142 pedum esse tradant, vi-
detur confici hemisphærii ipsius altitudinem esse
38 pedum. Nam Turcus, per quem ædem Sophianam
metiri curavit Gyllius, hemisphærium non mensus
est; qui si recte mensus esset illius altitudinem, eam
ab altitudine quam tradit Evagrius parum discrepare
comperisset, ut Gyllius quidem existimat; quanquam
hoc longe altius esse par est credere, si latitudini
altitudo respondeat. Cum denique anno mundi juxta
Græcos 6494, indictione 15, mense Octobri ex D
terræ motu succussa pleraque urbis templa ac ædi-
ficia corruissent, ipsiusque hemisphærii Sophiani
Iars, hanc imperator Basilus Bulgaroctonus rur-
sum instauravit, δαπανήσας εἰς μόνας τὰς μηχανὰς
τοῦ ἀνόδου, δι' ὧν οἱ τεχνῖται ἱστάμενοι καὶ τὰς ὕλας
ἀναγομένας δεχόμενοι ψυχοδόμουν τὸ πεπτωκός, χρυ-
σίου κεντηνάρια δέκα. Ita Scylitzes et Glycas.

36. Ex singulis porro pilis, uti supra ex Gyllio
ostendimus, duplices arcus nascuntur in templi
latitudinem porrecti, ita ut eorum alterum cornu
conquiescat in muro extrinsecus obnitente majo-
ribus pilis, a quibus quatuor arcus in utrumque
parietis latus emittuntur, duo quidem inferiorum
trium aularum concamerationem sustinentes, re-

liqui duo superiorum totidem aularum testudines;
quarum latera singularum partim adnuntur ad
arcus, partim ad parietes, partim ad columnas.
Quippe cum ex crebris terræ motibus vel pondere
hemisphærii pilæ majores quatuor laborarent, ex-
structi sunt muri quatuor longi plus viginti pedes,
lati plus octo, in altitudinem majorum pilarum
assurgentes, quibus vice ἐρεισμάτων utrumque
latus ædis pertinens ad septentrionem et ad meri-
diem præfulcitur ac præmunitur. Ejusmodi pila-
rum seu pessorum vel pissorum fulcimenta παρα-
πίσσια vocant libri *Basilicon* ad leg. 14 cod. *De*
operib. publ. tanquam πεσσούς adjunctos ad muros
ipsos fulciendos; quo loco frustra Cujacius in Pa-
ratilis παραπήσσια legendum censet. Ea fulcimenta
ut et quatuor, quæ iis adnuntur, cochleas, Ju-
stiniano ascribit Cedrenus : Ἐποίησε δὲ καὶ τοὺς
ἔξω τοῦ ναοῦ κατέναντι τῶν ἔσω πινσῶν τέσσαρας
κοχλίας, οὓς ἀπὸ γῆς φυτεύσας μέχρι τοῦ τροῦ-
λου ἀνεβίβασεν, ἐρεισμα τούτους τῶν ἀψίδων κατ-
εργασάμενος.

37. In ipsa æde Sophiana ad meridiem et septen-
trionem binæ procurreunt porticus duplices, infe-
riores scilicet et superiores, secundum ipsius lon-
gitudinem, columnis marmoreis prægrandibus su-
stentatæ, quæ ædis latitudini nihil officunt. Pro-
copius : Στοαὶ τέ εἰσιν ἑκατέρωθι δύο, οἰκοδομίαν
μὲν τοῦ νεῶ οὐδεμίαν διειργόμεναι, ἀλλὰ καὶ μεῖ-
ζον αὐτοῦ ποιοῦσαι τοῦ εὗρους τὸ μέτρον, καὶ τῷ
μήκει μέχρι ἐς τὸ πέρας ξυνεξικνούμεναι, τὸ δὲ γε
ὕψος καταδεέστεραι. Cameratæ atque auro decoratæ
sunt, alteraque precantibus viris assignata, inferior
nempe, altera, quæ et superior, feminis, nihil ha-
bent disparile, nihil diversum : Καὶ αὐταῖς ἡ τε
ὀροφή θόλος καὶ ὁ χρυσὸς ἐγκαλλώπισμα. Ταῦταιν
δὲ ταῖν στοαῖν ἀτέρα μὲν τοὺς ἄνδρας εὐχομένους
διακεκλήρωται, γυναιξὶ δὲ ταῦτ' ποιούμεναις ἡ ἄλλη
ἀνεῖται, etc., porticum istarum inferiorum pluteos
(ita enim appellat Vitruvius, v, 1, superiorum ab
inferioribus columnis intersepta) sustentant non
modo quæ recto ordine dispositæ sunt columnæ
marmoreæ, sed etiam quatuor aliæ validiores viri-
dis coloris, cæteris tamen vicinis altitudine inferio-
res, gynæconitides seu superiores porticus, atque
adeo inferiorum testudines, in ipso sui medio,
binæ ab utroque latere fulciunt. Paulus Silentia-
rius, part. II, v. 135 :

Αἰθούσης κατὰ μέσον ἐρεῖσατο... χίους

Κίονας Ἀνθέμιος πολυμήχανος —

— ἀλλ' ἐνὶ μέτροις

Μήκεος ἐγγυτέρων μὲν ὀλίζονες· ἐκ δὲ τιθίνης
Τῆς αὐτῆς χλοεροῖσιν ἀποστίλθουσιν ἁώτοις.

Ἀλλὰ γὰρ οὐ στοιχηδὸν ἐπισχερῶ εὐποδας οὗτοι

Πυθμένας ἐρρίζωσαν, ἐφεδρήσουσι δὲ γαίῃ

Ἀντίοι ἀλλήλοισιν δὴ δυσὶν, ὧν κατὰ κόρσης

Τετραπόροις σειρήσιν ἐπιλιχθεῖσα κεραλή

Νῶτον ὑπεστήριξε γυναιχείοισιν ἐδέθλοισι.

Ejusmodi columnas mole sua cæteris majores, quæ
non tam ad ornatum excitantur quam ad fulcien-
das superiores porticus, πεσσούς etiam appellari
videtur Eusebius *De Vita Constantini*, III, 36, in

descriptione templi Hierosolymitani : de porticibus enim interioribus verba faciens αὶ δ' ἄνω τῶν ἔσωθεν ὑπὸ πύλαις ἀνηγείροντο.

38. Porticus superiores, feminis precantibus addictæ, ut plurimum catechumenorum vel catechumenorum nomine donantur a scriptoribus, non quod in iis unquam catechumeni constiterint, sed quod divinos, qui a sacerdotibus et cantoribus concinebantur, hymnos ibi auditu exciperent mulieres; unde κατηχούμενα loca Dei verbo officiisque ecclesiasticis audiendis superne exstructa recte viri docti interpretantur. Leo, Nov. LXXIII : Ἐν τοῖς τῶν ἐκκλησιῶν ὑπερώϊς, ἅπερ ὁ πολὺς ἄνθρωπος κατηχούμενα καλεῖν ἔγνω. Hinc ascendere in catechumena apud Constantinum Porphyrog. *De adm. imp.* c. 29 extremo. Anastasius Bibl. in Collectaneis : *Et ascenderunt ad eum in catechumenium ecclesiæ ipsius monasterii.* Cantacuzenus, I, 41 et ex eo Codinus, *De off.* c. 17, n. 45 : Ἀνεῖσιν εἰς τὰ λεγόμενα κατηχούμενα. Nicetas in Alexio, I, 1, n. 2 : Παρὰ τῶν ἐπάνωθεν τοῦ κατηχουμένου ἱσταμένων, ubi perperam Wolfius κατηχουμένιον locum ubi catechumeni instituuntur vertit; quo in errore versatur etiam Meursius. Nam etsi Simeon Thessalonicensis opusc. contra Hæreses τὰ κατηχουμένηα τῶν κατηχουμένων οἶκον interpretatur, id intelligendum est de statione catechumenorum in ecclesia vel certe in narthece. Ὑπερώϊα nude non semel appellantur superiores istæ porticus Sophianæ. Evagrius : Στοὰὶ δὲ τῶν λελεγμένων ὑπερώϊων ἐνερθε κίοσι καὶ ψαλίσι μικραῖς τοσοῦτον ἔργον ἀποπερατοῦνται. Sic ὑπερώϊα τοῦ μεγάλου ναοῦ dicuntur Nicetæ Paphlagoni in *Vita Ignatii patr. CP.*, ὑπερώϊα τῆς γυναικωνίτιδος Procopio, ἐμβολοὶ τῶν γυναικωνίτων Codino. Paulus Silentarius de iisdem part. I, v. 256 :

Ἐνθάδε θηλυτέρων ὑπερώϊα καλὰ νοήσεις.
et part. II, v. 125 :

Ἐνθα γυναιχείων ἀναφαίνεται ἔνδια θώκων.

Catechumeni Sophiani meminit præterea Ignatius Diacon. in *Vita Nicephori patr. CP.*, n. 69, illudque τὸν τοῦ μεγίστου νεῶ περίπυστον κατηχούμενον vocat. At sequior Græcia utramque porticum inferiorem et superiorem catechumenorum nomine donavit, ut advertere est ex Anonymo, *De locis Hierosol.* c. 4 et Codino in *Descr. S. Sophiæ*, qui inferiores τὰ πρῶτα κατηχούμενα, superiores δεύτερα κατηχούμενα nuncupat, uti supra a nobis observatum. Utraque, inferior scilicet et superior, ut est in *Itinerario D. Saligniaco*. Superiores vero in tholi modum cameratæ sunt. Silentarius, part. I, v. 257 :

Σχῆμα θόλου φορέουσιν, ὃ νεῖοθεν ἔστιν ἰδέσθαι.

Ita enim restituenda lacuna ex Procopio, ubi agit de superioribus porticibus : Καὶ αὐταῖς ἡ ὀροφὴ θόλος. In modum scyphi testudinatas habet Anonymus : Ἀνεγείραντες δὲ τὰς ἀψίδας τῶν ὑπερώϊων, τῶν τε δεξιῶν καὶ τῶν εὐωνύμων, καὶ ταύτας

Ἀσχεπάσαντες σκυφικὰς ἀψίδας. Ubi σκυφικὰς idem valet ac κυμβαλικὰς, scyphi aut cymbali instar. Superiorum istarum porticum intercolumnia pluteis muniuntur marmoreis, altis quatuor pedes, quibus incumbentes vident interiorem ædis partem, iam infernam quam supernam. Paulus Silentarius, part. I, v. 263 :

Πάντα δὲ Θεσσαλικοῦ μεταίχμια κίονος ἀνὴρ
Λαϊνέοις ἔφραξεν ἐρείσμασιν, ἔνθα κλιθεῖσαι
Ἐργοπόνους ἀγκῶνας ἐπήρεισαντο γυναῖκες.

His consentanea habet Evagrius, de lateribus meridionali et septentrionali τοῦ ναοῦ scribens. Ὑπερώϊα τε μετεωρίζουσιν ἑτέροις παραπλησίσις κίοσι, προκύπτειν τοῖς βουλομένοις διδόντες ἐς τὰ τελούμενα. De similibus pluteis interpositis sic Paulinus, dum agit de porticibus atrii ;

*Sed circumjectis in porticibus spatiari
Copia larga subest, interpositisque columnas
Cancellis fessos incumbere.*

Quod vero ait Evagrius, pluteis incumbentibus mulieribus divina sacrificia intueri licuisse, id intelligendum est de loco sacrificii ac bemate : nam dum illud peragebatur, velum statim ad intercolumnia subducebatur, neque iis capita aut oculos ad illa inspicienda promittere sub anathematis pœna fas erat. Id omnino colligere est ex Vita S. Basilii, quæ Amphilocho tribuitur, qui ritus illius auctor fuisse videtur. Nam cum mulierculam impudice sibi subministranti diacono annuentem, dum de catechumeniis in altare prospiceret, advertisset, vela in catechumeniis appendi præcepit : Βῆλα παραχρῆμα ἐκέλευσε κρεμασθῆναι, διασπείλαμενος ταῖς γυναιξίν ὥς εἴ τις ἔξω τῶν βήλων ὀφθῇ διακύπτουσα τῆς θείας λειτουργίας γινομένης, ἔξωθεῖσθαι τῆς ἐκκλησίας καὶ ἀκοινώνητον μένειν. In catechumeniis, ac dextra eorum potissimum parte, coactas synodos non semel legimus. Octavam enim synodum ἐν τοῖς δεξιόις μέρεσι τῶν κατηχουμένων τοῦ περιωνύμου ναοῦ τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας celebratam fuisse auctor est Nicetas Paphlago in *Vita Ignatii patriarchæ CP.* exstat apud Leunclavium in *Synopsi Basil. decretum synodi, προκαθημένου τοῦ ἁγιωτάτου Ἰωάννου πατριάρχου ἐν τοῖς δεξιόις μέρεσι τῶν κατηχουμένων, συνεδριαζόντων αὐτῷ πανιερωτάτων μητροπολιτῶν.* Eandem inscriptionem præfert Michaelis Cerularii patriarchæ de projecto pittacio decretum, apud Allatium, dissert. 2, *De lib. eccl. Græc.* In catechumeniis denique Sophianis quandoque coactam plebem narrat Paulus Diaconus, *Histor. misc.* I. XXI, nec mirum, cum ampla admodum tum latitudine tum longitudine essent, uti mox ex aularum ad alas ναοῦ existentium descriptione colligere est. Porro magnam porticum, quæ una cum bemate et tecti parte ex terræ motu corruerat, anno antequam Joannes Cantacuzenus Byzantium cepisset, instauravit primum Anna imperatrix, Andronici Palæologi vidua; cui postmodum operi ipse Cantacuzenus ac denique Joannes Palæologus imperatores

extremam manum imposuere. Rem pluribus narrat A
idem Cantacuzenus, iv, 4.

39. Neque tamen recta linea procedunt in interiore aede porticus. Nam inter quatuor majores pilas ab utroque latere, ad meridiem et ad septentrionem, ita velut alæ appensæ sunt tres aulae inferiores et totidem superiores, ut ab imo pavimento pars illa ædis interior et media, ingens et vacua, procedat quadrata usque ad curvaturam superiorum aularum, deinde intra octo pilas in ovatam formam contrahatur, usque ad curvaturam quatuor arcuum sustentium hemisphaerium. Unde fit ut si pars illa consideretur comprehensa intra pilas et columnas, sit forma ovata; si vero tam intra quam extra pilas perspiciatur, sit quadrata. Aulas istas *cubicula* vocant scriptores, quorum usum describit Paulinus, epist. 12, ubi de templo S. Felicis Nolano: *Cubicula intra porticus quaterna longis basilicæ lateribus inserta, secretis orantium vel in lege Domini meditantium, præterea memoriis religiosorum ac familiarium accommodatos ad pacis æternæ requiem locos præbent.* Anastasius in Sergio PP: *Hic tectum et cubicula universa in circuitu basilicæ B. Pauli apostoli—studiosius renovavit ac reparavit.* Ejusmodi cubiculorum non semel alibi meminit, a quibus capellarum nostrarum, uti nunc appellantur, origo videtur desumpta. Οἰκίσκοι dicuntur S. Nilo ad Olympiodorum præfectum in Descriptione templi ab eodem Olympiodoro exstructi: Ἐν δὲ τῷ κοινῷ οἴκῳ πολλοῖς καὶ διαφόροις οἰκίσκοις διεληγμένῳ ἀρκεῖσθαι ἕκαστον οἰκίσκον πεπηγμένῳ τιμῇ σταυρῷ, etc. Forma aularum seu cellarum, quas dixi (verbis utor Gyllii) cingere utrumque latus, talis est. Ex tribus lateribus aulae quadratae sunt; ex quarto latere quod intuetur interiorē ædis partem, figuram templi sequitur, quod obrotundam efficit pilarum et columnarum dispositio. Sustinetur arcubus et columnis concameratio aularum, quarum describam duntaxat tres, quibus cognitis cæteræ omnes simili forma esse cognoscentur. Incipiam a tribus superioribus sitis in latere templi septentrionali, quarum prima est in angulo intuenti septentrionem et orientem. Ejus duo latera exteriora surgunt a muro et desinunt in arcum. In laterum medio columnæ tres sunt quadratae loco parietis, nempe fenestrarum parastades, quarum scapus habet perimetrum quinque pedum et unius dodrantis. Supra easdem eminent aliæ tres quadratae: hæ omnes sunt marmoris alibi in colorem glaucum vergentis. Latus pertinens ad interiorē ædis partem habet sex columnas virides, subjectas arcui sustinenti quartam partem sphaeræ orientalis, quarum imus scapus ambitum habet septem pedum et octo digitorum. Earum intercolumnia, diastyli dispositione distincta, lata septem pedes et undecim digitos, pluteis muniuntur marmoreis, altis quatuor pedes, quibus incumbentes vident interiorē ædis partem, tam infernam quam supernam. Latus interjectum inter primam aulam et se-

cundam a pariete exteriori vergente ad septentrionem, usque ad pilam magnam sustentem arcum hemisphaerii, largum est quadraginta quatuor pedes, quorum partem possident pilæ, partem arcus surgens a tergo pilæ sustinens hemisphaerium; quo toto patente, lato juxta pavementum viginti pedes, transitur a prima aula ad secundam aulam. Reliquam lateris inter primam et secundam aulam intermedii partem, latam viginti quatuor pedes, occupant pilæ arcus et murus surgens velut ala usque ad concamerationem hemisphaerii. Secundæ aulae concameratio extrema sustinetur arcubus et parietibus: media vero nititur quatuor columnis albis ad glaucum colorem accedentibus, quarum scapus in ambitu complectitur septem pedes. Secunda sive media aula quadrata est, cujus duo latera sustentur partim muris partim arcubus, quorum alterum cornu nascitur a tergo duarum magnarum pilarum sustentium magnum hemisphaerium, alterum sustinetur pilis orientibus ex interiori parte murorum alarium fulcientium pilas majores. Hujus secundæ sive mediæ aulae latus exterius loco parietis habet octo columnas quadratas, quarum perimenter est sex pedum. In earum medio est magna pila: inter columnas eas parastadum vicem præstantes sunt fenestrae. Præterea supra easdem columnas existunt pilæ parastadum vicem præbentes superioribus fenestris, quæ tam superiores quam inferiores, numero sedecim, aulam hanc mediam illustrant; cujus latus vergens in latus interius sex viridibus columnis ornatur. Harum intercolumnia habent pluteos similes pluteis primæ aulae. Camera media sustinetur columnis colorem medium inter album et glaucum præ se ferentibus, in quadratum ordinem dispositis, quarum duæ stant non longe a latere exteriori, reliquæ duæ parum absunt ab interiori latere ornato sex columnis. Ex hac media aula exitus patet in tertiam, per arcum tam late patentem quam alterum, per quem aditus est a prima aula in secundam. Tertia aula similis est primæ aulae longitudine, fenestris, parastadibus, columnis; quibus quatuor sustinetur ejus camera, et latus interius sex viridibus. Jam vero inter pilas duas, quibus sustinetur quarta pars sphaeræ occidentalis, exstant quatuor columnæ virides, eademque binæ inter se conjunctæ: inter has intercedunt sex columellæ virides Ionicæ. Hactenus Gyllius.

40. In istarum aularum superiorum una imperatrix consistere solebat, cum divinis officiis intererat. Id diserte tradit Evagrius, ubi de columnis Thesalicis, quæ ad septentrionem et meridiem utrumque arcum septentrionalem et meridianum suffulciunt: Ἐν δεξιῷ δὲ καὶ κατὰ τὸ εὐώνυμον κίονες αὐτοῖς περιτετάχεται ἐκ Θεσσαλοῦ λίθου πεποιημένοι· ὑπερῶα δὲ μετεωρίζουσιν ἑτέροις παραπλησίσις κίοσι, προκύπτειν τοῖς βουλομένοις διδόντες ἐς τὰ τελούμενα, ὅθεν καὶ ἡ βασιλὶς παροῦσα ταῖς ἑορταῖς τῇ ἱερουργίᾳ τῶν μυστηρίων ἐφίσταται.

41. In hanc superam ædis partem ascensus existit quatuor cochleis, quas dixi ad fulciendas quatuor majores pilas una cum muro opposuisse Justinianum, cum collapsum hemisphærium denuo instauravit. Κοχλίας Cedrenus appellat loco supra descripto, n. 36, sed non satis proprie, inquit Gyllius, cum magis in anfractuum normalium quam cochlearum modum gradus surgant : quinque enim ab anfractibus ab imo ascenditur, non exasperatis in gradus, sed in mollem clivum substructis ex amplis mensis marmoreis. Horum quinque anfractuum singuli alti undeviginti pedes et sesquipedem, lati quinque pedes; ex quibus patet pavementum superiorum porticum seu γυναικωνιτίδων a pavimento et solo ædis ad altitudinem pedem 97 et sesquipedis eductum, proindeque reliquam ædis altitudinem ad summam curvaturam arcuum 45 pedum et sesquipedis fuisse, siquidem, ut observat Gyllius, tota templi altitudo a pavimento ad illam curvaturam est 142 pedum. Anfractibus istis succedunt alii anfractus usque ad templi tectum, non clivis molliti, sed in gradus fracti. Per hos igitur anfractus et cochleas adeuntur aulæ et porticus superiores et summæ templi partes. Totam hanc graduum seriem λαβύρινθον ἀνάγοντα εἰς τὰ ὑπερῶα τῆς Ἐκκλησίας vocat Scylitzes, p. 804. Meminit præterea Paulus Diaconus, l. xxiii *Historiæ Miscellæ* ascensus in catechumenia per Æneam portam : *Processit autem et imperatrix Eirene, cum præcessissent imperatores, sceptris obsequentibus per scholas antelatis; et ascenditibus per æneæ portæ ascensum in catechumenia ecclesiæ, non exiens in plateam Emboli, etc.* Ubi platea Emboli videtur esse inferior porticus.

42. In inferiore porticu meridionali existit ædicula vel aula, in qua imperator, cum sacrorum librorum lectionem auditu excipiebat, consistere solebat. Ait enim Silentarius stare ad meridiem porticum marmoream, septentrionali omnino similem : sed illam habere quiddam amplius : muro enim seclusum locum servare, ubi imperatores sacrorum librorum lectionem auditu excipiunt. Sic ille part. II, v. 164 :

Ἐχει δὲ τι πλεον ἤδε·
Τείχει γὰρ τινι χώρον ἀποκριθέντα φυλάσσει
Λύσωνίων βασιλῆϊ, θεοστέπτοις ἐν ἑορταῖς,
Ἐνθα δ' ἐμὸς σκηπτοῦχος ἐφήμενος ἡθάδι θώκῃ
Μυστιπόλοις βίβλοις ἐν ἐπέτασεν ἀκούῃν.

Ex quibus videtur posse colligi ædiculam seu aulam istam muris septam eam esse, quæ etiamnum stat ad latus meridionale bematis, in qua summus Turcorum Sultanus consistit, dum sacra profana in sacro olim templo peraguntur, et ad quam per portam orientalem ex Saraio accedit. Atque inde docemur quid velit Codinus, *De offic.* c. 15, n. 4, dum ait imperatorem in ecclesiam Sophianam procedere, ibique sancti Basilii preces seu illius librorum lectionem auditu excipere, juxta diaconicum : Ἀπέρχεται εἰς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν βασιλεὺς,

καὶ ἀκούει παρ αὐτοῦ τὰς τοῦ μεγάλου Βασιλείου εὐχὰς, πλησίον τοῦ διακονικοῦ. Nam hic sumitur diaconicum pro conchula bematis, quæ ad sinistram seu ad latus meridionale majoris conchæ erat, ut infra probamus, atque adeo quæ loco huic muro secluso proxima erat, in quo imperator consistere solebat, cum sacrorum librorum lectioni auditum suum præbebat. Incertum porro an alius eidem addictus esset locus in ecclesia, dum sacrosanctæ liturgiæ intererat, proindeque an eo loci assignata olim fuerit Theodosio imperatori a sancto Ambrosio Mediolanensi episcopo in ecclesia sedes. Nam cum aliquando Mediolani Theodosius, more utique recepto, sacrarium ingressus post donorum oblationem in eo consedisset, id ægre tulit Ambrosius; consideransque eam consuetudinem vel ex assentatione vel ex ordinis inscitia esse natam, imperatori in ecclesia locum assignavit ante sacrarii cancellos, ita ut populum imperator, imperatorem ordine sedis sacerdotes antecederent : Τόπον εἶναι τοῦ βασιλέως ἐν ἐκκλησίᾳ τέταχθε τὸν πρὸ τῶν δρυφάκτων τοῦ ἱερατείου, ὥστε τοῦ μὲν λαοῦ τὸν κρατοῦντα τὴν προεδρίαν ἔχειν, αὐτοῦ δὲ τοὺς ἱερέας προκαθῆσθαι. Verba sunt Sosomeni, vii, 24, quibus consona habet Theodorus, v, 17. Addit Theophanes ab eo tempore morem hunc invaluisse, ut deinceps imperatores extra bema cum reliqua plebe consisterent : Ὅθεν καὶ μέχρι τοῦ νῦν καλῶς ἐκράτησεν τὸ ἔθος, ἔξω τοῦ θυσιαστηρίου τοὺς βασιλεῖς ἵστασθαι μετὰ τοῦ λαοῦ. Et Nicephorus Callistus, xii, 41, ubi eandem rem recitat, sua etiamnum ætate id obtinere scribit, nempe ut imperator ad bematis cancellos sedeat. At si secundum Sozomenum assignata fuit sedes imperatoris πρὸ τῶν δρυφάκτων τοῦ ἱερατείου, ante cancellos bematis, non potuit consistere seu ἵστασθαι μετὰ τοῦ λαοῦ, quandoquidem populus in pronao consistebat, et inter cancellos bematis et pronauum seu narthecem ναός, vel chorus clericis et cantoribus addictus, intercedebat, ut ex ipso Silentario et aliis abunde constat. Quodsi ante bematis cancellos constitit, eam sedem in solea stetisse necesse est, atque adeo imperatorem non populum duntaxat sed etiam clericos et cantores, quos *populum canentem* vocat Silentarius, præcessisse. Atque inde forte quidam soleæ nomen inditum existimarunt, quod eo loci imperator in ecclesia solium suum haberet. Ut seres habeat, hanc sancti Ambrosii Constitutionem tanta cum animi devotione ac submissione excipere imperatores, ut Theodosius Junior et Valentinianus, in eo decreto quod exstat post concilium Ephesinum, in hæc verba prorumpant : *Ad sacra altaria munerum tantum offerendorum causa accedimus; et cum circumseptum sacrorum adytorum ingressi sumus, statim egredimur, nec quidquam ex propinqua divinitate nobis arrogamus.* Nam etsi in concilio Laodicensi, can. 19, solis sacerdotibus, τοῖς ἱερατικοῖς, εἰσιέναι εἰς τὸ θυσιαστήριον καὶ κοινωνεῖν liceret, is tamen mos invaluerat ut adyta ingredi ad offerenda

dona imperatori ficeret, ut colligitur ex synodo A Trullana can. 69, κατὰ τινὰ παλαιὰν παράδοσιν, inquit Balsamon, quod ab ipso sancti Ambrosii ævo obtinuisse par est credere.

43. Jam vero quod ait Silentarius illic sedere imperatorem θεοστέπτοις ἐν ἑορταῖς, id intelligendum est de solemnioribus festivitibus, in quibus ad maiorem ecclesiam procedebat, quas numero duodecim fuisse videtur innuere Codinus, in *Orig.*; p. 91, ed. Meursianæ, cum in cæteris, in palatii sacris ædibus, divinis interesse officiis soleret. Ea autem festa majora θεοστέπτους ἑορτάς vocavit, quod in iis imperator corona redimitus sacris interesset. Theophanes de Justino imperatore: Ταῦτα μαθὼν μεγάλως ἡλγήσας τὴν ψυχὴν, ὥστε καὶ τῇ ἑορτῇ προσελθὼν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ οὐ κατεδέξατο φορέσαι τὸ στέμμα ἢ τὴν χλαμύδα. Similia habet a 51 Justiniani: Ὁ δὲ βασιλεὺς οὐκ ἐφόρεσεν τὸ στέμμα ἐπὶ ἡμέρας μ', ἀλλὰ καὶ τῇ ἁγίᾳ Χριστοῦ γεννήσει χωρὶς αὐτοῦ προῆλθεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. Apud Francos nostros eum olim obtinuisse morem ut reges in majoribus anni festivitibus in ecclesia coronati divinis officiis interessent, pluribus probavimus ad Joinvillam, dissertat. 5, atque inde eas festivitates *curias coronatas* aut *dies coronæ* appellatas fuisse, seu ἑορτάς θεοστέπτους. Nam ut apud Latinos, Francos nimirum Germanos, Anglos et alios, in hisce occasionibus inter ipsa sacra missæ solemnia regum capitibus corona imponebatur ab archiepiscopis aut episcopis, ut ex Anselmo episcopo in epist. ad Ernulphum priorem, Eadmero l. iv *Histor. Novorum*, p. 105, Ivone Carnot. epist. 66, 67 et 84; et Baldrico, *Chron. Camerac.* iii, 55, colligitur, ita apud Byzantinos a patriarcha in æde Sophiana, ὅτε δημοτελής καὶ μεγάλη ἐτύγγανε Δεσποτική ἑορτῇ, coronabantur imperatores aliqua ex iis corollis quæ supra sacram mensam pendebant, quæ peracta solemnitate in suum remittebatur locum, ut pluribus narrat Constantinus Porphyrogeneta lib. *De admin. imper.* c. 13; cujus ritus originem Constantino Magno ascribit. Neque extra istas cæremonias, ex illius edicto, fas erat imperatori coronam sibi imponere vel certe inde auferre, adeo ut Leonem Copronymi filium miserabilem vitæ exitum ex ejusmodi statuti transgressione incurrisse tradant idem Porphyrogeneta, Theophanes, Cedrenus, Glycas, Sigebertus et alii. Inter has autem corollas, quæ sacræ mensæ imminebant, præ cæteris et operis elegantia et lapillorum pretio conspicua fuit illa quam a Constantino Magno dedicatam fuisse, præter Porphyrogenetam, refert Nicetas in Andronico Comneno, l. ii, n. 41, quamquam id controversum video. Quippe plerique e scriptoribus Byzantinis Sophiam ex Justino Augusto viduam, et Constantinam Tiberii filiam, Mauricii Augusti conjugem, ipsi Mauricio magni pretii coronam obtulisse narrant, quam ille in Ecclesiam perlatam Deo consecravit. Ita Theophanes, Zonaras, Cedrenus, Anastasius et Paulus Diaconus

ad 19 a. Mauricii. Addit præterea Cedrenus coronam Heraclii, quæ 70 libris est æstimata, a filio Heracleona in ædem Sophianam illatam, ubi aliæ præterea appensæ erant corollæ, ut idem Nicetas tradit in Alexio, l. iii, n. 6, ex quibus perspicuum sit coronas a principibus et magnatibus templis olim oblatas et supra sacram mensam appensas; quem morem e Latinis attigere præter Anastasium Domnizo, *De Vita Mathildis comitissæ*, i, 2, auctor *Relationis de thesauro Canusinæ ecclesiæ*, Leo Ostiens. *Chron. Casin.* iii, c. ult., Petrus Diaconus ejusdem *Chronici*, iv, 90, et epistola 345 ex iis quæ habentur t. IV, *Historiæ Francorum*. Appendebantur autem ut plurimum corollæ istæ ad ciboria; unde supra sacram mensam illas pependisse passim legimus. Anastasius in Leone IV papa: *Nam et super ciborium obtulit coronas quatuor et calices sedecim ex auro mundissimo*. Hariulfus, *Chron. Centul.* iii: *Super illa tria altaria habentur tria ciboria ex argento et auro parata, in quibus tres dependent coronæ, singulæ per singula ex auro gemmisque paratæ, cum aureis cruciculis aliisque diversis ornamentis*. Et *Chronicon Trudon.* l. i: *In medio ciborio pendentem coronam æream argento paratam*. Ejusmodi coronas altari imminentes spanoclistas seu ἐπανωκλείστους et regna non semel vocat Anastasius, p. 132, 153, 154, 146, 150, 174. Porro Paulinus, epist. ad Sever. conchæ apparatus describens coronas pariter in ea statuit:

*Crucem corona lucido cingit globo,
Cui coronæ sunt corona apostoli,
Quorum figura est in columbarum choro.*

Verum an priores imperatores in templo coronati sacris interfuerint, dubium facere videntur verba hæc Theodosii et Valentiniani in Constitutione quam modo laudavimus: *Dei templum ingressuri foris arma relinquimus, et ipsum etiam diadema deponimus; et quo submissioris imperii speciem præferimus, ea magis imperii nobis majestas promittitur*. Sane etsi ædem sacram coronati ingrederentur posteriores Augusti, cum tamen ad regias portas accesserant, coronas deponebant. Leo Grammaticus in Michaelē: Μέχρι δὲ τῶν βασιλικῶν πυλῶν ἐλθὼν ὁ βασιλεὺς οὐκ ἀπέθετο τὸ στέφος, καθὼς ἔθος ἐστὶ τοῖς βασιλεῦσιν, ἀλλὰ μετ' αὐτοῦ εἰσῆλθεν μέχρι τῶν ἁγίων θυρῶν. Hæc de corollis adnotasse intererat, cum et ad ædem Sophianam quodammodo pertineant: nunc reliquam descriptionem prosequamur.

44. Templi pavementum pretiosis varisque generis marmoribus, tum porphyreticis subvirentibus tum reliquis roseo colore variegatis ac perpolitis, stratum conspicitur. Anonymus: Τὸ δὲ ἑδάφος τοῦ ναοῦ κατεκόσμησε διὰ πολυτελῶν καὶ ποικίλων μαρμάρων, διὰ τε καὶ Ῥωμαίων πηγανησίων καὶ τῶν λοιπῶν ῥοδοποικίλων, καὶ στιλβώσας αὐτά. His concinit Silentarius, part. ii, v. 248.

45. Testudo vero opere musivo ubique exornatur, ut ait idem Silentarius, part. ii, v. 251.

Χρυσεοκολλήτους δὲ τέγος ψηφίδας ἐέργει,

Ἴν' ἀπὸ μαρμαίρουσι χυδὴν χρυσόρρυτος ἀκτὶς
 Ἀνδρομέοισιν ἄτλητος ἐπεσφίρτησε προσώποις·

sed et auro puro, ut vult Procopius : Χρυσῷ γὰρ ἀκιβδηλῶ κατελῆπται· ἡ ὀροφὴ πᾶσα, κεραννύσα τὸν κόμπον τῷ κάλλει. Νικᾷ μέντοι ἡ ἐκ τῶν λίθων αὐγὴ ἀναστράπτουσα· vel potius tessellis vitreis inauratis, ut Anonymus : Κατεχρύσωσε τὰ ὄροφα ἐξ ὑελίνου χρυσοῦ λαμπρότατα.

46. Quod ad tectum spectat, tradit idem Silentarius, part. II, v. 108 in operienda æde neutiquam lignis usum Justinianum, sed totam longis marmoreis tabulis texisse

Καὶ γὰρ ἀναξ πολύμνος, ἃ μὴ φύσις εὔρε καλύψαι
 Δένδρεσι μηκεδανοῖσι, λίθων ἐκαλύψατο κύκλοις·

quo respexit Agathias, scribens Justinianum nequaquam ligna adhibuisse, ne incendiis, ut prius ædes obnoxia esset : Ὡς ἂν μὴ εὐκολώτατα πυρπολοῖτο.

47. *Ædis interiora*, inquit Gyllius, *fulgent clarissima luce ob multitudinem luminum. Summus murus qui in orbem fertur inter quatuor summos arcus et hemisphærium, quadraginta fenestris lucem intromittit; muruli arcubus subjecti illuminantur viginti sex fenestris, aulæ intermediæ triginta duabus : in singulis extremis aulis orientalibus lucent plus viginti. Prætereo duas occidentales et quatuor inferiores aulas, tum duas partes sphæræ, tum sacram ædis partem solis sacerdotibus olim patentem. Sileo superiorem porticum, etiam in medium templum clarum lumen emittentem; quorum omnium lumina numerare omisi ob multitudinem. Atque eo spectant ista* C *Procopii* : Φωτὶ δὲ καὶ ἡλίου μαρμαρυγαῖς ὑπερφυῶς πλήθει. Φαίης ἂν οὐκ ἔξωθεν καταλάμπεσθαι ἡλίῳ τὸν χῶρον, ἀλλὰ τὴν αἰγλὴν ἐν αὐτῷ φύεσθαι· τοσαύτη τις φωτὸς περισσία εἰς τοῦτο τὸ ἱερὸν περιέχεται.

48. Verum etsi tot fenestris lucem excipiat ædes Sophiana, majori ferme ex lucernis lampadibus ac luminibus passim ad fornices et cæteras templi partes appensis, quibusdam etiam ἀκοιμήτοις seu perpetuo lucentibus, vel interdiu vel de nocte, in diurnis ac vespertinis officiis, quodammodo collucebat : ubique enim micabant coronæ, candelabra resplendebant, ut verbis utar scriptoris Vitæ S. Desiderii episcopi Caturcensis, c. 9; et ut ait Silentarius, part. II, v. 442, appensæ erant tum ad columnas et parietes, tum etiam a testudine per catenas pendebant, tanto numero ut in aere tanquam in mari fluitare lampades viderentur :

Ἐκκρεμέες δὲ
 Εὐφάεος πλώουσι κατ' ἡέρος ἀντὶ θαλάσσης.

neque aliter hanc lychnorum passim in ædibus sacris pendentium multitudinem expressit Theophanes Cerameus, hom. 55, ubi de æde S. Petri exstructa in palatio Cpolitano a Basilio Macedone : Πυκνοὶ δὲ λαμπτήρες πρὸς ἑαυτοὺς ὥς εἰπεῖν ἀμιλλώμενοι τὸν ναὸν ὀξδουχοῦσι τῇ ἀκοιμήτῳ λυχνοκαΐα, ἴσα ταῖς ἡμέραις τὰς νύκτας φωτίζοντες, Paulinus, Nat. 9 :

Ecce vides quantus splendor, velut æde renata

A *Rideat : insculptum camera crispante lacunar
 In ligno mentitur ebur, tectoque superne
 Pendentes lychni spiris retinentur ahenis,
 Et medio in vacuo laxis vaga lumina nutant
 Funibus; undantes flammæ levis aura fatigat.*

A laquearihus enim pendebant lychnuchi orbiculares et in modum coronæ efficti circuli complures, gradatim sibi ipsis impositi, ita ut infimus major esset medio et medius supremo, singulique lampadibus vitreis adornati, cujusmodi eleganter describuntur a Paulino, Natali VII. Hos luminosos circulos, quibus substrati erant disci argentei, eleganter descripsit idem Silentarius, v. 406 :

Ἐκ δὲ νυ σείρης
 Ἀργυρέους στεφανηδὸν ἀπ' ἡέρος ἤψατο δίσκους
 Ἐκκρεμέας περὶ τέσσα μέσου τροχάοντα μελάθρου, etc.

Atque istos quidem circulos coronas interdum vocant ævi medii scriptores Latini, ut auctor Vitæ S. Desiderii loco proxime laudato, Anastasius Bibl. in S. Silvestro et Sixto III PP, Flodoardus Hist. Remens. III, 5 et IV, 13; Ratbertus, De casibus S. Galli, c. 9; Iso magister De miraculis S. Galli, c. 8; Udalricus, in Consuet. Cluniac. I, 11; Petrus Venerab. in Statut. Clun. c. 52; Ægidius Aureæ vallis, c. 53, Vita B. Joannis Gorziensis abbat. c. 10, n. 90, etc. Sanctus Bernardus rotas appellandas potius censuit, lib. De vita et moribus clericorum, c. 11 : Ponuntur in ecclesia gemmatæ, non coronæ, sed rotæ, circumseptæ lampadibus, sed non minus fulgentes insertis lapidibus. Sed præsertim instructas ejusmodi lampadibus coronas phara appellant alii. Leo Ost. Chron. Casin. III, 31 : Fecit et pharum, coronam scilicet maximam argenteam cum — sex et triginta lampadibus ex ea pendentibus. Ita promiscue apud Valafridum Strabonem, De mirac. S. Galli, II, 35; Bedam, De rat. tempor. c. 24, in Hist. transl. S. Sebastiani, n. 94. in Vita Gudilæ virg. n. 18. Præterea apud Anastasium non semel, apud quem in S. Silvestro phara cantbara dicuntur eæ potissimum coronæ, quæ lampadibus et discis instructæ erant, quas φωταδόχα ἀγγεῖα vocat Ducas, c. 29. Denique alios lychnuchos in modum crucis effictos appendit Justinianus, Silentarius, v. 417 :

D *Καὶ μεγάλου σταυροῦ τύπον πολύωπα νοήσεις,
 Γεῖτονα μὲν δίσκοιο, πολυτρήτοισι δὲ νώτοις
 Ἀγγος ἐλαφρίζοντα σελασφόρον.*

Hunc porro ritum cruces luminibus excernandi ætate sancti Chrysostomi, cujus auctor perhibetur, obtinuisse narrant Socrates et Nicephorus Call. et in processibus publicis ecclesiasticis prælatas : Σταυροὶ ἀργύρεοι κηρῶν ἐπ' αὐτοῖς ἀνημμένων προηγούντο. Nec desunt qui crucem supra ambonem stantem lucernis lampadibus ac luminibus perinde fulgurasse ex Codino observant : Εἶχε δὲ καὶ συχνὰ λυχνιτάρια καὶ μαργαριτάρια ἀπίδοτα. Sed et apud Latinos hunc invaluisse ritum docet Anastasius in sancto Adriano PP : Fecit et pharum majorem in eadem B. Petri ecclesia in typum crucis, qui pendet

ante presbyterium, habentem candelas 1370, et constituit ut quatuor vicibus in anno ipse pharus accendatur. In Leone III : Fecit crucem anaglypham intersatilem, ex auro mundissimo, pendente in pergula ante altare cum candelis duodecim pens. (lib. 13.) Ejusmodi etiam cruces luminosas intellexit Silentarius, v. 481, dum ait alium mentem oblectare intuendo σύμβολον οὐρανίου Χριστοῦ. Sunt enim eæ lucernæ quas signa Christi appellat Anastasius in Leone III : Fecit in basilica B. Petri apostoli — gabathas fundatas signochristas, quæ pendent in quadriporticu, in pharo æreo in medio basilicæ, numero 48. Et in Gregorio IV : Signum Christi pendente in catenulis tribus. — Signum Christi habet historiam in modum leonis incapillatam cum diversis operibus purissimis aureis, pendentibus in catenulis quatuor et uncino uno. Narrat Chronicon Alexandrinum, p. 716, Arcadio imperante terræ motu τὸ σιγνόχριστον τοῦ Καπετωλίου cecidisse; quo loco signum Christi nihil aliud est quam crucis signum, quod in tecti vertice Capitolii Cpolitani erectum erat, σημεῖον nempe, quod τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου dicitur apud Matthæum, uti locum hunc interpretantur S. Chrysostomus homil. 77 in xxiv Matth., Theophylactus, Euthymius, Origenes, Ephræmus, De secundo Domini adventu, et alii. Vita S. Tillonis monachi, c. 20, t. II Actorum SS. ordinis S. Benedicti : Cum super vulnus plenum vermibus Christi signum deprimeret, repente mortui sunt vermes. Sed et signum Dei in Vita S. Walerici, c. 21, et signum Domini appellatur a Paulino epist. 12 : Vel hoc de signo Domini super ingressum picto, hac specie quam versus indicat :

Cerne coronatam domini super atria Christi
Stare crucem.

Alios denique lychnuchos in modum retis appensos observat Silentarius v. 480 :

Ὅς δὲ πυρισπείρητον ἐπακτρίδα θέλγεται, ἄλλος
Εἰσορόων λαμπτήρα μονάμπυχα.

Ejusmodi sunt quos describit Anastasius in Leone III, PP : Fecit vero, ubi supra, ante ingressum præsepii pharum in modum retis cum canistro, — necnon et alium pharum majorem in modum retis cum canistris 20, pendente sub trabem majorem. In Leone IV : Fecit autem ad illuminationem ipsius basilicæ rete ahenum cum canistris argenteis decem et septem. Et in Benedicto III : In basilica B. Pauli apostoli idem antistes — pulcherrimi decoris rete, factum miro opere, totum ex gemmis alvaberis et bullis aureis — offerens pendere jussit. Atque hi quidem lychnuchi ad fornices et ad parietes appensi erant : at a pavimento exsurgebant veluti quædam trabes seu arbores (sic enim appellantur a Silentario, v. 463, 464, 479) plenæ luminibus, quibus inferior pars templi illuminaretur, v. 443 :

Ἐς δὲ βαθὺ κρηπίδος ἐδέθλιον ἄθρᾶ νοήσεις
Δούρατα δικραίροιο μέσον τροχάοντα σιδήρου,
Ὡν ἐπὶ νηπόλοιο φάλαγξ διανείσσεται αἰγλῆς
Ἰθυπόροις κανόνασιν ἐρευσθόμενοισι δεθεῖσα.

Ait porro Silentarius ad ejusmodi arborum collu-

centium lumen progredi in templum sacerdotum cohortem, rectis regulis rubricantibus illigatam; quibus verbis clerum designavit, qui ecclesiasticis canonibus ac regulis subjacet; unde ἐν τῷ κανόνι vel ἐκ τοῦ κανόνος et sub canone ecclesiastico constituti dicuntur quicunque ex clero sunt, in conciliis, locis indicatis in notis ad Alexiadem, p. 420. Appelluntur autem κανόνες ἐρευσθόμενοι seu regulæ rubricatæ, quod earum capita ac tituli minio ut plurimum exararentur. Unde apud Latinos passim rubrica sumitur pro quavis regula : est enim rubrica in Glossar. Græco-Lat. Διὰ μίλου ἐπιγραφῆ. Glossar. Medicum ex biblioth. Reg. cod. 1486 : Rubrica, titulus factus de rubeo. Prudentius, l. II Contra Symmachum :

.....Dicant cur condita sit lex

Bis sex in tabulis, aut cur rubrica minetur,
Quæ prohibet peccare reos.

Vita S. Deicoli abbat. Lutrensis n. 29 : Dedit autem Dominus per merita servi sui eidem loco talem profectum, ut multi nobilium — monachicam disciplinam eligerent et monasterium satis ditarent, ipsi quoque sacræ subjacerent rubricæ. Historia inventionis corp. S. Celsi : Discussis sane inibi multis quæ synodica postulat rubrica. Ita leges rubricas vocat Sidonius libro viii, epistola 6. Verum, ne quid dissimulem, nescio an non aliud voluerit hisce versibus Silentarius, intellexeritque eas trabes quæ in sacris ædibus candelabris ac lucernis instructæ erant, ejusmodi belle describuntur a Leone Ost. III, 31 : Trabem quoque nihilominus fusilem ex ære cum candelabris numero 50, in quibus utique totidem cerei per festivitates præcipuas ponerentur, lampadibus subter in æris uncis ex eadem trabe 36 dependentibus. Quæ videlicet æreæ trabes, æreis æque brachiis ac manibus sustentatæ, trabi ligneæ, quam pulcherrime sculpi et auro colorumque fucis interim fecerat Desiderius exornari, commissa est. Nam præterquam quod φάλαγγας vocant Græci pariter ac Latini fustes teretes, ibi etiam ærea brachia videntur esse quod δίχραιρον σιδηρον vocat Silentarius. Sed cum non omnino in promptu sit divinare ex illius versibus qualis fuerit istius πολυκανδήλου forma, siquidem de candelabro locutus sit, oculatioribus eos accuratius examinandos relinquimus. Jam vero Silentarius, v. 462, arbores istas πυρσοχόμους ita adornatas depingit, ut in imo latiores circulos sensim in acutos, instar piceæ aut cupressi, desinentes sustinuisse dicat. Ejusmodi autem candelabra multis instructa luminibus a terra surgentia, ut et coronas in aere pendentes, quas ζύκλους vocat Symeon Thessal. lib. De templo, πολυκάνδηλα appellant Scylitzes in Michaele Calaphate, p. 557, Theophanes et ex eo Anastasius in Hist. Eccl. et Paulus Diac. l. xviii, Hist. Miscellæ in Heraclio; Leo Grammaticus, p. 449 et 481, idem Anastasius in Leone III, PP., p. 153, denique Codinus et Anonymus in Descript. ædis Sophianæ. Cum igitur tot lampadibus ac luminibus ubique illa col-

luceret, etiam ante Justinianum, earum sumptibus non semel provisum est ab imperatoribus, ut colligitur ex leg. 19, cod. de operib. publ., sed præ cæteris Basilius Macedo. Ἐνδεία ἐλαίου ἤδη σχεδὸν ἀποσβεσθέντων τῶν λύχνων τῶν ἱερῶν, μεγίστου κτήματος ἐπιδόσει, ὃ προσαγορεύεται Μάντεια, τούτοις τὸ φῶς διαμένειν προεπενοήσατο ἄσβεστον, verba sunt Constantini Porphyrogenetæ in avi vita c. 54, quibus consona habet Cedrenus, p. 587. Totam denique hanc in æde Sophiana collucentium ubique luminum seriem et multitudinem observat etiam Benjaminus Tudelensis in *Itinerario*, his verbis : *In medio autem templo columnæ sunt aureæ et argentæ, candelabra maxima et laternæ, lampades et alia ex auro et argento, plura quam dinumerare quispiam possit.*

49. Exacta et confecta ex scriptoribus ædis Sophianæ fabricæ descriptione, partes illius interiores singulatim, eadem qua priora methodo, nobis restant enucleandæ. In tres autem potissimum apud Græcos, ut et apud Latinos, templum dividitur, βῆμα scilicet, ναὸν, et eam in qua fideles consistunt. Symeon Thessal. de templo : Ὁ θεὸς ἅπας ναὸς τριαδικῶς θεωρεῖται, ταῖς πρὸ τοῦ ναοῦ φημι καὶ τῷ ναῷ καὶ τῷ βήματι. Locum templi sanctissimum, et in quo sacra mysteria peraguntur, τὸ ἱερώτατον φωρίον καὶ τοῖς ἀπορρήτοις διακεκριμένον, uti appellatur ab Agathia, l. v, varie iidem Græci vocant : interdum enim ἄδυτα, interdum ἱερατεῖον aut θυσιαστήριον, sed communi ac magis recepto apud illos vocabulo βῆμα nuncupant, totum nempe locum illum qui cancellis a nao disparatur. Cumque in bema solis sacerdotibus jus esset introeundi vel in eo sedendi, inde qui ei inserviebant, dicti οἱ ἀπὸ τοῦ βήματος Gregorio Nanzianzeno, orat. 19, et eorum ordo τάξις τοῦ βήματος ab eodem appellatus, orat. in S. Basilium ; quod et de diaconorum præcipuis intelligi debet, quos λειτουργῶν ἐκκρίτους Dionysius vocat, qui episcopo astabant sacra facienti. Atque ut a Græcis ἱερατεῖον, ita a Latinis *presbyterium* dicitur, quod in eo soli consistent presbyteri. Est enim *presbyterium* apud sanctum Cyprianum epist. 35, 46 et 49, et in epistola Bonifacii PP., quæ habetur in collectione Romana Holstenii, presbyterorum consessus et conventus, qui συνέδριον τοῦ πρεσβυτερίου dicitur Basilio epist. 319 ad Innocent. De presbyterio ita synodus Romana sub Eugenio II, PP., c. 33 : *Sacerdotum aliorumque clericorum ecclesiis servientium honores a laicorum discrete apparere convenit. Quamobrem nulli laicorum liceat in eo loco ubi sacerdotes reliquive clerici consistunt, quod presbyterium nuncupatur, quando missa celebratur, consistere, ut libere ac honorifice possint sacra officia exercere.* Prædictis hæc addit synodus Romana sub Leone IV, PP., c. 33 : *Nec inter sacros cancellos ordinibus debitos, nisi permittente episcopo, attentent accedere sæculares.* Ubi presbyterium sacros cancellos promiscue appellari perspicue patet. Iis

A consimilia habent Anastasius in ejusdem Leonis Vita, p. 177, et Gelasius I papa, epist. 9, atque hac notione *presbyterium* passim usurpant Anastasius in *Vitis pontificum*, ordo Romanus, Cæsarius Eysterbach. et alii quos suo loco referemus. Sed et *senatorium* videtur appellari in eodem ordine Romano non semel, voce Latina, quæ idem quod πρεσβυτέριον sonat : ubi *ad senatorium* dicitur *descendere pontifex, ut suscipiat oblationes principum, vel ut communicet eos qui in senatorio sunt.* Descendit nempe ab altari, ubi sacra peragit, in presbyterium, ut principum et fidelium oblationes suscipiat, vel ut communicet eos qui sunt in presbyterio, nempe sacerdotes, clericos, atque adeo populum ipsum, quod diserte ibi dicitur. Nam licet ex concilio Toletano ix canon. 18, *sacerdos et levita ante altare communicent, in choro clerus, extra chorum populus*, certum est hac in re varios fuisse ecclesiarum ritus : quippe olim laicis et feminis ad communicandum patuere sancta sanctorum, ut est in concilio Turonensi II, et *Capit. Caroli Magni*, VII, 203. Sed ut verum fatear, nescio an his locis, in ordine Romano, *senatorium* idem sit omnino quod *presbyterium*. Dubitandi causam movet, quod in eo *locus principum* fuisse dicitur : *Pontifex autem sustentatus hinc inde dextra lævaque a primicerio notariorum descendit ad senatorium, quod est locus principum, ut suscipiat oblationes eorum.* Et infra : *Pontifex descendit ad senatorium, — et suscipit oblationes principum per ordines arcuum.* Siquidem enim *senatorium* locus fuit in quo consistebant principes seu magnates, dum sacræ intererant liturgiæ, idem ille forte fuerit cum solea, de qua agemus, seu pavimento editiori ante cancellos bematis, ita appellatus, quod ibi *senatores* seu *principes* consisterent. Nam observatum supra ad sacros cancellos assignatam fuisse imperatoribus in ecclesia sedem ab Ambrosio. *Senatores* autem appellatos magnates apud scriptores Christianos veteres, notum est. Proinde in senatorio pontifex non modo suscipiebat oblationes principum, sed et populum ibidem communicabat. Idem ordo Romanus : *Mox ut pontifex cœperit communicare populum in senatorio, etc.* Quo certe loco, nempe ante altaris cancellos, etiamnum in ædibus sacris fideles sacram Eucharistiam accipiunt. Denique *presbyterium* alibi usurpat pro loco in quo presbyteri consistunt : *Presbyteri in presbyterio omnes permanent inclinati.* Videat igitur lector utram harum conjecturarum probet. Βῆμα autem hanc ædis sacræ partem appellarunt veteres ab ipso altari, cui id nominis indiderunt, quod, ut ait Germanus patriarcha Cyprianus, θρόνος sit, ἐν ᾧ περὶ ὁ παμβασιλεὺς Χριστὸς προκάθηται μετὰ τῶν αὐτοῦ ἀποστόλων. Nam et βῆμα pro tribunali non semel usurpari observaverunt viri docti. Alii a gradibus, quibus ad illud ascenditur, alii denique ab altaris gradibus, quod editius fuisse infra ostendemus, dictum censent. Nam et *bema*, ut auctor est Augustinus, *Contra Epist. Manetis*, c. 8, et Con-

tra Faustum, xviii, 4, Manichæi diem festum vocarunt quo Manes occisus est, quod quinque gradibus instructo tribunali, et pretiosis linteis adornato, illum celebrarent; quod quidem festum a Catharis sui temporis *Malisola* appellatum fuisse scribit Ekbertus Schonaviensis, serm. 1 contra Catharos. Cum igitur præcipua veneratione colenda haberetur sacra hæc ædis pars, in ea exornanda sumptibus non pepercit Justinianus: totam enim argento obduxit. Anonymus: Τὸ δὲ θυσιαστήριον ἐξ ἀργύρου λαμπροτάτου· στήθεα καὶ κίονας εὐμεγέθεις, ἀργυρᾷ πάντα πεποίηκεν, σὺν τοῖς πυλῶσιν αὐτῶν πάντα ἀργυρᾷ χρυσέμεβατα. Tantam autem argenti vim immisit in totum bema, ut ad librarum quadraginta millia impendisse tradat Procopius: Ὁ γὰρ τοῦ ἱεροῦ τὰ μάλιστα χώρος ἀθέβηλος καὶ μόνος ἱερεῦσι βατὸς, ὅνπερ καλοῦσιν θυσιαστήριον, λιτρῶν ἀργύρου μυριάδας ἐπιφέρεται τέτταρας.

50. Bematis pars præcipua fuit concha: sed quid potissimum fuerit concha, inter eruditos omnino non constat. Salmasius ad Plinium multus est in ea disquirenda; qui etsi probabilia dixerit, rem tamen non adeo accurate explicuit ut perspicua sit. Goarus in *Euchologio* concham cum ciborio perperam confundit, cum ciborium in concha fuerit, non ipsamet concha. Verum non admodum arduum erit concham reperire ei qui templorum Græcanicorum figuram inspexerit attentioribus oculis, quorum ichnographias aliquot nobis exhibuit idem Goarus, p. 13, 26, 27. Videre est enim in ea parte, in qua stat vel statuitur altare, recessus aliquot in modum hemicylindri, superne, ut par est credere, in conchæ speciem clausi. Dixi aliquot recessus: quandoque enim unicus conspicitur, interdum trinus, ut mox indicabimus. Est igitur concha τοῦ θυσιαστηρίου pars: unde Germano patr. CP. in *Hist. Eccl.* dicitur κόγχη τοῦ θυσιαστηρίου, id est concha bematis, seu partis illius templi in qua sacra peraguntur. Concham Sophianæ ædis eleganter ac graphice descripsit Procopius. Ab humo, inquit, exstat ædificium, non recta productum linea, sed laxa sensim obliquitate flexum, receditque in medio, ac figura semitereti, quam artis periti hemicylindrum vocant, ad perpendicularum surgit; in quartam vero sphaeræ partem desinit operis hujusculmen. Sed præstat Græce loquentem audire: Οἰκοδομία τις ἐκ γῆς ἀνέχει, οὐκ ἐπ' εὐθείας πεποιημένη, ἀλλ' ἐκ τῶν πλαγίων ὑπεσταλμένη κατὰ βραχὺ, καὶ κατὰ μέσα ὑποχωροῦσα, ἐπὶ σχῆμά τε κατὰ ἡμῖς τὸ στρογγύλον ἰοῦσα, ὅπερ οἱ περὶ τὰ τοιαῦτα σοφοὶ ἡμικύλινδρον ὀνομάζουσιν, ἐς ὕψος ἀπότομον ἐπανέστηκεν. Ἡ δὲ τοῦ ἔργου τούτου ὑπερβολὴ ἐς σφαῖρας τεταρτημόριον ἀποκέκριται. Deinde addit ut intra conchæ recessum pavimentum columnis prematur semicirculari forma dispositis, ita ut sibi invicem tanquam in choro quodam modo assurgent. Neque minori elegantia ac concinnitate conchæ Sophianæ et structuram et formam expressit Paulus Silentarius, part. 1, v. 221:

A Τρισσὰ μὲν ἀντολικῶν ἀναπέπταται ἔνδια κύκλων ἡμιτόμων, ὕψου δὲ μετ' ὀρθιον αὐχένα τοίχων Σφαίρης τετρατόμοιο λάχος τὸ τέταρτον ἀνέρπει.

Concha igitur semicylindri seu κύκλου ἡμιτόμου, ad perpendicularum efficti, formam referebat, quousque superne clauderetur in quartam sphaeræ partem, ἐς σφαῖρας τεταρτημόριον, inquit Procopius. Quæ quidem sphaeræ pars quarta, interius undique sinuata, a conchæ marinæ figura, quam effingebat, nomen est sortita, ut auctor est Silentarius v. 226:

Κόγχας ταῦτα κάρηνα σοφοὶ τεχνήμονι μύθῳ Ἄνερρες ἠνδάξαντο· τὸ δ' ἀτρεκέες, εἴτ' ἀπὸ κόγχου Εἰναλίου καλέουσι δαήμονες εἴτ' ἀπὸ τέχνης, Αὐτοὶ που δεδάσιν.

B Ita porro efficta erat concha Sophiana, ut etsi unica superne appareret, trinos tamen recessus operiret ac proinde triplicem concham efficeret. Silentarius, part. 1, v. 272:

Ὡ· ἡ μὲν βαθύκολπος ἀνέσσεται ἡέρι κόγχῃ, Ὑψόθεν ἀντέλλουσα μία, τοισσοῖσι δὲ κόλποις Νέρθεν ἐπεμβεβαυῖα.

et versu jam laudato:

Τρισσὰ μὲν ἀντολικῶν ἀναπέπταται ἔνδια τοίχων ἡμιτόμων, etc.;

ubi satis ostendit inferne, seu sub conchæ volutatione, tres conchas contineri, quæ unica sphaeræ quarta parte continentur ac conteguntur. Trinos istos recessus belle descripsit Paulinus Nat. x:

C *Est etiam interiore sinu majoris in aula Insita cella procul, quasi filia culminis ejus, Steltato spatiosa sinu; trinoque recessu Dispositis sinuata locis.*

Et epist. 12, ad Severum: *Prospectus vero basilicæ, non ut usitator mos est, sed ad domini mei beati Felicis basilicam pertinet, memoriam ejus aspiciens: tamen cum duabus læva dextraque conchulis intra spatiosum sui ambitum apsis sinuata laxetur, una earum immolanti hostias jubilationis antistiti patet, altera post sacerdotem capaci sinu receptat ovantes.* Triplicem igitur recessum habuit concha sub eadem concameratione, majorem et medium, in quo erat sacra mensa et sacerdotum sedes seu synthronus, duos præterea alios minores, alterum ad dextram seu septentrionem, quem prothesim vocabant, alterum ad sinistram seu meridiem, diaconicum appellatum, uti mox ostendemus. Quemadmodum autem et quare triplex concha efficta fuerit, sic narrant postremi ævi Græculi. Tradunt quippe architectos sacrum bema, seu potius τὸ ἅγιον θυσιαστήριον, hoc est eam bematis partem in qua altare statui solet, ædificaturos de lumine in illud immitendo invicem deliberasse, ac primum quidem unicam concham, quam μύακα μονοκάλαμον vocant, vel unius tenoris, per quam lux admitteretur, conficere statuisse: præcepisse vero iniperatorem (ita enim Codinus) duplicem ædificari: verum restitisse architectos, quod locus ille nullis exterioribus suffultus esset lapideis fulcimentis, ac pro-

inde incumbenti oneri ferendo haud par esset. Cumque incerti quid agerent versarent animum, Imperatore præsertim non sibi constante, dicenteque interdum unicum arcum, interdum duos, *μίαν ἀψίδα*, ἄλλοτε δὲ δύο, fieri debere, tandem angelum imperatoris habitu architectorum magistro apparuisse, præcepisseque ut *τρίφωντος μύαξ* seu triplex concha fieret, et διὰ τριῶν στοῶν, per triplicem porticum (ita superiorem conchæ concamerationem appellare videntur Græculi), sacrum bema vel ipsum altare illuminaretur, in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti; atque ita triplicem concham confectam esse. Quasi vero antequam operi manum admovissent architecti, totius ædis non fuisset delineata forma ac figura; quod diserte de Sophiana tradit Procopius, ubi de Anthemio architecto: hunc enim condendæ ædis figuram delineasse ac designasse scribit: *Τῶν γενησομένων προδιασκευάζων ἐνθάδε αὐτῷ. Ita passim nugæ suas imperitis venditant nugigeruli ac recentiores Græci. Enim vero ab hac triplici concha trichoram apsidem dictam vult Salmasius apud Paulinum: Reliquiis apostolorum et martyrum intra apsidem trichoram sub altari sacratis. Sic enim legendum contendit pro trichora sub altaria, cui subscribo lubens, cum unicum fuerit altare in apside seu absida, atque adeo in tota æde sacra, quod et infra satis indicat. Nam constat trichora dicta fuisse ea triclinia quæ tribus cameris conchis aut partibus constabant, cujusmodi fuit illud de quo Spartianus in vita Pescennii: *Domus ejus hodie visitur in campo Jovis, quæ appellatur Pescennii, in qua simulacrum ejus in trichoro constituit.* Neque enim arridet ejusdem Salmasii conjectura, qui trichorum fastigium domus interpretatus est. Nam hoc loco trichorum est triclinium istius domus, tribus, ut dixi, cameris constans, cujusmodi sunt in antiquis monasteriis rectoria, quæ inde trichora et trichoria appellantur. Gloss. Saxon. Ælfrici: *Tricorum* vel *Triclinium*, *Gereordhus*, i. domus refectionis; qua notione tritorium seu trichorium usurpat Ordericus Vitalis, l. iii et vi p. 495 et 603. At Joannes de Janua trichorium domum trina convivantium sessione ordinatam esse ait, quemadmodum solent monachi in suis rectoriis considerare. Ugutioni vero dicitur *trichorium locus juxta ignem causa prandii, habens cameras vel tres absidas. Octachorum* occurrit in inscriptione ad fontem S. Theclæ, Mediolani a sancto Ambrosio exarata, apud Gruter. 1666, 8. Ita porro concha Sophiana efficta est, ut ultra pilas, et qua parte parietes ad latera bematis desinunt, sinuari incipiat in formam hemicylindri, seu ubi procurrere cessant porticus in interiore æde; quod Paulinus de templo Sancti Felicis agens sic descripsit: *Totum vero extra concham basilicæ spatium alto et lacunato culmine geminis utrinque porticibus dilatatur.* Addit Procopius conchæ Sophianæ imminere nescio quam structuram *μηνοειδῆ* seu bicornis lunæ instar sinuatam quæ simul concin-*

nitare admirationem, simul dubiæ compagis specie timorem parit, ut quæ neque videatur pendere tuto, et quamvis firmissime nitatur, periculum tamen ostendet ibi versantibus. Ὑπερθὲν τε μηνοειδὲς τι αὐτῇ ἕτερον τοῖς προσεχέσι τῆς οἰκοδομίας ἐπῆρται, τῇ μὲν εὐπρεπεῖα θαυμάσιον, τῷ δὲ σφαλερῷ τῆς συνθέσεως δοκοῦν τι φοβερὸν εἶναι ὅλως. Δοκεῖ γάρ πη οὐκ ἐν βεβαίῳ ἐπρωρῆσθαι, ἀλλ' ἐπικινδύνως τοῖς ἐνθάδε οὔσι μετεωρίζεσθαι· καὶ τοι διαφερόντως ἐν τῷ βεβαίῳ τῆς ἀσφαλείας ἐστήρικται. Id etiam attigit Gyllius, scribens *exstare templi extremitates, ultra octo pilas projectas, in sphaeræ quartam partem recedentes, ex supera parte quiddam lunæ curvatae in cornua simile præ se ferentes.* Denique supra hoc lunatum ædificium assurgit fornix alius excelsior usque ad caput immensi istius fornicis, cujus tergo incumbit mediæ ædis vertex, uti habet Silentarius, v. 266. Intra conchæ recessum utrinque, ait idem Procopius, columnæ a pavimento assurgunt, non recto quidem ordine, sed intus semicirculari forma dispositæ, ita ut sibi invicem tanquam in choro assurgentes lunato ædificio subsint: *Τούτων δὲ δὴ ἐφ' ἐκάτερα κίονες ἐπ' ἐδάφους εἰσιν, οὐδὲ αὐτοὶ κατ' εὐθὺ ἐστῶτες, ἀλλ' εἴσω κατὰ σχῆμα τὸ ἡμίκυκλον ὥσπερ ἐν χώρῳ ἀλλήλοις ὑπεξανιστάμενοι· καὶ αὐτῶν ὑπεράνωθεν οἰκοδόμημα μηνοειδὲς ἀποκρέμαται.* Hanc concharum partem columnis adornatam τὸ κιονῶδες videtur appellare Pachymeres, i, 19. Conchæ præterea appellatione non semel donant scriptores baptisterium Lateranensis ecclesiæ, quam concham paragonicam, interdum porphyream Constantini vocat Joannes Hocsemius in Engelberto a Marca episcopo. Leod. c. 35, concham porphyreticam magnum Chronicon Belgicum, p. 160, in qua, ait idem Hocsemius, *intravit Constantinus paganus, et ibi lotus fuit;* de quo Constantini baptisterio agunt præterea Theophanes, a. 18 Constantini, et Anastasius, in *Vit. PP.* p. 14, 23, 28; ab ejusmodi perinde structuræ forma dictum fuit *τρίκογχον*, triclinium in palatio Cpolitano, cujus mentio est in *Chronico Alexandrino*, p. 734, et apud Leonem Grammaticum, p. 455 et 497; ut et aliud in eodem palatio triclinium *ἐπτάκογχον* nuncupatum a septem conchis, quibus constabat, in quo habita legitur collatio Catholicorum cum Severianis, Justiniano imperante, quæ habetur in conciliorum codice; quod videtur idem esse cum eo quod *Hepta* nude dicitur apud Liberatum diaconum, c. 9. Observandum denique *ἱερὰν κόγχην* appellari ab Evagrio ipsum bema cancellis suis clausum. Ait enim Sophianæ ædis longitudinem a porta templi conchæ obversa ad ipsam concham, *ἐνθα τὰ τῆς ἀναιμάχτου καλλιερεῖται θυσίας*, pedum esse 170, totius vero templi longitudinem esse pedum 260. Unde confici videtur longitudinem bematis fuisse pedum 70, reliquam fuisse in nao et pronao, vel si mavis, narthece.

51. Jam vero majorem concham, quæ Græcis

scriptoribus nude κόγχη dicitur, Latini inferioris ætatis passim *absidam* appellavere. Diserte enim Paulinus epist. 12 *absidam* cum *concha* confundit. Nec abludit Valafridus Strabo, lib. *De reb. eccles.* c. 6, dum ait *absidam* esse *exedram separatam a templo et Græce cyclon vocari*: κύκλον enim vel certe κύκλιον appellatam esse *concham* a Græcis docemur ex Anonymo: Ἀναδύων δὲ εἰσπορεύεσθαι ἐν τῷ ἰλύματι (f. εἰλήματι) τῷ καλουμένῳ κυκλίῳ, ὅπερ ἐστὶν ὑποκάτω βαθμίδων, τοῦτο ἅγια ἁγίων προσηγόρευσεν. Neque alia appellatione quam ἀψίδος *concham* ecclesiæ S. Sophiæ Nicænæ donavit Gregorius Cæsariensis, *Orat. in Nicænos Patres*, ut *concham* Novæ ecclesiæ in palatio a Basilio Macedone excitatæ Photius in illius descriptione, hisce verbis: Ἡ δὲ ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου ἀνεγειρομένη ἀψὶς τῇ μορφῇ τῆς παρθένου περιαστράπτεται. *Ædium* quippe sacrarum *conchæ* in fornicis vel arcus seu ἀψίδος speciem superne effinguntur. Est enim ἀψὶς in Gloss. Gr. Lat. *forfex, arcus, fornix*. Et apud Ælfricum in Gloss. Saxon. *absida* dicitur esse *sinewealt cleofa*, id est rotunda concameratio vel porticus. Hinc sanctus Hieronymus, l. ii, in *Epist. ad Ephesios* dixit: *In summo cæli fornice, et ut ipso verbo utar, apside*. Verum si res strictè accipiatur, aliud fuit *concha*, aliud *absida*. Nam *absida* proprie est ipse semicirculus, ἡμίκυκλος, qui ab inferiori θυσιαστηρίου parte in altum assurgit et in apsidem seu arcum aut semicirculum sinuatur: *concha* vero ipsius apsidis pars interior in *conchæ* speciem camerata curvata et sinuata. Unde recte Paulinus apsidem a camera, interiori scilicet, distinguit: *Apsidem solo et parietibus marmoratam camera musivo illusa clarificat*. Et Cassianus, Collat. xxiv, c. 6: *Velut si quis apsidis cameram volens in sublime concludere. Apsidem porro et absidem dici vulgo idem annotat Paulinus*. Siquando autem plura essent altaria in templo aut æde sacra, unumquodque *absidam* suam habebat. Leo Ost. iii, 28: *Unicuique altari sua absida*. Præcipua vero *mediana* et *major* eidem scriptori dicitur eodem cap., ut et i, 19: *In basilica absida media, ad quam per octo gradus ascenditur*. Ubi observandum partem istam templi sacratam editiorem esse, et ad eam per plures gradus perveniri: unde βήματος nomen illi inditum non insulse opinantur viri docti, quidquid alii reclament. Quæ quidem sententia firmari præterea potest ex Evodio Usalensi, *De mirac. S. Stephani*, ii, 1: *Ipsaque etiam per se gradus absidæ conscendens universis eminens conspicienda astabat*. In confesso tamen esse debet, in plerisque scriptorum locis in quibus *absidarum* fit mentio, id vocabuli pro toto bemate, id est ea templi parte ubi τὰ ἅγια τῶν ἁγίων peragebantur, usurpari; quemadmodum κόγχην usurpant Græci. Panegyricus Berengarii, l. v:

*Talibus aræ adeunt gestis apside sacratæ
Lumina terrarum.*

Ita passim apud Gregorium Turon. *De mirac.*

S. Martini, ii, 47; Anastasium in *Vit. PP.* p. 13, 17, 32, 150, 160, 166 ed. Reg.; Walterium Aurelian. episcop. in *Capitul.* c. 4; S. Althelmum, *De laude virginis*. apud Canisium, p. 826; Petrum Diacon. *Chr. Casin.* iv, 3; Petrum Damian. l. iii, epist. 8; Candidum Monach. apud Browerum in *Annal. Fuld.* p. 116; auctorem *Chronici Fontanell.* c. 14 et 16, et aliquot alios. Sed ut plurimum *absidam* dici a scriptoribus ipsam *concham* vel ipsam sacram mensam seu altare constat: verbi gratia, cum in absidis repositas sanctorum reliquias scribunt, quas sub altaribus et intra altaria recondi solitas notum est, ut sanctus Augustinus, serm. 32, *De diversis*, c. 3; Gregorius Turon. *Hist.* x, 51, *De mirac.* i, 63; Anastasius in Gregorio IV PP., p. 166; Paulinus, epist. 12, ad Severum; Evodius Usalensis, *De mirac. S. Steph.* i, 3; Rodulfus presbyter in *Vita Rabani Mauri*, n. 27; auctor *Chronici Fontanell.* c. 2; Andr. Silvius, in *Chr. Marcian.* etc. Cum igitur absida nihil aliud sit quam fornix seu arcus, non mirum si in cæteris ædificiis, etiam profanis, vocem hanc usurpent scriptores, ut Anastasius, in *Vitis Pontificum Rom.* p. 127, 129, 162; Leo Ost. iii, 11, et Petrus Diac. *De viris illustr. Casin.* c. 18. Denique *exedram* vocat *absidam* seu *concham* Valafridus Strabo, loco supra laudato, quia, ut auctor est Eusebius, in *Hist. eccl.*, ædificia templis adjuncta et ab iis quodammodo separata ἐξέδρας appellabant. Ejusmodi enim erant *conchæ*, quæ etsi *ædium* sacrarum non modo pars sed etiam sacratior essent, extra ipsas tamen procurrebant et ab iis quodammodo secludebantur: *Exedra*, inquit, *est absida quædam separata modicum a templo vel palatio, et dicta inde quod extra hæreat*: quasi vocis istius etymon a Græcis non esset arcesendum. Per *exedram* igitur *absida* seu *concha* intelligi videtur apud sanctum Augustinum in *Gestis* cum Emerito Donatistarum episcopo: *Cum Deuterius episcopus metropolitanus Cæsariensis una cum — episcopis in exedram processisset, — scilicet ecclesiæ majoris Cæsariæ, etc.*

52. Sed nondum plane sum assecutus cur Isidorus, *Orig.* v, 8, *absidam* dictam scribat eo quod lumine recepto per arcum resplendeat; a quo hausit quæ habet in eandem sententiam idem Valafridus Strabo: *Absida*, inquit, *Græce, Latine lucida dicitur, quia lumen acceptum per arcum intromittit*. Neque enim commune aliquid habet *absida* cum lumine; nisi forte eam *conchæ* partem superiorem, per quam lux intromittitur, *absidam* dictam proprio vocabulo censuerint, qua ipsa scilicet *conchæ* apsis circinatur et in *conchæ* speciem interius sinuatur et effingitur. Observat enim Silentarius superiorem *conchæ* partem in dorsa dispertitam, quinquefariam separata ac divisa lucis receptacula, levioribus vitris operta, continere. Ita ille, part. i, v. 274, ubi de *concha*:

..... Διατμηγείσα δὲ νότοις
Πένταχα μοιρηθέντα δοχήϊα φωτὸς ἀνοίγει.

Λεπταλέοις ὑάλοις κεκαλυμμένα, τῶν διὰ μέσσης Φαιδρὸν ἀπαστράπτουσα φαεσφόρος ἔρχεται ἡώς.

De fenestris absidarum agit Anastasius in Leone III PP: *Simul et fenestras de absida ex vitro diversis coloribus conclusit atque decoravit.* Et Paulinus, Nat. 9:

..... Et aperta per arcus
Lucida frons bifores perfunderet intima largo
Lumine, conspicui ad faciem conversa sepulcri,
Quo tegitur posito sopitus corpore Martyr.

Porro vitrearum fenestrarum, quæ vitro in tenues laminae fuso obductæ erant, meminisse Hieronymum pridem observarunt viri docti. Leo Ost., III, 29 et 32: *Fenestras — plumbo simul ac vitro compactis tabulis ferroque connexis inclusit.* Harum usum serius ad Britannos transiisse tradit Beda, lib. 1, *De Wiremuthensi monasterio*, seu in *Vita S. Benedicti Biscopi*, c. 5.

53. In media ac majori concha erat ἁγία τράπεζα seu sancta mensa. Epiphanius Hagiopolita, *De locis SS*: Πρὸς ἀνατολήν δὲ τῶν κιόνων ὡς ἀπὸ διαστήματος ὀλίγου ἐστὶ κόγχη, καὶ ἵσταται τράπεζα, ἐνθα λειτουργεῖ ὁ πατριάρχης. Sic autem appellabant Græci altare præcipuum, super quo τὰ ἅγια fiebant seu Christi corpus conficiebatur: Latini sanctam mensam vocant. Nicolaus I papa, epist. 2: *Altare sanctum in quo Deo omnipotenti sacrificiorum vota persolvimus, lapis est naturaliter communis, — quia vero sacratum est Dei adjutorio et benedictionem suscepit mensa efficitur.* Amalarius Fortunatus, *De eccles. offic.* III, 21, ita dictam censet, quod sit mensa Domini, in qua convivabatur cum discipulis. Cui succinit Germanus patriarcha CP.: Ἡ ἁγία τράπεζα ἐστὶν ἀντὶ τῆς τραπέζης τοῦ Χριστοῦ σὺν τοῖς μύσταις. Ait præterea sacram mensam sepulcrum Christi repræsentare: Ἡ ἁγία τράπεζα ἐστὶν ἀντὶ τοῦ τόπου τῆς ταφῆς ἐν ᾗ ἐτέθη ὁ Χριστός, ἐν ᾗ πρόκειται ὁ ἀληθινὸς καὶ οὐράνιος ἄρτος, ἡ μυστικὴ καὶ ἀναίματος θυσία. Et certe mensam veteribus dici sepulcrum, vel quod posteriores tumbam appellavere, docet vetus inscriptio, quæ exstat Mediolani in monasterio S. Ambrosii: *MM. Miniciæ Rufinæ, quæ vixit annis 22 mense uno diebus 24, Minicia Domicia sorori posuit mensam contra votum.* Alia Brixie ad S. Faustinum: *Attio Proculo Lectori, filio dulcissimo, qui vixit ann. 18 m. 8, Fabia II contra votum mensam posuit b. m.* Denique mensæ nomine priscis Christianis videtur nuncupatus locus in quo sancti martyres quodammodo immolabantur, dum vitam pro Christo effundebant, quemadmodum Christus ipse in sacra mensa a sacerdotibus in sacrosanctis missarum liturgiis quotidie immolatur. Qua quidem significatione Carthagine mensa Cypriani appellabatur locus ubi martyrium consummarit S. Cyprianus, et ubi postmodum in memoriam mensa erecta est, non, inquit sanctus Augustinus, serm. 113 *De diversis*, c. 2, quia ibi est unquam Cyprianus epulatus, sed quia ibi est immolatus. Exstant sermones aliquot ejusdem Augu-

A stini ad hanc mensam habiti, cujus idem præterea meminit Enarrat. in psalm. xxxviii et lxxx et serm. 237 de tempore. Narrat Sozomenus, IX, 1, et ex eo Nicephorus Call. XIV, 2, Pulcheriam Augustam, Theodosii junioris sororem, sacram mensam majori Ecclesiæ Cpolitanae seu ædi Sophianæ Constantianæ auro et lapidibus pretiosis insignem et divitem obtulisse, et inscriptionem in rei memoriam posuisse: Ἐκ χρυσοῦ καὶ λίθων τιμίων θαυμάσιόν τι χρῆμα, θεαμάτων κάλλιστον, ὑπὲρ τῆς ἰδίας παρθενίας καὶ τῆς τοῦ ἀδελφοῦ ἡγεμονίας, ἱερὰν ἀνέθετο τράπεζαν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ΚΠ, καὶ ἐπὶ τοῦ μετώπου τῆς τραπέζης, ὡς ἂν πᾶσιν ἐκδηλὰ ᾖ, τὰδε ἐπέγραψεν. Neque minori magnificentia aut parciore sumptu sacram aliam mensam in nova æde Sophiana erexit Justinianus, ut quæ tota auro et lapidum pretiosorum fulgore coruscabat. Silentiarius, p. II, v. 337:

Ἀφνειῶν δὲ λίθων ποικίλλεται αἶγλη.

Sed et mirabili et inusitato opere et inaudita hactenus materia confecta erat. Constabat enim, si scriptoribus Græcis fides, auro argento crystallo cæterisque metallis pretiosioribus, præterea margaritis et omnis generis lapillis comminutis simulque permistis, conflatis et liquefactis. Codinus. Τὴν τε ἁγίαν τράπεζαν, προσκαλεσάμενος τεχνίτας, ἐβουλεύσατο βαλεῖν χρυσὸν καὶ ἀργυρὸν λίθους τε τιμίους ἐκ πάντων, μαργαρίτας, χαλκὸν, σίδηρον, μόλυβδον, ὕελον καὶ πᾶσαν ὕλην τετριμμένην, καὶ καταμίξαντες ἀμφοτέρω καὶ χωνεύσαντες ἔχωσαν ἀεθάκιον. Eadem iisdem pene verbis habet Anonymus, hæcque subdit: Τίς γὰρ θεάσεται τὸ εἶδος τῆς ἁγίας τραπέζης, καὶ οὐκ ἐκπλαγείη; ἢ τίς δυνήσεται κατανοῆσαι ταύτην διὰ τὸ πολλὰς χροιάς καὶ στιλπνότητος ἐναλλάσσειν, ὡς τὸ ταύτης εἶδος ὁρᾶσθαι ποτὲ μὲν χρυσαῖον, ἐν ἄλλῳ δὲ τόπῳ ἀργυρίζον, εἰς ἄλλο δὲ μέρος σαπφειρίζον ἐξαστράπτον, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν ἀποστέλλειν ὅς ᾗ χροιάς κατὰ τὰς φύσεις τῶν λίθων καὶ μαργαριτῶν καὶ πάντων τῶν μετάλλων. Nec dissentit Nicetas in Murtzuphlo, c. 3, qui de sacræ mensæ Justinianæ materia hæc scribit: Ἡ μὲν θυωρὸς τράπεζα, τὴν ἐκ πασῶν τιμίων ὑλῶν σύνθεμα συντετηγμένων πυρὶ καὶ περιχωρησασῶν ἀλλήλαις εἰς ἐνὸς ποικιλοχρόου κάλλους ὑπερβολὴν ἐξαισίου τῷ ὄντι καὶ ἀξιαγάστου παρ' ἔθνεσιν ἅπασιν, etc. Præ cæteris vero sacram hanc mensam graphice descripsit Cedrenus, et inscriptionem, quam in orbe posuit Justinianus, exhibuit: Τότε ποιεῖ καὶ τὴν ἁγίαν τράπεζαν ἔργον ἀμίμητον. Ἀπὸ τε γὰρ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ λίθου παντοῖου καὶ ξύλου καὶ μετάλλου καὶ εἶδους ἄλλου, ὅσα τε γῇ φέρει καὶ θάλασσα καὶ πᾶς ὁ κόσμος, ἐκ πάντων συνάξας τὰ μὲν κρεῖττονα καὶ τιμιώτερα πλείονα, τὰ δὲ ἐλάττω ἐνδεέστερα, τὰ τηχτὰ τήξας τὰ ξηρὰ ἐπέβαλεν, καὶ οὕτως εἰς τύπον ἐπιχέας ἀνεπλήρωσεν αὐτήν, ὅθεν καὶ ποικίλη φαينوμένη θάμβος παρέχει τοῖς εἰς αὐτὴν ἀτενίζουσιν, ἐπιγράψας γύροθεν Ταῦτα τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν προσφέρωμεν, οἱ δοῦλοί σου, Χριστὲ, Ἰου-

στινιανὸς καὶ Θεοδώρα, ἃ εὐμενῶς πρόσδεξαι, ὧς καὶ Λόγε τοῦ Θεοῦ ὁ σαρκωθεὶς καὶ σταυρωθεὶς ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ ἡμᾶς ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ πίστει σου διατήρησον, καὶ τὴν πολιτείαν, ἣν ἡμῖν ἐπίστευσας, εἰς τὴν ἰδίαν σου δόξαν αὐξησον καὶ φύλαξον πρεσβείαις τῆς ἁγίας Θεοτόκου καὶ Ἀειπαρθένου Μαρίας. Denique sacræ Sophianæ mensæ materiam electrinam quodammodo fuisse docent Glossaria mss, quæ asservantur in bibliotheca Regia, codd. 930, 1688 et 2062 : Ἡλεκτρον χάλκωμα καθαρὸν, ἢ ἀλλότυπον χρυσίον μεμιγμένον ὑέλῳ καὶ λίθοις, οἷας ἦν κατασκευῆς ἡ τῆς ἁγίας Σοφίας τράπεζα. Neque sacra duntaxat ædis Sophianæ mensa ex liquatis vel contusis pretiosis ejusmodi materiis constitit, sed etiam ea quam in Nova a se condita in palatio ecclesia statuit Basilius Macedo, ut auctor est in illius vita Constantinus Porphyrogenneta c. 55 : Καὶ αὐταὶ αἱ ἱεραὶ τράπεζαι ἐξ ἀργύρου πάντα περιεχυμένον ἔχοντος τὸν χρυσὸν καὶ λίθοις τιμίαις ἐκ μαργαριτῶν ἡμφιεσμένοις πολυτελῶν τὴν σύμπληξιν καὶ σύστασιν ἔχουσιν. Et Photius in descriptione ejusdem templi mensam illius sacram seu θείαν τράπεζαν χρυσοῦ τι θαυμασιώτερον σύνθημα vocat. Sed sacra hæc mensa primum a Justiniano confecta casu trullæ, qui anno 32 ejusdem Justiniani accidit, contrita et comminuta est, ut Cedrenus Zonaras et alii tradunt. Unde conjicere est aliam ejusdem materiæ et operis confectam ab ipso Justiniano, qui eandem quam in priori inscriptionem posuit, siquidem in secunda sacræ mensæ inscriptione Theodoræ mentio facta sit quæ ante casum trullæ obierat. Mensam hanc postmodum direptam et in partes confractam a Francis, qui Cpolim expugnarunt anno 1204, tradit Nicetas loco citato : Ἡ μὲν οὖν θυωρὸς τράπεζα—κατετεμαχίσθη καὶ διεμερίσθη τοῖς σκυλευταῖς, ὥσπερ καὶ πλοῦτος ἅπας ὁ ἱερὸς τοσοῦτος τὸ πλῆθος καὶ τὴν ἀγλαΐαν ἀπέραντος.

54. Sacra porro mensa Sophiana altius educta erat, et ad eam gradibus aliquot perveniebatur. Codinus ex bibl. Regia : Ἐποίησεν Ἰουστινιανὸς ὀλόχρυσον, καὶ τὴν σκάλαν ἐν κύκλῳ, ὅπου ἴστανται οἱ ἱερεῖς εἰς τὸ ἀσπάζεσθαι τὴν ἱερὰν τράπεζαν. Ubi Goarus observat σκάλας Græcis hodiernis gradus appellari. Hinc Symeon de Templo : Καὶ ἐπηρμένον δὲ καὶ λαμπρότατον (θυσιαστήριον) ὡς θρόνος Θεοῦ.

55. Neque gradibus duntaxat excelsior erat sacra mensa Justiniane, sed et aureis columnis innixa et sustentata, fundamento perinde aureo incumbabat. Silentarius, part. II, v. 535 :

Κίονες δὲ χρυσέαις ἱερῆς πάγχρυσα τραπέζης
Νῶτα κατηρεΐσαντο, κατὰ χρυσέων τε θεμελίων
Ἰσταται, ἀφνειῶν τε λίθων ποικίλλεται αἶγλη.

Anonymus : Ὑποκάτωθεν δὲ ταύτης ἔστησε κίονας καὶ αὐτοὺς ὀλοχρύσους μετὰ λίθων πολυτελῶν. Has altarium columnas ut plurimum amplexari solebant qui confugiebant in ædes sacras veluti ad asylum. Theophanes de papa Vigilio, p. 191 : Ὁ δὲ φοβή-

θεὶς τὴν ὀργὴν τοῦ βασιλέως τῷ θυσιαστηρίῳ Σεργίου τοῦ μάρτυρος μονῆς τῶν Ὀρμίσδου προσέφυγεν, κάκειθεν ἐλκόμενος κατέσχευε τοὺς βαστάζοντας τὸ θυσιαστήριον κίονας, καὶ τούτους κατέστρεψεν, βαρὺς ὢν καὶ μέγας τῷ σώματι. Vigilius ipse in Epist. encyclica : Cum a sancto ejus altare tracti pedibus traheremur, columnas tenuimus, et super nos etiam ipsa mensa ceciderat, nisi clericorum nostrorum fuisset manibus sustentata. Epistola clericorum Italiæ, t. I, Concil. de eodem Vigilio : Quo viso sanctus papa columnas altaris complexus est. Theophanes, p. 318 : Εὗρεν τὸν Τιθέριον κρατοῦντα τῇ μὲν χειρὶ τὸ κιονάκιον τῆς ἁγίας τραπέζης τοῦ θυσιαστηρίου τῆς ἁγίας Θεομήτορος. Et Gregoras : Οἱ δὲ ἡγκαλίζοντο τὴν τε θείαν τράπεζαν καὶ τὸν ὑπὸ ταύτην στύλιν. Ubi unica columna altare interdum sustentatum videtur indicare Gregoras ; neque abs re, cum observare liceat, ex Euchologio potissimum, apud Græcos altaria, ut plurimum lapidea, quandoque quatuor in angulis columnis, sæpe etiam unica ac media innixa, ita ut omnia sub iis aperta omnibus sint atque obvia ; aliquando solida basi, vel lapidea vel latericia vel cæmenticia, suffulta. Vide Aimoinum, *Histor. Franc.* II, 32 et Anastasium in Leone III, p. 126.

56. Addit denique Anonymus, ut et Codinus, sacræ mensæ Sophianæ mare lapillis et multo auro fuisse exornatum : Τὴν τε θάλασσαν τῆς ἁγίας τραπέζης ἐξ ἀτιμήτων λίθων πεποίηκεν, καὶ κατεχρύσωσεν αὐτήν. Meminit etiam istius sacræ mensæ loci Euchologium Gr. p. 499, ubi de officio magni et angelici habitus : Ἀφ' ἐσπέρας εἰσφέρονται τὰ ἱμάτια τοῦ μέλλοντος λαθεῖν τὸ ἅγιον σχῆμα ἐν τῷ ἁγίῳ θυσιαστηρίῳ, καὶ ἀποτίθενται ἐν τῷ θαλασσίδι τῆς ἁγίας τραπέζης. Ubi Goarus θάλασσαν et θαλασσίδιον *cavum mensæ recessum* interpretatur, appositeque ita dictum observat ad instar θαλάσσης seu aquarum receptaculi, quod circa altaria ad abluendas victimas apud Judæos exstrui solebat, ut est III Reg. XVIII et II Paralip. IV, 6 ; de quo Villalpandus, t. II, part. II, c. 34. Paulinus, *Nat.* IX :

Namque tenes etiam magna Salomonis in æde
Quam fuerit decori siccum mare, quod sapiens rex
Ære fudit solido et tauris suspendit ahenis.

Videtur autem pars illa sacræ mensæ θεμελίων vocabulo designari a Silentario, seu fundamentorum, quæ aurea perinde fuisse scribit :

..... κατὰ χρυσέων τε θεμελίων
Ἰσταται.

57. Sacræ mensæ imminebat *ciborium* : ita autem appellabant umbraculum quoddam altius eductum, quo universa mensa sacra tegebatur. De nominis ratione non omnino constat. Notum est ex Athenæo et Hesychio κιβώριον esse apud Ægyptios genus poculi. Porphyrio ad illud Horatii, l. II, od. 7 :

Oblivioso levia Massico ciboria exple :

ciborium ait esse poculi genus, in modum foliorum

civitasiorum factum. Ex quibus videtur ciborium ita appellatum fuisse, quod superne clauderetur in modum ejusmodi poculorum quorum opercula in formam acutiorem desinunt: nam ea fuit ciborum forma. Alii a κίβος vel κιβωτός deducunt, quæ voces Græcis arcam sonant; et ita Germanus ciborium non semel vocat. At cæteri κιβωρίου voce ut plurimum utuntur. *Chronicon Alexandr.*, p. 892: Τὰ κιβώρια καὶ ἄλλα χειμῆλια ἀφείλοντο. Κιβούριον habet etiam Theophanes a. 32 Justiniani. Quatuor potissimum columnis, quæ ad sacræ mensæ, uti vocant, cornua exsurgebant a pavimento, totum ciborii opus insistebat; ita ut, inquit Germanus patriarcha CP., quod intra eum ambitum includitur sacrum spatium et ciborio desuper veluti cœlo operitur et contegitur, illud sit de quo propheta dixit, *operatus est salutem in medio terræ Deus*. Οἱ ἅγιοι Πατέρες ὡς οὐρανὸν μὲν τὸ ἐπάνωθεν τῆς ἁγίας τραπέζης ὁρόφιον ἀπαρτίζουσιν, ὡς ὅλην δὲ γῆν ὀρίζονται τὸ ὑπὸ τεσσάρων κιόνων τοῦ εἰρημένου κιβωρίου συγκλειόμενον ἢ περιγραφόμενον ἱερὸν ἔδαφος. ἐν ᾧ πληροῦται καὶ ὁ προφητικὸς λόγος ὁ λέγων· « Εἰργάσατο σωτηρίαν ἐν μέσῳ τῆς γῆς ὁ Θεός. » Pulchre autem et eleganter describitur ciborium Sophianum a Silentiario, part. II, v. 303:

Χρυσείης δ' ἐφ' ὑπερθε παναχράντοις τραπέζης
Ἄσπετος εὐρυκέλευθον ἐς ἡέρα πύργος ἀνέστη,
Τετραπόροις ἀψῖσιν ἐπ' ἀργυρέῃσι βεβηκώς.
Κίονες δ' ἀργυρέοισιν αἰρέται, ὧν ἐπὶ κόρσῃ
Ἀργυρέους ἰδρυσσε πόδας τετράζυγος ἀψίς.

Quatuor igitur columnis, iisque argenteis et ingentibus, quibus ex eodem metallo quatuor innitebantur arcus, totum incumbibat ciborii opus. Arcuum autem ciborii non semel meminit Anastasius, in Leone III: *Fecit et in circuitu altaris, ubi supra, alia vela alba holoserica rosata, quæ pendent in arcu de ciborio, numero quatuor*. De columnis vero ciborii argenteis egit Anonymus: *Ἐστησε δὲ κίονας εὐμεγέθεις, αὐτοὺς ἀργυροχρύσους, σὺν τοῦ κιβωρίου καὶ τῶν κρύνων*. Anastasius in S. Gregorio I PP.: *Hic fecit B. Petro apostolo ciborium cum columnis suis quatuor ex argento puro*. Idem in Leone III: *Fecit in basilica B. Pauli apostoli ciborium cum columnis suis miræ magnitudinis et pulchritudinis, decoratum ex argento purissimo, etc.* Ibidem: *Fecit in basilica B. Petri apostoli super altare majus ciborium cum columnis suis quatuor ex argento purissimo deaurato, cum diversis miræ magnitudinis mirifice decoratum, quod pensat libras 2704*. Ciborium ipsum, quod ἀργυροέγκραυστον fuisse perinde prodit idem anonymus, cujusmodi passim describuntur ciboria apud eundem Anastasium, in immensum veluti turris attollebatur, quæ sensim in acutum verticem desinebat, pini fere ad instar, nisi quod in ima sui parte octilatera seu in octo latera divisa erat, quæ sursum sese efferentia trigoni supera parte longioris singula speciem efficiebant. Sed præstat ipsum audire Silentiarium:

Ὑψόθη δ' ἀψίδων ἀνατρίνεται οἷά τε κώνου
Εἵκελον, ἀλλ' οὐ πάμπαν ὁμοίον· οὐ γὰρ ἐλίσσει

Α Νειόθεν εὐκύκλιος περίτροχον ἄντυγα πέζης.
Ἄλλὰ τις ὀκτάπλευρος ἔφυ βάσις, ἐκ δὲ κελεύθου
Εὐρυτέρης κατὰ βαιὸν ἐς ὅξυ κόρυμβον ἀνέρπει.
Ὅκτώ δ' ἀργυρέας τανύει πλάκας, ἀρμονίης δὲ
Ζευγνυμένης δολιγὴ ράχιν ἵσταται, αἱ δὲ τριγώνοις
Εἰδόμεναι μίσγουσι πόρους ὀκτάζυγος οἴμου
Εἰς ἐν ἀγειρομένους κορυφῆς σημήϊον ἀκρῆς.

Ita autem sacræ mensæ imminēbat ciborium, ut totam illam veluti cœlum contegeret, inquit Germanus patriarcha CP.: Καὶ ὡς οὐρανὸν μὲν τὸ ἐπάνωθεν τῆς ἁγίας τραπέζης ὁρόφιον ἀπαρτίζουσιν. Photius, in *Descript. Novæ ecclesiæ*: Καὶ αὐτὸς ὁ κωνοειδὴς καὶ τῇ θείᾳ τραπέζᾳ ἐπιχειμένος σὺν τοῖς ὑπερείδουσι στυλίσκοις καὶ ὑπορόφοις ὁροφος. Neque aliter describitur ciborium a Paulino, 1. II, epigr. 2:

Divinum veneranda tegunt altaria fœdus
Compositisque sacra cum cruce martyribus.

Ubi alludit ad arcam testamenti, cujus ad instar ciborium adinvenere Christiani, ut quemadmodum divinas tabulas et veteris legis fœdera includebat et operiebat arca, ita novæ legis sacramenta ac mysteria illud contegeret et includeret; quod et observatur a Germano patriarcha CP., ubi de ciborio: *Ἔστι δὲ καὶ κατὰ τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης Κυρίου, ἐν ᾗ λέγεται Ἁγία ἁγίων, καὶ ἁγίασμα αὐτοῦ, ἐν ᾗ προσέταξεν ὁ Θεὸς γενέσθαι δύο χερουβὶμ ἐκατέρωθεν τορνευτά*. Atque inde ciboria supra altaria posita legimus. Anastasius in S. Symmacho PP.: *Ubi et super altare ciborium argenteum fecit, pensans libras 120*. In Leone III, p. 132: *Fecit . . . super altare majus ciborium ex argento purissimo, pens. libras 212*. Infra: *Ubi et obtulit ciborium super altare cum columnis suis*. Ibidem: *Ciborium vero quod exinde abstulit, posuit super altare*. *Chronicon S. Trudonis*, 1, 1: *Altare — auro argentoque imaginatum, cum ciborio desuper*. Leo Ost. 1, 20: *Super altare autem S. Benedicti argenteum ciborium posuit, illudque auro et smaltis simul exornans*. Denique Flodoardus, *Hist. Rem.* IV, 19: *Ciborium quoque super altare S. Mariæ argento aggressus est operire*. Cum igitur ciborium totum altare operiret eique quodammodo immineret, ideo καλύπτρας vocabulo donatur Sophianum a Silentiario, part. II, v. 344, ubi de velis agit, quæ ad quatuor ciborii latera appendebantur:

Δ Τέτρασι δ' ἀργυρέαις ἐπὶ πλευρῇσι καλύπτρα
Ὡθοτενεῖς πετάσαντες etc.

Certe a Theodoro Studita ciborium ædis S. Joannis Baptistæ, carmine quod εἰς τὸ κιβώριον τοῦ ἁγίου Προδρόμου conscripsit, καλύπτρας nomine indigitatur:

Θείας τραπέζης συγκαλύπτραν με βλέπων
Χερουβικὴν νόμιζε ταξιαρχίαν·
Χριστὸν γὰρ ἔνδον μυσταγωγείσθαι νόει,
Τὸν τῶν ἁνιῶ τε δεσπότην καὶ τῶν κάτω.

Neque aliis ferme verbis ciborium designavit Symeon Thessalonicensis, libro *De Templo*, illud vocans τὴν ἐπουράνιον περὶ τὸν Θεὸν σκηνήν, ἐνθα αἱ τῶν ἀγγέλων δῆμοι καὶ τῶν ἁγίων ἡ κατάπαυσις. Ex quibus tandem docemur cur ciborium tegimen

et umbraculum appelletur in ordine Romano, ubi in illius consecratione divinæ instar arcæ, si non effictum, certe inventum et adumbratum perinde ciborium, disertis verbis innuitur. Sic autem illa concipitur: Omnipotens sempiterne Deus, qui fidei famulo tuo Moysi præcepisti ut duos Cherubim super arcam testamenti collocaret, quam extensis ad alterutrum alis protegerent, versis vultibus in propitiatorium, quæsumus ineffabiliter clementiam tuam, in quo tegimen venerandi altaris tui, in quo ipse unigenitus Filius tuus, Dominus noster Jesus Christus, qui est propitiatio pro peccatis nostris, fidelium manibus jugiter immolatur, et sub quo sanctorum tuorum corpora, quæ veraciter fuerunt arca testamenti tui, receptacula scilicet Spiritus Sancti, per eundem consubstantiallem tibi Filium, qui factus est nobis a te sanctificatio et redemptio in virtute ejusdem spiritus veritatis, universa antiqui hostis falsitate cum satellitibus suis depulsa, cum ipsis ornamentis ad ipsum umbraculum pertinentibus vel ab illo dependentibus aut eidem suppositis, tua sancta benedictione perfundere et consecrare, atque ad tuitionem pignorum sanctorum ac roboranda sive multiplicanda vota fidelium tuorum diutino tempore conservare digneris, annuente eodem Domino Jesu Christo, etc. Præfatio autem ad consecrationem præfatio ciborii, id est umbraculi altaris, inscribitur. Ex hac igitur oratione ad consecrationem ciborii, patet non modo altare, sed et sanctorum corpora illud operuisse, quia recondita erant sub ipso altari. Gregorius Tur. lib. De mirac. mart. c. 28, de S. Petri tumulo agens: Sepultus est in templo quod vocabatur antiquitus Vaticanum, quatuor ordines columnarum valde mirabilem, numero nonaginta sex, habens. Habet etiam quatuor in altari, præter illas quæ ciborium sepulcri sustentant. Hoc enim sepulcrum sub altari collocatum valde rerum habetur. Atque inde fortasse accidit ut ædículas vel tabernacula, in quibus ea recondi solent, quando non reconduntur sub altari, ciboria plerumque appellent scriptores. Anastasius in Honorio PP: Ornavit autem sepulcrum ejus (S. Agnetis) ex argento, — posuit et desuper ciborium æreum deauratum miræ magnitudinis. Hugo Flaviniacensis in Chr. Virdun. p. 166: Propitiatorium sane sanctorum exornant corpora, quorum meritis floret Ecclesia; et in medio quidem alto satis et prominenti ciborio sanctus requiescit Vitonus, redimitus frontem auro purissimo et gemmis pretiosissimis, quibus concluditur majestas Dei incircumscripita et incomprehensibilis, habens ad dexteram B. Petri et ad lævam ejusdem B. Vitoni auro prominentes imagines opere factas cælatorio, quas ambiunt columnæ ex auro purissimo, cum basibus argenteis, arte fusili et anaglypho productæ. Ipsum quoque ciborium Dominicæ resurrectionis, apparitionis et admirabilis ascensionis opere cælatorio protensis adornatur insigniis, habens ante se altare sacratum in honore S. Pulcronii et omnium martyrum, habens et ipsum suum ciborium quo continetur ejusdem B. Pulcronii (corpus) auro

PATROL. GR. LXXXVI.

et argento decoratum. Anselmus, in Episcopis Leod. c. 30: In uno collocati sunt feretro, quod feretrum in ciborio juxta corpus B. Lamberti usque in hodiernum diem collocatum est cum aliis sanctorum pignoribus. Sane etiamnum in ciboriis seu, ut vocamus, tabernaculis, ad latera ipsius ciborii sacram pyxidem asservantis, reponi solent sanctorum feretra. Observanda porro vox majestas apud Hugonem Flaviniacensem, qua circulos luminosos, qui vulgo capita sanctorum ambiunt, atque adeo ipsas sanctorum imagines, designant plerique e scriptoribus, in primis Albericus a. 1204, auctor Vit. abbatum S. Albani, p. 92, Anonymus De miracul. S. Fidis, c. 8, et aliquot alii. Certe veterum ciboriorum usum quodammodo videntur revocasse qui ædis magnificæ, quam nuper Lutetiæ Parisiorum excitavit Anna Austria Franciæ regina, regis nostri invictissimi parens, quamque Vallem Gratiæ vulgo appellant, structuræ præfuerunt. Nam ad latera altaris assurgunt sex columnæ marmoreæ excelsiores, quibus incumbunt arcus aurei, variis subinde ornamentis ac angelorum statuis decorati, qui universum altare contegunt ac obumbrant. Porro cum ciborium ad mediam templi vel conchæ altitudinem educeretur, inde forte Papias ciborium altioremedietatem est interpretatus.

58. Subdit Paulus Silentarius, qua invicem juncti superficiæ ciborii margines connectuntur, crateres statutos (scyphi dicuntur Exod. xxv) in quibus adumbrata erant ex argento cereorum simulacra.

C Ὅπποθι δ' ἀλλήλοισιν ἀρρηρότα πείρατα πέζης Ἀρμονίην τεύχουσιν, ἐνιδρύσαντο παγέντας Ἀργυρέους κρητῆρας· ἐπὶ κρητῆρι δ' ἐκάστῳ Πυρσοφόρους στήσαντο, λιπαυγέα δ' εἰκέλα κηροῦ Κόσμον ἀπαγγέλλουσα, καὶ οὐ φάος, etc.

Ejusmodi crateres describuntur ab Eusebio, De vita Constantini, iii, 31, et ab Anastasio in Leone III, cujus hæc sunt: Fecit super ciborium de altari majori B. Petri apostoli canthara majora quatuor ex argento purissimo, habentia in medio cereos ex argento deauratos, pens. libras 140. Idem in Leone IV: Necnon et super columnas ipsius ciborii propter amplam pulchritudinem ex argento purissimo fecit cophinos numero quatuor, pensantes libras 42, et p. 194 cereorum deargentatorum, qui stabant in presbyterio, meminit.

D 59. Alterius vero formæ fuit crater ille, qui describitur ab eodem Silentario, et eo loco positus dicitur ubi ciborii partes extremæ et superiores invicem committuntur, part. ii, v. 313:

Ἀρμονίης δὲ Ζευγνυμένης δολιχῇ ῥάχῃ ἵσταται· αἱ δὲ τριγώνους Εἰδόμεναι μίσγουσι πόρους δακτύλους οἰμοῦ Εἰς ἐν ἀγειρομένους, κορυφῆς σημήϊον ἀκρῆς, Ὅπποθι καὶ κρητῆρος ὑπήραρεν εἰκόνα τέχνης. Χεῖλεα δὲ κρητῆρος ὑποκλάσθεντα πετῆλου Εἶδος ἐμορφώσαντο.

Nam hoc loco per craterem in folia dispersitum lilia intellexit, quæ in suprema ciborii parte una cum sphaera statuisset Justinianum tradunt qui de æde Sophiana scripsere. Anonymus: Ἐπάνω δὲ τοῦ κιθωρίου ἔστηκε σφαῖραν ὀλόχρυσον, ἔχουσα

σταθμὸν λίτρας ριη', καὶ κρίνα χρυσᾶ στήσαντα λί-
τρας ς', καὶ ἐπάνω αὐτῶν σταυρὸν χρύσειον μετὰ
λίθων καὶ πολυτελῶν καὶ δυσπορίστων, ὅς τις σταυ-
ρὸς εἶχε καὶ σταθμὸν λίτρῶν ο'. Κρίνου autem no-
men indidere Græci crateri isti, quod ita Epistylia
vocent architecti, quia in formam foliorum lilii
dissecantur. Ita *lilium* usurpant etiam Latini. Leo
Ost. III, 28 : *Columnas bases ac lilia, necnon et di-
versorum colorum marmora abundanter coëmit.*
Anastasius in Leone III : *Et diversis columnis tam
porphyreticis quam albis et sculptis cum basibus
et liliis simul postibus decoravit.* Et infra : *Hic
sacer antistes super ipsas columnas lilios poni fecit,
et super ipsos lilios ex metallis marmoreis platonias
posuit, diversisque picturis miræ magnitudinis opus
decoravit.* Et in Leone IV : *Fecit ciborium et colum-
nas ac lilia exaurata ex argento purissimo.* Adde S.
Gregorium, I, I, epist. 66.

60. Ciborii igitur parti extremæ imposita erant
lilia aurea, seu crateris labra in liliorum speciem
efficta erant, ex quibus sphæra seu, ut Codino
nuncupatur, μῆλον enascebatur, cui crux lapidum
fulgore coruscans insistebat. Ea porro erat ciborio-
rum forma, ut quæ in imo latiora in acutum desinunt,
pomi figuram efficerent. Auctor *Chronici Fontanell.*
c. 13, describens ciborium quod reliquias sancti
Georgii continebat : *Est formæ quadratæ, ex qua-
tuor videlicet angulis ab imo assurgens, et ita omne
opus paulatim minuendo in latitudine in summo
angustum redditur, ut pyramidem in altitudine reddat,
uniuscujusque mali parvi conclusionem solidetur.* Quod
vero *sphæram* vocat Anonymus et *målum* Codinus,
nihil aliud est quam *polus* apud Silentiarium, qui
prædictis hæc addit :

Μέσω δ' ἐνεθήκατο χώρῳ

Ἀργύρεον στίλβοντα πόλου τύπον

seu sphæram ac ornatum tantum, seu cœli figuram
repræsentare per sphæram voluerit Justinianus :
nam cœlum per ipsum bema, τὸν οὐρανὸν μὲν διὰ
τοῦ ἱεροῦ βήματος, designari, et τὸ θυσιαστήριον ὡς
ἄλλον οὐρανὸν nos habere, ait Symeon Thessaloni-
censis lib. *De templo.* Unde Chrysostomus, homil.
3 ad Ephes. scribit, cum vela bematis diducuntur
et aperiuntur, tunc cœlum ipsum quodammodo
aperiri : Ὅταν ἔγῃς ἀνελκόμενα τὰ ἀμφύθυρα, τότε
νόμισον διαστέλλεσθαι τὸν οὐρανὸν ἄνωθεν καὶ κατιέ-
ναι τοὺς ἀγγέλους.

61. Addit deinde Silentarius supra polum stetisse
crucem, quod idem est ac supra sphæram aut
malum.

Ὑψόθη δ' αὐτοῦ

Σταυρὸς ὑπερέλλων ἀναφαίνεται.

Per cruces ciboriis superimpositas vel Christum in
cruce pendentem repræsentari solitum, constat ex
iis quæ a Nicolao I. PP. traduntur epist. 2 : *Quid
fidei nostræ contradicit, quod in centro cameræ, super
altare, ejus figuram, quod Verbum caro factum est,
animæ nostræ affectando desiderant.* Ubi vox *affe-
ctando* idem est quod *adorando* : expressit quippe

A verbum σχετικῶς, seu *affectivam sacrarum imagi-
num adorationem*, ut loquitur Anastasius Bibliothe-
carius in *Hist. eccles.* ; quam σχετικὴν appellari a
Græcis scriptoribus in notis ad Alexiadem pluribus
probavimus, quæque in sententiis SS. Patrum, *De
adorat. imag.* sic definitur : Ἔστι δὲ καὶ σχετικὴ
καὶ ἀσπαστικὴ προσκύνησις ἐκ φιλικῆς διαθέσεως
καὶ εὐγνώμονος οἰκείωσιν καὶ εὐνοίαν ἡγαπημένοις
ἐπαγγελλομένη. Per vocem autem *desiderant* vide-
tur innuere sanctus pontifex Christianos et fideles,
dum Jesum intuentur in cruce pendentem super
altare in ciborio, sacratissimum illius corpus, quod
in eo et sub cruce asservatur, expetere, et *affe-
ctuosius desideriiis* illius perceptionem exoptare. Ver-
bum enim *desiderare* hac ut plurimum notione
usurpant sancti Patres, ubi de sacrosanctis sacra-
mentis ac præsertim de Eucharistiæ sacramento
agunt, ut Tertullianus ad uxorem, II, 4 et 6, san-
ctus Ambrosius *De fratre suo* et *De sacrament.* I.
IV, sanctus Eligius, homil. 8, et sanctus Zeno
Veron. invit. VIII, ad Fontem. unde in Gloss.
Lat. Gr. *desiderata* exponitur λειτουργία, τελετή,
id est sacrosanctum missæ officium, in quo corpus
Christi et divinæ Eucharistiæ sacramentum confici-
tur, uti pridem observarunt Jos. Scaliger in *Episto-
lis*, p. 195, Casaubonus Exercit. 16 ad *Annal.* Ba-
ron c. 45, Lacerda, in *Advers.* c. 136, n. 15, et alii.
Centrum denique apud Nicolaum nihil aliud est
quam conchæ altaris pars superior, quæ in con-
chæ similitudinem curvatur ac sinuatur, et quam
stellis coruscantem, veluti cœlum repræsentantem,
describit Paulinus Nat. X :

Est etiam interiore sinu majoris in aulæ
Insita cella procul, quasi filia culminis ejus,
Stellato spatiosa tholo.

Nam concham et bema cœlum repræsentare dixit
Symeon Thessal., ut supra observatum est. Quod
vero de cruce ciborio imposita diximus, firmatur
præterea ex Anastasio in Leone IV : *Sacrum de-
super construxit altare, et ciborium cum cruce, etc.*
Et ex eodem Paulino, I, II, epigr. 2, ubi totum ci-
borii apparatus et ornatum describit :

Divinum veneranda tegunt altaria sædus,
Compositisque sacra cum cruce martyribus
Cuncta salutiferi coeunt insignia Christi,
Cruce, corpus, sanguis martyris, ipse Deus.

Quædam his consentanea habet epist. 12, ad Se-
verum :

Pleno coruscat Trinitas mysterio :
Stat Christus agno, vox Patris cælo tonat,
Et per columbam Spiritus sanctus fluit.
Crucem corona lucido cingit globo ;
Cui coronæ sunt corona apostoli,
Quorum figura est in columbarum choro.

Vide eundem infra p. 155 et Honorium Augu-
stodunensem I, 135.

62. Ciborium πύργου seu turris nomine donatur
a Silentario part. II, v. 203 :

Χρυσείης δ' ἐφ' ὑπερθε παναχράντοιο τραπέζης
Ἀσπέτος εὐρυκέλευθον ἐς ἥρα πύργος ἀνέστη.

Neque aliter vocatur a Germano patriarcha CP. :

Ἡ κόγχη τοῦ θυσιαστηρίου μετάθεσις ἐστὶ τοῦ σταυροῦ, οἱ πύργοι δὲ τὰ σημεῖα διὰ τοῦτο δ' ἀμφοτέρω λογοθετοῦνται εἰς πρόσωπον τῶν ἱερουργούντων. Vix enim Goaro assentiar hoc loco quatuor ciborii columnas designari existimanti, præsertim cum turris appellatione apud plerosque ex Latinis scriptores sive *majus* sive *minus ciborium* designetur. *Minus enim ciborium* vocabant, quod erat portatile et adinstar majoris effictum erat, ut mox ostendemus; ut *majus*, quod altare operiebat. *Chronico* abbatum Montis S. Michaëlis : a. 1103 *ciborium majus ecclesiæ*, quod Rogerius ædificaverat, corruit. Et Paulus Warnefridus, *De Gest. Langob.*, II, 25, et ex eo Aimonius, *Hist. Fr.* III, 3 : *De quo auro ipse rex postmodum ciborium solidum miræ magnitudinis et magni ponderis fecit, multisque illud gemmis pretiosissimis decoratum ad sepulcrum Domini Hierosolymam transmittere voluit.* Per turrem igitur ciborium intellexit Fortunatus Pictaviensis, l. III, epigr. 23 quod, inscribitur ad Felicem episcopum, in turrem ejus :

*Quam bene juncta docent sacrati ut corporis agni
Margaritum ingens aurea dona ferant, etc.*

Et Flodoardus, *Hist. Rem.* II, 6 : *Turrim quoque auream quam ad votum suum fabricari fecerat, super altare posuit S. Remensis ecclesiæ.* Anastasius in sancto Innocentio PP. : *Turrem argenteam cum patena et columba deaurata pensantem libras triginta.* Denique S. Remigius, in testamento suo, apud eundem scriptorem I, 18 : *Tibi hæredi meæ ecclesiæ supra memoratæ jubeo turriculum, et imaginatum calicem fabricari.* In his porro turriculis sacram Eucharistiam ad infirmos seu ad *viaticum* reponi solitam diserte docet Gregorius Turonensis, *De gloria mart.* I, 86 : *Acceptaque turre diaconus, in qua mysterium Dominici corporis habebatur, ferre cœpit ad ostium; ingressusque templum, ut eam altari superponeret, elapsa de manu ejus ferebatur in aera.* Tametsi dubitari potest an turris voce intelligatur his locis turris illa ciborii, quæ a columba pendebat, an vero pyxis ipsa seu *ciborium*, quod *itinerarium* vocat ordo Romanus. Nam in turriculis, seu potius arculis in modum turricularum effictis, non modo sacram Eucharistiam, sed et sanctas reliquias reconditas constat, ut majorum ciboriorum, in quibus divina pendebat Eucharistia, formam quodammodo referrent; unde Glossarium Gr. Lat. *πυργιστάριον* et *πυργίσκον* *turriculum* et *armarium* vertit. Certe de reliquiis in turriculis reconditis testatur Leo Ost. II, 53 et III, 30; et Petrus Diac. IV, 73. De sacra vero Eucharistia in turriculis aureis vel argenteis asservata laudandus, qui in ecclesiis nostris adhuc perstat, mos insigne præbet testimonium, in quibus, in solennioribus festis populo spectanda et adoranda in iis exponitur, in editiori altaris seu tabernaculi loco: sed in illis præsertim sacris ædibus, in quibus non sub columba aut a superiori ciborii parte pendet: nam in iis nusquam alio sacra Eucharistia loco spe-

ctanda exponitur. Moris quippe istius hodierni inde origo videtur sumpta, ut et sacra Eucharistia et vasa ipsa in quibus reconditur in tutis locis asserventur, ne furtis pateant. Unde quod certis diebus *monstratur* fidelibus sacra in iis asservata Eucharistia, ejusmodi sacra vasa *ostensaria* et *monstrantiæ* etiamnum appellantur, præsertim in Germania et Belgio; quibus in provinciis in turris speciem semper efficta sunt, ut olim in Francia nostra; de quo more egit Gropperus in libris *De Eucharistia*, p. 450, et Fronto Ducaeus ad Paulinum, p. 785; quin et inde turriculis, in quibus sacræ reliquiæ reconduntur, id nominis tribuit *Chronicon aulæ regiæ*, c. 17, et auctor *Bohæmiæ piæ*, p. 99 et 105.

63. Diximus in turriculis in ciborii majoris speciem effictis recondi pyxides, quæ sacras Eucharistiæ particulas ad viaticum asservatas continebant. Observat quippe Honorius Augustodunensis *De antiquo ritu missæ*, I, 64 : *Oblatam non integram sumptam olim a sacerdote sacra faciente, sed in tria divisam, unum in calicem missum, aliud a sacerdote consumptum, tertium in pyxidem morituris ad viaticum repositum.* Pyxis illa, vel certe turricula cum ipsa pyxide, *ciborium minus* et *itinerarium* appellatur in *Ordine Romano*, cap. quod inscribitur *Præfatio minoris vel itinerarii ciborii*. Lemma sequitur hæc oratio : *Oremus, dilectissimi, indulgentiam omnipotentis Dei, ut postpositis humanæ fragilitatis admissis, consuetæ misericordiæ suæ munera, hoc repositorium sacris usibus præparatum per unigenitum Verbum, virtutem scilicet et sapientiam suam, in spiritu sanctificationis consecrare dignetur.* Quod vero in ea *Præfatione repositorium* vocatur, *conditorium* *sacrorum pignorum* appellatur in consecratione, quæ præfationem subsequitur, *conditorium* nude hoc loco : *tunc inclinato capite pontifex vel diaconus salutat sancta, ut si fuerit superabundans, præcipiat ut ponatur in conditorio.* Dicitur porro *ciborium minus* et *itinerarium* ad discrimen majoris ciborii, quod *umbraculum altaris* vocat idem Ordo Romanus : *itinerarium* autem, id est *portatile*, quemadmodum infra ibidem *tabula itineraria* nuncupatur quod vulgo *altare portatile* appellamus. *Ciborium* istud *minus repositorium* perinde nuncupatur in testamento Perpetui episcopi Turon. l. V, *Spicilegii Acheriani*, illudque Græci *πυξίον* vocant, ut colligere est ex Pachymere, l. VII, et Nicolao Casulorum episcopo in *Typico*; recentiores vero *μυξόμηλον*, corrupto, ut par est credere, vocabulo ex *μυξόμηλον*, quamobrem non desunt qui *πυξόμηλον* idem esse opinantur quod *ἀρτοφόριον*. Sacram vero pyxidem supra altare appensam fuisse observare est ex Hugone Flaviniacensi in *Chron. Virdun.* part. II : *Pyxidem unam de Onychino in qua servatur corpus Dominicum, dependens super altare.* Leo Ost. *Chr. Casin.* III, c. ult. : *Pyxis aurea cum smaltis pro corpore Domini.* Et Leo IV PP. de cura pastoralis : *Super altare nihil ponatur nisi capsæ cum reliquiis sanctorum — art*

pyxidis cum corpore Domini ad viaticum pro infirmis. Eadem verba habet Ratherius Veronensis in Synodica ad presbyteros, nisi quod pro pyxis habet buxida; qua postrema voce utitur etiam Paulus Diaconus in Vita S. Gregorii M. PP. c. 19. Eæ autem pyxides in quibus sacra Eucharistia ad infirmos deferuntur, ex ebore seu eburneæ esse jubentur, propter casum, in Statutis synodalibus Odonis episcopi Parisiensis c. 5, n. 5, et c. ult. n. 35, quod videtur intelligendum non de præcipua pyxide quæ a columba pendebat, sed de minore, in quam ex majori sacra Eucharistia ad infirmos deferenda refundebatur.

64. Jam vero quod corpus Dominicum sub cruce vel sub crucis figura reponi solitum fuisse in ciborio diximus, firmatur ex concilio Turonensi II, can. 3, quo statuitur ut corpus Domini in altari non in imaginario ordine, sed sub crucis titulo componatur; id est, non in ipso ciborio vel, uti appellamus, tabernaculo, quod imaginarius ordo dicitur, seu in aureo argentove elaborato variisque figuris ac imaginibus adornato opere. Unde conficitur sacrosanctam Eucharistiam ad viaticum, non in ipso ciborio sed extra ciborium asservatam in pyxide, pependisse sub cruce, quod etiamnum in plerisque nostratibus, præsertim cathedralibus ecclesiis observatur. Pendebat autem sacra pyxis ex columba, qua Spiritum sanctum apud Christianos adumbrari constat. Ejusmodi vero aurearum et argentearum columbarum altaribus seu sacris mensis et ipsis etiam baptisteriorum fontibus imminentium meminit synodus v. Epolitana, act. 5, in qua continentur expostulationes cleri adversus Severum, qui columbas altaris et baptisterii abstulerat: Τὰς γὰρ εἰς τύπον τοῦ ἁγίου Πνεύματος χρυσᾶς τε καὶ ἀργυρᾶς κρεμασμένας ὑπεράνω τῶν θείων κολυμβηθρῶν καὶ θυσιαστηρίων μετὰ τῶν ἐσφετερίσαστο, λέγων οὐ χρῆναι ἐν εἶδει περιστερᾶς ὀνομάζεσθαι τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Quæ quidem verba habentur etiam in vii synodo, act. 5. Verum etsi columbas altaribus impendisse ex hoc loco non omnino constet, is tamen ecclesiarum usus e cæteris scriptoribus, Latinis potissimum, colligitur, præsertim ex Paulino, epist. 12, ad Severum, ubi totum altaris apparatus describit:

Et per columbam Spiritus sanctus fluit.

Præterea ex testamento Perpetui episcopi, cujus meminimus, in quo donat et legat Amalarico presbytero capsulam unam communem de serico; item peristerium et columbam argenteam ad repositorium. Quo loco peristerium synonymum videtur cum columba: est enim Græcis περιστέριον, ut et περιστερίδιον, parvula seu minor columba; nisi locus fuerit, in quo ipsa continebatur columba. Scio περιστέρια quædam χρυσάρια dici apud Hesychium. Hunc præterea morem astruit Udalricus, Consuet. Cluniac. II, 30: Prædictam autem pyxidem — diaconus cum columba jugiter pendente super

altare — abstrahit. Et I, 9: Ipsæ autem hostiæ, cum fuerint consecratæ, mutantur quatuor cum illis quæ in pyxide et aurea columba super altare pendente jugiter servantur, maxime propter infirmos, ut quidquid de eis eveniat, viaticum sit in promptu. Meminit denique Anastasius in Hilario et sancto Innocentio PP. ejusmodi columbarum altaribus impendentium. Ex quibus eum invaluisse in Ecclesia orientali et occidentali morem abunde colligitur, proindeque admodum vero esse simile columbam suam et pyxidem habuisse ciborium Sophianum.

65. Verum cum a sacris adytis arceantur profani, solisque illa sacerdotibus pervia sint, gradum referenti liceat cum ipso Silentario, part. II, v. 338 in hæc verba prorumpere:

Πῇ φέρομαι! πῇ μῦθος ἰὼν ἀχάλινος ὀδεύει;
Ἴσχεο, τολμήεσσα μεμυκότε χειλεῖ φωνῇ,
Μηδ' ἐτι γυμνώσειας ἅ μὴ θέμις ὁμῶσι λαῶν.
Μυστιπῶλοι δ' ὑπὸ χερσὶν ὅσοις τόδε θέσμα κελεύει,
Σιδονίης Φοίνικι βεθαμμένον ἀνθεῖ κόχλου
Φᾶρος ἐφαπλώσαντες ἐρέψατε νῶτα τραπέζης,
Τέτρασι δ' ἀργυρέησιν ἐπὶ πλευρῇσι καλύπτρας
Ὅρθόθεν εἰσπετάσαντες, ἀπείροني δείξατε δῆμῳ
Χρυσὸν ἅλις, etc.

Solis, inquam, sacerdotibus patent et altaria et quæcunque intra sacra vela continentur seu sancta sanctorum. Dicuntur enim ἅγια ἁγίων τὰ ἐντὸς τοῦ καταπετάσματος, ut est in Lexico ms. Regio cod. 2062. Nam ut ait Cyrillus Alexandr. De Adorat. 3, πρεσβυτέροις πεπίστευται τὸ θυσιαστήριον καὶ τὰ ἔσω τοῦ καταπετάσματος, οἷς ἂν πρέπει λέγεσθαι, καὶ φυλάξουσι τὴν ἱερατείαν αὐτῶν. Quæ quidem verba de velis, quæ ad quatuor ciborii columnas expandebantur, intelligi debere censuerim, de quibus agit hoc loco Silentarius, quæ τέτρασι ἀργυρέησιν ἐπὶ πλευρῇσι καλύπτρας seu in quatuor ciborii lateribus explicari solebant, ut totus sacrorum adytorum locus, in quo Sancta sanctorum conficiuntur, undique occluderetur, ne profano vulgo plebive pateret, quippe, ut ait Gregoras, Hist. x, Οἱ τῶν βασιλέων θάλαμοι, καὶ ὅποσα ἀνθρώποις ἱερά τε καὶ τίμια, ὑπὸ παραπετάσμασιν ἄλλα ἄλλοις καλύπτονται, ἵνα μήτε δῆμοις ἀνοσίοις προκείμενα κιβδηλεύηται μήτε περιφρονῇται διὰ τὴν καταλήψεως πρόχειρόν τε καὶ ἄπονον. De sacris altaribus id prodit Symeon Thessal. libro De Templo: Ἀμφίοις δὲ περιεκαλυμμένον ἐστὶ καὶ κεκοσμημένον (τὸ θυσιαστήριον) ὅτι καὶ τὰ ἐν αὐτῷ δυσθεώρητα καὶ οὐ πᾶσι ληπτὰ. Et alibi: Καὶ διὰ τὸ μὲν τοῦ ἐν θυσιαστηρίῳ καταπετάσματος τὴν ἐπουράνιον περὶ τὸν Θεὸν ἐκτυποῖ σκηνήν, ἐνθα τῶν ἀγγέλων ἡ ἀνάπαυσις. Et mox ad quatuor altaris latera expandi vela ista satis prodit: Τέσσαρα δὲ μέρη ὑφάσματος ταῖς τέσσαρσιν ἔχει γωνίαις ἡ ἁγία τράπεζα, etc. Anastasius Bibl. in Paschali PP.: Fecit etiam in circuitu altaris vela rubea serica quatuor cum gammadiis. Idem in Leone III: Fecit et in circuitu altaris — alia vela alba holoserica rosata, quæ pendent in arcu de ciborio, numero quatuor.

Adde p. 142 et 165. Guillelmus Bibl. in Stephano VI PP. : *Contulit — vela serica de blattin Byzantea quatuor in circuitu altaris majoris*. Atque inde vela ista τετράβηλα appellant Græci recentiores, Anastasius in Vit. PP. *tetravila* et *tetravela* p. 62, 127, 130, 131, 139, 140, 142, 144, 145. Ea autem erant ut plurimum purpurei coloris, auro etiam interdum et Phrygio opere distincta et variis imaginibus adornata, cujusmodi describuntur a Silentiaro, ab Anastasio, et a Paulo Diac. I, xxiv *Hist. miscellæ* in Michaele. Nec scio an per Majoris ecclesiæ ἐνδύτην, quam ad summum pontificem Romanum misit Michael Palæologus, rosei coloris auro illiusam et unionibus insertis coruscantem, *tetravelum* intellexerit Pachymeres, v, 17, an vero tapetem qui sacræ mensæ insternitur, quem ἐνδύτην τῆς ἀγίας τραπέζης vocat Ducas, c. 29, quod velle videntur viri docti : tametsi potior videatur sententia, ἐνδύτας hoc loco sumi pro quibusvis ecclesiæ velis seu aulæis; qua notione ἱερὰς ἐνδύτας dixit Joannes Damasc. in *Synodica* ad Theophilum imp. VII Synodus, act. 7 : Ἐνδύτας ἢ ἑτέρα βῆλα ἢ ἕτερον ἀριτερούμενον, et B. Dorotheus in Præfat. *Doctr.* ait ἐν τῇ θεῇ ἐνδύτῃ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας depictam fuisse S. Barsanuphii imaginem. Ita Maximianus archiepiscopus Ravennas, apud Hieron. Rubeum, donasse legitur ecclesiæ suæ *endothyn bissinam pretiosissimam omnem Christi Dei historiam continentem, et aliam ex auro endothyn in qua auro textili pictæ erant omnium qui illum præcesserant archiepiscoporum imagines*. Ubi *endothyn* idem est quod ἐνδύτην. Vestes vulgo dicuntur ejusmodi ecclesiarum aulæa Anastasio passim et cæteris scriptoribus Latinis. Ædis Sophianæ porro ornamentorum, uti vocant opulentiam si commendat Sugerius, lib. de administr. sua : *Admiranda siquidem et fere incredibilia a viris veridicis quam pluribus et ab episcopo Laudunensi Hugone in celebratione missæ de S. Sophiæ ornamentorum prærogativa, necnon et aliarum ecclesiarum audieramus*.

66. Sed priusquam e bemate excedamus atque adeo ex concha, præstat σύνθρονον, qui in ea exstitit, describere. Mediam enim concham utrinque ambibant sacerdotum et ecclesiæ ministrorum sacra facientium subsellia, atque in iis patriarchæ sedes et thronus excelsior, ita ut in proximum centrum coirent. Silentarius, part. i, v. 229 :

Μέση δ' ἐξώσατο θώκους
Μυστιπόλους καὶ βάθρα περιδρομα, καὶ τὸ μετ' αὐτὴν
Ἵστατὴν ὑπὸ πέζαν ἀολλίζουσα συνέλκει
Ἐγγύτερον περὶ κέντρον ἐπὶ χθονός.

Anonymus septem sedibus tantum, nescio an vere, constitisse hæc subsellia refert, in quibus sacerdotes patriarchæ sacra facienti ministrantes cum eo sedere consueverant : Τὰς δὲ βάσεις τὰς ἐπὶ τῶν ἱερῶν, ἐν αἷς καθέζονται, σὺν τοῦ ἀρχιερέως θρόνου καὶ τῶν τεσσάρων κίωνων κατεχύρωσε, στήσας εἰς τὰ ἐκάτερα μέρη. Hanc porro subselliorum in concha seriem σύνθρονον Græci appellant. Theo-

phanes, p. 371 : Τοῦ πατριάρχου Νικήτου ἐν τῷ συνθρόνῳ καθεζομένου καὶ ὁρῶντος. Seylitzes in Constantino : Ἐγένετο δὲ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς ταραχὴ διὰ τὴν καθέδραν ἐν τῇ λειτουργίᾳ, μὴ καταδεξαμένων τῶν μητροπολιτῶν προκαθίσει τοὺς συγκέλλους ἐν τῷ συνθρόνῳ. Meminerunt etiam συνθρόνου hac notione Euchologium Gr., ubi de episcopi ordinatione, Pachymeres, vii, 31, Symeon Thessal. et alii. Et recte id nominis inditum, quod una eademque esset subselliorum omnium compages, quæ conchæ recessum ambiabant, ita ut in iis omnes ecclesiæ ministri una et simul sederent. Eusebius, *Hist. eccl.* x, 4 : Ἀλλὰ καὶ ὧδε καὶ τὸν νεὼν ἐπιτελέσας, θρόνοις τε τοῖς ἀνωτάτω εἰς τὴν τῶν προέδρων τιμὴν καὶ προσέτι βάθροις ἐν τάξει τοῖς καθόλου κατὰ τὸ πρέπον κοσμήσας. Et Constantinus Porphyrog. in Basilio, c. 55 : Οἱ τε ἐντὸς (τοῦ θυσιαστηρίου) θάκοι καὶ αἱ πρὸ τούτων βαθμίδες καὶ αὐταὶ αἱ ἱερὰ τράπεζαι ἐξ ἀργύρου πάντα περικεχυμένον ἔχουσι τὸν χρυσόν. A loco igitur in quo consistebat synthronus, nempe concha quam etiam *absidam* vocant scriptores aliquot Latini, ipse ministrorum ecclesiæ in concha consessus *absida* pariter dictus legitur, vel certe sedes ipsa episcopalis aut patriarchalis. Quippe in veteri Glossario *absida sedes episcoporum* esse dicitur, ut et apud Papiam, apud quem hæc habentur : *exedra absida, id est locus subselliorum*. Neque alia videtur significatione usurpasse sanctus Augustinus epist. 225 : *Ad nostrā subsellia relictā turba redieram — dicebam ego quibus poteram, qui ad nos in absidam honoratiores ascenderant*. Idem epist. 203 : *In futuro Christi judicio neque absidæ gradatæ nec cathedræ velatæ adhibebuntur ad defensionem*. Ex quibus perspicuum fit eurythronus Sardicensis can. 10 dixerit, εἰς τὴν ἀψίδα τῆς ἐπισκοπῆς διαθῆναι, pro ad episcopalem dignitatem vel thronum pervenire, cum in absidis seu conchis in excelsioribus subselliis ac gradatis sederent episcopi. Ea autem non pretiosis duntaxat velis et aulæis tegebantur, ut est apud eundem Augustinum, sed cæteris etiam aliorum ecclesiæ ministrorum sedibus excelsiora erant, uti innuit loco citato Eusebius, et cautum legitur in synodo Carthag. 4 can. 35, ut episcopus in ecclesia et in consessu presbyterorum sublimior sedeatur. Hunc morem in ecclesiis Christianorum observatum attigere præterea Urbanus I in epist. c. 4; sanctus Ambrosius libro *De dignitate sacerdotum* c. 6; sanctus Augustinus in psalm. cxxvi; Amalarius, *De reb. eccl.* iii, 10; et Honorius Augustod. i, 13 et 15. Præsertim vero cathedra episcopalis seu patriarchalis θρόνου voce donatur passim apud scriptores Byzantinos. Anonymus, *De locis Hierosol.* c. 3, Hierosolymitanæ sancti Sepulcri ecclesiæ bema describens, ἐκστὶ εἶναι ὁ θρόνος τοῦ πατριάρχου. Atque inde factum est ut a throno, dignitatis summo fastigio, ecclesiæ compellarentur, et *thrōni* dicerentur, quibus patriarchæ et episcopi præsidebant, quemad-

modum Latinis *sedes* appellari consueverunt. Jam vero cum conchæ mediæ recessus imus subselliis ab utraque parte et undique cingeretur, throni patriarcharum et episcoporum, quos *μυστιπόλους* θώκους seu sacerdotales sedes vocat Silentarius, ad dexteram altaris partem videntur exstitisse. Scylitzes in Stratiotico de patriarcha : Κατελθόντα γὰρ ἐκεῖνον εὐθέως οἱ ἀνάπτει τοῦ πλήθους παρειληφότες, καὶ θρόνον ἐνεγκόντες, ἐπὶ τοῦ δεξιῦ μέρους καθίζουσι τοῦ ἁγίου βήματος. Id etiam indicat ordo Romanus : Tandem episcopus osculatur evangelium et altare, et pergit ad dextram altaris ad sedem suam. Id observare est præterea ex Marcellino Comite, dum narrat Joannem Romanum pontificem, cum anno 525 Cpolim pervenisset, miro honore a Justiniano imperatore exceptum fuisse, et dextrum dextro ecclesiæ insedisso solio, idemque Domini nostri resurrectionis plena voce Romanis precibus celebrasse. Quibus verbis innuit Marcellinus Joannem in consessu patriarcham CP. præcessisse, sedisseque ad illius dextram. At Goarus in medio et intimo conchæ recessu patriarchicum thronum statuit, quem circumstant hinc inde episcoporum vel qui sacris intersunt sacerdotum subsellia. Addit præterea supra eum thronum Christum solere effingi, manibus in mensam appositam in crucis formam decussatis, dextra panem sacrum, sinistra crucem apprehendentem : hinc inde vero, et a lateribus, supra episcoporum et sacerdotum sedilia, duodecim apostolorum effigies delineatas, ut etiam hodie in sancti Pauli et Salvatoris basilicis Romæ conspiciuntur. Unde planum sit eo respexisse Germanum patriarcham CP., cum dixit βῆμα esse θρόνον ἐν ᾧ περὶ ὁ παμβασιλεὺς Χριστὸς προκάθηται μετὰ τῶν αὐτοῦ ἀποστόλων, ut et Symeonem Thessalon. libro *De Templo* : Καθίσας τῷ συνθρόνῳ, τὸν Χριστὸν ἐκμιμούμενος, συγκαθέδρους ἔχει καὶ τοὺς συνεπισκόπους καὶ ἱερεῖς μιμουμένους τοὺς ἀποστόλους. Et libro *De sacramentis* : Ἡ ἄνω καθέδρα τὴν ὑπερουράνιον δείκνυσι καθέδραν τοῦ Ἰησοῦ, αἱ ὑπ' αὐτὴν δὲ βαθμίδες τὴν ἐκάστου τῶν ἱεραρχῶν καὶ ἱερέων τάξιν τε καὶ ἀνάβασιν, ἐνθα δὴ καὶ οὐ θέμις τινὰ ἕτερον καθίσαι, οὐδὲ τῶν διακόνων αὐτῶν. Eadem habet aliis verbis libro *de Templo* : Διὰ τοῦ ἱεροῦ συνθρόνου τὸν εἰς οὐρανοὺς ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς σαρκωθέντα Λόγον καθήμενον, διὰ δὲ τῶν ἀναβαθμῶν τὴν ἐκάστου τῶν ἱερωμένων ἀνθρώπων καὶ τῶν ἀγγέλων τάξιν τε καὶ ἀνάβασιν.

67. Dixi binos recessus seu potius duas conchulas majori, ubi stabat sacra mensa adjunctas fuisse, alteram ad dextram et septentrionem, alteram ad sinistram et ad meridiem altaris. Conchulas majori adjunctas describit, ni fallor, Silentarius, 1 part. v. 256. Nam cum dixisset mediam ac majorem concham sacerdotum subsellia in orbem circumducta continere, addit eam excipere (ad utrumque nempe latus) fornicem aliam, validis innixum fundamentis, in ima quidem parte in rectas ductum lineas, superne vero ita sinuatum ut cylindri semisecti for-

mam referat. Ea est enim minorum conchularum figura, quæ cum majori longe strictiores a terra assurgant, cylindri semisecti formam effingunt, donec superne sinuentur; quam etiam figuram majori conchæ tribuit Procopius, licet potiori jure minoribus illa conveniat. Mox addit Silentarius concham, orientalem nempe, binas alias conchas utrinque protendere, versus occidentem progredientes, tanquam si ulnas suas extenderet, quoclerum ac cantores excipiat. De minoribus igitur conchulis ita Silentarius :

Τὴν δὲ μετ' ἐκδέχεται κρατεροῖς ἀραρυῖα θεμελίους, Ἐς βάσιν εὐθύγραμμος, ὕπερθε δὲ κύκλιος ἄντυξ, Σχήμασιν οὐ σφαίρης ἐναλίγκιος, ἀλλὰ κυλίνδρου Ἄνδιχα τεμνομένοιο.

B Harum conchularum alteram, quam ad dextram statuit Symeon Thessalonicensis, πρόθεσιν Græci appellant, quasi dicas *propositionem* aut *propositionis mensam*, a cæremonia quæ in ea peragitur nomen habentem. In ea namque, ait Allatius, sacerdos ante missam, et una cum eo ministrantes, res omnes ad sacrum complendum necessarias, ut panem, vinum et alia, præparant, quibus finitis secedunt ad sacram mensam, ubi sacra liturgia inchoatur. Pachymeri 1, 19, κόγχη τῆς προθέσεως dicitur. Utramque autem conchulam *secretarium* vocat Paulinus, priorisque seu prothesis, usum sic describit :

Hic locus est veneranda penus qua conditur, et qua Promitur alma sacri pompa ministerii.

C Et epist. 42, ad Severum, loco supra laudato, de binis istis conchulis verba faciens, Una earum, inquit, *immolanti hostias jubilationis patet*. Ubi pro patet legendum parat censuerim : quippe in hac conchula *hostias non immolat antistes*, sed in media et majori concha : prothesis vero *hostias jubilationis immolanti* seu potius *immolatur* antistiti parat vel præparat. Cum enim in utraque conchula, quæ ad sacram liturgiam peragendam necessaria sunt, atque adeo in prothesi hostia et vinum, in diaconico vestes et libri et vasa ac ministeria ecclesiastica parentur, inde binæ istæ conchulæ paratoria nuncupantur in ordine Romano : *calicem autem subdiaconus accipit sequens et dat acolyto, et ille revocat in paratorium*, nempe in *prothesim*, ubi calices et cætera vasa ad sacrificii usum reponebantur, quod ex sacris liturgiis abunde probari potest.

68. Alteram conchulam, quæ ad sinistram seu ad meridiem altaris statuitur a Thessalonicensi, paratorium perinde vocat idem ordo Romanus : *Reponitur liber in paratorio quodam sive in secretario*. Conchulas enim majori adjunctas *secretaria* appellatione Paulinum supra observatum est. Proinde idem est paratorium quod secretarium. Repositos autem fuisse libros ecclesiasticos in hac conchula docet idem Paulinus, dum illius usum sic describit :

Si quem sancta tenet meditandi in lege voluntas, Hic poterit residens sacris intendere libris.

In ea enim conchula sacræ lectiones fiebant, sa-

crique Libri finita liturgia publice praelegebantur. Id, ni fallor, satis innuit ipse Paulinus : nam cum dixisset unam earum concharum immolanti hostias jubilationis antistiti parare, hæc subdit : *Altera post sacrificium capaci sinu receptat orantes*, ita enim legendum contenderim, cum edita nihil aut prave sonent, *altera post sacerdotem capaci sinu receptat orantes* ; peracto enim sacrificio eo secedebant sacerdotes et diaconi, et sacrorum Librorum lectioni operam dabant. Certe in ea conchula factas ejusmodi lectiones docet satis superque Codinus libro *De offic.* c. 15, n. 4, dum ait imperatorem in ædem Sophianam secedere ibique magni Basilii precationes a patriarcha prælectas exaudire *πλησίον τοῦ διακονικοῦ*, hoc est juxta conchulam, quæ *διακονικὸν* vocabatur. Nam haud procul exstitisse sedem imperatoris, cum sacrorum Librorum lectionem auditu excipiebat, supra probavimus ex Silentario. Diaconicum igitur hæc conchula appellata est, quod esset quodammodo appendix majoris diaconici seu secretarii, in quo et ecclesiasticæ vestes et sacra, uti appellantur passim, ministeria asservabantur, ex quo quæ ad sacram liturgiam peragendam necessaria erant promebantur et in hanc conchulam deferebantur, quæ inde diaconicum appellata est. Nam in ea vestes sacras induebant et sacerdos sacra factururus et diaconi illi ministraturi. Unde cum sceuophylacii appellatione donaretur perinde majus diaconicum, inde etiam diaconicum minus seu conchula diaconi sceuophylacium interdum vocatur ; adeo ut quæ in liturgiis sancti Marci et sancti Jacobi ἐν διακονικῷ peragi preces, exacto sacrificio, dicuntur, eæ in liturgia Chrysostomi ἐν σκευοφυλακίῳ fieri scribantur. Metatorii denique appellationem habuit eadem conchula, quemadmodum majus diaconicum, ut infra probamus, ubi nominis rationem expendimus : nam diserte Euchologium p. 623 *διακονικὸν* et *μετατώριον* confundit ; quo loco non est major *sacristia*, uti velle videtur Goarus, sed conchula bematis ita appellata, ex qua patriarcha post cantatas tertiam et sextam odas ad altare procedit, ἐξέρχεται εἰς τὸ ἅγιον θυσιαστήριον ἐκ τοῦ μέρους δεξιῆς. Nec obstat quod ad dextram altaris diaconicum statuatur, quod ad sinistram reponit Thessalonicensis, cum, ut ait idem Goarus, dextrum vel sinistrum latus pro respicientium ad ortum vel occasum mutatione scriptoribus dicatur ; adeo ut ipse Goarus prothesim ad sinistram, diaconicum vero ad dextram statuatur, contra quam Thessalonicensis. Metatorium pariter ad dextrum latus vel ædis vel altaris ponit Cedrenus in Leone philosopho : neque enim omnino constat an de exedra diaconico ac metatorio dicta, an vero de conchula iisdem nominibus locutus sit : locum damus infra n. 86. Sed et non desunt qui totum bematis extra altaris vela atque adeo extra majorem concham spatium diaconicum appellatum volunt, quod, cum intra vela seu *παραπέτασμα*, de quibus mox agemus, solis sacerdotibus consistere li-

ceret, quæ bematis pars inde *ἱερατεῖον* proprie dicta diaconis permissa esset, ut qui ad utramque conchulam, *prothesim* scilicet et *diaconicum*, pro officii ratione peragendi et in iis consistendi necesse haberent. Nam Symeon Thessalonicensis, libro *De templo*, ait nulli licere in sacro synthrono sedere præterquam sacerdotibus, ac ne ipsis quidem diaconis, quibus alius attributus est locus, *ὅς ἀκουλούθως ὠνόμασται διακονικόν, ἐνθα καὶ καθῆσθαι τοῦτοις οὐκ ἁλώυτον*, diaconicum nempe, locus sic dictus, in quo considerare eis licitum sit. Huic quidem sententiæ nescio an faveat Lexicon Gr. ms. quod exstat in bibl. Reg. cod. 2062, ubi *παραπέτασμα* τὸ διακονικόν, τὸ παρακάλυμμα esse dicitur : videtur enim *διακονικὸν* appellari velum altaris, quasi totum bematis spatium, quod extra vela altaris patet, diaconicum sit, et quia in eo et consistere et progredi pro functionis suæ ratione, non autem sacrarium ingredi illis liceret, quemadmodum subdiaconis eadem bematis spatia ; cum subdiaconi et lectores in solea extra bematis cancellos consisterent, ut docet idem Thessalonicensis. Atque inde colligitur quid statuatur canon 21 synodi Laodicensis, dum ait non licere subdiaconis intra bematis cancellos consistere : οὐ δεῖ ὑπηρέτας χώραν ἔχειν ἐν τῷ διακονικῷ : id enim solis diaconis licebat. Ita porro hunc canonem capiendum par est credere, etsi Balsamon et Zonaras diaconicum de munere diaconi interpretati sint. Priori sane sententiæ favet Isidorus Mercator, qui *διακονικὸν secretarium* vertit : *Secretarium*, inquit, quod Græci *diaconicum* vocant ; quæ totidem verbis habentur in concilio Agathensi can. 66 ; ita ut per *secretarium* conchulam intellexerit, quam Græci *diaconicum* nuncupant, quæ a diaconis in ea ministrantibus nomen sumpsit, ut observavimus. Nam vix est simile vero diaconicum pro exedra extra ædem ita nuncupata sumi debere, cum in ea quibusvis ecclesiæ ministris consistere fas esset, et ex ea clerici omnes ad altare procederent. Jam vero quod in concilio Arelatensi II sub Siricio PP. can. 15 *diaconi sedere inter presbyteros in secretario* vetantur, id videtur intelligi aut de majori diaconico, secretario vel vestiario, in quod sacerdotes vel antistites de rebus ecclesiasticis deliberaturi secedebant, et, ut verbis utar Sulpicii Severi, cum *vel salutationibus vacantes vel audiendis negotiationibus occupati* in eo considebant ; vel potius de minori diaconico, id est conchula, quam *διακονικὸν* vocant Græci. In hoc enim diaconico quando sacerdotes sacra facturi in eo sacras vestes induunt aut alia quæ ad sacram liturgiam spectant exsequuntur, cum iis, ob reverentiam quam sacerdotali characteri debent, sedere prohibentur.

69. Ad utrumque bematis latus quatuor præterea exsurgunt aliæ conchæ, binæ scilicet in utroque muri seu parietis latere, quas versus occidentem progredi ait Silentarius. Sustentatur autem illarum unaquæque binis columnis porphyriticis Ægyptiis, quas Romanas vocant, et a muliere vidua, Marcia

naumiae, Roma ad Justinianum transmissas scripsit Plutarchus ejusdem Justiniani proto-secretarius. Ex quibus tandem docemur quæ sint quatuor illæ conchæ ædis Sophianæ, quarum meminit Codinus: Τῶν δὲ πινυῶν ὑψωθέντων, καὶ τῶν μεγάλων κίωνων σταθέντων, ἔμελλον μετ' αὐτῶν καὶ τοὺς Ῥωμαίους κίονας στήσαι· ἀλλ' οὐκ ἐποίησαν, ἀλλ' ἔστησαν αὐτοὺς εἰς τέσσαρας κόγχας. Sed de quatuor istis conchis audiendus Silentarius, part. I, v. 239:

Δύο δ' ἐς κίονας ἄλλας Κόγχας ἀμφοτέρωθεν προβάλλεται ἐς δύοσιν ἔρπειν, οἷά περ ἐκτανύουσα περιγναμφθέντας ἀγαστοὺς, λαὸν ὅπως πολύμυμον εἰς ἀγκάσσεται οἴκοις. Καὶ τὰς μὲν χρυσεῖσιν ἐλαφρίζουσι καρήνοις Στικτοὶ πορφυρέοισιν ἀποστίλθοντες αὐτοῖς Κίονες, ἡμιτμήγι περιστάδων ἄντυγι κύκλου Ἄλθος ἀεργάζοντες ὑπέρβιον, οὓς ποτε Θήβης Νειλαίης ἐλόχευσαν ἑυκνήμιδες ἐρίπναι, etc.

Ad hoc igitur quatuor istæ conchæ confectæ sunt, ut populum canentem, λαὸν πολύμυμον, exciperent, hoc est, ut interpretor, clericos et cantores, qui dum missarum peragebatur liturgia, sacerdoti in altari sacra facienti vel concinebant vel respondebant. In choro enim ac ναῶ cæteræ preces ac, ut vocant, horæ ecclesiasticæ decantabantur. Mox addit ut binis porphyreticis columnis sex aliæ Thesalicæ superponantur, qua gynæcei seu porticum superiorum pars ultima assurgit, quæ ita dispositæ sunt ut ter binæ iis incumbant, proindeque duæ, quæ in medio consistunt, vacuo in aere stare ac nullo fundamento fuleiri videantur. Meminit rursus Silentarius, part. II, v. 34 columnarum istarum porphyreticarum Ægyptiacarum.

70. Bema, seu sacram hanc et solis sacerdotibus addictam ædis partem, a nao vel choro separat tabulatum, columnis, cancellis, hyperthyris et imaginibus adornatum, ne quibuslibet ad eam aditus pateat, διὰ τὸ μηδένα εἰσιέναι ἐν αὐτῷ ἀπλῶς καὶ ὥς ἔτυχεν, inquit Germanus patriarcha CP. Theophanes Ceram. homil. 55 de æde sancti Petri in palatio: Τὸ δὲ τῆς ἀρρήτου τελετῆς χωρίον, μαρμάρων θώραξ τοῖς ἱερεῦσιν περικλείει τὸν χώρον, ἐφ' ᾧ ἔστιν ἐπαναπαύεσθαι τε καὶ μετὰ ἀσφαλείας ἐστάναι καὶ τέρπειν τῇ θεᾷ τὴν ὄψιν· κώλυμα δὲ τοῦτο τῶν, εἴ τις προπετῆς καὶ ἀνίερος εἴσω τῶν ἀδύτων ὑπερβῆναι φιλονεικεῖ. Tabulatum istud ἱερὰς κιγκλίδας seu sacros cancellos vocant Nicephorus Callistus, Joannes Cantacuzenus et alii passim. Porphyrogeneta in Basilio c. 55: Καὶ αἱ τῶν ἐκτὸς διείργουσαι τὰ θυσιαστήρια κιγκλίδες καὶ τὰ ἐν αὐταῖς περιστυλα καὶ τὰ ἄνωθεν οἶον ὑπέρθυρα. Κάγκελος τοῦ ἱερατείου dicitur Cyrillo Scythopolitano in sancti Euthymii; κάγκελος τοῦ θυσιαστηρίου in synodo Chalcedon. act. 1 et apud auctorem vitæ S. Sabæ; ἔρκος apud Silentarium, δρύφακτα seu δρύφακτοι apud Sozomenum, VII, 27. Gloss. Gr. ms. Regium eod. 1673: Δρύφακτοι τὰ διαφράγματα ἢ τὰ περιτειχίσματα, τοῦτ' ἔστιν ξύλινοι κάγκελλοι. Alio loco δρύφακτους νεοκαχέλους seu ædis sacrae cancellos vocat. Denique cancelli isti dicuntur κίονια ἤτοι

στήθεα τὰ διορίζοντα τὸ βῆμα ἀπὸ τοῦ λοιποῦ ναοῦ Germano patriarchæ CP., qui præterea observat eos ut plurimum fuisse ære fusiles; cujusmodi fuere cancelli apud Leonem Ost. Chr. Casin. III, 33: *Fecit itaque et cancellos fusiles ex ære ante altare, scilicet inter chorum et adytum statuendos.* Cancellos lapideos habet c. seq., argenteos vero Anastasius in sancto Sylvestro et aliis locis, ut et Cyprianus in Vita sancti Cæsarii Arelat. quales exstiteret cancelli bematis in æde Sophiana, quorum ea fuit elegantia ut non eboris aut marmoris vel æris quidquam in iis esset, sed tabulatum omne, seu quidquid bema a nao separat, totum argento obductum fuerit. Silentarius, part. II, v. 265:

B Καὶ γὰρ ὅσον μεγάλοιο πρὸς ὀρθριον ἄντυγα νηοῦ Χῶρον ἀναιμάκτοισιν ἀπεκρίναντο θυηλαῖς, οὐκ ἐλέφας, οὐ τιμῆμα λίθων ἢ χαλκὸς ὀρίζει, Ἄλλ' ὅλον ἐθρίγκωσεν ὑπ' ἀργυρέοισι μετάλλοις.

Ex quibus etiam percipitur cancellos bematis Sophiani exstitisse sub arcu orientali, qui hemisphaerium sustinet. Ea autem bematis tabulata non unicis cancellis vel tabulis, quas πλάκας vocat Silentarius, constabant, sed in iis duodecim præsertim columnæ argento perinde vestitæ assurgebant, quæ ita dispositæ erant ut binæ simul cohærerent. Idem Silentarius, part. II, v. 269:

C Οὐδὲ μὲν οὐ μόνον ἐπὶ ταῖς τείχεσιν, ὁππόσα μύστην Ἄνδρα πολυχλώσσοι διακρίνουσιν ὁμίλου, Γυμνάς ἀργυρέας ἔβαλε πλάκας, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς Κίονας ἀργυρέοισιν ὅλους ἐκάλυψε μετάλλοις Τηλεβόλοις σελάεσσι λελαμπότας ἐξάσι δοιοῦς.

Iis adjunctæ erant variæ tabellæ orbiculares, in quibus opere sculptorio depictæ erant imagines Christi, angelorum, prophetarum, apostolorum, et Deiparæ. In medio vero, in tabula perinde tereti, depicta erant eodem opere sculptorio monogrammata Justiniani et Theodoræ, una cum crucis figura. Silentarius, v. 295:

Ἐς δὲ μέσας ἱεροῦ πλάκας ἔρκεος, αἱ περὶ φῶτας· Εὐιέρους τεύχουσι μεταίχμια, γράμμα χάρασσε· Ἡ γλυφὴς ἐν πολύμυθον. Ἀολλίζει γὰρ ἀνάσσης Οὐνομα καὶ βασιλῆος· Ἴσον γε μὲν ὁμφαλοέσση Ἀσπίδι μεσσατίοισι τύπον κοιλάνατο χώροις Σταυρὸν ἀπαγγέλλουσα.

De monogrammate dixi ad Annæ Alexiadem.

D 71. A nao in bema aditus patebat per tres portas, quæ in cancellis aperiebantur, mediam ingentem vel majorem, alias minoris magnitudinis ad utrumque latus, et, ut Paulini verbis utar, Natali 10, *Triumque cancellis currentibus ostia pandunt.* Idem Silentarius v. 300:

Διὰ τρισσῶν δὲ θυρέτρων Ἐρκος ὅλον μύστησιν ἀνοίγεται· ἐν γὰρ ἐκάστη Πλευρῇ θυρέτρα διέτμαγεν ἐργοπόνος χεῖρ.

Ejusmodi bematis portas ἁγίας θύρας scriptores Græci passim vocant, ἅγια θυρία Pachymeres 4, 25 et alii. Refert auctor narrationis de rebus Armeniæ, editus a Combefisio, ab Armenis, qui synodo Cpolitanae, quam quintam vocant, consenserant, harum alteram Armeniorum portam de eorum no-

mine nuncupatam fuisse: Τῷ ὀνόματι αὐτῶν ἐκάλ-
λεσαν ἁγίας πύλας τῆς ἁγίας Σοφίας, ἥτις μέχρι
σήμερον καλεῖται τῶν Ἀρμενίων πύλη.

72. Portæ vero sanctæ, cum cancellatæ essent,
velis ut plurimum obducebantur, ne quæ perage-
bantur sacra in altaribus a quibusvis conspiceren-
tur. Dicuntur autem ejusmodi fores clatratæ et
cancellatæ καγκελοθυρίδες Anonymo: vela vero θεῖα
παραπετάσματα S. Dionysio in Epist. ad Demophi-
lum, ἀμφίθυρα Chrysostomo, serm. 3 in Epist. ad
Ephesios, Theophylacto Simocattæ, v, 14, et Eva-
grio, vi, 20, quasi ἀμφια θυρῶν. Græci posteriores
βηλόθυρα, barbaro vocabulo, fores istas appellave-
runt, quo utuntur scholiastes Aristophanis, ad
Ranas, et Codinus *De Offic.* Unde βημόθυρον effi-
ctum in Euchologio et apud Malaxum, etsi quasi
βήματος θυρίων dicta videatur posterior hæc vox.
At Guillelmus Biblioth. in Stephano VI, hanc vo-
cem usurpare videtur pro quovis velo, etiam altaris:
Fecit etiam in eadem basilica — belothera quatuor, ex
quibus unum auro textum. Et infra: *Centulit — ve-*
lothera serica tria in circuitu altaris. De velothyris
sic Paulinus, *Nat.* vi:

*Ast alii pretiosa ferunt donaria, meque
Officii sumptu superent, qui pulchra tegendis
Vela ferant foribus etc.*

Et Epiphanius epist. ad Joannem Hierosolymitanum:
Inveni ibi velum pendens in foribus ecclesiæ. Deni-
que in concilio Narbonensi a. 589, can. 13, ju-
niores clerici jubentur senioribus vela ad ostiu sub-
levare. Sed antequam ex bematis cancellis exee-
damus, observandum inde totam hanc ædis sacræ
partem cancellis clausam vulgo apud nostros can-
cellum appellari, *le chancel.* Hugo Plagon in versione
Gallica W. Tyrri ms.: *Li patriarche prit le califfre,*
et l'enmena el cuer et el chancel, pour bien voir
apertement le sacrement.

73. Ex bemate per tabulati portas egredientibus
primum occurrit solea. Symeon Thessalon. *Dial.*
de sacramentis: Εἴνεται εἴσοδος εἰς τὸν σολέαν ἐκ
τοῦ βήματος. Euchologium in ordinatione diaconi:
Ἐξελθόντες δύο διάκονοι ἐκ τοῦ ἁγίου βήματος λαμ-
βάνονται τὸν μέλλοντα χειροτονεῖσθαι διάκονον,
ἐστῶτα ἐν τῇ σολέᾳ. Proxima enim sacris cancellis
fuit solea, ut ex Cantacuzeno, i, 41 colligitur,
scribente, imperatorem διερχόμενον τὸν σολέαν
εὐρίσκειν τὸν πατριάρχην εἰς τὰ ἅγια θυρία, et
Codino innuente soleam inter ambonem et bema
exstitisse, dum ait imperatorem ex ambone descen-
dere, non ex ea parte quæ ὠραίας πύλας, sed ex
altera quæ πρὸς τὸν σολέαν et τὸ ἅγιον βῆμα re-
spicit. Unde evidens est soleam sacris cancellis
proximam fuisse atque ipsi bemati, cum et solea et
cancelli bema ipsum a nao dividerent. Id enim
videtur scribere Theodorus Studita: Οἷ τε θεῖοι
κίβνες καὶ οἱ σόλιοι καλούμενοι, ἀ τὸ σεβάσμιον
διατερίζουσι θυσιαστηρίου. Ita etiam Nicephorus
patriarcha CP. *Antirrhetico* II, c. 45, ubi soleam cum
cancellis jungit: Τί οὖν εἶποιεν περὶ τῶν ἐν ταῖς

ἱεραῖς κιγκλίσι καὶ ταῖς καλουμέναις σωλαῖς πρὸ
τοῦ θεῖου θυσιαστηρίου ἰδρυμένων; ubi soleas nu-
mero multitudinis efferunt scriptores isti, cum
solea non ædi duntaxat Sophianæ propria fuerit,
sed ædes omnes sacræ suas soleas haber. nt. Idque
satis præterea colligitur ex Leone Grammatico,
p. 450 et 451, ubi meminit solearum ædium Bla-
chernensis et S. Mocii. At quæ pars illa sit templi,
ambigunt doctiores nec inter se consentiunt; præ-
cæteris vero doctissimam et luculentam ea de re
dissertationem instituit Leo Allatius, l. i Συμμίκτων,
ubi discussis scriptorum sententiis suam ipse stabi-
livit, dixitque soleam esse basim, fulcimenta ac
partes inferiores tabulati cancellati, quæ solidæ
fieri solent; ex quo, inquit, factum postea ut spa-
tium illud quod ante ipsam soleam effundebatur,
solea dici cœperit. Cui quidem sententiæ favere
videtur *Lexicon Gr.* ms. in bibl. Reg. cod. 2062:
Κιγκλὶς τὸ τοῦ θυσιαστηρίου κάγκελον ἢ ἡ σωλέα, seu
ut habet aliud *Lexicon*, quod inscribitur Στέφανος
λέξεων, cod. 1688, ἢ ἡ τοῦ ἱεροῦ σωλαῖα, ita ut
unum videatur esse cancellus et solea. Verum etsi
certum sit soleam appellatum spatium illud quod
cancellis bematis obversabatur, non ideo tamen
a solo isto seu basi cancellorum nomen sumpsit,
sed potius a solo vel pavimento editiori, quod hoc
loco altius eminebat. Unde recte Menardus ad
librum *Sacrament.* Gregorii et Goarus ad Eucholo-
gium non uno loco soleam dixerunt esse pavimen-
tum eminentius ecclesiæ, quod est ante fores
sacrarii, inter chorum et sacrarium, in quo est
altare, cujusmodi describi videtur a Leone Ostiens.
III, 27: *Sed illud præcipue quod secus altare est et*
in choro, gradibus illis quibus ad idem altare ascen-
ditur, crustis pretiosorum marmorum decenti varie-
tate distinxit. Id sane evincunt non modo simile
pavimentum aliquanto editius, quod in nostratibus
ecclesiis perinde his locis conspicitur, sed etiam
voces Græcobarbaræ, ὁ σολέας, σολεῖος, ἡ σολέα, ἡ
σολέας et ἡ σωλαῖα, quibus utuntur passim scri-
ptores Byzantini, qui eas indubie hauserant vel a
Latinis sequioris ævi vel ab Italis, quibuscum sem-
per magnum habuere commercium. Quippe apud
Italos quidquid supra pavementum tantisper eminet,
soglia, ut apud Francos seuil, seu solium dicitur:
unde primum portæ gradum seu domus limen *le*
seuil de la porte nuncupamus, primam nempe et
inferiorem trabem, cui totum ædificium ligneum
insistit, et quam transcendere tenetur qui domum
vult ingredi; quæ quidem trabs *seule* vocatur in
consuetudine municipali Aurelianensi art. 377, et
Nivernensi cap. 26 art. 8 et 11, *soulie* in eadem
Nivernensi cap. 10, ut Florentinis *sogliare*; *sol* in
Remensi art. 258, *soline* in Ambianensi art. 198.
Sed et apud Græcos recentiores σωλαῖαν ædium
quarumvis fuisse partem docet *Lexicon Gr.* ms.
mox laudatum: Σολία, χώρα· σωλαῖα δὲ ἡ τοῦ οἴκου,
nempe φλῖα seu limen: est enim academicis Cru-
scanis *soglia pietra o scalone, dove posano gli stipiti*

del uscio. Itaque, si bene auguror, *solea* idem erit ac *limen*, et *solea* idem quod *limina*; qua ultima voce utuntur passim scriptores, dum de aedibus sacris loquuntur, aut de iis qui ad ipsas sacras aedes voti causa proficiscuntur. Paulinus, Nat. 9 :

*Verum utinam sanis agerent hæc gaudia votis,
Nec sua liminibus miscerent pocula sanctis.*

Et infra :

Cede sacratis

Liminibus serpens.

Hinc familiaris loquendi formula, *ad limina sanctorum* proficisci, aut ea visitare, cum de iis qui ad eorum sepulcra seu memorias peregrinationes instituunt verba faciunt scriptores. Nam cum sanctorum reliquiae ac corpora intra absidas vel hemata in Confessionibus, id est sub altaribus, recondita essent, fideles in liminibus seu in soleis bematis consistebant, ibique preces suas ac vota exsolvebant. Nicolaus I papa epist. 8 : *Tanta hominum millia protectioni atque intercessioni B. apostolorum principis Petri ex omnibus finibus terræ propterantium sese quotidie conterunt, et usque in finem vitæ suæ apud ejus limina semet mansura proponunt.* Ita passim apud Victorem III, lib. iii *Dialog.*, Leon. Ostiens. iii, 49, Petr. Diacon. Chr. Casin. iv, 92, et alios; quibus in locis vox *limina* pro ipsa æde sacra sumitur, id est pars pro toto. Quanquam non desunt qui *limina* pro ipsa prima ædis porticu atque adeo ipsis foribus intelligi debere contendunt, in quibus subsistebant peregrinantes, cum eo prosequerentur cultu ipsos martyres, ut et ipsam ædem iis sacram subire vererentur. Paulinus, Nat. 6 :

*Ille autem qui tanti muneris alto
Causa fuit Domino, mediis in liminibus stans,
Flensque iterum, sed lætitia, modo debita Sancto
Vota refert.*

Sed et interdum ipsos postes osculabantur : unde apud Chrysostomum hom. 3 in Epist. ad Corinthios, *πρόθυρα τοῦ ναοῦ φιλεῖν*, Aratorem l. ii *Histor. sacræ*, et Paulinum Nat. vi, *oscula figere postibus*; Prudentium, Hymn. 2 et 11, *apostolorum et martyrum exosculari limina*; denique apud Gregorium Turonensem *De Mirac. sancti Martini*, iv, 14, *limina S. Martini osculari*. Paulinus loco laudato :

*Sternitur ante fores, et postibus oscula figit,
Et lacrymis rigat omne solum, pro limine sancto
Fusus humi.*

Nam quemadmodum qui excommunicantur et ab ecclesiæ ingressu arcentur, dicuntur *a liminibus ecclesiæ separari* apud Leon. Ostiens. iii, 43, Petr. Diac. lib. iv, 32, 57, 88, 94, 109, et alios passim, ita peregrinantes humilitatis majorisque venerationis gratia, ac pœnitentium instar, in ipsis liminibus subsistebant, ut qui se ipsam ædem subire indignos censerent. Utcunque se res habeat, illud etiam a vero haud procul est, ipsos peregrinantes vota sua exsolvisse in bematis liminibus seu soleis, quæ *liminaria* dicuntur Anastasio in sancto Adriano

A papa, p. 117 : *pari modo et in ipsius apostoli confessionis liminari inferiori, lib. xxv* *Liminare* etiam eadem notione vocat Petrus Diaconus, iv, 93, quod idem Anastasius, p. 152, 156, 173, 177 *vestibulum altaris et confessionis*; cujus quidem vestibuli ingressus meminit præterea p. 133, 134, 140, 141, 173. Sed quod Græcis *solea*, nostris *limen* et *liminare* dictum est, *rugam* videtur nuncupare ordo Romanus, enarrans ut pontifex finita sacra liturgia in secretarium redit, ubi hæc subdit : *Tunc septem cereostata præcedunt pontificem, et subdiaconus regionarius cum turibulo ad secretarium : — post eos bajuli, post eos cereostatarii, post quos acolythi qui rugam conservant, post eos extra presbyterium crucces portantes, deinde mansionarii juniores ; et intrat in secretarium.* Neque alia significatione accipienda hæc vox apud Anastasium Bibl. in Vitis Pontificum, ubi passim occurrit, quidquid reclamet Cæsar Bullingerus. In Stephano IV : *Fecit et regulares argenteos super rugas, per quas ingrediuntur ad altare.* In sancto Adriano : *In eadem basilica ab introitu de rugas usque ad confessionem vestivit de argento purissimo.* In Leone III : *Necnon et altare majus sub absida construxit, cujus faciem atque confessionem seu rugas ad decorem ipsius altaris investivit ex argento mundissimo.* In Paschali : *Sacram confessionem ejus interius exteriusque cum rugulis suis nobilissime construxit.* Et p. 150 : *Confessionem denique ejus cum rugulis suis interius exteriusque vallantem pulcherrime compsit atque decoravit.* Alibi vero non semel *rugas* istas in ingressu presbyterii, id est bematis, fuisse ostendit. In sancto Paulo : *Fecit autem et rugas in ecclesia B. Petri apostoli in presbyterio ingredientibus, quas utraque parte dextra lævaque investivit argento purissimo.* Alio loco : *Fecit etiam imagines sex ex laminis argenteis investitas, ex quibus tres posuit super rugas quæ sunt in introitu ecclesiæ presbyterii.* Rursum : *Fecit simul et rugas argenteas in ingressu presbyterii pensantes, etc.* Cum igitur, ut habet ordo Romanus, acolythi *rugam* servarent, neque iis fas esset sacrarium ingredi, satis evincitur *rugam* extra sacrarium atque adeo ei proximam fuisse. *Ruga* vero idem sonat quod nostris *rue* seu *platea* : sic enim usurpatur hæc vox apud Willelmum Tyrium, xii, 25, et in Bulla Alexandri papæ a. 1165. In M. Pastoralis Ecclesiæ Parisiensis, l. xix, charta 17 : *Usque ad locum qui vocatur Tudella, in ruga ejusdem S. Germani.* Ita Papias pariter *rugam* videtur accipere : *rugæ, romæ, simitulæ.* Ubi legendum *rumæ*; Græcam enim vocem expressit *ρύμη*. Gloss. S. Benedicti, *ruga* *ρύμη*. Nam et hoc loco *ruga* forte accipitur pro *platea* : *ρύμη* enim Græcis non modo *rugam* frontis sonat, sed et *plateam*. Hesychius : *Ἀμφοδὰ αἱ ῥύμαι, ἀγυιαί, δίοδοι.* Lexicon Græc. ms. in bibliotheca Regia cod. 950 : *ἄμφοδος ῥήμη, ἄμφοδον δίοδον, ῥήμην.* Quibus locis legendum *ρύμη* et *ρύμην*. Sed et a *ρύμη* vocem Gallicam *rue* deducit H. Stephanus. Recte autem *rugam*, semi-

tulam vertit Papias, seu parvam semitam, cujus modi sunt sulci quos in fronte senum efficiunt rugæ; unde indubie rugas appellarunt nostri quasvis plateas strictiores, quod rugarum quæ in fronte senum contrahuntur formam referant. Sed et observo partem illam templi plateam et viam appellari in charta a. 1337 in eodem M. Pastoralis Ecclesiæ Paris. p. 367: *Item ordinamus et pronuntiamus, quod si in platea, infra gradus per quos ascenditur ad magnum altare, licet sit seu dicatur capitium, aliqui cerei in candelabris ponantur in parte inferiori super tumbis defunctorum, etc.* Infra: *de jurisdictione autem Ecclesiæ Parisiensis, — ordinamus quod a primo inferiori gradu, per quos ascenditur ad magnum altare, et circumcirca magnum et parvum altaria, intra tamen clausuram quæ ibi est, et non extra, tota jurisdictio est et erit episcopi: in via autem juxta ipsos gradus, per quam itur de uno ostio ferreo ad aliud ostium de transverso, erit præventio inter episcopum et capitulum, etc.* Sed ut ad soleam revertar, pars illa templi vulgari ac recepto loquendi modo βῆμα ἀναγνώστων dicta est, id est, in qua consistebant lectores. Cum enim in bema sacrum, cæteris ecclesiæ partibus editius, solis sacerdotibus ac diaconis ministrantibus aditus pateret, subdiaconi ac lectores extra cancellos in solea perinde editori stabant; unde eorum bema appellata est, ad instar bematis sacri, in quo consistebant sacerdotes. Id adstruit Symeon Thessalonicensis: Ὑποδιακόνους καὶ ἀναγνώστας καθῆσθαι κατὰ τὴν ἐξώθεν τοῦ βήματος πρὸς τὸν σολέα, ὅς δὲ καὶ βῆμα καλεῖται ἀναγνώστων. Quanquam non desunt qui soleam lectorum bema esse appellatam censent, quod ea amboni quodammodo subjaceret, cui id appellationis tribuit diserte Sozomenus, ix, 2: Εἰκάζω αὐτὴν κεῖσθαι περὶ τὸν ἄμβωνα, βῆμα δὲ τοῦτο τῶν ἀναγνώστων. Et l. viii ait sanctum Chrysostomum orationem habuisse ad populum ἐπὶ τοῦ βήματος τῶν ἀναγνώστων καθεζόμενον. Neque aliter Socrates, l. vi, ubi scribit eundem ex ambone ut plurimum ad populum perorasse, ὅθεν εἰώθει καὶ πρότερον ὁμιλεῖν. In concilio Laodiceno, can. 15 dicuntur canonici psaltæ ἐπὶ τὸν ἄμβωνα ἀναβαίνειν; et in libro Sacramentorum sancti Gregorii: *ascendit lector in ambonem, pronuntians, etc.* Ita denique sanctus Cyprianus, ep. 34 lectorem ait *super pulpitem, id est super tribunal ecclesiæ, impositum legisse præcepta et Evangelium Domini.* Soleam Sophianam, ut et ambonem, ex onychite lapide, ἐξ ὀνυχίτου λίθου, confecisse Justinianum tradunt, qui utrumque casu trullæ confractum narrant, in quibus est Cedrenus. Anonymus multo pretiosorem describit: Τὸν τε ἄμβωνα μετὰ τῆς σολέας ἐποίησε μετὰ σαρδονύχων, ἐντιθέμενος καὶ πολυτίμους λίθους, σὺν κιόνων ὀλογρύσων καὶ κρύων καὶ ἀσπίδων καὶ σαφείρων. Nec velat solum seu pavementum, quod pedibus teritur, onychite lapide constratum fuisse, cum onyx marmoris species sit, quod alabastritem

etiam vocant, ex quo pretiosissima olim facta pavimenta auctor est Plinius, xxxvi, 7 et 8. Gloss. Lat. ms. in bibl. Reg. cod. 1013: *Onychinum genus metalli, onyx genus marmoris.* Lucanus de aula Ptolemæi et Cleopatrarum, in qua Julius Cæsar post pugnam Pharsalicam regio apparatu exceptus est, lib. x:

*Totaque effusus in aula
Calcabatur onyx.*

Et Martialis, l. 12 epigr. 50:

Calcatusque tuo sub pede lucet onyx.

Sed et Paulus Silentarius inter marmora varia lapidesque opulentos, quibus ædes Sophiana passim coruscabat, onychem recenset, part. ii, v. 223:

B Ὅσσα δ' ὄνυξ ἀνέηκε διαυγάζοντι μετὰλλῳ
Ὁχρίων ἐρίτιμα.

Ut et Statius:

*Hic Libyus Phrygiusque silex, hic dura Laconum
Saxa virent, hic flexus onyx et concolor alto
Vena mari.*

Et alibi:

Mæret onyx longe, queriturque exclusus ophites.

Cum autem sacri cancelli ad extremas pilarum seu pinsorum partes, quæ bemati ad orientem proximæ erant, ipsum clauderent, spatium illud quod implebat latitudinem earum pilarum soleam, ut opinor, conficiebat, donec amboni conjungeretur qui intra alteram pilarum extremitatem ad orientem perinde excitatus fuit. Nam qua interiori templi partem respiciunt, latiores sunt pilæ.

74. Sophianum ambonem ad orientem et versus mediam ædis partem statuit Silentarius in illius descriptione:

Ἔστι τις εὐρυπόροιο κατ' ἐνδία μέσσα μελάθρου
Ἀθρὸς ἰδεῖν καὶ μᾶλλον ἐς ἀντολίην τε νενευκῶς
Πύργος, ἀκηρασίσις ἀπόκριτος ἤθεσι βίβλων.

D Ad orientem et e conspectu bematis statuitur pariter ambo a Germano patriarcha CP.: Ὁ ἄμβων πρὸ τῆς θύρας τοῦ βήματος ἵσταται, ut et a Symeone Thessalon. libro, *De templo*: Ὁ μὲν πρὸ τοῦ βήματος ἄμβων, etc. Alio loco: Τοῦ ἱεροτάτου βήματος κατὰ ἀνατολὰς ὁρισθέντος, καὶ τοῦ ἄμβωνος ἀντικρὺ τεθέντος, εἰ τόπος ἐστὶ. Ita autem excitatus erat ambo, ut pars una soleam et bema, altera ναὸν et portas ὥραιας spectaret, inter bema vero et ambonem solea intercederet: id diserte colligitur ex locis proxime laudatis, ubi de solea egimus. Pars vero ambonis, quæ bema respicit, dextra nuncupari videtur Nicetæ Paphlagoni in *Vita Ignatii patriarchæ CP.*, quo loco narrat somnium Bardæ Cæsaris: Καὶ ὅτε πλησίον ἦμεν τοῦ ἄμβωνος, ὠφθησαν ὥσπερ κουβικουλάριοι δύο ἀπότομοι καὶ ἐμβριθεῖς, ὧν ὁ μὲν δέσμιον τὸν βασιλέα λαβὼν καὶ ἐπὶ τὰ δεξιὰ κατασύρων ἐξωθεῖτο τῆς σολέας, κατακρίνων ὡς ὑπεύθυνον, etc. Cedrenus idem somnium enarrans: Οἷτινες ὁδηγοῦντες αὐτὸν ἄγουσι πρὸς τὰς κιγκλίδας τοῦ θυσιαστηρίου. Alteram au-

tem ambonis partem, quæ scilicet ναὸν et πρόναον seu narthecem spectabat, ὀπίσθιον μέρος τοῦ ἁμβωνος vocat Alexius Aristenus in can. 21 Ancyr. Atque inde ὀπισθάμβωνος εὐχὴ appellata est a Græcis ea oratio quæ peracta sacra liturgia a sacerdote sacra faciente in ambone ad populum recitatur, ἐκφωνουμένη παρὰ τοῦ ἱερέως ἔξω τοῦ βήματος, ut est in liturgia S. Jo. Chrysostomi; quæ quidem oratio compendium quoddam est omnium orationum quæ in sacrario dicuntur, et ab ipsomet sacerdote profertur, ut populus tandem intelligat quis earum precationum, quæ in adytis hactenus factæ sunt, scopus fuerit et finis, ut disertis verbis indicat Germanus patriarcha CP.; cuiusmodi ferme fuit *Oratio ad complendum*, seu missæ *Collecta* ultima, de qua passim qui de ritibus Ecclesiæ scripserunt. Hanc igitur orationem recitaturus sacerdos bemate egreditur, ambonemque conscendit ab orientali aditu, et ad populum convertitur ad occidentem, quæ pars est ambonis postica et sinistra, respectu bematis. Unde cum Balsamon in can. 12 concilii Nicæni i transfugas a fide ait debere τρία μὲν εἶη ἔξωθεν τῆς ἐκκλησίας ἵστασθαι ὀπισθεν τοῦ ἁμβωνος καὶ ἐξέρχεσθαι μετὰ τῶν κατηγουμένων, hæc ita capienda sunt, ut ii intra ecclesiæ seu templi septa esse intelligantur, quemadmodum catechumeni: quippe sicut ii ante lectum Evangelium ædem sacram subeunt sacrasque lectiones et homilias auditu excipiunt, ita isti ὀπισθεν τοῦ ἁμβωνος περὶ τὰ κατώτερα δὴ τοῦ ναοῦ consistunt, ut ait Symeon Thessalonicensis, id est, qua parte ambo bemati posticus et sinister conspicitur, cum cæteris fidelibus, in statione tamen sibi ad inferiorem ædis partem assignata, et quæ nartheci conjungitur, in ecclesia stant, finitaque catechumenorum missa cum iis excedunt, et in nartheces seu porticus sese recipiunt. Atque hic est genuinus verborum Balsamonis sensus, quæ doctissimos viros frustra sollicitarunt.

75. Ad ambonis superiora conscendenda duplex patuit aditus seu gradus vel scala aut cochlea, ab oriente scilicet et occidente, ut in cæteris ambonibus. Ugutio Pisanus ms.: *Ambo pulpitum, ubi ex ambabus partibus sunt gradus*; qui quidem gradus seu aditus *gradus ascensionis et descensionis* dicuntur Anastasio bibl. in Silvestro PP, p. 17. Paulus Silentarius:

Ὁρθάδιος βάθροις, διδυμάονος ἁμβωτος οἴμοις.
Ὡν μία μὲν ποτὶ νύκτα τιταίνεται, ἡ δὲ πρὸς ἡώ.

Duplicis istius ascensus meminit etiam Cantacuzenus, i, 41; et ex eo Codinus, *De offic.* c. 17, quorum alterum statuit respicientem portas ὠραιᾶς, alterum σολέαν et bema: Κατέρχεται ὁ βασιλεὺς τοῦ ἁμβωνος, οὐκ ἐκ τοῦ μέρους μέντοι οὐπὲρ ἀνῆλθε, ἡγουν τοῦ πρὸς τὰς ὠραιᾶς πύλας ὁρῶντος, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἐτέρου τοῦ πρὸς τὴν σολέαν καὶ τὸ ἅγιον βῆμα. Ascensus ad orientem meminit Leo Grammaticus, p. 466: Εἰσῆλθεν μέχρι τῶν ἁγίων θυρῶν, καὶ ἀντιστραφεὶς ἀνέβη τρεῖς βαθμοὺς τοῦ ἁμβωνος

A ἑστεμμένος. Ex quibus conficitur præterea ambonem exstitisse inter ὠραιᾶς πύλας, per quas a nao seu choro in pronauum et narthecem exitus patebat, et soleam, quæ extra bema erat, uti indicavimus; quibus consentiunt scriptores de æde Sophiana, dum aiunt Justinianum confecto templo illud ingressum, et a Regiis portis sen βασιλικαῖς, quæ eædem sunt cum Speciosis, ad ambonem processisse, et in hæc verba exclamasse, Νενίκηκά σε, Σολομών. Ita porro confecti erant bini isti ascensus, ut sibi invicem adversi in unum coirent, et locum teretem seu circulum efficerent. Silentarius:

Εἰσὶ γὰρ ἀλλήλοισιν ἐναντίαι, ἀμφοτέραι δὲ
Εἰς ἓνα χώρον ἄγουσιν ἴσον περιήγει κύκλω.

B Unde colligi videtur ambonem media in æde exstitisse, neque, ut hodie majora ecclesiarum pulpita, utramque pilam attigisse. Atque id evincit vox πύργος, qua ambo donatur a Silentario, quæ cum minime pulpitis hodiernis conveniat, videtur ille potius habuisse quid simile cum iis cathedris excelsioribus, ex quibus concionatores orationem habent ad populum, quæ in quibusdam ecclesiis hac etiam in parte statuuntur. Proinde exstitit ambo ante portam sacram majorem, etsi ab ea aliquanto longius distaret, quod disertis verbis declarat Germanus patriarcha CP., scribens τὸν ἁμβωνα πρὸ τῆς θύρας τοῦ βήματος ἵστασθαι. Tanta porro elegantia ac tam immenso sumptu ambonem primo excitavit Justinianus, ut totum una cum solea ex onychite lapide confecerit, ut ex Cedreno indicavimus. Addunt scriptores de æde Sophiana saphiris, crystallo et lapillis aliis pretiosioribus, atque adeo columnis aureis, ambonem adornasse, et in utroque, ambone scilicet et solea, ad millies centenas libras impendisse ejus tributi quod olim Constantinus M. Sarbaro Persarum regi indixerat: ita nugantur nuperi Græci. At cum ambo iste, quem πολυόλβον et πολυθαύμαστον fuisse scribunt Glycas et Codinus, casu hemisphærii, qui a. 52 Justiniani accidit, una cum solea contritus fuisset, alium rursum excitavit Justinianus, sed elegantia ac decore longe priori imparem, si qua fides iisdem scriptoribus: Τὸν δὲ ἁμβωνα καὶ τὸν σολέαν μὴ δύναμενοι ποιῆσαι τοιοῦτον πολυέξοδον καὶ πολύτιμον, ἐποίησαν αὐτὸν οὐδαμινόν. διὰ λίθων καὶ κίωνων ἀργυρενδύτων μετὰ περιφερῶν ἀργυρῶν, μετὰ τῆς σολέας: τροῦλον δὲ τοῦ ἁμβωνος οὐκ ἠθέλησε ποιῆσαι, ὥς εἶπον, διὰ τὴν πολλὴν ἐξοδον. Ut sese res habeat, constat ex Silentario ambonem excitatum post casum trullæ totum ex marmore confectum fuisse:

Πᾶν δὲ τὸ καλλιθέμενον ἔδος πετραῖον ἐκαίνο,
Ἐνθα σοφῶν ἀνάγουσι θεηγόρα δίνεα βίβλων.

Addit denique Codinus amboni superimpositam fuisse crucem, quæ centum librarum auri fuit.

76. Bemati et amboni proximum fuisse locum ubi exstitit puteus sacer, evincunt quæ de eo scribit Anonymus, ædis scilicet Sophianæ partem illam in qua erant ἅγιον φρέαρ καὶ τὸ θυσιαστήριον

ὄλον καὶ ὁ τόπος τοῦ ἀμύωνος, domum fuisse A
eiusdam Antiochi eunuchi. Appellationis rationem
mox prodit, dictumque ἀπὸ τοῦ στομιδίου τοῦ
φρέατος, cui insidens Christus cum Samaritana
collocutus est, quod a Samaria advectum hoc loco
positum est : τούτου γὰρ χάριν ἐκλήθη ἅγιον φρέαρ.
Auctor narrationis miraculi ἐν τῷ ἁγίῳ φρέατι
τῆς μεγάλης ἐκκλησίας editi, quem Combefisio viro
eruditissimo, ut plurima alia, debemus, ad portam
templi orientalem puteum istum sacrum exstitisse
innuit : Ἐν τούτῳ δὴ τῷ σεπτῷ, φημί, καὶ περι-
ωνύμῳ ναῷ εἰκὼν τις ἐκ χρωμάτων Χριστοῦ τοῦ
ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐπὶ τινος πίνακος ἀναγεγραμ-
μένη κατὰ τὴν ἐφάν πύλην, ἐν ᾗ ἡ ἁγία ἐπιστομὴ
τοῦ φρέατος ἐκείνου τῆς Σαμαρείτιδος, καθ' ἣν ἡ
ἀληθινὴ πηγὴ, ὁ τῆς γνώσεως ποταμὸς, ἡ μηκέτι
διψῆν εἰποῦσα πόσις, Χριστὸς οἰκονομικῶς τῇ
Σαμαρείτιδι καθωμίλησεν. Ἐπὶ τούτῳ ἡ τῆς σεπτῆς
εἰκόνος ἀνακειμένη ἐτιματο γραφῇ, προσκυνοῦμένη
καὶ σεβομένη πιστῶς. Sacri istius putei meminit
præterea Nicetas Paphlago in Vita Ignatii patriar-
chæ, p. 712, ed. Concil. 1618, ut et βήλου κρεμα-
μένου εἰς τὸ ἅγιον φρέαρ Constantinus Porphyro-
genneta. Addit idem Anonymus Hierichunte allat-
tas tubas æreas ad sanctum puteum positas, et ad
earum similitudinem quas tum angeli tenebant,
cum Ierichuntis muri corruere, effictas. Refert
denique Codinus (quod silet Anonymus) sellam
S. Constantini (imperatoris nempe) stetisse ὑπερθεν
τοῦ φρέατος ἁγίου, ἐπάνω τῶν σαλπίγγων.

77. A bemate in secundam et mediam templi
partem novis cancellis obstructam pervenimus,
quam Græci ναὸν peculiari ac proprio vocabulo
vocant, in qua non fideles omnes, uti vult Allatius,
sed soli clerici ac cantores consistebant. Cum vero
pars illa templi in teretem vel certe ovalem for-
mam contraheretur, inde χορὸν eam interdum
appellarunt Græci, chorum Latini. Ebrardus Be-
thuniensis in Græcismo :

*Est hic turba chorus ; qui ventat in aëre, chorus ;
Cancelus est chorus, etc.,*

ubi tamen chorum perperam cum cancello con-
fudit, quia forte apud Latinos inferioris ætatis pars
illa templi, in qua exstant altare et chorus, iisdem
septa cancellis, chorus vulgo dicitur. Sic autem
eam ædis partem nuncupatam vult Isidorus, *De
eccl. Offic.*, 1, 5 : *A choris psallentium* ; est enim
Suidæ χορὸς σύστημα τῶν ἐν ἐκκλησίαις ᾄδόντων.
Inde nostris chorus dicitur pars illa quæ a cancel-
lis versus altare dividitur, et choris tantum psallen-
tium clericorum patet, ut ait concilium Turon. II,
can. 4. Eam porro ædis Sophianæ partem intra
pilas et columnas comprehensam forma esse ovata,
supra ex Gyllio observavimus. Pars enim ædis in-
terior, inquit ille, et media illa ingens vacua, si
sola consideretur comprehensa intra pilas et colum-
nas, est forma ovata, si vero tota tam intra quam
extra pilas perspiciatur, est quadrata. Ita enim ex
utroque latere velut alæ appensæ sunt tres aulæ in-

feriores et totidem superiores, ut ab imo pavimento
procedat quadrata, deinde intra octo pilas in ovatam
formam contrahatur, usque ad curvaturam quatuor
arcuum sustentium hemisphærium. Sedebant au-
tem clerici et cantores ab utraque parte ἐν στασι-
δίοις, ut est in *Euchologio*.

78. Ναὸν et chorum Sophianum conficiebat to-
tum illud spatium, quod intra quatuor pilas ma-
jores continetur, cujus umbilicus, cui nempe cen-
trum copulæ seu trullæ ad perpendicularum immi-
net, videtur appellari ὀμφαλός seu τὸ μέσον τοῦ
ναοῦ apud Marcum, *De dubiis typicis*, c. 96, μεσόμ-
φαλος Gregorio Cæsariensi orat. in Nicænos Patres,
et μεσόναος apud Balsamonem in 74 can. Trullan.

79. Per alios vero cancellos dividebatur pars
illa templi sacerdotibus, clericis, et cantoribus
addicta ab ea in qua fideles consistebant, inferiore
nempe, et quæ ad narthecem vergit. Leo Ost. III,
27 : *Frontem etiam chori, quem in medio fere basi-
licæ statuit, quatuor magnis marmorum tabulis
sepsit*. Ubi vero pars illa media ædis Sophianæ ab
inferiore separabatur, ut in bematis cancellis, ita
in ea exsurgabant columnæ marmoreæ. Tradit
quippe Gyllius inter pilas duas, quibus sustinetur
quarta pars sphæræ occidentalis, quatuor exstare
columnas virides, easdemque binas inter se con-
iunctas, et sex columellas virides Ionicas, quæ
inter eas intercedunt.

80. Ut porro cancelli bematis tribus aperiebantur
portis, ita cancelli ναοῦ, media scilicet majori et
duabus minoribus ad latera. Media ὥραία πύλη
dicitur Codino, *De Off.* c. 17 et 18 (nos diceremus
la belle porte), βασιλικὴ in Typico et *Euchologio*
non semel et apud Codinum et Anonymum ; præ-
terea apud Leonem Grammat. p. 460 et Marcum
Hieromonachum, *De dubiis typ.* 96, qui βασιλικὰς
πύλας a sanctis, quæ bematis erant, omnino dis-
tinguunt. Regias vocant Latini ævi mediî portas
ædificiorum primarias, ut *Regula magistri*, c. 30,
83, 95, et *Chronicon Novalicense*, c. 14. Versus in
Vita S. Theodardi confessoris apud Catellum :

*Composuitque solum devotus carmine claro,
Erexit regias undique mirificas.*

Ita apud Anastasium in Honorio PP. : *Investivit re-
gias januas in ingressu ecclesiæ majores, quæ ap-
pellantur medianæ, ex argento*. In Conone : *Qui
missi fuerant de exercitu ad custodiendas regias ba-
silicæ, clausas observabant*. In Leone III, *regiæ ma-
jores*, p. 131, 133, 134, 143.

81. Tandem pervenimus ad tertiam eamque ulti-
mam sacræ ædis partem, in qua πολύγλωσσος ὄμι-
λος, ut loquitur Sientarius, seu fidelium turba ex
variis gentibus linguisque conflata consistebat. De
illius propria appellatione vix inter se consentiunt
scriptores : Allatius enim narthecis nomine donari
contendit, cujus hac in re sententiam supra ac-
curato satis examine discussimus. Alii πρόναον
appellatam volunt, ut, quæ ante ναὸν seu chorum
ingredientibus occurrat ; atque id videtur innuere

Codinus, *De off.* c. 17 : Ἐκτὸς τῶν ὠραίων λεγομένων πυλῶν, ἦτοι ἐν προνάῳ. Nam etsi Goarus hæc verba de vestibulo vel narthece capienda censeat, longe tamen errant, inquit idem Allatius, Goarum indicans, qui pronaos porticus esse volunt. Nec obstat Balsamon, in can. 74 Synod. Trullanæ ubi ait πάντα τόπον τῷ Κυρίῳ ἀνατεθειμένον κυριακὸν λέγεσθαι, καὶ μὴ ἐκκλησίαν εἶναι, ἀλλὰ πρόναος τυχόν ἢ ἑτερόν τι ἱερόν, quippe, ut infert idem Allatius, ecclesiæ vocabulo ναός proprie intelligitur. Eodemque sensu percipiendum esse censet alium Balsamonis locum ad can. 2 Dionysii Alexandr., in quo πρόναον a proaulio distinguit, esseque scribit τόπον δευτέρας μετανοίας, τὸν τῶν ἀκρωμένων λεγόμενον. Neque tamen plana illa sit ex iis locis Allatii sententia : quippe cum ex eodem scriptore ad can. 14 concilii Nicæni, et in Epist. Gregorii Nysseni ad Letoium, ἔξωθεν τοῦ ναοῦ stetit audientes dicantur, ubi alii ἔξω τῆς ἐκκλησίας habent, in naο vero seu choro solos clericos et extra naum fideles constituisse diserte Silentarius prodat, non plane video quomodo ναός sit illa pars tertia ædis sacræ. Deinde Balsamon ait προνάους eorum fuisse quibus non licebat ἐκκλησιάζειν seu ecclesiam ingredi, ut audientibus; quod intelligendum est de tempore quo sacra peragebantur mysteria; nam ante Evangelium ecclesiam ingrediebantur ad sacras Scripturas et homilias audendas; unde ἀκροώμενοι dicti : post Evangelium autem ex ea excedebant et in narthece consistebant, dum sacra conficiebantur mysteria, τῶν φρικτῶν ἐκτελουμένων μυστηρίων, ut habet Symeon Thessal. libro *Contra hæreses*. Proinde incertum relinquitur an apud Nicetam in Man. l. II, εἴσοδος τοῦ προνάου sit ipse ædis sacræ, an vero vestibuli ingressus. Quod enim Balsamon προνάους a proauliis distinguit, fieri potest ut προαυλίων voce intellexerit areas, quæ ante ædes sacras prostant : certe constat olim προνάους ejusmodi atria appellata; qua notione pronao matris deum et pronao ædis Martis habemus apud Gruter. 27, 2 : 172, 3; 214, 1. Ita etiam vox hæc usurpatur a Vitruvio IV, 4; et a Perdicca Ephesio, *De Thematibus Hierosol.*

Καὶ δένδρον εὐσκιόφυλλον ἐστὼς ἐν τῷ προνάῳ.

At qui πρόναον tertiam esse templi partem continent in quibus est Genebrardus, existimant inde Gallicam vocem *prone* deducendam, eam scilicet orationem quam ex officii instituto habet curio ad plebem in ista inferiore ædis parte et extra chorum, inter missæ solemnias, quæ *pronom* dicitur in conciliis Provinc. Senonensi, a. 1523, Carnotensi 1526, Catalaunensi 1557 etc., *prone* in *Consuet. Parisiensi*, art. 30, *Blesensi*, art. 3, et *Dunensi*, art. 58, ita ut quodammodo hac oratione seu allocutione ad populum curio fungi dicatur officio *doctoris audientium*, uti est apud sanctum Cyprianum, epist. 24, de lectore agentem. Scio Salmasium libro *De primatu papæ* vocem hanc a Latino *præconium*, dedu-

A cere, quod eo in loco præconis verbi Dei munus impleat curio : sed vix in hanc sententiam pedibus ierim.

82. Confecta ædis Sophianæ ex Silentario aliisque auctoribus descriptione, superest ut de præcipuis illius exedris (sic enim sacrarum ædium appendices appellari auctor est Eusebius, *Hist. Eccl.* x, 4) aliquid dicamus. Harum duæ potissimum celebriores habitæ sunt, ut cæteras omittam, si quæ exstiterent, baptisterium et diaconicum. A baptisterio ordiemur, quo nomine appellant Christiani locum baptismi officio dicatum. Illud ferme seorsim a templis exstrui solitum docet Eusebius loco proxime citato, cæterique, quos passim laudant Brissotius ad Leg. *Dominico*, cod. Theod. *De spectaculis*; Steph. Durantus, *De ritib. Eccl.* I, 49; Brouverus ad Fortunat. l. I, poem. 15; Josephus Vicecomes et alii. Neque tantum extra ædem sacram exstitit baptisterium, sed etiam versus infimam illius partem, seu haud longe a porticibus occidentalibus vel narthece, quo statui videtur loco baptisterium Sophianum a Codino scribente τὸ ἐπίπεδον τοῦ ναοῦ καὶ τὸν λουτήρα καὶ τοὺς νάρθηκας καὶ τὰ περίξ αὐτῶν fuisse domum Damiani patricii, sive hoc loco narthex dicatur pars inferior templi, seu porticus vestibuli. Paulus Silentarius, part. I, v. 148, illud fuisse indicat versus porticus inferiores quæ intra ædem sunt, quo ferme loco hinc inde validioribus columnis marmoreis catechumena suffulciuntur.

Ἐφεδρήσουσι δὲ γαλή
Ἀντίοι ἀλλήλοισι δῶω δυσίν· ὧν κατὰ κόρσης
Τετραπόροις σειρήσιν ἐπειλιχθεῖσα κεραίη
Νῶτον ὑπεστήριξε γυναικείοισιν ἐδέθλοισι,
Λαὸν ἀπιθύνουσα πρὸς ἀκράαντα λόετρα
Ἀνδρομέου βίβτοιο καθάρσια, etc.

Porro tanta amplitudine fuit baptisterium Sophianum, ut in iis acta concilia legamus in synodo Chalced. act. 4 et apud Cedrenum in Rhinotmeto et Paulum Diac. l. IV. *Hist. Misc.* plebem Cpolititanam tumultuantem eo se recepisse. Unde non mirum, si μέγα φωτιστήριον dicatur apud auctorem *Chronici Alexandrini* in Basilisco, et μέγας φωτιστήρ apud eundem Cedrenum in Leone Isauro.

83. In baptisterio erat fons seu aquarum receptaculum, Græcis κολυμβήθρα, interdum δεξαμενὴ nuncupatum, in quod immittebantur baptizandi. Qui quidem fons tantæ erat apud Cpolititanos venerationis, ut qui ad ædem Sophianam asyli jus habentem, ut omnes ferme ædes sacræ, confugiebant, ad baptisterium inde contenderent, sacrosque istos fontes prehensarent. Procopius, in *Hist. arcana* : Ὅπερ ἵνα μὴ γένηται δέισασαι, εἰς τὸ τῆς Σοφίας ἱερόν φεύγουσιν, ἐς τε τὸν θεῖον λουτήρα ἐλθοῦσαι τῆς ἐνταῦθα κολυμβήθρας ἀπριξ εἶχοντο. Alio loco : Ἐς τῆς Σοφίας τὸ ἱερόν ἦκων ἐς αὐτὴν ποῦ τὴν θεῖαν δεξαμενὴν ἐξαπινάτως ἐκάθισεν, ἥνπερ μάλα στα πάντων νενομίχασιν Χριστιανοὶ σέβειν, ubi imperite omnino Suidas, qui locum hunc exscripsit, δεξαμενὴν τράπεζαν τὰ θεῖα δεχομένην interpreta-

tus est, cum nihil aliud sit quam fons baptisterii, qui ab eodem Procopio et Theophane a. 2 Theodosii junioris et a. 7 Zenonis κολυμβήθρα, ab aliis ὑπονόμος, a Gregorio M. cloaca, ab Anastasio in *Hist. Eccl.* natatorium vocitatur. Κολυμβήθραν dixit etiam Theodorus Lector Eccl. 1 : Καὶ τοῦτον ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ σφαγῆναι παρεσκεύασεν ; ut et Cedrenus in Leone de Copronymo : Καὶ γὰρ ἀφώδευσεν ἐν τῇ ἀγίᾳ κολυμβήθρᾳ, ubi Paulus Diaconus, l. xxi *Hist. Misc.* habet in sancto lavacro. In hos autem sacros fontes ex aquæductibus influebant perennes aquæ, ut colligitur ex Anastasio, *De vitis PP.* p. 117, 134, 163, et ex tractatu *De capite S. Joannis B.* qui habetur in aliquot codicibus sancti Cypriani. Baptisterium Sophianum præterea jus habuisse asyli, perinde ac ipsam ædem, testatur *Chronicon Alexandrinum*, p. 752 : Λαβὼν Βασίλεισχος τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τὰ τέκνα ἔφυγεν εἰς τὴν Μεγάλην ἐκκλησίαν, εἰς τὸ μέγα φωτιστήριον.

84. Altera quæ ecclesiæ Sophianæ adjuncta fuit exedra, διακονικὸν appellata est. Est autem diaconicum Græcis scriptoribus, quod alii ecclesiæ secretarium vocant, nos vulgo *sacristiam* dicimus. Quæ quidem vox occurrit non semel apud scriptores, non modo pro exedra ita appellata, sed et interdum pro conchula bematis, in qua reponebantur vestes sacerdotales ad sacræ liturgiæ necessariæ, de qua egimus supra, ut apud Philostorgium, vii, 3, Cyrillum in *Vita Euthymii*, c. 18 et 19 ; auctorem *Vitæ S. Auxentii archymandritæ*, c. 1, n. 3, in *Euchologio*, *Typico Sabæ*, *Passione SS. Patrum Sabaitarum*, etc. Videtur autem ita appellatum aut quod diaconorum primitus fuerit in ea sedes et consessus, vel potius quod hæc exedra eorum curæ potissimum commissa fuerit. In ea enim non modo quæ ad ecclesiæ vasa et sacerdotales vestes spectant, priusquam sacra perageretur liturgia seu divinum ac ecclesiasticum officium, munia obibant diaconi, sed et considebant pro muneris sui ratione. An vero diaconicum ecclesiæ idem fuerit cum eo carcere qui perinde diaconici nomen habuit, video controverti, etsi probabile sit eandem exedram fuisse. Nam cum nefas ducerent prisci ecclesiæ pontifices reos clericos una cum reis sæcularibus eodem carcere detineri, seu quod suam in eos auctoritatem et jurisdictionem servare ac tueri, vel quod vero similis est, cum clericis suis mitius agere vellent quam solent ordinarii iudices, illos in ecclesiarum secretariis sceuophylaciis aut catechumeniis detinebant, quousque per pœnitentiam iis impositam, quam ἐπιτίμιον vocant, peractamque sua expiassent delicta ac crimina. Ita Gregorius II PP. in epist. 2 ad Leonem Isaurum in vii Synodo : *Pontifices, ubi quis peccarit, — eum tanquam in carcerem, in secretaria sacrarumque vasorum æraria conjiciunt, in ecclesiæ diaconia et in catechumena ablegant.* Hinc non semel legimus in Diaconica vice carceris conjectos clericos delinquentes : eo enim spectat lex 50 cod. Theod. de Hæret. : *Cuncti hæ-*

A retici procul dubio noverint omnia sibi loca hujus urbis adimenda esse, sive sub ecclesiarum nomine teneantur, sive quæ diaconica appellantur vel etiam decanica. Quo loco censet Cujacius diaconicum idem esse quod decanicum, carcerem nempe ecclesiasticum, in quo detinebantur rei clerici ; qua notione accipitur decanicum apud Julianum antecessorem, constit. 75 : *Exsecutor autem litium constitutus in decanicis ecclesiarum recludatur, competentes pœnas luiturus ;* quæ totidem verbis exstant lib. x. *Capit.* Caroli M. c. 225, ubi Novella Justiniani 97 habet ἐν τοῖς καλουμένοις δεκανικοῖς. Decanici præterea, vel potius δικανικοῦ, occurrit mentio in supplicatione Basilii diaconi in concilio Ephesino, part. 1 : Κάκειθεν τυπτόμενοι παρὰ τοῦ ὄχλου τῶν δεκανῶν ἀπηγόμεθα ἐν τῷ δικανικῷ, κάκει γυμνοὺς ἡμᾶς δεσμίους ὥς καὶ ὑπευθύνους τῇ τιμωρίᾳ ἐστύλισαν, ἐκρεβάτισαν καὶ ἐπτέρονισαν. Et infra : Θλιβόμενοι ἐν τῷ δικανικῷ λιμώττοντες, ubi interpretes δικανικὸν tribunal ecclesiasticum vertit, sed perperam, ut opinor : nam etsi re vera postmodum hac appellatione donari potuerit, hoc tamen loco δικανικοῦ vocabulo diserte carcer intelligitur, si non ecclesiasticus, certe is qui decanorum, id est licitorum, curæ commissus erat. Nisi quis malit decanicum in hac Epistola accipi debere pro loco in quo stationem suam habebant decani seu ῥαβδῶχοι, uti appellantur a Cedreno p. 170 ; de quibus passim agunt scriptores. At si decanicum idem fuit cum diaconico, probabile est decanicum et dicanicum corrupte postmodum dictum quod diaconicum appellari debuerat. Nec scio an etiam dicanicum a voce δίκην nuncupatum sibi persuaserint posteriores Græci, quod in diaconicis judicia sua exercerent pontifices, quod indicant *Gesta* de nomine Acacii, hisce verbis : *Dicens Petrum olim in diaconio esse damnatum, nunc etiam Christiana societate semotum : nam diaconium et diaconicum idem esse satis declarant supra allata Gregorii II verba.*

85. Cum igitur diaconica non modo carceris vicem interdum præstarent, sed etiam tribunalis ecclesiastici, inde factum opinor ut istæ exedræ secretaria appellarentur : nam propriè sunt *judicum secretaria*, uti est in concilio Milevitano II, can. 16, *magnum secretum judicis, unde secretarium nominatur*, ait sanctus Augustinus in c. xxxiv Ezechiel. c. 3. Idque ex eo fluxisse arbitror, quod in diaconicis synodi et concilia persæpe cogerebantur, atque iis in consessibus clericorum causæ examinarentur ; unde postea pontificum, qui synodis intererant, sessiones *secretaria* passim legimus dictas, apud Anastasium in S. Agatho p. 54 et 55, in Synodo Lateran. sub Martino PP. a. 649, in concilio Rom. a. 745 sub Zacharia PP. Act. 1 et 2, Cæsaraugustano sub Damaso PP., Carthaginensi III et IV et V, Milevitano II, Carthaginensi VI, Africanis cap. 1 et 52, Arelat. III, Hierosolymitano sub Agapeto PP., Hispalensi II, c. 1, etc.

86. Neque unicum diaconico Sophiano nomen fuit : nam et μεταῳρίον dicebatur, si quidem γε-

σατώριον idem est quod μιτατώριον, quod quidem opinantur viri docti. Id colligitur ex his *Euchologii* verbis : Μετὰ τὸ ψάλλειν τὴν τριτέκτην κατέρχεται ὁ ἀγιώτατος πατριάρχης ἐν τῷ μεσατωρίῳ ἡγουν τῷ διακονικῷ, καὶ ἐξέρχεται εἰς τὸ ἅγιον θυσιαστήριον ἐκ τοῦ μέρους δεξιῦ. Quemadmodum igitur *mesatorium* ad dextram statuit *Euchologium* (ædisne an vero altaris, incertum), ita *mitatorium* Cedrenus in Leone philosopho, ita ut unum idemque esse par sit credere, proindeque mendum subesse in *Euchologio*. Sic autem Cedrenus : Διὰ ταύτην οὖν τὴν αἰτίαν ὁ πατριάρχης εἰς τὴν ἐκκλησίαν εἰσέρχεται ἐκώλυσεν τὸν βασιλέα, ὅθεν διὰ τοῦ δεξιῦ μέρους διήρχετο εἰς τὸ μιτατώριον. Et infra : Ὅπερ γράφαντες καὶ σφραγίσαντες ἐν τῷ μιτατωρίῳ ἔρριψαν, τοῦ δὲ βασιλέως δημοσίαν πρόοδον ἐν τῇ Μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ ποιησάμενου, κὰν τῷ μιτατωρίῳ εἰσελθόντος, καὶ ἐν ᾧ ἡύχετο τόπῳ. Meminit præterea μιτατωρίου Theodorus Lector, Ecl. 2, Lexicon. Gr. ms. bibliothecæ Regiæ sign. 2062, et Codinus, qui illud excitatum refert a Justiniano, Ἰνα, inquit, ἐκεῖσε παραμένῃ μετὰ τῶν ἀρχόντων αὐτοῦ, καὶ πολλάκις ἐσῆται. Quæ quidem ultima verba Goarum impulere ut in notis ad Cedrenum et *Euchologium* scripserit μιτατώριον dictum quasi μινσατώριον, fuisseque cubiculum ad latus altaris, in quo fessis a labore cantoribus mensa frugalis, panis scilicet et vini, apponebatur, proindeque locum fuisse mensis instruendis idoneum; a qua sententia haud omnino abhorret Allatius. Verum cum diaconicum seu secretarium Sophianum amplum fuerit triclinium, neque unico duntaxat sed variis constiterit cubiculis, multo probabilius videtur hancce inde sortitum appellationem, quod revera *domus* esset *ecclesiæ*, hoc est æditui et νεωκόρου, in qua etiam imperator, si liberet, antequam sacra peragerentur officia, vel iis finitis et exactis, moraretur. Nam ut *metatum* Latini scriptores ædem et domicilium vocarunt, ut constat ex Gregorio Turon. *Hist.* v, 7, 19 et 40; vii, 6 et 24, viii, 2 et 44, xi, 6, x, 2 et 15, *De mirac.* i, 44 ii, 21 et 24; *De miracul. S. Mart.* ii, 11; iv, 21 : ut cæteros præteream alio a me, si Deus fa-verit, recensendos loco, et *metari* dixerunt pro *divertere*, ut Paulinus *Nat.* ix et x, ita μιτάτον eadem significatione usurpant Græci recentiores, ut habetur in Glossis Basil. Sanctus Athanasius, sive quisquis est auctor narrationis de imagine Berytensi : Ἐπεξήτησε μιτάτον μείζον ὁ Χριστιανὸς ὡς χρῆζειν. Alios ad id firmandum laudat scriptores Meursius. Ob hanc igitur causam triclinium istud excitasse itaque appellasse Justinianum ait Anonymus, ut in eo quiesceret. Ἐκέλευσε δὲ — καὶ μιτατώριον, ὅπερ ἐκεῖσε ἀνήγειρε, κοιτῶνα ὡραῖον διάχρυσον, ἵνα εἰσπνευσμένου αὐτοῦ ἐν τῷ ναῷ ἐκεῖσε καθεύδῃ. Ubi καθεύδειν est non tam somno *recreari* quam *quiescere* ac *morari*. Ejusmodi autem fuit et in eum finem exstructa exedra ecclesiæ adjuncta, cujus meminit Anastasius in Gregorio IV : *Fecit etiam juxta acolitū pro quiete pontificis, ubi*

A post orationes matutinales vel missarum officia ejus valeant membra soporari, hospitium parvum, sed honeste constructum, et picturis decoravit eximiis. Ita metatorium seu diaconicum amplum triclinium fuit, in quo et imperator diversari, siquando a publicis curis vellet secedere et pietati vacare, et diaconi considerare, et synodi peragi, clerici delinquentes includi, sacra ecclesiæ vasa, ministeria et vestes asservari, atque adeo ipse ædituus, vel qui templi conservandi curam habebat, habitare poterant. Ædituos istos, quod iis juxta ædes sacras mansio esset, παραμοναρίους vocant synodus CP. sub Menna, Act. 6; vii synod. Act. 7, can. 5; et Petrus Diaconus Casinensis in *Relat. de corpore sancti Benedicti*, n. 2, προσμοναρίους definitiones concilii Chalcedon. can. 2, Leo Grammatic. in Michaele Balbo, p. 459, et Balsamon ad Marci Patr. resp. 28. Προσμοναρίους etiam habuere gentiles, si qua *Menologio* fides ad 17 Novembris. Quæ quidem vox habetur etiam in *Italia sacra* Ughelli, t. viii, p. 421 et 423. At qui *paramonarius* dicitur Diacono Casinensi, *mansionarius* nuncupatur Leoni Ost. iii, 26. Notum autem ex Gregorio M. *Dial.* iii, 24 et 25, *mansionarios* et *custodes* promiscue appellari, quibus scilicet custodiendæ ecclesiæ incumbere cura; unde *excubitores* nuncupantur mansionarii ab Aldrevaldo, l. i, *De mirac. sancti Benedicti*. Ii enim non modo ecclesiam sed et reliquias et phylacteria servabant, ut colligitur ex eodem Leone Ost. ii, 34. Unde *martyrarii* dicti in concilio Aurelian. ii, can. 13 apud Gregor. Tur. *De mirac.* ii, 46; et *Hist.* iv, 11; *custodes martyrum* apud Anastasium in sancto Silvestro p. 13 et in Synodo Rom. sub eodem Silvestro can. 11; *custodes super sepulcra apostolorum* apud eundem Anastasium in S. Leone I, p. 27; *custodes loculorum* in *Vita S. Zosimi, episcopi Syracusani*, n. 6, ubi eosdem esse cum *ostiariis* evidenter ostenditur. Sed et penes eos fuisse ecclesiæ claves docet Petrus Diac. *Chr. Casin.* iv, 53 : habitabant quippe mansionarii in domo ecclesiæ contigua, a qua nomen dignitati isti mansit. Auctor *Miracul. S. Mauri abbatis*, c. 10 : *Clericus quidam nomine Manfredus, qui ob custodiam in contigua basilicæ ipsius domuncula dormire erat solitus; ubi dormire idem est quod καθεύδειν, id est morari, habitare, ut monuimus.* Inde *primi mansionarii* dignitas magna in Ecclesia Romana, qui *custos Dominicalis vestiarii* dicitur in *Ordine Romano* et cæterorum ecclesiæ vasorum, cum alii inferioris ordinis *mansionarii juniores* dicerentur. Unde haud procul a vero aberraret ille qui νεωκόρον, cui Sophianæ ecclesiæ claves commissæ leguntur apud Silentiarium, παραμονάριον interpretaretur.

87. Sed et non omnino improbanda videtur Wolfgangi Musculi divinatio, qui μιτατώριον apud Theodorum Lectorem *mutatorium* vertit. Nam cum μιτατώριον idem sit quod diaconicum, rursum vero diaconicum idem quod *vestiarium*, vestiarius denique idem quod ἀλλαξιμάριον apud Codinum, *De*

off. c. 2, locus scilicet seu cubiculum unde vestes A mutandæ promuntur, nil vetat μετατώριον vocem pro μετατώριον usurpasse Græcos existimare. Quippe apud Latinos ævi inferioris scriptores mutatorium, si non locum unde promuntur vestes mutandæ, certe vestes ipsas quæ alternis mutantur appellari constat; quæ quidem ἐξημοῖα ἱμάτια dicuntur Homero *Odyss.* II; vicaria indumenta, Cassiano IV, 10; mutandæ, in *Regula magistri*, c. 81; mutatoria aliis, uti monuimus in notis ad Alexiadem; denique ἀλλαξίματα apud auctorem *De offic. eccl. CP.* a Medonio editum; ἀλλαγαί apud Codinum; unde ἀλλάσσειν apud eundem et Marcum Hieromon. *De dub. typ.* c. 43. Avitus Vienn. I. III Poem.

Serica bis coctis mutabat tegmina blattis.

Secretarium autem ecclesiæ vestiarium appellari notius est quam ut firmari necesse sit.

88. A variis proinde officiis varias sortita est appellationes hæc exedra: nam et a salutationibus ἀσπαστικὸς οἶκος; etiam dicitur Theodoreto V, 17; saluatorium Gregorio Turon. *Hist.* II, 21; VI, 11; VII, 27; Messiano presbyt. *De vita S. Cæsarii Arelat.* p. 252; Aimoino, *Hist.* III, 47; auctori *Hist. miscellæ* I. XIII, p. 379 ed. Canisii, et Orderico Vitali, I. II, p. 412. Est autem saluatorium apud Papiam locus in quo ad salutandum advenientes excipiebantur; et in Glossario Ælfrici saluatorium dicitur esse gretinghus, id est, domus salutationis, uti definitur ab Uguitione. Sic porro appellatum volunt diaconicum, quod in eo episcopi sacra facturi, antequam ad bema seu ad altare procederent, fidelium salutationes exciperent, seu illorum se orationibus commendare, seu de negotiis, ecclesiasticis præsertim, cum iis agere vellent. Id potissimum colligitur ex Gregorio M. I. IV, epist. 54 et 98, in quibus præcipitur episcopis aut archiepiscopis, *dimissis jam filiis ecclesiæ a salutorio ad sacra missarum solemnia celebranda cum pallio procedere*; et Sulpicio Severo *Dial. de vita S. Martini*, II, 1, ubi disertis verbis dicuntur *presbyteri in secretario sedere, vel salutationibus vacantes vel audiendis negotiationibus occupati*; quo tunc tempore vetantur diaconi in secretario cum presbyteris sedere in concil. Arelat. II, D uti supra observatum est. Certe pontificem sacra facturum, antequam ad altare procederet, a diaconis saluari observare est ex Ordine Romano: *Cum vero ecclesiam introierit pontifex, non ascendit continuo ad altare, sed prius intrat in secretarium: — ubi cum intraverit, sedet in sella sua, et diaconi salutato pontifice egrediuntur de secretario*; tametsi hæc verba de salutatione accipi posse non diffiteor, quam exhibent diaconi priusquam e secretario excedant. Nec scio an etiam in salutorio salutarerentur episcopi a presbyteris diocesanis. In concilio quippe Nicæno Arab. c. 55, præcipitur *ut chorepiscopus bis per annum congreget presbyteros ad salutandum episcopum et tradendum se ei et com-*

munionem cum eo habendam, et prandeant cum eo, fiatque hoc primum in exitu anni, secundo vero in festo Resurrectionis D. N. Jesu Christi. Incertum pariter an ad has salutationes fidelium referri debeat canon 12 concilii Ticinensis sub Leone IV PP., quo prohibentur pœnitentes *vacare salutationibus*, ita ut iis interdictum fuerit sacerdotes in secretario salutare, quod fidelibus licebat, vel certe domi salutatores admittere. Quemadmodum autem episcopi in secretariis salutationibus vacabant, ita et abbatissæ. Quippe in *Regula S. Cæsarii* c. 36, et *Reg. S. Donati*, c. 37, hæc verba habentur: *Observandum est ne abbatissa ad salutationes in salutorium sine digno honore suo, hoc est sine duabus aut tribus sororibus, procedat*; et c. 40: *Si abbatissa, ut B assolet, cum saluatoribus occupata fuerit.* Et in *Recapitulatione Regulæ S. Cæsarii*, c. 8, et *Regula S. Aureliani episc.* c. 1 præcipitur *ut quæcunque ad conversionem venerit, regula ei in salutorio legatur.* Denique in concilio Matiscon. I, can. 2 vetantur viri intra saluatorium aut oratorium monasterii virginum intrare, quibus consentanea habentur in *Regula S. Aureliani*, c. 14: quibus in locis saluatorium idem est quod secretarium et diaconicum.

89. Jam vero cum in ecclesiarum secretariis ac diaconicis asservarentur sacra vasa, seu, uti vocant vulgo scriptores, ministeria, inde factum ut quod aliis diaconicum et secretarium est, interdum et sæpe σκευοφυλάκιον appelletur, quod exstitisse ut plurimum in interiore diaconici parte ostendit C Passio SS. Patrum Sabaitarum: Οὐπερ ἀποτεμόμενοι τι οἱ πρώην πατέρες διακονικὸν πεποιήκασιν, ἐσώτερον δὲ τοῦ διακονικοῦ κειμηλιαρχεῖον, ἤτοι σκευοφυλάκιον. Hinc ejusmodi diaconica promiscue dicuntur *secretaria* ac *sacrorum vasorum æraria* in laudata Gregorii II PP. epistola; atque ita usurpari passim observare est. Cur vero in diaconico reponerentur sacra ecclesiæ ministeria, ratio illa potissimum est quod ea curæ diaconorum ac sollicitudini incumberent. Isidorus, *De eccl. offic.* II, 9: *Custodes sacrarii Levitæ sunt: ipsis enim jussum est custodire tabernaculum et omnia vasa templi*; quod etiam habetur apud Cyrillum Alexandr. lib. III *De adorat.* Inde illis ea manu contingere, non autem subdiaconis, licebat; et ut ait concilium Laodicense, can. 21, Οὐ δεῖ ἔχειν ὑπηρέτας χώραν ἐν τῷ διακονικῷ καὶ ἀπτεσθαι δεσποτικῶν σκευῶν. Quæ quidem ita vertit concilium Agathense, can. 66: *Non oportet insacros ministros licentiam habere in secretarium, quod Græci diaconicum appellant, ingredi et contingere vasa Dominica, sive ea verba intelligenda sint de majori diaconico, sive de minori, id est conchula bematis ita nuncupata, ut supra monuimus. Verum quod ad vasorum sacrorum curam primitus diaconis collatam attinet, id postmodum immutatum: eorum enim illa in æde Sophiana data est magno sceuophylaci, de qua dignitate ecclesiastica passim viri docti egere, cui, ut par est credere, suberant diaconi. Porro sceuo-*

phylacii Sophiani meminit Anonymus : Ἔστι δὲ ὁ A
 τόπος τῶν οἰκημάτων αὐτῆς, ὃν δέδωκεν εἰς τὴν Με-
 γάλην ἐκκλησίαν, τὸ σκευοφυλάκιον ὅλον, σὺν τῷ
 ναῷ τοῦ ἁγίου Πέτρου. Sed quo potissimum loco
 exstiterit diaconicum olim, seu in aede Sophiana
 seu in cæteris majoribus ecclesiis, vel quæ sceuo-
 phylacii vestiarii, secretarii, et aliis nominibus
 donatur vulgo exedra ædi sacræ adjuncta, non
 adeo promptum est assequi. Allatius, uti supra
 diximus, diaconicum rem prorsus diversam a se-
 cretario facit, contenditque esse concham illam
 quæ θυσιαστηρίου conchæ, ædem ad sinistram in-
 euntibus, adjungitur, ubi σκευοφυλακίου et διακο-
 νικοῦ τράπεζα statuitur, quemadmodum nuncupa-
 tur a Symeone Thessalonicensi. Verum etsi in
 confesso sit eam conchulam diaconicum appellatam B
 fuisse, non ideo tamen sequitur exedram, quam
 vulgo *sacristiam* vocamus, diaconici appellationem
 non habuisse : nam, uti supra observatum est,

conchula ista diaconicum appellata est, quod in ea
 allata ex majore diaconico sacra vasa atque adeo
 vestes sacerdotales ad liturgiam sacram peragen-
 dam necessariæ reponerentur. Planum enim esse
 reor ex præallatis diaconicum exedram fuisse ædi
 sacræ adjunctam, proinde a bemate seclusam et
 remotam, quod et indicat idem Symeon, dum scribit
 episcopum consecrandum a diaconico ad bema pro-
 cedere per templi dextram et soleam, διὰ τοῦ δεξι-
 οῦ μέρους τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ σωλέως, deducuntibus eum
 sacerdotibus et diacono præeunte; ubi per dextram
 τοῦ ναοῦ ipsum ναόν seu chorum intelligi observant
 viri docti. A diaconico igitur, quod extra ædem
 exstitit, per soleam transeundum fuit sacerdoti ad
 bema pergenti (nec mirum, cum bematis fores
 solæ obversarentur), proinde per eam ædis partem.
 quæ bema a ναῷ propriè sumpto disparabat. Atque
 hæc sunt quæ de æde Sophiana sparsim apud scri-
 ptores per temporis angustiam observare licuit.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΕΚΦΡΑΣΙΣ ΤΟΥ ΑΜΒΩΝΟΣ

ΛΕΧΘΕΙΣΑ ΙΔΙΑΖΟΝΤΩΣ

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗΝ ΠΑΡΟΔΟΝ ΤΗΝ ΜΕΓΑΛΗΝ ΕΝ Τῷ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙῳ.

EJUSDEM

DESCRIPTIO AMBONIS

RECITATA PRIVATIM

POST PRIUS MAGNUM CARMEN IN DOMO PATRIARCHALI,

Ἔχεις ἅπασαν, ὦ βασιλεῦ, τὴν ἐλπίδα,
 Προσθεῖς τὸ λείπον τῷ νεῷ τῷ παγκάλῳ.
 Οὐχοῦν, ἄριστοι, προσφόρως καὶ νῦν ἐγὼ
 Ἦκω τὸ λείπον προστιθεὶς τῷ βιβλίῳ.
 5 Καλὸν γὰρ ἂν εἴη τοὺς λόγους τῷ δεσπότῃ
 Συνδημιουργεῖν τὸν νεῶν τὸν τοῦ λόγου.
 Εὖ γ', ὦ θέατρον, εὖ γε τῆς προθυμίας
 Τῆς εἰς τὸ κρεῖττον! οὐ γὰρ οἶμαι νῦν ἐμοὶ

G· Τὸν νοῦν προσέχοντες¹, ἀλλὰ τοῦ νεῶ χάριν
 10 Θέατρον ἔσται καὶ πανήγυρις πάλιν.
 Εὖ γ', ὦ θέατρον! τρεῖς γὰρ ἤδη συγκαλῶν
 Καὶ τῶν συνήθων ἐξαναστήσας πόνων,
 — Οὐπω σκυθρωπὸν εἶδον ὑμῶν οὐδένα,
 — Οὐκ ἀσχολίαν τιθέντα προῦργιαιτέραν.
 15 Ἔστιν γὰρ οὐδὲν μικρὸν, οὐδ' ² εἰ μικρὸν ἦ,
 — Τῶν τοῦ μεγίστου βασιλέως καὶ τοῦ νεῶ,

Omnium, o imperator, spem implesti, adjiciens quod deerat tam magnifico templo. Ergo, viri illu-
 stres, opportune nunc ego venio, libro adjecturus quod deerat; pulchrum enim esset meum sermonem
 una cum imperatore templum instruere, sermonis istius argumentum. Quale theatrum! Quam plenum
 ardore audiendi meliora! Nam non hic mihi puto vos animum præstare, sed ob templum illud thea-
 trum sit atque concursus vester. Quale theatrum! tertio enim jam vos convocans et solitos interrumpens
 labores, nullum conspicio inter vos ægre ferentem, neque negotiis vacare potius habentem. Nihil enim
 parvum est, siquidem nihil parvum sit, in his quæ pertinent ad maximum et templi quoque hujus

VARIÆ LECTIONES.

¹ προσέχει τις malit G ² ubi primum ponit, codex, μικρὸν οὐδὲν, ubi iterum (iterat autem extemplo),
 οὐδὲν μικρὸν.

Τοῦ πᾶσιν ἡμῖν ἐμποιήσαντος χάριν ³
 Τρυφῆς τε μακρᾶς εὐσεβεῖς πανηγύρεις ·
 *Οἱ πᾶσι σεμνὴν ἐμβαλὼν εὐθυμίαν,
 20 Πᾶσαν κεκίνηκε λόγικὴν ἀηδόναν,
 Ὡς περ φανέντος ἑάρου, ἐξωχηκότος
 Χειμῶνος, ἥδη πᾶς τότε κλάδος τρέφει
 Εὐφωνον ἤχοῦς ποικίλης μελωδίαν.
 Πέφυκε τοίνυν μικρὸν οὐδὲν τοῦ νεῶ ·
 *25 Ἔστι γὰρ ἀληθῶς παμφόρου τρυφῆς θέα.
 Οὐκοῦν πρόσκειμι τῷ σεβασμῷ τόπῳ,
 *Ὅν ὁ βασιλεὺς ἐναγχος ἐξεργασμένος
 Κάλλιστον εἶναι χωρίον τοῖς βιβλίοις
 Τῶν μυσταγωγῶν ἱερουργηκεν λόγων.
 30 * Ὑμνοπόλει Χριστοῖο θεοῦδέες, ὧν ὑπὸ φωνῆς
 Πνεύματος ἀχράντοιο μετ' ἀνέρας ἤλυθεν ὁμφῇ,
 Ἀνδρομένην Χριστοῖο διαγγέλλουσα λοχεῖν ·
 Ἡδ' ὁπόσοι μετὰ τύμβον ἀκήρατον ἔθνεσι γαίης
 Σύμβολα κηρύσσοντες ἀνεγρομένοιο θεοῖο,
 35 Πᾶσαν ἐφαιδρύνασθε κατηφῆς ἀντυγα κόσμου,
 Τυφλὸν ἀμειδῆτοιο νέφος σχεδάσαντες ὁμίχλης ·
 Οἱ ξίφος, οἱ μάστιγα βιοφθόρον, οἱ τε καμίνους
 Ἀσπασίως ἔτλητε, καὶ οὐκ ἐκλίνατε κωφοῖς ⁴
 Αὐχένας εἰδῶλοισι, βάσιν δ' ἐστήσατε θυμοῦ
 40 Ἐμπεδὸν ἀχράντοιο Θεοῦ περὶ μάρτυρι τιμῇ ·
 Οἱς πλέον ἡλείοιο μόρου ζεῖδωρος ἀνάγκη
 Ἐλπίσιν ἀφράστοισιν ἐφήνδανεν · οὓς ποτε λύθοις
 Λουσαμένους ἰδίῳσι βιαρχέος ἀντὶ λοετροῦ
 Χριστοῦς ἀναξ ἔτρεψε, καὶ αἱμαλέοισι ρεέθοις
 45 Ψυχαίης ἐκάθηρεν ὅλην σμῶδιγγα καλύπτρης ·

A Δεῦρο, χοροὺς στήσασθε, καὶ εὐαγέεσσιν ἀοιδαῖς
 Σύνθορον ἡμετέρῃσι μέλος πλέξασθε χορεῖαις!
 Ὑμέτερος γὰρ χώρος αἰδέεται, ὅππῃ πολλή
 Θεσπεσίαις βίβλοισιν ἀκήρατος ἔγρεται ἡχώ.
 50 Ἔστι τις εὐρυπόροιο κατ' ἐνδία μέσσα μελά-
 [θρου
 Ἀδρὸς ἰδεῖν καὶ μάλλον ἐς ἀντολίην τι νενευκῶς
 Πύργος, ἀκηρασίῳσιν ἀπόκριτος ἤθεσι βιβλίων
 Ὀρθάδιος βάθοις ⁵, διδυμάοσιν ἀμδατὸς οἰμοῖς,
 Ὡν μία μὲν ποτὶ νύκτα τιταίνεται, ἡ δὲ πρὸς ἡῶ.
 55 Εἰς γὰρ ἀλλήλησιν ἐναντία, ἀμφοτέραι δὲ
 Εἰς ἓνα χώρον ἄγουσιν ἴσον περιηγεῖ κύκλῳ.
 Ἐνθάδε γὰρ κύκλῳ μὲν εἰκότα χώρον ἐλίσσει
 Λᾶας εἰς ⁶· οὐ μὲν περιηγεῖ πάντοσε τόνῳ
 Ἴσος ἔφω, βαιὸν δὲ συνέρχεται, εἰσόκε πέτρου
 B 60 Ἀντυγα μηχανύει. Πρὸς Ἑσπερίην δὲ καὶ τῷ
 Ἐκπροθέων κύκλοιό λῖθου μηχανύεται αὐχὴν,
 Ἐμθεδαῶς βαθμοῖσιν. Ὑπ' ἀργυρέοις δὲ μετάλλοις
 Ἀχρὶς ἐπὶ ζωστήρα καλοὺς ἰδρύσατο τοίχους
 Θεῖος ἀναξ, κεράεσσιν εἰκότας. Οὐ γὰρ ἐλίσσει
 65 Ἀργυρον ἐν λαΐγγι περιδρομον, ἀλλ' ἐνὶ μέσσῳ
 Κύκλον ἀναπτύξασα πανόλβιον ἀργυρέῃ πλάξ
 Τοῖχον ἀπιθύνει· δύο δ' ἄρκια ⁷ κύκλα πετάσας
 Ἰδρὶς ἀνὴρ ἐκάτερθε πόρους βαθμῖδος ἀνοίγει.
 Οὐδὲ μὲν ἀφράκτοις ἱερῶν ἐπὶ χεῖλεσι βαθμῶν
 70 Τάρβος ἔχει κατιόντας, ἐπήραρε δ' ἔρκεα τέχνη
 Λαῖνα παμφανόωντα· τόσον δ' ὑπερέσχεθε βάθρων
 Ὅσον ἀπιθύνειν βροτέην χέρα. Ταῦτα μεμαρπῶς
 Μόχθον ἐλαφρίζει τις ἐς ὄρθιον οἶμον ἀνέρπων.

principem, qui omnem nobis affert lætitiā, gaudiiq̄ summi pios concursus; qui in omnibus mirabilem inspirans ardorem, quameunque excitavit rationabilem lusciniā; ut, vere redeunte, hiemeque fugiente, jam omnis ramus tunc alit suavem diversorum sonorum melodiam. Nihil igitur parvum exstat in hoc templo; præbet enim vere universæ lætitiæ conspectum. Ergo adsum in augusto loco, quem modo ædificatum imperator pulcherrimam esse sedem libris mysticorum sermonum sacravit.

Cane divinos Christi apostolos, quorum ab ore Spiritus immaculati ad homines vox pervenit humanum Christi nuntians ortum; aut qui juxta tumultum inviolatum signa gentibus terræ divulgantes con-surrecti Dei, omnem illuminastis tenebrosi mundi orbem, cæcam tristis nubem caliginis amovendo; qui gladium, qui flagellum crudele, qui ignes lætanter sustinuistis, neque submisistis inanibus colla simulacris, fundamentum autem vestri animi posuistis in Dei immaculati laude per martirium, quibus potior luce, mortis necessitas, inenarrabilium gaudiorum ferax visa est; quos tandem sanguine lavatos proprio vivificanti seu balneo, rex Christus coronavit, et rivis sanguineis spiritualis mundavit omnem livorem indumenti; hic choros ducite, et puris carminibus consonantem melodiam nostris jungite choreis! Vestra enim sedes canitur, qua parte frequenter prophetici in libris sanctus excitatur sonus.

Est quædam spatiosi in medio templi, magnifica visu et magis ad orientem conversa turris, sanctis destinata librorum usibus, fundamentis erecta, ad quam duobus gradibus conscenditur; quorum unus ad occasum, alter ad orientem extenditur. Sunt enim invicem oppositi; uterque autem in unum locum coit circulo circumducto parem intus circulo similem aream efficit lapis unus; qui quidem non omni ex parte circumducto circulo æqualis est, sed paululum illi comitatur, quantum petræ rotunditas se extendit. Versus occidentem et orientem circuli orbem superans lapidis summitas extenditur gradibus innixa. Argenteo metallo cinguli instar pulchras exornavit parietes cornibus similes princeps divinus; non enim extendit argentum in lapide circumductum, sed in medio circulum efficiens eximium argentea tabula parietem amplectitur. Duos autem congruentes arcus aperiens peritus vir utrumque in latum aditum graduum patefacit. Ne ingredienti in apertis graduum sacrarum oris timor apprehendat, arte marmorea instruxit septa splendentia; tantum autem superextolluntur gradibus quantum necesse est

VARIAE LECTIONES.

³ χάριν G. ⁴ ἀρχὴ τῆς ἐκφράσεως τοῦ ἁμῶνος margo. ⁵ γρ. κωφοῖς margo, κούφοις codex ipse. ⁶ ὁρ-
 θιος codex, ὀρθάδιος apud Ducangium Descript. S. Sophiæ § 75. ⁷ εἰς G, ἐς codex, qui hunc versum
 et ipsum bis ponit. ⁸ ἀπ' ἰθύνεται διαρχέα codex: correxit G

Λοξοτενεῖ⁹ δ' ἐκάτερθεν ἐφιδρυθέντα κελεύθῳ,
 75 Βαθμοῖς μεσσατίοις συναέξεται ἡδ' ἀπολήγει.
 Ναὶ μὴν οὐδ' ὄγε λάας ἐτώσιος · οὐδὲ γὰρ αὐτῷς
 "Αγριον ἡλιθάτου κορυφῆς τμήξαντο κολώνην,
 Μηκεδανῆς τανύμετρον ἀπιθυντῆρα κελεύθου ·
 "Αλλὰ καὶ εὐτέχνοισιν ὅλος φαιδρύνεται ἔργοις,
 80 Καὶ φύσιν αἰολόμορφον ἔχων ποικίλλεται αἴγλῃ¹⁰.
 Τοῦ μὲν ἐπὶ τροχάουσι διαμπερές οἶά τε δίνει,
 Πῇ μὲν ἴσαι κύκλοιςιν ἀτέρμοσι, πῇ δέ γε κύκλων
 Βαῖν ἀποπλαγχθέντας ὑπεκτανύουσιν ἐλιγμούς.
 "Εστι δὲ πῇ μὲν ἔρευθος ἰδεῖν κεκρασμένον ὥχρῳ,
 85 Πῇ δὲ καλὸν βροτέοισι σέλας στονύχεσσιν¹¹
 [ὁμοῖον.

"Αλλοθι ὀρμηθεῖσα¹² πρὸς ἀργεννὸν σέλας αἴγλη,
 "Ηρέμα μιμνάζουσα¹³, χάριν μιμήσατο πύξου
 "Ηὲ μελισσῆεντος ἐπήρατον εἰκόνα κηροῦ,
 "Ον καθαράς προχοῆσι βροτοὶ νίζοντες ἐρίπναις
 90 Πολλάκι τερσαίνουσιν ὑπ' ἡλιώτιδας αὐγὰς,
 "Ος δὲ μεταΐσσει μὲν ἐς ἄργυρον. Εἰσέτι δ' οὐπω
 + Τρέψεν ὅλην χροίην, ἔτι λείψανα χρύτεια φαίνων
 Τοῖος καὶ δολιχῶν ἐτέων κεχρωσμένος ὄλκοις
 Χροίην ἀργυφὴν ἐλέφας ἐπὶ μῆλον ἐλαύνει.
 95 Πῇ δὲ πελιδνωθεῖσαν ἔχει χάριν· οὐδὲ γὰρ αὐτῷς
 Δίξ φύσις προλέλοιπε πελιδνήεσσαν ἀλᾶσθαι
 Χροίην, ἀλλ' ἐπέμιξεν ἐϋγραφα δαίδαλα πέτρῃ.
 "Αργεννὴ δ' ἐπὶ τοῖσι πολύτροπος ἄνθεος αὐγῇ
 "Αμφιθεῖ· πῇ μὲν γὰρ ἐπέρχεται εὐρεῖ χώρῳ
 100 "Ακροθαφῆς κροκέοιο¹⁴ πελιδνήεντος ἰώτῳ,
 Πῇ δ' ὑπολεπτυνθεῖσα φαίνεται, οἶά τε¹⁵ μῆνῃ

+ A "Αρτιγενεῖ περὶ λεπτὰ κεράατα φέγγος ἐλίσσει.
 "Αγχι δὲ πετραίης "Ιερὴ πόλις¹⁶ ἐστὶν ἐρίπνης.
 "Ητις ἐδὴν περίπυστον ἐφήρμοσεν οὐνομα πέτρῳ.
 105 Πᾶν δὲ τὸ καλλιθέμελλον ἔδος πετραῖον ἐκεῖνο,
 Εὐθα σοφῶν ἀνάγουσι θεηγόρα δῆνεα βίδλων,
 "Οκτῶ δαιδαλέοισιν ἐφήρμοσε κίοσι τέχνη,
 "Ων δύο πρὸς Βορέην, δύο δ' ἐς Νότον εἰσὶν ἀήτην,
 Καὶ δύο πρὸς Φαέθοντα, δύο πρὸς ἐδέθλια νυκτός,
 110 "Ως κεν ἀνοχλίζοιτο, γένοιτο δὲ νεῖοθι πέτρης
 Οἶάπερ ἄλλο μέλαθρον, ὅπη σοφίης ὑποφῆται
 "Ιλαον ἀγλαόπαιδα προεντύνουσιν ἀοιδῶν.
 "Εστι δὲ τοῖς μὲν ἐνερθε τέγος, τοῖς δ' ὑψόθεν οὐδας.
 Καὶ τὸ μὲν ἐκταδίοισιν ἴσον πεδίοισι νοήσεις,
 115 "Ακλινὲς ἀμφὶ πέδιλα βροτῶν · τὸ δ' ἐνερθε λα-
 [χῆσας¹⁷

B Λαοτομός κοίληνεν, ὑπερτέλλει δὲ καρήνων
 + Εὐτέρων κυρτωθὲν ἄνω τεχνήμονι κόσμῳ,
 Οἶα κραταιρίνοιο¹⁸ κεκυφὸτα νῶτα χελώνης,
 "Ητις ὑπὲρ πῆληκος ἀνορθωθείσα βοεῖη,
 120 Πύρριχος¹⁹ εὐδίνητον ὄθ' ἄλμασιν ἀνέρα πάλλαι.
 "Οκριόεν δὲ μέτωπον ὅλης λάϊγγος ἐκείνης
 Πάντοθεν ἀργυρέοισι διεζώσαντο μετάλλοις,
 + "Οππόθι δαιδαλοεργὸς ἀνὴρ, γλωχίνι σιδήρου
 Δένδρεα ποικιλόμορφα καὶ ἄνθεα καλὰ χαράσων,
 125 "Αδρά πολυπτόρθων ἐνεθήκατο φύλλα κορύμ-
 [θων,
 Πᾶσι δ' ὁμῶς βάθροις τε καὶ οὐδεὶ κίοςί τ' αὐτοῖς·
 "Ιδρις ἀνὴρ, ἀδόνητα θεμελῖα πάντα φυλάσων,
 Λαϊνέης ὑπένερθε βάσιν κρηπίδος ἐγείρει²⁰.

ad hominis manum sustinendam. Hæc qui prehenderit, labore levabitur asperam scandens viam. Oblivum utraque parte septa directa in iter, gradibus mediis aguntur et desinunt. Non quidem istud marmor inutile est; non enim solum contigit ut asperum abruptæ altitudinis ascensum dividant longum in iter septa se extendentia; sed totus iste lapis artificioso opere fulget, et versicolorem speciem habens variato micat splendore. In hoc gyros efficiunt continuatos quasi undæ, hic circulis interminatis similes, illic orbium signatos circuitus paululum producentes. Hic rubrum cernitur flavo mistum, illic eximius splendor hominum unguibus similis. Alias accedens ad candorem nitor, suavi colore gratiam imitabatur buxi, aut venustam apiferæ ceræ speciem, quam puris lavantes vasis rupibus iteratis vicibus detergunt et ad solis radios siccant, quæque ad album accedit. Nor jam totum mutavit colorem, aureis adhuc fragmentis similis. Hæc autem longorum annorum colorata decursu album colorem eboris instar elaborati induit. Hic autem marmor lividam præbet speciem; non enim forte divina reliquit natura lividum colorem disperdi, sed artificiose pingendo lapidi miscuit. Candida super his et varia florum gratia circumfulget; hic enim circumdat spatiosam aream flos viventis coloris croci, illic pallidior videtur, qualis lunæ recentis tenuia circum cornua lux apparet. Juxta saxosam rupem est urbs Hiera quæ suum nomen perclarum accommodavit petræ.

Totam hanc pulchre exstructam marmoream ædem, ubi sapientium proclamantur divina præcepta librorum, octo sumptuosius ars ornavit columnis, quarum duæ ad aquilonem, duæ ad austri ventum, duo ad solis ortum, duæ ad noctis limina, ut non vacillet, sed fiat juxta lapidem quasi tectum aliud, quo sapientiæ præcones gratam et doctiloquam elevant vocem. Est autem his qui infra stant tectum, his qui supra planities. Quodque spatiosæ comparaveris areæ, firmum est sub hominum pedibus; partem autem inferiorem opifex cavavit et super capita sacra incurvavit artificio egregio; qualia sunt præduræ curvata terga testudinis quæ galeæ bovinum corium operit, cum Pyrrhica saltationem gyrantem motibus agitat. Summa autem frons totius lapidis istius ex omni parte protegatur argenteo metallo, ubi peritus artifex ferrea cuspide multiformes arbores pulchrosque flores incudens, venustos frondosorum corymborum nexus disposuit. Omnibus autem gradibus, areæ et columnis solers architectus,

VARIAE LECTIONES.

⁹ λοξοτενεῖ G. λοξοτενῇ codex. ¹⁰ post v. 80 vv. 103—ponit G. ¹¹ στονύχεσσιν Hermannus, τ' ὀνύχεσσιν codex. ¹² ἄλλοθι δ' ὀρμηθεῖσα G. ¹³ μιμήζουσα G. ¹⁴ κροσσόιο vel χίρκοιο G. ¹⁵ οἶα δὲ codex, ἴσα δὲ G. ¹⁶ πόλις "Ιερὰ τῆς Φρυγίας, ἐν ᾗ τιμᾶται ὁ μέγας ἀπόστολος Φίλιππος margo. ¹⁷ λαχῆνας G. ¹⁸ γρ. κστ' αἰριναῖο margo. ¹⁹ πύρριχον G. ²⁰ γρ. ἐρεῖδει margo.

Ἀνδρομέου ποδὸς ὕψος ὑπερτέλλουσιν ἀρούρης,
 150 Ὅφρα δ' ἀνευρύνωσι θεμελίαι κείνα μελάθρου,
 Ἡμιτόμους ἐκάτερθε μέσσην περὶ γαστέρα κύκλους
 Λάεσιν ἀμφεβάλλοντο, περιτμηγέντι δὲ χώρῳ
 Κίονας ἐστήσαντο διασταδὸν, ἥμισυ κύκλου
 Ἀμφιπεριστέψαντας. Ὅλη δ' εὐρύνετο γαστήρ
 135 Τέτρασιν ὀλβίοις ὑπὸ κίοισιν, ἔνθα καὶ ἔνθα,
 Ἐς Νότον ἔς Βορέην τε. Τὸ δὲ σπέος εἵκελον οἴκῳ
 Ἀμφιέλιξ ἐκάτερθεν ὕψ' ἔρκεϊ λᾶας ἐέργει.
 Τοῦς μὲν ἀνὰ Φρύγα χῶρον ἔς ἔνδια Μυγδόνοιο ἄκρης
 Λαοτόμοι σθεναρῆσιν ἀνεστήσαντο μακέλλαις,
 140 Κίονας ἱμερόεντας· ἰδὼν δὲ τις ἄνθεα πέτρης,
 + Ἐξενέποι κρίνα λευκὰ ῥόδων καλύκεσσι μιγῆναι
 Καὶ μαλακοῖς πετάλοισι μινυνθαδῆς ἀνεμώνης,
 Πῇ μὲν ἄλις ῥοδόεντα καὶ ἡρέμα λευκὰ μετάλλῳ,
 Πῇ δ' ἄλις ἀργινόεντα καὶ ἡρέμα πυρσὰ φανέντα·
 145 Πῇ δὲ μίγα σχίζουσι διὰ φλέβας Ἴνες ἀραιαὶ
 + Τῇ καὶ τῇ κατὰ βαιὸν· ἐν ἀλλήλαις δὲ χυθεῖσαι
 Εἵκελα πορφύρουσι Λακωνίδος αἵματι κόχλου.
 Πρῶτα μὲν ἀμφιέλισσαν ὑπὸ κρηπίδα βαλόντες,
 Δαιδαλέην, καμπτοῖσιν ἀποστίλβουσιν ἐλιγμοῖς,
 150 Λαϊνέους στήσαντο πεπηγότας ὑψόθι βωμοῖς,
 Βοσπορίης τμηγέντας ἀπ' εὐλάϊγος ἐρίπνης.
 Λευκὰ δ' ἀπαστράπτουσι, καὶ εἰ σποράδεσσι κελεύ-
 [θοις.
 Σχιδνάται ἀργινόεντι περὶ χροῖ κυανέῃ φλέψι.
 Δισσάκι μὲν πισύρεσσιν ὑπὸ πλευρῇσιν ἐκάστῳ
 155 Βωμῷ λαοτύπος χάριν ἔξεσεν, αὐχένα δ' αὐτοῖς
 Κυκλοτερῇ γλυφάνοισι χάλῳ ἐσσιγῆς τορεῖης,

A Ὅφρα κεν ἀστυφέλικτον ἀρηγότι νεῖοθι κίων
 Ἴχνος ἐφιδρύσειε βαλὼν περιηγεῖ βωμῷ.
 Ἀγλαῖη δ' ἐγέλασεν ὅλου κατ' ἐδέθλια νηοῦ,
 160 Κίονος ἰδρυθέντος ἐϋξέστω ἐπὶ ²¹ βωμῷ,
 Οἶον ὅτ' ἡελίοιο νέον περάτης ἀνιόντος
 Λευκὸν ἐρευθομένησι νέφος ποικίλλεται αὐγαῖς,
 Οὕτω μὲν πισύρεσσι περισταδὸν ἥμισυ κύκλου
 Κίοισιν ἀμφεβάλλοντο· τὸ δ' ἥμισυ κίοισιν ἄλλαις
 165 Τέτρασι κυκλώσαντες, ἐτορνύσαντο χιτῶνα
 Λαῖνον ἱμερόεντα πέριξ εὐεργέος ἄντρου.
 Κίοσι δ' ἐν πισύρεσσι μεταίχμια τρισσὰ δοκεύων,
 + Καὶ τάδε τοῖς Ἱερῆς πόλιος θρίγκωσε μετάλλοις
 Λαοτόρος πολυῖδρις ὑπὲρ κρηπίδος ἐδέθλων
 170 Βαιὸν ἐπιγναμφθέντα, καλὸν περὶ λᾶαν ἐλίσ-
 [σων·
 B Ἐπρεπε γὰρ καὶ πέτρον ἔς ἱερὸν οὖνομα νεύειν
 Καλὸν ἀκηρασίοιο πέδον στέψοντα ²² μελάθρου.
 Ὑστατίῳ δ' ἐνέθηκε θύρην εὐπηγέα χώρῳ,
 Ἡρέμα γυρωθεῖσαν, ὅθεν κατ' ἐδέθλιον ἄντρου
 175 Εὐτέροις βίβλοισιν ἀνειμένος ἔρχεται ἀνὴρ.
 Σχήματα δὲ σπήλυγγος ὁμοῖα πάντα νοήσεις,
 Ἐς τε Νότον Γαράμαντα καὶ εἰς Ἀριμασπὸν ἀή-
 [την ²³
 Κίοσι καὶ κρηπίδι καὶ ἔρκεϊ. Τοῖς δὲ θυρέτροις
 Οὐχ ἓνα χῶρον ἔθεντο δαήμονες, ἀλλὰ τὸ μὲν που
 180 Ἐσπέριον, τὸ δ' ἔπηξαν ἐώϊον· ἐσπέριον μὲν
 Πρὸς Βορέην, νοτίῃ δὲ πυλὶς Φαέθοντα δοκεύει.
 Ἐρκεα δ' οὐκ ἰσόμετρα πεπηγόσι κίοισιν ἔστη,
 Ἀλλὰ τὰ μὲν χαρίεντος ὑπερτέλλουσιν ἐδέθλου

fundamentorum firmitati consuevens, basem lapideæ soleæ exstruxit, pedis humani mensuram superan-
 tem. Ut autem dilatarentur fundamenta illa tecti, semicirculos infra circa ventrem medium lapidibus
 circumjecit; in spatio autem circumjacenti columnas ex intervallis disposuit, semicirculum circum-
 dantes: totus autem porrigitur venter sub quatuor magnificis columnis, hinc et inde, austrum versus et
 aquilonem. Cavitas domui similis infra rotundæ septo lapides defendit. Has vero conspicuas columnas
 Phrygiam supra aream, arcisque Mygdoniæ per medium, opifices validis exstruxerunt septis. Si quis
 autem flores petræ insculptos intuetur, dicet candida lilia rosarum calicibus sociata esse, et mollibus
 petalis brevi cadentis anemones; hic metallum vivo rosarum colore, et suavi candore pictum, illic
 vivum candorem, suavemque ruborem explicans. Alias his et illis rare admistæ serpunt per venas
 tenues violæ: utrisque floribus perfusæ purpureum dant colorem, Laconidis testæ sanguini similem.
 Cum primum circumductam soleam statuere, arte elaboratam, curvis splendentem orbibus, lapideas
 posuerunt superne devinctas bases, ex Bosporea extractas saxosa rupe. Albo splendore micant, et
 albentem super colorem varii erroribus spargitur cærulea vena. Duo e quatuor lateribus cujusque
 basis opifex ornans polivit, summitatemque illarum circularem cælato opere chalybs circumdedit, ut
 inconcussa hæreat sede firmæ infra basi innixa columna. Ornatis totius templi juxta ridet columna
 politæ basi insidens, qualis, cum sol in horizonte primum assurgit, alba nubes roseis variatur splendo-
 ribus, ita quatuor circum columnis semicirculus circumjicitur. Quatuor autem alias columnas semi-
 circulo complectentes, incurvaverunt opifices splendidum e marmore tegumentum bene elaboratæ
 cavitatis. In quatuor columnis tria disponens intervalla, hæc ex lapidibus urbis Hieræ coronavit
 sapiens artifex, super soleæ basem leviter incurvata pulchrumque circumflectens lapidem; decebat
 enim sacro gaudere nomine petram pulchrum solum ornantem inviolati templi. Extremo portam bene
 compactam addidit spatio, leviter incurvatam, qua per cavitatis limen vir sacris assurgens libris ingre-
 ditur. Speciem autem cavitatis eandem omnem intelliges, ad austrum Garamantis et ad ventum Ari-
 maspi, in columnis, solea et septis. Portis vero non unum locum destinaverunt architecti, sed unam
 versus occidentem et alteram versus orientem disposuerunt. Occidentalis quidem porta ad aquilonem,
 orientalis autem ad austrum videtur spectare. Septa non paris mensuræ constructis columnis assurgunt,
 sed hæc elegans superant limen, quantum necesse est ad occultandum homines in cavitatis latebris;

VARIE LECTIONES.

²¹ bis ponit codex. ²² στέψοντα codex: correxit G. ²³ in margine quoque ponit codex.

Ὅσσον ἀποκρύπτειν ὑπὸ κεύθεσιν ἀνέρας ἄντρου·

185 Οἱ δὲ βαθυγλύπτοισι καρήασι κίονες ὀκτῶ

Ἐρχεος ἐξανέχουσι, καὶ εἰ βάσιν ἔμπεδον ἀμφὶς²⁴
Ἰσοτενῇ κρηπίδι μιῇ στήσαντο δομαίῃ.

Χρυσεοκολλήτοις δὲ περιστίλβουσι καρήνοισι,

Ὅλβια μαρμαίροντες, ἴσα χρυσαυγέϊ δίσκῳ

190 Ἡελίου, προβλήτας ὀϊστεύοντος ἐρίπνας.

Πάντα δ' ὑπερτέλλοντα καρήατα κυκλάδι κόσμῳ

Δουρατέῃ στεφάνωσε περίδρομος ὑψόθεν ἄντυξ,

Ὡς κεν ἐπιζεύξειε μιῇ στροφάλιγγι δεθέντας

Κίονας, εἰ καὶ ἕκαστος ἀπόκριτός ἐστιν ἑκάστου.

195 Ἦς ἐπὶ πυρσοκόρυμβά πεπηγότα δένδρεα δῆεις,

Ἀργυρέων στράπτοντα χύδην πυρὸς²⁵ ἄνθος ὀράμνων.

Οὐ μὴν ἦ κε τύχησιν ἀπόπλανος ἔδραμεν ὄρπηξ,

Ἄλλ' ἀνέχει κατὰ κόσμον, ἴσος πολυάντυγι κώνω,

Βεβριθῶς σελάεσσιν. Ἀπ' εὐρυπόροιο δὲ κύκλου

200 Αἰὲν ὑποκλέπτων ἐπὶ λοίσθιον ὀξύς ἀνέρπει.

Ἐνθα δὲ τερμίνεντα καλὸν ζωστήρα νοήσεις,

Πάντοθι σαπφείροιο καταχρωσθέντα κονίῃ

Καὶ χρυσεοῖς κισσοῖο περιστεφθέντα πετῆλοις

Ἠρὸς δὲ δόμον Ζεφύροιο καὶ ἐς πτερὸν Αἰθιοπος Εὐρου

205 Δοιοὺς ἐγκατέπηξαν ἐπ' ἄντυγος, ἔνθα καὶ ἔνθα,

Σταυροὺς ἀργυρέους, ὅτι μυρία φάεα πυρσῶν

Ἀμμασιν ἀκροέλικτος ὁμιλαδὸν ἦλος ἐέργει,

Ἰῦρον εὐγνάμπτοιο καλαύροπος εἶδος ἐλίσσων.

Τόσσα μὲν ἀμφικέλευθος ἔχων φαιδρύνεται ἄμβων·

210 Τόνδε γὰρ οὕτω χῶρον ἐφήμισαν ἄμβατὸν οἷαις

θεσπεσίαις, ὅτι λαδὸς ἐπίσκοπον ὄμμα τιταίνει,

Εἰσαίων ἄχραντα θεουδέος ὄργια μύθου.

Οὐδὲ μὲν οὐδὲ βάθοισιν ἐτώσιον ἔνθεσαν αὐτως

A Τμήμα λίθων, λεπτάς δὲ κατ' ἀργεννοῖο χυθείσας

215 Ἴνας ἐσαθρήσει τις· ἴσον δ' ἁλιανθεῖ κόχλῳ

Νήδυμα πορφύρουσιν. Ὑπ' ἀτρίπτοις δὲ πέτραις

Ἀνδροδόκων ἀκμήτα ῥάχιν τρηχύνατο βάθρων

Λαοτόρος, στήριγμα ποδῶν ἀμετάτροπον ἰσχῶν,

Μὴ τις ὀλισθήσαντα καταιδάτις οἶμος ὀδίτην

220 Ὑψόθεν ἀρπάξασα κατ' οὐδεὸς ἄστατον ἄξι.

Οὕτω μὲν κατὰ κόσμον ἐπασσυντέρησι πορείαις

Λάας ἐπαμβαίνων²⁶ ὑποχάζεται ἄλλος ἀπ' ἄλλου,

Ὅσσον ἀναθρώσκων τις ἀμοιβαδὸν ἔχνος ἐρείσει.

Ὡς δὲ θαλασσαίοισιν ἐν οἴδμασι νῆσος ἀνίσχει,

225 Δαιδαλέῃ σταχύεσσι καὶ ἀμπελόεντι κορύμβῳ

Καὶ θαλερῷ λειμῶνι καὶ εὐδένδροισιν ἐρίπναις·

Τὴν δὲ παραπλώνοντες ἐπολθίζουσιν ὀδίται,

Ἄλγεα βουκολέοντες ἀλικμήτοιο μερίμνης·

B Οὕτω ἀπειρεσίῳ κατ' ἔνδια μέσσα μελάρου

230 Λάεσι πυργωθεὶς ἀναφαίνεται ὄρθιος ἄμβων,

Δαιδαλέος λειμῶνι λίθων καὶ κάλλει τέχνης.

Ναὶ μὴν οὐδ' ὄγε πάμπαν ἀπόκριτος ἐς μέσον ἔστη

Χῶρον, ἀλιζώνοισιν ὁμοίος ἦθεσι νήσων·

Ἄλλ' ἄρα μᾶλλον ἔοικεν ἀλιβρόθιῳ τινὶ γαίῃ,

235 Ἦν πολιοῦ προβλήτα²⁷ δι' οἴδατος ἰσθμὸς ἐλαύ-

νει

Μεσσατίοις πελάγεσσι, μιῆς δ' ἀπὸ δέσμμιον ἀρχῆς

Ὅχμάζων ἀνέκοψεν ἀληθέα νῆσον ὀρᾶσθαι·

Ἢ δὲ θαλασσαίοισιν ἐπιπροθέουσα ρεέθροις

Ἰσθμιον ἀγχιάλιο καθήψατο πείσμα κολώνης.

240 Τοῖος ἰδεῖν ὁδε χῶρος· ἀφ' ὕστατίου γὰρ ὀρούσας

Ἀντολικοῦ βαθμοῖο πολὺς διανίσσεται αὐλῶν,

C Εἰσόκεν ἀργυρέην περὶ δικλῖδα ταρσὸν ἐρείσῃ,

octo columnæ profunde insculptis septi verticibus dominantur, et in firma basi æquali solea un.caque exstruktionem collocatæ sunt. Capitibus fulgent auro devinctis, splendido ornatu, qualis aureus solis discus effulget promontoria illuminans. Omnia autem eminentia capita, circulari ornatu, lanceatas cuspidem gerente orbe superne coronantur, qui uno circuitu conjungit devinctas columnas, etsi una ab alia dividatur. Hoc super orbe rubentes frondibus innexis vides, arbores, argenteis ramis igneos flores sparsim porrigentes. Neque ibi forte errabundus currit ramus, sed dirigitur ad leporem, similis orbiculari pino, et fulgore refertus. Ex latiori orbe semper ad ultimum sensim arctior orbis assurgit. Ibi oram limitans pulchrum cingulum videbis, omni ex parte saphiri pulvere coloratum, et aureis hederæ coronatum foliis. Versus autem domos zephiri et rapidum Æthiopis Eurum duplicem in circulo instruxerunt, hinc et inde, argenteam trabem, e qua tædarum mille lucis loris multiplici nexu implicatus clavus profert, curvam inflexi pedi pastoralis speciem habens.

Talibus duplici itinere patens splendet ambo; hunc enim sic dixerunt locum sermonibus aptum sacris unde populus propitiæ lucem recipit, quoties auscultatur inviolata divini verbi mysteria.

Non gradibus collocatos inconsulto excisos lapides, tenuesque albo immistas violas aliquis conspexerit; similem enim floridæ conchæ ædis ventrem purpura ornant. Planis in lapidibus utilium hominibus graduum levem convexitatem apicibus notavit opifex, firmum pedibus vestigium præparans, ne lubricum descendens per iter viator, ex alto impulsus id liminis extrema præceps agatur. Sic cum decore ambabus in viis lapides unus ab alio recedunt, in quantum ascendentes vestigia alterne nitantur. Ut autem maris inter fluctus insula surgit, conspicua spicis vitisque corymbis, et viridantibus pratis et arbore opertis rupibus; hanc circumnavigantes mirantur viatores, doloresque maris laborum solantur: sic immensi per media atria ædificii lapidibus exstructus videtur altus ambo, conspicuus florido marmoris labore et artis pulchritudine. Nec certe hic stat medio in spatio omnino divisus, mari circumdaturum insularum more; sed potius similis videtur cuidam maritimæ terræ, cui mediis undis eminenti albos inter fluctus isthmus insequitur, quamque extremitate una vinctam firmiter detinet veræ insulæ speciem habentem; hæc autem marinis immista vorticibus isthmi vinculo adhæret maris littore producti. Talis cernitur ambo; ultimo enim orientis ex parte fundamento assurgens late agitur per ædes, usquedum circa duplicem

VARIAE LECTIONES.

²⁴ ἀμφὶς G, ἀμφω codex. ²⁵ γρ. πάρος margo. ²⁶ ἐπαμβαίνων G, ἐπεμβαίνων codex. ²⁷ προβλήται codex.

Μηκεδανῇ κρηπιδι θυηπόλον ἔρκος ἀράσσω,
Τοίχοις δ' ἀμφοτέρωθε²⁸ διείργεται. Οὐ μὲν ἐκείνοις
245 Ἔοκεσιν ὑψιτενεῖς ἔβαλον πλάκας, ἀλλ' ὅσον

[ἀνδρὸς]

Α Χροίην, ἀμβολάδην τις ἀμοιβαδὸν ὀλκὸς ἐλίσσων
Ἀγκύλον ἐρπυστήρι²⁹ δρόμῳ σπείρημα κυλίνδει.
Πῇ δὲ σεληνήεντα καὶ ἀστερόεντα νοήσεις
Γραμμαῖς ἄλλοπρόσαλλα φύσει σφρηγίσματα³⁰ πέ-
[τρης.]

Ὅμφαλιον ζωστήρα παρισταμένοιο χαράξαι,
Ἐνθεν ὑποτροπάδην χρυσέην εὐάγγελος ἀνὴρ
Βίβλον ἀερτάζων διανίσσεται. Ἰεμένης δὲ
Πληθύος, ἀχράντοιο Θεοῦ κατὰ μύστιδα τιμὴν,
250 Χεῖλα καὶ παλάμαις ἱερὴν περὶ βίβλον ἐρεῖσαι,
Κύματα κινυμένων περιάγνυται ἄσπετα δήμων.
Καί ῥ' ὁ μὲν ἀμφιπλήγι τιταίνεται εἴκελος ἰσθμῷ
Χῶρος, ἀπιθύνων πρὸς ἀνάκτορα σεμνὰ τραπέζης
Ἄνδρα καταθρόσκοντα βαθυκρήμνου περιωπῆς.

255 Θεσσαλικῇ δ' ἐκάτερθεν ὄλην χλοερῶπιδι πέτρῃ
Ἀτραπὸν ἐφράξαντο. Πολὺς δ' ὑπὸ λάεσι λειμῶν
Ὅμμασιν ἱμερόεσσαν ἄγει χάριν. Ἀμφὶ δ' ἐκάστη
Θεσσαλικῇ λάϊγγι παρίσταται οἷά τις ἄλλος

— Κίων ἰσοτενὴς, περιηγέσιν οὐ²⁹ τι κυλίνδροις

260 Εἰδόμενος· φαίη τις ἀνὴρ γραμμῇσι μεμηλῶς
Σχῆμα κύβου μεθέπειν περιμήκεος οὐκ ἰσοπλεύρους³⁰
Κίονας. Ἀρμονίην δὲ Μολοσσίδος ἐνθάδε πέτρης
Λαοτόροι ζεύξαντες, ἀμοιβαδὸν ἄλλον ἐν ἄλλῳ
Πέτρον ἐνεσφῆκωσαν. Ἀπὸ Φρυγίης δὲ κολώνης

265 Λαοτύπος καὶ τούσδε λίθους ἐτμήξατο τέκτων.
Ἐνθα δὲ βουκολέοντα μεληδόνας ἄμματα βάλλων,
Πῇ μὲν ἰδοῖς καλὴν ὀφιδεα σύρματα πέτρην

Ἀμφιπεριπλάζουσαν, ἐϋγνάμποις δὲ πορείαις
Νήδυμα κυμαίνουσι. Παρ' ἀλλήλας δὲ καθείσας³¹
270 Πυρσὴν ἀργυφὴν τε καὶ ἀμφοτέρων τινὰ μέσσην

275 Ἀλλὰ καὶ ἐκταδίους ἐπὶ χεῖλεσιν ἔρκεος ἄλλην,
Τῆς αὐτῆς γεγαυῖαν ἐϋπρήωνος ἐρίπνης,
Μηκεδανὴν λάϊγγα καθήρμωσαν, ὅφρα κεν εἴη
Νειόθι³² μὲν κρηπιδὸς ἐνιδρυνθεῖσα θεμελίοις

Πέτρης Θεσσαλικῆς βάσις ἔμπεδος, ὑφ' ὅθι δ' ἄλλῳ
280 Ἀμματα πετρήεντι κατάσχετος. Ἀλλὰ καὶ αὐτὰς
Πλευρὰς τετρατόμοις ὑπὸ κίοσι δεσμὸς ἐέργων,
Ἄτροπον ἀστυφέλικτος³³ ἐπ' οὐδεῖ πυθμένα πῆσσει.

Ὡς δ' ὅτε τις Τυρίοιο πολύχροος ὑφ' ὅθι πέπλου
Νήματα χρυσοέλικτα περίδρομα πάντοθι βάλλων,
285 Πῇ μὲν ὄλην περὶ πέζαν ἀρηρότα κόσμον ἐλίσσει,

Πῇ δὲ καλὸν πέπλοιο περὶ στόμα, πῇ δὲ γε χειρῶν
Ἀμφοτέρων ἔστεψε διήλυσιν· ἀγλαΐη δὲ

Πάντοθεν εὐλείμων ἐαρόχροα νήματα πέπλου
Ἀμφὶς ἔχει, χρυσεῦ δὲ μίτου σέλας ἄλλον ἐπ' ἄλλῳ

290 Ὀλβον ἐπανθίζων περὶ κάλλει κάλλος ἐγείρει.

Οὕτω ποικιλοεργὸς ἀνὴρ, χλοεροῖσι μετάλλοις
Μάρμαρυγὴν ἱεροῖο βαλὼν χρυσαυγέα πέτρου,

Ἀμφοτέροις, ἀμάρυγμα φαάντερον εὗρεν ἀνάψα..
Ἀντολικὸν δ' ἐπὶ τέρμα, παρ' ἔρκεα σεμνὰ τραπέζης,

295 Ἰσθμὸν ἀποτμήξαντο διήλυσιν, ὅφρα κελεύθου
Ὠκυτέρην τεύξωσι παρερχομένοισιν ὀδίταις.

Τοῖα μὲν ἀγλαόδωρος ἐμὸς σκηπτοῦχος ἐγείρει
Ἔργα Θεῷ βασιλῆϊ. Πολυστέπτοις δ' ἐπὶ δώροις

ex argento portam basem obfirmet; porrectaque solea sacerdotale septum annectens, a parietibus utrinque separatur. Non his quidem septis directas in altum tabulas imposuerunt, sed quantum stantis hominis umbilicus attingit. Inde revertens aureum accipit librum evangelicus vir atque transgreditur. Congregatae autem multitudinis ad religiosum inviolati Dei cultum, ut labiis et manibus sanctum per librum auxilium præbeat fluctus circum immensos populi intus commoti agitur. Locus quidem extenditur similis isthmo dirigens ad augustam summitatem spatiosæ areæ virum caute ingredientem. Thessalica petra flavescenti superne totam viam instauraverunt. Variusque lapidi insculptus florum hortus gratum oculis aspectum præbet. Juxta unamquamque Thessalicam petram collocatur quasi alia cōlūna æquali statura, rotundis vero cylindris non similis; videtur opifex lineis indicans longi superficiem cubi columnas produxisse lateribus inæquales. Hic venuste Molossicam petram alteri sociantes architecti, alterne unam cum altera junxerunt. Phrygiis autem e montibus hos lapides artifex excidit. Intus gratos divulsi per partem lapides aspectus præbent, hic videris pulchrum lapidem serpentium lapsus nentientem, sinuosis flexibus suaviter undantes. Invicem consocians rubrum candido, mediumque amborum, carneum colorem interruptim alternisque vicibus seriem incurvam flectens, nexus in se implicatos et serpentes convolvit. Illic lunam et stellas putaveris vere pingi variis lapidis ludis. Parte alia in longis septi oris, ex eadem rupe præcipiti excisum ingentem lapidem adaptarunt, ut sit inferiori parte soleæ fundamentis innixa e Thessalica petra firma basis, superne alia lapidis commissura devincta; sed ipsa latera quadrangularibus in columnis vinculum coarctans firmiter inconcussos earum pedes in limine figit. Cum autem varius color Tyrrii veli fila auro texta undique producta expandit, hic circa omnem simbriam grata venustate placet, illic pulchrum ad os veli, illic manuum ambarum intervallum jungit; jucundus autem omni ex parte florum hortus a vere pictam veli telam operit, aureique staminis fulgor alternatim radiis et floribus splendens pulchriorem semper alio conspectum præbet. Sic variati operis artifex flavis metallis aureum sancti lapidis jungens nitorem ambobus splendidiorem fulgorem novit incendere. Ad ascensus summitatem, juxta splendida septa areæ, in faucibus intervallum diviserunt, ut promptiorem pararent aditum ascendentibus.

Talia egregius meus imperator ædificat opera Deo regi. Magnificis super donis splendorem suæ in

VARIÆ LECTIONES.

²⁸ ἀμφοτέρωθι G. ²⁹ περιηγέσι δ' οὐ G. ³⁰ ἰσοπλεύρου G. ³¹ ταθεσίας G. ³² ἀγκύλων(-ων) ἐρπι-
στήρα(-ρι) codex. ³³ σφραγίσματα codex: correxit G. ³⁴ νηόθι codex. ³⁵ ἀστυφέλικτον G.

Καὶ σέλας ἀστυόχοιο ἔης ἀνέθηκε γαλήνης
 500 Νηδὺν ὑπὲρ πολύυμνον, ὅπως θεοδέγμονι βουλῇ
 Ἐμπνοὸν ἰδρύσεις γέρας κοσμήτορι κόσμου,

Χριστῷ παμβασιλῇ. Σὺ δ' Ἰλαος Ἰλαος εἶης,
 Παμφαῆς ἀχράντου Τριάδος σέβας! Ἄσταϊ Ῥώμης
 Καὶ ναέταις καὶ ἀνακτι καὶ ἡμεροδερχεῖ νηῶ.

imperio integritatis addidit celebri templo, ut divino consilio consonum præpararet donum mundi rectori, Christo universorum Regi. Tu vero propitium sis, splendens inviolatæ Triadis numen! urbi Romæ, et civibus, et principi, et egregio templo.

ΕΙΣ ΤΑ ΕΝ ΠΥΘΙΟΙΣ ΘΕΡΜΑ.

IN THERMAS PYTHICAS.

(BRUNCK, *Analecta* III, 94.)

Βούλει μαθεῖν, ἄνθρωπε,
 θερμῶν ἄτεχνον ρεῦμα,
 Πῶς καὶ πόθεν νοσοῦσι
 Φανέν, πρόκειται πᾶσιν
 Ἀνάργυρον δῶρημα,
 Καὶ προσφιλὲς γάνυσμα;
 Ἐγὼ γε τοῦτο δείξω,
 Ἐγὼ φέρων διδάξω
 Ὅσον σοφοὶ νοοῦσιν,
 Ὅσον φύσις παιδεύει,
 Καὶ πείρα συνδικάζει.
 Πρόσχεες· φράσων γὰρ ἦκω.

Ἐνερθε γῆς σήραγγας
 εἶναι στενὰς νοοῦσιν·
 Ὑδωρ ἐκεῖθεν ἐνθεν
 Ἀντιτρέχον πιλεῖσθαι·
 Πιλούμενον δὲ, θερμὴν
 οὐ τὴν τυχοῦσαν πάσχειν.

Ἄλλοι λέγουσι τοῦτο·
 Μέταλλά που θειώδη
 γῆς ἐν μυχοῖς ὑπάρχειν·
 τὸ γειτονοῦν οὖν νᾶμα
 Θέρμης τυχὸν βιαίας,

Κάτω μένειν οὐκ ἔσχον,
 Ἄνω τρέχειν τῷ πλήθει.

Ποῖον δέχη; τὸ πρῶτον;
 Ἄλλ' οὐ δέδεγμαι τοῦτο·
 τῷ δευτέρῳ σύμφημι.
 Ὀδμὴ γὰρ ἐστίν, οἶδας,
 μυδῶσα, δυσπνοοῦσα,
 τρανὸν τε μαρτυροῦσα.

οὕτω προῆλθε πᾶσι
 τὸ θερμόδυστον ρεῖθρον,
 Ἴπποκράτης ἄψυχος,
 τέχνης ἄνευ γαλήνης,
 πίστις δὲ τούτου, νήσος
 τὸ πῦρ ἄνω φυσῶσα
 πολλῶν βρέμον σὺν ἤχῳ,
 πολλῇ τε σὺν κινήσει.
 οἶδεν φέρειν τοιαῦτα
 τίτανία Μηδίας,
 καὶ Περσικὴ Πιττάκη,
 καὶ Λυδία πλουτοῦσα
 μεταλλόχρυσον γαῖαν.
 Ἡρακλέων στηλῶν δὲ
 πόρρω πέφυκε πλεῖστα.

Ἐν δ' αὖ γε Πιθηκούσαις,
 καὶ λιπάρῃ τῇ νήσῳ
 Ἄφεγγές ἐστίν ἄσθμα
 Ὁ νυκτίπερ παμφαῖνον
 Πέρμπει λίθους θειώδεις,
 πολυφόφους, βροντώδεις,
 Ὅφει τὸ πᾶν δηλοῦντας.
 Ἔστι δὲ μικρὰ ταῦτα
 πρὸς ἄλλα κρείττω μείζω.
 Πηγὴ τελεῖ γὰρ λήθην·
 Ἄλλη μέθην ποιεῖ δέ·
 Ἄλλη δ' ἔλαιον βλύζει·
 Ἄλλη γάλα προτείνει·
 καὶ που τροχάζει νᾶμα
 πτηνῶν ἄχος νοσοῦντων·
 καὶ που ποθοῦσιν οἶνον
 μισητρὸν ἐστίν ὕδωρ·
 καὶ που μέσον θαλάσσης
 Πίδαξ ἀναρροιβδεῖται·
 καὶ χασμάτων ἐκπνεῖται
 προλεκτικὸν που πνεῦμα.
 Ἀσφαλτον ἄλλη γῆ δὲ
 πῶς ἐξάγει; τί τοῦτο;
 Ὡ θαυμάτων τὸ θαῦμα·
 Πηγὴ φόγῳ θολοῦται,

Visne cognoscere, o homo, scaturiginem thermarum haud artificiosam, quomodo et unæ ægrotis manifesto datur omnibus donum gratuitum mistumque utile dulci? Equidem hoc ostendam atque docebo, quatenus harum rerum periti intelligunt, et natura monstrat, et usus confirmat. Attendas, quæso: explicabo.

In visceribus terræ cavernas opinantur esse angustas, ubi aqua hinc inde sibi occurrens comprimatur, et compressa magnum calorem illum accipiat.

Alii metalla sulphurea in terræ recessibus exsistere dicunt, aquas autem vicinas necessario calefactas intus remanere haud posse, sed magno impetu sursum ferri.

Quid putas verum? Num prius? At ego, repudiata opinione priori, posteriorem amplector. Atque enim illæ, uti scis, mucidum quid et male olens habent, unde huic sententiæ fides accrescit.

Sic prodiit omnibus fons calide scaturiens, Hippocrates sine vita, Galenus sine arte. Confirmat hoc insula quæ ignem magno cum fragore et motu sursum efflat. Et similia profert Titania Mediæ, et Pittace Persidis, et Lydia auri metallis abundans. Plurima autem hujusmodi exsistunt ultra columnas Herculis. Præterea in Pithecusâ et Lipara insula obscura est caverna, quæ noctu late splendens, magno cum strepitu ac fragore tonitruali ejaculatur lapides sulphureos, fulgorem undique effundentes. Jam hæc exigua sunt ad alia meliora majoraque. Est enim fons qui oblivionem ingerit, alius ebrietatem præbet, alius oleum, alius lac scaturit. Est porro fons, ægrotis avibus sanitatem reddens, et alius hominibus vinolentis vini fastidium ingerens. Sunt fontes in medio mari ebullientes, et sunt terræ recessus ex quibus spiritus propheticus exhalatur. Alia autem terra quomodo bitumen emittit? Quid vero? O miraculum miraculorum! Fons detrectatione turbidus, laudibus limpidus redditur. Alium alii occultas insidias in-

Λίνουμένη δὲ λάμπει.
 "Ἄλλοι λέγουσιν ἄλλην
 Κρυπτοῦς δόλους ἐλέγχειν·
 "Ἄλλην καθαρτικὴν δὲ
 Χυμῶν μόνων θρυλλοῦσιν·
 "Ἄλλην δέμας κρατύνειν
 Χαῦνον διστοροῦσιν.
 "Υἷωρ πικρὸν τελεῖ δὲ
 Φῶς ἡλίου καυσῶδες,
 "Ὁ νύξ γλυκαίνειν οἶδεν
 Εἰς ἡδύληπτον ἔλξιν.
 "Ὀλῆος δὲ πηγῆς ἐστὶ
 Φύσιν κάτω τὴν κοῦφην,
 "Ὀλκὴν δὲ τὴν βαρεῖαν
 "Ἀνω φέρων ὡς ἄχνην.
 "Ἄλλος δὲ ῥοῦς μικρὸς σοι,
 "Ὅς σωμάτων τὰς θλάσεις,
 "Ὅστων τε τὰς κατάρξεις
 Σφίγγει, στρέφει, πιαίνει.

Θέλεις προσοίσω πλείω;
 "Ἔστιν, λέγουσι, νῆμα,
 "Ὅπερ βαλὼν εἰς ἄγγος,
 Εἰ νύξιν αἰθριάζεις,
 Κρυσταλλόπηκτον εὖροις.
 "Ἔστιν, λέγουσιν, ἄλλο,
 "Ἐξ οὗ πιεῖν προκύψας,
 Δύνον βλέπεις, σὲ φεῦγον,
 Γῆς μητρὸς ὡς ἐν κόλποις.
 "Ἔστιν δὲ ῥοῦς, ὃ θαῦμα,
 "Ὅς, εἰ δεδέξεται τι,
 Λίθον τελεῖ τὸ πρᾶγμα
 "Ἐν ἡμέραις οὐ πλείσταις.
 "Ἄλλην λέγουσι κρήνην
 Βραχὺ βρύουσαν ὕδωρ,
 "Ἦτις παρόντος ὕχλου
 Πλείω δίδωσι ῥεῖθρα.
 "Ἄλλην δὲ που πιστοῦνται,
 "Ἡ χεῖματος παρόντος

"Ἀνικμὸς ἐστὶ πᾶσα·
 Προχεῖ θέρους δὲ νῆμα.
 "Ἄλλην ἀκούεις πάντως
 "Υἷωρ φέρειν νιτρῶδες,
 "Ὅς ῥυμμάτων μὴ δεῖσθαι
 Λελουμένους ἐκεῖθι.
 Θερμὰ προχεῖ δὲ λίμνη,
 "Ὅς μὴ πίνεσθαι ζώοις·
 "Ὅξει γὰρ ὡς τι πῦον,
 "Ἡ σῆψις ἄλλης ὕλης.
 "Ἐκεῖ λέγουσιν εἶναι
 Πολλὰς φυτῶν αἰγείρους
 "Ἡλεκτρον ἐξαγοῦσας,
 Τὸ χρυσόμορφον εἶδος.
 Πίπτει δὲ τοῦτο πρῶτον
 "Ὅς δάκρυον γλοιῶδες·
 "Ἐπειτα δὲ πετροῦται.
 "Ὡ τοῦ ξένου μετάλλου!

Δεῦρο, φράσω καὶ τᾶλλα.
 Φέρει τόπος τις λίμνην
 Μικρὰν λίαν, κυκλώδη,
 Πρὸς ἣν θείων λουθῆναι,
 Πεπλησμένην εὐρήσεις.
 "Ἔως δὲ πεντήκοντα
 Λελουμένους καθαίρει·
 Εἰ δ' αὖ τις αὐτῇ πλείους
 "Ἀνδρας φέρει λουθῆναι,
 "Ἐξω τρέχουσα ῥίπτει
 Τούς ἀκρίτως τρυφῶντας.

Πέτρας καπνὸς δ' ἐξέρπει
 Κρύπτων ἔσω τὸ καῖον,
 "Ὅπερ σαφῶς ἀνάψεις,
 "Ἐλαιον εἴπερ στάξεις·
 "Ἄλλη δὲ τις βραχεῖα
 Πῦρ ἐξέθαλψε πέτρα,
 Εἰς ἣν ἔλαιον ῥαίνων,
 Πάντως σθέσεις τὸ φαῖνον.

Δέλτοι φέρουσιν ἄλλην
 "Ὅρα θέρους βαθεῖα
 Πῦρ ἐξ ὀπῆς ἀνίσχειν,
 Χειμῶνος ὕδωρ ῥεῖν δέ.
 Λίθους ἔχει δὲ ῥεῖθρον
 "Ἀπτοντας ὥσπερ δᾶδας,
 Οὓς ῥιπίδι ψυχάζων,
 Τὸν φλογμὸν ἐκπραῦνεις·
 Εἰ δ' αἶμα ῥαίνων σπείσεις,
 Τὸ πῦρ πλέον τυφοῦται.

"Ἄλλης ὀπῆς ὠθεῖται
 "Υἷωρ τε καὶ πῦρ μίγδην,
 Καὶ τὴν φίλεχθρον μίξιν
 Τετρακτύος πιστοῦται.
 Οὕτω φύσεις ἀπείρους
 "Ὁ Δεσπότης ἀπάντων
 Κτίζων, ἄγων, ἰθύνων,
 Κιρνῶν, πλέκων, ὡς οἶδε,
 Πρὸς θαῦμα καὶ λατρείαν
 Φύσεις σαφῶς ἐγείρει.
 Τοῦτον κάλει Θεὸν σου,
 Τοῦτον φρεσὶ φαντάζου,
 Μηδὲν τυπῶν πρὸς εἶδος,
 Εἰ μὴ θέλεις γε πταίειν.
 "Ἀγνωστὸν ἐστὶ πνεῦμα,
 "Ἀρόρητόν ἐστι πρᾶγμα,
 "Ἀληκτόν ἐστι θαῦμα,
 "Ἀναρχοφωτόμυστον,
 "Ἀρόρητολεπτόπνευστον,
 Κόσμους φέρον καὶ βίους
 "Ἐν πανσόφῳ χωρίῳ,
 "Ἐν ἐνδίκῳ προνοίᾳ.

Οὕτω τὰ μὲν κατεῖδον,
 Τὰ δ' αὖ βίβλοι βοῶσιν,
 Τὰ δ' αὖ συνῆξε πεῖρα·

lucem protrahere dicunt, alium nonnisi humores purgare, alium aiunt corpori molli robur restituere. Est aqua quam solis ardor amaram reddit, nox autem in dulcem potum convertit. Sunt multi fontes quorum natura in imo levis, sursum emergens gravis est. Denique est fons exiguus qui corporum contusiones ossiumque fracturas contrahit, sanat, confortat.

Visne plura addam? Aquam aiunt esse quam, ubi in vas infuderis atque noctu aeri exposueris, congelatam reperiās. Aliam, quando ad eam hauriendam te demiseris, refugere et in sinus terræ almae recedere narrant. Porro, quod valde mirum, fons est, qui quaecunque rem injeceris, paucis diebus in lapidem transmutat. Alium fontem, qui exiguam emittit aquæ copiam, ubi magna hominum turba adest, largius scaturire tradunt. Alium esse ferunt, qui hiemis tempore prorsus aridus sit, æstate autem latices profundat. Alium aquam nitrosam emittere audimus, ita ut ea loti aliis purificationibus haud egeant. Est lacus aquam calidam emittens, animalibus haud bibendam; olet enim pus vel saniem cujuscunque corporis. Illic aiunt esse multas populos nigras electrum producentes aureo colore; decidit autem illud lacrymarum viscosarum instar, et postea velut lapis indurescit. O novum metallum!

Age, jam alia narrabimus. Alicubi est lacus perquam parvus, rotundus, quem repletum invenies, quando lavatum accesseris. Purgat autem usque ad quinquaginta lotos. Si vero plures lavari voluerint, ripas transgrediens ejicit illos qui temere tali voluptati indulgent.

Fumus e petra surgit occultans in se urendi materiam, quam oleo infuso illico accendes: alia autem petra parva ignem continet, cui quando oleum instillaveris, omnino splendorem exstingues. Aliam media æstate ignem per foramen emittere, hieme autem aquam scaturire tradunt. Fons quidam profert lapides tædarum instar urentes, quos ubi foliis incitaveris, flamma imminuitur; ubi autem sanguinem superfuderis, incendii vis accrescit.

Ex alia fissura mistim prorumpit aqua et ignis, ita ut quadruplici ratione mistio opposita appareat. Sic Creator omnium naturas infinitas creans, ducens, dirigens, temperans, componens, ut admirationem excitent nobisque serviant omnino voluit. Hunc appella Deum tuum, hunc mente recale, ad nullam speciem efformans, nisi in errorem incidere velis. Ille est spiritus incomprehensibilis, res ineffabilis, miraculum indeterminatum, luce æterna coruscans, infanda spiritualitate excellens, sapientissima cura ac justa providentia mundum vitasque ferens.

Sic alia ipse vidi, alia libri docent, alia experientia docuit, et visibilia invisibilibus, parva magnis fidem

Καὶ πίστις ἐστὶ πάντως
Τὰ δὴλα τῶν ἀδήλων,
Τὰ μικρὰ τῶν μεγίστων.

Τούτων σκοπῶν τὸ θαῦμα,
Οἶδα, πλέον ποθήσεις
Τὴν τρισσόφωτον φαῦσιν·

Ποθῶν δὲ καὶ ζητήσεις·
Ζητῶν δὲ καὶ θεώσεις
Μετουσία τὸ κρεῖττον.

astruunt. Hæc miracula considerans, certissime luminis tripliciter splendentis desiderio majori capieris, captus autem desiderio quæres, et suærens intueberis, melioris compos factus.

Οὐ τὸ ζῆν χαρίεσσαν ἔχει φύσιν, ἀλλὰ τὸ ρίψας
Φροντίδας ἐκ στέρνων τὰς πολιοκροτάφους.
Πλοῦτον ἔχειν ἐθέλω τὸν ἐπάρκιον· ἡ δὲ περισσὴ
Θυμὸν ἀεὶ κατέδει χρυσομανῆς μελέτη.
Ἐνθεν ἐν ἀνθρώποισιν ἀρεῖονα πολλάκι δῆεις
Καὶ πενίην πλούτου, καὶ βιότου θάνατον.
Ταῦτα σὺ γινώσκων κραδίης ἔθυνε κελεύθους,
Εἰς μίαν εἰσορόων ἐλπίδα, τὴν σοφίην.

Non ut vivas, lætitiā tibi affert, sed ut curas
canitiem addentes ex animo depellas. Rem fami-
liarem desidero sufficientem: superflua autem auri
cupido ac studium animam devorant. Haud raro
inter mortales paupertatem divitiis, mortem vitæ
præstare constat. Hoc ubi perspexeris, animæ vias
recta dirige, respiciens ad unum finem, sapien-
tiam.

ANNO DOMINI DLXXXII.

SANCTUS EUTYCHIUS

CONSTANTINOPOLITANUS PATRIARCHA.

NOTITIA.

(Ang. Mai, *Scriptor. Vet. Collect.* IX, xvi.)

Eutychii quidem Constantinopolitani et sancti Gregorii papæ coætanei præclara sunt quædamus fragmenta; quæ quia diversas hæreses arguunt, vix jam dubito quin sint ex iis Eutychii sermonibus, quos contra omnes hæreses eum scripsisse ait Eustratius in ejus Vita f. 87 apud Bollandianos t. I Aprilis, die 6. Namque in primo Fragmento Quartadecimanis contradicit, qui Pascha Judaico tempore celebrandum censebant. Rursus, contra Aquarios sive Hydroparastatas invehitur, nempe eos qui aquam tantummodo ad sacrificium adhibebant, inutiliter; quia, ut recte inquit Eutychius, semet sanguine et corpore Domini excludebant. Docet autem offerendum esse vinum aqua mistum, secundum Domini traditionem, quo dicto schismaticos Armenos percutit, qui merum pertinaciter offerunt, falsis nixi majorum suorum traditionibus, quæ certe cum illa Domini Jesu comparari non queunt. In secundo item prava arguitur consuetudo, quæ apud schismaticos sive Græcos sive Armenos superest, circa oblatae ad Eucharistiam materiæ, sed nondum consecratæ, venerationem; de quo abusu breviter ego in adnotatione, sed copiose Arcudius in *Concordia*, lib. III, 19 seq. Verum enimvero illud insignius est, quod magni Athanasii palmarem auctoritatem Eutychius recitat ex illius sermone ad baptizatos (qui titulus inter editos Athanasii sermones non conspicitur) de Christi corpore et sanguine per transsubstantiationem panis vinique in eucharistico mysterio præsentibus. Sic enim ait: « Videbit (baptizatus) levitas panem calicemque vini ferentes, mensamque apparentes. Et ante quidem quam supplicationes precesque fiant, panis simpliciter calixque est: verumtamen ubi magnæ mirificæque preces peractæ fuerint, tunc panis quidem fit corpus, calix autem sanguis Domini nostri Jesu Christi. » Et iterum: « Veniamus ad mysteriorum confectionem: hic est panis, et hic est calix; qui sane uterque, nondum peractis precibus et supplicationibus, suam simpliciter naturam retinent: sed tamen statim ac magnæ preces sanctæque supplicationes in cælum conscenderint, descendit Verbum in panem et calicem, ejusdemque corpus conficitur. » Tertium Eutychii Fragmentum in *Classicorum Auctorum* tomo decimo edidi, p. 488-493, de tribus a Domino Jesu circa tempus paschale celebratis conviviiis; quorum postremum describens Eutychius, egregium rursus mysterio eucharistico dat testimonium his verbis: « Mystice se ipsum immolavit, quo tempore suas in manus, post cœnam, panem accipiens, gratias egit, ostendit ac fregit, *se ipsum typo commiscens*. Similiter et calicem ex genimine vitis temperans et gratias agens, Deoque Patri ostendens, dixit: *Accipite, manducate; accipite, bibite; hoc est corpus meum*, et: *hic est sanguis meus*. Totum itaque cuncti sanctum corpus pretiosumque sanguinem recipiunt, etiamsi partem tantummodo typorum recipiant. Dividitur enim indivisibiliter inter omnes, propter commistionem.»

Rem deinde declarat Eutychius sigilli exemplo, cujus omnes impressiones ab uno sunt eoque immutabili. Item ab exemplo vocis, quæ una eademque et individua tum in clamante est, tum in aere, tum etiam in omnium audientium auribus. Tum sic concludit: « Nemo igitur ambigat, quin incorruptibile post mysticum sacrificium et post sanctam resurrectionem, immortale, sanctum et vivificum corpus cum sanguine Domini, typis conclusum per sacrificii operam, nemo, inquam, ambigat quin æque ac prædicta rerum exempla, vim suam iisdem typis imprimat, totumque in omnibus reapse sit. In ipso enim Dominico corpore universa inhabitat plenitudo deitatis Verbi Dei corporaliter, id est substantialiter. Panis autem venerandi fractio, mortem significat: quare et Pascha desideratum dictum fuit, ceu salutis, immortalitatis, perfectæque scientiæ auspex. Atque ut illo tempore a cœna cum canticis exierunt in montem Olearum, sic nos post sancti corporis et sanguinis participationem gratias agimus, et in proprias quisque domos revertimur. » Hæc mehercule pretiosæ doctrinæ fragmenta sitim nostram desideriumque augent detegendi aliquando, si Deus faverit, largiores Eutychii fontes, illos videlicet sermones multos, quos Eustratius ab eo scriptos fuisse commemoravit.

DE SANCTO EUTYCHIO

PATRIARCHA CONSTANTINOPOLITANO

BOLLAND. *Act. Sanct.* t. I, April., pag. 548.

1. Floruit sexto Christi sæculo sanctissimus Ecclesiæ Constantinopolitanæ patriarcha Eutychius, natus anno 512, uti ex reliquo vitæ decursu et annis in ea peractis septuaginta, clare demonstratur. Creatus est presbyter cum triginta esset annorum, circa annum Christi 542. Habitu dein monastico apud Amasenos assumpto, vixit primum monachus, dein archimandrita usque ad annum 552, quo sanctus Menas patriarcha Constantinopolitanus mortuus est 25 Augusti: cui sanctus Eutychius, jam ante ut metropolitæ Amaseni apocrisiarius Constantinopolim profectus, eo ipso die, quo Menæ cadaver, ut Theophanes scribit, in sacris adytis adhuc expositum jacebat, suffectus est patriarcha; et anno sequenti 553, præfuit cum aliis patriarchis concilio œcumenico Constantinopoli habito. Cum præclaris virtutibus patriarchatum an. 13 regeret, et Justiniani imperatoris errores fortiter oppugnaret, anno 565, indictione 13, abductus est 22 Januarii, primum ad duo consequenter monasteria, dein ad Principem insulam, inde Amaseam relegatus, et Joannes Scholasticus in ejus locum subrogatus est 13 Aprilis; quo postmodum, 31 Augusti, indictione 10, anno 577, extincto, cum duodecim annis et quinque mensibus Eutychius exsul in monasterio Amaseno vixisset, plurimis miraculis clarus, revocatus est a Justino imperatore et Tiberio Cæsare ad Ecclesiam suam Constantinopolitanam, quam tertia Octobris die Dominica ingressus, sacrificium missæ peregit, et per sex horas sacram Eucharistiam distribuit. Vixit postmodum quatuor annos et sex menses, acri febre correptus anno 582, ipso die festo Paschatis, quo sacrificium missæ obtulerat, et sacra communionem suos refecerat. Conveniebat Pascha in diem 29 Martii, cyclo lunæ 13, solis 3, littera Domini-

cali D. Cum totam illam hebdomadam ægrotasset, mente firma Deum oravit usque ad septimam horam Dominicæ secundo-primæ post Pascha, quæ in diem 5 Aprilis incidebat. Cumque omnibus benedixisset, tandem circa nonam aut decimam noctis horam, quæ jam spectabat ad feriam 2 et diem 6 Aprilis, in Dei manus spiritu commendato, ex hac vita discessit. Hæc in Vita: cui consentit Theophanes ita scribens ad annum Tiberii quartum et ultimum: « Hoc anno, die sexto Aprilis, indictione decima quinta, Eutychius patriarcha diem extremum clausit. » Prædixerat autem Tiberio imperatori, cum ab eo in ultimo morbo invisere-tur, celerem ipsi mortem instare: idque verum fuisse eventus docuit. Nam quatuor post mensibus e vita decessit imperator. Ita infra in Vita legitur. Quæ etiam in Chronico Constantinopolitano, passim dicto Alexandrino, sic confirmantur: « Quarto imperii anno æger Tiberius, quinto Augusti, 15 indictione creatus est Cæsar Mauritius Tiberius, et 13 Augusti coronatus Augustus, data illi in uxorem Constantina filia, 14 Augusti moritur Tiberius. » Elapsi tunc erant ab obitu sancti Eutychii solum menses quatuor et dies octo. Eadem confirmat Theophanes.

2. Sed quid melius ea nobis potuit indicare, quam Eustratius presbyter, scriptor *Vitæ sancti Eutychii*, qui familiaris hujus domesticus vixit, et cum eo in exilium profectus atque reversus Constantinopolim, nunquam ab ejus latere decessit, annosque, menses, dies et horas accurate observavit: ut mirum sit aliter a Baronio annos ejus, imo et annos Tiberii potuisse ordinari, et collocari utriusque obitum ad annum Christi 586, cum præcipuam partem *Vitæ sancti Eutychii*, ab Eustratio presbytero scriptæ in suos *Annales* transferret et

n. 7, ita scriberet: « Quod ad obitum Eutychii pertinet, idem tradit Eustratius, ipsum die Paschatis post officium vespertinum acri febre correptum, sicque depastis eo igne visceribus, post septem dies, nempe sequenti Dominica, migrasse ex hac vita. » Ast signato a Baronio anno 586, Pascha incidit in 17 diem Aprilis, et Dominica sequens in 24 diem Aprilis, et sic dies ejus natalis non esset assignandus 6 Aprilis, sed 25 ejusdem mensis. Præterea anno 586 erat indictio quarta. At contra Theophanes bis indicat indictionem decimam quintam ad obitum tam sancti Eutychii 6 Aprilis vita functi, quam Tiberii imperatoris 14 Augusti mortui, cum, inquit, annos tres, menses decem, et dies octo imperasset. Regnavit post Tiberium Mauritius a 14 Augusti anni 582, per integros annos viginti usque ad annum 602, occisus 27 Novembris, feria 3, indictione 6, quem annum, mensem et diem cædis ejus affirmat; sed imperio ejus tribuit solum annos 16, contra omnium scriptorum consensum. Annos ejus imperii viginti accuratissime digestos enumerant, Simocatta, in *Historia Mauritiï imperatoris* libris octo conscripta, Theophanes, auctor *Chronici* præcitati, et alii.

3. Imperante Mauritio scripsit Eustratius presbyter Vitam S. Eutychii, cum elapsi essent anni duodeviginti, ex quo exsul apud Amasenos imperium ejus prædixisset: eodemque imperatore præsentem, in solemnissima panegyri eandem recitavit, quemadmodum apparet ex Epilogo, ubi quem imprimis appellat divinum ac sacrum caput, non alius intelligendus quam ipse imperator. Recitavit autem, quantum ex subducta temporum ratione conjicimus, et ex ipsius rei congruentia, in anniversaria justorum funebrium conclusione anno 583, cum ante annos octodecim facta prædictio ad annum 565, qui fuit exsilii primus, commodissime referatur. Exstabat ea Vita Græce in bibliotheca Veneta, unde acceptam Lipomanus habuit, ex eoque Surius, Latine redditam a Petro Francisco Zino. Nos alterum ejus exemplar ex bibliotheca Vaticana nacti, cum videremus interpretem, veluti tam prolixæ orationis conspectu attonitum, segniori animo minusque attento ad translationem faciendam accessisse, et locis quam plurimis impegisse, D necessarium duximus novam ex Græco versionem adornare. Aliam *Vitam sancti Eutychii* nacti sumus ex codice serenissimæ Christinæ reginæ Sueciæ, qui fuerat Pauli Rhamnusii et amicorum: in quo solum erant *Vitæ sanctorum* quorum reliquiæ sunt Venetiis in monasterio S. Georgii Majoris. Hanc autem Vitam Fabianus Cretensis, monachus Congregationis Casinensis, alias sanctæ Justinæ, ex Græco in Latinum traduxerat. In hac Vita, cujus aliud ecgraphum manu Ferdinandi Ughelli transcriptum ab ipsomet Romæ accepimus, *Eustachius* loco *Eutychii* appellatur et pauca hæc sub finem de translato corpore habentur: « Sepultus est sanctissimus Eustachius sub altare sanctorum, ubi etiam

A veneranda sanctorum Andreae, Timothei et Lucae reliquiæ repositæ sunt. Anno vero Domini millesimo ducentesimo quadragesimo sexto, duce autem Venetorum inclyto Andrea Dandulo, Romæ autem Innocentio IV pontifice maximo, imperatore vero Federico secundo, sanctissimum ejus corpus Venetias delatum est, et in fano D. Georgii, cognomento Majoris, honorifice in altari reconditum die vicesima secunda mensis Aprilis, ubi diuturna hymnorum laudumque preceatione a monachis devotissime colitur. » Hæc ibi. Conveniunt in annum 1246, pontificatus Innocentii IV, et fere imperium Federici II, contra quem Henricus, landgravius Thuringiæ et Hassiæ, anno præcedenti designatus fuerat imperator, abrogato per concilium generale Lugdunense imperio Federici. Sed major difficultas est in Andrea Dandulo, qui sæculo sequenti, et anno 1336 dux Venetorum creatus traditur ab hujus reipublicæ scriptoribus. Bellinus de Padua inscripsit suo Martyrologio secundum morem curiæ Romanæ plerosque sanctos quorum reliquiæ Venetiis servantur in dicto monasterio S. Georgii Majoris, et ad memoratum 22 diem Aprilis ista habet: « Item in monasterio S. Georgii Majoris Venetiarum translatio sancti Eustachii patriarchæ Constantinopolitani anno Domini 1246. » Bellinum sequuntur Maurolycus, Felicius, Molarus, Canisius, Galesinius et Ferrarius. Consentit ms. Florentinum in bibliotheca senatoris Strozzi asservatum. Idem Bellinus ad diem 19 Februarii iterum refert C memoriam sancti Eustachii patriarchæ Ecclesiæ Constantinopolitanæ. Sequuntur iterum omnes antecitati auctores, ex quibus Canisius addit, fusius de eo agi 15 Julii, forsitan ratus illum esse sanctum Eustathium archiepiscopum Antiochenum, qui eo die colitur. Plura diximus ad diem 19 Februarii inter prætermisos et in alios dies rejectos, quæ ibi videri possunt. Cæterum quæ in citata *Vita sancti Eutychii* per Fabianum Cretensem habentur, nolumus proferre, quia est compendium alterius Vitæ non sine variis mendis confectum.

4. Solemnissimo officio celebrant Græci festum sancti Eutychii ad diem 6 Aprilis, in Menæis excusis et manu exaratis, qualia Romæ, Florentiæ, D Mediolani, Taurini, Parisiis et Divione reperimus: ut plane mirum sit a Sirleti *Menologio* exclusum esse: nam et in Ephemeride metrica, et in Kalendarii Moscovitici tabulis solus hic nominatur. In ms. *Menologio* Basilii imperatoris istud habetur elogium: « Die sexta Aprilis, memoria sancti Patris nostri Eutychii, archiepiscopi Constantinopolitani. Sanctus Pater noster Eutychius fuit sub imperio magni Justiniani, e regione Phrygia exortus. Præclare autem educatus ab Hesychio presbytero et thaumaturgo, ejus avo, ac in sacra Scriptura, studio et meditatione assidua versatus, ab episcopo Amasææ susceptus est, ac primum monachus, deinde presbyter initiatus, tranquillam egit vitam in monasterio S. Melitii. Quinto deinde con-

cilio congregato a Justiniano, cum episcopus Amasæ eo tempore infirma valetudine detineretur, missus est vice illius Eutychius, qui in concilio inter alios ita excelluit, ut de eo Menas patriarcha dixerit : Hic erit meus successor. Et ita post mortem illius electus est patriarcha. Cum vero postea in odium imperatoris incidisset, exsul relegatus est. Post mortem vero Justiniani suam recepit sedem a Justino et Tiberio. Cum autem multa patrasset miracula et impetum magnæ mortalitatis precibus cohibuisset, et Tiberii mortem prædixisset, sicut etiam ante, ejus regnum, ex hac vita decessit, sepultus in ecclesia SS. Apostolorum. » Eadem habentur in Anthologio novo, quod Arcudius Clementi VIII pontifici inscripsit. Longiora vitæ elogia continentur in Menæis, in quibus sub finem ista verba leguntur : Τελεῖται δὲ ἡ αὐτοῦ σύναξις ἐν τῇ ἀγιωτάτῃ Μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ. Celebratur dies festus ejus in sanctissima Magna ecclesia. Laudatur in odis zelus ejus in orthodoxa fide propugnanda et hæresi deprimenda ; et ob varia ab eo patrata miracula, Thaumaturgus appellatur in ipsa dictarum Odarum Acrostichide hac :

Τὸν θαυματουργὸν Εὐτύχιον θαυμάσω.

Mirabor Eutychium mirorum effectorem.

Ante elogium vero jam recitatum hoc præmittitur distichon, cum allusione ad nomen Eutychii, quod

A fortunatum seu bona fortuna utentem significat :

Εὐτύχιον θανέντα τιμῶν τοῖς λόγοις,
Ἐμαυτὸν εὐτυχέστατον κρίνω.

*Morientem Eutychium sermonibus laudans,
Ipsam me judico fortunatissimum.*

5. Joannes Molanus in *Auctario Usuardi* ad diem 6 Aprilis ejus memoriam celebrat, et in prima editione hoc ejus exstat elogium : « Constantinopoli natalis magni et beati Patris nostri Eutychii, patriarchæ Constantinopolitani, cujus vita et miracula conscripta sunt ab Eustratio humili presbytero. » Eundem celebrat Ferrarius in *Catalogo generali* ; et Baronius, relato ejus obitu ad annum 586, num. 7, asserit, non immerito eum a Græcis ut sanctum coli, anniversariaque die ejusdem natale celebrari. Addi his possunt Bellinus et sex alii martyrologi, licet hi sub nomine sancti Eustachii eum celebrent, 12 Aprilis et 19 Februarii, ut supra monuimus : quod iterato facit Ferrarius ad diem 11 Maii his verbis : « Venetiis translatio corporis sancti Eutychii episcopi Constantinopolitani. » In notis allegatur *Kalendarium ecclesiæ S. Georgii Majoris*, in qua corpus asservatur, quod e Byzantio Venetias in dictam ecclesiam anno Domini 1246 translatum, ut monumenta mss. cœnobii S. Georgii habent. »

ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΚΑΙ ΤΡΙΣΜΑΚΑΡΙΣΤΟΥ ΕΥΤΥΧΙΟΥ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

ΙΣΤΥΓΓΡΑΦΕΙΣ ΠΑΡ' ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΥ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ ΤΑΠΕΙΝΟΥ ΑΥΤΟΥ ΜΑΘΗΤΟΥ.

MAGNI ET BEATISSIMI EUTYCHII

PATRIARCHÆ CONSTANTINOPOLITANI,

VITA ET CONVERSATIO

SCRIPTA AB EUSTRATIO PRESBYTERO HUMILI EJUS DISCIPULO.

(Ex codice ms. Vaticano 1660, interprete D. P., edidere BOLLANDIANI, t. I April., Latin. p. 550 ; Græc. in App. p. LIX.

PROLOGUS.

α'. Θερμὸς ὁ ζῆλος εἰς τὴν παροῦσαν ὑπόθεσιν, C ἀλλὰ νωθὸς ὁ λόγος εἰς τὴν τοιαύτην ἐξήγησιν· διάπυρον τὸ πρόθυμον εἰς τὴν προκειμένην ἐγχείρησιν, ἀλλ' ἡ γλῶσσα κατεψυγμένη, ναρκῶσα τε καὶ μογιάλος, λογιγραφεῖν ἀνδρὸς μεγάλου θαυματουργίας καὶ πολιτείας ἀρίστην μὴ δυναμένη·

4. Magnum nobis argumentum propositum est, sed facultas tenuis ad explicandum sufficit : ardet animus, sed lingua friget, nec enarrare potest res admirandas et optime institutam magni viri vitam. Cogitatio ampla est, sed dictio angusta : multa ad Daviæ turris ædificationem materia suppetit :

sed architectus adest inexpertus ac rudis. Verum-
tamen præbet Dominus, quia Deus omnipotens, sapientiam insipientibus, et suggerit evangelizantibus verbum virtute multa; idemque digito suo, id est Spiritu sancto, aures surdorum aperit: et linguam, vix aut ne vix quidem mobilem ad loquendum, disertam reddit is qui potest ex lapidibus suscitare filios Abrahæ. Scio etiam quod, cum dives in omnibus sit, ita suscipiat obolos duos, ut etiam auro et topazio eos præferat: nam nec calicem quidem aquæ frigidæ, tantum in nomine discipuli datum aspernatum se promisit. Quid igitur abstertere nos debet ab hoc munere suscipiendo? An quod ea nobis desit orationis copia, qua divinum virum possimus pro dignitate laudare? Minime vero. Nec enim, quia totum quod terram inter ac cælum est spatium nequimus oculis emetiri, inquit magnus Basilius, propterea nolumus illud, quantum possumus, intueri. Itaque nec ego, quamvis orationis inopia laborem, et argumentum difficile propositum sit, amplectar otium ignavum atque iners; neque iis assimilabor, qui propter timorem atque imperitiam rei nauticæ, solo maris aspectu sic terren-
tur, ut nec experimenti quidem causa littori propinquas undas attingere audeant. Potius auxilio viri beatissimi fretus, cōnabor pro viribus satisfacere studio populorum: quos scio hoc solum desiderare, quod apud me pauperem reperietur, non autem quantum isti viro debetur.

2. Sane non suscipiebatur a Deo solus, is qui vitulos pretiosos et oves offerebat ad sacrificium, sed similam et turturem quoque et columbam, parva quidem et vilia, pura tamen munuscula offerens laudabatur: æstimatur enim unusquisque ex eo quod habet, non quo caret. Quapropter illo confisus qui dixit: « Qui quærit invenit, et pulsanti aperietur¹; » licet non ignorem imperitiam meam, explicabo tamen magni hujus viri gesta præclara; vel potius peritioribus dabo occasionem laudandi eum, qui omni laude superior est, quique ipse sibi est laus maxima. Siquidem ut sapiens ait, « Argentum ignitum est lingua justī, et labia rectorum stillant gratias²; » ex ejus enim veracibus sermonibus ingens splendor refulget. Sicut igitur illustratur sol propria, non aliena luce; ita nec magnum orbis lumen doctorque Eutychius aliorum eget laudibus, ut ostendatur fuisse perfectus: neque opus est imponere ei coronam gloriæ aliunde acceptam; quia sicut juxta prophetam David: « Omnis gloria filiæ regis ab intus circumdata varietate³; » ita divinum illud ac sacrum caput omnibus virtutum generibus adornatum est; idemque velut sublimis quædam facula, perpetuo splendet omnibus in hoc vitæ pelago navigantibus, ad quam respicientes in securissimum ac tranquillum portum deducantur quieturi.

A πλατεῖα ἡ ἔννοια, ἀλλ' ἡ φράσις στενὴ · θαυσιλαίαι ὕλαι πρὸς οἰκοδομὴν τοῦ πύργου Δαυὶδ, ἀλλ' ἄσσοφος ἀρχιτέκτων ἐγὼ καὶ οἰκοδόμος ἄπειρος. Παντοδύναμος δὲ Κύριος ὁ Θεὸς, ὁ ἀσόφους σοφίζων καὶ διδοὺς ῥήματα τοῖς εὐαγγελιζομένοις δυνάμει πολλῇ, ἀνοίγων μὲν ὦτα κωφῶν τῷ ἑαυτοῦ δακτύλῳ, τουτέστιν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, τρανῶν δὲ γλῶσσαν δυσκίνητον, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀκίνητον, ὁ καὶ ἐκ λίθων δυνάμενος ἐγεῖραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ. Οἶδα πλούσιόν τινα, καὶ δύο προσδεχόμενον ὁβολοὺς ὑπὲρ χρυσίον καὶ τοπάzion, τὸν μὴδὲ ποτήριον ὕδατος ψυχροῦ, διδόμενον μόνον εἰς ὄνομα μαθητοῦ, ἀποστρεφόμενον πώποτε. Τί οὖν; ὀκνήσωμεν πρὸς τὴν προκείμενον σκοπὸν, ἐπειδὴ μὴ ἔνεστιν ἡμῖν δυνάμεις τοῦ κατ' ἀξίαν λέγειν περὶ τοῦ θεοῦ ἀνδρός; οὐδαμῶς · οὔτε γάρ, ἐπειδὴ τὸν μεταξὺ οὐρανοῦ τε καὶ γῆς τόπον διαβῆναι τοῖς ὀφθαλμοῖς ὄλον ἀδυνατοῦμεν, ὥς φησιν ὁ μέγας Βασίλειος, ἤδη καὶ ὅσον δυνάμεθα καθορᾶν παραιτούμεθα. Οὔτε μὲν, ἐπειδὴ λίαν ὑψηλὸς ὁ λόγος ἐμοί, καὶ δυσέφικτος ἡ ἐγχείρησις, τὴν ἀργὴν καὶ ἄπρακτον σιωπὴν ἀγαπήσωμεν, ὥσπερ οἱ δειλοὶ καὶ ἀπειροθάλαττοι, οἱ πρὸς μόνην τὴν ὕψιν τῆς θαλάττης ἀπαγορεύοντες, οὔτε πείρας ἔνεκεν μικρὰς τοὺς αἰγιαλοὺς περιπλέειν ἀνέχονται. Αὐτῷ δὲ τῷ τρισμακαρίστῳ πιστεύσαντες τὴν ἐγχείρησιν, κατὰ δυνάμιν τῇ τῶν λαῶν εὐφροσύνῃ παρασχεῖν πειραθῶμεν τὸ σπουδαζόμενον. Ἐπίσταμαι γάρ ὅτι τοσοῦτον ἀγαπηθήσεται, οὐχ ὅσον ἐκείνῳ τῷ μεγάλῳ καὶ θεσπεσίῳ ὀφείλεται, ἀλλ' ὅσον παρ' ἐμοί εὐρεθήσεται τῷ πένητι.

C β'. Οὐ γὰρ ἐκεῖνος μόνος ἀπόδεκτος ἦν παρὰ Θεῷ, ὁ μόσχους πολυτίμους καὶ πρόβατα ὡσαύτως εἰς θυσίαν προσφέρων, ἀλλ' ὁ καὶ σεμίδαλιν τρυγίνα τε καὶ περιστερὰν, τὰ μικρὰ καὶ ὀλίγου ἄξια, καθαρὰ δὲ ὅμως προσάγων ἐπαινετός · καθὼ γὰρ ἔχει τις, εὐπρόσδεκτος, οὐ καθὼ οὐκ ἔχει, γέγραπται. Θαυρῶ οὖν καὶ γὰρ εἰς τὸν εἰπόντα, ὡς « Ὁ ζητῶν εὐρίσκει καὶ τῷ κρούοντι ἀνοίγῃσεται · » καὶ εἰ τὰ μάλιστα σαφῶς ἐπίσταμαι τὴν ἑαυτοῦ ιδιωτείαν, ἀλλ' ὅμως τολμῶ βραχεῖαν ἐξήγησιν τῶν κατορθωμάτων ποιήσασθαι τοῦ μεγάλου ἀνδρός · μᾶλλον δὲ παρέχω ἀφορμὴν τοῖς ἐπιθυμοῦσι καὶ δυναμένοις ἐγκωμιάσαι τὸν πολυπόθητον καὶ ἐγκωμίων ἀνώτερον, αὐτὸν ἑαυτῷ εἰς ἔπαινον ἐπαρκοῦντα, κατὰ τὸν λέγοντα Σοφὸν, D « Ἀργυρὸς πεπυρωμένος γλῶσσα δικαίου, καὶ χεῖλη ἀνδρῶν δικαίων ἀποστάζει χάριτας · » τοιαύτη γὰρ ἡ διὰ τῶν ἀληθῶν αὐτῶν λόγων ἀπαστράπτουσα λαμπρότης. Οὔτε οὖν ἥλιος ἐξ ἄλλου φωτὸς καταυγαζόμενος λαμπρότερος δεικνύται, ἀλλ' οἰκοθεν ἔχει τὸ φῶς · οὐδ' αὖ πάλιν ὁ μέγας φωστὴρ καὶ διδάσκαλος τῆς οἰκουμένης Εὐτύχιος, ἄλλοτρίους ἐπαίνους ἐραυίζόμενος, τέλειος ἀναδείκνυται, ἢ στέφανον δόξης αὐτῷ ἔξωθεν περιτίθεμεν, ἀλλὰ, καθὼς ὁ προφήτης Δαυὶδ φησιν, « Πᾶσα ἡ δόξα τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως ἔσωθεν πεποικιμένη · » οὕτω καὶ ἐκείνη ἡ θεία τε καὶ ἱερὰ κεφαλὴ καὶ τὰ πάντα ἐμοί σεβασμία, πᾶσαν τὴν ἀρετὴν ἐγκολπωσα-

¹ Luc. xi, 9. ² Prov. x, 11. ³ Psal. xlii, 15.

μένη, πυρρός ὑψηλὸς ἵσταται ἀεὶ φαίνων τοῖς πλέουσιν· τοῦδε τοῦ βίου τὴν θάλασσαν, ὡς καὶ τοὺς εἰς αὐτὸν ἀποδλέοντας, εἰς ἀχρίμαστον καὶ εὐδιον ἐπαναπαύειν λιμένα.

γ'. Οὗτος οὖν ὁ μέγας ἄνθρωπος καὶ τοῦ Θεοῦ θε- A
ράπων, ἀρχιερεὺς ὅσιος, οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων οὐδὲ δι'
ἀνθρώπων, ἀλλὰ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ γενόμενος, δεύ-
τερος Ἰώβ ἐν ὑπομονῇ, ἄμεμπτος, θεοσεβής, ἀληθι-
νὸς ἀνεδείχθη πρεπόντως. Ἄλλ' ἐπειδὴ τοῦ πολυ-
άθλου Ἰώβ ὁ λόγος ἀπεμνημόνευσεν, εὐλογόν ἐστιν
ἐκ τῆς κατ' αὐτὸν ἱστορίας καὶ νῦν ἀπάρξασθαι τῶν
γνωρισμάτων τοῦ ἀειμνήστου ἀρχιερέως, καὶ διὰ
τὴν πολυπάθειαν καὶ διὰ τὸ καρτερικὸν τῆς ὑπομο-
νῆς. Καὶ ὁ μὲν πρῶτος Ἰώβ ἄνθρωπος ἦν ἐν χώρᾳ
τῇ Αὐσίτιδι (α), πλούσιος ἐν κτήνεσι καὶ χρή-
μασιν· τῷ δὲ πλοῦτος ἦν ἀκτημοσύνη, καὶ καύχημα
τὸ μηδὲν ἔχειν. Κάκεινος μὲν ὑπὲρ ἑπτὰ σαρκικῶν
τέκνων τὴν ἐκ μόσχων καὶ τράγων θυσίαν προσέφε-
ρεν τῷ Θεῷ καὶ Δεσπότῃ· οὗτος δὲ οὐ μόνον ὑπὲρ
ἑπτὰ τέκνων, ἀλλ' ὑπὲρ μυριάδων ἢ μᾶλλον εἰπεῖν B
ἀναριθμήτων λαῶν τὴν ἀναίμακτον θυσίαν προσέφε-
ρεν ἀεὶ τῷ Θεῷ ἀμερίστως μεριζομένην. Ἐπειδὴ
καὶ χώρας καὶ τόπου καὶ γένους ἀξιωματῶν ἢ κατὰ
τὸν Ἰώβ ἱστορία μνήμην ἐποιήσατο, ἴδωμεν καὶ τοῦ
θαυμαστοῦ τούτου ἀνδρὸς χώραν τε καὶ τόπον, καὶ
τὴν ἐκ προγόνων συγγένειαν· καὶ γινώμεν, ὡς ἄνω-
θεν καὶ ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων ἐκ πιστῶν καὶ ὀρθοδόξων
Πατέρων καὶ προπατέρων ἦν γεγεννημένος καὶ ἀνα-
τεθραμμένος· καταμάθωμεν τὴν ῥίζαν, ἐξ ἧς ὁ
κλάδος, καὶ ἐκ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον ἐπιγνωσώμε-
θα· ἐκ γὰρ καρποῦ δικαιοσύνης φύεται δένδρον
ζωῆς. Ἐκ ποίας οὖν χώρας ἢ τόπου, καὶ ἐκ ποίας
ῥίζης ὁ μέγας οὗτος ἐξέφυ καρπός, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν
ἢ πνευματικὴ ἄμπελος, εὐθαλὴς τε καὶ εὐθηνοῦσα
τοῖς τοῦ ἀνεπιλήπτου βίου κλάδοις, καὶ ταῖς ἀγαπη- C
τικαῖς ἑλιξὶ διαπλεκομένη πρὸς τὸ ὁμόφυλον; Καὶ
κομῶσα μὲν ἀντὶ φύλλων τῇ εὐσχημοσύνῃ τῶν τρό-
πων, ἡδύν τε καὶ πέπειρον τὸν τῆς ἀρετῆς βότρυν
ἐκθρέψασα καλῶς, τὸν τὴν καρδίαν εὐφραίνοντα οἶ-
νον ἐγεώργησεν ἐπεὶ καὶ γέγονεν, γῇ δεχομένη τὸν
σπόρον, καὶ πλεονάζουσα τὸν καρπὸν ἐν τριάκοντα
καὶ ἐν ἑξήκοντα, καὶ ἐν ἑκατόν· ὃν καὶ παρέσχεν εἰς
ἀπόλαυσιν τοῖς τὴν ἕξιν τελειοτέροις, καὶ τὰ αἰσθη-
τήρια γεγυμνασμένα πρὸς διάκρισιν ἔχουσι καλοῦ τε
καὶ κακοῦ (b)· ἀναγκαῖον. . . τοὺς ἀγνοοῦντας.

3. Hic igitur vir omnino maximus ac Dei servus, pontifex sanctus, non ab hominibus, nec per homines, sed per Jesum Christum constitutus, justus, pius, verus, ab omni reprehensione alienus. Jobo similis demonstratus est per patientiam. Quoniam autem beati Job mentio incidit, operæ pretium erit ex ejus historia memorandi hujus pontificis præconia exaggerare, tum propter multa quæ ipsi contigerunt adversa, tum propter fortitudinem animi qua talia pertulit. Ac primum quidem vir fuit Job in terra Hus, gregibus, armentis, et pecunia dives: Eutychii autem divitiæ in eo sitæ quod nihil haberet, possideret nihil. Ille pro filiis septem offerebat sacrificium Deo, ex vitulis et hircis; hic non pro septem, sed pro decies mille, imo pro populis innumerabilibus, incruentam immolabat victimam, quæ sine partitione quotidie distribuitur. Quia vero Jobi historia etiam commemorat dignitatem et loci et generis, age, hujus quoque admirandi herois patriam et parentes consideremus. Videbimus autem eum e Christianis et orthodoxis parentibus atque avis genitum, et a prima infantia educatum: scrutemur radicem, cujus est ramus, et arborem cognoscamus ex fructu: nam ex arbore justitiæ, fructus vitæ oritur. Necessarium erit igitur intelligere (si qui tamen sint qui ignorent) qua ex regione et loco, sive qua ex radice ortus sit magnus hic fructus; potius dixeris vitis florida, perennis vitæ ramis abundans; charitatis pampinis circumvoluta; morum pulchritudine, tanquam copia foliorum, exuberans; atque abunde ferens suaves et maturos virtutum botros, unde emanavit vinum corda hominum lætificans; factus etiam velut terra, semen suscipiens fructumque multiplicans, alibi quidem trigesimum, alibi sexagesimum aut centesimum: quem quidem fructum ipse edidit, fruendum perfectioribus et sensum habentibus, excitatorem ad bonum a malo discernendum.

CAPUT PRIMUM.

Sancti Eutychii patria: parentes, educatio, studia.

δ'. Οὗτος οὖν ὁ μέγας ἀνὴρ ὠρμάτο μὲν ἐκ τῆς D
τῶν Φρυγῶν χώρας, τόπου δὲ ὑπῆρχεν ἡτοιχωρίου,
Θείου κώμης, οὕτω προσαγορευομένου θείας κώμης,
ἐξ ἧς ὁ ἅγιος· ἱκανὴ οὖν τῇ κώμῃ εἰς εὐφημίαν ἢ
αὐτὴ προσηγορία· τί γὰρ εὐρεθήσεται τοῦδε τοῦ

4. Oriundus erat vir hic magnus ex regione Phry- gum, natus in villa Theii (1) id est Divini, sic enim appellatur divina villa, unde sanctus prodiit: cui proinde vel ad laudem sufficeret tam præclara appellatio. Quid namque tali nomine illustrius po-

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(a) Ita LXX, in terra Ausitide; Aquila vero et Vulgata nostra ἐν γῇ Οὐς.

(b) Quæ sequuntur verba defectuosa sunt, pos- sentque ex Veneto ms. suppleri, quod feci ejus versionem secutus: sic tamen, ut quod hic in pro- lixa periodo ultimum erat, in ejusdem principio ipso posuerim, majoris claritatis ergo.

(1) Interpreti Zino *Divinus pagus*, juxta notionem vocis θεῖος. Fabianus Cretensis in alia Vita ait Thio quondam pernobilis pago exortum, claruisse Justiniani magni temporibus, scilicet patriarcham; natus est autem sub Anastasio imperatore circa annum 512.

test inveniri? quo et habitatores ex Deo nacta, et divinum virum protulisse significatur, aut potius ipsam nuncupationem prophetico quodam spiritu propter ipsum suscepisse: qui etiam dignam ei contulit retributionem, muro ipsam inexpugnabili circumdans, quando in ea templum gloriosorum quadraginta martyrum excitavit, multipliciter efficiens, ut divinum quoddam refugium esset ad plurimarum animarum salutem, eorum potissimum qui solitariam atque angelicam vitam inibi amplecterentur. Porro cum in ea regione multa zizania ab inimico humani generis sata excrescerent, hæreticæ inquam pravitatis germina; parentes hujus sancti apparuerunt splendidiore astris, verba vitæ habentes, et omnem venenatarum bestiarum virtutem conculcantes: accepta a Patre luminum potestate ambulandi super aspides et scorpiones et omnem potentiam inimici.

5. Quis eandem cum ipso patriam nactus, avum hujus præstantis viri ipsique cognominem ignorat? Eutychium, inquam, et inter sacerdotes præfulgentem, et gratiam ejiciendi dæmones morbosque curandi nactum a Deo, quem vel intueri formidabant vexati ab impuris spiritibus, non valentes sufferre promicantem ex ejus vultu gratiam, quin statim corruerent eaque facerent, quæ consuevere immundo spiritui traditi, per Dei providentiam in interitum carnis, ut spiritus salvus fiat in horrendo judicii die: quibus sic laborantibus clemens et misericors Deus, non sinens eos, qui tentatione

robantur, vexari supra id quod possunt, cum tentationis proventu medelam afferebat, per viri sancti manus ipsis impositas. Ex hac sacerdotali radice pullulavit filia, nomine Synesia, reapte huic suæ appellationi respondens, utpote vere effecta prudentiæ mater: quæ cum recte educata adolevisset, opportuno tempore conjuncta est in Domino cum viro simillimo moribus ac sensu, ut ea quæ paulo post deducemus, ostendunt.

Θεῖσα, καιρῷ τῷ δέοντι ἀρμόζεται παρὰ Κυρίου ἀνδρὶ ὁμοτρόπῳ καὶ ὁμογνώμονι, ὡς μικρὸν ὕστερον τὰ περὶ αὐτοῦ διαληφόμεθα.

6. Hæc concepit ac genuit filium primogenitum, Eutychium magnum patriarcham: antequam enim fingeret servum suum in utero Deus, novit eum, et antequam exiret de vulva, sanctificavit, atque hoc ei nomen imposuit: quos enim præscivit Deus, hos et vocavit; quos autem vocavit, hos et sanctificavit*. Beata sane quæ gestavit illum, et tanti Patris mater fuit: nihil utique minor Anna, quia plus quam Samuel hic. Illa obstringebatur Domino consecrare filium quem peperisset; nam Deo supplicans: Si dederis, inquit, mihi semen virile, consecrabo ipsum in conspectu tuo omnibus diebus vitæ ejus: ast majus quiddam hæc fecit, quod

* Rom. viii, 29.

ἁνόματος ἐντιμότερον; ἐκ Θεοῦ συνοικισθεῖσα, καὶ θεῖον ἄνδρα προαγαγοῦσα, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, διὰ τὸν ἄνδρα καὶ τὴν κλῆσιν ταύτην προφητικῶς (c) πνεύματι προλαβοῦσα· ὅστις θεσπέσιος ἀνὴρ ἀξίως αὐτὴν ἀνταμειψάμενος, τεῖχος αὐτῇ περιλαβὼν ἀρράγες, ναὸν ἀνέστησεν ἐν αὐτῇ τῶν Ἀγίων καὶ Καλλινίκων Μαρτύρων τῶν τεσσαράκοντα, πολυτρόπως τὸ θεῖον θεραπεύσας καταφύγιον, καὶ σωτηρίαν ψυχῶν μὲν ὑπάρχοντα πολλῶν, ἐξαιρέτως δὲ τῶν βουλομένων τὸν ἀγγελικὸν καὶ μονήρη βίον ἀσπάσασθαι. Πολλῶν οὖν ὄντων ἐν τῇ αὐτῇ χώρᾳ τῶν ἐκφυέντων, ἐκ τοῦ πολεμίου τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων, ζιζανίων, λέγω δὴ τὴν τῶν αἰρετικῶν (d) λύμην, ὥφθησαν οἱ τοῦ μεγάλου γεννήτορες φωστήρων ὑπέρλαμπροι, λόγον ζωῆς ἐπέχοντες, καὶ πᾶσαν τὴν τῶν ἰοδόλων θηρίων καταπατήσαντες δύναμιν, τὴν ἐξουσίαν λαβόντες ἄνωθεν παρὰ τοῦ Πατρὸς τῶν φώτων πατεῖν ἐπάνω ὄψεων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ Ἐχθροῦ.

ε'. Τίς γάρ τῶν τὴν αὐτοῦ πατρίδα κληρωσαμένων ἠγγνόησεν τὸν προπάτορα καὶ ὁμώνυμον τοῦ γενναίου ἀνδρὸς, Εὐτύχιον τὸν μέγαν, τὸν καὶ ἐν ἱερεῦσι διαλάμποντα, καὶ χάριν λαβόντα παρὰ Θεοῦ δαίμονας ἐκθάλλειν, καὶ νόσους θεραπεύειν; ὃν ἐφριττον καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς θείας οἱ ἐνοχλούμενοι ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων, καὶ μὴ δυνάμενοι φέρειν τὴν ἀπαστράπτουσαν χάριν τοῦ προσώπου αὐτοῦ, παραχρῆμα κατέπιπτον, ἐκεῖνα ποιοῦντες, ἅπερ ἔθος ἐστὶ ποιεῖν τοὺς παραδιδόμενους τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασι, κατὰ τινὰ Θεοῦ οἰκονομίαν, εἰς ὄλεθρον τῆς σαρκὸς ἵνα τὸ πνεῦμα σωθῇ ἐν τῇ φοβερᾷ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως· ἀλλ' ὁ φιλόανθρωπος καὶ ἐλεήμων Θεὸς, ὁ μὴ ὑπὲρ δυνάμιν συγχωρῶν πειρασθῆναι τοὺς ἐν πειρασμῷ γεγονότας, σὺν τῇ ἐκθάσει τοῦ πειρασμοῦ, καὶ τὴν ἱστίαν τοῖς κάμνουσι παρείχεν διὰ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ ὁσίου ἀνδρὸς. Ἐκ τοιαύτης τοίνυν ἱερατικῆς ῥίζης θυγάτηρ ἐβλάστησεν τοῦνομα Συνεσία, φερωνύμως ὄντως καὶ ὅπερ ἐγένετο προκληθεῖσα· συνέσεως γὰρ ἀληθῶς γέγονε μήτηρ. Αὕτη τοίνυν καλῶς τραφεῖσά τε καὶ αὐξη-

ς'. Συλλαβοῦσα τοίνυν, γεννᾷ υἱὸν πρωτότοκον, Εὐτύχιον τὸν μέγαν πατριάρχην· πρὸ τοῦ γὰρ πλάσσει τὸν ἑαυτοῦ θεράποντα Θεὸς ἐν κοιλίᾳ ἐπίστατο, καὶ πρὸ τοῦ ἐξελθεῖν αὐτὸν ἐκ μήτρας ἡγίασεν, καὶ ἐκάλεσεν τὸ ὄνομα τοῦτο, ὅτι οὓς προέγνω, τούτους καὶ ἐκάλεσεν, οὓς δὲ ἐκάλεσεν, τούτους καὶ ἐδόξασεν. Μαχαρία ἡ βαστάσασα, ὅτι τοιοῦτου Πατρὸς γέγονεν μήτηρ, οὐκ ἔλαττον τῆς Ἀννης ὀφθεῖσα, καθ' ὅτι καὶ πλέον Σαμουὴλ ὤδε. Ἡ μὲν γὰρ ὑπέσχετο λαμβάνουσα διδόναι Θεῷ τὸν ἐξ αὐτῆς τικτόμενον υἱόν· εἶπεν γὰρ ἀνθομολογουμένη τῷ Κυρίῳ, ὅτι Ἐὰν δοίης μοι σπέρμα ἀνδρὸς, δώσω αὐτὸν δοτὸν ἐνώπιόν σου πάσας τὰς ἡμέρας αὐτοῦ· αὕτη δὲ τὸ μείζον

VARIAE LECTIONES ET NOTÆ.

(c) Eccegraphum nostrum προφητικῶς.

(d) Videtur respicere ad hæresim Καταφρύγας de qua vide 7 Februarii ad Vitam S. Apollinaris:

antiquam illam quidem, sed tamen iuventutem revullulantem.

πεποίηκεν, λαβοῦσα ἔδωκεν Θεῷ καὶ, μὴ ὑποσχομένη τὸν ἑαυτῆς καρπὸν. Ἄλλ' ἡ μὲν τὸν Σαμουὴλ εἰς φῶς προάγουσα μήτηρ, δι' ἐνὸς ἔθνους τοῦ Ἰσραὴλ ἱερέα καὶ προφήτην τῆς ὅλης οἰκουμένης ἔτεκνωσατο, δι' εὐχῆς αὐτῇ γενόμενον· τοῦ δὲ νῦν ἐπαινουμένου Πατρὸς ἡ μήτηρ αὐτόθεν οἰκουμένης (e) ἀρχιερέα καὶ Πατέρα Πατέρων ἔτεκεν ἁγιοπρεπῶς, καὶ ἀξίως τῆς ὀπτασίας ἀνέθρεψεν. Τοῦτο γὰρ ἐδήλου καὶ τὸ περιλάμψαν αὐτὴν φῶς, ἔτι βαστάζουσιν ἐν κοιλίᾳ τὸ βρέφος. Διηγῆσατο γὰρ, ὅτι Ἐν μιᾷ νυκτὶ, ἀνακειμένης μου ἐν τῇ κλίνῃ, φῶς μέγα περιέλαμψέν με καὶ τὴν κλίνην ἐφ' ἣν ἀνεκείμεν, ὥστε παραχθῆναί με οὐ μικρῶς ἐπὶ τῷ ξένῳ τῆς ὁράσεως, καὶ διαλογίζεσθαι ἐπὶ πολὺ, λέγουσαν, Τί ἂν θέλοι εἶναι τὸ φανέν; Προεμήνυεν δὲ, ὡς οἶμαι, τοῦτο, ὅτι ὁ ἐξ αὐτῆς ἀνατέλλων φωσφόρος ἀστήρ, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, δίκαιος ἐκλάμπων ὑπὲρ τὸν ἥλιον ἐπαπλάσιον, φωτίσειεν πολλοὺς καθεζομένους ἐν ἀγνοίᾳ, καὶ κοιμωμένους ἐν ῥαθυμίᾳ, ὡς καὶ τὸ πέρας ἔδειξεν τῶν προμηνυθέντων ἀλήθειαν.

Ζ'. Τί δὲ καὶ περὶ τοῦ αὐτῆς συζύγου καὶ πατρὸς τοῦ μεγάλου Πατρὸς τῶν Πατέρων εἴπωμεν; Ἄρα παραδράμωμεν τὰς τοῦ ἀνδρὸς ἀριστείας καὶ ἀνδραγαθίας, ἡ καὶ περὶ αὐτοῦ τινα βραχυλογῆσωμεν; Τίς ὡς Ἀλέξανδρος (τοῦτο γὰρ ὄνομα τῷ ἀνδρὶ), οὕτω γενναῖος, οὕτω τιμώμενος παρὰ βασιλεῖ τε καὶ ἄρχουσι; παρὰ γὰρ τῷ αἰωνίῳ Βασιλεῖ καὶ Θεῷ δῆλα τὰ τῆς τιμῆς, ἐκ τοῦ ἀνατελλαντος ἐξ αὐτοῦ καρποῦ· ὃς καὶ ἐν πολέμοις ἀήττητος, χεὶρ ἦν δεξιὰ τοῦ τινικαῦτα στρατηγοῦ (Βελισάριος δὲ οὗτος ἦν, ὃν καὶ ἐν πλείονι τιμῇ τε καὶ δόξῃ εἶχεν, τοὺς ἐν ἀνδραγαθίαις διαπρέψαντας ἅπαντας ὑπερβαλλόμενον κατὰ κράτος), τῇ τοῦ σχολαρίου τετιμημένος στρατιᾷ. Πολλῆς οὖν δόξης παρὰ τε βασιλέως, παρὰ τε τῶν ἐν ὑπεροχῇ γενόμενος ἑμπλεῖς, ὁ καὶ τοῦ Χριστοῦ στρατιώτης, παρ' οὐδενὸς αὐτῶν οὐδὲν τοιοῦτον τετίμητο, οἷον τὸ γενέσθαι αὐτὸν πατέρα τοιοῦτου ἀνδρός. Ἐκ τοιούτων τοίνυν προπατόρων καὶ πατέρων, πιστῶν τε καὶ ὀρθοδόξων καὶ θαυματουργῶν, τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν ἐσχηκώς ὁ θαυμάσιος οὗτος καὶ μέγας Εὐτύχιος, ἐγαλακτοτροφῆθη καὶ ἀνετρέφη ὑπ' αὐτῶν, μέινας παρ' αὐτοῖς τὴν πρώτην ἡλικίαν.

Ἡ'. Καλὸν δὲ ἐστὶν μηδὲ τὴν τῆς ἀνατροφῆς αὐτοῦ τόπον παραδραμεῖν ἀνεξέταστον, πῶς καὶ αὐτὸς Δ εὐαυτοῦ μέλλειν ἔσεσθαι τὴν μεγάλην καὶ πανευδαίμονα τῶν Αὐγούστων πόλιν προηγόρευσεν. Εὐρίσκομεν γὰρ καὶ Παῦλον, τὸν θεῖον ἀπόστολον, μνήμην ποιησάμενον τῆς ἑαυτοῦ γεννήσεώς τε καὶ ἀνατροφῆς, εἰπόντα γεγενῆσθαι αὐτὸν ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλικίας, ἀνατεθραμμένον δὲ παρὰ τοὺς πόδας Γα-

A nullius voti obstricta necessitate filium suum obtulit Deo. Illa precibus impetratum, unius gentis sacerdotem et prophetam orbis universi, Samuelem in lucem edidit : hæc, illius quem laudamus mater, ultro datum totius Orientis pontificem et Patrem Patrum sancte peperit, et congrue ei quam habuerat visioni educavit. Hoc enim manifestabat lux quæ ipsam circumfulsit, cum in utero fetum gestabat. Narrabat siquidem de seipsa, inquiens : Cum nocte quadam jacerem in lecto, magna lux me lectumque in quo jacebam circumfulsit, adeo ut non leviter conturbarer ob spectaculi novitatem, multumque cogitarem dicens : Quid vult hoc sibi quod video ? Portendebat autem, ut ego arbitror, orituram ex ea stellam matutinam, imo B justum virum septies lucidiorem sole ; qui sicut exitus docuit, præsagiorum veritatem confirmans, illuminaret multos sedentes in ignorantia, et in desidia jacentes excitaret.

7. Quid autem de marito hujus atque genitore magni hujus Patrum Patris dicemus ? Præclarane illius facta præteribimus silentio, an de eo quoque pauca quædam breviter attingemus ? Quis æque generosus ut Alexander ? hoc enim ei nomen erat ; quis imperatori atque principibus tam charus, tam honoratus ? hujus, inquam, sæculi potestatibus : æterno enim imperatori Deo quam gratus fuerit, filii ab eo geniti declarant honores. Ejus, qui tunc exercitibus præerat, invicta erat in bellis dextera C (Belisarium intelligo, quem etiam ipse faciebat plurimi, et magno habebat in honore, ut inter strenuos ac fortes viros præstantem quam qui maxime) ; scholarii militia honoratus (3). Quamvis autem et apud imperatorem et apud principes magnam gloriam obtineret Christi etiam miles ; nulla tamen re magis venerabilis fuit, quam quod talis filii pater esset. His ergo majoribus atque parentibus, hominibus vere Christianis et orthodoxis et mirabilium effectoribus ortus magnus hic atque mirabilis Eutychius ; apud eosdem educatus nutritusque primam transegit ætatulam.

8. Expedit autem non præterire silentio ipsum educationis locum ; quomodo scilicet hic quoque, ipsius futuram magnam et felicem civitatem Augustorum suo nomine præsignaret, quando et Paulum comperimus nativitatibus et educationis suæ meminisse, dicentem se ex Tarso Ciliciæ oriundum, ad pedes Gamalielis enutritum fuisse. Quænam igitur magnum Eutychium enutriërit terra

(e) Phrasis hæc Græcorum superbiam sapit, *æcumenici* titulum patriarchis Constantinopolitanis affectantium : quapropter prudenter Zinus (quem in hoc sequi placuit) vertit *totius Orientis*, quamvis hoc quoque nimium videatur, nec citra restrictio-

nem admittendum propter Antiochenum et Alexandrinum patriarchas, ætate quidem et dignitate Constantinopolitanis priores, hoc tamen multo inferiores auctoritate et potentia.

(3) Frequens scholariorum mentio in Historiis et Vitis Græcis, erantque veluti prætorii milites. Zi-

nus, quia vim vocis non satis intelligebat, hunc Alexandri titulum dissimulavit.

videamus. Augustopolis (4) hæc fuit, in qua et sanctum baptismum suscepit, ipse per illud multos filios regeneraturus, et mundo superiori provisurus. Mirandum est autem quod eum tunc avus suus edocuit. Narrabat siquidem vir optimus, quod cum ab illo ad sacrum lavacrum duceretur, didicerit ab eodem, quod quia ibi esset baptizatus, deberet illuc semper venire, et genua flectere, et sic orare: Bonam mihi mentem largire Domine, et fac ut sodales meos in addiscendis litteris superem. Quæ quidem institutio a Spiritu sancto profecta est, ut meminisset certoque sciret se sanctum Ecclesiæ catholicæ atque apostolicæ baptismum suscepisse. Enutritus igitur apud avum in sanctissima ejus ecclesia juxta Augustopolim, ubi ille presbyter erat et sacræ gazæ custos, didicit in prima ætatula litteras, moresque composuit, incessum et habitum atque hilarem vultus modestiam formans, eaque omnia plene percipiens, quæ ad virtutis perfectionem attinent.

9. Quandoquidem autem oportuit etiam puerum agere aliquid, congruum censeo nec pueriles illius ludos inenarratos transire. Hi vero quales? Dicam breviter. Domus, in qua manebat ipse cum suo præmemorato avo, usque in hodiernum diem Ramorum appellatur: et hanc appellationem obtinuit quia fratres in ea commorantes cognominabantur Clonades (5), id est Rami: duodecim enim erant avi fratres, omnes proceri, unde et nominis sumpta ratio: magnæ enim arboris magnos etiam ramos esse constat. In hac igitur domo pueris multis congregatis die quadam, ea quæ pueris conveniunt actitabantur. Quæ autem illa? Ut principum ac sacerdotum nomina mutuo darent acciperentque: quidam etiam nomina sua manu propria scribebant in pariete, cum ea quam quisque eligebat dignitate. Ast magnus hic vir divinitus inspiratus, cum suum quoque nomen ibidem scripsisset, affixit ei titulum patriarchæ: et in hodiernum usque diem isto in loco puerilibus manus illius litteris efformata videntur hæc verba: *Eutychius patriarcha*. Quis id non admiretur? Lusit quidem cum Ismaele Isaac, sed tacita fuit patriarchalis dignitas, quamvis patriarchæ filius et quidem unigenitus esset, atque ex eo tribuum multitudinem promississet Abrahamo Deus, futurumque patrem multarum gentium: visus est etiam aliquando Athanasius (6), magnus ille Alexandri-

(f) Nihil dubito quin per apocopen, ex usu vulgari, τῶν Κλόνα ponatur pro τῶν Κλονάδων.

(4) Augustopolis, urbs episcopalis in Phrygia Salutari sub Synnada metropoli. Illius episcopus Joannes subscripsit concilio Ephesino: quod autem hæc suo nomine præsignarit patriarcham CP. futurum Eutychium non observavit Zinus, quia non vidit Augustorum civitatem dici Constantinopolim ipsam.

(5) Græce τῶν Κλόνα προσαγορεύεται ubi

μαλιήλ. Τίς οὖν ἡ ἀναθρεψαμένη καὶ τὸν μέγαν Εὐτύχιον, ἴδωμεν. Αὐγουστόπολις οὕτω καλουμένη, ἐν ᾗ καὶ τὸ ἅγιον καὶ σωτήριον βάπτισμα ἐβαπτίσθη ὁ πολλοὺς διὰ αὐτοῦ ἀναγεννήσας υἱοὺς, καὶ τῷ ἅνω κόσμῳ δημιουργήσας. Καὶ τὸ δὴ θαυμαστὸν, ὅπερ ποιεῖν αὐτὸν ἐδίδαξεν ὁ πάππος. Διηγείτο γὰρ ὁ παν-ἀριστος, ὅτι Ἀνέφερέν με εἰς τὴν ἁγίαν κολυμβή-θραν, καὶ ἔλεγέν μοι, ὅτι Ὡς ἐβαπτίσθης, καὶ μέλλεις ὧς αἰεὶ ἔρχεσθαι, καὶ κλίνειν τὰ γόνατα, καὶ προσεύχεσθαι, καὶ λέγειν, Κύριε, ἀγαθὸν νοῦν χάρι-σαί μοι, ἵνα μάθω τὰ γράμματα, καὶ νικῶ τοὺς ἐταί-ρους μου. Καὶ αὕτη δὲ ἐκ θείας ἐπιπνοίας ἡ εἰσήγη-σις γέγονεν, ὡς πληροφορεῖσθαι αὐτὸν μετὰ ταῦτα, ὅτι τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας ἐβαπτίσθη τὸ ἅγιον βάπτισμα. Ἀνατραφέντος γοῦν αὐτοῦ παρὰ τῷ μεγάλῳ πάππῳ, καὶ ἐν τῇ κατ' αὐτὸν ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ τῇ κατὰ Αὐγουστόπολιν (αὐτῆς γὰρ ἦν ἐκεῖνος πρεσβύτερος καὶ φύλαξ τῶν ἱερῶν κει-μηλίων), καὶ αὐξηθέντος αὐτοῦ τὴν πρώτην ἡλικίαν, στοιχειοῦται παρ' αὐτοῦ τὴν τῶν γραμμάτων παράδο-

θ'. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἐν παισὶν εἰκὸς ἦν αὐτὸν τινα διαπράξασθαι, ἄξιον ἡγοῦμαι καὶ τὰ τηνικαῦτα αὐτοῦ παίγνια μὴ παραδραμεῖν ἀνεξέταστα. Ποῖα δὲ ταῦτα; Λέξω διὰ βραχείων. Ἐν ᾧ οἴκῳ κατέμενε αὐτός τε καὶ ὁ τούτου προλεχθεὶς πάππος, μέχρι τῆς σήμερον τῶν Κλόνα (f) προσαγορεύεται. ταύτην δὲ τὴν ἐπ-ωνυμίαν εἴληφεν ὁ αὐτὸς οἶκος, διὰ τὸ Κλονάδας ἐπ-ωνομάζεσθαι τοὺς ἀδελφοὺς. Δώδεκα γὰρ ἦσαν ἀδελφοὶ τοῦ πάππου καὶ ὑπερήλικες ὄντες, ὅθεν καὶ Κλο-νάδες ἤκουον. δένδρων γὰρ μεγάλων δηλονότι καὶ οἱ κλάδοι μεγάλοι. Ἐν τούτῳ οὖν τῷ οἴκῳ ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, πολλῶν παίδων συνεληλυθότων, εἰκότως τὰ τῆς παιδείας παρ' αὐτῶν ἐπετελεῖτο. Τί δὲ ἦν (g); Ἀρ-χόντων καὶ ἱερέων προβολαί, ὑπ' ἀλλήλων καὶ ἀλλήλοις τῶν παίδων προβαλλομένων. τινὲς δὲ καὶ τὰ ἑαυτῶν ὀνόματα ἰδιοχείρως ἐν τῷ τοίχῳ κατέγρα-ψαν, μεθ' ἧς ἤθελεν ἀξίας ἕκαστος. Οὗτος μέντοι ὁ μέγας ἀνὴρ, θεόθεν ἐμπνευσθεὶς, τὸ ἑαυτοῦ γράψας ὄνομα, τὴν τοῦ πατριάρχου προεχάραξεν ἀξίαν. μέχρι γὰρ τῆς σήμερον ἐν ἐκείνῳ τῷ χωρίῳ διὰ χειρὸς τοῖς παιδικοῖς αὐτοῦ γράμμασιν ἐντετύπεται ῥήμασι τούτοις, Εὐτύχιος πατριάρχης. Τίς οὐκ ἂν θαυμάσειεν ἐπὶ τούτοις πᾶσιν; Ἐπαιξεν μὲν καὶ Ἰσαάκ μετὰ τοῦ Ἰσμαήλ, ἀλλὰ παρεσιωπήθη τὸ τῆς πατριαρχίας ἀξίωμα, καὶ μὴν υἱὸς πατριάρχου καὶ μονογενῆς, καὶ ἐξ αὐτοῦ τὸ πλῆθος τῶν φυλῶν, καὶ πατέρα πολλῶν ἐθνῶν τὴν Ἀβραάμ ἐπηγγείλατο γενέσθαι Θεός. Καὶ Ἀθανάσιος δὲ, ὁ μέγας τῆς Ἀλε-

(g) Ecgraphum nostrum, ἡ δὲ ἦν, quod per in-terrogationem hanc corrigendum credidi, Τί δὲ ἦν;

Κλόνα vulgari Phrygum solæcismo ponitur pro Κλονάδων. Zinus, ratus accusativum singularem esse a κλῶν, ramus, vertit, Clona, id est Ramum appellat: reliquæ deinde periodi sensum con-turbat ac mutilat.

(6) Colitur sanctus Athanasius 2 Maii, sed hunc ejus lusum exposuimus 26 Februarii in Vita S. Alexandri episcopi Alexandrini, § 2.

ξανδρέων πόλεως ἐπίσκοπος, ὁμοίαν παιδίαν μετὰ Ἀ
τῶν συνηλικιωτῶν πεποιηκῶς φαίνεται, καθὼς οἱ
τὰ περὶ αὐτοῦ γράψαντες ἀπήγγειλαν, ἀλλ' οὐδὲ οὗ-
τος τοιοῦτό τι γέγραφεν ἢ εἶπεν περὶ ἑαυτοῦ. Μόνος
δὲ ὁ μέγας Εὐτύχιος, ὁ ἐκ σπαργάνων Σαμουὴλ καὶ
βλέπων τὰ ἔμπροσθεν, θείῳ Πνεύματι κινηθεὶς, προ-
εμήνυσεν τὴν μέλλουσαν αὐτῷ δοθήσεσθαι πκτριαρ-
χικὴν ἀξίαν τε καὶ χάριν παρὰ τοῦ Πατρὸς τῶν φῶ-
των· « Πᾶσα γὰρ δόσις ἀγαθὴ, καὶ πᾶν δῶρημα
τέλειον ἄνωθεν ἐστίν, » καθὼς φησιν ὁ θεὸς Ἰα-
κωβος.

ι'. Δωδεκαέτης οὖν γεγονὼς παρὰ τῷ μεγάλῳ
πάππῳ, τοῦ καιροῦ λοιπὸν καλοῦντος αὐτὸν ἐξελθεῖν
τῆς ἐνεγκαμένης, ἵνα πληρωθῇ τὰ τῷ Θεῷ προορι-
σθέντα ἐπ' αὐτῷ, ὡς μὲν Ἀβραὰμ οὐκ ἤκουσεν, « Ἐξελ-
θε ἐκ τῆς γῆς σου καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου » (οὐ γάρ
τι ὑπεναντίον ἔπραττον Θεῷ οἱ τούτου πατέρες, καθὼς
Θάβρα ἐν Χαρρᾶν)· ὡς δὲ Ἰακώβ μετ' εὐλογίας ὑπὸ
τοῦ Ἰσαὰκ καὶ τῆς Ῥεβέκκας, ἐξεπέμφθη εἰς τὴν
βασιλίδαν τῶν πύλων, ὑπὸ τε τῶν ἰδίων γονέων καὶ
τοῦ προλεχθέντος πάππου προφάσει μὲν παιδεύσεως
τῆς ἔξω παιδείας, μεῖζον δὲ τοῦ ἔργου τὸ πάρεργον
ἐμπορευσάμενος, ὡς δειχθήσεται. Ὡς περὶ γὰρ ὁ Ἰα-
κώβ καταλαβὼν τὴν Μεσοποταμίαν, τὰς τοῦ Λάβαν
θυγατέρας, Λίαν τέ φημι καὶ Ῥαχήλ, ἔλαβεν αὐτῷ
γυναῖκας, ὅστις Λάβαν τύπον φέρει τοῦ κόσμου,
ὁμοίως δὲ καὶ αἱ τούτου θυγατέρες τῆς ἐξ Ἰου-
δαίων καὶ ἐξ ἐθνῶν Ἐκκλησίας τύπος εἰσὶν· οὕτως
καὶ τὸν νέον Ἰακώβ καὶ μέγαν πατριάρχην Εὐτύ-
χιον ἡρμόσατο τῇ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν Ἐκ-
κλησίᾳ, συστάει μικρὸν ὕστερον, ὁ ἐπὶ πάντων
Θεὸς τῆς οἰκουμένης ὅλης (h) ποιήσας αὐτὸν ἀρχιερέα.
Μετελθὼν δὲ πᾶσαν παιδεύσιν, ὡς μίαν καὶ μόνην,
ἦν θαυμάζουσιν οἱ πολλοὶ καὶ τοῦ κόσμου τούτου σο-
φοί, ὀλίγα τὰ ἐξ αὐτῆς εἰς ἀκοὴν ἐπιδειξάμενος (i),
πάντων τῶν ὁμηλικίων ἐν ταῖς ἐπιδείξεσιν καὶ ἐν ἄλ-
λοις στεφάνοις (k) ὑψηλότερος, ἐπὶ τῇ ἁληθῇ καὶ
ὄντως οὖσαν φιλοσοφίαν ὅλον ἑαυτὸν μετήγαγεν, μη-
δὲν τῆς παλαιᾶς ἐκείνης καὶ ἀκανθίνης, ἔτι γε μὴν
ἐξώδους Αἰγυπτιακῆς ζύμης, διδαχῆς τε λέγω καὶ
παιδεύσεως, ἐπισυράμενος (τοιαύτη γὰρ εἰς τὸ Θεῖον
τιμὴ) παρὰ τῶν ἀσώφων φιλοσόφων, ἢ μόνον ὅσον
εἶχεν ῥοδινὸν καὶ εὐχάριστον δρεψάμενος, κατὰ τὸν
εἰπόντα καλῶς, « Καὶ ῥόδον δρέπου, καὶ ἀκάνθας
φεύγε. »

ια'. Μαθὼν οὖν καὶ πεισθεὶς, ὡς ἡ τοῦδε τοῦ κό-
σμου σοφία, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, οὐκ ἔστιν
ἄνωθεν κατερχομένη, ἀλλ' ἐπίγειος, ψυχικὴ, δαι-
μονιώδης, μὴ παρέχουσα καρπὸν πνευματικὸν τοῖς
ἐπερειδομένοις αὐτῇ· ἡ δὲ ἄνωθεν σοφία πρῶτον
μὲν ἀγνή ἐστίν, ἔπειτα εἰρηνικὴ, ἐπεικὴς, εὐπει-

⁵ Jac. i, 17 ⁶ Gen. xii, 1. ⁷ Jac. iii, 13.

(h) Ecce hic rursum non simpliciter τῆς οἰκου-
μένης, sed οἰκουμένης ὅλης, totius universi, patriarcha
appellatur Eutychius: et tamen Zinus, quem
rursum sequimur, novæ Romæ titulo duntaxat
titulatur: an in ms. Veneto legitur τῆς νέας Ῥώμης,
pro quibus verbis librarius Græculus in ms. Vati-
cano scripserat prænотата et Romanæ Sedi inju-

norum episcopus, similem lusum cum suis coæ-
taneis instituisse, quemadmodum narrant ii qui
Vitam ejus conscripserunt: sed neque hic tale
quid scripsit aut dixit de seipso. Solus vero Eu-
tychius, tanquam alter Samuel, ab infantia futura
prospiciens, divino Spiritu motus, patriarchalem
dignitatem sibi conferendam præsignavit, et gra-
tiam quam esset a Patre luminum accepturus:
« Omne enim datum optimum et omne donum per-
fectum desursum est, » quemadmodum divinus
Jacobus loquitur ⁵.

10. Cum igitur duodecim jam esset annorum,
eumque extra avi domum jam tempus vocaret
alio, ut implerentur in eo quæ a Domino fue-
rant præfinita: non audivit quemadmodum Abra-
ham: « Exi de terra tua et de cognatione tua ⁶, »
(neque enim parentes et propinqui ejus Deo adver-
sabantur, sicut Tharas in Haran), sed quemadmo-
dum Jacob, ab Isaac et Rebecca benedictus, ad
urbium reginam missus est a parentibus et avo,
quem diximus, disciplinarum sæcularium perci-
piendarum causa, sed occasione tali grandius ibi-
dem facturus operæ pretium, quemadmodum ap-
parebit. Nam ut Jacob in Mesopotamiam profectus,
Liam et Rachelem filias Laban uxores accepit (qui
sane Laban mundi figuram gerit, et filia ejus
Ecclesiam ex Judæis gentibusque conflata, signi-
ficant): sic etiam Deum novum Jacob magnumque
patriarcham Eutychium, ordinatione paulo post
secuta, constituit novæ Romæ pontificem, jungens
ei Ecclesiam ex utroque populo collectam. Verum
cum disciplinas, quarum singulas et vulgus et
sapientes admirantur, omnes ipse velut unicam
percurrisset; pauca ex singulis auditu percipiens;
et in declamationibus atque exercitationibus aliis
æquales suos superasset; ad eam, quæ vera et sola
est sapientia, se totum contulit; nihil ab insipien-
tibus illis philosophis trahens ex vetere illa et
spinoso, Ægyptiacique fermenti graveolentiam
spargente disciplina atque doctrina (sic enim erat
erga res divinas affectus), sed id solum quod in eis
bonum ac religioni consentaneum erat decerpens,
juxta proverbium quo dicitur: « Rosam carpe, et
spinas cave. »

D

11. Didicerat enim sibique persuaserat, sapientiam
hujus mundi, ut loquitur Apostolus ⁷, non descen-
dere desursum, sed esse terrenam, animale ac
diabolicam, nec ullum spirituale fructum se
complectentibus afferre: eam vero, quæ desursum
est sapientiam, esse castam, pacificam, modestam,

riosa verba.

(i) Ita corrigo quod in nostro ecgrapho est εἰς αὐ-
τὴν ἐπιδειξάμενος; quod videbatur bonum sensum
non facere.

(k) Ita rursum corrigo, pro eo quod scriptum
erat στεφανεῖς.

suasibilem, plenam misericordia et fructibus bonorum operum, quibus sectatores ejus perfruuntur. Hanc summo complexus studio hic vir Dei magnus, cepit consilium bonum, quod non auferetur ab eo, sed quo ipse servaretur: sic enim ait Sapiens: « Bonum consilium custodiet te, et prudentia servabit te ⁸. » Ipsum autem per Spiritus sancti efficaciam statim exsecutus est, gratiam non differens, neque dicens: Cras veniam atque perficiam, sed cum dixisset, Volo, statim consecutus est effectus. Erat autem admirabilis istius consilii auctor Deus: « quia omne datum optimum, et omne donum perfectum desursum est, descendens a Patre luminum ⁹. » Verum de quo illud consilium fuit? hoc scilicet, ut terræ terrena cuncta relinqueret, et omnem Ægyptiacam affectionem sub sabulo sepe-

A θής, μεστή ἐλέους καὶ καρπῶν ἀγαθῶν, ἀπόλαυσιν διουρουμένης τοῖς κτωμένοις αὐτὴν· [ταύτην] ἀσπασάμενος σὺν πολλῷ τῷ πόθῳ (l), καὶ περιπτυσάμενος αὐτὴν ὁ μέγας οὗτος ἀνὴρ καὶ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος, ἐβουλεύσατο ἑαυτῷ καλὴν βουλήν, ἥτις οὐκ ἀφαιρεθήσεται ἀπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ φυλάξει αὐτὸν, κατὰ τὸν εἰπόντα σοφόν· « Βουλὴ καλὴ φυλάξει σε· ἐννοία δὲ ὁσία τηρήσει σε. » Καὶ τῷ νοήματι τὸ ἔργον ἐπηκολούθησεν, διὰ τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος τελειώσεως. Οὐκ ἀνεβάλετο οὖν τὴν χάριν, οὐκ εἶπεν, Ἐπανελθὼν αὔριον ποιήσω τὸ βουλευθέν· ἀλλ' εἶπεν, Θέλω (m), καὶ τὸ ἔργον συνέδραμεν, ἐπειδὴ καὶ Θεὸς ἦν ὁ θαυμαστὸς σύμβουλος· « Πᾶσα γὰρ δόσις ἀγαθὴ καὶ πᾶν δῶρημα τέλειον ἄνωθεν ἐστὶ καταβαῖνον ἀπὸ τοῦ Πατρὸς τῶν φῶτων. » Τίς δὲ καὶ ποία ἡ βουλὴ; Τὸ, καταλείψαι τῇ γῇ τὰ γῆϊνα, καὶ πᾶν Αἰγυπτιακὸν θέλημα θάψαι ὑπὸ τὴν ἄμμον, προσδραμεῖν τε τῷ ὄρει τῶν ἀρετῶν, λέγω δὴ τῷ τῶν μοναχῶν ἀγγελικῷ χορῷ, περὶ οὗ μικρὸν ὕστερον λέξομεν.

CAPUT II.

Gratum ecclesiasticorum susceptio: vita monastica.

12. Postquam monastici habitus suscipiendi propositum sic, ut diximus, constituisset; ac supra petram quæ Christus est ædificatus, firmum ac stabile videretur habere fundamentum; Deo sic agente, oblata est occasio quædam, quæ consilium istud paulisper impediret. Nam sicut iter agentes, ipsoque in itinere mutuo colloquentes, si repentino aliquo percellantur tonitru, per modicum tempus intermittunt et iter et sermonem; illo autem cessante, utrumque resumunt: sic omnino contigit huic admirabili viro. Dum enim solitariae vitæ ineundæ quam maxime versat cogitationes, oblata est pontificalis dignitas Amasæorum (7), episcopo aliisque nonnullis summo studio contendentibus, ut Lazichenorum (8) susciperet episcopatum. Horum voluntate precibusque coactus, cum ita Deum velle existimaret, cessit necessitati, seque velut agnum innocentem tradidit Metropolitæ Amaseno, tunc in urbe Regia commoranti.

13. Et primum quidem suscepit spiritalem gratiam lectoris, quam per se Dominus ipse initiavit, quando accepto libro legit, et complicatum ministro reddidit. Notandum vero est quod capillos suos primum deposuit, non in obscuro aliquo loco; sed in æde sacra, eaque, ob causam plenam reve-

ιβ'. Ὡς οὖν ταῦτα ἦν αὐτῷ μεμελετημένα, καὶ ἐπὶ τῆς πέτρας, ἥτις ἐστὶν ὁ Χριστὸς, ψικοδομήθη καλῶς, καὶ ἔμεινεν ἄσειστος καὶ ἀρρύακτος ὁ θεμέλιος οὗτος· γίνεται τις ἐκ Θεοῦ πρόφασις, κωλύουσα πρὸς μικρὸν τὴν ἐγχείρησιν, καθάπερ ἐπὶ τῶν ὁδεύοντων καὶ πρὸς ἀλλήλους διαλεγομένων ἐξαίφνης βροντὴ γενομένη, ἵστησι τοῦ πρόσω καὶ τῆς διαλέξεως τοὺς ὁδεύοντας, πραϋνθείσης δὲ ταύτης πάλιν ἔχονται· τὸν αὐτὸν τουτοῦ τρόπον καὶ ὁ θεσπέσιος ἀνὴρ ὑπέμεινεν· ἐν ᾧ γὰρ τὰ τοῦ μονήρους βίου διελογίζετο, προσετυπώθη αὐτῷ τὸ τῆς ἀρχιερωσύνης ἀξίωμα. Καὶ δὴ γίνεται τις αὐτῷ περίστασις ἀπὸ τοῦ τηνικαῦτα ὀσιωτάτου ἐπισκόπου τῆς Ἀμασέων μητροπόλεως, ἀπὸ τε ἄλλων τινῶν, ἐπὶ τὸ γενέσθαι αὐτὸν ἐπίσκοπον τῆς τῶν Λαζιχηνῶν πόλεως. Εἰξας οὖν ταῖς ἐπενεχθείσαις αὐτῷ ἀνάγκαις, καὶ λογισάμενος θεῖαν ταύτην εἶναι βουλήν, δίδωσιν ἑαυτὸν ὡς ἀρνίον ἄκακον τῷ τῆς Ἀμασέων ἀρχιερεῖ, τηνικαῦτα διάγοντι, ἐν αὐτῇ τῇ βασιλευούσῃ πόλει.

ιγ'. Καὶ πρῶτον μὲν ἀξιούται τῆς τοῦ ἀναγνώστου πνευματικῆς χάριτος, ἣν καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ Θεὸς ἡγίασεν· λαβὼν γὰρ τὸ βιβλίον, ἀνέγνω, καὶ πτύξας ἀπέδωκεν τῷ ὑπηρέτῃ. Ἄξιον δὲ καὶ τοῦτο ἐπιστημῆνασθαι, πῶς οὐχ ἀπλῶς, ἢ ὡς ἔτυχεν, ἢ ἐν ἀσήμεν τόπῳ τὴν πρώτην ἀπέθετο τρίχα· ἀλλ'

⁸ Prov. II, 11. ⁹ Jac. I, 17.

(l) Item hanc vocem substitui, loco πλήθει, quæ significat multitudinem.

(m) Scriptum erat θελήσω, volam.

(7) Est Amasea metropolis Helenoponti, etiamnum celebris, de qua plenior agendi occasio 26 Aprilis ad Vitam S. Basilei, ibidem episcopi et martyris. Nonnulla etiam de ea diximus 3 Martii, ad Vitam SS. Eutropii, Cleonici et Basilisci martyrum.

(8) Vix alibi nota est urbs hæc Lazichenorum, infra n. 16. Lazichorum ac deinde Lazichi episcopatus: suspicor eandem esse quæ in antiquis

Notitiis episcopatum, post Geographiam sacram Caroli a S. Paulo editis, vocatur Zalichus et Zalichin (per metathesim scilicet ævi posterioris) sive Leontopolis, una ex quatuor episcopatibus Amaseno metropolitæ subjectis. Est quidem et Lazicha provincia, antiquis dicta Colchis, ad eundem Euxinum Pontum, sed longius dissita, et quæ proprium habebat Metropolitam, Phasidis dictum: ut de ea hic cogitare non liceat.

ἐν οἴκῳ ἁγίῳ καὶ μετα τινος φορικτῆς καὶ σεβασμίας προφάσεως. Τίς οὖν αὕτη, καὶ τίς ὁ τόπος ὁ ἅγιος; ἄκου[σ]ε· Πάντες ἴσμεν τὸν οἶκον τῆς ἁγίας καὶ ἐνδόξου Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀει Παρθένου Μαρίας, τὸν ἐν τοῖς Οὐβριχίου ἐν τῷ Στρατηγίῳ. Ἐν τούτῳ σχολάζων ἐκ μικρᾶς ἡλικίας ὁ μέγας οὗτος ἀνὴρ, ἐν αὐτῷ καὶ τὰς εὐχὰς νυκτὸς καὶ ἡμέρας πρὸς Θεὸν ἀναπέμπων οὐ διελίμπανεν, ἀξιούμενος καὶ τῆς μεταλήψεως τοῦ ἁγίου σώματος καὶ τοῦ τιμίου αἵματος Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. Εἰκότως οὖν ἐπιθυμίαν ἔσχεν, καιροῦ καλέσαντος, ἐν αὐτῷ καὶ τὰς πνευματικὰς τῆς ἱερωσύνης λαβεῖν χάριτας. Ὅντως ἄλλη Σιών ἐδείχθη ἁγία τῆς μητρὸς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, ὅτι καὶ ἐν σοὶ κατεπέμφθη τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐπὶ τὸν θεῖον καὶ ἀποστολικὸν ἄνδρα· καὶ σὺ δὲ, ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, ἐπιθυμία ἐπεθύμησας ἣν ἐπίθησας χάριν, ἥς ἐραστῆς τοῦ κάλλους ἐκ πολλῶν τῶν χρόνων ἐγένου, ἣν ἐν αὐτῷ τῷ ἁγιάσματι λαβεῖν ἐζήτηεις.

ιδ'. Τί οὖν γίνεται; Παρῆν ἕτοιμος ὁ ἀποθρίξαι ἐπιτετραμμένος τὴν τιμίαν ἐκείνου κεφαλὴν· ἐζήτουν ἰδιάζοντα τόπον· εὐρίσκεται ὁ ἅγιος τῷ ἁγίῳ. Τίς δὲ οὗτος; Τὸ ἅγιον βαπτιστήριον· εἰσφέρεται εἰς αὐτὸ, καὶ μὴ εὐρόντες ἐφ' ᾧ καθεσθῆναι ἐχρῆν, προμηθεῖα τοῦ κρείττονος, εὐρέθη εἰς τὸ χρηπιδῶμα (n) τῆς σεπτῆς ἐφεζόμενος κολυμβήθρας· καὶ ἀδουλῆτως αὐτοῦ τε καὶ τοῦ κείοντος, θεία δὲ ὁμῶς βουλῇ, αἱ τρίχες πᾶσαι εἰς τὴν κολυμβήθραν ἐκπεπτώκασιν. Θαύματος ἄξια τὰ συμβάντα τῷ μεγάλῳ ἀνδρὶ. Ἡ γὰρ ἤδη αὐτὸν ἀναγεννήσασα τιμία κολυμβήθρα, χεῖρα ἀπλώσασα τρόπον τινά, πάλιν μήτηρ γέγονεν δεξαμένη τὰς τρίχας αὐτοῦ. Καὶ προτύπως, ὡς οἶμαι, τοῦτο γέγονεν τοῦ μέλλοντος ἀναγεννασθαι δι' αὐτοῦ τε καὶ τῆς ἁγίας σεπτῆς κολυμβήθρας, ἐν ταύτῃ βασιλευούσῃ πόλει, ἀναριθμήτου λαοῦ· οὐ γὰρ δύναται τις ἄστρα, ἢ ψάμμον θαλάσσης, ἢ κεφαλῆς τρίχας, ἀριθμῶ καθυποβάλλειν· οὕτως οὐδὲ τοὺς τεχθέντας δι' ὕδατος καὶ Πνεύματος καὶ προσαχθέντας τῷ Θεῷ, βασιλεῖον ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον, διὰ τοῦ ὁσίου ἀνδρὸς, ἰσχύσειεν ἂν τις ἀνθρώπων ἐξαριθμήσασθαι. Οὐδὲ τὸ ἕτερον (o), ὅπερ ἐπεσημήνατο, φημὶ δὲ τὴν εἰς τὴν ἁγίαν κολυμβήθραν τῶν τριχῶν ἔμπτωσιν, ἅξιον παραδραμεῖν ἀνεξέταστον· πᾶσι γὰρ τοῖς συμβεβηκόσι αὐτῷ μετὰ ἀκριβείας ἐπέσκηπτεν ὡς ἐκ Θεοῦ τὰ συμβαίνοντα δεχόμενος, καὶ παρεφύλαττεν μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας. Ὡς οὖν ἐν τούτοις ταῦτα ἦν, ὥρισεν παρ' ἐαυτοῦ ἐξ ἐκείνης τῆς ὥρας μηκέτι λούσασθαι αὐτὸν, ἢ βρέξαι τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ὕδατι κοινῷ· ὅνπερ ὅρον δεξάμενος ἐφύλαττεν, καὶ φυλά-

¹⁰ Psal. LXXV,

(n) Κρηπιδῶμα, fundamentum a κρηπιδῶ, fundo.

(o) Alium dicitur, cum respectu ad sessionem super basi fontis.

(9) Georgius Codinus *De originibus CP.* videtur ista de hoc templo habere. «Templum Sanctæ Deiparæ, cognominatum Urbicii, ædificavit alius quidam Urbicius et magister militum Orientis, centum et octoginta annis post conditam Constantinopolim.» Ergo circa annum 510, tempore Anastasii imperatoris. Græce ἐν τοῖς Οὐβριχίου.

rentiæ ac religionis, delecta. Audiamus igitur quis locus ille fuerit. Notum est omnibus gloriosæ Dominae nostræ Dei genitricis semperque virginis Mariæ templum, Urbicii (9) dictum et in Strategio situm. In hoc a prima ætate magnus hic vir die noctuque divinis vacabat precationibus, in eodemque sancti corporis ac pretiosi sanguinis Christi Dei nostri communione primum dignatus fuit: quapropter etiam congruum duxit et in eodem, cum id jam tempus requireret, spirituales clericatus acciperet gratias. Vere altera Sion declarata es, sancta Christi matris Ecclesia: quoniam in te missus est Spiritus sanctus super divinum hunc et apostolicum virum: et tu, vir Dei, haud vano desiderio desiderasti gratiam quam adamabas, ejus pulchritudinem jam diu concupieras, quamque in ipso sanctuario accipere expetebas.

14. Quid igitur actum est? Paratus erat qui pretiosum illius caput tonderet: quærebatur secretus a turba locus, et dignus digno repertus est. Equis autem? Sanctum baptisterium: illuc concesserunt. Cumque non invenirent ubi considerent, Dei providentia factum est ut in almi lavacri basi consideret Eutychius: et contra ipsius atque tondentis voluntatem, divino tamen consilio, accidit, ut in sacrum fontem omnes ejus capilli deciderint. Admiratione sunt digna profecto omnia quæ magno huic viro contigerunt. Qui enim ipsum tanquam mater regeneraverat fons sacer; veluti manum explicans rursum ejus mater effecta est, dum ipsius quoque capillos excepit. Quod autem factum est, mea quidem sententia, significabat innumeram hominum multitudinem per ipsum in sacro hujus augustæ civitatis fonte regenerandam. Nam sicut nemo potest cœli stellas aut arenam maris, aut capillos capitis dinumerare, ita nemo poterit numero comprehendere regale sacerdotium ac gentem sanctam, quam per aquam et Spiritum regeneratam vir sanctus obtulit Deo. Neque vero alterum quod indicavi, capillorum, inquam, in sacrum fontem illapsus, silentio prætereundum est: ipse enim cuncta sibi obvenientia suscipiebat tanquam ordinata a Deo, et observabat diligenter. Cum igitur in iis etiam ista essent, decrevit nunquam se abluere nec aqua communi irrigare caput quod et reipsa præstitit, usque ad vitæ finem illotus perseverans; in eoque observans mandatum divinum. «Vovete et reddite Domino Deo vestro ¹⁰;» et:

Zinus verterat in Urbicii regione in imperatoris campo. Sed ædes, non regionem, Urbicii dictas arbitramur, ut cum dicitur ἐν ταῖς Ποσειδανίαις; et hæc ædes fuisse in Strategio, id est foro Prætorio, quod Petrus Gillius in topographia CP. attribuit 5 Regioni.

« Bonum est viro, cum portaverit jugum ab adolescentia sua ¹¹. »

« Εὐξασθε, καὶ ἀπόδοτε Κυρίῳ τῷ Θεῷ ὑμῶν. » καὶ, « Αὐτοῦ. »

15. Et hæc quidem circa primos ordines peracta sunt : quid autem postea? Cum diaconi jugum paulo post subiisset, alter apparuit Stephanus, potens verbo et opere, vitæque et moribus multos docens ac instruens quomodo oporteat perficere divinum ministerium et conversari in domo Domini, quæ est ecclesia Dei viventis. In hoc diaconatus gradu ex præscripto divinorum canonum mansit aliquantulo tempore : deinde, ut de pluribus mereretur bene, provectus est ad cathedram presbyterorum. Considerate autem quo modo, ordine et ratione illi cuncta cesserint. Nihil citra ætatem, perfecta omnia, omnia plena fuerunt divina gratia. Ordinis autem ratio cum in rebus universis, tum in gradibus religionis optima est. Cum triginta esset annorum (10), presbyter creatus est; etiam quoad ætatem corporis, mensuram perfectam attingens. Hanc ætatem Christus super omnia Deus videtur honorasse, qui cum triginta esset annorum baptizatus est, per conjunctionem personæ me et mea omnia sumens, ut ego quæ illius sunt acciperem. Cum igitur in presbyterorum sede consideret, eumque, ut David canit, exaltarent in ecclesia populorum, et in cathedra seniorum laudarent ¹²; gradum etiam illum suo decoravit exemplo : nec enim simul satus atque editus fuit, quem admodum de gigantibus fingunt fabulæ; aut ut repentini quidam, tanquam die uno formati ex luto, populorum præsidēs; non, inquam, repente ad eum gradum venit, quia ipse non erat qui gradum prosequeretur, sed gradus illum secutus est, sicut ait Scripturā : « Misericordia tua, Domine, subsequetur me ¹³. »

16. Sic ergo ex divina lege perfectis omnibus, cum jam sacerdotali ordine ac statu esset honoratus, et in spem venisset Lazichenæ sedis, prohibitus est ad eam procurationem accedere : consilium enim mutavit Deus, qui meliora semper ac præstantiora servis suis procurat. « Neque enim cogitationes meæ cogitationes vestræ, » inquit Dominus per prophetam ¹⁴; homo quippe in faciem respicit, Deus autem intuetur cor. Postquam igitur dissipatum est illud studium et Lazichenæ urbis episcopatus devenit ad alium; recurrit iterum optimus hic ad primum quod ab initio adamaverat, consilium : negotiatur incorruptas divitias, et prudentem patrem familias imitatur, qui proferens de thesauris suis nova et vetera, pretiosam emit margaritam et superlucratus est. Sic enim etiam vir admirabilis blandas vitæ voluptates sensuique blandientes pulchre commutavit, dans temporalia ut acciperet æterna. Apostolorum quoque exemplo,

Αξας ἐπλήρωσεν, μείνας ἐν ἀλουσίᾳ μέχρι βίου ζωῆς αὐτοῦ, τηρήσας τὴν λέγουσαν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, καὶ, « Ἀγαθὸν ἀνδρὶ ὅταν ἄρῃ ζυγὸν ἐκ νεότητος

αὐτοῦ. » Καὶ τὰ μὲν περὶ τοῦ πρώτου βαθμοῦ τοιαῦτα. Τί δὲ λοιπόν; Μετ' ὀλίγον καὶ Στέφανος ἄλλος ἀναδείκνυται. Ὑπείσελθὼν τῷ τῆς διακονίας ζυγῷ, δυνατὸς ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ, πολλοὺς ῥυθμίσαι τῷ ἑαυτοῦ βίῳ τε καὶ τρόπῳ, διδάξαι τε πῶς δεῖ τὴν θείαν λειτουργίαν ἐκτελεῖν, καὶ ἐν οἴκῳ Θεοῦ ἀναστρέφεσθαι, ἥτις ἐστὶν ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ ζῶντος. Ἐνδιατρίψας οὖν χρόνον μικρὸν ἐν τῷ βαθμῷ τῆς διακονίας κατὰ τοὺς θείους κανόνας, ἵνα εὐεργετήσῃ πλείονας, ἀνάγεται καὶ εἰς τὴν τῶν πρεσβυτέρων καθέδραν, ἀπολαύει καὶ τῆς τιμῆς. Καὶ σκοπεῖτε, πῶς πάντα εἰρμῷ καὶ τάξει προβαίνει τὰ πνευματικὰ χαρίσματα ἐπ' αὐτῷ, οὐ παρὰ καιρὸν ἡλικίας, οὐκ ἑλλειπές τι ἔχων, πάντα πεπληρωμένα θείας χάριτος. Λογίζομεθα οὖν ὅτι τάξις τίς ἐστὶν ἀρίστη καὶ ἀκολουθία, εἴπερ ἐν ἄλλῳ τινί, καὶ μᾶλλον ἐν τοῖς τῆς θεοσεβείας βαθμοῖς. Τριακονταέτης γὰρ ὢν, χειροτονεῖται πρεσβύτερος, εἰς μέτρον τέλειον φθάσας, καὶ κατὰ τὴν σωματικὴν ἡλικίαν. Ταύτην φαίνεται τιμήσας τὴν ἡλικίαν Χριστοῦ ὁ ἐπὶ πάντων Θεός, βαπτισθεὶς τριακονταέτης, ὅλον ἑμὲ φέρων μετὰ τῶν ἑμῶν, ἵνα ἐγὼ μεταλάβω τῶν ἐκείνου διὰ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν. Ὡς οὖν ἀνέβη, καὶ εἰς τὴν τῶν πρεσβυτέρων καθέδραν, κατὰ τὸ Δαυϊτικὸν λόγιον· « Ὑψώσατωσαν αὐτὸν ἐν ἐκκλησίᾳ λαῶν, καὶ ἐν καθέδρᾳ πρεσβυτέρων ἀνεσάτωσαν αὐτόν. » φαιδρύνει καὶ τοῦτον τῷ ἑαυτοῦ ὑποδείγματι, οὐχ ὁμοῦ σπαρεῖς καὶ ἀναδοθεῖς, ὡς ὁ μῦθος ποιεῖ τοὺς γίγαντας, ἧ ὥσπερ οἱ αὐθημερινοὶ πλαττόμενοι πῆλιννοι τοῦ λαοῦ προστάται, οὐ σχεδιάσας οὐδὲ διώξας τὸν βαθμὸν, ἀλλ' ὑπ' αὐτοῦ διωχθεῖς, κατὰ τὸ, « Ἐλεός σου, Κύριε, καταδιώξει με. »

15'. Πάντα οὖν κατὰ τὸν θεῖον ὅρον καὶ νόμον τελέσας, καὶ ἀξιωθεὶς τῆς ιερατικῆς τάξεώς τε καὶ στάσεως, ἥδη καὶ ἐν ἐλπίδι γεγονώς τῆς Λαζίχων προεδρίας, εἴργεται τῆς τοιαύτης φροντίδος· μετασκευάζει γὰρ τὴν βουλήν ὃ ἀεὶ τὰ κρείττονα καὶ ὑψηλότερα βουλευόμενος ὑπὲρ τῶν ἑαυτοῦ θεραπόντων Θεός. « Οὐ γὰρ ὡς αἱ βουλαὶ ὑμῶν ἡ βουλή μου, » διὰ τοῦ προφήτου λέγει Κύριος, ὅτι ἄνθρωπος ὁρᾷ εἰς πρόσωπον, Θεὸς δὲ εἰς καρδίαν. Ἐπεὶ οὖν διεσκευάσθη τὸ σπούδασμα καὶ εἰς ἕτερον μετῆλθεν ἡ τοῦ Λαζίχου ἐπισκοπὴ, ἀνατρέχει πάλιν ὁ πανάριστος οὗτος εἰς τὴν ἐξ ἀρχῆς ἐπόθει βουλήν τε καὶ πράξιν, πραγματεύεται καλῶς τὸν ἄσυχον πλοῦτον μιμεῖται τὸν ἑμπειρον οἰκοδεσπότην, ὅστις ἐκβαλὼν ἐκ τῶν αὐτοῦ θησαυρῶν πάντα παλαιὰ τε καὶ νέα, καὶ ἀποδόμενος μαργαρίτην, ὑπερεπλούτησεν· οὕτω θαυμάσιος, τὰ τοῦ βίου τερπνὰ καὶ τὴν αἴσθησιν ὑποσαίνοντα καλῶς ἀντηλλάξατο, δοὺς τὰ πρόσκαιρα καὶ λαβὼν τὰ αἰώνια, διὰ τὸ ὑπερβάλλον μέγεθος τῆς γνώσεως τοῦ

¹¹ Thren. III, 27. ¹² Psal. CVI, 32. ¹³ Psal. XXII, 6. ¹⁴ Isa. LV, 8.

(10) Circa annum Christi 542.

Θεοῦ. Μιμεῖται τοὺς ἁγίους ἀποστόλους, οἵτινες ἀφέντες ἅπαντα, ἠκολούθησαν τῷ Χριστῷ· δίδωσιν ἑαυτὸν ὅλον ἐπὶ τὸν μονήρη βίον· ἀμφιέννυται τὴν μοναχικὴν ἐσθῆτα, λόγῳ τε καὶ ἔργῳ καὶ σχήματι τὴν φιλοσοφίαν ταύτην κτησάμενος ἔτι ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ· μιμεῖται μικροῦ δεῖν Ἡλίαν τὸν Θεσβίτην, καὶ Ἰωάννην τὸν Βαπτιστὴν, οἱ τὴν ὁδὸν τῆς ἀσκήσεως ὑποδεικνύοντες τοῖς βουλομένοις ταύτην ἀσπασσθαι, πρῶτοι τὴν ἔρημον ὤκησαν. Ὁ δὲ μέγας Εὐτύχιος, οὐ τὴν ἔρημον, οὐ τὸν Κάρμηλον ὤκησεν· ἀλλὰ τὴν τῶν Ἀμασέων καταλαμβάνει μητρόπολιν, ἐκεῖσε πληρώσων αὐτοῦ τὴν ἐπιθυμίαν. Διάκειται γὰρ ἐν ταύτῃ τῇ πόλει μοναστήριον εὐαγές, πάλαι συστάν ὑπὸ τῶν ἁγιωτάτων ἐπισκόπων Μελετίου καὶ Οὐρανίου καὶ Σελεύκου, μεγάλων καὶ θεοφόρων ἀνδρῶν· καὶ οἱ μὲν δύο, Μελέτιος, φημί, καὶ Σέλευκος, τὴν Ἀμασέων ποιμάναντες ἁγιωτάτην Ἐκκλησίαν, ἐν αὐτῇ ὁσίως κεκοίμηνται, καὶ τὰς θαυματουργίας τῶν ἰάσεων ἐπιτελοῦσιν ἐκεῖσε μέχρι τῆς σήμερον.

ιζ'. Φέρεται δὲ καὶ θαῦμα παράδοξον τοῦ μεγάλου Σελεύκου, ὃπερ ἔτι ὄντος ἐν σαρκὶ εἰργάσατο δι' αὐτοῦ ὁ Θεός. Λιμοῦ γὰρ βαρυτάτου καταλαβόντος τηνικαῦτα τὴν χώραν, κίνδυνος ἦν οὐ μικρός· καὶ δὴ τοῦ σίτου παντελῶς ἐκφορηθέντος ἐκ τοῦ ὀρείου, ὃπερ ὄρειον καὶ μέχρι τῆς σήμερον μὴ φέρων (p) δὲ τὴν αἰτούντων ἐξ ἐνδείας ἐπίτασιν ὁ τηνικάδε ὀρειάρχος, ἀπελθὼν πρὸς τὸν ὄσιον Σέλευκον, τὰς κλεῖς αὐτῷ προσέβριψεν τοῦ ὀρείου, λέγων, ὅτι Ἐν τῷ ὀρεῖ σῖτος οὐκ ἔστιν, καὶ τὴν ὀχλήσιν οὐ φέρω τοῦ λαοῦ. Λαθὼν οὖν τὰς κλεῖς ὁ ἅγιος, ἔθηκεν αὐτὰς ἐν τῇ ἑαυτοῦ στρωμνῇ, καὶ δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ἀπαύστως παρεκάλει τὸν Θεόν, συνήθως δεῖξαι τὰ θαυμάσια αὐτοῦ, ὅπως θρέψῃ τὸν λαὸν αὐτοῦ. Πρωίας δὲ γενομένης, κατὰ τὸ σῶνθηδες εἰσελθόντων πρὸς τὸν ὄσιον τῶν εὐλαβεστάτων κληρικῶν, λέγει τῷ ὀρειάρχῳ, Λάβε τὰς κλεῖς, ἀδελφε, καὶ ἀπελθε, ποίησον τὴν χρεῖαν τῶν δεομένων. Ὁ δὲ πάλιν μεθ' ὄρκων δισχυρίζετο μὴ ἔχειν τὸ σύνολον τὸ ὄρειον σῖτον. Ἐπιμένοντος δὲ αὐτοῦ τῇ ἀπιστίᾳ, λέγει τοῖς κληρικοῖς ὁ μέγας, « Εὐλογητὸς Κύριος, ἀπέλθετε μετ' αὐτοῦ, γινώτε εἰ ἀληθεύει. » Τῶν δὲ λαθόντων τοῦ ἁγίου τὴν εὐχὴν, καὶ ἀπελθόντων, καὶ βουλευθέντων ἀνοῖξαι τὴν θύραν, μόλις ἠδυνήθησαν ἐντὸς αὐτῆς γενέσθαι, ἐκ τῆς πληθύος τοῦ σίτου. Φέρεται δὲ καὶ καταγραφὴ τῆς ἐξόδου τοῦ σίτου μέχρι τῆς σήμερον οὕτως· « Καὶ ἀπὸ τῆς προσευχῆς τοῦ ἁγίου Σελεύκου μυριάδες δέκα. » Τὰ μὲν δὴ περὶ τοῦ μεγάλου Σελεύκου τοιαῦτα. Οὐρανίου δὲ τὸν ἐν Ἰδώροις θρόνον διακοσμήσαντος, κακεῖσε τελειωθέντος, μέχρι τῆς δεῦρο ἰάσεις ὁ τάφος αὐτοῦ ἐπιτελεῖ. Καὶ τοῦτο δηλοῦται ἐκ τῶν ἐκάστης ἡμέρας ἀνακειμένων ἀσθε-

qui relictis omnibus secuti sunt Christum, propter excellentem cognitionis magnitudinem, solitariae vitae totum se tradidit et monachi vestem induit. Amplectens autem re atque habitu ac sermone philosophiam illam, quam ex utero matris adamaverat, imitatus est Eliam Thesbitem atque Joannem Baptistam, qui exercitationis viam imitari volentibus ostendentes, solitudinem primi coluerunt. Quamquam magnus Eutychius non desertum, non Carmelum habitavit; sed Amasæorum metropolim elegit, ubi desiderio suo faceret satis. In hac enim civitate sanctum est monasterium, quod sanctissimi quondam episcopi Meletius, Uranius (11) et Seleucus ædificandum curarunt: quorum quidem Meletius et Seleucus, cum sanctissimam Amasæorum rexissent Ecclesiam, in ea sancte dormierunt, et in hodiernum usque diem miracula et curationes operantur: quin et de magno Seleuco narratur signum, quod per eum adhuc viventem fecit Deus.

17. Fames aliquando gravissima occupaverat regionem, nec mediocre periculum imminebat. Cum enim ex horreo, quod adhuc superest, totum frumentum esset exportatum, custos, flagitantium importunitatem non ferens, accessit ad sanctum Seleucum, et horrei claves reddidit: Non est, inquit, frumentum in horreo, et efflagitantis populi multitudinem nequeo sustinere. Accepit claves vir sanctus easque in lectulo suo posuit, non desistens Deum per totam noctem orare, ut ex more ostenderet admirabilem potentiam suam, quo populum posset alere ac sustentare. Postridie mane conveniunt de more ad sanctum episcopum religiosissimi clerici: tum ad custodem horrei Seleucus: Accipe, inquit, claves, frater, et subveni pauperum necessitati. At ille rursus jurejurando affirmavit, in horreo nihil esse frumenti. Eum ergo in sua infidelitate persistere videns vir magnus, conversus ad clericos: Benedictus, inquit, Dominus: abite cum illo, et cognoscite utrum vera dicat nec ne. Cum autem abiissent, et vellent aperire ostium, vix potuerunt introire præ frumenti multitudine. Descriptio autem exportati frumenti usque ad hunc diem circumfertur his verbis: « Et ex oratione sancti Seleuci decem myriades. » Atque hæc de beato Seleuco. Sepulcrum vero Uranii, ejus qui Ibororum (12) cathedram exornavit ibique conditus est, usque in præsens operatur sanitates: et hoc manifestatur per infirmos, qui diebus singulis in ea æde in qua requiescit sanctus, decumbunt: quorum singuli non pro sua quique dignitate, sed prout advenire contigerit, ingrediuntur, acce-

(p) Perturbatus ecgraphi sensus sic erat: μὴ φέρων ἐκ τούτων.

(11) Nomina horum episcoporum necdum reperiimus in ullis Fastis sacris.

(12) Iberorum legit Zinus: et sic in subscriptionibus concilii Constantinopolitani i, solus ex Helenopolitana provincia legitur subscripsisse Pantophilius sive Pantophilus: in antiquis Notitiis prælaudatis. Ἰβερῶν, Ἰβύρα, Ἰβόρων legitur.

Iboriam urbem vocant geographi recentiores sub Metropoli Amasena. Non igitur hic cogitandum de Iberia, nunc Georgia dicta, Persidique vicina: et qui infra, n. 61, majori ex parte Iberes, Ἰβρος, Amasæam confugisse dicuntur, ex hac urbe venerunt.

dūntque ad sepulturam sancti et a morbis liberati, A currunt sani, glorificantes Dominum.

18. Monasticum igitur habitum magnus Euty-
chius induit in hoc magno monasterio, quod ipse
postea tum ædificiis, tum cultu divino, tum pro-
ventum ad hæc necessariorum incrementis am-
plificavit. Cumque succinctos haberet lumbos in
veritate, et sancti Spiritus armaturam suscepisset,
provinciam admisit totius monachalis ordinis in ea
metropoli gubernandi, ex eoque munere catholicus
seu generalis appellabatur. Hac autem dignitate
nihil elatus, non cogitavit magna in corde suo B
aut oculos sustulit in sublime; sed omnem ca-
duce ac miseræ hujus vitæ splendorem ut inanem
aspernabatur: quippe qui non ignoraret hominis
gloriam esse sicut florem feni: ideoque licet
maximus esset ac primus omnium, ita se gere-
bat ac si fuisset unus e multis: sic enim Dominus
præcipit: « Qui vult inter vos primus esse, sit
omnium ultimus et minister ¹⁵; » quia plane me-
moriter retinebat hanc Sapientis sententiam:
« Rectorem te posuerunt? noli extolli: esto in
illis quasi unus ex ipsis ¹⁶. » Porro cum temporis
non exigui, decem videlicet annorum spatio, de-
gens eodem monasterio eique præsidens, fecisset
omnia et docuisset, multosque suis cohortationi-
bus et doctrina lucratus esset Deo, observans il-
lud evangelicum: « Qui fecerit et docuerit, hic
magnus vocabitur in regno cælorum ¹⁷; » et illud:
« Melius est nomen bonum quam divitiæ multæ ¹⁸; »
meruit illa verba audire: « Euge, serve bone et
fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa
te constituam ¹⁹; » itaque illustris effectus est,
ut qui instar ardentis sed absconditæ sub modio
lampadis erat, electus sit qui supra candelabrum
positus fideles omnes illustraret, et omnibus in-
notesceret, sicut civitas supra montem posita. Sed
quomodo gesta sunt hæc? Factum est Dei provi-
dentia, ut in negotio quodam, ad omnes Christia-
nos pertinente, magis hujus viri requireretur opera:
quod quidem ipsius solius causa motum fuisse exi-
stimo, quia per ipsum solum contigit initium dari con-
gruæ correctioni. Negotium autem fuit hujusmodi.

νῶν, ἐν ᾧ οἱ κληρονομοῦνται ὁ ὁσιος, οὐ κατ' ἀξίαν,
ἀλλ' ὡς ἕκαστος ἔτυχεν εἰσελθὼν, προσεγγίζοντος τῷ
τάφῳ τοῦ ὁσίου, τῆς νόσου ἀπαλλαττόμενοι τρέχου-
σιν ὑγιεῖς, δοξάζοντες τὸν Θεόν.

η'. Ἐν τούτῳ τοίνυν τῷ μεγάλῳ μοναστηρίῳ
(ὅπερ εἰς ὕστερον πολυτρόπως ὕψωσεν καὶ ἐπλάτυ-
νεν ἐν τε εὐκτηρίοις οἰκοῖς, ἐν τε λειτουργίᾳ θεῇ,
καὶ προσεπιτούτοις προσόδων προσθήκαις) ὁ μέγας
Εὐτύχιος ἡμφιάσατο τὸ μοναδικὸν σχῆμα. Περιζω-
σάμενος γοῦν τὴν ὁσφὺν ἐν ἀληθείᾳ, καὶ ἐνδυσά-
μενος τὴν πανοπλίαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἀναδέχε-
ται τὴν φροντίδα, ἥτοι ἡγουμενίαν, ὅλου τοῦ ὑπὸ
τὴν μητρόπολιν μοναχικοῦ συστήματος, ὅθεν καὶ
καθολικὴς ὠνομάζετο, μηδὲν ἐκ τῆς ἀξίας ἐπαρθεὶς,
μὴ λογισάμενος τὸ ὑψηλὸν ἐν καρδίᾳ, ἢ μετεωρισμὸν
ἰδεῖν τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ. Πᾶσαν γὰρ τοῦ βίου
πρόσκαιρον περιφάνειαν εἰς οὐδὲν θέμενος, ἤδη πε-
ριεφρόνησεν, ὅτι πᾶσα δόξα ἀνθρώπου ὡς ἄνθος χόρ-
του. Γίνεται οὖν, ὡς εἰς τῶν πάντων, ὁ μείζων καὶ
ὁ πρῶτος πάντων, καθὼς φησιν ὁ Κύριος, « Ὁ θέλων
ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔστω πάντων ἔσχατος, καὶ
πάντων διάκονος. » Τὸ γὰρ, « Ἡγούμενόν σε κατ-
έστησαν, γίνου ὡς εἰς ἐξ αὐτῶν, » ἀκριβῶς ἦν αὐτῷ
μεμελετημένον. Ὡς δὲ πάντα καλῶς ἐποίησεν, καὶ
ἐδίδασκεν χρόνον οὐκ ὀλίγον, δεκαετίαν διάγων ἐν τῇ
αὐτῇ μονῇ, καὶ ἡγησάμενος αὐτῆς, καὶ πολλοὺς προσ-
ενέγκας τῷ Θεῷ διὰ τῆς ἑαυτοῦ νοουθεσίας τε καὶ
διδασκαλίας, κατὰ τὸ θεῖον λόγιον, « Ὁ ποιήσας
καὶ διδάξας, αὐτὸς μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ
τῶν οὐρανῶν. » καὶ, « Κρεῖσσον ὄνομα καλὸν ὑπὲρ
πλοῦτον πολύν. » ἡξιώθη καὶ αὐτὸς ἀκοῦσαι τὸ,
« Εὐγε, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστὲ, ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστὸς,
ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω. » ἐμφανὲς τε γέγονε
τοσοῦτον, ὡς καὶ ἐξεραϊθῆναι αὐτὸν, ὑπὸ τὸν μόδιον
ἔντα, κατὰ τὸν καιόμενον καὶ κρυπτόμενον λύχνον,
τεθῆναι τε ἐπὶ τὴν λυχνίαν, εἰς τὸ φωτισθῆναι πάν-
τας ὑπ' αὐτοῦ τοὺς τὴν οἰκουμένην οἰκοῦντας πι-
στοὺς, φανερωθῆναι τε αὐτὸν ὡς τὴν ὑπεράνω ὁροῦς
κειμένην πόλιν. Πῶς οὖν ἔδει ταῦτα προδῆναι;
Θεοῦ προνοία γίνεται τις πρόφασις οἰκουμενικῇ,
χρηζούσα μεγάλου ἀνδρὸς, ἥτις, ὡς οἶμαι, δι' αὐ-
τὸν καὶ μόνον γέγονεν, ἢ καὶ δι' αὐτοῦ μόνου
D τῆς δεούσης διορθώσεως ἔτυχεν ὠδηγηθήσεσθαι· ἡ δὲ
πρόφασις ἐστὶν αὕτη.

CAPUT III.

Occasio profectionis Constantinopolitanæ; electio ad patriarchatum.

19. Scitis omnes quotquot adestis discendi
sciendique studiosi, sanctum concilium quintum
in Regia urbe fuisse celebratum, regnante divo Ju-
stiniano imperatore, qui Christianæ religionis
studiosissimus fuit, et diligentissimus in congre-
gandis sanctissimis episcopis adversus tria Capitu-
la, id est Theodoretī scripta, contra duodecim ca-

ιθ'. Ἴστε πάντες, οἱ σπουδαῖοι καὶ φιλομαθεῖς,
τὴν συγκροτηθεῖσαν ἐν ταύτῃ τῇ βασιλευούσῃ πόλει
πέμπτην ἁγίαν σύνοδον ἐπὶ τοῦ τῆς θείας λήξεως
Ἰουστινιανοῦ, οὗ τὸν ζῆλον τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως
οὐκ ἀγνοεῖτε οἱ ἐπιστάμενοι τὴν σπουδὴν, καὶ μεθ'
ὁσῆς προθυμίας καὶ ἐπιτάσεως τὴν συνέλευσιν
τῶν τηνικαῦτα ἁγιωτάτων ἐπισκόπων ἐποιεῖτο,

¹⁵ Marc. ix, 43. ¹⁶ Eccli. xxxii, 1. ¹⁷ Matth. v, 19. ¹⁸ Prov. xii, 1. ¹⁹ Matth. xxv, 21.

ἐπὶ ἐξετάσει καὶ κατακρίσει τῶν τριῶν κεφαλαίων, τουτέστιν, τῶν συγγραμμάτων Θεοδώρητου κατὰ τῶν δώδεκα Κεφαλαίων τοῦ ἐν ἀγίοις Κυρίλλου, καὶ περὶ τῆς ἐπιστολῆς τῆς λεγομένης Ἰθα πρὸς Μάριν γεγράφθαι τὸν Πέρσην, καὶ περὶ Θεοδώρου τοῦ Μοψουεστίας, καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ βλασφημηθέντων Ἰουδαϊκῶν ληρημάτων, τῶν καὶ ἐξετασθέντων ἀκριθῶς καὶ δικαίως, καὶ ἀποδοκιμασθέντων ὑπ' αὐτῆς τῆς ἀγίας οἰκουμένης συνόδου, καὶ εὐλόγως κατακριθέντων. Ὡς οὖν ἐκ πάσης πόλεως οἱ ἀγιώτατοι ἐπίσκοποι μετεστέλλοντο, εἰς δὲ τῶν πάντων καὶ ὁ τῆς Ἀμασέων μητροπολίτης ἦν, ὁφείλων εἰς τὴν βασιλίδαν τῶν πόλεων παραγενέσθαι ταύτης ἕνεκα τῆς ζητήσεως, καὶ ἀδυνάτως ἔχων τοῦτο πράξει δι' ἀσθένειαν σώματος, μᾶλλον δὲ τὸ πᾶν ὥκονομεῖτο διὰ τὸν ὅσιον ἄνδρα, ἵνα ὁ κεκρυμμένος θητταρὸς φανερωθῇ, τί γίνεται; Προσέρχεται αὐτῷ ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος, πρῶτον μὲν δι' ἐτέρων γνησίων καὶ αἰδεσίμων πειθόντων Πατέρων καταλαβεῖν αὐτὸν τὴν βασιλεύουσαν πόλιν, ἔπειτα δὲ καὶ δι' ἑαυτοῦ παρακαλῶν, ὥστε ὑπακοῦσαι καὶ δοῦναι προθύμως ἑαυτὸν ἀντ' αὐτοῦ παραγενέσθαι εἰς τὴν θείων δογμάτων τε καὶ Γραφῶν. Εἰξας οὖν ταῖς παρακλήσεσιν, ὑπήκουσεν ὁ ταχὺς εἰς ὑπακοὴν ἔνθα σωτηρίας κέρδος ἦν, βραδὺς δὲ εἰς ὑπακοὴν ἔνθα ζημία καὶ βλάβος προὔκειτο ψυχῆς.

κ'. Ἐπειδὴ οὖν τὴν ἀρχὴν ἐδυσχέραινεν, ὡς Μωσῆς ὁ μέγας πάλαι ποτὲ τὴν εἰς Αἴγυπτον πορείαν ποιήσασθαι τῆς ἐλευθερίας ἕνεκα τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, θεωρεῖ καὶ οὗτος ὁ νέος Μωσῆς, καὶ μὴ βᾶτον καιόμενην, ἀλλὰ τρόπον τινὰ, ὡς ὁ μέγας Ἀβραάμ, κλίθανον καιόμενον· ἀκούει καὶ φωνῆς, οὐ τῆς λεγούσης, «Μὴ προσεγγίσῃς ὧδε», ἢ τὸ, «Λύσον τὸ ὑπόδημα ἐκ τῶν ποδῶν σου», ὅπερ δηλοῖ τὸ ἀποθέσθαι τὰ γεῶδη καὶ σαρκικά φρονήματα· ἀλλ' ὁμοίως ἀκούει φωνῆς, «Ἀβραάμ, κατ' ἑμαυτοῦ ὤμοσα, λέγει Κύριος, ἡ μὴν εὐλογῶν εὐλογήσω σε, καὶ πληθύνων πληθυνῶ σε, καὶ ἔσται τὸ σπέρμα σου ὡς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ·» τοιοῦτοι γὰρ καὶ τοσοῦτοι οἱ οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὔτε ἐκ θελήματος ἀνδρός, οὔτε ἐκ θελήματος σαρκός, ἀλλ' ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος, καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων πνευματικῶν χαρισμάτων τεχθέντες αὐτῷ υἱοί.

κα'. Τίς δὲ ἡ ὄρασις ἦν εἶδεν, καὶ φωνή ἦν ἤκουσεν, ἐξαγγεῖλαι καλόν. Πάλιν Ἰωσήφ, πάλιν Δανιὴλ γίνεται νέος, ὁ μέγας οὗτος ἀνὴρ. Ἐθεώρουν γὰρ, φησὶ, ἐν ὁράματι τῆς νυκτός ἀστράγαλον χειρὸς Δεσποτικῆς ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τὸ ὑπερ-
 D κείμενον ὄρος τοῦ εὐαγοῦς αὐτοῦ μοναστηρίου (ἔστιν γὰρ αὐτὸ ὄρος λίαν ὑψηλὸν καὶ μετέωρον, ἐν ᾧ καὶ εὐκτῆριος οἶκος τοῦ ἀγίου μάρτυρος Θαλλελαίου ἐπὶ ὠκίσται), καὶ ἤκουον φωνῆς λεγούσης μοι, καὶ τὸν ἀστράγαλον τῆς χειρὸς δεικνύντα μοι τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους, ὅτι Ἐκεῖ γίνῃ ἐπίσκοπος. Ποῖον ἄρα τὸ ὄρος, εἰκάσειεν ἂν τις, ἐκεῖνο, πλὴν τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων (ὡς ἡ ἐκθασίς ἔδειξεν) τῆς πολυτρόπως

A pita sancti Cyrilli; et epistolam scriptam ad Marim Persam, quæ Ihæ dicebatur; ac Theodori episcopi Mopsuesteni Judaicas nugas et maledicta, quæ diligenter explorata, et juste improbata, meritoque damnata fuerunt ab ipso sancto œcumenico concilio. Cum igitur omnes episcopi sanctissimi convocarentur, accersebatur etiam metropolita Amasæorum, ut ad hanc urbium reginam prædictarum quæstionum causa se conferret. Verum impediabatur is infirma corporis valetudine, Deo sic disponente, ut latens sancti hujus viri thesaurus fieret manifestus. Itaque metropolitæ primum per alios probos ac venerandos viros nisus est ei persuadere, ut regnatricem civitatem adiret; deinde ipsemet illum hortatus est, ut sibi velit obsequi, ac vice sua proficisci alacriter ad concilium, utpote divinorum dogmatum Scripturarumque peritissimus. Cessit cohortationibus vir sanctus: tam enim erat ad obtemperandum promptus, ubi lucrum salutis sperabatur, quam tardus ad obsequendum, sicubi detrimentum aut damnum animæ propositum erat. σύνδοον, διὰ τὸ καὶ πολλὴν αὐτὸν ἔχειν γνῶσιν τῶν

20. Cum tamen initio rem ægre ferret, sicut olim Moyses cum mittebatur in Ægyptum ad liberandos filios Israel, vidit etiam novus hic Moyses, si non rubum ardentem, ast clibanum flagrantem sicut Abraham, audivitque vocem, non quæ diceret: «Ne appropinques huc,» aut: «Solve calceamentum de pedibus tuis»²⁰ (quibus præcipitur, ut deponantur cogitationes terrenæ atque carnales), sed verba similia his: «Abraham, Abraham, per memetipsum juravi, dicit Dominus, benedicens benedicam tibi, et multiplicans multiplicabo te, et erit semen tuum sicut astra cœli»²¹: «tot enim talesque sunt filii, qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri; sed ex aqua et Spiritu aliisque spiritualibus gratiis ei nati sunt.

21. Quæ autem visio illa fuerit quam vidit, et vox quam audivit, operæ pretium fuerit commemorare: rursum enim Joseph, rursum novus Daniel magnus hic vir apparuit. Videbam, inquit, in visione noctis digitum manus Domini in firmamento cœli, et montem, huic sancto monasterio imminentem (est autem mons ille valde sublimis in quo sancti martyris Thalalæi (13) ædem constructam videmus), et digitus monstrabat mihi verticem montis, et vox audiebatur dicens: Illic eris episcopus. Quis per montem illum aliud significari credidisset, quam urbium reginam, sicut et declaravit eventus? Est enim ipsa vertex atque fastigium

²⁰ Exod. III, 5. ²¹ Gen. XXII, 16, 17.

(13) Thalalæus martyr est, Edessæ in Syria, sub Numeriano imperatore passus 20 Maii. Habuit etiam ecclesiam in Bithynia, de qua egimus in

Vita S. Auxentii 4 Febr. num. 31. Apud Lipomanum et Surium minus integre Thalæus legitur.

vere civitatum seu montium reliquorum, de quibus A David ait : « Rigans montes de superioribus suis²² » nam sive virtutes angelicas sive montes ipsos et civitates intelligas, utroque modo apparet veritas.

22. Cum igitur hanc visionem habuisset, Deum qui illam ostenderat, deprecabatur, ut sacrum illud munus et reddendæ pro unoquoque rationis periculum transferret a se, ac potius sibi concederet in futura vita perfrui bonis illis quæ justitiæ promissa sunt, atque audire : « Esto super decem civitates. » Sed Deus, qui nubes ducit ab extremis terræ, quique a gregibus ovium vocavit David, et unxit eum prophetam ac regem ; elegit quoque mitem hunc virum, et ea qua dixi occasione perduxit in urbium amplissimam. Mansit autem apud patriarcham, qui Menas (14) appellabatur, eratque vir sanctissimus ac divinus : qui angelicam agens vitam atque futura prospiciens, hortatus magnum Eutychium est, ne discederet a se ; et sancto clero suo illum ostendens dixit : Hic monachus erit successor meus. Confestim vero missus ad imperatorem Eutychius, cum apud eum de rebus propositis disputaretur, apparuit omni humana divinaque disciplina instructissimus ; congressique cum eo hæretici, non ad utilitatem, sed ad simpliciorum eversionem soliti altercari, haudquam potuerunt resistere sapientiæ et spiritui quo loquebatur. Cumque negarent aliqui, anathemati subieiendos eos, qui post mortem deprehenderentur fuisse hæretici, ipse divinarum Scripturarum testimonio demonstravit sic esse puniendos : nam et rex Josias, sicut de eo prophetatum fuerat, eorum ossa qui vitulis immolarant, post mortem effodit atque combussit : idem igitur etiam servandum in hæreticis est, ut post obitum quoque puniantur.

23. Imperator et qui astabant mirati, deinceps eum magnopere coluerunt observaruntque. Sic autem liberius intra regiam versante Eutychio, apud Deum et homines magis declaratæ sunt divitiæ eruditionis ejus. Amabat autem eum imperator, imo imperatorum ac regum omnium Dominus ; cui cum ante ortum nostrum nota sint omnia D (quos enim præscivit et prædestinavit, hos et vocavit et glorificavit), magnum quoque Eutychium vocavit ad dignitatem pontificalem. Etenim post dies paucos sanctus Dei servus Menas, regiæ urbis patriarcha, de quo jam fecimus mentionem, in senectute bona, et plenus dierum cum Dei gratia transactorum, migravit ad vitam angelorum atque sanctorum Patrum : cujus mortis nuntio ad Christianissimum imperatorem perlato, multi ceriatim conabantur studio incredibili corrumpere promissis

δυντὼς οὕτης τῶν λοιπῶν ὁρέων τε καὶ πόλεων κορυφῆς ; περὶ ὧν καὶ ὁ θεὸς Δαυὶδ λέγει, « Ποτίζων ὄρη ἐκ τῶν ὑπερώων αὐτοῦ. » εἴτε γὰρ τὰς ἀγγελικὰς δυνάμεις, εἴτε τὰ αἰσθητὰ ὄρη τε καὶ πόλεις ἐννοήσειέν τις, ἀμφοτέρωθεν ἔχει τὸ ἀληθές.

κβ'. Ὡς οὖν τὴν ὁπτασίαν εἶδεν ταύτην, παρεκάλεῖ τὸν δείξαντα Θεὸν, παραγαγεῖν μὲν τὴν λειτουργίαν ταύτην ἀπ' αὐτοῦ, καὶ τὸν ὑπὲρ ἐνὸς ἐκάστου ἐπιχειρῶντος κίνδυνον, δοθῆναι δὲ αὐτῷ μᾶλλον ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ ἐν ἀπολαύσει γενέσθαι τῶν ἐπηγγελμένων τοῖς δικαίοις ἀγαθῶν, καὶ ἀκοῦσαι, « Γίνου ἐπάνω δέκα πόλεων. » Ἄλλ' ὁ ἀνάγων νεφέλας ἐξ ἐσχάτων τῆς γῆς, καὶ ἀναλαβὼν ἐκ τῶν ποιμνίων τῶν προβάτων τὸν Δαυὶδ, χρίσας τε προφῆτην καὶ βασιλέα Θεὸς, αὐτὸς καὶ τὸν πρῶτον ἄνδρα τοῦτον ἐκλεξάμενος, ἄγει εἰς τὴν μεγίστην τῶν πόλεων, ἧς προεῖπον αἰτίας ἕνεκεν, καὶ γίνεται παρὰ τῷ τῆνικαῦτα ἀγιωτάτῳ πατριάρχῃ. Μηνᾶς δὲ οὗτος ἦν, ὁ θεὸς καὶ λόγιος, ἀγγελικὸς τε καὶ προορατικὸς ἄνθρωπος καὶ τὸ μέλλον ἔσεσθαι προῖδων, προετρέπετο τὸν Εὐτύχιον μὴ ἀναχωρεῖν αὐτοῦ, τῷ τε εὐαγεῖ κλήρῳ ὑποδεικνύων αὐτὸν ἔλεγεν, ὅτι Οὗτος ὁ μοναχὸς γίνεταιί μου διάδοχος. Αὐτίκα οὖν ἀναπέμπει αὐτὸν πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ κινουῦνται παρ' αὐτῷ οἱ λόγοι περὶ ἧς παραγέγονεν ὑποθέσεως· καὶ φανείς ἔτοιμος ἐκ πάσης παιδείας, θείας τε καὶ τῆς ἑξω, συναίρει λόγους μετὰ τῶν εἰωθότων αἰρετικῶν εἰς οὐδὲν χρήσιμον λογομαχεῖν ἐπὶ καταστροφῇ τῶν ἀπλουστέρων, οἵτινες οὐκ ἔσχουν ἀντιστῆναι τῇ σοφίᾳ καὶ τῷ πνεύματι, ᾧ ἐλάλει. Λεγόντων γάρ τινων μὴ δεῖν ἀναθεματίζεσθαι τοὺς μετὰ θάνατον φωραθέντας αἰρετικούς, αὐτὸς ἐκ τῶν θείων Γραφῶν ἔπειθεν, ὅτι δεῖ ἀναθεματίζεσθαι τούτους, λέγων ὅτι Ἰωσίας ὁ βασιλεὺς, προφητείας αὐτῷ προμηνυσάσης, τὰ ὅσα τῶν ἐπιθυσάντων εἰς τὰς δαμάλεις μετὰ θάνατον ἀνασκάψας κατέκαυσεν· παραπλησίως οὖν δεῖ καὶ τοῖς αἰρετικοῖς κεχρησθαι, καὶ μετὰ θάνατον αὐτοὺς ἀναθεματίζειν.

κγ'. Θαυμάσας οὖν ὁ βασιλεὺς καὶ πάντες οἱ παρεστηκότες, πολλῆς ἀποδοχῆς αὐτὸν καὶ τιμῆς ἡξίωσαν. Ἐξ αὐτῆς οὖν ἐν μείζονι παρῶνσι σχολάζων ἦν ἐν ταῖς βασιλικαῖς αὐλαῖς, καὶ πλέον ὁ τῆς γνώσεως αὐτοῦ πλοῦτος ἐξεφαίνετο παρὰ Θεῷ καὶ ἀνθρώποις. Εἶχεν γὰρ αὐτὸν ὁ τῶν σκήπτρων Κύριος ἐν τῇ ἑαυτοῦ καρδίᾳ, μᾶλλον δὲ ὁ Βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων, ὁ εἰδὼς τὰ πάντα πρὶν γενέσεως ἡμῶν, ὅτι οὗς προέγνω καὶ προώρισεν, τούτους καὶ ἐκάλεσεν καὶ ἐδόξασεν· καλεῖ δὲ καὶ τὸν μέγαν Εὐτύχιον εἰς τὸ μέτρον τῆς ἀρχιερωσύνης, σὺν τιμῇ τε καὶ δόξῃ πολλῇ. Οὐ μετὰ πολλὰς γὰρ ἡμέρας, καὶ ὁ προλεχθεὶς ὁσῖος καὶ τοῦ Θεοῦ θεράπων Μηνᾶς, τὸν θρόνον διέπων τῆς βασιλευούσης πόλεως, ἐν γῆρα πῖονι, πλήρης καὶ τῶν κατὰ Θεὸν ἡμερῶν ὑπάρχων, τοῦ ἀνθρωπίνου βίου ὑπεξελθὼν, τὴν μετ' ἀγγέλων καὶ τῶν ἁγίων Πατέρων ἡσπάσατο διαγωγὴν. Ὅτε οὖν

²² Psal. ciii, 13.

(14) Colitur S. Menas patriarcha 25 Augusti, etiam *Martyrol. Rom.* ascriptus, mortuus indictione 15, an. 552.

ἐγνώσθη τῷ πιστοτάτῳ βασιλεῖ τοῦ ὁσίου ἀνδρὸς ἡ A κοίμησις, ἀγὼν ἄφατος καὶ σπουδὴ ἄμετρος τοῖς πολλοῖς ἦν εἰς τὸ προβάλλεσθαι τοὺς μὴ ἀξίους τῆς ἀρχιερωσύνης, ὑποσχέσσει καὶ δωροδοκίαις βουλομένοις πείσαι τοὺς δυνάστας τοῦ βασιλέως, εἰ ἴσως ἐπιτύχωσι τῶν ἐλπιζομένων. Ἄλλ' ὁ πάντα ποιῶν καὶ μετασκευάζων Θεὸς, ἐτάζων δὲ καρδίας καὶ νεφρούς, καὶ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ καρδίαν βασιλέως κατέχων μετὰ τῶν περάτων τῆς γῆς, κλίνει καὶ τὴν τοῦ γαληνοτάτου βασιλέως καρδίαν εἰς τὸν ἀξίον ἄνδρα, καὶ μετὰ πολλοῦ τοῦ τάχους ἐπιτρέπει τινὶ τῶν ἐντίμων ῥεφερενδαρίων (q) (Πέτρος δὲ οὗτος ἦν) ἀναζητῆσαι καὶ συλλαβεῖν τὸν μέγαν Εὐτύχιον, φυλάξαι τε μετὰ τῆς προεπούσης τιμῆς· ὅπερ καὶ γέγονεν.

κδ'. Ἀλλὰ ἀκούσατε καὶ εἴαν ὁπτασίαν φυλαττόμε- B νος εἶδεν· ἔλεγεν γὰρ ὁ μέγας, ὅτι Τῇ νυκτὶ ἐκεῖνῃ ὑπενόουν οἶκον μέγαν διάφωτον εἶναι, καὶ κλίνην εὐπρεπῶς ἐστρωμένην, ἐφ' ἣν ἀνέκειτο γυνὴ ὀνόματι Σοφία, ἥ καὶ προσκαλεοαμένη με, ὑπεδείκνυέν μοι κόσμια. Εἶτα μετὰ τοῦτο ἐθεώρουν τὸ παρακείμενον ἡλιακὸν τῷ οἴκῳ, ὅτι χιόνος ἦν πεπληρωμένον, καὶ παιδίον ἱστάμενον ἐν τῷ ἡλιακῷ, ὀνόματι Σωτήριχος, ὅπερ καὶ ἡμελλεν ἐκ τοῦ ἡλιακοῦ πίπτειν. Φθάσας δὲ ἀνειλόμην αὐτὸ ἐκ τῆς χιόνος καὶ τοῦ μὴ πεσεῖν. Τί δὲ ἄρα τοῦτο ἐσήμαινεν, ἢ τὴν καλιεργίαν τῶν πραγμάτων τῆς ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας; τοῦτο γὰρ τὰ κόσμια· ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ἐν χιόνι τὸ παιδίον εἶναι, τὸ ἐν χειμασίᾳ τὰ δογματικὰ ὑπάρχειν. Ἐκάτερα δὲ τῆς δεούσης ἔτυχε διορθώσεως διὰ τῆς ἐπιστάσεως καὶ κυβερνήσεως τοῦ ὁσίου ἀν- C δρός. Ὅτε οὖν προέβη τὰ τῆς παραφυλακῆς, θαρρῶς τὴν βουλήν, ἣν ἐξ ἀρχῆς ἔσχεν περὶ αὐτοῦ ὁ φιλόχριστος βασιλεὺς, τῷ τε εὐαγεῖ κλήρῳ καὶ τῇ ἱερᾷ συγκλήτῳ, καὶ πληροφορήσας, ὡς καὶ θείαν ὁπτασίαν εἶδεν περὶ αὐτοῦ, κοιμηθεὶς ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ ἁγίου Πέτρου τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων ἐν τῷ Ἀθύρᾳ· καὶ γὰρ ἦν ἔχων ἐκεῖ πρόκενσον· ἔωρα κέναι γὰρ ἔφασκεν τὸν κορυφαῖον τῶν ἀποστόλων καθ' ὕπαρ, ὑποδεικνύντα αὐτῷ τὸν μέγαν Εὐτύχιον, καὶ λέγοντα, ὅτι Τοῦτον ποιήσον ἐπίσκοπον γενέσθαι. Μεθ' ὅρκων οὖν πολλῶν δισχυρίζετο ταῦτα οὕτως ἔχειν. Θεωρήσαντες οὖν τὴν ἐνστασιν τοῦ βασιλέως, καὶ ὅσην σπουδὴν μετὰ τινος θείας ἐλλάμψεως ἐπεδείκνυτο, πάντες ὁμοθυμαδὸν, κοινῇ γνώμῃ, κοινῇ ψήφῳ, μιᾷ φωνῇ, πρὸ τοῦ καιροῦ, τὸ Ἀξίος, ὁξίος, ἔκραζον.

tentia ac voce (16), ante tempus clamaverunt :

(q) Alias ῥεφερενδάριος scribitur, de quo officio multa Meursius in Græcobarbaris, ostendens fuisse non tantum inter ecclesiasticos (inter quos Referendarii primum sexto, deinde quarto loco censebantur), sed etiam inter aulicos ministros : et hunc

(15) Græce ἐν τῷ Ἀθύρᾳ, quo videtur significari, non urbs Athyra pluraliter dicta, ad 24 p. m. distans Constantinopoli; sed fluvius *Athyra*, ab urbe ista nomen mutuans juxta quem fuerit templum, in quo πρόκενσον egerat imperator; quod Zinus, qui nomen loci ante dissimularat, volens exprimere, vertit *habere senatum*. Agit de ea voce pluribus Meursius in Græco-barbaris, ostenditque πρόκενσον dici *processum*, sicut σούκενσος successus et ἀντικέντωρ antecessor : et omnino videtur processus dici ea omnis functio, ad quam imperator

et muneribus amicos imperatoris, ut hominibus indignis deferretur pontificatus. Sed qui omnia facit et mutat, quique corda scrutatur et renes Deus, cor regis cum finibus terræ in manu sua continens, serenissimi imperatoris animum inclinavit ad hunc dignissimum virum. Quare uni ex honoratioribus referendariis (Petrus hic appellabatur) confestim mandavit, ut quæreretur, teneretur et congruenti cum honore custodiret magnum Euty- chium, uti et fecit.

(q) (Πέτρος δὲ οὗτος ἦν) ἀναζητῆσαι καὶ συλλαβεῖν τὸν μέγαν Εὐτύχιον, φυλάξαι τε μετὰ τῆς προεπούσης τιμῆς· ὅπερ καὶ γέγονεν.

24. Sed audite visionem, quam is dum custo- directur, aspexit : Videbar, inquit magnus ille vir, grandem quamdam præclaramque domum intueri, ac lectum stratum splendide, in quo jacebat mulier, Sophia nomine : quæ cum vocasset me, sua- que mihi monstravisset ornamenta, vidi mox so- larium domui adjacens repletum esse nivibus, et puerum in solario stantem Sotericum nomine, qui nisi ego præveniens a nive eductum præservas- sem a lapsu, casurus de solario videbatur. Hoc autem viso quid significabatur aliud, quam pul- cherrima Ecclesiæ sanctissimæ opera, per illum ornatum designata? Per puerum autem periclitan- tem in nive, indicabantur doctrinæ salutaris do- gmata. Utraque certe necessariam rectitudinem obtinuerunt, sancto viro præsidente ac gubernante. Quæ vero facta sunt priusquam jussus esset custo- diri, confirmaverunt consilium, quod ab initio de ipso conceperat Christi studiosissimus imperator, tam apud sanctissimum clerum quam apud sacrum senatum. His quippe suadere volens ille, tanquam qui de ipso divinam visionem habuisset dormiens in æde sancti Petri apostolorum coryphæi quæ est in Athyra (15) (ibi enim processum habebat), vi- disse se dixit principem apostolici senatus in somno monstrantem sibi magnum Eutychium, dicentem- que Hunc cura episcopum fieri. Quæ cum ille sub jurejurando confirmaret ita vidisse, videntes illi instantiam imperatoris, quantumque præferret studium, cum divina quadam illustratione con-

D junctum, unanimiter omnes, communi mente, sen- Dignus, dignus.

ipsum quidem, de quo agitur, Justinianum con- stituisset, ut solum essent quatuordecim : qui etiam appellabantur honoris ergo περιβλεπτοί, *spectabiles*. Eorum munus erat agere partes internuntiorum pro imperatore apud viros principes.

procedit extra palatium : maxime si ejus causa alibi pernoctet, uti hic factum. Sic in *Fastis*, quos Siculos vulgo jam nominant, Leo imperator dicitur abiisse Peram atque in æde S. Mamantis Processum per menses sex fecisse, dum sese urbi non fudit. Differt autem πρόκενσος a προσελεύσει, quia hæc solius fere religionis causa instituebatur, impe- ratore ante vesperam in palatium redeunte, quæ *supplicatio* aut *processio* vertitur : utrobique autem comitabantur officia omnia cum suis insigniis.

(16) Theophanes hæc ita exponit : « Eodem

25. Cunctis autem rite et ex canonum præscripto peractis, cum jam tempus esset ut sacrarum manuum impositione et initiatione consecraretur Pater ac magister omnium, adducitur ad sanctum altare, multos ad illud sacerdotes atque pontifices postea adducturus : consecratur precantium manibus divinisque et venerandis orationibus et sancto impletur Spiritu, qui sanctificatus ipse præsentibus omnes pontifices sanctificabat : ovis errantis (17) typum super humeros tollit : ascendit sublimem thronum, in eoque considet, ac pastorum principem Christum in cælum revertentem, qui et ipse pronuntiavit colligatorem illam ac conjunctivam seu potius conservativam vocem, imitatus est, omni populo dicens : Pax omnibus, quam vicissim eidem omnes apprecati sunt. Enim vero præclare divinus David de ipso antea exclamavit : « Quam magnificata sunt opera tua, Domine ! omnia in sapientia fecisti ²³ : » nam quæ circa divinum hunc virum sunt acta, plena sunt sapientia, et fideles omnes lætitia afficiunt.

26. Porro dignum in primis est, annorum ipsius cognoscere numerum, ut quam perfectus plenusque concurrerit, possit intelligi : par enim erat ut in perfecto viro perfecta essent omnia. Consecratus est igitur patriarcha anno ætatis suæ quadragesimo, qui numerus divinis Scripturis ut mysticus perfectusque reperitur. Nam Isaac, Abrahæ ex Sara unigenitus filius, virgo permanens usque dum annorum quadraginta adeptus esset ætatem, tunc demum Rebeccam accepit uxorem ²⁴, Christi mysterium et Ecclesiæ ex gentibus congregandæ figuram exprimens. Quid autem Moyses ²⁵, magnus Dei servus ? nonne cum annum quadragesimum attigit, fratres suos invisit in Ægypto, et videns Ægyptium quemdam Judæo injuriam, eo interfecto, auxilium tulit injuriam patienti ? Nonne aliis quadraginta annis expletis in Madian, factus est dignus divina illa visione, quam vidit in monte Sina, quod rubus arderet igne, sed non combureretur audivitque vocem dicentem sibi : Videns vidi afflictionem populi mei in Ægypto et gemitum eorum audivi, et descendi ut eruerem ipsos : veni et mittam te in Ægyptum ? Quid hoc significat ? nisi ipsum ordinari sacrorum præsullem et liberatorem filiorum Israel. Jam vero quomodo divinas leges, Dei digito tabulis inscriptas accepit ? nonne postquam jejunasset quadraginta diebus et quadraginta noctibus, in quibus et Novi Testamenti mysteria didicit ? Ac merito quidem Moyses hunc numerum

κε'. "Ὅτε οὖν πάντα κατὰ τάξιν καὶ κατὰ τοὺς θείους κανόνας προέβαινον, ἐφθασεν ὁ καιρὸς τῆς τῶν ἀρχιερατικῶν χειρῶν ἐπιθέσεως ἦτοι τελειώσεως, ἐπὶ τὸν ἑαυτῶν Πατέρα καὶ διδάσκαλον, προσφέρεται τῷ ἁγίῳ θυσιαστηρίῳ, ὁ μέλλων αὐτῷ προσάγειν πολλοὺς ἱερεῖς τε καὶ ἀρχιερεῖς· τελειοῦται διὰ τῆς αὐτοῦ χειρὸς τε καὶ εὐχῆς, καὶ τῶν θεοπαράδοτων σεπτῶν Λογίων· χρίσται τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, μᾶλλον δὲ ἁγιασθεὶς ἀνθαγιαίνει τοὺς συμπρόντας ἀρχιερεῖς· αἶρει ἐπὶ τοῦ ὤμου τὸν τύπον τοῦ πεπλανημένου προβάτου· ἀνέρχεται εἰς τὴν ὑψηλὴν καθέδραν· ἐνιδρύεται τῷ θρόνῳ· μιμεῖται τὸν ἀρχιποιμένα Χριστὸν εἰς οὐρανοῦς ἀνερχόμενον· φθέγγεται καὶ αὐτὸς τὴν συναπτικὴν καὶ συνδετικὴν, ταυτὸν δὲ εἰπεῖν συντηρητικὴν φωνήν, λέγων παντὶ τῷ λαῷ, Εἰρήνῃ πάνσιν, ἣν καὶ ὑπὸ πάντων ἀνέλαθεν. Καλῶς γάρ ὁ θεὸς Δαυὶδ προανεφώνησεν περὶ αὐτοῦ τὸ, « Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε ! πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας· » πάντα γὰρ τὰ γεγεννημένα εἰς αὐτὸν, πάσης θείας σοφίας ἐστὶν ἀνάπλεα, καὶ πάντας ἀνθρώπους πιστοὺς εὐφραίνειν δυνάμενα.

κε'. Καλὸν δὲ γινῶναι ἡμᾶς καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐτῶν τοῦ ἀνδρός, πῶς καὶ οὗτος τέλειος καὶ πληρὲς-στατος συνέδραμεν. Τεσσαρακονταέτης γὰρ ὢν χειροτονεῖται πατριάρχης· ἔπρεπε γὰρ τῷ τελείῳ πάντα τέλεια ἔχειν. Εὐρίσκομεν γὰρ καὶ τὸν ἀριθμὸν τοῦτον πολλαχῶς τιμώμενον, ὡς μυστικὸν καὶ τέλειον παρὰ τῇ θεῇ Γραφῇ. Καὶ πρῶτος Ἰσαὰκ, ὁ μονογε-νὴς υἱὸς τοῦ Ἀβραάμ, τεσσαρακονταέτης γενόμενος, τὴν Ῥεβέκκαν ἡγάγετο, ἐν παρθενίᾳ τὸν χρόνον ἐκεῖ-νον διαγαγὼν, ὅστις τύπον φέρει τοῦ κατὰ Χριστὸν μυστηρίου, καὶ τῆς ἐξ ἐθνῶν Ἐκκλησίας. Τί δὲ καὶ Μωσῆς, ὁ μέγας καὶ θεράπων Θεοῦ ; οὐχὶ τεσσαρά-κοντα χρόνων γενόμενος ἐπεσκέψατο τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ ἐν Αἰγύπτῳ ; ὃς ἰδὼν τὸν ἀδικούμενον, ἡμύ-νατο καὶ ἐποίησεν ἐκδίκησιν τῷ καταπονουμένῳ πα-τάξας τὸν Αἰγύπτιον· πληρωθέντων δὲ αὐτῷ πάλιν ἐτῶν τεσσαράκοντα ἐν τῇ Μαδιὰμ ; ἀξιούται τῆς θεο-φανείας ἐκεῖνης, ἣν εἶδεν ἐν ὄρει Σινᾶ, ὅτι ἡ βάτος ἐκαίετο πυρὶ καὶ οὐ κατεκαίετο, ἤκουσεν δὲ καὶ φωνῆς λεγούσης, Ἰδὼν εἶδον τὴν κάκωσιν τοῦ λαοῦ μου τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ τοῦ στεναγμοῦ αὐτῶν ἤκουσα, καὶ κατέβην τοῦ ἐξελέσθαι αὐτοὺς, δεῦρο, ἀποστείλω σε εἰς Αἴγυπτον. Τί τοῦτο δηλοῖ ; Οὐχὶ τὸ χειροτονη-θῆναι αὐτὸν ἀρχιερέα καὶ λυτρωτὴν τῶν υἱῶν Ἰσ-ραὴλ ; Πῶς δὲ καὶ τὰ θεῖα Λόγια ἐδέξατο, δακτύλῳ Θεοῦ γεγραμμένα ἐν ταῖς πλαξίν ; οὐχὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ νύκτας νηστεύσας, ἐν αἷς ἐδιδάχθη καὶ τὰ τῆς Καινῆς Διαθήκης μυστήρια ; Καὶ Μωσῆς μὲν εἰκότως τοῦ διπλοῦ ἔχρησεν ἀριθμοῦ, νόμος ὢν καὶ

²³ Psal. xci, 6. ²⁴ Gen. xxv, 20. ²⁵ Act. vii, 53, 30.

tempore, indictione 15, Menas episcopus CP. defunctus est, in cujus locum suffectus apocrisiarius Amasæe, presbyter et monasterii ipsius Amasæe monachus, Eutychius, eo ipso die quo Menæ cada-ver in sacris adytis adhuc expositum jacebat.

(17) S. Isidorus Pelusiota hunc typum lib. i, epist. 136, ad Herminum Comitem ita explicat : « Id amiculum, quod sacerdos humeris gestat, ex

lana et lino contextum, ovis illius, quam Dominus aberrantem quæsit, inventamque humeris suis sustulit, pellem designat. Episcopus enim, qui Christi typum gerit, ipsius munere fungitur ; atque ipso etiam habitu omnibus ostendit, se boni illius ac magni Pastoris imitorem esse, qui gregis infirmitates sibi ferendas proposuit.

ὑπὸ νόμον· ἀτελής γὰρ ὁ νόμος, οὐχ οὕτως δὲ οἱ τῆς χάριτος ὑπηρέται. Τί δὲ καὶ ὁ τῶν πάντων Σωτὴρ καὶ λυτρωτὴς Χριστὸς Ἰησοῦς, ὁ τοῦ νόμου πληρωτής; οὐχὶ καὶ αὐτὸς φαίνεται τιμήσας τὸν ἀριθμὸν τοῦτον; τεσσαράκοντα γὰρ ἡμέρας καὶ νύκτας νηστεύσας, πάντα πειρασμὸν καὶ πᾶσαν προσβολὴν τοῦ Ἐχθροῦ δεξάμενος, ἔδωκεν ἐξουσίαν τῷ ἀνθρωπίνῳ φυράματι πατεῖν ἐπάνω ὄφειων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν δύναμιν τοῦ Ἐχθροῦ. Μετὰ δὲ τὴν ἀνάστασιν οὐχὶ διάφωρος συναλιζόμενος τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις καὶ μαθηταῖς, τῇ τεσσαρακοστῇ ἡμέρᾳ, εὐλογήσας αὐτοὺς διέστη ἀπ' αὐτῶν, καὶ ἀνεφέρετο εἰς τὸν οὐρανόν, εἰρήνην καταλελοιπῶς αὐτοῖς, καὶ δι' αὐτῶν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἣν περιποιήσατο τῷ ἰδίῳ αἵματι; Καὶ ταῦτα μὲν ἐκ πολλῶν ὀλίγα παρεθέμην, δεῖξαι βουλόμενος ὅτι πάντα τὰ εἰς τὸν ὅσιον ἄνδρα γε-
γονότα, μετὰ τινος θείας χάριτος καὶ θεωρίας προήρ-
χeto.

A duplicavit, lex enim erat, et id quod sub lege est : lex autem imperfecta est ; non item ministri gratiæ. Quid denique omnium Salvator et liberator Christus legisque impletor? nunquid non etiam ipse hunc numerum honoravit, quando quadraginta diebus et noctibus jejunans, omnemque tentationem et insultum Inimici excipiens, humano figmento potestatem dedit calcandi super aspidem et scorpionem universamque virtutem inimici? Post resurrectionem vero suam nunquid non iterum diversimode versatus cum apostolis ac discipulis suis per dies quadraginta, benedictione data sublatus est ab eis, et ferebatur in cælum relinquens iis pacem, et per ipsos Ecclesiæ suæ, quam proprio sanguine acquisierat? Et hæc ex multis pauca proposui, volens ostendere omnia quæ circa sanctum hunc virum peracta sunt, divina quadam gratia sic fuisse ordinata ut essent consideratione dignissima.

CAPUT IV.

Concilium v OEcumenicum, oppugnatū hæretici, Justinianus imperator ab iis seductus.

κζ'. Τίς δὲ λοιπὸν γίνεται, ὅτε τὰ τῆς χειροτονίας προέβη, καὶ ἐνεδύσατο τὴν ἐξ ὕψους δύναμιν; ἐκάθισεν τε καὶ ἐπ' αὐτὸν παραπλησίως, ὥς ἐφ' ἓνα τῶν ἁγίων ἀποστόλων, ὁ διὰ τῶν πυρίνων γλώσσων δοθεὶς αὐτοῖς ἁγιασμὸς, καὶ πλησθεὶς Πνεύματος ἁγίου ἤρξατο λαλεῖν, καθὼς τὸ Πνεῦμα ἐδίδου ἀποφθέγγεσθαι. Πρεπόντως ἂν τις ἀρμόσειε τῷδε τῷ τόπῳ τὸ χωρίον ὅλης τῆς Γραφῆς ταύτης· « Ἦσαν δὲ ἐν Ἱερουσαλὴμ ἄνδρες εὐλαβεῖς ἀπὸ παντὸς ἔθνους τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανόν. » Τῷ ὄντι γὰρ ἀπὸ παντὸς ἔθνους συνήχθησαν οἱ εὐλαβέστατοι ἐπίσκοποι, ἐν τῇ νέᾳ Ἱερουσαλὴμ Κωνσταντινουπόλει, ἔνεκεν ἧς προεῖπον αἰτίας τῶν τριῶν κεφαλαίων. Ὡς οὖν συνῆλθεν τὸ πλῆθος, καὶ συνεχύθη, ἤκουον αὐτοῦ λαλοῦντος ἐτέρᾳ γλώσσῃ πρὸς τὰς ἀλλογλώσσους τῶν αἰρετικῶν γλώσσας (ἐτέρᾳ γὰρ ἐστὶν ἡ ὀρθὰ λαλοῦσα πρὸς τὴν διεστραμμένα φθεγγομένην, τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ), τουτέστιν, τῇ ὀρθῇ ὁμολογίᾳ τῆς πίστεως αὐτοῦ, κατὰ τῶν λαλοῦντων ἀδικίαν ἐν ὑπερηφανείᾳ κατὰ τοῦ ὑψίστου Θεοῦ· ὅθεν καὶ καθεῖλεν αὐτοὺς εἰς τέλος ἡ πυρωθεῖσα γλώσσα τοῦ ὁσίου ἀνδρός, συνεργίᾳ τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ τῶν συμπαρόντων ἁγιωτάτων ἐπισκόπων, ὥς Μωσῆς ἐκεῖνος, μετὰ τοῦ Ἰσραηλίου γενόμενος καὶ πατάξας τὸν Αἰγύπτιον. Σκότος γὰρ καὶ βδέλυγμα τοῖς ἀληθινοῖς Ἰσραηλίταις τὰ τῶν αἰρετικῶν δόγματα, ὅθεν καὶ εἰς τὴν ἄμμον θάπτονται βαρέως ὑπ' αὐτῶν καταδικαζόμενα.

κη'. Τὰ γὰρ κινηθέντα καὶ πραχθέντα καὶ περατωθέντα ἐν τῇ μεγάλῃ πέμπτῃ συνόδῳ, πάντες ἴστε

²⁶ Act. II, 5.

(18) Primo misit ad Vigilium Papam Romanum, fidei suæ professionem, qua admittit 4 concilia generalia, et amplectitur epistolas præsulum Romanæ sedis apostolicæ, tam aliorum, quam Leonis beatæ memoriæ de recta fide scriptas: et petit præsidente Vigilio tria Capitula in concilio proponi. Respondit

27. Verum quis deinceps fuit cum esset consecratus divinamque illam accepisset dignitatem? Qualis per ignitas linguas super apostolos descendit sanctitas, talis et super ipsum requievit et Spiritu sancto plenus (18) loqui cœpit, quemadmodum ipse Spiritus dabat eloqui ei. Merito posset hic aliquis totum illum Scripturæ locum accommodare : « Erant autem in Jerusalem viri religiosi, ex omni gente quæ sub cælo est ²⁶. » Vere enim ex omni gente religiosissimi episcopi (19) in nova Jerusalem Constantinopoli congregati erant, propter illa tria, quæ antea cemmemoravi, Capitula. Cum igitur convenisset multitudo, audiverunt ipsum attoniti loquentem alia lingua adversus diversas hæreticorum linguas : alia enim lingua est loquens recta, ab ea quæ propria dialecto loquitur distorta, id est manentium in veræ fidei confessione, contra linguam eorum qui in superbia sua loquuntur iniquitatem adversus Altissimum. Itaque ignita viri lingua sustulit eos in finem, Spiritus sancti auxilio et sanctissimis episcopis adjuvantibus ; ut cum Moyses opem Israelitæ tulit Ægyptiumque percussit. Hæreticorum enim dogmata a veris Israelitis æstimantur tenebrosa et execranda ; ideoque et damnata sepeliuntur sub sabulo.

28. Quæ porro in magno illo quinto concilio mota, acta, et definita sint, scitis, viri doctissimi, ut

Vigilius 6 Januarii post consulatum Basilii ann. 12 Christi 553.

(19) Episcopi 165 in concilio œcumenico v, congregati in confessione prima ad diem 4 Maii, ejusdem anni.

necesse non sit de iis aliquid dici a nobis; et scire ea facile possint, si qui ignorent. Huc vero congruit id quod dictum est a Davide: « Sacerdotes tui induantur iustitia et sancti tui exsultent »²⁷. » Itemque illud, quod ab Apostolo dictum est: « Induite armaturam Spiritus sancti, quo possitis omnia tela inimici ignita extinguere »²⁸. » Indutus igitur lorica iustitiæ, et calceatus pedes in præparatione Evangelii pacis; in omnibus sumens scutum fidei, et galeam salutis, et gladium spiritus, quod est Verbum Dei »²⁹; spinas amputavit, et vias asperas planas reddidit; ejectionisque lapidibus, id est maledicis et detestandis hæreticorum sermonibus, ex vera fidei via, sanctissimis Ecclesiis pacem reddidit; medium maceriæ solvens, per expositionem et probationem sanctorum dogmatum. Res autem admirabilis et animo illius digna accidit, qualis ut puto imo scio certissime, nec evenit hactenus, nec eventura est in posterum. Cum enim multa sancta concilia diversis locis atque temporibus sint celebrata, ex quo constituta est Christiana religio; nemo tamen meminit unquam, nisi hujus magni viri tempore, quatuor patriarchas convenisse. Itaque cunctis dubitationibus et controversiis, non per violentam coactionem, neque per studia partium, sed per efficaciam demonstrationum suasionumque dissolutis, pax summa et magna tranquillitas in Dei Ecclesia est subsecuta.

ἐπὶ τοῦ μεγάλου καὶ θείου ἀνδρὸς Εὐτυχίου. Πασῶν ἀντιπαθῶς, οὐ προσπαθῶς, ἀλλὰ ἀποδεικτικῶς καὶ ἀληγλήνη τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ γεγένηται.

29. Quatuor autem patriarchæ hi fuerunt: Vigilius veteris (20), et hinc Eutychius novæ Romæ, Apollinarius (21) magnæ Alexandriæ, Dominus Theopoleos (22): qui tanquam in corpus unum ex quatuor elementis conflati, unanimes idemque sentientes, manus inter se conjunxerunt, ut istud Psalmi oraculum testatur: « Flumina plaudent manibus in id ipsum, montes exsultabunt »³⁰; » et quod a Zacharia dictum est: « In die illa erit tumultus Domini magnus in eis, et apprehendet vir manum proximi sui, et conseretur manus ejus super manum proximi sui, sed et Judas pugnabit adversus Jerusalem, et congregabitur robur omnium gentium in circuitu »³¹. » Magnam igitur quamdam eamque quadruplicem quodammodo et auream catenam conficientes, in templum Dei, hoc est in magnam ecclesiam sunt ingressi; et divinum incruentumque sacrificium simul obtulerunt, imi-

οἱ ἀκριβεῖς ἐπιστήμονες, καὶ οὐ χρὴ νῦν λέγειν τι περὶ αὐτῶν, ἢ καὶ οἱ ἀγνοοῦντες τοῖς τηνικαῦτα πραχθεῖσιν μαθήσεσθε τὴν ἀκρίβειαν. Ἀρμόσαι δὲ δεῖ ἐνταῦθα καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ ἁγίου Δαυὶδ εἰρημένον, « Οἱ ἱερεῖς σου ἐνδύσονται δικαιοσύνην, καὶ οἱ ὅσιοί σου ἀγαλλιάσονται » καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Παύλου πάλιν, « Ἐνδύσασθε τὴν πανοπλίαν τοῦ Πνεύματος, ἐν ᾧ δυνήσεσθε πάντα τὰ βέλη τοῦ Πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα σθέσαι. » Ὡς οὖν ἐνδυσάμενος τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης, καὶ ὑποδησάμενος τοὺς πόδας ἐν ἐτοιμασίᾳ τοῦ Εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης, ἐν πᾶσιν ἀναλαβὼν τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως, ἐδέξατο καὶ τὴν περικεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου, καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ Πνεύματος, ὃ ἐστὶν ῥῆμα Θεοῦ, ἐξέτεμέν τε τὰς ἀκάνθας, καὶ τὰς τραχεῖς ὁδοὺς λείας πεποίηκεν, διαρρίψας τοὺς λίθους, φημὶ δὴ τοὺς βλασφημούντων αἰρετικῶν λόγους, ἐκ τῆς ὀρθῆς ὁδοῦ τῆς ἀληθινῆς πίστεως, καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λύσας, εἰρηνεύσας τε τὰς ἀγιωτάτας τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας, διὰ τῆς τῶν ὀρθῶν δογμάτων ὑψηγῆσεως καὶ ὁμολογίας. Γέγονέν τε πρᾶγμα θαυμαστὸν, καὶ τῆς ἐκείνου ψυχῆς ἄξιον, ὅπερ, ὡς οἶμαι, μᾶλλον δὲ οἶδα σαφῶς, ὅτι οὐδέπω γεγένηται, ἢ γενήσεται. Πολλῶν γὰρ διαφόρων συγκροτηθειῶν ἐν διαφόροις καιροῖς καὶ τόποις ἁγίων συνόδων, ἐξότε τὰ Χριστιανῶν συνέστη, οὐδεὶς μέμνηται ὅτι τέσσαρες ὁμοῦ πατριάρχαι συνελθόντες ἐκκλησίασαν, εἰ μὴ γὰρ τῶν ἀμφισβητήσεων, οὐ βία, οὐκ ἀνάγκη, οὐκ πιθανῶς διαλυθειῶν, εἰρήνη τις βαθεῖα καὶ μεγά-

χθ'. Οἱ γὰρ τέσσαρες πατριάρχαι, ὃ τε τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης Βιγίλιος, καὶ ὁ τῆς νέας Ῥώμης Κωνσταντινουπόλεως Εὐτύχιος οὗτος ὁ μέγας, καὶ ὁ τῆς μεγαλοπόλεως Ἀλεξανδρείας Ἀπολινάριος, καὶ Δομνῖνος ὁ Θεουπόλεως, ἐνωθέντες ἀλλήλοις, τρόπον τινὰ ὡς τὸ ἐκ τεσσάρων στοιχείων σῶμα, σύμψυχοι καὶ ἐν γενόμενοι, ἐν φρονούντες, ἀλλήλων τὰς χεῖρας συμπλέξαντες, κατὰ τὸ ψαλμικὸν λόγιον τὸ φάσκον, « Ποταμοὶ κροτήσουσιν χειρὶ ἐπὶ τὸ αὐτὸ, τὰ ὄρη ἀγαλλιάσονται » καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Ζαχαρίου λεχθὲν, « Ἔσται ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἑκστασις Κυρίου ἐπ' αὐτοὺς μεγάλη, καὶ ἐπιλήψεται ἕκαστος τῆς χειρὸς τοῦ πλησίον αὐτοῦ, καὶ συμπλακῆσεται ἡ χεὶρ αὐτοῦ πρὸς χεῖρα τοῦ πλησίον αὐτοῦ, καὶ Ἰούδας παρατάσσεται ἐν Ἱερουσαλὴμ, καὶ συνάξει τὴν ἰσχύον πάντων τῶν λαῶν κύκλωθεν. » Τοιαύτη τις ὄντως ἀποτελεσθεῖσα χρυσῇ καὶ μεγάλῃ σειρᾷ τετρακτὺς, εἰσελθόντες εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ, τὴν ἀγιωτάτην

²⁷ Psal. cxxxi, 9. ²⁸ Ephes. vi, 11. ²⁹ ibid. 15, 16. ³⁰ Psal. xxi, 8. ³¹ Zachar. iv, 10, 14.

(20) Vigilius Papæ a Justiniano imper. accitus, aderat Constantinopoli: sed licet a 20-tam patriarchis quam metropolitibus, et dein a præcipuis aulæ imperatoris ministris arcesseretur, non voluit tamen interesse concilio, sed cum scriptum suum, *Constitutum* dictum 14 Maii publicasset, fuit in exilium missus, ac postea die 8 Decembris approbavit omnia in dicto concilio conclusa.

(21) Apollinarius, pulso Zoilo, intrusus fuerat in

sedem Alexandrinam; sed cum Zoilo mortuo professionem fidei obtulisset Vigilio Papæ, in legitimum episcopum receptus est et sedit ad annum circiter 569.

(22) Dominus aliis, cujus sedi anni 14 tribuuntur a 546 ad 560. Antiochia autem dicta *Theopolis*, postquam ingenti terræmotu collapsa, a Justiniano imperatore anno 529 restaurata fuit: qua de re consule Evagrium et Theophanem.

φημι μεγάλην Ἐκκλησίαν, τὴν θεῖαν λειτουργίαν καὶ τὴν ἀναίμακτον θυσίαν ἐξετέλεσαν, ἅπαξ καὶ μόνον ἀκολουθήσαντες τῷ Δεσπότῃ καὶ ἀρχιποίμενι Χριστῷ· ὃς μιᾷ προσφορᾷ τετελείωκε τοὺς πάντας, ἅπαξ πεπονθὼς ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων· τὸ γὰρ τοῦ ἱερέως πάρειμι, ὃς ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ εἰς τὰ καὶ σκιώδη λατρεῖαν.

λ'. Οὗτοι δὲ οἱ νοητοὶ τέσσαρες ποταμοί, τὰς ἐπι-
τρίβεις ἄραντες τῶν λογικῶν ὁρέων, κατὰ τὸ, « Ἀροῦ-
σιν οἱ ποταμοὶ ἐπιτρίβεις αὐτῶν » (σπίλος γάρ τις καὶ ῥύπος ἐστὶν αἱ τῶν αἰρετικῶν δογματοποιαὶ τοῖς πιστοῖς)· ἃς καὶ ἐξέβριψαν ἀπὸ φωνῶν ὑδάτων πολλῶν, » τουτέστιν ἀπὸ Γραφικῶν καὶ Πατρικῶν μαρτυριῶν, ἀγαλλίσσιν τε καὶ εὐφροσύνην παρ-
έσχεν τοῖς ἀγίοις ὄρεσι. λέγω δὴ ταῖς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαις. Τίς οἶδεν, τίς ἤκουσεν τοιαῦτα, Καλοὶ μὲν, καὶ λίαν καλοὶ οἱ ἐκ τοῦ παραδείσου τέσσαρες ἐξερχόμενοι ποταμοί, ἀξιεπαινετώτεροι δὲ καὶ οἱ τέσσαρες οὗτοι οἱ εἰς τὸν παράδεισον εἰσελ-
θόντες· παράδεισος γάρ ἡ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία, εἰς ἣν κατεφυτεύθησαν, εἰς ὅρος κληρονομίας, εἰς ἔτοιμον κατοικητήριον ὃ κατειργάσατο Κύριος, ἀγίασμα ὃ ἡτοίμασαν αἱ χεῖρες αὐτοῦ, Κύριος βασιλεύων τὸν αἰῶνα καὶ ἐπ' αἰῶνα καὶ ἔτι. Τῆς ἐνώσεως τοίνυν ἐκ τῆς συμφωνίας τούτων γεγεννημένης, ἄρματα Φαραὼ καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ ἐβρίψεν εἰς θάλασ-
σαν, καταποντίσας τοὺς ἐπιλέκτους τριστάτας τῶν αἱρέσεων, τὴν τῶν τριῶν κεφαλαίων δυσσέ-
θειαν, ὃ κραταῖος καὶ δυνατὸς ἐν πολέμῳ Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν· πρόδηλον ὡς τοῦ νέου Μωϋσέως τὴν χεῖρα ἐκτείναντος, καὶ τῇ ράβδῳ, τουτέστιν τῷ C
σταυρῷ, ἐμπνίξαντος υἱοὺς τοὺς τῆς ἀπειθείας εἰς
θησαν διὰ ξηρᾶς ἐν μέσῳ τῆς θαλάσσης.

λα'. Ὅτε οὖν γέγονεν μία ποιμήν, καὶ εἰς ποιμήν οἱ τέσσαρες ποιμένες, τῇ ὁμοφροσύνῃ καὶ τῇ ὀρθο-
δοξίᾳ, καὶ πᾶσα εὐταξία κατεφυτεύθη εἰς τοὺς ἱε-
ρεῖς Κυρίου καὶ εἰς τὸν λαὸν αὐτοῦ, ἀπελύθη ἔκα-
στος τῶν ἱερέων καὶ ἀρχιερέων εἰς τὴν ἰδίαν πό-
λιν, καὶ πρὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ μετὰ χαρᾶς μεγάλης.
Ἀλλὰ τότε μὲν ἐπὶ πολλὸν χρόνον ἔσχον εἰρήνην αἱ πανταχόσε τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαι, πορευόμεναι καὶ εὐχοδομούμεναι τῷ φῶτι Κυρίου, καὶ τῇ παρα-
κλήσει τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐπληθύνοντο· ὑπελεί-
φθη δὲ μόνος οὗτος ὁ κατὰ πάντα νέος Ἰακώβ καὶ μέ-
γας πατριάρχης Εὐτύχιος, ὡς ἐκεῖνος πάλαι πο-
τὲ πρὸς τῇ διαβάσει τοῦ Ἰακώβ (r) χειμάρρου παλαιῶν, οὐ πρὸς ἄνθρωπον τοιοῦτον ἦν τις ἢ πάλῃ (ὁ γὰρ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ἦν, ὃς καὶ ἠυλόγησεν τὸν Ἰακώβ λέγων, « Ὅτι ἐνίσχυσας μετὰ Θεοῦ παλαῖσαι »), ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας, τοὺς τε ὁρατοὺς καὶ νοητούς. Μόνος γὰρ ὑπὲρ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν τὸν πόλεμον ἡγω-

A tati Christum, Dominum principemque pastorum, qui unica oblatione sanctificavit universos, semel passus in fine sæculorum; ne dicam quod sacerdos semel in anno Sancta sanctorum ingrediens, figuralem et umbraticam exprimebat latrām.

Ἄγια τῶν ἁγίων εἰσερχόμενος τὴν τοπικὴν ἐπετέλει

30. Quatuor hi spirituales fluvii tollentes contri-
tiones intellectualium montium, juxta illud: « Elevaverunt flumina fluctus suos³²; » ejecerunt opiniones hæreticorum, quæ apud fideles maculæ quædam et sordes sunt: « A vocibus aquarum mul-
tarum³³, » id est Scripturarum et Patrum testi-
moniis; lætitiisque et gaudium sanctis montibus, id est Christi Ecclesiis, pepererunt. Quis vidit, quis audivit res hujusmodi? Pulchri sane et admo-
dum pulchri sunt fluvii, qui egrediuntur de para-
diso: multo tamen magis laudandi sunt quatuor hi, qui in paradysum ingressi sunt. Paradysus enim est Ecclesia Dei, in qua plantati sumus in montem hæreditatis, in habitaculum paratum, quod Domi-
nus sanctificavit, quod paraverunt manus ejus, qui regnat in sæculum et ultra. Horum igitur consensu et conjunctione Dominus Deus noster, fortis et potens in bello, currus Pharaonis et exercitum projecit in mare, delectos hæreseon fautores (23) et trium Capitulorum impietatem demergens; novo nimirum Moyse manum tollente, et vīrga, id est cruce, filios contumaciæ in aqua maris suffocante: filii autem Israel ambulaverunt per siccum in me-
dio ejus.

τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης, οἱ δὲ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐπορεύ-

31. Cum igitur pastores quatuor, per concordiam rectumque sensum, facti essent unum ovile et unus pastor, et omnis disciplinæ moderatio super sacerdotēs Domini et populum ejus conquievisset: discesserunt cum magno gaudio ad suas singuli civitates et populos; ac diu quidem tunc omnes ecclesiæ Dei in pace versatæ sunt (ambulabant enim et ædificabantur in timore Dei, et sancti Spiritus consolatione replebantur), relictus autem Constantinopoli est solus, novus hic omnibus in rebus Jacob et magnus patriarcha Eutychius; et sicut ille quondam ad vadum torrentis Jacob luctatus est; non cum homine, cum quali lucta isuius fuit (si quidem is homo ille erat qui benedixit Jacob et mutavit nomen ejus in Israelem, dixitque: « Quia cum Deo potuisti luctari), sed adversus principes et potestates, adversus mundi rectores tam visibiles quam invisibiles. Solus enim pro Christo Deo nostro bellum suscepit, solus subiit

³² Psal xcii, 51. ³³ itid.

(r) Gen. xxxiii, 25. Perperam scriptum erat Ἰακώβ. Zinus, eundem fortassis errorem in Veneto ins. reperiens dissimulavit nomen loci, quod porro

(23) Theophanes addit: « Coneilium habitum adversus dementem Origenem, Didymum oculorum lumine privatum, Evagrium, eorumque deliria

sequebatur, ἥ ὁ ἄνθρωπος visum est egere correptione, qualem vides adhibitam, indicatur enim hic quod vir, qui cum Jacob luctabatur, fuerit Dei Filius.

in gentilium mentem declinantia, et insuper adversus Acephalorum capita. » De his infra num. 26, agitur.

Ecclesiarum sollicitudinem et usque ad sanguinem restitit, nocte ac die pugnans adversus hostes veritatis: quia graves et Abarici (24) lupi non desinebant Dei gregem oppugnare, mala cogitantes et loquentes perversa captivasque ducentes animas simpliciorum.

32. Dei igitur servus gregem, a Principe pastorum sibi creditum, super aquam refectionis et in loco pascuæ collocavit, quod firmum erat conservans, quod fractum alligans, quod debile confirmans, quod aberrabat reducens tanquam peritus pastor, sermonibus et rationibus, idque per tempus non modicum. Ardore diei et noctis frigore urebatur, sicut Jacob patriarcha, qui pro Lia et Rachele servivit Laban, pascens pecora ejus annis quatuordecim. Verum ille pro ovibus rationis expertibus ferebat labores quorum erat manifesta merces (nam quæ sublimioris speculationis sunt, quod scilicet conjugium illud Jacobi cum duabus sororibus figuram quamdam præ se ferebat Ecclesiæ ex Judæis et gentibus congregandæ, quam Christus omnium Deus sibi despondit, aliam orationem requireret), magnus autem hic vir Dei Eutychius, annorum numero, duodecim apostolis pari, gregem Christi pavit, quem ipse pastorum Princeps, apostolorum principi Petro commendavit: « Si diligis et amas me, inquit, pasce agnos meos, pasce oves meas: » has namque obsignatas cruce et virtutibus varias, in unum ovile, id est in sanctam catholicam et apostolicam Ecclesiam, congregatas conservavit, alieno non servientes nec audientes: oves enim propriæ semper audiunt vocem veri pastoris. Ipse vero non fuit mercenarius, neque ut fur, aut latro, aut peregrinus, aut alienus ovile ingressus est; sed divina lege et optimo ordine, cum disciplina et gratia congruente, conjuncta est illi Ecclesia Dei, quam virginem castam Domino custodivit.

εὐταξίας καὶ χάριτος, ἡρμόσθη αὐτῷ ἢ τοῦ Θεοῦ Κυρίῳ.

32 bis. Cæterum diu hoc ferre non potuit honestatis inimicus invidusque diabolus, qui insolens atque superbus dixit: « In fortitudine manus meæ detraxi quasi potens in sublimi residentes, et invenit quasi nidum manus mea fortitudinem populorum; sicut colliguntur ova quæ derelicta sunt, sic universam terram ego congregavi³⁴. » Cum enim florentem ac plenum Christi agrum cerneret, frumentumque maturum ac multiplex et ad cælum usque pertingens; quid fecerit zizaniorum sator et generis nostri hostis, quid machinatus sit sapiens ille ad faciendum malum, quomodo zizania in frumentum conjecerit, videamus. Specie pie-

Α νίστατο, μόνος τὴν μέριμναν τῶν Ἐκκλησιῶν ἀνεδέξατο, ἀντικαθιστάμενος μέχρις αἵματος νυκτὸς καὶ ἡμέρας πρὸς τοὺς τῆς ἀληθείας ἐχθρούς. Μὴ φειδόμενοι γὰρ οἱ βαρεῖς καὶ Ἀβαρικὸὶ λύκοι τοῦ λογικοῦ ποιμνίου, ὅλην τὴν ἡμέραν οὐ διέλιπον πολεμοῦντες καὶ κακῶν ἐφευρέσεις ποιούμενοι, λαλοῦντες διεστραμμένα, καὶ αἰχμαλωτίζοντες ψυχὰς ἀπλουστέρων.

λβ'. Χρόνον γοῦν οὐ μέτριον ἐκθρέψας καὶ αὐτὸς ὁ τοῦ Θεοῦ θεράπων τὸ ἐμπιστευθὲν αὐτῷ ποίμνιον, παρὰ τοῦ ἀρχιποίμενος Χριστοῦ, ἐπὶ ὕδατος ἀναπαύσεως καὶ εἰς τόπον χλόης αὐτὸ κατασκηνώσας, τὸ ἰσχυρὸν φυλάξας, τὸ συντετριμμένον καταδήσας, τὸ ἡσθενηκὸς ἐνισχύσας, καὶ τὸ πεπλανημένον ἐπιστρέψας λόγοις ποιμαντικῆς ἐπιστήμης ἐμπείρου ποιμένος, ἔμενεν συγκαίόμενος τῷ καύσωνι τῆς ἡμέρας καὶ τῷ παγετῷ τῆς νυκτὸς, κατὰ τὸν πατριάρχην Β Ἰακώβ, ὃς ὑπὲρ Λίας τε, φημί, καὶ Ῥαχὴλ ἐδούλευσεν τῷ Λάβαν, ποιμαίνων τὰ πρόβατα τέσσαρα καὶ δέκα ἔτη χρόνον. Ἀλλ' ὁ μὲν ὑπὲρ ἀλόγων προβάτων τοιούτους ὑπέμεινε κόπους καὶ πόνους, ὧν καὶ ὁ μισθὸς εὐδῆλος (τὰ γὰρ τῆς ὑψηλοτέρας θεωρίας, ὅτι ἡ τοῦ Ἰακώβ συζυγία πρὸς τὰς δύο ἀδελφάς, τύπος ἦν τῆς ἐξ Ἰουδαίων καὶ ἐξ ἐθνῶν Ἐκκλησίας, ἥς ἐνυμφεύσαστο Χριστὸς ὁ ἐπὶ πάντων Θεὸς, ἕτερον ἂν ἔχει λόγον). οὗτος δὲ ὁ μέγας Εὐτύχιος καὶ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος, τὸν ἰσάριθμόν τῶν ἀποστόλων δωδεκάετη χρόνον ποιμάνας τὴν λογικὴν ποίμνην τοῦ Χριστοῦ, ἣν αὐτὸς ὁ ἀρχιποίμην παραδίδωκεν τῷ κορυφαίῳ τῶν ἀποστόλων Πέτρῳ, λέγων· « Εἰ ἀγαπᾷς με καὶ φιλεῖς με, ποίμαινε τὰ πρόβατά μου, καὶ βόσκει τὰ ἄρνια μου, » πάντα τὰ τῷ σταυρῷ σσημειωμένα καὶ ποικίλα C ταῖς ἀρεταῖς, εἰς μίαν μάνδραν καὶ αὐλὴν μίαν, τὴν ἁγίαν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν συναθροίσας ἐφύλαξεν, ἀλλοτρίῳ μὴ δουλεύσαντα ἢ ἀκούσαντα πώποτε· τὰ γὰρ ἴδια πρόβατα διὰ παντὸς ἀκούει τῆς φωνῆς τοῦ ἀληθινοῦ ποιμένος. Οὐ γὰρ μισθωτὸς ἐγεγόνει ποιμὴν, ἢ ὡς κλέπτης καὶ ληστὴς, ἢ ξένος καὶ ἀλλότριος εἰς τὴν μάνδραν εἰσεπήδησεν, ἀλλὰ θείῳ νόμῳ καὶ τάξει ἀρίστη, μετὰ τῆς πρεπούσης Ἐκκλησίας, ἣν καὶ παρέστησεν παρθένον ἀγνήν τῷ

λβ'. Ἀλλ' οὐκ ἤνεγκεν ἐπὶ πολὺ ὁ φθονερὸς καὶ μισόκαλος διάβολος, ὁ ἀλαζὼν καὶ ὑπερήφανος, ὁ λέγων, « Τῇ ἰσχύϊ μου καταλήψομαι τὴν οἰκουμένην ὅλην ὡς νοσσιάν, καὶ ὡς καταλελειμμένα ὡὰ ἄρῳ, καὶ τῇ χειρὶ μου ἀφελῶ ὄρια ἐθνῶν, » βλέπων εὐθηνουμένην καὶ βρύουσαν τὴν ἄρουραν Χριστοῦ, καὶ τὸν σίτον εὐσταχυν καὶ πολύχουν εἰς τὸ οὐράνιον ὕψος ἀνατεινόμενον, τί ποιεῖ ὁ τῶν ζιζανίων σπορεὺς, καὶ τοῦ γένους ἡμῶν ἐχθρὸς, τί μηχανᾶται ὁ σοφὸς τοῦ κακοποιῆσαι, πῶς ἐμβάλλει τῷ σίτῳ τὴν ἐρυσίθην, ἰδῶμεν. Προφάσει δὲ ἦθεν θεοσεβείας καὶ τιμῆς (ἔστι· που, ὡς φησιν ὁ Ἀπόστολος, ζῆλον ἔχουσιν, ἀλλ' οὐ κατ' ἐπίγνωσιν) ὁ σὺς ἐκ δρυμοῦ καὶ μονιῶς

³⁴ Isa. x, 14.

(24) Ita ecgraphum nostrum Ἀβαρικοί, quod magis placet quam Arabici apud Zinum: quia Abares non Arabes, iis temporibus maxime exitia-

les imperio erant, ut ab his potius quam illis tunc cognominari potuerint quaecunque barbara cœraque.

ἄγριος λυμαίνεται διὰ τῶν ἀπλουστέρων, ὡς ἐνόμισεν, τὴν καλὴν ἄμπελον τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ προσάγει μὲν ἀνέμους καὶ ζάλην τῇ ἐπὶ τὴν πέτραν καλῶς οἰκοδομηθείσῃ, ἥ μᾶλλον εἰπεῖν αὐτῇ τῇ πέτρᾳ· διαλύονται δὲ μετὰ βραχὺ κονιορτοῦ καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀνέμου ταχύτερον. Τί δὲ ὁ ζῆλος ἦτοι τιμὴ, καὶ ἡ νομιζομένη θεοσέβεια, δι' ὀλίγων ἀκούσωμεν.

permansit, illis paulo post dissolutis pulvere ipsoque vento celerius. Verum, quisnam zelus hic fuerit aut quæ species pietatis, explicemus paucis.

λγ'. Ἐπίστασθε πάντες οἱ μεμνημένοι τὸ ζητητικὸν τῶν θείων δογμάτων τοῦ ἐν εὐσεβεὶ τῇ λήξει Ἰουστινιανοῦ, πῶς νυκτὸς καὶ ἡμέρας ὑπὲρ τὴν τῶν ἄλλων ἀπάντων φροντίδα ταύτην εἶχεν αὐτὸς, ὡς μίαν καὶ μόνην, τοῦ μετὰ πάντων τῶν αἵρετικῶν συζητεῖν καὶ συναίρειν λόγον, ὃν κατίσχυεν ὡς τὰ πολλὰ, διὰ συλλογισμῶν πειθανῶν καὶ ἀποδεικτικῶν καὶ γραφικῶν μαρτυριῶν τροποῦμενος αὐτούς. Πόθεν δὲ οὐκ οἶδα, ἥ τίς ἦν ὁ εἰσηγησάμενος τὴν φευκτικὴν ὄντως ἐκείνην καὶ βδελυρὰν, ἥ μᾶλλον εἰπεῖν νοσοποιὸν δογματοποιῶν, ὡρμήθη λέγειν, ὡς ἐν εὐλαθείας δῆθεν προσχήματι, ἄφθαρτον τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐξ αὐτῆς ἐνώσεως γεγενῆσθαι. "Ἦτις ὡς γάγγραινα νομὴν λαβοῦσα, μικροῦ δεῖν τὴν οἰκουμένην ἄρδην ἀπώλεσεν, εἰ μὴ προφθάσας ὁ ἐμὸς Φινεὺς Εὐτύχιος ἔστη, καὶ ἐξιλάσατο, καὶ ἐκόπασεν ἡ θραῦσις. Τίς δὲ καὶ ὁ γεγονὼς ἐξιλασμὸς, ὅσον γε τὸ ἐπ' αὐτῷ, καὶ ἡ θριαμβευθεῖσα φθορά; Αἱ διὰ τῶν ἁγίων ἀποστόλων προφητῶν τε καὶ διδασκάλων μαρτυρίαι καὶ ἀποδείξεις, πάμπολλα παραχθεῖσαι παρ' αὐτοῦ εἰς ἔλεγχον τῆς φρενοβλαθείας ταύτης· νόσος γὰρ ὄντως καὶ ἁμαρτίας φθορά, τὸ λέγειν ἄφθαρτον πρὸ τῆς ἀναστάσεως τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τίς γὰρ οὕτως ἀνόητος, ὁ φάναι τολμῶν ἄφθαρτον τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου ἐξ αὐτῆς ἐνώσεως; Εἰ γὰρ τοῦτο δοθήσεται, φαντασία, οὐκ ἀλήθεια, ἡ σάρκωσις καὶ ἐνανθρώπησις τοῦ Θεοῦ Λόγου γέγονεν. Πῶς γὰρ τὸ ἄφθαρτον σῶμα ἔπαθεν, ἥ περιετμήθη, ἥ ἐσπαργανώθη, ἥ ἐγαλακτοτροφήθη; Εἰ δὲ ταῦτα πιστεύομεν ὑπομεμενηκέναι τὴν ζωοποιὸν ἐκείνην σάρκα, ὁμολογοῦμεν δὲ καὶ τὸν σταυρόν, καὶ τὰς διατρήσεις τῶν ἥλων, καὶ τὴν τῆς λόγχης νυγὴν· τὸ ἄφθαρτον χώραν οὐκ ἔχει λέγεσθαι, μήτιγε κατὰ τὸ ἀναμάρτητον, καὶ τὸ μὴ διαλυθῆναι τὸ ἅγιον αὐτοῦ σῶμα ἐν τῷ μνημείῳ. Ἀλλὰ τὰ μὲν περὶ τούτου φιλοπόνως καὶ ἀγωνιστικῶς εἴρηται τῷ μεγάλῳ καὶ Θεοφόρῳ διδασκάλῳ ἐγγράφως, καὶ ἔστι τοῖς βουλομένοις καὶ ἀγνοοῦσιν ἐντυχεῖν τῷ ἐκτεθέντι λόγῳ παρ' αὐτοῦ, καὶ γινῶναι τὸ ἀληθές· οὐ γὰρ χρὴ νῦν μηκύνειν τὸν λόγον. Ἰδῶμεν δὲ λοιπὸν τί, μετὰ τὸ παραθέσθαι αὐτὸν τὰς πατρικὰς μαρτυρίας, γέγονεν.

λδ'. Οὗτος μὲν ὁ μέγας ἀνὴρ, διαμαρτυρόμενος τῷ βασιλεῖ διὰ πολλῶν λόγων μὴ εἶναι τὸ δόγμα τοῦτο τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔσωσεν, ὡς φησὶν Ἰεζεκιήλ ὁ προφήτης, τὰ περὶ τοῦ σκοποῦ διηγούμενος· Οἱ δὲ τῶν κακῶν ἐφευρέται ἐν ταῖς ἁμαρτίαις αὐτῶν ἀπώλοντο· Ἰσχυσαν γὰρ περιγενέσθαι τοῦ βασιλείως, καὶ πείσαντες ἐκοίλαναν τὴν πέτραν κατὰ τὴν ἐνδελεχοῦσαν βάνίδα. Οἱ δὲ ταῦτα εἰς-

A tatis et religionis (contingit namque, ut ait Apostolus³⁵, quod aliqui zelum habeant, sed non secundum scientiam) aper ille de silva et singularis ferus, per simpliciores aliquos, pulchram Ecclesiæ vineam aggressus est devastare, immisitque ventos et procellas in domum bene ædificatam, aut, ut verius dicam, in ipsam petram; quæ tamen firma

permansit, illis paulo post dissolutis pulvere ipsoque vento celerius. Verum, quisnam zelus hic

33. Scitis omnes, qui pii imperatoris Justiniani studium circa divina dogmata cognovistis, quomodo in eam is potissimum curam incumberet, ut omnes hæreticorum rationes una cum ipsis improbaret atque everteret; quas etiam superavit, uti et alia multa, tum argumentis et demonstrationibus, tum testimoniis Scripturarum illos confutans. Hic, nescio quo auctore et magistro, cœpit sub specie religionis probare execrabilem ac detestandam et perniciosam opinionem illam, quæ Domini nostri Jesu Christi corpus, ob ipsius Divinitatis conjunctionem, incorruptibile fuisse asserebat: eaque opinio, ut cancer serpens atque depascens, totum prope orbem perdidisset, nisi noster Phinees antevertens restitisset. Quænam autem fuit placatio illa, quantum in ipso erat, et quæ lues curata? Sanctorum apostolorum et prophetarum atque doctorum testimonia multa, et demonstrationes, quibus usus est ille ad pestiferam illam luem opprimendam: pernicio enim omnino est pestis, affirmare Domini nostri Jesu Christi corpus ante resurrectionem expers fuisse corruptionis: nam quis adeo stultus est, ut id asserat, quo concesso necessario consequatur, fictam et simulatam fuisse humanæ carnis assumptionem? Quomodo enim incorruptibile corpus pati potuit, aut circumcidi, aut pannis involvi, aut lacte nutrir? Hæc vero si subiisse credimus illam vitæ largitricem carnem, crucemque et clavorum foramina et lanceæ vulnus confitemur, non potest incorruptibilis dici, nisi hoc solo sensu, quod nulla unquam peccati macula fuerit coinquinata, nec in sepulcro dissoluta. Sed hæc si persequi voluerimus essemus longiores, et sunt a magno Eutychio studiose et acriter etiam scriptis disputata, ex quibus facile poterit veritatem intelligere, si quis eam ignorat. Potius videamus quid secutum sit, postquam Patrum testimonia proposuit.

γὰρ χρὴ νῦν μηκύνειν τὸν λόγον. Ἰδῶμεν δὲ λοιπὸν γέγονεν.

34 Cum magnus hic vir oratione longa comprobasset imperatori, non esse id Ecclesiæ catholicæ dogma; animam ipse quidem suam liberavit, ut loquitur propheta Ezechiel³⁶, quæ ad rem faciebant exponens; malorum vero inventores mortui sunt in sua iniquitate. Prævaluerunt enim circumvenientes imperatorem, eoque persuaso instar guttarum sæpe cadentium petram excavarunt. Equidem

³⁵ Rom. x, 3. ³⁶ Ezech. xxxi, 19.

libens prætermitto nominare istius impiæ opinionis magistros, insani Origenis (25), Evagrii, Didymique dogmata defendentes, ne malum malo rependere videar, et contumelia calumniam prosecui, contraque propositum ac mores sancti Eutychii facere, qui ex beato nostri Salvatoris mandato factis et verbis docuit, non esse malum reddendum pro malo, sed contra potius benedicendum maledicentibus, et pro persequentibus esse orandum. Et vero cum videantur silenda potius quam prædicanda quæ gesta tunc sunt, æquum puto, ut quod hujus sancti exemplis faciendum didicimus, silentio digna silenter prætereamus.

35. Interim pervigil oculus justitiæ divinæ, non permisit impunitam abire malitiam; sed omnino retextit ac patefecit calumniam: adeo ut ipsimet ore proprio conjurationem fassi, ultionis æquitatem collaudarint. Erant autem qui hæc machinati sunt, non solum ex eorum numero qui apud imperatorem valebant plurimum, sed etiam ex sacerdotibus insigniores et magnarum Ecclesiarum præsules (si tamen sacerdotum nomine digni sunt, homines calumniatores et improbi), eosque omnes punivit justitia, obstruens labia loquentia iniquitatem adversus justum in superbia et despectione. Isti igitur, ut dictum est, execrabilium et impiorum dogmatum studio perverterunt imperatoris simplicitatem, et occasione vocis, incorruptibilis, inique, ut patet, et contra divinos canones atque instituta ecclesiastica fecerunt, quidquid contra beatum virum perpetrarunt: quos profecto non pertransiit iudex, ne in hac quidem vita; sed multipliciter traducti in exemplum, tam ipsi quam omnes ipsis consentientes, descenderunt ad inferos cum dolore.

Ἀηγούμενοι ἦσαν οἱ τῶν μυσαρῶν δογμάτων ἀντιποιούμενοι Ὁριγένους τοῦ λήρου, Εὐαγρίου τε καὶ Διδύμου. Τὰς μὲν οὖν προσηγορίας αὐτῶν ἐκὼν ὑπερβήσομαι, τῷ μὴ δόξαι κακῶ τὸ κακὸν ἀμείβεσθαι, λοιδορίᾳ τὴν συκοφαντίαν, καὶ παρὰ τὸν ἐκείνου τοῦ δσίου σκοπὸν καὶ τρόπον ποιῆσαι· ὃς ἐποίει τε καὶ ἐδίδασκεν μὴ δεῖν ἀνταποδοῦναι κακὸν ἀντὶ κακοῦ, τὸ ὑναντίον δὲ τοὺς καταρωμένους εὐλογεῖν καὶ ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων προσεύχεσθαι, μετὰ τὴν μακαρίαν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐντολήν· ἄλλως τε καὶ σιωπῆς ἄξια τὰ τότε γέγονε καὶ μᾶλλον συγκρίσεως ἢ θριαμβεύσεως· ἀλλ' εἰ καὶ ὁ ἅγιος οὕτως ἐδίδασκεν, καὶ ἡμεῖς ταῖς ὑποθήκαις αὐτοῦ πειθόμενοι, σιγῇ τὰ σιγῆς ἄξια καλύπτειν οἴομεθα δεῖν.

Β λε'. Ὁ γοῦν τῆς δίκης ἀκοίμητος ὀφθαλμὸς οὐκ εἶασεν ἀτιμώρητον τὴν κακίαν, τὸ ὑναντίον μὲν οὖν μεγάλοις ἐτασμοῖς καὶ ποικίλοις ἡλεγξεν τὴν συκοφαντίαν, ὡς αὐτοὺς ἐκείνους οἰκείοις στόμασιν ἐξομολογεῖσθαι τὴν κατὰ τοῦ ἁγίου σκευὴν, καὶ τὸ δίκαιον ἀνυμνεῖν τῆς ἐπεξελεύσεως. Ἦσαν δὲ πρωτουργοὶ τούτων οὐ μόνον οἱ περὶ τὸν βασιλέα δυναστεύοντων ἐξέχοντες, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν ἱερεῦσιν τελούντων ἐπίσημοι, καὶ περιφανῶν Ἐκκλησιῶν ἄρχοντες, εἴπερ ἱερεῖς δεῖ καλεῖν τοὺς τῆς κακίας καὶ συκοφαντίας ἐξάρχοντας· πλὴν πάντας ἡ δίκη μετῆλθεν, ἀλλὰ ποιήσασα τὰ χεῖλη, τὰ λαλήσαντα κατὰ τοῦ δικαίου ἀνομίαν ἐν ὑπερηφανίᾳ καὶ ἐξουθενώσει. Οὗτοι γὰρ οὖν, ὡς εἴρηται, διὰ τὴν τῶν ἀποβλήτων αὐτῶν καὶ μυσαρῶν δογμάτων προσπάθειαν, κατέδραμον τῇ ἀπλότητι τοῦ βασιλέως, καὶ δραξάμενοι τῆς προφάσεως τοῦ ἀφθάρτου, πεποιήκασιν, ὡς δεῖχθήσεται, παρανόμως, καὶ παρὰ τοὺς θείους κανόνας, καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν εὐταξίαν, κατὰ τοῦ μακαρίου καὶ δσίου ἀνδρός, ὃπερ πεποιήκασιν· καὶ ὅτι μετῆλθεν αὐτοὺς ὁ δίκαιος κριτὴς καὶ ἐν τῷ νῦν βίῳ, καὶ παραδειγματισθέντες πολυτρόπως αὐτοὶ τε καὶ πάντες οἱ σὺν αὐτοῖς κατῆλθον εἰς ἄδην μετ' ὀδύνης.

CAPUT V.

Post geminam captivitatem ablegatur sanctus Eutychius in insulam Principem, deinde Amaseam.

36. Cum eorum quos dixi perversorum studiis aucta esset morbi vis diuturna, et vulnus difficulter tractabile, imo immedicabile jam evasisset; assumens imperator chartam, in qua continebatur blasphema illa opinio, quod Domini corpus ex conjunctione cum natura divina incorruptibile fuerit, eam divino magnoque pugili Eutychio prælegit, postulans ut suo ipsam suffragio sententiaque comprobaret. At ille, ut æquum erat, primum cohortationibus utens, negabat eam esse apostolorum doctrinam, neque quoad sensum aut verba assentiebatur, omnem cogitatum jactans in Dominum. Multum autem suadens atque cohortans, non potuit persuaderi ut faceret aliquid adversus Ec-

λς'. Ὡς οὖν ηὐξήθη ἡ χρονία τοῦ κακοῦ μελέτη διὰ τῆς τούτων σπουδῆς, καὶ τὸ τραῦμα δυσίατον ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀνίατον γέγονεν· προέλαθεν ὁ βασιλεὺς ὃν ἐποίησεν χάρτην, περιέχοντα τὴν βλάσφημον ἐκείνην δογματοποιίαν, λέγων τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου ἐξ αὐτῆς ἐνώσεως ἀφθαρτον. Ἀναγνοὺς δὲ πᾶσι τὸν τοιοῦτον λόγον, ἠνάγκαζεν τὸν θεοφόρον καὶ μέγαν ἀθλητὴν Εὐτύχιον δέξασθαι τὸν λόγον, καὶ σύμφηρον αὐτῷ τῆς βλασφημίας ταύτης γενέσθαι. Ὁ δὲ ὡς ἔπρεπεν αὐτῷ παρακλητικοῖς πρῶτον χρησάμενος λόγοις, μὴ εἶναι φάσκων τὴν διδασκαλίαν ταύτην τῶν ἁγίων ἀποστόλων, οὕτε μέχρις ἐννοίας ἢ ῥήματος συνέθετο, πᾶσαν τὴν μέριμναν ἐπιρρίψας ἐπὶ Κύριον. Ὡς οὖν πολλὰ παρακαλέσας καὶ νοουθετήσας, οὐκ ἴσχυσε

(25) Præcipuus fuit Theodorus, cognomine Alcidas, episcopus Cæsareæ in Cappadocia, de quo

legendus Evagrius, lib. iv *Hist. eccles.*, cap. 37 et 38, ubi hæresin Justiniani exponit.

πεῖσαι δρᾶσαι τι τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας ἢ τῶν ὀρθῶν δογμάτων ὑπεναντίον, ἐπιφθεγξάμενος τὸ τοῦ Ἀποστόλου λόγιον, « Ὅτι οὐδὲν ὑπεστειλάμην τῶν συμφερόντων τοῦ μὴ ἀναγγεῖλαι ὑμῖν, » ἔδωκεν ἑαυτὸν προθύμως τοῦ λοιποῦ, πάντα ὑπομεῖναι τὰ νομιζόμενα δεῖν διὰ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν. « Πέπεισμαι γάρ, ἔλεγεν, ὅτι οὔτε θάνατος, οὔτε ζωὴ, οὔτε ἐνεστῶτα, οὔτε μέλλοντα, οὐ θλίψις, οὐ στενοχωρία, οὐ θυμὸς, οὐ γυμνότης, οὐ μάχαιρα, οὐκ ἐξωρία χωρίσει με ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν. » Ἄρα μέχρι λόγων αὐτῷ ταῦτα ἡνείρημένα ἦ καὶ ἔργῳ πεπλήρωκεν; Πρόδηλον πᾶσιν ἐστίν, ὅτι τοῖς λόγοις καὶ τὸ ἔργον ἐπηκολούθησεν.

λζ'. Μὴ βουληθέντος γὰρ αὐτοῦ δέξασθαι τὴν πλάνην τοῦ δόγματος τῶν Ἀφθαρτοδοκητῶν, αὐτίκα οἱ τῶν κακῶν σοφισταί, οἱ πάντα ῥαδίως τολμῶντες, εἰ τοιοῦτοι ἄρχοντες καὶ πρὸς ἐνιαυτὸν ἱερεῖς, συναχθέντες καὶ εἰσελθόντες εἰς τὸ ἀκροατήριον, ἐμελέτησαν καὶ κενὰ μάταια κατὰ τοῦ Κυρίου καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ. καὶ συναρπάσαντες τὸν βασιλέα, πείθουσιν ἔξω μὲν ποιῆσαι τοῦ θρόνου τὸν πάσαις ἀρεταῖς κεκοσμημένον ἄνδρα, ποιῆσαι τε ἄλλον ὀφείλοντα πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτῶν διαγίνεσθαι, ὅπερ καὶ γέγονεν. Συνάξεως γὰρ οὔσης τοῦ ἁγίου Τιμοθέου ἐν τοῖς Ὁρμίσδα, ἐν τῷ νέῳ παλατίῳ, καὶ ποιούντος τοῦ ὁσίου Εὐτυχίου τὴν θείαν λειτουργίαν ἐπέβησαν εἰς τὸ εὐαγὲς ἐπισκοπεῖον, ὅτε στρατηγὸς καὶ οἱ ὑπηρέται τοῦ στρατηγοῦ, φημὶ δὴ οἱ τοῦ ἁγρίου θηρὸς ὑπουργοί, συλλαμβάνοντες καὶ σύροντες τοὺς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἁγίου ἀνδρὸς ὀφείλοντας, αὐτοῦ καταμαρτυρῆσαι, ἵνα δείξωσιν μετ' εὐλόγου δῆθεν προφάσεως αὐτὸν ἐκ τῆς ἐπισκοπῆς ἐξεοῦν [an ἐξωθεῖν?]. Γνοὺς δὲ ὁ μέγας τὴν γεγонуῖαν ἐφοδὸν ἐν τῷ ἐπισκοπείῳ, καὶ ὅτι τῶν ἀνθρώπων αὐτοῦ τινες κατηνέχθησαν ἐκεῖθεν βιαίως καὶ τῇ φυλακῇ παρεδόθησαν, πληρώσας τὴν θείαν λειτουργίαν μετὰ τὴν διάδοσιν τῆς ἀχράντου κοινωνίας, ἔμεινεν ἐν τῷ ἱερατείῳ. λεχθὲν γὰρ ἦν αὐτῷ παρὰ τινων τὸ ἀκριβὲς εἰδέναι δοκούντων. Ὡς εἰ τῶν ἱερῶν ἔξω γένηται περιθόλων, καὶ εἰς σῶμα κινδυνεύσειεν. ἐστάναι γὰρ τινες κατὰ τὰ Ἀντιόχου, ὀφείλοντας αὐτὸν ἀνελεῖν μαχαίρᾳ. Ταῦτα μαθὼν ὁ μακάριος, ἔστη ἐπὶ προσθὲν τοῦ θυσιαστηρίου μετὰ τὴν ἀπόλυσιν (s), φορῶν καὶ τὸ ὠμοφόριον, ὅπερ καὶ μεθ' ἑαυτοῦ λαβὼν εἶχεν ἀεὶ. καὶ ἐκτεταμένος ἔχων τὰς χεῖρας, προσηύχετο μέχρις ὥρας τρίτης τῆς νυκτὸς, παρεκάλει τε τὸν Θεὸν ἀτάραχον τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ καὶ τὰ ὀρθὰ δόγματα διαφυλάξαι.

λη'. Προσευχομένου δὲ ταῦτα αὐτοῦ, οἱ τηνικαῦτα συμπρόντες αὐτῷ κληρικοὶ τε καὶ μοναχοί, προσ-

³⁷ Act. xx, 20. ³⁸ Rom. viii, 38. ³⁹ Psal. ii 4.

(s) In Missa Chrysostomi, juxta Euchologium Goar, duplex notatur Apolysis seu Dimissio: altera peracta comunione, antequam sacris vestibis se exiit sacerdos; altera cum ille, ordinario vestitu

(26) Dicti ab ἄφθαρτον, *incorruptum*, et δοκέω *opinor, censeo*: minus integre Lipomanus et Surrius *Aphthardocitæ*.

(27) Hic est Joannes Scholasticus apocrisiarius ma-

A clesiam catholicam et recta dogmata: sed illud Apostoli usurpans: « Quia nihil subtraxi utilium quominus annuntiarem vobis ³⁷, » prompte se ipsum tradidit ad omnia quæ gravia putantur sustinenda propter fidem in Christum: « Certus enim, sum, inquit, quia neque mors neque vita, nec præsentia, nec futura, nec tribulatio, nec angustia, nec fames, nec nuditas, nec gladius poterunt me separare a charitate Dei, quæ est in Christo Jesu Domino nostro ³⁸. » Utrum vero duntaxat verbis ea dixerit, an etiam compleverit opere, palam est omnibus, quoniam verba subsecuta sunt facta.

37. Nam cum nollet falsi dogmatis errorem suscipere et Aphthartodocetas (26) comprobare; statim malorum inventores, omnia prompti audere, principes, inquam, et sacerdotes anni illius, congregati in auditorium et convenientes in unum, meditati sunt inania et vana adversus Dominum et adversus Christum ejus ³⁹; persuaseruntque imperatori, ut virum virtutibus omnibus ornatum de sua sede expelleret, in eaque constitueret alium (27), qui studiis et opinionibus suis consentiret: quemadmodum et factum est. Festo namque sancti Timothei (28) die, dum illud in novo palatio Hormisdæ dicto celebraretur, et sanctus Eutychius divinam rem faceret; tribunus militum et satellites tribuni, seu potius feræ immanis ministri, invaserunt patriarchium; comprehenderuntque et distraxerunt viri sancti familiares, qui contra illum testificarentur, ut quoquomodo verosimile facerent, eum non sine causa fuisse a pontificatu depositum. Ast vir magnus, cum intellexisset eorum invasionem in patriarchium, et quosdam e numero suorum illinc violenter abstractos carcerique inclusos esse, peracto sacrificio et sancta comunione distributa, in sacrario mansit: dictum enim ei erat a quibusdam, certo id se scire ratis, de vita quoque ipsum periclitari, si extra sacros ambitus prodiisset; eo quod armati quidam collocati in palatiis, Antiochi dictis, tali consilio ipsum exspectarent foris. Hæc igitur intelligens vir beatus, ante altare constitit post dimissum populum, solitisque vestibis et super humerali (quod semper secum deferbat) indutus, extensis in oratione manibus, perstitit usque horam tertiam noctis, Deum obsecrans, ut recta dogmata et Ecclesiam suam tranquillam conservaret.

38. Finita oratione, monachi et sacerdotes qui aderant, hortati sunt eum ut cibum caperet; quo

resumpto, rursum prodit ad populum: utrique respondet unicum nostrum *Ite, missa est*; ibi ut cætera omnia prolixiora sunt, sic et demissoriæ preces.

guæ Antiochiæ.

(28) Die 22 Januarii, quo Græci eum colunt, anno 565.

sumpto, cum paululum quievisset, adfuit cum gladiis et fustibus multoque cum præsidio militari, magna illa fera, Ætherius, inquam, correptumque sanctum virum, nudum et nihil habentem, in monasterium Choracudim dictum deportavit. Quo in loco postquam diem unum moratus, et propter ejusdem monasterii paupertatem male tractatus esset, misericordia moti adversarii (nam hi quoque virtutem viri demirabantur) collocarunt eum in monasterio Hosiae dicto, prope Chalcedonem: neque ultra quærentes jurene an injuria esset depositus, facta ordinatione illegitima, et episcoporum conventu post diem octavum convocato, virum sanctum, quem causa indicta ejecerant, in jus vocarunt ut se purgaret, eo quod libelli adversus eum essent oblatis consessui. Hi autem quid continerent necesse est audire et ridere: utique quod delicatiores aviculas comedisset (29), quod multis horis orasset genuflexus, et alia similia, etiam his ridicula magis. Accersebatur igitur ut ab ejusmodi criminibus se purgaret.

ποιῶν ἤρχετο, καὶ ὁμοία τούτοις καταγελαστότερα. λογησόμενον.

39. Verum ille episcopis et principibus, ex mandato synodi nuntium ferentibus: Ad quem, inquit, acceditis, et quem me vocatis? Responderunt veritate coacti: Ad dominum et Patrem nostrum. Quibus ipse rursum: Quis est, inquit dominus ac Pater vester. Illi vero tanquam ab occulta quadam virtute flagellati: Venimus, inquiunt, ad dominum Eutychium, patriarcham nostrum. Patriarcha, inquit ille, per Dei gratiam sum, neque hanc dignitatem hominum quispiam a me auferet. Quis autem ille, quem meo loco constituistis? Ad hæc obtumescientes illi, reverterunt confusi ad eos a quibus missi fuerant. Rursum vero idem consessus, omnia contra canones agens, secundam et tertiam citationem, ex canonum scilicet præscripto, sancto faciendam curavit: quibus ille congrue semper respondit: Si judicium canonicum mihi indulgetur, detur mihi et clerus et ordo patriarchalis, tunc veniam et respondebo, et ipsos accusatores meos accipiam testes. Quibus illi auditis, nihil rationi consonum facientes, sententiam contra sanctum tulerunt ipsis dignam; quam vir beatus antevertens, subjecit omnes canonicis pœnis donec resipiscerent. D

(t) Ita malim cum Zino legere, quam cum ecgrapho nostro, τὸ αὐτοῦ μοναστήριον, ipsius monasterium.

(u) Nihilo plus in suo Veneto ms. reperit Zinus: suspicarer deesse nomen *Euphemiae*, cujus erat celeberrimum Chalcedone templum, adeoque et monasterium conjunctum: sed articulus τοῦ remoratur conjecturam. Imo infra num. 40, ecgraphum

(29) Primo loco ponit Zinus, quod unctus esset sed deest in ecgrapho nostro: deinde dissimulavit συκοτόχυλα ὀρνιθίων, quæ quid sint, nobis incomperum fatemur; vertimus tamen non simpliciter

ελιπάρουν αὐτὸν τροφῆς μεταλαβεῖν, ὃ δὴ καὶ γέγονεν. Μικρὸν δὲ καθευδῆσας, αὐτὸς αὐτῷ ἐπέστη μετὰ μαχαίρων καὶ ξύλων ὁ μέγας θῆρ Αἰθέριος, μετὰ πολλῆς βοηθείας στρατιωτικῆς, καὶ λαβὼν τὸν ὄσιον γυμνὸν καὶ μηδὲν ἔχοντα, ἀπήγαγεν εἰς τὸ μοναστήριον τὸ Χωρακοῦδιν οὕτω λεγόμενον. Ποιήσαντος δὲ αὐτοῦ ἐκεῖσε μίαν ἡμέραν, διὰ τὸ ἐν πολλῇ πτωχείᾳ ὑπάρχειν τὸ αὐτὸ μοναστήριον (t), συμπαθήσαντες τῷ ὀσίῳ (Ἰσασι γὰρ θαυμάζειν ἀνδρὸς ἀρετὴν καὶ πολέμιοι), πάλιν μετέστησαν αὐτὸν ἐν τῷ μοναστηρίῳ τῆς ὀσίας (u) ἐν Χαλκηδόνι· καὶ μηδέπω ζητήσαντες τὰ περὶ αὐτοῦ, εἴτε ἄξιός ἐστιν ἔξω τοῦ φθόνου γενέσθαι, εἴτε καὶ μὴ, ποιήσαντες ἄτακτον χειροτονίαν, μετὰ ὀγδόην ἡμέραν συνέδριον ἐκ πατρίας συστησάμενοι ἐπισκόπων καὶ ἀρχόντων, ἐκάλουν τὸν ὄσιον, τὸν ἤδη παρ' αὐτῶν πρὸ ζητήσεως ἐκβληθέντα καὶ κατακριθέντα, ὀφείλοντα ἀπολογήσασθαι, ὡς δῆθεν λιθέλλων κατ' αὐτοῦ ἐπιδοθέντων τῷ συνεδρίῳ. Τί δὲ περιεῖχον οἱ λιθέλλοι ἀναγκαῖον ἀκοῦσαι, καὶ γελάσαι τρανῶς, "Ὅτι συκοτόχυλα, φησὶν, ὀρνιθίων ἔφαγεν, καὶ ὅτι πολλὰς ὥρας γονυκλισίας Διὰ οὖν τοὺς τοιοῦτους λιθέλλους ἐκάλουν αὐτὸν ἀπο-

λθ'. Ὁ δὲ ἅγιος πρὸς τοὺς ἀποσταλέντας ἀπὸ τοῦ συνεδρίου ἐπισκόπους καὶ ἄρχοντας εἶπεν· Πρὸς τίνα ἦλθετε, καὶ ὡς τίνα με ὄντα καλεῖτε; Οἱ δὲ ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ὠθούμενοι, ἔλεγον· Ὡς δεσπότην ἡμῶν καὶ Πατέρα· ὃ δὲ πάλιν· Ὁ δεσπότης ὑμῶν, ὡς λέγετε καὶ Πατήρ τίς ἐστίν; Οἱ δὲ, ὥσπερ ἐκ τινων ἀοράτων δυνάμεων μαστιζόμενοι, ἔλεγον, Πρὸς τὸν πατριάρχην ἡμῶν ἦλθομεν τὸν κύριον Εὐτύχιον. Ὁ δὲ μέγας πάλιν πρὸς αὐτούς· Ἐγὼ πατριάρχης εἰμὶ τῇ Θεοῦ χάριτι, καὶ οὐδεὶς ἀνθρώπων αἶρει τὴν ἀξίαν ταύτην ἀπ' ἐμοῦ· τίς ἐστὶν ὃν ἐποιήσατε εἰς τὸν ἐμὸν τόπον; Μὴ δυνηθέντες δὲ πρὸς ταῦτα ἀποκριθῆναι, ὑπέστρεψαν ἡττηθέντες πρὸς τοὺς ἀποστείλαντας αὐτούς. Τὸ δὲ αὐτὸ συνέδριον παρὰ κανόνας πάντας ποιῆσαν, πάλιν δευτέραν καὶ τρίτην κλήσιν ἀκανονίστως, ἵνα μὴ εἴπω κανονικῶς, πρὸς τὸν ὄσιον ἐποιήσατο. Ὁ δὲ προσφύρως πάλιν ἀπεκρίνατο, ὅτι Εἰ ὑπάρχει μοι κανονικὸν δικαστήριον, δοθῇ μοι καὶ ὁ κληρὸς μου, καὶ ἡ τάξις ἡ πατριαρχική, καὶ ἔρχομαι καὶ ἀπολογεῖμαι, καὶ τοῖς κατηγοροῖς μου αὐτοῖς κέχηρμαι εἰς μαρτυρίαν. Τούτων ἀκούσαντες τῶν ἀποκρίσεων, καὶ μηδὲν ποιήσαντες ἀκολουθίας ἐχόμενον, ψῆφον ἐξήνεγκαν κατ' αὐτοῦ τὴν αὐτοῖς πρέπουσαν· ὅθεν καὶ πρὸ τῆς αὐτῶν ἐπ' αὐτῷ γεγονυίας κατακρίσεως προλαβὼν ὁ μάκαρις, τοὺς πάντας ὑπέβαλεν κανονικοῖς ἐπιτιμίοις, ἕως ἄν τὰ ὑπ' αὐτῶν γένομενα διορθώσωνται.

nostrum habebat τῶν Νοσίας, ut omnino appareat monasterium istud fuisse in ædibus seu palatiis, ob aliqua *Hosia* vel *Nosia* cognominatis, uti τὰ Ὁρμίσδια et τὰ Ἀντιόχου aliaque hujus generis plura Constantinopoli et alibi. Non ita quæ nominantur a sanctis: nam horum nomina pro istis templis in recto usurpantur.

aviculas ut ille, sed avicularum deliciores: quod ex initio nominis a συκόν, *ficus*, compositi, conjectemus aliquod ficedularum genus intelligi.

μ'. Ὡς δὲ πέρας ἐδέξατο τὰ ὑπὸ τοῦ συνεδρίου A
ἐκείνου ἀθύρματα, καὶ ὁ τὴν βουλὴν Ἀχιτόφελος δια-
σκεδάσας, συζεύξας δὲ καὶ τοὺς ἄξονας τῶν ἀρμάτων
Φαραὼ, διεσκέδασεν αὐτῶν τὴν βουλὴν, συζεύξας
αὐτοὺς μετ' ἀλλήλων. Καὶ μὴ εὐρόντες εὐλογον πρό-
φασιν κατὰ τοῦ δικαίου, ἵνα δόξωσι κανονικῶς ποι-
εῖν ἅπερ πεποιήκασιν παρανόμως (οἱ αὐτοὶ γὰρ καὶ
κριταὶ καὶ κατήγοροι ὑπῆρχον), πάλιν μετήγαγον
αὐτὸν ἐκ τῶν Ὀσίας εἰς τὴν νῆσον τὴν ἐπιλεγομένην
Πρίγκιπον. Καταλαβὼν οὖν ὁ μακάριος τὴν νῆσον,
ἐν χειμῶνι, καὶ ἐν Σαββάτῳ, καὶ νυκτὶ βαθεῖα,
πρωῖας γενομένης, πρὸ παντὸς ἄλλου πράγματος,
θεωρεῖ σταυρὸν ἐν τῷ τοίχῳ, ἔχοντα ἐπίγραμμα,
« Χριστὸς μεθ' ἡμῶν, στήτε. » Μεγάλως δὲ χαρο-
ποιηθεὶς, ἔμεινεν εὐχαριστῶν καὶ δοξάζων Θεὸν, τὸν
οὕτως αὐτὸν παραμυθησάμενον. Διατρίψας δὲ ἐν B
αὐτῇ τῇ νήσῳ τρεῖς ἑβδομάδας, ὑπὸ στρατιωτῶν
πολλῶν φυλαττόμενος ἀτάκτως, καὶ ὡς ὁ καιρὸς
ἐκεῖνος ἀπῆτει, πάλιν ἐκρίθη ὑπὸ τῶν οὕτως κρι-
νάντων, καταλαμβάνειν αὐτὸν τὴν τῶν Ἀμασέων μη-
τρόπολιν, καὶ διαγείν ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ συστάντι μονα-
στηρίῳ ὅπερ καὶ γέγονεν. Ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν τηνι-
κάδε γεγεννημένων καὶ πραχθέντων ἀγράφως καὶ ἐγγρά-
φως, πλατυτέρως εἰπεῖν παρητησάμεν, ἵνα μὴ εἰς ἀπε-
ράντους λόγους ἐμπέσω· ἀρκεῖ γὰρ καὶ ὁ προφήτης
Ἐζεκιὴλ περὶ τούτων προειπὼν, ὡς ἐκ προσώπου
τοῦ Θεοῦ, ὅτι « Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ (x) ἀποστρέψω
τὸ πρόσωπόν μου ἀπ' αὐτῶν, καὶ μianοῦσι τὴν ἐπι-
σκοπὴν μου, καὶ εἰσελεύσονται εἰς τὰ ἅγιά μου ἀπαραφυλάκτως, καὶ ποιήσουσι φυρμὸν μέγαν. » Ἰδῶμεν δὲ τί
μετὰ ταῦτα γέγονεν.

μα'. Πάλιν Παῦλος ἀνεδείχθη ὁ τοῦ Θεοῦ πιστὸς C
θεράπων Εὐτύχιος, πάλιν ἡ κατ' αὐτὸν ἱστορία, τῇ
ἐκείνου τυγχάνει παραπλησία· τάδε γὰρ περὶ τοῦ
Παύλου φησὶν· Ὡς δὲ ἐκρίθη τοῦ ἀποπλεῖν ἡμᾶς εἰς
τὴν Ἰταλίαν, παρεδίδουν τὸν Παῦλον καὶ τινὰς δε-
σμώτας ἑκατοντάρχῳ τινὶ ὀνόματι Ἰουλίῳ. Τοῦτο
καὶ ἐπὶ τῷ ὁσίῳ γέγονεν· μετὰ γὰρ τὴν πολλὴν τῶν ἀκύ-
ρων ἐκείνων καὶ ἀλλοχότων πεπραγμένων σκαιωριῶν,
ἐκρίθη, τοῦ καταλαβεῖν αὐτὸν, ὡς εἴρηται, τὴν τῶν
Ἀμασέων μητρόπολιν, διαγείν τε ἐν τῷ ἑαυτοῦ μο-
ναστηρίῳ. Ἄρα πρὸς τοῦτο ἐδυσχέρανεν; ἄρα ἀντεῖ-
πον; ἢ ἐννοιά τις ἔλαβεν αὐτὸν, περὶ ἧς εἶπεν ὁ Κύ-
ριος προρρήσεως, ὅτι « πᾶς προφήτης ἐν τῇ ἰδίᾳ
πατρίδι ἄτιμός ἐστιν; » Οὐμενοῦν· ἀλλὰ προθύμως
καὶ ἀγαλλόμενος πάντα κατεδέχετο· ἔχαιρεν γὰρ ὅτι
κατηξιώθη ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ ἀτιμασθῆναι· D
οὐ μόνον γὰρ τὸ εἰς αὐτὸν πιστεύειν, ἀλλὰ καὶ τὸ
ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχειν ἐσπούδαζεν, ὅτι καὶ ἡ πίστις
χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐστιν. Ἠκολούθησεν καὶ ἐν
τούτῳ μετὰ πολλῆς φαιδρότητος Χριστῷ τῷ ἐπὶ

40. Finitis consessus illius ludis, is qui consi-
lium Achitophelis disjecerat, axesque curruum Pha-
raonis confregerat, dissipavit etiam illorum ma-
chinamenta, ipsos inter se implicans. Interea licet
occasionem honestam adversus justum non repe-
rissent, ut tamen quæ contra fas egerant rite vide-
rentur egisse (erant autem iidem et accusatores et
judices), ipsum ex loco ubi erat in insulam Princi-
pis dictam transtulerunt (30). Appulit ad eam vir
beatus in hieme et Sabbato (31) ac nocte profunda:
mane autem facto, priusquam aliud quidquam
ageret, vidit crucem in pariete pictam cum hoc
elogio: « Christus nobiscum: state. » Quo aspectu
vehementer recreatus, egit gratias Deo, qui hanc
sibi consolationem attulisset. Deinde postquam in
ea insula tres hebdomadas sub militari custodia
numerosa, sicut tempus illud poscebat, egisset,
iterum ab eisdem iudicibus decretum est ut Ama-
sæorum metropolim peteret, maneretque in mo-
nasterio quod olim ordinarat: prout factum est.
Quæ vero illic adversus eum scripta actaque sunt,
dicere supersedeo, ne longior sim: satis enim est
quod apposite ad argumentum hoc dixit Ezechiel
ex persona Dei: « In illo tempore avertam faciem
meam ab eis, et contaminabunt episcopatum meum,
et ingredientur in sancta mea incustodita, et fa-
cient iniquationem magnam ⁴⁰. » Sed quæ deinde
e venerint, videamus.

41. Fidelis Dei servus Eutychius rursum Paulo
similis declaratur, rursum hujus historia ad ipsum
quoque potest referri: sic enim de illo scriptum
est: Ut autem judicatum est navigare eum in Ita-
liam, et tradi Paulum cum reliquis custodiis cen-
turioni nomine Julio ⁴¹, sic et de sancto factum
est. Nam postquam multa temere essent consul-
tata, tandem, ut diximus, decretum fuit; ut ad
Amasæorum metropolim se conferret, et in suo
ipsius monasterio viveret. Ille autem quid? An
oblocutus est quidpiam? aut succurrit illi quod
Dominus prædixerat, « Nemo propheta susceptus
est in patria sua ⁴²? » Minime vero: sed prom-
pto animo subiit omnia: gaudebat enim quod
dignus habitus esset pro nomine Dei contume-
liam pati ⁴³: dabatque operam, ut non solum in
illum crederet, sed etiam ut pro eo pateretur,
quoniam fides sine operibus mortua est ⁴⁴. Imitatus
est etiam in hac re super omnia Dominum, qui
dorsum tradidit flagellis, et genas alapis, et fa-

⁴⁰ Ezech. vii, 22. ⁴¹ Act. xxvii, 1. ⁴² Luc. iv, 24. ⁴³ Act. iii, 41. ⁴⁴ Jac. ii, 26.

(x) Locus hic in Vulgata nostra sic exprimitur:
« Et avertam faciem meam ab eis, et violabunt ar-

canum meum, et introibunt in illud emissarii, et
contaminabunt illud. »

est Amasiam S. Eutychius.

(30) Est *Principus*, in Astaceno sinu Proponti-
dis, in qua S. Theodorum Studitam a morte sepul-
turæ tradidimus 4 Febru. in *Vita S. Nicolai Stu-
ditæ*, cap. 7. Et diximus Græce legi πρὸς τῇ γείτονι
Πρίγκιπῳ, ad vicinam insulam Principum transla-
tum. Inde ergo per Bithyniam et Galatiam ductus

(31) Die Sabbati 31 Januarii littera Dominicali
D. Zinus verterat in tempestate diei Sabbati; sed
clarum est alludi ad istud Matthæi xxiv: *Ne fiat fu-
ga vestra in hieme ve. Sabbato*, Græce ἐν χειμῶνι.

ciem suam non avertit a foeditate sputorum; cujus livore sanati sumus omnes: qui etiam dixit: « Si me persecuti fuerint et vos persequentur; si patrem familias Beelzebub vocaverunt, quanto magis domesticos ejus ⁴⁵! » Non intellexit et egit servus Dei, certus omnes potius acerbitates pati, quam fidem prodere; idque ut exemplo suo confirmarentur multi, stabilesque et immobiles in recta confessione permanerent. Quod et obtinuit: nam omnes patriarchæ multique episcopi, præsertim orientales, recusarunt imperatoriæ opinioni subscribere, eique tum per synodum tum per scripta restiterunt; in primis sanctissimus Theopolitanus patriarcha Anastasius (32), qui easdem quas magnus Eutychius, ærumnasne dicam an coronas? tulit.

ἔστησαν ἀνταγωνιζόμενοι συνοδικῶς καὶ ἐγγράφως, Ἀναστάσιος, ὃς καὶ τῶν ἱσῶν μετέσχεν κινδύνων, ἢ χιός.

42. Cum igitur indicta causa damnatus esset exsilio, parataque ad deportationem omnia; nos quoque persecutionem cum illo et exsilium pro Christo ferre decrevimus. Ille autem, hoc intellecto, osculatus in osculo sancto omnes; ore quidem eos qui aderant in insula, ut Ephesios in littore Paulus, animo vero totam Ecclesiam sibi concreditam; eam commendavit Domino, a quo ipsam acceperat. Iis porro qui nos ducerent traditi, in monasterium ipsius translati sumus; in exsilium quidem, ut arbitrabantur qui nos eo miserant; ut vero existimabat ipse, in salutem et multorum bonorum occasionem. Quæ autem tunc in via gesta sunt, non minus molestiæ acerbitalisque quam miraculorum curationumque plena, volens prætereo, ut orationis longitudo vitetur. Interim hæc et majora (33) monstrat via ipsa publica, dum festum celebrat ejus reditus, quem illac vir magnus ac fortis habuit.

43. Descendit igitur in Amaseam magnus pugnator Eutychius, ut olim Abraham et ejus nepos Jacob in Ægyptum, ambo patriarchæ propter famem: nam quod Salvator noster Jesus Christus in eandem Ægyptum descendit, ut rem excellentiorem, cum honore præterimus; propter nubem levem et propter casum manufactorum simulacrorum. Ast descensus hic multis miraculis claruit; Dei enim carnem humanam induti præsentia quid mirum si prodigia operetur? Fateor: sed non caruit miraculo etiam prior ille magnorum patriarcharum descensus, ut facile declarat visio divinitus Pharaoni oblata propter Abraham et Saram, propter quam eos cum honore dimisit: et Josephi manifestatio; et Jacobi atque filiorum ejus ad ipsum profectio. Sed forsitan illi quidem ejusmodi frui

⁴⁵ Matth. x, 25.

(32) De sancto hoc patriarcha Anastasio agemus 21 Aprilis, quo colitur etiam S. Athanasius presbyter, monachus Sinaita in Arabia, ab aliquibus a dicto patriarcha non distinctus: sed perperam, uti istic ostenditur.

πάντων Θεῷ, ὃς τὸν νῦτον αὐτοῦ ἔδωκεν εἰς μάστιγας, καὶ τὰς σιαγόνας εἰς ῥαπίσματα, τὸ δὲ πρόσωπον αὐτοῦ οὐκ ἀπέστρεψεν ἀπὸ αἰσχύνῃς ἐμπυσμάτων, οὗ τῷ μῶλωπι πάντες ἰάθημεν· ὃς καὶ ἔλεγεν· « Εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν καὶ ὑμεῖς διώξουσιν· εἰ τὸν οἰκοδεσπότην Βεελζεβοῦλ, ἐκάλεσαν, πόσω μᾶλλον τοὺς οἰκείους αὐτοῦ! » Τοῦτο καὶ ὁ τοῦ Θεοῦ θεράπων ἐπραγματεύσατο· ἠνέσχετο γὰρ πάντα ὑπομεῖναι τὰ δεινὰ, ἢ προδοῦναι τὴν πίστιν, ὅπως τῷ ὑποδείγματι τούτῳ πολλοὶ στηριχθῶσιν, ἀμετακίνητοι καὶ ἑδραῖοι μένοντες εἰς τὴν ὀρθὴν τῆς πίστεως ὁμολογίαν· ὃ δὴ καὶ γέγονεν. Πάντες γὰρ οἱ πατριάρχαι, πολλοὶ δὲ καὶ τῶν ἐπισκόπων οὐκ ἠνέσχοντο, ἐξαιρέτως οἱ τῆς Ἀνατολῆς, καθυπογράψαι εἰς ὃν ἐποίησεν ὁ βασιλεὺς λόγον περὶ τοῦ ἀφθάρτου· ἄλλ' καὶ μάλιστα ὁ Θεουπόλεως ὀσιώτατος πατριάρχης μᾶλλον εἰπεῖν, στεφάνων, καθὼς καὶ ὁ μέγας Εὐτύ-

μῆς. Ὡς οὖν ἀκρίτως ἐκρίθη τὸ ὑπερόριον αὐτὸν γενέσθαι, καὶ τὰ τῆς ἐξορίας ἡττρέπιστο· καὶ ἡμεῖς λοιπὸν ἤμεν αὐτῷ συνέκδημοι, καλὸν εἶναι κρίναντες συμφεύγειν τῷ ὑπὲρ Χριστοῦ διωκομένῳ. Ὡς οὖν οὕτως ἐκρίθη, ἀσπασάμενος τηνικαῦτα ἐν τῇ νήσῳ σωματικῶς τοὺς παρόντας, ὡς τοὺς Ἐφεσίους ὁ Παῦλος παρὰ τὸν αἰγιαλὸν, νοητῶς δὲ πᾶσαν τὴν ἐμπιστευθεῖσαν αὐτῷ Ἐκκλησίαν ἐν ἀγίῳ φιλήματι, παρέθετο αὐτὴν τῷ Κυρίῳ, παρ' οὗ καὶ παρέλαθεν. Παραδοθέντες οὖν τοῖς ἄγουσιν, ἀπεκατέστημεν ἐν τῇ αὐτῇ μονῇ· καὶ ὡς μὲν τοῖς πέμψασιν ἔδοξεν, ἐξορία τὸ γεγονὸς ἦν, αὐτὸς δὲ εἰς σωτηρίαν τὴν ὑπ' αὐτῶν ἐξορίαν ἐδέξατο, ὡς μεγάλων ἀγαθῶν πρόξενον. Ὅποια δὲ τοῦ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ κατὰ τὴν λεωφόρον ἦν γεγεννημένα, εἴτε λυπηρὰ καὶ θλιβερά, εἴτε θαυματουργίας καὶ ἀσθενούντων ἰάσεων ἐχόμενα, διὰ τὸ μήκος τοῦ λόγου ἐκὼν ὑπερβήσομαι. Δείκνυσι δὲ ταῦτα καὶ μεῖζονα τούτων ἡ αὐτὴ λεωφόρος, ὅταν τὴν ἐπ' ἀνοδὸν ἐορτάζει τοῦ μεγάλου καὶ ἀθλοφόρου ἀνδρός·

μῆς. Κάτεισιν οὖν εἰς Ἀμάσειαν ὁ μέγας ἀγωνιστὴς Εὐτύχιος, ὡς Ἀδραᾶμ πάλαι ποτὲ καὶ ὁ τοῦτου ἐκγονὸς Ἰακώβ εἰς Αἴγυπτον, ἄμφω δὲ πατριάρχαι προφάσεως ἕνεκα τοῦ λιμοῦ· τὴν γὰρ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς αὐτὴν γεγонуῖαν καθόδον, ὡς ὑπερέχουσιν ὑπερβαλλόντως τιμήσωμεν, καὶ διὰ τὴν κούφην νεφέλην, καὶ διὰ τὴν πτώσιν τῶν χειροποιήτων ἀγαλμάτων. Ἄλλ' οὐτε αὕτη δόξα θαύματος ἦν. Θεοῦ γὰρ σεσαρκωμένου καὶ ἐνανθρωπήσαντος παρουσία, τίς κἂν ἤμελλεν παράδοξον θαῦμα ἐργάζεσθαι; Οὐδ' αὖ πάλιν ἡ τῶν μεγάλων πατριαρχῶν γεγонуῖα καθόδος εἰς αὐτὴν ἀνευ θαύματος ἦν, ὡς πείθει πάντας ἡμᾶς ἡ τε τοῦ Φαραὼ ὀπτασία, ἣν εἶδεν περὶ τοῦ Ἀδραᾶμ καὶ τῆς Σάρας, ὡς δὲ καὶ μετὰ τιμῆς ἐξέπεμψεν αὐτοὺς, ἡ τε τοῦ Ἰωσήφ ἀνάδειξις, καὶ ἡ πρὸς αὐτὸν ἄφιξις τοῦ Ἰακώβ

(33) Zinus minus distincte (ut alia fere infinita quæ dissimulo) verterat: « Quanquam eadem majoraque publice perspecta sunt, cum viri sancti revocatio celebrata est. »

καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ. Ἄρα τοιούτων μὲν αὐτοὶ μετ-
έσχον θαυμάτων, ὁ δὲ μέγας πατριάρχης Εὐτύχιος
ἠπονώθη τῆς ἐκείνων θαυματοποιίας; Οὐδαμῶς· ἀλλὰ
καὶ τοῦτο παρέσχεν αὐτῷ ὁ τεχνίτης καὶ δημιουργὸς
Θεός. Ἰδωμεν δὲ ποῖα καὶ τίνα ταῦτα, καὶ πολλῶν ὀλίγα
μνημονεύσωμεν, ἅπερ καὶ ἴδαμεν καὶ ἠκούσαμεν,
καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν, καὶ ἅπερ ἐώρακα
μαρτυρῶ. Ὁ γὰρ εἰπὼν· «Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, τὰ
ἔργα, ἃ ἐγὼ ποιῶ, καὶ ἐκεῖνος ποιήσει, καὶ περισ-
σότερα τούτων ποιήσει» καὶ, «Ἐὰν ἔχητε πίστιν
ὡς κόκκον σινάπεως, ἐρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ, Ἄρθητι,
καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ γενήσεται οὕτως·»
αὐτὸς δέδωκεν τῷ ἑαυτοῦ θεράποντι χαρίσματα
ιαμάτων, νόσους θεραπεύειν, καὶ δαίμονας ἐκβάλλ-
ειν.

CAPUT VI.

Varia miracula a sancto Eutychio Amaseæ patrata.

μδ'. Ἐπειδὴ καὶ συναμφοτέρων χρεῖα πρὸς τὰς
ιάσεις (y), καὶ τῆς τῶν θεραπευομένων πίστεως, καὶ τῆς
τοῦ θεραπεύοντος δυνάμεως· τοῦ γὰρ ἐνὸς ἐλλείποντος,
οὐκ ἐνεργήσει τὸ ἕτερον, ὥσπερ τὸ ἐμπαλιν τῶν δύο
συντρεχόντων ἐκάτερον ἐνεργεῖ. Φησὶ δὲ ὁ εὐαγγελι-
στῆς περὶ τοῦ Κυρίου, ὅτι «Ὁὐκ ἠδύνατο ἐκεῖ ση-
μεῖα ποιῆσαι, διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν·» δηλῶν, ὅτι
ὅσοι πιστῶς προσέτρεχον τῷ ἀνδρὶ, οὗτοι καὶ πλεον
μετεῖχον τῆς χάριτος· πάντα γὰρ δυνάτὰ τῷ πι-
στεύοντι προδήλως, ὡς καὶ τούτου ἐνδεδυμένου τὴν
δοθεῖσαν αὐτῷ παρὰ τοῦ Πατρὸς τῶν φῶτων δυνα-
μοποιὸν δύναμιν. Ἀρξομαι δὲ ἐντεῦθεν· κάμοι τὴν
ἀκοὴν ὑποκλίνατε, ὅσοι τρυφᾶτε τῶν τοιούτων δι-
ηγημάτων. Πόθεν οὖν ἄμεινον ἢ ἐκ ποίου παραδόξου
χρῆ ἄρξασθαι χαρίσματος; Ἄξιον, ὡς οἶμαι, καὶ
εἰ προτερεύωσιν ἕτερα θαύματα, ἐνθὲνδε ποιήσασθαι
τὴν διήγησιν.

με'. Ἀνδρόγυνον ἦν ἐν Ἀμασειᾷ, ἐκ νομίμου γά-
μου συνηρμωμένον, τοῦτο διαφόρως παιδοποιήσαν,
ἀπετύγχανεν εἰς τὰ τικτόμενα βρέφη· πρὸ τοῦ γὰρ
σχεδὸν ἐκ γαστρὸς αὐτὰ προελθεῖν, ἀνηρπάζοντο
ἄωρα, πένθος ἀπαραμύθητον τοῖς γονεῦσι παρ-
έχοντα, καθότι τὰς μὲν ὀδύνας ὑπέμενον, τῆς δὲ χαρᾶς
οὐ μετεῖχον. Τί οὖν ποιοῦσιν; Βουλευόνται τὰ συμφέ-
ροντα, καταφεύγουσιν ἐπὶ τὸν Θεὸν δυνάμενον καὶ
διὰ τῶν δούλων αὐτοῦ ζωοποιῆσαι τοὺς νεκρούς· μι-
μοῦνται τὴν ἐν Σαρεφθοῖς χήραν, ἧς τὸν υἱὸν Ἠλίας
ἀνέστησεν· μιμοῦνται τὴν Σουναμίτιδα, ἧς εἰς ἔδρα-
μεν πρὸς τὸν Ἐλισσαῖον, τοῦ νεκροῦ αὐτῆς κειμέ-
νου ἐν τῷ ὑπερφῶ· ἔρχονται καὶ αὐτοὶ πρὸς τὸν
μακάριον, παρακαλοῦντες εὐχὴν αὐτοῖς χαρίσασθαι,

A sint miraculis, magnus autem Eutychius expers fuit
istiusmodi gratiæ? Nequaquam: sed hanc etiam
ei concessit rerum effector Deus: quæ qualia quan-
taque fuerint, multis omissis, videamus: ipsi si-
quidem ea perspeximus, et audivimus; et manus
nostræ contrectaverunt, et quæ vidimus testamur.
Qui enim dixit: «Qui credit in me, opera quæ
ego facio, et ipse faciet, et majora horum fa-
ciet⁴⁶;» et: «Si habueritis fidem sicut granum
sinapis, dicetis huic monti, tollere et mittere in
mare, et fiet ita⁴⁷;» ipse dedit servo suo gra-
tiam sanitatum, ut morbos curaret et dæmones
ejiceret.

B 44. Curationibus efficiendis necessarium est ut
curandorum fides adsit et curantium virtus: ho-
rum alterum si defuerit, nihil proderit alterum;
econtra vero utrumque, concurrente utroque, ope-
ratur. Ideo evangelista de Domino loquens: «Non
poterat, inquit, istic multa signa facere, propter
illorum incredulitatem⁴⁸.» Hinc etiam qui cum
fide ad virum hunc sanctum accedebant, plus
gratiæ accipiebant, cum omnia possibilia sint cre-
denti; et ipse esset accinctus tradita sibi a Patre
luminum gratia. Exordiar igitur a curationibus:
vos qui ejusmodi narrationibus delectamini, at-
tendite. Sed unde, aut a qua gratia sumendum
initium est? Sunt quidem præstantiora miracula
alia, ab hoc tamen incipiendum existimo.

C 45. Erat in urbe Amasea (34) par quoddam con-
jugum, legitimis nuptiis copulatum, qui cum filiis
procreandis crebro darent operam, frustrabantur
effectu; infantibus, prius fere quam de ventre
exirent, immature morientibus, parentesque
magno mœrore afficientibus, quia dolores quidem
sustinuerunt, gaudio autem privati sunt. Quid igi-
tur faciunt? Utile consilium capiunt: confugiunt
ad Deum, qui mortuos etiam potest revocare in
vitam per servos suos. Imitantur viduam Sarepta-
nam, cujus filium Elias suscitavit: Sunamitidem
imitantur, quæ cucurrit ad Elisæum, cum filius
ejus in cœnaculo jaceret mortuus. Confugiunt et
ipsi ad beatum virum: supplicant, precibus suis

⁴⁶ Joan. xiv, 12. ⁴⁷ Matth. xvii, 19. ⁴⁸ Matth. xiii, 58.

(y) In ecgrapho scribitur προστασίας εἰς.

(34) Zinus vertit, «Androgynus erat legitima uxore copulatus:» in Græco clare est Ἀνδρόγυνον non Ἀδρόγυνος, et cætera consequentur in neu- tro ex νομίμου γάμου συνηρμωμένον· ut appareat

non geminum in una persona sexum, sed gemi- nam personam significari uno matrimonio con- junctam.

impetret, ut infantes sibi nascantur vivaces. Hic pro illis precatus, ambos unxit oleo sancto, tum eo quod e pretiosa cruce, tum illo quod ex sanctæ puræque Dei Genitricis semperque virginis Mariæ Dominæ nostræ imagine solet scaturire Sozopoli (35), dicens : In nomine Domini nostri Jesu Christi ; sic enim solebat facere cunctis ægrotantibus, qui ad se accedebant ; quemadmodum et divus Jacobus præcepit : « Infirmatur, inquit, aliquis ex vobis, inducat presbyteros Ecclesiæ, et orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini et oratio fidei salvabit infirmum ; et si in peccatis sit, remittentur ei ⁴⁹. »

46. Cum igitur precandi finem fecisset, et tanquam gratia quadam afflatus paulisper tacuisset, mox : Nomen, inquit, illi imponetis Petri, et vivet : erat enim mulier gravida. Ego autem, qui aderam, respondi : At si feminam pariet, ecquod illi nomen imponent ? Minime, inquit ille, sed Petrum vocabunt, et salvus erit. Quibus verbis gaudentes, tanquam puerum nondum natum in ulnis gestarent, domum reversi sunt. Tempore vero impleto, peperit filium, quemadmodum ante prædixerat et viderat servus Dei. Baptizandum ergo eum curaverunt parentes, et nominarunt Petrum : posteaque una cum ipso ad virum sanctum accedentes, complexi sunt pedes ejus, et confessi sunt quanta sibi fecisset Deus, et quomodo sui misertus esset. Impositis autem puero manibus eidem vir sanctus benedixit. Cumque crevisset is qui ex præscientia et precibus editus in lucem fuerat, alter quoque natus est illis. Itaque venientes rursus ambos filios ad sanctum virum attulerunt, laudantesque Deum rogaverunt, quo nomine postremus deberet appellari. Qui utrumque intuitus, illud Salomonis venuste usurpavit : « Frater, inquit, qui adjuvatur a fratre, tanquam civitas fortis ⁵⁰. » Parentibus autem ipsorum dixit : Joannem hunc appellabitis, quoniam in æde S. Joannis vestras preces Dominus exaudivit. Creveruntque pueri, et vulgatum est hoc in tota illa civitate, et omnes collaudabant Deum. Sed rem aliam admirabilem, Dei auxilio a sancto viro factam, videamus.

Ἡὕξθησαν δὲ τὰ παιδία, καὶ διεφημίσθη τοῦτο ἐν ὅλῃ τῇ πόλει ἐκείνῃ, καὶ ἅπαντες ἐδόξασαν τὸν Θεόν. Τίνα δὲ καὶ ἕτερα συνεργεῖα Θεοῦ γέγονεν, ἴδωμεν.

47. Presbyter quidam (36), e villa ad sanctissimam majorem ecclesiam pertinente, filium habebat surdum et mutum, annorum circiter quatuordecim : quem ad sanctum virum perducens supplicabat, ut ipsi a Deo opem impetraret. Itaque cum pro illo preces fudisset, omnes ejus sensus

ὅπως ζήσειεν αὐτῶν τὰ τικτόμενα παιδία. Εὐξάμενος οὖν αὐτοῖς, ἔχρισεν ἀμφοτέρους τῷ ἁγίῳ ἐλαίῳ, τοῦ τε τιμίου σταυροῦ, τοῦ τε τῆς ἁγίας ἀχράντου Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀεὶ παρθένου Μαρίας, τοῦ βρύοντος ἐκ τῆς ἁγίας εἰκόνης αὐτῆς τῆς οὔσης ἐν Σωζοπόλει, εἰπὼν οὕτως · Ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ · εἰώθει γὰρ οὕτως ποιεῖν ἐφ' ἐνὶ ἐκάστῳ τῶν ἐρχομένων ἀσθενῶν, καθὼς καὶ ὁ θεὸς Ἰάκωβος διετάξατο λέγων · « Ἀσθενεῖ τις ἐν ὑμῖν ; προσκαλεσάσθω τοὺς πρεσβυτέρους τῆς Ἐκκλησίας, καὶ προσευξάσθωσαν ὑπὲρ αὐτοῦ, ἀλείψαντες αὐτὸν ἐλαίῳ, καὶ ἡ εὐχὴ τῆς πίστεως σώσει τὸν κάμνοντα · καὶ ἂν ἁμαρτίας ᾖ πεποιηκώς, ἀφεθήσεται αὐτῷ. »

μς'. Πληρώσας οὖν τὴν εὐχὴν καὶ ἐνεὸς γενόμενος, ὡς ἐκ τινος θείας χάριτος ἐμπνευσθεὶς, λέγει· Πέτρον καλέσετε τὸ τικτόμενον βρέφος, καὶ ζήσεται· ἦν γὰρ ἐγγυος (z) ἡ γυνή. Παρισταμένου δέ μου, καὶ πρὸς τὸ λεχθὲν τὴν ἐρώτησιν ποιησαμένου καὶ εἰπόντος · Εἰ δὲ θῆλυ τὸ τικτόμενον εἴη, τί ἂν ὀνομάσαιεν αὐτό ; ἀπεκρίνατο λέγων, Οὐχί, Πέτρον αὐτὸ ὀνομάσωσιν, καὶ σώζεται. Χαίροντες οὖν ἐπὶ τοῖς λεχθεῖσιν, καὶ τρόπον τινὰ ὡς ἐπ' ἀγκάλαις βαστάζοντες τὸ μὴ πω τεχθὲν παιδίον, ἀνεχώρησαν εἰς τὸν οἶκον αὐτῶν. Τοῦ χρόνου δὲ περαιωθέντος, ἐτέχθη αὐτοῖς υἱός, καθὼς προεῖδεν ὁ βλέπων τὰ ἐμπροσθεν καὶ προεῖπεν ὁ τοῦ Θεοῦ θεράπων. Ἀξιώσαντες δὲ τὸ τεχθὲν τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, ὀνόμασαν αὐτὸ Πέτρον. Ἐλθόντες δὲ μετὰ ταῦτα οἱ γονεῖς τοῦ παιδίου μετ' αὐτοῦ πρὸς τὸν ὄσιον, περιεπτύσσοντο τοὺς πόδας αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι ὅσα ἐποίησεν μετ' αὐτῶν ὁ Κύριος, καὶ ὅτι ἠλέησεν αὐτούς. Ἐπιθεὶς δὲ τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἐπ' αὐτῷ ὑψόλογησεν αὐτόν. Μετὰ δὲ τὸ αὐξηθῆναι τὸν ἐκ προγνώσεως καὶ εὐχῆς γεννηθέντα καὶ Πέτρον κληθέντα, καὶ ἕτερος ἐτέχθη αὐτοῖς υἱός · ἐλθόντες δὲ πάλιν, ἤνεγκαν τοὺς δύο υἱούς πρὸς τὸν ὄσιον δοξάζοντες τὸν Θεόν. Παρεκάλουν δὲ τὸν θαυμάσιον εἰπεῖν τίνα χρεῶν ὀνομάσαι τὸν δεύτερον. Ἰδὼν δὲ τὴν ξυνωρίδα τῶν παίδων, τὸ Σολομώντειον χαριέντως ἐφθέγγατο εἰπών· « Ἀδελφός ὑπὸ ἀδελφοῦ βοηθούμενος ὡς πόλις ὀχυρά · » τοῖς δὲ γονεῦσιν αὐτῶν εἶπεν· Ἰωάννην τὸν δεύτερον καλέσατε, διὰ τὸ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου ἐπακοῦσαι Κύριον τὸν Θεὸν τῆς δεήσεως ὑμῶν.

μς'. Πρεσβύτερός τις, χωρίου διαφέροντος τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης Ἐκκλησίας, υἱὸν ἐσχηκώς κωφὸν καὶ ἄλαλον ὡς ἐτῶν δεκατεσσάρων, φέρει τοῦτον πρὸς τὸν ὄσιον, παρακαλῶν καὶ δεόμενος, ὅπως τύχῃ τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ βοηθείας. Ποιήσας οὖν ἐπ' αὐτοῦ τὴν εὐχὴν, κρίσας τε πάντας

⁴⁹ Jac. v, 14. ⁵⁰ Prov. xviii, 19.

(z) Ms. ἔγγυος.

(35) Duplex in patriarchatu CP. est urbs episcopalis Sozopolis, alia in Thracia sub metropoli Adrianopoli, alia et magis celebris atque Amasææ vicinior in Pisidia.

(36) Zinus senem vertit : nos ordinem, non ætatem significari putamus : cum conjugia Græco clero permissa sciamus.

τὰ αἰσθητήρια αὐτοῦ τῷ ἁγίῳ ἐλαίῳ, ἐκάλεσεν τὸ ὄνομα τοῦ παιδὸς τρίτον Νουνεχῇ· τοῦτο γὰρ αὐτῷ ὄνομα ἦν. Καὶ τὴν μὲν πρώτην ἡμέραν ἀσήμεως ἀπεκρίνατο· παραμείναντος δὲ αὐτοῦ τὰς τρεῖς ἡμέρας κεχρισμένου ἐκ τοῦ ἁγίου ἐλαίου, ἐλύθη ὁ δεσμός τῆς γλώσσης τοῦ παιδίου, καὶ ἦν ἀκούων καὶ λαλῶν διὰ παντός, καὶ αἰνῶν τὸν Θεόν. Ὅντινα παῖδα ἠθέλησεν ὁ πατήρ καταλείψαι ἐν τῷ μοναστηρίῳ, ἀλλ' οὐ συνεῖδεν τοῦτο γενέσθαι ὁ τοῦ Θεοῦ θεράπων. Τοῦτον οὖν ὑγιῇ παραλαβὼν ὁ πρεσβύτερος, ἀκούσωμεν καὶ ἄλλου παραδόξου θαύματος.

μγ'. Τινὲς τῶν τῆς αὐτῆς πόλεως παιδίων ἔσχον, οὗ καὶ ὁ πατήρ ἐν τῷ κλήρῳ τῆς αὐτῆς ἀγιωτάτης τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας ἐγκατεῖλετο. Κύριλλος δὲ ἦν ὄνομα τῷ ἀνδρί. Τούτου τὸ παιδίον πέντε χρόνων ὦν καὶ πρὸς γενόμενον, ἀλαλον ἦν, ὡς ἐπὶ πολὺ δὲ καὶ ἄτροφον, μήτε ζωῆς σχεδὸν μετέχον μήτε θανάτου. Φέρουσιν οὖν αὐτὸ πρὸς τὸν ὄσιον, καὶ ποιήσας τὴν συνήθη εὐχὴν, μετέδωκεν αὐτῷ τῆς ἀχράντου κοινωσίας· εὐλογήσας δὲ καὶ ἄρτον κοινὸν δέδωκεν αὐτῷ, καὶ ἀπέλυσεν. Ἐξ ἐκείνης οὖν τῆς ἡμέρας διελύθη ὁ δεσμός τῆς γλώσσης αὐτοῦ, καὶ ἐλάλησεν, ἐφαγέν τε καὶ ἔπιεν, γενόμενον ὑγιὲς διὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ. Ἰδωμεν δὲ καὶ ἄλλο παραπλήσιον τούτου, μᾶλλον δὲ θαυμασιώτερον.

μδ'. Πολίχνη τίς ἐστίν, Ζήλα προσαγορευομένη γειτνιάζει δὲ αὐτῇ τῇ μητροπόλει Ἀμασείας· τινὲς ἐκεῖθεν ὀρμώμενοι, ἤγαγον παιδίον πρὸς τὸν ὄσιον, λέγοντες αὐτὸ τεσσάρων ἐτῶν ὑπάρχειν, οὐδενὸς μεταλαμβάνον ἄλλου μήτιγε τῆς μητρῴας θηλῆς. Τοιοῦτον δὲ ἦν, μικροῦ δεῖν ὡς ἄσαρκον καὶ ἀσώματον, μήτε χροιάν μήτε ὄγκον σαρκὸς ἔχον, ἀλλ' ὡς ἄσταχυς ἀνεμόφθορος, ὃς οὐπω ἀδρυνθεὶς ἀμυδρὰν τινα τῶν κόκκων καὶ τῶν ἀνθερίκων ἐκτύπωσιν ἑαυτῷ δείκνυσιν, οὕτω κάκεινο τὸ νήπιον ἐφαίνετο, ὥστε τοῖς βουλομένοις δυνατὸν ἦν πάσας τὰς ταπεινάς αὐτοῦ πλευράς, καὶ τὰς ἀρμονίας, ἔτι γε μὴν καὶ τὰς ἀποτάσεις τῶν νεύρων καὶ τῶν ὀστέων ἀριθμῶ καθυποβάλλαι. Τί οὖν; Ὡς εἶδεν αὐτὸ ὁ μέγας ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ οὕτως ἐκτακέν, πλέον δὲ τοὺς γεγεννηκότας συναισθήσει πολλῇ τηχομένους, ἐκτενῶς παρακαλέσας τὸν ἐκ τοῦ μή ὄντος αὐτὸ εἰς τὸ εἶναι παραγαγόντα Θεόν, ἔχρισεν ἐκ τοῦ τιμίου ἐλαίου ὅλον τὸ σῶμα τοῦ παιδίου, μεταδοὺς αὐτῷ καὶ τῆς ἀχράντου κοινωσίας. Εὐλογήσας δὲ καὶ ἄρτον κοινὸν δέδωκε τοῖς γονεῦσι, παραγγεῖλας αὐτὸν βρέχειν εἰς ἄκρατον, καὶ οὕτω παρέχειν τῷ παιδί. Ποιήσαντες δὲ τοῦτο, ἐπέτυχον τῆς ἐλπίδος· τῇ γὰρ ἐξῆς ἡμέρᾳ ἤγαγον αὐτὸ, καὶ πολλὴν διαφορὰν καὶ ἀνάξουσιν τῆς σαρκὸς εἶδομεν εἰς αὐτό· προσεδέξατο γὰρ καὶ μετρία τροφήν· τῇ δὲ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἄλλο ἐξ ἄλλου ἰδομεν αὐτό· κατεῖχεν γὰρ ἄρτον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ ἐνώπιον ἡμῶν ἦσθιεν, κινῶν τοὺς ποτε νομιζομένους καὶ μὴ φαινομένους ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, καὶ ἐμβλέπων εἰς ἕνα ἕκαστον τῶν παρισταμένων. Διηγοῦντο δὲ οἱ γονεῖς, ὅτι ἐξ ἧς ὥρας ἠϋξάτο ὁ μέγας, ἀπέστη τοῦ

A inunxit oleo sancto, terque Nunechem (nam id erat illi nomen) vocavit. Ac primo quidem die obscure respondit. Cum autem tres dies ibi mansisset, et oleo sancto inungeretur, solutum est vinculum linguae ejus, et loquebatur et audiebat recte. Cumque vellet eum pater in monasterio relinquare, noluit Dei servus. Presbyter igitur, assumpto filio sano, domum reversus est magno cum gaudio. Audiamus et aliud insigne miraculum.

ἀπῆλθεν εἰς τὸν ἑαυτοῦ οἶκον μετὰ χαρᾶς μεγάλης.

B 48. Quidam alius ejusdem loci, qui inter ipsos sanctissimæ Dei Ecclesiæ clericos allectus erat, Cyrillus nomine, filium habebat quinque annorum et amplius, qui tamen nec loqui poterat, nec alimentum accipere. nec vivere omnino, nec etiam mori. Hunc cum ad virum sanctum perduxissent, ille solitas preces adhibuit, et sanctam communionem impertivit: panem quoque communem benedicens dedit ei atque dimisit. Ex illa autem die, soluta est lingua ipsius et loquebatur, edebat et bibebat, recepta per Dei gratiam sanitate. Audiamus et aliud huic simile, imo vero admirabilius.

C 49. Est oppidulum quoddam Zela (37), ipsi metropoli Amaseæ propinquum: hinc venientes quidam puerum quadrimum ad sanctum virum adduxerunt, nihil nisi paululum nutrimenti ex matris ubere capientem. Erat autem carnis ac corporis propemodum expers; neque colorem ullum habebat: sed tanquam spica vento corrupta, quæ nondum confirmata exilem quamdam atque inanem granorum et aristarum speciem habet; sic et puer ille videbatur, ut quicumque vellet tenues ejus costas omnes nervosque et ossa posset numerare. Hunc vir Dei magnus cum aspexisset sic exsiccatum, et parentes illius dolore tabescentes, implorans auxilium Dei, facientis esse quæ non sunt, totum pueri corpus inunxit oleo pretioso, et sanctam communionem ei impertivit: panem quoque communem benedicens parentibus dedit, præcepitque ut mero illum intingerent pueroque præberent. Quod illi cum fecissent, voti compotes facti sunt. D Postridie enim magnum in eo carnis discrimen aspeximus: acceperit autem mediocre nutrimentum et incrementum: tertia vero die alium ex alio vidimus. Tenebat namque panem in manu sua, et coram parentibus edebat; movebatque oculos suos, qui antea reconditi vix cerni poterant, et singulos astantium intuebatur. Dicebant præterea parentes ejus, ex qua hora pro illo vir sanctus orasset, ubera matris attingere noluisse, sed oblato cibo fuisse nutritum. Læti igitur cum filio sano in oppidulum suum reverterunt. Hic si quærat aliquis, cur puer non statim acceperit integram sanitatem, sciat judicia Dei multam esse

(37) Zela urbs episcopalis sub Amasea metropoli. Zinus legit Zala, ecgraphum nostrum in antiquis Notitiis urbs Zelorum.

abyssum. Videmus etiam Dominum nostrum, arcano quodam consilio, infirmos quosdam non statim curasse. Cum enim oculos cæci inunxisset luto, Abi, inquit, in Siloam, et lava: et lotus vidit. Et cum alii manus imposuisset, rogavit, ecquid cerneret; responditque ille: Video homines sicut arbores ambulantes. Ex quo patet sanitatem quibusdam paulatim fuisse concessam a Domino, eas ob causas, quas novit is, qui quid cuique utile sit cognoscit. Sed hæc hactenus. Aliud miraculum explicemus.

ἄλλω δὲ τὰς χεῖρας ἐπιθεὶς ἡρώτα εἴ τι θεωρεῖ, ὃς ἀπεκρίνατο λέγων· Θεωρῶ τοὺς ἀνθρώπους ὡς δένδρα περιπατοῦντας. Πρόδηλον οὖν ὡς κατὰ μικρὸν τισιν τὴν ἰασιν παρεῖχεν, δι' ἣν οἶδεν αὐτὸς αἰτίαν, τὸ συμφέρον ἐκάστη ἐπιστάμενος. Ἀλλὰ περὶ μὲν

50. Filius cujusdam opificis Amaseæ, repentino morbo correptus, ad portas mortis appropinquaverat. Hunc pater ulnis impositum ad monasterium gestavit, ut viro sancto illum offerret, quatenus ejus precibus recuperaret sanitatem. Distinebatur ille tunc negotiis aliis, venerant enim aliqui ut ab ipso instruerentur, et otium suscipiendi pueri eo tempore non habebat. Quamobrem, cum satis diu pater expectasset, volebat discedere: Quid enim, inquiebat, ultra vexem beatum virum, cum puer moriatur? Considerans autem Deum posse etiam mortuos revocare ad vitam, paulisper moratus sum hominem, et videbamus puerum revera omnino defecisse maxima corporis parte. Ejus igitur motus periculo, sanctum virum accersivi: qui nulla interjecta mora venit ad oratorium, et precibus adhibitis puero manus suas imposuit, unxitque oleo sancto ac domum dimisit. Postridie pater revertit, cum lacrymis Deo gratias agens pro salute filii sui. Interrogatus autem quomodo se haberet puer; respondit, Dei gratia et sancti viri precibus, omnino convaluisse. Tota enim, inquit, nocte lusit, et vigil lætatus est. Haud multo post vidimus puerum etiam nos, et collaudavimus Deum, qui mortuis quoque vitam restituit. Sed de hoc quoque satis dictum: ad aliud miraculum trans-eamus.

51. Rustica quædam mulier, cum septenni filio, quibusdam de causis in urbem venerat: ibi dæmonis incursu obstupuerunt repente pedes pueri, adeo ut iis insistere nullo modo valeret. Mater ergo tristis et lugens portavit filium ad virum sanctum, qui oleum sanctum cum precibus adhibuit pedibus pueri: finita autem precatone mater volens experiri utrum stare posset puer, deposuit ipsum. Et ille quidem initio tremens, casurus esse videbatur; verum ubi paulatim fiduciam sumpsit (blandis enim vocibus animos ei faciebant qui aderant), stetit intrepidus, et nihil commotus est. Firmatis igitur repente plantis et talis ipsius, cum matre domum est reversus, saliens et laudans Deum. Nos quoque qui miraculum videramus, quomodo scilicet pedibus alienis ingressus in templum, propriis pedibus egrediebatur; collaudavimus Deum, qui nostris

A θηλάζειν, καὶ ἐτρέφετο τῇ προσφόρῳ τροφῇ ἀνενδεῶς. Χαίροντες οὖν, ὑπέστρεψαν εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν, ἔχοντες τὸν παῖδα ὑγιῇ, Εἰ δέ τις διαλογίζοιτο δι' ἣν αἰτίαν ἀπὸ μιᾶς ἐντεύξεως ὁλοκλήρως οὐκ ἰάθη, γινωσκέτω, ὅτι τὰ κρίματα Κυρίου ἄβυσσος πολλή· εὐρίσκομεν γὰρ ὅτι διὰ τινος οἰκονομίας, οὔτε αὐτὸς ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν ἀπὸ μιᾶς ἐθεράπευσέν τινος τῶν ἀσθενούντων· τῷ μὲν γὰρ ἐπιχρίσας τὸν πηλὸν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς εἶπεν· Ὑπαγε εἰς τὸν Σιλωὰμ, νίψαι, καὶ νιψάμενος ἀνέβλεψεν· εἰς τὸν Σιλωὰμ, νίψαι, καὶ νιψάμενος ἀνέβλεψεν·

B ν'. Παιδίον τινὸς τῶν ἐν Ἀμασίᾳ χειροτεχνῶν ἐξαίφνης νόσῳ περιπεσὼν, εἰς αὐτὰς ἐφθασεν τὰς πύλας τοῦ θανάτου. Τοῦτο λαβὼν ὁ πατήρ ἐν ἀγκάλαις, ἦλθεν εἰς τὸ μοναστήριον, ὥστε προσαγαγεῖν αὐτὸ τῷ ὁσίῳ, ἵνα τύχῃ τῆς παρὰ Θεοῦ σωτηρίας. ὁ δὲ μακάριος περὶ ἄλλην διακονίαν ἡσχολεῖτο· ἦσαν γάρ τινες ἐν συντυχίᾳ διδασκόμενοι παρ' αὐτοῦ, καὶ καιρὸν τοῦ δέξασθαι τὸ παιδίον κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν οὐκ ἔσχεν. Ὡς οὖν ἱκανὴ παρεστάθη ὥρα, ἡδούλετο ἀναχωρῆσαι ὁ πατήρ τοῦ παιδίου, λέγων, ὅτι Ἡδὴ θνήσκει τὸ παιδίον, τί καὶ κοπῶμεν τὸν ὄσιον; Λογισάμενος δὲ ὅτι καὶ ἐκ νεκρῶν ἐγείρειν δυνατός ἐστιν ὁ Θεός, ἐπέσχον τὸν ἄνδρα μικρὸν, ἐθεωροῦμεν δὲ τὸ παιδίον ὡς ἐπ' ἀληθείας, ὅτι τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ σώματος αὐτοῦ ἦν ἀπομαρανθέν. Ὡς οὖν εἶδον τὴν ἀνάγκην, ἀνήγαγον τῷ μεγάλῳ περὶ τοῦ συμβάντος τῷ παιδίῳ κινδύνου. Ὁ δὲ μηδὲν μελλήσας, ἦλθεν εἰς τὸν εὐκτήριον οἶκον, καὶ προσευξάμενος ἐπέθηκεν τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἐπὶ τὸ παιδίον, χρίσας δὲ καὶ τῷ ἁγίῳ ἐλαίῳ, ἀφῆκεν ἀπελθεῖν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. Τῇ δὲ ἐξῆς ἡμέρᾳ ἐλθὼν ὁ πατήρ τοῦ παιδίου, ἠύχαρίσται τῷ Θεῷ μετὰ δακρύων ὑπὲρ σωτηρίας τέκνου. Ἐρωτηθεὶς δὲ πῶς, ἔχει τὸ παιδίον ἔλεγεν, ὅτι διὰ τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος καὶ τῶν εὐχῶν τοῦ ἁγίου ἀνδρός, ὁλοκλήρως ὑγίανεν. Οὐ μετὰ πολὺ δὲ καὶ αὐτὸ ἴδομεν τὸ παιδίον, καὶ ἐδοξάσαμεν τὸν Θεὸν τὸν ζωοποιῶντα τοὺς νεκρούς. Ἀρκούντως καὶ περὶ τούτου εἴρηται· μεταβῶμεν δὴ ἐφ' ἕτερον θαῦμα.

D να'. Γυνή τις ἀγροικική, ἔχουσα υἱὸν ὡς ἐτῶν ἑπτὰ, εἰσῆρχετο μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν πόλιν, διὰ τινος προφάσεως οἰκείας· ἐκ συναντήματος δὲ πονηροῦ δαίμονος ἐξαίφνης ἐπλήγη τοὺς πόδας ὁ παῖς, καὶ στῆναι παντελῶς οὐκ ἠδύνατο. Βαστάσασα δὲ τὸν παῖδα ἡ μήτηρ, ἤγαγεν πρὸς τὸν ὄσιον, ὀδυρομένη καὶ κλαίουσα ἐπὶ τῇ συμβάσῃ θλίψει τῷ παιδίῳ. Ὁ δὲ ἐκτενῶς εὐξάμενος, ἤλειψεν τῷ ἁγίῳ ἐλαίῳ τοὺς πόδας τοῦ παιδός. Πληρωθείσης δὲ τῆς εὐχῆς, θέλουσα γινῶναι ἡ μήτηρ εἰ ἄρα δύναται στῆναι τὸ μειράκιον εἰς τοὺς ἑαυτοῦ πόδας ἔστησεν αὐτὸ ἀναβαστάζουσα. Σταθὲν οὖν, τὴν μὲν ἀρχὴν ὑπότρομον γενόμενον, ἤμελλεν πίπτειν· ὡς δὲ κατὰ μικρὸν ἐθάρρῃσεν (καὶ οἱ παρεστῶτες γὰρ διὰ λόγων κολακευτικῶν ὑπεστήριξαν αὐτὸ), παντελῶς ἔμεινεν ἄσειστον καὶ ἀκλόνητον. Ὡς οὖν παραχρῆμα ἐστερεώθησαν αὐτοῦ αἱ βάσεις καὶ τὰ σφυρὰ, ἔστη ὁ παῖς, καὶ πε-

ριπατῶν ἀνεχώρησεν εἰς τὰ ἴδια μετὰ τῆς ἑαυτοῦ μητρὸς, ἀλλόμενος, καὶ αἰνῶν τὸν Θεόν. Θεασάμενοι δὲ τὸ γεγονός θαῦμα, ὅπως τὸ δι' ἐτέρων ποδῶν μειράκιον εἰσελθὼν εἰς τὸ ἱερὸν, ἐξῆλθεν διὰ τῶν οἰκείων ποδῶν, ἐδοξάσαμεν τὸν Θεόν, τὸν δόντα τοιαύτην χάριν τῷ ἑαυτοῦ θεράποντι καὶ ἐν τοῖς ἡμετέροις χρόνοις. Ἀκούσωμεν δὴ καὶ ἄλλου θαύματος φοβερωτάτου, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἐλεεινοῦ καὶ ξένου νοσήματος.

νβ'. Μοναστήριον διάκειται γυναικεῖον ἐν ταύτῃ τῇ πόλει Ἀμασεῖα, τῶν Φλαβίας οὕτω προσαγορευόμενον. Τινὲς οὖν τῶν γυναικῶν ἐκείνου τοῦ μοναστηρίου κοράσιον ἤγαγον, ὡς ἑτῶν πέντε, πρὸς τὸν πανάριστον ἄνδρα, λέγουσαι, ὅτι τὴν ἀχραντὸν κοινωνίαν οὐ προσίεται παντελῶς, ἀλλ' ὅταν θέλῃ κοινωνῆσαι, φόβῳ καὶ τρόμῳ πολλῷ συνεχόμενον κράζει, καὶ μετὰ τινος ἀηδίας ἀποστρέφεται τὸ ἅγιον πόμα· καὶ δὴ Κυριακῆς οὔσης ἡμέρας, καὶ τῆς διαδόσεως τοῦ ἁγίου σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ γινομένης, ἀπιστήσαντες τοῖς λεχθεῖσι, πρὸ τοῦ ποιῆσαι τὴν συνήθη εὐχὴν ἐπὶ τῷ κορασίῳ τὸν ὄσιον, εἴπαμεν προσελθεῖν αὐτὸ καὶ μεταλαβεῖν. Ἀμα δὲ καὶ τῷ προσεγγίσει τῇ ἀχράντῳ κοινωνίᾳ τὸ κοράσιον, εὖρομεν ὅτι ἀληθῆ τὰ λεχθέντα ἦν· ὁ γὰρ μετὰ πολλοῦ κόπου εἰς τὸ στόμα δεξάμενον ἔτυχεν, τοῦτο μετὰ τινος ἐμέτου καὶ φωνῆς ἀγρίας ἐρρίψεν· ἐκτείνας δὲ τις τὴν χεῖρα τῶν παρεστηκότων, ἔλαθεν αὐτὸ καὶ τῷ πυρὶ παρέδωκεν. Φρίξαντες οὖν καὶ λυπηθέντες ἐπὶ τῷ γεγονότι, ἀπελύσαμεν τὸ κοράσιον μετὰ τῶν ἰδίων, παραγγείλαντες τῇ ἐξῆς ἀγάγει αὐτό. Ὡς οὖν ἦλθον ἐπὶ τὴν αὐριον, ἐποίησεν ὁ τοῦ Θεοῦ θεράπων τὴν συνήθη εὐχὴν ἐπὶ τῷ κορασίῳ, κρίσας ὅλας τὰς αἰσθήσεις αὐτοῦ ἐκ τοῦ τιμίου ἐλαίου· ὅτε δὲ προσήγγισεν τῷ στόματι, κράξαν φωνὴν ἀγρίαν καὶ μεγάλην, ἤμεσεν πολλὴν ἀκαθαρσίαν, μᾶλλον δὲ τὸ παρενοχλοῦν αὐτῷ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ. Μετὰ δὲ τοῦτο, ἐπιτρέψαντος τοῦ ὁσίου, ἀπήγαγον αὐτὸ ἐπὶ τὸ μεταλαβεῖν τῆς ἀχράντου κοινωνίας, καὶ διὰ τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος ἀφόδως καὶ ἀδειμάντως μετέλαθεν τοῦ τε ἁγίου σώματος καὶ τοῦ τιμίου αἵματος. Στενάξαν δὲ μέγα τὸ ἰαθὲν κοράσιον, μετὰ τὸ μεταλαβεῖν εἶπεν, Ἴδε ἀπάρτι τρώγω κωλῶθιν· τὴν γὰρ προσφορὰν ἦτοι τὸν οὐπὼ ἀγιαζόμενον ἄρτον, κωλῶθιν εἰώθασιν καλεῖν τὰ τῆς χώρας ἐκείνης παιδίον. Καὶ πάντες οὖν ἐδοξάσαν τὸν ποιῶντα θαυμάσια διὰ τῶν ἑαυτοῦ θεραπόντων· « Θαυμαστὸς γὰρ ὁ Θεός ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ, ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ. »

γγ'. Νεώτερός τις τὴν τοῦ μουσάρου τέχνην ἐπιστάμενος, εἰργάζετο ταύτην ἐν τῷ οἴκῳ Χρυσaphίου, τοῦ ἐν εὐλαθεῖ τῇ μνήμῃ, ἐν αὐτῇ τῇ πόλει Ἀμασεῖα. Τοῦτου δὲ καταφέροντος τὸ παλαιὸν μουσίον ἀπὸ τοῦ τοίχου, ἱστορίαν ἔχοντος τῆς Ἀφροδίτης (ἡθεύλετο γὰρ ὁ μνημονευθεὶς ἄνθρωπος ποιῆσαι τὸν αὐτὸν οἶκον εὐκτήριον τοῦ ἀρχαγγέλου, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἐν

A temporibus talem gratiam servo suo esset largitus. Audiamus et aliud miraculum magis venerandum, siquidem morbus magis miserandus ac novus fuit. Audiamus et aliud miraculum magis venerandum, siquidem morbus magis miserandus ac novus fuit.

52. Adhæret Amasæ civitati monasterium feminarum, Flaviæ nuncupatum, ex illis quædam perduxerunt ad optimum virum puellam quasi annorum quinque (38), dicentes eam omnino non admittere sanctam communionem : sed cum illa accipienda est magno timore ac tremore corripi, exclamare, tristari, sanctum potum aversari. Cumque dies Dominica esset, et sacrum Christi corpus ac sanguis distribueretur ; nos dictis fidem non habentes, priusquam vir sanctus super puella preces solitas adhiberet ; jussimus ut veniret ipsa et communicaret. Verum cum ad sacra mysteria appropinquare cœpisset, deprehendimus vera esse quæ dicebantur : quod enim magno cum labore in os accepit, cum vomitu agrestique clamore projecit ; astantium vero quidam porrecta manu ipsum accipiens, in ignem misit. Nos igitur mœsti ac territi domum remisimus puellam hortantes, ut postridie reverteretur. Reversæ autem consuetas orationes adhibens vir sanctus, omnes ejus sensus oleo benedicto unxit : cum vero ad os pervenisset, illa vocem inconditam emittens, magnam evomit fœditatem, aut potius immundum spiritum, qui eam affligebat. Postea ex mandato viri sancti abiit ut susciperet sacram communionem, et per Dei gratiam, sine ulla concussione aut formidine, sumpsit Dominicum corpus ac pretiosum ejus sanguinem. Suspirans autem vehementer puella, jam sana : Ecce, inquit, colothim (sic enim illius regionis pueri oblatam, id est panem nondum sanctificatum appellant) deinceps percipiam. Et omnes collaudaverunt Deum, qui res admirandas et novas atque incredibiles, quarum non est numerus, etiam per servos suos facit : « Mirabilis enim Deus Israel in sanctis suis ⁵¹. »

ἔνδοξά τε καὶ ἐξαίσια, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς, καὶ Θεὸς ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ, ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ. »

D 53. Juvenis quidam, operis musivi (39) faciendi peritus, in domo Chrysaphii piæ memoriæ, in ipsa Amasena civitate, exercebat artem suam. Auferente autem eo ex pariete musivum vetus, Veneris historiam expressam repræsentans (volebat enim vir ille ex domo sua archangeli oratorium facere, eo quod esset in sublime educta, et ex inferiore

⁵¹ Psal. LXVII, 56.

(38) Ætatem dissimulavit Zinus, forsitan suspectum habens annorum numerum cum tamen paulo superius quadrimo puero data communio dicatur. Scimus nos in Ecclesia Græca etiam infantes solitos communicare : et vero ex verbis puellæ mox afferendis apparet, ejus ætatis fuisse, quæ inter oblatam necdum consecratam et ipsam Eucharistiam nullum nosset discrimen.

(39) *Artem pingendi* vertit Zinus : quod Græce est τοῦ μουσάρου τέχνην, quæ ad marmorariam potius pertinet : non enim penicillo res agitur et coloribus, sed lapillis quadratis coloris varii (μούσας Thraces dicunt) ex quibus componitur tabula, opere Italis notissimo, quo magis miramur interpretem Italum hic hæsisse.

oratorium sanctæ immaculatæque Dominæ nostræ Dei Genitricis et semper virginis Mariæ, quod et factum est) cum fœdam impudicæ Veneris imaginem exculperet, dæmon qui illi inhærebat, sic invasit manum ejus, ut inflammata tumesceret, et gravi affecta carcinomate necessario amputanda diceretur ab iis qui videbant. Eo periculo cognito utile juvenis consilium accipit, et ad virum sanctum confugit, ut per ipsum a Deo auxilium impetret. At ille cum pro ipso orasset, unxit oleo sancto dexteram ipsius, inflammatione ac carcinomate laborantem: eoque per triduum facto, divino auxilio convaluit manus, atque alteri similis reddita est. Ipse autem quo in loco noxam acceperat, in eo, memoriæ et grati animi causa, sancti viri depinxit effigiem, ut manus, quæ beneficium curationis acceperat, suum secundum Deum medicum testaretur. Huic simile aliud quoque factum est miraculum.

εἰκόνα τοῦ ἁγίου ἀνδρός· δι' ἧς οὖν χειρὸς τῆς σωτηρίας ἔτυχεν, διὰ ταύτης ἔγραψεν τὸν ταύτης μετὰ Θεὸν ἱατρὸν. Παραπλήσιον δὲ τούτῳ γέγονέν τι καὶ ἕτερον.

54. Puerum ab impuro dæmone vexatum sculptor quidam ad beatum virum duxit: qui cum magno viro precanti astitisset; astantium quidam, propterea quod puer parvulus esset, dixit sculptori: Attolle in ulnas puerum, ut sanctificationem accipiat. Quo facto et absoluta precatione, ambo discesserunt. Postridie sculptor venit, lugens ac dolens, quod cruciatum manus suæ ferre non posset. Cumque ex eo quæreretur, quid lugeret, quid haberet? Postquam, inquit, puerum tenui, manus mea cœpit incredibili dolore torqueri: dæmon enim, relicto puero, mihi adhæsit; et ille quidem curatus est, ego autem in discrimine versor. His auditis subridens vir beatus, dæmonem talia facientem contempsit, et pro misero illo precatus, liberavit eum; nihil aliud faciendum præcipiens, nisi ut precationibus incumberet. At ille neglecto viri Dei mandato, tumoremque et ardorem manus timens, ad medicos confugit, ut impleret id quod scriptum est: « Qui delinquit in conspectu ejus qui fecit eum, incidet in manus medici »⁸²; erat enim manum suam perditurus. Itaque, cum omnia in medicos consumens et per balnea oberrans, nihil adjumenti perciperet, sed magis laboraret; rursum accessit ad medicum qui argentum non requireret, sed gratis operam impertiretur. Qui nihil moratus aut hæsitans, Deum misericordem observavit ut liberaretur: quod et obtinuit. Ille autem precibus postea incumbens, quemadmodum sanctus jusserat, a doloribus et inflammatione liberatus est, adeo ut Deum laudans artem suam solitam exerceret. Verum quando in eorum, qui a spiritibus immundis vexati liberatique sunt, mentionem incidimus; de apostata quodam verba

⁸² Eccli. xxxviii, 15.

(a) Ms. θεμήν· neutrum intelligimus: videtur autem deinceps desiderari aliquid, cui spatium

ἀναγωγαῖς, τὸ δὲ κατώγειον μέγαν οἶκον εὐκτήριον τῆς ἁγίας ἀχράντου Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀει Παρθένου Μαρίας· ὃ δὴ καὶ γέγονεν· ὅτε οὖν ἐξώρυξεν ὁ αὐτὸς μουσωτῆς τὸ θέμα (a) τῆς ἀκαθάρτου Ἀφροδίτης..... μᾶλλον ὁ παραμένων αὐτῇ δαίμων, ἐπληξέ τὴν χεῖρα τοῦ τεχνίτου· ἐφλέγμανεν γὰρ καὶ κατεπύωσεν ἡ χεὶρ αὐτοῦ, γέγονεν δὲ καὶ τραῦμα φοβερόν, ὥστε τὴν τοιαύτην οἱ θεωροῦντες ἀνάγκην τῆς χειρὸς, ἔλεγον αὐτὴν ἀποτέμνεσθαι. Ὡς οὖν εἶδεν ἑαυτὸν ἐν πολλῇ περιστάσει, τὸ κρεῖττον ἐπιλεξάμενος, ἔρχεται πρὸς τὸν ὄσιον, ὅπως τύχῃ βοηθείας ἀπὸ τοῦ Θεοῦ δι' αὐτοῦ. Ὁ δὲ ποιήσας ἐπ' αὐτῷ τὴν εὐχὴν, ἔχρισεν τῷ ἁγίῳ ἐλαίῳ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ χεῖρα· αὕτη γὰρ ἦν ἡ πληγεῖσα· πεποίηκεν δὲ τοῦτο ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, καὶ ἀπεκατέστη ἡ χεὶρ αὐτοῦ ὑγιής ὡς ἡ ἄλλη διὰ τῆς τοῦ Θεοῦ βοηθείας. Ἐν ᾧ δὲ οἶκῳ τὴν πληγὴν ἔλαθεν ὁ ἱαθεὶς, ἐν αὐτῷ ὑπὲρ εὐχαριστίας καὶ εἰς ὑπόμνησιν τοῦ γεγονότος θαύματος, ἔστησεν τὴν

νδ'. Λεπτουργὸς τις ἤνεγκεν πρὸς τὸν μακάριον παιδίον, ὑπὸ ἀκαθάρτου πνεύματος ἐνοχλούμενον· ὡς οὖν παρίστατο τῷ μεγάλῳ ποιοῦντι τὴν εὐχὴν διὰ τὸ εἶναι μικρὸν τὸ παιδίον, λέγει τις τῶν παρισταμένων τῷ λεπτουργῷ· Βάστασον, ἄνθρωπε, τὸ παιδίον ἵνα λάβῃ τοῦ ἁγιάσματος, ὃ δὴ καὶ πεποίηκεν. Πληρωθείσης δὲ τῆς εὐχῆς, ἀπελύθησαν ἀμφότεροι. Τῇ δὲ ἑξῆς ἡμέρᾳ ἔρχεται ὁ λεπτουργός, κλαίων καὶ ὀδυρόμενος, μὴ φέρων τὰς ὀδύνας τῆς ἑαυτοῦ χειρὸς. Ἐρωτηθεὶς δὲ, Τί κλαίεις; τί ἔχεις; ἔλεγεν, ὅτι Ἐξότε τὸ παιδίον ἐδάστασα, τὰς ὀδύνας οὐ φέρω τῆς χειρὸς μου. Ὁ γὰρ δαίμων, ὁ ἑάσας τὸ παιδίον, ἐμοὶ ἐκολλήθη. χάκειν μὲν ἰάθη, ἐγὼ δὲ κινδυνεύω. Τούτων ἀκούσας ὁ μακάριος, μικρὸν ὑπομειδιάσας, τοῦ δαίμονος κατεγέλασεν τοιαῦτα πεποιηκότος· ἐπευξάμενος δὲ τῷ ἀνθρώπῳ, ἀπέλυσεν αὐτὸν, μηδὲν ἄλλο ποιῆσαι παραγγέλλας, ἢ τῇ εὐχῇ σχολάσαι μόνον. Ὁ δὲ τῆς δοθείσης αὐτῷ ἐντολῆς ἤττον φροντίσας, φοβηθεὶς τὸν ὄγκον καὶ τὴν πυράκτωσιν τῆς χειρὸς, ἔβαλεν ἑαυτὸν εἰς ἱατροὺς, ἵνα πληρωθῇ τὸ εἰρημένον, ὅτι Ὁ ἀμαρτάνων εἰς τὸν ποιήσαντα αὐτὸν, ἐμπεσεῖται εἰς χεῖρας ἱατροῦ· ἐμελλεν γὰρ ἀπολέγειν τὴν χεῖρα αὐτοῦ. Προσδαπανήσας δὲ τὸν βίον αὐτοῦ εἰς ἱατροὺς, καὶ εἰς θερμὰ πλανώμενος (b), καὶ μηδὲν ὠφεληθεὶς, ἀλλὰ μᾶλλον χειρόνως ἐσχηκώς, ἦλθεν πάλιν εἰς τὸν ἀνάργυρον ἱατρὸν, τὸν δωρεὰν λαβόντα τὴν χάριν, δωρεὰν δὲ καὶ παρέχοντα τοῖς χρήζουσι ταύτης. Ὁ δὲ μηδὲν μελλήσας ἢ ἐπιπλήξας, ἐκτενῶς παρεκάλεσε τὸν ἐλεήμονα Θεὸν ὅπως ἰαθῇ, ὅπερ καὶ γέγονεν. Προσμείνας γὰρ τῇ εὐχῇ, ἀπηλλάγη καὶ τῶν ὀδυνῶν καὶ τῆς φλεγμονῆς, καὶ ἐπραττεν τὰ συνήθη, ἐργαζόμενος τὴν ἑαυτοῦ τέχνην, καὶ δοξάζων τὸν Θεόν. Ἐπειδὴ περιενοχλούμενων ὑπὸ πνευμάτων

punctis signamus.

(b) Idem. πλαζόμενος.

ἀκαθάρτων μνήμη γέγονεν, πολλῶν λαθέντων, περὶ ἑνὸς ἐπὶ τοῦ παρόντος τὴν ἐξήγησιν ποιήσομαι, διὰ τὸ μηδὲ τὴν τυχοῦσαν ὠφέλειαν παρέχειν τοῖς κατολιγωροῦσι, καὶ ἀθετεῖν βουλομένοις τὸ μοναχικὸν σχῆμα.

νε'. Νεώτερός τις περιέπεσεν δαίμονι πονηροτάτῳ καὶ χαλεπῷ· ὁσάκις δὲ ὑπ' αὐτοῦ ἐνοχλεῖτο, κρατῆσαι τοῦτον οὐδεὶς ἴσχυεν, ἀλλὰ πάντας κατισχύων, τοὺς πάντας συνέτριβεν. Ὡς οὖν ἐν τούτοις ἦν ὁ ἄνθρωπος, φέρουσιν αὐτὸν πρὸς τὸν ὄσιον, τὸν διὰ τῆς τοῦ Θεοῦ συνεργείας ἐλατῆρα τούτου, καὶ τῶν τοιούτων ἀκαθάρτων πνευμάτων. Ὁ δὲ τὸ φοβερὸν κατὰ τῶν δαιμόνων, ὅπλον τὸν τίμιον σταυρὸν καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ ἔλαιον, ἐντίθησι εἰς τὸ μέτωπον τοῦ δαιμονιζομένου. Ὁ δὲ τὸν τύπον τοῦ σταυροῦ ὡς ἦλον πεπυρωμένον δεξάμενος, ἤρξατο κράζειν, ἀφρίζειν, μαίνεσθαι, καὶ τοὺς ὀδόντας τρίζειν, ὡς νομίζεσθαι μὴ μόνον ἓνα δαίμονα ἔχειν, ἀλλὰ πολλοὺς δαίμονας· ὡς ἐπ' ἀληθείας γὰρ λέγω, ὅτι πολλῶν μοναχῶν κρατούντων αὐτὸν, πάντας ὑπερισχύσας συνέτριψεν. Ἰκανὰς δὲ ὥρας βασανίσαντος αὐτὸν τοῦ δαίμονος, μόλις κατέστη γενόμενος ὡς νεκρὸς, ὡς λογίσασθαι ἡμᾶς ἔτι τελείως ἀπηλλάγη τοῦ δαίμονος· ἐλθὼν δὲ τῇ ἐπαύριον, τὰ χεῖρονα πεποίηκεν. Ὡς οὖν ἐπὶ πολὺ μέμενεν ὁ δαίμων θλίβων τὸν ἄνθρωπον, ἐθαύμαζεν ὁ τοῦ Θεοῦ θεράπων, καὶ διελογίζετο λέγων ἐν ἑαυτῷ· Ἄρα δι' ἣν αἰτίαν οὐκ ἀναχωρεῖ ὁ δαίμων ἀπ' αὐτοῦ; καὶ λέγει μοι, Ἐρωτησον τὸν πάσχοντα τίς ἐστίν, καὶ πόθεν αὐτῷ συνέβη τοῦ χαλεποῦ δαίμονος ἡ συνάντησις. Ὅτε οὖν κατέστη τοῦ ταπεινοῦ ἐκείνου ὁ λογισμὸς, ἠρώτησα αὐτὸν κατὰ λεπτὸν τὰ περὶ τῆς καταστάσεως καὶ τῆς ἐκ μικρᾶς ἡλικίας αὐτοῦ διαγωγῆς. Καὶ διηγήσατο λέγων, ὅτι Ἐγὼ ἐκ μικρᾶς ἡλικίας εἰς τὸ μοναστήριον εἰσῆλθον τοῦ ἁγίου Ἰωάννου εἰς Ἀκρόπολιν (οὕτω γὰρ προσαγορεύεται ὁ τόπος τῆς ἐν Ἀμασειᾷ μονῆς), καὶ μονάσας ἐν αὐτῷ χρόνον οὐκ ὀλίγον, ἀκηδιάσας τὴν ἄσκησιν, ἐξῆλθον ἐκ τοῦ μοναστηρίου, περιφρονήσας τοῦ μοναχικοῦ σχήματος, ἀλλὰξας μετὰ τοῦ σχήματος καὶ τὸν βίον μου· περιέπεσα γὰρ καὶ γυναικὶ καὶ πολλαῖς ἄλλαις ἁμαρτίαις, καὶ νῦν εἰμι καθὼς ὁρᾷτέ με πάντες ὑπὸ τοῦ ἀκαθάρτου πνεύματος κατισχυόμενον καὶ τεταπεινωμένον· ἀλλ' εἴ τι δύνασθε, βοηθήσατέ μου τῇ ἀσθενείᾳ.

νς'. Μαθὼν δὲ ταῦτα καὶ ἐξ ἡμῶν ὁ μέγας (ἡ μᾶλλον δι' αὐτοῦ ἐμάθομεν ἡμεῖς· εἰ μὴ γὰρ ἐγίνωσκεν αὐτὸς, οὐκ ἂν ἐπέτρεπεν ἡμῖν ἐρωτῆσαι τὸν ἀσθενοῦντα περὶ τῆς καταστάσεως αὐτοῦ· τὸ δὲ πᾶν ὠκονόμει ἵνα ἡμᾶς προσεκτικωτέρους ποιῇαι τῷ ὑποδείγματι ἐκείνου, καὶ σωφρονίσῃ τοὺς κατολιγωροῦντας καὶ ἀθετεῖν πειρωμένους τὸν μονήρη καὶ ἀγγελικὸν βίον), ἐδίδασκεν δὲ τὸ εἰρημένον τῷ Ἰωβ λέγων· « Ἰδόντες τὸ ἐμὸν τραῦμα φοβήθητε, » καὶ τό· « Μὴ δὸς εἰς σάλον τὸν πόδα σου, καὶ οὐ νυστάξει ὁ φυλάσσων σε, » καὶ τό· « Οὐδεὶς ἐπιβαλὼν τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' ἄροτρον, καὶ στραφεὶς εἰς τὰ ὀπίσω, εὐθετός ἐστιν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. » Τούτοις δὲ καὶ πλείοσι παραπλησίους χρησάμενος λόγοις ἐπ' ὠφέλειαν καὶ στερεώσαι τῶν ἀκούον-

A faciamus, eo quod non mediocrem utilitatem ea res asserere potest, parvi facientibus et reprobantibus monasticum habitum.

55. Juvenis quidam ab improbo et gravi dæmone ita vexabatur, ut quoties illum affligebat, a nemine posset contineri : omnes etiam superabat, et conterebat omnes. Hunc miserum adduxerunt ad virum sanctum, gratiam ejusmodi spiritus pellendi nactum a Deo, qui cum pretiosæ crucis telum, dæmonibus formidabile, et oleum ejus adhibuisset fronti hominis vexati; ille signo crucis tanquam clavo ignito transfixus, clamare cœpit et spumas effundere, furereque, et dentibus frendere, ut non ab uno sed a multis dæmonibus vexari videretur : et licet multi monachi eum tenerent, omnes superavit atque afflixit; diuque vexatus, tandem ut mortuus jacuit. Nos illum omnino liberatum arbitrabamur : sed postridie reversus pejora patiebatur. Cum igitur diu fuisset afflictus et vexatus a dæmone, mirabatur Dei servus, et secum meditabatur cur ab eo dæmon non recederet; dixitque mihi ut miserum hominem interrogarem, quis esset, et unde ei tam improbi dæmonis incursus contigisset. Itaque cum misero illi constaret ratio, cœpi eum minutim interrogare de ejus statu atque conversatione a prima pueritia. Ipse autem : Puer, inquit, ingressus in monasterium S. Joannis Acropolitani (Acropolis enim appellatur locus monasterii ejus quod est Amaseæ), non parvo tempore ibi mansi; tandemque piæ exercitationis pertæsus, spreto monachali habitu exivi e monasterio, et simul cum habitu vitam mutavi: nam et mulierem cognovi, et alia multa peccata commisi. Itaque nunc, ut videtis, sum in hoc statu, et ab immundo spiritu misere teneor atque affligor. Vos mihi, si quid potestis, opitulamini.

56. Hæc [cum ex nobis didicisset vir sanctus, imo vero vir ab illo (nisi enim ipse cognovisset, non præcepisset nobis ut hominem vexatum de statu suo interrogaremus, intendens utique exemplo tali confirmare nos, vitæque monasticæ et angelicæ contemptores et de eo dimittendo tentatos provocare ad pœnitentiam) suggessit nobis illa verba Job : « Videntes plagam meam timete ⁵³; » et : « Ne dederis in commotionem pedemtuum ⁵⁴; » et : « Nemo mittens manum suam ad aratrum et respiciens retro, aptus est regno Dei ⁵⁵. » Hæc ille et multa alia his similia effatus, ad confirmationem et utilitatem præsentium monachorum; vexatum hominem ob ea quæ dixerat miseratus est, altumque suspirans et continenter orans, ea Davi-

⁵³ Job. vi, 21. ⁵⁴ Psal. cxx, 3. ⁵⁵ Luc. ix, 62.

dis verba ex persona miseri illius pronuntiavit: « Dixi: Confitebor adversus me injustitiam meam Domino, et tu remisisti impietatem peccati mei ⁵⁶. » Ita quidem vir sanctus ad hunc usque versum pronuntians psalmum: non alienum est autem, ut versum quoque sequentem adjiciamus, postquam enim dixit: « Et tu remisisti iniquitatem peccati mei; » sequitur hic versus: « Pro hac orabit ad te, » non quilibet, sed quis? « Omnis sanctus in tempore opportuno ⁵⁷; » opportunum vero tempus est, quando petuntur a Deo quæ illi placent: « Petite enim, inquit, et dabitur vobis; pulsate, et aperietur vobis ⁵⁸. » Cum igitur homo vexatus confessus esset, pro ipso rursum consuetas preces Deo obtulit vir sanctus, hortatusque est ut in monasterium suum reverteretur, habitumque reciperet, quem abjecerat et contumelia affecerat. Quod ille cum studiose fecisset, non est amplius a dæmone vexatus, sed in monasterio mansit prudenterque ac modeste se gessit. Quamobrem laudabant Deum qui ibi erant, atque dicebant: Hodie salus mundo huic facta est: quia frater hic noster mortuus erat, et revixit; perierat et inventus est. Impletum est etiam illud: « Multum valet oratio justī assidua ⁵⁹. » Audivit etiam ab illo is qui curatus fuerat. « Ecce sanus factus es, noli amplius peccare. » Sed reliqua miracula jam persequamur (40).
ολωλως, καὶ εὐρέθη· πεπλήρωται καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος τὸ εἰρημένον· « Πολὺ ἰσχύει δέησις δικαίου ἐνεργουμένη· » Ἦκουσεν δὲ παρ' αὐτοῦ καὶ ὁ ἰαθεὶς· « Ἴδε, ὑγιὲς γέγονας, μηκέτι ἀμάρτανε. » Καὶ ταῦτα μὲν, ὡς ἐνόμιζεν, ἱκανά.

57. Homo quidam eo laborans morbo, qui totum corpus depascitur, ad sanctum virum confugit, supplicans ut sibi a Deo misericordiam impetraret. Qui miserum morbo prope consumptum aspiciens, non mediocriter commotus est. Adhibita igitur oratione unxit oculos ejus et manus oleo sancto, præcipiensque ne vino omnino gustaret, dimisit. Ille vero libenter paruit, sciens quæ ab hominibus effici nequeunt Deo esse facilia, et exemplo Naaman Syri domum suam reversus est. Cum autem anni spatium præterisset, rursum idem vir rediit, gratias agens Deo et laudans illum, quod morbus amplius non serperet, sed cohiberetur atque deficeret.

58. Alius quidam ad virum sanctum accessit dicens, se esse ex Polyando Comanorum (41), annoque jam integro non vidisse lumen, idque ex causa hujusmodi. Ob controversiam quæ sibi cum quodam intercedebat in judicio jurare coactus, pejeravit tanquam perjurii nullum esset crimen: Deus autem, consulens salutem ejus, excæcavit eum. Quo affectus supplicio cum lucem non cerneret, et manu duceretur, venit ad virum Dei, et peccatum perjurii confessus, oculorum secutam cæcitatem indicavit; recte judicans Deum sacerdotibus tribuisse maximam potestatem per sanctos apostolos, quibus dixit: « Quæcunque ligaveritis super terram erunt ligata et in cælis, et quæcunque solveritis super terram erunt soluta et in cælis ⁶⁰. » Proinde cum vir admirabilis solvendi munus (suorum enim

των μοναχῶν, συμπαθήσας ἐπὶ τοῖς λεχθεῖσι παρὰ τοῦ πάσχοντος, μέγα στενάξας καὶ ἐκτενῶς εὐξάμενος, τὸ τοῦ Δαυὶδ λόγιον ἐφθέγγετο λέγων, ὡς ἐκ προσώπου τοῦ ἀσθενοῦς; « Εἶπα, ἐξαγορεύσω κατ' ἐμοῦ τὴν ἀνομίαν μου τῷ Κυρίῳ, καὶ σὺ ἀφῆκας τὴν ἀσέθειαν τῆς καρδίας μου. » Καὶ ὁ μὲν ὁσὶος μέχρι τοῦδε τοῦ στίχου τὸ ψαλμικὸν ἐφθέγγετο λόγιον· καλὸν δὲ ἡμᾶς συνάψαι προσφόρως καὶ τὸν ἐφεξῆς στίχον· μετὰ γὰρ τὸ εἰπεῖν, « Καὶ σὺ ἀφῆκας τὴν ἀσέθειαν τῆς καρδίας μου, » πρόσκειται στίχος ἐφεξῆς, « Ὑπὲρ ταύτης προσεύξεται πρὸς σέ, » οὐχ ὁ τυχὼν, ἀλλὰ τίς; « Πᾶς ὁσὶος ἐν καιρῷ εὐθέτω· » καιρὸς δὲ οὗτος εὐθετός, ἐν ᾧ τὰς αἰτήσεις ὁ αἰτῶν Θεῷ ἀρεσκούσας αἰτεῖ. « Αἰτεῖτε γὰρ, καὶ δοθήσεται ὑμῖν, ζητεῖτε, καὶ εὐρήσετε, κρούετε, καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν. » Ὅτε γοῦν γέγονεν ἡ ἐξαγόρευσις παρὰ τοῦ πάσχοντος, ἐποίησεν ἐπ' αὐτῷ τὴν συνήθη πάλιν εὐχὴν ὁ μέγας τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος, ἐπιτρέψας εἰσελθεῖν αὐτὸν εἰς τὸ μοναστήριον, ἐν ᾧ ἦν, ἀπολαβεῖν δὲ καὶ ὁ ἡθέτησεν καὶ ἐνύδρισε σχῆμα. Ποιήσας οὖν τὰ προσταχθέντα μετὰ πάσης σπουδῆς, ἐξ ἐκείνης τῆς ἡμέρας οὐκέτι ἐνοχλήθη ὑπὸ τοῦ δαίμονος, ἀλλ' ἐμεινεν ἐν τῷ μοναστηρίῳ μετὰ σώφρονος λογισμοῦ καὶ τῆς προσηκούσης καταστάσεως, δοξάζων τὸν Θεόν, ὥστε λέγειν τοὺς ἐν αὐτῷ διαιτωμένους, Σήμερον σωτηρία γέγονεν τῷ κόσμῳ τούτῳ, ὅτι ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν οὗτος νεκρὸς ἦν, καὶ ἀνέζησεν, ἀποδῆκτης ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρα-

νη'. Ἐτερός τις ἄνθρωπος ἦλθεν πρὸς τὸν ὁσὶον, λέγων ἑαυτὸν ἀπὸ Κομανῶν εἶναι τοῦ Πολυανδοῦ· οὗτος ἐπὶ ἐνιαυτὸν ὅλον οὐκ ἀνέβλεψεν· ἡ δὲ αἰτία τοῦ πληγῆναι τὰς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, ἦν αὕτη· Πράγμα μετὰ τινος ἐσχηκὸς καὶ δικαζόμενος, κατεκρίθη ὁμῶσαι· ὅς μὴδὲν εἶναι λογισάμενος τὸ τῆς ἐπιτοκίας ἀμάρτημα, τοῦτο πεποίηκεν. Θέλων δὲ ὁ Θεὸς σῶσαι αὐτὸν, ἐπάγει σκότωσιν αὐτῷ τὴν τῶν ὀφθαλμῶν ἀβλεψίαν. Ὡς οὖν ἐταλαιπώρει χρόνον οὐκ ὀλίγον, μὴ βλέπων τὸ φῶς, ἀλλ' ὑπὸ χειραγωγοῦς περιπατῶν, ἦλθεν καὶ πρὸς τὸν ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ, ἐξομολογούμενος τὸ τῆς ἐπιτοκίας πλημμέλημα, δεικνύων τε τὴν τῶν ὀφθαλμῶν ἀσθένειαν, ὀρθῶς λογιζάμενος, ὅτι ἐξουσίαν ἔδωκεν ὁ Θεὸς τοῖς ἱερεῦσιν αὐτοῦ, διὰ τῶν ἁγίων ἀποστόλων, λέγων· « Ὁ ἐὰν δῆσῃτε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρα-

⁵⁶ Psal. xxxi, 5. ⁵⁷ ibid. 6. ⁵⁸ Matth. vi, 7; Luc. xii, 9. ⁵⁹ Jac. v, 16. ⁶⁰ Matth. xviii, 18.

(40) Quod sequitur miraculum deest in egrapho nostro Vaticano.

(41) Ab urbe Cumano verterat Zinus, seu potius Cumana: hinc nihil pronius erat quam ut Cumana Pontica intelligeretur, ad eundem cum Amasea Iridem fluvium sita: sed Comanam Cappadociæ

intelligere suadet expresse in Græco additum nomen Πολυάνδρου, quod corrigo et scribo Πολυανδοῦ, nomen oppidi, haud procul a Comana Cappadociæ siti juxta Ptolomæum, Ortelio teste, qui interpretes Ptolomæi arguit loco Polyandus, scripsisse Padyandus.

νοῖς. » Ἐπειδὴ ὁ αὐτὸς συναμφοτέρων ἐκέκτητο χά-
ρισμα ὁ θαυμάσιος, τὸ τῆς ἰάσεως φημι, καὶ τὸ λυ-
σαι τὸν δεδεμένον (σειραῖς γὰρ τῶν ἑαυτοῦ ἀμαρ-
τιῶν ἕκαστος σφίγγεται), παρεκάλεσεν τὸν παντοδύ-
ναμον Θεὸν συγχωρηθῆναι μὲν αὐτῷ τὸ τῆς ἐπιορ-
κίας τόλμημα, δοθῆναι δὲ καὶ τὴν τῶν ὀφθαλμῶν
ἀνάβλεψιν. Ποιήσας τοίνυν ἐπ' αὐτῷ τὴν εὐχὴν, ἔχρι-
σεν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκ τοῦ ἁγίου ἐλαίου ἐπὶ
τρεῖς ἡμέρας, καὶ ἀπέλυσεν, καὶ ὁ ὑπὸ χειραγωγοῦς ἐλθὼν, καὶ ὑπὸ ἀλλοτρίου φωτὸς ὁδηγούμενος, ὑπὸ
τῶν ἰδίων ὀφθαλμῶν φωταγωγούμενος ἀνεχώρησεν εἰς τὴν πόλιν αὐτοῦ, δοξάζων τὸν Θεόν.

νθ'. Καὶ τούτων μὲν ὀλίγων ἐκ πολλῶν ἐμνημο-
νεύσαμεν, ὡς καὶ κατὰ πρόσωπον ἐγνωρίσαμεν ἐφ'
οὓς γεγόνασιν αἱ ἰάσεις. Πολὺ δὲ πλῆθος ἀνδρῶν τε
καὶ γυναικῶν καὶ παιδίων καθεκάστην ἡμέραν ἔ-
χοντες διάφορα καὶ ποικίλα πάθη, φανερά τε καὶ
ἀφανῆ, καὶ πάντες τοῦ ἐλέους Κυρίου ἐτύγγανον.
Ἐφερον γὰρ γυναῖκες ὑπομάζια παιδία, βοῶντα τὴν
ἀτροφίαν, ὀδυρόμεναι καὶ αὐταὶ τὴν τοῦ γάλακτος
αὐτῶν ἐπιβρόχην ξηρανθεῖσαν· καὶ ἦν ἰδεῖν ἐλεεινὸν
θέαμα, στεναγμὸν τε καὶ κλαυθμὸν διάφορον. Τί οὖν;
Ἐπασχεν ὁ μέγας ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, βλέπων ὀδυ-
ρόμενα τέκνα σὺν μητράσιν, τὰ μὲν θρηνοῦντα διὰ
λιμὸν, τὰς δὲ πενθοῦσας τρόπον τινὰ τὴν ἀπαιδίαν
σὺν αἰσθήσει πολλῇ τηχομένας. Ἄρα οὖν ὁ οὕτως
συμπαθὴς εἰς πάντας, ὁ οὕτως εὐσπλαγχνος, ὁ οὕτως
ἐλεήμων, οὐ περισσότερον αὐτῶν ἔπασχεν τὴν ψυ-
χὴν; Πάντως μὲν οὖν· ὅθεν καὶ ἐπετύγγανεν τῶν
αἰτήσεων· ἔλεγεν γὰρ προσευχόμενος ὡς Μωσῆς
ἐκεῖνος ὁ μέγας· « Κύριε εἰ μὲν ἀφεῖς αὐτοῖς τὴν
ἀμαρτίαν, ἄφες· εἰ δὲ μὴ, κἀμὲ ἐξάλειψον ἐκ τῆς
βίβλου ἧς ἔγραψας. » Οὕτως αἰεὶ παρακαλῶν τὸν Θεόν,
ἐπειθεν καταπέμπειν τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς δεομέ-
νους τοῦ ἐλέους αὐτοῦ.

ξ'. Καλὸν οὖν ἐστίν, πολλὰς τούτῳ περιπεσούσας
τῷ πάθει καὶ ἰαθείας παραδραμόντας ἡμᾶς, μνη-
μονεῦσαι μιᾶς γυναικὸς, ἧτις ἰαθεῖσα καὶ ἐπανελ-
θοῦσα εἰς τὸ μοναστήριον, ἐξωμολογήσατο τὴν χάριν
τοῦ Θεοῦ, λέγουσα, ὅτι Ξηρανθέντος τοῦ γάλακτός
μου, προσῆλθον τῷ ἁγίῳ ἀνδρὶ μετὰ τοῦ παιδίου·
λαβούσης (c) δέ μου παρ' αὐτοῦ τῆς εὐχῆς καὶ τοῦ
ἁγίου ἐλαίου, σὺν τῷ ἐξελεῖν με τὸν πυλῶνα τοῦ
μοναστηρίου, εὐθύς καὶ παραχρῆμα ἐξέβλυσαν οἱ
μασθοὶ μου, καὶ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἀδιαλείπτως
ἔδρυνον, ὡς καὶ ἄλλα παιδία τρέφεσθαι ἐξ αὐτῶν·
πάντας δὲ τοὺς ἰδόντας τὸ πρὶν δοξάζειν τὸν Θεόν,
ὅτι πρώην ἐρανιζομένη ἀλλότριον γάλα, καὶ ἐξ οἰκίας
εἰς οἰκίαν μεταβαίνουσα, ἵνα θρέψῃ τὸ ἑαυτῆς ὑπο-
μάζιον, νῦν αὐτὸ ποιεῖν οὐ παύεται πάλιν, ὁμοῦ καὶ
ἀντιδιδούσα ὅπερ ἔλαβεν, καὶ τὴν αἰτίαν ἐξαγγέλλουσα,
καὶ διηγούμενη τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ· αἱ γὰρ τοῦ Θεοῦ
χάριτες τοιαῦται, ὅτι ὅπου ἐπλεόναζεν ἡ θλίψις ὑπερ-
επερίσσευσεν ἡ χάρις. Μὴ μικρὸν εἶναι δοκεῖ τοῦτό
τισιν; οὐκ οἶμαί τινα τῶν εὐφρονούντων τοῦτο
λογίζεσθαι, ἐκείνῳ δὲ μᾶλλον ἴσον εἶναι τῷ τῆς στείρας
θαύματι· κακεῖνη γὰρ φύσεως ἔλαχεν τοῦ τίχτειν, ἀλλ'
ἡσθένησεν· ὁμοίως δὲ καὶ οἱ μασθοὶ φύσει τὴν τοῦ γά-

A quisque peccatorum catenis obstringitur) atque
curandi haberet, Deum omnipotentem oravit, ut
ipsi tum perjurii veniam, tum oculorum sanitatem
concederet. Absoluta vero super illum precatione,
unxit illum oleo sancto tribus diebus et liberavit.
Ita factum est, ut qui alienis manibus et oculis
ductus venerat propriis in suam civitatem reversus
sit, Deum laudans.

ἐλθὼν, καὶ ὑπὸ ἀλλοτρίου φωτὸς ὁδηγούμενος, ὑπὸ
τῶν ἰδίων ὀφθαλμῶν φωταγωγούμενος ἀνεχώρησεν εἰς τὴν πόλιν αὐτοῦ, δοξάζων τὸν Θεόν.

59. At hos quidem paucos e multis commemo-
ravimus, qui curati sunt, et quos de facie novi-
mus: magna enim quotidie virorum, feminarum
ac puerorum multitudo ad eum confugiebat: qui
cum variis morbis, tam manifestis quam occultis,
laborarent, omnes Dei misericordiam consequē-
bantur. Mulieres etiam veniebant cum pueris adhuc
lactentibus: qui cum lugerent ac quererentur,
quod nutrimento carerent suo; matres ipsæ dole-
bant, quod sibi fontes lactis exaruisent. Miseran-
dum autem erat spectaculum, et suspiria ac ge-
mitus et clamores varii. Quid ageret vir Dei ma-
gnus, intuens matres simul ac filios lugentes
vociferantesque, hos quidem propter famem, illas
vero quod se filiis orbari cernerent? Nonne ani-
mum ejus vehementer commoveri erat necesse;
præsertim cum esset tam mitis, tam clemens, tam
misericors erga omnes? Commovebatur plane, ideo-
que etiam impetrabat postulata: orans enim dice-
bat ea quæ Moyses ille magnus: « Domine, dimitte
eis hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro
tuo quem scripsisti ⁶¹. » Quibus verbis obsecrans
Deum, efficiebat ut misereretur eorum qui miseri-
cordiæ ipsius indigebant.

60. Operæ pretium est autem ut ex mulieribus, idem
patientibus ad eumque confugientibus et curatis,
unam memoremus, quæ sanata rediit ad monaste-
rium, et gratiam Dei prædicavit his verbis: Lacte
defecta ad sanctum virum accessi cum filio meo;
postquam vero ille, pro me precatus, oleum dedis-
set, e monasterii foribus egredienti ubera lac dede-
runt, diuque tanta fluxerunt copia ut alienos quoque
pueros lactarem: omnes vero qui me antea noverant
laudent Deum, quia prius quidem emendicabam
lac alienum, e domo in domum transiens, ut nutri-
rem infantulum meum, nunc autem non desino
idem facere et simul iis a quibus acceperam red-
dere, causam omnibus explicans, et enarrans Dei
magnalia: talis enim est Dei gratia, ut ubi abunda-
vit afflictio, nunc superabundet gratia. Num par-
vum hoc esse aliquibus videtur? Non equidem
existimo aliquem sanæ mentis id cogitare: quin
potius ipsum æquaturum ei miraculo quod sterili
contigit. Nam quemadmodum illa naturam habe-
bat gignendis liberis formatam, parere tamen non
poterat: sic hujus ubera, lactis quidem fluxum ha-
bere naturaliter debebant, sed is aruerat, ut per

⁶¹ Exod. xxxii, 32.

(c) Scriptum erat, λαλούσης δέ μου παρ' αὐτοῦ τὴν εὐχὴν, duplici mendo.

servum Dei exuberaret. Veritatem autem dico in Christo : multæ mulieres tum hoc morbo, tum aliis pluribus occultis ac gravibus laborantes, veniebant Dei et opem exorabant. Porro de hujusmodi curationibus, licet plurima dici possint, hæc satissint. ἤρχοντο καὶ ἡξιοῦντο τῆς βοηθείας τοῦ Θεοῦ. Καὶ παρελείψαμεν.

Α λακτος εἶχον ἐπιβρόχην, ἀλλ' ἡσθένησαν, ἵνα φανερωθῇ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ ἀποτελεσθέντα θεράποντος. Ἀλήθειαν γὰρ λέγω ἐν Χριστῷ, ὅτι πολλαὶ γυναῖκες ἔχουσιν τὸ πάθος τοῦτο, ἅλλαι δὲ ἅλλα κρυπτὰ ποικίλα καὶ δυσίατα πάθη, περὶ μὲν τῶν ἰάσεων ἐν τούτοις, καὶ εἰ τὰ πλείονα παρελείψαμεν.

CAPUT VII.

Sanctus Eutychius in fame annonam servat indeficientem; imperium quibusdam prænuntiat; Amasen is valedicit.

61. Nunc videamus et aliam gratiam, huic sancto viro concessam a Deo, quæ quidem, ut ego censeo, non multum differt ab ea quam Elias propheta in Sareptis declaravit. Quanquam Thesbites quidem, postquam famem secundum oris sui verbum induxit, a vidua, se suumque filium negligente, benigne susceptus hospitio, hoc rependit beneficium, ut neque in hydria deficeret farina, neque oleum in lecytho. Hic autem, quasi secundus quidam Elias, famem ipse non intulit, sed multos laborantes suis precibus sustentavit, tali, quam exponere aggredior, occasione. Impiorum Persarum (42) incursum in rempublicam nostram, quo novus Nabuchodonosor Chosroes (43) Sebasten venit et Melitenen, norunt omnes. Cum igitur in magnas angustias atque discrimen res essent adductæ, vicini fere omnes Nicopoli (44), Neocæsarea (45), Comanis, Zela, aliisque e civitatibus finitimis Amaseam se conferebant, tanquam in munitissimum locum, confisi non tam præsidio urbis quam viri sancti precibus; omnes enim tam indigenæ quam advenæ inquilini, qui magna ex parte erant Iberes, et hospites reliqui spes suas secundum Deum in illo collocarant; servabanturque pendentes ex ore ejus et verba ipsius audientes. Merito igitur in tali tumultu ad urbem cucurrit innumerabilis hominum multitudo; sed cum diu ibi commorata esset, consecuta est magna cibarium penuria. Itaque omnibus ad sanctum ipsius monasterium, velut ad tutissimum portum, confugientibus, ut simul cum corporibus animos pascere, magnus quotidie sumptus fiebat: et interim fames crescebat in dies, tum propter exercitus nostros, tum propter Dei et reipublicæ adversarios; unde magna in mœstitia versabamur universi; quia dum multitudini panis subministratur, sic exinanitæ sunt arcæ monasterii, in quibus farina conservabatur, ut nec unius quidem hebdomadæ cibus in iis esset reliquus.

62. Tunc horrei custodes, sanctissimi monachi, videntes farinam minui et flagitantium multitudinem crescere, ad virum magnum accesserunt, illum Scripturæ locum usurpantes: « Transiens in Ma-

(42) Anno 572, Persicum bellum renovatum esse tradit Theophanes. Causam belli exorti indicat Evagrius, lib. v, c. 7, quod Armeni a Persis afflictis se subiecissent imperio Romano.

(43) Sebaste et Melitene, notissimæ metropoles

Ξα'. Ἰδωμεν δὲ καὶ ἄλλην χάριν δοθεῖσαν τῷ ὁσίῳ παρὰ τοῦ Θεοῦ, ἥτις, ὥς οἶμαι, οὐ πολὺ διέστηκεν τῆς ἐπὶ Ἡλιοῦ τοῦ προφήτου, καὶ τῆς ἐν Σαράφθοις γεγонуίας θαυματουργίας. Ἀλλ' ὁ μὲν Θεσβίτης, ὡς διὰ τοῦ οἰκείου στόματος ἐπαγαγὼν τῷ λαῷ λιμὸν, δὴλον ὅτι φιλοφρόνως αὐτὸν ἐξένισεν ἡ χήρα, τέκνων ὑπεριδοῦσα καὶ ἑαυτῆς, ὅς καὶ εὐξάμενος χάριν ταύτῃ ἀντέδωκεν, τὸ μὴ ἐκλείπειν ἐκ τῆς ὑδρίας τὸ ἄλευρον, καὶ ἐκ τοῦ καμψάκου τὸ ἔλαιον. Οὗτος δὲ ὁ μετὰ Ἡλίαν δεύτερος, λιμὸν μὲν οὐκ ἐποίησεν, πολλοὺς δὲ λιμώττοντας προσευξάμενος ἔθρεψεν. Τὴν δὲ αἰτίαν ἐρῶ. Πάντως ἴσμεν τὴν γενομένην ἐπιδρομὴν τῶν ἀθέων Περσῶν εἰς τὴν ἡμετέραν πολιτείαν, ὅτε ὁ νέος Ναβουχοδονόσωρ Χοσρόης ἦλθεν ἐπὶ Σεβάστειαν καὶ Μελιτινήν. Πολλῆς οὖν τηνικαῦτα θλίψεως καὶ ἀνάγκης γεγонуίας, πάντες σχεδὸν οἱ πλησιόχωροι, οἳ τε Νικόπολιν καὶ Νεοκαισάρειαν, Κωμανά τε καὶ Ζήλαν, καὶ τῶν ἄλλων ἐγγύθεν πόλεων, ὡς εἰς ὀχυρωτάτην πόλιν κατέφυγον τὴν Ἀμάσειαν, οὐ τοσοῦτον τῇ πόλει θάρρουντες, ὅσον ταῖς τοῦ ὁσίου ἀνδρὸς εὐχαῖς. Πάντες γὰρ οἳ τε αὐτόχθονες, οἳ τε ἐπείστακτοὶ ἐθνικοὶ (πλείονες δὲ τούτων Ἰθηρες ἦσαν), ἔτι γε μὴν καὶ οἱ ξενοπολιταὶ μετὰ Θεὸν εἰς αὐτὸν τὰς ἐλπίδας ἔχοντες, τῷ στόματι αὐτοῦ καὶ τοῖς ὑπ' αὐτοῦ λεγομένοις προσέχοντες ἐσώθησαν. Εἰκότως οὖν, τοιαύτης ταραχῆς γενομένης, ἄπειρα πλήθη συνέδραμεν εἰς τὴν πόλιν, οἳτινες ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐν αὐτῇ διάγοντες οὐ τὴν τυχοῦσαν τῶν σιτίων ἐποιοῦν στένωσιν. Οἱ πάντες τοίνυν, ὡς εἰς εὐδιον λιμένα κατέφυγον εἰς τὸ εὐαγὲς τοῦ ὁσίου μοναστήριον, τρέφοντες μετὰ τῶν σωμάτων καὶ πλέον τὰς ἑαυτῶν ψυχάς. Πολλῆς οὖν δαπάνης ἐκάστης ἡμέρας γινομένης, καὶ τῆς χώρας λιμὸν ἄφατον ἐχούσης, ἐκ τε τῶν ἡμετέρων στρατοπέδων ἐκ τε τῶν τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἡμετέρας πολιτείας ἐχθρῶν, οἱ πάντες ἤμεν ἐν ἀνάγκῃ καὶ κατηφεία πολλῇ, διὰ τὴν ἐπιχορηγουμένην τῷ πλήθει τῶν ἄρτων τροφήν. Οὕτως γὰρ ἐξεκενώθη τὸ ἄλευρον ἐκ τῶν ἀγγείων τοῦ μοναστηρίου, ὡς μηδεμιᾶς ἐβδομάδος ὑπολειφθῆναι σχεδὸν ἐν αὐτοῖς ἄλευρον.

Ξβ'. Ὅτε οὖν εἶδον οἱ τὴν διακονίαν ἐκπληροῦντες τοῦ κελλαρίου εὐλαβέστατοι μοναχοὶ τὴν ἐλάττωσιν τοῦ ἀλεύρου, καὶ τὴν ἀπαραίτητον τῶν δεομένων δαπάνην, προσῆλθον τῷ μεγάλῳ λέγοντες γραφικὸν

Armeniae primæ et Armeniæ secundæ.

(44) Nicopolis urbs episcopalis sub Sebastena metropoli.

(45) Neocæsarea, metropolis Ponti Polemoniacy. Zinus Cæsarea, minus recte.

λόγιον, « Διαβάς εἰς Μακεδονίαν (d) βοήθησον ἡμῖν, » ὅτι ἤδη τὸ ἄλευρον ἐκ τῶν ἀγγείων ἐξέλιπεν, καὶ πᾶσα ἐλπίς περιαιρεῖται τοῦ σώζεσθαι ἡμᾶς. Ὁ δὲ μηδὲν ἐνδοιάσας ἢ ὑπερθέμενος, θαρρῶν εἰς τοὺς πλουτίους οἰκτιρμοὺς τοῦ Θεοῦ, παρεγένετο εἰς τὸ κελλάριον, ἐν ᾧ οἱ σάρποι βραχὺ ἔχοντες ἄλευρον ἴσταντο· καὶ ποιήσας εὐχὴν, παρήγγειλεν τοῖς διακόνους λέγων, ὅτι Ὅσον παρέχετε τοῖς χρεῖαν ἔχουσιν, ὑπὲρ τὸ διπλάσιον χορηγεῖ Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν. Πιστεύω γὰρ ὅτι ὡς οὐκ ἐξέλιπεν ἐκ τῆς ὑδρίας ποτὲ τὸ ἄλευρον, οὕτως νῦν ἐκλείψει, καὶ εἰ ἐκκλινεν ἐκ τούτου εἰς τοῦτο, τούτέστιν ἀπὸ τοῦ γέμοντος εἰς τὸ κενόν, πλὴν ὁ τρυγίας αὐτοῦ οὐκ ἐκκενωθήσεται, φάγονται δὲ πάντες, καὶ χορτασθήσονται, καὶ αἰνέσουσι Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν. Μετὰ πολλῆς οὖν χαρᾶς καὶ προθυμίας οἱ εὐλαβέστατοι μοναχοὶ τὸ προσταχθέν αὐτοῖς ἐπλήρουν, ἀνενδεῆ τὴν χορηγίαν τῶν ἄρτων παρέχοντες πᾶσι τοῖς ἐρχομένοις. Ἐπὶ πολὺν οὖν χρόνον τοῦτο ποιοῦντες, πολλὴν πεινῶντα λαὸν ἐχόρτασαν. Ἐκ τούτου δὲ πλεον ἐγνώσθη τὸ θαῦμα, ἐκ τοῦ μὴ δέξασθαι προσθήκην ἀλεούρου πρὸς τὴν ἤδη τοῦ ἐνιαυτοῦ γεγονυῖαν εἰσκομιδὴν· οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ τοσαύτης ὑπερδπάνης γεγεννημένης, καὶ μετὰ τὸ εἰσκομισθῆναι τὸν νέον ἄλευρον, ἐπὶ χρόνον ἱκανὸν τὸ παλαιὸν ἐπῆρκεσεν, μᾶλλον δὲ διὰ παντὸς αὐτὸ ἐπαρκεῖ, κατὰ τὸ γεγραμμένον, « Φάγεσθε παλαιὰ ἐπὶ παλαιῶν, καὶ παλαιὰ ἐκ προσώπου νέων ἐξοίσετε· » ἀμεταμέλητα γὰρ τοῦ Θεοῦ τὰ χαρίσματα.

ξγ'. Καὶ περὶ μὲν τῶν ὑπὸ τοῦ ἁγίου ἀνδρὸς θαυμάτων γεγονότων, πολλῶν ὄντων καὶ μεγάλων, ἀρκούντως ἐξ αὐτῶν ὀλίγων ἐμνημονεύσαμεν, τὰ λοιπὰ τοῖς βουλομένοις περὶ αὐτοῦ ζητεῖν καὶ γράφειν ὑψηλοτέρως παραχωρήσαντες. Ἀξιὸν δὲ τὸ μηδὲ εἰς αὐτὸν γεγονὸς θαῦμα παραδραμεῖν ἀνεξέταστον. Ποῖον δὲ τοῦτο ἦν; Τὸ τῆς ἐπανόδου φημι, ἥτοι ἀποκαταστάσεως τῆς εἰς τὸν οἰκεῖον θρόνον, ὃν οὔτε ἀπολιπὼν παντάπασιν ἀπολέλοιπεν. Μείνας οὖν τὸν δωδεκαέτη καὶ πρὸς χρόνον ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ συστάντι μοναστηρίῳ, τάς τε προλεχθείσας θαυματουργίας ἄλλα τε πάμπολλα συνεργεῖα Θεοῦ ἐπιτετέλεσαντος ἐν αὐτῷ ἔργα, κεφάλαιον ἐπὶ τοῖς λεγομένοις καὶ παρ' αὐτοῦ πραχθεῖσι δείκνυσιν ὁ Θεὸς τὴν αὐτοῦ θαυματουργίαν καὶ εἰς αὐτόν. Οὐ γὰρ πρέσβυς, οὐκ ἄγγελος, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Κύριος, ὁ διὰ λαίλαπος καὶ νεφῶν χρηματίσας τῷ Ἰωβ, ὁ βραδὺς εἰς κόλασιν καὶ ταχὺς εἰς ἀντίληψιν, ὁ μὴ παντελῶς ἀφιεὶς ῥάβδον ἀμαρτωλῶν ἐπὶ τὸν κλῆρον δικαίων, ἵνα μὴ κακίαν δίκαιοι μάθωσιν· ἐπὶ τέλει τῶν ἁθλῶν ἀναγορεύει τὸν ἀθλητὴν, λαμπρῷ τῷ κηρύγματι λέγων· « Ζῶσαι ὥσπερ ἀνὴρ τὴν ὁσφύν σου, ἐρωτήσω δέ σε, σὺ δὲ ἀπόκρισαι· οἷοι δέ με ἄλλως σοι κεχρηματικέναι, ἢ ἵνα ἀναφανῇς δίκαιος; » Τοῦτο τῶν τραυ-

cedoniam, adjuva nos ⁶²: » quoniam farina jam defecit in arcis, et spes victus nobis adimitur. At ille nulla interposita mora nihilque dubitans, sed fidens opulentæ misericordiæ Dei, ingressus in eum locum in quo erant arcæ, jam propemodum farina vacuæ, post suas ad Deum preces solatus est ministros, Bono, inquiens, estote animo: quod enim egentibus impartitis, Dominus Deus noster restituet duplicatum. Spero enim, quemadmodum olim ex hydria farina non defecit, ita nunc minime defuturam. Nam licet inclinaveritis ex hoc in illud, ut est in Psalmo dictum ⁶³, hoc est a pleno ad id quod est inane; tamen fæx ejus non erit exinanita, sed edent omnes et saturabuntur, et laudabunt Dominum Deum nostrum. His verbis gaudio repleti religiosissimi monachi, alacriter exsequebantur mandata, panem sufficienter distribuentes omnibus accedentibus; eoque modo magnam populi turbam, fame laborantem, diu eutriverunt; tanto majori miraculo, quod cum farinæ in annum paratæ nihil adderetur, et tantum quotidie consumeretur, tamen non solum non defecit, verum etiam postquam nova farina esset illata, farina vetus dix, imo semper satis fuit, sicut scriptum est: « Comeditis vetustissima veterum, et vetera novis supervenientibus projicietis ⁶⁴; » sine pœnitentia enim sunt dona Dei.

63. Ac de miraculis quidem, quæ a sancto viro gesta sunt, satis sit retulisse hæc pauca, reliqua dimittentes iis qui de ipso sublimius scrutari et scribere voluerint: non tamen erit alienum si quod in ipsomet factum est recenseamus. Ecquod autem istud est? Illud nimirum, quod pertinet ad ejus reditum in propriam sedem, quam nunquam omnino dereliquerat. Cum igitur duodecim annorum (46) spatio atque eo amplius in monasterio a se constituto mansisset, et res admirabiles hactenus commemoratas atque alias multas Dei auxilio perfecisset, summa miraculorum ab eo gestorum ea fuit gratia, quam circa ipsum Deus ostendit. Non enim legatus, non angelus, sed ipse Deus, qui per nebulam et turbinem Job fuerat allocutus, qui tardus est ad vindictam et celer ad remunerationem, qui non relinquit omnino virgam peccatorum super sortem justorum, ut non discant malitiam justī, in fine certaminum pugilem suum clare alloquitur: « Accinge sicut vir lumbos tuos, interrogabo te, tu autem mihi respondebis. Opinarisne me aliter tecum loqui, quam ut justus appareas ⁶⁵? » Hoc est vulnerum medicamentum, hæc certaminis cōrona, hæc patientiæ

⁶² Act. xvi, 9. ⁶³ Psal. lxxiv, 49. ⁶⁴ Levit. xxvi, 40. ⁶⁵ Job xl, 2, 3.

(d) Videntur hic *Macedoniam* nominare pro regionibus Europæ trans Pontum, in quibus procul ab hostium metu fruges tunc abundare credebantur.

46) Ab anno 565 ad 577.

remuneratio, hoc pignus mercedis futuræ: idem A
qui dolere facit, rursum recreat.

64. Nemo putet eum sine tentationibus et afflictionibus gravibusque periculis totum tempus transegisse in monasterio suo: non enim deerant hostes visibiles et invisibiles, qui conjicerent eum in caminum tentationum, perturbationumque flammam incenderent, et doloribus ejus adderent incrementum, ut illum Psalmi versum posset dicere: « Super dolorem vulnerum meorum addiderunt ⁶⁶. » Omnes autem sanctum monasterium ita vexabant, ut tæderet nos etiam vivere, nisi angelus Domini descendisset, et flammam ignis discussisset, fecissetque medium fornacis quasi ventum B roris flantem. Quoniam igitur oportebat aurum probatum e fornace eximi, ut splendidius videretur (taliter enim sunt sancti, qui transeunt per tentationes, quorum sub persona dicit David: « Transivimus per ignem et aquam, et eduxisti nos in refrigerium ⁶⁷. »), etiam pugnatores egregium eduxit in refrigerium Deus, qui tentationes dissolvit: « Non te, inquires, deseram neque derelinquam ⁶⁸: » quemadmodum et Apostolus ait: « Fidelis est autem Deus, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis, sed faciet cum tentatione proventum ⁶⁹. » Verum qualis liberatio ejus, quis redditus fuerit, breviter videamus.

65. Cum is, qui in sedem hujus generosi magnique viri irrepserat, migrasset (47) ex hac vita (quem in locum, novit is qui id arcanis quibusdam de causis permisit fieri), pius populus pastorem doctoremque suum reposcens, ad imperatores Justinum et Tiberium, imprimisque ad imperatorum ac regum omnium verum imperatorem ac regem Deum nostrum exclamare cœpit, ut sibi redderetur fidei custos, Trinitatis buccinator, rectæque religionis defensor, qui omnia omnibus fiebat ut plures lucrificeret. Illi autem, quos nunc beata continet requies, cum eadem sentirent, suscipientes divinum populi fidelissimi studium et charitatis ardorem, quo ipsi quoque jam pridem erga sanctum virum flagrabant, concesserunt quod rogabantur, quodque ipsimet optaverant semper, tum multis aliis de causis, tum ob eam præcipue, quod eos imperatores futuros prædixerat. De quibus, quamvis a progressu cohiberi ideo nos oporteat, tamen cum tempus hoc exigat, pauca dicenda sunt: ne illius periculum qui talentum defoderat,

μάτων τὸ φάρμακον, οὗτος τῆς ἀγωνίας ὁ στέφανος, αὕτη τῆς ὑπομονῆς ἡ ἀντίδοσις, καὶ ἀρραβὼν τῆς μελλούσης μισθαποδοσίας, ὅτι αὐτὸς ἀλγεῖν ποιεῖ, καὶ πάλιν ἀποκαθίστησιν.

Ξδ'. Μὴ γάρ τις ὑπολάβοι ὅτι ἐκτὸς πειρασμῶν, ἢ θλίψεων, ἢ κινδύνων χαλεπῶν διῆγεν ἐν τῷ ἑαυτοῦ μοναστηρίῳ τὸν ἅπαντα χρόνον · οὐ γὰρ διέλειπον οἱ ἐμβάλλοντες αὐτὸν εἰς τὴν κάμινον τῶν πειρασμῶν, ὁρατοὶ τε καὶ ἀόρατοι ἐχθροὶ, καίοντες τὴν φλόγα τῶν παθημάτων, καὶ προσθήκας ἀλγηδόνων αὐτῷ παρέχοντες, κατὰ τὸ ψαλμικὸν λόγιον, « Καὶ ἐπὶ τὸ ἄλγος τῶν τραυμάτων μου προσέθηκαν · » πολυτρόπως αὐτῶν τε καὶ δι' αὐτῶν τὸ εὐαγὲς κακώσαντες μοναστήριον, ὥστε ἐξαπορηθῆναι ἡμᾶς καὶ τοῦ ζῆν, εἰ μὴ ὁ ἄγγελος Κυρίου συγκατέβη, καὶ ἐξετίναξε τὴν φλόγα τοῦ πυρὸς, καὶ ἐποίησε τὸ μέσον τῆς καμίνου ὡς πνεῦμα ὁρίσου διασυρίζον. Ἐπεὶ οὖν ἔδει λοιπὸν τὸν χωνευθέντα χρυσὸν ἐξαίρεθῆναι τῆς χωνείας, ἵνα φανῇ λαμπρότερος (τοιούτοι γὰρ οἱ διὰ πειρασμῶν διερχόμενοι ἅγιοι, ὧν καὶ τὸ πρόσωπον ἀναλαβὼν ὁ Ψάλλων ἔλεγεν, « Διήλθομεν διὰ πυρὸς καὶ ὕδατος, καὶ ἐξήγαγες ἡμᾶς εἰς ἀναψυχὴν »), ἐξάγει καὶ τὸν καλὸν ἀθλητὴν εἰς ἀναψυχὴν ὁ τῶν πειρασμῶν καταλυτὴς Θεὸς, ὁ λέγων, « Οὐ μὴ σε ἀνήσω, οὐδ' οὐ μὴ σε (e) ἐγκαταλείπω, » καθὼς καὶ ὁ Ἀπόστολός φησιν, « Πιστὸς δὲ ἐστὶν ὁ Θεός, ὃς οὐκ ἐάσει ὑμᾶς πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δύνασθε ὑπενεγκεῖν, ἀλλὰ ποιήσει σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ τὴν ἐκθασιν ἐκ τοῦ πειρασμοῦ. » Τίς δὲ καὶ ποία ἡ τούτου ἐκθασίς, ἥτοι καθαιρέσεις, ἀκούσωμεν δι' ὀλίγων.

Ξε'. Μεταστὰς τοῦδε τοῦ βίου ὁ ὑπεσελθὼν εἰς τὸν θρόνον τοῦ πολυάθλου καὶ μεγάλου ἀνδρὸς (ἐν ᾧ τόπω οἶδεν ὁ διὰ τινὰς ἀπορρήτους ἡμῖν αἰτίας συχωρῶν τοιαῦτα γίνεσθαι Θεός), καὶ τοῦ φιλοχρίστου λαοῦ ζητοῦντος τὸν ἑαυτῶν ποτμένα καὶ διδάσκαλον, καὶ τὰς ἐκδοήσεις ποιουμένου [πρὸς τοὺς] (f) βασιλεῖς Ἰουστίνον καὶ Τιθέριον, καὶ πρό γε πάντων τὸν Βασιλέα τῶν βασιλευόντων, καὶ Κύριον τῶν κυριευόντων Χριστὸν τὸν ἀληθινὸν Θεὸν ἡμῶν, ἀποδοθῆναι αὐτοῖς τὸν φύλακα τῆς πίστεως, τὸν νήρυκα τῆς Τριάδος, τὸν ὑπέρμαχον τῆς ὀρθοδοξίας, τὸν πάντα πᾶσιν γενόμενον ἵνα τοὺς πλείονας κερδήσῃ. Ταυτὰ παθόντες οἱ ἐν εὐσεβεῖ τῇ μνήμῃ, ἀποδεξάμενοι τὸν ἔνθεον ζῆλον, καὶ τὸ θερμὸν τῆς ἀγάπης τοῦ πιστοτάτου λαοῦ, ὃν ἔσχον καὶ αὐτοὶ ἐκπαλαι πόθον εἰς τὸν ὅσιον ἄνδρα ἐφανέρωσαν, τῷ φιλοχρίστῳ λαῷ παρασχόντες τὴν χάριν · αἰεὶ γὰρ ἐβούλοντο γενέσθαι τοῦτο, διὰ πολλὰ μὲν, ἐξεραίτως δὲ διὰ τὸ προσειπεῖν αὐτὸν αὐτοῖς τὰ τῆς βασιλείας πρὸ τῆς βασιλείας. Περὶ ὧν ἄξιόν ἐστιν, καιροῦ καλέσαντος, δι' ὀλίγων ἐξηγήσασθαι, κἂν εἰ τοῦ πρόσω

⁶⁶ Psal. LXVIII, 27. ⁶⁷ Psal. LXV, 12. ⁶⁸ Josue I, 5; Hebr. XIII, 15. ⁶⁹ I Cor. X, 13.

(e) Scriptum erat, ἀνῶ καὶ ἐγκαταλείπω, sed patet correctio ex verbis Deuteronomii xxxi, 8, ubi de Deo dicitur in tertia persona, quod hic in

prima, οὐκ ἀνήσει σε, οὐδὲ μὴ σε ἐγκαταλήπῃ.

(f) Rursum in ecgrapho erratum, ποιουμένους βασιλεῖς.

(47) Mortuum esse 31 Augusti, indict. 10, anno 557, Joannem episcopum CP. tradit Theophanes.

De eo egimus 21 Februarii inter Prætermisssos, pag. 254.

εἰργώμεθα · οὐ γὰρ θέμις τὴν τοῦ Θεοῦ χάριν λήθῃ παραδραμεῖν, ἵνα μὴ ὁ κίνδυνος τοῦ χώσαντος τὸ τάλαντον, λάθῃ καθ' ἡμῶν χώραν. Λέξω οὖν τὰ κατὰ πρόγνωσιν αὐτοῖς εἰρημένα.

Ξς'. Πρὸ τριῶν ἢ καὶ πρὸς χρόνων τῆς βασιλείας Ἰουστίνου, ἀπεκαλύφθη τῷ βλέποντι καὶ μεγάλῳ ἀρχιερεῖ, ὅτι μέλλει βασιλεύειν. Ὅς μὴδὲν μελλήσας, θέλων αὐτὸν στηρίξαι εἰς τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀσφαλέστερον ποιῆσαι τοῦ ἐπιμελεῖσθαι τῆς ἑαυτοῦ κατὰ Θεὸν ζωῆς, ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ προκένσου ὄντος ἐν ταῖς Ἰουκουνδιαναῖς (g), ἔλαθεν τὸν Ἰουστίνον ἐν ἰδιάζοντι τόπῳ ὁ τοῦ Θεοῦ θεράπων Εὐτύχιος, ἐν ᾧ καὶ θυρὶς ἦν (τοῦτο γὰρ τὸ σημεῖον, ὡς πάλαι ποτὲ ὁ βουνὸς μάρτυς, παρελαμβάνετο) καὶ λέγει αὐτῷ· Ἀκουσον, κύριε ὁ κουροπαλάτης, εἰ καὶ ταπεινός, δοῦλος καὶ ἱερεὺς εἰμι τοῦ Θεοῦ· ἀπεκάλυψέν μοι ὅτι σοι μένει ἡ βασιλεία μετὰ τὴν κοίμησιν τοῦ θείου σου· καὶ βλέπε μὴ ἀσχοληθῆς ὧδε κάκει, ἀλλὰ πρόσχε σεαυτῷ, καὶ γενοῦ ἄξιός εἰς τὸ ποιεῖν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Τούτων ἀκούσας τῶν λόγων ὁ Ἰουστίνος, ἠὺχαρίστησεν τῷ Θεῷ, καὶ εἶπεν τῷ μεγάλῳ, Ὁ Θεὸς ἀξιῶσει με κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ πολιτεύσασθαι, καὶ ὑπὸ σοῦ διοικεῖσθαι. Καὶ ταῦτα μὲν ἐν τούτοις. Ὅταν δὲ ἦν ὁ μέγας ἐν τῇ νήσῳ τῇ λεγομένῃ Πριγκίπῳ, διηγῆτατο ἡμῖν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ λέγων, ὅτι Ἐν ὁράματι τῆς νυκτὸς σπάθην μοι δέλωκέν τις, ἔχουσιν στηθάρια τῶν δύο Ἰουστίνου καὶ Σοφίας τῆς αὐτοῦ συζύγου· καὶ προσεγγέλων μοι, καὶ τί ἄρα σημαίνει τοῦτο; Καί τις τῶν παρισταμένων ἀποκριθεὶς εἶπεν, Τὴν τομήν ἦτοι τὸ τέλος τῆς κατασκευῆς τοῦ πράγματος ἐθεώρησας. Ὁ δὲ εἶπεν, Οὐκ ἔστιν οὕτως, ἀλλὰ αὐτοὶ βασιλεύσουσιν, καὶ ἐκδικουσίν με· βασιλικὴν γὰρ ἀμφίαν εἶδον αὐτοὺς φοροῦντας. Καὶ ὅτι μὲν ἐβασίλευσαν, δῆλον· ὅτι δὲ καὶ ἐξεδίκησαν αὐτόν· πολλοὺς γὰρ ἐπεξελοῦσιν (h) τῶν κατ' αὐτοῦ γενομένων, ἐπὶ τῇ αὐτοῦ ἐκβολῇ, καὶ πάντες οἶδαμεν. Ἀλλὰ περὶ τούτων τοιαῦτα καὶ προσημνύθη καὶ ἀπετελέσθη. Τί δὲ καὶ περὶ Τιβερίου, τοῦ ἐν εὐσεβεῖ τῇ μνήμῃ, προσεῖπεν ὁ ὕσιος, ἰδωμεν.

Ξς'. Πρῶτον μὲν ὅτι αὐτὸν τὸν Τιβέριον, νοτάριον ὄντα, παρέθετο τῷ Ἰουστίνῳ πρὸ τῆς αὐτοῦ βασιλείας. Λοιπὸν δὲ διάγοντος Τιβερίου ἐν τῷ Σιρμίῳ ἔνεκεν τοῦ Ἀβαρικοῦ πολέμου, ἔγραψεν αὐτῷ ὁ θαυμασιὸς προφάσεως ἀνακυψάσης· ἡ δὲ πρόφασις ἦν αὕτη· τριβοῦνός τις τοῦ καθεζομένου ἀριθμοῦ ἐν Ἀμασειᾷ, θέλων διὰ συγκρότησιν καὶ προστασίαν οἰκειωθῆναι τῷ Τιβερίῳ, γράμματα λαθὼν ἀπὸ τοῦ ὁσίου, προθύμως ἀπῆλθεν πρὸς αὐτὸν εἰς τὸ Σίρμιον. Καὶ ὁ μὲν σκοπὸς τῆς ὁρωμένης ἐπιστολῆς ἦν οὗτος· εἶχε δὲ ἐν αὐτῇ καὶ τὴν πρόρρησιν τῆς βασιλείας· περιείχετο γὰρ μετὰ τὸ προσίμιον τῆς ἐπιστο-

(g) Jucundianæ, teste Procopio cap. ult., locus extra urbem, augustissimo palatio per Justinianum exstructo ornatur.

(48) Ergo circa ann. 563; mortuo enim Justiniano an. 566, 14 Novembris, Justinus ex sorore Vigilantia nepos, successit.

(49) Theophanes ad annum Justinii 9, Christi

A in nobis quoque locum habeat. Quæ igitur illis prænuntiata fuerint, commemorabo.

66. Annis circiter tribus ante imperium Justinii (48), magno et futura prospicienti pontifici patet factum fuit, ipsum imperaturum. Qui nulla interposita mora, ut eum in Dei timore confirmaret, faceretque eum sollicitius vitam ex pietate instituere, cum in Jucundianis processus ageretur, quodam die, ipsum in secretum sevocavit, ubi erat fenestra (hoc enim signum assumebatur, uti lapidum cumulus olim testimonium fuit), et : Audi, inquit, domine europalates, quamvis humilis ego, servus tamen et sacerdos Dei sum, cui ipse significavit, te post avunculum tuum imperatorem futurum. Quare vide ne huc illuc distraharis occupationibus; sed attende tibi, et operam da, ut dignus evadas qui perficias Dei voluntatem. His auditis, gratias egit Deo Justinus, et viro magno in hunc modum respondit : Deus me dignum faciat, ut voluntati ejus obtemperem, meque gubernem et regam arbitrio tuo. Atque hæc quidem sic acta sunt. Cum autem vir magnus esset in insula quæ Principis dicitur, quodam die colloquens nobis : In visione, inquit, noctis quidam mihi gladium dedit, continentem imagines Justinii et Sophiæ conjugis ejus, qui mihi arridebant : quid autem hoc dicam significare? Quidam vero astantium respondens dixit : Decisionem sive finem ejus quod nunc struitur negotii vidisti. At ille : Minime, inquit, sed hi ipsi regnabunt, et me vindicabunt; imperatorio enim habitu indutos conspexi. Quod imperaverint perspicuum est, et quod ipsum sint uli : nam condemnasse multos eorum qui in ejus ejectione contra ipsum fuerant, omnes novimus. Itaque hæc ab illo ut prænuntiata, sic et perfecta sunt. Quid porro de piæ memoriæ Tiberio prædixerit, videamus.

67. Primum quidem ipsum Tiberium, tunc notarium, apud Justinum, antequam esset imperator, collocavit : deinde cum apud Sirmium (49) Avarici belli causa ageret, scripsit ad eum vir admirabilis : scribendi autem occasionem hanc habuit : tribunus quidam militum Amasæ commorantium, cupiens apud Tiberium inire gratiam, acceptis a sancto viro commendatitiis litteris, Sirmium alacriter est profectus. Epistolæ vero argumentum erat hujusmodi, ut imperii quoque prænuntiationem contineret; post procemium enim sequebantur hæc verba : Nunc quidem in parte reipublicæ governa-

(h) Ita correxi, pro eo quod scriptum erat, πολλοὺς γὰρ ἐπεξελθόν.

574, ait Avarēs grassatos in provincias Danubio conterminas (ubi est Sirmium situm), et Tiberium excubitorum comitem adversus eos ab imperatore missum.

culum tibi commisit Deus, mox autem illud concedet in integro. Nemo nostrum id tunc animadvertit: sed ubi Cæsar (50) creatus est primum intelleximus: epistolam enim accipiens asservavit, ut postea cognovimus. Ac de duorum quidem imperatorum prædictione satis dictum sit: quid autem et de præsentī Mauritio Christi studiosissimo prænuntiavit, explicemus.

68. Ante annos octodecim et priusquam ille regnaret, cum viveret sanctus in monasterio, ita ferente rerum commutatarum vicissitudine; accedit ut ii omnes qui Ponti provinciam administrabant, quæstores (51), inquam, et procuratores pecuniæ publicæ, nec non ii quibus Moderatianæ legionis commissæ erat cura, venirent ex Arabisso (52), unde eorum quidam oriundi erant, iique affines et propinqui modo regnantis fidelissimi imperatoris. Hi igitur omnes, ut decebat, veniebant ad beatum, multam ex eo capturi utilitatem. Ut autem in colloquiis plerumque solet contingere, alii quidem ipsam laudabant provinciam, alii aliam regionem. Talia cum hinc inde moverentur, vir Dei magnus facete quidem, sic tamen ut appareret minime contemptum eum loqui, de ipsa Arabisso sermonem intulit, ejusque laudes exposuit. Et ille quidem nobis atque aliis indidem oriundis urbanitatis atque societatis causa talia dicere videbatur: sed finis ostendit verborum eventum. Quænam autem et qualia sunt quæ de ea vir sanctus prophetavit? Quoties mentionem faciebat Arabissi, dicebat gratiose, nobis omnibus et principibus qui inde erant oriundi audientibus: Magna est urbs vestra: ideoque de ipsa dicitur: « Ex Nazareth potest aliquid boni esse ⁷⁰? » Non dixit autem, Ego dico, ne se sublimem ostenderet, sed humilem: « Omnis enim qui se exaltat humiliabitur, et qui se humiliat exaltabitur ⁷¹. »

69. Et hæc quidem Amasææ prædicta sunt. Cum autem placuisset Deo, ut in suam sedem restitueretur, biennio (53) ante obitum Tiberii imperatoris, contigit ut ipse Tiberius in morbum incideret: et invisit eum Dei servus, atque convaleuit: per visum enim intellexerat, eum tunc non esse moriturum; et multis quærentibus de successore, si quid ei humanitus contigisset, dicebat vir magnus:

⁷⁰ Joñ. i, 46. ⁷¹ Matth. xxiii, 12.

(50) Tiberium adoptatum a Justino filium et Cæsarem renuntiatum, et paris honoris consortem effectum anno imperii 10, Christi 575, tradit Theophanes.

(51) Græca τρακτευτάς φημι καὶ ἀνυτάς τῶν δημοσίων fatemur per conjecturam a nobis Latine reddita esse; sunt enim vocabula non pure Græca. Meursius in Græco-barbaris τρακτευτάς tractatores vertit, quasi a tracto: Ἀνυταί vero ducti videntur ab ἀνύω, expedio, conficio. Zinus omnia, quia sibi obscura, sic in pauca contraxit, sensu haud leviter turbato: « Cum ageret vir sanctus in monasterio, in ea rerum perturbatione contigit,

Α λῆς οὕτως, Νῦν οὖν ἐν μέρει τοὺς οἰακὰς τῆς πολιτείας ἐνεπίστευσέν σοι ὁ Θεὸς, παρέξει δὲ καὶ τὸ τέλος. Ἀλλὰ τότε μὲν οὐδεὶς ἐξ ἡμῶν ἐγίνωσκεν τί σημαίνει τὸ ῥῆμα· ὅτε δὲ γέγονεν Καῖσαρ, τὸ τηνικάδε πάλιν ἐγνώσθη· καὶ γὰρ τὴν ἐπιστολὴν ἐκείνην δεξάμενος ἐφύλαττεν, ὡς ἔγνωμεν ὕστερον. Καὶ τὰ μὲν τῆς προῤῥήσεως τῶν δύο βασιλέων ἱκανῶς εἴρηται· τί δὲ καὶ περὶ τοῦ νυνὶ φιλοχρίστου Μαυρικίου προεῖπεν, μάθωμεν.

Ξη'. Πρὸ δεκαοκτὼ χρόνων καὶ πρὸ τῆς αὐτοῦ βασιλείας, διάγοντος τοῦ ὁσίου ἐν τῷ μοναστηρίῳ, καὶ τῶν πραγμάτων ὑπαλλαγῆς οὕτως μεταβληθείσης, συνέβη πάντας τοὺς τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Ἰόντου διοικοῦντας, τρακτευτάς φημι καὶ ἀνυτάς τῶν δημοσίων, ἔτι γε μὴν καὶ τὰ τῆς Μοδερατιανῆς τάξεως ἐμπεπιστευμένους, ὁρμαῖσθαι τοὺς πάντας ἐκ τῆς Ἀραβισσηνῶν πόλεως, ἐξ ὧν τινες αὐτῶν καὶ ἀγχιστεύοντες ὑπῆρχον καὶ εἰσὶν τοῦ νῦν πιστοτάτου βασιλέως. Εἰκότως οὖν οὗτοι πάντες ἤρχοντο πρὸς τὸν μακάριον, τὰ μεγάλα εὐεργετηθησόμενοι. Καὶ οἷα ὀφείλει γίνεσθαι πολλάκις ἐν συντυχίαις, οἱ μὲν ἐπῆνουν τήνδε τὴν ἐπαρχίαν, ἄλλοι ἄλλην χώραν. Τοιούτων γοῦν διαφόρων λόγων κινουμένων, ὁ μέγας ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, χαριεντιζόμενος, εἶπεν πρὸς αὐτοὺς, καὶ ἵνα μὴ τις ὑπεροπτικῶς αὐτὸν φθέγγεσθαι νομίσειεν, τοὺς περὶ τῆς πόλεως Ἀραβισσοῦ λόγους τε καὶ ἐπαίνους διεξέστη. Καὶ ὡς μὲν ἡμῖν καὶ τοῖς ἐξ αὐτῆς ὁρμωμένοις ἐδόκει, τὰ λεγόμενα πρὸς χάριν καὶ συντυχίας ἕνεκα λέγεται, τὸ δὲ πέρας ἐδείξεν τῶν ῥημάτων τὴν ἐκθασιν. Ποῖα δὲ καὶ τίνα παρὰ τοῦ Θεοῦ ἄνδρὸς προφητευθέντα ἦν; Ὅσακις μνήμην ἐποιεῖτο τῆς Ἀραβισσηνῶν πόλεως, οὕτως ἔλεγεν χαριέντως, ἀκουόντων πάντων ἡμῶν, καὶ τῶν ἐκεῖθεν ὁρμωμένων ἀρχόντων· Μεγάλη ἐστὶν ἡ πόλις ὑμῶν, διὰ τοῦτο εἴρηται περὶ αὐτῆς, Ἐκ Ναζαρέτ δύνатаί τι ἀγαθὸν εἶναι; καὶ οὐκ ἔλεγεν, ὅτι Ἐγὼ λέγω, διὰ τὸ μὴ δεικνύειν ἑαυτὸν ὑψηλόν, ἀλλὰ ταπεινόν· « Πᾶς γὰρ ὁ ὑψὼν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται, ὁ δὲ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται. »

Ξθ'. Καὶ ταῦτα μὲν ἐν Ἀμασειᾷ προλεχθέντα. Ὅτε δὲ ἡδύοχησεν ὁ Θεὸς καὶ ἀπεκατέστη εἰς τὸν ἑαυτοῦ θρόνον, πρὸ δύο ἐτῶν τῆς τελευτῆς τοῦ ἐν εὐσεβεῖ τῇ μνήμῃ Τιβερίου, συνέβη ἀσθενείᾳ περιπεσεῖν τὸν αὐτὸν Τιθέριον, καὶ δὴ ἐπεσκέψατο αὐτὸν ὁ θεράπων τοῦ Θεοῦ, καὶ καλῶς ἔσχεν· ἦν γὰρ καὶ ὄραμα θεασάμενος, ὅτι οὐκ ἀποθνήσκει νῦν. Πολλῶν οὖν τηνικάδε λαλούντων τε καὶ λαλουμένων, ὅτι Ἐὰν συμβῇ

ut omnes qui Ponti provinciam incolerant, venirent ad sanctum hunc virum, magnam ex illius sermone utilitatem percepturi. » Sed et reliqua pars hujus numeri tota contracta est.

(52) Arabisus sive Arabyssus, Armeniæ minoris urbs episcopalis sub Melitena metropoli. Cappadociæ ascribit Evagrius, lib. v, cap. 19, ubi scribit Mauritium ibi natum fuisse.

(53) Ergo anno 580. Nam anno 582, indict. 15, 14 Augusti, in tabernaculum lapsus Tiberius, Mauritium generum renuntiavit imperatorem, et intro relictus exspiravit. Ita Theophanes.

ἀνθρώπινόν τι τῷ βασιλεῖ, τίς ἄρα διαδέχεται τὴν βασιλείαν; λέγει ὁ μέγας· Οὐκ ἀποθνήσκει ὁ βασιλεύς. Διαφόρων τοίνυν ὀνομάτων ἀρχόντων μνήμης γεγонуίαις, οὐδὲν ἀπεκρίνατο ὁ μακάριος· ὅτε δὲ τοῦ νῦν εὐσεβεστάτου ἐμνημονεύθη τὸ Μαυρίκιος ὄνομα, ἐν ἑαυτῷ γεγωνῶς, τὰ ἤδη προεγνωσμένα αὐτῷ καὶ προλεχθέντα ἐφάνέρωσεν. οὕτως εἰπὼν, "Ὀντως οὕτε ἔχεις ἄλλον, τὸ πιστὸν τοῦ πράγματος διὰ τοῦ ὅρκου βεβαιώσας. Τηνικαῦτα οὖν ἐπεμνήσθημεν καὶ τῶν ἐν Ἀμασεὶ λεχθέντων. Μηδεὶς δὲ ἀμφιβολίαν ἐχέτω περὶ τούτων· διὰ γὰρ τοῦτο πρόσσωπα, καὶ χρόνους, καὶ τόπους, καὶ προφάσεις εὐλόγους ἐγράψαμεν, ἵνα μή τις ὑμᾶς λογίσσεται πρὸς τὸ κεχαρισμένον τῷ ἀνδρὶ φθέγγασθαι· ὁ γὰρ χωρῶν χωρεῖτω, καὶ ὁ ἀπιστῶν ἀπιστεῖτω· τί γάρ μοι καὶ τοὺς ἔξω κρίνειν; Ἀλλ' ἐπανεέλθωμεν ὅθεν τὰ τῆς ἀποκαταστάσεως ἠρξάμεθα διηγείσθαι τοῦ ὁσίου ἀνδρός.

σ'. Ὡς οὖν τὰς ἐκβοήσεις τοῦ φιλοχρίστου λαοῦ ἐδέξαντο οἱ βασιλεῖς Ἰουστίνος καὶ Τιβερίου, εὐθὺς καὶ παραχρῆμα σὺν πολλῷ τῷ τάχει καὶ χαρᾷ μεγάλῃ ἐστείλατο τοὺς γενναιοτάτους σκρίθωνας πρὸς τὸν ὁσίον, ἵνα καὶ μὴ βουλευθῇ ἐκουσίως ὑπακοῦσαι, καὶ μὴ βουλόμενον αὐτὸν ἀγάγωσιν εἰς τὴν βασιλίδαν τῶν πόλεων. Οἱ καὶ παραγενόμενοι πρὸς αὐτὸν, ἀπέδωκαν αὐτῷ τὴν βασιλικὴν γράμμα. Τοῦτο λαβὼν μετὰ χειρᾶς, ἀναβλέψας τε πρὸς τὸν Θεόν, καὶ σύνδακρυς γενόμενος, ἠὲ χαρίστησεν καὶ εἶπεν· « Ἴδού τὰ χεῖλη μου οὐ μὴ κωλύσω, ὅτι σὺ ἔγνως τοὺς διαλογισμούς μου ἀπὸ μακρόθεν· τὴν τρίβον μου καὶ τὴν σχολὴν μου σὺ ἐξιχνίασας, καὶ πάσας τὰς ὁδοὺς μου προεῖδες· ἐθαυμαστώθη καὶ ἐξ ἐμοῦ ἡ γνῶσις σου, ἐκραταιώθη, οὐ μὴ δύνωμαι πρὸς αὐτήν· « Τίς γὰρ ἔγνω νοῦν Κυρίου, ἢ τίς σύμβουλος αὐτοῦ ἐγένετο; » ἃ γὰρ ὁ Θεὸς ὁ ἅγιος βεβούλευται· τίς διασχεδάσει; μὴ ἐρεῖ τὸ πλάσμα τῷ πλάσαντι, Τί με οὕτως ἐποίησας; Ἀκήκοα τὴν ἀκοήν σου, Κύριε, καὶ ἐφοβήθην, κατενόησα τὰ ἔργα σου καὶ ἐξέστην, ὅτι φοβερὸς εἶ, καὶ τίς ἀντιστήσεται σοι; » Τοιούτοις καὶ πλείοσιν εὐχαριστηρίοις χρησάμενος λόγοις, καὶ ἐκτελέσας τὴν θεῖαν λειτουργίαν, εἰς τὸ εὐαγὲς μοναστήριον, καθέσθεις καὶ ἐν τῷ θρόνῳ (συνέφθασεν γὰρ καὶ ἡ ἡμέρα Κυριακή, μεθ' ἣν καὶ τὴν μνήμην τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ τῇ τεσσαρεσκαίδεκάτῃ τοῦ Σεπτεμβρίου μηνὸς φαιδρῶς ἑορτάσαμεν), εὐλογήσας τὸ μοναστήριον καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ, ἔτι γε μὴν καὶ πᾶσαν τὴν πόλιν, καὶ παραθέμενος πάντας ὁμοῦ τῷ Θεῷ, ἀπῆρξατο τῆς ὁδοῦ· συνείπετο δὲ αὐτῷ καὶ ὁ τῆς αὐτῆς πόλεως ἀρχιεπίσκοπος μέχρι τῆς βασιλευούσης.

σα'. Καὶ ἦν ἰδεῖν ὄντως ξένον θέαμα καὶ πρέπον τῇ θεῇ ἐκείνῃ ψυχῇ, μεμιγμένα τὰ ἐναντία, λύπην καὶ χαρὰν, δάκρυα καὶ εὐφροσύνην, τῶν μὲν τὸν ἀπ' αὐτοῦ σωματικὴν χωρισμὸν ὀδυρομένων, τῶν δὲ τὴν ἐπάνοδον ἑορταζόντων· οἱ ἑκατέρων δὲ ὀφθαλμοὶ

Non morietur; nominantibus autem diversos, nihil respondebat beatus; ubi vero piissimum hunc imperatorem Mauritium nominavit aliquis, ipse se colligens, aperuit palam quæ ante cognoverat atque prædixerat: Vere non habes alium, inquit, idque jurejurando affirmans. Tunc igitur et quæ Amasæ dicta fuerant meminimus; quare nemo de his dubitet; et ideo personas, tempora, loca et occasiones expressimus, ne quis nos putaret hæc in ejus gratiam confinxisse. Qui capit, capiat; et qui non vult credere, ne credat: quid enim mihi de his qui foris sunt judicare? Sed eo revertamur unde digressi sumus, cum de viri sancti revocatione loqueremur.

70. Postquam igitur Christianissimi populi clamores exaudivissent Justinus et Tiberius imperatores (54), magna statim cum celeritate et gaudio miserunt generosissimos scribones (55) ad sanctum virum, ut eum vel invitum ac recusantem reducerent ad regiam civitatem. Hi ad eum pervenientes reddiderunt litteras imperatorum: quibus ille perlectis, suspiciens in cælum et lacrymans, egit gratias Deo: « Ecce, inquit, Domine, labia mea non prohibebo, quoniam tu intellexisti cogitationes meas de longe, semitam meam et funiculum meum investigasti, et omnes vias meas prævidisti: mirabilis facta est scientia tua ex me, confirmata est, et non potero ad eam. Quis novit mentem Domini, aut quis consiliarius ejus fuit? Quis dissipabit ea quæ decrevit Altissimus? Num dicet figmentum ei qui se finxit, Cur me fecisti sic? Audivi auditionem tuam, et timui; cogitavi opera tua, et expavi ⁷². » His et aliis verbis similibus multis cum gratias egisset, et in sancto monasterio supra thronum residens, divinum sacrificium obtulisset (dies enim Dominica erat postquam etiam salutiferæ crucis memoriam (56) Septembris mensis die decima quarta splendide celebravimus), monasterio et omnibus in eo habitantibus benedixit, universæque civitati; et omnes Deo commendans, iter suscepit, archiepiscopo ad usque regiam civitatem comitante.

71. Videre tunc licuit novum plane spectaculum et divina illius anima dignum; mista scilicet inter se contraria, dolorem et gaudium, luctum et lætitiā. Cum enim alii quidem ob ejus discesum dolerent, alii propter ipsius revocationem

⁷² Psal. xxxix, 10; cxxxviii 3-6; II Cor. ii, 16; Rom. ix, 20; IIabac. iii, 2.

(54) Imo Justinus imperator, et Tiberius tunc solum Cæsar, postea imperator.

(55) Σκρίθωνας, præfectos satellitii imperatorii Latine dici auctor est Suidas, et confirmant loca allata a Meursio; et qui hic ipsis datur titulus generosissimi. Zinus vertit scribas: sed diversus

erat σκρίθα, idem scilicet qui γραφεὺς, scriptor.

(56) Est Græcis adhuc festum Exaltationis sanctæ crucis a Constantino Magno factæ, et incidit in feriam tertiam: adeoque dies Dominica præcedens, quæ hic commemoratur, fuerat die 12 Septembris, littera Dominicali C.

lætarentur, diversas eorum oculi effundebant lacrymas, partim mœroris, partim gaudii plenas; imo vero ob nimiam exultationem illæ omnibus erumpebant. Lacrymæ namque, ut sciunt omnes, etiam ex ingenti præcedente gaudio oboriuntur, quæ cor non affligunt, si non procedant ex contorsione viscerum et animi labore. Ubi enim peccatum non antecessit contra id quod licebat, nec dolores consequuntur. Peccaverat princeps apostolorum, ideo amare flevisse dicitur. Quod si desint peccata, fluentes lacrymæ, non tam lacrymæ quam lætitiæ rivuli appellandæ sunt. Videmus utrumque fieri in vite; quæ cum putatur et circumfoditur, lacrymatur ut dolens; e contra vero cum luxuriat et racemos undique pendentes habet, lætitiæ atque hilaritatis lacrymas exhibet iis qui eam inciderint. Hoc igitur modo Dei servus omnes civitatis incolas lætitia afficiebat et gaudio; cumque illos Domino commendasset, vix tandem ab iis divelli potuit ac proficisci.

Α διάφορον δάκρυον προέφερον, τὸ μὲν λυπηρὸν τὸ δὲ χαροποιὸν, ἢ μᾶλλον ἐξ ἑκατέρου ἡμματος, δι' ὑπερβάλλουσας ἀγαλλίασιν, κατέρρει τοῦτο. Κινούνται γὰρ, ὡς οἶδαμεν, δάκρυα καὶ χαρᾶς ἀφάτου προηγουμένης, ἅπερ οὐδὲ περιθλίβειν τὴν καρδίαν οἶδεν, εἰ μὴ ἐκ πάθους τῶν σπλάγχνων καὶ πόνου ψυχῆς ἀναπέμπεται. Ὅπου γὰρ ἁμαρτία μὴ προτερεύει κατὰ τὸ ἐνδεχόμενον, οὐδὲ δοῦναι παρέπονται (ὅθεν καὶ ὁ κορυφαῖος τῶν ἀποστόλων ἁμαρτήσας, λέγεται κλαῦσαι πικρῶς)· τούτων δὲ μὴ οὕσων, τὸ ἐξερχόμενον δάκρυον οὐκ ἂν τις εὐλόγως δάκρυον, ἀλλ' εὐφροσύνης προσαγορεύσειεν βότρυον. Οὕτω γὰρ καὶ ἐπὶ τῆς ἀμπέλου γενόμενον εὐρίσκομεν, ὅτ' ἂν τέμνηται καὶ περικαθαίρηται, τότε καὶ δακρύει· ὥσπερ καὶ τὸ ἔμπαλιν, ὅταν κομᾷζῃ καὶ τοὺς βότρυας ἔχῃ περικρεμαμένους, εὐφροσύνην χαρίζεται τοῖς ταύτην ἐργαζομένοις. Οὕτως οὖν καὶ ὁ τοῦ Θεοῦ θεράπων πάντας εὐφράνας, πάντας χαροποιήσας τοὺς ἐνοικοῦντας τὴν πόλιν, παραθέμενος αὐτοὺς τῷ Κυρίῳ, μόλις ποτὲ ἀποσπασθεὶς ἀπ' αὐτῶν τὴν τοῦ πρόσω πορείαν ἐποιεῖτο.

CAPUT VIII.

Regressus Constantinopolim ad patriarchatum : præclaræ corporis et animi dotes.

72. Quis ea quæ tunc admirabilia contigerunt, valeat explicare pro dignitate? quæ lingua sufficiat enarrare assiduos variosque occursus, alios ab aliis splendore discrepantes, acclamationesque faustas omnium, una ac clara voce dicentium: « Benedictus qui venit in nomine Domini ⁷³; » et: « Gloria in excelsis Deo, et in terra pax ⁷⁴. » Sciebant quotquot ita clamabant dictum esse a Domino: « Qui vos recipit, me recipit: et qui recipit justum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet ⁷⁵. » Afferebant autem infirmos iuxta viam, ut vel umbra viri fortis eos attingeret; et hi pro ratione fidei suæ auxilium accipiebant a Deo. Nam cum ab Euchaitis (57) discederet vir sanctus, mulier quædam cum filio ægrotante progrediens, impulsæ est a multitudine et cecidit subtus jumenta, ita ut de ipsius deque filii vita, tanquam jam mortuorum, omnes desperarent: ipsa tamen mansit incolumis, et a puero discessit morbus quo tenebatur. Atque ita totum nostrum iter perfecimus.

73. Cum autem ad Nicomediensium metropolim pervenissemus, videbamur nobis venisse in alium mundum, et tanquam de somno excitati cogitabamus utrum vera essent quæ fiebant; sicut

⁷³ Matth. xxi, 9. ⁷⁴ Luc. ii, 14. ⁷⁵ Matth. x, 40.

(i) Βόρδων *burdo*, mulus, primum Latinis sequiori sæculo, tum et Græcis usurpatum: dissimulavit Zinus, quia forte non satis intelligebat. Exemplum auctorum utriusque linguæ apud Meursium et alios vide.

(57) Euchaitarum civitas, sub metropoli Amaseorum, etiam Theodoropolis dicta est, de qua late

οβ'. Τίς ἄρα διηγῆσεται ἀξίως τὰ συμπαντα τῆνικαῦτα θαυμάσια; ποῖα γλῶσσα δυνήσεται πρεπόντως ἱστορῆσαι τὰς συνεχεῖς καὶ διαφόρους ὑπαντήσεις, ἐτέρας ἐτέρων διαφερούσας φαιδρότητι, τὰς ξένας ἐκδοήσεις καὶ εὐφημίας; συμφώνως δὲ πάντων κραζόντων, « Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου » καὶ, « Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη. » Ἐγίνωσκον γὰρ οἱ ταῦτα λέγοντες τὴν τοῦ Κυρίου φωνὴν τὴν λέγουσαν, ὅτι « Ὁ δεχόμενος ὑμᾶς ἐμὲ δέχεται, καὶ ὁ δεχόμενος δίκαιον εἰς ὄνομα δικαίου μισθὸν δικαίου λήψεται. » Φέροντες δὲ καὶ ἀσθενεῖς, ἐτίθουν παρὰ τὴν ὁδόν, ἢ ἡ σκιά τοῦ πολυάθλου ἀνδρός ἐπισκιάσῃ τινὲς αὐτῶν, οἳ κατὰ τὴν πίστιν αὐτῶν ἠξιοῦντο τῆς βοηθείας Κυρίου· γέγονε γὰρ καὶ θαῦμα παράδοξον. Ἐξερχομένου τοῦ ὁσίου ἀπὸ Εὐχαϊτῶν, γυνή τις μετὰ παιδίου ἀσθενοῦς προσελθοῦσα, ὠθίσθη ὑπὸ τοῦ ὄχλου, καὶ ἔπεσεν ὑποκάτω τῶν (i) βορδόνων, καὶ πάντων ἀπογνόντων ὡς ἤδη τεθνηκυίας αὐτῆς καὶ τοῦ παιδίου, ἔμεινεν ἀβλαβής, ἀπηλλάγη δὲ καὶ [τὸ παιδίον] τῆς συνεχούσης αὐτὸ (k) νόσου. Οὕτως μὲν οὖν διηγούμεν πᾶσαν τὴν ὁδόν.

ογ'. Φθάσαντες δὲ τὴν τῶν Νικομηδεῶν μητρόπολιν, ὡς εἰς ἄλλον ἤμεν κόσμον καὶ λαὸν ἕτερον, πρὸς ὃν ἤδη παρεληλύθαμεν· καὶ, ἢ οὕτως εἶπω, ὡς ἐξ ὕπνου διεγερθέντες, ἐπέγνωμεν τοῦ πράγματος τὴν ἀλή-

(k) Sensu id exigente supplevi vocem unam, et loco αὐτὴν, scripsi αὐτό· alias corrigenda fuisset pars prior, et loco ἀσθενοῦς scribendum ἀσθενῆς, si ipsa mater advenerat infirma.

egimus 7 Februarii, ad Vitam S. Theodori ducis, in ea nati.

θιαν· καὶ ὁ φησιν ἡ ιστορία περὶ τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων, ὅτι πατάξας ὁ ἄγγελος τὴν πλευρὰν τοῦ Πέτρου, εἶπεν αὐτῷ, « Ζῶσαι, καὶ ὑπόδησαι τὰ σανδάλια σου, καὶ ἀκολούθει μοι. Διελθόντες δὲ μίαν καὶ δευτέραν ῥύμην, ἦλθον ἐπὶ τὴν πύλην τὴν σιδηρὰν, ἣτις αὐτομάτως ἠνοίχθη αὐτοῖς· τούτων δὲ γενομένων, ἐδόκει ὁ Πέτρος ὄραμα βλέπειν. » Τοιοῦτό τι γέγονεν καὶ ἐπὶ τῷ μεγάλῳ Εὐτυχίῳ. Ἦνίκα γὰρ ἐφθάσαμεν τὴν Νικομήδειαν, ἔγνωμεν ἀληθῶς ὅτι ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν ἄγγελον αὐτοῦ, καὶ ἐξείλετο τὸν ζηλωτὴν Πέτρου ἐκ χειρὸς πάντων τῶν ἐπιβουλευόντων αὐτῷ. Οὐ μόνον γὰρ ὁ πιστὸς καὶ φιλόχριστος λαὸς, τὸ βασιλεῖον ἱεράτευμα, τὸ ἔθνος τὸ ἅγιον, τὰς πρεπούσας ἐκβοήσεις ἐποιεῖτο, καὶ τὰς εὐχαριστίας ἀνέπεμπεν τῷ Θεῷ, ἀλλ' ἔτι μὴν καὶ ὁ τῶν ἀπίστων καὶ ἔξω τῆς ἡμετέρας αὐλῆς δῆμος Ἑβραίων, μικροῦ δεῖν τοὺς παῖδας μιμούμενοι, τὸ Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου, καὶ, Λύξῃ (1) ἡ πίστις τῶν Χριστιανῶν, ἔλεγον κράζοντες.

οδ'. Μετὰ τοιαύτης τοίνυν τιμῆς ἐπάνεισιν, εἰς τὴν βασιλίδαν τῶν πόλεων ἐκ τῆς καλῆς ἐκδημίας, ὁ ἀγωνιστής, ὡς πάλαι ποτὲ ὁ πολυάθλος καὶ μέγας Ἀθανάσιος εἰς τὴν Ἀλεξάνδρου πόλιν· τοιαῦτα γὰρ ὁ θεῖος Γρηγόριος περὶ αὐτοῦ συγγράφεται· Πῶλος μὲν ἦγεν τὸν ἄνδρα (m) (καὶ μὴ μοι τῆς ἀπονοίας μέμψησθε) [ὡς τὸν ἐμὸν Ἰησοῦν ὁ πῶλος ἐκεῖνος, εἴτ' οὖν ἐξ ἐθνῶν λαὸς, ὃν εὖ ποιῶν ἐπιθαίνει, τῶν τῆς ἀνοίας δεσμῶν λυόμενον, εἴτε τι ἄλλο βούλεται παραδηλοῦν ὁ λόγος.] Κλάδοι δὲ αὐτὸν ὑποδέχονται καὶ στρώσεις ἱματίων πολυανθῶν καὶ ποικίλων [προρρίπτουμένων τε καὶ ὑπορρίπτουμένων, ἐνταῦθα μόνον ἀτιμασθέντος τοῦ ὑψηλοῦ καὶ πολυτελοῦς καὶ τὸ ἴσον μὴ ἔχοντος· εἰκὼν καὶ αὐτὴ τῆς ἐπιδημίας Χριστοῦ] καὶ οἱ προβοῶντες καὶ προχορεύοντες, πλὴν ὅσον οὐ παίδων ὅμιλος μόνον τὸ εὐφημούμενον ἦν, ἀλλὰ καὶ πᾶσα γλῶσσα, συμφώνως καὶ ἀντιθέτως νικᾷν ἀλλήλους ἐπειγομένων. Ἐὼ γὰρ λέγειν κρότους παντοδαποὺς καὶ θυμιαμάτων ἐκκαύσεις, ὡς πᾶσαν ὁρᾶσθαι καπνιζομένην καὶ φωτὶ καταστραπτομένην τὴν πόλιν, καὶ δημοσίας ἐστιάσεις καὶ οἰκιδίας, καὶ ὅσοις αἱ πόλεις τὸ φαιδρὸν ἐπισημαίνουσιν, αὐτό τε μεθ' ὑπερβολῆς ἐκείνῳ καὶ παρὰ τὸ εἰκὼς ἐχαρίζετο. Τὸν αὐτὸν οὖν τρόπον καὶ νῦν τὴν ἑαυτοῦ πόλιν ὁ θαυμάσιος καὶ μέγας Εὐτύχιος, μετὰ τοιαύτης καταλαμβάνει τῆς πανηγύρεως, ὥστε πολλῶν πολλάκις καὶ πολλοὺς ἤδη γεγεννημένων ἐκ τοῦ παντὸς χρόνου τιμῶν τε καὶ

Act. xii, 8-10.

(1) Ecgraphum αὖξει, Zinus (tanquam si legisset αὖξήσει) vertit in futuro, *crescet*. Subjunctivum modum requirit sensus: nec magnum fuisset a Judæis fidei Christianæ augmentum præaugurari;

(58) Gregorii Nazianzeni orationem de S. Athanasio illustrabimus die 2 Maii: interim ex ea hic integramus contextum, quem mss. Græca nobis exhibent truncatum, non Eustathii scriptoris vitio (hic enim integram si non periodum, tamen sententiam dedisset), sed præcipitantis librarii, et disparata verba sic incongrue connectentis. Καὶ μὴ ἀπονοίας μέμψησθε, πῶλος μὲν ἦγεν τὸν ἄνδρα, κλάδοι δὲ αὐτὸν ὑποδέχοντο καὶ στρώσεις ἱματίων πολυανθῶν, καὶ οἱ προβοῶντες. Ita autem omittun-

A de apostolorum principe narrat historia, quod postquam angelus Petri latus tetigit, dixitque ei: « Accingere et calcea te caligas tuas, et sequere me. Transeuntes primam et secundam custodiam, venerunt ad portam ferream, quæ ultro aperta est eis; Petrus autem existimabat se visum videre ⁷⁸. » Sic et magno Eutychio contigit. Et Nicomediam pervenientes vere cognovimus, quia misit Dominus angelum suum, et Petri imitatore eripuit de manu omnium qui ei insidias struxerant. Neque enim duntaxat fidelis et Christianus populus, regale sacerdotium, gens sancta, edebat acclamationes congruas et gratias agebat Deo: sed incredulum etiam et a grege nostro alienum vulgus Hebræorum propemodum pueros illos imitans, clamabat: « Benedictus qui venit in nomine Domini; » et: Crescat fides Christianorum.

74. Igitur cum nihilo minori honore pugil noster regressus est in urbium reginam, a suo præclaro exsilio, quam in Alexandriam magnus ille multisque certaminibus notus Athanasius, de quo sic scribit divinus Gregorius (58): Pullus quidem eum vehebat et fere (quod quæso ne insipienter arguar dixisse), fere, inquam, sicut Jesum meum pullus ille, significans vel populum gentium quem a vinculis ignorantiae solutum benefaciendo conciliavit atque conscendit, vel quidquid aliud sub eo symbolo volueris intelligere: rami vero eum excipiebant vestiumque variarum ac multiplicium ante et subtus jactarum prostrationes (cum in hoc solum inglorius appareret, qui summus et perfectissimus est neque parem habet. Sed et ingredientis Christi imago quædam erant), ante eum clamantes salientesque, nisi quod non solum puerorum turba eum glorificabat, sed omnis lingua concorditer discors invicem se superare volentium: et hæc dicens publicos plausus prætereo, unguenta incensa, noctes pervigiles, totamque lumine collustratam urbem, et communes privatasque epulas, atque omne id quod in ostentationem lætitiæ adhibent civitates, quæ universa superabunde et pene ultra modum exhibita sunt. Ad hunc ergo modum etiam in urbem regressus est magnus et admirabilis Eutychius, cum eaque celebritate, ut licet ab omni

sed a congratulantibus iisdem præ lætitiæ excessu etiam optari, magnum revera erat.

(m) Locus hic in mss. abbreviando corruptus integre datur ex ipso Basilio.

tur omnia quibus indicatur comparatio cum Christo, et tamen hujus solius comparisonis causa usurpantur a Basilio, adeoque et ab Eustratio transcribuntur hæc verba, μὴ μοι τῆς ἀπονοίας μέμψησθε, « quod quæso ne insipienter me dixisse arguat. » Ms. Venetum nihilo perfectius in hac parte quam Vaticanum, Zinum hæc interpretantem impulit, ut petitam ab auctore veniam converteret ad Athanasium sive Eutychium ita scribens: « Neque aliquis arrogantiam ei tribuat. »

retro tempore multæ multorum honorificæ exceptiones factæ sint, non solum principibus, sed etiam sacerdotibus et palatinis illustrioribus, nulla frequentior aut gloriosior fuisse memoretur, sed ipsa sola præcellat et superaverit omnes: adeo ut illud magniloqui Isaïæ merito huic loco congruere dixeris. Et adducent fratres eorum (id est fideles Levitæ et sacerdotes) donum Domino, et in lecticis mulorum cum umbraculis ad civitatem sanctam Jerusalem⁷⁶. Numquid enim non ita fuit? Imo vero Patrem ac pastorem et magistrum suum fidelis populus duxit in sanctam civitatem, novam Jerusalem atque urbium reginam. Quis dicendo posset assequi res admirandas, mari terraque tunc gestas? quomodo scilicet constratus sit pontus, tergaque sua navibus subjiciens telluri factus fuerit similis, adeo ut sine impedimento possent omnes super ipsum incedere, et nemo præ multitudine hominum aquam ab humo discerneret, utraque autem esset labium unum voxque divina et cælestis omnium, Domini et Creatoris sui gloriam celebrantium.

75. Atque hæc eo dicta sint, ut recordentur qui sciunt, et discant qui nesciunt. Quid porro, an cætera prætermitemus? Minime vero. Sed quænam ista? Divino consilio factum est, ut unde discessus principium fuit, inde etiam habuerit initium reditus. Cum enim dies festus sancti Timothei, in palatio Hormisdæ, ut ante diximus, celebraretur, illinc vir pius sublatus est sacrificium faciens, et ea quæ descripsimus toleravit: cum autem cursum suum explesset, tanquam sol, exsultavit ut gigas, currens viam suam a summo cæli et occurrens usque ad extremum ejus. Siquidem in iisdem Hormisdæ palatiis restitutus est tanquam sponsus procedens in thalamum suum, nec fuit qui se absconderet a calore ejus, eoque non frueretur. Omnes namque fideles sanctitatis et gratiæ ejus participes exstiterunt per visum vel per tactum, multi etiam per salutationem et dulcem congressum; alii per auditum delectabantur, quia fama ejus rei paulo post per omnem terram est divulgata.

76. Nocte post hæc in templo prædicto transacta, sumpsit superhumerales, quod ipse semper secum gestabat; et cum sancto clero suo ad augustam ædem sanctæ et immaculatæ Dominæ nostræ Dei Genitricis et semper virginis Mariæ in Blachernis se contulit: nam illic erant imperatores Justinus et Tiberius, qui sanctum virum hilari vultu et magno cum honore excipientes, ac tempori tali congrua locuti, dimiserunt eum, quia dies Dominica erat, et divinum sacrificium volebat peragere. Quis hic non opportune usurpet illa Psalmi verba,

⁷⁶ Isa. LXVI, 20.

(n) Isa LXVI, 20, ita legitur, καὶ ἄξουσιν τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν ἐκ πάντων τῶν ἐθνῶν, δῶρον Κυρίῳ, μεθ' ἑπώνων καὶ ἁρμάτων ἐν λαμπήναις ἡμιόνων. *Et*

A ὑπαντήσεων, οὐκ ἄρχουσι μόνον δημοσίοις, ἀλλὰ καὶ ἱερεῦσι καὶ τῶν οἰκείων τοῖς ἐπιφανεστάτοις, μηδεμίαν ταύτης μνημονεύεσθαι πολυανθρωποτέραν καὶ λαμπροτέραν· ἀλλ' αὕτη μόνη ὑπέρεκκεται καὶ ὑπερῆρεν πάσας. Ἀρμόσειεν δ' ἂν τις εὐλόγως ἐνταῦθα καὶ τὸ ὑπὸ Ἰσαΐου τοῦ μεγαλοφώνου εἰρημένον, ὅτι Προσάξουσιν (n) οἱ ἀδελφοὶ αὐτῶν, τουτέστιν οἱ πιστοὶ Λευῖται, καὶ ἱερεῖς ἐν λαμπήναις ἡμιόνων μετὰ σκιαδίων εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν δῶρον τῷ Κυρίῳ. Ἡ οὐχ οὕτως; μᾶλλον δὲ καὶ ὑπὲρ τὸ πλέον τὸν ἑαυτῶν πατέρα, ποιμένα τε καὶ διδάσκαλον, ὁ πιστὸς λαὸς εἰσήγαγεν εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, τὴν νέαν Ἱερουσαλὴμ καὶ βασιλίδαν τῶν πόλεων. Πῶς ἂν τις κατὰ λόγον διηγῇσεται τὰ τότε γεγενημένα θαυμάσια κατὰ γῆν τε καὶ θάλασσαν; πῶς ἡ θάλασσα χερσωθεῖσα τρόπον τινὰ καὶ τὴν γείτονα γῆν μιμησαμένη, νῶτα ταῖς ὀλκάσι καὶ τοῖς πορθμίοις ἀκωλύτως ὑποθεῖσα, τοῖς ἀνθρώποις βαδίζειν παρείχετο; Οὐδὲ γὰρ ἦν ὁ διακρίνων τὴν ὑγρὰν ἀπὸ τῆς ξηρᾶς ἐκ τοῦ πλήθους τῶν ἀνθρώπων· ἀλλ' ἦν γῆ τε πᾶσα χεῖλος ἐν, φωνὴ μία, θεία τε καὶ οὐρανια, πάντων ὁμοῦ δουξαζόντων τὸν ἑαυτῶν Δεσπότην καὶ Δημιουργὸν Θεόν.

B ος'. Ταῦτα μὲν τοῖς μὲν εἰδόσιν ὑπομνήματα, τοῖς ἀγνοοῦσιν δὲ διδασκαλία γίνεται. Τί οὖν; τὸ ἐφεξῆς; ἀνεξέταστον καταλείβωμεν; Θύδαμῶς. Τί δὲ τοῦτό ἐστιν; Ὅπως ἐκ τινος οἰκονομίας, ὅθεν ἡ ἀρχὴ τῆς ἐκδημίας τοῦ θεοῦ ἀνδρὸς, ἐκεῖθεν καὶ ἡ ἀποκατάστασις γίνεται. Συνάξεως γὰρ οὕσης τοῦ C ἁγίου Τιμοθέου ἐν τοῖς Ὁρμισδᾶ, καθὼς ἤδη προδεδήλωται, ἐκεῖ τὴν θεῖαν λειτουργίαν ποιῶν, κακεῖθεν ἐπαρθεὶς ὁ ὁσιος, ὑπέστη ἅπερ ὑπέμεινεν· πληρώσας δὲ τὸν δρόμον, ὥσπερ ὁ ἥλιος, ἠγαλλιᾶσθαι δραμὼν ὡς γίγας ὁδὸν, ἀπ' ἄκρου τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τὸ κατάντημα αὐτοῦ ἕως ἄκρου αὐτοῦ· πάλιν γὰρ ἐν τοῖς Ὁρμισδᾶ ἀπεκατέστη ὡς νυμφίος εἰσπορευόμενος τὸν παστὸν αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἦν ὁ ἀποκρυβεῖς, καὶ μὴ ἀπολαύσας αὐτοῦ τῆς θερμῆς. Ἐκαστος γὰρ τῶν πιστῶν τοῦ ἁγιασμοῦ καὶ τῆς χάριτος αὐτοῦ μετελάμβανον, εἴτε διὰ τῆς ὁράσεως, εἴτε διὰ τῆς ἀφῆς, πολλοὶ δὲ καὶ διὰ τοῦ μήκοθεν ἀσπασμοῦ, καὶ τῆς γλυκειᾶς ἐντεύξεως αὐτοῦ ὡσφραίνοντο· ἄλλοι δὲ διὰ τῆς ἀκοῆς ἠγαλλιώντο μέγας· εἰς πᾶσαν γὰρ τὴν γῆν ἐξῆλθεν μικρὸν ὕστερον ἡ φήμη αὐτοῦ.

D ος'. Διανυκτερεύσας τοῖνον ἐν τῷ αὐτῷ οἴκῳ, καὶ φορέσας ἔωθεν τὸ ὠμοφόριον, ὅπερ καὶ μεθ' ἑαυτοῦ λαβὼν εἶχεν ἀεὶ, παρεγένετο μετὰ τοῦ εὐαγούς αὐτοῦ κλήρου εἰς τὸν πάνσεπτον οἶκον τῆς παναγίας ἀχράντου Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀεὶ παρθένου Μαρίας, τὸν τιμώμενον ἐν Βλαχέρναις· ἐκεῖ γὰρ διῆγον οἱ ἐν εὐσεβεῖ τῇ μνήμῃ Ἰουστίνος καὶ Τιθέριος· οἱ καὶ δεξάμενοι τὸν ὁσιον, μετὰ πολλῆς φαιδρότητος καὶ τῆς πρεπούσης τιμῆς, τὰ πρόσφορα καὶ τῷ καιρῷ πρέποντα συντετυχηκότες, ἀπέλυσαν αὐτὸν ὀφείλοντα τὴν θεῖαν ἐκτελέσαι λειτουργίαν· ἡ γὰρ

adducent fratres vestros ex omnibus gentibus, donum Domino, cum equis et curribus in lecticis mulorum, etc.

ἡμέρα ἦν Κυριακή. Τίς οὐκ ἂν εὐχαίρως καὶ νῦν Ἀ μνημονεύσειεν τὸ ψαλμικὸν λόγιον, « Ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ ἐρεῖγεται ῥῆμα, καὶ νύξ νυκτὶ ἀναγγέλλει γινώσιν; » Εἰ γὰρ τις τὸ ἡμερονύκτιον τῆς χειμασίας καὶ τοῦ πειρασμοῦ ἦτοι διωγμοῦ, τῷ ἡμερονυκτίῳ τῆς ἀποκαταστάσεως καὶ τῆς βαθείας εἰρήνης καὶ γαλήνης συγκρίνει, πολλὴν σοφίαν τε καὶ γινώσιν ἐν ἀμφοτέροις τοῖς καιροῖς καὶ τοῖς πράγμασιν εὐρήσονται· πῶς ἐν τῷ καιρῷ μὲν τοῦ πειρασμοῦ Σάββατον ἦν καὶ χειμῶν· Ἰανουαρίου γὰρ [εἰκοστῇ] (ο) δευτέρα ὁ πειρασμός, ἦτοι ἡ ἐκβολὴ τοῦ ἀνδρὸς γεγένηται· πῶς δ' αὖ πάλιν ἡ ἀποκατάστασις; Ἐν ἡμέρᾳ Κυριακῇ, καὶ μηνὶ Ὀκτωβρίῳ τρίτῃ γεγένηται, ἐν ᾗ καὶ οἱ τὴν κατ' αὐτοῦ συσκευὴν τυρεύσαντες ἀπετμήθησαν, Αἰθέριος, φημί, καὶ Ἀδδαῖος. Ὁ μὲν γὰρ Ἀδδαῖος ἐπαρχὸς πόλεως ἦν, Αἰθέριος δὲ τῶν Ἀντιόχου κουράτωρ· καὶ ὥσπερ ἀμφοτέροις τὴν σκαιωρίαν, ἦτοι ἐκβολὴν, τοῦ ὁσίου καὶ τὴν ἄτακτον χειροτονίαν πεποιήκασιν, οὕτως ἄμφω περὶ ὧν εἰργάσαντο καὶ τοὺς μισθοὺς ἐκαρπώσαντο. Ἐν ταύτῃ γοῦν τῇ ἡμέρᾳ οὗτος μὲν ὁ πανάριστος τὸν θρόνον καὶ τὴν ἑαυτοῦ κατέλαβεν Ἐκκλησίαν, αὐτοὶ δὲ τῆς ζωῆς ἐστερήθησαν πρὸ πολλῶν χρόνων τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ ὁσίου· καχεῖνο δὲ τὸ προφητικὸν λόγιον οὐκ ἀπεικῶς μνημονεύσασθαι· « Καὶ ἔσται ἐν τῷ τόπῳ οὗ ἐρρέθη, Οὐ λαός μου ὑμεῖς, » κατὰ τὸ δόξαν τηλικαυτά τισιν, « ἐκεῖ κληθήσεσθε, υἱοὶ Θεοῦ ζῶντος. » Ἐν τοῖς Ὀρμισδᾷ γὰρ, ὡς εἴρηται, γέγονεν ἡ ἀποκατάστασις..... οὐ γὰρ ᾔδεισαν οἱ τὰ στάδια λογιζόμενοι, τὸ, « Μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης, ὅτι αὐτῶν ἔστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. » Μακάριοι

ἔστε ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσιν, καὶ εἴπωσιν πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι ἕνεκεν ἐμοῦ· χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. » οὗ. Οἶμαι δὲ ἀναγκαῖον εἶναι ὀλίγα διηγήσασθαι καὶ περὶ τοῦ ὁμοφορίου, ὅπως οὐκ ἐπῆρθη ἀπ' αὐτοῦ εἰς τὴν τοιαύτην κατασκευὴν, ἀλλ' ἔμεινεν παρ' αὐτῷ. Τινὲς γὰρ τῶν κληρικῶν εἰσηγοῦντο τῷ Αἰθερίῳ ἐπᾶραι αὐτὸ ἀπὸ τοῦ ὁσίου· ὁ δὲ περιφρονήσας τῶν εἰσηγουμένων, οὐδὲν ὧν ἔλεγον ἐποίησεν. Ὅταν οὖν ἦν ὑπὸ ἀγανάκτησιν ὁ Αἰθέριος, ἔλεγεν τοῖς ἀπερχομένοις εἰς ἐπίσκεψιν αὐτοῦ ἐξομολογούμενος, ὅτι Ὅσα ἐποίησα τῷ κυρῷ Εὐτυχίῳ, μετὰ προσθήκης ἀπέλαβον· διὰ τῶν ἀνθρώπων αὐτοῦ κατεσκευάσα αὐτῷ, διὰ τῶν ἀνθρώπων μου κατεσκευάσθην· τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἐπῆρα, τὰ πράγματά μου πάντα ἐπῆρθησαν· ἐν μόνον οὐ πεποίηκα αὐτῷ, τοῦτο καὶ μοι

« Dies diei eructat verbum, et nox nocti indicat scientiam ⁷⁷. » Si quis enim illam tempestatis seu tentationis diem ac noctem, cum hac revocationis ac reditus ejus, summæque pacis ac tranquillitatis comparet, magnam sapientiam et scientiam in utroque tempore et negotio reperiet. Nam tempore illo Sabbatum et hiems erat (59), siquidem vicesima secunda Januarii tentatus vir sanctus et ejectus fuit: restitutus est autem tertia Octobris, quæ Dominica erat: qua quidem die et illi qui ipsi insidias struxerant, eumque ejecerant in exilium, Ætherius et Addæus, hic urbis præfectus, ille palatiorum Antiochi dictorum curator (60), mortui sunt: et quemadmodum ambo virum sanctum pellendum et adulterinam ordinationem faciendam curaverant, ita meritam ambo mercedem receperunt. In hac igitur die et vir optimus suam recepit Ecclesiam, et ipsi vita privati sunt multis annis priusquam ipse revocaretur (61). Accommodari huc etiam possunt verba illa prophetica: « Et erit in loco ubi dicetur: Non populus meus (uti quibusdam videbatur), dicetur: Filii Dei viventis ⁷⁸. » In Hormisdæ enim palatio, ut dictum est, facta est restitutio..... Non enim qui considerabant stadia (62), intelligebant illud, « Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum cælorum. Beati estis cum maledixerint vobis homines, et persecuti vos fuerint, et dixerint omne malum adversum vos, mentientes, propter me: gaudete et exsultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælis ⁷⁹. »

77. Jam et de superhumerali dicendum est aliquid, quod illi in sua dejectione ereptum non fuit, sed apud eum mansit. Cum enim ex clericis quidam suaderent Ætherio ut ipsum sancto viro adimeret, ille, neglectis eorum verbis, facere id recusavit. Itaque ipse cum indignationem imperatoris incurrisset, ad se visendum venientibus confessus est, dicens: Quæ feci domino Eutychio, omnia in me cumulate reciderunt: per homines ejus oppugnavi eum, per homines meos oppugnatus sum: vestimenta ejus diripui, omnia mea direpta sunt: unum tantum non ademi, id mihi quoque est relictum; hortantibus enim me clericis ut superhu-

⁷⁷ Psal. xvm, 3. ⁷⁸ Osee i, 10. ⁷⁹ Matth. v, 10, 41.

(ο) Ita in ms. Veneto Zinus reperit, nec dubitamus restituere quod deerat ecgrapho nostro, quia

(59) Quando scilicet ad insulam Principem est auctus, ut supra num. 40 indicatur; vel quando post tres hebdomadas missus est Amaseam, die 6 vel 26 Februarii: dies autem 22 Januarii, qua detentus est, ut dicitur num. 37, anno 565, non erat Sabbatum, sed feria quinta, littera Dominicali C.

(60) Zinus vocat curatorem Antiochiæ: sed Græce est τῶν Ἀντιόχου, per quæ non possumus aliud intelligere quam ipsa illa palatia, in quibus positas sancto insidias dictum erat, num. 37.

supra dicitur tentus Sanctus in festo S. Timothei, quod a Græcis 22 Jan. celebrabatur.

(61) Utpote mortui anno 566, id est proxime sequenti exilium sancti Eutychii, ut manifestior appareret ultio, quo celerior: solus enim hic annus ex omnibus post secutis habuit litteram Dominicalem C, adeoque tertiam Octobris in Dominica.

(62) Zinus explicationis causa scripsit « stadia, equitatus et hujusmodi res: » sed arbitror excidisse aliquid, ideoque malui..... puncta notare: nec enim apta connexio est.

merale auferrem, id non feci: et ecce etiam in hac calamitate remansit mihi zona cum insignibus dignitatum. Hæc ille quidem dicebat mœrens; tempus tamen pœnitentiæ non invenit, quamvis cum lacrymis quæreret eam. Ac de his quidem satis: ad narrationem institutam revertamur.

78. Postquam vir sanctus, ut dictum est, congressus cum imperatoribus, ab iisdem ægre divulgatus esset; videns populum, Christi sui que pastoris studiosum, gratias Deo incessanter agere, precatus est communem Dominum, ut ipse eorum vellet esse remunerator: atque ita cum universa fidelium turba ingressus est in ecclesiam, idque tanquam in regnum Dei, non sine labore: quia magna premebat multitudo, quæ divinum templum occupat. Ascendit deinde in ambonem, sicut olim Moyses in montem Sinai; ibique sublatis ad Deum manibus populi preces et supplicationes cœlesti Deo ac Patri offerre, ejusque misericordiam ad plebem videbatur deducere; neque enim propter multitudinem aliter fieri poterat. Tonitrua autem et crescens buccinarum sonus, id est aptæ divinorum oraculorum lectiones, clarius et vehementius pronuntiatae, cum timore et magna compunctione peragebantur. Denique divina caligo sanctum altare operuit: super quo cum incruentum sacrificium obtulisset, ejus communionem distribuit fideli populo, ab hora tertia usque ad nonam: eo quod ipsam omnes vellent de manibus ejus accipere.

79. Nam quotiescunque distribuebat communionem, omnes ad eum, sicut in principio, absque satietate concurrebant: quia intuitu ejus non poterant saturari quicunque solebant recte sentire: sed quantum quis ei hærebat magis, tanto vehementius attrahebatur, eodem erga illum affectus modo, quo erga magnetem lapidem ferrum, quod arcana quadam vi naturaliter trahitur: ita namque vir admirabilis omnes sese aspicientes, amanter alliciebat. Erat enim toto habitu gratiosus, et animi ac corporis pulchritudine decorus; sublimis opere, sensu humilis, virtute venerandus, congressu benignus atque affabilis, mansuetus, misericors; sermone dulcis, sed moribus dulcior; aspectu angelicus, sed animo magis.

80. Nequeo omnes illius tum spirituales cum corporeas dotes explicare, membrorum omnium conformationem aptam, unde interior homo plerumque dignoscitur; vultus hilaritatem et gratiam, de quo Salomon ait: « Cor gaudens (Deo scilicet) exhilarat faciem⁸⁰; » oculos lætos et pupillas bene custoditas, tales enim aspiciunt recta et annunt iusta; dentes candidos, quia purus et cœlestis est justorum cibus, ignita labra, a quibus pura et

ἐφυλάχθη· τῶν γὰρ κληρικῶν λεγόντων, ὅπως ἐπάρω τὸ ὠμοφώριον ἀπ' αὐτοῦ, τοῦτο οὐ πέπραχα, καὶ ἰδοὺ ἐν ποίᾳ εἰμὶ περιστάσει, καὶ τῆς ζώνης, ἦτοι τῶν ἀξιωμάτων μου, ἀφαίσεις οὐ γέγονεν. Κλαίων οὖν ταῦτα διηγείτο, ἀλλ' οὐχ εὔρεν καιρὸν μετανοίας, καίπερ μετὰ δακρύων ταύτην ζητήσας. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τούτων· ἀλλ' ἐπανέλθωμεν ἐπὶ τὰ προκείμενα.

οη'. Συντετυχηκῶς ὁ ὁσιος τοῖς βασιλεῦσιν, ὡς εἴρηται, καὶ μόλις ἀποσπασθεὶς, ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτῶν, βλέπων χαίροντα τὸν φιλόχριστον καὶ φιλοποιμένα λαόν, καὶ τὴν ἀδιάκοπον εὐχαριστίαν προσφέροντα τῷ Θεῷ, παρεκάλει αὐτὸν γενέσθαι αὐτοῖς ἀγαθὸν μισθαποδότην. Οὕτως οὖν σὺν παντὶ τῷ λαῷ τῷ πιστῷ εἰς τὴν ἀγίαν τοῦ Θεοῦ Μεγάλην ἐκκλησίαν εἰσῆλθεν, οὐκ ἀμογητὴ μὲν, [πλὴν ὡς εἰς βασιλείαν Θεοῦ,] ἡδυνήθη διὰ πολλῶν θλίψεων ἐντὸς γενέσθαι τοῦ θείου ναοῦ· καὶ ἀνελθὼν εἰς τὸν ἄμθωνα, ὡς πάλαι Μωσῆς, εἰς τὸ Σιναῖον ὄρος, τὰς χεῖρας πρὸς τὸν Θεὸν ἀνατείνας, ἐφαίνετο τῷ λαῷ, τὰς μὲν εὐχὰς τοῦ λαοῦ καὶ ἰκεσίας ἀναπέμπων πρὸς τὸν ἐν οὐρανοῖς Πατέρα καὶ Θεόν, τὴ δὲ ἔλεος αὐτοῦ αἰτῶν καταπέμψαι ἐπὶ τὸν λαόν αὐτοῦ (οὐδὲ γὰρ ἡδυνήθη διὰ τὸ πλῆθος ἄλλως ἐντὸς γενέσθαι τοῦ ἱερατείου)· αἱ δὲ βρονταὶ καὶ σάλπιγγες προβαίνουσαι, τουτέστιν, αἱ τῶν σεπτῶν Λογίων πρόσφοροι ἀναγνώσεις, ἰσχυρότεραι μετὰ τινος φόβου καὶ πολλῆς κατανύξεως ἐπετελοῦντο. Τί δὲ λοιπόν; Ὁ θεῖος γνῶφος αὐτὸν ὑπεδέξατο, τὸ ἅγιον θυσιαστήριον, ἐν ᾧ καὶ τὴν ἀναίμακτον ἐπιτελέσας θυσίαν, μετέδωκεν ταύτην τῷ πιστῷ λαῷ, ἀρξάμενος ἀπὸ τρίτης ὥρας μέχρις ἐννάτης, διὰ τὸ πάντας ἐπιθυμεῖν παρ' αὐτοῦ μεταλαμβάνειν.

οθ'. Ὅσάκις γὰρ ἂν μετεδίδου, ὡς ἐν πρώτοις, αὐτῷ ἀκορέστως πάντες προσέτρεχον· οὔτε γὰρ εἶχεν κόρον θεωρούμενος παρὰ τῶν ὀρθῶς φρονεῖν εἰωθότων, ἀλλ' ὅσον ἂν τις αὐτῷ προσεῖχεν, τοσοῦτον πλεον ὑπ' αὐτοῦ ἐπεσπᾶτο· ταυτὸ πάσχων, οἷον ὁ σίδηρος πρὸς τὴν μαγνήτιν λίθον, ἥτις ἀρρήτῳ φύσεως βία τοῦτον ἔλκουσα δείκνυται· ὁμοίως καὶ ὁ θαυμάσιος πάντας τοὺς θέλοντας ὁρᾶν αὐτὸν ἀγαπητικῶς εἴλκεν πρὸς ἑαυτόν. Ὅλος γὰρ ἦν κεχαριτωμένος ἐν στολῇ, ὥραϊος κάλλει ψυχικῷ τε καὶ σωματικῷ, ὑψηλὸς τοῖς ἔργοις, ταπεινὸς τῷ φρονήματι, καὶ τὴν μὲν ἀρετὴν ἀπρόσιτος, τὴν συντυχίαν δὲ καὶ λίαν εὐπρόσιτος, πρᾶος, ἀόργητος, συμπαθής, ἡδὺς τὸν λόγον, ἡδύτερος τὸν τρόπον, ἀγγελικὸς τὸ εἶδος, ἀγγελικώτερος τὴν διάνοιαν.

π'. Οὐ γὰρ ἱκανὸς εἰμι κατ' ἀξίαν διηγῆσθαι τὰ πάντα τοῦ ἀνδρὸς ψυχικά τε καὶ σωματικά γνωρίσματα, τὴν θέσιν, τὴν διάπλασιν τῶν μελῶν ὅλου τοῦ σώματος, ἐξ ὧν ὁ ἐντὸς ἄνθρωπος ὡς τὰ πολλὰ χαρκτηρίζεται· τὸ ἱλαρὸν, τὸ χαρίεν τοῦ προσώπου, περὶ οὗ καὶ Σολομὼν φησιν, « Καρδίας εὐφραινομένης, » δῆλον ὅτι τῆς κατὰ Θεὸν, « πρόσωπον θάλλει. » τοὺς χαροποιούς ὀφθαλμούς, τὰς τούτου πεφυλαγμένας κόρας, τοιοῦτοι γὰρ οἱ βλέποντες ὀρθὰ καὶ ἐννεύοντες

⁸⁰ Prov. xv, 13.

(63) Textus Græcus secundum LXX: *Cordi læti facies floret.*

δίκαία· τοὺς λευκοὺς ὀδόντας, καθαρὰ γὰρ καὶ οὐρανία τῶν δικαίων ἡ τροφή· τὰ πυρίζοντα χεῖλη, τὸ πυρῶδες καὶ καθαρὸν τοῦ λόγου, καὶ τὰς ἀπ' αὐτῶν ἀποσταζούσας χάριτας, τὰ συνεσταλμένα καὶ ὀρθία ὦτα, ὡς πᾶσαν θείαν φωνὴν ὑποδεξάμενα· τὸν ὡς πύργον τοῦ Δαυὶδ ὑποδομημένον τράχηλον, βαστάζοντα δυνατῶς τὸν Χριστὸν καὶ πνευματικὸν ζυγὸν τῆς θείας χάριτος, ἥτις ἦν ἡ μέριμνα πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν· τὴν λελευκασμένην τρίχα τῆς τε ἱερᾶς κεφαλῆς, καὶ τῆς παραπλησίως ἐχούσης γενειάδος τοῦ Ἀαρὼν πώγωνος, σημαίνουσας τὸ λαμπρὸν τοῦ βίου καὶ τέλειον. Πρὸς τοῦτοις τὸ εὐῶδες τοῦ σώματος, ὡς τὸ μύρον τὸ καταβαῖνον ἐπὶ τὴν ὥαν τοῦ ἀρχιερατικοῦ ἐνδύματος· τὸ ἔμμετρον τῆς φαινομένης ἡλικίας, ἐμφαίνον τὴν κατὰ Χριστὸν τελείαν ἡλικίαν· τὰς εὐπαλάμους χεῖρας, δηλούσας τὸ πλάτος τῆς εὐπροσδέκτου μεταδόσεως· τοὺς συμμέτρους δακτύλους, ἐπιτηδεύουσας συγγράφειν θεῖα λόγια τε καὶ δόγματα· τοὺς κατὰ πάντα ὀρθοὺς καὶ ἐδραίους πόδας, μὴ ἐκκλίνοντας δεξιὰ ἢ ἀριστερὰ, βαδίζοντας δὲ τὴν τετριμμένην καὶ βασιλικὴν ὁδὸν, ἣν βοῦς καὶ ὄνος πατεῖ, τουτέστιν, ὁ ἐξ Ἰουδαίων καὶ ἐξ ἐθνῶν πιστὸς λαός.

πα'. Τίς ὑπογράφειεν πρεπόντως τὸ εὐταχτον βάδισμα, τὸ εὐκίνητον ὅλου τοῦ σώματος; τοιαύτη γὰρ τῶν πράξεων καὶ τῶν ὠραίων ποδῶν ἡ κίνησις, τῶν εὐαγγελιζομένων εἰρήνην, τῶν εὐαγγελιζομένων τὰ ἀγαθὰ, ἐξ ὧν ἐνδείκνυται τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς τὸ θεοειδὲς ἀκίνητον. Πῶς ἐπαινέσω τὴν ἐπανθήσασαν αὐτῷ τοῦ προσώπου ὠχρότητα, ὡς τῆς ῥόας τὸ λέπυρον, ἢ τοῦ μήλου τὸ ἐρυθρὸν καὶ εὐῶδες; τοιοῦτος γὰρ ὁ τῶν κατὰ ἀλήθειαν ἐγκρατῶν καὶ κατεσκληρωκότων (p) βίος κρυπτὸς, τὸ γλυκὺ τῶν ποικίλων καὶ ἐδωδίμων καρπῶν ἐχόντων ἐν ταῖς ἑαυτῶν πνευματικαῖς ἀποθήκαις, πυραζόντων δὲ καὶ εὐωδιαζόντων (q), κατὰ τὸ εἰρημένον, οἷς μὲν ὁσμή θανάτου εἰς θάνατον, οἷς δὲ ὁσμή ζωῆς εἰς ζωὴν, γινομένων πρὸς τὴν ἐκάστου προαίρεσιν. Τίς οὐκ ἂν θαυμάσειεν τὸν ἔμμονον καὶ σύντονον καὶ ἀδιάτμητον τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ λόγον, ὃν νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἱεουργῶν οὐ διελιμπανεν; ὡς καὶ ἐπιτιμῆσαι γαληνῶς, καθὼς φησιν ὁ θεὸς Γρηγόριος περὶ τοῦ μεγάλου Βασιλείου, καὶ ἐπαινέσαι παιδευτικῶς, καὶ μὴδ' ἐτέρῳ τῇ ἀμετρίᾳ λυμῆνασθαι, ἀλλὰ ποιῆσαι καὶ τὴν ἐπιτίμησιν πατρικὴν, καὶ τὸν ἔπαινον ἀρχικὸν, μήτε τὸ ἀπαλὸν ἐκλυτον, μήτε τὸ στρυφνὸν αὐστηρόν· ἀλλὰ τὸ μὲν ἐπιεικέα, τὸ δὲ φρονήσει καὶ φιλοσοφίᾳ (r), ἀμφοτέρω ἐλάχιστα μὲν λόγου δεόμενα διὰ τὸν τρόπον, ὅμως δὲ ἀρκούντα πρὸς παιδαγωγίαν, ἐλάχιστα δὲ ῥάβδου διὰ

A ardentia verba gratiaeque stillabant; contraetas et rectas aures, ad omnem divinam vocem suscipiendam idoneas; collum, ut Davidis turrem aedificatum, atque ad ferendum Christi divinaeque charitatis spirituale jugum et Ecclesiarum sollicitudinem accommodatum; niveam sacri capitis comam et barbam, Aaronicae similem, qua vitae splendor et perfectio significabatur; adhæc corporis fragrantiam, tanquam unguentum quod descendit in oram vestimenti sacerdotalis; ætatis moderationem, quæ eam secundum Christum perfectam ostendebat; latas manus, amplissimæ liberalitatis indices; congruos aptosque digitos ad sermones divinos et sana dogmata conscribenda; rectos omnino ac firmos pedes, nec ad dexteram, nec ad sinistram declinantes, sed incedentes per tritam et regiam viam, quam bos et asinus, id est populus Christianus ex Judæis et gentibus collectus, calcatur.

81. Quis compositum ejus incessum et pulchros totius corporis motus describat? sic enim incedunt modesti speciosique pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona (64), unde divinus perpetuusque motus animorum intelligitur. Quis pro dignitate laudabit pallorem, ita in ejus facie florescentem, ut mali punici cortex aut cujuscumque alterius pomi pallentis color solet cum suavi odore conjunctus? Talis profecto vere temperantium atque obduratorum est vita, eorum qui variorum atque optimorum fructuum dulcedinem continent in cellis spiritualibus, rutilantque et spirant aliis quidem, uti scriptum est⁸¹, odorem mortis in mortem, aliis autem odorem vitæ in vitam, facti pro cujusque voluntate. Quis non admiretur doctrinæ ejus firmum, stabilem atque constantem sermonem, quem nocte et die facere non desinebat, ut (quemadmodum de magno Basilio divus Gregorius ait (65) et mansuete reprehenderet et laudaret disciplinate, neque alterutro per immoderantiam noceret; sed correctione uteretur paterna, laudatione magistrali; neque dissolutus in lenibus, neque austerus in gravibus; sed his discretionem, istis prudentiam adhiberet, utraque vero in eo essent infima (66), si figuram dictionis attendas, sufficientia tamen ad instructionem; et minimum quidem haberent de

⁸¹ II Cor. II, 15.

(p) Scriptum erat κατεσκληρῶς· apparebat unam ut minimum syllabam desiderari, ut Græca esset vox: addidi etiam alteram, ut sensus subsisteret.

(q) Hic quoque opus fuit correctione; sic enim legebatur πυράζοντα καὶ εὐωδιάζοντα, et mox infra, γινόμενον.

(64) Ita sensus requirit, et ita Zinus vertit, credo quia in suo ms. sic legit: ecegraphum nostrum mendose, τῶν εὐαγγελιζομένων τῶν ἀγαθῶν τὴν εἰρήνην.

(65) Scripsit quidem Nazianzenus prolixam sancti Basilii laudationem, illustrandam a nobis 14 Ju-

(r) Videtur Zinus in ms. Veneto hæc sic divisa, ac denique mutila invenisse, τὸ μὲν ἐπιεικέα, τὸ δὲ φρονήσει, καὶ φιλοσοφία ἀμφοτέρω· sed si reliqua addas, apparet conjungi debere in unum membrum φρονήσει καὶ φιλοσοφία, et tertium membrum facere, ἀμφοτέρω ἐλάχιστα.

nii: sed in ea non reperitur talis sententia, adeo ut oporteat hic memoria lapsum fuisse auctorem.

(66) Quæ sequuntur defuerint ms. Veneto: siquidem Zinus ita vertit et finit hanc periodum: « ut neque bonitas dissoluta, nec gravitas aspera; sed illa prudens, hæc modesta, utraque sapiens videretur. »

virga, propter modestiam sermonis; minus etiam de sectione, propter ipsius virgæ moderatissimum usum.

82. Quid vobis describam virum? Jam ante Paulus eum exprimit, idque cum magnum illum pontificem cœlos penetrantem laudat. Illuc enim usque audet oratio ascendere, siquidem Christos esse didici eos, qui secundum Christi præcepta vivunt. Hic totus erat dulcis, totus amabilis: qui cum adhuc esset in terra spiritu sublatus terram reliquerat, et extra carnem ac mundum semper erat, vitamque agebat his visibilibus superiorem, divinas illas formas suscipiens, quæ cum inferioribus et commutabilibus istis non commiscentur: qui purum Deitatis speculum semper fuit, lumini lumen adjungens etiam debiliori obtutui perspicuum: qui versabatur cum angelis, cum archangelis Dominum collaudabat, cum Deo sacerdotioungebatur, et superiorem creabat mundum per sanctum baptismum aliaque munera spiritalia. Quis hæc et similia de divino viro pro dignitate recenset? Quis orator, quis narrationum sacrarum scriptor ista, ut decet, persequetur? Utinam adesset divus Gregorius, ut nunc etiam magnum Basilium laudaret! nam hujus sancti viri multæ magnæque virtutes sunt, quæ ad Basilii mensuram accedunt: sufficit autem discipulo, ait Dominus, si sit sicut magister ejus. Beatus enimvero qui eas digne explicuerit: sed non ego, qui nec dicendi facultate nec scientia valeo, idoneus sum ad viri divini actus, sicut scribi eos par est, enarrandos. Veritus tamen ne similis deprehenderer servo talentum accipienti atque defodienti, in idemque cum illo periculum inciderem, illis argumentum materiamque suggessi, qui res a Sancto gestas valebunt describere.

Α τὸν λόγον, ἔτι δὲ ἐλάττω τομῆς διὰ τὴν ῥάβδον μετρίως πλήττουσαν.

πβ'. Τί ἂν ὑμῖν ἀναζωγραφοίην τὸν ἄνδρα; Παῦλος προλαβὼν ἔγραψεν, τοῦτο μὲν, ἐν οἷς τὸν ἀρχιερέα τὴν μέγαν, τὸν διεληλυθότα τοὺς οὐρανοὺς, ἀνυμνεῖ· τολμήσει γάρ μοι καὶ μέχρι τούτων ὁ λόγος, ἐπειδὴ Χριστοῦς (s) οἶδεν τοὺς ζῶντας κατὰ Χριστὸν, τὸν ὅλον γλυκασμὸν, τὸν ὅλον ἐπιθυμίαν ὑπάρχοντα, τὸν ἔτι ὑπὲρ γῆν ὄντα καταλιπόντα τὴν γῆν, καὶ ὑπὸ τοῦ Πνεύματος ἁνῶ τεθειμένον, τὸν ἔξω σαρκὸς καὶ κόσμου ἀεὶ γενόμενον, ζήτанта ὑπὲρ τὰ ὁρώμενα, καὶ τὰς θείας ἐμφάσεις δεξάμενον, ἀμιγῆς τῶν κάτω χαρακτήρων καὶ πλανωμένων, ὄντως ἔσοπτρον ἀκηλίδωτον Θεοῦ, καὶ ὄντα καὶ ἀεὶ γενόμενον, φωτὶ προσλαμβάνοντα φῶς καὶ ἀμαυροτέρῳ τρανότερον, τὸν μετ' ἀγγέλων σταθέντα καὶ μετὰ ἀρχαγγέλων δοξάζοντα, καὶ Θεῷ συνιερατεύσαντα, καὶ τὸν ἄνω κόσμον (t) δημιουργήσαντα διὰ τοῦ βαπτίσματος τοῦ ἁγίου καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων πνευματικῶν χαρισμάτων. Τίς ταῦτα καὶ παραπλήσια τοῦτοις περὶ τοῦ Θεοῦ ἀνδρὸς ἀξίως διηγήσεται; ποῖος ῥήτωρ ἢ συγγραφεὺς θείων διηγημάτων; Εἴθε ἦν ὁ θεῖος Γρηγόριος, ἵνα καὶ νῦν τὸν μέγαν Βασίλειον ἐπαινέσειεν· τοῦ μὲν γὰρ ὁσίου ἀνδρὸς ἀρεταὶ πολλαὶ καὶ μεγάλαι, καὶ εἰς μέτρον φθάνουσαι Βασιλείου τοῦ ἁγίου, διὰ τὸ εἰρηκεῖναι τὸν Κύριον, ὅτι Ἀρχετὸν τῷ μαθητῇ ἵνα γένηται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ. "Ὁς δ' ἂν ἀξίως ταύτας ἐξαγγελεῖ μακαριστός· οὐδὲ γὰρ ἐγὼ οἶός τε γέγονα ἢ εἰμὶ, ὡς ἔνεστι συγγράφασθαι τὰς τοῦ Θεοῦ ἀνδρὸς ἀρετάς, ἰδιώτης λόγῳ τε καὶ γνώσει τυγχάνων· φόβῳ δὲ κατεχόμενος, ἵνα μὴ ὁ τοῦ λαβόντος τὸ δηνάριον καὶ τοῦτο καταχώσαντος κίνδυνος ἐπέλθῃ μοι, ἀφορμὴν δέδωκα τοῖς τὰ ἐκείνου συγγράφασθαι κατορθώματα δυναμένοις.

CAPUT IX.

Miracula Constantinopoli patrata: doctrina propugnata.

83. Verum adhuc ad radicem montis hæremus; necesse est autem ut exponamus quæ vir optimus gessit post reditum, rursum usurpando verba quæ de magno Athanasio scripsit prælaudatus Gregorius. Num forsitan ipse quidem ita vixit sicut conveniebat eos qui tanto populo essent præfuturi, non autem docuit sicut vixit? aut non certavit sicut docuit? vel minus periclitatus est aliis qui pro doctrina aliqua subire certamen, aut ex ipso certamine minus laudis retulit? aut denique eorum quæ sub ingressum gesta sunt splendorem obscuravit quidpiam postea actum? Nequaquam; omnia sibi invicem congruebant, tanquam in cithara una eademque symphonia, vita, doctrina, certamina, pericula reditum consecuta. Simul enim atque ad eccle-

πγ'. Ἀλλ' ἔτι μὲν περὶ τὸν πόδα τοῦ ὄρους στρεφόμεθα, ὡς φησιν ἡ παροιμία· ποῖα δὲ καὶ τίνα ἅπερ καὶ μετὰ τὴν ἐπάνοδον ζήσας ὁ πανάριστος ἐπραγματεύσατο, δι' ὀλίγων ἀναγκαῖον μαθεῖν, ἐξ ὧν ὁ θεῖος Γρηγόριος πάλιν συνέγραψεν περὶ τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου. Ἀρ' οὖν ἐδίω μὲν, ὥσπερ εἰκὸς τοὺς λαοῦ τοσοῦτου προστησομένους, ἐδίδαξε δὲ οὐχ ὡς βεβίωκεν, ἡγώνισται δὲ οὐχ ὡς ἐδίδαξεν, ἐκινδύνευσεν δὲ τῶν ὑπὲρ τοῦ λόγου τινὸς ἡγωνισμένων ἐλάττω, τετίμηται δὲ ὧν ἡγώνισται μείων, κατήσχυεν δὲ τι τῶν τῆς εἰσόδου μετὰ τὴν εἵσοδον; οὐδαμῶς πάντα δὲ ἀλλήλων ἐχόμενα, ὥσπερ ἐν λύρᾳ μιᾷ καὶ τῆς αὐτῆς ἀρμονίας, ὁ βίος, ὁ λόγος, οἱ ἀγῶνες, οἱ κίνδυνοι, τὰ τῆς ἐπανάδου, τὰ μετὰ τὴν ἐπάνοδον· ὁμοῦ τε γὰρ τὴν Ἐκκλησίαν καταλαμβάνει, [οὐ πάσχει Χριστόν.

(t) Item, τῷ ἄνω κόσμῳ, quod mendosum videtur.

(s) Ecgraphum nostrum χρηστούς, bonos, utiles: sed ea vox mentem auctoris non explet qui hunc loquendi modum accepit ex Nazianzeno de Athanasio, Χριστοῦς οἶδε καλεῖν Γραφή τοὺς ζῶντας κατὰ

ταυτὸν τοῖς δι' ἀμετρίαν ὀργῆς τυφλώττους· καὶ ὁ
 τι ἂν παραπέσῃ τοῦτο πρῶτον περιωθοῦσι ἢ παύσει,
 κἄντι τῶν φειδοῦς ἀξίων ὅν τυχούσι. Ἀλλὰ τοῦτον μά-
 λιστα εὐδοκίμῆσεως αὐτῷ καιρὸν εἶναι νομίσας,
 ἐπειδὴ τὸ μὲν πάσχον κακῶς αἰεὶ μετριώτερον, τὸ δὲ
 ἐν ἐξουσίᾳ τοῦ ἀντιδρᾶν ἀκρατέστερον (u),]
 οὕτω πραέως καὶ ἡπίως τὰ τῶν λελυπηκότων μετα-
 χειρίζεται, ὥς μηδὲ αὐτοῖς ἐκείνοις, εἰ οἶδόν τε
 τοῦτο εἰπεῖν, ἀηδὴ γενέσθαι τοῦ ἀνδρὸς τὴν ἐπ' ἀν-
 οδον. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἄλλοι θαυμάζετωσάν τε καὶ ὕμ-
 νείτωσαν, οἷς σχολὴ τὰ μικρὰ τῶν ἐκείνου θαυμάζειν,
 μικρὰ δὲ ὅταν εἴπω, αὐτὸν ἐαυτῷ συγκρίνων λέγω,
 καὶ τὰ ἐκείνου τοῖς ἐκείνου παρεξετάζω· οὐ γὰρ δε-
 δόξασται τῷ δεδοξασμένῳ, κἂν ἢ λίαν ὑπέρλαμπρον,
 ἐνεκεν τῆς ὑπερβαλλούσης δόξης, ὥσπερ ἠκούσαμεν,
 ἐπεὶ καὶ ὀλίγα τῶν τούτου ἐτέροις αὐτάρκῃ πρὸς
 εὐδοκίμῃσιν. Τίνα οὖν ἄπερ καὶ μετὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ
 νέου Ἀθανασίου εἰργάσατο ὁ Θεὸς δι' αὐτοῦ, ἰδῶμεν.
 Ἄρα μὴ τις μείωσις γέγονεν τῶν πνευματικῶν χα-
 ρισμάτων, ἣ ἐλαττώνησαν αὐταὶ ἐκ τῆς συμβάσης
 τῶν πραγμάτων συγχύσεως; Οὐδαμῶς· εἰκὸς γὰρ
 διενθυμείσθαι τοῦτό τινας. Τοῦναντίον μὲν οὖν καὶ
 προσθῆκαι τούτων γεγονόσιν, ὥς φησι ὁ Κύριος,
 ὅτι· «Καὶ μείζονα ποιήσετε τούτων,» ἐξὼν ἡμᾶς ἐκ
 πολλῶν γινῶναι ὀλίγα καλῶν, διὰ τὴν συμμετρίαν τοῦ
 λόγου.

ait: «Et majora illis facietis⁸²;» ut ex iis quæ
 πρ'. Πάντες ὅσοι τὴν ἐπάνοδον μέμνησθε τοῦ ὁσίου
 ἀνδρὸς, οὐκ ἀγνοεῖτε πάντως τὴν οὖσαν τηνικαῦτα
 μεγάλην ἀνθρωποθησίαν, ἥτις πολὺν ἐπεκράτησεν
 χρόνον πρὸ τῆς αὐτοῦ παρουσίας, ὥς πᾶσαν ὁμοῦ
 ἡλικίαν ἀνάρπαστον ἐπαίρεσθαι, εἰ μὴ φθάσας ὁ
 ἐκλεκτὸς τοῦ Θεοῦ ἔστη, ὥς πάλαι ποτὲ Φινεὲς, καὶ
 ἐξιλιάσατο, καὶ ἐκόπασεν ἡ θραῦσις. Τίς δὲ καὶ ποῖος
 ἐξιλιασμός; Ἡ γεγонуῖα λιτὴ παρ' αὐτοῦ τε καὶ
 τοῦ φιλοχρίστου λαοῦ ταύτης ἔνεκα τῆς προφάσεως,
 ἀπὸ τῆς ἀγιωτάτης Μεγάλης ἐκκλησίας ἕως τοῦ ὄλ-
 κου τῆς ἀγίας ἀχράντου Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου
 καὶ αἰεὶ παρθένου Μαρίας, τοῦ τιμωμένου ἐν Βλαχέρ-
 ναις. Ἡνίκα οὖν αἱ ἱκεσίαι πρὸς τὸν ἐξ αὐτῆς καὶ
 Πνεύματος ἁγίου σαρκωθέντα καὶ ἐνανθρωπήσαντα
 Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν ἀνεπέμφθησαν, ἐφείσατο
 τοῦ λαοῦ, στήσας τὸν ἔχοντα τὴν ῥομφαίαν ἄγγελον,
 κόπτοντα καὶ μὴ φειδόμενον τῆς πόλεως. Ἐμειμήσα-
 το καὶ ἐν τούτῳ τὸν προφήτην Δαυὶδ ὁ θαυμάσιος, ὃς
 διὰ τὴν ἐξαρίθμῃσιν τοῦ λαοῦ φθορᾶς ἐπενεχθείσης,
 ἔλεγεν πρὸς τὸν Θεόν, Ἐγὼ ὁ ποιμὴν ἡμαρτον,
 ἐγὼ ἀπολαύω, οὗτοι δὲ τί ἡμαρτον; Ταῦτα προσευ-
 χόμενος ὁ Δαυὶδ καὶ εἰσακουσθεὶς, εἶδεν τὸν ἄγγε-
 λον ἑστῶτα πρὸς τὴν ἄλῃ Ὀρνᾶ τοῦ Ἰερουσαίου, ὃν
 καὶ παρακαλέσας, μᾶλλον δὲ τὸν κοινὸν Δεσπότην,
 ἔπεισε μὴ ἐπιβάλλαι τὴν χεῖρα ἐπὶ τὴν πόλιν Ἰε-
 ρουσαλήμ, ὅθεν καὶ θυσιαστήριον ἔστησεν ἐν αὐ-
 τῇ τῇ ἄλῃ, ταύτην ἀνταλλάξάμενος, καὶ τοὺς βόας

A siam pervenit (non ita affectus erat ut solent, qui
 immodica cæcati iracundia, quidquid primum
 occurrerit protrudunt aut percutiunt, quantumvis
 dignum a quo manus abstineant, furore scilicet præ-
 dominante. Sed hoc potissimum tempus sui probandi
 esse censuit (sit enim plerumque ut adversa quis
 patiens moderatior sit, potestatem autem referendæ
 injuriæ nactus insolentius se gerat), tam leniter
 tamque mansuete circa eos egit a quibus afflictus
 erat, ut ne illis ipsis quidem, ut sic loquar, insua-
 vis esset viri reductus. Verum hæc alii admirentur
 et laudent quibus otium est res etiam parvas ab eo
 gestas prædicare: cum autem parvas dico, ipsum
 cum se ipso, resque ipsius inter se comparo; non
 enim glorioso illi viro cedere ad gloriam potuit
 B quidquam, quantumcunque illustre id esset, pro-
 pter superexcellentem illius gloriam, quoniam,
 sicut audivimus, etiam minima et tenuia illius
 satis essent alteri non parum illustrando. Quæ
 igitur per novum hunc Athanasium, post reversio-
 nem ejus fecerit Deus, videamus. Num forte ex
 præterita conturbatione rerum aliquam spiritua-
 lium bonorum fecit jacturam aut gratia ei concessa
 divinitus, fuit aliqua ratione imminuta? Nequa-
 quam, ut aliqui possent cogitare: sed e contra
 aucta cumulataque ei fuerunt ista, sicut Dominus
 pauca de multis commemorabimus, nosse licet.

84. Non ignoratis, quotquot redditum ejus tenetis
 memoria, mortalitatem magnam et diuturnam
 C fuisse antequam reverteretur, quæ omnem promi-
 sceue sustulisset ætatem, nisi advenisset Dei electus
 sicut alter Phinees, qui stetit et placavit, et cessa-
 vit quassatio. Quomodo autem placatus est Deus?
 Supplicatione illa, quam ipse cum populo Chri-
 stiano instituit, a sanctissima Magna ecclesia
 usque ad ædem sanctæ et immaculatæ Domine
 nostræ Dei Genitricis semperque virginis Mariæ in
 Blachernis. Dum enim sic rogaretur Christus Deus
 noster, quem ipsa incarnatum de Spiritu sancto
 peperit, pepercit ille populo, angelumque cohibuit,
 qui sine intermissione percutiebat civitatem. Ini-
 tatus est autem hac in re vir admirabilis prophe-
 tam David, qui, cum propter numerationem populû
 grassaretur pestis, dicebat ad Deum: Ego pastor
 D peccavi, dem ego pœnas: isti quid meruerunt⁸³?
 Postquam vero vidit angelum in area Ornan Jebusæi,
 oravitque eum, imo vero communem Dominum
 in eo, ne extenderet porro manum in Jerusalem, ex-
 auditus est: quamobrem et altare constituit in ipsa
 area, et Domino boves immolavit, et placato eo mors
 sævire desiit. Numquid autem magnus ac man-
 suetus Eutychius, afferens rationabile et incruentum
 sacrificium Deo, idem non effecit? Profecto, nisi
 populo salutem impetrasset, non dimisisset extensas

⁸² Joan. xiv, 12. ⁸³ II Reg. xxiv, 17.

(u) Hunc quoque locum truncaverat librario-
 rum negligentia; integrum exhibeo ex ipso Gre-
 gorio, ex eodemque in principio restituo τοὺς

προσποιημένους, ubi in ecgrapho nostro erat τοῦ
 προσποιημένου, et rursum pro αἰεὶ διηγείσθαι, sem-
 per narrari, rescripsi ἀηδὴ γενέσθαι.

manus. Ab eo igitur die, quandiu beatus vir in A
viviis fuit, Christus Deus noster cohibuit a populo
angelum percutientem. Atque hoc quidem ipsius
opus fuit, quo communem omnibus salutem impe-
travit: nunc aliud, quod per eundem Dominus
fecit, videamus.

αὐτῆς τοίνυν τῆς ἡμέρας μέχρι τῆς τελειώσεως τοῦ
αὐτοῦ δυσωπούμενος Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν. Τοῦτο μὲν δὴ τὸ ἐν καὶ πρῶτον ἔργον τῆς αὐτοῦ ἐπανόδου, τὸ
κοινήν σωτηρίαν ἅπασιν πρεσβεύσασθαι. Τί δὲ καὶ ἕτερον πεποίηκεν ὁ παντοδύναμος Θεὸς δι' αὐτοῦ, ἰδωμεν·

85. Puer quidam ex nobilioribus, qui apud Ca-
llopodium, primicerium Augustæ, habitabat, imo
ab ipso enutritus erat, adverso quodam casu
injuriam in oculo acceperat a tempore notabili, ac
demum sic periclitabatur, ut totum invertendum
crederet, et nullus medicorum ei posset succur-
rere: quantum enim illi medebantur magis,
tanto gravius oculus offendebar. Huc adductum
cum esset malum, confugit ad medicum potentis-
simum, qui sola oratione poterat noxam sanare:
sicut et fecit: nam facta super ipsum oratione,
infirmum oculum unxit venerando oleo; et conti-
nuo apparuit sanus sicut alius. Videamus nunc
aliud admirabile signum.

86. Cyrillo (67) Cinario multis annis uxor con-
vixerat, quæ aqua intercute laborans extremo
versabatur in discrimine, adeo ut etiam ipsa, post
multas in medicos factas expensas, nihil utilitatis
accipiens, salutem suam desperaret. Hanc ac-
cipiens vir suus, ex alio in alium suburbanum
locum circumducebat, sperans levamen aliquid ab
aeris bonitate. Contigit autem circa illud tempus
sanctum degere in Pyleatico (68). Quod ubi vir
pius cognovit (erat enim illi notus), absque ulla
cunctatione uxorem ad eum duxit, supplicans, ut
pro illa a morbo liberanda Deum oraret. Quam
cum vidissemus, obstupuimus omnes tantam pon-
derosi ventris molem: sanctus vero pro ea orans
unxit eam oleo sancto atque dimisit. Post aliquot
porro dies, viro sancto rursum in Pyleatico degente,
vir ille denuo adduxit uxorem, gratias agens
Deo, illamque ostendit omnibus, pondere et
pressura priori levatam: ita enim disparuerat mo-
les ventris, itaque sana astabat, ut nunquam
ægrotaſſe videretur. Multi igitur quod factum erat
miraculum intelligentes, glorificabant Deum; quia
plus quam annorum quadraginta erat mulier, in
qua istius sanationis signum contigerat.

87. Verum ne aliquibus videar incredibilia
narrare, congruum puto non ultra in his pergere;
neque enim ultra Gades, ut ait divus Gregorius,
transeundum: sed et Gregorius Nyssenus, docens
orationem non esse protrahendam ultra mensu-
ram gratiarum, de propria sua sorore (68') sic

(x) Addebatur vox μέρος, quam, ut minus ne-
cessariam neque Zino intellectam, omisi.

(y) Gregorius, scilicet Nazianzenus, cujus vel

(67) Zinus *catulum* Latine verterat: forte scri-
ptum invenit Κυναρῖον.

θυσίαν προσενέγκας τῷ Θεῷ, κατέπαυσεν τὸν θυμὸν
καὶ τὸν θάνατον. Ἄρ' οὖν οὐχ οὕτως ὁ μέγας, καὶ
πρῶτος Εὐτύχιος πεποίηκεν, προσενέγκας τὴν λογικὴν
καὶ ἀνσίμακτον θυσίαν τῷ Θεῷ; οὐδαμῶς γὰρ ἄλλως
ἐκτεταμένους ἔχων τὰς χεῖρας καθῆκεν, εἰ δραξάμε-
νος ἄνωθεν ἀντέλαβεν τὴν τοῦ λαοῦ σωτηρίαν. Ἐξ
οσίου, ἄπρακτον κατέστησεν τὸν ὀλοθρεύοντα ὁ ὑπ'

πε'. Νεώτερός τις τῶν εὐγενῶν παραμένων Καλοπο-
δίῳ τῷ πριμικηρίῳ (x) Αὐγούστης, ἢ μᾶλλον ὑπ'
αὐτοῦ ἀνατραφεὶς, ἐκ τινος ἐναντίας προσφάσεως τὸν
ἕνα ὀφθαλμὸν ἀδικηθεὶς ἐπὶ πολὺν χρόνον, ἐσχάτως
ἐκινδύνευεν ὥστε καὶ στέρεσθαι τοῦτου προσδοκᾶν
αὐτὸν, μηδεὶς ἱατροῦ δυνηθέντος ὠφελῆσαι αὐτὸν,
τοῦναντίον μὲν οὖν πλεον ἡδίκουν τὸν ὀφθαλμὸν ἱα-
τρεύοντες τοῦ παιδός. Ὡς οὖν ἐν τούτοις ἦν τὰ τοῦ
πάθους, καταφεύγει πρὸς τὸν πανάρετον ἱατρὸν, τὸν
ἐκ μόνης εὐχῆς δυνάμενον τὸ πάθος ἰᾶσθαι· ὁπερ καὶ
γέγονεν. Ποιήσας γὰρ ἐπ' αὐτῷ τὴν συνήθη εὐχὴν,
ἔχρισεν τῷ τιμίῳ ἐλαίῳ τὸν ἀσθενοῦντα ὀφθαλμόν,
καὶ ἀπεκατέστη ὑγιὴς ὡς ὁ ἄλλος τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι.
Ἰδωμεν δὲ καὶ ἕτερον παράδοξον θαῦμα.

πς'. Κυρίλλῳ τῷ Κιναρίῳ συνώκει γυνὴ ἐκ πολ-
λῶν τῶν χρόνων· αὕτη περιπεσοῦσα πάθει τοῦ ὕδρω-
πος ἐσχάτως ἐκινδύνευεν, ἢ καὶ πολλὰ εἰς ἱατροὺς
δαπανήσασα, καὶ μηδὲν ὠφεληθεῖσα, τῆς σωτηρίας
ἀπέγνω τῆς ἑαυτῆς. Ταύτην παραλαβὼν ὁ ἀνὴρ,
ἀπὸ τόπου εἰς τόπον τῶν προαστείων περιῆγεν, νο-
μίζων ἐκ τῆς εὐαερίας ὠφεληθῆσεσθαι αὐτήν. Συνέβη
δὲ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον διάγειν τὸν ὄσιον ἐν τῷ
Πυλεατικῷ. Γνοὺς δὲ τοῦτο ὁ φιλόχριστος ἀνὴρ, ἦν
γὰρ καὶ γνωστὸς τῷ μεγάλῳ, μηδὲν ὑπερθέμενος,
φέρει τὴν γυναῖκα πρὸς τὸν ὄσιον, παρακαλῶν εὐ-
χὴν αὐτῇ χαρίσασθαι ὅπως ἀπαλλαγῇ τῆς νόσου. Ἦν
καὶ θεασάμενοι πάντες, ἐξεπλάγημεν ἐπὶ τῷ ὄγκῳ
καὶ τῷ φόρτῳ τῆς κοιλίας αὐτῆς. Εὐξάμενος δὲ αὐ-
τῇ καὶ χρίσας αὐτήν τῷ ἁγίῳ ἐλαίῳ, ἀπέλυσεν. Με-
τὰ δὲ τινὰς ἡμέρας, διάγοντος τοῦ ὀσίου πάλιν ἐν τῷ
Πυλεατικῷ, ἦγαγεν ὁ ἀνὴρ τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα, χά-
ριτας ὁμολογῶν τῷ Θεῷ, καὶ πᾶσιν ὑποδεικνύων αὐ-
τὴν ἀπαλλαγεῖσαν τοῦ φόρτου καὶ τῆς ἀνάγκης ἐκεῖ-
νης· οὕτω γὰρ ἀφανῆς ὁ τῆς κοιλίας γέγονεν ὄγκος,
καὶ ἀπεκατέστη ὑγιὴς, ὡς μηδὲ φαίνεσθαι ποτε ὅτι
εἶχεν ἀσθένειαν. Πολλοὶ οὖν ἐγνωκότες τὸ γερονδὸς
θαῦμα, ἐδόξασαν τὸν Θεόν· ἐτῶν γὰρ ἦν ἡ γυνὴ πλείω
τῶν τεσσαράκοντα, ἐφ' ἣν ἐγεγόνει τὸ σημεῖον τοῦτο
τῆς ἰάσεως.

πς'. Ἄλλ' ἵνα μὴ δόξω τισὶν ἄπιστα λέγειν, ἀρκεῖν
ἡγοῦμαι μὴ περαιτέρω περὶ τῶν τοιούτων διηγή-
σασθαι· τὸ γὰρ ἐπέκεινα, ὡς φησιν (y) ὁ Πατὴρ, Γα-
δεῖρων οὐ περατέον. Λέγει δὲ καὶ ὁ τῆς Νυσσέων μέ-
γας Γρηγόριος, περὶ τοῦ μὴ δεῖν παρὰ τὸ ὑπερβαῖνον
μέτρον τῶν χαρισμάτων συγγραφὴν ποιήσασθαι,

hic nomen excidit, vel de suo addidit Zinus; quem
sequimur, quia ejus hoc est proverbium, orat. 20
laudantis sanctum Basilium.

(68) Idem *Paleaticum* legit.

(68') Hæc est sancta Maecrina virgo, quæ colitur

τοιαῦτα περὶ τῆς ἰδίας ἀδελφῆς· Ἐπεὶ τοίνυν πάντα ταῦτα πεπραγμάτευστο, τοῖς μὲν δι' ἀκριθείας ἐγνώκοσιν τὰ περὶ αὐτῆς ἀληθῆ εἶναι πιστεύεται, καὶ ὑπὲρ πίστιν εἶη· ἐπὶ δὲ τῶν σαρκωδεστέρων ἔξω τοῦ ἐνδεχομένου νομίζεται, οἳ οὐκ ἴσασιν, ὅτι κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πίστεως καὶ ἡ τῶν χαρισμάτων διανομή παραγίνεται, μικρὰ μὲν τοῖς ὀλιγοπίστοις, μεγάλα δὲ τοῖς μεγάλῃν ἔχουσιν ἐν αὐτοῖς τὴν εὐρυχωρίαν τῆς πίστεως. Ὡς ἂν οὖν μὴ βλαθεῖεν οἱ ἀπιστότεροι ταῖς τοῦ Θεοῦ δωρεαῖς ἀπιστοῦντες, τούτου ἕνεκεν καθεξῆς ἱστορεῖν ὑπὲρ τῶν ὑψηλοτέρων θαυμάτων παρητησάμην, ἀρκεῖν ἡγούμενος τοῖς εἰρημένοις περιγράψαι τὴν περὶ αὐτῆς ἱστορίαν. Ὡσαύτως γοῦν καὶ περὶ τοῦ μεγάλου Εὐτυχίου καὶ λεγέσθω καὶ γραφέσθω.

πγ'. Ὡς οὖν τὸν δρόμον τελέσας καὶ τὴν πίστιν τηρήσας ὁ τοῦ Θεοῦ θεράπων, λοιπὸν ἀνέμενε τὸν ἀποκείμενον αὐτῷ τῆς δικαιοσύνης στέφανον, ζήσας μετὰ τὴν ἐπάνοδον ἦτοι τὴν εἰς τὴν ὑψηλὴν καθέδραν ἀποκατάστασιν τέσσαρα ἔτη καὶ μῆνας ἑξ (ὡς γενέσθαι τὰ πάντα ἔτη τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἑβδομήκοντα), καὶ τοὺς διὰ τῆς συνεργείας τοῦ ἁγίου Πνεύματος συγγραφέντας αὐτῷ λόγους ἐν τῇ ἡσυχίᾳ κατὰ πάσης αἰρέσεως δημοσιεύσας, ἐξηγησάμενός τε αὐτοὺς πᾶσι τοῖς πιστοῖς καὶ τροφίμοις τῆς ὀρθοδόξου καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας πλατυτέρας τε καὶ σαφεστέρας, ἔργῳ ποιήσας τὰ ἐν αὐτοῖς, ἐδίδαξεν μὴ προσέχειν τῷ πηλῷ καὶ τῇ πλινθείᾳ, τῷ προσκαίρῳ τούτῳ βίῳ καὶ τοῖς μὴ ἰσταμένοις πράγμασι· τοιαύτη γὰρ ἡ πλινθουργία, πληρουμένη αἰεὶ καὶ κινουμένη· τὴν γὰρ τῆς σελήνης πολύτροπον μεταβολὴν, δηλοῦσης τὸ τρεπτὸν τοῦδε τοῦ βίου, τοῖς βουλομένοις παρῆμι. Πολλὰ τοίνυν ἄλλα κατορθώματα ποιήσας, ὥστε ὅρον μὲν ἐπισκοπῆς εἶναι τὸν ἐκεῖνου βίον καὶ τρέπον, νόμον δὲ ὀρθοδοξίας τὰ ἐκεῖνου δόγματα. Ἐπόθει τὸ λοιπὸν ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι, καὶ ὅτι διὰ τὴν τῶν πολλῶν σωτηρίαν τὸ ἐπιμένειν τῇ σαρκὶ ἀναγκαιότερον ἔκρινεν. Πλὴν ἔδει καὶ αὐτὸν ἐλεγχθῆναι ἄνθρωπον ὄντα, καὶ ὑπομεῖναι τὴν διάζευξιν τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος, περὶ ἧς καθ' ἑκάστην ἡμέραν πάσχω ἐφιλοσόφει, συμφθεγγόμενος καὶ ἀκολουθῶν τοῖς ἑαυτοῦ ἁγίοις Πατράσι Βασιλείῳ καὶ Γρηγορίῳ, ὧν ὁ μὲν ἔλεγεν, Ὑπερὸρα τῆς σαρκὸς, παρέρχεται γὰρ· ἐπιμελοῦ ψυχῆς, πράγματος ἀθανάτου· ὁ δὲ, Εἰ γὰρ καὶ τὸν βαρὺν χιτῶνα τοῦτον ἀπεθέμην, ἵνα λάβω κουφότερον.

πδ'. Ἐν τούτοις ἀναστραφεὶς καὶ ταῦτα μελετῶν αἰεὶ, ὁ συνόμιλος τῶν μεγάλων Πατέρων, ὁ τὸν ἀέρα μὴ ἀναπνέων οὕτως ὡς τοὺς λόγους καὶ τὰ δόγματα Βασιλείου, καὶ Γρηγορίου, καὶ τοῦ μεγάλου Διονυσίου, ἔτι γε μὴν καὶ τῶν λοιπῶν ἁγίων Πατέρων, προφητῶν τε καὶ ἀποστόλων, ὑπενοεῖτο παρὰ τῶν ἀτελῶν τὴν διάνοιαν τάναντία τούτοις φρονεῖν καὶ

A loquitur : Hæc ab illa gesta sunt omnia : quæ quidem diligentius ipsa scrutatis vera esse creduntur, licet supra fidem sint ; apud eos vero qui carni nimium addicti sunt, putantur extra verisimilitudinem esse. Sed hi sane ignorant pro mensura fidei distributionem quoque munerum fieri, ut fide pusillis tribuantur parva, magna vero iis qui fidei amplitudine pollent. Verum ne incredulis detur occasio Dei munera carpendi, sublimiora miracula prætermisimus, hæc quæ recensuimus satis esse ad historiam æstimantes. Quæ sane verba de magno quoque Eutychio dicta scriptaque intelligantur.

B 88. Cursum ergo suum consummavit Deifamulus, fide servata, exspectans de reliquo repositam sibi coronam justitiæ, postquam a reditu suo restitutioneque in cathedram patriarchalem transactis quatuor annis (69), annos universim vixisset septuaginta (70) ; et sermones, cooperante Spiritu sancto, adversus quascunque hæreses in quiete conscriptos, publicasset ; eosque exponens omnibus germanis atque fidelibus orthodoxæ catholicæ Ecclesiæ filiis, atque ibi conscripta opere ipso complens, plane clareque docuisset non esse inhærendum fimolutoque, huic, inquam, temporali vitæ rebusque caducis. Tale enim est opus figlinum ut semper impleatur et moveatur : nam multiplicem conversionem lunæ, representantis volubilitatem hujus vitæ, aliis expendere volentibus relinquo. Multa igitur alia præclara faciens, ut vita æmores ejus norma essent episcopatus, doctrina autem orthodoxiæ regula, tandem desiderabat dissolvi et esse cum Christo, licet propter multorum salutem in carne manere magis necessarium judicaret. Oportebat tamen ostendi ipsum quoque hominem esse, animæque et corporis disjunctionem subire : quamobrem de illa philosophabatur quotidie, et eadem quæ Patres sui Basilius atque Gregorius sentiebat ac loquebatur : quorum unus : Carnem, inquit, despice quæ præterit ; animam cura, quæ est immortalis ; alter autem : Utinam, inquit, gravi hac exuar tunica, ut leviozem accipiam.

D 89. Hæc ille animo versans ac meditans, atque cum magnis Patribus ita vivens, ut non minus Basilii, Gregorii (71) utriusque et magni Dionysii (72) ac reliquorum sanctorum doctorum, prophetarum atque apostolorum dogmata quam aerem hunc spiraret, quibusdam tamen mente imperfectis suspectus erat quasi ab illis in materia resurre-

29 Julii, in cujus Vita ista sub finem leguntur : uti prius adagium legitur in Nazianzeni orat. 20 de S. Basilio.

(69) Adde, et dies duos a die 3 Octobris anni 577 ad 6 Aprilis exclusive anni 582.

(70) Natus anno 512.

(71) Scilicet sanctus Gregorius Nazianzenus et sanctus Gregorius Nyssenus.

(72) Dogmata illa intelligit, quæ sancto Dionysio Areopagitæ tribuuntur, et a Petavio libro *De dogmatibus theologicis* etiam sub nomine magni Dionysii citantur.

ctionis dissentiret (73); cum stulti homines non intelligerent, nec quid affirmaret, nec de quibus loqueretur. Quid autem mirum, si puerilia sapientes sic de ipso sentirent; cum Dominus ac Deus noster in Dei digito ejiciens dæmonia, ea in principe dæmoniorum ejicere putaretur? Numquid de divo Paulo, in Arcopago loquente de Jesu et resurrectione ejus, dictum est, Quid vult seminiverbius iste? Numquid non Basilius, virtutum fundamentum et Spiritus sancti propugnator, ab imperitis æstimatus est illius divinitatem non confiteri? Quid ergo mirum, si de hoc quoque sacro capite, magno, inquam, divinoque viro Eutychio, qui fuit columna ac lumen Ecclesiæ, venerandisque Patribus per omnia similis, tale quidpiam suspicati sunt, qui modum resurrectionis futuræ non capiebant: absit enim ut unquam contrarium senserit rectis sanctæ Ecclesiæ et apostolicæ dogmatibus. Μὴ γένοιτο γὰρ αὐτὸν ὑπεναντία τῶν ὀρθῶν πεφροντικέναι ποτὲ, ἢ ἐν ἅπασιν αὐτοῦ τοῖς λόγοις.

90. Plenæ sunt orationes ejus sanctorum Patrum hac de re sententiis; qualis est illa divini Gregorii: Si quis dicit Christum ita nunc deposuisse carnem, ut ab ea nudatam divinitatem et esse et venturam asserat, is adventus ejus gloriam ne videat. Qui igitur fieri potuit, ut qui hanc sententiam sermonibus suis inseruit, ab illius sensu discreparit? Num forte aliter sentiebat ac loquebatur? Absit! Si ei cor pravum nunquam adhæsit, multo minus sententia duplex. Didicerat quæ sit animi et corporis conjunctio, quantum quidem homini est possibile; et prout ejus ministerio animus fuerit usus, ita simul cum illo bonis immortalibus frui; quodque corpus, si afflictum atque in servitutem redactum fuerit, simul cum anima evitet supplicia sempiterna: itaque utrumque simul aut condemnatur aut coronetur. « Oportet enim omnes astare ante tribunal Christi, ut recipiat unusquisque prout gessit in suo corpore, sive bonum sive malum ⁸⁴: » quia utrumque in hac vita simul operatur, et ideo utrumque simul ante Christi tribunal comparebit. Justum autem erit tribunal illud, neque ibi erit acceptio personarum, aut judicium media solum ex parte fiet: sed ut loquitur Ecclesiastes: « Cuncta quæ fiunt adducet Dominus in judicium pro omni abscondito, sive bonum, sive malum illud sit ⁸⁵. » Quod quidem judicium ideo justum erit, quia post resurrectionem nec corpus sine anima, nec anima sine corpore, cum quo vixit semper, reperietur; sed immortalitatis pulchritudine decorabitur anima simul et corpus.

⁸⁴ II Cor. v, 10. ⁸⁵ Eccle. xii, 14.

(z) Ita corrigo, quia non potui commodum sensum videre in his verbis ecegraphi nostri, ἐπιδεικνυμένην ψυχὴν σὺν τῷ σώματι.

(73) Propter controversiam quam habuit cum sancto Gregorio Magno, tunc Constantinopolim misso sedis apostolicæ apocrisiario. Eam explicat Gregorius lib. xiv Moralium in Job, cap. 19, asse-

δοξάζειν εἰς τὸν περὶ ἀναστάσεως λόγον, μὴ εἰδόντων τῶν δειλαίων μήτε περὶ ὧν ἔλεγεν, μήτε περὶ ὧν διεθεβαιούτο. Καὶ τί θαυμαστὸν εἰ τοιαῦτα ἐφθέγγαντο περὶ αὐτὸν οἱ νηπιόφρονες. Εἰ γὰρ ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν, ἐν δακτύλῳ Θεοῦ ἐκβάλλων τὰ δαιμόνια, ἤκουσεν ὅτι ἐν Βεελζεβοὺλ ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων· καὶ ὁ θεὸς Ἀπόστολος, ἐν Ἀρείῳ πάγῳ τὰ περὶ Ἰησοῦ καὶ τῆς ἀναστάσεως διαλεγόμενος, ἤκουεν, Τί ἂν θέλοι ὁ σπερμολόγος οὗτος λέγειν; Βασίλειος δὲ, ἡ βάσις τῶν ἀρετῶν, ὁ οὕτως ὑπερμαχήσας τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὑπενόητο παρὰ τῶν ἀτελῶν τὴν διάνοιαν, μὴ ὁμολογεῖν Θεὸν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· οὐδὲν ξένον εἰ καὶ περὶ τοῦ μεγάλου καὶ θεοφόρου ἀνδρὸς Εὐτυχίου, τῆς τιμίας καὶ ἱερᾶς κεφαλῆς, τοῦ στύλου καὶ φωστῆρος τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ κατὰ πάντα ὁμοίου τοῖς τιμίσις Πατράσιν, ὑπενόηθη τι τοιοῦτον παρὰ τῶν ληρεῖν εἰωθόντων, καὶ μὴ χωρῶντων τὸν λόγον τῆς ἀναστάσεως. Δογματῶν τῆς ἁγίας καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας

Λ'. Ἀνάπλεοι τῶν ἁγίων Πατέρων εἰσὶν αἱ περὶ τούτου χρήσεις, καὶ μάλιστα τοῦ θεοῦ Γρηγορίου ἡ λέγουσα, Εἴ τις ἀποτεθεῖσθαι λέγει νῦν τὴν σάρκα, καὶ γυμνὴν τὴν θεότητα τοῦ προσλήμματος, καὶ εἶναι καὶ ἤξειν, μὴ ἴδοι τὴν δόξαν τῆς παρουσίας. Πῶς ὁ ταῦτα παραθέμενος ἐν τοῖς ἑαυτοῦ λόγοις, τάναντία τούτων ἐδόξαζεν; Οὐ γὰρ, ἄλλα μὲν ἔλεγεν, εἶχεν δὲ φρόνησιν ἐτέραν· μὴ γένοιτο. Εἰ καρδία σκαμνὴ οὐκ ἐκολλήθη αὐτῷ ποτε, πολλῶ πλεονοῦ διττὴ γνώμη· καταμαθὼν δὲ μᾶλλον τὴν ἐκ ψυχῆς τε καὶ σώματος σύνθεσιν, ὡς ἐφικτὸν ἀνθρώπῳ, καὶ τὸ, ποίαν μὲν ἐργασίαν ἐπιδείκνυται ἡ ψυχὴ [ἐν τῷ σώματι τῶν,] σὺν τῷ σώματι (z) τῶν ἀθανάτων ἀγαθῶν ἐν ἀπολαύσει γίνεται· πῶς δὲ τὸ σῶμα ὑποπιαζόμενον καὶ δουλαγωγούμενον ἐκφεύγει σὺν τῇ ψυχῇ τὰς αἰωνίους βασάνους, καὶ ὅτι τὸ συναμφοτέρον στεγανούται ἢ κατακρίνεται. « Πάντας γὰρ δεῖ φανερωθῆναι ἔμπροσθεν τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ, ἵνα κομίσῃται ἕκαστος, ὃ διὰ τοῦ σώματος ἔπραξεν, εἴτε ἀγαθὸν εἴτε φαῦλον· » ὁ δὲ ἴδων ὅτι ὡς τοῦ συναμφοτέρου ἐργαζομένου κατὰ τὸν τῆδε βίον, τὸ συναμφοτέρον καὶ ἔμπροσθεν τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ ἵσταται. Διὰ γὰρ τοῦτο δίκαιον καὶ ἀπροσώποληπτον ἐκείνο τὸ βῆμα, καθότι οὐκ ἐξ ἡμισείας ἢ ἀπὸ μέρους ἡ κρίσις γίνεται, ἀλλὰ καθὼς φησιν ὁ Ἐκκλησιαστής, ὅτι σύμπαν τὸ ποίημα ὁ Θεὸς ἄξει εἰς κρίσιν. Δίκαιον οὖν κατὰ τοῦτο ἐκείνο τὸ κριτήριον, ὅτι μετὰ τὴν ἀνάστασιν, οὔτε σῶμα χωρὶς τῆς ψυχῆς, οὔτε ἡ ψυχὴ χωρὶς τοῦ σώματος, ὡς συνέζησεν, αἰεὶ εὐρεθήσεται ποτε, ὁ δὲ ἴδων ὅτι τοῖς τῆς ἀφθαρσίας κατακοσμούμενον κάλλεσιν.

ritque sanctum Eutychium, in ultimo morbo, pollem manus suæ tenentem, dixisse: « Confiteor, quia omnes in hac carne resurgemus: » atque eum impalpabilem futuram scripsisse arguitur.

CAPUT X.

Morbus, obitus, sepultura sancti Eutychii.

Λα'. Ταῦτα καὶ τὰ τούτων ὑψηλότερα φιλοσοφή-
 σας καὶ διδάξας, ἐπόθει μὲν ἐκδημῆσαι ἐκ τοῦ σώ-
 ματος, ἐνδημῆσαι δὲ πρὸς τὸν Κύριον, καὶ ἐφθέγγετο
 τὸ τοῦ Δαυὶδ λόγιον τὸ φάσκον· «Ὁν τρόπον ἐπιπο-
 θεῖ ἡ ἔλαφος ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, οὕτως ἐπι-
 ποθεῖ ἡ ψυχὴ μου πρὸς σέ, ὁ Θεός,» καί· «Πότε
 ἤξω καὶ ὀφθήσομαι τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ.» Ἐθεώ-
 ρει δὲ καὶ τὰ μέλλοντα συμβῆσθαι δεινὰ τῇ μεγά-
 λῃ ταύτῃ πόλει, διὰ τὰς ἀμαρτίας καὶ τὰ ἐπιτηδεύ-
 ματα ἡμῶν τὰ μὴ ἀγαθὰ, καὶ παρεκάλει νυκτὸς καὶ
 ἡμέρας τὸν φιλόανθρωπον Θεόν, πρῶτον μὲν μηδὲν
 ἐπαχθῆναι τῇ πόλει κακὸν, ἀλλὰ παραγαγεῖν τὴν
 προσδοκωμένην ἐπ' αὐτὴν ἀπειλήν· Εἰ δὲ παρ-
 ακούεις μου, ἔλεγεν πρὸς τὸν Θεόν, Μετάστησόν με
 τοῦ βίου, ἵνα μὴ ἴδω τὴν κάκωσιν αὐτῆς. Ὅθεν καὶ
 ἐπέτυχεν τῶν αἰτήσεων· θέλημα γὰρ τῶν φοβουμέ-
 νων αὐτὸν ποιεῖ ὁ Κύριος, καὶ τῆς δεήσεως αὐτῶν
 εἰσακούει, καὶ σώζει αὐτούς. Ταῦτα δὲ αὐτοῦ προσευχομένου καὶ ἰκετεύοντος, εἰσηκούσθη παραυτίκα
 κατὰ τὸ προφητικὸν λόγιον· «Ἐτι λαλοῦντός σου, ἔρῳ, Ἰδοὺ, πάρεμι.»

Λβ'. Ἐνέστηκεν ὁ καιρὸς, τὸ πλήρωμα τοῦ χρό-
 νου, ὁ στέφανος τοῦ ἐνιαυτοῦ, μᾶλλον δὲ τῶν ἐνιαυ-
 τῶν ἡ χρηστότης, ἡ τῶν ἑορτῶν ἑορτὴ, καὶ παν-
 ἡγυρις τῶν πανηγύρεων, ἡ ἀπαρχὴ τῆς καθολικῆς
 ἀναστάσεως, Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἀνάστασις,
 καθ' ἣν τὸν ἐπινίκιον ὕμνον οἱ ἐν οὐρανῷ τε καὶ ἐπὶ
 γῆς πλέον ᾄδωμεν· περὶ ἧς καὶ ὁ θεὸς Δαυὶδ λέγει,
 «Αὕτη ἡ ἡμέρα, ἣν ἐποίησεν ὁ Κύριος, ἀγαλλιασώ-
 μεθα καὶ εὐφρανθῶμεν ἐν αὐτῇ· καὶ συστήσασθαι
 παρακελεύεται ἑορτὴν ἐν τοῖς πυκάζουσιν ἕως τῶν
 κεράτων τοῦ θυσιαστηρίου,» τουτέστι τῶν ἀγγελι-
 κῶν δυνάμεων, ὡς καὶ τὸ σχισθὲν καταπέτασμα
 δηλοῖ τὸ παραγυμνοῦσθαι τοῖς ἐπὶ γῆς τὰ οὐράνια,
 καὶ δοξολογεῖν ὁμοφώνως, ἀλλ' οὐχ ὁμοίως πᾶσαν
 τὴν λογικὴν κτίσιν τὸν ἑαυτῆς δημιουργὸν καὶ Δε-
 σπότην, κατὰ τό· «Γενηθήτω τὸ θέλημά σου ὡς ἐν
 οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς.» Ταύτην οὖν τὴν ἀγίαν
 ἑορτὴν φαιδρῶς ἑορτάσας, ὁ αἰὲ τὰ περὶ αὐτῆς ἐξ-
 ηγούμενος ὡς ἄλλος οὐδεὶς, τὴν ἀγιωτάτην μεγάλην
 τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν θυμιάσας, ποιήσας καὶ τὰ
 ἅγια βαπτίσματα, πάντας ἀσπασάμενος ἀρχιερεῖς
 καὶ ἱερεῖς καὶ τὸν ἑαυτοῦ κληρὸν, ἔτι γε μὴν βα-
 σιλέα καὶ σύγκλητον καὶ πάντα τὸν λαὸν Κυρίου,
 συνετάξατο κατὰ τὸ νοούμενον πᾶσιν, κἂν ὅτι τοῖς πολλοῖς ἄγνωστον ἦν τὸ γινόμενον, καὶ τῇ συνηθείᾳ
 τῆς ἑορτῆς ἀπειγόμενοι κοῦτο ποιεῖν αὐτὸν ἐνόμιζον· αὐτὸς γὰρ μόνος ᾔδει τὸ γινόμενον.

Λγ'. Ὡ πῶς; Ἀδακρυτὲ νῦν ταῦτα λέγειν οὐ δύ-
 ναμαι· καὶ γὰρ ὁ ἑλεεινὸς ὑπὲρ τὴν συνήθειαν
 ἔτυχον ἀσπασάμενος τὸ ἀγγελικὸν αὐτοῦ πρόσωπον
 ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ· δις γὰρ καὶ τρις τοῦτο πράξας,
 κόρον οὐκ εἶχον. Ἐρωτηθεὶς δὲ παρ' αὐτοῦ, Τί οὕ-
 τως πολλάκις τοῦτο ποιεῖς; εἶπον αὐτῷ, Τὸ σήμερον
 μόνον ἔχω, καὶ διὰ τοῦτο κατ' ἐμαυτοῦ προεφή-
 τευσα (ὃ εἶθε μὴ ἐπέτυχον φθεγξάμενος) ὅτι μόνος

91. *Ista et istis sublimiora cogitans et docens, discedere cupiebat a corpore, atque ad Dominum proficisci; usurpans identidem illa verba Davidis: «Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te, Deus⁸⁶;» et, «Quando veniam et apparebo ante faciem tuam⁸⁷?» Videbat etiam calamitates magnæ huic civitati obventuras, et instituta ac studia nostra non bona; ideoque die ac nocte precabatur clementem Deum, ut vel minas remitteret ac civitati malum nullum inferret, vel sibi adimeret vitam ne ejus intueretur afflictionem. Et vero impetravit quæ fuerat precat⁸⁷: voluntatem enim timentium se facit Dominus et orationes eorum exaudit, et salvos facit eos⁸⁷ *. Exaudit⁸⁷ est autem eo modo quem indicat propheta, dicens: «Adhuc loquente te, dicam: Ecce adsum⁸⁸.»*

92. *Instabat dies complementum temporis, anni corona, imo vero annorum bonitas, festivitas festivitatum, initium universalis resurrectionis, Christi Dei nostri resurrectio (74), cui triumphalem hymnum canunt cælum et terra; de qua divinus David ait: «Hæc dies, quam fecit Dominus, exultemus et lætemur in ea: constituite diem solemnem in condensis usque ad cornu altaris⁸⁹» (id est usque ad angelicas Virtutes), quando, sicut scissum quoque velum declarat, revelata sunt cœlestia terrestibus, suumque Creatorem una eademque voce laudare cœpit omnis rationalis creatura, juxta illud: «Fiat voluntas tua sicut in cœlis et in terra⁹⁰.» Cum igitur diem hanc splendide celebrasset, is qui de ea semper locutus fuerat, sicut alius nemo; et sanctissimam magnam Ecclesiam sufflito lustrasset, et sancta baptismata fecisset, osculatus est omnes episcopos et sacerdotes, imperatorem quoque et senatum atque universum populum Domini, omnibus se in spiritu cōmmendans. Quamvis autem multis ignotum esset quid ageretur, et ex consuetudine diei festi ita fieri suspicarentur; solus Ipse sciebat quid ageret.*

93. *Sed o quomodo? Non possim id nunc dicere sine lacrymis. Etenim miser ego frequentius solito ipsa die exosculatus sum angelicam ejus faciem: cumque id bis ac tertio fecissem, satiari non poteram: interrogatus autem ab eo cur ita sæpe id facerem, contra meipsum prophetavi (quod utinam non fuisset!), dicens, quia hunc solum diem habeo: solus enim ante ipsum mortuus sum, solus relictus*

⁸⁶ Psal. xli, 10. ⁸⁷ ibid. 3. ⁸⁷ Psal. cxliv, 19. ⁸⁸ Isa. lviii, 7; lxv, 24. ⁸⁹ Psal. xvii, 24. ⁹⁰ Matth. vi, 10.

(74) Anno 582, fuit Pascha die 29 Martii, littera Dominicali D.

orphanus, solus amisi pretiosam margaritam, solus thesaurum in agro abscondi, solus erravi tanquam ovis pastorem non habens, solus lugens et mœrens obambulo totum diem. Paulo post autem omnes, qui bonorum ipsius participes exstiterunt, verba illa mecum pronuntiabant, ut arbitror: Exstinctum est lumen oculorum nostrorum, erepta est nobis lux animarum, ereptum vitæ subsidium, dissolutum concordiae signaculum, sublatum vinculum charitatis, imbecillium firmamentum confractum. Propter te, Pater, nox etiam pro die splendebat, per tuam illustrem vitam illuminata, nunc dies etiam convertetur in tenebras. Sed non est indulgendum lamentis, præsertim ante tempus, ne illud ab eo audiamus: « Nolite flere super me »⁹¹.

94. Cum totum divini officii ordinem bonus pastor explesset, et universo fideli populo sacrosanctum Domini corpus distribuisset, in sanctum episcopium reversus, refectionem modicam cum solitis familiaribus sumpsit hilariter. Post cibum autem brevemque quietem, cum Lychnici tempus instaret, deberetque adesse officio vespertino; totum illius corpus invasit contractio quædam: quamobrem ex religiosissimis ejus clericis quidam obsecrabant ut quiesceret. Sed nullis precibus induci potuit ut ad officium vespertinum non accederet. Sancto igitur Spiritu confirmatus in venerandam Dei Ecclesiam se contulit, ubi illum exspectabat populus: quia omnes illum, semper quidem tunc tamen potissimum optabant intueri, quando procedebat apostolicam indutus stolam. In qua cum multiplices vespertinae liturgiæ preces explevisset, sacrum altare osculatus, fidelium gregem commendavit Deo. Tunc ex altari visibili velut ad invisibile, de virtute in virtutem progrediens, clausis sensibus et procul a populo preces peregit. Reversus deinde in episcopium, in lectulo suo decubuit, vehementique febri circa mediam noctem correptus est; atque ita mansit dies septem orationibus continuis incubans, seque signo crucis muniens.

εἰς τὸ εὐαγὲς ἐπισκοπεῖον, ἀνεκλίθη εἰς τὴν ἑαυτοῦ κοιτὴν, καὶ περὶ τὸ μεσονύκτιον εἰσέβαλεν αὐτῷ σφοδρῶς ἡ νόσος. Ἐμείνεν δὲ οὕτως τὰς ἑπτὰ ἡμέρας, μηδὲν ἄλλο ποιῶν ἢ πράττων, εἰ μὴ μόνον εὐχόμενος, καὶ ἀδιαλείπτως κατασφραγιζόμενος.

95. Interim ad religiosissimi imperatoris Tiberii aures pervenit, intendi vim morbi: qui eare valde perturbatus, intermissis omnibus civilibus curis, de illo unice sollicitus, misit præstantissimos medicos, qui curarent eum, a quo multi varique morbi curati fuerant. Et hi quidem plus ex doctrina ejus perceperunt auxilii, quam ipsi contulerunt: siquidem nullum sibi passus est adhiberi medicamentum, dicens: « Præceptum posuit, et non præteribit »⁹¹: » medicum habeo alium, qui me suo arbitrato curabit. His auditis, imperator magno cum desiderio et fide invisit beatum virum, primo

πρὸ αὐτοῦ νενέχρωμαι, μόνος ὀρφανὸς κατελείφθην, μόνος τὸν πολυτίμητον μαργαρίτην ἀπεβαλόμην, μόνος τὸν θησαυρὸν ἐν τῷ ἀγρῷ κατέκρυψα, μόνος πεπλάνημαι ὥς πρόβατον μὴ ἔχων ποιμένα, μόνος πενθῶν καὶ σκυθρωπάζων πορεύομαι ὅλην τὴν ἡμέραν· συμφθέγοντά μοι μετ' ὀλίγον, ὥς οἶμαι, ὅσοι τῶν ἐκείνου μετέσχον καλῶν, κατὰ τὸ εἰρημένον τίσιν λέγοντες, Ἐσθέσθη τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν ὁ λύχνος, ἀπήρθη τὸ φῶς τῆς τῶν ψυχῶν ὁδηγίας, διελύθη τῆς ζωῆς ἡμῶν ἡ ἀσφάλεια, ἤρθη ἡ σφραγὶς τῆς ὀνομασίας, καὶ διεσπάσθη ὁ δεσμὸς τῆς ἀγάπης, συνετρίβη τὸ στήριγμα τῶν ἀσθενούντων· ἐπὶ σοῦ ἡμῖν, Πάτερ, καὶ νῦν ἀντὶ τῆς ἡμέρας ἦν, ἐν καθαρᾷ ζωῇ φωτιζομένη, νῦν δὲ καὶ ἡ ἡμέρα πρὸς ζόφον ἀποστραφῆσεται. Ἄλλ' οὐ χρὴ τοῖς θρήνοις ἐπὶ πλέον ἐναπομένειν,

καὶ μάλιστα πρὸ τοῦ καιροῦ, ἵνα μὴ ἀκούσωμεν παρ' αὐτοῦ· « Μὴ κλαίετε ἐπ' ἐμέ. »

96. Πληρώσας οὖν τὴν θείαν πᾶσαν λειτουργίαν ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς, μεταδοὺς καὶ τοῦ ἀχράντου καὶ ζωοποιοῦ σώματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ παντὶ τῷ πιστῷ λαῷ, ἀνελθὼν εἰς τὸ εὐαγὲς ἐπισκοπεῖον, μετέλαθεν μετρίας τροφῆς, μετὰ τῶν συνήθως αὐτῷ συνεστιωμένων παιδρῶν τῷ προσώπῳ. Μετὰ δὲ τὴν τροφήν μικρὸν καθευδήσας, ἐπειδὴ γέγονεν τοῦ Λυχνικοῦ καιρὸς, καὶ δὴ ὀφείλοντος αὐτοῦ παραγενέσθαι εἰς τὴν ἐσπερινὴν λειτουργίαν, ἤρξατο τις συστολὴ γίνεσθαι καθ' ὅλου τοῦ σώματος αὐτοῦ. Τινὲς δὲ τῶν εὐλαβεστάτων κληρικῶν παρεκάλουν αὐτὸν μικρὸν ἀνεθῆναι. Πολλὰ δὲ δυσωπήσαντες, οὐκ ἴσχυον πείσαι μὴ κατελθεῖν αὐτὸν εἰς τὴν ἐσπερινὴν λειτουργίαν. Ἐνδυναμωθεὶς δὲ ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, παρεγένετο εἰς τὴν ἁγίαν τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαν· ἦν γὰρ καὶ ὁ λαὸς προσδοκῶν αὐτὸν, ὅτι πάντες ἐπεθύμουν βλέπειν αὐτὸν, αἰεὶ μὲν, ἐξαιρέτως δὲ τὴν ἀποστολικὴν ἐνδεδυμένον στολήν· μεθ' ἧς καὶ πληρώσας τὰς πολυτρόπους ἐσπερινὰς εὐχὰς, ἀσπασάμενός τε τὸ ἅγιον θυσιαστήριον, ἅμα δὲ καὶ συνταξάμενος τὸ πιστὸν ποίμνιον τῷ Θεῷ, ἐξῆλθεν μὲν τοῦ ὀρωμένου θυσιαστηρίου, ἐξ αὐτῆς δὲ τρόπον τινὰ παρεπέμφθη τῷ νοερῷ θυσιαστηρίῳ, ἐκ δυνάμεως εἰς δύναμιν, ἐν ᾧ τὰς εὐχὰς ἐπετελεῖ, μύων αἰεὶ τὰς αἰσθήσεις, ἐκδημῶν ὅλος ἐξιστάμενος. Ἀνελθὼν οὖν

97. Ἐπεὶ τοίνυν ἐπετείνετο τὰ τῆς νόσου, ἡ μᾶλλον εἰπεῖν τὰ τῆς μεταθέσεως αὐτοῦ, ἐγνώσθη καὶ τῷ εὐσεβεῖ βασιλεῖ Τιθερίῳ· ὃς καὶ μεγάλως ταραχθεὶς ἐπὶ τῷ συμβάντι, πάσας τὰς πολιτικὰς ἀποθέμενος φροντίδας, περὶ αὐτοῦ μόνου ἐφρόντιζεν, πέμψας καὶ τῶν ἱατρῶν τοὺς πρώτους, ὀφείλοντας ἱατρεῦσαι τὸν πολλὰ καὶ διάφορα πάθη ἱασάμενον· οἳ καὶ μᾶλλον ὠφελοῦντο διὰ τῆς αὐτοῦ διδαχῆς, εἴπερ οὐκ ἱάτρευον αὐτοῦ τὸ σῶμα· οὐ γὰρ ἠνέσχενό τι ἱατρικὸν προσαγάγειν τῷ σώματι, ἀλλ' ἔλεγεν· « Πρόσταγμα ἔθετο, καὶ οὐ παρελεύσεται· ἔχω ἱατρὸν, καὶ ὥς ἂν αὐτῷ δοκῶ, θεραπεύει με. Ταῦτα

⁹¹ Luc. xxiii, 28. ⁹¹ Psal. cxlviii, 8.

μαθὼν ὁ βασιλεὺς, μετὰ πολλοῦ πόθου καὶ πίστεως μεγάλης ἤλθεν πρὸς τὸν μακάριον, πρῶτον μὲν εὐλογηθῆναι ὑπ' αὐτοῦ, ἔπειτα καὶ πείθεσθαι παρ' αὐτοῦ τὸν ὀφείλοντα μετ' αὐτὸν γενέσθαι ποιμένα καὶ τοῦ λαοῦ προστάτην. Ὁ δὲ τὸν βασιλέα ὑλόγησεν, τὸ δὲ ἕτερον ἀπεσιώπησεν· οὐχ ὥς ἀγνοῶν, ἀλλὰ διὰ τινὰς αἰτίας οὐκ εἶπεν, ἃς αὐτὸς ἐγίνωσκεν διὰ τοῦ ἀποκαλύψαντος αὐτῷ Θεοῦ. Διαλεχθεὶς οὖν τῷ βασιλεῖ τὰ πρέποντα καὶ τοῦ καιροῦ ἐπιτήδεια, μετὰ χαρᾶς πολλῆς καὶ ἱλαρῇ προσώπῳ εὐλογήσας, ἀπέλυσεν αὐτόν. Ὡς δὲ ἤκουσα παρὰ τινων τῶν τοῦ βασιλέως κοιτώνων, ὅτι εἶπεν τῷ βασιλεῖ καὶ τὴν αὐτοῦ μετὰστασιν ἐν τάχει μέλλειν ἔσεσθαι, ὅπερ καὶ γέγονεν· μετὰ γὰρ τέσσαρας μῆνας μετέστη τοῦ βίου Τιβέριος, ὁ φιλόχριστος βασιλεὺς.

Ις'. Πᾶσαν οὖν τὴν ἑβδομάδα διαμείνας ἐν τῇ ἀσθενείᾳ ὁ ἀπλοῦς τὸν τρόπον καὶ πολυειδὴς τὴν κυβέρνησιν, ὁ σοφὸς τὸν λόγον καὶ σοφώτερος τὴν διάνοιαν, ὁ μέγας πατριάρχης, πάντας εὐλογῶν, πᾶσιν εὐχόμενος, ἐρῶμενος τὸν νοῦν μέχρις ἑβδόμης ὥρας τῆς δευτεροπρώτης Κυριακῆς (ἐχρῆν γὰρ τὴν ἑβδόμην ἐνεργῆσαι τῆς καταπαύσεως τὰ ἴδια) πάντας εὐλογήσας ὡς πάλαι ποτὲ Ἰακώβ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, ἐξάρας καὶ αὐτὸς ὁ νέος Ἰακώβ τοὺς πόδας αὐτοῦ, περὶ ἐνάτην ἢ δεκάτην ὥραν, εἰς χεῖρας τοῦ Θεοῦ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ παρέθετο, ἐν γῆρει καλῶ καταλύσας τὸν βίον, καὶ τοῖς ἄγουσιν αὐτὸν ἀγγέλοις οὐκ ἀειδῶς ἐναποψύξας, ὑπὸ τῆς οὐρανίας καὶ ἄνω χοροστασίας ὑπεδέχθη σὺν παρρησίᾳ πολλῇ. Πῶς δὲ τοῦτο πλεον ἐγνώμεν; Ἐκ τῶν συμβάντων τηνικαῦτα δύο θαυμάτων. Ἡνίκα γὰρ ἀπὸ τοῦ σώματος ἡ ψυχὴ διεζεύχθη, συμφώνως πᾶς ὁ λαὸς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, τὸ μέγα *Κύριε ἐλέησον* ἔκραζον· Κυριακοῦ τε τότε πληρώσαντος τὴν τοῦ Λυχνικοῦ λιτανείαν, καὶ εἰπόντος· Ἐλέησον ἡμᾶς ὁ Θεός, κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου· δεόμεθά σου, Κύριε, ἐπάκουσον καὶ ἐλέησον. Προτραπείς οὖν ὁ πιστὸς λαὸς ὑπὸ τοῦ Λειτουργοῦ, μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς πρὸς Θεὸν ἀνέπεμψεν τὴν τοῦ ποιμένου τε καὶ διδασκάλου ἁγίαν ψυχὴν, οὕτως τοῦ κυβερνήτου Θεοῦ διοικήσαντος. Τίς οὐκ ἂν θαυμάσειεν τοῦτο; Πῶς δ' αὖ πάλιν τὸ ἕτερον, ὅπως οὐδενὸς τῶν ἐπανορθούντων οἱ ὀφθαλμοὶ ἢ τὸ λοιπὸν σῶμα προσεδέοντο, καθάπερ ἐπὶ τοῦ κατὰ φύσιν γίνεται ὕπνου, τῶν ὁμμάτων τοῖς βλεφάροις εὐκόσμως δι-αληγίμενων, τῶν δὲ χειλέων προσφυῶς μεμυκῶτων, καὶ χειρῶν εὐπρεπῶς ἐπεξευγμένων τῷ στήθει· πᾶσα τε ἡ τοῦ σώματος θέσις, αὐτομάτως κατὰ τὸ εὐσχημον ἁρμοσθεῖσα, οὐδὲν τῆς τῶν κοσμοῦντων χειρὸς ἐπέδεετο. Θαυμάσαι τοίνυν ἄξιον, πῶς ἡ θεία

A quidem ut ab illo benedictionem acciperet; deinde ut intelligeret quis post illum pastor recturus esset populum. Ipse autem imperatori quidem benedixit, alterum vero reticuit propter causas quasdam, revelante Deo, sibi notas. Itaque rei ac tempori congrua cum imperatore locutus, eundem sua benedictione munitum dimisit, vultu læto atque hilari. Ego deinde ex quibusdam imperatoris familiaribus accepi prænuntiatam ei a sancto viro esse mortem celeriter advenientem: quam prædictionem comprobavit eventus: nam Christi amantissimus imperator quatuor post menses e vivis abiit (75).

B 96. Porro cum totam hebdomadam ægrotasset sanctus, simplex moribus, sed gubernandi scientia multiplex, sapiens in verbis, sed sapientior sensu; magnus, inquam, patriarcha Eutychius, mente firma Deum precatus pro universis, usque ad septimam horam Dominicæ secundo primæ post Pascha (76) (conveniebat enim ut septima hora perageret ea quæ sunt quietæ obdormitioni propria) post benedictionem cunctis datam, ut olim filiis suis dedit Jacob, novus ipse Jacob pedes extendit: et circa nonam aut decimam horam in manus Domini commendavit spiritum suum, et discedens ex hac vita in senectute bona, ab angelis ad cœlestes choros est sublevatus. Quomodo autem id deinceps cognovimus? Utique ex duobus quæ tunc contingere signis. Eodem siquidem tempore, quo illius anima sejungebatur a corpore, universus populus in ecclesia clamavit clara voce: *Kyrie eleison*; postquam scilicet hebdomadarius lucernariam (77) precationem absolvens dixisset: «Miserere nostri, Domine, miserere nostri, secundum magnam misericordiam tuam: Domine, exaudi et miserere.» Tunc nempe conversus in eas quas diximus voces populus, magno cum clamore, pastoris atque doctoris sui animam transmisit ad Deum, ipso ita rem moderante. Quis id non admiretur? Quis non item illud, quod nec oculi nec reliquæ corporis partes cujusquam opera componendæ fuerunt; cum illi quidem sub palpebris suis, sicuti naturaliter dormientibus solent, decore conderentur; labra autem conclusa et manus ante pectus complicatæ invenirentur, et totum corpus sponte sua tam convenientem situm accepisset, ut nullius manus illi fuerit admovenda; sed appare-

(75) Addo et octo diebus; nam Tiberium 14 Augusti mortuum esse diximus.

(76) Græce τῆς δευτεροπρώτης Κυριακῆς, ea Latinis *Dominica in Albis*, sive *prima post Pascha*, Græcis *Dominica nova* ἡ νέα, etiam dicitur. Allatius in dissertatione de Dominicis et hebdomadibus recentiorum Græcorum, addit Dominicam Thomæ vocari, ab Evangelio; et ab ordine Dominicarum, quarum prima nunc censentur ipsa Dominica Paschalis, dici *secundam*, a qua deinceps sequentes feriæ nomen accipiant, contra quam fieri ante Pascha

censuevit, quando feriæ Græcis nominantur a sequenti Dominica. Videtur hic δευτεροπρώτη dici *secundo-prima*, sicuti in Romano Breviario dies a festo S. Agnetis 21 Januarii vocatur *Agnetis secundo*.

(77) Græce Κυριακός, quasi *Dominicalis*, quod qualibet Dominica mutarentur clericorum seu presbyterorum vices dicendi prædicationem. *Hebdomadarium* tamen vertere maluimus: quæ voce, ad significandum cujus eæ vices sunt, chorus Latinus utitur.

ret diviniore animæ opus esse ipsam illam corporis extincti compositionem. Sed quid deinde consecutum sit videamus.

97. Rursum apparuit similis Basilio, de quo magnus Gregorius ait: Cum jacturam sensisset civitas, orphanam se derelictam quæstam, moriendi necessitatem tanquam tyrannidem incusavit, et animam, velut si manibus aut precibus posset retineri, comprehendere concupivit. Omnibus autem ad funus paratis, sanctus ipse manibus sanctorum sublatus gestabatur, singulis vel oram vestimenti vel sacrum feretrum contingere gestientibus. Quid enim corpore illo purius aut sanctius? Aliis ad eos qui portabant appropinquare, aliis aspectu tantum, quasi ex eo quoque utilitas proveniret, frui cupientibus plenæ erant plateæ, plenæ porticus; omnes ædium fenestræ, omnia tectorum fastigia et culmina. Premebant se mutuo qui præibant, et qui sequebantur, qui prope erant et qui adventabant; innumerabilis hominum promiscuæ ætatis ac sexus multitudo, cum eaque quotquot apud imperatorem erant in gradu aliquo dignitatis, imprimis urbis præfectus, omnes superans in viri sancti funere honestando: adfuisset etiam imperator, nisi curandum sibi putasset, ne quis in populo tumultus nasceretur: adfuerunt autem omnes militum et sacerdotum ordines atque infinitus cœtus monachorum. Certabant cum lamenti cantus Psalmorum, cedebat perturbationibus philosophia nostri cum externis, externi cum nostris contendebant, utri magis lugendo plus consolationis perciperent. Illud porro admirabile ac pene incredibile fuit, quod ex tot hominum millibus nemo ullum in periculum incidit, præsertim cum multi deprimerentur ipso pondere super se stantium, visendi corporis causa (78). Cæterum ut epitaphii more paucis absolvam, honorat ingressum ejus, egressum gloriosorem honorando (Deus) (79), multas quidem excitans lacrymas, sed plures relinquens in animis omnium, majorem circa eum gloria intuentium.

98. Inter hæc, vitatis ægre rapientium manibus, illatum est corpus in ædem sanctorum apostolorum, et juxta institutionem sanctorum Patrum appositus est patriarchis patriarcha, prædicatoribus prædicator, martyribus martyr, apostolis eorum secutus vestigia: cujus etiam corpus juxta corpora eorumdem sanctorum apostolorum Andreae, Lucae, Timothei, secundum longitudinem ante altare ad basim ejus contumulatum, requiescit: hunc enim locum ipse sibi vivus elegerat, ut corpus suum ne post obitum quidem longius a sancto altari recederet. Quia cum anima cœlesti assisteret altari ibique cum sanctis angelis et apostolis pro universo populo pre-

(78) Zinus vertit, «Cum multæ etiam feminæ accederent onus in utero gestantes.» Sed Græca aliud prorsus indicant, quale scilicet in magno visendi studio fieri solet, ut aliorum humeris insistant alii.

(79) Obscurissimus hoc loco, fateor, Græcus textus est, quemque vix demum addita voce

Ἀ ἐκείνη ψυχὴ τὸ ἑαυτῆς σῶμα προσετύπωσεν· ἀλλὰ, τί λοιπὸν γέγονεν, ἔδωμεν.

ἦν. Πάλιν Βασίλειος δεύτερος ἀνεδείχθη· τάδε γὰρ ἱστορεῖ περὶ αὐτοῦ ὁ μέγας Γρηγόριος· Ὡς οὖν ἤσθητο τὴν ζημίαν ἢ πόλιν, ὠδύρετο τὴν ὀρφανίαν, ἐπένθει τὴν ἑαυτῆς ἐγκατάληψιν, τῆς ἐκδημίας ὡς τυραννίδος κατεμέμφετο, καὶ τῆς ψυχῆς ἐπόθουν λαθέσθαι ὡς καθεκτῆς τυγχανούσης ἢ χερσὶν ἢ δεήσεσιν. Ἐπεὶ οὖν πάντα ἡμῖν τὰ ἐν τῇ κηδεῖα νενομισμένα πεπλήρωτο, προσεκομίζετο μὲν ὁ ἅγιος χερσὶν ὁσίων ὑψούμενος· σπουδὴ δὲ ἦν ἐκάστῳ τῷ μὲν κρασπέδου λαθέσθαι, τῷ δὲ τοῦ ἱεροφόρου σκίμπος προσφασσάμενον. Τί γὰρ ἐκείνου τοῦ σώματος ἱερώτερόν τε καὶ καθαρώτερον; Τῶν δὲ τῶν ἀγόντων ἐλθεῖν πλῆσιον, τῶν δὲ τῆς θείας ἀπολαῦσαι μόνης, ὡς τι κακείνης πεμπούσης ὄφελος, πλήρεις αἱ ἀγοραί, στοαί, διόροφα καὶ τριόροφα καὶ τὰ ὑπὲρ τούτων· ἐπέκεινα τῶν ἐκείνων παραπεμπόντων, προηγουμένων, ἐπομένων, ἀλλήλοις ἐπεμβαινόντων, μυριάδες γένους παντὸς, ἡλικία πᾶσα οἱ περὶ τὸν βασιλέα ἐνδοξοὶ πάντες, ἐξαιρέτως δὲ ὁ τοῦ δήμου τὴν εὐταξίαν πεπιστευμένος ἑπαρχος, ὃς πάντα ὑπερνίκησεν, τιμήσας ὑπερβαλλόντως τοῦ ἁγίου τὴν προπομπήν, μικροῦ δεῖν καὶ αὐτὸς παρῆν ὁ βασιλεὺς, ἀλλ' ἐφύλαξεν πρεπόντως τοῦ λαοῦ τὴν ἀσύγχυτον· πᾶν γένος στρατιᾶς, πᾶσα τάξις ἱερατικῆς λειτουργίας, μοναστῶν ἄπειρα πλήθη, ψαλμωδίαὶ θρήνοις ὑπερνικώμεναι, καὶ τὸ φιλόσοφον τῷ πάθει καταλυόμενον· ἀγὼν ἦν τοῖς ἡμετέροις πρὸς τοὺς ἐκτὸς, ἐκείνοις πρὸς ἡμᾶς, ὅστις πλέον ἀποκλαυσάμενος πλειόνως μετασχεῖν τῆς ὠφελείας. Καὶ τὸ θαυμαστὸν καὶ παράδοξον, οὐδὲ εἰς κίνδυνόν τις ἐκ μυριάδων τοσούτων περιέπεσεν, καὶ ταῦτά τινων κατενεχθέντων ἐν αὐτῷ τῷ βάρει τῶν ἐν αὐτοῖς ἐφεστώτων, θείας ἔνεκεν τοῦ ὁσίου σώματος. Καὶ ἵνα εἴπω τινὰ βραχὺν ἐπιτάφιον, τιμᾷ τὰ τῶν εἰσοδίων (Θεός), τιμῶν τὴν ἐξοδὸν πολυτελεστέραν, πολλὰ μὲν κινήσας δάκρυα μείζονα δὲ τῶν ὀρωμένων τὴν περὶ αὐτοῦ δόξαν ταῖς ἀπάντων διανοαῖς ἐναποθέμενος.

Ἡ'. Μόγις δὲ τὸ σῶμα διαφυγὼν τοὺς ἀρπάζοντας εἰσηνέχθη εἰς τὸν οἶκον τῶν ἁγίων ἀποστόλων, παραδόσει τῶν ἁγίων Πατέρων προσετέθη τοῖς πατριάρχεις ὡς Πατριάρχης, τοῖς κήρυξιν ἢ μεγάλη φωνῇ, ὁ μάρτυς τοῖς μάρτυσιν, τοῖς ἀποστόλοις ὁ κατ' ἴχνος αὐτῶν βαδίσας, οὐ καὶ τὸ σῶμα πρὸς τὰ σώματα τῶν αὐτῶν ἁγίων ἀποστόλων Ἀνδρέου, Λουκᾶ, καὶ Τιμοθέου, κατὰ τὸ μῆκος ἔμπροσθεν τοῦ ἁγίου θυσιαστηρίου, εἰς τὸ κρηπίδωμα, τὴν κατάπαυσιν ποιησάμενον ἀποτέθειται· καλῶς αὐτοῦ καὶ τοῦτο ἐπιλεξαμένου τοῦ ὁσίου ἀνδρὸς ἐν ζωῇ, ἵνα καὶ μετὰ τὴν διάζευξιν, μὴ δὲ σωματικῶς χωρισθῇ τοῦ ἁγίου θυσιαστηρίου· τῆς γὰρ ψυχῆς αὐτοῦ τῷ

Deus ad sanitatem aliquam adducere licuit: Zinus in aliam prorsus interpretationem abiit, ita scribens: «Atque ut aliquem epitaphium adjungam, externis honoribus interior cumulatur. Multorum quidem lacrymas excitavit, sed ea major gloria fuit quod omnium animis defixus hærebat.»

ἐν οὐρανοῖς παρισταμένης θυσιαστηρίου, καὶ μετὰ τῶν ἁγίων ἀγγέλων καὶ ἀποστόλων τὰς ὑπὲρ παντὸς τοῦ λαοῦ προσφερούσας δεήσεις, ἐχρῆν καὶ τὸ ὁμόζυγον, καὶ ἐμοπόρευτον καὶ συναχθῆσαν αὐτῇ σῶμα, κατὰ τὸν τῆδε βίον, μηδέποτε κεχωρίσθαι τοῦ ἐπὶ γῆς ἀχράντου θυσιαστηρίου, ἵνα καὶ αὐτὸ τρόπον τινά, μετὰ τοῦ προσευχομένου τοῦ λαοῦ ἱερέως καὶ τὰ δῶρα προσκομίζοντος Κυρίῳ τῷ Θεῷ, συνικεπέυει τῷ ἱερεῖ ὑπὲρ τοῦ ἑαυτοῦ λαοῦ καὶ πόλεως, ὅτι τῶν ἁγίων τὰ σώματα ἴσα δύνανται ταῖς ἀγίαις αὐτῶν ψυχαῖς. Τίμιος γὰρ ἐναντίον Κυρίου ὁ θάνατος τῶν ἁγίων αὐτοῦ, καὶ ὅτι Ὑπερασπιῶ τῆς πόλεως ταύτης, εἶπεν ὁ Θεός, δι' ἐμὲ, καὶ διὰ Δαυὶδ τὸν δοῦλόν μου. Ἐχομεν οὖν ἰσχυράν παράκλησιν τοὺς ἁγίους, ὅτι διὰ πίστεως κατηγωνίσαντο βασιλείας, ἐπιτυχόντες δὲ τοῦ βίου ἀπαλλαγὴν καὶ μετástασιν.

λθ'. Δεῦρο δὴ οὖν συναγωνίσασθέ μοι καὶ νῦν, περὶ τὸν λόγον κάμνοντι διὰ ταπείνωσιν λόγου, οἱ τοῦ μεγάλου Βασιλείου ἐπαινέται, καὶ τὰ πλείω μὲν παρατρέχειν ἐθέλονται, ἄλλο τε δὲ ὑπ' ἄλλου κατεχομένῳ, καὶ οὐκ ἔχοντι τὸ νικῶν εὐρεῖν, ὥσπερ ἐν σώματι πανταχόθεν ἴσῃ τε καὶ καλῷ· ἀεὶ γὰρ μοι τὸ προσπεσὸν κάλλιον φαίνεται, καὶ τοῦτο συναρπάζει τὸν λόγον. Δεῦρο οὖν μοι διέλεσθε τὰ ἐκείνου καλὰ, ὅσοι τῶν ἐκείνου ἐπαινέται καὶ μάρτυρες, καὶ ἀγῶνα καλὸν ἀγωνίσασθε πρὸς ἀλλήλους, ἄνδρες ὁμοῦ καὶ γυναῖκες, νεανίσκοι καὶ παρθένοι, πρεσβύτεροι μετὰ νεωτέρων, ἱερεῖς καὶ λαὸς οἱ μοναδικοὶ καὶ μιγάδες, οἱ τῆς ἀπλότητος καὶ τῆς ἀκριθείας, ὅσοι τῆς θεωρίας καὶ ὅσοι πράξεως· ὁ μὲν ἐπαινεῖτο τὸ ἐν νηστείαις, καὶ προσευχαῖς οἷον ἀσώματόν τε καὶ ἄϋλον, ὁ δὲ τὸ ἐν ἀγρυπνίαις καὶ ψαλμωδίαις εὐτονόν τε καὶ ἀήτητον, ἄλλος τὸ ἐν προστασίᾳ τῶν δεομένων, ἄλλος τὴν πρὸς τὸ ὑπερέχον ἀντιτυπίαν ἢ τὴν πρὸς τὸ ταπεινὸν συγκατάβασιν, ἄλλος τὸ ἀμνησίκακον ἢ καὶ μᾶλλον ἐκέκτητο, κατὰ τὸ ἀποστολικὸν παράγγελμα τὸ φάσκον· Ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω τῷ παροργισμῷ ὑμῶν.

ρ'. Πᾶς οὖν ὁ ἐκείνου χορὸς περιστάντας με, ὅσοι τοῦ βήματος καὶ ὅσοι τῶν κάτω, ὅσοι τῶν ἡμετέρων καὶ ὅσοι τῶν ἑξωθεν, τὴν εὐφημίαν μοι συνεργάσασθαι, ἄλλος ἄλλο τι τῶν τοῦ νέου Βασιλείου καλῶν διηγούμενοι καὶ ζητοῦντες, οἱ τῶν θρόνων τὸν νομοθέτην, οἱ τῆς πολιτείας τὸν πολίτην, οἱ τοῦ δήμου τὴν εὐταξίαν, οἱ περὶ λόγους τὸν παιδευτήν, αἱ παρθένοι τὸν νυμφαγωγόν, αἱ ὑπὸ ζυγοῦ τὸν σωφρονιστήν, οἱ τῆς ἐρημίας τὸν πτερωτήν, οἱ τῆς ἐπιμιξίας τὸν δικαστήν, οἱ τῆς ἀπλότητος τὸν ὁδηγόν, οἱ τῆς θεωρίας τὸν θεολόγον, οἱ ἐν εὐθυμίᾳ τὸν χαλινόν, οἱ ἐν συμφοραῖς τὴν παράκλησιν, τὴν βακτηρίαν ἢ πολιὰ, τὴν παιδαγωγίαν ἢ νεότης, ἢ πενία τὸν ποριστήν, ἢ εὐπορία τὸν οἰκονόμον, δοκοῦσί μοι καὶ χῆραι τὸν προστάτην ἐπαινέσασθαι, καὶ ὀρφανοὶ τὸν πατέρα, καὶ πτωχοὶ τὸν φιλόπτωχον, καὶ τὸν φιλόξενον οἱ ξένοι, καὶ ἀδελφοὶ τὸν φιλάδελφον, οἱ νοσοῦν-

ces effunderet; æquum etiam erat ut quod illi conjunctum fuerat corpus, quodque simul inceserat certaveratque, ne quidem in terra sejungeretur unquam ab almo altari; sed cum sacerdote supplicante, Deoque hostiam divinam offerente, pro suo populo et civitate quodammodo supplicaret. Nam et corpora sanctorum parem habent cum animis virtutem: quia « Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum ejus »⁹²; et: « Protegam civitatem hanc, inquit Dominus, propter me et propter David servum meum »⁹³; ideoque magnæ nobis consolationi sunt Sancti, qui per fidem vicerunt regna, adepti sunt repromissiones⁹⁴, et post vitæ commutationem pollent virtute majori.

τῶν ἐπαγγελιῶν, πλέον ἰσχύουσιν καὶ μετὰ τὴν τοῦδε

99. Agite nunc etiam magni Basilii laudatores, mihi que sermonis inopia laboranti opitulamini. Ego quidem plura cupio præterire: sed aliud me post aliud trahit; et tanquam in corpore partibus omnibus æque pulchro, quidquid occurrit, videtur pulchrius, et orationem ad se convertit. Agite igitur, egregias illius dotes persequimini, qui illarum et laudatores et testes existitis. Præclarum inter vos certamen suscipite, viri simul ac feminae, adolescentes et virgines, senes et juvenes, sacerdotes et populus, monachi et cœnobitæ, qui in contemplatione quique in actione versamini. Alius laudet studium ejus in jejuniis et precibus tam assiduum, velut si corporis expers fuisset; alius vigiliarum et psalmodiarum constantiam; alius asperam atque incredibilem duritiem victus, aut animi demissionem; alius oblivionem injuriarum in eo præcipue excellentem, juxta præceptum Apostoli dicentis: « Sol non occidat super iracundiam vestram »⁹⁵.

100. Omnis igitur præsentium chorus qui me circumstatis, quotquot ad superiorem et quotquot ad inferiorem templi partem pertinetis (80), quique ex nostrorum, quique ex numero externorum adestis, conficite mecum laudationem, et alius alias novi hujus Basilii virtutes celebrate. Qui præsidetis in judiciis, laudate legislatorem; qui civitatem regitis, civem; qui estis de populo, populares; qui eruditione delectamini, magistrum; qui solitudine gaudetis, illius amantem; qui frequentia, judicem; qui simplicitate, ducem; qui in secundis rebus versamini, moderatorem; qui in adversis, consolatorem; virgines, virginem; conjuges, castum; senectus, baculum; juvenus, disciplinam; paupertas, largitorem; custodem, opulentia. Videntur mihi quoque defensorem viduæ; pupilli, patrem; inopes, pauperum studiosum; ho-

⁹² Psal. cxv, 15. ⁹³ IV Reg. xix, 34. ⁹⁴ Hebr. xi, 35. ⁹⁵ Ephes. iv, 26.

(80) Græce ὅσου τοῦ βήματος, καὶ ὅσοι τῶν κάτω, intelligiturque clerus, qui inter sacra occupat locum altaris (tribunam seu chorum Latini dicunt), et populus, qui extra cancellos anteriorem et infe-

riorem templi partem occupat: quæ Zinus non intelligens vertit: « Qui pulpitem attingitis, et qui estis inferius: » quasi cum respectu ad oratorem ipsum, ex ambone verba facientem.

spitalem, hospites; fraternitas, dilectorem fratrum; ægrotantes, medicum cujusque morbi ac medicinam; sani conservatorem valetudinis; omnes denique efferre eum laudibus, qui omnia factus est omnibus, ut omnes aut plurimos lucraretur. Ego quidem sic amborum Patrum virtutes laudibus miscens, tenues sermonis epulas convivis delicatis apposui, caules scilicet cum pastillis tanquam apparatus deliciosum, nequaquam laudis futurus expers; quia quod honestum erat præsumpsi; vobis autem, qui tanto studio justa magno Eutychio persolvistis, nihil aliud consuluerim, nisi ut ad illum cernere et vicissim ab eo conspici existimetis: hæc enim coronis erit recte factorum ejus, in hoc virtutum viri thesaurus consistit.

Α τες τὸν ἱατρὸν, οἱ ὑγιαίνοντες τὸν φύλακα τῆς ὑγείας, οἱ πάντες τὸν πάντα πᾶσι γινόμενον, ἵνα κερδάνῃ τοὺς πάντας ἢ πλείονας. Ἄλλ' ἐγὼ μὲν οὕτως τῶν ἀμφοτέρων Πατέρων τὰς ἀρετὰς ἀναμίξας τοῖς ἐπαίνοις, τὴν πενιχρὰν τοῦ λόγου πανδαισίαν μετὰ προθυμίας παρέθηκα τοῖς δαιτυμόσιν καὶ τρυφитаῖς τὰ τοιαῦτα· ὥς ἄλλος μεθ' ἀλεύρων τὰ λάχανα, τῆς τοῦ προελέσθαι πάντως τὸ καλὸν οὐκ ἀμοιρήσων τιμῆς· ὑμῖν δὲ οὐκ ἄλλο τι συμβουλευσάμι· ἂν τοῖς τετελεσμένοις τὰ τοῦ μεγάλου Εὐτυχίου, ἢ πρὸς αὐτὸν ἀεὶ βλέπειν καὶ ὡς ὁρῶντος καὶ ὁρωμένου τῷ πνεύματι καταρτίζεσθαι· τοιαύτη γὰρ καὶ τῶν αὐτοῦ κατορθωμάτων ἡ κορωνὶς, τοιοῦτος τοῦ θεοφόρου ἀνδρὸς τῶν ἀρετῶν ὁ θησαυρός.

EPILOGUS.

101. Restat ut qui me benigne audistis, tuque B imprimis divinum ac sacrum caput, detis veniam paupertati meæ, Mosaicum illud de agni esu mandatum expendentes: «Decima die mensis primi tollat unusquisque agnum per domos et familias suas: sin autem minor est numerus quam sufficere possit ad vescendum agnum, assumet vicinum suum qui conjunctus est domui suæ⁹⁵.» Si ad unius agni esum multos convocandos præcepit, quid ad pastoris alicujus et quidem talis pastoris laudationem fieri mandasset? Ego, sancte Pater, cum tuis encomiis prædicandis par esse non possem, legi obtemperans, non pauperes vicinos meos, sed æquales ac pares tuos, eximios utique viros, convocavi; non ut agnum unum edi conspicerent, sed ut pastorem peregrinationis socium collaudarent. Æquum est sane ut transeuntes per viam et a viatico tenuiter instructi, id est eloquentia et doctrina inopes, concinnæque et sonoræ compositionis elegantia, eant ad aquam vivam et bibant ex ipso fontis labro ac puteo: neque enim decet ad alienam, doctrinam, inquam, et eruditionem, accedere. Itaque quæ ex tuis recte factis potui assequi dicendo, Pater sancte, ea sitientibus prompte apposui; quæ autem vires meas superabant, neque sermone meo poterant comprehendere, divina sapientibus viris ipsorumque sermonibus dereliqui, quorum Verba, sicut scriptum est, sunt stimuli et quasi clavi igniti⁹⁶: «Da autem sapienti occasionem, et sapientior erit; doce justum, et festinabit suscipere⁹⁷.» Apostolus vero: «Vestra, inquit, abundantia illorum inopiam suppleat, ut et illorum abundantia vestræ inopiæ sit supplementum, ut fiat æqualitas⁹⁸.» Et: «Adimpleo ea quæ desunt passionum Christi in carne mea⁹⁹.» Et iterum: «Quod mihi deerat suppleverunt fratres venientes a Macedonia¹.» Et vos igitur, viri perfecti, qui viri hujus sancti divinique Patris

ρα'. Ἀλλὰ μοι συγγνώμην διδόσθω παρά τε τῶν φιλοπόνως ἐντυγχανόντων τοῖς προκειμένοις, παρά τέ σου τῆς θείας καὶ σεβασμίας μοι κεφαλῆς, τὴν ἐμὴν ἐπιστάμενοι τοῦ λόγου πενίαν, καὶ τὸ Μωσαϊκὸν γινώσκοντες παράγγελμα περὶ τῆς βρώσεως τοῦ ἀρνοῦ· λέγει γὰρ οὕτως· Τῇ δεκάτῃ τοῦ μηνὸς τοῦ πρώτου λαβέτωσαν ἑαυτοῖς πρόβατον οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ κατ' οἴκους πατριῶν· ἐὰν δὲ ὀλιγοστοὶ ᾖσιν, ὥστε μὴ ἱκανοῦσθαι εἰς πρόβατον, προσκαλεσάσθωσαν τοὺς γείτονας τοὺς πλησίον. Εἰ οὖν εἰς βρώσιν ἐνὸς προβάτου νόμος συναγωγὴν ἐπέταξεν γενέσθαι πολλῶν, τί οὐ καὶ περὶ ποιμένος καὶ τοιοῦτου ποιμένος πρὸς εὐφημίαν προστάξειεν γενέσθαι; Πειθαρχήσας τοίνυν καγὼ τῷ νόμῳ, μὴ ὦν ἱκανὸς συγγράψασθαι τὰ σὰ κατορθώματα, ὅσιε Πάτερ, συνεχάλεσα εἰς εὐφημίαν τὴν σὴν, οὐ τοὺς ὁμοίους μου πένητας γείτονας, ἀλλὰ τοὺς σοὺς συζύγους, καὶ ὁμοδόξους, οὐχ ἵνα πρόβατον ἐδώδιμον θεάσσοντας, ἀλλ' ἵνα ποιμένα συνέκδημον ἐπαινέσωσιν. Καλὸν γὰρ τοὺς διϊόντας καὶ ὀλιγοστοὺς ἐν ἀργυρίῳ τυγχάνοντας, τουτέστιν ἐν λόγῳ τε καὶ γνώσει, καὶ περὶ τὴν εὐθετον καὶ εὐκροτον τῆς καλλιείας σύνθεσιν ἐνδεομένους, πορεύεσθαι ἐφ' ὕδωρ ζῶν, καὶ πίνειν ἐξ ἰδίων ἀγγείων καὶ φρεάτων πηγῆς· οὐ γὰρ θεμιτὸν βαδίζειν πρὸς ἀλλοτρίαν, φημί, διδασχὴν τε καὶ παιδευσιν. Ἄλλ' ὅσα μοι εὐάγωγα τῶν σῶν ἀνδραγαθημάτων γεγονάσιν, ὅσιε, τοῖς διψῶσιν ἀπένειμα ταῦτα προθύμως· ὅσα δὲ δυσάντλητα ἢ δυσπόριστα καὶ τῷ ἐμῷ λόγῳ μὴ καταληφθέντα τοῖς σοφοῖς τὰ θεῖα καὶ τοῖς αὐτῶν λόγοις παρέπεμψα, οἳ τινες εἰσὶν κατὰ τὸ γεγραμμένον, Λόγοι σοφῶν ὡς τὰ βούκηντρα καὶ ὡς ἥλοι πεπυρωμένοι· «Δίδου δὲ σοφῷ ἀφορμὴν, καὶ σοφώτερος ἔσται, γνώριζε δικαίῳ καὶ προσθήσει τοῦ δέχεσθαι·» σὲ δὲ προστάσσει καὶ ὁ θεὸς Ἀπόστολος· «Ὅτι τὸ ὑμῶν περίσσευμα εἰς τὸ ἐκείνων ὑστέρημα, καὶ τὸ ἐκείνων ὑστέρημα εἰς τὸ ὑμῶν περίσσευμα, ὅπως γένηται ἡ ἰσότης·» καί· «Ὅτι τὰ ὑστερήματα τῶν θλίψεων τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ σαρκί

⁹⁵ Exod. xiii, 5, 4. ⁹⁶ Eccle. xii, 11. ⁹⁷ Prov. ix, 9. ⁹⁸ II Cor. viii, 14. ⁹⁹ Coloss. i, 24. ¹ II Cor. xi, 9.

μου ἀναπληρῶ· » καὶ πάλιν· « Τὸ γὰρ ὑστέρημά μου ἔλθόντες ἀνεπλήρωσαν οἱ ἀδελφοί. » Καὶ ὑμεῖς οὖν, ὅσοι τέλειοι φιλοπάτορες τοῦ τελείου καὶ θεοφόρου ἀνδρός τε καὶ διδασκάλου ἐπαινέται καὶ γνήσιοι παῖδες τυγχάνετε, τὴν μὲν ἐμὴν ἀποδέξασθε πρόθεσιν· τὸ δὲ λοιπὸν εἰς εὐφημίαν ἢ μᾶλλον εἰπεῖν τὸ ὅλον ἀναπληρώσατε, ὅπως πληρωθῇ τὸ γεγραμμένον· « Ἀδελφός ὑπὸ ἀδελφοῦ βοηθούμενος, ὡς πόλις ὄχυρά καὶ τετειχισμένη. Ἰσχύει δὲ ὥσπερ μεμοχλευμένον βασιλεῖον. »

ρβ'. Σὺ δὲ ἡμᾶς, ὦ τρισμακάριε καὶ ἅγιε Πάτερ, ἐποπτεύοις ἄνωθεν, καὶ τὸν πάντα βίον διεξάγοις πρὸς τὸ λυσιτελέστατον· εἰ δὲ μετασταίημεν, δέξαις καὶ κεῖθεν ἡμᾶς κατὰ τὰς σὰς ἐπαγγελίας εἰς τοὺς Ἀβραμιαίους κόλπους καὶ ταῖς τῶν δικαίων σκηναῖς, ὡς ἂν καὶ ἐν αὐταῖς διδάξαι ἡμᾶς καθαρὸν τε καὶ τελειότερον τὰ περὶ τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου καὶ συναϊδίου Τριάδος, ἧς νῦν μετρίως δεδέγμεθα τὰς ἐμφάσεις ὑπὸ σοῦ, καὶ τῶν ὡς σὺ μαθόντες καὶ συφισθέντες. « Ἦν καὶ παρακαλῶν ἀπαύστως, μὴ παύσῃ ὑπὲρ τε ἡμῶν τῶν σῶν ἰκετῶν, καὶ τοῦ σοῦ ποιμνίου τοῦδε, τοῦ πιστοτάτου καὶ φιλοχρίστου λαοῦ, ὅπως ἐπιτύχωμεν τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ δόξα καὶ προσκύνησις ἅμα τῷ ἁγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

¹ Prov. xviii, 19.

ac magistri laudatores ac veri estis filii, animi studium atque propensionem boni consulite; et quod deest laudationi, supplete; imo vero totum hoc onus in vos suscipite, ut impleatur quod scriptum est: « Frater qui adjuvatur a fratre, quasi civitas firma, invalescit autem sicut regnum clausum vecte². »

καὶ τετειχισμένη. Ἰσχύει δὲ ὥσπερ μεμοχλευμένον

102. Tu vero, sanctissime ac beatissime Pater, de cœlo nos respice, et vitæ nostræ cursum ad salutem dirige, ut cum hinc recesserimus, recipias nos in sinum Abrahæ et in æterna justorum tabernacula, ubi purius atque perfectius videamus quæ abs te didicimus de sancta et sempiterna ejusdem essentiae Trinitate. Eamdē, Pater, deprecare pro nobis famulis tuis, proque grege tuo, hoc fidelissimo Christique amantissimo populo, ut bona consequamur æterna, in Christo Jesu Domino nostro; cum quo Deo et Patri gloria sit et adoratio, simul cum sancto bonoque et vitæ largiore Spiritu, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

ANG. MAI MONITUM

DE EUTYCHII PATRIARCHÆ SERMONE.

(Biblioth. Nov. t. IV, p. 54.)

Eutychii patriarchæ Constantinopolitani, medio sæculo sexto clari, sermonem de Paschate et de sacrosancta Eucharistia, si non integrum certe bona sui parte superstitem, in Vaticano codice comperi. Etenim ex ejusdem Eutychii Vita ab Eustathio familiari ejus, presbytero amantissime scripta, et ex Vaticano item codice a Bollandistis sub die 6 Aprilis Latine edita, satis constabat composuisse eum sermones contra quascunque hæreses, eosque ante obitum publicasse; quorum unus et quidem haud infimi generis hic noster fuit, quandoquidem in eo argumento versatur, cui præ cæteris Eutychius addictus fuit. Nam quod attinet ad SS. Eucharistiam, docet nos biographus quam pie hic patriarcha et quam sæpe Missarum solemniam publice celebraret, et Eucharistiam tantæ populi multitudini distribueret, ut aliquando sex horis in eo sanctissimo actu perseveraverit. Paschatis autem, id est Dominicæ resurrectionis commemorationem, adeo studiose coluit, ut vel supremo correptus morbo peragere liturgiam voluerit, atque a Deo impetraverit, ut tota Paschatis octava vitam retinens, ea demum desinente in terris solemnitate, ad cœlestem perpetuam ipse migraret. Idem quoque biographus Eutychium circa illam controversiam defendit, quam cum magno nostro Gregorio [*Moral. in Job* xiv, 9] (a). Constantinopoli tunc degente habuit. Profecto de carnis resurrectione nunquam dubitavit Eutychius, imo illam suis scriptis asseruit: in eo tamen a veritatis via aliquando aberrans divertit, cum illam in resurrectione impalpabilem fore judicavit: sed demum a Gregorio convictus, et morti proximus *anie astantium oculos, pellem manus suæ tenens, confiteor*, inquit, *quia omnes in hac carne resurgemus*. Itaque a Græcis memoria ejus religiosissime colitur; neque dissentit Baronius qui ad an. 586, n. 7, affirmat « non immerito eum a Græcis ut sanctum coli, anniversariaque die ejus natale celebrari. »

Sermonis hujus reliquias, in segmentis quatuor dispersas, aliis Patrum interpositis scriptis, in Nicetæ ad Lucam catena nactus sum; quas cum variis temporibus atque libris, prout se mihi obtulerunt, Græce olim ediderim, nunc constitui easdem connectere; præsertim quia feliciter agnovi eas alienis nunc exclusis, quæ interposuerat Nicetas, belle inter se congruere, seriemque ferme continuam restituere; quam

(a) Vide *Patrolog. Latinæ* t. LXXV, col. 1077-1079.

rem dudum in *Spicil. Rom.* X, præf. monere me memini. Certe hoc scriptum neque auctoris sui causa, neque ipsius argumenti, negligendum a me fuit. Namque Eutychius ab Ephræmio quem nos edidimus chronographo, v. 9792, elegante iambo dicitur: Λόγων ἑταῖρος, ἀρετῆς τ' αὖ ἐργάτης, *Amicus litterarum, virtutis auctor* quod ejus confirmat biographus dum ait Eutychium sermones eos edidisse, quos acta vita sua semper expresserat. Idem Eutychius concilio quinto œcumenico interfuit, in eoque pro fide orthodoxa graviter peroravit, et trium capitulorum aliarumque hæreseon damnationi subscripsit, quo tempore morabatur Constantinopoli etiam noster Vigilius papa. Tum et fortitudinis episcopalis specimen edidit, cum imperatori Justiniano in incorrupticolarum hæresim lapso invicte restitit, ejusque rei causa sedis quoque jacturam ac diuturnum exilium perpessus est. Ipso vero sermo, ut nihil dicam de sapiente circa pascha doctrina, Christi corporalem in Eucharistia præsentiam, citato etiam nobili Athanasii loco, testatur et prædicat.

EUTYCHII PATRIARCHÆ CONSTANTINOPOLITANI

SERMO

DE PASCHATE ET DE SACROSANCTA EUCHARISTIA.

1. Tres comperimus cœnas a Domino circa Paschatis tempus diversis locis celebratas: unam Gethsemani, in qua fuit etiam purificatio die Sabbati, incipiente jam prima die, id est Dominica: quare et nos tunc vigilias servamus. Altera cœna fuit Bethaniæ, quæ incidit in diem hebdomadæ secundam incipientem, prima jam expleta. Porro constat non fuisse hoc Pascha; quamobrem addit Matthæus: « Prima autem die Azymorum interrogaverunt discipuli: Ubinam vis tibi Pascha paremus? » Primam Azymorum fortasse illam appellans, quæ est dies Dominica, ceu primam hebdomadæ in qua azyma fiebant, quam Joannes Pascha nominat, sextam ante Pascha dicens². Ante enim sex dies, inquit, Paschæ venit Jesu Bethaniam. Nam sexta est, ante quartam decimam, illa quæ prima est. Cœna vero hac die celebrata pertinet ad initium diei secundæ, in qua veri agni electio fuit. Etenim illa verba³, venisse scilicet horam ejus, qua ipsum oportebat mundo abire, quid aliud significant nisi jam delectum fuisse Dominum, qui agnus secundum humanam naturam nominantur, in qua passionem excipere potuit? Demonstrantque delectum ad aliam pertinere jam vitam, juxta illud: « Ego elegi vos, propterea de mundo non estis⁴. » Quare et dies, ex qua id paratum fuit, Pascha appellatur, et sepultura juxta ipsius effatum⁵. Ut ergo lex impleretur quæ mandabat, decima die mensis primi ovem deligi, et ad quartam decimam usque servari⁶, ipse ceu simul sacerdos et victima a semetipso deligitur, et in quintam usque diem servatur: deinde mystice quarta decima die immolatur.

α'. Τρία γε μὴν δεῖπνα τὸν Κύριον, κατὰ τὸν τοῦ Πάσχα καιρὸν πεποιηχότα εὐρίσκομεν, τὰ καὶ τοῖς τόποις διάφορα· ἐν μὲν ἐν Γεθσημανῇ, ὃ καὶ τὸν νιπτῆρα περιέχει κατὰ τὴν τοῦ Σαββάτου ἡμέραν, τῆς Κυριακῆς ἥτοι τῆς πρώτης ἐναρχομένης ἡμέρας· διὸ καὶ ἡμεῖς τηνικαῦτα ποιούμεν τὰ προφωτίσματα. Ἔτερον δὲ ἐν Βηθανίᾳ, ὅπερ ἔχει τὴν δευτέραν τῆς ἐβδομάδος ἡμέραν ἐναρχομένην, καὶ τὴν πρώτην περαιουμένην· καὶ δῆλον, ὅτι οὐκ ἔστιν αὐτὸ Πάσχα (1-2)· διὸ ἐπάγει Ματθαῖος¹· « Τῇ δὲ πρώτῃ τῶν Ἀζύμων ἡρώτων οἱ μαθηταί· Ποῦ θέλεις ἐτοιμάσωμέν σοι τὸ Πάσχα; » πρώτην τῶν Ἀζύμων ἴσως τὴν Κυριακὴν καλῶν, ὡς πρώτην τῆς ἐβδομάδος, ἐν ᾗ τὰ ἄζυμα ἐπετελεῖτο, ἦν Ἰωάννης² Πάσχα καλεῖ, ἕκτην πρὸ τοῦ Πάσχα τιθεῖς· « Πρὸ ἑξ γάρ, φησὶν, ἡμερῶν τοῦ Πάσχα, ἦλθεν Ἰησοῦς εἰς Βηθανίαν. » Ἐκτὴ γὰρ πρὸ τῆς τεσσαρεσκαίδεκάτης ἔστιν ἡ πρώτη· ἥς τὸ δεῖπνον εἶχεν ἐναρχομένην τὴν δευτέραν, καὶ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ἀμνοῦ τοῦ ἀληθινοῦ. Τὸ γὰρ ἐλθεῖν αὐτοῦ τὴν ὥραν ἵνα μεταβῇ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου, τί ἔτερον δηλοῖ, ἢ τὸ ἐκλεγῆναι τὸν Κύριον, κατὰ τὸ ἀνθρώπινον· ὅπερ Ἀμνὸς ὀνομάζεται, διὰ τὸ δύνασθαι τὸ πάθος δεξασθαι. Καὶ δείκνυσιν ὅτι τὸ ἐκλεγέν, ἑτέρας γίνεται ζωῆς, κατὰ τό· « Ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς, διὸ οὐκ ἔστε ἐκ τοῦ κόσμου. » Διὸ καὶ ἡ ἡμέρα, ἀφ' ἧς τοῦτο γέγονε, Πάσχα καλεῖται καὶ ἐνταφιασμὸς, κατὰ τὴν αὐτοῦ φωνήν. Ἴνα οὖν τὸν νόμον πληρώσῃ τὸν λέγοντα, τῇ δεκάτῃ τοῦ μηνὸς τοῦ πρώτου λαμβάνειν τὸ πρόβατον, τηρεῖν δὲ ἕως τῆς τεσσαρεσκαίδεκάτης, ὡς ἱερεὺς καὶ ἱερεῖον ἑαυτὸν ἐκλέγεται, καὶ διετηρήθῃ εἰς πέμπτῃν ἡμέραν, εἴτα θύεται μυστικῶς τῆς τεσσαρεσκαίδεκάτης ἐναρχομένης.

¹ Matth. xxvi, 17. ² Joan. xii, 1. ³ Joan. xiii, 1.

(1-2) Argumentum hoc docte versat etiam Joannes Philoponus, Eutychii nostri æqualis in proluxa disputatione, quam videsis apud Gallandium *Bibl.*

⁴ Joan. xv, 19. ⁵ Marc. xiv, 8. ⁶ Exod. xii, 3, 6.

t. XII, p. 610 seqq. Et quidem id scriptum in cod. Vat. 579, inscribitur Cyrillo; sed rectius in alio cod. Vat. 1672, Pilopono.

β'. 'Εν τούτῳ τοίνυν τῷ δείπνῳ, τῆς πρώτης ἡμέ- A
ρας τῷ ἐν Βηθανίᾳ, ἡ ἐκλογή γέγονε, καὶ ἀπὸ τούτου
ἡ διατήρησις· καὶ οἱ μαθηταὶ φασί· « Ποῦ θέλεις
ἐτοιμάσωμεν; » Καὶ τὸ ψωμίον ἐμβάψας, δίδωσι τῷ
προδότη, καὶ εἰσῆλθεν ἀπὸ τότε εἰς αὐτὸν ὁ Σατανᾶς,
ὅπερ ἐστὶν ἡ ἐπιθυμία τοῦ παραδοῦναι τὸν Κύριον.
Καὶ ἐξῆλθεν εὐθέως τοῦτο πράξων, καίτοι τοῦ Κυρίου
προνοητικῶς ἐν τῷ δείπνῳ τούτῳ εἰπόντος· « Εἰς
ἐξ ὑμῶν παραδώσει με. » Καὶ ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας,
τὸ Πάσχα γίνεται τὸ μυστικὸν καὶ ἐπιθυμητὸν, οὐ
τὸ νομικόν. Τοῦτο γὰρ καὶ αὐτοὶ ᾔδεσαν, καὶ περιττὴ
ἡ πρόρρησις. Μετὰ γὰρ τὴν τρίτην καὶ τὴν τετράδα,
τὰς μέσας ὑπερβάς ὁ Κύριος, εἶπε· « Μετὰ δύο ἡμέ-
ρας, » τοῦτέστι τὴν τρίτην καὶ τὴν τετράδα. Καὶ
ταῦτα μὲν ἐν τῷ ἐν Βηθανίᾳ δείπνῳ, ἐν ᾧ καὶ τὰ τῆς
διαθήκης. Μεθ' ἣν ὑπερβάς ὁ Ἰωάννης τὰ τοῦ τρίτου B
δείπνου τοῦ ἐν Σιών τοῦ καὶ μυστικοῦ, ἐπὶ τὸν τόπον
τῆς παραδόσεως ἔρχεται· τρίτον δὲ δείπνον, τοῦτο
τὸ μυστικόν, περὶ οὗ φησι παρὰ τῷ Λουκᾷ· « Ἐπιθυ-
μία ἐπεθύμησα τοῦτο Πάσχα φαγεῖν μεθ' ὑμῶν πρὸ
τοῦ με παθεῖν. » Ἄρα οὖν πρὸ τοῦ παθεῖν, Πάσχα
ἔφαγε, μυστικὸν δηλονότι· Πάσχα γὰρ ἄνευ πάθους,
οὐκ ἂν κληθεῖη. Μυστικῶς οὖν ἑαυτὸν ἔθυσεν, ὅτε
ταῖς οἰκείαις χερσὶ μετὰ τὸ δεῖπνῆσαι λαβὼν τὸν ἄρ-
τον, εὐχαριστήσας, ἀνέδειξε καὶ ἔκλασεν, ἐμμίξας
ἑαυτὸν τῷ ἀντιτύπῳ (3). Ὁμοίως καὶ τὸ ποτήριον
ἐκ τοῦ γεννήματος τῆς ἀμπέλου κεράσας καὶ εὐχαρι-
στήσας, καὶ ἀναδείξας τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ εἶπε·
« Λάβετε, φάγετε· » καὶ, « Λάβετε, πίετε· τοῦτό
ἐστὶ τὸ σῶμά μου, καὶ, τοῦτό ἐστὶ τὸ αἷμά
μου. » Ὅλον οὖν ἅπας τὸ ἅγιον σῶμα καὶ τὸ τίμιον C
αἷμα τοῦ Κυρίου δέχεται, καὶ εἰ μέρος τούτων δέ-
ξεται· μερίζεται γὰρ ἀμερίστως ἐν ἅπασιν, διὰ τὴν
ἐμμίξιν. Καθὼς καὶ σφραγὶς μία, πάντα τὰ ἐκτυ-
πώματα αὐτῆς καὶ μορφώματα τοῖς μεταλαμβάνουσι
μεταδίδωσι· καὶ μία μένει, καὶ μετὰ τὴν μετάδοσιν
οὐκ ἐλαττουμένη, οὐδὲ ἀλλοιουμένη πρὸς τὰ μετ-
έχοντα, καὶ ἢ τῷ ἀριθμῷ πλείονα. Ἡ ὥς καὶ μία
φωνὴ ὑπότινος προαχθεῖσα, καὶ εἰς ἀέρα χυθεῖσα, καὶ
ἐν τῷ ταύτῃ προεμένῳ πᾶσα μένει· καὶ ἐν τῷ ἀέρι
γενομένη, πᾶσα ταῖς ἀκοαῖς πάντων ἐναπετέθη, οὐ-
δενδὸς πλέον ἢ ἐλαττον τοῦ ἐτέρου τῶν ἀκουσάντων
εἰσδεχομένου, ἀλλὰ ὅλη ἐστὶν ἀδιαίρετος καὶ ὁλόκλη-
ρος παρὰ πᾶσι, καὶ μύριοι τὸν ἀριθμὸν ἢ πλείους
ᾧσιν οἱ ἀκούσαντες, καίτοι σῶμα ὑπάρχουσα· D
οὐδὲν γὰρ ἕτερόν ἐστι φωνῇ, ἢ πεπληγμένος ἀήρ.

γ'. Μηδεὶς οὖν ἀμφιβολίαν ἔχέτω τὸ ἄφθαρτον μετὰ
τὴν μυστικὴν ἱεουργίαν, καὶ τὴν ἁγίαν ἀνάστασιν,
καὶ ἀθάνατον, καὶ ἅγιον, καὶ ζωοποιὸν σῶμα καὶ
αἷμα τοῦ Κυρίου, τοῖς ἀντιτύποις ἐντιθέμενον διὰ τῶν
ἱεουργιῶν, ἐλαττοντῶν προειρημένων παραδειγμά-
των τὰς οἰκείας ἐναπομόργνυσθαι δυνάμεις, ἀλλ'
ὅλον ἐν ὅλοις εὐοίσκεσθαι. Ἐν αὐτῷ γὰρ τῷ Κυριακῷ

⁷ Matth. xxvi, 2. ⁸ Joan. xiii, 2. ⁹ Luc. xxii, 15.

(3) De antitypis (id est figuris seu, ut loquimur, accidentibus) doctissime more suo disserit contra Creightonum Allatius Exerc. XXV, p. 486-520, quem legere pretium operæ erit. Sanctus Cyrillus apud nos initio Commentarii in Lucam, assum-

2. In hac ergo prima Bethaniæ celebrata cœna
delectus victimæ factus est, et deinde ejus conser-
vatio: tum et discipuli aiunt: Ubi vis paremus?
et buccellam intinctam porrigit proditori, in quem
exinde intravit Satan, id est prodendi Domini
cupiditas; qui illico id patraturus exiit: quanquam
Dominus re provisa huic inter cœnandum prædixe-
rat: Unus vestrum me tradet: et post biduum
pascha fiet, mysticum scilicet ac desiderabile, non
illud legale; alterum hoc enim satis noverant di-
scipuli, et supervacanea prædictio fuisset. Nam
post tertiam et quartam, omissis interjectis Domi-
nus ait: « Post biduum, id est, post tertiam et
quartam ⁷. » Et hæc quidem in Bethaniæ cœna
e venerunt, in qua etiam testamentum Domini fuit.
Post hanc, prætermissis Joannes ⁸ rebus in tertia
cœna actis, illa, inquam, in Sione celebrata et my-
stica, ad locum proditiōis devenit. Hæc est, in-
quam, mystica illa, de qua apud Lucam dicit Do-
minus: « Desiderio desideravi hoc Pascha man-
ducare vobiscum antequam patiar ⁹. » Igitur ante
passionem Pascha manducavit, 'mysticum scilicet:
nam Pascha absque passione non fuisset appella-
tum. Mystice ergo seipsum immolavit, cum suis
manibus postquam cœnaverat panem accipiens,
gratias agens, ostendit ac fregit, *antitypo semet-*
ipsum immiscens. Similiter et genimen vitis tem-
perans, gratiasque agens, ostendensque Deo Patri,
dixit: « Accipite, manducate; accipite, bibite:
hoc est corpus meum, et hic est sanguis meus ¹⁰. »
Totum itaque sanctum corpus, pretiosumque Do-
mini sanguinem unusquisque sumit, etiamsi partem
specierum harum tantummodo sumpserit: dividi-
tur enim indivise in omnibus, quia intus ipse im-
mistus est. Sicut etiam sigillum unum cuncta
eetypa et formas accipientibus imperitur, et
tamen unum sigillum manet post diribitionem haud
deminutum neque immutatum erga participantes,
etiamsi hi plures numero sint. Vel etiam sicut
unavox ab aliquo emissa, et in aerem effusa, nihilo-
minus in emittente tota manet: et quanquam in
aere ipsa sit, tota ad omnium aures advolat, nemine
plus vel minus excipiente, sed tota et indivisa est
et integra apud omnes, etsi forte innumeri sint qui
audiant; corpus licet ea sit; nihil enim est aliud
vox nisi pulsus aer.

3. Nemo ergo suspicetur, post mysticum sacri-
ficium sanctamque resurrectionem, incorruptibile,
immortale, sanctum atque vivificum corpus ac
sanguinem Domini, in antitypis per sacram opera-
tionem collocatum, minus quam prædicta exempla
suas expromere vires, sed utrumque totum in
cunctis antitypis exstare putet. In ipso enim Do-

¹⁰ Matth. xxvi, 27.

ptam a Verbo carnem dicit ὁρατὴν, ψηλαφῆτὴν, ἀντίτυπον, *visibilem, tangibilem, solidam*. Talia reapse sunt accidentia, quæ Christi corpus in Eu-
charistia velant, ideoque apte appellantur ἀντί-
τυπα.

minico corpore plenitudo habitat divinitatis Verbi Dei corporaliter, id est substantialiter. Fractio quidem venerandi panis necem significat : quare et Pascha desiderabile appellatum fuit, ceu quod salutem, immortalitatem, perfectamque Dei notitiam nobis suppeditat. Et sicuti tunc post epulas hymno dicto exierunt in montem Olearum, sic et nos post sanctis corporis sanguinisque sumptionem, gratias agimus, et unusquisque in propriam domum revertimur. Idcirco post sanctarum rerum participationem, in quinta magna feria, vinum et oleum gustari ab illis qui tribus antea diebus non gustaverunt, haud est laudabile : propterea quod ille dixerit : « Non bibam amodo de genimine vitis, donec ipse vobiscum novum bibam in regno Patris mei ¹¹, » id est in sancta resurrectione. Unde et in canonibus edicitur, ne hac die jejunium solvamus, atque ita præteritas simul dies pessumdemus. Hæc est ergo tertia cœna, nempe illa in Sione peracta. Quare post mysticum Pascha a Domino in urbe Sione actum, incipiente jam quarta decima die, illud quod a Judæis die crastina, cui nomen Parasceve, expleta jam quarta decima sit, jam non est Pascha. Nam legalia finem acceperunt, unde jam reprobantur.

IV. Sed neque manipuli oblatio, quam sexta decima die faciebant, hunc videlicet pro totius humani generis salute offerentes ¹², nunc jam usu venit : a qua quidem die sexta decima, hebdomadarum ordiebatur numerus ¹³, ad Pentecosten progrediens. Namque hac sexta decima incipiente, quæ et Dominica dicitur, quæque prima erat subsequentis hebdomadæ, Dominus noster a mortuis resurgens, seipsum loco manipuli Deo Patri obtulit pro totius humani generis salute. Haud ergo fit deinceps manipuli oblatio postquam Dominus manipuli loco semetipso Patri Deo obtulit : neque item numerantur jam hebdomadæ, neque legalis Pentecoste, sed alia potius quæ perfectam scientiam per sancti Spiritus adventum revelat, quam nos ceu plenam Spiritus sancti præsentiam solemniter celebramus : neque nunc manet tubarum et tabernaculorum solemnitas, quæ typus resurrectionis fuerat, postquam vera Domini nostri resurrectio nobis apparuit. Neque tribus anni temporibus typicum festum jam agunt homines; tota enim hodierna vita continuum festum est. Atque ut summatim dicam, cunctæ legis significationes expletæ sunt, quia plenitudo legis Christus est : unde et Christi Ecclesia sanctam ejus resurrectionem celebrat, quæ sexta decima die incipiente contigit. Neque jam cum Judæis festum agit, sextam decimam lunæ observans. Sicut autem a mortuis resurgens, seque pro nobis Patri offerens, manipuli typo finem imposuit; sic agni loco, quarta decima

σώματι κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος τοῦ Λόγου καὶ Θεοῦ σωματικῶς, ὅπερ ἐστὶν οὐσιωδῶς. Ἡ κλάσις γε μὴν τοῦ ἄρτου τοῦ τιμίου, τὴν σφαγὴν δηλοῖ· διὸ καὶ Πάσχα ἐπιθυμητὸν ἐκλήθη, ὡς σωτηρίας καὶ ἀφθαρσίας καὶ γνώσεως τελείας πρόξενον. Καὶ ὥσπερ τότε μετὰ τὸ φαγεῖν ὑμνήσαντες ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν· οὕτως καὶ ἡμεῖς μετὰ τὸ μεταλαβεῖν τοῦ ἁγίου σώματος καὶ αἵματος, εὐχαριστοῦμεν, καὶ ἐξιμεν ἕκαστος εἰς τὸν ἴδιον οἶκον ἐπανερχόμενοι, Οὐκοῦν μετὰ τὴν τῶν ἁγίων μετάληψιν, ἐν τῇ Πέμπτῃ τῇ μεγάλῃ μεταλαμβάνειν οἴνου καὶ ἐλαίου τοὺς ἐν ταῖς προτέραις τρισὶν ἡμέραις μὴ μεταιληφότας, οὐ καλόν· διὰ τὸν εἰπόντα· « Ἀπάρτι οὐ μὴ πῖω ἐκ τοῦ γεννήματος τῆς ἀμπέλου, ἕως αὐτὸς πῖω μεθ' ὑμῶν καὶ νὺν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Πατρὸς μου, » τοῦτέστιν ἐν τῇ ἀναστάσει τῇ ἁγίᾳ. Ὅθεν καὶ ἐν τοῖς κανόσιν εἴρηται, μὴ λύειν ταύτην, καὶ τὰς προτέρας ἀπολλύειν. Τοῦτο οὖν ἐστὶ τὸ τρίτον δεῖπνον, τὸ ἐν τῇ Σιών ἐπιτελεσθὲν. Ὡστε μετὰ τὸ μυστικὸν Πάσχα, τὸ ὑπὸ τοῦ Κυρίου γενόμενον ἐν τῇ Σιών, ἐναρχομένης τῆς τεσσαρεσκαίδεκάτης, τὸ ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ἐπὶ τὴν αὔριον, ἥτις ἦν παρασκευὴ, περαιουμένης τῆς τεσσαρεσκαίδεκάτης ἐπιτελεσθὲν, οὐκέτι Πάσχα. Τὰ νομικὰ γὰρ πεπλήρωται· διὸ καὶ κατακρίνονται.

δ'. Ἄλλ' οὔτε ἡ τοῦ δράγματος προσαγωγή, ἣν ἐπετέλουν ἐν τῇ ἐξκαιδεκάτῃ, τοῦτο προσφέροντες ὑπὲρ σωτηρίας ὅλου τοῦ ἀνθρωπίνου φυράματος, κατὰ τὴν τοῦ νόμου ἐντολήν, ἔτι χώραν ἔχει· ἀφ' ἧς ἐξκαιδεκάτης καὶ ἡ τῶν ἐβδομάδων ἀπαρίθμησις ἐγένετο, τὴν Πεντηκοστὴν ἐπιφέρουσα. Ταύτης γὰρ ἐναρχομένης τῆς ἐξκαιδεκάτης τῆς καὶ Κυριακῆς, ἥτις καὶ πρώτη τῆς ἐπιούσης ἐβδομάδος ἐδείκνυτο, ὁ Κύριος ἡμῶν ἐκ νεκρῶν ἀναστὰς, ἑαυτὸν ἀντὶ τοῦ δράγματος προσήνεγκε τῷ Θεῷ, καὶ Πατρὶ, ὑπὲρ σωτηρίας ὅλου τοῦ ἀνθρωπίνου φυράματος. (4) Οὐκέτι τοίνυν δράγματος προσαγωγή, ἑαυτὸν τοῦ Κυρίου προσαγαγόντος, ἀντὶ τοῦ δράγματος, τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ· οὐδὲ ἐξαριθμήσεις ἐβδομάδων καὶ πεντηκοστὴ νομικὴ, ἀλλ' ἑτέρα τελείαν ἐπίγνωσιν διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος παρουσίας ὑποφαίνουσα ἦν ἡμεῖς ὡς τελείαν παρουσίαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐορτάζομεν. Οὐκέτι σαλπίγγων καὶ σκηνῶν ἐορτὴ, τύπον τῆς ἀναστάσεως ἔχουσα, τῆς ἀληθεϊνῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν φανερωθείσης. Οὐκέτι τρεῖς καιροὺς ἐορτάζουσι τοῦ ἐνιαυτοῦ, τυπικῶς· ἅπας γὰρ ὁ βίος σήμερον ἐορτὴ μία καθέστηκεν. Καὶ ἀπλῶς, πᾶσαι αἱ διὰ τοῦ νόμου ἐμφάσεις πεπλήρωνται· ὅτι πλήρωμα νόμου Χριστός· ὅθεν καὶ ἡ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία τὴν ἁγίαν ἀνάστασιν αὐτοῦ ἐορτάζει, ἥτις ἐναρχομένης τῆς ἐξκαιδεκάτης ἐγένετο. Καὶ οὐκέτι Ἰουδαίοις συνεορτάζει τὴν τεσσαρεσκαίδεκάτην τῆς σελήνης διώκουσα. Ὡσπερ μέντοι ἐκ νεκρῶν ἐγηγερμένος, καὶ ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν τῷ Πατρὶ προσαγαγὼν, ἐπλήρωσε τὸν τύπον τοῦ δράγματος, οὕτως

¹¹ Matth. xxvi, 29. ¹² Levit. xxiii, ¹³ ibid. 15.

(4) Hic interponebatur in codice Cyrilli locus, alibi a nobis editus; deinde prosequitur Eutychius.

ἀντὶ τοῦ ἀμνοῦ, τῆς τεσσαρεσκαίδεκάτης ἐναρχομένης, ἑαυτὸν θύσας μυστικῶς καὶ προληπτικῶς, καὶ ἐμμίξας τῷ ἀντιτύπῳ φαίνεται. Τὸ οὖν μυστικὸν, ἀπαρχὴ καὶ ἀρραβὼν ἐστὶ τοῦ πραγματικοῦ· τὸ δὲ πραγματικὸν, τὸ τέλειον, κατὰ τό· « Οὐ μὴ φάγω αὐτὸ, ἕως οὗ πληρωθῇ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ· » ὅπερ ἔσχεν ἡ ἀγία αὐτοῦ ἀνάστασις· τοῦτο γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ· διότι οὐκέτι δύναται ἀποθανεῖν, ἀπαξ ἀποθανών.

ε'. Ὅτι δὲ οὕτως ἐστίν, ἰδοὺ μυστικῶς καὶ ἡμεῖς ἀποθνήσκομεν ἐν τῷ βαπτίσματι τῷ ἁγίῳ· ἐν μαρτυρίῳ δὲ μετὰ τοῦτο, ἢ καὶ ἄνευ μαρτυρίου, πραγματικῶς. Καὶ οὐκ ἡλλοτριῶται ὁ μυστικὸς ἡμῶν θάνατος, τοῦ πραγματικοῦ, κἂν εἰ τελειοῦται ἐν τῷ πραγματικῷ. Καὶ ἑτέραν γὰρ παρὰ τὴν πρώτην ἐν τῷ μυστικῷ κτώμεθα ζωὴν, ἀπαρχὴν τινὰ τῆς ἀναστάσεως, καὶ ἄφεςιν ἁμαρτιῶν, καὶ υἱοθεσίαν καὶ ἁγιασμόν, καὶ συγκληρονόμοι Χριστοῦ γινόμεθα. Οὐκ ἀπέρρη[χ]ται τοίνυν τὰ μυστικὰ τῶν πραγματικῶν, κἂν εἰ ἐν τοῖς πραγματικοῖς τελειοῦται. Ἡ οὖν Ἐκκλησία, καὶ τῆς τεσσαρεσκαίδεκάτης ἐπιτελεῖ τὴν μνήμην, ἐν τῇ μεγάλῃ Πέμπτῃ, καθὼς τότε γέγονεν ὑπὸ τοῦ Κυρίου τὸ Πάσχα τὸ μυστικόν, ὅτε ἑαυτὸν ἔθυσεν τῆς τεσσαρεσκαίδεκάτης ἐναρχομένης. Κἂν οὖν ἐν τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῆς ἐβδομάδος τοῦ Πάσχα τῇ καὶ Κυριακῇ, κἂν ἐν τῇ θατέρᾳ, κἂν ἐν τῇ τρίτῃ, κἂν ἐν τῇ τετάρτῃ ἐμπέσῃ ἡ τεσσαρεσκαίδεκάτη (ζητεῖται γὰρ τοῦτο), τῇ πέμπτῃ ἡ Ἐκκλησία ἐπιτελεῖ τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα τοῦ μυστικοῦ· καθ' ἣν καὶ ὁ Κύριος ἑαυτὸν μυστικῶς ἔθυσεν τότε. Τὴν δὲ τελείαν καὶ πληρωματικὴν τῆς μυστικῆς ἑορτῆς, κατὰ τὴν ἁγίαν ἀνάστασιν ἐπιτελεῖ, ἥτις ἐναρχομένης τῆς ἐξκαίδεκάτης, τῆς καὶ Κυριακῆς τότε φθασάσης, γεγένηται.

ς', Διὸ καὶ οἱ ἐν Νικαίᾳ Πατέρες, τινῶν τῆς Ἐκκλησίας τοῦτο μὴ ποιούντων, ὥρισαν πάντας ἅμα κατὰ τὴν τότε ἐν τῇ σωτηριῳδῇ ἀναστάσει φθάσαναν ἐξκαίδεκάτην τὴν καὶ Κυριακὴν ἑορτάζειν, ὡς τὸ τέλειον καὶ πραγματικὸν ἔχουσαν, κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου φωνήν. Καὶ τοῦτο τῇ Ἀλεξανδρέων γράφουσιν Ἐκκλησίᾳ λέγοντες· « Εὐαγγελιζόμεθα ὑμᾶς καὶ περὶ τῆς συμφωνίας τοῦ ἁγιωτάτου Πάσχα, ὅτι ὑμετέραις εὐχαῖς κατωρθώθη καὶ τοῦτο τὸ μέρος· ὥστε πάντας τοὺς τῆς Ἐφῆς ἀδελφοὺς μετὰ τῶν Ἰουδαίων τὸ πρότερον ποιούντας, σύμφωνα Ῥωμαίοις καὶ ὑμῖν καὶ πᾶσιν ἡμῖν τοῖς ἐξ ἀρχῆς φυλάσσουσιν τὸ Πάσχα ἐκ τοῦ δεῦρο μεθ' ἡμῶν ἅγειν. » Τελείας οὖν ἐνστάσεως γεγεννημένης, ἀτελῶς τινες ἑορτάζοντες, ταύτην οὐκ ἐρυθριῶσιν. Ὡς περ καὶ οἱ τὸ ὕδωρ μόνον παριστῶντες τῷ ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου κανῶ, ἀντὶ τοῦ κερασθέντος μετὰ τοῦ γεννήματος τῆς ἀμπέλου, κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου παράδοσιν, λελήθασιν, ἑαυτοὺς χωρίζοντες τοῦ Κυριακοῦ αἵματος τε καὶ σώματος· πληροῦται γὰρ τὸ ἕτερον ὑπὸ τοῦ ἑτέρου. Ὁ οὖν μὴ ἔχων τὸ ἐν, οὐδὲ τὸ ἐν ὃ δοκεῖ ἔχειν, ἔχει. Δείκνυνται δὲ οἱ τοιοῦτοι ἀλλότριον τῆς ἁγίας Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Ἡμεῖς δὲ καὶ τὴν τῆς τεσσαρεσκαίδεκάτης ἑορτὴν ἐπιτελοῦμεν κατὰ τὴν πέμπτῃ ἡμέραν τῆς

A incipiente die, semet mystice et in antecessum immolans, atque antitypis insertus apparet. Ergo res mystica, inchoatio est et arrha rei pragmaticæ: res vero pragmatica complementum nanciscitur, juxta illud dictum: Non comedam illud, donec adimpleatur in regno Patris mei¹⁴; quod reapse per sanctam ejus resurrectionem accidit: tale enim est regnum Dei. Quamobrem haud jam amplius mori potest, postquam semel est mortuus.

5. Quia vero res ita se habet, ecce et nos mystice morimur in sancto baptismo: deinde in martyrio, vel etiam sine martyrio per operum praxim: neque differt mors nostra mystica ab illa pragmatica. Namque et aliam, præter primam, mystici generis habemus vitam, inchoationem veluti resurrectionis, peccatorum remissionem, adoptionem in filios, et sanctificationem, ita ut cohæredes Christi efficiamur. Haud ergo excluduntur a mysticis res pragmaticæ, imo illæ in his perficiuntur. Ecclesia igitur quartæ decimæ quoque diei commemorationem facit in magna feria quinta; sicuti tunc mysticum a Domino pascha peractum fuit, cum semet immolavit quarta decima incipiente die. Sive ergo in primam paschalis hebdomadæ diem, id est Dominicam, sive in secundam aut etiam quartam feriam inciderit dies quarta decima (id enim requiritur), quinta in feria celebrat Ecclesia Paschæ mystici festum: qua feria Dominus quoque seipsum mystice immolavit. Perfectionem vero mystici festi ac plenitudinem in sancta resurrectione consummat, quæ incipiente sexta decima die, et Dominica jam intrante, contigit.

6. Quare etiam Nicæni Patres nonnullis Ecclesiis secus agentibus præceperunt, ut omnes simul, prout tunc erat, in Servatoris resurrectione, sexta decima die incepta, quæ et Dominica erat, solemnitatem agerent, ceu perfectum jam peractumque finem consecutam, juxta Domini effatum¹⁵. Alexandrinorum autem Ecclesiæ ita scripserunt dicentes: « Nuntiamus vobis de facta circa sanctissimum Pascha concordia, quia vestrarum precum merito hæc quoque pars recte fuit constituta; ut cuncti orientales fratres, qui antea cum Judæis Pascha celebrabant, abhinc consona Romanis vobisque et nobis omnibus, qui ab initio sic Pascha observavimus, nobiscum facturi sint. » Atqui hoc decreto peremptorio edito, nonnullos adhuc non pudet imperfectam agere solemnitatem. Ita illi etiam se gerunt, qui solam aquam adhibent posito super altari vasculo, cum de vitis genimine miscere deberent, secundum Domini traditionem: quo facto ignoranter semet a Dominico corpore ac sanguine separant. Namque unum altero completur. Qui ergo alterutro caret, is ne illud quidem, quod se putat habere, habet. Sunt autem hi a sancta Christi Ecclesia manifeste alieni. Nos vero quartæ

¹⁴ Luc. xii, 16. ¹⁵ ibid. 37.

etiam decimæ diei festum agimus, quinta magnæ A hebdomadæ feria, sicut a Domino traditum fuit, etiamsi forte id festum in priores dies incurrisset. Et sanctam resurrectionem, quæ sexta decima die, degente in terris Servatore, accidit, celebramus die Dominica, post venum æquinoctium. Tum et aquam, ita tamen ut genimine vitis non careat, offerimus, cum ea scilicet misto juxta Domini traditionem.

7. Porro quod bibimus, id salutarem doctrinam significat, quam bibit nobiscum Servator, nostra semper participans post resurrectionem: atque hoc regnum cœlorum dicitur. Novum autem est, quod alicui nuper proponitur ad cognoscendum: gaudentque erudiens simul atque eruditus ob discentium docentiumque salutem; quod Gregorio quoque theologo haud secus videtur. Calix quidem quem mandavit Dominus discipulis ut inter se dividerent, cœnæ erat, non communionis mysteriorum. Mox pergit dicere Lucas, Dominum ipsum distribuisse apostolis panem et calicem. Quod si etiam super cœnæ calice gratias egit, nil mirum est; et nos enim gratias agimus tum super profana comestione, tum super mystica. Cæteroqui diversa est gratiarum actio a benedictione: namque et mos agendi gratias in sumendo cibo ex Evangelii quodam loco ad nos manavit¹⁶. Benedixit nimirum Dominus quinque panibus, atque ita turbis discipulorum ministerio distribuit. Rursusque dictum est: « Post cœnam hymno dicto in montem Olea- C rum exierunt¹⁷. »

8. Quamobrem stulte agunt, qui cum panis

¹⁶ Luc. ix, 16. ¹⁷ Matth. xxvi, 30.

(5) Hic interjacebant in codice Chrysostomus atque Severus. Deinde rursus Eutychius noster.

(6) Nempe hoc fit Luc. xxii, 17. Sed mox versibus 19 et 20 conficitur ac distribuitur sacrosancta Eucharistia.

(7) Sequebantur hic in codice Chrysostomus, Cyrillus, Severus, Theodoretus. Tum f. 281, a. rursus noster Eutychius.

(8) Sequitur hic præclara et authentica Eutychii patriarchæ doctrina, adversus Græcos præsertim Armeniosque schismaticos, qui panem nondum consecratum supplicatione ducta per templum, cum adorationibus et canticis ad altare ante Missam celebrandam deferunt. De qua Orientalium consuetudine (jam ab Eutychii temporibus, ut videmus, grassante) Romana Ecclesia non semel quæta est, cavens nimirum periculum falsi cultus et adhuc indebiti, quidquid contra dicat in Apologia neoterici schismaticus Gabriel Philadelphiensis. Hac de re prolixè Arcudius, *Concord. lib. iii, cap. 19*. Sed age, quia in his abusivis retibus coarguendis versamur, et quia in Armeniorum canonibus apud nos *Script. vet. t. X, part. ii, p. 274*, memoratur tanquam ex Macario Hierosolymitano *oleum mortuorum*, isque inungendi mortuos sacro oleo non Armenios solum schismaticos aliosque aliquot orientales, verum etiam alicubi Græcos, teste Goario *Euchol. gr. p. 557*, occupavit, placet recitare, Græce saltem brevitatis causa, ex codice Vat. *Ottob. 418. p. 177*, et rursus *p. 367*, Nicephori patriarchæ Constantinopolitani fragmentum, quo is ritus diserte improbat atque exploditur. (Est autem hic Nicephorus II, de cujus tractatibus cum Armeniis, diximus in *Spicil. Rom. t. X*, ante Photii Epistolas.)

ἐβδομάδος τῆς μεγάλης, καθὼς ὑπὸ τοῦ Κυρίου παραδέδοται, καὶ ἐν ταῖς προτέραις ἡμέραις ἐμπέσῃ αὕτη· καὶ τὴν ἁγίαν ἀνάστασιν τὴν γενομένην τῇ ἐξαιδεκάτῃ κατὰ τὸν σωτήριον καιρὸν, ἐορτάζομεν ἐν Κυριακῇ, μετὰ τροπὴν τοῦ ἡλίου ἑαρινήν· καὶ τὸ ὕδωρ, μόνον οὐκ ἄνευ τοῦ γεννήματος τῆς ἀμπέλου παριστῶμεν, ἀλλὰ μετὰ τούτου κιρνῶντες κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου παράδοσιν (5).

ζ'. Τὸ γὰρ πιεῖν, τὴν σωτηριώδη διδασκαλίαν δηλοῖ, ἣν πίνει μεθ' ἡμῶν ὁ Σωτὴρ, κοινοῦμενος, ἀεὶ τὰ ἡμέτερα, μετὰ τὴν ἀνάστασιν, ἥτις οὐρανῶν εἴρηται βασιλεία παρ' αὐτοῦ. Καὶνὸν δὲ ἐστὶ τὸ ἄρτι προστιθέμενον εἰς γινῶσιν τι. Εὐφραίνεται δὲ καὶ ὁ διδάσκων καὶ ὁ διδασκόμενος ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ τῶν ἀκουόντων καὶ μανθανόντων, ὃ καὶ Γρηγορίῳ τῷ Θεολόγῳ δοκεῖ. Τοῦτο μέντοι τὸ ποτήριον, ὃ ἐκέλευσεν αὐτοῖς εἰς ἀλλήλους διαμερίσαι, τοῦ δεῖπνου ἦν, οὐ τῶν κοινωνικῶν μυστηρίων (6). Ἐφεξῆς οὖν προΐων ὁ Λουκάς, φησὶν, ὅτι καὶ τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ ποτηρίου αὐτὸς μετέδωκε τοῖς ἀποστόλοις. Εἰ δὲ καὶ ἐπὶ τῷ ποτηρίῳ τοῦ δεῖπνου ἡὐχαρίστησεν, οὐ θαυμαστόν· καὶ ἡμεῖς γὰρ εὐχαριστοῦμεν, καὶ ἐπὶ τῆς κοινῆς ἐστιάσεως, καὶ ἐπὶ τῆς μυστικῆς· διάφορος δὲ ὁμῶς ἡ εὐχαριστία καὶ ἡ εὐλογία. Τὸ δὲ καὶ ἐπὶ τῇ βρώσει εὐχαριστεῖν, ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου ἡμῖν παραδέδοται¹⁶. Εὐλόγησε γοῦν τοὺς πέντε ἄρτους, καὶ οὕτως τοῖς ὄχλοις ἔδωκε διὰ τῶν μαθητῶν. Καὶ πάλιν μετὰ τὸ δεῖπνον εἴρηται, ὅτι ὑμνήσαντες, ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν (7).

η'. Ὡστε ματαιάζουσιν (8) οἱ τὸν τῆς προθέσεως

Νικηφόρου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως περὶ τῶν λεγόντων ὅτι χρὴ καὶ μετὰ τὸν θάνατον εὐχέλαιον ποιεῖν ἐν νεκρῷ.

Οὐκ οἶδα ποίαν ἀβελτηρίαν καὶ ἀτασθαλίαν μεστήν περιπίπτουσι τινες ἱερεῖς ἐν πολλοῖς τόποις, ὡς ἔμαθον παρὰ τῶν εἰδόντων· λέγουσι γὰρ, ὅτι μετὰ τὸ θανεῖν πολλοὺς, ποιοῦσι τούτοις εὐχέλαιον, καὶ συναλείφουσι τὸ τεθνηκὸς σῶμα. Ὡ γινῶσις νενοθευμένη, καὶ ὀφθαλμοὶ παντελῶς οὐχ ὁρῶντες! Καὶ γὰρ τοῦτο ἡ ἁγία καὶ οἰκουμένη συνόδος ἡ πρώτη ἐνομοθέτησεν, ἐπὶ ζῶντας νοσοῦντας ψυχῇ καὶ σῶματι, τὴν ἀφορμὴν λαβόντας ὑπὸ τὸ τοῦ Ἀποστόλου ῥητόν· λέγει δὲ· « Ἀσθενεῖ τις ἐν ὑμῖν; προσκαλεσάσθω τοὺς πρεσβυτέρους τῆς Ἐκκλησίας, καὶ προσευξάσθωσαν ἐπ' αὐτὸν ἐλαίῳ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου· καὶ ἡ εὐχὴ τῆς πίστεως σώσει τὸν κάμνοντα, καὶ ἐγερεῖ αὐτὸν ὁ Κύριος· καὶ ἁμαρτίας ἡ πεποιηκὼς, ἀφεθήσεται αὐτῷ. » Ὁρᾷς τὸ ῥῆμα; γινῶθι τὸν τρόπον, καὶ μὴ ἀνοήτως τὸ πρᾶγμα ποιῶν. Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ Πατὴρ ἡμῶν, Ἀρσένιον λέγω τὸν πατριάρχην τῆς καλλιπόλεως Κωνσταντίνου, τὴν ἀκολουθίαν ταύτην ἐνομοθέτησε γίνεσθαι δι' ἐπτὰ ἱερέων, καὶ ἐπίσκοποι ὦσι, καὶ μετροπολίται· διὸ καὶ ἐν ἱσὶ τὰς εὐχὰς αὐτὸς ὁ ῥηθεὶς πεποιηκὼς. Καὶ ὅρα τὸν νοῦν τῶν πεποιημένων εὐχῶν, γινῶθι ὁ μὴ εἰδώς. Καὶ πάλιν πρὸς τοῦτοις ἐρῶ· φησὶ γὰρ ὁ ἡμέτερος Κύριος· « Ὅπου εἰσὶ δύο ἢ τρεῖς ἐν τῷ ἑμῷ ὀνόματι, ἐκεῖ καὶ ἐγὼ εἰμι. » Καὶ πάλιν αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ Θεὸς ἐν τῷ κατὰ Λουκᾶν ἁγίῳ Εὐαγγελίῳ λέγει περὶ τοῦ ἐμπεσόντος εἰς τοὺς ληστὰς καὶ τραυματισθέντος, ἐπιχέων ἔλαιον καὶ οἶνον. Καὶ ταῦτα ἐπὶ ζῶντων γίνεσθαι ἐνομοθέτηται, οὐχ ἐπὶ τεθνεώτων. Σὺ δὲ ὁ τοῦτο τολμήσας οἶον ποιεῖν, οὐκ οἶδα ποίας ἀχορέ-

ἄρτον, καὶ τὸ κέρασθὲν ἀρτίως ποτήριον, τῷ ἁγίῳ
 θυσιαστηρίῳ προσάγειν μελλούσης τῆς λειτουργικῆς
 τάξεως, ὕμνον τινὰ ψαλμικὸν λέγειν παραδεδωκότες
 τῷ λαῷ, τῷ γινομένῳ πράγματι πρόσφορον, ὡς νο-
 μίζουσι, βασιλέα δόξης προσφέρειν ἢ καὶ προσαγο-
 ρεῦειν τὰ εἰσφερόμενα καὶ μηδέπω τελειωθέντα, διὰ
 τῆς ἀρχιερατικῆς ἐπικλήσεως καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς ἀνα-
 λάμποντος ἁγιασμοῦ. Εἰ μὴ τι ἕτερον βούλοιο αὐτοῖς
 τὸ ὑμνούμενον· καίτοι λέγοντος τοῦ μεγάλου Ἀθα-
 νασίου ἐν τῷ εἰς τοὺς βαπτιζομένους λόγῳ (9),
 τοιαῦτα· «Ὁψεί τοὺς Λευῖτας φέροντας ἄρτους, καὶ
 ποτήριον οἴνου, καὶ τιθέντας ἐπὶ τὴν τράπεζαν· καὶ
 ὅσον οὕτω ἱκεταί καὶ δεήσεις γίνονται, φιλὸς ἐστὶν
 ὁ ἄρτος καὶ τὸ ποτήριον. Ἐπ' αὐτὸν δὲ ἐπιτελεσθῶσιν αἱ
 μεγάλαι καὶ θαυμασταὶ εὐχαί, τότε γίνεται ὁ ἄρτος,
 σῶμα· καὶ τὸ ποτήριον, αἷμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰη-
 σοῦ Χριστοῦ. » Καὶ πάλιν (10)· «Ἐλθωμεν ἐπὶ τὴν
 τελείωσιν τῶν μυστηρίων· οὗτος ὁ ἄρτος καὶ τοῦτο
 τὸ ποτήριον, ὅσον οὕτω εὐχαὶ καὶ ἱκεταὶ γηγόνασιν,
 φιλά εἰσιν· ἐπ' αὐτὰς δὲ αἱ μεγάλαι εὐχαί, καὶ αἱ
 ἅγιαι ἱκεταὶ ἀναπεμφθῶσι, καταβαίνει ὁ λόγος εἰς
 τὸν ἄρτον καὶ τὸ ποτήριον, καὶ γίνεται αὐτοῦ σῶ-
 μα (11). »

στοῦ γνώμης νενοσηκίως. Διὸ λέγω· μηδεὶς τολμήσει
 τοῦτο ποιεῖν, καὶ ὡς παραβάτης τῶν λαληθέντων
 κριθήσεται. Εἰ δέ γε τοῦτο φύσεις μοι, ὅτι ἐλεημο-
 σύνης ἔργον τῷ τεθνηκότι γίνεται, εἰ τοῦτο ποιήσεις,
 μὴ γένοιτο. Καὶ γὰρ ἡ ἐλεημοσύνη, καὶ αἱ μνήμαι
 τῶν Χριστιανῶν, αἱ γίνονται αἰετὰ παρ' ἡμῶν, πνευ-
 ματικὸν τὸν καρπὸν ἐπιδέχονται αἱ ψυχαὶ παρὰ τῷ
 Θεῷ· σὺ δὲ τὸ τεθνηκὸς σῶμα ἐπισφραγίζων καὶ
 λέγων· τῷ πνεύματί σου σκηνώσον ἐπὶ τὸν δοῦλόν
 σου, ὅπως τὸν ὑπόλοιπον χρόνον ἐν τοῖς δικαιομασί
 σου πορεύηται· καὶ πάλιν· Ἐξέγειρον αὐτὸν ἀπὸ
 κλίνης ὁδυνηρᾶς, καὶ ἀπὸ στρωμνῆς κακώσεως. Ὅταν
 ταῦτα ἐπιφωνεῖς, οὐ γινώσκεις τὸν νοῦν τοῦ πρά-
 γματος. Τοῖνον τῷ λόγῳ τὸ τέλος δώμεν, καὶ τοῦ Σο-
 λομῶντος ῥητοῦ μνήμην ποιήσωμεν· ὅτι· Τῷ ἔχοντι
 σύνεσιν, αὐτάρκης καὶ εἰς ὁ λόγος πρὸς ἀκοήν εὐ-
 θεῖαν καὶ συνετωτάτην ὑπάρχει.

(9) Non exstat sub hoc titulo sermo Athanasii in
 editionibus.

(10) In codice ulla interpretatione est καὶ πάλιν
 ἔλθομεν. Videbatur tamen prorsus interpungen-
 dum.

A oblationis, et calix recenter temperatus, ad san-
 ctum altare pompa liturgica ac processu deferendi
 sunt, psalmicum hymnum rei agenda ut putant
 accomodatum populo ad canendum tradentes,
 regem gloriæ se deferre aiunt, nominatimque etiam
 ea quæ deferuntur sic appellant, quanquam non-
 dum per pontificalem invocationem splendentem-
 que in ipsis sanctificationem consecrata. Nisi forte
 alius nescio quis illorum hymnologiae sensus inest.
 Atqui magnus Athanasius in suo ad nuper bapti-
 zatos sermone hæc ait : « Videbis Levitas panes
 vinique calicem ferentes, mensæque imponentes.
 Et quandiu quidem preces et invocationes nondum
 sunt peractæ, nihil aliud nisi panis calixque est.
 Verumenimvero postquam peractæ fuerint magnæ
 miræque preces, tunc panis fit corpus; calix autem,
 Domini nostri Jesu Christi sanguis. » Et rursus :
 « Veniamus ad mysteriorum perfectionem. Hic
 panis et hic calix ante supplicationes et preces nihil
 ultra naturam propriam habent : verumtamen ubi
 magnæ preces sanctæque invocationes editæ fue-
 rint, descendit Verbum in panem et calicem, et
 corpus ejus conficitur. »

(11) Sic adamussim etiam S. Greg. Nyssenus orat.
 in baptismum Christi t. II, p. 602. Ὁ ἄρτος πάλιν
 ἐστὶ τέως κοινός· ἀλλ' ὅταν αὐτὸν τὸ μυστήριον ἱε-
 ρουργήσῃ, σῶμα Χριστοῦ λέγεται τε καὶ γίνεται·
 panis item, panis est initio communis; sed ubi eum
 mystica actio sacrificio adhibuerit, corpus Christi et
 fit et dicitur. Utinam vero hæc (inter alia innume-
 ra) testimonia ab Orientali Ecclesia, quæ de Eucha-
 ristiae dogmate, prout illud tenent Catholici, nun-
 quam dubitavit, utinam, inquam, Occidentales illæ
 sectæ recipiant, quarum infelices antesignani tanto
 crimine se impiarunt, ut amabili huic præ cæteris
 sublimique mysterio fidem derogaverint! Profecto
 nos baptizatis loquimur. Hi ergo Augustinum quo-
 que serm. 227 audiant : Qui baptizati estis, debe-
 tis scire quid accepistis, quid accepturi estis, quid
 quotidie accipere debeatis. Panis ille, quem videtis in
 altari, sanctificatus per verbum Dei, corpus est Chri-
 sti. Calix, imo quod habet calix sanctificatum per
 verbum Dei, sanguis est Christi. Qui tales tamque
 sanctos ac veteres magistros habent, cur v. gr.
 Claudium Calvinianum ministrum audire malunt?

EJUSDEM

EPISTOLA AD VIGILIUM PAPAM.

(Mansi, Concil. IX, p. 186.)

Τῷ τὰ πάντα ἁγιωτάτῳ καὶ μακαριωτάτῳ κυρίῳ
 ἀδελφῷ καὶ συλλειτουργῷ Βιγίλῳ, Εὐτύχιος.

Ἰδόντες ὁπόσων ἀγαθῶν αἰτία ἐστὶν ἡ τοῦ Θεοῦ
 εἰρήνη, φρουροῦσα τὰς καρδίας καὶ τὰ νοήματα τῶν
 πιστῶν, καὶ συνάγουσα αὐτοὺς εἰς τὸ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ
 φρονεῖν, ἐν τῇ περὶ τῆς ὁρθῆς πίστεως ὁμολογίᾳ,

Sanctissimo et beatissimo domino et consacerdoti
 Vigilio Euty chius.

Scientes quantorum bonorum causa est pax Dei,
 custodiens corda et sensus fidelium, et colligens
 eos ut unum idemque sapiant in recta fidei con-
 fessione, et ad perscienda divina mandata, et pro-

pitium Deum faciens in his quæ recta sunt concordantibus : ideo festinantes unitatem conservare ad apostolicam sedem vestræ beatitudinis manifestum facimus, quod nos semper et servavimus et servamus fidem ab initio traditam a magno Deo et Salvatore nostro Jesu Christo sanctis apostolis, et ab illis in omni mundo prædicatam, et sanctis Patribus explanatam, et maxime ab his qui in sanctis quatuor synodis congregati sunt, quos per omnia et in omnibus amplectimur et suscipimus, id est, trecentos decem et octo sanctos Patres qui Nicææ congregati sunt, et sanctum symbolum sive mathema fidei exposuerunt, et Arianam impietatem anathematizaverunt, et eos qui similia (1) eis sapuerunt vel sapiunt. Suscipimus autem et centum quinquaginta sanctos Patres Constantinopoli congregatos, qui idem sanctum mathema explanaverunt, et de deitate sancti Spiritus dilucidaverunt, et hæresim Macedonianam, sanctum Spiritum impugnantem, et impium Apollinarium condemnauerunt, cum his qui similia illis sapuerunt vel sapiunt. Suscipimus autem et sanctos ducentos Patres in Ephesina prima synodo congregatos, qui per omnia secuti sunt idem sanctum symbolum sive mathema, et condemnauerunt Nestorium impium, et impia ejus dogmata, et eos qui similia ei aliquando sapuerunt vel sapiunt. Ad hæc autem suscipimus et sexcentos triginta sanctos Patres Chalcedone congregatos, qui etiam ipsi per omnia consenserunt prædictis tribus synodis (2), et secuti sunt prædictum symbolum sive mathema a trecentis decem et octo sanctis Patribus expositum, et a centum quinquaginta sanctis Patribus explanatum, et anathematizaverunt eos qui aliud præter prædictum symbolum præsumunt docere, aut exponere, aut tradere sanctis Ecclesiis Dei (3). Condemnaverunt autem et anathematizaverunt et Eutychem, et Nestorium, et impia eorum dogmata, et eos qui similia eis sapuerunt vel sapiunt. His ita se habentibus, certum facimus : quod omnia quæ a prædictis sanctis quatuor (4) synodis judicata et definita sunt, et servavimus, et servamus : quia etsi per diversa tempora prædictæ sanctæ quatuor synodi factæ sunt, tamen unam eandemque confessionem fidei servaverunt, et prædicaverunt. Suscipimus autem et amplectimur et epistolas præsulorum Romanæ sedis apostolicæ (5), tam aliorum, quam Leonis sanctæ memoriæ de recta fide scriptas, et de quatuor sanctis conciliis, vel uno eorum. Cum igitur prædicta omnia et servavimus et servamus, et si in his (6) nobis ipsis invicem consentimus, necessarium est conferri de tribus capitulis, unde quibusdam quæstio nata est. Et ideo petimus, præsidente nobis vestra beatitudine, sub tranquillitate et sacerdotali mansuetudine propositis sanctis Evangeliiis, communi tractatu eadem capitula in

καὶ τῇ τῶν θείων ἐντολῶν κατορθώσει, καὶ τὸν Θεὸν εὐμενῇ καθιστῶσα τοῖς εἰς τὰ ὀρθὰ ὁμονοοῦσι· διὰ τοῦτο σπουδάζοντες τὴν ἔνωσιν φυλάξαι, πρὸς τὴν καθολικὴν καθέδραν τῆς ὑμετέρας μακαριότητος, φανερὸν ποιῶμεν, ὅτι αἰεὶ ἡμεῖς ἐφυλάξαμεν, καὶ φυλάττομεν τὴν πίστιν, τῆς ἐξαρχῆς παραδοθείσαν ὑπὸ τοῦ μεγάλου Θεοῦ, καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις, καὶ παρ' ἐκείνων ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ κηρυχθείσαν, καὶ ὑπὸ τῶν ἁγίων Πατέρων σαφηνισθείσαν, καὶ μάλιστα ὑπὸ τῶν ἐν ταῖς ἁγίαις τέτταρσι συνόδοις συνελθόντων, οἷς διαπαντὸς, καὶ ἐν πάσιν ἀκολουθοῦμεν, καὶ δεχόμεθα, τουτέστι τοὺς τριακοσίους δέκα καὶ ὀκτὼ ἁγίους Πατέρας τοὺς ἐν Νικαίᾳ συνελθόντας, καὶ τὸ ἅγιον σύμβολον, ἥτοι μάθημα τῆς πίστεως ἐκθεμένους, καὶ τὴν Ἀρείου μανίαν ἀναθεματίσαντας, καὶ τοὺς ταύτην φρονήσαντας, ἢ φρονοῦντας. Δεχόμεθα δὲ καὶ τοὺς ἑκατὸν ἁγίους Πατέρας τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει συνελθόντας, οἵτινες τὸ αὐτὸ ἅγιον μάθημα ἐσαφήνισαν, καὶ τὰ περὶ τῆς θεότητος τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐτράνωσαν, καὶ τὴν αἵρεσιν Μακεδονίου τοῦ πνευματομάχου, καὶ τὸν ἀσεβῆ Ἀπολλινάριον κατέκριναν, μετὰ τῶν τὰ αὐτὰ ἐκείνοις φρονησάντων, ἢ φρονοῦντων. Δεχόμεθα δὲ καὶ τοὺς διακοσίους ἁγίους Πατέρας τοὺς ἐν τῇ κατ' Ἐφεσον πρώτῃ συνόδῳ ἀθροισθέντας, οἵτινες διὰ πάντων ἠκολούθησαν τῷ αὐτῷ ἁγίῳ συμβόλῳ, ἥτοι μαθήματι, κατέκριναν δὲ Νεστόριον τὸν ἀσεβῆ, καὶ τὰ μυστὰ αὐτοῦ δόγματα, καὶ τοὺς τὰ ὅμοια αὐτῷ ὁμοειδέως φρονήσαντας, ἢ φρονοῦντας. Πρὸς τοῦτοις δεχόμεθα καὶ τοὺς ἑξακοσίους τριάκοντα ἁγίους Πατέρας τοὺς ἐν Χαλκηδόνι συνελθόντας, οἵτινες καὶ αὐτοὶ διὰ πάντων συνήνεσαν ταῖς προῤῥηθείσαις ἁγίαις τρισὶ συνόδοις, καὶ ἠκολούθησαν τῷ προῤῥηθέντι συμβόλῳ, ἥτοι μαθήματι, τῷ παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων ἐκτεθέντι, καὶ ἀπὸ τῶν ἑκατὸν πενήκοντα ἁγίων Πατέρων σαφηνισθέντι· καὶ ἀνεθεμάτισαν τοὺς ἕτερον παρὰ τὸ εἰρημένον σύμβολον τολμῶντας διδάσκειν, ἢ ἐκτίθεσθαι, καὶ παραδιδόναι ταῖς ἁγίαις τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαις· κατέκριναν δὲ, καὶ ἀνεθεμάτισαν καὶ Εὐτυχῆ, καὶ Νεστόριον, καὶ τὰ ἀσεβῆ αὐτῶν δόγματα, καὶ τοὺς τὰ ὅμοια αὐτοῖς φρονήσαντας, ἢ φρονοῦντας. Τούτων οὕτως ἐχόντων, δῆλον ποιῶμεν, ὅτι πάντα τὰ ἀπὸ τῶν προειρημένων ἁγίων τεσσάρων συνόδων κριθέντα τε, καὶ ὀρισθέντα, καὶ ἐφυλάξαμεν, καὶ φυλάττομεν· ἐπειδὴ καὶ κατὰ διαφόρους χρόνους αἱ εἰρημέναι ἅγαι τέσσαρες σύνοδοι ἐγένοντο, ὅμως μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως ἐφυλάξαν, καὶ ἐκήρυξαν. Δεχόμεθα δὲ καὶ περιπτυσσόμεθα καὶ τὰς ἐπιστολάς τῶν προέδρων τῆς ἐν Ῥώμῃ ἀποστολικῆς καθέδρας, τῶν τε ἄλλων, καὶ Λέοντος τοῦ ἐν ἁγίοις, τὰς περὶ τῆς ὀρθῆς πίστεως γεγραμμένας, περὶ τῶν ἁγίων τεσσάρων συνόδων, ἢ μιᾶς ἐξ αὐτῶν. Ὅποτε τοίνυν τὰ προειρημένα πάντα καὶ ἐφυλάξαμεν, καὶ φυλάττομεν, καὶ

(1) Bellovac., qui insimilia ei.

(2) Paris., prædictis tribus synodis.

(3) Veteres libri, Dei Ecclesiis

(4) Vox quatuor non habetur in libro Bellovacensi.

(5) Paris., sedis et apostolicæ.

(6) Bellovac., et ipsis nobis his.

ἐν τούτοις συμφωνοῦμεν, ἀλλήλοις, ἀναγκαῖόν ἐστι διαντιβληθῆναι περὶ τῶν τριῶν κεφαλαίων, περὶ ὧν τισι ζήτησις ἀνεφύη. Καὶ διὰ τοῦτο αἰτοῦμεν προκα-
θημένης ἡμῶν τῆς ὑμετέρας μακαριότητος, ἀταράχως καὶ μετὰ ἱεραικῆς πραότητος, τῶν ἁγίων προκειμένων Εὐαγγελίων, τὰ αὐτὰ κεφάλαια ἐν μέσῳ προτιθέμενα κοινῷ τρακτάτῳ ζητηθῆναι, καὶ ἀντιβληθῆναι, καὶ πέ-
ρας ἐπιτεθῆναι τῇ ζητήσει Θεῷ ἀρέσκον, καὶ σύμφω-
νον τοῖς παρὰ τῶν ἁγίων τεσσάρων συνόδων ὁρισθεῖ-
σιν· ἐπειδὴ εἰς αὐξήσιν τῆς εἰρήνης, καὶ εἰς ὁμόνοιαν
τῶν Ἐκκλησιῶν συντείνει, τὸ πάσης διχονοίας ἐκ μέσου ἀναιρουμένης, τὰ ὑπὸ τῶν ἁγίων τεσσάρων
συνόδων ὁρισθέντα, ἀσάλευτα τηρηθῆναι, τοῦ σεβάσματος τῶν ἁγίων συνόδων ἐν ᾗ πασι φυλαττομένου.
Τούτοις δὲ καὶ ὑπεσημηνάμεθα. Καὶ ὑπογραφή. Ἐβρωμένος ἐν Κυρίῳ ὑπερέυχου ἡμῶν, ἁγιώτατε
καὶ μακαριώτατε ἀδελφέ.

Ἐγὼ Εὐτύχιος ἐλέει Θεοῦ ἐπίσκοπος Κωνσταντι-
νουπόλεως νέας Ῥώμης πᾶσι τοῖς προγεγραμμένοις
ὑπέγραψα.

Ὁ αὐτὸς λίβελλος ἐγένετο καὶ παρὰ Ἀπολлина-
ρίου τοῦ ὁσιωτάτου ἀρχιεπισκόπου τῆς Ἀλεξαν-
δρέων μεγαλοπόλεως, καὶ Δομνίνου τοῦ ὁσιωτά-
του ἀρχιεπισκόπου τῆς Θεουπολιτῶν, καὶ τῶν
ὑπ' αὐτοὺς θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων, τῶν καὶ
ἐνδημούντων ταύτῃ τῇ βασιλίδι πόλει, πρὸς τὸν
ὁσιώτατον Βιγίλιον.

(7) Paris., *confiteri*. Bellovac. et editiones omnes ante Labbeanam, *conferri*.

(8) Paris., *placitam*.

A medio proponenda, quæri et conservari (7), et finem
quæstioni imponi Deo placitum (8), et convenien-
tem his quæ a sanctis quatuor conciliis definita
sunt : quoniam ad augmentum pacis et concordiam
Ecclesiarum pertinet, ut omni de medio dissensione
sublata, quæ a prædictis quatuor sanctis conciliis
definita sunt, inconcussa servantur, sanctarum
synodorum reverentia in omnibus custodita. His
autem et subscripsi incolumis in Domino. Ora pro
nobis, sanctissime et beatissime frater.

Ego Eutychius misericordia Dei episcopus Con-
stantinopolis novæ Romæ omnibus suprascriptis
subscripsi.

Idem libellus scriptus est et ab Apollinario san-
ctissimo archiepiscopo magnæ civitatis Alexandriæ,
et a Domnino sanctissimo archiepiscopo Theopoleos,
et a Deo amantissimæ episcopis qui sub ipsis sunt,
qui et præsentibus erant in hac regia civitate, ad eum-
dem sanctissimum Vigilium.

Idem libellus scriptus est et ab Apollinario san-
ctissimo archiepiscopo magnæ civitatis Alexandriæ,
et a Domnino sanctissimo archiepiscopo Theopoleos,
et a Deo amantissimæ episcopis qui sub ipsis sunt,
qui et præsentibus erant in hac regia civitate, ad eum-
dem sanctissimum Vigilium.

ANNO DOMINI DXCIII.

EVAGRIUS SCHOLASTICUS.

NOTITIA.

(FABRIC. *Biblioth. Græc.* edit. Harles. VII, 432.)

Evagrius, Epiphaniensis (a), Syrus, scholasticus (b) et ipse, sive (perinde ut Socrates et Sozomenus),
causarum in foro patronus (c), Antiochiæ vixit, atque Gregorio episcopo Antiocheno (d), clarus fuit, a

(a) Evagrius, III, 34 : Τὴν ἡμετέραν ἐπισκοπῶν
Ἐπιφάνειαν, ἣ τὸν Ὀρόντην σύνοικον ἔχει. Hinc
apud Nicephorum pro Εὐάγγιος ὁ ἐπιφανής, Vale-
sius legit ὁ Ἐπιφανεύς. FABR. Conf. Hamberger,
Zuverläss. Nachricht. tom. III, p. 439 seq.; Saxii
Onom. III, p. 63 seq. et quos illi duumviri laudant
viros doctos; atque Henr. Vales. in Præfat. ad
scriptor. H. E. de patria, vita, scriptis, stylo fide-
que Evagrii, quem, in Adnotat. ad illius *Historiam*,
lib. IV, cap. 29, ex ipsius testimonio demonstravit,
natum esse a. Chr. 536 vel 537. Idemque G. I.
Vossium *De historicis* Gr. p. 498, de Evagrio corri-
git. HARL.

(b) Photius cod. 29 : Ἀνεγνώσθη Εὐαγρίου Σχολα-
στικού, ἀπὸ Ἐπαρχῶν, πόλεως δὲ Ἐπιφανεύς τῆς
κατὰ τὴν κοίτην Συρίαν, ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ ἐν
τόμοις ἑξ.

(c) Antiochiæ vixisse ex pluribus Evagrii locis
recte Valesius observat; quod vero ex primariis
Antiochiæ civibus hunc scriptorem fuisse colligunt

C viri docti ex eo, quod lib. VI, cap. 8, refert, to-
tam civitatem diem nuptiarum ejus seriatum ha-
buisse, eique fausta apprecatam esse, hoc in Va-
lesii quidem versione reperio, sed Græca alium
puto habere sensum. Ait nempe Evagrius, nuptias
se celebrasse cum virgine sponsa die novilunii,
quo tota civitas feriabatur, non certe propter Eva-
grii nuptias, sed ob solemne novilunii tempus.
Ἐμοῦ κατὰ τὴν ἑνὴν καὶ νέαν ἡμέραν τοῦ ὑπερβε-
ρεταίου μηνὸς κόρην παρθένον νυμφεύοντος, καὶ τῆς
πόλεως ἑορταζούσης καὶ δημοτελεῖ πανηγυρίν ἀγού-
σης περὶ τε τὴν πομπὴν καὶ παστάδα. Igitur πα-
στάς non de thalamo nuptiali neque πομπὴ de
nuptiali pompa intelligi debet, sed de epulis et
pompa, quibus novilunium celebrare mos erat.

(d) Evagr. lib. VI, cap. 7 et ult., ubi propter re-
lationes, nomine Gregorii, episcopi Antiocheni,
scriptas, ab imperatoribus duplici dignitate auctum
se testatur.

Tiberio Constantino, imp. etiam auctus quæstura, et a Mauricio Tiberio Codicillos honorariæ præfecturæ (e) consecutus. Scripsit in eadem, ut credibile est, Antiochensi urbe, et sexagenario propior absolvit (f) *Historiæ ecclesiasticæ* libros sex a temporibus, in quibus Socrates et Theodoritus desierant, sive ab Ephesina synodo, qua damnatus est a. C. 451. Nestorius, ad annum usque Mauricii imp. duodecimum (g), qui annus cœpit ann. C. 593 die 13 Augusti. Citat subinde Historias, quibus usus est, rhetorum, Prisci, Eustathii, Epiphaniensis, Zachariæ, Procopii et Joannis, qui in Justinii Senioris anno septimo Historiam suam clausit (vide IV, 5); nec non Zosimi (h). A fabulosis narrationibus non nimis alienum esse Evagrium, scribit Casaubonus, exerc. 13, 31, ad Baron. pag. 258.

De editionibus et Latinis interpretibus, Musculo, Christophorsono et Valesio [et Reading], Gallicoque Cousino, videri possunt, quæ jam in Theodorito dixi, cujus *Historiæ* Evagrius subjungitur. Tantum addam quod Valesius ad Græca emendanda præter Regium codicem, quem Rob. Stephanus expressit, usus est variis lect. ms. optimi Florentini, in bibl. Laurentiana, in quo Socrates etiam continetur: et codice altero, non valde vetusto quidem, sed minime tamen contemnendo Dionysii Telleri, archiepiscopi Rhemensis. Fabr. Florentiæ, in bibl. Medic. sunt Evagrii *H. E.* libri vi, in cod. 5, n. 2, plut. 69, cum Scholiis, ad marginem positis; et in cod. 23, n. 1, plut. 70. — Tria, ex *H. E.* excerpta, n. cap. 24 libri v, et cap. 36 libri iv; et Descriptio templi Sophiæ, lib. iv, cap. 31, in cod. 5, n. 8 et 17. plut. 70. V. Bandin. Cat. codd. Gr. II, p. 625, 628, 661 et 662, qui etiam, tom. I, p. 52, 291, 99 et 254, notat Evagrium citari in Catena in Jobum, in Parabolas Salomonis, in Exposition. sacrorum præcept. et in Florileg, sentent. nisi is alius censendus sit Evagrius, n. Ponticus. — Venetiis in bibl. Marciana, cod. 337 Evagrii *H. E.* libri sex. (Cat. codd. Gr. pag. 156). — In bibl. Leidens. sunt Bonavent. Vulcanii Emendatt. mss. in Eusebium, Evagrium, Sozomenum, Theodoretum, etc. (Cat. bibl. Leid. p. 345, n. 20). — In bibli. Escorial. duo codd. in quorum altero sunt VI libri *H. E.* in altero capita varia (teste Pliero in *Itiner.* etc. pag., 167). — Inter Mendoza codd. auctore Iriarto in Cat. codd. Gr. Matrit. p. 277. — Paris. in biblioth. publ. codd. 1444 et 1446. — Secundum Catal. codd. Angliæ, etc., in cod. Barocc. 142 Evagrii *H. E.* — In Christi. Frid. Rössleri *Biblioth. der Kirchenvater.* part. vii, pag. 311. — 478. Libri VI Evagrii in compendium veluti redacti, Germanice versi doctisque illustrati sunt animadversionibus. HARL.

Scripsisse præterea se Evagrius lib. vi, cap. ult. testatur *alterum volumen*, ἕτερον τεῦχος, in quo ἀναφοραὶ, ἐπιστολαὶ, ψηφίσματα, λόγοι τε καὶ διαλέξεις. *Relationes* (Gregorii, episcopi Antiocheni, nomine scriptæ) *Epistolæ, Decreta, Orationes et Disputationes*, aliaque. In hoc opere puto etiam exstitisse *Gratulationem* (ejusdem forsitan Gregorii scriptam nomine), ad Mauricium Tiberium de nato Theodosio filio.

(e) Evagr. lib. vi, cap. ult.

(f) Lib. iv, cap. 29, ait Evagrius, se ista scribere anno ætatis suæ 58. Idem libro iii, cap. 33, refert se scribere anno Antiochenorum 641. His si detrahas annos 48, quibus æra Antiochena Christianam præverit, habes ann. C. 593. Cœpit enim æra Antiochena a confirmata illis a Julio Cæsare autonomia mense Octobri anno V. C. 704. Vide Henr. Noris, *De epochis Syro-Macedonum*, pag. 159.

(g) Confer Valesium in Evagrii Vita, et Henricum

Noris, *Diss. de quinta synodo*, § 3.

(h) Alios historicos complures laudat v. c. ult. Characem, Theopompum, Ephorum, Dionysium Halic., Polybium Megapolitanum, Appianum, Diodorum Sic., Dionem Cassium, Herodianum, Nicostratum Trapezuntium, sophistam, Dexippum, Eusebium, qui, ab Octaviani, Trajani et Marci rebus exorsus, *Historiam* ad imp. Cari obitum produxit; Arrianum, Asinium Quadratum. Joannem civem ac cognatum suum, et Agathiam.

HENRICI VALESII PRÆFATIO IN HISTORIAM ECCLESIASTICAM EVAGRII SCHOLASTICI.

Evagrius Scholasticus Syrus fuit genere, perinde ac Theodoretus: ortus ex urbe Epiphaniæ, quæ civitas fuit Syriæ secundæ, ut ipse in titulo operis sui prodidit. Itaque miror Gerardum Vossium, qui in libro *De historicis Græcis*, pag. 498, Evagrium Antiochensem esse scribit. Atque Evagrius ipse, tum in titulo *Historiæ*, tum in lib. iii, cap. 34, diserte testatur se domo Epiphaniensem fuisse. Illic enim de Cosma episcopo Epiphaniæ loquens ita scribit: «Comas, episcopus nostræ Epiphaniæ, quam Orontes luvius alluit,» etc. Sed et Photius, in *Bibliotheca*, cap. 29, Evagrium oriundum fuisse dicit Epiphania, urbe Syriæ Cœles. Mirum tamen est Evagrium nostrum non Epiphaniensem, sed ἐπιφανῆ, id est, illustrem, duobus in locis appellari a Nicephoro Callisto. Nam in cap. 1, lib. i, Nicephori ita scribitur: «Ὁ γὰρ μὴ Εὐάγριος ὁ ἐπιφανῆς, etc. Et in lib. xvi, cap. 31, locum Evagrii adducens Nicephorus, ex lib. iii cap. 34, cujus paulo ante mentionem feci, ita scribit: «Ὁ δὲ καὶ Εὐάγριος ὁ ἐπιφανῆς περὶ Σευήρου ἱστορήσεν».

Sed utrobique erratum esse censeo ab antiquariis, qui Ἐπιφανῆς scripserunt pro Ἐπιφανεύς. Certe Nicephorus ex ipsius Evagrii verbis quæ illic adducit, et quæ superius a nobis prolata sunt, perspicue discere poterat Evagrium Epiphaniensem fuisse. Porro natus est Evagrius principatu Justiniani, anno natalis Dominici 536, vel 537, ut ex ipsius Evagrii testimonio demonstravi Annot. ad cap. 29 lib. iv. Anno Christi 540 ludimagistro traditus est a parentibus, ut litteras disceret. Quo quidem tempore cum Thomas Apamensium episcopus finitimis urbibus denuntiasset, se vivificum crucis lignum quod Apamie servabatur, certo die ostensurum esse, deductus est Evagrius a parentibus in eam urbem, et miraculum illud quod tum in Ecclesia factum est, oculis suis spectavit, ut testatur in lib. iv, cap. 26. Id autem contigit anno Christi 540, cum Persæ in Syriam irruptione facta Antiochiam incendissent : quod factum est Justino Juniore consule, ut Marcellinus Comes, et Marius in *Chronico* tradiderunt. Biennio post cum lues inguinalis in Oriente grassari cœpisset, Evagrius adhuc sub ludimagistro litteras discens, ea pestilentia correptus est, ut ipse testatur in cap. 29 lib. iv. Relictis deinde grammaticorum scholis, rhetoricæ operam dedit. Cumque magnos in hac arte progressus fecisset, advocatorum numero ascriptus est. Unde etiam cognomen retulit Scholastici : quæ vox *causidicum* significat, ut docet Macarius in hom. 15, his verbis : Ὁ θέλων μαθεῖν γράμματα, ἀπέρχεται καὶ μανθάνει τὰ σημεῖα καὶ ὅταν γένηται ἐκεῖ πρῶτος, ἀπέρχεται εἰς τὴν σχολὴν τῶν Ῥωμαϊκῶν, καὶ ἐστὶν ὅλων ἐσχατος. Πάλιν ἐκεῖ ὅταν γένηται πρῶτος, ἀπέρχεται πρὸς τὴν σχολὴν τῶν γραμμάτων, καὶ ἐστὶ πάλιν ἐκεῖ ὅλων ἐσχατος, ἀρχάριος. Εἴτα ὅταν γένηται σχολαστικός, ὅλων τῶν δικολόγων ἀρχάριος καὶ ἐσχατός ἐστι. Πάλιν ὅταν ἐκεῖ γένηται πρῶτος, τότε γίνεται ἡγεμών. Καὶ ὅταν γένηται ἄρχων, λαμβάνει ἑαυτῷ βοηθὸν τὸν συγκαθέδρον, id est, ut interpretor : *Qui negotia forensia vult discere, abit primum et discit notas. Et postquam ibi primus evaserit, vadit ad scholam Romanorum, et est omnium postremus. Deinde cum hic primus extiterit, pergit ad scholam pragmaticorum; et hic rursus fit omnium postremus, novitius. Postea cum factus fuerit scholasticus, omnium causidicorum postremus est et novitius. Deinde cum ibi primus evaserit, tum fit præses; et postquam fuerit præses seu rector provinciae, adiutorem sibi assumit consiliarium sive assessorem.* In Græco textu Macarii emendavi ὁ θέλων μαθεῖν πράγματα, non ut vulgo legitur γράμματα. Porro qua in urbe Evagrius causidicinam exercuerit, incertum est. Suspicio tamen eum Antiochiæ causas egisse : qua in urbe tria erant fora seu tribunalia, ac totidem advocatorum scholæ, ut ex Libanio observavi in meis ad Evagrium Adnotationibus, lib. i, c. 18. Certe Epiphaniæ, quam ejus patriam fuisse supra docuimus, advocatus esse non potuit, cum ea civitas forum judicarium non haberet, sed causas suas Apamiam deferret, quia in civitate consularis Syriæ Secundæ ejus dicebat. Verum ut Antiochiæ potius quam Apamiæ advocatum fuisse credam Evagrium, hæc potissimum ratio facit, quod in ea urbe plurimum versatus est, et uxorem ibi duxit, filiosque ex ea sustulit. Filiam quoque ea in urbe nuptui dedit, ut testatur ipse in libro quarto, capite tricesimo nono. Quæ cum pestilenti morbo extincta fuisset una cum filio, anno imperatoris Mauricii decimo, Evagrius conjuge ac liberis suis orbatu ad secundas nuptias transiit, et virginem puellam matrimonii jure in eadem urbe sibi sociavit, uti refert in lib. vi, cap. 8. Ubi etiam testatur universam urbem ea de causa serias egisse, ac publicam festivitatem, tum in pompa, tum circa thalamum celebrasse. Ex quo obiter apparet, quanta ejus fuerit auctoritas Antiochiæ. Præterea *Historiam* suam scripsit Antiochiæ, ut colligitur ex cap. 20 lib. i. Ubi loquens de profectione Hierosolymitana Eudociæ reginæ, ait eam venisse Antiochiam : χρόνους ὕστερον ἐπὶ τὴν ἁγίαν ἐπείγομένη πόλιν, ἐνταῦθα τε γίνεται, id est, *quæ diu postea ad sanctam pergens civitatem, huc venit* (Antiochiam scilicet). Degebat igitur Antiochiæ tum cum ista scriberet Evagrius. Hinc est quod Evagrius opera et ædificia publica urbis Antiochiæ tam studiose recenset, ut videre est in lib. i, cap. 18, et lib. iii, cap. 28. Quibus in locis non obscure indicat, se, dum ista scriberet, Antiochiæ vixisse. Hinc etiam est, quod terræ motus quibus Antiochia subinde concussa est, tanta cura ac diligentia commemorat : et quod in temporum notatione annis Antiochenorum perpetuo utitur. Denique istud etiam colligitur ex cap. 7, lib. vi, ubi scribit Gregorium patriarcham Antiochenum, cum apud Joannem comitem Orientis accusatus fuisset incesti a quodam argentario, ad imperatorem et ad synodum provocasse. Cumque Constantinopolim pergeret, coram imperatore ac synodo causam suam prosecuturus, Evagrium secum deduxisse, velut assessorem et consiliarium, ut ejus consilio uteretur. Quibus verbis Evagrius satis aperte significat se advocatum et jurisperitum fuisse. Ex horum enim corpore assessores sumi solebant a magistratibus, tam civilibus, quam militaribus. Non solum autem in hoc criminali negotio, verum etiam aliis in causis Gregorius consiliarium habuit Evagrium. Nam cum esset patriarcha Orientalis Ecclesiæ, et innumerabiles quotidie causas disceptare eum oporteret, omnino assessore aliquo opus habuit, qui juris et legum formulas ipsi suggereret. Certe verba Evagrii prorsus significant id quod dixi. Ait enim : Περὶ τούτων οὖν ἐμοῦ παρεδρεύοντος καὶ παρόντος γε αὐτῷ κατὰ τὴν βασιλέως γέγονε, τὴν ἀπολογία ὑφ' ἐξων. Verum hac de re studiosi pro arbitrio suo judicabunt. Mihi sufficit conjecturam meam lectoribus proposuisse. Cæterum idem Gregorius non solum in judiciis, sed etiam in scribendis epistolis et in relationibus quas ad imperatorem subinde mittebat, in concionibus item et orationibus, ingenio utebatur Evagrii, quemadmodum testatur Evagrius in fine operis sui. Quod quidem volumen cum Evagrius non sine consensu Gregorii patriarchæ in lucem edidisset principatu Tiberii Constantini, quæstoria dignitate ab eodem imperatore donatus est. Nec multo post cum orationem composuisset de laudibus Mauricii

Augusti ob natalem Theodosii nobilissimi pueri, codicillos præfecturæ ab eodem Mauricio accepit, ut ipse in Epilogo *Historiæ* suæ testatur. Verba Evagrii sic interpretatus est Christophorsonus : « Pro quibus duos honoris gradus consecuti sumus : quæsturam a Tiberio Constantino, et munus tabularum servandarum, in quibus præfectorum nomina inscribebantur, a Mauricio Tiberio, » Quæ quidem prava interpretatio imposuit Gerardo Vossio et Philippo Labbæo. Nam Vossius quidem in libro *De historicis Græcis*, Christophorsoni vestigiis insistens, ita dicit : « Pro duobus autem hisce libris ait gemino se honore esse affectum. Nam a Tiberio Constantino quæstura fuisse ornatum : sed a Mauricio consecutum esse, ut Tabulis publicis præesset. » Philippus autem Labbæus in *Dissertatione de scriptoribus ecclesiasticis*, versionem Christophorsoni sic interpolavit : « Seque duos honoris gradus ait consecutum : et primum a Tiberio Constantino ad quæsturam evectum ; tum a Mauricio munus adeptum servandarum Tabularum, in quibus non tam nomina, quam ipsa præfectorum acta inscribebantur. » Quanto melius Musculus, qui Evagrii locum ita vertit : « Quarum etiam gratia duas dignitates sumus consecuti : Tiberio Constantino quæstoratum largiente, Mauricio vero Tiberio litteras hyparchicas mittente. » Codicillos præfecturæ voluit dicere, quos Latini etiam litteras appellant, ut jam pridem observavi in Adnotationibus ad Ammianum Marcellinum, Hinc est quod Evagrius in titulo *Historiarum* suarum, se ἀπὸ ἐπάρχων appellat, eo quod codicillis honorariæ præfecturæ ab imperatore donatus fuisset. Edidit postea idem Evagrius sex libros *Historiæ ecclesiasticæ*, exorsus ab iis temporibus in quibus Theodorus ac Socrates desierant, id est ab Ephesina synodo in qua damnatus ac depositus est Nestorius, ab anno scilicet Christi 431, eamque ad duodecimum Mauricii imperatoris annum perduxit, qui fuit annus natalis Dominici 594. Certe in lib. iii, cap. 33, de Severo Antiochense episcopo loquens, quo tempore ista scribebat, annum Antiochenorum fuisse dicit 641. Cum igitur æra Antiochenorum octo et quadraginta annis natalem Christi antevertat, deductis ex hoc numero annis 48, remanet annus Christi 594. Idem etiam conficitur ex cap. 29, lib. iv, ubi scribit Evagrius, dum ista litteris mandaret, luem illam inguinariam quæ totum orbem pervastavit, annis jam duobus et quinquaginta grassatam esse. Grassari autem cœperat hæc lues biennio post captam a Persis Antiochiam, hoc est anno Christi 542. Cui annorum numero si duos et quinquaginta annos adjeceris, fiet annus Christi 594. Cæterum laudanda est in primis Evagrii diligentia, qui cum *Historiam Ecclesiasticam* scribere aggressus esset, quæcunque ad id argumentum spectabant, ex optimis scriptoribus collegit, puta ex Prisco, Joanne, Zacharia, Eustathio, et Procopio rhetoribus. Stylus quoque ejus non improbandus est. Habet enim elegantiam et venustatem, ut testatur etiam Photius. Sed quod præcipue in Evagrio laudandum est, ex Græcis ecclesiasticæ Historiæ scriptoribus, solus hic rectæ fidei doctrinam integram atque illibatam servavit, ut post Photium observavit Baronius in *Annalibus*. Illud tamen in eo reprehensionem meretur, quod non tantam diligentiam adhibuit in conquirendis antiquitatis ecclesiasticæ monumentis, quantam in legendis profanis scriptoribus. Certe totus fere liber sextus in belli Persici narratione consumitur. Stylus præterea plerisque in locis redundat ac luxuriat, ut recte judicavit Photius in *Bibliotheca*. Cujus περιττολογίας exemplum habes in cap. 2, lib. i, ubi de Nestorio ita dicit : Ἡ θεομάχος γλῶσσα, τὸ Καὶ ἄφα δεύτερον συνέδριον, etc.; et in cap. 3, lib. ii, ubi templum Sanctæ Euphemie describit quod erat Chalcedone, et aliis in locis quæ studiosus lector per se ipse facile observabit. Porro *Historiam* Evagrii primus omnium Robertus Stephanus Græce edidit ex unico codice ms. bibliothecæ Regiæ, admodum recente, nec valde bono. Pluribus enim in locis mancus est ac mutilus. Nos vero ex duobus mss. optimæ notæ codicibus, *Historiam* Evagrii tot in locis emendavimus ac supplevimus, ut nunc primum edita possit videri. Primus fuit codex Florentinus ex bibliotheca Sancti Laurentii, quem cum editione Genevensi contulit vir clarissimus Michael Erminius, et varias ejus lectiones manu sua descriptas ad me misit. Quo quidem nomine plurimum ei me debere profiteor. Hic codex omnium Evagrii exemplarium optimus est ac vetustissimus. Scriptus est enim in membranæ ante annos plus minus quingentos ut mihi retulit αὐτόπτης Emericus Bigotius, vir doctissimus ac de litteris optime meritis : cujus beneficio atque interventu supra memoratas varias lectiones a Michaele Erminio V. C. missas accepi. In eodem codice Florentino ascripta erant in margine scholia quædam non inerudita, quæ nos in Adnotationibus nostris suo loco retulimus. Cæterum monendus est lector, in hoc codice Florentino Socratis Scholastici *Historiam* etiam contineri, cujus variantes lectiones manu sua adnotatas idem Erminius ad me dudum transmisit, ut ante annos quatuor testatus sum in ea Præfatione quam Socratis ac Sozomeni editioni præfixi. Secundus codex depromptus est ex bibliotheca illustrissimi Antistitis Caroli Mauricii Tellerii, Remensis archiepiscopi : non valde vetustus ille quidem ; bonus tamen et docti hominis manu descriptus. Hic codex multis in locis magno nobis adjumento fuit, ut in Adnotationibus nostris subinde ostendimus.

VETERUM TESTIMONIA

Ex actione quinta septimæ synodi œcumenicæ, pag. 613.

Ἐκ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας Εὐαγρίου, ἐκ τοῦ τετάρτου λόγου. Μετὰ γὰρ τὸ προβαλεῖν τῇ πόλει τὸν Χοσρόην, et cætera quæ habentur in cap. 27, lib. iv.

Ex Bibliotheca Photii, cap. 29.

Ἀνεγνώσθη Εὐαγρίου Σχολαστικοῦ, ἀπὸ ἐπάρ-
χων, πόλεως δὲ Ἐπιφανοῦς τῆς κατὰ τὴν Κολλὴν
Συρίαν, Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας ἐν τόμοις ἑξ, ἀρ-
χὴν ποιουμένη τὸ τέλος τῆς Σωκράτους καὶ Θεοδο-
ρίτου Ἱστορίας, καὶ κατιοῦσα μέχρι τῆς βασιλείας
Μαυρικίου, ἔτος δωδέκατον ἐν τῇ βασιλείᾳ διανύοντος.
Ἔστι δὲ τὴν φράσιν οὐκ ἄχαρις, εἰ καὶ πῶς περι-
τεύεσθαι ἐνίοτε δοκεῖ· ἐν δὲ τῇ τῶν δογμάτων ὀρ-
θότητι ἀκριβοῦς τῶν ἄλλων μᾶλλον ἱστορικῶν. Ἐχει
δὲ καὶ χρήσεις περὶ εἰκόνων.

A Lecta est Evagrii Scholastici expræfecti, natī
Epiphania urbe Cœlesyriæ, *Ecclesiastica Histo-*
ria libris sex : inchoans a fine Socratis et Theodoriti
Historiarum, pertingensque ad Mauricii annum
duodecimum imperii. Stylus huic non ingratus, ta-
metsi interdum redundare quodammodo videatur.
Verum in dogmatum veritate cæteris historicis ac-
curatior est. Habet autem et de imaginibus quædam
testimonia.

Nicephorus Callistus in lib. i, cap. 1.

Deinceps vero Theodorus lector Byzantius, et Basilius Cilix, et expræfectus Evagrius, superiorum ante ipsos temporum res prætergressi, et tempora suâ stylo prosecuti, eorum quos modo diximus Historiis suas conjunxerunt, difficultatem reformidantes. Nonnulli etiam e vita inter scribendum excedentes, institutum opus minime compleverunt. Ipse quidem Evagrius Epiphaniensis, Historiam usque ad Justinī ætatem deducit, maxima ex parte res profanas tractans : quarum argumenta et materiam ex Eustathio Syro, Zosimo, Prisco, Joanne, Procopio Cæsariensi, Agathia, qui illis temporibus continua serie insignes fuere oratores, et præterea ex aliis non pœnitendis historicis decerpsit.

Idem in lib. xvi, cap. 31.

Quæ vero de Severo Evagrius Epiphaniensis memoriæ mandaverit. verbis hic ejus apponam. Scribit enim ad hunc modum : Et cætera quæ exstant in lib. iii Evagrii, cap. 34.

ΕΥΑΓΓΡΙΟΥ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟΥ

ΕΠΙΦΑΝΕΩΣ, ΚΑΙ ΑΠΟ ΕΠΑΡΧΩΝ,

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΤΟΜΟΙ Σ'.

EVAGRII SCHOLASTICI

EPIPHANIENSIS ET EX PRÆFECTIS

ECCLESIASTICÆ HISTORIÆ

LIBRI SEX

HENRICO VALESIO INTERPRETE.

EDIDIT GULIELMUS READING CLERI LONDINENSIS BIBLIOTHECARIUS CUM THEODORETI EPISCOPI CYRI
HISTORIA ECCLESIASTICA ITEM ET EXCERPTIS EX HISTORIIS PHILOSTORGH ET THEODORI LECTORIS ;
CANTABRIGIÆ, CURA CORNELII CROWNFIELD, 1720, IN-FOL.

CAPITULA

Libri primi Historiæ ecclesiasticæ Evagrii Scholastici et ex præfectis, patria Epiphaniensis. Auctor hujus Indicis est Nicephorus Callistus Xanthopoulos.

Proœmium scriptoris, in quo exponit qua ratione ad scribendam hanc historiam se contulerit.

Cap. I. Quomodo post exitum impii Juliani, cum hæreses paulatim defecissent, iterum diabolus fidem nostram perturbaverit.

H. Quomodo ex concione Anastasii presbyteri, deprehensus sit Nestorius quod Mariam non Deiparam vocaret, sed Christiparam: atque idcirco hæreticus pronuntiatus est.

III. Quid magnus Cyrillus ad Nestorium scripserit, et quomodo tertia synodus Ephesi congregata sit, ad quam Joannes Antiochenus episcopus et Theodoritus tardius accesserunt.

IV. Qualiter Nestorius a synodo depositus sit, cum episcopus Antiochiæ nondum advenisset.

Α

ΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ

Τοῦ πρώτου τόμου τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας Εὐαγρίου Σχολαστικοῦ καὶ ἀπὸ ἐπαρχῶν, τοῦ Ἐπιφανέως. Νικηφόρου Καλλίστου τοῦ Ξανθοπούλου ὁ πίναξ (α).

Προόμιον τοῦ συγγραφέως, πῶς ἐπὶ τὸ γράφειν τὴν παροῦσαν πραγματείαν ἐλήλυθεν.

Α'. Εἴτα πρῶτον κεφάλαιον, ὅτι μετὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ ἀσεβοῦς Ἰουλιανοῦ τῶν αἵρέσεων μικρὸν παυθεῖσων, ὕστερον ὁ πονηρὸς διάβολος τὴν πίστιν πάλιν ἐτάραττεν.

Β'. Ὅπως ἐφωράθη Νεστόριος, δι' Ἀναστασίου τοῦ μαθητοῦ διδάσκοντος, μὴ Θεοτόκον, ἀλλὰ Χριστοτόκον τὴν ἁγίαν καλῶν Θεομήτορα, δι' ἣν αἰτίαν καὶ αἱρετικὸς ὠμολόγηται.

Γ'. Οἷα ὁ μέγας Κύριλλος τῷ Νεστορίῳ ἔγραψε, καὶ ὅπως ἡ τρίτη σύνοδος ἐν Ἐφέσῳ ἠθροίσθη, ὕστερήσαντος Ἰωάννου τοῦ Ἀντιοχείας καὶ Θεοδορίτου.

Δ'. Ὅπως παρὰ τῆς συνόδου καθηρέθη Νεστόριος, τοῦ Ἀντιοχείας μὴ ἐνδημήσαντος.

VALESII ANNOTATIONES.

(α) Νικηφόρου Καλλίστου ὁ πίναξ. Hæc verba desunt in optimo codice illustrissimi antistitis Dionysii Tellerii, Remensis archiepiscopi. Parumque absuit quin ea ex editione nostra expungerem. Neque enim puto hujus indicis auctorem esse Nicephorum Callistum. Nam cum hic index habeatur

in vetustissimo codice Florentino, qui ante quingentos annos exaratus est, ut mihi affirmavit peritissimus ejus rei judex Emericus Bigotius, hujus auctor esse non potest Nicephorus, quippe qui Andronico imperante vixit.

Ε'. Ὡς μετὰ πέντε ἡμέρας ἐλθὼν ὁ Ἀντιοχείας Ἀ
Ἰωάννης καθαιρεῖ Κύριλλον τὸν Ἀλεξανδρείας καὶ
Μέμνονα τὸν Ἐφέσου· οὓς ἡ σύνοδος πάλιν ἠθώωσε,
καθελούσα Ἰωάννην καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ· καὶ ὅπως
διὰ Θεοδοσίου τοῦ βασιλέως συμβαίνουσι Κύριλλος
καὶ Ἰωάννης, κυρώσαντες ἐτι καὶ τὴν Νεστορίου
καθαίρεσιν.

Γ'. Περὶ Παύλου τοῦ Ἐμέσης, εἰς Ἀλεξανδρείαν
ἐλθόντος· καὶ ἐπαινος Κυρίλλου διὰ τὴν ἐπιστολήν.

Ζ'. Οἷα ὁ δυσσεβὴς Νεστόριος πεπονθέναι περὶ
αὐτοῦ γράφει, καὶ ὡς σχώληξι τὴν γλῶτταν τὸ τε-
λευταῖον βρωθεὶς, εἰς Ὅασιν ἀπέβρηξε τὴν ψυχήν.

Η'. Ὡς μετὰ Νεστόριον Μαξιμιανὸς, καὶ μετὰ
τοῦτον Πρόχλος, εἶτα Φλαβιανὸς γίνεται.

Θ'. Περὶ τοῦ δυστυχοῦς Εὐτυχοῦς, καὶ ὅπως παρὰ
τοῦ Κωνσταντινουπόλεως καθηρέθη Φλαβιανοῦ, καὶ
περὶ τῆς ἐν Ἐφέσῳ δευτέρας ληστρικῆς συνόδου.

Ι'. Ὅσα παρὰ τοῦ Διοσκόρου καὶ Χρυσαφίου τὸ
παράλογον ἐν Ἐφέσῳ συνέδριον διεπράξατο.

ΙΑ'. Ἀπολογία τοῦ συγγραφέως ὑπὲρ τῶν ἐν ἡμῖν
διαφορῶν, καὶ κατάγγελος τῶν Ἑλληνικῶν ὕθλων.

ΙΒ'. Ὅπως ὁ βασιλεὺς Θεοδόσιος τὴν Νεστορίου
αἵρεσιν ἀπελαύνει.

ΙΓ'. Περὶ τοῦ ἁγίου Συμεῶν τοῦ Στυλίτου.

ΙΔ'. Περὶ τοῦ πολλάκις φαινομένου ἀστέρος ἐν τῇ
περὶ τὸν κρίνα στοᾶ τοῦ ὁσίου Συμεῶν, ὃν ἐωράκει
ὁ συγγραφεὺς καὶ ἄλλοι, καὶ αὐτῆς τῆς κεφαλῆς τοῦ
ἁγίου.

ΙΕ'. Περὶ τοῦ ἁγίου Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου,
καὶ Συνεσίου τοῦ Κυρήνης ἐπισκόπου.

ΙϚ'. Ὅπως ὁ θεοφόρος Ἰγνάτιος ἐκ Ῥώμης ἀνα-
χομισθεὶς, παρὰ Θεοδοσίου ἐν Ἀντιοχείᾳ κατετέθη.

ΙΖ'. Περὶ Ἀττίλα τοῦ Σκυθῶν βασιλέως, καὶ ὅπως
τὰ Ἐφῶ καὶ Ἑσπέρια κατέστρεψε· καὶ περὶ τοῦ γε-
νομένου ξένου σημείου, καὶ τῶν ἄλλων ἐν κόσμῳ
φοβερῶν σημείων.

ΙΗ'. Περὶ τῶν οἰκοδομιῶν τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ, καὶ
τίνες οἱ ἐργασάμενοι ταύτας.

ΙΘ'. Περὶ πολέμων διαφόρων Ἰταλικῶν, καὶ Περ-
σικῶν, οἳ ἐπὶ Θεοδοσίου γέγονασι.

Κ'. Περὶ τῆς βασιλείσσης Εὐδοκίας, καὶ Εὐδοξίας
τῆς θυγατρὸς, καὶ ὅπως εἰς Ἀντιόχειαν καὶ Ἱερο-
σόλυμα ἀφίκετο.

ΚΑ'. Ὅτι καλῶς τὰ περὶ τὰ Ἱεροσόλυμα ἡ Εὐ-
δοκία διέθηκε, καὶ περὶ διαφοροῦ βιοτῆς καὶ διαίτης
τῶν ἐν Παλαιστίνῃ μοναχῶν.

ΚΒ'. Ὅσα ἐδείματο ἡ βασιλὶς Εὐδοκία κατὰ Πα-
λαιστίνην, καὶ περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ πρωτομάρτυρος
Στεφάνου, ἐνθα καὶ ὁσίως ἐτάφη. Ἐτι δὲ καὶ περὶ
τῆς τελευτῆς τοῦ βασιλέως Θεοδοσίου.

V. Quomodo Joannes Antiochensis episcopus
cum post quintum diem advenisset, Cyrillum
Alexandriæ et Memnonem Ephesi episcopos desti-
tuit: qui mox a synodo innocentes pronuntiati
sunt; et Joannes una cum suis depositus: et quo-
modo Cyrillus ac Joannes interventu imperatoris
Theodosii in gratiam redierint, et Nestorii deposi-
tionem confirmaverint.

VI. De Paulo Emesæ episcopo qui Alexandriam
missus est. Et qualiter Cyrillus Joannis epistolam
laudavit.

VII. Quæ et quanta Nestorius se passum esse
dicat. Et quomodo lingua tandem vermibus erosa,
apud Oasim insulam perierit.

VIII. Quomodo post Nestorium Maximianus, et
post hunc Proclus, deinde Flavianus episcopi facti
sint.

IX. De infortunato Eutyche: et quomodo a Fla-
viano episcopo depositus est, et de latrociniali
synodo Ephesina secunda.

X. Quæ per Dioscorum et Chrysaphium gesta
sint in illegitimo concilio Ephesino.

XI. Defensio varietatis opinionum quæ sunt apud
Christianos, et derisio fabularum gentilium.

XII. Quomodo imperator Theodosius hæresim
Nestorii profligavit.

XIII. De sancto Symeone Stylita.

XIV. De Stella quæ sæpe cernitur in porticu
juxta columnam Symeonis, quam scriptor hic et
alii complures viderunt: et de capite ejusdem sancti
Symeonis.

XV. De sancto Isidoro Pelusiota et Synesio Cyre-
narum episcopo.

XVI. Quomodo divinus Ignatius ab urbe Roma
deportatus, Antiochiæ depositus sit ab imperatore
Theodosio.

XVII. De Attila Hunnorum rege: et quomodo
Orientis et Occidentis provincias vastaverit: item
de horrendo terræ motu, aliisque terribilibus signis
quæ toto orbe contigerunt.

XVIII. De operibus publicis Antiochiæ et eorum
conditoribus.

XIX. De variis bellis quæ tum in Italia tum in
Perside gesta sunt regnante Theodosio.

XX. De Eudocia Augusta, deque ejus filia Eudo-
xia: et quomodo Eudocia Antiochiam venerit, et
Hierosolymam ingressa sit.

XXI. Quod Eudocia Augusta Hierosolymis multa
præclare gessit: et de discrepante vita et conver-
satione monachorum Palæstinæ.

XXII. De operibus ab Eudocia Augusta in Palæ-
stina ædificatis, et de ecclesia sancti Stephani
protomartyris, in qua religiose sepulta est. Item
de morte imperatoris Theodosii.

ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ.

LIBER PRIMUS.

249 *Proœmium scriptoris, in quo exponit qua ratione ad scribendam hanc historiam se contulerit.*

Eusebius Pamphili, vir cum in aliis rebus disertissimus, tum in scribendo tantum valens, ut possit lectores suos, si non perfecte orthodoxos efficere, ita tamen impellere, ut nostra libenter amplectantur: Eusebius, inquam, Pamphili, et Sozomenus, ac Theodoritus et Socrates, benignissimi Servatoris nostri adventum in terras, ejusque ascensum in cœlum; tum ea quæ a divinis apostolis et a fortissimis martyribus pro fide certantibus præclare sunt gesta: quidquid præterea, aut laude, aut vituperatione dignum actum est a nostris usque ad principatum Theodosii, omnium optime ac diligentissime scriptis prodiderunt. Sed quoniam ea quæ posthæc consecuta sunt, haudquaquam illis inferiora, nullus adhuc persequi aggressus est; ego licet in ejusmodi rebus parum exercitatus, laborem hunc suscipere, et historiam earum rerum contexere decrevi. Et enim eo, qui piscatoribus sapientiam indidit, et qui ex bruti animalis lingua articulatam vocem expressit, adjuvante, confido me res oblivione intermortuas excitaturum, et oratione mea vitam eis redditurum, et immortalitatem donaturum esse commemoratione hominum sempiterna: quo a singulis **250** cognosci possit, quid et quando; ubi locorum, et quomodo: adversus quos, et a quibus ad nostra usque tempora sit gestum: nihilque eorum quæ memoria digna sunt, per mollem ac solutam desideriam, perque oblivionem quæ desidiae proxima est, abditum delitescat. Divino igitur fretus auxilio, inde scribendi sumam exordium, ubi viri superius a me commemorati historiae suæ finem fecere.

A *Προοίμιον τοῦ συγγραφέως, πῶς ἐπὶ τὸ γράφειν τὴν παροῦσαν πραγματείαν ἐλήλυθεν.*

Εὐσεβίῳ τῷ Παμφίλῳ (ἀνὴρ δὴ ἐς τὰ μάλιστα λόγιος ὁ Παμφίλου τὰ τε ἄλλα, καὶ ὥστε πείθειν οἷός τε εἶναι τοὺς ἐντυγχάνοντας θρησκειῖν τὰ ἡμέτερα, εἰ καὶ μὴ λίαν ἀκριθεὶς οἶδε ποιεῖν [1]). Εὐσεβίῳ τε οὖν τῷ Παμφίλῳ, Σωζομένῳ τε καὶ Θεοδορίῳ, καὶ Σωκράτει, ἄριστα πάντων πεπόνηται, ἥ τε ἐς ἡμᾶς ἄφεικτος τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ, ἥ τε ἐς οὐρανοὺς ἀνάβασις, ὅσα τε τοῖς θεσπεσίῳ ἀποστόλοις, ἀτὰρ καὶ τοῖς ἄλλοις μάρτυσι διαθλεύουσι κατώρθωτο, ἥ εἴ τι καὶ ἄλλο ἀξιόλογον ἡμῖν, ἥ καὶ τηνάλλως ἔχον πέπρακται, μέχρι τινὸς μέρους (2) τῆς Θεοδοσίου βασιλείας. Ἐπειδὴ δὲ τὰ ἐξῆς οὐ πολλῷ τούτων ἀποδέοντα, οὐδενός πω καθ' εἰρμὸν (a) τετύχηκε λόγου· ἔδοξέ μοι, εἰ καὶ μὴ δεινὸς ἐγὼ τὰ τοιαῦτα, τὸν ὑπὲρ τούτων ἀνελέσθαι πόνον, συγγραφὴν τε ταῦτα ποιήσασθαι, εὖ μάλα πιστεύσαντι, τῷ καὶ ἀλιέας σφρίσαντι, καὶ γλῶσσαν ἄλογον ἐς ἑναρθρον εὐφωλίαν κινήσαντι, ἀναστῆσαι τε τὰς ἤδη τῇ λήθῃ τεθνηκυίας πράξεις, ψυχῶσαι τε τῷ λόγῳ, καὶ ἀπαθανατῆσαι¹ τῇ μνήμῃ· ὥς ἂν ἔχοι τῶν ἐντυγχανόντων ἕκαστος μέχρις ἡμῶν εἰδέναι, τί τε καὶ ὅτε, καὶ ὅποι, καὶ ὅπως, καὶ πρὸς οὓς καὶ παρ' ὧν ἐγένοντο, καὶ μηδὲν τῶν τῆς μνήμης ἀξίων διαλάβοι ὑπὸ τῇ ἀνειμένῃ καὶ ἐκλύτῳ ῥαθυμίᾳ, καὶ τῇ ταύτης ἀγχιθύρῳ λήθῃ κρυπτόμενον. Ἀρξομαι δὲ, τῆς θείας ἡγουμένης ῥοπῆς, ὅθεν οἱ λελεγμένοι μοι τὴν ἱστορίαν ἀπέλιπον.

C ἡγουμένης ῥοπῆς, ὅθεν οἱ λελεγμένοι μοι τὴν ἱστορίαν ἀπέλιπον.

VARIAE LECTIONES.

¹ ἀπαθανάτισαι.

VALESII ANNOTATIONES.

(1) *Εἰ καὶ μὴ λίαν ἀκριθεὶς οἶδε ποιεῖν.* Non probo interpretationem Christophorsoni, qui λίαν ἀκριθεὶς vertit perfecte Christianos. Ego vero orthodoxos interpretari malui; ἀκριθεὶς enim proprie dicuntur rectorum dogmatum sectatores. Sic Photius in *Bibliotheca* de Soerate Scholastico dicit, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς δόγμασιν οὐ λίαν ἐστὶν ἀκριθής. Sensus igitur hujus loci hic est: Eusebium, etsi maxime idoneus sit ad persuadendum lectoribus ut Christianam religionem amplectantur, non posse tamen eos efficere in Christianæ fidei doctrina valde accuratos, cum ipse in Arianorum dogma videatur fuisse propensior. Fuit enim hæc multorum opinio de Eusebio Pamphili: quibus tamen in Præfatione

quam scripsi ad *Historiam ecclesiasticam* ejusdem Eusebii, abunde respondi.

(2) *Μέχρι τινὸς μέρους.* Postrema vox deest in codice Regio ac Florentino et Telleriano, nec habetur in editione Roberti Stephani. Primi Genevenses typographi eam addiderunt ex codice Christophorsoni, cujus variantes lectiones editæ sunt ad calcem editionis Coloniensis. Certe Christophorsonus in interpretatione sua eam vocem expressit. Sic enim vertit, *ad aliquam partem regni Theodosii*. Mihi tamen elegantius videtur eam vocem suppressere quam adjicere. Quod si adjicienda esset dictio, mallem equidem addere χρόνου

VARIORUM.

(a) *Καθ' εἰρμὸν.* Verba hæc omisit in versione sua Valesius. Vertenda sunt, *seriatim*, vel *ordine*. W. LOWTH.

ΚΕΦΑΛ. Α'.

A

CAP. I.

"Οτι, μετὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ ἀσεβοῦς Ἰουλιανοῦ, τῶν αἰρέσεων μικρὸν πανθεισῶν, ὕστερον ὁ πονηρὸς διάβολος τὴν πίστιν πάλιν ἐτάραττεν.

"Αρτι τῆς Ἰουλιανοῦ δυσσεθείας τοῖς τῶν μαρτύρων αἵμασι κατακλυσθείσης, καὶ τῆς Ἀρείου μανίας συνδεθείσης ταῖς ἐν Νικαίᾳ χαλκευθείσαις πέδαις, Εὐνομίου τε αὖ καὶ Μακεδονίου ὑπὸ τοῦ παναγίου Πνεύματος κατὰ τὸν Βόσπορον ἐκβρασθέντων (3), καὶ πρὸς τῇ Κωνσταντίνου ἱερᾷ θραυσθέντων πόλει, ἤδη τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας τὸν πρόσφατον ἀποθεμένης ῥύπον, καὶ πρὸς τὴν ἀρχαίαν ἐπαναγομένης εὐπρέπειαν, ἐν ἱματισμῷ τε ² διαχρύσῳ περιβεβλημένης πεποικιλμένης, τῷ τε ἐραστῇ Νυμφίῳ συναρμοζομένης, οὐκ ἐνεγκὼν ὁ μισόκαλος δαίμων, ξένον ^B τινὰ καὶ ἀλλόκοτον ἡμῖν ἐπανάστησι πόλεμον· τὴν τε πεπατημένην εἰδωλολατρείαν περιφρονήσας, καὶ τὴν δουλικὴν Ἀρείου μανίαν παραγκωνισάμενος ³· καὶ προσθαλεῖν μὲν ὡς ἐχθρὸς τῇ πίστει δέδοικεν, ὑπὸ τοσοῦτων ἁγίων Πατέρων πυργωθείση, καὶ τὰ πολλὰ τῆς δυνάμεως ἐν τῇ ταύτης πολιορκίᾳ παρηρημένος· ληστρικῶς δὲ τὸ πρᾶγμα μέτεισι, πεύσεις τινάς, ἀποκρίσεις τε αὖ μηχανώμενος, πρὸς Ἰουδαῖσμον καινοπρεπῶς ἐπανάγων τὸ πλανώμενον, οὐ συνιείς καὶ τὴν ἐντεῦθεν ἦτταν ὁ δειλαιοσ. "Ο γὰρ πρότερον μόνον ἀντίπαλον εἶχε (4), νῦν τέθηπέ τε καὶ περιπτύσσεται· καὶ οὐκ εἰ τοῦ παντὸς ἐξώσει γε φρυαττόμενος, ἀλλ' εἰ καὶ λέξιν τινὰ παραχαράττειν οἷός τε γένοιτο. Πολλάκις δὲ τῇ ἑαυτοῦ ἰλυσπώμενος κακίᾳ, καὶ γράμματος ἐναλλαγὴν ἐτέχνασε (5), πρὸς ^C μὲν τὴν αὐτὴν ἔλκοντος διάνοιαν· ὅπως δὲ τὴν γνώμην τῆς γλώσσης ἀπομερίσῃ, ἵνα μὴ τὴν αὐτὴν ὁμολογίαν τε καὶ δοξολογίαν ὁμοφρόνως ⁴ ἄμφω τῷ Θεῷ προσάγοιεν. "Οπως δὲ τούτων ἕκαστον ἐπράχθη, καὶ ὅποι τετελεύτηκεν, ἐν τοῖς ἰδίοις παραθήσομαι καιροῖς, παρυφαίνων εἴ τι καὶ ἄλλο πάρεργον μὲν, ἱστορίας δὲ ἄξιον ἐξευρεῖν δυνηθείην, τὴν ἱστορίαν ἀποτιθέμενος ⁵ (6) ἐνθα τῷ φιλανθρώπῳ παρασταίη Θεῷ.

Quomodo post exitum impii Juliani, cum hæreses paulatim defecissent, iterum diabolus fidem nostram perturbaverit.

Cum Juliani impietas martyrum sanguine jam submersa esset, et Arii vesania fabricatis apud Nicæam compedibus astricta: Eunomius quoque ac Macedonius a sancto Spiritu quasi vento quodam expulsi, circa Bosporum, et ad sacram urbem Constantinopolim fracti obrutique essent: cum jam sacrosancta Ecclesia recenti sordium squalore deposito, pristinum decorem recuperaret, et amictu aurato ac variegato induta, cœlesti Sponso atque amatori desponderetur: id moleste ferens dæmon virtutis inimicus, novum quoddam et inusitatum belli genus adversus nos excitavit: simulacrorum cultum qui jam oppressus jacebat, et servilem Arii vesaniam despectui habens. Ac fidem quidem nostram aperte, ut hostis, oppugnare veritus est, quippe quæ tot ac tantorum patrum copiis munita esset, adeo ut ipse in ea oppugnanda maximam partem suarum virium amisisset. Sed magis latronum more id agere aggressus est, interrogationes quasdam ac responsiones commentus, quibus errantes ad Judaismum novo more traduceret. Nec intellexit miser, etiam inde se vincendum esse. Nam quod unum antea maxime impugnabat, id nunc miratur atque amplectitur: exsultans ac triumphans gaudio, si non ex universo nos depulerit, sed vel unam dictionem adulterare potuerit. Ac sæpe numero sua se involvens malitia, unius litteræ immutationem commentus est, quæ ad eundem quidem duceret sensum; intelligentiam tamen a lingua disjungeret: ne utraque Patrem et Filium uno eodemque modo confiterentur et glorificarent. Porro qua ratione singula ista perpetrata sint, et quem exitum habuerint, suo loco ac tempore exponemus. Attexam præterea quidquid memoratu dignum reperire potuero, licet ab instituto nostro alienum esse videatur: finem scribendi facturus, ubi divino Numini placuerit.

VARIÆ LECTIONES.

² add. καί. ³ καταγκωνισάμενος. ⁴ ὁμοφρόνως. ⁵ ἀποθέμενος.

VALESII ANNOTATIONES.

(3) Ἐκβρασθέντων. Christophorsonus et Savilius emendarunt ἐκβρασθέντων. Sed longe rectior est scriptura quam exhibet codex Florentinus et Tellerianus, ἐκβρασθέντων. Metaphora est a naufragis qui tempestatis vi abripiuntur. Spiritum autem sanctum vento cuidam comparat Evagrius, cujus vi expulsi Eunomius ac Macedonius, tandem Constantinopoli naufragium fecerunt, damnati scilicet in synodo Constantinopolitana.

(4) "Ο γὰρ πρότερον μόνον ἀντίπαλον εἶχε. Intelligit vocem consubstantialis quod Græci ὁμοούσιον dicunt. Hanc enim vocem malignus dæmon præcipue impugnavit, utpote quæ everriculum esset omnium hæreseon, et rectæ fidei firmissimum propugnaculum.

(5) Γράμματος ἐναλλαγὴν ἐτέχνασε. Mallet scribere ἐτέχνασε, ut legitur in codice Telleriano. Porro obscurum est quoddam hic vocabulum de-

signet Evagrius. Posset quidem intelligi τὸ ὁμοιούσιον. Sed quoniam in hoc vocabulo est potius adjectio unius litteræ quam immutatio, intelligendæ sunt potius præpositiones illæ ἐξ et ἐν, quæ ob hæresim Eutychianam maximos motus excitaverunt, cum alii ex duabus naturis, alii in duabus Christum adorandum esse dicerent.

(6) Τὴν ἱστορίαν ἀποτιθέμενος. Hic locus non caret difficultate. Musculus quidem ita vertit: Ubi absolutam hanc historiam benigno Deo commendavero. Verum hæc interpretatio ferri non potest. Itaque Christophorsonus aliter interpretatus est, hoc scilicet modo. Ibique finem scribendi faciam, ubi Deo clementi ac propitio visum fuerit. Sed neque hæc interpretatio mihi penitus satisfacit. Primo enim Evagrius non dicit ἀποθησόμενος, sed ἀποτιθέμενος in præsentī. Deinde ἀποτίθεσθαι τὴν ἱστορίαν pro finire historiam, nusquam memini le-

251 CAP. II.

Quomodo ex concione Anastasii presbyteri deprehensus sit Nestorius, quod Mariam non Deiparam voceret, sed Christiparam: atque idcirco hæreticus pronuntiatus sit.

Quandoquidem Nestorius¹, lingua illa Deo inimica, alterum Caiaphæ concilium, officina blasphemiae, in qua condicto pretio iterum venditur Christus, divisis atque discerptis ejus naturis, cui ne in ipsa quidem cruce ullum ex ossibus fuerat comminutum, sicuti scriptum est², nec tunica illa textilis a Deicidis discerpta fuerat; ille, inquam, Nestorius vocem quidem Deiparae quæ a multis probatissimis Patribus, sancti Spiritus afflatu fabricata fuerat, rejecit ac repudiavit: Christiparae autem vocabulum, tanquam adulterinam monetam, a se cusum atque efformatum vice illius supposuit; et innumeris bellis Ecclesiam replevit, civili sanguine eam inundans, materiam nequaquam mihi defuturam esse spero ad historiam apte et concinne disponendam, meque eam ad exitum usque perdeturum esse, si opitulante Christo qui super omnia est Deus, ab impiissimi Nestorii blasphemia exorsus fuero. Porro Ecclesiarum bellum hinc originem sumpsit. Fuit quidam Anastasius presbyter, haud

¹ Socr. l. vii, cap. 32. ² Joan. xix, 23.

VALESH ANNOTATIONES.

gere. Ἀποτίθεσθαι proprie dicitur recondere: unde ἀποθήκη est cella promptuaria. Sumitur etiam pro deponere humi vel in monumento. Hesychius in Lexico ἀπόθετος inquit, ὁ κείμενος. Idem Hesychius ἀποτίθεσθαι significare ait ἐκτίθεσθαι. Quæ quidem significatio priori contraria est. Occultare enim, et edere seu promulgare, inter se contraria sunt. Malim igitur hunc Evagrii locum ita interpretari: *Historiam editurus, quando clementi placuerit Deo.* Si quis tamen Christophorsoni versionem præferat, non magnopere repugnabo. Certe Evagrius in cap. 7. τὸν βίον ἀπέθετο dixit pro finire. In cap. tamen decimo tertio hujus libri hoc verbum usurpat Evagrius pro referre seu exponere. Sic enim ait: Γέγραφε δὲ καὶ λογίως ἀπέθετο, etc. Et in cap. 11 ἀπετέθη eodem sensu ponitur pro ἐξετέθη. Item initio libri secundi ἀποθώμεθα dicit pro ἐκθώμεθα.

(7) Ἐν ᾧ πάλιν Χριστὸς συμφωνεῖται. Mirum est in hujus loci interpretatione lapsos esse ambos interpretes. Nam Musculus quidem ita vertit: *Officina blasphemiae, in qua rursus ad iudicium vocatur et venditur Christus.* Christophorsonus vero interpretatur hoc modo. *Qui blasphemiae officinam, in qua Christus denuo trucidatur et dividitur, instruxit.* Neuter bene. Nam nec ad iudicium vocari convenit officina: Nec συμφωνεῖται Græce dicitur. Miror certe Henricum Saviliū, qui hanc Christophorsoni ineptissimam emendationem ad marginem sui codicis ascripserit. Vertendum erat *Officina blasphemiae, in qua pactum initur de Christo, et pretio venditur Christus.* Nam συμφωνῶ proprie est paciscor, et σύμφωνον pactum conventum, pactio, ut legitur in veteribus Glossis. Quod verbum sæpius occurrit in libris Jurisconsultorum Græcorum.

(8) Ἀναστάσιος. Erat hic Anastasius syncellus Nestorii episcopi Constantinopolitani; ut testatur Theophanes in *Chronico* et Anastasius Biblio-

A

ΚΕΦΑΛ. Β΄.

Ὅπως ἐφωράθη Νεστόριος, δι' Ἀναστασίου τοῦ μαθητοῦ διδάσκοντος, μὴ Θεοτόκον, ἀλλὰ Χριστοτόκον τὴν ἁγίαν καλῶν Θεομήτορα, δι' ἣν αἰτίαν καὶ αἱρετικὸς ὠμολόγηται.

Ἐπειδὴ γε Νεστόριος (b), ἡ θεομάχος γλῶσσα, τὸ Καϊάφα δεύτερον συνέδριον, τὸ τῆς βλασφημίας ἐργαστήριον, ἐν ᾧ πάλιν Χριστὸς συμφωνεῖται (7) τε καὶ πιπράσκειται, τὰς φύσεις διαιρούμενός τε καὶ σπαραττόμενος, ὁ μὴδὲ ἐν αὐτῷ τῷ σταυρῷ ὅστουν ὅλως συντριβεῖς, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἡ τὸν ὕφαντον διόλου χιτῶνα παρὰ τῶν Θεοκτόνων περιβράγεις, τὴν μὲν Θεοτόκος φωνὴν ὑπὸ τοῦ παναγίου Πνεύματος ἤδη χαλκευθεῖσαν διὰ πολλῶν ἐγκρίτων Πατέρων, ἐξώθησέ τε καὶ ἀπεβάλετο· τὴν δὲ Χριστοτόκος παραχάρᾳς, ἀντεχάλκευσέ τε καὶ ἀνετύπωσε· μυρίων τε αὖ ποιέμων τὴν Ἐκκλησίαν ἐνέπλησεν, αἵμασιν ἐμφυλίοις ταύτην ἐπικλύσας· δοκῶ μὴ ἀπορήσειν πρὸς εὐλογον διασκευὴν τῆς ἱστορίας καὶ τῆς ταύτης τελευτῆς καταντήσιν, εἰ γε προοιμιασθεῖη, Χριστοῦ τοῦ ἐπὶ πάντων συνεργούντος Θεοῦ, ἐκ τῆς Νεστορίου τοῦ δυσσεβοῦς βλασφημίας. Ἦρξατο δὲ ὁ τῶν Ἐκκλησιῶν πόλεμος ἐνθένδε· Ἀναστάσιος (8) τις πρεσβύτερος, τὴν γνώμην κακόδοξος, Νεστορίου καὶ τῶν Νεστορίου Ἰουδαϊκῶν δογμάτων διάπυρος

B

C thecarius. Habebant enim patriarchæ syncellos, quos sibi eligeant ex ordine presbyterorum, id est concellaneos seu cohabitatores. Sic in epistola synodi Constantinop. ad Hormisdam papam de electione Epiphani patriarchæ Constantinopolitani, quam refert Baronius anno Christi 520, inter legatos missos a synodo nominatur Heraclianus presbyter sanctæ majoris Ecclesiæ, et cohabitator Epiphani patriarchæ. [Sic etiam Augustinus in Sermone 2do ad populum Hipponensem *De vita et moribus clericorum* suorum, cohabitatores suos vocat clericos qui cum ipso manebant in domo episcopi.] Ipse quoque Epiphanius prius presbyter ac syncellus fuerat Joannis patriarchæ CP. ut testatur Dioscorus in epistola ad Hormisdam papam. Denique Joannes, presbyter quoque ac syncellus fuerat Timothei patriarchæ CP. ut docet Victor Tunonensis in *Chronico*, Agapeto V. C. Cos. *Timotheus CP. episcopus obtrectator synodi Chalcedonensis, quinta die Aprilis occubuit, et Joannes Cappadox in cella propria atque presbytero episcopatum tradidit*, Scribe meo periculo, *Et Joanni Cappadoci syncello proprio atque presbytero, etc.* Nihil certius hac emendatione. Erant etiam syncelli ex ordine diaconorum. Sic in actione tertia concilii Chalcedonensis, Agorastus quidam diaconus dicitur syncellus Dioscori episcopi Alexandrini. Exstat denique apud Ennodium præceptum, quando omnes episcopi jussi sunt cellanos habere. In quo ita legitur: *Nullum ergo sacerdotem antiquis et modernis legibus obsequentem, nullumque Levitarum, sine bene probata volumus quocunque loci manere persona. Vel quem substantiæ exilitas non permiserit habere consortem, ipse concellaneus fiat alterius.* Non soli igitur patriarchæ syncellos habuerunt. Certe Stephanus syncellus Syncretici Tarsensis episcopi memoratur ab Ephremio apud Photium.

VARIORUM.

(b) Νεστόριος. De Nestorio vid. Socr. lib. vii, cap. 29; de Anastasio Socr. lib. vii, cap. 32; de

voce Θεοτόκος ibid. c. 32; de synodo i Ephesina, ibid. c. 34.

ἐραστής. ὅς καὶ συνέκδημός οἱ γέγονε πρὸς τὴν ἐπι-
σκοπὴν ἀπαίροντι, ὅτε καὶ Θεοδώρῳ κατὰ τὴν Μο-
φουεστίαν συντυχῶν ὁ Νεστόριος, τῆς εὐσεβείας παρ-
ετράπη, τῶν ἐκείνου διδαγμάτων ἀκροασάμενος,
ὡς Θεοδούλῳ (9) περὶ τούτων ἐπιστολικῶς γέγραπται,
τὰς διαλέξεις τῷ φιλοχρίστῳ λεῷ ποιούμενος ἀνὰ τὴν
Ἐκκλησίαν Κωνσταντινουπόλεως, ἀναφανδὸν ἐτόλ-
μησεν εἰπεῖν· Θεοτόκον τὴν Μαρίαν καλεῖτω μηδεὶς.
Μαρία γὰρ ἄνθρωπος ἦν· ὑπὸ ἀνθρώπου δὲ Θεὸν
τεχθῆναι ἀδύνατον. Πρὸς ταῦτα τοῦ φιλοχρίστου λεῷ
δυσχερᾶναντος, καὶ βλασφημίαν εἰκότως ἡγουμένου
τὴν διάλεξιν, Νεστόριος ὁ τῆς βλασφημίας καθηγητής,
οὐ μόνον οὐ διεκώλυσεν, οὐδὲ τοῖς ὀρθοῖς προσετίθε-
το δόγμασι· ἀλλὰ καὶ μάλα ἀτεχνῶς τοῖς εἰρημένοις
Ἀναστασίῳ τὴν ῥοπὴν ἐδίδου, φιλονεικότερον ἐν τοῖς
περὶ τούτων ἐνιστάμενος. Καὶ πού καὶ ἰδίας
παρεντιθεὶς τε καὶ παρεγγράφων δόξας, καὶ τὸν τῆς
ψυχῆς ἰδὼν ἀπερευγόμενος, βλασφημότερα διδάσκειν
ἐπειράτο· ὥστε κατὰ τῆς ἰδίας κεφαλῆς ἐπιφθέγ-
γεσθαι· Τὸ γινόμενον ὁ διμνηαῖον, ἢ τριμνηαῖον,
οὐκ ἂν Θεὸν ὀνομάσαιμι· ὡς τὰ περὶ τούτων Σω-
κράτει τε καὶ τῇ ἐν Ἐφέσῳ προτέρα συνόδῳ σαφῶς
ιστόρηται.

diceret: Ego illum qui bimestris ac trimestris
admodum a Socrate, et in Actis prioris Ephesinæ

A quaquam sanæ fidei; Nestorii ejusque Judaicorum
dogmatum fautor acerrimus; qui etiam **252** Nesto-
rium ad episcopatum urbis Regiæ proficiscentem
fuerat comitatus; quo quidem tempore Nestorius
apud Mopsuestiam congressus cum Theodoro, au-
dita illius doctrina, a recta pietate deflexit, sicut in
Epistola quadam de his rebus agens scribit Theo-
dulus. Hic igitur Anastasius cum in Ecclesia Con-
stantinopolitana sermonem haberet ad populum
Christi amantem, ausus est palam ac diserte dicere:
Mariam nemo Deiparam vocet; nam Maria homo
fuit. Fieri autem non potest, ut ex homine nasca-
tur Deus. Iis auditis, cum populus Dei graviter
commotus esset, et sermonem illum, uti par erat,
blasphemiam duceret, Nestorius auctor illius blas-
phemiæ, non modo Anastasium non prohibuit, nec
rectæ sanæque doctrinæ patrociniū suscepit; ve-
rum iis quæ ab Anastasio dicta erant, aperte robur
addidit, in hujusmodi disputationibus pervicaciter
insistens. Interdum etiam propria interserens atque
intexens dogmata, et reconditum mentis suæ virus
effundens, adhuc pejora et magis impia docere co-
natus est. Adeo ut in suam ipsius perniciem hæc
factus est, nunquam Deum appellaverim; quem-
admodum a Socrate, et in Actis prioris Ephesinæ synodi perspicue relatum est.

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Ὅλα ὁ μέγας Κύριλλος τῷ Νεστορίῳ ἔγραψε, καὶ
ὅπως ἡ τρίτη σύνοδος ἐν Ἐφέσῳ ἡθροίσθη,
ὅστερήσαντος Ἰωάννου τοῦ Ἀντιοχείας, καὶ
Θεοδώριτου.

Ὡς ἐπειδὴ Κύριλλος ὁ τῆς αἰοιδίου μνήμης ἐπί-
σκοπος τῆς Ἀλεξανδρέων, δι' οἰκείων ἐπελαμβάνετο
συλλαβῶν, Νεστόριός τε αὐτὸς τούτοις ἀντέπιπτε, καὶ
οὐδὲ τοῖς Κυρίλλῳ, οὐδὲ τοῖς Κελεστίνῳ τῷ τῆς πρε-
σβυτέρας Ῥώμης ἐπισκόπῳ γραφεῖσιν ἐπέιθετο (10).
τὴν δὲ ἰδίαν ἔμετον κατὰ πάσης ἐξέχεε τῆς Ἐκκλη-
σίας, μηδὲν εὐλαβούμενος· εἰκότως ἐδέχθη νεύμασι
τοῦ νέου Θεοδοσίου τὰ σκήπτρα τῆς Ἐφῶς διέπον-
τος, τὴν ἐν Ἐφέσῳ πρῶτην ὁ σύνοδον ἀλισθῆναι·
γραμματίων βασιλικῶν (11) γενομένων πρὸς τε Κύ-
ριλλον καὶ τοὺς ἀπανταχῇ τῶν ἁγίων Ἐκκλησιῶν
προεστηκότας· ὅς κυρίαν τῆς συνελεύσεως ἀπέφηνε

CAP. III.

Quid magnus Cyrillus ad Nestorium scripserit, et
quomodo tertia synodus Ephesi congregata sit, ad
quam Joannes Antiochenus episcopus et Theodori-
tus tardius accesserunt.

C Quæ cum Cyrillus Alexandrinorum episcopus, vir
celeberrimi nominis, per litteras suas reprehendis-
set, iisdemque respondisset Nestorius, ac neque iis
quæ a Cyrillo, neque his quæ a Cœlestino senioris
Romæ episcopo scripta erant acquiesceret, sed
nihil veritus, adversus universam Ecclesiam pro-
prium virus evomeret; merito Cyrillus petiit a
Theodosio qui tunc Orientis imperium administra-
bat, ut ejus mandato prima synodus Ephesi congre-
garetur, imperialibus litteris, tum ad Cyrillum
ipsum, tum ad omnes ubique sanctissimarum Ec-
clesiarum episcopos missis. Igitur Theodosius syno-

VARIÆ LECTIONES.

ὁ λεγόμενον. ὁ τῷ Καίλεστίνῳ. ὁ τρίτην.

VALESH ANNOTATIONES.

(9) Θεοδούλῳ. Hujus Theoduli nullam alibi
mentionem reperi. Nam quod Nicephorus in cap.
52 lib. xiv eum nominat, id haustum est ex fon-
tibus Evagrii nostri. Videtur tamen hic esse Theo-
dulus presbyter in Cœlesyria, qui regnante Zenone
Augusto multa scripsit, ut testatur Gennadius Mas-
siliensis, et Marcellinus Comes in Chronico.

(10) Ἐπισκόποις ἐπέιθετο. Hunc locum ex optimo
codice Florentino restitui, adjecto uno verbo quod
ab antiquariis perperam emissum fuerat. Quod
quidem idcirco admonendum esse duxi, ut sciant
lectores nihil a nobis additum esse aut immuta-
tum, nisi ex ejus præstantissimi codicis auctoritate.
Porro cum Flor. codice consentit codex Telle-
rianus.

(11) Γραμματίων βασιλικῶν. Exstat epistola Theo-
dosii Junioris, quam vulgo sacram vocabant. Sic

D enim eam appellat Theodosius ipse in epistola ad
synodum Ephesinam. In versione quidem Latina
hujus epistolæ titulus ita concipitur. *Sacra impera-
toria, missa Alexandriam ad Cyrillum episcopum
et episcopos metropolitanos ejus regionis.* Verum
Græca aliud sonant, quæ si habent, θεῖον γράμμα
ἀποσταλὲν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Κυρίλλῳ ἐπισκόπῳ, καὶ
τοῖς κατὰ χώραν τῶν μητροπόλεων ἐπισκόποις. Id
est: *Sacra epistola missa Alexandriam ad Cyrillum
et ad omnes ubique metropolitanos episcopos.* κατὰ
χώραν enim, idem valet ac καθ' ἐκάστην χώραν.
Idque confirmat ipse Theodosius in eadem episto-
la, ubi dicit scripsisse se eodem exemplo πρὸς τοὺς
ἀπανταχοῦ τῶν μητροπόλεων ἐπισκόπους. Evagrius
autem noster pro eodem dicit: Γραμματίων βασιλι-
κῶν γενομένων πρὸς τε Κύριλλον καὶ τοὺς ἀπαν-
ταχῇ τῶν Ἐκκλησιῶν προεστηκότας.

dum indixit die sanctæ Pentecostes, quo die vivificus Dei Spiritus in nos descendit. Ac Nestorius quidem, eo **253** quod Ephesus haud procul abest Constantinopoli, primus illic adfuit. Cyrillus quoque una cum provincialibus episcopis, ante præstitutum diem advenit. Joannes vero Antiochensis episcopus, una cum suis ad constitutum diem non adfuit: non tamen sua sponte, sicut multis videtur dum moram suam excusat: sed propterea quod episcopos provinciæ suæ citius colligere non potuerat. Quippe urbes quæ sub illo erant, ab arbe Antiochia quæ nunc Theopolis dicitur, homini quidem expedito distant duodecim dierum itinere: alijs vero amplius etiam quam duodecim. Ephesus autem distat ab urbe Antiochia itinere dierum triginta. Proinde affirmabat Joannes se ad constitutum diem occurrere non potuisse, quando episcopi quos secum habebat, Dominicam illam quæ nova vulgo dicitur, in suis sedibus celebrassent.

CAP. IV.

Qualiter Nestorius a synodo depositus sit, cum episcopus Antiochiæ nondum advenisset.

Elapsis igitur diebus quindecim ultra præstitutum diem, episcopi qui ad id convenerant, quasi orientales omnino venturi non essent, aut certe post longi temporis moram; in unum coeunt, divino Cyrillo Cœlestini quoque Romanæ urbis, uti supra

Α τὴν ἁγίαν Πεντηκοστὴν ἡμέραν, ἐν ᾗ τὸ ζωοποιῶν ἡμῖν ἐπεφοίτησε Πνεῦμα (12). Καὶ Νεστόριος μὲν, οὐ μακρὰν τῆς Ἐφέσου διεστώσης τῆς Κωνσταντινου, φθάνει πάντως. Καὶ Κύριλλος δὲ καὶ οἱ ἄμφ' αὐτὸν, πρὸ τῆς ἐπαγγελθείσης ἡμέρας ἀπηντήκασιν. Ἰωάννης δὲ ὁ τῆς Ἀντιοχείων πρόεδρος, σὺν τοῖς ἄμφ' αὐτὸν ἀπελείφθη τῆς ὀρισθείσης ἡμέρας, οὔτε ἐκὼν, ὥς πολλοῖς ἀπολογούμενος δοκεῖ* (13). ἄλλ' ὅτι μὴ ἀγείραι τάχιστα τοὺς ἄμφ' αὐτὸν ἐδυνήθη, διισταμένων τῶν αὐτῶν πόλεων τῆς πάλαι μὲν Ἀντιόχου, νυνὶ δὲ Θεοῦ προσαγορευομένης πόλεως, ὁδὸν ἀνδρὶ εὐζώνῳ ἡμερῶν δυοκαίδεκα, τισὶ δὲ, καὶ πλέον· διεστώσης δὲ καὶ τῆς Ἐφεσίων ἐκ τῆς Ἀντιόχου ὁδὸν ἡμερῶν μάλιστα τριάκοντα· ἐνισχυριζόμενος μὴ ποτε ἂν αὐτὸν φθῆναι τὴν κυρίαν, εἰ τὴν καλουμένην νέαν Κυριακὴν (14) οἱ ἄμφ' αὐτὸν ἀνὰ τοὺς οἰκίους ἐπέτελεσαν θρόνους.

ΚΕΦΑΛ. Δ'.

Ὅπως παρὰ τῆς συνόδου καθηρέθη Νεστόριος, τοῦ Ἀντιοχείας μὴ ἐνδημήσαντος.

Ὡς οὖν ἡ κυρία παρώχηνεν ἡμέρας πεντεκαίδεκα, οἱ ἐπὶ τοῦτο συναθροισθέντες, ὥς οὐ φηγομένων τῶν Ἀνατολικῶν, ἥ εἰ καὶ φθαῖεν, μετὰ πολλοῦ χρόνου τριβὴν ἀλίζονται, Κυρίλλου τοῦ θεσπεσίου διέποντος καὶ τὸν Κελεστίνου τόπον (15), τὴν ἐπι-

VARIAE LECTIONES.

* C. C. δεικνύει.

VALESH ANNOTATIONES.

(12) Ἡμῖν ἐπεφοίτησε Πνεῦμα. Vox ἡμῖν displicuit Nicephoro. Itaque loco illius substituit hæc verba: τοῖς ἱεροῖς ἀποστόλοις. Sed nihil opus erat emendatione. Nam vox ἡμῖν hoc loco ponitur pro Ecclesia Dei, quæ tunc temporis in apostolis residebat. Antea quidem Spiritus sanctus descenderat in Mariam, tunc cum illa Filium Dei concepit: et postea in Christum, quando Christus baptizatus est in Jordane. Verum speciali privilegio id tunc illis contigit. Die vero Pentecostes Spiritus sanctus primum descendit in Ecclesiam Dei per apostolos, siquidem apostoli eundem Spiritum quem tunc acceperant, postea successoribus suis per impositionem manuum tradiderunt.

(13) Ὡς πολλοῖς ἀπολογούμενος δοκεῖ. Nicephorus pro verbo δοκεῖ habet ἔλεγεν. Christophorus vero legit ὥς πολλοῖς ἀπολογούμενοις δοκεῖ. Ita enim vertit hunc locum: Joannes præsul Antiochiæ una cum suis ad diem dictum absuit; non quidem sua sponte, sicut multis videtur, qui ejus factum defendere volunt. Quam tamen emendationem licet Savilius ad oram sui codicis ascripserit, probare non possum. At Musculus locum hunc ita vertit: Verum præter animi sui sententiam, sicut et multis moram illam excusans, ostendit. Ego vero nihil mutandum censeo, et locum sic interpretor: Joannes vero ad constitutum diem non adfuit: non quidem sua sponte, sicut multis videtur, dum factum suum excusat. Certe non potest alius esse sensus horum verborum.

(14) Εἰ τὴν καλουμένην νέαν Κυριακὴν. Græci Dominicam primam post Pascha, νέαν seu καινὴν Κυριακὴν olim vocabant. Ita Gregorius Nazianze-

C nus in oratione 19 quam dixit in funere patris sui Gregorii: Ἡ καινὴ παρὴν ἡμέρα τῆς ἐορτῆς, ἣν οὕτως ὀνομάζομεν, πρώτῃν Κυριακὴν μετὰ τὴν ἀναστάσιμον ταύτην ἔχοντες. Exstat ejusdem Gregorii Nazianzeni oratio 43 in hanc novam Dominicam: in quâ rationem affert, cur hæc dies dicatur nova Dominica. Sed et synodus in Trullo hanc Dominicam, quam nos vulgo Dominicam in albis vocamus, καινὴν Κυριακὴν appellant. Sic enim dicunt in canone 76, ἀπὸ τῆς ἁγίας ἀναστασίμου Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἡμέρας, μέχρι τῆς καινῆς Κυριακῆς. etc. In actione 5 synodi CP. sub Mena pag. 745 dicitur νέαν Κυριακὴν. — Tho. Smithus in libro de Ecclesia Græca, pag. 52. Edit. Lond. 1680 narrat, Græcos etiam hodie hanc Dominicam appellare καινὴν et νέαν et διακαινίσσιμον. Meursius contendit scribendum esse διακαινίσσιμον, i. e. regenerantem aut renovantem Dominicam. Vid. Meursii Glossarium, voce διακαινίσσιμος. M. SHORTING.

(15) Κυρίλλου διέποντος καὶ τὸν Κελεστίνου τόπον. Cyrillum in Ephesino concilio Cœlestini Rom. Pontificis vices gessisse satis constat. Certe in actis ejus concilii Cyrillus hoc titulo ubique decoratur, etiam post adventum legatorum sedis Romanæ, ut patet ex actione quarta ejusdem concilii, ubi legati Romani statim post Cyrillum Alexandrinum ante reliquos omnes episcopos nominantur. Duplici igitur nomine Cyrillus Ephesino concilio præsedet, videlicet tanquam episcopus Alexandrinus, et tanquam Vicarius episcopi Romani Nicephorus in lib. xiv, cap. 34, ait Cœlestinum Romanæ urbis episcopum, cum propter navigationis pericula huic synodo interesse minime potuis-

* C. C. Codicem CASTELLANI designant.

σκοπήν¹⁰, ὡς εἴρηται, τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης A
 πρυτανεύοντος. Καλοῦσι δ' οὖν καὶ τὸν Νεστόριον,
 τροτρέποντες τοῖς ἐπαγομένοις ἀπολογήσασθαι. Καὶ
 δῆτα κατὰ τὴν προτεραίαν ὑποσχόμενος ἀφικνεῖσθαι,
 εἶπερ δεήσοι, καὶ τῶν ὑποσχεθέντων κατολιγώρη-
 σας, καὶ τρεῖς κληθεὶς, ἐπειδὴ μὴ ὑπῆντηκε, τῆς
 ζητήσεως οἱ συνελθόντες ἀντελάβοντο. Καὶ Μέμνο-
 νος τοῦ τῆς Ἐφεσίων προέδρου τὴν διέλευσιν τῶν
 ἡμερῶν τῶν μετὰ τὴν κυρίαν διελθόντος (ἐτύχα-
 νον δὲ ἐξαΐδεκα τὸν ἀριθμὸν οὔσαι), καὶ τῶν ἐπι-
 στολῶν ἀνεγνωσμένων Κυρίλλου· τοῦ θεσπεσίου τῶν
 πρὸς Νεστόριον ἐργασμένων αὐτῷ, καὶ πρὸς γε, τῶν
 Νεστορίου πρὸς αὐτὸν Κύριλλον· ἐγγραφεῖς· δὲ καὶ
 τῆς ἱερᾶς ἐκείνης ἐπιστολῆς Κελεστίνου τοῦ πάνυ,
 τῆς πρὸς αὐτὸν Νεστόριον γενομένης· εἰπόντων τε αὐ-
 τοῦ Θεοδότου ἐπισκόπου Ἀγκύρων, Ἀκακίου τε τὸν Με-
 λιτινῆς θρόνον διέποντος, καὶ ἄπερ κατὰ τὴν Ἐφε-
 σίων ἀναφανδὸν βλασφημίας ἀπηρεύξατο ῥήματα ὁ
 Νεστόριος· συνυφανθεισῶν δὲ καὶ πολλῶν ῥήσεων
 ἁγίων καὶ ἐγκρίτων Πατέρων, τὴν ὀρθὴν καὶ ἀμώ-
 μητον ἐκθεμένων πίστιν· ἐνταγόντων γε μὴν καὶ
 διαφόρων ἐκφρόνως βλασφημηθέντων παρὰ τοῦ δυσ-
 σεβοῦς Νεστορίου· ἡ ἁγία σύνοδος πρὸς λέξιν ἀπ-
 εφῆνατο ταῦτα· «Πρὸς τοῖς ἄλλοις μῆτε ὑπακοῦσαι
 βουλευθέντος τοῦ τιμιωτάτου Νεστορίου τῇ ἡμῶν
 κλήσει, μῆτε μὴν τοὺς παρ' ἡμῶν ἀποσταλέντας
 ἁγιωτάτους καὶ θεοσεβεστάτους ἐπισκόπους προσ-
 δεξαμένου, ἀναγκαίως ἐχωρήσαμεν ἐπὶ τὴν ἐξέτασιν
 τῶν δυσσεβηθέντων αὐτῷ· καὶ φωράσαντες αὐτὸν
 ἐκ τε τῶν ἐπιστολῶν αὐτοῦ καὶ τῶν συγγραμμάτων, C
 τῶν καὶ ἀναγνωσθέντων, καὶ ἐκ τῶν ἀρτίως παρ'
 αὐτοῦ ῥηθέντων κατὰ τήνδε τὴν μητρόπολιν, καὶ
 προσμαρτυρηθέντων, δυσσεβῶς φρονοῦντα καὶ κη-
 ρύττοντα, ἀναγκαίως κατεπειχθέντες ἀπὸ τε τῶν
 κανόνων, καὶ ἐκ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἁγιωτάτου Πα-
 τρός ἡμῶν καὶ συλλειτουργοῦ Κελεστίνου τοῦ ἐπι-
 σκόπου τῆς Ῥωμαίων Ἐκκλησίας, δακρύσαντες πολ-
 λάχιν, ἐπὶ ταύτην τὴν σκυθρωπὸν ἐχωρήσαμεν ἀπό-
 φασιν. Ὁ βλασφημηθεὶς τοίνυν παρ' αὐτοῦ Κύριος
 ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὥρισε διὰ τῆς παρούσης ἁγίας
 ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος, καὶ παντὸς συλλόγου ἱερατικοῦ.»

¹⁰ C. C. τόπου τοῦ ἐπισκόπου.

VALESH ANNOTATIONES.

set, vices suas, Cyrillo mandasse. Atque ex eo tem-
 pore Cyrillum et successores ejus Alexandrinos
 episcopos, mitram sumpsisse, et papæ vocabulum
 sibi vindicasse, orbisque totius iudices esse appel-
 latos. Sed hæc inepta sunt et falsissima. Diu enim
 ante Cyrillum, episcopi Alexandrini papæ voca-
 bantur. Nam Dionysius Alexandrinus in epistola
 tertia ad Philemonem, Heraclam beatissimum pa-
 pam appellat, ut legitur apud Eusebium in lib. vii
Ecclesiasticæ Historiæ. Et Athanasius in *Apologetico*
secundo refert epistolam Ischyrae ad se scriptam
 hoc titulo: *Beatissimo papæ Athanasio Ischyrae in*
Domino Salutem. Adde quod Cœlestinus Cyrillum
 vicarium suum constituit in Nestorii duntaxat cau-
 sa, non in reliquis omnibus: isque honos Cyrilli
 personæ privatim concessus est, non autem sedi
 Alexandrinæ. Itaque successores Cyrilli eum hono-
 rem postea sibi vindicare minime potuerunt, qui

diximus, episcopi vices gerente. Accersunt itaque
 Nestorium, hortantes ut objectis criminibus
 responderet. Qui cum prima die pollicitus se
 venturum si opus esset, promissum exsequi negle-
 xisset, ac ter vocatus, sese in iudicio non stetisset
 episcopi qui aderant, negotium examinare aggressi
 sunt. Cumque Memnon episcopus Ephesiorum,
 dies qui ultra præstitutum tempus effluerant,
 percensuisset, erant autem dies illi numero sede-
 cim; lectæque essent epistolæ divini Cyrilli ad
 Nestorium, et Nestorii vicissim ad Cyrillum datæ:
 cum adjecta etiam esset sacra illa epistola admira-
 bilis Cœlestini ad eundem Nestorium: cumque
 Theodotus Ancyrae et Acacius Melitinæ episcopi,
 verba impia quæ Nestorius Ephesi palam effuderat
 exposuissent: collectis denique multis sententiis
 sanctorum et probatissimorum Patrum, qui rectam
 ac sinceram fidem exposuerant: insertis etiam
 variis blasphemias quas impius Nestorius vesana
 mente profuderat: sancta synodus adversus Nesto-
 rium hæc ad verbum pronuntiavit: «Ad hæc quoniam
 reverendissimus Nestorius nec vocationi nostræ
 obtemperare voluit, nec sanctissimos et religiosissi-
 mos episcopos a nobis missos suscepit, necessitate
 compulsi, ea quæ ab illo impie dicta fuerant,
 examinare aggressi sumus. Cumque illum partim
 ex epistolis ejus ac libris qui etiam recitati sunt:
 partim ex verbis ipsius quæ nuper in hac Metropoli
 dixit, et quæ multorum testimonio confirmata sunt,
 impie sentire ac prædicare deprehendissemus,
 adigente canonum auctoritate et epistola sanctissi-
 mi Patris et collegæ nostri cœlestini Ecclesiæ Ro-
 manæ episcopi, post multos fletus ad hanc tristem
 sententiam tandem processimus. Igitur Dominus
 noster Jesus Christus, contra quem impie locutus
 est Nestorius, per hanc sacrosanctam synodum
 decrevit, eundem Nestorium et ab episcopali digni-
 tate, et ab omni sacerdotali conventu extraneum
 esse.»

συνόδου, ἀλλότριον εἶναι τὸν αὐτὸν Νεστόριον τοῦ τε

D Cyrillo ad tempus duntaxat indultus fuerat. Certe
 Marcellinus Comes id diserte notat in *Chronico* con-
 sulatu Theodosii Junioris XIII et Valentiniani Au-
 gusti III. *Nestorius Constantinop. sedis perfidus an-*
tistes, a quo Nestoriana perfidia pullulavit, apud
Ephesum ducentorum sanctorum Patrum sententia
in synodo condemnatus est, Cœlestino Cyrillum
Alexandrinæ civitatis episcopum pro tempore vica-
rium renuntiante. Illud præterea notandum est in
 supradicto Nicephori loco, tam Nicephorum, quam
 eos a quibus id mutuatus est Nicephorus, non du-
 bitasse quin Romanus episcopus iudex esset om-
 nium Ecclesiarum. Nam cum scribant Cyrillum
 posteaquam vicarius a Cœlestino episcopo Romano
 renuntiatus est, iudicem Ecclesiarum totius orbis
 cognominatum fuisse, procul dubio existimarunt
 hanc fuisse prærogativam Rom. pontificis, ut to-
 tius orbis Ecclesiarum iudex haberetur.

CAP. V.

Quomodo Joannes Antiochensis episcopus cum post quintum diem advenisset, Cyrillum Alexandriæ et Memnonem Ephesi episcopos deposuit. Qui mox a synodo innocentes pronuntiati sunt, et Joannes una cum suis depositus. Et quomodo Cyrillus ac Joannes interventu imperatoris Theodosii, in gratiam redierint, et Nestorii depositionem confirmaverint.

Post legitimam hanc et justissimam sententiam, Joannes Antiochenus episcopus una cum antistitibus suis venit, quinto post die quam Nestorius fuerat destitutus. Et collecto episcoporum suorum concilio, Cyrillum deponit ac **255** Memnonem. Sed cum Cyrillus ac Memnon libellos obtulissent synodo illi quæ cum ipsis fuerat congregata, licet Socrates per ignorationem id paulo aliter retulerit, accersitus est Joannes ut depositionis a se factæ rationem redderet. Qui cum post tres continuas vocationes non adfuisset, Cyrillus quidem ac Memnon a depositionis sententia absoluti sunt: Joannes vero et qui cum illo erant episcopi, ab ecclesiastica communione et ab omni sacerdotali auctoritate submoti. Porro imperator Theodosius, initio quidem depositionem Nestorii haudquaquam probavit: postea vero cognita ejus impietate, cum litteras admodum pias ad Cyrillum et Joannem episcopos scripsisset, illi inter se conciliati sunt, et depositionem Nestorii confirmarunt.

CAP. VI.

De Paulo Emisæ episcopo qui Alexandriam missus est. Et qualiter Cyrillus Joannis epistolam laudavit.

Cum Paulus Emisenorum episcopus Alexandriam venisset, et sermonem qui hodieque exstat, ea de re habuisset in ecclesia. Quo quidem tempore Cyrillus cum epistolam Joannis plurimum laudasset, hæc ad verbum scripsit: « Lætentur cœli, et exsultet terra. » Dirutus enim est paries intergerinus. Sedata est querela, omnisque occasio dissidii sublata: quippe cum Servator omnium nostrum Jesus Christus Ecclesiis suis pacem reddiderit, et religiosissimi Deoque charissimi Imperatores ad idem ipsum nos provocaverint. Qui utpote avitæ pietatis optimi æmulatores, in suis quidem ipsorum mentibus rectam fidem firmam atque inconcussam custodiunt:

ALESII ANNOTATIONES.

(15*) *Καθαρεῖ Κύριλλον*. Joannes offensus quod præsentiam ejus Patres non diutius exspectassent, collecto ex suis Orientalibus, decemque Nestorii episcopis, 43 episcoporum conciliabulo, depositionis sententiam in Cyrillum et Memnonem Ephesinum,

(c-d) *Θεοδοσίου μὴ προσιεμένου*. Joannes Antiochenus et Orientales episcopi, assumpto sibi venerandæ synodi Ephesinæ nomine, scripserant imperatori, ipsum de Cyrillo et Memnone synodali sententia depositis, certiores facientes: quam ille proinde magnæ synodi Ephesinæ sententiam existimans, firmam ratamque habuit.

(e) *Γράμμασι . . . πρὸς τε Κύριλλον*. Dissidebant hi antistites cum suis Ecclesiis toto pene triennio post solutam synodum; latiusque manas-

A

ΚΕΦΑΛ. Ε'.

Ὡς μετὰ πέντε ἡμέρας ἐλθὼν ὁ Ἀντιοχείας Ἰωάννης, καθαιρεῖ Κύριλλον τὸν Ἀλεξανδρείας καὶ Μέμνονα τὸν Ἐφέσου· οὓς ἡ συνόδος πάλιν ἠθώωσεν, καθελούσα Ἰωάννην καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ. Καὶ ὅπως διὰ Θεοδοσίου τοῦ βασιλέως συμβαίνουσι Κύριλλος καὶ Ἰωάννης, κυρώσαντες ἐτι καὶ τὴν Νεστορίου καθαίρεσιν.

Μετὰ γοῦν τὴν ἐννομωτάτην καὶ δικαίαν ταύτην ἀπόφασιν, ἐφίσταται τῇ Ἐφεσίων Ἰωάννης ὁ τῆς Ἀντιόχου μετὰ τῶν ἀμφ' αὐτὸν ἱερέων, ἡμέρας πέντε τῆς καθαιρέσεως ὑστερήσας· καὶ συναλίσας πάντας τοὺς ἀμφ' αὐτὸν, καθαιρεῖ Κύριλλον (15*) καὶ Μέμνονα. Ἐκ δὲ λιδέλλων ἐπιδεδομένων παρὰ Κυρίλλου καὶ Μέμνονος τῇ ᾄμα σφίσι συναθροισθείσῃ συνόδῳ, εἰ καὶ Σωκράτης ἀγνοήσας, ἐτέρως ἱστορήσῃ, μετακαλεῖται Ἰωάννης ἐφ' ἣ πεποίηκεν ἀπολογησόμενος καθαιρέσει. Οὐ μὴ συνεληλυθότος μετὰ τρεῖς τὰς γενομένας κλήσεις, ἀπολύονται μὲν τῆς καθαιρέσεως Κύριλλος καὶ Μέμνων· ἀποκρίνονται δὲ τῆς ἀγίας κοινωνίας καὶ πάσης αὐθεντίας ἱερατικῆς, Ἰωάννης καὶ οἱ ἀμφ' αὐτὸν ἱερεῖς. Καὶ πρῶτα μὲν Θεοδοσίου μὴ προσιεμένου (c-d) τὴν Νεστορίου καθαίρεσιν, ὕστερον δὲ τὴν ἐκείνου βλασφημίαν ἐγνωκότος, εὐσεβέσι τε αὐτῶν γράμμασι χρησαμένου πρὸς τε Κύριλλον (e) καὶ Ἰωάννην τοὺς ἐπισκόπους, συμβαίνουσι πρὸς ἀλλήλους, τὴν Νεστορίου καθαίρεσιν ἐπικυρώσαντες.

ΚΕΦΑΛ. Σ'.

Περὶ Παύλου τοῦ Ἐμέσης εἰς Ἀλεξανδρείαν ἐλθόντος, καὶ ἔπαιρος Κυρίλλου διὰ τὴν ἐπιστολήν.

Παύλου τε τοῦ Ἐμέσης ἐπισκόπου πρὸς τὴν Ἀλεξανδρου πόλιν γενομένου, ἐπὶ τε τῆς Ἐκκλησίας τὸν περὶ τούτου φερόμενον λόγον ὁμιλήσαντος, ὅπηνίκα καὶ Κύριλλος τὴν ἐπιστολήν Ἰωάννου εὖ μάλα ἐπαινέσας, ἐπὶ ῥήματος γέγραφε ταῦτα· « Εὐφραινέσθωσαν οἱ οὐρανοὶ, καὶ ἀγαλλιástῃ ἡ γῆ. » Λέλυται γάρ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ, καὶ πέπαυται τὸ λυποῦν, καὶ διχονοίας ἀπάσης ἀνήρηται τρόπος, τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ ταῖς αὐτοῦ Ἐκκλησίαις τὴν εἰρήνην βραβεύσαντος· κεκληκότων δὲ πρὸς τοῦτο ἡμᾶς καὶ τῶν εὐσεβεστάτων καὶ θεοφιλεστάτων βασιλέων, οἱ προγονικῆς εὐσεβείας ἄριστοι ζηλωταὶ γεγονότες, ἀσφαλῆ μὲν

VARIORUM.

set hoc malum, nisi imperatoris vigilantia repressum fuisset. Quare per Aristolaum tribunum ac notarium religiosissimis monitis ac severissimo jussu Joannem adegit, ut positis dissidiis reconciliaretur Cyrillo, et Acta Ephesinæ synodi sua suorumque subscriptionibus comprobaret. Cujus rei gratia Paulus Emisenus episcopus a Joanne missus Alexandriam. Vid. *Concil. gen.* tom. III, part. III, cap. 24, 27, 28, edit. per Ph. Labbe.

καὶ ἀκατάσειστον ἐν ἰδίαις ψυχαῖς τὴν ὀρθὴν φυλάτ-
 τουσι πίστιν· ἐξαίρετον δὲ ποιοῦνται φροντίδα τὴν
 ὑπὲρ τῶν ἁγίων Ἐκκλησιῶν, ἵνα καὶ διαδόητον
 ἔχωσιν εἰς αἰῶνα τὴν δόξαν, καὶ εὐκλεσεστάτην ἀπο-
 φήνωσι τὴν ἑαυτῶν βασιλείαν. Οὗτος καὶ σὺτος ὁ τῶν
 δυνάμεων Κύριος πλουσίᾳ χειρὶ διανέμει τὰ ἀγαθὰ,
 καὶ δίδωσι μὲν κατακρατεῖν τῶν ἀνθεστηκότων,
 χαρίζεται δὲ τὸ νικᾶν. Οὐ γὰρ ἂν διαψεύσαιτο (16)
 ὁ λέγων· « Ζῶ ἐγὼ, λέγει κύριος, ὅτι τοὺς δοξά-
 ζοντάς με δοξάζω. » Αφικομένου τοίνυν εἰς τὴν
 Ἀλεξάνδρειαν τοῦ κυρίου μου τοῦ θεοσεβεστάτου
 ἀδελφοῦ καὶ συλλειτουργοῦ Παύλου, θυμηδίας ἐμ-
 πεπλήσμεθα, καὶ σφόδρα εἰκότως, ὡς ἀνδρὸς τοιοῦτου
 μεσιτεύοντος, καὶ τοῖς ὑπὲρ δυνάμιν πόνοις ἐλομέ-
 νου προσομιλεῖν (17)· ἵνα τὸν τοῦ διαδόλου νικῆσθαι
 φθόνον, καὶ συνάψῃ τὰ διηρημένα, καὶ τὰ μεταξὺ
 σκάνδαλα περιελών, ὁμονοίῃ καὶ εἰρήνῃ στεφανώσῃ
 τὰς τε παρ' ἡμῖν καὶ παρ' ὑμῖν Ἐκκλησίας. Καὶ
 μεθ' ἕτερα· « Ὅτι δὴ¹¹ περιττὴ παντελῶς, καὶ οὐκ
 εὐάφορμος (18) τῆς Ἐκκλησίας ἡ διχοστασία γέγονε,
 νυνὶ μάλιστα πεπληροφορήμεθα, τοῦ κυρίου μου
 τοῦ θεοσεβεστάτου Παύλου τοῦ ἐπισκόπου χάριτην
 προκομίσαντος, ἀδιάβλητον ἔχοντα τῆς πίστεως τὴν
 ὁμολογίαν, καὶ ταύτην συντετάχθαι διαβεβαιωσαμένου
 παρὰ τε τῆς σῆς ὁσιότητος, καὶ τῶν αὐτόθι θεοσεβε-
 στάτων ἐπισκόπων. Ἐχει δὲ οὕτως ἡ συγγραφὴ, καὶ
 αὐταῖς λέξεσιν ἐντέθεται τῇδε τῇ ἐπιστολῇ· Περὶ
 δὲ τῆς Θεοτόκου, καὶ τὰ ἐξῆς. Ταύταις ἡμῶν¹² ἐν-
 τυχόντες (19) ταῖς ἱεραῖς φωναῖς, οὕτω τε καὶ ἑαυ-
 τοὺς φρονοῦντας εὐρίσκοντες (« Εἰς γὰρ Κύριος, μία
 πίστις, ἓν βαπτισμα »), ἐδοξάσαμεν τὸν τῶν ὅλων
 Σωτῆρα Θεὸν, ἀλλήλοις συγχαίροντες, ὅτι ταῖς θεο-
 πνεύστοις Γραφαῖς καὶ παραδόσει τῶν ἁγίων ἡμῶν
 Πατέρων συμβαίνουσιν ἔχουσι πίστιν, αἱ τε παρ'
 ὑμῖν καὶ αἱ παρ' ἡμῖν Ἐκκλησίαι. Ταῦτα μὲν οὖν
 ἔστιν ἐλεῖν τὸν φιλοπόνως τοῖς τὸ τηνικαῦτα γεγο-
 νόσιν ἐπιστῆσαι βουλόμενον.

ΚΕΦΑΛ. Ζ'.

Ὅλα ὁ δυσσεβὴς Νεστόριος πεπονθέναι περὶ αὐ-
 τοῦ γράφει, καὶ ὡς σκώληξι τὴν γλῶτταν τὸ
 τελευταῖον βρωθεὶς, εἰς Ὅασιν ἀπέρρηξε τὴν
 ψυχὴν.

Ὅπως δὲ ὁ Νεστόριος ἐξηλάθη, ἢ τί μετὰ ταῦτα

¹ I Reg. ii, 30. ² Ephes. iv, 5.

¹¹ C. C. δέ. ¹² C. C. ὑμῶν.

VARIAE LECTIOES.

VALESH ANNOTATIONES.

(16) Οὐ γὰρ ἂν διαψεύσαιτο. In optimo codice D
 Florentino scriptum inveni διαψεύσαιτο, longe re-
 ctius. In actis autem Ephesini concilii pag. 428,
 ubi hæc Cyrilli epistola refertur, scriptum est δια-
 ψεύσεται. Verum Florentini codicis scripturam
 confirmant Niceph. et cod. Tel.

(17) Τοῖς ὑπὲρ δυνάμιν πόνοις προσομιλεῖν.
 Pessime hunc locum vertit Christophorsonus hoc
 modo, *Et graviores quam vires ferebant suscepit in
 concionando labores.* Musculus vero hunc locum
 sic verterat. *Et laboribus vires excedentibus collo-
 cutionem suscepit.* Neuter bene. προσομιλεῖν πό-
 νοις idem valet ac labores ferre seu tolerare. Sic
 ὁμιλεῖν τύχαις est fortunæ vicissitudines tolerare.
 Plutarchus in Mario de Jugurtha loquens ita scri-

A præcipuam autem curam gerunt sanctarum Eccle-
 siarum, ut et ipsi immortalem gloriam consequan-
 tur, et imperium suum celeberrimum reddant.
 Quibus et ipse Dominus exercituum, larga manu
 beneficia tribuit, donatque ut et superiores sint
 adversariis, et victoriam de hostibus reportent.
 Neque enim mentiri potest qui dixit : « Vivo ego,
 dicit Dominus, glorificantes me glorifico¹. » Cum
 igitur Dominus meus religiosissimus frater et com-
 minister Paulus Alexandriam venisset, **256** gau-
 dio repleti sumus, idque jure optimo, quod talis
 tantusque internuntius accessisset, et labores qui
 humanas superant vires, sua sponte subire voluis-
 set, eo consilio ut diaboli invidiam vinceret, et
 divisa conjungeret, et remotis utrinque offensionibus,
 nostras simul ac vestras Ecclesias concordia et
 pace coronaret. Et aliquanto post. Istam porro
 Ecclesiæ dissensionem inanem prorsus et levi de
 causa susceptam fuisse, plane nobis persuasum
 fuit, postquam dominus meus religiosissimus Paulus
 episcopus epistolam attulit quæ inculpatam fidei
 confessionem continebat, affirmans eam cum a tua
 sanctitate, tum a religiosissimis qui illic sunt episco-
 pis, conscriptam fuisse. Sic autem habet illa fidei
 expositio, et iisdem verbis inserta est huic epistolæ
 Cyrilli. De Deipara vero, et reliqua. Illas sacras
 voces vestras cum legeremus, et nosmetipsos ita
 sentire animadverteremus : « Unus enim est Do-
 minus, una fides, unum baptisma², » omnium
 Servatorem Deum glorificavimus, invicem gratu-
 lantes, quod tam vestræ quam nostræ Ecclesiæ
 ejusmodi fidem profiterentur, quæ et divinis Scri-
 pturis, et sanctorum Patrum traditioni consentiret.
 Atque hæc quidem cognosci possunt ab iis qui ea
 quæ tunc temporis gesta sunt, accurate perlegere
 voluerint.

CAP. VII.

Quæ et quanta Nestorius se passum esse dicat : et
 quomodo lingua tandem vermibus erosa apud Oa-
 sim insulam perierit.

Quonam autem modo relegatus sit Nestorius, et

bit, οὕτω τις ἦν ποικίλος ἀνὴρ τύχαις ὁμιλῆσαι· id
 est, adeo vir ille vario erat ingenio, et ad fortunæ
 vicissitudines ferendas accommodato. Cæterum ver-
 ba illa ὑπὲρ δυνάμιν, duobus modis intelligi pos-
 sunt. Aut enim ἀνθρωπίνην subaudire possumus,
 aut certe ἰδὼν. Posteriolem sensum amplexi sunt
 Musculus et Christophorsonus, et is qui acta Ephe-
 sini concilii Latine interpretatus est.

(18) Καὶ οὐκ εὐάφορμος. Sic etiam legitur in
 actis Ephesini concilii. In manuscripto tamen co-
 dice Telleriano scriptum inveni καὶ οὐκ εὐάρμοστος.

(19) Ταύταις ἡμῶν ἐντύχοντες. In actis Ephe-
 sini concilii et apud Nicephorum scribitur ὑμῶν,
 rectius procul dubio.

quid postea de illo factum sit, et qualiter ex hac luce migraverit, et quam blasphemiae suae mercedem retulerit, haudquaquam proditum est a scriptoribus historiarum. Quae profecto intercidissent, et longinquitate temporis penitus oblitterata essent atque obruta, adeo ut sola quidem auditione perciperentur, nisi librum quemdam Nestorii nactus essem, qui istarum rerum narrationem complectitur. Ipse igitur blasphemiae parens et auctor Nestorius, qui non super id fundamentum quod positum fuerat, sed super arenam aedificavit domum, quae et confestim collapsa est, juxta Dominicam parabolam : adversus eos qui ipsum incusaverant, quod secus quam decebat novi aliquid invexisset, nec recte postulasset ut synodus Ephesi congregaretur : blasphemiam suam, ut voluit, defendens, praeter alia ita scribit : se omnino necessitate compulsum ad ejus partis defensionem venisse, cum sacrosancta Ecclesia duas in partes divisa **257** esset, et alii quidem *ἀνθρωποτόκον*, alii vero *Θεοτόκον* Mariam appellandam esse affirmarent. Ne igitur, inquit, duorum alterum peccarem, aut immortalia copulans mortalibus, aut si ad alteram partem me adjunxissem, exciderem altera, vocem *Χριστοτόκος* excogitavit. Addit etiam Theodosium initio quidem ob benevolentiam qua ipsum prosequebatur, depositioni ipsius minime consensisse : postea vero cum quidam episcopi utriusque partis ex Ephesiorum urbe missi essent ad Theodosium, et Nestorius ipse id rogasset, permissum ipsi esse ut ad monasterium suum reverteretur, situm ante portas urbis Antiochia. Cujus nomen Nestorius quidem ibi non expressit : aiunt tamen monasterium Euprepri nunc appellari : quod quidem revera in suburbanis Antiochia situm esse cognovimus, duobus circiter stadiis distans ab urbe. Refert

A γέγονεν ἐπ' αὐτῷ, ἥ ὅπως τὸν τῇδε κατέστρεψε βίον. καὶ ὧν ἔτυχεν ἀμοιβῶν τῆς βλασφημίας ἕνεκα, οὐ δεδήλωται τοῖς ἱστορήσασιν. "Α καὶ διέπεσεν ἄν, καὶ τέλεον διεῖρύνει τε καὶ κατεπόθη τῷ χρόνῳ μηδὲ φιλῶς ἀκουόμενα, εἰ μὴ Νεστορίου βίβλῳ περιέτυχον, τὴν περὶ τούτων ἱστορίαν παρεχομένην. Αὐτὸς τοίνυν ὁ τῆς βλασφημίας πατὴρ Νεστόριος, ὁ μὴ κατὰ τοῦ τεθέντος θεμελίου τὴν οἰκοδομίαν ποιησάμενος, ἀλλ' ἐπὶ τῆς ψάμμου κτίσας, ἥ ¹³ καὶ ταχέως διελύθη κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου παραβολήν, πρὸς τοὺς ἐγκαλέσαντάς (19') οἱ, μὴ κατὰ τὸ δέον τι καινουργῆσαι, μηδὲ μὴν καλῶς αἰτῆσαι τὴν ἐν Ἐφέσῳ σύνοδον ἀλισθῆναι, γράφει πρὸς ἄλλοις οἷς ἐβουλήθη, ὑπὲρ τῆς ἰδίας βλασφημίας ἀπολογούμενος : ὡς ἐκ πάσης ἀνάγκης ἐς τοῦτο τάξεως ἐλήλυθεν ἀποκριθεῖς τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας, καὶ τῶν μὲν λεγόντων *ἀνθρωποτόκον* δεῖν τὴν Μαρίαν ὀνομάζεσθαι : τῶν δὲ *Θεοτόκον* : ἵνα γε ¹⁴, φησὶ, μὴ δυοῖν θάτερον ἀμαρτάνοιτο, ἢ ἀθάνατα ¹⁵ συμπλεκόμενων (20), ἢ προσχωροῦντος αὐτῷ θατέρου τῶν μερῶν τοῦ ἐτέρου στερηθείη, τὴν *Χριστοτόκος* (d) ἐπενόησε φωνήν. Ἐπισημαίνεται τε ὡς τὰ μὲν πρῶτα Θεοδοσίος τῇ πρὸς αὐτὸν προσπαθείᾳ τὴν ἐπ' αὐτῷ γενομένην ἀποβολὴν οὐκ ἐκύρωσεν : εἶτα ὅτι τινῶν ἐπισκόπων ἔνθεν τε χάκειθεν (21) πεμφθέντων πρὸς Θεοδοσίον ἐκ τῆς Ἐφεσίων πόλεως, αὐτοῦ τε αὖ δεηθέντος (22), ἐπετράπη κατὰ τὸ οἰκεῖον ἐπαναζεῦξαι μοναστήριον, ὃ πρὸ τῶν πυλῶν τῆς νυνὶ Θεοδοσιτῶν διακεῖται, καὶ Νεστορίῳ μὲν ἐπὶ λέξεως οὐκ ὠνόμασται : φασὶ δὲ νῦν τὸ Εὐπρεπίου προσαγορεύεσθαι, ὅπερ ἴσμεν ταῖς ἀληθείαις πρὸ τῆς Θεοδοσιτῶν διακεῖμενον, σταδίοις διεστηκὸς οὐ πλείοσι δύο. Φησὶ δ' οὖν αὐτὸς ὁ Νεστόριος, ὡς τετραετῇ χρόνον αὐτόθι διατρίψας, παντοίας ἔτυχε τιμῆς, καὶ παντοίων γερῶν ἀπέλαυσε, καὶ ὡς αὐθις Θεοδοσίου θεσπίσαντος, ἀνὰ τὴν καλουμένην Ὀασιν φυγαδεύεται (e). Τὸ δὲ γε

VARIAE LECTIONES.

¹³ C. C. ἦ. ¹⁴ γόρ. ¹⁵ ἀδύνατα.

VALESII ANNOTATIONES

(19') *Πρὸς τοὺς ἐγκαλέσαντας*. In optimo, codice Florentino scriptum inveni πρὸς τοὺς ἐγκαλέσαντάς οἱ, recte procul dubio, οἱ vero idem valet ac αὐτῷ.

(20) *Ἡ ἀθάνατα συμπλεκόμενων*. Obscurus est sensus hujus loci, quem sic explanandum esse existimo. Post concionem illam Anastasii presbyteri, qui syncellus erat Nestorii, gravis dissensio exorta est in Ecclesia Constantinopolitana : Cum alii quidem Mariam *Θεοτόκον* dicendam esse contenderent, alii vero *ἀνθρωποτόκον*. Cumque seditio quotidie ingravesceret, Nestorius eam sedare cupiens, vocem quamdam mediam excogitavit, ut Maria *Χριστοτόκος* in posterum vocaretur : ne si *Θεοτόκον* diceret, mortalia immortalibus copulare videretur quod ipse quidem impium esse ducebat : aut si *ἀνθρω-*

ποτόκον amplexus esset, altera pars, eorum scilicet qui *Θεοτόκον* defendebant, ab ipso deficeret, et seorsum conventus celebraret. Hic est sensus hujus loci, quem nec Musculus, nec Christophorsonus intellexerunt. Scribendum est igitur ἢ τὰ θνητὰ καὶ ἀθάνατα συμπλέκων. In manuscripto codice Telleriano scriptum inveni ἢ ἀθανάτου συμπλεκόμενου, etc.

(21) *Ἐνθεν τε χάκειθεν*. Id est, ab utraque parte, tam catholicorum, quam Nestorianorum. Male Musculus vertit, *ultro citroque*.

(22) *Αὐτοῦ τε αὐτοῦ δεηθέντος*. Rectius in codice Florentino et Telleriano legitur αὐτοῦ τε αὖ δεηθέντος. Ex iisdem codicibus emendavi paulo post νῦν τὸ Εὐπρεπίου πρ. cum antea legeretur νύντισα ineptissime.

VARIORUM.

(d) *Χριστοτόκος*. « Duos esse vult filios Dei, duos Christos; unum Deum, alterum hominem; unum qui ex Patre, alterum qui sit generatus ex matre. Atque ideo asserit sanctam Mariam non Theotocon, sed Christotocon esse dicendam : quia scilicet ex ea non ille Christus qui Deus, sed ille qui erat homo, natus sit. » Vincent. Lirinens. *Commonit.*,

cap. 17.

(e) *Ἀνὰ τὴν καλουμένην Ὀασιν φυγαδεύεται*. Nestorius ex edicto imperatoris Petras relegatus est, ut videre est in Actis concilii Ephesini, part. III. Postea vero, ut videtur, Oasin deportatus. Vid. Pagi ad ann. 390, n. 4, etc. W. Lowth.

Guil. Caveus Nestorii exsilia sic enarrat. Primo

καίριον ἀπεκρύψατο. Οὐδὲ γὰρ ἐνθαδὶ ὦν (23) τῆς οἰκείας βλασφημίας ἠρέμησεν· ὥς καὶ Ἰωάννην τὸν τῆς Ἀντιόχου πρόεδρον ταῦτα μηνῦται, ἀειφυγία τε τὸν Νεστόριον καταδικασθῆναι. Γράφει δὲ καὶ διαλεκτικῶς (24) ἕτερον λόγον πρὸς τινὰ δῆθεν Αἰγύπτιον συγκείμενον περὶ τῆς αὐτοῦ ἐς Ὀασιν ἐξορίας, ἐνθα τὰ περὶ τούτων πλατύτερον λέγει. Ὡν δὲ τετύχηκε διὰ τὰς παρ' αὐτοῦ κυηθείσας βλασφημίας τὸν πανόπτην μὴ λαθὼν ὀφθαλμὸν, ἐξ ἐτέρων γραμμάτων ἔστιν ἐλεῖν, γενομένων αὐτῷ πρὸς τὸν τῆς Θηβαίων ἡγούμενον. Ἐν ἐκείνοις γὰρ ἔστιν εὐρεῖν, ὡς ἐπειδὴ μὴ τῆς δεούσης ἔτυχεν ἐπεξελεύσεως (25), ἡ τοῦ Θεοῦ κρίσις αὐτὸν ἐκδεξαμένη, αἰχμαλωσία (26), τῇ πάντων ἐλεεινοτάτῃ συμφορᾷ, περιβάλλει. Ἐπειδὴ γοῦν μειζόνων ἐδεῖτο ποινῶν, ἀφείθη μὲν ἐκ τῶν Βλεμμύων (f), παρ' ὧν καὶ δορυάλωτος ἔτυχε γεγονώς. Θεσπίσμασι δὲ Θεοδοσίου τὴν ἐπάνοδον ἐγνωκότος, τόπως ἐκ τόπων πρὸς ταῖς ἐσχατιαῖς τῆς Θηβαίων ἀμείβων, τῇ τε γῇ προσρηγνύμενος, ἀξίως τῆς οἰκείας βιοτῆς τὸν τῇδε βίον ἀπέθετο· δεύτερος Ἄρειος διὰ τῆς καταστροφῆς διηγούμενός τε καὶ νομοθετῶν ποῖα τὰ πείχειρα καθέστασι τῆς εἰς Χριστὸν βλασφημίας. Ἄμφω γὰρ παραπλησίως ἐς αὐτὸν ἐβλασφημήσαντο, ὁ μὲν, κτίσμα καλῶν· ὁ δὲ, ἄνθρωπον δοξάζων. Πρὸς δὲ ἡδιστα ἂν εἴποιμι, μεμφόμενον μὴ κατὰ τὸ δέον τὰ ἐν Ἐφέσῳ συντεθῆναι ὑπομνήματα, πανουργία δὲ καὶ τινὶ ἀθέτμῳ καινοτομία Κυρίλλου τεχνάζοντος· τί δὴ ποτε καὶ παρὰ Θεοδοσίου προσπάσχοντός οἱ, ἐξηλάθη, καὶ οὐδεμιᾶς φειδοῦς τετυχηκώς, τοσούτοις ἐξοστραχισμοῖς κατεκρίθη, καὶ οὕτω τὸν τῇδε κατέλυσε βίον· ἢ τί δὴ ποτε, εἰ μὴ θεία κρίσις ἐγεγόνει, ἡ διὰ Κυρίλλου καὶ τῶν ἄμφ' αὐτὸν ἱερέων, ἀμφοτέρων αὐτῶν τοῖς ἀπελθοῦσι συναριθμηθέντων, ἡνίκα ὥς τινι τῶν θύραθεν σοφῶν εἴρηται, τὸ μὴ

etiam idem Nestorius, quadriennio se illic commoratum, omni honore ac reverentia affectum fuisse : postea autem edicto imperatoris Theodosii in locum qui Oasis dicitur, esse relegatum. Sed quod præcipuum est, reticuit. Illic enim degens Nestorius, a blasphemia sua nequaquam destitit. Adeo ut Joannes episcopus Antiochiæ hæc ad imperatorem retulerit, et Nestorius perpetuo exsilio fuerit condemnatus. Scripsit etiam alium librum ad quemdam Ægyptium, instar disputationis de sua in Oasim relegatione : in quo de his rebus uberius disserit. Quas vero pœnas dederit ob blasphemias ab ipso editas, dum Dei oculum omnia intuentem latere non posset, ex 258 aliis litteris perspicui potest, quas ad præsidem Thebaidis scripsit.

In illis enim cernere licet, quo pacto, quoniam congruas adhuc pœnas non dederat, divina ultio illum comprehendens captivitati subiecit, quæ calamitas est omnium luctuosissima. Sed quandoquidem gravioribus eum suppliciis affligi oportebat, dimissus est quidem a Blemmyis, apud quos captivus fuerat. Verum edicto Theodosii qui redire illum decreverat, loca subinde mutans circa fines Thebaidis, et ad terram allisus, dignum anteacta vita exitum sortitus est : velut alter Arius, morte sua prædicans ac denuntians, cujusmodi merces maneat illos qui adversus Christum impie loquuntur. Uterque enim illorum similiter Christum blasphemavit : ille creaturam eum vocans : hic nudum hominem esse censens. Ac Nestorium quidem qui acta Ephesi non recte esse composita, sed fraude et illicita Cyrilli machinatione fabricata conqueritur, libenter interrogarim, qua de causa, cum Theodosius ipsi faveret, relegatus sit, et citra ullam misericordiam tot exsiliis condemna-

VALESII ANNOTATIONES.

(23) Ἐνθαδὶ ὦν. In supradicto scilicet monasterio quod Euprepî dicebatur.

(24) Γράφει δὲ καὶ διαλεκτικῶς. Non probo interpretationem Christophorsoni et Musculi. Quorum hic quidem vertit : Scripsit et alium librum more dialectico, velut ad Ægyptium quemdam de exsilio suo compositum. Christophorsonus vero ita interpretatur, Scripsit præterea Nestorius alium libellum acute et subtiliter, etc. Quid enim opus fuit acumine et subtilitate dialectica in libello, in quo Nestorius agebat de sua in Oasim relegatione? Itaque magis placet διαλεκτικῶς συγκείμενον interpretari

librum in modum dialogi compositum. Atque ita Nicephorus hæc Evagrii verba exposuit. Pro illis enim posuit διαλογικώτερον. Quod Langus vertit, disertius : quasi Nicephorus dixisset λογιώτερον.

(25) Ὑπεξελεύσεως. Apud Nicephorum in lib. xiv, cap. 36, rectius legitur ἐπεξελεύσεως, Atque ita in Telleriano codice scriptum inveni.

(26) Αἰχμαλώσασα. Hunc locum correxi ex optimo codice Florentino, in quo ita legitur, αἰχμαλωσία τῇ πάντων ἐλεεινοτάτῃ συμφορᾷ, qua emendatione nihil certius. Ita quoque legitur apud Nicephorum.

VARIORUM.

Petras, Arabiæ urbem, relegari eum jussit imperator : verum precibus ipsius atque amicorum mox exoratus, mitigata sententia, permisit ut ad monasterium S. Euprepî, in Suburbanis Antiochiæ situm, secederet. Ibi quadriennio commoratus, tandem imperatoris edicto Oasim, Libyæ urbem, ibi etiam dictam, relegatus est. Quo in loco a Blemmyis urbem vastantibus captus, mox dimissus est ; et Panopolin, Thebaidis oppidum, se contulit : Ex Panopoli Elephantinam ejusdem provinciæ oppidum a militibus abducitur. Dum in itinere autem adhuc esset, a præside revocatus Panopolin redire jubebatur. Inde etiam præsidis mandato in alium quemdam locum Panopoli vicinum deportatus est ; recenti demum imperatoris edicto in quartum exilii locum ablegatus. Aliqui mortuum volunt

anno 436. Verum in Oasi vixisse anno 439, quo Historiam suam clausit, diserte testatur Socrates lib. vii, cap. 34. Guil. Cav. in Nestorio. Scripta Nestorii vide apud Marium Mercatorem, Gr. Lat. ex editione Joannis Garnerii, fol. Paris. anno 1673.

(f) Βλεμμύων. Strabo ineunte libro vii Blemmyas Αἰγυπτίους ὁμόρους dixit. Zozimus, lib. i, c. 71, Blemmyas socios dicit urbis Ptolemaidis in Thebaide contra Romanos. Olympiodorus apud Photium, pag. 112, Blemmyas juxta Talmin ponit, Ægypti urbem in extremis finibus. Procopius, lib. i Belli Pers. cap. 19, eos prope Elephantinen et Philas statuit. Mira de ipsis eorumque forma corporis conficta sunt. Plin. l. v, cap. 8 ; Vopiscus in Probo, cap. 17 ; Christ. Cellarius, Geogr., in Africa, pag. 154.

ius, hoc modo vitam finierit : aut qua ratione, si quidem sententia illa a Cyrillo et reliquis qui cum illo erant sacerdotibus lata, divina non fuit, nunc ambobus e medio sublatis, quo tempore, ut a quodam gentili Scriptore dictum est, quod amplius in medio non est, nullo resistente, secunda benevolentia honoratur, ipse quidem, tanquam impius ac Dei hostis condemnatus sit : Cyrillus vero, tanquam eximius præco et rectæ doctrinæ strenuus propugnator, laudatur ab omnibus et prædicatur. Sed ne forte accusemur mendacii, Nestorium ipsum ista narrantem in medium producimus. Agedum igitur, recita mihi quædam iisdem plane verbis ex epistola quam ad præsidem Thebaidis scripsisti. Ob quæstiones quæ nuper Ephesi agitæ sunt de sanctissima religione, imperatoris jussu Oasim incolimus, quæ alio nomine Ibis dicitur. Et quibusdam interpositis hæc addit. Postquam igitur supra dicta quidem Oasis barbarica captivitate, et igni ac **259** ferro funditus vastata est, nos vero a Barbaris repente nescio quomodo misericordia erga nos commotis dimissi sumus, qui minacibus etiam contestationibus nos terruerant, ut confestim ex nostra regione excederemus, cum Mazices post ipsos, eam protinus occupaturi essent, venimus in Thebaidem una cum reliquiis captivorum, quos Barbari miseratione adducti, ad nos nescio qua de causa adduxerunt. Et isti quidem, quo quisque voluit, abire permissi sunt. Nos vero palam Panopolim ingressi, nosmetipsos exhibemus. Veriti enim sumus, ne quis occasionem ex captivitate nostra abripiens, vel fugæ, vel alterius ejuspiam culpæ calumniam adversus nos confingeret. Ferax enim est omnis generis calumniarum malitia. Quamobrem magnificentiam tuam rogamus, ut captivitatis nostræ, sicut legibus cautum est, curam geras, nec captivum improborum hominum insidiis dedas, ne omnis deinceps posteritas proclamet, satius esse ut quis apud Barbaros captivus degat, quam ut ad Romanum imperium confugiat. Deinde addito jurejurando, præsidem obtestatur, ut ad imperatorem referat de sua ab Oasi mi ratione ad Panopolim,

ἔμποδὼν (27) ἀνανταγωνίστῳ εὐνοίᾳ τετίμηται ὁ μὲν, ὡς βλάσφημος καὶ θεομάχος κατακέκριται· ὁ δὲ, ὡς μεγαλόφωνος κήρυξ καὶ μέγας τῶν ὁρθῶν δογμάτων πρόμαχος ἄδεσται τε καὶ κηρύσσεται. Ὡς ἂν τοίνυν μὴ ψεύδους γραφὴν ἀπενεγκώμεθα, φέρε, Νεστόριον αὐτὸν ἐς μέσον παραγάγωμεν τὰ περὶ τούτων διδάσκοντα. Καὶ μοι τῆς σῆς ἐπιστολῆς ἀνάγνωθι αὐτοῖς ἕνια τοῖς ὀνόμασιν, ἥ σοι συντέθειται πρὸς τὸν τῆς Θηβαίων ἡγούμενον. Ἐκ τῶν πρώων περὶ τῆς ἀγιωτάτης θρησκείας ἐν Ἐφέσῳ κεκινήμενων, Ὡσιν τὴν καὶ Ἰβιν ἐκ θεσπίσματος βασιλικοῦ κατοικοῦμεν. Καὶ τινων ἐν μέσῳ λελεγμένων ἐπάγει· Ἐπειδὴ δὲ ἐκ βάρων μὲν ἡ προειρημένη καὶ βαρβαρικῆς αἰχμαλωσίας (28), καὶ πυρὶ καὶ σφαγαῖς ἐκλελίχθηται, ἡμεῖς δὲ παρὰ τῶν βαρβάρων, οἴκτον οὐκ οἶδ' ὅπως ἐξαίφνης ἐφ' ἡμῖν ἀναλαβόντων, ἀπολελύμεθα, μετὰ τοῦ καὶ διαμαρτυρίαις ἡμᾶς ἀπειλητικαῖς καταπλήξαι διὰ τάχους τὴν χώραν ἐκδραμεῖν, ὡς Μαζίκων (g) αὐτὴν μετ' αὐτοὺς ἀμελλητὶ παραληψομένων, ἤκομεν ἐς τὴν Θηβαίων μετὰ τῶν αἰχμαλώτων λειψάνων, οὓς ἡμῖν οἱ Βάρβαροι κατ' οἴκτον προσήγαγον, τί βουλόμενοι, λέγειν οὐκ ἔχω. Οἱ μὲν οὖν πρὸς τὰς καταθυμίας ἐκάστῳ διαγωγὰς ἀπολέλυνται· ἡμεῖς δὲ φανερώς ἑαυτοὺς ἐγκαθιστῶμεν τῇ Πανὸς ἐπιστάντες. Δεδοίκαμεν γὰρ μὴ τις ἡμῶν πραγματείαν τὴν αἰχμαλωσίαν ποιούμενος, ἢ φυγάδων καθ' ἡμῶν ἀναπλάσσει διαβολὴν, ἢ τινος ἄλλης μηχανήμα μέμψως· εὐπορος γὰρ διαβολῶν παντοδαπῶν ἡ κακία. Διὸ δὴ ἀξιούμεν τὸ ὑμέτερον μέγεθος, τῆς ἡμετέρας αἰχμαλωσίας φροντίσαι κατὰ τὸ τοῖς νόμοις δοκοῦν, καὶ μὴ ἐπιδοῦναι κακοτεχνίαις ἀνθρώπων αἰχμαλώτων εἰς κακίαν ἐκδοτον, ἵνα μὴ πάσαις ἐκ τούτου γενεαῖς τραγωδῇται, κρεῖττον εἶναι Βαρβάρων αἰχμαλώτων, ἢ πρόσφυγα βασιλείας Ῥωμαϊκῆς. Καὶ ὅρκους ἐπαγαγὼν, ἤτησεν οὕτως· ἀνενεγκεῖν τὴν ἡμετέραν ἐξ Ὀάσεως ἐνταῦθα διαγωγὴν ἐκ Βαρβαρικῆς γενομένην ἀφέσεως· ὥστε τὴν τῷ Θεῷ δοκοῦσαν καὶ νῦν ἐξενεχθῆναι περὶ ἡμῶν διατύπωσιν. Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτὸν ἐπιστολῆς δευτέρας· Εἴτε ὡς φιλικὸν παρ' ἡμῶν πρὸς τὴν σὴν μεγαλοπρέπειαν γράμμα, εἴτε ὡς ὑπόμνησιν παρὰ Πατρὸς πρὸς Υἱὸν τὸ παρὸν

VALESH ANNOTATIONES.

(27) Τὸ μὴ ἔμποδὼν. Interpretes cum vocem ἔμποδὼν, impedimentum perpetuo significare sibi persuasissent, in varios errores prolapsi sunt. Nam Langus quidem ita vertit. *Et ambo vos jam ex vita hac excessistis : quo tempore, sicut quidam ex profanis sapientibus dixit, nihil obstat quominus libera quisque hominum benevolentia, nullo intercedente adversario, colatur.* Christophorsonus vero sic interpretatur : *Quando, ut sapienti inter gentiles scriptori placet, quisque stabili et consentiente omnium benevolentia, modo nihil sit quod jure debeat esse impedimento, honorari solet.* Atqui ἔμποδὼν, non semper impedimentum significat. Antiqui enim, tam rhetores, quam philosophi ἔμποδὼν dicebant pro eo quod est ἐν ποσὶ, id est in medio seu in propatulo, ut docet Suidas et Harpocration et au-

ctor Etymologici. Posteriores vero, ac præcipue Hierocles philosophus, eam vocem usurparunt pro impedimento. Optime igitur Musculus hunc Evagrii locum interpretatus est hoc modo : *Quando, sicut quidam exterorum philosophorum dixit, quod non est amplius superstes, sine ullius invidia et contradictione cum benevolentia honoratur.* Porro in margine eodictis Telleriani ad hunc locum adnotatur Θεουκυδίδου, id est ex Thucydide sumpta est hæc sententia. Exstat autem in libro II Thucydidis. pag. 428, in oratione funeri quam habuit Pericles.

(28) Καὶ βαρβαρικῆς αἰχμαλωσίως. Scribendum videtur διὰ βαρβαρικῆς αἰχμαλωσίας. Certe in manuscripto codice Florentino et Telleriano, et apud Nicephorum legitur αἰχμαλωσία.

VARIORUM.

(g) Μαζίκων. Mazices, populi in Mauritania Cæsariensi, de quibus Ammianus Marcellinus mentionem facit, lib. XXIX, cap. 25, 26, 27,

τοῦτο λογισάμενος, ἀνάσχου, παρακαλῶ, τῆς ἐν αὐτῷ διηγήσεως, περὶ πολλῶν καθόσον ἐνῆν γεγραμμένης παρ' ἡμῶν, βραχυλόγου οὐσης. Ὅσως τῆς Ἰδεως ἐκ πολλῶν πρώην ἀφανισθείσης, τοῦ τῶν Νομάδων πλήθους (29) ἐπ' αὐτὴν ἀναδραμόντος. Καὶ μεθ' ἕτερα· Τούτων δὲ οὕτως συμβάντων, οὐκ οἶδ' ἐκ ποίας ὁρμῆς ἢ ποίαν ἀφορμὴν τῆς σῆς λαβούσης μεγαλοπρεπείας, πρὸς Ἑλεφαντίνην τινὰ τῆς Θηβαίων ἐπαρχίας πέρας οὔσαν, Βαρβαρικῶν διὰ στρατιωτῶν ἐκ τῆς Πανὸς ἐπεμπόμεθα, συρόμενοι πρὸς αὐτὴν διὰ τῆς προῤῥηθείσης στρατιωτικῆς βοηθείας. Καὶ τῷ πλείονι τῆς ὁδοῦ συντριβέντες, πάλιν ἄγραφον τῆς σῆς ἀνδρείας καταλαμβάνομεν κέλευσμα, εἰς τὴν Πανὸς ὑποστρέψειν. Συγκοπέντες δὲ τοῖς τῆς σῆς ὁδοιπορίας (30) συμπτώμασιν, ἐν νοσοῦντι κατ' ἡγήσαντι σώματι, καὶ τὴν χεῖρα καὶ τὴν πλευρὰν συντριβέντες, ἀφικόμεθα πάλιν εἰς τὴν Πανὸς, τρόπον τινὰ ψυχοῤῥαγοῦντες, καὶ τοῖς συμπτώμασιν ἔτι τοῖς τῶν ἀλγηδόνων μαστιγούμενοι κακοῖς. Μετ' ἧγε δὲ πάλιν ἡμᾶς ἐκ τῆς Πανὸς πρὸς τὴν ὑπ' αὐτὴν ἐνορίαν, ἕτερον τῆς σῆς ἀνδρείας ἔγγραφον ἱπτάμενον πρόσταγμα. Ταῦτα στήσεσθαι καθ' ἡμῶν (31) λογιζομένων, καὶ τὸ τοῖς καλλινίκους βασιλεῦσι δοκοῦν περὶ ἡμῶν ἀναμενόντων, ἐξαίφνης πρὸς ἄλλην ἐξορίαν καθ' ἡμῶν τετάρτην πάλιν ἀφειδῶς ἄλλο συνετίθετο. Καὶ μετ' ὀλίγα· Ἀλλ' ἀρκέσθητι τοῖς πεπραγμένοις, παρακαλῶ, καὶ τὸ τοσαύτας (32) καθ' ἐνὸς σώματος ἐξορίας ὀρίζειν· καὶ τῆς ἐπὶ τοῖς ἀνεχθεῖσι ¹⁶ (33) παρὰ τῆς σῆς μεγαλοπρεπείας, καὶ

A quo a Barbaris dimissus se contulerat : ut, inquit, quodcunque Deo placuerit, de nobis tandem decernatur. Item ex epistola secunda ejusdem ad eundem; sive has litteras tanquam ab homine amico ad sublimitatem tuam scriptas, sive tanquam admonitionem patris ad filium accipere volueris, audi quæso patienter narrationem plurimarum rerum, quas ego in iisdem litteris breviter, quoad licuit, commemoravi. Cum Oasis quæ et Ibis dicitur, Nomadum multitudine in eam impetum faciente, jamdudum vastata esset. **260** Et aliquanto post. Hæc cum ita accidissent, nescio quo impulsu aut qua occasione commota magnificentia tua, ex Panopoli Elephantinam, quod oppidum est in finibus provinciae Thebaidis, per Barbaros milites abducti sumus, rapti eo tractique militari auxilio, ut jam dixi. Cumque majori itineris parte confecta attriti essemus, rursus magnanimitatis tuæ mandatum offendimus sine scripto, quo Panopolim redire jubebamur. Tot igitur casibus longi itineris confecti, corpore et morbo et senectute languido, manu et lateribus contritis, iterum Panopolim venimus, animam quodammodo agentes. Cumque acerbitate casuum, et doloris molestia adhuc cruciaremur, rursus aliud mandatum a magnanimitate tua scriptum, ex Panopoli ad quemdam locum ei contributum nos abduxit. Et cum talia adversus nos finem habitura esse existimarem, et quid invictissimi principes de nobis statuerent exspectarem, aliud

VARIE LECTIONES.

¹⁶ ἀρχθεῖσι.

VALESH ANNOTATIONES.

(29) Τοῦ τῶν Νομάδων πλήθους. In epistola Nestorii supra relata Blemmyes dicuntur qui Oasim vastaverant; quare Νομάδες pro adjectivo hic sumi debet. Potest tamen esse nomen proprium Barbarorum. Certe Nubæ Blemmyis proximi, qui crebras excursiones in agrum Oasis faciebant, ut docet Procopius in lib. 1 *Persicorum*, Nomades etiam dicebantur seu Numides, teste Stephano. Sic in veteri epigrammate de imp. Adriano, quod retuli in annotationibus ad lib. iv *Hist. Eccl.* Eusebii, φαρμάθους ἄχρις ὑπὲρ Νομάδων. Sed objiciet aliquis, si de una eademque Oaseos captivitate hic loquitur Nestorius, quomodo stare potest quod initio hujus epistolæ dicit, Oasim ea incursione jamdudum vastatam fuisse. Etenim incursio Blemmyarum in Oasim recens admodum contigerat, in qua Nestorius captus fuerat a Barbaris, ac statim dimissus, ut ipse testatur. Nomadum autem incursio jamdudum contigerat. Sic enim scribit Nestorius in hac ultima epistola, ἐκ πολλῶν πρώην ἀφανισθείσης. Respondeo, hæc verba ἐκ πολλῶν πρώην non significare, *jam dudum antea*, ut putaverunt interpretes, Langus, Musculus et Christophorus. Nam adverbium πρώην significat *nuper*, ut nemo nescit. Certe hæc incursio Barbarorum, paulo antequam hæc scriberet Nestorius, contigerat ἐκ πολλῶν igitur referri debet ad verbum ἀφανισθείσης. Idem ergo est ac si diceret: *Cum Oasis multis modis nuper vastata esset*; igne scilicet ac cædibus et Barbarica captivitate, ut supra dixit Nestorius.

(30) Τῆς σῆς ὁδοιπορίας. Sic etiam legitur apud Nicephorum. Non dubito tamen quin scribendum sit τῆς τόσης ὁδ. ut legit Christophorus et Savilius.

(31) Ταῦτα στήσεσθαι καθ' ἡμῶν. Scribendum puto ἐνταῦθα στήσεσθαι ἡμῶν λογιζομένων. Atque ita legisse videtur Musculus, qui sic vertit: *Et cum illic hæsueros nos arbitraremur*.

(32) Καὶ τὸ τοσαύτας. Scribendum est καὶ τῷ τοσαύτας, etc., subauditur enim verbum ἀρκέσθητι quod proxime antecessit. In Telleriano codice deest articulus τό.

(33) Καὶ τῆς ἐπὶ τοῖς ἀνεχθεῖσι. Nihil hoc loco viderunt interpretes, quos leve mendum in errorem gravissimum induxit. Scribendum est procul dubio ἀνεχθεῖσι. Id est: *Et post relationes quas ad principes misit tua magnificentia: ut per nos quoque per quos id fieri decet, invictissimis principibus rei veritas indicetur, humaniter permitte*. Solebant olim præsides provinciarum, de omnibus quæ apud ipsos acciderant, referre ad imperatorem. Quod ἀναφέρειν dicebatur, et relatio ἀναφορά, ut notavi ad Ammianum Marcellinum. De his præsidum relationibus loquitur Severianus in oratione prima in Hexaemeron, cujus locum hic adscribam, quem interpres non intellexit: "Ὡς περ γὰρ, ἀδελφοί, οἱ ἀπὸ τῶν ἀναφορῶν ἄρχοντες τῷ βασιλεῖ πάντα μηνύουσιν, οὕτω καὶ οἱ ἄγγελοι τῷ Θεῷ, etc. Id est, *nam quemadmodum præsides missis relationibus, cuncta quæ geruntur imperatori significant, etc.* At interpres magistros libellorum et suggestionum interpretatur, perperam; ἄρχοντες enim apud Chrysostomum et reliquos ejus ævi scriptores nihil aliud sunt quam præsides seu rectores provinciarum. Et ἀναφορά nil est aliud quam relatio. Quare in Severiano scribendum est, ὥς περ γὰρ διὰ τῶν ἀναφορῶν οἱ ἄρχοντες etc.

repente adversus nos mandatum de quarto exilio nostro absque ulla miseratione compositum est. Et paulo post : Verum contentus esto his quæ acta sunt. Sufficiat, quæso, tot exilia contra unum corpusculum decrevisse, et post relationes quas ad principes misit tua magnificentia, ut a nobis quoque per quos id fieri decet, invictissimis principibus rei veritas indicetur, humaniter permitte. Hæc nostra sunt consilia, tanquam parentis ad filium. Quod si nunc quoque, sicut antea, indignatus fueris, fac quodcumque tibi placuerit, si quidem animus tuus nulla ratione flecti potest. Hunc in modum Nestorius in suis litteris, quasi pugnis et calcibus feriens atque insultans, imperatores simul ac magistratus conviciis appetebat, ne iis quidem quæ perpersus fuerat malis prudentior factus. Ego vero scriptorem quemdam legi, de illius morte ita narrantem, eum lingua vermibus erosa ad graviora et sempiterna migrasse supplicia.

CAP. VIII.

Quomodo post Nestorium Maximianus, et post hunc Proclus, deinde Flavianus, episcopi facti sint.

Post mortem execrandi Nestorii, episcopatum Constantinopoleos suscepit Maximianus, sub cujus administratione Ecclesia Dei tranquillissimam pacem consecuta est. Quo ex hac luce sublato, Proclus sedis illius capessit gubernacula, qui jam pridem episcopus Cyzici fuerat ordinatus. Hoc etiam fatali lege defuncto, Flavianus episcopatum regiae urbis sortitus est.

261 CAP. IX.

De infortunato Eutyche : et quomodo a Flaviano CP. episcopo depositus est, et de latrociniali synodo Ephesina secunda.

Hujus temporibus mota est quæstio de impio Eutyche; collecta particulari synodo apud Con-

VARIAE LECTIONES.

¹⁷ δοκιμασία.

(34) *Μερικῆς κατὰ τοῦ Κωνσταντίνου.* Haud dubie scribendum est κατὰ τὴν Κωνσταντίνου, quem admodum legitur in codice Telleriano, et apud Nicephorum in lib. iv, cap. 47, ubi Langus vertit, *Flavianus synodo provinciali apud Constantinopolim coacta*, etc. Quem secutus est Christophorsonus. Ego tamen particularem synodum malui interpretari cum Musculo. Certe ea synodus fuit tantum episcoporum qui tunc forte Constantinopoli mora-

(h) *Μαξιμιανός.* Ordinatus est Maximianus 25 die Octobris, anno 431. Ei demortuo successit Proclus mense Aprili anni 434. Cui post annorum tredecim et mensium aliquot episcopatum fatis functo, successit Flavianus, ejusdem Ecclesiae presbyter, anno 447, exeunte Octobri, ut testantur Ant. Pagi ad ann. 446, n. 11, et Guil. Cav. in Flaviano. De Maximiano et Proclo vid. Socr. lib. vii, cap. 40, 41.

(i) *Εὐτυχῆ.* Eutyches, presbyter et Archimandrita Constantinopolitanus, in concilio Ephesino strenue contra Nestorium decertavit, ac famam sibi non vulgarem peperit. Anno autem circiter 448, cum senex admodum esset, hæresin nefandam in vulgus propalare coepit. Unicam enim in Christo naturam admisit. (Guil. Cave in *Eutyche*.) In causa ejus synodus Constantinopoli congregata, anno 448,

A παρ' ἡμῶν δὲ, δι' ὧν ἐχρῆν γνωρισθῆναι τοῖς καλλι-
νίκοις ἡμῶν βασιλεῦσι, δοκιμασίας ¹⁷ ἐπιεικῶς, πα-
ρακαλῶ, παραχώρησον. Ταῦτα παρ' ἡμῶν ὡς πρὸς
οὐδὲν παρὰ πατρὸς συμβουλευµατα. Εἰ δὲ ἀγανακτή-
σειας καὶ νῦν ὡς τὸ πρότερον, πράττε τὸ δοκοῦν.
εἴ γε τοῦ δοκοῦντος λόγος οὐδεὶς δυνατώτερος. Καὶ
ὁδὲ μὲν οὕτω κἀν τοῖς γράμμασι, πῦξ, λάξ, παῖει,
βαίνει, καὶ τὴν βασιλείαν καὶ τὴν ἀρχὴν βλασφη-
µῶν, ὁ μὴδὲ ἐξ ὧν πέπονθε· σωφρονήσας. Ἐγὼ δὲ
καὶ τινος γεγραφότος τὴν τελευταίαν ἐκείνου ῥοπὴν
ἀκήχοα, λέγοντος ὡς τὴν γλῶσσαν σκώληξι διαβρω-
θεὶς, ἐπὶ τὰ μείζω τε καὶ ἀθάνατα κατ' αὐτοῦ δικαιο-
τήρια μετεχώρησε.

ac magistratus conviciis appetebat, ne iis quidem quæ perpersus fuerat malis prudentior factus. Ego vero scriptorem quemdam legi, de illius morte ita narrantem, eum lingua vermibus erosa ad graviora et sempiterna migrasse supplicia.

B

ΚΕΦΑΛ. Η'.

*Ὡς μετὰ Νεστόριον Μαξιμιανός, καὶ μετὰ τοῦτον
Πρόκλος, εἴτα Φλαβιανός γίνεταί.*

Μετὰ δ' οὖν τὸν Νεστόριον αὐτὸν τὸν ἀλάστορα,
τῆς Κωνσταντίνου τοῦ αἰοδίου πόλεως τὴν ἐπισκο-
πὴν ἐπιτρέπεται Μαξιμιανός (h), ἐφ' οὗ πάσης εἰρή-
νης ἡ τοῦ Θεοῦ τετύχηκεν Ἐκκλησία. Τοῦτου δὲ αὐ-
τὸς ἐξ ἀνθρώπων γενομένου, Πρόκλος τοὺς οἵκας τῆς
καθέδρας ἐγχειρίζεται, ὃς πάλαι Κυζίκου ἐπίσκοπος
ἐκεχειροτόνητο. Καὶ τοῦδε τὴν κοινὴν τῶν ἀνθρώ-
πων στείλαμένου πορείαν, Φλαβιανὸς τὸν θρόνον
διαδέχεται.

ΚΕΦΑΛ. Θ'.

*Περὶ τοῦ δυστυχοῦς Εὐτυχοῦς, καὶ ὅπως παρὰ
τοῦ Κωνσταντινουπόλεως καθηρέθη Φλαβιανῶν,
καὶ περὶ τῆς ἐν Ἐφέσῳ δευτέρας ληστρικῆς
συνόδου.*

C

Ἐφ' οὗ τὰ κατὰ Εὐτυχῆ (i) τὸν δυσσεβῆ κινεῖται,
μερικῆς κατὰ τὴν Κωνσταντίνου (34) ἀλισθείσης

VALESII ANNOTATIONES.

bantur ob quædam negotia ecclesiastica. Quos ἐνδη-
μοῦντας ἐπισκόπους vulgo nominabant. Exstant acta
hujus synodi Constantinop. sub Flaviano, relata in
actione prima concilii Chalcedonensis, in qua le-
guntur hæc verba : συναχθείσης τῆς ἀγίας καὶ με-
γάλης συνόδου τῆς ἐνδημούσης ἐν τῇ προειρημένῃ
μεγαλοπόλει, etc. Quod si quis episcoporum qui
tum convenerunt, nomina scire desiderat, habentur
in actione prima synodi Chalcedonensis, pag. 93.

VARIORUM.

D vi Idus Novembr. a præside Flaviano et 56 episco-
pis et archimandritis Eutyches damnatus est. Quo-
niam autem apud imperatorem conquestus est, acta
concilii inimicorum fraude fuisse falsata, synodus
iterum ibidem anno 449, v Idus April. convenit,
triginta circiter constans episcopis : relectis prioris
synodi actis, compertum est omnia integra esse.
(Idem, *ibid.* et vol. II, pag. 165, 167.) — Jobus
Ludolfus, in *Comment.* ad Historiam Æthiopicam,
post prolixam disputationem de hæresi Eutychetis,
concludit, sibi videri, ex sequela magis quam ex
ipsis Eutychetis verbis, propositionem illam *de dua-
bus Christi ante incarnationem naturis* promanasse.
Ipsissima enim verba tam futilia et absurda esse
putat, ut ab homine sanæ mentis proferri non
possint. pag. 455, etc.

συνόδου, λιθέλλους τε αὖ ἐπιθεωχότος Εὐσεβίου τὴν ἐπισκοπὴν τοῦ Δρρυλαίου διέποντος, ὃς καὶ ῥήτωρ ἔτι τυγχάνων, πρῶτος τὴν Νεστορίου βλασφημίαν διήλεγξεν. Ὡς δ' οὖν κληθεὶς Εὐτυχῆς οὐκ ἐλήλυθε, τὰ δὲ, καὶ παραγενόμενος ἐάλω. Εἰρήκει γάρ· Ὁμολογῶ ἐκ δύο φύσεων γεγενῆσθαι τὸν Κύριον ἡμῶν πρὸ τῆς ἐνώσεως· μετὰ δὲ τὴν ἔνωσιν, μίαν φύσιν ὁμολογῶ· ὃς οὐδὲ τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου ὁμοούσιον ἡμῖν ἔλεγεν εἶναι· καθαιρεῖται μὲν, ἐκ δεήσεων δὲ αὐτοῦ πρὸς Θεοδόσιον γενομένων, οἷα τῶν συστάντων ὑπομνημάτων παρὰ Φλαβιανῶ πλαστοουργηθέντων, πρῶτα μὲν ἀνὰ τὴν Κωνσταντίνου ἢ ἐκ γειτόνων σύνοδος ἀλίσζεται, καὶ ὑπ' αὐτῇ καί τισι τῶν ἀρχόντων (35) Φλαβιανὸς κρίνεται· καὶ βεβαιωθέντων ὡς ἀληθῶν τῶν ὑπομνημάτων, ἡ ἐν Ἐφέσῳ δευτέρα σύνοδος ἀθροίζεται.

ΚΕΦΑΛ. I.

Ὅσα παρὰ τοῦ Διοσκόρου καὶ Χρυσάφου τὸ παράλογον ἐν Ἐφέσῳ συνέδριον διεπράξατο.

Ἦς ἑξαρχος καθειστήκει Διόσκορος (j), ὁ μετὰ Κύριλλον τῆς Ἀλεξανδρέων ἐπίσκοπος, πρὸς ἔχθρας Φλαβιανοῦ τοῦ τεχνάσαντος (36) Χρυσάφου (37) τῶν βασιλέων τηνικαῦτα κρατοῦντος· συνδραμόντων ἐν Ἐφέσῳ Ἰουβενάλιου τοῦ Ἱεροσολύμων ἐπισκόπου, τοῦ καὶ πρότερον ἐν Ἐφέσῳ (38) γενομένου μετὰ πολλῶν τῶν ἀμφ' αὐτὸν ἱερέων. Συνῆν δὲ τοῦτοις καὶ Δόμνος ὁ μετὰ Ἰωάννην Ἀντιοχείας πρόεδρος· καὶ μὴν καὶ Ἰούλιος (39) ἐπίσκοπος (k), τόπον πλη-

VALESH ANNOTATIONES.

(35) Καὶ τισι τῶν ἀρχόντων. Male Christophorus Ecclesiarum praesides interpretatur, cum magistratus potius vertere debuisset. Recte igitur Nicephorus in lib. xiv, cap. 47 Evagrii verba exposui hoc modo: Ἐν ἧ καὶ ἄλλοι τε τῶν ἱερέων παρήσαν, καὶ τῶν τῆς συγκλήτου τινές. Exstant acta hujus synodi secundae Constantinopolitanae sub Flaviano, relata in actione prima concilii Chalcedonensis, pag. 95 et sequentibus, ubi Florentius magnificientissimus Patricius, et Mamas comes et proximus scrinii libellorum et sacrarum cognitionum, Macedonius denique tribunus et notarius, ei synodo interfuisse dicuntur.

(36) Τοῦ τεχνάσαντος Χρυσάφου. Ita legebatur in editione Roberti Stephani. Sed Christophorus et Savilius transpositis vocabulis emendarunt τεχνάσαντος τοῦ Χρυσάφου. Ego vero non dubito quin Evagrius scripserit τοῦτο τεχνάσαντος Χρυσάφου. Caeterum ante haec verba Christophorus et Savilius subdistinctionem apponunt. Sic enim vertit Christophorus: Hujus concilii Dioscorus, qui in Alexandriae episcopatum post Cyrillum successit, quo odium in Flavianum incenderetur, praeses designatus fuit. Chrysaphius enim hanc rem callide molitus fuerat. Sed longe melior mihi videtur sententia Musculi,

A stantinopolim, cum Eusebius Dorylaei episcopus libellos porrexisset, is qui jam pridem, dum rhetor esset, impietatem Nestorii primus coarguerat. Eutyches igitur, cum ad synodum vocatus non venisset, ac deinde coram convictus esset haec dixisse: Fateor Dominum nostrum Jesum Christum, ante unionem quidem duas habuisse naturas: post unionem vero unam duntaxat naturam confiteor. Sed et corpus Domini negabat ejusdem esse substantiae, cujus sunt nostra: depositus est. Sed cum libellum precum obtulisset Theodosio, quasi acta synodi falsata fuissent a Flaviano, primum quidem collecta est Constantinopoli synodus vicinorum episcoporum. In qua, praesentibus etiam quibusdam magistratibus, Flavianus judicatus est. B Cumque synodus acta vera esse confirmasset, secundum concilium Ephesi congregatum est.

CAP. X.

Quae per Dioscorum et Chrysaphium gesta sint in illegitimo concilio Ephesino.

Huic concilio praesidere jussus est Dioscorus, Alexandrinae Ecclesiae post Cyrillum episcopus: quod quidem ob inimicitias adversus Flavianum molitus fuerat 262 Chrysaphius, qui tunc plurimum poterat in palatio. Interfuit eidem synodo Juvenalis Hierosolymorum episcopus, qui et priori apud Ephesum synodo interfuerat; una cum multis aliis sacerdotibus quos circa se habebat. Erat cum illis etiam Domnus, Antiochenae Ecclesiae post

C qui ante has voces πρὸς ἔχθρας Φλαβιανοῦ, subdistinctionem collocat. Vertit enim hoc modo: Praesidebat autem ei synodo Dioscorus post Cyrillum Alexandrinus episcopus, id quod ita odio Flaviani instituerat Chrysaphius. Pro verbis autem illis πρὸς ἔχθρας seu ἔχθραν ut emendat Savilius, Nicephorus habet δι' ἔχθρας ἰὼν Φλαβιανῶ.

(37) Χρυσάφου. Ad latus manuscripti codicis Florentini, hoc Scholium adnotatum est, περὶ τοῦ δυσσεβοῦς Χρυσάφου σημείωσαι, ὡς ἀεὶ κοιτωνικοὶ εὐνοῦχοι τοὺς ὀρθοδόξους ἀρχιερεῖς ἐκακούργουν. Id est, nota de impio Chrysaphio, quod cubicularii eunuchi orthodoxos episcopos perpetuo impugnant. Cujus rei exemplum illustre est in Eusebio praeposito cubiculi, qui Constantii temporibus Athanasium et reliquos catholicos antistites insectatus est.

(38) Πρότερον ἐν Ἐφέσῳ. Male haec verba accepit Christophorus, quasi Evagrius diceret, Juvenalem prius fuisse episcopum Ephesi. Evagrius tamen id non dicit, sed tantum ait Juvenalem episcopum Hierosolymorum, jam antea versatum fuisse Ephesi, in priore scilicet Ephesina synodo, in qua Nestorius fuerat condemnatus.

(39) Καὶ Ἰούλιος. Sic etiam legitur apud Nice-

VARIORUM.

(j) Ἐξαρχος Διόσκορος. Synodus Ephesina iii, ληστρικὴ. Id est Latrocinialis dicta, anno 449, iv. Id. Augusti, a 128 episcopis in Basilica B. Mariae congregata, praesidente, vel tyrannicam potius vim exercente Dioscoro, qui Cyrillum in sede Alexandriae exceperat anno 444. Absolutus est Eutyches, et haeresis ejus confirmata: Flavianus, alique episcopi catholici damnantur (Guil. Cav. vol. II, pag. 167)

(k) Ἰούλιος ἐπίσκοπος. Julius episcopus Puteo-

lanus, ut appellatur ab auctore Breviculi Historiae Eutychianae. Quo nomine vocatur in omnibus mss. ubi acta hujusce latrocinialis synodi recitantur, teste Baluzio in praefat. ad concil. Chalced. n. 30. Hunc tamen alii Julianum vocant, notante Valesio. Erat quidem Julianus Coensis episcopus, ad quem exstant aliquot epistolae Leonis: in quibus tamen nulla mentio fit de praesidentia ipsius in hac synodo, ut recte observat Pagi ad ann. 449, n. 9. W. Lowth.

Joannem episcopus: Julius item episcopus, qui Leonis episcopi Romani vices gerebat. Adfuit etiam Flavianus una cum suis episcopis: cum Theodosius imp. hæc ad verbum mandasset Elpidio. Iis qui antea Eutychis religiosissimi archimandritæ judices exstiterunt, præsentibus quidem et silentibus, iudicium tamen locum nequaquam obtinentibus, sed reliquorum omnium sanctorum Patrum communem sententiam expectantibus: quoniam ea quæ ab ipsis iudicata sunt, nunc examinantur. In hac synodo Eutyches quidem a Dioscoro et ab episcopis qui cum illo erant, rescissa depositionis sententia, in integrum restitutus est, sicut in actis continetur. Flavianus vero et Eusebius Dorylæi episcopus, damnati sunt ac depositi. In eadem synodo Ibas quoque Edessenorum episcopus a communione submotus est,

Α ρῶν Λέοντος (1) τοῦ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης ἐπισκόπου. Παρῆν δὲ αὐτοῖς καὶ Φλαβιανὸς μετὰ τῶν ἀμφ' αὐτὸν ἐπισκόπων, Θεοδοσίου θεσπίσαντος πρὸς Ἐλπίδιον (40) ἐπὶ ῥήματος ταῦτα· Τῶν πρὶν δικασάντων Εὐτυχεῖ τῷ εὐλαβεστάτῳ ἀρχιμανδρίτῃ, παρόντων μὲν καὶ ἡσυχαζόντων, τάξιν δὲ δικαστῶν μὴ ἐπεχόντων· ἀλλὰ τὴν κοινὴν πάντων τῶν ἀγιοτάτων Πατέρων περιμενόντων ψῆφον, ἐπειδὴ τὰ παρ' αὐτῶν κεκριμένα νῦν δοκιμάζεται. Ἐν τούτῳ τῷ συνεδρίῳ ἀνακαλεῖται μὲν τῆς καθαιρέσεως Εὐτυχῆς παρὰ Διοσκόρου καὶ τῶν ἀμφ' αὐτὸν, ὅπως δὴ τοῖς πεπραγμένοις ἀνεῖληπται· καὶ κατακρίνεται δὲ καθαιρέσεως Φλαβιανὸς καὶ Εὐσέβιος ὁ τοῦ Δορυλαίου πρόεδρος. Κατὰ ταύτην καὶ Ἰβας τῶν Ἐδεσηνῶν ἐπίσκοπος ἀποκηρύττεται· καθαιρεῖται δὲ καὶ Δανιὴλ ἐπίσκοπος Καρρῶν (41), Εἰρηναῖος τε αὖ Τύρου (42),

VALESII ANNOTATIONES.

phorum, corrupte pro Ἰουλιανός. Ita enim recte scribitur in Actis Ephesinæ synodi secundæ, quæ referuntur in actione prima concilii Chalcedonensis, pag. 49: *Post consulatum Zenonis et Posthumiani V V. CC. die sexto Idus Augusti, Indictione tertia, synodo congregata in Epheso metropoli ex præcepto religiosissimorum et Christianissimorum imp. et residentibus in sancta Ecclesia quæ vocatur Maria, reverendissimis et sanctissimis episcopis, Dioscoro Alexandriæ, et Juliano episcopo agente vices sanctissimi et beatissimi episcopi Romanæ Ecclesiæ Leonis.* Hunc Julianum episcopum fuisse Puteolanum ex Mariani Chronico scribit Baronius ad annum Christi 449. Hodie tamen in Mariani Scoti Chronico, non Julianus, sed Julius dicitur episcopus Puteolanus, cum Hilario diacono missus a Leone papa ad secundam synodum Ephesinam. In subscriptionibus autem episcoporum qui huic secundæ synodo Ephesinæ subscripserunt, quæ referuntur in actione prima concilii Chalcedonensis, pag. 141. Julianus episcopus dicitur. Sic enim legitur: *Julianus episcopus, tenens locum Leonis sanctissimi episcopi Romanæ Ecclesiæ, interpretante se Florentio episcopo Lydiæ, dixit, etc.* Ex quibus verbis colligi videtur Julianum qui secundæ synodo Ephesinæ interfuit, esse Julianum Coensem episcopum, qui biennio post Chalcedonensi synodo interfuit, tenens et ipse illic locum Leonis Romani pontificis, ut in actis synodi Chalcedonensis scriptum habetur non uno in loco. Ubi tamen mirari subit, cur, cum Julianus iste Coensis episcopus, toties vocetur legatus et vices agens Leonis Romani pontificis, nihilominus prærogativam sedis non habeat una cum Paschasino et Lucentio vicariis sedis apostolicæ qui eidem synodo præfuerunt, sed post patriarchas et exarchos nominetur. An dicemus Juliani legationem generalem fuisse et honorariam, non vero specialem, cujusmodi fuit legatio Paschasini et Lucentii, ad hoc ut synodo Chalcedonensi vice Leonis pontificis præsiderent. Posset etiam non incommode dici Julianum Coensem ideo legatum Leonis papæ nominari in Actis synodi Chalcedonensis, quod biennio ante in secunda synodo Ephesina vices ejusdem Leonis egisset. Notetur interim Baronii inconstantia, qui cum ad annum Christi 449, scripsisset, Julianum eum qui in secunda synodo Ephesina legatus fuit sedis apostolicæ, episcopum fuisse Pu-

teolanum. Postea ad annum 451, cap. 78, Coensem episcopum illum facit. [Vide quæ notavit vir doctissimus Paschasius Quesnel ad epistolam 24 Leonis Magni, ubi pluribus argumentis ostendit Julium, seu ut alii vocant, Julianum episcopum, qui a Leone Magno missus est ad secundam synodum Ephesinam, diversum esse a Juliano episcopo Coensi.]

(40) Θεοδοσίου θεσπίσαντος πρὸς Ἐλπίδιον. Exstat sacrum commonitorium imp. Theodosii ad Elpidium comitem sacri consistorii, et Eulogium tribunum et notarium prætorianum, in actis Ephesini conciliabuli quæ referuntur in actione prima synodi Chalcedonensis, pag. 46, ubi leguntur hæc verba quæ hic refert Evagrius.

(41) Καὶ Δανιὴλ ἐπίσκοπος Καρρῶν. Paulo ante secundam synodum Ephesinam, Ibas Edessenus et Daniel Carrarum episcopus a clericis suis accusati fuerant apud imperatorem Theodosium. Ille causam eorum cognosci jussit in synodo Berytiensi, præsentem Damascio tribuno et notario prætoriano. Exstant acta hujus concilii, relata in actione decima synodi Chalcedonensis, quæ sic incipiunt: *Post consulatum Flavii Zenonis et Posthumiani, viro- rum clarissimorum, Calendis Septembris indictione secunda.* Sed non dubito quin scribendum sit *consulatu Zenonis et Posthumiani*. Alioqui hæc synodus contigisset post conciliabulum Ephesinum, quod collectum est post consulatum Zenonis et Posthumiani mense Augusto. Berytiensis autem synodus post illam synodum Ephesinam collocari non potest, cum in ea mentio fiat Flaviani episcopi Constantinopolitani, et Domni Antiocheni: Quos constat in secunda synodo Ephesina fuisse depositos. Accedit testimonium Liberati diaconi, qui in Breviario scribit hanc synodum Berytiensem congregatam fuisse antequam Eutyches hæresim suam conflasset.

(42) Εἰρηναῖος τε αὖ Τύρου. Diu ante secundam synodum Ephesinam, episcopatu pulsus fuerat Irenæus edicto imperatoris Theodosii, et in ejus locum Photius substitutus. Certe Photius præfuit synodo Berytiensi, quæ collecta fuerat anno ante secundam synodum Ephesinam. Sed quoniam imperatoris jussu, non synodali sententia ejectus fuerat, idcirco in altera synodo Ephesina canonice depositus est.

VARIORUM.

(1) Λέοντος. Leo Magnus, in locum Sixti III episcopus Romæ electus est die 28 mensis Julii, et in solium pontificale elevatus die octavo Septembris, anni 440. Obiit in Kal. Novembris, anno 461.

(CAVEUS.) Pagius ait Leonem die 22 Septembris dicti anni 440 consecratum fuisse, et die quarto Novembris anni 461 obiisse.

καὶ πρὸς γε Ἀκυλῖνος Βύβλου. Ἐπράχθη καὶ τινα Ἀ
Σωφρονίου χάριν τὴν Κωνσταντιναίων (43) ἐπισκοπή-
σαντος. Καθαιρεῖται δὲ παρ' αὐτῶν καὶ ὁ τῆς Κυ-
ρεστῶν ἐπισκοπήσας Θεοδώριτος, καὶ μὴν καὶ Δό-
μνος ὁ τῆς Ἀντιοχείων· ἐφ' ᾧ τί λοιπὸν γέγονεν (44),
οὐκ ἔστιν εὐρεῖν. Καὶ οὕτω μὲν τὸ ἐν Ἐφέσῳ δεύ-
τερον διελύθη συνέδριον.

ΚΕΦΑΛ. ΙΑ'.

Ἀπολογία τοῦ συγγραφέως ὑπὲρ τῶν ἐν ἡμῖν
διαφορῶν, καὶ κατάγελως τῶν Ἑλληνικῶν
ὑβλῶν.

Μὴ μοι δέ τις τῶν εἰδωλομανούντων ἐπιγελάσῃ,
ὥς τῶν δευτέρων τοὺς προτέρους καθαιρούντων, καὶ
προσεφευρισκόντων αἰεὶ τι τῇ πίστει καινότερον.
Ἡμεῖς μὲν γὰρ τὴν ἄφραστον καὶ ἀνεξιχνίαστον
τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν ἐρευνῶντες, καὶ ἐς τὰ μά-
λιστα σεμνύνειν καὶ ἐξαίρειν βουλόμενοι, ἢ τῇδε, ἢ
ἐκεῖσε τρεπόμεθα. Καὶ οὐδεὶς ἀδυνατῶν¹⁸ τῶν αἰρέ-
σεις παρὰ Χριστιανοῖς ἐξευρηκότων, πρωτοτύπως
βλασφημεῖν ἠθέλησεν, ἢ ἀτιμάσαι τὸ Θεῖον βουλό-
μενος ἐξωλίσθησεν· ἀλλὰ μᾶλλον ὑπολαμβάνων
κρεῖσσον τοῦ φθάσαντος λέγειν εἰ τόδε πρεσβεύσεις.
Καὶ τὰ μὲν συνεκτικὰ καὶ κύρια (45) πᾶσι κοινῶς
ὡμολόγηται. Τριάς γὰρ ἡμῖν τὸ προσκυνούμενον,
καὶ μονὰς τὰ δοξολογούμενα· ὃ τε πρὸ αἰώνων γεν-
νηθεὶς Θεὸς Λόγος, σαρκούμενος δευτέρᾳ γεννήσει
φειδοῖ τοῦ πλάσματος. Εἰ δὲ περὶ ἕτερα ἅττα κεκαι-
νούργηται, γεγόνاسι καὶ ταῦτα τοῦ Σωτῆρος ἐνδόντος
Θεοῦ τῷ αὐτεξουσίῳ καὶ περὶ τούτων, ἵνα μᾶλλον
ἡ ἀγία καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ Ἐκκλησία, ἐνθενδε
κάκειθεν πρὸς τὸ δέον τε καὶ εὐσεβὲς αἰχμαλωτίσῃ
τὰ λεγόμενα, καὶ πρὸς μίαν ἀπεξεσμένην καὶ εὐ-
θεῖαν ὁδὸν ὑπαντήσῃ. Αἰὶ καὶ τῷ Ἀποστόλῳ εὖ μάλα
σαφῶς εἴρηται· « Δεῖ δὲ καὶ αἰρέσεις ἐν ὑμῖν εἶναι,
ἵνα οἱ δόκιμοι φανεροὶ γένωνται. » Καὶ θαυμάσαι
κάν τούτῳ ἔστι τὴν ἁρρήτον τοῦ Θεοῦ σοφίαν, τοῦ
καὶ πρὸς τὸν θεσπέσιον Παῦλον εἰρηκότος· « Ἡ γὰρ
δύναμις μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται. » Ἐξ ὧν γὰρ
τῆς Ἐκκλησίας ἀπερράγη τὰ μέλη, ἐκ τούτων τὰ

¹⁸ I Cor. xi, 19.

VARIAE LECTIONES.

¹⁸ G. C. οὐδεὶς οὐδ' αὐτῶν.

VALESII ANNOTATIONES.

(43) Σωφρονίου χάριν τὴν Κωνσταντιναίων. D
In huius loci versione, mirum est quantopere aberrarunt interpretes. Nam Langus quidem interpres Nicephori ita vertit : *Decrevit hæc synodus quoque de Sophronio quædam, qui tum Constantinopolim visendæ ejus gratia venerat.* Christophorus vero sic interpretatur : *Nonnulla ibidem acta fuere contra Sophronium episcopum Constantinopolitanum.* Sed Constantiniensem dicere debuerat. Erat enim Sophronius episcopus Constantinæ, ut patet ex synodo Antiochena sub Domno, quæ intexta est actioni xiv, synodi Chalcedonensis. Interfuit idem Sophronius postea Chalcedonensi synodo ut legitur in actis ejusdem concilii. Est autem Constantina urbs Phœnices. [Ad hunc Sophronium episcopum Constantinæ scripta est epistola Theodoriti, 53.]

* Istam actionem concilii Chalcedonensis ut commentitiam rejicit Quesnellus, dissert. 9, in Opera Leonis : e contra, eam ut genuinam, defendit Baluzius, Præfat. in Concil. Chalced. n. 32, etc. Ipse

et Daniel Carrarum episcopus est destitutus : 263
Irenæus item Tyri, et Aquilinus Bybli. Gesta sunt etiam quædam pro Sophronio Constantinensium episcopo. Depositus est ab iisdem etiam Theodoritus episcopus Cyri, et Domnus Antiochensis episcopus. De quo quid postea factum fuerit, invenire non potui. His ita gestis, soluta est secunda synodus Ephesina.

CAP. XI.

Defensio varietatis opinionum quæ sunt apud Christianos, et derisio fabularum gentilium.

Nemo porro gentilium nos derideat, propterea quod posteriores episcopi priores destituant, ac semper novi aliquid adjiciant fidei nostræ. Nos enim inexplicabilem et investigabilem Dei erga homines benevolentiam scrutantes, dum eam maxime honorare et omnibus modis extollere cupimus, aut hanc, aut illam sententiam, sequimur. Nec quisquam eorum qui inter Christianos hæreses excogitarunt, dedita opera impie loqui voluit : aut cum divino numini contumeliam facere decrevisset, in errorem delapsus est : sed potius unusquisque eorum existimavit, se qui hoc dogma assereret, melius dicere quam reliquos qui ipsum præcessissent. Et ea quidem quæ præcipua sunt ac fundamenta fidei nostræ, uno consensu omnes confitemur. Trinitas enim est quam adoramus, et unitas quam glorificamus : et Deus idem ac Verbum, ante sæcula genitum, et propter homines secunda generatione incarnatum. Quod autem in aliis capitibus quædam innovata sunt, id ex eo factum est quod Servator noster Deus liberam nobis facultatem reliquit de iis sentiendi, ut sancta catholica et apostolica Ecclesia, ea quæ ab utraque parte dicuntur, ad rectam normam ac pietatem traducat, et ad unam planam rectamque semitam perveniat. Atque ob hanc causam sapienter admodum dixit apostolus Paulus : « Oportet hæreses esse inter vos, ut qui probi sunt, manifesti fiant ». In quo admi-

(44) Ἐφ' ᾧ τί λοιπὸν γέγονεν. In locum Domni Antiochensis episcopi subrogatus est Maximus, ut scribit Liberatus in Breviario. Cujus episcopatum Leo papa postmodum confirmavit, ut legitur in actione x Chalcedonensis concilii. Idem tamen Maximus Domno, quoad vixit, certos sumptus ex Ecclesiæ suæ redditibus constituit, ut contentus alimentis in posterum quiesceret : quod quidem cæteri patriarchæ in Chalcedonensi synodo approbaverunt, ut videre est in actione jam citata *.

(45) Τὰ μὲν συνεκτικὰ καὶ κύρια. Apud Nicephorum in lib. xiv, cap. 48, ubi hunc Evagrii locum transcribit, legitur καὶ κύρια, minus recte ut opinor. Ita tamen diserte scriptum inveni in ms. codice Telleriano.

VARIORUM.

Domnus post depositionem suam in eremum secessit ad Euthymium, si qua fides Cyrillo monacho scriptori Vitæ Euthymii. vid. Pagi ad ann. 431, n. 54, 55. W. Lowth.

rari etiam **264** licet ineffabilem Dei sapientiam, qui ad divinum apostolum Paulum dixit: « Virtus enim mea in infirmitate perficitur⁴. » Ex quibus enim causis Ecclesiæ divulsa sunt membra, ex iisdem recta et irreprehensibilis doctrina accuratius limata et exposita est: et catholica atque apostolica Dei Ecclesia majus incrementum accepit, et ad ipsum usque cælum sublata est. Gentilium vero superstitionis alumni, dum nec Dei naturam, nec ejus providentiam in rebus humanis investigare student, et majorum suorum, et suas invicem opiniones evertunt. Novos enim subinde deos excogitant, eosque ex propriis animi perturbationibus designant ac nominant, quo scilicet libidinibus suis impunitatem concilient, hujusmodi deos sibi adsciscendo. Sic certe apud illos is qui summus habetur Deus, et patet hominum simul ac deorum vocatur, in avis speciem mutatus, adolescentem Phrygem impudenter rapuit, et mercedem stupri poculum ei tribuit, permittens ut ipsi amoris gratia propinaret, quo uterque simul cum nectare dedecus ac probum hauriret. Idem innumeris aliis sceleribus, quæ ne vilissimis quidem hominibus permissa sunt, sese inquinavit. Et in omnes brutorum animantium species, ipse omnium brutissimus mutatus, androgynus factus est, non in utero quidem, sed in femore fœtum gestans, ut et ista præter naturam ab eo committerentur. Unde ortus Bacchus ipse quoque androgynus, utrumque sexum contumelia affecit: auctor temulentiae, ebrietatis, et crapulae, et omnium quæ inde nascuntur malorum. Huic Ægiocho et Altitonanti aliud quiddam ut magnificum attribuunt, parricidam eum appellantes, quod extremum apud omnes scelus existimatur: propterea quod Saturnum qui malo fato ipsum genuerat, ex regno expulisset. Jam vero quid de scortatione dicam ab ipsis consecrata, cui Venerem Cypriam e concha genitam præfecerunt: quæ continentiam quidem, tanquam scelus quoddam ac piaculum aversatur: stupris vero et quibuslibet flagitiis delectatur, iisque ipsis coli sese ac placari cupit. Cum qua Mars congressus, astu Vulcani reliquis diis spectandus ac deridendus exponitur. Riserit etiam non immerito quispiam Phallos eorum, et Ithyphallos ac Phallagogia, et enormem Priapum, ac Panem qui turpi colitur membro. Mystera item quæ Eleusine celebrantur, ob id solum laudanda, quod a sole non videntur, sed perpetuis tenebris damnata sunt. Verum hæc tam his qui ista turpiter colunt, quam iis qui coluntur relinquentes, equum ad metas incitemus, et quæ supersunt de rebus gestis Theodosii, omnium oculis subjiciamus.

265 CAP. XII.

Quomodo imp. Theodosius hæresim Nestorii profligavit.

Scripta est ab eodem imperatore constitutio admodum pia; quæ relata est in primo Justiniani libro

⁴ II Cor. xii, 9.

ὁρθὰ καὶ ἀμώμητα πλέον ἀπεξέσθη τε καὶ ἀπετέθη δόγματα, καὶ πρὸς αὐξήσιν καὶ τὴν ἐς οὐρανοὺς ἀνάβασιν ἡ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ τοῦ Θεοῦ ἐκλήλυθεν Ἐκκλησία. Οἱ δὲ γε τῆς Ἑλληνικῆς πλάνης τρόφιμοι, οὐ Θεὸν ἐξευρεῖν βουλόμενοι ἢ τὴν αὐτοῦ περὶ τοὺς ἀνθρώπους κηδεμονίαν, τὰ τε τῶν φθασάντων, τὰ τε ἀλλήλων καταλύουσιν· ἀλλὰ θεοὺς ἐπὶ θεοῖς ἐπινοοῦντες, καὶ τῶν οἰκείων παθῶν χειροτονοῦντές τε καὶ ὀνομάζοντες, ἵνα συγγνώμην ταῖς οἰκείαις ἀκολασίαις πορίζονται, θεοὺς τοιούτους ἐπιγραφόμενοι. Ὡστε ἀμέλει ὁ παρ' αὐτοῖς ὕπατος πατήρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε, τὸν Φρύγα τὸ μειράκιον ἐς ὄρνεον μετασχηματισθεὶς ἀσελγῶς διήρπασε· μισθὸν τε τῆς αἰσχρουργίας, τὴν κύλικα παρέσχετο, τὴν φιλοτησίαν προπίνειν ἐπιτρέψας, ὥς ἂν μετὰ τοῦ νέκταρος καὶ τὰ ὀνειδῆ κοινῶς πίνοιεν. Ὅς καὶ μυρίοις ἄλλοις ἀτοπήμασι, καὶ παρὰ τοῖς οὐδέσι τῶν ἀνθρώπων ἀπηγορευμένοις, καὶ πρὸς πᾶσαν ἀλόγων ιδέαν ὁ πάντων ἀλογώτατος μεταβληθεὶς, ἀνδρόγυνος γίνεται, εἰ καὶ μὴ τὴν γαστέρα, ἀλλὰ γοῦν τὸν μηρὸν κυοφορῶν, ἵνα καὶ ταῦτα παρὰ φύσιν αὐτῷ πράττοιτο. Οὗ καὶ τὸ διθύραμβον κῆμα ἀνδρόγυνον γενόμενον, ἑκατέραν ἐνύδρισε φύσιν, μέθης ἑξαρχον, οἰνοφυγίας τε αὖ καὶ κραιπάλης, καί γε ἐωλοκρασίας, καὶ τῶν ἐντεῦθεν δεινῶν. Τούτῳ τῷ αἰγιόχῳ τῷ ἐριθρεμέτῃ καὶ τι σεμνόν (46) ἐκεῖνο περιτιθέασιν, πατραλοῖαν ἀποκαλοῦντες τὴν ἐσχάτην παρὰ πᾶσι ποινήν, οἷα τὸν Κρόνον τὸν κακῶς αὐτὸν φύσαντα τῆς βασιλείας ἐξωθήσαντα. Τί δ' ἂν φαίην καὶ περὶ τῆς θεουργηθείσης αὐτοῖς πορνείας, ἢ τὴν Ἀφροδίτην τὴν κοχλογεννήτην Κυπρίαν ἐπέστησαν, τὴν μὲν σωφοσύνην, ὥς ἐναγὲς τι χρῆμα καὶ τηνᾶλλως ἔκτοπον μυσатτομένην· πορνείαις δὲ καὶ πάσαις αἰσχρουργίαις ἡδομένην, καὶ τούτοις ἰλάσσεσθαι βυλομένην. Μεθ' ἧς Ἄρης ἀσχημονεῖ, τοῖς Ἡφαίστου τεχνάσμασιν ὑπὸ τοῖς θεοῖς θεατριζόμενός τε καὶ γελώμενος. Γελάσει δὲ ἂν τις δικαίως καὶ φαλλοὺς αὐτῶν, καὶ ἰθυφάκλους, καὶ Φαλλαγωγίαν, καὶ Πρίαπον ὑπερμεγέθη, καὶ Πᾶνα ἀσχήμονι μορίῳ τιμώμενον, καὶ τὰ ἐν Ἐλευσίνι μυστήρια, καθ' ἐν μόνον ἐπαινετὰ, ὅτι γε ἥλιος οὐχ ὁρᾷ, ἀλλὰ τῷ σκότῳ συνοικεῖν κατεχρίθησαν. Τούτων τοῖς αἰσχροῦς τιμῶσίν τε καὶ τιμωμένοις καταλιμπανομένων, ἐπὶ τὴν νύσσαν τὸν πῶλον ἐκκεντήσωμεν, καὶ τὰ λειπόμενα τῆς Θεοδοσίου βασιλείας εὐσυνόπτως ἀποθώμεθα.

ΚΕΦΑΛ. ΙΒ'.

Ὅπως ὁ βασιλεὺς Θεοδόσιος τὴν Νεστορίου αἵρεσιν ἀπελαύνει.

Γέγραπται δ' οὖν αὐτῷ πανευσεβὲς διάταξις, ἀνα τὸ πρῶτον βιβλίον κειμένη, Ἰουστινιανοῦ Κώδιξ ὠνό-

VALESII ANNOTATIONES.

(46) Καὶ τι σεμνόν. Non dubito quin scribendum sit ὥς τι σεμνόν, etc., in his enim Evagrii libris καὶ passim positum erat pro ὥς.

μασται, τρίτη τὸν ἀριθμὸν τοῦ πρώτου τίτλου A
 τυγχάνουσα· ἐν ᾗ τὸν πάλαι ποθούμενον παρ' αὐτοῦ,
 ὡς αὐτῷ Νεστορίῳ γέγραπται, θεόθεν κινήσεις,
 ἀπάσαις, τὸ δὴ λεγόμενον, ψήφοις κατέκρινεν ἀνα-
 θέματι περιβαλὼν, καὶ γέγραφεν ἐπὶ λέξεως ὧδε·
 « Ἐπεὶ θεσπίζομεν τοὺς ζηλοῦντας ¹⁹ τὴν ἀσεβῆ Νε-
 στορίου πίστιν, ἣ τῇ ἀθεμίτῳ αὐτοῦ διδασκαλίᾳ ἀκο-
 λουθοῦντας, εἰ μὲν ἐπίσκοποι εἴεν ἢ κληρικοὶ, τῶν
 ἁγίων Ἐκκλησιῶν ἐκβάλλεσθαι· εἰ δὲ λαϊκοὶ, ἀνα-
 θεματίζεσθαι. » Τέθεινται δὲ αὐτῷ καὶ ἕτεραι νομο-
 θεσίαι τῆς ἡμετέρας ἕνεκα θρησκείας τὸν διάπυρον
 αὐτοῦ ζῆλον δεῖκνῦσαι.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ'.

Περὶ τοῦ ἁγίου Συμεὼν τοῦ Ὑπλάτου.

Ἐν τούτοις τοῖς χρόνοις ἤκμασέ τε καὶ διεφάνη B
 καὶ Συμεώνης (m), ὁ τῆς ὁσίας καὶ πάντα ἀοιδίου
 μνήμης (47), πρῶτος τὴν ἐπὶ κίονος στάσιν ἐπιτη-
 δεύσας, δίπηχυ μόνις ἐνδιαίτημα τὸ περίμετρον,
 Δόμνου τηνικάδε τὴν Ἀντιοχείων ἐπισκοποῦντος. Ὅς
 ἐπειδὴ παρ' αὐτὸν γέγονεν, ἐκπλαγεὶς τὴν στάσιν
 καὶ τὴν διαίταν, τῶν μυστικωτέρων ἐγλίχeto. Ἀμ-
 φω δ' οὖν συνηλθέτην, καὶ τὸ ἄχραντον ἱεουργή-
 σαντες (48) σῶμα, τῆς ζωοποιοῦ κοινωνίας ἀλλήλοις
 μετέδωκαν. Οὗτος ἐν σαρκὶ τὴν τῶν οὐρανίων δυνά-
 μεων πολιτείαν ζηλώσας, ἐξαίρει μὲν ἑαυτὸν τῶν
 ἐπὶ γῆς πραγμάτων, καὶ τὴν φύσιν βιασάμενος τὴν
 τέως κάτω βρισθούσαν, τὰ μετέωρα διώκει· καὶ μέ-
 σον οὐρανοῦ καὶ τῶν ἐπὶ γῆς γενόμενος, ἐντυγχάνει
 τε τῷ Θεῷ μετὰ τῶν ἀγγέλων (n) δοξολογεῖ ²⁰. ἐκ
 μὲν τῆς γῆς τὰς ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων πρεσβείας τῷ C
 Θεῷ προσάγων· ἐξ οὐρανοῦ δὲ τοῖς ἀνθρώποις τὴν
 ἄνωθεν εὐμένειαν καταπραττόμενος. Τούτου τὰς θεο-
 σημείας γέγραφε μὲν καὶ τις τῶν αὐτοπτῶν γενο-
 μένων· γέγραφε δὲ καὶ λογίως ἀπέθετο καὶ Θεοδώ-
 ριτος, ὁ τὴν Κυρεστών ἐπισκοπήσας. Ἐν φ. τὰ μά-
 λιστα παραλελοιπότες (49), ὃ μέχρι νῦν σωζόμενον

qui Codex dicitur, estque numero tertia primi
 tituli. In qua Theodosius, eum quem prius in de-
 liciis habuerat, sicut ipse Nestorius scribit, divi-
 nitus incitatus, omnibus, ut ita dicam, calculis con-
 demnavit, anathema ei denuntians his verbis.
 Præterea sancimus, ut quicumque impiam Nestorii
 fidem æmulantur, vel nefariam ejus doctrinam
 sectantur, si quidem episcopi vel clerici sint, sacris
 Ecclesiis ejiciantur: si vero laici, anathemate fe-
 riantur. Sunt et aliæ leges pro nostra religione ab
 eodem datæ, quæ ardentissimum ejus zelum abunde
 testantur.

CAP. XIII.

De sancto Symeone Stylita.

Iisdem temporibus floruit atque inclaruit Sy-
 meones, vir sanctæ ac percelebris memoriæ. Hic
 primus stationem super columna instituit, cujus
 domicilii ambitus vix duorum erat cubitorum·
 quo tempore Dominus Antiochenæ urbis episcopa-
 tum administrabat. Qui cum ad Symeonem venisset,
 stationem ejus ac vivendi rationem admiratus, se-
 cretiora quædam concupivit. Ambo igitur in unum
 convenerunt, et cum immaculatum corpus sacri-
 ficassent, vivificam communionem sibi mutuo im-
 pertierunt. Hic angelorum conversationem in carne
 æmulatus, a terrenis quidem rebus sese abduxit:
 et vim inferens naturæ quæ deorsum vergit, su-
 blimia appetiit. Ac medius inter cælum et res
 terrenas constitutus, Deum allocutus est, et una
 cum angelis Deum glorificavit: ex terris quidem
 supplicationes pro hominibus offerens Deo: ex
 cælis vero supernam benevolentiam hominibus
 concilians. Hujus **266** miracula conscripta sunt a
 quodam qui hominem viderat, et rebus ab illo gestis
 interfuerat. Sed et Theodoritus, episcopus Cyri,
 ejusdem viri miracula admodum diserte comme-

VARIÆ LECTIONES.

¹⁹ ζητοῦντας. ²⁰ C. C. δοξολογῶν.

VALESH ANNOTATIONES.

(47) Καὶ πάντα ἀοιδίου μνήμης. Henricus Sa-
 villius in suo cod. scribit una voce πανταοιδίου.
 Ego tamen mallet scribere παναοιδίου. Sic enim
 Græci loqui solent, ut cum dicunt πανεύφημον,
 πανάγιον, et similia. Certe Evagrius noster infra
 de Gregorio loquens Antiocheno episcopo, Γρη-
 γορίου τοῦ παναοιδίου, habet.

(48) Καὶ τὸ ἄχραντον ἱεουργήσαντες. Presby-
 teri olim una Episcopo Missas celebrabant, et de
 manu ejus Eucharistiam accipiebant. Sic in actione D
 decima concilii Chalcedonensis, Bassianus episc.
 Ephesi in libello precum ad Martianum imp. ait,
 inter cætera τῇ δὲ αὐρίον ἡμέρᾳ λειτουργήσαντες
 πάντες ὁμοῦ, etc.. Et multo post pag. 303, idem
 Bassianus dicit: Στέφανος πρεσβύτερός μου ἦν τέσ-
 σαρα ἔτη, μετ' ἐμοῦ ἐλειτούργει, μετ' ἐμοῦ ἐκοι-
 νῶναι παρ' ἐμοῦ, ὡς παρ' ἐπισκόπου. Id est, Stepha-

nus presbyter meus fuit annis quatuor, mecum Mis-
 sas celebravit, mecum communicavit, et a me tan-
 quam episcopo communionem accepit. Idem quoque
 olim mos fuit in Ecclesia Romana, ut presbyteri
 quotidie cum episcopo urbis Romæ Missas celebra-
 rent, et communionem de manu ejus acciperent.
 Diebus vero Dominicis, cum presbyteri separatim
 in suis titulis Missarum solemnia celebrare necesse
 haberent propter plebem ipsis commissam, fer-
 mentum sive corpus Dominicum per acolythos
 transmissum ab episcopo urbis Romæ accipiebant,
 ne a communione episcopi sui eo præsertim die
 separati esse viderentur, ut scribit Innocentius
 papa in epist. ad Decentium.

(49) Ἐν φ. τὰ μάλιστα παραλελοιπότες. Varie
 hunc locum correxerunt viri docti, Christophor-
 sonus scilicet et Curterius, vel potius ii ex quorum

VARIORUM.

(m) Συμεώνης. Cognominatus Senior, ut a ju-
 niore Symeone, vitæ ejus æmulo, distinguatur;
 gente Syrus; ex vico Susan oriundus, claruit præ-
 cipe circa ann. 448. Incunte ætate ovibus pascen-

dis operam dedit (Guil. CAVE, vol. I, pag. 352, qui
 multa de eo refert ex Theodoriti Philotheo, cap. 26.)

(n) Μετὰ τῶν ἀγγέλων. Legendum καὶ μετὰ τ.
 — W. LOWTH.

moravit. Verum deprehendimus, id ab illis præcipue omissum esse, cujus memoria apud sanctæ solitudinis incolas etiamnum servatur, et quod nos ab illis accepimus. Cum igitur Symeones iste qui in terris angelus, et in carne civis cœlestis Hierusalem fuit, novam hanc et mortalibus hactenus ignotam vivendi rationem instituisset, sanctæ solitudinis incolæ quemdam ad eum miserunt, mandantes ut ex illo sciscitaretur, quænam esset hæc nova ac peregrina conversatio, et cur viam jam tritam et sanctorum vestigiis impressam relinquens, aliam ipse novam nullique mortalium adhuc cognitam inivisset: simul præcipientes ei ut descenderet, et electorum Patrum viam insisteret. Quod si ille paratum se ostendisset ad descendendum, jusserunt ut suo more vivere sineretur. Obedientia enim ejus satis declarari, quod Deo duce atque auctore hujusmodi exercitationem suscepisset. Si vero detrectaret, ac propriæ voluntati inservire mallet, nec ipsorum monitis illico obsequeretur, mandarunt ut eum vi abreptum detraheret. Qui cum ad illum venisset, et Patrum ei mandatum exposuisset, et confestim Symeon alterum pedem demisisset ut præceptis Patrum obtemperaret: is qui ad illum missus fuerat, permisit ei, ut cursum quem instituerat teneret, his eum verbis competlans: Fortis esto, et viriliter age. Statio tua a Deo est. Hoc Symeonis factum prorsus memorabile, hoc loco commemoravi, quod tamen ab iis qui de illo scripserunt, prætermissum est. Tanta porro divinæ gratiæ virtus in eo inerat, ut cum Imperator Theodosius Judæis Antiochiam incolentibus synagogas quas Christiani illis ademerant, restitui jussisset, Symeon tanta cum fiducia ac libertate ad eum scripserit, tamque acriter eum objurgaverit, solum imperatorem suum Deum reveritus, ut imperator Theodosius, revocata jussione sua, cuncta in gratiam Christianorum fecerit; et præfecto prætorii qui hæc ipsi suggesserat, potestatem abrogaverit: petieritque nominatim a sanctissimo atque aerio martyre, ut pro ipso Deum precaretur, suamque ipsi benedictionem impertiret. Porro Symeon in hac exercitatione sex et quinquaginta

A παρὰ τοῖς τῆς ἁγίας ἐρήμου κατελήφαμεν, καὶ παρ' αὐτῶν παρειλήφαμεν. Ὅτε δ' οὖν Συμεῶνης οὗτος ὁ ἐπὶ τῆς γῆς ἄγγελος, ὁ ἐν σαρκὶ τῆς ἁνῶ Ἱερουσαλὴμ πολίτης, τὴν ξένην ταύτην καὶ τοῖς ἀνθρώποις ἀγνώστα τρίβον ἐπετήδευσε, στέλλουσί τινα παρ' αὐτὸν οἱ τῆς ἁγίας ἐρήμου, ἐντειλάμενοι φάναι τίς ἡ ξενοπρεπὴς αὐτῇ πολιτεία· τί τὴν τετριμμένην καὶ τοῖς ἁγίοις πεπατημένην ὁδὸν ἀφείς, ἄλλην τινὰ ξένην καὶ τοῖς ἀνθρώποις καθάπαξ ἀγνωσμένην ὁδεύει· καὶ ὥς ἐπιτετράφασιν αὐτῷ καταβῆναι, καὶ τὴν τῶν ἐκλεκτῶν Πατέρων ὁδὸν ἀνύειν. Οἵπερ, εἰ μὲν ἐκθύμως (50) ἑαυτὸν πρὸς τὴν κατάβασιν δοίη, συγχωρεῖν ἐκέλευσαν αὐτῷ τὴν ἰδίαν ἐκτρέχειν· ἐκ γὰρ τῆς ὑπακοῆς δῆλον εἶναι, ὥς ἐκ Θεοῦ ποδηγηθεὶς ὧδε διαθλεύει. Εἰ δέ γε ἀντισταίῃ, ἥ καὶ τοῦ ἰδίου θελήματος δοῦλος γένοιτο, καὶ μὴ πρὸς τὴν ἐπιτροπὴν ἰθυδρομήσοι, καὶ πρὸς βίαν αὐτὸν καθέλκειν. Ὅς ἐπειδὴ περ παρ' αὐτὸν ἐγένετο, καὶ τὴν τῶν Πατέρων ἀπήγγειλεν ἐντολὴν, εὐθέως τε θάτερον τοῖν ποδοῖν προὔπεμψε, τῶν Πατέρων τὴν ἐπιτροπὴν ἐκπληρῶσαι βουλόμενος, ἀφίει αὐτὸν τὴν ἰδίαν ὁδὸν ἐκπληροῦν, ἐπιφθεγξάμενος· Ἴσχυε καὶ ἀνδρίζου· ἡ στάσις σου παρὰ Θεοῦ ἐστίν. Ὁ μοι ἀξιόλογον ὃν ἐξετέθη, τοῖς περὶ αὐτοῦ γραφεῖσι παρειμένον. Τοῦτῳ τοσοῦτον ἡ τῆς θείας χάριτος ἐνέσκηψε δύναμις, ὥς καὶ Θεοδοσίου τοῦ αὐτοκράτορος τεθεσπικότος τοῖς κατὰ τὴν Ἀντιόχου Ἰουδαίῳ ἀποδοθῆναι τὰς σφῶν συναγωγὰς, ὥσπερ ἔφθισαν παρὰ Χριστιανῶν ἀφηρημένοι, οὕτω παρῶσιν γέγραπεν, οὕτω σφοδρῶς ἐπετίμησε, μόνον τὸν ἰδίον βασιλέα εὐλαβούμενος, ὥς καὶ τὸν βασιλέα Θεοδόσιον τὰς ἰδίας ἀνακαλεσάμενον κελεύσεις, πάντα πρὸς χάριν Χριστιανῶν ἐκπληρῶσαι· παραλῦσαι δὲ καὶ τὸν ὑπαρχον τὸν ταῦτα διδάξαντα τῆς ἀρχῆς· δεηθῆναι τε τοῦ παναγίου καὶ ἀερίου μάρτυρος ἐπὶ ῥήματος (51), ἵκετεύειν τε καὶ εὐχεσθαι ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ τῆς οἰκειᾶς εὐλογίας μεταδιδόναι. Διέτριψε τοίνυν ἐν σαρκὶ τόνδε τὸν βίον διαθλεύων ἔτη ἕξ καὶ πεντήκοντα· ἐν μὲν τῷ πρώτῳ φροντιστηρίῳ ἔνθα τὰ θεῖα κατηχήθη, ἔτη ἐννέα· ἐν δὲ αὐτῇ καλουμένῃ Μάνδρα (ο), ἑπτὰ καὶ τεσσαράκοντα· ἐν τινὶ μὲν στενωπῷ ἔτεσι δέκα τὸν ἀγῶνα διανύσας· ἐν δὲ κίοσι βραχυτέροις ἑπτὰ, καὶ ἐπὶ τεσσαράκοντάπηχυν, ἔτη

VALESII ANNOTATIONES.

codicibus has emendationes transcripserant. Alii enim post παραλελοιπότας addunt verbum εἰσίν. Alii vero legunt παραλέλοιπεν, ut de Theodorito solo id intelligatur. Ego vero hunc locum ita restituendum esse existimo: Ἐν ᾧ τὰ μάλιστα παραλελοιπότας κατελήφαμεν, ὃ μέχρι νῦν σωζόμενον παρὰ τοῖς τῆς ἁγίας ἐρήμου, παρ' αὐτῶν παρειλήφαμεν. Nec dubito quin Evagrius ita scripserit.

(50) *Εἰ μὲν ἐκθύμως.* In optimo codice Florentino hæc ad latus ad scripta sunt: Πνευματικῇ ὡς ἀληθῶς ἐν τῷ Χριστῷ ἡ Πατέρων περὶ τοῦ μεγάλου Συμεῶνος κρίσις. Id est, Patrum de magno Symeone iudicium prorsus spirituale in Christo.

(51) *Καὶ ἀερίου μάρτυρος ἐπὶ ῥήματος.* Viden-

tur esse verba imp. Theodosii, ex epistola, quam scripsit ad beatum Symeonem. Hunc igitur titulum præfixerat epistolæ suæ: Τῷ παναγίῳ καὶ ἀερίῳ μάρτυρι. Ubi martyrem quidem eum appellat ob gravissimas ærumnas quibus ille corpus suum afflictabat; aerium vero eo quod sublimis staret in columna. Certe voces illæ ἐπὶ ῥήματος, omnino indicant id quod dixi: verba illa scilicet, aut ea quæ proxime sequuntur, esse imperatoris Theodosii. Christophorus tamen hunc locum aliter distinxit, ut ex interpretatione ejus apparet. Sic enim vertit: *Et sanctissimum ac aerium oraret martyrem, uti nominatim pro ipso Deum obsecraret.* Quam distinctionem equidem probare non possum.

VARIORUM.

(ο) *Μάνδρα.* De hujus vocis significato vide Valesii notam in sequens caput, voce Μανδράαν.

τριάκοντα. Τούτου τὸ πανάγιον σῶμα μετὰ τὴν ἐν-
θένδε ἐκδημίαν (p) κατὰ τὴν Ἀντιοχείων ὕστερον
ἐσχήθη, Λέοντος τὰ σκήπτρα διέποντος, Μαρτυρίου
τηνικαῦτα τῆς Ἀντιόχου προεδρεύοντος, Ἀρδαβου-
ρίου δὲ αὐτῶν ἐφῶν στρατηγούντος ταγμάτων, μετὰ
τῶν ἀμφ' αὐτοὺς στρατιωτικῶν τελῶν τε καὶ λοι-
πῶν, κατὰ τὴν αὐτοῦ μάδραν γενομένων, καὶ τὸν
πάνσεπτον διασωσάντων νεκρὸν Συμεώνου τοῦ μα-
καρίου, ὡς ἂν μὴ αἱ γειτνιώσαι πόλεις συνελθοῦσαι
τοῦτον διαρπάξοιεν. Θαυμάτων τοίνυν μεγίστων καὶ
κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν γενομένων, κομίζεται κατὰ τὴν
Ἀντιόχου τὸ αὐτοῦ πανάγιον σῶμα· ὃ καὶ Λέων ὁ
αὐτοκράτωρ ἐξητήσατο παρὰ τῶν Ἀντιοχείων λα-
θεῖν. Καὶ δεήσεις οἱ τῆς Ἀντιόχου πρὸς αὐτὸν ἀνα-
τεινάμενοι γεγράφασιν οὕτως· Διὰ τὸ μὴ ὑπάρχειν
τεῖχος τῇ πόλει (πέπτωκε γὰρ ἐν ὀργῇ [52]), ἡγά-
γομεν τὸ πανάγιον σῶμα, ὅπως ἡμῖν γένηται τεῖχος
καὶ ὀχύρωμα. Οἷς καὶ πεισθεῖς, ἐνδούς τε ταῖς δεή-
σεσι, τὸ σεπτὸν αὐτοῖς εἶασε σῶμα. Τούτου τὰ πολ-
λὰ μέχρις ἡμῶν ἐφυλάχθη, οὗ καὶ τὴν ἁγίαν κορυ-
φὴν μετὰ πολλῶν ἱερέων τεθέσθαι, ἐπισκοποῦντος
τηνικάδε Γρηγορίου τοῦ παναοιδίμου, Φιλιππικοῦ
δεσθέντος παραφυλακῆς ἕνεκα τῶν ἐφῶν ἐκστρατευ-
μάτων, τίμια λείψανα ἁγίων οἱ ἐκπεμφθῆναι. Καὶ
τὸ παράδοξον, αἱ κατὰ τῆς κεφαλῆς ἐπικείμεναι τρί-
χες οὐ διεφθάρησαν, ὡς δ' αὖ ζῶντος καὶ τοῖς ἀν-
θρώποις συναυλιζομένου, διασώζονται. Καὶ τὸ κατὰ
τοῦ μετώπου δέρμα, ἐρρύτιδωτο μὲν, καὶ ἀπ-
έσκληκε· σώζεται δ' οὖν ὅμως, καὶ τῶν ὀδόντων δ'
οἱ πλείους, οἳ μὴδὲ ὅσοι ²¹ (53) χερσὶν ἀνθρώπων
πιστῶν βιάως ἀφηρέθησαν, διὰ τοῦ σχήματος κη-
ρύσσοντες, οἷός τε καὶ ὁπόσος καὶ πηλίκος ὁ ἄνθρω-
πος τοῦ Θεοῦ γέγονε Συμεώνης. Ταύτη καὶ ὁ ἐκ σι-
δήρου πεποιημένος κλοιὸς παράκειται, μεθ' οὗ τὸ
πολυύμνητον καὶ διαθλεῦσαν σῶμα (54) τῶν ἐκ Θεοῦ
γερῶν μεταδέδωκεν. Οὐδὲ γὰρ ἀποθανόντα τὸν Συ-
μεώνην, ὁ ἐραστής ἀπέλιπε σίδηρος. Οὕτω τὸ καθ'
ἑκάστον (55) ἂν διεξεληθῇ, ἐμοὶ τε τῆς διηγῆ-
σεως ὠφέλειαν παρέξων, καὶ τοῖς ἐντυγχάνουσιν, εἰ
μὴ πλατύτερον ταῦτα Θεοδώριτῳ, ὡς ἔφθην εἰ-
πῶν (56), ἐπεπόνητο.

A annos vixit. Novem quidem annos in primo mo-
nasterio in quo divinæ vitæ præceptis fuerat im-
butus. Septem **267** vero et quadraginta, in eo loco
qui dicitur Mandra : decem videlicet annos in quo-
dam angiportu, in brevioribus autem columnis,
septem : triginta autem annos in columna quadra-
ginta cubitorum laborioso certamine perfunctus.
Hujus sacratissimum corpus post obitum Antiochiam
deportatum est, Leone imperium tum gerente, et
Martyrio Antiochenæ urbis episcopatum adminis-
trante : cum Ardaburius magister orientalis militiæ,
una cum militaribus numeris quos circa se habebat,
et cum reliqua omni multitudine ad Symeonis
mandram venisset, et sanctum beatissimi viri
corpus servasset, ne a finitimis civitatibus subri-
peretur. Igitur sacrum ejus corpus, non sine in-
gentibus miraculis quæ per totum iter facta sunt,
delatum est Antiochiam. Quod et imperator Leo
ab Antiochensibus sibi dari poposcit. Verum An-
tiocheni misso ad principem supplice libello, his
verbis sunt usi. Quoniam civitas nostra muros non
habet : corruerunt enim ob indignationem divini
numinis : sanctissimum corpus huc importavimus,
ut nobis pro muro munimentoque esset. Quibus
permotus Leo, precibus eorum cessit, et sacro-
sanctum corpus eis reliquit. Hujus complures re-
liquiæ ad nostra usque tempora asservatæ sunt. Et
sanctissimum ejus caput ipse præsentibus multis
sacerdotibus vidi, celeberrimo Gregorio episcopa-
tum Antiochenæ urbis gubernante : cum Philippicus
ad custodiam ac præsidium orientalis militiæ, pre-
tiosas sanctorum reliquias ad se mitti postulavisset.
Et quod mirandum est, capilli capitis nequaquam
diffluerunt : sed perinde ac si ille adhuc viveret
atque inter homines versaretur, integri manent.
Cutis item in fronte rugosa quidem est atque obdu-
rata ; manet tamen adhuc incolumis : sicut et den-
tium plerique, exceptis his quos pii quidam ac
fideles viri per vim abstulerunt. Qui quidem
dentes* magnitudine sua abunde testantur, qualis
quantusque fuerit vir Dei Symeones. Adjacet capiti

VARIAE LECTIONES.

²¹ C. C. εἰ μὴ γε ὅσοι.

VALESH ANNOTATIONES.

(52) Πέπτωκε γὰρ ἐν ὀργῇ. Post has voces Ni-
cephorus hæc addit, σεισμοῦ μεγάλου γεγενη-
μένου.

(53) Οἳ μὴδὲ ὅσοι. Christophorsonus quidem
et Savilius hunc locum ita emendarunt, ὅσοι μὴ
χερσίν, etc. ; sed leviori mutatione locus corrigi
potest hoc modo : Εἰ μὴ ὅσοι, etc. Nicephorus
pro his verbis habet, πλὴν ὅσοι. Quod est elegan-
tius.

(54) Καὶ διαθλεῦσαν σῶμα. Delenda videtur
conjunctio, utpote otiosa et superflua. Ac fortasse
Evagrius scripserat συνδιαθλεῦσαν, quemadmodum

legitur apud Nicephorum.

(55) Οὕτω τὸ καθ'ἑκάστον. Malim omnino scri-
bere οὗ τὸ καθ'ἑκάστον, etc. Quæ emendatio prorsus
necessaria mihi videtur, licet Nicephorus vulgatam
scripturam tueatur. Certe Christophorsonus ita le-
gisse videtur, ut dixi.

(56) Ὡς ἔφθην εἰπῶν. Assentior Henrico Savilio,
qui in margine sui codicis emendavit ὡς ἔφθην εἰ-
πῶν. Idem mendum supra correctum est in hoc
capite, ubi agitur de Synagogis quas Antiocheni Ju-
dæis olim ademerant. Atque ita diserte scriptum
est in codice Telleriano.

VARIORUM.

(p) Μετὰ τὴν ἐνθένδε ἐκδημίαν. Theophanes
anno incarnationis secundum Alexandrinos 453,
qui Kalend. Septemb. æræ vulg. 460 incipit, ait :
Eodem anno quievit Symeon magnus Stylita. Unde
Joannes Garnerius concludit eum columnam ascen-
disse anno 419, quippe in ea perstiterit annos 41.

(GARNERIUS in tom. V Operum Theodoriti, dissert. 2,
cap. 5, pag. 197.)

* Magnitudine sua : Διὰ τοῦ σχήματος, potius red-
deretur forma vel figura sua, ut observavit M. Shor-
ting in locum.

catena ferrea quam ille collo gestaverat : cui utpote laborum sociæ gloriosum corpus honores ipsi a Deo concessos communicavit. Nam ne mortuum quidem Symeonem, charum illud ferrum deseruit. Hujus porro viri res gestas singillatim percenserem, tum mihi narranti, tum legentibus non medio-crem fructum **268** allaturas, nisi Theodoritus, ut jam dixi, eas fusius exposuisset.

CAP. XIV.

A

ΚΕΦΑΛ. ΙΔ'.

*De stella quæ sæpe cernitur in porticu juxta colum-
nam Symeonis, quam scriptor hic, et alii complures
viderunt: et de capite ejusdem sancti Symeonis.*

Jam vero aliud quidpiam quod ipsemet vidi, huic historiæ inseram. Ardebam incredibili cupi-
ditate visendi delubrum sancti illius viri. Distat autem illud ab urbe Antiochia stadiis fere trecentis situm in ipso montis vertice. Mandram indigenæ vocant : quod nomen a sanctissimo Symeone ei loco inditum videtur, eo quod illic asperiori dis-
ciplina sese exercuisset. Et montis quidem accli-
vitas ad viginti usque stadia protenditur. Templi autem fabrica formam crucis refert ex quatuor late-
ribus porticibus ornata. Ex adverso autem illis **B** oppositæ sunt columnæ, e lapide polito pulchre fabrefactæ, quibus tectum venuste admodum in sublime attollitur. In medio atrium est subdivale,

*Περὶ τοῦ πολλάκις φαινομένου ἀστέρος ἐν τῇ
περὶ τὸν κίονα στοᾷ τοῦ ὁσίου Συμεῶν, ὃν
ἑώρακει ὁ συγγραφεὺς καὶ ἄλλοι καὶ αὐτῆς
τῆς κεφαλῆς τοῦ ἁγίου.*

Φέρε δὲ καὶ ἕτερον ὃ τεθέσθαι, τῇ ἱστορίᾳ παρι-
δῶ. Ἐπόθουν τὸ τέμενος τοῦτου δὴ τοῦ ἁγίου θεά-
σασθαι. Διέστηκε δὲ Θεουπόλεως σταδίοις μάλιστα
τριακοσίοις, κείμενον πρὸς αὐτὴν τοῦ ὄρους τὴν κο-
ρυφῇν. Μανδρίαν οἱ ἐπιχώριοι καλοῦσι (57), τῆς
ἀσκήσεως, οἶμαι, τοῦ παναγίου Συμεῶνους τὴν προσ-
ηγορίαν τῷ χώρῳ καταλιπόντος ²². Διήκει δὲ τὸ πρόσ-
αντες τοῦ ὄρους σταδίου εἴκοσι. Ἡ δὲ τοῦ νεῶ οἰ-
κοδομία, σύγκειται μὲν σταυροῦ δίκην, ἐκ τῶν
τεσσάρων πλευρῶν στοαῖς κοσμουμένη· παρατετά-
χεται (58) δὲ ταῖς στοαῖς κίονες ἐκ λίθου ξεστοῦ πε-
ποιημένοι εὐπρεπῶς, εὖ μάλα τὴν ὀροφὴν εἰς ὕψος
ἐπαίροντες. Τὸ δὲ γε μέσον, αὐλή (59) ὑπαίθριός
ἐστι μετὰ πλείστης ἐξεργασμένη τῆς τέχνης· ἐνθα

VARIAE LECTIONES.

²² καταλιπούσης.

VALESH ANNOTATIONES.

(57) *Μανδρίαν οἱ ἐπιχώριοι καλοῦσι*. Rectius in Telleriano codice et apud Nicephorum scribitur *μάνδραν*. Sic enim Evagrius ipse in superiori ca-
pite sæpius nominat. Quod autem addit Evagrius, sanctum Symeonem id vocabulum loco in quo ar-
ctioris philosophiæ studiis sese exercuerat, indi-
disse, amplius inquirendum est. Verba Evagrii sunt hæc : τῆς ἀσκήσεως, οἶμαι, τοῦ παναγίου Συ-
μεῶνους τὴν προσηγορίαν τῷ χώρῳ καταλιπόντος. Christophorsonus quidem et Savilius emendant **C** καταλιπούσης, gravi errore. Scilicet non animad-
verterunt, Evagrium voces interdum trajicere so-
lere. Sic igitur construendus erat hic Evagrii locus : τοῦ παναγίου τὴν προσηγορίαν καταλιπόντος τῷ γώρῳ τῆς ἀσκήσεως. Ita certe Nicephorus hunc Evagrii locum intellexit. Sic enim habet : Μάνδραν μὲν, ὡς εἴρηται, τὸν χώρον καλοῦσιν οἱ ἐπιχώριοι τῆς ἀσκήσεως, τοῦ ὁσίου τὴν κλήσιν αὐτῷ ἐπιδεδωκότος. Id est, *Mandram, sicuti dictum est, monastici exer-
citii ejus locum incolæ nominant, appellatione tali ei a sancto ipso viro imposita*. Suspiciari tamen quis possit, id vocabulum post Symeonis mortem ei loco impositum fuisse, cum plures monachi eo con-
fluxissent, et monasterium illic ædificassent. Man-
dra enim monasterium significat, metaphora sumpta a caulis ovium seu caprarum quæ mandræ dicuntur. Hinc archimandritæ dicti sunt abbates monasteriorum, ut videre est in concilio Chalcedo-
nensi et in novellis imperatorum. De hoc Symeonis monasterio loquitur Theodorus lector in lib. I. **D** *Collectaneorum*, ubi ait, Δανιὴλ ὁ θαυμασιός ἐκ τῆς Συμεῶνους μάνδρας ἐλθὼν, τῷ στύλῳ ἐπέβη τῷ ἐν Ἀνάπλῳ. Symeon quoque Metaphrastes in vita Danielis Stylitæ, cap. 7, hujus monasterii mentionem facit. *Et venit ad mandram illam in qua erat sita columna R. Symeonis. Infra enim circa illam erat quoddam monasterium. In quo cum totos quatuorde-
cim dies transegisset, volebat Symeon Daniele ad-
huc apud se manere*. Quibus verbis indicat Meta-
phrastes Symeone adhuc superstitē monasterium illud exstructum fuisse. De quo tamen tam Theodo-

ritus, quam Evagrius nihil dicunt. Cæterum non dissimulabo Tellerianum codicem hoc loco scrip-
tum habere καταλιπούσης.

(58) *Παρατετάχεται δὲ ταῖς στοαῖς*. Christophorsonus hunc locum ita interpretatur : *Portici-
bus verò columnæ adjunctæ sunt*. Nec aliter Mus-
culus, qui sic vertit : *Insunt autem porticibus colum-
næ*. Sed Græca vox παρατετάχεται aliquid amplius
significare videtur. Utitur eodem verbo Evagrius, in lib. IV, cap. 31, ubi ecclesiam Sanctæ Sophiæ describit; locus sic habet : Ἐν δεξιῷ δὲ καὶ κατὰ τὸ εὐώνυμον κίονες αὐτοῖς παρατετάχεται. Quem locum ita verti : *In dextro autem ac sinistro latere, ex adverso fornicum positæ sunt columnæ*. Certe hoc verbum omnino significat aut id quod dixi, aut juxta ponere. Langus quidem, interpres Nicephori, hæc Evagrii verba quæ initio retulimus, ita inter-
pretatur : *Juxta porticus has ex saxo polito columnæ decentissime constructæ sunt*.

(59) *Τὸ δὲ γε μέσον, αὐλή*. Pessime hunc locum accepit Christophorsonus. Sic enim vertit : *Versus medium templum, atrium est sub dio*. Non hoc dicit Evagrius, sed in medio harum porticum fuisse atrium sive aream. Atria enim fere quatuor porti-
cibus circumdari solebant, ut notavi ad libros Eusebii *De vita Constantini*. Fefellit Christophorsonum id quod paulo ante dixit Evagrius, templum porti-
cibus ex quatuor lateribus circumdatum fuisse. Itaque existimavit templum illud medium fuisse inter quatuor porticus. In quo longe falsus est. Atrium enim erat in medio quatuor illarum porti-
cium. Idque primum occurrebat intrantibus, post-
quam vestibulum transgressi erant. Post atrium vero templum erat, contiguum uni ex porticibus. Hanc fuisse figuram hujus templi, sequentia satis declarant. Ait enim Evagrius, nefas fuisse mulie-
ribus in eam ædem intrare : Eas tamen miraculum illius stellæ spectasse ex porta quæ erat in vesti-
bulo. Atrium igitur statim occurrebat post vesti-
bulum, nec templum erat in medio. Alioqui templi ipsius parietes aspectum stellæ ademissent.

ὁ τεσσαρακοντάπηχυσ ἴσταται κίων, ἐν ᾧ τὸν οὐρά-
νιον διήνυσε βίον ὁ ἐπὶ γῆς ἑνσαρκος ἄγγελος. Πρὸς
τῇ ὀροφῇ τοίνυν τῶν λεγομένων στοῶν, κλειθρί-
δια (60) καθεστᾶσι· (θυρίδας ἐνιοὶ καλοῦσι,) πρὸς τε
τὸ λελεγμένον ὑπαίθριον, πρὸς τε τὰς στοὰς ἀπο-
κρινόμενα (61). Κατὰ τὸ λαὶὸν τοίνυν μέρος τοῦ κί-
ωνος, ἐν αὐτῷ τῷ κλειθριδίῳ τεθέσθαι μετὰ παντὸς
τοῦ ἀλυσθέντος αὐτόθι λεῶ, τῶν ἀγροίκων περὶ τὸν
κίονα χορευόντων (62), ἀστέρα ὑπερμεγέθη κατὰ
πᾶν τὸ κλειθριδίον διαθέοντά τε καὶ σελαγίζοντα,
οὐχ ἅπαξ, οὐ δὶς, οὐ τρίς, ἀλλὰ καὶ πολλάκις· παυό-
μενόν τε αὖ συχνῶς καὶ πάλιν ἐξαπίνης φαινόμενον·
ὃ δὴ γίνεται μόνον ἐν τοῖς τοῦ παναγίου μνημείοις.
Εἰσὶ δὲ οἱ λέγουσι, καὶ οὐκ ἀπιστητέον τῷ θαύμα-
τι, ἔκ τε τῆς τῶν λεγόντων εὐπιστίας, καὶ τῶν ἄλλων
ὧν περ τεθέσθαι, ὅτι καὶ αὐτὸ δὴ τὸ προσωπεῖον (63)
αὐτοῦ τεθέσθαι, ὧδέ τε κἀκεῖσε περιϊπτάμενον, τὴν
ὑπὲρ καθεῖμένον, τὴν κεφαλὴν τιάρᾳ κεκαλυμ-
μένον, ὥσπερ εἰώθει. Ὡδε τοῦ χώρου γινόμενοι ἄν-
δρες ἀφυλάκτως ἐσίτασι, μετὰ τῶν σφῶν νωτοφόρων
τὸν κίονα πολλάκις περινοστοῦντες. Φυλακὴ δὲ τις
ἐς τὸ ἀκριβέστατον, οὐκ ἔχω ἀνθ' ὅτου λέγειν, ὥς
ἂν γυνὴ μὴ φοιτῇ τῶν ἀνακτόρων ἔσω. Ἐξω δὲ περὶ
τὰς φλιάς ἐστῶσαι τεθήπασι τὸ θαῦμα· ἀντικρὺ γάρ
τοῦ σελαγίζοντος ἀστέρος, ἡ μία τῶν θυρῶν (64) ἐστίν.
mine consistentes, miraculum aspectant. Una enim

A summo artificio elaboratum: in quo columna illa
stat quadraginta cubitorum, in qua terrenus ille
angelus cœlestem vitam exegit. In tecto supra
dictarum porticum cancelli sunt, quos nonnulli
fenestras vocant, tum ad atrium superius memo-
ratum, tum ad **269** porticus vergentes. Ad lævum
igitur columnæ latus, ipse cum reliqua populi mul-
titudine ibi collecta, saltantibus circa columnam
rusticis, vidi in fenestra stellam immensæ magnitu-
dinis, per totam fenestram discurrentem atque ra-
diantem: neque id semel, aut iterum ac tertio,
sed sæpius: eamdemque crebro evanescentem,
atque iterum subito apparentem. Quod quidem
nonnisi diebus festis, quibus sancti viri memoria
quotannis recolitur, fieri solet. Sunt etiam qui
B dicant: Nec fides deroganda est miraculo, tum ob
auctoritatem eorum qui id affirmant, tum propter
alia quæ nos vidimus, se ipsam illius personam
vidisse, huc atque illuc volitantem, promissa barba,
et capite tiara obvoluto sicuti consueverat. Ac
viri quidem qui eo loci venerint, libere ingrediuntur,
una cum jumentis suis columnam sæpius circum-
eunt. Cavetur autem diligentissime, qua de
causa equidem nescio, ne mulier ulla in templum
ingrediatur. Itaque illæ extra templum in ipso li-
mine ex portis delubri sita est e regione stellæ radiantis.

ΚΕΦΑΛ. ΙΕ'.

Περὶ τοῦ ἁγίου Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου, καὶ
Συνεσίου τοῦ Κυρήνης ἐπισκόπου.

Ἐπὶ τῆς αὐτῆς βασιλείας διέπρεπε καὶ Ἰσιδω-
ρος (q), οὗ κλέος εὐρὺ κατὰ τὴν ποιήσιν, ἔργῳ τε καὶ

CAP. XV.

De sancto Isidoro Pelusiota, et de Synesio Cyrena-
rum Episcopo.

Ejusdem Theodosii principatu claruit Isidorus,
C cujus, ut poetico verbo utar, latissima est gloria,

VALESH ANNOTATIONES.

(60) *Κλειθρίδια*. Langus et Christophorsonus
Cancelli verterunt, quod probare nullo modo pos-
sum. Nam Cancelli sunt κιγκλίδες. Clathros itaque
malim vertere. Glossæ veteres, Clathri, κανόνες,
οἱ ἐν ταῖς θυρίσιν ὀβερίσχοι. Id est regulæ seu ve-
rucula quæ sunt in fenestris. In aliis vero Glossis
Clathrare exponitur κλειδοῦν. Est igitur eadem origo
Latinae vocis et Græcæ.

(61) *Ἀποκρινόμενα*. Assentior Christophorsono
et Savilio, qui ἀποκρινόμενα emendarunt. Nicepho-
rus addit nonnulla quæ in Evagrio nostro hodie non
leguntur. Sic enim habet: "Ἀπερ πρὸς αὐταῖς δὴ
ταῖς στοαῖς καὶ τὸ ῥῆθὲν προαύλιον ὑπαίθριον ἀπο-
κρίνεται, καὶ χώραν δίδωσι τοῖς ἡρημένοις ἐκτὸς
ὁρᾶν ἀπὸ τῶν ἔσωθεν, καὶ ἔσω πάλιν ἀπὸ τῶν
ἔξωθεν. Quem Nicephori locum Langus ita vertit:
Cancelli sunt: fenestras quidam appellare consue-
vere, porticibus ipsis et subdiali quæ dicta est aulæ
respondentes, locumque volentibus dantes, ut ex ipso
templo extra, et rursum ab exteriori templi parte in
templum prospicere possint. Quæ quidem nescio
unde hauserit Nicephorus. Utrum ex Symeone Me-
taphraste qui vitam Symeonis Stylitæ conscripse-
rat? Eam certe a se lectam fuisse testatur idem
Nicephorus. Neque enim verisimile est hæc Nice-
phorum de suo addidisse. Quam autem ob causam
adjecta sint, deprehendisse mihi videor. Existi-
mavit scilicet Metaphrastes, aut Nicephorus ipse,
si mavis, mulieres quæ in sacram illam ædem in-
gredi minime sinebantur, ex fenestris illis stellam

quam diximus, spectavisse. Sed longe falsus est,
ut mox dicemus.

(62) *Ἀγροίκων περὶ τὸν κίονα χορευόντων*.
Musculus vertit: Cum universo collecto illic agre-
stium circa columnam saltantium populo. Quem se-
cutus est Christophorsonus, expuncta subdistin-
ctione quæ apposita est post vocem λεῶ. Verum
hæc interpretatio ferri non potest. Neque enim
soli rustici tunc erant in templo sancti Symeonis,
cum hæc stella visa est ab Evagrio; sed plurimi
etiam urbani, ex quorum numero erat Evagrius.
Deinde populus quem tunc congregatum illic fuisse
dicit Evagrius, erat in porticu ad lævam ipsius
columnæ. Rustici vero erant in atrio, circa colum-
nam saltantes.

(63) *Αὐτὸ δὴ τὸ προσωπεῖον*. In Nicephoro
legitur πρόσωπον. Quod rectius puto. In Telle-
riano codice scriptum inveni προσωπεῖον mutato
accentu.

(64) *Ἡ μία τῶν θυρῶν*. Pro voce θυρῶν Nice-
phorus θυρίδων, perperam, ut supra admonui. Ne-
que enim mulieres per fenestram spectare pote-
rant, cum ipsæ quidem essent in vestibulo, fe-
nestræ vero sitæ essent in ipso porticum culmine,
a quarum ingressu mulieres arcebantur. Merito
igitur Joannes Langus Evagrium nostrum seque-
tus, Nicephorum emendavit. Sic enim vertit: *Mu-
lieres quoque, sed extra templum ad postes
stantes, miraculum hoc spectant. Janua enim una
ex adverso stellæ fulgentis locata est.*

VARIORUM.

(q) *Ἰσιδωρος*. Isidorus, gente Ægyptius, ortu
forsan Alexandrinus, sancti Chrysostomi discipulus,

cujus memoriam impense coluit, claruit circa
ann. 412 Vitam egit monasticam juxta Pelusium,

et qui cum ob res gestas, tum eloquentiæ causa, A ubique celebratur. Hic usque adeo corpus suum laboribus maceraverat, et animum arcanis ac sublimioribus doctrinis saginaverat, ut angelorum vitam in terris duceret, et spirans quædam imago perpetuo esset, tam vitæ monasticæ, quam divinæ contemplationis. **270** Scripsit autem cum alia plurima, multiplici utilitate referta; tum ad celeberrimum Cyrillum nonnulla, ex quibus manifeste colligitur, illum iisdem temporibus quibus admirandum Cyrillum, floruisse. Sed quoniam hæc, quantum fieri potest, exornare contendo, prodeat jam in medium Synesius Cyrenensis, qui sui nominis claritate historiam nostram illustret. Hic igitur Synesius tum reliquis disciplinis excultus fuit, tum in philosophia adeo excelluit, ut admirationi esset etiam Christianis, his scilicet qui neque odio, neque gratia adducti, de rebus judicare solent. Persuadent igitur illi, ut salutaris regenerationis lavacrum perciperet, et sacerdotii jugum subiret, tametsi resurrectionis doctrinam nondum suscepisset, neque ita sentire vellet: recte omnino conjicientes, ad reliquas ejus viri virtutes ista esse accessura, cum divina gratia nihil imperfectum habere sustineat. Nec spes eos

λόγω παρὰ πᾶσι διαβόητος. Ὅς οὕτω μὲν τὴν σάρκα τοῖς πόνοις ἐξέτηξεν, οὕτω δὲ τὴν ψυχὴν τοῖς ἀναγωγικοῖς ἐπίανε λόγους, ὡς ἀγγελικὸν ἐπὶ γῆς μετελθεῖν βίον, στήλην τε ζῶσαν διαπαντὸς εἶναι, βίου τε μοναδικοῦ καὶ τῆς ἐς Θεὸν θεωρίας (65). Γέγραπται δ' οὖν αὐτῷ πολλὰ μὲν καὶ ἕτερα, πάσης ὠφελείας ἔμπλεα· γέγραπται δὲ πρὸς ²³ Κύριλλον τὸν ἀοίδιμον, ἐξ ὧν μάλιστα δείκνυται τοῦ θεσπεσίου συνακμάσαι τοῖς χρόνοις. Ταῦτά μοι κομψῶς ὡς δυνατόν πονουμένῳ, φέρε καὶ Συνέσιος (r) ὁ Κυρηναῖος ἐς μέσον ἡκέτω, τῇ οἰκείᾳ μνήμῃ κοσμήσων τὴν διάλεξιν. Οὗτος ὁ Συνέσιος ἦν μὲν τὰ ἄλλα πάντα λόγιος· φιλοσοφίαν δὲ οὕτως ἐς τὸ ἀκρότατον ἐξήσκησεν, ὡς καὶ παρὰ Χριστιανῶν θαυμασθῆναι, τῶν μὴ προσπαθείᾳ ἢ ἀντιπαθείᾳ κρινόντων τὰ ὁρώμενα. B Πείθουσι δ' οὖν αὐτὸν τῆς σωτηριώδους παλιγγενεσίας ἀξιωθῆναι (66), καὶ τὸν ζυγὸν τῆς ἱερωσύνης ὑπελθεῖν, οὕτω τὸν λόγον τῆς ἀναστάσεως παραδεχόμενον (67), οὐδὲ δοξάζειν ἐθέλοντα· εὐθυβόλως εὖ μάλα στοχασάμενοι, ὡς ταῖς ἄλλαις τάνδρὸς ἀρεταῖς ἔφεται καὶ ταῦτα, τῆς θείας χάριτος μηδὲν ἑλλειπὲς ἔχειν ἀνεχομένης· καὶ οὐκ ἐφεύσθησαν τῆς ἐλπίδος. Οἷος γὰρ καὶ ὅσος γέγονε, τεκμηριούσι μὲν αἱ κομψῶς αὐτῷ καὶ λογίως μετὰ τὴν ἱερωσύνην πεποιημέ-

VARIÆ LECTIONES.

²³ δὲ καὶ πρὸς.

VALESII ANNOTATIONES.

(65) Καὶ τῆς ἐς ἐνθεωρίας. Nicephorus in lib. xiv, cap. 53, ubi hæc Evagrii verba transcribit, habet τῆς ἐς Θεὸν θεωρίας. Quomodo etiam in Telleriano codice scriptum inveni. Posset etiam emendari τῆς ἐνθέου θεωρίας. Hujus porro Isidori Pelusiotæ illustre exstat Elogium apud Ephremium episcopum Antiochenum in epistola ad Zenobium Scholasticum, quam refert Photius in *Bibliotheca*. Ubi eum Alexandrinum genere fuisse dicit, et apud episcopos ipsos venerabilem: Ἀλεξανδρεὺς δὲ οὗτος ἦν τὸ γένος, καὶ τοῖς ἀρχιερεῦσιν αἰδέσιμος.

(66) Παλιγγενεσίας ἀξιωθῆναι. Quantum quidem ex his et sequentibus verbis colligitur, existimasse videtur Evagrius Synesium uno eodemque tempore baptizatum et ad episcopale munus promotum fuisse. Quod tamen falsum esse, multis argumentis convincit Petavius in notis ad Synesium, pag. 2 et 3. Evagrius tamen secutus est Photius in *Bibliotheca*, et Nicephorus in lib. xiv. Quanquam Nicephorus non uno eodemque tempore utrumque sacramentum a Synesio perceptum esse dicit; sed cum jam ei persuasisset Theophilus ut baptismum Christianorum susceperet, postea conatum esse eidem persuadere ut episcopale munus capesseret: Ἐπειτα ἐπειράτο καὶ τὸ τῆς ἱερωσύνης ἐκείνου δέξασθαι χρίσμα.

(67) Οὕτω τὸν λόγον τῆς ἀναστάσεως παραδεχόμενον. Plerosque id sibi persuasisse video, Synesium tunc cum a Ptolemaidensibus electus est episcopus, resurrectionem corporum nequaquam credidisse. Id tamen verum non esse testatur ipse Synesius in epist. 105, quam scripsit ad Evo-

ptium fratrem, qui tum erat Alexandriae. Ubi causas affert cur episcopatum sibi delatum suscipere non possit. Prima est uxor, a cujus consortio divelli non poterat. Altera est corporum resurrection. De qua quid sentiat, declarat his verbis: Τὴν καθωμίλημένην ἀνάστασιν ἱερὸν τι καὶ ἀπόρρητον ἡγήμαι καὶ πολλοῦ δέω ταῖς τοῦ πλήθους ὑπολήψεσιν ὁμολογῆσαι, id est: *Decantatam illam resurrectionem sacrum quidpiam et arcanum arbitrator, longeque absum ab vulgi comprobandis opinionibus.* Non igitur resurrectionem mortuorum negabat penitus Synesius: sed eam cum Platonicis atque Origene exponebat. Cæterum Baronius ad annum Christi 410, cuncta illa quæ a Synesio dicuntur in hac epistola, tam de uxore retinenda, quam de mortuorum resurrectione, non serio dici censet, sed fecte atque simulate, ut episcopatus onus declinaret. Verum hanc Baronii sententiam merito improbavit Petavius. Multo enim verisimilius esse dicit, Synesium hæc ad fratrem suum scripsisse, sicut tunc sentiebat. Postea vero a Theophilo aut aliis sacerdotibus edoctum, antequam episcopus fieret, veram de resurrectione sententiam amplexum esse. Verum hanc quæstionem fuse examinavit Lucas Holstenius peculiari dissertatione, quam in gratiam studiosorum, ad calcem Adnotationum nostrarum edidimus. Interim monendus est lector, in hujus capituli titulo et in *Bibliotheca* Photii errorem esse, ubi Synesius Cyrenarum episcopus dicitur. Fuit quidem Synesius patria Cyrenæus, sed episcopus fuit Ptolemaidis, quæ urbs est in Cyrenaica.

VARIORUM.

ex septem Nili ostiis maximum; inde *Pelusiota* dictus. In vivis adhuc erat anno 431, quod ex ejus epistola 344, lib. i, constat. (Guil. CAVE. vol. I, pag. 300.) Non videtur dubitandum quin Pelusii montis monachis præfuerit, inquit Pagius ad annum, 433, n. 24, qui ibidem observat, n. 23, post dictum annum nullam amplius occurrere sancti Isidori mentionem.

(r) Συνέσιος. Synesius natione Ægyptius, genere Pentapolitanus, urbe Cyrenæus, cultu primum gentilis, schola philosophus Platonicus, ordinatus est episcopus Ptolemaidis a Theophilo patriarcha Alexandrino, circa ann. 410. (Guil. CAVE. vol. I, pag. 299.) Quo anno obierit incertum. Philosophiæ magistra usus est in primis Hypatia, de qua Socrates, lib. vii, cap. 15.

ναί ἐπιστολαί, ὃ τε πρὸς αὐτὸν Θεοδοσίον (68) προσφωνητικὸς λόγος, καὶ ὅσα τῶν ἐκείνου χρηστῶν φέρεται πόνων.

tum oratio quam dixit eidem imperatori Theodosio, tum quicunque ejus libri admodum utiles circumferuntur.

ΚΕΦΑΛ. ΙΖ'.

Ὅπως ὁ Θεοφόρος Ἰγνάτιος ἐκ Ῥώμης ἀνακομισθεὶς, παρὰ Θεοδοσίου ἐν Ἀντιοχείᾳ κατέβη.

Τότε καὶ Ἰγνάτιος (s) ὁ θεσπέσιος, ὡς Ἰωάννη τῷ ῥήτορι (69) σὺν ἑτέροις ἱστορεῖται, ἐπειδὴ γε ὡς ἐδούλετο τάφων (t) τὰς τῶν θηρίων ἐσχηκῶς γαστέρας ἐν τῷ τῆς Ῥώμης ἀμφιθεάτρῳ, καὶ διὰ τῶν ὑπολειφθέντων ἀδρότερον ὄστων, (δ) πρὸς τὴν Ἀντιόχου ἀπεκομίσθη, ἐν τῷ καλουμένῳ κοιμητηρίῳ (70) μετατίθεται πολλοῖς ὕστερον χρόνοις, ὑποθεμένου τοῦ παναγίου Θεοῦ Θεοδοσίῳ, τὸν Θεοφόρον (71) μείζοσι τιμῆσαι τιμαῖς, ἱερὸν τε πάλαι τοῖς δαίμοσιν ἀναιμένον (Τυχαιὸν (72) τοῖς ἐπιχωρίοις ὠνόμαστο), τῷ ἀθλοφόρῳ καὶ μάρτυρι ἀναθεῖναι· καὶ σηκὸς εὐαγῆς, καὶ τέμενος ἅγιον τῷ Ἰγνατίῳ τὸ πάλαι Τυχαιὸν γέγονε, τῶν ἱερῶν αὐτοῦ λειψάνων μετὰ πομ-

A fefellit. Qualis enim et quantus exstiterit, abunde testantur, tum epistolæ post susceptam sacerdotii dignitatem eleganter et docte ab eo conscriptæ, tum quicunque ejus libri admodum utiles circum-

CAP. XVI.

Quomodo divinus Ignatius ab urbe Roma deportatus, Antiochiæ depositus sit.

Eodem tempore, ut Joannes rhetor cum aliis pluribus scriptum reliquit, **271** divinus Ignatius, qui sicut optaverat, ferarum ventres in amphitheatro urbis Romæ pro tumulo habuit: cum robustiora ejus ossa quæ superfuerant, Antiochiam deportata et in cœmeterio collocata fuissent, multis post annis translatus est: cum Deus optimus maximus Theodosio id suggessisset, ut Deiferum martyrem majori honore afficeret, utque templum jampridem dæmoniis consecratum, quod incolæ Tychæum nominabant, fortissimo victori ac martyri dedicaret. Itaque quod olim fuerat delubrum genii publici, factum est templum et sacra ædes beati Ignatii, cum sacræ

VALESII ANNOTATIONES.

(68) Ὁ τε πρὸς αὐτὸν Θεοδοσίον προσφωνητικός. Intelligit orationem de regno. Quæ tamen non Theodosio Juniori, sed Arcadio dicta est, anno Christi quadringentesimo, hoc est decem annis antequam Synesius episcopatum suscepisset, ut recte observavit Dionysius Petavius in notis ad orationem illam Synesii.

(69) Ὡς Ἰωάννη τῷ ῥήτορι. Hujus Joannis rhetoris Historiam sæpius laudat Evagrius in sequentibus libris, verbi gratia in cap. 12 libri secundi, et in cap. 10 ac 23 libri iii, et in cap. 6 libri iv. Longe autem diversus est ab illo Joanne cujus mentionem facit Evagrius in cap. ultimo libri quinti. Hic enim Historiam rerum gestarum scripserat ab extremis temporibus Justiniani usque ad principatum Mauricii, ut ibidem testatur Evagrius. Prior autem ille Joannes, res Theodosii Junioris et Leonis ac Zenonis principatu gestas exposuerat, ut colligitur ex iis quæ ex Joanne illo desumpsit Evagrius. Et in ruina Antiochiæ quæ contigit anno Justiniani Senioris nono, Historiam suam clauserat, ut scribit Evagrius. Præterea Joannes ille quem posteriore loco nominavi, patria fuit Epiphaniensis. Evagrius enim in cap. citato lib. v, eum civem suum et cognatum appellat. Fuit autem Evagrius, domo Epiphaniensis, ut in prolegomenis ostendimus. Joannes vero rhetor, ejus hoc loco meminit Evagrius, si conicere licet, videtur mihi fuisse Antiochenus. Etenim quæcunque ex illo citat Evagrius noster, ad Antiochenam urbem pertinent. Hæc ideo fusius annotavi, ut errorem Joannis Vossii emendarem, qui in Commentario suo de historicis Græcis, hos duos Joannes inter se confudit.

(70) Ἐν τῷ καλουμένῳ κοιμητηρίῳ. Obscuritas et prava distinctio hujus loci, primo Nicephorum, ac deinde Christophorsonum in errorem induxit. Obscuritas autem ex eo nata est, quod Evagrius noster more suo, nimis multa in unam eandemque periodum inclusit, quæ in plures periodos erant dividenda. Deinde post vocem κοιμητηρίῳ ponenda est distinctio, quod non viderunt Nicephorus et

Christophorsonus. Putavit igitur Nicephorus Ignatii reliquias Theodosii Junioris temporibus Roma Constantinopolim perlatis fuisse, et jussu ejusdem imperatoris Antiochiam deportatas, illic in cœmeterio esse depositas. Quod est falsissimum. Diu enim ante Theodosii Junioris principatum, reliquiae Ignatii martyris depositæ erant in cœmeterio urbis Antiochiæ, ut diserte testatur Hieronymus in libro *De scriptoribus ecclesiasticis*, ubi de Ignatio hæc habet. *Reliquiæ corporis ejus Antiochiæ jacent extra portam Daphniticam in cœmeterio.* Non igitur Roma Constantinopolim, ac deinde Antiochiam reliquias Ignatii transtulit Theodosius Junior, sed ex cœmeterio quod erat extra portas urbis Antiochiæ, eas in urbem deportavit. Ita certe hunc Evagrii locum intellexit Musculus, ut ex interpretatione ejus apparet. Sic enim vertit: *Tunc et divinus Ignatius, posteaquam sicuti voluerat, bestiarum ventres sepulturæ loco in amphitheatro Romano consecutus, et ossa illius quæ tanquam robustiora relicta fuerant a bestiis, Antiochiam deportata, et in cœmeterio condita essent, multo post tempore per Theodosium transfertur, etc.* Videtur autem Musculus expunxisse articulum δ, ut totus locus construatur hoc modo: ἐπειδὴ τάφων ἐσχηκῶς ἀπεκομίσθη, etc. Quod equidem valde probo.

(71) Τὸν Θεοφόρον. Cognomentum hoc videtur fuisse beati Ignatii. Idque ex eo colligitur, quod omnibus ejus epistolis hunc titulum præfixum legimus, Ἰγνάτιος ὁ καὶ Θεοφόρος. Ignatius qui et Theophorus. In Martyrio beati Ignatii quod edidit Jacobus Usserius Armachanus, ipse Ignatius sese Theophorum appellat coram imperatore Trajano. Et interrogatus, qui esset Theophorus, respondit: «Is qui Christum gestat in pectore.»

(72) Τυχαιόν. Gentiles singulis civitatibus suos genios tribuebant, eisque templa extraebant, quæ Græce Τυχαιὰ vel Τυχεῖα dicebantur, ut notavi ad librum nonum *Historiæ ecclesiasticæ* Eusebii. Templum Genii publici urbis Antiochiæ memorat Ammianus Marcellinus in lib. xxiii, p. 258, quod Julianus in *Misopogone*, τὸ τῆς τύχης ἱερὸν, appellat.

VARIORUM.

(s) Τότε καὶ Ἰγνάτιος. Translatio hæc reliquiarum sancti Ignatii Antiocheni, facta est anno 458,

ut scribit Ant. Pagi ad eum annum, n. 3.

(t) Τάφων. Legendum τάφον. W. Lowth.

ejus reliquiae ingenti pompa curru in urbem in-
vectae et in templo depositae essent. Quam ob cau-
sam publica festivitas quotannis ad nostra usque
tempora communi totius populi laetitia celebratur,
quam Gregorius ejusdem loci episcopus, longe ad-
huc magnificentiore reddidit. Haec idcirco illic
facta sunt, quod Deus sanctorum reliquias jam ex-
hinc honore afficiat. Nam Julianus quidem scelera-
tus ille ac Deo invisus tyrannus, cum Daphnæus
Apollo, qui Castalium fontem pro voce atque ora-
culo habebat, consulenti imperatori respondere
non posset, eo quod sanctissimus Babyla de proximo
os ei penitus **272** obturaret : invitus et quasi ver-
bere adactus, martyrem transferendo honoraverat :
quando et maximum ei templum juxta urbem ex-
structum est, quod etiamnum manet : eo consilio,
ut daemones deinceps libere sua ipsorum perage-
rent, quemadmodum Juliano, ut aiunt, polliciti
fuerant. Haec scilicet Servator noster Deus hunc in
modum dispensavit, ut eorum qui martyrio perfun-
cti erant, vis ac potentia declararetur, et sancti
martyris reliquiae in sanctum transferrentur locum,
ac pulcherrimo delubro honorarentur.

CAP. XVII.

*De Attila Hunnorum rege; et quomodo Orientis atque
Occidentis provincias vastaverit; item de horrendo
terrae motu, aliisque terribilibus signis quae toto
orbe contigerunt.*

lisdem temporibus, bellum illud multorum ser-
mone celebratum, ab Attila Hunnorum rege exci-
tatum est. Quod quidem Priscus rhetor accurate
simul ac diserte conscripsit, singulari elegantia
nobis exponens, quomodo ille adversus orientalis
et occidentalis imperii partes expeditionem susce-
perit, quotque et quantas urbes captas sub ditionem
suam redegerit : quibus denique rebus gestis ex
hac luce migraverit. Eodem Theodosio Romanum

A πῆς ἱερᾶς ἀνὰ τὴν πόλιν ἐπ' ὀχλήματος ἐνεχθέντων,
καὶ κατὰ τὸ τέμενος τεθέντων. Ὅθεν καὶ δημοτελὲς
ἐορτὴ καὶ πάνδημος εὐφροσύνη μέχρις ἡμῶν τελεί-
ται, πρὸς τὸ μεγαλοπρεπέστερον τοῦ ἱεράρχου Γρη-
γορίου ταύτην ἐξάραντος. Γέγονε δὲ ταῦτα ἐκεῖθεν,
ἐνθεν (73) τοῦ Θεοῦ τὰς ὁσίας τῶν ἁγίων τιμῶντος²⁴
μνήμας. Ἰουλιανὸς μὲν γὰρ ὁ ἀλιτῆριος, ἡ θεοστυ-
γῆς τυραννίς, ἄκων καὶ μαστιζόμενος, ἐπειδὴ μὴ ὁ
Δαφναῖος Ἀπόλλων, ὁ φωνὴν καὶ προφητείαν τὴν
Κασταλίαν (74) ἔχων, ἀνελεῖν τι ἡδύνατο τῷ βασιλεῖ
χρηστηριζομένῳ, Βαβύλα τοῦ ἁγίου παντοίως ἐκ
γειτόνων ἐπιστομίζοντος, τιμᾷ μεταθέσει τὸν ἅγιον·
ὅτε καὶ νεῶς αὐτῷ πρὸ τῆς πόλεως παμμεγέθους
ἀνίστατο, ὁ καὶ μέχρις ἡμῶν σωζόμενος· ἵνα λοιπὸν
οἱ δαίμονες ἐπ' ἀδείας τὰ οἰκεῖα δρῶεν, ὥς φασιν
B Ἰουλιανῷ φθῆναι τούτους ἐπαγγεῖλασθαι. Τοῦτο δ'
ἄρα ἦν τὸ οἰκονομούμενον παρὰ τοῦ Σωτῆρος Θεοῦ,
ὥς ἂν καὶ τῶν μεμαρτυρηκότων ἡ δύναμις ἐκδηλῶ-
σῃ, καὶ τοῦ ἁγίου μάρτυρος τὰ εὐαγγῆ λείψανα, εὐ-
αγεῖ²⁵ μετενεχθεῖεν χώρῳ, καλλίστῳ τεμένει τιμώ-
μενα.

ΚΕΦΑΛ. ΙΖ'.

Περὶ Ἀττίλα τοῦ Σκυθῶν βασιλέως, καὶ ὅπως τὰ
ἑῷα καὶ ἐσπέρια κατέστρεψε· καὶ περὶ τοῦ γε-
νομένου ξένου σημείου, καὶ τῶν ἄλλων ἐν
κόσμῳ φοβερῶν σημείων.

Εν τούτοις τοῖς χρόνοις ὁ πολὺς τῷ λόγῳ πόλε-
μος (u) ἐκεκίνητο, Ἀττίλα τοῦ τῶν Σκυθῶν βασι-
λέως· ὃν περιέρχων καὶ ἐς τὰ μάλιστα λογίως
C Πρίσκος ὁ Ῥήτωρ γράφει, μετὰ πολλῆς τῆς κομ-
ψείας διηγούμενος, ὅπως τε κατὰ τῶν ἐφῶν καὶ ἐσ-
περίων ἐπεστράτευσεν μερῶν, οἷας τε καὶ ὅσας πόλεις
ἐλὼν κατήγαγε, καὶ ὅσα πεπραχῶς, τῶν ἐντεῦθεν
μετέστη. Τοῦ αὐτοῦ τοίνυν Θεοδοσίου τὰ σκῆπτρα
διέποντος, μέγιστος καὶ ἐξαίσιος καὶ τοὺς προλα-

VARIAE LECTIONES.

²⁴ ἁγίων αὐτοῦ τιμῶντος. ²⁵ ἐν εὐαγγελί.

VALESII ANNOTATIONES.

(73) Ἐκεῖθεν ἐνθα. In optimo codice Floren-
tino scriptum est ἐνθεν, quod magis placet, quan-
quam alterutra vox videtur superflua. Utrumque
enim vocabulum idem significat. Quamobrem Chri-
stophorsonus utrumque adverbium in versione
sua exposuit hoc modo : *Ista propterea in eo loco
facta fuerunt, quod Deus sacras sanctorum suorum
memorias ibi coli honorarique voluit.* Ego vero ἐνθεν
aliquid amplius significare existimo : *Abhinc* scili-
cet, quasi ἐνθενδε ἤδη diceret. Certe Hesychius
ἐνθεν αὐτόθεν exponit et ἐκ τούτου. Sensus igitur
est Deum velle, ut sanctorum reliquiae jam ab hoc
saeculo honorentur. Certe Evagrius haec adverbia

ἐκεῖθεν ἐνθεν simul jungere solet, ut in libro xi,
cap. 5, sub finem.

(74) Τὴν Κασταλίαν. Castalinum fontem intelli-
git. De quo Ammianus Marcellinus, Gregorius Na-
zianzenus aliique multa scripserunt. Verba Gre-
gorii ex secunda invectiva in Julianum, haec sunt :
Πάλιν ἡ Κασταλία σεσίγηται καὶ σιγᾷ, καὶ ὕδωρ
ἐστὶν οὐ μαντευόμενον, ἀλλὰ γελώμενον· πάλιν ἄν-
δριάς ἄφωνος ὁ Ἀπόλλων, πάλιν ἡ Δάφνη φυτὸν,
etc. Ad quae Gregorii verba, vide, si placet, ea
quae notat scholiastes Nonnus, cap. 14. Haec non
monerem, nisi animadvertissem utrumque inter-
pretem id non vidisse.

VARIORUM.

(u) Ὁ πολὺς τῷ λόγῳ πόλεμος. De bello et
terrae motu hoc capite memoratis, Theodorus
epistola 41, ad Claudianum, haec habet : Ἐπὶ δὲ
τοῦ παρόντος, καὶ τὴν γῆν κλονεῖ καθ' ἡμῶν, καὶ
τὰ φύλα τῶν βαρβάρων πάντοθεν ἡμῖν ἐπέστησεν·
*In praesens vero et terram contra nos concutit [Deus]
et barbaras undiquaque nationes in nos immisit.*
Hanc epistolam Joannes Garnerius, scriptam putat

post diem natalem Christi, anno 447, quo anno, in-
quit, totus fere orbis terrae motu concussus est, et
multas Attila Orientis provincias vastavit, coegitque
Theodosium imp. tributo pacem de hoc redimere. De
hoc Attila, qui se flagellum Dei appellavit, videan-
tur Cassiodorus, Prosper, Isidorus in *Chronicis*,
Jornandes, *De origine Gothorum*; Paulus diaconus,
lib. xv.

δύνας ἅπαντας ἀποκρυπτόμενος γέγονε σεισμὸς (75) ἅνὰ πᾶσαν, ὡς εἰπεῖν, τὴν οἰκουμένην· ὥστε καὶ πολλοὺς τῶν πόργων τῶν ἅνὰ τὴν βασιλίδαν πρηγεῖς ἐνεχθῆναι, συμπεσεῖν τε καὶ τὸ Χερρόνησου καλούμενον μακρὸν τεῖχος, διαχῆναι ²⁶ δὲ τὴν γῆν, καὶ πολλὰς κώμας ἐν αὐτῇ καταδῦναι· πολλὰ τε αὖ καὶ ἀναριθμητὰ γενέσθαι πάθη ἅνὰ τε γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν· καὶ ἐνίας μὲν τῶν πηγῶν ξηρὰς ἀναδειχθῆναι· ἐτέρωθι δὲ, ὑδάτων πλῆθος ἀναδοθῆναι, μὴ πρότερον ὄν· δένδρα τε αὐτόπρεμνα σὺν τοῖς σφίσι ρίζαις (76) ἀναβρασθῆναι· καὶ χώματα πλεῖστα ἐς ὄρη σχεδιασθῆναι· τὴν δὲ θάλασσαν, ἰχθῦς νεκροὺς ἀποσφενδονήσασθαι, καὶ πολλὰς τῶν ἐν αὐτῇ νήσων ἐπικλυσθῆναι· πλοῖά τε αὖ θαλάττια ἐπὶ τῆς ξηρᾶς ὀφθῆναι, τῶν ὑδάτων ἐς τοῦπίσω νοστησάντων· παθεῖν τε καὶ πολλὰ ²⁷ Βιθυνίας τε καὶ Ἑλλησπόντου, Φρυγίας τε ἑκατέρας. Ὁ δὲ πάθος καὶ ἐπὶ χρόνον τῆς γῆς ἐπεκράτησεν, οὐχ ὥσπερ ἤρξατο οὕτω σφοδρῶς διαμένον· ἀλλὰ κατὰ μικρὸν λῆγον, μέχρις οὗ καθάπαξ ἐπέπαυστο.

273 tanta vehementia perseveravit, quanta coeperat. Sed paulatim minuebatur, donec penitus desiit.

ΚΕΦΑΛ. ΙΗ'.

Περὶ τῶν οἰκοδομιῶν τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ, καὶ τίνας οἱ ἐργασάμενοι ταύτας.

Κατὰ τούτους τοὺς χρόνους, Μεμνόνιος, καὶ Ζωῖλος καὶ Κάλλιστος παρὰ Θεοδοσίου κατὰ τὴν Ἀντιοχείων ἄρξοντες (77) ἐξεπέμφθησαν, τὴν ἡμετέραν θρησκείαν (78) διαπρέποντες. Καὶ Μεμνόνιος μὲν εὐπρεπῶς τε καὶ περιέργως τὸ καὶ πρὸς ἡμῶν ψηφίον (v) ὀνομαζόμενον, ἐξ ἐδάφους ἀνοιχοδομεῖ, ὑπαί-

A imperium administrante, ingens et gravissimus, et qui cunctos superiores magnitudine superavit, per universum propemodum terrarum orbem factus est terræ motus, adeo ut multæ ex turribus regię urbis collapsæ sint, et longus murus Chersonesi simul corruerit: terræque hiatu multis in locis facto, complures pagi absorpti fuerint: multi quoque ac prope innumerabiles casus terra marique contigerint. Nam et fontes aliquot penitus exaruerunt; et aliis in locis aquarum in copia subito erupit, in quibus antea nulli fuerant fontes. Alibi arbores integræ cum suis radicibus in sublime vibratæ sunt, multisque molibus coacervatis montes subito exstiterunt. Mare vero pisces mortuos ad terram projecit, multæque ejus insulæ superfusis aquis inundatæ sunt. Naves quoque in arido destitutæ sunt, aquis videlicet retrocedentibus. Multa porro loca in Bithynia atque Hellesponto, et in utraque Phrygia gravibus damnis affecta sunt. Hæc clades satis diu per orbem terrarum grassata est: non

CAP. XVIII.

De operibus publicis Antiochiæ, et de eorum conditoribus.

Per idem tempus Memnonius, Zoilus et Callistus, viri religionis nostræ studiosissimi, ab imperatore Theodosio missi sunt ut Antiochiæ præessent. Ac Memnonius quidem, opus quod a nobis quoque psephium dicitur, venuste ac magnifice a solo instauravit, atrium relinquens in medio. Zoilus vero

VARIAE LECTIONES.

²⁶ διαστῆναι. ²⁷ καὶ τὰ πολλὰ.

VALESH ANNOTATIONES.

(75) Γέγονε σεισμὸς. Hic terræ motus contigit anno Christi 447, Ardabure et Callepio coss. ut scribit Marcellinus in *Chronico*, et auctor *Chronici Alexandrini*. Verba Marcelli hæc sunt: *Ingenti terræ motu per loca varia imminente, plurimi urbis Augustæ muri recenti adhuc reædificatione constructi, cum quinquaginta septem turribus corruerunt.* Quæ verba Idcirco hic apposui, ut ostenderem verba Evagrii male intellecta esse ab interpretibus, qui ἅνὰ τὴν βασιλίδαν, verterunt in *palatio*, cum vertere debuissent in *urbe regia*. Sic autem Constantinopolim nominare solet Evagrius.

(76) Σὺν τοῖς σφίσι ρίζαις. Leges grammaticæ jubent ut scribamus σὺν ταῖς σφῶν ρίζαις. Certe in codice Telleriano legitur σὺν ταῖς. Paulo ante ubi legitur διαχῆναι τὴν γῆν idem codex scriptum habet διαστῆναι.

(77) Κατὰ τὴν Ἀντιοχείων ἄρξοντες. Id est ut essent consulares Syriæ. Consularis enim Syriæ regebat urbem Antiochiam et reliquas urbes Syriæ Cœles. Cave porro intelligas hos tres viros, Memnonium scilicet, Zoilum, ac Callistum, simul missos esse a Theodosio, ut Antiochenæ jurisdictioni præessent. Neque enim hic mos erat Romanorum. Singulos igitur variis temporibus subinde missos a Theodosio intelligere debemus. Sciendum præterea est moris fuisse ut consulares Syriæ, ad conciliandam sibi Antiochenis gratiam, aliquod opus publicum conderent. Docet id Libanius in Antio-

chico, pag. 370, his verbis: Οὐ δὲ θαυμαστὸν εἰ τοῖς μὲν ἄλλοις κρατοῦσα τῶν ἄλλων, τῇ δὲ τῆς σοφίας ἀσκήσει μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τὰ αὐτῆς νικῶσα, τοὺς ἐπὶ ἀρχὰς ἰόντας ἐραστὰς ἑαυτῇ καθίστησιν. Ὡς ἐκάστῳ καὶ προοίμιον τῆς διοικήσεως, καὶ μέσα, καὶ τελευτὰ τὸ τί προσθεῖναι τῇ πόλει. Id est: Non itaque mirandum, si urbs quæ aliis quidem in rebus reliquas vincit, in studio vero atque exercitatione sapientiæ, non aliarum solum, verum etiam sua ipsius decora superat, rectores provinciæ in sui amorem rapit. Quorum singulis et initium administrationis et medium et exitus hic est, adjicere aliquid civitati. Idem Libanius paulo ante in eadem pagina tria fuisse dicit tribunalia in urbe Antiochia, ac totidem advocatorum scholas, pro numero scilicet tribunalium. Primum tribunal fuisse videtur præfecti prætorio Orientis, cujus sedes erat Antiochiæ. Secundum tribunal fuit comitis Orientis. Tertia fuit jurisdictio consularis Syriæ Cœles. Verba Libanii sunt hæc: Ἄνευ γὰρ τῆς ἐν τοῖς πολιτευομένοις παιδείας, τρεῖς χοροὶ ῥητόρων, ἱσάριθμοι τοῖς δικαστηρίοις ἀγείρονται. Quæ sic vertenda sunt: Nam præter eruditionem quæ est in decurionibus, tres advocatorum scholæ illic congregantur, totidem numero quot sunt fora.

(78) Τὴν ἡμετέραν θρησκείαν. Scribendum puto τῇ ἡμετέρᾳ θρησκείᾳ διαπρέποντες. Id enim postulant leges grammaticæ.

VARIORUM.

(v) Ψηφίον. Forte, inquit Ducangius, sic dictum est hoc ædificium, quod in eo lapilli pretiosiores,

vel certe ψηφίδες, ad opus musivum distraherentur. *Glossar. med. et inf. Græc.*

regiam porticum ædificavit, quæ ad meridianum latus porticus Rufini sita, ad nostram usque ætatem vocabulum ejus retinuit, licet ob varias calamitates sæpius mutata fuerint ædificia. At Callistus magnificum et illustre opus construxit, quod tam veteres, quam nostræ ætatis homines Callisti porticum appellarunt: ante basilicam in qua jus redditur: e regione fori in quo ædes est magnificentissima, prætorium magistrorum militiæ. Post hos Anatolius magister militum in Orientem missus, porticum illam quæ Anatolii dicitur ædificavit, et omnis generis materia eam exornavit. Sunt hæc quidem aliena a proposito nostro: studiosis tamen non invenusta videbuntur.

274 CAP. XIX.

De variis bellis quæ tum in Italia, tum in Perside gesta sunt, regnante Theodosio.

Ejusdem Theodosii temporibus crebræ in Europa tyrannorum rebelliones exstiterunt, dum Valentinianus Romæ imperium administraret. Quas Theodosius oppressit missis ingentibus auxiliis, tam pedestris, quam navalis exercitus. Persas quoque insolentia elatos, quorum tunc rex erat Isdigerdes, pater Vararanis, sive, ut Socrati placet, Vararanes ipse; usque adeo superavit, ut pacem ipsis per legatos poscentibus concederet, quæ ad duodecimum annum imperatoris Anastasii permansit. Quæ res tum ab iis scriptoribus proditæ sunt: tum ab Eustathio Epiphaniensi Syro admodum eleganter in compendium sunt redactæ. Qui quidem Amidæ quoque urbis expugnationem scripsit. Eodem tem-

Α θριον αὐλὴν κατὰ τὸ μέσον ἐάσας. Ζωῖλος δὲ, τὴν βασιλείον στοὰν τὴν πρὸς τὸ νότιον τῆς 'Ρουφίνου (79) πλευρᾶς, μέχρις ἡμῶν τὴν τούτου προσηγορίαν διαδεξαμένην, εἰ καὶ τὰς οἰκοδομίας ἐκ τῶν ποικίλων παθημάτων ἐνήλλαξεν. Ἀτὰρ καὶ Κάλλιστος μεγαλοπρεπῆ τε καὶ περιφανῆ οἰκοδομίαν ἀνίστη, ἣν Κάλλιστου στοὰν οἷ τε παλαιοὶ, οἷ τε νῦν ὀνομάζομεν, πρὸ τῶν ἐδῶν ἂ τῇ δίκῃ ἰδρύεται, εὐθὺ τοῦ φόρου οὗ ἢ περικαλλῆς οἰκία, τῶν στρατηγῶν τὰ καταγώγια (80). Μετὰ τούτους Ἀνατόλιος αὖ στρατηγὸς τῶν ἐφ' ὧν ταγμάτων πεμφθεὶς, τὴν καλουμένην Ἀνατολίου στοὰν οἰκοδομεῖ, παντοδαπαῖς ὕλαις ταύτην διακοσμήσας. Ταῦτα εἰ καὶ πάρεργα, τοῖς φιλομαθέσιν οὐκ ἀκομψα.

ΚΕΦΑΛ. ΙΘ'.

B

Περὶ πολέμων διαφόρων Ἰταλικῶν, καὶ Περσικῶν, οἱ ἐπὶ Θεοδοσίου γεγόνασι.

Ἐν τοῖς αὐτοῖς χρόνοις Θεοδοσίου, ἐπαναστάσεις συχναὶ, κατὰ τὴν Εὐρώπην γεγόνασιν, Οὐαλεντινιανοῦ Ῥώμης βασιλεύοντος· ἃς καὶ καθεῖλε Θεοδόσιος, μεγάλας δυνάμεις ἐκπέμψας κατὰ τὴν γῆν καὶ θάλασσαν, περὶ τῆς τε καὶ νηϊτῆ στρατῶ (81). Οὕτω δὲ καὶ Περσῶν παροινησάντων κεκράτηκε, βασιλεύοντος αὐτῶν Ἰσδιγέρδου (x) πατρὸς τοῦ Οὐαραράνου, ἣ ὡς Σωκράτει δοκεῖ, αὐτοῦ Οὐαραράνου βασιλεύοντος· ὡς καὶ πρεσβευσασμένοις αὐτοῖς εἰρήνην χάρισασθαι, ἣ καὶ διήρκεσε μέχρις δύο καὶ δέκα ἐτῶν τῆς Ἀναστασίου βασιλείας. Ἀπερὶ ἱστορήται μὲν καὶ ἄλλοις· ἐπιτέμνεται δὲ εὖ μάλα κομψῶς καὶ Εὐσταθίῳ (y) τῷ ἐξ Ἐπιφανείας τῷ Σύρῳ, ὃς καὶ τὴν ἄλωσιν Ἀμίδης συνεγράψατο. Τότε φασὶ

VALESH ANNOTATIONES.

(79) Τῆς τοῦ παλατίου 'Ρουφίνου. Sic ediderunt Genevenses typographi ex libro Christophorsoni. Savilius quoque in suo codice qui penes me est, expuncta voce 'Ρουφίνου, ejus loco substituit hæc verba τοῦ παλατίου ὄροφον. Atque ita legisse Christophorsonum, ex versione ejus apparet. Sic enim vertit: *Qui ad australe latus tecti Palatii, quod Rufini nomen obtinet, spectat.* Sed cum hæc verba nec in regio codice, nec in optimo exemplari Florentino et Telleriano legantur, merito expungenda esse existimavi.

(80) Τῶν στρατηγῶν τὰ καταγώγια. Mansionem ducum interpretatur Musculus. Nec aliter Christophorsonus, qui sic vertit, *E regione fori, in quo pulcherrima domus est, quam præfecti præsidiorum incolere solent.* Ego vero στρατηγούς hoc loco intelligendos esse arbitror, non duces aut magistros militum, sed magistratus seu duumviros qui Græce στρατηγοὶ dicebantur, ut jam pridem observavi, tum in Annotationibus ad Ammianum Marcellinum, tum ad Eusebium. Cur autem ita potius hanc vocem hic accipiendam esse existimem, causa hæc est, quod ædes illa fuisse dicitur in foro, e

regione Basilicæ in qua jus reddebatur. Hujusmodi porro domicilium melius convenire videtur magistratui municipali, quam rectori militiæ. Ædes porro istæ στρατήγια Græce dicebantur. Tale fuit strategium Constantinopoli, ut notavi ad librum primum Socratis. Quanquam auctor *Chronici Alexandrini* in gestis imp. Severi, aliam affert rationem hujus vocabuli. Sed nunc re attentius examinata, στρατηγούς hic intelligo magistros militum per Orientem, qui prætorium habebant insigne in foro urbis Antiochiæ. Hujus prætorii mentionem facit Theoph. in *Chronico*, pag. 147: Ἀνήφθη γὰρ τὸ πῦρ ἀπὸ τοῦ μαρτυρίου τοῦ ἁγίου Στεφάνου, καὶ ἔως τοῦ πραιτωρίου τοῦ στρατηλάτου ἐφθασεν.

(81) Περί τῶν τε καὶ νηϊτῆ στρατῶν. Si leges grammaticæ sequi volumus, scribendum erit νηϊτῶν. Sed quoniam νηῖται στρατοὶ in plurali non dicitur, malim equidem scribere περὶ τῶν τε καὶ νηϊτῆ στρατῶν, ut legitur in manuscripto codice Telleriano. Certe in optimo codice Florentino diserte scriptum est περὶ τῶν. Paulo post scribendum est διήρκεσε, non ut vulgo editum est διήρκεσε.

VARIORUM.

(x) Ἰσδιγέρδου. Hic mortuus erat anno 414; neque unquam bellum movit contra Romanos, sed tantum persecutionem contra Christianos; quam a filio Vararane excitatam perperam scripsit Socrates, lib. vii cap. 18, Vid. Pagi ad ann. 408, n. iii, 408. n. 3, et ad ann. 420, n. 14. W. Lowth.

(y) Εὐσταθίῳ. Claruit sub Anastasio imp. circa ann. 496. Scripsit compendium *Chronicum*, inquit Suidas, rerum ab Ænea usque ad Anastasium, libris ix. Amidæ, urbis præcipuæ Mesopotamiæ, expugnationem descripsit, quæ contigit anno 503.

καὶ (82) Κλαυδιανὸν καὶ Κῦρον (83) τοὺς ποιητὰς ἀναδειχθῆναι. Κῦρον δὲ καὶ πρὸς τὸν μέγιστον τῶν ὑπάρχων ἀναβῆναι θρόνον, ὃν ὑπαρχον τῆς αὐλῆς οἱ πρὸ ἡμῶν κεκλήκασιν· καὶ τῶν ἐσπερίων ἐξηγήσασθαι δυνάμεων, Καρχηδόνος ὑπὸ Βανδιλίων κρατηθείσης, Γιζερύχου (z) τε τῶν βαρβάρων ἡγουμένου.

ΚΕΦΑΛ. Κ'.

Περὶ τῆς βασιλευσσης Εὐδοκίας, καὶ Εὐδοξίας τῆς θυγατρὸς, καὶ ὅπως εἰς Ἀντιόχειαν καὶ Ἱεροσόλυμα ἀφίκετο.

Οὗτος τοίνυν ὁ Θεοδόσιος τὴν Εὐδοκίαν ἐσοικίζετο, τοῦ σωτηριώδους μεταλαβοῦσαν βαπτίσματος, γένει μὲν Ἀθηναίαν, καλλιεπῇ δὲ καὶ τὴν ὥραν εὐπρεπῇ, μέσης οἱ γενομένης Πουλχερίας τῆς βασιλίδος τῆς αὐτοῦ ἀδελφῆς. Ἐκ ταύτης αὐτῷ γίνεται παῖς ἡ Εὐδοξία, ἣν ὕστερον ἐπειδὴ καιρὸν ἤγαγε γάμων, Οὐαλεντινιανὸς ὁ αὐτοκράτωρ ἄγεται, ἀπάρας μὲν ἐκ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, κατάρας δὲ πρὸς τὴν Κωνσταντίνου. Ἡ χρόνους ὕστερον (84) ἐπὶ τὴν ἀγίαν ἐπειγομένη Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν πόλιν, ἐνταῦθα τε γίνεται (85), καὶ δημηγορήσασα πρὸς τὸν

* Socr. I. vii, cap. 21. * ibid. cap. 44.

VALESII ANNOTATIONES

(82) Κλαυδιανὸν καὶ Κῦρον τοὺς ποιητὰς. Hic est Claudianus cujus hodie præclara exstant carmina. Verum hoc loco duplex occurrit difficultas: quomodo poeta Latinus hic commemoratur ab Evagrio, et cur ab eodem Evagrio confertur in tempora Theodosii Junioris, cum Claudianus cujus carmina nunc habemus, Arcadio et Honorio regnantibus floruerit, ut docent ejus scripta? Quod ad primam quæstionem attinet, facilis est responsio. Claudianus enim non Latina solum, verum etiam Græca scripsit poemata; unde in veteri epigrammate quod in basi ejus statuæ erat inscriptum, Virgilii simul et Homeri animam in se transfusam habuisse dicitur. Latinum quidem carmen primum scribere aggressus est anno Christi 395, quo consules fuerunt Olybrius et Probinus. De quorum consulatu elegans carmen conscripsit, quod etiamnum exstat. Hic conatus cum feliciter successisset Claudio, animos ei addidit ad Latina deinceps carmina conscribenda; cum antea Græcos duntaxat versus edidisset, ut ipse testatur in elegia ad Probinum, his versibus:

Romanos bibimus primum, te consule, fontes,
Et Latine cessit Graia Thalia togæ.
Incipiensque tuis a fascibus omina cepi,
Fataque debebo posteriora tibi.

Fuit certe Claudianus natione Græcus, ortus ex urbe Alexandria, ut docet Suidas in voce Κλαυδιανός. Idem quoque testatur Claudianus ipse in carmine ad Adrianum præfectum prætorio, qui et ipse Alexandrinus fuit. Nam de Alexandro Macedone ita scribit,

Conditor hic patriæ. Sic hostibus ille pepercit.

Et in fine ejusdem carminis hæc habet,

Sæviet in miseros cognata potentia cives.
Audiat hæc commune solum, longeque carinis
Nota Pharos, etc.

(83) Κῦρον. Cyrus poeta fuit natione Ægyptius, ortus ex oppido Panopoli. Qui cum ob poeticæ

artem Claudianum ac Cyrum poetas floruisse perhibent. Ex quibus Cyrus quidem ad supremum præfectorum culmen pervenit, quam dignitatem majores nostri præfecturam prætorii appellarunt. Fuit etiam magister militum in Occidente, quo tempore Carthago capta est a Vandalis, quibus præerat Gensericus.

275 CAP. XX.

De Eudocia Augusta, deque ejus filia Eudoxia; et quomodo Eudocia Antiochiam venerit, et Hierosolymam ingressa sit.

Porro Theodosius Eudociam⁵, domo Atheniensem, forma elegantem, nec ignaram artis poeticæ, interventu Fulcheriæ Augustæ sororis suæ, uxorem duxit, cum illa salutari lavacro prius tineta fuisset. Ex ea Theodosius filiam suscepit, Eudoxiam nomine. Quæ postea cum nubilis evasisset, nupsit Valentiniano imperatori, qui Roma profectus, Constantinopolim uxoris ducendæ causa venerat⁶. Eudocia vero diu postea, dum ad sanctam Christi Dei ac Domini nostri civitatem pergeret, venit Antiochiam. Ibi cum publice verba fecisset ad po-

artis facultatem gratus esset in primis Eudociæ Augustæ, conjugii Theodosii Junioris: erat enim hæc mulier φιλοεπής, id est carminum studiosissima; promotus est ab imperatore Theodosio præfectus prætorio et urbi. Fuit etiam exconsul et patricius, ut scribit Suidas. Postea vero cum Eudocia regina ob quasdam occultas causas relicto palatio Hierosolymam urbem petiisset, Cyrus adempta potestate factus est episcopus Cotyæ urbis Phrygiæ, seu potius Smyrnæ, ut tradit auctor *Chronici Alexandrini* et Theophanes. Vixit autem usque ad tempora Leonis Augusti, ut testatur Suidas. Ejusdem Cyri consulis ac poetæ mentionem facit Theophylactus in lib. viii *Historiæ*, cap. 8, ubi ecclesiam Deiparæ Virginis Constantinopoli ab eo ædificatam esse scribit Theodosii Augusti temporibus.

(84) Ἡ χρόνους ὕστερον. Addenda videtur particula hoc modo, Ἡ δὲ χρόνους, etc. Nisi enim hanc particulam addideris, hæc de Eudoxia Eudociæ filia intelligentur, de qua proxime locutus est Evagrius. Verum adjectio particulæ δὲ non jam de Eudoxia, sed de Eudocia matre sermonem institui designat.

(85) Ἐνταῦθα γίνεται. Pessime Muscurus et Christophorsonus hunc locum intellexerunt. Putarunt enim per vocem ἐνταῦθα significari urbem Hierosolymam, cum intelligatur urbs Antiochia. Et enim Evagrius Historiam suam scripsit Antiochiæ, qua in urbe fortunarum suarum domicilium fixerat, ut in Prolegomenis ostendimus. Sed et Nicephorus in eundem errorem prolapsus est. Nam in cap. 1, libri xiv, ubi hunc Evagrii locum describit, vocem ἐνταῦθα de urbe Hierosolymitana intelligit. Atqui ex sequentibus Evagrii verbis facile erat animadvertere, hæc de urbe Hierosolymitana dici non potuisse. Neque enim Hierosolyma Græcorum fuit colonia, sed potius Judæorum, et postea Romanorum. Nec Ulpianus, Libanius et reliqui ab Evagrio laudati scriptores, de Hierosolyma urbe scripserunt. Nec Eudocia Augusta quæ domo erat Athe-

VARIORUM.

(z) Γιζερύχου. Gensericus irrupit in Africam anno 429, juxta calculum Antonii Pagi ad ann. 428, n. 3.

pulum, orationem suam hoc versu clausit, A

ἐνταῦθα λέων, ἐπιτελεύτιον ἔπος ἐφθέγγατο.

Et cupio, et lætor, vestro me ex sanguine natam,
colonias scilicet significans, quæ illuc deductæ fuerant ex Græcia. Quas si quis accuratius cognoscere desiderat, scripserunt de iis diligenter Strabo geographus, Phlego, Diodorus Siculus, Arrianus, et Pisander poeta : Ulpianus præterea, et Libanius ac Julianus, Sophistarum omnium præstantissimi. Quam ob causam Antiochenses statua ex ære fabrefacta eam honorarunt, 276 quæ integra etiamnum manet. Ejus itaque hortatu, Theodosius maximam accessionem fecit civitati, productis muris usque ad portam quæ ducit ad suburbanum Daphnense : id quod rerum istarum studiosi possunt cernere. Etenim nostra quoque ætate veteris muri vestigia remanent, quæ spectantium oculos quasi manu ducunt. Sunt tamen qui dicant, Theodosium senioremem muros urbis amplificasse, et Valentis lavacro, cujus pars incendio consumpta fuerat, ducentas auri libras donasse.

CAP. XXI.

Quod Eudocia Augusta Hierosolymis multa præclare gessit : et de discrepante vita et conversatione monachorum Palæstinæ.

Ex hac igitur urbe Eudocia bis venit Hierosoly-

VALESH ANNOTATIONES.

niensis, cives Hierosolymitanos compellare potuit C hoc versu,

Ὑμετέρης γενεῆς καὶ αἵματος εὐχομαι εἶναι.
Certe Auctor Chronici Alexandrini ait Eudociam ex aureo curru verba fecisse ad Antiochenos.

(86) *Στράβωνι.* Locus Strabonis quem indicat Evagrius, exstat in lib. decimo sexto pag. 750, editionis Parisiensis.

(87) *Πεισάνδρῳ τῷ ποιητῇ.* Duo fuere Pisandri poetæ. Alter Rhodius, qui Heracleam carmen duobus libris scripsit, quod est *De Herculis rebus gestis*. Hunc quidam Hesiodo antiquiorem faciunt. Alii vero in Olympiadem tricesimam tertiam eum conferunt, ut scribit Suidas. Alter fuit Pisander Lycaonius, ortus Larandis oppido Lycaoniæ, Nectoris poetæ filius. Suidas eum floruisse scribit, regnante Alexandro Mammææ filio. Hic libros sex ἡρωϊκῶν θεογαμιῶν heroico carmine conscripsit, varia omnis generis historia refertos, ut testatur Suidas. Ejusdem operis meminit etiam Zosimus in lib. v, ubi de Hemonæ urbis conditu loquitur : Ὡς ὁ ποιητὴς ἱστορεῖ Πεισάνδρος, ὁ τῇ τῶν ἡρωϊκῶν θεογαμιῶν ἐπιγραφῇ πᾶσαν, ὡς εἶπειν, ἱστορίαν περιλαβὼν, quæ Zosimi verba ita vertit Leunclavius : *Sicuti Pisander poeta memoriæ prodidit, qui Heroicarum divarumque nuptiarum titulo totam hanc propemodum historiam complexus est.* Non est hic sensus Zosimi verborum. Ait enim Zosimus Pisandrum poetam in carmine illo *De heroum ac dearum nuptiis*, universam propemodum Historiam complexum fuisse. Idem etiam testatur Suidas, cum ait de Pisandro : Ἐγραψεν ἱστορίαν ποικίλην δι' ἐπῶν ἣν ἐπιγράφει, ἡρωϊκῶν θεογαμιῶν, ἐν βιβλίοις ἑξ. In hoc igitur opere Pisander de Triptolemo Argivo deque lo scripserat, qui primi Antiochiam urbem Syriæ condiderunt Porro id opus sexdecim libris comprehensum fuisse videtur, non autem sex, ut perperam legitur apud Suidam. Nam Stephanus in libro de urbibus decimum et quartum decimum Pisandri librum citat.

Ὑμετέρης γενεῆς τε καὶ αἵματος εὐχομαι εἶναι,
τὰς ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἐνταῦθα σταλείσας ἀποικίας αἰνιττομένη. Εἰ δὲ τῷ περισπούδαστον ταύτας εἰδέναι, ἱστόρηται περιέργως Στράβωνι (86) τῷ γεωγράφῳ, Φλέγοντί τε καὶ Διοδώρῳ τῷ ἐκ Σικελίας, Ἀρρίανῳ τε αὖ καὶ (87) Πεισάνδρῳ τῷ ποιητῇ, καὶ πρὸς γε Οὐλπιανῷ (88), Λιβανίῳ τε (89) καὶ Ἰουλιανῷ (90) τοῖς παναρίστοις σοφισταῖς. Ὅτε καὶ εἰκόνι ἐκ χαλκοῦ τεχνικῶς ἡσκημένη, παῖδες Ἀντιοχείων αὐτὴν τετιμήκασιν, ἥ καὶ μέχρις ἡμῶν σώζεται. Ἐξ ἧς προτραπείς Θεοδόσιος, μεγίστην μοῖραν τῇ πόλει προστίθῃσι, τὸ τεῖχος εὐρύνας μέχρι τῆς πύλης τῆς ἐπὶ Δάφνην ἀγούσης τὸ προάστειον, ὡς ὁρᾶν τοῖς ἐθέλουσι πάρεστι· μέχρι γὰρ ἡμῶν τὸ παλαιὸν ἰχνηλατεῖται τεῖχος, τῶν λειψάνων ξεναγούντων τὰς ὀφείας. Εἰσὶ δὲ οἱ φασὶ τὸν πρεσβύτερον Θεοδόσιον τὸ τεῖχος εὐρύναι. Καὶ χρυσίου δὲ διακοσίας ἔλκον λίτρας τῷ Οὐάλεντος ἐδωρήσατο λουτρῷ (91) κατὰ τι μέρος ἐμπρησθέντι.

ΚΕΦΑΛ. ΚΑ'.

Ὅτι καλῶς τὰ περὶ τὰ Ἱεροσόλυμα ἢ Εὐδοκία διέθηκε· καὶ περὶ διαφόρου βιοτῆς καὶ διαίτης τῶν ἐν Παλαιστίνῃ μοναχῶν.

Ἐντεῦθεν (α) τοίνυν ἡ Εὐδοκία ἐν Ἱεροσολύμοις

(88) *Οὐλπιανῷ.* Hic est Ulpianus Antiochenus sophista, qui primum quidem Emesæ, postea vero Antiochiæ rhetoricam docuit principatu Constantini ut testatur Suidas. Ejusdem meminit Eunapius in Vita Proæresii sophistæ. Hic igitur inter reliquas orationes quas ab illo scriptas fuisse refert Suidas, peculiarem orationem in laudem patriæ suæ conscripserat, in qua de coloniis vario tempore in eam deductis loquebatur.

(89) *Λιβανίῳ.* Libanius Antiochensis sophista scripsit orationem quæ Ἀντιοχικὸς inscribitur, quæ etiamnum exstat in secundo ejus operum tomo edita. Nec dubium est quin Evagrius hoc loco eam orationem designet. Porro Libanius in supradicta oratione cunctas Græcorum colonias quæ Antiochiam variis temporibus deductæ sunt accurate recenset. In his etiam Athenienses commemorat, quos Seleucus, eversa urbe Antigoniam, traduxit Antiochiam.

(90) *Καὶ Ἰουλιανῷ.* Quis sit hic Julianus sophista, nondum comperi. Fuit quidam Julianus Cappadox, omnium sui temporis Sophistarum qui Athenis rhetoricam docebant, facile princeps. De quo multa refert Eunapius in libro *De vitis Sophistarum*. Eum Suidas floruisse scribit Constantini Magni temporibus. Sed quod eundem Callinici sophistæ temporibus æqualem fuisse dicit, in eo secum ipse pugnat, cum Callinicus sophista Philippi et Gallieni principatu vixerit. Duos igitur Julianos Athenis sophistas fuisse crediderim. Quorum prior iisdem temporibus vixit quibus Callinicus sophista; alter vero principatu Constantini Magni.

(91) *Τῷ Οὐάλεντος λουτρῷ.* Hujus lavacri meminit Ammianus Marcellinus in lib. xxxi, haud procul ab initio, ita scribens. Vocesque præconum audiebantur assidue, mandantium congeri ligna ad Valentini lavacri succensionem, studio ipsius principis conditi.

VARIORUM.

(α) *Ἐντεῦθεν.* Antiochia scilicet, de qua locutus est Evagrius capite superiori. Secunda Eudociæ Hie-

δις ἀφικνεῖται (92). Καὶ οὗτου μὲν χάριν, ἢ τί πρω-
 τοτύπως, ὡς φασί, βουλομένη, τοῖς ἱστορήσασιν κα-
 ταλειπτέον²⁸, εἰ καὶ μὴ ἀληθίζεσθαι μοι δοκοῦσιν.
 Ὅμως δ' οὖν ἀνὰ τὴν ἀγίαν τοῦ Χριστοῦ πόλιν γε-
 νομένη, πολλὰ πρὸς τιμῆς τοῦ Σωτῆρος πέπραχε
 Θεοῦ. Ὡστε καὶ εὐαγῇ δεῖμασθαι φροντιστήρια, καὶ
 τὰς καλουμένας λαύρας (93). Ἐν οἷς ἡ μὲν δίαίτα,
 διάφορος· ἡ δὲ γε πολιτεία, ἐς ἓνα τελευτᾷ θεοφιλῇ
 σκοπόν. Οἱ μὲν γὰρ ἀγεληδὸν ζῶντες, οὐδενὶ τῶν ἐς
 γῆν βριθόντων κρατοῦνται· οὐ χρυσοὺς γὰρ αὐτοῖς
 ἐστίν. Τί δ' ἂν φαίην χρυσοῦς, ὅτε οὔτε ἰδική τις
 ἐσθῆς, οὐδὲ τι τῶν ἐδωδύμων; Ὁ γὰρ νῦν τις ἀμπ-
 ἐχεται τριδώνιον ἢ ἑξωμίδα, τοῦτο μετὰ σμικρὸν
 ἕτερος ἀμφιέννυται· ὡς καὶ τὴν πάντων ἐσθῆτα ἐνὸς
 εἶναι δοκεῖν, καὶ τὴν ἐνὸς ἀπάντων. Καὶ κοινὴ τρά-
 πεζα παρατίθεται, οὐκ ὕψους κεκαρυκευμένη, οὐδέ
 τινι τῶν ἄλλων ἐδεσμάτων· λαχάνοις δὲ καὶ ὀσπρίοις
 μόνοις δεξιουμένη, ἐς τοσοῦτον χορηγουμένοις ὅσον
 ἀποζῆν καὶ μόνον. Κοινὰς δὲ τὰς πρὸς τὸν Θεὸν λιτὰς
 διημερεύουσί τε καὶ διανυκτερεύουσιν· οὕτω σφᾶς
 ἐκθλίβοντες, οὕτω τοῖς πόνοις πιέζοντες, ὡς τᾶφων
 ἀνευ νεκρῶν αὐτοῦς δοκεῖν ὑπὸ γῆν ὄρεν (94). Οἱ
 πολλάκις μὲν καὶ τὰς καλουμένας ὑπερθεσίμους (95)

¹ Socr. I. vii, cap. 47.

VARIAE LECTIONES

²⁸ καταλειπτέον.

VALESH ANNOTATIONES.

(92) Διαφικνεῖται Nicephorus in lib. xiv, cap. 50, legit δις ἀφικνεῖται. Sic enim habet, καὶ δις δὲ λό-
 γος ἔχει ταύτην ἐπὶ τὴν Ἱερουσαλήμ ἀφικέσθαι. C
 Quam scripturam secutus est Christophorsonus, ut
 ex versione ejus apparet. Ita enim vertit hunc lo-
 cum. Eudocia vero Constantinopoli Hierosolymam bis
 profecta est. Atque ita in Telleriano codice diserte
 scriptum inveni. Prior quidem Eudociae profectio ad
 urbem Hierosolymam contigit Theodosio xvi, et
 Fausto consulibus, anno Christi 438, ut ex Socrate
 et ex Marcellini Chronico recte observavit Baro-
 nius. Sequentem autem anno Hierosolymis Constan-
 tinopolim reversa est, B. Stephani reliquias secum
 deferens, ut tradit idem Marcellinus in Chronico.
 Secunda vero ejus Hierosolymitana profectio, quo
 anno acciderit, non convenit inter scriptores. Ba-
 ronius quidem principatu Marciani Augusti eam
 consignat. Ego vero diu ante imperium Marciani,
 superstite adhuc Theodosio, secundam hanc peregrina-
 tionem ab Eudocia Augusta susceptam esse con-
 tendo. Nam Marcellinus in Chronico, Theodosio
 Aug. xviii et Albino Coss. qui fuit annus Christi 444, D
 ita scribit : Severum presbyterum et Joannem dia-
 conum Eudociae reginae apud Aeliam urbem mini-
 strantes, missus ab imp. Theodosio Saturninus comes
 domesticorum occidit. Eudocia nescio quo excita do-
 lore, Saturninum protinus obtruncavit : statimque
 mariti Imp. nutu regis spoliata ministris apud
 Aeliam civitatem moritura remansit. Idem confirmat
 auctor Chronici Alexandrini. Iisdem enim consuli-
 bus Paulinum Magistrum Officiorum jussu Theodosii
 necatum esse scribit : atque idecirco Eudociam do-
 lore affectam, quippe quae Paulinum sua causa in-
 terfectum fuisse sciret; petisse a Theodosio ut
 Hierosolyma proficiscendi facultas ipsi concedere-
 tur. Marcellinus tamen in Chronico Paulini caedem
 refert anno Christi 440, Valentiniano v et Anatolio
 coss. Proinde si ob Paulini caedem Eudocia iterum

A mam¹. Et cujus quidem rei causa id fecerit, et
 quidnam praecipue illa spectaverit, Historiae scripto-
 ribus relinquendum puto : qui tamen haudqua-
 quam mihi videntur verum dicere. Caeterum cum
 ad sacram Christi urbem venisset, multa in ho-
 norem Dei Servatoris nostri gessit. Nam et reli-
 giosa aedificavit monasteria, et lauras quas vocant
 construxit. In quibus discrepans quidem est vivendi
 ratio : ad unum tamen eundemque pietatis scopum
 conversatio dirigitur. Alii enim gregatim degentes,
 nullius rei quae ad terram vergit, desiderio ca-
 piuntur : quippe nec aurum habent. Et quid dico
 aurum, quando nec propriam vestem, nec ullum
 esculentum quisquam proprium habet. Etenim
 pallio vel tunica quibus quis hodie indutus est,
 paulo post alius induitur : 277 adeo ut quae est
 omnium vestis, ea unius esse videatur, et quae est
 unius, omnium. Mensa item communis apponitur,
 non delicatis obsoniis aut aliis ullis cibis referta :
 sed solis oleribus ac leguminibus instructa, quae
 hactenus tantum praebentur, quantum satis est ad
 vitam sustentandam. Communes item preces ad
 Deum fundunt, diu noctuque continuatas, ita se

profecta est Hierosolyma, juxta Marcellini senten-
 tiam, id contigit anno Christi 440 Porro de Satur-
 nino comite quem Eudocia Aug. Hierosolymae occidi
 praecipit, locus exstat in Historia Prisci rhetoris
 pag. 54, quem hic apponam καὶ πρὸς τοῦτο ἐπ-
 ἔνευσε βασιλεὺς, καὶ Σατορνίλου περιουσία καὶ γένει
 κοσμουμένου, θυγατέρα εἰρήκει σώσειν· τὸν δὲ Σα-
 τορνίλον ἀνιέρηκει Ἀθηναῖς, ἢ καὶ Εὐδοκία, ἀμφο-
 τέροις γὰρ ἐκαλεῖτο τοῖς ὀνόμασιν.

(93) Καὶ τὰς καλουμένας λαύρας. Laura dif-
 fert a cœnobio, eo quod laura quidem constat mul-
 tis cellis longe a se invicem disjunctis, cœnobium
 vero uno clauditur muro. Et in laura quidem de-
 gebant anachoretæ : in cœnobio autem monachi
 simul vivebant. Docet id Cyrillus Scythopolitanus
 in vita Euthymii, his verbis : Te autem oportet ve-
 nire ad meam Lauram, et fratrum quidem cellas di-
 ruere ab ipsis fundamentis, cœnobium vero aedificare
 illic, ubi meum aedificasti cœmeterium. Non enim
 lauram, sed cœnobium potius esse locum, Deo placet.
 Idem Cyrillus in Vita S. Sabæ, discrimen istud in-
 ter lauram ac cœnobium sæpius designat. Hanc
 etiam differentiam inter phrontisteria et lauras
 observat Evagrius noster hoc loco. Nam in phron-
 tisteriis quidem monachos ait gregatim vixisse, et
 communi mensa usos esse, et diurnas ac no-
 cturnas preces simul celebrasse. In lauris au-
 tem separatim vixisse anachoretas, exiguis cellis
 inclusos.

(94) Αὐτοῦς ὑπὸ γῆν ὄρεν. Assentior Christo-
 phorsono qui ὑπὲρ γῆν legit, quemadmodum etiam
 legitur apud Nicephorum in cap. 50, lib. xiv. Sed
 et verbum δοκεῖν hic deerat, quod nos ex ms. co-
 dice Florentino supplevimus. In Telleriano autem
 codice scriptum inveni ὑπὲρ γῆν.

(95) Τὰς καλουμένας ὑπερθέσλους. Pessime
 hunc locum interpretati sunt Musculus et Christo-
 phorsonus. Nicephorus vero optime exposuit hoc

VARIORUM.

rosolymam profectio contigit anno Chr. 448, ut scribit Ant. Pagi ad ann. 450, n. 4, etc.

atterentes laboribus atque afflictautes, ut sine sepulcris mortui quidam sub terra esse videantur. Crebras quoque superpositiones faciunt, biduum ac triduum integrum jejunantes. Nec desunt qui per dies quinque et amplius jejunia continent, ac tum ægre admodum necessarium cibum capiunt. Alii vero contrariam viam ingressi, solos sese includunt domiciliis, quæ ejusmodi latitudinis sunt atque altitudinis, ut in iis nec corpore erecto consistere, nec accumbere commode possint; in speluncis et cavernis ac foraminibus terræ, juxta dictum Apostoli ^a, philosophantes. Alii simul cum bestiis degentes, in ignotis quibusdam terræ latibulis preces ad Deum fundunt. Aliud quoque vivendi genus excogitarunt, quod omnem fortitudinis ac tolerantie modum transcendit. In solitudinem enim a sole perustam penetrantes, tam viri, quam mulieres, iis duntaxat partibus quas pudor nominari vetat, conlectis, reliquum corpus algoribus atque ardoribus immensis nudum exponunt, æstum ac frigus pari modo despicientes. Ac cibos quidem hominibus usitatos aspernantur. Terram autem depascuntur, unde et pabulatores cognominati sunt: tantum carpentes, quantam ad vitam sufficit; adeo ut bestiis tandem similes evadant, specie videlicet corporis immutata, et sensu animi nequaquam convenienti cum reliquorum hominum sensu. Quos ubi viderint, fugam arripiunt: et si quis forte eos insequatur, aut pedum velocitate, aut inaccessi cujuscumque loci latebris se subducunt. Aliud insuper commemorabo, quod pene mihi e memoria exciderat, tametsi præ reliquis omnibus primas ferat. Sunt apud eos quidam, licet oppido pauci, qui postquam assidua virtutis exercitatione, vacui ab animi perturbationibus

^a Hebr. xi, 38.

VARIAE LECTIONES.

²⁹ ἀτεκμάρτου.

VALESH ANNOTATIONES.

modo, Οὔτοι δὲ πολλάκις καὶ δύο καὶ τρεῖς ὑπερθέμενοι τῶν ἡμερῶν· εἰσὶ δὲ οἱ καὶ πεμπταῖοι καὶ πρὸς, διατελοῦσιν ἄγευστοι. Id est: *Iti sæpius in biduum et triduum jejunium proferunt. Sunt qui diebus quinque et longius, cibum non attingunt.* Dionysius quoque Petavius in cap. 5. *Miscellanearum Exercitationum adversus Salmasium*, hunc Evagrii nostri locum recte exponit de superpositione, quod exquisitissimum fuit genus jejunii apud Christianos. Sed quod ὑπερθέσει; scribendum esse suspicatur pro ὑπερθέσους, in hoc ei assentiri non possum, cum hæc emendatio a vulgatæ scripturæ vestigiis longius recedat. Equidem ὑπερθεσίμους hoc loco mallet scribere. Subaudire autem oportet ἡμέρας, vel νηστείας. Latini superpositionem dixerunt pro jejunio, ut videre est in concilio Eliberitano et in Canonibus pœnitentialibus. Vide si placet quæ notavi ad librum v, *Hist. ecclesiasticæ* Eusebii. In optimo codice Telleriano ὑπερθεσίμους scriptum inveni, prout conjeceram.

(96) Βοσκούς καλοῦσι. Sozomenus in lib. vi, cap. 33, monachos quosdam Mesopotamiæ ita dictos esse scribit eo quod primi hoc strictioris abstinentiæ genus excogitassent.

(97) Τὸ λαθεῖν ἑαυτοὺς πορίζοντες. Rectius in

A πράττουσι, διήμεροι καὶ τριήμεροι τὰς νηστείας ἐκτελοῦντες. Εἰσὶ δὲ οἱ καὶ πεμπταῖοι, ἧ καὶ πρὸς, καὶ μόλις τῆς ἀναγκαίας μεταλαμβάνουσι τροφῆς. Ἕτεροι δ' αὖ πάλιν ἀπεναντία; ἰόντες, μόνους ἑαυτοὺς καθειργνύουσιν ἐν οἰκίσκοις, τοσοῦτον εὖρος, τοσοῦτον ὕψος ἔχουσιν, ὥς μηδὲ τὰ σώματα ἀνορθοῦν, μηδὲ μὴν ἐπ' ἀδείας τὰς κλίσεις ποιεῖσθαι· σπηλαίοις προσκαρτεροῦντες, καὶ ταῖς ὁπαῖς τῆς γῆς, κατὰ τὴν τοῦ Ἀποστόλου φωνήν. Ἄλλοι σύνοικοι θηρίοις γινόμενοι, καὶ τισι τῆς γῆς ἀτεκμάρτοις ²⁹ ἐνδομύχοις τὰς πρὸς τὸν Θεὸν ἐντεύξεις ποιοῦνται. Ἀτὰρ καὶ ἕτερον εἶδος αὐτοῖς ἐπενοήθη, πάσης ἀνδρείας τε καὶ καρτερίας δύναμιν ἐκβαῖνον. Ἐς ἔρημον γὰρ κεκαυμένην σφᾶς αὐτοὺς ἀφέντες, καὶ μόνα τὰ τῆς φύσεως ἀναγκαῖα περιστείλαντες, ἄνδρες τε καὶ γυναῖκα, τὸ λοιπὸν σῶμα γυμνὸν, κρυμοῖς τε ἐξαισίσι, ἀέρων τε πυρακτώσεσιν ἐπιτρέπουσιν, ἐπίσης θάλλους τε καὶ ψυχὸς περιορῶντες. Καὶ τὰς μὲν τῶν ἀνθρώπων τροφὰς τέλεον ἀποσειόνται. Νέμονται δὲ τὴν γῆν, βοσκούς καλοῦσι (96), μόνον τὸ ζῆν ἐντεῦθεν πορίζόμενοι· ὥστε τῷ χρόνῳ καὶ θηρίοις συναφομοιοῦσθαι, τῆς τε ιδέας αὐτῶν παρατραπίσης, τῆς τε γνώμης λοιπὸν οὐ συμβαινούσης ἀνθρώποις, οὓς καὶ διδράσκουσιν ἰδόντες, καὶ διωκόμενοι, ἧ τῇ ὠκύτητι τῶν ποδῶν, ἧ τινι τῶν ἐπὶ γῆς δυσόδων χωρίων τὸ λαθεῖν ἑαυτοὺς πορίζονται (97). Λέξω δὲ καὶ ἕτερον, ὃ μικροῦ μὲν διέλαθε, καίτοι τὰ πρεσβεῖα κατὰ πάντων ἔχον. Εἰσὶ μὲν ἐλάχιστοι· εἰσὶ δ' οὖν ὅμως, οἱ ἐπ' ἀνὰ διὰ τῆς ἀρετῆς τοῦ ἀπαθείς εἶναι τύχουσιν (98), ἐς κόσμον ἐπανίστασι, ἐν μέσοις τοῖς θορύβοις. Καὶ περιφόρους σφᾶς ἐπαγγέλλοντες, οὕτως τὴν κενοδοξίαν καταπατοῦσιν, ὃν τελευταῖον χιτῶνα κατὰ Πλάτωνα τὸν σοφὸν ἡ ψυχὴ πέφυκεν ἀποτίθεσθαι· οὕτως τὸ ἀπαθῶς ἐσθίειν (99) φιλοσοφοῦσι, καὶ παρὰ καπηλίοις ἢ παλιγκαπήλοισι (1)

ms. codice Florentino legitur πορίζονται. Sed præterea corrigendum videtur ἑαυτοῖς.

(98) Τὸ εὐπαθείς εἶναι τύχουσιν. Hunc locum ex ms. codice Florentino restitui. Sed pro εὐπαθείς, omnino scribendum est ἀπαθείς, ut habet Nicephorus et codex Teller. Et paulo post pro περιφόρους, procul dubio corrigendum est περιφόρους ex eodem Nicephoro.

(99) Οὕτως τὸ ἀπαθῶς ἐσθίειν. Addenda videtur particula hoc modo, οὕτως δὲ τὸ ἀπαθῶς ἐσθίειν φιλοσοφοῦσι. Sic enim oratio recte connectitur cum superioribus.

(1) Καὶ παρὰ καπηλείᾳ ἢ παλιγκαπηλείᾳ. Hunc locum ita vertit Christophorus. Adeo etiam sine delectatione cibum capiunt, inque ea re tam austeram exercent disciplinam, ut sive ad cauponam, sive ad lupanar eos divertere cogat necessitas, nec locum refugiant, etc. Secutus est sine dubio Christophorus expositionem Nicephori qui hæc Evagrii verba ita reddidit, καὶ ἐν καπηλείᾳ ἢ μαστροπείᾳ, εἰ τοῦτο δεήσει δρᾶν, etc. Ego vero ex optimo codice Florentino hunc locum ita restitui, καὶ παρὰ καπήλοισι ἢ παλιγκαπήλοισι δεήσει, etc. Quid sint παλιγκαπήλοι, et quid distent a καπήλοισι, cunctis notum esse existimo. Quantum κάπηλος distat a mercatore,

δεήσοι, οὐ τόπον, οὐ πρόσωπον, οὐδέ τι τῶν πάντων ἐγκαλυπτόμενοι. Καὶ βαλανεῖοις δὲ συχνοῖς ὁμιλοῦσι, τὰ πολλὰ γυναιξὶ συναυλιζόμενοι, καὶ συλλουόμενοι. Οὕτω τῶν παθῶν περιγεγόμενοι, ὥς καὶ τῆς φύσεως τυραννῆσαι, καὶ μηδὲ τῇ ὥσει, μηδὲ τῇ ἀφῇ, μηδὲ μὴν αὐτῇ τῇ περιπλοκῇ τοῦ θήλεος πρὸς τὴν ἰδίαν ἀποκριθῆναι φύσιν (2). μετὰ ἀνδρῶν δὲ, ἀνδρας εἶναι, μετὰ γυναικῶν τε αὖ γυναικας, ἐκατέρας τε μετέχειν ἐθέλειν φύσεως, καὶ μὴ μιᾶς εἶναι. Συνελόντι τοίνυν εἰπεῖν, ἐν τούτῳ τῷ παναρίστῳ καὶ θεοφόρῳ βίῳ ἡ ἀρετὴ τῇ φύσει ἀντινομοθετεῖ, οἰκείους πηξαμένα νόμους, ὥς μηδενὸς αὐτοῖς τῶν ἀναγκαίων μεταδιδόναι ὅσα γε κορεσθῆναι. Πεινῆν δὲ αὐτοῖς καὶ διψῆν ὁ σφῶν ἐγκελεύεται νόμος, περιστελλεῖν τε τὸ σῶμα τοσοῦτό μόνον, ὅσον ἡ ἀνάγκη βιάζεται. Οὕτως τε αὐτοῖς ἡ δίαίτα ἀκριθέσιν ἀντιταλαντεύεται ζυγοῖς, ὥς ἐκ διαμέτρου χωροῦσιν αὐτοῖς τὴν ῥοπὴν ἀνεπαίσθητον εἶναι, καὶ ταῦτά γε πολὺ διεστῶσαν. Τοσοῦτον γὰρ αὐτοῖς τάναντία κέκρται, τῆς θείας τὰ ἄμικτα συναγούσης, καὶ αὖ πάλιν διαιρούσης χάριτος, ὥστε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς καὶ νέκρωσιν συνοικεῖν, τάναντία καὶ τῇ φύσει καὶ τοῖς πράγμασιν. Ἐνθα μὲν γὰρ πάθος, νεκροὺς εἶναι δεῖ καὶ τῶν τάφων εἶσθαι· ἐνθα δὲ πρὸς θεὸν ἰκετεία, ῥωμαλέους τὸ σῶμα, σφριγῶντας τὴν ἀκμὴν, καὶ ἐξωροὶ τὴν ἡλικίαν ὧσι. Καὶ οὕτως αὐτοῖς ἐκάτερος συμπλέκεται βίος (3), ὥστε ἀμέλει καὶ τὴν σάρκα τέλεον ἀποθέμενοι, ζῶσιν αἰεὶ, καὶ τοῖς ζῶσι συναυλίζονται, καὶ σώμασί τε ἄκη προσφέροντες καὶ τὰς τῶν ἰκετευόντων φωνὰς τῷ θεῷ προσάγοντες, τὰ τε ἄλλα ὁμοίως τῇ προτέρᾳ βιοτῇ διεκτελοῦντες, ὅσα μὴ τῶν ἀναγκαίων δεῖσθαι (4), ἢ τόπῳ περιορίζεσθαι· πάντων δὲ ἀκούειν, καὶ πᾶσι συγγίνεσθαι. Εἰσὶ δὲ γονάτων αὐτοῖς συχνὰ καὶ ἀδιάκοποι κλίσεις, ἐπαναστάσεις τε σύμπονοι (5), μόνης τῆς ἐφέσεως ἀναζωπυρούσης αὐτοῖς τὴν ἡλικίαν, καὶ τὴν ἐκούσιον ἀσθένειαν· ἄσαρκοί τινες ἀθλήται, ἀναίμονες παλαισταί, οἳ γε πανδαισίαν τε καὶ τρυφὴν τὴν νηστείαν ἔχοντες, καὶ τράπεζαν διακορῇ τὸ μηδενὸς ὥς οἶόν τε ἀπογεύεσθαι. Ὅποταν ξένος παρ' αὐτοῦς ἀφίκηται καὶ ἐξ ἐωθινοῦ, οὕτω πάλιν ταῖς φιλοφροσύναις καὶ τῇ φιλοτησίᾳ δεξιοῦνται, ἕτερον εἶδος νηστείας ἐπινοήσαντες τὸ αὖ μὴ βουλόμενοι ἐσθίειν ὥς ἐκπληξιν τὸ πρᾶγμα καθεστάναι, πόσον ἐς τροφὴν αὐτάρκη δεδόμενοι (6), οὕτω κομιδῇ βραχέσιν ἀρκοῦνται· ἐχθροὶ τῶν ἰδίων βουλήσεων καὶ τῆς φύσεως, ἐκδοτοὶ τοῖς

A evaserint, ad sæculum redeunt, et in media hominum multitudine insanos se esse simulantes, inanem gloriam conculcant, quam tunicam, ut ait sapientissimus Plato, animus postremam exuere solet. Ita porro sine sensu affectuque edere didicerunt, ut apud caupones ac dardanarios, si necesse fuerit, edant, nec locum, nec cultum, nec aliud quidquam reverentes. Balnea item publica frequenter adeunt, et simul cum mulieribus diversantur et lavant. Adeo omni perturbatione animi superiores, ut naturæ ipsi vim inferant, et nec aspectu, nec tactu, nec amplexu ipso mulieris, ad ea quæ naturæ ipsorum propria sunt, inclinari queant. Sed cum viris quidem viri sunt, feminae vero cum feminis. Non enim unius, sed utriusque simul sexus esse cupiunt. Denique ut compendio dicam, in hoc præstantissimo ac divino vivendi genere, virtus leges naturæ contrarias fert, ut scilicet ex rebus ad victum necessariis nihil eis impertiat ad satietatem. Quippe lex monastica ipsis præcipit, ut esuriant ac sitiant, corpusque eatenus tegant, quoad poscit necessitas. Porro vivendi ratio apud illos adeo exacta lance librata est, ut quoties in contrarium tendunt, nullam sentiant rerum mutationem, quamvis magna sit inter eas distantia. Res enim contrariæ usque adeo commistæ sunt, divina gratia ea quæ misceri non possunt, inter se jungente ac rursus separante: ut vita et mors, quæ natura et rebus ipsis inter se maxime pugnant, in illis simul habitent. Quippe ubi perturbatio est, mortuos illos esse oportet ac sepultos. Ubi vero precationis tempus est, tum robusto corpore et alacres, tametsi affecta jam ætate, esse debent. Utraque porro vita in illis adeo conjuncta est, ut, quamvis carnem penitus abjecerint, vivant tamen, et una cum viventibus conversentur, ægrorum corporibus medicinam adhibentes, et supplicantium vota Deo offerentes, reliqua denique perinde ac in priore vita peragentes, nisi quod rebus necessariis non indigent, nec loco ullo circumscribuntur; sed omnes audiunt, et cum omnibus conversantur. Sunt apud illos crebræ et indefessæ genuum flexiones, ac rursus stationes laboriosæ, solo desiderio senectutem illorum et voluntariam infirmitatem recreante. Athletæ sunt carnis expertes, luctatores sanguine carentes: qui

VALESH ANNOTATIONES.

tantum a καπήλῳ distat παλιγκάπηλος. Glossæ veteres παλιγκάπηλον Latine dardanarium reddunt.

(2) Ἀποκριθῆναι φύσιν. Non displicet conjectura doctorum virorum, qui ἀποκλιθῆναι emendant. Quam lectionem secutus est Christophorus, ut ex versione ejus apparet. Nicephorus tamen vulgatam scripturam retinuit.

(3) Ἐκάτερος συμπλέκεται βίος. Joannes Langus de præsentī et futura vita hæc verba exponit. Sic enim Nicephori sui locum interpretatus est. *Vitam utramque illi, præsentem videlicet et futuram, ita complicant et conjungunt, ut carne, etc.* Ego vero per utramque vivendi rationem, sæcularem et monasticam hic intelligi existimo. Idque sequentia Evagrii verba manifeste confirmant. Sequitur enim

τὰ τε ἄλλα ὁμοίως τῇ προτέρᾳ βιοτῇ διεκτελοῦντες.

(4) Ὅσα μὴ τῶν ἀναγκαίων δεῖσθαι. Rectius apud Nicephorum legitur hoc modo, πλὴν ὅσων μὴ τῶν ἀναγκαίων ἐνδεεῖς εἶναι καὶ τόπῳ περιορίζεσθαι. Quæ sic vertit Joannes Langus: *Itidem ut in priore vita degentes, præterquam quod rebus necessariis non indigeant, et loco nullo circumscribantur.*

(5) Ἐπαναστάσεις τε σύμπονοι. Scribendum videtur σύντονοι. Hæc enim duo vocabula frequenter inter se confundi in mss. exemplaribus deprehendi.

(6) Πόσον ἐς τροφὴν δεδόμενοι. Non dubito quin scribendum sit πόσων.

pro convivio ac deliciis jejunium habent, et pro mensa opipara, ut nihil quoad fieri potest, degustent. Quoties peregrinus ad eos quispiam advenit, licet matutino tempore, singulari **279** comitate ac benevolentia eum excipiunt, novum jejunandi genus commenti, ut scilicet inviti comedant. Adeo ut ea res stuporem omnibus incutiat, quod cum tot rebus ad victum sufficientem indigeant: tam paucis tamen contenti sint: propria voluntatis ac naturæ inimici, proximorum desiderio atque arbitrio mancipati: quo in rebus omnibus voluptas carnis abjiciatur, et anima gubernaculum teneat, optima quæque ac Deo placentia prudenter eligens atque conservans. Felices quidem ob vitam quam hic degunt: feliciores vero, ob migrationem ad alteram vitam: ad quam continuo anhelant, eum cujus amore flagrant, videre properantes.

CAP. XXII.

De operibus ab Eudocia Augusta in Palæstina ædificatis, et de ecclesia S. Stephani protomartyris in qua religiose sepulta est. Item de morte imperatoris Theodosii.

Cum multis igitur ejusmodi viris Eudocia uxor Theodosii collocuta est, multaque, ut jam dixi, ædificavit monasteria. Cumque muros urbis Hierosolymitanæ instaurasset templum splendore ac pulchritudine eximium in honorem primi omnium diaconi ac martyris Stephani construxit; quod uno circiter stadio abest ab urbe. In quo etiam ipsa postmodum deposita est, cum ad immortalem vitam commigrasset. Cæterum cum Theodosius aliquanto post, vel, ut aliis placet, ante obitum Eudociæ e vivis excessisset, et imperium quod per annos octo ac triginta Deo ministraverat, cum æterna vita commutasset, præstantissimus Marcianus imperii Romani administrationem suscepit. Quæ vero illo Orientis imperium gubernante gesta sint, sequens liber apertissime exponet. si divinum numen nobis opitulari voluerit.

τῶν πέλας θελήμασιν (7), ἵνα διὰ πάντων αὐτοῖς τὸ ἡδὺ τῆς σαρκὸς ἐξωσθεῖται, καὶ ψυχὴ διακυβερνήσῃ, τὰ κάλλιστα καὶ θεὸν ἀρέσκοντα νουνεχῶς ἐκλεγομένη τε καὶ περισώζουσα ³⁰. Μακάριοι τῆς ἐνταῦθα διαίτης, μακαριώτεροι τῆς ἐντεῦθεν μεταστάσεως, εἰς ἣν διὰ παντὸς χαίνουσι ³¹, τὸν ποθοῦμενον (8) αὐτοῖς ἰδεῖν ἐπειγόμενοι.

ΚΕΦΑΛ. ΚΒ'.

Ὅσα ἐδείματο ἡ βασιλις Εὐδοκία κατὰ Παλαιστίνην, καὶ περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου, ἐνθα καὶ ὁσίως ἐτάφη. Ἐτι δὲ καὶ περὶ τῆς τελευτῆς τοῦ βασιλέως Θεοδοσίου.

Πολλοῖς τοίγυν τοιούτοις ἐντυχούσα ἡ Θεοδοσία σύμβιος, πολλὰ ὥς μοι λέλεκται, τοιαῦτα φροντιστήρια δειμαμένα, καὶ μὴν καὶ τὰ τεῖχη πρὸς τὸ κρεῖττον Ἱεροσολύμων ἀνανεωσαμένα, καὶ τέμενος μέγιστον ἀνίστη, ἐξοχῇ τε καὶ κάλλει προὔχον, τοῦ πρώτου διακόνων τε καὶ μαρτύρων Στεφάνου, οὗτι στάδιον Ἱεροσολύμων διεστῶς ἐν ᾧ καὶ τίθεται πρὸς τὸν ἀγῆρω μεταχωρήσασα ³² βίον. Ἀμείψαντος δὲ μετὰ ταῦτα, ἡ καὶ ὥς τισι δοκεῖ πρὸ τῆς Εὐδοκίας (b), καὶ Θεοδοσίου τὴν βασιλείαν ὀκτὼ καὶ τριάκοντα ἔτεσι (c), τούτῳ διακονησαμένην, Μαρκιανὸς ὁ πανάριστος τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν περιβάλλεται. Ἀδ' οὖν καὶ ὑπ' αὐτῷ πέπραχται τῶν ἐφ' ὧν ἡγεμονεύοντι, ἡ ἐξῆς εὖ μάλα σαφῶς ἱστορία παραστήσει, τῆς ἀνωθεν ῥοπῆς τὴν οἰκίαν χορηγούσης εὐμένειαν.

TOMOS ΔΕΥΤΕΡΟΣ.

LIBER SECUNDUS.

280 *In secundo libro ecclesiasticæ Historiæ Evagrii hæc continentur.*

Cap. I. De Marciano imperatore, et quæ signa imperii ejus præcesserint.

Τὰδε ἐνεστὶν ἐν τῷ δευτέρῳ τόμῳ τῆς ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας Εὐαγρίου.

Κεφ. Α'. Περὶ Μαρκιανοῦ βασιλέως, καὶ οἷα σύμβολα προηγῆσαντο τὴν βασιλείαν αὐτοῦ μηνύοντα.

VARIAE LECTIONES.

³⁰ παρασώζουσα. ³¹ C. C. χαίρουσι. ³² C. C. μεταχωρήσασθαι.

VALESH ANNOTATIONES.

(7) *Τοῖς τῶν πέλας θελήμασιν.* Hujus loci emendatio debetur codici Florentino, in quo diserte scribitur τοῖς τῶν πέλας θελήμασιν. Savilius quidem in suo codice hunc locum lineola subnotaverat, mendum scilicet hic subesse significans. Sed

qua ratione locus emendandus esset, non viderat. Sed et Nicephorus vulgatam scripturam retinuit.

(8) *Πρὸς τὸν ποθοῦμενον.* Magis placet Telleriani codicis scriptura, quæ est τὸ ποθοῦμενον, id enim mihi videtur elegantius.

VARIORUM.

(b) *Πρὸ τῆς Εὐδοκίας.* Theodosius e vivis excessit anno 450, ut inter omnes convenit, mense Julio. (Pagius ad eum annum, n. 8.) Eudocia obiit anno Chr. 460, mense Octobri. (Idem, ad eum ann. n. 7.)

(c) *Ὀκτὼ καὶ τριάκοντα ἔτη.* Certe ab anno 408, quo obiit Arcadius, ad annum 450, sunt 42 anni. Regnavit itaque Theodosius solus annos 42 et menses tres, juxta rationes cl. Pagi ad ann. 450, n. 8. W. Lowth,

Β'. Περὶ τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, καὶ πόθεν τὴν Α

Γ'. Ἐκφρασις τοῦ εὐκτηρίου οἴκου τῆς μεγαλομάρτυρος Εὐφημίας, τῆς ἐν Χαλκηδόνι· καὶ διήγησις τῶν γενομένων ἐν αὐτῇ θαυμάτων.

Δ'. Περὶ τῶν ἐν τῇ συνόδῳ κινηθέντων καὶ τυπωθέντων, καὶ ὡς Διόσκορος ὁ Ἀλεξανδρείας καθηρέθη· Θεοδώριτος δὲ καὶ Ἰβας, καὶ τινες ἕτεροι ἀνεκλήθησαν.

Ε'. Περὶ τῆς γενομένης στάσεως ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, χάριν τῆς χειροτονίας Προτερίου, ὁμοίως καὶ ἐν Ἱεροσολύμοις.

Ζ'. Περὶ τῆς γενομένης ἀνομβρίας, λιμοῦ τε καὶ λοιμοῦ· ὅπως τε παραδόξως ἐν τισὶ χώραις αὐτομάτως ἢ γῆ τοὺς κάρπους ἐβλάστησεν.

Ζ'. Περὶ τῆς ἀναιρέσεως Οὐαλεντινιανοῦ καὶ ἀλώσεως Ῥώμης· καὶ περὶ ἐτέρων βασιλευσάντων αὐτῆς.

Η'. Περὶ τοῦ θανάτου Μαρκιανοῦ, καὶ τῆς βασιλείας Λέοντος· καὶ ὡς οἱ τῶν Ἀλεξανδρέων αἵρεσιῶται τὸν Προτέριον ἀποσφάττουσι· Τιμοθέῳ δὲ τῷ Αἰλούρῳ τὴν ἀρχιερωσύνην παραδιδόασιν.

Θ'. Περὶ τῶν ἐγκυκλίων Λέοντος βασιλέως.

Ι'. Περὶ ὧν οἱ ἐπίσκοποι, καὶ Συμεὼν ὁ κιονίτης ἀντέγραψεν.

ΙΑ'. Περὶ τῆς ἐξορίας Τιμοθέου τοῦ Αἰλούρου, καὶ τῆς χειροτονίας Τιμοθέου τοῦ Σαλοφακιάλου. Καὶ περὶ Γενναδίου καὶ Ἀκακίου, τῶν Κωνσταντινουπολιτῶν.

ΙΒ'. Περὶ τοῦ γεγονότος ἐν Ἀντιοχείᾳ σεισμοῦ μετὰ ἔτη τριακόσια μζ' τοῦ μετὰ Τραϊανόν.

ΙΓ'. Περὶ τοῦ ἐμπρησμοῦ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει.

ΙΔ'. Περὶ καθολικῶν παθημάτων.

ΙΕ'. Περὶ τοῦ γάμου Ζήνωνος, καὶ Ἀριάδνης.

ΙΖ'. Περὶ Ἀνθεμίου βασιλέως Ῥώμης, καὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ βασιλέων.

ΙΖ'. Περὶ τῆς τελευτῆς Λέοντος, καὶ βασιλείας τοῦ μικροῦ Λέοντος, καὶ αὐθις Ζήνωνος τοῦ πατρὸς αὐτοῦ.

ΙΗ'. Ἐπιτομή τῶν κινηθέντων ἐν τῇ εἰς Χαλκηδόνα συνόδῳ, ἐν τῷ τέλει τοῦ δευτέρου τόμου τεθειμένη.

ΚΕΦΑΛ Α'.

Περὶ Μαρκιανοῦ βασιλέως, καὶ ὅλα σύμβολα προηγήσαντο, τὴν βασιλείαν αὐτοῦ μνηύοντα.

Ἄ μὲν ἐπὶ τοῖς Θεοδοσίου γεγένηται χρόνοις, τῇ πρώτῃ διελεῖται διαλέξει. Φέρε δὲ Μαρκιανὸν ἐς μέσον ἄγοντες τὸν αἰοῖδιμον Ῥωμαίων αὐτοκράτορα, πρότερον ἱστορήσωμεν, τίς τε ἦν καὶ ὅθεν, καὶ ὅπως τὴν βασιλείαν Ῥωμαίων ἀνεδήσατο· οὕτω τε τὰ ὑπ' αὐτοῦ γεγενημένα κατὰ τοὺς ἰδίους ἀποθώμεθα καιροῦς. Μαρκιανὸς τοίνυν ὡς ἄλλοις τε πολλοῖς καὶ μὴν καὶ Πρίσκῳ ἱστόρηται τῷ ῥήτορι (9), ἦν μὲν Θράξ τὸ γένος, ἀνδρὸς στρατιωτικοῦ παῖς· ὅς γε τῆς τοῦ πατρὸς βιοτῆς μεταλαχεῖν ἐπειγόμενος,

VALESII ANNOTATIONES.

(9) Πατρίσκῳ ἱστόρηται τῷ ῥήτορι. Scribendum est Πρίσκῳ, ut legitur in codice Telleriano, et apud

II. De synodo Chalcedonensi, et quam ob causam congregata sit

III. Descriptio templi magnæ martyris Euphemiae in urbe Chalcedonensi, et miraculorum quæ illic facta sunt narratio.

IV. De iis quæ in synodo agitata sunt et sancita: et quomodo Dioscorus Alexandriae episcopus depositus sit: Theodorus autem et Ibas alique nonnulli restituti sint.

V. De seditione quæ Alexandriae facta est ob ordinationem Proterii; et de ea quæ contigit Hierosolymis.

VI. De siccitate, et de fame ac peste; et quomodo in quibusdam locis tellus sua sponte fructus ediderit.

B VII. De cæde imperatoris Valentiniani, et quomodo capta sit Roma; et de imperatoribus qui post Valentinianum regnarunt.

VIII. De obitu Marciani, et de imperio Leonis; et quomodo hæretici Alexandriae Proterium quidem occiderunt, Timotheum autem Ælurum episcopum elegerunt.

IX. De circularibus litteris Leonis Augusti.

X. De his quæ episcopi et Symeon Stylita Leoni rescripserunt.

XI. De exilio Timothei Æluri, et de ordinatione Timothei Salofacioli. Item de Gennadio et Acacio Constantinopolitanis episcopis.

C XII. De terræ motu qui contigit Antiochiæ, trecentis et quadraginta septem annis post illum qui temporibus Trajani contigerat.

XIII. De incendio quod accidit Constantinopoli.

XIV. De universalibus calamitatibus.

XV. De nuptiis Zenonis et Ariadnæ.

XVI. De Anthemio imperatore urbis Romæ, et de iis qui post illum imperarunt.

XVII. De morte Leonis, et de imperio Leonis Junioris, et Zenonis, patris ejusdem.

XVIII. Compendium Actorum synodi Chalcedonensis, positum in fine libri secundi.

D

281 CAP. I.

De Marciano imperatore, et quæ signa imperii ejus præcesserint.

Ea quæ Theodosii junioris temporibus gesta sunt, superiore libro complexi sumus. Jam vero Marcianum, celebrem illum Romanorum imperatorem, in medium producentes, primum exponamus quis et unde fuerit, et quonam modo ad imperium pervenerit. Deinde res ab illo gestas suo loco ac tempore referemus. Igitur Marcianus, sicut cum ab aliis multis, tum a Prisco rhetore proditum est, oriundus fuit ex Thracia, patre militari. Qui cum paternum vivendi genus sequi cuperet, Philippopo-

Nicephorum in lib. xv. Hic est Priscus, ex cujus Historiarum libris excerptas legationes habemus.

lim perrexit, ibi militaribus numeris ascribi se posse confidens. Dum vero iter faceret, offendit cadaver hominis recens cæsi, quod humi projectum jacebat. Cui assistens (erat enim cum alia egregius, tum admirabili humanitate ac misericordia præditus), casum ejus miseratus est, satisque diu illic substitit, cupiens homini justa persolvere. Id factum conspicati quidam, retulerunt magistratibus Philippopoleos. Qui mox comprehensum Marcianum de cæde hominis interrogarunt. Cumque conjecturæ et indicia plus quam veritas ipsa, et quam lingua rei cædem pernegantis valuissent, jamque Marcianus homicidii pœnas daturus esset, repente divina providentia cædis auctorem prodidit. Qui capite suo pœnas sceleris persolvens, Marciani caput servavit. Hoc modo præter expectationem servatus, ad quemdam illic militarem numerum venit, ut in eo militiæ nomen **282** daret. Illi hominem admirati, et magnum ac præpotentem quandoque futurum certissimis conjecturis augurati, eum libentissime susceperunt, atque in suum numerum cooptarunt, non tamen postremo loco, ut militaris lex postulat, sed in quodam gradu militis recens defuncti, cui nomen erat Augustus, Marcianum qui et Augustus, ascripserunt in albo militari. Adeo ut Marcianus nomine suo præveniret appellationem imperatorum nostrorum, qui nuncupationem Augustorum simul cum purpura induunt. Prorsus quasi nomen in illo permanere noluerit absque dignitate, nec dignitas aliud nomen quo ipsa exornaretur requisierit. Ita ut idem nomen, et proprium illi, et appellativum exstiterit, uno eodemque vocabulo dignitatem illius et nomen designante. Accidit præterea aliud quidpiam, ex quo conjicere licuit Marcianum aliquando imperaturum esse. Nam cum sub Aspare militaret adversus Vandalos, Romanis ingenti prælio victis, ipse una cum aliis pluribus captus et in campum perductus est cum reliqua multitudine captivorum, quam Geisericus spectare cupiebat. Qui cum in unum collecti essent, Geisericus in solario sedens, tantæ captivorum multitudinis spectaculo sese oblectabat. Porro cum tempus extraheretur, singuli pro arbitrato suo libere agebant; nam custodes mandato Geiserici captivos vinculis absolverant. Atque alii quidem ex

πρὸς τὴν Φιλίππου πόλιν τὰς ὁρμὰς ἔσχεν, ἐνθα καὶ στρατιωτικοῖς ἐδύνατο συντετάχθαι τάγμασιν. Ἀνὰ δὲ τὴν ὁδὸν θεᾶται νεοσφαγὲς σῶμα ἐπὶ γῆς ἐρριμμένον. Ὁ παρεστὼς (ἦν γὰρ τὰ τε ἄλλα πανάριστος, καὶ ἐς τὰ μάλιστα φιλανθρωπότατος), ὥκτειρε τὸ γεγονός, καὶ ἐπὶ πολὺ τὴν πορείαν ἐπέιχε, τῶν εἰκότων μεταδοῦναι βουλόμενος. Ἐπειδὴ δὲ τινες τοῦτο τεθέαντο³³, ταῖς ἐν τῇ Φιλίππου πόλει προσήγγελλον ἀρχαῖς· αἱ τὸν Μαρκιανὸν παραλαβοῦσαι, τὰ περὶ τῆς μισαιφονίας ἀνηρώτων. Καὶ δὴ τῶν στοχασμῶν, καὶ τῶν εἰκότων πλέον τῆς ἀληθείας καὶ τῆς γλώττης ἐσχηκότων, τὸν φόνον τοῦ ἀνδρὸς ἀναινομένου, καὶ μισαιφόνου γε ποινὰς μέλλοντος ἀποτίσειν, θεία τις ἐξαπίνης ῥοπή τὸν μισαιφόνον παραδίδωσιν· ὃς τὴν κεφαλὴν ἀποθέμενος ποινὴν τοῦ δράματος, τὴν κεφαλὴν τῷ Μαρκιανῷ χαρίζεται. Οὕτως παραδόξως σωθεὶς, ἐν τινι τῶν αὐτόθι στρατιωτικῶν τελῶν ἀφικνεῖται, ἐν αὐτῷ παραγγέλλειν βουλόμενος (10). Οἱ τὸν ἄνδρα θαυμάσαντες, μέγαν τε ἔσεσθαι καὶ ἀξιολογώτατον εἰκότως τεκμηράμενοι, ἥδιστα προσδέχονται, καὶ σφίσιν αὐτοῖς ἐγκαταλέγουσιν, οὐτι ἔσχατον, ὥς ὁ στρατιωτικὸς ἐθέλει νόμος· ἐς δὲ τινα βαθμὸν ἄρτι τετελευτηκότος ἀνδρὸς, Αὐγουστος ὄνομα τούτῳ, Μαρκιανὸν τὸν καὶ Αὐγουστον ἐς τὴν παραγγελίαν ἐγγράψαντες· ὥς φθάσαι τοῦνομα τὴν προσηγορίαν τῶν ἡμετέρων βασιλέων, τὸ καλεῖσθαι Αὐγουστοι μετὰ τῆς ἀλουργίδος περιβαλλομένων. Ὡς περ οὐκ ἀνασχομένου τοῦ ὀνόματος ἐπ' αὐτῷ χωρὶς τῆς ἀξίας μεῖναι, μηδ' αὖ πάλιν τῆς ἀξίας ἕτερον ὄνομα ζητησάσης ἐς σεμνολογίαν· ὥστε κύριον καὶ προσηγορικὸν τὸ αὐτὸ καθεστάναι, διὰ μιᾶς κλήσεως, τῆς τε ἀξιώσεως τῆς τε προσηγορίας σημαιομένων. Καὶ ἕτερον δὲ συνέπεσε τὴν βασιλείαν τῷ Μαρκιανῷ τεκμηριῶσαι δυνάμενον. Ἐπειδὴ γὰρ Ἀσπαρι συνεστράτευσε κατὰ Βανδύλων, δορυάλωτός τε γέγονε σὺν ἑτέροις πλείστοις, παρὰ πολὺ τῶν Βανδύλων ἡττηθέντος τοῦ Ἀσπαρος, ἀνὰ τὸ πεδίον ἤχθη μετὰ τῶν ἄλλων ἀνδραπόδων, Γιζερύχου τοὺς ζωγρηθέντας ἰδεῖν βουλευθέντος· οἵπερ ἐπειδὴ ἡλίσθησαν, ἐν τινι τῶν ὑπερῶν ὁ Γιζερύχος καθῆστο, τῷ πλήθει τῶν σαγηνευθέντων ἡδόμενος. Καὶ τοῦ καιροῦ τριβομένου, ὥς ἂν ἐκάστοις ἐδόκει, διετέλουν· ἀνείσαν γὰρ οἱ φύλακες τὰ δεσμὰ, Γιζερύχου προστάξαντος. Ἄλλος μὲν οὖν ἄλλο τι ἐπεπράχθει³⁴. Μαρκιανὸς δὲ καθεὶς ἑαυτὸν ἐς τὸ πεδίον,

VARIÆ LECTIONES.

³³ τεθέανται. ³⁴ ἄλλω μὲν οὖν ἄλλο τι ἐπεπράχθη.

VALESII ANNOTATIONES.

(10) Ἐν αὐτῷ παραγγέλλειν βουλόμενος. Recte Musculus vertit, ut in eo militiæ nomen daret. Non quod παραγγέλλειν ad verbum, idem sit ac nomen dare: Nam παραγγέλλειν proprie significat petere atque ambire. Sic Dionysius Halicarnasseus in libro xi sub finem, παραγγέλλειν τὴν ἀρχὴν dicit, quod est ambire magistratum. Apianus vero παραγγέλλειν εἰς τὴν ἀρχὴν solet dicere. Sic et vetus auctor apud Suidam in voce παραγγέλλοντας. Solebant autem candidati cum magistratum peterent nomen suum profiteri. Joannes Langus militare sacramentum dicere interpretatur. Quod minus probo. Nam παραγγελία est album militare, in quod nomina singulorum militum referebantur.

Vegetius in lib. ii, cap. 5, matriculam vocat. Evagrius infra in hoc capite παραγγελίαν usurpat hoc sensu: Μαρκιανὸν τὸν καὶ Αὐγουστον ἐς τὴν παραγγελίαν ἐγγράψαντες. Porro militum nomina prius matriculis inserebantur, quam sacramentum dixissent, ut testatur Vegetius ibidem. Eadem voce utitur Candidus Isaurus in lib. i *Historiarum*, de Leone ita scribens, ὃς ἦν ἐκ Δακίας μὲν τῆς ἐν Ἰλνυρίοις, στρατιωτικῷ παραγγελίας τάγματι. Et Joannes Lydus in libello de Mensibus, quem ms. habeo, in mense Decembri de dupondiiis seu tyronibus ita scribit: Διπονδίους δὲ αὐτοὺς ἐκάλουν ἀπὸ τῶν ἄρτι παραγγελλόντων ἐν στρατείᾳ.

ὕπὸ τῷ ἡλίῳ ἐκάθευδε, θερμῷ τε ὄντι καὶ διαπύρρῳ, παρὰ τὴν ὥραν τοῦ ἔτους. Ἀετὸς δὲ τῶν ὑπερθεῶν ἐπιστὰς, καὶ κατὰ χάθετον τῷ ἡλίῳ ἀντιμέτωπον τὴν πτῆσιν ποιησάμενος νεφέλης δίκην σκιάν, καὶ τὴν ἐντεῦθεν παραψυχὴν τῷ Μαρκιανῷ ἐτεχνάσατο. Ὡς θαυμάσαντα Γιζέριχον, συμβαλεῖν εὐστόχως τὰ ἐσόμενα, μετὰπεμπτόν τε τὸν Μαρκιανὸν ποιησάμενον ἀφεῖναι τῆς αἰχμαλωσίας, ἔρκοις δεινοῖς κατασφαισάμενον, ἥ μὴν τὰ πιστὰ φυλάξειν Βανδίλοις ἐς βασιλείαν παριόντα, καὶ ὅπλα κατ' αὐτῶν μὴ κινεῖν· καὶ φυλάξαι τὸν Μαρκιανὸν ἐπὶ τοῖς ἔργοις, ὃ Προκόπιος ἱστορεῖ (11). Ἄλλ' ἐπὶ τῷ προκείμενον ἐπαινῶμεν, τὴν ἐκτροπὴν ἑάσαντες. Ἦν ὁ Μαρκιανὸς τὰ πρὸς Θεὸν εὐσεβής, τὰ πρὸς πολιτευσόμενους δίκαιος· πλοῦτον ἡγούμενος οὐ τὸν ἀπόθετον, οὐδὲ μὴν τὰ ἀπὸ δασμολογιῶν συμφορούμενον³⁵. ἓνα δὲ μόνον τὸν τοῖς δεομένοις ἐπαρκεῖν δυνάμενον, καὶ τοῖς πολλὰ κεκτημένοις ἀσφαλῆ παρέχειν τὸν πλοῦτον. Φοβερός οὐκ ἐν τῷ τιμωρεῖσθαι, ἀλλ' ἐν τῷ τιμωρῆσθαι· δι' ἃ καὶ τὴν ἀρχὴν ἄθλον ἀρετῆς, οὐ κληρονομίαν ἔσχε, τῆς τε γερουσίας τῶν τε ἄλλων τῶν πᾶσαν πληροῦντων τύχην, ἀπάσαις ψήφοις τὴν βασιλείαν αὐτῷ παρασχομένων, γνώμη Πουλχερίας· ἦν καὶ ἐσφικίσατο (d) μὲν ὡς βασιλῖδα· οὐ μὴν ἔγνω, ἀείπαιδος ἐκείνης μέχρι γήρως μεινάσης. Γέγονε δὲ ταῦτα, οὐπω μὲν Οὐαλεντινιανοῦ τοῦ τῆς Ῥώμης αὐτοκράτορος τὴν ψῆφον ἐπικυρώσαντος· ὅμως δ' οὖν διὰ τὴν ἀρετὴν ἐπιψηφίσαντος. Ἡβούλετο δὲ ὁ Μαρκιανὸς καὶ τῷ Θεῷ κοινὸν παρὰ πάντων σέβας προσάγεσθαι, τῶν διὰ τὴν ἀσέβειαν συγχυθεισῶν γλωσσῶν αὐθις εὐσεβῶς ἐνουμένων, καὶ διὰ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς δοξολογίας τὸ θεῖον γεραίρεσθαι. C postea confirmavit. Porro Marciano id maxime in votis erat, ut unus idemque cultus ab omnibus exhiberetur Deo, linguis quæ per impietatem confusæ fuerant, rursus pie unitis: utque divinum numen una eademque glorificatione laudaretur.

ΚΕΦΑΛ. Β'.

Περὶ τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, καὶ πόθεν τὴν αἰτίαν τῆς συνελεύσεως ἔσχευ.

Προσῖασι τοίνυν αὐτῷ ταῦτα βουλομένῳ, οἳ τε Λέοντος τοῦ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης ἐπισκόπου διακονοῦμενοι ταῖς ἀποκρίσεσι, φάσκοντες Διόσκορον ἀνὰ τὸ δεύτερον ἐν Ἐφέσῳ συνέδριον, μὴ δέξασθαι τὸν Λέοντος τόμον, ὀρθοδοξίας ὅρον τυγχάνοντα· οἳ τε παρ' αὐτοῦ Διοσκόρου καθυδρισθέντες, τὰ κατὰ σφᾶς ἱκετεύοντες συνοδικῶς κριθῆναι. Παρώτρυνε δὲ μάλιστα Εὐσέβιος ὁ τοῦ Δορυλαίου γεγωνὶς πρόεδρος, φάσκων ἐπιβουλεύμασι Χρυσaphίου τοῦ Θεοδοσίου ὑπασπιστοῦ (12), αὐτόν τε καὶ Φλαβιανὸν καθαι-

VARIÆ LECTIONES.

³⁵ συμφορούμενα.

(11) Ὁ Προκόπιος ἱστορεῖ. Verba Procopii quæ hic designat Evagrius, exstabant olim in lib. primo *Vandalicorum*. Sed hodie desiderantur in editione Augustana, pag. 96. Illic enim lacuna est post verba illa ὥρα θέρους ἀχθόμενοι.

(d) Ἦν καὶ ἐσφικίσατο. Duxit Marcianus Pulcheriam Augustam Theodosii imperatoris sororem virginem annos natam quatuor et quinquaginta: inquit auctor *Chronici Alexandrini*. Pagius tamen

A captivis aliud quidpiam agebant: Marcianus vero humi procumbens, sub sole ferventi, et plus quam tempestas anni ferebat torrido, dormiebat. Tum aquila superne adveniens, volatu soli perpendiculariter opposito, instar cujusdam nubis, umbram illi fecit, eumque hoc facto non mediocriter refrigeravit. Quo miraculo obstupefactus Geisericus, statim quid eventurum esset conjecit: accitumque ad se Marcianum libertate donavit, gravibus prius sacramentis eum astringens, ut postquam imperium adeptus esset, fidem servaret Vandalis, nec adversus eos expeditionem moveret. Quod quidem a Marciano reipsa servatum fuisse Procopius scribit. Verum relictis diverticulis, ad propositum redeamus. Fuit Marcianus, erga Deum quidem pius; in subditos autem justissimus: divitias veras existimans, non eas quæ reconditæ sunt, aut quæ ex tributis colliguntur, sed eas solum quæ indigentium penuriam sublevare possint, et locupletibus tutas ac securas opes suas præstare. Formidabilis, non tam propterea quod puniret, quam quod metuebatur ne puniturus esset. Itaque imperium, non quidem hæreditario **283** jure, sed præmium virtutis adeptus est: cum senatus et omnes omnium ordinum viri communi consensu hunc ei honorem detulissent, suasu Pulcheriæ. Quam ille, utpote Augustam, uxorem quidem duxit: nunquam tamen cum ea rem habuit, quippe quæ in perpetua virginitate ad obitum usque permanserit. Atque hæc gesta sunt, antequam Valentinianus qui Romæ imperabat, electionem illam suo suffragio comprobasset. Quam tamen ille, ob virtutem Marciani,

CAP. II.

De synodo Chalcedonensi et quam ob causam congregata sit.

Cum hæc in votis haberet, accedunt ad illum tum responsales Leonis Romanæ urbis episcopi, affirmantes Dioscorum in secundo Ephesino concilio non suscepisse epistolam Leonis, quæ doctrinam veræ fidei continebat: tum ii quos idem Dioscorus injuria affecerat, supplicantes ut ipsorum causa in episcopali concilio judicaretur. Sed præ cæteris urgebat Eusebius, episcopus quondam Dorylæi, asserens se ac Flavianum insidiis Chrysaphii protectoris Theodosii depositos esse, eo quod Flaviana

VALESH ANNOTATIONES.

(12) Χρυσaphίου τοῦ Θεοδοσίου ὑπασπιστοῦ. Ita etiam Priscus rhetor in excerptis legationum Chrysaphium appellat. Auctor *Chronici Alexandrini* eum Spatharium vocat. Sic etiam dicitur in gestis de nomine Acacii, quæ edidit Jacobus Sirmundus.

VARIORUM.

ostendit Pulcherram annum ætatis quinquagesimum secundum non absolvisse, ineunte imperium Marciano, quando hæc acta sunt, anno Chr. 450.

nus Chrysaphio aurum pro ordinatione ipsius postulanti, ad pudorem ei incutiendum sacra vasa misisset; et quod Chrysaphius in doctrina fidei cum Eutyche consentiret. Aiebat præterea Flavianum a Dioscoro pulsum et calcibus appetitum, miserabili modo interfectum esse. His de causis synodus Chalcedone congregata est, cum nuntii ac tabellarii missi fuissent; et singularum urbium episcopi litteris piissimi imperatoris acciti essent, primum quidem Nicæam: adeo ut Romanus episcopus Leo cum ad eos scriberet de legatis quos ad concilium miserat, Paschasino scilicet, Lucentio ac reliquis, litteras suas inscriberet ad episcopos qui Nicææ convenerant; postea vero Chalcedonem. Et Zacharias quidem rhetor Nestorio favens, ab exilio eum **284** ad concilium evocatum esse dicit. Sed rem aliter se habere ex eo liquet, quod Nestorius in illa synodo passim anathemate damnatus est. Idem etiam diserte testatur Eustathius episcopus Beryti, in litteris quas ad Joannem episcopum et ad alterum Joannem presbyterum de rebus in synodo gestis scripsit his verbis. Occurrentes denuo ii qui Nestorii reliquias postulabant, contra synodum vociferati sunt: qua de causa viri sancti anathemate damnantur? Adeo ut imperator indignatione commotus, protectoribus suis mandaverit ut eos procul expellerent. Quomodo igitur Nestorius evocatus sit, qui jampridem e vivis excesserat, equidem non video.

CAP. III.

Descriptio templi magnæ martyris Euphemiae in urbe Chalcedonensi; et miraculorum quæ illic fiunt narratio.

Congregantur itaque in basilica Euphemiae martyris, Chalcedone, quæ urbs est provinciae Bithyniae³⁶. Distat autem hæc basilica a Bosporo duobus circiter stadiis, sita in loco quodam amæno et molliter acclivi, adeo ut qui in martyris templum ascendunt, nullum ambulationis laborem sentiant, sed repente sublimes appareant, intra ipsam basilicam consistentes. Ex qua, tanquam e specula, oculos demittentes, subjectos campos cernunt in

VARIAE LECTIONES.

³⁶ *De Euphemia Socr.*, p. 316.

VALESH ANNOTATIONES.

(13) *Ἱερὰ πέπομφε σκεύη*. Theophanes in *Chronico* scribit Theodosium juniorem, qui tum Chalcedone degebat, impulsu Chrysaphii mandasse Flaviano recens ordinato Constantinopolis episcopo, ut pro ordinatione sua Eulogias ad ipsum mitteret. Cumque Flavianus mundos panes misisset benedictionis nomine, Chrysaphium respondisse, aureas Eulogias principem postulare. Tum vero rescripsisse Flavianum, pecunias se quas mitteret non habere, nisi sacra Ecclesiæ vasa pecuniæ loco offerret. Atque ea res, ut ait Theophanes, inter Chrysaphium et Flavianum gravissimam simultatem excitavit.

(14) *Ζαχαρίας μὲν ἐμπαθῶς ὁ ῥήτωρ*. Zacharias rhetor *Historiam ecclesiasticam* scripsit ab exordio

ρεθῆναι, διότι χρυσίον τῷ Χρυσάφῳ ζητοῦντι, ὁ Φλαβιανὸς ἐπὶ τῇ οἰκείᾳ χειροτονίᾳ, πρὸς ἐντροπὴν ἱερὰ πέπομφε σκεύη (13), καὶ ὅτι παραπλήσιος τὴν κακοδοξίαν Εὐτυχεὶ καθειστήκει ὁ Χρυσάφιος. Ἐλεγε δὲ τὸν Φλαβιανὸν καὶ δειλαίως ἀναιρεθῆναι, πρὸς Διοσκόρου ὠθούμενον τε καὶ λακτιζόμενον. Ἐξ ὧν ἡ ἐν Χαλκηδόνι σύνοδος (e) ἀλίσσεται, ἀγγελίων τε καὶ ἀγγελιαφόρων πεμφθέντων, καὶ τῶν ἐκασταχοῦ ἱερέων εὐσεβέσι γράμμασι κληθέντων, πρῶτα μὲν ἐν Νικαίᾳ· ὡς καὶ τὸν Ῥώμης πρόεδρον Λέοντα τοῖς ἐν Νικαίᾳ συνελθοῦσιν ἐπιγράψαι, πρὸς αὐτοὺς ἐπιστέλλοντα, περὶ ὧν ἐς τὸν οἰκεῖον πέπομφε τόπον, Πασχασιανοῦ καὶ Λουκενσίου καὶ λοιπῶν· ὕστερον δὲ ἐν Χαλκηδόνι τῆς Βιθυνῶν χώρας. Καὶ Ζαχαρίας μὲν ἐμπαθῶς ὁ ῥήτωρ (14) καὶ Νεστόριον ἐκ τῆς ὑπερορίας μετάπεμpton γενέσθαι (15) φησί. Τὸ δὲ γε μὴ ταῦθ' οὕτως ἔχειν, τεκμηριοῖ τὸ πανταχοῦ τῆς συνόδου τὸν Νεστόριον ἀναθεματίζεσθαι. Δηλοὶ δὲ εὖ μάλα καὶ Εὐστάθιος ὁ τῆς Βηρυτῶν ἐπίσκοπος, γράφων πρὸς Ἰωάννην ἐπίσκοπον, πρὸς καὶ Ἰωάννην ἕτερον πρεσβύτερον, περὶ τῶν ἐν τῇ συνόδῳ κινήθέντων, ἐπὶ λέξεως ὧδε. Ὑπαντήσαντες δὲ πάλιν οἱ ζητοῦντες Νεστορίου τὰ λείψανα, τῆς συνόδου κατεδόκον· οἱ ἄγιοι διατί ἀναθεματίζονται; Ὡς ἀγανακτήσαντα τὸν βασιλέα τοῖς δορυφόροις ἐπιτρέψαι, μακρὰν αὐτοὺς ἀπελάσαι. Πῶς οὖν ὁ Νεστόριος μετακαλεῖτο, τῶν ἐντεῦθεν μεταστάς, οὐκ ἔχω λέγειν.

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

C *Ἐκφρασις τοῦ εὐκτηρίου οἴκου τῆς μεγαλομάρτυρος Εὐφημίας, τῆς ἐν Χαλκηδόνι· καὶ διήγησις τῶν γενομένων ἐν αὐτῷ θαυμάτων.*

Ἀλίσσονται τοίνυν ἀνὰ τὸ ἱερὸν τέμενος Εὐφημίας τῆς μάρτυρος· ὅπερ ἱδρύται μὲν ἐπὶ τῆς Χαλκηδονέων τοῦ Βιθυνῶν ἔθνους· ἀπώκισται δὲ τοῦ Βοσπόρου σταδίοις οὐ πλείοσι δύο, ἐν τινι τῶν εὐφυῶν χωρίων ἡρέμα προσάντει· ὥστε τοὺς περιπάτους ἀνεπαισθήτους εἶναι τοῖς εἰς τὸν νεῶν ἀπιοῦσι τῆς μάρτυρος, ἐξαπίνης τε μετεώρους εἶναι εἰσω τῶν ἀνακτόρων γενομένων. Ὡστε τὰς ὄψεις ἐκχέοντας ἐκ περιοπῆς, ἅπαντα θεωρεῖν ὑπεστρωμένα πεδία,

VARIORUM.

(e) *Ἡ ἐν Χαλκηδόνι σύνοδος*. Concilium Chalcedonense II OEcumenicum IV, anno Chr. 451, viii Idus Octobr. ipchoatum, Kalendis Novembris

absolutum. Aderant, ut ex Veterum auctoritate constat antistites DC. In ea hæresis Eutychiana damnata. Vid. Ant. Pagi et Guil. Cav. ad ann. 451.

ὁμαλῇ καὶ ὑπτία τῇ πόλιν χλοάζοντα, λητοῖς τε κυ-
μαινόμενα, καὶ παντοδαπῶν δένδρων τῇ θεᾷ ὠραϊζό-
μενα· ὄρη τε λάσια ἐς ὕψος εὐπρεπῶς μετεωρίζο-
μενά τε καὶ κυρτούμενα· ἄταρ καὶ πελάγη διάφορα,
τὰ μὲν τῇ γαλήνῃ πορφυρούμενα, καὶ ταῖς ἀκταῖς
προσπαίζοντα ἡδὺ τε καὶ ἡμερον, ἐνθα νήνεμα
τὰ χωρία καθεστᾶσι· τὰ δὲ παφλάζοντά τε καὶ
τοῖς κύμασιν ἀγριαίνοντα, κάχληκός τε καὶ φυκία
καὶ τῶν ὀστρακοδέρμων τὰ κουφότερα μετὰ τῆς
ἀντακλάσεως τῶν κυμάτων αὐτῆς ἀνασειράζοντα.
Ἀντικρὺ δὲ τῆς Κωνσταντίνου τὸ τέμενος· ὥστε καὶ
τῇ θεᾷ τῆς τοσαύτης πόλεως, τὸν νεῶν ὠραϊζεσθαι.
Τρεῖς δ' ὑπερμεγέθεις οἴκοι τὸ τέμενος· εἰς μὲν
ὑπαίθριος, ἐπιμήκει τῇ αὐλῇ καὶ χίονσι πάντοθεν
κοσμούμενος· ἑτερός τε αὖ μετὰ τοῦτον τό τε εὖρος
τό τε μήκος, τοὺς τε χίονας μικροῦ παραπλήσιος (16)·
μόνον δὲ τῷ ἐπικειμένῳ ὀρόφῳ διαλλάττων. Οὐ κατὰ
τὴν βόρειον πλευρὰν πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα, οἶκος
περιφερὴς ἐς θόλον (f) εὖ μάλα τεχνικῶς ἐξησκημέ-
νους χίονσιν, ἴσοις τὴν ὕλην, ἴσοις τὰ μεγέθη καθ-
εστῶσιν, ἐνδοθεν κυκλούμενος. Ὑπὸ τούτοις, ὑπερ-
ῶν (17) τι μετεωρίζεται ὑπὸ τὴν αὐτὴν ὀροφὴν· ὡς
ἂν κἀντεῦθεν ἐξῇ τοῖς βουλομένοις ἰκετεύειν τε τὴν
μάρτυρα, καὶ τοῖς τελουμένοις παρῆναι. Εἴσω δὲ
τοῦ θόλου πρὸς τὰ ἐῶα, εὐπρεπὴς ἐστὶ σηκός (18),
ἐνθα τὰ πανάγια τῆς μάρτυρος ἀπόκειται λείψανα
ἐν τινι σορῷ τῶν ἐπιμήκων, μακρὰν ἔνιοι καλοῦ-
σιν (19), ἐξ ἀργύρου εὖ μάλα σφῶς ἡσκημένη. Καὶ
ἂ μὲν ὑπὸ τῆς παναγίας ἐπὶ τισι χρόνοις θαυματ-
ουργεῖται, πᾶσι Χριστιανοῖς ἐκδηλα. Πολλάκις γάρ
ἢ τοῖς κατὰ καιρὸν τὴν αὐτὴν ἐπισκοποῦσι· πῶλιν
ὄναρ ἐπιστᾶσα διακελεύεται, ἢ καὶ τισι τῶν ἄλλως
ἐς βίον ἐπιστήμων παραγινομένοις αὐτῇ κατὰ τὸ τέ-
μενος τρυγᾶν (20). Ὅπερ ἐπειδὴν τοῖς τε βασιλεῦσι,

A planitiem porrectos, viridi gramine vestitos, ac se-
getibus veluti fluctuantes, atque omni arborum
genere exornatos : montes præterea silvosos, sen-
sim sese attollentes atque incurvantes. Diversa
denique maria : hæc quidem serenitate renidentia,
et littoribus suaviter ac placide alludentia : ubi
scilicet tranquilla sunt loca, absque ventis ac tem-
pestatibus. Alia vero æstuantia et fluctibus infre-
mentia, cochleas, algam, et ex testaceis levissimos
quosque pisciculos reciproco æstu deferentia ac
denuo retrahentia. Porro templum ipsum situm est
e regione Constantinopoleos : adeo ut tantæ urbis
aspectu templum non mediocriter venustetur. Con-
stat autem ex tribus amplissimis ædibus. Prima est
sub dio, longo atrio et columnis undique exornata.
B Post hanc altera, longitudine ac latitudine, et co-
lumnis propemodum similis : hoc uno discrepans,
quod culmen habet impositum. In cujus boreali
latere ad ortum solis, ædes est rotunda in modum
testudinis, admodum artificiose elaborata, colum-
nis et materia et magnitudine inter se paribus in-
terius **285** circumdata. Super his cœnaculum est
sublime, sub eodem culmine. Ex quo licet iis qui
voluerint, martyri supplicare, et sacris interesse
mysteriis. Intra testudinem vero ad orientem solem
tumulus est magnificus, in quo sanctæ martyris
reliquiæ jacent in arca quadam oblonga reconditæ;
quam nonnulli μακρὰν vocant, ex argento pulcher-
rime fabricata. Ac miracula quidem quæ subinde
patrantur a sanctissima martyre, nota sunt omnibus
Christianis. Frequenter enim aut episcopis illius
civitatis, aut viris pietate illustribus qui ad ipsius
basilicam advenerint, in somnis apparens, præcipit
ut in templo vindemient. Quod ubi tum imperatori,

VALESHI ANNOTATIONES.

(16) *Κίονας μικροῦς παραπλήσιως*. Hunc locum
correxī ex manuscripto codice Florentino in hunc
modum μικροῦ παραπλήσιος. Nicephorus tamen
vulgatam lectionem secutus est. In Telleriano co-
dice scriptum inveni μικρὰ παραπλήσιος.

(17) *Ὑπὸ τούτοις ὑπερῶν*. Mirum est inter-
pretes mendum hujus loci non animadvertisse :
quis enim sensus est horum verborum? *Sub his
columnis tabulatum est sublime*, etc., quemadmodum
vertit Christophorsonus. Omnino scribendum est
ἐπὶ τούτοις, ut legitur apud Nicephorum in loco
supra citato. Verba Nicephori sunt ἐφ' οἷς ὑπερῶν
τι, etc. Quæ Langus ita vertit : *Super quibus porti-
cus sublimis eadem sub testudine constructa est*.

(18) *Εὐπρεπὴς ἐστὶ σηκός*. Langus et Christo-
phorsonus *sacrarium* interpretati sunt. Musculus
vero *adytum* : Quod non probo. Ego *tumulum* in-
terpretari malui. Id enim significat vox σηκός, ut
testantur Hesychius ac Suidas. Per tumulum au-
tem intelligo locum septum ac munitum cancellis,
in cujus medio arca erat argentea, in qua deposi-
tæ erant reliquiæ sanctæ martyris Euphemiae. Id
enim ita se habuisse, patet ex sequentibus Evagrii
verbis. [Eadem voce utitur Theophylactus in lib.
viii, cap. 14, de Euphemiae martyris sepulcro ita
loquens perinde ac Evagrius : Ἐνθα πρεσβύτης

λόγος καθέστηκε, τὸ πανίερὸν σῶμα ἐπὶ σηκῷ καθ-
εστάναι τῆς μάρτυρος. Idem Theophylactus, in cap.
5 ejusdem libri, loquens de Ecclesia Deiparæ quæ
erat in Blachernis, eandem vocem usurpat : Λέγε-
ται γὰρ περιστόλια τῆς Παρθένου Μαρίας, ἐν σηκῷ
χρυσοπάστῳ ἀποτεθῆναι ἐνταῦθα. Interpres tamen
utrobique *arcam* vertit.]

(19) *Μακρὰν ἔνιοι καλοῦσιν*. Scribendum puto
ἄρχαν. Certe non video quisnam sensus sit in vul-
gata lectione, cum μακρὰ et ἐπιμήκης idem sit,
neque id nomen proprium sit, sed adjectivum. Præ-
stat igitur ἀρχὰν legere. Quidam, inquit Evagrius,
eam martyris capsam, arcam vocabant. Sic enim
Latini dicunt. Glossæ veteres σορός, arca funebris.

(20) *Αὐτῇ κατὰ τὸ τέμενος τρυγᾶν*. Hunc lo-
cum non intellexerunt interpretes. Nam Musculus
quidem et Christophorsonus τρυγᾶν emendarunt.
Musculus enim ita vertit : *ut circa templum ad ho-
norem ejus jucundentur præcipit*, Christophorsonus
vero sic interpretatus est : *Jubet ut in ipso templo
festum deliciis et opiparis epulis celebrent*. Sed quæ
sequuntur Evagrii verba, hanc emendationem
prorsus refellunt. Neque enim Evagrius hoc loco
quidquam subjicit, quod ad luxum ac delicias per-
tineat. Nicephorus vero vulgatam quidem scriptu-
ram retinuit. Sed perperam exposuit hoc modo :

VARIORUM.

(f) *Ἐς θόλον*. Harpocration ait *Tholum* ab Athe-
niensibus vocari locum ubi Prytanes convivan-
tur; a quibusdam vero σκιάς, a rotunda aedificiū

forma, quæque pilei instar est, ab Italicis dicitur
cuppalo.

tum patriarchæ, totique civitati innotuit, statim omnes ad basilicam pergunt, tam Augusti scilicet, quam pontifices et magistratus, et reliqua populi multitudo, ut sacrorum mysteriorum participes fiant. Cunctis deinde spectantibus, episcopus urbis Constantinopolitanæ una cum suis sacerdotibus in sacrarium ingreditur, in quo sacrum illud de quo dixi, corpus depositum est. In eadem arca foramen est exiguum in læva parte, parvis quibusdam ostiolis obfirmatum. Per quod, ferrum oblongum cui spongia adnexa est, usque ad sacras reliquias demittunt. Et postquam spongiam hac illac versaverint, ferream virgam ad se retrahunt, cruore plenam et coagulato sanguine. Quod ubi populus viderit, confestim Deum cum laudibus adorat. Tanta autem est cruoris qui illinc extrahitur copia, ut non solum piissimi imperatores et sacerdotes illic congregati, universa denique populi multitudo ibidem collecta, abunde ex eo accipiant, sed et fidelibus quicunque cupierint, per universum terrarum orbem guttas ejus mittant. Porro coagulatus ille sanguis perpetuo jurat, **286** nec in alium colorem mutatur sacer cruor. Hoc autem miraculum fit, non certo aliquo ac definito temporis spatio, sed prout episcopi vita et morum gravitas promeruerit. Ferunt enim quoties vir probus atque honestus omniique virtutum genere exornatus, Ecclesiam rexit, id miraculum fieri, et quidem frequentissime; quoties vero non ejusmodi antistes fuerit, raro hæc signa evenire. Jam vero aliud

A τῷ τε ἀρχιερεὶ καὶ τῇ πόλει κατάδηλον ἦ, φοιτῶσι κατὰ τὸν νεὼν, οἳ τε τὰ σκήπτρα, οἳ τε τὰ ἱερά καὶ τὰς ἀρχὰς διέποντες, ἅπας τε ὁ λοιπὸς ὄμιλος, μετασχεῖν τῶν τελευμένων βουλόμενοι. Πάντων τε οὖν ὁρώντων ὁ τῆς Κωνσταντίνου πρόεδρος μετὰ τῶν ἀμφ' αὐτὸν ἱερέων, εἶσω τῶν ἀνακτόρων χωρεῖ, ἐνθα τὸ λελεγμένον μοι πανάγιον ἀπόκειται σῶμα. Ἔστι δέ τι κλειθρίδιον μικρὸν (21) κατὰ τὴν αὐτὴν σορὸν ἐν τῷ λαιῷ μέρει, θύραις μικραῖς κατησφαλισμένον, ὅθεν σίδηρον ἐπιμήκη κατὰ τὰ πανάγια λείψανα σπύγγον περιαρτήσαντες ἐπαφιᾶσι, καὶ τὸν σπύγγον περιδονοῦντες, ἐς ἑαυτοὺς τὸν σίδηρον ἀνέλκουσιν, αἱμάτων πλήρη, θρόμβων τε πολλῶν. Ὅπερ ἐπ' αὐτὸν ὁ λεὼς ἴδοι³⁶, εὐθέως προσεκύνησε τὸν θεὸν γεραίρων. Τοσαύτη δὲ καθέστηκε τῶν ἐκφερομένων ἡ πληθὺς, ὥστε καὶ τοὺς εὐσεβεῖς βασιλεῖς, καὶ πάντας τοὺς ἀλιζομένους ἱερέας, καὶ μὴν καὶ πάντα τὸν ἄθροισμόν τινος λεὼν, πλουσίως τῶν ἀναδιδομένων μεταλαμβάνειν, ἐκπέμπεσθαι τε καὶ ἀνὰ τὴν ὑφήλιον πᾶσαν τῶν πιστῶν τοῖς βουλομένοις, καὶ διὰ παντὸς τοὺς τε θρόμβους σώζεσθαι, τό τε πανάγιον αἷμα, μηδαμῶς ἐς ἑτέραν μεταχωροῦν ὄψιν. Ἀπερ θεοπρεπῶς τελεῖται, οὐ κατὰ τινὰ διωρισμένην περίοδον, ἀλλ' ὡς ἂν ἡ τοῦ προεδρεύοντος βιοτῆ, καὶ ἡ τῶν τρόπων σεμνότης βούλεται. Φασὶ δ' οὖν ὅτε μὲν τῶν εὐσχημόνων τις κυβερνήτης καὶ ταῖς ἀρεταῖς ἐπίσημος, τοῦτο τὸ θαῦμα καὶ μάλιστα συχνῶς γίνεσθαι· ὅτε δὲ τῶν οὐ τοιούτων, σπανίως τὰς τοιαύτας θεοσημείας προῖεναι. Λέξω δέ τι, ὅπερ οὐ χρόνος, οὐ καὶ χρόνος διατέμνει· οὐδὲ μὴν πιστοῖς τε καὶ ἀπίστοις διακέκριται, πᾶσι δὲ ἐξ ἰσῆς ἀνείται· ὅταν ὧδε τοῦ χώρου τις γένηται, ἐνθα ἡ τιμία σορὸς ἐν ἣ τὰ πανάγια λείψανα, ὁδμῆς εὐώδους ἐμπίπλῃται, πάσης συνήθους ἀνθρώποις ὑπερτέρας. Οὐδὲ γὰρ τῇ ἐκ λειμώνων ἄθροισμένῃ παρέοικεν, οὐδὲ γε τῇ ἐκ τίνος τῶν εὐωδεστάτων ἀναπεμπομένῃ, οὐδὲ οἷαν μυρέψης ἐργάσαιο· ξένη δὲ τις καὶ ὑπερφυῆς, ἐξ αὐτῆς παραστᾶσα (22) τῶν ἀναδιδόντων τὴν δύναμιν.

qualis ab unguentariis conficitur: sed peregrinus quidam et excellens per se ipsum declarans quanta sit virtus reliquiarum quæ ipsum emittunt.

VARIAE LECTIONES.

³⁶ C. C. ἴδῃ.

VALESH ANNOTATIONES.

Ἀφθόνως τῶν θαυμάτων τρυγᾶν ἐνεκελεύετο. Id est, ut vertit Langus: *Ut miraculorum talium fructum perciperent, est cohortata.* Verum Nicephorus hæc verba addidit de suo: nec Evagrii mentem assecutus est, cum Evagrius non de pluribus miraculis hic loquatur, sed de uno duntaxat miraculo, sanguinis scilicet ex sanctæ martyris tumulo scaturientis. Ego vero vulgatam scripturam secutus, simplici atque obvio sensu hunc locum de vindemiatione exposui. Quod quidem optime convenit cum sequentibus Evagrii verbis. Cruor enim qui ex beatæ martyris reliquiis copiosissime exprimebatur, haud absimilis erat vino quod ex uvis compressis elicitur. Adde quod dies festus sanctæ Euphemie in tempus vindemiæ incidebat, in 16 scilicet mensis Septembris, ut discimus ex Græcorum *Menologio*.

(21) Ἐπὶ δὲ κλειθρίδιον μικρὸν. Assentior viris doctis, qui jampridem emendarunt ἔστι δέ, etc. Quam emendationem confirmat etiam codex Tellerianus

et Nicephorus. Porro κλειθρίδιον Langus fenestellam vertit: Christophorsonus vero transennam. Ego cum Musculo *foramen* malui vertere. Nam et Sozomenus ita appellat in lib. ix, cap. 2, ubi plura notavi de hujusmodi fenestellis quæ fiebant in capsis martyrum.

(22) Περισταῖσα λειψάνων. Vox λειψάνων deest in manuscriptis codicibus, Florentino, Telleriano et Regio, et in editione Roberti Stephani. Nec recte fecerunt typographi Genevenses, qui ex libris Christophorsoni eam hic vocem suppleverunt, cum minime necessaria sit hoc loco, nec ullius scripti exemplaris testimonio confirmetur. Nam variae illæ lectiones quæ ex Christophorsoni libris proferuntur, nihil aliud sunt plerumque quam conjecturæ doctorum virorum. Totus igitur hic locus ita scribi debet, prout legitur in codice Florentino ac Telleriano: Ἐξ αὐτῆς παραστᾶσα τῶν ἀναδιδόντων τὴν δύναμιν. Atque ita legit Nicephorus. Sic enim hunc Evagrii locum expressit: Τεκμηριώσα τοῦ ἀναδιδόντος τὴν δύναμιν.

ΚΕΦΑΛ. Δ'.

A

CAP. IV.

Περὶ τῶν ἐν τῇ συνόδῳ κινήσεων καὶ τυπωθέντων, καὶ ὡς Διόσκορος ὁ Ἀλεξανδρείας καθηρέθη· Θεόδωριτος δὲ καὶ Ἰβας, καὶ τινες ἕτεροι ἀνεκλήθησαν.

Ἐνταῦθα ἡ λελεγμένη μοι σύνοδος ἀλλίσκεται, τὸν τόπον Λέοντος ἀρχιερέως τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης διεπόντων ὡς εἴρηται Πασχασίνου καὶ Λουκενσίου ἐπισκόπων, καὶ Βονιφατίου πρεσβυτέρου· τῆς Κωνσταντίνου μὲν προεδρεύοντος Ἀνατολίου· Διοσκόρου δὲ τῆς Ἀλεξανδρέων ἐπισκοποῦντος· Μαξίμου τε Ἀντιοχείας, καὶ Ἰουβενάλιου Ἱεροσολύμων· οἷς παρήσαν οἱ τε ἄμφ' αὐτοὺς ἱερεῖς, καὶ οἱ τὰ κορυφαία τῆς ὑπερφυοῦς γερούσιας ἔχοντες. Πρὸς οὓς οἱ τὸν τόπον πληροῦντες Λέοντος, ἔφασκον μὴ δεῖν Διόσκορον συγκαθέδρον σφίσι γενέσθαι· τοῦτο γὰρ αὐτοῖς ἐπιτετέλεσθαι παρὰ τοῦ σφῶν ἐπισκόπου Λέοντος, καὶ εἰ τοῦτο μὴ φυλάξωσιν, αὐτοὺς τῆς ἐκκλησίας ἀπαλλάττεσθαι. Καὶ πυθομένης τῆς γερούσιας, τί ἄρα εἴη τὰ ἐπαγόμενα τῷ Διοσκόρῳ, διεξῆλθον· λόγον ὀφείλειν αὐτὸν ὑποσχέσθαι τῆς οἰκείας κρίσεως, κριτοῦ πρόσωπον παρὰ τὸ εἶδος (g) ἀνελήφοτα. Ὡν εἰρημένων, ἐπειδὴ Διόσκορος ψήφῳ τῆς συγχλήτου ἀνὰ τὸν μέσον καθῆστο χῶρον, Εὐσέβιος ἐξήτει τὰς ἐπιδοστέρας παρ' αὐτοῦ τῇ βασιλείᾳ δεήσεις ἀναγνωσθῆναι, φήσας ἐπὶ λέξεως ταῦτα· Ἠδίκημαι παρὰ Διοσκόρου, ἡδίκηται ἡ πίστις, ἐφρονεύθη Φλαβιανός· ὁ ἐπίσκοπος, ἅμα ἐμοὶ ἀδίκως καθηρέθη παρ' αὐτοῦ· κελεύσατε τὰς δεήσεις μου ἀναγνωσθῆναι. Ὅπερ ἐπειδὴ διελαλήθη, ἡ δεήσις ἀναγνώσεως ἔτυχε, ταυτὶ φθεγγομένη τὰ ῥήματα· Τοῖς φιλοχρίστοις (23) τε καὶ εὐλαβεστάτοις καὶ εὐσεβεστάτοις βασιλεῦσιν ἡμῶν Φλαβίοις Οὐαλεντινιανῶ καὶ Μαρκιανῶ τοῖς αἰὲς Αὐγούστοις· παρὰ Εὐσεβίου τοῦ ἐλαχίστου ἐπισκόπου Δορυλαίου, ποιουμένου τὸν λόγον ὑπὲρ τε ἑαυτοῦ καὶ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, καὶ ὑπὲρ τοῦ ἐν ὁσίοις Φλαβιανοῦ τοῦ γενομένου ἐπισκόπου τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Σκοπὸς τῷ ὑμετέρῳ κράτει, ἀπάντων μὲν τῶν ὑπηκόων προνοεῖν, καὶ χεῖρα ὀρέγειν πᾶσι τοῖς ἀδικουμένοις· μάλιστα δὲ τοῖς ἱερωσύνῃν τελοῦσι (24). Καὶ ἐν τούτῳ γὰρ τὸ θεῖον θεραπεύεται (25), παρ' οὗ τὸ βασιλεύειν ὑμῖν καὶ κρατεῖν τῶν ὑφ' ἡλίον δεδωρηται. Ἐπεὶ οὖν πολλὰ καὶ δεινὰ παρὰ πᾶσαν ἀκολουθίαν ἡ εἰς Χριστὸν πίστις, καὶ ἡμεῖς πεπόνθαμεν παρὰ Διοσκόρου τοῦ εὐλαβεστάτου ἐπισκόπου τῆς Ἀλεξανδρέων μεγαλοπόλεως, πρόστιμεν τῇ ὑμετέρα εὐσεβείᾳ τῶν δικαίων ἀξιοῦντες τυχεῖν.

Τὰ δὲ τοῦ πράγματος ἐν τούτοις· ἐπὶ τῆς ἑναγχοῦς

De iis quæ in synodo agitata sunt et sancita : et quomodo Dioscorus Alexandriae episcopus depositus sit, Theodorus autem et Ibas alique nonnulli restituti sint.

Hoc igitur in loco supradicta synodus congregata est, Paschasino quidem et Lucentio episcopis cum Bonifacio presbytero, vices, ut dixi, gerentibus Leonis archiepiscopi senioris Romæ : Anatolio vero Constantinopolitanæ Ecclesiæ episcopatum gubernante, Alexandrinæ autem presidente Dioscoro : præsentibus etiam Maximo quidem Antiochiæ, Juvenale autem Hierosolymorum episcopis. Ad erant item episcopi quos illi circa se habebant, et ii qui in senatu urbis regię principem locum obtinebant. Quibus vicarii Leonis dixerunt, non debere Dioscorum una cum ipsis in concilio sedere. Id enim sibi mandatum esse ab episcopo suo. Quod nisi fieret, se protinus ecclesia excessuros. Cumque senatores interrogassent, quænam essent crimina quæ objiciebantur Dioscoro, responderunt debere illum iudicii sui rationem reddere, qui contra fas personam iudicis suscepisset, absque permissu Romani pontificis. Quibus dictis, cum Dioscorus ex decreto senatus in medium processisset, ibique resideret, Eusebius postulavit ut libellus precum quem imperatori obtulerat, recitaretur, his verbis usus : Injuria affectus sum a Dioscoro. Fides injuria affecta est. Occisus est Flavianus episcopus, et mecum injuste **237** depositus est ab illo. Jubete ut preces meæ recitentur. Cumque iudices interlocuti essent, recitatus est libellus precum qui sic habet. Christi amantibus, religiosissimis ac piissimis imperatoribus nostris, Flavio Valentiniano, et Flavio Marciano, perpetuis Augustis, ab Eusebio humillimo episcopo Dorylæi, verba faciente pro se ipso, et pro orthodoxa fide, et pro sanctæ memoriæ Flaviano qui fuit episcopus Constantinopoleos. Propositum est majestati vestræ, omnibus quidem subditis providere, et cunctis qui injuria affecti sunt manum porrigere : præcipue vero iis qui sacerdotio funguntur. Ita enim Deum colitis, a quo imperium et dominium orbis terrarum vobis concessum est. Quoniam igitur fides Christi, et nos ipsi multa gravia contra jus fasque perpassi sumus a Dioscoro reverendissimo episcopo magnæ civitatis Alexandriae, accedimus ad pietatem vestram, postulantes ut jus nobis reddatur.

Causa autem hujusmodi est. In concilio quod

VALESII ANNOTATIONES.

(23) Τοῖς φιλοχρίστοις. Totum hoc exordium, usque ad voces illas : τοῖς αἰὲς Αὐγούστοις, deest in codice Regio, Florentino ac Telleriano. Primus Christophorsonus ex Actis Chalcedonensis concilii hæc verba supplevit : quæ tamen minime necessaria videntur hoc loco.

(24) Τοῖς ἱερωσύνῃν τελοῦσι. Scribendum est procul dubio τοῖς εἰς ἱερωσύνῃν τελοῦσι, ut legi-

tur in actione prima concilii Chalcedonensis, ubi hic libellus Precum Eusebii episcopi Marciano imp. oblatus refertur.

(25) Τὸ θεῖον θεραπεύεται. Non dubito quin Eusebius scripserit θεραπεύετε. Certe in actione prima concilii Chalcedonensis scriptum est θεραπεύωντες. Quod licet corruptum sit, nostram tamen emendationem confirmat.

VARIORUM.

(g) Παρὰ τὸ εἶδος ἀνελήφοτα. Addit in versione sua Valesius, absque permissu Romani pon-

tificis, quæ verba supplevit ex Actis synodi commemoratis infra, cap. 18. W. LOWTH.

paulo ante celebratum est in metropoli Ephesiorum, quod utinam celebratum nunquam fuisset, ne orbis terrarum malis ac tumultibus impleretur: bonus ille Dioscorus, nullam justitiæ rationem habens, nec Dei timorem considerans, cum ejusdem opinionis ac sententiæ esset cum Eutychē, perditæ mentis homine atque hæretico; occultus autem esset, sicut postea apertissime declaravit; occasione arrepta ex accusatione quam ego adversus Eutychē erroris ipsius consortem institueram, et ex sententia a piæ memoriæ Flaviano episcopo contra eundem Eutychē prolata, turbam incompositam seditiosorum hominum collegit. Cumque tyrannicam dominationem pecunia sibi comparasset, piam quidem religionem orthodoxorum, quantum in ipso fuit, labefactavit: pravam autem opinionem Eutychis monachi, quæ jampridem et ab exordio a sanctis Patribus condemnata fuerat, confirmavit. Cum igitur non levia sint, quæ adversus fidem Christi et contra nos facere tentavit, provoluti ad pedes Majestatis vestræ rogamus, ut eundem religiosissimum episcopum Dioscorum respondere jubetis iis quæ a nobis illi objiciuntur: lectis scilicet coram sanctissima synodo monumentis actorum quæ ille contra nos confecit. Ex quibus demonstrare possumus illum et a recta fide alienum esse, et hæresim plenam impietatis confirmasse, et nos injuste deposuisse, et gravissimis malis affecisse: missis videlicet divinis et adorandis mandatis vestris ad sanctam et universalem synodum Deo charissimorum episcoporum, ut causam quæ est inter nos et supra memoratum Dioscorum, audiat, et ad notitiam pietatis vestræ cuncta **288** referat quæ geruntur, juxta id quod placuerit immortalī culmini vestro. Hoc si consecuti fuerimus, continuas ad Deum preces fundemus pro sempiterno imperio vestro, divinissimi imperatores. Post hæc juxta petitionem tam Dioscori, quam Eusebii, acta secundæ synodi Ephesinæ publice recitata sunt. Quorum particularem expositionem, quæ multis quidem verbis comprehensa est, habetur autem in Actis Chalcedonensis concilii, ne iis qui ad exitum rerum gestarum pervenire festinant, nimium verbosus videar, huic secundo historiæ nostræ libro subjunxi: his qui cuncta exacte cupiunt cognoscere, ista legendi potestatem faciens, et accuratam rerum notitiam percipiendi. Interim vero ea quæ majoris momenti sunt percurrens, strictim commemorabo: convictum scilicet esse Dioscorum, quod epistolam Leonis episcopi senioris Romæ non suscepisset; et quod Flavianum episcopum junioris Romæ intra unius diei spatium deposuisset, et quod episcopos qui erant congregati, in charta pura subscribere curasset, quasi

A γενομένης συνόδου ἐν τῇ Ἐφεσίων μητροπόλει, τὴν ὀφειλὴν γε τὴν μὴ γενέσθαι, ἵνα μὴ κακῶν καὶ ταρχῆς τὴν οἰκουμένην ἐμπλήσῃ, ὁ χρηστὸς Διόσκορος παρ' οὐδὲν θέμενος τὸν τοῦ δικαίου λόγον, καὶ τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον· ὁμολογῶν ὡν καὶ ὁμόφρων Εὐτυχοῦς τοῦ ματαιόφρονος καὶ αἰρετικοῦ, λανθάνων δὲ τοὺς πολλοὺς, ὡς ὕστερον ἑαυτὸν ἐφανερώσεν· εὐρών καιρὸν τὴν γεγεννημένην παρ' ἐμοῦ κατὰ Εὐτυχοῦς τοῦ ὁμολογίου αὐτοῦ κατηγορίαν, καὶ τὴν ἐπ' αὐτῷ ἐξενεχθεῖσαν ψῆφον παρὰ τοῦ τῆς ὁσίας λήξεως Φλαβιανοῦ τοῦ ἐπισκόπου, πλῆθος ἀτάκτων ὁχλῶν συναγαγὼν, καὶ δυναστείαν ἑαυτῷ διὰ χρημάτων πορισάμενος, τὴν εὐσεβῆ θρησκείαν τῶν ὀρθοδόξων τόγε ἤκον εἰς αὐτὸν ἐλυμήνατο καὶ τὴν κακοδοξίαν Εὐτυχοῦς τοῦ μονάζοντος, ἥτις ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων ἀπεκηρύχθη, ἐδεδαίωσεν. Ἐπεὶ οὖν οὐ μικρὰ τὰ τετολμημένα αὐτῷ κατὰ τὴν εἰς Χριστὸν πίστει καὶ καθ' ἡμῶν, δεόμεθα καὶ προσπίπτομεν τῷ ὑμετέρῳ κράτει, θεσπίσαι τὸν αὐτὸν εὐλαβέστατον ἐπίσκοπον Διόσκορον, ἀπολογῆσθαι τοῖς παρ' ἡμῶν αὐτῷ ἐπαγομένοις· δηλαδὴ τῶν παρ' αὐτοῦ καθ' ἡμῶν πεπραγμένων ὑπομνημάτων ἀναγινωσκομένων ἐπὶ τῆς ἁγίας συνόδου· δι' ὧν δυνάμεθα ἀποδείξαι, καὶ ἀλλότριον ὄντα τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, καὶ αἵρεσιν ἀσεβείας πεπληρωμένην κρατύναντα, καὶ ἀδίκως ἡμᾶς καθελόντα, καὶ τὰ δεινὰ ἡμᾶς κατειργασμένον· θείων καὶ προσκυνομένων ἡμῶν ³⁷ μανδάτων καταπεμπομένων τῇ ἁγίᾳ καὶ οἰκουμενικῇ συνόδῳ τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων, ἐφ' ᾧ τε τὰ ³⁸ ἡμῶν καὶ τὰ προειρημένου Διοσκόρου διακοῦσαι, καὶ ἀνενεγκεῖν εἰς γνῶσιν τῆς ὑμετέρας εὐσεβείας πάντα τὰ πραττόμενα πρὸς τὸ παριστάμενον τῇ ἀθάνατῳ ὑμῶν κορυφῇ, καὶ τούτου τυχόντες, ἀδιαλείπτους εὐχὰς ἀναπέμψομεν ὑπὲρ τοῦ αἰωνίου ὑμῶν κράτους, θειότατοι βασιλεῖς. Μετὰ ταῦτα ἐκ κοινῆς δεήσεως Διοσκόρου τε καὶ Εὐσεβίου, τὰ ἐν τῷ δευτέρῳ συνεδρίῳ πεπραγμένα τῶν ἐν Ἐφέσῳ, διὰ τῆς ἀναγνώσεως ἐδημοσιεύετο· ὃν τὴν λεπτομέρειαν διὰ πολλῶν μὲν ἀνειλημμένην, ἐμπεριεχομένην δὲ τοῖς ἐν Χαλκηδόνι κεκινημένοις, ὡς ἂν μὴ ἀδολεσχεῖν δόξω τοῖς πρὸς τὸ πέρας τῶν πραγμάτων ἐπειγομένοις, ὑπέταξα τῷ παρόντι τῆς ἱστορίας βιβλίῳ, ἅδειαν δούς τοῖς πάντα λεπτῶς εἰδέναι βουλομένοις, καὶ τούτοις ἐντυχεῖν, καὶ τὴν ^D πάντων ἀκρίθειαν ἀναμάξασθαι. Ἐπιτρέχων δὲ τὰ καιριώτερα φημι, ὡς ἐφωράθη Διόσκορος, μὴ δεξάμενος τὴν Λέοντος ἐπιστολὴν ἐπισκόπου τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, καὶ πρὸς γε τὴν καθαίρεσιν Φλαβιανοῦ τῆς νέας Ῥώμης ἐπισκόπου, ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ ποιησάμενος, ἐν ἀγράφῳ τε χάρτῃ παρασκευάσας τοὺς ἀλισθέντας ἐπισκόπους ὑποσημῆνασθαι, ὡς τὴν καθαίρεσιν Φλαβιανοῦ περιέχοντι. Ἐφ' οἷς αἱ ἀπὸ τῆς συγκλήτου βουλῆς ἐψηφίσαντο τάδε. Περὶ μὲν τῆς ὀρθοδόξου (26) καὶ καθολικῆς πίστεως, τε-

VARIAE LECTIONES.

³⁷ C. C. ὑμῶν ³⁸ ἐφ' ᾧ τὰ τε.

VALESH ANNOTATIONES.

(26) Περὶ μὲν τῆς ὀρθοδόξου. Hæc est sententia, quam magnificentissimi iudices qui concilio

Chalcedonensi intererant, causa cognita protulerunt: quæ iisdem verbis refertur in actione prima

λεωτέρως συνόδου γινομένη· (27) τῇ ὑστεραίᾳ ἀκρι- A
 θεστέραν ἐξέτασιν συγγενέσθαι συνορῶμεν. Ἐπειδὴ
 δὲ Φλαβιανὸς ὁ τῆς εὐσεβοῦς μνήμης, καὶ Εὐσέβιος ὁ
 εὐλαβέστατος ἐπίσκοπος, ἐκ τῆς τῶν πεπραγμένων
 καὶ διαγνωσθέντων ἐρεύνης καὶ αὐτῆς τῆς φωνῆς
 τῶν γενομένων ἐξάρχων τῆς τότε συνόδου, φησάντων
 ἐσφάλλαι καὶ μάτην αὐτοὺς καθηρηκέναι, οὐδὲν περὶ
 τὴν πίστιν σφαλέντες δείκνυνται ἀδίκως καθαιρε-
 θέντες· φαίνεται ἡμῖν κατὰ τὸ τῷ Θεῷ ἀρέσκον, δι-
 καιον εἶναι εἰ παρασταίῃ τῷ θειοτάτῳ καὶ εὐσεβε-
 στάτῳ ἡμῶν δεσπότῃ, τῷ αὐτῷ ἐπιτιμῷ Διόσκορον
 τὸν εὐλαβέστατον ἐπίσκοπον Ἀλεξανδρείας, καὶ Ἰου-
 βενάλιον τὸν εὐλαβέστατον ἐπίσκοπον Ἱεροσολύμων,
 καὶ Θαλάσσιον τὸν εὐλαβέστατον ἐπίσκοπον Καισα-
 ρείας Καππαδοκίας, καὶ Εὐσέβιον τὸν εὐλαβέστατον
 ἐπίσκοπον Ἀρμενίας (28), καὶ Εὐστάθιον τὸν εὐλα- B
 βέστατον ἐπίσκοπον Βηρυτοῦ, καὶ Βασίλειον τὸν εὐ-
 λαβέστατον ἐπίσκοπον Σελευκείας Ἰσαυρίας, τοὺς
 ἐξουσίαν ἐσχηκότας, καὶ ἐξάρχοντας τῆς τότε συν-
 ὁδου, ὑποπείν, παρὰ τῆς ἱερᾶς συνόδου κατὰ τοὺς
 κανόνας τοῦ ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος ἀλλοτρίους γι-
 νομένους· πάντων τῶν παρακολουθησάντων τῇ θείᾳ
 κορυφῇ γνωριζομένων. Εἶτα λιθέλλων εἰς ἑτέραν ἐπι-
 δεδομένων κατὰ Διοσκόρου, ἐγκλημάτων τε χάριν
 καὶ χρημάτων, ὡς δὲ καὶ τρεῖς κληθεὶς ὁ Διόσ-
 κορος οὐχ ὑπήντησεν ἐπὶ προφάσεσιν αἷς εἰρηκεν, οἷ
 τὸν τόπον πληροῦντες Λέοντος τοῦ τῆς πρεσβυτέρας
 Ῥώμης ἐπισκόπου, ἐπὶ λέξεως ἀπεφάναντο ταῦτα.
 comparuisset ob inanes causas quas prætendebat: ii
 bant, hæc ad verbum decreverunt.

Δῆλα γεγένηται (29) τὰ τετολμημένα Διοσκόρῳ C

VALESII ANNOTATIONES.

concilii Chalcedonensis pag. 152. editionis Binii. Miror tamen id Christophorsonum non vidisse, qui hoc loco cuncta miscuit ac turbavit, adeo ut ex ejus interpretatione nihil sani possis elicere. Turbatus est scilicet, cum videret sæculares magistratus in concilio episcoporum, tanquam judices sententiam proferre. Verum animadvertere debuerat illos in causa fidei nullas sibi partes vindicasse: sed solis episcopis ea de re statuendi liberum jus reliquisse. Certe tunc cum regula fidei ab episcopis Chalcedone congregatis conscripta est, ipsi qui ut id fieret concilium antea sæpius interpellaverant, consensui episcoporum interesse noluerunt. In negotio vero inter Eusebium episcopum Dorylæi et Dioscorum Alexandrinum, in quo non de fide agebatur, sed de violentia et fraude, deque aliis criminibus: merito sententiam protulerunt. Quæ tamen non definitiva fuit sententia, sed tantum interlocutio, ut patet ex actis concilii.

Habessini, quibus Eutyches hæreticus audit, concilium tamen Chalcedonense rejiciunt, quoniam in eo damnatus est Dioscorus, quem patriarcham suum agnoscunt, et cujus successoribus semper adhæserunt. Dicunt ergo: « Dioscorum, ejusque successores, atque istorum sectatores, graviter de injuria illata questos fuisse; illum enim neque Eutychetem secutum, neque divinitatem aut humanitatem in Christo realiter existentem unquam negasse aut confudisse: *naturæ* duntaxat vocabulum, divinitati atque humanitati Christi commune, agnoscere noluisse: atque id unice cavissee, ne contra Ecclesiæ catholicæ mentem, et concilii œcumenici Ephesini placita, duæ personæ Christi assererentur:

Flavianum nomen in ea perscriptum esset. Post hæc hi qui ex senatu erant, ista decreverunt. De recta quidem et catholica fide crastino die, conveniente majore concilio, diligentiorē inquisitionem fieri oportere perspicimus. Quoniam vero piæ memoriæ Flavianus, et Eusebius religiosissimus episcopus, ex scrutatione actorum ac decretorum, et ex ipsa voce eorum qui in synodo quæ tunc facta est, præsederunt: qui quidem confessi sunt errasse se, et frustra illos deposuisse, cum nullatenus errassent in fide, injuste depositi esse noscuntur: videtur nobis juxta id quod Deo placet, justum esse, modo id placuerit divinissimo ac piissimo domino nostro, ut Dioscorus, reverendissimus episcopus Alexandriæ, et Juvenalis, reverendissimus episcopus Hierosolymorum, et Thalassius, reverendissimus episcopus Cæsareæ Cappadociæ, et Eusebius, reverendissimus episcopus Ancyrae, et Eustathius, reverendissimus episcopus Beryti, et Basilus, reverendissimus episcopus Seleuciæ Isauriæ, qui tunc potestate succincti concilio præfuerunt, eidem poenæ subiaceant, sacrosancti concilii sententia, juxta sacros canones, alieni ab episcopali dignitate judicati: cunctis quæ consequenter gesta sunt, ad notitiam sacratissimi imperatoris nostri perlatis. Exinde libellis 239 altero die datis adversus Dioscorum de variis criminibus, et de pecuniis ab eo direptis: cum ille iterum ac tercio vocatus non eo direptis: cum ille iterum ac tercio vocatus non

Quæ Dioscorus, antehac episcopus magnæ civi-

id enim secuturum, si duas naturas, duasque voluntates in Christo admitteremus. Denique vocabulum (φύσεως) *naturæ*, natum vel creatum quid significans, divinitati nullatenus quadrare: neque duas voluntates, duabus naturis in una persona citra divisionem, separationem, aut distantiam unitis, animo concipi posse: neque humanam naturam in statum gloriæ exaltatam, idem amplius velle, facere aut pati, quod in statu exinanitionis voluerit, fecerit, aut passa fuerit: adeoque in præsentī statu gloriæ humanitatem nihil velle neque sentire, quod non simul velit et sentiat divinitas. Denique, addita nunc clarius nostra sententia, otiosam sibi (Habessinīs) videri istam quæstionem, et meram λογομαχίαν, ob quam Christianos se invicem odisse non oporteret. Hæc ex narratione Gregorii Habessini scripsit Jobus Ludolfus in *Historia Æthiopica*, lib. iii, c. 8, initio: quæ cum ad illustrandam Dioscori et sectatorum ejus fidem faciant, visum est hic adjicere.

(27) *Τελεωτέρως συνόδου γινομένης*. In actione prima concilii Chalcedonensis legitur *τελεώτερον*. In compendio autem Actorum hujus synodi, quod ad calcem hujus libri subjecit Evagrius, scriptum est *τελειότερον*. Certe codic. Florent. et Tellerianus hoc loco scriptum habent *τελεώτερον*.

(28) *Ἐπίσκοπον Ἀρμενίας*. Idem mendum est in compendio gestorum Chalcedonensium quod exstat ad calcem hujus libri. Constat tamen ἀγχύρας legendum esse, ut scribitur in actione prima concilii Chalcedonensis.

(29) *Δῆλα γεγένηται*. Hæc sententia a vicariis sedis apostolicæ prolata, exstat in actione tertia concilii Chalcedonensis, pag. 192.

tatis Alexandriae, contra ordinem canonum et contra disciplinam ecclesiasticam attentavit, manifesta sunt, tam ex his quæ jam examinata sunt in primo consessu, quam ex his quæ hodie sunt gesta. Hic enim, ut plurima alia prætermittamus, Eutychem eadem cum ipso sentientem, regulariter a proprio depositum episcopo, sanctissimo scilicet Patre nostro et episcopo Flaviano, propria auctoritate contra sacros canones in communionem suscepit, priusquam Ephesi consedisset una cum reliquis Deo charissimis episcopis. Sed istis quidem apostolica sedes veniam concessit ob ea quæ illic ab iisdem non sponte gesta erant. Qui quidem hactenus permanserunt, sanctissimo archiepiscopo Leoni et sanctæ universali synodo obsequentes. Qua de causa eos, utpote ejusdem cum ipso fidei assertores, in communionem suam recepit. Hic vero usque in hodiernum diem ob ea gloriari non desinit, propter quæ gemere et ad terram usque sese inclinare debuerat. Præterea epistolam beati papæ Leonis quam ille ad sanctæ memoriæ Flavianum scripserat, legi minime permisit. Idque quamvis sæpius rogatus esset ab his qui epistolam attulerant, et quamvis ipse adjecto jurejurando pollicitus esset, se eam recitari jussurum. Qua minime perlecta, sanctissimas per universum orbem terrarum ecclesias scandalis ac detrimentis complevit. Sed tamen, quamvis tot ac tanta ab eo præsumpta sint, propositum nobis erat, ob prius ejus impium facinus

Idcirco sanctissimus ac beatissimus magnæ et senioris Romæ archiepiscopus Leo, per nos et per præsentem synodum, una cum beatissimo **290** et omni laude dignissimo Petro apostolo, qui petra et basis est Ecclesiæ catholicæ, rectæque fidei fundamentum, episcopali eum dignitate exuit, et ab omni sacerdotali officio alienum censuit. Sancta

A τῷ γενομένῳ τῆς Ἀλεξανδρείων μεγαλοπόλεως ἐπισκόπῳ κατὰ τῆς τῶν κανόνων τάξεως, καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως, ἐκ τῶν ἤδη ἐξετασθέντων ἐν τῷ πρώτῳ συνεδρίῳ, καὶ ἀπὸ τῶν σήμερον πεπραγμένων. Οὗτος γάρ, ἵνα τὰ πολλὰ παραλείπωμεν, Εὐτυχῇ τὸν ὁμόδοξον αὐτῷ, καθαιρεθέντα κανονικῶς παρὰ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, τοῦ ἐν ἁγίοις φαρμέν Πατρὸς ἡμῶν καὶ ἐπισκόπου Φλαβιανοῦ, αὐθεντήσας ἀκανονίστως εἰς κοινωνίαν ἐδέξατο, πρὶν ἢ συνεδρεῦσαι ἐν τῇ Ἐφεσίῳ μετὰ τῶν θεοφιλῶν ἐπισκόπων. Ἀλλ' ἐκείνοις μὲν ὁ ἀποστολικὸς θρόνος συγγνώμην ἀπένειμεν, ἐπὶ τοῖς ἐκείθεν μὴ κατὰ γνώμην ὑπ' αὐτῶν πεπραγμένοις· οἳ καὶ διετέλεσαν μέχρι τοῦ παρόντος ἐπόμενοι τῷ ἁγιωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ Λέοντι καὶ πάσῃ τῇ ἁγίᾳ καὶ οἰκουμενικῇ συνόδῳ· οὗ δὲ χάριν, καὶ ἐν τῇ αὐτοῦ κοινωνίᾳ, αὐτοὺς ὁμοπίστους ἐδέξατο. Οὗτος δὲ καὶ μέχρι τοῦ παρόντος διέμεινε, σεμνυνόμενος ἐπ' ἐκείνοις, οἷς ἔδει στένειν καὶ εἰς γῆν κεχυμένοι. Πρὸς τούτοις δὲ, οὐδὲ τὴν ἐπιστολὴν ἀναγνωσθῆναι συνεχώρησε τοῦ μακαρίου πάπα Λέοντος τὴν γραφείσαν παρ' αὐτοῦ πρὸς τὸν ἐν ἁγίοις τὴν μνήμην Φλαβιανὸν, καὶ ταῦτα πολλάκις παρακληθεὶς ἀναγνωσθῆναι ταύτην ὑπὸ τῶν κεκοιμητόων, καὶ μεθ' ὅρκου ποιήσασθαι τὴν ἀνάγνωσιν ὑποσχόμενος. Ἦς μὴ ἀναγνωσθείσης, σκανδάλων καὶ βλάβης τὰς ἀνὰ τὴν οἰκουμένην ἁγιωτάτας ἐπλήρωσεν Ἐκκλησίας (30). Ἀλλ' ὅμως τοιούτων παρ' αὐτοῦ τολμηθέντων, ἐσκοποῦμεν περὶ τῆς προτέρας αὐτοῦ ἀνοσίας πράξεως (31) φιλοανθρωπίας τινὸς αὐτὸν ἀξιῶσαι, ὡς καὶ τοὺς λοιποὺς θεοφιλεῖς ἐπισκόπους, καίτοι μὴδὲ τὴν αὐθεντίαν αὐτῷ παραπλησίως τῆς κρίσεως (32) ἐσχηκότας. Ἐπειδὴ δὲ τοῖς δευτέροις τὴν προτέραν παρανομίαν ὑπερηκόντισεν, ἐτόλμησε δὲ καὶ ἀκοινωνησίαν ὑπαγορεῦσαι κατὰ τοῦ ἁγιωτάτου καὶ ὁσιωτάτου ἀρχιεπισκόπου τῆς μεγάλης Ῥώμης Λέοντος· πρὸς δὲ τούτοις καὶ λιθέλλων παρανομιῶν μεστῶν κατ' αὐτοῦ προσενεχθέντων τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ συνόδῳ, καὶ ἅπαξ καὶ δις καὶ τρίς διὰ θεοφιλῶν ἐπισκόπων κανονικῶς κληθεὶς, οὐχ ὑπήκουσεν, ὑπὸ τοῦ οἰκείου συνειδότος δηλονότι κεντούμενος· καὶ τοὺς παρὰ συνόδων διαφόρων ἐνθέσμως καθαιρεθέντας, παρανόμως ἐδέξατο· αὐτὸς καθ' ἑαυτοῦ τὴν ψῆφον ἐξήνεγκε διαφόρως τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς πατήσας

D θεσμούς· Ὅθεν ὁ ἁγιώτατος καὶ μακαριώτατος ἀρχιεπίσκοπος τῆς μεγάλης καὶ πρεσβυτέρας Ῥώμης Λέων, δι' ἡμῶν καὶ τῆς παρούσης συνόδου, μετὰ τοῦ τρισμακαρίου καὶ πανευφήμου Πέτρου τοῦ ἀποστόλου, ὅς ἐστι πέτρα καὶ κρηπὶς τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, καὶ τῆς ὁρθοδόξου πίστεως θεμέλιος, ἐγύμνωσεν αὐτὸν τοῦ τε ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος, καὶ ἀσῆς ἱερα-

VALESII ANNOTATIONES.

(30) Τὰς ἁγιωτάτας ἐπλήρωσεν Ἐκκλησίας. In actione tertia concilii Chalcedonensis hic locus ita legitur, αὖ ἀνὰ τὴν οἰκουμένην ἐπειράθησαν ἁγιωτάται Ἐκκλησίαι.

(31) Περὶ τῆς προτέρας αὐτοῦ ἀνοσίας πράξεως. In Actis Chalcedonensis concilii legitur ἐκ τῆς προτέρας.

(32) Αὐθεντίαν αὐτῷ παραπλησίως τῆς κρίσεως. Hæc verba τῆς κρίσεως desunt in codice Regio, Telleriano et Florentino, et ex Christophorsoni libris adjecta sunt in editione Genevensi. Habentur quidem in Actis Chalcedonensis concilii: mihi tamen non videntur admodum necessaria.

τιχῆς ἡλλοτρίωσεν ἐνεργείας. Τοιγαροῦν ἡ ἀγία αὕτη καὶ μεγάλη σύνοδος τὰ δόξαντα τοῖς κανόσιν, ἐπὶ τῷ μνημονευθέντι Διοσκόρῳ ψηφίζεται (33). Τοῦτων παρὰ τῆς συνόδου κυρωθέντων καὶ τινων ἐτέρων πεπραγμένων, οἱ μὲν ἅμα Διοσκόρῳ καθαιρεθέντες παρακλήσει τῆς συνόδου καὶ νεύμασι τῆς βασιλείας, ἀνακλήσεως ἔτυχον. Ἐτέρων δὲ τοῖς πεπραγμένοις ἐπισυνενεχθέντων, ὁρος ἐξεφωνήθη λέγων αὐτοῖς ὀνόμασι ταῦτα. Ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ Σωτὴρ (34) Ἰησοῦς Χριστὸς, τῆς πίστεως τὴν γνῶσιν τοῖς μαθηταῖς βεβαιῶν ἔφη. Εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν ἀφήμι ὑμῖν. «ὥς μηδένα πρὸς τὸν πλησίον διαφωνεῖν ἐν τοῖς δόγμασι τῆς εὐσεβείας, ἀλλ' ἐπίσης τὸ τῆς ἀληθείας ἐπιδείκνυσθαι κήρυγμα. Καὶ μετὰ ταῦτα ἀναγνωσθέντος τοῦ ἐν Νικαίᾳ ἀγίου συμβόλου, καὶ πρὸς γε τῶν ἐκατὸν πεντήκοντα ἁγίων Πατέρων, ἐπήγαγον. Ἦρχετο μὲν οὖν εἰς ἐν-τελὴ τῆς εὐσεβείας ἐπίγνωσιν τε καὶ βεβαιώσιν τὸ σοφὸν καὶ σωτήριον τοῦτο τῆς θείας χάριτος σύμβολον. Περὶ τε γὰρ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἐκδιδάσκει τὸ τέλειον, καὶ τοῦ Κυρίου τὴν ἐνανθρώπησιν τοῖς πιστῶς δεχομένοις παρίστησιν. Ἀλλ' ἐπειδὴ περ οἱ τῆς ἀληθείας ἐχθροὶ (35) ἀθετεῖν ἐπιχειροῦσι τὸ κήρυγμα διὰ τῶν οἰκείων αἰρέσεων, καὶ κενοφωνίας³ ἀπέτεκον, οἱ μὲν, τὸ τῆς δι' ἡμᾶς τοῦ Κυρίου οἰκονομίας μυστήριον παραφθείρειν πολμήσαντες, καὶ τὴν θεοτόκος ἐπὶ τῆς Παρθένου φωνὴν ἀπαρνούμενοι· οἱ δὲ, σύγχυσιν καὶ ἁρᾶσιν εἰσάγοντες, καὶ μίαν εἶναι τὴν φύσιν τῆς σαρκὸς καὶ τῆς θεότητος ἀνοήτως ἀναπλάττοντες, καὶ παθητὴν τοῦ Μονογενοῦς τὴν θεῖαν φύσιν τῇ συγχύσει περατευόμενοι· διὰ τοῦτο πᾶσαν αὐτοῖς ἀποκλείσαι κατὰ τῆς ἀληθείας μηχανὴν βουλομένην ἢ παροῦσα νῦν αὕτη ἀγία μεγάλη καὶ οἰκουμένη σύνοδος, τὸ τοῦ κηρύγματος ἄνωθεν ἀσάλευτον ἐκδικούσα, ὥρισε προηγουμένως τῶν τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ ἁγίων Πατέρων τὴν πίστιν μένειν ἀπαρεγχείρητον· καὶ διὰ μὲν τοὺς τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ μαχομένους, τὴν χρόνους ὕστερον παρὰ τῶν ἐπὶ τῆς βασιλευούσης πόλεως ἐκατὸν πεντήκοντα συνελθόντων Πατέρων περὶ τῆς τοῦ Πνεύματος οὐσίας παραδοθεῖσαν διδασκαλίαν⁴ κυροῖ, ἣν ἐκεῖνοι πᾶσιν ἐγνώρισαν, οὐχ ὥς τι λείπον τοῖς προλαβοῦσιν ἐπεισάγοντες, ἀλλὰ τὴν περὶ τοῦ ἀγίου

A igitur et magna hæc synodus, ea quæ canonibus placita sunt super memorato Dioscoro decernat. His a synodo confirmatis et quibusdam aliis gestis, ii quidem qui cum Dioscoro depositi fuerant, rogatu concilii et annuente imperatore, in pristinum locum restituti sunt. Cum alia quædam superioribus gestis adjuncta essent, definitio fidei promulgata est his omnino verbis. Dominus et Servator noster Jesus Christus cum fidei notitiam discipulis confirmaret, dixit: « Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis¹⁰; » ne scilicet quisquam in pietatis decretis a proximo dissentiret; sed ut veritatis prædicatio omnibus ex æquo ostenderetur. Post hæc cum recitatum esset sanctum Symbolum Nicænum, et præterea Symbolum sanctorum Patrum B centum et quinquaginta, ista subjunxerunt. Sufficiebat quidem ad perfectam pietatis notitiam et confirmationem, sapiens istud ac salutare divinæ gratiæ Symbolum. De Patre enim et de Filio ac Spiritu sancto perfectam tradit doctrinam, et incarnationem Domini astruit iis qui eum fide illam suscipiunt. Sed quoniam veritatis inimici, prædicationem illius per proprias hæreses subvertere molientes, quasdam vocum novitates pepererunt (alii quidem mysterium dominicæ dispensationis quæ propter nos facta est, corrumpere ausi, et vocem Deiparæ in Maria Virgine denegantes: alii vero, confusionem et misionem introducentes, et unam esse naturam carnis ac Deitatis stulte fingentes, et divinam Unigeniti naturam passioni obnoxiam esse per confusionem somniantes) idcirco sancta hæc magna et universalis synodus, omnem illis viam fraudis et machinationis adversus veritatem volens præcludere, et prædicationis jam inde ab initio inconcussum robur vindicans, definivit: ante omnia ut fides trecentorum et octodecim sanctorum Patrum intemerata permaneat, ac propter illos quidem qui Spiritum sanctum impugnant, de substantia Spiritus sancti doctrinam, quæ postmodum tradita est a centum quinquaginta Patribus qui in regia urbe congregati sunt, confirmat: quam illi omnibus promulgarunt, non tanquam aliquid adjicientes quod prioribus deesset, sed ut suam de Spiritu sancto sententiam adversus eos qui domi-

¹⁰ Joan. xxiv, 27.

VARIAE LECTIONES.

³ Sic et Stephanus. Valesius tamen vertit quasi legisset καινοφωνίας. ⁴ Sic edit. Paris.; Stephanus habet παραδοθείσης διδασκαλίας, lege παραδοθείσαν διδασκαλίαν.

VALESHII ANNOTATIONES.

(33) Ψηφίζεται. In gestis Chalcedonensis concilii legitur ψηφίζεται, recte, meo quidem iudicio. Futurum enim hoc loco ponitur pro imperativo. Nam cum Legati sedis apostolicæ synodum hic alloquantur, imperativo uti noluerunt; quippe quod arrogantius videtur. Futurum igitur posuerunt, ut mollius ac modestius. Vetus tamen interpres concilii Chalcedonensis, non aliter quam nos interpretatus est hoc modo: Igitur sancta hæc et magna synodus, quæ placent regulis super memorato Dioscoro decernat. Apud Nicephorum in libro xiv, cap.

30, legitur ψηφίζεται.

(34) Ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ Σωτὴρ. Hæc definitio fidei habetur in actione quinta synodi Chalcedonensis. Exstat etiam apud Nicephorum in lib. xiv, cap. 6.

(35) Οἱ τῆς ἀληθείας ἐχθροί. Postrema vox deest in Actis synodi Chalcedonensis. Et totus hic locus ita legitur, οἱ τῆς ἀληθείας ἀθετεῖν ἐπιχειροῦντες τὸ κήρυγμα, etc. Quæ quidem lectio longe melior mihi videtur.

nationem illius evertere conabantur, Scripturarum A
testimoniis **291** declararent.

Propter eos vero qui dispensationis mysterium
audent corrumpere, et eum qui ex sancta Virgine
Maria natus est, purum hominem esse impudenter
delirant, beati Cyrilli qui Alexandrinæ Ecclesiæ
pastor fuit, synodales epistolas ad Nestorium et ad
Orientales episcopos scriptas suscepit, quippe quæ
idoneæ sint tum ad vesaniam Nestorii confutandam,
tum ad exponendum salutare symbolum, in gra-
tiam eorum qui, pio zelo adducti, intelligentiam
illius assequi desiderant. Quibus epistolam quoque
beatissimi et sanctissimi Leonis, maximæ et senio-
ris Romæ archiepiscopi, exstinguendæ Eutychis ma-
levolentiæ causa scriptam ad sanctum archiepisco-
pum Flavianum : quæ cum beati Petri confessione
consentit, et communis quædam columna est ad-
versus eos qui male sentiunt, jure merito conjunxit,
ad rectorum dogmatum confirmationem. Nam et iis
qui dispensationis mysterium in duos filios distra-
here conantur, repugnat : et eos qui Unigeniti dei-
tatem perpeccationi obnoxiam dicere non verentur, a
conventu sacrorum expellit : illis quoque qui in
duabus Christi naturis mistionem seu confusionem
comminiscuntur, resistit : eos item qui formam
servi quam ille ex nobis assumpsit, cœlestis aut
alterius cujuscumque substantiæ esse delirant, ejicit.
Illos denique qui ante unionem quidem duas Do-
mini naturas fabulantur, unam vero post unionem
fuisse constringunt, anathemate percellit. San-
ctorum igitur Patrum vestigiis insistentes, unum
eundemque Filium confiteri oportere Dominum
nostrum Jesum Christum, uno consensu omnes do-
cemus ; eundem perfectum in deitate, et eundem
perfectum in humanitate : vere Deum, et vere ho-
minem eundem, ex anima rationali constantem et
corpore : consubstantiali Patri secundum deita-
tem, eundem vero nobis consubstantiali secun-
dum humanitatem : per omnia similem nobis, ex-
cepto peccato : ante sæcula quidem genitum ex
Patre secundum Deitatem : in extremis autem tem-
poribus eundem propter nos et propter nostram
salutem ex Maria Virgine ac deipara natum : unum
eundemque Jesum Christum, Filium, Dominum,
Unigenitum : in duabus naturis inconfuse, immuta-
biliter, indivise atque inseparabiliter cognitum :
naturarum differentia nequiquam exstincta per uni-
tionem : sed servata potius utriusque naturæ pro-
prietate, et in unam personam seu hypostasim
concurrente : non in duas partitum aut divisum

Πνεύματος αὐτῶν ἔννοιαν κατὰ τῶν τὴν αὐτοῦ δε-
σποτεῖαν ἀθετεῖν πειρωμένων Γραφικαῖς μαρτυρίαις
τρανώσαντες.

Διὰ δὲ τοὺς τὴν οἰκονομίαν παραφθείρειν
τολμῶντας μυστήριον, καὶ ψιλὸν ἄνθρωπον τὸν
ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου τεχθέντα Μαρίας, ἀναι-
δῶς ληρωδοῦντας, τὰς τοῦ μακαρίου Κυρίλλου τοῦ
τῆς Ἀλεξανδρέων Ἐκκλησίας (36) γενομένου ποιμέ-
νος συνοδικὰς ἐπιστολάς πρὸς τε Νεστόριον καὶ πρὸς
τοὺς τῆς Ἀνατολῆς ἀρμοδίους οὕσας ἐδέξατο, εἰς
ἐλεγχον μὲν τῆς Νεστορίου φρενοβλαθείας, ἐρμη-
νεύειν δὲ τῶν ἐν εὐσεβείᾳ ζήλῳ τοῦ σωτηρίου συμβό-
λου προθύοντων τὴν ἔννοιαν· αἷς καὶ τὴν ἐπιστολὴν
τοῦ τῆς μεγίστης καὶ πρεσβυτέρας Ῥώμης προ-
έδρου, τοῦ μακαριωτάτου καὶ ἁγιωτάτου ἀρχιεπι-
σκόπου Λέοντος, τὴν γραφεῖσαν πρὸς τὸν ἐν ἁγίοις
ἀρχιεπίσκοπον Φλαβιανὸν ἐπ' ἀναιρέσει τῆς Εὐτυ-
χοῦς κακονοίας, ἦντινα τῇ τοῦ μεγάλου Πέτρου (37)
ὁμολογίᾳ συμβαίνουσιν, κοινὴν τινα στήλην ὑπάρ-
χουσιν κατὰ τῶν κακοδοξούντων, εἰκότως συνήρμοσε
πρὸς τὴν τῶν ὀρθῶν δογμάτων βεβαίωσιν. Τοῖς τε
γὰρ εἰς υἱὼν δυάδα τὸ τῆς οἰκονομίας διασπᾶν ἐπι-
χειροῦσι μυστήριον παρατάττεται· καὶ τοὺς παθη-
τὴν τοῦ Μονογενοῦς λέγειν τολμῶντας τὴν θεότητα,
τοῦ τῶν ἱερῶν ἀπωθεῖται συλλόγου, καὶ τοῖς ἐπὶ τῶν
δύο φύσεων τοῦ Χριστοῦ κρᾶσιν ἢ σύγχυσιν ἐπινοοῦ-
σιν ἀνθίσταται· καὶ τοὺς οὐρανίου ἢ ἐτέρας τινὸς
οὐσίας τὴν ἐξ ἡμῶν ληφθεῖσαν αὐτῷ τοῦ δούλου
μορφὴν παραπαίοντας ἐξελαύνει· καὶ δύο μὲν πρὸ
τῆς ἐνώσεως φύσεις τοῦ Κυρίου μυθεύοντας, μίαν δὲ
μετὰ τὴν ἔνωσιν ἀναπλάττοντας, ἀναθεματίζει.
Ἐπόμενοι τοίνυν τοῖς ἁγίοις Πατράσιν, ἕνα καὶ τὸν
αὐτὸν ὁμολογοῦμεν (38) Ὑἱὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν
Χριστὸν, καὶ συμφώνως ἅπαντες ἐκδιδάσκομεν, τέ-
λειον τὸν αὐτὸν ἐν θεότητι, καὶ τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν
ἀνθρωπότητι, Θεὸν ἀληθῶς, καὶ ἄνθρωπον ἀληθῶς,
τὸν αὐτὸν ἐκ ψυχῆς λογικῆς καὶ σώματος, ὁμοούσιον
τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα, καὶ ὁμοούσιον ἡμῖν τὸν
αὐτὸν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, κατὰ πάντα ὅμοιον
ἡμῖν χωρὶς ἁμαρτίας· πρὸ αἰώνων μὲν ἐκ τοῦ Πα-
τρὸς γεννηθέντα κατὰ τὴν θεότητα· ἐπ' ἐσχάτων δὲ
τῶν ἡμερῶν τὸν αὐτὸν δι' ἡμᾶς καὶ διὰ τὴν ἡμε-
τέραν σωτηρίαν ἐκ Μαρίας τῆς Παρθένου καὶ Θεο-
τόκου κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα· ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν
Ἰησοῦν Χριστὸν Ὑἱὸν Κύριον Μονογενῆ ἐν δύο φύ-
σεσιν ἄσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδιαιρέτως, ἀχωρίστως
γνωριζόμενον οὐδαμοῦ τῆς τῶν φύσεων διαφορᾶς
ἀννηρημένης διὰ τὴν ἔνωσιν· σωζομένης δὲ μᾶλλον
τῆς ιδιότητος ἑκατέρας φύσεως καὶ εἰς ἓν πρόσω-
πον, καὶ μίαν ὑπόστασιν συντρεχούσης· οὐχ ὡς εἰς
δύο πρόσωπα μεριζόμενον, ἢ διαιρούμενον· ἀλλ' ἕνα

VALESII ANNOTATIONES.

(36) Ἀναιδῶς ληρωδοῦντας. Scribendum est
procul dubio ληρωδοῦντας, ut legitur in manuscripto
codice Florentino et in Actis synodi Chalcedo-
nensis.

(37) Ἦντινα τῇ τοῦ μεγάλου Πέτρου. Sic
etiam legitur apud Nicephorum. Verum orationis
series omnino postulat ut legamus ἅτε δὴ τῇ τοῦ
μεγάλου, etc. Quemadmodum scribitur in Actis sy-

nodi Chalcedonensis.

(38) Ἐνα καὶ τὸν αὐτὸν ὁμολογοῦμεν. In Actis
synodi Chalcedonensis aliter scribitur hic locus,
hoc scilicet modo : Ἐνα καὶ τὸν αὐτὸν ὁμολογεῖν
Ὑἱὸν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, συμφώνως
ἅπαντες ἐκδιδάσκομεν. Quæ quidem scriptura longe
rectior mihi videtur.

καὶ τὸν αὐτὸν Υἱὸν μονογενῆ Θεὸν Λόγον, Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, καθάπερ ἄνωθεν οἱ προφῆται περὶ αὐτοῦ καὶ αὐτὸς ἡμᾶς ὁ Χριστὸς ἐξεπαίδευσε, καὶ τὸ τῶν Πατέρων ἡμῖν παραδέδωκε σύμβολον. Τούτων τοίνυν μετὰ πάσης ἀκριβείας καὶ ἐμμελείας ³⁹ παρ' ἡμῶν διατυπωθέντων, ὥρισε τὴν ἁγία καὶ οἰκουμένη συνόδος, ἐτέραν πίστιν μηδενὶ ἐξεῖναι προφέρειν, εἴτ' οὖν συγγράφειν, ἢ συντιθέναι, ἢ φρονεῖν, ἢ διδάσκειν ἐτέρους. Τοὺς δὲ τολμῶντας ἢ συντιθέναι πίστιν ἐτέραν ἢ γοῦν προκομίζειν ἢ διδάσκειν, ἢ παραδιδόναι ἕτερον σύμβολον τοῖς ἐθέλουσιν ἐπιστρέφειν εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐξ Ἑλληνισμοῦ καὶ Ἰουδαϊσμοῦ ἢ ἐξ ἐτέρας αἱρέσεως οἷας δὴ ποτε, τούτους εἰ μὲν εἶεν ἐπίσκοποι, ἢ κληρικοὶ, ἀλλοτρίους, εἶναι, τοὺς ἐπισκόπους τῆς ἐπισκοπῆς, καὶ τοὺς κληρικοὺς τοῦ κλήρου· εἰ δὲ μονάζοντες ἢ λαϊκοὶ εἶεν, ἀναθεματίζεσθαι. Μετὰ τοίνυν τὸν ἀνεγνωσμένον ὅρον, καὶ βασιλεὺς Μαρκιανὸς ἀνὰ τὴν Καλχηδονέων τῇ συνόδῳ παραγενόμενος, δημηγορήσας τε αὐτῷ ἐπανέστειλε. Καὶ τισι συμβάσεις Ἰουβενάλιος τε καὶ Μάξιμος τὰ περὶ τῶν κατ' αὐτοὺς ἐπαρχιῶν διώκησαν, καὶ Θεοδώριτος καὶ Ἰβας ἀνεκλήθησαν, καὶ ἕτερα κεκίνητο, ἅπερ, ὡς ἔφθην εἰπὼν, μετ' αὐτὴν τὴν ἱστορίαν ἐγγέγραπται. Ἐδόκει δὲ καὶ τὸν θρόνον τῆς νέας Ῥώμης ἐκ τῶν δευτερείων τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, τῶν ἄλλων τὰ πρεσβεῖα φέρειν.

ΚΕΦΑΛ. Ε'.

Περὶ τῆς γενομένης στάσεως ἐν Ἀλεξανδρείᾳ χάριν τῆς χειροτονίας Προτερίου, ὁμοίως καὶ ἐν Ἱεροσολύμοις.

Ἐπὶ τούτοις (h) Διόσκορος μὲν τὴν Γαγγρηνῶν τῶν Παφλαγονίων οἰκεῖν κατακρίνεται· Προτερίος δὲ τὴν ἐπισκοπὴν, ψήφῳ κοινῇ τῆς συνόδου, τῆς Ἀλεξανδρέων κληροῦται· ὃς ἐπειδὴ τὸν οἰκεῖον κατειλήφει θρόνον μέγιστος καὶ ἀνύποιστος τάραχος τῷ δήμῳ διανέστη πρὸς διαφόρους κυμαινομένῳ γνώμας. Οἱ μὲν γὰρ Διόσκορον ἐπεστήτουν, οἷάπερ εἰκὸς ἐν τοῖς τοιούτοις γίνεσθαι· οἱ δὲ, Προτερίου μάλα γενικῶς ἀντεῖχοντο, ὡς καὶ πολλὰ καὶ ἀνήκεστα προσελθεῖν. Ἰστορεῖ δ' οὖν Πρίσκος ὁ Ῥήτωρ, φθῆναι τῇ καὶ τὴν Ἀλεξάνδρου τῆς Θηβαίων ἐπαρχίας (39), ἰδεῖν τε τὸν δῆμον ὁμόσε κατὰ τῶν ἀρχόντων χωροῦντα· τῆς τε στρατιωτικῆς δυνάμεως τὴν στάσιν διακωλύειν βουλομένης, λίθων βυλαῖς αὐτοὺς χρήσασθαι.

¹¹ Canon 28 hujus concilii.

³⁹ ἐπιμελείας.

VARIAE LECTIONES.

VALESII ANNOTATIONES.

(39) *Τῶν Θηβαίων ἐπαρχία*. Hunc locum restitui ex codice Florentino, cui consentit etiam Nicephorus in cap. viii libri 15. Pessime Christophorus emendaverat τὸν τῶν Θηβαίων ἐπαρχον. Neque enim Thebais Provincia a praefecto regebatur; sed a praeside, ut docet *Notitia imperii Romani*. Deinde non rectorem provinciae Thebaidis, sed seipsum Alexandriam tunc venisse scribit Pri-

(h) *Διόσκορος μὲν τὴν Γαγγρηνῶν*. Certum est Dioscorum Gangram Asiae Minoris civitatem depor-

A personas, sed unum eundemque Filium unigenitum Deum Verbum Dominum Jesum Christum, sicut olim prophetae, et ipse nos de se Christus edocuit, et Patrum symbolum nobis tradidit. His igitur cum omni cura ac diligentia a nobis constitutis, sancta et universalis synodus decrevit, ut nemini liceat aliam fidem proferre, aut conscribere, aut componere, aut sentire, vel alios docere.

292 Quicumque vero ausi fuerint aliam fidem componere, aut proferre, aut docere, vel aliud symbolum tradere iis qui a gentilium superstitione vel Judaismo, vel ab alia qualibet secta ad veritatis cognitionem convertere se voluerint: si quidem episcopi sint, ab episcopali dignitate: si vero clerici, a clero censeantur alieni. Quod si monachi fuerint aut laici, anathemati subjiciantur. Cum haec definitio lecta esset, imperator Marcianus, Chalcodonem ingressus, synodo interfuit, et oratione ad episcopos habita, mox recessit. Juvenalis item et Maximus controversias quae inter ipsos erant de quibusdam provinciis, certis conventionibus diremerunt. Praeterea Theodoritus et Ibas restituti sunt in integrum. Alia quoque tractata sunt, quae, ut supra dixi, ad calcem hujus libri scripta lector inveniet. Denique decretum est, ut sedes archiepiscopis junioris Romae, eo quod secunda sit post seniores Romam, praerogativam supra reliquas sedes obtineat ¹¹.

CAP. V.

De seditione quae Alexandriae facta est ob ordinationem Proterii: et de ea quae contigit Hierosolymis.

Posthaec Dioscorus quidem in urbem Paphlagoniae Gangram est relegatus: Proterius vero communi totius synodi suffragio Alexandrinum episcopatum sortitur. Qui cum sedem suam capessivisset, ingens atque intolerabilis exortus est tumultus in civitate, populo in diversas sententias distracto. Alii enim Dioscorum requirebant, ut in hujusmodi occasionibus fieri solet. Alii Proterium pertinaciter defendebant: adeo ut multa admodum gravia, ac prope insanabilia inde profluxerint. Certe Priscus rhetor in Historia sua scribit his temporibus venisse se Alexandriam ex provincia Thebaide, et populi multitudinem impetum in magistratus facientem vidisse. Cumque milites seditionem inhibere

D scus rhetor. Certe Priscus in provincia Thebaide diu versatus fuerat cum Maximino duce, cujus erat consiliarius et assessor, tunc cum ille adversus Nubas et Blemmyas bellum gereret, ut ipsemet docet in Excerptis legationum. In Telleriano codice hunc locum ita scriptum inveni, φθῆναι δὲ Ἀλεξάνδρου τῆς Θηβαίων ἐπαρχίας. Malim tamen scribere φθῆναι ἐς τὴν Ἀλεξάνδρου ἐκ τῆς, etc.

VARIORUM.

tatum esse anno 451, ibique interiisse anno 454. Vide Ant. Pag. ad ann. 451, n. 66.

vellent, populum eos lapidibus appetivisse et in fugam vertisse : et cum milites in templum quod olim fuerat Serapidis, se recepissent, populum eos illic obsedissee et vivos concremasset. Ea re cognita, imperatorem duo millia militum, qui recens conscripti erant, eo misisse : **293** qui, secundo vento usi, adeo prospere navigarunt, ut sexta post die ad magnam Alexandrinorum urbem appulerint. Deinde cum milites petulantius illuderent uxoribus et filiabus Alexandrinorum, multo graviora quam antehac perpetrata esse. Tandem vero populum in circo congregatum, rogasse Florum qui tunc dux rei militaris per Ægyptum, et præfectus simul erat Alexandriae, ut præbitionem annonæ quam ipsis ademerat, restitui curaret, balnea item ac spectacula, et quæcunque ipsis ablata fuerant ob seditionem ab ipsis concitatam. Florum vero, suasu et consilio Prisci rhetoris, in conspectum populi prodixisse, seque id facturum promississe, atque ita seditionem paulatim dissolvissse. Sed neque solitudo quæ est juxta Hierosolymam, tranquillo in statu erat. Etenim nonnulli ex monachis qui concilio interfuerant, et contrariam ejus decretis opinionem imbibebant, in Palesti-

A τρέφασθαι τε τούτους καὶ ἀνὰ τὸ ἱερὸν τὸ πάλαι Σαράπιδος (40) ἀναδραμόντας ἐκπολιορκῆσαι, καὶ πυρὶ ζῶντας παραδοῦναι. Ταῦτά τε τὸν βασιλεῖα μαθόντα, δισχιλίους νεολέκτους ἐκπέμψαι· καὶ τοῦ πνεύματος ἐπιτυχόντας οὐριοδρομῆσαι, ὡς ἀνὰ τὴν ἕκτην τῶν ἡμερῶν τῇ μεγάλῃ τῶν Ἀλεξανδρέων προσχεῖν πόλει. Κάντεῦθεν τῶν στρατιωτῶν παροινούντων ἔς τε τὰς γαμετὰς καὶ θυγατέρας τῶν Ἀλεξανδρέων, τῶν προτέρων πολλὰ δεινότερα (41) προσελθεῖν. Ὑστερόν τε δεηθῆναι τὸν δῆμον τοῦ Φλώρου (42) τῶν στρατιωτικῶν ταγμάτων ἡγουμένου, ὁμοῦ τε καὶ τὴν πολιτικὴν διέποντος ἀρχὴν ἀνὰ τὴν ἵπποδρομίαν ἀλίσθεντα, ὥστε καταπράξασθαι αὐτοῖς τὴν τοῦ σιτηρεσίου χορηγίαν (43), ἣν παρ' αὐτῶν ἀφῆρητο, τὰ τε βαλανεῖα, καὶ τὴν θέαν, καὶ ὅσα **B** διὰ τὴν γενομένην παρ' αὐτῶν ἀταξίαν ἀπεκόπησαν. Καὶ οὕτως τὸν Φλώρον ἐσηγήσει τῇ αὐτοῦ (44) φανέντα τῷ δήμῳ, ὑποσχέσθαι ταυτῶ, καὶ τὴν στάσιν πρὸς βραχὺ διαλύσαι. Ἀλλ' οὐδὲ τὰ κατὰ τὴν ἔρημον (i) τὴν πρὸς τὰ Ἱεροσόλυμα, τὴν ἡρεμίαν εἶχεν. Ἐνιοὶ γὰρ τῶν μεναχῶν τῶν ἀνὰ τὴν σύνοδον εὐρεθέντων, καὶ τάναντία ταύτῃ βουλευθέντων φρονεῖν, πρὸς τὴν Παλαιστίνην ἀφικνοῦνται· καὶ προδοσίαν τῆς πίστεως ὑδυρόμενοι, τὸ μοναδικὸν ἔσπευδον

VALESI ANNOTATIONES.

(40) Ἀνὰ τὸ ἱερὸν τὸ πάλαι Σαράπιδος. De Serapidis templo quædam hoc loco addit Nicephorus, satis recondita, et quæ alibi legisse me non memini. Itaque suspicor Nicephorum ex Prisci rhetoris Historia, quæ tunc integra exstabat, ea descripsisse.

(41) Τῶν προτέρων πολλὰ δεινότερα. Scribendum est πολλῶ δεινότερα, ut legitur apud Nicephorum in c. supra citato.

(42) Τοῦ Φλώρου. Hujus Flori præfecti Augustalis simul ac ducis Ægypti meminit Jornandes in lib. *De successionem regnorum*, ubi de Marciano imperatore ita scribit : *Nobades Blemmyesque Æthiopia prolapsos, per Florum Alexandrinæ urbis procuratorem sedavit, et pepulit a sedibus Romanorum*. Successerat autem Theodoro Augustali, ut discimus ex *Breviario Liberati diaconi*, cap. 14. Sub quo Proterius ordinatus est episcopus, et seditio illa quam hic describit Evagrius, facta est Alexandriae anno Christi 452, ob quam seditionem cum annona publica, Alexandrinis erogari solita, balnea item ac spectacula, populo Alexandrinorum jussu principis adempta fuissent, plebs in circum conveniens, Florum præfectum Augustalem, qui paulo ante Alexandriam venerat, rogavit ut ea ipsis restituerentur. Id ergo contigit anno Christi 453.

(43) Τὴν τοῦ σιτηρεσίου χορηγίαν. Alexandriae perinde ac Romæ et Constantinopoli, diurni panes civibus erogabantur, ut discimus ex libro xiv codicis Theodosiani, titulo *De frumento Alexandrino*. Quisnam autem hujus rei auctor fuerit, incertum est. Primus quidem Diocletianus castrensem panem Alexandrinis donavit, ut scribit auctor *Chronici Alexandrini*, Constantio Cæsare x et Maximiano Jovino Cæsare iv coss., τούτῳ τῷ ἔτει ὁ Καστρίσιος ἄρτος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὑπὸ Διοκλητιανοῦ ἐδώρηθη. Quæ iisdem verbis leguntur in *Excerptis*

Chronologicis quæ ad calcem Eusebiani *Chronici* edidit Scaliger. *Constantio et Maximiano novorum Cæsarium quarto. In eodem anno castritius in Alexandria donatus est*. Procopius in *Anecdosis* pag. 119, ait hanc annonam pauperibus duntaxat urbis Alexandriae a Diocletiano constitutam fuisse. Quam cum cives illius urbis inter se postea partiti essent, eam deinde ad posteror suos transmittiebant. Verba Procopii sunt hæc : *Διοκλητιανὸς Ῥωμαίων γεροντῶν αὐτοκράτωρ σίτου μέγα τι χρῆμα διδοῦσθαι παρὰ τοῦ δήμου τῶν Ἀλεξανδρέων τοῖς δεομένοις ἀνὰ πᾶν ἔτος διώρισε. Ταῦτα ὁ δῆμος τηνικάδε διαδικασάμενοι ἐν σφίσιν αὐτοῖς, ἔς ἀπογόνους τοὺς μέχρι δεῦρο παρέπεμψαν*. Quibus in verbis mendum est gravissimum, quod Nicolaus Alemannus, vir alioqui doctissimus, non animadvertit. Nam pro verbis illis παρὰ τοῦ δήμου, scribendum est procul dubio παρὰ τοῦ δημοσίου. Et paulo post scribendum est ταῦτα ὁ δῆμος τηνικάδε ἰδίᾳ δασάμενοι ἐν σφίσιν αὐτοῖς, etc. Qua quidem emendatione nihil certius. Porro longe ante Diocletianum, Dionysii scilicet Alexandrini temporibus, omogerontes urbis Alexandriae annonam ex publico accipiebant, ut docet Dionysius Alexandrinus in epist. ad Hieracem episcopum, quam refert Eusebius, in lib. vii *Historiæ*, cap. 21. Itaque Diocletianus hanc frumenti Alexandrini præbitionem auxit potius quam instituit.

(44) Ἐσηγήσει τῇ αὐτοῦ. Hunc locum non intellexerunt interpretes, ut ex versione eorum apparet. Putarunt enim vocem αὐτοῦ, ad Florum esse referendam, cum tamen ad Priscum rhetorem referatur; ex cujus historia hæc cuncta descripsit Evagrius. Hic enim cum tunc Alexandria versaretur, id consilium suggessit Floro, ut ad circum pergeret, quo in loco collecta plebs Alexandrinorum, magnis clamoribus Florum eo advenire poscebat.

VARIORUM.

(i) Ἀλλ' οὐδὲ τὰ κατὰ τὴν ἔρημον. Horum Palestinae tumultuum mentio habetur in Actis Danielis Stylitæ; quorum causa idem cupiens ad Sancta invisenda loca pergere, fuit a proposito revocatus, utpote quod non sine vitæ periculo hoc tempore

illuc accedere catholicis fas esset. Hæc Baronius ad ann. 452, pag. 170. De his etiam, et præsertim de Theodosio sedis Hierosolymitanæ invasore, fusions agit Nicephorus, *Hist.* lib. xv, cap. 9.

ἀναβρίψαι, καὶ ἀνασοῦν. Καὶ ἐπειδὴ περ Ἰου-
θενάλιος τὸν οἰκεῖον κατεῖλε θρόνον, καὶ βιαζόμε-
νος παρὰ τῶν ἀνασυρόντων τὰ οἰκεῖα ἀνασκευάσαι
τε καὶ ἀναθεματίσαι, κατὰ τὴν βασιλείῳ πόλιν ἀν-
έδραμεν, ἀλισθέντες οἱ πάναντία τῆς ἐν Καλχηδόνι
συνόδου, ὡς ἀνωτέρω εἰρήκαμεν, φρονοῦντες, χει-
ροτονοῦσιν ἀνὰ τὴν ἁγίαν ἀνάστασιν (45) Θεοδοσίον,
τὸν μάλιστα κυχήσαντα τὴν ἐν Καλχηδόνι σύνοδον,
τὸν καὶ πρῶτον περὶ ταύτης αὐτοῖς ἀγγελλαντα.
Περὶ οὗ ὕστερον τὸ ἐν Παλαιστίνῃ μοναχικὸν πρὸς
Ἀκλίσωνα γράφον (46) εἴρηκεν, ὡς καὶ περὶ τοῦ οἰ-
κεῖου ἐπισκόπου (47) ἐπὶ κακουργίαις ἀλοῦς, τοῦ
κατ' αὐτὸν ἀπηλάθη μοναστηρίου, καὶ ὅτι γε κατὰ
τὴν Ἀλεξάνδρου γενόμενος ἀπελάβετο τοῦ Διοσκό-
ρου (48) καὶ πολλὰς ὡς στασιώδης καταξανθεὶς πλη-
γαῖς, ἐπὶ καμήλου ἴσα κακούργοις, ἀνὰ τὴν πόλιν
περιηγήθη.

Πρὸς δὲ πολλὰ τῶν ἐν Παλαιστίνῃ πόλεων ἀφ-
ικνούμεναι (49), χειροτονεῖσθαι σφίσι ἐπισκόπους
παρεσκεύαζον. Ἐν οἷς καθειστήκει καὶ Πέτρος ὁ ἐξ
Ἰσηρίας, τοῦ καλουμένου Μαῖουμα τοῦ πρὸς τῇ Γα-
ζαίων πόλει τοῦς οἰκασ τῆς ἐπισκοπῆς πιστευθεὶς.
Ἀπερ ἐπειδὴ Μαρκιανὸς ἔγνω, πρῶτα μὲν ἀχθῆναι
παρ' αὐτῷ κατὰ τὸ στρατόπεδον τὴν Θεοδοσίον κε-
λεύει. Ἐκπέμπει δὲ τὸν Ἰουθενάλιον, πρὸς διόρθω-
σιν τῶν γεγενημένων, ἀπελαθῆναι πάντας τοὺς ὑπὸ
Θεοδοσίου χειροτονηθέντας ἐγκλευσάμενος. Μετὰ
τοῦν τὴν ἀφίξιν Ἰουθενάλιου, πολλὰ καὶ ἀνιὰ γε-
γόνασιν ἐκεῖθεν ἔνθεν προϊόντων, ὅσα περ ὁ θυμὸς
αὐτοῖς ὑπηγόρευε. Τοῦ βασκάνου καὶ θεομισθοῦς δαί-
μονος, οὕτως ἐνὸς γράμματος ἐναλλαγὴν (50) κα-
κούργως τεχνάσαντός τε καὶ παρερμηνεύσαντος,
ὥστε τῆς θατέρου τούτων ἐκφωνήσεως (51), πάντως
ἐπαγούσης ἐνταῦθα τὸ ἕτερον, πολὺ τὸ διαλάττον παρὰ
τοῖς πλείοσι νομίζεσθαι, καὶ ἀντικρὺ τὰς ἐννοίας ἐκ

A nam venerunt : fidemque proditam conquesti, uni-
versos monachos concitare atque inflammare cœ-
perunt. Et quoniam Juvenalis propriam sedem re-
ceperat, cumque a seditiosis compelleretur ut
sententiam suam retractaret atque anathemate
damnaret, ad urbem regiam contenderat, ii qui
Chalcedonensi synodo contraria sentiebant, uti
supra dixi, in unum coeuntes, in ecclesia Sanctæ
Resurrectionis episcopum ordinant Theodosium,
eum qui in Chalcedonensi synodo maximos tumultus
excitaverat, primusque ipsis de eadem synodo nun-
tiaverat. De quo postea monachi Palæstinæ cum ad
294 Aleisonem scriberent, hæc retulerunt : eum,
cum a proprio episcopo in maleficiis deprehensus
esset, monasterio suo expulsum fuisse : cumque
B Alexandriam venisset, adortum esse Dioscorum,
et tanquam seditiosum multis concisum verberibus,
et camelo impositum per universam urbem, instar
malefici, traductum fuisse.

Ad hunc igitur multi ex urbibus trium Palæsti-
narum accedentes, episcopos ab illo sibi ordinari
curarunt. Inter quos fuit Petrus quidam oriundus
ex Hiberia, cui Majumæ, quod oppidum est jux-
ta urbem Gazæorum, episcopatus, commissus est.
Hæc ubi comperit Marcianus, primo quidem
Theodosium ad se in comitatum perduci jubet.
Deinde Juvenalem mittit, ut ea quæ gesta fuerant
corrigeret : mandans ut cunctos qui a Theodosio
ordinati fuerant, expelleret. Post adventum igitur
Juvenalis, multa tristitia atque acerba contigerunt,
cum ex utraque parte fierent quæcumque furor ip-
sis suggerebat. Quippe invidus, Deoque invisus
dæmon, unius litteræ mutationem adeo maligne
commentus ac perperam interpretatus fuerat, ut
cum unius litteræ prolatio alteram omnino simul
inducat, multum tamen inter eas esse discriminis,
et sensus utriusque ex diametro inter se pugnare

VALESH ANNOTATIONES.

(45) Ἀνὰ τὴν ἁγίαν ἀνάστασιν. Male Christo-
phorsonus hunc locum interpretatus est hoc modo:
*In sancto die festo Resurrectionis, Theodosium de-
signant episcopum. Rectius Musculus, ordinarunt
in ecclesia Sanctæ Resurrectionis Theodosium illum,*
etc. De hac ecclesia Sanctæ Resurrectionis, multa
olim observavi in Adnotationibus Eusebianis. De

D Theodosio autem isto Hierosolymitanæ sedis inva-
sore, consulendus est Baronius ad annum Christi
452.

(46) Πρὸς Ἀκλίσωνα γράφον. Scribendum pro-
cul dubio est πρὸς Ἀκλίσωνα, ut legitur apud Nice-
phorum. Hæc litteræ monachorum Palæstinæ ad
Aleisonem referuntur ab Evagrio in cap. 51 libri iii,
ad quem locum plura de Aleisone dicturi sumus.

(47) Ὡς καὶ περὶ τοῦ οἰκεῖου ἐπισκόπου. Hen-
ricus Savilius in suo codice ad latus annotarat:
forte παρὰ. Ita certe legerunt Musculus et Christo-
phorsonus. Nec aliter Evagrium scripsisse pro cer-
to habeo. Sed antiquarii in his duabus præposi-
tionibus frequenter labi solent, ut sciunt ii qui
manuscriptos codices evolverunt.

(48) Ἀπελάβετο τοῦ Διοσκόρου. Savilius ad
oram sui codicis notavit, forte legendum esse ἐπε-
λάβετο, quod non displicet. Mallet tamen scribere
ἐπεβάλετο τῷ Διοσκόρῳ. Quam scripturam in inter-

pretatione mea sum secutus. Nec aliter videtur le-
gisse Nicephorus, qui hunc Evagrii locum sic ex-
pressit, καὶ ἐπὶ τῆς Ἀλεξάνδρου διάφορος Διο-
σκόρῳ κατέστη. At Musculus et Christophorsonus in
huius loci versione nihil viderunt.

(49) Πρὸς δὲ πολλοὺς τῶν ἐν Παλαιστίνῃ πόλεων
ἀφικνούμενον. Hunc locum correxi ex ms. codice
Florentino, in quo ita legitur, πολλὰ τῶν ἐν Πα-
λαιστίνῃ πόλεων ἀφικνούμεναι. Sic convenerat in
synodo Chalcedonensi inter episcopos Antiochenum
et Hierosolymitanum, ut tres Palæstinæ essent sub
dispositione episc. Hierosolymitani.

(50) Ἐνὸς γράμματος ἐναλλαγὴν. Intelligit Eva-
grius præpositiones illas ἐν et ἐκ, quæ una littera
inter se distant. Et catholici quidem Christum in
duabus naturis confitebantur. Hæretici vero ex
duabus naturis eum constare aiebant, sed quæ in
unam coaluissent. Post unionem enim Verbi,
unam duntaxat Christi naturam esse affirmabant.

(51) Τῆς θατέρου τούτων ἐκφωνήσεως. Assen-
tior viris doctis qui ἐκφωνήσεως emendarunt, quem-
admodum legitur apud Nicephorum. Atque ita
legit Christophorsonus; qui tamen in huius loci
interpretatione mentem Evagrii minime est assecu-
tus. Certe in codice Telleriano scriptum inveni
ἐκφωνήσεως.

ac sese invicem perimere, a plerisque existimen-
tur. Nam qui Christum in duabus naturis confitetur,
illum ex duabus naturis esse aperte dicit. Si qui-
dem dum Christum in deitate et humanitate con-
fitemur, ex deitate et humanitate eum constare
concedit. Rursus qui ex duabus naturis dicit, idem
consequenter in duabus etiam confitetur. Quippe
dum ex deitate et humanitate Christum esse dicit,
in deitate et humanitate eum consistere profitetur,
nec carne in deitatem conversa, nec deitate item
in carnem mutata: quarum ineffabilis existit uni-
tio. Adeo ut per vocem hanc, ex duabus, simul
etiam commode intelligatur in duabus; et per vo-
cem hanc, in duabus, intelligatur quoque ex dua-
bus, nec alterum distet ab altero. Quandoquidem
juxta abundantem loquendi usum, non solum ex
partibus, verum etiam in partibus totum cogno-
scitur. Nihilominus tamen hæc inter se adeo esse
disjuncta **295** ac separata homines arbitrantur, con-
suetudine quadam de Deo sentiendi, vel certe indu-
ctione animi præoccupati; ut quodvis mortis genus
subire malint, quam veritati consensum accommodare. Atque hinc orta sunt mala quæ supra comme-
moravi. Verum hæc quidem ita se habuere.

CAP. VI.

*De siccitate, et de fame ac peste. Et quomodo in qui-
busdam locis tellus sua sponte fructus ediderit.*

Iisdem temporibus ingens siccitas fuit in utra-
que Phrygia et in utraque Galatia, Cappadocia ac
Cilicia. Adeo ut secuta exinde rerum necessariorum
penuria, homines noxiis usi sint cibis. Unde pestis
etiam exorta est. Ex victus enim mutatione in mor-
bum delapsi, corporibus ob nimiam inflammatio-
nem tumescentibus, oculos amittebant: simulque
tussi vexati, tertio die moriebantur. Ac pestis qui-
dem nullum tunc remedium potuit inveniri. Con-
tra famem vero, iis qui residui erant, remedium
præstitit Dei providentia omnium conservatrix.
Quippe anno illo qui sterilis fuerat, cibus e cælo
depluit, quod manna vocant, non secus atque olim
Israelitis. Insequente autem anno tellus sua sponte
maturos fructus protulit. Porro hæc calamitas Pa-
læstinam quoque et alias regiones prope innume-
rabiles depasta est, duobus his malis per univer-
sum terrarum orbem pervagantibus.

CAP. VII.

*De cæde imperatoris Valentiniani, et quomodo ca-
pta sit Roma: et de imperatoribus qui post Valen-
tinianum regnarunt.*

Dum hæc in Orientis partibus geruntur, Romæ
Aetius crudeliter interfectus est. Valentinianus

διαμέτρου φέρεσθαι, καὶ ἀλλήλων ἀναιρετικὰς καθ-
εστάναι. "Ο τε γὰρ ἐν δύο φύσει τὸν Χριστὸν ὁμο-
λογῶν, ἐκ δύο ἀντικρὺς λέγει, εἴπερ ἐν θεότητι καὶ
ἀνθρωπότητι συνομολογῶν τὸν Χριστὸν, ὁμολογῶν ἐκ
θεότητος (52), καὶ ἀνθρωπότητος συντεθεῖσθαι λέγει.
"Ο τε ἐκ δύο λέγων, τὴν ἐν δύο πάντως ὁμολογίαν
ἐπάγει, εἴπερ ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος τὸν
Χριστὸν λέγων, ἐν θεότητι καὶ ἀνθρωπότητι ὁμολο-
γεῖ αὐτὸν καθεστάναι· οὔτε τῆς σαρκὸς ἐς θεότητα
μεταβληθείσης, οὔτε αὐτῆς θεότητος ἐς σάρκα χω-
ρησάσης, ἐξ ὧν ἡ ἀρρήτος ἔνωσις. Ὡς διὰ τῆς ἐκ
δύο φωνῆς ἐνταῦθα νοεῖσθαι προσφόρως τὴν ἐν δύο,
καὶ διὰ τῆς ἐν δύο τὴν ἐκ δύο, καὶ θάτερον τοῦ ἐτέρου
μὴ ἀπολιμπάνεσθαι. "Οπου γε κατὰ τὸ περιούσιον,
οὐ μόνον τὸ ὅλον ἐκ μερῶν, ἀλλὰ καὶ ἐν μέρεσι τὸ
ὅλον γνωρίζεται· καὶ ὁμῶς οὕτως ἀλλήλων ἀπεσχοινί-
σθαι ταῦτα νομίζουσιν ἄνθρωποι, συνηθεῖα τινὲ περὶ
τῆς Θεοῦ δόξης, ἣ καὶ τὸ οὕτω βούλεσθαι προειλημ-
μένοι, ὡς πάσης ιδέας θανάτου περιφρονεῖν, ἣ πρὸς
τὴν τοῦ ὄντος ἰέναι συγκατάθεσιν· ὅθεν τὰ λελεγμένα
μοι γέγονασι. Καὶ ταῦτα ἔσχεν οὕτως.

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

*Περὶ τῆς γενομένης ἀνομβρίας, λιμοῦ τε καὶ λοι-
μοῦ· ὅπως τε παραδόξως ἐν τισι χώραις αὐ-
τομάτως ἡ γῆ τοὺς καρποὺς ἐβλάστησεν.*

ὑπὸ τούτοις δὲ τοῖς χρόνοις, καὶ ὁμβρίων ὑδάτων
σπάνις γέγονεν ἐν τε Φρυγίαις, Γαλατίαις τε αὐτὰ καὶ
Καππαδοκίαις, καὶ Κιλικίαις, ὡς ἐνδεία τῶν ἀναγ-
καίων καὶ ὀλεθριωτέρας τροφῆς μεταλαμβάνειν τοὺς
ἄνθρώπους· ὅθεν καὶ λοιμὸς γέγονεν. Ἐνόσουν τε τῇ
μεταβολῇ τῆς διαίτης, καὶ οἰδαίνοντος σφίσι τοῦ σώ-
ματος δι' ὑπερβολὴν τῆς φλεγμονῆς, τὰς ὕψεις ἀπ-
έβαλλον· βηχὸς τε συγγενομένης, τριταῖοι τὸν βίον
ἀπελίμπανον. Καὶ τοῦ μὲν λοιμοῦ τέως βοήθειαν
ἐξευρεῖν οὐκ ἐνῆν. Ἄχος δὲ τοῦ λιμοῦ τοῖς ὑπα-
λειφθεῖσιν ἡ πάντων σώτaira δέδωκε Πρόνοια· κατὰ
μὲν τὸ ἄγονον ἔτος τροφὴν ἐκ τοῦ ἀέρος ἐπιθρέξασα,
ἴσα τοῖς Ἰσραηλίταις μάννα προσηγόρευται· ἀνὰ
δὲ τὸ ἐξῆς ἔτος αὐτομάτως εὐδοκήσασα τοὺς καρποὺς
τελεσιουργηθῆναι. Ταῦτα καὶ τὴν Παλαιστίνων χώ-
ραν ἐνεμήθη, ἄλλας τε πολλὰς καὶ ἀναριθμήτους,
τὴν γῆν τῶν παθῶν περινοστούντων.

D

ΚΕΦΑΛ. Ζ'.

*Περὶ τῆς ἀναιρέσεως Οὐαλεντινιανοῦ καὶ ἀλώ-
σεως Ῥώμης· καὶ περὶ ἐτέρων βασιλευσάντων
αὐτῆς.*

Τούτων ἐν τοῖς ἐφοῖς προϊόντων, ἀνὰ τὴν προτέραν
Ῥώμην Ἀέτιος (j) δειλαίως ἐξ ἀνθρώπων μεθίστα-

VALESH ANNOTATIONES.

(52) Ὁμολογῶν ἐκ θεότητος. Delenda est vox
ὁμολογῶν utpote superflua. Certe apud Nicepho-

rum non legitur, et Savilius in suo codice eam
lineola subnotarat.

VARIORUM.

(j) Ἀέτιος. Mortem Aetii [anno Chr. 454] mors
Valentiniani non longo post tempore [scil. anno 455]
consecuta est, tam imprudenter non declinata, ut
intersector Aetii amicos armigerosque ejus sibimet
consociaret, qui concepti facinoris opportunitatem

dissimulanter occupantes, egressum extra urbem prin-
cipem, et ludo gestationis intentum inopinatis ictibus
confoderunt. Heraclio simul, ut erat proximus, in-
terempto, et nullo ex multitudine regia ad ultionem
tanti sceleris accenso. Ut autem hoc parricidium per

ται· Οὐαλεντινιανός τε ὁ τῶν Ἑσπερίων μερῶν βασι-
λεὺς, σὺν αὐτῷ τε Ἡράκλειος, πρὸς τινῶν Ἀετίου
δωρυφόρων, ἐπιβουλῆς καττυθείσης κατ' αὐτῶν παρὰ
Μαξίμου τοῦ καὶ τὴν ἀρχὴν περιζωσάμενου, διότι ἐς
τὴν Μαξίμου γαμετὴν Οὐαλεντινιανὸς ὕβρισε, πρὸς
βίας αὐτῇ συμφθαρεῖς. Οὗτος ὁ Μάξιμος τὴν Εὐδο-
ξίαν τὴν Οὐαλεντινιανοῦ γαμετὴν συμπάσῃ ἀνάγκῃ
ἐσοικίζεται. Ἡ δὲ γε ὕβριν καὶ πᾶσαν ἀτοπίαν εἰκό-
τως τὸ πρᾶγμα λογισαμένη, καὶ πάντα κύβον, τὸ δὴ
λεγόμενον, ῥίπτειν αἰρετισταμένη, ὑπὲρ ὧν ἐς τε τὸν
γαμετὴν ἐπεπόνθει, καὶ ἐς τὴν ἐλευθερίαν ἐξὑβρίστο·
δεινὴ γὰρ γυνὴ καὶ ἀδυσώπητος λύπης, σωφροσύνης
ἀντεχομένη, εἰ ταύτην ἀφαιρεθείη, καὶ μάλιστα παρ'
οὗ τὸν ἄνδρα ἔτυχεν ἀπολέσασα· κατὰ τὴν Λιβύην
ἐκπέμπει, καὶ δῶρὰ πλείστα παραυτίκα δοῦσα, τό-
τε εὐελπι καὶ τοῖς ἐξῆς ὑποσχομένη, πείθει Γιζέρι-
χον ἐπανελθεῖν ἀδοκῆτως τῇ Ῥωμαίων ἐπικρατείᾳ,
πάντα οἱ προδώσειν ὑποσχομένη· οὗ δὴ γεγονότος,
ἡ Ῥώμη ἀλίσκεται. Ὁ δὲ Γιζέριχος, οἷα βάρβαρος
καὶ τὸν τρόπον ἀσταθής τε καὶ παλὶμβολος, οὐδὲ
ταύτῃ τὸ πιστὸν ἐφύλαξεν. Ἀλλὰ τὴν πόλιν πυρπολή-
σας (k), πάντα τε ληϊσάμενος, λαθὼν τὴν Εὐδοξίαν
σὺν καὶ ταῖς δύο θυγατράσιν, ἐς τοῦπίσω τὴν ἑλᾶσιν
ποιεῖται· καὶ κατὰ τὴν Λιβύην ἀπιὼν ὤχετο· καὶ
τὴν μὲν πρεσβυτέραν τῶν Εὐδοξίας θυγατέρων Εὐ-
δοκίαν, Ὀνωρίχῳ συνάπτει τῷ οἰκείῳ παιδί· Πλακι-
δίαν δὲ τὴν νεωτέραν, ἅμα Εὐδοξίᾳ τῇ μητρὶ σὺν
θεραπείαις ὕστερον βασιλικαῖς ἐς Βυζάντιον ἐκπέμ-
πει, Μαρκιανὸν ἡμερούμενος (l). Ἐνῆγε γὰρ αὐτὸν
ἐς ὀργὴν, τό τε τὴν Ῥώμην ἐμπεπρῆσθαι, τό τε τὰς
βασιλίδας οὕτω περιυβρίσθαι. Ἡ μὲν οὖν Πλακιδία
γάμοις ὀμιλεῖ κελεύσμασι Μαρκιανοῦ Ὀλυβρίῳ ταύ-
την ἐσοικισαμένῳ· ὃς ἐπίσημος τῆς γερουσίας ἐτύγ-
χανεν ὢν, ἐκ τῆς Ῥώμης ἀλούσης ἀνὰ τὴν Κωνσταν-
τινούπολιν ἀφικόμενος. Μετὰ δὲ αὐτὸν Μάξιμον, βασι-
λεύει Ῥωμαίων ἑβδόμος μῆνας (m) ὀκτώ (55). Τοῦ-

A quoque Occidentalium partium imperator, et cum
eo Heraclius a quibusdam Aetii satellitibus occi-
duntur, insidiis a Maximo qui postea imperium
arripuit, adversus eos structis, eo quod Valenti-
nianus conjugem Maximi per vim constuprasset.
Porro hic Maximus Eudoxiam Valentiniani uxorem,
invitam sibi nubere coegit. Quæ cum id factum,
contumeliæ loco et extremæ nequitiae merito esse
duceret, jacta, ut dicitur, alea quodvis periculum
subire constituit, ut cædem viri sui, et contume-
liam libertati suæ illatam ulcisceretur. Acris enim
296 est femina, et implacabilis iracundiæ, quoties
pudicitia quam inviolatam servare vult, per vim
ipsi erepta fuerit, ac præcipue ab illo qui maritum
ipsius interfecerit. Mittit ergo in Africam ad Gize-
ricum : donisque illi quam plurimis illico datis, et
de reliquo bene sperare eum jubens, persuadet ut
ex improvise Romanum imperium invadat, cuncta
se illi prodituram pollicita. Quibus ita perpetratis,
capta est urbs Roma. At Gizericus, utpote barba-
rus et ingenio inconstans atque mutabilis, ne illi
quidem fidem servavit. Sed, urbe incensa, et cun-
ctis opibus direptis, in Africam reversus est, Eu-
doxiam una cum duabus filiabus secum abducens.
Ex his majorem natu, Eudociam nomine, Hune-
rico filio suo conjugem dedit. Junioem vero, Pla-
cidiam nomine, una cum matre Eudoxia, aliquan-
to post cum regio cultu ac satellitio Byzantium
misit, ut Marcianum imperatorem placaret. Indi-
gnabatur enim Marcianus, tum quod urbs Roma
incendio consumpta esset, tum quod Augustæ tanta
contumelia affectæ fuissent. Cæterum Placidia
jussu Marciani nupsit Olybrio, qui inter senatores
Romanos nobilissimus habebatur, et capta urbe
Roma Constantinopolim se receperat. Post Maxi-
mum Avitus Romæ imperavit menses octo. Qui

VALESII ANNOTATIONES.

(55) ἑβδόμος μῆνας ὀκτώ. Post Valentiniani Pla-
cidi interitum, et post cædem Maximi, Avitus pri-
mum Tolosæ ac deinde Arelate imperator levatus
est consulatu Valentiniani viii et Anthemii, anno
Christi 455, die vi Idus Julias, ut habet vetus
Chronicum quod primus edidit Cuspinianus in *Fastis*.
Sequenti autem anno idem Avitus consul fuit, ut
legitur in *Fastis* quos sub Idatii nomine publicavit
Jacobus Sirmondus : eodemque anno depositus est
Placentiæ, ut tradunt Marius et Cassiodorus in *Fa-*

stis, et vetus ille Chronographus a Cuspiniano edi-
tus. Verum quo die et quo mense Avitus imperium
deposuerit, ab antiquis proditum non invenio.
Sigonius quidem in libro clxi *De Occidentali imperio*,
Avitum die decimo sexto Kalendas Junias impe-
rium deposuisse scribit. Verum Sigonius nullum
hujus rei laudat auctorem. Vetus quidem ille Chro-
nographus Cuspiniani ita scribit : *Joanne et Varane*
coss. captus est imp. Avitus Placentiæ a magistro
militum Ricimere. Et occisus est Messianus patri-

VARIORUM.

petratum est, Maximus, vir gemini consulatus, et
patriciæ dignitatis, sumpsit imperium, qui cum pe-
riclitanti reipublicæ per omnia profuturus crederetur,
non sero documento quid animi haberet, probavit :
siquidem interfectores Valentiniani non solum non
plecterit, sed etiam in amicitiam receperit, uxorem-
que ejus Augustam, amissionem viri lugere prohibi-
tam, intra paucissimos dies in conjugium suum
transire coegerit. Sed hæc incontinentia non diu po-
tuitus est : nam post alterum mensem nuntiatur ex
Africa Genserici regis adventus ; multisque nobilibus
ac popularibus ex urbe fugientibus, cum ipse quoque
data cunctis abeundi licentia, trepide vellet recedere,
septuagesimo septimo adepti imperii die a famulis
regiis dilaniatus est, et membris defunctus in Ti-

berim, sepultura quoque caruit. Prosper in *Chronico*
sub consulibus anni 455.

(k) Τὴν πόλιν πυρπολήσας. Ait Prosper Gense-
rico occurrisse extra portas Leonem episcopum, cujus
supplicatio ita eum Deo agente lenivit, ut cum omnia
potestatis ipsius essent, tradita sibi civitate, ab igne
tamen et cæde atque suppliciis abstinere.

(l) Μαρκιανὸν ἡμερούμενος. Theophanes ad ann.
457 ait : Hoc anno Eudoxia, Theodosii imperatoris filia,
Valentiniani vero tertii conjux, cum Placidia filiarum
altera, Olybrii uxore, ex Africa remeavit. Hoc vero
anno Majorianus imperium adeptus est, ut Priscus
etiā notavit, p. 74.

(m) Μῆνας ὀκτώ. Regnavit menses 10 et dies 8.
juxta Pagium ad ann. 456, n. 6. W. Lowth.

eum peste vitam finisset, Majorianus biennio imperium obtinuit. Hic cum a Recimere magistro militum per fraudem interfectus esset, Severus imperium occupavit annis tribus.

297 CAP. VIII.

De obitu Marciani, et de imperio Leonis; et quomodo hæretici Alexandriae Proterium quidem occiderunt; Timotheum autem Aelurum archiepiscopum elegerunt.

Porro dum Severus Romæ imperium administraret, Marcianus ex terrestri regno ad meliorem sortem translatus est, cum septem duntaxat annis imperasset, monumentum autem prorsus regium eunctis mortalibus reliquisset. Morte ejus audita, cives Alexandrini iram adversus Proterium conceptam acrius ac violentius renovarunt. Plebs quidem omnis suapte ingenio prona est ad iracundiam, et ex levissimis causis ansam tumultuandi

Α του δὲ τὸν βίον λιμῶ μεταλλάξαντος, (54) Μαϊουρίνος δεύτερον ἔτος (55) τὴν βασιλείαν κατέσχευ· Μαϊουρίνου πρὸς Ῥεκιμέρου τῶν Ῥωμαίων στρατηγοῦ δολοφονηθέντος, κατέσχε τὴν ἀρχὴν Σέβηρος, ἔτεσι τρισίν.

ΚΕΦΑΛ. Η'.

Περὶ τοῦ θανάτου Μαρκιανοῦ, καὶ τῆς βασιλείας Λέοντος· καὶ ὡς οἱ τῶν Ἀλεξανδρέων αἵρεσιῶται τὸν Προτέριον ἀποσφάττουσι, Τιμοθέῳ δὲ τῷ Αἰλούρῳ τὴν ἀρχιερωσύνην παραδιδόασιν.

Ἐτι δὲ βασιλεύοντος Ῥωμαίων Σεβήρου (56), Μαρκιανὸς τὴν βασιλείαν ἐναλλάττει (n), πρὸς τὴν κρείττονα μεταχωρήσας λῆξιν, ἑπτὰ μὲν μόνοις ἔτεσι (57) τὴν βασιλείαν διακυβερνήσας, μνημεῖον δὲ ὄντως βασιλικὸν (58) καταλελοιπὸς παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις. Ὅπερ οἱ τῆς Ἀλεξανδρέων πυθόμενοι, τὴν κατὰ Προτερίου μετὰ μείζονος θυμοῦ καὶ πλείστης θερμότητος ἀνενεοῦντο μῆνιν. Εὐέξαπτον γάρ τι χρῆμα πρὸς ὀργὴν ὁ δῆμος, καὶ τὰς τυχοῦσας ἀφορ-

VALESH ANNOTATIONES.

tius ejus decima sexta Kalendas Junias. Ex hoc igitur loco conjectura adductus Sigonius, uno eodemque die Avitum purpuram deposuisse et Messianum necatum esse existimavit, licet vetus Chronographus id non dicat. Dies enim ille decimus sextus Kalendas Junias ad eadem Messiani refertur, non ad Aviti depositionem. Certe si verum est quod hic scribit Evagrius, octomensium spatio Avitum regnasse, ejus exauctoratio in mensem Martium anni 456 cadat necesse est. Idatius in *Chronico* tres annos imperii Avito tribuere videtur. Sic enim scribit: *Avitus tertio anno posteaquam a Gallis et a Gothis factus fuerat imperator, caret imperio, Gothorum promisso destitutus auxilio, caret et vita.* Verum in ms. codice quo usus est Jacobus Sirmundus, hic locus ita legitur: *Tertio anno Avitus, septimo mense posteaquam a Gallis et a Gothis factus fuerat imperator, etc.* Jacobus Sirmundus cum hæc duo simul stare non posse intelligeret, has duas voces *septimo mense*, in editione sua omisit, melius facturum si duas illas *tertio anno*, expunxisset. Neque enim Avitus tres annos imperavit, sed septem duntaxat aut octo mensibus, qui sub duobus consulatibus cucurrerunt. Unde a quibusdam scriptoribus biennium regnasse dicitur. Certe Cedrenus in *Chronico* ita scribit.

(54) *Λιμῶ μεταλλάξαντος.* Musculus et Christophorsonus *λοιμῶ* legerunt. Quam scripturam veriorum puto. Neque enim probabile est Avitum, qui post depositum imperium episcopus Placentiæ factus est, ut scribit Victor Tunonensis et Marius in *Chronico*, fame interiisse. Vulgatam tamen lectionem retinuit Nicephorus.

55) *Μαϊουρίνος δεύτερον ἔτος.* Majorianus quatuor annos ac totidem menses imperium Romanum administravit, ut docet vetus Chronographus editus a Cuspiniano, cui suscribit Idatius et Marcellinus in *Chronico*. Huic succedens Severus, pari fere annorum spatio imperavit, ut iidem scriptores tradunt. Verum hæc post mortem imperatoris Marciani contigerunt, Leone Aug. Orientis imperium administrante.

(56) *Βασιλεύοντος Σεβήρου.* Errat Evagrius. Mortuus est Marcianus Augustus Constantino et Rufo coss. anno Christi 457, mense Februario. Majorianus vero Ravennæ imperator levatus est eodem

anno, Kalendis Aprilibus, id est duobus fere mensibus post obitum Marciani. Cui deinde successit Severus anno Christi 461, Severino et Dagalaifo coss. quinque fere annis post obitum imperatoris Marciani. Porro hic Severus alio nomine Serpentius dictus est, ut docet Theophanes in *Chronico*, pag. 97, his verbis: *Καὶ ἐπήρθη Σεῦρος, ὁ καὶ Σερπέντιος.* Sic enim legendum est, ut recte coniecit vir doctissimus Franciscus Combefisius. Certe in *Chronico Alexandrino* ita dicitur. Indictione enim decima quinta, Leo Augustus consul iterum ponitur cum Serpentio. Constat autem hoc anno consulem fuisse Severum Augustum cum Leone. Sic enim scribit Cassiodorus in *Fastis*, et vetus auctor a Cuspiniano editus.

(57) *Ἐπτὰ μὲν μόνοις ἔτεσι.* Marcianus imperavit annis sex ac totidem mensibus, ut scribit Marcellinus et Victor Tunonensis in *Chronico*. Imperium iniit anno Christi 450, die octavo Kalendas Septembris, feria 5, ut scribitur in *Chronico Alexandrino*. Obiit autem anno Christi 457, sub exitum mensis Januarii, ut scribit Theodorus Lector, cui consentit auctor *Chronici Alexandrini*. Hic enim Leonem qui successit Marciano, levatum esse scribit mense Peritio, die septimo Idus Februarias. Ita Marcianus imperavit sex annos menses quinque et dies aliquot.

(58) *Μνημεῖον δὲ ὄντως βασιλικόν.* Hunc locum interpolavit Nicephorus hoc modo, καὶ μνημεῖον πᾶσιν ἀνθρώποις τὴν βασιλείαν καταλελοιπὸς. Eundem sensum secutus est Christophorsonus, ut ex interpretatione ejus apparet. Sic enim vertit hunc locum. *Exemplari vere regio omnibus ad intuendum relicto.* Muculus vero sic interpretatus est. *Et memoriam sui vere imperialem apud cunctos mortales reliquisset.* Verum id non dicit Evagrius, sed monumentum plane regium a Marciano relictum esse apud cunctos mortales. Id autem monumentum aliud esse non potest, quam aut vita ipsius religiose acta, aut certe synodus Chalcedonensis, quam ille ad tollendas Ecclesiæ dissensiones congregari jussit, et cui ipse, exemplo Constantini Maximi, interesse voluit. Cum igitur ejus potissimum opera ac studio collecta atque perfecta fuerit hæc synodus, jure merito opus ac monumentum Marciani imp. vocari potest.

VARIORUM.

(n) *Μαρκιανὸς τὴν βασιλείαν ἐναλλάττει.* De tempore obitus Marciani vide plura in adnotationibus ad Theodorum Lectorem, lib. 1, initio.

μάς ὑπέκκαυμα τῶν θορύβων ἔχων· οὐχ ἥμισυ δὲ πάντων ὁ τῆς Ἀλεξάνδρου (ο), πλήθει τε πολλῶ κομῶν⁴⁰, καὶ μάλιστα ἀφανεῖ τε καὶ συγκλύδω (59), καὶ παραλόγιω θράσει τὰς ὁρμὰς γαυρούμενος (60). Ὅθεν ἀμέλει, φασίν, ἐξὸν τῷ βουλομένῳ τὸ προστυχὸν καταρρήξαντι (61), πρὸς δημοτικὴν στάσιν τὴν πόλιν ἐκβαλχεύειν, ἄγειν τε καὶ φέρειν ὅπῃ καὶ καθ' οὗ βούλεται. Τὰ πολλὰ δὲ καὶ παιγνιήμονα καθεστάναι, καθὼς Ἡρόδοτος περὶ Ἀμάσιδος (62) ἱστορεῖ. Καὶ τοιαῦτα μὲν ὁ δῆμος ἐκεῖνος· οὐ μὴν τάγε ἄλλα οἷου ἂν τις καὶ κατεφρόνησεν. Ἐπιτηρήσαντες δ' οὖν καιρὸν οἱ τῆς Ἀλεξάνδρου, καθ' ὃν Διονύσιος τῶν στρατιωτικῶν ταγμάτων ἡγούμενος, ἀμφὶ τὴν ἄνω διέτριβεν Αἴγυπτον, ψηφίζονται Τιμόθεον τὸν ἐπὶ κλῆν Ἀἴλουρον ἐς τὸν τῆς ἀρχιερωσύνης ἀναθῆναι βαθμὸν, πρῶτον μὲν τὸν μοναδικὸν ἐπιτηδεύσαντα βίον, ὥστε- B ρον δὲ τοῖς πρεσβυτέροις ἐναριθμηθέντα τῆς Ἀλεξάνδρεων· καὶ πρὸς τὴν μεγάλην ἀγαγόντες Ἐκκλησίαν, ἣ Καίσαρος (63) προσαγορεύεται, ἐπίσκοπον σφίσιν προχειρίζονται, ἔτι Προτερίου περιόντος τε καὶ τὰ τῆς ἱερατείας αὐτουργοῦντος. Παρήσαν δὲ τῇ χειροτονίᾳ Εὐσέβιος, ὁ τοῦ Πηλουσίου πρόεδρος, Πέτρος τε, ὁ ἐξ Ἰδηρίας Μαΐουμα τοῦ πολιχνίου, ὡς τὰ περὶ τούτων ἱσθόρηται τῷ τὸν βίον συγγράφαντι Πέτρου· ὃς φησι τὸν Προτερίον μὴ τὸν δῆμον, ἀλλὰ τινὰ τῶν στρατιωτικῶν διαχειρίσασθαι. Κατεῖλη-

A arripit. Sed præ reliquis omnibus, huiusmodi est populus Alexandrinus, quippe qui maxima multitudine abundat, eaque obscura et promiscua hominum convenarum, et præcipiti quadam audacia atque impetu effertur. Itaque aiunt licere illic cuivis, si voluerit, levissima occasione arrepta, populum ad publicam seditionem concitare, et quo voluerit et contra quem voluerit ducere. Sed et jocos ac ludicris ut plurimum delectantur, quemadmodum de Amasi scribit Herodotus. Et populus quidem Alexandrinus 298 istiusmodi est. In aliis autem rebus haudquaquam spernendus. Igitur Alexandrini, captato tempore quo Dionysius, dux rei militaris, in superiore Ægypto morabatur, Timotheum quemdam cognomento Ælurum, Alexandrinæ urbis episcopum eligunt, qui prius quidem monasticam vitam excoluerat, postea vero in numerum presbyterorum Alexandrinæ Ecclesiæ fuerat ascriptus. Hunc ergo ad maiorem Ecclesiam, quæ Cæsaris dicitur, cum duxissent, episcopum sibi constituunt, Proterio adhuc superstite et episcopale munus obeunte. Interfuerunt autem ordinationi Eusebius episcopus Pelusii, et Petrus ex Hiberia oriundus, episcopus Majumæ, quemadmodum commemorat is qui vitam Petri litteris mandavit. Qui quidem scribit Proterium non a plebe

VARIE LECTIONES.

⁴⁰ C. C. κομῶν.

VALESII ANNOTATIONES.

(59) Ἀφανεῖ τε καὶ συγκλύσας. In ms. codice Florentino legitur καὶ συγκλύδω. Leges tamen grammaticæ postulant ut scribamur σύγκλυδι, quemadmodum Savilius ad oram sui codicis adnotarat. C Suidas in Lexico συγκλύδων ἀνθρώπων, inquit, συμμίκτων, ἐπηλύδων, παρεισάκτων. Subjicit deinde locum antiqui scriptoris qui ea voce usus fuerat. Τοῦ δὲ ἀσῆμου καὶ σύγκλυδος ὄχλου ταχέως περὶ αὐτὸν συνισταμένου, δισχυρίων οὐ πολὺ ἀποδέοντας ἔσχε. Nicephorus hanc vocem eleganter exposuit hoc modo: Μυρίῳ πλήθει καὶ ὅθεν δὴ ποτε ἦχοντι.

(60) Τὰς ὁρμὰς γαυρούμενος. Deesse videtur hic aliquid, quod fortasse suppleri potest unica præpositione adjecta in hunc modum, κατὰ τὰς ὁρμὰς.

(61) Τὸ προστυχὸν κατορύξαντι. In optimo codice Florentino et in Tell. hic locus ita scribitur, τὸ προστυχὸν καταρρήξαντι. Nicephorus vero optime hunc locum exposuit hoc modo: Καὶ φασίν ἐξὸν εἶναι βουλομένῳ παντὶ τὸ προστυχὸν αἰτίαν ποιησαμένῳ ὅπῃ τινος εἰς στάσιν ἀναβαλχεύειν τὸν δῆμον. Id est: Aiunt quippe, cuiuslibet liberum ibi esse, quæcunque temere arrepta causa et occasione, populum celeriter ad seditionem inflammare. Christophorus autem legit κατάρξαντι. Sic enim vertit: Aiunt plebeium quemque, modo ipse voluerit principium dare, civitatem illam ad popularem ac civilem seditionem posse incendere. Verum hæc emendatio mihi quidem non probatur. Quid enim fiet his verbis, τὸ προστυχόν. Amplector itaque scripturam codicis Flo-

rentini et Telleriani. τὸ προστυχὸν καταρρήξαντι. Id est: Aiunt licere illic cuilibet, vile aliquid factum conquerenti, puta vas vitreum aut ollam aut quid simile, quod ipse bajulet, populum ad seditionem concitare. Idem confirmat Pollio in Æmiliano, ubi de Ægyptiis generaliter ita loquitur. Et hoc familiare est populo Ægyptiorum, ut velut furiosi ac demones de levibus quibusque ad summam reipublicæ pericula perducantur. Sæpe illi ob neglectus salutationes, locum in balneis non concessum, carnem et olera sequestrata, calceamenta servilia, et cætera talia, usque ad summum reip. periculum seditionis (') pervenerunt.

(62) Καθὼς Ἡρόδοτος περὶ Ἀμάσιδος. Locus Herodoti quem hic designat Evagrius habetur in lib. II ejus Historiæ, pag. 157: Καὶ τὴν μάταιός τε καὶ παιγνιήμων, id est, Ludicris ac jocos deditus erat.

(63) Τὴν Μεγάλην ἐκκλησίαν, ἣ Καίσαρος. Magna ecclesia urbis Alexandrinæ Cæsaria dicebatur, ut docet Epiphanius in Hæresi Arianorum, et Liberatus in Breviario, cap. 18; Socrates vero in lib. VII Hist. ecclesiasticæ, cap. 15; eam ecclesiam Καίσαριον cognominatam esse dicit. Causam autem huius appellationis docet Athanasius, in Epist. ad solitarios, eo quod scilicet ecclesia illa constructa fuisset in loco qui Cæsarium antea dicebatur, id est Cæsarium templum. Ibidem etiam gymnasium fuerat ac palatium imperatoris Adriani, ac postea Licinii nomine appellatum, ut testatur Epiphanius.

VARIORUM.

(ο) Ὁ τῆς Ἀλεξάνδρου. Vocat Ammianus Alexandriam, civitatem quæ suoapte motu, et ubi causæ non suppetunt, seditionibus crebris agitur. Amm. Marc.

lib. XXII, cap. 11, citante Matthæo Shorting. Vide etiam Euseb. Hist. lib. VII, cap. 21; Socr. lib. IV, cap. 16; et lib. VII, cap. 15.

(') Sic quidem edit. Paris. Conjectio scribendum esse Seditiosi.

Alexandrina, sed a milite quopiam interfectum fuisse. Porro cum Dionysius celerrime advenisset Alexandriam, urgente scilicet atrocitate rerum quæ illic perpetrabantur, quidam ex Alexandrinis incitati a Timotheo, sicut scriptum est in litteris ad Leonem Augustum, Proterium interficiunt, gladio in ejus viscera adacto, cum is ad sacrum baptisterium confugisset. Eumque fune circumligatum ac suspensum, in loco qui Tetrapylum dicitur cunctis ostentant, irridentes ac vociferantes Proterium esse eum qui occisus fuisset. Post hæc cadaver ejus per universam urbem raptatum incenderunt, viscera quoque ejus ferarum more degustare non veriti : sicut continet libellus precum, quem episcopi Ægypti, et universus clerus urbis Alexandrinæ miserunt ad Leonem, qui, mortuo Marciano, ut jam dixi, Romanum imperium administrabat. Libellus autem sic habet : Pio et Christi amantissimo, et a Deo designato, Victori ac Triumphatori et Augusto Leoni, preces oblatae ab universis episcopis Ægyptiacæ diœcesis vestrae, et a clericis maximæ et sanctissimæ Ecclesiæ Alexandrinorum vestrorum. Cum cœlesti gratia tanquam eximium quoddam munus orbi terrarum concessus fueris, jure merito quotidie post Deum reipublicæ providere non cessas, omnium imperatorum sanctissime Auguste. *Et post alia* : Dumque tranquilla pax orthodoxæ plebis, tum apud nos, tum in urbe Alexandria esset, rursus turbæ excitatae sunt, cum Timotheus statim post sanctum **299** Chalcedonense concilium, quo tempore duntaxat presbyter erat, ab Ecclesiæ catholicæ communione et pace separasset se ac præciseret, una cum quatuor aut quinque quondam episcopis et paucis monachis, qui pestifero Apollinaris et Eutychis errore perinde ac ipse impliciti tenebantur. Quam ob causam tunc canonice depositi a beatæ memoriæ Proterio, et ab universo concilio episcoporum Ægypti, imperialem quoque merito vindictam exilio experti sunt. *Et paulo post* : Cumque tempus captasset obitus divæ recordationis Marciani Augusti, impiis vocibus ac maledictis nomen illius impudenter incessens, tanquam nullis legibus subjectus : sanctum præterea et universale Chalcedonense concilium perfricta fronte anathematizans, multitudinem hominum venalium ac seditiosorum post se trahens, quos contra divinas regulas et ecclesiasticam disciplinam, contra leges et rempublicam armaverat, in sanctam Dei Ecclesiam irrupit, quæ pastorem et doctorem tunc temporis habebat sanctissimum nostrum Patrem et archiepiscopum Proterium, qui tum solemnnes collectas celebrabat, et Servatori omnium nostrum Christo preces ac vota faciebat pro religioso imperio vestro et pro Christi amantissimo palatio. *Et post pauca* : Deinde, unico die elapso, cum Proterius Deo charissimus juxta morem in episcopali domo

Α φότος δὲ Διονυσίου τὴν πόλιν μετὰ πλείστου τάχους, τῶν γενομένων ἀτοπημάτων συνωθούντων αὐτὸν, σπεύδοντός τε τὴν διαναστᾶσαν τῆς στάσεως πυρὰν σθέσαι, ἔνιοι τῶν Ἀλεξανδρέων παροτρύνοντος Τιμοθέου, ὡς ἐγράφη τῷ Λέοντι, ἐπελθόντα τὸν Προτέριον διαχειρίζονται (p), ξίφους κατὰ τῶν σπλάγχχνων ὠσθέντος, κατὰ τὸ πανάγιον βαπτιστήριον καταπεφευγότα· ὃν καὶ καλωδίῳ περιαρτήσαντες, ἀνὰ τὸ καλούμενον Τετράπυλον τοῖς πᾶσιν ἐπεδείκνυσαν, ἐπιτωθάζοντές τε καὶ κραυγάζοντες, Προτέριον εἶναι τὸν ἀνηρημένον. Καὶ κατὰ ταῦτα τὸ σῶμα διὰ πάσης τῆς πόλεως περιελκύσαντες, πυρὶ παρέδωκαν· οὐδὲ τῶν σπλάγχχνων αὐτῶν ἴσα θηρίοις ἀπογεύσασθαι ναρκήσαντες, ὡς πού ταῦτα πάντα ἡ δέησις περιέχει τῶν ἐπισκόπων τῶν ἀνὰ τὴν Αἴγυπτον, καὶ τοῦ σύμπαντος κλήρου τῆς Ἀλεξάνδρου, πρὸς Λέοντα τὸν μετὰ Μαρκιανὸν, ὡς εἴρηται, τὴν ἐπικρατίαν τῶν Ῥωμαίων περιθέμενον γεγεννημένη, ἥπερ γέγραπται ὀνόμασι τούτοις· Τῷ Εὐσεβεῖ καὶ Φιλοχρίστῳ καὶ παρὰ Θεοῦ ἀναδειχθέντι, Νικητῇ, Τροπαιοῦχῳ καὶ Αὐγούστῳ Λέοντι, δέησις παρὰ τῶν ἐπισκόπων πάντων τῆς ὑμετέρας Αἰγυπτιακῆς διοικήσεως, καὶ κληρικῶν τῶν κατὰ τὴν μεγίστην ὑμέτεραν Ἀλεξανδρέων ἀγιωτάτην ἐκκλησίαν. Ἐκ τῆς ἀνωθεν χάριτος δῶρον τῷ βίῳ παρασχεθεὶς, εἰκότως οὐ λέγεις ὁσημέραι τοῦ κοινοῦ μετὰ τὸν Θεὸν προμηθεύμενος, εὐαγέστατε πάντων αὐτοκρατόρων Αὐγουστε. Καὶ μεθ' ἕτερα· Ἀστασιάστου τε εἰρήνης τῶν ὀρθοδόξων λαῶν παρ' ἡμῖν τε καὶ κατὰ τὴν τῶν Ἀλεξανδρέων ὑπαρχούσης, πάλιν Τιμοθέου ἀποσχοινίσαντος ἑαυτὸν τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας καὶ πίστεως, καὶ ἀποτεμόντος εὐθύς μετὰ τὴν ἐν Καλχηδόνι ἀγίαν σύνοδον, τὸ τηνικαῦτα δῆθεν πρεσβυτέρου τυγχάνοντος, ἅμα τέταρσιν ἢ πέντε μόνοις ποτὲ ἐπισκόποις, καὶ ὀλίγοις μονάζουσι, σὺν αὐτῷ τὴν αἵρετικὴν Ἀπολιναρίου καὶ τὴν κατ' ἐκείνων νοσοῦντων κακοδοξίαν· δι' ἣν καθαιρεθέντες τότε κανονικῶς ὑπὸ τοῦ τῆς θείας μνήμης Προτερίου καὶ πάσης Αἰγυπτιακῆς συνόδου, βασιλικῆς εἰκότως σὺν ἐξορίᾳ κινήσεως ἐπειράθησαν. Καὶ μεθ' ἕτερα· Ἐπιτηρήσας τε τὴν ἐντεῦθεν πρὸς Θεὸν ἐκδημίαν τοῦ τῆς εὐαγοῦς λήξεως Μαρκιανοῦ τοῦ γενομένου βασιλέως, βλασφήμοις τε φωναῖς, ὡς αὐτόνομος, ἀναιδῶς κατ' αὐτοῦ θρασυνόμενος, καὶ τὴν ἀγίαν καὶ οἰκουμένην τὴν ἐν Καλχηδόνι σύνοδον ἀναθεματίζων ἀπερυθριασμένως, πλήθος δῆμου ὠνητῶν τε καὶ ἀτάκτων ἐπισυρόμενος, καὶ στρατεύσας κατὰ τε τῶν θείων κανόνων καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως καὶ τῆς κοινῆς πολιτείας καὶ τῶν νόμων, ἐπεσέφρησεν ἑαυτὸν τῇ ἀγίᾳ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ, ἐχούσῃ ποιμένα τε καὶ διδάσκαλον, τὸν ἀγιώτατον ἡμῶν τὸν τηνικαῦτα Πατέρα καὶ ἀρχιεπίσκοπον Προτέριον, τὰς τε συνήθεις συνάξεις ἐπιτελοῦντα, καὶ λιτὰς ἀναπέμποντα τῷ πάντων ἡμῶν Σωτῆρι Χριστῷ ὑπὲρ τῆς εὐσεβοῦς ἡμῶν βασιλείας, καὶ τοῦ φιλοχρίστου ὑμῶν παλατίου. Καὶ μετ' ὀλίγα· Καὶ μόνῃς διαγενομένης ἡμέρας, ἐν τῷ

VARIORUM.

(p) Τὸν Προτέριον διαχειρίζονται. Sanctum Proterium patriarcham Alexandrinum, ab Eutychianis occisum anno 437, commemorat Aut. Pagi, n. 4.

ἐπισκοπῇ κατὰ τὸ ἔθος διάγοντος τοῦ θεοφιλεστάτου Α Προτερίου, λαθὼν μεθ' ἑαυτοῦ ὁ Τιμόθεος τοὺς καθαιρεθέντας ἐνδίκως δύο ἐπισκόπους, καὶ κληρικούς ὁμοίως τὴν ἐξορίαν, ὡς ἔφημεν, οἰκεῖν κατακριθέντας, ὡς δὴ χειροτονίαν παρὰ τῶν δύο δεξάμενος (64), μηδενὸς τὸ σύνολον τῶν κατὰ τὴν Αἰγυπτιακὴν διοίκησιν ὀρθοδόξων ἐπισκόπων παρόντος κατὰ τὸ εἰωθὸς ἐπὶ ταῖς τοιαύταις τῆς Ἀλεξανδρέων τοῦ ἐπισκόπου χειροτονίαις, ἐπιλαμβάνεται, ὡς ἐνόμισε, τῆς ἀρχιερατικῆς καθέδρας, μοιχείαν προδήλως τολμήσας κατὰ τῆς ἐχούσης Ἐκκλησίας τὸν ἑαυτῆς νυμφίον, καὶ ἐνεργοῦντος ⁴¹ ἐν αὐτῇ τὰ θεῖα, καὶ κανονικῶς τὸν οἰκεῖον διέποντος θρόνον. Καὶ μεθ' ἕτερα (q)· Οὐδὲν ἕτερον ἦν ποιεῖν τὸν μακάριον ἐκεῖνον, ἢ τόπον δοῦναι τῇ ὀργῇ κατὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ τὸ σεπτὸν καταλαθεῖν βαπτιστήριον, φεύγοντα τῶν ἐπ' αὐτῷ ⁴² τρεχόντων πρὸς φόνον τὴν ἑφοδον· ἐν ᾧ μάλιστα τόπῳ καὶ βαρβάροις καὶ πᾶσιν ἀγρίοις ἀνθρώποις ἐγγίνεται δέος, τοῖς καὶ μὴ εἰδόσι τὸ σέβας τοῦ τόπου, καὶ τὴν ἐκεῖθεν βρύουσαν χάριν. Ὅμως οἱ τὸν ἐξ ἀρχῆς Τιμοθέου σκοπὸν εἰς ἔργον προαγαγεῖν σπουδάζοντες, οἱ μὴδὲ ἐν τοῖς ἀχράντοις ἐκείνοις σηκοῖς αὐτὸν ἀνεχόμενοι σῶζεσθαι, οὔτε τὸ σέβας αἰδεσθέντες τοῦ τόπου, οὔτε τὸν καιρὸν· ἦν γὰρ τοῦ σωτηρίου Πάσχα πανήγυρις (65) οὔτε τὴν ἱερωσύνην αὐτὴν φρίξαντες μεσιτεύουσιν Θεῷ καὶ ἀνθρώποις, ἀποκτείνουσι τὸν ἀνεύθυνον, σφάττουσιν αὐτὸν ἀπηνῶς μετὰ καὶ ἄλλων ἑξ. Καὶ παραγαγόντες τοῦτου τὸ λείψανον πανταχοῦ κατατετρωμένον, ὁμῶς ⁴³ τε περισύραντες κατὰ πάντα σχεδὸν τόπον τῆς πόλεως, καὶ καταπομπεύσαντες σχετλίως, ἥκίζοντο ἀνηλεῶς C τὸ τῶν πληγῶν οὐκ αἰσθανόμενον σῶμα, διατομὸν τε καταμέλος (66)· καὶ οὐδὲ τῶν ἐντὸς ἀπογεύεσθαι κατὰ τοὺς θῆρας φειδόμενοι ἐκεῖνου, ὃν ἔχειν μεσίτην Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἐναγχος ἐνομίσθησαν. Πυρί τε παραδόντες τὸ ὑπολειφθὲν αὐτοῦ σῶμα, τὴν ἐκ τούτου κόνιν τοῖς ἀνέμοις παρέπεμπον, θηρίων πᾶσαν ὑπερακοντίσαντες ἀγριότητα. Ὡς ἀπάντων αἴτιος καὶ τῶν κακῶν σοφὸς οἰκοδόμος καθειστῆχει Τιμόθεος. Τῷ μέντοι γε Ζαχαρίᾳ τὰ περὶ τούτων διηγουμένῳ

moraretur, Timotheus, assumptis secum duobus episcopis qui legitime fuerant destituti, et clericis qui similiter, ut jam diximus, exsilio damnati fuerant; perinde ac si ordinari posset a duobus episcopis: nemine omnino ex orthodoxis episcopis Ægyptiacæ diœcesis præsentē, quemadmodum in hujusmodi ordinationibus episcopi Alexandrini fieri solet, archiepiscopalem sedem, sicut ipse quidem putavit, occupat: adulterium palam inferre ausus Ecclesiæ, suum ipsius sponsum habenti, qui sacra in ipsa faciebat, et qui sedem suam juxta canonum præcepta administrabat. Et aliquanto post: Nihil aliud facere potuit beatus Proterius, quam, sicut scriptum est, dare locum iræ, et ad venerandum baptisterium confugere, ut eorum qui ad cædem faciendam irruebant, impetum declinaret: quo maxime in loco, ipsis etiam Barbaris, et universis feris hominibus, qui sanctitatem ejus loci et promanantem inde gratiam ignorant, terror quidam oboriri solet. Nihilominus tamen hi qui consilium quod Timotheus ab initio habuerat, ad effectum perducere studebant, qui ne in immaculatis quidem illis septis Proterium servari sustinebant; nec loci sanctitatem reveriti, nec tempus ipsum: 300 erat enim tum dies festus Paschæ salutaris: nec sacerdotii dignitatem reformidantes, quæ inter Deum atque homines sequestra est; insontem occidunt, cumque eo sex alios crudeliter mactant. Et cadaver illius undequaque vulneratum circumducentes, per cuncta fere civitatis loca raptant atrociter, miserandum in modum ei insultantes, et corpus sensus omnis expers absque ulla misericordia verberantes, ac membratim secantes. Ac ne quidem veriti sunt ferarum more viscera illius degustare, quem paulo ante inter Deum atque homines interpretem ac sequestrum habere videbantur. Postremo quod reliquum erat corporis cum in rogam conjecissent, cinerem in ventos sparserunt, quasvis bestias crudelitate longe superantes. Quorum omnium malorum auctor atque architectus fuit Timo-

VARIAE LECTIONES.

⁴¹ C. C. ἐνεργοῦντα. ⁴² C. C. αὐτόν. ⁴³ C. C. ὁμῶς.

VALESH ANNOTATIONES.

(64) Καὶ δὴ χειροτονίαν παρὰ τῶν δύο δεξάμενος. Hunc locum emendavi ex codice Florentino in hunc modum: ὡς δὴ χειροτονίαν, etc. Id est: Perinde ac si ordinari potuisset a duobus episcopis. Certe in canone quarto concilii Nicæni diserte sancitum est, ut episcopus a tribus ut minimum provinciæ suæ episcopis ordinetur. Atque ita legit vetus interpres hujus epistolæ, qui exstat in parte iii synodi Chalcedonensis. Sic enim vertit: Tanquam manus impositionem suscepturus a duobus, etc.

(65) Ἦν γὰρ τοῦ σωτηρίου Πάσχα πανήγυρις. Liberatus in Breviario, cap. 15, non die festo Paschæ, sed ante triduum, occisum esse Proterium scribit. Sic enim ait: Et ante triduum Paschæ, quo cæna Domini celebratur, ab ipsis turbis concluditur in ecclesia S. Memoriam Proterius, quo se præ timore

contulerat. Ibique eadem die in baptisterio occiditur, laniatur, ejicitur, et funus ejus incenditur, sparguntur et cineres ejus in ventos. Quæ omnia Liberatus pæne ad verbum descripsit ex gestis de nomine Accicii, quæ Jacobo Sirmondo debemus.

(66) Διατομὸν τε καταμέλει. Scribendum est procul dubio διατεμόντες κατὰ μέλη, ut ipsa orationis series demonstrat. Pro μέλη in codice Florentino legitur μέλος levi discrimine. Emendationem nostram confirmat Nicephorus in capite 17, lib. 15, qui ita diserte scriptum habet, ut conjece-ram. Porro hic libellus precum episcoporum Ægyptiacæ diœcesis ad Leonem imp., si quis eum integrum legere desiderat, habetur Latine in parte iii synodi Chalcedonensis, cap. 11.

VARIORUM.

(q) Ἐνεργοῦντος — διέποντος. Legendum ἐνεργοῦντα — διέποντα. W. LOWTH.

theus. Porro Zacharias hæc in historia sua narrans, horum pleraque ita ut dixi gesta esse fatetur; sed Proterii culpa, qui gravissimos tumultus in urbe Alexandria excitaverat. Nec a populo, verum a quibusdam militaribus ea perpetrata esse contendit, nisus auctoritate epistolæ quam Timotheus ad Leonem imperatorem scripsit. Cæterum ad hæc vindicanda Leo imperator Stilam misit.

CAP. IX.

De circularibus litteris Leonis Augusti.

Scripsit etiam circulares litteras ad omnes orbis Romani episcopos, et ad eos qui in vita monastica excellabant, interrogans eos tum de Chalcedonensi synodo, tum de ordinatione Timothei cognomento Æluri. Simul etiam misit ad eos exemplaria libellorum precum, qui ipsi oblatis fuerant tam ex parte Proterii, quam ex parte Timothei Æluri. Porro circulares Leonis litteræ sic habent: Exemplar epistolæ sacræ piissimi imperatoris Leonis, missæ ad Anatolium Constantinopolis episcopum, et ad metropolitanos, et reliquos totius orbis episcopos.

Imperator Cæsar Leo, Pius, Victor, Triumphator, Maximus, semper Augustus, Anatolio episcopo. Erat hoc quidem in votis pietati meæ, ut omnes orthodoxæ et sanctissimæ Ecclesiæ, cunctæ **301** item urbes imperii Romani, maxima quiete fruerentur, nec quidquam accideret, quod earum statum tranquillitatemque turbaret. Quæ vero nuper Alexandriæ contigerint, ea sanctitati tuæ nota jam esse equidem non dubito. Sed tamen ut rem omnem accuratius possis cognoscere, quæ causa tanti tumultus, tantæque perturbationis exstiterit, exemplaria libellorum precum quos religiosissimi episcopi et clerici ex supra dicta urbe Alexandria et ex Ægyptiaca diœcesi ad urbem regiam Constantinopolim venientes, adversus Timotheum pietati meæ obtulerunt: exemplaria item libellorum precum, quos quidam ex parte Timothei ad sacrum nostrum comitatum ab eadem urbe Alexandria venientes, tranquillitati nostræ porrexerunt, ad sanctitatem tuam misimus. Ita ut quid factum sit a Timotheo, quem populus et honorati ac decuriones et navicularii urbis Alexandrinæ sibi epi-

δοκεῖ, πεπραχθαι μὲν τὰ τούτων πλείω, ἐξ αἰτίας δὲ Προτερίου, μεγίστας ταραχὰς τῇ Ἀλεξάνδρου ἐμποίησαντος· οὐκ ἐκ τοῦ δήμου ταῦτα τετολμῆσθαι, ἀλλ' ἐκ τινων στρατιωτικῶν, ἐξ ἐπιστολῆς Τιμοθέου πιστούμενος πρὸς Λέοντα γεγεννημένης. Τούτοις μὲν οὖν ἐπιθήσων δίκην Στίλας πρὸς τοῦ βασιλέως Λέοντος ἐκπέμπεται.

ΚΕΦΑΛ. Θ'.

Περὶ τῶν ἐγκυκλίων Λέοντος βασιλέως.

Ἐγκυκλίους δὲ χρῆται γράμμασιν ὁ Λέων, τῶν ἀνὰ τὴν Ῥωμαϊκὴν πολιτείαν ἐπισκόπων πυνθανόμενος, καὶ τῶν ἐν τῷ μοναδικῷ διαπρεπόντων βίῳ, περὶ τῆς ἐν Καλχηδόνι συνόδου, καὶ τῆς Τιμοθέου τὸ ἐπίκλην Αἰλούρου χειροτονίας, διαπεμφόμενος, καὶ τὰ ἴσα τῶν ἐπιδεδομένων αὐτῷ δεήσεων ἐκ τε τῆς μοίρας Προτερίου, ἐκ τε τῆς Τιμοθέου τοῦ Αἰλούρου. Σύγκειται δὲ τὰ ἐγκύκλια τούτοις τοῖς ῥήμασιν· Ἴσον θείου γράμματος τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως Λέοντος, πεμφθέντος· Ἀνατολίῳ (r) ἐπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τοῖς κατὰ τὴν οἰκουμένην ἅπασαν μητροπολίταις, καὶ λοιποῖς ἐπισκόποις.

Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Λέων, Εὐσεβὴς, Νικητὴς, Τροπαιοῦχος, Μέγιστος, Ἀεισέβαστος, Αὐγουστός, Ἀνατολίῳ ἐπισκόπῳ. Δι' εὐχῆς μὲν ἦν τῇ ἐμῇ εὐσεβείᾳ, ἀπάσας τὰς ὀρθοδόξους ἀγιωτάτας Ἐκκλησίας, ἔτι γε μὴν καὶ τὰς ὑπὸ τὴν Ῥωμαίων πολιτείαν πόλεις, μεγίστης ἡσυχίας ἀπολαύειν, μηδὲν δὲ συμβαίνειν τὴν αὐτῶν κατάστασιν καὶ γαλήνην διαταράττον. Οἷα δὲ κατὰ τὴν Ἀλεξανδρέων ἐναγχοῦς συνέδη, εἰδέναι μὲν ἤδη πεπεσμεθα τὴν σὴν ὁσιότητα. Ἵνα δὲ τελεώτερον περὶ πάντων διδαχθῇς, ποῖα αἰτία τοῦ τοσούτου θορύβου καὶ τῆς συγχύσεως γέγονε, τὰ ἴσα τῶν δεήσεων ἃς οἱ εὐλαθέστατοι ἐπίσκοποι καὶ κληρικοὶ ἀπὸ τῆς προλεχθείσης πόλεως καὶ τῆς Αἰγυπτιακῆς διοικήσεως εἰς τὴν βασιλίδαν Κωνσταντίνου πόλιν παραγενόμενοι κατὰ Τιμοθέου τῇ ἐμῇ εὐσεβείᾳ ἐκόμισαν· οὐ μὴν, ἀλλὰ καὶ τὰ ἴσα τῶν δεήσεων, ἃς εἰς τὸ θεῖον ἡμῶν στρατόπεδον ὑπὸ Τιμοθέου ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρέων παραγενόμενοι, τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιδεδώκασιν γαληνότητι, πρὸς τὴν σὴν θεοσέβειαν ἀπεστείλαμεν. Ὡστε τί πέπρακται παρὰ τοῦ εἰρημένου Τιμοθέου, ὃν ὁ τε τῆς Ἀλεξανδρέων δῆμος, καὶ ἀξιωματικοὶ, καὶ πολιτευόμενοι (67), καὶ

VALESH ANNOTATIONES.

(67) Καὶ ἀξιωματικοὶ καὶ πολιτευόμενοι. Quinam sint ἀξιωματικοί, et quinam dicantur πολιτευόμενοι, jam pridem observavi in Adnotationibus ad Ammianum Marcellinum, p. 14, et pag. 225. Utrosque similiter jungit Gregorius Nazianzenus in epistola 49, ad Olympium ita scribens, πάντας πολίτας τε καὶ πολιτευτάς καὶ ἀξιωματικούς, id est, universos cives et decuriones et honoratos. Idem Gregorius in epist. 22 ad Cæsarienses, eosdem simul jungit his verbis, τοῖς ἐκ τοῦ ἀξιωματικοῦ καὶ βου-

λευτικοῦ τάγματος, id est, his qui sunt ex Honoratorum aut ex Decurionum ordine. Recte ergo vetus interpretes hujus epistolæ vertit, honorati, et curiales et nacleri. Nacleri sunt navicularii Niliaci, qui annonam ex Ægypto Constantinopolim convehant. Eorum corpus instituisse videtur Aurelianus, ut ipsemet indicat in epistola ad Arabianum quam citat Vopiscus. In veteribus Glossis ναύκληρος exponitur Navicularis. Hesychius vero, dominum navis ita dici scribit. Hi navicularii Alexan-

VARIORUM.

(r) Ἀνατολίῳ. Anatolius, Dioscuri Alexandrini apud Constantinopolim apocrisiarius, ab eo in latrocinio Ephesino, Flaviano patriarchæ CP. deposito, nondum autem defuncto, suffectus anno 449, episcopus CP. factus: quo tutius sedem suam

retineret, ac Theodosii imp. et Leonis papæ favorem captaret, anno 450, collecta Constantinopoli synodo, Eutychis et Nestorii errores damnavit, et Leonis epistolam ad Flavianum subscriptione sua comprobavit. Obiit anno 458. Guil. CAVE.

ναύκληροι, ἐπίσκοπον ἑαυτοῖς αἰτοῦσι, καὶ περὶ τῶν ἄλλων πραγμάτων τῶν τῷ ὕφει τῶν δεήσεων παρεχομένων (68), καὶ πρὸς τοῦτοις, περὶ τῆς ἐν Καλχηδόνι συνόδου, ἥτινι οὐδαμῶς συναινέουσι, καθὰ αἱ ὑποταγμέναι δεήσεις αὐτῶν σημαίνουσι, φανερῶς δυνηθῆναι μαθεῖν τὴν σὴν ὁσιότητα. Ἡ σὴ τοιγαροῦν εὐλόγητα ἅπαντας τοὺς ὀρθοδόξους δόξους ἐπισκόπους τοὺς ἐπὶ τοῦ παρόντος κατὰ τὴνδε τὴν βασιλίδαν πόλιν διάγοντας, ἔτι γε μὴν καὶ τοὺς εὐλαβεστάτους κληρικούς πρὸς ἑαυτὸν παραχρῆμα ποιησάτω συνελθεῖν. Καὶ πάντων ἐπιμελῶς τραχτευθέντων καὶ δοκιμασθέντων, ἐπειδὴ νῦν ἡ Ἀλεξάνδρου πόλις τετάρχεται, ἥστινος τῆς καταστάσεως καὶ τῆς ἡσυχίας μεγίστη ἐστὶν ἡμῖν φροντίς, εἴπατε τὸ δοκοῦν περὶ τοῦ προειρημένου Τιμοθέου καὶ τῆς ἐν Καλχηδόνι συνόδου, ἄνευ τινὸς ἀνθρωπίνου φόβου, καὶ δίχα χάριτος καὶ ἀπεχθείας, μόνον τὸν τοῦ παντοκράτορος Θεοῦ φόβον πρὸ ὀφθαλμῶν τιθέμενοι, ἐπειδὴ ἴστε ὡς περὶ τοῦ πράγματος τούτου τῇ ἀχράντῳ θεότητι λόγον δώσετε. Ἴνα περὶ πάντων δι' ὑμετέρων γραμμάτων τελείως διδασθέντες, τὸν ἀρμόζοντα τύπον δοῦναι δυνηθῶμεν. Καὶ αὕτη μὲν ⁴³ πρὸς Ἀνατόλιον. Τὰ παραπλήσια δὲ καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους ἐπισκόπους γέγραφε, καὶ πρὸς τοὺς ἐπισήμους, ὡς λέλεκται μοι, τῶν κατ' ἐκεῖνο καιροῦ τὸν ἄσχευον καὶ αὐλὸν διαθλευόντων βίον. Ὡν ἦν καὶ Συμεώγης, ἐπὶ ⁴⁴ κίονος πρῶτος τὴν στάσιν ἐξευρηκώς, οὗ καὶ κατὰ τὴν προτεραίαν ἱστορίαν ἐμνήσθημεν, ἕς οὗς καθειστήκεισαν Βαράδατος καὶ Ἰάκωβος (69) οἱ Σύροι.

⁴² Lib. I, cap. 13.

⁴³ G. C. καὶ αὐτὰ μὲν. ⁴⁴ ὁ ἐπὶ.

VARIAE LECTIONES.

VALESII ANNOTATIONES.

drini, fiscales species, ac præcipue onus frumentarii commeatus ex Ægypto et ex urbe Alexandria Constantinopolim suo periculo transportabant, ut docet lex 52 cod. Theod. de naviculariis, et lex sexta Cod. Justiniani, de naviculariis et naucleris. Porro eorum prædia obnoxia erant naviculariæ functioni, ita ut quisquis ea quolibet modo comparasset, eidem functioni seu translationi teneretur obnoxius, pro ea parte quam possidebat, ut docet titulus *De prædiis naviculariorum*. Ex quo intelligendus est Augustini locus in sermone primo de vita clericorum suorum, ubi dicit: *Bonifacii hereditatem suscipere noluit: non misericordia, sed timore. Navicularium noluit esse Ecclesiam Christi. Multi sunt quidem qui de navibus acquirunt. Tamen una tentatio est, si iret navis et naufragaret. Homines ad tormenta daturi eramus, ut de submersione navis secundum consuetudinem quæreretur, et torquerentur a iudice qui essent de fluctibus liberati. Sed non eos daremus. Nullo enim pacto hoc facere deceret Ecclesiam. Onus ergo fiscale persolveret. Id est, fiscales species quas navis transferebat ex Africa in portum urbis Romæ. Id enim diserte jubet imperator in lege 32. citata, his verbis: Ita ut super naufragiorum quæ contigerint casibus, usitato more habita quæstione, si qui calculus modulationis dicatur tempestate maris deperisse, sub tuæ sedis auditione nequaquam feratur acceptus: sed hæc dispendii lacuna in omne naviculariorum concilium, pro rata scilicet contingentis muneris deferatur. Vide legem 2, in codice Theodosiano, de naufragiis.*

(68) Τῷ ὕφει τῶν δεήσεων παρεχομένων. Ἀσ-

scopum postulant: de aliis item rebus quæ in precum textu continentur: præterea de Chalcedonensi synodo, cui supra memorati nequiquam consentiunt, sicut preces eorundem subjectæ demonstrant: sanctitas tua aperte possit cognoscere. Tua igitur reverentia omnes sanctos episcopos orthodoxos, qui nunc in hac urbe regia commorantur, sed et reverendissimos clericos quamprimum ad se faciat convenire. Et cunctis accurate tractatis atque examinatis, quando quidem Alexandria civitas jam perturbata est, de cujus statu ac tranquillitate plurimum solliciti sumus, certiores nos facite quidnam de supra memorato Timotheo et de Chalcedonensi synodo sentiatis: idque omni humano timore procul amandato, sine odio cuiusquam aut gratia: solum omnipotentis Dei timorem præ oculis habentes: quippe qui probe sciatis vos rationem hujus rei intemeratæ Divinitati esse reddituros. Quo nos per litteras vestras perfecte de omnibus edocti, competentem formam edere valeamus. Et hæc quidem epistola missa est ad Anatolium. Similia vero Imperator scripsit, tum ad reliquos episcopos, tum ad celeberrimum quemque eorum qui tunc temporis, ut jam dixi, vitam a materia remotam, omnique apparatu destitutam agebant. Ex quorum numero fuit Symeones, qui primus stationem in columna excogitavit, de quo in superiore libro mentionem fecimus. Inter illos fuerunt etiam Baradatus et Jacobus Syri ⁴².

sentior Henrico Savilio, qui in margine sui codicis adnotavit legendum sibi videri περιεχομένων, quemadmodum legit etiam Christophorus. Atque ita scriptum habet Niceph. in c. 48, l. xv.

(69) Βαράδατος καὶ Ἰάκωβος. Nicephorus Callistus Jacobum hunc Nisibenum nominat, additque, tam ejus, quam Varadati mentionem fieri a Theodorito in historia *Philotheo*. Theodoritus tamen in capite 21 *Philothei*, Jacobum Nisibenum fuisse non dicit, nequaquam id omisurus, si revera Nisibenus fuisset. Nam cum posteriorem hunc Jacobum priori illi Jacobo Nisibeno similem fuisse notet, non solum nomine, verum etiam moribus ac dignitate; uterque enim sacerdos fuit; si Nisibenus etiam fuisset, nequaquam id omisisset eo loco Theodoritus. Sed neque Theodorus Lector in lib. primo *Collectaneorum*, Jacobum hunc posteriorem qui Leonis Ang. circularibus litteris rescripsit, Nisibenum facit, nec Theophanes in *Chronico*, pag. 96. Exstat etiam epistola Theodoriti ad hunc Jacobum scripta, in qua illum presbyterum ac monachum appellat. Pro Baradato Theophanes Bardam dicit, corrupte, ut opinor. In iii parte synodi Chalcedonensis, pag. 375. inter monachos quibus Leo imp. scripsit litteras, primus nominatur Jacobus monachus Nisibenus, deinde Symeones et Baradatus. Eorum meminit etiam Ephremius Antiochenus episcopus in epist. ad monachos ἀποσχιστάς, id est Severianos, et in oratione tertia quam scripsit ad Dominum et Joannem monachos, ut legitur apud Photium.

CAP. X.

De his quæ episcopi et Symeones Stylita rescripserunt.

Primum igitur Leo episcopus senioris Romæ scripsit pro defensione synodi Chalcedonensis, et ordinationem Timothei, utpote illegitime factam, improbavit. Quam Leonis epistolam imperator Leo ad Timotheum Alexandrinum episcopum misit per Diomedem silentiarium, regaliū bajulum præceptorum. Cui rescripsit Timotheus, Chalcedonensem synodum et Leonis epistolam reprehendens. Harum Epistolarum exemplaria exstant in collectione Epistolarum quæ vocantur *Encyclicæ*. A me autem consulto prætermissa sunt, ne hoc opus multitudine epistolarum oneraretur. Aliarum quoque civitatum episcopi decretis Chalcedonensis synodi firmiter adhæserunt, et ordinationem Timothei uno consensu omnes condemnarunt. Solus Amphilo-chius, episcopus Sidæ, in epistola quam scripsit ad imperatorem, Timothei quidem ordinationem graviter reprehendit: Chalcedonensem autem synodum non admisit. **303** Scripsit de istis rebus Zacharias rhetor, qui epistolam quoque Amphilo-chii Historiæ suæ intexuit. Sed et sanctæ memoriæ Symeones duas epistolas de hoc argumento scripsit: alteram ad Leonem imperatorem, alteram ad Basilium, episcopum urbis Antiochiæ. Ex quibus eam quæ ad Basilium scripta est, utpote brevior, hic apponam. Sic autem habet:

A

ΚΕΦΑΛ. Ι'.

Περὶ ὧν οἱ ἐπίσκοποι καὶ Συμεὼν ὁ κιονίτης ἀντέγραψεν.

Τοιγαροῦν πρῶτον ὁ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης ἐπίσκοπος Λέων ὑπὲρ τε τῆς ἐν Καλχηδόνι συνόδου γέγραφε, τὴν τε Τιμοθέου χειροτονίαν ἀπεδοκίμασεν, καὶ ἀθέσμως (70) γενομένην. Ἦντινα τοῦ Λέοντος ἐπιστολὴν, Λέων αὐτοκράτωρ Τιμοθέῳ διαπέμπεται τῷ τῆς Ἀλεξανδρέων προέδρῳ, Διομήδους σιλεντιαρίου (71)-(s) τοῖς βασιλικοῖς κελεύσμασι διακονησαμένου. Πρὸς ὃν καὶ ἀντέγραψε Τιμόθεος, μεμφόμενος τὴν ἐν Καλχηδόνι σύνοδον, καὶ τὴν Λέοντος ἐπιστολὴν. Ὡν τὰ ἀντίγραφα σώζεται ἐν τοῖς καλουμένοις Ἐγκυκλίσις (72). Ἐμοὶ δὲ παρεῖται, ἵνα μὴ πλῆθος ἐπαγάγω τῷ παρόντι πόνῳ. Καὶ οἱ τῶν ἄλλων δὲ πόλεων ἐπίσκοποι, τοῖς ἐν Καλχηδόνι τυπωθεῖσιν ἐνέμειναν, καὶ τὴν Τιμοθέου χειροτονίαν ἀπάσαις κατέκριναν ψήφοις (73). Ἀμφιλόχιος δὲ μόνος ὁ Σίδης, ἐπιστολὴν γέγραφε πρὸς τὸν βασιλέα, καταβοῶσαν μὲν τῆς Τιμοθέου χειροτονίας, οὐκ ἀποδεχομένην δὲ τὴν ἐν Καλχηδόνι σύνοδον. Ἀπερ καὶ ταῦτα Ζαχαρία τῷ ῥήτορι πεπόνηται, τῷ καὶ τὴν ἐπιστολὴν αὐτὴν Ἀμφιλοχίου ἐντεταχότι ἐν τῷ αὐτοῦ συγγράμματι. Γράφει δὲ καὶ Συμεώνης ὁ τῆς ὁσίας λήξεως περὶ τούτων ἐπιστολὰς δύο, πρὸς τε Λέοντα τὸν αὐτοκράτορα, πρὸς τε Βασίλειον, ἐπισκοποῦντα τὴν Ἀντιόχου. Ὡν τὴν πρὸς Βασίλειον βραχυλογούσαν, ἐντίθηναι τῇδε μου τῇ συγγραφῇ, ὥδε πως ἔχουσιν.

B

VALESH ANNOTATIONES.

(70) *Καὶ ἀθέσμως*. Assentior Christophorsono et Savilio, qui pro καί, emendarunt ὥς. Sensus enim prorsus ita postulat. Certe in his Evagrii libris, καὶ pro ὥς frequentissime positum erat, quod nos manuscripti exemplaris auctoritatem secuti emendavimus. Hic vero cum ms. codex ab editis exemplaribus nihil discreparet religio nobis fuit quidquam immutare.

(71) *Σιλεντιαρίου*. Hujus silentiarii nomen in vulgatis editionibus et apud Nicephorum desiderabatur. Nos vero ex optimo codice Florentino illud restituimus, in quo diserte scriptum habetur Διομήδους σιλεντιαρίου. De silentiariis nonnihil observavi jampridem in Adnotationibus ad Ammianum Marcellinum.

(72) *Ἐν τοῖς καλουμένοις Ἐγκυκλίσις*. Pessime hunc locum intellexit Christophorsonus, ut ex versione ejus apparet: sic enim vertit. *Istarum epistolarum exemplaria exstant in litteris Leonis imperatoris, generatim ad omnes scriptis*, etc. Verum Liberatus diaconus in *Breviario*, cap. 15, quænam sint Encyclicæ istæ optime declarat his verbis. Imperator scripsit singularum civitatum episcopis de utroque negotio, consulens quid fieri oporteret, etc. Qui rescribunt, Chalcedonensem synodum

C usque ad sanguinem vindicandam; Timotheum vero non solum inter episcopos non haberi, sed etiam Christiana appellatione privari. Et hæ epistolæ vel relationes episcoporum omnium, in uno codicis corpore vocantur Encyclicæ. Cæterum hæ Encyclicæ pæne omnes in Latinum sermonem conversæ, habentur in parte iii synodi Chalcedonensis, p. 372, editionis Coloniensis et sequentibus deinceps paginis, opus eximium ecclesiasticæ antiquitatis, quod utinam Græce quoque exstaret. Earum mentio fit apud Victorem Tunonensem in *Chronico*.

(73) *Ἀμφιλόχιος*. Hujus Amphilo-chii Sidæ episcopi mentio fit apud Photium in *Bibliotheca*, cap. 52. Ubi Attici et Sisinnii episcoporum Constantinopolis, epistolæ ad eum scriptæ referuntur. Interfuit idem Amphilo-chius synodo Ephesinæ et synodo Chalcedonensi, ut ex Actis synodicis apparet. Cæterum Eulogius Alexandrinus episcopus, in libro ix testatur Amphilo-chium hunc episcopum Sidæ, quamvis initio affirmasset in litteris suis ad Leonem imp. se Chalcedonensi synodo minime assentiri, paulo post tamen eidem synodo consensisse ac subscripsisse. Eulogii verba refert Photius in *Bibliotheca*, pag. 879.

D

VARIORUM.

(s) *Σιλεντιαρίου*. Silentarius, circa silentium occupatus; qui in palatio vel alibi silentium indicit. Est et nomen dignitatis. Horum duo ordines: prior vilior, atque idem cum eo qui in patriarchalibus secretis ὁ ἐπὶ τῶν σεκρέτων dicebatur, et silentium ac quietem populo indicebat. Hinc est in Glossis vett. Græco-Latinis ἡσυχοποιός, *Silentarius*. Alter ordo erat longe honoratior, præeratque secretis imperatoris, et inter clarissimos recensetur, l. *Jubemus*, S. G. de silent. et decur. Sic

Meursius in *Gloss. Græco-arab*. Videtur ergo prior dici, quod silentium jubeat: at alter, quod silentium præstet, nempe silendis et arcanis præfectus. (Matinius et Suicerus in *Lexicis*.) Nicolaus Alemanus Notis in Procopii *Historiam arcanam*, pag. 103, ait: Cubiculum anterius ex quo statim in ipsum imperatoris ibatur cubiculum, ob silentium quod principis reverentia servabatur, vocatum fuisse *silentium*; et intimi illi cubicularii *silentiarii*.

Τῷ Δεσπότῃ μου τῷ ὀσιωτάτῳ καὶ ἀγιωτάτῳ φι-
λῳθέῳ Βασιλεῖ ἀρχιεπισκόπῳ, ὁ ἁμαρτωλὸς καὶ τα-
πεινὸς Συμεὼνης ἐν Κυρίῳ χαίρειν. Νῦν εὐκαιρον
εἶπεῖν, Δέσποτα, Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς, ὃς οὐκ ἀπέστησε
τὴν προσευχὴν ἡμῶν, καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἀφ' ἡμῶν
τῶν ἁμαρτωλῶν. Δεξιόμενος γὰρ τὰ γράμματα τῆς
ὑμετέρας ἀξιότητος, ἐθαύμασα τὸν ζῆλον καὶ τὴν
εὐσέβειαν τοῦ θεοφιλεστάτου ἡμῶν βασιλέως, τὴν
πρὸς τοὺς ἁγίους Πατέρας καὶ τὴν τούτων βεβαίαν
πίστιν, ἣν ἐπέδειξε καὶ ἐπιδείκνυται. Καὶ τοῦτο
οὐκ ἐξ ἡμῶν τὸ δῶρον, καθὼς καὶ ὁ ἅγιος Ἀπόστολος
λέγει, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ, τοῦ ταύτην δωκότος τὴν προ-
θυμίαν διὰ τῶν ὑμετέρων εὐχῶν. Καὶ μετ' ὀλίγα·
Διὸ καὶ γὰρ ὁ ταπεινὸς καὶ εὐτελής, τὸ ἔκτρωμα τῶν
μοναχῶν, ἐγνώρισα τῇ αὐτοῦ βασιλείᾳ τὴν ἐμὴν πρό-
θεσιν, τὴν περὶ τὴν πίστιν τῶν ἁγίων Πατέρων τῶν
ἐν Χαλκηδόνι συνεληλυθόντων ἐξακοσίων τετρακοντα,
ἐμμένων καὶ ὑποστηριζόμενος ὑπ' αὐτῆς τῆς ὑπὸ
τοῦ ἁγίου Πνεύματος φανερωθείσης. Εἰ γὰρ μεταξὺ
δύο ἢ τριῶν συνεληλυθόντων διὰ τὸ ὄνομα αὐτοῦ, πάρεστιν
ὁ Σωτὴρ, πῶς μεταξὺ τοσούτων καὶ τηλικούτων
ἁγίων Πατέρων ἐνεχώρει, εἰ μὴ τὴν ἀπ' ἀρχῆς μετ'
αὐτῶν τὸ ἅγιον Πνεῦμα; Καὶ μεθ' ἑτέρα· Διὸ ἴσχυε
καὶ ἀνδρίζου ὑπὸ τῆς ἀληθοῦς εὐσεβείας, καθάπερ
καὶ Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ ὁ δοῦλος Κυρίου ὑπὲρ τοῦ
Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ. Πάντα τὸν ὑπὸ τὴν σὴν ὁσιότητα
εὐλαβῇ κληρον, καὶ τὸν εὐλογημένον καὶ πιστότατον
λαόν, ἐξ ἐμοῦ προσεῖπεῖν παρακλήθῃτι.

ΚΕΦΑΛ. ΙΑ'.

Περὶ τῆς ἐξορίας Τιμοθέου τοῦ Αἰλουρίου, καὶ τῆς
χειροτονίας Τιμοθέου τοῦ Σαλοφακιάλου. Καὶ
περὶ Γενναδίου καὶ Ἀκακίου, τῶν Κωνσταντι-
νουπολιτῶν.

Ἐπὶ τούτοις Τιμόθεος ἐξορίαν κατακρίνεται (1),
κελευσθεὶς καὶ αὐτὸς τὴν Γαγγρηνῶν οἰκεῖν. Οἱ δ' οὖν
τῆς Ἀλεξανδρέων, διάδοχον Προτερίου Τιμόθεον ἐπί-
σκοπον ἕτερον προχειρίζονται· ὃν οἱ μὲν ἐκάλουν
Βασιλικόν (74), οἱ δὲ Σαλοφακίαν. Ἀνατολίου δὲ
τελευτήσαντος, τὸν θρόνον τῆς βασιλευούσης διαδέ-
χεται Γεννάδιος (u)· καὶ μετ' αὐτὸν Ἀκάκιος, ὃς τοῦ
καταγωγίου τῶν ὀρφανῶν προεστήκει κατὰ τὴν
βασιλεύουσαν πόλιν.

VALESI ANNOTATIONES.

(74) Οἱ μὲν βασιλικόν. Sic etiam scriptum ha-
bet Nicephorus. Verum in *Breviario Liberati*, cap.
16, id cognomentum Timothei longe aliter scribi
tur. Sic ait Liberatus: *Et exsilio relegatur Timo-
theus Aelurus Chersonam arcta custodia, et fit pro
Proterio Timotheus cognomento Salophaciolus sive
Albus*. Verum in *Liberato* scribendum est *Albus*,
quemadmodum docet Theophanes in *Chronico* iis
verbis: Τιμόθεος δὲ ἄλλος ἐπὶ κλην Λευκός, ὁ καὶ Σαλο-

A Domino meo religiosissimo et sanctissimo, Dei
amantissimo Basilio archiepiscopo, peccator et hu-
milis Symeones, in Domino salutem. Nunc merito
dicere possumus, Domine: Benedictus Deus qui non
amovit precationem nostram, nec misericordiam
suam avertit a nobis peccatoribus. Acceptis enim
litteris amplitudinis vestrae, admiratus sum zelum
ac pietatem Deo charissimi imperatoris nostri,
quam erga sanctos Patres et erga illorum firmissi-
mam fidem, cum antea semper, tum nunc quoque
ostendit. Atque hoc donum non ex nobis, sicut
sanctus Apostolus dicit, sed ex Deo qui hoc
illi studium per vestras preces largitus est. *Et
paulo post*: Quapropter ego quoque humilis et exi-
guus, abortus monachorum, animi mei sententiam
imperiali ejus majestati significavi, de fide sexcen-
torum triginta sanctorum Patrum qui Chalcedone
congregati sunt, persistens et fundatus in ea fide
quæ a sancto Spiritu revelata est. Etenim si Serva-
tor noster, ubi duo tresve in nomine ipsius con-
gregati sunt, adest in medio illorum, quomodo fieri
posset inter tot ac tantos sanctos Patres, ut Spiri-
tus sanctus prorsus cum illis non esset? *Et ali-
quanto post*: Quamobrem fortis esto, et viriliter
age, quemadmodum Jesus Nave, servus Domini,
pro populo Israelitarum. Universum religiosum
clerum qui sub tua est sanctitate, et benedictam
ac fidelissimam plebem, meo nomine salutes ve-
lim.

CAP. XI.

C De exsilio Timothei Aeluri, et de ordinatione Timo-
thei Salofacioli. Item de Gennadio et Acacio, Con-
stantinopolitanis episcopis.

Post hæc Timotheus damnatur exsilio, et in Gan-
grensium civitate perinde, ac Dioscorus, jussus est
degere. Igitur Alexandrini alterum Timotheum
Proterii successorem elegerunt: quem alii quidem
Basilicum, alii vero Salofaciolum nominabant. In-
terim mortuo Anatolio, episcopatum urbis regie
sortitus 304 est Gennadius; cui successit Acacius,
qui orphanorum hospitio præfectus fuerat.

φακίαλος ἐχειροτονήθη. Idem scribit Cedrenus.
Quid ergo dicendum est? Utrum in Evagrio λευκός
scribendum esse dicemus pro βασιλικός? An for-
tasse Salofaciolus regium significat? Certe φακί-
ον Græcis est fascia, quod pro diademate regio
accipi potest. Verum nihil certi ex hoc cogno-
mento elici potest, cum varie scribatur apud ve-
teres scriptores.

VARIORUM.

(1) Ἐξορίαν κατακρίνεται. Gangram, Paphla-
goniæ urbem, ac deinde Chersonesum relegatus
est Timotheus, et in exsilio octodecim annos exegit,
ut testatur Evagrius libro iii, cap. 4; exsiliū
ejus cœpisse anno 457, Caveus; anno 459, Pagius
scribit.

(u) Γεννάδιος. Gennadius, primum Ecclesiæ CP.

presbyter, anno 458 Anatolio in episcopatum
ejusdem Ecclesiæ successit. Collapsam Ecclesiæ
sue disciplinam omni mox studio reintegrare
cœpit; vir erat lingua nitidus et ingenio acer. Plura
de eo apud Theodorum Lect. lib. i. E vita excessit
anno 471. CAVEUS, PAGIUS.

CAP. XII.

A

ΚΕΦΑΛ. ΙΒ'.

De terræ motu qui contigit Antiochiæ, trecentis et quadraginta septem annis post illum qui temporibus Trajani contigerat.

Porro anno secundo imperii Leonis, ingens terræ motus ac succussio contigit Antiochiæ, cum quædam a populo civitatis illius facta essent, plena furoris ac dementiæ, ipsamque bestiarum feritatem longe superantia. Quæ quidem tantæ cladis velut procœmium quoddam exstiterunt. Accidit autem ingens hæc calamitas, anno quingentesimo sexto a conditu urbis Antiochiæ, circa horam noctis quartam, die quartodecimo mensis Gorpiæi, quem Romani Septembrem vocant; imminente die Dominica, indictione undecima. Sextus hic terræ motus accidisse dicitur, trecentis quadraginta et septem annis elapsis ab illo terræ motu qui Trajani temporibus contigerat. Nam ille quidem terræ motus sub Trajano, accidit anno centesimo et quinquagesimo nono, ex quo civitas libera et sui juris fuerat ap-

Περὶ τοῦ γεγονότος ἐν Ἀντιοχείᾳ σεισμοῦ, μετὰ ἑξή τριακόσιαι μὲν τοῦ κατὰ Τραϊανόν.

Ἀνὰ δὲ τὸ δευτερον ἔτος Λέοντος (v) τῆς βασιλείας, κλόνος τῆς γῆς ἐξαίσιος καὶ βρασμὸς ἀνὰ τὴν Ἀντιόχου γίνεται, τινῶν μὲν παρὰ τοῦ κατ' αὐτὴν δήμου προγεγεννημένων, πρὸς πᾶσαν ἐκθακχευθέντων μανίαν, πάσης τε θηριώδους ἐπέκεινα γενομένων γλώμης, ὥσπερ δὲ προοίμιον τοῖς τοιοῦτοις κακοῖς παρασχομένων. Γίνεται γοῦν χαλεπώτατος ἕκτον καὶ πεντακοσιοστὸν ἔτος χρηματιζούσης τῆς πόλεως (x), περὶ τετάρτην ὥραν τῆς νυκτὸς, τετάρτην καὶ δεκάτην ἄγοντος ἡμέραν τοῦ Γορπιαίου μηνός, ὃν Σεπτέμβριον Ῥωμαῖοι προσαγορεύουσι, Κυρίας ἐπικαταλαβοῦσης ἡμέρας, ἀνὰ τὴν ἐνδεκάτην ἐπινέμῃσιν τοῦ κύκλου. Ἐκτος (75) τυγχάνειν ἱστορούμενος (y) ἑπτὰ καὶ τεσσαράκοντα καὶ τριακοσίων (76) (z) διωφηχότων ἐνιαυτῶν, ἐξοῖου δὲ κατὰ Τραϊανὸν γέγονεν. Ἐκεῖνος μὲν γὰρ ἑννατὸν καὶ πεντηκοστὸν (77) καὶ

VALESI ANNOTATIONES.

(75) Τοῦ κύκλου ἕκτος. Pessime hunc locum interpretatus est Musculus. Christophorus vero, cum hæc verba non intelligeret, in versione sua prætermisit. Me quidem diu multumque torsit hic locus. Tandem tamen hunc ejus sensum esse deprehendi. Postquam Evagrius tempus quo terræ motus contigit Antiochiæ, principatu Leonis Augusti, certis notis designavit, anni scilicet, mensis hebdomadis, ac diei, et indictionis: addit postremo τοῦ κύκλου ἕκτος. Id est, sine ulla cyclorum ambage terræ motum illum contigisse, exactis trecentis quadraginta ac septem annis post terræ motum illum qui temporibus Trajani acciderat. Quippe hæc temporis nota nullum habet cyclum. Priores vero temporis notæ ab Evagrio assignatæ, cyclorum sunt seu periodorum. Nam et indictio cyclus est quindecim annorum, et hebdomas ac mensis et annus circuli sunt ac periodi perpetuo recurrentes. Hæc igitur est mea de hujus loci expositione sententia. Si quis tamen certiora attulerit, eam mutare non detrectabo. Vide cap. 33, lib. iii. Potest etiam aliter accipi hic locus, mutato tantum accentu hoc modo: Ἐκτος τυγχάνειν ἱστορούμενος. Ut si sensus est: Sextus hic esse dicitur terræ motus qui Antiochiam concussit. Nec jam dubito quin hæc vera sit interpretatio hujus

loci. Certe in ms. codice Telleriano ἕκτος diserte scribitur cum aspiratione, et accentu in prima syllaba.

(76) Μ' καὶ τριακοσίων. Hunc locum restitu ex optimo codice Florentino, in quo diserte ita scribitur, ζ' καὶ μ', id est ἑπτὰ καὶ τεσσαράκοντα. Atque ita prorsus legitur apud Nicephorum in capite vicesimo libri xv. — Atqui ζ' καὶ μ' exhibet etiam codex Roberti Stephani, quod observavit Matth. Shorting.

(77) Ἐκεῖνος μὲν γὰρ ἑννατὸν καὶ πεντηκοστὸν. Baronius in *Annalibus ecclesiasticis* ad annum Christi 111 Evagrium falli dicit, qui terræ motum illum qui regnante Trajano factus est Antiochiæ, accidisse scribat anno juxta Antiochenos 159. Nam terræ motus ille contigit Messala et Pedone consulibus, ut ex Dione constat, qui Pedonem consulem in illo terræ motu periisse asserit. Porro Messalæ ac Pedonis consulatus incidit in annum Christi 115, ut convenit inter omnes chronologos. Erat tunc annus juxta Antiochenos centesimus sexagesimus tertius, non autem quinquagesimus nonus, ait Evagrius. Anni enim Antiochenorum, quadraginta et octo annis natalem Christi anteverunt. Porro de his Antiochenorum, ex antiquis quidem auctor *Chronici Alexandrini* optime locutus est in

VARIORUM.

(v) Ἀνὰ τὸ δευτερον ἔτος Λέοντος. Hunc terræ motum ad annum primum Leonis imp. annumque Christi 457 retrahit Pagius: quo anno 14 dies Septembris in Sabbatum incidit. Vid. ipsum ad ann. 458. n. 6. W. Lowth.

(x) Χρηματιζούσης τῆς πόλεως. Cum Romani gentem devictam in formam provinciæ redegerant, mos erat ut imperator illico edictum scriberet et publicaret, quo primum renuntiatus erat ipse imperator gentis subactæ dominus et triumphator; deinde statutum erat ut provinciales novis quibusdam privilegiis uterentur. Hujus rei exemplum, quod ad hanc ipsam Antiochiæ civitatem spectat, citatur a Joanne Gregorio Oxoniensi, ex Joannis Antiocheni *Geographia* ms. lib. ix, his verbis: Προτέθη ἐν Ἀντιοχείᾳ ἡ ἐλευθερία αὐτῆς, ὅτε ἐγένετο ὑπὸ Ῥωμαῖους, τῇ εἰκάδι τοῦ Ἀρτεμεισίου μηνός, πεμφθεῖσα παρὰ τοῦ αὐτοῦ Καίσαρος Ἰουλίου. Τὸ οὖν ἡδίκτων προτέθη, περιέχον οὕτως. Ἐν Ἀντιοχείᾳ τῇ μητροπόλει ἱερὰ καὶ ἀσύλῳ αὐτονόμῳ, καὶ ἀρχούσῃ καὶ προκαθημένῃ τῆς Ἀνατολῆς, Ἰούλιος Γάιος Καῖσαρ, κ. τ. λ. Provinciales autem,

ut hanc imperatoris benevolentiam æterna memoria conservarent, publica sua negotia a tempore hujus Edicti censebant, χρηματίζει οὖν (ut pergit idem Joannes Antiochenus) ἡ μεγάλη Ἀντιόχεια κατὰ τὴν ἑτοῦ πρῶτον ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ Καίσαρος Γαίου Ἰουλίου. Ob hanc rationem hæc Antiochenium æra, quæ annum nativitatæ Dominicæ spatio quadraginta et octo annorum præcedit, peculiari modo dicitur χρηματισμὸς τῶν Ἀντιοχέων. (Vide inter opera Joannis Gregorii. pag. 161, ed. London. an. 1684, citante Matthæo Shorting.)

(y) Ἐκτος τυγχάνειν ἱστορούμενος. Quartus erat hic terræ motus juxta Malalam a Pagio citatum. W. Lowth.

(z) Ἐπτὰ καὶ τεσσαράκοντα καὶ τριακοσίων. Revera elapsi sunt tantum 343 anni, scilicet ab anno Chr. 115 ad annum 457. Sed et lapsus est Evagrius, cum terræ motum qui sub Trajano contigit, in annum Antiochenum 159 conjicit, adeoque cum anno Christi centesimo undecimo copulat, qui revera ad annum æræ Antiochenæ 163 referendum erat, ut observavit hic Valesius. W. Lowth.

ἐκατοστὸν ἀγούσης τῆς πόλεως ἔτος τῆς αὐτονομίας γέγονεν· ὁ δὲ γε ἐπὶ Λέοντος, ἔκτον καὶ πεντακοσιοστὸν, ὡς τοῖς φιλοπονήσασιν ἐκτίθεται. Οὕτως τοίνυν ὁ σεισμὸς τῆς Καινῆς τὰς οἰκίας ἀπάσας σχεδὸν καταθέβληκε, πολυανθρώπου ταύτης γεγενημένης, καὶ οὐδὲν ἐχούσης ἔρημον, ἢ ὅλως ἡμελημένον, ἀλλὰ καὶ λίαν ἐξησχημένης τῇ φιλοτιμίᾳ τῶν βασιλείων πρὸς ἀλλήλους ἀμιλλωμένων. Τῶν τε βασιλείων ὁ πρῶτος καὶ δεύτερος οἶκος κατεβλήθησαν, τῶν ἄλλων σὺν τῷ παρακειμένῳ βαλανείῳ μεινάντων, τῷ γε καὶ λούσαντι τὴν πόλιν παρὰ τὴν συμφορὰν ἐκ τῆς πρότερον ἀχρηστίας, ἀνάγκη τῶν τοῖς ἄλλοις βαλανείοις συμβεβηκότων. Κατέρριψε δὲ καὶ τὰς στοὰς τὰς πρὸ τῶν βασιλείων, καὶ τὸ ἐπ' αὐταῖς Τετράπυλον, καὶ τοῦ ἱπποδρόμου δὲ τοὺς παρὰ τὰς θύρας πύργους, καὶ τινὰς τῶν ἐπ' αὐτοὺς στοῶν (78). Κατὰ δὲ τὴν Παλαιάν, τῶν μὲν στοῶν ἢ οἰκημάτων πτώσις ὅλως οὐκ ἔψαυσε. Τῶν δὲ Τραϊανοῦ καὶ Σεβήρου καὶ Ἀδριανοῦ βαλανείων, μικρὰ κατατείσας, ἀνέτρεψε· καὶ τῆς γε Ὀστρακίνης (79) οὕτω καλουμένης γειτονίας, τινὰ συγκατέβαλε σὺν ταῖς στοαῖς, καὶ τὸ καλούμενον Νυμφαῖον (80) ῥίψας. Ὡν τὸ καθέκαστον περιέρχως Ἰωάννη ἱστορεῖται τῷ ῥήτορι. Φησὶ δ' οὖν ὡς χίλια χρυσίου τάλαντα πρὸς τοῦ βασιλέως ἐκ τῶν φόρων ἀφείθη τῇ πόλει, καὶ τοῖς πολίταις δὲ τῶν ἡφανισμένων (81) τῷ πάθει

A pellata. Hic **305** autem Leonis Augusti temporibus, contigit anno sexto et quingentesimo, ut produnt scriptores diligentissimi. Porro hic terræ motus universas propemodum ædes subvertit urbis Novæ, quæ quidem incolarum multitudine abundabat, nec ullam partem vacuum habebat aut neglectam: sed magnopere exulta erat atque ornata, ob superiorum imperatorum magnificentiam, qui se invicem ea in re superare contenderant. Palatii quoque prima et secunda ædes corruit. Reliquæ vero incolumes mansere una cum vicino balneo: quod cum antea inutile fuisset, hujus calamitatis tempore ablundæ civitati necessario inservit, ob ruinam videlicet reliquorum balnearum. Eversa sunt etiam porticus quæ erant ante palatium, et quod post illas erat Tetrapylum. Ceciderunt etiam turres circi quæ erant juxta portas, et quædam porticus quæ ad turres illas ducebant. In veteri autem urbe, domus quidem et porticus ruinæ prorsus expertes fuerunt. Balnearum vero Trajani, Severi et Adriani, exigua pars concussa ac subversa est. Ostracinae quoque regionis ita dictæ vicinias quasdam idem terræmotus prostravit, et Nymphæum una cum porticibus everit. Quæ quidem singula a Joanne rhetore diligenter commemorata sunt. Scribit igitur ille, mille auri talenta ab imperatore

VALESH ANNOTATIONES.

rebus gestis Julii Cæsaris: ex recentioribus vero, Dionysius Petavius in libris *De doctrina temporum*, et in secunda parte *Rationarii*, cap. 14. Cui tamen in eo assentior, quod dicit horum annorum initium ab Octobri mense deduci, quod apud Antiochenos populare anni fuit initium. Ego vero in Annotationibus Eusebianis abunde, ut opinor, demonstravi, Antiochenos a Dio seu Novembri mense annum inchoasse. Sed neque illud verum est quod ibidem scribit Petavius, auctorem *Chronici Alexandrini* horum annorum initium a Maio mense deducere videri. Non enim id dicit auctor *Alexandrini Chronici*; sed tantum ait senatusconsultum quo civitas Antiochia libera ac sui juris pronuntiata est, mense Maio acceptum fuisse ab Antiochensibus, ac publice propositum.

(78) *Τινὰς τῶν ἐπ' αὐτῶν στοῶν*. In optimo codice Florentino totus hic locus ita scribitur, καὶ τοῦ ἱπποδρόμου δὲ τοὺς περὶ τὰς θύρας πύργους, καὶ τινὰς τῶν ἐπ' αὐτοὺς στοῶν. Melius procul dubio. Portæ circi binis utrimque turribus munitæ erant. Erant et porticus quædam quæ ad turres illas ducebant, a portis circi, ut opinor. In codice Tell. scriptum inveni τινὰς τῶν ἐπ' αὐτὰς στοῶν.

(79) *Καὶ τῆς Ὀστρακίνης*. Rectius in codice Florent. et Telleriano et apud Nicephorum scribitur Ὀστρακίνης. Hujus loci iterum mentio fit ab Evagrio nostro in cap. 8, lib. vi. Quid autem fuerit Ostracine, difficile est dicere. Evagrius quidem hoc loco ait γειτονίαν ita appellatam fuisse, sitam in urbe veteri. Est autem γειτονία ædium continuatio, quæ porticus publicas excipiebant. Quod confirmat etiam Libanius in *Antiochico*, pag. 372. Dicta porro est Ostracine eo quod figlinæ ibi essent. Glossæ veteres *ficile* reddunt Ὀστράκινον.

(80) *Τὸ καλούμενον Νυμφαῖον*. Sic Græci vocabant templum Nympharum, quod describit Libanius in *Antiochico* pag. 372. Νυμφῶν ἱερὸν οὐρανόμηκες, etc.

(81) *Τῶν ἡφανισμένων τῷ πάθει τὰ τέλη*. In hujus loci versione lapsi sunt ambo interpre-

tes. Nam Musculus quidem ita vertit: *Dicit etiam mille auri talenta civitati illi ab imperatore de tributis esse remissa: et ex tributis quoque constitutum esse, ut civibus illis qui ea calamitate affecti erant, ædes ipsorum simulque publica ædificia restaurarentur*. Christophorus vero sic interpretatur: *Ait porro, tum civitati de tributis mille auri talenta ab imperatore esse condonata, tum civibus etiam vectigalia, qui ea clade afflictis erant*. Ubi vides, utrumque interpretem hæc verba, τῶν ἡφανισμένων, ad cives retulisse: quod ferri nullo modo potest. Neque enim dixisset Evagrius τοῖς πολίταις τῶν ἡφανισμένων, sed potius τοῖς ἡφανισμένοις. Rectius ergo Nicephorus ea verba de privatorum ædificiis intellexit, quorum vectigalia imperator Antiochenis civibus remisit. Nec tamen ille Evagrii sensum penitus assecutus est. Sic tamen hunc Evagrii locum expressit: *Καὶ γε διὰ τὸν σεισμόν τοῦτον χίλια χρυσοῦ τάλαντα βασιλεῖα φασὶν ἀφεῖναι τῇ πόλει τῶν ἐτησίων φόρων τὰ τέλη, τῶν ἡφανισμένων χάριν κτισμάτων*. Id est, ut Langus vertit: *Terræ motus istius gratia, et propter ædificia diruta, imperatorem ferunt urbi ei mille auri talenta tributū annui remisisse*. Verum Evagrius, seu potius Joannes rhetor plus dicit. Ait enim imperatorem ex functione quidem tributaria mille auri talenta Antiochensibus remisisse: singulis vero civibus indulxisse vectigalia ædium quæ terræ motu subversæ fuerant. Hæc autem vectigalia dupliciter intelligi possunt, aut de pensione annua quæ dominis ædium a conductoribus solvebatur: aut de pecunia quæ fisco pendebatur, eo quod ædes illæ in solo publico constructæ essent. Quemadmodum apud nos ab ædium possessoribus tam in urbe, quam in agris, census annuus dominis soli præstari solet. Atque hoc posteriore sensu τὰ τέλη hic accipi malim. Hæc enim vox frequentius sumitur pro vectigalibus quæ publico penduntur. Quod si pro pretio ædium quod a conductore præstari solet, hic sumeretur, nulla in eo fuisset imperatoris liberalitas. Nihil enim de suo dedisset civibus, sed de alieno.

civitati remissa esse ex functione tributaria; civibus vero remissas esse pensiones earum ædium quæ terræmotu prostratæ fuerant. Imperatorem præterea publicorum operum reficiendorum curam suscepisse.

306 CAP. XIII.

De incendio quod accidit Constantinopoli.

Huic non dissimilis, imo longe gravior calamitas contigit Constantinopoli, initio mali orto in maritima civitatis parte, quam Bosporum vocant. Aiunt autem dæmonem quemdam exitiosum, mulieris speciem ementitum, aut certe pauperulam quamdam mulierem a dæmone impulsam; utrumque enim dicitur; circa id tempus quo lucernæ accendi solent, lucernam ad forum rerum venalium detulisse, tanquam salsamenta sibi emptura esset, depositaque ibi lucerna, protinus abscessisse. Ignem vero, cum stuppam corripuisset, maximum incendium excitasse, et momento temporis totam domum combussisse: post hæc adjacentia quæque facilius consumpta esse, cum ignis non ea solum quæ facile incenduntur, sed ædificia quoque ex lapidibus constructa depasceretur, et usque in quartum diem perseverasset, nec ulla ratione exstingui potuisset. Totum igitur civitatis medietullum, a septentrionali latere ad meridianam partem, longitudine quidem stadiorum quinque, quatuordecim vero latitudine, ita consumptum est, ut tam ex publicis, quam ex privatis ædibus nihil omnino remanserit; non columnæ, non lapidei fornices: sed prædura omnis materia, perinde ac stipula, concremata sit. Porro hæc clades in septentrionali quidem parte, in qua sunt urbis navalia, grassata est, a Bosporo usque ad vetus Apollinis fanum. In meridiana autem re-

ΚΕΦΑΛ. ΙΙ'

Περὶ τοῦ ἐμπρησμοῦ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Συνηνέχθη (a) δὲ (83) τοῦτοις ὁμοία ἡ καὶ δεινότερα ἀνὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἀρχῆς τοῦ κακοῦ γενομένης ἐν τῷ παραθαλασσίῳ τῆς πόλεως μέρει, ὅπερ Βοδὸς καλοῦσι πόρον (84). Ἰστορεῖται δὲ ὡς κατὰ τὰς ἐπιλυχνίους ὥρας δαίμωνι τις κακοῦργος παλαμναῖος γυναικὶ εἰκασθεὶς, εἶτε καὶ ταῖς ἀληθείαις γυνὴ χερνῆτις ὑπὸ δαίμονος οἰστρουμένη (λέγεται γὰρ ἐπαμφοτέρα), λύχνον πρὸς παντοπώλιον ἐνεγκεῖν, ὠνησομένη τι τῶν τεταριχευμένων· τεθέντος δ' αὖ τοῦ λύχνου τὸ γύναιον ὑπαναχωρῆσαι. Τὸ δὲ πῦρ, στυπίου⁴³ λαβόμενον, φλόγα μεγίστην ἐξῆραι, λόγου τε θᾶπτον ἐμπρῆσαι τὸ οἶκημα· ἐκ τούτου δὲ τὰ παρακείμενα ῥᾶδιον ἀφανισθῆναι, τοῦ πυρὸς ἀμφινεμομένου, οὐ μόνον τὰ εὐεξάπτα, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐκ λίθων οἰκοδομάς, καὶ ἄχρι τετάρτης ἡμέρας διαμειναντος, καὶ πᾶσαν ἄμυναν ὑπερβεδηκότος, τὸ μεσαιτάτον ἅπαν τῆς πόλεως ἀπὸ τοῦ ἀρκτύου μέχρι τοῦ νοτίου κλίματος δαπανηθῆναι, ἐπὶ πέντε μὲν σταδίου; τὸ μῆκος, δεκατέσσαρας δὲ τὸ πλάτος· ὡς μηδὲν μεταξὺ καταλειφθῆναι, μὴ δημοσίων, μὴ ἰδιωτικῶν οἰκοδομιῶν, μὴ κίονας, μὴ τὰς ἐκ λίθων ψαλίδας· ἀλλὰ πᾶσαν ἀπεσκληχυῖαν ὕλην, ὥσπερ τι τῶν εὐεξάπτων κατακαυσθῆναι. Τοῦτο δὲ τὸ κακὸν γενέσθαι ἐν μὲν τῷ βορείῳ κλίματι, ἐν ᾧ καὶ νεώρια τῆς πόλεως καθεστᾶσιν, ἀπὸ τοῦ καλουμένου Βοδὸς πόρου, μέχρι τοῦ παλαιοῦ Ἀπόλλωνος ἱεροῦ. Ἐν δὲ τῷ νοτίῳ, ἀπὸ τοῦ Ἰουλιανοῦ λιμένος (b) μέχρι οἰκιῶν οὐ πολὺ κειμένων

VARIAE LECTIONES.

⁴³ μέλη. ⁴⁴ C. C. τοῦτον. ⁴⁵ C. C. στυπίου.

VALESII ANNOTATIONES.

(82) Ἐπιμελήσασθαι δὲ τούτων. Procul dubio scribendum τοῦτον τὸν βασιλέα. Atque ita legisse videtur Christophorsonus. Porro de hoc terræmotu elegiam scripserat Isaac Syrus, ut testatur Marcellinus in *Chronico*, his verbis: *Patricio et Ricimere coss. Isaac Antiochenæ Ecclesiæ presbyter scripsit Syro sermone multa, præcipueque adversus Nestorianos et Eutychianos. Ruinam etiam Antiochiæ elego carmine planxit, quemadmodam Ephrem Diaconus Nicomediæ lapsum.*

(83) Συνηνέχθη δέ. De anno quo incendium istud contigit Constantinopoli, non convenit inter auctores. Nam Theophanes quidem et Cedrenus anno quinto Leonis, indictione 15, illud referunt, Leone Augusto iterum et Severo coss. qui fuit annus Christi 462. Marcellinus autem Comes, et auctor *Alexandrini Chronici*, incendium illud Constantinopolitanum conferunt Basilisco et Hermen-

nerico consulibus, hoc est anno Christi 465. Priorem sententiam secutus videtur Evagrius noster. Verbum enim συνηνέχθη, quo utitur hoc loco, indicat id quod dixi, conflagrationem scilicet illam urbis Constantinopolitanæ non longo tempore post terræmotum Antiochenum contigisse. Cæterum de incendio illo quo urbs Constantinopolis Leonis Aug. temporibus conflagravit, scribit etiam Candidus Isaurus in libro primo *Historiæ*, multaque in eo ab Aspare patricio utiliter ordinata esse refert.

(84) Ὅπερ Βοδὸς καλοῦσι πόρον. Portum Phosphorianum intelligit, qui erat in regione quinta urbis, ut docet vetus descriptio urbis Constantinopolitanæ. Græci Φωσφόριον et Βοσπόριον dicebant, ut docet Constantinus Porphyrogennetus, in lib. II, *De thematibus*, sub finem; et Georgius Codinus in lib. *De originibus Constantinopolitanis*, p. 57.

VARIORUM.

(a) Συνηνέχθη. Valesius putat hoc verbum indicare, conflagrationem hanc CP. non longo tempore post terræmotum Antiochenum anni 457 accidisse. Verum in his loquendi modis tempus exprimentibus, explicandis tam hic quam alibi, non raro vir doctissimus alique passim hallucinantur, non animadvertentes similes loquendi formulas magnam latitudinem habere, et quandoque non tantum decem aut duodecim, sed etiam plures annos desi-

gnare, inquit Ant. Pagi ad ann. 465, n. 2, qui probat ibidem ex *Chronico Alexandrino*, incendium CP. hoc anno accidisse.

(b) Ἀπὸ τοῦ Ἰουλιανοῦ λιμένος. Julianus imp. portum maximum Constantinopoli ædificavit, qui D. Juliani portus dicitur in leg. ult. cod. Th. de calc. coct. ut observavit Valesius noster in notis ad Amm. Marcell. lib. XXII, cap. 9. M. SHORTING.

τοῦ εὐκτηρίου τῆς ἐπίκλην Ὁμονοίας (85) ἐκκλησίας. Ἐν δὲ τῷ μεσαιτάτῳ τῆς πόλεως μέρει, ἀπὸ τοῦ Κωνσταντίνου προσαγορευομένου φόρου μέχρι τῆς τοῦ Ταύρου καλουμένης ἀγορᾶς, οἰκτρὸν πᾶσι θέαμα καὶ εἰδεχθέστατον. Ὅσα γὰρ ἐπηώρητο τῇ πόλει κάλλη, ἥ πρὸς τὸ μεγαλοπρεπὲς καὶ ἀπαράβλητον ἐξησκημένα, ἥ πρὸς κοινὰς ἢ ἰδιωτικὰς καλοῦντα χρείας, ὅφ' ἐν ἐς ὅρη τε καὶ βουνούς ἀπεσχεδιάσθη δυσβάτους τε καὶ δυσδιαπορεύτους, καὶ παντοίων ὕλῳν πλήρεις, τὴν προτέραν συγγέοντας ὅψιν· ὡς μὴδὲ τοῖς οἰκήτορσι τῶν τόπων ἐπιτρέπειν εἰδέναι, τί τε ἡ ὅπη τῶν προτέρων ἐτύγγανεν ὧν⁴⁶.

ΚΕΦΑΛ. ΙΔ'.

Περὶ καθολικῶν παθημάτων.

Ὑπὸ τοῖς αὐτοῖς χρόνοις (86), τοῦ Σκυθικοῦ πολέμου (87) συνισταμένου πρὸς τοὺς ἐφ' οὓς Ῥωμαίους, ἡ τε Θράκη γῆ καὶ ὁ Ἑλλήσποντος ἐσεισθη, καὶ Ἰωνία, καὶ αἱ καλούμεναι Κυκλάδες νῆσοι· ὡς Κνίδου, καὶ τῆς Κῷ τῶν νήσων τὰ πολλὰ κατενεχθῆναι. Καὶ ὁμοῦς δὲ ἐξαισίους ὁ Πρίσκος ἱστορεῖ γενέσθαι ἀνὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὴν Βιθυνῶν χώραν, ἐπὶ τρεῖς καὶ τέσσαρας ἡμέρας ποταμηδὸν τῶν ὑδάτων ἐξ οὐρανοῦ φερομένων. Καὶ ὅρη μὲν ἐς πεδία κατενεχθῆναι· κατακλυσθείσας δὲ κώμας παραπολέσθαι· γενέσθαι δὲ καὶ νήσους ἐν τῇ Βοάνῃ λίμνῃ, οὐ μακρὰν τῆς Νικομηδείας ἀφεστῶσης (c), ἐκ τῶν συνενεχθέντων ἐς αὐτὴν παμπόλλων φορυτῶν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὕστερον ἐπράχθη.

ΚΕΦΑΛ. ΙΕ'.

Περὶ τοῦ γάμου Ζήνωνος καὶ Ἀριάδνης.

Λέων δὲ γαμβρὸν ἐπὶ θυγατρὶ Ἀριάδνῃ προσλαμβάνεται Ζήωνα, Ἀρικμήσιον (88) μὲν ἐκ σπαργάνων καλούμενον, μετὰ δὲ τοῦ γάμου καὶ τὴν προσηγορίαν

A gione, a portu Juliani usque ad domos quæ haud procul absunt ab ecclesia quæ dicitur Homonææ. In media autem urbis parte, a Constantini foro usque ad forum Tauri, miserabile et horrendum cunctis spectaculum reliquit. Nam quæcunque ornamenta **307** urbis eminebant, aut incomparabili quadam magnificentia exculta, aut publicis et privatis usibus accommodata, in montes coacervata sunt ac tumulos inaccessos, atque impervios, omni- que materiæ genere refertos, ac priorem urbis speciem deformantes. Adeo ut ne ipsis quidem locorum incolis facile esset dignoscere quid et quo in loco unumquodque ex prioribus illis ædificiis exstitisset.

CAP. XIV.

De universalibus calamitatibus.

B Sub idem tempus cum bellum Scythicum contra Orientales Romanos motum esset, Thracia et Hellespontus terræmotu concussæ sunt. Ionia quoque et insulæ Cyclades eandem calamitatem sunt expertæ; ita ut in Cnido et Co insulis, pleraque ædificia corruerint. Præterea immensos imbres Constantinopoli et in Bithyniæ partibus accidisse refert Priscus, cum trium aut quatuor dierum spatium aqua e cælo, fluviorum instar decidisset. Ac montes quidem in planitiem depressos esse: vicos vero complures aquis obrutos periisse. Insulas quoque in Boanensi lacu qui est juxta Nicomediam, exortas esse ex quibuslibet quamplurimis quæ alluvione illuc dilatæ fuerant. Verum hæc C quidem aliquanto post contigerunt.

CAP. XV.

De nuptiis Zenonis et Ariadnæ.

Porro Leo Zenonem sibi generum ascivit, data ei in conjugium Ariadne filia. Qui cum ab incunabulis Aricmesius dictus esset, simul cum

VARIÆ LECTIONES.

⁴⁶ C. C. δν.

VALESII ANNOTATIONES.

(85) *Τῆς ἐπίκλην Ὁμονοίας.* Ecclesia Homonææ erat in regione nona urbis Constantinopolitanæ, ut docet vetus descriptio ejus urbis. Cur autem ita dicta sit hæc ecclesia, docet Theodorus lector, in libro iv *Historiæ ecclesiasticæ*; cujus verba citantur a Joanne Damasceno in libro iii *De imaginibus*. Picta est enim ὁμόνοια, eo quod centum et quinquaginta Patres synodi Constantinopolitanæ, principatu Theodosii Senioris, illuc convenientes, in unam eandem sententiam de Trinitate consubstantiali conspiraverint. Verba Theodori habentur versus finem ultimi fragmenti. Utrum autem synodus Constantinopolitana in Homonææ templo habita fuerit, amplius quærendum censeo. Certe auctor *Vitæ S. Stephani Junioris* scribit eam synodum celebratam fuisse in ecclesia Irenes. Sic enim ait Stephanus: Οὐχὶ πᾶσαι, ἔφη, αἱ ἐξ ἁγίαι σύνοδοι ἐν ἱεροῖς ναοῖς συνηθροίσθησαν; ἡ πρώτη μὲν ἐν τῇ κατὰ Νίκαιαν μητροπόλει, ἐν τῷ ἐκεῖσε μεγίστῳ ναῷ· ἡ δευτέρα δὲ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐν τῷ τῆς ἁγίας Εἰρήνης σηκῷ.

(86) *Ὑπὸ τοῖς αὐτοῖς χρόνοις.* Melius scriberetur, τοὺς αὐτοὺς χρόνους, etc.

(87) *Σκυθικοῦ πολέμου.* Intelligit Evagrius bellum quod Hunni gessere adversus Romanos Orientales duce Dengizich Attilæ filio, Zenone et Marciano coss. anno Christi 469, ut tradit Marcellinus Comes in *Chronico*. Auctor tamen *Alexandrini Chronici* id refert superiore anno, quo consul fuit Anthemius Aug.: Ἐπὶ τούτου τοῦ ὑπάτου Γινζέριχος υἱὸς Ἀττίλᾳ ἐσφάγη ὑπὸ Ἀναγαστοῦ τοῦ στρατηλάτου Θράκης, etc. Lego Δεγγίζιχος (b') ex Prisco Rhetore, qui bellum istud describit, pag. 44, 45 editionis regiæ. Porro hic Anagastus magister militum per Thracias, qui Dengizichum Hunnorum regem in prælio occidit, Arnegisclo magistro militum successerat.

(88) *Ἀρικμήσιον.* In optimo codice Florentino et apud Nicephorum scribitur Ἀρικμήσιον. Porro Ariadne Zenoni nupsit anno Leonis Aug. tertio, ut scribit Theophanes in *Chronico*.

VARIORUM.

(b') Filius hic Attilæ a Prisco vocatur *Dengisich*, a Marcellino *Densices*; a Jornande, *De reb. Get.* cap. 53, *Dinsic*. Inde per corruptionem Gensericus

in *Chronico Alexandrino*.

(c) *Ἀφεστῶσης.* Legendum ἀφεστῶση. W. Lowth.

nuptiis nomen Zenonis assumpsit, ex quodam viro ita appellato, qui apud Isauros ad summam gloriam pervenerat. Undenam vero hic Zeno ad tantum fastigium processerit et qua de causa Leo cunctis eum prætulerit, ab Eustathio Syro relatum est.

308 CAP. XVI.

De Anthemio imperatore urbis Romæ, et de iis qui post illum imperarunt.

Per idem tempus cum Romani occidentales legationem ad Leonem misissent, Anthemius a Leone missus est ut Romanis imperaret, cui Marcianus imperator propriam filiam desponderat. Nec multo post Basiliscus frater Verinæ, conjugis Leonis Augusti, magister militum adversus Gizericum mittitur cum lectissimis copiis. Quæ omnia a Prisco Rhetore diligentissime conscripta sunt: ac præterea quemadmodum idem imperator Leo Asparem qui imperium ipsi tradiderat, fraude circumventum interfecerit, hanc ei mercedem reddens promotionis suæ: filios quoque Asparis sustulerit,

VARIAE LECTIONES.

⁸⁷ κατακτητάμενον.

(89) *Ἐκ τινος παρὰ τοῖς Ἰσαύροις.* Flavium Zenonem intelligit, qui consul fuit principatu Theodosii Augusti, anno Christi 448, et magister militum per Orientem. De cuius singulari potentia vide quæ scripsi in adnotationibus ad Excerpta legationum Prisci Rhetoris, pag. 207 editionis regiæ.

(90) *Κατὰ Γίζερίχου Βασιλίσκος.* De ingenti exercitu quem Leo imperator contra Vandalos in Africam misit, consulendi sunt Theophanes, Cedrenus et Idatius in *Chronico*. De ejusdem belli apparatu scribit etiam Candidus Isaurus in libro primo historiæ, cuius locum, quia nondum editus est, hic apponam: Κανδιδὸς ἱστοριογράφος φησὶν ὅτι ὁ Λέων ὁ Μακέλλης, ὁ μετὰ Μαρκιανὸν βασιλεύσας, περὶ τὴν ἐκστρατείαν τὴν κατὰ Βανδύλων ἀπειρα χρήματα δεδαπάνηκε. Ἦσαν γάρ, ὡς οἱ ταῦτα ἐφανέρωσαν χειρικήτες, διὰ μὲν τῶν ὑπάρχων χρυσίου λίτραι τετραχισμῦραι πρὸς ἐπταχισχίλαις. Διὰ δὲ τοῦ κόμητος τῶν θησαυρῶν, ἐπταχισχίλαι πρὸς μυρίαίς, καὶ ἀργυρίου λίτραι ἐπτακόσαι χιλιάδες. Ἀπὲ τῶν ἀνηλωμένων ἀρχόντων ἐκ τῶν δημευσίμων καὶ ἐκ τοῦ βασιλέως Ἀνθεμίου. Id est, Candidus historicus ait, Leonem qui Macelles cognominatus est, qui post Marcianum imperavit, innumerabilem vim pecuniæ in expeditione adversus Vandalos consumpsisse. Nam ut testantur ii qui pecuniam illam administrarunt, per præfectos quidem prætorio impensa sunt auri librarum quadraginta septem millia; per comitem vero largitionum impensa sunt auri librarum septemdecim millia, et argenti librarum septingenta millia: cum sumptus abunde suppeterent, partim ex bonis proscriptorum, partim ex ærario imperatoris Anthemii. Exstat hic illustris locus apud Suidam in voce χειρίζω, sed corrupto auctoris nomine. In eodem Suidæ loco scribendum est, τῶν ἀνηλωμένων ἀρχόντων, etc. Porro hæc expeditio Vandalica contigit anno Chri-

στού 468, ut recte Baronius observat, quod confirmant Cedrenus, Idatius et Marcellinus. Biennio post, altera expeditio adversus Vandalos suscepta est a duce Heraclio, et Marso, ut scribit Theophanes in *Chronico*, qui solus, quod sciam, hujus expeditionis mentionem facit. Nam Procopius in *Vandalicis* secundam hanc expeditionem cum priore illa confudit. Porro hæc secunda expeditio exitum satis felicem sortita est. Gizerichus enim, metu percussus, pacem cum Romanis orientalibus facere compulsus est.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ'.

Περὶ Ἀνθεμίου βασιλέως Ῥώμης, καὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ βασιλέων.

Ἐκ πρεσβείας δὲ τῶν ἐσπερίων Ῥωμαίων Ἀνθέμιος (d) βασιλεὺς τῆς Ῥώμης ἐκπέμπεται· ὃ Μαρκιανὸς ὁ πρῶην βεβασιλευκῶς τὴν οἰκίαν κατενεγγύησε παῖδα. Ἐκπέμπεται δὲ στρατηγὸς κατὰ Γίζερίχου Βασιλίσκος (90), ὁ τῆς Λέοντος γυναικὸς Βερίνης ἀδελφός, μετὰ στρατευμάτων ἀριστίνδην συνειλεγμένων. Ἀπεράκριθέστατα Πρίσκῳ τῷ Ῥήτορι (91) πεπόνηται· ὅπως τε δόλῳ περιελθὼν ὁ Λέων, μισθὸν ὥσπερ ἀποδιδὼς τῆς ἐς αὐτὸν προαγωγῆς, ἀναιρεῖ Ἀσπαρὰ, τὴν ἀρχὴν αὐτῷ περιθέντα, παῖδάς τε αὐτοῦ Ἀρδαβούριον καὶ Πατρίκιον, ὃν Καίσαρα πεποίητο πρότερον, ἵνα τὴν Ἀσπαρος ἄνοιαν (92) κτήσῃται. Μετὰ

VALESH ANNOTATIONES.

sti 468, ut recte Baronius observat, quod confirmant Cedrenus, Idatius et Marcellinus. Biennio post, altera expeditio adversus Vandalos suscepta est a duce Heraclio, et Marso, ut scribit Theophanes in *Chronico*, qui solus, quod sciam, hujus expeditionis mentionem facit. Nam Procopius in *Vandalicis* secundam hanc expeditionem cum priore illa confudit. Porro hæc secunda expeditio exitum satis felicem sortita est. Gizerichus enim, metu percussus, pacem cum Romanis orientalibus facere compulsus est.

(91) *Πρίσκῳ τῷ Ῥήτορι.* Hoc bellum Vandalicum fuse descripserat Priscus in ultimo libro *Historiarum*, ut præter Evagrium docet Theophanes in *Chronico*, pag. 400. Sed locus corruptus est. quem hic apponam: Ὑστερον δὲ δώροις ὑπὸ Γίζερίχου καὶ πλείστοις χρήμασι δελεασθεὶς ἐνέδωκεν καὶ ἡττήθη ἐκὼν, ὡς Περσικὸς ἱστόρησεν ὁ Θράξ. Scribendum est procul dubio ὡς Πρίσκος, etc. Priscus enim historicus id bellum descripsit teste Evagrio. Fuit autem Priscus Thrax, ex Panio Thraciæ oppido, cuius meminit Hierocles: *Provincia Europa sub consulari urbes quatuordecim. Eudoxia, Heraclia, Arcadiopolis. Bisue, Panion, Orni, etc.* Certe et Suidas Priscum historiarum scriptorem Panitem fuisse dicit.

(92) *Ἴνα τὴν Ἀσπαρος ἄνοιαν.* Hunc locum non infeliciter mihi videor restituisse hoc modo: Ἴνα τὴν Ἀσπαρος εὐνοίαν κτήσῃται. Id est, ut Asparis benevolentiam sibi conciliaret. Emendationem nostram confirmat Cedrenus his verbis, anno duodecimo Leonis Aug. Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει καὶ ὁ Ἀσπαρος υἱὸς Πατρίκιος, Καίσαρ παρὰ τοῦ Λέοντος γίνεται, καὶ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ πέμπεται διὰ τὸ ἐλκύσαι τὸν Ἀσπαρὰ ἐκ τῆς Ἀρειανικῆς δόξης, καὶ εὐνοεῖν ποιῆσαι τῷ βασιλεῖ. Theophanes vero sic habet: Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει Πατρίκιος υἱὸς Ἀσπαρος, ὃν Καίσαρα ὁ βασιλεὺς Λέων πεποίηκεν, διὰ τὸ ἐλ-

VARIORUM.

(d) Ἀνθέμιος. Anthemius creatus est Romæ imperator prid. Idus Aprilis anni 467. Romanorum infausta adversus Vandalos expeditio, duce Basilisco, accidit anno 468; Aspar cum filiis occisus est anno 471; Olybrius Anthemium in imperio ex-

cepit anno 472; Glycerius Olybrium anno 473; Nepos Glycerium anno 474; Augustulus Nepotem anno 475; Augustulum deposuit Odoacer Gothus anno 476. (PAGIUS, ad dictos annos.)

δὲ τὴν τοῦ Ἀνθεμίου σφαγὴν, πέμπτον ἔτος τῆς Ῥώ-
μης βασιλεύσαντος, ὑπὸ Ῥεκίμερος βασιλεὺς Ὀλύ-
βριος ἀναγορεύεται, καὶ μετ' αὐτὸν βασιλεὺς προ-
χειρίζεται Γλυκέριος. Ὁν ἐκβαλὼν Νέπως μετὰ
πέμπτον ἔτος (93) τῆς ἀρχῆς κρατεῖ, ἐπίσκοπόν τε
Ῥωμαίων τὸν Γλυκέριον (94) ἐς Σάλωνα⁴⁸ πόλιν τῆς
Δαλματίας χειροτονεῖ· ἐκβάλλεται τε ὑπὸ Ὀρέστου
καὶ μετ' ἐκείνου ὁ τοῦτου παῖς Ῥωμύλλος, ὁ ἐπὶ κλην
Αὐγουστοῦλος, ὃς ἔσχατος τῆς Ῥώμης αὐτοκράτωρ
κατέσθη, μετὰ τρεῖς καὶ τριακοσίους καὶ χιλίους (95)
ἐνιαυτοὺς τῆς Ῥωμύλλου βασιλείας. Μεθ' ὃν Ὀδόα-
κρος τὰ Ῥωμαίων μεταχειρίζεται πράγματα (96),
τῆς μὲν βασιλείας προσηγορίας ἑαυτὸν ἀφελὼν, ῥῆγα
δὲ προσειπὼν.

ΚΕΦΑΛ. ΙΖ'.

*Ἐπεὶ τῆς τελευταίας Λέοντος, καὶ βασιλείας τοῦ
μικροῦ Λέοντος, καὶ αὐθις Ζήνωνος τοῦ πα-
τρὸς αὐτοῦ.*

Κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον Λέων (e) ὁ βασιλεὺς ἐν
Βυζαντίῳ τὴν βασιλείαν ἀποτίθεται, ἑπτακαίδεκα
ταύτην ἔτη ἰθύνας, Λέοντα τῆς ἑαυτοῦ θυγατρὸς
Ἀριάδνης καὶ Ζήνωνος υἱὸν ὄντα νῆπιον, βασιλεῖα
χειροτονήσας. Μεθ' ὃν Ζήνων ὁ πατήρ, τὸ ἀλουργὲς

VARIÆ LECTIONES.

⁴⁸ C. C. Ἄλωνας.

VALESI ANNOTATIONES.

κῶσαι τὸν Ἀσπαρα ἐκ τῆς Ἀρειανικῆς δόξης, καὶ
εὐνοεῖν τῷ βασιλεῖ, παρεγένετο ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.
etc. Supplendum est ex Cedreno verbum hoc modo,
καὶ εὐνοεῖν ποιῆσαι τῷ βασιλεῖ. Id est: Hoc anno
Patricius Asparis filius, quem Leo Augustus Cæsa-
rem nuncupaverat, eo consilio ut Asparem ab Aria-
torum secta revocaret, et imperatori fidum efficeret
ac benevolum, etc.

(93) Νέπως μετὰ πέμπτον ἔτος. Delenda est
præpositio μετὰ, quæ interpretes in errorem in-
duxit. Neque enim anno quinto post depositionem
Glycerii, Nepos factus est imperator, sed eodem
anno quo abdicatus fuerat Glycerius, ut legitur in
veteribus Fastis quos edidit Cuspinianus, hoc est
anno Christi 474. Nepos deinde quinque annis impe-
rium obtinuit. Occisus est enim Basilio solo consule,
anno Christi 480, ut testatur Marcellinus in *Chro-
nico*, et vetus auctor Fastorum quem primus edi-
dit Cuspinianus. Ex quo discimus Julium Nepo-
tem imperatoris nomen usque ad exitum reti-
nuisse.

(94) Ἐπίσκοπόν τε Ῥωμαίων τὸν Γλυκέριον.
Falsum est Glycerium ex imperatore episcopum
urbis Romæ factum esse. Sed neque verum est
Portuensem episcopum factum esse, quod quidam
scripserunt, Marcellinum auctorem secuti. Marcel-
linus tamen id non dicit. Sic enim habet: Leone
solo cos. Glycerius Cæsar Romæ imperium tenens a
Nepote, Marcellini quondam patricii sororis filio,
imperio expulsus, in portu urbis Romæ ex Cæsare
episcopus ordinatus est. Verum in Marcellino est
distinctio in hunc modum. Imperio expulsus in
portu urbis Romæ, ex Cæsare episcopus ordinatus
est. Emendationem nostram confirmat vetus ille

A Ardaburium ac Patricium: quem quidem Leo
paulo ante Cæsarem creaverat, ut Asparis benevo-
lentiam sibi conciliaret. Post cædem vero Anthe-
mii qui imperium Romanum per annos quinque
administraverat, Olybrius a Recimere imperator
renuntiatus est. Post quem imperator factus est
Glycerius. Quo expulso, Nepos quinque annis
imperium obtinuit Romanorum: et Glycerium
apud Salonas Dalmatiæ episcopum 309 ordinavit.
Nepotem deinde Orestes imperio expulit. Cujus
filius Romulus, cognomento Augustulus, postre-
mus Romæ factus est imperator, mille et trecentis
ac tribus annis elapsis a regno Romuli. Post quem
Odoacer, rejecto imperatoris nomine, regis voca-
bulum assumens, res Romanas gubernavit.

B

CAP. XVII.

*De morte Leonis, et de imperio Leonis junioris et
Zenonis patris ejusdem.*

Eodem tempore imperator Leo Constantinopoli
imperium deposuit, cum per annos septemdecim
regnavisset, et Leonem Ariadnæ filiæ suæ ac Ze-
nonis filium, imperatorem renuntiasset. Post quem
Zeno purpuram sumpsit, Verina Leonis conjuge

C auctor Fastorum quem superius laudavi. Domine
Leone Juniore August. cos. defectus de imperio
Glycerius in portu urbis Romæ. Certe Jordanes in
libro *De successionem regnorum*, Glycerium Salonæ
episcopum factum esse scribit. Verba Jordanis
hæc sunt: Occisoque Romæ Anthemio Nepotem fi-
lium Nepotiani, copulata nepte sua in matrimonio,
apud Ravennam per Domitianum clientem suum
Cæsarem ordinavit. Qui Nepos regno potitus legitime,
Glycerium, qui sibi tyrannico more regnum impo-
suisset, ab imperio expellens, in Salona Dalmatiæ
episcopum fecit. Delenda igitur est hoc loco vox
Ῥωμαίων, vel potius transponenda in hunc mo-
dum, τῆς ἀρχῆς Ῥωμαίων κρατεῖ, ἐπίσκοπόν τε
τὸν Γλυκέριον, etc.

(95) Μετὰ τρεῖς καὶ τριακοσίους καὶ χιλίους.
Verior est computatio Marcellini Comititis, qui de
hoc Romulo ita scribit in *Chronico*, Basilisco et
Armato consulibus: Hesperium Romanæ gentis im-
perium, quod septingentesimo nono Urbis conditæ
anno primus Augustorum Octavianus Augustus te-
nere cepit, cum hoc Augustulo periit, anno deces-
sorū regni imperatorum 522. Eadem verba habet
Jordanes in libro *De successionem regnorum*. Hæc au-
tem summa annos efficit mille ducentos triginta et
unum. Corrigendus igitur est Cedrenus, qui a Ro-
mulo urbis conditore ad hunc usque Romulum
Augustulum, annos tantum numerat mille et oc-
toginta.

(96) Ἐπιχειρίζεται πράγματα. Scribendum est
procul dubio ἐγχειρίζεται, ut habet Nicephorus in
libro xv, cap. 11. In codice Telleriano scriptum
inveni μεταχειρίζεται, quod magis placet.

VARIORUM

(e) Λέων. Photius in Excerptis Candidi hæc ex
historico refert: Leonem multa volentem molientem-
que, quo Zenonem generum imperatorem renuntiaret,
subditis repugnantibus, minime id quidem efficere
votuisse: sed paulo ante obitum nepotem ex Zeno-
ne et Ariadna natum creasse: ita post Leonis exces-

sum, a Leone filio Zenonem patrem, assentiente se-
natu, esse imperatorem coronatum. Imperavit Leo
Junior non ultra decem menses post avum: uter-
que enim obiit anno 474. (Ant. Pagi, ad eum an-
num, n. 2.)

eum tanquam generum adjuvante. Nec multo post mortuo Leone filio, Zeno solus imperium obtinuit. Quæ autem ab illo vel adversus illum gesta sunt, et quæcunque ejus temporibus evenerunt, sequens liber, Deo juvante, explicabit.

Finis libri secundi.

Gesta Chalcedonensis concilii, in compendium redacta, sunt hujusmodi.

CAP. XVIII.

Compendium actorum synodi Chalcedonensis, positum in fine libri secundi.

Leonis Romani Pontificis vices agebant Paschasinus et Lucentius episcopi, et Bonifatius presbyter. Anatolius vero Constantinopolitanæ sedis antistes, et Dioscorus Alexandrinæ: Maximus item Antiochiæ, **310** et Juvenalis Hierosolymorum archiepiscopi residebant, una cum episcopis quos secum adduxerant. Aderant etiam ex senatoribus urbis regiæ nobilissimi quique. Quibus Leonis papæ vicarii dixerunt, non debere Dioscorum una cum ipsis in concilio residere. Id enim sibi mandatum esse ab episcopo suo. Quod nisi fieret, se protinus ecclesia excessuros. Cumque senatores interrogassent, quænam essent crimina quæ objiciebantur Dioscoro, responderunt debere illum judicii sui rationem reddere, qui contra fas personam judicis suscepisset, absque permissu Romani pontificis. Quibus dictis, cum Dioscorus ex decreto senatus in medio constitisset, Eusebius episcopus Dorylæi postulavit, ut libellus precum quem imperatori obtulerat, recitaretur, his verbis usus: Injuria affectus sum a Dioscoro. Fides injuria affecta est. Occisus est Flavianus episcopus, et mecum injuste depositus ab illo. Jubete ut preces meæ recitentur.

σχῆμα περιτίθεται, Βερίνης τῆς Λέοντος γυναικὸς ὡς γαμβρῶ συνεπιλαβούσης. Τελευτήσαντος δὲ τοῦ παιδὸς μετὰ χρόνον βραχὺν, ὁ Ζήνων μόνος διέμεινε κρατῶν τῆς ἡγεμονίας. Ἄ δὲ πρὸς ⁴⁹ αὐτοῦ ἡ κατ' αὐτοῦ πέπρακται, καὶ ὅσα ἕτερα ξυνηνέχθη, τὰ ἐξῆς παραστήσει, τοῦ κρείττονος ἐπινεύοντος.

(97) Τέλος τοῦ β' λόγου.

Εἰσὶν ὡς ἐν ἐπιτομῇ τὰ ἐν τῇ συνόδῳ τῇ ἐν Καλχηδόνι συλλεγείσῃ κεκινημένα ἐν τούτοις.

ΚΕΦΑΛ. ΙΗ'.

Ἐπιτομὴ τῶν κινήθέντων ἐν τῇ εἰς Καλχηδόνα συνόδῳ, ἐν τῷ τέλει τοῦ δευτέρου τόμου τεθειμένη.

Τὸν τόπον Λέοντος ἀρχιερέως τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης ἐπλήρουν Πασκασῖνος καὶ Λουκέντιος ἐπίσκοποι, καὶ Βονιφάτιος πρεσβύτερος· Ἀνατολίου τῆς Κωνσταντίνου προεδρεύοντος, καὶ τῆς Ἀλεξανδρέων Διοσκόρου ἐπισκοποῦντος, Μαξίμου τε αὐτῶν Ἀντιοχείας, καὶ Ἰουβενάλιου (f) Ἱεροσολύμων, καὶ τῶν ἄμφ' αὐτοὺς ἐπισκόπων. Οἷς παρήσαν οἱ τὰ κορυφαῖα τῆς ὑπερφουῶς γερούσιας ἔχοντες. Πρὸς οὓς οἱ τὸν τόπον πληροῦντες Λέοντος ἔφασκον, μὴ δεῖν Διόσκορον συγκαθέδρον σφίσι γενέσθαι· τοῦτο γὰρ αὐτοῖς ἐπιτρέψαι τὸν Λέοντα· ἢ εἰ τοῦτο γένηται, αὐτοὺς ἔξω τῆς ἐκκλησίας γενέσθαι. Καὶ πυθομένης τῆς γερούσιας, τίνα τὰ ἐπαγόμενα τῷ Διοσκόρῳ εἶη, διεξῆλθον λόγον ὀφείλειν τὸν Διόσκορον δοῦναι τῆς ἰδίας κρίσεως, πρόσωπον κριτοῦ παρὰ τὸ εἶδος ἀνειληφότα, τῆς ἐπιτροπῆς ἄνευ τοῦ τὴν ἐπισκοπὴν Ῥώμης πρυτανεύοντος. Ὡν εἰρημένων, καὶ Διοσκόρου κρίσει τῆς συγχλήτου ἀνὰ τὸν μέσον στάντος χώρον, Εὐσέβιος (g) ὁ τοῦ Δορυλαίου ἐπίσκοπος ἐξήτει τὰς ἐπιδεδομένας παρ' αὐτοῦ τῇ βασιλεῖα δεήσεις ἀναγνωσθῆναι, φήσας ἐπὶ λέξεως ταῦτα· Ἠδίκημαι παρὰ Διοσκόρου, ἡδίκηται ἡ πίστις. Ἐφρονεύθη Φλαβιανὸς (h) ὁ ἐπίσκοπος, ἅμα ἐμοὶ ἀδίκως καθ-

VARIÆ LECTIONES.

⁴⁹ πρὸ.

VALESH ANNOTATIONES.

(97) Ante hoc caput in optimo codice Florentino hæc scripta sunt, τέλος τοῦ β' λόγου. Deinde a capite hæc habentur: Εἰσὶν ὡς ἐν ἐπιτομῇ τὰ ἐν τῇ

συνόδῳ τῇ ἐν Καλχηδόνι, συλλεγείσῃ κεκινημένα ἐν τούτοις.

VARIORUM

(f) Ἰουβενάλλου. Juvenalis, episcopus primo Ephesus, deinde Hierosol., concilio Ephesino interfuit, et pro Cyrillo contra Nestorium stetit, ut illius ope ambitionem suam contra Joannem Antiochenum tueretur. Patriarchatus enim jura sibi injuste vindicarat; nec eo contentus, Arabiam et duas Phœnicias ab Ecclesiæ Antiochenæ regimine subtractas, suæ ditioni subicere molitus est. Unde factum est etiam, ut in latrocinio Ephesino anno 449, et concilio Chalcedonensi anno 451, pro Eutychē et Dioscoro contra Flavianum CP. pugnaret. (Guil. CAVE.)

(g) Εὐσέβιος. Eusebius hic, laicus adhuc et scholasticus, Nestorio in Ecclesia CP. concionanti, et blasphemias suas effutienti, palam se opposuerat, Evagr. lib. i. c. 9. Tandem in clerum cooptatus, Ecclesiæ Dorylæensis in Phrygia Salutari episcopus factus est. Anno 448, libellum accusationis adversus Eutychem, quem amice sæpius antea erroris admonuerat, synodo CP. exhibuit.

Vid. Evagr. loc. cit. Anno 449, ad synodum Ephesinam profectus, a Dioscoro summa injuria exclusus est, damnatus, depositus, demum verberibus male multatus. (Guil. CAVE.)

(h) Ἐφρονεύθη Φλαβιανός. Zonaras, *Annal.* tom. III, pag. 36, et Nicephorus, lib. iv, cap. 47, tradunt Flavianum episc. CP. a Dioscoro, Chrysaphio, aliisque pietatis ac veritatis hostibus, pugnis et calcibus pectus et ora adeo graviter cæsum, ut tertio post die vitam sinierit. Subdit Nicephorus Dioscorum calcibus in demortui Flaviani ventrem insiluisse. Diogenes episc. Cyzici Barsumam monachum infra accusat, ut qui Flaviani cædem vociferatione procurasset. Alii tamen Flavianum a latrociniali synodo Ephesina in exilium pulsum Hypæpas Lydiæ urbem pervenisse, ibique die 18 Februarii anni 450 calamitatibus et miseriis fractum obiisse tradunt. Qua de re videsis Cl. Garnerium, accurate, ut solet, disputantem, *Dissert. de libris Theodoriti*, pag. 208.

ἡρέθη παρ' αὐτοῦ· κελεύσατε τὰς δεήσεις μου ἀναγνωσθῆναι. Οὐ δὲ διαλαληθέντος γενέσθαι, ἡ δεήσις ἀναγνώσεως ἔτυχε, ταυτὶ φθεγγόμενῃ τὰ ῥήματα· Παρὰ Εὐσεβίου τοῦ ἐλαχίστου ἐπισκόπου Δορυλαίου, ποιουμένου τὸν λόγον ὑπὲρ τε ἑαυτοῦ καὶ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, καὶ ὑπὲρ τοῦ ἐν ἀγίοις Φλαβιανοῦ τοῦ γενομένου ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως. Σκοπὸς τῷ ὑμετέρῳ κράτει, ἀπάντων μὲν τῶν ὑπηκόων προνοεῖν, καὶ χεῖρα ὀρέγειν ἅπασιν τοῖς ἀδικουμένοις, μάλιστα δὲ τοῖς ἐς ἱερωσύνην τελοῦσι. Καὶ ἐν τούτῳ τὸ Θεῖον θεραπεύοντες, παρ' οὗ τὸ βασιλεύειν ὑμῖν καὶ κρατεῖν τῶν ὑφ' ἡλίον δεδιώρηται. Ἐπεὶ οὖν πολλὰ καὶ δεινὰ παρὰ πᾶσαν ἀκολουθίαν ἡ ἐς Χριστὸν πίστις καὶ ἡμεῖς τεπόνθαμεν παρὰ Διοσκόρου τοῦ εὐλαθεστάτου ἐπισκόπου τῆς Ἀλεξανδρέων μεγαλοπόλεως, πρόσμιεν τῇ ὑμετέρᾳ εὐσεβείᾳ τῶν δικαίων ἀξιοῦντες τυχεῖν. Τὰ δὲ τοῦ πράγματος ἐν τούτοις. Ἐπὶ τῆς ἐναγχος γενομένης συνόδου ἐν τῇ Ἐφεσίῳ μητροπόλει, ἣν ὀφελόν γε ἦν μὴ γενέσθαι, ἵνα μὴ κακῶν καὶ ταραχῆς τὴν οἰκουμένην ἐμπλήσῃ, ὁ χρηστὸς Διόσκορος, παρ' οὐδὲν θέμενος τὸν τοῦ δικαίου λόγον καὶ τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον, ὁμόδοξος ὢν καὶ ὁμόφρων Εὐτυχοῦς τοῦ ματαιόφρονος καὶ αἰρετικοῦ, λανθάνων δὲ τοὺς πολλοὺς, ὡς ἐς ὕστερον ἑαυτὸν ἐφάνέρωσεν, εὐρὼν καιρὸν, τὴν ⁸⁰ γεγεννημένην παρ' ἑμοῦ κατὰ Εὐτυχοῦς ὁμόδοξου αὐτοῦ κατηγορίαν, καὶ τὴν ἐπ' αὐτῷ ἐξενεχθεῖσαν ψῆφον παρὰ τοῦ τῆς δσίας λήξεως Φλαβιανοῦ ἐπισκόπου, πλήθος ἀτάκτων ὄχλων συναγαγὼν, καὶ δυναστείαν ἑαυτῷ διὰ χρημάτων πορισάμενος, τὴν εὐσεβῆ θρησκείαν τῶν ὀρθοδόξων, τό γε ἦκον ἐς αὐτὸν ἐλυμήνατο, καὶ τὴν κακοδοξίαν Εὐτυχοῦς τοῦ μονάζοντος, ἥτις ἄνωθεν καὶ ἐξαρχῆς παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων ἀπεκηρύχθη, ἐθεδαίωσεν.

Ἐπεὶ οὖν οὐ μικρὰ τὰ τετολμημένα αὐτῷ κατὰ τε τῆς ἐς Χριστὸν πίστεως, καὶ καθ' ἡμῶν, δεόμεθα καὶ προσπίπτομεν τῷ ὑμετέρῳ κράτει, θεσπίσαι τὸν εὐτὸν εὐλαθέστατον ἐπίσκοπον Διόσκορον ἀπολογῆσθαι τοῖς παρ' ἡμῶν αὐτῷ ἐπαγομένοις, δηλαδὴ τῶν παρ' αὐτοῦ καθ' ἡμῶν πεπραγμένων ὑπομνημάτων ἀναγινωσκομένων ὑπὸ τῆς ἁγίας συνόδου. Δι' ὧν δυνάμεθα ἀποδείξαι αὐτὸν καὶ ἀλλότριον τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, καὶ αἵρεσιν ἀσεβείας πεπληρωμένην κρατύναντα, καὶ ἀδίκως ἡμᾶς καθελόντα, καὶ τὰ δεινὰ ἡμᾶς κατειργασμένον· θείων καὶ προσκυνομένων ὑμῶν μανδάτων καταπεμπομένων τῇ ἁγίᾳ καὶ οἰκουμενικῇ συνόδῳ τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων, ἐφ' ᾧ τε ἡμῶν (98) καὶ τοῦ προειρημένου Διοσκόρου διακοῦσαι, καὶ ἀγενεγκεῖν ἐς γνῶσιν τῆς ὑμετέρας εὐσεβείας πάντα τὰ πραττόμενα πρὸς τὸ παριπτάμενον τῇ ἀθανάτῳ ὑμῶν κορυφῇ. Καὶ τούτου

A Cumque iudices interlocuti essent, recitatus est libellus precum qui sic habet: Libellus oblatus ab Eusebio humillimo episcopo Dorylæi, verba faciente pro seipso, et pro orthodoxa fide, et pro sanctæ memoriæ Flaviano qui fuit episcopus Constantinopoleos. Propositum est majestati vestræ, omnibus quidem subditis providere, et cunctis qui injuria affecti sunt, manum porrigere: præcipue vero iis qui sacerdotio funguntur. In hoc enim Deum colitis, a quo imperium ac dominium orbis terrarum vobis concessum est. Igitur quoniam fides Christi, et nosmetipsi multa gravia contra jus fasque perpassi sumus a Dioscoro reverendissimo episcopo magnæ civitatis Alexandriæ, adimus pietatem vestram, postulantes ut jus nobis reddatur. B Causa autem est hujusmodi. In concilio quod paulo ante celebratum est in metropoli Ephesium, quod utinam celebratum nunquam fuisset, ne orbis terrarum malis ac tumultibus impleretur; bonus ille Dioscorus, nullam justitiæ rationem habens, nec Dei timorem ante oculos statuens, cum ejusdem opinionis ac sententiæ esset cum Eutychē insano atque hæretico, occultus autem adhuc esset, sicut postea apertissime declaravit: occasione arrepta ex accusatione quam ego adversus Eutychem erroris ipsius consortem institueram, et ex sententia a piæ memoriæ Flaviano episcopo contra eundem Eutychem prolata, turbam **311** incompositam seditiosorum hominum collegit. Cumque tyrannicam dominationem pecunia sibi comparasset, piam quidem religionem orthodoxorum, quantum in ipso fuit, labefactavit: pravam autem opinionem Eutychis monachi, quæ jam pridem et ab exordio a sanctis Patribus condemnata fuerat, confirmavit.

Cum igitur non levia sint, quæ adversus fidem Christi, et contra nos facere tentavit, provoluti ad pedes majestatis vestræ rogamus, ut eundem religiosissimum episcopum Dioscorum respondere jubeatis iis quæ a nobis illi objiciuntur: lectis scilicet coram sanctissima synodo monumentis actorum quæ ille contra nos confecit. Ex quibus demonstrare possumus, illum et a recta fide alienum esse, et hæresim plenam impietatis confirmasse, et nos injuste deposuisse et gravissimis malis affecisse: missis videlicet sacris et adorandis mandatis vestris ad sanctam et universalem synodum Deo charissimorum episcoporum, ut causam quæ est inter nos et supra memoratum Dioscorum, cognoscat, et ad notitiam pietatis vestræ cuncta referat quæ geruntur, juxta id quod placuerit immortalī culmini vestro. Hoc si consecuti fuerimus, continuas ad

VARIÆ LECTIONES.

⁸⁰ τὴν τε.

VALESH ANNOTATIONES.

(98) Ὡς τε ἡμῶν. In optimo codice Florentino hic locus ita legitur: ἐφ' ᾧ τε ἡμῶν καὶ τοῦ προειρημένου Διοσκόρου διακοῦσαι. Quemadmodum etiam legitur in Actis Chalcedonensis concilii.

Christophersonus quidem ac Savilius ad oram sui codicis emendavit, ἐφ' ᾧ ἡμῶν καὶ τὰ, etc. Malim tamen scribere ἐφ' ᾧ ἡμῶν τε τοῦ πρ.

Deum preces fundemus pro sempiterno imperio A vestro, sacratissimi imperatores. Post hæc juxta petitionem tam Dioscori, quam Eusebii, acta secundæ synodi Ephesinæ publice recitata sunt. Ex quibus ostensum est epistolam Leonis lectam non fuisse, idque tametsi semel atque iterum ea de re interlocutio exstitisset. Et cum Dioscorus ejus rei causam exponere juberetur, respondit ille se semel atque iterum jussisse ut id fieret: postulavitque ut Juvenalis Hierosolymorum et Thalassius Cæsareæ Cappadocum episcopus rem istam manifestius edocerent: istos enim una cum ipso, synodo præfuisse. Ac Juvenalis quidem testatus est, cum sacræ imperatoris litteræ præivissent, jussisse se ut recitarentur: postea vero neminem Leonis epistolæ mentionem fecisse. Thalassius vero dixit se non obstitisse quo minus ea legeretur: sed neque tantum in se auctoritatis fuisse, ut solus ipse posset decernere ut legeretur. Cumque actorum lectio ulterius progrediretur, et quidam episcopi voces aliquas, tanquam falsas reprehenderent, Stephanus Ephesiorum episcopus interrogatus quinam ipsius notarii **312** eo tempore illas excepissent, respondit notarios ipsius fuisse Julianum qui postea Lebedi fuit episcopus, et Crispinum. Verum notarios Dioscori non permisisse suis ut exciperent, sed digitos eorum dum scriberent apprehendisse: ita ut parum abfuerit quin turpissima paterentur. Idem porro Stephanus testatus est se et reliquos episcopos uno eodemque die depositioni Flaviani subscripsisse. His adjecit Acacius episcopus Ariarathinæ, in charta pura omnes subscripsisse, vi ac necessitate compulsos, et innumeris malis affectos, cum milites tela et gladios gestantes, ipsos circumdedit. Deinde cum aliæ voces rursus lectæ essent, Theodorus Claudiopolis episcopus dixit neminem ista acclamasse. Cumque actorum lectio ulterius processisset, ubi ventum est ad locum in quo Eutyches dixerat damnare se eos qui dicerent carnem Dei ac Domini et Servatoris nostri Jesu Christi

VARIE LECTIONES.

⁸¹ ταύτας.

VALESH ANNOTATIONES.

(99) *Διελάλησεν ἐκεῖνον*. Procul dubio scribendum est, ἐκεῖνο, supple τὸ θεῖον γράμμα. Quam emendationem confirmant acta Chalcedonensis concilii pag. 52 et 53 editionis Binii, ubi ita legitur: *Gloriosissimi judices et amplissimus senatus dixerunt: Dicat beatissimus episcopus Juvenalis, cur interloquente reverendissimo episcopo Dioscoro ob recitandam epistolam sanctissimi Rom. archiep. lectio ejus non est facta. Juvenalis rever. episc. Hierosol. dixit: Statim respondit presbyter et primicerius notariorum Joannes habere se præ manibus sacras litteras religiosissimorum et piissimorum imp. et respondi imperiales litteras relegi*. Porro verba ipsa quibus usus fuerat Juvenalis in secunda illa synodo Ephesina, habentur in superiore pag. 52, ubi acta secundæ synodi Ephesinæ referuntur. Sed et Niceph. emendationem nostram confirmat in cap. ultimo lib. xv, ubi compendium Actorum Chalcedonensis concilii refert, magna parte transcriptum ex Evagrio. Hæc ideo fusius annotavi,

τυχόντες, ἀδιαλείπτους εὐχὰς ἀναπέμφομεν ὑπὲρ τοῦ αἰωνίου ὑμῶν κράτους, θεότατοι βασιλεῖς. Ἐκ κοινῆς ταῖνον δεήσεως Διοσκόρου τε καὶ Εὐσεβίου, τὰ ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐν Ἐφέσῳ συνόδῳ πεπραγμένα διὰ τῆς ἀναγνώσεως ἐδηλοῦντο. Αἱ ὧν ἐδείκνυτο, τὴν ἐπιστολὴν Λέοντος μὴ ἀναγνωσθῆναι, καὶ ταῦτα διαλαλῶς ἐξενεχθείσης ἅπαξ καὶ δις περὶ τούτου. Ἐφ' οἷς Διοσκόρος τὴν αἰτίαν ἀπαιτηθεὶς εἰπεῖν, διεξῆλθεν αὐτὸν ἅπαξ καὶ δις τοῦτο διαλαλῆσαι γενέσθαι, ἤτησέ τε καὶ Ἰουβενάλιον τὸν Ἱεροσολύμων ἐπίσκοπον καὶ Θαλάσσιον τῆς πρώτης Καππαδοκῶν Καισαρείας, τὰ περὶ τούτων διασαφῆσαι· σὺν αὐτῷ γὰρ καὶ τούτους τὴν αὐθεντείαν λαβεῖν. Ἰουβενάλιος μὲν οὖν ἔφησεν, ὡς θεοῦ γράμματος ἡγησαμένου διελάλησεν, ἐκεῖνο (99) τῇ ἀναγνώσει καθυποβληθῆναι· ὕστερον δὲ μηδένα τῆς ἐπιστολῆς μνημονεύσαι. Θαλάσσιος δὲ, μὴ κωλύσαι ταύτην ἀναγνωσθῆναι, μηδὲ τοσαύτην ἐσχηκέναι παρόρησιαν, ὥστε καὶ μόνον οἷόν τε γενέσθαι τυπῶσαι τὴν ἀνάγνωσιν προελθεῖν. Τῆς τοίνυν τῶν πεπραγμένων ἀναγνώσεως προόδου, καὶ τινων ῥήσεων ὡς πλαστῶν ἐπιλαβομένων ἐνίων τῶν ἐπισκόπων, ἐρωτηθεὶς Στέφανος ὁ τῆς Ἐφεσίων πρόεδρος, τίνες τῶν ὑπογραφόντων αὐτῷ τηνικαῦτα συνεξέλαβαν, διεξῆλθεν Ἰουλιανὸν ὑπογράψαι αὐτῷ ἐπίσκοπον ὕστερον γενόμενον Λεβίδου, καὶ Κρισπῖνον· τοὺς δὲ γε ὑπογράφοντας Διοσκόρῳ τοῦτο μὴ συγχωρῆσαι γενέσθαι, ἀλλὰ καὶ τῶν δακτύλων ἐπιλαθέσθαι τῶν ὑπογραφόντων, ὡς καὶ τὰ αἰσχίστα αὐτοὺς κινδυνεύσαι παθεῖν. Ὁ αὐτὸς τοίνυν Στέφανος κατέθετο, ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ τῇ καθαιρέσει Φλαβιανοῦ ὑποσημνησθαι. Τούτοις ἐπῆγεν Ἀκάκιος Ἀριαραθείας ἐπίσκοπος, ἀγράφῳ χάρτῃ πάντας ⁸¹ ὑπογράψαι, πρὸς βίας τε καὶ ἀνάγκης, μυρίοις κακοῖς περιβληθέντας, στρατιωτῶν αὐτοῖς μετὰ φονικῶν ὀργάνων περιστοιχισάντων. Εἶτα πάλιν ἐτέρας φάσεως ἀνεγνωσμένης, Θεόδωρος ἐπίσκοπος Κλαυδίουπόλεως ἔφη, μηδένα ταῦτα φθέγγεσθαι. Προκοπούσης δὲ καὶ οὕτω τῆς ἀναγνώσεως, ἐπειδὴ τι χωρίον (1) περιεῖχεν Εὐτυχῇ διεξελθεῖν, καὶ τοὺς λέγοντας (i) τὴν

VARIORUM.

(i) Καὶ τοὺς λέγοντας, Supplenda est vox ἀναθεματίζων ex integris Actis. W. Lowth.

D quia Christophorus in hujus loci interpretatione longe a vero aberravit. Notabis autem obiter fraudem quæ facta est in secundo illo Ephesino concilio. Nam cum Hilarius diaconus, legatus sedis apostolicæ, renuntiasset episcopis qui aderant, habere se epistolam Leonis papæ, et postulasset ut legeretur in concilio: Joannes presbyter et primicerius notariorum, surgens dixit habere se præ manibus alias litteras ab imperatore scriptas ad Dioscorum. Tum Juvenalis præcepit ut litteræ illæ imp. legerentur, nulla epistolæ Leonis mentione facta. Vides igitur lectionem epistolæ Leonis de industria impeditam esse per fraudem Dioscori, qui pro epistola Leonis epistolam imp. Theodosii recitari fecit in synodo. Porro emendationem nostram confirmat Codex Tellerianus, in quo ita scriptum inveni ut conjeceram.

(1) Ἐπειδὴ τι χωρίον. Locus iste quem indicat Evagrius, exstat in actione prima synodi Chalcedonensis, pag. 58.

σάρκα τοῦ Θεοῦ καὶ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰη- σου Χριστοῦ ἐξ οὐρανῶν κατεληλυθέναι, Εὐσέβιον ἔλεγε τὰ γράμματα πρὸς ταῦτα διεξελεῖν, ὡς εἰρήκει μὲν τὸ ἐξ οὐρανῶν, οὐ προστεθείκει δὲ πόθεν. Ἐπειξαι (2) δὲ Διογένην ἐπίσκοπον Κυζίκου. Πόθεν οὖν εἶπε (3) ; καὶ μὴ συγχωρηθῆναι αὐτοῦς περαιτέρω τούτων ἐπιζητῆσαι. Εἴτα δηλοῦσι τὰ αὐτὰ πεπραγμένα, Βασίλειον (j) ἐπίσκοπον Σελευκείας Ἰσαυρίας, εἰπεῖν· Προσκυνῶ τὸν ἕνα Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν μόνον Θεὸν λόγον μετὰ τὴν σάρκωσιν καὶ τὴν ἔνωσιν, ἐν δύο φύσεσι γνωριζόμενον. Καὶ πρὸς ταῦτα τοὺς Αἰγυπτίους ἀναβοῆσαι· Τὸν ἀμέριστον μηδεὶς χωρίζετω, τὸν ἕνα Υἱὸν οὐ δεῖ λέγειν δύο. Τοὺς δὲ Ἀνατολικούς κραυγάζει, Ἀνάθεμα τῷ μερίζοντι, ἀνάθεμα τῷ διαιροῦντι. Ἐρωτηθῆναι δὲ τὸν Εὐτυχῆ τὰ αὐτὰ πεπραγμένα λέγει, εἴ φησι δύο φύσεις ἐν τῷ Χριστῷ· εἰπεῖν τε ἐκεῖνον, ἐκ δύο μὲν φύσεων εἰδέναι τὸν Χριστὸν πρὸ τῆς ἐνώσεως· μετὰ δὲ τὴν ἔνωσιν (k), μίαν· εἰπεῖν τε Βασίλειον, ὡς εἰ μὴ μετὰ τὴν ἔνωσιν ἀχωρίστους καὶ ἀσυγχύτους λέγει δύο φύσεις, σύγχυσιν λέγει καὶ σύγκρασιν· εἰ μέντοι προσθήσει σεσαρκωμένην καὶ ἐνανθρωπήσαν, καὶ νοήσει παραπλησίως Κυρίλλῳ τὴν σάρκωσιν καὶ τὴν ἐνανθρώπησιν, τὰ αὐτὰ λέγειν αὐτοῖς. Ἄλλο μὲν γάρ τι εἶναι τὴν θεότητα τὴν ἐκ τοῦ Πατρὸς· ἄλλο δέ τι, τὴν ἀνθρωπότητα τὴν ἐκ τῆς Μητρὸς. Ὡν (4) ἐρωτηθέντων⁵² οὗτο χάριν τῇ καθαιρέσει τῇ κατὰ Φλαβιανοῦ ὑπέγραψαν, τοὺς Ἀνατολικούς δηλοῦσι τὰ γράμματα βοῆσαι, Πάντες ἡμάρτομεν, πάντες συγγνώμην αἰτοῦμεν. Εἴτα πάλιν ἡ ἀνάγνωσις προκόπτουσα, δηλοῖ τοὺς ἐπισκόπους ἐρωτηθῆναι, τίνος χάριν τὸν Εὐσέβιον ἐσελεῖν βουληθέντα, οὐκ εἴασαν. Πρὸς ἃ Διόσκορος ἔφη, κομμονητόριον τὸν Ἐλπίδιον ἐπιφέρεισθαι· κἀκεῖνον διαθεβαιώσασθαι, Θεοδόσιον κελεῦσαι τὸν βασιλέα, τὸν Εὐσέβιον παρόδου μὴ τυχεῖν. Τὰ αὐτὰ καὶ Ἰουθενάλιον εἰπεῖν δηλοῦσι τὰ πεπραγμένα.

ἵσσε ut Eusebio aditus intercluderetur. Idem quoque a Juvenale dictum esse, eadem acta testantur. Thalassius vero dixit, se auctoritatem non habuisse.

VARIAE LECTIONES.

⁵² ὧν καὶ ἐρωτ.

VALESH ANNOTATIONES.

(2) Ἐπειξαι. Lego ἐπαῖξαι.

(3) Πόθεν οὖν εἶπε. Melius in actis Chalcedonensis concilii, pag. 58, εἰπέ, in imperativo.

(4) Ὡν ἐρωτηθέντων. In Actis Chalcedonensis concilii solus Basilius a iudicibus et senatoribus

A e caelo descendisse; indicabant acta Eusebium adversus hæc dixisse, damnatos quidem esse ab Eutyche eos qui dicerent carnem Christi e caelo descendisse, sed non additum esse ab illo, undenam esset caro. Addebant etiam eadem acta, Diogenem episcopum Cyzici hæc verba subjunxisse: Dic igitur unde? nec tamen permissum illis fuisse ut amplius inquirerent. Deinde eadem acta indicabant Basilium Seleucia in Isauria episcopum hæc dixisse: Adoro unum Dominum nostrum Jesum Christum, Filium Dei unigenitum, Deum Verbum qui post incarnationem et unionem, in duabus naturis cognoscitur. Et adversus ista Ægyptios exclamasse: Eum qui impartibilis est, nemo dividat. Unum Filium non oportet dicere duo. Orientales vero clamasse: Anathema ei qui partitur; anathema ei qui dividit. In iisdem actis continetur Eutychem interrogatum esse utrum duas in Christo naturas diceret. Respondisse autem illum, se ante unionem quidem, Christum ex duabus naturis constantem asserere: post unionem vero, unicam in eo naturam agnoscere. Basilium vero hæc dixisse: Nisi post unionem duas naturas indivisas et inconfusas dixeris, confusionem dicis et commistionem. Quod si addideris, incarnatam et inhumanatam, et perinde ac Cyrillus, intellexeris incarnationem et inhumanationem, eadem dicis quæ nos dicimus. Aliud enim est divinitas quæ 313 est a Patre: aliud humanitas quæ est a matre. Cumque interrogatus esset cujusnam rei gratia depositioni Flaviani subscripsisset, testantur eadem acta Orientales episcopos exclamasse: Omnes peccavimus, omnes veniam deprecamur. Sequens deinde eorumdem actorum lectio docet, episcopos interrogatos esse, qua de causa Eusebium introire cupientem non admisissent. Dioscorum vero ad hæc ita respondisse: Allatum esse commonitorium ab Elpidio, eumque affirmasse imperatorem Theodosium jus-

interrogatus fuisse dicitur; et quidnam interrogationi illorum responderit, ibidem subjicitur. Vulgatam tamen scripturam confirmat Niceph.; quam si retinere voluerimus, dicendum erit Basilium et eos qui cum illo erant, interrogatos esse a iudicibus.

VARIORUM.

(j) Βασίλειον. Basilius Seleucia in Isauria metropolita anno 448 synodo CP. interfuit; ubi de Christi naturis orthodoxam admodum sententiam tulit, et Eutyche damnationi non invitatus subscripsit. Anno autem sequente in latrocinio Ephesino, sive a Dioscoro vi compulsus, sive insita animi levitate motus, priorem sententiam palam revocavit, Flavianum suffragio suo damnavit, et duas in Christo naturas confessos anathematizavit. Quo nomine cum synodo Chalcedonensi anno 451 interesset, a concilii Patribus, sessione prima, una cum primariis latrocinii ducibus munere episcopali submotus est, vim sibi a Dioscoro illatam frustra causatus. Sessione tamen quarta, cum catholice

D sensisse et nunc et olim compertus fuerit, in concilium admissus ac dignitati pristinae restitutus fuit. (Guil. CAVE, vol. I, pag. 354.)

(k) Μετὰ δὲ τὴν ἔνωσιν, μίαν. Eutycheiani asseriebant humanam Christi naturam, virtute unionis, a divina adeo absorptam esse, ut humanitas in eo non amplius exstiterit. Sic Eranistes apud Theodorum in *Dialogo*: Ἐγὼ τὴν θεότητα λέγω μεμενηκέναι· καταποθῆναι δὲ ὑπὸ ταύτης τὴν ἀνθρωπότητα. Quando autem hæc absorptio facta fuerit, inter eos haud convenit. Alii enim tempore Conceptionis Dominicæ, alii Resurrectionis, alii Ascensionis effectam fuisse opinantur.

Quæ responsa a iudicibus improbata sunt. Neque enim hanc excusationem valere, ubi agitur de fide. Post hæc Dioscorum conquestum esse indicant eadem acta, ita dicentem : Quales nunc observantur regulæ, cum Theodorus ingressus sit ? Senatores vero respondisse, Theodorum ut accusatorem ingressum esse. Cumque Dioscorus subiecisset illum inter episcopos residere : rursus senatores dixerunt Eusebium ac Theodorum accusatorum locum obtinere, perinde ac Dioscorus locum rei obtineret. Cum igitur universa acta secundæ synodi Ephesinæ perlecta essent, et sententia damnationis contra Flavianum et Eusebium similiter recitaretur, ubi ventum est ad locum in quo scriptum est, Hilarius diaconus dixit, Contradicitur : Orientales episcopi et qui cum illis erant, exclamarunt : Anathema Dioscoro. Eodem tempore Christus Dioscorum deposuit. Flavianus depositus est a Dioscoro : sancte Domine, tu illum vindica. Catholice imperator, tu illum vindica. Leoni multos annos. Patriarchæ multos annos. Post hæc cum sequentia perlecta essent, ex quibus apparebat universos episcopos qui tunc congregati erant, depositioni Flaviani atque Eusebii **314** consensisse, gloriosissimi iudices interlocuti sunt his verbis : De recta quidem et catholica fide, crastino die perfectius conveniente concilio diligentioris inquisitionem fieri oportere perspicimus. Quoniam vero piæ memoriæ Flavianus, et Eusebius reverendissimus episcopus Dorylæi, ex scrutatione Actorum ac decretorum, et ex ipsis vocibus eorum qui in synodo quæ tunc facta est præsederunt : qui quidem confessi sunt errasse se, et frustra illos deposuisse, cum nullatenus errassent

A Ὁ μὲντοι γε Θαλάσσιος ἔφη τὴν αὐθεντίαν μὴ ἔχειν (5)· ἅπερ πρὸς τῶν ἀρχόντων καταγνώσεως ἔτυχε· μηδὲ γὰρ ἀπολογία εἶναι ταύτην πίστεως προκειμένης. Ἐφ' οἷς τὸν Διόσκορον πέμψασθαι (6)· δηλοῦσι τὰ κεννημένα διεξεληθόντα· Νῦν ποῖοι κανόνες σώζονται, ὅτε ἐσθλῆς Θεοδώριτος; Τὴν τε σύγκλητον ἀποφύνασθαι ὡς κατήγορον Θεοδώριτου ἐπελθεῖν. Ἐπιστημήνασθαι τε τὸν Διόσκορον ὡς ἐν τάξει ἐπισκόπου καθέζεται· καὶ τὴν σύγκλητον πάλιν εἰπεῖν, ὡς καὶ Εὐσέβιος καὶ Θεοδώριτος κατηγόρων τάξιν ἐπέχουσιν, ὥσπερ οὖν καὶ Διόσκορος κατηγορουμένου τάξιν ἐκληρώσατο. Πάντων τοίνυν τῶν κατὰ τὴν δευτέραν σύνοδον ἐν Ἐφέσῃ ἀνεγνωσμένων, καὶ τῆς ἀποφάσεως αὐτῆς κατὰ Φλαβιανοῦ καὶ Εὐσεβίου ὡσαύτως ἀναγινωσκομένης πρὸς τῇ ῥήσει, B ἐνθα γε Ἰλάριος ἐπίσκοπος εἶπεν (7)· Οἱ τῆς Ἀνατολῆς ἐπίσκοποι καὶ οἱ δὲ αὐτοῖς, ἐδόθησαν, Ἀνάθεμα Διόσκορῳ. Ταύτῃ τῇ ὥρᾳ Διόσκορον ὁ Χριστὸς καθεῖλεν (8). Φλαβιανὸς παρὰ Διόσκορου καθηρέθη. Ἄγιε Κύριε, σὺ αὐτὸν ἐκδίχῃσον. Ὁρθόδοξε βασιλεῦ, σὺ αὐτὸν ἐκδίχῃσον. Λέοντι πολλὰ τὰ ἔτη. Τοῦ πατριάρχου πολλὰ τὰ ἔτη (9). Εἶτα καὶ τῶν ἐξῆς ἀνεγνωσμένων, τῶν δηλούντων πάντας τοὺς συνειλεγμένους ἐπισκόπους συναινέσαι τῇ καθαιρέσει Φλαβιανοῦ καὶ Εὐσεβίου, οἱ ἐνδοξότατοι ἄρχοντες διελάλησαν ἐπὶ λέξει οὕτως· Περὶ μὲν τῆς ὁρθοδόξου καὶ καθολικῆς πίστεως, τελειότερον συνόδου γενομένης τῇ ὑστεραίᾳ, ἀκριβεστέραν ἐξέτασιν δεῖν γενέσθαι συνορῶμεν. Ἐπειδὴ δὲ Φλαβιανὸς ὁ τῆς C εὐσεβοῦς μνήμης, καὶ Εὐσέβιος ὁ τοῦ Δορυλαίου εὐλαβεστάτος ἐπίσκοπος, ἐκ τῆς τῶν πεπραγμένων καὶ διαγνωσθέντων ἐρεύνης, καὶ αὐτῆς τῆς φωνῆς τῶν γενομένων ἐξάρχων τῆς τότε συνόδου, ὁμολογῇ-

VALESH ANNOTATIONES.

(5) *Τὴν αὐθεντίαν μὴ ἔχειν*. In hujus loci interpretatione lapsi sunt ambo interpretes. Sic enim vertit Musculus : *Thalassius vero dixit non habere auctoritatem ea quæ a principibus in hujusmodi causis judicantur*. Eundem quoque sensum secutus est Christophorsonus. Sed et Langus interpretes Nicephori in eundem errorem incidit. Atqui ex Actis Chalcedonensis concilii facile est hanc interpretationem confutare. Thalassius enim interrogatus a iudicibus, hoc tantum respondit : *Ἐγὼ οὐκ ἤμην αὐθεντής*. Id est, Omnis auctoritas ac potestas penes me non erat. Etsi enim Juvenalis ac Thalassius una cum Dioscoro Ephesinæ secundæ synodo præsidere jussi erant ab imperatore Theodosio, revera tamen omnis potestas penes Dioscorum erat. Porro iudices responsionem Dioscori et Juvenalis ac Thalassii condemnarunt his verbis : *« In causa fidei, hæc defensio non admittenda est. »*

(6) *Τὸν Διόσκορον πέμψασθαι*. Assentior Christophorsono et Savilio, qui pro πέμψασθαι emendarunt μέμψασθαι. Quod quidem mendum in manuscriptis codicibus sæpius admissum deprehendi.

(7) *Ἰλάριος ἐπίσκοπος εἶπεν*. Hic locus corrigendus est ex actione prima synodi Chalced., pag. 142, ubi post pronuntiatam a Dioscoro adversus flavianum et Eusebium damnationis sententiam, cum Flavianus dixisset, *Παραιτούμαι σε*, id est, Recuso te, Hilarius diaconus Ecclesiæ Romanæ dixit, *Contradicitur*. Quæ verba descripta sunt ex actis secundæ synodi Ephesinæ.

(8) *Διόσκορον ὁ Χριστὸς καθεῖλε*. Sic etiam scri-

bitur apud Nicephorum. Verum in actis concilii Chalced. longe aliter scribitur, hoc scilicet modo, ταύτῃ τῇ ὥρᾳ καθεῖλε. Ταύτῃ τῇ ὥρᾳ καθαιρέθη. Id est, hac hora Dioscorus deposuit. Hac hora deponatur. Quam scripturam equidem magis probō. Verum ut ex actis Chalced. concilii corrigendus est hic Evagrii locus, sic vicissim acta Chalced. concilii emendanda sunt ex Evagrio nostro. Nam pro his verbis quæ sequuntur, ἅγιε Κύριε, σὺ αὐτὸν ἐκδίχῃσον, scribendum est, Φλαβιανὸς παρὰ Διόσκορου καθηρέθη· ἅγιε Κύριε, σὺ αὐτὸν ἐκδίχῃσον. Ὁρθόδοξε βασιλεῦ, σὺ αὐτὸν ἐκδίχῃσον, ut habet Evagrius ac Niceph., atque ita legisse videtur vetus interpretes concilii Chalced., sic enim vertit : *Sancte Domine, tu illum vindica. Domine, Domine, tu illum vindica. Catholice imperator, tu illum vindica*. Ex qua versione colligimus necessario præcedere debere verba quæ diximus, Φλαβιανὸς παρὰ Διόσκορου καθηρέθη. Alioquin quo referentur hæc verba, *tu illum vindica*?

(9) *Πατριάρχου πολλὰ τὰ ἔτη*. Queret hic aliquis, quisnam hoc loco intelligatur patriarcha. Ego Anatolium Constantinop. episcopum intelligi affirmo. Porro duo hic notanda sunt. Primo quod Orientales episcopi multos annos precantur, non suo patriarchæ sed alteri. Deinde quod episcopum Constantinopolitanum simpliciter et absolute vocant patriarcham, ob sedis scilicet prærogativam hunc illi honorem deferentes. Etenim in synodo Constantinopolitana secundus locus sedi Constantinop. assignatus fuerat.

σάντων ἐσφάλθαι, καὶ μάτην αὐτοὺς καθηρηκέναι, οὐδὲν περὶ τὴν πίστιν σφαλέντες δείκνυνται, ἀδίκως δὲ καθαιρεθέντες· φαίνεται ἡμῖν κατὰ τὸ Θεῷ ἀρέσκον δίκαιον εἶναι, εἰ παρασταίῃ τῷ θειοτάτῳ καὶ εὐσεβεστάτῳ ἡμῶν Δεσπότῃ, τῷ αὐτῷ ἐπιτιμῷ, Διόσκορον τὸν εὐλαβέστατον ἐπίσκοπον Ἀλεξανδρείας, καὶ Ἰουθενάλιον τὸν εὐλαβέστατον ἐπίσκοπον Ἱεροσολύμων, καὶ Θαλάσσιον τὸν εὐλαβέστατον ἐπίσκοπον Καισαρείας, καὶ Εὐσέβιον τὸν εὐλαβέστατον ἐπίσκοπον Ἀρμενίας (10), καὶ Εὐστάθιον τὸν εὐλαβέστατον ἐπίσκοπον Βηρυτοῦ, καὶ Βασίλειον τὸν εὐλαβέστατον ἐπίσκοπον Σελευκείας τῆς Ἰταυρίας, τοὺς ἐξουσίαν ἐσχηκότας καὶ ἐξάρχοντας τῆς τότε συνόδου, ἐκπεσεῖν (11) διὰ τῆς ἱερᾶς ταύτης συνόδου κατὰ τοὺς κανόνας τοῦ ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος ἀλλοτρίους γινομένους, πάντων τῶν παρακολουθησάντων τῇ θείᾳ κορυφῇ γνωριζομένων. Ἐφ' οἷς ἐπεβόησαν οἱ Ἀνατολικοί· Αὕτη δικαία κρίσις. Οἱ δὲ τῶν Ἰλλυριῶν ἐπίσκοποι ἐπεκράυγασαν· Πάντες ἐσφάλημεν, πάντες συγγνώμης ἀξιωθώμεν. Καὶ πάλιν τῶν Ἀνατολικῶν ἐπιβοησάντων· Αὕτη δικαία ψῆφος· τὸν φονέα ὁ Χριστὸς καθεῖλε, τοὺς μάρτυρας ὁ Χριστὸς ἐξεδίκησεν· οἱ συγκλητικοὶ διελάλησαν, ὥστε ἕκαστον τῶν ἐπισκόπων τῶν συνειλεγμένων ἰδιαζόντως τὴν οἰκείαν ἐκθέσθαι πίστιν, γινώσκοντα ὡς θειότατος βασιλεὺς κατὰ τὴν ἐκθεσιν τῶν ἐν Νικαίᾳ τριακοσίων ιη', καὶ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ρν' (12) Πατέρων, καὶ τὰς ἐπιστολάς τῶν ἁγίων Πατέρων, Γρηγορίου, Βασιλείου, Ἰλαρίου, Ἀθανασίου, Ἀμβροσίου, καὶ τὰς δύο τὰς Κυρίλλου, τὰς ἐπὶ τῇ

A in fide, injuste depositi esse noscuntur: videtur nobis juxta id quod Deo placet, justum esse, modo id placuerit sacratissimo ac piissimo Domino nostro, ut Dioscorus reverendissimus episcopus Alexandriae, et Juvenalis reverendissimus episcopus Hierosolymorum, et Thalassius reverendissimus episcopus Caesareae Cappadociae, et Eusebius reverendissimus episcopus Ancyrae, et Eustathius reverendissimus episcopus Beryti, et Basilus reverendissimus episcopus Seleuciae Isauriae, qui tunc auctoritate praediti concilio praefuerunt, eidem poenae subiaceant, sacrosancti concilii sententia, juxta sacros canones alieni ab episcopali dignitate judicati: cunctis quae consequenter gesta fuerint ad sacratissimi principis notitiam perferendis. Post hanc interlocutionem acclamatum est ab Orientalibus episcopis: Justum est hoc judicium. Illyriciani vero exclamarunt: Universi peccavimus; universi veniam consequamur. Cumque Orientales iterum acclamassent: Haec sententia justa est: homicidam Christus deposuit: Christus martyres vindicavit: senatores interloquentes pronuntiarunt, ut episcoporum qui convenerant unusquisque seorsum fidem suam exponeret: pro certo habens, sacratissimum imperatorem juxta expositionem fidei trecentorum et octodecim Patrum qui Nicæae congregati sunt, et centum ac quinquaginta illorum qui Constantinopolim convenere; item juxta epistolas sanctorum Patrum Gregorii, Basilii, Hilarii, Athanasii, Ambrosii, et juxta duas Cyrilli epistolas quae in prima synodo Ephesina recitatae sunt, credere. Nam et reverendissimum senioris Romae episcopum Leonem, juxta eandem fidem Eutychem deposuisse. Hunc in modum finita hac actione, cum religiosissimi episcopi ad alteram actionem soli **315** convenissent, Eusebius episcopus Dorylaei libellos porrexit pro se et pro Flaviano, quibus Dioscorum accusabat, quod eadem cum Eutychē sentiret, et quod sacerdotium ipsis ademisset. Adjecit etiam

VALESH ANNOTATIONES.

(10) *Ἐπίσκοπον Ἀρμενίας*. Scribendum est Ἀγύρας ex Actis Chalced. concilii, pag. 152, ubi haec judicium interlocutio refertur.

(11) *Ἐκπεσεῖν*. Rectius in actione prima Chalcedonensis concilii, pag. 152, scribitur ὑπεπεσεῖν. Refertur enim ad id quod praecessit, τῷ αὐτῷ ἐπιτιμῷ, atque ita etiam legitur supra in cap. 4 hujus libri, ubi haec judicium interlocutio integra refertur. In 4 autem actione synodi Chalced. pag. 217, ἐκπεσεῖν quidem legitur; sed verbum additum est in superioribus hoc modo, τῷ αὐτῷ ὑπαχθῆναι ἐπιτιμῷ. Quod si verbum ἐκπεσεῖν retineamus, tum superfluae erunt duae voces quae sequuntur, ἀλλοτρίους γινομένους. Certe haec duae postremae voces desunt in nostris codicibus, Flor. et Tell., nec habentur apud Nicephorum.

(12) *Τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ρν'*. In optimo codice Florentino desunt haec verba, ἐν Κωνσταντινουπόλει: quae quidem nec in actis Chalced. concilii habentur, ut videre est pag. 152 editionis Binii.

(13) *Συνελθόντων μόνων*. In actione tertia Chalced. concilii soli convenerunt episcopi, nec ulli ex saecularibus iudicibus ac senatoribus concilio interfuerunt. Nam in ea sessione agendum erat de fide: quam ut exponerent, invitati prius fuerant episcopi a gloriosissimis iudicibus. Episcopi vero diu quidem id praestare recusaverant, cum dicerent sufficere formulam fidei Nicenae, quae in Constantinopolitana et in prima Ephesina synodo fuerat confirmata. Tandem tamen postulationi iudicum cesserant, seque id facturos promiserant. Porro ubi de fide agitur, nullae sunt partes iudicum saecularium. In tertia igitur actione in qua agendum erat de fide, nulli adfuerunt iudices saeculares. Caeterum notandum est Evagrium hoc loco praetermisisse gesta actionis secundae. Tertiam igitur actionem pro secunda cepisse videtur Evagrius. Idque confirmant acta ipsius synodi, pag. 177, ubi secunda congregatio sive actio videtur quae nunc est tertia.

VARIORUM.

(1) *Ἐν Ἐφέσῳ δημοσιευθείσας πιστεύειν*. Legendum πιστεύει. W. Lowth.

voces quasdam quæ in synodo tunc congregata minime dictæ essent, a Dioscoro actis insertas fuisse: curasse præterea eundem Dioscorum, ut episcopi in charta pura subscriberent. Postulavitque ut acta omnia secundæ synodi Ephesinæ, episcoporum qui congregati erant iudicio infirmarentur, utque ipsi dignitatem sacerdotii recuperarent, utque nefarium illud dogma anathemate damnaretur. Petiit etiam post recitationem libelli sui, ut adversarius adesset. Cumque episcopi jussissent ut fieret, Aetius archidiaconus et primicerius notariorum dixit profectum se esse ad Dioscorum, itidemque ad reliquos: Dioscorum vero respondisse, prohiberi se a custodibus ne ad concilium veniat.

Facta iterum interlocutione jussum est, ut Dioscorus pro foribus concilii quæreretur. Et cum repertus non esset, Anatolius Constantinopolis episcopus interloquens dixit, debere illum evocari et concilio interesse. Quod cum executioni mandatum fuisset, redeuntes ii qui missi fuerant ad Dioscorum, renuntiaverunt eum dixisse: Sub custodia sum. Dicant custodes, velint ne mihi permittere ut ad concilium pergam. Cumque legati concilii respondissent se ad illum missos esse, non vero ad magistrianos: retulerunt Dioscorum hæc dixisse: Paratus sum venire ad sacrum et universale concilium: sed prohibeor. Quibus adjecit Himerius, redeuntibus ipsis a Dioscoro occurrisset adiutorem magistri sacrorum officiorum, et episcopos una cum illo reversos esse ad Dioscorum, deque illis quædam se habere quæ notis exceperat. Ea perlecta indicabant Dioscorum hæc ad verbum dixisse: Postquam me ipse recollegi, et quid mihi expediret consideravi, ita respondeo. Quandoquidem in superiore concessu, magnificentissimi iudices post multas cujusque interlocutiones multa decreverunt; nunc vero ad secundum consessum vocor, ut prædicta infirmantur, rogo ut magnificentissimi iudices et amplissimi senatores, qui priori conventui interfuerunt, nunc quoque intersint quo eadem iterum examinentur: Cui Acacius, ut in iisdem actis refertur, respondit his verbis: Sancta et magna synodus non ideo sanctitatem tuam adesse jussit, ut ea quæ coram magnificentissimis iudicibus et sacro senatu gesta sunt, infirmantur: sed nos misit ad te, mandans ut ad consessum venias, nec absit ab eo sanctitas tua. Cui Dioscorus ita respondit, ut in iisdem actis habetur: Modo dixistis mihi Eusebium libellos porrexisse. Iterum postulo ut coram iudicibus ac senatu mea causa examinetur. Et post alia ejusdem modi

Α νὰς μὴ εἰρημένους τῇ τὸ τηνικαῦτα ἀλίσθῃσιν συνόδῳ προστέθεικεν ἐν τοῖς ὑπομνήμασι, καὶ ὡς ἀγράφους χάρτας παρεσκεύασεν αὐτοὺς ὑποσημῆναι. Καὶ ἐδεήθη ὥστε ἐκ ψήφου τῶν συνελεγεμένων ἀκυρωθῆναι πάντα τὰ ἐν τῇ δευτέρᾳ συνόδῳ τῇ ἐν Ἐφέσῳ πεπραγμένα, καὶ ἔχειν αὐτοὺς τὴν ἱερωσύνην, καὶ ἀναθεματισθῆναι τὸ μισρὸν ἐκεῖνο δόγμα. Καὶ ἡξίωσε μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν, καὶ τὸν ἀντίδικον παρεῖναι. Οὗ δὲ διαλαληθέντος γενέσθαι, εἶρηκεν Ἀέτιος ἀρχιδιάκονος καὶ πριμικτήριος νοταρίων, ὡς διέβη πρὸς Διόσκορον, ὥσπερ οὖν καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους, καὶ εἶπε ⁸³, μὴ συγχωρεῖσθαι ὑπὸ τῶν φυλαττόντων αὐτὸν παραγενέσθαι.

Β Καὶ διελαλήθη ζητηθῆναι τὸν Διόσκορον πρὸ τοῦ συνεδρίου. Καὶ μὴ εὐρεθέντος αὐτοῦ, Ἀνατόλιος ἐπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως διελάλησεν, ὀφείλειν αὐτὸν μετακληθῆναι, καὶ ἐν τῇ συνόδῳ παραγενέσθαι. Καὶ τοῦτου γενομένου, παραγενόμενοι οἱ ἀποσταλέντες, εἰρήχασιν εἰπεῖν αὐτὸν, Φυλάττομαι ἐγὼ. Εἰ δὲ συγχωροῦσί μοι κατελθεῖν, εἰπάτωσαν. Καὶ εἰπόντων αὐτῷ τῶν ἀπεσταλμένων, ὡς πρὸς αὐτὸν, οὐ πρὸς τοὺς μαγιστριανοὺς ἀπεστάλησαν, διεξῆλθον εἰπεῖν αὐτὸν, Ἔτοιμός εἰμι παραγενέσθαι εἰς τὴν ἁγίαν καὶ οἰκουμένην σὺν ὁδῳ· ἀλλὰ κωλύομαι. Οὗς προστέθεικεν Ἱμέριος, ὡς κατελθόντων αὐτῶν παρὰ Διόσκορον, ὑπήντησεν ὁ βοηθὸς τοῦ μαγίστρου (14) τῶν θείων ὀφφικίων, καὶ μετ' αὐτοῦ πάλιν γεγόνاسιν πρὸς Διόσκορον οἱ ἐπίσκοποι, καὶ περὶ τούτων ἐν σημείοις τινὰ ἔχειν. Ἀπερ' ἀναγνωσθέντα, ἐδήλωσεν ἐπὶ λέξεως τὸν Διόσκορον εἰπεῖν ταῦτα· Συναγαγὼν ἑμαυτὸν, καὶ γνοὺς τὸ συμφέρον, τάδε ἀποκρίνομαι· Ἐπειδὴ ἐν τῇ πρὸ ταύτης συνόδῳ καθεζόμενοι οἱ μεγαλοπρεπέστατοι ἄρχοντες, ὥρισαν πολλὰ μετὰ πολλὴν ἐκάστου διαλαλίαν, νῦν δὲ εἰς δευτέραν καλοῦμαι σὺν ὁδῳ, εἰς τὸν τῶν προσηρμένων ἀνασκυῆν, παρακαλῶ τοὺς πρώην ἐν τῇ συνόδῳ παραγενομένους μεγαλοπρεπεστάτους ἄρχοντας, καὶ τὴν ἱεράν σύγκλητον, καὶ νῦν παρεῖναι ἵνα πάλιν τὰ αὐτὰ γυμνασθῇ. Πρὸς δὲ Ἀκάκιον δηλοῖ τὰ πεπραγμένα διεξελθεῖν ἐπὶ λέξεως ταῦτα· Οὐχ οὕτως ἐκέλευσεν ἡ ἁγία καὶ μεγάλη σὺν ὁδὸς τὴν ὑμετέραν ἀγιότητα παρεῖναι, ὥστε ἀνασκευασθῆναι τὰ ἐπὶ τῶν μεγαλοπρεπεστάτων ἀρχόντων καὶ ἐπὶ τῆς ἱερᾶς συγκλήτου πραχθέντα· ἀλλ' ἡμᾶς ἀπέστειλεν, ὥστε καταλαβεῖν σε τὸ συνέδριον, καὶ μὴ ἀπολειφθῆναι αὐτοῦ τὴν σὴν ὁσιότητα. Πρὸς δὲ Διόσκορον εἶρηκεν, ὡς τὰ ὑπομνήματα λέγουσιν· Εἰρήκατέ μοι νῦν ὅτι λιθέλλους ἐπιδεδωκεν Εὐσέβιος. Παρακαλῶ πάλιν παρόντων ἀρχόντων ⁸⁴ καὶ τῆς συγ-

VARIÆ LECTIONES.

⁸³ C. C. εἶπον. ⁸⁴ παρὰ τοῦ τῶν ἀρχόντων.

VALESI ANNOTATIONES.

(14) Βοηθὸς τοῦ μαγίστρου. Langus et Christophorus *Boethum* interpretati sunt, quasi id nomen proprium esset. Atqui βοηθὸς nomen est officii. Sic enim dicebatur princeps officii magistri officiorum, qui et ex schola agentium in rebus,

ut docet *Notitia imperii Romani*. Porro adiutor iste magistri officiorum, Eleusinius proprio nomine dicebatur, ut scribitur in actione tertia concilii Chalced.

κλήτου δοκιμασθῆναι τὰ κατ' ἐμέ. Εἶτα ἐτέρων τοιούτων ἐγκαιμένων, αὐθις ἀπεστάλησαν οἱ ὀφείλοντες τὸν αὐτὸν προτρέψασθαι Διόσκορον τοῖς πραττομένοις παρῆναι. Καὶ τούτου γενομένου, ἐπαναζεύξαντες οἱ πεμφθέντες εἰρήκασιν ἔχειν ἐν σημείοις (15) τὴν αὐτοῦ φωνήν, ἃ δηλοῦσιν αὐτὸν εἰπεῖν.

Ἦδη φθάσας δεδήλωκα τῇ ὑμετέρᾳ θεοσεβείᾳ ὥς ὅτι καὶ ἀρρώστια συνέχομαι, καὶ ἐξαιτῶ ὥστε καὶ τοὺς μεγαλοπρεπεστάτους ἄρχοντας, καὶ τὴν ἱερὰν σύγκλητον καὶ νῦν παρῆναι τῇ τῶν ἐξετασθησομένων κρίσει. Ἐπειδὴ δέ μοι τὰ τῆς ἀρρώστιας ἐπετάθη, τούτου χάριν τὴν ὑπέρθεσιν πεποίημαι. Καὶ Κεκρόπιον εἰπεῖν τὰ ὑπομνήματα δηλοῖ πρὸς τὸν Διόσκορον, πρῶν μὴδὲν περὶ ἀρρώστιας εἰπεῖν. ὀφείλει οὖν αὐτὸν τοῖς κανόσι τὸ ἱκανὸν ποιῆσαι. Πρὸς δὲ ὁ Διόσκορος ἀπεφάνητο, Ἄπαξ εἶπον ὀφείλει παρῆναι τοῖς ἄρχοντας. Εἶτα τὸν Ῥουφῖνον εἰπεῖν πρὸς αὐτὸν ἐπίσκοπον Σαμοσάτων, κανονικὰ τὰ κινούμενα καθεστάναι, καὶ δύνασθαι αὐτὸν παραγεγόμενον ἃ βούλεται διεξελθεῖν. Πυθομένου δὲ τοῦ Διοσκόρου εἰ Ἰουθενάλιος καὶ Θαλάσσιος παρεγένοντο καὶ Εὐστάθιος, ἀπεκρίνατο, ὡς οὐδὲν πρὸς ἑποῖ. Πρὸς ἃ Διόσκορον εἰπεῖν τὰ πεπραγμένα δηλοῦσι παρακαλέσαι⁵⁵ τὸν φιλόχριστον βασιλέα, ὥστε καὶ τοὺς ἄρχοντας παρῆναι, καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ δεδικακότητας. Καὶ πρὸς ταῦτα τοὺς πεμφθέντας εἰπεῖν, μόνου κατηγορεῖν αὐτοῦ τὸν Εὐσέβιον, καὶ οὐ πάντας ὀφείλειν παραγενέσθαι. Καὶ πρὸς ταῦτα τὸν Διόσκορον εἰπεῖν, ὀφείλει καὶ τοὺς ἄλλους παρῆναι τοὺς σὺν αὐτῷ δεδικακότητας. Μηδὲ γὰρ ἰδικὸν ἔχειν πρᾶγμα πρὸς αὐτὸν τὸν Εὐσέβιον· ἀλλ' εἰ ἄρα (m) περὶ ὧν πάντες δεδικάκασιν. Καὶ πάλιν ἐπιμεινάντων τῶν πεμφθέντων περὶ τούτου, ἀπέφησεν ὁ Διόσκορος εἰπὼν· Ἄπαξ εἶπον ἃ εἶπον· καὶ περαιτέρω τούτων εἰπεῖν οὐκ ἔχω. Πρὸς ἃ Εὐσέβιος· ὁ τοῦ Δορυλαίου διεξῆλθε, πρὸς μόνον Διόσκορον ἔχειν, καὶ πρὸς μηδένα ἕτερον· καὶ ἤξιωσε τρίτῃ κλήσει κληθῆναι τὸν Διόσκορον. Καὶ ὑπολαβὼν Ἀέτιος, ἐδίδασκε, πρῶν τινὰς λέγοντας ἑαυτοὺς κληρικοὺς μετὰ καὶ ἐτέρων λαϊκῶν τῆς Ἀλεξανδρέων ὁρμωμένους, ἐπιδοῦναι λιθέλλους κατὰ Διοσκόρου, καὶ τούτους πρὸ τοῦ συνεδρίου ἐστῶτας ἐκβοήσεσι χρῆσθαι. Καὶ πρῶτα μὲν ἐπιδεδωκότες Θεοδώρου (n) διακόνου γενομένου

A quæ actis inserta leguntur, rursus **316** missi sunt qui Dioscorum hortarentur ut gestis interesset. Quod ubi factum est, hi qui missi erant, reversi dixerunt se responsionem Dioscori notis exceptam habere, quæ est hujusmodi :

Jam antea pietati vestræ significavi, me morbo laborare, et postulare ut magnificentissimi judices et sacer senatus nunc quoque intersint iudicio eorum quæ examinanda sunt. Sed quoniam morbus meus increvit, idcirco adesse non potui. Tum vero Cecropius, ut in iisdem actis legitur, Dioscoro dixit, paulo ante nullam mentionem morbi ab illo factam fuisse; proinde sacris regulis satisfacere eum debere. Cui Dioscorus respondit his verbis : Semel dixi judices adesse oportere. Ad hæc Rufinus Samosatensis episcopus Dioscoro dixit, canonicum constitutum esse iudicium, et posse Dioscorum, si adesset, cuncta quæ vellet libere dicere. Cumque Dioscorus interrogasset utrum Juvenalis et Thalasius atque Eustathius ad concilium venissent, respondit Pergamius nihil istud ad rem pertinere. Quibus verbis Dioscorum hæc subjecisse, eadem acta testantur : postulasse se a Christi amantissimo imperatore, ut juberet magnificentissimos judices interesse concilio, et eos qui una cum ipso judicaverant. Quibus legati a concilio missi responderunt, eum solum ab Eusebio accusatum esse, nec reliquos adesse debere. Tum vero Dioscorum intulisse, alios quoque adesse oportere qui una cum ipso judicavissent. Neque enim Eusebium privatam adversus ipsum causam habere, sed communem ob ea quæ omnes simul judicavissent. Et cum legati in iisdem perstarent, Dioscorus respondit : Quæ dixi, semel dixi, nec amplius habeo quod dicam. Quibus renuntiatis, Eusebius episcopus Dorylæi dixit se adversus unum Dioscorum causam habere, adversus alium præterea neminem. Postulavitque ut tertia vocatione Dioscorus citaretur. Post hæc Aetius retulit, quosdam qui se clericos esse dicerent, una cum aliis laicis ab urbe Alexandria venientes, nuper libellos porrexisse adversus Dioscorum, et nunc pro foribus concilii stantes vociferari. Cum

VARIE LECTIONES.

⁵⁵ παρακαλέσας.

VALESU ANNOTATIONES.

(15) *Ἐν σημείοις*. In Actis concilii Chalcedonensis pro his verbis scriptum est ἐν ἐκλήψει, quod vetus interpretes ita vertit : *Et certa locuti sunt quæ in exceptis habeo*. Certe Himerius erat notarius et lector, missus a concilio una cum episcopis ad Dioscorum, ut notis exciperet ea quæ ab utraque parte dicerentur, id enim erat officium notariorum. Solebant autem episcopi quoties ad synodum proficiscerentur, notarium suum secum

D deducere, qui gesta synodalia notis exciperet : quo scilicet finita synodo codicem actorum singuli referrent in patriam. Cæterum quod vetus ille interpretes σημεία vertit excepta, equidem valde probō. Unde et σημειώσεις Origenis, Latine excepta dici debere existimo. Scio quidem Origenis σημειώσεις a Rufino et Hieronymo excerpta vulgo appellari, sed vitiose ita scribi existimo, cum excepta potius debeant nominari.

VARIORUM.

(m) Ἄλλ' εἰ ἄρα. Videtur legendum ἀλλ' ἢ ἄρα. W. LOWTH.

(n) Θεοδώρου. Theodorus et Ischyron, Ecclesiæ Alexandrinæ diaconi, Athanasius ibidem presbyter,

et Sophronius Laicus, mala quæ a Dioscoro passi sunt, exposuerunt libellis qui exstant *Concil. tom. IV*, pag. 396, 400, 405, 411, edit. Labbe.

ergo libellos obtulisset primum quidem Theodorus A qui sanctæ Alexandrinorum Ecclesiæ diaconus fuerat, deinde Ischyrio similiter, et ipse diaconus: tum Athanasius presbyter et Cyrilli sororis filius: ac postremo Sophronius; quibus Dioscorum partim ob blasphemias, partim ob corporalia quædam damna et violentas pecuniæ exactiones accusabant:

317 tertia vocatione citatus est Dioscorus, monitusque est ut ad concilium accederet. Regressi igitur qui ad hoc missi fuerant, nuntiarunt Dioscorum ista dixiss: eSatis superque docui pietatem vestram: nec iis aliud quidquam adjicere possum. Rursus instantibus legatis, eumque ut veniret hortantibus, cum idem semper respondisset Dioscorus, Paschasinus episcopus: dixit Jam ter vocatus Dioscorus haudquam comparuit, torquente ipsum conscientia. Et B interrogavit episcopos qui aderant, quam pœnam commeruisset. Cumque episcopi ad hæc respondissent illum in canones commisisse, et Proterius episcopus Smyrnæ dixisset: Quando sanctus Flavianus occisus est, nihil recte neque ordine factum est super illo: vicarii Leonis episcopi senioris Romæ ita decreverunt ad verbum:

Quæ Dioscorus, antehac episcopus magnæ civitatis Alexandriæ, contra ordinem canonum et contra disciplinam ecclesiasticam attentavit, manifesta sunt, tam ex his quæ jam sunt examinata in primo concessu, quam ex his quæ hodierno die sunt gesta. Hic enim, ut plurima alia prætermittamus, Eutychem eadem cum ipso sentientem, regulariter a proprio depositum episcopo, sanctissimo scilicet Patre nostro et archiepiscopo Flaviano, propria auctoritate contra sacros canones in communionem suscepit, priusquam Ephesi consedisset una cum reliquis Deo charissimis episcopis. Verum episcopis quidem apostolica sedes veniam concessit ob ea quæ illic ab iisdem non sponte gesta fuerant. Qui quidem hactenus permanserunt, sanctissimo archiepiscopo Leoni et sanctæ universali synodo obsequentes. Qua de causa eos, utpote ejusdem cum ipso fidei cultores, in communionem suam recepit. Hic vero, in hodiernum usque diem ob ea gloriari non desinit, quorum causa gemere et ad terram usque sese inclinare debuerat. Præterea epistolam beatissimi papæ Leonis, quam ille ad sanctæ memoriæ Flavianum conscripserat, legi minime permisit: idque quamvis sæpissime rogatus esset ab iis qui epistolam attulerant, et quamvis

τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἁγίας Ἐκκλησίας, εἴτα δὲ καὶ Ἰσχυρίωνος διακόνου⁵⁶, καὶ Ἀθανασίου πρεσβυτέρου καὶ ἀδελφίδου Κυρίλλου, καὶ πρὸς τε Σωφρονίου, δι' ὧν περὶ γε βλασφημιῶν ἐνεκάλεσαν Διοσκόρω, περὶ τε σωματικῶν καὶ βιαιᾶς ἀφαιρέσεως (16) χρημάτων, τρίτῃ κλήσις γέγονε προτρέπουσα τὸν Διοσκόρον παραγενέσθαι. Τοιγαροῦν ἐπαναζευξαντες οἱ ἐπὶ τούτῳ ἀφωρισμένοι, εἰρήκασιν εἰπεῖν τὸν Διοσκόρον· Αὐτάρκως ἐδίδαξα τὴν ὑμετέραν θεοσεβειαν, οἷς προσθεῖναι τι οὐ δύναμαι. Καὶ αὐθις δὲ τὰ αὐτὰ εἰρηκότος τοῦ αὐτοῦ Διοσκόρου, ἐπιμεινάντων τῇ προτροπῇ τῶν ἐπὶ τοῦτο σταλέντων, Πασχασίνος ἐπίσκοπος εἶπεν· Καὶ ἤδη τρίτον κληθεὶς Διοσκόρος, οὐ παρεγένετο, ὑπὸ συνειδήσεως βαλλόμενος, ἐπυνθάνετο (17) τίνας ἄξιους εἶη· πρὸς δὲ τῶν ἐπισκόπων ἀποκριναμένων, ὑποπεπτωκέναι αὐτὸν τοῖς κανόσι, Προτερίου δὲ ἐπισκόπου Σμύρνης (ο) εἰπόντος, "Ὅτε ἐφρονεῦετο ἅγιος Φλαβιανός, οὐδὲν ἀκόλουθον ἐπράχθη ἐπ' αὐτῷ· οἱ τὸν τόπον ἐπέχοντες Λέοντος ἐπισκόπου τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, ἀπεφάναντο ἐπὶ λέξεως ταῦτα·

Δῆλα γεγένηται τὰ τετολμημένα Διοσκόρῳ τῷ γενομένῳ τῆς Ἀλεξανδρέων μεγαλοπόλεως ἐπισκόπῳ κατὰ τῆς τῶν κανόνων τάξεως, καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως ἐκ τῶν ἤδη ἐξετασθέντων ἐν τῷ πρώτῳ συνεδρίῳ, καὶ ἀπὸ τῶν σήμερον πεπραγμένων. Οὗτος γὰρ, ἵνα τὰ πολλὰ παραλίπωμεν, Εὐτυχῇ τὸν ὁμόδοξον αὐτῷ, καθαιρεθέντα κανονικῶς παρὰ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, τοῦ ἐν ἁγίοις φαμέν Πατρὸς ἡμῶν καὶ ἀρχιεπισκόπου Φλαβιανοῦ, αὐθεντήσας ἀκανονίστως εἰς κοινωνίαν ἀνεδέξατο, πρὶν ἢ συνεδρεῦσαι ἐν τῇ Ἐφεσίων μετὰ τῶν θεοφιλῶν ἐπισκόπων. Ἀλλ' ἐκείνοις μὲν ὁ ἀποστολικὸς θρόνος συγγνώμην ἀπένειμεν ἐπὶ τοῖς ἐκείσε μὴ κατὰ γνώμην ὑπ' αὐτῶν πεπραγμένοις· οἱ καὶ διετέλεσαν μέχρι τοῦ παρόντος ἐπόμενοι τῷ ἁγιωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ Λέοντι, καὶ πάσῃ τῇ ἁγίᾳ καὶ οἰκουμένικῃ συνόδῳ. Οὗ δὲ χάριν καὶ ἐν τῇ αὐτοῦ κοινωνίᾳ αὐτοὺς ὁμοπίστους ἐδέξατο. Οὗτος δὲ καὶ μέχρι τοῦ παρόντος διέμεινε σεμνυνόμενος ἐν ἐκείνοις, ἐφ' οἷς ἔδει στένειν, καὶ ἐς γῆν κεκυφέναι ὀφείλει. Πρὸς τούτοις δὲ, οὐδὲ τὴν ἐπιστολὴν ἀναγνωσθῆναι συνεχώρησε τοῦ μακαριωτάτου πάπα Λέοντος, τὴν γραφείσαν παρ' αὐτοῦ πρὸς τὸν ἐν ἁγίοις τὴν μνήμην Φλαβιανόν, καὶ ταῦτα πολλάκις παρακληθεὶς ἀναγνῶναι ταύτην ὑπὸ τῶν κεκοιμηκότων, καὶ μεθ' ὅρκων ποιή-

VARIÆ LECTIONES.

⁵⁶ Valesius et C. C. Ἰσχυρίωνος καὶ αὐτοῦ διακόνου.

VALESII ANNOTATIONES.

(16) Καὶ βιαιᾶς ἀφαιρέσεως. Assentior viris doctis qui βιαιᾶς emendarunt ex conjectura, ut opinor. Nam libri nostri nihil mutant. Codex tamen Tellerianus, quem dum editio nostra sub prelo esset, οἱ portune nactus sum, diserte scriptum habet βιαιᾶς

ἀφαιρέσεως.

(17) Ἐπυνθάνετο. Niceph. hic aliquot verba inseruit hoc modo: καὶ τῶν ἐπισκόπων ἀνεπυνθάνετο, etc.

VARIORUM.

(ο) Προτερίου ἐπισκόπου Σμύρνης. Loco Προτερίου legendum Αἰθεριου, ut recte monet Pagius

ad annum 446, n. 6, quo nomine in Actis concilii appellatur. W. Lowth.

σασθαι τὴν ἀνάγνωσιν ὑποσχόμενος· ἥς μὴ ἀναγνώ-
σασθαι, σκανδάλων καὶ βλάβης [αἱ] ἀνὰ τὴν οἰκουμέ-
νην ἀγιώταται ἐπληρώθησαν Ἐκκλησίαι. Ἄλλ' ὅμως
τοιούτων παρ' αὐτοῦ τολμηθέντων, ἐπισκοποῦμεν
περὶ τῆς (18) προτέρας ἀνοσίας αὐτοῦ πράξεως,
φιλανθρωπίας τινὸς αὐτὴν ἀξιῶσαι, ὥς καὶ τοὺς
λοιποὺς θεοφιλεστάτους ἐπισκόπους, καίτοι μὴδὲ τὴν
αὐθεντίαν παραπλησίως αὐτῷ τῆς κρίσεως ἐσχηκό-
τας. Ἐπειδὴ δὲ τοῖς δευτέροις τὴν προτέραν παρα-
νομίαν ὑπερηκόντισεν, ἐτόλμησε δὲ καὶ ἀκοινωνισίαν⁵⁷
ὑπαγορεῦσαι κατὰ τοῦ ἀγιωτάτου καὶ ὁσιωτάτου
ἀρχιεπισκόπου τῆς μεγάλης Ῥώμης Λέοντος· πρὸς
ἐξ τούτοις, καὶ λιθέλλων παρανομιῶν μεστῶν κατ'
αὐτοῦ προσενηχθέντων τῇ ἀγίᾳ καὶ μεγάλῃ συνόδῳ,
καὶ ἄπαξ, καὶ δις, καὶ τρίς διὰ θεοφιλῶν ἐπισκόπων
κανονικῶς κληθεὶς οὐχ ὑπήκουσεν, ὑπὸ τοῦ ἰδίου
συνειδότος δηλονότι κεντούμενος, καὶ τοὺς παρὰ
συνόδων διαφόρων ἐνθέσμως καθαιρεθέντας, παρα-
νόμως ἐδέξατο, αὐτὸς καθ' ἑαυτοῦ τὴν ψῆφον ἐξ-
ήνεγκε, διαφόρως τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς πατήσας θε-
σμούς. Ὁθεν ὁ ἀγιώτατος καὶ μακαριώτατος ἀρχι-
ἐπίσκοπος τῆς μεγάλης καὶ πρεσβυτέρας Ῥώμης
Λέων δι' ἡμῶν καὶ τῆς παρούσης συνόδου, μετὰ τοῦ
τρισμακαρίου καὶ πανευφύμου Πέτρου τοῦ ἀποστό-
λου, ὃς ἐστὶν πέτρα καὶ κρητὶς τῆς καθολικῆς Ἐκ-
κλησίας, καὶ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως θεμέλιος τυγχά-
νει, ἐγύμνωσεν αὐτὸν τοῦ τε ἐπισκοπικοῦ ἀξιώμα-
τος, καὶ πάσης ἱερατικῆς ἡλλοτρίωσεν ἐνεργείας.

Τοιγαροῦν ἡ ἀγία αὕτη καὶ μεγάλη σύνοδος, τὰ
ἐδόξαντα τοῖς κανόνιν ἐπὶ τῷ μνημονευθέντι Διοσκό-
ρῳ ψηφίστηται. Ὡν δὲ κυρωθέντων παρὰ Ἀνατολίου,
Μαξίμου τε αὐ καὶ τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων ἄνευ ἐκείνων
τῶν ἅμα Διοσκόρῳ παρὰ τῆς συγκλήτου καθαιρεθέν-
των, ἀναφορὰ περὶ τούτων πρὸς Μαρκιανὸν ἐγράφετο
παρὰ τῆς συνόδου, καὶ ἡ καθαίρεσις ἐπέμπετο Διοσκόρῳ
παρὰ τῆς αὐτῆς συνόδου, ἔχουσα ὧδε· Γίνωσκε σαυ-
τὸν διὰ τὴν κατὰ τῶν θείων κανόνων ὑπερηψίαν (p), καὶ
διὰ τὴν ἀπειθείαν σου τὴν περὶ τὴν ἁγίαν ταύτην καὶ
οἰκουμενικὴν σύνοδον, ὑπὲρ ὧν πρὸς τοῖς ἄλλοις
πλημμελήμασιν οἷς ἐάλως, καὶ τρίτον κληθεὶς παρὰ
τῆς ἀγίας ταύτης καὶ μεγάλης συνόδου, κατὰ τοὺς
θείους κανόνας ἐπὶ τὸ ἀποκρίνασθαι τοῖς ἐπαγομέ-
νοις, οὐκ ἀπήντησας μὴνὶ ὀκτωβρίῳ τῷ ἐνεστῶτι
τρισκαιδεκάτῃ, παρὰ τῆς ἀγίας καὶ οἰκουμενικῆς
συνόδου καθηρῆσθαι τῆς ἐπισκοπῆς, καὶ παντὸς
ἐκκλησιαστικοῦ θεσμοῦ (19) ὑπάρχειν ἀλλότριον.

VARIAE LECTIONES.

⁵⁷ ἀκοινωνήσιαν.

VALESI ANNOTATIONES.

(18) Ἐπισκοποῦμεν περὶ τῆς. Ita legitur etiam
apud Nicephorum. Verum in actis Chalced. con-
cilii et in c. 4 lib. II, ubi hæc damnationis sen-
tentia refertur, rectius scriptum est ἐσχοποῦμεν,
etc. Ego vero transpositis præpositionibus mallem

(p) Διὰ τὴν κατὰ τῶν θείων κανόνων ὑπερ-
οψίαν. Pagius aliique observarunt ex Anatolii ver-
bis paulo infra, Dioscorum depositum non fuisse
quod hæresin propugnasset (quanquam revera

A ipsemet adjecto jurejurando pollicitus esset se eam
recitari jussurum. Qua minime perlecta, sanctis-
simas per universum orbem terrarum Ecclesias
scandalis ac detrimentis complevit. Sed tamen,
quamvis tot ac tanta ab eo præsumpta sint, propo-
situm nobis erat, quod quidem ad prius ejus
impium facinus pertinet, clementer illum ac benigne
tractare, sicut et reliquos Deo dilectos episcopos,
licet isti non eandem ac ille judicandi potestatem
habuissent. Sed quoniam priorem injustitiam
posterioribus factis **318** longe superavit: ausus
quippe est excommunicationem dictare adversus
sanctissimum ac religiosissimum magnæ Romæ
archiepiscopum Leonem: præterea cum libelli
pleni criminum ac flagitiorum sancto et magno
concilio contra illum oblati essent, semel, iterum,
ac tertio vocatus juxta canonum præscripta per Dei
amantissimos episcopos, minime obtemperavit, pro-
pria videlicet conscientia ipsum lancinante. Eos
denique qui a diversis synodis juste depositi fue-
rant, illegitime in communionem suscepit: contra
semetipsum sententiam protulit, ecclesiasticis legi-
bus sæpius proculcatis. Idcirco sanctissimus ac
beatissimus magnæ et senioris Romæ archiepiscopus
Leo, per nos, et per præsentem synodum, una cum
beatissimo et omni laude dignissimo apostolo Petro,
qui petra et basis est Ecclesiæ catholice, rectæque
fidei fundamentum, episcopali eum dignitate exuit,
et ab omni sacerdotali officio alienum pronuntiavit.

C Sancta igitur et magna hæc synodus, super
memorato Dioscoro ea quæ canonibus placita sunt
decernat. Quæ cum ab Anatolio et Maximo, et a
reliquis episcopis confirmata essent, exceptis iis
qui una cum Dioscoro a senatu fuerant depositi,
relatio de his rebus ad Marcianum principem
scripta est a concilio, et libellus depositionis ab
eodem concilio missus est ad Dioscorum in hæc
verba: Scias te ob despectum sacrorum canonum,
et ob contumaciam qua usus es erga hanc sanctam
et universalem synodum: eo quod præter alia
crimina de quibus convictus es, tertio vocatus ab
hoc sancto et universali concilio juxta sacros cano-
nes, ut accusationibus responderes, minime occurri-
sti, octobris mensis præsentis die tertio decimo a
sancta et universali synodo depositum esse, et ab
episcopatu omnique ecclesiastico munere submotum.
Post hæc cum de his rebus ad religiosissimos etiam

VARIORUM.

Eutychianista fuit et hæreticus pertinacissimus),
sed ob contumaciam, violationem canonum, et
contemptum legum ecclesiasticarum.

clericos sanctissimæ Alexandrinorum Ecclesiæ scriptæ essent litteræ, et edictum contra Dioscorum propositum fuisset, consessus **319** iste finem accepit.

Hunc in modum finito superiore consessu, episcopi denuo congregati, ad interrogationem iudicum qui rectam fidem exponi postulaverant, responderunt nihil amplius esse statuendum, cum causa Eutychis finem accepisset, et episcopi Romani iudicio esset terminata, cui universi acquievisent. Rursus vero cum omnes episcopi clamarent se cunctos eadem dicere, et iudices facta interlocutione pronuntiassent, ut singuli patriarchæ cum uno aut altero episcopo quem ex sua diocesi elegissent, in medium prodirent, quo uniuscujusque sententia palam fieret; Florentius Sardinianus episcopus inducias postulavit, ut cum deliberatione ad veritatis notitiam pervenirent. Tum Cecropius episcopus Sebastopoleos dixit: Fides recte exposita est a trecentis et octodecim sanctis Patribus, et confirmata a sanctis Patribus, Athanasio, Cyrillo, Cælestino, Hilario, Basilio, Gregorio, et nunc denuo per sanctissimum Leonem. Petimus igitur ut verba trecentorum et octodecim sanctorum Patrum, et sanctissimi Leonis scripta recitentur. Quibus perlectis, universa synodus exclamavit in hæc verba: Hæc fides orthodoxorum; sic omnes credimus; Leo papa ita credit. Cyrillus ita credidit; papa sic exposuit.

Postea vero cum alia interlocutio prolata fuisset, ut expositio fidei centum et quinquaginta Patrum recitaretur, statim recitata est: et completa lectione, universa synodus exclamavit: Hæc est

Εἶτα τῶν περὶ τούτων γραφέντων καὶ πρὸς θεοφιλεῖς ἐπισκόπους τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ (20) ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας, καὶ προθέματος (21) κατὰ τοῦ Διοσκοροῦ γενομένου, τὰ τῆς τοιαύτης συνελεύσεως πέρας ἐδέχετο.

Οὕτω μὲν οὖν τὰ τῆς φθασάσης συνελεύσεως ἐπερατώθη· μετὰ ταύτην δὲ καὶ αὖθις συναλισθέντες ἔφασκον πρὸς πεῦσιν τῶν ἀρχόντων, διδαχθῆναι βουλομένων τὰ τῆς ὀρθῆς θρησκείας, καὶ ὥς οὐ δέοι (22) τι περαιτέρω τυπωθῆναι ἅπαξ τῶν κατ' Εὐτυχῇ πέρας δεξαμένων, καὶ διατυπωθέντων παρὰ τοῦ ἐν Ῥώμῃ ἐπισκόπου, οἷς καὶ πάντες ἐστοίχησαν· βοιόντων τε αὖ πάντων τῶν ἐπισκόπων πάντας τὰ αὐτὰ λέγειν, καὶ τῶν ἀρχόντων διαλαλησάντων ἕκαστον πατριάρχην ἐκλεγόμενον· ἐν ἧ δεύτερον τῆς ἰδίας διοικήσεως πρόσωπον, ἐς μέσον παρελθεῖν, ὥς τὴν ἐκάστου φανερωθῆναι γνώμην, Φλωρέντιος ἐπίσκοπος (23) Σάρδεων ἤτησεν, ἐφ' ᾧ μετὰ σκέμματος προσελθεῖν αὐτοὺς τῇ ἀληθείᾳ. Καὶ Κεκρόπιος ἐπίσκοπος Σεβαστοπόλεως ἔφη ταῦτα· Ἡ πίστις καλῶς εἴρηται τῶν τριακοσίων δεκαοκτὼ ἀγίων Πατέρων, καὶ ἐβεβαιώθη παρὰ τῶν ἀγίων Πατέρων, Ἀθανασίου, Κυρίλλου, Κελεστίνου, Ἰλαρίου, Βασιλείου, Γρηγορίου, καὶ νῦν πάλιν διὰ τοῦ ἀγιωτάτου Λέοντος. Καὶ ἀξιούμεν καὶ τὰ τῶν ἀγίων Πατέρων τι καὶ τὰ τοῦ ὁσιωτάτου Λέοντος ἐναγνώσθηναι. Ὡς ἀνεγνωσμένων ἡ πᾶσα σύνοδος ἀνεκράυγασε ταῦτα· Αὕτη ἡ πίστις τῶν ὀρθοδόξων· οὕτως πάντες πιστεύομεν· ὁ πάπας Λέων οὕτω πιστεύει. Κύριλλος οὕτως ἐπίστευσεν· ὁ πάπας οὕτως ἡρμήνευσεν.

Ἐτέρας τε διαλαλιᾶς ἐνεχθείσης, ὥστε καὶ τὰ ἐκτεθειμένα παρὰ τῶν ἀγίων ρν' τυχεῖν ἀναγνώσεως, ἀνεγνώσθη καὶ ταῦτα. Πρὸς ἃ πάλιν οἱ τῆς συνόδου βοήσαντες, ἔφησαν· Αὕτη ἡ πάντων πίστις· αὕτη

VALESH ANNOTATIONES.

phorsonus ita interpretati sunt: et ab omni ecclesiastico jure esse abalienatum. Vetus autem interpres Chalcedonensis concilii, pag. 214, functionem vertit, rectius meo quidem iudicio. In libello autem depositionis ejusdem Dioscori, quem Chalced. synodus iisdem fere verbis misit ad clericos Alexandrinæ Ecclesiæ qui tum erant Chalcedone, pro θεσμοῦ scriptum est βαθμοῦ hoc modo: καθαιρεῖσθαι τῆς ἐπισκοπῆς, καὶ παντὸς ἐκκλησιαστικοῦ βαθμοῦ γενέσθαι ἀλλότριον. In sententia vero damnationis quam legati sedis apostolicæ contra eundem Diosc. pronuntiarunt, pro eodem ponitur ἐνέργεια. Sic enim ibi legitur: Ἐγύμνωσεν αὐτὸν τοῦ ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος, καὶ πάσης ἱερατικῆς ἡλλοτρίωσεν ἐνεργείας. Idcirco autem hæc verba adjecta sunt a synodo, ut significarent Dioscorum ad laicam communionem redactum esse. Non enim solum episcopali dignitate exutus esse dicitur, verum etiam ab omni ecclesiastico officio submotus: ne quis forte existimaret eum ab actu episcopali remotum in presbyterii gradum detrusum esse. Id enim facere, sacrilegium est, ut dicitur in act. 4 synodi Chalcedonensis, pag. 247.

(20) Ἐπισκόπους τῆς Ἀλεξανδρείας. Scribendum videtur κληρικούς. Libellus enim depositionis Dioscori missus est ad clericos Alexandrinæ Ecclesiæ qui tunc erant Chalcedone, ut videre est in actis Chalced. concilii, pag. 214. Ordo quidem legitimus postulabat, ut Dioscori depositio episcopis quoque Ægypti a synodo indicaretur. Verum id

postea præstituri erant episcopi Chalced. concilii in sua Synodica. Tunc vero satis habuerunt, depositionem Dioscori Alexandrinis clericis qui tum erant Chalcedone, significare, Eleemosyno scilicet presbytero et œconomo, et Enthadio archidiacono, ac reliquis clericis. Certe hic de episcopis Ægypti sermonem non esse, satis declarant Evagrii verba. Episcopos enim Alexandrinæ Ecclesiæ eos appellat: quæ appellatio non convenit episcopis Ægypti.

(21) Προθέματος. In Niceph. scriptum est προθέματος. In actis tamen Chalced. concilii scribitur πρόθεσμα. In Telleriano codice scriptum inveni προθέματος.

(22) Καὶ ὥς οὐ δέοι. Procul dubio delenda est particula καὶ, quippe quæ hoc loco prorsus superflua est. Porro locus quem designat Evag. exstat in actione secunda concilii Chalced. pag. 159 editionis Binii. Cæterum notandum est id quod jam monui, exemplaria synodi Chalced. quibus usus est Evagrius, diversa fuisse ab iis quæ nunc habemus. Nam quæ nobis est actio tertia, secunda est Evagrio, ut jam vidimus. Quæ vero in nostris exemplaribus inscribitur secunda actio, tertia est Evagrio, ut ex hoc loco et sequentibus fiet.

(23) Φλωρέντιος ἐπίσκοπος. Locus quem hic designat Evagrius, legitur in actione secunda Chalced. concilii p. 159. Verba item Cecropii episcopi Sebastopoleos habentur in eadem pagina.

ἡ πίστις τῶν ὀρθοδόξων· Οὕτως πάντες πιστεύομεν. Μεθ' οὗς Ἀέτιος (24) ὁ ἀρχιδιάκονος ἔφη ἔχειν μετὰ χειρὸς τὴν πρὸς Νεστόριον ἐπιστολὴν Κυρίλλου τοῦ θεσπεσίου, ἣν πάντες οἱ ἐν Ἐφέσῳ συλλεγόντες ἐκύρωσαν οἰκαίαις ὑποσημειώσασιν· ἔχειν τε καὶ τὴν ἑτέραν ἐπιστολὴν αὐτοῦ Κυρίλλου, γεγραμμένην πρὸς Ἰωάννην τὸν Ἀντιοχείας, καὶ αὐτὴν βεβαιωθείσαν, ἃς ἐξήτει ἀναγνώσεως τυχεῖν. Διαλαλιᾷς τε πρὸς ταῦτα γεγεννημένης, ἄμφω ἀνεγνώσθησαν.

Καὶ τῆς μὲν προτέρας αὐτῆς ⁵⁸ ἓν ἑνὶα τοῖς ὀνόμασιν ἐστὶν ταῦτα· Τῷ εὐλαβεστάτῳ ⁵⁹ συλλειτουργῷ ⁶⁰ Νεστορίῳ Κύριλλος. Καταφλυαροῦσιν, ὡς μανθάνω, τινὲς τῆς ἐμῆς ὑπολήψεως ἐπὶ τῆς σῆς θεοσεβείας, καὶ τοῦτο συχνῶς, τὰς τῶν ἐν τέλει συνόδους καιροφυλακτοῦντες μάλιστα, καὶ τάχα που καὶ τέρπειν ^B εἰδόμενοι τὴν σὴν ἀκοήν. Καὶ μεθ' ἑτέρα· Ἐφη τοίνυν ἡ ἀγία καὶ μεγάλη σύνοδος αὐτὸν τὸν ἐκ Θεοῦ καὶ Πατρὸς κατὰ φύσιν γεννηθέντα Υἱὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ Θεοῦ ἀληθινοῦ Θεὸν ἀληθινόν, τὸ φῶς τὸ ἐκ τοῦ φωτός, τὸν δι' οὗ τὰ πάντα πεποίηκεν ὁ Πατήρ, καταλθεῖν, σαρκωθῆναι, ἐνανθρωπήσαι, παθεῖν, ἀναστῆναι τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, ἀνελθεῖν εἰς οὐρανούς. Τούτοις καὶ ἡμᾶς ἐπεσθαι δεῖ, καὶ τοῖς λόγοις καὶ τοῖς παραδείγμασιν, ἐννοοῦντας τί τὸ σαρκωθῆναι καὶ ἐνανθρωπήσαι δηλοῖ τὸν Θεὸν Λόγον. Οὐ γάρ φαμεν ὅτι ἡ τοῦ Λόγου φύσις μεταποιηθεῖσα, γέγονε σὰρξ· ἀλλ' οὐδὲ εἰ ὅλον ἄνθρωπον μεταβληθῆναι τὸν ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος· ἐκεῖνο δὲ μᾶλλον, ὅτι σάρκα ἐμψυχωμένην ψυχῇ λογικῇ ἐνώσας ὁ Λόγος ^C ἑαυτῷ καθ' ὑπόστασιν, ἀφράστως καὶ ἀπερινοήτως γέγονεν ἄνθρωπος, καὶ κεχηρμάτικεν Υἱὸς ἀνθρώπου, οὐ κατὰ θέλησιν μόνην, ἢ εὐδοκίαν· ἀλλ' οὐδὲ ὡς ἐν προσλήψει προσώπου μόνου· καὶ ὅτι διάφοροι μὲν αἱ πρὸς ἐνότητά τὴν ἀληθινὴν συνενεχθεῖσαι φύσεις (25), εἷς δὲ ἐξ ἀμφοῖν Χριστὸς, καὶ Υἱὸς, οὐχ ὡς τῆς τῶν φύσεων διαφορᾶς ἀνῆρημένης διὰ τὴν ἑνωσιν· ἀποτελεσσάων δὲ μᾶλλον ἡμῖν τὸν ἓνα Κύριον καὶ Χριστὸν καὶ Υἱὸν ἐκ θεότητός τε καὶ ἀνθρωπότητος, διὰ τῆς ἀφράστου καὶ ἀπορρήτου πρὸς ἐνότητά συνδρομῆς. Καὶ μετ' ὀλίγα· Ἐπεὶ δὲ δι' ἡμᾶς καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ἐνώσας ἑαυτῷ καθ' ὑπόστασιν τὸν ἀνθρώπινον προῆλθεν ἐκ γυναικὸς, ταυτὶ λέγεται καὶ γεννηθῆναι σαρκικῶς. Οὐ γὰρ πρῶτον ἄνθρωπος ἐγεννήθη κοινὸς ἐκ τῆς ἀγίας ^D Παρθένου, εἴθ' οὕτως καταπεφοίτηκεν ἐπ' αὐτὸν ὁ Λόγος· ἀλλ' ἐξ αὐτῆς μήτρας ἐνωθεὶς, ὑπομεῖναι λέγεται γέννησιν σαρκικὴν, ὡς τῆς ἰδίας σαρκὸς τὴν

A omnium fides; hæc fides orthodoxorum; sic omnes credimus. Post hæc Aetius archidiaconus dixit, habere se præ manibus epistolam divini Cyrilli ad Nestorium, quam universi episcopi in Ephesina synodo congregati subscriptionibus suis comprobassent. Alteram item epistolam ejusdem Cyrilli se habere, scriptam ad Joannem episcopum Antiochiæ, quæ similiter fuisset confirmata. Petitque ut ambæ recitarentur. Facta igitur hac de re interlocutione, utraque epistola recitata est.

Prioris autem epistolæ pars ad verbum sic habet: Reverendissimo et piissimo comministro Nestorio Cyrillus. Nonnulli, ut audio, apud sanctitatem tuam obtreclant famæ nostræ, idque sæpissime: tempus illud præcipue captantes, cum honoratos ac primores viros in unum collectos viderint: ac fortasse existimantes, aures tuas hujusmodi sermonibus oblectari. Et aliquanto post: Sancta igitur et magna synodus ait, illum ex Deo Patre secundum naturam genitum Filium unicum, Deum verum ex Deo vero, lumen ex lumine: per quem omnia fecit Pater; descendisse, incarnatum esse, hominem factum, et passum esse, tertio die resurrexisse, in cælum ascendisse. His nos **320** verbis atque decretis inhærere oportet, considerantes quid sit incarnatum esse, et hominem factum Deum Verbum. Non enim dicimus naturam Verbi immutatam, carnem esse factam: sed neque in totum hominem conversam esse, qui constat ex anima et corpore. Verum illud potius dicimus, Verbum, cum carnem anima rationali animatam sibi personaliter univisset, ineffabili quadam et incomprehensibili ratione hominem factum esse, et filium hominis vocatum, non juxta voluntatem duntaxat ac beneplacitum, sed nec solius personæ assumptione. Et diversas quidem esse naturas quæ in veram unitatem convenerint: unum autem esse Christum et Filium: non quod naturarum diversitas sublata sit per unionem: sed potius divinitate simul et humanitate unum nobis Dominum et Christum ac Filium perficiente per ineffabilem et arcanum illum concursum ad unitatem. Et paulo post: Quoniam vero propter nos et propter nostram salutem humana natura sibi personaliter unita, processit ex muliere, ^D idcirco natus dicitur secundum carnem. Neque enim primum natus est homo vulgaris ex sancta Virgine, ac deinde Verbum in eum descendit: sed ab ipso utero unitus carnalem nativitatem subiisse

VARIAE LECTIONES.

⁵⁸ C. C. αὐτοῖς. ⁵⁹ εὐλ. καὶ θεοσεβεστάτῳ interpretatus est Valesius, omisit ejus typographus. ⁶⁰ C. C. λειτουργῷ.

VALESI ANNOTATIONES.

(24) Μεθ' οὗς Ἀέτιος. Exstat etiam hic locus in actione secunda Chalced. concilii, pag. 160.

(25) Αἱ πρὸς ἐνότητά τὴν ἀληθινὴν συνενεχθεῖσαι φύσεις. Divina enim et humana natura simul junctæ, unum Christum ac Dominum nobis constituerunt. Atque ita verum est quod ait Cyrillus, duas naturas inter se diversas, in veram unitatem coivisse: quod tamen non intellexit Christoph.: non quod ex duabus naturis una facta sit, quem-

admodum Eutyches asseruit; sed quod ex duabus naturis unus exstiterit Christus. Atque ita Cyrillus sententiam suam paulo post exponit, cum ait, διὰ τῆς ἀφράστου καὶ ἀπορρήτου πρὸς ἐνότητά συνδρομῆς. Ex his apparet hallucinatum esse Joannem Langum, doctum alioqui Nicephori interpretem, qui ἐνότητά unionem verit.

dicitur, utpote qui carnis suæ nativitatem sibi propriam asciscat. Eodem modo illum passum esse dicimus et resurrexisse, non quasi Deus Verbum in sua natura plagas passus sit, aut clavorum transfixiones, aut alia quælibet vulnera: Deus enim perpassionis expers est, utpote qui careat corpore. Sed quoniam corpus illud quod proprium ejus erat, passum est, idcirco passus idem dicitur esse pro nobis. Nam in corpore quod patiebatur, inerat Deus impatibilis.

Altera autem Cyrilli epistola, majore quidem ex parte jam relata est in primo hujus historiæ libro. Exstat autem in ea dictum quoddam, quod Joannes quidem Antiochensis episcopus in litteris suis exposuerat; Cyrillus vero omnibus suffragiis approbavit. Id sic habet: Confitemur sanctam Virginem, Deiparam, propterea quod Deus Verbum ex ea carnem sumpserit et homo factus sit, et ab ipso conceptionis exordio templum ex ea assumptum sibi univertit. Evangelicas autem et apostolicas voces quæ de Domino dicuntur, scimus divinos illos viros alias quidem communiter accipere, ut de una persona dictas: alias vero dividere, ut quæ de duabus naturis proferantur. Et has quidem Deo dignas, juxta deitatem Christi: alias vero humiles atque abjectas, juxta ejusdem humanitatem tradidisse. Quibus hæc subjungit Cyrillus: His sacris vocibus vestris perlectis, cum nos ipsos idem sentire intellexeremus: « Unus enim Dominus, una fides, unum baptisma: » Servatorem omnium Deum glorificavimus, invicem gratulantes, quod tam nostræ, **321** quam vestræ regionis Ecclesiæ, fidem cum Scripturis divinitus inspiratis et cum traditione sanctorum Patrum consentientem profiteantur. Quibus perlectis, episcopi qui aderant exclamarunt his verbis: Universi ita credimus: Leo papa ita credit. Anathema ei qui dividit, et ei qui confundit. Hæc est fides Leonis archiepiscopi; Leo sic credit; Leo et Anatolius ita credunt; universi ita credimus; ut Cyrillus, sic nos credimus; Cyrilli æterna memoria; ut epistolæ Cyrilli habent, sic sentimus; ita credidimus, ita credimus. Leo archiepiscopus ita sentit, ita credit, ita scripsit.

Postea cum interlocutio prolata esset, ut epistola quoque Leonis recitaretur, in Græcum sermonem conversa publice recitata est, et monumentis actorum inserta habetur. Hæc epistola perlecta, cum episcopi acclamassent: Hæc fides Patrum: hæc fides apostolorum; omnes ita credimus; orthodoxi ita credunt; anathema ei qui sic non credit; Petrus per Leonem ista locutus est: Apostoli ita docuerunt; pie ac vere docuit Leo; Cyrillus ita docuit. Leo et Cyrillus similiter prædicarunt; anathema ei qui sic non credit; hæc vera fides; orthodoxi ita sen-

γέννησιν οικειούμενος. Οὕτω φαμέν αὐτὸν παθεῖν, καὶ ἀναστῆναι, οὐχ ὡς τοῦ Θεοῦ Λόγου παθόντος εἰς ἰδίαν φύσιν, ἢ πληγὰς, ἢ διατρήσεις ἢ λων, ἢ γοῦν τὰ ἕτερα τῶν τραυμάτων. Ἀπαθὲς γὰρ τὸ Θεῖον, ὅτι καὶ ἀσώματον. Ἐπειδὴ δὲ τὸ γεγονὸς αὐτοῦ ἰδίον σῶμα πέπονθε, ταῦτα πάλιν αὐτὸς λέγεται παθεῖν ὑπὲρ ἡμῶν. Ἦν γὰρ ὁ ἀπαθὴς, ἐν τῷ πάσχοντι σώματι.

Τῆς δὲ γε ἐτέρας τὰ πολλὰ μὲν κατὰ τὴν προτέραν ἱστορίαν ἐνήνεκται. Ἔστι δὲ ἐν αὐτῇ ῥῆσις τοιάδε, ἣν γέγραφε μὲν Ἰωάννης ὁ τῆς Ἀντιοχείων, προσήκατο δὲ πάσαις ψήφοις Κύριλλος. Ὁμολογοῦμεν τὴν ἁγίαν Παρθένον Θεοτόκον, διὰ τὸ τὸν Θεὸν Λόγον σαρκωθῆναι ἐξ αὐτῆς καὶ ἐνανθρωπῆσαι, καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς συλλήψεως ἐνῶσαι ἑαυτῷ τὸν ἐξ αὐτῆς ληφθέντα ναόν. Τὰς δὲ εὐαγγελικὰς καὶ ἀποστολικὰς ἐπὶ τοῦ Κυρίου φωνὰς, ἴσμεν τοὺς θεοφόρους ἄνδρας τὰς μὲν κοινοποιοῦντας, ὡς ἐφ' ἐνὸς προσώπου· τὰς δὲ διαιροῦντας, ὡς ἐπὶ δύο φύσεων· καὶ τὰς μὲν θεοπρεπεῖς, κατὰ τὴν θεότητα τοῦ Χριστοῦ· τὰς δὲ ταπεινὰς, κατὰ ἀνθρωπότητα αὐτοῦ παραδιδόντας. Οἷς ἐπήγαγεν· Ταύταις ὑμῶν ταῖς ἱεραῖς ἐντυχόντες φωναῖς, οὕτως μὲν καὶ αὐτοὺς ⁶¹ φρονοῦντας εὐρίσκομεν. « Εἰς γὰρ Κύριος, μία πίστις, ἐν βάπτισμα. » Ἐδοξάσαμεν οὖν τὸν τῶν ὄλων Σωτῆρα Θεὸν, ἀλλήλοις συγκαίροντες, ὅτι ταῖς θεοπνεύστοις Γραφαῖς καὶ τῇ παραδόσει τῶν ἁγίων ἡμῶν Πατέρων συμβαίνουσιν ἔχουσι πίστιν αἷ τε παρ' ἡμῖν καὶ αἱ παρ' ὑμῖν Ἐκκλησίαι. Ὡς ἀνεγνωσμένων, οἱ τῆς αὐτῆς ἐπεδόθησαν συνόδου ῥήμασι τοιούτοις· Πάντες οὕτως πιστεύομεν· ὁ πάπας Λέων οὕτως πιστεύει. Ἀνάθεμα τῷ μερίζοντι, καὶ τῷ συγχέοντι· αὕτη ἡ πίστις Λέοντος τοῦ ἀρχιεπισκόπου· Λέων οὕτως πιστεύει, Λέων καὶ Ἀνατόλιος οὕτως πιστεύουσι· πάντες οὕτως πιστεύομεν· ὡς Κύριλλος, οὕτως πιστεύομεν· αἰωνία ἡ μνήμη Κυρίλλου· ὡς αἱ ἐπιστολαὶ Κυρίλλου εἰσὶν (26), οὕτως φρονοῦμεν· οὕτως ἐπιστεύσαμεν, οὕτως πιστεύομεν. Λέων ὁ ἀρχιεπίσκοπος οὕτως φρονεῖ, οὕτως πιστεύει, οὕτως ἔγραψε.

Διαλαλιᾶς δὲ ἐνεχθείσης καὶ τὴν Λέοντος ἐπιστολὴν ἀναγνωσθῆναι, μεταφρασθεῖσα τῆς ἀναγνώσεως ἔτυχεν· ἥτις τοῖς πραχθεῖσιν ἐμφέρεται. Μετὰ γοῦν τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἐπισκόπων ἐπιδοησάντων· Αὕτη ἡ πίστις τῶν Πατέρων, αὕτη ἡ πίστις τῶν ἀποστόλων· πάντες οὕτως πιστεύομεν· οἱ ὀρθόδοξοι οὕτως πιστεύομεν· ἀνάθεμα τῷ μὴ οὕτως πιστεύοντι· Πέτρος διὰ Λέοντος ταῦτα ἐξεφώνησεν· οἱ ἀπόστολοι οὕτως ἐδίδαξαν· εὐσεβῶς καὶ ἀληθῶς Λέων ἐδίδαξε· Κύριλλος οὕτως ἐδίδαξε· Λέων καὶ Κύριλλος ὁμοίως ἐδίδαξαν. Ἀνάθεμα τῷ μὴ οὕτως πιστεύοντι· αὕτη ἡ

VARIAE LECTIONES.

⁶¹ ἑαυτούς.

VALESH ANNOTATIONES.

(26) Ὡς αἱ ἐπιστολαὶ Κυρίλλου εἰσὶν. In actione secunda Chalcedonensis concilii, pag. 161, pro εἰς ἐν scribitur ἔχουσιν.

ἀληθῆς πίστις, οἱ ὀρθόδοξοι οὕτως φρονοῦσιν (27), αὐ-
 τη ἡ πίστις τῶν Πατέρων· ταῦτα ἐν Ἐφέσῳ διὰ τί οὐκ
 ἀνεγνώσθη; ταῦτα Διόσκορος ἐκρυψεν. Ἐμφέρεται
 ἐν τοῖς αὐτοῖς πεπραγμένοις, ὡς ἡνίκα τὸ μέρος τῆς
 ἐπιστολῆς Λέοντος ἀνεγνώσθη, περιέχον, Καὶ πρὸς
 τὸ χρεωστούμενον ὄφλημα τῆς ἡμετέρας φύσεως
 ἐκτεθῆναι ⁶², ἡ θεία φύσις ἡνώθη τῇ φύσει τῇ παθη-
 τῇ, ἵνα τοῦτο δὴ τὸ ταῖς ἡμετέραις λάσεσιν ὑπάρχον
 ἀρμόδιον, ὃ εἷς καὶ ὁ αὐτὸς ὢν μεσίτης Θεοῦ καὶ
 ἀνθρώπων ἄνθρωπος Χριστὸς Ἰησοῦς, καὶ ἀποθνή-
 σκειν ἐκ τοῦ ἐνὸς δυνηθῇ, καὶ τελευτᾷ ⁶³ ἐκ τοῦ ἐτέ-
 ρου μὴ δυνηθῇ· πρὸς τὴν τοιαύτην ῥῆσιν ἀμφιβαλ-
 λόντων τῶν Ἰλλυριῶν καὶ Παλαιστινῶν ἐπισκόπων,
 Ἀέτιος ἀρχιδιάκονος τῆς Κωνσταντίνου ἀγιωτάτης
 Ἐκκλησίας ῥῆσιν παρήγαγεν Κυρίλλου περὶ ἔχουσιν
 οὕτως· Ἐπειδὴ δὲ πάλιν τὸ ἴδιον αὐτοῦ σῶμα χάριτι
 Θεοῦ, καθά φησιν ὁ ἀπόστολος Παῦλος, « ὑπὸ παν-
 τὸς ἐγεύσατο θανάτου (28), » λέγεται παθεῖν αὐτὸς
 τὸν ὑπὲρ ἡμῶν θάνατον, οὐχ ὡς εἰς πείραν ἐλθὼν
 θανάτου, τό γε εἶχον ⁶⁴ εἰς τὴν αὐτοῦ φύσιν· ἀπο-
 πληξία γὰρ τοῦτο λέγειν, ἢ φρονεῖν· ἀλλ' ὅτι, καθάπερ
 ἔφην ἀρτίως, ἡ σὰρξ αὐτοῦ ἐγεύσατο θανάτου. Καὶ
 πάλιν πρὸς τὴν ῥῆσιν τῆς ἐπιστολῆς Λέοντος τὴν
 ἔχουσιν· Ἐνεργεῖ γὰρ ἑκατέρᾳ μορφῇ μετὰ τῆς
 θατέρου κοινωνίας, ὅπερ ἴδιον ἔσχηκε· τοῦ μὲν Λό-
 γου κατεργαζομένου τοῦθ' ὅπερ ἐστὶ τοῦ Λόγου· τοῦ
 δὲ σώματος ἐκτελοῦντος, ὅπερ ἐστὶ τοῦ σώματος. Καὶ
 τὸ μὲν αὐτῶν ⁶⁵, διαλάμπει τοῖς θαύμασι, τὸ δὲ ταῖς
 ὕδρεσιν ὑποπέπτωκεν. Ἀμφιβαλλόντων τῶν Ἰλλυ-
 ριῶν καὶ τῶν Παλαιστινῶν ἐπισκόπων, ὁ αὐτὸς Ἀέ-
 τιος κεφάλαιον ἀνέγνω Κυρίλλου περιέχον οὕτως· C
 Αἱ μὲν ἄλλαι τῶν φωνῶν ὅτι μάλιστα θεοπρεπεῖς·
 αἱ δὲ, οὕτω πάλιν ἀνθρωποπρεπεῖς· αἱ δὲ μέσην
 τινὰ τάξιν ἔχουσιν, ἐμφανίζουσιν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ,
 Θεὸν ὄντα καὶ ἄνθρωπον ὁμοῦ ἐν αὐτῷ. Καὶ μετὰ
 ταῦτα πρὸς ἕτερον μέρος τῆς ἐπιστολῆς Λέοντος
 ἀμφιβαλλόντων τῶν εἰρημένων ἐπισκόπων ἔχον· Εἰ
 καὶ τὰ μάλιστα γὰρ ἐν τῷ Δεσπότῃ Ἰησοῦ Χριστῷ,
 τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ἀνθρώπου ἐν πρόσωπον, ὅμως ἕτε-
 ρόν ἐστιν ἐκεῖνο ἐξ οὗ ἐν ἑκατέρῳ κοινόν ἐστιν τὸ τῆς
 ὕδρεως, καὶ ἕτερον ἐξ οὗ κοινόν τὸ τῆς δόξης καθ-
 ἔστηκεν. Ἐξ ἡμῶν μὲν γὰρ αὐτῷ ἡ ἐλάσσων τοῦ
 Πατρὸς ἀνθρωπότης· ἐκ δὲ τοῦ Πατρὸς, ἐστὶν αὐτῷ
 ἡ μετὰ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ ἰση θεότης· Θεοδώριτος D
 ζυγιστῶν ἔλεγε, καὶ τῷ μακαρίῳ Κυρίλλῳ ἐπὶ
 καὶ μὴ μεθέντα τὸ ἴδιον μεμένηκεν ὅπερ ἦν, καὶ ἕτερον ἐν ἑτέρῳ τὸ κατοικοῦν, τουτέστιν, ἡ θεία
 φύσις μετὰ τῶν ⁶⁶ (29) ἀνθρώπων.

⁶² Hebr. II, 9.

VARIE LECTIONES.

⁶³ C. C. ἐκτιθῆναι. ⁶⁴ C. C. τελευταῖον. ⁶⁵ C. C. τό γε ἔχον. ⁶⁶ C. C. αὐτῷ. ⁶⁷ τῆς τῶν.

VALESII ANNOTATIONES.

(27) Οἱ ὀρθόδοξοι οὕτως πιστεύομεν. In actione secunda Chalcedonensis concilii, pag. 169, scribitur πιστεύουσι, quod magis probo, licet Nicephorus vulgatam scripturam confirmet.

(28) Ὑπὸ παντὸς ἐγεύσατο θανάτου. Assentior viris doctis qui ὑπὲρ παντός emendarunt, quemadmodum scribitur etiam apud Nicephorum, et in actione secunda concilii Chalced., pag. 170.

A tiunt; hæc fides Patrum; hæc Ephesi cur lecta non sunt? hæc Dioscorus occultavit. Refertur in actis ejusdem concilii, quod cum legeretur pars supradictæ epistolæ Leonis quæ sic habet: Et ad resolvendum conditionis nostræ debitum, natura inviolabilis, naturæ est unita passibili: ut quod nostris remediis (30) congruebat, unus atque idem mediator Dei et hominum, homo Christus Jesus, et mori posset ex uno, et mori non posset ex altero. Dubitantibus ad has voces Illyricianis et Palæstinis episcopis, Aetius archidiaconus sanctæ Ecclesiæ Constantinopolitanæ protulit locum Cyrilli qui sic habet. Rursus vero quoniam proprium ejus corpus gratia Dei, sicut ait apostolus Paulus: « Pro omnibus mortem gustavit ¹³, » ideo pro nobis ipse mortem passus esse dicitur: non quasi mortem expertus fuerit quantum quidem ad naturam ipsius pertinet: id enim vel dicere vel sentire, extremæ dementiæ est; sed quia caro ejus, ut paulo ante dixi, mortem degustavit. Rursus cum legeretur pars ejusdem epistolæ Leonis quæ sic habet: Agit enim utraque forma cum alterius communione, quod proprium est: Verbo scilicet operante quod Verbi est, et carne exsequente quod carnis **322** est. Unum horum coruscat miraculis, alterum succumbit injuriis. Dubitantibus ad hæc Illyricianis et Palæstinis episcopis, idem Aetius legit capitulum Cyrilli quod sic habet: Ex vocibus quæ de Christo loquuntur, aliæ sunt Deo convenientes quam maxime. Aliæ vero conveniunt homini. Quædam vero medium obtinent locum, Filium Dei Deum simul atque hominem esse indicantes. Post hæc cum supra memorati episcopi dubitassent ad alteram partem ejusdem epistolæ quæ sic habet: Quamvis enim in Domino Jesu Christo Dei et hominis una persona sit, aliud tamen est unde in utroque communis est contumelia, aliud unde communis est gloria. De nostro enim illi est minor Patre humanitas: de Patre est illi æqualis cum Patre divinitas. Theodoritus, re perpensa, Cyrillum quoque ita locutum esse dixit his verbis: Qui homo factus est, et quod proprium ipsius erat, non dimisit. Mansit enim id quod erat. Intelligitur autem omnino et aliud D inhabitans in alio, hoc est divina natura in homine. λέξεως εἰρησθαι οὕτως· Καὶ γενόμενον ἄνθρωπον, καὶ ἕτερον ἐν ἑτέρῳ τὸ κατοικοῦν, τουτέστιν, ἡ θεία

(29) Καὶ ἕτερον ἐν ἑτέρῳ. In actione secunda Chalced. concilii hic Cyrilli locus aliter scribitur, hoc scilicet modo, Μεμένηκε γὰρ ὅπερ ἦν· νοεῖται δὲ πάντως ἕτερον ἐν ἑτέρῳ κατοικοῦν, τουτέστιν ἡ θεία φύσις ἐν τοῖς ἀνθρωπίνοις.

(30) Ut quod nostris remediis. Eadem verba repetuntur in sermone primo Leonis papæ de Nativitate.

Post hæc cum amplissimi iudices interrogassent, num quis adhuc dubitaret, omnes episcopi responderunt neminem amplius dubitare. Tum Atticus Nicopolis episcopus, aliquot dierum inducias episcopis dari postulavit, ut tranquilla mente et sedato animo, ea quæ Deo ac sanctis Patribus placent, decernerentur. Epistolam quoque Cyrilli ad Nestorium tradi ipsis postulavit, in qua Cyrillus Nestorium hortatur, ut duodecim ipsius capitulis quibus omnes consenserant, etiam ipse consentiat. Cumque iudices facta interlocutione præcepissent, ut dilatio dierum quinque ipsis daretur, quibus apud Anatolium Constantinopolis episcopum convenirent, omnes episcopi acclamarunt in hæc verba : Nos ita credimus; omnes ita credimus; ut Leo, ita credimus. Nemo nostrum dubitat. Nos universi subscripsimus. Quibus dictis, iudices ita interlocuti sunt : Non est necesse ut omnes conveniatis; sed quoniam æquum est ut dubitantes confirmentur, reverendissimus episcopus Anatolius, ex numero eorum qui subscripserunt eligat, quos idoneos esse judicaverit ad docendos eos qui dubitant. Tum episcopi has acclamationes subjecerunt : Pro Patribus rogamus. **323** Patres synodo restituantur. Qui idem cum Leone sentiunt, synodo restituantur. Patres synodo restituantur. Has voces impe-

Μετά ταῦτα τῶν ὑπερφυῶν ἀρχόντων ἐρωτησάντων εἶπερ ἔτι τις ἀμφισβητεῖ, πάντες ἐφησαν μὴ ἀμφιδάλλειν ἔτι. Μεθ' οὗς Ἀττικὸς ἐπίσκοπος Νικοπόλεως ἐξήτησεν ἐνδόσιμον αὐτοῖς γενέσθαι ὀλίγων ἡμερῶν, ἐφ' ᾧ ἀκυμάντῳ διανοίᾳ καὶ ἀταράχῳ λογισμῷ τὰ τῷ Θεῷ δοκοῦντα καὶ τοῖς ἁγίοις Πατράσι τυπωθῆναι. Ἐξήτησε δὲ λαβεῖν καὶ τὴν ἐπιστολὴν Κυρίλλου, τὴν πρὸς Νεστόριον γεγραμμένην, ἐν ᾗ παρακελεύεται αὐτὸν συνθέσθαι τοῖς δώδεκα αὐτοῦ Κεφαλαίοις, οἷς ἅπαντες συνέθεντο (31). Καὶ τῶν ἀρχόντων διαλαλῆσαντων ἐνδόσιμον αὐτοῖς ἡμερῶν πέντε γενέσθαι, εἰς τὸ συνελθεῖν περὶ Ἀνατολίῳ (32) τῷ τῆς Κωνσταντίνου πόλεως προέδρῳ, πάντες ἐπευφήμησαν οἱ ἐπίσκοποι φήσαντες· Ἡμεῖς οὕτως πιστεύομεν· πάντες οὕτω πιστεύομεν· ὡς Λέων, οὕτως πιστεύομεν. Ἡμῶν οὐδεὶς ἀμφιδάλλει· ἡμεῖς πάντες ὑπεγράψαμεν. Πρὸς ἃ διελαλήθη ἐπὶ ῥήματος ταῦτα· Οὐκ ἀναγκαῖον πάντας ἡμᾶς ὅτι συνελθεῖν· ἀλλ' ἐπειδὴ ἀκόλουθόν ἐστι πιστωθῆναι τοὺς ἀμφιδάλλοντας, ὁ εὐλαβέστατος ἐπίσκοπος Ἀνατόλιος, ἀπὸ τῶν ὑπογραφάντων ἐπιλέγεται οὗς ἐὰν νομίσῃ πρὸς διδασκαλίαν τῶν ἀμφιδαλλόντων. Οἷς ἐπήγαγον οἱ τῆς συνόδου οὕτως· Δεόμεθα περὶ τῶν Πατέρων (33)· τοὺς Πατέρας τῇ συνόδῳ, τοὺς ὁμόφρονας Λέοντος τῇ συνόδῳ, τοὺς Πατέρας τῇ συνόδῳ· τὰς φωνὰς τῇ βα-

VARIAE LECTIONES.

⁶¹ C. C. ὁμᾶς.

VALESH ANNOTATIONES.

(31) Οἷς ἅπαντες συνέθεντο. Ambiguitas est in his verbis. Tam enim referri possunt ad duodecim Cyrilli capitula, de quibus proxime locutus est, quam ad postulata Attici Nicopolitani episcopi, quibus reliqui omnes episcopi assensi sunt, ut discimus ex actione secunda concilii Chalced. sub finem. Joannes quidem Langus priorem sensum secutus est. Posterior tamen explicatio mihi magis placet.

(32) Συνελθεῖν περὶ Ἀνατολίῳ. Assentior viris doctis qui ante nos emendarunt παρὰ Ἀνατολίῳ. Apud Nicephorum deest præpositio, quæ tamen mihi videtur prorsus necessaria.

(33) Δεόμεθα παρὰ τῶν Πατέρων. In optimo codice Florentino scriptum est περὶ τῶν Πατέρων, quemadmodum etiam legitur in actione secunda concilii Chalced. Quinam porro sint hi Patres pro quibus postulant episcopi ut synodo restituantur, haud difficile est divinare. Sunt enim illi, Juvenalis, episcopus Hierosolymorum, Thalassius Cæsareæ Cappadociæ, Eusebius, Eustathius ac Basilius, qui in actione prima per interlocutionem iudicum ac senatorum depositi fuerant una cum Dioscoro. Ob hanc igitur depositionem quam episcopi suffragiis suis comprobaverant, quinque isti episcopi, nec secundæ nec tertiæ actioni interfuerunt, ut patet ex indice episcoporum qui illis actionibus præmittitur. Sed et in actione tertia, cum legati sedis apostolicæ sententiam depositionis contra Dioscorum pronuntiassent, cæteri quidem episcopi subscriptionibus suis eam confirmarunt, exceptis tamen his quinque, ut recte observavit Evagrius supra. In vulgatis quidem exemplaribus synodi Chalcedonensis, pag. 212, etiam horum quinque episcoporum nomina leguntur ascripta; verum extra ordinem et post reliquos omnes episcopos. Ex quo apparet, illos non tum cum prolata est sententia subscripsisse, sed diu postea, cum restituti fuissent et pristinam dignitatem recuperassent. Cæte-

rum ex supradictis manifeste colligitur, verissimum esse id quod jam sæpius monui, secundam actionem concilii Chalcedonensis ab Evagrío sumi pro tertia, et tertiam pro secunda. Utri vero codices fide digniores sint, iine quibus usus est Evagrius, an ii quos nunc editos habemus, haud facile est pronuntiare. Mihi quidem certiores videntur codices quibus usus est Evagrius. Primum ob antiquitatem. Vetustiores enim procul dubio fuerunt iis quibus nunc utimur. Deinde propter legitimum ordinem rerum gestarum. Nam post accuratam examinationem causæ Dioscori, et post interlocutionem iudicum, qui illum in sacros canones commisisse et deponendum esse pronuntiaverant, quæ gesta sunt in actione prima; restabat ut Dioscorus canonico iudicio ab episcopis damnaretur. Proinde actio in qua Dioscorus ab episcopis synodali sententia depositus est, primam actionem proxime sequi debet. Recte igitur Evagrius ac Niceph. eam secundo loco posuerunt. Tertia ratio petitur ex ipsa actione tertia, pag. 177, ubi Dioscorus legatis a sacrosancta synodo ad ipsum missis ita respondisse dicitur : *Quoniam ante hæc in congregatione sedentes magnificentissimi iudices certa definierunt post multam uniuscujusque interlocutionem, nunc vero in prædictorum infirmationem secunda me evocat congregatio.* Obstat tamen id quod legitur in fine actionis secundæ, episcopos scilicet Illyrici ita acclamasse : Dioscorum synodo, Dioscorum Ecclesiis. Quod procul dubio nunquam ausi essent proferre post depositionem Dioscori, cui ipsi subscripserant. Secunda igitur actio in qua ita acclamatum est, præcedere omnino debet actionem tertiam; in qua Dioscorus canonice depositus est. Atque id verius puto. [Certe Liberatus in *Breviario*, cap. 13, ubi singulas sessiones Chalcedonensis concilii refert, huic posteriori sententiæ astipulatur.]

σιλεῖ· τὰς ἰκεσίας τῷ ὀρθοδόξῳ, τὰς ἰκεσίας τῇ Ἀυ-
γούστῃ· πάντες ἡμάρτομεν, πᾶσι συγχωρηθεῖη.
Ἐπεβόησαν δὲ οἱ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἐκκλη-
σίας· Ὀλίγοι κράζουσιν· οὐ λέγει ἡ σύνοδος. Μεθ'
οὗς οἱ Ἀνατολικοὶ ἐξεβόησαν· Τὸν Αἰγύπτιον τῇ
ἐξορίᾳ. Οἱ δὲ Ἰλλυριοὶ ἐκραύγασαν· Δεόμεθα, πάν-
τας ἐλέησον. Μεθ' οὗς οἱ Ἀνατολικοὶ· Τὸν Αἰγύ-
πτιον τῇ ἐξορίᾳ. Καὶ τῶν Ἰλλυριῶν τὰ παραπλήσια
αἰτούντων, οἱ τοῦ κλήρου Κωνσταντινουπόλεως ἐξ-
εβόησαν· Διόσκορον τῇ ἐξορίᾳ, τὸν Αἰγύπτιον τῇ
ἐξορίᾳ, τὸν αἵρετικὸν τῇ ἐξορίᾳ· Διόσκορον ὁ Χρι-
στὸς καθεῖλε. Μεθ' οὗς πάλιν οἱ Ἰλλυριοὶ καὶ οἱ
ἀμρ' αὐτοὺς ἐπίσκοποι· Πάντες ἡμάρτομεν· πᾶσι
συγχώρησον· Διόσκορον τῇ συνόδῳ, Διόσκορον ταῖς
Ἐκκλησίαις. Καὶ τῶν παραπλησίων προελθόντων τὰ
τῆς τοιαύτης συνελεύσεως ἐπερατοῦτο.

Κατὰ δὲ τὴν μετ' αὐτὴν συνέλευσιν, τῆς συγκλή-
του διαλαλησάσης ἀναγνωσθῆναι τοὺς ἡδὴ δεομένους
τύπους (34), ἀνέγνω Κωνσταντῖνος σεκρετάριος ἀπὸ
σχέδους ἐπὶ λέξεως ταῦτα· Περὶ μὲν τῆς ὀρθοδόξου
καὶ καθολικῆς πίστεως, τελειότερον συνόδου γινο-
μένης μετὰ μίαν ἀκριβεστέραν ἐξέτασιν δεῖν γενέ-
σθαι συνορῶμεν. Ἐπειδὴ δὲ Φλαδιανὸς ὁ τῆς εὐσε-
βοῦς μνήμης, καὶ Εὐσέβιος ὁ εὐλαδέστατος ἐπίσκο-
πος, ἐκ τῆς τῶν πεπραγμένων καὶ διεγνωσμένων
ἐρεῦνης, καὶ αὐτῆς τῆς φωνῆς τινῶν τῶν ἐξάρχων
γενομένων τῆς τότε συνόδου, ὁμολογησάντων ἐσφάλ-
θαι καὶ μάτην αὐτοὺς καθηρηχέναι, οὐδὲν περὶ τὴν
πίστιν σφαλέντες, δείκνυνται ἀδίκως καθαιρεθέντες·
φαίνεται ἡμῖν κατὰ τὸ Θεῷ ἀρέσκον δίκαιον εἶναι,
εἰ παρασταίῃ τῷ θειοτάτῳ καὶ εὐσεβεστάτῳ ἡμῶν
δεσπότῃ, τῷ αὐτῷ ἐπιτιμῷ Διόσκορον τὸν εὐλαδέ-
στατον ἐπίσκοπον Ἀλεξανδρείας, καὶ Ἰουθενάλιον τὸν
εὐλαδέστατον ἐπίσκοπον Ἱεροσολύμων, καὶ Θαλάσ-
σιον τὸν εὐλαδέστατον ἐπίσκοπον Καισαρείας Καπ-
παδοκίας, καὶ Εὐσέβιον τὸν εὐλαδέστατον ἐπίσκοπον
Ἀγκύρας, καὶ Εὐστάθιον τὸν εὐλαδέστατον ἐπίσκο-
πον Βηρυτοῦ, καὶ Βασίλειον τὸν εὐλαδέστατον ἐπί-
σκοπον Σελευκείας τῆς Ἰσαυρίας, τοὺς ἐξουσίαν ἐσ-
χηκότας καὶ ἐξάρχοντας τῆς τότε συνόδου, κατὰ τοὺς
κανόνας τοῦ ἐπισκοπικοῦ ἀλλοτρίους γενέσθαι ἀξιώ-
ματος· πάντων τῶν παρακολουθησάντων τῇ θείᾳ
κορυφῇ γνωριζομένων. Εἶτα μεθ' ἐτέρας ἀναγνώσεις
γενομένας, ἐρωτηθέντες οἱ συνειλεγμένοι ἐπίσκο-
ποι, εἰ συνάδουσι τὰ Λέοντος γράμματα τῇ πίστει
τῶν τι' ἁγίων Πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ συναχθέν-
των, καὶ τῇ τῶν ρν', τῶν ἐν τῇ βασιλίδι, ἀπεκρίνατο
Ἀνατόλιος ὁ τῆς Κωνσταντινουπόλεως πρόεδρος,
καὶ πάντες οἱ συνειλεγμένοι, συνάδειν τὴν ἐπιστο-
λὴν Λέοντος τοῖς εἰρημένοις ἁγίοις Πατράσι· καὶ τῇ
αὐτῇ Λέοντος ἐπιστολῇ καθυπεσημνήνατο (35). Τοῦ-
των ὡδὲ προελθόντων, ἐπεβόησαν οἱ τῆς συνόδου·
Πάντες συντιθέμεθα, πάντες συναινόμεν, πάντες
ὁμοίως πιστεύομεν, πάντες τὰ αὐτὰ φρονοῦμεν,

A ratori. Has preces orthodoxo. Has preces Augu-
stæ. Omnes peccavimus : omnibus indulgeatur.
Clerici autem Ecclesiæ Constantinopolitanæ exclam-
marunt his verbis : Pauci clamant : synodus hæc
non dicit. Post hæc acclamatum est ab Orientali-
bus : Ægyptium exsilio. Illyriciani vero exclama-
runt : Rogamus, omnium miserere. Rursus accla-
matum est ab Orientalibus, Ægyptium exsilio.
Cumque Illyriciani eadem quæ prius postularent,
clerici urbis Constantinopolitanæ clamarent : Dio-
scorum exsilio, Ægyptium exsilio, hæreticum exsi-
lio, Dioscorum Christus deposuit. Post hæc iterum
acclamatum est ab Illyricianis : Omnes peccavimus,
omnibus veniam indulge : Dioscorum synodo, Dio-
scorum Ecclesiis. Et cum alia ejusdem modi pro-
cessissent, confessus iste finem cepit.

Sequenti vero consessu, cum senatus interlocu-
tus esset ut recitarentur ea quæ jam fuerant con-
stitutæ : Constantinus a secretis hæc recitavit ex
scheda : De recta quidem et catholica fide, crastino
die, perfectius conveniente concilio diligentiorẽ
inquisitionem fieri oportere perspicimus. Quoniam
vero piæ memoriæ Flavianus et Eusebius reveren-
dissimus episcopus Dorylæi, ex scrutatione actõ-
rum ac decretorum, et ex ipsis vocibus eorum qui
in synodo quæ tunc facta est præsederunt : qui
quidem confessi sunt errasse se, et frustra illos de-
posuisse, cum nullatenus errassent in fide, injuste
depositi esse noscuntur : videtur nobis juxta id
quod Deo placet, justum esse, modo id placuerit
sacratissimo ac piissimo Domino nostro, ut Dioseo-
rus reverendissimus episcopus Alexandriæ, et Ju-
venalis reverendiss. episcopus Hierosolymorum, et
Thalassius reverendiss. episcopus Cæsareæ Cappa-
dociæ, et Eusebius reverendiss. episcopus Ancyrae,
et Eustathius reverendiss. episcopus Beryti, et
Basilius reverendiss. episcopus Seleuciæ Isauriæ,
qui tunc auctoritate præditi concilio præfuerunt,
eidem pœnæ subiaceant, sacrosancti concilii sen-
tentia juxta sacros canones ab episcopali dignitate
submoti : cunctis quæ consequenter gesta fuerint,
ad sacratissimi principis notitiam perferendis.
Deinde quibusdam aliis recitatis, interrogati 324
episcopi qui aderant, utrum Leonis epistola con-
sentiret cum fide trecentorum et octodecim sancto-
rum Patrum qui Nicææ in unum convenerant, et
cum fide centum ac quinquaginta Patrum qui in
urbe regia fuerant congregati, Anatolius Constanti-
nopolitanus episcopus, et universi qui aderant
episcopi responderunt, epistolam Leonis cum supra-
dictis sanctis Patribus consentire. Idemque Anato-
lius supra memoratæ Leonis epistolæ subscripsit.
Quæ cum ita processissent, acclamatum est ab uni-
versa synodo : Omnes consentimus ; omnes com-

VALESI ANNOTATIONES.

(34) Τοὺς δεομένους τύπους. Scribendum est pro-
cul dubio τοὺς δεομένους, ut habet actio quarta
Chalcedonensis concilii, pag. 216. Apud Nicephor.
legitur γενομένους, quod idem est.

(35) Καθυπεσημνήνατο. Christophorsonus in plu-
rali numero legit καθυπεσημνήναντο, quomodo etiam
scriptum habet Nicephorus. Idque confirmant actio
synodi Chalcedonensis pag. 218 et sequentibus.

probamus; omnes similiter credimus; omnes eadem sentimus; omnes ita credimus. Patres synodo reddantur; qui subscripserunt, synodo reddantur; multos annos imperatori; multos annos Augustæ; Patres synodo reddantur; qui ejusdem fidei sunt, synodo reddantur; multos annos imperatori. Qui idem sentiunt, synodo reddantur; multos annos imperatori; omnes fidei subscripsimus; ut Leo, ita sentimus.

Postea cum interlocutio prolata esset a iudicibus in hæc verba: De his relationem misimus ad sacratissimum et piissimum dominum nostrum, et responsionem ab ejus clementia exspectamus. Vestra autem reverentia, tam de Dioscoro qui a vobis depositus est, sacratissimo principe et nobis ignorantibus, quam de quinque illis pro quibus precati estis, et de omnibus quæ in concilio gesta sunt, rationem Deo redditura est. Acclamatum est ab omnibus: Dioscorum Deus deposuit; Dioscorus juste depositus est, Dioscorum Christus deposuit. Post hæc cum allata esset responsio imperatoris Marciani, qua permittebatur episcopis ut de quinque illis qui depositi fuerant, pro arbitrio suo statuerent, quemadmodum iudices interlocutione facta significarunt, episcopi precati sunt his verbis: Ut illi ingrediantur rogamus. Qui idem sentiunt, synodo reddantur. Qui idem sapiunt, synodo reddantur. Qui epistolæ Leonis subscripserunt synodo reddantur. Qui mox prolata interlocutione, admissi sunt in synodum. Postea recitati sunt libelli precum, qui ab episcopis Ægyptiacæ diocesis oblati fuerant imperatori Marciano. In quibus inter alia, hæc legebantur: Sentimus quemadmodum trecenti et octodecim Patres Nicææ exposuerunt, et beatus Athanasius, et sanctæ memoriæ Cyrillus; anathemate damnantes omnem hæresim, Arii scilicet atque Eunomii, Manetis item ac Nestorii, et eorum qui dicunt carnem Domini nostri e cælo esse, non autem ex sancta Deipara et semper Virgine Maria, similem omnium nostrum **325** absque peccato. Tum omnes episcopi qui in synodo aderant, exclamarunt his verbis: Cur Eutychis etiam dogma isti minime damnarunt? epistolæ Leonis subscribant, anathemate damnantes Eutychem ac doctrinam ejus: consentiant epistolæ Leonis; illudere nobis volunt et abscedere. Ad hæc episcopi Ægypti responderunt, multos esse episcopos in

πάντες οὕτως πιστεύομεν· τοὺς Πατέρας τῇ συνόδῳ, τοὺς ὑπογράψαντας τῇ συνόδῳ (q). πολλὰ τὰ ἔτη τοῦ βασιλέως, πολλὰ τὰ ἔτη τῆς Αὐγούστης· τοὺς Πατέρας τῇ συνόδῳ, τοὺς ὁμοπίστους τῇ συνόδῳ· πολλὰ τὰ ἔτη τοῦ βασιλέως· τοὺς ὁμόφρονας τῇ συνόδῳ· πολλὰ τὰ ἔτη τοῦ βασιλέως· οἱ πάντες τῇ πίστει ὑπεγράψαμεν· ὡς ὁ Λέων, οὕτως φρονοῦμεν.

Καὶ διαλαλιᾷς ἐνεχθείσης ἐπὶ λέξεως ὧδε· Ἀν-
ηνέγκαμεν τῷ θειοτάτῳ καὶ εὐσεβεστάτῳ ἡμῶν δε-
σπότηι περὶ αὐτῶν, καὶ ἀναμένομεν τὴν ἀπόκρισιν
τῆς αὐτοῦ εὐσεβείας. Ἡ δὲ εὐλάβεια ἡ ὑμετέρα
καὶ περὶ Διοσκόρου τοῦ παρ' ὑμῶν καθαιρεθέντος
ἀγνοούσης καὶ τῆς θειοτάτης κορυφῆς καὶ ἡμῶν (r),
καὶ περὶ αὐτῶν τῶν πέντε ὑπὲρ ὧν τὴν παράκλη-
σιν ποιεῖσθαι, καὶ πάντων (36) τῶν πεπραγμένων
ἐν τῇ συνόδῳ δώσει λόγον τῷ Θεῷ· ἐπευφήμησαν
λέγοντες· Διόσκορον ὁ Θεὸς καθεῖλεν, Διόσκορος δι-
καίως καθηρέθη, Διόσκορον ὁ Χριστὸς καθεῖλεν.
Εἶτα μετὰ ταῦτα τῆς ἀπὸ Μαρκιανοῦ ἐνεχθείσης
ἀποκρίσεως, τῇ διακρίσει τῶν ἐπισκόπων τὰ περὶ
τῶν καθαιρεθέντων διδούσης, ὡς ἡ διαλαλιὰ τῶν
ἀρχόντων ἐδήλωσεν· ἐδεήθησαν ἐπὶ λέξεως εἰπόντες
ταῦτα· Παρακαλοῦμεν αὐτοὺς εἰσελθεῖν· τοὺς ὁμο-
δόξους τῇ συνόδῳ, τοὺς ὁμόφρονας τῇ συνόδῳ, τοὺς
ὑπογράψαντας τῇ ἐπιστολῇ Λέοντος τῇ συνόδῳ. Οἱ-
περ ἀπὸ διαλαλιᾷς τῇ συνόδῳ συνηριθμήθησαν. Καὶ
μετὰ τοῦτο δεήσεις ἐπιδεδομέναι παρὰ τῶν ἐπισκό-
πων τῆς ἐν Αἰγύπτῳ διοικήσεως Μαρκιανῶ τῷ αὐ-
τοκράτορι ἀνεγνώσθησαν, αἱ περιέχουσι πρὸς ἐτέ-
ροις· Φρονοῦμεν καθὼς καὶ οἱ ἐν Νικαίᾳ τῇ ἐξ-
έθεντο, καὶ ὁ μακάριος Ἀθανάσιος, καὶ ὁ ἐν ἀγίοις
Κύριλλος· ἀναθεματίζοντες πᾶσαν αἵρεσιν, τὴν τε
Ἀρείου, καὶ Εὐνομίου, καὶ Μάνου, καὶ Νεστορίου,
καὶ τῶν λεγόντων ἐξ οὐρανοῦ τὴν σάρκα τοῦ Κυρίου
ἡμῶν, καὶ μὴ ἐκ τῆς ἀγίας Θεοτόκου καὶ Ἀειπαρθένου
Μαρίας, καθ' ὁμοιότητα πάντων ἡμῶν, χωρὶς ἀμαρ-
τίας. Πάντες οἱ τῆς συνόδου ἀνέκραξαν λέγοντες· Τὸ
δόγμα Εὐτυχοῦς διατί μὴ ἀνεθεμάτισαν; τῇ ἐπιστο-
λῇ Λέοντος ὑπογράψωσιν, ἀναθεματίζοντες Εὐτυχεῖ
καὶ τοῖς δόγμασιν αὐτοῦ· συνθῶνται τῇ ἐπιστολῇ
Λέοντος· χλευάσαι ἡμᾶς θέλουσιν καὶ ἀπελθεῖν. Πρὸς
δὲ διήλθον οἱ ἐξ Αἰγύπτου ἐπίσκοποι, ὡς πολλοὶ τυγ-
χάνουσιν οἱ ἐν Αἰγύπτῳ ἐπίσκοποι, καὶ μὴ δύνασθαι
τὸ τῶν ἀπολιμπανομένων ἀναδέξασθαι πρόσωπον·
καὶ παρεκάλουν ἀναμεῖναι τὴν σύνοδον τὸν αὐτῶν

VALESI ANNOTATIONES.

(36) *Περὶ αὐτῶν τῶν πάντων.* Rectius in manuscriptis codicibus Florentino et Telleriano legitur τῶν πέντε. Quomodo etiam scriptum est in

actione quarta synodi Chalced. pag. 232, necnon apud Nicephorum.

VARIORUM.

(q) *Τοὺς ὑπογράψαντας τῇ συνόδῳ.* Id est, qui epistolæ Leonis ad Flavianum episc. CP. missæ subscripserunt, ut antecedentia et sequentia ostendunt. Intellige istos episcopos, qui quamvis præ metu Dioscori concilio Ephesino assentirentur, postea iam in synodo CPolitana, ab Anatolio congregata anno 450, epistolæ Leonis subscripserant. Hujus synodi fragmenta videre est tom. III

Concilio. edit. Labb. pag. 1475: Leo sæpe hortatur Patres Chalcedonenses, ut venia episcopis pœnitentibus concederetur. Vid. epist. 39, 40, 46. W. LOWTH.

(r) *Ἀγνοούσης καὶ τῆς θειοτάτης κορυφῆς καὶ ἡμῶν.* Episcopi nimirum in secunda actione soli convenerunt, cum Dioscorus depositus esset. W. LOWTH.

ἀρχιεπίσκοπον, ἵνα τῇ γνώμῃ ἐκεῖνου ἀκολουθήσω-
σιν, ὡς τὸ ἔθος βούλεται. Ἐὰν γὰρ πρὸ τῆς τοῦ ἡγε-
μονεύοντος προβολῆς ποιήσωσι τι, ἐπέρχεσθαι αὐ-
τοῖς τοὺς ἀπὸ πάσης τῆς Αἰγυπτιακῆς διοικήσεως.
Καὶ πολλὰ περὶ τούτων δεηθέντων, καὶ τῶν ἀπὸ τῆς
συνόδου μάλα ἰσχυρῶς ἀντιτεινόντων, διελαλήθη
ἐνδοθῆναι τοῖς ἐξ Αἰγύπτου ἐπισκόποις μέχρις οὗ
ἀρχιεπίσκοπος αὐτοῖς προχειρισθείη. Καὶ μετὰ
τοῦτο, δεήσεις ἐπεδίδοντό τινων μοναχῶν, ὧν τὸ κε-
φάλαιον ἦν, μηδαμῶς αὐτοὺς ἀναγκάζεσθαι ἐν
τισι χάρταις ὑπογράφειν, μέχρις ἂν συναθροισθείη
ἡ σύνοδος (37) ἣν τεθέσπικεν ὁ βασιλεὺς ἀλίσθῃναι,
καὶ τὰ τετυπωμένα γνώση.

dam subscribere cogerentur, quoad usque congregata esset synodus quam indixerat imperator et ea
quæ sancita fuerant, cognosceret.

Ἦν ἀναγνωσθεισῶν, Διογένης ἐπίσκοπος Κυζίκου B
διεξῆλθε, Βαρσουμᾶν ἕνα τῶν συνελθόντων Φλαβιανὸν
σφάζει. Αὐτὸν γὰρ κράζει, Σφάζον· καὶ μὴ ἐγκεί-
μενον ταῖς δεήσεσι, παρὰ τὸ δέον τῆς εἰσόδου τυχεῖν.
Οἷς ἐπεβόησαν πάντες οἱ ἐπίσκοποι· Πᾶσαν Συρίαν
Βαρσουμᾶς ἠφάνισεν· ἐπήγαγεν ἡμῖν χιλίους μονά-
ζοντας. Καὶ διαλαλιᾶς ἐνεχθείσης ἀναμεῖναι τοὺς
συνεληλυθότας τὴν ἀπὸ τῆς συνόδου διατύπωσιν,
ἡξίωσαν οἱ μοναχοὶ τοὺς συντεταγμένους αὐτοῖς λι-
θέλλους ἀναγνωσθῆναι. Ἦν μέρος ὑπῆρχε, τὸν Διόσκο-
ρον καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ ἐπισκόπους παρεῖναι κατὰ τὸ συν-
έδριον. Πρὸς δὲ ἐπεβόησαν πάντες οἱ ἐπίσκοποι· Ἀνά-
θεμα Διοσκόρῳ, Διόσκορον ὁ Χριστὸς καθεῖλε, τούτους
ἔξω βάλλε, ἄρον ὕδριν τῆς συνόδου, ἄρον βίαν τῆς συν-
όδου. Τὰς φωνὰς τῷ βασιλεῖ, ἄρον ὕδριν τῆς συνόδου,
ἄρον αἷσχος τῆς συνόδου. Οἷς ἀντιτείνοντες οἱ μονα-
χοὶ, ἔκραζον· Ἄρον ὕδριν τῶν μοναστηρίων. Καὶ τῶν
αὐτῶν αὐθις κραυγασθέντων ἐκ τῆς συνόδου, διελα-
λήθη τοὺς λοιποὺς τῶν λιθέλλων ἀναγνωσθῆναι. Οἷ-
περ λέγουσι μὴ κατὰ τὸ δέον τὴν καθαίρεσιν Διοσκό-
ρου γενέσθαι, καὶ χρῶν πίστεως προκειμένης, με-
τασχεῖν αὐτὸν τοῦ συνεδρίου. Εἰ δὲ μὴ τοῦτο γένηται,
ἀποτινάσσειν τὰ ἱμάτια αὐτῶν τῆς κοινωνίας τῶν
συνεληλυθόντων ἐπισκόπων. Ἦν εἰρημένων, Ἀέτιος
ἀρχιδιάκονος ἀνεγίνωσκε κανόνα περὶ τῶν ἀφοριζόντων
ἑαυτούς. Καὶ πάλιν πρὸς τὰς πεύσεις τῶν ὁσιωτάτων
ἐπισκόπων τῶν μοναχῶν διενεχθέντων, εἶτα καὶ πρὸς
ἐρώτησιν Ἀετίου ἀρχidiaκόνου, ὡς ἀπὸ τῆς συνόδου·
τῶν μὲν ἀναθεματιζόντων Νεστόριον καὶ Εὐτυχῆ·
τῶν δὲ, καὶ παρακρουσαμένων, διελαλήθη παρὰ τῶν
ἀρχόντων, τὰς δεήσεις Φαύστου καὶ τῶν λοιπῶν μο-
ναχῶν ἀναγνωσθῆναι, αἷ παρεχάλουν τὸν βασιλέα
μὴ προσδεχθῆναι τοὺς περαιτέρω πρώην (s) μονα-

A Ægypto, nec posse se omnium personam sustinere,
rogabantque ut synodus archiepiscopum ipsorum
exspectaret, quo ipsi sententiam illius sequerentur,
sicuti mos postulat. Nam si ante electionem ar-
chiepiscopi sui quidpiam egissent, cunctos Ægy-
ptiacæ diœcesis impetum in ipsos esse facturos. Et
cum diu multumque hujus rei causa precati essent,
et episcopi qui in concilio erant, fortissime eis
restitissent, per interlocutionem præceptum est, ut
episcopis Ægypti dilatio consideretur quoadusque
ordinatus ipsis fuisset archiepiscopus. Post hæc
oblatae sunt preces quorundam monachorum, qua-
rum hæc erat summa, ut nullatenus chartis quibus-

His recitatis, Diogenes episcopus Cyzici dixit
Barsumam, unum ex iis qui ingressi fuerant in
concilium, occidisse Flavianum. Illum enim cla-
masse: Occide; et quamvis in libello precum no-
minatus non sit, eum tamen contra jus fasque
introgressum esse. Post hæc ab universis episcopis
acclamatum est: Syriam omnem Barsumas deva-
stavit; mille monachos contra nos immisit. Cum-
que prolata esset interlocutio, ut monachi qui
convenerant, definitionem concilii exspectarent,
postularunt monachi ut libelli ab ipsis compositi
recitarentur, in quibus hoc inter cætera contine-
batur; ut Dioscorus et qui cum illo erant episcopi,
concilio interessent. Quibus auditis, exclamarunt
omnes episcopi: Anathema Dioscoro, Dioscorum
C Christus deposuit, istos foras projice, tolle inju-
riam concilii, tolle violentiam concilii. Has voces
imperatori, tolle injuriam concilii, tolle dedecus
concilii. Contra vero monachi inclamarunt: Tolle
injuriam monasteriorum. Cumque eadem rursus
acclamata essent ab episcopis qui in synodo erant,
jussum est ut reliqui libelli recitarentur. Qui qui-
dem suggerebant, Dioscori depositionem non
recte, neque ordine factam esse, et proposita
fide, eum ad consessum synodi admitti oportere.
Quod nisi ita fieret, excussuros se vestimenta sua,
et a communione episcoporum qui congregati
erant, recessuros. His recitatis, Aetius archidia-
conus legit canonem de iis qui semetipsos a commu-
nionem separant. Rursus cum ad interrogationem
sanctissimorum episcoporum, et postea ad inter-
rogationem Aetii archidiaconi, tanquam 326
nomine synodi factam, monachi divisi essent. et

VALESH ANNOTATIONES.

(37) Μέχρις ἂν συναθροισθείη ἡ σύνοδος. Ex-
stat libellus precum oblatus a monachis imperatori
Marciano in actione quarta concilii Chalced.
pag. 237. In hoc libello postulant monachi ab im-
peratore, ut synodus œcumenica fiat, quam impe-
rator jam antea præceperat congregari: quæ om-
nium saluti consulat, nec monachos per violentiam

subscribere compellat. Scilicet monachi illi non cre-
debant synodum esse œcumenicam, cui Dioscorus
et reliqui Ægypti episcopi non interfuissent. Pete-
bant igitur ut Dioscorus in integrum restitueretur,
quemadmodum videre est in altero libello qui post-
ea recitatus est.

VARIORUM.

(s) Μὴ προσδεχθῆναι τοὺς περαιτέρω πρώην. Legendum μὴ προσδ. περαιτέρω τοὺς πρώην.
W. LOWTH.

alii quidem Nestorium atque Eutychem anathemate damnarent; alii vero tergiversarentur: iudices per interlocutionem prohuntiarunt, ut Fausti et reliquorum monachorum preces legerentur: quibus petebant ab imperatore, ne amplius susci- perentur monachi, qui rectis dogmatibus paulo ante fuerant adversati. Inter quos quidam, Doro- theus nomine, Eutychem orthodoxum appellave- rat. Adversus quem diversae quæstiones de Euty- chis doctrina a iudicibus propositæ sunt. Post hæc cum quintus consessus inchoatus fuisset, iudices interlocutione habita pronuntiarunt, ut definitio fidei promulgaretur. Tunc Asclepiades diaconus Ecclesiæ Constantinopolitanæ, legit defi- nitionem, quam monumentis actorum inserendam non esse judicarunt. Cui definitioni nonnulli quidem repugnarunt: plures tamen consenserunt. Cumque hinc et inde acclamationes contrariæ factæ essent, iudices dixerunt, Dioscorum dixisse id- circo Flavianum ab ipso depositum esse, quod duas naturas esse dixisset: in definitione autem scriptum haberi, ex duabus naturis. Ad hæc Anatolius respondit, Dioscorum non ob fidem deposi- tum fuisse, sed quia Leonem excommunicaverat, et ter vocatus ad concilium non venerat.

Tum iudices postularunt ut verba epistolæ Leo- nis insererentur definitioni fidei. Quibus cum episcopi contradixissent, affirmassentque aliam de- finitionem fieri non posse: eam enim omnibus numeris esse absolutam: res ad imperatorem re- lata est. Imperator ex Orientalibus episcopis sex, ex Pontica diœcesi tres, tres item ex Asia, et tres ex Thracia, totidemque ex Hlyrico, in templum martyris Euphemie convenire jussit, præsentibus Anatolio et vicariis Romanæ sedis, atque illic re- gulam fidei recte constituere, aut certe singulos seorsum fidem suam exponere. Sin minus, scirent synodum in Occidentis partibus esse celebrandam. Cumque ex illis quæsitum esset, utrum Dioscorum sequerentur qui Christum ex duabus constare na- turis dicebat, an Leonem qui duas in Christo na- turas asserebat, acclamarunt se Leoni assentiri: eos vero qui contradicerent, Eutychianistas esse.

Α γούς ἐναντιούμενους τοῖς ὀρθοῖς δόγμασιν. Ἐφ' οἷς Δωρόθεος μοναχός, ὀρθόδοξον Εὐτυχῇ κέκληκε. Πρὸς ὃν διάφορα δογματικά περὶ Εὐτυχοῦς παρὰ τῶν ⁶⁸ ἀρχόντων ἐκινήθη. Καὶ μετὰ τοῦτο πέμπτῃς συν- ελεύσεως γενομένης, διελάλησαν οἱ ἄρχοντες, τὰ τυ- πωθέντα περὶ τῆς πίστεως δῆλα γενέσθαι. Καὶ ἀνέγνω Ἀσκληπιάδης διάκονος Κωνσταντινουπόλεως ὄρον, ὃν ἔδοξε μὴ συνταγῆναι τοῖς ὑπομνήμασι. Πρὸς ὃν τινὲς μὲν διηνέχθησαν· οἱ πλείους δὲ συνήνεσαν. Καὶ ἐκ- βοήσεων ἐναντίων γενομένων, εἶπον οἱ ἄρχοντες, ὅτι Διόσκορος ἔλεγε διὰ τοῦτο καθελεῖν Φλαβιανόν, ἐπειδὴ δύο φύσεις εἶπεν εἶναι· τὸν δὲ ὄρον ἐκ δύο φύσεων ἔχειν (1). Πρὸς ᾧ Ἀνατόλιος εἶπε, Διόσκορον μὴ καθ- αίρεθῆναι διὰ πίστιν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἀκοινωνησίαν ἐπήγαγε Λέοντι, καὶ τρεῖς κληθεῖς, οὐκ ἦλθε.

Β Καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν οἱ ἄρχοντες (38) τὰ ἐν τῇ ἐπιστολῇ Λέοντος ἐντεθῆναι τῷ ὄρῳ. Πρὸς ὃ ἀποψησάντων τῶν ἐπισκόπων καὶ εἰρηκότων ἄλλον ὄρον μὴ γενέσθαι, ἐν- τελῶς γὰρ ἔχειν, ἀνενέχθη ταῦτα τῷ βασιλεῖ. Καὶ ἐκέλευσεν ἐξ ἀπὸ τῶν ἀνατολικῶν ἐπισκόπων, καὶ τρεῖς ἀπὸ τῆς Ποντικῆς, καὶ τρεῖς ἀπὸ Ἀσίας, καὶ τρεῖς ἀπὸ Θράκης, καὶ τρεῖς ἀπὸ Ἰλλυριῶν, συμ- παρόντος Ἀνατολίου καὶ τῶν τοποτηρητῶν Ῥώμης συνελθεῖν ἐν τῷ μαρτυρίῳ, καὶ τὰ περὶ τῆς πίστεως ὀρθῶς τυπῶσαι. ἢ ἕκαστον τὴν ἑαυτοῦ δηλῶσαι πί- στιν, ἢ εἰδέναι, ὡς ἐν τῇ Δύσει ἡ σύνοδος γίνεται. Καὶ ἀπαιτηθέντες εἰπεῖν, εἰ Διόσκορῳ ἀκολουθοῦσι ἐκ δύο λέγοντι, ἢ Λέοντι, δύο ἐν Χριστῷ, ἐδόθησαν Λέοντι πιστεύειν (39). τοὺς δὲ ἀντιλέγοντας, Εὐτυχιανιστὰς εἶναι. Καὶ τῶν ἀρχόντων εἰρηκότων προστεθῆναι κατὰ Λέοντος (40) δύο φύσεις ἡνωμένας, ἀτρέπτους (41), καὶ ἀμερίστους, καὶ ἀσυγχύτους ἐν τῷ Χριστῷ, καὶ ἐπελθόντων τῶν ἀρχόντων (42) ἐν τῷ μαρτυρίῳ τῆς

VARIAE LECTIONES.

⁶⁸ παρόντων τῶν.

VALESH ANNOTATIONES.

(38) Καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν οἱ ἄρχοντες. Hunc locum feliciter mihi videor restituisse. Nam ex tribus vo- cabulis unicum feci hoc modo ἀπῆτουν οἱ ἄρχον- τες, etc. At Nicephorus, cum hunc locum corru- ptum esse animadverteret, verbo adjecto supplevit in hunc modum: Ἀπὸ τοῦ νῦν οἱ ἄρχοντες ἐκέ- λευσαν, etc., contra fidem gestorum et præter mentem Evagrii. Neque enim iudices sæculares qui jussu imperatoris intererant synodo, mandarunt unquam ut epistola Leonis definitioni fidei insere- retur; sed id tantum postularunt ab episcopis: quod tamen episcopi eis denegarunt, ut patet ex actione quinta, pag. 250.

(39) Λέοντι πιστεύειν. Subaudiendum est ἀκο- λουθῶντας. Non enim responderunt episcopi se

Leoni credere, quem aamodum vertit Christophor- sonus: sed cum Leone se credere, ut recte inter- pretati sunt Langus et Musculus. Sic enim accla- marunt, ὡς Λέων, οὕτω καὶ πιστεύομεν, ut legitur in actione quinta.

(40) Προστεθῆναι κατὰ Λέοντος. Nicephorus quidem emendavit κατὰ Λέοντα. Sed non dubito quin Evagrius scripserit κατὰ τὰ Λέοντος. Sic enim loquuntur iudices in actione quinta hujus concilii, pag. 250. Porro post vocem προστεθῆναι, addendum esse videtur δεῖν.

(41) Ἠνωμένας ἀτρέπτους. In actione quinta synodi Chalcedonensis scriptum est adverbialiter ἀτρέπτως καὶ ἀμερίστως καὶ ἀσυγχύτως.

(42) Καὶ ἐπελθόντων τῶν ἀρχόντων. Ante has

VARIORUM.

(1) Τὸν δὲ ὄρον ἐκ δύο φύσεων ἔχειν. Intelligi- tur formula fidei ab Anatolio jam concilio exhi- bita, in qua illud visum est Patribus reprehensio- nem mereri, quod Christum ex duabus naturis constare pronuntiasset. Dicendum enim fuerat, ut plenus obviaretur hæresi Eutychianæ, Christum

ex duabus naturis constare post adunationem. Eutyches quippe asseruit Christum ante unionem duas naturas habuisse; unam vero post unionem. Catholici autem profitentur esse in Christo duas naturas unitas inconfuse, inconvertibiliter, indivi- sibiliter. Vid. supra, c. 4, versus finem. W. Lowth.

ἀγίας Εὐφημίας ἅμα Ἀνατολίῳ καὶ τοῖς τοποτηρη-
ταῖς Λέοντος, καὶ Μαξίμου (43) Ἀντιοχείας, καὶ
Ἰουβενάλιου Ἱεροσολύμων, καὶ Θαλασσίου Καισα-
ρείας Καππαδοκίας σὺν ἑτέροις· καὶ ἐξελθόντων
αὐτῶν, ἀνεγνώσθη ὁ ὅρος ἔχων οὕτως· Ὁ Κύριος
ἡμῶν καὶ Σωτὴρ Ἰησοῦς Χριστὸς, καὶ τὰ λοιπὰ ἅ ἐν
τῇ ἱστορίᾳ ἐντέτακται. Καὶ πάντων βοησάντων,
Αὕτη ἡ πίστις τῶν Πατέρων, οἱ μητροπολίται ἄρτι
ὑπογράψωσιν, αὕτη ἡ πίστις τῶν ἀποστόλων, ταύτη
πάντες στοίχοῦμεν, πάντες οὕτως φρονοῦμεν, διελά-
λησαν οἱ ἄρχοντες· Τὰ τυπωθέντα διὰ τῶν Πατέρων
καὶ πᾶσιν ἀρέσαντα, ἀνενεχθήσεται τῇ θείᾳ κο-
ρυφῇ.

clamassent: Hæc Patrum fides; metropolitani jam
sequimur; omnes ita sentimus: iudices interlocuti sunt his verbis: Ea quæ a Patribus definita sunt,
et universis placuerunt, ad sacratissimum principem referentur.

Κατὰ δὲ τὴν ἕκτην συνέλευσιν παρεγένετο Μαρ-
κιανὸς, καὶ πρὸς τοὺς ἐπισκόπους περὶ τῆς ὁμονοίας
ἐδημηγόρησε καὶ διὰ Ἀετίου ἀρχιδιακόνου Κωνσταν-
τινουπόλεως ὁ ὅρος ἀνεγνώσθη ἀπὸ διαλαλιᾶς τοῦ
βασιλέως, καὶ πάντες ὑπέγραψαν τῷ ὄρω. Καὶ ἠρώ-
τησεν ὁ βασιλεὺς, εἰ κατὰ συναίνεσιν πάντων ὁ ὅρος
συνετέθη· καὶ πάντες δι' εὐφημιῶν ἐβεβαίωσαν. Καὶ
πάλιν ὁ βασιλεὺς ἐδημηγόρησε δις, καὶ ἐπευφήμησαν
πάντες· καὶ ἀπὸ προτροπῆς τοῦ βασιλέως, ἐτέθησαν
κανόνες, καὶ ἐδόθη τῇ Καλχηδονέων μητροπολιτικᾷ
δίκαῖα (44). Καὶ ἐκέλευσεν ὁ βασιλεὺς μέναι τοὺς

A Et cum iudices dixissent addendum esse in defini-
tione fidei, duas naturas in Christo unitas, incon-
versibiles, indivisas **327** atque inconfusas, juxta
Leonis sententiam: rogati sunt ab episcopis, ut
intrarent in oratorium sanctæ martyris Euphemie.
Et cum intrassent iudices in supradictum orato-
rium una cum Anatolio et vicariis Leonis, cum
Maximo item Antiochiæ, Juvenale Hierosolymorum,
Thalassio Cæsareæ Cappadociæ, et reliquis episco-
pis; et paulo post egressi illinc essent, lecta est
definitio fidei quæ sic habet: Dominus et Servator
noster Jesus Christus; et reliqua, quæ superius a
nobis in historia posita sunt. Cumque omnes ac-

clamassent: Hæc fides apostolorum; hanc omnes
sequimur; hanc omnes sentimus: iudices interlocuti sunt his verbis: Ea quæ a Patribus definita sunt,
et universis placuerunt, ad sacratissimum principem referentur.

B Sexto autem consessu, Marcianus imperator ad
concilium venit, et ad episcopos verba fecit de
concordia: ejusque jussu definitio fidei recitata
est ab Aetio archidiacono Ecclesiæ Constantinopo-
litane. Cui definitioni omnes episcopi subscripse-
runt. Cumque imperator interrogasset, utrum ea
definitio communi omnium consensu facta esset,
universi faustis acclamationibus et præconiis eam
comprobarunt. Rursus imperator bis ad episcopos
verba fecit, et universi faustis acclamationibus
eum prosecuti sunt. Tum imperatoris hortatu

VALESH ANNOTATIONES.

voces. nonnulla deesse videntur in Græco, quæ ex
Actis Chalcedonensis concilii suppleri possunt in
hunc modum: Παρεκάλεσαν αὐτοὺς οἱ ἐπίσκοποι
ἐσελθεῖν εἰς τὸ μαρτύριον. Cæterum notandus est
hoc loco error Langi et Christophorsoni, qui μαρ-
τύριον templum sanctæ martyris Euphemie inter-
pretati sunt. Atqui synodus quidem Chalcedonen-
sis habita est in templo, sive in ecclesia S. Euphe-
mie. Tractatus autem de fide habitus est in ora-
torio ejusdem ecclesiæ, quemadmodum jusserat
imperator in allocutione quæ in concilio recitata
est, pag. 250: Συνελθεῖν ἐν τῷ εὐκτηρίῳ τοῦ ἁγιο-
τάτου μαρτυρίου, id est: In oratorio sanctissimæ ec-
clesiæ. Martyrium enim pro ecclesia sumitur, ut pa-
tet ex actione tertia synodi Chalcedonensis, ubi
episcopi convenisse dicuntur in martyrio sanctis-
simæ et victricis martyris Euphemie. In reliquis au-
tem actionibus convenisse dicuntur iidem episcopi
in sanctissimam Ecclesiam ejusdem martyris. Cum
igitur constet, oratorium quo pauci tantum conve-
nerunt episcopi, de fide tractaturi una cum Anato-
lio et vicariis sedis Romanæ, partem fuisse ecclesiæ
S. Euphemie, inquirendum jam superest quænam
pars ecclesiæ fuerit. Ecclesia S. Euphemie tribus
constabat maximis ædificiis; quorum primum erat,
atrium; secundum, basilica; tertium, altare in te-
studinis formam ædificatum, ut docet Evagrius in
principio hujus libri. Oratorium igitur idem est
quod altare, quod nos hodie chorum vocamus. Nec
recte Evagrius noster μαρτύριον posuit pro orato-
rio: non enim imperator episcopos in martyrium
jusserat convenire, sed in oratorium martyrii, sicut
jam diximus. Ἐν τῷ εὐκτηρίῳ τοῦ ἁγιωτάτου
μαρτυρίου. In oratorio sanctissimi martyrii, seu ec-
clesiæ, ut legitur in Actis concilii: id est, in loco
qui Græce ναὸς dicitur. Sed quod ait porro Vale-
sius, idem esse martyrium cum Ecclesia, in eo
fallitur vir doctissimus. Martyrium etiam est ec-
clesiam martyri dedicata: differt itaque ab eccle-
sia, ut species a genere. Ita distinguit Rufinus,

citatus a Valesio in not. ad lib. III, cap. 12: In Se-
rapis sepulcro profanis ædibus complanatis, ex uno
latere martyrium, ex altero consurgit ecclesia. —
Hist. Eccl. lib. II, c. 27. W Lowth.

(43) Καὶ Μαξίμου. Scribendum est Μαξίμῳ καὶ
Ἰουβενάλιῳ καὶ Θαλασσίῳ, aut certe addendum est
verbum συμπρόντος, ut fecit Nicephorus.

(44) Τῇ Χαλκηδονέων μητροπολιτικᾷ δίκαῖα.
Non jus metropoliticum, sed nomen duntaxat me-
tropolis concessum est civitati Chalcedonensi; lex
enim imperatoris Marciani ita dicit, Τὴν Χαλκη-
δονέων πόλιν ἐν ᾗ τῆς ἁγίας πίστεως σύνοδος διεκρο-
τήθη, μητροπόλεως ἔχειν πρεσβεῖα ἐθεσπίσαμεν,
ὀνόματι μόνῳ ταύτην τιμήσαντες, σωζομένου δηλαδὴ
τῇ Νικομηδέων μητροπόλει τοῦ ἰδίου ἀξιώματος,
id est: Chalcedonensium civitatem, in qua sanctis-
simæ fidei concilium celebratum est, metropolis pri-
vilegia habere decrevimus, nomine tantum eam ho-
norantes: salva scilicet Nicomediensium metropoli
propria dignitate. Etsi autem imperator his verbis,
ipsam duntaxat urbem Chalcedonensium ornare
videtur titulo metropoleos, id tamen privilegium
ad ipsam quoque Ecclesiam Chalcedonensium per-
tinet. Ex eo igitur tempore Chalcedonensis episco-
pus honorem habuit metropolitani. Jus tamen
metropoliticum non habuit, quia imperator hac
lege nihil imminutam esse voluit Nicomediensis
episcopi dignitatem. Idem judicarunt episcopi ejus-
dem concilii in causa Nicomediensis ac Nicæni
episcoporum. Nam cum Nicæa honorem metropo-
lis consecuta esset rescripto imperatorum, judi-
ces et episcopi qui erant in concilio responde-
runt, hunc honorem civitati duntaxat tributum
esse ab imperatoribus; nec episcopum Nicænum
ex ea lege jus metropoliticum sibi arrogare posse;
sed præferri tantum reliquis episcopis provinciæ
Bithyniæ: ita ut secundo loco habeatur post me-
tropolitanum, ut videre est in act. 13. Quænam
porro sint jura metropolitica, docent canones con-
cilii Nicæni: ut scilicet ordinationes episcoporum

conscripti sunt canones, et urbi Chalcedonensium attributa sunt jura metropolitana. Jussit etiam imperator ut **328** episcopi triduum aut quatrimum ibidem morarentur, et unusquisque id quod vellet proponeret coram magnificentissimis iudicibus: utque cuncta competenti iudicio terminarentur. Atque hoc modo conventus iste finitus est. Alius postea consessus habitus est, in quo alii canones sunt constituti. Rursus vero in alio consessu, Juvenalis et Maximus conventionem fecere: placuitque ut episcopus Antiochiæ duas Phœnices et Arabiam: Hierosolymitanus vero tres Palæstinas sedi suæ subjectas haberet: quæ conventio interlocutione iudicum atque episcoporum confirmata est. Nono consessu actum est de causa Theodoriti. Qui Nestorium anathemate damnavit his verbis usus: Anathema Nestorio, et ei qui sanctam Virginem Mariam negat esse Deiparam, et ei qui unum Filium unigenitum in duos filios partitur. Ego vero et definitioni fidei, et Leonis epistolæ subscripsi. Omnium igitur sententia propriam sedem recuperavit. In alio deinde consessu causa Ibæ examinata est, et lecta sunt quæ adversus illum gesta ac pronuntiata erant: quorum iudices fuerant Photius episcopus Tyri et Eustathius episcopus Beryti. Et dilata est sententia in proximum consessum. Undecimo consessu, cum jam plures episcopi decrevissent ut Ibas sacerdotium suum reciperet, quidam ex episcopis reclamantes dixerunt accusatores Ibæ foris esse, postularuntque ut ingredi juberentur. Lecta sunt igitur quæ adversus Ibam gesta fuerant. Cumque iudices interlocutione facta præcepissent, ut ea, quæ contra Ibam gesta erant Ephesi, recitarentur, episcopi dixerunt, cuncta quæ in secunda synodo Ephesina acta fuerant,

A ἐπισκόπους τρεῖς ἢ τέτταρας ἡμέρας, καὶ ἕκαστον κινήσαι περὶ ὧν βούλεται, παρόντων τῶν ἀρχόντων, καὶ τὰ εἰκότα γενέσθαι· καὶ ἐπεραιώθῃ τῇ συνέλευσις. Γέγονε καὶ ἕτερα (45), καὶ ἕτεροι κανόνες ἐτέθησαν. Καὶ πάλιν καθ' ἑτέραν σύνοδον συνεβάτευσαν Ἰουβηνάλιος καὶ Μάξιμος, καὶ ἔδοξε τὸν Ἀντιοχείας ἔχειν δύο Φοινίκας, καὶ Ἀραβίαν· τὸν δὲ Ἱερουσόλυμων, τρεῖς Παλαιστίνας· καὶ ἀπὸ διαλαλιᾶς τῶν ἀρχόντων καὶ ἐπισκόπων, ἐβεβαιώθησαν. Καὶ κατὰ τὴν ἐνάτην σύνοδον (46), ἐκινήθη τὰ κατὰ Θεοδώριτον. Καὶ ἀνεθεμάτισε Νεστόριον εἰρηκῶς. Ἀνάθεμα Νεστορίῳ, καὶ τῷ μὴ λέγοντι Θεοτόκον τὴν ἁγίαν Παρθένον Μαρρίαν, καὶ τῷ εἰς δύο υἱοὺς μερίζοντι τὸν ἕνα Υἱὸν τὸν μονογενῆ. Ἐγὼ δὲ καὶ τῷ ὄρω τῆς πίστεως ὑπέγραψα, καὶ τῇ ἐπιστολῇ Λέοντος. Καὶ ἀπὸ διαλαλιᾶς πάντων ἀπέλαβε τὸν οἰκεῖον θρόνον. Ἐν ἄλλῃ συνόδῳ ἐκινήθη τὰ κατὰ Ἰβαν, καὶ ἀνεγνώσθησαν τὰ ἐπ' αὐτῷ κεκριμένα, οἷς ἐδίκασαν Φώτιος ἐπίσκοπος τῆς Τυρίων, καὶ Εὐστάθιος ἐπίσκοπος Βηρυτοῦ· καὶ ὑπερετέθη ἡ ψήφος εἰς τὴν ἐξῆς. Καὶ κατὰ τὴν ια' συνέλευσιν, τῶν πλείονων ἐπισκόπων ψηφισαμένων αὐτὸν εἰς ἱερέας εἶναι (47), τινὲς ἐπίσκοποι ἀντειπόντες, εἰρήκασιν τοὺς κατηγοροὺς αὐτοῦ ἐξωεῖναι, καὶ ἡξίωσαν αὐτοὺς ἐπελθεῖν. Καὶ ἀνεγνώσθησαν τὰ ἐπ' αὐτῷ πεπραγμένα· καὶ διαλαλησάντων ἀρχόντων ἀναγνώσθῃναι τὰ ἐν Ἐφέσῳ πεπραγμένα περὶ Ἰβᾶ, εἰρήκασιν οἱ ἐπίσκοποι, πάντα τὰ ἐν Ἐφέσῳ πεπραγμένα κατὰ τὴν δευτέραν σύνοδον, ἄκυρα εἶναι, χωρὶς τῆς χειροτονίας Μαξίμου τοῦ Ἀντιοχείας. Καὶ ἐδεήθησαν περὶ τούτου καὶ τοῦ βασιλέως, ὥστε θεσπίσαι μηδὲν τῶν ἐν Ἐφέσῳ μετὰ τὴν πρώτην σύνοδον κρατεῖν, ἧς ἡγήσατο ὁ ἐν ἁγίοις Κύριλλος ὁ τῶν Ἀλεξανδρέων πρόεδρος. Καὶ ἐδικαιώθη τὴν ἐπισκοπὴν αὐτὸν ἔχειν (u). Καθ' ἑτέραν πρᾶξιν, ἐζητήθη τὰ κατὰ Βασσιανὸν (v) ἐπίσκοπον τῆς Ἐφεσίων, καὶ ἐδικαιώθη

VARIAE LECTIONES.

⁶⁹ C. C. ἐτέρᾳ.

VALESHI ANNOTATIONES.

provincialium absque consensu metropolitani non fiant: et ut episcopus metropolitanus provinciales episcopos ad concilium suum evocandi habeat potestatem. Cæterum in manuscripto codice Florentino Καλχηδοναίων scriptum inveni, licet in concilio Chalcedonensi perpetuo scriptum sit Καλχηδονίων. Regulariter quidem scribendum esset Καλχηδονείων. Sed veteres dixisse etiam videntur Καλχηδονεῖς, ut patet ex innumeris locis concilii Chalcedonensis.

(45) Γέγονε καὶ ἕτερα. Rectius apud Nicephorum scribitur ἐτέρᾳ cum accentu in penultima: supplere συνέλευσις. Quod miror Musculum et Christophorsonum non animadvertisse.

(u) Ἐδικαιώθη τὴν ἐπισκοπὴν αὐτὸν ἔχειν. Ibas, episcopus Edessenus, olim duplici nomine accusatus fuerat. Primo quod Cyrillo anathema dixisset, et hæreseos notam inussisset; secundo quod anno 445 ejusmodi blasphemiam palam effutire non erubuisse: Οὐ φθόνῳ τῷ Χριστῷ γενομένῳ Θεῷ· ἐφ' ὅσον γὰρ αὐτὸς ἐγένετο, καὶ γὰρ ἐγενόμην. Binis ea de re synodis, altera Tyri, altera Beryti habitis, immunis his criminibus pronuntiatus erat. Quomodo autem postea a Dioscoro depo-

(46) Καὶ κατὰ τὴν ἐνάτην σύνοδον. Imo in actione nona, causa Theodoriti episcopi iudicata est, ut præferunt nostri codices. Verum exemplaria synodi Chalcedonensis quibus usus est Evagrius, diversa fuisse videntur a nostris. Nam, ut paulo ante vidimus, septimam actionem numerat Evagrius, in qua alii canones promulgati sunt. Quæ actio in nostris exemplaribus hodie desideratur.

(47) Εἰς ἱερέας εἶναι. In actione decima concilii Chalcedonensis, et apud Nicephorum, abest præpositio. Verum in manuscripto codice Florentino scriptum inveni, εἰς ἱερέας, quod idem est ac si diceret ἐν ἱερεῦσιν.

VARIORUM.

situs est, tandemque à concilio Chalcedonensi re-stitutus, hoc capite edocemur.

(v) Τὰ κατὰ Βασσιανόν. Bassianus, Ecclesiæ Ephesinæ presbyter, a Memnone episcopo Ephesino Evazorum episcopus invitatus ordinatus est: ideo nunquam illuc proficisci voluit. Post Basilii autem, qui Memnoni successit, mortem, antistes Ephesinus factus est, circa annum, ut videtur 445, quadriennio ante Procli CP. mortem. Tot enim annis sedem suam securus tenuit, a Proclo confirmatus.

ἐξενεχθῆναι αὐτὸν, καὶ Στέφανον ἐσαχθῆναι (48). Καὶ ἑτέρας συνόδου γενομένης ταῦτα ἐψηφίσθη. Καὶ τρισκαιδεκάτης πράξεως (x) γενομένης, ἐξητάσθη τὰ κατὰ Εὐνόμιον τὸν Νικομηδείας, καὶ Ἀναστάσιον τὸν ἐπίσκοπον Νικαίας, φιλονεικησάντων περὶ τῶν ἰδίων πόλεων. Γέγονε δὲ καὶ τεσσαρεσκαιδεκάτη πρᾶξις, καὶ ἐξητάσθη τὰ κατὰ Βασιανόν (49)· καὶ πρὸς τῷ τέλει ἐδικαιώθη τὸν Κωνσταντινουπόλεως θρόνον εὐθὺς μετὰ τὴν Ῥώμης τετάχθαι.

Flavianus deponerentur, et alius in eorum locum substitueretur. In altero deinde consessu idem confirmatum est. Tertio decimo consessu examinata est causa Eunomii Nicomediensis et Anastasii episcopi Nicææ, qui de quibusdam urbibus inter se contendebant. Coactus item est quartus decimus consessus, et examinata est causa Sabiniani episcopi. Postremo decretum est ut Constantinopolitana sedes post Romanam primum locum obtineret.

TOMOS TPITOS.

LIBER TERTIUS.

330 Τὰδε ἔρεστίς ἐν τῷ τρίτῳ τόμῳ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας Εὐαγρίου σχολαστικοῦ.

Α'. Περὶ τῆς βασιλείας Ζήνωνος, καὶ τοῦ βίου αὐτοῦ.

Β'. Περὶ ἐφόδων βαρβαρικῶν ἐν τε τῇ Ἐφ καὶ τῇ Δύσει.

Γ'. Περὶ τῆς τυραννίδος Βασιλίσκου, καὶ φυγῆς Ζήνωνος.

Δ'. Ὡς Τιμόθεον Αἰλουρον ὁ Βασιλίσκος ἀνεκαλέσατο, καὶ πεισθεὶς ὑπ' αὐτοῦ ἐγκυκλίους ἐπιστολάς εἰς ἀθέτησιν τῆς ἐν Καλχηδόνι συνόδου πανταχοῦ ἐξ-ἀπέστειλε.

Ε'. Περὶ τῶν συνθεμένων τοῖς ἐγκυκλίσι Βασιλίσκου, καὶ τὴν σύνοδον ἀθετησάντων.

ΣΤ'. Ὡς τοῦ Αἰλοῦρου Τιμοθέου τὴν Ἀλεξανδρέων ἀπολαβόντος, καὶ τῇ Ἐφεσίων τὸ πατριαρχικὸν δίκαιον ἀποδόντος, ἀναθέματι τὴν ἐν Καλχηδόνι σύνοδον καθυπέβαλεν.

Ζ'. Ὡς τῶν μοναχῶν Ἀκακίου γνώμη στασιασάν-

In tertio libro ecclesiasticæ historiæ Evagrii Scholastici hæc continentur.

CAP. I. De imperio Zenonis, deque ejusdem vita.

II. De Barbarorum incursionibus, tam in Orientis quam in Occidentis partibus.

III. De tyrannide Basilisci, et de Zenonis fuga

IV. Quomodo Basiliscus Timotheum Ælurum revocaverit, et ab eodem inductus, circulares epistolas ad eversionem Chalcedonensis synodi quaqua-versum miserit.

V. De his qui circularibus Basilisci litteris consenserunt, et synodum rejecerunt.

VI. Quomodo Timotheus Ælurus, Alexandrino episcopatu recuperato, Ephesiorum Ecclesiæ jus patriarchicum restituit, et Chalcedonensem synodum anathematizavit.

VII. Quomodo Basiliscus, cum monachi impulsu

VALESH ANNOTATIONES.

(48) Καὶ Στέφανον ἐσαχθῆναι. Imo decreverunt episcopi ut tam Bassianus, quam Stephanus ab episcopatu Ephesiorum removerentur, utque eorum loco alter fieret episcopus, quemadmodum videre est in actione 11 et 12. Supplendus est igitur Evagrii locus hoc modo: Ἐξενεχθῆναι μὲν αὐτὸν καὶ Στέφανον, ἕτερον δὲ ἐσαχθῆναι.

(49) Τὰ κατὰ Βασιανόν. Scribendum est Σαβινιανόν ex Actis concilii Chalcedonensis. Hæc Sabiniani Perrensiensis episcopi, quæ urbs est in provincia Euphratensi, meminit Liberatus cap. duodecimo Breviarii. Exstat quoque epistola Theodori ad hunc Sabinianum episcopum data, quæ inter ejus epistolas numeratur 126.

VARIORUM.

Flavianus autem sedem CP. nactus, Bassiano episcopatum abrogavit, ac Stephanum Bassiani presbyterum ei substituit. Hac de re libellum Marciano imperatori Bassianus obtulit, anno 451, ab eo ad synodum Chalcedonensem remissus. Patres igitur concilii, audita utrinque causa, utrique sedem Ephesinam adjudicarunt; Bassiano quidem, ut qui sine consensu synodi provincialis ingressus erat; Stephano autem, ut qui per conjurationes et malas

artes episcopatum sibi acquisiverat. Confer Guil. Cave cum Actis synodi Chalced.

(x) Τρισκαιδεκάτης πράξεως. Hæc actio, juxta calculos ipsius Evagrii, est xiv. Undecimæ sessionis meminit supra. Mox sequitur ἑτέρα πρᾶξις quæ est xii; paulo post ait ἑτέρας συνόδου γενομένης, quæ est xiii. Ergo hæc ultima pro xiv actione necessario habenda est. Actiones xvi numerantur Acta integra in conciliis edita. W. Lowth.

Acacii seditionem movissent, timore percussus A contrarias prioribus encyclicis litteras promulgavit.

VIII. De reditu Zenonis.

IX. Quomodo post mortem Basilisci, episcopi Asiae ut Acacium placarent, libellum poenitentiae ei porrexerunt, veniam petentes quod Chalcedonensem synodum damnassent.

X. De iis qui Antiochiaepiscopatum gessere.

XI. Quomodo Zeno cum Aelurum persequi voluisset, ob senectutem eum miseratus dimisit. Et ut post mortem ejusdem Aeluri, Petrus Mongus ab Alexandrinis ordinatus est; Timotheus vero successor Proterii, jussu imperatoris sedem Alexandrinam obtinuit.

XII. De Joanne qui episcopatum Alexandriae post Timotheum gubernavit. Quomodo eum Zeno tanquam perjurum ejecit, et Petro Mongo eandem sedem restituit.

XIII. Quomodo Petrus Mongus Henoticum Zenonis amplexus est, et Proterianis se conjunxit.

331 XIV. Zenonis Henoticum sive Unitivum edictum.

XV. Quomodo Joannes Alexandriae episcopus Romam veniens, persuasit Simplicio ut ad Zenonem scriberet de iis quae acciderant: et quid Zeno rescripserit.

XVI. De Calendione Antiochiae episcopo, utque exsilio damnatus sit ob amicitiam quam cum Illo et Leontio habuisse credebatur. Item quomodo Petrus Fullo Mongo et episcopis Constantinopolis et Hierosolymorum sociatus fuerit.

XVII. De his quae Petrus scripsit ad Acacium, qui Chalcedonensem synodum susceperat.

XVIII. Quomodo Joannes Alexandrinus episcopus Felici papae persuaserit, ut depositionis libellum mitteret Acacio Constantinopolitano.

XIX. De Cyrillo praeposito monasterii Acaemiten-
tensium: quomodo Romam ad Felicem quosdam direxerit, incitans illum ut ea quae adversus fidem commissa erant, ulcisceretur.

XX. De iis quae Felix ad Zenonem, et Zeno ad Felicem scripsit.

XXI. Quomodo Symeones monachus Acaemiten-
sis, Romam veniens, legatos Ecclesiae Rom. qui Constantinopolim venerant, coarguit quod cum haereticis communicassent: et quomodo legati et omnes communicatores Petri a Romanis depositi sint.

XXII. De turbis quae Alexandriae et variis in locis excitatae sunt ob Chalcedonense concilium.

332 XXIII. De Fravita et Euphemio Constantinopolis episcopis: et de Athanasio ac Joanne Alexandrinis: et de Palladio ac Flaviano Antiochenis: item de aliis quibusdam.

XXIV. De caede Armati qui cognatus fuit Verinae Augustae

των, φοβηθείς ὁ Βασιλίτκος ἐναντία τῷ πρότερον γράψας ἐξαπέστειλεν ἀντεγκύχλια.

Η'. Περὶ τῆς ἐπανόδου Ζήνωνος.

Θ'. Ὡς μετὰ τὸν θάνατον Βασιλίσκου, οἱ τῆς Ἀσίας ἐπίσκοποι τὸν Ἀκάκιον ἡμερούμενοι, μετανοίας βιβλίον ἐπιδεδώκασιν, οἷς ἐξήμαρτον τὴν ἐν Καλχηδόνι σύνοδον ἀθετήσαντες.

Ι'. Περὶ τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐπισκοπησάντων.

ΙΑ'. Ὡς ὁ βασιλεὺς Ζήνων ἐβουλήθη τὸν Αἰλουρον διῶξαι· διὰ δὲ τὸ γῆρας αὐτὸν κατελεήσας εἴασε· καὶ ὡς αὐτοῦ τελευτήσαντος, Πέτρος ὁ Μογγὸς πρὸς τῶν Ἀλεξανδρέων κεχειροτόνηται· Τιμόθεος δὲ ὁ μετὰ Προτέριον νεύματι τοῦ βασιλέως, τὸν τῆς Ἀλεξανδρέων θρόνον κατέσχευ.

B IB'. Περὶ Ἰωάννου τοῦ μετὰ Τιμόθεον τῆς Ἀλεξανδρέων τοὺς οἵακας κατασχόντος, ὅπως τε τοῦτον ὁ Ζήνων ὡς ἐπιорκήκαντα ἀπελαύνει, Πέτρῳ δὲ τῷ Μογγῷ τὴν Ἀλεξανδρέων ἐγχειρίζει.

ΙΓ'. Ὡς Πέτρος ὁ Μογγὸς δέχεται τὸ Ἐνωτικὸν Ζήνωνος, καὶ τοῖς ἀπὸ Προτερίου συνάπτεται.

ΙΔ'. Περὶ τοῦ λεγομένου Ἐνωτικοῦ τοῦ Ζήνωνος.

ΙΕ'. Ὡς Ἰωάννης ὁ Ἀλεξανδρείας κατελθὼν ἐν Ῥώμῃ, πείθει Σιμπλίχιον πρὸς Ζήωνα περὶ τῶν συμβάντων γράψαι Ζήνωνι.

C ΙΓ'. Περὶ Καλανδίωνος τοῦ Ἀντιοχείας, καὶ ὅτι ἐξορία κατεδικάσθη διὰ τὴν πρὸς Ἰλλουν καὶ Λεόντιον ὑπονοηθεῖσαν φιλίαν· καὶ ὡς Πέτρος ὁ κναφεὺς ἠνώθη τῷ Μογγῷ, καὶ τῷ Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τῷ Ἱεροσολύμων.

ΙΖ'. Περὶ ὧν ἔγραψε Πέτρος Ἀκακίῳ δεξαμένῳ τὴν ἐν Καλχηδόνι σύνοδον.

ΙΗ'. Ὅπως Ἰωάννης ὁ Ἀλεξανδρείας πείθει Φήλικι τῷ πάπᾳ Ῥώμης καθαιρεσιν Ἀκακίῳ τῷ Κωνσταντινουπόλεως πέμψαι.

ΙΘ'. Περὶ Κυρίλλου ἡγουμένου μονῆς τῶν Ἀκοιμήτων, ὅπως πρὸς Ῥώμην ἀπέστειλε πρὸς Φήλικά τινας, ἐνάγων αὐτὸν πρὸς ἐκδίχτην τῶν τολμωμένων κατὰ τῆς πίστεως.

Κ'. Περὶ ὧν ἔγραψε Φήλιξ πρὸς Ζήωνα, καὶ αὐτὸν πάλιν Ζήνων πρὸς Φήλικα.

D ΚΑ'. Ὡς Συμεώνης μοναχὸς μονῆς τῶν Ἀκοιμήτων εἰς Ῥώμην κατελθὼν, τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀποσταλέντας ἐπισκόπους παρὰ Ῥωμαίων διήλεγξε κοινωνήσαντας τοῖς αἵρετικοῖς· καὶ ὡς αὐτοὶ τε καὶ οἱ κοινωνήσαντες Πέτρῳ, παρὰ Ῥωμαίων καθηρέθησαν.

ΚΒ'. Περὶ τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κινήθέντων καὶ ἐν διαφόροις τόποις, χάριν τῆς ἐν Καλχηδόνι συνόδου.

ΚΓ'. Περὶ τοῦ Φραυῖτου καὶ Εὐφῆμου τῶν Κωνσταντινουπολιτῶν, καὶ Ἀθανασίου καὶ Ἰωάννου τῶν Ἀλεξανδρέων, καὶ Παλλαδίου καὶ Φλαβιανοῦ τῶν Ἀντιοχείων, καὶ ἐτέρων τινῶν.

ΚΔ'. Περὶ τῆς ἀναιρέσεως Ἀρμάτου συγγενοῦς Βερίνης τῆς βασιλίδος.

ΚΕ'. Περὶ τῆς ἐπαναστάσεως Θεοδορίου τοῦ Σχύ-
θου, καὶ τῆς τοῦτου τελευτῆς.

ΚΖ'. Περὶ τῆς Μαρκιανοῦ ἐπαναστάσεως, καὶ οἷα
περὶ τοῦτον συνέβη.

ΚΖ'. Περὶ τῆς τυραννίδος Ἰλλου καὶ Λεοντίου.

ΚΗ'. Περὶ Μαρμιανοῦ, καὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ.

ΚΘ'. Περὶ τῆς τελευτῆς Ζήνωνος, καὶ τῆς ἀναρρή-
σεως Ἀναστασίου.

Λ'. Περὶ Ἀναστασίου τοῦ βασιλέως, καὶ ὡς διὰ τὸ
μὴ βούλεσθαι τοῦτον καινοτομεῖν τι περὶ τὴν ἐκκλη-
σιαστικὴν κατάστασιν, μυρίων ταραχῶν αἱ ἀνὰ τὴν
οἰκουμένην Ἐκκλησίαι ἐνεπλήσθησαν· πολλοὶ τε τῶν
ἐπισκόπων διὰ τοῦτο ἐξεβλήθησαν.

ΛΑ'. Ἐπιστολὴ τῶν μοναχῶν Παλαιστινῶν πρὸς
Ἀλκίσωνα περὶ μοναχοῦ Ξεναίου καὶ ἐτέρων τινῶν.

ΛΒ'. Περὶ τῆς ἐκβολῆς Μακεδονίου τοῦ Κωνσταν-
τινουπόλεως, καὶ Φλαβιανοῦ Ἀντιοχείας.

ΛΓ'. Περὶ Σεβήρου ἐπισκόπου Ἀντιοχείας.

ΛΔ'. Περὶ τῆς πεμφθείσης αὐτῷ καθαιρέσεως ὑπὸ
Κοσμά καὶ Σεβηριανοῦ.

ΛΕ'. Περὶ τῆς τῶν τυράννων Ἰσαύρων καθαιρέσεως.

ΛΖ'. Περὶ τῶν Σκηνητῶν βαρβάρων, ὡς ἐσπείσαντο
πρὸς Ῥωμαίους.

ΛΖ'. Περὶ τῆς ἐν Ἀβίδῃ πολιορκίας, καὶ κτίσεως
τοῦ Δάρας.

ΛΗ'. Περὶ τοῦ μακροῦ τείχους.

ΛΘ'. Περὶ τοῦ λεγομένου Χρυσαργύρου, ὡς ἀνεῖ-
λεν αὐτὸν Ἀναστάσιος.

Μ'. Περὶ ὧν ἱστορήσε Ζώσιμος χάριν τοῦ Χρυσαρ-
γύρου, καὶ Κωνσταντίνου τοῦ βασιλέως.

ΜΑ'. Ἀπόστασις πρὸς Ζώσιμον ἐφ' οἷς ἐβλασφή-
μησε Κωνσταντῖνον καὶ Χριστιανούς.

ΜΒ'. Περὶ τῆς χρυσοτελείας.

ΜΓ'. Περὶ τῆς τυραννίδος Βιταλιανοῦ.

ΜΔ'. Ὡς Ἀναστασίου ἐν τῷ τρισαγίῳ Ὑμνῳ τὸ,
Ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς, βουλευθέντος προσθεῖναι, στά-
σις ἐν τῷ δῆμῳ καὶ ταραχὴ γέγονεν· ὅπερ φοβηθεὶς,
ὑποκρινάμενος ταπεινῶσιν, ταχὺ τὰς γνώμας τοῦ
ἔθνους μετέβαλε.

ΜΕ'. Περὶ τοῦ θανάτου Ἀναστασίου.

ΚΕΦΑΛ. Α'.

Περὶ τῆς βασιλείας Ζήνωνος καὶ τοῦ βίου αὐτοῦ.

Ζήνων δὲ, ἐπεὶ τὴν βασιλείαν, τοῦ παιδὸς οἱ τε-
λευτήσαντος, μόνος περιεβάλετο, ὥσπερ οὐκ οἰόμε-
νος ⁷⁰ τῶν ὅλων ἐγκρατὴς γενέσθαι, εἰ μὴ καὶ πά-
σαις ταῖς ἐπιούσαις ἡδοναῖς μετ' ἐξουσίας ἐπεξέλ-
θει, τοσοῦτον ἐκ προσιμίων ἑαυτὸν ταῖς ἐπιθέσει
τῶν ἐπιθυμιῶν ἐκδέδωκεν, ὡς μηδὲν αὐτὸν ἐπι-
σχεῖν τῶν ἀπρεπῶν τε καὶ ἀθέσμων· ἀλλ' οὕτως τοῦτοις
ἐμπολιτεύεσθαι, ὡς τὸ σκοτίως ταῦτα καὶ ἐν παρα-
βύστῳ γίνεσθαι, χαμερπὲς εἶναι νομίζειν· τὸ δὲ γε
ἀναφανδὸν καὶ ὥσπερ ἐξ ἀπόπτου, βασιλὶκὸν, καὶ
αὐτοκράτορι μόνῳ πρέπον· κακῶς καὶ δουλοπρεπῶς

VARIAE LECTIONES.

⁷⁰ οὐκ οἰκιστούμενος.

XXV. De Theodorici Scythæ rebellione, deque
ejusdem interitu.

XXVI. De rebellione Marciani, et quid eidem
acciderit.

XXVII. De Tyrannide Illi ac Leontii.

XXVIII. De Mammiano, et de operibus ab eo
constructis.

XXIX. De Zenonis obitu, et de Anastasii impe-
ratoris nuncupatione.

XXX. De Anastasio imperatore : et quomodo,
cum ille nihil in ecclesiastico statu sineret inno-
vari, totius orbis Ecclesiæ innumeris perturbatio-
nibus repletæ sunt, multique episcopi eam ob cau-
sam expulsi.

XXXI. Epistola monachorum Palæstinæ ad Alci-
sonem de Xenaia monacho, et de aliis quibusdam.

XXXII. De expulsionem Macedonii Constantinopo-
litani episcopi, et Flaviani Antiocheni.

XXXIII. De Severo episcopo Antiochiæ.

XXXIV. De libello depositionis ad eundem Se-
verum misso a Cosma et Severiano.

XXXV. De extincta Isaurorum tyrannide.

XXXVI. Quomodo Saraceni pacem cum Romanis
fecerunt.

XXXVII. De expugnatione Amidæ, et de conditu
urbis Daras.

XXXVIII. De longo muro.

XXXIX. De vectigali quod Chrysargyrum vocant,
et quomodo sublatum sit ab Anastasio.

XL. De his quæ Zosimus scripsit de Chrysargyro
et de Constantino imperatore.

XLI. Invectiva in Zosimum ob ejus in Constau-
tinum et Christianos maledicta.

XLII. De auraria pensione.

XLIII. De Vitaliani Tyrannide.

XLIV. Quomodo ingens seditio in populo exci-
tata sit, cum Anastasius in Hymno Trisagio has
vocees addere voluisset : qui crucifixus est pro
nobis. Quod metuens Anastasius, simulatione usus,
statim plebis animos commutavit.

D XLV. — Item de obitu ejusdem Anastasii.

333 CAP. I.

De imperio Zenonis deque ejusdem vita.

At Zeno, simul atque, mortuo ipsius filio, solus
imperium obtinuit, quasi persuasum habens se
nequaquam summo imperio præditum esse, nisi in
omne genus libidinis, quodcunque obvium esset,
summa cum licentia effunderetur : statim ab ipso
exordio illecebris cupiditatum ita se totam dedit,
ut nihil esset tam turpe tamque illicitum, quod
impetum ejus cohiberet ; sed sic in flagitiis voluta-
batur, ut clam quidem ac remotis arbitris ea com-
mittere, vile ac plebeium existimaret : palam vero
et sub oculis omnium ea patrare, regium quiddam

et imperatore dignum censeret. Verum hac in re perperam, ac prorsus servorum more judicavit. Neque enim imperator ex eo quod aliis imperat, dignoscitur : sed ex eo quod se ipse regit atque moderatur, nihil pravi sinens in animum suum irrepere : sed adversus libidines adeo invictus, ut spirans quædam imago virtutis esse videatur, subditos omnes ad imitationem sui erudiens. Is vero qui voluptatibus se mancipaverit, paulatim imprudens efficitur servus turpissimus et captivus, nulla unquam pecunia redimendus : tanquam inutilia mancipia, multos subinde dominos mutans; quippe innumerabiles voluptates, ejus dominæ efficiuntur, quæ continuatæ ac sibi invicem succedentes, nunquam exitum sortiuntur, dum voluptas quæ præsens est, nequaquam subsistit, sed quasi irritamentum est ac proœmium **334** subsequentis. Donec imperator quispiam vere effectus, turbulentam illam deinceps, non autem tyrannide oppressus : aut

A κρίνας. Οὐκ ἐξ ὧν (50) ἐτέρων κρατεῖν πέφυκεν, ὁ αὐτοκράτωρ γνωρίζεται· ἀλλ' ἐξ ὧν ἑαυτοῦ πρῶτον ἄρχει τε καὶ κρατεῖ, μηδενὶ τῶν ἀτόπων παρείσδυσιν (51) ἑαυτῷ διδούς· οὕτως δὲ ἀνάλωτος (52) ταῖς ἀκρασίαις ὑπάρχων, ὡς ζῶν ἄγαλμα τῶν ἀρετῶν εἶναι πρὸς μίμησιν, ἐκπαιδεύων τὸ ὑπήκοον. Ὁ δὲ ταῖς ἡδοναῖς ἑαυτὸν ἀνοιγνύς, λήληθε κατὰ σμικρὸν δοῦλος ἀσχίστος, δορυάλωτος, ἀνάποινος γινόμενος, δεσποτείας συχνὰς ἀμείβων, ἴσα τοῖς ἀχρεῖσις τῶν δούλων· εἴπερ ἀναρίθμητοι τῶν ἡδονῶν αἱ δέσποιναι καθεστᾶσιν, ἥκιστα πέρας τῆς συνεχείας τε καὶ τῆς σφῶν ἀλληλουχίας ἔχουσai, ἀεὶ τῆς ἐν χερσὶν ἡδονῆς οὐχ ἱσταμένης, ὑπέκκαυμα δὲ καὶ προσίμιον ἐτέρας γιγνομένης. Ἔως ἢ αὐτοκράτωρ τις οὕτως γιγνόμενος (53) τὴν ὀχλοκρατίαν τῶν ἡδονῶν ξενηλατήσοι, βασιλεύων λοιπὸν, οὐ τυραννούμενος· ἢ μέχρι τελευταίας ῥοπῆς δουλεύων, τὰ ἐν ἄδου καταλάβοι.

B voluptatum dominationem procul expellat, regnans certe ad extremum usque spiritum serviens, ad in-

CAP. II.

De Barbarorum incursionibus tam in Orientis quam in Occidentis partibus.

Hujusmodi sub initium principatus fuit Zeno, vita intemperans ac dissolutus. Qui vero ejus imperio parebant, tam in Orientis, quam in Occidentis partibus, gravissima perpassi sunt mala : hinc Saracenis cuncta vastantibus; illinc Hunnis qui olim Massagetæ dicebantur, in Thracias irrumpentibus et Istrum trajicientibus, nemine obsistente : ipso etiam Zenone reliqua barbaricum in morem

ΚΕΦΑΛ. Β'.

Περὶ ἐφόδων βαρβαρικῶν ἐν τε τῇ Εφ καὶ τῇ Δύσει.

Τοιαῦτα μὲν οὖν καταρχὰς ὁ Ζήνων, ἐκδεδιητημένος τὸν βίον (54). Οἱ δέ γε ὑπήκοοι πρὸς τε ἀνίσχοντα, πρὸς τε δυόμενον ἥλιον, κακῶς ἔπασχον· ἐνθεν μὲν τῶν Σκηνητῶν βαρβάρων πάντα ληϊζομένων· Θράκην δὲ πλῆθος Οὐννων τῶν πάλαι Μασσαγετῶν ἐπιδραμόντων, καὶ τὸν Ἰστρον διαδάντων μηδενὸς ἀμύνοντος, αὐτοῦ δέ γε Ζήνωνος τὰ ἐπίλοιπα βαρβαρικῶν τρόπῳ πρὸς βίαν ἀφαιρουμένου (55).

VALESII ANNOTATIONES.

(50) Ὅτι οὐκ ἐξ ὧν. In manuscriptis exemplaribus Regio, Telleriano, et Florentino, et in editione Roberti Stephani, deest adverbium ὅτι, quod viri docti ex conjectura suppleverunt, satis infeliciter. Ego vero non dubito quin scribendum sit οὐ γὰρ ἐξ ὧν ἐτέρων κρατεῖν πέφυκεν ὁ αὐτοκράτωρ γνωρίζεται. Porro non omittendum videtur scholium, quod in optimo codice Florentino adnotatum erat ad verba illa quæ paulo ante præmissa sunt ὡς μηδὲν αὐτὸν ἐπισχεῖν. Ad eum locum eruditus quidam scholiastes hæc appinxerat, παπαὶ τῆς νυνὶ ὁμοιότητος.

(51) Παρείσδυσιν. Scribendum videtur παρείσδύνειν. Idque confirmat Nicephorus in cap. primo libri decimi sexti.

(52) Οὕτως οὐδὲ ἀνάλωτος. Assentior viris doctis qui jam pridem emendarunt οὕτως δὲ ἀνάλωτος, etc., licet libri manuscripti nihil mutant. Nicephorus vero cum hunc locum corruptum videret, hoc modo interpolavit : Κἀντεῦθεν ἀνάλωτος, etc.

(53) Αὐτοκράτωρ τις οὕτως γιγνόμενος. Procul dubio scribendum est οὕτως γιγνόμενος, quemadmodum legitur apud Niceph.

(54) Ἐκδεδιητημένος τὸν βίον. Hoc verbum non intellexit Christophorus, ut ex versione ejus apparet. Sic enim vertit : Ad hunc modum Zeno in initio imperii sui vitam instituit. Græci ἐκδεδιητημένον βίον pro soluta et intemperante vita accipiunt. Quod

verbum hoc sensu sæpius occurrit in Dione Cocceiano et aliis. Hinc ἐκδιδίχθησι : pro luxu ac deliciis sumitur, teste Suida. Porro Græci dissolutos ac luxuriosos homines ita appellant, eo quod illi nullam vivendi legem servare soleant. Sic Dionysius Halicarnassensis, in lib. v de rege justo loquens ait : μηδὲν ἐκδιδιχόμενος τῶν πατρίων, id est, *nusquam discedens ab institutis majorum*. Recte ergo Nicephorus hunc Evagrii locum exposuit hoc modo : Ἀρρύθμῳ τις καὶ ἀνάγωγος, καὶ τὸν βίον μάλιστα ἐκδεδιητημένος· id est, *vir incompositus et inordinatus, et in vita maxime dissolutus*.

D (55) Πρὸς βίαν ἀφαιρουμένου. Mirum est, neutrum interpretem sensum hujus loci assecutum esse. Musculus enim ita vertit : Zenone deinceps ad Barbaricum morem violenter abrepto. Christophorus autem ita interpretatur : Zeno vero reliquis etiam imperii partibus per vim barbaro quodam more ac modo spoliatus est. Atqui si Nicephorum consulissent, rectam hujus loci intelligentiam ab eo haurire poterant. Sic enim Nicephorus hæc Evagrii verba exposuit. Ὅσα δὲ τοῦτοις κατελιμπάνετο, Ζήνωνι πρὸς βίαν ἀφῆρητο, οὐχ ἥττον ἢ οἱ βάρβαροι ἐπιόντι, id est : Si quid autem reliquerant barbari, id Zeno per vim abstulit, qui non minus quam ipsi barbari, provinciales hostiliter vastavit. Cæterum in manuscripto codice Florentino et Telleriano, legitur πρὸς βίαν.

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

A

CAP. III.

Περὶ τῆς τυραννίδος Βασιλίσκου, καὶ φυγῆς Ζήνωνος.

De tyrannide Basilisci, et de Zenonis fuga.

Ἐπαναστάντος δὲ οἱ Βασιλίσκου (x) τοῦ Βερίνης ἀδελφοῦ (καὶ τὰ οἰκεῖα γὰρ αὐτῷ ἐκπεπολέμωτο, πάντων ἐπίσης τὸν αἰσχιστον αὐτοῦ βίον ἀποστρεφόμενων), ἀνδρικὸν μὲν οὐδὲν ὅλως ἐφρόνησεν· ἀγεννὲς γὰρ καὶ δύσελπι ἡ ἀνοσιουργία, ἐκ τῆς περὶ τὰς ἡδονὰς ἥττης τεκμηριούσα τὸ ἀνανδρον. Φεύγει δὲ προτροπῶν, τῆς τοιαύτης ἀρχῆς ἀκονιτὶ παραχωρήσας τῷ Βασιλίσκῳ. Καὶ πολιορκίαν ὑπέστη (56) κατὰ τὴν αὐτῶν τῶν Ἰσαύρων (57) προαγαγοῦσαν χώραν, ἔχων ἅμα οἱ Ἀριάδην τὴν γαμετὴν, ὕστερον τὴν μητέρα φυγοῦσαν, καὶ εἴ τι ἕτερον εὖνουν αὐτῷ μεμενήκει. Οὕτω γοῦν ὁ Βασιλίσκος τὸν στέφανον τῶν Ῥωμαίων ἀναδησάμενος, καὶ τὸν παῖδα Μάρκον B ἀνειπὼν Καίσαρα, ἀπεναντίας τῷ Ζήνωνι, καὶ τοῖς προθεβασιλευκόσιν ἦει.

ΚΕΦΑΛ. Δ'.

CAP. IV.

Ὡς Τιμόθεον τὸν Αἰλουρον ὁ Βασιλίσκος ἀνεκαλέσατο, καὶ πεισθεὶς ὑπ' αὐτοῦ ἐγκυκλίους ἐπιστολάς εἰς ἀθέτησιν τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου πανταχοῦ ἐξαπέστειλε.

Quomodo Basiliscus Timotheum Aelurum revocaverit, et ab eodem inductus, circulares epistolas ad eversiónem Chalcedonensis synodi quaquaversum miserit.

Ἐκ πρεσβείας δὲ (58) ἐνίων τῶν ἐκ τῆς Ἀλεξανδρέων, ἀνακαλεῖται τὸν Τιμόθεον ἐκ τῆς ὑπερορίας, ὁ γδοῖον καὶ δέκατον ἔτος αὐτῇ συγγενόμενον, Ἀκακίου (y) τὴν ἐπισκοπὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως πρυτανεύοντος. Καὶ δῆτα τὴν βασιλέως κατειληφὼς πόλιν ὁ Τιμόθεος, πείθει τὸν Βασιλίσκον ἐγκυκλίους χρήσασθαι C συλλαβαῖς πρὸς τοὺς ἐκασταχοῦ ἱερέας, ἀναθέματι

Ac primum quidem missa ad ipsum legatione quorundam urbis Alexandrinæ, Timotheum Aelurum ab exilio revocavit, in quo octodecim annos transegerat, Acacio tunc temporis episcopatum Constantinopolis administrante. Igitur Timotheus cum in urbem regiam venisset, persuasit Basilisco ut encyclicas litteras ad omnes ubique episcopos

VALESII ANNOTATIONES.

(56) Καὶ πολιορκίαν ὑπέστη. Zeno audita Basilisci defectione, metu territus cum Ariadne uxore in Isauriam fugit, et intra castrum munitissimum cui nomen est Ubara, se recepit: postea vero cum Basiliscus Hillum et Trocondum cum ingentibus copiis contra eum misisset, in Thessædem se contulit, sive, ut ait Nicephorus, in urbem Seleuciam quæ caput erat totius Isauriæ. Illic ab Hillo et Trocondo diu obsessus est, ut scribit Theophanes, in *Chronico*, pag. 104. Cedrenus item ac Nicephorus. Verum in Theophane corruptum est nomen Trocondi. Vulgatæ enim editiones habent, Ἰλλου καὶ Σεκούνδου, cum scribendum sit Τροκούνδου, ut recte legitur apud Nicephorum. Certe idem Theoph. pag. 106 Procundum vocat; quod propius accedit ad veram scripturam. Fuit hic Hilli frater, et consulatum gessit anno Christi 482, ut legitur in *Chronico* Marcellini. Tandem vero cum Hillus tyrannidem arripuisset, Trocondus qui a fratre ad parandas

copias missus fuerat, a Joanne magistro militum captus, capite truncatus est, ut scribit Theophanes, pag. 112. Quo tamen loco Trocondi nomen etiam corruptum est.

(57) Κατὰ τὴν αὐτῶν τῶν Ἰσαύρων. Transposita sunt vocabula; quæ pristino ordini restituenda sunt in hunc modum: Κατὰ τὴν αὐτὸν προαγαγοῦσαν τῶν Ἰσαύρων χώραν, quæ Evagrii verba Nicephorus ita expressit: Στρατὸν δὲ ἀξιόμαχον εὐτρεπίσας, εἰς πολιορκίαν Ζήνωνος ἐπεμπεν ἀνὰ τὴν Ἰσαυρίας Σελεύκειαν· ἥτις πρότερον εἰς φῶς ἀγαγοῦσα τοῦτον, καὶ φυγάδα κατέκρυπτεν. Id est, *Collectumque ingentem exercitum misit ad Zenonem obsidendum in urbe Isauriæ Seleucia, quæ illum in lucem ediderat, ac tum profugum occultabat.*

(58) Ἐκ πρεσβείας δέ. Scribendum est procul dubio ἐκ πρεσβείας δέ· quod licet exiguum esse videatur ac levis momenti, est tamen prorsus necessarium. Certe Nicephorus habet δῆθεν.

VARIORUM.

(x) Βασιλίσκου. Auctor *Chronici* Alexandrini rem ita gestam narrat: Zeno imp. petitus rem quampiam a socru sua Verina negavit. Appetitus deinde ab ea insidiis, veritusque ne ab aliquo Palatinorum interficeretur (in regia enim cum genere suo Verina socrus habitabat) Chalcedonem se contulit, atque inde veredis per equos dispositos velut imperator properavit in Isauriam; quem fugiens matrem suam Ariadna imperatrix secuta est in Isauriam, ibique cum viro suo degit. Post fugam Zenonis imp. et Ariadnæ Augustæ, extemplo domina Verina imperatorem creavit

Basiliscum fratrem suum, qui imperavit annos duos ascriptos annis primis et posterioribus Zenonis. Porro Basiliscus simul ac cœpit imperare, coronavit filium suum Marcum, et imperatorem renuntiavit: simulque ambo imperitarunt. Gesta sunt hæc anno Ch. 476.

(y) Ἀκακίου. Acacius Gennadio in episcopatu CP. successit anno Chr. 471. Vid. Evagr. lib. II, cap. 11. Invicta animæ constantia fidem catholicam propugnavit contra Basiliscum et quingentos episcopos, inquit Guil. CAVE, in Acacio.

mitteret, et ea quæ Chalcedone gesta fuerant, et Leonis librum anathemati subjiceret. Litteræ autem sic habent :

Encyclica epistola Basilisci.

Imperator Cæsar Basiliscus, Pius, Victor, Triumphator, Maximus, semper Augustus : et Marcus Nobilissimus Cæsar, Timotheo reverendissimo et Dei amantissimo archiepiscopo magnæ urbis Alexandrinorum. Quotquot leges pro recta atque apostolica fide sanxerunt religiosissimi qui ante nos fuerunt imperatores, quicunque sanctam et beatam et immortalem ac vivificam Trinitatem perpetuo coluere : eas, utpote quæ universo orbi salutare semper exstiterint, nullo unquam tempore irritas esse volumus : sed potius tanquam leges proprias promulgamus. Nos vero qui pietatem ac zelum pro Deo ac Servatore nostro Jesu Christo, a quo conditi et ad hanc gloriam eVecti sumus, omni curæ ac sollicitudini rerum humanarum longe antepo-
nimus : et qui præterea credimus concordiam gregis Christi, tum ipsius gregis, tum omnium subditorum salutem exsistere, firmumque nostri imperii fundamentum et inexpugnabilem murum esse : idcirco divino interius zelo commoti, et velut quasdam imperii nostri primitias, sanctæ Ecclesiæ uniti-
onem Deo ac Servatori nostro Jesu Christo offerentes, sancimus ut basis ac firmamentum felicitatis humanæ, symbolum **336** videlicet trecentorum et octodecim sanctorum Patrum qui olim sancti Spiritus instinctu Nicææ congregati sunt, in quod cum nos, tum majores nostri credentes, baptizati sumus, solum in cunctis sanctissimis Dei Ecclesiis et orthodoxorum populorum conventibus usurpetur atque obtineat ; quippe quod unum regula sit rectæ ac sinceræ fidei, sufficiens tum ad eversionem cujuslibet hæreseos, tum ad perfectam sanctarum Dei Ecclesiarum uniti-
onem : ita tamen ut suum robur ac vigorem obtineant etiam ea, quæ in hac regia urbe a centum et quinquaginta sanctis Patribus gesta sunt ad confirmationem ejusdem sanctissimi Symboli, adversus eos qui in Spiritum sanctum blasphemabant : ea insuper quæ in Ephesiorum metropoli contra impium Nestorium acta sunt, et contra eos qui ejus errorem postea sunt secuti. Ea vero quæ sanctarum Dei Ecclesiarum consensum ac tranquillitatem, et totius orbis pacem disruperunt ; totum scilicet Leonis, et cuncta quæ Chalcedone in definitione fidei aut expositione Symbolorum, docendi vel interpretandi vel disputandi causa, ad innovationem supra memorati sacri Symboli trecentorum et octodecim sanctorum Patrum dicta et gesta sunt, hic et ubique per singulas Ecclesias ab universis sanctissimis episcopis anathematizari decernimus, et ubicunque reperta fuerint, flammis absumi. Sic enim piæ ac beatæ memoriæ imperatores qui ante nos vixere, Constantinus sci-

τε περιβαλεῖν τὰ ἐν Καλχηδὼνι πεπραγμένα, καὶ τὸν τόμον Λέοντος· ὧν ἡ συνθήκη λέγει τάδε·

Ἐγκύκλιον Βασιλίσκου.

Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Βασιλίσκος, Εὐσεβὴς, Νικητὴς, Τροπαιοῦχος, Μέγιστος, Ἀεισέβαστος, Ἀγούστος· καὶ Μάρκος ὁ Ἐπιφανέστατος Καῖσαρ, Τιμοθέῳ τῷ εὐλαβεστάτῳ καὶ θεοφιλεστάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ τῆς Ἀλεξανδρέων μεγαλοπόλεως. Ὅπόσους μὲν ὑπὲρ τῆς ὀρθῆς καὶ ἀποστολικῆς πίστεως ἐθέσπισαν νόμους οἱ πρὸ ἡμῶν εὐσεβέστατοι βασιλεῖς, ὅσοι τὴν μακαρίαν καὶ ἀγήρω καὶ ζωοποιὸν Τριάδα θεραπεύοντες ὀρθῶς διετέλεσαν, τούτους ὡς τῷ παντὶ κόσμῳ σωτηρίους ἀεὶ ποτε γεγονότας, οὐδένα χρόνον ἀργεῖν ἐθέλομεν· μᾶλλον δὲ ὡς οἰκείους αὐτῶν ἐκφωνοῦμεν νόμους. Ἡμεῖς δὲ πάσης τῆς περὶ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα σπουδῆς προτιμήσαντες τὴν εὐσέβειαν, καὶ τὸν ὑπὲρ τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ζῆλον, τοῦ τε πεποιηκότος, καὶ δεδρακότος ἡμᾶς· ἔτι δὲ πιστεύοντες τὸν σύνδεσμον τῶν τοῦ Χριστοῦ ποιμνίων σωτηρίαν ἑαυτῶν εἶναι καὶ τοῦ ὑπηκόου παντός, θεμέλιον τε ἀρρύαγῃ καὶ ἀσάλευτον τεῖχος τῆς ἡμετέρας βασιλείας, ἐντεῦθεν εἰκότως θεῖῳ διανοίας κινούμενοι ζήλῳ, καὶ ἀπαρχὴν τῆς ἡμετέρας βασιλείας τῷ Θεῷ καὶ Σωτῆρι ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ τὴν τῆς ἀγίας Ἐκκλησίας ἐ-
ωσιν προσκομίζοντες, θεσπίζομεν τὴν κρηπίδα καὶ βεβαίωσιν τῆς ἀνθρωπίνης εὐζωίας, τουτέστι τὸ Σύμβολον τῶν τριῶν ἁγίων Πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ πάλαι μετὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐκκλησιασθέντων, εἰς ὃ ἡμεῖς τε καὶ πάντες οἱ πρὸ ἡμῶν πιστεύσαντες, ἐβαπτίσθημεν, μόνον πολιτεύεσθαι, καὶ κρατεῖν ἐν πάσαις ταῖς ἀγιωτάταις τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαις τὸν ὀρθόδοξον λαόν, ὡς μόνον τῆς ἀπλανοῦς πίστεως κυρίως ὄρον, καὶ ἀρκοῦν εἰς ἀναίρεσιν μὲν καθόλου πάσης αἵρέσεως, ἐνωσιν δὲ ἄκραν τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν· ἐχόντων δηλαδὴ τὴν οἰκείαν ἰσχύν, καὶ τῶν εἰς βεβαίωσιν αὐτοῦ τοῦ θείου Συμβόλου πεπραγμένων, ἐν τε τῇ βασιλευούσῃ πόλει ταύτῃ κατὰ τῶν βλασφημούντων εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον παρὰ τῶν ῥ' ἁγίων Πατέρων· ἔτι δὲ καὶ πάντων τῶν πεπραγμένων ἐν τῇ Ἐφεσίῳ μητροπόλει κατὰ τοῦ δυσσεβοῦς Νεστορίου, καὶ τῶν μετὰ ταῦτα τὰ ἐκείνου φρονησάντων. Τὰ δὲ διελόντα τὴν ἐνωσιν καὶ εὐταξίαν τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν καὶ εἰρήνην τοῦ κόσμου παντός, δηλαδὴ τὸν λεγόμενον τόμον Λέοντος, καὶ πάντα τὰ ἐν Καλχηδὼνι ἐν ὀρθῇ πίστει, ἐκθέσει Συμβόλων⁷¹, ἢ ἐρμηνείας, ἢ διδασκαλίας, ἢ διαλέξεως εἰρημένα καὶ πεπραγμένα εἰς καινοτομίαν τὴν κατὰ τοῦ μνημονευθέντος ἁγίου Συμβόλου τῶν τριῶν ἁγίων Πατέρων, θεσπίζομεν ἐνταῦθα τε καὶ πανταχοῦ καθ' ἑκάστην Ἐκκλησίαν, παρὰ τῶν ἀπανταχοῦ ἀγιωτάτων ἐπισκόπων ἀναθεματίζεσθαι, καὶ πυρὶ παραδίδοσθαι παρ' οἷς ἂν εὐρίσκηται, διὰ τὸ οὕτω διατεταχέναι περὶ πάντων τῶν αἵρετικῶν δογμάτων, καὶ τοὺς πρὸ ἡμῶν ἐν εὐσεβείᾳ καὶ

VARIAE LECTIONES.

⁷¹ C. C. σύμβολον.

μακαρία τῇ λήξει γενομένους βασιλέας, Κωνσταντίνον καὶ Θεοδοσίον (59) τὸν νέον. Ἀκυρά τε οὕτως γινόμενα, παντελῶς ἐκβάλλεσθαι τῆς μιᾶς καὶ μόνης καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὡς μεταίροντα τὰ αἰώνια καὶ σωτήρια τῶν τιτ' ἁγίων Πατέρων ὄρια, καὶ τὰ τῶν μακαρίων Πατέρων τῶν ἁγίῳ Πνεύματι διαγορευσάντων κατὰ τὴν Ἐφεσίων (60) ὅλως δὲ μὴ ἐξεῖναι ποτε μήτε ἱερῶν ^{72.66}, μήτε λαϊκῶν τινι, τῆς τοῦ ἁγίου Συμβόλου θειοτάτης ἐκείνης νομοθεσίας ποιεῖσθαι τινα παρέκθασιν. Ἀναθεματίζεσθαι δὲ σὺν πάσαις ταῖς γεγενημέναις ἐν Καλχηδόνι καινοτομίαις κατὰ τοῦ θείου Συμβόλου, καὶ τὴν αἵρεσιν τῶν μὴ ὁμολογούντων τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ ἐκ Πνεύματος ἁγίου, καὶ ἐκ τῆς ἁγίας καὶ ἀει Παρθένου Θεοτόκου Μαρίας κατὰ ἀλήθειαν σαρκωθέντα καὶ ἐνανθρωπήσαντα, ἀλλ' ἢ ἐξ οὐρανοῦ, ἢ κατὰ φαντασίαν καὶ δόκησιν τερατευομένους, πᾶσάν τε ἀπλῶς αἵρεσιν, καὶ εἴ τι ἕτερον ἐν οἷῳ δῆποτε καιρῷ καὶ τρόπῳ, καὶ τόπῳ τῆς οἰκουμένης κατὰ διάνοιαν καὶ λέξιν ἐπὶ παραβάσει τοῦ θείου Συμβόλου κεκαινοτόμηται. Ἐπειδὴ δὲ προνοίας βασιλικῆς ἴδιον, μὴ τοῦ παρόντος χρόνου μόνου, ἀλλὰ καὶ τοῦ μέλλοντος τὴν ἀσφάλειαν ἐκ προορατικῆς διασκέψεως ἐπιδαψιλεύεσθαι τοῖς ὑπηκόοις, θεσπίζομεν τοὺς ἀπανταχοῦ ἁγιωτάτους ἐπισκόπους, ἐμφανιζομένῳ τῷ θείῳ τούτῳ ἡμῶν ἐγκυκλίῳ γράμματι καθυπογράψειν, σαφῶς καταμηνύοντες, ὅτι δὴ μόνῳ τῷ θείῳ στοιχοῦσι Συμβόλῳ τῶν τιτ' ἁγίων Πατέρων, ὅπερ ἐπεσφράγισαν οἱ ρν' Πατέρες ἅγιοι, ὡς ἔδοξεν ὀριστικῶς καὶ τοῖς μετὰ ταῦτα συνελθοῦσι κατὰ τὴν Ἐφεσίων μητρόπολιν ὁσιωτάτοις Πατράσιν, ὅτι δὴ μόνῳ τῷ ἁγίῳ Συμβόλῳ (61) τῶν τιτ' ἁγίων Πατέρων στοιχεῖν, εἰς ὅρον πίστεως· ἀναθεματίζοντες ἅπαν τὸ γενόμενον ἐν Καλχηδόνι τῶν ὀρθοδόξων λαῶν πρόσκομμα, καὶ ὀλοτελῶς τῶν Ἐκκλησιῶν ἐκβάλλοντες ὡς παρεμποδὼν γενομένον τῇ οἰκουμένῃ καὶ ἡμετέρᾳ εὐπραγίᾳ (62). Τοὺς δὲ μετὰ ταύτας ἡμῶν τὰς θείας συλλαβὰς, ἃς κατὰ Θεὸν ἐκπεφωνήσθαι πιστεύομεν, τὴν ἐπιθυμητὴν πᾶσιν ἔνωσιν πραγματευομένας ταῖς ἁγίαις τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαις, ἐπιχειροῦντάς ποτε προφέρειν ἢ ὅλως ὀνομάζειν, εἴτε ἐν διαλέξει ἢ διδασκαλίᾳ ἢ ἐν συγγράμ-

A licet ac Theodosius Junior, de cunctis hæreticis dogmatibus præceperunt. Hoc igitur modo confirmata atque abrogata, ex catholica atque apostolica orthodoxa Ecclesia quæ unica est, penitus ejiciantur, utpote quæ æternos ac salutes trecentorum et octodecim sanctorum Patrum, et beatorum centum ac quinquaginta Patrum qui de Spiritu sancto pronuntiarunt: eorum denique qui Ephesi congregati sunt, terminos commutent. Nulli igitur omnino, nec sacerdoti, nec laico liceat, divinam illam sacrosancti Symboli constitutionem ullo modo transgredi. Porro una cum omnibus novitatibus quæ apud Chalcedonem facta sunt contra divinum Symbolum, anathematizari quoque decernimus hæresim eorum qui Filium Dei unigenitum ex sancto Spiritu, de Maria semper Virgine ac Deipara incarnatum vere et hominem factum esse negant, sed aut ex cælo, aut phantastice ac putative carnem sumpsisse fabulantur: omnem denique hæresim, et si quid aliud quocunque **337** tempore, vel modo, vel loco orbis terrarum, aut in sensu, aut in verbis, ad divini Symboli transgressionem innovatum est. Quoniam vero imperialis providentiæ proprium est, non præsentī solum, sed futuro etiam tempore securitatem subditis suis provida mente largiri, decernimus ut omnes ubique locorum sanctissimi episcopi, encyclicæ epistolæ nostræ ipsis exhibitæ subscribant, perspicue declarantes se soli trecentorum et octodecim sanctorum Patrum divino Symbolo inhærere, quod centum et quinquaginta sancti Patres postea confirmarunt. Quemadmodum sanctissimi Patres qui in Ephesiorum metropoli postea convenerunt, decreto suo definierunt; solum videlicet sacrum Symbolum trecentorum et octodecim sanctorum Patrum, tanquam regulam fidei sequi oportere; anathematizantes ac penitus rejicientes a sanctis Ecclesiis, quidquid apud Chalcedonem factum est offendiculum orthodoxæ plebis, quippe quod totius orbis, nostræque privatim felicitati fuerit impedimento. Qui vero post hosce nostros divinos apices, quos ex Dei sententia promulgatos a nobis esse confidimus,

VARIE LECTIONES.

^{72.66} C. C. ἱερῶν.

VALESII ANNOTATIONES.

(59) *Κωνσταντῖνον καὶ Θεοδοσίον*. Imperatoris quidem Constantini constitutio, qua libri dogmatici ab Ario conscripti cremari jubentur, exstat in lib. I *Historiæ eccles.* Socratis nostri, pag. 52. Aliam tamen legem designare videtur hoc loco imp. Basiliscus, quæ generaliter contra omnes hæreticos a Constantino promulgata esset. Verum ea lex vetustatis injuria periit. Ejus tamen pars adhuc superest apud Eusebium in lib. III *De vita Constantini*, cap. 64 et 66. Imperatoris autem Theodosii Junioris exstant duæ constitutiones de cremandis Nestorii libris. Quarum prior mentionem facit legis divæ memoriæ Constantini adversus impios Arii libros. Habentur porro hæ constitutiones Theodosii in III parte Ephesini concilii. Eas autem Theodosii leges Basiliscus edicto suo circulari subjecerat, sicut infra testatur.

(60) *Κατὰ τὴν Ἐφεσίῳ*. Recte omnino Nicephorus hoc loco duas voces supplevit in hunc modum, καὶ τῶν κατὰ τὴν Ἐφεσίῳ. Ego vero tertiam quoque vocem addendam esse affirmo hoc modo, καὶ τὰ τῶν κατὰ τὴν Ἐφεσίῳ. Subauditur enim ὄρια, ut in præcedentibus.

(61) *Ὅτι δὴ μόνῳ τῷ ἁγίῳ Συμβόλῳ*. Rectius apud Nicephorum scribitur ὅτι δεῖ μόνῳ, etc. Quam lectionem amplexi sunt Christophorus et Savilius. Paulo post, ubi antea legebatur ὡς ὅρον πίστεως, ex manuscripto codice Florentino et Telleriano restitui eis ὅρον πίστεως, quemadmodum etiam scribitur in Nicephoro.

(62) *Τῇ οἰκουμένῃ καὶ ἡμετέρᾳ εὐπραγίᾳ*. Rectius in manuscripto codice Telleriano et apud Nicephorum scriptum inveni τῇ οἰκουμένῃ καὶ ἡμετέρᾳ εὐπραγίᾳ.

quippe qui optatam ab omnibus unitatem sanctissimis Dei Ecclesiis conciliant, novitatem quæ adversus fidem Chalcedone facta est, aut inter disputandum, aut inter docendum, aut in scriptis suis quocunque demum tempore et modo ac loco proferre unquam, aut omnino nominare tentaverint, eos tanquam tumultus ac seditionum sanctis Dei Ecclesiis et universis qui nostro imperio parent, auctores, Deique ac nostræ salutis hostes; juxta leges quæ jam pridem de hujusmodi improbitate latæ sint a beatæ ac divæ memoriæ imperatore Theodosio, quas etiam huic nostræ sacræ epistolæ encyclicæ subjecimus; si quidem episcopi sunt aut clerici, deponi præcipimus: si vero monachi aut laici, exilio et bonorum omnium publicationi et extremis pœnis subjacere. Ita enim sancta et consubstantialis Trinitas, omnium conditrix ac vivificatrix, quæ a pietate nostra perpetuo adoratur, nunc quoque tam per abolitionem eorum quæ supra diximus zizaniorum, quam per confirmationem rectorum et apostolicarum sancti Symboli traditionum, a nobis culta, animabus nostris et futura est, et res humanas nobiscum gubernans, pacatas ac tranquillas efficiet.

338 CAP. V.

De iis qui encyclicis Basilisci litteris consenserunt, et synodum rejecerunt.

His encyclicis litteris, ut scribit Zacharias Rhetor, Timotheus qui paulo ante reversus ab exilio fuerat, consensit, Petrus quoque cognomento Fullo, episcopus Antiochiæ, qui una cum Timotheo erat Constantinopoli. His ad hunc modum gestis, ut Paulus quoque archiepiscopalem Ephesi sedem susciperet, decreverunt. Porro idem Zacharias refert Anastasium etiam Hierosolymorum episcopum, qui Juvenali successerat, iisdem encyclicis subscripsisse, aliosque item complures: adeo ut circiter quingenti numero fuerint, qui Leonis epistolam et Chalcedonense concilium damnaverunt. Refertur etiam ab eodem scriptore Libellus precum, oblatus Basilisco ab episcopis Asiæ qui Ephe-

μασι καθ' οἰονδήποτε καιρὸν, ἢ τρόπον ἢ τόπον τὴν ἐν Καλχηδόνι γεγεννημένην κατὰ τῆς πίστεως καινοτομίαν, τοὺς τοιούτους ὡς παραχῆς καὶ ἀκαταστασίας ταῖς ἀγίαις τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαις καὶ τῷ ὑπηκόῳ παντὶ παραιτίους, Θεῷ τε καὶ ἡμετέροις σωτηρίᾳ πολέμιους, κελεύομεν κατὰ τοὺς ἤδη πρὸ ἡμῶν θεσπισθέντας παρὰ τοῦ ἐν μακαρίᾳ καὶ θείᾳ τῇ λήξει γενομένου βασιλέως Θεοδοσίου κατὰ τῆς τοιαύτης κακονοίας νόμους, τοὺς ὑποτεταγμένους τῷδε ἡμῶν τῷ θείῳ Ἐγκυκλίῳ εἰ μὲν ἐπίσκοποι ἢ κληρικοὶ εἶεν καθαιρεῖσθαι· εἰ δὲ μονάζοντες ἢ λαϊκοί, ἐξορίᾳ καὶ δημεύσει παντοῖα καὶ τοῖς ἐσχάτοις ὑποπίπτειν ἐπιτιμίοις. Οὕτω γὰρ αἰεὶ ποτε παρὰ τῆς ἡμετέρας εὐσεβείας προσκυνομένη ἁγία καὶ ὁμοούσιος, δημιουργὸς τε καὶ ζωοποιὸς τῶν ὅλων Τριάς, θεραπευθεῖσα καὶ νῦν παρ' ἡμῶν διὰ τῆς ἀναιρέσεως μὲν τῶν μνημονευθέντων ζιζανίων, βεβαιώσεως δὲ τῶν ὀρθῶν καὶ ἀποστολικῶν τοῦ ἁγίου Συμβόλου παραδόσεων, ἵλεως καὶ εὐμενῆς γενομένη, ταῖς τε ἡμετέραις ψυχαῖς καὶ τῷ ὑπηκόῳ παντὶ, ἔσται διὰ παντὸς συνδιοικοῦσα⁶⁷ ἡμῖν καὶ εἰρηνεύουσα τὰ ἀνθρώπινα. subditis omnibus propitia ac benigna deinceps pacatas ac tranquillas efficiet.

ΚΕΦΑΛ. Ε'.

Περὶ τῶν συνθεμένων τοῖς ἐγκυκλίοις Βασιλίσκου, καὶ τὴν σύνοδον ἀθετησάντων.

Ὡς μὲν οὖν Ζαχαρία γέγραπται τῷ Ῥήτορι, ταύταις ταῖς ἐγκυκλίαις συλλαβαῖς συντίθεται ὁ Τιμόθεος, ἄρτι τῆς ὑπερορίας, ὡς ἔφην, ἐπανηνεγμένος· καὶ πρὸς γε Πέτρος (α) ὁ τῆς Ἀντιόχου πρόεδρος, ὁ ἐπίκλην Κναφεὺς, ὡς καὶ Τιμοθέῳ παρὴν ἀνὰ τὴν βασιλεύουσαν. Τούτων οὕτω γενομένων, ψηφίζονται καὶ Παῦλον τὸν τῆς Ἐφεσίων ἀρχιερατικὸν ὑπελθεῖν θρόνον. Φησὶ δ' οὖν ὡς καὶ Ἀναστάσιος ὁ μετὰ Ἰουθενάλιον Ἱεροσολύμων πρόεδρος, ὑποσημαίνεται τοῖς Ἐγκυκλίοις, ἕτεροί τε πάμπολλοι· ὡς περὶ τοὺς πεντακοσίους καθεστάναι, τοὺς τὸν Λέοντος τόμον, καὶ τὴν ἐν Καλχηδόνι σύνοδον ἀποκηρύξαντας. Καὶ που καὶ δέησιν ἐγγραφῇ (63) γενομένην παρὰ τῶν ἐν Ἀσίᾳ προέδρων ἐν Ἐφέσῳ συνεληλυθότων (64) πρὸς Βασιλί-

VARIAE LECTIONES.

⁶⁷ C. C. συνοδικοῦσα.

VALESH ANNOTATIONES.

(63) *Kal pou kai dehsin eγγραφῇ.* Procul dubio scribendum est ἐγγράφει· quod miror ab interpretibus animadversum non fuisse. Subauditur autem Ζαχαρίας, qui in Historia sua ecclesiastica Libellum hunc precum integrum retulerat, quem episcopi Asiæ apud Ephesum congregati, ad Basiliscum imperatorem miserant.

(64) *Ἐν Ἐφέσῳ συνεληλυθότων.* De hoc concilio Ephesino, quod Basilisci imp. temporibus celebratum est, leviter admodum ac perfunctorie scribit Baronius in *Annalibus* ad annum Christi 476: id tantum observans, ab Eutychianis celebratum illud fuisse. Sed neque quam ob causam congregatum sit, nec quid in eo gestum fuerit, commemorat; nostri itaque officii est, ea quæ ab illo prætermissa sunt, cura nostra ac diligentia supplere. Post editas a Basilisco imp. encyclicas

D litteras adversus concilium Chalcedonense, Acacius Constantinop. episcopus solus ex patriarchis qui Orientali imperio subjacebant, his litteris subscribere recusavit, nec Chalcedonense concilium ex ecclesiasticis tabulis expungere unquam sustinuit. Sed et monachi Constantinopolitani Basilisco fortiter restiterunt. Denique plebs Constantinopolitana gravissime tumultuari cœpit, urbis ac palatii incendium minitans, si imperator vim inferre Acacio et Catholicis perseveraret. Qua re territus Basiliscus ex urbe regia aufugit: et Ecclesiæ Constantinopolitanæ jura sua ac privilegia ademit, et senatoribus interdixit ne Acacium alloquerentur. Postea vero cum Zenonem ex Isauria redire didicisset, metu percussus, una cum uxore et liberis in Ecclesiam venit: seque Acacio et clero urbis regiæ excusans, Ecclesiæ Constantinop. jura sua restituit, et ant-

VARIORUM.

(a) Πέτρος. De Petro Fullone vid. Theod. lector. lib. 1, circa med.

σχον, ὧν ἓν ἐστὶν τοῦτοις σύγκειται τοῖς γράμμασι· Τοῖς Ἀ κατὰ πάντα εὐσεβεστάτοις καὶ φιλοχρίστοις δεσπόταις ἡμῶν, Βασιλίσκῳ καὶ Μάρκῳ, αἰωνίοις νικηταῖς Ἀυγούστοις (65). Καὶ μεθ' ἕτερα· Διὰ πάντων ἐδείχθητε, πανευσεδέστατοι καὶ φιλόχριστοι βασιλεῖς, μισουμένη καὶ πολεμουμένη τῇ πίστει διαφόρως συμπολεμούμενοι. Καὶ μεθ' ἕτερα· Φοβερά τις ἐκδοχή κρίσεως καὶ θείου πυρὸς ζῆλος, καὶ ἡ δικαία τῆς ὑμετέρας γαληνότητος κίνησις, τοὺς ἀντιδιατιθεμένους παραπόδας συμπλέξει τοὺς τὸν Θεὸν τὸν δυνατὸν καὶ τὴν ἡμετέραν ⁶⁸ τῇ πίστει κραυνομένην βασιλείαν ἀλαζονικῇ τιμωρίᾳ (66) κατατοξεύειν ἐπιχειροῦντας, καὶ τῆς ἡμετέρας βραχύτητος πολυτρόπως μὴ φειδομένους· ἀλλ' αἰετὶ συκοφαντοῦντας καὶ καταψευδομένους ἡμῶν, ὡς ἀνάγκη τινὶ καὶ βίᾳ καθυπογραψάντων ἡμῶν ἐν τοῖς θείοις ὑμῶν καὶ ἀποστολικοῖς Ἐγκυκλίοις, ἐν οἷς μετὰ πάσης χαρᾶς καὶ προθυμίας καθυπεγράψαμεν. Καὶ μεθ' ἕτερα· Μηδὲν οὖν ἕτερον παρὰ τὰ θεῖα ὑμῶν Ἐγκύκλια προβληθῆναι θελήσατε, εἰδότες ὅπερ ἔφημεν, ὅτι πᾶς ὁ κόσμος ἀνατραπήσεται πάλιν, καὶ μικρὰ εὐρεθήσεται τὰ παρὰ τῆς ἐν Καλχηδόνι συνόδου γενόμενα κακὰ, ἅτινα καὶ τοὺς ἀναριθμήτους ἐκείνους εἰργάσατο φόβους, καὶ τὰ αἵματα τῶν ὀρθοδόξων ἀδίκως καὶ παρὰ νόμους ἐξέχεε. Καὶ μεθ' ἕτερα· Διαμαρτυρόμεθα ἐνώπιον τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐλευθεράν τὴν ὑμετέραν εὐσέβειαν (67) εἶναι δεόμεθα τῆς

si in unum convenerant. Cujus libelli pars sic habet : Piissimis per omnia, Christique amantissimis dominis nostris, Basilisco et Marco, perpetuis victoribus Augustis. *Et post pauca* : Perpetuo visi estis imperatores piissimi omnino Christique amanti, una cum fide quæ odio habebatur et oppugnabatur, diversis modis oppugnari. *Et aliquanto post* : Terribilis quædam expectatio **339** judicii, et divini ignis ardor, et serenitatis vestræ justa indignatio, adversarios brevi corripiet, qui præpotentem Deum et imperium vestrum recta fide roboratum, superba quadam dementia, quasi jaculis impetere conantur, nec tenuitati nostræ ullo modo parcant : sed calumniis ac mendaciis assidue nos insectantur, quasi vi quadam ac necessitate compulsi, sacris vestris et apostolicis encyclicis litteris subscripserimus : quibus tamen cum omni gaudio et alacritate animi subscripsimus. *Et post alia* : Nihil igitur aliud præter sacras vestras encyclicas litteras proponi sinatis : pro certo habentes id quod jam dixi, universum orbem rursus eversum iri, et quod mala quæ a Chalcedonensi synodo importata sunt, levia esse videbuntur, quæ tamen innumerales hominum cædes pepererunt, et orthodoxorum sanguinem injuste et illegitime effuderunt. *Et iterum paucis interjectis* : Protestamur coram Salvatore nostro Jesu Christo ; liberam esse

VARIE LECTIONES.

⁶⁸ C. C. ὑμετέραν.

VALESII ANNOTATIONES.

encyclicas litteras promulgavit, ut scribit Theodorus Lector in lib. i. Eutychiani igitur cum viderent Acacium pro confirmatione Chalcedonensis synodi tam acriter decertare, nec monasteria solum, verum etiam plebem urbis regiæ, aliosque passim sacerdotes ab eo adversus Basiliscum concitari, episcoporum partis suæ concilium in urbe Epheso congregarunt : in quo tum Acacium et alios quosdam episcopos idem cum illo sentientes damnarunt ac deposuerunt : tum Basiliscum imperatorem rogarunt ut in pristina sententia maneret, nec contrariam encyclicis suis constitutionem promulgaret. In eadem synodo Paulus Ephesiorum episcopus a comprovincialibus episcopis est ordinatus ; et jus patriarchicum Ephesinæ sedi restitutum, ut scribit Evagrius in cap. 6 hujus libri. Porro celebratum est hoc concilium Ephesinum anno Christi 477, post consulatum Basilisci et Armati. Id autem ex eo colligo, quod hæc synodus congregata est paulo antequam Basiliscus litteras suas antencyclicas promulgaret. Eas autem Basiliscus eo quem dixi anno publicavit, cum Zenonem ex Isauria reverti cum exercitu didicisset, ut ex Theodoro Lectore superius observavi. Certe hoc innuunt episcopi Asiani in epistola ad Basiliscum his verbis : Μηδὲν οὖν ἕτερον παρὰ τὰ θεῖα ὑμῶν Ἐγκύκλια προβληθῆναι θελήσατε. Id est, *Nihil igitur contrarium divinis encyclicis vestris proponi jubeatis*. Cæterum huic concilio præfuisse videtur Timotheus Ælurus. Hic enim regnante Basilisco Ephesum venit, et Paulum in sede episcopali collocavit, ut ex Zacharia scribit Evagrius. Nec est verisimile Acacium patriarcham CP. ab alio depositum fuisse quam ab Alexandrino episcopo, qui æqualem Acacio dignitatem patriarchæ obtinebat. Quis enim credat CP. episcopum depositum esse ab episcopis Asiæ, qui jam inde a temporibus Joannis Chrysostomi, CP. episcopo

C subiacebant ?

(65) Ἀυγούστοις. Marcus a Basilisco patre primum Cæsar creatus est, ut scribit Marcellinus in *Chronico* et Theoph. ac reliqui. Certe in encyclicis Basilisci litteris nobilissimus Cæsar tantummodo appellatur. Postea vero Augustus a patre appellatus est, ut docet hæc epistola episcoporum Ephesini concilii. In antencyclica quoque Basilisci epistola idem Marcus imperator cum patre nominatur. Fallitur ergo auctor *Chronici Alexandrini*, qui Basiliscum, simul atque imperatorem renuntiatus est, Marcum filium suum imperatorem coronasse scribit. Rectius Candidus in lib. ii *Historiæ*, apud Photium. — At non auctor *Chronici Alex.*, sed Valesius hallucinatur. Præterquam enim quod *Chronicon Alex.* rem gestam compendio narrat, nomen regis quo utitur, et imperatoris quod usurpat Raderus in sua versione, ex usu illorum temporum tam Cæsarem quam imperatorem ac Augustum significat. (Ant. Paci ad ann. 476, n. 6.)

(66) Ἀλαζονικῇ τιμωρίᾳ. Sic etiam legitur apud Nicephorum. Ubi Joannes Langus τιμωρίαν vindictam interpretatus est. Ego vero minima mutatione locum hunc ita restituendum esse existimo : ἀλαζονικῇ τινι μωρίᾳ, id est, *superba quadam dementia*.

(67) Ἐλευθέραν τὴν ὑμετέραν εὐσέβειαν. Christophorus ἡμετέραν legit, contra fidem atque auctoritatem omnium exemplarium, et absque ullo sensu. Sed et sequentia pessime interpretatus est. Quo fit ut Baronius qui interpretationem ejus passim sequitur, hujus Ephesini concilii gesta perspicere haudquaquam potuerit. Tantum obest perversa interpretatio. Sed nec Joannes Langus felicius hanc clausulam interpretatus est. Sic enim vertit : *Attestamur coram Salvatore nostro Jesu Christo, liberam esse et innocentem pietatem vestram. A qua justam et canonicam et ecclesiasticam adversus illos,*

pietatem vestram rogamus ab ea quæ illis irrogata est, iusta et canonica et ecclesiastica condemnatione ac depositione : præsertim vero ab ea quæ irrogata est ei, qui per multa facinora deprehensus est regie urbis episcopatum non rite administrare. Cæterum idem Zacharias hæc etiam scribit ad verbum. Simul atque editæ sunt encyclicæ atque imperiales litteræ, eos qui Eutychis phantasiam in urbe regia sectabantur, et monasticum vitæ genus profitebantur, cum insperatum quoddam lucrum sibi obvenisse in Timotheo, et per encyclicas litteras maximam se utilitatem percepturos esse sperarent, celeri cursu ad Timotheum se contulisse. Cumque a Timotheo convicti essent, Verbum Dei nobis quidem consubstantiale esse secundum carnem : Patri vero consubstantiale quoad divinitatem, eos ad sua rediisse.

340 CAP. VI.

Quomodo Timotheus Ælurus Alexandrino episcopatu recuperato, Ephesiorum Ecclesiæ jus patriarchicum restituit, et Chalcedonensem synodum anathematizavit.

Idem Zacharias ait Timotheum Constantinopoli digressum, in Ephesiorum urbem venisse, atque illic Paulum in archiepiscopali sede collocasse. Qui cum jam prius ab episcopis illius provinciæ juxta antiquiorem consuetudinem ordinatus fuisset,

⁶⁹ ἐκπεπτωκώς.

VARIE LECTIONES.

VALESII ANNOTATIONES.

et maxime contra eum qui impie episcopatum in urbe imperante gerere multis modis deprehensus est, condemnationis et exauctorationis sententiam ferri petimus. Atqui non hoc dicunt episcopi Asiæ : sed petunt ab impp. Basilisco et Marco, ne amplius communicare velint Acacio et aliis episcopis, quos ipsi ecclesiastico iudicio damnaverant ac deposuerant : id enim sonant verba illa : Ἐλευθέραν τὴν ὑμετέραν εὐσέβειαν εἶναι δεόμεθα τῆς, etc. Quæ uno tenore scribenda sunt, absque ulla distinctione. Interpretes vero, Nicephorum, et Roberti Stephani editionem secuti, post verbum εἶναι subdistinctionem apposuerunt, quæ illos in errorem induxit.

(68) Οἱ τὴν Εὐτυχοῦς φαντασίαν νοσοῦντες. Hæc Zachariæ rhetoris verba non intellexerunt interpretes. Sed neque Nicephorus ea videtur intellexisse. Pro his enim verbis hæc substituit : Οἱ τὰ Εὐτυχοῦς φανταζόμενοι. Per phantasiam autem intelligit Zacharias opinionem Eutychis, qui carnem Christi non veram nec consubstantialem nobis, sed phantasticam asserebat, ut videre est in Actis concilii Chalcedonensis. Hinc epistolæ Aviti Viennensis episcopi, quibus errorem Eutychis refutat, inscribuntur *contra phantasma*, ut testatur Sirmundus. Cæterum ex hoc loco colligitur Zachariam rhetorem non fuisse Eutychianum, sicut Baronius existimavit ad annum Christi 476. Nunquam enim ita locutus esset, si Eutychetis sectam secutus fuisset. Aut igitur dicendum est hæc non esse Zachariæ rhetoris verba ; quod tamen affirmat Evagrius : aut illum Eutychianistam non fuisse. Vide infra, cap. 14. Porro hic Zachariæ locus in primis notandus est. Ex eo enim colligitur Timotheum Ælurum, licet Chalcedonensem synodum publice anathematizaret, Eutychis tamen dogma minime approbasse. Idem de Timotheo Æluro scribit Leontius Scholasticus, p. 464 : Οὗτος δὲ ὁ Τιμόθεος ἀνεθεμάτιζε καὶ τὴν σύνοδον καὶ τὸν Εὐτυχῆ· τὸν μὲν Εὐτυχῆ, ἐπειδὴ μὴ ἔλεγεν ὁμοούσιον ἡμῖν τὸ

ἐπενεχθείσης αὐτοῖς δικαίας καὶ κανονικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς κατακρίσεως καὶ καθαιρέσεως, καὶ μάλιστα τῷ τὴν βασιλεύουσαν οὐχ ὁσίως ἐπισκοπεῖν διὰ πολλὰ φωραθέντι. Ὁ αὐτὸς Ζαχαρίας καὶ τὰδε πρὸς ῥῆμα γράφει, ὡς τῶν Ἐγκυκλίων καὶ βασιλικῶν γραμμάτων ἐκδοθέντων, οἱ τὴν Εὐτυχοῦς φαντασίαν νοσοῦντες (68) ἀνὰ τὴν βασιλεύουσαν, καὶ τὸν μονήρῃ διώκοντες βίον, ὥσπερ ἐρμαῖω τινὶ περιτυχεῖν οἰηθέντες Τιμοθέω, καὶ τοῖς Ἐγκυκλίαις τὸ ἴδιον θηρᾶσαι ἐλπίσαντες, δρομαῖοι παρ' αὐτὸν ἀφικνοῦνται· καὶ ὡς διελεγχθέντες πρὸς Τιμοθέου ὁμοούσιον ἡμῖν εἶναι κατὰ σάρκα τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον, καὶ τῷ Πατρὶ ὁμοούσιον κατὰ τὴν θεότητα, ἐς τουπίσω ἀνεχώρουν.

B

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Ὡς τοῦ Αἰλουρίου Τιμοθέου τὴν Ἀλεξανδρέων ἀπολαβόντος, καὶ τῇ Ἐφεσίων τὸ πατριαρχικὸν δίκαιον ἀποδόντος, ἀναθέματι τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον καθυπέβαλεν.

Ὁ αὐτὸς φησι τὸν Τιμόθεον ἐξορμήσαντα τῆς βασιλίδος, τὴν Ἐφεσίων καταλαβεῖν, ἐνθρονίσαι τε τὸν Παῦλον (69) ἀρχιερέα τῇ Ἐφεσίων· ὅς ἤδη κεχειροτόνητο μὲν ἀνὰ τὴν ἀρχαιοτέραν συνήθειαν (70) ὑπὸ τῶν τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπων, ἐκπεπτώκει ⁶⁹ δὲ τοῦ

C

σῶμα τοῦ Χριστοῦ· τὴν δὲ ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον, ὅτι δύο φύσεις ἔλεγε τοῦ Χριστοῦ. Id est : Hic Timotheus synodum simul et Eutychem anathematizabat. Hunc quidem, propterea quod corpus Christi ejusdem negaret esse substantiæ cum nostris. Synodum vero, quod duas Christi naturas esse diceret.

(69) Ἐνθρονίσαι τε τὸν Παῦλον. Paulo ante Timotheus Ælurus et Petrus Fullo una cum aliis episcopis Constantinopoli congregati, decreverant ut Paulus iste Ephesinam sedem ex qua ejectus fuerat, recuperaret. Sic enim scribit Evagrius in cap. 5 hujus libri, φηφίζονται καὶ Παῦλον τὸν τῆς Ἐφεσίων ἀρχιερατικὸν ὑπελθεῖν θρόνον. Quem locum non recte vertit Christophorus hoc modo : His rebus ita constitutis, Paulus ad sedem archiepiscopus Ephesiani capessendam deligitur. Non enim Paulus ab Æluro et Petro Fullone Constantinopoli electus est, ut Ephesinam sedem capesseret ; sed cum ex Ephesina sede expulsus fuisset, Constantinopolim venit : ubi collecto Eutychianistarum istorum concilio, decretum est ut archiepiscopatum Ephesinæ urbis reciperet. In cap. 5 hujus libri, vulgatæ editiones habebant ἐπελθεῖν θρόνον. Ego vero ex ms. codice Florentino et Telleriano ὑπελθεῖν emendavi. Mallem tamen scribere ἐπανελθεῖν, adjecta præpositione. [Hic Paulus postea damnatus est ab Acacio et a Simplicio papa, ut docet Epistola Simplicii in collectione Romana, p. 197.]

D

(70) Ἀνὰ τὴν ἀρχαιοτέραν συνήθειαν. Mallem scribere κατὰ τὴν, etc. Porro verissimum est id quod hoc loco ait Zacharias, vetustiore scilicet consuetudinem fuisse, ut episcopus Ephesi ab episcopis provinciæ suæ ordinaretur. A beato enim Timotheo qui primus fuit Ephesiorum episcopus, usque ad Castinum et Heraclidem quem Joannes Chrysostomus ordinavit, omnes Ephesiorum episcopi in eadem civitate ordinati sunt ab episcopis ejus provinciæ, ut patet ex actione undecima concilii Chalcedonensis.

Θρόνου. Ἀποδίδωσι δὲ τῇ Ἐφεσίῳ, καὶ τὸ πατριαρχικὸν δίκαιον (71), ὅπερ αὐτὴν ἀφείλεν (b) ἢ ἐν Καλχηδόνι σύνοδος, ὡς μοι λέλεκται. Ἐκεῖθεν δὲ ἀπάρας, ἀνὰ τὴν Ἀλεξανδρέων ἀφικνεῖται, καὶ τοὺς προσιόντας ἀπαιτῶν ἀναθεματίζει τὴν ἐν Καλχηδόνι σύνοδον, οὕτω διετέλει. Ἀποπηδῶσι δ' οὖν παρ' αὐτοῦ ἐκ τῆς κατ' αὐτὸν μοίρας, ὡς τῷ αὐτῷ Ζαχαρίᾳ ἱστορεῖται, ἄλλοι τε πολλοὶ, καὶ Θεόδοτος εἰς τῶν ὑπὸ Θεοδοσίου ἀνὰ τὴν Ἰόππην χειροτονημένων, τοῦ τῆς Ἱεροσολύμων ἐπισκόπου πρὸς τινῶν γεγονότος, ὅτε πρὸς τὸ Βυζάντιον Ἰουβενάλιος ἀνέδραμεν.

ΚΕΦΑΛ. Ζ'.

Ὡς τῶν μοναχῶν Ἀκακίου γνώμῃ στασιασάντων, φοβηθεὶς ὁ Βασιλίσκος, ἐναντία τῷ πρότερον γράφῃς ἐξαπέστειλεν ἀντεγκύκλια.

Ἀκάκιον δὲ (c) φησι τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως πρόεδρον ἐπὶ τούτοις περιπατήσαντα (72), συγκινήσαι τὸ μοναδικὸν καὶ τὸν δῆμον τῆς βασιλευούσης, ὡς αἰρετικοῦ τοῦ Βασιλίσκου τυγχάνοντος· ἐκεῖνόν τ' αὖ ἐξαρνήσασθαι τὰ Ἐγκύκλια, καὶ διάταξιν γράψαι τὰ ἐκ συναρπαγῆς γεγονότα τέλεον ἀργεῖν, ἀντεγκύκλια τε διαπέμπεσθαι συνιστῶντα τὴν ἐν Καλχηδόνι σύνοδον. Καὶ ταῦτα μὲν ἃ φησιν ἀντεγκύκλια, παρήκεν, ἐμπαθῶς τὴν ὅλην πραγματείαν συγγράψας. Ἔστι δὲ ἐπὶ λέξεως ταῦτα·

litteras prætermisit Zacharias, qui partibus suis Sunt autem hujusmodi.

Ἀντεγκύκλιον Βασιλίσκου.

Αὐτοκράτορες Καίσαρες Βασιλίσκος καὶ Μάρκος. Τὴν ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς ἐν ταῖς καθολικαῖς Ἐκκλησίαις κρατήσασαν ἀποστολικὴν καὶ ὀρθόδοξον πίστιν, τὴν καὶ μέχρι τῆς ἡμετέρας βασιλείας κρατήσασαν, καὶ ἐπὶ τῆς ἡμετέρας βασιλείας κρατοῦσαν, καὶ εἰς τὴ διηνεκὲς κρατεῖν ὀφείλουσαν, εἰς ἣν καὶ ἐβαπτίσθημεν καὶ πιστεύομεν, αὐτὴν μόνην ἄτρωτον καὶ ἀσάλευτον κρατεῖν καὶ διηνεκῶς πολιτεύεσθαι ἐν πάσαις ταῖς καθολικαῖς καὶ ἀποστολικαῖς τῶν ὀρθόδοξων Ἐκκλησίαις θεσπίζομεν, καὶ μηδὲν ἕτερον ζητεῖσθαι. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τὰ ἐπὶ τῆς ἡμετέρας βασιλείας γεγεννημένα, εἴτε Ἐγκύκλια, εἴτε καὶ

A sede sua exciderat. Reddidit etiam Timotheus Ephesinæ Ecclesiæ jus patriarchicum, quod illi ademptum fuerat a Chalcedonensi synodo, uti supra commemoravi. Illinc profectus Alexandriam venit, et a cunctis ipsum adeuntibus, ut Chalcedonensem synodum sub anathemate damnarent, exigere perseveravit. Recesserunt tamen ab eo, tum alii complures ejusdem factionis, sicut a Zacharia proditum est, tum Theodotus episcopus Joppæ, unus ex eorum numero qui ordinati fuerant a Theodosio illo, qui Hierosolymorum episcopus a quibusdam factus fuerat, cum Juvenalis Constantinopolim profectus esset.

CAP. VII.

B Quomodo Basiliscus, cum monachi impulsu Acacii seditionem movissent, timore percussus, contrarias prioribus encyclicis litteras promulgavit.

Scribit etiam idem Zacharias, Acacium Constantinopolitanum episcopum ob eas res dolore percussum, monachos et populum urbis regiæ adversus Basiliscum, ut qui hæreticus esset, concitasse: Basiliscum vero litteras suas encyclicas tandem abnegasse, et lege 341 lata constituisse, ut ea quæ per subreptionem facta fuerant, irrita essent: litteras denique prioribus encyclicis contrarias misisse, quibus Chalcedonensis synodus confirmabatur. Et has quidem antencyclicas, ut vocat, nimium favens, universam historiam conscripsit.

C

Antencyclix litteræ Basilisci.

Imperatores Cæsares Basiliscus et Marcus. Apostolicam et orthodoxam fidem et quæ ab initio in catholicis Ecclesiis viguit, et quæ ad nostrum usque imperium obtinuit, quæ et nunc sub imperio nostro obtinet, et in perpetuum deinceps prævalitura est, in quam nos et baptizati sumus et credimus: solam illæsam et inconcussam prævalere, et in omnibus catholicis atque apostolicis orthodoxorum Ecclesiis perpetuo manere decernimus, nec quidquam aliud præterea requiri. Hanc igitur ob causam, cuncta quæ fidei vel disciplinæ ecclesiasticæ causa, sub principatu nostro facta sunt, sive

VALESI ANNOTATIONES.

(71) Τὸ πατριαρχικὸν δίκαιον. Patriarchicum jus hic appellat Zacharias jus primatus, seu jus ordinandi metropolitanos. In hoc enim propria consistit jus patriarchicum, ut notavi in libello de interpretatione sexti canonis concilii Nicæni, qui editus est ad calcem Socratis nostri. Quod autem addit Zacharias sive Evagrius, hoc jus ademptum fuisse sedi Ephesinæ a concilio

D Chalcedonensi intelligit actionem decimam sextam synodi Chalcedonensis, in qua decretum est ut Constantinopolitanus episcopus in Asiana diœcesi metropolitanos ordinaret.

(72) Περιπατήσαντα. Jampridem conjeceram scribendum esse περιπαθήσαντα. Conjecturam meam Tellerianus codex tandem confirmavit, in quo scriptum inveni παραπαθήσαντα.

VARIORUM.

(b) Ὅπερ αὐτὴν ἀφείλεν. Sedi Constantinopolitanæ a synodo Chalcedonensi tres diœceses in unam compactæ subiciebantur, scilicet Pontica, Asiana et Thracica. Erat autem Ephesus Asiana diœceseos metropolis. Vid. can. 28 concilii Chalcedonensis.

(c) Ἀκάκιον δέ. Theophanes ait: Acacium territorii cleri monachorumque CP. agmine, pro Chalce-

donensi synodo decertante, et in unam cum eis ire sententiam dissimulantem: ea de causa adversus Basiliscum et Zenonem ex Ecclesiæ suggestu perorasse. Quo comperto, populi furorem Basiliscus metuens excessit civitate. Gesta sunt hæc anno 477. Regnavit Basiliscus menses 20. (Ant. Παρι, ad ann. 477, n. 3, etc.) De Acacio vero meliora refert Evagrius, cui Caveus noster suffragatur.

encyclicas sive alias epistolas, sive aliud quodlibet, irrita et cassa esse præcipimus; Nestorio simul et Eutyche, et cunctis aliis hæresibus, nec non et iis qui idem cum illis sentiunt, anathemate damnatis. Ac de hoc argumento nec synodum fieri, nec amplius quæstionem ullam moveri volumus, sed ea firma atque inconcussa remanere. Provincias quoque quarum ordinationem sedes hujus regiæ et gloriosæ urbis habuerat, reverendissimo ac sanctissimo patriarchæ et archiepiscopo Acacio restitui jubemus: manentibus scilicet in suis sedibus, his qui nunc sunt Dei amantissimis episcopis: ita ut post illorum obitum, nullum ex ea re præjudicium fiat juri ordinationis quod competit sedi regiæ hujus atque inclytæ civitatis. Hoc autem divale præceptum nostrum, vim constitutionis habere nemini dubium est. Atque hæc quidem gesta sunt in hunc modum.

CAP. VIII.

De reditu Zenonis.

At Zeno, cum sanctam ac multis certaminibus illustrem protomartyrem Theclam vidisset in somnis, ut perhibent, ipsum incitantem, et restitutionem imperii ipsi pollicentem; Byzantium versus castra movit. **342** Cumque eos a quibus obsidebatur, muneribus corrupisset, Basiliscum qui jam biennio regnaverat, imperio expulit; et ad sacrarium ecclesiæ confugientem, hostibus dedit. Quamobrem Zeno amplissimum templum, opibus ac venustate eximium, protomartyri Theclæ in urbe Isauriæ Seleucia dedicavit, multisque imperialibus donariis illud exornavit, quæ ad nostram usque ætatem illic servantur. Et Basiliscus quidem in Cappadociam abductus est. In statione vero quæ Acusus dicitur, una cum uxore et liberis est interfectus. Zeno autem lege lata, cuncta quæ a Basilisco tyranno

A ἕτερα, ἢ εἴ τι δηποτοῦν πίστεως ἔνεκεν, ἢ καταστάσεως ἐκκλησιαστικῆς, ἀργεῖν καὶ πεπαῦσθαι προστάττομεν· ἀναθεματιζομένων Νεστορίου καὶ Εὐτυχοῦς, καὶ πάσης ἐτέρας αἱρέσεως, καὶ πάντων τῶν τὰ αὐτὰ φρονούντων· καὶ περὶ ταύτης τῆς ὑποθέσεως, μὴ σύνοδον γίνεσθαι ἢ ἐτέραν ζήτησιν· ἀλλὰ ταῦτα μένειν ἀρράγῃ καὶ ἀσάλευτα. Ἀποδοθῆναι δὲ καὶ τὰς ἐπαρχίας (73) τῷ εὐλαβεστάτῳ καὶ ἀγιωτάτῳ πατριάρχῃ καὶ ἀρχιεπισκόπῳ Ἀκακίῳ, ὧν τὴν χειροτονίαν εἶχεν ὁ θρόνος ταύτης τῆς βασιλίδος καὶ ἐνδόξου πόλεως· δηλαδὴ τῶν νῦν ὄντων θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων μενόντων ἐπὶ τῶν οἰκείων θρόνων, μηδενὸς ἐκ τούτου προκρίματος γινομένου μετὰ τὴν τούτων τελευτὴν τῷ δικαίῳ τῆς χειροτονίας τοῦ εὐαγοῦς θρόνου ταύτης τῆς βασιλίδος καὶ ἐνδόξου πόλεως. Τοῦτο δὲ τὸ θεῖον ἡμῶν θέσπισμα δύναμιν ἐπέχειν θείας διατάξεως, οὐδενὶ ἀμφίβολον καθέστηκε. Καὶ ταῦτα μὲν ὧδε προῆλθε.

ΚΕΦΑΛ. Η'.

Περὶ τῆς ἐπανόδου Ζήνωνος.

Ζήνων δὲ παροτρύνουσαν, ὥς φασι, θεασάμενος τὴν ἀγίαν καὶ πολυάθλον πρωτομάρτυρα Θέκλαν (74), καὶ τὴν τῆς βασιλείας ἀποκατάστασιν ὑπισχνουμένην, ἐπὶ τὸ Βυζάντιον στρατεύει· δώροις τε τοὺς πολιορκοῦντας ὑπελθὼν, καὶ δεύτερον ἔτος τῆς ἀρχῆς κρατήσαντα τὸν Βασιλίσκον ἐξωθεῖται· ἀγίοις τε προσπελάσαντα σηκοῖς, τοῖς ἐχθροῖς ἐκδίδωσιν. Οὕτως ὁ Ζήνων μέγιστον τέμενος, ἐξοχῇ τε καὶ κάλλει προὔχον, ἀνατέθεικε τῇ πρωτομάρτυρι Θέκλῃ ἀνὰ τὴν Σελευκίαν τὴν πρὸς τῇ Ἰσαύρῳ χώρα κειμένην, πλείστοις καὶ βασιλικοῖς ἀναθήμασι διακοσμήσας, τοῖς καὶ μέχρις ἡμῶν σωζομένοις. Πέμπεται μὲν οὖν ἀνὰ τὴν Καππαδοκῶν τεθνηξόμενος χώραν ὁ Βασιλίσκος· ἐν Ἀκουσῷ (75) δὲ τῷ σταθμῷ ἅμα γυναικὶ καὶ τέκνοις ἀποσφάττεται (76). Καὶ νόμον ὁ Ζήνων τίθῃσιν ἀναιροῦντα τὰ ἐπὶ τοῖς Ἐγκυκλίοις συντεθειμένα

VALESH ANNOTATIONES.

(73) Ἀποδοθῆναι δὲ καὶ τὰς ἐπαρχίας. Cum per encyclicas litteras imp. Basilisci, Chalcedonensis synodus penitus abrogata fuisset, privilegia Constantinopolitanæ sedis quæ in illo concilio sancita fuerant, sublata per eandem sanctionem videbantur. Qua re præcipue impulsus Acacius omni ope elaboravit ut Basiliscus imperator constitutionem suam revocaret. Præterea in Ephesina synodo jus patriarchicum Ephesinæ sedi restitutum fuerat a Timotheo Ἀεῦρο, uti supra vidimus. Quo facto Asiana diœcesis, cujus ordinationes decreto Chalcedonensis synodi attributæ fuerant episcopo Constantinopolitano, eidem sedi adempta fuerat. Itaque opus fuit nova Constitutione, qua sedi Constantinopolitanæ jura sua ac privilegia redderentur. Id ergo nunc præstat Basiliscus imp. datis antencyclicis litteris. Idem quoque testatur Theodorus Lector in lib. i *Collectaneorum*, sub finem.

(74) Πρωτομάρτυρα Θέκλαν. Græci qui epithetis gaudent, propriis ac peculiaribus titulis singulos sanctos insignire solent. Sic Theclam apostolum et protomartyrem vulgo appellant. Apostolum quidem, eo quod fidem Christi instar apostoli

multis locis prædicaverit; protomartyrem vero, propterea quod, ut Stephanus inter viros primus, sic ipsa inter mulieres prima, Christi martyr extiterit, ut testatur Basiliscus Seleuciensis in lib. i, *De vita et miraculis beatæ Theclæ*. Dicta est autem Thecla per syncopen pro Theoclia. Ita enim non raro eam appellat idem Basiliscus.

(75) Ἐν Ἀκουσῷ. Sic etiam scribitur hujus stationis nomen apud Nicephorum. Cedrenus vero ac Theophanes Cucusum nominant. Marcellinus vero et auctor *Chronici Alexandrini* Limnas castrum Cappadociæ appellant, quo trusus est Basiliscus una cum uxore et liberis: portaque unius turris qua inclusus fuerat, obstructa, fame ibidem ac frigore interiit.

(76) Ἀποσφάττεται. Cum Evagrio consentit Malchus in lib. i *Historiæ Byzantinæ*, et Candidus Isaurus in lib. ii *Historiarum*, qui Basiliscum gladio peremptum esse scribunt. Reliqui tamen tradunt eum una cum uxore et liberis fame ac frigore contabuisse. Hanc scriptorum discrepantiam in morte Basilisci referenda, notat Theophanes in *Chronico*, pag. 107.

Βασιλίσκῳ τῷ τυράννῳ. Καὶ Πέτρος μὲν ὁ ἐπίκλην Ἀ in encyclicis litteris constituta fuerant, abrogavit. Κναφεὺς, τῆς Ἀντιοχείων Ἐκκλησίας ἀπελαύνεται. Tunc etiam Petrus cognomento Fullo ex Antiochena Παῦλος δὲ, τῆς Ἐφεσίων. Ecclesia, et Paulus ex Ephesina sede exturbatisunt.

ΚΕΦΑΛ. Θ'.

Ὡς μετὰ τὸν θάνατον Βασιλίσκου, οἱ τῆς Ἀσίας ἐπίσκοποι τὸν Ἀκάκιον ἡμερούμενοι, μετανοίας βιβλὸν ἐπιδεδώκασιν, οἷς ἐξήμαρτον τὴν ἐν Καλχηδόνι σύνοδον ἀθετήσαντες.

Οἱ δὲ τῆς Ἀσίας ἐπίσκοποι τὸν Ἀκάκιον ἡμερούμενοι, παρητοῦντο, καὶ συγγνώμην ἤτουν, βιβλία μετανοίας διαπεμπόμενοι, δι' ὧν ἔφασκον, πρὸς ἀνάγκης τοῖς Ἐγκυκλίσις, οὐ μὴν ἐκουσίως ὑποσημῆνασθαι, καὶ διώμυντο ἥ μὴν οὕτως ἔχειν, καὶ μὴ ἐτέρως, ἥ κατὰ τὴν ἐν Καλχηδόνι σύνοδον πεπιστευχέναι τε καὶ πιστεύειν. Ἡ δὲ τῶν γραμμάτων δύναμις ἐστὶν ἐν τούτοις. Ἐπιστολὴ, ἥτοι δέησις, ἀποσταλεῖσα Ἀκακίῳ ἐπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως παρὰ τῶν τῆς Ἀσίας ἐπισκόπων. Ἀκακίῳ τῷ ἁγιωτάτῳ καὶ ὁσιωτάτῳ πατριάρχῃ τῆς κατὰ τὴν βασιλεύουσαν Κωνσταντινούπολιν νέαν Ῥώμην ἁγιωτάτης Ἐκκλησίας. Καὶ μεθ' ἕτερα. Ἐφθασεν ἐφ' ἡμᾶς (77) πρεπόντως ποιῶν ὁ καὶ τὸν ἡμέτερον ἀναπληρώσων τόπον. Καὶ μετ' ὀλίγα. Διὰ τῶνδε τῶν λιβελλίων γνωρίζομεν, ὑπογεγραφεχέναι οὐ κατὰ πρόθεσιν, ἀλλ' ἐξ ἀνάγκης, γράμμασιν, καὶ ῥήμασιν, ἀλλ' οὐ καρδίᾳ συνθέμενοι τούτοις. ταῖς γὰρ ἡμῶν εὐπροσδέκτοις πρεσβείαις (78), σὺν ἐπινεύσει τοῦ κρείττονος, ὡς παρειλήφαμεν παρὰ τῶν τῆς οἰκουμένης φωστήρων τη', καὶ τῶν ρ' ἁγίων Πατέρων, πιστεύομεν πρὸς τούτοις δὲ, καὶ τοῖς ἐν Καλχηδόνι εὐσεβῶς καὶ ὀρθῶς τυπωθεῖσι παρὰ τῶν ἐν αὐτῇ συναθρόντων ἁγίων Πατέρων. Εἴτε οὖν Ζαχαρίας ὁ Ῥήτωρ ἐσυχοφάντησε τούτους, εἴτε αὐτοὶ διεψεύσαντο, φήσαντες, ὡς οὐκ ἠδούλοντο ὑπογράψαι, λῆγειν οὐκ ἔχω.

ΚΕΦΑΛ. Ι'.

Περὶ τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐπισκοπησάντων.

Μετὰ γοῦν Πέτρον, Στέφανος (79) τὸν Ἀντιοχείας θρόνον παραλαμβάνει (d). ὃν παῖδες Ἀντιοχείων (e)

VALESH ANNOTATIONES.

(77) Ἐφθασεν ἐφ' ἡμᾶς. Christophorus et Savilius emendarunt ὑμᾶς, absque ullo sensu. Certe Nicephorus vulgatam scripturam confirmat. Verum in verbis proxime sequentibus, ὑμέτερον restitui debet pro ἡμέτερον. Vidit hoc ante nos Joannes Langus, qui Nicephori locum ex Evagrio transcriptum ita interpretatus est: Recte sane ad nos venit, qui locum etiam vestrum obtinebit. Quibus verbis episcopi Asiæ designant legatum quem ad ipsos miserat Acacius Constantinopolitanus episcopus, presbyterum scilicet aut diaconum Ecclesiæ Constantinopolitanæ. Quod si quis cum Christophorono legere maluerit ἐφ' ὑμᾶς, de legato id intelligemus quem episcopi Asiæ ad Acacium miserant, ut libellum satisfactionis ei offerret. Atque id verius puto.

(78) Ταῖς γὰρ ἡμῶν πρεσβείαις. Procul dubio

(d) Στέφανος τὸν Ἀντιοχείας θρόνον παραλαμβάνει. Duo erant Stephani, episcopi Antiocheni: aliter qui successit Joanni Apameno; cui, cum circiter tres annos sedisset, successit alter Stepha-

in encyclicis litteris constituta fuerant, abrogavit. Tunc etiam Petrus cognomento Fullo ex Antiochena Ecclesia, et Paulus ex Ephesina sede exturbatisunt.

CAP. IX.

Quomodo post mortem Basilisci, episcopi Asiæ ut Acacium placarent, libellum pœnitentiæ ei porrexerunt, veniam petentes quod Chalcedonensem synodum damnassent.

Interim vero episcopi Asiæ, ut Acacium placarent, excusatione apud eum usi sunt, veniamque petierunt missis ad illum pœnitentiæ libellis: quibus asseverabant se necessitate adactos, non autem sua sponte, encyclicis litteris subscripsisse: jurabantque rem ita se habere, nec se aliter quam juxta Chalcedonensis synodi formulam credere nunc, et antea credidisse. Harum autem litterarum sensus est hujusmodi: Epistola seu petitio missa ab episcopis Asiæ ad Acacium Constantinopolitanum episcopum. Acacio sanctissimo ac religiosissimo patriarchæ sanctissimæ Ecclesiæ regiæ urbis Constantinopoleos junioris Romæ. Et post alia: Venit ad vos, recte atque ordine faciens, qui nostram quoque vicem impleturus est. Et paulo post: His libellis significamus, non ex animi sententia, sed necessitate adductos nos subscripsisse: verbis quidem ac litteris, sed non ex animo consensum iis accommodantes. Adjuvantibus enim precationibus vestris Deo acceptis, et divino numine, ita credimus sicut a luminaribus orbis terrarum trecentis illis et octodecim, et a centum et quinquaginta sanctis Patribus accepimus. Credimus præterea iis 343 quæ Chalcedone pie ac recte definita sunt a sanctis Patribus illic congregatis. Utrum porro Zacharias Rhetor istos calumniatus sit, an ipsi mentiti fuerint, cum dicerent se invitos subscripsisse, equidem affirmare non possum.

CAP. X.

De iis qui Antiochæ episcopatum gessere.

Ejecto autem Petro, Stephanus Antiochensis Ecclesiæ episcopatum sortitus est; quem Antio-

scribendum est ὑμῶν, ut legitur apud Nicephorum. Ex quo etiam corrigendum est paulo post σὺν ἐπινεύσει, divisus vocabulis quæ perperam inter se cohærebant. Utramque emendationem confirmat codex Tellerianus.

(79) Μετὰ Πέτρον, Στέφανος. Post Petrum Fullonem episcopus Antiochiæ fuit Joannes Apamenus. Quo post tres menses pulso, subrogatus est Stephanus, ut scribit Theophanes in Chronico, pag. 407, cui consentit Gelasius in gestis de nomine Acacii, et Liberatus in Breviario, cap. 18. Ejusdem Joannis meminit Felix papa in sententia damnationis quam dictavit in Acacium, et in epistola quam nomine synodi Romanæ scripsit universis presbyteris et archimandritis Constantinopoli et Bithyniæ consistentibus.

VARIORUM.

nus calamis acutis interfectus. Vid. Pagi ad ann. 482, n. 3, etc. W. Lowth.

(e) Ὁρ παῖδες Ἀντιοχείων. Hunc Stephanum fidei perduelles, pro sua in Petrum Fullonem pro-

chensium pueri calamis instar telorum præacutis interfecerunt, ut scribit Joannes Khetor. Post Stephanum vero, ejusdem sedis administratio Calendioni commissa est. Hic omnibus qui ipsum adibant, persuasit ut Timotheum una cum encyclicis Basilisci litteris sub anathemate damnarent.

CAP. XI.

Quomodo Zeno cum Ælurum prosequi voluisset, ob senectutem eum miseratus dimisit. Et ut post mortem ejusdem Æluri, Petrus Mongus ab Alexandrinis ordinatus est; Timotheus vero successor Proterii, jussu imperatoris sedem Alexandrinam obtinuit.

At Zeno, in animo quidem habebat Timotheum Alexandria expellere. Sed cum a quibusdam admonitus esset, eum jam grandævum esse et prope diem fatali sorte periturum, sententiam mutavit. Nec multo post, cum Timotheus naturæ debitum persolvisset, episcopi Alexandrinæ sedi subjecti, Petrum quemdam cognomento Mongum sua sibi auctoritate episcopum eligunt. Quod ubi Zenoni nuntiatum est, vehementer eum conturbavit. Ac Petrum quidem Zeno morte multandum censuit. Timotheum **344** vero successorem Proterii, qui ob seditionem populi tunc Canopi degebat, revocavit. Timotheus igitur imperatoris jussu sedem suam recuperavit.

VALESII ANNOTATIONES.

(80) *Οἱ τῆς Ἀλεξανδρέων ἐπίσκοποι.* Mallem scribere ἐπίσκοπον, atque ita Evagrium scripsisse existimo: certe οἱ τῆς Ἀλεξανδρέων ἐπίσκοποι de suffraganeis dici nequeunt. Adde quod Petrus Mongus ab uno duntaxat episcopo ordinatus est, ut scribitur in gestis de nomine Acacii, et in epistola Acacii ad Simplicium papam.

(81) *Ζημίαν προσετίμησε.* Non dubito quin scribendum sit προσετίμησε. Nam προστιμᾶν est multare. Unde πρόστιμον pœnam significat, teste Suida. Προτιμᾶν vero, prorsus contrarium significat. Hoc mendum cum in exemplari suo deprehendisset Nicephorus, præpositionem expunxit, et Evagrii locum ita expressit: Τοὺς μὲν ψηφισαμένους θανάτου ζημίᾳ ἐτίμα· id est, eos quidem qui Mongum episcopum elegerant, capitali supplicio damnavit. Evagrius tamen id non dicit. Non enim episcopos qui Mongum elegerant, sed Mongum ipsum a Zenone damnatum esse scribit. Apparet igitur Nicephorum in Evagrio nostro legisse, καὶ

καλάμοις διεχειρίσαντο, ἵνα δόρασιν ὀξυνθεῖσιν, ὡς Ἰωάννη τῷ Ῥήτορι γέγραπται. Μετὰ Στέφανον δὲ Καλανδίων τοὺς τῆς αὐτῆς καθέδρας οἰακάς ἐπιτρέπεται· ὅς τοὺς προσιόντας παρεσκεύαζε τὸν Τιμόθεον ἀναθεματίζειν, σὺν καὶ τοῖς Ἐγκυκλίοις Βασιλίσκου.

ΚΕΦΑΛ. ΙΑ'.

Ὡς ὁ βασιλεὺς Ζήνων ἐβουλήθη τὸν Ἀλλουρον διώξαι· διὰ δὲ τὸ γῆρας αὐτὸν κατελεήσας εἶλασε. Καὶ ὡς αὐτοῦ τελευτήσαντος, Πέτρος ὁ Μογγὸς πρὸς τῶν Ἀλεξανδρέων κεχειροτονηταί· Τιμόθεος δὲ ὁ μετὰ Προτέριον, νεύματι τοῦ βασιλέως τὸν τῆς Ἀλεξανδρέων θρόνον κατέσχε.

Ὁ δὲ γε Ζήνων ἐβουλήθη μὲν τὸν Τιμόθεον ἀπελάσαι τῆς Ἀλεξανδρέων. Πρὸς τινων δὲ μαθὼν ἤδη πρεσβύτην εἶναι, καὶ ὅσον οὐπω τὸ πάντων ὑπελθεῖν καταγώγιον, τὸ βούλευμα διεκώλυσε· καὶ δὴ μετ' οὐ πολὺ τὸ κοινὸν ἀπέτισε χρέος (f)· καὶ Πέτρον αὐθεντία προχειρίζονται σφῶν οἱ τῆς Ἀλεξανδρέων ἐπίσκοποι (80), τὸ ἐπίκλην Μογγόν (g). Ὅπερ ἐς Ζήωνα διαβάν, ἐξετάραξε. Καὶ τὸν μὲν ὁ Ζήνων θανάτου ζημίαν προσετίμησε (81)· Τιμόθεον δὲ τὸν μετὰ Προτέριον ἀνακαλεῖται, ἐν τῷ Κανόβῳ διὰ τινὰ στάσιν τοῦ δήμου διάγοντα· καὶ ὁ μὲν Τιμόθεος τοῖς τοῦ βασιλέως κελεύμασι, τὸν οἰκεῖον κατειλήφει θρόνον.

τοὺς μὲν ὁ Ζήνων θανάτου ζημίαν προσετίμησε· et de episcopis hæreticis qui Mongum elegerant, id intellexisse. Certe graviore supplicio digni erant episcopi qui Mongum elegerant, quam Mongus ab iis electus. Ipsi enim sua auctoritate, inconsulto imperatore id fecerant: cum moris esset ob magnitudinem urbis Alexandriæ, ut episcopus Alexandrinus non nisi consulto prius imperatore, eligeretur. Præterea sede non vacante, sed superstitie adhuc Timotheo Salophaciolo, ipsi alium episcopum ordinare præsumpserant. Quo facto seditiones et dissidia quæ morte Timothei Æluri sopita esse videbantur, denuo recrudescabant. Has ob causas, episcopi illi capitali supplicio potius afficiendi erant quam Mongus. Neutrum tamen verum esse existimo. Mongus enim exsilio duntaxat multatus est. Episcopi vero qui illum ordinaverant, ab Anthemio Augustali puniri jussi sunt, ut scribit Liberatus in *Breviario*, capite 16.

VARIORUM.

pensione, in amentię subsidium furorem armantes, in sancti martyris Barlaam baptisterio acutis calamis perfossum et necatum in Orontem fluvium projecerunt. Zeno porro facinus attentatum ulturus, Acacio Constantinopoli præsulī, ut Antiochiæ crearet episcopum, mandavit, qui consecravit Calandionem. Antiochenses ordinationis factæ nescii, Joannem nomine Codonatū sibi præfecerunt, quem episcopum Calandion postmodū in Tyri sedem, quæ post Antiochiam prima est, transtulit. Hæc scribit Theophanes in *Chronico*. ad ann. secundum Alex. 475, vulg. ær. 480. Valesius, in lib. 1 *Observat.*

D *eccles. arbitratur Stephanum, Seniore ad hæreticis interemptum, anno 479. Vid. etiam Not. ejus in cap. 16 hujus lib.*

(f) *Κοινὸν ἀπέτισε χρέος.* Liberatus in *Breviario*, cap. 16, ait Timotheum Ælurum, præ metu Zenonis, veneno mortem sibi conscivisse. W. Lowth.

(g) *Μογγόν.* Diaconus fuit Ecclesiæ Alexandrinæ, Eutychianus, Timothei Æluri assiduus sectator. Vir nequam, et olim depositus, ab uno episcopo hæretico deposito consecratur anno 477. (CAVEUS, PAGIUS.) Vid. VAL. not. ult. cap. 20 hujus lib.

ΚΕΦΑΛ. ΙΒ'.

A

CAP. XII.

Περὶ Ἰωάννου τοῦ μετὰ Τιμόθεον τῆς Ἀλεξανδρέων τοῦς οἴκας κατασχόντος, ὅπως τε τοῦτον ὁ Ζήνων ὡς ἐπιτοκῆσαντα ἀπελαύνει, Πέτρῳ δὲ τῷ Μογγῷ τὴν Ἀλεξανδρέων ἐγχερίζει.

De Joanne qui episcopatum Alexandriae post Timotheum gubernavit. Quomodo eum Zeno tanquam perjurum ejecit, et Petro Mongo eandem sedem restituit.

Ἐκ βουλῆς δὲ ἐνίων (82), Ἰωάννης (h) πρεσβύτερος οἰκονομεῖν τεταγμένος τὸν σεβάσμιον νεὼν τοῦ ἁγίου Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου (83), τὴν βασιλέως καταλαμβάνει, πρεσβεύων ἵν' εἰ συμβῇ τὸν ἐπίσκοπον ἐξ ἀνθρώπων ἀπελθεῖν, ἐξὸν ᾗ τοῖς τὴν Ἀλεξάνδρου οἰκοῦσι (84) προβάλλεσθαι πρόεδρον ὃν ἂν ἐθέλοιεν. Ὅς ἑαυτῷ μνῶμενος τὴν ἐπισκοπὴν, ὡς Ζαχαρίας φησὶν, ἐφωράθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως. Καὶ ὅρκους ὑποσχὼν μὴ ποτε τὸν τῆς Ἀλεξανδρέων ἐπιζητήσῃν θρόνον, ἀνὰ τὴν οἰκίαν ἐπαναζευξαι. Καὶ θεσπίζει γὰρ βασιλεὺς, μετὰ τελευτὴν Τιμοθέου, B ἐκεῖνον ἐπίσκοπον γενέσθαι ὃν ἂν ὁ κληρὸς καὶ τὸ κοινὸν ψηφίσουσιντο. Οὐκ εἰς μακρὰν δὲ τελευτήσαντος τοῦ Τιμοθέου, ὁ Ἰωάννης (h) χρήματα δοὺς, ὡς τῷ αὐτῷ Ζαχαρίᾳ γέγραπται, καὶ ἐς τὰ ὠμοσμένα τῷ βασιλεῖ ἀλογήσας (85), ἐς ἐπίσκοπον τῶν Ἀλεξανδρέων προ-

VALESI ANNOTATIONES.

(82) Ἐκβολῆς δὲ ἐνίων. Assentior Christophorsono et Savilio, qui ex βουλῆς emendarunt: quam emendationem confirmat etiam Nicephorus et codex Teller. Cæterum Liberatus in *Breviario*, cap. 16, longe alia de causa Joannem œconomum missum fuisse dicit Constantinopolim. Ait enim Timotheum Salofaciolum, cum episcopalem sedem decreto Zenonis Aug. recuperasset, misisse clericos quosdam Constantinopolim, inter quos erat Joannes œconomus, qui gratias agerent imperatori ob ipsius restitutionem. Simul autem petierunt ab imperatore, ut si quid Timotheo humanitus contigisset, non alius quam catholicus in ejus locum subrogaretur a clero et populo Alexandrino, ut habetur in *Gestis de nomine Acacii*. Quod quidem Zeno consultis Salofacioli respondens, scripta ad clerum Alexandrinum epistola fieri mandavit, ut testatur Felix, in epistola prima ad Acacium; et Gelasius in *Gestis de nomine Acacii*. Porro in manuscripto codice Florentino ad marginem leguntur hæc verba: Περὶ Ἰωάννου τοῦ Ταβεννησιώτου. Certe Joannes hic Tabennesiota dicitur etiam a Theophane in *Chronico*, eo quod monachus fuisset in cœnobio Tabennensium apud Canopum, ubi etiam Timotheus Salofaciolus olim monasticam vitam ac disciplinam excoluerat, ut scribit Theophanes.

(83) Οἰκονομεῖν τεταγμένος τὸν νεὼν Ἰωάννου. Victor Tunonensis in *Chronico*, et Liberatus in *Breviario*, Joannem hunc simpliciter œconomum appellant. In *Gestis* autem de nomine Acacii, œconomus Timothei catholici dicitur. Cur ergo Evagrius hoc loco, seu potius Zacharias (ex eo enim desumpsit Evagrius) Joannem œconomum fuisse dicit ecclesiæ sancti Joannis? Neque enim hujus tantum ecclesiæ erat œconomus: sed omnium ecclesiarum quæ erant sub episcopo urbis Alexandriae, redditus ac pecunias administrabat, ut docet Liberatus in capite decimo sexto his verbis: Porro Joannes ex œconomο amicus factus est Hillo magistro; qui cum reliquis descendit Alexandriam. Factusque est iterum œconomus habens causas omnium ecclesiarum. Scribendum puto, habens gazas omnium ecclesiarum. Quam emendationem confirmant se-

quentia Liberati verba, quæ sic habent: Qui multa et pretiosa xenia direxit Hillo magistro, etc. An dicendum est ecclesiam S. Joannis Baptistæ fuisse tunc maximam ecclesiam Alexandriae? Olim quidem major ecclesia Alexandriae Cæsarea dicebatur, ut ad Socratem observavi. Fieri tamen potest ut ecclesia sancti Joannis, quæ post destructionem Serapei illic a Theodosio ædificata est, major ecclesia exstiterit, translata illuc episcopali sede. De hac sancti Joannis Baptistæ ecclesia loquitur Ruf. in libro xi *Historiæ ecclesiasticæ*, cap. 27. Nam et in Serapis sepulcro, profanis ædibus complanatis, ex uno latere martyrium, ex altero consurgit ecclesia. Occasio autem martyrii construendi unde data sit, dignum arbitror memorare. Subjicit deinde de reliquiis beati Joannis Baptistæ, tempore sancti Athanasii Alexandriam allatis. Quibus postea, everso Serapeo, aurea tecta, ut Ruffini verbis utar, imperante Theodosio, constructa sunt. Certe in hac ecclesia Sancti Joannis, patriarcha Alexand. Collectas agebat, ut de Dioscoro docet Theophanes, pag. 159.

(84) Ἐξὸν ᾗ τοῖς τὴν Ἀλεξάνδρου οἰκοῦσι. Electio igitur episcoporum adempta fuerat clero ac populo urbis Alexandriae, et imperator jus nominandi Alexandriae episcopi ad se transtulerat, ut ex hoc loco apparet. Quod per vim quidem et contra leges ecclesiasticas factum fuisse non diffitemur. Non sine causa tamen principes Romani id juris sibi vindicaverant post cædem Proterii episcopi Alexandrini, cum urbs Alexandrina suo pte nutu ad seditiones propensa, in eligendis episcopis gravissimos subinde motus excitaret.

(85) Καὶ ἐς τὰ ὠμοσμένα τῷ βασιλεῖ ἀλογήσας. In optimo codice Florentino scriptum inveni καὶ ἐς τὰ ὠμοσμένα, etc. Porro de hoc Sacramento quo Joannes Tabennesiota sese olim obstrinxerat apud imperatorem, nunquam sedem Alexandrinam conscensurum se esse, loquitur Simplicius papa in epistola 17 ad Acacium, ita scribens: Cum ecce secundum consuetudinem mihi talia disponenti tranquillissimi principis scripta sunt reddita, quibus memoratum Joannem tanquam perjurii reum, quod fraternitati quoque tuæ non esse diceretur incogni-

VARIORUM.

(h) Ἰωάννης. Talaia, sive Talaia dictus, Salofaciolo a catholicis suffectus anno 484. Ei tamen inter alia objecit Acacius episc. CP. quod Salofa-

ciolo suasisset ut nomen Dioscori sacris diptychis insereret.

obstrinxerat contempto, **345** episcopus Alexandriæ constituitur. Quod ubi comperit imperator, illum quidem ejici præcepit. Quorumdam autem suasu, allocutionem scripsit ad Alexandrinos, quam Henoticum appellavit. Jussitque ut Alexandrina sedes Petro restitueretur, dummodo ille Henotico suo subscribere, et Proterianos in communionem suscipere voluisset.

CAP. XIII.

Quomodo Petrus Mongus Henoticum Zenonis amplexus est, et Proterianis se conjunxit.

Hanc dispositionem, concilio Acacii regiae urbis episcopi factam, Pergamius qui præfectus Ægypti constitutus fuerat, secum detulit. Is cum Alexandriam appulisset, Joannemque fuga elapsam esse didicisset, in colloquium venit cum Petro: suasitque ei, ut Zenonis allocutionem, et eos qui ab ipso dissentiebant, susciperet. Petrus itaque supra memoratam allocutionem suscepit, eique subscripsit. Eos vero qui ab ipso dissidebant, suscepturum se in communionem pollicitus est. Nec multo post, cum publica festivitas ageretur Alexandriæ, et Zenonis Henoticum omnes communi consensu amplecterentur, Petrus Proterianos quoque in communionem recepit. Cumque ipse in ecclesia allocutionem fecisset ad populum, Zenonis quoque allocutionem recitavit, quæ sic habet:

CAP. XIV.

Zenonis Henoticum sive unitivum edictum.

Imperator Cæsar Flavius Zeno, pius, victor, triumphator, maximus, semper Augustus, reverendissimis episcopis et clericis ac monachis et populis, per Alexandriam et per Ægyptum et Libyam ac Pentapolim constitutis. Cum initium et confirmationem, **346** vim et scutum inexpugnabile imperii nostri esse intelligamus solam rectam

tum, sacerdotio perhiberet indignum. Idem quoque testatur Liberatus in cap. 17.

(86) Ταύτην τὴν οἰκονομίαν. Unitivum scilicet edictum Zenonis, quod paulo ante προσφώνησιν vocavit Evagrius. Et προσφώνησις quidem ideo vocatur ab Evagrio hic et infra, propterea quod imperator in eo edicto alloquitur omnes clericos et laicos, eosque quasi concionando ad unitatem amplectendam hortatur instar sacerdotis. Οἰκονομία vero ideo dicitur, quod salubri quadam, ut prima fronte apparet, dispensatione universos catholicos ad unam eandemque communicationem invitat, suppressa Chalcedonensis synodi mentione. Porro hoc Zenonis edictum datum est anno Christi 482, Trocondo et Severino coss. ut scribit Baronius. Idque plane confirmat Victor Tunonensis in Chronico Trocundio viro C. coss. Zenon imp. Eutychiani poculo erroris sopitus, Acacium Constantinop. episc. damnatoribus concilii Chalced. Petro Alexandrino et Petro Antiocheno episcopis per henoticon socians, eorum communione polluitur, et cum eis a catholica fide recedit.

(i) Τοὺς τῆς μοίρας Προτερίων. Proterius Petrum, dum Ecclesiæ Alexandrinæ diaconus fuit,

βάλλεται. Ἀπερὶ ὁ βασιλεὺς γνοὺς, ἐκεῖνον μὲν ἀπελαθῆναι κελεύει. Ὑποθήκη δὲ τινων προσφώνησιν πρὸς τοὺς Ἀλεξανδρέας γράφει, ἥνπερ Ἑνωτικὸν κέκληκε, θεσπίσας ἀποδοθῆναι Πέτρῳ τὸν θρόνον τῆς Ἀλεξάνδρου, εἴπερ ἐν τούτῳ καθυποσημῆναιτο, καὶ τοὺς τῆς μοίρας Προτερίου (i) ἐς κοινωνίαν δέξοιτο.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ'.

Ὡς Πέτρος ὁ Μογγὸς δέχεται τὸ Ἑνωτικὸν Ζήνωνος, καὶ τοῖς ἀπὸ Προτερίου συνάπτεται.

Ταύτην τὴν οἰκονομίαν (86) γνώμη συντεθειμένην Ἀκακίου τοῦ τῆς βασιλίδος ἐπισκόπου, Περγάμιος ἀποκομίζει, ὕπαρχος τῆς Αἰγύπτου (87) χειροτονηθεὶς. Ὅστις προσχὼν τῇ Ἀλεξάνδρῳ, πεφευγόντῃ τὸν Ἰωάννην εὐρηκῶς, ἐντυγχάνει τῷ Πέτρῳ, καὶ πείθει δέξασθαι τὴν προσφώνησιν Ζήνωνος, πρὸς ἐτι δὲ καὶ τοὺς διεστῶτας. Δέχεται τοίνυν τὴν εἰρημένην προσφώνησιν, ὑπογράφει τε ταύτη· ὑπισχνεῖται δὲ καὶ τοὺς ἀπ' ἐναντίας δέχεσθαι. Μετὰ δ' οὖν πανηγύρεως δημοτελοῦς ἀνὰ τὴν Ἀλεξανδρέων οὔσης, πάντων τε τὸ καλούμενον Ἑνωτικὸν Ζήνωνος προσεμένων, δέχεται Πέτρος καὶ τοὺς ἐκ τῆς Προτερίου μοίρας· καὶ τινὰ προσφώνησιν πρὸς τὸν λεὼν συντάξας ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας, ἀναγινώσκει τὴν Ζήνωνος προσφώνησιν, ἔχουσιν ὧδε·

ΚΕΦΑΛ. ΙΔ'.

Τὸ Ἑνωτικὸν τοῦ Ζήνωνος.

Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Ζήνων, εὐσεβὴς, νικητὴς, τροπαιούχος, μέγιστος, ἀεισέβαστος, Αὐγουστος, τοῖς κατὰ Ἀλεξάνδρειαν καὶ Αἴγυπτον καὶ Λιβύην καὶ Πεντάπολιν εὐλαβεστάτοις ἐπισκόποις (88) καὶ κληρικοῖς, καὶ μοναχοῖς καὶ λαοῖς. Ἀρχὴν καὶ σύστασιν, δυνάμιν τε καὶ ὄπλον ἀκαταμάχητον τῆς ἡμετέρας εἰδότες βασιλείας τὴν μόνην ὀρθὴν καὶ ἀλη-

VALESII ANNOTATIONES.

(87) Περγάμιος ὕπαρχος τῆς Αἰγύπτου. Pergamium non præfectum Ægypti, sed ducem fuisse scribit Liberatus in cap. 17 Breviarii: Acacius, inquit, persuasit Zenoni, ut scriberet Apollonio Augustali, et Pergamio duci, ut Joannem ab Alexandrina sede, quasi eam contra suum jusjurandum quod in regia civitate dedit, arripuisset, expellerent, et cooperarentur Petro Mongo ut remaneret in sede.

(88) Εὐλαβεστάτοις ἐπισκόποις. Facundus Herimianensis in lib. xii, hoc Zenonis edictum citans ὀρθοδόξοις legit. Sic enim habet. Flavius Zeno Pius, victor, triumphator, maximus, semper Augustus, orthodoxis episcopis, archimandritis et populis, per Alexandriam, et per Ægyptum et per Pentapolim et Libyam constitutis. Arguit deinde Facundus vocem illam orthodoxis, eamque pluribus verbis exagitat, quod imperator Acephalos hæreticos orthodoxorum nomine afficere veritus non esset. Porro hoc Zenonis edictum promulgatum est anno Christi 482, ut scribit Baronius.

VARIORUM.

anno 453, ob Eutychianismi studium damnaverat et deposuerat.

θινὴν πίστιν, ἥντινα διὰ τῆς θείας ἐπιφοιτήσεως ἐξέθεντο μὲν οἱ ἐν Νικαίᾳ συναθροισθέντες τιν' ἅγιοι Πατέρες, ἐβεβαίωσαν δὲ καὶ οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ῥν' ὁμοίως ἅγιοι Πατέρες συνελθόντες, νύκτωρ τε καὶ καθ' ἡμέραν, πάσῃ προσευχῇ καὶ σπουδῇ (89) καὶ νόμοις κεχρήμεθα, πληθύνεσθαι δι' αὐτῆς τὴν ἀπανταχόσε ἁγίαν τοῦ Θεοῦ καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν, τὴν ἀφθαρτον καὶ ἀτελεύτητον μητέρα τῶν ἡμετέρων σκήπτρων, εἰρήνην τε καὶ τῇ περὶ Θεοῦ ὁμονοίᾳ τοὺς εὐσεβεῖς λαοὺς διαμένοντας, εὐπροσδέκτους τὰς ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας βασιλείας ἱκετείας προσφέρειν, σὺν τοῖς θεοφιλεστάτοις ἐπισκόποις καὶ θεοσεβεστάτοις κληρικοῖς, καὶ ἀρχιμανδρίταις καὶ μονάζουσι. Τοῦ γὰρ μεγάλου Θεοῦ, καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου καὶ Θεοτόκου Μαρίας σαρκωθέντος, καὶ τεχθέντος, τὴν ἐκ συμφωνίας δοξολογίαν τε καὶ λατρείαν ἡμῶν ἐπαινοῦντος, καὶ ἐτοίμως δεχομένου, τὰ μὲν τῶν πολεμίων ἐκτριβήσεται καὶ ἐξαλειφθήσεται γένη· πάντες δὲ τὸν οἰκεῖον ὑποκλινοῦσιν αὐχένα τῷ ἡμετέρῳ μετὰ Θεὸν κράτει· εἰρήνη δὲ, καὶ τὰ ἐκ ταύτης ἀγαθὰ, ἀέρων τε εὐκρασία, καὶ τῶν καρπῶν εὐφορία, καὶ τὰ ἄλλα δὲ τὰ λυσιτελοῦντα τοῖς ἀνθρώποις φιλοτιμηθήσεται. Οὕτως οὖν τῆς ἀμωμῆτου πίστεως ἡμᾶς τε καὶ τὰ Ῥωμαϊκὰ περισωζούσης πράγματα, δεήσεις ἡμῖν προσεχομίσθησαν παρὰ θεοσεβῶν ἀρχιμανδριτῶν καὶ ἐρημιτῶν, καὶ ἐτέρων αἰδεσίμων ἀνδρῶν, μετὰ δακρύων ἱκετευόντων, ἔνωσιν γενέσθαι ταῖς ἁγιωτάταις Ἐκκλησίαις, συναφθῆναι τε τὰ μέλη τοῖς μέλεσιν, ἅπερ ὁ μισόκαλος ἀπὸ πλείστων χρόνων χωρίσαι κατηπείχθη· γινώσκων ὡς εἰ ὁλοκλήρῳ τῷ τῆς Ἐκκλησίας σώματι πολεμῶν (90), ἡττηθήσεται. Συμβαίνει γὰρ ἐκ τούτου καὶ γενεᾶς ἀναριθμήτους εἶναι, ὅσας ὁ χρόνος ἐν τοσούτοις ἔτεσι τῆς ζωῆς ὑπεξήγαγεν· καὶ τὰς μὲν τοῦ λουτροῦ (91) τῆς παλιγγενεσίας ἐστερημένας ἀπελθεῖν, τὰς δὲ τῆς θείας κοινωνίας μὴ μετασχούσας, πρὸς τὴν τῶν ἀνθρώπων ἀπαραίτητον ἐκδημίαν ἀπαχθῆναι· φόνους τε τολμηθῆναι μυρίους, καὶ αἱμάτων πλήθει μολυνθῆναι μὴ μόνον τὴν γῆν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν ἀέρα. Ταῦτα τίς οὐκ ἂν εἰς τὸ ἀγαθὸν μετασκευασθῆναι προσεῦξοιτο; Διὰ τοι τοῦτο, γινώσκειν ὑμᾶς ἐσπουδάσαμεν, ὅτι καὶ ἡμεῖς καὶ αἱ πανταχοῦ Ἐκκλησίαι ἕτερον σύμβολον ἢ μάθημα, ἢ ὅρον πίστεως, ἢ πίστιν πλὴν τοῦ εἰρημένου ἁγίου Συμβόλου τῶν τιν' ἁγίων Πατέρων, ὅπερ ἐβεβαίωσαν οἱ μνημονευθέντες ῥν' ἅγιοι Πατέρες, οὔτε ἐσχήκαμεν, οὔτε ἔχομεν, οὔτε ἔξομεν, οὔτε ἔχοντας ἐπιστάμεθα. Εἰ δὲ καὶ ἔχοι τις, ἀλλότριον αὐτὸν ἡγοῦμεθα. Τοῦτο γὰρ

A ac veram fidem, quam trecenti quidem et octodecim sancti Patres Nicææ congregati, divina inspiratione exposuerunt: centum vero et quinquaginta itidem sancti Patres Constantinopoli collecti confirmarunt, diu noctuque, omni studio ac diligentia et legibus nostris id agimus, ut ubique locorum sancta catholica et apostolica Dei Ecclesia, quæ incorrupta atque immortalis est mater sceptrorum nostrorum, per illam quam dixi fidem multiplicetur: utque pii populi, in pace et in ea quæ circa Deum est concordia perseverantes, una cum Deo charissimis episcopis, et religiosissimis clericis, et archimandritis et monachis, acceptas Deo preces offerant pro imperio nostro. Quandiu enim magnus Deus et Servator noster Jesus Christus, qui ex sancta Virgine ac Dei Genitrice Maria incarnatus et natus est, concinentem omnium nostrum glorificationem cultumque approbaverit et benigne susceperit, omnes quidem hostes conterentur ac delebuntur: universæ autem gentes nostræ quæ secundum Deum est potestati colla submittent: Pax denique, et quæ ex pace proveniunt bona, cœli temperies, frugum ubertas, et quæcunque alia commoda, hominibus donabuntur. Cum ergo irreprehensibilis fides, et nos, et rempublicam Romanam ita conservet, preces nobis oblatae sunt a religiosissimis archimandritis et eremitis et aliis reverendis hominibus, qui cum lacrymis supplicabant, ut unitas fieret sanctissimis Ecclesiis, et membra membris conjungerentur, quæ boni totius inimicus jamdudum a se invicem disjungere conatus est: sciens se, si integrum Ecclesiæ corpus impugnaverit, facile esse superandum. Ex hoc enim contigit, ut innumerabilis hominum multitudo, quam tot annorum spatio temporis longinquitas ex hac luce subtraxit, partim regenerationis lavacro fraudata interierit, partim absque divinæ communionis perceptione ex hac vita migraverit: utque innumeræ cædes perpetratae sint, et effusi sanguinis copia non terra solum, sed etiam aer ipse sit contaminatus. Quæ quidem, quotusquisque est qui non optaverit in meliorem statum commutari? Quapropter scire vos volumus, nec nos, nec eas quæ ubique sunt Ecclesias, aliud symbolum aut mathema, aliamve definitionem fidei aut fidem, præter supra memoratum sanctum Symbolum trecentorum et octodecim sanctorum Patrum, quod a jam dictis centum et quinquaginta sanctis Patribus confirmatum est, habuisse, vel habere, vel

VALESI ANNOTATIONES.

(89) Πάσῃ προσευχῇ καὶ σπουδῇ. Sic etiam legitur apud Nicephorum. Nec aliter legerat vetus interpretes ejus edicti apud Liberatum in cap. 18. Ita enim vertit: *Noctibus ac diebus oratione et studio et legibus nitimur multiplicari per eam sanctam catholicam et apostolicam Ecclesiam.* Mihi tamen potius videtur scribendum esse πάσῃ προσοχῇ. Quid sit προσοχή docet Suidas, qui veteris scriptoris locum affert. Certe hæc emendatio magnopere mihi arridet.

(90) Σώματι πολεμῶν. Scribendum est procul dubio πολεμῶν, ut habet Nicephorus et codex Tellerianus. Savilius quoque ad oram sui codicis adnotarat, forte πολεμοίη.

(91) Καὶ τὰς μὲν τοῦ λουτροῦ. Ad hunc locum edicti Zenonis alludit Felix papa, in epistola ad Zenonem August. ita scribens: *Dolet certe pietas tua, quod per diuturnos partis alternæ gravesque conflictus, multis ex hoc sæculo videantur ablati aut baptismatis aut communionis expertes.*

habituos esse, nec scire quosquam **347** qui habeant. Quod si quis habeat, hunc extraneum esse judicamus. Hoc enim symbolo solo, ut jam dictum est, imperium nostrum servari confidimus. Sed et omnes populi qui salutarem baptismum percipiunt, hoc solo accepto symbolo baptizantur. Idem etiam secuti sunt sancti Patres qui Ephesi convenerunt, et qui impium Nestorium una cum iis qui ejus sententiam postea amplexi sunt, deposuerunt. Quem quidem nos simul cum Eutyche, utpote contraria memoratis Patribus sentientes, anathematizamus, suscipientes etiam duodecim capitula, quæ a sanctæ memoriæ Cyrillo, sanctæ catholicæ Alexandrinorum Ecclesiæ quondam archiepiscopo, dictata sunt. Confitemur autem unigenitum Dei Filium et Deum, vere hominem factum, Dominum nostrum Jesum Christum, consubstantialem Patri secundum Deitatem, eundemque nobis consubstantialem quoad humanitatem : qui descendit et incarnatus est ex Spiritu sancto de Maria Virgine ac Dei Genitrice, unum esse, non duos. Unius enim esse dicimus, tum miracula, tum passiones quas sponte sua in carne sustinuit. Eos vero qui dividunt aut confundunt, aut phantasiam introducunt, nullatenus suscipimus. Si quidem vera illa et peccati expers incarnatio ex Dei Genitrice, accessionem alterius Filii non effecit, Trinitas enim semper mansit Trinitas, etiamsi unus ex Trinitate, Deus scilicet Verbum incarnatus sit. Scientes itaque, sanctas et orthodoxas quæ ubique sunt, Ecclesias Dei, et qui illis præsent Dei amantissimos episcopos, nostrum denique imperium, nullum aliud Symbolum aut definitionem fidei præter supra memoratum sanctum mathema admisisse vel admittere, absque ulla cunctatione nos adunavimus. Hæc autem scripsimus vobis, non innovantes fidem, sed ut vobis satisfaceremus. Quicumque vero aliter sentit aut sensit, vel nunc vel quandoque alias, sive Chalcedone, sive in alia qualibet synodo, eum anathematizamus : præcipue tamen Nestorium et Eutychem, et eos qui idem cum illis sentiunt. Coniungimini igitur matri spiritali Ecclesiæ, ut in ea, una eademque nobiscum divina communione fruamini, juxta memoratam fidei definitionem trecentorum et octodecim san-

A καὶ μόνον, ὡς ἔφαμεν, τὴν ἡμετέραν περισώζειν τε-
θαρόρηκαμεν βασιλείαν. Καὶ πάντες δὲ οἱ λαοὶ τοῦ
σωτηριώδους ἀξιούμενοι φωτισματος, αὐτὸ καὶ μόνον
παραλαμβάνοντες βαπτίζονται. Ὡ καὶ ἐξηκολού-
θησαν οἱ ἅγιοι Πατέρες οἱ ἐν τῇ Ἐφεσίων συνελθόν-
τες, οἱ καὶ καθελόντες τὸν ἀσεβῆ Νεστόριον, καὶ
τοὺς τὰ ἐκείνου μετὰ ταῦτα φρονούντας. Ὅντινα
καὶ ἡμεῖς Νεστόριον ἅμα Εὐτυχεὶ τάναντία τοῖς εἰ-
ρημένοις φρονούντας, ἀναθεματίζομεν, δεχόμενοι
καὶ τὰ ιβ' κεφάλαια τὰ εἰρημένα παρὰ τοῦ τῆς ὁσίας
μνήμης Κυρίλλου γενομένου ἀρχιεπισκόπου τῆς Ἀλε-
ξανδρέων ἀγίας καθολικῆς Ἐκκλησίας. Ὁμολογοῦμεν
δὲ τὸν μονογενῆ τοῦ Θεοῦ Υἱὸν καὶ Θεόν, τὸν κατὰ
ἀλήθειαν ἐνανθρωπήσαντα τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν
Χριστὸν, τὸν ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα,
B καὶ ὁμοούσιον ἡμῖν τὸν αὐτὸν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα,
κατελθόντα καὶ σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος ἁγίου, καὶ
Μαρίας τῆς Παρθένου καὶ Θεοτόκου, ἓνα τυγχάνειν,
καὶ οὐ δύο. Ἐνδὸς γὰρ εἶναι φαμεν, τὰ τε θαύματα,
καὶ τὰ πάθη ἅπερ ἐκουσίως ὑπέμεινε σαρκί. Τοὺς
γὰρ διαιρουντας ἢ συγχέοντας, ἢ φαντασίαν εἰσάγον-
τας, οὐδὲ ὅλως δεχόμεθα· ἐπεὶπερ ἡ ἀναμόρτητος
κατὰ ἀλήθειαν σάρκωσις ἐκ τῆς Θεοτόκου, προσθή-
κην Υἱοῦ οὐ πεποίηκε. Μεμένηκε γὰρ Τριάς ἡ Τριάς,
καὶ σαρκωθέντος τοῦ ἐνδὸς τῆς Τριάδος Θεοῦ Λόγου.
Εἰδότες οὖν ὡς οὔτε αἱ ἅγαι πανταχοῦ τοῦ Θεοῦ
ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι, οὔτε οἱ τούτων προϊστάμενοι
θεοφιλέστατοι ἱερεῖς, οὔτε ἡ ἡμετέρα βασιλεία ἐτέρου
συμβόλου ἢ ὅρου πίστεως παρὰ τὸ εἰρημένον ἅγιον
μᾶθημα ἠνέσχοντο, ἢ ἀνέχονται, ἠνώσαμεν ἑαυ-
C τοὺς (92), μηδὲν ἐνδοιάζοντες. Ταῦτα δὲ γεγράφαμεν
οὐ καινίζοντες πίστιν, ἀλλ' ὑμᾶς πληροφοροῦντες.
Πάντα δὲ τὸν ἑτερόν τι φρονήσαντα, ἢ φρονούντα,
ἢ νῦν, ἢ πώποτε, ἢ ἐν Καλχηδόνι, ἢ οἷα δῆποτε συν-
ῶδω, ἀναθεματίζομεν· ἐξαιρέτως δὲ τοὺς εἰρημένους
Νεστόριον, καὶ Εὐτυχῆ, καὶ τοὺς τὰ αὐτῶν φρονούν-
τας. Συνάφθητε τοίνυν τῇ πνευματικῇ μητέρι τῇ
Ἐκκλησίᾳ, τῆς αὐτῆς ἡμῖν ἐν αὐτῇ θείας ἀπολαύον-
τες κοινωνίας κατὰ τὸν εἰρημένον ἓνα καὶ μόνον
ὅρον τῆς πίστεως τῶν τιτ' ἁγίων Πατέρων. Ἡ γὰρ
παναγία μήτηρ ὑμῶν ἡ Ἐκκλησία, καὶ γνησίους
ὑμᾶς υἱοὺς (93) ἀπεκδέχεται περιπτύξασθαι, καὶ τῆς
χρονίας καὶ γλυκείας ὑμῶν ἐπιθυμεῖ φωνῆς ἀκροά-
σασθαι. Ἐπερίξατε οὖν ἑαυτοὺς. Ταῦτα γὰρ ποιούν-
D τες, καὶ τὴν τοῦ Δεσπότου καὶ Σωτῆρος καὶ Θεοῦ

VALESH ANNOTATIONES.

(92) Ἡνώσαμεν ἑαυτούς. Ita etiam scribitur apud Nicephorum. Aliter tamen legisse videntur Facundus et Liberatus. Nam Facundus quidem, pag. 551, hunc locum ita vertit : *Adunate ergo vos in nullo dubitantes. Hæc enim scripsimus vobis, non innovantes fidem, sed ut vobis satisfaceremus, etc.* Liberatus autem sic interpretatur : *Unite vosmetipsos, nihil dubitantes. Hæc enim scripsimus non innovantes fidem, sed vobis satisfaciētes.* Ex quibus apparet eos legisse ἐνώσατε μὲν ἑαυτούς, etc. Melior tamen est nostrorum codicum scriptura. Sequitur enim paulo post ἀναθεματίζομεν.

(93) Καὶ γνησίους ὑμᾶς υἱούς. Quod in his Evagrii libris sæpius accidit, id hoc quoque loco factum est, ut καὶ pro ὡς poneretur. Certe Liberatus hic legit ὡς, ut ex interpretatione ejus

apparet. Sic enim vertit : *Sanctissima namque mater nostra Ecclesia, tanquam quæ genuit vos, filios exspectat amplecti ex longo post tempore, dulcemque vocem vestram concupiscit audire.* Nec aliter legit Facundus in lib. xii. Ita enim habet ejus versio : *Sancta enim mater nostra Ecclesia, sicut proprios filios suos suscipit. Amplectimini eam. Desiderat enim post longum tempus dulcem vestram vocem audire.* Sed et Niceph. scriptum habet καὶ ὡς γνησίους. Porro ex supradictis apparet Liberatum et Facundum in Zenonis edicto legisse μήτηρ ἡμῶν, quod quidem magis placet. Præterea Facundus legit περιπτύξασθε, non ut vulgo legitur περιπτύξασθαι. Quæ tamen scriptura nullo modo tolerari potest. Denique Liberatus legisse videtur ἐκ τῆς χρονίας, non autem καὶ τῆς χρονίας.

ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εὐμένειαν πρὸς ἑαυτοὺς ἐφελκύσετε, καὶ παρὰ τῆς ἡμετέρας βασιλείας ἐπαινεθήσεσθε. Τούτων ἀνεγνωσμένων (j), ἠνοῦντο μὲν πάντες οἱ τῆς Ἀλεξάνδρου τῇ ἀγίᾳ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ.

cursu. Quod si feceritis, **348** tum Domini et Servatoris ac Dei nostri Jesu Christi benevolentiam vobis conciliabit, tum a nostra maiestate maximam laudem referetis. His perlectis, Alexandrini omnes sancta catholica et apostolica Ecclesiæ sese adunarunt.

ΚΕΦΑΛ. ΙΕ'.

Ὡς Ἰωάννης ὁ Ἀλεξανδρείας κατελθὼν ἐν Ῥώμῃ, πείθει Σιμπλικίον πρὸς Ζήνωνα περὶ τῶν συμβάντων γράψαι· καὶ τί Ζήνων ἀντιγέγραφε.

Ὁ δὲ γε Ἰωάννης, οὗ πρότερον ἐμνήσθημεν, τὴν Ἀλεξάνδρου πεφευγῶς, τὴν ἀρχαιοτέραν καταλαμβάνει Ῥώμην (94)· καὶ διετάραττε, φάσκων ὑπὲρ τῶν Λέοντος δογμάτων καὶ τῆς ἐν Καλχηδόνι συνόδου, τοῦ οἰκείου ἐκπεπτωκέναι θρόνου· ἕτερον δὲ ἀντεισελεῖν, ἀντίπαλον τούτοις καθεστῶτα. Πρὸς τοῦτο παραχθέντος Σιμπλικίου (k) τοῦ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης ἐπισκόπου, καὶ πρὸς βασιλέα Ζήνωνα γράψαντος, ἀντιγράφει ὁ Ζήνων, ἐπιτοχίαν τῷ Ἰωάννῃ ἐγκαλῶν, καὶ ὡς τούτου χάριν τῆς ἐπισκοπῆς, οὗ δι' ἕτερον ἀπηλάθη.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ'.

Περὶ Καλανδίου τοῦ Ἀντιοχείας, καὶ ὅτι ἐξ ὀρίᾳ κατεδικάσθη διὰ τὴν πρὸς Ἰλλοὺν καὶ Λεόντιον ὑπονοηθεῖσαν φιλίαν, καὶ ὡς Πέτρος ὁ Κραφεὺς ἠνώθη τῷ Μογγῷ, καὶ τῷ Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τῷ Ἱεροσολύμων.

Καλανδίον δὲ ὁ Ἀντιοχείας πρόεδρος, γράφων τῷ βασιλεῖ Ζήνωνι, Ἀκακίῳ τε τῷ Κωνσταντινουπόλεως προέδρῳ, μοιχὸν τὸν Πέτρον ἀπεκάλει (95), λέγων· ὡς τὴν ἐν Καλχηδόνι σύνοδον ἀνατεθεμάτικεν ἐπὶ τῆς Ἀλεξανδρέων γενόμενος. Ὅς ὕστερον τὴν ἐς

clorum Patrum, quæ una ac sola est fidei definitio. Sanctissima enim mater nostra Ecclesia, vos tanquam proprios filios exspectat ut amplectatur, et post diuturnum tempus, suavem vocis vestræ concentum audire desiderat. Festinate igitur concito

tum Domini et Servatoris ac Dei nostri Jesu Christi benevolentiam vobis conciliabit, tum a nostra maiestate maximam laudem referetis. His perlectis, Alexandrini omnes sancta catholica et apostolica Ecclesiæ sese adunarunt.

CAP. XV.

Quomodo Joannes Alexandriæ episcopus Romam veniens, persuasit Simplicio ut ad Zenonem scriberet de iis quæ acciderant : et quid Zeno rescripserit.

Joannes vero, cujus supra mentionem fecimus, cum fugisset ex urbe Alexandria, Romam se contulit, et ibi maximas excitavit turbas, asserens quidem se ob Leonis decretorum et Chalcedonensis synodi defensionem sua sede exturbatum esse ; alium vero substitutum, qui iisdem decretis adversaretur. Quibus commotus cum esset Simplicius episcopus senioris Romæ, et his de rebus ad Zenonem imperatorem scripsisset, rescripsit Zeno, Joannem accusans perjurii, nec ullam aliam ob causam eum episcopatu expulsum fuisse.

CAP. XVI.

De Calendione Antiochiæ episcopo, utque exilio damnatus sit ob amicitiam quam cum Illo et Leontio habuisse credebatur. Item quomodo Petrus Fullo Petro Mongo et episcopis Constantinopolis ac Hierosolymorum sociatus fuerit.

Sed et Calendio episcopus Antiochiæ, litteras scripsit ad Zenonem imperatorem, et ad Acacium Constantinopolitanum episcopum, quibus Petrum adulterum vocabat : asserens eum, cum esset Alexandriæ, Chalcedonensem synodum publice

VALESI ANNOTATIONES.

(94) Καταλαμβάνει Ῥώμην. Liberatus in *Breviario*, c. 18, ait Joannem pulsum Alexandrina sede, primum quidem Antiochiam venisse : postea vero acceptis a Calendione Antiocheno patriarcha intercessionis litteris, Romam venisse, et Romanum pontificem Simplicium appellasse, sicut et beatus fecerat Athanasius. In gestis autem de nomine Acacii quæ a Gelasio papa conscripta esse existimo, suffugium duntaxat Romanæ Ecclesiæ, quemadmodum prædecessores ejus fecerant, dicitur expectasse. Quod quidem verius puto. Nec enim ab ullo

ecclesiastico iudicio ad Simplicium provocavit Joannes, quippe qui non synodali sententia, sed per vim ex propria sede expulsus fuisset : nec libellum obtulit Simplicio papæ, sed Felici ejus successor, ut postea videbimus.

(95) Μοιχὸν τὸν Πέτρον ἀπεκάλει. Sic etiam Simplicius papa in epistola ad Acacium, appellat Petrum Moggum, ut testis est Liberatus in *Breviario*, cap. 18. Eo quod scilicet superstite Timotheo Salofaciolo, qui legitime fuerat ordinatus, Alexandrinam Ecclesiam invasisset.

VARIORUM.

(j) Τούτων ἀνεγνωσμένων. Ecclesia catholica Zenonis Henoticum non diserte damnavit, tum ne ipsius animum exacerbaret, et graviora inde schismata et mala orirentur, quorum difficilior esset sanatio : tum quia Zeno synodum Chalcedonensem diserte non damnavit, nec hæresin ullam astruxit Henotico suo : imo damnavit Eutychianum dogma, et aliunde privatis litteris ad pontifices Romanos datis synodum Chalcedonensem professus est. Natalis quidem Alexander in parte prima sæculi v, cap. 3, et in dissert. 18, tam ex ipsius Henotici verbis, quam ex epistola Zenonis ad Felicem papam, cujus fragmentum refert Evagrius, cap. 20 hujus lib., illud nullam hæresin continere ostendit. Causæ tamen fidei nocuit, fovitque hæresin, silendo tum de sancti Leonis epistola, tum de synodi Chal-

cedonensis definitione, tum denique de his vocalibus, ex duabus et in duabus naturis : quæ catholice fidei contra Eutychianam perfidiam nota singularis erat. Hinc Facundus Hermianensis in Henoticum prolixè invehitur, lib. xii, cap. 4.

(k) Σιμπλικίου. Simplicius successor erat Hilari P. Rom. Hilarus quidem successit S. Leoni die duodecima mensis Novembris anni 461, die septimo post Leonis mortem. Seditque Hilarus annos sex, menses tres, dies decem. Obiit die 21 mensis Februarii anni 468, cessavitque sedes dies quatuor. Tum vere ordinatus est sanctus Simplicius die vicesima quinta ejusdem mensis Februarii ; juxta calculum Ant. Pagi, seditque usque ad diem secundum mensis Martii anni 483.

anathematizasse. Verum Calendio aliquanto **349** A post Oasim in exsilium relegatus est, eo quod Illi et Leontii ac Pamprepii qui adversus Zenonem tyrannidem sumpserant, partes fovisse existimaretur. Petrus autem cognomento Fullo, qui ante Calendionem ac Stephanum, ut jam dixi, episcopus fuerat Antiochiæ, sedem suam recuperavit. Qui quidem et Zenonis Henotico subscripsit, et synodicas litteras dedit ad Petrum Alexandrinæ urbis episcopum. Cum eodem Petro Alexandriæ episcopo Acacius quoque Constantinopolitanus episcopus communionem iniit. Sed et Martyrius episcopus

Ἄοσιν οἰκησιν κατακρίνεται, ἀμύναι νομισθεῖς Ἰλλου (I) (96) καὶ Λεοντίῳ καὶ Παμπρεπίῳ περὶ τὴν κατὰ Ζήνωνος τυραννίδα. Πέτρος δὲ ὁ Κναφεὺς, ὁ πρὸ Καλανδίωνος καὶ Στεφάνου (97-98), ὡς μοι λέλεκται, τὸν ἴδιον ἀπειλήσει θρόνον· ὃς καὶ τῷ Ἑνωτικῷ Ζήνωνος καθυπεσημήνατο, καὶ συνοδικαῖς δὲ πρότερον (99) τὸν τῆς Ἀλεξανδρέων ἐχρήσατο· ἠνώθη δὲ τούτῳ (1) ὁ τῆς Κωνσταντινουπόλεως πρόεδρος Ἀκάκιος. Καὶ Μαρτύριος δὲ ὁ Ἱεροσολύμων ἐπίσκοπος, συνοδικαῖς πρὸς τὸν Πέτρον ἐχρήσατο συλλαβαῖς. Μετὰ ταῦτά τινες τῆς Πέτρου κοινωνίας ἑαυτοὺς ἀπέκριναν (2)· ὡς ἐντεῦθεν τὸν Πέτρον τὴν ἐν

VALESII ANNOTATIONES.

(96) Ἀμύναι νομισθεῖς Ἰλλου. Hunc prætextum fuisse condemnandi Calendionis testatur Liberatus in *Breviario*, cap. 18. Vera autem causa cur damnatus fuerit ac depositus hæc erat, quod synodum Chalcedonensem defenderet, nec Zenonis edicto acquiesceret. Verba Liberati sunt hæc: *Interea Calendion archiepiscopus Antiochenus deponitur. Accusatus in aperto tanquam indevotus principi, mittens populum in rebellionem cum illo. Latenter autem quia se non suspenderet et a Felicis papæ, et Joannis communionem.* Gelasius quoque in epistola 13 ad Dardanos ait Calendionem idcirco a Zenone pulsum fuisse, quod ejus nomen e Diptychis sustulisset, substituto in ejus locum Leontii nomine. Ἰλλου. In manuscripto codice Florentino et Telleriano scriptum inveni Ἰλλου. Hic est Hillus, natione Isaurus, dignitate magister officiorum, ut ait Marcellinus in *Chronico*: qui cum apud imperatorem plurimum valuisset, tandem nescio quas ob causas ei infensus, tyrannidem in Oriente arripuit una cum Leontio, anno Christi 484, ut scribit Marcellinus, seu potius 483, ut recte Baronius observavit. Porro hic Hillus a Candido Isauro et a Damascio in *Vita Isidori philosophi* Ἰλλοὺς, semper vocatur cum accentu in ultima. Ita etiam scribitur apud Suidam. Ἰλλος, inquit, ὄνομα χύριον, ὃς ἦν μάγιστρος Ζήνωνος, ὁ καὶ Ἰλλοὺς. Εὐρώων δὲ Ἰλλοὺς τὸν φθορέα ἐκρέμασεν ἐπὶ διδύμου ξύλου. Sic legendus est ille Suidæ locus.

(97-98) Πρὸ Καλανδίωνος καὶ Στεφάνου. Petrus Fullo paulo post reditum Zenonis Augusti, ex Antiochena sede dejectus est anno post consulatum Basilisci et Armati. Ejus sedem Joannes quidam quem Petrus Apamiæ ordinarat episcopum, invasit, ut supra notavi. Quo dejecto, Orientalis synodus Stephanum ordinavit, ut scribit Theophanes in *Chronico*. Hic cum Antiochenam sedem anni circiter spatio gubernasset, ab hæreticis in ecclesia crudelissime necatus est anno Christi 479, post consulatum Illi viri clarissimi, ut ex epistolis Simplicii papæ recte observavit Baronius. Quam ob cædem graviter commotus Zeno, misit Antiochiam qui hoc facinus vindicarent, et in auctores seditionis animadverterent. Quin etiam ad vitandos tumultus, mandavit Acacio Constantinopolitano episcopo, ut Antiochenum antistitem in urbe regia ordinaret. Idque factum pacis ecclesiasticæ causa, tam imperator, quam Acacius apud Simplicium papam excusavit, polliciti ordinationem Antiocheni antistitis juxta canonum præcepta a comprovincialibus episcopis posthac esse faciendam. Ordinatus est igitur ab Acacio Stephanus Junior, qui cum tres annos sedisset, in ejus locum Calendio ab Orientali synodo creatus est episcopus, Trocundo et Severino coss. anno Christi 482, ut ex epistola Simplicii papæ docte observavit Baronius. Theophanes quidem Calendionem ab Acacio ordinatum

B esse scribit Constantinopoli, jussu Zenonis imperatoris. Theophanis sententiam confirmare videtur Candidus in libro tertio historiæ ita scribens: Ὡς Πέτρου τοῦ δυσσεβοῦς τὰς τῆς Ἀνατολῆς ταρασσόντος ἐκκλησίας, Καλανδίωνα Ζήνων ὁ βασιλεὺς εἰς τὸ ἱερᾶσθαι Ἀντιοχείας ἀπέσταλκε. Id est, *Quemadmodum Zeno, dum Petrus ille impius Orientis turbaret Ecclesias, misit Calendionem ut episcopus esset Antiochiæ.* Sed et in gestis de nomine Acacii discrete scribitur Calendionem ab Acacio Constantinop. episcopo ordinatum fuisse. Simplicius quoque idem dicit in epistola citata, si verba attentius expandamus. Quid enim aliud sonant hæc verba: *Antiocheni exordium sacerdotis qua ratione serius fuerit indicatum, quamvis minime nos latere potuerit, tamen et ipse vel synodus ejus indicavit. Quod sicut non optavimus fieri, ita faciles excusationi quam necessitas fecit exstitimus; quia quod voluntarium non est, non potest vocari in reatum, etc.* Quis enim reatus, quæ necessitas excusanda fuit apud Simplicium, nisi quod Calendionem contra leges ecclesiasticas Constantinopoli ordinarat Acacius. Jam vero quod de Joanne Codonato subjicit idem Theophanes, qui ab Antiochensibus ordinationis apud Constantinopolim factæ ignaris, episcopus est ordinatus, et quem Calendio postmodum ad sedem Tyrriorum transtulit; vereor ne in eo hallucinatus sit. Non enim Calendio, sed Acacius Joannem ad Tyrriorum Ecclesiam transtulit, uti testatur Felix papa in libello damnationis Acacii, et Gelasius ac Liberatus.

(99) Καὶ συνοδικαῖς δὲ πρότερον. Scribendum est procul dubio καὶ συνοδικαῖς δὲ πρὸς Πέτρον τὸν τῆς Ἀλεξανδρέων ἐχρήσατο, quemadmodum legit Nicephorus. Christophoronus tamen et Savilius ad marginem sui codicis emendant πρὸς Προτέριον, ineptissime. Jam pridem enim Proterius e vivis excesserat. Certe Petrum Fullonem Petro Mongo communicasse constat ex epistolis Gelasii papæ.

D (1) Ἡνώθη δὲ τούτῳ. Petro scilicet Mongo. Huic enim, pulso Joanne Tabennesiota, communicavit Acacius, et synodicas ab eo litteras accepit et vicissim ad eum misit, ut docet Liberatus. Cum Petro autem Fullone nunquam communicavit Acacius; imo gloriari solebat quod ejus communioni nunquam sociatus fuisset: cum tamen per hoc quod Petro Mongo communicabat, qui communicator erat Petri Fullonis, ipse quoque Fulloni communicaret, ut scribit Gelasius papa in epistola ad Orientales, quam primus edidit Jacobus Sirmondus.

(2) Τινὲς τῆς Πέτρου κοινωνίας ἑαυτοὺς ἀπέκριναν. Cur se isti a communionem Petri Mongi junxerint, causam non affert Evagrius. Sed et Liberatus in *Breviario*, cap. 18, admodum obscure id refert his verbis: *Igitur Petrus Mongus ab abbate*

VARIORUM.

(I) Ἰλλου. Legendum Ἰλλω. W. LOWT.

Καλχηδόνι σύνοδον ἀναφανδὸν ἀναθεματίσαι. "Ὅπερ A
ἐς Ἀκάκιον ἐλθὼν τὸν Κωνσταντινουπόλεως συνετά-
ραξε. Πέμφαι τε πεποίηκε τινὰς τὰ περὶ τούτων εἰς-
ομένους· οὓς δὴ Πέτρος πληροφορεῖν βουλόμενος ὡς
οὐδὲν τοιοῦτο πεπραχὼς εἴη, ὑπομνήματα γέγραπεν,
ἐν οἷς τινες εἰρήκασι μηδὲν τοιοῦτο συνειδέναι γε-
γραφότι τῷ Πέτρῳ (3).

Quibus cum Petrus persuadere vellet, nihil hujusmodi a se factum esse, acta con-
fici curavit, in quibus quidam testati sunt, nihil hujusmodi quod quidem scirent, a Petro factum
fuisse.

ΚΕΦΑΛ. ΙΖ'.

Περὶ ὧν ἔγραψε Πέτρος Ἀκακίῳ δεξαμένῳ τὴν
ἐν Καλχηδόνι σύνοδον.

Οὗτος ὁ Πέτρος, ὡς κήθορνος (4) καὶ παλίμβολος B
καὶ τοῖς καιροῖς συνδιατιθέμενος, ἤκιστα πρὸς μίαν
ἔστη γνώμην· νῦν μὲν ἀναθεματίζων τὴν ἐν Καλχη-
δόνι σύνοδον· νῦν δὲ, παλινωδῶν λέγων, καὶ ταύτην
ψήφοις ἀπάσαις δεχόμενος. Γέγραψε τοίνυν ἐπιστολὴν
ὁ αὐτὸς Πέτρος πρὸς Ἀκάκιον τὸν τῆς Κωνσταντι-
νουπόλεως πρόεδρον, ἐπὶ λέξεως ἔχουσαν οὕτως· "Ὁ
Θεὸς ὁ ὑψιστος τὴν σὴν ἀγιωσύνην ἀμείψεται, ὑπό
τε πόνων (5) καὶ καμάτων τοσούτων, ὧν περιόδοις
χρόνων ἐφύλαξας τὴν τῶν ἁγίων Πατέρων πίστιν,
ἣν ἀκαταπαύστως κηρύττων ἐβεβαίωσας. Ἐν ἧ καὶ
τὸ σύμβολον κείμενον τῶν τιῇ ἁγίων Πατέρων εὐ-
ρόντες ἀκολούθως, ἐν ᾧ βαπτισθέντες ἐπιστεύσαμεν
καὶ πιστεύομεν· ὅπερ καὶ ἐβεβαίωσαν οἱ συνελ-
θόντες ἐν Κωνσταντινουπόλει ἅγιοι Πατέρες ρν'.
Ἀκαταπαύστως τοίνυν πάντας ὁδηγῶν, ἥνωσας τὴν C
ἀγίαν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν, πείσας ἡμᾶς διὰ μεγί-
στων ὑποδειγμάτων ὡς οὐδὲν ἐστὶ παρὰ ταῦτα πε-
πραγμένον ἐν τῇ ἀγιωτάτῃ καὶ οἰκουμενικῇ συνόδῳ
τῇ ἐν Καλχηδόνι γενομένῃ, συμφωνούσης καὶ βεβαιού-
σης (m) τὰ τοῖς ἐν Νικαίᾳ ἁγίοις Πατράσιν. Οὐδὲν
γὰρ εὐρόντες καὶνὸν αὐτοτελὲς συνεστήσαμεν καὶ
πεπιστεύκαμεν. Μεμαυήκαμεν δὲ, ὡς τινὲς μονάζον-
τες φθονοῦντες τῇ ἡμῶν ἀδελφότητι, εἰς τὰς ὑμῶν
ὑσίας ἀκοᾶς εἰσῆνεγκαν λοιδορίας τινὰς, οὐκ εὐχε-
ρῶς μεταγούσας εἰς λύπην τὴν ἡμῶν ὁσιότητα. Καὶ
πρῶτον μὲν ὡς τὰ λείψανα τοῦ ἐν ἁγίοις (6) ἡμῶν

Hierosolymorum ad eundem Petrum synodicas
suas misit. Postea tamen quidam a communione
Petri sese abjunxerunt: atque exinde Petrus Chal-
cedonensem synodum publice anathematizavit.
Quæ res cum nuntiata esset Acacio Constantino-
poleos episcopo, non mediocriter eum conturbavit.
Missi sunt igitur ab Acacio, 350 qui rei verita-

CAP. XVII.

De his quæ Petrus scripsit ad Acacium, qui Chalce-
donensem synodum suscepit.

Hic enim Petrus, veluti cothurnus quidam ac
veterator, et qui temporibus sese accommodaret,
in eadem sententia minime perseveravit. Sed nunc
Chalcedonensem synodum sub anathemate dam-
nabat: nunc palinodiam canens, eandem omnibus
suffragiis amplectebatur. Itaque epistolam scripsit
ad Acacium Constantinopolitanum antistitem, quæ
ad verbum sic habet: Deus altissimus sanctitati
tuæ mercedem rependet pro tantis laboribus ac
molestiis, quas per tot annorum curricula sustinui-
sti, sanctorum Patrum fidem conservans: quam
quidem assidue prædicans confirmasti. Qua in fide
symbolum quoque trecentorum et octodecim san-
ctorum Patrum recte atque ordine positum inveni-
mus: in quo olim baptizati credidimus, et nunc
credimus: quod quidem etiam confirmatum est a
centum et quinquaginta sanctis Patribus qui Con-
stantinopoli convenerunt. Tu ergo sine intermis-
sione viam omnibus monstrans, sanctam Dei Eccle-
siam adunasti; quippe qui certissimis argumentis
nobis persuaseris, nihil contra hæc actum esse in
sanctissima et universali synodo quæ Chalcedone
congregata est: utpote quæ cum sanctis Patribus
olim Nicææ collectis consentiat, eorumque decreta
confirmet. Cum igitur nihil in ea novatum depre-
henderimus, ultro ac sponte consensum ac fidem
ei accommodavimus. Cognovimus autem monachos

VALESII ANNOTATIONES.

Ammone et Joanne episcopo Magileos, et ab abba-
tibus monachorum inferioris Ægypti bella passus,
et seditione ei in Cæsarea basilica ut dicitur facta,
anathematizavit synodum Chalcedonensem et tomum
papæ Leonis. Et hæc fecit, cum jam scripsisset Aca-
cio et Simplicio, quia communicator eorum esset et
sanctæ synodi. Et his ita gestis, abscesserunt quidam
a Petri communione, et Romam nuntiaverunt papæ
Romano. Quæ cum sint satis obscura, ita expo-
nenda esse mihi videntur. Petrus Mongus, cum
in sedem Alexandrinam pulso Joanne restitutus
esset, primo quidem simulate egit, et synodicas
litteras ad Acacium et ad Simplicium misit, quibus
se communicatorem esse Chalced. synodi affirma-
bat. Eos quoque qui erant ex parte Timothei Sa-
lofacioli, in communionem suam admisit, uti
testatur Liberatus. Postea vero cum ob hanc si-
mulationem exagitatus esset ab Eutychianis mona-
chis, publice in Ecclesia synodum Chalcedonensem

anathematizavit.

(3) Γεγραφοῦτι τῷ Πέτρῳ. Scribendum mihi vi-
detur πεπραχότι. Atque ita legit Nicephorus in
D cap. 15, lib. xvi.

(4) Πέτρος ὁ κήθορνος. Hunc locum partim ex
Nicephoro, partim auctoritate Florentini codicis et
Telleriani emendavi. Porro de Petri ingenio mo-
bili ac fraudulento, idem testatur Liberatus his
verbis: Sed permansit Petrus in episcopatu, scribens
Acacio quia esset synodi communicator, et fallens
Alexandrinus quia non communicaret synodo: ita ut
quidam communicatorum ejus clerici, monachi et laici,
cognoscentes ejus fallaciam, separaverint se ab ejus
communione. Et extra collectas facientes non passi
sunt nomini ejus communicare.

(5) Ὑπό τε πόνων. Scribendum est procul dubio
ὕπερ τε πόνων. Pro ἀμείψεται legendum est ἀμεί-
ψεται, ut habet codex Tellerianus et Niceph.

(6) Ὡς τὰ λείψανα τοῦ ἐν ἁγίοις. Objectum qui-

VARIORUM.

(m) Συμφωνούσης καὶ βεβαιούσης. Legendum συμφωνούση καὶ βεβαιούση. W. Lowth.

quosdam fraternitati nostræ invidentes, ad sanctissimas aures vestras quædam detulisse convicia, quæ sanctitatem tuam haud facile adversum nos concitare potuerunt. Primum quidem quod sancti Patris nostri et archiepiscopi, beati Timothei reliquias alium in locum transtulerimus. Quod quidem facinus, nec Deo acceptum nec legibus consentaneum **351** est. Deinde ad alterum crimen transiunt, quod nec verisimile est, et priore illo longe deterius videtur. Quo enim modo sanctam Chalcedonensem synodum anathematizare potuimus, cui credidimus, et quam confirmavimus? Neque vero ignoras, ut arbitror, nec tuam latet sanctitatem quanta sit æmulatio ac levitas populorum nostrorum, et monachorum novis rebus studentium. Qui conjuratione facta cum quibusdam malevolis hominibus qui ab Ecclesia recesserunt, populum secum avellere conantur. At nos precationibus vestris adjuti, rationem excogitavimus quæ huic malo mederetur; nec sanctam Chalcedonensem synodum ullatenus offenderet; quippe qui sciamus, nihil in ea novi gestum esse. Atque ut persuade-

Α Πατρὸς τοῦ μακαρίου ἀρχιεπισκόπου Τιμοθέου μετῆγάμεν εἰς ἕτερον τόπον. Ὅπερ πρᾶγμα οὕτε θεῶ, οὕτε νόμοις πρέπον ἐστὶ. Καὶ ἐπὶ τούτοις εἰς ἕτερον μετεπήδησαν ἀσύστατον καὶ τοῦ προτέρου χειρόν. Πῶς γὰρ ἀναθεματίζειν εἶχομεν τὴν ἐν Καλχηδόνι ἁγίαν σύνοδον ἥ πιστεύσαντες ἐβεβαιώσαμεν; Οὐκ ἀγνοεῖται δὲ, οὐδὲ λήληθε τὴν ὑμῶν θεοφιλειαν τῶν παρ' ἡμῖν λαῶν ὁ ζῆλος, καὶ ἡ ἐλαφρία, καὶ τῶν νεωτερίζειν ἐθελόντων μοναζόντων, οἵτινες μελετήσαντες ἅμα τισὶν ἐθελοκάκοις τῆς Ἐκκλησίας ἀποσχιρτήσασι, τοὺς λαοὺς ἀποσπᾶν ἐπιχειροῦσι. Καὶ διὰ τῶν ὑμετέρων εὐχῶν ἐσκεψάμεθα λόγον (7) Θεραπείας ἐχόμενον, μηδὲν βλάπτοντα τὴν ἁγίαν σύνοδον τὴν ἐν Καλχηδόνι, εἰδότες οὐδὲν καινὸν ἔχειν αὐτῇ πεπραγμένον. Καὶ πρὸς πεισμοσύνην τῶν ἀκαταίμων καὶ ἀπολογίαν, τοὺς ἐπισυνελθόντας ἡμῖν (8) τοῦτο λέγειν πεποιήκαμεν. Καὶ τοῦτο μὲν (9) πολὺς γενόμενος, ταχέως ἐκώλυσα. Γνωρίζω δὲ τῇ ὑμῶν ἀγιωσύνῃ, ὥς καὶ μέχρι νῦν οὐ παύονται οἱ τὰ ζιζάνια σπείροντες ἀεὶ μονάζοντες, ὄργανα ἑαυτοῖς ἐγκαταμιζαντές τινων μοναστηρίων (10) ποτὲ μὴ οἰκησάντων, καὶ περιέρχονται φήμας θρυλοῦντες διαφύ-

VALESI ANNOTATIONES.

dem sibi dicit hoc crimen Mongus, quod reliquias Timothei Salofacioli in alium locum transtulisset. Sed id factum nec excusat, nec negat; hoc solum dicere contentus, istud facinus coram Deo et coram hominibus impium esse. Quippe humanæ leges sepulcrorum violatores graviter puniunt. Certe Victor Tunonensis in *Chronico* de Mongo ita scribit: « Post consulatum Zenonis tertium, qui confestim favore Zenonis principis, synodum Chalcedonensem de pulpito coram populis damnat. Nomina Proterii et Timothei Salafatiatii de ecclesiasticis diptychis tollit; et Dioscori et Æluri, qui Proterium interfecit, scribit: corpusque Timothei Salafatiatii de ecclesia ejiciens, in loco deserto foras civitatem projecit. » Idem quoque testatur Liberatus in *Breviario*, cap. 18, his verbis: « Sed et Petrum Alexandrinum anathematizantem synodum Chalcedonensem et tomum papæ Leonis, qui sublato nomine Proterii et Timothei catholici de diptychis, Dioscori et Timothei Æluri nomina scripsit: qui ejusdem Timothei catholici corpus de terra levavit, et foras projecit, qui inter episcopos catholicos sepultus fuerat, miris eum laudibus prosecutus est Acacius, de quo se tanta crimina antea meminerat retulisse. » Denique Felix papa, in sententia damnationis adversus Acacium, idipsum diserte confirmat: ut jam de hujus facinoris veritate dubitari non possit.

(7) *Ἐσκεψάμεθα λόγον*. Varie hunc locum exposuerunt interpretes. Nam Musculus quidem ita vertit: *Libellum considerate concinnavimus, mali hujus medelam habentem*, Christophorsonus autem hoc modo. *Litteras hasce excogitavimus, quæ huic malo remedio sint*. Joannes vero Langus, Nicephori interpres ita transtulit. *Re deliberata, rationem quæ mederi malo imminenti posset, invenimus*. Ex his tribus interpretationibus, secunda quidem penitus respuenda est: prima autem ac tertia ferri possunt. Commodius tamen mihi videtur, λόγον orationem interpretari, seu sermonem ad populum, quem Petrus habuit in Ecclesia tunc cum acta ecclesiastica confici jussit coram legatis Acacii, de quibus supra locutus est Evagrius.

(8) *Τοὺς ἐπισυνελθόντας ἡμῖν*. Joannes Langus hunc locum ita vertit: *Fecimus ut ab iis qui nobiscum conventus agunt, ista dicerentur*. Musculus vero sic interpretatur. *Eos qui ad nos venerunt,*

hoc idem dicere fecimus. Christophorsoni autem interpretatio sic habet: *Tum ut illi qui nobiscum una accersebantur* [sic quidem edit. Paris. puto tamen Valesium scripsisse *accensebantur*]. Christophorsoni quidem interpretatio juxta editionem Coloss., anno 1612, exhibet *versabantur*], *pro defensione idem ipsum dicerent, effecimus*. Verbum igitur ἐπισυνελθόντας nihil aliud significare existimarunt, quam συνελθόντας. Ego vero per vocem ἐπισυνελθόντας intelligi puto clericos et laicos partis Timothei Salofacioli, qui aggregati erant Pero Mongo jussu Zenonis Augusti. Nam imperator Zeno suasu et consilio Acacii, scripserat Apollonio Augustali et Pergamio duci, ut pellerent quidem Joannem Talaiam, inthronizarent autem Petrum, suscipientem Henoticon et clericos Timothei catholici, ut scribit Liberatus in *Breviario*, cap. 18. Scripserat etiam Zeno litteras ad Petrum Mongum, quibus ei mandabat, ut clericos partis Timothei ipsi consentientes susciperet, quemadmodum idem Liberatus affirmat his verbis: *Et quidem Petrus inthronizatur ab omnibus. Scriptum est ab imperatore, ut consentientes susciperet eos qui erunt a parte Timothei catholici*. Id est, tam clericos, quam laicos, qui Zenonis edicto consentire voluissent. Hos igitur, cum ecclesiastica acta conficeret Petrus Mongus, quibus Acacio probaret se Chalcedonensem synodum nunquam damnasse, testes adhibuit, fecitque ut testimonio suo confirmarent, Chalcedonensem synodum nunquam a Petro fuisse damnatam. Eorum porro testimonium fide dignum videbatur, eo quod fuissent ex parte Timothei catholici, qui synodum Chalcedonensem perpetuo defenderat. Vide caput 16, in fine, ex quo hæc intelligenda sunt. De iisdem loquitur Felix papa in sententia damnationis adversus Acacium, ubi ait: *Quid enim sunt aliud, qui possibitum sanctæ memoriæ Timothei, ad Ecclesiam sub Petro redeunt, etc.*

(9) *Καὶ τοῦτο μέρ*. Id est, crimen illud quod a malevolis quibusdam mihi objiciebatur: Chalcedonensem scilicet synodum a me rejici atque damnari.

(10) *Τινῶν μοναστηρίων*. Jampridem viri docti μοναστήρια emendarunt, quomodo etiam legitur apud Nicephorum.

ρους καθ' ἡμῶν, καὶ κατὰ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς τοῦ Χριστοῦ εἰρήνης, καὶ μηδὲν ἡμᾶς συγχωροῦντες κανονικῶς καὶ πρεπόντως τῇ ἀγίᾳ τοῦ Θεοῦ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ πράττειν· παρασκευάζοντες τοὺς παρ' ἡμῖν λαοὺς μᾶλλον ἄρχειν ἡμῶν ἢ περὶ πείθεσθαι ἡμῖν, καὶ θέλουσι ποιεῖν ὅσα μὴ πρέπει Θεῷ. Πιστεύομεν δὲ ὡς ἡ ὑμῶν ἀγιωσύνη διδάξει πάντα τὸν θειότατον δεσπότην τῆς οἰκουμένης, καὶ παρασκευάσει, ὥστε τύπον αὐτοῖς παρασχεθῆναι παρὰ τῆς αὐτοῦ γαληνότητος, τὸν δέοντα περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης, πρεπούσης Θεῷ τε καὶ βασιλεῖ· ὥστε πάντας ἐν τούτοις κατευνάζειν.

populus qui nobis commissus est, imperet potius quam obediat nobis. Omnia denique moliantur quæ Deo indigna sunt. Verum sanctitatem vestram confidimus, perfecturamque, ut ab illius clementia competens forma istis tribuatur, pro ecclesiastica pace, quæ Deo et imperatore digna est: adeo ut omnes iis quæ statuta fuerint, acquiescant.

ΚΕΦΑΛ. ΙΗ'.

Ὅπως Ἰωάννης ὁ Ἀλεξανδρείας πείθει Φήλικα τῷ πάπῳ Ῥώμης καθαιρεσὶν Ἀκακίῳ τῷ Κωνσταντινουπόλεως πέμψαι.

Ὁ δὲ Ἰωάννης ὁ ἐν Ῥώμῃ πεφευγὼς, Φήλικα τὸν μετὰ Σιμπλίχιον (n) τῆς Ῥώμης ἐπίσκοπον παρηνώχλει περὶ τῶν παρὰ Πέτρου γενομένων, καὶ πείθει, ὡς Ζαχαρίας λέγει, καθαιρετικὸν Ἀκακίῳ διαπεμφθῆναι παρὰ τοῦ αὐτοῦ Φήλικος τῆς πρὸς Πέτρον ἕνεκα κοινωνίας. Ὅπερ ὡς ἀκανονίστως γενόμενον (11), καθὼς ἱστορεῖται τῷ αὐτῷ Ζαχαρίᾳ (ἐπίδε-

A remus et satisfaceremus simplicioribus, curavimus ut idem diceretur ab iis qui una nobiscum conventus agunt. Atque id quidem, cum totus eo incubuissem, celeriter compressi. Cæterum sanctitatem tuam certior facio, ne nunc quidem cessare monachos, qui zizania serunt, sibi que quosdam, qui nunquam monasteria incoluerunt, tanquam seditionis instrumenta adjungunt: et hac illac discursantes, varios rumores contra nos et contra pacem Ecclesiæ Christi disseminare. Nec permittunt ut quidquam regulariter, et prout decet,

n sancta Dei Ecclesia geramus: id agentes, ut quam obediat nobis. Omnia denique moliantur quæ sacratissimo imperatori cuncta suggesturam esse competens forma istis tribuatur, pro ecclesiastica pace, quæ Deo et imperatore digna est: adeo ut omnes iis quæ statuta fuerint, acquiescant.

B

352 CAP. XVIII.

Quomodo Joannes Alexandrinus episcopus Felici papæ persuaserit, ut depositionis libellum mitteret Acacio Constantinopolitano.

Interea Joannes qui Romam confugerat, Felicem Romanæ urbis episcopum qui Simplicio successerat, de rebus a Petro gestis assidue interpellare non cessabat. Tandemque ei persuasit, sicut a Zacharia proditum est, ut sententiam depositionis mitteret ad Acacium, eo quod Petro communicaret. Cui quidem sententiæ, ut quæ non ex præscripto cano-

VALESI ANNOTATIONES.

(11) Ὡς ἀκανονίστως γενόμενον. In damnatione ac depositione Acacii, duo maxime reprehendebant Græci. Primum quod in synodo damnatus ac depositus non fuisset: sed solus Felix papa nomen suum sententiæ depositionis præfixisset. Alterum, quod nec convictus, nec discussus juxta ecclesiasticas regulas, damnationis sententiam excepisset. Priori quidem objectioni ita respondebant Romani: non opus fuisse nova synodo ad condemnandum Acacium. Omnes enim sectatores et communicatores hæreticorum, qui speciali sententia olim condemnati sunt, simul cum eisdem hæreticis damnatos intelligi. Ita Gelasius papa in epistola ad Orientales, quam primus edidit Jacobus Sirmundus, in *Gestis de nomine Acacii*. Scio quid respondeat Baronius ad annum Christi 484, cap. 21, Gelasium scilicet loqui de œcumenica synodo. Sed pace ejus dixerim, hæc responsio non satisfacit. Neque enim Græci in hoc negotio discrimen ullum faciebant inter generale ac particulare concilium. Sed generaliter affirmabant Acacium nulla in synodo specialiter ob ipsum congregata fuisse damnatum. Sic enim scribit Gelasius papa in epistola supra memorata, Orientales alloquens his verbis: *An de uno dolet Acacio, quod speciali synodo non fuerit confutatus; cum proprium crimen suis litteris ipse detexerit, nec audiri debuerit jam sponte confessus; et de tantis pontificibus catholicis non dolet sine ulla discussione seclusis.* Fatetur ingenue Gelasius papa Acacium in nulla speciali synodo convictum atque auditum fuisse. Certe ex duabus synodis Romanis, in quibus damnatus est Acacius, neutra ipsius causa congregata est. Sed prior quidem ob Vitalem ac Misenum

legatos sedis apostolicæ collecta est: in qua Vitalis quidem ac Misenus damnati: Petrus vero Alexandrinus et Acacius, perstricti tantum obiter ac notati, ut docet Evagrius paulo infra. Posterior vero, causa Antiochenæ Ecclesiæ collecta est eodem anno, ut docet Felix papa in Epistola synodica ad universos presbyteros et archimandritas Constantinopoli et per Bithyniam consistentes. Qua in synodo Petrus quidem Antiochenus præcipue, ac προηγουμένου damnatus est; qui pulso Calendione sedem Antiochenam invaserat. Petrus vero Alexandrinus, et Acacius Constantinopolitanus, ut socii et communicatores ejusdem Petri damnati sunt, ut subscriptio eidem epistolæ subjecta declarat: *Candidus Tiburtinæ civitatis episcopus, Petro Alexandrinæ Ecclesiæ pervasori, et Acacio quondam Ecclesiæ Constantinop. necnon etiam Petro Antiocheno, ab episcopali et Christianorum numero olim jure et merito segregatis, omnibusque sequacibus eorum, sequens auctoritatem sedis apostolicæ, omnium nostrum, juxta Ecclesiæ statum, catholica deliberatione prolata, anathema dicens subscripsi, etc.* Quod vero Felicem papam, solum ei sententiæ nomen suum præfixisse querebantur Græci, huic objectioni ita respondet Felix in epistola supra citata, his verbis: *Unde nunc causa Antiochenæ Ecclesiæ apud B. Petrum apostolum collecti, rursus dilectioni vestræ morem qui semper apud nos obtinuit, properavimus indicare. Quoties intra Italiam propter ecclesiasticas causas præcipue fidei colliguntur Domini sacerdotes, consuetudo retinetur, ut successor præsulum sedis apostolicæ, ex persona cunctorum totius Italiæ sacerdotum, juxta sollicitudinem sibi Ecclesiarum om-*

VARIORUM.

(n) Φήλικα τὸν μετὰ Σιμπλίχιον. Post Simplicii mortem Anastasius ait sedem vacasse dies vi, quod et in variis catalogis nostris legitur: sed interponitificium fuisse tantum dierum quinque recte scri-

psit auctor Chron. Vit. pontif. Sanctum enim Felicem hujus nominis III natione Romanum, die sexta mensis Martii ordinatum esse, ex ejus sedis duratione constabit. (Ant. PAGI, ad ann. 485, n. 3.)

num lata esset; tradita enim est Acacio a quibusdam monachis Acæmitensis ut vocant monasterii; non acquievit Acacius. Atque hæc quidem scripta sunt a Zacharia in hunc modum. Porro Zacharias nihil eorum quæ tunc gesta sunt, explorate cognitum habuisse mihi videtur, sed ea duntaxat quæ auditione acceperat, mutila atque imperfecta nobis retulisse. Ego vero totius rei seriem accurate exponam. Cum libelli a Joanne Felici porrecti essent adversus **353** Acacium, ut qui illicite Petro communicaret et alia quædam gereret contra sacrorum canonum præscriptum, Felix Vitalem ac Misenum episcopos ad Zenonem misit, poscens ut Chalcedonensis synodus firmaretur, et Petrus tanquam hæreticus expelleretur: utque Acacius Romam mitteretur, rationem redditurus eorum quæ Joannes, cujus toties mentionem fecimus, ei obiebat.

CAP. XIX.

De Cyrillo præposito monasterii Acæmitensium, quomodo Romam ad Felicem quosdam direxerat, incitans illum ut ea quæ adversus fidem commissa erant, ulcisceretur.

Sed priusquam isti ad urbem regiam venissent, Cyrillus Acæmitensium monachorum præpositus, quosdam cum litteris ad Felicem misit, de ejus cunctatione conquerens, cum tam gravia adversus rectam fidem committerentur. Felix itaque ad Mi-

A δώκασι γὰρ ἔνιοι τῶν ἐν τῇ μονῇ τῶν Ἀκοιμήτων καλουμένων τὸν μοναδικὸν μετιόντες βίον), ὁ Ἀκάκιος οὐ προσήκατο. Καὶ ταῦτα μὲν Ζαχαρία γέγραπται. Δοκεῖ δέ μοι μηδὲν τῶν ἐπὶ τοῦτο πραχθέντων εἰδέναι· μόνην δὲ ἀκοὴν ἡκρωτηριασμένην ἀφηγήσασθαι. Ἐγὼ δὲ τῶν γεγεννημένων τὴν ἀκρίθειαν ἔρχομαι λέξων. Λιθέλλων ἐπιδοδομένων πρὸς Ἰωάννου τῷ Φήλικι (12) κατὰ Ἀκακίου, ὡς ἀθέσμως Πέτρῳ κοινωνοῦντος, καὶ περὶ ἐτέρων ἀκανονίστως παρ' αὐτοῦ γινομένων, στέλλονται πρὸς τοῦ Φήλικος παρὰ τὸν Ζήνωνα (13) Βιτάλιος καὶ Μισῖνος ἐπίσκοποι, ἐφ' ᾧ τὴν ἐν Καλχηδόνι σύνοδον κρατεῖν, ἀπελαθῆναί τε τὸν Πέτρον ὡς αἰρετικὸν, καὶ Ἀκάκιον πεμφθῆναι πρὸς τὸν Φήλικα, περὶ ὧν Ἰωάννης οὐ πολλάκις ἐμνήσθημεν ἐνάγοι, τὰς εὐθύνας παρ-
B ἔξοντα.

ΚΕΦΑΛ. 19'.

Περὶ Κυρίλλου ἡγουμένου μονῆς τῶν Ἀκοιμήτων, ὅπως πρὸς Ῥώμην ἀπέστειλε πρὸς Φήλικά τινος, ἐνάγων αὐτὸν πρὸς ἐκδίκησιν τῶν τολμωμένων κατὰ τῆς πίστεως.

Πρὶν ἢ δὲ τούτοις ⁷⁰ φθῆναι τὴν βασιλείαν (14), Κύριλλος ὁ τῶν Ἀκοιμήτων (15) καλουμένων ἡγούμενος, στέλλει πρὸς Φήλικα, καταμεμφόμενος τὴν βραδυτῆτα, τηλικούτων κατὰ τῆς ὁρθῆς πίστεως ἁμαρτανομένων· καὶ γράφει Φήλις τοῖς περὶ Μισί-

VARIE LECTIONES.

⁷⁰ τούτοις Sic etiam Stephanus: lege tamen, τούτους.

VALESII ANNOTATIONES.

nium competentem, cuncta constituat. Idem ante Felicem dixerat Julius papa in epistola ad Orientales, quam refert Athanasius in *Apologetico*. Jam vero quod spectat ad secundam objectionem Orientalium, de Acacio sine ulla discussione damnato, satis responsum est a Gelasio papa in epistola ad Orientales, cujus verba supra protulimus.

(12) *Λιθέλλων ἐπιδοδομένων τῷ Φήλικι.* Jam quidem antea Joannes Tabennesiota, cum ex sede sua dejectus fuisset, Romam veniens, Simplicium papam appellaverat. Libellum tamen ei non obtulit; sed tantum suasit, ut pro sua causa ad Acacium scriberet. Quod quidem prompto ac libenti animo fecit Simplicius papa. Acacius vero, acceptis Simplicii litteris, respondit se Joannem quidem episcopum Alexandriae minime agnoscere. Petrum vero Mongum in communionem suscepisse jussu Zenonis Augusti. Quibus litteris graviter commotus Simplicius rescripsit Acacium non recte neque ordine egisse, qui Petrum communi amborum sententia damnatum, in communionem recepisset. Cumque Joannes Simplicio papæ libellum pararet offerre varia in Acacium crimina continentem, Simplicius interim morte præventus est, antequam Acacius postremis ejus litteris respondisset, ut scribit Liberatus in *Breviario*. Sed cum Felix in locum Simplicii subrogatus fuisset, Joannes libellum, quem Simplicio ante paraverat porrigendum, obtulit Felici papæ. Qui mox per Vitalem ac Misenum episcopos, libellum citationis misit ad Acacium, mandans ut quamprimum Romam veniret, coram apostolica sede libello Joannis episcopi responsurus, ut legitur in *Gestis de nomine Acacii*, et in libello citationis ad Acacium transmissio. Libellus quidem citationis sic incipit: *Episcopali diligentia commonente debuerat dilectio tua, eccle-*

C *siasticum morem secuta, quid responsio sanctæ memoriæ prædecessoris mei per virum devotum Uranium subdiaconum apud clementissimum principem: quid apud te quoque litteræ ipsius in causa Alexandrinæ Ecclesiæ profuerint, indicare. Ubi obiter scribendum esse moneo, Uranium subadjuvam.* Sic enim dicitur in *Gestis de nomine Acacii*: *Joannes æconomus catholicus a catholicis ordinatur episcopus. Qui cum de consuetudine majorum ad apostolicam sedem synodica per Isidorum presbyterum et Petrum diaconum scripta misisset, superveniente Uranio subadjuva, et contra Joannem jam episcopum sacra principis deferente, ab episcopatus illius confirmatione papa suspensus est, etc.*

(13) *Πρὸς τοῦ Φήλικος παρὰ τὸν Ζήωνα.* Transposita sunt vocabula; quæ sic restituo: *Στέλλονται παρὰ τοῦ Φήλικος πρὸς τὸν Ζήωνα.*

D (14) *Πρὶν ἢ δὲ τούτοις φθῆναι τὴν βασιλείαν.* Hunc Evagrii locum optime exposuit Nicephorus, his verbis: *Πρὶν ἢ δὲ Βιτάλιον καὶ Μισῖνον τοὺς ἐκ Ῥώμης ἡκοντας φθάσαι τὴν βασιλεύουσάν, etc.* Id est, *Priusquam Vitalis ac Misenus Roma missi, in urbem regiam adventassent, etc.* Scribendum igitur est in Evagrío, *πρὶν ἢ δὲ τούτους φθῆναι τὴν βασιλείαν.* Sic enim Evagrius vocare solet Constantinopolim: ut infra, cap. 25.

(15) *Ὁ τῶν Ἀκοιμήτων.* Duo erant monasteria Constantinopoli, quæ Ἀκοιμήτων vocabantur, Bassiani scilicet ac Dii. Et Bassiani quidem ac Dii vocabulum a conditoribus suis sumpserant. Acæmitarum vero nomen illis inditum est, propterea quod noctu atque interdiu divinas laudes celebrarent, alternis vicibus sibi succedentes; adeo ut insomnes esse viderentur. Sic olim in Galliis jugis laus in quibusdam monasteriis viguisse dicitur.

νον, μηδὲν πρᾶξαι πρὶν τῷ Κυρίλλῳ συντύχοιεν, καὶ παρ' αὐτοῦ τὸ πρακτέον μαθοίεν.

ΚΕΦΑΛ. Κ'.

Περὶ ὧν ἔγραψε Φήλιξ πρὸς Ζήνωνα, καὶ αὐτὸν πάλιν Ζήνων πρὸς Φήλικα.

Γεγονάσι πρὸς αὐτοὺς καὶ ἕτερα πρὸς τοῦ Φήλικος ὑπομνηστικά (16), καὶ πρὸς τὸν Ζήνωνα γράμματα περὶ τῆς ἐν Καλχηδόνι συνόδου, καὶ τοῦ ἐν Ἀφρικῇ διωγμοῦ (ο) τοῦ κατὰ Ὀνώριχον. Ἐπέστειλε δὲ καὶ πρὸς Ἀκάκιον. Πρὸς ὃν ὁ Ζήνων ἀντέγραψε, μάτην τὸν Ἰωάννην αὐτὸν διαταράξαι, διομοσάμενον μὲν μηδαμῇ μηδαμῶς παριέναι διὰ τοῦ θρόνου τῆς Ἀλεξανδρέων, παραδάντα δὲ, καὶ τὰ ὠμοσμένα ἀλογήσαντα, πᾶσαν ἱεροσυλίαν ἐργάσασθαι· καὶ Πέτρον δὲ μὴ ἀβασανίστως προχειρισθῆναι, ἀλλ' αὐτοχειρίᾳ ὑπογράψαντα δέχεσθαι τὴν πίστιν τῶν τριακοσίων δεκαοκτὼ ἁγίων Πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ συνεληλυθότων, ἧτινι καὶ ἡ ἐν Καλχηδόνι ἁγία σύνοδος ἠκολούθησε, καὶ ταῦτα γέγραπται ἐπὶ ῥήματος· Ὁφείλειν ἀσφαλῶς ἔχειν (17), καὶ τὴν ἡμετέραν εὐσέθειαν, καὶ τὸν προλεχθέντα ἁγιώτατον Πέτρον, καὶ πάσας τὰς ἁγιωτάτας Ἐκκλησίας, τὴν Καλχηδονέων (18) ἁγιωτάτην σύνοδον δέχεσθαι καὶ σέβειν, ἧτις συνέστη τῇ πίστει τῇ ἐν τῇ Νικαέων συνόδῳ. Ἐμφέρονται τοῖς τε πεπραγμένοις (19) ἐπιστολαὶ παρὰ τε Κυρίλλου τοῦ λεχθέντος, καὶ ἐτέρων ἀρχιμανδριτῶν τῆς βασιλίδος, καὶ παρὰ ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν τοῦ Αἰγυπτιακοῦ κλίματος πρὸς Φήλικα, κατὰ Πέτρου ὡς αἰρετικοῦ, καὶ τῶν κοινωνούντων αὐτῷ. Οἱ καὶ διήλεγξαν (20) οἱ ἐκ τῆς μονῆς τῶν Ἀκοιμήτων ἀφ' ἑαυτῶν πρὸς Φήλικα, τοὺς περὶ Μισῖνον, ὡς μέχρι τῆς αὐτῶν παρουσίας τῆς ἀνὰ τὸ Βυζάντιον, ἐν παραδύστῳ Πέτρος ἐν ταῖς ἱεραῖς δέλτοις ἀνεγινώσκετο, καὶ ἐξ ἐκεῖνου ἕως νῦν ἀναφανδόν· καὶ οὕτως τοὺς περὶ Μισῖνον κοινωνῆσαι. Καὶ ἡ ἐπιστολὴ δὲ τῶν Αἰγυπτίων, τὰ αὐτὰ περὶ Πέτρου ἔλεγεν· καὶ ὡς Ἰωάννης μὲν ὀρθόδοξος ὢν, ἐνθέσμως χειροτόνητο· Πέτρος δὲ ὑπὸ δύο καὶ μό-

A senum et collegas ejus scripsit, ne quidquam agerent, priusquam cum Cyrillo essent collocuti, et ab eo quid agendum esset didicissent.

CAP. XX.

De iis quæ Felix ad Zenonem, et Zeno ad Felicem scripsit.

Scripsit etiam Felix alias ad eosdem commonitorias. Litteras quoque dedit ad Zenonem, quibus eum commonebat, tum de Chalcedonensi synodo, tum de persecutione quæ in Africa excitata fuerat ab Hunerico. Scripsit item ad Acacium. Imperator autem Zeno rescripsit Felici, frustra illum perturbatum esse verbis Joannis, quippe qui olim quidem jurasset se Alexandrinam sedem nullo unquam modo ambiturum esse : postea vero neglecto B jurejurando, nullum non sacrilegii genus admisisset. Petrum porro non absque diligenti examine promotum fuisse : quippe qui propria manu subscripsisset, amplecti se fidem trecentorum atque octodecim sanctorum Patrum qui Nicæam 354 olim convenerunt : quam fidem Chalcedonensis quoque synodus comprobavit. Verba epistolæ Zenonis hæc sunt : Pro certo habere debes, et pietatem nostram, et supra memoratum sanctissimum Petrum, et universas sacrosanctas Ecclesias, sanctissimum Chalcedonense concilium amplecti atque venerari, quod cum fide concilii Nicæni prorsus consentit. In iisdem actis leguntur epistolæ tum Cyrilli supra memorati, et aliorum archimandritarum urbis regiæ, tum episcoporum et clericorum C Ægyptiacæ diœcesis, ad Felicem scriptæ, de Petro tanquam hæretico, et de iis qui Petro communicabant. Porro monachi Acæmitensis monasterii, cum ad Felicem venissent, Misenum ac Vitalem accusarunt, quod ante adventum quidem illorum in urbem regiam, Petri nomen in sacris diptychis occulte recitaretur : exinde vero publice recitari cœpisset ; atque ita Misenus ac Vitalis ei communicassent. Ægyptii vero in suis litteris tum ista

VALESII ANNOTATIONES.

(16) Ὑπομνηστικά. Nicephorus hæc commonitoria (sic enim Latini vocant, quæ Græcis dicuntur ὑπομνηστικά) ad Zenonem imperatorem scripta esse existimavit. Verum Evagrius ad Vitalem ac Misenum sedis apostolicæ legatos ea scripta fuisse dicit. Certe commonitoria ad legatos et hujusmodi personas mitti solebant, non autem ad imperatorem Romanum. Erant enim quasi mandata et instructiones, quas studiose observare debebant legati.

(17) Ὁφείλειν ἀσφαλῶς ἔχειν. Rectius apud Nicephorum scribitur ὀφείλεις, id est, pro certo habere debes.

(18) Καλχηδονέων. In optimo codice Florentino scriptum inveni, Καλχηδοναίων· quomodo etiam alibi scriptum habet idem codex, ut supra notavi. Sane veteres nummi eam scripturam confirmant, et auctor etymologici in voce Καλχηδών.

(19) Ἐμφέρονται τοῖς τε πεπραγμένοις. Assentior Henrico Savilio, qui in codice suo emendavit, ἐμφέρονται τε τοῖς πεπραγμένοις. Sed probare non possum interpretationem Christophorsoni, qui hunc locum ita vertit : *Exstant præterea in actis ejusdem concilii*, etc. Neque enim Evagrius ullius concilii mentionem facit, sed collectionem duntaxat epistolarum recenset, quæ ad causam Acacii pertinebant. Putavit scilicet Christophorsonus, ex eo quod actorum mentionem ab Evagrio fieri viderat, statim consequi, ut hæc in concilio acta fuerint. Verum non ita perpetuo se res habet. Acta enim simpliciter vocari possunt quæcunque in aliquo negotio gesta sunt, etiamsi nullum concilium aut judicium intervenerit.

(20) Οἱ καὶ διήλεγξαν. Delendus est articulus postpositivus, quem nec Nicephorus agnoscit.

VARIORUM.

(ο) Τοῦ ἐν Ἀφρικῇ διωγμοῦ. Cœpta est persecutio Africana anno 483. Duo illic edicta emisit Hunnericus adversus catholicos : primum die Ascen-

sionis Dominicæ anni 483 ; secundum vi Kal. Martias anni 484. (Ant. Pagi.)

quæ dixi, de Petro referebant : tum quod Joannes quidem qui erat orthodoxus, legitime ordinatus fuisset : Petrus autem a duobus solum episcopis, eandem cum illo hæresim profitentibus, creatus esset : et quod post Joannis fugam, omni suppliciorum genere vexati fuissent orthodoxi. Atque hæc omnia Acacium didicisse per quosdam, qui ab urbe Alexandrina Constantinopolim venissent. Denique eundem Acacium, Petri administrum atque adiutorem in omnibus deprehendi.

CAP. XXI.

Quomodo Symeones monachus Acæmitensis, Romam veniens, legatos Ecclesiæ Rom. qui Constantinopolim venerant, coarguit, quod cum hæreticis communicassent; et quomodo legati et omnes communicatores Petri, a Romanis depositi sint.

Auxit ista non mediocriter Symeones monachus Acæmitensis, Romam a Cyrillo missus. Hic enim Misenum ac Vitalem coarguit, quod hæreticis communicassent, Petri nomine in sacris Diptychis publice recitato : atque ita multos ex simplicioribus in fraudem inductos esse ab hæreticis, cum dicerent Petrum a Romana etiam sede susceptum esse in communionem. Adjecit etiam Symeones Misenum ac Vitalem, cum variæ quæstiones propositæ essent, **355** noluisse unquam colloqui cum ullo orthodoxorum, aut litteras eis tradere, nec quidquam eorum quæ contra rectam fidem tentabantur, examinare. Inductus est etiam Sylvanus presbyter, qui una cum Miseno ac Vitale versatus fuerat Constantinopoli, qui monachorum dicta suo testimonio confirmavit. Lecta est præterea Acacii ad Simplicium epistola, in qua Acacius Petrum jampridem depositum fuisse dicebat, eumque noctis filium esse. His de causis, Misenus ac Vitalis sacerdotio pulsî, et a mystica communione remoti sunt, cum universa synodus ita ad verbum pronuntiasset. Petrum hæreticum, qui olim sacræ sedis decreto damnatus, excommunicatus et anathematizatus est, Ecclesia Romana non recipit. Cui etiamsi nihil aliud objiceretur, vel hoc unum sufficeret, quod ab hæreticis ordinatus, orthodoxis præesse non potuit. Istud quoque complectebatur

των επισκόπων (21) παραπλησίον αὐτῷ τὴν κακοδοξίαν ἐχειροτονήθη· καὶ ὡς ἄρτι μετὰ τὴν φυγὴν Ἰωάννου, πάσης αἰχίας ἰδέα κατὰ τῶν ὀρθοδόξων ἐπηνέχθη. Ταῦτά τε πάντα γινῶναι τὸν Ἀκάκιον δι' ἐνίων αὐτῷ κατὰ τὴν βασιλέως ἀφιγμένων, καὶ συνεργὸν ἐν πᾶσιν εὐρεῖν Πέτρῳ τὸν Ἀκάκιον

Alexandrina Constantinopolim venissent. Denique eundem Acacium, Petri administrum atque adiutorem in omnibus deprehendi.

ΚΕΦΑΛ. ΚΑ'.

Συμεώνης μοναχὸς μονῆς τῶν Ἀκοιμήτων, εἰς Ρώμην κατελθὼν, τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀποσταλέντας ἐπισκόπους παρὰ Ῥωμαίων διήλεγξε κοινωνήσαντας τοῖς αἰρετικοῖς· καὶ ὡς αὐτοὶ τε καὶ οἱ κοινωνήσαντες Πέτρῳ, παρὰ Ῥωμαίων καθηρέθησαν.

Ἐπηύξησε δὲ ταῦτα Συμεώνης μοναχὸς τῶν Ἀκοιμήτων ὁ παρὰ Κυρίλλου σταλείς. Διήλεγξε γὰρ τοὺς περὶ Μισῖνον καὶ Βιτάλιον κοινωνήσαντας τοῖς αἰρετικοῖς, διαρρήδην ἐκφωνηθέντος τοῦ ὀνόματος Πέτρου ἐν τοῖς ἱεροῖς Διπτύχοις, καὶ ταύτῃ ὑπαρχοῦναι πολλοὺς τῶν ἀπλουστέρων ὑπὸ τῶν αἰρετικῶν, λεγόντων δεχθῆναι τὸν Πέτρον καὶ πρὸς τοῦ τῆς Ῥώμης θρόνου. Καὶ πρὸς πεύσεις δὲ διαφόρους ἔλεγεν ὁ Συμεώνης, μὴ ἀνασχέσθαι τοὺς περὶ Μισῖνον ἐντυχεῖν ὀρθοδόξῳ τινί, ἢ γραμμάτων ἀπόδοσιν ποιήσασθαι, ἢ τι τῶν τολμωμένων κατὰ τῆς ὀρθῆς πίστεως ἀκριβῶσαι. Παρήχθη καὶ Σιλβανὸς πρεσβύτερος, συνὼν Μισίνῳ καὶ Βιταλίῳ ἀνὰ τὴν Κωνσταντίνου, ὃς τὴν τῶν μοναχῶν φωνὴν ἐπεβεβλήωσεν. Ἀνεγνώσθη καὶ Ἀκακίου ἐπιστολὴ πρὸς Σιμπλίχιον (22), λέγουσα πάλαι καθηρῆσθαι Πέτρον, καὶ υἱὸν νυκτὸς καθεστάναι. Καὶ ἐπὶ τούτοις τῆς ἱερωσύνης ἀπεκινήθησαν, καὶ τῆς ἀχράντου κοινωνίας ἐχωρίσθησαν Μισίνος τε καὶ Βιτάλιος, πάσης τῆς συνόδου ψηφισαμένης ἐπὶ λέξεως ταῦτα· Πέτρον τὸν αἰρετικὸν τὸν καὶ πάλαι τῇ ψήφῳ τῆς ἱερᾶς καθέδρας κατακριθέντα (p), ἀποκηρυχθέντα τε καὶ ἀναθεματισθέντα, ἢ Ῥωμαίων Ἐκκλησίᾳ οὐ δέχεται. Ὥτινι εἰ καὶ μὴ ἄλλο τι ἀντετίθετο, τοῦτο ἔρκεσεν ⁷¹, ὅτι ἀπὸ αἰρετικῶν χειροτονηθεὶς, τῶν ὀρθοδόξων ἡγεῖσθαι οὐκ ἡδύνατο. Περιέχει δὲ καὶ τοῦτο Ἀκάκιον δὲ τὸν τῆς (23) Κωνσταντινουπόλεως

VARIÆ LECTIONES.

⁷¹ G. C. ἔρχεσεν ἄν.

VALESII ANNOTATIONES.

(21) Ὑπὸ δύο μόνων ἐπισκόπων. Ab uno episcopo, eoque hæretico Mongum ordinatum esse reliqui omnes scribunt. Ita Acacius in epistola ad Simplicium papam, et Felix in epistola synodica ad omnes monachos et archimandritas Constantinopoli et in Bithynia consistentes. Idem etiam testatur Theophanes in *Chronico*, pag. 207; et Gelasius in *Gestis de nomine Acacii*. Liberatus tamen a pluribus ordinatum dicit Petrum, licet numerum eorum non exprimat.

(22) Ἀκακίου ἐπιστολὴ πρὸς Σιμπλίχιον. Exstat hæc epistola Acacii, Latine edita inter epistolas Simplicii papæ. Ejusdem epistolæ mentio fit in epistola Felicis papæ, quæ sententiam depositionis Acacii continet.

(23) Ἀκάκιον δὲ τὸν τῆς. Particulam δὲ addidimus ex codice Florentino, quæ multum lucis affert huic loco. In eodem codice Florentino ad marginem horum verborum, hoc scholium ascriptum est. Οὐ λέγει οὗτος ἐνταῦθα τέως τρανῶς τὸν Ἀκά-

VARIORUM.

(p) Πάλαι τῇ ψήφῳ τῆς ἱερᾶς καθέδρας κατακριθέντα. Petrum Fullonem a Simplicio papa damnatum fuisse ostendit Valesius in *Dissert. de Petro Antiocheno* ad finem notarum edita, cap. 2. Vide etiam Pagi ad ann. 478. n. 4, ubi contendit epistolam Petro Fulloni inscriptam, quæ inter epi-

stolas Felicis PP. recensetur, et incipit; *Quis dabit capiti meo aquam*, etc., revera a Simplicio PP. conscriptam fuisse. Vide plura hac de re in Annotationibus ad Dissertationem Valesii de Petro Fullone, Notis ejus subjunctam. W. Lowth.

μεγίστης εὐθύνης ἄξιον τὸ πρᾶγμα ἀπέδειξε, διότι πρὸς Σιμπλικιον γράφων, καὶ αἰρετικὸν καλέσας τὸν Πέτρον, νῦν τῷ βασιλεῖ οὐ πεφάνερωκε· δέον εἶπερ ἡγάπα τὸν Ζήνωνα, τοῦτο πρᾶξαι. Ἀλλὰ μᾶλλον τῷ πόθῳ ἀγαπᾷ τὸν βασιλέα, οὐ τὴν πίστιν ἀγαπᾷ (24). Ἀλλ' ἐπὶ τὰ ἐξῆς (25) τὸν λόγον ἐπανάγωμεν. Φέρεται Ἀκακίου ἐπιστολὴ πρὸς τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ προέδρους, κληρικούς τε καὶ μοναχοὺς καὶ πρὸς ἅπαντα τὸν λαὸν, δι' ἧς ἐπειράθη τὸ γενόμενον ἀνακαλέσασθαι σχίσμα. Περὶ ὧν καὶ πρὸς Πέτρον τὸν Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπον γέγραφε.

ΚΕΦΑΛ. ΚΒ'.

Περὶ τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κινήσεων, καὶ ἐν διαφόροις τόποις, χάριν τῆς ἐν Καλχηδόνι συνόδου.

Ἀκμάζοντος τοίνυν τοῦ σχίσματος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, Πέτρος ἐνίους τῶν ἐπισκόπων καὶ ἀρχιμανδριτῶν κοινωνεῖν αὐτῷ πέπεικε, τὸν Λέοντος αὐθις ἀναθεματίσας (26) τόμον, καὶ τὰ ἐν Καλχηδόνι πε-

VALESI ANNOTATIONES.

χίον ὑπὸ τοῦ Ῥώμης καθαιρεθῆναι. Θεόδωρος δὲ μέντοι καὶ ὁ Κίλιξ Βασίλειος τρανῶς αὐτὸ φασί. Id est. *Evagrius quidem hoc loco aperte non dicit, Acacium ab episcopo Romano depositum fuisse. Verum Theodorus lector, et Basilius Cilix diserte id affirmant.* De Basilio Cilice idem testatur Nicephorus, in cap. 17, libri xvi. Porro Evagrius noster immerito reprehenditur ab illo scholiaste, quod Acacii depositionem hoc loco reticuerit. Refert hic Evagrius cuncta quæ gesta sunt in synodo Romana, quæ collecta est anno Christi 484 adversus Vitalem et Misenum sedis apostolicæ legatos. In ea synodo Vitalis quidem ac Misenus sacerdotii honore privati sunt. Acacius vero tantum notatus ac perstrictus est, ut ex decreto synodi apparet, quod hic refertur ab Evagrio. Post hæc Felix litteras synodicas misit ad Acacium, in quibus ita scriptum erat : *Peccasti, ne adjicias, et de prioribus supplica.* Quibus acceptis, cum Acacius adhuc recalcitraret, et prioribus deteriora committeret, Felix papa congregatis iterum episcopis apud sanctum Petrum, depositionis sententiam in Acacium promulgavit, eamque per Tutum defensorem Ecclesiæ Romanæ direxit Acacio, quæ sic incipit : *Multarum transgressionum reperiris obnoxius.* Hæc ita gesta esse docet Felix papa, in epistola synodica ad presbyteros et Archimandritas Constantinopoli et per Bithyniam consistentes. Postquam enim de Vitale ac Miseno, et de Acacio damnatis in synodo Romana scripsit, hæc addit : *Post illam sententiam quæ in Acacium perturbatorem totius Orientis Ecclesiæ dicta est, his quoque nunc congregati adjecimus litteris,* etc. Et paulo post : *Unde nunc causa Antiochenæ Ecclesiæ apud beatum Petrum apostolum collecti, rursus dilectioni vestræ morem qui apud nos semper obtinuit, properamus indicare.* Ex quibus verbis apparet hanc epistolam scriptam esse a Felice, nomine synodi tertiæ Romanæ, quæ collecta erat causa Antiochenæ Ecclesiæ, quam pulso Calendione Petrus Fullo invaserat. In hac igitur synodo Felix sententiam adversus Acacium, quæ incipit, *Multarum transgressionum,* etc., dictavit, et per Tutum defensorem ad Acacium transmisit. Nec est quod quis dicat, eam sententiam jam antea latam fuisse in secunda synodo Romana, tunc cum Vitalis ac Misenus damnati sunt : sed aliquanto post missam fuisse a Felice, ex præcepto synodi tertiæ Romanæ. Id enim refutat Evagrius, qui in synodo

A sententia, Acacium vero Constantinopoleos episcopum, gravissima reprehensione dignum res ipsa indicavit. Quippe qui cum ad Simplicium scribens, Petrum hæreticum vocasset, id ipsum Zenoni haudquaquam significaverit : cum tamen, si quidem Zenonem amabat, id præstare debuisset. Verum ille, ut apparet, Zenonem **356** magis amat quam fidem. Sed redeamus ad ordinem gestorum. Exstat epistola ejusdem Acacii ad episcopos, et ad clericos ac monachos Ægypti, et ad universam plebem : qua schisma quod factum fuerat, resarcire conatus est. Qua de re litteras etiam scripsit ad Petrum episcopum Alexandriæ.

CAP. XXII.

De turbis quæ Alexandriæ et variis in locis excitatæ sunt ob Chalcedonense concilium.

Porro invalescente schismate Alexandriæ, Petrus, cum Leonis epistolam, et acta Chalcedonensis synodi, eosque qui Dioscori ac Timothei scripta minime susciperent, iterum sub anathemate

Romana qua Vitalis ac Misenus damnati sunt, sententiam depositionis in Acacium latam esse non dicit. Præterea Liberatus in *Breviario*, cap. 18, manifeste docet sententiam illam depositionis adversus Acacium diu post damnationem Vitalis ac Miseni prolatam fuisse. Audi enim quid dicat Liberatus : *Redeunt aliquando legati. Sed præcesserant monachi, qui eos graviter de prodicione arguebant. Auditi cominus et convicti ex ipsis litteris quas detulerunt, a locis propriis sunt remoti.* Et paulo post : *Ubi ergo ad plenum detectus est Acacius hæreticus, papa Felix in litteris suis synodicis sic posuit : Peccasti, ne adjicias, et de prioribus supplica. Susceptis his Acacius litteris perseverat, neque recedens a communione Petri, neque suadens ei palam suscipere synodum Chalcedonensem, et tomum papæ Leonis. Hæc cognoscens papa Felix, damnationis scripturam misit Acacio per Tutum defensorem, cujus est principium : Multarum transgressionum reperiris obnoxius.*

(24) *Καὶ τὴν πίστιν ἀγαπᾷ.* In mss. codicibus Florentino ac Telleriano, et apud Nicephorum scribitur οὐ τὴν πίστιν ἀγαπᾷ. Melius tamen scriberetur, ἢ τὴν. Quo modo etiam legisse videtur Christophorsonus. Sed et in superiori linea libentius ita legerem, εἶπερ ἡγάπα τὴν πίστιν μᾶλλον ἢ τὸν Ζήνωνα, etc. Id est, *Cum tamen, siquidem fidem magis quam Zenonem amabat, id præstare debuisset.*

D (25) *Ἀλλ' ἐπὶ τὰ ἐξῆς.* Post synodum Romanam quæ ob causam Vitalis ac Miseni collecta fuerat, et in qua Vitalis quidem ac Misenus damnati sunt ; Petrus vero et Acacius notati ac perstricti, consequens erat ut Evagrius de sententia depositionis in Acacium lata, et per Tutum defensorem Constantinopolim missa loqueretur. Nec tamen id hoc loco fecit Evagrius. Cujus rei duæ possunt afferri rationes. Aut enim ob reverentiam sedis Constantinopolitanæ id factum est ab Evagrio : aut propterea quod id jam supra retulerat Evagrius ex Zacharia rhetore, ut videre est in cap. 18. Quod igitur illic retulerat, id hoc loco repetere superfluum duxit.

(26) *Λέοντος ἀναθεματίσας.* Hunc locum supplevi ex codice Florentino, in hunc modum. *Λέοντος αὐθις ἀναθεματίσας.* Non enim semel, sed sæpius Petrus Mongus Chalcedonensem synodum cum Leonis epistola damnavit.

damnavisset, episcopis quibusdam et archimandritis persuasit, ut sibi communicarent. Et quoniam aliis idem persuadere non potuerat, plurimos monasteriis suis exegit. Quas ob causas Nephalius ad urbem regiam profectus, rem omnem Zenoni nuntiavit. Ille graviter commotus, Cosmam, unum ex suis protectoribus, Alexandriam misit, qui unitatis causa gravissimas minas Petro intentaret, utpote qui maximam dissensionem asperitate sua excitasset. Verum Cosmas, cum nihil ipsi ex voto successisset, Constantinopolim revertitur, monachis qui expulsi fuerant, in sua domicilia restitutis. Rursus itaque imperator Arsenium mittit, quem præfectum Ægypti et ducem rei militaris simul promoverat. Qui una cum Nephalio Alexandriam ingressus, verba fecit de concordia. Sed cum persuadere eis non potuisset, nonnullos eorum misit Constantinopolim. Ac multa quidem de concilio Chalcedonensi disputata sunt coram Zenone. Nihil tamen perfectum est, propterea quod Zeno Chalcedonensi concilio minime assentiebatur.

CAP. XXIII.

De Flavita et Euphemio Constantinopolitanis episcopis; et de Athanasio ac Joanne Alexandrinis; et de Palladio ac Flaviano Antiochenis, item de aliis quibusdam.

Inter hæc Acacio Constantinopolitano fatali sorte

πραγμένα, καὶ τοὺς μὴ δεχομένους τὰ συγγράμματα Διοσκόρου καὶ Τιμοθέου. Καὶ ὡς τοὺς ἄλλους πείθειν οὐκ ἔσχυε, τοὺς πλείστους ἐκ τῶν οἰκείων ἀπήλαυνε μοναστηρίων· ἐφ' οἷς Νηφάλιος ἀνὰ τὴν βασιλέως (27) γενόμενος, τὰ περὶ τούτων ἀνήγγειλε τῷ Ζήνωνι. Ὃς συνταραχθεὶς, Κοσμάν ἐκπέμπει ἕνα τῶν ὑπασπιζόντων αὐτῷ, μυρίας κατὰ Πέτρου τῆς ἐνώσεως χάριν ἐπιφερόμενον ἀπειλὰς, ὡς δὴ διὰ τῆς οἰκείας τραχύτητος διάστασιν μεγάλην εἰργασμένου. Καὶ μηδενὸς τοῦ ⁷² κατὰ σκοπὸν οἱ προχωρήσαντος, ἀνεχώρει πρὸς τὴν βασιλέως ὁ Κοσμάς, μόνοις τοῖς ἀπελαθεῖσιν ἀποδοὺς οἰκεῖα καταγώνια· καὶ πέμπεται αὖθις πρὸς τοῦ βασιλέως Ἀρσένιος ἡγεμὼν Αἰγύπτου τε καὶ τῶν στρατιωτικῶν ταγμάτων προβεβλημένος· ὃς σὺν Νηφάλιῳ τὴν Ἀλεξάνδρου κατελιγφῶς, λόγους περὶ τῆς ἐνώσεως ἐκίνει· καὶ μὴ πείσας, ἐνίους τούτων ἐκπέμπει ἀνὰ τὴν βασιλίδαν πόλιν. Πλείστοι μὲν οὖν παρὰ τῷ Ζήνωνι περὶ τῆς ἐν Καλχηδόνι συνόδου κεκίνητο λόγοι· ἐκδέβηκε δὲ πρὸς ἔργον οὐδὲν, παντελῶς οὐ συνθεμένου Ζήνωνος τῇ ἐν Καλχηδόνι συνόδῳ.

ΚΕΦΑΛ. ΚΓ'.

Περὶ τοῦ Φραυῖτου καὶ Εὐφημίου τῶν Κωνσταντινουπολιτῶν, καὶ Ἀθανασίου καὶ Ἰωάννου τῶν Ἀλεξανδρέων, καὶ Παλλαδίου καὶ Φλαβιανῶν τῶν Ἀρτιοχέων, καὶ ἐτέρων τινῶν.

Ἐν τοσούτῳ δὲ (28) Ἀκακίου (q) τοῦ Κωνσταντινου-

VARIÆ LECTIONES.

⁷² C. C. μηδενός του.

VALESH ANNOTATIONES.

(27) Ἐφ' οἷς Νηφάλιος ἀνὰ τὴν βασιλέως. Hujus abbatis Nephalii meminit Liberatus in Breviario cap. 18, ita scribens: Porro Petrus de propriis civitatibus catholicos expulit sacerdotes, ex quibus nonnulli apud Constantinopolim persecutionem gravissimam pertulerunt. Scandalizabat autem imperator et illos, qui a parte abbatis Nephalii erant, et qui circa Joannem episcopum, Egumenum monasterii Diolchon. Et agens contra ipsum Joannem præposituram ei abstulit, et eam tradidit monasterio abbatis Amonis.

(27) Ἐν τοσούτῳ δὲ Ἀκακίου. Malim scribere, ἐν τούτῳ δέ, etc. Porro notandum est Evagrium primo loco referre mortem Acacii. Ex tribus enim illis schismaticis qui Orientis Ecclesiam laceraverunt; Acacio scilicet Constantinopolitano, Petro Alexandrino, et Petro Antiocheno, primum ait Acacium ex hac vita migrasse: Petrum deinde Alexandrinum, qui Mongus dictus est: postremum vero Petrum Fullonem ex hac luce sublatum. Verum Victor Tunonensis in Chronico, ex tribus illis quos dixi, primum obiisse scribit Petrum Antiochenum. Sic enim scribit: Post consulatum secundum Longini, Petrus Antiochenus sub damnatione moritur, et in ejus loco Calendion ordinatur. Orientales autem episcopi tanquam nescientes, Joannem cognomento Codonatum eidem Antiochenæ Ecclesiæ consecrant episcopum, cui Petrus successit hæreticus. Hic erat annus Christi 488, Dynamio et Sifidio consulibus. Sequenti vero anno, quo consules fuerunt Probinus et Eusebius, idem Victor Tunonensis Acacii obitum commemorat his verbis: Eusebio

G V. C. cos. Acacius Constantinopolitanus episcopus sub damnatione moritur, et pro eo Flavita episcopus ordinatur, cui tertio promotionis suæ mense mortuo, Euphemius synodi Chalcedonensis decretorum custos in episcopatu succedit. Anno autem sequenti, Longino iterum et Fausto consulibus, Petrum Alexandrinum sub damnatione mortuum esse idem Victor scribit. At Baronius in Annalibus ecclesiasticis, horum trium schismaticorum interitum, eodem quidem ordine refert quo Victor Tunonensis, sed non eodem anno. Petrum enim Fullonem obiisse scribit anno natalis Dominici 486, Acacium vero biennio post, id est anno Christi 488. In Mongi autem interitu prorsus consentit cum Victore. Ego vero Victoris sententiam sequi malim, qui Fullonis interitum refert anno Christi 488. Nam Calendio episcopus Antiochiæ creatus est anno natalis Dominici 482, ut constat ex Epistola Simplicii papæ, qui cum episcopatum illum quatuor annis obtinuerit, sicut testatur Theophanes, necessario dicendum est Petrum Fullonem, qui pulso Calendione, in ejus locum subrogatus est, anno Christi 486 Antiochenam sedem occupasse. Quis autem credat Petrum Fullonem, qui tot ac tanta facinora episcopatus sui tempore perpetravit, paucis post promotionem suam mensibus interiisse? Non igitur anno Christi 486 obiit Petrus Fullo, ut putavit Baronius. Sed hoc argumentum facile refellitur: sola enim Theophanis auctoritate nititur, qui quatuor annos episcopatus tribuit Calendioni. Atqui Calendio anni duntaxat spatio sacerdotium gessit. Dejectus enim est per insidias ordinatoris sui Aca-

VARIORUM.

(q) Ἀκακίου. Acacio in sede CP. defuncto anno Chr. 489. post annorum 17, et mensium 9 episcopatum, successit Phravita seu Flavita. Cui

post tres menses et dies septemdecim demortuo, successit Euphemius eodem anno. (Ant. Pagi, ad dictum annum.)

πόλεως τὴν κοινὴν στείλαμένου πορείαν, Φραυῖτας Ἀ τὴν ἐπισκοπὴν διαδέχεται. Καὶ συνοδικοῖς χρησα- μένου τοῦ Φραυῖτου (29) πρὸς τὸν Ἀλεξανδρείας Πέτρον, ἀμοιβαίως ὁ Πέτρος ἐχρήσατο γράμμασι τὰ αὐτὰ περὶ τῶν ἐν Καλχηδόνι πεπραγμένων διεξελ- θῶν. Ἐπειδὴ δὲ καὶ Φραυῖτας τῶν ἐντεῦθεν ἐξεδή- μησε, τέτταρας καὶ μόνους ἐπισκοπήσας μῆνας, Εὐ- φήμιος μετ' αὐτὸν ἐπίσκοπος κεχειροτόνητο. Οὗτος τὰς συνοδικὰς ἐπιστολὰς δέχεται Πέτρου, τὰς πρὸς Φραυῖταν γεγεννημένας. Καὶ εὐρηκῶς τὸ κατὰ τῶν ἐν Καλχηδόνι πεπραγμένων ἀνάθεμα, λίαν ἐταράτ- τετο, καὶ ἑαυτὸν τῆς πρὸς Πέτρον κοινωνίας ἀπέρ- ρηξε. Καὶ φέρεται τούτων ἑκατέρω ἐπιστολῇ, ἥ τε παρὰ Φραυῖτου πρὸς Πέτρον, ἥ τε παρὰ Πέτρου πρὸς Φραυῖταν, ἃς διὰ τὸ μακρὸν τῆς λέξεως, παρίημι. Μελλόντων τοιγαροῦν Εὐφημίου καὶ Πέτρου πρὸς ἄλλήλους ἀντιφέρεσθαι, καὶ συνόδους ἐφ' ἑαυτοὺς καλεῖν, φθάνει τελευτήσας ὁ Πέτρος (r), καὶ διαδέ- χεται τούτου τὸν θρόνον Ἀθανάσιος. Ὃς ἐπειράθη τοὺς διαστάντας συνάψαι οὐκ ἴσχυσε δὲ, πρὸς δια- φόρους γνώμας τῶν μερῶν (30) ἀποκριθέντων. Ὅστις Ἀθανάσιος μετὰ ταῦτα συνοδικὰς ἐπιστολὰς διαπεμ- πόμενος Παλλαδίῳ τῷ μετὰ Πέτρον (31) (s) ἐπισκοπή- σαντι τὴν Ἀντιόχου, τὰ παραπλήσια πέπραχε περὶ τῆς ἐν Καλχηδόνι συνόδου. Ταυτὸ δὲ τοῦτο καὶ Ἰωάννης ὁ μετὰ Ἀθανάσιον τὸν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ θρόνον διαδεξάμενος. Καὶ Παλλαδίου τελευτήσαντος τοῦ ἐν Ἀντιοχείᾳ προέδρου, καὶ Φλαβιανοῦ τὸν ἐκείνου

sublato, Fravita in ejus locum **357** succedit. Qui cum synodicas suas ad Petrum misisset, rescripsit ei vicissim Petrus, de Chalcedonensi synodo eadem dicens quæ supra commemoravi. Mortuo deinde Fravita, qui quatuor duntaxat menses episcopatum gessit, Euphemius ejus loco episcopus est ordinatus. Hic accepit synodicas epistolas, quas Petrus ad Fravitam scripserat. Cumque in illis anathematizari gesta Chalcedonensis synodi deprehendisset, magnopere conturbatus est, seque a Petri commu- nione sejunxit. Exstant etiamnum utriusque episto- læ, tam Fravitæ ad Petrum, quam Petri ad Fravi- tam. Quas ob nimiam prolixitatem prætermisi. Cum igitur Euphemius ac Petrus adversus se invicem contendere, et synodos alter contra alterum convo- care jam pararent, Petrus fatali morte præripitur; eique succedit Athanasius. Qui cum diu multum- que laborasset ut eos qui inter se dissidebant re- conciliaret, id tamen perficere non potuit, partibus in varias sententias discissis. Postea idem Athana- sius, cum synodicas litteras mitteret ad Palladium Antiochensem episcopum qui Petro successerat, de **358** Chalcedonensi synodo idem fecit quod Pe- trus. Idem quoque factum est a Joanne, qui post Athanasium Alexandrinam sedem obtinuit. Mortuo posthæc Palladio Antiochensis Ecclesiæ antistite, Flavianus, cum in ejus locum successisset, Salo- monem Antiochenum presbyterum misit Alexan-

VALESH ANNOTATIONES.

cii, paulo post synodum Romanam, anno Christi **C** 483, ut docet epistola Felicis papæ ad universos presbyteros et archimandritas Constantinopoli et per Bithyniam consistentes, et auctori *Gestorum de nomine Acacii*. Gravissime autem falluntur Theo- phanes ac Cedrenus, qui Petrum Fullonem post Petrum Mongum e vivis abiisse scribunt. Quos re- fellit Gelasius papa in epistola ad Orientales, qui Fullonem priorem obiisse testatur his verbis: *Do- cete igitur Petrum Alexandrinum ab Antiocheni Pe- tri unquam communione desiisse, et non usque ad diem, cum Antiochenus Petrus in hac luce versatus est, individuum utrisque fuisse consortium*. Et iterum, pag. 215: *Sed donec advixit Antiochenus Petrus, qui utique post Acacianum cum Petro Alexandrino sædus initum defunctus ostenditur, nunquam Antio- cheno Petro Alexandrinus Petrus communicare de- siit, quod Catholicorum continet relatio sacerdotum*.

(29) Συνοδικοῖς χρησαμένου τοῦ Φραυῖτου. Scribit Theophanes Fravitam synodicas litteras scri- psisse ad Petrum Alexandrinum, quibus negabat se Felici episcopo Romano communicare. Rursus vero synodicis ad Felicem missis, ei significasse, nullam se communionis societatem habere cum Petro Alexandrino. Eidem Fravitæ tres duntaxat menses episcopatus assignat Theophanes, sicut et Victor Tunonensis; non autem quatuor, ut Evagrius.

(30) Πρὸς διαφόρους γνώμας τῶν μερῶν. Erant Alexandria tunc duo genera hæreticorum; Diosco- ritæ scilicet, et Esaiani: de quibus Liberatus in *Breviario*. Ex his Dioscoritæ quidem Chalcedonen- sem synodum prorsus damnabant et anathematizabant. Esaiani vero, Zenonis edictum sequentes, eam quidem synodum haudquaquam admittebant: non tamen anathema ei dicebant.

(31) Παλλαδίῳ τῷ μετὰ Πέτρον. Quo anno mor- tuus sit Petrus Antiochenus, Evagrius diserte non dicit: nec ex ejus verbis colligi potest eum obiisse post Petrum Alexandrinum. Imo contrarium potius ex Evagrii verbis elicitur. Nam si Petrus Antio- chenus superstes fuisset Alexandrino Petro, certe Athanasius qui Alexandrino Petro successit, syno- dicas suas Antiocheno Petro misisset. Hæ enim litteræ in ipso episcopatus exordio a Patriarchis mitti consueverant. Cum igitur synodicas suas ad Palladium Antiochenum miserit Athanasius, ex eo apparet Antiochenum Petrum diu ante Alexandri- num obiisse. Porro de synodicis Athanasii litteris ita scribit Liberatus in *Breviario*: *Non post multum tempus moritur et Petrus Moggus Alexandria, et post eum in ea sede ordinatur Athanasius: qui et ipse in edicto Constantinopolitanæ et Antiochenæ et Hieroso- lymitanæ communicavit Ecclesiæ*.

VARIORUM.

(r) Φθάνει τελευτήσας ὁ Πέτρος. Petrus Mongus Alexandria decessit e vivis anno Chr. 490 et Atha- nasius II, cognomento Celites (hæreticus), in ejus locum promotus est, die nona Februarii. Post annos vi, et dies 223, obiit Athanasius, anno 496, et in ejus locum suffectus est Joannes Mela, sive Hemula. Sedit hic annos 8, et dies 224, quem lato functum anno 505, excepit alter Joannes co-

gnomento Nicæota. PAGIUS ad eos annos.

(s) Παλλαδίῳ τῷ μετὰ Πέτρον. Petrus Fullo, fa- vore Zenonis Aug. episcopatum Antiochenum te- nuit usque ad mortem, quæ contigit anno 488 et Palladium hæreticum successorem habuit. Huic, postquam decem annos sederat, demortuo succes- sit Flavianus orthodoxus, anno 498. (Ant. PAGI ad annos 486 et 496.)

driam, qui synodicas ipsius perferret, et Joannis vicissim litteras flagitaret. Post hunc autem Joannem alter ejusdem nominis Joannes episcopatum Alexandriae sortitus est. Et hæc quidem ad eum quem dixi modum evenerunt, usque ad primordia imperatoris Anastasii. Hic enim Euphemio episcopatum abrogavit. Quæ quidem continua serie commemorare necessarium duxi, tum perspicuitatis causa, tum ut facilius memorie mandarentur.

CAP. XXIV.

De cæde Armati qui cognatus fuit Verinæ Augustæ.

Cæterum Zeno suasu Illi, Armatum quoque interfecit, cognatum Verinæ Augustæ : quem quidem antea donis corruperat, cum adversus ipsum a Basilisco missus fuisset, et pro hoste socium atque amicum reddiderat ; filium quoque ejus Basiliscum, in urbe Nicæa Cæsarem renuntiaverat. Sed cum Constantinopolim venisset, Armatum quidem per fraudem interemit, Basiliscum vero ejus filium, ex Cæsare presbyterum fecit. Qui postea ad episcopalem dignitatem pervenit.

CAP. XXV.

De Theoderici Scythæ rebellionē, deque ejusdem interitu.

Insurrexit quoque adversus Zenonem Theodericus, natione Gothus : collectisque in Thracia suis copiis, expeditionem suscepit adversus Zenonem. Et cum cuncta quæ obvia erant, usque ad fauces Ponti late vastasset, parum abfuit quin ipsam urbem regiam caperet, cepissetque omnino, nisi quidam ex ejus familiaribus, donis corrupti, ipsum interficere moliti essent. Itaque ille, cognita suorum malevolentia, retro abscessit. **359** Nec multo post vitam cum morte commutavit. Mortis autem genus quale fuerit, exponam. Hasta amentata ante illius

θρόνον διαδεξιμένου, πέμπεται πρὸς αὐτοῦ κατὰ τὴν Ἀλεξανδρείαν Σολομῶν Ἀντιοχείας πρεσβύτερος, συνοδικὰ τε κομίζων, καὶ ἀμοιβαίους συλλαβὰς ζητῶν Ἰωάννου πρὸς Φλαβιανόν. Καὶ μετὰ Ἰωάννην δὲ, ἕτερος Ἰωάννης τὸν Ἀλεξανδρείας διαδέχεται θρόνον. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτω προυνεχυρήκει μέχρι τινῶν τῶν Ἀναστασίου χρόνων. Εὐφήμεον γὰρ αὐτὸς ἐκβεβλήκει· ἅπερ ἠνάγκασται καθ' εἰρμὸν συνάψαι σαφηνείας τε καὶ εὐμαθείας ἕνεκα.

ΚΕΦΑΛ. ΚΔ'.

Περὶ τῆς ἀναιρέσεως Ἀρμάτου συγγενοῦς Βερίνης τῆς βασιλίδος.

Ὁ δὲ Ζήνων Ἰλλοῦ γνώμη καὶ τὸν Ἀρμάτον ἀναιρεῖ (1), συγγενῇ Βερίνῃ τῆς βασιλίδος· ὃν καὶ καταπεμφθέντα πρὸς Βασιλίσκου, δώροις ὁ Ζήνων ἀλίσκει (32), καὶ σύμμαχον αὐτὸν ἀντὶ πολέμου ποιεῖται, καὶ Βασιλίσκον τὸν αὐτοῦ παῖδα Καίσαρα χειροτονεῖ ἐν Νικαίᾳ τῇ πόλει. Παρελθὼν δὲ ἐς Βυζάντιον, τὸν μὲν Ἀρμάτον δολοφονεῖ· Βασιλίσκον δὲ τὸν αὐτοῦ παῖδα, ἀντὶ Καίσαρος ἱερέα δείκνυσιν· ὃς ὕστερον καὶ τῆς ἀρχιερωσύνης ἡξίωτο.

ΚΕΦΑΛ. ΚΕ'.

Περὶ τῆς ἐπαραστάσεως Θεοδορίχου τοῦ Σκύθου, καὶ τῆς τούτου τελευτῆς.

Ἐπανίσταται δὲ τῷ Ζήνωνι καὶ Θεοδέρικος Σκύθης ὢν γένος· καὶ τὰς οἰκείας δυνάμεις ἀνὰ τὴν Θρακῶν ἀθροίσας, ἐπιστρατεύει κατὰ τοῦ Ζήνωνος. Καὶ μέχρι στόματος τοῦ Πόντου δηρώσας τὰ ἐν ποσὶ χωρία, μικροῦ τὴν βασιλειὸν θίγει πόλιν, εἴ γε μὴ τινες τῶν ἐς τὰ μάλιστα αὐτῷ ἐπιτηδείων ὑπαχθέντες, ἐβουλεύσαντο αὐτὸν ἀνελεῖν. Ὅς ἐθελοκακοῦντας τοὺς οἰκείους ἐγνωκῶς, ἐς τοῦπίσω μὲν ἀποχωρεῖ. Οὐ πολλῷ δὲ ὕστερον τοῖς ἀπελθοῦσι συναριθμεῖται. Λέξω δὲ καὶ τὸν τῆς τελευτῆς τρόπον, ὧς γε γινόμενον· Δόρυ διηγκυλημένον (33) πρὸ τῆς σκη-

VALESII ANNOTATIONES.

(32) Δώροις ὁ Ζήνων ἀλίσκει. Zeno non solum muneribus ac donis, sed etiam pollicitationibus Armatum ad suas partes tradaxit. Pollicitus enim est se simul ac imperium recuperasset, Armatum quidem magistrum præsentis militiæ perpetuum; Basiliscum vero ejus filium, Cæsarem et assessorem sibi esse facturum, ut scribit Theophanes in *Chron.* pag. 107; cujus verba, quia corrupta sunt, nec ab interprete intelligi potuerunt, hic apponam : Ἀλλὰ δώροις τοῖς παρὰ Ζήνωνος καὶ οὗτος ὡς ἐπὶ πολὺ τυφλωθεὶς, καὶ ὑποσχέσει διαδόχου στρατηλατείας, καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Βασιλίσκον Καίσαρα ποιῆσαι καὶ συγκάθεδρον αὐτοῦ, σὺν αὐτῷ κατὰ Βασιλίσκου ἐπανῆλθεν. Id est : Verum donis a Zenone missis ipse quoque obcæcatus, et pollicitatione perpetuæ magisteriæ potestatis, et quod Zeno Basiliscum ipsius filium Cæsarem atque assessorem suum facturum esset, una cum Zenone reversus est contra Basiliscum. Scribo igitur, καὶ ὑποσχέσει ἀδιαδόχου στρατηλατείας. Ἀδιάδοχον στρατηλατείαν vocat Theophanes perpetuam magistri militum potestatem.

Auctor *Chronici Alexandrini* emendationem nostram prorsus confirmat. Scribit enim Zenonem Armato promississe, se magisteriam præsentis militiæ potestatem ei concessurum quoad viveret, Ἐπαγγελάμενος αὐτῷ πολλὰ, καὶ τὴν στρατηλασίαν τοῦ πραισέντου ἕως τῆς αὐτοῦ ζωῆς. De hoc Armato Suidas multa refert in voce Ἀρμάτος, quæ desumpta videntur ex Damascio in *Vita Isidori philosophi*.

(33) Δόρυ διηγκυλημένον. In hujus verbi expositione hallucinati sunt interpretes. Langus quidem hastam expeditam vertit. Musculus vero suo more, cum Latinum vocabulum ipsi non suppeteret, Græcam vocem retinuit. At Christophorsonus omnium pessime interpretatur. hastam cuspidē bifidā, Ego amentatam verti. Ἀγκύλη enim idem est quod amentum : eorum scilicet quo vinciebantur jacula seu lanceæ, ut in hostem emitti possint. Glossæ veteres ex *Bibliotheca Petri Danielis* a Turnebo citatæ ita exponunt : Amentum, corrigia lanceæ, quæ etiam ansula est ad jactum. Ubi ansula est ἀγκύλη, qua scilicet comprehenditur te-

VARIORUM.

(1) Ἀρμάτον ἀναιρεῖ. Auctor *Chronici Alexandrini* ait Armatum Basilisco supra memorato jurasse super baptismatis sacramento, quod illum et res suas Zenoni nequaquam proderet : quod postea

tamen fecit. Suidas Armatum depingit ut dissolutum, Zenonidis Basilisci uxoris adulterum, in puniendo crudelissimum, adeo ut cives cæso illo maxime lætati fuerint.

νῆς αὐτῷ μετρίωρητο σχῆμα βαρβαρικόν. Εἶτα δια-
κινῆσαι τὸ σῶμα βουληθεὶς, ἵππον ἀχθῆναι προσ-
τέταχεν· ἀναβολεῖ δὲ οὐκ εἰωθὼς χρῆσθαι (34), τῷ
ἵππῳ προσήλατο. Ὁ δὲ, ἀγελαῖός τις ὢν καὶ ὑβρι-
στής, οὐπω περιβάδην Θεοδερίχου καθίσαντος, με-
τεωρίζει τῷ πρόσθε πόδε, τῷ ὀπισθίῳ μόνῳ ἀκροβα-
τῶν. Ὡς διαφιλονεικοῦντα τὸν Θεοδερίχον, καὶ μήτε
τῷ χαλινῷ ἀνασειράζειν (35)⁷³ τὸν ἵππον τολμῶν-
τα, ὡς ἂν μὴ ἐμπέσοι γε αὐτῷ, μηδὲ τῆς ἔδρας βε-
θαίως ἀντεχόμενον, τῇδε κάκεισε περιδονεῖσθαι, δια-
σεῖσαι τὴν αἰχμὴν. Ταύτην τε ἐπ' αὐτὸν ἐνεχθῆναι
πλαγίαν, καὶ τὴν πλευρὰν κατατρῶσαι. Ἐνθεν τε κλι-
νῆρη γενόμενον, καὶ βραχείας ἡμέρας ἀρχέσαντα,
τὸν βίον ἐκ τοῦδε τοῦ τραύματος καταστρέψαι.

ΚΕΦΑΛ. ΚΖ'.

Περὶ τῆς Μαρκιανοῦ ἐπαναστάσεως, καὶ ὅλα περὶ
τοῦτον συνέβη.

Μετὰ ταῦτα διενεχθεὶς πρὸς Ζήνωνα Μαρκια-
νός (36), παῖς μὲν Ἀνθεμίου τοῦ Ῥώμης βασιλεύ-
σαντος, κῆδος δὲ πρὸς Λέοντα τὸν βεβασιλευχότα
πρότερον ἐσχηκώς, ἐπεὶ τὴν νεωτέραν αὐτοῦ θυ-
γατέρα Λεοντίαν ἐσφκίσατο, τυραννεῖν ἐπειράτο.
Καὶ μάχης ἰσχυρᾶς περὶ τὰ βασίλεια συρράγεισης,
καὶ πολλῶν ἐκατέρωθεν πεπτωκότων, τρέπει τοὺς
ἐναντίους ὁ Μαρκιανός· καὶ τῶν βασιλείων ἐγκρατὴς
γέγονεν ἂν, εἰ μὴ τὸν καιρὸν παρήκεν, ἐς αὐριον
τὴν πρᾶξιν ἀναβαλλόμενος. Ὁξυπετής γὰρ ὁ καιρὸς,
καὶ παραπόδας μὲν ἰὼν, ἴσως ἀλίσχεται· ἐπὶ δὲ
τὴν λαβὴν διαδράσοι, μετεωροπορεῖ, γελᾷ τε τοὺς
διώκοντας, ἐφικτὸς αὐτοῖς λοιπὸν οὐκ ἀνεχόμενος
εἶναι. Ὅθεν ἀμέλει οἱ πλάσται καὶ ζωγράφοι, κόμην

VARIAE LECTIONES.

⁷³ C. C. ἀνασειροῖζειν.

VALESI ANNOTATIONES.

lum ut jaciatur. Hesychius διηγυλλίσθαι exponit,
τὴ ἐνεῖραι τοὺς δακτύλους τῇ ἀγκύλῃ τοῦ ἀκοντίου·
τίθεται δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ ἔτοιμον εἶναι. Sic ἀγκυλητοὺς
χοττάβους dixit Æschylus, metaphora sumpta ἀπὸ
τῶν δοράτων, ἅπερ ἀγκυλητὰ καὶ μεσάγκυλα ἐκά-
λουν, ut scribit Eustathius ad librum secundum
Iliadis. Duplex autem erat usus amenti. Nam et ad
apprehendendum jaculum conducebat, et ut majore
impetu ferretur in hostem.

(34) Ἀναβολῇ δὲ οὐκ εἰωθὼς χρῆσθαι. In opti-
mo codice Florentino diserte scriptum inveni ἀνα-
βολεῖ, quemadmodum viri docti legendum esse
conjecerant. Est autem ἀναβολεύς, quem Latini
stratorem vocant, qui dominum in equum levare
solet, ut testatur Suidas : apud quem exstat locus
veteris scriptoris, qui de rege Masinissa ita scribit,
Ὁ δὲ Μασσανίσσας γηράσας ἵππου χωρὶς ἀναβολέως
ἐπέβαινε. Ubi Suidas vocabulum ἀναβολέα sumpsis-
se videtur pro scala quam vulgo stapedam vocamus.

(35) Ἀνασειροῖζειν. Scribendum puto ἀνασειρά-
ζειν, ut legitur in codice Telleriano. Ita enim po-
stulat analogia, ut a πείρα sit πειράζειν. Suidas
ἀνασειράζειν exponit, ἀνθέλκειν, ἀναχαλινοῦν. Nice-
phorus autem pro hac voce posuit ἀναστῆλκειν.
Porro mors Theoderici contigit anno Christi 481,

A tabernaculum suspensa erat, more barbarico. Forte
igitur cum corpus exercere vellet, equum sibi ad-
duci jussit. Cumque stratoris auxilio haudquaquam
uti soleret, ipse in equum insiliit. Equus vero, ut-
pote indomitus ac ferox, cum Theodericus ipsum
ambabus tibiis nondum amplexus esset, anteriori-
bus pedibus in sublime elatis, posterioribus duu-
taxat insistere atque ingredi cœpit. Adeo ut Theo-
dericus cum equo suo certans, ac neque illum
freno retrahere ausus, ne retractus supra ipsum
caderet, neque in sella firmiter inhærens, hac et
illac circum ageretur, hastæque cuspidem impelleret.
Quæ in eum oblique impacta, latus ejus vulneravit.
Inde igitur in lectum delatus, cum paucos dies su-
pervixisset, ex eo vulnere decessit.

B

CAP. XXVI.

De rebellionē Marciani, et quid eidem acciderit.

Post hæc Marcianus, filius Anthemii ejus qui
Romæ imperavit, affinis autem Leonis qui ante
Zenonem imperium rexerat (ejus enim filiam natu
minorem, Leontiam nomine, uxorem duxerat), a
Zenone dissidens, tyrannidem abripere conatus est.
Commissaque gravi pugna circa palatium, et pluri-
mis ex utraque parte cæsis, Marcianus adversarios
in fugam vertit, eodemque impetu palatium occu-
pavisset, nisi re in crastinum diem dilata, opportu-
nitatem **360** e manibus elabi sivisset. Volucris
enim est occasio, et dum ad pedes quidem advolat,
forsitan apprehendi potest : ubi vero manus effuge-
rit, in sublime avolat, ridetque eos qui ipsam inse-
quuntur, nec amplius ad eos advolare sustinet.

C

ut testatur Marcellinus in *Chronico*. his verbis ;
*Placidio solo cos. Theodericus Triarii filius rex Go-
thorum, ascitis suis usque ad Anaplum, quarto ur-
bis milliario advenit ; nulli tamen Romanorum noxius
continuo reversus est. Porro in Illyricum properans,
dum inter suorum moventia plaustra progreditur,
jucentis super carpentum teli acumine, et pavescen-
tis equi sui impulsione fixus transverberatusque in-
teriit.*

(36) Μετὰ ταῦτα Μαρκιανός. Theophanes motum
hunc Marciani, perinde ac Evagrius noster, refert
statim post obitum Theodoriti Triarii filii. Dissen-
tit tamen Malchus in Historia Byzantina. Scribit
enim Theodericum Triarium audita seditione Mar-
ciani, illico contractis ingentibus copiis, Constanti-
nopolim versus profectum esse : specie quidem ut
imperatorii suppetias ferret : revera tamen ut ur-
bem regiam occuparet. Verba Malchi, si quis legere
desiderat, habentur pag. 86 editionis Regiæ.
Adde quod Procopius Marciani frater, capto Mar-
ciano et profligata ejus tyrannide, ad Theodericum
in Græciam profugit. Cumque Zeno missa legatione
eum sibi dedi postularet, nunquam id a Theo-
derico impetravit, ut scribit Candidus in libro se-
cundo, et Malchus in libro jam citato.

VARIORUM.

(u) *Εἰ μὴ τὸν καιρὸν παρήκεν.* Ad cœnæ epu-
las somnumque capiendum, rebus nondum per-
actis, se convertit ut testatur Theophanes. Porro

hunc motum Antonius Pagi contigisse putat anno
Chr. 478, aut 479. (Vid. eum ad ann. 482, n. 17.)

Itaque pictores et statuarii comam ei a fronte demittunt, et occipitium ad cutem usque radunt: prudenter admodum subindicantes occasionem, quandiu quidem a tergo imminet, coma demissa facile apprehendi posse: quando autem præcedit, penitus effugere, nullam ansam qua capiatur, præbentem insequentibus. Quod quidem tunc accidit Marciano: qui cum occasionem ipsi oblatam elabivisset, eandem postea recuperare non potuit. Postero enim die a suis proditus, et solus relictus, confugit ad Basilicam sanctorum apostolorum. Unde per vim extractus, Cæsaream Cappadociæ relegatur. Ibi cum se monachis quibusdam aggregavisset, postea fugam meditari deprehensus est. Quam ob causam ab imperatore Tarsum Ciliciæ deportatus, detonsa coma presbyter est ordinatus. Atque hæc quidem ab Eustathio Syro scripta sunt eleganter.

CAP. XXVII.

De tyrannide Illi ac Leontii.

Idem Eustathius scribit Zenonem innumeras insidias adversus Verinam socrum suam struxisse, tandemque eam in Ciliciam relegasse. Postea vero, cum Illus tyrannidem occupasset, Verina in Papi-rium castrum migravit, ibique excessit e vita. Res præterea Illi ab eodem scriptore elegantissime exponuntur: quedmadmodum cum a Zenone insidiis appetitus fuisset, effugerit: utque Zeno eum quem ad interficiendum Illum submiserat, Illo necandum tradiderit; capitis amputationem mercedis loco ei rependens, eo quod conatu excidisset. Illum quoque magistrum Orientalis militiæ renuntiavit, studens ut occultæ essent insidiæ quas ei comparavit. Illus vero, ascito in societatem Leontio, et Marso viro egregio, ac Pamprepio, ad Orientis partes perrexit. Refert deinde idem Eustathius, quomodo Leontius apud Tarsum Ciliciæ imperator nuncupatus sit: et quem isti tyrannidis suæ fructum perceperint. Cum Theodericus vir natione Gothus, et qui apud Romanos erat illustris, adversus eos missus esset cum exercitu Romanorum simul ac barbarorum. Idem Eustathius eleganti admodum stylo cædem eorum describit, quos Zeno crudeliter necari jussit, hanc eis mercedem rependens benevolentiae qua ipsum complexi fuerant: et

A ἔμπροσθεν καθέντες αὐτῷ, τὴν κεφαλὴν ὀπισθεν ἐν χρῶ ξυρῶσιν· εὖ μάλα σοφῶς αἰνιττόμενοι, ὡς ὀπισθόπους μὲν τυγχάνων, τῷ καθειμένῳ τῆς κόμης ἴσως κρατεῖται· ἔμπροσθόπους δὲ γενόμενος, τέλεον διαφεύγει, οὐκ ἔχων ὅτῳ κρατηθεῖη τῷ διώκοντι. "Ὅπερ καὶ ἐπὶ Μαρκιανῷ γέγονε, τὸν μὲν εὐθετον αὐτῷ καιρὸν ἀπολέσαντι, ἐξευρεῖν δὲ τοῦτον λοιπὸν οὐ δυνηθέντι. Ἀνὰ γὰρ τὴν ἐξῆς πρὸς τῶν οἰκείων καταπροδοθεὶς, καὶ μόνος ἀποληφθεὶς, πέφευγεν ἀνὰ τὸ τέμενος τῶν θεσπεσίων Ἀποστόλων· ἐκεῖθεν τε πρὸς βίας ἀφελκυσθεὶς, εἰς Καισάρειαν πόλιν τῆς Καππαδοκίῳ ἐξοιχίζεται. Καὶ τισι μοναχοῖς συναγελαζόμενος, ὕστερον ἐφωράθη λαθεῖν ἐθέλων· καὶ πρὸς τοῦ βασιλέως ἐς Ταρσὸν τῆς Κιλικίας ἐκπεμφθεὶς, καὶ τὴν κόμην ἀποθέμενος, πρεσβύτερος χειροτονεῖται. Γέγραπται ταῦτα κομψῶς Εὐσταθίῳ τῷ Σύρῳ.

ΚΕΦΑΛ. ΚΖ'.

Περὶ τῆς τυραννίδος Ἰλλοῦ καὶ Λεοντίου.

Ὁ αὐτὸς γράφει τὸν Ζήνωνα καὶ Βερίνη τῇ πενθερᾷ μυρίας ἐπιβουλὰς ῥάψαι· μετὰ δὲ ταῦτα καὶ πρὸς τὴν Κιλικίαν ἐκπέμψαι χώραν. Ὑστερον δὲ μεταβῆναι ταύτην πρὸς τὸ Παπιρίου λεγόμενον φρούριον, Ἰλλοῦ τυραννήσαντος, αὐτόθι τε τὸν βίον ἐκλιπεῖν. Καὶ τὰ κατὰ Ἰλλοῦν δὲ γράφει μάλα λογίως ὁ Εὐστάθιος, ὅπως πρὸς τοῦ Ζήνωνος ἐπιβουλεύθεις διέφυγε, καὶ ὅπως ὁ Ζήνων τὸν ἀποσφάξαι τοῦτον προσταχθέντα, ἐς θάνατον ἐκδέδωκε, μισθὸν τῆς ἀποτυχίας τὴν τῆς κεφαλῆς ἐκτομὴν αὐτῷ παρασχών. "Ὅν καὶ στρατηγὸν ὁ Ζήνων τῶν Ἑφίων ἀποδείκνυσι δυνάμεων, τὸ λαθεῖν πραγματευόμενος. Ὁ δὲ, Λεόντιον προσεταιρισάμενος, Μάρσον τε οὖν ἄνδρα δόκιμον, καὶ Παμπρέπιον ἀνὰ τὰ τῆς Ἑφίας γέγονε μέρη. Εἶτα τὴν Λεοντίου ἀνάρρησιν τὴν ἐς Ταρσὸν τῆς Κιλικίας γενομένην· ὅπως τε καὶ οὗτοι τῆς τυραννίδος ἀπώναντο, Θεωδερίχου κατ' αὐτῶν ἐκπεμφθέντος, ἀνδρὸς Γότθου τὸ γένος ὑπάρχοντος, παρὰ Ῥωμαίοις τε αὖ ἐπισήμου, μετὰ ἡμεδαπῆς τε καὶ ἀλλοδαπῆς δυνάμεως. Ἀναγράφει δὲ μάλα σοφῶς ὁ αὐτὸς Εὐστάθιος, καὶ τοὺς δειλαίως ἀνηρημένους (v) πρὸς Ζήνωνος ἀντὶ τῆς ἐς αὐτὸν εὐνοίας, καὶ ὅτι γε ὁ Θεωδέριχος τῆς ἐπιβουλῆς Ζήνωνος αἰσθόμενος (37), ἐπὶ τὴν πρεσβυτέραν Ῥώμην ἀναχωρεῖ. Τινὲς δὲ φασιν, ὡς καὶ ὑποθήκη Ζήνωνος (38)· καὶ Ὀδοάκρον

VARIAE LECTIONES.

⁷³ C. C. αῤ.

VALESH ANNOTATIONES.

(37) *Τῆς βουλῆς αἰσθόμενος*. Rectius in ms. codice Florentino scribitur, τῆς ἐπιβουλῆς αἰσθόμενος.

(38) *Ὡς καὶ ὑποθήκη Ζήνωνος*. Hujus loci sensum non viderunt Interpretes quibus prava inter-

punctio fraudi fuit. Ego vero media distinctione post hæc verba apposita, lucem huic loco attuli. Ait enim Evagrius duas causas afferri, quæ Theodericum impulissent, ut ad Italiam profisceretur. Prima est, quod Zeno ei insidiaretur. Alii autem

VARIORUM.

(v) *Τοὺς δειλαίως ἀνηρημένους*. Marcellinus in Chronico sub coss. anni 488, hæc habet: *Leontius interea rex et Illus tyrannus* (qui tyrannidem abriperant anno 482) *in Dapyrio Isauriæ castello capti decollatique sunt. Capita eorum Constantinopolim allata, præfixa hastilibus tabuere. Eodem anno Theo-*

dericus rex omnium suorum multitudine Gothorum in Italiam tendit. Theodericus hic, cognomine Amalus, Italiam ingressus est anno 489, bellum ibi gessit cum Odoacre Italiæ rege anno 491 Odoacrem occidit, et regnum Italiæ sibi asseruit anno 493. juxta rationes Ant. Pagi ad eos annos.

μάχη κρατήσας, ὅφ' ἑαυτὸν τὴν Ῥώμην ποιεῖται, A quomodo Theodericus, cum Zenonis adversus 359
ῥῆγα προσονομάσας ἑαυτὸν. ipsum insidias comperisset, Romam se contulit.
Alii dicunt Zenonis suasu id a Theoderico factum fuisse. Qui conserto prælio, cum Odoacrum su-
perasset, Romam sub potestatem suam redegit, regis duntaxat nomine sibi assumpto.

ΚΕΦΑΛ. ΚΗ'.

Περὶ Μαρμιανοῦ, καὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ.

ὑπὸ τοῖς χρόνοις Ζήνωνος, ἱστορεῖ Ἰωάννης ὁ Ῥή-
τωρ Μαρμιανὸν ἐξ ἐπιδηφρίων ἐπίσημον ἄνδρα γε-
νέσθαι, καὶ τῆς συγκλήτου βουλῆς μετασχεῖν, καὶ
ἐν Δάφνῃ τῷ προαστείῳ τὸν καλούμενον ἀντίφορον
(39) οἰκοδομήσασθαι, πρῶν ἀμπέλους δεδεγμένον,
καὶ πρὸς γεωργίαν ἐπιτήδειον καθεστῶτα, εὐθὺ τοῦ
δημοσίου βαλανείου· οὗ Μαρμιανὸς ὁ φιλόπολις, ἡ
χαλκῇ ἀνάκειται εἰκὼν. Ἀνὰ δὲ τὴν πόλιν δύο βα-
σιλείους ἐργάσασθαι στοάς, τῇ τε οἰκοδομίᾳ λίαν εὐ-
πρεπεῖς, καὶ ταῖς ἐκ λίθων περιφανείαις τε καὶ δια-
γείαις κεκοσμημένας· ὥσπερ δὲ τι μεθόριον μέσον
τῶν δύο βασιλείων στοῶν, τετράπυλον (x) ἀναστήσαι,
κίονας τε καὶ τῇ ἐκ χαλκοῦ ὕλῃ μάλα κομψῶς ἡσκη-
μένον. Καὶ τὰς μὲν βασιλείους κατελήφμεν στοάς,
μετὰ τῆς προσηγορίας ἔτι λείψανα τῆς πρῶν εὐκο-
σμίας φερούσας, τῶν ἐκ Προκοννήσου λίθων τῷ
ἐδάφει συγχειμένων· οὐ μὴν τὴν οἰκοδομίαν ἔχουσάν
τι τῶν ἐπισήμων. Ἐκ τῶν γεγεννημένων γὰρ παθη-
μάτων ἑναγχος τὴν οἰκοδομίαν ἐδέξαντο, οὐδὲν ἐς
κόσμον (40) ταύταις προστεθέντος. Τοῦ δὲ τετρα-
πύλου τοῦ ὑπὸ Μαρμιανοῦ γεγεννημένου οὐδὲ ψιλὸν
ἔχνος κατελήφμεν.

ΚΕΦΑΛ. ΚΘ'.

Περὶ τῆς τελευταίας Ζήνωνος, καὶ τῆς ἀναρρή-
σεως Ἀναστασίου.

Τοῦ Ζήνωνος (y) τοίνυν ἄπαιδος τελευτήσαντος
ἐπιληψίας νόσῳ μετὰ ἑβδομον καὶ δέκατον ἔτος τῆς
αὐτοῦ βασιλείας, ἤλπισε μὲν Λογγίνος ὁ τούτου ἀδελ-
φός ἐς μέγα δυνάμειος προκεχωρηκώς, τὴν βασιλείαν
ἑαυτῷ περιθήσειν· οὐ μὴν τῶν δοκηθέντων ἔτυχεν.
Ἡ γὰρ Ἀριάδνη Ἀναστασίῳ τὸν στέφανον περιτί-
θησιν, οὕτω μὲν ἤχοντι ἐς γερούσιαν, ἐν δὲ τῇ λεγο-
μένῃ τῶν Σιλεντιαρίων σχολῇ (z) καταλεγόμενῃ.

VALESII ANNOTATIONES.

dicebant Theodericum Zenonis consilio impulsum
in Italiam se contulisse. Certe in excerptis veteris
auctoris, quæ ad calcem Ammiani Marcellini jam
pridem edidi, Theodericus consensu Zenonis in
Italiam profectus esse dicitur. Sic enim illic scribi-
tur: Zeno recompensans beneficiis Theodericum,
quem fecit patricium et consulem, donans ei multum,
et mittens eum ad Italiam, pactuatus est, ut si victus
fuisset Odoachar, pro merito laborum suorum loco
ejus, dum adviveret, tantum, præregnaret. Idem
quoque testatur Jordanes in Geticis, et in lib. De
successione regnorum.

(39) Ἀντίφορος. Sic dictum videtur ædificium

(x) Τετράπυλον. Ædificium quatuor portis per-
vium, inquit Ducangius, in Glossar. med. et in inf.
Græc.

(y) Τοῦ Ζήνωνος — Marcellinus in Chronico ad.
ann. 491 (quo mortuus est Zeno) scribit: Zeno
Aug. vita decessit, tam sui imperii annis quam Basi-
lisci tyrannidis computatis anno xvii, mense vi. Die

CAP. XXVIII.

De Mammiano, et de operibus ab eo constructis.

Ejusdem Zenonis principatu Mammianum quem-
dam vixisse scribit Joannes rhetor, qui ex sellulario
opifice vir insignis evaserit, et ad senatorium or-
dinem pervenerit. Ab hoc Mammiano, ait Joan-
nes, in Daphnensi quidem suburbano ædificatum
esse antiforum, qui locus prius vites habuerat
et arva, e regione balnei publici; in quo statua
ænea posita est cum hac inscriptione: Mammianus
amator urbis. In urbe vero duas regias porticus
ab eodem structas esse refert, tum fabricæ venu-
state insignes, tum lapidum splendore ac nitore
decoratas. Inter duas autem porticus, quasi confi-
nium quoddam ab eo ædificatum esse tetrapylum,
columnis et ære admodum eleganter excultum. Et
ipsas quidem regias porticus vidimus, quæ et no-
men pristinum et reliquias vetusti splendoris adhuc
servant, cum solum earum Proconnesio marmore
stratum sit. Reliqua vero structura nihil habet
eximium. Nam post superiores ruinas, nuper in-
stauratæ sunt, nulla re ad earum ornamentum ad-
jecta. Tetrapyli vero ejus quod a Mammiano
constructum est, ne vestigium quidem deprehen-
dimus.

CAP. XXIX.

De Zenonis obitu, et de Anastasii imperatoris nun-
cupatione.

Cæterum cum Zeno post septimum decimum im-
perii sui annum, ex comitali morbo absque liberis
decessisset, Longinus quidem, ejus frater, qui ad
magnam potentiam pervenerat, in spem venit 360
se imperium facile occupaturum esse. Sed tamen
voti sui haudquaquam compos factus est. Etenim
Ariadne coronam imposuit Anastasio, qui nondum
in senatorium ordinem allectus, in silentiariorum

quoddam quod fori usum præstabat. Hoc ædificium
ait Evagrius fuisse in suburbano Daphnensi, e re-
gione publici balnei. Id enim sonant hæc verba, εὐ-
θὺ τοῦ δημοσίου βαλανείου· Musculus quidem
εὐθὺ vertit: Recta ad publicum balneum, Quod non
probo. Nam εὐθὺ idem est quod κατεναντίον, teste
Suida. In antiforo autem ait Evagrius erectam
fuisse statuam Mammiani. Ex quo apparet antifo-
rum fuisse id quod supra dixi. Nam statuæ in foro
erigi solebant.

(40) Οὐδὲν ἐς κόσμον. Assentior Christophor-
no et Savilio, qui οὐδενός emendarunt.

VARIORUM.

nona mensis Aprilis emortuali, inquit Pagius; qui
sex menses erratum esse librariorum conten-
dit pro tribus mensibus. Anastasius imp. corona-
tus est die undecima ejusdem Aprilis.

(z) Ἐν τῇ λεγομένῃ τῶν Σιλεντιαρίων σχολῇ.
Non solum loca ubi pueri ac juvenes liberalibus
studiis vacare debent; sed et ea quæ ad alia exer-

schola adhuc militabat. Porro Eustathius scribit, ab exordio imperii Diocletiani ad Zenonis obitum et nuncupationem Anastasii, annos fluxisse septem supra ducentos : a principatu autem Augusti, annos quingentos triginta duos, ac præterea menses septem : ab Alexandri autem Macedonis regno octingentos et triginta duos, similiter cum mensibus septem : a Romanorum et Romuli regno, mille et quinquaginta duos, ac præterea menses septem : a Trojæ denique expugnatione, annos mille sexcentos octoginta sex, cum mensibus septem. Hic Anastasius ortus ex urbe Epidamno quæ nunc Dyrrachium dicitur, imperium simul et uxorem Zenonis Ariadnem accepit. Ac primum quidem Longinum Zenonis fratrem, qui magistri dignitatem gerebat, quem antiqui præfectum officiorum palatii appellabant, in patriam amandavit. Multis item aliis Isauris qui id ab ipso petierant, ad suos redeundi copiam fecit.

CAP. XXX.

De Anastasio imperatore : et quomodo, cum nihil in ecclesiastico statu innovari sineret, totius orbis Ecclesiæ innumeris perturbationibus repletæ sunt, multique episcopi eam ob causam expulsi.

Idem porro Anastasius, utpote pacis studiosissimus, nihil omnino innovari voluit, præcipue vero in Ecclesiæ statu ; modisque omnibus elaboravit, ut et sanctissimæ Ecclesiæ absque ulla perturbatione remanerent, et cuncti qui ipsius imperio parebant, altissima pace fruerentur, omni rixa et contentione, tum ab Ecclesiæ statu, tum a rebus publicis procul amandata. Et Chalcedonensis quidem synodus iis temporibus, nec **361** palam prædicabatur in sanctissimis Ecclesiis, nec omnino rejiciebatur. Singuli enim earum præsides, prout ipsis visum fuerat, agebant. - Et nonnulli quidem

A Ἱστορεῖ δ' οὖν ὁ Εὐστάθιος, μετὰ τὴν ἀρχὴν τῆς Διοκλητιανοῦ βασιλείας ἐς τὴν Ζήνωνος τελευτὴν καὶ τὴν ἀνάρρῳσιν Ἀναστασίου, ἔτη διελθεῖν ἑπτὰ καὶ διακόσια · ἀπὸ δὲ τῆς Αὐγούστου μοναρχίας, ἔτη δύο καὶ λ', καὶ πεντακόσια πρὸς μῆσιν ἑπτὰ · ἀπὸ δὲ τῆς Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνης ἀρχῆς, ἔτη δύο καὶ τριάκοντα, καὶ ὀκτακόσια, ὁμοίως πρὸς μῆσιν ἑπτὰ · ἐκ δὲ τῆς τῶν Ῥωμαίων καὶ Ῥωμύλου βασιλείας, ἔτη δύο καὶ πεντήκοντα καὶ χίλια καὶ πρὸς γε μῆνας ἑπτὰ · ἀπὸ δὲ ἀλώτεως Τροίας, ἔτη ἕξ καὶ ὀγδοήκοντα, καὶ ἑξακόσια καὶ χίλια πρὸς μῆσιν ἑπτὰ. Οὗτος ὁ Ἀναστάσιος πατρίδα τὴν Ἐπίδαμνον ἔχων (Δυρράχιον νῦν προσηγόρευται), τὴν τε Ζήνωνος βασιλείαν καὶ γαμετὴν τοῦ αὐτοῦ Ζήνωνος τὴν Ἀριάδνην ἐσοικίζεται. Καὶ πρῶτα μὲν Λογγίνον Ζήνωνος ἀδελφόν (a), τὴν τοῦ μαγίστρου ἀρχὴν διέποντι, ὃν ἡγεμόνα τῶν ἐν τῇ αὐτῇ τάξεων οἱ πρόσθεν ἐκάλουν, ἀνὰ τὴν ἐνεγκαμένην ἐκπέμπει, εἶτα δὲ καὶ πολλοὺς ἐτέρους Ἰσαύρους, τοῦτο δῆθεν αἰτήσαντας.

ΚΕΦΑΛ. Α'.

Περὶ Ἀναστασίου τοῦ βασιλέως, καὶ ὡς διὰ τὸ μὴ βούλεσθαι τοῦτον καινοτομεῖν τι περὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν κατάστασιν, μυρίων ταραχῶν αἱ ἀνὰ τὴν οἰκουμένην Ἐκκλησίαι ἐνεπλήσθησαν · πολλοὶ τε τῶν ἐπισκόπων διὰ τοῦτο ἐξεβλήθησαν.

Οὗτος ὁ Ἀναστάσιος εἰρηναῖός τις ὢν (41), οὐδὲν καινουργεῖσθαι παντελῶς ἠθούλετο, διαφερόντως περὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν κατάστασιν. Καὶ διὰ πάντος ἦει τρόπου, τὰς τε ἀγιωτάτας Ἐκκλησίας ἀτάρχους μείναι, ἅπαν τε τὸ ὑπήκοον βαθείας γαλήνης ἀπολαύειν, πάσης ἐριδος καὶ φιλονεικίας ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν τε καὶ πολιτικῶν πραγμάτων ἐκποδῶν γινομένων. Ἡ μὲν οὖν ἐν Καλχηδόνι σύνοδος ἀνὰ τούτους τοὺς χρόνους, οὔτε ἀναφανδὸν ἐν ταῖς ἀγιωτάταις Ἐκκλησίαις ἐκηρύττετο, οὔτε μὴν ἐκ πάντων ἀπεκηρύττετο. Ἐκαστοὶ δὲ τῶν προεδρευόντων ὡς εἶχον νομίσεως, διεπράττοντο. Κἂν ἔνιοι μὲν (42) τῶν

VALESH ANNOTATIONES.

(41) Ἀναστάσιος εἰρηναῖός τις ὢν. Qualiter affectus fuerit Anastasius erga res ecclesiasticas, et qua ratione se gesserit in earum administratione, docet Liberatus in Breviario, cap. 18, his verbis : *Ascenderunt quidam et adversantium et communicantium ei ad Anastasium. Et dum haberent contra principem contentionem aliis quidem proponentibus anathematizari synodum, et ita communicare ; aliis vero pacatis in unitivo edicto adjici ea quæ satisfacerent his qui communicaverant Petro ; considerans imperator,*

quod si adjectionem edicto faceret, tumultum moveret Ecclesiæ, et anathematizare synodum esset impossibile ; persuasit eis sufficere unitivum edictum, ut communicarent adinvicem sibi, sicut et cæteri Ecclesiarum episcopi. Et cum non obedirent hæc agere, nihil impetrantes dimisit Ex quibus vides Anastasium imperatorem Zenonis edictum prorsus secutum esse, nec præterea quidquam innovari voluisse.

(42) Κἂν ἔνιοι μὲν. Scribendum est καὶ ἔνιοι.

VARIORUM.

citia destinata sunt, item ad officia ac ministeria principis, scholæ vocantur : unde in cod. schola equitum, peditum, scriniariorum domesticorum, silentiariorum, sacrarum largitionum, etc. De Silentariis egimus notis ad cap. 10, lib. III Evagrii.

(a) Λογγίνον Ζήνωνος ἀδελφόν. Confundit Evagrius Longinum magistrum militum cum Longino Zenonis fratre : qui tamen diversi erant, ut apparet tam ex historia rei gestæ, quam auctoritate Zonaræ et Theophanis. Posterior ait in Chronico, ann. 484, juxta Alexandrinos, id est, A. C. 491, Longinum Zenonis fratrem, propter seditionem,

exsulem ab Anastasio Alexandriam missum, ibique presbyterum ordinatum : septennio post, mortem obiisse. Proinde neque in patriam fuisse amandatum, neque posthac tumultus excitare potuisse. Ergo alius erat Longinus magister militum, quem magistratu abrogavit Anastasius, et in patriam amandavit, ubi postea adversus imperatorem bellum suscepit, uti narrat Evagrius, infra, cap. 35. Erant omnino tres Longini, unus Zenonis frater, alter magister militum, tertius Selinuntius, ab Evagrio in eodem capite memoratus. Vide Pagium ad ann. 498, n. 3, 4, 5. W. Lowth.

ἐκτεθειμένων, αὐτῇ μάλα γεννητικῶς ἀντεῖχοντο, καὶ πρὸς οὐδεμίαν ἐνεδίδοσαν συλλαβὴν τῶν ὀρισθέντων παρ' αὐτῆς, οὐ μὴν γράμματος ἐναλλαγὴν παρεδέχοντο. Ἀλλὰ καὶ μετὰ πολλῆς ἀπεπήδων τῆς παρρησίας, καὶ κοινωνεῖν παντελῶς οὐκ ἠνείχοντο τοῖς μὴ δεχομένοις παρ' αὐτῆς τὰ ἐκτιθέμενα. Ἔτεροι δὲ, οὐ μόνον οὐκ ἐδέχοντο τὴν ἐν Καλχηδόνι σύνοδον, καὶ τὰ παρ' αὐτῆς ὀρισθέντα· ἀλλὰ καὶ ἀναθέματι περιέβαλον αὐτὴν τε καὶ τὸν Λέοντος τόμον. Ἄλλοι τοῖς Ἑνωτικοῖς Ζήνωνος ἐνισχυρίζοντο, καὶ ταῦτα πρὸς ἀλλήλους διεβρώγότες τῇ τε μιᾷ καὶ ταῖς δύο φύσεσιν· οἱ μὲν, τῇ συνθήκῃ (43) τῶν γραμμάτων κλαπέντες· οἱ δὲ, καὶ πρὸς τὸ εἰρηνικώτερον μᾶλλον ἀποκλίναντες· ὥς πάσας τὰς Ἐκκλησίας ἐς ἰδίας ἀποκριθῆναι μοίρας, καὶ μὴδὲ κοινωνεῖν ἀλλήλοις τοὺς προεδρεύοντας. Ἐντεῦθεν πλεῖστα χρήματα κατὰ τὴν Ἑφῶν, ἀνά τε τὰ Ἑσπέρια μέρη καὶ κατὰ τὴν Λιβύην ἐτύγχανον ὄντα, οὔτε τῶν Ἑφῶν ἐπισκόπων τοῖς Ἑσπερίοις ἢ τοῖς Λίβυσι σπενδομένων, οὔτε αὐτῶν τοῖς Ἑφῶσι. Τὸ δὲ μείζον ἐς ἀτοπίαν προήει. Οὐδὲ γὰρ σφίσιν αὐτοῖς ἐκοινωνοῦν οἱ τῆς Ἑφῶς πρόεδροι, οὐδὲ μὴν οἱ τῆς Εὐρώπης ἢ τῆς Λιβύης τοὺς θρόνους διέποντες, μήτι γε δὴ καὶ ὑπερορίοις. Ἀπερ' ὁ βασιλεὺς Ἀναστάσιος θεώμενος, τοὺς νεωτερίζοντας τῶν ἐπισκόπων ἐξωθεῖτο, εἶπου κατειλήφει, ἢ παρὰ τὸ εἰσθὺς τοῖς τόποις τινὰ τὴν ἐν Καλχηδόνι σύνοδον κηρύττοντα, ἢ ταύτην ἀναθέματι περιτιθέντα. Ἐκδέδληκε μὲν οὖν ἐκ τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων, πρῶτον μὲν Εὐφῆμιον (b), ὡς προγέγραπται, εἶτα Μακεδόνιον, μεθ' ὃν Τιμόθεος ἐγεγόνει· ἐκ δὲ τῆς Ἀντιόχου Φλαβιανόν.

Et ex regia quidem urbe, uti supra diximus; primum ejecit Euphemium, deinde Macedonium, cui successit Timotheus; Antiochia vero Flavianum expulit.

ΚΕΦΑΛ. ΛΑ'.

Ἐπιστολὴ τῶν μοναχῶν Παλαιστινῶν πρὸς Ἀλκίσωνα περὶ Ξεναίου καὶ ἐτέρων τινῶν.

Περὶ τοίνυν Μακεδονίου καὶ Φλαβιανοῦ γράφων τὸ ἐν Παλαιστίνῃ μοναδικὸν πρὸς Ἀλκίσωνα (44) ἐπὶ λέξεως λέγει ταῦτα· Πέτρου δὲ κεκοιμημένου (45), πάλιν

VALESII ANNOTATIONES.

(43) Τῇ συνθήκῃ τῶν γραμμάτων. Joannes Langus litteras Zenonis imperatoris de Ecclesiarum adunatione videtur intelligere. Sic enim vertit: *Iti quidem litteris insidiose compositis per fraudem decepti.* Quem sensum secutus est etiam Christophorus. Certe hic Evagrii locus aliter exponi non potest. Duas enim causas affert, cur nonnulli edicto Zenonis acquiescerent. Quosdam igitur ait fuisse deceptos blanda illa, et ad persuadendum composita principis oratione. Alios vero studio pacis et quietis Ecclesiarum illectos, huic edicto acquiesse.

(44) Πρὸς Ἀλκίσωνα. Hic Alcison episcopus erat Nicopolis quæ metropolis est veteris Epiri: inter præcipuos defensores synodi Chalcedonensis. Mortuus est anno Christi 516, Petro solo consule.

(b) Ἐκδέδληκε Εὐφῆμιον. Euphemium episc. C. P. falso ab Anastasio imp. accusatum atque damnatum, in exilium ductum esse, et in ejus locum Macedonium subrogatum anno Chr. 496, scribit Pagi ad ann. 495, n. 3. Ipse autem Mace-

eorum, cuncta quæ in illo concilio exposita fuerant, pertinacissime defendebant, nec in ejus decretis vel unam syllabam remittere, ac ne unius quidem litteræ mutationem admittere sustinebant: sed magna cum fiducia recedebant ab iis qui decreta illius concilii minime suscipere, nec illis communicare ullo modo sustinebant. Alii vero, Chalcedonensem synodum ejusque decreta non modo non suscipiebant; verum etiam illam una cum Leonis epistola sub anathemate damnabant. Alii Zenonis Henotico mordicus inhærebant: idque tametsi inter se dissiderent de una aut de duabus naturis: hi quidem compositione imperialium litterarum decepti: illi vero paci et concordie magis studentes. Adeo ut totius orbis Ecclesiæ in varias factiones divisæ essent, ac ne antistites quidem sibi mutuo communicarent. Hinc multa dissidia in Orientis et in Occidentis partibus, et per Africam exstiterunt, cum nec Orientales episcopi Occidentalibus et Afris sociarentur, nec isti vicissim coirent cum Orientalibus. Quin etiam ad majorem absurditatem res progressa est. Nam nec Orientales antistites inter se ipsi communicabant: nec Occidentales item nec Afri inter semetipsos communionem fovebant, nedum cum peregrinis et extraneis. Quæ cum imperator Anastasius videret, episcopos qui aliquid innovarent, Ecclesiis exturbabat, si quem forte deprehendisset aut concilium Chalcedonense prædicantem contra inolitam locorum consuetudinem, aut idem sub anathemate damnantem.

Et ex regia quidem urbe, uti supra diximus; primum ejecit Euphemium, deinde Macedonium, cui successit Timotheus; Antiochia vero Flavianum expulit.

CAP. XXXI.

Epistola monachorum Palæstinæ ad Alcisonem, de Xenaia et de aliis quibusdam.

De Macedonio quidem et Flaviano monachi Palæstinæ in litteris ad Alcisonem datis ita scribunt. Mortuo autem Petro, 362 inter se ipsos iterum

Ejus meminit Marcellinus in *Chronico*, qui eum Alcissum vocat. Vide Baronium ad annum Christi 516.

(45) Πέτρου δὲ κεκοιμημένου. Cum duo tuerint Petri uno eodemque tempore, alter Alexandrinus episcopus, alter Antiochenus, incertum est uter illorum hic intelligatur. Probabilius tamen videtur Alexandrinum Petrum hic designari; eo quod monachi Palæstinæ statim loquuntur de Alexandria, et de Ægypto ac Libya. Obstat tamen quod subjicitur ab iisdem monachis; post mortem scilicet Petri Ægyptum separatim communicasse, et Orientales ab eorum communione disjunctos fuisse. Petro enim Alexandrino successit Athanasius, qui synodicas scripsit ad Palladium episcopum Antiochiæ, ejusque communioni sociatus fuit, ut superius observavi ex Evagrione et Liberato. Rursus vero

VARIORUM.

donius ab eodem imp. pulsus est anno 511. Vid. infra cap. 44 hujus lib.

De Petro Moggo episcopo Alexandrino omnino intelligendus locus. Schisma enim de quo hic

discissi sunt. Et Alexandria quidem et Ægyptus ac Libya intra suam communionem permansit. Reliquus item Oriens seorsum ab aliis communicavit, propterea quod Occidentales prorsus communicare illis recusabant, nisi Nestorium, Eutychem ac Dioscorum sub anathemate damnantes, Petrum quoque Mongum et Acacium iis adjicerent. In hoc igitur rerum statu cum essent totius orbis Ecclesiæ, Eutychiani et Dioscoriani ad exiguum prorsus numerum redacti sunt. Cumque brevi defecturi essent ita ut amplius in terris non exstarent, Xenaias quidam, vere nominis sui, id est, alienus a Deo : nescio quo consilio, nec qua de causa susceptas adversus Flavianum inimicitias exercens : prætextu tamen fidei, ut plerique narrant, adversus eum commoveri, eumque tanquam Nestorianum calumniari cœpit. Sed cum ille Nestorium simul ejusque opinionem sub anathemate damnasset, Xenaias, relicto Nestorio, ad Dioscorum transgressus est, et ad Theodorum ac Theodoritum, et Ibam, ac Cyrum, et Eleutherium, ac Joannem, aliosque nescio quos nec unde collectos : ex quibus quidam Nestorii dogma re vera sectati fuerant; quidam vero cum in suspicionem ejus rei venissent, postea idem dogma sub anathemate damnaverant, et in Ecclesiæ communione extremum diem clauserant. Hos, inquit, omnes Nestoriani dogmatis assertores nisi anathematizaveris, Nestorianus es, licet Nestorium millies cum doctrina ipsius anathematizes. Scriptis etiam litteris ad fautores Dioscori et Eutychis, eos concitavit, suadens eis, ut sibi adversus Flavianum auxilio essent, exigenterque ab eo, non quidem ut ipsam synodum, sed ut eas duntaxat

A εἰς αὐτοὺς ἀπεσχίσθησαν, Ἀλεξανδρεῖά τε καὶ Αἴ-
γυπτος καὶ Λιβύη καθ' ἑαυτὰς διετέλεσαν· καὶ ἡ
λοιπὴ πᾶσα Ἀνατολὴ πάλιν καθ' ἑαυτήν, τῶν Δυτι-
κῶν μὴ ἀνεχομένων (46) ἄλλως αὐταῖς κοινωνεῖν ἢ
πρὸς τὸ ἀναθεματίζειν Νεστόριον τε καὶ Εὐτυχῇ, καὶ
Διόσκορον, προστιθέναι καὶ Πέτρον τὸν Μογγὸν καὶ
Ἀκάκιον. Ἐν τούτοις οὖν τῶν ἀνὰ τὴν οἰκουμένην
οὐσῶν Ἐκκλησιῶν, οἱ γνήσιοι τῶν ἀπὸ Διοσκόρου
καὶ Εὐτυχοῦς εἰς πάντη ἐλάχιστον περιέστησαν τὴν
ἀριθμὸν. Καὶ μελλόντων ὅσον οὐδέπω ἐκλιπεῖν ἀπὸ
τῆς γῆς, ὥστε μὴ ὑπάρχειν αὐτοὺς, Ξεναΐας (47) ὁ
τοῦ Θεοῦ ξένος ἀληθῶς, οὐκ οἶδαμεν τί σκοπῶν, ἢ
ποῖαν ἔχθραν πρὸς Φλαβιανὸν ἐκδικῶν, προφάσει δὲ
τῆς πίστεως, ὡς οἱ πολλοὶ διηγοῦνται, κινεῖν ⁷⁵ μὲν
πρὸς αὐτὸν καὶ διαβάλλειν ἄρχεται ὡς Νεστοριανόν.
B Ἐκείνου δὲ Νεστόριον σὺν τῷ φρονήματι ἀναθεματί-
σαντος, μετέβαινε πάλιν ἐξ ἐκείνου ἐπὶ Διόσκορον
καὶ Θεόδωρον (48) καὶ Θεοδώριτον, καὶ Ἰβαν, καὶ
Κύρον, καὶ Ἐλευθέριον (49), καὶ Ἰωάννην, καὶ οὐκ
ἴσμεν οὐστίνας καὶ ὅθεν συλλεξάμενος· ὧν οἱ μὲν,
τὰ Νεστορίου ἀληθῶς ἐπρέσβευσαν· οἱ δὲ, ὑπονοη-
θέντες ἀνεθεμάτισαν, καὶ ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῆς Ἐκκλη-
σίας κεκοίμηνται. Τούτους πάντας τὰ Νεστορίου,
φησὶ, νοήσαντας, εἰ μὴ ἀναθεματίσεας, τὰ Νεστο-
ρίου φρονεῖς, κἂν μυριάκις αὐτὸν μετὰ τοῦ φρονήμα-
τος ἀναθεματίζης. Ἀνεκίνει δὲ διὰ γραμμάτων καὶ
τοὺς ἀπὸ Διοσκόρου καὶ Εὐτυχοῦς συνηγόρους πείθων
συνάρασθαι μὲν αὐτῷ κατὰ Φλαβιανοῦ, μὴ μέντοι
ἀναθεματισμὸν ἀπαιτεῖν τῆς συνόδου, ἀλλὰ τῶν
C προσηρημένων προσώπων. Τοῦ δὲ ἐπισκόπου Φλαβια-
νοῦ τούτοις ἐπὶ πολὺ ἀντιτείναντος, ἐτέρων τε μετὰ
Ξεναΐου συμπλεκόμενων κατ' αὐτοῦ, Ἐλευσίνου μὲν
ἐπισκόπου (50) τινὸς τῆς δευτέρας Καππαδοκίας,

VARIAE LECTIONES.

⁷⁵ κινεῖ.

VALESII ANNOTATIONES.

si Petrum Antiochenum hoc loco designari dixerimus, eadem erit difficultas. Verum responderi potest monachos hic loqui non de ipsis patriarchis, sed de integra diocesi, et de maxima parte episcoporum. Certe post mortem Petri Alexandrini, Orientales episcopos communionem Ecclesiæ Romanæ expetisse apparet ex epistola Gelasii papæ ad Orientales.

(46) *Τῶν Δυτικῶν ἀνεχομένων*. Addenda est procul dubio particula negativa, hoc modo, τῶν Δυτικῶν μὴ ἀνεχομένων, quemadmodum legitur apud Niceph. et in codice Telleriano.

(47) *Ξεναΐας*. Erat hic episcopus Hierapolitanus, a Petro Fullone ordinatus, qui alio nomine Philoxenus dicebatur. De hoc pestifero homine multa habent Theoph., Cedren., Niceph. et alii.

(48) *Ἐπὶ Διόσκορον καὶ Θεόδωρον*. Non dubito quin Dioscori nomen hoc loco perperam positum sit pro Diodori nomine. Neque enim Dioscorum anathemati subjici volebat Xenaias inimicus Chalcedonensis synodi : sed Diodorum Tarsensem et reliquos. Ita certe Victor Tunonensis in *Chronico*. « Joanne Gibbo cos. Anastasius imp. Flaviano Antiocheno, et Philoxeno Hierapolitano præsulibus

Constantinopolim synodum congregat : et contra Diodorum Tarsensem et Theodorum Mopsuestenum cum scriptis, Theodoritum Cyri, Ibam Edessenum, Andrean, Eucherium, Cyrum et Joannem episcopos, cæterosque alios qui in Christo duas prædicabant naturas, duasque formas, et qui non constentur unum de Trinitate crucifixum, una cum Leone episcopo Rom. et ejus tomo, atque Chalced. synodo inferre anathema persuasit. Idem confirmat Theophanes in *Chronico*, pag. 131.

(49) *Καὶ Κύρον καὶ Ἐβθέριον*. Victor Tunonensis in *Chronico* Quirum et Eucherium nominat, ut supra vidimus, ubi Quirus ponitur pro Cyro, quemadmodum in epistolis B. Ambrosii Quinegius pro Cinegio. Porro Niceph. hoc loco pro Eutherio substituit Eleutherium.

(50) *Ἐλευσίνου μὲν ἐπισκόπου*. Hujus Eleusini meminit Liberatus in *Breviario*, cap. 19, his verbis, de Severo loquens : *Ita ut ob hoc scriberet et ipsi Flaviano, sicut ipsius significatur epistolis, et ad Maronam lectorem, et Eleusinum et Euthrethium episcopos, et ad OEcumenium scholasticum Isauriæ*. Ejusdem meminit Theophanes in *Chronico*, p. 128 editionis Regiæ ; cujus verba Anastasius Bibliothecarius

VARIORUM.

loquitur Evagrius, de separatione Dioscoritarum, ut eos vocat Liberatus, ab Ecclesia intelligendum : quæ mansit usque ad tempora Dioscori junioris,

qui anno 517 sedem Alexandrinam adeptus est. Vide Liberati *Breviarium*, ad finem, cap. 18. W. LOWTH.

Νικίου δὲ Λαοδικείας τῆς Συρίας, καὶ ἄλλων ἄλλοθεν· ὧν τὰς αἰτίας τῆς πρὸς Φλαβιανὸν μικροψυχίας ἐτέρων, ἀλλ' οὐχ ἡμῶν διηγήσασθαι· τέλος νομίσας διὰ τούτους εἰρηνεύειν (51) αὐτούς, εἰξεν αὐτῶν τῇ φιλονεικίᾳ. Καὶ ἐγγράφως τὰ πρόσωπα ἀναθεματίσας, ἀπέστειλε τῷ βασιλεῖ· καὶ αὐτὸν γὰρ κατ' αὐτοῦ κεκινήκασιν ὥς τὰ Νεστορίου πρεσβεύοντος. Μηδὲ τούτῳ οὖν ἀρκεσθεὶς ὁ Ξεναίας, τῆς συνόδου αὐτῆς πάλιν ἀναθεματισμὸν, καὶ τῶν δύο φύσεις ἐπὶ τοῦ Κυρίου εἰρηκότων, τῆς σαρκὸς καὶ τῆς θεότητος, ἀπῆται τὸν Φλαβιανόν. Μὴ ὑπακούσαντος δὲ, ὥσπερ Νεστοριανοῦ πάλιν κατηγορεῖ. Πολλῶν δὲ ἐπὶ τούτῳ κεκινήμένων, καὶ τοῦ πατριάρχου (52) ἐκθεσιν περὶ πίστεως πεποιημένου, ἐν ᾗ πρὸς καθαίρεσιν μὲν Νεστορίου καὶ Εὐτυχοῦς τὴν σύνοδον δέχεσθαι ὡμολόγει, μὴ μέντοι εἰς ὄρον καὶ διδασκαλίαν πίστεως, πάλιν ὥς τὰ Νεστορίου ὑπούλως φρονούντος ἐπελαμβάνοντο, εἰ μὴ καὶ τὸν ἀναθεματισμὸν αὐτῆς προσθεῖη τῆς συνόδου, καὶ τῶν δύο φύσεις ἐπὶ τοῦ Κυρίου εἰρηκότων σαρκὸς καὶ θεότητος. Προσυπάγονται δὲ πολλαῖς λόγων ἀπάταις καὶ τοὺς Ἰσαυρούς (53)· καὶ ποιήσαντες γραμματεῖον περὶ πίστεως, ἐν ᾧ τὴν σύνοδον μετὰ τῶν δύο φύσεις εἰρηκότων, ἣ ἰδιότητος ἀναθεματίσαντες, Φλαβιανοῦ μὲν ἀφίστανται καὶ Μακεδονίου· ἄλλοις δὲ σπένδονται ὑπογράψαι τῷ γραμματείῳ. Ἐν τούτοις καὶ τὸν Ἱεροσολύμων ἀπῆτουν ἐγγράφον περὶ πίστεως· ὃς ἐκθέμενος ἀπέστειλε τῷ βασιλεῖ, δι' αὐτῶν τῶν ἀπὸ Διοσκόρου. Ὅπερ αὐτοὶ μὲν προφέρουσιν (54), ἀναθεματισμὸν περιέχον τῶν δύο φύσεις εἰρηκότων. Αὐτὸς δὲ ὁ Ἱεροσολύμων νενοθεῦσθαι παρ' αὐτῶν διαθεβαιούμενος, ἄλλο προφέρει δῖχα τοιοῦτου ἀναθεματισμοῦ. Καὶ οὐ θαῦμα· καὶ γὰρ καὶ λόγους Πατέρων πολλάκις νενοθεύκασιν· πολλοὺς δὲ Ἀπολιναρίου λόγους, Ἀθανασίῳ καὶ Γρηγορίῳ τῷ Θαυματουργῷ, καὶ Ἰουλίῳ (55), διὰ τῶν ἐπιγραφῶν ἀνατεθείκασιν· οἷς μάλιστα τοὺς πολλοὺς πρὸς τὰς ἰδίας ἀσεθείας σφετερίζονται. Ἀπῆτουν δὲ καὶ Μακεδόνιον ἐγγράφον περὶ πίστεως· ὃς καὶ ἐξέθετο τὴν τῶν τιῇ καὶ τῶν ρν' μόνον εἰδέναι πίστιν διαθεβαιούμενος, ἀναθεματίζων δὲ Νεστόριον, καὶ Εὐτυχή, καὶ τοὺς δύο υἱοὺς ἢ Χριστοὺς δογματίζοντας, ἢ τὰς φύσεις διαιρουντας· μήτε δὲ τῆς ἐν

A personas quas supra nominavi, sub anathemate damnaret. Quibus cum Flavianus episcopus diu multumque restitisset, aliiue rursus cum Xenaia adversus illum insurrexissent, Eleusinus scilicet quidam Cappadociæ secundæ episcopus, **363** Nicias Laodiceæ quæ est in Syria, et ex aliis locis alii : quorum odii adversus Flavianum quænam causæ fuerint, haud nostrum est, sed aliorum exponere : tandem illos hoc facto quieturos esse arbitratus, cessit illorum contentioni. Cumque supradictas personas scripto anathematizasset, libellum suum ad imperatorem misit : nam et hunc adversus Flavianum, tanquam Nestoriani dogmatis propugnatorem, commoverant. Sed neque hac re contentus Xenaias, exegit iterum a Flaviano, ut et synodum ipsam, et eos qui duas naturas in Christo prædicaverant, alteram carnis, alteram deitatis, anathemati subjiceret. Qui cum id facere recusasset, rursus Xenaias eum ut Nestorianum accusavit. Multis deinde agitat, cum patriarcha expositionem fidei edidisset, in qua synodum in eo quidem quod spectat ad depositionem Nestorii atque Eutychis, suscipere se profitebatur : quantum vero ad definitionem et doctrinam fidei, nequaquam : rursus illum tanquam Nestoriano dogmati occulte faventem insimularunt, nisi ipsam quoque synodum, et eos qui duas in Christo naturas dixerunt, alteram carnis, alteram deitatis, anathemati subjiceret. Isauros præterea multiplici verborum fraude deceptos, in sententiam suam pertraxerunt. Et conscriptione fidei edita, in qua synodum una cum iis qui duas in Christo naturas ac proprietates esse dixerunt, sub anathemate damnabant, a Flaviani quidem et Macedonii communione sese abrumpunt : cum aliis vero qui conscriptioni ipsorum subscripsissent, fœderis societatem ineunt. Inter hæc postulant etiam ab episcopo Hierosolymorum, ut formulam fidei suæ conscribat. Quam ille cum edidisset, per sectatores Dioscori misit ad imperatorem. Et ea quidem quam ipsi proferunt, anathematismum continet eorum qui duas in Christo naturas prædicarunt. Ipse vero Hierosolymorum episcopus, eam ab

VALESH ANNOTATIONES.

carius ita vertit. Anastasius quiete potitus a præliis, Macedonium patriarcham avertere ab orthodoxa fide satagebat. Multi autem episcoporum Anastasio gratiam præstantes, Chalcedonensi resistebant concilio, D quorum primus erat Eleusinus Sasimensis. Græca Theophanis sic habent, ὧν πρῶτος ἦν Ἐλεῦσιος ὁ Ἀσήμεων. Sed scribendum est, Ἐλευσίνιος ὁ Σασίμων, quemadmodum scribitur in codice Vaticano. Certe monachi Palæstinæ affirmant Eleusinum hunc episcopum fuisse secundæ Cappadociæ. Est autem Sasima urbs Cappadociæ secundæ, cujus olim episcopus fuit Gregorius Nazianzenus, quemadmodum docent Notitiæ veteres, et imprimis Hierocles.

(51) Διὰ τούτους εἰρηνεύειν. Scribendum videtur εἰρηνεύσειν, aut potius addenda est particula negativa hoc modo νομίσας διὰ τούτους μὴ εἰρηνεύειν αὐτούς. Id est, illorum gratia ipsos non quiescere arbitrat. Nec dubito quin Evagrius ita scripserit.

Verum Antiquarii dum in scribendo properarent, iterum hoc loco particulam negativam omiserunt. Porro per vocem διὰ τούτους, intelligit Diodorum Tarsensem, Theodorum Mopsuestenum, Theodorum et cæteros supra memoratos. Vide Theophanem, p. 131.

(52) Καὶ τοῦ πατριάρχου. Flavianum Antiochensem episcopum intelligit. Quod non monerem, nisi in versione Christophorsoni mendum subesset.

(53) Καὶ τοὺς Ἰσαυρούς. Rectius in Nicephoro scribitur Ἰσαύρους.

(54) Ὅπερ αὐτοὶ μὲν προφέρουσιν. Supplenda videtur conjunctio in hunc modum, καὶ ὅπερ μὲν αὐτοὶ προφέρουσιν, etc.

(55) Καὶ Ἰουλίῳ. Vide Leontium de sectis in actione octava. Ubi docet Acephalos epistolas quasdam Julio episcopo. Rom. tribuisse, quæ re vera erant Apollinaris.

illis falso confictam esse dicens, aliam profert absque huiusmodi anathematismo. Neque id mirum: nam et libros sanctorum Patrum sæpenumero corruerunt. Multos quoque Apollinaris libros Athanasio et Gregorio Thaumaturgo, et Julio falso ascripserunt. Quibus præcipue libris multitudinem in erroris sui societatem inducunt. Sed et a Macedonio chirographum fidei suæ postularunt. Qui quidem eam exposuit, affirmans se trecentorum et octodecim sanctorum Patrum, et centum ac quinquaginta fidem solam nosse: Nestorium vero et Eutychem anathemati subjiciens, **364** eosque qui duos Filios et duos Christos asserunt, aut qui naturas dividunt: nulla tamen mentione facta nec Ephesinæ synodi quæ Nestorium deposuit, nec Chalcedonensis in qua depositus est Eutyches. Quod cum ægre ferrent monasteria quæ erant circa Constantinopolim, a communione Macedonii episcopi desciverunt. Interea Xenaias et Dioscorus, multis episcopis sibi adjunctis, intolerabiles erant, dum tumultus concitarent adversus eos qui synodum anathemati subjicere recusabant. Ex quibus eos qui ad finem usque ipsis non cesserant, multis machinationibus in exilium ejici curarunt. Hoc igitur modo Macedonium, et Joannem episcopum Palti, et Flavianum in exilium trudent. Atque hæc sunt quæ in supradicta epistola commemorantur.

CAP. XXXII.

De expulsionem Macedonii Constantinopolitani episcopi, et Flaviani Antiocheni.

Verum alia erant quæ animum Anastasii occulte pungerent. Nam cum Ariadna Anastasium imperiali purpura vestire vellet, Euphemius regiæ urbis episcopus consensum suum accommodare renuit, priusquam Anastasius cautionem propria manu scriptam et jurejurando firmatam ipsi dedisset, qua pollicebatur, fidem se illibatam servaturum, nec quidquam novi in sanctam Dei Ecclesiam invec-

A Ἐφέσω (55) Νεστόριον καθελούσης μνησθεὶς, μήτε τῆς ἐν Καλχηδόνι καθελούσης τὸν Εὐτυχή. Ἐφ' ᾧ ἀγανακτήσαντα τὰ περὶ τὴν Κωνσταντίνου πόλιν μοναστήρια, ἀφίστανται (56) τοῦ ἐπισκόπου Μακεδονίου. Ἐν τούτοις ὁ τε Ξεναῖας καὶ Διόσκορος (57) πολλοὺς προσλαμβανόμενοι τῶν ἐπισκόπων, ἀφόρτοι ἦσαν, κινοῦντες κατὰ τῶν μὴ ἀνεχομένων ἀναθεματίζειν. Ὦν τοὺς εἰς τέλος μὴ ὑπεύκοντας, ἐξορία ὑποβάλλεσθαι πολλαῖς μηχαναῖς παρεσκεύαζον. Οὕτως οὖν καὶ Μακεδόνιον ἐξορίζουσι, καὶ Ἰωάννην τὸν Παλτοῦ (58) ἐπίσκοπον, καὶ Φλαβιανόν. Ταῦτα μὲν οὖν τὰ γράμματα λέγει.

B

ΚΕΦΑΛ. ΛΒ'.

Περὶ τῆς ἐκβολῆς Μακεδονίου τοῦ Κωνσταντινουπόλεως, καὶ Φλαβιανοῦ Ἀντιοχείας.

Τὰ δὲ συμμαχόντα (59) ἐν παραδύστῳ τὸν Ἀναστάσιον, ἕτερα ἦν. Ἡνίκα γὰρ ἡ Ἀριάδνη τῷ Ἀναστάσιῳ τὸ ἀλουργεὶς ἐβούλετο περιβαλεῖν σχῆμα, οὐκ ἄλλως ὁ Εὐφῆμιος τὴν ἀρχιερατικὴν διέπινον καθέδραν συνετίθετο, μέχρις οὗ τὴν δι' ἐγγράφων καὶ ὀρκίων δεινῶν ὁμολογίαν αὐτόγραπτον ὁ Ἀναστάσιος ἐς Εὐφῆμιον ἔθετο, ἥ μὲν ἀκέραιον (60) φυλάξαι τὴν πίστιν, καὶ μηδὲν καινουργεῖς ἐσαγαγεῖν τῇ ἀγίᾳ τοῦ

VALESII ANNOTATIONES.

(55) *Μήτε δὲ τῆς ἐν Ἐφέσῳ.* Ita quidem in exordio episcopatus sui se gessit Macedonius, dum principi Anastasio a quo ad pontificatum promotus fuerat, gratificari vellet. Itaque multi ex antiquis scriptoribus prodiderunt Macedonium initio quidem Zenonis Henotico subscripsisse. Ita certe Theodorus lector affirmat, quem immerito Baronius eo nomine reprehendit. Idem enim scribit Liberatus in *Breviario*, cap. 18. Ubi de Joanne Hemula Alexandrino episcopo hæc habet: *Qui et ipse Petrum et Athanasium prædecessores suos secutus, in edicto unitivo communicavit aliis sedibus, id est Constantinopolitanæ, Antiochenæ et Hierosolymitanæ.* Et paulo post de Joanne Nicæota loquens qui Hemulæ successerat, ita dicit: *Denique cum ei imperator scripsisset, ut uniretur Constantinopolitano episcopo, hæc rescripsit, quia non sufficeret ei ad perfectam unitatem; eo quod non anathematizaret synodum.* Victor autem Tunonensis in *Chronico*, de Macedonio ita scribit: *Anastasio Aug. cos. Macedonius Constantinopolitanus episcopus, synodo facta, condemnat eos qui Chalcedonensis decreta synodi suscipiunt, et eos qui Nestorii et Eutychis defendunt.* Denique Theophanes in *Chronico*, p. 120. Theodoro lectori prorsus assentitur.

(56) *Μοναστήρια ἀφίστανται.* Monasteria Dii et Basiani, et Insomnium ac Matronæ intelligit, quæ separaverant se a communione Macedonii et eorum qui Zenonis Henotico subscripserant, ut, tradit Theophanes in *Chronico*, p. 122.

(57) *Ξεναῖας καὶ Διόσκορος.* Hic est, ut existimo, Dioscorus junior qui Joanni Nicæotæ successit in episcopatu Alexandrino. Baronius quidem ordi-

nationem ejus refert anno Christi 516, quinquennio post relegationem Macedonii. Cui consentit Theophanes in *Chronico*. Sed adversatur Liberatus, qui ordinationem Dioscori refert ante Macedonii depositionem. Idque confirmat Evagrius hoc loco. Verum re accuratius examinata, Dioscorus junior hic intelligi non potest. Nam Macedonius episcopatu dejectus est anno Christi 511, ut constat ex Marcellino: eique subrogatus est Timotheus, qui statim synodicas litteras scripsit ad Joannem Nicæotam episcopum Alexandriæ, ut testantur Liberatus ac Theophanes. Cum igitur Dioscorus junior Nicæotæ successerit, necessario sedere cœpit post depositionem Macedonii. Alius igitur hoc loco intelligitur Dioscorus. Ac fortasse pro Dioscoro scribendum est Sotericus. — De Soterico vide Valesii notas infra, ad cap. 44 hujus libri. W. Lowth.

(58) *Καὶ Ἰωάννην τὸν Παλτοῦ.* De hoc Joanne Victor Tunonensis in *Chronico* ita scribit. *Theodoro viro C. cos. Julianus Bostrenus, et Joannes Paltenensis episcopi ab Ecclesiis propriis ultro recedunt. Et alii eis subrogantur.* Marcellinus vero in *Chronico* id refert, Paulo et Mussiano coss. anno Christi 512.

(59) *Τὰ δὲ συμμαχόντα.* Mendum est in voce συμμαχόντα. Nicephorus quidem in c. 26 libri xvi. Hunc Evagrii locum describens, πλήττοντα posuit. Ego vero vulgatæ Scripturæ vestigiis insistens, restituendum puto συνάχοντα, quemadmodum legisse videtur Christophorsonus. In codice Telleriano legitur, τὰ δὲ γε συμμαχόντα, etc.

(60) *Ἡ μὲν ἀκέραιον.* Rectius Nicephorus scriptum habet ἡ μὴν, etc. Sic enim Græci loqui solent.

Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ, εἰ τῶν σκήπτρων ἐπιλάβοιτο· ἦν ἅμα καὶ παρέθετο Μακεδονίῳ τὴν τῶν σεπτῶν κειμηλίων παραφυλακὴν ἐμπειπιστευμένῳ. Ἐδεδράκει δὲ ταῦτα, διότιγε ὁ Ἀναστάσιος δόξαν Μανιχαϊκῆς νομίσεως παρὰ τοῖς πολλοῖς εἶχεν. Ἐπειδὴ τοίνυν ὁ Μακεδόνιος ἐς τὸν ἱερατικὸν ἀνέβη θρόνον, ἤθελε τὴν οἰκείαν ὁμολογίαν ἀναλαβεῖν ὁ Ἀναστάσιος, καθυβρίζεσθαι τὴν βασιλείαν λέγων, εἰ τὸ ῥηθὲν αὐτόγραπτον ἐναπομείνοι. Καὶ πρὸς τοῦτο μάλα γενναίως ἐνισταμένου τοῦ Μακεδονίου, καὶ μὴ προδώσειν τὴν πίστιν ἐνισχυριζομένου, πᾶσαν ἐπιβουλήν ἐθύρευσεν βασιλεὺς⁷⁵ οἱ, ἐξῶσαι τῆς καθέδρας ἐθέλων. Ἀμέλει τοιγαροῦν καὶ παῖδες συκοφάνται παρήγοντο, καὶ σφῶν αὐτῶν καὶ Μακεδονίου αἰσχρογυρίαν κατεψεύδοντο. Ὡς δὲ τῶν ἀνδρείων ἐψιλωμένος ὁ Μακεδόνιος ὤφθη, πρὸς ἕτερα ἐχώρουν τεχνάσματα, μέχρις ὅτε συμβουλευμασι Κέλερος ἡγεμόνος τῶν ἐν τῇ αὐτῇ τάξεων, ὁ Μακεδόνιος λαθραίως τῶν οἰκείων ἐξέστη θρόνων. Τῇ δὲ ἐκβολῇ Φλαβιανοῦ, ἕτερα προστιθέασι. Κατειλήφαμεν γὰρ ἐνίους ἐσχατογέροντας, τοὺς ὅσα συμβέβηκεν ἐπὶ Φλαβιανοῦ τῇ μνήμῃ διασώζοντας· οἱ λέγουσιν ὡς ὑπὸ Ξεναῖα ἀνδρὶ (61), ἦν δὲ Ξεναῖας τῆς γείτονος Ἱερᾶς πόλεως πρόεδρος, Ἑλλάδι φωνῇ φιλόξενος προσαγορευόμενος, πεισθέντες οἱ τε τῆς καλουμένης κυνηγικῆς μοναχοὶ (62) καὶ ὅσοι τοῦ πρώτου τῶν Σύρων ἔθνους καθεστήκεσαν, ἀθρόοι μετὰ ταραχῆς καὶ τῆς ἐς ἄγαν ἀταξίας ἐσπεπηθήκασι τῇ πόλει, βιαζόμενοι Φλαβιανὸν ἀναθεματίσαι τὴν ἐν Καλχηδόνι σύνοδον καὶ τὸν τόμον Λέοντος. Πρὸς δὲ δυσανασχετοῦντος Φλαβιανοῦ, καὶ τῶν μοναχῶν μετὰ πολλῆς τῆς ῥύμης ἐνισταμένων, ἀναστὰς ὁ λεὼς τῆς πόλεως φόνον πολὺν τῶν μοναχῶν κατειργάζετο· ὡς καὶ πολλοὺς καὶ ἀναριθμήτους αὐτῶν τάφον τὸν Ὀρόντην κληρώσασθαι, τῶν σωμάτων τοῖς κύμασι κηδευθέντων. Συνέπεσε δὲ καὶ ἕτερον τοῦτω οὐκ ἐλαττούμενον. Τὸ γὰρ τῆς Κολίης Συρίας, νῦν δὲ δευτέρας προσαγορευομένης μοναδικὸν, προσπάσχον τῷ Φλαβιανῷ, ἐπειδὴ τὸν μονήρῃ μετῆλθε βίον ἐν τινι φροντιστηρίῳ ἐπὶ ἀγροῦ, Τιλμογνῶν ὄνομα τοῦτω διακειμένῳ, ἐπεισι τῇ Ἀντιόχου, ἀμύνειν τῷ Φλαβιανῷ βουλόμενον, ὡς κἀνταῦθα οὐ μικρά τινα συμβῆναι. Εἴτε οὖν ἐκ τῶν προτέρων, εἴτε καὶ ἐκ τῶν δευτέρων, ἧ καὶ ἐξ ἀμφοῖν, ὁ Φλαβιανὸς ἐκβάλλεται (c), κατακρηθεὶς Πέτρας οἰκεῖν πρὸς ταῖς ἐσχατιαῖς τῶν Παλαιστίνων κειμένας.

simul, Flavianus sede sua expellitur, et Petras, quod oppidum est in finibus Palæstinæ situm, relegatur.

VARIÆ LECTIONES.

⁷⁵ C. C. ἐθήρευσεν ὁ βασ.

VALESII ADNOTATIONES.

(61) Ὑπὸ Ξεναῖα ἀνδρὶ. Ultima vox delenda est, utpote superflua, et quæ nescio unde in hunc locum irrepsit. Quod si eam hic retinere vellemus, scribendum esset ἀνδρὸς Πέρσου. Refertur enim ad verbum πεισθέντες. Erat certe Xenaias iste natione Persa, ut testantur Theophanes, Nicephorus et alii.

(62) Κυνηγικῆς μοναχοί. Nicephorus in cap. 27

VARIORUM.

(c) Φλαβιανὸς ἐκβάλλεται. Flavianus anno 512 in exsilium missus est in Castellum quod Petra di-

rum esse, si imperii compos fieret. Hanc ille charitam Macedonio sacrorum vasorum custodi commendaverat. Hæc autem idcirco egerat Euphemius, quod Anastasius Manichæorum sectæ addictus esse a plerisque crederetur. Postquam igitur Macedonius episcopalem sedem adeptus esset, Anastasius 365 cautionem suam reddi sibi voluit, asserens contumeliam fieri imperio, si supra memoratum chirographum in Ecclesia reconditum servaretur. Sed cum Macedonius strenue admodum resisteret, seque fidem proditurum negaret, omni insidiarum genere eum appetiit Anastasius, ut episcopatum ei adimeret. Inducti sunt igitur in iudicium pueri quidam calumniatores, qui tum se, tum Macedonium, turpis flagitii falso accusarent. Verum ubi deprehensum est, Macedonio abscissa esse genitalia, ad alias artes conversi sunt; donec tandem consilio celeris magistri officiorum, clam ex episcopali sede abcessit. In ejectione autem Flaviani, alia quoque adjecerunt. Incidimus enim in senes quosdam decrepitos, qui cuncta quæ Flaviani pontificatu acciderant, memoria tenebant. Hi affirmabant, monachos regionis quæ Cynegica dicitur, et quotquot in prima Syriarum provincia sedes habebant, inductos a Xenaia: erat autem Xenaias episcopus Hierapolis quæ vicina est Antiochiæ, et Græco vocabulo Philoxenus dicebatur: in unum collectos, subito in urbem irrupisse cum maximo tumultu et contumacia, compellentes Flavianum, ut Chalcedonensem synodum, et Leonis epistolam, sub anathemate damnaret. Quod cum Flavianus ægre admodum ferret, et monachi maximo impetu instarent, plebs civitatis insurgens adversus monachos, plurimos eorum interfecit, adeo ut ingens eorum numerus Orontem fluvium pro tumulo sortitus sit, cadaveribus in gurgite sepultis. Accidit et aliud quidpiam, priore illo nequaquam levius. Monachi enim Syriæ Cœles quæ nunc secunda Syria appellatur; cum impense saverent Flaviano, propterea quod is in monasterio quodam quod situm erat in agro qui Tilmognus dicitur, monasticam egisset vitam, subito Antiochiam advolarunt, ut Flavianum defenderent: ita ut tum quoque et non exigua evenerint mala. Sive igitur ob priora illa, sive ob

Dea quæ posteriore loco retulimus, sive ob utraque

libri xvi, monasterium esse existimavit ita dictum a Cynegio quodam ejus conditore. Mihi tamen verisimilius videtur regionem esse Syriæ ita dictam, in qua plura essent monasteria. Hujus regionis meminit Theophanes in *Chronico*, pag. 151, ubi de Alamundari in Syriam irruptione scribit, καὶ ἔλαυσεν τὰ ἐξω Χαλκίδος, καὶ τὴν Κυνηγίαν χώραν.

citur, ubi confessor Christi in Domino requievit, inquit Marcellinus in *Chronico*.

366 CAP. XXXII.

De Severo episcopo Antiochiæ.

Ejecto igitur Flaviano, Severus ad episcopatum Antiochensis Ecclesiæ promotus est, anno urbis Antiochiæ quingentesimo sexagesimo primo, mense Dio, indictione sexta currentis tunc circuli. Quo tempore vero hæc scribimus, annus est Antiochenorum sexcentessimus quadragesimus primus. Hic Severus patriam habuit Sozopolim, unam ex urbibus provinciæ Pisidiæ. Ac primum quidem Beryti causidici operam dederat. Postea vero, relicto jurisprudentiæ studio, cum sacrum baptismum suscepisset in ecclesia admirandi martyris Leontii, qui in urbe Phœnices maritimæ Tripoli, summo honore colitur, illico monasticam vitam amplexus est in quodam monasterio quod inter civitatem Gazam et oppidum Majumam in medio itineris po-

A

ΚΕΦΑΛ. ΛΓ'.

Περὶ Σεβήρου ἐπισκόπου Ἀντιοχείας.

Ἐκθεβλημένου τοίνυν Φλαβιανοῦ, Σεβήρος ἐπὶ τὸν ἱερατικὸν τῆς Ἀντιοχείας θρόνον ἀνέεισι, χρηματιζούσης τῆς πόλεως ἔτος πρῶτον καὶ ἐξηκοστὸν καὶ πεντακοσιοστὸν (62'), ἀνὰ τὸν Δῖον μῆνα, τῆς ἑκτῆς ἐπινεμήσεως (d) τοῦ τηνικάδε κύκλου (63)· κατὰ τὴν δὲ τὴν γραφὴν χρηματιζούσης πρῶτον τεσσαρακοστὸν καὶ ἑξακοσιοστὸν ἔτος. Ὅς πατρίδα τὴν Σιζοπολιτῶν κληρωσάμενος, ἡ μία τοῦ Πισιδῶν ἐστὶν ἔθνους, δικανικοῖς πρώην ἐσχολάκει λόγοις ἀνὰ τὴν Βηρυτιῶν· ἐκ δὲ τῆς τῶν νόμων ἀσκήσεως εὐθὺ τοῦ ἀγίου μεταλαβὼν βαπτίσματος ἀνὰ τὸ ἱερὸν τέμενος Λεοντίου τοῦ θεσπεσίου μάρτυρος, τοῦ ἐπὶ τῆς Τριπολιτῶν Φοινίκης παράλου (64) τιμωμένου, ἐπὶ τὸν μονήρη βίον μετέλθεν ἐν τινὶ φροντιστηρίῳ (65), ἀνὰ τὸν μέσον χώρον κειμένῳ Γάζης τοῦ πολίσματος καὶ τοῦ λεγο-

B

VALESII ANNOTATIONES.

(62') Ἔτος πρῶτον καὶ ἐξηκοστὸν καὶ πεντακοσιοστὸν. Fuit hic annus Christi 513. Primus enim annus Antiochenorum, vulgarem Christi natalem præcedit annis 48. Severus igitur Antiochenum episcopatum occupavit anno natalis Dominici 513 mense Novembri, indictione sexta. Ita Marcellinus Comes in *Chronico* indict. 6, Clementino et Probo coss. Severus Eutychetis perfidiæ cultor, Anastasio Cæsare volente, sedem Flaviani antistitis ex monacho factus episcopus occupavit. Operæ pretium est Severi doctrinam ex Abulpharagio referre, sub *Dynast. vii*, pag. 148, in versione Lat. Pocockii, pag. 95, ubi de Severo sic scribit. « Severus patriarcha Antiochenus libros multos composuit ad astruendam scientiam de natura una e naturis duabus divina et humana, sine mistione, confusione, aut corruptione; verum ita ut eo modo, quo fuerunt, manerent; sicut natura hominis duabus naturis animæ et corporis constat, et corpus duabus naturis materiæ et formæ; ita ut nec anima in corpus mutetur, nec materia in formam, vel e contra. »

Quæ ipsissima est hodiernorum Jacobitarum sententia [Habessini se Jacobitas, de Jacobo quodam Dioscorigi sectatore denominant] quæ ceu eadem cum Eutychianismo a veteribus et recentioribus *Historiæ ecclesiasticæ* scriptoribus proponitur: quod stare nequit, si Eutyches naturas in Christo confudit et commiscuit. Hoc enim supposito, sequitur Severum Eutychetis hæresin ex parte correxisse, et una natura concessa, confusionem tamen et commistionem divinitatis atque humanitatis negavisse: quod mihi verisimillimum videtur; quia, ut antehac monuimus, *Æthiopes Eutychetem propter confusionem naturarum damnant*; quod non fieret, si idem cum illo sentirent. (Job. Ludolfus, *Comment. in Hist. Æthiop.*, p. 461.)

(63) Τοῦ τηνικάδε κύκλου. Hæc verba in interpretatione sua omisit Christophorus. Est autem hic sensus horum verborum. Anno sexto indictionalis circuli qui tunc erat. Etenim indictio circulus est annorum quindecim, quibus finitis alter circulus incipit annorum totidem. Ἐπινέμῃσιν τοῦ κύκλου, vocat Evagrius partitionem circuli quindeccennalis, quam Latini indictionem vocant. Sed cum

Evagrius mense Dio, id est Novembri, Severum ordinatum esse dicat, indictione septima id factum sit oportet. Nova enim indictio cœperat a mense Septembri. Eodem modo locutus est Evagrius supra in capite 12, libri ii, ubi de terræ motu qui Antiochiæ contigit Leonis Augusti temporibus, ita dicit. Ἀνὰ τὴν ἐνδεκάτην ἐπινέμῃσιν τοῦ κύκλου, id est, anno undecimo partitionis circuli. Sic in edicto decimo tertio Justiniani: Μέχρι τῆς δευτέρας ἐπινεμήσεως τοῦ παρωχηκότος κύκλου.

(64) Φοινίκης παράλου. Duplex erat Phœnice: altera maritima, Græcis παράλος seu παραλία dicta: cujus metropolis fuit Tyrus. Altera Libanensis nominata, cujus caput fuit Emesa, ut docent *Notitiæ veteres*. In Phœnice maritima urbs fuit Tripolis notissima. In ea urbe cultum fuisse Leontium martyrem testatur Evagrius. Is est Leontius, cujus mentio fit in *Menologio*, die 18 mensis Julii. In huius martyris æde baptizatum esse Severum testantur monachi in libello oblato Menæ patriarchæ, qui refertur in act. 5, synodi Constantinopolitanæ sub Menæ.

(65) Ἐν τινὶ φροντιστηρίῳ. Liberatus in *Breviario*, cap. 19, de Severo ita scribit: Is enim Severus cum sederet prius in monasterio, non suscipiebat Zenonis edictum, nec Petrum Moggum. Deinde sedens in abbatis Romani et Mamæ qui post eum præfuit monasterio, exinde missus est permanere Constantinopoli apocrisarius; et fit inter eos qui Petri Moggi erant. Hæc Liberati narratio longe dissentit ab Evagrio. Nam Evagrius ait Severum primo quidem fuisse monachum in monasterio quod erat inter Majumam et Gazam. Idque confirmat etiam Theophanes. Postea vero sedisse in monasterio Nephali abbatis, quod erat in Ægypto, ut docet Evagrius in capite 22 huius libri. Ex quo monasterio pulsum Severum, ait venisse Constantinopolim. Liberatus vero in duobus quidem monasteriis Severum sedisse scribit. Non tamen ejectum esse ex monasterio, sed apocrisarium factum fuisse testatur. Cujus autem apocrisarius fuerit, non dicit. Ego apocrisarium monachorum Orientis, qui ejusdem cum ipso sectæ erant, fuisse existimo. Sic Theonas apocrisarius dicitur monasteriorum Palæstinæ in actione prima synodi Constantinopolitanæ sub Menæ. Idque confirmat Evagrius hoc loco.

D

VARIORUM.

(d) Ἔτος πρῶτον καὶ ἐξηκοστὸν καὶ πεντακοσιοστὸν — ἑκτῆς ἐπινεμ. . . Valesius in notis Marcellini *Chronicon* secutus, hunc annum Antiochenum cum an. Chr. 513, copulat, et loco indictionis sextæ, indict. septimam substituit. Verum juxta

rationes Cl. Pagii, annus Antiochenus DLXI Kalendis Septembribus anni Chr. 512 inchoatur; adeoque numerus indictionis ab Evagrio positus recte se habet. Vid. ipsum Pagium ad ann. 513, n. 2 et 4. W. Lowth.

μένου Μαιουμά τοῦ πολιχνίου· ἐνθα καὶ Πέτρος ὁ Ἰδὴρ (66) τῆς αὐτῆς Γάζης προεδρεύσας, καὶ σὺν Τιμοθέῳ τῷ Αἰλούρῳ πεφευγώς, διὰ τῶν αὐτῶν ἦλθε σκαμμάτων, πολὺν λόγον ἑαυτῷ καταλελοιπώς. Καὶ Νηφαλίῳ μὲν ὁ Σεβήρος διαλογικῶς συμπλέκεται, τῆς αὐτῆς αὐτῷ πρότερον καθεστῶτι μοίρας περὶ τὴν μίαν φύσιν· ὕστερον δὲ τῆς ἐν Καλχηδόνι συνόδου καὶ τῶν δύο πρεσβευόντων φύσεις ἐπὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, γενομένων. Ἐξελαίνεται δὲ πρὸς αὐτοῦ Νηφαλίου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ τοῦ οἰκείου φροντιστηρίου, μεθ' ἐτέρων πολλῶν τὰ παραπλήσια δοξαζόντων αὐτῷ. Ἐνθεν ἐπὶ τὴν βασιλέως ἀνεισι πόλιν, ὑπὲρ τε αὐτοῦ καὶ τῶν ἅμα αὐτῷ ἐξεληλαμένων πρεσβεύων· καὶ Ἀναστασίῳ τῷ βασιλεῖ γνῶριμος καθίσταται, ὥς τὰ περὶ τούτων τῷ συγγράψαντι τὸν Σεβήρου βίον ἀνείληπται. Συνοδικὰς τοίνυν ἐπιστολάς (67) γράφων ὁ Σεβήρος, ῥητῶς τὴν ἐν Καλχηδόνι σύνοδον ἀναθεματίκε· περὶ οὗ τὰ Πρὸς Ἀλκίσωνα φησι γράμματα ταυτὰ τὰ ῥήματα· τὰ μὲν συνοδικὰ Τιμοθέου (68) τοῦ νῦν Κωνσταντινουπόλεως ἐδέχθη ἐνταῦθα ἐν Παλαιστίνῃ· ἡ δὲ καθαίρεσις Μακεδονίου καὶ Φλαβιανοῦ οὐκ ἐδέχθη· ἀλλ' οὐδὲ τὰ συνοδικὰ Σεβήρου. Ἀλλὰ καὶ οἰκοδομήσαντες (69) ἐνταῦθα, ἀτιμασθέντες καὶ ὕβρισθέντες ἄξιως ἔφυγον, τῆς πόλεως ἐπ' αὐτοὺς (70) τοῦ δήμου τε καὶ τῶν μοναχῶν κινήθοντων. Καὶ ἡ μὲν Παλαιστίνη ἐν τούτοις ἦν. Τῶν δὲ ὑπ' Ἀντιοχείᾳ (71), οἱ μὲν συναπαχθέντες ὑπήχθησαν, ἐξ ὧν ἐστὶ καὶ Μαρῖνος ὁ Βηρυτοῦ ἐπίσκοπος· οἱ δὲ, βία καὶ ἀνάγκῃ συνέθεντο τοῖς συνοδικοῖς Σεβήρου, ἀναθεματισμὸν ἔχουσιν ἅμα τῆς συνόδου καὶ τῶν λοιπῶν τῶν εἰρηκότων δύο φύσεις ἢ ἰδιότητας ἐπὶ τοῦ Κυρίου, τῆς σαρκὸς καὶ τῆς θεότητος· οἱ δὲ, μετὰ τὸ ἐξ ἀνάγκης συνθέσθαι μεταβαλλόμενοι ἀνεκαλέσαντο. Ὡς εἰσὶν οἱ ὑπὸ Ἀπάμειαν ἐπίσκοποι. Ἄλλοι δὲ καθόλου οὐκ ἠνέσχοντο συνθέσθαι. Ὡς εἰσὶν Ἰουλιανὸς ὁ Βοστρῶν καὶ Ἐπιφάνιος ὁ Τύρου, καὶ ἄλλοι τινὲς, ὡς φασί, τῶν ἐπισκόπων. Οἱ δὲ Ἰσαυροὶ νῦν ἀνανήψαντες,

A situm est. Quo in loco Petrus quoque Iberus, qui ejusdem Gazæ episcopus fuit, et qui cum Timotheo Æluro in exsilium missus est, monasticum vivendi genus excoluit, crebrisque hominum sermonibus celebratus est. Porro Severus quodam die, disputatione habita congressus est cum Nephalio: qui prius quidem idem cum ipso senserat de unica Christi natura: postea vero defensoribus Chalcedonensis synodi et iis qui duas in Domino nostro Jesu Christo naturas prædicabant, sese adjunxerat. Ab hoc igitur Nephalio et a monachis qui cum illo erant, Severus una cum illis qui opinioni ejus adhærebant, ejectus est ex monasterio. Qui mox ad regiam urbem perrexit, tam pro se, quam pro illis qui una cum ipso expulsi fuerant, legationem obiturus. **367** Hoc modo ad notitiam et familiaritatem imperatoris Anastasii pervenit, ut pluribus refert is qui vitam Severi conscripsit. Porro Severus in epistolis suis synodicis, Chalcedonensem synodum diserte anathematizavit. Qua de re monachi Palæstinæ in litteris ad Alcisonem ita scribunt. Synodicæ quidem epistolæ Timothei Constantino-politani hic in Palæstina susceptæ sunt. Macedonii vero et Flaviani depositio haudquaquam suscepta est. Sed neque Severi synodicæ susceptæ sunt litteræ. Verum hi qui eas attulerant, contumelia et probris affecti, sicut merebantur, fugam abripuerunt, cum populus civitatis et monachi adversus eos insurrexissent. Et Palæstina quidem hoc in statu erat. Eorum vero qui Antiochiæ subjacent, alii quidem per fraudem inducti sunt. Ex quorum numero est Marinus episcopus Beryti. Alii vero vi ac necessitate compulsi, consenserunt Severi synodicis, quibus anathema continebatur, tam adversus synodum Chalcedonensem, quam adversus reliquos qui duas in Domino nostro naturas aut proprietates dixerant, alteram carnis, alteram deitatis. Quidam cum necessitate adacti consensissent, postea

VALESH ANNOTATIONES.

(66) Πέτρος ὁ Ἰδὴρ. De hoc Petro Ibero jam locutus est Evagrius in lib. ii. cap. 8. Ejusdem Petri mentio fit in libello monachorum ad Menam patriarcham qui refertur in actione 5 synodi Constantinopol. sub Mena, ubi de Severo ita scribunt, τοιγαροῦν καὶ τὸν Ἰδὴρα Πέτρον κατὰ ταύτῃν δέχεται, κοινωνεῖ δὲ καὶ τοῖς λοιποῖς ἀκεφάλοις.

(67) Συνοδικὰς τοίνυν ἐπιστολάς. Intelligit synodicas quas scripsit Severus ad Timotheum Constantinopolitanum episcopum et ad Joannem Nicæotam episcopum Alexandriæ. His enim communicasse Severum docet Liberatus in *Breviario*, c. 19. Certe Theophanes in *Chronico*, pag. 135, scribit Timotheum, cum Severi nomen diptychis inserere voluisset, prohibitum esse a populo Constantinopolitano.

(68) Τὰ μὲν συνοδικὰ Τιμοθέου. Maximam huic loco lucem affert Theophanes. Is, pag. 135, scribit Timotheum synodicas litteras et depositionem Macedonii ad universos episcopos misisse ut iis subscriberent: et infirmiores quidem, imp. metu utriusque libello subscripsisse. Eos vero qui fortiori animo præditi essent, neutri subscribere voluisse. Quosdam autem mediam viam insistentes, Timothei quidem synodicis subscripsisse, Macedonii vero depositioni nequaquam subscripsisse. Ex his

igitur mediis fuerunt episcopi Palæstinæ, ut testantur hic monachi in epistola ad Alcisonem.

(69) Ἀλλὰ καὶ οἰκοδομήσαντες. Procul dubio scribendum est οἱ κομίσαντες, quemadmodum legitur in Nicephoro. Qui etiam una voce auctor est hoc modo, οἱ κομίσαντες ἐνταῦθα, sed et in codice Telleriano plane scriptum inveni οἱ κομίσαντες, etc.

(70) Τῆς πόλεως ἐπ' αὐτοὺς. Apud Nicephorum hic locus aliter distinguitur, hoc scilicet modo. Ἐφυγον τῆς πόλεως· ἐπ' αὐτοὺς τοῦ δήμου τε καὶ τῶν μοναχῶν κινήθοντων. Quam quidem distinctionem magis probo.

(71) Τῶν δὲ ὑπ' Ἀντιοχείᾳ. Nicephorus scriptum habet ἐν Ἀντιοχείᾳ, quod non probo. Neque enim de Antiochia loquuntur monachi Palæstinæ, sed de episcopis qui subjacebant sedi Antiochenæ. Nam cum antea locuti essent de rebus Palæstinæ, quæ subjacebat patriarchæ Hierosolymitano, transeunt jam ad episcopos Orientis qui subjacebant patriarchæ Antiocheno; ac primum quidem nominant Marinum episcopum Beryti, quæ urbs est Phœnicæ. Erat autem Phœnicæ sub dispositione patriarchæ Antiocheni, quemadmodum convenerat in Chalcedonensi synodo inter Maximum Antiochenum et Juvenalem Hierosolymitanum.

mutati sententiam revocarunt : inter quos sunt A
episcopi qui subjacent Apameæ. Nonnulli consen-
tire penitus recusarunt. Ex quorum numero est
Julianus episcopus Bostræ, et Epiphanius Tyri, et
alii quidam, ut aiunt, episcopi. Isauri vero tandem
ad sanam mentem reversi, pristinum quidem erro-
rem suum jam damnant. Severum autem cum se-
ctatoribus suis anathematizant. Quidam etiam ex iis
qui sub Severo sunt episcopi et clerici, relictis
propriis Ecclesiis, aufugerunt. Ex quibus est Julia-
nus episcopus Bostræ et Petrus Damasci, qui apud
nos degunt. Mamas item : hic autem unus fuisse
videbatur ex duobus antesignanis Dioscorianorum.
a quibus Severus ipse fuerat institutus : cum eorum
arrogantiam improbasset. *Et paulo post.* Monasteria
plurimæ civitates una cum **368** suis episcopis in
pro nobis, ora ne intremus in tentationem, domine sanctissime et maxime honorande Pater noster.

CAP. XXXIV.

*De libello depositionis ad eundem Severum misso
a Cosma et Severiano.*

Sed quoniam supradictæ litteræ testantur, epi-
scopos qui subiacebant Ecclesiæ Apamenorum, a
Severi communione recessisse : adjiciamus hic,
si placet, ea quæ a Patribus accepimus, licet nullis
adhuc historiarum monumentis sint prodita. Co-
smas episcopus nostræ Epiphaniæ quam Orontes
fluvius alluit, et Severianus episcopus vicinæ
urbis Arethusæ, synodicis Severi litteris commoti,
cum ab ejus communione sese abruptissent, libellum
depositionis ad eum mittunt, Antiochenæ Ecclesiæ
etiamtum præidentem. Porro hunc libellum Aure-
liano cuidam tradiderunt, archidiacono Epipha-
niensis Ecclesiæ. Qui quoniam Severum ipsum,
tantique episcopatus fastum reformidabat : simul
atque Antiochiam venit, amictus muliebri veste ad
Severum accessit, jocans ac lasciviens, modisque
omnibus similans se mulierem esse. Velo denique
quo caput contexerat, ad pectus usque demisso,
lamentans atque altum suspirans, et obtestans,
specie supplicis libelli Severo procedenti deposi-
tionem tradit. Cumque omnes latuisset, ex turba
quæ Severum sequebatur, se subduxit : fugaque
arrepta, salutem sibi quæsivit, priusquam Severus
ea quæ in libello scripta erant, cognovisset. Seve-
rus tamen, quamvis libellum suscepisset, et quæ in
illo continebantur didicisset, nihilominus in sede
sua permansit ad obitum usque Anastasii. Porro
cum Anastasius ea quæ Severo acciderant compe-
risset : neque enim silendum est Anastasii factum

ἐαυτῶν μὲν καταγινώσκουσιν ἐπὶ τῇ προτέρᾳ ἐξα-
πάτῃ· Σεβήρον δὲ καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ ἀναθεματίζου-
σιν. Ἕτεροι δὲ τῶν ὑπὸ Σεβήρον ἐπισκόπων, καὶ
κληρικῶν, τὰς Ἐκκλησίας ἀφέντες, ἔφυγον. Ὡς
ἐστὶ καὶ ὁ Βοστρῶν Ἰουλιανὸς καὶ Πέτρος ὁ Δαμα-
σκοῦ, ἐνταῦθα διάγοντες· ἀλλὰ καὶ Μάμας (72). εἷς
δὲ οὗτος τῶν δοξάντων δύο ἐξάρχων εἶναι τῶν Διοσκο-
ριανῶν, ὑφ' ὧν καὶ Σεβήρος κατήχθη (73), καταγνοὺς
αὐτῶν τῆς αὐθαδείας. Καὶ μεθέτερα. Τὰ δὲ ἐνταῦθα
μοναστήρια, καὶ αὐτὰ τὰ Ἱεροσόλυμα ὁμονοοῦσι σὺν
Θεῷ περὶ τὴν ὁρθὴν πίστιν, καὶ ἄλλαι δὲ πλεῖσται
πόλεις μετὰ τῶν ἐπισκόπων. Περὶ ὧν ἀπάντων καὶ
ἡμῶν προσεύχου μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμὸν, δέ-
σποτα ἀγιώτατε καὶ τιμιώτατε ἡμῶν Πάτερ.

vero quæ hic sunt, et ipsa Hierosolyma, aliæ item
recta fide consentiunt. Pro quibus universis, et

ΚΕΦΑΛ. ΛΔ'.

*Περὶ τῆς πεμφθείσης αὐτῷ καθαιρέσεως ὑπὸ
Κοσμᾶ καὶ Σεβηριανοῦ.*

Ἐπειδὴ τοίνυν ταῦτα τὰ γράμματα λέγει τοὺς ὑπὸ
Ἀπάμειαν ἱερέας (74) ἀποπηδῆσαι ἀπὸ Σεβήρου, φέρε
τί προσθῶμεν ὅπερ ἐς ἡμᾶς πατρόθεν διέβη, εἰ καὶ
ἱστορία μέχρι νῦν οὐκ ἀνέλιγται. Κοσμᾶς τὴν ἡμε-
τέραν ἐπισκοπὴν Ἐπιφάνειαν, ἣ τὸν Ὀρόντην σύν-
οικον ἔχει, καὶ Σεβήριανὸς Ἀρέθουσαν τὴν ἀστυγεί-
τονα, πρὸς τὰ συνοδικὰ Σευήρου ταραχθέντες, καὶ
τῆς ἐκείνου κοινωνίας ἑαυτοὺς ἀπορρήξαντες, βι-
βλίον καθαιρέσεως αὐτῷ διαπέμπονται ἐς ἐτι τὴν
Ἀντιόχου πόλιν ἐπισκοποῦντι. Ἐγχειρίζουσι δὲ τὸ
βιβλίον Αὐρηλιανῷ, τῷ τῶν διακόνων πρώτῳ τῆς
Ἐπιφανέων. Ὅς ἐπειδὴ τὸν Σευήρον ἐδεδοίκει, καὶ
τὸν τῆς τοσαύτης ἐπισκοπῆς ὄγκον, ὅτε τὴν Ἀντιό-
χου κατεῖληφει, ἐσθῆτα γυναικείαν ἑαυτῷ περιβίς,
προσῆει τῷ Σευήρῳ, αἰκιζόμενός τε καὶ θρυπτούμε-
νος καὶ διὰ πάντων τὸ εἶναι γυνὴ σχηματιζόμενος,
καὶ τὸ κατὰ τῆς κεφαλῆς φάρος μέχρι τῶν στέρνων
καθεῖς, ὀλοφυρόμενός τε καὶ μύχιον ποτνιώμενος,
ἱκετηρίας τινὸς προσχήματι προϊόντι τῷ Σευήρῳ τὴν
καθαίρεσιν ἐπιδίδωσι. Καὶ πάντας διαλαθὼν, τοῦ
ἐπομένου ἔξαισιν ὁμίλου, καὶ ὁρασμῷ τὴν σωτηρίαν
ὠνεῖται, πρὶν τὸν Σευήρον τὰ ἐν τῷ βιβλίῳ κείμενα
γινῶναι. Ὅμως δ' οὖν ὁ Σευήρος καὶ τὸ βιβλίον δε-
ξάμενος καὶ τὰ ἐν αὐτῷ συνελθὼν, τῷ οἰκείῳ προσεκαρ-
τέρησε θρόνῳ, μέχρι τῆς Ἀναστασίου τελευτῆς. Ὡς
οὖν Ἀναστάσιος τὰ ἐπὶ Σευήρῳ γεγεννημένα διέγνω,
ἱστορητέον γὰρ τὴν πρᾶξιν φιλανθρώπως τῷ Ἀνα-
στασίῳ διεσκευασμένην, προστάττει Ἀσιατικῷ τὴν
στρατιωτικὴν ἀρχὴν (75) τῆς ἐν Φοινίκῃ Λιβανησίᾳ

VALESII ANNOTATIONES.

(72) Ἀλλὰ καὶ Μάμας. Hujus Mamæ mentionem
facit Liberatus in cap. 19 Breviarii, ita scribens de
Severo. Deinde sedens in abbatis Romani et Mamæ
qui post eum præfuit, monasterio, deinde missus est
permanere Constantinopoli apocrisiarius. Duo igitur
illi Dioscoritarum antesignani a quibus institutus
fuerat Severus, sunt Romanus et Mamas, abbates
monasterii illius quod erat inter Majumam et Ga-
zam. Certe Theophanes, in Chronico, monasterium
illud τῶν ἀποσχιστῶν μοναχῶν appellat, id est,
schismaticorum monachorum.

(73) Ὑφ' ὧν καὶ Σεβήρος κατήχθη. Malim scri-
bere κατηχῆθη. Mamas enim et Romanus abbates
Severum instituerant, ut supra diximus ex Libe-
rato.

(74) Τοὺς ὑπὸ Ἀπάμειαν ἱερέας. Apamia me-
tropolis erat Syriæ Cœles, seu secundæ, cui subje-
ctæ erant Epiphania et Arethusa, ut docent Notitiæ
veteres.

(75) Τὴν Ἀσιατικὴν ἀρχήν. Hunc locum resti-
tuimus ex optimis codicibus Florentino et Telleria-
no, in quibus ita scribitur, τὴν στρατιωτικὴν ἀρχήν

ἐπιτραπέντι, Κοσμάν καὶ Σευηριανὸν τῶν οἰκείων ἐξελάσαι θρόνων, διότι τῷ Σευήρῳ τῆς καθαιρέσεως τὸ βιβλίον πεπόμφασιν. Ὅς ἐπειδὴ τὰ τῆς ἐφ᾽ αὐτῶν κατελήφει μέρη, πολλοὺς τε τῶν Κοσμά καὶ Σευηριανοῦ δογμάτων ἀντεχομένους εὔρε, μάλα τε γενικῶς αὐτῶν ἀντιποιούμενας τὰς σφῶν πόλεις, ἀνήγαγε τῷ Ἀναστασίῳ, ἀναιμωτὶ μὴ δύνασθαι τούτους τῶν οἰκείων φυγαδεύειν θρόνων. Τοσοῦτον τοιγαροῦν περιῆν φιλανθρωπίας τῷ Ἀναστασίῳ, ὥς διαβρόχην γράφαι τῷ Ἀσιατικῷ, μηδὲν βούλεσθαι, παρελθεῖν (76), μηδ' ἂν εἰ μέγα τε καὶ ἀξιόλογον ἦ, εἴπερ αἵματος ῥάνις ἐκχέοιτο. Ἐν τούτοις μὲν οὖν τὰ κατὰ τὰς Ἐκκλησίας πανταχοῦ γῆς καθειστήκει, μέχρι τῆς Ἀναστασίου βασιλείας· ὃν καὶ ὥς ἐναντίον τῆς ἐν Καλχηδόνι συνόδου τινὲς κρίναντες, τῶν ἱερῶν περιεῖλον δέλτων· ἐν δὲ ταῖς Ἱεροσολύμοις καὶ ζῶν ἀνεθεματίσθη.

ΚΕΦΑΛ. ΛΕ'.

Περὶ τῆς τῶν τυράννων Ἰσαύρων καθαιρέσεως.

Οὐκ ἀπὸ δὲ τρόπου καθ' ἣν ἐτύχομεν προκαταβληκότες ὑπόσχεσιν, καὶ τὰ ἕτερα λόγου ἄξια ὑπὸ τοῖς Ἀναστασίου χρόνοις γενομένοις (77) συνάψαι τῇ ἱστορίᾳ. Λογγίνος ὁ Ζήνωνος ὁμαιμος (e), τὴν ἐνεγκαμένην ὥς προοδεδήγηται κατεληφώς, τὸν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα πόλεμον ἀναφανδὸν ἀναζώννυται. Καὶ πολλῶν ἐνθεν τε χάκειθεν συναθροισθεισῶν δυνάμεων, μεθ' ὧν καὶ Κόνων ἐτύγγανεν ὢν, ἐπίσκοπος τῆς ἐν Ἀπαμείᾳ τῆς Σύρων ἐπαρχίας γεγονώς, τοῖς Ἰσαύροις ὥς Ἰσαυρος συνεστράτευσε. Τέλος ἐπιτίθεται τῷ πολέμῳ. Τῶν μὲν Ἰσαύρων τῶν συστρατευσάντων τῷ Λογγίνῳ πανωλεθρία φθαρέντων· τῶν δὲ κεφαλῶν Λογγίνου καὶ Θεοδώρου (78) πρὸς Ἰωάννου⁷⁸ τοῦ Σκύθου σταλειςῶν ἀνὰ τὴν βασιλέως πόλιν. Ἀς καὶ ἐν κοντοῖς περιαρτήσας ὁ βασιλεὺς ἐν ταῖς καλουμέναις Συκαῖς ἀντιπέραν τῆς Κωνσταντινου καίμενης ἐπηώρησεν· ἡδὺ θέαμα τοῖς Βυζαντίοις, ἀνθ' ὧν κακῶς πρὸς Ζήνωνος καὶ τῶν Ἰσαύρων ἐπεπόνθεσαν. Καὶ ὁ ἕτερος δὲ Λογγίνος, τὸ πολὺ τῆς τυραννίδος συνέχων, ὁ ἐπὶ κλην Σελινούντιος, καὶ Ἰνδῆς σὺν αὐτῷ, πρὸς Ἰωάννου τοῦ ἐπὶ κλην Κυρτοῦ στέλλονται τῷ Ἀναστασίῳ ζωγρεῖν· ὁ μάλιστα τὸν

A plenum elementiae atque humanitatis; mandavit Asiatico duci Phoenices Libanensis, ut Cosmam ac Severianum sedibus suis expelleret, eo quod depositionis libellum ad Severum mittere ausi essent. Qui cum ad Orientis partes venisset, et doctrinam Cosmae ac Severiani a multis defendi reperisset, urbesque illorum admodum strenue pro suis episcopis propugnare, retulit ad Anastasium, episcopos istos propriis sedibus exturbari citra caedem non posse. Tantum porro humanitatis inerat in Anastasio, ut diserte ad Asiaticum rescripserit, nolle se quidquam ad exitum perducere, quamvis magnum atque eximium, si vel gutta sanguinis effundenda esset. Res igitur ecclesiasticae per universum terrarum orbem hoc in statu erant usque ad principatum Anastasii. Quem nonnulli cum synodi Chalcedonensis inimicum esse judicassent, nomen ejus ex sacris tabulis expunxerunt; Hierosolymis vero etiam vivus ac spirans anathematizatus est.

CAP. XXXV.

De extincta Isaurorum tyrannide.

Porro non absurdum fuerit hoc loco, si res quoque alias memoratu dignas quae Anastasii temporibus acciderunt, juxta id quod antea polliciti sumus, huic historiae attexamus. Longinus Zenonis consanguineus, cum in patriam suam, sicut antea commemoratum est, advenisset, palam adversus imperatorem bellum suscepit. Plurimis igitur collectis utrinque copiis, in quibus erat etiam Conon, Apamiae in Syria olim episcopus, qui una cum Isauris, utpote Isaurus militabat, bellum tandem hujusmodi exitu terminatum est. Isauri quidem qui una cum Longino militaverant, omnes ad internecionem caesi; Longini vero ac Theodori capita, ab Joanne Scythia Constantinopolim missa sunt. Quae imperator contis suffixa circumferri, et in suburbano Sycensi, quod ex adverso Byzantii situm est, suspendi jussit: quod spectaculum Constantinopolitanis gratissimum fuit, ob mala quae a Zenone et ab Isauris perpassi fuerant. Alter vero Longinus, cognomento Selinuntius, praecipuum robur tyrannicae factionis, et cum illo Indes ab Joanne, cognomento Gibbo, vivi capti

VARIAE LECTIONES.

⁷⁸ καὶ Ἰωάννου.

VALESII ANNOTATIONES.

τῆς ἐν Φοινίκῃ Λιβανησίας. Duplex erat Phoenice, ut jam supra notavi: altera maritima, altera Libanensis dicta. Praerat huic provinciae dux Phoenices, de quo vide *Notitiam imperii Rom.*

(76) Μηδὲν βούλεσθαι παρελθεῖν. Melius, ni fallor, scriberetur προελθεῖν.

(77) Χρόνοις γενομένοις. Assentior Henrico Savilio, qui ad oram sui codicis emendavit γενόμε-

να, etc. Idem initium capitis ita corrigit, οὐκ ἀπὸ τρόπου δὲ, etc., posset etiam scribi οὐκ ἀπὸ τόπου δὲ, ac fortasse commodius. Idem est enim ac si diceret οὐκ ἄτοπον. Pro γενομένοις, codex Tellerianus scriptum habet γεγεννημένοις.

(78) Καὶ Θεοδώρου. Athenodorum hunc vocat Marcellinus comes in *Chronico*, Anastasio Aug. solo cos. et Theophanes in *Chronico*, p. 118.

VARIORUM.

(e) Λογγίνος ὁ Ζήνωνος ὁμαιμος. Vertit Valesius Longinus Zenonis consanguineus; qui tamen supra, cap. 29. Longinum cum Evagrio Zenonis fratrem in sua versione appellarat. Et quidem recte; cum Graecum ibi habeat Λογγίνον Ζήνωνος ἀδελφόν;

neque enim vox haec ἀδελφός eo in loco aliud quam frater significare potest. (PAGIUS, ad annum 498.) Profligatum est autem hoc bellum Isauricum anno 497, ut idem testatur ibid.

sunt, et ad imperatorem Anastasium missi. Quæ res et imperatorem et populum Constantinopolitanum magnopere recreavit, cum Longinus et Indes, tanquam in triumphali pompa, per vicos urbis et in circo traducerentur, catenas ferreas collo ac manibus circumjectas gestantes. Ex eo tempore munera quæ vocabantur Isaurica, in principis ærarium inferri cœpere. Id erat aurum quod Barbaris quot annis pendebatur, librarum scilicet quinque millia.

370 CAP. XXXVI.

Quomodo Saraceni pacem cum Romanis fecerunt.

Sed et barbari, quos Scenitas vocant, non sine suo ipsorum damno insultarunt imperio Romano, Mesopotamiam et utramque Phœnicem et Palæstinam provincias depopulati. Verum a ducibus Romanis qui in singulis provinciis erant, gravi clade affecti, postmodum quiescere, cum universa gens pacem cum Romanis fecisset.

CAP. XXXVII.

De expugnatione Amidæ, et de conditu urbis Daras.

Persæ quoque, regnante apud ipsos Cavade, fœdus rupere: et relictis propriis sedibus, primum quidem in Armenias cum exercitu invaserunt. Cumque oppidulum Theodosiopolim cepissent, Amidam versus, quæ urbs Mesopotamiæ est satis munita, iter fecere. Hanc quoque diuturna obsidione cinctam tandem ceperunt. Sed imperator Romanorum, non sine ingenti labore, eam postea instauravit. Quod si quis singula accurate cupit cognoscere, et diligentem cunctorum quæ gesta sunt narrationem perlegere, is Eustathium legat, qui luculentissime et summo cum labore maximeque elegantia, harum rerum historiam conscripsit. Qui cum ad hæc usque tempora historiam suam perduxisset, excessit e vita, res gestas anno imperii Anastasii duodecimo persecutus. Finito hoc bello, Anastasius

τε βασιλέα, τούς τε Βυζαντίους τεθεράπευκε, θριάμβου δίκην ἀνά τὰς λεωφόρους τῆς πόλεως, ἀνά τε τὴν ἵπποδρομίαν Λογγίνου τε καὶ Ἰνδοῦ περιενεχθέντων, καὶ τῶν ἐκ σιδήρου πεποιημένων ἀλύσεων ἀνά τοὺς αὐχένας καὶ τὰς χεῖρας περιβεβλημένων. Ἐντεῦθεν καὶ τὰ καλούμενα πρῶτην Ἰσαυρικὰ (79) τοῖς βασιλικοῖς ἐσηνέχθη ἡ θησαυροῖς. Ἦν δὲ ἄρα τοῦτο, χρυσίον ἐς ἑκάστον ἔτος Βαρβάρους χορηγούμενον, πεντακισχιλίας ἔλκον λίτρας.

ΚΕΦΑΛ. ΛΖ'.

Περὶ τῶν Σκηνητῶν βαρβάρων, ὡς ἐσπείσαντο πρὸς Ῥωμαίους.

Ἐπεκώμασαν οὐκ εἰς τὸ συνοῖσον σφίσι κατὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐπικρατείας καὶ οἱ Σκηνηταὶ βάρβαροι, τάτε τῆς μέσης τῶν ποταμῶν τάτε τῆς Φοινίκεως ἑκατέρας (80) καὶ τὰ Παλαιστινῶν ληϊσάμενοι πράγματα. Οἵπερ κακῶς παρὰ τῶν ἑκασταχοῦ στρατηγούντων παθόντες, ὕστερον τὴν ἡσυχίαν ἤγαγον, πρὸς Ῥωμαίους πασσυδεῖ σπείσάμενοι.

ΚΕΦΑΛ. ΛΖ'.

Περὶ τῆς ἐν Ἀμίδῃ πολιορκήσεως, καὶ κτίσεως τοῦ Δάρας.

Ἀλλὰ καὶ Πέρσαι παρασπονδήσαντες (f) ὑπὸ Καβάδῃ τῷ βασιλεῖ, καὶ τὰ οἰκεῖα καταλελοιπότες ἦθη, πρῶτα μὲν Ἀρμενίαις ἐπεστράτευσαν, καὶ πολίχνιον ἐπὶ κλῆν Θεοδοσιούπολιν ἐλόντες, ἐς Ἀμίδαν πύλιν (81) ὄχυράν τῆς μέσης τῶν ποταμῶν ἀφικνουῦνται. Καὶ ταύτην ἐκπολιορκήσαντες εἶλον. Ἦν αὖθις ὁ Ῥωμαίων βασιλεὺς πολλοῖς ἀνενεώσατο πόνοις. Εἰ τὴν δὲ φίλον λεπτῶς τὰ περὶ τούτων εἰδέναι, καὶ τῇ ἀκριθείᾳ πάντων ἐπεξελεῖν, Εὐσταθίῳ εὖ μάλα σοφῶς μετὰ πολλοῦ τοῦ πόνου καὶ τῆς ἐς ἄγαν κομψείας, ἱστορεῖται τε καὶ συγγέγραπται. Ὅς μέχρι τῆς γραφῆς ταύτης ἱστορήσας, τοῖς ἀπελθοῦσι συναριθμεῖται, δωδέκατον ἔτος τῆς Ἀναστασίου καταλελοιπῶς βασιλείας. Μετὰ γοῦν τὸν πόλεμον (g) τοῦτον, ὁ Ἀναστάσιος Δάρας χωρίον τῆς μέσης τῶν ποταμῶν πρὸς ταῖς ἐσχατιαῖς τῆς Ῥωμαίων ἐπικρατείας

VARIE LECTIONES.

⁷⁶ ἐπηνέχθη.

VALESII ANNOTATIONES.

(79) *Τὰ καλούμενα Ἰσαυρικὰ.* Donativum intelligit quod Hillus tyrannus Isaurus adjecerat, et imp. Zeno invitatus, reconciliationis gratia, iisdem largitus fuerat. Quod donativum Anastasius imperator Isauris pendere cum recusasset. Isauri Romanis bellum intulerunt, ut scribit Jord. in lib. *De success. regnorum*.

(80) *Φοινίκεως ἑκατέρας.* Scribendum est Φοινίκης, ut legitur apud Nicephorum in cap. 55, lib. xvii. Porro jam supra notavimus duplicem fuisse Phœnicem: alteram Libanensem, alteram Maritimam dictam. Nec illud omittendum est, eam

provinciam a Latinis interdum dici Phœnicem a nominativo Phœnix. Certe in tabula itineraria Peutingerorum, Syria Phœnix dicitur, et in *Notitia imperii Rom.* Dux Phœnicis scribitur in mss. codicibus. Nec aliter scriptum inveni apud Hegesippum in lib. iii, cap. 20.

(81) *Ἀμίδαν πόλιν.* Marcellinus comes in *Chronico* hanc urbem a Persis captam esse dicit indicatione decima, Probo et Avieno coss. id est anno Christi 502. Anastasii autem imp. undecimo. Vide Procopium in libro primo Persicorum.

VARIORUM.

(f) *Πέρσαι παρασπονδήσαντες.* Persæ anno 422, pacem cum Romanis ad annos centum pepigerant: ideoque juxta pacta, ad annum 522, vigere debuerat: rupta est tamen anno 502, id est, duodecimo imp. Anastasii; quod testatur Evagrius nos-
ter, lib. i, c. 19.

(g) *Μετὰ γοῦν τὸν πόλεμον.* Finitum est hoc bellum Persicum anno Chr. 505 constructa Anastasiopolis eo loci ubi Daras castrum antea stetit anno 507, Anastasio ter consule. Vid. Procop. *De bello Persico*, lib. i, c. 10.

κείμενον, καὶ μεθόριον ὥσπερ ἑκατέρας πολιτείας A καθεστώς, ἐξ ἀγροῦ πόλιν εἶναι ποιεῖ· καρτερῶ τε τειχίσας περιδύω, οἰκοδομίας τε διαφόρους ἐκπρεπείς περιθεῖς, ἐκκλησιῶν τε, καὶ μὲν καὶ ἐτέρων εὐαγῶν οἰκῶν, βασιλείων τε στοῶν, καὶ δημοσίων βαλανείων, καὶ ἄλλων αἷς αἱ ἐπίσημοι τῶν πόλεων ἐγκαλλωπίζονται. Λέγεται δὲ πρὸς τινων Δάρας τὸ χωρίον προσηγορίαν λαχεῖν, διότι Δαρεῖον αὐτόθι κατηγωνίσατο παντάπασιν Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδὼν ὁ Φιλίππου.

ΚΕΦΑΛ. ΛΗ'.

Περὶ τοῦ μακροῦ τείχους.

Μέγιστον δὲ τῷ ⁷⁷ αὐτῷ βασιλεῖ κατεῖργασται, B καὶ μνήμης ἄξιον, καὶ τὸ μακρὸν καλούμενον τεῖχος (82), καλῶς τῆς Θράκης κείμενον· ὅπερ δίσταται μὲν τῆς Κωνσταντινουπόλεως σταδίοις ὀγδοήκοντα μάλιστα καὶ διακοσίοις· ἑκατέραν δὲ θάλατταν περιλαμβάνει ἐπὶ σταδίου εἴκοσι καὶ τετρακοσίους, δίχην πορθμοῦ τινος· τὴν τε πόλιν μικροῦ νῆσον ἀντὶ χερρόνησου ποιήσαν, τοὺς τε βουλομένους διαπορθμεύων ἀσφαλέστατα ἀπὸ τοῦ καλουμένου Πόντου ἐς τὴν Προποντίδα καὶ τὴν Θράκιον θάλατταν· εἶργον τοὺς τε ἐκθέοντας Βαρβάρους, ἐκ τοῦ καλουμένου Εὐξείνου Πόντου, Κόλχων τε τῆς Μαιώτιδος λίμνης καὶ τῶν ὑπὲρ τὸν Καύκασον, καὶ τοὺς κατὰ τὴν Εὐρώπην ἐκκεχυμένους.

ΚΕΦΑΛ. ΛΘ'.

Περὶ τοῦ λεγομένου χρυσαργύρου, καὶ ὡς ἀνεῖλεν αὐτὸν Ἀναστάσιος.

Ὑπερμέγεθες δὲ κατεπράχθη αὐτῷ θεῖόν τι χρῆμα, ἡ τοῦ καλουμένου χρυσαργύρου (h) ἐς τέλος κωλύμη· ἦν καὶ λεκτέον, τῆς Θουκυδίδου γλώσσης, ἡ καὶ μείζονός τε καὶ κομψοτέρας ἐπιδεομένην. Λέξω δὲ κάγω, οὐ λόγῳ ⁷⁸ πεποιθώς, τῇ δὲ πράξει πίσυνος. Ἐπέκειτό τι τῇ τοσαύτῃ καὶ τηλικαύτῃ τῶν Ῥωμαίων πολιτεία τέλος ἐλεεινόν τε καὶ θεομισές, καὶ βαρβάρων αὐτῶν ἀνάξιον, μή τι γε δὴ τῆς Ῥωμαίων Χριστιανικωτάτης βασιλείας· ὃ μέχρις αὐτοῦ, ἀνθρώτου λέγειν οὐκ ἔχω παροφθὲν, αὐτὸς ἀνεῖλε βασιλικώτατα. Ἐπέκειτο δὲ ἐτέροις τε πολλοῖς ἐξ ἐράνου τὴν τροφὴν πορίζουσι, καὶ ταῖς ἀπεμπωλούσαις τὴν D

locum quemdam Mesopotamiæ Daras dictum, situm in finibus imperii Romani, ac veluti confinium quoddam Romanæ ac Persicæ ditionis, ex agro urbem fecit: cum et firmissimis mœnibus eum cinxisset, et variis ædificiis miræ venustatis exornasset, ecclesiarum scilicet et aliarum ædium sacrarum, porticuum item et publicarum balnearum, reliquorum denique operum quibus illustriores urbes gloriari solent. Porro aiunt nonnulli, locum istum Daras idcirco esse nominatum, quod Alexander Macedo Philippi filius, illic Dariumfunditus devicerit.

371 CAP. XXXVIII.

De longo muro.

Idem Anastasius opus maximum et memoratu dignissimum perfecit, quod longum murum vulgo appellant, in Thracia loco admodum opportuno situm. Distat autem Constantinopoli stadiis plus minus ducentis octoginta, et utrumque complectitur mare, ad quadringenta ac viginti stadia instar freti cujusdam excurrrens, et urbem regiam ex peninsula fere insulam efficiens, eosque qui trajicere voluerint, a Ponto ad Propontidem et ad mare Thracium commodissime transportans. Barbaros quoque qui ex Ponto Euxino et ex Colchide ac Mæotide palude, et ex locis supra Caucasum sitis excursionses faciunt, eos item qui ex Europa effundi solent, objectu suo repellit.

CAP. XXXIX.

C *De vectigali quod chrysargyrum vocant, et quomodo sublatum sit ab Anastasio.*

Res præterea eximia ac plane divina, ab eodem imperatore gesta est, vectigalis scilicet quod chrysargyrum dicebatur, abolitio. Qua de re nunc dicendum est, quamvis Thucydidis eloquentia, aut etiam præstantiore ac disertiore lingua ad eam rem opus esset. Ego vero non eloquentia, sed facti magnitudine confisus, rem narrabo. Romanorum reipublicæ tam longe lateque diffusæ, impositum erat vectigal miserabile prorsus Deoque invisum, et Barbaris ipsis indignum, nedum christianissimo Romanorum imperio conveniens. Quod D ad Anastasii usque tempora nescio quamobrem

VARIÆ LECTIONES.

⁷⁷ C. C. μέγιστον δέ τι τῷ. ⁷⁸ οὐ τῷ λόγῳ.

VALESH ANNOTATIONES.

(82) Καὶ τὸ μακρὸν καλούμενον τεῖχος. Delenda est particula καὶ, utpote inutilis et superflua. Porro hic murus ex conditoris nomine dictus est Anastasianus: conditus est autem Anastasio Aug. ter cos. anno Christi 507, ut scribit auctor *Chronici Alexandrini*. De hoc muro Suidas ita scribit in voce τεῖχος· Ἀναστάσιος ὁ βασιλεὺς χτίζει τὸ μακρὸν τεῖχος πρὸς ἑξ μιλίων τῆς πόλεως, διατείνας ἐκ τῆς

κατὰ ἄρκτον θαλάσσης εἰς μεσημβρίαν. Id est: Anastasius imp. longum murum exstruxit, sexagesimo milliario ab urbe Constantinopoli. Protenditur autem a mari quod est ad septentrionem usque ad mare quod est ad meridiem. Et longitudo quidem ejus continet quadraginta millia, latitudo vero pedes viginti. Plura vide apud Petrum Gillium in libro. 1, *De topographia urbis Constantinop.* cap. 21.

VARIORUM.

(h) Χρυσαργύρου. Sustulit Anastasius chrysargyrum tributum et venationes sive pugnas cum bestiis publicas, imperii sui decennialibus, hoc

est anno Ch. 500, ut testatur Theophanes in *Chronico*.

neglectum atque toleratum, ipse regali magnificentia sustulit. Impositum autem erat tum aliis compluribus qui stipe collaticia victitabant, tum mulierculis quæ corpore quæstum faciebant, et per abdita atque obscura urbis loca in cellis meritoriis ad stuprum prostabant: masculis præterea qui muliebria passi fuerant, nec naturam solum ipsam, verum etiam rempublicam ignominia affliciebant. Adeo ut collatio ista vice legis proclamaret, licere cuivis incestam illam libidinem perpetrare. Porro impium illum ac detestandum quæstum qui ex hoc vectigali percipiebatur, exactores qui illud **372** ubique colligebant, quarto quoque anno deferebant ad summum magistratum imperii Romani: ita ut non minima pars hæc esset magistratus, et propria, ut vocant, serinia haberet, et numerarios qui ratiociniis huiusmodi præerant, viros non obscuros, qui istud munus, perinde ac reliqua, militiam esse eenserentⁿ. Quod cum didicisset Anastasius, et ad senatum retulisset, scelus hoc esse, et novum quoddam atque insolens piaculum jure merito pronuntians, lege lata sanxit ut penitus aboleretur: et

ⁿ Vide Euseb. p. 489, n. 2.

VARIAE LECTIONES.

⁷⁹ C. C. ἐς πάσας.

VALESII ANNOTATIONES.

(82^a) Ἐπὶ τῇ πρώτῃ καὶ κορυφαίᾳ τῶν ἀρχῶν. His verbis præfecturam prætorianam designare videtur Evagrius. Hæc enim vertex erat omnium dignitatum, ut loquitur Ammianus Marcellinus. Ad hanc igitur tributum chrysargyrum quarto quoque anno deferebatur. Certe tributa in arcam præfecturæ prætorianæ inferri solebant. Hinc est quod in lib. xii Codicis Theodosiani, titulo *De lustrali collatione*, legum maxima pars data est ad præfectos prætorio. Quippe lustralis collatio nihil aliud est quam chrysargyrum: aurum scilicet atque argentum negotiatoribus indictum, seu lustralis auri collatio, et auraria functio. Sic enim vocatur in eodem titulo. Utrum porro tributum, an potius vectigal dici debeat, incertum est. Τέλος quidem vocat Evagrius, quod est *vectigal*. Dicitur etiam *vectigal* in lege penultima de lustrali collatione. Aurum pœnosum id vulgo vocatum fuisse docet vetus auctor *Quæstionum Veteris ac Novi Testamenti*, in quæstione 75: *Didrachmā, inquit, capitum, vel tributū exactio intelligitur, non prædiorum: quod nunc pœnosum aurum appellatur, quia et pauperes exiguntur*. De hoc tributo elegans est locus Libanii in *Oratione contra Florentium*, pag. 427, quem hic ascribam: Λεγέσθω τοίνυν καὶ τὸ τ' ἄλλα πάντα νενικηκός· τοῦτο δὲ ἐστὶν ὁ ἀφόρητος φόρος, καὶ χρυσός, φρίττειν προσιούσας ποιῶν τὰς δεινὰς πεντετηρίδας. Ὄνομα μὲν γὰρ εὐπρεπὲς ἀπὸ τῶν ἐμπόρων τῷ πόρῳ τούτῳ· τῇ θαλάττῃ δὲ ἐκείνῳ εἰς διάδοσιν χρωμένων, οἷς μόλις ἄρτου [Sic edit. Paris, lege ἄρτον] προσφέρουσιν αἱ χεῖρες, ἀπόλλυνται· διαφεύγει δὲ οὐδὲ νευρορῥάφος. Οὕς ἐγὼ πολλάκις εἶδον τὴν σμίλιν εἰς οὐρανὸν ἀφροντας, ὁμνύοντας μὲν ἐν αὐτῇ τὰ πάντα εἶναι σφίσι. Οὐ μὴν τοῦτό γε αὐτοὺς ἀπαλλάττει τῶν ἐγκωμίων, καὶ ὑλακτούτων, καὶ μόνον οὐ δακνόντων· οὗτος ὁ καιρὸς, ὃ βασιλεῦ, πλείω τὴν δουλείαν καθίστησιν, ἐκβάλλων ἐλευθερίας τοὺς ὑπὸ τῶν γονέων πωλούμενους, οὐχ ἵνα αὐτοῖς δέξηται τὴν τιμὴν τὸ χιθῶτον, ἀλλ' ἵνα αὐτὴν ἰδῶσιν εἰς τὴν τοῦ κατεπείγοντος δεξιὰν ἐρχομένην. Quæ sic interpreto. Jam vero dicamus etiam malum illud quod reliqua cuncta longe

A ὥραν τοῦ σώματος, καὶ χυδὴν πορνείαις ἐπὶ τοῖς κεκρυμμένοις καὶ λανθάνουσι τῆς πόλεως τόποις ἐπὶ χαμαιτυπείοις ἐκδεδομέναις, καὶ πρὸς γε, τοῖς ἡταιρηκόσι, καὶ μὴ μόνον τὴν φύσιν, ἀλλὰ καὶ τὸ πολίτευμα καθυβρίζουσιν· ὥς ἀντὶ νόμου τινὸς τὴν ἐσκομιδὴν βοᾶν, ἐπ' ἀδείας ⁷⁹ εἶναι· τὴν τοιαύτην ἀθεμιτουργίαν τοῖς βουλομένοις· καὶ τὸν ἐντεῦθεν ἀθροίζόμενον ἀνόσιόν τε καὶ ἐναγῇ πόρον, ἐπὶ τὴν πρώτην καὶ κορυφαίαν ἐσῆγον τῶν ἀρχῶν (82^a) ἀνατετραετηρίδα οἱ τοῦτον ἐκασταχοῦ συλλέγοντες, ὥς καὶ μέρος οὐκ ἐλάχιστον τῆς ἀρχῆς καθεστάναι, καὶ τῶν καλουμένων εἰδικῶν σκρινίων (83) τυχεῖν, καὶ τῶν τὰ τοιαῦτα διαψηφίζόντων (84), οὐκ ἀφανῶν ἀνδρῶν στρατεῖαν, ὥσπερ καὶ τὰς λοιπὰς ἡγουμένων τὸ πρᾶγμα. Ὁ μεμαθηκὼς ὁ Ἀναστάσιος, ἐπὶ τε τὴν γερουσίαν προσθεὶς (85), καὶ μῦθος εἶναι καὶ καινοπρεπὲς ἄγος τὸ πρᾶγμα δικαίως ἀποφηνάμενος, τεθέσπικε καθάπαξ ἀναιρεθῆναι, καὶ τοὺς τὴν εἰσπραξιν δηλοῦντας χάρτας πυρὶ παραδέδωκε. Καὶ τέλεον τὴν πρᾶξιν ἱερουργῆσαι τῷ Θεῷ βουλευθεὶς, ἵνα μή τινα τῶν μετ' αὐτὸν ἐξῇ τὰ ἀρχαῖα αὐθις ὀνειδῇ ἀνακαλέσασθαι, προσποιεῖται μὲν τὸν ἀτχάλλοντα.

C *superat. Id autem est tributum intolerabile, chrysargyrum scilicet, quo fit ut singula lustra quoties jam propinqua sunt, terrorem animis injiciant. Et nomen quidem huic collationi speciosum est ex mercatoribus. Sed cum isti mari utantur ad merces suas divendendas, ii quibus manus ægre panem suppeditant, funditus pereunt. Nec immunis ab hoc malo sutor. Quos quidem ego sæpius vidi, scalp pro ad cælum sublato, jurantes in eo sua omnia reposita esse. Nec tamen istud eos liberat a vexatione eorum qui ipsis incumbunt, et qui latrant, ac tantum non mordent. Hoc tempus, imperator, servorum numerum auget, spoliât enim libertate eos qui a parentibus venundantur, non ut ipsi pretium venditionis in arcam suam referant; sed ut illud in manum compulsoris transire videant. In Græco textu Libanii pro διάδοσιν emendavi διάθασιν, et pro voce ἐγκωμίων substitui ἐγκειμένων.*

D (83) *Εἰδικῶν σκρινίων*. Inter officiales præfecti prætorio, quatuor numerarii recensentur in *Notitia imperii Romani*, quorum unus erat auri numerarius, id est auri lustralis seu chrysargyri. Erat enim inter officiales comitis sacrarum largitionum, primicerius scrinii aureæ massæ, et primicerius scrinii auri: ideo fortasse quod portio quædam hujus vectigalis ad arcam sacrarum largitionum deferebatur. Certe in titulo *De lustrali collatione*, exstat lex Valentiniani ad Florentium comitem sacrarum largitionum. Unde apparet aliquam partem hujus functionis aurariæ ad largitionales titulos pertinuisse.

(84) *Καὶ τῶν τὰ τοιαῦτα διαψηφίζόντων*. Numerarios intelligit auri lustralis, qui erant in officio præfectorum prætorio, ut supra dixi. Διαψηφιστοὶ enim sunt numerarii, ut jampridem notavi ad Ammianum Marcellinum, qui alio nomine etiam rationarii dicebantur.

(85) *Ἐπὶ τῇ γερουσίᾳ προσθεὶς*. Scribe meo periculo προσθεὶς. Nam προτιθέναι idem est quod referre, proponere. Emendationem nostram confirmat codex Fellerianus, in quo diserte scriptum inveni προσθεὶς, ut conjeceram.

Ἀβουλίας δὲ (86) ἑαυτοῦ κατηγορεῖ, καὶ τῆς ἐς ἄγαν ἀνοίας, λέγων· ὡς τῇ καινοδοξίᾳ τὸ πλέον δοῦς, τοῦ συνοίσοντος τῇ πολιτείᾳ παρημέληκε, καὶ τὸν τοσοῦτον πόρον ἀνέκαθεν ἐφευρημένον, καὶ τοσοῦτοις χρόνοις βεβαιωθέντα, εἰκῇ τε ἀπερισχέπτως ἀνήρτησεν, οὐ συνεὶς τὰ ἐπαρτώμενα κινδυνεύματα, ἢ τὰς στρατιωτικὰς δαπάνας, τὸ ζῶν τοῦ πολιτεύματος τεῖχος, οὐ τὰς ἐς θεραπείαν τοῦ Θεοῦ καὶ μηδὲν τῶν ἐνδοθεν δεικνύς, ἀπαγγέλλει βούλεσθαι τὸν εἰρημένον ἀνασώσασθαι πόρον. Καὶ δὴ τοὺς ἐφεστηκότας προσκαλεσάμενος, ἔφασκε μεταμελεῖσθαι μὲν, οὐκ ἔχειν δὲ ὅτι καὶ πράξει, ἢ ὅπως τὴν οἰκείαν ἁμαρτίαν διορθώσαιτο, καθάπαξ τῶν χαρτῶν καυθέντων, τῶν δυναμένων τὴν εἰσπραξίν δηλοῦν. Κἀκεῖνων δὲ οὐ τινι προσποιήσει, ταῖς δὲ ἀληθείαις τὴν πράξιν ὀδυρομένων διὰ τὸν ἐντεῦθεν αὐτοῖς περιποιούμενον ἄδικον μισθὸν, καὶ τὴν παραπλησίαν ἀπορίαν προῖσχυμένων, προὔτρεπέ τε καὶ παρεκάλει, διὰ πάσης ἰόντας ζητήσεως ἐξερευνῆσαι, εἴπερ εὐρεῖν δυνηθεῖεν διὰ τῶν ἐκασταχοῦ συγκειμένων πτυχίων τὴν τοῦ παντὸς εἰσπραξίν. Καὶ πέμψας ἐκάστῳ δαπάνας, ἐς τὴν περὶ ταῦτα συλλογὴν ἐπεμπευ, ἐπιτρέψας ἑκαστον χάρτην ταῦτα σαφηνίζειν δυνάμενον, ὅποι ἂν εὐρεθείη, πρὸς αὐτὸν ἀποκομισθῆναι, ἵνα μετὰ πολλῆς τῆς περισχέψεως καὶ τῆς ἐς ἄγαν ἀκριθείας, τὰ περὶ τούτων αὐθις συνταχθείη. Ὡς δ' οὖν μετὰ καιρὸν ἦκον οἱ τούτοις διακονούμενοι, χαρίεις τις ἐδόκει καὶ φαιδρότητι γαννύμενος ὁ Ἀναστάσιος. Ἐχαιρε δὲ καὶ ταῖς ἀληθείαις (87) τῶν ἐσπουδασμένων τετυχηκώς, καὶ ἀνηρώτα τὸν τρόπον, ὅπως τε εὐρηνται, καὶ παρὰ τίτι, καὶ εἴ τι τοιοῦτῳδε (i) καταλέλειπται. Τῶν δὲ πολλοὺς καταβεβληκέναι πόνους ἐπὶ τῇ τούτων συναγωγῇ δι᾽ ἰσχυριζομένων, ὁμνούντων τε πρὸς τοῦ βασιλέως ὡς οὐδεὶς ἕτερος χάρτης ταῦτα δηλοῦν δυνάμενος ἀνὰ πᾶν ἀπόκειται τὸ πολίτευμα, αὐθις πυρὰν ἐξῆψε μεγάλην ἐκ τῶν ἀποκομισθέντων χαρτίων, καὶ τὴν σποδιὰν ὕδασιν ἐπέκλυσεν, ἀφανίσαι τέλεον τὴν πράξιν βουλόμενος· ὥστε μὴ κόνιν, μὴ τέφραν, μήτε μὴν τι λείψανον τοῦ πράγματός ἦττον ἀποκαυθέντων φανῆναι. Ὡς ἂν δὲ μὴ τὸ κώλυμα τῆς πράξεως τοσοῦτον ἐξάραντες, δόξαιμεν ἄγνοεῖν, τί τε, καὶ ὅσα τοῖς ἀρχαιοτέροις περὶ ταύτης ἐμπαθῶς ἱστόρηται, φέρε καὶ ταῦτα παράθωραι, καὶ δείξω ψευδῇ, καὶ διαφερόντως ἐξ ὧν αὐτοὶ διεξῆλθον.

nam ex qua vectigalis hujus notitia percipi possit, in universo imperio Romano reperiri, rursus chartis quæ allatæ fuerant, in rogam conjectis, magnum excitavit incendium, et cinerem aquis mergi jussit, quo hujusmodi exactio penitus aboleretur: adeo ut nec cinis, nec favilla, nec ullum omnino hujus rei, aut combustarum chartarum vestigium relinqueretur. Sed ne, dum vectigalis hujus abolitionem tantis laudibus efferimus, ignorasse videamur quæ et qualia de hac exactione

A chartas quæ exactionis hujus notitiam continebant incendio consumpsit. Cumque hoc vectigal, tanquam holocaustum quoddam, Deo integre immolare vellet, ne quis forte ex imperatoribus qui post ipsum regnaturi erant, vetus exactionis istius probrum renovare iterum posset, dolere se simulavit. Et imprudentiæ se ipsum accusans atque extremæ dementiæ, aiebat se inani gloriæ nimium tribuentem, reipublicæ commoda neglexisse, tantumque vectigal a majoribus institutum, et tam diuturni temporis spatio confirmatum, temere et inconsiderate sustulisse: ac neque imminentia pericula, neque sumptus rei militaris, qui sunt quasi viva quædam propugnacula reipublicæ, nec eos qui ad cultum Dei necessarii sunt, animo perpendisse. B Nihil igitur eorum quæ in animo habebat declarans, velle se dixit supra memoratum vectigal restituere. Cumque eos qui vectigali præpositi erant, ad se evocasset, se quidem facti pœnitere fassus est: sed quid agendum sit nescire, nec qua ratione erratum suum emendare possit, chartis omnibus ex quibus vectigalis notitia percipi poterat, igne consumptis. Illis vero, non quidem simulate, sed reipsa atque ex animo vectigal deplorantibus, ob illicitum quæstum quem ex 373 illo percipere consueverant; et maximam perinde difficultatem prætendentibus: hortatus est eos Anastasius, ut omnibus modis scrutarentur ac pervestigarent, num forte ex tabulis quæ singulis in locis coacervatæ essent, totius vectigalis exigendi rationem possent reperire. C Constituto itaque singulis salario, ad conquirendas chartas eos misit, jubens ut quæcunque chartæ vectigalis illius notitiam suppeditare possent, ubicunque locorum repertæ essent, ad ipsum destinarentur, ut singulari solertia ac diligentia, totius vectigalis ratio iterum componeretur. Reversis autem aliquanto post iis quibus id negotii mandatum fuerat, hilaris et singulari gaudio perfusus videbatur Anastasius. Et gaudebat re vera, quippe qui id quod optabat consecutus esset. Percontabatur itaque quam ratione, et apud quos repertæ fuissent chartæ, et num ex hujusmodi monumentis quidquam superesset. Illis vero affirmantibus, multum se laborasse ut chartas istas conquirerent, et

D per principem ipsum jurantibus nullam aliam chartam

VALESI ANNOTATIONES.

(86) Ἀβουλίας δέ. Malim scribere, Ἀβουλίας τε ἑαυτοῦ κατηγορεῖ. Paulo post scribendum, Εἰκῇ τε καὶ ἀπερισχέπτως ἀνήρτηκεν.

(87) Καὶ ταῖς ἀληθείαις. Nemo non videt scribendum esse ταῖς ἀληθείαις. Quod idem est ac si

diceret ὡς ἀληθῶς. Porro hoc adverbium refertur ad vocem quæ præcedit, ἔχαιρε scilicet. Quod cum certissimum sit, mirum est tamen utrumque interpretem adverbium istud retulisse ad sequentem vocem τετυχηκώς.

VARIORUM.

(i) Τοιοῦτῳδε. Legendum τοιοῦτοδε. W. LOWTH.

veteres scripserint affectibus suis nimium indulgentes; ea nunc in medium adducamus, et falsa esse, ex iis cum maxime quæ ipsi scripserunt convincamus.

CAP. XL.

De iis quæ Zosimus scripsit de chrysargyro, et de Constantino imperatore.

Zosimus, unus ex eorum numero qui impiam ac detestandam gentilium superstitionem secuti sunt, Constantino ob id infensus, quod primus ex imperatoribus relicta execrabili Græcorum superstitione Christianam religionem amplexus esset, narrat vectigal quod Chrysargyrum dicitur, ab illo primum institutum fuisse, et ut quarto quoque anno inferretur, lege lata sancitum. Aliis præterea innumeris probris, pium et magnificentissimum Constantinum idem Zosimus proscindit. Nam et alia prorsus intoleranda ab illo excogitata esse dicit adversus cujuscunque sortis homines, et Crispum filium miserabili exitu interemptum; Faustam denique uxorem in balneo supra modum calefacto inclusam ac necatam fuisse. **374** Cumque tantorum scele-

CAP. XLI.

Invectiva in Zosimum ob ejus in Constantinum et Christianos maledicta.

Ais igitur, o scelerate atque exitiose dæmon, Constantinum, cum urbem Romæ æmulam ædificare vellet, primum quidem inter Troadem et Ilium tantæ civitatis fundamenta jecisse, et muros in sublime erexisse: postea vero cum Byzantii situm longe commodiorem reperisset, eum locum mœnibus cinxisse, et veterem urbem adeo amplificasse, et ædificiorum splendore tantopere exornasse, ut urbe Roma quæ tot annorum spatio paulatim in eam magnitudinem excreverat, non multo inferior videretur. Scribis præterea, eum annonam ex publico civibus Byzantinis tribuisse, et iis qui cum ipso Byzantium migraverant, magnam vim auri largitum esse ad privatarum ædium constructionem. Narras etiam, ut tuis verbis utar, Constantino mortuo, summam imperii ad solum Constantium ejusdem filium pervenisse, post mortem scilicet amborum ejus fratrum. Cumque Magnentius et Vetranio tyrannidem arripuissent, Constantium blanda

A

ΚΕΦΑΛ. Μ'.

Περὶ ὧν ἱστορήσῃ Ζώσιμος χάριν τοῦ χρυσργύρου, καὶ Κωνσταντίνου τοῦ βασιλέως.

Εἴρηται Ζωσίμῳ (j), ἐν τῶν τῆς ἐξαγίστου καὶ μιᾶς τῶν Ἑλλήνων θρησκείας, μηνίσαντι τῷ Κωνσταντίνῳ, ὅτι περ πρῶτος βασιλέων τὰ Χριστιανῶν εἴλετο, τὴν βδελυρὰν τῶν Ἑλλήνων καταλιπὼν δεισιδαιμονίαν, ὡς αὐτὸς πρῶτος τὸ καλούμενον Χρυσάργυρον ἐπινοήσας, ἀνὰ τετραετηρίδα τὸ τοιοῦτο τέθεικε τέλος ἐσάγεσθαι· μυρίοις τε καὶ ἄλλοις τὸν εὐσεβῆ καὶ μεγαλόδωρον βλασφημήσας Κωνσταντίνον. Φησὶ γὰρ καὶ ἕτερα ἅττα λίαν ἀνύποιστα κατὰ πάσης ἐξευρεῖν τύχης, καὶ Κρίσπον τὸν παῖδα δειλαίως ἀφανίσαι, καὶ Φαῦσταν τὴν αὐτοῦ γαμετὴν ἐν βαλανείῳ ὑπὲρ τὸ μέτρον ἐκπυρωθέντι καθεύδοντα, ἐξ ἀνθρώπων μεταγαγεῖν· καθάρσιά τε παρὰ τοῖς σφῶν ἱερεῦσι ζητοῦντα τῶν τοιούτων ἐναγῶν φόνων, καὶ μὴ τυχόντα· μηδὲ γὰρ εἶναι τούτους ἀναφανδὸν εἰπεῖν· περιτυχεῖν Αἰγυπτίῳ ἐξ Ἰθέριας ἀφιγμένῳ· καὶ πρὸς αὐτοῦ πιστωθέντα πόσης ἀμαρτάνος ἀναιρετικὴν εἶναι τὴν Χριστιανῶν πίστιν, μεταλαβεῖν ὧν ὁ Αἰγύπτιος αὐτῷ μεταδέδωκε· κἀντεῦθεν τὴν πατρίαν καταλελοιπότα νόμισιν, τῆς ἀσεβείας, ὡς αὐτὸς ἔφη, τὴν ὁρχὴν ποιήσασθαι. Καὶ ὡς μὲν καὶ ταῦτα ψευδῆ, παρὰ πόδας δείξω. Τέως δὲ τὰ περὶ τοῦ Χρυσαργύρου λελέξεται.

quidem falsa esse illico ostensurus sum. Prius vero

C

ΚΕΦΑΛ. ΜΑ'.

Ἀπότασις πρὸς Ζώσιμον ἐφ' οἷς ἐβλασφήμησε Κωνσταντίνον καὶ Χριστιανούς.

Σὺ φῆς, ὦ ἀλιτήριε καὶ παλαμναῖε δαίμων, ὡς αὐτὸς ἴσῃν τῇ Ῥώμῃ πόλιν ἀνταναστῆσαι βουλόμενος, πρῶτα μὲν ἀνὰ μέσον Τρωάδος καὶ τοῦ Ἰλίου πρὸς κατασκευὴν πόλεως τοσαύτης ἐξώρμησε, καὶ θεμελίους πηξάμενος καὶ τεῖχος ἐς ὕψος ἄρας, ἐπειδὴ γε τόπον ἐπιτηδειότερον εὔρε τὸ Βυζάντιον, οὕτω τεῖχεσιν αὐτὸ περιέβαλεν, οὕτω τὴν προτέραν εὗρνε πόλιν, τοσούτοις τε κάλλεσιν οἰκοδομιῶν ἐφαίδρυνεν, ὡς μὴ πολλῇ τῆς Ῥώμης λείπεσθαι, τοσούτοις ἔτεσι κατὰ σμικρὸν τὴν αὔξην προσλαβοῦσα (k). Φῆς δὲ ὡς καὶ τῷ δῆμῳ τῶν Βυζαντίων σίτισιν δημοσίαν ἀπένειμε, καὶ ὡς χρυσίου πάμπολυ χρῆμα τοῖς ἅμα οἱ ἀφικομένοις ἀνὰ τὸ Βυζάντιον ἐπιδέδωκεν ἐς κατασκευὴν ἰδιωτικῶν οἰκῶν. Αὐτὸς πάλιν γράφεις ἐπὶ ῥήματος, Κωνσταντίνου τελευτήσαντος, ἐς Κωνσταντίνον τὸν αὐτοῦ παῖδα μόνον τὰ πράγματα περιελθεῖν μετὰ θάνατον τοῖν αὐτοῦ ἀδελφοῖν, καὶ ὡς Μαγνηντίου καὶ Βρετανίωνος τυραννησάντων, πειθοῖ τὸν Βρετανίωνα μετῆλθε, καὶ ἀμφοῖν τοῖν

VARIORUM ANNOTATIONES.

(j) *Εἴρηται Ζωσίμῳ.* Ait Zosimus, lib. II, Constantinum chrysargyrum lustrale singulis lustris solvendum imposuisse negotiatoribus ad vilissimos usque, imo et meretricibus. Quod utrumque falsum esse demonstrat Baronius, et post eum Go-

thofredus in Commentario legis I Cod. Theod. *De lustrali collatione.*

(k) *Προσλαβοῦσα.* Legendum προσλαβούσης, si ad Romam vox referatur. W. Lowth.

στρατοπέδοις ἀλίσθεντοιν πρῶτος ὁ Κωνσταντῖος (88) A δημηγορήσας, τῆς τοῦ πατρὸς ἀνεμίμνησκε τοὺς στρατιώτας φιλοτιμίας, μεθ' οὗ πολλοὺς πολεμίους διεπόνθησαν, καὶ μεγίσταις ἐτιμήθησαν δωρεαῖς· καὶ ὡς τούτων ἀκούσαντες οἱ στρατιῶται, τὸν Βρετανίωνα τῆς ἐσθῆτος γυμνώσαντες, κατήγαγον τοῦ βήματος ἰδιώτην· καὶ ὡς οὐδὲν ἄχαρι πρὸς Κωνσταντίου πέπονθε, τοῦ παρὰ σοῦ τοσαῦτα μετὰ τοῦ πατρὸς βλασφημηθέντος. Πῶς τοίνυν ἀξιοῖς τὸν αὐτὸν οὕτω φιλότιμον, οὕτω μεγαλόδωρον γενέσθαι, καὶ οὕτω σμικρολόγον καὶ φειδωλὸν, ὡς τοιοῦτον ἐναγῇ πόρον ἐπιθεῖναι, τέλος ἀγνοῶ. Ὅτι δὲ οὐδὲ Φαῦσταν ἢ Κρίσπον ἀνεῖλεν, οὐδὲ παρὰ τινος Αἰγυπτίου διὰ ταῦτα τῶν ἡμετέρων μυστηρίων μετέσχευ, ἄκουε συγγράφοντος Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου, συνακμάσαντος Κωνσταντίνου καὶ Κρίσπου, καὶ συγγενομένου τούτοις. Σὺ γὰρ οὐδὲ ἀκοὴν γράφεις, μήτι γε δὴ ἀλήθειαν, πολλοὺς ὕστερον χρόνοις ἐπὶ Ἀρκαδίου καὶ Ὀνωρίου μέχρι σοῦ γέγραφας (89), ἢ καὶ μετ' αὐτοὺς γεγονώς. Γράφει δὲ ἐπὶ λέξεως ταῦτα, ἐν τῷ ὀγδόῳ λόγῳ (90) τῆς αὐτοῦ Ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας. Χρόνου δὲ οὐ πλείστου μετὰ γενομένου, βασιλεὺς Κωνσταντῖος τὸν πάντα βίον πραότατα, καὶ τοῖς ὑπηκόοις εὐνοϊκώτατα, τῷ τε θεῷ λόγῳ προσφιλέστατα διαθέμενος, παῖδα γνήσιον Κωνσταντῖνον αὐτοκράτορα σεβαστὴν ἀνθ' ἑαυτοῦ καταλιπὼν, κοινῷ φύσεως νόμῳ τελευτᾷ τὸν βίον. Καὶ μεθ' ἕτερα. Τούτου παῖς Κωνσταντῖος εὐθύς ἀρχόμενος, βασιλεὺς τελεώτατος καὶ σεβαστὸς πρὸς τῶν στρατοπέδων, καὶ ἔτι πολὺ τούτων πρότερον πρὸς αὐτοῦ τοῦ παμβασιλέως Θεοῦ ἀναγορευθεὶς, ζηλωτὴν ἑαυτὸν τῆς πατρικῆς περὶ τὸν ἡμέτερον λόγον εὐσεβείας κατεστήσατο. Καὶ πρὸς τῷ τέλει δὲ τῆς ἱστορίας, τούτοις φησὶ τοῖς ὀνόμασιν· Ὁ δὲ, ἀρετῇ πάσῃ θεοσεβείας ἐκπρέπων, μέγιστος, νικητὴς Κωνσταντῖνος σὺν παιδὶ Κρίσπῳ βασιλεῖ θεοφιλεστάτῳ, καὶ κατὰ πάντα τοῦ πατρὸς ὁμοίῳ τὴν οἰκείαν ἐφάν ἀπελάμβανον. Οὐκ ἂν δὲ ὁ Εὐσέβιος Κρίσπον οὕτως ἐπήνεσεν, εἰ πρὸς τοῦ πατρὸς ἀνήρητο, ἐπιβιώσας τῷ Κωνσταντίνῳ. Ὁ δὲ Θεοδώριτος ἱστορῶν

^a Euseb. pag. 492.

VALESH ANNOTATIONES.

(88) *Πρῶτος ὁ Κωνσταντῖνος*. Scribendum est Κωνσταντῖος, ut legitur in codice Telleriano, et apud Nicephorum in libro xvi, cap. 41. Et paulo post ubi legitur πολλοὺς πολεμίους διεπόνθησαν, scribendum est πολέμους, ut habet idem Nicephorus.

(89) *Μέχρι σοῦ γέγραφας*. Procul dubio scribendum est μέχρις οὗ disjunctis vocibus. Atque ita legit Nicephorus, quihæc Evagrii verba sic expressit: Οἷς καὶ τὴν συγγραφὴν ἔστησας. Quem Nicephori locum Joannes Langus non intellexit. Sic enim vertit: *Tu namque solum rumorem mutilatum mandas litteris, non veritatem ipsam, qui longo post tempore sub Honorio et Arcadio quibus historiam tuam dedicasti, et fortasse post eorum etiam tempora longius vixeris*. Sed vertendum erat: *Quibus historiam tuam terminasti*. Etenim Zosimus usque ad expugnationem urbis Romæ ab Alarico factam, opus suum perduxit, ut ex Photii *Bibliotheca* constat. Cæterum ex hoc Evagrii ac Nicephori loco, Vossius, in libro *De Historicis Græcis*, affirmat Zo-

simum vixisse temporibus Theodosii Junioris. Neuter tamen id de Zosimo dixit. Sed tantum aiunt illum sub Honorio et Arcadio quibus *Historiam* suam terminavit, aut etiam diu post illos, vixisse. Certe Zosimum hunc, circa Anastasii imperatoris tempora vixisse existimo. Nam et Olympiodorum Thebæum citat, qui sub Theodosio Juniore *historiam* suam scripsit, ut testatur Photius; et Syrianum philosophum nominat, qui Procli Diadochi magister fuit. Vixit autem Proclus temporibus Anastasii. Denique Suidas Zosimum sophistam vixisse scribit regnante Anastasio. Quem quidem existimo eundem esse cum Zosimo historiarum scriptore. Plurimi enim rhetores ac sophistæ, ad scribendam historiam se contulerunt, ut tum ex Dionysio Halicarnasseo, tum ex aliis innumeris constat. Et advocati fisci dignitas qua ornatur Zosimus, non multum abhorret a Sophistica.

(90) *Ἐν τῷ ὀγδόῳ λόγῳ*. Hic Eusebii locus legitur in cap. 28 libri viii, ex quo corrigendus est Evagrius noster.

B A verborum persuasione Vetranioni imperium ad-

B occiderit, nec ob eam causam ab homine Ægyptio sacramentum nostræ religionis acceperit, audi, si placet, testantem Eusebium Pamphili, **375** qui iisdem temporibus floruit quibus Constantinus et Crispus vixere, et qui cum iisdem sæpe versatus est. Tu enim ne auditione quidem abs te accepta scribis, nedum vera. Quippe qui principatu Arcadii et Honorii, ad quorum usque tempora historiam tuam perduxisti, aut etiam post illos vixeris. Is igitur in octavo *Ecclesiasticæ Historiæ* suæ libro ad verbum ita scribit: Haud multo post imperator Constantius, vir in omni vita placidissimus; qui et clementia in subditos, et singulari erga fidem nostram benevolentia perpetuo præditus fuerat, Constantinum proprium filium vice sua imperatorem atque Augustum relinquens, fatali morte defunctus est. *Et paulo post*: Hujus filius Constantinus, ab ipso statim exordio supremus imperator, et Augustus, a militibus, diuque antea ab omnium imperatorum Deo renuntiatus, paternæ erga fidem nostram pietatis æmulatorem se præstitit. Idem Eusebius in fine *Historiæ* his utitur verbis: Constantinus vero omnibus religionis virtutibus ornatus, et victor maximus, una cum filio Crispo Cæsare, Deo charissimo et patri undequaque simillimo, Orientem

sum recepit. Certe Eusebius, qui Constantino superstes vixit, nunquam Crispum adeo laudasset, si is a patre interfectus fuisset. Theodorus vero in historia sua narrat, Constantinum sub exitum vitae, salutari lavaero initiatum fuisse Nicomediae: cum ad id usque temporis baptismum suum distulisset, eo quod in Jordane fluvio tingi cupiebat. Ais præterea, o sceleratissime atque impurissime omnium mortalium, imperium Romanum ex quo Christiana religio caput efferre coepit, in pejus dilapsum esse, ac funditus interiisse: seu quod eorum quæ priscis temporibus contigerunt, nihil legisti: seu quod adversus veritatem voluntaria malitia ferris. Contrarium enim manifeste ostenditur, imperium scilicet Romanum simul cum fide nostra crevisse. Considera enim, quomodo circa adventum Christi Dei nostri in terras, plurimæ Macedonum urbes a Romanis eversæ sint: Albania item et Iberia cum Colchis et Arabia, in potestatem populi Romani venerint. Quomodo etiam Caius Cæsar olympiade centesima octogesima tertia, Gallos, Germanos ac Britannos qui 376 quingentas urbes habitabant, magnis præliis devicerit, et Romanorum ditioni adjunxerit, quemadmodum ab historiarum scriptoribus relatum est. Hic autem est Cæsar, qui primus post consules singulare imperium obtinuit: ex plurium deorum cultu et ex turbulentæ plebis dominatione viam sternens, ac prævium inducens monarchiæ cultum, ob eam quæ mox adventura erat monarchiam Christi. Mox universa Judæa, et finitimæ regiones imperio Romano adjunctæ sunt: adeo ut prima tunc facta sit descriptio, in qua Christus quoque una cum aliis census est: ut Bethleem oraculi quod de ipsa editum fuerat, eventum omnibus prædicaret. Nam Michæas propheta de illa ita prædixerat. « Et tu Bethleem terra Judæ, nequaquam minima es inter principes Judæ. Ex te enim egredietur mihi dux, qui regat populum meum Israel ». Ægyptus quoque post Nativitatem Christi Dei nostri, Romanorum ditioni accessit, cum Augustus Cæsar, cujus principatu natus est Christus, Antonium et Cleopatram devicisset, qui se ipsos interfecere. Post hos Cornelius Gallus, præfectus Ægypti ab Augusto Cæsare constituitur: primusque post Ptolemæos

P Euseb. pag. xvii, in notis. q Mich. v, 2.

VALESI ANNOTATIONES.

(91) *Μακεδόνων οἱ πλείους*. Diu ante adventum Christi subacta fuerat a Romanis Macedonia. Sed et Albani et Iberi ac Colchi, diu ante Natalem Christi ab iisdem Romanis superati fuerant. Proinde quæ hic dicit Evagrius, nihil ad rem faciunt. Sed de tota hac invectiva Evagrii in Zosimum, vide, si placet, *Apologiam* Joannis Leunclavii, quam ille editioni Zosimi præfixit.

(92) *Καὶ εἰκοστὴν ὀλυμπιάδα*. Sic etiam legitur in Nicephori Græcis exemplaribus. Sed scribendum est δευτέραν καὶ ὀγδοηκοστήν, ex Eusebio et auctore

A φησιν ἐν Νικομηδείᾳ τὸν Κωνσταντῖνον πρὸς αὐτῷ τῷ τέρματι τῆς βιοτῆς, τοῦ σωτηριώδους μεταλαβεῖν βαπτίσματος· ἀναβαλέσθαι δὲ μέχρι τούτου τοῦ χρόνου, ἐν Ἰορδάνῃ τῷ ποταμῷ τούτου τυχεῖν ἱμερόμενον. Φῆς δὲ, ἐξάγιστε καὶ παμμίαρε σὺ, ὡς καὶ τὰ Ῥωμαίων πράγματα, ἐξοῦ τὰ Χριστιανῶν ἐδείχθη, διεῖρύτῃ τε καὶ παντάπασιν ἀπώλετο, ἢ οὐδὲν τῶν παλαιότερων ἀνεγνωκῶς (l) εἶ, ἢ πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἐθελοκακῶν. Τοῦναντίον γὰρ διαφανῶς δείκνυται, τῇ ἡμετέρᾳ πίστει συναυξῆσαι τὰ Ῥωμαίων πράγματα. Θεὰ τοίνυν ὡς παρ' αὐτὴν τὴν ἐν ἀνθρώποις ἐπιδημίαν Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, Μακεδόνων οἱ πλείους (91) ὑπὸ Ῥωμαίων καθηρέθησαν· Ἀλβανία τε καὶ Ἰβηρία, καὶ Κόλχοι, καὶ Ἀραβίαι, Ῥωμαίοις ὑπετάγησαν. Καὶ Γάιος Καῖσαρ κατὰ τὴν τρίτην B καὶ εἰκοστὴν καὶ ἑκατοστὴν ὀλυμπιάδα (92) Γάλλους, καὶ Γερμανοὺς, καὶ Βρεττανοὺς, μεγάλους ἀγῶσιν ὑπηγάγετο, καὶ τῇ Ῥωμαίων προσηπολήσεν ἀρχῇ, πόλεις πεντακοσίας οἰκοῦντας, ὡς τοῖς ἱστορήσασιν ἀναγέγραπται. Ὅς καὶ πρῶτος μετὰ τοὺς ὑπάτους ἐμονάρχησε, προσδοποιῶν καὶ προεσάγων ἐκ πολυθείας, καὶ ὀχλοκρατίας, τῆς μοναρχίας τὸ σέβας, διὰ τὴν Χριστοῦ μέλλουσαν ὅσον οὐπω μοναρχίαν. Εὐθὺς καὶ ἡ Ἰουδαία ἅπασα, καὶ τὰ πρόσχωρα προσεκτήθη· ὡς καὶ πρῶτην τηνικάδε ἀπογραφὴν γενέσθαι, ἐν ἣ καὶ Χριστὸς συνανεγράφη, ἵνα Βηθλεὲμ τὸ πέρας τῆς περὶ αὐτὴν προφητείας δημοσιούσῃ. Λέλεκται γὰρ τῷ προφήτῃ Μιχαῖα περὶ αὐτῆς ὧδε πως· « Καὶ σὺ Βηθλεὲμ γῆ Ἰούδα, οὐδαμῶς ἐλαχίστη εἶ ἐν τοῖς ἡγεμόσιν Ἰούδα· ἐκ σοῦ C γὰρ μοι ἐξελεύσεται ἡγούμενος, ὅστις ποιμανεῖ τὸν λαόν μου τὸν Ἰσραὴλ. » Καὶ μετὰ τὴν ἀπότεξιν (93) Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, Αἴγυπτος Ῥωμαίοις προσετέθη, Αὐγούστου Καίσαρος, ἐφ' οὗ Χριστὸς ἐγεννήθη, καταγωνισαμένου παντελῶς Ἀντώνιον καὶ Κλεοπάτραν, οἳ καὶ ἑαυτοὺς διεχρήσαντο. Μεθ' οὓς Κορνῆλιος Γάλλος ἡγεμὼν Αἰγύπτου πρὸς τοῦ Αὐγούστου Καίσαρος καθίσταται, μετὰ τοὺς Πτολεμαίους πρῶτος ἄρξας Αἰγύπτου, ὡς τοῖς ἱστοριογράφοις πεπόνηται. Πόσα δὲ Πέρσαι περιεκόπησαν ὑπὸ Βεντιδίου, Κουρβούλωνος τε τοῦ Νέρωνος στρατηγοῦ, καὶ Σεύηρου, Τραϊανοῦ (94) καὶ Κάρου, Κασσίου τε καὶ Ὀδαινάθου τοῦ ἐκ Παλμύρας, καὶ Ἀπολλωνίου (95), καὶ ἐτέρων· ὅσας τε Σελεύκεια D καὶ Κτησιφῶν ἦλω, Νισίβις τε ἐπ' ἀμφοτέρω τρε-

Chronici Alexandrini.

(93) *Καὶ μετὰ τὴν ἀπότεξιν*. Fallitur Evagrius. Nam viginti plus minus annis ante Natalem Christi, Ægyptus in provinciæ formam redacta est.

(94) *Σεύηρου, Τραϊανοῦ*. Melius scriberetur Τραϊανοῦ, Σεύηρου τε καὶ Κάρου. Sic enim ordo temporum postulat. Pro Severo posset etiam scribi Verus. Hic enim de Persis insignem victoriam reportavit, ut tradunt *Historiæ Augustæ* scriptores.

(95) *Καὶ Ἀπολλωνίου*. De hoc Apollonio nihil uspiam legi.

VARIORUM.

(l) Ἀνεγνωκῶς εἶ. Delenda vox posterior. W LOWTH.

πομένη, Ἀρμένειά τε καὶ τὰ πλησιάζοντα ἔθνη Ῥωμαίοις προσετέθη, μεθ' ἑτέρων ιστορεῖς. Μικροῦ δέ με διέλαθεν ἃ σὺ γράφεις τὸν Κωνσταντῖνον καταπράξασθαι, μάλα γεννικῶς καὶ ἀνδρείως τῆς Ῥωμαίων ἐξηγησάμενον ἀρχῆς μετὰ τῆς ἡμετέρας θρησκείας, καὶ οἷα πέπονθεν Ἰουλιανὸς ὁ σὸς καὶ τῶν σῶν ὀργῶν θιασώτης, τηλικαῦτα τραύματα τῇ πολιτείᾳ καταλελοιπῶς. Εἰ δέ τι τῶν προφητευθέντων περὶ τῆς τοῦ κόσμου τελευτῆς ἢ προσέμιον εἴληφεν, ἢ καὶ τὸ πέρας δέξεται, μείζονός ἐστιν οἰκονομίας, ἢ κατὰ σέ. Ἐξετάσωμεν δὲ εἰ δοκεῖ, ὅπως οἱ τὰ Ἑλλήνων πρεσβεύσαντες βασιλεῖς, καὶ ὅπως οἱ τὰ τοῦ Χριστοῦ ζηλώσαντες, τὴν βασιλείαν ἀπέθεντο. Οὐ πρῶτος Γάιος Ἰούλιος Καῖσαρ μοναρχήσας, δολοφονηθεὶς τὸν βίον κατέστρεψεν· οὐ δεύτερον τὸν ἔκγονον Τιβερίου Γάιον τῶν ἐν τοῖς στρατεύμασιν ἔνιοι ξίφεσι διεχρήσαντο; οὐ Νέρων πρὸς τινος τῶν οἰκείων ἀνηρέθη; οὐ Γάλλος τὰ παραπλήσια πέπονθεν; Ὅθων τε καὶ Βιτέλλιος οἱ ἡγεῖς βασιλεύσαντες μόνους ἐκκαίδεκα μῆνας. Τίτον δὲ βασιλεύσαντα, οὐ Δομετιανὸς φαρμάκοις ἀδελφὸν ὄντα γε αὐτοῦ, ἀνείλεν; οὐ Δομετιανὸς πρὸς τοῦ Στεφάνου δειλαίως τῶν ἐντεῦθεν μετέστη; Τί δὲ καὶ περὶ Κομόδου φῆς; Οὐχ οὗτος ὑπὸ Ναρκίσου τὸν βίον ἀπέλειπεν; Περτίναξ⁸⁰, καὶ Ἰουλιανὸς, οὐ τῶν αὐτῶν ἔτυχον; Ἀντωνῖνος δὲ ὁ Σευήρου, οὐ Γέταν τὸν ἀδελφὸν διέφθειρε, τὰ παραπλήσια καὶ αὐτὸς παθὼν ὑπὸ Μαρτιαλίου; Τί δὲ καὶ Μακρίνος, οὐ περὶ Βυζάντιον αἰχμαλώτου δίκην περιαχθεὶς, πρὸς τῶν σφετέρων στρατιωτῶν ἐμιαυφονήθη; Καὶ Αὐρήλιος δὲ Ἀντωνῖνος ὁ ἐξ Ἑμέσης, οὐ μετὰ τῆς μητρὸς κατεσφάγη; Ὁ δὲ γε μετ' αὐτὸν Ἀλέξανδρος, οὐ τῷ αὐτῷ σὺν τῇ μητρὶ περιπέπτωκε δράματι; Τί ἂν εἴποιμεν καὶ περὶ Μαξιμίνου, πρὸς τῆς οἰκείας στρατιᾶς ἀναιρεθέντος, ἢ Γορδιανοῦ ἐπιβουλεύμασι⁸¹ Φιλίππου ὑπὸ τῶν οἰκείων στρατιωτῶν τὴν τέλειον ὑπελθόντος ἡμέραν; Λέγε δὲ σὺ, ὅπως τε Φίλιππος, καὶ ὁ μετ' αὐτὸν Δέκιος, οὐχ ὑπὸ τῶν πολεμίων διεφθάρησαν; καὶ Γάλλος δὲ καὶ Βουλουσιανός, οὐχ ὑπὸ τῶν οἰκείων δυνάμεων τῆς σφῶν ζωῆς ἐξώσθησαν; Τί δαί, καὶ Αἰμιλιανός, οὐ τοῖς αὐτοῖς περιπέπτωκεν; Οὐαλεριανός δὲ, οὐ δορυάλωτος γενόμενος, ὑπὸ Περσῶν περιήγετο; Γαλλιήνου δὲ δολοφονηθέντος, καὶ Καρίνου σφαγιασθέντος, ἐς Διοκλητιανὸν τὰ πράγματα περιέστη, καὶ οὗς αὐτὸς εἴλετο συνάρχειν αὐτῷ· ἐξ ὧν Ἐρκούλιος Μαξιμιανός καὶ Μαξέντιος ὁ τούτου παῖς, καὶ Λικίνιος δὲ, ἐς ἔσχατα διεφθάρησαν, ἐξότου δὲ Κωνσταντῖνος ὁ πανασοίδιμος παρελήφει τὴν ἀρχὴν, καὶ τὴν ἐπώνυμον αὐτῷ πάλιν δειμάμενος τῷ Χριστῷ ἀνατέθεικεν, ἄθρει δὲ μοι εἴ τις τῶν ἐν αὐτῇ βασιλείᾳ, Ἰουλιανοῦ δόξα τοῦ ἱεροφάντου σου καὶ βασιλέως, ἢ πρὸς τῶν οἰκείων ἢ τῶν ἐναντίων διεφθάρη, ἢ ὅλως τύραννος βασιλέως κατεδυνάστευσεν, ἢ μόνον Βασιλίσκου (96) ἐξώσαντος

A Ægyptum rexit, ut ab historiarum scriptoribus traditum est. Jam vero quot regiones ademptæ sint Persis a Ventidio et a Corbulone Neronis duce: a Severo item ac Trajano et Caro; a Cassio quoque et Odænatho Palmyreno et Apollonio et ab aliis: quoties præterea Seleucia et Ctesiphon urbes captæ sint; quoties Nisibis, nunc ad Romanos, nunc ad Persas transiens; Armenia denique ac finitimæ gentes Romano imperio adjunctæ fuerint; tu una cum reliquis scriptoribus refers. Sed pene omiseram ea quæ tu scribis confecta esse a Constantino, qui cum nostram religionem profiteretur, imperium Romanum strenue ac fortiter administravit: et quanta perpessus sit Julianus tuus, eorundem tecum mysteriorum particeps, qui tot ac tantas clades intulit reipublicæ. Utrum vero eorum quæ de mundi exitu prædicta sunt, aut aliquod jam pro ludium acceperit, aut finem sortiturus sit, altioris est dispensationis, quam ut tu capere possis. Expendamus autem, si placet, quonam modo imperatores qui gentilium superstitionem profitebantur, et quonam modo qui religionem Christi amplexi sunt, regnandi simul ac vivendi finem fecerint. Annon Caius Julius Cæsar, qui primus singulare imperium obtinuit, per fraudem atque insidias interfectus, ex hac luce migravit? Annon alterum Caium Tiberii nepotem, quidam milites gladiis obtruncarunt? Nunquid Nero a quodam ex domesticis trucidatus est? Annon Galba similem exitum vitæ habuit: Otho item ac Vitellius: qui tres, sedecim duntaxat mensium spatio imperarunt. Titum quoque imperatorem nunquid Domitianus ejus frater veneno interfecit? Ipse vero Domitianus nunquid a Stephano necatus, miserabili exitu periit? Quid de Commodο dices? Annon illi **377** Narcissus violentas manus intulit? Pertinax quoque et Julianus, nunquid similia passi sunt? Jam vero Antoninus Severi filius, nonne Getam fratrem interfecit, et ipse postea simili mortis genere sublatus est a Martiale? Quid Macrinus, nonne circa Byzantium captivi instar circumductus, a suis militibus nefarie trucidatus est? Aurelius item Antoninus ortus ex urbe Emesa, nonne una cum matre confossus interiit? Et qui illi successit Alexander, nonne simili exitu una cum matre interiit? Quid dicam de Maximino, qui a propriis militibus interemptus est? Quid de Gordiano, qui insidiis Philippi a militibus suis necatus ultimum diem clausi? Jam vero Philippus et Decius, dic mihi, quæso, annon ab hostibus interfecti sunt? Gallus autem et Volusianus nonne a suis exercitibus sunt necati? Æmilianus quoque nonne simili exitu interiit? Jam Valerianus, nonne in prælio captus, a Persis circumductus est? Denique Gallieno per fraudem

VARIÆ LECTIONES.

⁸⁰ C. C. Περτίναξ τε. ⁸¹ C. C. ἐπιβουλεύματι.

VALESH ANNOTATIONES.

(96) Ἡ μόνον Βασιλίσκου. In manuscripto codice Telleriano scriptum inveni, ἢ μόνου Βασιλίσκου. Mallem tamen dicere, πλὴν μόνου etc.

interfecto, et Carino obtruncato, rerum summa ad Diocletianum pervenit, et ad eos quos Diocletianus collegas imperii sibi adjunxit. Ex quibus Maximianus Herculus et filius ejus Maxentius ac Licinius, funditus deleti interierunt. Verum ex quo Constantinus omni laude dignissimus imperium suscepit, et urbem sui nominis a se conditam Christo dedicavit; circumspecte, quæso, utrum quisquam eorum qui in ea civitate imperarunt, excepto Juliano, pontifice tuo atque imperatore, vel a suis civibus, vel ab hostibus sit occisus: et an tyrannus aliquis imperatorem unquam superaverit, excepto duntaxat Basilisco, qui Zenonem imperio expulit: ab eodem tamen Zenone postea profligatus, vitam simul cum imperio amisit. De Valente quoque assentior iis quæ scribis, quippe qui Christianos tot ac tantis malis vexavit. Alium enim imperatorem præter istos, ne tu quidem potes dicere. Porro nemo existimet, hæc ab instituto historiæ ecclesiasticæ aliena esse: quin potius utilissima ac prorsus necessaria, propterea quod gentiles historiæ scriptores accuratam rerum cognitionem de industria obscurare nituntur. Verum ad reliqua Anastasii gesta jam redeamus.

CAP. XLII.

De auraria pensitne.

Ea quidem quæ superius commemoravi, præclare et pro imperatoria majestate ab Anastasio gesta sunt. Idem tamen quædam egit, prioribus illis minime respondentia. Nam et chrysoteliā, id est, auri collationem excogitavit, et militarem sumptum

378 gravissimo pretio taxavit in damnum provin-

B

ΚΕΦΑΛ. ΜΒ'.

Περὶ τῆς χρυσοτελείας.

Τὰ μὲν οὖν λελεγμένα, βασιλικῶς τῷ Ἀναστασίῳ κατώρθωτο. Πέπραχε δὲ τούτων οὐκ ἄξια, τὴν τε καλουμένην χρυσοτέλειαν (97) ἐπινοήσας, καὶ ἀπεμ-
πολήσας τὴν στρατιωτικὴν δαπάνην (98) κατὰ τῶν συντελῶν (99) ἐς τὸ βαρύτατον. Περιεῖλε δὲ καὶ τὴν τῶν φόρων ἐσπραξίν ἐκ τῶν βουλευτηρίων (1), τοὺς

VARIÆ LECTIONES.

⁸² C. G. ἐθελόκαχον.

VALESII ANNOTATIONES.

(97) *Τὴν τε καλουμένην χρυσοτέλειαν.* Quid sit χρυσοτέλεια, difficile est divinare, cum Evagrius noster nudum nomen posuisse contentus, rem ipsam exponere supersederit, nec alius, quod sciam, ex antiquis scriptoribus, hujus rei fecerit mentionem. Ego vero, quantum conjectura assequi possum, χρυσοτέλειαν nihil aliud fuisse existimo quam præstationem auri, quod pro tributaria functione a provincialibus exigi primus instituit Anastasius. Veteres enim Romani tributa in ipsis speciebus inferre consueverant, puta in tritico, hordeo, vino et oleo: ex quibus in horrea publica convectis, annona militaris et civica erogabatur. Quinetiam imperatorum sanctionibus vetitum erat ne pro speciebus exactores aurum a provincialibus exigent, ut videre est in lege 4 et 5 Codicis Theodosiani *Tributa in ipsis speciebus inferri*. Anastasius vero primus instituit, ut pro speciebus pecunia a provincialibus exigetur. Id autem colligo, partim ex vocabulo ipso χρυσοτέλεια, quo significatur auri collatio pro tributo: partim ex eo quod Evagrius toto hoc capite de tributaria functione loquitur, ut postea videbimus.

(98) *Ἀπεμπολήσας τὴν στρατιωτικὴν δαπάνην.* Hunc locum recte vertit Joannes Langus hoc modo: *Et populos suos vectigales bellicis impensis per nundinationem divenditis supra modum gravavit.* Musculus vero interpretatur: *Et militares sumptus onerosissime contra consuetas contributiones divendit.* Christophorsonus autem omnium pessime vertit hoc modo: *Et stipendia militaria, una cum exactionibus, non sine gravissimo reipublicæ detrimento divendit.* Sed nos ut rem ipsam penitus intelligamus, singula verba diligenter expendemus. Ait igitur Evagrius καὶ ἀπεμπολήσας. Id verbum Latine significat eum qui vendidit. Suidas etiam observat fraudulentam venditionem eo verbo intelligi. Duplici autem modo hæc militaris sumptus venditio intelligi potest. Nam aut Anastasius mili-

tarem sumptum locavit publicanis, quemadmodum reges nostri facere solent, qui annonæ militaris ac vestium præbitionem et alia id genus, locare soliti sunt publicanis ac redemptoribus. Aut venditio illa nihil aliud fuit quam adæratio: ita ut Anastasius militarem sumptum, vestes scilicet, arma, ac pabula quæ a provincialibus conferri solebant, gravissimo pretio taxaverit; quæ res cedebat in damnum provincialium, qui pro speciebus ipsis pretium pendere cogebantur. Atque hunc posteriorem sensum in interpretatione mea secutus sum. Per στρατιωτικὴν autem δαπάνην, intelligit Evagrius non solum stipendia militum, ut putavit Christophorsonus; sed omnem militarem sumptum, vestem scilicet arma, et cibaria. Utitur hac voce sæpius Justinianus in edicto decimo tertio, ubi etiam δαπάνας et σιτήσεις distinguit. Et σιτήσεις quidem docet fuisse annonas et capita quæ in auro solvebantur magistratibus. Δαπάναι vero cujusmodi fuerint, non explicat; sed tantum earum quoque pretia a provincialibus exacta fuisse innuit, ubi loquitur de duce Libya.

(99) *Κατὰ τῶν συντελῶν.* Quid essent συντελεῖς Musculus et Christophorsonus non intellexerunt. Sic autem dicuntur provinciales qui tributa pendebant. Glossæ veteres συντελεστής, tributarius; συντέλεια τὸ ἐπίταγμα, tributum. Sic Evagrius in lib. v, c. 13, τοὺς συντελοῦντας vocat tributarios.

(1) *Περιεῖλε τὴν τῶν φόρων ἐσπραξίν ἐκ τῶν βουλευτηρίων.* Inter onera decurionum, non postremum fuit tributorum exactio. Hi enim ex corpore suo creabant susceptores annonarum, et præpositos mansionum atque horreorum, ut patet ex Codice Theodosiano in titulo *De decurionibus*, et in titulis *De susceptoribus*. Quod tamen non ita intelligendum est, quasi soli decuriones tributa fiscalia exegerint. Nam et officiales præfecti prætorio, et officiales præsidum, tributa a provincialibus exigere consueverant, ut docet Ammianus Marcellinus, in

καλουμένους βίνδικας (2) ἐφ' ἐκάστη πόλει προβαλ-
λόμενος, ἐσηγήσει φασὶ Μαρίνου τοῦ Σύρου (3), τὴν
κορυφαίαν διέποντος τῶν ἀρχῶν, ὃν οἱ πάλαι ὑπαρ-
χον τῆς αὐλῆς ἐκάλουν. "Οθεν κατὰ ⁸³ πολὺ οἷ τε φό-
ροι διεῖρύθησαν, τὰ τε ἄνθη τῶν πόλεων διέπεσεν ⁸⁴.
Ἐν τοῖς λευκώμασι γὰρ τῶν πόλεων, οἱ εὐπατρίδαι
πρόσθεν ἐνεγράφοντο, ἐκάστης πόλεως τοὺς ἐν τοῖς
βουλευτηρίοις ἀντὶ συγκλήτου τινὸς ἐχούσης τε καὶ
ὀριζομένης.

VARIÆ LECTIONES.

⁸³ C. C. μετά. ⁸⁴ διέπεν.

VALESH ANNOTATIONES.

lib. xvii, his verbis: *Denique inusitato exemplo, id petendo Cæsar impetraverat a præfecto, ut Belgicæ secundæ multiformibus malis oppressæ dispositio sibi committeretur; ea videlicet lege, ut nec præfectianus, nec præsidialis apparitor ad solvendum quemquam urgeret.* Anastasius igitur imperator exactionem tributorum quam ex parte curabant decuriones, penitus illis ademit. Hinc est quod in edicto decimo tertio Justiniani, ubi agit de exactione tributorum Ægypti, nullam prorsus mentionem facit decurionum: sed solos scriniarios et tractatores præfecturæ prætorianæ nominat, qui tributa fiscalia a collatoribus exigebant, eaque ad duplicem mensam, sive arcam præfecturæ prætorianæ, alteram privatam, alteram generalem inferebant. Quod quidem institutum esse arbitror ab Anastasio, qui tributa non in ipsis speciebus, sed in auro inferri decreverat, ut superius observavi. Cur autem Anastasius id instituerit, hæc ratio afferri potest. Anastasius imperator, cum esset in republ. gerenda providentissimus, ut testatur Procopius, auro pacem a barbaris redimere malebat, quam ancipiti Marte cum iis configere. Quod cum ei ex voto succederet, militares numeros imminuit, quippe quibus opus non haberet, cum barbari auro deliniti pacem servarent. Itaque Suidas in voce Ἀναστάσιος, ait provincias imperii Romani, ejus temporibus propemodum vacuas militibus fuisse. Cum ergo legiones Romanæ ad tam exiguum numerum redactæ essent, nihil necesse erat tot species annonarias in horrea publica congerere. Satiùs ergo judicabat Anastasius pecunias a provincialibus exigere, quibus pacem a Barbaris redimeret.

(2) Τοὺς καλουμένους βίνδικας. Horum vindicum mentio fit in *Novellis* Justiniani, et in edicto decimo tertio. Auctor *Chronici Alexandrini*, pag. 785: Ἐν οἷς ἐσφάγη Ἀντίπατρος ὁ βίνδιξ Ἀντιοχείας. Interpres hæc verba ita vertit: *Inter quos Antipater Antiochiæ vindex seu judex occubuit.* At vindices non erant judices, sed exactioni tributorum præpositi; ut docet Justinianus in novella 124 et 125, ubi eos cum curialibus et officialibus et canonicariis atque exactoribus tributorum conjungit. Idque confirmat hic Evagrii locus. Ait enim Anastasium imperatorem exactionem tributorum ademisse curialibus, et ad vindices quos ipse instituerat transtulisse. Tributa igitur exigebant vindices a provincialibus. Idem Justinianus in edicto 13, ait Potamonem quemdam Anastasii temporibus sub specie vindicis Alexandriæ, præpositum fuisse tributorum exactioni. Sic enim interpretor hæc verba: Ποτάμωνος τηνικαῦτα τῶν δημοσίων τῆς Ἀλεξανδρέων προεστῶτος κατὰ τὸ τοῦ βίνδικος σχῆμα. Unde etiam discimus vindicem Alexandriæ præpositum fuisse exactioni τοῦ ἐξαγωγίου: id erat vectigal pro exportatione tegularum et aliarum mercium quæ ex Alexandrina urbe exportabantur.

A cialium. Præterea tributorum exactionem ademit curiis civitatum, institutis per singulas urbes vindicibus quos vocant, impulsu, ut aiunt, Marini Syri, qui supremam omnium dignitatem gerebat, quam antiqui præfecturam prætorii appellabant. Ex quo factum est ut maxima ex parte, tum tributa interciderent, tum civitatum decus imminueretur. Nam antiquitus in albo singularum urbium nobilissimi quique ascripti erant, cum unaquæque civitas eos qui in curiam erant relati, instar senatus cujusdam haberet.

B Porro ex ea pecunia quam exegerat vindex, ligna ad calefaciendas thermas publicas præbere et alia solemnia munera implere cogebatur, ut docet idem Justinianus in edicto supra memorato his verbis. Ἀναγκάσεις δὲ καὶ τὸν κατὰ καιρὸν βίνδικα τοῖς Ἀλεξανδρέων πάντα τὰ παρ' αὐτοῦ γεγνημένα δαπανήματα ποιῆσαι, ἐπὶ τε τῆς ἐκπυρώσεως τῶν δημοσίων βαλανείων, etc. Ex quibus locis quidam colligere possent, unicum fuisse vindicem in unaquaque civitate. Porro notandum est Constitutionem illam Anastasii, qua tributorum exactio curialibus adempta esse dicitur, a sequentibus imperatoribus minime observatam fuisse. Certe Justinianus in *Novellis* supra memoratis, inter eos qui tributa suo periculo exigebant ac suscipiebant, curiales diserte nominat.

(3) Ἐσηγήσει φασὶ Μαρῖνον τοῦ Σύρου. Hunc Marianum vocat imperator Justinianus in edicto decimo tertio, his verbis: Ἡ σὴ ἐνδοξότης εὗρεν ἐν τῇ πυκτῇ τῇ ἐπὶ τῶν χρόνων Ἀναστασίου τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως, ἡνίκα Μαρηνὸς, ὁ τῆς ἐνδόξου ἐπὶ αὐτῷ τὰ πράγματα ἔπραττε, etc. Id est: *Tua gloriosa magnificentia invenit in charta quadam temporibus Anastasii piæ memoriæ imperatoris, tunc cum Marianus gloriosæ memoriæ sub illo publica negotia administrabat.* Marcellinus tamen in *Chronico* Marinum vocat, indictione 5, Paulo et Musciano coss. *Die Dominico, dum jubente Anastasio Cæsare, per Marinum perque Platonem in ecclesiæ pulpito consistentes, in hymnum Trinitatis Deipassionum quaternitas additur, etc.* Et Plato quidem erat præfectus urbis Constantinopolitanæ, ut docet Victor Tunonensis, in *Chronico*; Marinus vero præfectus prætorio: quamobrem Platoni præponitur a Marcellino. Porro Cedrenus ac Zonaras, dum eandem rem narrant quam Marcellinus et Victor, Marini quidem ac Platonis nomina reticent: utriusque tamen dignitatem exprimunt; alterum λογοθέτην, alterum ἐπαρχον, nominantes. Ubi per vocem D λογοθέτην, præfectum prætorio designant, eo quod præfectus prætorio tributorum ratiocinia tractaret. Cæterum non omittendum est quod refert Zonaras, ab hoc Mariano præfecto (sic enim vocat) navali pugna superatum esse Vitalianum tyrannum ope speculorum quorundam incendiariorum, quæ a Proclo philosopho erant fabricata. Ex quibus verbis quidam suscipari possent, hunc esse Marinum Syrum discipulum Procli philosophi. Certe Nicephorus quoque in cap. ultimo libri xv, hunc Marinum Syrum appellat. Ego tamen Marinum illum Syrum qui præfectus prætorio fuit temporibus Anastasii, distinguendum esse existimo a Marino Syro philosopho qui vitam Procli conscripsit. Hic enim religione gentilis fuit, ut discimus ex veteri Epigrammate quod legitur in *Anthologia*. Ille vero Christianus fuit, ut constat ex Marcellino.

379 CAP. XLIII.

De Vitaliani tyrannide.

Porro adversus Anastasium Vitalianus insurrexit, ortus ex Thracia. Qui cum Thraciam ac Mæsiam usque ad Odessum atque Anchialum urbes vastasset, ad regiam urbem contendit, innumerabilem ducens multitudinem gentium Hunnicarum. Contra hunc missus est ab imperatore Hypatius. Qui cum a suis proditus, vivus in potestatem hostium venisset, et ingenti pretio post modum redemptus esset, totius belli administratio Cyrillo commissæ est. Ac primum quidem, prælio ancipiti pugnatum. Deinde cum varias vicissitudines habuisset pugna, tam in persequendo, quam pedem referendo, et Cyrillus superior fuisset, repente impetu facto hostes irruere cœperunt, militibus Romanis sponte terga vertentibus. Hoc modo Vitalianus Cyrillum in urbe Odesso cepit: et cuncta igni ac ferro devastans, usque ad Sycas pervenit, nihil aliud meditans quam ut urbem regiam caperet, et imperium occuparet. Sycis ergo cum Vitalianus tabernaculum suum fixisset, Marinus Syrus ejus supra mentionem feci, cum navalibus copiis ab imperatore missus est contra illum pugnaturus. Ambo igitur exercitus sibi invicem oppositi steterunt: alter a tergo Sycas habens, alter Constantinopolim. Ac primo quidem quasi pactis induciis quiescere. Deinde post aliquot excursus et missilium utrinque jactus, navali pugna acriter commissæ circa loca quæ dicuntur Bytharia, Vitalianus conversa puppe, fugam arripuit, cum multos e suo exercitu amisisset. Idem factum est ab iis qui partes illius sequebantur, tanta cum celeritate, ut postridie nemo ex hostibus circa Anaplum aut ad ipsam urbem regiam repertus sit. Posthæc Vitalianus, ut aiunt, aliquanto temporis spatium in urbe Anchialo commora-

A

ΚΕΦΑΛ. ΜΓ'.

Περὶ τῆς τυραννίδος Βιταλιανοῦ.

Τυραννεῖ τὸν Ἀναστάσιον Βιταλιανὸς (m) Θράξ γένος, ὃς τὴν τε Θράκην καὶ Μυσίαν μέχρις Ὀδυσσοῦ (4) καὶ Ἀγχιάλου δηρώσας, ἐπὶ τὴν βασιλείαν ἠπείγετο, πλῆθος ἀστάθμητον ἔχον Οὐννικῶν ἐθνῶν. Ὅπερ Ὑπάτιον ὑπαντήσαντα⁸⁵, πέπομφεν ὁ βασιλεὺς. Καὶ ἐπειδὴ πρὸς τῶν οἰκείων προδοθεὶς ὁ Ὑπάτιος ζωγρίας ἦλω, λύτρων τε μεγάλων ἀφείθη, Κύριλλος τὰς ἐπιστρατεύσεις ἐγχείριζεται, καὶ πρῶτα μὲν τῆς μάχης ἀγχωμάλου γενομένης, εἶτα καὶ πολλὰς τροπὰς δεξαμένης, ἐν τε ταῖς ὑπαγωγαῖς καὶ τοῦ Κυρίλλου τὸ πλεόν ἐσχηκότες ἐπιστροφάδην πάλιν διώξεις (5) γέγονεν, ἐθελοκακησάντων τῶν στρατιωτῶν. Καὶ οὕτω τὸν Κύριλλον ἐκ τῆς Ὀδυσσοῦ παρείληφεν ὁ Βιταλιανὸς, καὶ μέχρι τῶν καλουμένων Συκῶν τὴν ἔλασιν ἐποίησατο, πάντα δηρῶν, πάντα πυρπολῶν· οὐδὲν ἕτερον ταῖς φαντασίαις ἔχων, ἢ καὶ τὴν πόλιν αὐτὴν ἐξελεῖν, καὶ τῆς βασιλείας κρατῆσαι. Ἐν Συκαῖς δὲ αὐτοῦ σκηνησάμενου, στέλλεται πρὸς τοῦ βασιλέως Μαρίνος ὁ Σύρος, οὗ πρόσθεν ἐμνήσθημεν, μετὰ νηΐτου στρατοῦ πολεμήσων τῷ Βιταλιανῷ. Συνήτην οὖν ἄμφω τῷ στρατῷ, ὁ μὲν ἐπὶ πρύμναν τὰς Συκάς, ὁ δὲ τὴν Κωνσταντινουπόλιν ἔχων. Καὶ πρῶτον μὲν ἀνεκώχευον· εἶτα μετὰ τοὺς ἐκπλους καὶ τοὺς ἀκροβολισμοὺς μεταξὺ τοῖν δυοῖν στρατοπέδοιν, ναυμαχίας καρτερᾶς συστάσης περὶ τὰ καλούμενα Βυθάρια, φεύγει μὲν προτροπάδην πρύμναν χρουσάμενος ὁ Βιταλιανὸς, τὰ πολλὰ τῆς δυνάμεως ἀποβαλὼν. Φεύγουσι δὲ καὶ οἱ ἄμφ' αὐτὸν οὕτω τάχιστα, ὥς μηδένα πολέμιον ἀνὰ τὴν ἐξῆς περὶ τὸν Ἀνάπλου (6), ἢ περὶ τὴν πόλιν αὐτὴν εὐρεθῆναι. Φασὶ δ' οὖν τὸν Βιταλιανὸν ἐν Ἀγχιάλῳ τινὰ χρόνον διατρίψαι, τὴν ἡσυχίαν ἄγοντα. Ἐπέδραμε δὲ καὶ ἕτερον γένος Οὐννικῶν, περαιωθὲν τὰς Καππαδοκῶν πύλας (7). Πέπονθε δὲ

VARIAE LECTIONES.

⁸⁵ C. C. ὥπερ ὑπαντήσαντα. al. ὑπατήσαντα.

VALESH ANNOTATIONES.

(4) Μέχρις Ὀδυσσοῦ. Scribendum est Ὀδρυσσοῦ. Sic enim vocatur a Diodoro Siculo et a Strabone ac Stephano. Nummi quoque veteres ita scribunt, ut jam pridem notavi ad lib. xxvii Anmiani Marcellini, pag. 534. Plerique tamen Scriptores, tam Græci quam Latini, *Odyssum* eam vocant, quasi ab Ulysse dicta esset. Certe Joannes Langus *Ulyssopolim* interpretatus est, quam Nicephorus Ὀδυσσὸν dixerat in cap. 38, lib. xvi.

(5) Ἐπιστροφάδην πάλιν διώξεις. Scribendum puto unica voce παλινδιώξεις. Idem error exstat apud Nicephorum in cap. 38 libri xvi: Ἀγχωμάλου δὲ τῆς μάχης γεγενημένης, καὶ πολλὰς τὰς τροπὰς, καὶ πάλιν διώξεις λαβούσης. Quid sit autem ἐπιστροφάδην optime docet Suidas in ea voce. Certe in codice Telleriano diserte scriptum inveni παλινδιώξεις.

(6) Περὶ τὸν ἀνάπλου. Locus erat ita dictus, ut testatur Marcellinus in *Chronico*, indictione 4, Placido solo cos. Theodoricus Triarii filius rex

Gothorum, ascitis suis usque ad Anaplum quarto urbis milliaro advenit. Ejusdem mentio fit a Stephano in voce γυναικόπολις. Ἔστι καὶ γυναικῶν λιμὴν περὶ τὴν λεγομένην φιδάλειαν τὴν μεταξὺ ἀνάπλου καὶ τοῦ λεωσθενείου.

(7) Περαιωθὲν τὰς Καππαδοκῶν πύλας. Hunni Caspias portas transgressi, in Armeniam, Cappadociam et Pontum irruperunt, Anthemio et Florentio coss. anno Christi 515, ut scribunt Marcellinus et Victor Thunonensis in *Chronico*. Dicebantur autem Sabiri, teste Cedreno, vel Saber: sic enim legendum est apud Theophanem. Ex quibus scribendum videtur hoc loco περαιωθὲν τὰς Κασπίας πύλας. Certe Nicephorus in cap. 38, hunc Evagrii locum ita expressit: Καὶ ἄλλο δὲ γένος Οὐννικῶν τὴν Ῥωμαίων ἐπέδραμε· περαιωσάμενον γὰρ τὰς Κασπίας πύλας τὴν ἔω διήλθεν. Per has Caspias portas Hunni in Romanorum provincias erumpere solebant, ut docet Procopius in lib. i *Persicorum*. Ubi angustias illas egregie describit, et ab Alexan

VARIORUM.

(m) Βιταλιανός. Vitalianus Patricioli filius, rebellionem contra Anastasium orsus est anno 510, quæ extincta est anno 516.

ὑπὸ σεισμῶν ἐξαισίων ἀνὰ τοῖς αὐτοῖς χρόνοις καὶ ἡ Ῥόδος, τρίτον ἐκεῖνο πάθος, ἀωρίτων νυκτῶν. imperii Romani incursionem fecit. Per idem tempus **380** Rhodus nocte intempesta, ingenti terræ motu jam tertium concussa est.

ΚΕΦΑΛ. ΜΑ'.

Ὡς Ἀναστάσιος ἐν τῷ τρισαγίῳ ὕμνῳ τὸ, ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς, βουληθεὶς προσθεῖναι, στάσις ἐν τῷ δήμῳ καὶ ταραχὴ γέγονεν· ὅπερ φοβηθεὶς, ὑποκρινόμενος ταπεινώσιν, ταχὺ τὰς γνώμας τοῦ δήμου μετέβαλε. Καὶ περὶ τοῦ θαράτου Ἀναστασίου.

Ἀνὰ δὲ τὸ Βυζάντιον, προσθήκην τοῦ βασιλέως ἐν τῷ Τρισαγίῳ (n) βουληθέντος ποιήσασθαι τὸ, ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς, μεγίστη στάσις γέγονεν, ὡς τὰ μάλιστα τῆς Χριστιανῆς θρησκείας ἀθετουμένης· ἥς ἀρχηγὸν καὶ προστάτην γενέσθαι τὸν Μακεδόνιον, καὶ τὸν ὑπ' αὐτὸν κληρὸν, Σευῆρός φησι πρὸς Σωτήριχον γράφων (8), οὕτω μὲν ἱερατικοῦ τετυχηκῶς (ο) θρόνου, ἐπὶ δὲ τῆς βασιλείας (9) διαιτώμενος, οὔτε τοῦ κατ' αὐτὸν (10), ὡς μοι λέλεκται, σὺν ἐτέροις ἀπηλάθῃ μοναστηρίου· πρὸς τοῖς λεχθεῖσι, καὶ ἐκ τούτων οἶμαι τῶν διαβολῶν τὸν Μακεδόνιον ἐκβεβλήσθαι. Ἐντεῦθεν ἀκάθεκτα τοῦ δήμου φερομένου, οἷ τε ἐν ἀξιώσει τελοῦντες περὶ τῶν ἐσχάτων κεκινδυνεύκασιν, καὶ πολλοὶ τῶν ἐπισήμων ἐφλέχθησαν

VALESII ANNOTATIONES.

dro Macedone olim munitas fuisse testatur. Unde lucem accipit locus Hieronymi in Epitaphio Fabiolæ qui sic habet: *Ecce subito discurrentibus nuntiis, Oriens totus intremuit: ab ultima Mæotide inter glaciale Tanaim, et Massagetarum immanes populos, ubi Caucasi rupibus feras gentes Alexandri claustra cohibent, erupisse Hunnorum examina.*

(8) Σευῆρος πρὸς Σωτήριχον γράφων. Hic Sotericus episcopus erat Cæsareæ Cappadociæ, à Macedonio Constantinopolitano episcopo ordinatus. Qui postmodum ad partes Eutychianorum transgressus, impio Xenæ sese adjunxit, ut scribit Theophanes in *Chronico*. Proinde non mirum est Severum Eutychianorum antesignanum ad Soterichum sui similem litteras scripsisse, et in iis Macedonium catholicum episcopum insimulasse, tanquam seditionis auctorem. Ipse potius Severus seditionis hujus auctor fuit, qui Anastasio principi persuaserat, ut Trisagio hymno hanc clausulam adjiceret: *Qui crucifixus es pro nobis, miserere nobis*, quemadmodum scribit Cedrenus in *Chronico*. Porro hunc Trisagium hymnum Proclus Constantinopolitanus episcopus ab angelis edoctus fuerat. Quem simul atque sacerdos ad altare accesserat, hieropsaltes e pulpito canere incipiebat hoc modo, ἅγιος ὁ Θεός, ἅγιος ἰσχυρός, ἅγιος ἀθάνατος, ut scribit Jovius Monachus in lib. vi, apud Photium in *Bibliotheca*. Ob hunc hymnum graves postea tumultus in Ecclesia exorti sunt, cum Orientales quidem huic hymno subjicerent hanc clausulam, ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς, ad Jesum Christum eam referentes: Constantinopolitani vero et Occidentales additamentum illud rejicerent, ne qua passio Trinitati consubstantiali tribueretur: ejusque loco accinerent ἁγία Τριάς, ἐλέησον ἡμᾶς, ut docet Ephræmius patriarcha Antiochenus apud Photium in *Bibliotheca*. Recte ergo faciebat Macedonius, qui morem a Proclo traditum retinens, additamentum illud respuebat.

(9) Ἐπὶ δὲ τῆς βασιλείας. Male Christophorsonus hunc locum ita vertit, *vitam in aula imperatoria degebat*. Eundem quoque errorem admisit Nicephorus, qui hæc Evagrii verba sic exposuit, *ἔτι δὲ τοῖς ἀνακτόροις ἐνδιαιτώμενος*. Verum in Evagrii scribendum est, ἐπὶ δὲ τῆς βασιλείου, id est, in urbe Regia. Sic enim Evagrius Constantinopolim vocare solet, ut supra notavi. Sed et in superiori capite ita eam appellat.

(10) Οὔτε τοῦ κατ' αὐτόν. Procul dubio scribendum est ὅτε τοῦ κατ' αὐτόν, etc., quemadmodum etiam legit Nicephorus. Sic enim hæc Evagrii verba expressit: Κατ' ἐκεῖνο καιροῦ ὀπηνίχα τοῦ κατ' αὐτόν ἀπηλάθῃ μοναστηρίου. Miror tamen id ab interpretibus, Musculo scilicet et Christophorsono, animadversum non fuisse.

VARIORUM.

(n) Ἐν τῷ τρισαγίῳ. Τρισαγίος is appellatur hymnus, quo vox ἅγιος ter repetitur, his verbis: Ἄγιος ὁ Θεός, ἅγιος ἰσχυρός, ἅγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς. Quem quidem hymnum Græci multis retro sæculis, vel de lecto surgentes, vel Deo adorando se accingentes, vel mentes suas ad superna attollere volentes, recitare consueti sunt: quo etiam singulas in sacrosancta Trinitate personas adorant. Nam ἅγιος ὁ Θεός ad Patrem, ἅγιος ἰσχυρός ad Filium, ἅγιος ἀθάνατος ad Spiritum sanctum refertur; ut docet Joan. Damascenus in epistola de Trisagio; et *De orthod. fid.* lib. iii, cap. 10. Petrum Fullonem hæc verba, Ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς, Tris-

agio inseruisse, cum Balsamone plures alii consentiunt. (Guil. BEVEREGIIUS *Annot. ad canonem 81 concilii Trullani.*)

(ο) Οὕτω μὲν θρόνου ἱερατικοῦ τετυχηκῶς. Ergo hæc ad priores tumultus anno 511, CPoli excitatos referenda sunt, cum nondum adeptus esset sedem Antiochenam Severus, quam anno sequente invasit. Utroque enim anno graves tumultus exorti sunt ob clausulam, *Qui crucifixus es pro nobis, miserere nostri*, hymno Trisagio adjectam. Vid. Pagium ad ann. 51, n. a, etc.; 512, n. 8, 9. (W. LOWTHER.)

igitur ob causam commota plebs, cum amplius A
cohiberi non posset, multi nobilium atque honora-
torum in extremum discrimen venerunt, et multa
insignia urbis loca igni consumpta sunt. Cumque
populus rusticum quemdam qui monasticam exco-
lebat vitam, in ædibus Marini **381** Syri reperis-
set, caput ei amputavit, voces illas ejus suasu
hymno adjectas esse dicens. Caput quoque illius
conto præfixum circumferens, illudendo clamabat,
hostem Trinitatis illum esse. Porro seditio, uni-
versa devastans, omnique robore opposito superior,
tantopere crevit, ut imperator necessitate compul-
sus, miserandum in modum absque imperiali co-
rona ad certamen equestre, quod in circo edendum
erat, accesserit, et præcones ad populum miserit
qui proclamarent, se quidem libentissime imperio
cedere, verum fieri non posse ut omnes simul im-
perium obtinerent, quod multos consortes haud-
quaquam patitur : unumque omnino esse qui post
ipsum imperio potiturus sit. Quæ cum populus
animadvertisset, repente quasi divino quodam
impulsu actus, consilium mutavit, hortatusque est
tutus se deinceps quieturum. Post hæc Anastasius cum brevi admodum tempore superstes vixisset,
ad alteram vitam migravit : cum per annos viginti septem ac menses tres diesque totidem, im-
perium Romanum administrasset.

τόποι· καὶ τινα δὲ χωρίτην, μοναδικὸν μετιόντα
βίον εὐρὺν ὁ λεῶς ἀνὰ τοὺς οἴκους Μαρίνου τοῦ
Σύρου, τὴν κεφαλὴν ἀπέτεμε· λέγων, ὑποθήκαις
τούτου τὴν ῥῆσιν προστεθῆναι· καὶ κοντῷ περι-
αρτήσας ἀνέκραγεν ἐπιτωθάζων, ὡς αὐτὸς ἄρα τῆς
Τριάδος ἐπίβουλος εἴη. Καὶ οὕτω τὰ τῆς στάσεως
ἤρθη, πάντα ληϊζομένης καὶ πᾶσαν ἰσχὺν ὑπερβά-
σης, ὡς τὸν βασιλέα πρὸς ἀνάγκης⁸⁶ οἰκτιζόμενον,
στεφάνου ἄνευ πρὸς τὴν ἱπποδρομίαν ἀφικέσθαι,
κῆρυκας τε τῷ δήμῳ διαπέμψασθαι βοῶντας, ὡς καὶ
τὴν βασιλείαν ἐτοιμότατα μὲν ἀποτίθεται· τῶν
ἀδυνάτων δὲ καθεστάναι πάντας ἐπὶ ταύτην ἀναβῆ-
ναι, ἥκιστα πολλῶν (p) ἀνεχομένων. Ἐνα δὲ
πάντως τυγχάνειν τὸν μετ' αὐτὸν ταύτην διακυβερ-
νήσοντα. Ἀπερ θεασάμενος ὁ λεῶς, ὥσπερ ἐκ τινος
θείας ῥοπῆς μετετίθητο, καὶ παρεκάλει τὸν Ἀνα-
στάσιον τὸν στέφανον περιθέσθαι, ὑποσχόμενος τὴν
ἡσυχίαν ἄγειν. Οἷς ἐλάχιστον ἐπιβιώσας (11) χρόνον
ὁ Ἀναστάσιος, ἐπὶ τὴν ἐτέραν μετεχώρησε βιοτὴν,
ἔτεσιν ἑπτὰ καὶ εἴκοσι πρὸς τρισὶ μῆσιν (q) καὶ ἡμέ-
ραις ἵσαις, τὴν Ῥωμαίων διυθύναν βασιλείαν.

B
Anastasium, ut coronam capiti imponeret, pollici-
tus se deinceps quieturum. Post hæc Anastasius cum brevi admodum tempore superstes vixisset,
ad alteram vitam migravit : cum per annos viginti septem ac menses tres diesque totidem, im-
perium Romanum administrasset.

Finis Libri tertii Ecclesiasticæ Historiæ Evagrii.

*Τέλος τοῦ γ' Τόμου τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστο-
ρίας Εὐαγρίου.*

TOMOS TETARTOS.

LIBER QUARTUS.

*In quarto libro ecclesiasticæ Historiæ Evagrii Scho-
lastici hæc continentur.*

382 Cap. I. De imperio Justinii Senioris.

II. De Amantio eunucho, et de Theocrito; et
quomodo a Justino interfecti sunt.

III. Quomodo Justinus Vitalianum per fraudem
interemit.

IV. Qualiter Justinus, pulso Severo, Paulum in
ejus locum substituit : et quomodo Euphrasius
paulo post Antiochenam sedem obtinuit.

V. De incendiis et terræ motibus qui Antiochiæ
contigerunt : quibus obrutus Euphrasius interiit.

*Τὰδε ἔνεστιν ἐν τῷ τετάρτῳ τόμῳ τῆς Ἐκκλη-
σιαστικῆς ἱστορίας Εὐαγρίου Σχολαστικοῦ.*

A'. Περὶ τῆς Ἰουστίνου τοῦ πρώτου βασιλείας.

B'. Περὶ Ἀμαντίου τοῦ εὐνούχου καὶ Θεοκρίτου,
ὥπως τε τούτους ὁ Ἰουστίνος ἀνεῖλεν.

Γ'. Ὡς Βιταλιανὸν ἀνείλε δόλῳ ὁ Ἰουστίνος.

Δ'. Ὅπως καὶ Σευῆρον ἐξελάσας, Παῦλον ἀντεισ-
ῆγαγεν· μετολίγον δὲ καὶ Εὐφράσιος τὸν Ἀντιοχείας
θρόνον κατέσχεν.

Ε'. Περὶ τῶν γεγονότων ἐμπρησµῶν ἐν Ἀντιο-
χείᾳ καὶ σεισµῶν, ὅτε καὶ Εὐφράσιος συγχωσθεὶς
ἐτελεύτησε.

VARIÆ LECTIONES.

⁸⁶ C. C. ἀνάγκην.

VALESH ANNOTATIONES.

(11) Ἐλάχιστον ἐπιβιώσας. Imo septem integros annos post hanc seditionem vixit Anastasius.

VARIORUM.

(p) Ἀνεχομένων. Legendum ἀνεχομένην. (W. Lowth.)

(q) Καὶ ἡμέραις ἵσαις. Juxta rationes Ant. Pa-
gii Anastasius regnavit annos 27 et menses tres,
demptis totidem diebus. Vide ipsum ad ann. 518,
quo mortuus est Anastasius, n. 2. Hæresim Eu-

tychianam amplexus, inter præcipuos Ecclesiæ
hostes a quibusdam numeratur. Eodem anno, et
eadem die qua obiit Anastasius, sc. nona mersis
Julii, suffectus est Justinus in ejus locum. (W. Lowth.)

Γ'. Περὶ Ἐφραιμίου τοῦ μετὰ Εὐφράσιον.

Ζ'. Περὶ Ζωσιμᾶ καὶ Ἰωάννου τῶν θαυματουργῶν.

Η'. Περὶ καθολικῶν παθημάτων.

Θ'. Ὡς Ἰουστίνος ἐτιζῶν συμβασιλεύειν αὐτῷ τὸν Ἰουστινιανὸν εἴλετο.

Ι'. Ὅτι Ἰουστινιανὸς μὲν, τοὺς τὴν Χαλκηδόνων σύνοδον ἀποδεχομένους ἡγάπα· Θεοδώρα δὲ τοὺς ἐναντίους ἔστεργεν.

ΙΑ'. Ὡς Ἀνθιμὸν τὸν Κωνσταντινουπόλεως ὁ Σευήρος διέστρεψε, καὶ Θεοδόσιον τὸν Ἀλεξανδρείας οὗς ὁ βασιλεὺς ἐξελάσας, ἐτέρους κατέστησεν.

ΙΒ'. Ἐκ τῆς ἱστορίας Προκοπίου Καισαρέως περὶ Καβάδου τοῦ Περσῶν βασιλέως, καὶ Χοσρόου υἱοῦ αὐτοῦ.

ΙΓ'. Περὶ Ἀλαμουνδάρου, καὶ Ἀζαρέτου, καὶ τῆς ἐν Βυζαντίῳ στάσεως, τῆς ἐπὶ κλὴν λαβούσης τὸ Νίχα.

ΙΔ'. Περὶ Ὀνωρίχου τοῦ Βανδίλων ἄρχοντος, καὶ τῶν γλωσσοτομηθέντων Χριστιανῶν παρ' αὐτοῦ.

ΙΕ'. Περὶ Καθαῶνου τοῦ Μαυρουσίου.

ΙΖ'. Περὶ τῆς Βελισσαρίου κατὰ Βανδίλων ἐκστρατείας, καὶ τῆς τούτων ἐξολοθρεύσεως.

ΙΖ'. Περὶ τῶν ἀπὸ Ἀφρικῆς ἐλθόντων λαφύρων.

ΙΗ'. Περὶ τῶν ἀπὸ προσώπου Ἰησοῦ υἱοῦ Ναυῆ ἀποφυγόντων Φοινίκων.

ΙΘ'. Περὶ Θεοδερίχου τοῦ Γότθου καὶ τῶν ἐν Ῥώμῃ συμβάντων ὑπ' αὐτοῦ ἄχρι τῶν χρόνων Ἰουστινιανοῦ, καὶ ὡς πάλιν ἡ Ῥώμη ὑπὸ Ῥωμαίοις γέγονεν, Οὐτίγιδος φυγόντος ὑπὸ αὐτοῦ.

Κ'. Ὡς οἱ λεγόμενοι Ἑρουλοὶ, ἐν τοῖς χρόνοις Ἰουστινιανοῦ ἐχριστιάνισαν.

ΚΑ'. Ὡς πάλιν ὑπὸ Γότθοις γεγενησάν τὴν Ῥώμην, αὐθις ὁ Βελισάριος ἀνεσώτατο.

ΚΒ'. Ὡς καὶ Ἀδασγοὶ τηνικαῦτα ἐχριστιάνισαν.

ΚΓ'. Ὡς καὶ οἱ τὴν Τάναϊν οἰκοῦντες, τηνικαῦτα ἐχριστιάνισαν· καὶ περὶ σεισμῶν ἐν Ἑλλάδι καὶ Ἀχαΐᾳ γεγονότων.

ΚΔ'. Περὶ Ναρσοῦ τοῦ στρατηγοῦ καὶ θεοφιλείας αὐτοῦ.

ΚΕ'. Ὡς ὁ Χοσρόης φθόνῳ τακεῖς ἐπὶ ταῖς εὐημερίαις Ἰουστινιανοῦ, κατὰ Ῥωμαίων ἐστράτευσεν, καὶ πλείστας πόλεις καθεῖλε Ῥωμαϊκᾶς, ἐν αἷς καὶ τὴν μεγάλην Ἀντιόχειαν.

ΚΖ'. Περὶ τοῦ γεγονότος θαύματος ἐν Ἀπαμείᾳ τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ ξύλου τοῦ σταυροῦ.

ΚΖ'. Περὶ τῆς εἰς Ἑδεσσαν ἐκστρατείας Χοσρόου

ΚΗ'. Περὶ τοῦ γεγονότος ἐν Σεργίου πόλει θαύματος.

ΚΘ'. Περὶ τοῦ λοιμικοῦ πάθους.

Λ'. Περὶ τῆς φιλοχρηματίας, καὶ ἀπληστίας Ἰουστινιανοῦ.

ΛΑ'. Περὶ τοῦ μεγάλου ναοῦ τῆς Ἀγίας Σοφίας, καὶ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων.

ΛΒ'. Περὶ τῆς ἐν τῷ κυανῷ χρώματι τοῦ βασιλέως μανίας μᾶλλον ἢ φιλίας.

VI. De Ephramio Ephrasii successore.

VII. De Zosima et Joanne qui miraculis claruerunt.

VIII. De totius orbis calamitatibus.

IX. Quomodo Justinus adhuc vivens, collegam imperii Justinianum assumpsit.

X. Qualiter Justinianus quidem eos amabat qui Chalcedonensem synodum amplecterentur : Theodora vero eos qui synodum illam improbarent.

XI. Quomodo Severus Anthimum Constantinopolis episcopum et Theodosium episcopum Alexandriae perverterit, quibus sede sua expulsis, Justinianus alios substituit.

XII. De Cavade Persarum rege, et de filio ejus Chosroe, ex libris historiarum Procopii Cæsariensis.

XIII. De Alamundaro et Azareto : et de seditione quæ orta est Constantinopoli, cui cognomen inditum fuit Níxa.

XIV. De Hunerico Vandalorum rege, et de Christianis quibus linguam præcidi jussit.

XV. De Cabaone Mauro.

XVI. De Belisarii expeditione adversus Vandalos, eorumque internecione.

XVII. De spoliis quæ relata sunt ex Africa.

XVIII. De Phœnicibus qui fugati sunt a Jesu filio Nave.

XIX. De Theodorico Gothorum rege, et de his quæ illo regnante usque ad Justiniani tempora Romæ acciderunt : utque Roma iterum in Romanorum potestatem venerit cum Vitiges illinc aufugisset.

XX. Quomodo Justiniani temporibus Eruli Christianam fidem amplexi sint.

XXI. Quomodo Belisarius urbem Romam quam Gothi iterum ceperant recuperavit.

XXII. Quomodo iisdem temporibus Abasgi quoque Christianam fidem amplexi sunt.

XXIII. Quomodo etiam Barbari qui Tanaim accolunt, Christianam religionem amplexi sint. Item de terræ motibus qui in Græcia et Achaia contigerunt.

383 XXIV. De Narse magistro militum, et de ejusdem pietate.

XXV. Quomodo Chosroes ob res prospere a Justiniano gestas invidia stimulatus bellum intulit Romanis, multasque urbes imperii Romani, atque in his magnam Antiochiam destruxit.

XXVI. De pretiosi ac vivifici ligni sanctæ crucis miraculo quod Apamiæ factum est.

XXVII. De Chosrois expeditione adversus Edesam.

XXVIII. De miraculo quod factum est Sergiopolis.

XXIX. De pestilenti morbo.

XXX. De inexplebili avaritia Justiniani.

XXXI. De magna ecclesia Sanctæ Sophiæ et Sanctorum Apostolorum.

XXXII. De Justiniani furore potius quam benevolentia erga factionem Venetorum.

XXXIII. De Barsanuphio monacho.

XXXIV. De Symeone monacho, qui propter Christum stultitiam simulavit.

XXXV. De Thoma monacho, qui stultitiam simulavit.

XXXVI. De Mena patriarcha, et de miraculo quod factum est in puero cujusdam Hebræi.

XXXVII. Quinam eo tempore fuerint maximarum urbium episcopi.

XXXVIII. De sancta et universali synodo quinta, et quam ob causam congregata sit.

XXXIX. Quomodo Justinianus, a recta fide desciscens, corpus Domini incorruptibile asseruit.

XL. De Anastasio archiepiscopo Antiochiæ.

XLI. De obitu Justiniani.

384 CAPUT I.

De imperio Justini Senioris.

Anastasio igitur ex hac luce ad meliorem sortem translato, Justinus, genere Thrax, imperialem purpuram sumpsit, die nono mensis Panemi, qui a Romanis Julius dicitur, anno urbis Antiochiæ quingentesimo sexagesimo sexto : imperator renuntiatus a militibus qui ad principis custodiam erant deputati, et quibus ipse præerat, cum esset comes excubitorum. Porro imperium adeptus est præter omnium expectationem, cum multi essent ex propinquis Anastasii, viri nobiles ac beati, omnemque eam potentiam consecuti quæ imperatoriam dignitatem ipsis comparare posset.

385 CAP. II.

De Amantio eunuchō et de Theocrito. Et quomodo a Justino interfecti sunt.

Erat tunc præpositus sacri cubiculi Amantius quidam, summa vir potentia præditus. Qui quoniam, utpote eunuchus, imperio Romano præesse ipse non poterat, Theocrito cuidam quem sibi fidissimum existimabat, imperialem coronam imponere cupiebat. Justino igitur ad se accersito magnam pecuniæ vim tradidit, jubens ut eam divideret iis

ΑΓ'. Περὶ Βαρσανουφίου τοῦ ἀσκητοῦ.

ΑΔ'. Περὶ Συμεὼν μοναχοῦ, τοῦ διὰ Χριστὸν σαλοῦ.

ΑΕ'. Περὶ Θωμᾶ μοναχοῦ καὶ αὐτοῦ ὁμοίως ποιετοῦ σαλοῦ.

ΑΖ'. Περὶ Μηνα τοῦ πατριάρχου, καὶ τοῦ γεγονότος τῆνικαῦτα θαύματος εἰς τὸ τοῦ Ἑβραίου παιδίον.

ΑΖ'. Τίνες κατ' ἐκεῖνο καιροῦ τῶν μεγάλων πόλεων ἦσαν ἐπίσκοποι.

ΑΗ'. Περὶ τῆς ἁγίας οἰκουμενικῆς πέμπτης συνόδου, καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν συνέστη.

ΑΘ'. Ὡς Ἰουστινιανὸς τῆς ὀρθῆς δόξης περιτραπείας, ἀφθαρτον τοῦ Κυρίου τὸ σῶμα ἐπρέσθευσεν.

Μ'. Περὶ Ἀναστασίου ἀρχιεπισκόπου Ἀντιοχείας.

ΜΑ'. Περὶ τοῦ θανάτου Ἰουστινιανοῦ.

A

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Περὶ τῆς Ἰουστίνου τοῦ πρώτου βασιλείας.

Ἀναστάσιου δὲ, ὥς μοι λέλεκται, πρὸς τὴν ἀμείνω μεταχωρήσαντος λῆξιν, Ἰουστίνος Θράξ γένος, τῇ ἀλουργεῖ ἀμπεχόνη χρηταί, ἐννάτην ἄγοντος τοῦ Πανέμου μηνός, ὃς Ἰούλιος πρὸς Ῥωμαίων ὠνόμασται, χρηματιζούσης τῆς Ἀντιόχου ἔκτον καὶ ἐξηκοστὸν καὶ πεντακοσιοστὸν ἔτος, ὑπὸ τῶν βασιλικῶν σωματοφυλάκων ἀναβρῆθεις, ὧν περ καὶ ἦρχεν, ἡγεμῶν τῶν ἐν τῇ αὐλῇ τάξεων (12) καθεστώς. Περιέθετο δὲ τὴν ἀρχὴν τὴν αὐτοκράτορος, πάσης ὑπέρτερον ἐλπίδος, ὅτιγε πολλοὶ καὶ ἔξοχοι καὶ πρὸς πᾶσαν εὐδαιμονίαν ἤκοντες, καθειστήκεισαν τῆς Ἀναστασίου συγγενείας, πᾶσάν τε δύναμιν ἐφελκόμενοι, τὴν τοσαύτην αὐτοῖς ἀρχὴν περιβαλεῖν ἐξισχύουσιν.

B

ΚΕΦΑΛ. Β'.

Περὶ Ἀμαντίου τοῦ εὐνούχου καὶ Θεοκρίτου, ὅπως τε τοὺτους ὁ Ἰουστίνος ἀνεῖλεν.

Ἦν δὲ καὶ Ἀμάντιος τῶν βασιλικῶν κοιτῶνων προσετῶς, ἐς ταμάλιστα δυνατός. Ὃς ἐπειδὴ μὴ θεμιτὸν ἦν ἄνδρα τῶν ἀνδρείων ἐστερημένον ἐς τὴν Ῥωμαίων παρελθεῖν ἀρχὴν, ἐβούλετο Θεόκριτον πιστὸν οἱ τυγχάνοντα, τὸν στέφανον τῆς αὐτοκράτορος ἀρχῆς περιβάλλεσθαι⁸⁷. Καὶ δὴ τὸν Ἰουστίνον μετὰπεμπτὸν ποιησάμενος, χρήματα οἱ

VARIAE LECTIONES.

⁸⁷ περὶθέρσθαι.

VALESI ANNOTATIONES.

(12) Ἡγεμῶν τῶν ἐν τῇ αὐλῇ τάξεων. Id est, *magister officiorum*. Sic enim Græci eam dignitatem exponere solent. Jordanes tamen in libro *De successione regnorum*, Justinum non ex magistro officiorum, sed ex comite excubitorum, imperatorem a senatu electum esse scribit. Cui consentit auctor *Chronici Alexandrini*, et vetus chronographus quem olim edidi ad calcem Historiarum Ammiani Marcellini. Procopius in *Anecdosis*, pag. 28, de Justino imperatore loquens adhuc privato, ita scribit: "Ἀρχοντα γὰρ αὐτὸν Ἀναστάσιος βασιλεὺς κατεστήσατο τῶν ἐν παλατίῳ φυλάκων. Id est, *Anastasio imperator eum comitem excubitorum creavit*. Idem Procopius Justinum, non Thracem, ut Eva-

grius et Cedrenus ac Zonaras, sed Illyrium facit, natum oppido Bederiana. Theophanes quoque Justinum Illyrium fuisse dicit. Auctorem vero *Chronici Alexandrini* satis mirari non possum, qui cum eum Bederianitem faciat, Thracem tamen nominat. — « Bene est, inquit Nic. Alemannus. Nam Bederiana in limitaneis Illyriæ Thraciæque agris sita erat. Porro sæpissime fit ut quæ urbes duarum provinciarum vel fines terminant, vel circa fines sunt, in ambarum partes aliquando ab auctoribus nullo discrimine admittantur : præsertim cum provinciarum partitiones non eadem apud omnes geographos et historicos sint. » (Not. in Procopii *Historiam arcanam* pag. 15.)

μεγάλα δίδωσι, διανείμαι κελεύσας τοῖς ἐς τοῦτο μάλιστα ἐπιτηδεύουσιν, οἷσις τε οὖσι τὸ ἀλουργὲς σχῆμα τῷ Θεοκρίτῳ περιθεῖναι. Ὅς εἶτε τὸν δῆμον τοῖς χρήμασιν ἐξωνησάμενος, εἶτε τὴν τῶν καλουμένων ἐκσκουβιτῶρων εὐνοίαν, φασὶ γὰρ ἐπ' ἀμφοτέρα, τὴν ἀρχὴν περιεβάλετο. Αὐτίκα γοῦν μεθ' ἐτέρων, τὸν τε Ἀμάντιον Θεόκριτόν τε ἐξ ἀνθρώπων ἠφάνισεν.

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Ὡς Βιταλιανὸν ἀρεῖλε δόλῳ ὁ Ἰουστινός (r).

Τὸν δὲ γε Βιταλιανὸν ἐπὶ τῆς Θράκης ποιούμενον (13), ὃς Ἀναστάσιον ἐξῶσαι τῆς βασιλείας ἐβουλήθη, πρὸς τὴν Κωνσταντίνου μετακαλεῖται πόλιν, δέσας μὲν αὐτοῦ τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἀμφὶ τοὺς πολέμους ἐμπειρίαν, τὸ τε παρὰ πᾶσι κλέος, καὶ ἣν εἶχε περὶ τὴν βασιλείαν ἔφεσιν. Εὐθυδὸλως δὲ ἐπιστήσας, ὥς οὐχ ἐτέρως αὐτοῦ περιέσσεται, μήτιγε φίλος εἶναι προσποιήσαιο, καὶ τῷ δόλῳ προσωπεῖον ἀνεξέλεγκτον περιθεῖς, στρατηγὸν αὐτὸν ἐνὸς τῶν καλουμένων πραισέντων (14) ἀναδείκνυσιν. Πλείω δὲ τῇ πειθοῖ⁸⁸ χώραν διδοὺς, ἐπ' ἐξαπάτῃ μερίζονι, καὶ ἐς ὑπάτους τὸν Βιταλιανὸν ἀναδιβάσει. Οὗτος τῆς ὑπατείας ἐχόμενος (15), ἐπειδὴ κατὰ τὰ βασιλεία γέγονεν, ἐν τινι μεταυλεῖθ θύρᾳ (16) δολοφονηθεῖς

VARIÆ LECTIONES.

⁸⁸ C. C. Ἐπὶ πλείον δὲ τὴν πειθοῖ.

VALESH ANNOTATIONES.

(13) Ἐπὶ τῆς Θράκης ποιούμενον. Nicephorus in lib. xvii, cap. 1, pro verbo ποιούμενον, substituit διάγοντα. Ego vero Evagrium scripsisse existimo τὰς διατριβὰς ποιούμενον. Sed a librariis duas priores voces omissas esse. Posset etiam scribi σκηνοποιούμενον.

(14) Ἐνὸς τῶν καλουμένων πραισέντων. Duo erant exercitus in comitatu imperatoris Romani, qui præsentes dicebantur, Græcis τὸ πραισέντων. His præerant duo magistri militum, qui in præsenti, seu præsentalis vocabantur. Et in Orientali quidem imperio, alter ex iis erat magister peditum, alter equitum. In Occidentali autem imperio uterque erat magister equitum ac peditum. De iis duobus magistris militum præsentalium loquitur Malchus in excerptis Legationum, pag. 93: Τὸν δὲ Θεωδέριχον καθίστασθαι στρατηγὸν δύο στρατηγιῶν τῶν ἀμφὶ βασιλέα, αἵπερ εἰσὶ μέγισται. Cæterum Jordanes in libro *De successione regnorum*, cum Evagrion nostro consentit, de Justino imperatore ita scribens: *Fædusque cum Vitaliano percussit, et ad se evocatum magistrum militum præsentem et consulem ordinarium fecit.* Vide Meursium in *Glossario Græco Barbaro* in voce πραισέντος. In actione 5, synodi Constantinopolitaneæ sub Mæna, p. 751, καὶ τοῖς στρατηγοῖς τοῦ θεοῦ πραισέντου ἐκατέρας δυνάμει.

(15) Οὗτος τῆς ὑπατείας ἐχόμενος. In codice Telleriano ita scribitur hic locus, οὗτος δὲ εἰς ὑπάτας ἐχόμενος.

(16) Ἐν τινι μεταυλεῖθ θύρᾳ. Musculus hunc locum sic vertit: *In obscuriore quadam Palatii*

qui ad hanc rem conficiendam erant idonei, et qui Theocrito purpuram conciliare poterant. Justinus vero, sive populi suffragia, sive excubitorum benevolentiam ea pecunia cum redemisset, utrumque enim dicitur, imperium assumpsit. Qui continuo Amantium et Theocritum cum aliis nonnullis e medio sustulit.

CAP. III.

Quomodo Justinus Vitalianum per fraudem interemit.

Vitalianum vero in Thracia degentem, qui Anastasium imperio exuere conatus fuerat, Constantiopolim evocavit: potentiam quidem ejus et peritiam rei militaris, pervulgatam quoque apud omnes nominis ejus famam, et adispiscendi imperii cupiditatem reformidans. Cæterum cum sagaci animo prævidisset se nunquam illum in potestatem suam redacturum esse, nisi amicitiam erga eum simularet, fraudem vultu tegens, ita ut deprehendi non posset, eum magistrum unius ex duobus exercitibus præsentis militiæ constituit. Dein persuasioni magis magisque ansam subministrans, quo Vitalianum amplius deciperet, ad consulatum eum promovit; Vitalianus igitur con-

janua dolo occiditur. Christophorsonus vero ita interpretatur: *In porta quadam post aulam posita*, etc. Joannes autem Langus qui Nicephorum Latine interpretatus est, ita vertit: *Ad quamdam in media aula januam dolo occiditur.* Scilicet exprimere volebat vocabulum quo usus est Nicephorus, μεταυλεῖθ. Græci duas portas in ædibus pedeplanis habebant. Quarum prima, quæ plateam spectabat, dicebatur αὐλειος θύρα, ut docet Harpocratio: secunda vero, μέσαυλος seu μεσαύλειος, eo quod media esset inter vestibulum et atrium, vel quod inter ἀνδρωνῆτιν et γυναικωνῆτιν media esset, ut tradit auctor Etymologici. Utriusque portæ mentionem facit Lysias in oratione pro Eratosthene de cæde, his verbis: Ἀναμνησάμενος δὲ ὅτι ἐν ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ ἐφύκει ἡ μέταυλος θύρα καὶ ἡ αὐλειος. Scribendum puto ἡ μέταυλος καὶ ἡ αὐλειος θύρα. Heliodorus in lib. iii, ad calcem, ad eum Lysiae locum alludit, cum ait, ἐφύκει τε ἡ μέταυλος. Quem locum interpretes ita vertit, *Perstrepebat ostium atrii.* Ælius Dionysius in *Lexico* apud Eustathium in *Ἰλιάδος* λ', pag. 862: Ἀττικοὶ μὲν τὴν μέσσην θύραν μέσαυλὸν φασί, μάλιστα μὲν τὴν μέσσην δυοῖν αὐλαῖν, ὥς φησιν Ἀἴλιος Διονύσιος, ἣν καὶ μέταυλον αὐτὸς φησὶ. Idem scribit scholiastes Apollonii, ad lib. iii, Μέσαυλον δὲ, inquit, οἱ Ἀττικοὶ τὴν φέρουσαν εἰς τε τὴν ἀνδρωνῆτιν καὶ γυναικωνῆτιν. Et hæc quidem de proprietate hujus vocabuli adnotata sint. in ejus expositione falsus est Harpocratio, qui pro Curte illud positum esse a Lysia existimavit. Nunc vero ad rem propius accedamus. Scribit Victor Thunonensis in *Chronico*, Maximo V. C. coss. Vitalianus

VARIORUM.

(r) Ὡς Βιταλιανὸν ἀρεῖλε δόλῳ ὁ Ἰουστινός. Justinianus, Justinus imp. nepos, Vitalianum, veritus ne sibi impedimento foret ad imperium post Justinus mortem consequendum, Justinus suspectum reddidit, ac de medio tollendum, curavit anno Chr. 520, Justinus imp. 3. Procopius in *Hist. arcana*, p. 30, eadē Amantii narrata, quam etiam Justiniano at-

tribuit, hæc subdit: *Illico vocatum mittit [Justinianus] Vitalianum tyrannum fide publica, impunitate promissa, et una susceptis Christianorum mysteriis: paulo deinde post, dato suspicioni atque offensionis loco, eum ac necessarios in aula impie contrucidari, nihil veritus fidem fallere tam formidandam.*

sul factus cum in palatium venisset, ad quamdam A
interiorem januam fraudulenter cæsus 386 occu-
buit, malorum quibus imperium Romanum per
summam contumeliam affecerat, has pœnas persol-
vens. Sed hæc quidem postea contigerunt.

CAP. IV.

*Qualiter Justinus, pulso Severo, Paulum in ejus lo-
cum substituit, et quomodo Euphrasius paulo post
Antiochenam sedem obtinuit.*

Primo autem imperii sui anno, Severum qui An-
tiochiæ episcopus, sicut supra dictum est, fuerat
ordinatus, propterea quod Chalcedonensem syno-
dum sub anathemate damnare quotidie non cessa-
bat, præcipue in epistolis quas 'Ενθρονιστικὰς vo-
cant, et in responsionibus ad easdem epistolas quas
ad singulos patriarchas mittebat : quæ quidem ejus
epistolæ susceptæ sunt duntaxat Alexandriæ a
Joanne qui priori Joanni successerat, et a Dioscoro
ac Timotheo, et ad nostram usque ætatem servatæ
sunt; et quia hanc ob causam multæ contentiones
ortæ fuerant in Ecclesia, et fidelium populus varias
in partes scissus erat: comprehendi jussit Justinus,

VALESII ANNOTATIONES.

*Constantinopoli intra palatium, loco quem Delphi-
cum Græco vocabulo dicunt, Justiniani patricii fa-
ctione dicitur intersectus.* Delphicum porro ædes erat
in palatio Constantinopoli, in qua imperatoris
erant stibadia; sic dicta a Delphica mensa, cui
pocula superponi solebant, ut docet Procopius in
lib. 1 Vandalicorum. Καὶ ἀπ' αὐτοῦ ἐν τε Βυσαντίῳ,
καὶ ὅπη βασιλέως εἶναι στιβάδα ξυνέβαινε, Δέλφικα
τοῦτο καλοῦσι τὸ οἶκημα. Erat igitur Delphicum
ædes novemdecim accubitorum, juxta quam erat
ingens atrium, sive area, ut infra dicturi sumus in
Adnotationibus ad cap. 15, lib. v. In hac igitur
area, seu curte occisus est Vitalianus in consulatu
suo, anno Christi 520, ut docet Marcellinus in
Chronico. Nam μέσαυλος, seu μεσαύλειος curtem
significat, quæ media erat inter Andronitin et
Gynæconitin, ut supra vidimus ex Harpocratiōne,
et ex auctore Etymologici, et ex scholiaste Apol-
lonii. Quod si μέσαυλον pro janua accipere mali-
mus, portam Delphici intelligere oportet. Sic syno-
dus Constantinopolitana sub Mena habita esse
dicitur ἐν τῷ μεσαύλῳ τῷ δυτικῷ. Id est, in occi-
dentali atrio venerabilis ædis beatæ Mariæ Virginis.
Cedrenus anno 37 Justiniani ait confligrasse μεσ-
αύλιον majoris Ecclesiæ, quod Garsonastasion
dicitur. Glossæ veteres de habitatione, compluvium
interpretantur μεσαύλιον. Theophanes in Chronico,
pag. 158, scribit Justinianum ex mesaulio, seu atrio
basilicæ Illi, cisternam magnam ædificasse. Glossæ
veteres atrium μεσαύλιον interpretantur. Cæterum
quando concilium in mesaulio habitum esse legi-
mus, non de subdivali area intelligendum est, sed
de porticibus atrii. Neque enim episcoporum con-
cilia sub divo habebantur.

(17) *Ταύτην καταλαβών.* Mallem scribere κατα-
βλών. Neque enim Græce dicitur, ποινὴν καταλα-
βεῖν, nisi me fallit opinio. Sed rectius est καταβαλεῖν,
quod Latini dicunt pœnas solvere. Ita loquitur
Evagrius in c. 32 hujus libri.

(18) *Ἐφ' ἐκάστοις ἀναθέματι.* Scribendum est
ἐφ' ἐκάστης, ut habet codex Tellerianus, et Nice-
phorus. Sumpsit hæc Evagrius ex libello monacho-

ἑτελεύτησε, ποινὴν τῶν παρ' αὐτοῦ κατὰ τῆς 'Ρω-
μαίων ἀρχῆς παροινηθέντων, ταύτην καταλαβών (17).
'Αλλὰ ταῦτα μὲν ὕστερον γέγονε.

ΚΕΦΑΛ. Δ'.

*Ὅπως καὶ Σευῆρον ἐξελάσας, Παῦλον ἀρτευσ-
ήγαγεν· μετολίγον δὲ καὶ Εὐφράσιος τὸν Ἀν-
τιοχείας θρόνον κατέσχευε.*

Τὸν δὲ γε Σευῆρον ὃς τῆς Ἀντιόχου πρόεδρος ἔκε-
χειροτόνητο, καθὰ τὰ φθάσαντα διηγῆσαντο, ἐπειδὴ
τὴν ἐν Καλκηδόνι σύνοδον ἐφ' ἐκάστης ἀναθέματι (18)
περιβάλλων οὐκ ἐπαύσατο, καὶ μάλιστα γε ἐν ταῖς
καλουμέναις Ἐνθρονιστικαῖς συλλαβαῖς (19), καὶ
ταῖς τούτων ἀμοιβαίαις, ἃς διεπέμφατο τοῖς ἐκαστα-
χοῦ πατριάρχαις, ἐδέχθησαν δὲ μόνον ἀνὰ τὴν Ἀλεξ-
άνδρου πόλιν πρὸς Ἰωάννου, τοῦ μετὰ τὸν πρότερον
Ἰωάννην, Διοσκόρου τε αὖ καὶ Τιμοθέου (20), αἱ καὶ
μέχρις ἡμῶν διασώζονται· πολλαὶ τε ἐντεῦθεν κατὰ
τῆς Ἐκκλησίας ἐπανέστησαν ἐριδες, καὶ ὁ πιστότα-
τος διηρέθη λεῶς, κελεύει Ἰουστίνος τῷ πρώτῳ τῆς
αὐτοῦ βασιλείας ἔτει (21) (s), συσχεθέντα τὸν Σευῆ-

rum, qui refertur in act. 5 synodi Constant. sub
Mena, pag. 712: Τὴν γὰρ ἐν Χαλκηδόνι ἀγίαν
σύνοδον ἐφ' ἐκάστης ὡς εἰπεῖν ἀναθεματίζειν τολμῶν,
ἐκοινώνει ταυτὶ, πολλοὺς τῶν συνεδρευσάντων ἐν
αὐτῇ κατὰ Χαλκηδόνα ἀγία συνόδῳ τῶν ὑπ' αὐτὸν
ἐπισκόπων ἐν τοῖς ἱεροῖς ἔχων διπτύχοις. Sic enim
legendum est cum veteri interprete: idque confir-
mat Liberatus in Breviario, cap. 19, ita scribens de
Severo: Sed vexabatur in episcopatu, tanquam ana-
thematizaret quidem synodum, nominaret autem
episcopos synodi.

(19) *Ἐν ταῖς καλουμέναις ἐνθρονιστικαῖς συλ-
λαβαῖς.* Non intellexit hanc vocem Christophorus-
nus, ut ex interpretatione ejus apparet. Sic enim
vertit: Et maxime in litteris quæ ἐνθρονιστικαί, id
est, quæ de episcopis in sede episcopali collocandis
scriptæ sunt, etc. Rectius Joannes Langus in cap.
2, lib. xvn Nicephori, sic vertit: Potissimum vero
in eis quæ Enthronisticæ, sive synodales dicuntur,
Epistolis, etc. Ita vocabantur epistolæ, quas in
enthronismo, id est, in exordio episcopatus sui ad
se mutuo missitabant patriarchæ. Erant etiam
enthronisticæ homiliæ, seu conciones, quas epi-
scopi in auspiciis episcopatus sui primas habebant ad
populum. De his Liberatus, in cap. 19, ita scribit,
agens de Severo nostro, de quo hic loquitur Eva-
grius: Fertur autem expositio ejus, quæ ab eo dicta
est in enthronismo, in qua et unitivum suscipit Zeno-
nis, et anathematizat Chalcedonense concilium, et
communicare se confitetur Alexandrino et Constan-
tinopolitano.

(20) *Καὶ Τιμοθέον.* Timotheum Alexandrinum
intelligit, qui Dioscoro juniore in episcopatu suc-
cesserat, ut scribit Liberatus in cap. 19 Breviarii.
Neque enim Timotheus Constantinopolitanus epi-
scopus hic intelligi potest, cum Evagrius paulo ante
dixerit Severi synodicas epistolas Alexandriæ tan-
tum susceptas fuisse.

(21) *Τῷ πρώτῳ τῆς αὐτοῦ βασιλείας ἔτει.* Imo
anno secundo imp. Justinii expulsus est Severus,
anno Christi 519 ut recte notavit Baronius.

VARIORUM.

(s) *Τῷ πρώτῳ τῆς αὐτοῦ βασιλείας ἔτει.* Recte
Evagrius: quem frustra corrigere tentat Valesius.

Mox siquidem Evagrius fugam Severi in Septem-
brem anni Antiocheni 567, conjecit. Istud vero

ρον ποινὰς εἰσπραχθῆναι, τῆς γλώσσης διατεμνο-
μένης, ὡς ἐνίοις διατεθρύλληται. Εἰρηναίου τὴν
πρᾶξιν ἐγγχειρισθέντος, ὃς ἐφειστήκει τῇ Ἑῶα τῶν
ἀρχῶν (22) ἀνὰ τὴν Ἀντιόχου. Πιστοῦται δὲ τὰ περὶ
τῆς κατ' αὐτὸν ἐποχῆς τὸν Εἰρηναῖον ἐγγχειρισθῆναι
ὁ Σευήρος πρὸς ἐνίους τῶν Ἀντιοχέων γράφων, καὶ
τὸν τρόπον τῆς φυγῆς διηγούμενος. Ἐνθα μεγίσταις
λοιδορίαις τὸν Εἰρηναῖον βάλλει, καὶ πᾶσαν αὐτῷ
φυλακὴν (23) ἀκριβῆ περιθέντα μὴ διαδράναι τῆς
Ἀντιόχου. Εἰσὶ δὲ οἱ φασιν ὡς Βιταλιανὸς τὴν γλῶσ-
σαν ἐξητήσατο τοῦ Σευήρου, ἐς [ὡς] ἔτι παρὰ τῷ
Ἰουστίνῳ τὰ πρῶτιστα δοκῶν φέρειν, διότι γε ἐς αὐ-
τὸν ὕβριζεν ἐν τοῖς ἑαυτοῦ λόγοις ὁ Σευήρος. Φεύγει
δ' οὖν τὸν οἰκεῖον θρόνον ἀνὰ τὸν Γορπιαῖον μῆνα, ὃν
Σεπτέμβριον ἡ Ῥωμαίων λέγει φωνή, ἔβδομον καὶ
ἐξηκοστὸν καὶ πεντακοσιοστὸν ἔτος χρηματιζούσης
τῆς Ἀντιόχου. Καὶ μετ' αὐτὸν ἐς τὸν θρόνον ἀνέεισι
Παῦλος, κελευσθεὶς τὴν ἐν Καλχηδόνι (24) σύνοδον
ἀναφανδὸν κηρύττειν. Παῦλος μὲν οὖν ἐθελούσιος
ἀναχωρήσας (24') (1) τῆς Ἀντιόχου, τὴν πάντων
στέλλεται πορεῖαν, τὸν βίον διαμετρησάμενος. Εὐ-
φράσιος δὲ μετ' αὐτὸν ἐξ Ἱεροσολύμων, ἐπὶ τὸν κατ'
αὐτὸν ἀνέεισι θρόνον.

ΚΕΦΑΛ. Ε'.

Περὶ τῶν γεγονότων ἐμπρησμῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ,
καὶ σεισμῶν, ὅτε καὶ Εὐφράσιος συγχωσθεὶς
ἐτελεύτησεν.

ὑπὸ τοῖς αὐτοῖς Ἰουστίνου χρόνοις, ἐμπρησμοί
τε συχνοὶ καὶ δεινοὶ κατὰ τὴν Ἀντιόχου γεγόνασιν,
ὥσπερ ἡγούμενοι τῶν γεγενημένων ἐν αὐτῇ φοβερω-

A et linguæ 387 abscissione plecti, sicut a quibus-
dam proditum est. Hujus rei exsecutio mandata est
Irenæo, qui tunc comes Orientis, Antiochiæ resi-
debat. Certe Irenæo in mandatis datum fuisse ut
Severum comprehenderet, Severus ipse in litteris
quas ad quosdam cives Antiochenos scripsit, fugæ
suæ modum exponens, testatur. Quibus in litteris
Irenæum multis probris incessit, utpote qui vias
omnes diligenti custodia intersepsisset, ne ipse ex
urbe Antiochia posset effugere. Sunt qui dicant
Vitalianum, dum gratia et auctoritate plurimum
valere videretur apud Justinum, linguam Severi ab
eo poposcisse, propterea quod Severus in suis con-
cionibus ipsum conviciis appetere consuevisset.
Porro ex Antiochena sede fugit Severus mense Gor-
piae, quem Romani Septembrem vocant, anno urbis
Antiochiæ quingentesimo sexagesimo septimo. Post
quem Paulus ad episcopalem thronum promotus,
Chalcedonensem synodum palam prædicare jussus
est. Et Paulus quidem cum sua sponte Antiochia
discessisset, tandem peracto vitæ suæ cursu, fatali
morte interiit. Euphrasius vero post illum, ex urbe
Hierosolymitana veniens, episcopatum obtinuit.

CAP. V.

De incendiis et terræ motibus qui Antiochiæ contige-
runt: quibus obrutus Euphrasius interiit.

Ejusdem Justinī temporibus crebra graviaque
incendia Antiochiæ contigerunt, quasi præeuntia
horrendis terræ motibus qui postea insecuti sunt,

VALESII ANNOTATIONES.

(22) Ὁς ἐφειστήκει τῇ Ἑῶα τῶν ἀρχῶν. Comitem
Orientis his verbis designari existimo, quæ civilis
erat dignitas, ut ad Ammianum Marcell. jampridem
notavi. Nicephorus tamen hunc Irenæum ducem rei
militaris esse existimavit. Sic enim hunc Evagrii
locum interpolavit. Ὁς τῶν κατὰ τὴν Ἀντιόχου
στρατιωτικῶν ἡγεῖτο ταγμάτων. Sed mendum est
in his Evagrii verbis, τῶν ἀρχῶν, quæ delenda esse
existimo, aut certe corrigenda in hunc modum
ἀρχῶν ἀνὰ τὴν Ἀντιόχου, quod quidem verius
puto.

(23) Καὶ πᾶσαν αὐτῷ φυλακὴν. Procul dubio
scribendum est, ὡς πᾶσαν αὐτῷ φυλακὴν ἀκριβῆ
περιθέντα, etc. Jam supra observavi, sæpissime in
his Evagrii libris, καὶ positum fuisse pro ὡς.

(24) Κελευσθεὶς τὴν ἐν Χαλκηδόνι. Justinus imp.
in exordio imperii sui lege lata sanxit, ut omnes
episcopi synodum Chalcedonensem susciperent: si
qui vero eam suscipere nollent, sedibus suis
pellerentur. Hujus legis meminit Liberatus, in
cap. 19, his verbis: *Mortuo Anastasio, et Justino*
facto imperatore, Severus a Vitaliano magistro mili-
tum, viro religioso et orthodoxo accusatur, quod despi-
ceret imperatoris jussionem, et synodum non suscipe-
ret. Vide Baronium, ad annum Christi 519, num.
143. Cæterum hic Evagrii locus ansam erroris præ-

C buisse videtur Nicephoro. Ex eo enim quod Evagrius
noster dixerat Paulum successorem Severi jussum
fuisse in enthronismo suo prædicare synodum Chal-
cedonensem, existimavit Nicephorus Paulum hunc
occulte Eutychianum fuisse: quod tamen falsum
esse docet Liberatus in Breviario, cap. 19, et legati
sedis apostolicæ in relatione ad Hormisdam papam,
quam refert Baronius anno Christi, 519.

(24') Ἐθελούσιος ἀναχωρήσας. Paulus Antio-
chenus episcopus a clericis suis, et a quibusdam ex
populo Antiochenis accusatus est coram legatis
sedis Apostolicæ, adhuc Constantinopoli degenti-
bus, et post illorum recessum, coram imp. Justino,
qui cum objecta sibi crimina diluere non posset,
victus conscientię suæ testimonio, recusatorios
libellos obtulit, petens ut a suscepto episcopatus
officio recedere sibi liceret. Quod cum ipsi permis-
sum fuisset, sponte se sacerdotio abdicavit, ut scribit
Justinus imperator in epistola ad Hormisdam papam,
quam refert Baronius anno Christi 521. Etsi autem
D in supradicta epistola diserte non dicitur, cuinam
Paulus eos libellos obtulerit; mihi tamen videtur
eos libellos imperatori Justino obtulisse. Id enim
indicat Epiphanius CP. episcopus, in epistola quam
de eodem negotio scripsit ad Hormisdam papam.

VARIORUM.

tempus cum anno primo Justinī concurrat. Justinus
enim mense Julio anni Antiocheni 566 imperium
auspicatus est, ut supra scripsit Evagrius, hujus
libri initio. Cum autem annus Antiochenus a mense
Septembri initium ducat, ut supra observatum est,
necesse est ut mensis Septembris in quo annus
primus Justinī in cursu erat, in annum æræ istius

567 incidat. Severus statim ab incepto Justinī im-
perio, in synodo CPolitana damnatus est, ut ex
Actis istius synodi patet. Vid. etiam Pagi ad ann.
519, n. 17. (W. Lowth.)

(1) Παῦλος μὲν ἀναχωρήσας. Ordinatus fuerat
Paulus mense Junio anni 519, sedem vero suam
abdicavit, vere anni 521.

et quasi exordium venturarum calamitatum. Et enim brevi post tempore, anno imperii 388 septimo, mense decimo; mensis Artemisii, quem Maiam Romani vocant, die nono ac vicesimo: sexta feria hebdomadis, æstu meridiei ferventissimo, succussio et terræ motus urbi supervenientes, pene universam prostraverunt. Posthæc secutus est ignis, quasi calamitatem cum illis partitus esset. Quæcunque enim loca a succussione et terræ motu subversa non fuerant, ignis depascens in cinerem ac favillas redegit. Porro quæ urbis loca labefactata fuerint, et quot hominum millia incendio ac terræ motibus, sicut verisimile est, perierint: quæ item admiranda contigerint et omnem dicendi vim longe superantia: lugubri stylo Joannes rhetor exposuit, ea narratione historiam suam claudens. Postremo Euphrasius quoque eadem ruina oppressus, urbis calamitatem auxit, cum nemo superesset qui res necessarias provideret.

CAP. VI.

De Ephræmio Euphrasii successore.

Verum salutaris Dei providentia, quæ, antequam feriat, remedia parare solet, et iræ suæ gladium clementia acuit, et desperatis rebus, misericordiæ suæ fores aperit, Ephræmum tunc comitem orientis excitavit, ut omni cura ac sollicitudine prospiceret, ne ex rebus necessariis quidquam civitati deesset. Quem admirati hanc ob causam Antiocheni, episcopum urbis communi suffragio elegerunt. Igitur Ephræmius apostolicam sedem, tantquam præmium ac mercedem suæ erga urbem illam providentiæ sortitus est. Elapsis deinde triginta mensibus, eadem civitas terræ motibus denuo

Α τάτων κλόνων, καὶ προσίμιον τοῖς παθήμασι παρεχόμενοι. Μετὰ γὰρ βραχὺν τινα καιρὸν, ἐν τῷ ἐβδόμῳ ἔτει τῆς αὐτοῦ βασιλείας, μηνὶ δεκάτῳ (25), ἀνὰ τὸν Ἀρτεμίσιον μῆνα ἦτοι Μάιον, ἐννάτῃ καὶ εἰκοστῇ αὐτοῦ ἡμέρᾳ κατ' αὐτὸ τῆς μεσημβρίας τὸ σταθερώτατον, τῆς ἑκτῆς ἡμέρας τῆς καλουμένης ἐβδομάδος, βρασμὸς καὶ σεισμὸς ἐπελθόντες τῇ πόλει, μικροῦ πλᾶσαν ἀνατρέψαντες κατήγαγον· οἷς καὶ πῦρ εἶπετο, ὥσπερ τὴν συμφορὰν μετ' αὐτῶν διανειμάμενον. Ἄ γὰρ ἐκεῖνοι οὐ κατέλαβον, τὸ πῦρ ἀμφινεμόμενον ἐξηνθράκωσέ τε, καὶ ἀπετέφρωσε. Καὶ ὅσα μὲν τῆς πόλεως πέπονθεν, ὅσοι τε τοῦ πυρὸς καὶ τῶν σεισμῶν ἔργον γεγόνασιν, ὡς τὸ εἶδος ὑπέθετο, ὅποιά τε παρὰ δοξα καὶ λόγου κρείττω συμβέβηκε, περιπαθῶς ἀφήγηται Ἰωάννη τῷ ῥήτορι, ὧδε τῆς ἱστορίας καταλήξαντι. Τελευταῖ δ' οὖν (26) ἐγκαταληφθεὶς τοῖς πτώμασι καὶ ὁ Εὐφράσιος, ἄλλη τῆς πόλεως συμφορὰ, ἵνα μὴ τῶν ἐπιτηδείων ὁ προνοῶν ᾖ.

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Περὶ Ἐφραιμίου τοῦ μετὰ Εὐφράσιον.

Αλλ' ἡ τῶν ἀνθρώπων σῴτεια τοῦ Θεοῦ κηδεμονία, ἡ πρὸ τῆς πληγῆς τὰ φάρμακα πλάττουσα, καὶ φιλανθρωπία τὸ ξίφος τῆς ὀργῆς θήγουσα, ἡ παρ' αὐτὴν τὴν ἀπόγνωσιν τὴν οἰκτείαν ἀνοιγνύουσα συμπάθειαν, Ἐφραιμίου διανέστησε τῆς Ἐφῆς ἀρχῆς τὰς ἡνίας διέποντα (27), πᾶσαν ἀναζώσασθαι φροντίδα, μηδὲν τῶν ἐπιτηδείων ἐπιλιπεῖν τὴν πόλιν. Ὅν κἀντεῦθεν ἀγασάμενοι Ἀντιοχείων παῖδες, ἐς ἱερέα ψηφίζονται· καὶ τὸν ἀποστολικὸν λαγχάνει θρόνον (u), ὥσπερ μισθὸν καὶ γέρας τῆς τοσαύτης προνοίας τοῦτον κληρωσάμενος. Πέπονθε καὶ αὖθις ὑπὸ σεισμῶν μετὰ μῆνας λ'. Τότε καὶ Θεούπολις (28)

VALESH ANNOTATIONES.

(25) *Μηνὶ δεκάτῳ.* Hunc locum non intellexit Christophorsonus, ut ex versione ejus apparet. Sic enim vertit. *Anno septimo regni ejusdem Justinī, mense decimo, Artemisio videlicet, id est Maio, etc.* Putavit scilicet Christophorsonus mensem decimum hic vocari Artemisium. Sed non ita se res habet. Neque enim Artemisius decimus fuit mensis Macedonum. Hoc igitur tantum dicit Evagrius hoc loco, terræ motum illum Antiochiæ contigisse anno septimo, mense decimo imperii Justinī. Ac de anno quidem infra videbimus, an recte numeretur septimus. Mensis vero decimus recte ponitur ab Evagrio. Nam terræ motus ille contigit mense Maio, ut testatur Evagrius et Theophanes. Hic autem mensis decimus erat imperii Justinī. Justinus enim imperium auspicatus est die nono mensis Julii, ut notat auctor *Chronici Alexandrini*. Proinde sequentis anni mensis Maius, decimus est imperii Justinī. Et hæc quidem de mense, dubitationem nullam admittunt. Ad annum quod spectat, male Evagrius noster hunc terræ motum refert anno imperii Justinī septimo, cum octavum potius dicere debuisset. Hic enim terræ motus contigit indictione 4. Olybrius solo cos. ut testatur Marcellinus comes, et Theophanes in *Chronico*: qui fuit annus Christi 526. Quo quidem anno octavus ejusdem imperii ad mensem usque Julium currebat. Non recte igitur Baronius hunc terræ motum retulit anno Christi

525, ab Evagrio in errorem inductus. Porro in ms. codice Florentino, ad hæc Evagrii verba id scholium adnotatum erat in margine, *Ὅτι ὁ Μάιος δέκατος μὴν λέγεται.* Id est *Nota Maium vocari decimum mensem.* Sed fallitur hic quisquis fuit scholiastes. Neque enim Maius simpliciter et absolute mensis decimus dicitur ab Evagrio, sed tantum mensis decimus imperii Justinī, ut supra dixi.

(26) *Τελευταῖον δὲ οὖν.* Rectius in ms. codice Florentino scribitur *τελευταῖ δέ*, etc. Porro de hoc terræ motu quo Antiochia eversa est Justinī imperatoris temporibus, præter Theophanem ac Cedrenum, loquitur etiam Procopius, in lib. 1 *Persicorum*, pag. 67 et 68, ubi trecenta hominum millia eo terræ motu interiisse scribit.

(27) *Ἐφραιμίου τῆς Ἐφῆς ἀρχῆς ἡνίας διέποντα.* Id est, *Comitem Orientis, sub cujus dispositione erant provinciæ omnes Orientis, ut docet Notitia imperii Romani.* Hac dignitate præditum fuisse Ephræmum, docet etiam Joannes Moschus, in cap. 37 *Limonarii*: *Eo tempore, inquit, vir clemens, et misericordiæ operibus deditus Ephræmius comes Orientis erat, ac per ipsum ædificia publica reparabantur: civitas enim terræ motu ceciderat.* Idem quoque testatur Photius in *Bibliotheca*, cap. 228.

(28) *Τότε καὶ Θεούπολις.* Mallem legere *ὅτε καὶ Θεούπολις*, quemadmodum scribitur in codice Telleriano, et in Nicephoro, qui regnante Justiniano

VARIORUM.

(u) *Τὸν ἀποστολικὸν λαγχάνει θρόνον.* Quamquam Euphrasius periit terræ motu anni 526. Or-

dinatio tamen Ephræmii in anni sequentis initium differenda, inquit ant. Pagi, ad ann. 526, n. 12.

ἡ Ἀντιόχου προσηγορεύθη πόλις, καὶ ἄλλης προ-
νοίας πρὸς τοῦ βασιλέως τυχοῦσα.

ΚΕΦΑΛ. Ζ'.

Περὶ Ζωσιμᾶ καὶ Ἰωάννου τῶν θαυματουργῶν.

Ἄλλ' ἐπεὶ τῶν ⁸⁹ εἰρημένων ἐμνήσθημεν παθημάτων, φέρε καὶ ἕτερα ἅττα τῶν ἀξιολόγων τῷ παρόντι προσθῶμεν πόνῳ, ἅπερ ἐς ἡμᾶς ἐκ τῶν ιστορησάντων ἐνήνεκται. Ζωσιμᾶς ἀνὴρ, γένος Φοίνιξ, τῆς λεγομένης παραλίας, κώμην Σίνδην πατρίδα κληρωσάμενος, διέχουσαν τῆς τῶν Τυρίων οὔτι σταδίου κ', τὸν μονήρην διαθλεύων ⁹⁰ βίον. Οὗτος ταῖς τε ἀφέξει καὶ μεθέξει τῶν τροφῶν, καὶ ταῖς ἄλλαις ἀρεταῖς τοῦ βίου, τὸν Θεὸν ἐσοικισάμενος, ὥς μὴ μόνον διορᾶν τὰ μέλλοντα, ἀλλὰ καὶ πάσης ἀπαθείας χάριν λαβεῖν, συνῆν τῶν τινι ἐπισήμων ἀνὰ τὴν Καίσαρος πόλιν (29), ἣ μὲν τῶν Παλαιστίνων ἡγεῖται· ἦν δὲ ἄρα οὗτος Ἀρχεσίλαος, ἀνὴρ εὐπατρίδης τε καὶ λόγιος, εὖ τε ἀξιωματῶν καὶ τῶν λοιπῶν τῶν κοσμοῦντων ἀνδρὸς βίον ἔχων. Οὗτος ὁ Ζωσιμᾶς ἐν τῷ ἀκαρεῖ τῆς Ἀντιόχου πτώσεως ἀθρόον ἐπιστυγνάσας, ὀλοφυρόμενός τε, καὶ μύχιον ἀνοιμώξας, δάκρυά τε τοσαῦτα σπείσας, ὥς καὶ τὴν γῆν ἐπιθρέξαι, θυμιατήριον ἐξητήσατο, καὶ πάντα τὸν χώρον ἐν ᾧ καθειστήκεισαν ἐπιθυμιάσας, ἐπὶ γῆς ἑαυτὸν ῥίπτει, προσευχαῖς τε καὶ λιταῖς τὸν Θεὸν ἱεούμενος. Εἶτα πυνθανομένου τοῦ Ἀρχεσίλαου, τί ἄρα τὸ οὕτω διαταράξαν εἶη, διαρρήδην εἶπε, τὴν ἡχὴν τῆς Ἀντιόχου πτώσεως αὐτίκα τὰ ὧτά οἱ περιδομῆσαι. Ὡς τε τὸν Ἀρχεσίλαον καὶ τοὺς παρατετυχότας ἐκπεπληγμένους ἀναγράψαι τὴν ὥραν, εὐρεῖν τε ἐς ὕστερον οὕτως ὥς ὁ Ζωσιμᾶς ἀπεφώνησεν. Διὰ τοῦτου πολλαὶ τε καὶ ἕτεραι θεοσημεῖαι γηγόνασιν, ὧν τὸ πλῆθος παρεῖς, ἐπεὶ καὶ κρείττονος

A quassata est. Quo quidem tempore Theopolis mutato nomine appellata est, et imperator omni cura ac diligentia ei prospexit.

389 CAP. VII.

De Zosima et Joanne qui miraculis caruerunt.

Sed quoniam superiorum calamitatum mentionem fecimus, nunc alia quædam operi nostro attexamus, memoratu in primis digna, quæ ab illis ipsis qui ea viderant accepimus. Zosimas quidem fuit monachus, ortus ex Phœnice quæ maritima dicitur: Patriam habuit Sindem, vicum qui ab urbe Tyro viginti fere stadiis distat. Is tum ciborum abstinentia et usu, tum aliis virtutibus, ita Deum sibi conciliaverat, ut non modo ea quæ futura erant prævideret, verum etiam ab omni perturbatione animi per Dei gratiam liber esset. Cum igitur aliquando esset in urbe Cæsarea quæ metropolis est unius e tribus Palæstinis, in ædibus spectatissimi cujusdam viri: is erat Arcesilaus, vir nobilis et eruditus, qui et honoribus quos gesserat, et reliquis vitæ ornamentis conspicuus habebatur: Eo ipso temporis articulo quo Antiochia terræ motu subversa est, repente mutato vultu ingemiscens atque altum suspirans, tantam lacrymarum copiam effudit, ut solum madefaceret. Simul thuribulum poposcit, perque universum locum in quo stabant, cum thus adolevisset, humi se prostravit, precibus ac supplicationibus Deum placaturus. Sciscitanti deinde Arcesilao, quidnam esset quod illum tantopere conturbasset, diserte respondit fragorem ruentis Antiochiæ auribus suis modo insonuisse. Adeo ut Arcesilaus et qui tum aderant, stupore perculsi, horam adnotaverint, posteaque deprehen-

VARIÆ LECTIONES.

⁸⁹ C. C. ἐπειδὴ. ⁹⁰ διαθριαμβεύων.

VALESI ANNOTATIONES.

id cognomentum Antiochiæ inditum esse scribit. Idem etiam testatur Stephanus Byzantius in voce Θεούπολις, et Theophanes in *Chronico*. Contigit hic posterior terræ motus, mensis Novembris die nono ac vicesimo, indictione septima, biennio post priorem terræ motum, ut scribit idem Theoph. pag. 151, seu potius triginta mensibus elapsis a priore illo terræ motu, ut recte scribit Evagrius. Tot enim numerantur menses a die 29 mensis Maii, anno Christi 525, ad diem 29 Novembris, anni Christi 528. Quo quidem anno indictio septima a Septembri mense numerari cœperat. Ex quo apparet verissimum esse id quod superius observavi, priorem illum terræ motum Antiochiæ accidisse anno Christi 526, non autem, ut Baronius existimavit, 525. Posteriorem tamen terræ motum recte Baronius retulit anno Christi 528, quod verum est. Nam cum Evagrii calculos sequatur, eum terræ motum anno 527 referre debuerat: siquidem prior ille terræ motus Antiochiæ, anno 525 natalis Dominici contigisset.

(29) Τῶν τινι ἐπισήμων ἀνὰ τὴν Καίσαρος πόλιν. Musculus has postremas voces retulit ad vocabulum ἐπισήμων. Sic enim vertit: Hic junctus erat nobili cuidam Cæsariensi. Aliter tamen hæc verba construxit Nicephorus et Christophorus, et ea retulit ad verbum συνῆν, quod præcedit. Quam quidem sententiam magis probo. Dubi-

tationem tamen affert id quod sequitur in Evagrio, Zosimam scilicet ab astantibus postulasse thuribulum. Nam si Zosimas erat in domo Arcesilai laici, quomodo thuribulum illic quærebat, cum in domo laici moris non sit habere thuribula. [Sciendum tamen est moris illum fuisse ut Christiani in privatis ædibus incensum haberent, et ante orationem thurificatione uterentur; quemadmodum observat Joannes Bona, in lib. II *Rerum liturgicarum*, cap. 9, nullo tamen ejus rei prolato testimonio. De laicis in ecclesia thus adolentibus ante orationem locus est insignis infra in lib. V, ubi de signis imperii quæ Mauricio contigerunt. Chorippus in lib. II *De laudibus Justinī minoris*:

*Illicet angelici pergens ad limina templi,
Imposuit pia thura focis, cerasque micantes
Obtulit.*

In Vita Paphnutii abbatis quæ exstat inter *Vitas Patrum*, pag. 105, Onuphrius abbas hæc mandasse dicitur Paphnutio: Si quis nec oblationem nec elemosynam potest offerre, pro charitate mea incensum Domino Deo nostro in odorem suavitatis accendat. Et paulo post: Si incensum nec quis habet, nec facultatis aliquid unde Deum placare potest, surgat ad immolandum, et manus suas ad Dominum extendat, ter Dominicam Orationem pro me cum intenta mente et in nomine S. Trinitatis psallat.]

derint rem ita accidisse ut Zosimas prædixerat. Alia quoque permulta signa ab eodem divinitus perpetrata sunt. Quorum multitudinem prætermittens, quando quidem numerus eorum iniri non potest, pauca ex iis commemorabo. Iisdem temporibus quibus Zosimas, floruit vir quidam, Joannes nomine, paribus, cum Zosima virtutum ornamentis insignis : qui in Chuziba laura, quæ sita est in extremitate **390** vallis ad septentrionalem partem viæ publicæ quæ ab Hierosolymis ducit Hierichuntem, vitam monasticam et ab omni materia secretam exercuerat, et qui supra memoratæ urbis Cæsareæ episcopatum obtinuit. Hic igitur Joannes Chuzibita, cum supradicti Arcesilai uxorem radio textorio alterum sibi oculum effodisse didicisset, cursu ad ejus domum contendit, vulneris inspicendi causa. Ubi vero animadvertit pupillam excidisse, et oculum penitus diffluxisse, medico cuidam qui illuc advenerat, præcepit ut spongiam afferret, et oculum dilapsum, quoad fieri posset, in sedem suam reponeret : spongiam denique circumpositam fasciis alligaret. Aberat tunc forte Arcesilaus. Versabatur enim eo tempore cum Zosima, in ejus monasterio, quod situm erat in vico Sindendorum, qui ab urbe Cæsarea quingentis circiter stadiis distat. Statim igitur contentissimo cursu properant qui hæc Arcesilao nuntiarent. Sedebat is juxta Zosimam, sermonem cum eo conferens. Qui simul ac casum uxoris suæ didicit, graviter ejulare cœpit, et capillos vellens ac discerpens, in aerem projecit. Interroganti autem Zosimæ causam tanti luctus, Arcesilaus id quod acciderat exposuit, lamentis ac fletibus sermonem crebro interrumpens. Mox igitur Zosimas, relicto illic Arcesilao, ad cubiculum quoddam contendit, in quo solus, uti mos est hujusmodi viris, Deum alloqui consueverat. Aliquanto post digressus, hilari vultu ac modeste subridens, manumque Arcesilai palpans : Abi, inquit, abi lætus. Gratia data est Chuzibitæ. Sanata est uxor tua. Utrumque oculum habet incolumem, nullum ex casu illo detrimentum passa, quando ita placuit

A εἰπεῖν ἀριθμοῦ τυγχάνουσιν οὔσαι, ἓνια λέξω. Συνήκμαζε τῷ Ζωσιμᾷ ἀνὴρ, Ἰωάννης τοῦνομα, ταῖς ἀρεταῖς παραπλήσιος ἐν Χουζιβᾷ (30) τῇ Λαύρᾳ. Κεῖται δὲ πρὸς τῇ ἐσχατιᾷ τῆς χαράδρας, ἀνὰ τὸ ἀρκτῶον μέρος τῆς λεωφόρου, τῆς φερούσης τοὺς διαπορευομένους ἐξ Ἱεροσολύμων ἐπὶ τὴν Ἱερικονοίων πόλιν, τὸν μονήρη τε καὶ ἄϋλον διαπαλαίσας βίον, ἐπισκοπήσας δὲ τὴν εἰρημένην μοι Καίσαρος πόλιν (31). Οὗτος ὁ Ἰωάννης ὁ Χουζιβίτης, ἐπεὶ τὴν Ἀρχεσιλάου τοῦ λελεγμένου μοι γυναῖκα ἠκηκόει θάτερον τοῖν ὀφθαλμοῖν ὑπὸ κερκίδος ἐκκοπέντα, δρομαῖος ἦει πρὸς αὐτὴν τὸ πάθος ἐπισκεψόμενος. Ὡς δ' οὖν ἐθεάσατο τὴν τε κόρην ἐκπεσοῦσαν, τέλεόν τε τὸν ὀφθαλμὸν διαρρύνεντα, σπὸγγον ἐπιτάττει τὸν τινὲ παρεφομαρτούντων (v) ἱατρῶν ἐνεγκεῖν, ἐσαγαγεῖν τε τὸ διαρρύνεν ὥς ἂν δύναιτο, καὶ τὸν σπὸγγον περιθέντα τελαμῶσιν ἀναδῆσαι, οὔτι παρόντος Ἀρχεσιλάου. Ἐτυχε γὰρ τῷ Ζωσιμᾷ παρὼν ἐν τῷ κατ' αὐτὸν φροντιστηρίῳ, ὅπερ ἐπὶ τῆς Σινδηνῶν ἔκειτο κώμης, διεστώσης τῆς Καίσαρος σταδίους μάλιστα πεντακοσίου, δρομαῖοι τοίνυν παρὰ τὸν Ἀρχεσίλαον ἐκτρέχουσιν οἱ ταῦτα διαγγέλλοντες. Καθῆστο δὲ πρὸς Ζωσιμᾶν ὁ Ἀρχεσίλαος τὰς διαλέξεις ποιούμενος ὅπερ ἐπειδὴ διέγνω, διωλύγιον ἀνεκώχουσε, καὶ τὰς τρίχας ἐκτίλλων καὶ διασπῶν, ἐς οὐρανὸν ἀνέπεμπε. Τοῦ δὲ Ζωσιμᾶ πυνθανομένου τὴν αἰτίαν, τὸ συμβᾶν ὁ Ἀρχεσίλαος ἔλεγε, ταῖς οἰμωγαῖς καὶ τοῖς δάκρυσι συχνὰ διακοπτόμενος. Ἀφελὺς οὖν τοῦτον ὁ Ζωσιμᾶς, αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν ἐς τι δωμάτιον ἐστρέχει ἐνθα τῷ Θεῷ, ὥς θεμιτὸν τοῖς τοιούτοις, ἐνετύγχανε. Μετὰ δ' αὖ τινὰ καιρὸν προσελθὼν, ἔχαιρέ τε καὶ σεμνὰ μειδιῶν, πρὸς Ἀρχεσίλαον ἔλεγε τὴν χεῖρα καταψύχων, ἅπιθι χαίρων ἅπιθι. Ἡ χάρις τῷ Χουζιβίτῃ δέδοται. Ἰάθῃ σου τὸ γύναιον, ἅμφω τῷ ὀφθαλμῷ ἔχει, οὐδὲν ἰσχυράσης τῆς συμφορᾶς ἀφελέσθαι, οὕτω τοῦ Χουζιβίτου βουλευθέντος. Ὅπερ καὶ γέγονεν ἀμφοῖν τοῖν δικαίοις κατ' αὐτὸ θαυματουργησάντοι. Τούτῳ τῷ Ζωσιμᾷ, καὶ ποτε ἐπὶ τὴν Καίσαρος ἰόντι, δνάριον τε παρασύρομένῳ ἐν ᾧ τῶν τινά οἱ ἐπιτηδείων ἐπεβέβλητο, λέων ἐπεισι, καὶ τὸν ὄνον ἀρπάσας, ἀπῆει. Ὁ δὲ Ζωσιμᾶς ἀνὰ τὴν ὕλην εἶπετο ὡς μέχρις οὗ δια-

VALESII ANNOTATIONES.

(30) Χουζικᾷ. Sic etiam legitur in Nicephoro. eamque scripturam retinuit Ortelius in *Thesaurο geographico*. Sed in optimo codice Florentino legitur Χουζιβᾷ, rectius procul dubio; sic enim eam lauram vocat Joannes Moschus, in cap. 24. Cum autem venisset in eremum, et moraretur in cellis Cusiba, eadem miserationis faciebat opera. Ibat enim per viam quæ ducit a Jordane ad sanctam civitatem. Ubi notandum est cellas a Moscho dici, quam lauram vocat Evagrius. Certe laura nihil aliud erat quam cellæ monachorum hinc inde dispersæ, ut supra notavi. Moschus tamen in cap. 24, vocat cænobium Chusiba: Ὁ ἀββᾶς Γρηγόριος ὁ ἀπὸ Σχολαρίων ἔλεγεν ἡμῖν, ὅτι ἦν τις ἀδελφὸς ἐν τῷ κοινοβίῳ τοῦ Χουζιβᾷ. Cæterum hæc verba, ἐν Χουζιβᾷ τῇ λαύρᾳ, jungenda sunt cum iis quæ se-

D quuntur infra. Nicephorus tamen vulgatam distinctionem tuetur.

(31) Ἐπισκοπήσας δὲ τὴν Καίσαρος πόλιν. Hic Joannes abbas primum fuit ac presbyter monasterii Chusiba, ex quo etiam Chuzibites cognominatus est. Postea vero Cæsariensis episcopus factus est, ut præter Evagrium docet Joannes Moschus in capite 24: Καὶ ἐν τῷ προσκομίζειν τὴν ἀββᾶν τὸν Ἰωάννην τὸν τότε πρεσβύτερον ὄντα τὸν ἐπίκλην Χουζιβίτην, ὃς καὶ ὕστερον γέγονεν Καίσαρειας τῆς κατὰ Παλαιστίνην ἐπίσκοπος, τὸν μονήρη διαπαλαίσας βίον. Ejusdem Joannis Chozebitæ, Cæsariensis episcopi, mentio fit in *Menologio*, die 3 et 28 Octobris, ubi etiam Chozeba vocatur locus eremi, in quo monasterium ejus situm fuit.

VARIORUM.

(v) Τὸν τινὲ παρεφομαρτούντων. Legendum τῶν τινῶν... Usitatus diceretur τινὲ τῶν παρεφ... Altera autem phrasis apud Evagrium sæpe occur-

rit. Vid. infra in hoc capite: Τῶν τινά οἱ ἐπιτηδείων ἐπεβέβλητο et cap. 22: Τῶν τινά τῆς αὐλῆς εὐνούχων. (W. Lowth.)

κορῆς ὁ λέων ἐκ τῆς θοίνης τοῦ ζώου γέγονε· πρὸς ἃν ἐπιγελάσας ὁ Ζωσιμάς φησιν, ἀλλὰ γὰρ, ὦ ἑταῖρε, τὰ τῆς πορείας ἐμοὶ διακέκοπται, πάχητι τε ὄντι (32), πόρρω τε τῆς ἡλικίας ἀφιγμένῳ, καὶ μὴ δυναμένῳ νωτοφορεῖν τὰ ἐπὶ τοῦ ὄνου σεσαγμένα. Ἀχθοφορεῖν οὖν ἀνάγκη σε παρὰ τὸν θεσμόν τῆς φύσεως, εἴπερ ἐθέλεις τῶν ἐντεῦθεν, τὸν Ζωσιμᾶν ἀπαλλάττεσθαι, καὶ θηρίον αὖθις εἶναι. Ὁ δὲ, τοῦ θυμοῦ καθάπαξ ἐπιλεησμένος, ὑπέσαινε, καὶ τῷ Ζωσιμᾷ ὡς ἔτρεχε (33) πρῶως εὐθύς, καὶ διὰ τοῦ σχήματος ἐδόξα τὸ πειθῆναι. Ὁ περιθεὶς ὁ Ζωσιμάς τοῦ ὄνου τὸ φορτίον, μέχρι τῶν πυλῶν τῆς Καίσαρος ἤγαγε, δεικνὺς τοῦ Θεοῦ τὴν δύναμιν, καὶ ὡς ἅπαντα τοῖς ἀνθρώποις δοῦλά τε καὶ πειθήνια, ὅτ' ἂν αὐτῷ ζῶμεν, καὶ τὴν δεδομένην ἡμῖν χάριν οὐ παραχαράττομεν· ἀλλ' ἵνα μὴ τοῖς πλείοσι τὴν ἱστορίαν παραμηνύωμεν, ἐπάνειμι ὅθεν τὴν ἐκβολὴν ἐποιησάμεν.

ter accurrens, ipso gestu obsequium suum significabat. Zosimas igitur, cum aselli sarcinam leoni imposuisset, ad portas usque urbis Cæsareæ eum duxit, ostendens hoc facto, quanta sit Dei potentia, et qualiter omnia famulantur atque obediunt hominibus qui Deo vivunt, nec donatam sibi gratiam corruperunt. Verum ne, si plura commemoravero, historia proluxior efficiatur, eo revertar unde digressus sum.

ΚΕΦΑΛ. Η'.

Περὶ καθολικῶν παθημάτων.

Ἐς ἔτι Ἰουστίνου τὴν αὐτοκράτορα διευθύνοντος ἀρχὴν, τὸ νῦν μὲν Δυρράχιον, Ἐπίδαμνος δὲ πάλαι, πέπονθεν ὑπὸ κλόνου τῆς γῆς. Ὡσαύτως δὲ καὶ Κόρινθος ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος κειμένη, εἴτα καὶ Ἀνάζαρθος τὸ τέταρτον πάθος, ἡ τοῦ δευτέρου τῶν Κιλικίων ἡγεῖται ἔθνους· ἃς ὁ Ἰουστίνος πολλοῖς ἀνεκτήσατο χρήμασι. Κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους καὶ ἡ Ἐδεσσα πόλις τῆς Ὀσροηνῶν μεγίστη τε καὶ εὐδαίμων, τῆς τοῦ παραρρέοντος Σκίρτου χειμάρρου ὕδασι κατεποντώθη, ὥστε καὶ τὰ πολλὰ τῶν οἰκοδομιῶν παρασυρῆναι, καὶ πλῆθος ἀναρίθμητον ἀπολέσθαι⁹¹, οὗς τὸ ὕδωρ λαβὼν (x) ὥχετο. Μετεκλήθησαν τοίνυν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Ἰουστίνου ἡ Ἐδεσσα καὶ Ἀνάζαρθος, καὶ τούτων ἑκατέρω τῇ αὐτοῦ προσηγορίᾳ κατεκοσμήθησαν.

ΚΕΦΑΛ. Θ'.

Ὡς Ἰουστίνος ἔτι ζῶν, συμβασιλεύειν αὐτῷ Ἰουστινιανὸν εἴλετο.

Τούτῳ τῷ Ἰουστίνῳ ὀγδοὺν ἔτος τῆς βασιλείας ἄγοντι ἐννέα τε μῆνας πρὸς τρισὶν ἡμέραις (34) (y),

VARIAE LECTIONES.

⁹¹ τῶν. ⁹² C. C. ἀπώλεσται.

VALESH ANNOTATIONES.

(32) Πάχητι τε ὄντι. Hæc verba Musculus in interpretatione sua prætermisit, Christophorsonus vero ita vertit: Quippe cum annis plurimis onustus sim. Quæ interpretatio ferri non potest; sequitur enim et ætate admodum provector. Idem igitur utrobique diceret Evagrius. Πάχητας vocant Græci, homines crassos et obesos ac pingues. Quod genus hominum molle ac delicatum est, nec ad onus portandum idoneum. Suidas in voce παχεῖς ita

A Chuzibitæ. Idque ita evenit, ambobus illis justis simul miraculum perpetrantibus. Idem Zosimas cum aliquando proficisceretur Cæsaream, asellum trahens cui res quasdam sibi necessarias imposuerat, leonem obvium offendit, qui in ipsum irruens, raptο asello, protinus abscessit. Quem Zosimas per silvam insecutus est, quoad usque leo aselli carnibus saturatus fuisset. Tum Zosimas leoni arridens: At, o amice, inquit, jam iter mihi penitus interclusum est, quippe qui et ægro sim corpore, et provector jam ætate; nec onus quod asello erat impositum, ipse **391** humeris portare possum. Proinde si Zosimam hinc abscedere vis, sarcinam contra naturæ tuæ consuetudinem feras necesse est, ad propriam feritatem postea reversurus. His dictis, leo, tanquam furoris penitus oblitus, Zosimæ blandiri cœpit, et ad eum statim leniter

CAP. VIII.

De totius orbis calamitatibus.

Eodem Justino imperium Romanum adhuc administrante, urbs Dyrrachium quæ olim Epidamnus dicebatur, terræ motu subversa est. Similiter et Corinthus, quæ sita est in Achaia. Anazarbus quoque, metropolis secundæ Ciciliæ; quarto id genus calamitatis experta. Eas urbes Justinus magna pecuniarum vi erogata instauravit. Iisdem temporibus Edessa, civitas Osdroenæ maxima et opulentissima, Scirti torrentis qui eam præterfluit, inundatione submersa est: adeo ut plurima ædificia, et innumerabilis hominum multitudo, aquarum vi abrepta, funditus interierint. Edessæ quidem atque Anazarbo Justinus pristinum nomen mutavit. Utramque enim ex suo nomine Justinopolim deinceps appellari jussit.

CAP. IX.

Quomodo Justinus adhuc vivens, collegam imperii Justinianum assumpsit.

Porro cum Justinus annum imperii octavum transegisset, ac præterea menses novem et dies

VARIORUM.

(x) Ὑδωρ λαβὼν. Lege λάβρον. (W. Lowth.)
(y) Ἐννέα μῆνας πρὸς τρισὶν ἡμέραις. Juxta computationem Antonii Pagi, Justinus regnavit an-

D scribit, Διαφέρει πάχης καὶ παχύς. Πάχης μὲν γὰρ λέγεται ὁ λιπαρός· παχύς δὲ ὁ ἀναίσθητος. Nicephorus quoque hoc verbum non intellexit. Ejus enim loca ista substituit, καὶ δι' ἐνδειαν ἐκτετηγμένῳ.

(33) Ὡς ἔτρεχε. Procul dubio scribendum est προσέτρεχε. Apud Nicephorum legitur ὑπέτρεχε. Sed nostra emendatio melior videtur.

(34) Ἐννέα τε μῆνας πρὸς τρισὶν ἡμέραις. Au-

nos 8 menses 8, dies 23. Vid. Criticam in Baron. ad ann. 528, n. 3. (W. Lowth.)

tres, Justinianus sororis ejus filius, una cum illo imperavit; Augustus nuncupatus die primo mensis Xanthici, id est Kalendis Aprilis, anno urbis Antiochiæ quingentesimo septuagesimo quinto. Quibus ita peractis Justinus ex 392 hoc regno ad cœleste imperium migravit, fatali morte defunctus primo die mensis Loi, id est Kalendis Augusti, cum imperasset, una quidem cum Justiniano menses quatuor; in universum vero tam solus, quam cum collega, per annos novem ac dies tres imperium obtinisset. Porro cum Justinianus jam solus universum imperium regendum suscepisset, et Chalcedonensis synodus ex præcepto Justini imperatoris, sicut antea retuli, per omnes Ecclesias prædicaretur, ecclesiastica pax in quibusdam adhuc provinciis turbabatur; præcipue vero Constantinopoli et Alexandria: Constantinopolitanam quidem Ecclesiam administrante Anthimo, Alexandrinam vero Theodosio. Ambo enim isti unam in Christo naturam inesse asserebant.

CAP. X.

Qualiter Justinianus quidem eos amabat qui Chalcedonensem synodum amplecterentur: Theodora vero eos qui synodum illam improbarent.

Et Justinianus quidem, eos qui Chalcedonensi synodo convenerant, et quæcunque ab illis fuerant exposita, acriter defendebat. Ejus vero conjux Theodora ab illorum partibus stabat qui unam in Christo naturam assererent: sive quod ipsi revera ita sentiebant. Nam quotiescunque agitur de fide, patres a filiis et filii dissident a parentibus: et uxor quidem a marito, maritus vero ab uxore sua dissentit: Sive per quamdam simulationem ita

A Ἰουστινιανὸς ἀδελφιδούς αὐτοῦ συμβασιλεύει, ἀναβ-
ρηθεὶς τῇ πρώτῃ τοῦ Ξανθικοῦ ἡγουν Ἀπριλλίου μη-
νός, ἀνὰ τὸ πέμπτον καὶ ἐβδομηκοστὸν καὶ πεντακο-
σιοστὸν ἔτος τοῦ χρηματισμοῦ τῆς Ἀντιοχείας. Καὶ
τούτων ὧδε προελθόντων, Ἰουστίνος μεθίσταται τῆς
ἐντεῦθεν βασιλείας, ὑπελθὼν τὴν τέλειον ⁹³ ἡμέραν
ἀνὰ τὴν πρώτην ἡμέραν τοῦ Λώου, τοῦ καὶ Αὐγού-
στου μηνός, συμβασιλεύσας μὲν Ἰουστινιανῷ μῆνας
τέτταρας, τὰ ὅλα δὲ ἔτη τὴν αὐτοκρατορίαν (35) δια-
νύσας ἀρχὴν ἐννέα πρὸς τρισὶν ἡμέραις (36) (z). Ἰου-
στινιανοῦ δὲ μόνου τὴν ὅλην ἀρχὴν τῆς Ῥωμαίων
ἐπικρατείας περιθεμένου, ἤδη τε τῆς ἐν Χαλκηδόνι
συνόδου κηρυττομένης ἀνὰ τὰς ἀγιωτάτας ἐκκλησίας
κελεύμασιν Ἰουστίνου καθά μοι διήγῃται, ἔτι τὰ τῆς
ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως ἐν τισὶ τῶν ἐπαρχιῶν
B περιεδονεῖτο, καὶ μάλιστα γε κατὰ τὴν βασιλέως καὶ
κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρου πόλιν· τῆς μὲν βασιλίδος τὴν
ἐπισκοπὴν πρυτανεύοντος Ἀνθίμου (a), τῆς δὲ Ἀλε-
ξανδρέων Ἐκκλησίας ἡγουμένου Θεοδοσίου. Ἀμφω
τε γὰρ τὴν μίαν ἐδοξάζετην φύσιν.

ΚΕΦΑΛ. Ι'.

*Ὅτι Ἰουστινιανὸς μὲν τοὺς τὴν Καλχηδόνων
σύνοδον ἀποδεχομένους ἡγάπα· Θεοδώρα δὲ
τοὺς ἐναντίους ἐστεργεν.*

Ἰουστινιανὸς μὲν οὖν τῶν ἐν Καλχηδόνι συνελη-
λυθόντων, καὶ τῶν παρ' αὐτῶν ἐκτεθειμένων, μάλα
γεννικῶς ἀντείχετο. Θεοδώρα (b) δὲ ἡ τούτου σύνοι-
κος, τῶν μίαν φύσιν λεγόντων, εἶτε καὶ τῶν ἀληθῶς
οὕτως ἐχόντων (37). Ἦνίκα γὰρ ὁ περὶ πίστεως
πρόκειται λόγος πατέρες τε πρὸς παῖδας, παῖδες τε αὐ-
C πρὸς τοὺς φύντας δίστανται, γυνή τε πρὸς τὸν ἴδιον
γάμετήν· ἀνὴρ τε αὐτὸς πάλιν πρὸς τὴν ἰδίαν γαμετήν·
εἶτε καὶ κατὰ τινὰ συγκεείμενοι οἰκονομίαν (38), ἔν

VARIAE LECTIONES.

⁹³ τελείαν.

VALESH ANNOTATIONES.

clor *Chronici Alexandrini* pro tribus diebus habet quinque, Justinianum enim a Justino Augustum factum esse scribit, post annos octo ac menses novem, ac dies quinque imperii Justini, Kalendis Aprilis, Mavortio consule: qui fuit annus Christi 527. Verum auctor illius *Chronici* a semetipso dissentit; nam Justinum quidem imperium iniisse scribit die nono mensis Julii, anno Natalis Domini 518. A quo tempore ad Kalendas Aprilis anni 527, anni sunt octo, ac menses totidem, cum diebus uno et viginti. Quod si Cedrenum sequimur qui Justinianum a Justino Augustum esse factum tradit 14 Aprilis, tum computatio *Alexandri Chronici* erit certissima.

(35) *Τὴν αὐτοκρατορίαν.* In ms. cod. Tell. scriptum inveni, τὴν αὐτοκρατικὴν, etc., quod magis placet.

(36) *Ἐτη ἐννέα πρὸς τρισὶν ἡμέραις.* Ex ipsius Evagrii calculo satis apparet addendum hic esse mensem unum. Nam cum paulo ante dixerit, Kalendis Aprilis hujus anni exactum fuisse annum octavum imperii Justini, et novem insuper menses ac dies tres; consequens est ut Kalendis Augusti

ejusdem anni, transacti fuerint novem anni cum uno mense ac diebus tribus. Ex quo colligitur exordium imperii Justini duci a die vicesimo octavo mensis Junii, juxta Evagrii sententiam.

(37) *Εἶτε καὶ τῶν ἀληθῶς οὕτως ἐχόντων.* Scribendum puto εἶτε καὶ αὐτῶν ἀληθῶς, etc.; id enim sensus postulat. Nicephorus quidem hujus loci sensum minime intellexit. Musculus vero eum optime exposuit hoc modo. *Sive autem sic vere sentiebant, sive sic dispensatione quadam inter ipsos convenerat.* Musculus secutus est Christophorsonus, et novam periodum ab his verbis inchoavit hoc modo: *Sive igitur ita revera sentiebant, etc.* Nos vero hæc cum præcedentibus conjunximus.

(38) *Κατ' οἰκονομίαν.* Musculus quidem interpretatur, *per dispensationem.* Quod non probo. Joannes autem Langus vertit, *ex composito.* Christophorsonus autem, *dedita opera.* Ego *per simulationem* malui vertere. Opponitur enim τῇ ἀληθείᾳ. Per fraudem igitur ac simulationem id actum esse inter Justinianum ac Theodoram nonnulli existimarunt, ut alter Catholicis, alter Acephalis adhæreret, Gallice dixerimus, *Par politique.*

VARIORUM.

(z) *Πρὸς τρισὶν ἡμέραις.* Iterum pro τρισὶν, 23 legit Pagius ibid. (W, Lowth.)

(a) *Ἀνθίμου — Θεοδοσίου.* Ordinati sunt hi episcopi anno 535.

(b) *Θεοδώρα.* Pluribus in eam invehitur Proco-

pius in *Historia arcana*, ubi narrat eam filiam fuisse cujusdam, qui Byzantii bestiis ad amphitheatrales Prasinorum venationes alendis præfectus erat, quem vocant Ursarium, pag. 40.

ὁ μὲν τῶν λεγόντων δύο φύσεις ἐπὶ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν μετὰ τὴν ἔνωσιν ἀντέχεται· ἡ δὲ, τῶν πρεσβεύοντων μίαν φύσιν. "Ὅμως δ' οὖν ἀλλήλοις οὐκ ἐνεδίδοσαν, ἀλλ' ὁ μὲν, τῶν ἐν Καλχηδόνι συντεθειμένων μάλα σπουδαίως ἀντελαμβάνετο· ἡ δὲ, μετὰ⁹⁴ τῶν ἀπεναντίας οὔσα, τῶν λεγόντων μίαν φύσιν παντοίως προϋνίει, καὶ τοὺς γε ἡμεδαποὺς (39) περιέθαλπε, καὶ τοὺς ἀλλοδαποὺς μεγάλοις χρήμασιν ἐδεξιοῦτο. "Ἡ καὶ παῖθει τὸν Ἰουστινιανὸν μετὰ πεμπτον Σευήρον ποιήσασθαι. nostros quidem fovebat, extraneos vero maximis

A inter ipsos convenerat, ut alter quidem eorum partes defenderet qui duas in Christo Deo nostro naturas esse dicebant post unionem: altera vero, illorum qui unam duntaxat naturam asseverabant. Neuter tamen ea in re neutri cessit. Sed Justinianus quidem ea quæ Chalcedone acta fuerant, pertinaciter tuebatur: Theodora vero contrariæ parti addicta, eorum qui unam naturam assererent, maximam curam ac sollicitudinem gerebat. Et muneribus affliciebat. Denique persuasit Justiniano,

ΚΕΦΑΛ. ΙΑ'.

Ὡς "Ανθιμον τὸν Κωνσταντινουπόλεως ὁ Σευήρος διέστρεψε, καὶ Θεοδοσίον τὸν Ἀλεξανδρείας· οὗς ὁ βασιλεὺς ἐξελάσας, ἐτέρους κατέστησεν.

Σώζονται τοίνυν ἐπιστολαὶ Σευήρου πρὸς τε Ἰουστινιανὸν, πρὸς τε Θεοδώραν. Δι' ὧν ἔστι λαθεῖν, ὥς καταρχὰς τὴν πρὸς τὴν βασιλείον ὁδὸν διανεβάλετο, μεθ' ὃ τὸν Ἀντιοχείας καταλέλοιπε θρόνον· ὕστερον μέντοι κατέβηκε ταύτην· καὶ γέγραπεν, ὥς ἐπειδὴ πρὸς τὴν βασιλείαν ἐγεγόνει, ἐνέτυχέ τε τῷ Ἀνθίμῳ, καὶ τῆς παραπλησίας οἱ δόξης εὗρηκεν αὐτὸν καὶ τῆς εἰς τὸν Θεὸν νομίσεως, πέπεικε τῆς καθέδρας ἐκστῆναι. Γέγραπται δὲ αὐτῷ περὶ τούτων πρὸς Θεοδοσίον τὸν τὴν Ἀλεξανδρέων ἐπισκοποῦντα πόλιν· ἐν οἷς καὶ μεγαλαυχεῖ ὡς τὸν αὐτὸν "Ανθιμον πέπεικεν ὥς εἴρηται, τῆς ἐπὶ γῆς δόξης, καὶ τῆς οἰκείας καθέδρας τὰ τοιαῦτα προκρίναι δόγματα. Φέρονται δὲ καὶ Ἀνθίμου πρὸς Θεοδοσίον ἐπιστολαὶ περὶ τούτων, Θεοδοσίου τε αὖ πρὸς Σευήρον καὶ Ἀνθιμον, ὅς παρήμει, καταλιμπάνων τοῖς ἐντυγχάνειν ταύταις βουλομένοις, ἵνα μὴ πλῆθος ἄπειρον ἐπείσχυκλήσω τῷ παρόντι βίῳ (40). "Ὅμως δ' οὖν ὥς ἀντικρὺ τῶν βασιλέως κελευσμάτων ἰόντες, καὶ μὴ δεχόμενοι τὰ ἐν Καλχηδόνι συντεθειμένα, ἄμφω τῶν οἰκείων ἐξελαθέτην θρόνων· καὶ τὸν μὲν Ἀλεξανδρείας, Ζωῖλος διαδέχεται (41)· τὸν δὲ τῆς βασιλείας Ἐπιφά-

B Quomodo Severus Anthimum Constantinopolis episcopum et Theodosium episcopum Alexandriæ perverterit. Quibus sede sua expulsis, Justinianus alios substituit.

Exstant quidem Severi epistolæ, tum ad Justinianum, tum ad Theodoram scriptæ. Ex quibus colligere licet Severum, cum Antiochenam sedem reliquisset, initio quidem profectionem suam in urbem regiam distulisse: postea tamen eo venisse. Scribit etiam in iisdem litteris se, cum venisset Constantinopolim, collocutum esse cum Anthimo. Cumque illum idem cum ipso sentire, eandemque de Deo opinionem tueri deprehendisset, persuasisse illi ut sedem suam relinqueret. Scripsit etiam his de rebus litteras ad Theodosium episcopum Alexandriæ, in quibus gloriatur quod eidem Anthimo persuaserit, sicut jam dixi, ut ejusmodi dogmata sæculari gloriæ et pontificali cathedræ anteponeret. Circumferuntur quoque Anthimi de iisdem rebus epistolæ ad Theodosium, et vicissim Theodosii ad Anthimum et Severum scriptæ. Quas quidem missas facio, iis qui legere eas voluerint derelinquens, ne immensam rerum multitudinem congerere videar in hoc libro. Cæterum ambo, utpote qui mandatis principis refragarentur, nec ea quæ Chalcedone decreta erant admitterent, suis sedibus

VARIÆ LECTIONES.

⁹⁴ μετὰ abest a C. C.

VALESH ANNOTATIONES.

(39) Καὶ τοὺς γε ἡμεδαποὺς. Christophorsonus hæc de Acephalis intellexit. Sic enim exposuit hunc locum: *Et ejus opinionis homines, si nostrates essent, benevole et amice complexa est: sin externi, præmiis benigne remunerata.* Nicephorus vero ἡμεδαποὺς, catholicos et orthodoxos interpretatur: quod probare nullo modo possum. Per ἡμεδαποὺς enim Evagrius intelligit Orientales; ἀλλοδαποὶ vero sunt Occidentales.

(40) Τῷ παρόντι βίῳ. Assentior viris doctis, qui ante nos hunc locum ita emendarunt, τῷ παρόντι βιβλίῳ.

(41) Ζωῖλος διαδέχεται. In locum Theodosii Alexandrini episcopi suffectus est (') Paulus. Quo mox pulso, Zoilus in ejus locum est subrogatus, ut docet Liberatus in *Breviario*, cap. 25. Victor Thunonensis in *Chronico*; et Theophanes, pag. 188.

D Et Liberatus quidem Paulum hunc orthodoxum fuisse testatur. Victor autem Thunonensis ac Theophanes hæreticum illum fuisse tradunt, et Dioscori nomen in sacris Diptychis celebrasse. Sic enim ait Victor, Basilio V. C. eos: *Alexandrinæ Ecclesiæ, Theodosio et Gaiano exsulatis, Paulus pro eis prior Tabennesiotarum, Dioscori hæretici prædecessoris sui depositionem celebrans, Palæstino concilio deponitur, et pro illo Zoilus ordinatur episcopus.* Theophanes vero de Paulo ita scribit: Οὗτος τὴν μνήμην Σευήρου τοῦ ἀνιέρου ποιήσας, ἐξεβλήθη τῆς ἐπισκοπῆς ὀργῇ τοῦ βασιλέως. Melius dixisset τοῦ Διοσκόρου· nam Severus, ni fallor, adhuc superstes erat tunc cum Paulus ejectus est episcopatu, id est anno Christi 537. Hæc ideo adnotavi, quod Baronius in *Annalibus*, de hoc Paulo, præter illa quæ a Liberato scripta sunt, nihil aliud dicit.

VARIORUM.

(') Theodosio episc. Alexandrino, a Justiniano imp. relegato, anno 538, mense Novembri, successit Paulus eodem anno: qui et ipse anno circiter 541 homicidii convictus, e sede dejectus est. De hac Pauli damnatione pluribus agunt Libera-

tus, cap. 23, et Procopius, in *Historia arcana*, cap. 27: quem legisse non pigebit. Paulus Zoilum successorem habuit, sed non ante annum 543, ut statuit Ant. Pagé, ad ann. 537, n. 5.

expulsi sunt. Et Alexandrinæ quidem urbis episcopatum suscepit Zoilus : Constantinopolitanæ vero Epiphanius : ita ut per universas deinceps Ecclesias Chalcedonensis synodus palam prædicaretur, nec **394** ullus usquam auderet eam anathemati subicere : qui vero aliter sentirent, ii omnibus modis adigerentur ad consensum suum ei accomodandum. Scripta est igitur ab imperatore Justiniano constitutio, in qua Severum et Anthimum una cum aliis quibusdam anathemate percellit, et gravissima supplicia decernit adversus eos qui illorum dogmata prædicarent. Itaque ex eo tempore per omnes ubique terrarum Ecclesias nullum remansit dissidium : sed uniuscujusque dioceseos

A νιος (42) · ὡς ἐν ἀπάσαις λοιπὸν ταῖς Ἐκκλησίαις (43) ἀναφανδὸν κηρύττεσθαι τὴν ἐν Καλκηδόνι σύνοδον (44), καὶ μηδένα τολμᾶν ταύτην ἀναθέματι περιβάλλειν · τοὺς δὲ μὴ ταῦτα οὕτως ἔχοντας, διὰ μυρίων συνελαύνεσθαι τρόπων πρὸς τὴν τοιαύτην ἵνα συγκατάθεσιν. Γέγραπται δ' οὖν Ἰουστινιανῷ νομοθεσία (45), ἐν ᾗ τὸν Σευήρον καὶ Ἀνθιμον σὺν ἐτέροις ἀνατεθεμάτικε ποιναῖς τε μεγίσταις ὑποτέθεικε τοὺς τὰ ἐκείνων πρεσβεύοντας δόγματα · ὡς ἐξ ἐκείνου περὶ μὲν τὰς ἐκασταχῇ διακειμένας Ἐκκλησίας, οὐδὲν ἔτι διεβρώγος μείναι · ἀλλὰ τοὺς τε ἐκαστης διοικήσεως πατριάρχας ἀλλήλοις συμβαίνειν, τοὺς τε τῶν πόλεων ἐπισκόπους τοῖς ἰδίοις ἐξάρχουσιν ἐπεσθαι (46) · καὶ τέσσαρας συνόδους ἐπὶ τῶν ἐκκλη-

VALESH ANNOTATIONES.

(42) Τὸν δὲ τῆς βασιλείας Ἐπιφάνιος. Errat Evagrius noster, qui Epiphanium ponit pro Mena. Anthimus enim Epiphanio successerat (*). Pulso deinde Anthimo, in ejus locum Mena Constantinopolis episcopus ab Agapeto papa ordinatus est, post consulatum Belisarii, anno Christi 556, ut scribit Marcellinus in *Chronico*.

(43) Ὡς ἐν ἀπάσαις λοιπὸν ταῖς Ἐκκλησίαις. De hac pace et adunatione Ecclesiarum quæ facta est post ordinationem Pauli episcopi Alexandrini, ita loquitur Liberatus in *Breviario*, cap. 23 : *Hoc ergo modo unitas facta est Ecclesiarum anno decimo imperii gloriosi Justiniani Augusti*. Cuncti siquidem patriarchæ synodum Chalcedonensem eo tempore suscipiebant; id est anno Christi 557. Episcopus scilicet Romanus, cujus Pelagius Constantinopoli erat apocrisiarius, Paulus Alexandrinus, Ephræmius Antiochenus, et Petrus Hierosolymorum episcopi. Ex quibus Paulus cum initio rectam fidem simulasset, postea ad Eutychianam hæresim descivit, ut supra notavi ex Victoris ac Theophanis *Chronico*.

(44) Κηρύττεσθαι τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον. Quæret hic fortasse aliquis antiquitatis ecclesiasticæ studiosus, quonam ritu fieri soleret hæc prædicatio concilii Chalcedonensis. Respondeo eam prædicationem fieri solitam in ambone seu pulpito Ecclesiæ, ab episcopo, vel ab alio cui episcopus vices suas delegasset, dum missarum solemnities celebrarentur. Id docet epistola, seu Libellus orthodoxorum episcoporum oblatus Constantinopoli, Agapeto papæ, qui libellus refertur in actione prima synodi Constantinopolitanæ sub Mena, ubi de Justiniano imperatore ita loquuntur : Καὶ διὰ τοῦτο νομοθετήσαι τὰς ἱερὰς καὶ ἁγίας τέσσαρας συνόδους ἐν ταῖς ὁτιδήποτε γενομέναις θείαις μυσταγωγίαις μεγαλοφώνως ὑπὸ τῶν ἱερῶν κηρύκων κηρύττεσθαι. Vetus interpres ita vertit : *Et propter hoc statuit quatuor sanctas synodos in divinis et sacris initiationibus, a sacris prædicatoribus prædicari*. Existimavit scilicet hic interpres, μυσταγωγίαν hoc loco accipi pro initiatione, seu baptismo, ut plerumque sumi solet. Verum hoc loco θεία μυσταγωγία sumitur pro sacrificio missæ, idemque est quod θεία λειτουργία. Certe Chalcedonensis synodus in missarum solemnibus primum prædicata est Constantinopoli, regnante Justino Seniore, ut videre est in actione quinta synodi Constantinopolitanæ sub Mena, pag. 725 et sequentibus editionis Coloniensis. Sed monendi sunt studiosi antiquitatis ecclesiasticæ, ne se ab interprete Latino in errorem induci patiantur, qui hanc proclamationem expleta missa factam

B esse scribit. Cum tamen Græca aliter sonent: Κατὰ τὴν παρελθούσαν κυριακὴν τε καὶ δευτέραν, λειτουργίας ἐπιτελουμένης ἐν τῇ ἁγίᾳ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ, etc. Id est : *Die Dominico, et feria secunda, cum missa celebratur in sancta Dei ecclesia*. Idem error ab interprete admissus est infra, pag. 733. *Et post lectionem sancti Evangelii, ex more sacra missa finita*, etc. Græca sic habent : Καὶ μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου, ἐξ ἑθους τῆς θείας λειτουργίας ἐπιτελουμένης καὶ τῶν θυρῶν κλεισθεισῶν, καὶ τοῦ ἁγίου μαθήματος κατὰ τὸ σύνθημα λεχθέντος, τῷ καιρῷ τῶν διπτύχων, etc. Quæ sic vertenda sunt : *Et post lectionem sancti Evangelii, cum missa ex more celebraretur, et clausis januis, et sacro Symbolo ex more recitato, ubi ventum est ad Diptycha*, etc. Quæ studiosus lector illic leget, si totum hunc ritum quo quatuor œcumenicæ synodi prædicatæ sunt, et in sacris Diptychis perscriptæ, discere voluerit.

(45) Νομοθεσία. Intelligit Novellam Justiniani 42, quæ refertur etiam in actione 5 synodi Constantinopolitanæ sub Mena. Et in editione quidem Henrici Stephani, qui Novellas Justiniani Græce edidit, hæc Constitutio data esse dicitur die decimo septimo Kalendas Augusti, Belisario V. C. coss. In editione vero concilii Constantinop. sub Mena, data dicitur octavo Idus Augustas, post consulatum Belisarii V. C. rectius procul dubio. Nam cum Justinianus eam constitutionem promulgaverit adversus Anthimum ac Severum, post sententiam synodi Constantinopolitanæ in eosdem prolatam, sicut ipse testatur in exordio constitutionis; synodus autem Constantinopolitana condemnationis sententiam in supradictos Anthimum ac Severum tulerit die duodecimo Kalendas Junias, post consulatum Belisarii: prorsus necesse est ut Constitutio illa Justiniani promulgata fuerit anno post consulatum Belisarii.

D (46) Τοῖς ἰδίοις ἐξάρχουσιν. Exarchi hoc loco sunt primates, seu patriarchæ singularum dioceseon, ut paulo ante dixit Evagrius : quemadmodum exposuit Jacobus Sirmundus in lib. II *Propemptici*, cap. 5, ubi de exarchis optime ac doctissime disseruit. Cujus exactæ diligentiae nihil superest quod addamus. Nec male Christophorsonus hoc loco ἐξάρχους archiepiscopos interpretatus est. Primates enim olim archiepiscopi dicebantur, ut docet Isidorus in lib. VII *Originum*, his verbis : *Ordo episcoporum quadripartitus est, in patriarchis, archiepiscopis, metropolitibus, et episcopis. Patriarcha Græca lingua summus pater interpretatur, quia primum, id est apostolicum retinet locum. Sicut Romanus, Antiochenus, et Alexandrinus. Archiepiscopus Græce dicitur summus episco-*

VARIORUM.

(*) Theophanes in *Chronico*, ad ann. Chr. 520, ait : *Joanne Cappadoce Constantinopol. episcopo defuncto, Epiphanius ejusdem Ecclesiæ presbyter et*

syncellus, mensis Februarii die vicesimo quinto fuit ordinatus.

σιῶν κηρύττεσθαι, πρώτην μὲν τὴν ἐν Νικαίᾳ, εἴτα τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει, τρίτην τὴν ἐν Ἐφέσῳ τὸ πρότερον, τέταρτον τὴν ἐν Καλχηδόνι· γέγονε δὲ καὶ πέμπτη σύνοδος κατὰ κέλευσιν Ἰουστινιανοῦ. Περὶ ἧς τὰ πρόσφορα, ἐν τοῖς προσφόροις ἐρῶ καιροῖς, τέως τῶν ἀνὰ μέρος πραχθέντων ὑπὸ τοῖς αὐτοῖς χρόνοις, λόγου τε ἀξίων καθεστώτων, τῇ παρούσῃ συνυφαινομένων ιστορίᾳ.

quæ tunc temporis singillatim gesta sunt, et commemoratione digna esse videntur, huic historiæ attexamus.

ΚΕΦΑΛ. ΙΒ'.

Ἐκ τῆς ιστορίας Προκοπίου Καίσαρέως, περὶ Καβάδου τοῦ Περσῶν βασιλέως, καὶ Χοσρόου υἱοῦ αὐτοῦ.

Γέγραπται Προκοπίῳ τῷ ῥήτορι τὰ κατὰ Βελισσάριον (c)· ὡς Καβάδης ὁ Περσῶν βασιλεὺς Χοσρόῃ τῷ παιδὶ νεωτέρῳ τῶν ἄλλων υἱῶν ὄντι περιθεῖναι τὴν βασιλείαν βουλευθεὶς, βούλεται ὥστε (47) τῷ βασιλεῖ Ῥωμαίων ἐς θετὸν υἱὸν ἐπιδιδόναι⁹⁵ τὸν Χοσρόην, ἵνα ἐντεῦθεν ἀσφαλέστατα αὐτῷ ἡ ἀρχὴ διατεθείη. Ἐπειδὴ τοίνυν τούτῳ διήμαρτον, εἰσηγήσει Πρόκλου, ὃς παρεδρεύων Ἰουστινιανῷ κοιᾶστωρ καθειστήκει, ἐπὶ μείζῳ τὴν πρὸς Ῥωμαίους ἔχθραν ἐξήγαγον. Φιλοπονώτατα τοιγαροῦν κομφῶς τε καὶ λογίως ἐκτέθειται τῷ αὐτῷ Προκοπίῳ, ἃ δὴ πέπρακται ὑπὸ Βελισαρίῳ στρατηγοῦντι τῶν ἐφ' ὧν δυνάμεων Ῥωμαίοις τε καὶ Πέρσαις πρὸς ἀλλήλους πολεμοῦσι. Πρώτην μὲν οὖν νίκην Ῥωμαίων ἀναγράφει περὶ τὰ χωρία Δάρας τε καὶ Νισίδεως, Βελισαρίου Ἑρμογένους τε αὖ τὰ Ῥωμαίων στρατόπεδα διακοσμοῦντων. Οἷς ἐπισυνάπτει καὶ ὅσα κατὰ τὴν Ἀρμενίων γέγονε χώραν, οἷά τε κατὰ τὴν Ῥωμαίων εἰργάσατο γῆν Ἀλαμούνδαρος τῶν Σκηνητῶν Βαρβάρων ἡγούμενος· ὃς καὶ Τιμόστρατον τὸν Ῥουφίνου ἀδελφὸν σὺν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν στρατιώταις ἐξώγρησε, καὶ χρημάτων ὕστερον μεγάλων ἀπέδοτο.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ'.

Περὶ Ἀλαμουνδάρου, καὶ Ἀζαρέθου, καὶ τῆς ἐν Βυζαντίῳ στάσεως τῆς ἐπὶ κληρὸν λαβούσης τὸ Νίκα.

Περιπαθῶς διεξίησι καὶ τὴν τοῦ λελεγμένου μοι Ἀλαμουνδάρου καὶ Ἀζαρέθου κατὰ τῆς Ῥωμαίων γῆς ἐφοδόν, ὅπως τε τούτοις τὴν ἄφοδον ἐπὶ τὰ σφέτερα ποιούμενοις πρὸς βίας τοῦ οἰκείου στρατοῦ, ἐπὶ

A patriarchæ inter se consenserunt, et singularum urbium episcopi exarchos suos secuti sunt: et quatuor synodi in Ecclesiis sunt prædicatæ: prima, quæ Nicææ celebrata est: post hanc Constantinopolitana: dehinc Ephesina prior: quarto loco Chalcedonensis. Fuit etiam quinta synodus Justiniani principis jussu congregata. De qua dicam suo loco ea quæ dicenda sunt. Interim ea

CAP. XII.

De Cavade Persarum rege, et de filio ejus Chosroe, ex libris historiarum Procopii Cæsariensis.

B Procopius rhetor, res a Belisario gestas describens, narrat Cabadem Persarum regem, cum Chosroi filiorum suorum natu minimo regnum tradere vellet, postulasse **395** ab imperatore Romano ut eum sibi filium adoptaret, ut scilicet hoc pacto firmiter illi regnum pararetur. Sed cum repulsam passus esset Cabades, suasu Procli, qui quæstor Justiniano principi assidebat; hinc odium ejus adversus Romanos auctum fuisse. Porro idem Procopius diligentissime simul et elegantissime exponit ea quæ gesta sunt a Belisario orientalis militiæ magistro, Romanis et Persis inter se bellum gerentibus. Primam igitur Romanorum victoriam refert circa Daras ac Nisibin, cum Belisarius et Hermogenes Romano exercitui præessent. Subjungit deinde res in Armenia gestas, quantisque malis provincias Romanorum attriverit Alamundarus, Scenitarum Barbarorum regulus. Qui etiam Timostratum Rufini fratrem cum universis militibus quos ductabat, vivum cepit, magnaque pecuniæ vi post hæc redemptum dimisit.

CAP. XIII.

De Alamundaro et Azaretho: et de seditione quæ orta est Constantinopoli, cui cognomen inditum fuit Νίκα.

Idem supradicti Alamundari et Azarethi incursionem in provincias imperii Romani luculente admodum narrat: et quemadmodum Belisarius cogente ipsum exercitu, eos in regionem suam redeun-

VARIÆ LECTIONES.

⁹⁵ C. C. ἐπιδοῦναι.

VALESH ANNOTATIONES

porum. Tenet enim vicem apostolicam, et præsidet tam metropolitanis quam episcopis.

(47) Βούλεται ὥστε. Non placet conjectura doctorum virorum, qui pro βούλεται emendarunt

βουλεύεται. Neque enim Græce dici potest βουλεύεται ὥστε, etc. Nicephorus in lib. xvii, cap. 10, pro his duobus vocabulis habet διεννοεῖτο, quod magis placet.

VARIORUM.

(c) Κατὰ Βελισσάριον. Ducebat Belisarius originem ex Germania quæ inter Thracas et Illyrios sita est, inquit Procopius, lib. i Vandal. cap. 11. Idem Procopius initio libri iii De bello Goth. laudes ejus pluribus persequitur, aitque præditum eum fuisse singulari continentia, munificentia in milites, in rebus omnibus solertia; in adversis imperturbatum animum ostendisse, in prosperis superbia

non elatum. (Multa de Belisario descripsit Suidas ex memorato Procopii libro.) Cæterum excæcatio Belisarii, eleemosyna ab eo petita, aliaque id genus, quæ ex Joanne Tzetze poeta Græco, aliisque recentioribus Baronius recitat, commenta sunt, quibus, reclamante antiquitate, nulla fides habenda, inquit Ant. Pagi, ad ann. 561, n. 7.

ies, juxta ripam Euphratis aggressus sit, imminente die festo Paschæ : utque Romanorum copiae deletæ fuerint, cum Belisarii consiliis minime obtemperassent : denique quomodo Ruffinus et Hermogenes pacem eam quæ interminabilis dicta est, cum Persis pepigerint. Posthæc subjungit de seditione plebis Constantinopolitanæ, cui popularium tessera vocabulum dedit. Nica enim hæc seditio cognominata est, eo quod populus in unum congregatus, internoscendi sui causa tesseram hanc sibi mutuo dedisset. Qua in seditione Hypatius et Pompeius, cogente plebe, tyrannidem arripuerunt. Sed mox devicta plebe, uterque eorum Justiniani jussu a militibus capite truncati teinmare demersi sunt. Triginta porro hominum millia in hoc tumultu occubuisse Procopius scribit.

CAP. XIV.

De Hunerico Vandalorum rege, et de Christianis quibus linguam præcidi jussit.

In eo autem libro quo res Vandalias exponit, res maximas refert, prorsusque dignas quæ sempiternæ hominum memoriæ commendentur. Eas igitur hoc loco commemorabo. Hunericus, qui post Gisericum hæreditatio jure regnum obtinuit, cum esset **396** Arianus, Christianos in Africa degentes crudelissime vexavit : eos qui rectam fidei doctrinam sequebantur, per vim cogens ad Arii opinionem deflectere. Si qui vero mandatis ejus minime obtemperassent, eos ille aut flammis, aut alio mortis genere interficiebat. Quibusdam vero linguas jussit abscindi. Hos ab se visos esse testatur Procopius, cum profugi venissent Constantinopolim ; seque illos perinde loquentes audivisse ac si nihil passi essent. Et linguas quidem eis radicitus excisas fuisse : vocem tamen eos articulatam habuisse, ac distincte locutos esse, novo atque inusitato miraculo. Horum mentio fit etiam in Constitutione Justiniani. Ex quibus duos lapsos esse Procopius scribit. Nam quoniam cum mulieribus commisti fuerant, vocem penitus amiserunt, martyrii gratia ab illis protinus recedente.

VALESI ANNOTATIONES.

(48) *Τῇ θεᾷ παραβαλεῖν*. Scribendum est *παραβαλεῖν*, ut jam alii ante nos observarunt. Porro de his confessoribus Africanis, quibus Hunericus rex Vandalorum linguam præcidi jussit, et qui postmodum loqui non destiterunt, præcis licet linguis, loquitur Marcellinus comes in *Chronico*, Theodorico et Venantio eos. ubi etiam quosdam ex illis a se visos esse testatur. Idem scribit Victor

ταῖς ἡμέραις τοῦ Εὐφράτου Βελισάριος συνεπλάκη. ἐπικειμένης τῆς Πασχαλίας ἡμέρας, καὶ ὅπως ὁ Ῥωμαίων διεφθάρη στρατὸς, τῶν Βελισαρίου βουλευμάτων οὐκ ἀνασχόμενος. ὅπως τε Ῥουφίνος καὶ Ἑρμογένης τὴν καλουμένην ἀπέραντον εἰρήνην πρὸς Πέρσας διέθηκαν. Οἷς ἐπάγει τὴν ἀνὰ τὸ Βυζάντιον γενομένην τῶν δημοτῶν στάσιν, ἣ προσηγορίαν τὸ σύνθεμα τῶν δῆμων δέδωκε. Τὸ Νίκα (d) γὰρ ἐπικλησιν ποιοῦσι, τοῦτο τῶν δῆμων ἀλλήλοις συναφθέντων σύνθεμα δόντων τῆς ἐς ἀλλήλους γνώσεως. Καθ' ἣν Ὑπάτιός τε καὶ Πομπήϊος βιασθήτην μὲν ὑπὸ τῶν δῆμων πρὸς τὴν τυραννίδα. Ἐκατέρω δὲ πρὸς τῶν στρατιωτῶν κελεύμασιν Ἰουστινιανοῦ τὴν κεφαλὴν ἀποθεμένω, κατεποντώθη, τῶν δῆμων ἡσσηθέντων. Ὅτε καὶ τριάκοντα χιλιάδας ἐν τῷ πόνῳ τούτῳ, φησὶν ὁ Προκόπιος ἀνθρώπων ἀπολέσθαι.

ΚΕΦΑΛ. ΙΔ'.

Περὶ Ὀνώριχου τοῦ Βανδύλων ἄρχοντος, καὶ τῶν γλωσσοτομηθέντων Χριστιανῶν παρ' αὐτοῦ.

Τῷ αὐτῷ τὰ κατὰ Βανδύλους γράφοντι, μέγιστα τέθεται, καὶ μνήμης ἐς αἰὲ διασωζομένης ἄξια, ἀλέξων ἔρχομαι. Ὀνώριχος (e) τὴν βασιλείαν ἐκ Γίσεριχου διαδεξάμενος, τὰ τε Ἀρείου θρησκειῶν, ὡμότατα διετίθετο ἀμφὶ τοὺς ἐν Λιβύῃ Χριστιανούς, τοὺς τὰ ὀρθὰ πρεσβεύοντας δόγματα βιαζόμενος ἐς τὴν Ἀρειανῶν μετατίθεσθαι δόξαν· καὶ τοὺς τε μὴ ὑπέειχοντας, πυρὶ τε καὶ μυρίαις θανάτων ιδέαις ἐφθειρεν· ἐνίοις δὲ τὰς γλώσσας ἀφείλετο. Τούτους καὶ τῇ θεᾷ παραβαλεῖν (48) ὁ Προκόπιος ἔφη, πρὸς τὴν βασιλείως γενομένου πόλιν αὐτόσε διαδράντας, ἐντυχεῖν τε αὐτοῖς ἴσα τοῖς μηδὲν πεπονθόσι φεγεγομένοις. Καὶ τὰς μὲν γλώσσας ἐξ αὐτοῦ τοῦ πυθμένος ἀνακεκάρθαι· τὴν δὲ φωνὴν αὐτοῖς ἔναρθρον εἶναι, καὶ εὖσημα διαλέγεσθαι· θαῦμα καὶ νῦν τε καὶ παράδοξον· ὧν καὶ Ἰουστίνου διάταξις μνημονεύει. Ἐξ ὧν καὶ δύο παρολισθησάτην, ὡς αὐτῆς ἀναγράφει Προκόπιος. Ἐπειδὴ γὰρ γυναῖξιν ὀμιλεῖν ἐβουληθήτην, τὴν φωνὴν ἀφῆρεθήτην, τοῦ μαρτυρίου τῆς χάριτος αὐτοῖν μηκέτι παραμεινάσης.

Thunonensis in *Chronico*, consuatu tertio Zenonis Augusti. Et Victor Vitensis in lib. *De persecutione Vandalorum* ; Justinianus denique imperator in lege 1 de officio præfecti prætorio Africæ. Quam Justiniani Constitutionem paulo post laudat Evagrius noster in hoc capite, licet Justini nomen perperam scriptum sit pro Justiniano. Plura vide apud Baronium, anno Christi 484.

VARIORUM.

(d) *Τὸ Νίκα*. Hanc seditionem Procopius fuse prosequitur l. 1 *Bell. Pers.* affirmatque in ea cæsa fuisse CPoli triginta hominum millia. Nic. Alemannus in *Notis ad Procopii Historiam arcanam*, p. 62, exhibuit Fragmentum Theophanis ex mss. Vat. codd. in quo veluti in tabula videre est imperii circa id tempus statum, Justiniani mores,

circi et theatri licentiam, et quam parva jurgii scintilla tantum incendium excitarit. Incipit ab his verbis : Γέγονεν ἡ ἀνταρσία τοῦ Νίκα, τῷ τῷ τοιοῦτῳ, *Rebellio quæ dicta est Vince, ita contigit.*

(e) *Ὀνώριχος*. Hunericus Genserico, patri, successit in regno Africæ, anno Chr. 477. De duobus ejus in Christianos edictis jam egimus.

ΚΕΦΑΛ. ΙΕ'.

Α

CAP. XV.

Περὶ Καβαώνου τοῦ Μαυρουσίου.

De Cabaone Mauro.

Καὶ ἕτερον δὲ ἀξιάγαστον ἀνάγει (49) τοῦ σωτῆρος Θεοῦ θαυματουργήσαντος ἐπ' ἀνδράσιν ἐκφύλοις μὲν τὴν θρησκείαν, ὅσια δὲ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ δράσαι. Καβαώνην φησὶ τῶν ἀμφὶ Τρίπολιν Μαυρουσίων ἡγεῖσθαι. Οὗτός φησιν ὁ Καβαώνης, ἄξιον γὰρ τοῖς αὐτοῦ χρήσασθαι ῥήμασιν, ἀξιολόγως καὶ περὶ τούτων διηγούμενος, ἐπειδὴ ἐπ' αὐτὸν ἐστρατεῦσθαι ⁹⁷ Βανδίλους ἐπέθετο ⁹⁸, ἐποίησε τοιάδε. Πρῶτα μὲν τοῖς ὑπηκόοις ἐπήγγειλεν, ἀδικίας τε πάσης, καὶ βρώσεως εἰς τρυφὴν ἀγούτης, καὶ πάντων μάλιστα γυναικῶν ξυνουσίας ἀπέχεσθαι. Χαρακώματά τε δύο πηξάμενος, ἐν θατέρῳ μὲν αὐτῷ σὺν πᾶσιν ἐστρατοπεδεύσατο τοῖς ἀνδράσιν· ἐν δὲ δὴ τῷ ἐτέρῳ, τὰς ^B γυναικας καθεῖρξε. Θάνατον δὲ τὴν ζημίαν ἡπείλησεν ἔσεσθαι, εἴ τις ἐπὶ τὸ τῶν γυναικῶν χαράκωμα ἴοι. Μετὰ δὲ, πέμψας ἐς Καρχηδόνα κατασκόπους, ἐπέταττε τάδε· Ἐπειδὴ οἱ Βανδίλοι ἐπὶ τὴν στρατείαν βαδίζοντες, ἐς τινα νηὶν ὑβρίσωσιν ὃν οἱ Χριστιανοὶ σέβονται, αὐτοὺς μὲν ἐφορᾶν τὰ γινόμενα· ἐὰν δὲ οἱ Βανδίλοι τὸ χωρίον ἀμείψωσι, πάντα ποιεῖν τάναντία εἰς τὸ ἱερὸν, ἐξ οὗ δ' ἂν ἐκεῖνοι βαδίσαντες ὀχχονται. Ἐπειπεῖν δὲ αὐτὸν καὶ τοῦτό φασιν, ὡς ἀγνοοῖ μὲν τὸν Θεὸν ὃν Χριστιανοὶ σέβονται· εἰκὸς δὲ αὐτὸν, φησὶν, εἴπερ ἰσχυρὸς ἐστίν, ὡς λέγεται, τίσασθαι μὲν τοὺς ὑβρίζοντας, ἀμῦναι δὲ τοῖς θεραπεύουσιν. Οἱ μὲν οὖν κατάσκοποι ἐς Καρχηδόνα ἐλθόντες, ἐσχόλαζον τὴν παρασκευὴν τῶν Βανδίων θεωμένοι. Ἐπειδὴ δὲ τὸ στράτευμα τὴν ἐπὶ Τρίπολιν ἦσαν, σχήματα ^C περιβεβλημένοι ταπεινά, εἶποντο. Οἱ δὲ Βανδίλοι, ὡς ἡμέρᾳ τῇ πρώτῃ ἠυλίσαντο ἐς τῶν Χριστιανῶν τοὺς νεῶς, τοὺς τε ἵππους, τὰ τε ἄλλα ζῶα ἐπαγαγόντες ὑβριῶς τε οὐδεμιᾶς ἀπελείποντο, καὶ αὐτοὶ ἀκολασία τῇ σφετέρᾳ ἐχρήσαντο, τοὺς τε ἱερεῖς οὓς ἂν λάβοιεν, ἐρράπιζόν τε, καὶ ξαίνοντες κατὰ τοῦ νότου πολλὰ ὑπηρετεῖν σφίσιν ἐκέλευον. Ἐπειδὴ δὲ τάχιστα ἐνθὲνδε ἀπηλλάγησαν, ἐποιοῦν οἱ τοῦ Καβαώνου κατάσκοποι, ὅσα αὐτοῖς ἐπετέτακτο. Τὰ τε γὰρ ἱερὰ καθήρουν ⁹⁹ αὐτίκα, τὴν τε κόπρον, καὶ εἴ τι ἄλλο οὐχ ὁσίων ἐπέχειτο, σὺν ἐπιμελείᾳ ἀφελόμενοι, τάτε λύχνα ἕκαιον ἅπαντα, καὶ τοὺς ἱερέας αἰδοῖ τε πολλῇ προσεκύνησαν, καὶ τῇ ἄλλῃ φιλοφροσύνῃ ἡσπάσαντο. Ἀργυρίᾳ τε τοῖς πτωχοῖς δόντες, οἱ ἀμφὶ τὰ ἱερὰ ταῦτα ἐκάθηντο, οὕτω δὲ τῇ τῶν Βανδίων στρατιᾷ εἶποντο. Καὶ ἀπὸ τούτου κατὰ τὴν ὁδὸν σύμπασαν οἱ Βανδίλοι κατὰ ταυτὰ ἡμάρτανον, καὶ οἱ κατάσκοποι ἐθεράπευσον. Ἐπεὶ δὲ ἀγχοῦ ἔσεσθαι ἔμελλον, προτερήσαντες οἱ κατάσκοποι, ἀγγέλλουσι τῷ Καβαώνῃ, ὅσα Βανδίλοις τε καὶ σφίσιν ἐς τὰ Χριστιανῶν ἱερὰ εἴργαστο, καὶ ὡς ἐγγύς που οἱ πολέμιοι εἶεν. Ὁ δὲ ἀκούσας, ἐς τὴν ξυμβολὴν καθίστατο. Οἱ μὲν οὖν πολλοὶ, ὡς φησι, Βανδίων δι-εψθάρησαν. Εἰσὶ δὲ οἱ καὶ ὑπὸ τοῖς πολεμίοις ἐγένοντο,

Aliud præterea quidpiam refert admiratione dignum, quod a Servatore Deo perpetratum est in hominibus qui a religione quidem nostra erant alieni, pie tamen ac religiose eo tempore se gesserunt. Ait igitur Cabaonem Maurorum circa Tripolim degentium regulum fuisse. Hic Cabaones; utar enim verbis ipsius Procopii, qui hæc sicut reliqua, eleganter exposuit; cum Vandalos adversus ipsum expeditionem suscepisse didicisset, ista gessit. Primum quidem iis qui sub ditione ipsius erant, præcepit ut ab injustitia et ab exquisitis dapibus, præcipue vero a mulierum consuetudine abstinerent. Deinde castra duo metatus, in his quidem ipse una cum viris omnibus resedit: in illis vero mulieres inclusit, capitis supplicium interminatus, si quis mulierum castra ingressus esset. Posthæc exploratoribus Carthaginem missis hæc mandavit: Ut cum Vandali in expeditione constituti oratorium aliquod ex iis quæ Christiani venerantur, violarent, ipsi quidem id quod fiebat inspicerent. Postquam autem Vandali eum locum reliquissent, ipsi in ea æde ex qua Vandali discesserant, contraria omnia facerent. Istud quoque adjecisse fertur, sibi quidem ignotum esse Deum qui a Christianis coleretur: verisimile tamen videri, eum, si potens sit, quemadmodum dicitur, violatores quidem numinis sui ulturum, cultores vero defensurum esse. Exploratores itaque cum Carthaginem venissent, illic quieverunt, Vandalorum apparatus contemplantes. Ubi vero **397** exercitus eorum Tripolim versus proficisci cœpit, ipsi vili veste induti eos subsecuti sunt. At Vandali, primo statim die cum in Christianorum ædibus sacris stabulati essent una cum equis ac reliquis animalibus, nullum contumeliæ genus prætermiserunt: sed tum ipsi solita intemperantia utebantur, tum sacerdotes Christianorum quoscunque comprehenderant, alapis cædebant, et dorsa eorum verberibus tundentes, ministrare sibi eos cogebant. Exploratores autem Cabaonis, simul atque Vandali ex iis locis abscesserant, id agebant quod ipsis imperatum fuerat. Nam et ædes sacras protinus purgabant, et stercora ac si quid aliud minus religiose ingestum fuerat, studiose auferentes, lucernas omnes accendebant, et sacerdotes summa cum reverentia salutantes, omni obsequio atque humanitate prosequabantur. Pauperibus denique circa ædes illas sedentibus pecunias dabant. Hunc in modum exercitum Vandalorum sequebantur. Et Vandali quidem, ex eo tempore per universum deinceps iter similia scelera admiserunt; exploratores vero remedium adhibere conati sunt. Ubi vero

VARIÆ LECTIONES.

⁹⁷ C. C. ἐκστρατεῦσθαι. ⁹⁸ C. C. ἐπέθετο. ⁹⁹ C. C. ἐκάθαιρον.

VALESH ANNOTATIONES.

(49) Ἀξιάγαστον ἀνάγει. Mallem scribere ἀναγράφει, ut loquitur Evagrius in cap. 15.

Vandali propius ad Mauros accesserunt, exploratores antevertentes nuntiarunt Cabaoni, quæcunque tum a Vandalis, tum ab ipsis, in ædibus sacris Christianorum gesta essent, hostesque jam appropinquare. His auditis, Cabaones aciem instruit. Plurimi ex Vandalis in eo prælio cæsi interierunt. Multi etiam a Mauris capti sunt. Paucique omnino ex illo exercitu domum rediere. Hanc cladem a Mauris perpessus est Trasamundus : nec multo post e vivis excessit, cum septem ac viginti annos apud Vandalos regnasset.

CAP. XVI.

De Belisarii expeditione adversus Vandalos, eorumque internecione.

Refert idem Procopius Justinianum Christianorum causa, qui gravissimis malis illic afficiebantur, expeditionem in Africam suscepisse : sed suggestione Joannis præfecti prætorio, ab instituto esse revocatum. Postea tamen in somnis admonitum esse ne **398** ab incepto desisteret ; regnum enim Vandalorum ab illo eversum iri, si Christianis opem ferret. Hoc somnio confirmatus anno imperii sui septimo, circa æstivum solstitium, Belisarium ad bellum Carthaginense mittit, cum navis prætoria ad littus quod est ante palatium, appulisset, et Epiphanius urbis regiae antistes solemnes

ὀλίγοι τε κομιδῇ ἐκ τοῦ στρατοῦ τούτου ἐπ' οἴκου ἀπεχομίσθησαν. Ταῦτα μὲν Τρασαμούνδῳ (f) παθεῖν ὑπὸ Μαυρουσίων ξυνέπεσεν· ἐτελεύτα δὲ χρόνῳ ὕστερον, ἐπτά τε καὶ εἴκοσιν ἔτη Βανδύλων ἄρξας.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ'.

Περὶ τῆς Βελισαρίου κατὰ Βανδύλων ἐκστρατείας, καὶ τῆς τούτων ἐξολοθρεύσεως.

Ὁ αὐτὸς ἀναγράφει, ὡς Ἰουστινιανὸς φειδοῖ τῶν κακῶς αὐτόσε πασχόντων Χριστιανῶν, στρατείας ἐπαγγέλλας ὑποθήκαις Ἰωάννου ὑπάρχου τῆς αὐλῆς καθεστῶτος, τῆς προθέσεως ἀνεστέλλετο· ὅναρ τε αὐτῷ φανέν (50) διακελεύεσθαι μὴ πρὸς τὴν ἐφοδὸν ἀποκνήσαι. Χριστιανοῖς γὰρ ἀμύνων τὰ Βανδύλων διαφθείρει πράγματα. Ἐντεῦθεν φρονηματισθεὶς, ἔβδομον τῆς βασιλείας ἀνύων ἔτος (51) στέλλει Βελισάριον ἐς τὸν Καρχηδόνας πόλεμον ἀμφὶ τὰς θερινὰς τροπὰς. Τῆς στρατηγίδος νεῶς προσχούσης ἐς τὴν ἀκτὴν ἣ πρὸ τῶν βασιλείων ἐστίν, Ἐπιφανίου τοῦ τῆς πόλεως ἐπισκόπου εὐξαμένου τε τὰ εἰκότα, τινὰς

VALESII ANNOTATIONES.

(50) *Ὁρα τὴν αὐτῇ φανέν.* De hac visione Justiniano in somnis oblata Victor Tunonensis ita scribit. Justiniano Aug. IV cos. Justinianus imp. visitatione Læti episcopi ab Hunerico Vandalorum rege martyris facti, exercitum in Africam, Belisario magistro militum duce, contra Vandalos mittit. Hujus Læti episcopi meminit Victor Vitensis in lib. I *De persecutione Vandalorum.* De hac porro expeditione Justiniani in Africam contra Vandalos, loquitur etiam Marcellinus comes in *Chronico*, eamque refert consulatu quarto ejusdem Justiniani, id est anno Christi 534. Idem scribit Marius Aventicensis in *Chronico*. Baronius tamen in *Annalibus* Marcellinum reprehendit, eamque expeditionem a Justiniano susceptam esse contendit tertio ipsius consulatu, anno Christi 533. Baronii sententiam confirmat Justiniani Constitutio de confirmatione Digestorum, quæ Pandectarum operi præfixa est. Sed, pace Baronii dictum sit, Marcellini ac Victoris sententiam veriorē puto. In Justiniani autem Const. cujus auctoritate nititur Baronius, mendum irrepsisse non dubito, et tertium consulatum imperatoris Justiniani a librariis scriptum esse pro quarto. Idque Justinianus ipse in supradicta Constitutione tam manifeste indicat, ut mirer a Baronio id animadversum non fuisse. Sic enim loquitur Justinianus : *Leges autem nostras, quas in his codicibus, id est, Institutionum et Digestorum, posuimus, suum obtinere robur ex tertio felicissimo consulatu præsentis duodecimæ indictionis, tertio Kalendas Januarias, in omne ævum valituras.* Duodecima enim indictione Justinianus quartum gessit consulatum, ut testatur Marcellinus comes. Verum objiciet aliquis duodecimam indictionem cœptam esse ex Kalendis Septembris, tertio Justiniani consulatu. Ad aliud igitur argumentum confugiendum est, ut probemus id quod supra dixi : quarto scilicet consulatu Justiniani, Vandalicam expeditionem cœptam esse, eam-

que Constitutionem qua nititur Baronii sententia, scriptam esse consulatu quarto Justiniani. Istud vero ita probari potest. In fine supradictæ Constitutionis, tam Græcæ quam Latinæ, Justinianus mentionem facit præfecti prætorio Africæ. Atqui præfectus prætorio Africæ primum creatus est a Justiniano, consulatu ipsius quarto, paulo ante Kalendas Septembres indictionis tertiæ decimæ, ut docet lex prima codicis de præfecto prætorio Africæ. Sic enim loquitur Justinianus : *Hæc igitur magnitudo tua cognoscens, ex Kalendis Septembribus futuræ decimæ tertiæ indictionis effectui mancipari procuret.* — Huic argumento ita respondet Pagius ad annum 534, n. 5. Legem illam, de officio præfecti prætorio, emissam fuisse anno præcedenti, scilicet anno 533, idque ante Constitutionem de confirmatione *Digestorum*. W. Lowth.

(51) *Ἐβδομον τῆς βασιλείας ἀνύων ἔτος.* Procopii verba ex libro primo Vandalicorum, pag. 107, hæc sunt : *Ἐβδομον ἤδη ἔτος τὴν αὐτοκράτορα ἀρχὴν ἔχων Ἰουστινιανὸς, etc.* Quæ verba annum septimum jam affectum significant. Quod si expeditionem Vandalicam consulatu tertio Justiniani susceptam esse dixerimus, ut Justiniani verba suadere omnino videntur ; cum circa æstivum solstitium Romana classis ad portum Byzantinum appulerit, ac paulo post inde solverit, ut scribit Procopius, id est circa finem Junii mensis : Justinianus annum tunc agebat imperii sui septimum ac mensem tertium. Primus enim dies imperii Justiniani ducitur a Kalendis Aprilis. Sin vero expeditionem Vandalicam conferamus in quartum Justiniani consulatum, erit hic annus imperii ejus octavus ; non autem septimus, ut Procopius scribit : quare verior est Baronii sententia, quæ et Justiniani principis auctoritate, et Procopii testimonio confirmatur.

VARIORUM.

(f) *Τρασαμούνδῳ.* Trasamundus Vandalorum rex, qui mense Septembri anni 496 regnum inierat, et testibus Procopio, Isidoro et Victore Tunonensi, annos viginti septem in Africa imperavit, anno

523 mortuus est, sub consulatu nempe Maximi, ut idem Tunonensis testatur. (Pag. ad ann. 522, n. 2.)

τε τῶν στρατιωτῶν ἄρτι βαπτίσαντος, καὶ ἐς τὴν A
στρατηγίδα ναῦν ἐσθιδάσαντος. Ἀνήνεκται δὲ αὐτῷ
καὶ τὰ κατὰ Κυπριανὸν τὸν μάρτυρα ἱστορίας ἄξια,
καὶ φησὶ πρὸς λέξιν ὧδε· Κυπριανὸν ἅγιον ἄνδρα μά-
λιστα πάντες Καρχηδόνιοι σέβονται, καὶ αὐτῷ νεῶν
τινα λόγου πολλοῦ ἄξιον πρὸ τῆς πόλεως ἰδρυσάμενοι
παρὰ τὴν τῆς θαλάσσης ἡϊόνα, τὰ τε ἄλλα ἐξοσι-
οῦνται, καὶ ἄγουσιν ἐνιαύσιον ἑορτήν, ἣν δὴ Κυ-
πριανὰ καλοῦσι, καὶ ἀπ' αὐτοῦ τὸν χειμῶνα οἱ ναῦ-
ται οὐπερ ἐγὼ ἀρτίως ἐμνήσθην, ὁμωνύμως τῇ παν-
ηγύρει προσαγορεύειν ἐνώθασιν, ἐπεὶ ἐς τὸν καιρὸν
ἐπισκήπτειν φιλεῖ, ἐφ' οὗ ταύτην οἱ Λίθυες ἄγειν ἐς
αἰὲν τὴν ἑορτὴν νενομίχασιν. Τοῦτον οἱ Βανδῖλοι τὸν
νεῶν, Ὀνωρίχου βασιλεύοντος, τοὺς Χριστιανοὺς
βιασάμενοι ἀφείλοντο, ἐνθένδε σὺν πολλῇ ἀτιμίᾳ τοὺς
ιερέας ἐξελάσαντες, καὶ τὸ λοιπὸν ἅτε προσήκοντα B
Ἀρειανοῖς ἐπηγόρευον. Ἀσχάλλουσι δὲ διὰ ταῦτα
καὶ διαπονουμένοις τοῖς Λίθυσι, πολλάκις φασὶ τὸν
Κυπριανὸν ὄναρ ἐπισκήψαντα φάναι· ἀμφ' αὐτῷ με-
ριμᾶν Χριστιανοὺς ἥκιστα χρῆναι· αὐτὸν γάρ οἱ
πρόϊόντος τοῦ χρόνου τιμωρὸν ἐσεσθαι· καὶ καταν-
τῆσαι τὴν πρόρρησιν ἐς τοὺς Βελισαρίου χρόνους,
Χαρχηδόνος ὑπὸ Βελισαρίῳ στρατηγῷ Ῥωμαίων κατ-
ηκού γενομένης, μετὰ πέμπτου καὶ ἐννενηκοστὸν
ἔτος (52) τῆς ἀφαιρέσεως, Βανδῖλων τε παντάπασιν ἐκ-
πολεμηθέντων, καὶ τῆς Ἀρειανῶν δόξης τέλος ἐκ τῆς
Λιθύων γῆς ἀπεληλαμένης, Χριστιανῶν τε τοὺς οἰ-
κέτους νεῶς ἀπειληφότων κατὰ τὴν Κυπριανοῦ τοῦ
μάρτυρος πρόρρησιν.

resis ex Africa prorsus fugata; Christiani denique juxta Cypriani martyris praedictionem ecclesias suas recuperarunt.

ΚΕΦΑΛ. ΙΖ'.

Περὶ τῆς ἀπὸ Ἀφρικῆς ἐλθόντων λαφύρων.

Τῷ αὐτῷ καὶ τὰδε γέγραπται· Ἐπειδὴ, φησὶν, ὁ
Βελισάριος τοὺς Βανδῖλους καταπολεμήσας ἐς Βυ-
ζάντιον ἦκε, τὰ τε λάφυρα, τὰ τε τοῦ πολέμου ἀν-
δράποδα περιηγόμενος, αὐτὸν τε Γελίμερα (g) ¹ τῶν
Βανδῖλων ἡγούμενον, θριάμβου δοθέντος αὐτῷ κατὰ
τὸν Ἰππόδρομον ἤγαγε, πάντα θαύματος ἄξια. Ἐν
οἷς κειμηλίων πάμπολύ τι χρῆμα καθειστήκει, ἅτε
Γιζερίχου τὸ ἐν Ῥώμῃ σεσυληκότος παλάτιον ἅπερ
ἐμπροσθέν μοι δεδιήγῃται, ἡνίκα Εὐδοξία ἡ Οὐαλεν-
τινιανοῦ γαμετὴ τῶν Ἑσπερίων ἄρξαντος Ῥω-
μαίων, ὑπὸ Μαξίμου τὸν τε ἄνδρα ἀποδαλοῦσα, καὶ
ἐς τὴν σωφροσύνην ὕβρισθείσα, τὸν Γιζερίχον μετ-
επέμψατο, προδῶσθαι τὴν πόλιν ὑποσχομένην. Ὅτε

¹ Lib. II, cap. 7.

¹ C. C. Μελίμερα.

VARIAE LECTIONES.

VALESH ANNOTATIONES.

(52) Μετὰ πέμπτου καὶ ἐννενηκοστὸν ἔτος. Con-
sentit Justinianus imp. in lege 1, cod. de officio
praefecti praetorio Africae, ita loquens: *Ut Africa
per nos tam brevi tempore reciperet libertatem, ante
nonaginta quinque annos a Vandalis captivata.*
Marcellinus autem comes in *Chronico* scribit Car-

thaginem a Romanis captam esse nonagesimo sexto
excidionis suae anno. Victor autem Tunonensis
nonagesimo septimo Vandalorum ingressionis anno
Africam a Romanis duce Belisario captam esse
dicit.

C

399 CAP. XVII.

De spoliis quae relata sunt ex Africa.

Idem Procopius ista scribit: Debellatis Vandalis,
cum Belisarius Constantinopolim venisset, praedam
et captivos ipsumque adeo Gelimerem Vandalorum
regem secum ducens, triumpho ipsi concesso, cun-
cta quae erant admiratione digna per Circum duci
jussit. In quibus thesauri erant innumerabiles:
quippe cum Gisericus olim Romae palatium diri-
puisset, sicut superius a nobis relatum est ^r: tunc
cum Eudoxia uxor Valentiniani imperatoris Roma-
norum Occidentaliū, aegre ferens quod Maximus
maritum ejus necasset, et vim ipsi intulisset, Gise-
ricum evocavit, se urbem Romam ei prodituram
esse spondens. Quo tempore Gisericus, incensa

D

thaginem a Romanis captam esse nonagesimo sexto
excidionis suae anno. Victor autem Tunonensis
nonagesimo septimo Vandalorum ingressionis anno
Africam a Romanis duce Belisario captam esse
dicit.

VARIORUM.

(g) Γελίμερα. Trasamundo successit Ildericus
anno 523, die 24 mensis Maii; qui postquam
annos septem et menses tres regnaverat, a Geli-

mere Giserichi Vandalorum regis pronepote e
regno dejectus est, mense circiter Augusto anni
530. (Ant. PAGI, ad eum annum, n. 8.)

urbe, Eudoxiam una cum filiabus in Vandalorum regionem abduxit. Tunc direpta sunt simul cum aliis thesauris, quaecunque olim Titus Vespasiani filius subactis Hierosolymis, Romam deportaverat, donaria scilicet Salomonis, quæ ille Deo consecraverat. Ea Justinianus in honorem Christi Dei nostri iterum misit Hierosolyma, Deo cui prius consecrata fuerant, honorem debitum exhibens. Scribit etiam idem Procopius, Gelimerem tunc humi prostratum in Circo, e regione solii regalis in quo Justinianus sedens cuncta quæ gerebantur spectabat, divinum illud oraculum patrio sermone pronuntiasse: Vanitas vanitatum, et omnia vanitas.

CAP. XVIII.

De Phœnicibus qui fugati sunt a Jesu filio Nave.

Aliud præterea quiddam refert idem Procopius, quod a nemine quidem antea commemoratum est; admiratione tamen dignum est in primis, et omnem prope fidem transcendit. Ait igitur Mauros, gentem Africæ, ex Palæstina profectos in Africa consedisse. Eos autem esse, quorum in sacris libris sit mentio, Gergesæos et Jebusæos, aliasque gentes quas devicit Jesus filius Nave. Atque id verum esse conjicit, ex inscriptione quadam Phœnicum litteris exarata, quam a se quoque lectam esse testatur. Porro inscriptionem illam exstare juxta fontem, ubi duæ columnæ ex marmore albo erectæ sunt, quibus hæc incisa sunt verba: Nos sumus, qui fugimus a facie Jesu latronis filii Nave. Et hæc quidem ejusmodi exitum habuerunt, Africa iterum sub Romanorum ditionem redacta, et annuum tributum, sicut prius consueverat, inferente. Cæterum in Africa centum et quinquaginta civitates Justinianus 400 reparasse fertur, alias penitus, quasdam majori ex parte prolapsas. Quas Justinianus longe magnificentius renovavit, mira ornamentorum varietate, et operibus tam publicis quam privatis eas exornans; mœnium quoque ambitu et aliis ædibus maximis, quibus tum urbes decorari, tum Deus coli consuevit: aquarum denique copia, partim ad usum, partim ad venustatem: quarum alias tunc primum deduxit, cum antea in urbibus non essent: alias ad pristinum modum revocavit.

CAP. XIX.

De Theodorico Gothorum rege, et de his quæ illo regnante, usque ad Justiniani tempora Romæ acciderunt: utque Roma iterum in Romanorum potestatem venerit, cum Vitiges illinc aufugisset.

Transeo nunc ad res in Italia gestas, quas idem Procopius rhetor ad sua usque tempora plenissime explicavit. Postquam Theodoricus, uti supra dixi-

καὶ τὴν Ῥώμην ἐμπρήσας, τὴν Εὐδοξίαν ἅμα ταῖς θυγατράσι κατὰ τὰ Βανδύλων ἤγαγεν ἤθη. Τότε σε-συλήκει σὺν τοῖς ἄλλοις κειμηλίοις, ὅσα ὁ Οὐεσπεσιανοῦ παῖς Τίτος τὰ Ἱεροσόλυμα ἀνδραποδίσας, ἐς Ῥώμην ἤγαγεν, ἀναθήματα Σολομῶνος τυγχάνοντα τὸν Θεὸν ἐξοσιούμενου· ἅπερ Ἰουστινιανὸς πρὸς τιμῆς Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν αὐθις εἰς Ἱεροσόλυμα πέπομφε, τὸ θεῖον ὡς πρέπον γεραίρων, ὥσπερ καὶ πρότερον ἀνετέθησαν^h. Τότε φησι τὸν Γελίμερα² ὁ Προκόπιος, ἐπὶ γῆς ἐρρύιμμένον ἀνὰ τὸν Ἰππόδρομον ἀντικρὺ τῆς βασιλέως καθέδρας, ἐνθα καθῆστο τὰ δρώμενα θεώμενος ὁ Ἰουστινιανὸς, ἐπειπεῖν τὸ θεῖον λόγιον τῇ σφετέρᾳ γλώσσῃ· Ματαιιότης ματαιοτήτων, τὰ πάντα ματαιότης.

ΚΕΦΑΛ. ΙΗ'.

Περὶ τῶν ἀπὸ προσώπου Ἰησοῦ υἱοῦ Ναυῆ ἀποφυγόντων Φοινίκων.

Φησὶ δὲ καὶ ἕτερον, ἥμισυ μὲν ἱστορηθὲν ἄχρις αὐτοῦ, ἀξιόλαστον δὲ καὶ παντὸς θαύματος ὑπερβολὴν ἐκβαῖνον. Ἰστορεῖ δ' οὖν ὡς τὸ Λιθύων ἔθνος οἱ Μαυρούσιοι ἐκ τῆς Παλαιστίνων ἀναστάντες γῆς, τὴν Λιθύην κατέκρησαν· εἶναι δὲ τοὺτους αὖς ἀναγράφει τὰ θεῖα λόγια Γεργεσαίους, καὶ Ἰεβουσαίους, καὶ τὰ λοιπὰ ἔθνη ὅσα πρὸς Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ κατεπολεμήθη. Τεχμηριοὶ δὲ τὸν λόγον ἀληθῆ παντάπασι τυγχάνειν, ἐκ τίνος ἐπιγράμματος, ὅπερ καὶ ἀναγνῶναι φησι τοῖς Φοινίκων γράμμασι συγχείμενον· εἶναι δὲ τοῦτο ἀγγχοῦ κρήνης, ἐνθα στήλαι δύο ἐκ λίθων λευκῶν πεπολῆνται, ἐν αἷς ἐγκεκλόαπται τὰδε· Ἡμεῖς ἐσμεν οἱ φυγόντες ἀπὸ προσώπου Ἰησοῦ τοῦ ληστοῦ υἱοῦ Ναυῆ. Ὡδε μὲν οὖν ἔληξε ταῦτα, αὐθις Ῥωμαίοις κατηκόου Λιθύης γινομένης, φόρους τε τοὺς ἐπετειοὺς εἰσαγούσης ὥσπερ καὶ πρότερον. Λέγεται δὲ ἐν Λιθύῃ πεντήκοντα καὶ ρ' ἄστη Ἰουστινιανὸς ἀνασώσασθαι, τὰ μὲν, τέλεον· τὰ δὲ κατὰ πολὺ διαρρύεντα, καὶ πρὸς τὸ μεγαλοπρεπέστερον ἀνακαινίσαι καλλωπίσεως ὑπερβολαῖς, κοσμήμασι τε καὶ κατασκευαῖς ἰδίαις καὶ δημοσίαις, τευχῶν τε περιδόλοις, ἐτέραις τε μεγίσταις οἰκοδομίαις, ἐξ ὧν αἱ τε πόλεις κοσμοῦνται, τὸ τε θεῖον ἰλάσκεται, ἐπιρρόοις τε ὑδάτων ἐς τε χρεῖαν καὶ κάλλος, τῶν μὲν ἐκ προσιμίων ἐσαχθέντων, οὐκ ὄντων ταῖς πόλεσι πρότερον· τῶν δὲ αὐθις πρὸς τὴν ἀρχαίαν ἐπαναχθέντων τάξιν.

D

ΚΕΦΑΛ. ΙΘ'.

Περὶ Θεοδορίου τοῦ Γότθου, καὶ τῶν ἐν Ῥώμῃ συμβάντων ὑπ' αὐτοῦ ἄχρι τῶν χρόνων Ἰουστινιανοῦ, καὶ ὡς πάλιν ἡ Ῥώμη ὑπὸ Ῥωμαίοις γέγονεν, Οὐιτρίγιδος φυγόντος ἀπ' αὐτοῦ.

Ὅσα δὲ καὶ κατὰ τὴν Ἰταλίαν γέγονεν, ἔρχομαι λέξων, καὶ τούτων εὖ μάλα σαφῶς Προκοπίῳ τῷ ῥήτορι πεπονημένων μέχρι τῶν αὐτοῦ³ χρόνων.

VARIAE LECTIONES.

² C. C. Μελίμερα. ³ C. C. ἐαυτοῦ.

VARIORUM.

(h) Ὡσπερ καὶ πρότερον ἀνετέθησαν. Videtur legendum ὥπερ καὶ πρότερον ἄνετ. — W. LOWTIE.

Ἐπειδὴ δὲ Θεωδέρικος, ὡς μοι προσηγήγεται, Ῥώ-
μην εἶλεν, Ὀδοάκρον τὸν ταύτης τύραννον παντά-
πασι καταπολεμήσας, καὶ τῆς Ῥωμαίων ἐξηγησά-
μενος ἀρχῆς τὸν βίον διεμετρήσατο (i), Ἀμαλασου-
θα ἡ τοῦτῳ συνοικήσασα, τοῦ κοινού παιδὸς Ἀτα-
λαρίχου τὴν ἐπιτροπὴν μετῆει, καὶ τὴν βασιλείαν
διεκυβέρνησα, μᾶλλον πρὸς τὸ ἀρρενωπὸν ἀποκλίνασα,
καὶ τῇδε τῶν πραγμάτων προνοοῦσα· ἡ πρώτη πρὸς
τὴν ἔφεσιν τοῦ Γοτθικοῦ πολέμου Ἰουστινιανὸν ἐν-
ῆγε, πέμψασα πρὸς αὐτὸν πρέσβεις, ἐπιβουλῆς κατ'
αὐτῆς ἐξαρτυθείσης. Καὶ Ἀταλαρίχου τοῖνον ἐξ ἀν-
θρώπων γενομένου, ἔτι κομιδῇ μικρὸν τὴν ἡλικίαν
ἄγοντος, Θεωδάτος (j), προσγενὴς Θεωδερίχου, τὴν
τῶν Ἑσπερίων πραγμάτων ἀρχὴν περιτίθεται. Ὅς
ἐπειδὴ Βελισάριον Ἰουστινιανὸς ἀνὰ τὰ Ἑσπερία
πέπομφε μέρη, τῆς ἀρχῆς ἐξίσταται, μᾶλλον περὶ
λόγους ἐσχολακῶς, καὶ πολέμων ἥκιστα πείραν
ἔχων, Οὐίττιγιδος ἀνδρὸς πολεμικωτάτου τῶν Ἑσπε-
ρίων ἐξηγησαμένου δυνάμεων. Ἐκ τῶν συγκειμέ-
νων τῷ αὐτῷ Προκοπίῳ ἔστιν ἐλεῖν, ὡς Βελισαρίου
προσχόντος τῇ Ἰταλῶν γῇ, Οὐίττιγίς μὲν τὴν Ῥώ-
μην καταλέλοιπε· Βελισάριος δὲ σὺν τῷ ἀμφ' αὐτὸν
στρατῷ τῇ Ῥώμῃ προσεπέλασεν· ὃν ἥδιστα Ῥωμαῖοι
τὰς πύλας ἀναπετάσαντες, ἐσεδέξαντο, Σιλβερίου
μάλιστα τοῦ ταύτης ἀρχιερέως, τοῦτο καταπραξα-
μένου, στείλαντός τε ἐπὶ τοῦτῳ Φειδέλιον Ἀταλαρί-
χου πάρεδρον γενομένου· ὥτινι καὶ ἀμαχητὶ τὴν
πόλιν παρέδωσαν· καὶ γέγονεν ὑπὸ Ῥωμαίοις αὖθις
ἡ Ῥώμη, ἐξήκοντα ἔτεσιν ὕστερον, ἐνάτῃ Ἀπε-
λαίου, πρὸς δὲ Ῥωμαίων προσαγορευομένου Δεκεμ-
βρίου μηνὸς, ἐνδέκατον ἔτος Ἰουστινιανοῦ (k) βασιλέως
τὴν αὐτοκράτορα διέποντος ἀρχὴν. Ὁ αὐτὸς ἀνα-
γράφεται ὡς Προκόπιος, ὡς τῶν Γότθων τὴν Ῥώμην
πολιορκούντων, Βελισάριος ὑποψίαν προδοσίας ἐς
Σιλβέριον (l) τὸν τῆς πόλεως ἀρχιερέα ἐσχηκώς,
τοῦτον μὲν ἐς Ἑλλάδα μετοικίζει· ἀρχιερέα δὲ Βιγίλιον κατεστήσατο.

ΚΕΦΑΛ. Κ'.

Ὡς οἱ λεγόμενοι Ἑρουλοὶ, ἐν τοῖς χρόνοις Ἰου-
στινιανοῦ ἐχριστιανίσαν.

ὑπὸ τοῖς αὐτοῖς χρόνοις, ὡς ὁ αὐτὸς Προκόπιος

* Lib. iii, c. 27.

* C. C. ἀναγράφει.

(i) Τὸν βίον διεμετρήσατο. Vivendi finem fecit
Theodoricus Italiae rex die 30 mensis Augusti anni
Chr. 526, qui animam exhalaturus, nepotem suum
Athalaricum in regnum constituit, inquit anonymus
Valesianus. Nepos autem ejus erat ex Amalasuntha fi-
lia, quam ex Audesleda Clodovei Francorum regis so-
rore suscepserat, ut testatur Pagius ad ann. 526, n. 10.
(j) Θεωδάτος. Anno Chr. 534, Athalaricus tabe
exesus obiit, cum in regno annos 8 vixisset, inquit
Procopius lib. i De bello Goth. cap. 4: Tum mater
(Amalasuntha) Theodatum consobrinum suum (Theo-
dorici quondam regis ex sorore Amalafreda nepo-
tem) in regnum collocavit. Hunc Gothi occiderunt
anno 536, et Vitigem regem crearunt, qui sequenti
anno Romam obsidebat.

(k) Ἐνδέκατον ἔτος Ἰουστινιανοῦ. Pagius ad
ann. 537, n. 4, pro anno undecimo, decimum scri-
bendum esse contendit. Cum enim Roma ab Odo-

A mus, Romam cepisset, Odoacro qui in ea tyranni-
dem gerebat, penitus debellato, et imperium Ro-
manum deinceps usque ad exitum vitae administras-
set, post ejus mortem Amalasuntha, quæ uxor
ejusdem fuerat, communis filii Athalarici tutelam
et totius regni procurationem gessit, ad virilem
gravitatem propius accedens, atque in hunc mo-
dum rebus prospiciens. Hæc prima Justinianum ad
Gothici belli cupidinem incitavit, missis ad eum
legatis, cum insidiæ adversus ipsam structæ essent.
Porro cum Athalaricus tenera adhuc ætate e vivis
excessisset, Theodatus propinquus Theodorici, Oc-
cidentalis imperii administrationem suscepit. Sed
cum Justinianus Belisarium in Occidentis partes
misisset, regno se abdicavit, utpote qui liberali-
bus studiis magis addictus, rei bellicæ haud satis
gnarus esset: Vitige interim, viro bellicosissimo,
occidentalibus copiis præposito. Ex ejusdem Pro-
copii Historia illud etiam discimus, Vitigem, audito
Belisarii in Italiam adventu, Roma excessisse; Be-
lisarium vero cum suis copiis ad urbem appropin-
quasse, quem Romani, reseratis portis, libentissime
susceperunt, id perficiente potissimum Silverio Ro-
manæ urbis episcopo, qui ad eam rem miserat Fi-
delem, qui Athalarici olim assessor fuerat. Ita
Romani citra pugnam Belisario urbem tradiderunt:
ac denuo urbs Roma in potestatem Romanorum
venit, post annos demum sexaginta, mense Apellæo,
quem Latini 401 Decembrem vocant, cum Jus-
tinianus annum imperii sui undecimum ageret. Scri-
bit etiam idem Procopius, Belisarium, cum Roma
a Gothis obsideretur, Silverium ejusdem urbis
pontificem, quem de proditione suspectum habebat,
in Achaiam deportasse, et Vigilium in ejus locum
subrogasse.

CAP. XX.

Quomodo Justiniani temporibus, Eruli Christianam
fidem amplexi sint.

Sub idem tempus, ut scribit Procopius, Eruli,

VARIAE LECTIONES.

VARIORUM.

D cro capta esset anno 476, annus inde sexagesimus
in annum 536 incidet, qui est decimus Justiniani.
Verum Procopius cum recepta Evagrii lectione
consentit, lib. i De bello Goth. cap. 14. W. Lowth.

(l) Σιλβέρτιος. Silverius, Hormisdæ papæ filius,
Ecclesiæ Romanæ subdiaconus, ac tandem anno
536 die vi Junii Theodati regis potentia pontifex
factus. Exeunte anno eodem, Theodoræ Aug. jussu,
et scelerata Vigiliæ ambitione, a Belisario duce,
ficto perduellionis crimine ei intentato, sede sua
deturbatur, et Pataram Lyciæ urbem relegatur.
Demum a Justiniano imp. in Italiam remissus, ut
causa ejus in synodo rite judicaretur, nimia Beli-
sarii facilitate, Vigiliæ custodiæ traditus est: qui
eum in Palmariam insulam deportatum fame et
inedia diu maceravit, ac tandem anno 540, die 20
Junii, immissis duobus sicariis e medio sustulit*.
(Guil. Cave, in Silverio.)

* Veris falsa miscet homo acatholicus.

qui jampridem imperatoris Anastasii temporibus Danubium trajecerant, benigne excepti a Justiniano, et maximis opibus ab eodem locupletati, universi simul Christianam fidem amplexi sunt, et, pristina vivendi ratione deposita, mansuetiorem cultum induerunt.

CAP. XXI.

Quomodo Belisarius urbem Romam, quam Gothi iterum ceperant, recuperavit.

Narrat deinde idem Procopius reditum Belisarii Constantinopolim, et quemadmodum Vitigem simul cum manubiis quas in urbe Roma ceperat, secum adduxerit : utque Totila Romanum imperium sibi vindicaverit, et urbs Roma sub Gothorum ditionem denuo reciderit. Quomodo etiam Belisarius, cum iterum in Italiam venisset, Romam recuperavit : cumque bellum adversus Persas conflatum fuisset, ab imperatore revocatus sit Constantinopolim.

402 CAP. XXII.

Quomodo iisdem temporibus Abasgi quoque Christianam fidem amplexi sunt.

Refert praeterea idem scriptor Abasgos per idem tempus ad mansuetiorem cultum translatos, Christianam religionem suscepisse : et eunuchum quemdam palatii, Euphratam nomine, qui natione Abasgus erat, ab imperatore Justiniano ad eos missum esse, qui interdiceret, ne cuiquam deinceps in ea gente virilia ferro abscinderentur, neve vis inferretur naturæ. Ex his enim ut plurimum eligebantur ministri imperialis cubiculi, quos vulgo eunuchos vocant. Tunc etiam Justinianus, cum ecclesiam in honorem Deiparæ apud Abasgos ædificasset, sacerdotes illis constituit. Atque exinde Abasgi Christianæ legis doctrinam accuratissime didicerunt.

CAP. XXIII.

Quomodo etiam Barbari qui Tanaim accolunt, Christianam religionem amplexi sint. Item de terræmotibus qui in Græcia et Achaia contigerunt.

Refertur etiam ab eodem scriptore accolas Tanais (Tanaim autem vocant indigenæ effluxum Mæotidis paludis in Euxinum mare) postulasse a Justiniano ut episcopum ad ipsos mitteret; Justinianum vero, petitionem eorum ad exitum per-

VALESH ANNOTATIONES.

(53) Ἐρουλοί. De horum conversione ad fidem Christi loquitur Procopius, in lib. i Gothicorum, et Theophanes in Chronico, pag. 149. Hi cum juxta Mæotim paludem in locis stagnantibus degerent, primum Eluri nominati sunt : ἔλη enim Græce paludes dicuntur. Jornandes in libro *De rebus Geticis*, de Herulis ita scribit : *Nam prædicta gens, Ablabio historico referente, juxta Mæotidos paludes habitans in locis stagnantibus, quas Græci Ele vocant,*

(m) Αὐθις ὑπὸ Γότθου ἢ Ῥώμῃ. Procopius, lib. iii, cap. 20, *De bello Goth.* refert, Totilam Isaurorum proditione Romam cepisse, quam dum excindere cogitat, litteris Belisarii ab eo consilio revocatur. Cumque Romam penitus vacuum Totilas reliquisset, eandem recepit, muniit, ac eum fortissime repulit Belisarius. Hæc anno Chr. 546

ἀναγράφει, Ἐρουλοί (53) ποταμὸν Ἰστρὸν ἤδη διὰ πάντες ὅτε τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν Ἀναστάσιος διεκυβέρνησα, φιλοφρονηθέντες ὑπὸ Ἰουστινιανοῦ χρήμασι μεγάλοις αὐτοὺς δωρησαμένους, πασσοῦ Χριστιανοὶ γεγόνασιν, καὶ τὴν διαίταν ἐπὶ τὸ ἡμερώτερον μετέβαλον.

ΚΕΦΑΛ. ΚΑ'.

Ὡς πάλιν ὑπὸ Γότθοις γεγονυῖαν τὴν Ῥώμην, αὐθις ὁ Βελισάριος ἀνεσώσατο.

Εἶτα τὴν ἐπὶ τὸ Βυζάντιον ἐπανάξεν Βελισαρίου γράφει, ὅπως τε τὸν Οὐίττιγιν ἀνήγαγε μετὰ τῶν ἐκ Ῥώμης λαφύρων· Τώτιλά τε τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς τὴν παράληψιν, καὶ ὅπως αὐθις ὑπὸ Γότθου ἢ Ῥώμῃ (m) γέγονε, καὶ ὡς Βελισάριος δις τὴν Ἰταλίαν κατεληφώς, αὐθις τὴν Ῥώμην ἀνεσώσατο· ὅπως τε τοῦ Μηδικοῦ πολέμου συστάντος, αὐθις ἐς Βυζάντιον ὁ Βελισάριος μετὰπεμπτos ὑπὸ βασιλέως γέγονε.

ΚΕΦΑΛ. ΚΒ'.

Ὡς καὶ Ἀβασγοὶ τηρικυῖτα ἐχριστιάνισαν.

Ὁ αὐτὸς ἱστορεῖ, Ἀβασγοὺς (n) ἐπὶ τὸ ἡμερώτερον μετὰστάντας ὑπὸ τοῖς αὐτοῖς χρόνοις τὰ Χριστιανῶν ἐλέσθαι δόγματα, βασιλέα τε Ἰουστινιανόν, τῶν τινὰ ἐκ τῆς αὐλῆς εὐνούχων, Ἀβασγὸν δὲ τὸ γένος, Εὐφρατᾶν ἔνομα, πέμψαι παρ' αὐτοὺς ἀπαγορεύοντα, μηδένα τὸ λοιπὸν ἐν τούτῳ τῷ ἔθνει περὶ τὴν ἀρρένωπιάν ἀποψιλοῦσθαι σιδήρῳ, βιαζομένης τῆς φύσεως. Ἐξ αὐτῶν γὰρ τὰ πολλὰ οἱ τοῖς βασιλικοῖς ἐξυπηρετούμενοι κοιτῶσι καθεστήκεσαν, οὓς εὐνούχους ἢ συνήθεια καλεῖ. Ὅτε καὶ Ἰουστινιανὸς ἱερὸν τῆς Θεοτόκου ἐν Ἀβασγοῖς οἰκοδομησάμενος, ἱερέας αὐτοῖς κατεστήσατο. Ὅθεν ἐς τὸ ἀκριβέστατον τὰ Χριστιανῶν ἐξέμαθον δόγματα.

ΚΕΦΑΛ. ΚΓ'.

Ὡς καὶ οἱ τὸν Τάναϊν οἰκοῦντες, τηρικυῖτα ἐχριστιάνισαν· καὶ περὶ σεισμῶν ἐν Ἑλλάδι καὶ Ἀχαΐᾳ γεγονότων

Ἰστόρηται τῷ αὐτῷ ἀνδρὶ, ὡς οἱ τὸν Τάναϊν οἰκοῦντες (Τάναϊν δὲ καλοῦσιν οἱ ἐπιχώριοι τὴν ἐκ τῆς λίμνης τῆς Μαιώτιδος ἐκβολὴν ἄχρις ἐς τὸν Εὐξείνου Πόντον), Ἰουστινιανὸν δυσωποῦσιν, ἐπίσκοπον σφίσιν ἐκπέμψαι, ἐπιμελῇ τε τὴν δέησιν (54) Ἰου-

Eluri nominati sunt. Idem scribit auctor Etymologici, in voce ἔλουρος· ἀπὸ αὐτῶν κείσε ἔλων ἔλουροι κέκληνται. Δέξιππος ἐν δωδεκάτῳ χρονικῶν. Hos gerulos Helmodus in *Chronico Slavorum*, cap. 2. Gentem Slavicam esse dicit, qui inter Albiam et Odoram habitabant, longoque sinu ad austrum protendebantur, quos etiam alio nomine Heveldos dici scribit.

(54) Ἐπιμελῇ τε τὴν δέησιν. Non dubito quin

VARIORUM.

consignat. (Ant. PAGI.)

(n) Ἀβασγοῦς. Qui et Abasci, populi fuere Colchidis qui, teste Arriano, habitabant in ora littorali Ponti Euxini, versus Dioscuriadem, inter Coraxos ad Boream et Absilas ad meridiem, ubi nunc pars septentrionalis Mingreliae regionis, teste Archangelo Lamberto. BAUDRAND.

στεινανδὸν ἀπεργάσασθαι, καὶ ἱερέα αὐτοῖς ἡδιστα πέμψαι. Ἀναγράφει δὲ μάλα λογίως ὁ αὐτὸς, ὅτι τοῖς Ἰουστινιανοῦ χρόνοις, Γότθων τῶν ἀπὸ τῆς Μαιώτιδος ἐκδρομὰς κατὰ τῆς Ῥωμαίων γῆς, σεισμούς τε ἐξαισίους ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα γενέσθαι, τὴν τε Βοιωτίαν καὶ Ἀχαΐαν καὶ τὰ περὶ κόλπον τὸν Κρισαῖον (ο) κατασεισθῆναι, καὶ χωρία ἀνάριθμα καὶ πόλεις ἐς ἔδαφος ἐνεχθῆναι, καὶ χάη τῆς γῆς πολλαχόσε γενέσθαι· καὶ ἐνιαχῇ μὲν αὖθις ἐς ταῦτὸν συνελθεῖν· εἶναι δὲ οὐ μεμενήκασι.

ΚΕΦΑΛ. ΚΔ'.

Περὶ Ναρσοῦ τοῦ στρατηγοῦ, καὶ θεοφιλείας αὐτοῦ.

Γράφει καὶ τὴν Ναρσοῦ (ρ) στρατηγίαν, σταλέντος πρὸς Ἰουστινιανοῦ πρὸς τὴν Ἰταλῶν χώραν, ὅπως τε τὸν Τώτιλαν (q) κατηγωνίσαστο, καὶ μετὰ τοῦτον, Τεΐαν· καὶ ὡς Ῥώμη πέμπτον ἐάλω (r). Φασὶ τοίνυν οἱ συγγενόμενοι τῷ Ναρσῇ, ὡς οὗτος ὁ θεῖον λιταῖς τε καὶ ἄλλαις εὐσεβείαις ἐξωσιούτο, τὰ εἰκότα γεραίρων καὶ τὴν Παρθένον καὶ θεοτόκον, ὡς ἀναφανδὸν αὐτὴν οἱ διακελεύεσθαι τὸν καιρὸν ὅτε πολεμεῖν δέοι· καὶ μὴ πρότερον χειρῶν ἄρχειν, πρὶν ἂν ἐκείθεν (s) τὸ σύνθεμα λάθοι. Πέπρακται δὲ καὶ ἕτερα τῷ Ναρσῇ λόγου πολλοῦ ἄξια, Βουσελίνον (t) καὶ Σινδοῦαλδον καταπολεμήσαντι, καὶ τὰ πολλὰ προσκτησαμένῳ μέχρις Ὀκεανοῦ. Ἀπερ' Ἀγαθία μὲν γέγραπται τῷ ῥήτορι, οὕτω δὲ ἐς ἡμᾶς ἀφίεται.

ΚΕΦΑΛ. ΚΕ'.

Ὡς δ' Χοσρόης φθόνῳ ταχεὶς ἐπὶ ταῖς εὐημερίαις Ἰουστινιανοῦ, κατὰ Ῥωμαίων ἐστράτευσε, καὶ πλείστας πόλεις καθεῖλε Ῥωμαϊκάς, ἐν αἷς καὶ τὴν μεγάλην Ἀντιόχειαν.

Τῷ αὐτῷ Προκοπίῳ καὶ τάδε συνεγράφη· ὅτι γε Χοσρόης ἐπειδὴ ἔγνω τὰ τε ἐν Λιβύῃ τὰ τε ἐν Ἰτα-

VARIAE LECTIONES.

ὁ C. C. οὕτω.

VALESH ANNOTATIONES.

Evagrius scripserit ἐπιτελῇ τε τὴν δέησιν Ἰουστινιανὸν ἀπεργάσασθαι. Sic enim habet Niceph. in cap. 13 lib. xvii.

VARIORUM.

(ο) Κόλπον Κρισαῖον. Crissæus sinus pars est D sinus Corinthiaci, in ejus ora septentrionali, et versus Phocidem, nuncque *il Golfo di Salona* vocatur a recentioribus. (BAUDRAND.) Contigerunt autem hi terræ motus mense Julio anni 551, ut testatur Theophanes in *Chronico*.

(ρ) Ναρσοῦ. Narses, Eunuchus, imp. Justiniani cubicularius, statura fuit brevi, et corpore gracili; ac strenuus, prudens et felix in rebus gerendis, ut tradit Agathias lib. i, et ex eo Suidas.

(q) Τώτιλαν — τεΐαν. Pugna Narsetem inter et Totilam commissa, prope Ravennam, anno 552, fugatus est Totilas, et demum occisus. Gothi qui ex prælio evaserant, regem sibi Teiam crearunt, qui simili fato functus est, vel eodem, vel saltem sequenti anno.

(r) Ῥώμη πέμπτον ἐάλω. Primo a Belisario, anno 536. Vid. supra, cap. 19, secundo a Totila, anno 546, tertio a Belisario mox recipitur, cum a

duxisset, et sacerdotem libentissime ad eos direxisse. Idem Procopius eleganter admodum narrat, quomodo Gothi principatu ejusdem Justiniani, ex palude Mæotide in fines Romanorum irruperint, et quemadmodum Græcia gravissimis terræmotibus concussa fuerit; Bæotia item et Achaia, et loca quæ sunt circa sinum Crissæum quassata, innumera denique oppida atque urbes solo æquatae sint. Terræ quoque hiatus plurimis in locis exstistisse scribit: et alicubi quidem terram rursus in unum coivisse: alibi vero hiatus illos permansisse.

403 CAP. XXIV.

De Narse magistro militum, et de ejusdem pietate.

Narrat præterea res a Narsete gestas, quem Justinianus in Italiam miserat: et qua ratione is Totilam, ac deinde Teiam superaverit, et quomodo urbs Roma quintum capta sit. Porro qui cum Narsete familiariter versati sunt, eum supplicationibus ac reliquis pietatis officiis divinum numen usque adeo coluisse, et debitum Deiparæ honorem tam studiose exhibuisse aiunt, ut illa tempus ei manifeste indicaret, quo pugna committenda esset: nec prius unquam prælium iniret Narses, quam signum ab illa accepisset. Alia quoque multa ab eodem Narsete gesta sunt, maxima laude digna: quippe qui Buselinum et Sindualdum debellaverit, multasque regiones ad Oceanum usque, Romanæ ditioni adjunxerit. Quæ Agathias quidem rhetor litteris mandavit: nondum tamen nancisci potuimus.

CAP. XXV.

Quomodo Chosroes, ob res prospere a Justiniano gestas invidia stimulatus, bellum intulit Romanis, multasque urbes imperii Romani, atque in his magnam Antiochiam destruxit.

Refertur præterea ab eodem Procopio, qualiter Chosroes, cum res in Africa atque Italia tam feli-

citer successisse Imperio Romano didicisset, invidia supra modum exarserit, et quædam objecerit Romanis, foedus ab illis violatum esse dicens, ruptamque pacem quæ inter ipsos convenerat. Justinianus vero, primum quidem legatos ad Chosroem miserit, qui illi suaderent ne pacem illam interminabilem quæ inter ipsos icta fuerat, dissolveret, neve pacta violaret; sed ut potius, si quid contrarium erat, examinaretur, et amice componeretur. Chosroes, contra invidiæ stimulis intus illum pungentibus agitated, nullam conditionem admiserit, sed cum ingenti exercitu in fines Romanorum invaserit, anno tertio decimo imperii Justiniani. Narrat porro idem Procopius, quomodo Chosroes urbem Surā ad ripas Euphratis sitam ceperit ac destruxerit, cum alia quidem illis spondere visus esset, alia vero omnia in eos impie ac nefarie admisisset, **404** et fraude potius quam armis urbem occupasset. Quomodo item Berræam incenderit, atque exinde urbem Antiochiam aggressus sit, quo tempore Ephræmius episcopatum ejus loci administrabat. Qui tamen civitatem illam deseruerat, propterea quod nihil ipsi ex animi sententia succedebat. Hic ecclesiam, et quæ circa illam erant ædificia, servasse dicitur, cum ecclesiam sacris donariis exornasset, eo consilio ut hoc illi redemptionis pretium esset. Describitur etiam ab eodem Procopio, et luculente exponitur expugnatio urbis Antiochiæ, et quomodo Chosroes eam ceperit, et cuncta igni ac ferro vastaverit. Quomodo item Seleuciam venerit, quæ urbs est vicina Antiochiæ: deinde ad suburbanum Daphnes: posthæc Apameam profectus sit, cujus urbis episcopatum eo tempore administrabat Thomas, vir dictis factisque admirabilis. Qui quidem prudenti consilio usus, equestres ludos una cum Chosroe in Circo spectare contra ecclesiasticum morem non recusavit, gratificari Chosroi studens modis omnibus, ejusque animum mitigare. Idem interroganti eum Chosroi, num libenter ipsum in sua civitate visurus esset, respondisse fertur, ex animi sui sententia se haudquaquam libenti animo illum in sua civitate visurum esse. Quod responsum admiratus esse dicitur Chosroes, et propter studium veritatis hunc virum merito suspexisse.

CAP. XXVI.

De pretiosi ac vivifici ligni sanctæ crucis miraculo, quod Apamiæ factum est.

Sed quoniam in hunc sermonem delapsus sum, miraculum quod tunc Apamiæ factum est non sile-

⁶ G. C. παρεσπονδεῖσθαι.

(55) Μηδενὸς αὐτῷ τῶν κατασκόπων προϊόντος. Hunc locum correxi ex cod. Telleriano, et ex Nicephoro, apud quem ita scribitur: Μηδενὸς αὐτῷ τῶν κατὰ σκοπὸν προϊόντος. Id est, Qui cum nihil eorum quæ agebat ex animi sententia ipsi succederet, ecclesiam reliquit, etc. Vide Procopium in lib. II

Α λία συνενεχθέντα δεξιῶς τῇ Ῥωμαίων ἐπικρατείᾳ, πρὸς φθόνον ἐξαίσιον ἤρθη· ἐπέχάλει τέ τινα τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ, παρασπονδεῖσθαι ⁶ λέγων, καὶ τὴν συγκειμένην εἰρήνην λελύσθαι. Καὶ πρῶτα μὲν Ἰουστινιανὸν πρέσβεις διαπέμψασθαι πρὸς Χοσρόην, πείσοντας μὴ τὴν σφίσιν ἀπέραντον εἰρήνην παρᾶλῦσαι, μηδὲ λυμήνασθαι τοῖς συγκειμένοις, ζητηθῆναι δὲ τὰ ἀμφίλογα, καὶ τινι φιλίῳ διατεθῆναι τρόπῳ. Τὸν δὲ φησὶν ἀλύοντα ὑπὸ τοῦ ἐνδοθεν κυκῶντος φθόνου, μηδὲν τῶν εὐλόγων προσδέξασθαι· στρατῷ δὲ μεγάλῳ τῇ Ῥωμαίων ἐπελθεῖν γῇ, τρίτον καὶ δέκατον ἔτος (u) ἄγοντος Ἰουστινιανοῦ καὶ τὴν Ῥωμαίων ἰθύνοντος βασιλείαν. Καὶ συγγράφει, ὅπως Χοσρόης Σοῦρον τὴν πόλιν πρὸς ταῖς ἡύσι τοῦ Εὐφράτου κειμένην ἐκπολιορκήσας καθεῖλεν, ἕτερα συνθέσθαι δόξας, ἕτερα δὲ πράξας ἐς αὐτοὺς, τὰ πάντα ἀνοσιώτατα, τοῖς συγκειμένοις οὐδὲν προσεσχικῶς, καὶ δόλῳ μᾶλλον ἢ πολέμῳ τῆς πόλεως ἐγκρατῆς γεγονώς. Ὅπως τε καὶ τὴν Βέρσιαν ἐνέπρησεν· εἶτα καὶ τὴν ἐς Ἀντιόχειαν ἐφοδόν, Ἐφραίμου μὲν ἐπισκοποῦντος τὴν πόλιν, καταλελοιπότης δὲ αὐτὴν, μηδενὸς αὐτῷ τῶν κατὰ σκοπὸν προϊόντος (55)· ὃς τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὰ ἀμφ' αὐτὴν πάντα περισῶσαι λέγεται, κατακοσμήσας τοῖς ἱεροῖς ἀναθήμασιν, ἵνα λύτρα ταύτῃ γένηται. Ἀναγράφει δὲ καὶ περιπαθῶς ἐκτίθεται καὶ τῆς Ἀντιόχου πόλεως τὴν ἄλωσιν πρὸς αὐτοῦ Χοσρόου γενομένην, καὶ ὡς πάντα ἀπόλλυσι κτείνων τε καὶ ἐμπιπράς Χοσρόης· ὅπως τε κατὰ τὴν γείτονα Σελεύκειαν γέγονεν, ἐν Δάφνῃ τε τῷ προαστείῳ, εἶτα καὶ κατὰ τὴν Ἀπαμέων, Θωμᾶ τὸν αὐτόσε τῆς ἐκκλησίας θρόνον διέποντος, ἀνδρὸς λόγῳ τε καὶ ἔργῳ δυνατωτάτου· ὃς καὶ συνθεάσασθαι τῷ Χοσρόῃ τὴν τῶν ἵππων ἄμιλλαν ἐν τῷ Ἱπποδρομίῳ παρὰ τὸ νενομισμένον, σοφῶς ὑπέστη, παντοίως Χοσρόην θεραπεύων τε καὶ ἡμερσούμενος. Ὅν καὶ Χοσρόης ἤρετο, εἴπερ ἤθελεν αὐτὸν ἀνὰ τὴν οἰκίαν θεάσασθαι πόλιν· ὃν φασιν ἀληθιζόμενον εἰπεῖν, ὡς οὐχ ἡδιστα τὸν Χοσρόην ἐρώη κατὰ τὴν οἰκίαν πόλιν. Ἄ καὶ θαυμάσαι φασὶ τὸν Χοσρόην, τῆς ἀληθείας τὸν ἄνδρα δικαίως ἀγάμενον.

ΚΕΦΑΛ. ΚΖ'.

Δ Περὶ τοῦ γεγονότος θαύματος ἐν Ἀπαμείᾳ τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιῦ ξύλου τοῦ σταυροῦ.

Ἐπειδὴ δὲ τῆς ἱστορίας ὧδε γεγόναμεν, λέξω καὶ τὸ γεγονὸς αὐτόσε θαῦμα, ὃ τῆς παρούσης ἱστορίας

VARIAE LECTIONES.

VALESH ANNOTATIONES.

Persicorum, ubi Ephræmium episcopum falso accusatum esse dicit, quod Antiochiam Persis dedere in animo haberet: ac brevipostea metu irruptionis Persarum, in Ciliciam confugisse. De ornamentis vero ab Ephræmio datis Ecclesiæ Antiochenorum, nihil legitur apud Procopium.

VARIORUM.

(u) Τρίτον καὶ δέκατον ἔτος. Qui fuit annus Christi 539. Chosroes Suram et Antiochiam cepit sequenti anno.

ἄξιον καθέστηκεν. Ὅτε τὴν Ἀντιόχου πυρπολεῖσθαι τῶν Ἀπαμεῶν οἱ παῖδες ἐγνώκεσαν, ἐκέλευον τὸν λελεγμένον μοι Θωμᾶν, τὸ σωτήριον καὶ ζωοποιὸν τοῦ σταυροῦ ξύλον παρὰ τὸ εἰωθὸς προενεγκεῖν τε καὶ προθεῖναι, ὡς ἂν τὰ τελευταῖα ὁρῶν τε καὶ κατασπάζοιντο, τὴν μόνην τῶν ἀνθρώπων σωτηρίαν, ἐφόδιόν τε λάβοιεν τῆς ἐτέρας βιοτῆς, διαπορεύοντος αὐτοῦ τοῦ τιμίου σταυροῦ πρὸς τὴν ἀμείνω λῆξιν. Ὁ δὲ καὶ πεπραχὼς ὁ Θωμᾶς, προσφέρει τὸ ζωοποιὸν ξύλον, ῥητὰς ἐπαγγελίας ἡμέρας τῆς προθέσεως, ὡς ἂν ἐξῇ καὶ πᾶσι τοῖς ἀστυγείτοσιν ἀλισθηναί, καὶ τῆς ἐντεῦθεν σωτηρίας ἀπόνασθαι. Φοιτῶσι γοῦν μετὰ τῶν ἄλλων καὶ οἱ ἐς φῶς με προαγαγόντες, ἐς χαμαιδιδασκάλου φοιτῶντά με περιαγόμενοι. Ὡς δ' οὖν προσκυνῆσαι τε καὶ κατασπάσασθαι τὸν τίμιον ἡξιώθημεν σταυρὸν, ἄρας ὁ Θωμᾶς ἄμφω τὰ χεῖρες, τὸ τῆς ἀρχαίας κατάρας ἐξαλειπτήριον τοῦ σταυροῦ ξύλον ἐπεδείκνυ, πάντη τῶν θείων ἀνακτόρων περινοστών, ὥσπερ ἐν ταῖς κυρίαις τῶν προσκυνήσεων ἡμέραις εἴθιστο. Εἶπετο δὲ τῷ Θωμᾶ μεθισταμένῳ πυρὸς μέγα τι χρῆμα σελαγίζοντος, οὐ κατακαίοντος, ὡς πάντα τὸν χῶρον ἔνθα παρестὼς τὸν τίμιον ἐπεδείκνυ σταυρὸν, ἐμπίπρασθαι δοκεῖν. Καὶ γέγονεν οὐχ ἅπαξ, οὐ δις, ἀλλὰ καὶ πολλάκις, τοῦ ἱερέως πάντα τὸν αὐτόσε χῶρον περιϊόντος, καὶ τοῦ ἀθροισθέντος λεῶ τοῦτο γενέσθαι Θωμᾶν δυσωποῦντος. Ὅπερ καὶ τὴν γενομένην σωτηρίαν τοῖς Ἀπαμεῦσι προεφήτευσεν. Ἀνετέθη τοίνυν καὶ εἰχὼν ἀνὰ τὸν ὄροφον τῶν ἀνακτόρων, ταῦτα τοῖς ἀγνοοῦσι τῇ γραφῇ διαγγέλλουσα (56), ἣ καὶ μέχρι τῆς Ἀδαρμάνου (57) καὶ Περσῶν ἐφόδου διεσώζετο. Συνεκαύθη δὲ τῇ αὐτόσε ἀγίᾳ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ μετὰ τῆς ὅλης πόλεως. Καὶ ταῦτα μὲν ὧδε ἐγεγόνην. Ὁ δὲ Χοσρόης κατὰ τὴν ἀφοδὸν παρασπονδῆσας τὰ συγκείμενα, ἐπεὶ καὶ τηνικάδε συνεδόκει, ἕτερα πέπραχε, τῷ μὲν ἀσταθεῖ αὐτοῦ καὶ ἀβεβαίῳ τρόπῳ συμβαίνοντα, ἥκιστα δὲ ἀνδρὶ λογικῷ, μήτι γε δὴ βασιλεῖ πρέποντα, λόγον τῶν συγκειμένων ποιουμένων.

admisit, quæ inconstantiae quidem ejus ac levitati conveniebant, viro autem ratione prædito, nedum regi, pactorum suorum rationem ducenti, indecora prorsus erant.

ΚΕΦΑΛ. ΚΖ'.

Περὶ τῆς εἰς Ἑδεσσᾶν ἐκστρατείας Χοσρόου.

Ἀναγράφει ὁ αὐτὸς Προκόπιος καὶ τὰ περὶ Ἑδέσσης (v) καὶ Ἀγβάρου τοῖς παλαιοῖς ἱστορημένα,

† C. C. τώ.

VALESH ANNOTATIONES.

(56) Τῇ γραφῇ διαγγέλλουσα. Dubium est, quid hoc loco γραφή significet, utrum picturam et imaginem flammæ illius quæ crucis lignum prosecuta fuerat, an scripturam. Musculus quidem pro scriptura accepit, quemadmodum etiam Christophorsonus, qui sic vertit: *Ob quam causam imago in testudine sanctuarii statuta fuit, quæ inscriptione in basi incisa, hoc miraculum illis qui ejusdem ignari erant, commonstravit.* Verum hæc interpretatio ferri non potest. Primo enim basis non dicitur de imagine picta, sed de statua duntaxat. Præter-

(v) Τὰ περὶ Ἑδέσσης. Quartum in Romani imperii ditjones, scilicet in Mesopotamiam, irrupit

bo, quippe quod huic operi nostro inseri mereatur. Cum urbem Antiochiam a Chosroe incensam esse didicissent Apamenses, postularunt suppliciter a Thoma, cujus supra mentionem feci, ut salutare ac vivificum crucis lignum præter consuetum morem proferret atque omnium oculis exponeret: ut unicam hanc mortalium salutem postremum cernere ac deosculari ipsis liceret, atque hoc ipsis ad alteram vitam esset viaticum, veneranda scilicet cruce ipsos ad meliorem sortem transportante. Annuit eorum precibus Thomas, et vivificum lignum deprompsit, indictis certis diebus quibus proponeretur, ut omnes finitimi eo confluere, et salutis inde promanantis participes fieri possent. Eo igitur parentes mei una cum reliquis se contulerunt, me quoque qui tunc grammaticorum scholas frequentabam, secum deducentes. Itaque eo tempore quo venerandam crucem adorare ac deosculari meruimus, Thomas elatis sursum manibus, lignum crucis quod veterem maledictionem abolevit, universam ædem sacram 405 circumiens ostendit, sicut in solemnibus adorationum diebus fieri consueverat. Progredientem vero Thomam sequebatur ingens flamma, non illa quidem amburens, sed coruscans: adeo ut totus ille locus in quo consistens Thomas, venerandam crucem ostendebat, conflagrare videretur. Neque hoc semel atque iterum, sed sæpius factum est, cum episcopus universum illum locum circuiret, et populus illic congregatus Thomam enixe rogaret ut id fieret. Ea res futuram Apamensibus salutem prædixit. Dedicata est igitur imago in lacunari ædis sacræ, quæ hoc miraculum pictura expressum nescientibus indicaret. Mansitque integra hæc imago, ad incursionem usque Adaarmanis et Persarum. Quo tempore una cum sacrosancta Dei Ecclesia et cum universa civitate flammis absumpta est. Atque hæc quidem ita evenerunt. Chosroes vero dum rediret, violatis pactis (quædam enim tunc spoponderat), longe alia

CAP. XXVII.

De Chosrois expeditione adversus Edessam.

Narrat etiam idem Procopius ea quæ de Edessa et de Agbaro ab antiquis sunt prodita, et quemadmo-

VARIÆ LECTIONES.

VARIORUM.

Chosroes anno 544 et Edessam diuturna obsidione cinxit.

dum Christus epistolam ad Agbarum scripserit. Deinde qualiter Chosroes in altera incursione Edessam obsidere aggressus sit, convicturum se falsi existimans ea quæ a fidelibus jactabantur, Edessam nunquam in potestatem hostium venturam esse. Quod tamen non legitur in ea epistola quam Christus Deus noster ad Agbarum misit, ut studiosi colligere possunt ex *Historia* Eusebii Pamphili*, qui epistolam illam iisdem plane verbis operi suo inseruit. Ab universis tamen fidelibus ita prædicatur et creditur, ipsoque eventu comprobatum est, fide scilicet vaticinium ad effectum perducen-
te. Nam cum eam **406** urbem expugnare aggressus esset Chosroes, ac sæpenumero in eam irrumpere conatus esset, ingentem præterea aggerem extruxisset, qui ipsa urbis mœnia altitudine superabat; innumeras denique alias machinas adhibuisset, tamen re infecta abscessit. Sed rem totam uti gesta est, narrabo. Mandaverat Chosroes militibus suis, ut maximam copiam lignorum ex qualicunque arbore ad obsidionem congererent. Quæ cum dicto citius collecta esset, eam undique in orbem erexit, et in medium congesta humo, recta urbem versus promovit. Ita paulatim materiam simul et aggerem superstruens, et ad urbem propius accedens, in tantam altitudinem opus erexit, et urbis mœnia usque adeo superavit, ut tela ex superiore loco conjiceret in defensores urbis qui in muris stabant. Obsessi igitur, cum vidissent aggerem montis instar procedentem ad urbem appropinquare, remque eo adductam esse ut hostes pedibus in urbem ingressuri crederentur; primo mane, ex adverso aggeris quem Romani aggestam vocant, cuniculos agere instituerunt, atque inde ignem immittere, quo lignis incensis agger in terram rueret. Et opus quidem ipsum absolutum est. Sed cum rogam accendissent, res eis non successit ex voto, propterea quod ignis viam non habebat, qua posset admissa aere congeriem ligno-

* Euseb. *Hist.* lib. i, cap. 13.

VARIE LECTIONES.

* C. C. ἐγγύς. ° C. C. Καταγάγοι.

VALESI ANNOTATIONES.

(58) *Πρὸς Ἀγβαρον ἀπέστειλε.* Assentior Christophorsono et Savilio, qui pro ἀπέστειλε emendarunt ἐπέστειλε. Sed et quæ proxime sequuntur, corrupta sunt, εἴτα καὶ ἐς ἑτέραν ἐφοδὸν, etc. In manuscripto codice Florentino scribitur, εἴτα καὶ ὡς ἐς ἑτέραν ἐφοδὸν, etc. Sed locus adhuc mendo non caret. Scribo itaque: Εἴτα καὶ ὡς καθ' ἑτέραν ἐφοδὸν ἐς πολιορκίαν τῶν Ἑδεσσηνῶν κατέστη ὁ Χοσρόης.

(59) Ὡς ἔστιν τοὺς φιλοπόνους ἐλεῖν. Mallem scribere, τοῖς φιλοπόνους.

(60) Καὶ τὸ πέρας ἐδέξατο. Totus hic locus corruptus est, ut legentibus apparet. Savilius quidem ad marginem sui codicis adnotavit, forte scribendum esse ἐδέξατο. quam emendationem confirmat Nicephorus in cap. 16 lib. xvii, ubi hunc Evagrii locum ita describit: Ἐδείξε δὲ καὶ τὸ ἔργον τὴν τῆς πίστεως πρόβησιν, ὡς μάλιστα ἀληθὴς εἶη καὶ σύμφωνος. Id est, ut vertit Langus: Res ipsa quoque prædictio-

καὶ ὡς ὁ Χριστὸς πρὸς Ἀγβαρον ἀπέστειλε (58). εἴτα καὶ ὡς ἐς ἑτέραν ἐφοδὸν πολιορκίαν τῶν Ἑδεσσηνῶν ὁ Χοσρόης κατέστη, παραλύειν οἰόμενος τὰ παρὰ τοῖς πιστοῖς θρυλούμενα, ὡς οὐκ ἂν ποτε ἡ Ἑδεσσα ὑπὸ τοῖς ἐχθροῖς γενήσεται. ὅπερ τοῖς γραφεῖσι μὲν πρὸς Ἀγβαρον παρὰ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, οὐκ ἔγκειται, ὡς ἔστιν τοὺς φιλοπόνους ἐλεῖν (59) ἐκ τῶν ιστορηθέντων Εὐσεβίῳ τῷ Παμφίλου, αὐτὴν πρὸς λέξιν τὴν ἐπιστολὴν ἀναγνόντι. Οὕτω δὲ παρὰ τοῖς πιστοῖς ἄδεται τε καὶ πιστεύεται, καὶ τὸ πέρας ἐδέξατο (60), τῆς πίστεως ἔργον προβήσεως ἀγαγούσης. Μετὰ γὰρ τὸ προσβαλεῖν τῇ πόλει τὸν Χοσρόην, μυρίας τε ἐφόδους ἐργάσασθαι, χοῦν τε συναμήσασθαι πολὺν, ὡς καὶ τὰ τεῖχη τῆς πόλεως ὑπερπηδῆσαι, ἑτέρας τε μυρίας μηχανὰς
B
ράψαι, ἀπρακτον ἐπεποίητο τὴν ἀποπόρευσιν. λέξω δὲ τὰ γενόμενα. Ἐπήγγειλεν ὁ Χοσρόης ταῖς ἀμφ' αὐτὸν δυνάμεσι, ξύλου ἀθροῖσαι μέγα τι χρῆμα πρὸς τὴν πολιορκίαν τῆς προστυχούσης ὕλης. Ἀπερ ἐπειδὴ συνελέγη ὀξύτερον τῆς ἐπιτάξεως, κυκλωτέρως περιθεῖς, τὸν χοῦν ἐς μέσον ἐπέβαλεν, καὶ ἀντιμέτωπος τῇ πόλει ἦει. Οὕτω τε κατὰ σμικρὸν ἐποικοδομῶν τοῖς ξύλοις τε καὶ τῷ χώματι, καὶ τῇ πόλει προσιών, τοσοῦτον ἐς ὕψος ἤρε, καὶ τὸ τεῖχος ὑπερήλατο, ὡς ἐξ ὑπερδεξίων τὰ βέλη κατὰ τῶν προκινδυνευόντων ὑπὲρ τῆς πόλεως ἐν τῷ τείχει ῥίπτειν. Ἐπειδὴ τοίνυν οἱ τῇ πολιορκίᾳ συνεχόμενοι, τεθέαντο τὸ χῶμα πλησίον ὥσπερ ὄρος βαδίζον ἐγγίζειν^a τῇ πόλει, ἐπιδόξους τε εἶναι τοὺς πολεμικοὺς περὶ τῆς πόλεως ἐπιθήσεσθαι, ἅμα ἔφ' μηχανῶνται, ἀντικρὺ τοῦ χώματος, ὅπερ ἀγέστα πρὸς Ῥωμαίων κέκληται (61), διώρυγα ὑπὸ γῆν κατεργάσασθαι, ἐνθένδε πῦρ ἀνεῖναι, ὡς ἂν τῇ φλογὶ τὰ ξύλα φθειρόμενα τὸν χοῦν ἐς γῆν κατάγοι^b, καὶ τὸ μὲν ἔργον ἐπετετέλεστο. Πυρὰν δὲ προσάψαντες, τοῦ σκοποῦ διημάρτανον, οὐκ ἔχοντος τοῦ πυρὸς διέξοδον, ὅθεν ἀέρος ἐπιλαμβανόμενον δύναιτο τὴν ὕλην περιδράξασθαι. Ὡς δ' οὖν ἐς πᾶσαν ἀμηχανίαν ἤλθον, φέρουσι τὴν θεότευκτον εἰκόνα (62), ἣν ἀνθρώπων μὲν χεῖρες

D
nis ejus fidem, quod vera maxime sit et sibi ipse consentiens confirmavit. Totum igitur hunc Evagrii locum ita scribendum existimo: Καὶ τὸ πέρας ἔδειξε τὸ ἀληθές, τῆς πίστεως ἐς ἔργον τὴν πρόβησιν ἀγαγούσης: Id est: Et eventus ipse veritatem declaravit, fide scilicet vaticinium ad effectum perducen-

(61) Ὅπερ ἀγέστα πρὸς Ῥωμαίων κέκληται. Procopius in libro ii *Persicorum*, ex quo hæc desumpsit Evagrius, ita scribit, pag. 83: Ἐπίπροσθεν αἰ τῶν τὴν ἀγέστην ἐργαζομένων ἐτίθεντο. Οὕτω γὰρ τὸ ποιούμενον τῇ Λατίνων φωνῇ ἐχάλουν Ῥωμαῖοι. Quanam autem ratione a Romanis construerentur hujusmodi aggesta, optime docet Apollodorus in *Mechanicis*. Quem librum a me nuper in Latinum sermonem conversum, una cum aliis ejusdem argumenti scriptoribus, brevi, Deo dante, in lucem edemus.

(62) Τὴν θεότευκτον εἰκόνα. Hic Evagrii locus

οὐκ εἰργάσαντο· Ἀγθάρω δὲ Χριστὸς ὁ Θεὸς, ἐπεὶ αὐτον ἰδεῖν ἐπόθει, πέπομφε. Ταύτην τοίνυν τὴν παναγίαν εἰκόνα κατὰ τὴν εἰργασμένην σφίσιν εσαγαγοντες διώρυγα, ὕδατι τε ἐπικλύσαντες, ἀπ' αὐτοῦ κατὰ τῆς πυρᾶς καὶ τῶν ξύλων ἀφείσαν. Καὶ παραυτίκα τῆς θείας δυνάμεως τῇ πίστει τῶν δεδρακότων ἐπιφοιτησάσης, ὅπερ ἦν ἐκείνοις πρῶτην ἀδύνατον, ἐξηνύετο, παραυτίκα γὰρ ἐσεδέξαντο τὴν φλόγα τὰ ξύλα, καὶ λόγου θάττον ἀπανθρακωθέντα τοῖς ὑπερτέροις μετεδίδοσαν, ἅπαντα τοῦ πυρὸς ἀμφινεμουμένου. Ὡς δὲ τὸν καπνὸν ἀναθρώσκοντα τεθέαντο οἱ τῇ πολιιορκίᾳ πιεζόμενοι, σοφίζονται τάδε· λαγυνίδας μικρὰς ἀγαγόντες, ἐμφορήσαντές τε θείου ἁμα καὶ στυππείου καὶ τῶν ἄλλων εὐκαταφλέκτων ὕλῶν, κατὰ τῆς καλουμένης ἀγέστας ἀπεσφενδόνιζον, αἵπερ καπνὸν ἀνιέισαι, τοῦ πυρὸς τῇ ῥύμῃ τῆς βολῆς ἀναφθέντος, τὸν ἐκ τοῦ χώματος ἀναδιδόμενον καπνὸν λανθάνειν παρεσκεύαζον· ὡς πάντας ὑποτοπάζειν τοὺς οὐκ εἰδότας, ἐκ τῶν λαγυνίδων μᾶλλον καὶ οὐχ ἐτέρωθεν τὸν καπνὸν καθεστάναι. Τρίτῃ δ' οὖν ἀπ' ἐκείνης ἡμέρας, ὥφθησαν αἱ γλωσσίδες τοῦ πυρὸς ἐκ τῆς γῆς ἀναδιδόμεναι, καὶ τότε συνῆκαν οἱ ἐν τῷ χώματι τῶν Περσῶν μαχόμενοι, ὅποι κακῶν καθεστήχασιν. Ὁ δὲ Χοσρόης ὥσπερ τῇ θεῇ δυνάμει ἀντιφερόμενος, τοὺς τῶν ὑδάτων ὀλκοὺς, οἳ πρὸ τῆς πόλεως ἔτυχον ὄντες, κατὰ τῆς πυρᾶς ἀφείς, σθενύειν ταύτην ἐπειράτο. Ἡ δὲ μᾶλλον ὡς ἔλαιον ἢ θεῖον, ἣ τι τῶν ἐξάπτειν εἰωθότων, τὸ ὕδωρ δεξιμένη, ἐπὶ μείζον ἤρθη μέχρῃς ἂν τὸ πᾶν κατήγαγεν χῶμα, καὶ τέλεον τὴν ἀγέσταν ἀπετέφρωσε. Τότε δ' οὖν ὁ Χοσρόης ἀπάσας ταῖς ἐλπίσιν ἀπειρηκώς, καὶ διὰ τῶν ἔργων ἰγνωκώς, ὡς πολλὴν ὥφελεν αἰσχύνῃν, ὑποτοπήσας τοῦ πρὸς ἡμῶν πρεσβευομένου Θεοῦ περιέσεσθαι, ἐπὶ τὰ σφέτερα τὴν ἀποπόρευσιν ἐποιεῖτο ἀκλεῶς.

ΚΕΦΑΛ. ΚΗ'.

Περὶ τοῦ γεγονότος ἐν Σεργίου πόλει θαύματος.

Λελέξεται δὲ καὶ ὁ κατὰ τὴν Σεργίου πολιτῶν (x) ἄλλατε ὑπὸ Χοσρόου γέγονεν, ἐπεὶ καὶ ἀξιόλογόν ἐστι, καὶ πρέπον ὄντως μνήμῃ ἐς αἰὲ διασωζομένη. Ἐπέστη καὶ ταύτῃ ὁ Χοσρόης, ἐκπολιορκεῖν αὐτὴν ἐπειγόμενος. Ὡς δ' οὖν τῶν τειχῶν ἀπεπειράτο, τὰ περὶ τῆς σωτηρίας τῆς πόλεως πρὸς ἐκατέρων ἐλαλεῖτο· καὶ συμβαίνουσιν ὥς τε τὰ ἱερὰ κειμήλια λύτρα. τῇ πόλει γενέσθαι, ἐν οἷς καθειστήκει καὶ σταυρὸς ὑπὸ Ἰουστινιανοῦ (63) καὶ Θεοδώρας πεμφθεῖς. Ὡς δ'

VALESII ANNOTATIONES.

citatur in septima synodo œcumenica, pag. 613 et a Barlaam in lib. *Contra Latinos*. De hac porro imagine non manufacta, quam Christus ad Agbarum misisse dicitur, Vide Gretserum in libro *De imaginibus non manufactis*. Cæterum notandum est, nec ab Eusebio in lib. 1 *Historiæ ecclesiasticæ*.

(x) *Τὴν Σεργίου πολιτῶν*. Legendum conjunctim Σεργίου πολιτῶν. Vide similem phrasin lib. v, cap. 17, initio. (W. Lowth.) Est autem Sergiopolis urbs Syriæ, in Euphratesia provincia, ad Euphra-

rum apprehendere. Itaque ad inopiam consilii jam redacti, afferunt divinitus fabricatam imaginem, quam non hominum manus effinxerant, sed Christus Deus ad Agbarum miserat, qui ipsum videre magnopere cupiebat. Hanc cum in fossam quam effoderant importassent, aqua asperserunt: et ex eadem aqua in rogam ac ligna guttas aliquot iniecerunt. Statimque divina potentia fidei illorum opitulante, quod prius fieri nullo modo poterat, ad exitum perductum est. Nam continuo ligna flammam concepere, et dicto citius in carbones redacta, eam ad superiora ligna transmisere, igne universa undique depascente. Obsessi vero, postquam fumum in sublime erumpentem viderunt, istud commenti sunt. Parvas quasdam lagenas sulphure ac stupa, aliaque materia ad ignem concipiendum aptissima repletas, in aggerem hostium miserunt. Quæ cum fumum emittere cœpissent, igne scilicet ipsa jactionis vi accenso, id perficiebant, ut fumum ex aggere erumpere ignoraretur. Omnes enim qui ejus rei ignari erant, non aliunde quam ex lagenis illis fumum prodire suspicabantur. Tertio demum post die, flammæ ignis ex terra prodeuntes apparuere. Tunc vero Persæ qui ex aggere pugnabant, 407 senserunt quo in discrimine positi essent. At Chosroes, quasi divinæ potentiæ sese opponens, aquæ ductus omnes qui extra civitatem erant, in rogam derivans, eum restinguere conatus est. Sed rogas aquam vice olei, aut sulphuris, aut alterius materiæ quæ flammam alere solet, admittens, magis magisque incendebatur, quoadusque aggerem universum pessumdedit, et in favillas ac cineres redegit. Tunc igitur Chosroes animum penitus despondens, et experimento ipso intelligens magnum se dedecus retulisse, qui sperasset se Deo quem nos colimus superiorem futurum, cum ignominia in regionem suam reversus est.

CAP. XXVIII.

De miraculo quod factum est Sergiopolim.

Referam nunc id quod ab eodem Chosroe alibi gestum est circa urbem Sergiopolim. Est enim eximium, dignumque prorsus quod sempiternæ hominum memoriæ commendetur. Quippe Chosroes ad hanc quoque urbem accessit, expugnare eam cupiens. Cum igitur incusso ariete muros quaterere jam cœpisset, oppidani cum eo colloquium iniierunt, servandæ urbis causa. Tandemque inter eos convenit, ut sacra Ecclesiæ vasa pro redemptione

nec a Procopio in obsidione urbis Edessenæ, ullam fieri mentionem imaginis a Christo ad Agbarum regem transmissæ. Solam enim epistolam a Christo ad eum missam esse scribunt per Thaddæum apostolum.

(63) Σταυρὸς ὑπὸ Ἰουστινιανοῦ. De hac cruce

VARIORUM.

tem fluvium; sic a sancto Sergio cive Romano ibi cum sancto Baccho martyrium passo dicta, Suræ proxima. (BAUDRAND.) Erat hæc tertia Chosrois in Romanos expeditio, anno 542.

urbis darentur; in quibus erat crux, quam Justinianus ac Theodora eo miserant. His ad Chosroem perlatis, sciscitatur Chosroes ex sacerdote et ex Persis qui una cum illo ad eam rem missi fuerant, nihilne amplius superesset. Tum quidam ex iis qui mentiri consueverant, respondit, alios præterea thesauros esse, ab oppidanis, qui pauci admodum erant, occultatos. Porro ex sacris thesauris qui comportabantur, aureum quidem vel argenteum vas nullum relictum fuerat, sed alterius præstantioris materiæ, ac Deo prorsus dicatæ: sanctissimæ scilicet reliquiæ invicti martyris Sergii, in oblonga quadam arca argento cooperta reconditæ. His inductus Chosroes, cum universum exercitum urbi admovisset, repente per omnem ambitum murorum innumerabilis visa est militum multitudo cum clypeis urbem defendentium. Quo conspecto, hi qui a Chosroe missi fuerant, reversi sunt, et numerum et armaturæ genus non sine admiratione referentes. Chosroes vero, postquam iterum sciscitatus paucos admodum in urbe remansisse didicit, eosque aut senes aut parvulos, robustis videlicet omnibus e medio sublatis: hujus miraculi auctorem esse martyrem intellexit. Atque ob id metu perculsus, admiratusque Christianorum fidem in 408 regnum suum reversus est. Aiunt etiam illum sub exitum vitæ, sacro regenerationis lavacro initiatum fuisse.

CAP. XXIX.

De pestilenti morbo.

Sed et pestem illam commemorabo quæ iisdem temporibus ingruit, et quæ duobus jam et quinquaginta annis, quod nunquam antea accidisse legitur, grassata est, et universum prope terrarum orbem depasta. Etenim biennio post captam a Persis Antiochiam, pestilens morbus grassari cœpit, aliquatenus quidem similis illi quem describit Thucydides^d, aliquatenus autem dispar. Et initium

^d Thucyd. l. II, § 48.

aurea quam Chosroes ex Sergiopolitanorum Ecclesia pro redemptionis pretio obtulerat, loquitur Theophylactus Simocatta, in lib. V *Historiæ*, cap. 13, ubi etiam Chosroes, hujus de quo Evagrius loquitur, nepos, diserte testatur crucem illam in honorem Sergii martyris a Justiniano imperatore missam fuisse Sergiopolim, et in Ecclesia sancti Sergii collocatam.

(64) *Ὅτι καὶ φασιν ἐν ταῖς τελευταῖαις.* In optimo codice Florentino hæc ad marginem ascripta sunt: *Ὅτι φησὶ περὶ Χοσρόου, ὅπερ ἄλλος τις τῶν ἱστορικῶν οὐκ εἶπεν.* Id est *Nota Evagrium de Chosroe dicere id, quod nemo alius historiæ Scriptor commemoravit: eum scilicet sub exitum vitæ sacramentum baptismi suscepisse.*

(65) *Μὴ πρότερον ἱστορηθὲν.* Addendus videtur articulus postpositivus, hoc modo: *ὁ μὴ πρότερον ἱστορηθὲν, etc.* Idque confirmat Nicephorus, qui hunc Evagrii locum ita descripsit: *Ὅπερ οὐ ποτ' ἦλθεν εἰς ἀκοήν, δεύτερον καὶ πεντηχοστὸν ἔτος νεμούσης τὴν γῆν.* Nulla certe pestis tandiu grassata esse memoratur. Cœpisse autem traditur hæc lues anno post consulatum Basilii, qui fuit annus Christi 543 [Sic edit. Paris. Scribe tamen 541, eo enim anno consulatum gessit Basilius, ut patet ex sequentibus], ut testantur Victor Tunonensis in *Chronico*, et continuator Marcellini comitis. Victor quidem Tunon. de hac peste ita

οὖν ἀπεχομένη ταῦτα, τοῦ ἱερῆως ὁ Χοσρόης καὶ τῶν σὺν αὐτῷ πεμφθέντων Περσῶν ἀνεπυθάνετο μή τι ἕτερον εἴη. Τῶνδὲ τις οὐκ εἰωθότων ἀληθίζεσθαι, φησὶ πρὸς τὸν Χοσρόην καὶ ἕτερα εἶναι κειμήλια ἅπερ πρὸς τῶν πολιτῶν ἀπεκρῦθη εὐαρίθμων ὄντων. Ὑπελέλειπτο δὲ χρυσοῦ μὲν ἢ ἀργύρου κειμήλιον τῶν ἐπιφερομένων οὐδὲν, ἐτέρας δὲ προῦργιατέρας ὕλης, καὶ Θεῷ καθάπαξ ἀνεχούσης, τὰ πανάγια λείψανα Σεργίου τοῦ ἀθλοφόρου μάρτυρος, ἐν τινι τῶν ἐπιμήκων σορῶν κείμενα ἐξ ἀργύρου ἡμφιεσμένη. Ἐπειδὴ δὲ τούτοις πεισθεὶς ὁ Χοσρόης, τῇ πόλει τὸν ὅλον ἐπαφῆκε στρατὸν, ἐξαπίνης ἀνὰ τὸν περίβολον ἀσπίς ἀνεφάνη μυρία, ὑπερμαχοῦσα τῆς πόλεως· ὅπερ οἱ πεμφθέντες πρὸς Χοσρόου θεασάμενοι ἐπαντήκον, τό τε πλῆθος θαυμαζόντες, τὴν τε ἐξόπλιον διηγούμενοι. Ὡς δὲ καὶ πάλιν πυθόμενος ἔμαθεν ὁ Χοσρόης ὀλίγους τῇ πόλει κομιδῇ ἐναπομεῖναι, ἐξώρους τε καὶ ἀώρους, τῆς σφριγώσης ἡλικίας ἐκποδῶν γενομένης, ἔγνω τοῦ μάρτυρος εἶναι τὸ θαῦμα· καὶ δείσας, καὶ τὴν Χριστιανῶν πίστιν ἀγάμενος, ἀπῆρε πρὸς τὰ οἴκεϊα. Ὅν καὶ φασιν ἐν ταῖς τελευταῖαις (64), τῆς θείας ἀξιωθῆναι παλιγγενεσίας.

B

ΚΕΦΑΛ. ΚΘ'.

Περὶ τοῦ λοιμικοῦ πάθους.

C Ἀφηγήσομαι δὲ καὶ τὰ περὶ τῆς ἐπισκηψάσης νόσου τοῦτο δεύτερον καὶ πεντηχοστὸν ἔτος, μὴ πρότερον ἱστορηθὲν (65), κρατησάσης, καὶ πᾶσαν γῆν ἐπινεμηθείσης. Τῆς γὰρ Ἀντιόχου πρὸς Περσῶν ἀλούσης, ἔτεσιν ὕστερον δύο πάθος ἐπεδήμησε λοιμῶδες, ἐν τισι μὲν συμφερόμενον τῷ ὑπὸ Θουκυδίδου γραφέντι, ἐν τισι δὲ, πολλῷ διαλλάττον. Καὶ ἤρχθη μὲν ἐξ Αἰθιοπίας, ὡς νῦν ἐλέγετο. Τὴν δὲ πᾶ-

VALESH ANNOTATIONES.

scribit: *Horum exordia malorum generalis orbis terrarum mortalitas sequitur, et inguinum persecutione major pars populorum necatur.* Continuator autem Marcellini sic habet: *Indictione 6, anno secundo post consulatum Basilii, mortalitas magna Italiam devastat, Oriente jam et Illyrico peræque attritis.* Et Victor quidem consentire videtur cum Marcellino, eam pestem anno secundo post consulatum Basilii cœpisse scribens, quemadmodum tradit Marcellinus. Dissentit tamen revera unius anni spatium. Annus enim secundus post consulatum Basilii apud Victorem Tunonensem, idem est ac annus primus post consulatum Basilii, Christi videlicet 542. Quippe Victor Tunonensis annum post consulatum cujuslibet consulis proxime insequentem, perpetuo secundum appellat, non primum; sicut pluribus exemplis probari potest. Porro Evagrius noster Victoris Tunonensis sententiam sequi videtur. Ait enim Evagrius, lues illam cœpisse biennio post captam a Persis Antiochiam. Antiochia vero expugnata est a Persis, Justino juniore consule, anno Natalis Dominici 540, ut scribunt Marcellinus et Marius in *Chronico*. Baronius tamen pestem cœpisse contendit anno Christi 541, aut insequenti, juxta computum Ant. Pagii ad ann. 544, p. 6.]

σαν ἀμοιβαδὸν περιέδραμεν οἰκουμένην, οὐδένας ἀνθρώπων οἶμαι ἀπειράτους τοῦ νοσήματος καταλελοιπός. Καὶ ἔναι μὲν πόλεις ἐπὶ τοσούτον κατεσχέθησαν, ἄχρι καὶ τοῦ παντάπασι κενὰς οἰκητόρων γενέσθαι. Ἔστι δὲ οὗ ἐπιλαβόμενον τὸ πάθος, κορυφώτερον μετήλθεν. Οὕτε δὲ κατὰ περίοδόν τινα τεταγμένην ἐνέσκηπτεν, οὕτε αὖ ἐπισκῆψαν, ὁμοίως ἀπεχώρει. Ἀλλὰ τινὰς μὲν τόπους χειμῶνος ἀρχομένου κατεῖχεν, ἑτέρους δὲ ἦρος διατελοῦντος, ἄλλους θερίζοντος (66), ἐνιαχῇ δὲ καὶ μετοπώρου προϊόντος. Καὶ ἔστιν ἔνθα μέρους πόλεως ἀψάμενον, τῶν γε ἄλλων ἀπήλλακτο μερῶν· καὶ πολλάκις ἦν ἰδεῖν ἐν οὗ νοσοῦσῃ πόλει, ἐνίας οἰκίας ἐς ὑπερβολὴν φθειρομένας. Ἔστι δὲ οὗ μίᾳς ἢ δύο φθαρεισῶν οἰκιῶν, τὸ λοιπὸν τῆς πόλεως ἀπαθὲς μεμενῆκει. Ὡς δὲ γε ἐς τὸ ἀκριβὲς ἐπισκῆψαντες κατελήφαμεν, αἱ ἀπαθεῖς μείνασαι οἰκίαι κατὰ τὸν ἐφεξῆς ἐνιαυτὸν μόναι ἐπεπόνθεσαν. Τὸ δὲ πάντων παραδοξότερον, τοῦτο ἦν, ὅτι εἰ γε συνέβαινε τῶν εἰλημμένων πόλεων οἰκῆτορας ἐτέρωθι διάγειν ἔνθα τὸ πάθος οὐκ ἐπέσκηψε, κακείνοι μόνον τοῖς παθήμασιν ἡλίσκοντο, οἱ ἐκ τῶν κρατηθεισῶν πόλεων ἐν ταῖς ἀπαθεῖσι πόλεσι διαιτώμενοι. Καὶ ταῦτα μὲν πολλάκις ἐν ταῖς περιόδοις τῶν κύκλων τῶν καλουμένων ἐπινεμήσεων, ταῖς πόλεσι καὶ τοῖς ἑτέροις ἐγίνοντο τόποις. Μάλιστα δὲ πανολεθρία σχεδὸν τοῖς ἀνθρώποις ἐπέπιπτεν, ἐν ᾗ δευτέρῳ ἔτει (67) (y) τῆς πεντεκαίδεκαετηρίδος τοῦ κύκλου. Ὡς καὶ ἐμὲ τὸν ταῦτα συγγράψαντα (συνεῖδον γὰρ καὶ τὰ κατ' ἐμὲ παρυφάναι τῇ ἱστορίᾳ, τὰ πρόσφορα τοῖς πρόσφοροις ἀρμόζων) κατ' ἀρχὰς μὲν οὖν τοῦ τοιούτου πάθους ληφθῆναι τοῖς καλουμένοις βουδῶσιν, ἐς χαμαιδιδασκάλου (68) ἔτι φοιτῶντα· ἀποβαλεῖν δὲ ἐν τοῖς διαφόρως ἐπισκῆψασιν τοιούτοις πάθεσι, πολλοὺς τε τῶν ἐξ ἐμοῦ προελθόντων, καὶ γαμετὴν καὶ τῆς λοιπῆς συγγενείας, οἰκέτας τε καὶ χωρίτας (69) παμπόλλους· ὥσπερ τῶν κύκλων τῶν ἐπινεμήσεων τὰς ἐς ἐμὲ συμφορὰς μεριζομένων. Ὅτε δ' οὖν ταῦτα ἔγραφον, ὄγδοον καὶ πεντηκοστὸν τῆς ἡλικίας (70) ἄγων ἔτος, οὐ πρόσω

A quidem sumpsit ex Æthiopia, ut tunc ferebatur : omnem vero terrarum orbem per quasdam vices peragravit, nullos, ut opinor, mortales intactos relinquens. Ac nonnullæ quidem urbes ea calamitate adeo vexatæ sunt, ut incolis penitus vacuæ remanerent. In quibusdam autem locis, quæ occupaverat, levius perstrinxit. Neque vero certa quadam anni tempestate incumbibat hæc lues : nec postquam incubisset, simili modo recedebat. Sed nonnulla quidem loca initio hiemis occupavit : alia verno tempore : quædam æstate, alia procedente autumno. Et in aliis quidem urbibus, cum aliquas partes attigisset, a reliquis abstinuit. Ac sæpenumero cernere licebat, in urbe quæ non ægrotaret, quasdam familias funditus interire. Alicubi vero, una aut altera familia consumpta, reliqua civitas intacta remansit. Cæterum ut re attentius considerata observavimus, familiæ illæ quæ intactæ remanserant, sequente anno solæ hanc calamitatem expertæ sunt. Istud vero præ reliquis omnibus singulari admiratione dignum fuit, quod si qui forte cives earum urbium quas pestis illa corripuerat, alibi degerent in locis in quæ lues illa minime incubuerat, soli hoc morbo corripiebantur illi, qui ex urbibus pestilentia infectis oriundi, in intactis civitatibus morabantur. Et hæc quidem sæpe tum in urbibus, tum aliis in locis eveniebant, labentibus circulis quos vulgo indictiones appellant. **409** Præcipue tamen anno secundo uniuscujusque indictionis, exitialis perniciēs generi humano incumbibat. Adeo ut me quoque qui ista scribo (visum enim est ea quoque quæ ad me spectant, huic historiæ intexere, congrua locis congruis inserendo), me, inquam, dum grammaticorum scholas adhuc frequentarem sub pestis illius exordium, lues inguinaria corripuerit : et in morbis illis qui diverso tempore incubuerunt, tum multos ex liberis meis, tum uxorem et cognatos complures amiserim, servos item et rusticos quamplurimos : indictionum

VALESH ANNOTATIONES.

(66) Ἄλλους θερίζοντος. Scribendum puto ἄλλους θέρους ὄντος, quemadmodum legitur apud Nicephorum in cap. 18 lib. xvii.

(67) Ἐν ᾗ δευτέρῳ ἔτει. Assentior viris doctis, qui emendarunt ἐν τῷ δευτέρῳ ἔτει, quemadmodum legitur apud Nicephorum. Ita certe Savilius in margine sui codicis emendavit, et hanc notam adjicit, anno Christi 539. Putavit scilicet Savilius, Evagrium his verbis significare pestem illam præcipue grassatam esse indictione secunda. Verum Evagrius id non dicit, neque enim pestis illa adhuc grassari cœperat anno Christi 539. Id ergo tantum dicit Evagrius, anno secundo cujusque indictionis pestem illam gravius solito incubuisse.

(68) Ἐς χαμαιδιδασκάλους. In optimis codicibus Florent. et Tell. scriptum inveni ἐς χαμαιδιδασκάλου ἔτι φοιτῶντα· quod est elegantius. Et sic loquitur Evagrius supra in cap. 26 hujus libri, ubi se scholam grammaticorum frequentasse scribit eo tempore, quo Antiochia a Chosroe expugnata est, id est anno Christi 540.

(69) Οἰκέτας τε καὶ χωρίτας. Id est, servos et colonos; χωρίται enim sunt rustici, seu coloni, qui etiam χωρικοὶ dicuntur, ut notavi ad cap. 40 lib. vi Historiæ ecclesiasticæ Eusebii. Sic certe Theophanes in Chronico, pag. 139, de Dioscori junioris electione loquens: Ἀνεχώρησαν, inquit, τὰ πλήθη τῶν χωρικῶν. Ubi Anastasius Bibliothecarius recte vertit, multitudinem rusticorum.

(70) Ὀγδοὸν καὶ πεντηκοστὸν τῆς ἡλικίας. Ex hoc loco natalis Evagrii facile deprehendi potest. Nam cum in hujus capitis exordio dixerit, tunc cum ista scriberet, pestis illius annum fuisse secundum et quinquagesimum : nunc vero asserit se, dum hæc scriberet, annum ætatis egisse octavum et quinquagesimum, necessario conficitur illum in lucem editum fuisse sex annis ante pestis hujus exordium. Porro pestis illa exorta est anno post consulatum Basilii, seu duobus annis post excidium urbis Antiochiæ, ut supra dixit Evagrius. Natus est igitur Evagrius anno Christi 536, aut 537.

VARIORUM.

(y) Ἐν ᾗ δευτέρῳ ἔτει. Lege ἐν τῷ δευτέρῳ ἔτει. (W. Lowth.)

circulis calamitates meas inter se quodammodo partientibus. Quo igitur tempore ista scribebam, annum agens ætatis octavum et quinquagesimum, ante hos duos annos, cum Antiochiam hic morbus quater jam invasisset : quatuor si quidem indictionum circuli ab exordio hujus mali præterierant : præter superius a me commemoratos, filiam quoque amiseram, et nepotem ex ea progenitum. Porro lues illa ex diversis morbis conflata erat. Nam in nonnullis, a capite exorsa, oculos sanguinolentos et vultum tumidum efficiebat. Deinde in guttur descendens, quemcunque corripuisset, e medio tollebat. Aliis profluvium ventris contingebat. Quibusdam abscessus in inguine exorti, et graves inde febres accessere, et intra biduum fere aut triduum moriebantur, mente ac corpore perinde firmi, ac si nihil mali passi essent. Alii mente capti animam exhalabant. Carbunculi quoque ex corpore erumpentes, multis vitam ademere. Sed et nonnulli, cum semel atque iterum hoc morbo correpti evassissent, postea eadem ægritudine tentati occubuerunt. Modus vero contrahendi morbi multiplex fuit, et rationem omnem superans. Alii enim eo solum quod simul versati essent, aut in iisdem ædibus manerent, interierunt. Nonnulli cum attigissent tantum, aut in domum ingressi essent. Quidam **410** in medio foro eam labem contrahebant. Nonnulli cum ex urbibus ea labe infectis aufugissent, ipsi quidem intacti remanserunt, aliis vero qui sani erant, morbum intulere. Quidam licet cum multis eo morbo laborantibus mansissent, nec ægros solum, verum etiam mortuos tetigissent, nullum tamen morbum contraxere. Alii cum propter liberorum ac necessariorum suorum internecionem modis omnibus studerent ut ipsi quoque exstingerentur, atque idcirco cum ægris assidue versarentur : tamen, morbo voluntati eorum quodammodo reluctantante, nullatenus correpti sunt. Cæterum lues ista

τούτων δύο χρόνων (71) (2), ἤδη τετράκις ἐπισκήφαντος τοῦ πάθους ἀνὰ τὴν Ἀντιόχου, ἐπεὶ τέταρτος ἀπ' ἀρχῆς διήλθε κύκλος (72), ἀπέβαλον θυγατέρα, τῶν προτέρων ἄνευ, καὶ τὸν ἐξ αὐτῆς προσελθόντα. Τὸ δὲ πάθος ἐκ διαφόρων νοσημάτων συνέκειτο. Ἐνίοις μὲν γὰρ ἐκ τῆς κεφαλῆς ἀρχόμενον, καὶ ὀφθαλμοὺς αἱματώδεις, καὶ οἰδαίνον πρόσωπον ἀπεργαζόμενον, ἐς τὸν λαιμὸν κατῆει, καὶ τὸν ἀλυσκόμενον ἐξ ἀνθρώπων ἀπέπεμπεν. Ἄλλοις ῥύσις γαστρὸς ἐγένετο. Τισὶ δὲ βουβῶνες ἐπανίσταντο, πυρεττοὶ τε ἔνθεν ἐξαίσιοι· καὶ διήμεροι, ἢ τριταῖοι ἔθνησκον, ἴσα τοῖς μηδὲν πεπονθόσι φρονοῦντές τε καὶ τὸ σῶμα συγχείμενοι. Ἔτεροι παράφοροι γινόμενοι, τὸν βίον ἀπετίθεσαν· καὶ ἄνθρακες δὲ ἐξαλλόμενοι, τοὺς ἀνθρώπους ἠφάνιζον. Ἔστι δὲ οὐ καὶ **B** ἅπαξ καὶ δὶς τινες κρατηθέντες καὶ διαφυγόντες, αὐθις κρατηθέντες ἀπώλλυντο. Καὶ τὰ ἐς τὰς μεταλήψεις δὲ διάφορα, καὶ λόγον ὑπερβαίνοντα. Οἱ μὲν γὰρ τῷ συνεῖναι μόνον καὶ συνδιαίτασθαι ἐφθεύροντο· οἱ δὲ καὶ προσασάμενοι μόνον· οἱ δὲ, καὶ εἰσω τοῦ οἰκήματος γενόμενοι· ἄλλοι δὲ κατὰ ἀγοράν. Ἐνιοὶ δὲ ἐκ νοσοῦντων πόλεων πεφευγότες, ἀπαθεῖς μεμενήκασι, τοῖς οὐ νοσοῦσι τῆς νόσου μεταδόντες. Οἱ δὲ τὸ παράπαν οὐχ ἡλώσαν· πολλοὶς δὲ ¹⁰ συνδιαιτηθέντες νοσοῦσι, καὶ πολλῶν οὐ νοσοῦντων μόνον, ἀλλὰ καὶ τετελευτηκότων προσασάμενοι· οἱ δὲ, καὶ σπουδὴν ὅπως ἀπώλλυντο διὰ τὴν παίδων ἢ οἰκιῶν πανολεθρίαν ποιούμενοι, καὶ διὰ τοῦτο μάλιστα ἐναλινδθέντες τοῖς νοσοῦσιν, ὅμως ὥσπερ ἀνταγωνιζομένου τοῦ πάθους πρὸς τὴν βουλήν, οὐκ ἐκρατήσαν. **C** Ἐνεμήθη τοίνυν, ὥς μοι λέλεκται, μέχρι τοῦ δεῦρο, δύο καὶ πεντήκοντα χρόνους τοῦτο τὸ πάθος, ἅπαντα τὰ πρῶην νικήσαν. Φιλόστρατος γὰρ θαυμάζει (73) ὅτι γε πεντεκαίδεκα ὁ κατ' αὐτὸν ἐκράτησε λοιμός. Καὶ τὰ ἐξῆς δὲ ἄδηλα, ἐκεῖσε ἴοντα, οὐδ' ὁ Θεὸς εὐδοκῆσει, ὁ καὶ τὰς αἰτίας ἐξεπιστάμενος, καὶ ποῖ φέρονται. Ἐγὼ δὲ ὅθεν ἐξέβην ἐπάνειμι, καὶ τὰ λοιπὰ τῶν Ἰουστινιανοῦ φράσω.

VARIÆ LECTIONES.

¹⁰ C. C. πολλοῖς τε.

VALESII ANNOTATIONES.

(71) Οὐ πρόσω τούτων δύο χρόνων. Id est, *Duobus his postremis annis nondum elapsis.* Quod non monerem, nisi utrumque interpretem in hujus loci versione lapsum esse animadvertissem. Nam Musculus quidem ita vertit: *Cum autem ista scriberem, et annum ætatis quinquagesimum octavum agerem, et duo ista temporis spatia nondum elapsa essent, etc.* Christophorus vero ita interpretatur: *Cum autem ista scriberem, quinquagesimo octavo anno scilicet ætatis, non biennio ante, etc.* Melius dixisset, *Intra hoc postremum biennium.*

(72) Τέταρτος ἀπ' ἀρχῆς διήλθε κύκλος. Hæc sic intelligenda sunt, non quasi quatuor solidæ indictiones transactæ fuerint a pestis illius exordio, ad eum annum quo ista scribebat Evagrius. Quatuor enim indictiones solidæ annos efficiunt sexaginta. Atqui supra dixit Evagrius, tunc cum

ista scriberet, annum fuisse pestilentiae illius secundum et quinquagesimum. Non igitur de indictionibus solidis accipienda sunt hæc verba. Nam pestilentia grassari cœpit in Oriente, indictione quinta, anno post consulatum Basilii, qui fuit annus Christi 540. [Hic iterum in numeris peccavit edit. Paris.; quippe exarandum erat 542, ut patet ibid.] A quo si quinquaginta et duos annos ordine numeraveris, fiet annus Christi 594.

(73) Φιλόστρατος δὲ θαυμάζει. In codicibus Florentino et Telleriano scribitur: Φιλόστρατος γὰρ θαυμάζει, quod tamen non probo. Quisnam autem sit hic Philostratus de quo loquitur Evagrius, et ubinam istud scripserit, incertum est. Philostratus Atheniensis historicus memoratur a Georgio Syncello in *Chronico*, anno primo imperii Aureliani.

VARIORUM.

(2) Οὐ πρόσω δύο χρόνων. Recte Valesius annos vertit; uti vox sumitur infra in hoc capite; et lib. v, cap. 12, 13; vi, cap. 23; ita vox Chal-

daica ἱππῶν annos significat. Dan. iv, 16; vii, 25. (W. Lowth.)

per duos et quinquaginta annos, ut jam dixi, ad hoc usque tempus grassata est, cunctas quæ prius grassatæ sunt lues supergressa. Nam Philostratus quidem miratur, quod sua ætate pestis quindecim annis grassata sit. Quænam autem posthæc eventura sint, incertum est, cum eo ferantur quo visum fuerit Deo, qui et causas rerum et eventus cognovit. Ego vero illuc unde digressus sum revertar, et reliquas res gestas Justiniani commemorabo.

ΚΕΦΑΛ. Λ'.

Περὶ τῆς φιλοχρηματίας, καὶ ἀπληστίας Ἰουστινιανοῦ.

Ὁ Ἰουστινιανὸς ἦν μὲν χρημάτων ἀπληστος, καὶ τῶν ἀλλοτρίων οὕτως ἐκτόπως ἐραστής, ὥς καὶ ὑπὸ τῆς ἀπληστίας χρυσοῦ πιπράσκειν τοῖς τε τὰς ἀρχὰς ἐπιτροπεύουσι, τοῖς τε τοῖς φόρους ἐκλέγουσι, καὶ τοῖς ὅσοι ἀπ' οὐδεμιᾶς αἰτίας ῥάπτειν ἐπιβουλὰς τοῖς ἀνθρώποις ἐθέλουσι. Πολλοὺς δὲ καὶ ἀναρίθμους τῶν τὰ πολλὰ κεκτημένων, προφάσεις ἀπροφασίστους ἐπιχρώσας, τὰς οὐσίας ἀπάσας ἐζημίωσεν. Ἦν δὲ καὶ γυνὴ ἐταιριζομένη ἐποφθαλμιῶσάν τῳ, ὁμιλίαν τινὰ τῇ μίξιν ἀνέπλασεν, εὐθὺς ἅπαντα φροῦδα τὰ τῶν νόμων καθίστατο, καὶ τὸν Ἰουστινιανὸν προσεταιρισμένη τοῦ ἀτόπου κέρδους, ὅλον τὸν πλοῦτον τοῦ συκοφαντηθέντος, οἴκοι μετεσχεύασατο. Καὶ ἀφειδῆς δὲ χρημάτων ὑπῆρχεν· ὥστε καὶ πολλοὺς ἁγίους, καὶ ἐκασταχοῦ ναοὺς μεγαλοπρεπεῖς (74) ἀναστῆσαι, ἄλλους τε εὐαγεῖς οἴκους ἐς ἐπιμέλειαν ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν ἀώρων τε καὶ ἐξώρων, καὶ τῶν ὑπὸ νοσημάτων ποικίλων ἐνοχλουμένων· συντάξεις τε μεγάλας ἀποκληρῶσαι, ὅθεν δέοι ταῦτα γίνεσθαι· πρᾶξαι τε καὶ ἄλλα μυρία εὐσεβῆ καὶ Θεῷ ἀρέσκοντα, εἴπερ ἐξ οἰκείων δρῶν οἱ τούτων ἐργάται, καὶ καθαρὰς τὰς σφῶν πράξεις καρποφοροῖεν.

ΚΕΦΑΛ. ΛΑ'.

Περὶ τοῦ μεγάλου ναοῦ τῆς Ἀγίας Σοφίας, καὶ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων.

Ἀνέστησε δὲ καὶ κατὰ τὴν Κωνσταντίνου, πολλοὺς μὲν ἐς κάλλος ἐξησκημένους τῷ Θεῷ καὶ τοῖς ἁγίοις σηκούς. Ἐδομήσατο δὲ μέγα τι καὶ ἀπαράβλητον χρῆμα, οὐχ ἱστορηθὲν πώποτε, τὸν μέγιστον τῆς ἐκκλησίας νηὸν (a), εὐπρεπῆ τε καὶ ἐξοχόν, καὶ λόγου δύναμιν ἐκβαίνοντα. Καὶ πειράσομαι δὲ ὡς ἂν οἶός τε ὦ, χωρογραφῆσαι τὸ τέμενος. Θόλος ἐστὶν ὁ τῶν ἀνακτόρων νηὸς, τέτταρσι μετεωριζομένη ψαλίσιν, ἐς τοσοῦτον ὕψος ἐπαιρομένη, ὥς ἐνερθε μὲν τοῖς ἀτενίζουσι δυσέφικτον εἶναι τοῦ ἡμισφαιρίου τὴν ἀποπεράτωσιν· ὕπερθε δὲ τοὺς γινομένους μη-

VALESI ANNOTATIONES.

(74) Καὶ ἐκασταχοῦ ναοὺς μεγαλοπρεπεῖς. Henricus Savilius particulam καὶ in suo codice expunxit. Eam tamen hic retinendam esse censeo,

(a) Τῆς ἐκκλησίας νηὸν. Interpres legisse videtur τῆς Ἀγίας Σοφίας ναόν. Hujus ecclesiæ ædificatio ad ann. 532 referenda est. Nimirum in seditione ab Hyeptio, Pompeio et Probo adversus Justinianum isto anno concitata (de qua vid. supra c. 13) Ecclesia Major incendio absumpta est. Novam itaque et longe ampliorem ædificavit Justinianus, et sanctæ Sophiæ dedicavit, anno 537, mense Decembri, cum sex fere anni intercessissent

A

CAP. XXX.

De inexplebili avaritia Justiniani.

Fuit quidem Justinianus inexplebilis avaritiæ, et alieni usque adeo appetens, ut universas provincias imperii Romani accepta pecunia venderet magistratibus, et tributorum exactoribus, et iis qui absque ulla causa insidias hominibus struere solent. Multos præterea, ac pæne innumerabiles qui opibus affluebant, concinnatis calumniis omni patrimonio spoliavit. Quod si quæ mulier corpore quæstum faciens, consuetudinem aut stuprum alicui falso objecisset, bonis ejus inhians, statim leges omnes ac jura violabantur, et modo Justinianum turpis lucri participem ascivisset, universas opes ejus qui calumnia appetitus fuerat, in domum suam transferebat. Idem tamen in expendenda pecunia admodum largus fuit : adeo ut multas sacras ædes et magnificas passim ecclesias ædificaret. Multas præterea religiosas domos ad curandos viros ac mulieres, tam senes, quam parvulos, et eos qui variis morbis conflictabantur, extruxit : nec mediocres redditus ad eam rem deputavit. Innumera quoque alia gessit admodum pia, Deoque accepta, dummodo ii qui hæc agunt, ex propriis facultatibus ea opera perficiant, et actus suos puros, tanquam sacrificium, offerant Deo.

CAP. XXXI.

De magna ecclesia Sanctæ Sophiæ, et Sanctorum Apostolorum.

C

Idem Constantinopoli, cum alias sacras ædes miræ pulchritudinis in honorem Dei ac sanctorum construxit : tum magnum illud et incomparabile opus, cujusmodi nullum unquam fuisse memoratur : maximam scilicet ecclesiam Sanctæ Sophiæ, decoram ac præcellentem, et quæ vim dicendi omnem longe superat. Ejus tamen singulas partes, quoad possum, describere conabor. Ædes sanctuarii, testudo est quatuor fornicibus in sublime erecta : in tantam altitudinem sublata, ut ex inferiore quidem loco aspicientes, hemisphærii fastigium difficile pos-

transpositis tantum vocabulis hoc modo : Ὡς τε καὶ πολλοὺς ἁγίους καὶ μεγαλοπρεπεῖς ἐκασταχοῦ ναοὺς ἀναστῆσαι.

VARIORUM.

D inter prioris ecclesiæ conflagrationem, et novæ dedicationem. Vid. Ant. Pagi ad ann. 532, n. 7, et ad ann. 537, n. 5. (W. Lowth.) Hujus ecclesiæ nominis rationem reddit Paulus Diaconus lib. xviii, initio, his verbis : « Extruxit idem princeps intra Constantinopolim urbem ipsi Domino, qui est Sapientia Dei Patris, templum, quod Græco vocabulo Ἀγίαν Σοφίαν, id est, Sanctam Sapientiam nominavit.

sint cernere. In superiori autem loco constituti, quantumvis audaces sint, nunquam despicere conentur, et usque ad solum oculos demittere. Fornices autem vacui a solo usque ad culmen tecti eriguntur. In dextro autem ac sinistro latere ex adverso fornicum positæ sunt columnæ, ex lapide Thessalico fabricatæ : et solaria sustinent, quæ aliis item similibus columnis suffulta, iis qui mysteria spectare voluerint, ex sublimi conspiciendi copiam faciunt. Ex hoc etiam loco Augusta diebus festis sacrorum mysteriorum solemnitati interesse solet. Quæ vero ad ortum et occasum solis sunt sitæ, ita relictæ sunt, ut nihil sit quod tantæ magnitudinis admirationem impediatur. Supradictorum autem solariorum porticus, inferius columnis ac parvis arcubus tantum opus absolvunt. Porro ut manifestius fiat hujus fabricæ miraculum, mensuram quoque hic inferre constitui longitudinis et latitudinis atque altitudinis ; arcuum item tum vacua intervalla, tum **412** sublimitatem. Mensura igitur sic se habet : Longitudo quidem a porta quæ est e regione sacræ conchæ, quo in loco incruentum offertur sacrificium, ad ipsam usque concham, est pedum centum et nonaginta : latitudo vero a septentrione ad meridiem, pedum centum et quindecim. Altitudo a

δαμή πειρᾶσθαι, εἰ καὶ μάλα τολμητῆς τις εἴη, ὑπερχύπτειν καὶ ἐς τὸν πυθμένα τὰς ὕψεις παραπέμπειν. Αἱ δὲ ψαλίδες κεναὶ (75) ἐξ ἐδάφους μέχρι τῆς καλύπτρας τῆς ὀροφῆς ἐπαίρονται. Ἐν δεξιῷ δὲ καὶ κατὰ τὸ εὐώνυμον χίονες αὐτοῖς παρατετάχεται (76) ἐκ Θεσσαλίου λίθου πεποιημένοι. Ὑπερῶά τε μετεωρίζουσιν (77) ἑτέροις παραπλησίσις χίονσι, προκύπτειν τοῖς βουλομένοις διδόντες ἐς τὰ τελούμενα· ὅθεν καὶ ἡ βασιλὶς παροῦσα ταῖς ἑορταῖς τῇ ἱερουργίᾳ τῶν μυστηρίων ἐφίσταται. Οἱ δὲ πρὸς ἀνίσχοντα καὶ δυόμενον ἥλιον οὕτως ἀφείθησαν (78), οὐδενὸς ἐμποδῶν τῷ θαύματι τοῦ τηλικούτου μεγέθους γενομένου. Στοὰι δὲ τῶν λελεγμένων ὑπερῶων ἐνεργε χίονσι καὶ ψαλίσι μικραῖς, τοσοῦτον ἔργον ἀποπερατοῦσαι· ὥς ἂν δὲ καὶ τὸ θαῦμα τῆς οἰκοδομίας τρανώτερον ᾖ, καὶ τοὺς πόδας συνεῖδον ἐνθεῖναι, τοῦ τε εὐρους, τοῦ τε ὕψους, καὶ τῶν ψαλίδων, τό τε διάκενον, τό τε ὕψος, ἔχοντας ὥδε. Ἔστι μὲν οὖν τὸ μῆκος (b) ἐκ τῆς καταντικρὺ θύρας τῆς ἱερᾶς κόγχης, ἐνθα τὰ τῆς ἀναιμάκτου καλλιερεῖται θυσίας, μέχρις αὐτῆς, ποδῶν ρζ'. Τὸ δὲ γε εὖρος κατὰ βορρᾶν καὶ νότον, ποδῶν ριε'. Τὸ δὲ βάθος ἀπὸ τοῦ κέντρου τοῦ ἡμισφαιρίου μέχρις ἐδάφους ποδῶν ρπ'. Καὶ τῶν ψαλίδων, τὸ μὲν ἐκάστης εὖρος ποδῶν (c). Τὸ δὲ γε μῆκος ἀπὸ ἀνατολῶν εἰς δύσιν πόδες σξ'. Τὸ

VALESII ANNOTATIONES.

(75) Αἱ δὲ ψαλίδες κεναὶ. Quæret hic fortasse aliquis, quid sibi velit vox κεναί. Ait enim Evagrius, arcus seu fornaces vacuos a solo usque ad culmen surgere. Igitur hoc loco intelligere debemus apertos, nullis columnis suffultos. Procopius lib. 1. *De ædificiis*, id de duobus duntaxat arcibus testatur : Τῶν δὲ ἀψίδων αἱ μὲν δύο κατὰ κενοῦ τοῦ ἀέρος ἐπανεστήκασιν πρὸς ἀνίσχοντά τε καὶ δύοντά που τὸν ἥλιον.

(76) Αὐτοῖς παρατετάχεται. Hunc locum pessime verterunt interpretes. Musculus quidem ita vertit : *In dextro latere ad sinistram ordinatæ sunt in illis columnæ, etc.* Christophorsonus vero interpretatur hoc modo : *In dextro latere sunt homini ingredienti ad lævam columnæ ordine locatæ, etc.* Fraudi scilicet illis fuit unius conjunctionis omissio, quam nos ex ms. codice Florentino supplevimus hoc modo : Ἐν δεξιῷ δὲ καὶ κατὰ τὸ εὐώνυμον, etc., etc. Superest nunc ut exponamus quid sibi velint verba illa quæ proxime sequuntur, παρατετάχεται αὐτοῖς χίονες. Ipse igitur sui interpretæ erit Evagrius, qui in lib. 1, cap. 14, Ecclesiam Symeoni Stylitæ sacram describens, eam ex quatuor porticibus constare dicit, additque : Παρατετάχεται δὲ ταῖς στοαῖς χίονες, etc. Id est. *Juxta porticus, columnæ ordine positæ sunt.* Quare hoc loco pro αὐτοῖς libentius legerem αὐταῖς, subau-

diendo scilicet ψαλίσι.

(77) Ὑπερῶά τε μετεωρίζουσιν. Hæc cœnacula mulieribus destinata erant, ut seorsum in his consistentes, missarum solemnities spectare possent, ut scribit Paulus Silentarius in descriptione Sanctæ Sophiæ, qui et cœnacula illa, sive solaria, senis columnis ex marmore Thessalico suffulta fuisse dicit ; cum tamen subtus binæ duntaxat essent, quæ solaria sustinebant, pag. 110. Θηλυτέρων ὑπερῶια vocat Paulus, perinde ac Evagrius noster hoc loco, et Procopius in lib. 1, ubi hoc Sanctæ Sophiæ templum describit : quanquam Procopius porticus potius appellat.

(78) Οὕτως ἀφείθησαν. His verbis designat Evagrius discrimen quod erat inter columnas ecclesiæ Sanctæ Sophiæ. Ait enim columnas quidem quæ erant ad dextrum et ad sinistram latas ecclesiæ, id est ad septentrionem et ad meridiem, habuisse solaria, sive tabulata ipsis imposita, e quibus fideles sacra mysteria quæ in altari celebrabantur, prospicere poterant. Columnæ vero quæ ad ortum et ad occasum solis erant sitæ, nullum solarium sustinebant ; sed relictæ erant nudæ. Hæc ideo fusius exponenda existimavi, quod interpretes nihil hic vidisse animadverti, ac præcipue Christophorsonum.

VARIORUM.

(b) Ἔστι μὲν οὖν τὸ μῆκος. Verendum est ne Evagrii codices in ædis longitudine et latitudine recensenda mendosi sint, cum utraque longe aliam fuisse constet ex Gyllio diligenti admodum scriptore, cui longe potior fides habenda. *Longitudinem*, inquit ille, *ab oriente ad occasum ipse metiri ausus non sum, sed metiendam curavi per hominem Turcum, qui mihi retulit longitudinem templi esse ducentorum et quadraginta pedum.* Idem latitudinem a meridie ad septentrionem, ex Turci relatione ducentorum et tredecim pedum esse scribit. Belmontius vero a testitudine ædis ad pavi-

mentum, altitudinem esse ait 144 brachiorum, id est 288 pedum fuerit. Evagrius altitudinem tantum a centro hemisphærii refert, quæ parum ab aliorum calculis abhorret. (Ducangius in *CPoli Christiana*, lib. III, ubi habetur accurata hujus templi descriptio.)

(c) Εὖρος ποδῶν. Nullus ex Græcis codicibus numerum aliquem hic exhibet. Curterius autem, Grynæus, Christophorsonus, et Mericus Hanmerus in suis versionibus numerum *sexaginta sex* expresserunt, quem unde hauserunt, mihi incompertum est. (Matt. Shorting.)

δὲ πλάτος τοῦ ἐμφώτου (79) αὐτῶν ποδῶν σε'. Εἰσὶ δὲ καὶ πρὸς θυόμενον ἥλιον ἐκπρεπεῖς ἑτεραι στοὰι δύο, καὶ πάντοθεν ὑπαίθριοι αὐλαὶ ἐς κάλλος ἐξησκημέναι. Εἰργαστο δὲ αὐτῷ καὶ ὁ τῶν θεσπεσίων Ἀποστόλων ναὸς, οὐκ ἐθέλων ἐτέρῳ τὰ πρωτεῖα διδόναι· ἐν ᾧ οἱ τε βασιλεῖς, οἱ τε ἱερωμένοι (80), τῆς νενομισμένης τάφης τυγχάνουσι. Περὶ μὲν οὖν τούτων καὶ τῶν τοιούτων ἀμωσγέπως εἰπεῖν τοιαῦτα.

quod nulli alteri templo facile concedat : in quo imperatores ac sacerdotes sepeliri mos est. Ac de his quidem rebus hæc omnino dicta sint.

ΚΕΦΑΛ. ΛΒ'.

Περὶ τῆς ἐν τῷ κυανῷ χρώματι τοῦ βασιλέως μαρίας μᾶλλον ἢ φιλλας.

Ἦπην δὲ καὶ ἕτερον (81) τῷ Ἰουστινιανῷ, πᾶσαν θηριώδη γνώμην ἐκβαῖνον, εἴτε δὲ φύσει ἀμαρτία, εἴτε δειλίας τε καὶ φόβου ¹¹, οὐκ ἔχω λέγειν, ἐκ τῆς δημώδους στάσεως τοῦ Νίκα (d) τὴν ἀρχὴν ἔλκον. Ἐδόκει γὰρ θατέρῳ τῶν μερῶν (e), τῶν Κυανέων, φημί ¹², ἀτεχνῶς προσκεκλίσθαι ἐς τοσοῦτον, ὥστε καὶ μαιφονίας αὐτοὺς ἐν μέσῃ ἡμέρᾳ καὶ ἐν μέσῃ τῇ πόλει ἐργάζεσθαι τῶν ἀπεναντίας καὶ μὴ μόνον ποινὰς μὴ δεδιέναι, ἀλλὰ καὶ γερῶν ἀξιουῖσθαι, ὡς πολλοὺς ἀνδροφόνους ἐντεῦθεν γενέσθαι. Ἐξῆν δὲ αὐτοῖς, καὶ τοῖς οἰκοῖς ἐπιέναι, καὶ τὰ ἐναποκείμενα κειμήλια ληΐζεσθαι, καὶ τοῖς ἀνθρώποις τὰς σφῶν πιπράσκειν σωτηρίας. Καὶ ἦν τις τῶν ἀρχόντων εἰργεῖν ἐπειράθη, περὶ τὴν σωτηρίαν αὐτὴν ἐκινδύνευσεν. Ὅθεν ἀμέλει εἰς τις τὴν Ἐφᾶν ἐπιτροπεύων ἀρχὴν, ἐπεὶ ἐνίους τῶν νεωτεριζόντων νεύροις ἐσωφρόνισεν, ἀνὰ τὸ μεσαίτατον τῆς πόλεως, ^C Quidam certe qui comes erat Orientis, cum aliquot seditiosos nervis cædi jussisset, ipse in media urbe nervis cæsus ac circumductus est. Callinicus præterea rector Ciliciæ, præpterea quod duos homicidas Cilicas, Paulum ac Faustinum, qui in ipsum irruerant et interficere ipsum conati fuerant, ex præscripto legum capitali supplicio affecisset, in crucem

VARIAE LECTIONES.

¹¹ καὶ φόβων ἔγγονον. ¹² τῷ κυανέῳ φημί. ¹³ καταλαβών.

VALESII ANNOTATIONES.

(79) Πλάτος τοῦ ἐμφώτου. Vide, si placet, descriptionem Ecclesiæ Sanctæ Sophiæ, quam nuper in lucem edidit Franciscus Combefisius, vir de litteris optime meritis, pag. 254. Describit has fenestras Paulus Silentarius in *Ecphrasi* quam nuper edidit vir doctissimus Carolus de Praxino, et Procopius in lib. 1 *De ædificiis*.

(80) Οἱ τε ἱερωμένοι. Idem scribit Sozomenus in fine lib. II *Historiæ ecclesiasticæ*. Sed quod notandum est, neuter eorum, nec Evagrius, nec Sozomenus, episcopis Constantinopolitanis id peculiare fuisse dicunt, ut in Apostolorum æde, quemadmodum imperatores, sepelirentur, sed generaliter loquuntur de episcopis. Sane Nicephorus in lib. VIII, cap. ult. diserte testatur, non solos Constantinopolitanos, verum alios quoque episcopos, qui sanctitate vitæ præ cæteris emi-

A centro hemisphærii usque ad solum, pedum centum et octoginta. Arcuum vero singulorum latitudo quidem est pedum.... longitudo vero ab ortu solis ad occasum pedes continet ducentos et sexaginta. Latitudo vero illuminationis eorum habet pedes septuaginta quinque. Sunt præterea ad occasum solis porticus duæ admodum venustæ, et atria undique miræ pulchritudinis. Exstructum est ab eodem Justiniano templum Sanctorum Apostolorum, imperatores ac sacerdotes sepeliri mos est. Ac de

CAP. XXXII.

De Justiniani furore potius quam benevolentia erga factionem Venetianorum.

Fuit etiam aliud quidpiam in Justiniano, omnem belluarum immanitatem excedens. Quod utrum ex naturæ vitio, an ex ignavia ac formidine profectum sit, equidem nequeo dicere. Initium autem sumpsit ex populari seditioe cui cognomen inditum fuit νίκᾳ. Adeo enim impense favere visus est alteri factioni, Venetianorum scilicet, ut Venetiani ipsa meridie, in mediâ civitate, adversæ factionis homines interficerent, ac non modo nullum supplicium metuerent, verum etiam præmia consequerentur. Atque hinc factum est ut multi exsisterent homicidæ. Porro licebat illis etiam in domos irumpere, et opes in illis reconditas deprædari, et miseris hominibus suam salutem pretio vendere. Quod si ex magistratibus **413** quispiam eos coecere tentasset, de suo ipsius capite periclitabatur. Quidam certe qui comes erat Orientis, cum aliquot seditiosos nervis cædi jussisset, ipse in media urbe nervis cæsus ac circumductus est. Callinicus præterea rector Ciliciæ, præpterea quod duos homicidas Cilicas, Paulum ac Faustinum, qui in ipsum irruerant et interficere ipsum conati fuerant, ex præscripto legum capitali supplicio affecisset, in crucem

cuissent, illic conditos fuisse. Sæpe enim eveniebat, ut episcopi. vel ab imperatoribus evocati, vel ob necessitates ecclesiasticas ad urbem regiam profecti, ibi fatoungerentur. Sic temporibus Anastasii Alcissus et Gajanus apud Byzantium mortui, unoque sepulcro conditi memorantur in *Chronico* Marcellini.

(81) Εἰπεῖν δὲ δεῖ καὶ ἕτερον. In editione Roberti Stephani deest verbum δεῖ, quod typographi Genovenses ex Christophorsoni, aliorumve conjectura perperam suppleverunt. Ego vero ex codicibus Florentino et Telleriano hunc locum ita emendavi: Ἦπην δὲ καὶ ἕτερον, etc., quam emendationem confirmat Nicephorus. Pro his enim Evagrii verbis hæc substituit: Ἐν δὲ τῇ προσῆν αὐτῷ.

VARIORUM.

(d) Τοῦ Νίκα. Vide supra, cap. 15 hujus libri. (W. LOWTH.)

(e) Θατέρῳ τῶν μερῶν. Quaternas circensium

aurigarum olim fuisse factiones, scil. Prasinam, Venetam, Albatam et Rusatam, notissimum est.

actus est, has poenas referens ob recte consulta, et ob leges servatas. Hinc factum est ut Prasiniani, relicta patria sua, cum a nullo mortalium susceperentur, sed velut piaculum quoddam undequaque abigerentur, victoribus insidias struerent, rapinasque ac caedes perpetrarent: et cuncta immaturis mortibus ac direptionibus, et hujusmodi sceleribus complerentur. Interdum tamen in contrariam sententiam versus, Venetianos occidit, legum vindictæ subjiiciens eos, quibus antea more barbarico per singulas urbes grassandi potestatem dederat. Verum ad ista singillatim referenda, nec tempus, nec sermo ullus suffecerit. Hæc tamen quæ com-

μέρους τὰ οἰκεῖα πεφευγότες, καὶ πρὸς οὐδένων ἀνθρώπων δεξιούμενοι, ἀλλὰ καὶ ὡς ἄγι¹⁴ πάντοθεν ἐλαυνόμενοι, τοῖς ὁδοιποροῦσιν ἐφῆδρευνον, λωποδυσίας τε καὶ μισαιφονίας ἐργαζόμενοι, καὶ¹⁵ πάντα πλήρη θανάτων ἁώρων, λεηλασίας τε καὶ τῶν λοιπῶν ἀτοπημάτων εἶναι. Ἔστι δὲ οὗ πρὸς τὰ ἐναντία μεταχωρήσας καὶ αὐτοὺς διεχρήσατο, τοῖς νόμοις ἐκδοὺς, οὓς ἐφῆκεν ἀνὰ τὰ ἄσθη ἀνοσιουργεῖν βαρβάρους ἴσα. Καὶ τὰ μὲν περὶ τούτων λεπτομερῶς λέγειν, κρεῖττον καὶ λόγου καὶ χρόνου. Ἀπόχρη δὲ ταῦτα τεκμηριῶσαι καὶ τὰ ἐπίλοιπα.

CAP. XXXIII.

De Barsanuphio monacho.

Iisdem temporibus viri plane divini et admirabilium operum effectores, in variis orbis terrarum locis vixerunt. Sed quorum gloria ubique inclaruit, hi fere sunt. Barsanuphius, Ægyptius genere, qui in carne vitam carnis expertem transegit in quodam monasterio juxta oppidum Gazam, adeo ut plurima miracula perpetraverit, quæ recensere difficile est: credaturque ab omnibus etiamnum vivere, in cellula reclusus: quamvis quinquaginta et amplius anni jam excesserint, ex quo nec visus est a quoquam, nec terrenum quidquam degustavit. Quæ cum falsa esse crederet Eustochius Hierosolymorum antistes, et cellulam in qua vir Dei sese incluserat, perfodi-

B

ΚΕΦΑΛ. ΛΓ'.

Περὶ Βαρσανουφίου τοῦ ἀσκητοῦ.

Γεγόνασι δὲ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ ἄνδρες θεοφόροι καὶ μεγάλων σημείων ἐργάται, πολλαχοῦ μὲν γῆς ὧν δὲ κλέος ἐκασταχοῦ διέλαμψε, Βαρσανούφιος Αἰγύπτιος γένος. Οὗτος ἐν σαρκί, τὸν ἄσαρκον διήλευσε βίον, ἐν τινι φροντιστηρίῳ ἀγχοῦ Λάζης τοῦ πολίσματος ὥστε πολλὰ μὲν καὶ μνήμης κρεῖττονα θαυματουργῆσαι· πιστεύεσθαι δὲ καὶ ζῆν αὐτὸν ἐν οἰκίσκῳ καθειργμένον, καίτοι γε ἀπὸ τούτων (f) πεντήκοντα, καὶ πρὸς γε χρόνων οὔτε ὀφθέντα τῷ, οὔτε τῶν ἐπὶ γῆς τινος μετεληφότα. Οἷς δυσπιστῶν Εὐστόχιος (82) ὁ τῶν Ἱεροσολύμων πρόεδρος, ἐπειδὴ διορύττειν ἔγνω τὸν οἰκίσκον οὗ καθεῖρατο ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, πῦρ ἐκθορὸν μικροῦ τοῦς αὐτόσε πάντας ἐνέπρησε.

CAP. XXXIV.

De Symeone monacho, qui propter Christum stultitiam simulavit.

Fuit etiam in Emisenorum urbe Symeones: qui inanis gloriæ fastum omnem adeo exuerat, ut ab universis quibus erat ignotus, pro fatuo haberetur, licet omni genere sapientiæ et divina gratia abundaret. Porro hic Symeones seorsum ab aliis ut plurimum degebat, nullum omnino mortalium sinens cognoscere quandonam aut quo modo Deum precaretur, nec quo tempore domi aut jejunaret aut cibum caperet. Interdum etiam in viis publicis aut in foro agens, e statu mentis deturbatus videbatur, nec prudentiæ ac solertiæ quidquam præ se

C

ΚΕΦΑΛ. ΛΔ'.

Περὶ Συμεὼν μοναχοῦ, τοῦ διὰ Χριστὸν σαλοῦ.

Γέγονε δὲ καὶ ἀνὰ τὴν Ἑμισαν, Συμεώνης· ἀνὴρ οὗτος τὸν τῆς κενοδοξίας ἀπῶυσάμενος χιτῶνα, ὡς καὶ παράφορον παρὰ τοῖς οὐκ εἰδόσι δόξαι αὐτὸν εἶναι, καίτοιγε πάσης σοφίας καὶ θείας χάριτος ἐμπεπλησμένος. Οὗτος ὁ Συμεώνης τὰ πολλὰ μὲν αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν διητάτο, οὐδενὶ τὸ παράπαν ἄδειαν ἐνδιδούς εἰδέναι, πότε τε ἢ ὅπως τὸ θεῖον ἰλάσκετο, μηδὲ ὅτε τὰς ἀφέξεις καὶ μεθέξεις καθ' ἑαυτὸν τῶν τροφῶν ποιοῖτο ἄν. Ἔστιν δὲ οὗ καὶ κατὰ τὰς λεωφόρους ἀγοράζων ἐκτετράφθαι τοῦ καθεστῶτος (83) ἐδόκει, καὶ μηδὲν φρενῆρες ἢ ἀγγίλουν ὅλως ἔχειν.

D

VARIAE LECTIONES.

¹⁴ C. C. ἄγι. ¹⁵* Leg. ὥστε.

VALESHI ANNOTATIONES.

(82) *Δυσπιστῶν Εὐστόχιος*. Pro verbo *δυσπιστῶν*, quod procul dubio corruptum est, Nicephorus habet *διαπιστῶν*. Pro Eustochio autem Hierosolymorum episcopo idem Nicephorus habet Sallustium. Sallustius quidem Hierosolymorum episcopus fuit principatu Anastasii Augusti. Eu-

stochius vero sub exordium imperii Justinii Junioris eundem episcopatum gessit, ut testatur Theophanes in *Chronico*.

(83) *Ἐκτετράφθαι τοῦ καθεστῶτος*. Procul dubio scribendum est *καθεστηκότος*, quemadmodum legitur apud Nicephorum in cap. 22 lib. xvii.

VARIORUM

(f) *Ἀπὸ τούτων*. Scilicet ab anno 593, quo Evagrius *Historiam* suam absolvit. Unde Pagius concludit Barsanuphium sese monasterio inclusisse circa annum 540. Et quoniam jam tunc senex, et Joanni seni coævus dictus est a Dorotheo archimandrita in institutione iv, vix potuit vivere

usque ad annum quo Evagrius *Historiam* suam absolvit: perperamque Nicephorus, lib. xii, cap. 17, Sallustium pro Eustochio nominavit, cum Sallustius anno 486 episcopus Hierosolymorum dictus sit, annoque 494 obierit (Ant. Paci ad ann. 548, n. 10).

καὶ πού καὶ καπηλείῳ παρεισδύς, ἐκ τῶν προστυχόν-
των ἐδεσμάτων ἢ σιτίων ἤσθιεν ὅτε πεινώῃ. Εἰ δέ
τις ἐγκλίνας τὴν κεφαλὴν (84) αὐτῷ προσεκύνησε,
μετὰ θυμοῦ καὶ τάχους τῶν τόπων ἐξίστατο, τὸ πρὸς
πολλῶν φωραθῆναι τὴν οἰκίαν ἀρετὴν δεδιώς. Καὶ
τοιαῦτα μὲν τὰ κατὰ τὴν ἀγορὰν τῷ Συμεώνῃ.
Ἦσαν δέ τινες αὐτῷ συνήθεις οἷς καὶ παρενέβαλλεν,
οὐδὲν ὅλως ὑποκρινόμενος. Τῶν τοίνυν συνήθων αὐ-
τῷ ἦν τινι θεράπαινα, ἣ πρὸς τινος ἐκπορνευθεῖσα
καὶ κύουσα, ἐπειδὴ τὸν τοῦτο δεδρακότα πρὸς τῶν
δεσποτῶν ἐξεῖπειν ἠναγκάζετο, τὸν Συμεώνην ἔλεγε
σκοτίως αὐτῇ συμπλακῆναι, ἀπ' αὐτοῦ τε κυοφο-
ρεῖν, καὶ ὁμείσθαι ἣ μὴν ταῦτα οὕτως ἔχειν, εἰ δέοι
δὲ καὶ διελέγχειν. Ὅπερ ἐπειδὴ ὁ Συμεώνης ἡκη-
κῶει, συνετίθετο σάρκα φορεῖν εἰπών, τὸ εὐόλισθον
χρῆμα. Ἐπεὶ δὲ παρὰ πᾶσι τοῦτο τεθρύλλητο, καὶ
πολλὴν ὤφειλε τὴν αἰσχύνην ὁ Συμεώνης, ὥς ἐδόκει,
ὑπέστελλεν ἑαυτὸν καὶ τὸν αἰδοῦμενον ὑπεκρίνετο.
Ὡς δ' οὖν ἡ κυρία τῇ κυούσῃ ἦκε, καθῆσθό τε τὰ
εἰωθότα, ἣ μὲν ὥδῃς σφοδρότερον καὶ πολλὴν καὶ
ἀνύποιστον τὴν ἀλγηδόνα κατεργαζομένη, ἐς ἔσχα-
τον κινδύνου τὴν ἀνθρωπὸν κατήγαγεν. Ὁ δὲ τόκος
οὐδαμῇ προέκοπτεν. Ἐπειδὴ οὖν τὸν Συμεώνην ἐξ-
επίτηδες ἀφιγμένον ἰκέτευον προσεύξασθαι, ἀναφαν-
δὸν εἶπε, μὴ πρότερον ἀποτέξειν τὸ γύναιον, πρὶν
ἂν εἴποι τίς ὁ φύσας τὸ κυοφορούμενον εἴη. Ὅπερ
ἐπειδὴ πέπραχε, καὶ τὸν ὄντως ἀνείπε πατέρα, εὐθὺς
τὸ βρέφος ἐξήλατο, ὑπὸ τῆς ἀληθείας μαγευθέν.
Οὗτός ποτε ἐς τι δωμάτιον ἐταίρας ἐσεληλυθὼς
ὤφθη, καὶ τὴν θύραν ἀποκλείσας, μόνος πρὸς μόνην
ἐχρόνιζεν. Ὡς δ' οὖν ἀνακλίνας τὴν θύραν ἀπὸ τῶν
ἔρχετο, πανταχῇ θεώμενος μὴ τις αὐτὸν ὀρώῃ, ἐπὶ
μείζον τὰ τῆς ὑπονοίας ἤρθη· ὥς τοὺς ἐωρακότας
ἀγαγεῖν τὴν ἀνθρωπὸν, καὶ πυθάνεσθαι τί τε ἐσιτη-
τὰ τῷ Συμεώνῃ παρ' αὐτὴν εἴη, καὶ ἡ τοσαύτη τοῦ
καιροῦ τριβή. Ἡ δὲ διώμνυτο, τρίτην ἀπ' ἐκείνης
ἡμέραν μηδεὶς ἀπογεύσασθαι ἀπορίᾳ τῶν ἀναγ-
καίων ἢ μόνον ὕδατος· τὸν δὲ, ὅψα τε κομίσαι καὶ
σιτία καὶ οἶνου τι ἄγγος, καὶ τὴν θύραν ἀποκλεί-
σαντα τράπεζαν παραθεῖναι, δειπνήσαι τε ταύτην
ἐγκελευσάμενον, τῆς θοίνης ἐμπλησθῆναι, ἱκανῶς
τῇ ἀφέξει τῆς τροφῆς πιεσθεῖσαν, καὶ τὰ λείψανα
τῶν ἀποκομισθέντων προέφερεν. Ἀλλὰ γὰρ καὶ τοῦ
κλόνου τοῦ τὴν παραλίαν Φοινίκην κατασείσαντος
παρὰ πόδας ὄντος, ἠνίκα ἦ τε Βηρυτίων, Βιβλίων
τε καὶ Τριπολιτῶν (85) μάλιστα πεπόνθασι, ρυτῆρα

A ferre. Nonnunquam in tabernam irrepens, obviis
cibis utebatur, dum esuriret. Quod si quis inclinato
capite eum salutasset, ipse iratus illico aufugiebat,
metuens ne virtus ipsius a vulgo deprehenderetur.
Et hoc quidem modo Symeones in foro se gerebat.
Erant tamen quidam ejus familiares, quibuscum
versari consueverat absque ulla simulatione. Ex
his quidam ancillam habuisse dicitur, quæ cum a
nescio quo stuprata, prægnans esset, et cogeretur
a dominis ut auctorem hujus flagitii nominaret,
Symeonem clanculo cum ipsa rem habuisse dixit, et
ex illo se gravidam esse: juraturamque se rem
ita sese habere, ac, si opus foret, etiam convictu-
ram. Quod cum audiisset Symeones, assensus est,
carnem se gestare dicens, rem admodum fragilem
atque imbecillam. Cumque hujus rei fama ubique
divulgata esset, gravique ignominia, ut quidem
videbatur, aspersus esset Symeones, subducere e
medio se cœpit, simulans se pudore suffundi. Post-
quam igitur dies pariendi advenisset, et mulier
parturientium more sederet in lecto, parturitio
quidem immensos atque intolerabiles dolores affe-
rens, in extremum vitæ discrimen mulierem addu-
xerat. Partus vero minime promovebatur. Cum
igitur Symeones consulto illuc venisset, rogatus
ab iis qui aderant ut precationem faceret, affirma-
vit ille coram omnibus, mulierem non prius esse
parituram, quam confessa esset, quisnam infantis
quem in utero gestabat, pater fuisset. Quod cum
illa fecisset, et verum infantis patrem nominasset,
statim infans erupit, veritate ipsa quasi obstetri-
cante. Idem aliquando visus est introire in cubicu-
lum meretricis. Cumque januam occlusisset,
solus cum sola moratus est. Ostio deinde reserato,
cum se fuga proripuisse, circumspiciens undique
num quis ipsum videret, eo magis auxit suspicio-
nem. Adeo ut ii qui illum viderant, mulierem ad-
duxerint, et ex illa sciscitati sint, quid sibi vellet
Symeonis ad illam ingressus, et tam diuturni tem-
poris mora. At illa juravit, se triduo antequam ille
venisset, ob rerum necessariarum penuriam **415**
nihil præter aquam gustasse: Symeonem vero ob-
sonia et cibos et vas vini ad se attulisse, obseratis-
que foribus mensam apposuisse, jussisseque ut
cœnaret, et dapibus sese exsatiaret, quippe quæ
satis afflicta esset inedia. Simul reliquias ciborum

VALESI ANNOTATIONES.

(84) Ἐγκλίνας τὴν κεφαλὴν. Solebant olim
laici non solum coram episcopis ac presbyteris,
sed etiam coram monachis, caput inclinare ad
benedictionem accipiendam. Cujus rei illustre exem-
plum exstat apud Sozomenum in lib. viii, cap. 13.

(85) Ἡ τε Βηρυτίων, Βιβλίων τε καὶ Τριπολι-
τῶν. De hoc terræmotu loquitur auctor *Itinerarii*
Antonini martyris, his verbis: *Inde venimus in*
partes Syriæ, ubi requiescit sanctus Leontius, quæ
civitas tempore Justiniani imperatoris subversa est
a terræ motu, cum aliis civitatibus. Venimus exinde
Biblum, quæ et ipsa civitas cum omnibus quæ in ea
erant, subversa est. Exinde venimus in civitatem
Triari, quæ et ipsa subversa est. Deinde venimus in
civitatem splendidissimam Beryto, in qua nuper fuit

studium litterarum, quæ et ipsa subversa fuit, di-
cente nobis episcopo civitatis, cui cognitæ fuerant
personæ, exceptis peregrinis qui ibi perierant. Civi-
tas porro illa, in qua requiescit sanctus Leontius,
Tripolis est, ut supra annotavi. Hic terræ motus
contigit. [Contigit hic terræ motus anno Chr. 551,
qui fuit 25 Justiniani imp., ut scribit Ant. Pagi ad
ann. 551, n. 18], anno vicesimo quarto Justiniani,
ut scribit Cedrenus in *Chronico*, et Theophanes pa-
gina 192. Memorabile est quod de Botry Phœnice
urbe ab iisdem scriptoribus traditur, in ea por-
tum factum esse illo terræ motu, cum antea non
exstisset: translato scilicet promontorio quod Li-
thoprosopon dicebatur. Verum in Theophane scri-
ptum est βότρυος pro βότρυος. Quo scripturæ vitio

qui allati fuerant proferebat. Idem præterea, cum immineret terræ motus ille quo Phœnice maritima concussa est, et quo Beyritus, et Biblus ac Tripolis præ reliquis urbibus vexatæ sunt, flagello in altum sublato, ex columnis quæ erant in foro plerasque verberare cœpit, inclamans his verbis : State, saltandum vobis est. Et quoniam nihil temere aut inconsulto ab eo fiebat, hi qui aderant, studiose notarunt columnas, quas ille prætergressus minime verberarat. Quæ quidem haud multo post corruerunt terræmotu subversæ. Sed et plurima alia ab

τῇ χειρὶ μετεωρίζων, ἔτυπτε τῶν κίωνων τοὺς πλείους ἀνὰ τὴν ἀγορὰν, Στῆτε, βοῶν, ὀρχήσασθαι ἔχετε. Ἐπεὶ τοίνυν οὐδὲν τάνδρως ἦν πάρεργον, οἱ τούτοις περιτυχόντες τὸν νοῦν ἐτίθεσαν, τίνας τῶν κίωνων μὴ τύπτων παρίοι. Οἱ καὶ μετ' οὐ πολὺ πεπτώκασιν, ἔργον τοῦ σεισμοῦ γινόμενοι. Πολλὰ δὲ καὶ ἕτερα πέπραχεν, ἃ καὶ πραγματείας ἰδιουσύνης δεῖται.

verberarat. Quæ quidem haud multo post corruerunt terræmotu subversæ. Sed et plurima alia ab eo gesta sunt, quæ peculiare opus desiderant.

CAP. XXXV.

ΚΕΦΑΛ. ΛΕ'.

De Thoma monacho, qui stultitiam pari modo simulavit.

Περὶ Θωμᾶ μοναχοῦ, καὶ αὐτοῦ ὁμοίως προσποιητοῦ σαλοῦ.

Fuit etiam ea tempestate Thomas quidam, qui in Cœlesyria idem vivendi genus excolebat. Hic aliquando Antiochiam venit, annuum stipendium accepturus ad monasterii sui alimoniam. Hoc autem stipendium ex redditibus Antiochensis Ecclesiæ præberi consueverat. Quodam igitur die Anastasius, qui erat œconomus ejusdem Ecclesiæ, supra dicto Thomæ, quoniam frequenter ei molestus fuerat, colaphum incussit. Quod factum cum indigne ferrent qui aderant, Thomas nec se accepturum amplius quidquam, nec illum daturum esse dixit. Utrumque porro ita evenit, Anastasio postera die e vivis sublato ; Thoma vero inter redeundum in hospitio infirmorum quod est in suburbano Daphnensi, ad immortalem vitam translato. Cujus cadaver sepultum est in monumentis peregrinorum. Sed **416** quoniam uno et altero post illum ibidem sepulto, corpus Thomæ semper supra illos exstabat : Deo scilicet etiam post mortem illius maximum edente miraculum : reliqua enim cadavera submovebantur longius ac repellebantur : incolæ sanctum virum admirati, Ephræmio rem nuntiant. Tum vero sacrum ejus corpus publica festivitate ac solemni pompa Antiochiam deportatum est, et in cœmeterio honorifice deponitur, cum pestilentem morbum qui tum grassabatur translatione sua dispulisset. Hujus diem festum Antiocheni ad nostra usque tempora quotannis magnifice celebrant. Verum ad propositum historiæ ordinem revertamur.

Ἦν δὲ τῇνικάδῃ καὶ Θωμᾶς τόνδε διαθλεύων τὸν βίον, ἀνὰ τὴν Κοίλην Συρίαν, ὅς πρὸς τὴν Ἀντιόχου γέγονε τὴν ἐπέτειον χορηγίαν κομιούμενος τῆς κατ' αὐτὸν μονῆς. Ἐτέτακτο δὲ ἐκ τῆς αὐτόσε Ἐκκλησίας (86). Τοῦτον ὁ Ἀναστάσιος, οἰκονομῶν τὴν Ἐκκλησίαν, ἐπειδὴ συχνῶς αὐτὸν ἠνώχλει, τῇ χειρὶ κατὰ κόρρης ῥαπίζει· καὶ δυσανασχετούντων τῶν σφίσι παρόντων, ἔφη, οὔτε αὐτὸν ἔτι λήψεσθαι, οὔτε τὸν Ἀναστάσιον δώσειν· καὶ ἄμφω γενέσθαι· Ἀναστασίου μὲν μεθ' ἡμέραν μίαν τὸν βίον καταστρέψαντος· Θωμᾶ δὲ ἐν τῷ τῶν νοσούντων καταγωγίῳ (87) ἀνὰ τὸ προάστειον Δάφνην ἐν τῇ ἀποπορεύσει πρὸς τὸν ἀγῆρω μεταστάντος βίον· οὗ τὸν νεκρὸν ἔθεντο ἐν τοῖς τῶν ἐπηλύδων τάφοις. Ἐπειδὴ δὲ ἐνὸς καὶ δευτέρου τεθέντων, ὑπερθεὶν αὐτοῖν τὸ αὐτοῦ σῶμα γέγονε, μέγιστον θαῦμα τοῦ Θεοῦ, καὶ μετὰ θάνατον αὐτὸν ἀναδεικνύντος· ἀπέπεμπόν τε γὰρ μακρὰν ἀποκρουόμενοι, θαυμάσαντες τὸν ἅγιον, Ἐφραίμῳ (88) διαγγέλλουσι· καὶ μετὰ δημοτελοῦς ἁγερωχίας, καὶ πομπῆς, μετακομίζεται ὁ πανάγιος αὐτοῦ νεκρὸς ἀνὰ τὴν Ἀντιόχου, ἐν τε τῷ κοιμητηρίῳ τιμᾶται, τὴν τῇνικαῦτα φοιτήσασαν λοιμώδη νόσον τῇ μεταθέσει παύσας. Οὗ καὶ τὴν ἐτήσιον ἑορτὴν μέχρις ἡμῶν παῖδες Ἀντιοχείων μεγαλοπρεπῶς ἄγουσιν. Ἀλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον τοῦ λόγου τὴν ῥύμην μεταγάγωμεν.

usque tempora quotannis magnifice celebrant.

VALESH ANNOTATIONES.

inductus interpres, Bostram vertit gravi errore, cum Bostra sit Mediterranea civitas Arabiæ. Hujus urbis nomen restituendum videtur in Itinerario Antonini martyris, eo loco quem superius adduxi. Nam pro civitate Triari scribendum est Botry.

(86) Ἐτέτακτο δὲ ἐκ τῆς αὐτόσε Ἐκκλησίας. Quis non miretur tres viros doctos in hujus loci interpretatione lapsos fuisse? Joannes quidem Langus ita vertit : Illius enim Ecclesiæ censebatur. Atque ita fere Musculus. Christophorsonus vero omnium pessime interpretatus est hoc modo : Ab ea siquidem Ecclesia presbyter fuerat ordinatus. Putarunt scilicet subaudiendum hic esse, ἐτέτακτο ὁ Θωμᾶς, cum tamen subaudiendum sit ἡ ἐπέτειος χορηγία, id est, annuum stipendium, sive eleemosyna, quæ ex redditibus Antiochenæ Ecclesiæ, quotannis erogari consueverat monasterio abbatis Thomæ.

(87) Ἐν τῷ τῶν νοσούντων καταγωγίῳ. Joannes Moschus in Limonario cap. 88, ait Thomam mortuum esse in ecclesia Sanctæ Euphemie quæ erat in suburbano Daphnensi. Itaque juxta nosocomium in quo peregrini hospitabantur, ecclesia erat Beatæ Euphemie : quemadmodum hodie videmus xenodochiis et nosocomiis adjunctas esse ecclesias. Porro Joannes Moschus ait hunc Thomam apocrisiarium fuisse monasterii sui, id est procuratorem. Apocrisarii enim dicebantur ii qui negotia gerebant monasteriorum et Ecclesiarum, ut docet Justinianus in Novella 6.

(88) Ἐφραίμῳ. Moschus in capite citato, non Ephræmum, sed Domninum vocat episcopum Antiochenum, qui successit Ephræmio. Hunc Domninum vocat Nicephorus patriarcha Constantinopolitanus.

ΚΕΦΑΛ. ΛΓ'.

A

CAP. XXXVI.

Περὶ Μηνα τοῦ πατριάρχου, καὶ τοῦ γεγονότος
τηνικαῦτα καύματος εἰς τὸ τοῦ Ἑβραίου παι-
δίου.

De Mena patriarcha, et de miraculo quod factum
est in puero cujusdam Hebræi.

Ἀνθίμου, ὥς μοι λέλεκται, τοῦ θρόνου τῆς βασιλι-
δος ἐκδεβλημένου, Ἐπιφάνιος τὴν ἐπισκοπὴν διαδέ-
χεται (89) (g). Μετὰ δὲ αὐτὸν Ἐπιφάνιον Μηνᾶς, ἐφ'
οὗ καὶ θαῦμα γέγονε λόγου πολλοῦ ἄξιον. Ἔθος πα-
λαιόν (90) βούλεται ἀνὰ τὴν βασιλεύουσαν, ὅτ' ἂν
πολύ τι χρῆμα τῶν ἁγίων μερίδων τοῦ ἀχράντου
σώματος Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐναπομείνοι, παῖ-
δας ἀφθόρους μεταπέμπτους γίγνεσθαι παρὰ τῶν ἐς
χαμαιδιδασκάλου φοιτῶντων, καὶ ταῦτα κατεσθίειν.
Ὅπερ ἐπειδὴ γέγονεν, ἡλίσθη μετὰ τῶν παίδων ὑα-
λουργοῦ παῖς, Ἑβραίου τὴν δόξαν· ὃς τοῖς γονεῦσι
τὴν αἰτίαν τῆς βραδυτῆτος πυνθανομένοις, ἐνεῖπε
τὸ γεγονός, καὶ ὅπερ ἀποφαγὼν σὺν ἄλλοις ταισὶν
εἶη. Ὁ δὲ φύσας, θυμωθεὶς καὶ μηνίσας, ἐν τῷ πνι-
γεῖ τῶν ἀνθρώπων ἐνθα τὴν ὕαλον ἐμόρφου, τὸν
παῖδα ἢ μήτηρ ζητοῦσα, εὐρεῖν οὐκ ἴσχυε, πανταχῇ
τῆς πόλεως ἦει ποτνωμένη, καὶ λύγιον κωκύουσα·
καὶ τριταῖα παρὰ τὴν θύραν τοῦ ἐργαστηρίου τάν-
δρὸς ἐστῶσα, ὀνομαστὶ ἀνεκάλει τὸν παῖδα, τοῖς θρή-
νοις σπαραττομένη. Ὁ δὲ, τῆς φωνῆς τῆς μητρὸς
συνεὶς, ἐκ τοῦ πνιγέως ἀνταπεκρίνετο. Ἡ δὲ, τὰς
θύρας διατεμουσα, εἰσω τε γενομένη, ὁρᾷ τὸν παῖδα
τῶν ἀνθρώπων μέσον ἐστῶτα, τοῦ πυρὸς αὐτὸν μὴ
προσάψαντος. Ὅς ἀνερωτώμενος ὅπως ἀπαθῆς με-
μενήκει, γυναῖκα ἔφη, πορφυρᾶν ἀμπεχόμενην ἐσθῆ-
τα συχνὰ φοιτῶσαν παρ' αὐτὸν, ἔδωρ ὀρέγειν, καὶ
τούτῳ τοὺς πλησιάζοντας τῶν ἀνθρώπων κατευνάζειν,
σιτίζειν τε αὐτὸν ὁσάκις πεινῶη. Ὅπερ ἐπειδὴ ἐς
Ἰουστινιανὸν ἤνέχθη, τὸν μὲν παῖδα καὶ τὴν μητέρα
τῷ λουτρῷ τῆς παλιγγενεσίας φωτισθέντας ἐκλή-
ρωσε (91). Τὸν δὲ φύσαντα, οὐκ ἀνασχόμενον Χρι-
στιανοῖς ἐναριθμηθῆναι, ἐν Συκαῖς (92) ὡς παιδε-
φόνον ἀνεσχολόπισε. Ταῦτα ¹⁵ μὲν τῇδε γέγονε.

clero ascripsit. Patrem vero Christianæ religionis sacramenta percipere penitus recusantem, tanquam
proprii filii interfectorem, in Sycensi suburbio cruci suffigi præcepit. Et hæc quidem ita even-
runt.

¹ Cap. 1 hujus lib.

VARIÆ LECTIONES.

¹⁵ C. C. καὶ ταῦτα.

VALESH ANNOTATIONES.

(89) Ἐπιφάνιος διαδέχεται. Hunc Evagrii erro-
rem jam supra notavimus, quem Nicephorus etiam
correxuit. Verum Nicephorus ipse dum errorem
Evagrii corrigit, alium commisit. Menam quippe
ab Agathone papa ordinatum esse scribit, qui ab
Agapeto ordinatus est in locum Anthimi, ut inter
omnes constat.

(90) Ἔθος παλαιόν. Hanc consuetudinem, ut
scilicet particulæ sacræ Eucharistiæ quæ super-
fuerant, pueris absumendæ distribuerentur Con-
stantinopoli, etiam sua ætate permansisse testatur
Nicephorus Callistus in cap. 25 lib. xvii, seque,
dum puer esset et frequenter in Ecclesiis versa-
retur, partes eas accepisse scribit.

(91) Ἐκλήρωσε. Joannes Langus hunc locum

VARIORUM.

(g) Ἐπιφάνιος. Epiphanius factus est episcopus
Copolitanus anno Chr. 520. In hujus demortui lo-
cum substitutus est Anthimus anno 535. Quo ob

Anthimo, ut supra a nobis dictum est¹, ex Con-
stantinopolitana sede ejecto, Epiphanius in ejus
locum successit. Post Epiphanium vero Menas
episcopatum illum sortitus est. Cujus temporibus
miraculum quoddam contigit in primis memorabile.
Vetus est consuetudo Constantinopoli, ut quoties
ex sacris partibus immaculati corporis Christi
Dei nostri, magnus numerus superfuerit, pueri
impuberes ex iis qui grammaticorum scholas fre-
quentant, evocentur, qui eas manducent. Id igitur
eo tempore cum accidisset, una cum aliis pueris
convocatus est filius vitrarii cujusdam, qui secta
erat Judæus. Hic puer parentibus causam moræ ex
ipso sciscitantibus, id quod factum fuerat exposuit,
et quid ipse una cum reliquis pueris degustasset.
Pater, ira atque indignatione succensus, illico filium
corruptum in fornacem ardentem conjicit, in qua
vitrum formare consueverat. Mater vero, puerum
quæritans, cum reperire non posset, per totam
urbem circuibat, plorans atque ejulans. Tertio de-
mum die ad ostium officinæ mariti sui stans, filium
nominatim inclamare cœpit, flens ac seipsam la-
cerans. Tum puer agnita matris voce, ei respondit
ex fornace. Statimque mater perfractis foribus in-
trogressa, puerum inter carbones stantem videt,
quem ignis nullatenus ambusserat. Qui postea in-
terrogatus, quonam modo illæsus permansisset,
mulierem quamdam purpurea indutam veste crebro
ad ipsum ventitasse dixit, et aquam ipsi porrexisse,
et carbones qui juxta ipsum erant restinxisse,
cibum quoque **417** esurienti præbuisse. Quæ
cum nuntiata essent Justiniano, imperator puerum
simul ac matrem regenerationis lavacro initiatos

simul ac matrem regenerationis lavacro initiatos
sacramenta percipere penitus recusantem, tanquam

ita vertit : Puerum cum matre divino regenerationis
lavacro adhibuit, Deoque dicavit. Musculus vero et
Christophorsonus longe pejus verterunt. Nam Mu-
sculus quidem vertit, servavit; Christophorsonus
vero sic interpretatus est : Puerum cum matre
lavacro regenerationis tingendos decernit. Ego vero
locum ita vertendum esse non dubito : Puerum
simul ac matrem regenerationis lavacro initiatos,
clero ascripsit. Quod ita intelligendum est, ut im-
perator puerum quidem illum inter lectores Ec-
clesiæ censi jussit, matrem vero diaconissam
ordinari præcepit.

(92) Ἐν Συκαῖς. In hoc suburbano urbis Con-
stantinopolitanæ olim supplicia de noxiis sumi
consueverant, ut jampridem monui in adnotationi-

hæresim ejecto; ordinatus est Mennas episc. CP.
ab Agapeto pontifice Romano, anno Chr. 536, ut
Pagius sub dictis annis nos docuit.

CAPUT XXXVII.

Quinam eo tempore fuerint maximarum urbium episcopi.

Post Menam Eutychius pontificalem sedem Constantinopoli obtinuit. Hierosolymis vero post Martyrium Salustius in ejus locum successit. Post hunc Helias, post Heliam Petrus, post Petrum Macarius ejusdem urbis episcopatum suscepit, cum imperator electionem ejus nondum comprobasset. Hic postea sua sede expulsus est, propterea quod Origenis dogmata asserere dicebatur. Post hunc igitur Eustochius episcopalem sedem sortitus est. Alexandriæ vero pulso, ut supra relatum est, Theodosio, Zoilus ad episcopatum promotus est. Quo ad prædecessores suos adjuncto, Apollinaris sedem illam regendam suscepit. Jam vero Antiochiæ post Ephræmum Dominus ejus loci Ecclesiam gubernavit.

CAPUT XXXVIII.

De sancta et universali synodo quinta, et quam ob causam congregata sit.

Porro dum Virgilius quidem Romanæ urbis, Constantinopolitanæ vero Menas primum ac deinde Eutychius episcopatum gererent : et Alexandrinæ quidem Ecclesiæ Apollinaris, Antiochenæ autem Dominus : Hierosolymitanæ vero præset Eusto-

A

ΚΕΦΑΛ. ΛΖ'.

Τίτες κατ' ἐκεῖνο καιροῦ τῶν μεγάλων πόλεων ἐπίσκοποι.

Μετὰ δὲ Μηνᾶν (h) Εὐτύχιος ἐς τὸν θρόνον ἀνέεισιν. Ἀνὰ δὲ τὰ Ἱερουσόλυμα, μετὰ Μαρτύριον, Σαλούστιος τὸν θρόνον διαδέχεται. Ἡλίας τε μετὰ τοῦτον Πέτρος τε αὖ, καὶ μετ' ἐκεῖνον Μακάριος, οὐπω βασιλέως προσηκαμένου, ὡς ἐξώσθη (i) τῆς οἰκίας καθέδρας. Ἐφασκον γὰρ αὐτὸν τὰ Ὠριγένους (95) πρεσβεῦειν δόγματα, Μεθ' ὃν τὴν ἐπισκοπὴν Εὐστόχιος διεδέξατο. Μετὰ δὲ τὴν ἐκβολὴν Θεοδοσίου ὡς προδεδιήγηται, ἐπίσκοπος τῆς Ἀλεξανδρέων Ζώϊλος ἀναδείκνυται : καὶ τοῖς αὐτὸν ἡγησαμένοις (94) προτεθέντος, Ἀπολινάριος τὴν καθέδραν ἐγχειρίζεται (j). Μετὰ δὲ Ἐφραίμιον, Δομνῖνος Ἀντιοχείας πιστεύεται θρόνον.

B

ΚΕΦΑΛ. ΛΠ'.

Περὶ τῆς ἀγίας οἰκουμένης πέμπτης συνόδου, καὶ διὰ ποίων αἰτίων συνέστη.

Τῆς πρεσβυτέρας μὲν οὖν Ῥώμης ἡγουμένου Βιγιλίου : τῆς δὲ λέας πρῶτα μὲν Μηνᾶ, εἶτ' Εὐτυχίου : τῆς δὲ Ἀλεξανδρου Ἀπολινάριου, καὶ τῆς Ἀντιόχου Δομνίνου, Ἱερουσολύμων τε Εὐστοχίου, τὴν πέμπτην μεταπέμπεται σύνοδον (k) Ἰουστινιανὸς ἐξ

VALESII ANNOTATIONES.

bus ad librum xxviii Ammiani Marcellini, pag. 362. Quibus adde locum B. Hieronymi ex Commentariis in caput 26 Matthæi, qui sic habet : *Extra urbem enim et foras portam loca sunt in quibus truncantur capita damnatorum, et Calvariæ, id est, decollatorum sumpsere nomen.*

(95) Ἐφασκον γὰρ αὐτὸν τὰ Ὠριγένους. Multi certe monachi ab ejus communione sese abjuxerunt, eo quod Origenis dogmata asserere crederetur. Ex horum numero fuit abbas Elias, qui etiam βροχὸς dicebatur, ut scribit Joannes Moschus in cap. 49 *Limonarii*. Theophanes tamen in *Chronico*, pag. 205. Macarium κατὰ συσκευὴν, id est, *per fraudem et calumniam* e sede sua pulsum esse dicit. Verum Theophanes prorsus alieno loco id refert, principatu scilicet Justinii Junioris. Atqui Macarius episcopus Hierosolymorum ordinatus est anno Christi 546, et cum biennio post e sede sua exturbatus fuisset, in ejus locum subrogatus est Eustochius anno Christi 548, ut tradit Baronius. Dissentit tamen Victor Thunonensis in *Chronico*. Macario enim annos octo episcopatus attribuit, eoque superstite Eustochium ordinatum esse ait anno ante syno-

dum quintam, id est anno Christi 552; idque verius esse existimo.

(94) Καὶ τοῖς αὐτὸν ἡγησαμένοις. Sic etiam legitur apud Nicephorum in cap. 26 lib. xvii: Οὐ μετὰ μικρὸν τοῖς αὐτὸν ἡγησαμένοις προστεθέντος, etc. Ego tamen non puto Græce dici posse, αὐτὸν ἡγησαμένοις. Scribo itaque οὐ καὶ τοῖς αὐτῶν ἡγησαμένοις, etc. Subauditur enim τῶν Ἀλεξανδρέων. — Hæc verba intelligere licet et more Scripturæ, et apposite ad historiam. Si more Scripturæ, mortem significant : si apposite ad historiam, subtilius quiddam indicare possunt; Zoilum nempe, perinde ac præcessores suos, Theodosium, Galanum et Paulum, de sede ejectum fuisse. Interpretati sunt more Scripturæ Christophorus et Valesius, sane probabiliter. Qui altero sensu intellexerit, revocabit ille facile Evagrium cum reliquis Scriptoribus in concordiam, scilicet cum Liberato diacono, Victore Thunonensi, et Vigilio papa Rom., quod satius est, atque etiam probabilius (Joannes Garnerius, *De synodo v generali*, pag. 497).

VARIORUM.

(h) Μετὰ δὲ Μηνᾶν. Menas episc. CPolitanus defunctus est anno 552. Colitur in *Martyrologio Romano*, et in *Menologio*, die 25 Augusti; isque forsitan dies ejus emortalis fuit. In ejus locum suffectus est apocrisiarius Amasæ presbyter, et monasterii ipsius Amasæ monachus Eutychius, eo ipso die quo Menæ cadaver in sacris adytis expositum jacebat, ut testatur Theophanes in *Chronico*, anno incarnat. secundum Alex. 544. Hierosolymis Sallustius Martyrio defuncto successit anno 486. Sallustio Helias anno 492. Helias depositus est ab Anastasio imp. anno 513, et in ejus locum suffectus Joannes Marciani filius. Joanni, mortuo anno 524, successit Petrus Eleutheropolita. Petrum, vita functum anno 544, excepit Macarius, qui anno 548 dejecit, et in ejus locum Eustochius subrogatur.

D

(i) Ὡς ἐξώσθη. Lege δς. W. Lowth.

(j) Ἀπολινάριος. Alexandriæ Zoilo, quod tria capitula damnare nollet, deposito, successit Apollinarius anno 551. Antiochiæ Ephræmio mortuo successit Dominus anno 545.

(k) Πέμπτην σύνοδον. Concilium œcumen cum v Justiniani imp. mandato congregatum, a 165 episcopis, præside Eutychio patriarcha, in secretario patriarchali, anno 553, IV, rectius III Nonas Maias, ad discutiendam trium Capitulorum causam, toties nuper tantoque studio agitatam, celebratum. Inde confirmata iv præcedentium conciliorum fides catholica, damnatus Origenes ejusque errores; præcipue vero et ante omnia, tria Capitula, nempe de damnatione Theodori Mopsuesteni, scriptorum Theodoriti adversus Cyrillum, et epistolæ Ibæ ad Marim Persam (Guil. Cæve, vol. II, pag. 203).

αἰτίας τοιαύτης· Εὐστόχιος, κατακρατούντων καὶ μά-
 λιστα ἐν τῇ καλουμένῃ Νέᾳ Λαύρᾳ (95) τῶν τὰ Ὠρι-
 γένους πρεσβεύοντων δόγματα, πᾶσαν ἔθετο σπουδὴν
 τούτους ἀπελάσαι. Καὶ καταλαβὼν τὴν αὐτὴν Νέαν
 Λαύραν, ἅπαντας ἐκδεβλήκει, ὥσπερ ἄγῃ κοινὰ μα-
 κρὰν ἐκδιώξας· οἱ καὶ σποράδες γενόμενοι, πολλοὺς
 σφίσι προσηταιρίσαντο. Τούτων ὑπερήσπιζε Θεόδω-
 ρος ὁ ἐπίκλην Ἀσκιδᾶς, ἐπίσκοπος μὲν τῆς Καίσα-
 ρος, ἣ προκάθηται τοῦ Καππαδοκῶν ἔθνους· Ἰου-
 στινιανῷ δὲ προσεδρεύων, πιστός τέ οἱ καθεστώς, καὶ
 ἐ; τὰ μάλιστα ἐπιτήδειος. Κυκῶντος οὖν αὐτοῦ τὰ
 βασίλεια, καὶ πᾶσαν ἀσέβειαν καὶ ἀθεμιτουργίαν
 τὸ πρᾶγμα καλοῦντος, στέλλονται πρὸς τὴν βα-
 σιλέως πόλιν πρὸς Εὐστόχιου, Ροῦφος ἡγούμενος τῆς
 Θεοδοσίου μονῆς, καὶ Κόνων τῆς Σάββας (96). τὰ πρῶ-
 τιστα τῆς ἐρήμου φέροντες, ἐκ τε τῆς οἰκείας ἀξιό-
 σεως, καὶ ὧν ἡγοῦντο φροντιστηρίων. Γεγόνασι δὲ
 σὺν αὐτοῖς καὶ ἕτεροι, οὐ πολλῷ τῆς ἀξίας αὐτῶν
 λειπόμενοι· καὶ οὗτοι μὲν τὰ κατὰ τὸν Ὠριγένην
 πρωτοτύπως ἐκίνουν, καὶ Εὐάγριον, καὶ Δίδυ-
 μον. Θεόδωρος δὲ ὁ Καππαδόκης ἐτέρωθι τούτους
 ἀφέλκειν ἐθέλων, ἐπεισάγει τὰ κατὰ Θεόδωρον (97),
 τὸν Μοψουεστίας, καὶ Θεοδώριτον, καὶ Ἰβαν· τοῦ
 παναγάρχου Θεοῦ πάντα καλῶς οἰκονομήσαντος, ἔν'
 ἐκεῖθεν ἐντεῦθεν τὰ βέβηλα ἐξωσθείη. Πρώτης τοί-
 νυν κινήσεως γενομένης, εἰ δέοι τοὺς τετελευτη-
 χότας ἀναθέμασι περιβληθῆναι (1), Εὐτύχιος παρὼν

A chius, **418** quinta synodus a Justiniano convocata
 est hanc ob causam. Cum Origenis dogmatum asser-
 tores in monasteriis Palæstinæ, sed præcipue in ea
 quæ dicitur Nova Laura, quotidie invalescerent,
 Eustochius omni studio in id incubuit, ut eos ex-
 pelleret. Cum igitur ad Novam Lauram se contu-
 lisset, eos inde eiecit, procul amandans, tanquam
 communem hominum perniciem. At illi, varia in
 loca dispersi, multos suis partibus adjunxerunt.
 Horum patrociniū suscepit Theodorus, cogno-
 mento Ascidas, episcopus quidem Cæsareæ, quæ
 caput est provinciæ Cappadociæ, sed qui cum Ju-
 stiniano assidue versabatur, eique fidus erat in pri-
 mis ac perutilis. Cum ergo iste palatium conturba-
 ret, et id quod ab Eustochio gestum erat, meram
 impietatem atque injustitiam vocaret, missi sunt
 Constantinopolim ab Eustochio, Rufus abbas mo-
 nasterii Theodosii, et Conon abbas monasterii Sa-
 bæ : qui tum virtutis suæ causa, tum ob monasteria
 quibus præerant, principem locum inter solitarios
 obtinebant. Venerunt una cum illis etiam alii, di-
 gnitate haud multo inferiores. Et hi quidem de Ori-
 gene in primis, et de Evagrio ac Didymo agere in-
 stituerunt. Theodorus autem Cappadox, cum eos
 alio vellet traducere, causam Theodori Mopsue-
 stia episcopi, et Theodoriti atque Ibæ in medium
 produxit : Deo scilicet optimo maximo ita rem om-

VALESI ANNOTATIONES.

(95) *Ἐν τῇ καλουμένῃ νεᾷ Λαύρᾳ.* Hujus Novæ
 Lauræ mentio fit in Vita sancti Euthymii. De
 eadem re Theophanes, licet alieno loco, in rebus
 scilicet Justini Junioris, scribit : Εὐστόχιος δὲ ἀπελ-
 θὼν εἰς Ἱεροσόλυμα, μίσει τῷ πρὸς Ἀπολλινάριον
 καὶ Ἀγάθωνα καὶ Μακάριον, τοὺς τῆς Νέας Λαύρας
 μοναχοὺς ἐξέβαλεν ὡς Ὠριγενιστάς· καὶ διὰ τοῦτο
 ἐξεβλήθη, καὶ πάλιν ἀπεκατέστη Μακάριος εἰς τὸν
 ἴδιον θρόνον. Id est : Eustochius autem veniens Hie-
 rosolytam, præ odio quo adversus Apollinarem et
 Agathonem ac Macarium flagrabat, Novæ Lauræ mo-
 nachos expulsi, tanquam Origenistas. Quamobrem et
 ipse postea ejectus est, et Macarius in suam sedem
 restitutus. Baronius quidem Macarium in sedem
 suam restitutum esse existimat, paulo post ordi-
 nationem Eustochii : ac deinde Eustochium Hie-
 rosolymitanam sedem iterum obtinuisse, quippe qui
 quintæ synodo Constantinopolitanae per legatos suos
 interfuerit anno Christi 553, ut ex Evagrio nostro,
 et ex actis supradictæ synodi satis constat. Verum
 Baronius longe a vero aberravit. Macarius enim
 diu post quintam synodum, pulso Eustochio, in
 sedem suam restitutus est anno 57 Justiniani,
 post consulatum Basilii anno 24, ut scribit Victor
 Thunonensis in Chronico, qui iisdem temporibus
 vivebat, nec istud ignorare potuit.

(96) *Κόνων τῆς Σάββας.* Hujus Cononis illustre
 textit elogium Cyrillus Scythopolitanus in Vita san-
 cti Sabæ sub finem, his verbis : Qui Cassianus
 cum decimum mensem impleisset in administratione,
 deinde ex hac vita migrasset, Cononi post mandant
 monachi præfecturam. Mandant vero, Deo, ut arbi-
 tror, monachorum animos ad hoc movente. Fuit au-
 tem vir ille summe resplendens et rectis dogmatibus,
 et omni virtute, et recte factis ; qui etiam in præse-

C ctura usus est magna cura et diligentia. Nam et eos
 qui illinc recesserant ejecti ab Origenistis Patres,
 rursus collegit : et lauram quæ a frequentibus illis
 tumultibus et bellis hæreticorum jam inclinata fuerat
 in genua, erexit et veluti renovavit. De eodem
 Conone Hegumeno lauræ sancti Sabæ loquitur
 Joannes Moschus, in cap. 42, ubi eum Eustochii
 Hierosolymitani episcopi familiarem fuisse innuit.

(97) *Ἐπεισάγει τὰ κατὰ Θεόδωρον.* Idem scri-
 bit Liberatus in Breviario, cap. 24, his verbis :
 Reserato aditu adversariis Ecclesiæ ut mortuus dam-
 naretur ; Theodorus, Cæsareæ Cappadociæ episcopus,
 dilectus et familiaris principum, secta Acephalus,
 Origenis autem defensor acerrimus, et Pelagii æmu-
 lus, cognoscens Origenem fuisse damnatum, dolore
 damnationis ejus, ad Ecclesiæ conturbationem, dam-
 nationem molitus est in Theodorum Mopsuestenum, etc.
 Liberatus tamen nihil dicit de Rufo et Conone
 abbatibus ab Eustochio missis Constantinopolim.
 Ex adverso autem Evagrius nihil dicit de damna-
 tione illa Origenis quæ studio Pelagii, Romanæ sedis
 apocrisiarii, facta fuerat ab imperatore Justiniano,
 et cui omnes patriarchæ subscripserant ; Zoilus
 scilicet Alexandrinus, Ephræmius Antiochenus,
 Petrus Hierosolymitanus, ut scribit Liberatus in
 præcedenti capite ; id autem contigit anno Christi
 558, ut tradit Baronius. Legatio vero illa Cononis
 ac Rufi aliorumque monachorum Palæstinensium
 missa est ab Eustochio Constantinopolim anno
 Christi 551. Eo enim anno Apollinaris in locum
 Zoili Alexandrini episcopi subrogatus est, ut scri-
 bit Baronius. Eustochius vero in odium præcipue
 Apollinaris Alexandrini episcopi, monachos Novæ
 Lauræ, tanquam Origenistas, e monasterio extur-
 bavit, sicut ex Theophane supra retulimus.

VARIORUM.

(1) *Εἰ δέοι τοὺς τετελευτηχότας ἀναθέματι περιβληθῆναι.* De hac quæstione vide Morinum,
 De pœnitentia, lib. x, cap. 9 (W. Lowth).

nem optime disponente, ut hinc et inde profana omnia penitus ejicerentur. Prima igitur quæstione proposita, utrum liceret mortuos anathemati subijcere, Eutychius, qui illic aderat, in sacris Scripturis apprimè exercitatus, superstite **419** adhuc Mena, nondum valde illustris; erat enim etiam tum apocrisiarius episcopi Amasenorū. Cum eos qui congregati erant, tanquam solertior, per contemptum aspexisset, aperte dixit quæstionem illam deliberatione non egerè, quandoquidem Josias rex sacerdotes dæmonum non modo vivos interfecisset, sed eorum qui diu antea mortui fuerant, sepulera effodisset. Atque hoc ab Eutychio aptissime dictum esse, cuncti qui aderant censuerunt. Quod cum Justinianus intellexisset, Eutychium paulo post ad pontificalem urbis regię sedem promovit, Mena ex vivis sublato. Porro Vigilius per litteras quidem consensit; concilio tamen interesse noluit. Congregata igitur synodo, cum Justinianus episcopos interrogasset quid sentirent de Theodoro, et de his quæ Theodoritus contra Cyrillum et contra duodecim ejus capitula scripserat: quid item de epistola quæ dicitur Ibæ ad Marim Persam: postquam multa loca ex libris Theodori ac Theodoriti recitata essent, ostensumque præterea esset, Theodorum jampridem condemnatum fuisse, nomenque ejus ex sacris diptychis expunctum, et hæreticos etiam post mortem condemnandos esse: omnes uno consensu Theodorum quidem ipsum anathematizarunt; Theodoriti vera scripta adversus duodecim Cyrilli capitula, et adversus rectam fidem; Ibæ quoque epistolam ad Marim Persam sub anathemate damnarunt his verbis usi. Cum magnus Deus et Servator noster Jesus Christus juxta parabolam Evangelii, et cætera. *Et paulo post*: Condemnamus vero et anathematizamus præter reliquos hæreticos, qui condemnati et anathematizati sunt a supra memoratis quatuor sacrosanctis synodis, et a sancta catholica et apo-

A τὴν θείαν ἐς ἄκρον ἐξησκημένος Γραφὴν, ἐσέτι ζῶντος Μηνᾶ, οὐδὲ τῶν διαφανῶν ὦν (ταῖς γὰρ ἀποκρίσεσι τοῦ Ἀμασεῖας ἐπισκόπου (98) διηκονεῖτο), διαρρήδην εἶπεν, οὐκ ἐν φρονήματι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν καταφρονήματι τοὺς ἀλισθέντας ἐωρακώς, μηδὲ βουλῆς τοῦτο δεῖσθαι· ἐπεὶ καὶ Ἰωσίας ὁ βασιλεὺς, οὐ τοὺς ζῶντας ἱερέας τῶν δαιμόνων πάλαι μόνον κατέσφαξεν, ἀλλὰ καὶ τῶν πρὸ πολλοῦ τεθνηκότων τὰς θήκας ἀνώρυξε. Τοῦτο πρὸς ἕπος ἅπασι ἔδοξε λελέχθαι. Ὅπερ καὶ Ἰουστινιανὸς ἐγνωκώς, ἐς τὸν τῆς βασιλευούσης αὐτὸν ἀνεβίβασε θρόνον, παρ-αυτίκα Μηνᾶ τελευτήσαντος. Βιγίλιος μὲν οὖν ἐγγράφως συνθέμενος (99) συνεδρεῦειν οὐχ εἴλετο. Πυθομένου δὲ Ἰουστινιανοῦ τῆς ἀλισθείσης συνόδου, τί φασι περὶ Θεοδώρου, καὶ ὦν Θεοδώριτος κατὰ Κυρίλλου καὶ τῶν δώδεκα αὐτοῦ κεφαλαίων εἶρηκε, καὶ τῆς λεγομένης ἐπιστολῆς Ἰβᾶ, τῆς πρὸς Μάριν τὸν Πέρσην, ἀναγνωσθεῖσων πολλῶν ῥήσεων Θεοδώρου καὶ Θεοδώριτου, δειχθέντος δὲ ὡς καὶ πάλαι Θεόδωρος κατεκέκριτο, καὶ ἐκ τῶν ἱερῶν ἀπηλείφει δέλτων, καὶ ὡς μετὰ¹⁵ θάνατον δέοι τοὺς αἰρετικοὺς κατακρίνεσθαι· Θεόδωρον μὲν ἀπάσαις, τὸ δὲ λεγόμενον, ἀναθεματίζουσι, καὶ τὰ εἰρημένα Θεοδώριτῳ κατὰ τῶν δύο καὶ δέκα κεφαλαίων Κυρίλλου, καὶ τῆς ὀρθῆς πίστεως, καὶ τὴν ἐπιστολὴν Ἰβᾶ, τὴν πρὸς Μάριν τὸν Πέρσην, φήσαντες ταῦτα τὰ ῥήματα τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος (1) ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ κατὰ τὴν ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις παραβολήν. Καὶ μεθ' ἕτερα· Κατακρίνομεν δὲ καὶ ἀναθεματίζομεν πρὸς τοῖς ἄλλοις ἅπασιν αἰρετικοῖς τοῖς κατακριθεῖσι καὶ ἀναθεματισθεῖσι παρὰ τῶν εἰρημένων ἁγίων τεσσάρων συνόδων, καὶ ἀπὸ τῆς ἁγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, καὶ Θεοδώρου τὸν λεγόμενον ἐπίσκοπον Μοφουεστίας, καὶ τὰ ἀσεβῆ αὐτοῦ συγγράμματα, καὶ τὰ ἀσεβῶς συγγραφέντα παρὰ Θεοδώριτου κατὰ τε τῆς ὀρθῆς πίστεως καὶ τῶν δώδεκα κεφαλαίων τοῦ ἐν ἁγίοις Κυρίλλου, καὶ τῆς ἐν Ἐφέσῳ ἁγίας πρώτης συνόδου,

VARIAE LECTIONES.

¹⁵ C. C. καὶ ὡς καὶ μετὰ.

VALESII ANNOTATIONES.

(98) Ταῖς γὰρ ἀποκρίσεσι τοῦ Ἀμασεῖας ἐπισκόπου. Id est, *Apocrisiarius erat Amasensis episcopi*. Habebant enim tam patriarchæ, quam majorum Ecclesiarum episcopi, apocrisarios sive responsales, qui in imperatoris palatio ecclesiastica negotia procurabant. Quod a temporibus Constantini Magni usurpatum fuisse scribit Hincmarus in epistola 14 ad proceres regni. Habebant et monasteria suos apocrisarios in urbe regia, qui eodem officio fungebantur, ut supra observavi. Horum apocrisiorum mentio fit Novella 6 Justiniani. Plura vide in *Glossario Pithœi ad Novellas Juliani antecessoris*, et in *Onomastico Rosueydi ad Vitas Patrum*.

(99) Ἐγγράφως συνθέμενος. Joannes Langus hæc verba de Eutychii ordinatione intellexit. Sic enim vertit: *Porro Vigilius, etiamsi ei, scripto interveniente, cum Eutychio conveniret, assidere tamen illi noluit*. Verum hæc interpretatio est contra mentem Evagrii atque ipsius Nicephori. Id enim tantum dicit Evagrius: Vigilium consensisse quidem iis quæ gesta sunt in synodo; ei tamen interesse no-

luisse. Idque confirmatur ex actis synodi v Constantinopolitanæ, pag. 112. Ex quibus discimus D Vigilium Papam, qui tunc erat Constantinopoli, licet sæpius rogatus fuisset, tum ab imperatore Justiniano, tum ab universis episcopis qui in ea urbe collecti erant, ut ad concilium veniret, idque ipse scripto pollicitus esset, nunquam tamen accedere voluisse. Porro scriptum illud quo Vigilium definitioni synodi consensisse ait Evagrius, nihil aliud est, quam constitutum Vigilii quod edidit Baronius ad annum Christi 553. Vel certe epistola Vigilii Papæ quam primus Græce edidit Petrus de Marca, una cum dissertatione doctissima, quam operæ pretium fuerit legere. Pagius ad ann. 554, n. 3, 4, existimat rectius hoc intelligi de prolixo Vigilii constituto xvii Kal. Martii istius anni edito, quo tria Capitula damnat. Constitutum istud Baluzius primo in lucem protulit, in *Nova Collectione conciliorum*, pag. 1551. (W. Lowth.)

(1) Τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος. Exstat hæc sententia in collatione 8 synodi v, pag. 112.

καὶ ὅσα ὑπὲρ συνηγορίας Θεοδώρου καὶ Νεστορίου αὐτῷ γέγραπται. Καὶ πρὸς τοῦτοις ἀναθεματίζομεν καὶ τὴν ἀσεβῆ ἐπιστολὴν τὴν λεγομένην παρὰ Ἰβὰ γεγράφθαι πρὸς Μάριν τὸν Πέρσην. Καὶ μετὰ ἓν, ἐξέθεντο τέσσαρα καὶ δέκα κεφάλαια (2) περὶ τῆς ὁρθῆς καὶ ἀμωμῆτος πίστεως. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως προκεχωρήκει. Ἐκ λιθέλλων δὲ ἐπιδεδομένων (3) πρὸς Εὐλογίου, Κόνωνος, Κυριακοῦ, καὶ Παγκρατίου μοναχῶν κατὰ τῶν Ὁριγένους τοῦ καὶ Ἀδαμαντίου δογμάτων, καὶ τῶν ἐπομένων τῇ τούτου δυσσεβείᾳ καὶ πλάνῃ, πυκνάνεται Ἰουστινιανὸς τῆς ἀλυσθείσης συνόδου περὶ τούτων, συζεύξας καὶ τοῦ λιθέλλου τὸ ἴσον, ἀτὰρ καὶ τὰ πρὸς Βιγίλιον (m) περὶ τούτων ἐπεσταλμένα. Ἐξ ὧν ἀπάντων ἐστὶν ἐλεῖν, ὅπως ἐσπουδάσθῃ τῷ Ὁριγένει Ἑλληνικῶν καὶ Μανιχαϊκῶν ζιζανίων (4) ἐμπλῆσαι τῶν ἀποστολικῶν δογμάτων τὸ λιτόν. Ἀναφορὰ τοίνυν γέγονε πρὸς Ἰουστινιανὸν παρὰ τῆς συνόδου μετὰ τὰς γενομένας παρ' αὐτῆς ἐκδοῆσεις κατὰ Ὁριγένους καὶ ὧν τὰ αὐτὰ ἐκείνῳ πεπλανημένων. ὧν ἓν τούτοις ἐγκρίται τοῖς ῥήμασι. Τῆς ἀνωθεν εὐγενείας (5) μετέχουσαν κεκτημένος τὴν ψυχὴν, Χριστιανικώτατε βασιλεῦ. Καὶ μετ' ἕτερα· Ἐφύγομεν τοίνυν, ἐφύγομεν ταύτην. Οὐ γὰρ ἐγνωρίσαμεν τῶν ἀλλοτρίων εἶναι φωνὴν, καὶ ὥς κλέπτην, καὶ ὥς ληστὴν τὸν κοινοῦτον τοῖς τοῦ ἀναθέματος βρόχοις ἀσφαλῶς περισφίγγαντες, τῶν ἱερῶν ἐξω περιθόλων ἀπεβαλόμεθα. Καὶ μετ' ὀλίγα· Τῶν δὲ παρ' ἡμῶν πεπραγμένων διὰ τῆς ἐπ' αὐτοῖς ἀναγνώσεως εἴσεσθε τὴν δύναμιν. Τούτοις συνέζευξαν καὶ τὰ κεφάλαια τὰ ὅσα πρεσβεύειν οἱ τὰ Ὁριγένους δοξάζοντες ἐδιδάχθησαν, δηλοῦντα τὰς τε συμφωνίας αὐτῶν, ἀτὰρ καὶ τὰς διαφορίας, καὶ τὴν πολυσχεδῆ τούτων πλάνην (6). Ἐν τούτοις ἐστὶ πέμπτον κεφάλαιον τῶν βλασφημηθέντων ἀπὸ ἰδικῶν προσώπων τῆς καλουμένης Νέας Λαύρας, ἔχον ὧδε· Θεόδωρος ὁ Ἀσχι-

A stolica Ecclesia, Theodorum quoque eum qui dicitur episcopus Mopsuestiæ, et impia ejusdem scripta: Ea item quæ a Theodorito impie conscripta sunt contra rectam fidem, et contra duodecim capitula sancti Cyrilli, et contra sacrosanctam primam synodum Ephesinam: cuncta denique quæ ab eodem Theodorito pro defensione Theodori ac Nestorii scripta sunt. Anathematizamus præterea impiam illam epistolam 420 quæ ab Iba scripta esse dicitur ad Marim Persam. Et aliquanto post exposuerunt quatuordecim capita de recta ac sincera fide. Et hæc quidem processerunt in hunc modum. Cum autem libelli ab Eulogio, Conone, Cyriaco et Pancratio monachis, dati essent contra dogmata Origenis Adamantii, et contra eos qui impietatem atque errores illius sequebantur, de his Justinianus synodum quæ congregata erat consuluit, subjecto epistolæ suæ exemplari ejusdem libelli, et iis quæ ad Vigilium his de rebus scripserat. Ex quibus omnibus deprehendere licet, id studium fuisse Origeni, ut apostolicorum dogmatum simplicitatem, gentilium et Manichæorum lolio repletet. Missa est igitur relatio a prædicta synodo ad Justinianum, post acclamationes quas contra Origenem et ejusdem cum illo erroris sectatores congesserant; cujus pars sic habet. Cum animum possideas cœlestis nobilitatis participem, Christianissime imperator. Et paulo post: Fugimus itaque, fugimus istam doctrinam. Neque enim novimus alienorum vocem. Et illum tanquam furem ac latronem, anathematis laqueis firme constrictum, procul a sacris septis ejecimus. Et post aliquanta: Eorum vero quæ a nobis gesta sunt vim ac virtutem, ex eorundem lectione cognoscetis. Iis adjunxerunt etiam capita, quæcunque Origenis sectatores profiteri a magistris suis didicerunt; ex quibus tum consensus

VALESH ANNOTATIONES.

(2) Τέσσαρα καὶ δέκα κεφάλαια. Hæc quatuordecim capitula, sive expositiones rectæ fidei, exstant pag. 115 et 116, synodi v CP.

(3) Ἐκ λιθέλλων δὲ ἐπιδεδομένων. In actis quidem synodi v Constantinopolitanæ quæ Latino sermone edita ad nos pervenerunt, nihil exstat eorum quæ subjungit Evagrius, de Origenis scilicet, et Evagrii ac Didymi condemnatione. Itaque Baronius acta ista mutila atque imperfecta esse merito existimavit. Nicephorus quidem hæc adversus Origenem ejusque sectatores gesta esse dicit in secunda congregatione; Theophanes vero et auctor *Chronici Alexandrini*, quintam synodum primo præcipue collectam esse scribunt adversus errores Origenis et Evagrii ac Didymi; secundo autem loco adversus tria capitula.

(4) Ἑλληνικῶν καὶ Μανιχαϊκῶν ζιζανίων. Hæc verba desumpta sunt ex epistola imperatoris Justiniani ad synodum v CP. cujus epistolæ pars refertur a Cedreno in *Chronico*: Ἐπεὶ τοίνυν διέγνωσται ἡμῖν ὅς τινες ἐν Ἱεροσολύμοις εἰσὶ μοναχοὶ δῆπουθεν Πυθαγόρα καὶ Πλάτωνι καὶ Ὁριγένει κατακολουθοῦντες, δεῖν ὥθημεν φροντίδα καὶ ζήτησιν

ποιήσασθαι περὶ τούτων, ἵνα μὴ τελειὸν διὰ τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Μανιχαϊκῆς ἀπάτης αὐτῶν πολλοὺς ἀπολέσωσι. Id est: Cum igitur nobis nuntiatum fuerit, quosdam esse monachos Hierosolymis, qui Pythagoram et Platonem, et Origenem Adamantium sectantur, de his rebus curam et quæstionem habendam esse existimavimus, ne Græcanico et Manichæico errore multos penitus perdant. Idem legitur in epistola imperatoris Justiniani ad Menam, de erroribus Origenis.

(5) Τῆς ἀνωθεν εὐγενείας. Non possum probare interpretationem Christophorsoni, qui hæc verba ita vertit: Qui animum nobilitatis antiquæ participem tenes. Longe rectius Joannes Langus et Musculus ea interpretati sunt. Langus quidem hoc modo: Qui animum obtines cœlestis participem generositatis. Musculus vero ita vertit: Animum supernæ nobilitatis sortite, Christianissime imperator.

(6) Τὴν πολυσχεδῆ τούτων πλάνην. Melius apud Nicephorum scribitur πολυσχηδῆ, neque enim Græce dici existimo πολυσχεδῆς. Eundem errorem jam alibi observasse memini. Sed locus nunc minime succurrit.

VARIORUM.

(m) Πρὸς Βιγίλιον. Christophorsonus legit πρὸς Βιγίλιον· quam lectionem sequitur Garnerius, et intelligit responsum Vigilii ad litteras Justiniani.

Vide ejus *Dissertat. de quinta synodo* ad calcem Liberati, p. 194 (W. Lowth).

eorum, tum dissensio, ac multiplex et multifidus error deprehenditur. In his quintum caput erat, continens blasphemias quas privati quidam ex Nova Laura protulerant, quod sic habet : Theodorus Ascidas Cappadox dixit : **421** Quando nunc apostoli et martyres miracula efficiunt, et in tanto honore sunt, nisi in resurrectione æquales fuerint Christo, qualis tandem eorum resurrectio futura est? Retulerunt etiam iidem Patres multas alias Didymi, Evagrii ac Theodori blasphemias, quas

VARIAE LECTIONES.

¹⁷ C. C. Θεω.

VALESII ANNOTATIONES.

(7) Θεόδωρος ὁ Ἀσκιδᾶς ὁ Καππαδόκης. Quantum ex his Evagrii verbis colligere licet, erat hic Theodorus Cappadox ex numero monachorum novæ lauræ, quæ fuit juxta urbem Hierosolyma. Illic est igitur Theodorus Nonni Origenistæ assecla, qui postea Cæsareæ Cappadocum episcopus factus, Origenistarum patrocinium aperte suscepit, ut scribit Cyrillus Scythopolitanus in *Vita sancti Sabæ*. Porro cum hic Theodorus Cæsareæ Cappadocum episcopus primas, ut ita dicam, partes egerit in synodo v Constantinopolitana, ut ex ejus actis perspicui potest, quomodo nunc in eadem synodo tanquam Origenista accusatur? Non igitur sine causa suspicari possumus, hæc quæ Evagrius, Theophanes et Cedrenus gesta esse dicunt in v synodo adversus Origenem, diu post illam synodum adjecta ei fuisse ob argumenti similitudinem, non tamen in ea synodo acta fuisse. Sic etiam gesta quintæ synodi Constantinopolitanæ sub Mena adversus Anthimum et Zoaram, huic synodo quintæ œcumenicæ subijci solebant, ut testatur Photius in *Bibliotheca*. Idem etiam probari potest ex iis quæ subnectit Evagrius. Ait enim multa impie dicta, ex Evagrii ac Didymi et Theodori Mopsuesteni libris collecta, ad eam synodum relata esse. Quod si hæc in quinta synodo Constantinopolitana gesta essent, ut tradit Evagrius, superfluum omnino fuisset atque inutile, Theodori dicta repetere quæ in supradicta synodo toties recensita fuerant atque damnata. Itaque existimo hæc adversus Origenem acta esse in alia synodo Constantinopolitana anno Christi 538, tunc cum monachi quidam Hierosolymitani, quibus Pelagius Romanæ Ecclesiæ diaconus ac Mena episcopus Constantinopolitanus favebant, libellum Justiniano obtulerunt, capitula quædam ex libris Origenis excerpta continentem; postulantes a principe ut ea capitula damnarentur, quemadmodum refert Liberatus in cap. 23 *Breviarii*. Vide Baronium ad annum Christi 538. Cæterum conjecturam nostram prorsus confirmant ea quæ paulo ante scribit Evagrius; in his videlicet gestis adversus Origenem insertam fuisse epistolam imperatoris Justiniani ad Vigilium Papam de erroribus Origenis. Non igitur in synodo quinta Constantinopolitana hæc gesta sunt anno Christi 553. Eo siquidem anno Vigilus erat Constantinopoli; nec necesse est ut Justinianus cum eo per litteras ageret. Acta sunt ergo hæc adversus Origenem diu antea, tunc videlicet cum Justinianus, accepto li-

δᾶς ὁ Καππαδόκης (7), εἶπεν· Εἰ νῦν οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ μάρτυρες θαυματουργοῦσι, καὶ ἐν τῇ τοσαύτῃ τιμῇ ὑπάρχουσιν, ἐν τῇ ἀποκαταστάσει εἰ μὴ ἴσοι γένοιντο τῷ Χριστῷ¹⁷, ποῖα ἀποκατάστασις αὐτοῖς ἐστίν; Ἀνηνέχθησαν αὐτοῖς καὶ Διδύμου, καὶ Εὐαγρίου, καὶ Θεοδώρου ἑτεραι πολλὰ βλασφημίαι μάλα σπουδαίως τὰ περὶ τούτων ἐκλεξαμένοις. Μετὰ τοίνυν ταύτην τὴν σύνοδον χρόνου τινὸς ἐν μέσῳ διαστάντος, Εὐτύχιος (n) μὲν ἐκβάλλεται (8), Ἰωάννης δὲ (9) τῷ θρόνῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἐκ-

bello monachorum illorum Palæstinensium, epistolam scripsit ad Menam episcopum Constantinopolitanum de erroribus Origenis: jubens ut, collectis episcopis qui in urbe regia aderant, et abbatibus monasteriorum, errores illos condemnaret. Exstat hæc Justiniani epistola Græce et Latine edita ad calcem synodi quintæ Constantinopolitanæ. Alieno prorsus loco. Non enim pertinet ad synodum quintam Constantinopolitanam, quæ anno 553 celebrata est, sed ad alteram synodum Constantinopolitanam quæ jussu imperatoris Justiniani collecta est anno Christi 538 (*). Itaque Baronius hanc epistolam Justiniani recte retulit ad eum annum quem dixi. In fine autem ejus epistolæ Justinianus diserte testatur se ad Vigilium quoque Romanæ urbis episcopum epistolam scripsisse eodem argumento. Sic enim ait: *Hæc porro eadem scripsimus non modo ad sanctitatem tuam, sed etiam ad sanctissimum et beatissimum papam senioris Romæ et patriarcham Vigilium, et ad cæteros omnes sanctissimos episcopos et patriarchas, Alexandriæ, Theopoleos et Hierosolymorum, ut et hi huic rei prospiciant, et hæc finem adipiscantur.* Denique anathematis illi quos adversus Origenis dogmata in quinta synodo Constantinopolitana contortos fuisse dicit Nicephorus, iisdem plane verbis leguntur in epistola Justiniani ad Menam, quæ scripta est diu ante synodum quintam, anno Christi 538, ut ex Liberato docet Baronius. Idem quoque probari potest ex epistola quam Gregorius Magnus initio pontificatus sui scripsit ad quatuor patriarchas. Nam cum in ea epistola diserte profiteatur se quintam synodum Constantinopolitanam cum veneratione suscipere, in qua epistola Ibæ et Theodori ac Theodorigi scripta quædam damnata sunt, de Origenis condemnatione nihil dicit. Quam profecto non omisurus fuisset, si Origenes in ea synodo esset condemnatus.

D (8) Εὐτύχιος μὲν ἐκβάλλεται. Hæc satis negliger ab Evagrion scripta sunt, qui causam depositionis Eutychii dissimulavit, ne Justiniani principis memoriam aliquatenus offenderet. Quod si quis integram hujus rei narrationem legere desiderat, exstat apud Surium in *Vita beati Eutychii* patriarchæ, ab Eustathio ejus discipulo eleganter conscripta, et apud Nicephorum in cap. 29 lib. xvii. Baronius id factum esse dicit anno Christi 564, qui fuit ultimus annus imperii Justiniani.

(9) Ἰωάννης δέ. Hic est Joannes Scholasticus,

VARIORUM.

(n) Εὐτύχιος. Eutychium Justinianus, quia ejus edicto de incorruptibilitate corporis Christi ante resurrectionem consentire nolebat, deposuit et in exilium deportari jussit. Quod si edictum illud non fuerit publicatum ante annum 565, ut Pagius affirmat, tum Eutychii depulsio haud recte anno 564 a Baronio et Caveo consignata est. — In ejus locum suffectus est Joannes Scholasticus, ut docet Evagrius capite sequenti.

(n') Cum Valesio synodum contra Origenem co-

actam ad annum 538, refert Pagius in *Crit.* ad annum istum, n. 16. — Caveus eam rejicit in annum 541, *Hist. eccl.* vol. II, pag. 200 (W. Lowth). — Narrat Caveus tria concilia contra Origenistas CPoli coacta. Primum sub Menna simul cum episcopis qui in urbe reperti sunt, anno 541. Secundum a Vigilio papa Romano tunc CPii agente, et 50 episcopis habitum anno 547. Tertium œcumenicum de quo paulo ante.

κλησίας ἀντεισάγεται, ὃ ἐκ τοῦ Σηρήμιος (10)· κόμη δὲ αὕτη ἐν τῇ Κυνηγικῇ κειμένη τῇ· Ἀντιοχείων χώρας.

urbis regiae expulsus est; Joannes vero in ejus vicus est Cynegicæ regionis in territorio Antiochensi.

ΚΕΦΑΛ. ΛΘ'

Ὡς Ἰουστινιανὸς, τῆς ὀρθῆς δόξης περιτραπείς, ἀφθαρτον τοῦ Κυρίου τὸ σῶμα ἐπρέσβευσεν.

Τηνικαῦτα ὁ Ἰουστινιανὸς, τῆς ὀρθῆς λεωφόρου τῶν δογμάτων ἐκτραπείς, καὶ πρὸς τὴν ἀτριβῇ τοῖς ἀποστόλοις τε καὶ τοῖς Πατράσιν ἀτραπὸν βαδίσας, ἀκάνθαις καὶ τριβόλοις περιπέπτωκεν. Ὡν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν ἐμπλῆσαι βουλευθεὶς, τοῦ σκοποῦ διήμαρτε, τοῦ Κυρίου τὴν βασιλικὴν ὁδὸν ἀρρήτοις θριγκοῖς (11) κατασφαιλισμένου, ὥς ἂν μὴ φονευταὶ ἐπεισπηδήσωσιν ὡς τοίχῳ κεκλιμένῳ καὶ φραγμῷ ὠσμένῳ, τῆς προφητείας πληρώσας τὴν πρόβησιν. Τὴν μὲν οὖν πρεσβυτέραν Ῥώμην μετὰ Βιγίλιον (ο), Ἰωάννου (12) τοῦ καὶ Κατελίνου ἐπισκοποῦντος, τὴν δὲ νέαν, Ἰωάννου τοῦ ἀπὸ Σηρήμιος, καὶ τὴν Ἀλεξανδρέων, Ἀπολιναρίου, τὴν Θεοπολιτῶν Ἀναστασίου μετὰ Δομνίνον (p) ἐπισκοποῦντος, καὶ τὴν Ἱεροσολύμων Μακαρίου, αὐτοῖς ἀποδοθέντος (13) τῷ οἰκείῳ θρόνῳ, ἐπεὶ Ὀριγένην καὶ Δίδυμον καὶ Εὐάγριον ἀνα[τε]θεμάτισκε, μετὰ τὴν Εὐστοχίου καθαίρεσιν· τὸ καλούμενον πρὸς Ῥωμαίων Ἰνδικτον¹⁸ γράφει, ἐν ᾧ ἀφθαρτον τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου κέκληκε, καὶ τῶν φυσικῶν καὶ ἀδιαβλήτων παθῶν ἀνεπίδεκτον, οὕτως λέγων τὸν Κύριον πρὸ τοῦ πάθους φαγεῖν, ὥσπερ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἔφαγε, μηδεμίαν τροπὴν ἢ ἀλλοίωσιν ἐξ αὐτῆς τῆς ἐν μήτρᾳ διαπλάσεως, μηδὲ ἐν τοῖς ἐκουσίῳις καὶ φυσικοῖς

A studiose admodum ex eorum libris excerpserant. Cæterum post hanc synodum aliquanto temporis spatio elapso Eutychius quidem ex pontificali sede locum subrogatus. Ortus hic erat ex Sirimi, qui

CAP. XXXIX.

Quomodo Justinianus, a recta fide desciscens, corpus Domini incorruptibile asseruit.

Eodem tempore Justinianus, a recta catholicorum dogmatum via deflectens, et tramitem ingressus quem nec apostoli nec Patres vestigiis suis triverant, in spinas ac tribulos delapsus est. Quibus cum Ecclesiam quoque replere voluisset, voti sui compos fieri nunquam potuit, **422** cum Dominus regiam viam firmissimis septis muniisset, ne sicarii ac latrones in eam insilire possent, tanquam pariete inclinato et maceria depulsa. Atque hoc modo impletum est id quod prædictum fuerat a propheta. Joanne igitur qui et Catelinus dictus est, post mortem Vigilii episcopatum Romanæ urbis administrante; Constantinopolitanam autem Ecclesiam regente Joanne altero cui patria fuit Sirimis: et Alexandrinæ quidem Ecclesiæ Apollinare, Antiochenæ vero post Domninum præsidente Anastasio. Macario denique Hierosolymitanæ Ecclesiæ sacerdotium possidente, atque in pristinam sedem restituto; cum post depositionem Eustochii, Origenem, Didymum atque Evagrium sub anathemate damnasset: Justinianus scripsit id quod Romani edictum vocant, in quo corpus Domini incorruptibile appellat, et naturalium atque inculpabilium affectionum capax fuisse negat: Dominum ante passionem eodem

VARIÆ LECTIONES.

¹⁸ Ἰνδικτον.

VALESH ANNOTATIONES.

cujus exstat quædam canonum collectio. De ejus ordinatione ita scribit Victor Thunonensis in *Chronico*: Anno 39 imperii sui Justinianus Eutychium Constantinopolitanum episcopum, damnatorem trium Capitulorum, et Evagrii eremitæ diaconi, ac Didymi monachi et confessoris Alexandrini, quorum laudes supra illustrium virorum ex auctoritate protulimus, exsilio dirigit, et pro eo Joannem ejusdem erroris consimilem episcopum facit.

(10) Ἐκ τοῦ Σηρήμιος. In optimo codice Florentino scriptum inveni Σηρήμιος, hic et in sequenti capite. Hujus prædii meminit Theophanes in *Chronico*, pag. 151, ubi de Alamundari irruptione in Syriam scribit, Καὶ ἔκαυσε τὰ ἔξω Καλχηδόνας, καὶ τὸ σερμίον κτήμα, καὶ τὴν Κυνηγίαν χώραν. Id est: Et incendit exteriora Chalcidis, vastavitque Sermium prædium et regionem Cynegicam. In Græcis pro Καλχηδόνας emendavi Χαλκίδος.

(11) Ἀρρήτοις θριγκοῖς. Rectius in Nicephoro scribitur ἀρρήκτοις. Quam scripturam confirmat

etiam codex Tellerianus.

(12) Μετὰ Βιγίλιον Ἰωάννον. Errat Evagrius. Neque enim Vigilio successit Joannes, sed Pelagius. Quo mortuo pontificatum Ecclesiæ Romanæ suscepit Joannes junior, anno natalis Dominici 560.

(13) Μακαρίου αὐτοῖς ἀποδοθέντος. Hic locus inprimis notandus est adversus Baronii sententiam, qui Macarium in sedem suam restitutum esse credidit ante quintam synodum Constantinopolitanam. Verum hanc Baronii opinionem refellit hic Evagrii locus, qui Macarii restitutionem factam esse docet diu post illam synodum. Evagrio subscribit Victor Thunonensis in *Chronico* his verbis: Anno 37 Imperii Justiniani, Eustochius Hierosolymitanus episcopus qui fuerat Macario superstite ordinatus, ejicitur: et rursum Macarius reformatur. Theophanes autem in *Chronico*, restitutionem Macarii confert in tempora Justinii Junioris, ut superius observavi.

VARIORUM.

(ο) Μετὰ Βιγίλιον. Vigilus papa Rom. ex multa afflictione calculi exstinctus est anno 555, inque ejus locum ordinatus est Pelagius I, die undecima mensis Aprilis ejusdem anni. Post Pelagii mortem (quæ contigit die prima mensis Martii anni 560) cessavit episcopatus menses 4, dies 17. Tum vero ordinatus Joannes III natione Romanus, die 18

mensis Julii.

(p) Ἀναστασίου μετὰ Δομνίνον. Mortuo Domno seu Domnino anno 559 Anastasii episcopatus inchoatus est Kalendis Septembris ejusdem anni. Hunc Anastasium Baronius (et post eum Caveus alique) *Sinaitam* perperam appellat (Ant. PAGI ad ann. 561, n. 2).

modo comedisse dicens quo post passionem comedit, cum sacrosanctum ejus corpus jam inde ex quo in utero formatum est, nullam conversionem aut mutationem nec in voluntariis et naturalibus perpressionibus, nec post resurrectionem acceperit.

Porro Justinianus omnes ubique episcopos per vim cogere instituit, ut huic opinioni assentirentur. Sed cum universi sententiam Anastasii Antiochensis episcopi exspectare se respondissent, primum imperatoris impetum declinarunt.

CAP. XL.

De Anastasio archiepiscopo Antiochiæ.

Porro iste Anastasius vir fuit tum in divinis Literis admodum eruditus, tum in moribus et in vivendi ratione accuratissimus : adeo ut res etiam levissimas observaret, nec a constantia et firmitate unquam deflecteret, nedum in magni momenti rebus, et quæ ad Deum spectarent. Mores autem suos ita temperaverat, ut neque adeundi et alloquendi ipsum facilitas expositum illum redderet iis quibus minime oportebat : nec severitas et inclementia inaccessum cum præstaret juri atque rationi. Et in seriis quidem colloquiis, aures ei patentes et lingua profluens erat : et quæstiones propositas prudenter et argute dissolvebat. In sermonibus autem ineptis ac superfluis, aures quidem penitus oclusas habebat, linguam vero quasi freno quodam comprimebat : ita ut orationem ratio **423** metiretur, et silentium omni oratione præstantius esset. Hunc igitur, tanquam inexpugnabilem murum, omni machinarum genere oppugnare adortus est Justinianus : id scilicet secum ipse cogitans, se, si hoc propugnaculum subruisset, urbem posthæc nullo negotio capturum esse, et rectæ fidei doctrinam in servitutem redacturum ; denique oves Christi captivas abducturum esse. Anastasius vero divina quadam animi celsitudine, adeo supra imperatorem sese extulit, quippe qui fundatus esset supra firmam petram, ut, missa ad Justinianum relatione, palam ei contradixit, et manifestissime simul ac disertissime in eadem relatione ei demonstraverit, corpus Domini in perpressionibus naturalibus et quæ in reprehensionem non cadunt, corruptioni obnoxium fuisse, atque ita divinos apostolos et sanctos Patres sensisse, ac posteris tradidisse. Eadem quoque rescripsit ad monachos primæ ac secundæ Syriæ, qui ipsum consuluerant : cunctorum animos confirmans, et ad subeundum certamen præparans, et quotidie in Ecclesia recitans verba illa

πάθει, μηδὲ δὲ μετὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ παναγίου σώματος αὐτοῦ δεξαμένου· οἷς συναινέειν τοὺς ἐκασταχῇ ἱερέας κατηνάγκαζε. Πάντες μὲν οὖν ἐς Ἀναστάσιον τὸν Ἀντιοχείας ἐπίσκοπον καταδοκεῖν εἰπόντες, τὴν πρώτην πείραν ἀπεκρούσαντο.

Porro Justinianus omnes ubique episcopos per vim cogere instituit, ut huic opinioni assentirentur. Sed cum universi sententiam Anastasii Antiochensis episcopi exspectare se respondissent, primum imperatoris impetum declinarunt.

ΚΕΦΑΛ. Μ'.

Περὶ Ἀναστασίου ἀρχιεπισκόπου Ἀντιοχείας.

Ἦν δὲ ὁ Ἀναστάσιος, τὰ μὲν θεῖα ἐς τὰ μάλιστα λόγιος· ἀκριβὴς δὲ τοὺς τρόπους καὶ τὴν διαίταν· ὡς καὶ τοῖς λίαν φιλοῖς ἐπισκήπτειν, καὶ μηδαμοῦ τοῦ εὐσταθοῦς καὶ βεβαίου παρεξίεναι, μήτι γε δὴ τῶν καιρίων· καὶ ἐς αὐτὸ τὸ θεῖον ἀναφερομένων. Οὕτω δὲ τὸ ἦθος ἐκέκρατο, ὡς μηδὲ τῷ εὐπροσόδῳ τε καὶ εὐεντεύκῳ, εὐεπίδατων τοῖς μὴ καθήκουσιν εἶναι, μηδὲ τῷ αὐστηρῷ τε καὶ ἀφειδεῖ δυσπρόσιτον ἐς τὰ δέοντα καθεστάναι. Ἐν μὲν οὖν τοῖς σπουδαίοις, ἔτοιμος ἦν τὰ ὦτα, καὶ τὴν γλῶσσαν εὐρους, εὐθυδῶως τὰς πύστεις διαλύων. Ἐν δὲ τοῖς παρέργοις, τὰ μὲν ὦτα τέλεον ἀποκέχλειστο· τὴν δὲ γλῶσσαν χαλινὸς ἐπέιχεν, ὡς καὶ τὸν λόγον, λόγῳ ῥυθμίζεσθαι, καὶ τὴν σιωπὴν κρείττονα λόγου καθεστάναι. Τοῦτῳ ὥσπερ τινὶ δυσαιώτῳ πύργῳ ὁ Ἰουστινιανὸς προσβάλλει παντοίας μηχανὰς ἐπιστήσας, ἐννοῶν ὡς εἰ τοῦτον κατασεύσειε (14), πόνος οὐδεὶς λελείπεται τὴν πόλιν ἐλεῖν, ἀνδραποδίσαι τε τὰ ὀρθὰ τῶν δογμάτων, καὶ αἰχμάλωτα λαβεῖν τὰ πρόβατα τοῦ Χριστοῦ. Ὁ δὲ, εἰς τοσοῦτον ὑπερήρθη τῷ θεῷ φρονήματι (ἐπὶ τὴν ἀρρήκτον γὰρ πέτραν εἰστήκει τῆς πίστεως), ὡς καὶ Ἰουστινιανῷ ἀναφανδὸν ἀντειπεῖν δι' οἰκείας μηνύσεως, καὶ ἀποδείξαι μάλα σαφῶς καὶ λογίως δι' αὐτῆς, ὡς φθαρτὸν τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου ἐν τοῖς φυσικοῖς καὶ ἀδιαβλήτοις πάθεσιν, οἷ τε θεσπέσιοι ἀπόστολοι, οἷ τε θεοφόροι ἡδεδασάν (q) τε καὶ παρέδωκαν Πατέρες. Ταῦτα δὲ καὶ πρὸς τὸ μοναδικὸν πρώτης τε καὶ δευτέρας Συρίας πυθόμενον, ἀπεκρίνατο, πάντων ὑποστηρίζων τὰς γνώμας, καὶ πρὸς τὸν ἀγῶνα ἐπαλείφων, ἐπὶ τε τῆς Ἐκκλησίας ὁσημέραι ἀναγινώσκων τὸ τοῦ σκεύους τῆς ἐκλογῆς· « Εἰ τις ὑμᾶς εὐαγγελίζεται παρ' ἡμῶν παρελάβετε, κἂν ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ ᾖ, ἀνάθεμα ἔστω. » Οἷς ἀπιδόντες ἅπαντες τὰ παραπλήσια μέχρις εὐαρίθμων ἐξήλωσαν. Γέγραπται δ' οὖν αὐτῷ καὶ συντακτῆριος πρὸς τοὺς Ἀντιοχείας λόγος (15), πυθόμενῳ τὸν Ἰουστινιανὸν ἐθέλειν αὐτὸν ἐξοστρα-

VALESH ANNOTATIONES.

(14) *Εἰ τοῦτον κατασεύσειε.* Rectius apud Nicephorum, et in codice Telleriano scribitur τοῦτον κατασεύσειε. Sic enim leges grammaticæ postulant. Metaphora est ducta ab obsidionalibus machinis, quibus urbes expugnari solebant. Porro de hujus Anastasii Sinaitæ constantia in defendenda recta fide adversus hæresim Aphthartodocitarum, scribit etiam Eustathius in *Vita beati Eutychii patriarchæ Constantinopolitani*.

(15) *Συντακτῆριος πρὸς τοὺς Ἀντιοχείας λόγος.* Mirum est tres interpretes, Langum, Musculum et Christophorsonum, in unius vocabuli interpretatione simul lapsos fuisse, Græci συντακτικοὺς et συντακτῆριους λόγους vocabant orationes ad vale dicendum, earumque orationum peculiarem methodum nobis tradiderunt, ut jam pridem monui in Annotationibus Eusebianis, pag. 590, not. 1. Quæ hic repetere superfluum puto.

VARIORUM.

(q) *ἡδεδασαν.* Scribe ἡδεδισαν. W. LOWTH.

κίσαι· ὃν ἔστι δικαίως ἄγασθαι, τῆς τε καλλιπερίας, A ab electionis vase prolata : « Si quis vobis evangelizaverit præter id quod accepistis, quamvis angelus ex cœlo fuerit, anathema sit ». Quæ cum universi animo perpenderent, paucis exceptis, exemplum ejus secuti sunt. Scripta est etiam ab eodem Anastasio oratio ad Antiochenos, qua illis vale dicebat, cum accepisset Justinianum velle ipsum in exsilium mittere. Quam quidem orationem merito quis admiretur, tum ob verborum elegantiam, tum ob copiam sententiarum, tum denique ob frequentia sacræ Scripturæ testimonia, et ob historiam suis locis apte accommodatam.

ΚΕΦΑΛ. ΜΑ.

Περὶ τοῦ θανάτου Ἰουστινιανοῦ.

Ἀλλὰ, τοῦ Θεοῦ κρείττον τι προβλεψαμένου περὶ ἡμῶν, ὁ λόγος οὐκ ἐδημοσιεύθη. Ὁ γὰρ Ἰουστινιανὸς τὴν Ἀναστασίου καὶ τῶν ἀμφ' αὐτὸν ἱερέων τὴν ἐξορίαν ὑπαγορεύων, ἀοράτως τρωθεὶς τὸν τῇδε κατέστρεψε βίον (r), βασιλεύσας τὰ πάντα ὀκτὼ καὶ τριάκοντα ἔτη, πρὸς μῆσιν ὀκτώ.

Τέλος τοῦ δ' τόμου τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας Εὐαγρίου.

CAP. XLI.

De obitu Justiniani.

Verum oratio illa haudquaquam publicata est, eo quod Deus, nobis prospiciens, res nostras in melius commutavit. Etenim Justinianus, dum adversus Anastasium et sacerdotes qui cum illo erant, deportationis sententiam dictaret, invisibili plaga ictus ex hac luce migravit, cum imperasset in universum annos octo ac triginta, et menses octo.

Finis libri quarti Ecclesiasticæ Historiæ Evagrii.

ΤΟΜΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ.

LIBER QUINTUS.

Τάδε ἔνεστιν ἐν τῷ πέμπτῳ τόμῳ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας Εὐαγρίου Σχολαστικοῦ.

Α'. Περὶ τῆς Ἰουστίνου ἀναρρήσεως, καὶ τοῦ τόπου αὐτοῦ.

Β'. Περὶ τῆς ἀναιρέσεως Ἰουστίνου τοῦ ἀνεψιοῦ αὐτοῦ.

Γ'. Περὶ τῶν ἀλιτηρίων, Ἀδδᾶίου καὶ Αἰθερίου.

Δ'. Περὶ τοῦ προγράμματος τῆς πίστεως ἡμῶν, ὅπερ Ἰουστίνος τοῖς ἀπανταχοῦ Χριστιανοῖς ἔγραψεν.

Ε'. Περὶ τῆς ἐκβολῆς Ἀναστασίου ἐπισκόπου Θεουπόλεως.

P Galat. I, 8, 9.

C In quinto libro Ecclesiasticæ Historiæ Evagrii Scholastici hæc continentur.

424 Cap. I. De electione imperatoris Justini, et de ejus moribus.

II. De eade Justini cognati imperatoris.

III. De sceleratis hominibus, Addæo atque Ætherio.

IV. Edictum de fide, ad omnes qui ubique sunt Christianos a Justino scriptum.

V. De Anastasii Antiochensis episcopi ejectione.

VALESH ANNOTATIONES.

16) Καὶ τὸ πρόσφορον τῆς ἱστορίας. Savilius ad oram sui codicis emendavit καὶ τοῦ προσφόρου. Sic enim flagitant leges grammaticæ. Eas tamen ab Evagrio nostro interdum sperni observavi. Ni-

D cephorus vero cum hunc Evagrii locum describeret, pro particula conjunctiva præpositionem substituit hoc modo : πρὸς τὸ πρόσφορον τῆς ἱστορίας.

VARIORUM.

(r) Τὸν τῇδε κατέστρεψε βίον. Mortuus est Justinianus imp. die 14 mensis Novembris anni 565, cum imperasset annos triginta octo, menses septem, et dies tredecim, inquit Ant. Pagi, ad eundem annum, n. 3. De moribus ejus hæc Zonaras : Fuit aditu facillimus, ad pœnam irrogandam æque promptus atque ad crimina audienda : pecuniam et temere profudit, et per fas ac nefas comparavit, aliam in ædificia, aliam ad exsequenda consilia sua, aliam in rem bellicam et contentiones eorum qui voluntati ipsius adversabantur, insumendo. Ita factum ut, cum pecunia semper egeret, eam rationibus parum

honestis compararet, ac gratiam haberet iis qui colligendi vias argenti ostenderent, etc. Baronius, mendose Suidæ Lexico deceptus, Justinianum analphabetum dixit : cum fuerit e contra in liberalibus litteris, et in constitutionibus ecclesiasticis (quarum corpus e canonibus, aut e receptis moribus hausit) exercitatissimus. Hoc nomine culpandus, quod in extrema ætate lapsus sit in hæresin Aphthartodocitarum, quæ Christi corpus ex ipsa divinitatis conjunctione incorruptum asserebat. Ex qua tamen paulo ante mortem eum resipuisse docet Baronius.

VI. Quomodo post Anastasium Gregorius episcopus factus sit, et de moribus ejusdem.

VII. Quomodo Persarmeni Romanis sese tradiderunt, unde bellum exortum est Romanos inter ac Persas.

VIII. De Marciano magistro militum et de Nisibis obsidione.

IX. Quomodo Chosroes, cum Addarmanem duce contra Romanos misisset, qui illos magnis cladibus affecit, ipse Nisibim perrexit.

X. De expugnatione Apameæ et Daras.

XI. Quomodo cum Justinus in dementia incidisset, Tiberius reipublicæ curam suscepit.

XII. Quomodo Trajanus legatus ad Chosroem missus, res Romanorum restituit.

XIII. De nuncupatione imperatoris Tiberii, et de moribus ejusdem.

XIV. Quomodo imperator Tiberius, collectis ingentibus copiis, et Justiniano duce contra Chosroem misso, eum ex Romanorum finibus expulit.

XV. Quomodo Chosroes cladem suam ægre ferens, ex hac luce migravit: et filius ejus Hormisdas ei in regnum successit.

XVI. Quinam eo tempore majorum Ecclesiarum fuerint episcopi.

XVII. De terræmotu qui Tiberii temporibus contigit Antiochiæ.

XVIII. De motu adversus sceleratum Anatolium.

XIX. De Mauricii ducatu, deque ejus virtutibus.

XX. Quomodo Mauricius Tachosroem et Addarmanem Persarum duces devicerit.

XXI. De signis quæ Mauricio imperium portenderunt.

XXII. De nuncupatione Mauricii et Augustæ.

XXIII. Computatio temporis a Justino juniore usque ad Mauricium.

XXIV. De continua serie historiarum, quæ ad nostra usque tempora servata est.

Γ'. Ὡς μετὰ Ἀναστάσιον Γρηγόριος ἐπίσκοπος γέγονε, καὶ περὶ τοῦ τρόπου αὐτοῦ.

Ζ'. Ὡς οἱ λεγόμενοι Ἀρμένιοι Πέρσαι τοῖς Χριστιανοῖς προσεχώρησαν, διόπερ' ὁ πρὸς Πέρσας ἀνερρύγη πόλεμος.

Η'. Περὶ Μαρκιανοῦ στρατηγοῦ, καὶ τῆς πολιορκίας Νισίθειας.

Θ'. Ὡς ὁ Χοσρόης Ἀδδαρμάνην στρατηγὸν κατὰ Ῥωμαίων ἐξαποστείλας, πολλὰ κακὰ τούτοις διέθεντα, πρὸς Νίσιθιν αὐτὸς ἀπῆλθεν.

Ι'. Περὶ τῆς ἀλώσεως Ἀπαμείας καὶ τοῦ Δάρας.

ΙΑ'. Ὡς ὁ βασιλεὺς Ἰουστίνος φρενίτιδι νόσῳ ἐάλω. Τιθέριος δὲ τὴν φροντίδα τῶν ὅλων ἀνεδέξατο.

ΙΒ'. Ὡς Τραϊανὸς διαπρεσβευσάμενος πρὸς Χοσρόην, τὰ τῶν Ῥωμαίων ἐπηνώρθωσε πράγματα.

ΙΓ'. Περὶ τῆς εἰς τὴν βασιλείαν ἀναρρήσεως Τιβερίου, καὶ τοῦ ἡθους αὐτοῦ.

ΙΔ'. Ὡς ὁ βασιλεὺς Τιθέριος στρατὸν πολὺν ἀγείρας κατὰ Χοσρόου, καὶ στρατηγὸν Ἰουστινιανὸν ἐξαποστείλας, τοῦτον ἐκ τῆς Ῥωμαίων γῆς ἀπῆλασεν.

ΙΕ'. Ὅτι Χοσρόης δυσθημήσας διὰ τὴν ἥτταν ἐτελεύτησεν· ὁ δὲ Υἱὸς αὐτοῦ Ὁρμίσδας τῆς τῶν Περσῶν ἀρχῆς ἀντελάβετο.

ΙΣ'. Τίνες ἐπίσκοποι τὸ τηνικαῦτα τῶν μεγάλων ἦσαν παροικίων.

ΙΖ'. Περὶ τοῦ γεγονότος ἐπὶ Τιβερίου ἐν Ἀντιοχείᾳ σεισμοῦ.

ΙΗ'. Περὶ τῆς ἐπαναστάσεως, τῆς κατὰ τὸν ἐναγῆ Ἀνατόλιον.

ΙΘ'. Περὶ τῆς στρατηγίας Μαυρικίου, καὶ τῶν ἀρετῶν αὐτοῦ.

Κ'. Ὡς τὸν Χοσρόην καὶ Ἀδδαρμάνην τοὺς Περσῶν στρατηγοὺς ἐνίκησε Μαυρίκιος.

ΚΑ'. Περὶ τῶν μηνυσάντων σημείων τὴν βασιλείαν Μαυρικίῳ.

ΚΒ'. Περὶ τῆς ἀναγορεύσεως Μαυρικίου καὶ Ἀυγούστης.

ΚΓ'. Περὶ χρόνων ἀναγραφῆς ἀπὸ Ἰουστίνου τοῦ νέου μέχρι Μαυρικίου.

ΚΔ'. Περὶ τῆς καθ' εἰρμὸν ἱστορίας μέχρις ἡμῶν σωζομένης.

425 CAPUT PRIMUM

De electione imperatoris Justinii, et de ejus moribus.

Hunc igitur in modum Justinianus, cum cuncta tumultu ac perturbationibus implevisset, et pro his factis congruam mercedem sub exitum vitæ retulisset, ad parata apud inferos supplicia migravit. Justinus vero, sororis ejus filius, cum imperialis palatii custodiam gereret, quem Romani curo-

VALESH ANNOTATIONES.

(17) *Ὁν κουροπαλάτην.* De officio europalatae multa jam dicta sunt a multis, quæ hic repetere superfluum est. Illud duntaxat admonebimus, europalatem cum aurea virga semper prævisse, quoties imperator in publicum procederet. Docet id Cassiodorus in formula curæ palatii, his verbis. *Considera qua gratificatione tracteris, ut aurea virga*

D

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Περὶ τῆς Ἰουστίνου ἀναρρήσεως, καὶ τοῦ τρόπου αὐτοῦ.

Οὕτω μὲν δὴ Ἰουστινιανὸς ἀπαξάπαντα ταραχῶν καὶ θορύβων πληρώσας, καὶ τὰ πείχαιρα τούτων πρὸς τῷ τέρματι τοῦ βίου κομισάμενος, ἐς τὰ κατώτατα μετεχώρησε δικαιοτήρια. Ὁ δὲ γε Ἰουστίνος, ἀδελφιδούς μὲν οἱ καθεστώς, τὴν δὲ φυλακὴν τῆς αὐλῆς ἐμπεπιστευμένος, ὃν κουροπαλάτην (17) ἢ Ῥω-

decoratus, inter obsequia numerosa, ante pedes regios primus videaris incedere. Ita certe Corippus in lib. II *De laudibus Justinii minoris*, cap. 7, ubi Justinii processum ad circum describit.

— — — *Tunc ordine longo
Incedunt summi procures, fulgensque senatus.
Ipse inter primos vultu præclarus honoro,*

μαίων λέγει φωνή, μετ' αὐτὸν τὴν ἀλουργίδα περιβάλλεται· οὔτε τὴν ἀποθίωσιν Ἰουστινιανοῦ, οὔτε τὴν ἀνάρρησιν Ἰουστίνου τινὸς ἐγνωκότος, πλὴν τῶν ἀμφ' αὐτὸν, μέχρις οὗ κατὰ τὴν ἱπποδρομίαν ἐφάνη τὰ νόμιμα τῆς βασιλείας δράσων τε καὶ πεισόμενος. Ὡς δ' οὖν ταῦτα γέγονε, μηδεὶς παντάπασιν νεωτερισθέντος, ἐπανῆκε μὲν κατὰ τὴν αὐλήν. Πρώτην δὲ ποιεῖται κέλευσιν, τοὺς ἀπανταχῇ συνειλεγμένους ἱερέας (18) ἀφιεῖσαν πρὸς τοὺς οἰκείους θρόνους, ἐφ' ᾧ τὰ εἰωθότα θρησκεύειν, μηδεὶς περὶ τὴν πίστιν καινουργουμένου. Καὶ τοῦτο μὲν ἀξιόλογον αὐτῷ ἐπράχθη. Ἦν δέ γε τὸν βίον ἐκδεδητημένος, καὶ τρυφαῖς ἀτεχνῶς καὶ ἡδοναῖς ἐκτόποις ἐγκαλινοῦμενος· ἀλλοτριῶν τε χρημάτων διάπυρος ἐραστής, ὥς πάντα κέρδους ἀθέσμου ἀπεμπολεῖν, μηδὲ ἐπὶ ταῖς ἱερωσύναις τὸ θεῖον εὐλαβούμενος, ἃς τοῖς προστυχούσιν ἐπιπρασκεν, ὧν οὖς καὶ ταύτας ἀναφανδὸν τιθέμενος. Θράσσει δὲ καὶ δελία ταῖς κακίαις (19) κρατούμενος, πρῶτον Ἰουστίνον προσγενῆ (20) τυγχάνοντα, καὶ πολὺ κλέος παρὰ πᾶσιν ἔχοντα, περὶ τε ἐμπειρίαν πολέμων καὶ τὰς ἄλλας ἀξιώσεις, μετὰ πεμπτον ποιεῖται, ἀμφὶ τὸν Ἰστρον τὰς διατριβὰς ποιούμενον, καὶ τὰς τῶν Ἀδάρων διαβάσεις ἀνείργοντα. Ἐθνος οἱ Ἀθαροὶ τῶν Ἀμαξοβίων, τῶν ὑπὲρ τὸν Καύκασον τὰ ἐπέκεινα πεδία νεμομένων, οἱ τοὺς γειτνιῶντας Τούρκους πεφευγότες (21), ἐπεὶ κακῶς πρὸς αὐτῶν ἐπεπόνθησαν, ἐπὶ τὸν Βόσπορον ἀφίκοντο. Καὶ τὴν ἡῖδνα τοῦ Εὐξείνου καλουμένου Πόντου καταλιπόντες, ἐνθα συχνὰ μὲν ἔθνη βαρβαρικά· ἐξωκίσθησαν δὲ καὶ ὑπὸ Ῥωμαίων πόλεις τε καὶ στρατόπεδα, καὶ τινες προσορμίσεις (22), ἧ στρατιωτῶν ἀπομάχων γινόμενων, ἧ καὶ ἀποικιῶν πρὸς τῶν βασιλέων στελλομένων, τὴν πόρευσιν ἐποιοῦντο, πᾶσι τοῖς ἐν ποσὶ

A palaten vocant, statim post illius obitum purpuram sumpsit, cum nec obitum Justiniani, nec electionem Justini quisquam adhuc nosset, præter ejus familiares, donec in circensi spectaculo apparuit, ea quæ imperatoris sunt acturus simul et suscepturus. Quibus peractis, cum nihil prorsus tentatum esset, ipse quidem in palatium regressus est. Primum vero edictum promulgavit, quo universi qui ubique congregati erant episcopi, ad suas sedes dimittentur, ut consueto more divino cultui inservirent, nulla re circa fidem innovata. **426** Et hoc quidem ejus factum magnopere laudandum est. Sed quod ad vitam ejus ac mores attinet, mollis fuit ac dissolutus, et deliciis ac fœdis voluptatibus addictus. Ad hæc alienæ pecuniæ tam vehementi cupiditate flagrabat, ut iniqui quæstus causa cuncta divenderet; ac ne in sacerdotiis quidem divinum numen revereretur, quæ obviis quibusque pretio vendebat, venalia hæc etiam publice proponens. Cumque duobus contrariis vitiis, audacia et ignavia implicatus teneretur, primum quidem Justinum cognatum suum ad se evocavit, qui in magna gloria apud omnes erat, tum ob peritiam rei militaris, tum ob reliquas quas gesserat dignitates. Is tum ad Danubium morabatur, et Abaros a transitu fluminis arcebat. Sunt autem Abari, Scytharum gens in plaustris degentium, qui campos ultra Caucasum sitos incolebant. Hi cum a Turcis, finitimis suis, gravi detrimento affecti essent, relictis ædibus suis, universi cum uxoribus ac liberis ad Bosporum venerunt. Deinde relictis littoribus Euxini Ponti, ubi multæ quidem barbaræ habitant gentes; urbes vero et castra ac stationes quædam a Romanis conditæ

VALESH ANNOTATIONES.

*Fratris in obsequium gaudens Marcellus abibat.
Dispositorque novus sacræ Baduarius aulæ,
Successor soceri, factus mox Curopalates.*

De hac aurea virga quæ imperatoribus Romanis præferri consueverat, loquitur Paulus silentiarius in descriptione templi Sanctæ Sophiæ, haud procul ab initio.

— — — Ὅρνύμενος γὰρ

Ὡς θέμις οὐκ ἀνέμιμνε συνέμπορον ἀσπιδιώτην,
Ὁς χρυσοῦν τινα ῥάβδον, ἀεὶ προκέλευθον ἀνάκτων.

Neque enim assentior doctissimo viro, qui aureas secures interpretatus est. Ac primum quidem hæc dignitas levis fuit, quippe quæ erat sub dispositione Castrensium sacri palatii. Postea vero summa palatii dignitas haberi cœpit, ex quo Justinus Justiniani nepos eam gessit. Fuit autem civilis hæc dignitas, non militaris, ut putavit Alemannus, qui curopalatem cum comite excubitorum confudit in Notis ad Procopii ἀνέκδοτα.

(18) *Τοὺς ἀπανταχῇ συνειλεγμένους ἱερέας.* Nicephorus in cap. 33 lib. xvii, hæc Evagrii verba accepit de episcopis, qui pro rectæ fidei defensione varia in loca relegati fuerant a Justiniano. Sed verbum illud συνειλεγμένους hanc interpretationem ferre non potest. Itaque Christophoronus hunc locum interpretari maluit de episcopis qui ex omnibus locis in unum congregati erant Constantino- poli. Sed neque hanc interpretationem probare possum, cum Evagrius episcopos illos non dicat collectos fuisse Constantinopoli, sed ἀπανταχῇ, id est omnibus in locis.

(19) *Ταῖς κακίαις.* Deesse videtur aliquod vocabulum, quod suppleri potest hoc modo, *ταῖς ἐναντιωτάταις κακίαις.* Atque ita legisse videtur Christophoronus.

(20) *Ἰουστίνον προσγενῆ.* Fuit hic Justinus Germani patritii filius, consobrinus imperatoris Justiniani, ut scribit Joannes Biclariensis in *Chronico*. Germanus quidem, et Justinus junior cognati erant. Nam Germanus nepos erat Justiniani ex fratre. Justinus vero imperator filius erat Vigilantiæ sororis Justiniani. Cæterum hic Justinus Germani filius consulatum gesserat anno Christi 540. Eundem Justinianus imperator magistrum militum per Colchidem et Armeniam in locum Martini creaverat, ut scribit Agathias in lib. iv; postea vero eundem magistrum militum fecit per Thracias, ut docet Menander Protector in lib. i *Historiæ*, pag. 99.

(21) *Τοὺς γειτνιῶντας Τούρκους πεφευγότες,* Qualiter Abares isti a Turcis superati in Europam se receperint, refert Theophylactus Simocatta in lib. vii, cap. 7.

(22) *Καὶ τινες πρὸς ὁρμήσεις.* Apud Nicephorum in cap. 34 lib. xvii, et in codice Telleriano scribitur una voce *προσορμίσεις*, quod magis probo. Totum vero hunc locum ita scribendum existimo: *Ἐνθα συχνὰ μὲν ἔθνη βαρβαρικά ἐξωκίσθησαν· ὥκίσθησαν δὲ καὶ ὑπὸ Ῥωμαίων πόλεις τε καὶ στρατόπεδα, etc.* Id est: *Ubi multæ quidem barbaræ gentes relictis sedibus suis habitant; urbes vero et castra et stationes a Romanis condita sunt.*

sunt, cum aut milites veterani, aut coloni ab imperatoribus eo deducti essent; ulterius progressi sunt, cum omnibus barbaris qui in itinere occurrerent, depugnantes Tandem vero cum ad ripas Danubii pervenissent, legatos ad Justinum miserunt. Ex his igitur locis accersitus est Justinus, tanquam accepturus ea quæ inter ipsum atque imperatorem Justinum pacta fuerant. Nam cum ambo sæculari fastu ac potentia inter se pares essent, et ad utrumque ex æquo imperium propendere videretur, post multas disceptationes id inter ipsos convenerat, ut is qui ad imperium pervenisset, alteri proximum locum concederet. Quo scilicet in secundo imperii gradu constitutus, primas præ reliquis omnibus ferret.

427 CAP. II.

De cæde Justinii cognati imperatoris.

Igitur imperator Justinus Justinum, in speciem quidem summa cum humanitate ac benevolentia excepit. Mox varias subinde causas comminiscens, paulatim satellites ei detraxit ac domesticos et corporis custodes: vetuitque ne ad ipsum visendum procederet: ipse enim sedebat domi. Tandem vero, jussu imperatoris Justinii, in magnam civitatem Alexandriam amandatus est, atque illic nocte intempesta cum in lecto decumberet, miserandum in modum interfectus est: ob benevolentiam in rempublicam et ob res præclare in bello gestas, hanc mercedem referens. Nec prius Justinus imperator et conjux ejus Sophia furorem suum remiserunt, aut conceptam adversus Justinum iram expleverunt, quam Justinii caput præcisum vidissent, ac pedibus suis proculcassent.

VALESII ANNOTATIONES.

(23) *Προς Ἰουστινιανὸν ἐπρεσβεύσαντο.* Justiniani Augusti temporibus Abares in Europam transgressi, primum Romanis innotuerunt, ut tradit Theophylactus Simocatta in libro septimo, capite octavo: cum enim ad loca Scythiæ ac Mæsiæ pervenissent, legatos ad Justinianum miserunt anno tricesimo primo imperii Justiniani, ut scribit Theophanes in *Chronico* et Anastasius bibliothecarius. Victor tamen Thunonensis hanc legationem paulo serius commemorat. Post consulatum Basilii viri clarissimi anno 25, *Justinianus princeps legatos gentis Abarorum, unde venerant, facit.* Hic erat annus tricesimus sextus imperii Justiniani. De eadem Abarum legatione ad Justinianum videndus est Menander Protector in lib. 1 *Historiæ*, pag. 99 editionis Regiæ, ubi eam legationem luculente describit, et Victoris Thunonensis sententiam confirmat. Ait enim Justinianum non multo post e vivis abiisse. — Ait Valesius in interpretatione Abarum legatos ad Justinum venisse. Idemque in notis ad excerpta Menandri Protectoris observat, hanc Abarum legationem introductam esse die vii post inaugurationem Justinii. Erant ergo duæ Abarum legationes, de quarum priori agit Theophanes.

(24) *Τὰς τε παρ' αὐτοῦ προόδους.* Nicephorus hoc loco præpositionem sustulit. Sic enim hunc Evagrii locum expressit: Καὶ τὰς αὐτοῦ προόδους ἀνεῖργε. Malim tamen in Evagrio scribere τὰς τε παρ' αὐτὸν προόδους εἰργων. Quam lectionem in versione mea secutus sum.

(25) *Καθῆστο γὰρ οἱ.* Nicephorus quidem et Christophorus hæc Evagrii verba de Justino Justinii imperatoris consobрино intellexerunt: ego vero de Justino ipso imperatore malim accipere. Hic enim cum æger esset, ut plurimum sedebat

Α βαρβάρους ἀνταγωνιζόμενοι, μέχρις οὗ τὰς ἡμέρας τοῦ Ἰστρου κατειλήφασιν, καὶ πρὸς Ἰουστινιανὸν ἐπρεσβεύσαντο (23). Ἐντεῦθεν ὁ Ἰουστίνος μετεπέμφθη οἷα δῆθεν ὀφείλων τῶν συγκειμένων αὐτῷ τε καὶ τῷ αὐτοκράτορι Ἰουστίνῳ ἀπολαῦσαι. Ἐπεὶ γὰρ ἄμφω παραπλησίω καθεστηκῆτην ταῖς τοῦ βίου φαντασίαις, καὶ ἐπ' ἄμφω ἡ βασιλεία ἐπῆώρητο, συνήτην μετὰ πολλὰ τὰ ἀμφίλογα, ὥστε τὸν ἐς τὴν βασιλείαν παριόντα, τὴν δευτέραν χώραν θατέρῳ δοῦναι, ἢ ἐκ τῶν δευτερείων τῆς βασιλείας τὰ πρωτεῖα τῶν ἄλλων ἀποφέρειτο.

B

ΚΕΦΑΛ. Β'.

Περὶ τῆς Ἰουστίνου τοῦ ἀνεψίου αὐτοῦ ἀναιρέσεως.

Μετὰ πολλῆς τοιγαροῦν τῆς ἐξωθεν φιλοφροσύνης ὁ Ἰουστίνος τὸν Ἰουστίνον δεξιωσάμενος, καὶ κατὰ δορυφόρους καὶ σωματοφύλακας παραιρούμενος, τὰς τε παρ' αὐτοῦ προόδους (24) εἰργων, καθῆστο οἷοι (25), ἐς τὴν Ἀλεξάνδρου μεγάλην Ἰουστίνου κελεύσασιν ἐσοικίζεται (26) πόλιν· αὐτοῦ τε δειλαίως ἀναιρεῖται πόρρω τῶν νυκτῶν, ἔτι κλινοπετῆς ὑπάρχων, ταύτην ἀμοιβὴν τῆς ἐς τὸ πολίτευμα εὐνοίας, καὶ τῶν ἐς τοὺς πολέμους ἀνδραγαθημάτων κομισάμενος. Καὶ οὐ πρότερον ἀνείσαν τοῦ θυμοῦ, ἢ τῆς ζεούσης μήνιδος ἐνεφορήθησαν, μέχρις οὗ τὴν κεφαλὴν ἀποτμηθεῖσαν αὐτὸς τε, καὶ ἡ τούτου συνοικὴ Σοφία ἐθεάσαντο, καὶ τοῖς ποσὶν ἐξελάχτισαν.

C

domi, et consobrinum suum Justinum ad se venterat accedere. Certe Cedrenus ac Zonara id quod dixi de Justino testantur. Cedrenus enim ita scribit: Οὗτος ὁ Ἰουστίνος συνεχῶς νοσηλεύμενος καὶ σκοτοδινίων, καὶ μὴ δυνάμενος προέρχεσθαι, etc.

(26) *Ἐς τὴν Ἀλεξάνδρου μεγάλην ἐσοικίζεται.* Mallem legere ἐξοικίζεται. Nicephorus legit ἐξωκίσθησαν, et Evagrii locum intelligit de barbaris qui eo adducti fuerant a Romanis. Cæterum hic Justinus Augustalis est: dux Alexandriæ factus est a Justino imperatore anno sexto imperii ipsius Justinii, ut scribit Theophanes ac Cedrenus. Cedreni verba sunt hæc: Ἀκούσας δὲ Ἰουστίνος, ὅτι ὁ ἀνεψίος αὐτοῦ Αὐγουστός, ὃς ἦν δούξ Ἀλεξανδρείας, συσκευὴν μελετᾷ κατὰ τοῦ βασιλέως, πέμψας αὐτὸν ἀπεκεφάλισε. Scribe δὲ ἦν Αὐγουστάλιος καὶ δούξ Ἀλεξανδρείας, quemadmodum legitur apud Theophanem. Duæ enim istæ dignitates, Augustalis ac ducis, licet distinctæ essent, interdum tamen uni eidemque simul tribuebantur ab imperatoribus, ut multis exemplis probari potest. Porro hæc dignitas Justino delata est ab imperatore, non ut illum ornaret, sed potius ut procul ab regia eum amandaret. Itaque custodiæ loco fuit urbs Alexandria. Quare Theophanes in *Chronico* scribit Justinum Augustum, consobrinum suum Justinum quasi captivum detinuisse Alexandriæ: Ἀκούσας δὲ Ἰουστίνος ὁ βασιλεὺς περὶ τοῦ ἀνεψίου αὐτοῦ, ὃν εἶχεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Αὐγουστάλιον, etc. Cæterum Joannes Biclariensis in *Chronico*, Justinii hujus cædem refert anno secundo imperii Justinii junioris: eodem scilicet anno quo Ætherius et Addæus capitali supplicio affecti sunt. Idque cum Evagrii narratione magis consentit.

D

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

A

CAP. III.

Περὶ τῶν ἀλιτηρίων Ἀδδαίου καὶ Αἰθερίου.

Οὐ μετ' οὐ πολὺ δὲ (27) καὶ Αἰθέριον καὶ Ἀδδαῖον, τῆς μὲν συγκλήτου βουλῆς (28) καθεστῶτε, μέγала δὲ καὶ πρωτεῖα παρ' Ἰουστινιανῷ ἐσχηκότε, ἐς κριτήριον ἐπὶ καθοσιώσει ἐκδέδωκεν. Ὡν ὁ μὲν Αἰθέριος συγκατετίθετο φαρμάκοις βουληθεὶς τὸν βασιλέα διαχρήσασθαι, τῆς τοιαύτης κοινωνὸν ἐγχειρήσεως, καὶ ἐν πᾶσιν συνερχόν ἔχειν εἰπὼν τὸν Ἀδδαῖον. Ὁ δὲ, ὄρκοις δεινοῖς διώμνυτο μηδὲν τούτων παντάπασιν εἰδέναι. Ἀμφω δ' οὖν τὰς κεφαλὰς ἀπετμήθητην. Παρ' αὐτὴν τὴν ἐκτομὴν τῆς κεφαλῆς Ἀδδαίου φήσαντος, ἐν τούτοις μὲν συκοφαντηθῆναι, δίκαια δὲ πάσχειν πρὸς τῆς ἐφόρου τῶν ὁπωσοῦν δρωμένων δίκης. Αὐτὸν γὰρ γοητεία τὸν Θεόδοτον ὑπαρχόν τῆς αὐλῆς ἀνελεῖν. Ἐγὼ δὲ εἰ μὲν ταῦθ' οὕτως ἔχοι, οὐκ ἔχω λέγειν. Ἀμφω δὲ ἀλιτηρίω ἦσθη. Ὁ μὲν Ἀδδαῖος παιδομανῶν· Αἰθέριος δὲ διὰ πάσης ἰῶν συκοφαντίας, καὶ τὰς τε τῶν ζώντων, τῶν τε τελευτώντων τὰς οὐσίας ληϊζόμενος ὀνόματι τῆς βασιλικῆς οἰκίας (29), ἥς ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ προϋστῆκει. Καὶ ταῦτα μὲν ἔλξηεν ὧδε.

viventium, quam mortuorum bona diripuit nomine imperialis domus, cujus curator erat regnante Justiniano. Atque hæc quidem istiusmodi exitum habuerunt.

ΚΕΦΑΛ. Δ'.

CAP. IV.

Περὶ τοῦ προγράμματος τῆς πίστεως ἡμῶν, ὅπερ Ἰουστίνος τοῖς ἀπανταχοῦ Χριστιανοῖς ἔγραψε.

Γράφει δὲ ὁ Ἰουστίνος τοῖς ἐκασταχοῦ Χριστιανοῖς πρόγραμμα, αὐτοῖς ὀνόμασι τοῦτο· Ἐν ὀνόματι τοῦ Δεσπότου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Φλάβιος Ἰουστίνος, πιστὸς ἐν Χριστῷ, Ἡμερος, Μέγιστος, Εὐεργέτης, Ἀλαμανικός, Γοθικός, Γερμανικός, Ἀντικός, Φραγκικός, Ἑρουλικός, Γηπαιδικός, Εὐσεβής, Εὐτυχής, Ἐνδοξός, Νικητής, Τροπαιῦχος, Ἀεισέβαστος, Αὐγουστος, Εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν, φησὶν ὁ Δεσπότης Χριστὸς, ὁ ἀλη-

De sceleratis hominibus, Addæo atque Ætherio.

Haud multo post, Ætherium et Addæum, viros ordinis senatorii, qui apud imperatorem Justinianum plurimum potuerant, majestatis crimine accusatos, judicibus examinandos tradidit. Ex quibus, Ætherius quidem confessus est, se imperatorem veneno interficere voluisse, ejusque facinoris et omnium consiliorum suorum conscium ac participem fuisse Addæum. Addæus vero, gravi cum jurejurando affirmavit se earum rerum penitus ignarum esse. Ambo tamen capite truncati sunt. Et Addæus quidem, cum jam caput ipsi 428 amputandum esset, se hac quidem in re calumniam passum esse dixit, merito tamen se plecti a divina justitia, quæ omnia dispicit quæ geruntur. Se namque Theodorum præfectum prætorio magicis artibus interemisse. Ego vero, utrum hæc ita se habeant, certe affirmare non possum. Uterque tamen sceleratus fuit. Addæus quidem puerorum amoris supra modum deditus. Ætherius vero nullum calumniandi genus prætermisit, sed omnium tam

Edictum de fide, ad omnes ubique Christianos a Justino scriptum.

Scripsit porro idem Justinus ad omnes qui ubique sunt Christianos edictum in hæc verba: In nomine Domini Jesu Christi Dei nostri, imperator Cæsar Flavius Justinus, fidelis in Christo, Clemens, Maximus, Beneficus, Alamannicus, Gothicus, Germanicus, Anticus, Francicus, Erulicus, Gepidicus, Pius, Felix, Gloriosus, Victor ac Triumphator, semper Augustus. « Pacem meam do vobis, » ait Dominus Christus, verus Deus noster. « Pacem meam

VALESH ANNOTATIONES.

(27) Οὐ μετ' οὐ πολὺ δέ. Expungenda est prior particula negativa, utpote prorsus superflua.

(28) Τῆς μὲν συγκλήτου βουλῆς. Joannes Biclariensis in Chronico: Anno secundo, inquit, memorati principis, in regia urbe Ætherius et Addæus patritii, dum Justino mortem vellent veneno potius quam ferro per medicos inferre, detecti, capitali sententia puniri jussi; prior a feris devoratus, secundus incendiis concrematus interiit. Nescio an Joannes Biclariensis patritios dixerit pro senatoribus, magnum tamen discrimen est inter patritiam ac senatoriam dignitatem. De eodem Ætherio et Addæo Eustathius, in Vita Eutychii patriarchæ Constantinopolitani, ita scribit: Qua quidem die (*) id est tertia Octobris, et illi qui viro sancto insidias struxerant atque in exilium ejecerant, Ætherius et Addæus, quorum hic quidem urbis præfectus erat, ille autem Antiochiæ curator, mortui sunt, etc.

(29) Ὀνόματι τῆς βασιλικῆς οἰκίας. Intelligit domum Antiochi cujus curator fuerat Ætherius, ut testatur Eustathius in loco quem paulo ante citavi:

Ille autem Antiochiæ curator. Græca Eustathii, ni fallor, sic habent: ὁ δὲ ἐπίτροπος τῆς Ἀντιόχου. Id est, Ætherius vero curator domus Antiochi. Hujus domus mentionem facit idem Eustathius, ubi quæ ratione Eutychius ex urbe regia ejectus sit, describit: Dicebant enim quidam graves viri, si e sacro templo exiret, fore ut interficeretur. Quosdam enim armatos, atque in Antiochi prædio collocatos, eo consilio foris eum expectare. Ejusdem domus regię meminit Theophylactus in lib. iii, cap. 3. Multæ hujusmodi domus erant Constantinopoli, ut domus Placidie, domus Flaccille, domus Hormisdæ, et aliæ plures ad principem pertinentes: quarum singulæ suum curatorem habebant, qui domum illam seu palatium, omnesque illius redditus administrabat. Hi curæ palatiorum dicuntur in Notitia imperii Romani, sub dispositione Castrensium sacri palatii. Tunc vero summa erat dignitas horum Curatorum, qui gloriosissimi et magnificentissimi dicebantur, ut docet Constitutio Tiberii Augusti de domibus imperialibus.

VARIORUM.

(*) Loquitur Eustathius de die tertia mensis Octobris anni quingentesimi septuagesimi septimi, qua Eutychius restitutus est in episcopatum Constantinopolitanum, et in quam Dominica eo anno cadebat.

Theophanes autem Ætherium et Addæum anno Chr. 566 interfectos esse docet. (Ant. PAGI, ad ann. 567, n. 3.)

relinquo vobis, idem Christus universis hominibus prædicat. Istud porro nihil aliud sibi vult, quam ut omnes qui in ipsum credunt, in unam eandemque Ecclesiam convenient, et in recta quidem Christianorum fide inde inter se consentiant, aver-sentur autem eos qui contraria dicunt aut sentiunt. Prima enim salus cunctis hominibus est constituta, rectæ fidei confessio. Quocirca nos quoque evangelica præcepta et sacrum Symbolum sive doctrinam sanctorum Patrum sectantes, cunctos hortamur ut ad unam eandemque Ecclesiam ac sententiam se conferant: credentes in Patrem et Filium ac Spiritum sanctum, Trinitatem consubstantiali, unam Deitatem, seu naturam ac substantiam et verbo et re ipsa: unam item vim et potentiam et operationem in tribus subsistentiis sive personis credentes: in quas baptizati sumus, in quas credimus, et quibus conjuncti sumus. Unitatem enim in Trinitate, et Trinitatem in unitate adoramus, quæ admirabilem habet tum divisionem, tum unionem. Unitatem quidem quantum ad Deitatem sive substantiam: Trinitatem vero quantum ad proprietates sive subsistentias vel personas. Dividitur enim indivise, **429** ut ita dicamus, et conjungitur divise. Unum enim est in tribus, Deitas scilicet: et tres unum sunt, in quibus scilicet est Deitas, aut, ut accuratius loquamur, quæ sunt ipsamet Deitas, Deum Patrem, Deum Filium, Deum Spiritum sanctum, quando singulæ personæ seorsum considerantur, mentis scilicet acie ea quæ inseparabilia sunt separante. Deum unum tres personas, simul intellectas, ob eundem motum eandemque naturam. Quippe et unum Deum confiteri oportet, et tres subsistentias, sive proprietates prædicare. Confitemur vero ipsum unigenitum Filium Dei Deum Verbum, qui ante sæcula et sine tempore ex Patre genitus est, non autem factus: in extremis diebus propter nos et propter nostram salutem e cælo descendisse, et incarnatum esse ex Spiritu sancto et ex Domina nostra, sancta et gloriosa Deipara ac semper virgine Maria, et ex illa genitum. Qui est Dominus noster Jesus Christus, unus e sancta Trinitate, qui cum Patre et sancto Spiritu glorificatur. Neque enim quartæ personæ adjectionem sacrosancta Trinitas accepit, postquam incarnatus est unus e sancta Trinitate, Deus Verbum: sed unus idemque est Dominus noster Jesus Christus, consubstantialis quidem Deo Patri quantum

A θινδς ἡμῶν Θεός. « Εἰρήνην τὴν ἐμὴν ἀφίημι ὑμῖν, » ὁ αὐτὸς κηρύττει πᾶσιν ἀνθρώποις. Οὐκ ἄλλο δὲ τοῦτο ἐστίν, ἢ τοὺς πιστεύοντας εἰς αὐτὸν, εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν Ἐκκλησίαν συντρέχειν· ὁμοφρονούντας μὲν περὶ τὴν ὀρθὴν τῶν Χριστιανῶν δόξαν, ἀποστρεφόμενους δὲ τοὺς τὰναντία λέγοντας ἢ δοξάζοντας. Πρώτη γὰρ σωτηρία καθέστηκε πᾶσιν ἀνθρώποις, ἡ τῆς ὀρθῆς πίστεως ὁμολογία. Διὸ καὶ ἡμεῖς τοῖς εὐαγγελικοῖς κατακολουθοῦντες παραγγέλμασι, καὶ τῷ ἁγίῳ Συμβόλῳ, ἤτοι μαθήματι τῶν ἁγίων Πατέρων, πρὸς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν Ἐκκλησίαν τε καὶ γνώμην προτρεπόμεθα πάντας συνελθεῖν· πιστεύοντας εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα, Τριάδα ὁμοούσιον, μίαν Θεότητα ἤτοι φύσιν καὶ οὐσίαν λόγῳ καὶ πράγματι, καὶ μίαν δύναμιν καὶ ἐξουσίαν καὶ ἐνέργειαν, ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν ἡγουν· προσώποις δοξάζοντες, εἰς ἃ βεβαπτίσμεθα, εἰς ἃ πεπιστεύκαμεν, καὶ οἷς συντετάγμεθα. Μονάδα γὰρ ἐν Τριάδι, καὶ Τριάδα ἐν μονάδι προσκυνούμεν, παράδοξον ἔχουσιν καὶ τὴν διαίρεσιν, καὶ τὴν ἑνωσιν. Μονάδα μὲν κατὰ τὴν οὐσίαν ἡγουν Θεότητα· Τριάδα δὲ κατὰ τὰς ιδιότητας ἡγουν ὑποστάσεις, ἤτοι πρόσωπα. Διαιρεῖται γὰρ ἀδιαιρέτως, ἴν' οὕτως εἴπωμεν, καὶ συνάπτεται διηρημένως. Ἐν γὰρ ἐν τρισὶν ἡ Θεότης, καὶ τὰ τρία ἐν, τὰ ἐν οἷς ἡ Θεότης, ἢ τό γε ἀκριθέστερον εἰπεῖν, ἃ ἡ Θεότης· Θεὸν τὸν Πατέρα, Θεὸν τὸν Υἱὸν, Θεὸν τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ὅταν ἕκαστον πρόσωπον καθ' ἑαυτὸ θεωρῇται· τοῦ νοῦ χωρίζοντος τὰ ἀχώριστα· Θεὸν τὰ τρία μετ' ἀλλήλων νοούμενα· τῷ αὐτῷ τῆς κινήσεως καὶ τῆς φύσεως, ἐπειδὴ χρὴ καὶ τὸν ἕνα Θεὸν ὁμολογεῖν, καὶ τὰς τρεῖς ὑποστάσεις ἡγουν ιδιότητας κηρύττειν. Ὁμολογοῦμεν δὲ αὐτὸν, τὸν μονογενῆ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν Θεὸν Λόγον τὸν πρὸ αἰώνων καὶ ἀχρόνως ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα, ἐπ' ἐσχάτων δὲ τῶν ἡμερῶν δι' ἡμᾶς καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος ἁγίου, καὶ τῆς Δεσποίνης ἡμῶν τῆς ἁγίας ἐνδόξου Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, καὶ γεννηθέντα ἐξ αὐτῆς, ὃς ἐστίν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ εἰς τῆς ἁγίας Τριάδος, συνδοξαζόμενος τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι (50). Οὐδὲ γὰρ τετάρτου προσώπου προσθήκην ἐπέδεξατο ἡ ἁγία Τριάς, καὶ σαρκωθέντος τοῦ ἑνὸς τῆς ἁγίας Τριάδος Θεοῦ Λόγου· ἀλλ' ἐστίν εἷς καὶ ὁ αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ὁμοούσιος τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα, καὶ ὁμοούσιος ἡμῖν ὁ αὐτὸς κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα· παθητὸς σαρκί, καὶ ἀπαθὲς ὁ αὐτὸς ἐν θεότητι. Οὐ γὰρ ἄλλον τὸν Θεὸν Λόγον τὸν θαυμα-

VALESH ANNOTATIONES.

(50) "Ὁς ἐστὶ τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι. Apud Nicephorum in cap. 55, lib. xvii, ubi hoc Iustini imperatoris edictum de fide refertur, hic locus ita legitur: "Ὁς ἐστὶ τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι ἴσοι. Quam lectionem secutus est Christophorus. Sic enim vertit: *Qui est æqualis Patri et Spiritui sancto.* Atqui hoc loco non agitur de æqualitate Patris ac Filii: sed an Christus unus sit ex Trinitate. Rectius itaque hunc locum supplevi ex optimo codice Florentino in hunc modum.

"Ὁς ἐστίν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ εἰς τῆς ἁγίας Τριάδος, συνδοξαζόμενος τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι. Codex autem Tellerianus ita scriptum habet, ὃς ἐστὶν ἐν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι. [Sed Florentini codicis scriptura longe anteferenda est; quam confirmat Justinianus in edicto de fide, pag. 804 *Chronici Alexandrini*: Cujus edicti verba Justinus Junior in edictum suum transfudit.]

ουργήσαντα, καὶ ἄλλον τὸν παθόντα ἐπιστάμεθα· ἄλλ' ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν ὁμολογοῦμεν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον, σαρκωθέντα καὶ τελείως ἐνανθρωπήσαντα, καὶ ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ τὰ τε θαύματα, καὶ τὰ πάθη, ἅπερ ἐκουσίως ὑπέμεινε σαρκὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν. Οὐ γὰρ ἄνθρωπός τις ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν δέδωκεν· ἀλλ' αὐτὸς ὁ Θεὸς Λόγος ἀτρέπτως γενόμενος ἄνθρωπος, τὸ τε ἐκούσιον πάθος, καὶ τὸν θάνατον ὑπὲρ ἡμῶν σαρκὶ κατεδέξατο. Καὶ Θεὸν τοίνυν αὐτὸν ὁμολογοῦντες, οὐκ ἀθετοῦμεν τοῦ εἶναι αὐτὸν καὶ ἄνθρωπον· καὶ ἄνθρωπον αὐτὸν ὁμολογοῦντες, οὐκ ἀρνούμεθα τοῦ εἶναι αὐτὸν καὶ Θεόν. Ὅθεν ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν ἐξ ἐκατέρας φύσεως, θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος, σύνθετον ὁμολογοῦντες τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, σύγχυσιν τῇ ἐνώσει οὐκ ἐπείσάγομεν (31). Οὐ γὰρ ὅτι γέγονε καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπος, τὸ εἶναι Θεὸς ἀπολέσει· οὔτε μὴν ὅτι Θεὸς κατὰ φύσιν ἐστίν, καὶ τὴν πρὸς ἡμᾶς ὁμοίωσιν ἀπαράδεκτον ἔχει, καὶ τὸ ἄνθρωπος εἶναι παραιτήσεται. Μεμένηκε δὲ ὥσπερ ἐν ἀνθρωπότητι Θεός, οὕτω καὶ ἐν ὑπεροχῇ θεότητος ὢν, ἄνθρωπος, οὐδὲν ἤττον· ἅμφω δὲ ὢν ἐν ταυτῷ, καὶ εἰς Θεός τε ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπος ὁ Ἐμμανουήλ. Τὸν αὐτὸν δὲ ὁμολογοῦντες ἐν θεότητι τέλειον, καὶ ἀνθρωπότητι τέλειον, ἐξ ὧν καὶ συνετέθη, διαίρεσιν μὲν τὴν ἀνά μέρος, ἣ τομὴν οὐκ ἐπιφέρομεν τῇ μιᾷ αὐτοῦ συνθέτῳ ὑποστάσει· τὴν δὲ διαφορὰν τῶν φύσεων σημαίνομεν, οὐκ ἀναιρουμένην διὰ τὴν ἔνωσιν. Οὔτε γὰρ ἡ θεία φύσις εἰς τὴν ἀνθρωπίαν μετεβλήθη, οὔτε ἡ ἀνθρωπεία φύσις εἰς τὴν θείαν ἐτράπη. Νοουμένης δὲ μᾶλλον καὶ ὑπαρχούσης (32) ἐκατέρας ἐν τῷ τῆς ἰδίας φύσεως ὄρω τε καὶ λόγῳ πεπράχθαι φαμεν τὴν ἔνωσιν καθ' ὑπόστασιν. Ἡ δὲ καθ' ὑπόστασιν ἔνωσις δηλοῖ ὅτι ὁ Θεὸς Λόγος, τουτέστιν ἡ μία ὑπόστασις τῶν τριῶν τῆς θεότητος ὑποστάσεων, οὐ προϋποστάντι ἀνθρώπῳ ἠνώθη, ἀλλ' ἐν τῇ γαστρὶ τῆς Δεσποίνης ἡμῶν τῆς ἁγίας ἐνδόξου Θεοτόκου

A ad divinitatem, consubstantialis autem nobis quantum ad humanitatem : patibilis quidem carne, deitate vero impatibilis. Neque enim alium Deum Verbum qui miracula perpetravit, et alium qui passus est agnoscimus : sed unum eundemque confitemur Dominum nostrum Jesum Christum, Dei Verbum, incarnatum et perfecte hominem factum, et unius ejusdemque esse tum miracula, tum passiones, quas salutis nostræ causa, sua sponte in carne susinuit. Non enim homo aliquis seipsum tradidit pro nobis, sed ipsemet Deus Verbum, sine ulla conversione homo factus, spontaneam passionem ac mortem in carne pro nobis subiit. Itaque cum illum confitemur Deum, eundem quoque hominem esse non inficiamur : et cum illum hominem esse confitemur, non idcirco negamus eundem esse etiam Deum. Unde dum unum eundemque Dominum nostrum Jesum Christum ex utraque natura, deitate scilicet atque humanitate compositum profitemur, confusionem non superinducimus unitioni. Non enim eo quod perinde ac **430** nos homo factus est, Deus esse desinet : nec rursus eo quod natura Deus est, et similitudinis nostræ haudquaquam capax, homo esse recusabit. Quippe ut in humanitate Deus, sic in majestate Deitatis constitutus, manet nihilominus homo : utrumque simul existens unus, Deus scilicet atque homo, Emmanuel. Porro cum illum in divinitate perfectum, et perfectum in humanitate, ex quibus compositus est, confitemur, uni ejus compositæ personæ particularem divisionem aut sectionem non inferimus ; sed naturarum differentiam quæ per unionem nequaquam tollitur, indicamus. Nam nec divina natura in humanam mutata est, nec humana in divinam conversa. Sed utraque potius intellecta atque existente in propriæ naturæ definitione atque ratione, unionem factam esse dicimus secundum personam : unitio vero secundum personam id si-

VALESI ANNOTATIONES.

(31) Σύγχυσιν τῇ ἐνώσει οὐκ ἐπείσάγομεν. Male hunc locum interpretatur Christophorus hoc modo : *Non confusionem in unitatem introducimus. Nec rectius Musculus qui sic vertit : Unitatem non confundimus. Sed Musculum quidem haudquaquam miror, qui in hoc edicto Justinī ἔνωσιν perpetuo vertit unitatem gravi errore. Eundem errorem admisit vir doctus qui fragmenta Ephræmii Antiochensis episcopi in Latinum sermonem vertit, quæ leguntur in Bibliotheca Photii. Christophorus vero qui ἔνωσιν copulationem ubique interpretatur, cur hoc loco aliter interpretatus sit, equidem nescio. Joannes autem Langus interpretas Nicephori ita vertit : In unione confusionem non inducimus. Recte omnino, si modo syllabam addideris hoc modo : In unione. Unio enim licet hodie passim in scholis philosophorum ac Theologorum usurpetur, barbarum est vocabulum, cum pro unionem sumitur. Nam unio Latine unitatem significat, ut ex Tertulliano, Hieronymo, Prudentio, Simplicio papa, aliisque, probari potest. Proinde desinant Zoili quidam nos reprehendere, quod in epistola Alexandri episcopi Alexandrini, quæ refertur a Socrate in lib. 1, cap. 6, μονάδα verterimus unionem. Id enim ex Latinæ linguæ usu ac pro-*

prietate facimus : quam illi penitus ignorantes, unionem putarunt nihil aliud esse quam unionem. Atqui inter unionem et unionem tantum discriminis est, quantum inter μονάδα et ἔνωσιν. In unione sive unitate nihil est nisi simplex. In unionem vero aliquid necessario intelligitur compositum ex duobus. Certe vetus interpretas synodi Chalcædonensis, ἔνωσιν perpetuo vertit unionem, vel adunionem.

(32) Νοουμένης δὲ μᾶλλον καὶ ὑπαρχούσης. Rectius in Nicephoro scribitur, νοουμένης δὲ καὶ ὑπαρχούσης μᾶλλον, etc. Ego tamen mallet ita legere : νοουμένης δὲ, μᾶλλον δὲ καὶ ὑπαρχούσης, etc. Id est : *Sed utraque natura intellecta, aut potius existente in propriæ naturæ definitione atque ratione, unionem factam esse dicimus secundum personam. Nec dubito quin Justinus imperator ita scripserit ut dixi : reprehendit enim seipsum, quod dixerat, νοουμένης, quasi duarum in Christo naturarum differentia in intelligentia tantum consisteret, non autem re vera exstaret. [In edicto tamen imp. Justiniani de fide, ex quo Justinus edictum suum descripsit, vulgata lectio habetur. Exstat edictum illud in Chronico Alexandrino, pag. 800.]*

gnificat, Deum Verbum, hoc est unam personam ex tribus divinitatis personis, non homini præexistenti unitam esse, sed in utero Dominæ nostræ, sanctæ gloriosæ Deiparæ ac semper virginis Mariæ, sibi ipsi ex ea condidisse in propria persona carnem nobis consubstantialē, et iisdem omnino passionibus obnoxiam, præterquam peccato : eamque anima rationali et intelligente animatam. In se enim habuit personam, et homo factus est, et unus idemque est Dominus noster Jesus Christus qui una cum Patre et sancto Spiritu glorificatur. Porro ineffabilem ejus unionem mente considerantes, recte confitemur unam naturam Dei Verbi incarnatam, carne quæ anima rationali atque intelligente animata est. Rursus vero naturarum differentiam animo considerantes, duas esse naturas asserimus, nullam superinducentes divisionem. Utraque enim in illo inest natura, Quamobrem unum eundemque confitemur Christum, unum Filium, unam personam, unam subsistentiam, Deum simul atque hominem. Omnes vero qui aliter aut senserunt, aut sentiunt, anathematizamus, et a sancta catholica et apostolica Dei Ecclesia alienos judicamus. Cum igitur recta dogmata quæ a sanctis Patribus tradita sunt nobis prædicentur, hortamur vos omnes, ut in unam eandemque catholicam et apostolicam Ecclesiam conveniatis : imo potius rogamus. Neque enim piget, tametsi in regali fastigio constituti simus, hujusmodi verbis uti, pro consensu et adunatione omnium Christianorum, ut una ab

A καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, ἐδημιούργησεν ἑαυτῷ, ἐξ αὐτῆς ἐν τῇ ἰδίᾳ ὑποστάσει σάρκα ὁμοούσιον ἡμῖν καὶ ὁμοιοπαθῆ κατὰ πάντα, χωρὶς ἁμαρτίας, ἐμφυχωμένην ψυχῇ λογικῇ καὶ νοερᾷ. Ἐν αὐτῷ γὰρ ἔσχε τὴν ὑπόστασιν (33), καὶ γέγονεν ἄνθρωπος, καὶ ἔστιν εἷς καὶ ὁ αὐτὸς Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς συνδοξαζόμενος τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι. Ἐννοοῦντες δὲ αὐτοῦ τὴν ἄφραστον ἑνωσιν ὀρθῶς ὁμολογοῦμεν μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην, σαρκὶ ἐμφυχωμένη ψυχῇ λογικῇ τε καὶ νοερᾷ. Καὶ πάλιν ἐν θεωρίᾳ λαμβάνοντες τὴν τῶν φύσεων διαφορὰν, δύο ταύτας εἶναι λέγομεν, διαίρεσιν οὐδεμίαν εἰσάγοντες. Ἐκατέρα γὰρ φύσις ἐστὶν ἐν αὐτῷ. Ὅθεν ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν ὁμολογοῦμεν Χριστὸν, ἓνα Υἱὸν, ἓν πρόσωπον, μίαν ὑπόστασιν, B Θεὸν τε ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπον. Πάντας δὲ τοὺς παρὰ ταῦτα φρονήσαντας ἢ φρονοῦντας ἀναθεματίζομεν, ἁλλοτρίους κρίνοντες τῆς ἀγίας τοῦ Θεοῦ καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας. Τῶν ὀρθῶν τοίνυν δογμάτων τῶν ἁγίων Πατέρων παραδεδομένων ἡμῖν κηρυττομένων, προτρέπομεν ὑμᾶς ἅπαντας εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν συντρέχειν, μᾶλλον δὲ καὶ παρακαλοῦμεν. Οὐ γὰρ ὀκνήσασιμεν καὶ ἐν ὑπεροχῇ βασιλείας ἑσμεν, τοιοῦτοις χρήσασθαι ῥήμασι ὑπὸ τῆς τῶν Χριστιανῶν ἀπάντων ὁμοφροσύνης (34) τε καὶ ἐνώσεως, ἐκ τοῦ μίαν ἀπάντων δοξολογίαν ἀναπέμπεσθαι τῷ μεγάλῳ Θεῷ καὶ Σωτῆρι ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ· τοῦ δὲ λοιποῦ μηδένα προφασιζόμενον, περὶ πρόσωπα ἢ συλλαβὰς (35) ζυγομαχεῖν· ὅτι πρὸς μίαν καὶ τὴν

VALESII ANNOTATIONES.

(33) Ἐν αὐτῷ γὰρ ἔσχε τὴν ὑπόστασιν. In Nicephoro legitur ἐν αὐτῇ, supple τῇ σαρκί. Quod nullo modo ferri potest; neque enim Christus in carne propriam habuit subsistentiam, sed antequam carnem assumpsisset, propriam habebat subsistentiam, utpote qui secunda esset persona sacrosanctæ Trinitatis. Si quis tamen Nicephori scripturam tueri voluerit, equidem non valde repugnabo. Aptius enim cohæret cum præcedentibus. Sensus ergo est, Filium Dei qui ab æterno propriam habebat subsistentiam, assumpta carne, in ea personaliter substituisse.

(34) Ὑπὸ τῆς τῶν Χριστιανῶν ἀπάντων ὁμοφροσύνης. Assentior viris doctis qui jam pridem emendarunt ὑπὲρ τῆς, etc. Quamvis Nicephorus vulgatam scripturam retinuerit.

(35) Περὶ πρόσωπα ἢ συλλαβὰς. Prima vox, πρόσωπα scilicet, posita est ob hæresim Nestorii, qui in Christo duas personas asserebat, alteram hominis, alteram Verbi. Vox autem συλλαβὰς, adjecta est propter Eutychianos et Acephalos, qui Christum ex duabus quidem naturis constare dicebant ante unionem; post unionem vero, unicam in eo naturam esse dicebant. Contra vero Catholici Christum in duabus naturis adorabant. Syllabæ igitur illæ sunt ἐν, et ἐκ. Quæ licet diversæ sint, tamen si recte intelligantur, ad unam eandemque fidem ac sententiam ambæ collineant, ut subjicit Justinus. Vide Evagrium supra, in lib. 1, cap. 1. Cæterum hoc edictum a Justino Juniore promulgatum est anno imperii primo, Christi videlicet 566, ut notat Baronius : quo quidem edicto, nihil prorsus Ecclesiæ catholicæ contulit Justinus; sed solam orthodoxam fidem exposuisse contentus, de Nestoriano et Eutychiano dogmate disputationes in posterum prohibuit, unumquemque pro ar-

bitrio suo de his rebus sentire permittens. Ex hoc itaque edicto nullam utilitatem consecutam esse recte scribit Evagrius. Male igitur Joannes Biclariensis in *Chronico*, de Justino Juniore ita scribit : *Qui Justinus anno primo regni sui ea quæ contra synodum Chalcedonensem fuerant commentata destruxit. Symbolumque sanctorum Ecclesiæ Patrum Constantinopoli congregatorum, et in synodo Chalcedonensi laudabiliter receptum, in omni Ecclesia catholica a populo concinendum intromisit, priusquam Dominica dicatur oratio.* Justino Juniore ea tribuit Biclariensis, quæ seniori Justino potius conveniebant. — Valesius autumat, Biclariensem Justino Juniore ea tribuere, quæ Seniori potius conveniebant : hic enim concilii Chalcedonensis acerrimus defensor fuit. Verum em. card. Norisius in *Dissert. de synodo quinta*, cap. 9, § 2. ea Biclariensis verba referens, recte observat Justinum, cum videret ob tria Capitula proscripta Africam atque Occidentales provincias dissensionibus laceratas, edictum illud fidei publicasse, in quo nullius synodi mentionem faciens, quæ credenda cuicunque essent proposuit ; sed tria Capitula non solum non nominasse, sed inter dogmata adiaphora numerandam esse quæstionem de tribus Capitulis visum esse innuere in fine edicti, dum ait, se illa credenda proposuisse, ut *deinceps nemo ullo prætextu propter personas aut syllabas rixetur*. Quibus Theodori personam, itemque scripta Theodoriti, atque Ibæ forte intellexit, nec non quæstionem neperime exortam de corpore Christi corruptibili vel incorruptibili; una enim syllaba Romani imperii antistites nobilissimos in exilium, procul a suis sedibus deportaverat. (Ant. PAGI, ad ann. 566, n. 2.)

ὁρθὴν πίστιν τε καὶ ἔννοιαν αἱ συλλαβαὶ φέρουσι· ἄ 431 τοῦ μέχρι νῦν κρατοῦντος ἔθους τε καὶ σχήματος ἐν τῇ ἀγίᾳ τοῦ Θεοῦ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ, διὰ πάντων βεβαίου τε καὶ ἀκαινοτομήτου, καὶ εἰς τὸν ἐξῆς ἅπαντα μένοντος χρόνον. Τούτῳ μὲν οὖν ἅπαντες τῷ ἰδίῳ συγκατετίθεντο, ὁρθοδόξως ἐκπεφωνῆσθαι λέγοντες· οὐδὲν δὲ τῶν διεβρωγόντων ὅλως ἠνώθη, διότι ῥητῶς ἐπεσημήνατο¹⁹ τὸ βέβαιον καὶ ἀκαινοτόμητον ταῖς Ἐκκλησίαις πεφυλάχθαι καὶ κατὰ τὸν²⁰ ἐξῆς ἐπιρρέοντα χρόνον.

promulgatam esse dicentes, nullum tamen ex membris Ecclesiæ quæ discissa fuerant, ad pristinam rediit unitatem, propterea quod disertis verbis edixerat imperator, ut firmus atque immotus Ecclesiarum status in posterum servaretur, sicut antea servatus fuerat.

ΚΕΦΑΛ. Ε΄.

Περὶ τῆς ἐκβολῆς Ἀναστασίου ἐπισκόπου Θεουπόλεως. B

Ἐκβεβλήκει δὲ καὶ Ἀναστάσιον Ἰουστίνος τοῦ Θεουπόλεως θρόνου, ἐπεγαλῶν οἱ τῶν τε ἱερατικῶν χρημάτων τὴν γεγεννημένην δαπάνην, λέγων καὶ ἐς ἄπειρον καὶ μὴ κατὰ τὸ προσῆκον γενέσθαι· τὴν τε ἐς αὐτὸν βλασφημίαν. Ἐρωτηθέντα γὰρ τὸν Ἀναστάσιον, τί δὴ ποτε οὕτω χύδην τὰ ἱερατικὰ ῥίπτει χρήματα, ἀναφανδὸν εἰπεῖν, ὡς ἂν μὴ παρὰ Ἰουστίνου τῆς κοινῆς λύμης ἀφαιρεθεῖεν. Ἐλέγετο δὲ μηνίσαι Ἀναστασίῳ, ὅτι γε ζητοῦντι χρήματα τὴν ἐπισκοπὴν ἐγχειρισθέντι (36), οὐχ εἴλετο δοῦναι. Προσεφέρετο δὲ καὶ ἕτερα (37) ἅττα κατ' αὐτοῦ, ἐνίων

CAP. V.

De Anastasii Antiochensis episcopi ejectione.

Porro Justinus Anastasium quoque ex Antiochena sede eiecit : objiciens ei tum quod sacram pecuniam in superfluos ac minime necessarios usus profudisset, tum quod ipsi conviciatus esset. Nam cum interrogatus fuisset Anastasius, cur adeo profuse sacram pecuniam dilapidaret, diserte responderat, ne a Justino, communi peste ac perniciie generis humani diriperetur. Dicebatur autem Justinus idcirco infensus fuisse Anastasio, quod cum pecuniam ab eo ad episcopatum promotum postulavisset, Anastasius eam dare noluerat. Obji-

VARIAE LECTIONES.

¹⁹ C. C. ἐπισημήνατο. ²⁰ C. C. καὶ σὰ κατὰ τὸν.

VALESH ANNOTATIONES.

(36) Τὴν ἐπισκοπὴν ἐγχειρισθέντι. Hæc verba cum non intelligeret Nicephorus, prætermisit, ut videre est in cap. 36 ; sic enim hunc Evagrii locum expressit : Περὶ τῆς ἐπισκοπῆς τὸν Ἰουστίνον ἐκείνῳ, ὅτι περὶ ζητοῦντα χρήματα οὐ προήρητο δοῦναι. Sed facile erat locum Evagrii emendare in hunc modum : "Ὅτι γε ζητοῦντι χρήματα τὴν ἐπισκοπὴν ἐγχειρισθεὶς οὐχ εἴλετο δοῦναι. Atque ita legisse videntur Christophorsonus et Musculus. Sic enim vertit Musculus : Dicitur autem Anastasio succensusse, quod cum pecuniam pro episcopatus collatione exigeret, dare illam noluerit. Vetus igitur hæc odii causa erat adversus Anastasium, priusquam Justinianus ad imperium pervenisset. Quare Evagrius utitur verbo μηνίσαι, quod vetustam iram atque abstrusam significat. Certe Anastasius, superstite adhuc Justiniano, Antiochensis episcopus fuerat designatus. Solebant autem potentiores aulici, et qui plurimum apud imperatorem poterant, pecunias a patriarchis designatis exigere, ut exemplo Chrysaphii eunuchi probari potest, qui pecunias a Flaviano Constantinopoleos episcopo flagitavit, ut supra retulit Evagrius. Quod tamen postea vetitum fuit *Novellis Constitutionibus* Justiniani.

(37) Προσεφέρετο δὲ καὶ ἕτερα. Aliam certe causam affert Theophanes in *Chronico*, ob quam Anastasius Sinaita ex Antiochena sede depulsus est. Sed quoniam interpretes sensum Theophanis minime assecuti sunt, verba ejus hic apponam : Τῷ δὲ αὐτῷ ἔτει Ἀναστάσιος ὁ ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας ὁ μέγας καθαρῶς ἐν τοῖς ἀντιγράφοις τῶν συνοδικῶν Ἰωάννου τοῦ Κωνσταντινουπόλεως τοῦ χειροτονήσαντος Ἰωάννην τὸν Ἀλεξανδρείας, καὶ τούτου χειροτονηθέντος, ἐξεβλήθη τῆς ἰδίας ἐπισκοπῆς κατ' ἀγανάκτησιν Ἰουστίνου. Id est, ut interpretor :

C Eodem anno magnus Anastasius episcopus Antiochiæ, cum in responsione sua ad synodicas epistolas reprehendisset Joannem Constantinopolitanum, qui Joannem Alexandriæ episcopum ordinaverat, et eum qui ab illo fuerat ordinatus simul perstrinxisset, pulsus est e suo episcopatu ob indignationem Justiniani. Lego igitur in Theophane καὶ τοῦ χειροτονηθέντος, quæ certissima est emendatio. Joannes Alexandrinus episcopus ordinatus fuerat Constantinopoli a Joanne scholastico, anno 5 imperii Justiniani, Christi vero 570, ut scribit etiam Baronius. Qui post ordinationem suam, cum synodicas litteras ad Anastasium Antiochenum episcopum scripsisset ex more, Anastasius litteris illis respondens, ordinatorem ejus Joannem graviter reprehenderat : quippe qui in locum viventis Eutychii contra regulas ecclesiasticas intrusus fuisset. Simul etiam reprehenderat eum qui ab illo ordinatus, ordinatoris sui vitium ac labem in se pertraxerat. Ea re offensus Justinus imperator, qui Joannem scholasticum diligebat, a quo videlicet fuerat coronatus, Anastasium e sede sua dejecit. Interpretes Latini Theophanis existimavit eas synodicas litteras quibus Anastasius responderat, scriptas fuisse a Joanne episcopo Constantinopolitano : quod tamen falsum est. Scriptæ enim erant a Joanne Alexandrino in exordio episcopatus. Itaque post vocem συνοδικῶν apponenda est subdistinctio, ut fecit Anastasius bibliothecarius. Cæterum hanc Anastasii depositionem Baronius refert anno Christi 573, qui est octavus imperii Justiniani. Malim tamen eum Theophane eam conferre in annum quintum aut sextum ejusdem Justiniani, cum paulo post ordinationem Joannis Alexandrini contigerit, quæ facta est anno Christi 570, ut Baronius ipse testatur. — Pa-

ciebantur præterea eidem Anastasio alia quædam, nonnullis imperatoris proposito ac voluntati gratificari studentibus.

432 CAP. VI.

Quomodo post Anastasium Gregorius episcopus factus sit, et de moribus illius.

Post Anastasium vero, ad episcopalem sedem evectus est Gregorius, cujus gloria, ut cum poetis loquar, longe lateque diffusa est. Hic ab ineunte ætate in palæstra monastica exercitatus, adeo fortiter et constanti animo decertaverat, ut brevi, in prima adhuc lanugine constitutus, ad summos gradus pervenerit, et monasterio Byzantium præfuerit, in quo monasticum vivendi genus primum amplexus fuerat. Posta vero Justinii jussu, monachis etiam Sinæ montis præfectus fuit. Quod in loco obsessus ab Arabibus quos Scenitas vocant, in gravissima incidit pericula. Nihilominus tamen cum altissimam pacem ei loco conciliasset, illinc ad pontificatum evocatus est. Fuit porro et consilio et virtute et reliquis in rebus, omnium mortalium præstantissimus, admirabilis industriæ ad perficienda ea quæ animo proposuerat, adversus metum invictus : nec adduci unquam poterat ut cederet, aut sæcularem potentiam reformidaret. In eroganda autem pecunia adeo magnificus fuit, liberaliter ac prolixè eam in omnes effundens, ut quoties in publicum prodibat, ingens hominum multitudo, præter eos qui comitari consueverant, eum sectaretur; et quotquot eum procedentem aut viderant aut audierant, ipsi quoque confluerent. Et honor qui summis hujus sæculi potestatibus defertur, inferior erat honore illo qui huic viro exhibebatur, cum homines plerumque sua sponte eum videre, aut loquentem **433** de proximo audire desiderarent. Erat enim ad excitandum desiderium sui in animis eorum qui ipsum qualicunque de causa adierant, aptissimus. Quippe qui et aspectu esset admirabilis, et in colloquiis ob leporem jucundissimus : ad rem confestim intelligendam acutus, si quisquam alius; et ad agendum

τὸν βασιλικὸν, οἶμαι, βουλευθέντων θεραπεῦσαι σκόπον.

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Ὡς μετὰ Ἀναστάσιον Γρηγόριος ἐπίσκοπος γέγονε, καὶ περὶ τοῦ τρόπου αὐτοῦ.

Μετ' αὐτὴν δὲ πρὸς τὸν ἱερατικὸν ἀνέεισι θρόνον Γρηγόριος, οὗ κλέος εὐρὺ κατὰ τὴν ποίησιν (38) · ἐκ πρώτης ἡλικίας τοῖς μοναδικοῖς ἐναποδυσάμενος σκάμμασιν. Οὕτω δὲ γεννικῶς καὶ καρτερικῶς ἀγωνισάμενος, ὥς τάχιστα ἐκ πρώτων ἰούλων πρὸς τοὺς ἀνωτάτω βαθμοὺς ἐλάσαι · ἠγήσασθαι δὲ τῆς τῶν Βυζαντίων μονῆς (39), ἐνθα τὸν ἄσκειον εἴλετο βίον. Κελεύσμασι δὲ Ἰουστίνου καὶ τοῦ Σινᾶ ὄρους, ἐν ᾧ μεγίστοις ἐμπέπτωκε κινδύνοις, πολιορκίαν ὑποστάς ὑπὸ τῶν Σκηνητῶν Ἀράβων. Εἰρηνεύσαι δ' οὖν αὐτῷ ὁμῶς μέγιστα τῷ τόπῳ καταπραξάμενος, ἐκείθεν πρὸς τὴν ἀρχιερωσύνην ἐκλήθη. Ἦν δὲ γνώμην καὶ ἀρετὴν ψυχῆς, πάντα ἐν πᾶσι κράτιστος (40), καὶ ἐς ὃ τι ὁρμήσειεν, ἐξεργαστικώτατος · δέει τε ἄτριωτος, καὶ πρὸς τὸ ὑπεῖκεν ἢ κατεπτηχέναι δυναστείας, ἀληπτότατος. Οὕτω δὲ μεγαλοπρεπεῖς τὰς ἐπιδόσεις τῶν χρημάτων ἐποιεῖτο, ἐλευθερίοις τε καὶ ἀφειδέσειν εἰς ἅπαντα χρώμενος, ὥστε ὅτε προῖοι, παμπληθεῖς αὐτῷ καὶ τῶν εἰωθότων ἄτερ ἐπηκολούθουν · καὶ ὅσοι ὁρῶεν ἢ πυκνῶντο προσιόντα (41), συνέβρεον · καὶ ἦν τάγε εἰς τὴν τοσαύτην ἀρχὴν, δεύτερα τῆς εἰς τὸν ἄνδρα τιμῆς (42), ἐθελουσίῳ τὰ πολλὰ ὀρᾶν τε ἐκ τοῦ σύγγεγυς, καὶ ἀκούειν διαλαλοῦντος ἐπιθυμούντων. Πόθον γὰρ ἑαυτοῦ πᾶσι τοῖς ὁπωσοῦν ἐντυγχάνουσιν ἐνεργάσασθαι ἦν ἱκανώτατος · ἰδεῖν τε ἀξιόγαστος, καὶ προσφθέγξασθαι διὰ χαρίτων ἡδιστος, νοῆσαι τε ἐκ τοῦ παραυτίκα ὀξύς, εἴ τις ἄλλος ἀνθρώπων, πρᾶξαι τε ἐς τὰ μάλιστα ὀξύτατος, καὶ βουλήν ἄριστα βουλευσάμενος, καὶ κρίναι τὰ τε οἰκεῖα, τὰ τε τῶν ἄλλων ἱκανώτατος · ὅθεν καὶ τοσαῦτα κατεπράξατο, μηδὲν ἐς αὐριον ἀναβαλλόμενος. Κατέπληξε δὲ, οὐ μόνον τοὺς Ῥωμαίων βασιλεῖς, ἅπανσι χρώμενος · ὥς ἢ τε χρεῖα καλοῖη, καὶ καιρὸς ὑπεῖκοι οὐχ ὕστερον (43), ἀλλὰ καὶ τοὺς Περσῶν, ὥς ἕκαστα προσφόρως δηλώσω. Ἦν δὲ ἐν αὐτῷ

VALESII ANNOTATIONES.

gius ad ann. Chr. 572, probat Anastasii depositionem pertinere ad ann. 570. Cæterum tam Anastasius quam Gregorius, magnæ sanctitatis et doctrinæ præsules fuere, ut vel ex iis quæ Baronius ostendit, manifestum sit.

(38) *Οὗ κλέος εὐρὺ κατὰ τὴν ποίησιν.* Pessime hunc locum interpretati sunt Musculus et Christophorus, quasi his verbis indicare voluisset Evagrius, Gregorium Antiochensem episcopum poetica laude inclaruisset. Sed rectius Joannes Langus hæc verba ita vertit : *Cujus lata est gloria, ut poetæ verbis utar.*

(39) *Τῆς τῶν Βυζαντίων μονῆς.* Joannes Langus hæc verba interpretatur hoc modo : *Primum vero Byzantii monasterio præfuit.* Evagrius tamen non dicit Gregorium monachum vel abbatem fuisse Byzantii, sed abbatem fuisse monasterii Byzantium. Videtur autem monasterium istud fuisse in Syria, in quo Gregorius adhuc adolescens monasticæ vitæ rudimenta perceperat. Theophanes in

D *Chronico*, pag. 206, ait Gregorium fuisse apocri-siarium monasterii Byzantium, id est procuratorem, sive actorem.

(40) *Πάντα ἐν πᾶσι κράτιστος.* Suspicio legendum hic esse πάντα τε ἐν πᾶσι κράτιστος. Sic enim loquitur Evagrius infra in cap. 19 hujus libri de Mauricio : *Καὶ πάντα ἐν πᾶσιν ἀκριβῆ.*

(41) *Πυκνῶντο προσιόντα.* Mallem scribere προῖοντα. Nicephorus habet διόντα.

(42) *Καὶ ἦν τά γε εἰς τὴν τοσαύτην ἀρχὴν δεύτερα τῆς εἰς τὸν ἄνδρα τιμῆς.* Hunc locum aliter legit Nicephorus. Nam pro voce τοσαύτην, habet κοσμηκὴν, longe rectius meo quidem iudicio. Nicephori verba Joannes Langus ita vertit : *Et honorem mundanis dignitatibus debitum, præ viri hujus observantia secundo loco habebant.*

(43) *Οὐχ ὕστερον.* Hunc locum feliciter mihi videor restituisset hoc modo, οὐχ ὕστερῳ. Id est : *Quippe qui ubi tempus aut necessitas postularet, semper præsto esset.*

πολὺ μὲν τὸ σφοδρὸν, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ τὸ θυμοειδές· οὐκ ὀλίγον δὲ πάλιν, ἀλλὰ καὶ μάλα περιούσιον τὸ πρῶτον τε καὶ ἡμερον· ὥς ἐπ' αὐτῷ ἄριστα καταντῆσαι τὰ Γρηγορίῳ τῷ Θεολόγῳ πεφιλοσοφημένα. Τὸ αὐστηρὸν αἰδοῖ σύγκρατον· ὥς μηδὲ ἕτερον ὑπὸ τοῦ ἑτέρου καταβλάπτεσθαι, ἀλλ' ἀμφοτέρω δι' ἀλλήλων εὐδοκιμεῖν.

labat, utque ferebat occasio, cui quidem nunquam defuit, quemadmodum suis locis singillatim exponam. Erat in illo acer quidem ac vehemens impetus, atque interdum iracundia. Rursus tamen non modica, imo potius abundans animi lenitas ac mansuetudo. Adeo ut in eum optime convenire id quod a Gregorio Theologo sapienter est dictum. Severitas verecundia temperata, sic ut neutra læderetur ab altera, sed ambæ sese invicem exornarent.

ΚΕΦΑΛ. Ζ'.

Ὡς οἱ λεγόμενοι Ἀρμένιοι Πέρσαι τοῖς Χριστιανοῖς προσεχώρησαν· διόπερ ὁ πρὸς Πέρσας ἀνερρώγη πόλεμος.

Τούτου τὴν ἐπισκοπὴν πρῶτον ἔτος διέποντος, οἱ τῆς πάλαι μὲν μεγάλης Ἀρμενίας, ὕστερον δὲ Περσαρμενίας ἐπονομασθείσης, ἡ πρώην Ῥωμαίοις κατήκοος ἦν, Φιλίππου δὲ τοῦ μετὰ Γορδιανὸν καταπροδόντος αὐτὴν τῷ Σαπώρῃ, ἡ μὲν κληθεῖσα μικρὰ Ἀρμενία πρὸς Ῥωμαίων ἐκρατήθη, ἡ δὲ γε λοιπὴ πᾶσα πρὸς Περσῶν· τὰ Χριστιανῶν πρεσβεύοντες, ἐπεὶ παρὰ Περσῶν κακῶς ἔπασχον (44), καὶ μάλιστα περὶ τὴν οἰκείαν νόμισιν, ἐν παραβύστιν ἐπρεσβεύοντο πρὸς Ἰουστίνον, ἰκετεύοντες κατήκοοι Ῥωμαίοις γενέσθαι, ὥς ἂν ἐπ' ἀδείας δρῶεν τὰ ἐς Θεὸν γέρα, μηδενὸς αὐτοῖς ἐμποδὼν γινομένου. Τοῦ δὲ Ἰουστίνου προσηκαμένου²¹, καὶ τινων ἐν γράμμασιν πρὸς τοῦ βασιλέως διομολογηθέντων, ὅρκους τε δεινοῖς (45) κατασφαιλισθέντων, ἀποσφάττουσι μὲν οἱ Ἀρμένιοι τοὺς σφῶν ἄρχοντας (46)· προστίθενται δὲ πασσοῦ τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ μεθ' ὧν προσειλήφεσαν πλησιοχώρων, ὁμοεθνῶν τε καὶ ἀλλοφύλων, Οὐαρδάνου προύχοντος παρ' αὐτοῖς γένει τε καὶ ἀξιώσει, καὶ τῇ περὶ τοὺς πολέμους ἐμπειρίᾳ. Ἐπεγκαλοῦντα τοίνυν περὶ τούτων Χοσρόην, Ἰουστίνος ἀπεπέμπετο, λέγων

A promptissimus; ad optimum consilium eligendum, et ad judicandum, tum de suis, tum, de alienis negotiis, solertissimus. Itaque tot ac tantas res perfecit, cum nihil unquam in crastinum differret. Admirationi autem fuit non Romanorum modo, verum etiam Persarum imperatoribus, cum in omnibus negotiis ita se gereret, ut necessitas postulabat, utque ferebat occasio, cui quidem nunquam defuit, quemadmodum suis locis singillatim exponam. Erat in illo acer quidem ac vehemens impetus, atque interdum iracundia. Rursus tamen non modica, imo potius abundans animi lenitas ac mansuetudo. Adeo ut in eum optime convenire id quod a Gregorio Theologo sapienter est dictum. Severitas verecundia temperata, sic ut neutra læderetur ab altera, sed ambæ sese invicem exornarent.

CAP. VII.

Quomodo Persarmenii Romanis sese tradiderunt: unde bellum exortum est inter Romanos ac Persas.

B Hujus igitur Gregorii pontificatus anno primo, incolæ majoris Armeniæ quæ nunc Persarmenia dicitur, (hæc autem regio antea quidem Romanis paruerat; sed cum Philippus successor Gordiani eam Saporī prodidisset, minor quidem Armenia penes Romanos mansit, reliqua vero omnis penes Persas;) hujus igitur incolæ, fidem Christianam professi, cum a Persis graviter vexarentur, præcipue iis in rebus quæ ad religionem ipsorum pertinebant, clam legatos ad Justinum miserunt, rogantes ut Romanorum ditioni subjicerentur, quo libere absque ullo impedimento, divini cultus cæremonias peragerent. Quam legationem cum admisisset Justinus, et conditiones quasdam scriptis proditas approbasset, gravique jurejurando confirmasset, **434** Armenii præfectos suos necarunt, et universi Romano imperio sese adjunxerunt, una cum finitimis quos sibi sociaverant, tam ejusdem gentis, quam alienigenis, duce Vardane, qui apud ipsos genere ac dignitate et rei militaris peritia eminebat. His de rebus cum Chosroes conque-

VARIAE LECTIONES.

²¹ προσκαθημένου.

VALESH ANNOTATIONES.

(44) Παρὰ Περσῶν κακῶς ἔπασχον. Eamdem causam defectionis Armeniorum refert Theophanes Byzantius apud Photium, et Joannes Biclariensis in *Chronico*: Armeniorum, inquit, et Iberorum gens qui a prædicatione apostolorum Christi fidem susceperant, dum a Chosroe Persarum imperatore ad culturam idolorum compellerentur, renuentes tam impiam jussionem, Romanis se cum provinciis suis tradiderunt. Quæ res Romanos inter et Persas pacis fœdera rupit. Verum abbas Biclariensis in eo fallitur, quod Armeniorum defectionem retulit anno primo Justinī Junioris. Pax enim inter Romanos et Persas dissoluta est anno septimo imperatoris Justinī, ut scribit Theophylactus in lib. III *Historiæ*, cap. 9; et Theophanes, ejusque interpres Anastasius Bibliothecarius, et Cedrenus. Sed et ipse Joannes Biclariensis in ejus rei narratione a se dissentit. Subjicit enim paulo post: Anno quinto Justinus imperator Armeniam et Iberiam, repulsis Persis, Romanas provincias facit.

(45) Ὅρκους τε δεινοῖς. De hoc jurejurando quo Justinus imperator fidem suam obstrinxerat, se nunquam proditurum esse Persis Armenios atque Iberos qui se Romanis dedidissent, loquitur Me-

nander Protector in excerptis legationum, pag. 121 editionis regiæ: Λόγον γὰρ οὐχ ἥκιστα ἐποιεῖτο πολὺν ὁ Καῖσαρ τῶν ὁμωμοσμένων ὑπὸ Ἰουστινιανοῦ τοῦ βασιλέως τοῖς Περσαρμενίσις καὶ τοῖς μεταχωρήσασιν Ἰβήρων. Ὁμωμόκει γὰρ ὁ βασιλεύς, etc. Quæ verba non intellexit interpres. Primo igitur emendandum est ὑπὸ Ἰουστίνου. Deinde totus locus ita vertendus: Etenim Tiberius Cæsar maximi merito faciebat ea sacramenta, quæ ab imperatore Justiniano præstita erant Persarmeniis et Iberis qui ad Romanos defecerant. Juraverat enim imperator omni ope se annisurum, ut terram quæ ipsos aluerat, suæ ditionis efficeret. Quod si rem illam exsequi et bello finem imponere non posset, auctores tamen defectionis eorumque propinquos, et generaliter eos qui Romanæ reipublicæ participes esse vellent, se nunquam Persis dediturum.

(46) Τοὺς σφῶν ἄρχοντας. Surenam scilicet. Hic enim κλιματάρχης seu rector Armeniæ præpositus erat a rege Persarum: quo interfecto, Persarmenii se Romanis dediderunt, ut scribit Theophylactus in lib. III, cap. 9, et Theophanes Byzantius in Excerptis apud Photium. Menander denique in Excerptis legationum, pag. 115.

stus esset, Justinus legatos ejus cum hoc responso A dimisit, terminatam esse pacem quæ inter ipsos facta fuerat, nec fieri posse ut Christiani Christianos belli tempore ad se confugientes rejicerent. Et hæc quidem respondit Justinus. Nec tamen se ad bellum gerendum paravit: sed consuetis deliciis immersus, libidinibus suis cuncta postponenda esse ducebat.

CAP. VIII.

De Marciano magistro militum, et de Nisibis obsidione.

Porro magistrum Orientalis militiæ misit Marcianum quemdam, genere sibi conjunctum, nec justum exercitum, nec reliquum belli apparatus ei sufficientem tradens. Hic ad manifestissimum B discrimen et ad subversionem omnium rerum in Mesopotamiam venit, perpauca milites, eosque inermes secum trahens. Habebat etiam fossores quosdam ac bubulcos, quos provincialibus eripuerat. Levi itaque prælio circa Nisibim conserto, cum ipsi etiam Persæ nondum ad bellum satis instructi essent, superior evasit: statimque urbem obsidione cinxit: Persis interim ne portas quidem occludere dignantibus, sed cum summo dedecore et contumelia illudentibus exercitui Romano. Et alia quidem multa tunc visa sunt prodigia, quibus mala quæ eventura erant indicabantur. Nos tamen initio belli, vitulum vidimus recens natum, ex cujus cervice capita duo prominebant.

435 CAP. IX.

Quomodo Chosroes, cum Adaarmanem ducem contra Romanos misisset, qui illos magnis cladibus affecit: ipse Nisibim perrexit.

Chosroes vero, posteaquam omnia quæ ad bellum erant necessaria abunde præparasset, ad certum usque locum progressus, Euphrate in regione

πεπεράσθαι τὰ τῆς εἰρήνης (s), καὶ μὴ οἶόν τε εἶναι Χριστιανοὺς ἀπορρίψαι, ἐν καιρῷ πολέμου Χριστιανοῖς προστυέντας. Καὶ ταῦτα μὲν ἀπεκρίνατο· οὐ μὴν ἐς πόλεμον παρεσκευάζετο· ἀλλὰ τῇ συνήθει τρυφῇ ἐνεδέδετο, πάντα δεύτερα τῶν οἰκείων ἡδονῶν τιθέμενος.

ΚΕΦΑΛ. Η'.

Περὶ Μαρκιανοῦ στρατηγοῦ, καὶ πολιορκίας Νισίβως.

Στρατηγὸν δὲ τῶν ἐφ' ὧν ἐκπέμπει Μαρκιανὸν (47) συγγενῇ αὐτῷ καθεστῶτα, οὔτε στρατείαν ἀξιόμαχον δοῦς, οὔτε τὴν ἄλλην τὴν ἐς τὸν πόλεμον παρασκευήν. Ὃς ἐπὶ προὔπτῳ κινδύνῳ καὶ ἐπ' ἀνατροπῇ τῶν ὅλων, τὴν μέσσην κατηλείπει²² τῶν ποταμῶν, ὀλίγους κομιδῇ στρατιώτας, καὶ τούτους ἀνόπλους ἐπισυρόμενος, ἔχων καὶ τινὰς σκαπανέας καὶ βοηλάτας (48) ἐκ τῶν συντελῶν ἀφηρημένους (49). Συμπλέκεται μὲν οὖν ὀλίγα πρὸς Πέρσας περὶ τὴν Νίσιβιν, οὐπω οὐδὲ τῶν Περσῶν παρεσκευασμένων. Καὶ τὸ πλεον ἐσχληκῶς παρακάθηται τὴν πόλιν, οὐκ ἀξιωσάντων τῶν Περσῶν ἀποκλείσαι τὰς πύλας, ἐνυβριζόντων δὲ καὶ μάλα αἰσχυρῶς ἐς τὸ Ῥωμαίων στρατεύμα. Τεράστια δὲ πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα ὥρᾳτο, τὰ ἐσόμενα δυσχερῇ μηνύοντα. Καὶ βοῦν δὲ ἀρτιγενῇ ἐθεασάμεθα καταρχὰς τοῦ πολέμου, ὃ δύο κεφαλαὶ ἐκ τοῦ αὐχένος ἐπηώρητο.

ΚΕΦΑΛ. Θ'.

Ὃς ὁ Χοσρόης Ἀδααρμάνην στρατηγὸν κατὰ Ῥωμαίων ἐξαποστείλας, πολλὰ κακὰ τούτοις διαθέντα, πρὸς Νίσιβιν αὐτὸς ἀπῆλθεν.

Ὁ δὲ Χοσρόης, ἐπεὶ αὐτάρκως αὐτῷ τὰ ἐς τὸν πόλεμον ἐξηυτρέπιστο, Ἀδααρμάνην μὲν διαπορεύσας μέχρι τινός, καὶ τὸν Εὐφράτην ἀνὰ τὴν σφετέραν

VARIE LECTIONES.

²² C. C. κατειλήψαι.

VALESH ANNOTATIONES.

(47) *Μαρκιανόν*. Hunc Martinum vocat Theophanes in *Chronico*, ejusque interpretes Anastasius Bibliothecarius. Sed Theophanes Bysantius, cujus Excerpta leguntur in *Bibliotheca Photii*, Marcianum eum vocat, Justinii imperatoris ἐξάδελφον, id est consobrinum; et a Justino magistrum militum in Orientem missum esse dicit anno imperii ejus octavo.

(48) *Σκαπανέας καὶ βοηλάτας*. Ex manuscripto codice Florentino et Telleriano emendavi βοηλάτας, quemadmodum etiam legit Nicephorus. Verum Nicephorus vocem hoc loco interserit. Sic enim habet: Πρὸς δὲ σκαπανεῖς καὶ ῥαφεῖς καὶ βοηλάτας: Id est, ut vertit Langus, fossores, sartores, et boum actores. Quam vocem Nicephorus legisse videtur in suo codice. Neque enim video unde illam haurire potuerit. Porro sartorum usus fuit in ca-

stris, ad vestem militarem sarciendam, aut ad pelles tabernaculorum consuendas.

(49) *Ἐκ τῶν συντελῶν ἀφηρημένους*. Male hunc locum verterunt interpretes. Nam Musculus quidem ita vertit: *Et fossores quosdam ac bubulcos ex municipiis acceptos secum habent*. Christophorsonus vero sic interpretatur: *Inter quos habuit fossores et bubulcos ex numero vectigalium exemptos*. Ignorarunt scilicet quid significaret vocabulum συντελεῖν. Usus est ea voce Evagrius supra in libro III, cap. 42, ad quem locum observavi, eo vocabulo significari provinciales tributarios, qui etiam collatores dicuntur in codice. Ab iis igitur fossores et bubulcos, et sartores per vim abstraxerat Martinus magister militum, ut eorum opera in exercitu suo uteretur; neque enim in numero militum eos habuit, ut sensisse videtur Christophorsonus.

VARIORUM.

(s) *Πεπεράσθαι τὰ τῆς εἰρήνης*. Justam fuisse Persarmeniorum a Chosroe defectionem, dum ad culturam idolorum compellerentur, docent pacta anno Chr. 561, Justinianum inter ac Chosroem conventa, in quibus nominatim de reli-

gione Christiana non violanda cautum fuerat, ut Pagius eo anno ostendit, n. 9, etc. juxta quem legatio hæc Chosrois ad Justinum peracta est anno 571.

γῆν διαβιδάσας, ἐς τὴν Ῥωμαίων ἐπικράτειαν ἤφειε διὰ τοῦ καλουμένου Κιρκησίου. Τὸ δὲ Κιρκήσιον (1) ἐστὶ πόλις Ῥωμαίοις ἐπικαιρότατον, πρὸς ταῖς ἐσχατιαῖς τοῦ πολιτεύματος κείμενον· ὅπερ ὄχυρόν οὐ μόνον τὰ τεῖχη ποιεῖ, ἐς ἄπειρον ὕψος ἐπαιρόμενα· ἀλλὰ καὶ Εὐφράτης καὶ Ἀβόρας οἱ ποταμοὶ κυκλοῦντες, καὶ ὥσπερ ἀπονησοῦντες τὴν πόλιν. Αὐτὸς δὲ σὺν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν τὸν Τίγρητα διαβὰς ποταμὸν, ἐπὶ Νισίβειος τὴν ἔλασιν ἐποεῖτο. Ταῦτα δὲ γινόμενα, μέχρι πολλοῦ τοὺς Ῥωμαίους ἐλάνθανεν· ὥστε Ἰουστίνον φήμῃ πειθόμενον, λεγούσῃ Χοσρόην ἢ τεθνάναι, ἢ πρὸς αὐτὰς τελευταίας ἀναπνοὰς εἶναι, ἀσχάλειν ἐπὶ τῇ δῆθεν βράδυτῃ τῆς πολιορκίας τῆς Νισίβειος, πέμψαι τε τοὺς ἐπείξοντα τὸν Μαρκιανόν, καὶ τὰς κλεῖς τῶν πυλῶν ὡς τάχιστα ὀψοντα. Ὡς δὲ οὐδαμῶς τὸ πρᾶγμα προῆι, ἀλλὰ καὶ πολλὴν ὠφέλει τὴν αἰσχύνην, τὰ ἀμήχανα ζητῶν ἐπὶ τοιαύτῃ καὶ τοσαύτῃ πόλει καὶ οὕτως ἐξουθενημένῳ στρατῷ, ἀγγέλλεται πρῶτον Γρηγορίῳ τῷ Θεουπόλειως ἐπισκόπῳ. Ὁ γὰρ τῆς Νισίβειος ἐπίσκοπος, φίλος ἐς τὰ μάλιστα Γρηγορίῳ καταστάς, μεγάλους δώροις παρ' αὐτοῦ δεξιωθείς, ἄλλως τε δὲ καὶ δυσχεραίνων τὴν Περσῶν παροινίαν τὴν ἐς Χριστιανοὺς γιγνομένην, ἣν διὰ παντὸς παρ' αὐτῶν ἐπεπόνθεσαν, καὶ Ῥωμαίων κατήκοον τὴν οἰκίαν πόλιν ἱμερόμενος εἶναι, πάντων τῶν ἐν τῇ ὑπερορίᾳ γιγνομένων τὴν γνῶσιν Γρηγορίῳ παρείχετο, ἅπαντα κατὰ καιρὸν παριστάς· ἅπερ παρ' αὐτῷ ἐπὶ Ἰουστίνον ἀνέφερε, τὴν ἐφοδὸν τοῦ Χοσρόου τὴν ταχίστην μηνύων. Ὁ δὲ, περὶ τὰς συνήθεις ἡδονὰς ἐγκαλινδούμενος, τοῖς μὲν γεγραμμένοις προσεῖχεν οὐδέν· οὔτε δὲ πιστεύειν ἠθέλεν, οἰόμενος ὅπερ ἐβούλετο. Ἔπεται γὰρ τοῖς ἐκδεδιητημένοις τῶν ἀνθρώπων, τὴν τε ἀγενῆς (50) καὶ θρασὺ πρὸς τὰς ἐκθάσεις· τὸ δὲ ἄπιστον εἴ τι τύχοιεν ἀντικρὺ τῶν θελήσεων αὐτῶν φερόμενον. Γράφει μὲν οὖν αὐτῷ, ταῦτα τέλεον ἀποδιοπομπούμενος, ὡς οὐκ ἀληθῆ παντάπασιν ὄντα· εἰ δὲ γε καὶ ἀληθῆ, ὡς οὐ φησομένων Περσῶν τὴν πολιορκίαν· εἰ δὲ καὶ φθαῖεν, κακῶς ἀπαλλαξάντων. Ἐκπέμπει δὲ Ἀκάκιον, ἀτάσθαλόν τινα καὶ ὑβριστὴν παρὰ Μαρκιανόν, ἐγκελευσάμενος καὶ εἰ θάτερον τοῖν ποδοῖν ὁ Μαρκιανὸς φθαίῃ τῇ πόλει πέμψας, παραλῦσαι γε αὐτὸν τῆς ἀρχῆς. Ὁ καὶ πέπραχεν ἀκριβῶς, οὐ πρὸς τὸ συνοῖσον τοῖς τοῦ βασιλέως κελεύμασι διακονησάμενος. Γενόμενος γὰρ πρὸς τὸ στρατόπεδον, Μαρκιανὸν μὲν ἐν τῇ ὑπερορίᾳ παύει τῆς ἀρχῆς, οὐδὲν τῷ στρατῷ διαγγέλλας. Οἱ δὲ λοχαγοὶ καὶ ταξιάρχαι, ὡς διανυκτερεύσαντες ἐξέμαθον παυθῆναι τὸν στρατηγόν, πρόσω μὲν οὐ παρήσαν τὸ πλῆθος (51)· ὑποχωρήσαντες δὲ φεύγουσι σποράδες, τὴν

A sua trajecto, Adaarmanem quidem in Romanorum fines per Circesium emisit. Est autem Circesium oppidum commodissimum Romanis, in extremis imperii finibus situm. Quod non muri solum in summam altitudinem erecti, verum etiam Euphrates et Abora fluvii munitissimum reddunt, totam urbem undique cingentes, ac veluti insulam efficietes. Ipse vero cum copiis suis Tigrim fluvium transgressus, Nisibim contendit. Hæc dum fierent, diu tamen Romanos latuerunt, adeo ut Justinus famæ nimium credens, quæ Chosroem aut jam mortuum esse, aut certe extremum spiritum ducere nuntiabat, ægre ferret quod obsidio Nisibis tandiu protraheretur: et quosdam mitteret qui Marcianum urgerent, et qui claves portarum ad se contestim afferrent. Sed cum res nullatenus procederet, imo potius maximum ipse dedecus ac probrum referret, quippe qui ea quæ fieri non poterant tentaret adversus tantam urbem cum exercitu tam vili atque abjecto; nuntius primum perlatus est ad Gregorium episcopum Antiochiæ. Nam cum episcopus Nisibi ei esset amicissimus, utpote qui maximis muneribus ab illo affectus fuisset, et alioqui contumeliam Persarum erga Christianos, quam perpetuo passi fuerant Christiani, molesto animo ferret, cuperetque, urbs ut sua in ditionem Romanorum veniret: quæcunque in hostico fiebant, ad Gregorii notitiam perferenda curabat, cuncta suo tempore significans. Quæ quidem Gregorius continuo retulit ad Justinum, celerrimam Chosrois irruptionem nuntians. At Justinus, cum in consuetis voluptatibus assidue volutaretur, Gregorii litteras despexit, neque iis fidem habere voluit, id tantum sibi persuadens quod ipse cupiebat. Etenim hominibus dissolutis usu venire solet, ut et ignavi sint, et præfidenti animo adversus rerum eventus: et si quid contra voluntatem ipsorum acciderit, minime credant. Scripsit igitur Gregorio, ea quæ ab illo nuntiata fuerant, penitus rejiciens ac repudiands tanquam falsa: aut si vera essent, 436 Persas tamen expugnationem urbis haudquaquam præventuros esse: vel si eam prævenissent, gravi clade accepta inde abscessuros. Simul Acacium quemdam, hominem sceleratum et contumeliosum, ad Marcianum mittit, dans ei in mandatis, ut etiamsi Marcianus alterum jam pedem in civitatem intulisset, ei nihilominus potestatem abrogaret. Quod quidem ille sedulo perfecit, non ex reipublicæ utilitate obsecutus imperatoris mandato. Nam cum ad castra Romanorum venisset, Marcianum in hostico

VALESH ANNOTATIONES.

(50) Τὸ τε ἀγενές. In Nicephoro scribitur ἀγενές per duplex ν. Sic paulo ante, ubi legitur ἀσχάλειν, idem Nicephorus scriptum habet ἀσχάλλειν, quod est usitatus. Potest tamen id verbum

efferrī cum simplici λ., ut docet Hesychius.

(51) Οὐ παρήσαν τὸ πλῆθος. Scribendum puto παρήσαν ἐς τὸ πλῆθος. Atque ita legisse videtur Musculus. Sic enim vertit: *Exercitui porro adesse*

VARIORUM.

(1) Κιρκήσιον. Oppidum Mesopotamiæ a Diocletiano conditum, et a Justiniano restauratum: Circeium Capitolino, Circusium Ammiano, Constantina quibusdam; sedet ad Euphatem fluvium, ubi

recipit Chaboram, infra Tapsacum e regione Arabiæ desertæ; in eo inest Tumulus Gordiani imp. (BAUDRAND.)

dignitate exiit, cum nihil ea de re militibus renuntiasset. Centuriones vero et ordinum ductores, postquam peractis vigiliis ducem suum exauctoratum esse didicerunt, non amplius processerunt in publicum: sed dilapsi hac illac fugere cœperunt, ridiculam illam obsidionem relinquentes. Interim Adaarmanes, qui Persarum et Scenitarum Arabum ingentem habebat exercitum, Circesium prætergressus, Romanorum ditionem incendio ac ferro et omni vastationis genere populatus est, nihil mediocre animo designans aut gerens. Castella etiam cepit et vicos quam plurimos, nemine resistente: primum quidem, quia nullus tunc erat dux Romanorum. Deinde eo quod militibus Romanis a Chosroe intra oppidum Daras conclusis, pabulationes et incursiones absque impedimento fiebant. Adortus est etiam urbem Antiochiam per milites suos. Neque enim ipse illuc perrexit: qui tamen præter omnium spem atque expectationem inde repulsi sunt, cum nemo præter admodum paucos in urbe remansisset, et episcopus ipse aufugisset, et sacros thesauros secum asportasset, propterea quod et novi-
 varum cupiditate flagrans, seditionem excitaverat, quemadmodum ejusmodi præsertim temporibus fieri solet. Sed et ipsi seditiosi, arrepta fuga, urbem vacuum reliquerant, cum nihil omnino excogitatum esset, aut ad feriendum hostem, aut ad propulsandum.

CAP. X.

De expugnatione Apameæ et Daras.

Hoc igitur conatu frustratus Adaarmanes, post incensam urbem quæ olim quidem Heraclea, postea vero Gagalice nuncupata est, Apameam occupavit, olim a Seleuco Nicatore conditam: quæ antea quidem opibus et incolarum multitudine abundarat: progressu autem temporis magnopere **437** imminuta erat. Hanc igitur pactis quibusdam conditionibus cum cepisset, (cives enim nullo modo resistere poterant, muro præ vetustate collapsa,) totam concremavit, bonisque omnibus contra fidem datam direptis abcessit, universos cives ac finitimos, captivos abducens. Inter quos ipsum quoque urbis episcopum, et eum cui administratio provinciae commissa erat, secum asportavit. Sed et in redeundo multa atrociter gessit, cum nullus esset qui cohiberet, aut omnino obsisteret, præter paucissimos milites a Justino missos, quibus præerat

Α καταγέλαστον πολιορκίαν λύσαντες. Ὁ μὲν οὖν Ἀδααρμάνης ἔχων ἀξιόλογον στρατὸν Περσῶν τε καὶ τῶν Σκηνητῶν Βαρβάρων, ἐπεὶ τὸ Κιρκήσιον παρήμειψε, παντοίως τοῖς Ῥωμαίων ἐλυμήνατο πράγμασιν, ἐμπιπράς, ἀποκτινύς, οὐδὲν μέτριον ἐννοῶν ἢ πρᾶττων· αἰρεῖ τε φρούρια καὶ κώμας πολλὰς, οὐδενὸς ἀντιστατοῦντος. Πρῶτα μὲν ὅτι γε ἦρχεν οὐδεὶς, εἴθ' ὅτι καὶ τῶν στρατιωτῶν πρὸς τοῦ Χοσρόου κατὰ τὸ Δάρας (u) ἐναποκλεισθέντων, ἐπ' ἀδείας αἱ τε προνομαὶ καὶ αἱ ἐφοδοὶ ἐγίνοντο. Ἐπεισὶ δὲ καὶ τῇ Θεουπολιτῶν διὰ τῶν ἀμφ' αὐτόν· οὐδὲ γὰρ αὐτὸς ἀφίκετο· οἱ καὶ παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα ἀπεκρούσθησαν, μηδενὸς ἐναπομείναντος τῇ πόλει, ἣ λίαν κομιδῇ εὐαρίθμων, καὶ τοῦ ἱερέως πεφευγότος καὶ τὰ ἱερὰ ὑπεξαγαγόντος κειμήλια, διότι καὶ τὰ πολλὰ τοῦ τεύχους διεῖρύνῃ, καὶ ὁ δῆμος ἐπανέστη, νεωτέρων πραγμάτων ἄρξαι θέλων, οἷα φιλεῖ γίνεσθαι, καὶ μάλιστα παρὰ τοὺς τοιοῦτους καιροὺς. Οἱ καὶ αὐτοὶ πεφευγότες, ἐρήμην τὴν πόλιν καταλελοίπασιν, οὐδενὸς ὅλως ἐπινοηθέντος εἰς ἐπιτέχνησιν, ἣ ἀντεπιχείρησιν.

muri maxima pars interciderat, et populus rerum

ΚΕΦΑΛ. Ι'.

Περὶ τῆς ἀλώσεως Ἀπαμείας, καὶ τοῦ Δάρας.

Ὡς δ' οὖν τῆς πείρας ταύτης διήμαρτεν Ἀδααρμάνης (52), ἐμπρήσας τὴν πάλαι μὲν Ἡράκλειαν, ὕστερον δὲ Γαγαλικὴν ὀνομασθεῖσαν, Ἀπάμειαν κατέειληψε, πρὸς Σελεύκου τοῦ Νικάνορος (53) συνοικισθεῖσαν, πάλαι μὲν εὐδαίμονα καὶ πολυάνθρωπον, τῷ χρόνῳ δὲ τὰ πολλὰ διαρρύθεισαν· ὅς ἐπὶ τισὶ συμβάσει τὴν πόλιν παρειληφώς, ἐπεὶ μηδὲ ἀντιστῆναι οἱοί τε καθειστήκεισαν, τοῦ τεύχους ὑπὸ γῆρας ἐπὶ γῆς κειμένου, πᾶσαν ἐμπρήσας καὶ πάντα ληϊσάμενος παρὰ τὰ συγκείμενα, ἀπιὼν ὤχετο, ἐξανδραποδίσας τὴν πόλιν, καὶ τὰ προστυχόντα χωρία. Μεθ' ὧν καὶ τὸν ἱερέα τῆς πόλεως, καὶ τὸν τὴν ἀρχὴν ἐπιτροπεύοντα ζωγρίας ²³ ἀπήγαγε. Τὰ πάνδενα δὲ κατὰ τὴν ἀποπόρευσιν εἰργάσατο, οὐδενὸς ἀπειργόντος ἢ ὅλως ἀντιπίπτοντος, πλὴν καὶ ἐλαχίστου κομιδῇ στρατοῦ πρὸς Ἰουστίνου πεμφθέντος, ὑπὸ Μάγνῳ ταττομένου, πρώην μὲν ἀργυροῦ τραπέ-

VARIAE LECTIONES.

²³ C. C. ζωγρήσας.

VALESII ANNOTATIONES.

nolunt. Christophorsonus vero ita vertit: *Copias non ulterius ducunt*. Sed Græca eum sensum ferre non possunt.

(52) Ἀδααρμάνης. Varie hoc nomen scriptum reperitur apud veteres auctores. Apud Theophanem in *Chronico* Ἀσταβάνης dicitur, et Ἀρδαμάνη, in ms. codice Palatino. Anastasius autem Bibliothecarius Adermanum ducem vocat. In Nicephoro scribitur Οὐαδααρμάνης. Apud Theophanem By-

zantium Βαρααμάνης. In cap. 13, infra dicitur Ἀρδαρμάνης. Theophylactus in lib. iii, Adormaanem vocat.

(53) Σελεύκου τοῦ Νικάνορος. Scribendum est procul dubio Νικάτορος. Seleucus enim primus Syriæ rex, ob illustres victorias Νικάτωρ cognominatus est, ut ex nummis veteribus discimus, qui id cognomentum ei ascribunt.

VARIORUM.

(u) Δάρας. Urbs episcopalis Mesopotamiæ, in limite Persiæ, ab Anastasio imp. ex vico urbs fa-

cta, et Anastasiopolis etiam dicta, Nisibi vicina. (BAUDRAND.) Capta est hæc urbs a Persis anno 574.

ζης προϊσταμένῳ κατὰ τὴν βασιλείῳς· ὕστερον δὲ καὶ ἑκατὸν τῶν βασιλικῶν οἰκιῶν ἐμπιστευθέντι πρὸς Ἰουστίνου· οἱ καὶ προτροπάδην ἔφυγον, μικροῦ δορυάλωτοι ληφθέντες. Ἀδαρμάνης μὲν οὖν ταῦτα κατειργασμένος, τὴν Χοσρόην κατειλήφει, οὕτω τὴν πόλιν ἐκπολιορκήσαντα. Ὅς προστεθείς αὐτῷ, μεγάλην ῥοπὴν δέδωκε, τοὺς τε οἰκείους ἀναθαρσήσας, τό τε ἀντίξρον καταπλήξας. Εὐρηκε δὲ τὴν τε πόλιν ἀποτειχισθεῖσαν, καὶ χοῦν ἀγχοῦ τοῦ τείχους συμφορηθέντα πολὺν, καὶ τὰς ἐλεπόλεις μηχανὰς ἐστῶσας, καὶ μάλιστα τοὺς καταπέλτας ἐξ ὑπερδεξιῶν ῥιπτοῦντας, οὓς λιθοβόλους ἢ συνθήβεια καλεῖ. Οἷς καὶ τὴν πόλιν κατακράτος εἶλεν ὁ Χοσρόης κατὰ τὴν ὥραν τοῦ χειμῶνος, Ἰωάννου τοῦ Τιμοστράτου παιδὸς αὐτῆς ἄρχοντος, ἥκιστα πεφροντικόςτος, ἣ καὶ καταπροδόντος. Λέγεται γὰρ ἀμφότερα. Προσῆδρευσεν δὲ τῇ πόλει ὁ Χοσρόης πέμπτον καὶ πρὸς γε μῆνα, μηδεὶς ἀμύνοντος. Ἀπαντας τοίνυν ἐξαγαγὼν πλῆθος ἀστάθμητον, καὶ τοὺς μὲν αὐτοῦ δειλαίως κατασφάξας, τοὺς δὲ πλείστους καὶ ζωγρίας ἐλὼν, τὴν μὲν πόλιν ἐπὶ καιρὸν οὕσαν φρουρᾷ κατέσχευεν· αὐτὸς δὲ πρὸς τὰ οἰκεία ἀπεχώρησεν ἡθῆ.

quosdam ex iis crudeliter illic mactasset, reliquos vero vivos servasset, urbem quidem, utpote opportune sitam, præsidio imposito munivit : ipse vero in regionem suam reversus est.

ΚΕΦΑΛ. ΙΑ'.

Ὡς ὁ βασιλεὺς Ἰουστίνος φρενίτιδι νόσῳ ἐάλω· Τιβέριος δὲ τὴν φροντίδα τῶν ὅλων ἀνεδέξατο.

Ἀπερ ἐπειδὴ ἡκηκόει ὁ Ἰουστίνος, ἐκ τοσούτου τύφου καὶ ὄγκου, οὐδὲν ὑγιὲς ἢ φρενῆρες ἐννοήσας, οὐδὲ ἀνθρωπίνως τὸ συνενεχθὲν (54) ἀνατλάς, ἐς φρενίτιδα νόσον καὶ μανίαν ἐμπίπτει, οὐδὲν λοιπὸν τῶν γινομένων συνιεῖς. Διώκει δὲ τὸ πολίτευμα Τιβέριος (v), Θράξ μὲν γένος, τὰ πρωτεῖα δὲ παρὰ Ἰουστίνου φέρων· ὃν καὶ κατὰ τῶν Ἀθάρων πρώην ἐπεπόμφει (55), πολὺ ἀγείρας πλῆθος στρατοῦ. Ὅς καὶ μικροῦ ἐάλω, τῶν στρατιωτῶν μηδὲ τὴν θῆαν τῶν Βαρθάρων ὑπενεγκάντων, εἰ μὴ θεία πρόνοια παραδόξως τοῦτον διέσωσε, καὶ ἐς τὴν Ῥωμαίων βασιλείαν ἐφύλαξε, κινδυνεύσασαν τοῖς Ἰουστίνου παρὰ λόγους ἐγχειρήμασι, σὺν καὶ τῷ ὅλῳ πολιτεύματι διαρρῶσθαι, καὶ Βαρθάρους τῆς τοιαύτης²⁴ ἀρχῆς ἐκστῆναι.

A Magnus quidam ; qui prius quidem argentariorum mensæ præpositus fuerat in urbe regia, postea vero unius ex imperialibus domibus curator fuerat a Justino factus. Verum hi quoque sese in fugam dedere, cum parum abfuisset quin universi ab hostibus caperentur. His rebus gestis Adaarmanes ad Chosroem venit, qui urbem Daras nondum expugnauerat. Ejus igitur copiis conjunctus, maximum rebus momentum attulit, cum et suorum animos confirmasset, et hostibus terrorem incussisset. Porro urbem ipsam deprehendit vallo circumdatam, et aggerem ingentem ad muros urbis admotum; bellicas item machinas quas helepoles vocant, paratas; ac præcipue catapultas, ex editiore loco saxa jacentes, quas vulgo petrarias vocant. Hoc modo Chosroes hiberno tempore urbem illam vi cepit, Joanne Timostrati filio qui urbi præerat, parum de ea sollicito, imo vero eam prodente. Utrumque enim dicitur. Obsederat autem urbem illam Chosroes quinque et amplius menses, nemine eam defendente. Cum igitur universos ex urbe eduxisset, immensam hominum multitudinem, et

eduxisset, immensam hominum multitudinem, et

CAP. XI.

Quomodo cum Justinus in dementia incidisset, Tiberius Reipublicæ curam suscepit.

C Hæc cum audiisset Justinus, nihil sani animo reputans, nec humanitus casum illum ferens, ex tanto fastu ac tumore in phrenitidem ac dementia incidit, adeo ut nihil eorum quæ gerebantur, deinceps intelligeret. Exinde igitur rempublicam rexit Tiberius, oriundus ex Thracia, qui apud Justinum auctoritate et gratia plurimum poterat. Hunc Justinus paulo antea collecto ingenti exercitu adversus Abaros miserat. 438 Sed cum milites ne aspectum quidem Barbarorum sustinere valuissent, Tiberius pene ab hostibus captus est : nisi divina providentia præter omnium opinionem eum periculo eripuisset, et Romano imperio reservasset; quod temerariis Justini consiliis in ejusmodi discrimen adductum fuerat, ut metuendum esset ne cum universa republica funditus interiret, et in Barbarorum ditionem ac potestatem concederet.

VARIÆ LECTIONES.

²⁴ C. C. τοσαύτης.

VALESII ANNOTATIONES.

(54) Τὸ συνενεχθὲν. Scribendum est συνενεχθὲν, quemadmodum in codice Telleriano scriptum inveniri.

(55) Ὁν καὶ κατὰ τῶν Ἀθάρων πρώην ἐπεπόμφει. Justinus imperator Tiberium comitem excubitorum cum exercitu satis valido, adversus Ava-

res misit, anno imperii sui nono, ut scribit Theophanes in *Chronico*. Joannes autem Biclariensis id factum esse dicit anno quarto imperii Justini : ubi Tiberium ex hoc prælio victorem Constantinopolim rediisse scribit. Quod tamen falsum esse docet Evagrius ac Theophanes.

VARIORUM.

(v) Τιβέριος. Tiberius Constantinus creatus est Cæsar, et imperii cum Justino particeps factus, post 25 diem mensis Octobris anni Chr. 574, ut Pagius ex veteri Epitaphio Romæ eruto probat,

ad eum annum, n. 6. Haud recte igitur nuncupatio ejus Cæsarea post Trajani legationem dilata est ab Evagrio, cap. 43.

CAP. XII.

Quomodo Trajanus legatus ad Chosroem missus, res Romanorum restituit.

Tiberius igitur consilium cepit opportunissimum et rebus præsentibus accommodatum : quod universam cladem resarcivit. Trajanus enim ad Chosroem missus est, vir prudens, ex ordine senatorio : qui ob canitiem, tum ob singularem prudentiam, summo in honore apud omnes erat : non ex imperatoris aut reipublicæ nomine legationem obiturus, sed pro Sophia augusta duntaxat verba facturus. Quippe illa litteras scripserat ad Chosroem, quibus tum viri sui calamitatem, tum rempublicam imperatore orbatam deplorabat; addens insultandum non esse mulieri viduæ, et imperatori mortuo, et reipublicæ desertæ. Nam et ipsum olim, cum in morbum incidisset, non modo parem humanitatem expertum esse : verum etiam præstantissimos medicos a republica Romana ad ipsum missos esse, a quibus etiam morbo liberatus fuerat. His postulationibus annuit Chosroes. Et cum in Romanorum ditionem jamjam invasurus esset, trium annorum inducias pactus est in Orientis partibus. Cautum tamen, ne Armenia simili conditione frueretur : quod bellum illic geri posset, nemine Orientales partes lacescente. Dum hæc in Oriente gererentur, Sirmium oppidum a Barbaris captum est, quod prius quidem Gepidæ occupaverant : postea tamen Justino imperatori tradiderant.

439 CAP. XIII.

De nuncupatione imperatoris Tiberii, et de moribus ejusdem.

Sub idem tempus, Justinus suadente Sophia, Tiberium Cæsarem renuntiavit. Qua in nuncupatione.

A

ΚΕΦΑΛ. ΙΒ'.

Ὡς Τραϊανὸς διαπρεσβευσάμενος πρὸς Χοσρόην, τὰ τῶν Ῥωμαίων ἐπηνόρθωσε πράγματα.

Βουλευέται τοίνυν βουλὴν ἐπίκαιρον, καὶ τοῖς πράγμασιν ἀρμοδίαν, ἢ τὸ πᾶν ἀνώρθωτε πταῖσμα. Τραϊανὸν (x) γὰρ παρὰ τὸν Χοσρόην (56) ἐκπέμπουσιν, ἄνδρα λόγιον τῆς συγκλήτου βουλῆς, πολιᾶ τε καὶ συνέσει τοῖς πᾶσι τίμιον· οὐκ ἐκ προσώπου τῆς βασιλείας, οὐδὲ μὴν τῆς πολιτείας τὴν πρεσβείαν ἀνοίσοντα, ὑπὲρ δὲ γε μόνης Σοφίας τὰς διαλέξεις ποιησόμενον. Γέγραφε δὲ καὶ αὕτη πρὸς Χοσρόην, τὰς τε συμφορὰς τάνδρως ποτνωμένη, τὸ τε τῆς πολιτείας ἀναρχόν, καὶ ὥς οὐ δέοι χήρα γυναικί, καὶ βασιλεῖ κειμένῳ, καὶ ἐρήμῃ πολιτείᾳ ἐπεμβαίνειν. Καὶ αὐτὸν γὰρ νοσήσαντα, μὴ μόνον τῶν παραπλησίων τυχεῖν, ἀλλὰ γὰρ καὶ τοὺς πάντων ἀρίστους ἰατροὺς πρὸς τῆς Ῥωμαίων πολιτείας παρ' αὐτὸν πεμφθῆναι, οἳ καὶ τὴν νόσον διέλυσαν. Πείθεται τοίνυν ὁ Χοσρόης· καὶ μέλλων ὅσον οὐπω τοῖς Ῥωμαίοις ἐπιτίθεσθαι πράγμασιν (57), ἐχεχειρίαν τριῶν ποιεῖται χρόνων, ἐν τοῖς ἑφοῖς μέρεσι· δόξαν τὴν Ἀρμενίαν ἐν τοῖς παραπλησίοις μεῖναι (58)· ὥς ἂν αὐτοῦ πολεμῇ, μηδενὸς τὰ Ἐφῶν παρενοχλοῦντος. Τούτων κατὰ τὴν Ἐφῶν πραττομένων, τὸ Σίρμιον πρὸς τῶν Βαρβάρων ἐάλω (59) (y)· πρώην μὲν ὑπὸ Γηπαίδων κρατούμενον, Ἰουστίνῳ δὲ πρὸς αὐτῶν παραδοθέν.

C

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ'.

Περὶ τῆς εἰς τὴν βασιλείαν ἀναρρήσεως Τιβερίου, καὶ τοῦ ἡθους αὐτοῦ.

Ἐν τοσούτῳ δὲ, Καίσαρα Τιθέριον βουλευμάσι Σοφίας Ἰουστίνος ἀναγορεύει, τοιαῦτα κατὰ τὴν ἀνάρ-

VALESH ANNOTATIONES.

56) *Τραϊανὸν γὰρ παρὰ τὸν Χοσρόην.* Hic Trajanus patricius et quæstor sacri palatii erat, de cujus ad Persas legatione loquitur Menander Protector, in lib. vi *Historiarum*, pag. 157 et 165. Hic est, ut opinor, Trajanus patritius qui breve *Chronicon* scripserat, prorsus admirandum, ut testatur Suidas. Ejus mentionem facit Theophanes in *Chronico*, pag. 57: Τραϊανὸς ὁ πατρίκιος ἐν τῇ κατ' αὐτὴν ἱστορίᾳ φησὶν· Γότθους δὲ ἐπιχωρίως τοὺς Σκύθας λέγεσθαι. Suidas quidem eum Justiniani Rhinotmeti temporibus vixisse scribit. Verum ego Suidam falli existimo, cum nullus eo nomine memoretur principatu Justiniani Rhinotmeti. Imperante autem Justino Juniore celebratur Trajanus patricius a Menandro Protectore in libro vi, et ab Evagrio nostro in hoc loco.

(57) *Τοῖς Ῥωμαίοις ἐπιτίθεσθαι πράγμασι.* Rectius apud Nicephorum legitur, τοῖς Ῥωμαίων πράγμασι.

(58) *Ἐν τοῖς παραπλησίοις μεῖναι.* Hunc locum

feliciter mihi videor restituisse, ita ut pro verbo μεῖναι scribatur μὴ εἶναι. Nam in induciis, quæ inter Romanos et Persas pactæ erant, diserte cautum erat, ut per Orientem duntaxat ab armis cessaretur : in Armenia vero atque Iberia bellum gerere liceret. Vide Menandrum Protectorem in lib. vi *Historiarum*, pag. 157, qui hanc emendationem nostram prorsus confirmat. Ita etiam Theophylactus in lib. iii, cap. 12.

(59) *Τὸ Σίρμιον πρὸς τῶν Βαρβάρων ἐάλω.* Sic etiam legitur apud Nicephorum. Non dubito tamen quin scribendum sit πρὸς τῶν Ἀβάρων, etc. Abares enim urbem Sirmium cepere, ut testatur Menander Protector in Excerptis legationum, pag. 117, quæ cum antea Gepidarum ditionis fuisset, Abares qui Gepidarum regnum destruxerant, eam urbem cum reliquis opibus Gepidarum in suam potestatem transiisse asserebant, quemadmodum scribit idem Menander, pag. 114 et 130. Vide Theophylactum in cap. iii, lib. i.

VARIORUM.

(x) *Τραϊανὸν.* Trajanus cum Zacharia in Orientem missus est, et Triennales induciæ inter Persas et Romanos compositæ sunt anno Chr. 575, Menander Protector, pag. 156, priorum induciarum meminit, anno 574, aitque Sophiam Augustam, dum Justinus mentis imbecillitate laboraret, Jacobum quemdam ex medicis imp. ad Chosroem

misisse, et per annum ut ab armis cessaretur, statutum esse, numeratis Chosroi quadraginta quinque aureorum millibus.

(y) *Σίρμιον πρὸς τῶν Βαρβάρων ἐάλω.* Pagi existimat male hoc collocari sub Justinii imperio, quod anno demum tertio Tiberii accidit. Vide ipsum ad ann. 581, n. 15. (W. Lowth.)

ρησιν ἐπιφθεγξάμενος, ἃ πᾶσαν ἐκδέσθηκε παλαιάν τε καὶ νέαν ἱστορίαν, τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ ἐνδόντος καιρὸν Ἰουστίνῳ τὰς τε οἰκείας ἐξεῖπειν ἁμαρτίας, τὰ τε χρηστὰ ἐσηγήσασθαι ὑπὲρ τοῦ τῇ πολιτεία συν- οἰσοντος. Ἀθροισθέντων γὰρ ἐν τῇ ὑπαίθρῳ αὐλῇ (60), ἐνθα παλαιὸν ἔθος λέγει (61) τὰ τοιαῦτα γίνε- σθαι, τοῦ τε ἀρχιερέως Ἰωάννου (62), οὗ πρόσθεν ἐμνήσθημεν, καὶ τῶν ἀμφ' αὐτὸν, τῶν τε ἐν ἀξιώ- σεσι τελούντων, καὶ τῶν περὶ τὴν αὐλὴν στρατεuo- μένων, τὸν βασιλικὸν χιτῶνα ἐνδιδύσκων Τιθέριον, καὶ τὴν χλαῖναν περιτιθεῖς, ἀναφανδὸν κεκραγῶς ἐξεῖπε· Μὴ πλανάτω σε τῆς ἀμπεχόνης ἡ φαντασία, μηδὲ τῶν ὀρωμένων ἡ σκηνῇ· οἷς ὑπαχθεῖς, ἔλαθον ἐμαυτὸν ταῖς ἐσχάταις ποιναῖς ὑπόδικος γενόμενος. Ἀνόρθωσον τὰς ἐμὰς ἁμαρτάδας, διὰ πάσης εὐπα- θείας ἄγων τὸ πολίτευμα. Καὶ τοὺς ἄρχοντας δὲ δεικνύς, ἔλεγεν ἥμισυ χρῆναι τοῦτοις πείθεσθαι, προσθεῖς ὡς Αὐτοί με ἐς ἅπερ ὁρᾷς ἤγαγον, καὶ ἕτερα τοιαῦτα, ἅπερ ἅπαντας ἐς κατάπληξιν καὶ δα-

A ejusmodi orationem habuit quæ omnem histo- riam transcendit, tam veterem, quam recentem, cum clementissimus Deus hoc in spatium tem- poris concessisset, tum ad propria delicta con- fitenda, tum ad salubria consilia suggerenda pro utilitate Reipublicæ. Congregatis enim in atrio imperialis palatii, ubi hæc fieri mos est, Joanne patriarcha, cujus supra memini- mus, una cum sacerdotibus suis, et magistratibus atque honoratis; cunctis denique qui in palatio militabant, Justinus imperatoria tunica et purpu- rea chlamyde Tiberium vestiens, edita voce ita pa- lam locutus est : Ne te in errorem inducat vestis tuæ magnificentia, nec pompa rerum quæ sub aspe- ctum cadunt. Quibus ego in fraudem inductus, imprudens extremis me suppliciis obnoxium red- didi. Sed tu errata mea corrigo, omni cum leni- tate ac mansuetudine rempublicam regens. Tum magistratus digito demonstrans : Cave, inquit, ne

VALESH ANNOTATIONES.

(60) Ἐν τῇ ὑπαίθρῳ αὐλῇ. Nicephorus vocem hic addit hoc modo, ἐν τῇ ὑπαίθρῳ αὐλῇ τῶν ἀνα- κτόρων, id est, in subdiali aula imperialis palatii. Hujus loci mentionem facit Theophylactus in cap. 1, lib. 1, et imperatores illic renuntiari solitos esse scribit. Φοράδην γὰρ ἀχθεῖς ὁ Τιθέριος ἐπὶ τὴν ὑπαι- θρον τῶν βασιλείων αὐλὴν, ἥτις παρήνεται τῇ πολυ- στιβάδι τῶν ἀνακτόρων οἰκίᾳ, etc. Quem locum Latinus interpres longa circuitione verborum ita expres- sit : Tiberius namque in atrium palatii juxta domum, in qua multi ex herbis, seu frondibus, ad cœnandum, dormiendumve tori, sive lectisternia, vestibulum il- lustre, visendumque proscenium. Huc, inquam, ge- status, etc. Ex quibus apparet eum non intellexisse quid his verbis significaretur. Sed et Nicephorus Callistus, cum hunc Theophylacti locum describe- ret, posteriora verba prætermisit. Ego vero existimo πολυστιβάδα οἰκίαν a Theophylacto dici domum quæ Græce δεκαεννέα ἀκκούδιτα dicebatur : eo quod in ea novemdecim accubita, seu stibadia essent, in quibus imperator cum proceribus discumbens epu- labatur in Natali Domini, et solemnioribus festis, ut scribit Theophanes et Anastasius Bibliotheca- rius, anno 31 Justiniani, et Luitprandus in lib. vi *Rerum per Europam gestarum*, cap. 3 : Est domus, inquit, quæ decaennea accubita dicitur. Hoc autem ideo, quoniam quidem novemdecim mensæ in Domini nostri nativitate apponuntur. In quibus imperator pariter et convivæ, non sedendo, ut cæteris diebus, sed recumbendo epulantur. Juxta hanc domum erat tribunal, in quo imperatores et Augustæ corona- bantur. Nicephorus Constantinopolitanus, p. 176, de Isauro Leone loquens : Ἐν τῷ τριβουναλίῳ λεγομένῳ δεκαεννία ἀκούδιτων στέφει τὸν υἱὸν Κων- σταντῖνον εἰς βασιλείαν. Idem scribit Anastasius, et auctor *Historiæ miscellæ*, lib. xxi. Item in lib. xxii, de Constantino loquens Copronymo : Anno 28 imperii sui coronavit imperator Eudoxiam uxorem suam, cum esset trigamus, in tribunali decem et novem accubituum. Hinc est quod Codinus in *Ori- ginibus Constantinopolitanis*, τὸ στέψιμον ponit juxta domum decem et novem accubituum : quo nomine tribunal intelligis, in quo imperatores coronabantur. Fuit autem hæc domus in regione tertia, juxta Hip- podromum, ut testatur Luitprandus. Certe in ea regione circum maximum fuisse, et porticum se- mirotundam quæ sigma dicebatur, ac postremo tribunal fori Constantini, docet vetus descriptio. Ac verisimile est, ex illa porticu factam esse domum decem et novem accubituum, quippe cum

sigma idem sit quod stibadium, seu accubitum. Adde quod ædes Sancti Stephani juxta tribunal decem et novem accubituum ponitur a Codino, quam prope sigma fuisse docet ex veteri scriptore Petrus Gyllius, in lib. ii, cap. 15. Cæterum hæc domus decem et novem accubituum, etiam Delphica dicta est, seu Delphicum, ut testis est Procopius in lib. i *Vandalicorum*, pag. 116, et Victor Thu- nonensis in *Chronico*.

(61) Ἐνθα παλαιὸν ἔθος λέγει. Nescio cur Eva- grius antiquam hanc fuisse consuetudinem dicat, ut imperatores Constantinopolitani in atrio imperialis palatii renuntiarentur. Prisca enim consuetudo erat, ut in milliario septimo nuncuparentur Augusti, præsentem exercitum, in campo extra urbem. Pri- musque Valens in eo suburbano a fratre Valenti- niano imperator fuerat appellatus. Post quem secuti imperatores Orientis eodem in loco renuntiati sunt, ut jam pridem observavi in annotationibus ad librum xxvi Ammiani Marcellini. Zeno quoque imperator, in septimo a Leone filio suo coronatus est, ut scribit Victor Thunonensis in *Chronico*. Sed et Basiliscus paulo post imperator appellatus est in campo, quemadmodum tradit Theophanes. Erat autem campus in Septimo, ut testatur Theophy- lactus in lib. viii, capite 12. Quis vero primus in atrio imperialis palatii Augustus nuncupatus sit Constantinopoli, nondum liquido comperi. Justinus quidem junior illic Augustus renuntiatus fuisse videtur, ut colligere est ex capite primo hujus libri.

(62) Τοῦ τε ἀρχιερέως Ἰωάννου. Theophanes in *Chronico* non Joannem Scholasticum, sed Euty- chium patriarcham Constantinopolitanum tunc fuisse testatur. Nam Joannes quidem Scholasticus obiit indictione 10 mense Augusto, pridie Kalen- das Septembres. Eutychius vero eodem anno, mense Octobri, in sedem suam restitutus est, in- dictione undecima, ut testatur Theophanes. Hic anno sequenti, qui fuit Christi 578. Indictione duodecima, Septembris 26 die, Tiberium Augu- stum coronavit, ut tradit idem Theophanes, et auctor *Chronici Alexandrini*. Verum re attentius examinata, nihil hic reprehendendum animadverti : neque enim Evagrius hic loquitur de Augusta nun- cupatione Tiberii, sed de Cæsaris appellatione ei concessa. Tiberius porro Cæsar factus est indictione octava, ut docet auctor *Chronici Alexandrini* : quo quidem tempore Joannes patriarcha erat Constani- nopolitanus.

his credas. Hi enim in hunc quem vides statum me deduxerunt. Adjecit etiam ejusdem modi alia, quæ **440** summam admirationem omnibus incusserunt, et immensam lacrymarum copiam elicuerunt. Fuit autem Tiberius corpore maxime procero, et cum proceritate staturæ, venustissimus non imperatorum modo, verum etiam omnium mortalium, quantum quis conjectura assequi potest: adeo ut primum quidem forma ejus digna esset imperio. Animo autem lenis fuit atque humanus, et qui primo statim intuitu cunctos comiter exciperet. Summas esse divitias existimabat, largiri omnibus, et erogare non ad necessitatem solum sublevandam, verum usque ad affluentiam. Neque enim quidnam accipere deberent poscentes, considerabat, sed quid imperatorem Romanum dare deceret. Aurum porro illud adulterinum censebat, quod cum lacrymis provincialium collectum fuerat. Quam ob rem unius anni tributum collatoribus remisit: et possessiones quæ ab Adaarmane vastatæ fuerant, tributaria functione relevavit, non pro modo detrimenti quod passæ fuerant, sed multo uberius atque prolixius. Remissæ sunt etiam magistratibus illegitimæ munerum oblationes, quibus antea imperatores subditos suos illis vendere consueverant. Constitutiones quoque his de rebus scripsit, posterorum securitati prospiciens.

CAP. XIV.

Quomodo imperator Tiberius collectis ingentibus copiis, et Justiniano duce contra Chosroem misso, eum ex Romanorum finibus expulit.

Pecunia igitur malis artibus parta bene usus, res ad bellum necessarias comparavit: tantumque numerum fortissimorum militum collegit, tum ex gentibus Transalpinis quæ circa Rhenum habitant, tum ex Cisalpinis: ex Massagetis præterea, aliisque Scythicis nationibus; ex Pannonia item ac Moesia, et ex Illyriis atque Isauris, optimo quoque viritim lecto: ut prope centum et quinquaginta hominum millia turmis præstantissimorum equitum inseruerit, et Chosroem fugaverit. Qui post ca-

κρύων ἀμέτρων χύσιν ἤγαγεν. Ἦν δὲ γε ὁ Τιθέριος μέγιστός τε τὸ σῶμα καὶ ἐς ὑπεροχὴν διαπρεπέστατος μᾶλλον εἶπερ τις εἶκασεν (63), οὐ βασιλέων μόνων, ἀλλὰ καὶ πάντων ἀνθρώπων· ὥς πρῶτον μὲν τὸ εἶδος ἄξιον (64) τυραννίδος εἶναι. Τὴν δὲ ψυχὴν ἡπιός τε καὶ φιλόανθρωπος, εὐθύς ἀπὸ τοῦ βλέμματος ἅπαντας δεξιούμενος· πλοῦτον ἡγούμενος, τὸ πᾶσιν ἐπαρκεῖν περὶ τὰς ἐπιδόσεις, οὐ πρὸς μόνην τὴν χρεῖαν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν περιούσιον. Οὐ γὰρ ὁ τι λαθεῖν (65) ὤφειλον οἱ δεόμενοι, τοῦτο διεσκόπει· ἀλλ' ὅπερ βασιλέα Ῥωμαίων δοῦναι προσήκει· κίβδηλον δὲ τὸν χρυσὸν ἡγεῖτο τὸν ἐκ δακρύων ἦκοντα. Ὅθεν ἀμέλει τὴν τε δασμολογίαν τοῖς συντελοῦσιν ἐπαφῆκεν ἐνὸς τέλεον ²⁵ χρόνου (66)· τὰς τε κτήσεις αἵσπερ ὁ Ἀρδαρμάνης ἐλυμήνατο, τῶν ἐπικειμένων **B** τελῶν οὐ πρὸς τὸ μέτρον τῆς βλάβης, ἀλλὰ καὶ πολλῷ καθυπέρτερον ἡλευθέρωσεν. Ἀφείθησαν δὲ καὶ τοῖς ἄρχουσιν αἱ ἄθεσμοι δόσεις (67), αἷς πρώην οἱ βασιλεῖς τοὺς ὑπηκόους ἐπίπρασκον· καὶ ὑπὲρ τούτων καὶ διατάξεις ἐγραψε, τὸ μέλλον κατασφαισάμενος.

Remissæ sunt etiam magistratibus illegitimæ munerum oblationes, quibus antea imperatores subditos suos illis vendere consueverant. Constitutiones quoque his de rebus scripsit, posterorum securitati prospiciens.

ΚΕΦΑΛ. ΙΔ'.

Ὡς ὁ βασιλεὺς Τιθέριος στρατὸν πολλὸν ἀγείρας κατὰ Χοσρόου, καὶ στρατηγὸν Ἰουστινιανὸν ἐξαποστείλας, τοῦτον ἐκ τῆς Ῥωμαίων γῆς ἀπήλασεν.

Τοῖς τοίνυν κακῶς συλλεγεῖσι χρήμασιν ἐς δέον **C** χρησάμενος, τὰ πρὸς τὸν πόλεμον ἐξηρτύετο· καὶ τοσοῦτον ἀγείρει στρατὸν ἀνδρῶν ἡρώων, ἐκ τε τῶν ὑπὲρ τὰς Ἄλπεις ἐθνῶν, τὰ ἀμφὶ τὸν Ῥῆνον ἀριστίνδην στρατολογήσας, τὰ τε ἐντὸς τῶν Ἀλπεων, Μασσαγετῶν τε καὶ ἐτέρων Σκυθικῶν γενῶν· καὶ τὰ περὶ Παιονίαν καὶ Μυσοὺς, καὶ Ἰλλυριοὺς, καὶ Ἰσαύρους· ὥς σύνεγγυς πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν χιλιάδων εἶλας ἱππέων (68) ἀρίστων ἐγκαταστήσασθαι, ἐξῴσαι τε τὸν Χοσρόην, μετὰ τὴν Δάρας ἄλωσιν, εὐθύς ἀνὰ

VARIAE LECTIONES.

²⁵ τελέου.

VALESII ANNOTATIONES.

(63) Ἦπερ τις εἶκασεν. Scribendum puto, εἶπερ τις εἶκασεν. Nec dubito quin Evagrius noster ita scriptum reliquerit. Conjecturam nostram confirmat codex Tellerianus, in quo ita diserte scriptum inveni. Facessat igitur interpretatio Musculi qui sic vertit: *Insignis magis quam ut quisquam illi conferri possit.* Christophorsonus vero ita interpretatur: *Pulchritudinis excellentia omnium opinione major.*

(64) Καὶ πρῶτον μὲν τὸ εἶδος ἄξιον. Rectius in codice Florentino scribitur ὥς πρῶτον μὲν, etc. Alludit autem Evagrius ad versum illum Tragici notissimum πρῶτον μὲν εἶδος· ἄξιον τυραννίδος.

(65) Οὐ γὰρ ὅτι λαθεῖν. Mallem scribere, οὐ γὰρ τι λαθεῖν ὤφειλον οἱ δεόμενοι, etc. quemadmodum legitur apud Nicephorum in cap. 4, lib. xviii. In codicibus Florentino et Telleriano, pro ὤφειλον scribitur ὀφείλον.

(66) Ἐνὸς τέλεον χρόνου. Exstat Constitutio Justinii Junioris, qua reliqua tributorum præteriti temporis, provincialibus indulgit usque ad indicationem octavam: Μέχρι τῆς ὀγδόης ἐπινεμήσεως, καὶ αὐτῆς τοῦ ἐνεστῶτος κύκλου. Quod quidem fe-

cisse videtur Justinus suasu Tiberii, quem Cæsarem paulo ante designaverat, ineunte octava indicatione, ut docet auctor *Chronici Alexandrini*. Itaque in hac Constitutione prima imperatoris Justinii Junioris, Tiberii quoque Cæsaris nomen ascribi debuerat.

(67) Αἱ ἄθεσμοι δόσεις. Exstat hodie Constitutio imperatoris Justinii Junioris, de rectoribus provincialium gratis promovendis. Quæ inter Justinii *Novellas Constitutiones* est numero quarta. Ea Constitutione permittit Justinus provincialibus, ut eos quos idoneos esse existimaverint ad regendam ipsorum provinciam, imperatori suggerant: spondetque imperator se gratis absque ullo munere codicillos et magistratus insignia præbiturum esse. Quæ lex cum data sit anno octavo imperii Justinii Junioris, eam quoque Tiberii Cæsaris suasu ac suggestionem editam esse non dubitamus.

(68) Εἶλας ἱππέων. Scribendum est procul dubio *ἔλας*. Quod miror nec a Nicephoro, nec ab interpretibus animadversum fuisse.

τὸ θέρος ἐπὶ τὴν Ἀρμενίαν ἐλάσαντα, ἐκεῖθεν τε τὰς Ἀρμενίας ἐπὶ τὴν Καίσαρος ἔχοντα, ἢ τῶν Καππαδοκῶν ἄρχει, καὶ τῶν αὐτόσε προκάθηται πόλεων. "Ὁ; τοσοῦτον ὑπερεφρόνει τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν, ὅτι γε πρεσβευσάμενου τοῦ Καίσαρος, οὐκ ἡξίου τῆς ὡς αὐτὸν ἐσόδου τοῖς πρέσβεσι μεταδοῦναι. ἔπεσθαι δὲ τοῦτοις διεκελεύετο μέχρι τῆς Καίσαρος. Ἐκεῖσε γὰρ περὶ τῆς πρεσβείας διασκοπεῖν ἔλεγεν. Ὡς δ' οὖν ἀντιμέτωπον εἶδε τὸ Ῥωμαίων στρατεύμα ὑπὸ Ἰουστινιανῷ (69) ταττόμενον, τὰδελφῷ Ἰουστίνου τοῦ πρὸς Ἰουστίνου δειλαίως ἀνηρημένου (70), ἀκριθῶς ἐξωπλισμένον, τό τε ἐνυάλιον τὰς σάλπιγγας ἡχοῦσας, καὶ τὰ σημεῖα πρὸς μάχην αἰρόμενα, τὸν τε στρατιώτην φονῶντα, καὶ θυμοῦ μετὰ τῆς ἐς ἄγαν εὐκοσμίας πνέοντα, ἔππων τε τοσαύτην καὶ τοιαύτην ²⁶, ἣν οὐδεὶς πώποτε βασιλέων ἐφαντάσθη, πολλὰ γε ἐπιθειάσας, ἀνῶμψε μύχιον πρὸς τὸ ἀνελπι καὶ ἀδόκητον· καὶ μάχης οὐκ ἤθελον ἄρχειν. Ἀναβαλλομένων δὲ αὐτῷ καὶ διαμέλλοντι, καὶ τὸν καιρὸν τρίβοντι, καὶ σοφίζομένων τὴν μάχην, ἔπεισι Κούρς ὁ Σκούθης (71), ἀνὴρ τοῦ δεξιοῦ κέρως ἡγούμενος. Καὶ μὴ οἶων τε γενομένων ἐνεγκεῖν τὴν ἐμβολὴν τῶν κατ' αὐτὸν Περσῶν, ἐκλελοιπότων δὲ μάλα λαμπρῶς τὴν τάξιν, πολὺν μὲν εἰργάσατο φόνον τῶν ἀπεναντίας. Ἐπεισι δὲ τοῖς οὐραγοῖς, ἔνθα καὶ τὴν ἀποσκευὴν ὅ τε Χοσρόης καὶ ὁ σύμπας εἶχε στρατός· αἰρεῖ τε βασιλικά κειμήλια ἀπαξάπαντα, καὶ μὴν καὶ τὴν ἀποσκευὴν ἅπασαν, ὀρῶντος μὲν Χοσρόου, καὶ ἐγκαρτεροῦντος, ἀνεκτοτέραν δὲ τῆς ἑαυτοῦ ἐπιστροφῆς (72) τοῦ Κούρς ἡγούμενου. Οὗτος μὲν οὖν σὺν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν μεγάλων χρημάτων καὶ λαφύρων ἐγκρατῆς γεγνημένος, τὰ τε σκευοφόρα τῶν ζώων σὺν αὐτοῖς φορτίοις φέρων, ἐν οἷς καὶ τὸ Χοσρόου σεβαστὸν πῦρ, ὃ Θεὸς καθειστήκει, περιελαύνει μὲν τὸ Περσῶν στρατόπεδον παιανίζων. Ἀφικνεῖται δὲ παρὰ τοὺς οἰκίους ἀμφὶ τὰς ἐπιλυχνίους ὥρας, ἤδη διαλυθέντας

Armeniam irruperat, atque inde Cæsaream Cappadociae et reliquarum illic urbium metropolim invadere meditabatur: **441** Romanorum autem imperium tantopere despiciebat, ut cum Cæsar legatos ad eum misisset, eos ad conspectum suum minime admisit, sed usque ad urbem Cæsaream sequi ipsum jussit. Illic enim se eorum legationem auditurum esse aiebat. Verum ubi Romanorum exercitum contra se stare vidit, duce Justiniano, fratre Justini ejus qui ab imperatore Justino crudeliter occisus fuerat: probe instructum atque armatum, et tubas bellicum canentes, et signa ad committendam pugnam in altum sublata: militem præterea cædis avidum, et cum pulcherrimo ornatu iram ac furorem anhelantem; tantum denique ac talem equitatum, quantum nullus unquam ex imperatoribus animo conceperat: vehementer obstupescens, altum ingemuit ob rem tam insperatam atque inexpectatam, nec pugnam ordiri unquam voluit. Cum igitur prælium differret, et cunctabundus tempus tereret, et pugnam duntaxat simularet, Curs Scythæ, qui dextro cornui præerat, impetum in eum facit. Cumque Persæ impetum illius sustinere non possent, sed aperte ordines desererent, Curs maximam hostium stragem edidit. Deinde extremum agmen Persarum aggressus est, ubi Chosroes et universus ejus exercitus impedimenta ac sarcinas habebat. Cunctos igitur regis thesauros et universas sarcinas cepit, ipso Chosroe spectante atque tolerante, et impressionem suam facilius quam impetum Curs sustineri posse existimante. Hoc modo Curs una cum suis militibus, maximis opibus ac spoliis potitus, et jumenta cum omnibus sarcinis adducens inter quas erat etiam ignis sacer quem Chosroes ut Deum colebat: Persarum quidem

VARIE LECTIONES.

²⁶ ἔππων τε τοσαύτης καὶ τοιαύτης.

VALESH ANNOTATIONES.

(69) Ὑπὸ Ἰουστινιανῷ. Hujus Justiniani magistri militum per Orientem meminit Menander Protector, in lib. vi *Historiarum*, pag. 159. Et Theophylactus, in cap. 12, lib. iii. Et Joannes Biclariensis in *Chronico*: Anno 9 Justini Chosroes Persarum imperator, cum nimia multitudine exercitus, ad vastandos Romanorum terminos promovet: cui Justinianus Romanæ dux militiæ et magister militum Orientis a Tiberio destinatus, bellum parat, et in campis qui inter Daras et Nisibim ponuntur, forti pugna congressus, habens secum gentes fortissimas, quæ barbaro sermone Hermani nuncupantur, memoratum imperatorem bellō superat. Hæc Pagius refert ad annum Christi 575, n. 7.

(70) Ἰουστίνου δειλαίως ἀνηρημένου. Hunc locum ex mss. codicibus Florentino et Telleriano, ita supplevi: τ' ἀδελφῷ Ἰουστίνου τοῦ πρὸς Ἰουστίνου δειλαίως ἀνηρημένου. Erat ergo hic Justinianus Germani filius, quod testatur etiam Theophylactus in lib. iii frater Justini illius, qui ab imperatore interfectus fuerat, ut refert Evagrius initio hujus libri.

(71) Ἐπεισι Κούρς ὁ Σκούθης. Hujus viri meminit Theophylactus in lib. iii, cap. 16; et in lib. i, cap. 9. Quibus in locis interpret Latinus

Cursium vertit. Melius tamen Cursum vertisset. Sic enim eum vocat Menander Protector in lib. vi *Historiarum*, pag. 159, editionis regiæ. In Theophanis *Chronico*, pag. 214. Κρούς dicitur, corrupte.

(72) Ἀνεκτοτέραν δὲ τῆς ἑαυτοῦ ἐπιστροφῆς. Magis probo lectionem Nicephori, quæ sic habet: Ἀνεκτοτέραν δὲ τὴν ἑαυτοῦ ἐπιστροφὴν τοῦ Χούρς ἡγούμενου. Tantum mallet articulum addere hoc modo: τῆς τοῦ Χούρς ἡγούμενου. Id est, ut vertit Joannes Langus: Quod facilius impressionem suam, quam ipsius Curs sustineri posse existimaret. Porro hanc Persarum fugam, et Romanorum victoriam, Theophan. quidem in *Chron.* refert post mortem imperatoris Justini Junioris, cum Tiberius singulare imperium obtineret. Verum Theophylactus, ex quo sua videtur hausisse Theophanes, superstite adhuc Justino id accidisse testatur, cum Tiberius Cæsaris duntaxat nomen ac dignitatem gerens, rempublicam administraret, ut videre est in cap. 14, lib. iii. Cui consentit Evagrius noster: quippe qui mortem Justini Junioris refert infra, in cap. 19, hujus libri. Ubi diserte scribit Tiberium, mortuo demum Justino, magistri militum dignitatem abrogasse Justiniano.

exercitum circūvit, lætum Pæanem canens : circa primam autem facem reversus est ad suos, qui jam stationes suas reliquerant : cum neque Chosroes, neque ipsi pugnam exorsi essent, sed leves duntaxat velitationes utrinque exstitissent : atque interdum unus aut alter ex utroque exercitu, sicut fieri solet, singulari certamine inter se congressi essent. Sequenti nocte Chosroes multis ignibus accensis, ad nocturnam pugnam se paravit. **442** Cumque Romanorum exercitus in duo castra divisusesset, nocte intempesta irrui in eos qui ad septentrionem locati erant. Quibus ob repentinum atque inexpectatum superventum in fugam versis, Melitanam urbem in proximo sitam invadit, quæ tunc præsidio atque incolis vacua erat. Hanc cum integram concremasset, ad fluvium Euphratem trajiciendum sese accingit. Sed cum Romanus exercitus in unum collectus eum insequeretur, ipse salutis suæ metuens, consensu elephanto, amnem trajecit. Eorum vero qui circa illum erant ingens multitudo, Euphratis fluentis obruta est. Quos ille aquis suffocatos cum accepisset, inde abscessit. Chosroes igitur cum has ultimas pœnas pro contumeliis quibus Romanum imperium affecerat persolvisset, una cum iis qui evaserant, in Orientis partes profectus est, ubi pactas habebat inducias ne quisquam ipsum aggrederetur. At Justinianus cum universo exercitu Romano in Persidem ingressus, totum hiemis tempus ibi transegit, nemine prorsus illi molestiam exhibente. Sub æstivum autem solstitium reversus est, nulla omnino parte copiarum amissa : et cum summa felicitate ac gloria, circa utriusque imperii confinia æstatem exegit.

CAP. XV.

Quomodo Chosroes cladem suam ægre ferens, ex hac luce migravit, et filius ejus Hormisda ei in regnum successit.

Chosroem vero anxium et ad inopiam consilii redactum, et reciprocis doloris fluctibus submersum, immensa quædam ægritudo animo ejus offusa, ex hac vita subduxit : cum perpetuum fugæ suæ monumentum posteris reliquisset legem illam quam scripsit, ne posthac Persarum rex contra Romanos exercitum ductaret. Post hunc Hormisda ejus filius, Persarum regnum suscepit. Sed ista nunc omitenda sunt, quandoquidem sequentia me ad se vocant, et sermonis nostri cursum expectant

VARIAE LECTIONES.

²⁷ C. C. αὐτοῦ.

VALESH ANNOTATIONES.

(73) Τῷ δὲ Χοσρόῳ. Mors Chosrois Persarum regis præmature hic refertur. Mortuus enim est Chosroes Tiberio jam Augustum imperium obtinente, ut testatur Theophylactus in lib. iii, cap. 16. Quod confirmat etiam Menander Protector in excerptis legationum. Quare fallitur Theophanes in

ἐκ τῶν σφῶν τάξεων, μήτε Χοσρόου μάχης ἄρξαντος, μήτε μὴν αὐτῶν ²⁷· μόνων δὲ τινων ἀκροβολισμῶν γενομένων, ἢ εἴπου (z) γε εἰς πρὸς ἓνα συνεπλάκη ἐξ ἀμφοῖν τοῖν στρατοπέδοιν, ὅπερ εἰώθει γίγνεσθαι. Πυρὰ δὲ πολλὰ τῇ νυκτὶ ὁ Χοσρόης ἀνάψας, πρὸς νυκτομαχίαν παρεσκευάζετο. Καὶ δυοῖν στρατοπέδοιν τοῖς Ῥωμαίοις γενομένοιιν, ἔπεισιν ἄωρὶ τῶν νυκτῶν, τοῖς ἀμφὶ τὸ βόρειον μέρος. Ὡν ὑποχωρησάντων τῷ αἰφνιδίῳ τε καὶ ἀδοκῆτῳ, πλησιαζούσῃ Μελιτινῇ ἔπεισι τῇ πόλει, ἀφυλάκτῳ καὶ ἐρήμῃ πολιτῶν καθεστῶσῃ· καὶ πᾶσαν πυρπολήσας, πρὸς τὴν διάβασιν τοῦ Εὐφράτου παρεσκευάζετο ποταμοῦ. Ὡς δὲ ἀλίσθεν τὸ στράτευμα τῶν Ῥωμαίων εἶπετο, δείσας περὶ τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας, αὐτὸς μὲν ἐλέφαντι ἐπιβάς, τὸν ποταμὸν ἐπεραιώθη. Τῶν δὲ ἀμφ' αὐτὸν πολὺ πλῆθος τοῖς τοῦ ποταμοῦ βέεμασιν ἐκηδεύθη· οὓς ἀποπνιγέοντας λαβὼν, ἀπιὼν ὤχετο. Χοσρόης μὲν οὖν ταύτην ὑστάτην ποινὴν τῆς ἐς Ῥωμαίους τοσαύτης παροινίας καταθείς, σὺν καὶ τοῖς περισσθεῖσι, τὰ Ἐφῶα κατειλήφει, ἐνθα τὴν ἐκεχειρίαν εἶχεν, ὥς ἂν μή τις αὐτῷ ἐπίοι. Ὁ δὲ γε Ἰουστινιανὸς, ἐσθαλὼν σὺν παντὶ τῷ στρατῷ ἐς τὴν Περσῶν ἐπικράτειαν, ὅλην τὴν χειμάδιον ὥραν αὐτοῦ διήγαγε, μηδενὸς παντάπασιν ἐνοχλήσαντος. Ἐπανῆκε μὲν οὖν ἀμφὶ θερινὰς τροπὰς, οὐδὲν ὅλως ἀποθαλὼν τοῦ στρατοῦ, καὶ σὺν εὐπαθείᾳ, καὶ κλέει πολλῷ παρ' αὐτὰ ἐθέριζε τὰ μεθόρια.

C

ΚΕΦΑΛ. ΙΕ'.

Ὅτι Χοσρόης δυσθυμήσας διὰ τὴν ἡττάν ἐτελεύτησεν· ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ Ὁρμίσδας τῆς Περσῶν ἀρχῆς ἀντελάβετο.

Τῷ δὲ Χοσρόῳ (73) (a) μυρίον ἄχρς ἐπιχυθὲν, ἀλύοντα καὶ ἀμηχανοῦντα, καὶ τῇ παλιρροίᾳ τῆς λύπης καταποντωθέντα, τοῦ βίου δειλαίως ἀφείλετο, στήλην ἀθάνατον τῆς αὐτοῦ φυγῆς ἀναθέντα, ὃν γέγραφε νόμον, μηκέτι βασιλεῖα Περσῶν κατὰ Ῥωμαίων στρατηγεῖν. Βασιλεύει δὲ Ὁρμίσδας ὁ τούτου παῖς· ὁ νῦν ἑατέον (74), ἐπεὶ τὰ ἐξῆς πρὸς ἑαυτὰ μεκαλει, καὶ τὴν ῥύμην τοῦ λόγου ἀπεχδέχεται.

VARIORUM.

(z) Ἡ εἴπου. Legendum ἢ εἴπου. (W. LOWTH.)
(a) Τῷ δὲ Χοσρόῳ. Principio veris [anni 579] Chosroes Persarum rex morbo irretitus, vitæ modum imposuit, Hormisda filio successore appellato, qui

morum sævitia paternam impietatem superavit; homo violentus et inexplibilis avaritiæ. Theophylact. lib. iii, cap. 16 : Per octo et quadraginta annos regnavit Chosroes, inquit Agathias, lib. iv.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ'.

Τίνας ἐπισκοποὶ τὸ τηρικαῦτα τῶν μεγάλων ἦσαν παροικιῶν.

Ἰωάννου τοῦ καὶ Κατελίνου τῆς ἐντεῦθεν μεταστάντος διαίτης, Βόνοςος¹⁸ (75) (b) τοὺς οἵακας τῆς ἐπισκοπῆς Ῥώμης ἐγχειρίζεται, καὶ μετ' αὐτὸν ἕτερος Ἰωάννης, Πελάγιός τε αὐ. Τῆς δὲ βασιλίδος μετὰ Ἰωάννην, ὁ πρό γε αὐτοῦ Εὐτύχιος. Μετὰ δὲ Ἀπολλινάριον Ἰωάννης τὸν Ἀλεξανδρείας διαδέχεται θρόνον, μεθ' ὃν Εὐλόγιος. Ἐπὶ δὲ τὴν Ἱεροσολύμων ἀνεισιν ἱερωσύνην, μετὰ Μακάριον Ἰωάννης, ἐν τῇ καλουμένῃ τῶν Ἀκοιμήτων μονῇ τὸν ἄσχευον βίον ἀγωνισάμενος, μηδενὸς νεωτερισθέντος (76) περὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν κατάστασιν.

ΚΕΦΑΛ. ΙΖ'.

Περὶ τοῦ γεγονότος ἐπὶ Τιβερίου ἐν Ἀρτιοχείᾳ σεισμοῦ.

Ἀνὰ δὲ τὴν Θεουπολιτῶν, καὶ τὴν γείτονα Δάφνην, Τιβερίου Καίσαρος τρίτον ἔτος τὴν βασιλείαν διακυβερνῶντος (77), κλόνος τε τῆς γῆς γέγονεν ἐξαίσιος ἐς αὐτὸ τῆς μεσημβρίας τὸ σταθερώτατον (78), ὅτε καὶ σύμπασα Δάφνη τῶν σεισμῶν ἔργον γέγονε, τῶν ἐν Θεουπόλει δημοσίων καὶ ιδιωτικῶν οἰκοδομιῶν διαρραγείσων μὲν μέχρι τῆς γῆς αὐτῆς· οὐ μὴν ἐς ἔδαφος γόγυ κλινασῶν. Γεγόνاسι δὲ καὶ ἕτερα ἔνια λόγου πολλοῦ ἄξια, ἀνά τε Θεούπολιν αὐτὴν καὶ τὴν βασιλεύουσαν, ἅπερ ἀμφοτέρως ἀνετάραξε καὶ ἐς μεγίστους θορύβους ἐξεβάκχευσε, τὴν ἀφορμὴν ἐκ τοῦ ζήλου λαχόντα, καὶ πέρας θεοπρεπὲς δεξάμενα, ἃ καὶ λέξων ἄρχομαι (79).

VARIAE LECTIONES.

¹⁸ C. C. Βόνος.

VALESII ANNOTATIONES.

(75) Βόνοςος. Apud Nicephorum in lib. xvii. cap. 35 βόνοςος dicitur. Hic est quem Anastasius Bibliothecarius et reliqui qui de Vitis pontificum Romanorum scripsere, Benedictum appellant. Eum Baronius Bonosi cognomentum habuisse existimat.

(76) Μηδενὸς νεωτερισθέντος. Hæc verba Christophorsonus ita intellexit, quasi Evagrius voluisset dicere, Joannis Hierosolymitani episcopi temporibus nullum tumultum in Ecclesia commotum fuisse. Mihi tamen aliud videtur significare Evagrius; toto scilicet eo tempore quo pontifices illi sederunt, quos hoc loco nominat Evagrius, nullum in Ecclesia tumultum fuisse.

(77) Τιβερίου Καίσαρος τρίτον ἔτος τὴν βασιλείαν διακυβερνῶντος. Niceph. quidem in cap. 3, lib. xviii, tertium annum imperii Tiberii Augusti his verbis designari existimavit. Idem quoque sensit Christophorsonus et Musculus, ut ex eorum

A 443 CAP. XVI.

Quinam eo tempore majorum Ecclesiarum fuerint episcopi.

Per idem tempus, cum Joannes, qui alio nomine Catelinus dicebatur, ex hac vita migrasset, Bonosus episcopatus Romani gubernaculum suscepit. Huic successit Joannes alter, quem deinde excepit Pelagius. Constantinopolitanæ autem Ecclesiæ sacerdotium Joanne mortuo recepit Eutychius, qui jam ante Joannem illud obtinuerat. Alexandrinam vero sedem post Apollinarem rexit Joannes, et post Joannem Eulogius. Ad Hierosolymitanæ autem Ecclesiæ pontificatum post Macarium evectus est Joannes, qui in Acæmitensi monasterio religiosæ vitæ instituta didicerat: nec quidquam rerum novarum in Ecclesia tentatum est.

CAP. XVII.

De terræmotu qui Tiberii temporibus contigit Antiochiæ.

Antiochiæ vero et in suburbano Daphnensi, cum Tiberius Cæsar annum tertium imperii ageret, ipso meridiei ferventissimo æstu, ingens exstitit terræmotus. Quo Daphne quidem universa funditus prostrata est: Antiochiæ vero ædificia, tam publica quam privata, ad terram usque disrupta, nec tamen collapsa sunt ad solum usque. Alia quoque nonnulla commemoratione in primis digna, tum in eadem urbe, tum Constantinopoli contigerunt, quæ utramque urbem non mediocriter commoverunt, et in maximas turbas conjecerunt: initium quidem sortita ex zelo Dei, finem vero prorsus Deo dignum consecuta. De quibus jam aggrediar dicere.

interpretatione licet colligere. Mihi tamen videtur Evagrius annum potius Cæsareæ dignitatis Tiberii intelligere. Primum enim verba ipsa id satis significant. Deinde Evagrius mortem Justini Junioris et Tiberii coronationem nondum retulit. De his enim loquitur infra in capite 19 hujus libri. Quamobrem ea quæ referuntur in hoc capite, superstitæ adhuc Justino Juniore acciderunt. — Valesii conjectura est valde verosimilis, eoque pacto Antiochia anno 577 terræmotu concussa videtur, inquit Pagius ad ann. 580, n. 2.

(78) Ἐς τ' αὐτὸ τῆς μεσημβρίας τὸ σταθερώτατον. Scribendum est ἐς αὐτό, ut habet codex Tellerianus, vel κατ' αὐτό, ut est apud Nicephorum.

(79) Λέξων ἄρχομαι. Malim scribere ἐρχομαι: sic enim Græci loqui solent. Certe in codice Telleriano diserte scriptum inveni λέξων ἐρχομαι.

VARIORUM.

b) Βόνοςος. Ordinatus est Benedictus, Græcis Bonosus, die tertia mensis Junii anni 574, postquam sedes, a morte Joannis III, vacasset menses decem, et dies 21, ob Longobardorum in Italia tumultus. Huic mortuo die 30 mensis Julii, anni 578, successit Pelagius II, die 30 Novembris ejusdem anni, postquam sedes vacasset menses quatuor. Joannes vero IV non ingressus est ante annum 639. Hic ergo fallitur Evagrius.

PATROL. GR. LXXXVI.

Mortuus est Joannes CPolitanus episc. et Eutychius in sedem suam restitutus anno 577.

In sede Alexandrina mortuo Apollinari successit Joannes anno 569, quem vita functum excepit Eulogius anno 580.

Hierosolymis Macarius II obiit anno circiter 571, inque locum ejus successit Joannes. (Totus calculus est Ant. PAGI.)

444 CAP. XVIII.

De motu adversus sceleratum Anatolium.

Erat tunc Antiochiæ Anatolius quidam, vir initio quidem unus ex plebe, et ex sellulariis opificibus; sed qui postea ad magistratus et ad alia munera nescio quo modo irrepserat. In ea igitur urbe degens, quæ tum habebat negotia administrabat. Ex quo factum est, ut maximam familiaritatem contraheret cum Gregorio illius urbis antistite. Quippe illum adibat frequentissime, partim ut cum eo colloqueretur, partim ut ex crebra ejusdem consuetudine majorem sibi auctoritatem conciliaret. Hic aliquando diis sacrificasse deprehensus est. Cumque eo nomine in judicium vocatus esset, inventus est sceleratus ac præstigiator, et innumeris flagitiis coopertus. Verum comitem Orientis corrumpit pecunia, parumque abfuit quin dimitteretur una cum sociis: habebat enim alios ejusdem farinae homines, qui simul cum ipso comprehensi fuerant: nisi populus insurgens, gravi seditione excitata id consilium discussisset. Sed et contra ipsum antistitem vociferabantur, eum quoque illius consilii participem esse clamantes. Turbulentus etiam atque exitialis quidam dæmon nonnullis persuaserat, eum detestandis sacrificiis una cum Anatolio interfuisse. Hac de causa Gregorius in extremum discrimen adductus est, cum populus gravissimas in illum impressiones fecisset. Atque hæc suspicio tantopere increvit, ut Tiberius quoque imperator ex ipsius Anatolii ore veritatem discere voluerit. Jussit igitur ut Anatolius cum sociis ad urbem regiam confestim perduceretur. Quo comperto, Anatolius ad imaginem Deiparæ quæ fune appensa erat in carcere, procurrens manibus post tergum circumplicatis, supplicis atque orantis speciem palam exhibuit. At illa hominem detestata, et sceleratum Deique hostem coarguens, faciem suam penitus retro avertit: spectaculo plane horrendo, et sempiterna memoria digno, quod ab universis, tam qui in carcere inclusi detinebantur, quam iis quibus

A

ΚΕΦΑΛ. ΙΗ'.

Περὶ τῆς ἐπαραστάσεως (c), τῆς κατὰ τὸν ἐναγῆ Ἀνατόλιον.

Ἀνατόλιος τις, πρῶτα μὲν εἰς τῶν πολλῶν τε καὶ ἐπιδιφρίων (80) καθεστῶς, ὕστερον δὲ ἀρχαῖς τε καὶ ἑτέροις πράγμασιν οὐκ οἶδ' ὅπως ἐπεσφρήσας ἑαυτὸν, ἀνὰ τὴν Θεουπολιτῶν τὴν δίαίταν εἶχεν. Ἐνθα καὶ διώκει τὰ ἐν χερσὶ πράγματα, ἐξ ὧν καὶ συνήθης μάλιστα Γρηγορίῳ γηγόνει τῷ τῆς αὐτῆς πόλεως προέδρῳ· συχνά τε παρ' αὐτὸν ἐφοίτα, τὰ μὲν, καὶ πράγματα διαλεξάμενος (81)· τὰ δὲ, καὶ μεῖζω δύναιμι ἐκ τῆς πρὸς αὐτὸν ἀσχολίας μνώμενος. Οὗτος ἐπὶ θυσίαις ἤλω, καὶ πρὸς εὐθύνας κληθεὶς, ἐφωράθη ἐξάγιστος, καὶ γόης, καὶ μυρίοις ἀτοπήμασιν ἐνείλημένος. Ἐξωνεῖται δὲ τὸν τῆς Ἐφῆς ἡγούμενον· καὶ μικροῦ ἂν ἀφείθῃ σὺν τοῖς ἀμφ' αὐτόν. Εἶχε γάρ καὶ ἑτέρους ὁμοτρόπους, οἳ συνήλωσαν· εἰ μὴ γε ὁ λεὼς ἀναστὰς, καὶ πάντα κυχήσας, τὸ σκέμμα διέλυσεν. Ἐπεβῶν δὲ καὶ κατὰ τοῦ ἱερέως, φάσκοντες καὶ αὐτὸν κοινωνῆσαι τοῦ βουλευµατος. Ταραξίας δὲ τις καὶ ἀλιτῆριος δαίμων ἀνέπεισεν ἐνίους (82), ὡς καὶ θυσίαις σὺν Ἀνατολίῳ παρενέβαλεν. Ἐντεῦθεν καὶ πρὸς ἔσχατον ἤλθε κινδύνου Γρηγόριος, ἐφόδων μεγάλων κατ' αὐτοῦ πρὸς τοῦ δήμου γενομένων. Καὶ τοσοῦτον ἤρθη τὰ τῆς ὑπονοίας, ὡς καὶ βασιλέα Τιθέριον ζητῆσαι τὴν ἀλήθειαν διὰ τῆς Ἀνατολίου φωνῆς ἐκμαθεῖν. Κελεύει δ' οὖν καὶ Ἀνατόλιον καὶ τοὺς ἀμφ' αὐτὸν τὴν βασιλέως τάχιστα καταλαβεῖν. Ἀπερ ἐγνωκὼς ὁ Ἀνατόλιος, ἐπὶ τινος εἰκόνης τῆς Θεοτόκου κατὰ τὴν εἰρκτὴν καλωδίῳ ἥωρημένης, ἐκδραμῶν, καὶ ὀπίσω τῷ χεῖρε περιστρέψας, τὸν ἱκετεύοντα καὶ δεόμενον ἀπήγγειλεν. Ἡ δὲ, μυσταχθεῖσα καὶ τὸν ἐναγῆ καὶ θεομισῇ διελέγχουσα, τέλεον ἐκ τοῦ μπαλιν (83) μετεστράφη, θαῦμα φρικῶδες, καὶ τῆς αἰὲ μνήμης ἄξιον. Ὅπερ ὑπὸ πάντων τῶν τε ἐμφρουρίων, τῶν τε αὖ τὴν φυλακὴν αὐτοῦ καὶ τῶν ἀμφ' αὐτὸν πεπιστευμένων ὁραθὲν, τοῖς πᾶσι διηγγέλη. Ὡράθη δὲ καὶ ὕπαρ τισὶ τῶν πιστῶν, παροτρύνουσα κατὰ τοῦ ἀλάστορος, φάσκουσα τε τῷ αὐτῆς υἱῷ τὸν Ἀνατόλιον ἐνυδρίσαι. Ὡς δὲ κατὰ τὴν βασιλέως ἤχθη, πᾶσάν τε αἰκίας ὑπερβολὴν ὑποστάς, οὐδὲν ὅλως κατὰ τοῦ ἱερέως ἔσχεν εἰπεῖν, μεζόνων χάκεῖσε θορύβων,

C

VALESH ANNOTATIONES.

(80) *Πολλῶν τε ἐπιδιφρίων.* In optimo codice Florentino diserte scriptum est, τῶν πολλῶν τε καὶ ἐπιδιφρίων. Quomodo etiam legitur in Nicephoro. Porro mirum est interpretes in unius vocis expositione lapsos fuisse. Nam Joannes quidem Langus ita vertit: *Erat Theopoli Anatolius quidam ex plebeis ille quidem et ignavis unus.* Musculus vero ita interpretatur: *Unus ex multis illis qui vitam delicate instituunt.* Christophorsoni autem interpretatio sic habet: *Anatolius, vir quidam plebeius primum et mollis.* Quam quidem interpretationem hausisse videntur ex Suida et auctore *Etymologici*, qui ἐπιδιφρίον exponunt ἀργὸν καὶ γυναικῶδη. Verum hæc vox aliud hic significat, ut colligitur ex præcedenti vocabulo, quare non dubito quin sellularios artifices hac voce designet Evagrius, quos etiam Græci ἐδραῖους vocant ob eam-

dem rationem, eo quod scilicet sedentes opus suum exerceant. Ita Pollux, in lib. vii, cap. 1; et auctor *Etymologici*, in voce βάναισος.

(81) *Τὰ μὲν καὶ πράγματα διαλεξάμενος.* Scribo τὰ μὲν ὡς διαλεξόμενος, expuncta voce πράγματα, quæ ex superiore linea huc irrepsit.

(82) *Ἐνέπεισεν ἐνίους.* Procul dubio scribendum est ἀνέπεισεν, quemadmodum scribitur apud Nicephorum.

(83) *Ἐκ τοῦ μπαλιν.* Scribendum est procul dubio ἐς τοῦ μπαλιν μετεστράφη. Atque ita legit Nicephorus, qui hunc Evagrii locum sic expressit, εἰς τοῦπισθεν παντάπασιν ἀπεστράφη. Ex quibus verbis apparet Nicephorum ante vocem τέλεον, distinctionem adhibuisse post verbum διελέγχουσα. Quam quidem distinctionem magis probo.

VARIORUM.

(c) *Περὶ τῆς ἐπαραστάσεως.* Hæc Baronius refert ad annum 580.

καὶ πανδήμου στάσεως αἴτιος τῇ πόλει σὺν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν γέγονεν. Ἐνίων γὰρ αὐτῶν ψῆφον δεξαμένων ἐξοστρακίζουσιν, οὐ μὴν ἀναιροῦσιν, θείῳ τινὶ ζήλῳ πυρωθεὶς ὁ δῆμος, ἅπαντα διετάραττεν, ἀγριαίνων τε καὶ χαλεπαίνων· καὶ τοὺς μὲν ἐξοστρακισθέντας ἀναρπάσας, ἀκατίῳ τε ἐμβιδάσας, πυρὶ ζῶντας παρέδωκε, τοῦ δήμου τὴν ψῆφον ἐξενέγκαντος. Κατεβόων δὲ τοῦ βασιλέως καὶ Εὐτυχίου τοῦ σφῶν ἱερέως, ὡς τὴν πίστιν προδόντων. Οἱ καὶ διαχρήσασθαι τὸν Εὐτύχιον ἐμελλον, καὶ τοὺς τὴν ζήτησιν ἐμπεπιστευμένους, πάντη περιόντες, καὶ τούτους ἀνερευνώμενοι, εἰ μὴ γε ἡ πάντων σῴτειρα Πρόνοια, ἐκείνους μὲν ἐκ τῶν ζητούντων ἀνῆρπασε, τὸν δὲ θυμὸν τοῦ τοσοῦτου λεῶ κατὰ σμικρὸν κατηύνασε, μηδενὸς ἐκ χειρῶν ἀτοπήματος γενόμενου. Καὶ αὐτὸς δὲ Ἀνατόλιος θηρίοις πρότερον ἐς τὸ ἀμφιθέατρον παραδοθεὶς, καὶ πρὸς αὐτῶν τὸ σῶμα σπαραχθεὶς, ὕστερον ἀνεσκολοπίσθη, οὐδὲ οὕτως τῶν ἐνταῦθα ποινῶν λύσιν εὐράμενος. Αὐτοὶ γὰρ τὸ μιὰρὸν αὐτοῦ σῶμα καταγαγόντες, οὐχ ἱστορηθὲν πώποτε πρὸς θοίνην διενείμαντο. Ἦν δὲ τις τῶν παρ' ἡμῖν, ὃς καὶ πρὶν ταῦτα γενέσθαι ἔλεγε καθ' ὕπνους ἰδεῖν, ὡς ἡ κατὰ Ἀνατολίου ψῆφος καὶ τῶν ἀμφ' αὐτὸν, τῷ δήμῳ ἐδόθη. Καὶ μέγας δὲ τις τῶν βασιλικῶν οἰκιῶν προσεστὼς (84) ἰσχυρῶς μάλα τοῦ Ἀνατολίου ὑπερασπίζων, εἰρήκει θεάσασθαι τὴν Θεοτόκον λέγουσαν· Μέχρι τίνος ἀντέχη Ἀνατολίου; οὕτως ἐς αὐτὴν τε καὶ τὸν αὐτῆς Παῖδα ἐνυθρίσαντος. Καὶ ταῦτα μὲν ἔληξεν ὧδε.

vita sensit, finem est sortitus. Lupi enim impurum ejus corpus cum ex cruce detraxissent, quod quidem nunquam antea visum fuerat, vorandum inter se diviserunt. Quidam etiam ex nostris, antequam hæc fierent, affirmavit vidisse se in somnis quemadmodum adversus Anatolium ejusque socios sententia a populo lata esset. Ad hæc illustris quidam imperialium domorum præpositus, qui Anatolium acerrime defendebat, visam sibi dixit esse Deiparam dicentem, quousque tandem defenderet Anatolium, qui tum ipsi, tum Filio ipsius, tantam contumeliam irrogasset. Et hæc quidem ejusmodi exitum habuerunt.

ΚΕΦΑΛ. ΙΘ'.

Περὶ τῆς στρατηγίας Μανρικίου, καὶ τῶν ἀρετῶν αὐτοῦ.

Ὁ δὲ γε Τιβέριος, ἐπεὶ Ἰουστινιανὸς μὴ τῇ παρα-

VALESII ANNOTATIONES.

(84) Τῶν βασιλικῶν οἰκιῶν προσεστὼς. Id est, curator imperialium ædium. Ædes enim imperiales tam in urbe regia, quam in suburbanis, suos habebant curatores, qui earum redditus administrabant. Eratque ea dignitas non postrema, qua qui fungebantur, gloriosissimi dicebantur ac magnificentissimi, ut supra observavi ad caput tertium hujus libri. Jurisdictionem etiam videntur habuisse, ut indicat Agathias in lib. v, de Anatolio quodam loquens exconsule: Ἄνδρα τῇ τε τῶν ὑπάτων ἀξία τετιμημένον, καὶ πρὸς γε τὸ φροντίδα τίθεσθαι, καὶ ἐπιμέλειαν τῶν βασιλείων οἰκῶν τε καὶ κτημάτων ἀρχὴν εἰληχότα. Κουράτορας δὲ τούτους καλοῦσι Ῥωμαῖοι. Id est, ut interpretor: Virum qui consulari dignitate erat ornatus, et qui ut imperialium ædium ac possessionum curam ac sollicitudinem gereret, magistratum sortitus erat. Curatores illos Romani vocant. Vox ἀρχήν, quam Vulcanius in interpretatione sua prætermisit, minime otiosa est, sed magistratum significat ac jurisdictionem. Sed et vitta illa purpurea, et tabulæ quas privatorum domibus affigere solebat idem Anatolius, ut eas fisco vindicaret, quemadmodum subjungit Agathias,

A Anatolii et sociorum custodia commissa erat, visum, omnibus renuntiatum est. Apparuit etiam interdum Deipara nonnullis 445 fidelium, incitans eos adversus pestem illam; et filium suum ab Anatolio contumelia affectum esse dicens. Ubi vero Constantinopolim perductus est, et gravissimis tormentis excruciat, adversus Gregorium episcopum nihil prorsus habuit quod diceret, majorum adhuc motuum et publicæ seditionis ipse una cum sociis, in ea urbe auctor exstitit. Nam cum nonnullos eorum in exsilium mittendos esse, non autem capite plectendos pronuntiatum fuisset, populus divino quodam zelo succensus cuncta permiscuit, indignatione percitus et efferatus. Cumque eos qui exilio damnati fuerant corripuisset, lembo impositos, injecto igne vivos concremavit, populo hanc in illos ferente sententiam. Contra imperatorem quoque, et contra Eutychium ipsorum episcopum vociferabantur, tanquam fidei proditores; paratique erant Eutychium interficere, et eos quibus causæ hujus cognitio mandata fuerat; quos ubique circumeundo investigabant: nisi divina providentia omnium conservatrix, istos quidem ex quærentium manibus eripuisset: tantæ vero multitudinis furorem paulatim sedasset, ita ut nullum atrox facinus populari violentia perpetratum sit. Porro ipse Anatolius in amphitheatro bestiis objectus, et ab iisdem laniatus, postea cruci suffixus

C est. Sed ne sic quidem suppliciorum quæ hac in

446 CAP. XIX.

De Mauricii ducatu, deque ejus virtutibus.

Cæterum Tiberius post mortem Justini, eum

D satis aperte testantur eum ut curatorem domorum imperialium jurisdictionem habuisse. Certe constitutio Tiberii imperatoris de divinis domibus, manifeste testatur, eos curatores jurisdictionem habuisse. Quippe Tiberius ea constitutione diserte sancit, ut actori qui adversus chartulariam aut conductorem vel colonum domus regię litem intenderit de aliqua re ad domum imperatoris pertinente, liceat, si voluerit, coram gloriosissimo ac magnificentissimo curatore litigare. Si vero eum suspectum habuerit, coram alio judice qui ab imperatore datus fuerit, causam suam prosequatur. Cæterum Tiberius imperator ea lege prohibuit, ne curatores tabulas ac titulos fiscales privatorum ædibus affigant, neve eas obsignent. Solebant enim curatores hujusmodi titulos vendere tenuioribus, et pro patrocini ac suffragio suo aliquid ab iis exigere, ut ibidem indicat Tiberius. Cæterum hæ domus, earumque conductores, multis privilegiis atque immunitatibus fruebantur, ut videre est in codice Theod. tit. De privilegiis domus Augustæ, et in dicta constitutione Tiberii.

jam imperialem coronam gestaret, Justiniano potestatem abrogavit, eo quod non eadem qua prius felicitate adversus barbaros uteretur. Mauricius vero ejus loco magistrum orientalis militiae constituit, qui genus quidem ac nomen ex seniore Roma traxerat: patriam vero habebat Arabisum, urbem Cappadociae, in quam novissimi ejus parentes sese receperant. Erat hic vir prudens ac solers, et usquequaque accuratus et constans. Qui cum in victu ac moribus constans esset atque exactissimus, nec gulæ unquam inservit, iis duntaxat rebus utens quæ necessariae et paratu faciles essent: nec aliis voluptatibus quibus intemperantes homines sese oblectare solent. Vulgus hominum non facile ad colloquium admisit: nec aures promiscue omnibus praebebat: quippe qui seiret illud quidem contemptum parere; hoc vero adulationi proximum esse. Raro copiam dabat ipsum conveniendi, idque nonnisi de rebus seriis. Superfluis autem sermonibus aures suas obturabat, non quidem cera, ut est apud poetam, sed ratione: ita ut optima aurium clavis esset ratio, quæ opportune illas in colloquiis ei aperiret et clauderet. Porro insecitiam,

A πλησίον τύχη κατὰ τῶν βαρβάρων ἐχρήτο, παύει μὲν αὐτὸν τῆς ἀρχῆς, ἥδη καὶ τὸν στέφανον περιθέμενος καὶ Ἰουστίνου τελευτήσαντος (d). Χειροτονεῖ δὲ τῆς Ἐφῆας στρατηγὸν Μαυρίκιον (85), ἔλκοντα μὲν γένος καὶ τοῦνομα ἐκ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης· ἐκ δὲ τῶν προσεχῶν πατέρων, Ἀραβισσὸν πατρίδα ἐπιγραφόμενον τοῦ Καππαδοκῶν ἔθνους (86), ἄνδρα φρενήρη τε καὶ ἀγγίνου, καὶ πάντα ἐν πᾶσιν ἀκριβῆ τε καὶ ἀδόνητον. Ὅς τὴν τε δίαίταν, τοὺς τε τρόπους εὐσταθῆς τε ὦν καὶ ἀπεξεσμένος, γαστρός τε ἐκράτει, μόνοις τοῖς ἀναγκαίοις καὶ εὐπορίστοις χρώμενος, τῶν τε ἄλλων ἀπάντων οἷς ὁ ἐκδεδιηγμένος ἐγκαλλωπίζεται βίος. Ἦν δὲ τὰς ἐντεῦξαις τοῖς πολλοῖς οὐκ εὐπρόσδοος, οὐδὲ τὰς ἀκοὰς ἀνειμένος· τὸ μὲν εἰδὼς ἐς περιφρόνησιν ἄγον· τὸ δὲ, ἐς B θωπείας φέρον. Τὰς μὲν οὖν ἐς αὐτὸν εἰσόδους σπανίας παρείχετο, καὶ ταύτας ἐσπουδασμένων (87). Περὶ δὲ τὰς ἀκοὰς τοῖς περιττοῖς ἀπέφραττεν οὐ κηρῷ κατὰ τὴν ποίησιν, λόγῳ δὲ μᾶλλον· ὥς ἄριστα κλεῖν (e) αὐταῖς τὸν λόγον εἶναι, εὐθέτως ἐν ταῖς διαλέξεσιν ἀνοιγνύσαν τε καὶ ἀποκλείουσιν. Ἀμαθίαν δὲ τοῦ θράσου τὴν μητέρα, καὶ δειλίαν τὴν ἀπωχισμένην (88) καὶ σύνθυρον αὐτῇ (89) οὕτως ἀπ-

VALESH ANNOTATIONES.

(85) Χειροτονεῖ δὲ Μαυρίκιον. Imo Tiberius, superstite adhuc Justino, Mauricius magistrum Orientalis militiae creavit, remoto Justiniano, ut testatur Theophylactus in cap. 15, lib. III.

(86) Ἀραβισσὸν τοῦ Καππαδοκῶν ἔθνους. Arabisus vel Arabisum, olim fuit oppidum Armeniae secundae, ut docet Hierocles in Notitia provinciarum Orientalis imperii. Certe in synodo prima Constantinopolitana, Arabisensis quidam episcopus in Armenia minori recensetur, Sed et Philostorgius minori Armeniae oppidum illud ascribit ut videre est apud Suidam in Εὐδόξιος. Postea tamen Cappadociae attributum est, si Evagrio credimus. Nescio an idem sit Arabisson, cujus meminit Menander protector in Excerptis legationum, pag. 159 editionis Regiae quod erat juxta Theodosiopolim: Ἐπεὶ οὖν ἐγένετο αὐτοῦ, ἐστρατοπεδεύσατο ἐς τὸ Ἀραβισσῶν ἐπικεκλημένον χωρίον ἀμφὶ τὸ μεσημβρινὸν κλίμα τοῦ ἁστερός.

(87) Καὶ ταύτας ἐσπουδασμένας. Hunc locum Museus ita vertit: Accessus ad se raros permittebat, eosque elaboratos. Nec melius Christophorsonus: Raro ad se adeundi concessit potestatem, eamque nonnisi vehementer oratus, largitus est. Neuter sensum hujus loci assecutus est. Codex autem Florentinus veram hujus loci scripturam nobis indicavit. Nam pro ἐσπουδασμένοι, scriptum habet ἐσπουδασμένον. Non dubito itaque quin totus locus ita legendus sit: Τὰς μὲν οὖν ἐς αὐτὸν εἰσόδους σπανίας παρείχετο, καὶ ταύτας ἐσπουδασμένων πέρι. Τὰς δὲ ἀκοὰς τοῖς περιττοῖς ἀπέφραττεν. Id est: Raro sui adeundi dabat facultatem, nec nisi de rebus seriis. Superfluis autem sermonibus aures suas obturabat. Porro in codice Florentino ad marginem haec notata erant: Οἷα λέγει περὶ Μαυρίκιου θαυμαστὰ πλήρη, καὶ ἐπαίνων ἄξια. Aliud Mauricii Elogium satis elegans habetur apud Suidam in voce Μαυρίκιος, ex Menandri protectoris Historia: quod cum isto conferre non inutile fuerit.

(88) Τὴν ἀπωχισμένην. Non assentior Christophorsono et Savilio, qui in hoc loco legunt ἐπωχι-

σμένην. Neque enim Graece dicitur ἐπωχισμένη, ut equidem censeo. Musculus quoque eodem modo videtur legisse, ut ex versione ejus apparet. Sic enim vertit: Inscitiam vero matrem temeritatis, et ignaviam ejus domesticam ac sociam sic a se repellabat, etc. Mihi tamen retinenda esse videtur vulgata lectio quam sic interpreto: Inscitiam quae mater est temeritatis, et ab ea disjunctam, ac nihilominus conjunctam ignaviam ita a se depulerat, etc. Eodem modo Evagrius in principio hujus libri, de Justino Juniore dixit: Θράσει δὲ καὶ δειλίᾳ ταῖς κακίαις κρατούμενος, etc., ubi legendum videtur ταῖς συνθύροις κακίαις, ex hoc loco. Quod si quis ἐπωχισμένην legere malit cum Savilio, locus tunc ita vertendus erit: Et inquilinam ejus, ac contubernalem ignaviam. Nam inter verbum ἀπωχισμένην et ἐπωχισμένην tantum differt, quantum inter ἀποιχος et ἐποιχος. Est ἀποιχος quidem colonus, ἐποιχος autem inquilinus, ut docet Suidas in voce ἐποιχος. Qui in coloniam aliquam extra patriam deducebantur, vocabantur ἀποικοι, seu coloni. Is vero qui sua sponte relictā patria vel in coloniam, vel in aliam urbem migrabat, ἐποιχος dicebatur, seu μέτοιχος. Proinde fallitur Christophorsonus, qui hunc locum ita vertit: Inscitiam autem matrem C D audaciae, et timiditatem quae ei vicina ac finitima est, sic ab se depulit, ἐπωχισμένη non significat finitimam, sed inquilinam, ut jam dixi. Et Latina vox inquilina Graeco verbo egregie respondet. Inquilinus enim dicitur ab incolatu. Praeterea vox σύνθυρος non vicinam significabat: id enim esset ἀγγίθυρος· sed contubernalem, qui sub eodem degit tecto. Caeterum re nunc attentius examinata, malim hoc loco legere ἐπωχισμένην.

(89) Σύνθυρον αὐτῇ. Scribendum puto αὐτῷ, supple τῷ θράσει. Cujus emendationis rationem paulo ante adduxi. Porro Nicephorus in cap. 8, lib. xviii, hunc Evagrii locum describens ita expressit: Δειλίαν τὴν ἐπωχισμένην καὶ σύνθυρον αὐτῇ, pessime.

VARIORUM.

(d) Ἰουστίνου τελευτήσαντος. Justinus Aug. die quinta mensis Octobris anni Chr. 528, naturae debitum solvit, inquit Pagius, ad eum annum, n. 2.

(e) Ἀριστα κλεῖν. Videtur legendum ἀρίστην κλεῖν. (W. Lowth.)

ώσατο, ώς τὸ μὲν κινδύνευμα εὐβουλίαν εἶναι, τὸν δὲ ἄκρον ἀσφάλειαν, ἀνδρείας τε καὶ φρονήσεως τοῖς καιροῖς ὀχουμένων, καὶ τὰς ἡνίας πρυτανευόντων πρὸς ὃ ἂν ἡ χρεῖα ἐπιτάτῃ, καὶ τὴν ὑφ᾽ ἐσιν καὶ ἐπί- τασιν αὐτῶν τῶν ὁρμῶν, μέτρῳ τινὶ καὶ ῥυθμῷ γί- γνεσθαι. Περὶ οὗ τελεώτερον ἐν τοῖς ἐξῆς εἰρήσεται. Ὅσος γὰρ καὶ οἶος, τῇ βασιλείᾳ φυλακτέον, ἢ τὸν ἄνδρα τρανώτερον διεσάφησε, τῷ αὐτεξουσίῳ καὶ τὰ ἔγδον ἀναπτύξασα. Οὗτος μὲν οὖν ὁ Μαυρίκιος τὰς ἐπιστρατεύσεις ποιησάμενος κατὰ τῆς ὑπερορίας, πόλεις τε καὶ φρούρια Πέρσαις ἐπικαιρότατα αἰρεῖ· λείαν τε τοσαύτην περιεβάλετο, ὥστε τὰ σαγηνευ- θέντα αἰχμάλωτα ὁλοκλήρους νήσους καὶ πόλεις, ἄγρους τε ἐρημωθέντας τῷ χρόνῳ ἐξοικῆσαι (90), τὴν τε γῆν ἐνεργὸν καταστήσασθαι πάντῃ πρώην ἀγεώργητον οὔσαν, στρατόπεδά τε ἐξ αὐτῶν συστήναι πολὺνδρα κατὰ τῶν ἄλλων ἐθνῶν μάλα γεννικῶς τε καὶ ἀνδρείως ἀγωνισάμενα· πληρωθῆναι δὲ καὶ πᾶ- σι ἐστὶ τὰς οἰκετικὰς χρεῖας, ἐς τὸ κουφότατον τῶν ἀνδραπόδων ἐκποιουμένων.

et terram, quæ prius inculta erat, secundam redderent : utque ex illis ingentes exercitus conscripti fuerint, qui postea contra alias Barbarorum gentes strenue ac fortiter depugnarunt : denique ut sin- gulæ domus haberent qui servilia munera implerent, cum servi ac mancipia vilissimo pretio com- pararentur.

ΚΕΦΑΛ. Κ'.

Ὡς τὸν Χοσρόην καὶ Ἀδααρμάνην τοὺς Περσῶν στρατηγοὺς ἐνίκησε Μαυρίκιος.

Συνανεπλάκη δὲ καὶ τοῖς ἀρίστοις Περσῶν, τῷ τε Ταμχοσρόῃ καὶ Ἀδααρμάνῃ μετὰ ἀξιολόγου στρατοῦ ἐπιστρατεύσασιν· καὶ ὅπως μὲν, καὶ ὅτι, καὶ ὅπη πέ- πρακται, ἄλλοι γραφόντων, ἢ καὶ παρ' ἡμῶν ἴσως ἐν ἐτέρῳ λελέξεται πόνῳ, τῆς παρούσης πραγμα- τείας ἕτερα μάλιστα κατεπαγγελιομένης. Πίπτει δ' οὖν ὁμῶς κατὰ τὴν παράταξιν ὁ Ταμχοσρόης (91), οὐκ ἀνδρεῖα τοῦ Ῥωμαίων στρατοῦ, εὐλαθείᾳ δὲ μόνῃ, καὶ τῇ ἐς Θεὸν πίστει τοῦ στρατηγοῦ. Φεύ- γει δὲ καὶ ὁ Ἀδααρμάνης κατακράτος ἐν τῇ μάχῃ πταίσας, καὶ πολλοὺς τῶν οἰκείων ἀποβαλὼν· καὶ ταῦτα Ἀλαμουνδάρου καταπροδόντος (f), ὃς τῶν Σκηνητῶν ἡγεῖτο βαρβάρων, καὶ τὸν Εὐφράτην οὐχ ἔλομένου διαδῆναι ποταμὸν, καὶ συμμαχεῖσθαι τῷ Μαυρικίῳ κατὰ τῶν ἀπεναντίας Σκηνητῶν βαρβά- ρων⁹⁹. Ἀκαταγώνιστοι γὰρ τοῖς ἄλλοις διὰ τὴν τῶν ἵππων ὠκύτητα, οὔτε καταλαμβανόμενοι, εἶπου

quæ mater est temeritatis, et ab ea disjunctam, ac nihilominus conjunctam ignaviam, ita ab se depu- lerat, ut quoties in discrimen veniret, prudentiæ : 447 quoties cunctaretur, securitati adscribendum esset. Quippe fortitudo ac prudentia opportunitati- bus temporum, velut equo cuidam insidebant, et habenas moderabantur juxta id quod utilitas Reipu- blicæ præcipiebat. Itaque quoties impetum remit- tebat aut relaxabat, id fiebat non sine mensura quadam atque ratione. Sed de hac re accuratius post hæc dicturi sumus. Qualis enim quantusque exstiterit, imperio ipsius reservandum est. Quod quidem mores ejus longe manifestius declaravit, dum libera facultate quidvis agendi ei concessa, interna ejus omnibus patefecit. Hic igitur Mauri- cius, cum exercitu Romano in Persarum regionem ingressus, urbes et castella opportune admodum sita occupavit : tantamque prædam cepit, ut ca- ptivi quos ex Perside abduxerat, integras insulas et urbes, atque agros jampridem desertos incolerent,

CAP. XX,

Quomodo Mauricius Tanchosdroem et Adaarmanem, Persarum duces, devicerit.

Confluxit etiam cum præstantissimis ducibus Per- sarum, Tamchosdroe scilicet et Adaarmane, qui cum ingenti exercitu in fines Romanorum irrupe- rant. Quid autem gestum sit, et quonam modo, quibusque in locis, scribant alii : aut a nobis for- tasse in alio opere exponetur. Præsens enim opus longe aliarum rerum narrationem pollicetur. Ceci- dit nihilominus in ea pugna Tamchosroes, non exercitus Romani fortitudine, sed ducis eorum re- ligione et in Deum fide. Adaarmanes vero, ingenti clade accepta, et multis suorum amissis, contentis- sime fugit : idque tametsi Alamundarus Saraceno- rum dux prodidisset, nec Euphratem amnem traji- cere, et Mauricio adversus Saracenos qui in hostium acie erant, suppetias ferre voluisset. Nam Saraceni ab aliis superari non possunt propter equorum pernecitatem. Quippe qui nec comprehendi possint

VARIÆ LECTIONES.

⁹⁹ C. C. Ἀράδων.

VALESI ANNOTATIONES.

(90) Ἐξοικῆσαι. In codice Florentino scriptum in- veni ἐξοικῆσαι. Nicephorus vero simpliciter posuit οἰκῆσαι. Ego non dubito quin Evagrius scripserit ἐτοι- χῆσαι. Usus est ea voce Evagrius in cap. 1 ac 2 hujus libri

(91) Ὁ Ταμχοσρόης. Scribendum est procul dubio Ταμχοσρόης. Sic enim paulo ante Evagrius eum vocat. Meminit hujus ducis Menander prote-

ctor in Excerptis legationum, et Theophylactus in libro III. Qualiter vero in prælio adversus Mauri- cium interfectus sit, refert idem Theophylactus in cap. 18 libri III. Idque gestum esse testatur post mortem imperatoris Justinī, Tiberio jam ad Au- gustum culmen evecto. In codice Telleriano scri- ptum est χοσρόης.

VARIORUM.

(f) Ἀλαμουνδάρου καταπροδόντος. Alamunda- rus, Romanorum in hac expeditione comes, eorum

consilia Persarum regi prodidisse fertur. Pagius hæc refert anno 581, n. 14.

sicubi conclusi fuerint, et retrocedentes hostem longe antevertant. Tametsi etiam Theodoricus Scythicarum gentium dux, ne primum quidem telorum jactum sustinisset, sed cum suis omnibus fugam arripuisset.

448 CAP. XXI.

De signis quæ Mauricio imperium portenderunt.

Signa quoque divinitus ostensa sunt, quæ imperium eidem Mauricio prænuntiarent. Nocte enim intempesta, cum intra sanctuarium ecclesiæ sanctæ et intemeratæ Virginis ac Deiparæ Mariæ, quam Antiocheni ecclesiam Justiniani vocant, incensum offerret, velum altaris conflagrare visum est, adeo ut Mauricius ipse admiratione percelleretur, ac visum reformidaret. Cui astans Gregorius. ejus loci episcopus, divinum quiddam id esse dixit, et summa quædam atque eximia ei significari. Apparuit etiam illi in Oriente vigilantibus Christus Deus, petens ab eo ut ipsum ulcisceretur. Quo quidem signo manifeste imperium designabatur. A quo enim alio quam ab imperatore, eoque religiosissimo ipsius cultore, id postulasset? Alia præterea memorabilia et historia in primis digna, parentes ejus mihi retulerunt, cum ego de his rebus eos percontarer. Nam pater quidem ejus mihi affirmavit se eo tempore quo conceptus est, vitam maximam in somnis vidisse e cubili suo exortam, ex qua multæ ac pulcherrimæ uvæ dependerent. Mater vero narravit terram partus sui tempore novum quemdam atque insolitum odorem spirasse. Sæpe item eam quæ vulgo Empusa dicitur, infantem asportasse, tanquam eum devoraturam: nullum tamen ei detrimentum afferre potuisse. Denique Symeones, qui juxta urbem Antiochiam super columna stans vitam exegit: vir ad res gerendas aptissimus, et cunctis divinis virtutibus insignis, multa et dixit et fecit, quæ imperium Mauricio nuntiabant. De quo viro opportunius in sequente libro dicturi sumus.

CAP. XXII.

De nuncupatione Mauricii et Augustæ.

Cæterum Mauricius ad imperium evectus est,

VARIÆ LECTIONES.

³⁰ C. C. προαγαγόντες. ³¹ αὐτοῦ.

VALESII ANNOTATIONES.

(92) Καὶ Θεοδορίχου. Hujus Theodorici ducis meminisse etiam Theophylactus in lib. iii, cap. 17. Erat autem natione Gothus, ut ex nomine ipso colligitur.

(93) Κατὰ τὴν ἑφάν. Id est, cum Mauricius in Oriente esset. Sic Nicephorus hunc Evagrii locum exponit in cap. 9, lib. xviii. Paulo post ex eodem Nicephoro, et ex codice Telleriano emendavi, ὕπαρ, ἐκδίκησιν ζητῶν, cum antea legeretur una voce ὑπερεκδίκησιν, etc.

(94) Ἡ δὲ γὰρ μήτηρ αὐτῆς. Assentior Henrico Savilio, qui in suo codice notavit forte scribendum

(g) Μαυρίκιος. Hoc quarto imperii ejusdem anno a-jer Tiberius Cæsar, quinto Augusti XV indictionis

ἐγκλεισθεῖεν, καὶ τοὺς ἀπεναντίας ἐν ταῖς ὑπαγωγαῖς προφθάνοντες· καὶ Θεοδορίχου (92), ὃς τῶν Σκυθικῶν ἐθνῶν ἡγεῖτο, οὐδὲ ἐντὸς βέλους γενομένου, σὺν δὲ καὶ τοῖς ἀμφ' αὐτὸν πεφευγότες.

ΚΕΦΑΛ. ΚΑ'.

Περὶ τῶν μηνυσάντων σημεῖων τὴν βασιλείαν Μαυρικίῳ.

Γεγόνασι δὲ καὶ θεοσημεῖαι τὴν βασιλείαν αὐτῷ προφητεύουσαι. Πόρρω γὰρ τῶν νυκτῶν, ἐπιθυμιῶντι γε αὐτῷ τῶν ἀνακτόρων εἰσω τοῦ ἱεροῦ οἴκου τῆς ἁγίας καὶ πανάγνου Παρθένου καὶ Θεοτόκου Μαρίας, ὃς πρὸς τῶν Θεοπολιτῶν Ἰουστινιανοῦ προσηγόρευται, τὸ ἀμφὶ τὴν ἱερὰν τράπεζαν παραπέτασμα πυρίφλεκτον γέγονεν, ὡς καὶ πρὸς ἐκπληξιν καὶ θάμβος ἐλθεῖν τὸν Μαυρίκιον, καὶ δεῖσαι τὸ ὄραμα· ὃ παρ-
εστὼς Γρηγόριος ὁ τῆς πόλεως ἀρχιερεὺς, εἶπεν, θειασμοῦ τινος εἶναι τὸ χρῆμα, καὶ μέγιστα καὶ ἔξοχα μηνύειν αὐτῷ. Ἐφάνη δὲ οἱ κατὰ τὴν ἑφάν (93) καὶ Χριστὸς ὁ Θεὸς ὑπερεκδίκησιν ζητῶν, ὅπερ ἀντικρὺς βασιλείαν ἐδήλου. Παρὰ τίνος γὰρ ἂν ἡ παρὰ βασίλειος, καὶ οὕτως ἐς αὐτὸν εὐσεβοῦς τὰ τοιαῦτα ἐξῆτησεν; Ἀξιόλογα δὲ καὶ ἱστορίας ἄξια πυκνανομένῳ μοι περὶ τούτων, καὶ οἱ ἐς φῶς αὐτὸν παραγαγόντες ³⁰ διηγήσαντο. Ὁ μὲν γὰρ φύσας ἔλε-
γεν, ἄμπελον μεγίστην ὄναρ ἰδεῖν, κατὰ τὸν καιρὸν τῆς αὐτοῦ συλλήψεως ἐκ τῆς σφετέρας κοίτης ἐκφύ-
σαι, καὶ βότρυς παμπληθεὶς καὶ ὠραίους αὐτῆς ἡωρῆσθαι. Ἡ δὲ γε μήτηρ αὐτῆς (94) ἐφασκεν τὴν ἀπότεξιν, εὐωδίαν ξένην τε καὶ παρηλλαγμένην τὴν γῆν ἀναθυμιᾶσαι. Πολλάκις δὲ καὶ τὴν λεγομένην
Ἐμπουσαν (95) μεταθεῖναι τὸ βρέφος, ὡς τοῦτο βρώ-
ξουσιν· μὴ οἷαν δὲ γενέσθαι τοῦτο λυμῆνασθαι. Καὶ Συμεώνης δὲ ἀγχοῦ Θεοῦ πόλεως τὴν ἐπὶ κίονος στάσιν ποιούμενος, ἀνὴρ πρακτικώτατος, καὶ πάσαις ταῖς ἐνθέοις ἀρεταῖς ἐπίσημος, πολλὰ ἔλεξε τε καὶ πέπρα-
χε, τὴν βασιλείαν αὐτῷ ³¹ μηνύοντα. Περὶ οὗ τὰ πρό-
σφορα ἡ ἐξῆς ἱστορία διαλέγεται.

ΚΕΦΑΛ. ΚΒ'.

Περὶ τῆς ἀναγορευσεως Μαυρικίου καὶ Ἀυγούστης.

Ὁ δὲ γε Μαυρίκιος (g), πρὸς τὴν βασιλείαν ἀνεισι,

VARIORUM.

præsentis [anno Chr. 582] creatus est Cæsar Mauricius Tiberius, et 13 Augusti coronatus Augustus;

Τιβερίου πρὸς ταῖς ἐσχάταις ἀναπνοαῖς τύγχανοντος, καὶ τὴν παῖδα Αὐγοῦσταν, καὶ τὴν βασιλείαν ἀντὶ φερνῆς τινος παραδόντος αὐτῷ· ὀλιγοστὸν μὲν βιώσαντος ἐν τῇ βασιλείᾳ χρόνον, ἀθάνατον δὲ μνήμην καταλελοιπότης ἐφ' οἷς πέπραχεν ἀγαθοῖς· οὐδὲ γὰρ λόγῳ περιληπτέον. Ἀριστὸν δὲ καὶ τῷ πολιτεύματι κληρὸν καταλέλοιπεν ὁ Τιθέριος, τὴν Μαυρικίου ἀνάρρησιν· ὃ διένειμε καὶ τὰς ἑαυτοῦ προσηγορίας, τὸν μὲν Μαυρίκιον, Τιθέριον· τὴν δὲ Αὐγοῦσταν, Κωνσταντίναν προσειπὼν. Τί δὲ καὶ αὐτοῖς πέπρακται, τῆς θείας συναιρουμένης ³² ῥοπῆς, ἡ ἐξῆς ἱστορία δηλώσει.

ΚΕΦΑΛ. ΚΓ'.

Περὶ χρόνων ἀναγραφῆς ἀπὸ Ἰουστίνου τοῦ Νέου μέχρι Μαυρικίου.

Ὡς ἂν δὲ καὶ οἱ χρόνοι σὺν πάσῃ ἀκριβεῖ ἀναγραφείεν, ἰστέον, ὡς βεβασίλευκεν (96) Ἰουστίνος ὁ Νέος, καθ' ἑαυτὸν μὲν ἔτη δυοκαίδεκα πρὸς μῆσιν δέκα καὶ ἥμισυ· σὺν Τιθερίῳ δὲ ἔτη τρία, μῆνας ἑνδεκα (97). Τὰ δὲ πάντα ἔτη, ἐξ καὶ δέκα πρὸς μῆσιν ἑννέα ἥμισυ. Ἐβασίλευσε δὲ καὶ Τιθέριος καθ' ἑαυτὸν γε, ἔτη τέσσαρα· ὡς συνάγεσθαι ἀπὸ Ῥωμύλου μέχρι τῆς ἀναρρήσεως Μαυρικίου Τιθερίου, ὥστε τὰ πρόλαβόντα τὰ τε παρόντα δεδηλώχασιν ἔτη.

³² συναιρουμένης.

(96) Καθ' ἑαυτὸν μὲν ἔτη δυοκαίδεκα. Hic locus ansam erroris præbuit Baronio, qui in *Annalibus ecclesiasticis* Evagrium secutus auctorem, annos sexdecim imperii cum mensibus novem Justiniano Juniori tribuit. Sed reliqui chronographi Justino pauciores annos assignant. Nam Joannes quidem Biclariensis undecim duntaxat annos ei tribuit; Cedrenus autem, tredecim cum aliquot mensibus. Auctor vero *Alexandrini Chronici* duodecim annos eum regnasse dicit, ac menses octo. Postremo Dionysius Petavius, diligentissimus temporum scriptor, annos imperii tredecim, uno mense minus, tribuit Justino. Quos quidem orditur ab anno Christi 565, mense Novembri, indictione decima quarta, qua Justinianum mortuum esset censet cum Theophane ac Baronio (*). Cujus viri sententiæ libenti animo subscribo. Certe annum primum Justiniani Junioris, cum indictione decima quarta cucurrisse docet ejusdem Justiniani Novella prima ad Julianum præfectum urbi, quæ hanc habet subscriptionem: *Data 18 Kalendas Octobris, Chalcedone, imp. D. N. Justino PP. August. anno primo, indictione quinta decima.* Annus enim primus imperii Justiniani cœpit a mense Novembri, ut inter omnes constat. Quarta decima igitur tunc fuerit indictio necesse est: si quidem mense Septembri sequentis anni, quinta decima indictio numerata est. Etenim si Justinus imperium auspicatus esset indictione decima quinta, ut Victor Tunopensis, et Joannes Biclariensis, et

cum Tiberius extremum jam spiritum duceret, eique filiam suam Augustam, et dotis loco imperium tradidisset. Et hic quidem brevi admodum tempore imperavit. Ob ea tamen quæ gessit bona immortalem nominis sui memoriam dereliquit.

449 Neque enim oratione comprehendi facile possunt. Præstantissimam porro hæreditatem Tiberius reliquit Reipublicæ, nuncupationem Mauricii. Cui quidem etiam nomina sua distribuit. Ipsum enim Mauricium, Tiberium: Augustam vero ejusdem uxorem, Constantinam cognominavit. Quid autem ab illis gestum sit, sequens liber, Deo juvante, ostendet.

CAP. XXIII.

Computatio temporum a Justino Junio usque ad Mauricium.

Porro ut tempora accuratissime distinguantur, sciendum est, Justinum Juniorem solum quidem imperasse annis duodecim et mensibus decem cum dimidio: cum Tiberio autem collega, annis tribus ac mensibus undecim. Fiunt itaque in universum anni imperii Justiniani sedecim cum mensibus novem ac dimidio. Tiberius vero imperavit solus annis quatuor. Quare a Romulo usque ad nuncupationem Augustam Mauricii Tiberii, colliguntur anni... sicut tum superiora, tum præsens temporum descriptio declaravit.

VARIAE LECTIONES.

VALESH ANNOTATIONES.

C auctor *Alexandrini Chronici* scriptum reliquerunt, et quidem mense Novembri, certe mense Septembri sequentis anni prima cœpisset indictio. Porro ex his duodecim annis ac mensibus undecim, quibus integris Justinum regnasse diximus, solus quidem ac sine collega imperavit annis octo mensibus novem cum dimidio: simul autem cum Tiberio Cæsare regnavit annis quatuor, ac uno mense.

(97) Σὺν Τιθερίῳ δὲ ἔτη τρία, μῆνας ἑνδεκα. Tiberius Constantinus a Justino Cæsar factus est indictione octava, die 7 mensis Septembris, ut legitur in *Chronico Alexandrino*. Imperium autem auspicatus est indictione 12 mensis Octobris, die 5. Fiunt anni quatuor, ac dies 28 Cæsareæ potestatis Tiberii. Quod si Theophylactum sequi malimus, qui Tiberium a Justino Cæsarem factum esse scribit Decembris die 7, feria 6, fient anni tres ac menses fere decem, quod est ab anno Christi 574 ad annum 578. Porro notandum est Tiberium Constantinum post mortem Justiniani Junioris, annos imperii sui numerasse ab exordio Cæsareæ potestatis, ut dicimus ex subscriptione sacræ Pragmaticæ ejusdem Tiberii de confirmatione constitutionum Justiniani imperatoris, quæ sic habet: *Data tertio Idus Augusti, Constantinopoli, imperii domini nostri Tiberii Constantini Augusti anno octavo, post consulatum ejus anno tertio: et nobilissimi Flavii Tiberii Mauricii felicissimi Cæsaris anno primo.*

VARIORUM.

data illi in uxorem a Tiberio novo Constantino filia Constantina. 14 Augusti moritur Tiberius novus Constantinus in Processu Hebdomi, impositoque ejus funere in navi defertur Constantinopolim, posteroque die exsequiis celebratis corpus in æde SS. Apostolorum deponitur. (Auctor *Chronici Alexandrini*.)

(*) Imperavit Justinus annos duodecim, menses decem, et dies viginti duos, die emortuali incluso, indeque Zonaras et Theophanes, numero rotundo loquentes, annos tredecim ei assignant. (PAGIUS, ad ann. 578, n. 3.)

CAP. XXIV.

De serie historiarum quæ ad nostra usque tempora servata est.

Et ecclesiastica quidem historia, Deo dante, in unum corpus digesta, ad nos pervenit, studio atque industria optimorum scriptorum. Ad Constantini quidem usque tempora, studio atque opera Eusebii, cognomento Pamphili. A Constantini autem imperio, usque ad principatum Theodosii Junioris, studio atque industria Theodoriti, Sozomeni ac Socratis: per ea denique quæ nos in præsentī opere collegimus. Antiquior autem **450** historia, tam sacra, quam profana, ipsa quoque a viris studiosis atque industriis per ordinem temporum digesta habetur. Moses enim, qui primus historiam scribere aggressus est, sicut ab illis qui hujusmodi res collegerunt certissime demonstratum est, res ab ipso mundi exordio gestas verissime conscripsit, sicut a Deo didicerat, quocum in monte Sina fuerat collocutus. Alii deinde eum secuti, religioni nostræ viam munientes, ea quæ subsequuta sunt, sacris voluminibus exposuerunt. Sed et Josephus copiosam nobis reliquit historiam, eamque utilem prorsus ac fructuosam. Quæ vero vel fabulosa sunt, vel reipsa acciderunt inter Græcos ac priscos Barbaros, dum Græci inter se ipsi, aut adversus Barbaros decertarent; aut si quid aliud gestum est ab eo tempore, ex quo illi homines primum exstitisse acceperant: Charax et Theopompus atque Ephorus, et innumerabiles alii perscripserunt. Romanorum vero res gestas, quæ totius prope terrarum orbis historiam complectuntur, et quæcunque vel ipsi inter se mutuo divisi, vel contra alios egerunt, Dionysius Halicarnasseus scriptis prodidit, exorsus a populis qui Aborigines dicebantur, et ad Pyrrhum usque Epirotarum regem historiam prosecutus. Ab eo tempore Polybius Megalopolitanus usque ad expugnationem Carthaginis opus suum perduxit. Quæ omnia Apianus summa perspicuitate distinxit, et singula in unum corpus congegit, tametsi diversis temporibus gesta essent. Ea vero quæ post illorum quos dixi, historiam gesta sunt, Diodorus Siculus et Dio Cassius litteris mandarunt. Quorum ille usque ad Julii Cæsaris tempora, hic vero usque ad principatum Antonini ejus qui ex urbe Emesa oriundus fuit, historiam suam deduxit. Herodianus quoque eorundem temporum scriptor, cuncta nobis usque ad obitum imperatoris Maximi commemoravit. A Philippo autem imperatore, qui Gordiano successit,

A

ΚΕΦΑΛ. ΚΔ'.

Περὶ τῆς καθ' εἰρμὸν ἱστορίας μέχρις ἡμῶν σωζομένης.

Σὺν Θεῷ δὲ ἡμῖν καὶ τὰ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας εὐσυνόπτως ἀπόκειται διὰ τῶν ἱστορημένων, μέχρι μὲν οὖν Κωνσταντίνου Εὐσεβίῳ τῷ Παμφίλῳ ἐξ ἐκείνου δὲ μέχρι Θεοδοσίου τοῦ Νέου, Θεοδώρίῳ, Σωζομένῳ τε καὶ Σωκράτει, καὶ ὃν ὁ παρὼν ἡμῖν ἐξέλεξε πόρος (98). Καὶ ἡ ἀρχαία δὲ καὶ ἡ θύραθεν ἱστορία καθ' εἰρμὸν τοῖς φιλοπόνοις διασώζεται, Μωσέως μὲν ἀρξάντος ἱστορίας καὶ συγγραφῆς, ὡς τοῖς τὰ περὶ τούτων συναγαγοῦσι σαφῶς ἀποδέδεικται, τὰ ἀπ' ἀρχῆς κόσμου ἀληθῶς γράψαντος, ἐξ ὧν ἐντυγχάνων τῷ Θεῷ μεμάθηκεν ἀνὰ τὸ Σινὰ ὄρος, καὶ ὧν οἱ μετ' αὐτὸν τὴν ἡμετέραν προοδοποιῶντες ὁρησκαίαν διὰ τῆς θείας ἀπέθεντο Γραφῆς. Πολλὴν δὲ καὶ Ἰώσηπος ἔγραψεν ἱστορίαν, χρειώδη ἐς ἅπαντα τυγχάνουσαν. Ὅσα δὲ εἴτε μυθώδη, εἴτε μετὰ τῶν ἀληθῶν γεγένηται, Ἑλλήνων τε καὶ τῶν ἀρχαίων βαρβάρων πρὸς ἑαυτοὺς τε καὶ πρὸς ἐκείνους διαγωνιζομένων, ἧ εἴ τι καὶ ἄλλο ἐξειργάσθη ἐξότου ἀνθρώπους ἱστορήσαν εἶναι, Χάρακι (99) τε γέγραπται, καὶ Θεοπόμπῳ καὶ Ἐφόρῳ, καὶ ἄλλοις ἀναρίθμοις. Αἱ δὲ κατὰ Ῥωμαίους πράξεις πᾶσαν κοσμικὴν ἱστορίαν ἐν αὐτοῖς περιλαμβάνουσιν, ἧ εἴ τι καὶ ἄλλο γέγονεν, εἴτ' ἐς ἑαυτοὺς διαιρουμένων εἴτε καὶ καθ' ἐτέρων πραττόντων, πεπύνηται, Διονυσίῳ μὲν τῷ Ἀλικαρνασεῖ ἀπὸ τῶν λεγομένων Ἀθωριγίνων τὴν ἱστορίαν ἐλκύσαντι μέχρι τοῦ Ἡπειρώτου Πύρρου. Ἐξ ἐκείνου δὲ Πολυδίῳ τῷ Μεγαλοπολίτῃ, καταγαγόντι ἕως τῆς Καρχηδόνης ἀλώσεως. Ἀπερ' Ἀπιανὸς διέτεμεν, ἐκάστην πρᾶξιν ἐς ἑν ἀγείρας, εἰ καὶ κατὰ διαφόρους γέγονε χρόνους· καὶ τὰ μετ' ἐκείνους ὡσαύτως εἰργασμένα, Διοδώρῳ τε τῷ Σικελιώτῃ πεποιήται, τὰ μέχρις Ἰουλίου Καίσαρος, καὶ Δίωνι τῷ Κασσίῳ, γράψαντι μέχρις Ἀντωνίνου τοῦ ἐξ Ἐμέσης· ἐκθεμένου δὲ τὰ τοιαῦτα καὶ Ἡρωδιανοῦ, τὰ μέχρι τῆς Μαξίμου τελευτῆς δηλοῦται. Νικοστράτου (1) τε τοῦ Σοφιστοῦ τοῦ ἐκ Τραπεζοῦντος συγγράψαντος τὰ ἀπὸ Φιλίππου τοῦ μετὰ Γορδιανὸν ἐκτίθεται, ἕως Ὀδαινάθου τοῦ ἐκ Παλμύρας, καὶ τῆς Οὐαλεριανοῦ πρὸς Πέρσας αἰσχυρᾶς ἀφίξεως. Καὶ Δεξιππῳ δὲ πλείστα περὶ τούτων πεπύνηται, ἀπὸ μυθικῶν ἀρξαμένῳ (2), καὶ λήξαντι ἐς τὴν Κλαυδίου τοῦ μετὰ Γαλλιῆνον βασιλείαν· ὃ συνανέληπται περὶ ὧν Κάρποι καὶ ἑτέρα βάρβαρα ἔθνη, κατὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ Θράκην καὶ Ἰωνίαν διαπολεμοῦντες ἔπραξαν. Καὶ Εὐσέβιος δὲ ἀπὸ Ὀκταδιανοῦ καὶ Τραϊανοῦ καὶ Μάρκου λαβὼν

VALESHI ANNOTATIONES.

(98) Καὶ ὃν ὁ παρὼν ἡμῖν ἐξέλεξε πόρος. Scribendum est procul dubio καὶ ὧν ὁ παρὼν. Referatur enim ad id quod præcessit, διὰ τῶν ἱστορημένων, quod non viderunt interpretes.

(99) Χάρακι. De Charace Pergameno *Græcarum Historiarum* scriptore, vide quæ scripsit Vossius in lib. *De historicis Græcis*.

(1) Νικοστράτου. Idem mihi videtur esse, qui a Vopisco in Aureliani Vita dicitur Nicomachus, qui illorum temporum *Historiam* Græce conscri-

pserat, teste ibidem Vopisco. Alius ab hoc Nicostrato fuit Nicostratus Sophista, qui Marco imperante floruit, ut testatur Suidas, et Georgius Syncellus in *Chronico*.

(2) Ἀπὸ μυθικῶν ἀρξαμένῳ. Jam pridem in Annotationibus ad Excerpta legationum e Dexippo, monui scribendum esse hoc loco ἀπὸ Σχυθικῶν. Nam Dexippus Σχυθικά, id est Romanorum bella adversus Scythas gesta, conscripserat, ut testatur Photius in *Bibliotheca*.

ἕως τῆς τελευτῆς Κόρου κατήντησε. Γέγραπται δὲ Ἀ usque ad Odænatum Palmyrenum, et ignominiosam
περὶ τῶν χρόνων τούτων ἓν ἄρριανῷ (3) τε καὶ Valeriani expeditionem contra Persas, res gestas
Ἀσινίῳ Κουαδράτῳ. Περὶ δὲ τῶν ἐξῆς χρόνων Ζω- conscripsit Nicostratus sophista Trapezuntius.
σίμῳ ἱστορεῖται μέχρις Ὀνωρίου καὶ Ἀρκαδίου, Multa quoque iisdem de rebus scripsit Dexippus,
τῶν βασιλέων· καὶ ὅσα μετ' αὐτοὺς συνεῖλεται qui, a Scythicis bellis exorsus, finem scribendi fecit
Πρίσκῳ τῷ ῥήτορι, καὶ ἑτέροις. Ἄπερ ἅπαντα Εὐ- in principatu Claudii qui post Gallienum imperavit.
σταθίῳ τῷ Ἐπιφανεῖ (4) ἐπιτέμνεται πανάριστα ἐν Ea quoque quæ Carpi et aliæ barbaræ gentes per
δύο τεύχεσιν, ἐν μὲν ἕως ἀλώσεως Ἰλίου· τῷ δὲ ἑτέ- Achaiam, Thraciam atque Ioniam gessere, ab eodem
ρῳ, ἕως δωδεκάτου ἔτους τῆς Ἀναστασίου βασι- Dexippo litteris mandata sunt. Eusebius præterea,
λείας. Καὶ Προκοπίῳ δὲ τῷ ῥήτορι πεποιήται τὰ ab Octaviani et Trajani ac Marci rebus gestis exor-
ἐξ ἐκείνου ἕως τῶν Ἰουστινιανοῦ χρόνων. Καὶ τὰ sus, usque ad obitum imperatoris Cari proventus
ἐχόμενα δὲ τουτὶ Ἀγαθίῳ τῷ ῥήτορι καὶ Ἰωάννῃ est. Sed et Arrianus et Asinius Quadratus, de
ἐμῷ τε πολίτῃ καὶ συγγενεῖ (5) καθ' εἰρμὸν ἱστορη- iisdem temporibus quædam scripserunt. Sequen-
ται, μέχρι τῆς Χοσρόου τοῦ νέου πρὸς Ῥωμαίους, tium autem temporum historiam usque ad impe-
φυγῆς, καὶ τῆς εἰς τὴν αὐτοῦ βασιλείαν ἀποκατα- rium Arcadii et Honorii, Zosimus elaboravit. Post
στάσεως· Μαυρικίου μηδαμῶς πρὸς τὴν πρᾶξιν ἐλι- B illorum vero imperium res gestas Priscus rhetor et
νύσαντος, ὑποδεξαμένου δὲ βασιλικῶς, καὶ μάλιστα 451 alii quidam litterarum monumentis prodide-
τάχιστα (6) ἐς τὴν βασιλείαν χρήμασι τε μεγάλαις καὶ runt. Quæ omnia ab Eustathio Epiphaniensi scite
στρατεύμασι καταγαγόντος· εἰ καὶ μήπω ἔτυχον admodum in compendium redacta sunt in duobus
ἐκδεδωκότες. Περὶ ὧν καὶ ἡμεῖς τῆς ἀνωθεν ἐπι- voluminibus : quorum prius usque ad expugnatio-
τρεπούσης εὐμενεῖας ἐν τοῖς ἐφεξῆς τὰ πρόσφορα nem Ilii; alterum usque ad annum duodecimum
λέξομεν. imperii Anastasii, res gestas complectitur. Jam

vero quæ ab Anastasii temporibus usque ab imperatorem Justinianum gesta sunt, Procopius rhetor nobis tradidit. Quæ autem deinceps subsecuta sunt, usque ad junioris Chosrois fugam ad Romanos, et ejusdem restitutionem per Mauricium : qui nihil cunctatus profugum regali magnificentia excepit, et maximis sumptibus ac copiis in regnum suum eum reduxit : scripserunt quidem Agathias rhetor et Joannes civis et cognatus meus : nondum tamen historias suas in lucem ediderunt. Quibus de rebus nos quoque, si divina affuerit clementia, ea quæ decet dicturi sumus.

Τέλος τοῦ ε' τόμου τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἱστο-
ρίας Εὐαγρίου.

Finis libri quinti Ecclesiasticæ Historiæ Evagrii.

TOMOS EKTOΣ.

LIBER SEXTUS.

Τὰδε ἔνεστιν ἐν τῷ ἕκτῳ τόμῳ τῆς Ἐκκλησια-
στικῆς ἱστορίας Εὐαγρίου Σχολαστικοῦ.

Α'. Περὶ τοῦ γάμου Μαυρικίου καὶ Αὐγούστης.

Β'. Περὶ Ἀλαμουνδάρου τοῦ Σαρακηνοῦ καὶ τοῦ
υἱοῦ αὐτοῦ Νααμάνου.

Γ'. Περὶ τῆς στρατηγίας Ἰωάννου καὶ Φιλίππι-
κου, καὶ ὧν πεπράχασι.

Δ'. Περὶ στρατηγίας Πρίσκου, καὶ ὧν πέπονθεν
ὑπὸ τοῦ στρατοῦ ἐπαναστάντος αὐτῷ.

Ε'. Περὶ τῆς Γερμανοῦ εἰς τὴν τῶν ὅλων ἀρχὴν
ἀκουσίῳ κατασχέσεως.

C 452 In sexto libro Ecclesiasticæ historiæ Evagrii
Scholastici hæc continentur.

CAP. I. De nuptiis Mauricii et Augustæ.

II. De Alamundaro Saraceno, et de filio ejus
Naamane.

III. De Joanne et Philippico, magistris militum,
et de rebus ab eisdem gestis.

IV. De Prisco magistro militum : et quænam pas-
sus sit a militibus adversus ipsum insurgentibus.

V. Quomodo Germanus imperii insignia susci-
pere per vim coactus est.

VALESH ANNOTATIONES.

(3) Ἀρριανῷ. Arrianus Parthica et Alanica scri-
psit, in quibus libris res a Romanis gestas adver-
sus Parthos et Alanos conscripserat. Hos igitur li-
bros hic designat Evagrius.

(4) Εὐσταθίῳ τῷ Ἐπιφανεῖ. Hic est Eustathius
Syrus, cujus testimonio sæpe usus est Evagrius
noster in superioribus libris. De hoc Suidas ita
scribit : Εὐστάθιος Ἐπιφανεὺς χρονικὴν ἐπιτομὴν
τῶν ἀπὸ Αἰνείου μέχρις Ἀναστασίου βασιλείας ἐν
τόμοις. Scribe meo periculo, ἐν τόμοις β'. Cujus

D emendationis auctorem habeo Evagrium.

(5) Ἰωάννῃ ἐμῷ τε πολίτῃ καὶ συγγενεῖ. Hic
Joannes Epiphaniensis fuit. Nam cum Evagrius
eum civem suum appellet, Epiphaniensem eum
faisse necesse est, si quidem Epiphania, Syriæ urbs,
patria fuit Evagrii. Quare fallitur Vossius in libro
De historicis Græcis, qui Joannem hunc domo An-
tiochenum fuisse existimat.

(6) Καὶ μάλιστα τάχιστα. Scribendum puto
καὶ μάλα τάχιστα, ad vitandam κακοφωνίαν.

VI. Quomodo imperator denuo Philippicum misit, utque exercitus eum suscipere recusavit.

VII. De Gregorio Antiochiæ episcopo, deque concinnata adversus eum calumnia, et quomodo eam falsi convicerit.

VIII. Quomodo Antiochia terræ motibus denuo vexata est.

IX. Quomodo Barbari fiducia sumpta ex eo quod milites ab imperatore defecissent, eosdem aggressi, a Germano superati sunt.

X. De imperatoris in rebelles clementia.

XI. Quomodo Gregorius Antiochensis episcopus ad pacandos milites directus est.

XII. Gregorii oratio ad exercitum.

XIII. Quomodo post orationem Gregorii, milites, deposita priore sententia, Philippicum ducem denuo susceperunt.

XIV. Quomodo capta sit Martyropolis.

XV. De Comentiolo magistro militum, et de expugnatione castelli Hocbas.

XVI. De cæde Hormisdæ.

XVII. De junioris Chosrois ad Romanos fuga.

XVIII. Qualiter imperator Gregorium ac Domitianum Chosroi obviam ire jussit.

XIX. Quomodo Chosroes Romanorum auxilio regnum suum recuperavit.

XX. De sancta matre Golanduch, quæ illis temporibus vixit.

XXI. De donariis quæ Chosroes misit ad sanctum martyrem Sergium.

XXII. De Naamane Saraceno.

XXIII. De obitu sancti Simeonis Stylitæ junioris.

XXIV. De obitu Gregorii Antiochensis episcopi, et restitutione Anastasii.

Γ'. Ὡς ὁ βασιλεὺς Φιλιππικὸν πάλιν ἐξαπέστειλεν, ὁ δὲ στρατὸς τοῦτον οὐ παρεδέξατο.

Ζ'. Περὶ Γρηγορίου τοῦ Θεουπόλεως, καὶ τῆς κατ' αὐτοῦ γενομένης συκοφαντίας, καὶ ὅπως τε ταύτην ψευδῇ διήλεγξεν.

Η'. Ὡς πάλιν ὑπὸ σεισμῶν ἡ Θεοῦπολις ἔπαθεν.

Θ'. Ὡς οἱ Βάρβαροι θαρρήσαντες τῇ τοῦ στρατοῦ κατὰ τοῦ βασιλέως ἀποστάσει, τούτοις προσδολόντες, ὑπὸ Γερμανοῦ ἠττήθησαν.

Ι'. Περὶ τῆς τοῦ βασιλέως εἰς τοὺς ἀποστάτας φιλανθρωπίας.

ΙΑ'. Ὡς Γρηγόριος ὁ Θεουπόλεως εἰς διαλλαγὰς ἐξαπεστάλη τοῦ στρατοῦ.

ΙΒ'. Δημηγορία Γρηγορίου πρὸς τὸν στρατόν.

ΙΓ'. Ὅτι μετὰ τὸ δημηγορῆσαι Γρηγόριον, μετέθεντο ταῖς γνώμας οἱ στρατιῶται, καὶ πάλιν δέχονται Φιλιππικὸν στρατηγόν.

ΙΔ'. Περὶ τῆς ἀλώσεως Μαρτυροπόλεως.

ΙΕ'. Περὶ τῆς στρατηγίας Κομεντιόλου, καὶ ἀλώσεως τοῦ Ὀκβάς.

ΙϚ'. Περὶ τῆς ἀναιρέσεως Ὀρμίσδου.

ΙΖ'. Περὶ τῆς πρὸς ἡμᾶς φυγῆς τοῦ νέου Χοσρόου.

ΙΗ'. Ὡς ὁ βασιλεὺς Γρηγόριον καὶ Δομετιανὸν εἰς ἀπάντησιν Χοσρόου ἐξαπέστειλεν.

ΙΘ'. Ὡς πάλιν τὴν ἀρχὴν Περσῶν Χοσρόης ἔλαβε, Ῥωμαίων αὐτῷ συναραμένων.

Κ'. Ὅτι κατ' ἐκεῖνο καιροῦ ἡ ἀγία μήτηρ ἦν Γολανδοῦχ.

ΚΑ'. Περὶ ὧν ἐπεμψε Χοσρόης ἀναθημάτων τῷ ἀγίῳ μάρτυρι Σεργίῳ.

ΚΒ'. Περὶ Νααμάνου τοῦ Σαρακηνοῦ.

ΚΓ'. Περὶ τῆς τελευτῆς τοῦ ἐν ἀγίοις Συμεῶν τοῦ νέου Στυλίτου.

ΚΔ'. Περὶ τῆς τελευτῆς Γρηγορίου ἐπισκόπου Θεουπόλεως, καὶ ἀποκαταστάσεως Ἀναστασίου.

453 CAPUT PRIMUM.

De nuptiis Mauricii et Augustæ.

Mauricius simul atque imperium adeptus est, ante omnia nuptiarum suarum apparatus instituit. Augustam igitur, quæ et Constantina dicebatur, solemnī imperatorum more uxorem duxit, nuptiali pompa, et publicis epulis ac festivitatibus per totam urbem magnificentissime celebratis. Interfuerunt his nuptiis pietas et imperatoria dignitas, decentissimo satellitio Mauriciū et Augustam stipantes, et pretiosissima eis munera offerentes. Nam illa quidem, quod nulli unquam imperatorum obtigisse legimus, patrem simul ac matrem Mauricii exhibuit, qui decora canitie rugisque venerandis nuptias sanctificarent: fratres item forma ac venustate eximios, qui nuptiarum pompam exornarent.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

Περὶ τοῦ γάμου Μαυρικίου καὶ Αὐγούστης.

Μαυρίκιος δὲ, ἐπεὶ παρέλαβεν τὴν ἀρχήν, πρῶτα μὲν τὰ περὶ τὸν γάμον ἐξηρτύετο· καὶ κατὰ τοὺς βασιλικούς θεσμούς Αὐγοῦσταν, τὴν καὶ Κωνσταντίναν, ἐσοικίζετο· τῆς τε τῶν γάμων πομπῆς μεγαλοπρεπῶς γεγεννημένης, δημοθoinίας τε, καὶ ἀγερωχίας ἐκασταχοῦ τῆς πόλεως. Παρῆσαν δὲ τῷ γάμῳ, θεοσέβειά τε καὶ βασιλεία δορυφοροῦσαί τε ἐκπρεπέστατα, καὶ δωροφοροῦσαι τὰ τιμιώτατα. Ἡ μὲν γὰρ πατέρα καὶ μητέρα παρίχετο, σεμνῇ πολιᾷ, αἰδελίμῳ τε ρυτίδι τὸν γάμον ἀγιάσσοντας, οὐχ ἱστορηθὲν ἐς βασιλείας πώποτε, ἀδελφούς τε καλοὺς καὶ ὠραίους τὴν γαμήλιον πομπὴν σεμνύνοντας. Ἡ δὲ γε, ἀμπεχόνην χρυσόπαστον, ἀλουργίδι καὶ λίθοις Ἰνδῶν κεκοσμημένην, στεφάνους τε χρυσῷ πολλῷ

VARIE LECTIONES.

²⁸ C. C. ὧς.

καὶ ταῖς ἐκ λίθων ποικιλίαις τε καὶ διαυγείαις τιμ-
αλφεστάτους, ἅπαντάς τε τοὺς ἐν ἀξιώσεσι περὶ
τὴν αὐλὴν καὶ στρατείαις ἐναριθμούς, κηρούς τε
γαμηλίους ἐξάπτοντας, μεγαλοπρεπῶς τε ἐσταλμέ-
νους (7), καὶ ἐξ ὧν γνωρίζοιντο, καὶ τὴν νυμφαγω-
γὸν πανήγυριν ἀνυμνοῦντας· ὥστε τῆς πομπῆς ἐκεί-
νης, μηδὲν τῶν ἐν ἀνθρώποις σεμνοπρεπέστερον ἢ
εὐδαιμονέστερον γενέσθαι πώποτε. Καὶ Δαμόφιλος
μέν φησι (8), τὰ κατὰ Ῥώμην ἀναγράφων, Πλούτ-
αρχον τὸν Χαιρωνέα σαφῶς εἰπεῖν (9), ὅτι διὰ ταύ-
την μόνην ἐσπείσαντο πρὸς ἀλλήλας Ἀρετὴ τε καὶ
Τύχη. Ἐγὼ δ' ἂν φαίην ὡς Θεοσεβεία τε καὶ Εὐ-
δαιμονία ἐπὶ Μαυρικίῳ μόνῳ οὕτω συνηλθέτην, τῆς
Θεοσεβείας βιασαμένης τὸ Εὐδαιμον, καὶ περιτρέπε-
σθαι παντάπασιν οὐκ ἐνδούσης. Ἐσπούδακε δὲ λοι-
πὸν οὐκ ἐν τῷ σώματι, ἀλλὰ γὰρ καὶ ἐν τῇ ψυχῇ
περιβαλέσθαι τὴν ἀλουργίδα καὶ τὸν στέφανον. Μό-
νος γὰρ τῶν πρώην βασιλέων ἑαυτοῦ βεβασίλευκε·
καὶ αὐτοκράτωρ ὄντως γενόμενος, τὴν μὲν ὀχλοκρα-
τίαν τῶν παθῶν ἐκ τῆς οἰκείας ἐξηκολύθησε ψυχῆς·
ἀριστοκρατίαν δὲ ἐν τοῖς ἑαυτοῦ λογισμοῖς κατα-
στησάμενος, ζῶν ἀρετῆς ἀγαλμα ἑαυτὸν πρὸς ἑσχατο-
ν, πρὸς μίμησιν ἐκπαιδεύων τὸ ὑπὲρ ἑαυτοῦ. Ἄπερ οὐ
πρὸς θωπεῖαν εἰρηταί μοι. Τί γὰρ καὶ λελέξεται,
ἀγνοοῦντος ἐκείνου τὰ γραφόμενα; παραστήσει δὲ
ταῦθ' οὕτως ἔχειν, τὰ τε ἐκ τοῦ Θεοῦ δεδωρημένα
γε αὐτῷ, τὰ τε παντοίως συνενεχθέντα, ἅπερ ἡμῖν
ὁμολογουμένως ἐς τὸν Θεὸν ἀνακτέον.

habere, ut dixi, perspicue ostendent, tum ea quæ sunt illi donata divinitus, tum ea quæ variis subinde temporibus acciderunt : quæ profecto, ut inter

A Hæc vero auream vestem purpura et lapillis Indicis distinctam, et coronas auro plurimo et gemmarum varietate ac nitore collucentes præbuit : cunctos item qui in palatio dignitates gerebant, et qui militiæ ascripti erant, nuptiales faces manibus gestantes, et magnificis indutos vestibus, quo dignosci possent; hymnis denique et canticis pompæ illius festivitatem celebrantes. Adeo ut apparatu illo nihil unquam illustrius aut beatius inter homines exstiterit. Damophilus quidem, 454 de urbe Roma scribens, Plutarchum Cheronensem eleganter dixisse refert, unius urbis Romæ gratia, Virtutem ac Fortunam pacto inter se fœdere convenisse. Ego vero dixerim, Pietatem ac Felicitatem societate inita in uno Mauricio coivisse cum Pietas Felicitatem subegisset, nec eam ullatenus elabi pateretur. Post hæc Mauricius operam dedit, ut non corpus solum, verum etiam animum imperiali purpura et corona exornaret. Solus enim ex iis qui antea regnarunt imperatoribus, sibimet ipse imperavit. Et imperator reipsa factus, plebeium quidem dominatum perturbationum ex animo suo procul amandavit. Optimatum vero principatum in mente sua constituens, vivum quoddam virtutis simulacrum se præbuit, subditos omnes ad sui imitationem erudiens. Quæ quidem non assentandi studio a me dicta sunt. Cur enim eo consilio hæc dicerem, cum ille ea quæ a me scribuntur, penitus ignoret? Sed rem ita se habere, ut dixi, perspicue ostendent, tum ea quæ sunt illi donata divinitus, tum ea quæ variis subinde temporibus acciderunt : quæ profecto, ut inter omnes constat, Deo accepta referri debent.

ΚΕΦΑΛ. Β'.

Περὶ Ἀλαμουνδάρου τοῦ Σαρακηνοῦ, καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Νααμάνου.

Οὗτος πρὸς τοῖς ἄλλοις ἅπασι διεσπούδακε, μηδε-
νὸς τῶν ὑποδίκων τῇ βασιλείᾳ αἶμα παντάπασιν
ἐκχεῖν. Ἀμέλει τοιγαροῦν οὔτε Ἀλαμούνδαρον τῶν
Σκηνητῶν Ἀράβων ἡγούμενον, τότε πολίτευμα αὐ-
τόν τε καταπροδόντα, ὡς καὶ πρόσθε μοι δεδιήγηται,
ἀνείλε· μόνης δὲ νήσου προσετίμησε σὺν γυναικὶ καὶ
τῶν παίδων ἐνίοις, καὶ πρὸς τὴν Σικελίαν ἐξοικίσαι.
Νααμάνην δὲ τὸν τούτου παῖδα, μυρίων κακῶν ἐμ-
πλήσαντα τὸ πολίτευμα, Φοινίκην τε ἐκατέραν, Πα-
λαιστίναν τε ληϊσάμενον, καὶ ἀνδραποδίσαντα διὰ

C

CAP. II.

De Alamundaro Saraceno, et de filio ejus Naamane.

Præter alias autem virtutes, hoc illi præcipuum studium fuit, ut neminem eorum qui læsæ majestatis accusati erant, extremo supplicio afficeret. Itaque nec Alamundarum Saracenorum regulum, qui et rempublicam et ipsum Mauricium, sicut antea commemoravi, prodiderat, morte multavit : sed tantum in insulam relegavit, et cum uxore sua atque aliquot liberis Siciliam incolere præcepit. Naamanem vero ejus filium, qui rempublicam innumeris malis repleverat, et qui utramque Phœni-

* Supra, lib. v, cap. 20. † Vid. infra, cap. 22.

VALESII ANNOTATIONES.

(7) Μεγαλοπρεπῶς τε ἐσταλμένους. Apud Nicephorum in cap. 8 lib. xviii, scribitur ἐστεμμένους, id est, coronatos : quod non probo. Neque enim moris erat apud veteres, quod quidem sciam, ut ii qui ad nuptias vocati erant coronas gestarent perinde ac sponsi. Deinde verba quæ proxime sequuntur hanc scripturam refutant. Subjicit enim Evagrius eos idcirco magnifice vestitos fuisse, quo dignosci facilius possent. Id autem ad coronas referri non potest. Neque enim ex coronis quas gestabant, dignosci potuissent.

(8) Δαμόφιλος μὲν φησι. De hoc Damophilo scribit Suidas in Lexico; quem Vossius in lib. De historicis Græcis describere contentus, nihil præterea adjecit. Ego vero, cum et patriam ejus et scribendi genus didicerim, in gratiam studiosorum hic ap-

ponam. Fuit igitur Damophilus iste, seu Demophilus, natione Bithynus, qui ex libris veterum scriptorum utiles quasdam narrationes excerpserat, ut docet Julianus in Misopogone : Δαμόφιλος τῷ Βιθυνῷ πεπολιῆται συγγράμματα τοιαῦτα, ἐν οἷς ὁρεπόμενος ἐκ τῶν πολλῶν, εἰργάσατο λόγους ἡδίστους νέῳ φιληκόῳ καὶ πρεσβυτέρῳ. Certe Julianus eo loco profert narrationem quamdam, quam Damophilus iste ex Plutarcho Chæronense excerpserat, quem admodum etiam Evagrius noster hoc loco.

(9) Σαφῶς εἰπεῖν. Mallet legere σαφῶς, quem admodum legisse videtur Christophorus. Porro locus Plutarchi quem hic designat Evagrius, exstat in libro De fortuna Romanorum, haud procul ab initio.

cem et Palæstinas t̄res, ope barbarorum quos circa se habebat, populatus fuerat, et in servitutem redegerat, eo tempore quo captus est Alamundarus : cum omnes iudices eum capitali supplicio afficiendum esse censuissent, in libera custodia detinuit, nullo amplius malo eum multans. Eadem clementia usus est etiam erga alios innumerabiles, ut singil-

Α τῶν ἀμφ' αὐτὸν βαρβάρων, ὅτε Ἀλαμούνδαρος ἦλθω, πάντων αὐτοῦ θάνατον καταψηφισαμένων, ἐν ἐλευ- θέρᾳ φυλακῇ φρουρεῖ, μηδὲν ἐπέκεινα κακῶν. Ἄ καὶ ἐφ' ἐτέροις ἀναρίθμοις πέπραχεν, ὥς ἕκαστα προσφόρως λελέξεσται.

usus est etiam erga alios innumerabiles, ut singil-

455 CAP. III.

De Joanne et Philippico, magistris militum, et de rebus ab iisdem gestis.

Porro magistrum Orientalis militiæ, primo quidem Joannem misit, oriundum ex Thracia. Qui in aliquot præliis, interdum adversa, interdum prosperiore fortuna usus, nihil memoria dignum gessit. Huic deinde successorem misit Philippicum, affinitate ipsi conjunctum. Alteram enim ex Mauricii sororibus, uxorem duxerat. Qui in hostium regionem ingressus, et obvia quæque depopulatus, ingenti præda potitus est. Multos quoque ex nobilibus Nisibenis, et ex aliis urbibus quæ sunt intra fluvium Tigrim, interfecit. Confluxit etiam cum Persis : commissaque ingenti pugna, et multis qui inter Persas eximii habebantur, occisis, non paucos vivos cepit. Turmam item Persarum quæ in collem quemdam satis commode situm evaserat, cum capere posset, illæsam dimisit, postquam polliciti essent persuasuros se regi Persarum ut legatos de pace quamprimum mitteret. Alia præterea, cum copiis Romanorum præesset, præclare gessit : quippe qui cuncta quæ superflua erant, et ad luxum ac delicias accommodata, ab exercitu re-

ΚΕΦΑΛ. Γ'.
Περὶ τῆς στρατηγίας Ἰωάννου καὶ Φιλιππικοῦ, καὶ ὧν πεπράχασι.

Πέπομφε μὲν οὖν ὁ Μαυρίκιος στρατηγὸν τῶν Ἑφῶν ταγμάτων, πρῶτα μὲν Ἰωάννην (h) Θράκα γένος. Ὅς τινὰ μὲν πταίσας, τινὰ δὲ καὶ ἀναμαχε- σάμενος, οὐδὲν ὅ τι καὶ λόγου ἄξιον πέπραχε. Μετ' αὐτὸν δὲ Φιλιππικὸν, κῆδος πρὸς αὐτὸν ἔχοντα· τὴν ἐτέραν γὰρ ταῖν ἀδελφαῖν αὐτοῦ γεγαμήκει. Ὅς καὶ κατὰ τὴν ὑπερορίαν διαβάς, πάντα τε τὰ ἐν ποσὶ ληϊσάμενος, μεγάλων λαφύρων ἐγκρατὴς γέγονεν, ἀνεῖλε τε πολλοὺς τῶν εὐγενῶν τε καὶ εὐπατριδῶν τῆς Νισίθειας, καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐντὸς τοῦ Τίγρι- δος ποταμοῦ. Συνεπλάκη δὲ καὶ Πέρσαις· καὶ μά- χης καρτερᾶς γενομένης, πολλῶν τε καὶ ἀξιολόγων Περσῶν πεπτωκότων, καὶ ζωγρίας πολλοὺς εἴλε, καὶ τινα λόχον ἐκδραμόντα ἐν τινι τῶν εὐφυῶν γεωλό- φων δυνάμενος ἐξελεῖν, ἀφῆκεν ἀπαθεῖς, ὑποσχομέ- νους πείθειν τὸν σφῶν βασιλέα εἰρήνης πέρι τὴν ταχίστην ἐκπέμπειν. Καὶ ἕτερα δὲ στρατηγῶν κατ- επράξατο, τῶν περιττῶν καὶ ἐς τρυφὴν ἀγόντων τὸν στρατὸν ἐλευθερώσας, καὶ πρὸς τὸ κόσμιον καὶ εὐ- πειθὲς αὐτοῦ χαλινώσας. Ἄ τοῖς συγγράφασιν ἡ καὶ συγγράφουσι καταληπτέον, ὥς ἂν ἀκοῆς ἡ δόξης ἔχοιεν, ἡ καὶ ἐσχήκασιν. Οἷς ὁ λόγος τῇ ἀγνοίᾳ πε- ριολισθαίνων καὶ ἀποχωλεύων, ἡ προσπαθεῖα θρυ- πτόμεος, ἡ ἀντιπαθεῖα τυφλώττων, τῶν ἀληθῶν δια- μαρτάνει.

cespitans et claudicans, et vel odio obscæcata, lon-

CAP. IV.

De Prisco magistro militum : et quænam passus sit a militibus adversus ipsum insurgentibus.

Post hunc magister militum creatus est Priscus : vir haudquaquam facilis aditu, nec nisi ob res necessarias in publicum prodire solitus. Quippe existimabat, cuncta se facilius perfecturum, si solus maneret ut plurimum : quasi milites hoc pacto metu adducti, imperata citius facturi essent. Certe quo primum tempore ad castra Romanorum venit, elato supercilio, e sublimi despiciens, et ad fastum ac pompam vestitus atque ornatus, edicta

ΚΕΦΑΛ. Δ'.
Περὶ στρατηγίας Πρίσκου, καὶ ὧν πέπονθεν ὑπὸ τοῦ στρατοῦ ἐπαναστάντος αὐτῷ.

Μετ' αὐτὸν δὲ Πρίσκος τὴν στρατηγίδα μέτεισιν ἀρχὴν· οὐκ εὐπρόσδοός τις, οὐδὲ ἄτερ τῶν ἀναγκαίων εὐπρόσδατος· τὸ πᾶν δὲ νομίζων καταπράττεσθαι, εἰ τὰ πολλὰ κατ' αὐτὸν εἴη, ὥς ἐντεῦθεν καὶ τῶν στρα- τευμάτων δέει μᾶλλον ὑπειζόντων πρὸς τὰ κελευό- μενα. Ὅτε δ' οὖν πρὸς τὸ στρατόπεδον ἀφίκετο, ὀφρυάζων καὶ ὑπερβλέπων, καὶ πρὸς τὸ κομπωδέ- στερον ἐξησχημένος, προὔτιθει τινὰ (10) περὶ τε τῆς τῶν στρατιωτῶν ἐς τοὺς πολέμους καρτερίας, περὶ

VALESH ANNOTATIONES.

(10) Προὔτιθει τινὰ. Hæc verba de edictis a Prisco propositis intelligenda sunt. Id enim indicat vox προτιθέναι, quæ eam vim ac significationem

habet quam dixi. Expositionem nostram confirmat Theophylactus in lib. iii, cap. 1, quem omnino consule.

VARIORUM.

(h) Ἰωάννην. Hoc anno [584] ingrediente, Joannes (qui Mystaco vocabatur) ducis loco movetur, ut qui Persis nesciret resistere. Theophylactus, lib. i, cap. 12, qui narrat capite sequenti, in ejus locum

subiectum fuisse Philippicum Orientalium militum ducem, qui imperatoris sororem Gordiam habebat in matrimonio. Duas de Persis victorias reportavit Philippicus, alteram anno 586, alteram anno 588.

τε τῆς ἀκριβοῦς ἐξοπλίσεως, καὶ ὧν ἐκ τοῦ δημο-
σίου κομίσαιτο. Οἱ καὶ πρῶην περὶ τούτων πεπυ-
σμένοι, ἐς τὸ ὑφανὲς τὸν θυμὸν ἐξέρρηξαν, ὁμῶς
χωρήσαντες ἐνθα ἦν σκηνησάμενος, λήϊζονται μὲν
βαρβαρικῶς ὅσα μεγαλοπρεπῶς αὐτῷ διεσκεύαστο,
καὶ τῶν κειμηλίων τὰ τιμιώτατα. Μικροῦ δὲ καὶ
αὐτὸν διεχρήσαντο, εἰ μὴ τινι τῶν παρόχων ἵπ-
πων (11) ἐπιβὰς, κατὰ τὴν Ἑδεσαν δισσώθη· ἦν
καὶ πέμψαντες ἐπολιόρχησαν, τὸν Πρίσκον ἐξαιτού-
μενοι.

ΚΕΦΑΛ. Ε΄.

Περὶ τῆς Γερμανοῦ εἰς τὴν τῶν ὅλων ἀρχὴν
ἀκουσίῳ κατασχέσεως.

Ὡς δὲ οἱ τῆς πόλεως οὐκ ἐνεδίδοσαν, ἀφέντες μὲν
αὐτοῦ Πρίσκον, βίβλιν δὲ καὶ χερσὶ ζωγρήσαντες Γερ-
μανὸν τὸν ἐν Φοινίκῃ Λιβανησίας (12) στρατιωτικῶν
ταγμάτων ἡγούμενον, χειροτονοῦσι σφῶν ἡγεμόνα
τόγε ἐπ' αὐτοῦς (13), καὶ αὐτοκράτορα. Τοῦ δὲ ἀντι-
τείνοντος, καὶ τῶν σφοδρότερον ἐγκειμένων, ἐριδός
τε ἀμφοῖν οὔσης, τοῦ μὲν μὴ βιασθῆναι, τῶν δὲ
ἐξεργάσασθαι· καὶ τῶν μὲν ἀποκτανεῖν ἐνδεικνυμέ-
νων, εἰ μὴ ἐκὼν ἐνδέχοιτο· τοῦ δὲ μάλα δὴ καὶ
τοῦτο ἐνδεχομένου, ὥς οὔτε φοβοῖτο, οὔτε κατεκπλήτ-
τοιτο, ἐτράποντο ἐπὶ τινὰς αἰκιῶν τε καὶ λωδήσεων
ἐπιχειρήσεις, ἃς οὐδαμῇ ὑποίτειν αὐτὸν ᾔοντο. Οὐ
γὰρ ἂν καὶ τῆς φύσεως καὶ τῆς ἡλικίας ἔσεσθαι
ἀτεγκτότερον. Καὶ καταρξάμενοι γέ καὶ ἀποπειρά-
σαντες αὐτὸν, σὺν εὐλαθείᾳ καὶ φειδοῖ, τέλος ἄχοντα
βιάζονται συνθέσθαι τε καὶ διομόσασθαι ἢ μὴν τὰ
πιστὰ φυλάξειν αὐτοῖς. Ἐνθεν οὖν ἄρχειν ἀρχόμε-
νον, καὶ κρατεῖν κρατούμενον, καὶ εἰλημμένον δε-
σπάζειν σφῶν κατηνάγχαζον. Τοὺς δὲ γέ ἄλλους
ἅπαντας ταξιάρχους, λοχαγούς τε καὶ χιλιάρχους,
καὶ τοὺς ὅσοι ἑκατοστής ἢ δεκάδος ἦρχον ἐκδιώ-
ξαντες, σφίσι χειροτονοῦσιν οὓς ἐβούλοντο, ἀναφαν-
δὸν τὴν βασιλείαν βλασφημοῦντες. Καὶ τῶν μὲν
βαρβάρων μετριώτερον περὶ τοὺς συντελεῖς τὰ πολ-
λὰ διαγιγνόμενοι· συμμάχων δὲ ἢ πολιτείας δού-
λων (14), καὶ μάλα γέ ἄλλοτοίως. Οὐδὲ γὰρ τακτοῖς

A quaedam proposuit de militum in bellis tolerantia,
et de accurata eorumdem armatura, de annona
denique quam ex fisco accepturi essent. Qui cum
de his rebus jam antea aliquid didicissent, tunc
iram suam in apertum erumpere siverunt. Impetu
igitur facto in tabernaculum Prisci, omnes ejus
sarcinas, et magnificum apparatus, et ex thesauris
pretiosissima quæque, barbarorum more diripiunt,
ipsum **456** quoque interfecturi, nisi consensu
quodam ex funalibus equis, Edessam se proripuis-
set. Eam urbem milites missis eo aliquot copiis
obsederunt, Priscum sibi dedi flagitantes.

CAP. V.

Quomodo Germanus imperii insignia suscipere per
vim coactus est.

B Sed cum Edesseni id facere recusarent, relicto
illic Prisco, Germanum ducem rei militaris per
Phœnicem Libanensem, injecta manu corripunt :
et ducem suum, quantumque in ipsis erat, impera-
torem constituunt. Cumque Germanus quidem id
renueret, illi vero acrius instarent, et gravis utrim-
que contentio esset, illo annitente ne cogeretur,
his ut id quod volebant perficerent contententibus
ac militibus quidem mortem ei interminantibus,
nisi sponte munus delatum susciperet : Germano
vero mortem libenti animo amplectente : postquam
eum nec metu vinci, nec terrore percelli viderunt,
verbera quædam ac membrorum mutilationes ei
inferre cœperunt, rati scilicet eum ista haudqua-
quam toleraturum. Neque enim illum duriorē
fore quam natura et ætas ipsius ferret. Rem igitur
aggressi, parcius et cum reverentia quadam peri-
culum ejus fecerunt : tandemque eum invitum as-
sentiri coegerunt, et conceptis verbis jurare, se se
ipsis fidem servaturum. Ita igitur ipse militibus
subditus imperare, et regere eos a quibus rege-
batur ; et qui captivus erat, dominari compulsus
est. Reliquis deinde omnibus ordinum ducto-
ribus et præpositis ac tribunis, centurionibus
item ac decurionibus expulsis, alios pro arbitrio
in eorum locum substituunt, maledicta in imperium

VALESH ANNOTATIONES.

(11) Τὴν τῶν παρόχων ἵππων. Musculus equum
vehicularem, vertit. Christophorsonus vero vectu-
rium interpretatur. Hos Latini veredos vocabant,
eo quod veherent redas, ut scribit Festus. Utitur
iterum hæc voce Evagrius in capite 15 hujus libri.
Ubi vide quæ notavi.

(12) Ἐν Φοινίκῃ Λιβανησίας. Apud Nicepho-
rum, in capite xi, lib. 18, legitur ἐν Λιβανησία τῆς
Φοινίκης, contrario errore. Scribendum enim est,
ἐν Φοινίκῃ Λιβανησία. Duæ enim erant provinciæ
Phœniciæ, altera Libanensis dicta, altera mari-
tima.

(13) Τὸν γέ ἐπ' αὐτοῦς. Non dubito quin scri-
bendum sit, τὸ γέ ἐπ' αὐτοῖς, id est, quantum in
ipsis erat. Emendationem nostram confirmat Nice-
phorus, qui pro supra dictis Evagrii verbis hæc
substituit : Τὸ γέ εἰς αὐτοῦς ἦχον. Certe in ms. cod.
Tell. diserte scriptum inveni, τὸ γέ ἐπ' αὐτοῦς, etc.

(14) Συμμάχων δὲ ἢ πολιτείας δούλων. Hunc lo-
cum non intellexerunt interpretes. Nam Musculus
ita vertit : Et erga municipales quidem multa mode-

D ratius quam barbari factebant. Erga socios vero bell'
et reipublicæ ministros, admodum alieno erant animo.
Christophorsonus quoque eodem modo interpre-
tatur. Verum Joannes Langus qui Compilatorem
Evagrii Nicephorum Latine vertit, longe melius
hunc locum exposuit. Sic enim habet : Mitiores
quidem illi in vectigales et tributarios populos, quam
barbari esse solent, fuere. A propugnatoribus vero,
aut defensoribus reipublicæ, aut quo tandem eos no-
mine appellem, quam longissime abfuere. Scilicet
Nicephorus pro verbis illis : Συμμάχων δὲ ἢ πο-
λιτείας δούλων, hæc substituerat, Προμάχων δὲ πο-
λιτείας ἢ συμμάχων, ἢ πῶς ἂν ἄλλως εἴποιμι, παν-
τάπασιν ἄλλοτρίως διέκειντο. Ex quibus apparet,
Nicephorum non intellexisse quid sibi vellent hæc
Evagrii verba : πολιτείας δούλων. Militia apud Ro-
manos jam inde a temporibus Augusti, servitus
quædam fuit temporaria. Unde et milites punctis
in cute notabantur, tanquam servi, ut docet Ve-
getius. Sed et missio militaris plane respondebat
manumissioni servorum. Certe Suidas, seu po-

ac probra palam congerentes. Et modestius quidem ut plurimum se gerebant, quam Barbari erga provinciales. Verum a sociis ac servis reipublicæ longissime aberant. Nam neque statutis ponderibus ac mensuris annonas accipiebant, nec assignatis sibi unicuique pro lege, et voluntas pro mensura fuit.

457 CAP. VI.

Quomodo imperator denuo Philippicum misit, utque exercitus eum suscipere recusavit.

Ad istas res componendas missus est ab imperatore Philippicus. Quem tamen milites non modo non susceperunt, verum si quem forte ei favere suspicati fuissent, is de vita ipsa periclitabatur.

CAP. VII.

De Gregorio Antiochiæ episcopo, deque concinnata adversus eum calumnia, et quomodo illam falsi convicerit.

Dum res in hoc statu essent, Gregorius Antiochensis episcopus ex urbe regia domum revertitur, cum jam victoriam reportasset ex quodam certamine, quod hoc loco commemorabo. Quo tempore Asterius comitivam Orientis administrabat, orta inter ipsum et Gregorium contentione, primores urbis universi Asterio sese adjunxerunt. Plebei quoque et opifices ejusdem urbis Asterii partes secuti sunt. Singuli enim damno aliquo se affectos esse a Gregorio affirmabant. Tandem vero etiam populo permissum est, ut probra ac maledicta in episcopum conjiceret. Ambo igitur, tam primores scilicet, quam opifices, in eandem cum plebe sententiam conspirarunt: et tum per plateas, tum in theatro, contumeliose vociferari adversus Gregorium cœpere: ne scenicis quidem ab ejusmodi petulantia abstinentibus. Interea Asterio magistratus abrogatur, et Joannes in ejus locum substituitur. Mandatumque est ei a principe, ut de motu illo diligenter inquireret: vir ne ad levissima quidem

A μέτροις ἢ σταθομοῖς τὰς σιτίσεις ἐχομίζοντο, οὐδὲ μόναις ταῖς ἀπονεν[ε]μμέναις (15) ἤρχοντο. Ἄλλ' ἦν ἐκάστῳ θεσμὸς ἢ γνώμη, καὶ μέτρον γενομισμένον ἢ βούλησις.

mansionibus contenti erant. Sed sententia sua

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Ὡς ὁ βασιλεὺς Φιλιππικὸν πάλιν ἐξαπέστειλεν, ὁ δὲ στρατὸς τοῦτον οὐ παρεδέξατο.

Ταῦτα διαθήσοντα Φιλιππικὸν (i) βασιλεὺς ἐκπέμπει. Ὅν οὐ μόνον οὐκ ἐσεδέξαντο, ἀλλὰ καὶ εἴ τινα ἐκείνῳ προσήκειν (16) ὑπειλήφσαν, περὶ τῶν ἐσχάτων ἐκινδύνευσεν.

ΚΕΦΑΛ. Ζ'.

Περὶ Γρηγορίου τοῦ Θεουπόλεως, καὶ τῆς κατ' αὐτοῦ γενομένης συκοφαντίας, ὅπως τε ταύτην ψευδῇ διήλεξεν.

Ἐν τούτοις ὄντων τῶν πραγμάτων, ἐπάνεισι τῆς βασιλίδος Γρηγόριος ὁ τῆς Θεουπόλεως ἐπίσκοπος, ἥδη τὸν ἀγῶνα νενικηκὼς ὃν ἱστορήσων ἔρχομαι. Ἀστερίου τὴν ἐῶαν ἀρχὴν διέποντος, ἐριδὸς τέ τινος συστάσης αὐτῷ τε καὶ Γρηγορίῳ, τὸ πᾶν τῆς πόλεως κεφάλαιον ἐς τὴν Ἀστερίου μοῖραν ἀπεκρίθη. Προσέλαβε δὲ καὶ εἴ τι δημῶδες ἦν, καὶ τὰς τέχνας τῇ πόλει συνεπλήρου. Ἐκαστοι γὰρ βεβλάφθαι τι ἐνισχυρίζοντο. Λοιπὸν δὲ καὶ ὁ δῆμος ἀφείθη πρὸς τὰς κατ' αὐτοῦ βλασφημίας. Ἀμφω τοιγαροῦν τῷ δήμῳ (17) ἐς μίαν συνήτην γνώμην, καὶ κατὰ τε τὰς λεωφόρους, ἀνά τε τὸ θέατρον τὰς κατὰ τοῦ ἱερέως ὕδρεις ἐπεβῶν, οὐδὲ τῶν ἀπὸ τῆς σκηνῆς τούτων ἀποσχομένων. Καὶ παύεται μὲν τῆς ἀρχῆς Ἀστερίου· ἐγχειρίζεται δὲ ταύτην Ἰωάννης, πρὸς τοῦ βασιλέως κελευσθεὶς τὴν τῶν κινουμένων ζήτησιν ποιήσασθαι· ἀνὴρ οὐδὲ τὰ σμικρότατα τῶν πραγμάτων, μήτιγε δὴ τὴν τοσαύτην ὑπόθεσιν διοικήσασθαι οἷός τε ὢν. Θορύβων τοίνυν καὶ ταραχῶν τὴν πόλιν ἐμπλήσας, προγράμμασί τε χρησάμενος εἴ τις κατ-

VALESII ANNOTATIONES.

tius quidam scriptor apud Suidam in voce βετεράνος, milites servitutem serviisse docet, quandiu merebant stipendia. Βετεράνος παρὰ Ῥωμαίοις ὁ ἀπολυθεὶς τῆς στρατείας, ἐπ' εἰκαστασίαν δὲ οὗτοι ἐδοῦλεον. Sic etiam Petrus Chrysologus in sermone 15, de centurione: Vere centurio, qui stipendia terrena centenarium cæli mutavit in fructum, et servitutem militiæ sæcularis in divinam sustulit dignitatem.

(15) Οὐδὲ μόναις ταῖς ἀπονεν[ε]μμέναις. Assentior Musculo et Christophorsono, qui μόναις emendarunt. Sic enim vertit Musculus: Nec deputatis mansionibus contenti erant. Quoties exercitus Romanus iter facturus esset, diu ante proponebatur edictum, quo singulæ mansiones in quibus milites mansuri essent, designabantur, ut docet Lamprius in Alexandro Severo: Itinerum dies publice proponebantur, ita ut edictum penderet ante menses duos, in quo scriptum esset: Illa die, illa hora ab urbe sum exiturus, et, si dii voluerint, in prima mansionem mansurus. Deinde, per ordinem mansiones, deinde stativa, deinde ubi annona esset accipienda, et

id quidem, eousque quandiu ad fines barbaricos veniretur. Hospitia quoque seu domus, in quibus milites ad bellum proficiscentes, vel ab expeditione redeuntes, mansuri erant, a mensoribus notabantur, ut docet Vegetius in lib. II, cap. 7, et imperatores in codice Theod. titulo De metatis.

(16) Εἴ τινα ἐκείνῳ προσήκειν. Sic etiam legitur apud Nicephorum: nisi quod Nicephorus majoris perspicuitatis causa hæc adjecit, ἢ γένει, ἢ διαθέσει. Musculus tamen et Christophorsonus favere interpretati sunt, quamvis verbum προσήκειν hanc significationem non habeat. Proinde mallet legere προσέχειν.

(17) Ἀμφω τοιγαροῦν τῷ δήμῳ. Hunc locum ita exposuit Christophorsonus: Ambo igitur, et optimates et populares in eandem cum plebe quasi pedibus iniere sententiam. Musculus vero voces illas τῷ δήμῳ expunxit, ut ex versione ejus apparet. Sic enim vertit: Utrique igitur in eandem sententiam conspirarunt. Id est, tam primores civitatis, quam plebei. Vel certe tam cives, quam artifices. Utroque enim paulo ante distinxit Evagrius.

VARIORUM.

(i) Φιλιππικόν. Hæc omnia de Prisco, Germano, et Philippico Pagius refert ad ann. 588.

ηγχορεῖν τοῦ ἱερέως βούλοιο, δέχεται γραφάς κατ' αὐ- A
τοῦ, πρὸς τινος τραπέζης ἀργυρίων προεστηκότος,
λεγούσας τῇ τε οἰκείᾳ ἀδελφῇ ἐπιπλακέναι, ἐτέρῳ
ἀνδρὶ σύνοικεῖν λαχούσῃ. Δέχεται δὲ καὶ παρ' ἐτέρων
τοιούτων περὶ τῆς εὐετηρίας τῆς πόλεως (18), ὡς
αὐτοῦ ταύτης πολλάκις λυμνηναμένου. Καὶ περὶ μὲν
τῆς εὐετηρίας τὰς ἀπολογίας ὑπέδου· περὶ δὲ τῶν
ἄλλων, βασιλέα τε καὶ σύνοδον ἐπεκαλέσατο. Περὶ
τούτων μὲν οὖν ἐμοῦ παρεδρεύοντος (19) καὶ παρ-
όντος γε αὐτοῦ, κατὰ τὴν βασιλέως γέγονε τὴν ἀπο-
λογίαν ὑφέξων. Καὶ τῶν ἐκασταχοῦ πατριαρχῶν (20),
τῶν μὲν δι' ἑαυτῶν, τῶν δὲ καὶ δι' ἐτέρων τῇ ζητή-
σει παραγενομένων, προσέτι δὲ καὶ τῆς ἱερᾶς γερου-
σίας, καὶ πολλῶν ὁσιωτάτων μητροπολιτῶν, τῆς
ὑποθέσεως δοκιμασθείσης, μετὰ πολλοὺς ἀγῶνας
κρατεῖ· ὥστε τὸν κατήγορον νεύροις αἰκισθέντα καὶ B
τὴν πόλιν περιαχθέντα, ἐξοστρακισμοῦ προστιμηθῆ-
ναι. Ἐντεῦθεν οὖν ἐπάνεισι πρὸς τὸν οἰκεῖον θρό-
νον, τῶν στρατευμάτων στασιαζόντων, καὶ Φιλιπ-
πικοῦ ἀμφὶ Βέροιαν καὶ Χαλκίδα τὰς πόλεις ἐνδια-
τρίβοντος.

sator nervis cæsus, et per totam urbem circumductus, exilio multaretur. Inde igitur Gregorius ad suam sedem reversus est, quo tempore exercitus Romani in Oriente tumultuabantur, et Philippi-
cus circa urbes Berœam et Chalcidem moras agebat.

ΚΕΦΑΛ. Η'.

Ὡς πάλιν ὑπὸ σεισμῶν ἡ Θεοῦπολις ἔπαθεν.

Καὶ τεσσάρων διαγενομένων μηνῶν μετὰ τὴν αὐ-
τοῦ ἀφίξιν, ἔτος ἑβδομον καὶ τριακοστὸν καὶ ἑξακο-
σιοστὸν (21) (j) χρηματιζούσης Θεουπόλεως, μετὰ

VALESII ANNOTATIONES.

(18) Περὶ τῆς εὐετηρίας τῆς πόλεως. Annonæ C
fertilitatem et copiam interpretatur Musculus. Lan-
gus vero et Christophorsonus, pacem ac felicitatem.
Certe vox εὐετηρία utrumque significat, ut testatur
Suidas.

(19) Ἐμοῦ παρεδρεύοντος. Quod hodie apud
nos fieri solet in criminalibus judiciis, ut reo a
judicibus detur jurisperitus, qui consilium ei sug-
gerat, id olim quoque in ecclesiasticis judiciis
obtinuisse docet hic Evagrii locus. Gregorius enim
episcopus Antiochiæ, cum in urbem regiam pro-
ficisceretur, coram synodo episcoporum et coram
senatoribus causam dicturus de incesto, Evagrium
Scholasticum secum deduxit, qui consiliarius ipsi
et assessor esset, et consilium ipsi suggereret, ubi
opus esset. Id enim significat vox παρεδρεύοντος
hoc quidem in loco. Cæterum in hac narratione
Evagrii, multa sunt observanda. Primum, quod ait
Gregorium Antiochensem episcopum de crimine
incesti accusatum ab homine laico coram sæculari D
judice, ad imperatorem et ad synodum provocasse.
Ac de provocatione quidem ad imperatorem, vi-
denda est epistola concilii Romani ad Gratianum
Augustum, quam primus edidit Jacobus Sirmundus.
Præterea observandum est quod ait Evagrius, cau-
sam Gregorii disceptatam fuisse coram patriarchis
ac metropolitanis, et coram senatoribus. Sic in
synodo Chalcedonensi episcopis et sæcularibus ju-
dicibus simul convenientibus, causa Dioscori
Alexandrini episcopi discussa et judicata est. In
qua synodo gloriosissimi iudices et senatores per-

A negotia, nedum ad tantam rem componendam
idoneus. Itaque cum urbem tumultu ac turbis re-
plesset, et edictis propositis denuntiasset, licere
cuivis episcopum accusare, libellum contra eum a
quodam argentariæ mensæ præposito oblatum susce-
pit: quo accusabatur Gregorius, quod cum propria
sorore alteri viro nupta rem habuisset. Suscepit
etiam accusationes ab aliis ejusdem farinae homi-
nibus de pace ac tranquillitate urbis Antiochiæ,
quasi Gregorius eam sæpius perturbasset. At Gre-
gorius, de crimine quidem turbatae pacis paratum
se esse respondit causam dicere. De aliis vero 458
ipsi objectis, ad imperatorem et ad synodum pro-
vocavit. Me igitur consiliarium et comitem habens,
venit Constantinopolim, his accusationibus respon-
surus. Cumque omnes qui ubique sunt patriarchæ,
partim per se, partim per legatos suos quæstioni
interessent, senatores item urbis regiae et ex reli-
giosissimis metropolitanis quamplurimi, negotio
diu multumque examinato; tandem post multas
actiones Gregorius causam obtinuit: adeo ut accu-

CAP. VIII.

Quomodo Antiochia terræ motibus denuo
vexata est.

Post ejus autem reditum, quatuor mensibus
elapsis, anno urbis Antiochiæ sexcentesimo trice-
simo septimo, post annum unum ac sexagesimum

petuo nominantur ante episcopos qui synodo in-
terfuerant: perinde ac in hoc Evagrii loco sena-
tores nominantur ante metropolitanos: subjiciuntur
tamen patriarchis.

(20) Τῶν ἐκασταχοῦ πατριαρχῶν. Patriarcharum
nomine hic intelligere debemus, non solum majores
patriarchas, id est, Constantinopolitanum,
Alexandrinum et Hierosolymitanum, sed etiam
reliquos primates, sive exarchos. Hos enim pa-
triarcharum vocabulo interdum designat Evagrius,
ut superius observavi. Certe vox ἐκασταχοῦ tribus
tantum patriarchis convenire non potest. Cæterum
Constantinopolitanus patriarcha tunc erat Joannes;
qui cum in supradicta synodo œcumenici titulum
sibi assumpsisset, Pelagius papa, scripta ad eum
epistola, graviter eum objurgavit, et cuncta ejus-
dem synodi gesta, exceptis iis quæ in causa Gre-
gorii Antiochensis episcopi acta fuerant, auctoritate
B. Petri infirmavit, et diaconum suum qui apud
imperatorem Mauricium apocrisiarii munus imple-
bat, cum eodem Joanne missas celebrare prohi-
buit, ut docet Gregorius papa in epistolis. Epistola
quidem Pelagii ad Joannem Constantinop. hac de
re scripta, hodie non exstat. Exstat tantum epistola
ejusdem Pelagii ad universos Orientis episcopos,
quam Baronius, ad annum Christi 587, perperam
accepit pro epistola illa Pelagii papæ ad Joannem,
cujus exemplar Gregorius Magnus misisse se dicit
ad Eulogium Alexandrinum episcopum.

(21) Ἐτος ἑβδομον καὶ τριακοστὸν καὶ ἑξ-
ακοσιοστὸν. Hic erat annus Christi 589. Anni enim

VARIORUM.

(j) Ἐτος ἑβδομον, etc. Evagrius incipit annum
Antiochenum a Kalendis Septembris, ideoque in
ejus sententia annus Antiochenus 637 Kalendis

Septemb. anni Christi 588 initium sumpsit; et ter-
ræmotus de quo loquitur Evagrius, ultima die
mensis Octobris Antiochiam concussit. Quare syn-

ab ultimo terræmotu, postremo die mensis Hyperberetæi, dum ego virginem sponsam acciperem, et tota civitas feriretur ac publicam festivitatem circa 459 pompam thalamumque celebraret, tertia circiter noctis hora, terræmotus cum fragore et sonitu irruens, totam urbem concussit: multa etiam ædificia evertit, fundamentis ipsis sursum propulsis. Adeo ut membra omnia quæ erant circa sanctissimam ecclesiam, funditus prosternerentur, solumque hemisphærium incolume remanserit, quod ex lignis Daphnensis luci Ephræmius construxerat, cum Justinii temporibus labefactatum fuisset. Terræmotibus deinde subsecutis idem hemisphærium ad latus boreale ita inclinatum fuerat, ut tigna haberet quibus fulciretur. Quæ tigna vehementi terræmotu cum concidissent, hemisphærium in alteram partem reversum est, ac veluti norma quadam dirigente, in pristinum locum restitutum. Corruit præterea magna pars regionis quæ Ostracine dicitur: Psephium item, cujus antea mentionem feci, et universa loca quæ vulgo Brysia appellantur: ædificia denique quæ erant circa venerabilem ecclesiam Deiparæ Virginis, sola media porticu mirabili quodam modo conservata. Labefactatæ sunt etiam universæ turres quæ erant in Campo, reliquo ædificio præter pinnas murorum integro atque illæso. Harum enim lapides aliquot in contrariam

Α ἐν καὶ ἐξηκοστὸν ἔτος τῶν προτέρων σεισμῶν, ἐμοῦ κατὰ τὴν ἑνὴν καὶ νέαν ἡμέραν τοῦ Ὑπερβερεταίου μηνὸς κόρην παρθένον νυμφεύοντος, καὶ τῆς πόλεως ἑορταζούσης, καὶ δημοτελῇ πανήγυριν ἀγούσης περὶ τὴν πομπὴν καὶ τὴν παστάδα, ἀμφὶ τρίτην ἐπὶ λύχνιον ὥραν, βρασμὸς καὶ κλόνος ἐπελθόντες, τὴν πᾶσαν μὲν κατέσεισαν πόλιν· τὰ πολλὰ δὲ καὶ κατήγαγον, αὐτῶν τῶν βάθρων ἀναδρασθέντων. Ὡστε πάντα τὰ περὶ τὴν ἀγιωτάτην ἐκκλησίαν ἐς ἕδαφος ἐνεχθῆναι, μόνου τοῦ ἡμισφαιρίου περισθέντος, ἐκ τῶν Δάφνης ξύλων πρὸς Ἐφραιμίου διασκευασθέντος, ἐκ τῶν ἐπὶ Ἰουστίνου σεισμῶν παθόντος. Ὅπερ ἐκλήθη ἐκ τῶν ἐφεξῆς κλόνων κατὰ τὸ βόρειον μέρος, ὥστε καὶ ἀντερείδοντα ξύλα βαλεῖν (22), ἃ καὶ πεπτώκασιν τῷ σφοδρῷ κλόνῳ ὑπονοστήσαντος τοῦ ἡμισφαιρίου, καὶ ὡς ἐκ τινος κανόνος ἐς τὸν ἴδιον ἀποκαταστάντος χῶρον. Πέπτωκε δὲ καὶ τὰ πολλὰ τῆς καλουμένης Ὀστρακίνης, καὶ ὃ πρόσθεν ἔφαμεν Ὑψηφίον, καὶ σύμπαντα τὰ καλούμενα Βρισία (23), καὶ τὰ περὶ τὸν πάνσεπτον σηκὸν τῆς Θεοτόκου, μόνης τῆς μέσης στοᾶς παραδόξως σωθείσης. Πεπόνθασιν δὲ καὶ σύμπαντες οἱ πύργοι τοῦ Πεδίου (24), τῆς λοιπῆς οἰκοδομίας ἀπαθοῦς μεινάσης, τῶν ἐπάλξεων δίχα. Τούτων γὰρ ἔνιοι λίθοι ἐς τοῦ μπαλιν μετεστράφησαν, οὐ πεπτωχότες. Πεπόνθασιν δὲ καὶ ἕτεροι νεῶν, καὶ τῶν δημοσίων βαλανείων ἑκάτερον, τὸ πρὸς τὰς ὥρας διηρημένον (25). Καὶ πλήθος δὲ ἀστάθμητον

VALESII ANNOTATIONES.

Antiochenorum natalem Christi anteverunt annis octo et quadraginta, ut supra observavi. Quod autem subjicit Evagrius, terræmotum hunc Antiochiæ contigisse anno uno et sexagesimo post priores terræmotus qui Antiochiam affligerant, id cum rationibus nostris optime convenit. Prior enim ille terræmotus, Justiniano regnante, acciderat anno Christi 528, ut notavi ad librum quartum Evagrii. Porro ex his colligitur annus synodi Constantinopolitanæ, quæ collecta est in causa Gregorii Antiochensis episcopi. Hanc Baronius quidem refert anno Christi 587. Ego vero ex Evagrii auctoritate, biennio post collectam esse non dubito. Nam cum ea synodus celebrata sit quatuor mensibus ante illum terræmotum, quo Antiochia concussa est; terræmotus autem ille contigerit anno Antiochenorum sexcentesimo tricesimo septimo, ut testatur Evagrius: necessario efficitur id quod dixi, synodum scilicet Constantinopolitanam anno Christi quingentesimo octogesimo nono collectam fuisse.

(22) Ἀντερείδοντα ξύλα βαλεῖν. Scribendum puto λαβεῖν. Emendationem nostram confirmat codex Tellerianus, et Nicephorus, qui hunc Evagrii locum ita expressit: διὸ καὶ ἀντερείδοντα ἔσχεν τὰ ξύλα, etc. id est, ut vertit Langus, eaque de causa, tigna quæ id sustinebant, habuerat. Græci hæc tigna ἀντηρίδας vocant uno vocabulo, ut testatur Hesychius. Qua voce usum esse Philonem Mechanicum nuper deprehendi, cum ejus libros *De machinis* in Latinum sermonem converterem. Gallice

C vocantur, *des états*: Latini vero *fulturas* vocant. Qua voce utitur Livius in descriptione obsidionis Ambraciæ.

(23) Τὰ καλούμενα Βρισία. In codice Telleriano, et apud Nicephorum legitur βρυσία, quod magis probo. Sic autem dicta videntur loca amœna ac florida, ἀπὸ τοῦ βρῖειν, quod est florere, ut testatur Suidas et auctor *Etymologici* in voce βρῖσαι.

(24) Οἱ πύργοι τοῦ πεδίου. Hunc locum non intellexerunt interpretes, Langus, Musculus et Christophorsonus, ut ex versione eorum apparet. Sic enim interpretati sunt: *Omnes quoque turres in plano constitutæ, disjectæ sunt*. Πεδίον, *Campum* esse existimo, qui erat extra portas urbis Antiochiæ, in quo milites exerceri solebant. Ejus loci mentionem facit Athanasius in libello *Precum*, quem Ariani adversus ipsum obtulerunt Joviano principi Antiochiæ commoranti. Πρώτη ἐντυχία ἦν ἐποίησαντο ἀπερχομένου τοῦ βασιλέως εἰς Κάμπον ἐν τῇ Ῥωμανησίᾳ πύλῃ, id est, *Primus congressus quem habuerunt cum imperatore, in porta Romanensi, dum imperator procederet in campum*.

(25) Ἐκάτερον τὸ πρὸς τὰς ὥρας διηρημένον. Nicephorus aliquot voces hic addit in hunc modum: πρὸς τὰς ἐκ διαμέτρου ὥρας, etc. Totum vero locum Joannes Langus ita vertit: *Et utrumque publicum lavacrum, ex pulcherrimo statu ad eam quæ ex diametro est deformitatem collapsum*. Quæ interpretatio ferri nullo modo potest. Nec multo melior est Musculi interpretatio, qui ita vertit: *Et ex publicis balneis alterum iisdem horis dirutum est*.

VARIORUM.

odus Constantinopolitana, quæ quatuor et amplius mensibus ante illum terræmotum absoluta fuerat, ab hoc anno 588, nullo modo removeri potest. Ultimus terræmotus Antiochenus die 29 mensis Novembris anni Chr. 528, acciderat: ideoque recte Evagrius prodit post illum effluxisse annos 61, refellitque Valesium, qui gravi errore

scribit, annos Antiochenos a mense Dio, seu Novembri nostro, proficisci, ideoque hunc terræmotum et synodum CPolitanam ad annum sequentem pertinere. Ant. Pagi ad ann. 588, n. 6. Caveus secundas Evagrii nuptias ascribit anno 592, haud recte, ut hinc videtur.

ἤλω, καὶ ὡς εἴκαζον ἐνιοὶ τῷ ἄρτῳ τεκμαιρόμε-
νοὶ (26), ἀμφὶ τὰς ἐξήκοντα χιλιάδας παρανάλωσεν
ὁ πόνος οὗτος. Σώζεται οὖν ὁ ἱερεὺς ὑπέρτερον πά-
σης ἐλπίδος, τοῦ καταγωγίου σύμπαντος πεπτωκό-
τος ἐνθα καὶ αὐτὸς καθῆστο, καὶ μηδενὸς τὸ παρά-
παν διασωθέντος ἢ μόνον ³¹ τῶν ἀμφ' αὐτὸν ἐστῶ-
των· οἳ καὶ φοράδην ἀνελόμενοι (27)(k), διὰ τινος
καλωδίου κατήγαγον, ἐτέρου σεισμοῦ τόπον διορύ-
ξαντος, καὶ τῶν κινδύνων ὑπεξήγαγον. Καὶ ἕτερον
δὲ γέγονε τῇ πόλει σωτήριον, τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ
φειδοῖ τὴν ἀπειλὴν θήξαντος, κλάδῳ τε οἴκτου καὶ
ἐλέου τὴν ἀμαρτίαν σωφρονίσαντος. Οὐδεὶς γὰρ ἐμ-
πρησμός γέγονε, τοσαύτης φλογὸς τὴν πόλιν περι-
εχούσης, ἐκ τε τῶν ἐσχαρῶν, καὶ τῶν δημοσίων καὶ
ιδιωτικῶν λύχνων, ὅπτανείων τε, πνιγέων τε αὐ καὶ
βαλανείων, καὶ ἐτέρων ἀναρίθμων. Ἐλήφθησαν δὲ B
καὶ τῶν ἀξιολόγων πλεῖστοι, μεθ' ὧν καὶ Ἀστέριος
ἔργον τῶν σεισμῶν γέγονε. Καὶ τὸ μὲν πάθος τῆς
πόλεως, χρήμασιν ὁ βασιλεὺς παρεμυθήσατο.

in urbe esset, partim ex focis, partim ex publicis ac privatis lucernis, ex culinis item et fornacibus
ac balneis, aliisque innumeris locis. Plurimi porro illustres viri eo terræmotu oppressi sunt: inter
quos fuit etiam Asterius. Et hanc quidem urbis calamitatem solatus est imperator, suppeditatis ex
fisco pecuniis.

ΚΕΦΑΛ. Θ'.

Ὡς οἱ Βάρβαροι θαρρήσαντες τῇ τοῦ στρατοῦ
κατὰ τοῦ βασιλέως ἀποστάσει, τοῦτοις πρὸς-
βαλόντες ὑπὸ Γερμανοῦ ἡττήθησαν.

Τὰ δὲ τοῦ στρατοῦ παραπλησίως εἶχεν· ὥστε καὶ
τοὺς βαρβάρους (l) ἐπιστρατεῦσαι, πειθομένους μη-
δένα σφᾶς κωλύσειν τὰ Βαρβάρων πράττοντας.
Ὑπαντιάζει δὲ τοῦτοις ὁ Γερμανὸς (28) σὺν τοῖς ἀμφ' C
αὐτὸν, καὶ οὕτω κατακράτος νικήσας, διέφθειρεν,
ὥστε μηδὲ ἀγγελιώτην τῆς συμφορᾶς Πέρσαις ὑπο-
λειφθῆναι.

ΚΕΦΑΛ. Ι'.

Περὶ τῆς βασιλέως εἰς τοὺς ἀποστάτας φιλαν-
θρωπίας.

Ἀμείβεται μὲν οὖν βασιλεὺς τὸν στρατὸν χρήμασιν.

³¹ C. C. ἢ μόνων.

Christophorsonus vero hunc locum ita exposuit.
Et utrumque publicum balneum, quod duobus distin-
ctis temporibus inservit, eadem oppressit calamitas.
Ego vero horum verborum hunc esse sensum exi-
stimo. Duo erant Antiochiæ publica lavacra, pro
anni tempestatibus divisa. Alterum æstivum, alte-
rum hibernum. Ex his balneis alterum terræ motu D
illo corruisse ait Evagrius.

(26) Τῷ ἄρτῳ τεκμαιρόμενοι. Hunc locum ita
exposuit Christophorsonus: Et ut quidam conjectu-
ram ex pane qui in tota civitate consumi solet, fa-
ciunt, hæc lues sexaginta hominum millia exstinxit.
Mihi tamen hæc interpretatio non placet. Neque
enim ea ratione numerum mortuorum iniri po-
tuisse existimo. Hunc igitur locum ita malim ex-
ponere. Quemadmodum Romæ, Constantinopoli,

A partem conversi, nec tamen prolapsi sunt. Multæ
quoque sacræ ædes, et ex publicis lavacris alterum,
illud scilicet quod pro singulis anni tempestatibus
divisum erat, eamdem calamitatem sensere. Homi-
num vero multitudo innumerabilis eo terræmotu
oppressa est. Atque ut nonnulli conjiciebant, ar-
gumento ducto ex annona publica, sexaginta circi-
ter hominum millia ea clade perierunt. Episcopus
vero præter spem omnem incolumis evasit, cum
domicilium in quo sedebat corruisset, nec ullus
omnino servatus fuisset præter eos qui circa illum
stabant. Qui quidem, cum alius terræmotus locum
subruisset, episcopum humeris suis bajulantes, per
460 funem demiserunt, atque ita ex periculo eri-
puerunt. Aliud præterea quidpiam civitatem servavit,
cum clementissimus Deus minas suas lenitate tem-
perasset, et virga miserationis ac misericordiæ
peccatum populi castigasset. Nullum enim exortum
est incendium, quamvis ingens ignis copia passim

CAP. IX.

Quomodo Barbari fiducia sumpta ex eo quod milites
ab imperatore defecissent, eosdem aggressi, a Ger-
mano superati sunt.

Exercitus vero semper in eadem defectione per-
severabat: adeo ut barbari cum copiis in Roma-
norum fines irrumperent, persuasum habentes, ne-
minem ipsos prohibiturum quominus barbarico
more grassarentur. Sed Germanus cum exercitu
Romano obviam illis profectus, victos sic ad inter-
necionem cecidit, ut ne nuntius quidem relictus
sit qui cladem Persis renuntiaret.

CAP. X.

De imperatoris in rebelles clementia.

Imperator vero exercitum quidem pecuniis re-

VARIAE LECTIONES.

VALESII ANNOTATIONES.

et Alexandriæ annona ex publico civibus eroga-
batur, ita quoque Antiochiæ factum fuisse existimo.
Erat enim Antiochia una ex quatuor maximis ci-
vitatibus imperii Romani. Ex his igitur panibus
qui quotidie erogari solebant, facile erat colligere
numerum mortuorum. Si quis tamen expositionem
Christophorsoni sequi maluerit, non magnopere
repugnabo. Præsertim cum de annona publica urbis
Antiochiæ nullum exstet veteris Scriptoris testi-
monium.

(27) Φοράδην ἀνελόμενοι. Nicephorus aliquot
verba hic adjecit hoc modo: Φοράδην οὖν τῷ σκίμ-
ποδι ἀνελόμενοι. Quod nescio utrum ex conjectura
addiderit, an in suo codice ita scriptum invenerit.

(28) Ὁ Γερμανός. De hac Germani victoria stri-
ctum, ut solet, loquitur Theophylactus in lib. iii, c. 3.

VARIORUM.

(k) Οἳ καὶ φοράδην ἀνελόμενοι. Legendum ὅν
καὶ φοράδην ἀν. — W. Lowth.

(l) Ὡστε καὶ τοὺς βαρβάρους. Hæc et quæ se-

quantur de militum, opera Gregorii, reconcilia-
tione, Pagius refert ad an. 589.

muneratus est. Germanum vero cum quibusdam aliis inde revocatum, in iudicium deduxit. Cumque omnes iudicum sententia capitali supplicio damnati essent, imperator tamen nullo incommodo afflicti eos permisit: imo honores ac præmia eis largitus est. Dum hæc geruntur, Abares usque ad longum murum semel atque iterum excursionem facta, Singidunum, Anchialum et universam Achaiam, alias præterea urbes et castella expugnarunt atque in servitutem redegerunt: igni, ferroque cuncta vastantes; nullo resistente, eo quod maxima pars exercitus Romani in Oriente esset. Imperator igitur Andream, qui primus fuerat inter imperiales satellites, eo misit, persuasurum militibus, ut

CAP. XI.

Quomodo Gregorius Antiochensis episcopus ad pacandos milites directus est.

Sed cum milites id mandatum ne audire quidem sustinuissent, totius negotii cura in Gregorium transfertur, non solum eo quod ad res maximas perficiendas erat aptissimus, verum etiam eo quod summus ei honor ab exercitu, et quidem jure merito deferebatur. Multos enim milites pecuniis donaverat. **461** Aliis vestem ac cibaria aliasque res subministraverat, tunc cum delectu habito in matriculam ascripti per ipsius agros transirent. Missis igitur quaquaversum nuntiis, principales milites evocavit ad locum qui Litarba dicitur, trecentis stadiis distans ab urbe Antiochia. Ad quod ipse cum venisset, tametsi in lecto decumberet, ejus-

A Ἀναγαγὼν δὲ Γερμανὸν καὶ ἑτέρους, ἐς κριτήριον καλεῖ. Καὶ πάντες μὲν θανάτου κατεψηφίσθησαν· οὐ μὴν εἶπεν ἄχαρ' ἵτι παθεῖν, ἀλλὰ καὶ γερῶν ἡξίωσε. Τούτων ὧδε χωρῶντων, οἱ Ἀβάρεις δις μέχρι τοῦ καλουμένου μακροῦ τείχους διελάσαντες, Σιγγιδόνα Ἀγχιάλόν τε, καὶ τὴν Ἑλλάδα πᾶσαν, καὶ ἑτέρας πόλεις τε καὶ φρούρια ἐξεπολιόρκησαν καὶ ἡνδραποδίσαντο, ἀπολλύντες ἅπαντα καὶ πυρπολοῦντες τῶν πολλῶν στρατευμάτων κατὰ τὴν Ἐφῶν ἐνδιατριβόντων, Πέμπει δὲ γε βασιλεὺς (29) Ἀνδρέαν³⁸, τῶν βασιλικῶν ὑπασπιστῶν πρῶτον γενόμενον, πείσοντα τὸν στρατὸν, τοὺς προτέρους λοχαγούς τε καὶ λοιποὺς ἐσδέξασθαι.

priores præpositos ac reliquos ductores quos antea

B

ΚΕΦΑΛ. ΙΑ'.

Ὡς Γρηγόριος ὁ Θεουπόλεως, εἰς διαλλαγὰς ἐξ-
απεστάλη τοῦ στρατοῦ.

Ὡν μὴδὲ μέχρις ὧτων ὑπομεινάντων τὸ κέλευσμα, ἐς Γρηγόριον τὸ πρᾶγμα μετασκευάζεται, οὐ μόνον ὅτι τὰ μέγιστα ἐργάζεσθαι οἶός τε καθεστῆκει, ἀλλ' ὅτι καὶ πολλὴν ὥφλε τιμὴν αὐτῷ τὸ στράτευμα· τῶν μὲν χρήμασι δεξιωθέντων πρὸς αὐτοῦ· τοῦ δὲ (m), καὶ ἐσθῆσι, βρωτοῖς τε καὶ ἑτέροις, ὅτε στρατολογηθέντες ἐκ καταλόγου δι' αὐτοῦ παρήσαν (30). Ἀγείρει τοίνυν τοὺς ἐς πρῶτα τοῦ στρατοῦ τελούντας ἀγγελιαφόρους ἐκασταχοῦ πέμψας, ἐν Λιτάρβοις (31) τῷ χωρίῳ, διεστῶτι Θεουπόλεως ἀμφὶ τοὺς τριακοσίους σταδίους. Παρ' οὗς αὐτὸς γενόμενος, καὶ ταῦτα κλινοπετῆς ὑπάρχων, ἔλεξε τοιάδε·

C

VARIÆ LECTIONES.

³⁸ C. C. βασιλεῖον ἄνδρα.

VALESII ANNOTATIONES.

(29) Ἀνδρέαν. Hunc Aristobulum vocare videtur Theophylactus in lib. iii, cap. 3. Quem ait fuisse curatorem domus Antiochi.

(30) Δι' αὐτοῦ παρήσαν. Hic locus non minimam habet difficultatem. Musculus quidem ita vertit: *Quando ad militiam conscripti ex catalogo, per ipsum sunt admissi.* Christophorsonus vero eodem fere modo interpretatur: *alii vestitu, cibo, et aliis rebus adjuti tum cum in album militum ascripti, et per eum admissi fuerant.* Eundem quoque sensum secutus videtur Nicephorus, qui hunc Evagrii locum ita expressit, ἄλλως τε καὶ ὅσοι ἐκ καταλόγου στρατολογηθέντες ἦσαν, δι' ἐκείνου παρήσαν. Quæ verba ita vertit Langus: *Tum autem quicumque delectu habito per sacramentum militare in Catalogum ascripti erant; per ipsum id consecuti fuerant.* Mihi tamen non placet hæc interpretatio. Neque enim adeo expetenda res eo quidem tempore fuit militia Romana, ut suffragio cujusquam opus fuerit ad hoc, ut quis militum numero ascriberetur. Quare existimo potius hæc verba ita esse exponenda: *Tunc cum militaribus numeris ascripti, per ipsius agros transirent.* Notat hoc loco Evagrius munificentiam Gregorii Antiochensis episcopi, qui milites per agros suos transeuntes, non solum hospitio excipiebat, sed et vestem, et cibos ac pecunias iis donabat. Certe παρῖέναι hoc sensu usur-

pat Justinianus in Novella 130, de transitu militum, ὥστε τοὺς τοῦ ἡμετέρου στρατεύματος ἐν ἐκάστῃ ἐπαρχίᾳ παριόντας ἀμέμπτως ἀποτρέφεσθαι. In codice Telleriano hunc locum ita scriptum inveni, ὅτε στρατολογηθέντες ἐκ καταλόγων δι' αὐτοῦ παρήσαν.

(31) Ἐν Λιτάρβοις. Vicus est in territorio Chalcidis urbis Syriæ, cujus meminit Julianus imperator in epistola 27. Juxta hunc vicum erant Hibernacula regis Antiochi, quorum reliquias adhuc sua ætate superfuisse testatur ibidem Julianus, ita scribens: Μέχρι τῶν Λιτάρβων ἦλθον. Ἔστι δὲ ἡ κώμη Καλχίδος, καὶ ἐνέτυχον ὁδῷ λείψανα ἐχούση χειμαδίῳ Ἀντιοχικῶν. Quem locum Martinus ita vertit: *Ad Litarbos veni, quod oppidum est in Chalcide: et casu incidi in viam quamdam quæ reliquias adhuc Antiochensium Hibernorum habebat.* Ego vero sic interpretor: *Litarba adveni, qui vicus est in agro Chalcidico. Et viam offendi quæ reliquias habebat Hibernorum regis Antiochi.* Ejusdem vici meminit Theophanes in *Chronico*. pag. 151, ubi ait Alamundarum populatum esse Syriam primam usque ad fines Antiochiæ, et usque ad Litarga et Scaphata. Verum in Theophane scribendum puto, τῶν λεγομένων Λιτάρβων καὶ Σκαφάτων κτημάτων. Quam emendationem confirmant sequentia. Addit enim καὶ ἔκαυσε τὰ ἔξω τῆς Καλχίδος.

VARIORUM.

(m) Τοῦ δέ. Legendum τῶν δέ. W. LOWTH.

ΚΕΦΑΛ. ΙΒ'.

Δημηγορία Γρηγορίου πρὸς τὸν στρατόν.

Ἐγὼ μὲν, ὦ ἄνδρες Ῥωμαῖοι τὴν προσηγορίαν καὶ τὰ πράγματα, ὥμην ἐκ παλαιοῦ τὴν ὑμῶν παρ' ἡμᾶς ἀφίξιν ἔσεσθαι, κοινωσομένων τὰ παρόντα, βουλὴν τε ληφομένων ἣν ἡ πρὸς ὑμᾶς ³⁶ εὖνοια κατεπαγγέλλεται, τοῖς προλαβοῦσιν οὐκ ἐνδοιαστῶς βεβαιωθείσα, ὅτε τὸν νηϊτὴν ὑμῶν κλόνον (32) καὶ τὸν ἐντεῦθεν σάλον, τοῖς ἐπιτηδεύουσιν ἐδεξιούμην. Ἀλλ' ἐπεὶ μέχρι τοῦδε παρῶπται, ἴσως ἤνωθεν οὐκ ἐνδοσίμου γενομένου, ἵνα Πέρσαι μὲν τὴν Ῥωμαίων τέλεον ἀνδρείαν ἐκμάθοιεν, πρὸς ἀνδρῶν ἀστρατηγῆτων ἐκπολεμηθέντες· ἡ δὲ γε ὑμῶν ἀκραιφνὴς εὖνοια διὰ πάντων βεβαιωθείη, τῷ καιρῷ βασανισθεῖσα καὶ τοῖς ἔργοις μαρτυρηθεῖσα (δεδείχατε γὰρ ὡς εἰ καὶ πρὸς τοὺς στρατηγήσαντας ὑμῶν τὴν λύπην ἐκληρώσασθε, οὐδὲν ὑμῖν τοῦ πολιτεύματος προϋργιαίτερον)· φέρε νῦν περὶ τῶν πρακτέων σκοπήσωμεν· Βασιλεὺς ὑμᾶς προσκαλεῖται, πάντων τῶν ἡγησαμένων ἀμνηστίαν κατεπαγγελλόμενος, τὴν ἐς τὴν πολιτείαν ὑμῶν εὖνοιαν, καὶ τὴν παρὰ τὸν πόλεμον ἀνδρείαν ἐς ἱκετηρίαν καὶ θαλλοὺς δεξάμενος· ταῦτα δοὺς ὑμῖν τῆς ἀφέσεως ἐνέχυρα πάντων ἀσφαλίστατα, καὶ φησιν, ὡς Εἰ ὁ Θεὸς τῇ εὐνοίᾳ τὸ πλεον δέδωκε, καὶ τῶν ἀμαρτάδων ἐξωσθειςῶν, ἡ ἀνδρεία διεφάνη, σαφὴς ἔλεγχος τῆς συγχωρήσεως γενομένη, πῶς οὐχ ἔψομαι τῇ θεῇ κρίσει; Καρδία βασιλέως ἐν χειρὶ Θεοῦ, καὶ οὗ ἂν θέλῃ (33), κλίνει αὐτήν.

Υπεῖξατέ μοι οὖν, ὦ Ῥωμαῖοι, τάχιστα· καὶ μὴ καταπροδῶμεν τὸν παρόντα καιρὸν, μηδὲ παρολισθίσοι διαμάρτων ³⁷. Μισεῖ γὰρ κρατεῖσθαι διαδραμῶν, καὶ ὥσπερ ἀγανακτῶν ὅτι γε παρώφθη, δύσληπτος (34) εἶναι καθάπαξ οὐκ ἀνέχεται. Κληρονομήσατε οὖν τοὺς πατέρας τῆς εὐηχοίας, ὥσπερ τῆς ἀνδρείας ἐκκληρονομήσατε, ἵνα διὰ πάντων Ῥωμαῖοι δειχθῆτε, καὶ μηδεὶς ὑμῶν ἄψηται μῶμος, ἡ νενοθυμένους ὑμᾶς παῖδας δείξῃ. Ὑπὸ τοῖς ὑπάτοις καὶ βασιλεῦσι ταττόμενοι, οἱ ὑμᾶς φύσαντες, πειθοῖ καὶ ἀνδρεία τὸ οἰκούμενον ἅπαν προσεκτήσαντο. Μάλλιος Τουρκουάτος τὸν παῖδα στεφανώσας ἀνεῖλεν, ἀνδρισάμενον μὲν, ἀπειθήσαντα δέ. Τῶν γὰρ ἀγαγόντων εὐβουλία (35) καὶ τῶν ἀγομένων εὐπειθεῖα, μέγιστα πεφύκασιν ἀγαθὰ κατεργάζεσθαι. Θάτερον δὲ τοῦ ἐτέρου γνῶσθαι, χωλεύει τε καὶ πε-

Α

CAP. XII.

Gregorii oratio ad exercitum.

Ego quidem existimabam, viri et nomine et rebus ipsis Romani, vos jampridem ad me venturos esse, tum de iis quæ acciderant, mecum communicaturos, tum ejusmodi capturos consilium quod mea erga vos benevolentia pollicetur. Quæ quidem superioribus officiis certissime confirmata est, tunc cum navalem vestrum tumultum, et tempestatem inde excitatam, missis alimentis sublevavi. Sed quoniam hactenus id neglectum est, divina fortasse providentia ejus rei copiam minime tribuente, tum ut Persæ a viris duce destitutis superati, Romanorum fortitudinem penitus perspicerent, tum ut vestra in rempublicam sincera benevolentia opportuno tempore explorata et rebus ipsis comprobata, omnibus modis confirmaretur. Perspicue enim declaratis, licet adversus duces vestros causas doloris ac simultatis habeatis, nihil tamen republica antiquius vobis esse. Nunc igitur quid agendum sit consideremus. Invitat nos imperator, omnium præteritorum oblivionem promittens: vestram in rempublicam benevolentiam, et in prælio fortitudinem, tanquam ramos ac verbenas supplicum suspiciens: et indulgentiæ **462** suæ pignora omnium certissima vobis donans, cum ita dicit: si Deus vestræ in rempublicam benevolentiae victoriam concessit, et depulsis peccatis, fortitudo vestra eluxit, quod certissimum est argumentum indultæ veniæ: quomodo ipse Dei præjudicium non sequar? Cor regis in manu Dei est, et quocumque voluerit Deus, illud inclinat. Obtemperate itaque mihi quam citissime, Romani: nec occasionem nobis oblatam dimittamus, nec elabi patiamur. Nam postquam effugerit, comprehendi se non patitur: et quasi indigne ferens quod neglecta fuerit, nunquam se bis capi sinit. Hæredes estote obedientiæ majorum vestrorum, sicut fortitudinis eorum hæredes fuistis, ut vos Romanos undecunque ostendatis, nec ulla reprehensionis nota nomini vestro inuratur, vosque degeneres esse filios arguat. Majores vestri sub consulum atque imperatorum regimine constituti, obedientia ac fortitudine orbem terrarum subegerunt. Manlius Torquatus filium suum, qui fortiter

VARIÆ LECTIONES.

³⁶ C. C. ὑμᾶς. ³⁷ παρελησθήσῃ διαμαρτανόντων.

VALESH ANNOTATIONES.

(32) Ὅτε τὸν νηϊτὴν ὑμῶν κλόνον. Nescio quid de navali Romanorum pugna hic somniavit Christophorsonus. Neque enim Romani eo tempore navalem pugnam commiserant, sed terrestri prælio cum Persis conflixerant. Metaphora igitur usus est hoc loco Evagrius noster: et castra quidem Romanorum comparat navi: seditionem vero quam excitaverant, comparat tempestatī.

(33) Πῶς οὐχ ἔψομαι τῇ θεῇ κρίσει. Deerat hoc loco integra linea, quam ex optimo codice Florentino supplevi. Eadem quoque lacuna videtur fuisse in eo codice quo usus est Nicephorus. Neque enim omissurus erat præclaram illam sententiam qua usus erat Mauricius: Cor regis in manu

Dei; si illam in exemplari suo reperisset.

(34) Παρώφθη, δύσληπτος. In optimo codice Florentino totus hic locus ita legitur: Καὶ ὥσπερ ἀγανακτῶν ὅτι γε παρώφθη, δύσληπτος εἶναι καθάπαξ οὐκ ἀνέχεται. Optime, dummodo disjunctis vocibus legamus δις ληπτός, quemadmodum legitur apud Nicephorum in cap. 15 lib. xviii. Facessat igitur Christophorsoni et Savillii conjectura, qui εὐληπτος hoc loco restituebant.

(35) Τῶν γὰρ ἀγαγόντων εὐβουλία. Scribendum est procul dubio εὐβουλία, et paulo post εὐπειθεῖα absque subscripto. Id enim postulant leges grammaticæ; atque ita etiam legitur apud Nicephorum.

quidem se gesserat, imperio tamen minime paruerat, coronatum securi percussit. Ducum enim prudentia et militum obedientia res maximæ perfici solent. Quod si alterum alterius ope destituatur, claudicat statim atque eversum labitur, disjuncto duarum illarum virtutum præstantissimo jugo. Nolite igitur amplius cunctari : sed mihi obtemperate, qui tanquam sacerdos, inter imperatorem et exercitum reparandæ concordiaæ interpretes sum. Ostendite nullam esse perduellionem in eo quod agitis, sed justam indignationem, ad breve tempus susceptam adversus duces vestros a quibus injuria affecti estis. Nisi enim quam celerrime ad imperatorem accurreritis, ego quidem tum benevolentia quam debeo in rempublicam, tum mea erga vos amicitia satisfecero. Vos vero considerate, quæso, quinam sint exitus tyrannorum. Qua enim ratione præsentium rerum statum terminabitis ? Ut in unum collecti permaneat, fieri nullo modo potest. Unde enim fruges ad vos convehentur, aut ea commoda quæ mare continenti subministrare solet :

nisi Christianis bellum inferentes, et ab iisdem vicissim beno appetiti, res omnium teterrimas faciatis ac sustineatis. Quis autem horum finis futurus est ? Hac illac dispersi, vitam transigetis. Aderit e vestigio vindex justitia, non sinens ut veniam amplius consequamini. Datis igitur dextris, ea quæ et nobis et reipublicæ profutura sint perpendamus : quando et salutaris passionis et sanctissimæ resurrectionis Dei nostri Jesu Christi festos dies, nobis ad id suffragantes habemus.

463 CAP. XIII.

Quomodo post orationem Gregorii, milites deposita priore sententia, Philippicum ducem denuo susceperunt,

His dictis cum multum illacrymatus esset, momento temporis omnium mentes velut divina quadam virtute commutavit. Statimque postularunt, ut ex conventu discedere ipsis liceret, quo de his quæ agenda erant, inter se ipsi deliberarent. Nec multo post reversi, sese arbitrio voluntatique episcopi permiserunt. Qui cum Philippicum illis nominasset ut eum sibi ductorem postulerent, se et universum exercitum gravi jurejurando ea de re obstrictum esse dixerunt. Tum Gregorius nihil cunctatus nec ullatenus moratus, Dei gratia sacerdotem se esse dixit, et datam sibi esse potestatem ligandi atque solvendi, tum in cælo, tum in terris⁸. Simul divinum oraculum eis in memoriam revocavit. Cumque milites hac etiam in re acquiescent, Gregorius precibus ac supplicationibus Deum placavit. Et immaculato Christi corpore eis distributo : erat enim venerabilis imprimis dies secunda feria quæ Dominicæ passioni vicina est.

⁸ Matth. xvi, 19.

VALESH ANNOTATIONES.

(36) *Λιταῖς καὶ προσευχαῖς ἐξωσιούτο.* Hæ preces atque orationes referri possunt, vel ad reconciliationem poenitentium, et ad absolutionem sacramenti quo milites sese obstrinxerant; vel ad Missarum solemnias, quæ Gregorius tunc celebravit coram tribunis ac centurionibus exercitus Romani, quibus etiam sacram communionem impertiit, ut testatur Evagrius. Ita certe hunc locum exponit

Αριτρέπεται, καὶ σφάλλεται πάντως, τῆς ἀρίστης συνωρίδος διαλυομένης. Μὴ οὖν μέλλετε· πείσθητε δέ μοι, ἱερωσύνης βασιλείᾳ καὶ στρατῷ μεσιτεουσῆς· καὶ δείξατε ὡς οὐ τυραννὶς τὰ ἡμέτερα, ἀλλὰ δικαία πρὸς μικρὸν ἀγανάκτησις κατὰ τῶν ἀδικησάντων ὑμᾶς στρατηγῶν. Εἰ γὰρ μὴ τὴν ταχίστην προσδράμοιτε, ἐγὼ μὲν ἐξοσιώσομαι καὶ τὴν ἐς τὴν πολιτείαν εὐνοίαν, καὶ τὴν ἐς ὑμᾶς φιλίαν. Ὑμεῖς δὲ σκοπεῖτε ποῖα τῶν τυράννων τὰ τέλη. Ποῖ γὰρ καὶ περανεῖτε τὰ παρόντα; Ἀθρόους εἶναι, τῶν ἀδυνάτων. Πόθεν γὰρ ἡ τῶν ὠραίων συγκομιδὴ, ἢ ὧν ἐς ἀντίληψιν ἡ θάλασσα τῇ ἡπείρῳ δίδωσιν, εἰ μὴ γε πολεμοῦντες Χριστιανούς, καὶ πολεμούμενοι, τὰ πάντων αἰσχίστα δράσοιτε καὶ πείσοισθε; Καὶ ποῖ τὸ τέλος· σποράδες γενόμενοι βιοτεύσοιτε. Αὐτόθεν παρὰ πόδας ἡ δίκη, συγγνώμην τοῦ λοιποῦ νέμειν οὐκ ἀνεχομένη. Δόντες οὖν δεξιὰς, καὶ ἑαυτοῖς καὶ τῷ πολιτεύματι τὸ συνοῖσον σκοπήσωμεν, ὅτ' ἂν καὶ τὰς ἡμέρας τοῦ σωτηρίου πάθους, καὶ τῆς παναγίας ἀναστάσεως Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ συνεπιλαμβανομένας ἔχωμεν.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ'.

Ὅτι μετὰ τὸ δημηγορῆσαι Γρηγορίου, μετέθεντο ταῖς γνώμαις οἱ στρατιῶται, καὶ πάλιν δέχονται Φιλιππικὸν στρατηγόν.

Τοσαῦτά γε εἰπὼν, καὶ πλείστα γε ἐπιδακρύσας, ὥσπερ ἐκ θείας τινὸς ῥοπῆς ἀπάντων τὰς γνώμας ἐν ἀκαρεῖ μετατέθεικεν· ὥσπερ ἐξήτησαν ὑπεξελεῖν τοῦ συλλόγου, καὶ καθ' αὐτοὺς περὶ τῶν πρακτέων βουλευέσθαι. Ἦχον τοίνυν οἱ μετὰ πολὺ σφᾶς αὐτοὺς τῷ ἱερεῖ ἐγχειρίσαντες. Καὶ δῆτα Φιλιππικὸν αὐτοῖς ἐξονομάσαντος, ἵν' αὐτοὶ στρατηγὸν σφίσιν ἐξαίτησωσιν, ὅρκοις δεινοῖς ἐφασκον περὶ τούτου διομόσασθαι καὶ τὸ σύμπαν στρατεύμα. Ὁ δὲ, μὴ πρὸς τοῦτο μελλήσας ἢ ὅλως ἐλινύσας, ἱερεὺς ἔφη κατὰ συγχώρησιν εἶναι, ἐξουσίαν τε ἔχειν, λύειν καὶ δεσμεῖν ἐπὶ γῆς τε καὶ οὐρανοῦ, καὶ τῆς θείας ἀπεμνημόνευε φωνῆς. Ἐνδόντων δὲ καὶ πρὸς τοῦτο, τὸν Θεὸν λιταῖς καὶ προσευχαῖς ἐξωσιούτο (36)· καὶ τοῦ ἀχράντου αὐτοῖς μεταδοῦς σώματος (ἦν γὰρ ἡ πάνσεπτος ἡμέρα (37) δευτέρα ἡ τῷ ἁγίῳ ἐγγίζουσα πάθει), πάντας δειπνίσας ἀμφὶ τοὺς δισχιλίους, στίβων ἐπὶ τῆς πόας σχεδιασθεισῶν, ὑπέστρεψε κατὰ τὴν ἐξῆς. Ἐδοξε δὲ αὐτοὺς συλλεγῆναι ἢ βού-

Nicephorus : Λιταῖς, inquit, ἐξωσιούτο τὸ Θεῖον· καὶ τὴν Θεῖαν τελέσας μυσταγωγίαν, τοῦ ἀχράντου σώματος ἅπασι μετεδίδου.

(37) Ἡ πάνσεπτος ἡμέρα. In optimis codicibus Florentino et Telleriano additur δευτέρα. Id est, secunda feria magnæ hebdomadis. Eadem quoque emendationem in codice Vulcobiano ad latus scriptam inveni.

λοῖντο. Μεταπέμπεται τοίγαροῦν Φιλιππικὸν ἐν. A Ταρσῷ τῆς Κιλικίας διάγοντα, ἐπειγόμενόν τε κατὰ τὴν βασιλέως (38), ἀναγαγὼν τῇ βασιλείᾳ περὶ τούτων, στείλας τε καὶ τὰς παρὰ τοῦ στρατοῦ περὶ Φιλιππικοῦ δεήσεις. Ὑπαντῶσι τοίνυν τῷ Φιλιππικῷ κατὰ τὴν Θεουπολιτῶν γενομένῳ, καὶ τοὺς ἡξιωμένους τῆς θείας παλιγγενεσίας ἐς ἱκεσίαν προσλαβόμενοι προσπίπτουσιν αὐτῷ· καὶ δεξιὰς ἀμνηστίας λαβόντες, σὺν αὐτῷ τὰς ἐπιστρατεύσεις ποιοῦνται. Οὕτω μὲν δὴ προκεχωρήκει ταῦτα.

chiam venisset, milites illic ei occurrunt: et iis qui divina regenerationis lavacrum promeriti fuerant, ad supplicandum pro se assumptis, ad genua ejus procumbunt. Qui cum dextra data oblivionem præteritorum eis confirmasset, milites una cum illo in expeditionem profecti sunt. Atque hæc quidem hunc in modum processere.

ΚΕΦΑΛ. ΙΔ'.

Περὶ τῆς ἀλώσεως Μαρτυροπόλεως (n).

Σίττας δὲ τις τῶν ἐν Μαρτυροπόλει δεκαδάρχων (39), πρὸς τινὰ τῶν αὐτόθι στρατιωτικῶν ἀρχόντων λυπηθεὶς, καταπροδίδωσι τὴν πόλιν, τὴν ἀπόλειψιν τῶν ἐγκαθημένων αὐτῇ (40) στρατιωτῶν ἐπιτηρήσας· καὶ λόχον Περσικόν (41) ὡς Ῥωμαῖον εἰσαγαγὼν, τὴν πόλιν κατέσχευεν, ἐπικαιροτάτην Ῥωμαίοις καθεστῶσαν· τὰ μὲν πολλὰ τῶν γυναικῶν τῶν σφριγόντων, εἰσω κρατήσας· ἅπαντας δὲ τοὺς ἄλλους χωρὶς ἐνίων οἰκετῶν ἐξελάσας. Εὐθέως μὲν οὖν ὁ Φιλιππικὸς αὐτοῦ τὴν ἔλασιν ἐποιεῖτο, καὶ περικαθίσας ³⁸ τὴν πόλιν ἐπολιόρχει, οὐδὲν τῶν ἐς πολιορκίαν ἐπιτηδείων ἔχων· ὁμῶς δ' οὖν ἐκ τῶν παρόντων αὐτῷ διεμάχετο, καὶ τινὰς διώρυχας ἐργασάμενος, ῥίπτει τῶν πύργων ἕνα. Οὐ μὴν τὴν πόλιν ἐξίσχυσε περιστήσεσθαι (ο), τῶν Περσῶν διανυκτερευσάντων, καὶ τὸ πεπτωκὸς κατασφαιλισμένων. Ὡς δὲ συχνὰ προσβάλλοντες οἱ Ῥωμαῖοι τῷ τείχει, ἀπεκρούοντο (ἐπίσκοπα γὰρ ἐξ ὑπερδεξιῶν ἐφέρετο κατ' αὐτῶν τὰ βέλη, καὶ πλεον ἐδλάπτοντο ἢ τοὺς ἐνδον ἐλύπουν), λύουσι τὴν πολιορκίαν· καὶ μικρὸν διαστάντες, στρατοπεδεύονται μόνον, τὴ μὴ ἐτέρους προστεθῆναι Πέρσας, ἐπιτηροῦντες. Κελεύσασιν δὲ Μαυρικίου, καὶ Γρηγόριος ἀφικνεῖται πρὸς

B

464 CAP. XIV.

Quomodo capta sit Martyropolis.

Interea Sittas quidam, qui decanus erat Martyropoli, injuriam sibi illatam a quodam ex militiæ rectoribus ægre ferens, urbem hostibus prodidit, observato tempore quo milites præsidarii ex urbe discesserant: introductaque Persarum cohorte, perinde ac si ea Romanorum cohors esset, urbem occupavit admodum opportunam Romanis. Et ex junioribus quidem feminis, plerasque intra urbem retinuit: reliquos autem omnes, exceptis aliquot servulis, ejecit. Confestim igitur Philippicus eo profectus, urbem obsidione cinxit, tametsi nihil eorum quæ ad obsidionem necessaria sunt, ipsi suppeteret. Nihilominus iis quæ ad manum erant utens, urbem oppugnavit, actisque quibusdam cuniculis unam ex turribus dejecit. Sed cum Persæ tota nocte insomnes, id quod collapsum fuerat instaurassent, urbem expugnare non potuit. Cum igitur Romani crebro murum adorti, assidue repellerentur; tela enim ex superiore loco in eos missa, raro a scopo aberrabant, ita ut ipsi plus detrimenti acciperent quam hostibus inferrent; obsidionem solverunt. Ac paululum inde digressi, castrametati sunt, id unum sollicitè observantes,

VARIÆ LECTIONES.

³⁸ C. C. παρακαθήσας.

VALESH ANNOTATIONES.

(38) *Ἐπειγόμενόν τε κατὰ τὴν βασιλέως.* As-sentior Christophorsono et Savilio, qui post hæc verba distinctionem apposuerunt. Est enim prorsus necessaria. Sed et ante illos Nicephorus hunc locum ita distinxerat. Melius tamen Nicephorus scriptum habet πρὸς τὴν βασιλέως.

(39) *Τῶν ἐν Μαρτυροπόλει δεκαδάρχων.* Rectius in manuscriptis codicibus Florentino et Telleriano scribitur δεκαδάρχων, quemadmodum etiam Vulcobius ac Savilius in margine suorum codicum emendarunt. Nicephorus in cap. 17 lib. xviii, hunc Evangelii locum ita exponit: Δεκάδος ἀρχὸν στρατιωτι-

κοῦ τάγματος καθεστηκώς. Hi a Latinis decani dicebantur, non autem decuriones, ut Musculus et Christophorsonus interpretantur. Testatur id Vegetius in cap. 8 lib. ii, agens de centurionibus sive ordinariis: *Erant, inquit, decani denis militibus præpositi, qui nunc caput contubernii vocantur.*

(40) *Τῶν ἐγκαθημένων αὐτῇ.* Procul dubio scribendum est αὐτῇ. Sic enim lex grammatica postulat.

(41) *Λόχον Περσικόν.* Quadringentos homines armatos, ut scribit Theophylactus, in cap. 5 lib. iii.

VARIORUM.

(n) *Περὶ τῆς ἀλώσεως Μαρτυροπόλεως.* Martyropolis urbs erat Armeniæ Majoris in Sophanine tractu, juxta Nymphium fluvium, in Mesopotamiæ confinio. BAUDRAND.

(ο) *Οὐ μὴν τὴν πόλιν ἐξίσχυσε περιστήσεσθαι.* Legendum παραστήσεσθαι, qua voce usus est Evangelii ad finem capitis. W. Lowth.

ne Persis qui obsessi erant, ulla submitterentur auxilia. Verum jussu imperatoris Mauricii Gregorius ad exercitum perrexit, eique persuasit ut ad oppugnandam urbem reverteretur. Milites tamen nihilo plus quam antea perficere potuerunt, cum bellicis machinis quibus urbes expugnari solent, penitus destituerentur. Itaque exercitus quidem ad hiberna dimissus est. In proximis autem castellis crebra relicta sunt militum praesidia, ne supervenientes Persae clanculo urbem ingrederentur. Sequenti aestate, cum exercitus Romanorum in unum collectus esset, et Persae expeditionem suscepissent adversus Romanos, circa Martyropolim gravis commissa est pugna. Cumque Philippicus superior fuisset, multique Persae, et inter hos princeps quidam fortissimus in praelio cecidisset, Persarum tamen multitudo non contemnenda Martyropolim ingressa est, id quod maxime illis studio fuerat. Exinde Romani ab obsidione quidem urbis abstinendum sibi esse censuerunt. Neque enim fieri posse ut eam vi expugnarent. Alteram autem urbem in montosis et munitioribus locis, septem 465 stadiis a Martyropoli extruxerunt, ut insidiis atque excursionibus eam infestarent. Et haec quidem aestivo tempore facta sunt a Romanis. Hieme vero dimissus est exercitus.

CAP. XV.

De Comentiolo magistro militum, et de expugnatione castelli Ocbas.

Mittitur posthac ab imperatore Comentiolus genere Thrax, qui Philippico in magisteria potestate succederet. Hic fortissime cum Persis congressus, cum una cum equo praecipuus dejectus esset, pene interierat, nisi quidam ex satellitibus ipsum equo funali impositum ex praelio subduxisset. Superati nihilominus Persae, universis ducibus suis amissis, fugam arripuerunt, et Nisibim se receperunt: cumque ad regem suum reverti minime auderent: mortem enim ipsis minatus fuerat, nisi duces suos salvos atque incolumes reducerent: illic adversus Hormisdam conjurationem ineunt, auctore Varamo magistro militum apud Persas, qui paulo antea ex praelio adversus Turcos una cum suis redierat. Interea Comentiolus Martyropolim obsidens, maximam quidem copiarum partem illic reliquit: ipse

τὸ στρατόπεδον, καὶ πείθει πρὸς τὴν πολιορκίαν ἐπανελθεῖν. Οὐ μὴν τι πλέον ἐξεργάσασθαι οἱοί τε γεγόνاسι, μηδένδ' τῶν ἐλεπόλεων μηχανῶν ὄντος. Ὅθεν διαλύεται μὲν ὁ στρατὸς διαχειμάσων· ἐς δὲ τὰ συνέγγυς φρούρια, συχνὰ φρουρὰ καταλιμπάνονται, ἵνα μὴ λαθόντες Πέρσαι τῇ πόλει ἐπεσέλθωσι. Καὶ κατὰ τὸ ἐξῆς δὲ θέρος, ἀθροισθέντος τοῦ στρατεύματος, καὶ Περσῶν ἐπιστρατευσάντων, γίγνεται μὲν ἀμφὶ Μαρτυρόπολιν μάχη καρτερὰ. Καὶ τὸ πλέον ἐσχηκότος Φιλιππικοῦ, καὶ πολλῶν Περσῶν πεπτωκότων, ἐνὸς ἡρώος ἐσσηθέντος ἱκανὴ πληθὺς Περσῶν ἐσπέπτωκεν ἐν Μαρτυροπόλει, ὃ καὶ μάλιστα διεσπουδάσθη αὐτοῖς. Ἐντεῦθεν πολιορκεῖν μὲν οἱ Ῥωμαῖοι τὴν πόλιν ἀπέγνωσαν. Μηδὲ γὰρ δυνάμει ταύτην οἷόν τε παραστήσασθαι· ἐτέραν δὲ ἀντανιστῶσι πόλιν ἀπὸ σταδίων ἑπτὰ, ἐπὶ τὰ ὄρη καὶ ἐρυμνότερα μέρη, ὥς ἂν ἐπιτεχνήσεις τινὰς καὶ ἀντεπιχειρήσεις ποιοῖντο. Καὶ ταῦτα μὲν θερίζοντες ἐπραττον, τῷ δὲ χειμῶνι διελύοντο (p).

ΚΕΦΑΛ. ΙΕ'.

Περὶ τῆς στρατηγίας Κομεντιόλου, καὶ ἀλώσεως τῶν Ὀκβάς.

Καὶ πέμπεται τῆς ἡγεμονίας διάδοχος (q) Κομεντιόλος, Θράξ γένος· ὃς κράτιστα Πέρσαις συνεπλάκη, καὶ μικροῦ τὸν βίον κατέστρεψε σὺν καὶ τῷ ἵππῳ καταρράγεις, εἰ μὴ τις τῶν δορυφόρων ἐν τινι τῶν παρόχων ἵππων (42) ἐπιβιδάσας, τῆς μάχης ὑπεξήγαγε. Φεύγουσι δ' οὖν οἱ περισωθέντες τροπάδην (43), πάντας τοὺς σφετέρους ἡγεμόνας ἀποβαλόντες, καὶ κατὰ τὴν Νίσιβιν διασώζονται· καὶ τὴν πρὸς τὸν σφῶν βασιλέα δεδιότες ἐπάνοδον· θάνατον γὰρ αὐτοῖς ἠπειλήκει, εἰ μὴ τοὺς ἡγεμόνας διασώσωσιν· αὐτοῦ τὴν κατὰ Ὀρμίσδου τυραννίδα μελετῶσιν, ἥδη καὶ Βαράμου στρατηγοῦ Περσῶν τοῦτο βουλευόντος σὺν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν, ἐκ τῆς τῶν Τούρκων συμπλοκῆς ἐπανιόντος. Ἐν τούτῳ δὲ Κομεντιόλος τὴν Μαρτυρόπολιν περικαθήμενος, τοὺς μὲν πολλοὺς αὐτοῦ καταλείπει· αὐτὸς δὲ σὺν καὶ τισιν ἀριστίνδην ἐκτε-

VALESH ANNOTATIONES.

(42) *Τινὶ τῶν παρόχων ἵππων.* Usus est hac voce Evagrius supra, cap. 4 hujus libri, ubi interpretes vehicularem et vectarium equum utrobique interpretantur. Nicephorus vero in cap. 18 lib. xviii, hunc Evagrii locum describens, vocabulum παρόχων ita exponit. Ἐνὶ τῶν ἐπισυρομένων ἵππων ἐπιβιδάσας, τῆς μάχης ἐξῆγε. Id est, Nisi quidam ex satellitibus in unum ex equis qui post eum ducebantur; ipsum imposuisset. Solebant enim duces cum ad pugnam proficiscerentur, plures secum equos ducere, ut si forte equus quo sedebant in-

terfectus fuisset, in alium equum conscenderent.

(43) *Οἱ περισωθέντες τροπάδην.* Hunc locum egregie mihi videor restituisse hoc modo: φεύγουσι δὲ οὖν οἱ Πέρσαι ἐσσηθέντες τροπάδην, etc. Certe verbum περισωθέντες nullo modo hic convenit. Neque enim qui servati sunt, amplius fugiunt. Nec Persae περισωθέντες dici potuerunt, antequam Nisibin pervenissent. Itaque subdit Evagrius, κατὰ τὴν Νίσιβιν διασώζονται. Pro voce τροπάδην, Nicephorus reposuit προτροπάδην, quod est vulgatius.

VARIORUM.

(p) *Τῷ δὲ χειμῶνι διελύοντο.* Ex his verbis apparet Evagrium existimasse, praelium hoc capite memoratum, et illud quod in sequenti narrat, duobus diversis annis fuisse gesta. E contra Theophylactus, lib. v, cap. 13, tradit ea uno eodemque

anno confecta fuisse: cui suffragatur Pagius ad ann. 590, n. 25 et 592, n. 3. W. Lowth.

(q) *Κομεντιόλος.* Comentiolus subrogatur Philippico ad bellum contra Persas persequendum anno 590. PAGIUS.

γεῖσιν, ἐκτρέχει κατὰ τὸ Ὀχβάς (44) ὀχυρώτατον φρούριον, ἀντικρὺ Μαρτυροπόλεως ἐς τὴν ἀντιπέρας ὁχθὴν διακείμενον ἐπὶ τινος σκοπέλου ἀποτόμου, ὅθεν καὶ ἀποπτος ἡ πᾶσα καθειστήκει πόλις. Καὶ πολιορκήσας, πείρας τε οὐδὲν ἀνιείς, καὶ τοῦ τείχους τινα διὰ καταπελτῶν ῥίψας, ὑπερκαταβάς αἰρεῖ κατὰ κράτος τὸ φρούριον. Ὅθεν λοιπὸν καὶ ἐν ἀπογνώσει Πέρσαις τὰ Μαρτυροπόλεως καθεστήκει.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ'.

Περὶ τῆς ἀναιρέσεως Ὀρμισδου.

Τούτων ὧδε δρωμένων, οἱ Πέρσαι τὸν Ὀρμισδὸν διεχρήσαντο, πάντων βασιλέων ἀδικώτατον γενόμενον, οὐ μόνον ὅτι χρήμασιν ἐζημίαι τοὺς ὑπηκόους, ἀλλὰ καὶ θανάτων διαφόροις ιδέαις.

ΚΕΦΑΛ. ΙΖ'.

Περὶ τῆς πρὸς ἡμᾶς φυγῆς τοῦ νέου Χοσρόου.

Ἐγκαθιστῶσι δὲ μετ' αὐτὸν βασιλέα Χοσρόην (45) τὸν τούτου παῖδα, καθ' οὗ Βάραμος ἐπιστρατεύει μετὰ τῶν ἀμφ' αὐτόν. Ὁπερ ὑπαντιάζει μὲν ὁ Χοσρόης μετὰ τινος οὐκ ἀξιολόγου δυνάμεως, καὶ φεύγει, τοὺς οἰκέλους ὁρῶν ἐθελοκαχοῦντας. Ἀφικνεῖται δὲ κατὰ τὸ Κιρκήσιον, ὧς γε αὐτὸς ἔφη, τὴν Θεὸν τῶν Χριστιανῶν ἐπικαλεσάμενος, ἐκεῖσε τὸν ἵππον ἀπιέναι ἐνθα ἂν πρὸς αὐτοῦ ὁδηγοῖτο. Ἀφίκετο δὲ σὺν καὶ ταῖς γυναιξὶ καὶ παισὶ νεογνοῖς δύο, καὶ τισι Περσῶν τῶν εὐγενῶν, οἵπερ αὐτῷ ἐβελονταὶ καταηκολούθουν· κακεῖθεν πρὸς βασιλέα Μαυρίκιον προσβέβηκεν. Ὁ δὲ, κὰν τούτῳ πανάριστος βουλευσάμενος, καὶ τὸν ἀσταθῆ καὶ κόθορνον βίον, καὶ τὰς ἀγχιστρόφους παλιρροίας τῆς τῶν ἀνθρώπων ζωῆς καὶ τούτῳ διαμετρησάμενος, δέχεται τὴν ἰκετείαν, καὶ

A vero assumptis quibusdam quos viritim legerat, ad Ochbas excurrit, castellum munitissimum, e regione Martyropolis in adversa ripa situm, et prærupto scopulo impositum: unde urbs tota facile conspici poterat. Illud igitur oppugnare aggressus, nihilque intentatum relinquens, cum partem aliquam muri catapultis perfregisset, illac irrumpens, castellum vi cepit. Itaque Persæ de retinenda deinceps Martyropoli penitus desperarunt.

466 CAP. XVI.

De cæde Hormisdæ.

Dum hæc geruntur, Persæ Hormisdam interfecerunt: regnum omnium injustissimum: quippe qui subditos suos non solum pecuniarum exactionibus, B verum etiam variis suppliciorum generibus oppressisset.

CAP. XVII.

De junioris Chosrois ad Romanos fuga.

Regem deinde sibi constituunt Chosroem, ejus filium. Contra quem Varamus una cum iis quos circa se habebat, expeditionem suscepit. Huic Chosroes cum exercitu non valde numeroso obviam progressus, cum suis prodicionem meditari animadverteret, fugam abripuit. Tandemque Circesium pervenit, Christianorum Deum, sicut ipse aiebat, prius precatus, ut equum suum quo vellet deduceret. Cum igitur illuc venisset una cum uxoribus et cum duobus liberis recens natis, et cum nonnullis Persarum optimatibus qui ipsum sponte secuti fuerant, inde legatos ad Mauricium imperatorem misit. At Mauricius hic quoque ut in reliquis rebus, prudenti consilio usus, cum instabilem mutabilemque hujus vitæ rationem, et repentinas rerum hu-

VALESH ANNOTATIONES.

(44) Κατὰ τὸ Ὀχβάς. Idem videtur esse quod a Theophylacto vocatur ἀκβάς, castrum munitissimum. Hujus situm describit Theophylactus in lib. 1, cap. 12, eodem prorsus modo quo Evagrius situm castelli Ochbas describit. Itaque tam ex nominis similitudine, quam ex situ apparet, unum idemque esse castellum Ochbas et Acbas: situm juxta fluvium Nymphium et urbem Martyropolim. Conjecturam nostram prorsus confirmat Theophylactus, in cap. 2 lib. iv, ubi castrum illud Ochbas quod Evagrius noster a Comentiolo captum esse dicit, ipse Acbas nominat.

(45) Ἐγκαθιστῶσι μετ' αὐτὸν βασιλέα Χοσρόην. Hunc locum ex manuscriptis codicibus Florentino supplevimus hoc modo: Ἐγκαθιστῶσι δὲ μετ' αὐτόν, etc. Porro Chosroes rex Persarum constitutus est anno Christi 592 (*) ut scribit Baronius in *Annalibus*. Qui fuit annus decimus imperii Mauricii, non autem septimus, ut Baronius scribit. Nam anni imperatoris Mauricii, æquo fere passu cum annis indictionis progrediuntur, sicut anni imperii Justinii Junioris. Quare cum anno Christi 592, decima fuerit indictio, teste ipsomet Baronio, decimum quoque annum imperii ejusdem Mauritii tunc fuisse necesse est. Auctor tamen *Chronici Alexandrini* inaugurationem Chosrois,

ejusque ad Romanos fugam anno uno antevertit. Sic enim scribit. Indictione nona, anno nono imperii Mauritii post consulatum ejusdem Mauricii Tiberii anno septimo: Τούτῳ τῷ ἐνιαυτῷ Χοσρόης ὁ Περσῶν βασιλεὺς ἦλθε πρὸς Ῥωμαίους, ἀνταρσίαν ὑπομείνας ἀπὸ Βαράμ τοῦ αὐτοῦ συμφυλέτου, καὶ διὰ συμμαχίας Ῥωμαϊκῆς ἀπεκατέστη εἰς τὴν ἐαυτοῦ βασιλείαν. Id est, *Hoc anno Chosroes Persarum rex, cum Varamus contribulis ejus adversus eum rebellasset, ad Romanos confugit; iisdemque auxiliantibus in regnum suum restitutus est.* Joannes autem Biclariensis in *Chronico*, anno citius id factum refert. Sic enim scribit: anno octavo Mauricii imperatoris quo *Chronicum* suum terminavit. A vicesimo ergo Constantini imperatoris anno, quo tempore hæresis Ariana initium sumpsit, usque in octavum annum Mauricii principis Romanorum, anni sunt ducenti sexaginta sex. In his ergo temporibus quibus omnipotens Deus prostrato venenosæ hæresis veneno pacem suæ restituit Ecclesiæ, imperator Persarum Christi suscepit fidem, et pacem cum Mauricia imperatore firmavit. Ubi notandum est quod, ait Biclariensis, Persarum regem, abjecto simulacrorum cultu, ad Christi fidem transiisse. Idem certe testatur Theophylactus, in cap. 2 lib. v, ait et in cap. 10 lib. iv.

VARIORUM.

(*) Pagius elevationem Chosrois et martem Hormisdæ in annum 590, conjicit, et Chosrois in re-

gnum restitutionem in annum 591, Vide *Critic.* ejus ad ann. 591, n. 3, 4, et 592, n. 10. W. Lowth.

manarum conversiones ac reciprocos æstus, hoc etiam exemplo edoctus perpendisset, supplicationem Chosrois libenter admisit. Eumque hospitem pro exsule, pro fugitivo filium sibi ascivit, regali-
bus donis omnique benevolentia eundem excipiens. Nec vero ipse solus munera misit ad Chosroem, verum etiam Augusta erga conjuges Chosrois, et liberi imperatoris erga Chosrois liberos idem præstiterunt.

467 CAP. XVIII.

Qualiter imperator Gregorium ac Domitianum Chosroï obviam ire iussit.

Sed et regale satellitium integrum, et universum exercitum Romanorum una cum duce, Mauricius ad Chosroem misit, qu' eum sequerentur quo vellet. Denique majoris honoris causa, Domitianum Melitinensem episcopum, cognatum suum, ad eum direxit: virum singulari prudentia ac solertia, et tam opere quam sermone eximium, et ad maxima negotia perficienda aptissimum. Missus est etiam Gregorius: qui quidem Chosroem cunctis in rebus admiratione perculit, tum in colloquiis, tum in muneribus, tum in consiliis quæ pro temporis opportunitate prudentissime suggerebat.

CAP. XIX.

Quomodo Chosroes Romanorum auxilio regnum suum recuperavit.

Porro Chosroes cum Hierapolim pervenisset, quæ Metropolis est provinciæ Euphratensis, exinde retrogressus est, cum id Mauricio quoque placuisset, qui utilitati supplicis plus tribuit, quam propriæ gloriæ. Ingentem etiam vim pecuniæ ad eum misit, quod nunquam antea factum fuisse memoratur. Cumque exercitum Persarum conscripsisset, et donativum ex ærario suo tribuisset, Chosroem cum gemino exercitu, Romanorum scilicet ac Persarum, extra fines imperii Romani deduxit: Martyropoli prius ipsi tradita cum Sitta. Quem quidem Martyropolitani lapidibus obrutum cruci suffixerunt. Sed et oppidum Daras Romanis traditum est, Persis inde egressis. Posthæc cum Varanus unico prælio a Romanis solis devictus, solus cum ingenti ignominia fugam abripuisset Chosroes in regiam suam reductus est.

CAP. XX.

De sancta matre Golanduch, quæ illis temporibus vixit.

Isdem temporibus Golanduch martyr vivens ac

VALESHI ANNOTATIONES

(46) Παῖδά τε ἀντὶ αὐτομόλου καθίστησι. Theophylactus in cap. 3 lib. v, ait Chosroem a Mauricio imperatore filium duntaxat esse appellatum. Theophanes autem in *Chronico*, pag. 224, diserte scribit Chosroem a Mauricio imperatore filium esse adoptatum: Τούτῳ τῷ ἔτει τεκνοποιηθεὶς Μαυ-

(r) Γολανδοῦχ. Golinducha nata erat Babylonix, e Magorum familia; quæ cum viro nobili desponsa esset, Christianam religionem venerata est; maritoque in sua infidelitate demortuo, Christianorum disciplina initiata est. Quod ut Magi compererunt,

ἔξενον ἀντὶ φυγάδος (46), παῖδά τε ἀντὶ αὐτομόλου καθίστησι, δώροις βασιλικοῖς δεξιωσάμενος· οἷς ἐφιλοφρονήτατο, οὐ μόνος αὐτὸς βασιλικῶς στείλας, ἀλλὰ καὶ τῆς βασιλίδος τὰ παραπλήσια περὶ τὰς ὁμοζύγους τοῦ Χοσρόου, καὶ τῶν παίδων πρὸς τοὺς παῖδας πραξάντων.

ΚΕΦΑΛ. ΙΗ'.

Ὡς ὁ βασιλεὺς Γρηγόριον καὶ Δομετιανὸν εἰς ἀπάντησιν Χοσρόου ἐξαπέστειλεν.

Πέρπει δὲ καὶ πᾶσαν βασιλικὴν δορυφορίαν, καὶ πάντα τὸν Ῥωμαίων στρατὸν σὺν καὶ τῷ στρατηγῷ, ἐφόμενον αὐτῷ ὅπῃ καὶ βούλεται· καὶ πρὸς μείζονος τιμῆς, Δομετιανὸν ἐπίσκοπον Μελιτινῆς, αὐτοῦ συγγενῆ, ἄνδρα φρενήρη καὶ ἀγχίνουν, λόγῳ τε καὶ ἔργῳ ἐς τὰ μάλιστα ἱκανώτατον, καὶ πρὸς τὰ μέγιστα τῶν πραγμάτων ἐξεργαστικώτατον. Πέρπει δὲ καὶ Γρηγόριον, ὃς ἐν ᾧπασι κατέπληξε τὸν Χοσρόην, ὁμιλῶν, δωρούμενος, ἐπὶ χαιρα τοῖς πράγμασιν ἐσηγούμενος.

ΚΕΦΑΛ. ΙΘ'.

Ὡς πάλιν τὴν ἀρχὴν Περσῶν Χοσρόης ἔλαβε, Ῥωμαίων αὐτῷ συναραμένων.

Παραγενόμενος δὲ μέχρι τῆς Ἱεραπολιτῶν ὁ Χοσρόης, ἡ τῆς Εὐφρατησίας προκάθηται, αὐθις ἐπανῆκε, τοῦτο καὶ Μαυρικίου συνειραχότος, καὶ τὸ πλέον δόντος τῆς οἰκείας δόξης τῷ συνοίσοντι τῷ ἱκέτῃ. Δεξιούται δὲ καὶ χρήμασι μέγαλοις, οὐχ ἱστορηθὲν πώποτε. Καὶ Πέρσας στρατολογήσας, καὶ τὰς ἐπιδόσεις ἀπάσας οἰκοθεν ποιησάμενος ἐκπέμπει τὸν Χοσρόην μεθ' ἑκατέρου στρατοῦ, Ῥωμαίων τε καὶ Περσῶν κατὰ τὴν ὑπερορίαν, Μαρτυροπόλεως καὶ Σίττα παραδοθέντος αὐτῷ· ὃς καὶ πρὸς τῶν Μαρτυροπολιτῶν (47) καταλευσθεὶς ἀνεσκολοπίσθη. Παρεδόθη δὲ καὶ τὸ Δάρας, ὑπεξελθόντων Περσῶν. Καὶ διὰ μιᾶς συμπλοκῆς ἐσσηθέντος τοῦ Βαράμου πρὸς Ῥωμαίων μόνων, ἀκλεῶς τε μόνου πεφευγότος, ἐς τὰ ἴδια κατήχθη βασιλεία ὁ Χοσρόης.

ΚΕΦΑΛ. Κ'.

Ὅτι κατ' ἐκεῖνο καιροῦ ἡ ἀγία μήτηρ ἦν Γολανδοῦχ.

Τότε καὶ Γολανδοῦχ (r) μάρτυς ζῶσα (48) παρ'

ρίκιος ὁ βασιλεὺς Χοσρόης τὸν βασιλέα Περσῶν, etc.

(47) Καταλευσθεὶς ἀνεσκολοπίσθη. Theophylactus in cap. 15, lib. iv. Sittam jussu Comentioli magistri militiæ flammis absumptum esse scribit.

(48) Γολανδοῦχ μάρτυς ζῶσα. Rectius in codice Florentino scribitur Γολανδοῦχ. Golinduch di-

VARIORUM.

cam tetro carceri incluserant, ex quo, angelo apparente, exiit, et Hierapolim venit, ubi tolerantiae corona cum triumpho sempiterno redimita est. Hæc Theophylactus lib. v, cap. 12.

ἡμῖν ἦν, ἥ διὰ πολλῶν μὲν πόνων τὸ μαρτύριον δι-
ενέγκασα, τῶν μάγων Περσῶν αὐτὴν αἰχζομένων,
μεγάλων δὲ τεραστίων ἐργάτις γενομένη· ἥς τὸν
βίον ἀνέγραψε Στέφανος ὁ πρότερος ἐπίσκοπος Ἱερα-
πόλεως.

ΚΕΦΑΛ. ΚΑ'.

*Περὶ ὧν ἐπεμψε Χοσρόης ἀναθημάτων τῷ ἁγίῳ
μάρτυρι Σεργίῳ.*

Ὁ δὲ Χοσρόης ἐγκρατὴς τῶν οἰκείων βασιλείων γε-
νόμενος, πέμπει Γρηγορίῳ σταυρὸν, χρυσῷ πολλῷ
καὶ λίθοις τιμίῳ ἐξησκημένον, πρὸς τιμὴν τοῦ
ἀθλοφόρου μάρτυρος Σεργίου· ὃν ἀνέθηκε μὲν Θεο-
δώρα Ἰουστινιανοῦ γαμετὴ, ἐληΐσατο δὲ Χοσρόης σὺν
καὶ τοῖς ἄλλοις χειμηλίῳ, ὡς ἤδη μοι ἀφήγηται.
Πέμπει δὲ καὶ ἕτερον σταυρὸν χρυσοῦν, καὶ ἐπέγρα-
ψεν ὁ Χοσρόης τῷ σταυρῷ Ἑλλήνων γράμμασι τάδε·
Τοῦτον τὸν σταυρὸν ἐγὼ Χοσρόης βασιλεὺς βασιλέων,
υἱὸς Ὁρμίσδου, ὅτε ἐκ διαβολικῆς ἐνεργείας καὶ
κακουργίας τοῦ δυστυχεστάτου Βαράμου, καὶ τῶν
σὺν αὐτῷ καθαλλαρίων, εἰς Ῥωμανίαν ἀπήλθομεν,
καὶ διὰ τὸ ἐρχεσθαι τὸν δυστυχῆ Ζαδεσπράμ μετὰ
στρατοῦ (49) εἰς τὴν Νίσιβιν ἐπὶ τὸ ὑποσῦραι τοὺς
καθαλλάρους τοῦ μέρους τοῦ Νίσιβι εἰς τὸ ἀντᾶραι
καὶ καταρῥάξαι (50), ἐπέμψαμεν καὶ ἡμεῖς καθαλ-
λάρῳ μετὰ ἄρχοντος εἰς τὸ Χαρχάς. Καὶ διὰ τῆς
τύχης τοῦ ἁγίου Σεργίου τοῦ πανσέπτου καὶ ὀνομα-
στοῦ, ἐπειδὴ ἠκούσαμεν δοτῆρα εἶναι αὐτὸν τῶν
αἰτήσεων, ἐν τῷ πρώτῳ ἔτει τῆς βασιλείας ἡμῶν,
μηνὶ Ἰαννουαρίῳ ἐβδόμῃ, ἡγησάμεθα ὡς ἐὰν οἱ κα-
θαλλάρῳ σφάξωσι τὸν Ζαδεσπράμ, ἢ χειρώσωνται,
σταυρὸν χρυσοῦν διάλιθον εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ πέμ-
πομεν διὰ τὸ πάνσεπτον αὐτοῦ ὄνομα· καὶ τῇ ἐννάτῃ
τοῦ Φεβρουαρίου μηνὸς τὴν κεφαλὴν τοῦ Ζαδεσπράμ
ἤνεγκαν ἐπὶ ἡμῶν. Ἐπιτυχόντες οὖν τῆς δεήσεως
ἡμῶν, διὰ τὸ ἕκαστον ἀναμφίβολον εἶναι, εἰς τὸ
πάνσεπτον αὐτοῦ ὄνομα τοῦτον τὸν σταυρὸν τὸν παρ'
ἡμῶν γενόμενον, μετὰ τοῦ πεμφθέντος σταυροῦ παρὰ
Ἰουστινιανοῦ βασιλέως Ῥωμαίων εἰς τὸν οἶκον αὐ-
τοῦ, καὶ τῷ καιρῷ τῆς ἀμιξίας τῶν δύο πολιτειῶν
ἐνεχθέντός ἐνταῦθα παρὰ Χοσρόου βασιλέως βασι-
λέων, υἱοῦ Καβάδου, τοῦ ἡμετέρου πατρὸς, καὶ εὐ-
ρεθέντος ἐν τοῖς ἡμετέροις, ἐπέμψαμεν ἐν τῷ οἴκῳ
τοῦ ἁγίου πανσέπτου Σεργίου. Καὶ τούτους γνώμη
Μαυρικίου βασιλέως Γρηγόριος λαθὼν μετὰ πολλῆς
πομπῆς εἰς τὸν ἱερὸν οἶκον τοῦ μάρτυρος ἀνατίθεικεν.
Οὐ μετὰ πολὺ δὲ καὶ ἕτερα πέπομφε δῶρα ὁ Χοσρόης
ἀνά τὸν αὐτὸν ἱερὸν νεῶν, ἐπιγράφας ἐπὶ δίσκου ἐκ
χρυσοῦ πεποιημένου, Ἑλληνίδι φωνῇ ταῦτα· Ἐγὼ
Χοσρόης βασιλεὺς βασιλέων υἱὸς Ὁρμίσδου, τὰ ἐν

A spirans, apud nos mansit. Quæ a Persarum magis
graviter exeruciata, diuturnum et laboriosum
martyrium pertulit, multaue miracula perpetravit.
Porro ejus vitam scripsit Stephanus antiquior,
episcopus Hierapolitanus.

468 CAP. XXI.

*De donariis quæ Chosroes misit ad sanctum
martyrem Sergium.*

Cæterum Chosroes cum regnum suum recu-
perasset, crucem auro multo et pretiosis lapidibus
exornatam, in honorem invictissimi martyris Sergii
ad Gregorium misit : quam Theodora quidem uxor
Justiniani eidem martyri dedicaverat^h : Chosroes
vero una cum aliis thesauris diripuerat, sicut a me
superius commemoratum est. Aliam præterea cru-
cem auream idem Chosroes misit, cui litteris
Græcis hæc inscripsit : Ego Chosroes rex regum,
filius Hormisdæ, quo tempore per diabolicam
operationem et malitiam infelicissimi Varami et
equitum qui una cum illo erant, ad Romanorum
ditionem me contuli : et quoniam infelicissimus
Zadespram cum exercitu Nisibim advenerat, solli-
citur equites Nisibenos ut a nobis deficerent
nosque oppugnarent; nos quoque equites misimus
ad oppidum Charchas una cum duce. Et quoniam
audieramus venerabilem ac celeberrimum sanctum
Sergium cuncta largiri quæ ab ipso postularentur;
anno primo regni nostri, die septimo mensis
Januarii, per genium ejusdem sancti postulavimus,
pollicentes, si equites nostri Zadespram occidissent,
aut certe vivum cepissent, nos crucem auream
lapillis distinctam ad ejus ædem missuros esse, ob
venerandum ejus nomen. Nono autem die mensis
Februarii equites nostri caput ejusdem Zadespram
ad nos attulerunt. Voti igitur nostri compotes facti,
quo res manifesta omnibus fiat, nec ullus dubitandi
locus relinquatur, in venerandissimo ejus nomine
crucem hanc a nobis factam, una cum ea quæ olim
ab imperatore Romanorum Justiniano ad ejusdem
Sergii ædem missa est : postea vero bello inter
duas respublicas exorto a Chosroe Cabadis filio,
patre nostro huc allata, et in thesauris nostris
reperta est, misimus in ædem venerandissimi sancti
Sergii. Has cruces Gregorius non sine consensu
imperatoris Mauricii cum accepisset, cum ingenti
pompa in ecclesia sancti martyris dedicavit. Nec
multo post idem Chosroes alia quoque dona ad
eamdem ecclesiam misit, et in aureo disco hæc
Græco sermone jussit inscribi : Ego Chosroes rex

^h Lib. iv, c. 28.

VALESH ANNOTATIONES.

citur a Nicephoro in cap. 25, lib. xviii, ubi vitam
ejus ac martyrium et res gestas breviter describit,
sicut a Stephano Hierapolitano episcopo, qui librum
de ejus Vita conscripsit, acceperat. Ex quo etiam
discimus, quam ob causam martyr vivens appel-
letur ab Evagrio. Nam post martyrium diu su-
perstes vixit, quemadmodum scribit Nicephorus.
Ejus diem natalem Græci celebrant undecimo Julii,

ut legitur in *Menologio*. Ejusdem sanctæ mulieris
mentionem facit Theophylactus in cap. 12 lib. v.

(49) Ζαδεσπράμ μετὰ στρατοῦ. In libro v Theo-
phylacti Simocattæ cap. 13, scribitur, διὰ τὸ ἐρχε-
σθαι τὸν δυστυχῆ Ζαδεσπράτην ἐκ τοῦ στρατοῦ, etc.,
quod magis probo.

(50) Καὶ καταρῥάξαι. Apud Theophylactum le-
gitur καταρῥάξαι.

regum, filius Hormisdæ, ista in hoc disco inscribenda curavi, non ut ab hominibus conspicerentur, nec ut amplitudo venerandi nominis tui sermonibus meis innotesceret, sed tum ob rerum quæ inscriptæ sunt veritatem, tum ob multa et maxima beneficia quibus me affecisti. Felicitatis enim loco mihi est, quod nomen meum **469** in sacris vasis tuis incisum reperiatur. Cum essem in loco qui dicitur Bera-mais, postulavi a te, vir sancte, ut mihi opem ferres, utque Sira in utero conciperet. Et quoniam Sira quidem Christiana erat, ego vero gentilis, lex quidem nostra nobis minime permittebat ut Christianam uxorem haberemus. Ego tamen ob meam erga te benevolentiam, hujus mulieris causa legem neglexi, eamque præ cæteris uxoribus meis præcipuo amore dilexi, atque in dies magis magisque diligo. Itaque decrevi benignitatem tuam nunc implorare, vir sancte, ut illa gravida fieret. Postulavi igitur et votum nuncupavi, si Sira gravida facta esset, me crucem quam illa gestat, ad venerandam ædem tuam dono missurum esse. Hanc ob causam ego et Sira constituimus, in memoriam nominis tui, vir sancte, hanc crucem retinere. Et pro illa æstimationem ejus quæ quater mille et quadringentos stateres milliarense minime excedit, quinque staterum millia transmittere decrevimus. Ex quo autem hoc apud me votum concepi, et hæc mecum ipse cogitavi, quoadusque Rosumchosdrum perveni, non plures quam decem dies effluxerunt: cum tu, vir sancte, non quod ego id meritis essem, sed pro tua benignitate, noctu mihi in somnis apparuisti, terque mihi affirmasti gravidam fore Siram. Atque ego in eadem visione tertio tibi respondi: Recte. Et quoniam ea quæ a te postulantur tribuis, ex eo die Sira non sensit muliebria. Ego vero de hac re fortasse dubitassem, nisi verbis tuis credidissem, quoniam vir sanctus es, et donas quæ petuntur, Siram deinceps non esse sensuram muliebria. Ex eo igitur virtutem visionis, et veritatem eorum quæ abs te prædicta sunt, deprehendi. Quamobrem illico crucem ipsam et ejus pretium ad venerandam ædem tuam transmissi, jubens ut ex ejus pretio discus unus et poculum unum fiat ad usum sacrorum mysteriorum: crux item quæ in

A τῷδε τῷ δίσκῳ γεγραμμένα, οὐκ εἰς θεῶν ἀνθρώπων, οὐδὲ ἵνα ἐκ τῶν λόγων μου τὸ μέγεθος τοῦ πανσέπτου ὀνόματος γνωσθῇ, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀλήθειαν τῶν γεγραμμένων, καὶ διὰ τὰς πολλὰς χάριτας καὶ εὐεργεσίας ἃς ἔσχον παρὰ σοῦ. Εὐτυχία γὰρ μοι ἐστίν, ἵνα τὸ ἐμὸν ὄνομα ἐμφέρεται τοῖς ἱεροῖς σου σκεύεσιν. Ἐν τῷ εἶναί με ἐν τῷ Βεραμαῖς, ἡτησάμην παρὰ σοῦ, ἅγιε, ἐλθεῖν εἰς τὴν βοήθειάν μου, καὶ ἐν γαστρὶ συλλαβεῖν Σιρὴν. Καὶ ἐπειδὴ ἡ Σιρὴ Χριστιανὴ ἐστὶν καὶ γὰρ Ἑλλην (s), ὁ ἡμέτερος νόμος ἄδειαν ἡμῖν οὐ παρέχει Χριστιανὴν ἔχειν γαμετήν. Διὰ οὖν τὴν ἐμὴν πρὸς σὲ εὐγνωμοσύνην, εἰς ταύτην τὸν νόμον παρεῖδον, καὶ ταύτην ἐν γυναιξὶν ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ἐν γνησιότητι ἔσχον καὶ ἔχω. Καὶ οὕτως ³⁹ συνείδον νῦν δεηθῆναι τῆς σῆς ἀγαθότητος, ἅγιε, ἐν γαστρὶ συλλαβεῖν αὐτήν. Καὶ ἡτησάμην καὶ συνεταξάμην, ἵνα ἐὰν ἐν γαστρὶ συλλάβῃ Σιρὴ, τὸν σταυρὸν τὸν φορούμενον παρ' αὐτῆς πέμψω τῷ πανσέπτῳ σου οἴκῳ. Καὶ τούτου ἕνεκα καὶ γὰρ καὶ Σιρὴ τὸν σκοπὸν τοῦτον ἔχομεν, ἵνα εἰς μνημόσυνον τοῦ ὀνόματός σου, ἅγιε, τοῦτον τὸν σταυρὸν κρατῶμεν. Καὶ συνείδομεν ἀντ' αὐτοῦ τὴν τιμὴν αὐτοῦ μὴ συντείνουσιν περαιτέρω τῶν τετραχισχιλίων τετρακοσίων στατήρων μιλιαρησίων (1), πενταχισχίλιους στατήρας ἐκπέμψαι. Καὶ ἐξ οὗ τὴν τοιαύτην ἑαυτῷ ἔσχον αἰτήσιν (51), καὶ ταῦτα διελογισάμην, ἕως οὗ ἐφθάσαμεν τὸ Ῥόσον χόσρον (52), δέκα ἡμέραι πλέον οὐ διήλθον· καὶ σὺ, ἅγιε, οὐ διὰ τὸ εἶναί με ἄξιον, ἀλλὰ διὰ τὴν σὴν ἀγαθότητα, ἐφάνης μοι ἐν ὁράματι τῆς νυκτός, καὶ τρίτον εἰπὰς μοι, ὅτι Σιρὴ ἐν γαστρὶ ἔξει. **C** Καὶ γὰρ ἐν αὐτῷ τῷ ὁράματι τρίτον ἀνταπεκρίθην σοι λέγων· Καλῶς. Καὶ διὰ τὸ εἶναί σε δοτῆρα τῶν αἰτήσεων, ἐκ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἡ Σιρὴ τὸ εἰθισμένον ταῖς γυναιξὶν οὐκ εἶδεν. Ἐγὼ δὲ διστάσας (53) εἰς τοῦτο, εἰ μὴ τοῖς λόγοις σου ἐπίστευσα, καὶ ὅτι ἅγιος εἶ καὶ δοτὴρ τῶν αἰτήσεων, μετὰ ταῦτα τὰ γυναικεῖα μὴ ὑπομεῖναι. Ἐκ τούτου ἔγνων τὴν δύναμιν τοῦ ὁράματος, καὶ τὴν τῶν παρὰ σοῦ ῥηθέντων ἀλήθειαν. Παρ' αὐτὰ οὖν ἐπεμψα τὸν αὐτὸν σταυρὸν, καὶ τὴν τούτου τιμὴν ἐν τῷ πανσέπτῳ σου οἴκῳ, κελεύσας ἐκ τῆς τούτου τιμῆς δίσκον ἓνα καὶ ποτήριον ἐν γενέσθαι, εἰς λόγον τῶν θείων μυστηρίων. Ἀλλὰ μὴν καὶ σταυρὸν γενέσθαι, καὶ πηχθῆναι ὀφείλοντα ἐπὶ τῆς τιμῆς τραπέζης, καὶ θυμιατήριον. τὰ πάντα

VARIAE LECTIONES.

³⁹ C. C. ὁντως.

VALESII ANNOTATIONES.

(51) *Τοιαύτην ἑαυτῷ ἔχον αἰτήσιν.* Apud Nicephorum scribitur ἐν ἑαυτῷ, apud Theophylactum vero ἐν ἑμαυτῷ, quam scripturam magis probo.

(52) *Τὸ Ῥόσον Χόσρον.* Apud Theophylactum et

D Nicephorum legitur una voce Ῥοσωχοσρόν. Ita quoque scriptum habet codex Tellerianus.

(53) *Ἐγὼ δὲ διστάσας.* Legendum puto ἐγὼ δὲ ἐδίστασα.

VARIORUM.

(s) *Καὶ γὰρ Ἑλλην.* Chosroen fidem Christianam suscepisse. Abbas Biclariensis, Fredegarius in *Chronico*, et Theophylactus scripserunt. Sed fabula est, inde nata quod Chosroes pro sua in regnum restitutione, sancto Sergio martyri votum fecerit, et ut Mauriciū imp. demereretur, se Christianum fieri velle finxerit. Chosroen Christianam fidem amplecti noluisse scripsit ad sanctum Gre-

gorium sanctus Domitianus episcopus Melitinæ, ut liquet ex epistola quam ad eum rescripsit sanctus Gregorius, quæ exstat lib. II, epist. 63, mense Augusto data, anno 593.

(1) *Μιλιαρησίων.* Miliarisium, Nomismatis pars duodecima. Glossæ Basilic. μιλιάρσιον, τὸ χιλιοστὸν τῆς τοῦ χρυσοῦ λίτρας (Du Cange in *Glossario*).

χρυσᾶ· καὶ ἀμφίθυρον Οὐννικόν (54) κεκοσμημένον χρυσίῳ, καὶ τὰ ἀπομένοντα τῆς τιμῆς μιλιάρησια εἶναι τοῦ ἁγίου σου οἴκου, ἵνα διὰ τῆς τύχης σου, ἅγιε, εἰς πάντα, ἐξαιρέτως δὲ εἰς τὴν αἴτησιν ταύτην ἔλθῃς εἰς τὴν βοήθειάν μου καὶ Σιρῆς, καὶ ὁ διὰ τῆς σῆς πρεσβείας γέγονεν ἡμῖν, τῷ ἐλέει τῆς σῆς ἀγαθότητος, καὶ τῷ θελήματί μου καὶ Σιρῆς εἰς τέλειον προέλθῃ· ἵνα καὶ γὰρ καὶ Σιρῆ καὶ πάντες οἱ ἐν τῷ κόσμῳ, εἰς τὴν σὴν δύναμιν ἐλπίζωμεν, καὶ εἰς σὲ ἐτι πιστεύωμεν. Ταῦτα τὰ παρὰ Χοσρόου ἀναθήματα λέγει, οὐδὲν τῆς Βαλαάμ προφητείας ἀπάδοντα, τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ σαφῶς οἰκονομήσαντος, Ἑλλήνων γλώσσας σωτήρια φθέγγασθαι ῥήματα. dictione nihil discrepantia. Benigno scilicet Deo ita linguæ salutaria interdum proferant verba.

ΚΕΦΑΛ. ΚΒ'.

Περὶ Νααμάνου τοῦ Σαρακηνοῦ.

Τότε καὶ Νααμάνης τῶν ἐχθρῶν Σκηνητῶν φύλαρχος, ἐξάριστος καὶ παμμύαρος Ἕλληνας, ὡς καὶ ἀνθρώπους αὐτοχειρὶ σφαγιάζειν τοῖς αὐτοῦ δαιμονίοις, τῷ ἁγίῳ προσῆλθε βαπτίσματι, τὸν ὄντως ὕλην χρυσὴν Ἀφροδίτην πυρὶ τήξας, καὶ πτωχοῖς διαδοῦς, καὶ πάντας τοὺς ἀμφ' αὐτὸν τῷ Θεῷ προσαγαγών. Ὁ δὲ γε Γρηγόριος νεύμασι τῆς βασιλείας μετὰ τὸ δοῦναι τοὺς Χοσρόου σταυροὺς, τὰς πανερήμους τῶν λεγομένων Λιμητῶν περινοστῶν, ἐν οἷς μάλιστα τὰ Σευήρου δόγματα, καὶ πολλὰ φρούρια (u), καὶ κό-

sacro altari defigatur, et thuribulum : cuncta ex auro. Velum præterea Hunnicum auro exornatum. **470** Qui vero ex supradicto pretio reliqui fuerint milliarense, eos ad sacram ædem tuam volumus pertinere : ut per genium tuum, vir sancte, cunctis in rebus, sed præcipue in hac petitione mihi et Siræ auxilium feras; et quod intercessione tua nobis contigit, id misericordia benignitatis tuæ, ex utriusque nostrum sententia ad perfectionem perveniat. Quo scilicet ego et Sira, cunctique mortales, in potentia tua spem ac fiduciam collocemus, atque in te credamus. Hæc sunt quæ in donariis a Chosroe transmissis continebantur, a Balaami præres cum summa prudentia dispensante, ut gentilium

B

CAP. XXII.

De Naamane Saraceno.

Per idem tempus, Naamanes quoque Saracenorum hostium Philarchus, sceleratus atque abominandus gentilis, adeo ut homines sua ipsius manu diis suis immolaret, ad sacrum baptismum accessit, et vere auream Venerem, quippe quæ nihil aliud esset quam auri massa, igne liquefactam pauperibus distribuit, et cunctos qui cum ipso erant, ad Dei cultum traduxit. At Gregorius, postquam donaria a Chosroe missa dedicasset, imperatoris permissu solitudinem Limitum peragrans, ubi Severi dogmata

VALESH ANNOTATIONES.

(54) Καὶ ἀμφίθυρον Οὐννικόν. Interpretes hunc locum non intellexisse, ex eorum versione satis apparet. Sic enim ambo verterunt, et *unicum utrinque apertum*. Ita quoque Raderus qui Theophylactum Latine interpretatus est, nisi quod *Hunnicum* habet, ut legitur in Græco Theophylacti codice. Langus autem interpres Nicephori vocem Græcam retinuit hoc modo. *Et amphithyrum Hunnicum*. Et subjecto scholio hanc vocem ita exponit. *Judicio meo carceres, sive cancelli sunt, sacratiorem aræ mensam vel circumdantes, vel populum ab ea arcentes : in quorum parte utraque janua sit, et aditus ad eam ferens operis Hunnici*. Sed pace viri docti dictum sit, vobis hujus significationem non est assecutus. Græci ἀμφίθυρα vocabant vela pro foribus pendentia. Ita Chrysostomus in homilia 84 in Matthæum, de Zacchæo loquens qui Dominum convivio excepit : Ὅτε ἐμελλεν εἰς αὐτὴν εἰσιέναι ὁ Χριστὸς, πῶς αὐτὴν ἐκόσμησε ἐκεῖνος ; Οὐ γὰρ ἔδραμε πρὸς τοὺς γείτονας, ἀμφίθυρα αἰτῶν καὶ καθ' ἑδρας, καὶ βάθρα ἐξ ἐλέφαντος πεποιημένα. Id est, *Zacchæi domum cogitatione ingredere, et considera, cum audisset Christum in eam ingressurum, quomodo eam ornavit. Non enim curriculo ad vicinos contendit, vela, sedes, subsellia mutuaturus eburnea*. Sic et in Ecclesiis Christianorum vela erant pro foribus, ut testatur Epiph. in epist. quadam quam Hieronymus Latine interpretatus est. Et ut ad rem propius accedamus, in ipso altari vela erant, quibus fores altaris sive chori tegebantur. Cumque sacerdos Eucharistiam facturum esset, ea vela reduci solebant, ut populus sacra mysteria e longinquo conspiceret. Id testatur Chrysostomus in homilia 3 in epistolam ad Ephesios, his verbis : Οὕτω δὲ καὶ ἐν ταῦθα ἐκφερομένης τῆς θυσίας καὶ τοῦ Χριστοῦ τεθυμένου, ὅταν ἀκούοις, Δεηθῶμεν πάντες κοινῶς, ὅταν ἰδῇς ἀνελκόμενα τὰ ἀμφίθυρα, τότε νόμισον

C διαστέλλεσθαι τὸν οὐρανὸν ἄνωθεν, etc. Id est, *Ita hic quoque cum offertur sacrificium, et Christus sacrificatur et ovis Dominica : quando audieris : Oremus omnes simul : quando videris reduci quæ in ostiis sunt cortinas, tunc existima cælum superne aperiri, etc.* Ubi vides vocem ἀμφίθυρα sumi pro velis quæ ostiis altaris apposita erant. De his etiam velis mentio sit in vetere carta donationis Ecclesiæ Cornutianensis, quam primus in lucem edidit Joannes Suæresius. *Et pro aræ ora vela Tramoserica alba auro-clava 2, vela blattea auraclava peragaudata 2, etc., et infra, vela linea paragaudata Persica clavatura collomelina prasina 2, vela linea paragaudata Persica clavatura leucorhodina duo. Et rursus infra. Item ante regias Basilicæ vela linea plumata majora fissa numero tria. Item vela linea pura tria, ante consistorium velum lineum purum unum. In pronao velum lineum purum unum; et intra Basilicam pro porticibus vela linea rosulata sex. Et ante secretarium vel curricula vela linea rosulata pensilia habentia arcus 2. Quem locum ideo integrum ascripsi, ut studiosus lector intelligat, quam multiplex olim fuerit usus velorum in Ecclesia : et ut sciremus quid esset in hoc Evagrii loco Hunnicum velum. Nam ut Persica vela olim in pretio fuisse docet hæc carta donationis, sic Hunnica quoque vela præcipue commendabantur. Porro de velis Persicis loquitur etiam Scholiastes Aristophanis ad *Ranas* : Παραπετάσµασι ταῖς σκηναῖς τοῖς Περσικοῖς βήλοις, ἢ βηλοθύροις. Dicebantur enim hujusmodi vela βηλόθυρα, eo quod foribus appensa essent, ut supra dixi. Guilielmus Bibliothecarius in Vita Stephani sexti. *Contulit in eadem Basilica apostolorum cortinam lineam unam, velothyra serica tria in circuitu altaris*. Ex quo apparet βηλόθυρον et ἀμφίθυρον idem significare.*

VARIORUM.

(u) Ἐν οἷς μάλιστα τὰ Σευήρου δόγματα ** καὶ πολλὰ φρούρια. Excidit linea integra, ut videtur.

vigebant, iis in locis ecclesiastica dogmata prædicavit: multaque castella et vicos atque integras tribus, et monasteria, ad Ecclesiam Dei adduxit.

471 CAP. XXIII.

De obitu sancti Symeonis Stylitæ junioris.

Eodem tempore cum Gregorius sanctum Symeonem lethali morbo ægrotare, me indicante didicisset, ad eum confestim excurrit, ut postremæ salutationis officium ei exhiberet. Verum id quod cupiebat, consequi non potuit. Porro hic Symeon cunctos sui temporis mortales virtute longe superavit. Quippe a teneris unguiculis asperum vivendi genus in columna excoluerat: adeo ut dentes in columnæ statione ipsi mutaverint. Columnam autem conscendit hujusmodi causa. Cum esset admodum tenera adhuc ætate, ludens et saltans per montis juga oberrabat. Cumque in pardum incidisset, zonam collo ejus injecit, et belluam innatæ feritatis oblitam, quasi loro trahens, ad monasterium suum deduxit. Quod contemplatus magister ejus, qui in columna vitam agebat, puerum interrogavit quidnam hoc esset. Ille selem esse respondit, quem vulgo cattam nominant. Atque ex hoc facto conjecturam capiens qualis quantusque Symeon in virtutis studio futurus esset, in columnam eum admisit. Qua in columna, et in altera quæ est in summo montis vertice, octo ac sexaginta exegit annos: omni gratiæ genere donatus. Quippe qui et dæmones abigeret, et morbos ac languores omnes sanaret, et futura perinde ac præsentia prævideret. Gregorio certe prædixit, eum mortem quidem ipsius visurum non esse: quæ vero post mortem futura essent, ignoraturum. Cumque ego amissis liberis meis in varias cogitationes diducerer, et apud me quærerem quid causæ esset, cur gentilibus quibus multi sunt liberi, idem non evenerat: quamvis nemini prorsus cogitationem hanc aperuissem, ille tamen cogitationes animi mei introspeciens, scripsit ad me ut ab his cogitationibus abstinerem, quippe quæ haudquaquam placerent Deo. Idem, cum uxori cujusdam ex meis amanuensibus post partum, lac obstructum esset, et infans in summo

μας¹⁰, μοναστήριά τε καὶ φυλὰς ὁλοκλήρους τῇ Ἐκκλησίᾳ προσήγαγε τοῦ Θεοῦ.

ΚΕΦΑΛ. ΚΓ'.

Περὶ τῆς τελευταίας τοῦ ἐν ἀγίοις Συμεὼν τοῦ Στυλῖτου τοῦ νέου.

Ἐν τούτῳ δὲ Συμεώνου τοῦ ἐν ὁσίοις τὴν ἐπὶ θάνατον νοσήσαντος, ἐμοῦ τὰ περὶ τούτου μηνύσαντος, ἐκτρέχει Γρηγόριος, τοῦτον τὰ τελευταῖα κατασπασόμενος· οὐ μὴν ἔτυχεν. Ἦν δὲ γε ὁ Συμεώνης πάντων τῶν κατ' αὐτὸν ἀνθρώπων τὴν ἀρετὴν ἐξοχώτατος, ἐξ ἀπαλῶν τῶν ὀνύχων, τὸν ἐπὶ κίονος διαθλεύων βίον· ὡς καὶ τοὺς ὀδόντας αὐτοῦ διήλλαξεν (55) ἐν τῇ στάσει τοῦ κίονος. Ἀνήχθη δὲ κατὰ τὸν κίονα, ἐξ αἰτίας τοιαύτης· Ἐτι σμικρὰν κομιδὴν τὴν ἡλικίαν ἄγων, κουρίζων τε καὶ ἀλλόμενος ἀνὰ τὰς κολωνὰς τοῦ ὕρου περιήει. Καὶ περιτυχὼν πάρδω τῷ θηρίῳ, τὴν ζώην περὶ αὐχένα βάλλει, καὶ ἐκ ῥυτῆρος ἦγε, τῆς φύσεως ἐπιλαθόμενον, καὶ ἀνὰ τὸ οἰκεῖον ἤγαγε φροντιστήριον. Ὅπερ ἑωρακῶς ὁ τοῦτον μαθητεύων αὐτὸς ἐπὶ τοῦ κίονος ἑστὼς, ἐπυνθάνετο τί ἂν εἴη τοῦτο. Ὁ δὲ ἔφη αἴλουρον εἶναι, ἣν κάτταν ἡ συνήθεια λέγει. Ἐντεῦθεν τεκμηράμενος πηλίκος ἔσται τὴν ἀρετὴν, ἐπὶ τοῦ κίονος ἀνήγαγεν. Ἐν τούτῳ δὲ τῷ κίονι, καὶ ἐν ἑτέρῳ ἑστὼς ἀνωτάτω τοῦ ὕρου ἀκρωρείας, ὁκτὼ καὶ ἐξήκοντα διετέλει χρόνους (v), πάσης χάριτος ἡξιωμένος περὶ τε τὴν τῶν δαιμόνων ἔλασιν, ἀκούμενός τε πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν, προσορῶν τε ὡς παρόντα τὰ μέλλοντα. Ὅς καὶ Γρηγορίῳ προειρήκει, αὐτὸν μὲν μὴ ὀρᾶν τὸν αὐτοῦ θάνατον, τὰ δὲ μετ' αὐτὸν ἀγνοεῖν. Κάμοῦ δὲ λογισμοὺς θεωρήσας ἐπὶ τέκνων ἀποβολῇ, καὶ διαπορουμένου τί δὴ ποτε Ἑλλήσι πολυτέκνοις οὐ γέγονε ταῦτα, καὶ πρὸς μηδένα τὸ παράπαν ἐξαγαγόντος, γεγράφηκεν ἐκστῆναι τούτων ὡς οὐκ ἀρέσκον τῷ Θεῷ (56). Καὶ γυναικὸς δὲ τινος τῶν ὑπογραφόντων μοι, ἐπεὶ τὸ γάλα τεκούσῃ κεκώλυτο, καὶ περὶ τῶν ἐσχάτων τὸ βρέφος ἐκινδύνευεν, ἐπιθεὶς τὴν χεῖρα τῇ δεξιᾷ τάνδρῳ, ἐπέτρεπε ταύτην ταῖς θηλαῖς τῆς γυναικὸς ἐπιθαλεῖν. Ὅπερ ἐπειδὴ πέπραχεν, εὐθέως ὡς ἐκ τινος πηγῆς ἦλατο τὸ γάλα, ὡς καὶ τὴν ἐσθῆτα τοῦ γυναικείου ἐμπλήσαι. Καὶ παιδαρίου δὲ παρὰ τῶν συνοδοιπόρων ἐπιλελησμένου πόρρω τῶν νυκτῶν,

VARIAE LECTIONES.

¹⁰ C. C. κώμας. ¹¹ C. C. κάλωνας.

VALESII ANNOTATIONES.

(55) Ὡς καὶ τοὺς ὀδόντας αὐτοῦ διήλλαξεν. Hunc locum una voce inserta optime exposuit Nicephorus: Λόγος γε μὴν ἔχει τοῦτον καὶ τοὺς πρώτους ὀδόντας διαλλάξαι ἐν τῇ στάσει τοῦ κίονος. Id est, ut vertit Langus: *Perhibetur sane primos dentes in columnæ statione mutasse.* In optimis codici

bus Florentino et Telleriano αὐτοῦ scribitur, non αὐτοῦς, ubi vox αὐτοῦ ponitur pro ἐκεῖ.

(56) Ὡς οὐκ ἀρέσκον τῷ Θεῷ. Leges grammaticæ postulant, ut ἀρεσκόντων scribamus. Præcessit enim ἐκστῆναι τούτων.

VARIORUM.

W. Lowth. Stephanus legit τὰ Σευηρου δέγματα κατεκράτει, τὰ ἐκκλησιαστικὰ προὔτθει δόγματα· quæ verba Valesius legerat, ut ex interpretatione ejus apparet.

(v) Ὀκτὼ καὶ ἐξήκοντα χρόνους. Pagius conjicit Symeonem fuisse, cum ab eremita (Joanne) in columnam receptus est, et ad septuagesimum tertium ætatis annum vitam produxisse. Cum autem

juxta Nicephorum magistrum, vitæ ejus scriptorem, natus fuerit Symeon anno 521, nimirum quinque annos ante terræ motum qui Antiochiam everfit anno 529, si 75 annos vixerit, mors ejus incidet in annum 593, quo anno Gregorius Antiochenus episcopus etiam mortuus est, qui non multo post Symeonem obiit, ut ait Evagrius cap. sequenti. W. Lowth.

λέων τοῖς νώτοις ἐπιβιδάσας, παρὰ τὸ μανδρεῖον ἤγαγε, καὶ Συμεώνου προστάξαντος ὑπεξελθόντες οἱ διακονούμενοι, τὸ παιδίον ἤγαγον ὑπὸ τοῦ λέοντος φρουρούμενον. Πολλὰ δὲ ἕτερα, καὶ μνήμης κρείττονα πέπραχεν, ἃ καὶ γλώσσης κεκομψευμένης, καὶ χρόνου, καὶ πραγματείας ἰδίας δεῖται, ταῖς τῶν ἀνθρώπων ἀδόμμενα γλώσσαις. Ἐκ πάσης γὰρ σχεδὸν γῆς, οὐ μόνον Ῥωμαίων, ἀλλὰ καὶ βαρβάρων, παρ' αὐτὸν ἐφοίτων, καὶ τῶν αἰτουμένων ἐτύγγανον. Ὡς ἀντὶ παντὸς βρωτοῦ, καὶ ποτοῦ, κλάδοι τινὲς ἐτύγγανον ἐκ θάμνου τῷ ὄρει φουομένης.

liare opus desiderant. Quæ quidem omnium pene nationum homines, non Romani solum, verum etiam barbari, ad eum ventitabant, et quæcunque postulaverant impetrabant. Pro cibo autem ac potu ei fuere rami cujusdam fruticis qui in eo monte nascitur.

ΚΕΦΑΛ. ΚΔ'.

Περὶ τῆς τελευτῆς Γρηγορίου ἐπισκόπου Θεουπλάως, καὶ ἀποκαταστάσεως Ἀναστασίου.

Ἐπιτελευτᾷ δὲ αὖ μετ' οὐ πολὺ καὶ Γρηγόριος (57) (x), ποδαγρικῷ μὲν ἀλοῦς παθήματι, ᾧ μάλιστα παρηνωχλεῖτο, φαρμακοποιήσας δὲ ἐκ τῆς καλουμένης Ἑρμοδακτύλου (58), πρὸς τινος τῶν Ἀσκληπιαδῶν δεδομένης. Τελευτᾷ δὲ, Γρηγορίου μὲν (y) τὴν πρεσβυτέραν Ῥώμην ἐπισκοποῦντος, ὃς μετὰ Πελάγιον γέγονε· τὴν δὲ νεωτέραν, Ἰωάννου (z)· καὶ

A discrimine versaretur, contracta viri dextra, præcepit ut eam conjugis suæ mamillis imponeret. Quo facto, statim lac quasi ex quodam fonte prosiliit, adeo ut totam mulieris vestem madefaceret. Sed et puerum quemdam nocte intempesta a comitibus itineris per oblivionem relictum in via, leo humeris suis impositum ad Symeonis monasterium vexit.

472 Ministri deinde Symeonis egressi, puerum qui a leone custodiebatur introduxerunt. Multa quoque alia memoriam omnem superantia idem vir gessit, quæ et linguam disertam, et otium, et pecu-

mortalium sermone celebrantur. Omnium enim mortaliū sermonem celebrantur. Omnium enim mortaliū sermonem celebrantur. Omnium enim mortaliū sermonem celebrantur.

CAP. XXIV.

De obitu Gregorii Antiochensis episcopi, et restitutione Anastasii.

Nec multo post Gregorius podagræ morbo, quo maxime vexabatur, correptus, abiit e vita, cum medicamentum ex Hermodactylo confectum, ipsi a medico porrectum ebibisset. Mortuus autem est eo tempore, quo senioris quidem Romæ Gregorius successor Pelagii, junioris autem Romæ Joannes episcopatum gerebant: Alexandrinæ Ecclesiæ Eu-

VALESII ANNOTATIONES

(57) Ἐπιτελευτᾷ δὲ αὖ Γρηγόριος. Gregorii Antiochensis episcopi obitum, et restitutionem Anastasii Sinaitæ, Baronius quidem refert anno Christi 594. Dubitat tamen ibidem Baronius, an potius in annum sequentem id referri debeat; præsertim cum Gregorius magnus in registro epistolarum indictionis 13 gratuletur Anastasio, quod in Antiochenam sedem restitutus fuisset. Verum Auctor *Chronici Alexandrini*, qui iisdem fere temporibus vixit quibus Gregorius, anno imperii Mauricii decimo, indictione decima mortem Gregorii assignat, ita scribens. Ἰνδ. ι'. Τούτῳ τῷ ἔτει Ἀναστάσιος πατριάρχης Ἀντιοχείας ἐπανήλθεν ἐν Ἀντιοχείᾳ μετὰ τελευτὴν Γρηγορίου πατριάρχου γενομένου, τοῦ καὶ διαδεξαμένου πρὸς τοῦτον τὸν αὐτὸν Ἀναστάσιον. Id est: Hoc anno Anastasius patriarcha Antiochenus reversus est Antiochiam, post mortem Gregorii patriarchæ, qui antea eidem Anastasio successerat. Ubi notabis Anastasium patriarcham vocari etiam ante restitutionem: propterea quod, utpote per vim nec legitime depositus, titulum patriarchæ perpetuo retinuerat. Certe Gregorius papa in tribus epistolis quas initio episcopatus sui ad eum scripsit, eum semper patriarcham agnoscit. Gregorium vero qui Anastasii superstitis cathedram non legitime occupaverat, nunquam in numero patriarcharum habuisse deprehenditur.

(58) Ἐκ τῆς Ἑρμοδακτύλου. Hermodactylus planta fuit veteribus ignota. Certe nec Dioscorides, nec Galenus ullam ejus mentionem fecere. Arabes vero post Serapionem, cum colchico atque eph-

mero eam confuderunt. Quos secuti pharmacopolæ nostri, passim in officinis pro hermodactylo colchicum substituunt. Sed hunc errorem jamdudum notavit Andreas Matthiolus in *Commentariis* ad lib. iv Dioscoridis, et post eum reliqui qui de plantis scripsere. Et in priori quidem editione *Commentariorum* suorum, nondum ipse Matthiolus satis cognitum habebat quid esset hermodactylus. Postea vero cum eam plantam nactus esset ab illustri viro Augerio Busbequio, qui ex Constantinopolitana legatione eam attulerat, ejus typum nobis exhibuit pag. 1109, posterioris editionis. Ejus radices digitorum similitudinem referunt, adjectis etiam unguibus. Ex quo plantæ nomen est inditum. Hermodactylus enim Mercurii digitum significat. Porro ejus radix olim Arthriticis exhibebatur, tunc cum humores defluerent; quippe quæ et ipsa per se et ejus decoctum, vim habet, purgandi, ut scribit Paulus Ægineta in libro septimo. Hodie vero hermodactylus podagricis præbetur, non eo tempore quo humores defluunt, sed vigente potius et confirmato jam morbo. Nam cum recentiores medici usu ipso deprehendissent, medicamentum istud noxium esse in accessione morbi: medicorum veterum consuetudinem hac in parte correxerunt, ut me docuit clarissimus vir ac doctissimus, Tossanus de Fontaine, in Academia Parisiensi medicinæ doctor ac professor Regius; cui ob singularem erga me benevolentiam, et in curanda valetudine mea sollicitudinem ac diligentiam, plurimum me debere profiteor.

VARIORUM.

(x) Ἐπιτελευτᾷ Γρηγόριος. Gregorium Antiochensem obiisse anno 593, eodemque anno restitutum fuisse Anastasium scribit Pagius anno 594, n. 4.

(y) Γρηγορίου μέρ. Pelagio II mortuo, divus Gregorius Magnus consecratus est Pontifex Romanus die tertia mensis Septembris anni Chr. 590. PAGIUS. Sedit annis tredecim, mensibus sex, diebus decem. idem.

(z) Ἰωάννου. Hoc anno (scil. 582.) die sexta Aprilis, indictione 15. Eutychius patriarcha diem ultimum obiit: et post dies sex Joannes, Magnæ Ecclesiæ diaconus, qui Jejunator dictus, consecratus est. Theophanes in *Chronico*. Sedit Joannes usque ad ann. 505. De Eulogio Alex. qui mortuus est anno 607 et Joanne Hierosol. qui vixit ad annum 593. Vid. supra, lib. v, cap. 16.

logius, ut jam dixi, Antiochenæ vero præsidebat Anastasius, post tres ac viginti demum annos in sedem suam restitutus. **473** Hierosolymitanæ autem Ecclesiæ Joannes pontificatum administrabat. Quo non multo post mortuo, nemo etiamnum Ecclesiæ illius gubernationem suscepit. Atque hic historiæ nostræ finis esto, anno scilicet duodecimo principatus Mauricii Tiberii. Reliqua vero quæ sequuntur, studiosis qui voluerint narranda ac scribenda relinquimus. Quod si quid a nobis omissum, vel minus accurate expositum est, nemo id nobis vitio vertat: illud secum cogitans, nos historiam dispersam in unum corpus collegisse, ut hominum utilitati consuleremus, quorum gratia tot ac tantos labores suscepimus. Aliud præterea volumen a nobis compositum est, quo epistolæ, relationes, decreta, orationes ac disputationes, et alia quædam continentur. Et supradictæ quidem relationes quæ in eo volumine habentur, pleræque Gregorii Antiochensis episcopi nomine conscriptæ sunt. Quarum etiam gratia duas dignitates consecuti sumus: a

τὴν Ἀλεξάνδρου Εὐλογίου τῶν λελεγμένων μοι, Ἀναστασίου τε τὴν Θεουπολιτῶν, τῷ οἰκείῳ ἀποδοθέντος θρόνῳ (59) μετὰ τρεῖς καὶ εἴκοσι χρόνους (60) Ἱεροσολύμων τε Ἰωάννου· οὗ μετὰ βραχὺ τελευτήσαντος, οὕτω τις τοὺς αὐτόσε οἵακας ἐνεχειρίσθη. Ἐνταῦθά μοι τὰ τῆς ἱστορίας πεπαύσθω, Μαυρικίου Τιβερίου δωδέκατον ἔτος (61) τὴν Ῥωμαίων βασιλείαν διακυβερνῶντος, τῶν ἐξῆς τοῖς βουλομένοις ἐκλέγειν τε καὶ γράφειν καταλιμπανομένων. Εἰ δέ τι παρῶνται ἢ οὐκ ἀκριβῶς ἀνελήπται, μηδεὶς ἡμᾶς γραφῆτω μέμψεως, ἐννοῶν ὡς πεπλανημένην ἱστορίαν συνελέξαμεν, τὴν τῶν ἀνθρώπων ὠφέλειαν πραγματευσάμενοι, δι' οὓς καὶ τῶν τηλικούτων πόνων ἤνεσχόμεθα. Πεπύνηται δὲ ἡμῖν καὶ ἕτερον τεῦχος, ἀναφορὰς, ἐπιστολάς, ψηφίσματα, λόγους τε καὶ διαλέξεις, καὶ ἕτερα ἅττα ἔχον. Τῶν ἐμπεριεχομένων ἀναφορῶν, ὡς ἐπίπαν ἐκ προσώπου Γρηγορίου τοῦ Θεουπόλεως συντεθειμένων· δι' ὧν καὶ δύο τετυχήκαμεν ἀξιωματῶν· Τιβερίου μὲν Κωνσταντίνου, τῇ τοῦ κυαιστωρίου περιβαλόντος (62), Μαυρικίου δὲ Τιβερίου, δέλτους ὑπάρχων στείλαντος, ἐφ' ἧ συντεθείκαμεν (63),

VALESH ANNOTATIONES

(59) *Τῷ οἰκείῳ ἀποδοθέντος θρόνῳ*. Ex his verbis colligitur omnino Anastasium paulo ante mortem Gregorii, in sedem Antiochenam restitutum fuisse (*). Ait enim Evagrius Gregorium Antiochenum mortuum esse Anastasio in sedem suam restituto. Nicephorus tamen his verbis nihil aliud significari existimavit, quam Anastasium post mortem Gregorii in suam sedem restitutum fuisse.

(60) *Μετὰ τρεῖς καὶ εἴκοσι χρόνους*. Anastasius depositus fuerat anno Christi 570, ut supra observavi in Annotationibus ad cap. 5 lib. iv. Ab hoc anno ad decimum imperii Mauricii annum, quo in sedem suam restitutus est, ut tradit auctor *Chronici Alexandrini*, id est ad annum Christi 592, anni sunt tres ac viginti.

(61) *Δωδέκατον ἔτος Μαυρικίου*. Ex his verbis suspicari quis fortasse possit id quod suspicatus est etiam Baronius, Gregorium Antiochenum episcopum mortuum esse anno imperatoris Mauricii duodecimo. Cur enim diceret Evagrius, anno duodecimo imperii Mauricii se Historiam suam terminasse, nisi antea aliquid retulisset quod gestum erat anno ejusdem Mauricii duodecimo? Re tamen diligentius examinata, mihi non videtur Evagrius his verbis id significare voluisse. Ait enim Evagrius Gregorium Antiochenum fato functum fuisse, Gregorio quidem Romanam, Eulogio autem Alexandrinam Ecclesiam administrante: Joanne vero Hierosolymis præside. Qui cum haud multo postea e vivis abiisset, neminem adhuc in ejus locum suffectum fuisse dicit. Non igitur Gregorii morte historiam suam terminavit Evagrius, cum post ejus mortem Joannem Hierosolymitanum episcopum obiisse referat, et post ejus interitum neminem adhuc eo tempore quo hæc scribebat, substitutum esse. Id ergo tantum his verbis significat Evagrius, se hæc scripsisse anno duodecimo imperii Mauricii. † Annus quo Historiam suam scripsit Evagrius, distinguendus est ab anno in cujus rebus gestis describendis operi finem imposuit. Historia ejus non progreditur ultra mensem Augusti anni 593. Opus vero ipsum in lucem editum est vel isto anno exeunte, vel potius anno 594, quo annus

duodecimus Mauricii absolvitur. Hæc Pagius ad ann. 594, n. 7. w. Lowth.

(62) *Τῇ τοῦ κοιαιστωρίου περιβαλόντος*. Non probo interpretationem Christophorsoni et Musculi, qui quæsturæ honorem a Tiberio delatum esse putant Evagrio nostro. Atqui Evagrius non dicit delatam sibi esse dignitatem τοῦ κοιαίστωρος, sed tantum τοῦ κοιαιστωρίου, id est, *quæstorii*. Multum autem discrimen est inter quæstorem et quæstorium. Nam quæstor est qui magistratum quæstoris gerit. Quæstorius vero is qui magistratu illo jam perfunctus est. Cum igitur dicit Evagrius delatum sibi esse honorem exquæstore, codicillos ex quæstore sibi ab imperatore collatos esse intelligit: eodem prorsus modo quo codicillos ex præfectis prætorio a Mauricio imperatore sibi delatos esse, statim subjungit. Porro qui codicillos hujusmodi meruerant, ii privilegiis omnibus fruebantur, quæ competeabant honoratis qui dignitates illas gesserant. Quæsturæ scilicet ac præfecturæ. Cæterum hoc loco scribendum videtur τὸ τοῦ κοιαιστωρίου, supple ἀξίωμα.

(63) *Ἐφ' ἧ συντεθείκαμεν*. Hunc locum non intellexerunt interpretes. Nam Musculus quidem ita vertit: *Unde ista composuimus, cum ille imperii ignominiam ablaturus, Theodosium in lucem produxit*. Christophorsonus vero sic interpretatur: *Quo regnante eas Relationes composuimus: idque eo ipso tempore quo Theodosium in lucem edidit*. Existimavit scilicet Christophorsonus scribendum hic esse ἐφ' οὗ. Verum hæc emendatio ferri non potest; non enim regnante Mauricio opus illud *Relationum* composuerat Evagrius, sed regnante Tiberio Constantino, sicut ipse affirmat paulo supra. Malui igitur hoc loco vulgatam scripturam retinere, subaudiendo vocem ἀναφορᾶς vel διαλέξεις. Nam cum Mauricio imperatori natus esset filius Theodosius, Evagrius orationem ad Mauricium imperatorem scripsit, qua ei ob natalem filii gratulabatur, et tum Mauricio ipsi, tum reipublicæ Romanæ summam felicitatem augurabatur, propterea quod Mauricius abolito vetusto Romani imperii dedecore, masculam prolem tandem suscepisset. Nam ex im-

VARIORUM.

(*) Evagrio assentitur auctor *Chronici Alexandrini*, qui ait Gregorium, dum adhuc viveret, Anastasium recepisse. W. Lowth.

ὅτε τὰ δυνεῖδη τῆς βασιλείας λύσας, Θεοδόσιον ἐς φῶς προήγαγε (64), προοίμιον αὐτῷ τε καὶ πολιτεύματι πάσης εὐδαιμονίας παρασχόμενον.
extincto imperii probro, Theodosium in lucem edidit, qui tum ipsi, tum reipublicæ, summæ felicitatis exordium præbuit.

Εὐαγρίου Σχολαστικοῦ Ἐπιφανέως καὶ ἀπὸ ἐπάρ-
χων, Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας Τόμοι ἕξ.

ΤΕΛΟΣ.

A Tiberio quidem Constantino quæsturæ honorem adepti : a Mauricio autem Tiberio codicillos præfecturæ nacti, ob ea quæ composueramus tunc cum

augustus coronatus est indictione octava, die 26 mensis Martii, cum annos natus esset quatuor cum dimidio, ut scribit Theophanes in *Chronico*. p. 225.

Evagrii Scholastici Epiphaniensis et ex præfectis,
Ecclesiasticæ historiæ Libri sex.

FINIS

VALESII ANNOTATIONES.

peratoribus Romanis qui in Orientis partibus regnaverant, jam inde a Theodosio Juniore, nullus mares liberos genuerat. Ob hanc igitur orationem ait Evagrius donatum se esse a Mauricio codicillis amplissimæ præfecturæ.

(64) "ὅτε Θεοδόσιον ἐς φῶς προήγαγεν. Theodosius nobilissimus natus est in purpuris anno 3

imperatoris Mauricii, die 26 mensis Septembris, ac proinde indictione 4, quæ cœperat a Kalendis Septembris hujus anni. Idem postea a patre Mauricio Augustus coronatus est indictione octava, die 26 mensis Martii, cum annos natus esset quatuor cum dimidio, ut scribit Theophanes in *Chronico*. p. 225.

HENRICI VALESII

OBSERVATIONUM IN HISTORIAM ECCLESIASTICAM EVAGRII

LIBER PRIMUS

DE PETRO ANTIOCHENO EPISCOPO QUI FULLO COGNOMINATUS EST, ET DE SYNODIS ADVERSUS EUM COLLECTIS.

CAPUT PRIMUM.

Petrus monachus primum fuit Acœmitensis, et in eo monasterio fullonis artem exercuit ; unde et Fullonis cognomentum ei inditum, ut scribit Alexander monachus in laudatione sancti Barnabæ. In hoc igitur monasterio Petrus cum adversus Chalcedonensem synodum assidue declamaret, et Eutychianum dogma palam defenderet, tanquam corruptor apostolicæ fidei, a fratribus ejectus est monasterio. Inde igitur digressus, Chalcedonem se contulit, et in ea urbe presbyter fuit Ecclesiæ Sanctæ Bassæ, ut testatur Theodorus Lector, et Theophanes in *Chronico*. Verum cum in ea quoque urbe Eutychianum dogma publice prædicaret, et Chalcedonensem synodum conviciis et maledictis appeteret, inde quoque expulsus venit Constantinopolim. Erat tunc in urbe regia Zeno vir potentissimus, patricius et comes excubitorum, cui Leo Aug. Ariadnem filiam suam desponderat. In ejus amicitiam Petrus callide sese insinuavit. Et cum idem Zeno a Leone magister militum per Orientem in locum Ardaburii factus in Orientem proficisceretur, Petrus ejus comitatu adhæsit, et una cum illo venit Antiochiam. Id factum est Leone quartum et Probiano Coss. anno Christi 471, ut in annalibus ecclesiasticis recte observavit Baronius. Neque enim audiendus est Theophanes, qui hunc Zenonis ac Petri adventum in urbem Antiochiam diu ante retulit. Sed cum constet ex *Candidi Historia*, Zenonem magistrum Orientalis militiæ factum non fuisse, nisi post cædem Asparis et Ardaburii (etenim Ardaburius magister erat rei militaris per Orientem, ut testatur Damascius apud Suidam in voce Σεβηριανός); cumque præterea constet ex Marcellini, et ex Victoris Thunonensis *Chronico*,

C Asparem et Ardaburium eo quem dixi anno cæsos esse, prorsus necesse est ut Zeno et Petrus qui eum comitatus est, eo consulatu Antiochiam advenierint. Erat tunc in urbe Antiochena præsul martyr, vir catholicus et Chalcedonensis synodi propugnator. Hunc Petrus, Zenonis gratia atque opibus adjutus, omnibus modis oppugnare aggressus est : Nestorianum eum appellans, et clericos Antiochenis Ecclesiæ adversus eum incitans. Erant in urbe Antiochena plurimi Apollinaris sectatores, jam inde a Vitale Antiocheno propagati, qui Meletii ac Paulini temporibus schisma in ea Ecclesia et sui nominis sectam condiderat. Horum igitur partibus adjunctus Petrus Fullo, Theopaschitarum dogma palam prædicare cœpit, anathema dicens iis qui Deum crucifixum negarent. Quin etiam Trisagio hymno qui in Ecclesia cani consueverat clausulam illam adjecit : *Qui crucifixus es pro nobis*. Qua ex re plebs Antiochena duas in partes divisa est. Et alii quidem Petrum Fullonem sequebantur, reliqui vero Martyrio adhæserunt. Is tunc temporis Constantinopolim profectus fuerat ob ecclesiastica quædam negotia, ac fortasse etiam ob tumultus illos quos Petrus Fullo in Antiochensi Ecclesia excitaverat. Cum igitur Constantinopolim venisset Martyrius, Gennadii Constantinopolitani episcopi opera ac suffragio a Leone Augusto benigne susceptus est, idque cuius gratia potissimum venerat ab imperatore obtinuit : legem videlicet qua interdictum erat, ne quis monachus, relicto suo monasterio, in urbe Antiochena vel in alia qualibet civitate moraretur, et de religione disputando turbas ac tumultus in Ecclesia excitaret. Ea constitutio Leonis Aug. ad Zenonem magistrum militum missa refertur in libro primo codicis Justiniani, qua Petrus Fullo tacito nomine denotatur, ut recte a Baronio observatum

est. Reversus post hæc Antiochiam Martyrius, cum seditiones ac dissidia quotidie augeri animadverteret, et Zenonem magistrum militiæ, spreta Leonis constitutione, Fulloni favere, in publico Ecclesiæ conventu palam episcopatu sese abdicavit, retenta nihilominus sibi sacerdotii dignitate. Quo facto, Petrus Fullo in Antiochenam sedem tanquam vacuam insiluit. Quæ cum Gennadius comperisset CP. episcopus, cuncta Leoni Augusto nuntiavit. Imperator vero, his rebus commotus, synodum episcoporum Antiochiæ fieri præcepit, in qua Petrus Fullo depositus est ac damnatus, et in ejus locum ordinatus est Julianus, ut scribunt Theodorus Lector et Theophanes. Porro imperator Leo Petrum Fullonem, synodali sententia damnatum, Oasim in exilium deportari jussit, ut testatur Acacius Constantinopolitanus episcopus in epistola ad Simplicium papam, quæ refertur a Gelasio in *Gestis de nomine Acacii*. Hujus epistolæ verba operæ pretium fuerit hic apponere. Ex iis enim colligitur id quod superius dixi, Petrum Fullonem in synodo esse damnatum. Sic igitur habent. Cui dum Acacii scripta legeremus quæ de Petro et Joanne Antiochenis miserat, excessus Acacii etiam in hac causa gravissimos deprehendit. Illo enim tempore quo de Petro Alexandrino damnato retulerat, non longe post etiam de Petro et Joanne scripserat: Petrum apud Constantinopolim monasterium gubernasse; sed hoc propter crimina derelicto, Antiochiam fugisse. Ibi pulso Martyrio catholico episcopo, per hæreticos sedem ipsius occupasse; continuoque damnatum, a Leone tunc principe ad Oasitanum exilium esse directum. De quo lapsum, Constantinopolim rediisse, ac dedisse fidem quod nullas ulterius turbas facere prorsus auderet. Hæc est prima Petri Fullonis damnatio. Quam si quis non in synodo ab episcopis factam esse contendat, sed ab ipso Leone Augusto, is meminisse debet episcopos nunquam solitos esse in exilium mitti a Christianis imperatoribus, nisi post damnationis sententiam in eos legitime prolatam. Sic Photinum, Nestorium ac Dioscorum legimus esse relegatos post synodale judicium, ut omittam Arium presbyterum. Certe Liberatus in cap. 18 *Breviarii*, locum hunc ex epistola Acacii describens, diserte dicit Petrum ab episcopis esse damnatum, et Leonis imperio in Oasim deportatum. Cæterum Petrus Fullo in hac primi episcopatus Antiocheni invasione, brevi admodum tempore sedisse videtur. Nam in epistola Acacii ad Simplicium papam, cujus verba superius relata sunt, post abreptum episcopatum continuo damnatus esse dicitur.

CAP. II.

Post mortem Leonis Augusti, Zeno de quo supra diximus, a Leone filio suo coronatus, imperii regimen accepit. Sed mox Basiliscus, tyrannide abrepta, cum cum Ariadne conjuge in Isauriam fugere compulsi. Ita Basiliscus citra sanguinem imperium adeptus, statim adversus Chalcedonensem synodum insurrexit, et promulgata sanctione eandem synodum ab omnibus episcopis damnari præcepit. Ac primum quidem Timotheum Ælurum ab exilio revocavit. Petrum deinde Fullonem sedi suæ restitui jussit, ut tradunt Theodorus Lector et Theophanes. Quibus rebus acceptis, Julianus Antiochenis episcopus gravi dolore percussus interiit. Petrus igitur Fullo cum Antiochenam sedem præsule suo viduatam reperisset, eam iterum occupavit. Ac primum quidem Joannem quemdam, qui synodali sententia depositus fuerat, episcopum Apamenis ordinavit.

A Sed cum Apameni Joannem episcopum admittere noluissent, Joannes, Antiochiam reversus, adversus Petrum auctorem episcopatus sui insurrexit. Et collecta episcoporum Orientalium synodo, Petrum e sede sua deturbavit. Ipse in ejus locum suffectus trium circiter mensium spatio episcopatum obtinuit, ut tradit Theophanes in *Chronico*. Joanne igitur post trimestre spatium deposito, communi orientalium episcoporum suffragio Stephanus episcopus Antiochiæ ordinatur anno Christi 378. Qui mox synodicas litteras ad Acacium Constantinopolitanum episcopum misit, quibus ei et ordinationem suam, et damnationem Petri ac Joannis Antiocheni significabat. His litteris acceptis (65), Acacius synodum episcoporum qui tunc forte Constantinopoli morabantur collegit, et Petrum Fullonem ac Joannem supra memoratum, una cum Paulo quodam Ephesiorum, ni fallor, episcopo damnavit. Deque ea re litteras scripsit ad Simplicium papam, petens ab apostolica sede, ut si forte ad eam confugerent, nec visu dignos eos haberet; et si si jam aliquam indulgentiam forsitan impetrassent, irritam esse debere affirmans, nec eorum poenitentiam recipendam esse. Hujus epistolæ verba, haud certe sensum ipsum refert Gelasius in *Gestis de nomine Acacii*. Meminit etiam ejusdem epistolæ Acacii ad Simplicium Gelasius papa in epistola ad Orientales his verbis: *Hic autem ille est Petrus Antiochenus, quem nec per poenitentiam ad communionem catholicam recipi etiam a sede apostolica poposcit Acacius*. Sed et Felix papa in epistola quam scripsit universis archimandritis et monachis Constantinopoli et per Bithyniam consistentibus, ejusdem epistolæ meminit ita dicens: *Adjectum etiam tunc cum ista in examinatione tractantur, quod Acacius Joannem illum Tyriorum Ecclesiæ fecerit præsidere, qui Apamenis a Petro Antiochenæ Ecclesiæ tyranno fuerat episcopus ordinatus, sed minime receptus, proprio ordinatore depulso, eandem sedem non timuit occupare. Quos tunc hypocrita Acacius ita fecit ab apostolica sede damnari, ut his etiam Christianorum vocabulum tolleretur, quod gesta apud eum habita manifestant*. Ex quibus verbis colligitur Petrum Fullonem in Constantinopolitana synodo ab Acacio esse damnatum. Hæc enim verba Felicis papæ, quod gesta apud eum habita manifestant, nonnisi de synodalibus intelligi possunt. Cæterum in iisdem litteris ad Simplicium papam Acacius etiam de Paulo quodam retulerat, ut didici ex epistola Gelasii papæ ad orientales, quæ sic habet: Quos si a fide integra communioneque catholica putaretis errare, ad apostolicam sedem, secundum scita majorum, et sicut semper est factum, referre debuistis: sicut de Petro Alexandrino, vel de Antiocheno Petro, de Joanne et Paulo fecisse monstratur Acacius. Sed et in *Commonitorio ad Faustum*, ejusdem Pauli et Joannis mentionem facit. Quos ab apostolica sede damnari ac deponi fecit Acacius. Quem etiam præceptionem sedis apostolicæ executum fuisse, ibidem ait Gelasius. Equidem non dubito quin hic Paulus de quo Acacium ad Simplicium papam retulisse scribit Gelasius, sit Ephesinus episcopus; qui dum ob quædam crimina exutus fuisset episcopatu, Basilisci tyranni temporibus restitutus fuerat per Timotheum Ælurum et Paulum Antiochenum episcopum, ut scribit Evagrius in libro III, cap. 5 et 6. Porro Simplicius papa, acceptis Acacii litteris, in quibus de Petro et Joanne Antiochenis retulerat, continuo respondit eos a se damnatos esse significans, et ab Ecclesiæ communione præcisos. Et epistola quidem Simplicii ad Acacium, ea de re scripta, hodie non

NOTÆ.

(65) His litteris acceptis, etc. Pagius probat ex epistola Simplicii PP. ab Holstenio primum edita, hanc synodum Constantinopoli fuisse celebratam,

antequam Joannes Apamenus sede Antiochna dejectus esset. Vid. Pagium ad ann. 477, n. 14. W. LOWTH.

exstat. [Imo habetur in *Collectione Romana*, quam A. edidit Holstenius, p. 194.] Ejus tamen meminit ipse Simplicius in epistola ad Zenonem Augustum, qua ei gratulatur ob vindictam sedem Stephani Antiochensis episcopi. Ubi Simplicius inter cætera hoc dicit: *Sed ut loquar fiducialiter principi Christiano, si præteritarum litterarum, quas de Petri aliorumque nomine ad fratrem et coepiscopum meum Acacium scripsisse memini, ordo teneretur, ad hoc non potuit pervenire quod jure nunc meruit vindicari. Mandaveram namque ut, facta suggestione pietati vestræ, prædictus, ut et cæteri qui per occasionem tyrannicæ dominationis invaserant Ecclesias Dei, extra metas vestri pellerentur imperii, etc.* Eadem repetit Simplicius papa in epistola quam de eadem re scripsit ad Acacium. Nec dubium est quin de Antiocheno Petro hic loquatur Simplicius papa. Etsi enim de Alexandrino Petro idem Acacio mandaverat Simplicius, ut ex ejus epistolis cognoscimus, tamen cum hic sermo sit de Antiochena Ecclesia, non de alio Petro loqui existimandus est Simplicius quam de Antiocheno. Et hæc est Baronii sententia. Quatuor igitur synodis condemnatum Petrum Fullonem jam vidimus: quarum prima quidem et secunda orientalium fuit episcoporum, Antiochiæ collecta; tertia fuit Constantinopolitana; quarta, Romana.

CAPUT III.

Stephanus, cum per anni circiter spatium Antiochenam Ecclesiam gubernasset, ab hæreticis crudeliter in ecclesia interfectus est. Cadaver ejus tractum per urbem, et in Orontem fluvium projectum est, anno Christi 479, post consulatum Illi viri clarissimi, ut ex epistolis Simplicii papæ recte observavit Baronius. Quam ob cædem graviter commotus Zeno, misit Antiochiam qui hoc facinus vindicarent, et in auctores seditionis animadverterent. Antiocheni vero legatos ad imperatorem miserunt, qui veniam deprecarentur, peterentque ab imperatore ut ad vitandos tumultus episcopus ipsis Constantinopoli ordinaretur. Igitur Zeno eorum petitionibus annuens, mandavit Acacio Constantinopolitano episcopo, ut Antiochenum antistitem in urbe regia ordinaret. Idque factum pacis ecclesiasticæ causa, tam imperator ipse quam Acacius apud Simplicium papam excusavit, polliciti ordinationem Antiocheni antistitis juxta canonum præcepta a comprovincialibus episcopis posthac esse faciendam. Et litteræ quidem Zenonis atque Acacii hodie non exstant. Verum litteræ Simplicii papæ, quas ad utrumque rescripsit, etiamnum habentur; in quibus hæc verba leguntur inter cætera: *Si præteritarum litterarum quas de Petri aliorumque nomine ad fratrem et coepiscopum meum Acacium scripsisse memini, ordo teneretur, ad hoc non potuit pervenire, quod jure nunc meruit vindicari. Mandaveram namque ut, facta suggestione pietati vestræ, prædictus, ut et cæteri qui per occasionem tyrannicæ dominationis invaserant Ecclesias Dei, extra metas vestri pellerentur imperii: ne pestiferum sensibus quibusque simplicioribus ore sacrilego virus infunderent, et verbis impiis contra fidem orthodoxam innocentiores animas sauciant.* His piis ac salutaribus monitis Simplicii Romani pontificis permotus Zeno, Petrum Fullonem Pityunta in exilium misit, qui locus est in Ponto circa fines imperii Romani situs, et noxiorum exsilio deputatus, ut testatur Justinianus in Novellis. Sed Petrus Fullo, clam Pityunte digressus, ad sanctum

Theodorum se contulit, qui erat in oppido Euchaitarum, ut tradunt Theophanes et Cedrenus. Quisnam sit hic Theodorus, equidem nondum comperi, nisi forte sit Theodorus Trichinas, cujus mentio fit in Græcorum Menologiis, die Aprilis vicesimo. Ordinatus est igitur ab Acacio Antiochensis episcopus Stephanus Junior (66), vir pietate spectabilis. Qui cum tres annos sedisset, variis hæreticorum seditionibus agitatus, post ejus obitum Zeno præcepit iterum Acacio, ut in urbe regia episcopum Antiochensibus ordinaret. Acacius igitur Constantinopoli Calendionem ordinavit Antiochensem episcopum, ut scribunt Theodorus lector ac Theophanes, et ante eos Gelasius in gestis de nomine Acacii. Orientales autem episcopi, tanquam nescientes id quod actum erat Constantinopoli, Joannem nomine Codonatum eidem Antiochenæ Ecclesiæ consecrant episcopum, ut scribit Victor Thunonensis in Chronico post consulatum secundum Longini, et Theophanes, pag. 410. Id factum est anno Christi 482, Trocundo et Severino coss., ut discimus ex epistola Simplicii papæ ad Acacium. Ordinatus Constantinopoli Calendio, mox Antiochiam profectus est. Ubi collecta episcoporum provincialium synodo, primo quidem ordinationem suam omnium suffragio comprobare voluit; deinde synodicam epistolam misit ad Simplicium papam per Anastasium episcopum. Qui per Constantinopolim transiens, acceptis ab Acacio intercessionis litteris, Romam profectus est. Ubi cum litteras Calendionis simul et Acacii Simplicio obtulisset, Simplicius libenti animo Calendionem in communionem suam suscepit. Litteras quoque ejus rei testes Anastasio tradidit, tum ad Calendionem tum ad Acacium perferendas. Exstant hodie litteræ Simplicii ad Acacium, quæ sic habent: *Antiocheni exordium sacerdotis, qua ratione fuerit serius indicatum, quamvis nos minime latere potuerit, tamen et ipse, vel synodus ipsius indicavit. Quod sicut non optavimus fieri, ita faciles excusationi quam necessitas fecit, exstitimus; quia quod voluntarium non est, non potest vocari in reatum, etc.* Data Idibus Juliis Severino V. C. cos. Quot annos Calendio episcopatum gesserit, non convenit inter antiquos. Theophanes quidem in chronico quatuor ei annos assignat. Victor autem Thunonensis tres duntaxat ei tribuit. Sed in Victore Thunonensi mira est annorum perturbatio. Baronius in Annalibus ecclesiasticis annum tantummodo ei tribuit. Verum biennii spatium eum sacerdotio functum esse reperio. Certe Gelasius papa in *Gestis de nomine Acacii*, eum post damnationem Acacii in synodo Rom. factam, depositum esse testatur (67). Synodus autem Rom. adversus Acacium celebrata est anno Christi 484, Theodorico et Venantio coss. Depositus autem est Calendio, specie quidem propterea quod illo favisset qui tyrannidem arripuerat Antiochiæ: sed revera eo quod a Felicis papæ et a Joannis Alexandrini communione sese abrumperere noluisse, ut testatur Liberatus. Pulso in hunc modum Calendione, Petrus Fullo a Zenone imperatore in sedem Antiochenam remissus est. Id factum suggestionem Acacii, in odium Felicis papæ, a quo damnatus paulo ante fuerat Acacius, affirmat Gelasius in *Gestis de nomine Acacii* sub finem, ita scribens: *Cujus audacia deteriora committens, etiam Petrum Antiochenum, ejecto catholico Calendione quem ipse ordinaverat, ad Antiochenum misit Ecclesiam.* Idem quoque testatur Felix papa in epistola 2,

NOTÆ.

(66) Ordinatus est ab Acacio Antiochensis episcopus Stephanus junior. Calendionem tantum ab Acacio in episcopum Antiochensem ordinatum fuisse probat Pagius ex epistolis Simplicii 14, 15, 16, quas eodem anno, id est, 482, scriptas esse contendit; licet prior ex istis post consulatum Illi,

id est anno 479, juxta vulgatos codices data esse dicatur. Vid. Pagi ad ann. 482, n. 8, etc. W. Lowth.

(67) Gelasius post damnationem Acacii [Calendionem] depositum esse testatur. Id est, post primam Acacii damnationem: de qua distinctius agitur in Annot. ad Dissert. 2. Id

ad universos presbyteros et archimandritas Constantinopoli et per Bithyniam constitutos, his verbis: Sic autem Acacius impietatem pestiferæ damnationis tetendit, ut etiam dejectus insultet, ut scissus sævire non desinat, et cum omnino extra corpus habeatur, ejus tamen membra dilaceret, et de se scriptum esse testetur: impius cum venerit in profundum malorum, contemnit: adjiciens deteriora prioribus, persequendo jam mortuos: ejus anima graviter delinquendo condemnationem secundæ mortis incurrit; qui Calendione episcopo sancto, quemadmodum cognovimus, nuper ejecto, Petrum toties et ante a se damnatum in ejus immisit Ecclesiam, ita ut plurimi, si verum est, catholici cesserint relictis suis sedibus sacerdotes, et nostræ projectæ sint porcis et canibus margaritæ. Gelasius tamen in epistola ad Orientales, Petrum Fullonem a Zenone imperatore introductum esse dicit in sedem Antiochenam. Verba Gelasii sunt hæc: Ut taceam quod per Zenonem imper., qui utique Antiocheno Petro quem introduxerat, et cujus sacerdotium comprobaverat, sine dubio communione permixtus communicabat Acacius. Idem Gelasius in epist. 13, ad episcopos Dardaniæ, Zenonem quidem id sua auctoritate fecisse scribit: sed Acacium id fieri passum esse: et palam quidem a Petri Antiocheni communione abstinuisse: imperatori tamen Petrum promoventi minime restitisse. Zenonem itaque in litteris suis scripsisse ait, istud a se factum esse ex consilio ac dispositione Acacii. At Calendio cum se per fraudem et calumniam destitutum videret, litteras scripsit ad Felicem papam, quibus ei et destitutionem suam, et violentam Petri Fullonis post tot damnationis sententias restitutionem nuntiabat. Quibus cognitis Felix papa, habitu synodo apud Sanctum Petrum, cui interfuerunt quadraginta tres episcopi, Petrum Fullonem Antiochensis Ecclesiæ pervasorem, et una cum illo Petrum Moggum Alexandrinum episcopum et Acacium Constantinopolitanum damnavit. Damnationis sententiæ primus inter episcopos qui concilio intererant, subscripsit Candidus Tiburtinus his verbis: Candidus Tiburtinæ civitatis episcopus, Petro Alexandrinæ Ecclesiæ pervasori, et Acacio quondam Ecclesiæ Constantinopolitanæ, necnon etiam Petro Antiocheno, ab episcopatus et Christianorum numero olim jure et merito segregatis, omnibusque sequacibus eorum, sequens auctoritatem sedis apostolicæ secundum nostrum et catholicæ Ecclesiæ statum justa deliberatione prolatam, anathema dicens subscripsi. Et quadraginta duo episcopi similiter subscripserunt. Hæc est quinta Petri Fullonis damnatio, facta a Felice papa in secunda synodo Romana, quæ habita est causa Antiochenæ Ecclesiæ, anno Christi 484, ut supra demonstratum est. Prima enim synodus Romana, sub eodem Felice papa collecta fuerat ob causam Alexandrinæ Ecclesiæ, et ob prævaricationem Vitalis ac Miseni episcoporum eodem anno, consulatu Theodorici et Venantii.

CAP. IV.

Hæc sunt quæ de Petri Fullonis damnationibus ex optimis scriptoribus et ex certissimis documentis collegimus. At Baronius in Annalibus ecclesiasticis, eumque secutus Binius in Collectione conciliorum generalium, duas præterea synodos in quibus Petrus Fullo damnatus est, nobis obtrudunt: Constantinopolitanam scilicet ab Acacio collectam, anno Christi 485, et Romanam, habitam a Felice papa eodem anno. Epistolas etiam proferunt multorum episcoporum, partim Occidentalis, partim

A Orientalis Ecclesiæ. Quas ego falsas esse ac supposititias conabor ostendere. Hujus enim rei potissimum causa, tota hæc a me suscepta est disputatio; ac primo quidem loco de epistolis dicam, quarum falsitatem non difficile erit convincere. Omnes illæ epistolæ a diversis episcopis ad Petrum Fullonem scriptæ, quæ leguntur in tomis conciliorum, et in Annalibus Baronii, ex Græco sermone in Latinum conversæ sunt. Quod quidem evidenter apparet, tum ex elocutione quæ barbara est et inconcinna, tum ex eo quod duæ habentur earum interpretationes longe inter se diversæ. Porro Græcæ illæ epistolæ falsitatem suam multis indiciis produnt. Primo enim nomina ipsa episcoporum qui ad Petrum Fullonem scribunt, haud dubie conficta sunt et commentitia. Cui enim notus est Faustus Apolloniadis, Pamphilus Abydorum, Asclepiades Trallium, Anthæon Arsinoes episcopi? Cui compertus est Quintianus episcopus Asculanus, aut Justinus episcopus Siciliæ (68)? Neque enim additum est nomen urbis: sed totius insulæ episcopus appellatur. Nullus certe ex istis episcopis, in historia illorum temporum nominatus reperitur. Et Felicem quidem Romanæ urbis episcopum, atque Acacium episcopum urbis Constantinopolitanæ per litteras corripere atque admonere Petrum Fullonem, ut ad meliorem frugem revertatur, haudquaquam certe miramur: id enim juris habuerunt in collegam et consortem patriarchalis dignitatis. Isti vero modicarum urbium episcopi, nulla auctoritate præditi, et in diversis provinciis longe ab Antiochensi diocesi positi, qua ratione impulsus sunt, ut Antiochenum patriarcham scriptis ad eum litteris admoneant? Quibus id sufficere oportebat, ut Petri Fullonis hæreticam novitatem ad suos patriarchas deferrent. Ipsi vero per se ac suo nomine ad Petrum Fullonem scribere nequaquam debuerant; verum id munus metropolitanis suis ac primatibus reservare. Denique omnes illæ epistolæ, licet a diversis episcopis et ex provinciis longe inter se dissitis conscriptæ, uno tamen eodemque stylo elaboratæ sunt, id est rudi ac barbaro sermone. Quo maxime argumento falsitas earum deprehenditur. Neque enim fieri potest, ut tam diversarum nationum episcopi, eodem prorsus genere sermonis utantur. Præterea cur episcopus Asculanus, cur pontifex Romanus Græce scribit ad Petrum Fullonem? Neque enim solebant illis temporibus episcopi Romani alia quam Latina lingua litteras scribere ad episcopos Græcos, ut testantur epistolæ pontificum Romanorum. Quid autem dicturi sumus de epistola Flacciani Rhodopensis episcopi ad eundem Petrum Fullonem scripta, quam ex codice Vaticano primus protulit Baronius ad annum Christi 485, in qua post exordium insulsum penitus atque ineptum leguntur hæc verba: Quis est igitur qui procellas excitavit hæresium, nisi tu qui sollicitasti aures principis innocentis, et falsis litteris cor pontificis erexisti, ut ad communionem te susciperet, dicendo: Non mihi fiat ulterius crucem apponere Trinitati, prædicando tantum Christum crucifixum. Cui enim non videatur horrere sermo impudentiæ? Ubi ergo ex hoc declinans remaneam non susceptus a vobis; et ubi sunt viscera Christi ad Petrum? Baronius ait hæc esse verba ex epistola Petri ad Acacium, scripta tunc cum se simulavit esse catholicum, eo consilio ut susceptus in communionem Acacii, sedem suam recuperaret. Verum ex Gelasii papæ epistola ad Orientales, constat Acacium nunquam Petro Fulloni communicasse. Scribit enim Gelasius in epistola supra memorata, id-

NOTÆ.

(68) Cui compertus est Quintianus episcopus Asculanus, aut Justinus episcopus Siciliæ? Pro Asculanus legendum episcopus Arculanus, vel Arculianorum, ut ex libello synodico emendat Pagius; et pro

Siciliæ legendum Ciliciæ, juxta eundem, ad ann. 485, n. 14, etc., ubi reliquas objectiones adversus has epistolas a Valesio allatas dissolvit. W. Lowth.

que frequenter inculcat, gloriari solitum esse Acacium, quod Petro Antiocheno, id est Fulloni, nunquam communione sociatus fuisset. Idem quoque testatur in epistola 13, ad episcopos Dardaniæ: *Qua synodo Calendionem idem expelli fecit Acacius? Nihilominus eidem Petrum tam manifestum hæreticum, ut eidem palam nec se communicare prætenderet, sua passus est dispositione substitui.* Sic enim locus ille scribendus est. Quo igitur modo litteras ab eo accepit Acacius, aut ad eum misit, fratrem illum appellans? Sic enim legimus in epistola illa Acacii ad Petrum Fullonem. Postremo, quid ineptius est iis verbis quæ leguntur in epistola 3 Felicis (69) papæ ad eundem Fullonem, qua damnationis sententiam in eum contorquet: *Etenim sit in te hæc fixa damnatio a me, et ab his qui sub me constituti episcopales sedes gubernare noscuntur, et Acacio Constantinopolitanæ Ecclesiæ pastore, et venerabilibus episcopis ejus juri subiectis, tanquam et ipsis minime consentientibus, etc.* Multa sunt in his verbis quæ tolerari non possunt. Primo enim hic mos non erat pontificum Romanorum, ut episcoporum qui una cum ipsis in synodo consederant, in decretis suis ac sententiis mentionem ullam facerent. Certe hanc consuetudinem fuisse pontificum Romanorum Felix ipse testatur in epistola secunda ad universos presbyteros et archimandritas Constantinopoli et per Bithyniam constitutos, his verbis: *Quotiens intra Italiam propter ecclesiasticas causas, præcipue fidei, colliguntur domini sacerdotes, consuetudo retinetur ut successor præsulum sedis apostolicæ ex persona cunctorum totius Italiæ sacerdotum, juxta sollicitudinem Ecclesiarum sibi competentem cuncta constituat.* Quid quod Acacium sibi adjungit, quasi ejus sententiam in damnando Petro Antiocheno secutus esse videatur: omissa mentione Simplicii papæ, a quo idem Petrus diu ante fuerat condemnatus, quemadmodum supra docuimus. Cæterum notandum est in Græco textu hujus epistolæ longe aliam scripturam haberi: sic enim ibi legitur: *Καὶ γε πεπαγωμένη ἔστω σου ἡ καθάρσις αὐτῇ ὑπ' ἐμοῦ, καὶ τῶν διεπόντων μετ' ἐμοῦ τὸν ἀποστολικὸν θρόνον, etc.* Id est, *Hæc igitur tui depositio fixa sit a me, et ab iis qui mecum apostolicam sedem gubernare noscuntur.* Quæ verba de presbyteris et episcopis cardinalibus potius intelligenda sunt, qui quasi coadjutores quidam erant Romani pontificis, ut in quadam epistola loquitur Petrus Cluniacensis. Dicit hic fortasse aliquis, eas epistolas non ex Græco in Latinum sermonem esse translatas, sed Græcas potius ex Latinis factas videri: atque ita sensit Anastasius Bibliothecarius in præfatione Collectaneorum, ad Joannem diaconum ita scribens: *Nonnulla quæ Latine fuerunt editæ, Latinitas funditus mole oblivionis obruta deplorasset, nisi ex Græcorum fonte librorum hæc hausta post sitibundo pectore resumpsisset: sicut epistolam beati papæ Felicis, in Petrum Antiochenum sententiam proferentem damnationis. Ego vero in præsentiarum id non inquirō. Hoc tantum dico, etsi epistolas illas demus ex Latino sermone in Græcum conversas*

esse, ne sic quidem a falsi nota et suspitione liberari. Nam quæ supra attulimus argumenta ad convincendam earum falsitatem, in utramque partem valent. Et hæc quidem adversus epistolas illas supra memoratas dicta sufficiant. Nunc ad synodos ipsas veniamus, Constantinopolitanam scilicet ac Romanam. Has Baronius eumque secutus Binius, adversus Petrum Fullonem Antiochenum episcopum collectas esse dicunt anno Christi 483, consulatu Fausti viri clarissimi. Atqui Petrus Fullo eo anno nondum Antiochenam sedem invaserat. Nam Calendion per vim et calumniam depositus est anno sequente, qui fuit Christi 484, statimque in ejus locum Petrus est subrogatus, ut ex certissimis testimoniis Felicis ac Gelasii Romanorum pontificum superius ostendimus. Deinde quorsum Acacius Petrum Fullonem iterum damnare necesse habebat, quem Simplicii papæ temporibus in Constantinopolitana synodo jam ante damnaverat, ut supra demonstratum est ex epistola ipsius Acacii ad Simplicium papam, et ex litteris Felicis papæ ad universos presbyteros et archimandritas Constantinopoli et per Bithyniam residentes? Quorsum item Felix necesse habebat Petrum Fullonem sententia sua damnare, qui jam antea a Simplicio fuerat condemnatus? Quod si quis respondeat novum crimen Petri exstitisse, ac proinde opus fuisse nova damnatione; nego novum ullum crimen admissum tunc esse a Petro Fullone. Clausula enim illa, *qui crucifixus es pro nobis*, diu ante annum Christi 483 et 484 a Petro Fullone adjecta fuerat Trisagio. Nec in tertia ejus restitutione, sed post primum enthronismum, Leone August. imperium gubernante, addita fuerat a Petro, ut docet Theodorus Lector in libro primo, et Theophanes in *Chronico*, et Cedrenus.

CAP. V.

Notandum porro est clausulam illam a Petro Fullone adjectam hymno Trisagio, in Orientalibus Ecclesiis perpetuo deinceps usurpatam fuisse a catholicis sacerdotibus, licet Constantinopolitana Ecclesia et pleræque Occidentalium clausulam illam rejicerent. Certe Ephræmius patriarcha Antiochenus, quem catholicum fuisse constat, adhuc sua ætate passim in omnibus Orientis Ecclesiis clausulam illam cani solitam esse testatur (70) in epistola ad Zenobium Scholasticum; nec ullum dissidium inter Orientales et Occidentales hujus rei causa exstitisse; cum Orientales quidem hymnum illum Trisagium ad Christum referrent, Occidentales vero eum referrent ad Trinitatem. Ex quo etiam convincitur falsitas epistolarum quas supra memoravi, Felicis scilicet et Acacii. Nam si Petrus Fullo ob adjectionem illius clausulæ a sede Romana et Constantinopolitana damnatus fuisset, nunquam profecto appendix illa Trisagii retenta esset ab Orientalibus, nec Constantinopolitani et reliqui Occidentales communicare deinceps sustinuissent Orientalibus, qui eam clausulam retinebant. Adde quod Avitus Vienneſis episcopus, in epistola ad Gundobadum (71) Burgundionum regem, clausulam illam: *qui crucifixus es propter nos, miserere nobis*, ambabus, quod

NOTÆ.

(69) In epistola tertia Felicis PP. Hanc et sequentem epistolam librorum errore Felici inscriptas, Simplicio papæ revera tribuendas esse, multis contendit Pagius ad ann. 478, n. 6, etc. In his enim papa ad Acacium tanquam ad amicum et eadem secum in Fullone damnando sentientem scribit: cum inter Felicem et Acacium nunquam convenerit: imo in prima epistola quam Felix ad Acacium dedit, questus est Acacium a decessoribus suis litteris incitatum, velut obstinato silentio nihil quidquam voluisse referre. W. LOWTH.

(70) Ephræmius — in Orientis Ecclesiis clausulam illam cani solitam esse testatur. Pagius ad

ann. 512, n. 13, ex Sirmondi notis in Avitum observat, hæc falso ab Ephræmio de Orientalibus scribi: veteres enim omnes semper de Deo Trino, nunquam de Filio solo hunc Hymnum accepisse, quem et *τριάδικον* ea de causa nuncupasse: præterea, Petrum Fullonem hanc clausulam adjecisse, quo Deum cum Theopaschitis crucifixum assereret *Id.*

(71) Avitus in epistola ad Gundobadum. Avitum male de rebus Constantinopoli gestis edoctum, epistolam istam scripsisse, pluribus ostendit Pagius, *ibid.* n. 11, 12 *Id.*

aiunt, ulnis amplectitur, et hæreticos censet eos qui illam rejicerent. Quod profecto nunquam ab Avito factum esset, si Petrus Fullo ob ejus clausulæ

A adjectionem a Felice papa in Romana synodo damnatus fuisset. Vixit enim Avitus paulo post tempora Felicis papæ, sedi Romanæ addictissimus.

LIBER SECUNDUS.

DE DUABUS SYNODIS ROMANIS, IN QUIBUS DAMNATUS EST ACACIUS.

CAPUT PRIMUM.

Historiam damnationis Acacii recte quidem ac diligentissime, ut solet, exposuit Baronius in *Annalibus ecclesiasticis*. Unum tamen est quod ejus diligentiam fugit. Neque enim animadvertit Acacium a Felice papa bis damnatum fuisse. Sed neque Blondellus, qui Acacii historiam post Baronium retractavit, in libro *De primatu Ecclesiæ* id observasse deprehenditur. Et Baronio quidem danda est venia, quippe qui nullum habebat veterem scriptorem, ex quo iteratam hanc Acacii damnationem haurire posset. Blondellus vero excusari nullo modo potest, qui *Gesta de nomine Acacii* a Jacobo Sirmundo edita studiose legerat, in quibus diserte scriptum habetur id quod dixi. Sic enim loquitur Felix papa in epistola ad Vetraniem episcopum : « Unde merito prædictus Acacius, apostolicæ Sedis, quæ nunc executrix utique sæpe dicti Chalcedonensis concilii pro fide catholica tunc probati non defuit, iterata excommunicatione depulsus est, ne per eum, quod absit ! nos quoque reddamur complices perditorum. » Nostrum igitur est sedulo inquirere, quando primum et quando iterum ab apostolica sede excommunicatus fuerit Acacius.

CAPUT II.

Primum quidem damnatus est Acacius in synodo Romana quæ collecta est anno Christi 484, Venantio et Theodorico coss. ad audiendam rationem legationis Vitalis atque Miseni. Huic autem legationi causam dederat Joannes Alexandrinus episcopus, quem Græci quidem Tabennesiotam cognominant, eo quod esset ex numero Tabennensium monachorum, qui apud Canopum monasterium habebant jam inde a Cyrilli, episcopi temporibus : Liberatus vero Talaïam perpetuo cognominat, vel Talaidam. Sic enim scribit Baronius : Ego vero Thladiam malle rescribere, id est eunuchum. Ita enim Græci appellare solent spadones. Hic Joannes post mortem Timothei Salophacioli, a catholicis ordinatus est episcopus Alexandriæ anno natalis Dominici 481. Statimque post ordinationem suam synodicas litteras ex more misit ad Simplicium papam, et ad Calendionem episcopum Antiochiæ, ut ex Gelasio in *Gestis de nomine Acacii*, et ex Liberati *Breviario* didicimus. Ad Acacium vero Constantinopolitanum episcopum synodicas mittere neglexit, seu quod amicitia Hilli magistri officiorum nimis confideret, seu quod jam diu antea infensus erat Acacio, ut innuit Liberatus. Ea res Acacii animum graviter commovit ; qui se a Joanne despectum videns, imperatoris animum adversus eum exasperavit, minus idoneum episcopatu Alexandrino eum esse dicens, qui olim de Ecclesia exire voluisset, et Timotheo Salofaciolo suasisset, ut nomen Dioscori sacris diptychis insereret : ad hæc perjurii reum esse affirmans, quippe qui jurasset olim imperatori, nunquam se Alexandrinam sedem ambiturum. Petrum vero Moggum magis idoneum esse episcopatu asserebat, utpote gratum atque acceptum populo Alexandrinorum : ejusque opera Ecclesias urbis Alexandrinæ ac totius Ægypti ad unitatem reduci posse. His adductus impe-

rator Zeno scripsit primo litteras ad Simplicium papam per Uranium subadjuvam, quibus Joannem supra memoratum, tanquam perjurii reum, quod quidem Acacio etiam episcopo notum esse perhibebat, sacerdotio judicabat indignum. Satius autem esse dicebat, ut ad procurandam Ecclesiarum Ægypti unitatem atque concordiam, Petrus in eam sedem restitueretur. His imperatoris litteris acceptis, Simplicius papa, qui Joannis apocrisiarios in communionem suam recipere, ejusque ordinationem sententia sua confirmare jam paratus erat, pedem repressit, ne contra imperatoris testimonium quidquam præpropere egisse videretur. Mox per eundem Uranium subadjuvam rescripsit imperatori : quod quidem ad Joannis ordinationem attinet, lecto imperatoris testimonio suspendisse se ab ejus confirmatione ; quod vero ad restitutionem attinet Petri, eum utpote hæreticum et ab hæreticis postulatum, nec posse, nec debere restitui, quippe qui apostolico judicio damnatus, in pristino errore adhuc permaneret. Scripsit etiam Simplicius litteras ad Acacium Constantinopolitanum episcopum, quæ etiamnum exstant. Harum litterarum mentio fit in libello citationis, per Vitalem ac Misenum legatos ad Acacium directo. At Zeno cum id quod maxime cupiebat, restitutionem scilicet Petri, sibi a Simplicio denegatum videret, graviter offensus est, quemadmodum testatur Gelasius in *Gestis de nomine Acacii*. Spreta igitur responsione Simplicii papæ, scripsit ad Pergamium ducem Ægypti et ad Apollonium Augustalem, ut Joannem quidem ex urbe Alexandrina expellerent, Petrum vero in episcopali sede collocarent. Has imperatoris litteras Amon abbas, et qui cum illo erant apocrisiarii Petri, ex urbe regia Alexandriam detulerunt. Hunc in modum ejectus Joannes, Romam ad Simplicium se contulit, ut ejus ope ac suffragio pristinam sedem recuperaret. Ac Simplicius quidem papa eum benigne, uti par erat, excepit, et ad eum omni ope juvandum ac restituendum, promptum se ac paratum exhibuit. Verum fatali morte præreptus, totum illud negotium successori suo perficiendum reliquit. Mortuo Simplicio papa anno natalis Dominici 483, Coelius Felix in ejus locum substituitur. Cui mox post peracta ordinationis solemnia, in celeberrimo conventu episcoporum totius Italiæ Joannes Alexandrinus episcopus libellum obtulit, varia adversus Acacium criminationis capita continentem. Felix igitur ex consilio episcoporum, legationem ad Zenonem imperatorem mitti decernit. Electi ad id munus obeundum Vitalis ac Misenus episcopi, cumque his Felix defensor Ecclesiæ Romanæ, petiti ab imperatore, primo quidem ut Chalcedonense concilium firmaretur : deinde vero ut Petrus tanquam hæreticus ex Alexandrina pelleretur Ecclesia : utque Acacius Romam mitteretur, libello Joannis Alexandrini responsurus, quemadmodum scribit Evagrius in libro tertio *Historiæ ecclesiasticæ*. Exstant hodieque epistolæ duæ Felicis papæ ad Zenonem Augustum, quas Vitalis et Misenus episcopi secum detulerunt, in quibus continetur id quod supra dixi. Illud autem in primis observandum est, quod cum in supradictis litteris Felix

omni studio ab imperatore contendat, ut Petrus de Alexandrina sede exturbetur, de Joanne tamen in suum locum restituendo ne verbum quidem ullum dicit. Quod quidem prudenti consilio a Felice factum esse suspicor, ne imperator Joannis nomine offenderetur. Invisus enim erat Zenoni Joannes, tum ob admissum perjurium, ut jam dixi, tum ob amicitiam quæ ei cum Hillo intercedebat. Nam et ante episcopatum Joannes cum esset œconomus Ecclesiæ Alexandrinæ, et omnium Ecclesiarum redditus ac pecunias administraret, multa munera ad Hillum magistrum officiorum miserat, quibus ejus gratiam ac suffragium sibi compararet. Et posteaquam episcopatu dejectus fuisset, eundem Hillum adierat Antiochiæ, de rebus suis cum eo collocuturus, ut scribit Liberatus in *Breviario*. Detulerunt præterea iidem legati sedis apostolicæ litteras Felicis papæ ad Acacium, quibus eum admonebat Felix, ut memor veteris instituti sese ab omni suspitione liberaret, et pro Chalcedonensis concilii auctoritate firmanda modis omnibus apud principem laboraret. Dum hæc legatio in itinere esset, Cyrillus Acœmitensium præfectus, litteras misit ad Felicem papam, quibus de nimia ejus tarditate conquerebatur, cum interim tam gravia ac nefaria contra rectam fidem admitterentur. Scripsit itaque Felix ad Vitalem ac Misenum episcopos, ne quidquam agerent, priusquam cum Cyrillo colloqui essent, et quid agendum esset ab eo didicissent. Alias etiam instructiones seu commonitoria ad eos misit. Alteram item epistolam ad Zenonem Augustum, in qua tum de Chalcedonensi concilio, tum de persecutione Catholicorum ab Hunerico in Africa excitata, eum commonebat, ut testatur Evagrius. Verum hæc posteriores Felicis ad Zenonem litteræ hodie non exstant. Legati cum Abydum venissent, illic ab imperatoris satellitibus comprehensi, et chartis eorum ablatis, custodiæ mancipati sunt. Anastasius quidem Bibliothecarius, apud Heracleam Thraciæ oppidum eos captos esse scribit. Verum Theophanem potius sequendum esse existimo; quippe qui in hujus rei narratione certiora dixerit quam Anastasius. Conjectis in custodiam legatis, primo quidem minatus est imperator sese eos interfectorum, nisi Petro et Acacio communicarent. Sed cum minæ nihil proficerent, ad blanditias conversus, donis ac muneribus eos corrumpere aggressus est. Addito etiam jurejurando, tam ipse quam Acacius iisdem pollicitus est, integram causam apostolicæ sedi servandam esse, nec ullum inde præjudicium causæ futurum, si legati cum Acacio ac Petro communionis societatem iniissent. Testatur id Gelasius papa in epistola ad episcopos Dardaniæ, haud procul ab initio ita scribens: « Sed Acacius non solum despexit satisfacere postulatis, verum etiam ipsam legationem sedis apostolicæ blandimentis, præmiis perjuriisque deceptam, quibus ei cum imperatore promisit, integram præsulis apostolici causam de omnibus esse servandam, Petri communione pollutam redire perfecit. » His artibus decepti legati, cum e custodia producti essent, una cum Acacio et Petri apocrisiariis ad ecclesiam processerunt, et Missarum solemnità celebrarunt, reclamantibus licet orthodoxis, et prævaricationem hanc esse ac perditionem rectæ fidei, semel, iterum, ac tertio contestantibus. Primum quidem protestationis libellum funiculo ad hamum circumligantes, uni ex legatis suspenderunt; secundum vero in codicem immiserunt; tertium olerum copphino inserentes, ad legatos miserunt, ut scribit Theophanes in *Chronico*. Cujus verba ex versione Anastasii Bibliothecarii ita sunt corrigenda: Δεύτερον δὲ τῇ βίβλῳ ἐνέβαλλον. His ita gestis, legati sedis apostolicæ operti ignominia ac dedecore revertuntur; cum non solum ea ad quæ agenda missi fuerant, non egissent: sed cum Petro, ad quem expellendum directi erant, inita communione polluti

essent. Porro Zenonis et Acacii litteras, quas illi ad Felicem papam rescripserant, Romam redeuntes secum detulerunt, plenas contumeliarum in Joannem; Petri vero laudibus ac præconiis refertas. Epistolæ quidem Zenonis Augusti partem refert Evagrius in libro III. De Acacii autem epistola Felix papa, et synodus Romana, et Gelasius in *Gestis de nomine Acacii* passim loquuntur. Post discessum legatorum ex urbe Constantinopoli, Felix defensor Ecclesiæ Romanæ, quem Felix ex latere suo legatum miserat, cum Vitalis atque Misenus ex sacerdotali collegio delecti fuissent, ut testatur Felix in *Libello ad Zenonem Augustum*, cogente morbi necessitate tardius subsecutus, ita contumeliose exceptus est ab Acacio, ut nec eum in conspectum suum admittere sustinuerit, ut testatur Felix in sententia damnationis Acacii. Addit Liberatus Felicem præterea detrusum esse in custodiam, et chartas ejus ablatis: ideo scilicet quod Acacio ac Petro, sicut Vitalis ac Misenus fecerant, communicare noluisse. Priusquam legati Romam reversi essent, fama adventum eorum præveniens, prævaricationem eorum ubique divulgaverat. Sed et monachi Acœmitenses, quorum dux erat Symeones, veloci cursu prægressi, Felicem papam de cunctis quæ acta erant Constantinopoli, certiores fecerant. Tandem igitur ingressis in Urbem legatis, Felix papa synodum sexaginta septem episcoporum collegit in basilica Beati Petri. Illic Vitalis ac Misenus cum legationis sibi mandatæ rationem reddere juberentur, ad vanas excusationes conversi, vim sibi factam, seque hostili more captos, et in carcerem detrusos chartis omnibus sibi ablatis, conquesti sunt. Fraudibus denique ac fallaciis circumventos, se nescientes Petro Alexandrino communicasse dixerunt. Quæ cum dicerent, inductus in iudicium Symeones monachus, convicit eos mendacii. Eo enim tempore quo ad celebranda Missarum solemnità una cum Acacio processerunt apocrisiarios Petri simul adfuisse, et nomen Petri, quod antea nonnisi tacite et occulte in ecclesiasticis tabulis legebatur, ipsis tunc præsentibus, palam inter altaria recitatum esse docuit. Præterea legatos nunquam sermonem conferre voluisse cum orthodoxis qui eos adibant Constantinopoli, nec litteras Felicis papæ reddendas iis curasse ad quos fuerant scriptæ. Quin etiam Silvanus presbyter, qui una cum legatis versatus erat Constantinopoli, cuncta quæ a Symeone dicta erant, verissima esse, testimonio suo confirmavit. Quibus compertis, Felix papa primo quidem Vitalem ac Misenum episcopos sacerdotio simul et communione privavit. Petrum deinde Alexandrinum, et Acacium Constantinopolitanum a sacerdotali collegio et ab ecclesiastica communione pronuntiavit alienos. Hæc est prima damnatio Acacii in synodo Romana, quæ collecta est anno Christi 484, die 5 Kal. Augusti, Theodorico et Venantio coss., ut colligitur ex sententia depositionis, quam Felix papa ad Acacium misit. Hujus autem synodi Romanæ unicum hodie superest fragmentum, quod refert Evagrius in cap. 21 libri III, pars scilicet sententiæ ab universa synodo prolatae in Petrum et Acacium. Quanquam in supradicto Evagrii loco Acacius diserte non dicitur fuisse depositus. Nempe Evagrius priorem duntaxat partem sententiæ synodalis referre satis habuit; posteriorem vero partem in qua depositus et excommunicatus erat Acacius, de industria prætermisit: sive quod id ipsum jam antea retulerat, in cap. scilicet 18 ejusdem libri: sive quod honori sedis Constantinopolitanæ consulturum se existimavit, si id retineret, quod Constantinopolitanos antistites molesto animo ferre non ignorabat.

CAPUT III.

De secunda damnatione Acacii.

Post damnationis sententiam, omnium episcopo-

rum qui tunc aderant ore in Acacium prolatam, Felix papa aliquantisper substitit, nec eam protinus ad Acacium mittendam putavit; exspectans videlicet num Acacius resipisceret, et mutato proposito sese ab hæreticorum communione revocaret. Verum Acacius, tantum abest ut priora delicta correxerit, quin potius ex principis favore ac patrocínio fiduciam sumens, graviora adhuc adjecit. Quippe Calendione orthodoxo episcopo e sede sua dejecto, quem ipse episcopum ordinaverat, Petrum Fullonem, et a sede apostolica, et ab ipso antea damnatum in Antiochensium Ecclesiam immisit. Ex quo factum est ut Eutychianis hæreticis aditus panderetur. Pulsis enim catholicis sacerdotibus, in eorum locum subrogati sunt hæretici, ut testatur Gelasius, tum in epistola quam scripsit ad episcopos Dardaniæ, tum in ea quam scripsit ad episcopos Orientales. Quod si quis episcoporum Orientis qui tunc jussu Zenonis depositi sunt, nomina scire desiderat, hæc sunt: Nestor Tarsensis, Cyrus Hierapolitanus, Joannes Cyrestensis, Romanus Chalcidis, Eusebius Samosatenus, Julianus Mopsuestenus, Paulus Constantinæ, Manus Hemeriæ, Andreas Theodosiopolis episcopi; quos imperator Zeno ob eandem causam ac Calendionem sedibus suis ejecit, eo quod scilicet illo ac Leontio tyrannis favisse dicerentur. Et hic quidem erat prætextus imperatoris. Vera autem causa expulsionis illorum hæc fuit, quod Henotico Zenonis edicto subscribere recusarent, ut scribit Theophanes in *Chronico* pag. 115, et Nicephorus in libro xvi, cap. 12. Hanc calamitatem Antiochensis Ecclesiæ cum Felix papa, sive ex Calendionis, sive ex aliorum litteris didicisset, synodum episcoporum collegit in basilica Beati Petri apostoli: cui interfuerunt quadraginta tres episcopi, quorum princeps erat Candidus, episcopus Tiburtinus. In hac synodo Petrus quidem Fullo, utpote qui tyrannico more Antiochensem Ecclesiam occupasset, anathemate percussus est. Acacius vero cum Petro Alexandrino iterata excommunicatione damnatus. Exstat epistola synodica hujus concilii scripta ad universos presbyteros et archimandritas Constantinopoli et per Bithyniam consistentes. In qua duplex Acacii excommunicatio, duæ item synodi Romanæ, in quibus damnatus est Acacius, clare ac distincte commemorantur. Nam prima quidem synodus Romana designatur his verbis, quæ leguntur initio hujus epistolæ: *Cum Vitalis atque Misenus nostro iudicio constituti, causas mandatæ sibi pro fide legationis exponerent, quoniam astutiores sunt filiis lucis filii tenebrarum, prævaricatores mandatæ sibi legationis, circumveniente magisque opprimente Acacio, sunt reperti, etc.* Deinde prima Acacii damnatio refertur his verbis: *Acacium quoque membris Christi perniciosius inhiantem, et per civitates ac provincias unam de fide catholica Ecclesiam dissipantem, inter episcopos sanctos, atque inter Christianos judicavimus non haberi, etc.* Altera autem synodus Romana, et secunda ejusdem Acacii damnatio paulo post memoratur his verbis: *Unde nunc causa Antiochenæ Ecclesiæ apud Beatum Petrum apostolum collecti, rursum dilectioni vestræ morem qui apud nos semper obtinuit, properavimus*

A indicare. Et aliquanto post: *Sic autem Acacius impietatem pestiferæ damnationis tetendit, ut etiam dejectus insultet, ut scissus sævire non desinat; et cum omnino extra corpus habeatur, ejus tamen membra dilaceret. Et de se scriptum esse testatur: Impius cum venerit in profundum malorum, contemnit, addiciens deteriora prioribus. persequendo jam mortuos: ejus anima graviter delinquendo, condemnationem secundæ mortis incurrit. Qui Calendione episcopo sancto, quemadmodum cognovimus, nuper ejecto, Petrum totiens et a se ante damnatum, in ejus immisit Ecclesiam. Dicet hic aliquis, non duplicem synodum Romanam his verbis quæ protulimus, designari; sed duplicem duntaxat actionem seu consensum unius synodi: idque ex eo satis declarari, quod ea quæ in utroque consensu gesta sunt, unica epistola continentur: cum si duplex revera fuisset synodus, duæ quoque scribendæ fuissent epistolæ. Ego vero primum quidem ita respondeo: Quod ad hanc disputationem attinet, parum referre, utrum duplex an una tantum fuerit synodus Romana. Mihi enim sufficit, dum Acacium iterata excommunicatione damnatum esse ostendero, quod initio hujus disputationis probandum suscepæram. Verum ulterius jam progredior, et plus quam pollicitus sum, demonstrabo: duas scilicet fuisse illas synodos, in quibus damnatus est Acacius; non autem duas actiones unius synodi. Id autem his rationibus evincam. Utraque quidem synodus eodem anno, eodemque in loco collecta est (72), in basilica scilicet Beati Petri apostoli, Venantio V. C. consule, id est, anno Christi 484. Sed prior quidem collecta est die quinto Kalendas Augusti, ut colligitur ex subscriptione sententiæ depositionis a Felice papa ad Acacium missæ. Secunda vero congregata est Kalendis Augusti, ut colligo ex subscriptione epistolæ Felicis papæ ad Zenonem Augustum, quam primus in lucem edidit Jacobus Sirmundus, vir de litteris optime meritus. Ita quatuor duntaxat dierum spatium inter utramque synodum intercessit. Ex quo factum esse opinor, ut ea quæ in utraque synodo gesta erant, unica epistola complexi fuerint episcopi. Cæterum priori quidem synodo interfuerunt sexaginta septem episcopi; qui etiam sententiæ depositionis Acacii omnes subscripserunt, ut docet subscriptio ad calcem illius sententiæ subjecta. Secundæ vero synodo interfuere quadraginta tres episcopi, quorum princeps erat Candidus Tiburtinus, ut legitur in epistola synodica ejusdem concilii ad universos presbyteros et archimandritas Constantinopoli et per Bithyniam consistentes. Denique prior quidem synodus Romana a Felice papa collecta est ad audiendam rationem legationis Vitalis atque Miseni, qui Alexandrinæ Ecclesiæ causa missi fuerant Constantinopolim. Altera vero synodus causa Antiochensis Ecclesiæ congregata est in urbe Roma, ut testatur epistola synodi Romanæ, ad universos presbyteros et archimandritas Constantinopoli et per Bithyniam consistentes, cujus verba superius adduximus.*

CAPUT IV.

De Actis posterioris synodi Romanæ.

Hujus posterioris synodi, quæ Antiochensis Ec-

NOTÆ.

(72) *Utraque synodus eodem anno collecta est.* Synodos Romanas Acacii causa celebratas ita recenset Pagius, ad ann. 484, n. 4, et 485, n. 4: — Prima synodus in causa Miseni et Vitalis legationum Constantinopolim missorum v Kal. Aug. anno 484, coacta, ubi Petrus Alexandrinus et Acacius communione ecclesiastica indigni pronuntiantur. Vid. Evag. l. iii, c. 21. Secunda synodus iii Non. Oct. ann. 485 coacta, ut ex veteri ms. notat Labbeus, ob Calendionem ab Ecclesia Antiochena expulsum; ubi iterata sententia contra Acacium

fertur, et per Tutum defensorem Constantinopolim missa est: cum Valesius inter hasce synodos quatuor tantum dierum interstitium fuisse statuat. Verum, ut argumentatur Pagius, in posteriori epistola synodica mentio fit ejecti Calendionis, tanquam novi criminis adversus Acacium objecti. Quod quomodo Romæ sciri potuit intra quatuor dierum spatium? Præterea, priori synodo 67 episcopi, posteriori 42 vel 43 tantum interfuere: ideoque intra quatuor dies utramque synodum habitam fuisse non est verisimile. W. LOWTH.

clesiæ causa Romæ celebrata est, Acta omnia inter-
ciderunt, præter epistolam synodicam, quæ scripta
est universis presbyteris et archimandritis Con-
stantinopoli et per Bithyniam consistentibus. Huic
epistolæ subjuncta erat sententia Felicis papæ in
Acacium. Quæ cum in priore synodo Romana per-
scripta fuisset, suppressa est aliquandiu, sicut antea
observavi. Tandemque paucis post diebus, cum de
Calendionis destitutione, et de violenta Petri An-
tiocheni irruptione nuntiatum fuisset, collecta
iterum synodo constitutum est, ut eadem sententia
per Tutum defensorem Ecclesiæ Romanæ ad Aca-
cium portaretur. Traditæ sunt eidem Tuto litteræ
ad Zenonem Augustum perferendæ, quibus suppli-
cabant episcopi, ut decretis synodi obtemperare
vellet. Aliæ item litteræ ad clerum et senatum ac
populum Constantinopolitanum. His duabus autem
epistolis subjectæ erant supradictæ litteræ synodicæ,
scriptæ ad universos presbyteros et archiman-
dritas Constantinopoli et per Bithyniam consisten-
tes, quibus universi et singuli subscripserant epi-
scopi, numero tres et quadraginta. Quod quidem
eo consilio factum est ab episcopis, ne ipsorum
litteræ a malignis hominibus mutari possent, aut
pravis interpretationibus corrumpi, ut testantur
episcopi in epistola illa synodica, his verbis: *Ne
quid autem maligne in litteris nostris mutari apud
pravissimas mentes, aut aliter interpretari possit,
primum has easdem litteras nostras clementissimo
principi, sicut oportuit, supplicantes, ad dilectionem
vestram, clerum, plebemque, et amplissimum sena-
tum direximus, quibus singuli universique subscri-
psimus.* Exstant hodie litteræ, tum ad Zenonem
Augustum, tum ad clerum et plebem Constantino-
politana scriptæ, quas primus edidit Jacobus Sir-
mundus sub Felicis papæ nomine, quas ad hanc
synodum pertinere non dubium est. Scriptæ sunt
enim a Felice papa totius synodi nomine, sicut mos
erat Ecclesiæ Romanæ jam inde ab antiquis tempo-
ribus, quemadmodum diserte testantur episcopi in
epistola supra memorata. Subscriptiones autem
episcoporum ex parte tantum supersunt. Solius
enim Candidi Tiburtini episcopi legitur subscriptio.
Reliquorum autem duorum et quadraginta episco-
porum qui similiter subscripserant, nomina desi-
derantur. Scripsit præterea Felix ad orientales
episcopos, mandans eis, ut a Petri Antiocheni, ut-
pote hæretici, et synodali sententia damnati, com-
munionem abstinerent. Hæc epistola Felicis hodie
quidem non exstat, sed ejus mentionem facit Victor
Tunonensis in *Chronico*, ita scribens: *Theodorico
V. C. cos. Felix Romanæ Ecclesiæ præsul, monachis
et clericis per Orientem, Ægyptum et Bithyniam
commorantibus scribit, ut Petrum Alexandrinum
episcopum, Chalcedonensis synodi obtrectatorem, et
ejus communicatores, id est, Acacium et Petrum An-
tiochenum, tanquam hæreticos vitent.*

CAPUT V.

His litteris acceptis, Tutus defensor Ecclesiæ
Romanæ in Orientem navigavit. Cumque Abydum
venisset, vitatis insidiis quæ illic dispositæ erant
ad intercipiendos eos qui ex Occidentis partibus
veniebant, Constantinopolim pervenit, ubi cum
monachis Acœmitensibus collocutus, eorum opera
ac ministerio sententiam damnationis quam attule-
rat, Acacio inter altaria tradidit, ejusque pallio
affixit, ut scribit Victor Tunonensis, et Liberatus,
ac Theophanes. Epistolas quoque Felicis papæ iis

(73) *Acacius qui secundo a nobis admonitus.*
Pagius ad ann. 484, n. 8, 9, statuit primam Acacii
admonitionem factam a legatis pontificiis Vitali et
Mesino anno 483, a quibus datus est ipsi citationis
libellus qui incipit, *Episcopali diligentia commo-
nente*, etc. Secundam statuit cum Baronio ad nos

A ad quos scriptæ erant, reddidit. Sed et edictum
sententiæ Felicis papæ universis in urbe Constanti-
nopoli legendum proposuit. Inter sententiam vero
et edictum sententiæ hoc discrimen est, quod sen-
tentia quidem ipsum nominatim alloquitur Aca-
cium. Nihil enim aliud est quam epistola Felicis
papæ ad Acacium, causas depositionis illius conti-
nens, ut ex lectione ejus apparet. Edictum vero
est, quo interdicatur universis, tam clericis, quam
laicis, ne Acacio in posterum communicent. Id au-
tem sic se habet: *Edictum sententiæ Felicis papæ,
propter Acacii episcopi Constantinopolitani damna-
tionem. Acacius, qui secundo a nobis admonitus,
statutorum salubrium non destitit esse contemptor,
meque in meis credidit carcerizandum, hunc Deus
cœlitus prolata sententia, de sacerdotio fecit extor-
rem. Ergo si quis episcopus, clericus, monachus,
laicus post hanc denuntiationem eidem communica-
verit, anathema sit, sancto Spiritu exsequente.* Erra-
vit igitur Blondellus, qui in libro *de Primatu*, scribit
Tutum defensorem, vel potius monachos Acœmi-
tenses, edictum sententiæ Felicis papæ Acacio
tradidisse. Imo sententiam ipsam tradiderunt Aca-
cio, ut præter scriptores supra memoratos, diserte
testatur Evagrius in libro III. His omnibus fideliter
peractis, sicut in mandatis acceperat, dolis Acacii
circumventus est. Missus enim ad eum senex qui-
dam Maronas nomine, magnam vim pecuniæ ei
pollicitus est, si Acacio consentire vellet, eique
omnia quæ Romæ contra ipsum agebantur, aperire.
Quod quidem Tutus amore pecuniæ corruptus, scri-
ptis litteris se facturum spondit. Verum Rufinus
et Thalassius archimandritæ, ex cæteri monachi
Constantinopoli et per Bithyniam constituti, simul
atque Tutus Romam reversus est, litteras scripse-
runt ad Felicem papam, quibus eum de proditiōe
Tuti certiores fecerunt, missis etiam Tuti ipsius
litteris. Quibus in conventu episcoporum recitatis,
cum eas a se scriptas esse Tutus confessus fuisset,
officio pariter et sacrosancta communione privatus
est, ut docet Felix in epistola ad supradictos ar-
chimandritas, quam primus in lucem edidit Jaco-
bus Sirmondus. In ea epistola corrupta sunt hæc
verba: *Lectæ sunt enim litteræ ipsius in conventu
fratrum, qualiter pacta, interposita persona, Marone
condemnato, ei cui sententiam portarat, inhæsisse
creditur.* Quæ sic corrigenda esse existimo: *Qualiter
pacto interposito per senem Maronam, condemnato
ei cui sententiam portarat, inhæsisse creditur.*

CAPUT VI.

Cæterum in edicto sententiæ quod superius ad-
duximus, difficultate non carent hæc verba: *Aca-
cius qui secundo a nobis admonitus* (73), etc. Primo
quidem admonitum esse scimus Acacium a Felice
papa per epistolam ad ipsum scriptam, quam legati
sedis apostolicæ Vitalis atque Misenus Constantino-
polim detulerunt. Sed secunda ejusdem admonitio
quænam sit, et quando missa fuerit, obscurum est.
Liberatus quidem in *Breviario* scribit, post damna-
tionem Vitalis atque Miseni, cum Acacius manifeste
deprehensus esset hæreticus, Felicem papam in
synodicis litteris quas ad eum scripsit, ita posuisse:
Peccasti: ne adjicias; et de prioribus supplica. Li-
beratum secutus est Baronius in *Annalibus eccle-
siasticis*. Verum observavi, in Acacianæ historiæ
narratione Liberatum sæpius hallucinari: idque ex
hoc loco manifestissime convincitur. Qui enim
fieri potest, ut Felix papa has synodicas litteras

NOTÆ.

pervenisse, sed a synodo Romæ congregata, verno
tempore anni 484 missam vult. Cui cum non ob-
temperaret Acacius, missæ sunt synodicæ istæ
litteræ, datæ v Kal. Aug. eodem anno, quibus
Acacius communione ecclesiastica indignus præ-
nuntiatur. W. LOWTH.

quas refert Liberatus, post damnationem Vitalis ac Miseni, ad Acacium scripserit, cum constet Felicem papam, quarto aut quinto die post damnationem illorum, sententiam depositionis misisse ad Acacium, ut superius demonstravi? Alia igitur querenda est admonitio, qua Acacius secundo admonitus fuerit a Felice. Mihi quidem hæc secunda admonitio non alia videtur esse, quam libellus citationis a Felice papa ad Acacium transmissus per Vitalem ac Misenum legatos : qui sic incipit : *Episcopali diligentia commonente, debuerat dilectio tua, etc.* Nec dubitabit, ut spero, quicumque eum libellum legerit, quin hæc sit secunda admonitio Felicis papæ ad Acacium missa. In hac enim epistola Felix papa benigne monet Acacium, ut accepto libello accusationis, quem Joannes Tabennesiota sedi Romanæ adversus ipsum obtulerat, Romam quamprimum proficisci maturet, objectis criminibus responsurus in conventu episcoporum Italiæ.

CAPUT VII.

In sententia item depositionis quam Felix papa misit Acacio, locus est quidam qui lectorem conturbare merito possit. Sic enim legitur in fine ejus sententiæ : *Sublatum tibi nomen et munus ministerii sacerdotalis agnosce, sancti Spiritus judicio, et apostolica auctoritate damnatus, nunquamque anathematis vinculis exuendus.* Nimia enim profecto videtur illa severitas, et aliena ab æntistite Christiano, hominem anathematis vinculo ita obstringere, ut eo nunquam exui penitus possit. Sed non hæc fuit mens Felicis papæ, qui omnibus votis semper optavit, ut Acacius abjecto pristino errore, et repudiata hæreticorum communione, ad unitatem Ecclesiæ catholicæ reverteretur. Cum ergo dicit Acacium nunquam anathematis vinculis exuendum esse, verba sunt comminantis, quibus Acacio denuntiat nunquam illum anathematis vinculo liberandum, nisi resipuerit et ab hæreticorum communicatione sese penitus abruperit. Ita certe hunc locum explicat Gelasius papa in tomo de anathematis vinculo, in quo respondet Orientalibus, qui in sententia damnationis Acacii hæc Felicis papæ verba reprehendebant. Verba Gelasii sunt hæc : *Quod etiam in Acacii sententia rationabiliter intuendum est, in qua etiamsi ei dictum est : Nunquamque solvendus : non est adjectum tamen : Etiamsi resipueris ; etiamsi ab errore discesseris ; etiamsi prævaricator esse destiteris. Quapropter in aperto est, ita dictum : Nunquam solvendus : sed talis scilicet, qualis est et ligatus : non autem talis effectus, qui sicut ligandus non erat, sic absolutus esse dicebatur.* Et aliquanto post : *Itaque ipse in se insolubilem fecit esse sententiam, qui talis permanere delegit, qualis veraciter non posset absolvi, etc.*

CAPUT VIII.

Refellitur Baronii sententia.

Hæc sunt quæ ad illustrationem historiæ Acacianæ ex optimis scriptoribus collecta, pro virili parte contulimus ; quæ aut a Baronio prætermissa, aut secus quam oportuit commemorata sunt. Nam Baronius ad annum Christi 484 postquam retulit damnationem Vitalis atque Miseni, de Acacio ita scribit : « His peractis, alia sessione cognita est Acacii causa ; allatisque in medium cunctis manifestis ab eo perpetratis criminibus, sententia omnium est judicatus, hæreticorum participatione pollutus. At ne sic quidem in eum excommunicationis sententiam intorquere Patribus hactenus visum est : sed scriptis ad eum rursum litteris synodalibus admonitus est ut resipisceret : alias sciret se excommunicationis sententia percellendum. De hac autem quæ præcessit sententiam admonitione testatur Liberatus. » Et paulo post : « Porro desiderantur ejusmodi litteræ synodales ad Acacium missæ. Constat autem tantum abfuisse ut Acacius resipisceret :

A ut mox Joannem illum Apameæ episcopum electum, qui nuper ipso Acacio agente, fuerat a Romano pontifice cum Petro excommunicatus, idem Acacius creavit Tyri episcopum : Petrum vero Fullonem confirmavit in sede Antiochena, ut papæ Felicis litteræ datæ ad clerum Constantinopolitanum declarant, quæ inferius recitandæ erunt. » Multa sunt in hac narratione quæ Baronio concedere non possumus. Primo enim quæ de synodalibus litteris a Felice papa ad Acacium missis scribit ex Liberato diacono, ea nos paulo supra abunde, ut opinor, refutavimus. Deinde quod Baronius affirmat dilatam fuisse damnationis sententiam in Acacium, id manifeste refellitur ex epistola ipsius synodi Romanæ ad universos presbyteros et archimandritas Constantinopoli et per Bithyniam consistentes. In hac enim epistola quæ gestorum in illa synodo Romana accuratam narrationem complectitur, primo quidem Vitalis ac Misenus damnati esse dicuntur : B postea vero, nulla interposita dilatione, Acacius a sacerdotali honore et ecclesiastica communione removetur. Verba epistolæ sunt hæc : *His ergo deterioribus compertis, Vitalem atque Misenum a sacerdotali collegio et sacrosancta communione suspendimus, Acacium quoque membris Christi perniciosius inhiantem, et per civitates atque provincias, unam de Fide catholicæ Ecclesiam dissipantem, inter episcopos sanctos atque inter Christianos judicavimus non haberi. Qualiter enim fieri poterat, ut scindens tunicam Christi, quam nec crucifigentes eum dividere ausi sunt, in numero fidelium censeretur ? Igitur omnia quæ nobis in timore Dei competunt, cogitantes ac providentes, ne toties extinctæ Eutychianæ pestis hæreseos, cujus Acacius defensor est ac patronus, serpens ut cancer Christi membra disperderet ; eum jam nunc ut partem putridam anathematizamus, sententia memorata abscissum.* Vides nullam hic mentionem fieri dilationis interpositæ : sed post damnationem Vitalis atque Miseni, sententiam excommunicationis continuo in Acacium esse vibratam. Quod si dilatio interposita fuisset, procul dubio id retulissent episcopi in epistola synodica ad archimandritas. Id enim ad exaggerandum crimen Acacii, non mediocre pondus habuisset ; sed nec Gelasius papa in *Gestis de nomine Acacii*, mentionem ullam facit interpositæ dilationis. Sic enim scribit : *Quibus rebus habita synodo commotus beatissimus papa, Vitalem et Misenum ab officio et communione suspendit, Acaciumque damnavit.* Quod autem Baronius addit, Acacium post damnationem Vitalis atque Miseni, Joanni Antiochensi episcopo Tyriorum episcopatum tradidisse, in eo graviter hallucinatur. Diu enim ante synodum Romanam, in qua Vitalis ac Misenus damnati sunt, Joannem illum ad episcopatum Tyri promoverat Acacius, ut docet Gelasius in *Gestis de nomine Acacii*. Ibi enim scribit Joannem Tabennesiotam, cum Romam venisset, legereturque illi epistola Acacii ad Simplicium papam, qua postulabat ut Petrus et Joannes Antiocheni judicio sedis apostolicæ condemnarentur, hac etiam in parte gravissimos Acacii lapsus atque excessus observasse. Verba Gelasii sunt hæc : *Quod cum præfatus Joannes Alexandrinus episcopus relegisset, tacere non potuit, quod Joannem illum quem Acacius damnaverat cum Petro, et sine remedio pœnitentiæ fecit ab apostolica sede damnari ; post tot damnationes, Tyriorum miserit Ecclesiæ præsidere. Postquam ergo non solum nihil profecisse litteras prædecessoris sui sanctus Felix papa cognovit, et ludibria quædam ab Acacio fieri in eversionem totius ecclesiasticæ disciplinæ, electis Vitale episcopo, etc.* Cum igitur Joannes Alexandrinus Romam venerit, Trocundo et Severino coss., hoc est, anno Christi 482, Joannis Antiocheni promotio ad episcopatum Tyri, quæ ab Acacio facta esse dicitur, ante illius adventum acciderit necesse est. Neque enim Joannes Alexandrinus narrabat Romanis, nisi ea quæ

ante ipsius adventum contigerant, et quæ Romani nondum didicerant. Sed et Felix papa in sententia damnationis adversus Acacium prolata ubi omnes illius excessus, seu, ut verbo ejusdem Felicis utar, transgressiones servato temporum ordine commemorat, hanc primam refert: « Alienarum tibi provinciarum jura temerarie vindicasti: hæreticos pervasores, atque ab hæreticis ordinatos, et quos ipse damnaveris, atque ab apostolica institisti sede damnari; non modo communioni tuæ recipiendos putasti, verum etiam aliis Ecclesiis, quod nec de Catholicis fieri poterat, præsidere fecisti; aut etiam honoribus quos non merebantur, auxisti. Testatur hoc Joannes, quem a Catholicis Apamæ non receptum, pulsumque de Antiochia, Tyriis præfecisti. » Sed et Liberatus in *Breviario* cap. 18 hanc promotionem Joannis Antiocheni ad episcopatum Tyri, quæ per Acacium facta est, refert ante legationem Vitalis ac Miseni, perinde ac Gelasius in *Gestis de nomine Acacii*; cujus etiam verba describit. Fefellit Baronium epistola synodi Romanæ ad universos presbyteros et archimandritas Constantinopoli et per Bithyniam consistentes, in qua leguntur hæc verba: « Adjectum est etiam tunc cum ista in examinatione tractantur, quod Acacius Joannem illum Tyrionum Ecclesiæ fecerit præsidere, qui Apamenis a Petro Antiochenæ Ecclesiæ tyranno fuerat episcopus ordinatus, » etc. Verum hæc verba non id dicunt quod Baronius existimavit, Joannem scilicet Tyrionum Ecclesiæ ab Acacio præpositum fuisse, tunc cum Acacii causa in Romana synodo examinaretur: sed id tantum dicunt: Dum Acacii crimina in supradicta synodo discuterentur, adjectum illud esse inter cætera, quod Joannem Antiochenum olim a se damnatum, et quem a sede apostolica una cum Petro Antiocheno damnari curaverat, Tyrionum Ecclesiæ præfecisset. In quo duplex erat delictum: tum quod provincias nihil ad se pertinentes temere invasisset, Antiochenum scilicet, et Tyrionum episcopum ordinando: tum quod hominem, et a se, et a sedis apostolicæ judicio condemnatum, citra ejusdem sedis consensum, non modo in communionem suam recepisset, verum etiam ad honorem sacerdotii promovisset. Quod si quis scire desiderat, quandonam id factum fuerit ab Acacio; tempus ipsum mihi videor deprehendisse. Nam cum Calendio, jussu Zenonis Augusti, Antiochensis episcopus ab Acacio ordinatus fuisset Constantinopoli: id autem factum est anno Christi 482, Trocondo et Severino coss., Antiochenses ejus rei ignari, Joannem cognomento Codonatum eodem tempore episcopum creaverunt. Quod cum imperatori nuntiatum fuisset, Zeno suasu Acacii qui apud ipsum plurimum poterat, præcepit ut Joannes in episcopatum Tyri transferretur. Refert id Theophanes in *Chronico* pag. 110, his verbis: Ζήνων δὲ διὰ τὰ τολμηθέντα εἰς Στέφανον, ἐκέλευεν

τὸν Ἀκάχιον τὸν Κ.Π. χειροτονῆσαι ἐπίσκοπον Ἀντιοχείας. Καὶ ἐχειροτόνησε Καλανδίονα. Ἦσαν δὲ οἱ Ἀντιοχεῖς χειροτονήσαντες διὰ ἄγνοιαν Ἰωάννην τὸν λεγόμενον Κωδωνάτον, ὃν ὁ Καλανδίον εἰς Τύρον πρωτόθρονον τῆς Ἀντιοχείας μετενεθρόνιασεν. Eiusdem Joannis Codonati meminit Victor Tunonensis in *Chronico*; sed præpostere, ut solet. Sic enim scribit: « Post consulatum secundum Longini V. C. Petrus Antiochenus sub damnatione moritur, et in ejus loco Calendionem ordinat Acacius. Orientales autem episcopi, tanquam nescientes, Joannem cognomento Codonatum eidem Antiochenæ Ecclesiæ consecrant episcopum. » Theophanes quidem Joannem Codonatum in episcopatum Tyri ab Acacio translatus esse non dicit. Sed verisimile est Calendionem, qui ab Acacio consecratus fuerat, suasu Acacii Joannem illuc transtulisse. Quod ergo suadente et auctore Acacio factum fuerat, recte ab eo actum esse dicunt episcopi Italiæ in ep. synodica, et Felix papa in sententia damnationis Acacii. (Sciendum porro est Joannem hunc *Constantinopolitanum* vocari in epistola ad Acacium, quam primus edidit Holstenius in *Collectione Romana*; seu quod in ea urbe natus fuisset, seu quod primum illic presbyter fuerat. Eum quidem *Antiochenum* toto hoc capite sæpius appellavi, propterea quod Antiochensem episcopatum gessit aliquandiu. Præstat tamen eum *Constantinopolitanum* vocare, cum Simplicius papa ita eum appellet.) Unum adhuc superest in Baronii verbis superius allatis, quod merito quis reprehenderit. Epistolam enim illam synodi Romanæ ad universos presbyteros et archimandritas Constantinopoli et per Bithyniam consistentes, vocat Baronius litteras Felicis papæ ad clerum Constantinopolitanum. Et quod ad Felicis quidem nomen attinet, id Baronio facile concesserim; modo eæ litteræ a Felice scriptæ intelligantur totius synodi nomine. Sed quod dicit Baronius, eas ad clericos Constantinopolitanos datas esse, in eo non assentior Baronio. Datæ enim sunt ad archimandritas urbis Constantinopoleos et provinciæ Bithyniæ, qui presbyterorum erant honore decorati. Certe episcopi in epistola illa ad universos presbyteros et archimandritas Constantinopoli et per Bithyniam consistentes, testantur se easdem litteras misisse ad clerum urbis Constantinopolis. Distinguendi sunt igitur presbyteri et archimandritæ Constantinopolis a clero ejusdem civitatis. Eosdem porro esse presbyteros et archimandritas docet epistola tertia Felicis papæ a Jacobo Sirmondo edita, quæ hanc habet inscriptionem: *Felix Rufino, Thalassio, presbyteris et archimandritis, et cæteris monachis circa Constantinopolim et Bithyniam constitutis.* (Item epistola Simplicii papæ ad Acacium, quæ legitur in *Collectione Romana*, pag. 194.)

SANCTUS EULOGIUS

ALEXANDRINUS ARCHIEPISCOPUS.

NOTITIA.

(GALLAND. *Biblioth. Patrum*, t. XII, p. XIV.)

I. Eulogium primo Ecclesiæ Antiochenæ presbyterum fuisse, deinde monasterium rexisse sanctissimæ Deiparæ Justinianeorum, ac demum sedem Antiochenam fuisse adeptum, ex Photio intelligimus (a). In episcopatu Joanni I successit anno 579 vertente, ut ex tabulis Theophanis et Nicephori laterculo arguit Lequienus (b). Paulo aliter Pagius, qui eum ad thronum Alexandrinum anno 580 evectum fuisse scribit (c). Quamobrem neque Bollandi, neque Sollerii sententia est admittenda; quorum alter Eulogii præsulatus initium ad annum 576 retrahit (d); alter vero ad annum 577 mortuumque anno 604, tradit (e). Statuendus itaque annus Eulogii emortualis 607. Ipsum enim annos 27 episcopatu functum fuisse, tum ex Theophanis tabulis, tum ex Nicephoro Callisti erudimur (f), apud quem legimus ἐπὶ ἑπτὰ πρὸς τοὺς εἰκοσιν, ubi perperam interpretes *viginti quinque*. Hinc proinde in Nicephori laterculo pro 17 emendandum prorsus 27; id est, pro 17 rescribendum 27, librariorum lapsu haud infrequenti. In tabulis ecclesiasticis ejus memoria recolitur die 13 Septembris: in Menologio autem Græcorum die 13 Februarii (g).

II. Vir fuit Eulogius pietate ac scientia præstans. De eo nonnulla scitu digna refert Joannes Moschus (h): inter quæ illud in primis, quod cum idem præsul Alexandrinus Constantinopolim profectus esset, contubernio usus fuerat archidiaconi Romani domini Gregorii, summi et singularis viri omnique virtute ornati, qui sibi enarrasse affirmabat, haberi scriptam in ecclesia Romana miram historiam de sancti Leonis papæ epistola ad Flavianum Constantinopolitanum episcopum, manu beati Petri apostolorum principis emendata. De hac item ejusdem sancti pontificis epistola quam Eulogius suscepit ac laudavit, aliud quiddam mirabile in *Græcorum Menologio* narratur (i). Cæterum noster antistes Alexandrinus fuit sane Gregorio charissimus, ut ex ipsius epistolarum *Regesto* intelligi potest. Ejus zelum sive in oppugnandis sive in convertendis hæreticis potissimum laudat summus pontifex; illiusque precibus Anglorum conversionem ascribit (j). Ipsum præterea Dei organum, veritatis ministrum et Petri sequacem appellat (k).

III. Complura litteris consignavit Eulogius, quæ tamen omnia ferme interciderunt, paucis exceptis fragmentis quæ servata Photius recenset (l). Ex iis inter alia exstant capita VII *De duabus naturis Domini Dei que ac Salvatoris nostri*, inter Opuscula theologica et polemica sancti Maximi confessoris (m); quæ inde protulimus ex interpretatione Francisci Combefisii. Quibus quidem capitibus præmisimus ipsius *Orationem in diem festum Palmarum*, eodem Combefisio interprete (n) qui eam descripsit ex Regio codice Parisiensi, notisque illustravit. Edita quidem dudum fuerat ex Oxoniensi codice, ac Cyrillo Alexandrino tributa, cui quoque ascribitur in codice 285 *Bibliothecæ Coislinianæ* (o): « Sed stylo ipso repugnante, inquit laudatus Combefisius (p), ut deprehenderat ejus apud Cyrillum interpretes. Sic passim celebrior quis scriptis editis, etiam aliorum ad se scripta trahit, ubi maxime aliquid eis cum ipso

(a) Phot. *Bibl. cod.* 226.

(b) Lequien. *Or. Christ.* tom. II, p. 442.

(c) Pagi. ad ann. 581, § 12.

(d) Bolland. *Act. SS.* tom. II Jan., p. 497, num. 14.

(e) Soller. *Hist. chron. patriarch. Alexandr.* ad *Act. SS.* tom. V Jun., pag. 61, num. 359.

(f) Niceph. *Hist. eccl.* lib. xviii, cap. 56.

(g) *Menol. Græc.* part. II, p. 186, edit. Urbin. ann. 1727.

(h) J. Mosch. *Prat. spir.* capp. 146-148; apud Cotel. *Eccl. Gr. Monum.* tom. II, p. 414-416.

(i) *Menolog. Græc.* l. c.

(j) Greg. lib. vii, epist. 40, et lib. viii, epist. 30, nov. edit. BB.

(k) Id. lib. x, epist. 35 et 39.

(l) Phot. *Bibl. codd.* 182, 208, 225, 226, 227, 250, 260.

(m) Max. *Opp.* tom. II, p. 145 seq.

(n) Combef. *Auct. nov. Bibl. PP. Gr. L.* tom. I, p. 651-678.

(o) Monf. *Bibl. Coisl.* p. 402.

(p) Combef. l. c. p. 677.

convenit, uti hic in Eulogio et Cyrillo sedis ejusdem episcopis. Esse autem Eulogii suadet tota materia, magnaue illa ejus affinitas cum aliis ejusdem Eulogii defloratis a Photio. Ubique acris in Eutychianos depugnat, dignus plane, quem papa Agatho in sua ad sextam synodum suggestionem, inter primos ac præcipuos synodi Chalcedonensis ac tomi Leonis defensores percenseat. Est oratio partim festiva, partim polemica. Pulchre ludit in verbis ac sensis Scripturæ. Antiquarius noster mediam fere abruperat: quod illis plagium haud omnino insolens est; alias quoque deprehensum in Amphiloquio et Chrysostomo.

NOTITIA ALTERA.

(FABRICIUS, *Biblioth. græc.* ed. Harles. t. X, p. 753.)

Eulogii patriarchæ Alex. (a) (Opus adversus Novatum, Photius codd. 182, 208, 280, et alia scripta 215 seqq.) τεῦχος τρίτον, volumen tertium, deperditum, in libros distinctum undecim, quorum primus continebat Apologiam pro litteris synodicis ad episcopum Rom. (Gregorium M. (b) missis, in quibus reprehendebatur, quod nec quatuor concilia œcumenica, nec Leonis Rom. epistolam nomine tenus probasset, nec anathema dixisset Eutychi, Dioscoro ac Severo; secundus expositionem fidei; tertius, quartus et quintus Apologiam pro synodo Chalcedonensi et Cyrillo Alex. adversus calumnias hæreticorum; sextus, adversus eos qui putant humanis sive philosophicis conceptionibus veram theologiam Christianam posse subjici, πρὸς τοὺς οἰομένους ἀνθρωπίναις ἐπινοίαις δύνασθαι τὴν ἀληθῆ τῶν Χριστιανῶν ὑποβάλλειν θεολογίαν; septimus, ad Domitianum Melitenes (Armenię) episcopum, quod recte dicatur μία φύσις τοῦ Λόγου σεσαρκωμένη (c). Octavus, Ad Christophorum quemdam, de locis quibusdam sacrae Scripturæ solutiones, et ἐν τῷ θ' σημείῳ in nono capite, vitæ monasticæ Encomium. Nonus, Parænesis ad eos, qui ab Ecclesia discesserunt, ipsi inter se in varias iterum partes misere divisi. Decimus, adversus Agnoetas monachos, quod scriptum laudatur a Gregorio Magno in epistola ad Eulogium Alex. a. C. 600, exarata, lib. viii, 42. Undecimus, denique, Gesta synodi anno septimo Mauricii (ita legendum pro Marciano), Christi 588, habitæ adversus Samaritanos Dositheanos (d), Dosthenum sive Dositheum quemdam, Simonis Magi æqualem (non, ut alii Samaritani, Josuam, nec Jesum nostrum), pro magno illo propheta per Moysen Deut. xviii, 15, prædicto habentes. et resurrectionem mortuorum inficientes, quam ex Mosaicis scriptis Eulogius confirmavit.

Indiculus scriptorum et hæreticorum, ab Eulogio in his libris memoratorum.

Ad paginas editionis Græcæ Photii Hoeschelianæ.

Agnoetæ, contra quos scribit Eulogius, 464 seq.

Ambrosius: Ὁ θαυμάσιος ἐν τῷ περὶ ἐνανθρωπήσεως τετάρτῳ λόγῳ, 444, 452, ad Albinum, 445.

Amphilochius Sides episc. 463.

Apollinarius ἄνους. 437, 438, 439, 440, 445, 447, 448. Τὰ Ἀπολιναρίου νοσοῦντες, 451; Νοσοῦντες, 552. Ἐν τῷ περὶ σαρκώσεως λόγῳ, 447.

Arius, 448. Ἡ τῶν Ἀρειανῶν μανία, 466.

Athanasius, 438, 449. Ἐν τῷ περὶ σαρκώσεως λόγῳ, 445.

Baradatus, 463.

Basilii M. 449, 457, a Severianis perstringitur: Ἡ τῶν Καππαδόκων καινοτομία καὶ Ἀθανασίου. Ἡ οἰησις, 448. Basilii, Ἐν τῷ πρὸς τὸν Ἀνόμοιον ἀγῶνι (Libris Contra Eunomium) 457.

Christophorus, ad quem scribit Eulogius, ὁσιώτατον eum appellans, 461.

Cyrillus Alex. 438, 444, 445, 446, 459, 463, 466. Ὁ διδάσκαλος, 446, 447, 457, 458. Ὁ θερμὸς τῆς ἀκριθείας ἐραστὴς, 441. Τίς ἂν ἄλλος μεγαλοφωνότερος ἢ ἀξιοπιστότερος, 442. Πολὺς ἐν διανοίᾳ οὐ τοῖς ῥήμασι καὶ τοῖς ὀνόμασιν ἀεὶ τὸν νοῦν καταπιστεύων, τοῖς δὲ νοήμασι καὶ τὰ ῥήματα καὶ τὰ ὀνόματα συµμεταφέρων τε καὶ μεθαρµοζόμενος, 446. Ὁ γνῶμων τῆς ἀκριθείας 452. Τῆς ἀρχιερείας διδάσκαλος, 454. Epistolæ ad Succensum, 439, 446, 447, 449, 450. Ad Valerianum, Iconii episc. 451, 449, 452, 453, 462. Ad Acacium, Melitenes episc. 442 seq. 452. Ad Eulogium, 445, 447. Ἐν τῷ Θεσαυρῷ, 453. Ἐν τῷ πρώτῳ τῶν Θεσαυρῶν, 446. Ἐν διαλόγῳ ὃς ἐπιγράφεται ὅτι εἰς ὁ Χριστός, 447. Ἐν τῷ δευτέρῳ ἀναθεματισμῷ, 450. Ἐν τῷ πρὸς βασιλίδας προσφωνητικῷ, 450. Ἐν λεγομένῳ πρώτῳ τόμῳ, 451. Ἐν τῇ πρὸς σέ δε * ἐπιστολῇ, 460, locus corruptus.

Dioscorus, 437, 447, 450, 451.

(a) Conf. vol. IX, p. 646, et sæpius in hoc vol. X. HARL.

(b) Hujus Gregorii epist. ad Eulogium, lib. viii, 35 et 42, quibus laudat eum, adversus Agnoetas bene scripsisse. Ad eundem Eulogium lib. vii,

indict. i, epist. 29.

(c) Conf. Gatacker. Opp. p. 42. G. et 226. A.

(d) Adde Lampium in Comment. in Joannem tom. I, p. 748.

- Domitianus, Melitenes episcopus, ad quem scribit Eulogius, 459, 461.
 Dosthen sive Dositheus, a quo Dositheani, contra quos scribit Eulogius, 466, 467, 468.
 Eutyches, 437, 438, 439, 440, 448, 451.
 Flaviani (CPol.) libellus Theodosio imp. oblatus 444, 460. Lectus in concilio Chalcedonensi, 451, 460.
 Gregorius Neocæsariensis, ἐν τῷ περὶ τῆς κατὰ μέρος πίστεως, 445.
 Gregorius theologus, 447, 457, 466. Ἐν τῷ ἀπολογητικῷ, 452. Οἱ θεολόγοι, 455.
 Gregorii (Nazianzenus et Nyssenus), 448, 449.
 Joannes Antiochenus episc. 441.
 Julio Rom. tributa epistola ad Dionysium suspectæ fidei, 445, 448. Ejus epistola ad Docium, laudata a Cyrillo in synodo Ephesina, 445, 446.
 Leo papa, 463. Ejus epistola, 437, 461. Perstringitur a Severianis τῶν ἐν Ἰταλίᾳ ὁ τύφος, 448.
 Leonis imp. ἐγκύκλια γράμματα, quibus Chalcedonensis synodi decreta firmanantur, 462.
 Manes, 440, 448. Manichæi epistola ad Scythianum, 447.
 Μωσαϊκὴ Ὀκτάτευχος, 466, Octo libri Vet. Test. in quibus familiam ducunt Moysis libri.
 Nestorius, 440, 442, 443, 446, 452, 453.
 Orientalium fides, 442, 444, 452, 453, 454.
 Οἱ Θεοφόροι Πατέρες, 457. Πολλοῖς τῶν Πατέρων, 457, etc.
 Paulus, episcopus Emesenus, 441, 442.
 Paulus Samosatenus, 448.
 Ὁ Πνευματομάχος (Macedonius), in synodo CPol. condemnatus, 450.
 Polemius, Apollinarii discipulus, 447.
 Samaritani, contra quos scribit Eulogius, 466 seq.
 Severus, 437, 444, 460, 463. Οἱ ἀπὸ Σευήρου, 447 seq. Πρὸς τὸν γραμματικὸν Σέργιον γράφων, 464.
 Ὁ καινὸς νομοθέτης, 457. Τῆς Σευήρου διασπορᾶς, 462.
 Simeon Stylites, 463. Ὁ μέγας Συμεὼν ὁ ἐν τῷ στύλῳ τὸν ἀγγελικὸν ἐκείνον βίον διανυσάμενος.
 Simon Magus, 466.
 Synodi Alexandrinæ πίστις ἔγγραφος, missa a Cyrillo ad Nestorium ante synodum Ephesin. 450. Synodus Chalcedonensis, 444, 447, 448, 451, 460, 461. Sub Marciano et Leone (Thrace) impp. 463. Synodus CPolitana, 447, 450. Synodus Nicæna, 448, 450, 457.
 Theodoretus sanctis viris adnumeratur, 462.
 Ὁ Θεολόγος (Joannes evangelista), 459.
 Timotheus hæreticus, 463.
 Theodorus Mopsuestenus, 451, 452
 Valentinus hæreticus, 448. Ejus verba : Τῶν Γαλιλαίων ἐπὶ Χριστοῦ δύο φύσεις λεγόντων, πλατὺν κατα-
 χέομεν γέλωτα · ἡμεῖς γὰρ τοῦ ὁρατοῦ καὶ ἀόρατου μίαν εἶναι τὴν φύσιν φαμέν, 446.
 Libri duo pridem deperditi ad Domitianum Melitenes episcopum pro Leonis Romani, Nestorium pariter et Eutychem aversantis, tomo Apologiam complexi adversus Acephalos Timotheum, qui acutius, et Severum, qui fusius illum oppugnaverant. In hoc Eulogii scripto præclare demonstratum est : Μὴ δεῖν ἐκ μέρους τὰ συγγράμματα κρίνειν, μηδ' ἀποσπαράγματά τινα λαμβάνοντας διὰ τούτων τὴν ὅλην τοῦ γρά-
 φοντος ἐνδιαβάλλειν διάνοιαν, *De scriptis vel scriptorum mente non esse ferendum judicium ex partibus et laciniis, neque hinc illos onerandos calumnia*. Laudat inter alia Eustathii Antiocheni librum sextum contra Arianos; ita enim legendum, ἐν ἑκτῷ λόγῳ κατὰ Ἀρειανῶν pro ἐν ἑξ λόγοις, siquidem octo libros adversus Arianos scripserat Eustathius, de quibus dixi vol. VIII, p. 170 seq. [vol. IX, p. 135 seq. n. edit.]. Præterea Basilii epistolam ad Sozopolitas, et ad monachos. Memorat et Severi epistolam ad Julianum Halicarnasense. Nonnullos interpretis Schotti in hoc et proximo Photii capite lapsus et hallucinationes notavit D. Elias Veielius in *Diatribē de sacris οἰκονομίας generibus* p. 19 seq. Ulm. 1688, 4. [V. *Thesaur. epistol.*, Lacrozian., tom. III, p. 202.]
 Ejusdem Eulogii presbyteri primum Antiocheni et abbatis S. Mariæ Justinianeorum, ac denique Alexandrini papæ sive episcopi, pro eodem Leonis Rom. tomo liber adversus Theodosium et Severum Acephalos, in Leone reprehendentes, quæ non modo synodus Chalcedonensis et Cyrillus, sed et SS. doctores Athanasius, Gregorius, Basilius, Ambrosius et Amphilochius suffragiis suis confirmarant. Hæc quoque Eulogii lucubratio intercidit. Vid. Reines., *Varr. lect.*, p. 152.
 Ejusdem sancti viri στηλιτευτικὸς sive *Invectiva in Theodosianorum et Γαῖνιτῶν*, Caii (de quo supra, p. 216, ed. vet.), *sectatorum* subitanæ ac mox iterum rescissam reconciliationem et concordiam, conf. Reines. *Var Lect.*, p. 466. Per οἰκονομίαν in hoc capite non incarnatio intelligenda cum Schotto est (e), unde totam orationem obscuram reddi fuit necesse, sed dispensatio ecclesiastica in servanda pace cum dissidentibus et vitandis turbis ac tumultibus, modo sana doctrina nihil inde detrimenti capiat. Quemadmodum Gregorius Naz. ait Athanasium in verbis cessisse ac fuisse facilem, ubi in rebus consensum animadvertisset : atque in *Orat. de Pentecoste* reprehendit τοὺς ταῖς συλλαβαῖς δυσχεραίνοντας

(e) Quem eo nomine reprehendit Valesius ad Philostorg. vi, 3.

et προσπαίοντας τῇ φωνῇ, *infestos syllabis, et ad vocem offendentes*, Theophilus (Alex.) Gelasio (Cæsariensi) qui Eusebium Palæstinum (ita leg. pro Παλατίνον), e sacris diptychis neutiquam eraserat : et Cyrillus (Alex.) Theodoro Mopsuesteno communicare non dubitavit. Hæc Eulogii *Invectiva*, quemadmodum et *Epistola* ejusdem adhuc presbyteri ad *Eutychium archiepisc. CPolitanum* (a. C. 582 defunctum), quam ei adjunctam Photius legit, hodie perinde, ut cætera illius pleraque omnia, desiderantur.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΕΥΛΟΓΙΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΛΟΓΟΣ ΕΙΣ ΤΑ ΒΑΙΑ, ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΩΛΟΝ. = *Migne 7, 1049-107*

S. P. N. EULOGII

ARCHIEPISCOPI ALEXANDRINI

SERMO IN RAMOS PALMARUM, ET IN PULLUM ASINI.

Interprete FRANCISCO COMBEFISIO.

(GALLAND. *Biblioth. Patrum*, t. XII, p. 300.)

Α'. Βασιλικὴν οἱ πιστοὶ σήμερον ἐπιδημίαν ἑορτά-
ζοντες, θεοπρεπῶς τῷ βασιλεῖ ὑπαντήσωμεν. Ὡρα
λοιπόν · μὴ καθεύδωμεν · τὸν νοῦν πρὸς τὸν Θεὸν ἀν-
υψώσωμεν · τὸ πνεῦμα μὴ σθέσωμεν · τὰς λαμπάδας
ἡμῶν φαιδρῶς ἐξανάψωμεν · τὸν χιτῶνα τῆς ψυχῆς
ἐξαλλάξωμεν · τὰ βαῖα ὡς νικηφόροι βαστάξωμεν ·
μετὰ τοῦ ὄχλου τὰ τοῦ ὄχλου βοήσωμεν · μετὰ τῶν
παιδῶν, ὡς οἱ παῖδες ὑμνήσωμεν · Ὡσαννά · εὐ-
λογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου. Ἰδοὺ
γὰρ ἦλθεν · Ἰδοὺ ἐπέφανεν · Ἰδοὺ ὁ Βασιλεὺς ἐπέστη.
Πάλιν εἰς Ἱερουσαλὴμ εἰσέρχεται · πάλιν σταυρὸς
εὐτρεπίζεται · πάλιν τοῦ Ἀδάμ τὸ χειρόγραφον
ρήγνυται · πάλιν παράδεισος ἀνοίγεται · πάλιν ληστῆς
εἰσοικίζεται. Πάλιν ἡ Ἐκκλησία χορεύει. Πάλιν ἡ
πονηρὰ συναγωγὴ χηρεύει · πάλιν οἱ δαίμονες
αἰσχύνονται · πάλιν οἱ Ἰουδαῖοι μαίνονται · πάλιν
οἱ πιστοὶ διασώζονται. Πάλιν τὰ τῆς ἑορτῆς πάντα
τῆς ἑορτῆς ^a κοινωνεῖ · πάντα τὸν Δεσπότην ὑμνεῖ.
Οἱ οὐρανοὶ εὐφραίνονται · τὰ ὄρη ἀγάλλονται. Οἱ
ποταμοὶ, κροτήσατε, προσέλθετε, βοήσατε, ὀρῶντες

I. Qui regium adventum, fideles, hodierna die ce-
lebramus, Regi, pro eo ac Deum decet, occurramus.
Tempus est ¹; ne dormiamus; mentes ad Deum at-
tollamus; Spiritum ne exstinguamus ²; lampades
nostras læte accendamus; animi tunicam mute-
mus; palmas ut victores gestemus; cum turba,
turbæ in modum clamemus; cum pueris, puerorum
instar canamus: *Hosanna: Benedictus qui venit
in nomine Domini* ³. Ecce enim venit: ecce apparuit:
ecce Rex astitit. Rursum Hierosolymam ingredi-
tur: rursum crux præparatur; rursus Adami chi-
rographum rumpitur; rursum paradisos aperitur;
rursum latro introducitur; rursum Ecclesia cho-
ros ducit: rursum improba Synagoga viduatur;
rursus dæmones confunduntur; rursus furunt Ju-
dæi; rursus fideles salvantur. In festi partem cun-
cta veniunt; cuncta Dominum celebrant. *Lætantur
cæli* ⁴: montes exsultant. *Flumina, plaudite* ⁵: ac-
cedite; clamate videntia prophetarum verba (1) jam
res esse facta. *Colles, gestite* ⁶: turbæ, jubilate; in-

¹ Rom, xiii, 9. ² I Thess. v, 19. ³ Matth. xxi, 9. ⁴ Coloss. ii, 19. ⁵ Psal. xcvi, 11. ⁶ Psal. xcvi, 8. ⁷ Psal. cxviii, 4.

VARIÆ LECTIONES.

^a Τῆς ἑορτῆς. Codex Oxon. τῇ ἑορτῇ.

NOTÆ.

(1) *Prophetarum verba*. Ita plane scripserit Eulogius: nihil enim τὸ, ἡμῶν, quadrat ut se ipse prophetis accenseat, qui futura in Christo ejusque passione impleta prænuntiaverit. Ac neque τὸ,

ἡμῶν, ut flumina referat, quæ nec ipsa Christi res prædixerunt, quanquam refertur eorum vox in Dei laudem effusa Psal. xcii, 3. COMBEF.

fantes, hymnos dicite; discipuli, prædicate; sacerdotes, loquimini; theologi, glorificate (2); incolæ Sion, occurrite; gentes, congregamini; cœlestia, terrestria et inferna; omnis ordo et ætas. Venit enim erga omnes munificus: apparuit omnes miseraturus; universos gaudio impertiturus. Qui Deus esset, factus est homo, *estque visus in terra, et conversatus cum hominibus* ⁸. Cum servis Dominus: cum debitoribus summus ac princeps erogator; cum perditis salus; cum damnatis redemptor; cum desperatis spes; cum dejectis erectio; cum scelestis misericors; cum fugitivis liberator; cum reis innocens; cum peccatoribus omni peccato vacans, cum ingratis, abunde in omnes liberalis.

τῶν ὁ ἐλευθερωτῆς ^d· μετὰ τῶν ὑπευθύνων ὁ ἀνεύθυνος. Μετὰ τῶν ἀμαρτωλῶν ὁ ἀναμάρτητος· πρὸς τοὺς ἀχαρίστους, ὁ ἀφθόνως πᾶσι χαριζόμενος.

II. Vidistin', charissime, festivitatis mysterium? B Vidistin' præsentis diei miracula? Heri Bethania festum diem agebat; hodie cuncta Ecclesia divina fruitur præsentia. Heri vitam alii largitus est: hodie ipse ad mortem venit. Heri quadriduanus ille excitatus est; hodie triduanus adest. Quadriduanum Lazarum ad vitam revocavit, ut humanæ naturæ ex elementis quatuor compositæ communem resurrectionem prævie confirmaret. Enimvero illic quidem Martha distrahitur, legalis cultus figuram gerens: hic autem Maria Domini pedibus assidet, Ecclesiæ in eum amoris vim ac assiduitatem præferens. Quique ante sex dies Paschæ per quinque corporis sensus quadriduanum Lazarum, unum in duabus fratrem largitus, illius vincula solvi jubet: ipse nunc venit vincula experturus. Venit autem, non cum turba aut tumultu; neque Virtutes, ac Principatus, Potestatesque undique invisibiliter satellitio circumfusas habens: non sedens in throno excelso et elevato ⁹: non alis quibusdam ac igniformibus rotis et multioculis contextus; non tubis ac virtutibus, prodigiisque concutiens omnia terribitansque; sed in humana occultatus natura. Benignitatis enim adventus est, non potestatis: indulgentiæ, non districtiois; condescensionis, non ultionis. Non in Patris gloria apparet, sed in matris humilitate. Eum nobis adventum dudum prædicans Zacharias, universaque creata ad lætitiā provocans, velut in Ecclesiæ persona ad Jerusalem clamavit, dicens: *Gaude vehementer, filia Sion* ¹⁰. Hac quoque Gabriel voce usus ad Virginem ait: *Gaude, gratiosa, Dominus tecum* ¹¹. Hac et Salvator ipse, cum a mortuis surrexisset, mulieribus incla-

A τὰ ἡμῶν ^b ῥήματα γενόμενα πράγματα. Οἱ βουνοί, σκιρτήσατε· οἱ ὄχλοι, ἀλαλάξατε· τὰ νήπια, ὑμνήσατε· μαθηταί, κηρύξατε· ἱερεῖς, λαλήσατε· θεολόγοι, δοξάσατε· οἱ ἐν Σιών, ὑπαντήσατε· τὰ ἔθνη, συνάχθητε, τὰ οὐράνια, τὰ ἐπίγεια, τὰ καταχθόνια, πᾶσα ἀξία καὶ ἡλικία· πάντας γὰρ εὐεργετήσων ἔρχεται· πάντας ἐλεήσων ἐπέφανε· πᾶσι χαριζόμενος τὴν ἀγαλλίασιν. Θεὸς ὢν, γέγονεν ἄνθρωπος, καὶ ἐπὶ γῆς ὤφθη, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναναστρέφη. Μετὰ τῶν δούλων ὁ Δεσπότης· μετὰ τῶν χρεωφειλετῶν ὁ πληρωτής· μετὰ τῶν ἀσώτων ἡ σωτηρία· μετὰ τῶν καταδίκων ὁ ἀγοραστής ^c· μετὰ τῶν ἀπεγνωσμένων ἡ ἐλπίς· μετὰ τῶν κάτω κειμένων ἡ ἀνάστασις· μετὰ τῶν ἀγνωμόνων ὁ ἐλεήμων· μετὰ τῶν δραπε-

B'. Ἴδες, ἀγαπητὲ, τῆς ἐορτῆς τὸ μυστήριον; Ἴδες τῆς παρούσης ἡμέρας τὰ θαύματα; Χθὲς ἡ Βηθανία ἐώρταζε, σήμερον πᾶσα ἡ Ἐκκλησία ἀπήλαυσε τῆς θεϊκῆς παρουσίας. Χθὲς ἄλλω τὸ ζῆν ἐχαρίσατο· σήμερον αὐτὸς ἐπὶ τὸν θάνατον ἔρχεται. Χθὲς ὁ τετραήμερος ἀνίστατο· σήμερον ὁ τριήμερος ἐφίσταται. Τετραήμερον ἀνέστησε Λάζαρον, ἵνα τῆς ἐκ τεσσάρων στοιχείων συγχειμένης ἡμῶν φύσεως, τὴν κοινὴν ἀνάστασιν προπιστώσῃται. Ἀλλ' ἐκεῖ μὲν ἡ Μάρθα περισπᾶται, τύπον τῆς νομικῆς λατρείας ἔχουσα· ἐνταῦθα δὲ, Μαρία τοῖς ποσὶ τοῦ Δεσπότης προσκάζεται, τῆς Ἐκκλησίας τὸ πρὸς αὐτὸν φίλτρον καὶ προσεδρίαν ὑπογράφουσα. Καὶ ὁ πρὸ ἑξ ἡμερῶν τοῦ Πάσχα, διὰ τῶν πέντε τοῦ σώματος αἰσθήσεων, τὸν τετραήμερον Λάζαρον ἐν ταῖς δυσὶ τὸν ἕνα χαρισάμενος ἀδελφὸν, ἐκείνου μὲν τὰ δεσμὰ ἐπιτρέπει λυθῆναι· αὐτὸς δὲ νῦν παραγίνεται δεσμευθῆναι. Καὶ παραγίνεται, οὐ σοφῶν, οὐδὲ θορυβῶν, οὐδὲ δυνάμεις, καὶ ἀρχάς, καὶ ἐξουσίας ἀοράτως δορυφορούσας περικείμενος· οὐκ ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρμένου καθήμενος· οὐ πτέρυξί τισι, καὶ πυριμόρφοις τροχοῖς, καὶ πολυομμάτοις ^e συγκαλυπτόμενος· οὐ σάλπιγξι, καὶ δυνάμεσι, καὶ τέρασι κατασιωπῶντα ^f· ἀλλ' ἐν ἀνθρωπείᾳ φύσει κρυπτόμενος. Φιλανθρωπία γάρ ἡ παρουσία, οὐκ ἐξουσίας. [συγχωρήσεως,] οὐ δίκαιοκρισίας· συγκαταβάσεως, οὐ κολάσεως. Οὐκ ἐν τῇ τοῦ Πατρὸς δόξῃ, ἀλλ' ἐν τῇ ταπεινώσει τῆς Μητρὸς ἐπιφαίνεται. Ἦν παρουσίαν πόρρωθεν ἡμῖν ὁ θαυμάσιος Ζαχαρίας διηγόρευσε, καὶ πρὸς εὐφροσύνην συγκαλούμενος τὴν κτίσιν εἰς πρόσωπον ὥσπερ τῆς Ἐκκλησίας τῇ Ἱερουσαλὴμ ἀνακέκραγε, λέγων· Χαῖρε σφόδρα, θύγατερ Σιών. Ταύτῃ τῇ φωνῇ καὶ Γαβριὴλ τῇ Παρθένῳ ^g κέχρηται, λέγων· Χαῖρε,

⁸ Baruch III, 38. ⁹ Isa. VI, 6. ¹⁰ Zach. IX, 9. ¹¹ Luc. I, 28.

VARIAE LECTIONES.

^b Ἡμῶν. Leg. προφητῶν. * Ἀγοραστής. Oxon. ἐλευθερωτῆς. ^d Ἐλευθερωτῆς. Oxon. δίκαιος. ^e Πολυομμάτοις. Oxon. πολυόμμασι. ^f Κατασιωπῶντα. Leg. κατασιών. Πάντα. ^g Τῇ Παρθένῳ. Oxon. πρὸς τὴν Παρθένον.

NOTÆ.

(2) *Theologi, glorificate.* Δοξάσατε· Ut id ipsum fere inculcet quod præcesserat, ἱερεῖς λαλήσατε. Ipsi enim theologi ac doctores, qui sacerdotes, ac præcipue primi: nec auctor ad alios hic sermones

provocat, quam laudis ac glorificationis. Insolens est quod reddidit interpretes Cyrilli: *Theologi, decernite*, nec aptum satis. Quid enim hic ad opiniones ac doctorum sententias? COMBEF.

κεχαριτωμένη, ὁ Κύριος μετὰ σοῦ. Τοῦτο καὶ αὐ-
τὸς ὁ Σωτὴρ ἐκ νεκρῶν ἀναστὰς ταῖς γυναῖξιν κέ-
κραγε, λέγων· Χαίρετε· ἵνα μάθῃς, ὅτι διὰ τὴν
πάλαι φωνήν, ἣν ἡ Εὐα ἤκουσε· τὸ, 'Εν λύπαις
τέξῃ τέκνα· διὰ τοῦτο πρὸς τὰς γυναῖκας τὸ,
Χαίρετε, ἀνεβόησε, καθὰ καὶ ὁ Ζαχαρίας ἐκήρυξε,
λέγων· Χαῖρε σφόδρα, θύγατερ Σιών· κήρυττε,
θύγατερ Ἱερουσαλήμ. Τί τὸ κήρυγμα; εἰπέ προ-
φανῶς, ὡς προφητὰ· 'Επ' ὄρους ὑψηλοῦ ἀνάσθῃ,
ὁ εὐαγγελιζόμενος Σιών· ὑψώσον τὴν φωνήν
σου. Τί λέγων τῇ Σιών; Ἰδοὺ ὁ βασιλεὺς ἔρχεται
σοι πραῦς. Πῶς; Εἶπες τὴν παρουσίαν, εἰπέ καὶ
τὸν τρόπον. 'Αρα ἐφ' ἀρμάτων καὶ ὀχημάτων; ἄρα
μετὰ δυνάμεως, καὶ στρατοπέδων, καὶ τῆς λοιπῆς
τῶν βασιλέων φαντασίας; Οὐχί, φησὶν. 'Αλλὰ πῶς;
'Επιβεβηκὼς ἐπὶ ὄνον καὶ πῶλον νέον. Τί λέγεις;
Βασιλεὺς ποτε ἐπὶ πῶλον ἀναγῇ καὶ ἄδοξον καθ-
ήμενος παραγίνεται^h; Ναί, φησὶν. Οὐ γὰρ τὴν ἴσιν
ἔχων ἄλλοις ὑπεροφίαν ἔρχεται. 'Αλλὰ τί; 'Εν δούλου
μορφῇ, ὡς νυμφίος, οὗτος πραῦς, καὶ ὡς ἄμυνος
ἡμερος καὶ ὡς σταγὼν ἡσυχῇ ἐπὶ πόκον, καὶ ὡς πρό-
βατον ἐπὶ σφαγὴν, καὶ ὡς ἀρνίον ἄκακον ἀγόμενον
τοῦ θύεσθαι, οὕτω παραγίνεται τὴν ἄλογον φορῶν
τῶν ἀνθρώπων φύσιν, καὶ ἐν ἀλόγῳ καθήμενος,
παιδεύων ἀνθρώπους μὴ ἐπαίρεσθαι· Καθαιρῶν
δυνάστας ἀπὸ θρόνων, καὶ ὑψῶν ταπεινοὺς·
πεινῶντας ἐμπιπλῶν ἀγαθῶν, καὶ πλουτοῦντας
ἐξαποστέλλων κενούς· δώδεκά τινας, καὶ τούτους
οἰκτροὺς συνεπομένους αὐτῷ φέρων, καὶ διὰ τούτων
τὰ ἔθνη συγκαλούμενος. Οὗτός ἐστιν ὁ ἐκ τῆς ρίζης
'Ιεσαὶ βλαστήσας κλάδος, ὃς προσυπαντῶντες σήμερον τῶν
Ἑβραίων οἱ παῖδες, κλάδους ἐλαιῶν ὡς ἐλεῆμονι
ἐπισείουσι, καὶ βατοῖς ὡς νικητῇ τοῦ θανάτου ἀνευφημοῦσι,
καὶ λέγουσιν· 'Ωσαννά· εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου.
Τί γὰρ φησὶν ὁ εὐαγγελιστής;

Γ'. Καὶ ἐγένετο ὅτε ἤγγισεν ὁ Ἰησοῦς εἰς
Βηθφαγὴν καὶ εἰς Βηθανίαν, πρὸς τὸ ὄρος τὸ κα-
λούμενον Ἐλαιῶν ἀπέστειλε δύο τῶν μαθητῶν
αὐτοῦ λέγων· Ὑπάγετε εἰς τὴν κατέναντι κώμην,
καὶ εἰσερχόμενοι εἰς αὐτήν, εὐρήσετε ὄνον καὶ
πῶλον νέον, ἐφ' ὃν οὐδεὶς ἀνθρώπων ἐκάθισε·
λύσαντες αὐτὸν ἀγύγετέ μοι· καὶ ἐὰν τις ὑμῖν
εἴπῃ τι, ἐρεῖτε, ὅτι ὁ Κύριος αὐτοῦ χρεῖαν ἔχει.
Εἰτα ἄγουσιν εἰς ἔργον τὸν τοῦ Λόγου λόγον, καὶ
ἡγαγόν τὴν ὄνον, καὶ τὸν πῶλον, καὶ ἐπέθηκαν τὰ
ἱμάτια αὐτῶν, καὶ ἐκάθισεν ὁ Ἰησοῦς· τύπος μὲν
οὖν ἡ κατέναντι κώμη τοῦ βίου τοῦ παρόντος· ἀντι-
κρὺ γὰρ ἦν, καὶ οὐ πλησίον τοῦ Θεοῦ. Ὅτε οὖν
ἤγγισε πλησίον ταύτης τῆς κώμης· ὅτε σαρκωθείς
γέγονε Μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός, τότε λοιπὸν ἀποστέλλει

A mavit, dicens: *Gaudete*¹²; ut intelligas, idcirco
quia olim Eva audiisset: *In doloribus paries filios*¹³:
voce illa, *Gaudete*, mulieres, compellasse, quemad-
modum et Zacharias prædicavit, dicens: *Gaude*
vehementer, filia Sion; prædica, filia Jerusalem.
Quodnam præconium? expone palam, o propheta:
Super montem excelsum ascende, qui evangelizas
Sion: exalta vocem tuam. Quid dicturus Sion? *Ecce*
*Rex tuus venit tibi mansuetus*¹⁴. Quomodo? Adven-
tum dixisti; modum expone. An in curribus ac
vehiculis? an cum copiis ac exercitibus, equitibusque
ac reliquo regum apparatu? Nequaquam, inquit.
Qui ergo? *Sedens super asinam et pullum novum* (3).
Quid ais? Rexne unquam venit immundo ac ignobili
invectus pullo? Ita, inquit. Non enim cum eo fastu
venit quo cæteri. Quid ergo? In servi forma, ut
sponsus, mitis¹⁵ ille ac agnus mansuetus; et sicut
stilla placida in vellus: et sicut ovis ad occisionem,
atque ut agnus innocens qui adducitur ad victi-
miam; ita venit irrationalem hominis indutus na-
turam, et bruto insidens, docens homines ne effe-
rantur: *Deponens potentes de sedibus, et exaltans*
humiles: esurientes replens bonis, divites dimittens
*inanes*¹⁶: duodecim, eosque miserabiles in suo
comitatu habens, per quos gentes convocet. Hic est
ramus ille qui germinavit ex Jesse, cui hodie oc-
currentes pueri Hebræorum ramos olivarum ut mi-
sericordi prætendunt, palmisque ovant tanquam
victori mortis, ac dicunt: *Hosanna: Benedictus qui*
venit in nomine Domini. Quid enim ait evangelista?

III. Et factum est, cum appropinquasset Jesus ad
Bethphage ac Bethaniam ad montem qui vocatur
Olivet, misit duos discipulos suos dicens: *Ite in ca-*
stellum quod contra est, in quod introeuntes, inve-
nietis asinam (3) *et pullum novum supra quem nemo*
hominum sedit. Solvite illum, et adducite mihi. Et si
quis vobis aliquid dixerit, dicetis: *Quia Dominus eo*
*opus habet*¹⁷. Tum illi Verbi mandatum exsequun-
tur, ac asinam ac pullum adducunt; imposue-
runtque ei vestimenta sua, et sedit Jesus. Sane
vero castellum illud contra positum, vitæ præsen-
tis typum gerit. Quippe contra erat ac opposita,
non prope Deum. Postquam igitur appropinquavit
huic castello; cum nimirum assumpta carne factus
est *Nobiscum Deus*¹⁸, tunc demum mittit duos di-

¹² Matth. xxviii, 9. ¹³ Gen. iii, 16. ¹⁴ Isa. xi, 9. ¹⁵ Isa. liii, 1 seqq. ¹⁶ Luc. i, 52, 53. ¹⁷ Luc. xix, 29-31; Matth. xxi, 1-3; Marc. xi, 1-3. ¹⁸ Matth. i, 2.

VARIE LECTIONES.

^h Ἀναγῇ — παραγίν. Oxon. παραγίνεται καὶ ἄδοξεῖ καθήμενος.

NOTÆ.

(3) *Et pullum novum.* Πῶλον νέον, juxta LXX; sive illi ita scripserint, sive factum est vitio scriba-
rum ἀντὶ τοῦ, πῶλον ὄνου· *pullum asinæ*: quomodo
legerunt evangelistæ, et habent Hebræa. Male edita
ex Oxon. pro ἐφ' ὃ quod sequitur, refertque solum
pullum, qui solus ut juvenis necdum sarcinas aut

quemquam hominum portaverat, repræsentant,
ἐφ' ὧν· referendo etiam asinam, tanquam ipsa quo-
que neminem unquam gestasset, quod et reddit
interpres: *quibus nemo hominum sedit*: contra
quod ipsa res clamat, ac indicant Matthæus et
Lucas. COMBEF.

scipulos suos, id est duo testamenta, ut adducant sibi duos populos; veterem asinam, ac exsoletam synagogam; pullumque juvenem, ac inexercitatum et rudem populum gentium. Dicendo autem *contra*, significat misisse solum pœna, ac vocatum in cœlum eum qui in adversa parte paradisi deliciarum¹⁹ positus erat: quem deinceps salutem adeptum videntes antiqui prophetæ apostolique ac sacri præcones, ei qui se ad spontaneam passionem in Sion ex superno demisit monte, sacra quadam pompa occurrunt, divinasque suas voces ceu quodammodo animatos olivarum ramos faustis omnibus submittentes, canunt: *Benedictus qui venit in nomine Domini: Hosanna in ultissimis.*

IV. Quid ais? Misero pullo insidentem vides, clamasque: *Hosanna in altissimis*? Formam servi aspicias, atque in nomine Domini, Deum Dominum dicis? Plane, inquit; sedet super pullum, nec separatur a Patris sinu; laudatur a pueris, inque cœlis Deus a Seraphim prædicatur; Jerusalem ingreditur, nec tamen relinquit supernam Jerusalem. Videt eum, moxque occurrit ac clamat Joannes: *Ecce Agnus Dei, qui tollit peccatum mundi*²⁰. Et alius: *Ecce Deus noster: ecce Dominus; ipse veniet et salvabit nos*²¹; per quem hodie oculi cæcorum aperti sunt. Unus quis ad Orientem clamat Domino: *Ecce homo, Oriens nomen ei*²². Alius ad Occidentem jubet: *Iter facite ei qui ascendit super occasum; Dominus nomen illi*²³; atque hic quidem ait: *Surge, Aquilo*²⁴. Ille clamat: *Veni, Auster*. David autem summa complexione, ac perspicue (4) omnibus partibus crucem explicans, prædicationem convocat ab oriente et occidente et aquilone et mari. Jeremias (5) velut quadam digiti indicatione venientem monstrans gentibus, canit dicens: *Hic est Deus noster, et non æstimabitur alius ad eum. Adinvenit omnem viam scientiæ. Post hæc autem, in terra visus est, et cum hominibus conversatus est*²⁵; ait quidam ad Jerusalem: *Gaude et lætare, filia Sion*²⁶. Alter pueros hortatur: *Laudate, pueri, Dominum*²⁷. Pueri respondent: *Hosanna: Benedictus qui venit in nomine Domini*. Iis Psaltes auditis Domino clamat: *Ex ore infantium et lactentium perfecisti laudem*²⁸. Dominus populis præcipit: *Sinite parvulos venire ad me*²⁹. Recte pueri affectati sunt vocem Elisabethæ. Nam dicente illa Virgine ac Dei-

Α τοὺς δύο μαθητάς· ἤγουν τὰς δύο Διαθήκας· ἀγασθῆναι αὐτῷ τοὺς δύο λαοὺς· τὴν παλαιὰν ὄνον, καὶ γεγηρακυῖαν συναγωγὴν· καὶ τὸν νέον πῶλον, καὶ τὸν ἀγύμναστον τῶν ἐθνῶν λαόν. Διὰ δὲ τοῦ κατ'ἐναντίον εἰπεῖν, σημαίνει, ὅτι τὸν κατέναντι τῆς τρυφῆς τοῦ παραδείσου κατοικισθέντα, ἐπεμψε λύσαι τοῦ ἐπιτιμίου, καὶ πρὸς οὐρανὸν καλέσασθαι· ὃν ἀνασωζόμενον λοιπὸν ὁρῶντες οἱ πάλαι προφῆται, ἀπόστολοι, καὶ ἱεροκήρυκες, τὸν ἐπὶ τὸ ἐκούσιον πάθος ἐν Σιών, ἐκ τοῦ ἄνωθεν ὄρους ἐκυτὸν ταπεινώσαντα, ἱεροπρεπῶς προσυπαντῶσι, καὶ τὰς θεολέκτους αὐτῶν φωνὰς ὡς ἐμψύχους οἰονεῖ πως ἐλαιῶν κλάδους εὐφημικῶς ἀναμέλπουσιν· *Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου· Ὡσαννά ἐν τοῖς ὑψίστοις.*

Β Δ'. Τί λέγεις; Ἐπὶ πῶλου οἰκτροῦ καθήμενον ὁρᾷς, καὶ, Ὡσαννά ἐν τοῖς ὑψίστοις, βοᾷς; Μορφὴν δούλου βλέπεις, καὶ ἐν ὀνόματι Κυρίου, Θεὸν Κύριον λέγεις; Ναί, φησὶν· ἐπὶ πῶλον καθέζεται, καὶ τοῦ πατρικῶς κόλπου οὐ χωρίζεται· ὑπὸ παίδων ὑμνεῖται, καὶ ἄνω ὑπὸ Σεραφίμ θεολογεῖται· εἰς Ἱερουσαλήμ εἰσέρχεται, ἀλλὰ τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ οὐ κατέλιπε· καὶ ὁρᾷ τοῦτον ἅμα, καὶ ὑπαντᾷ, καὶ βοᾷ Ἰωάννης· Ἴδε ὁ Ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου· καὶ ἄλλος· Ἰδοὺ ὁ Θεὸς ἡμῶν· Ἰδοὺ Κύριος, αὐτὸς ἤξει καὶ σώσει ἡμᾶς, δι' οὗ ὁφθαλμοὶ τυφλῶν ἠνοιχθήσαν σήμερον. Ὁ μὲν πρὸς ἀνατολὰς τῷ Δεσπότη βοᾷ· Ἰδοὺ ἄνθρωπος, Ἀνατολὴ ὄνομα αὐτῷ· καὶ ἄλλος πρὸς δύσιν διακελεύεται· Ὁδοποιήσατε τῷ ἐπιβεβηκότι ἐπὶ δυσμῶν, Κύριος ὄνομα αὐτῷ· ὁ μὲν λέγει· Ἐξεγέρθητι, βοῶν· ὁ δὲ βοᾷ· Ἐρχου, τότε. Δαβὶδ δὲ, περιεκτικώτατον καὶ σταυροφανώτατον, συγκαλεῖται τὸ κήρυγμα, ἀπὸ ἀνατολῶν, καὶ δυσμῶν, καὶ βοῶν, καὶ θαλάσσης. Ἱερεμίας ἄδει, ὡς δακτύλῳ τινὶ τοῖς ἔθνεσι δεικνύων τὸν ἐρχόμενον, καὶ λέγων· Οὗτος ὁ Θεὸς ἡμῶν, οὐ λογισθήσεται ἕτερος πρὸς αὐτόν. Ἐξεῦρε πᾶσαν ὁδὸν ἐπιστήμης, μετὰ δὲ ταῦτα ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανέστράφη. Ὁ μὲν πρὸς τὴν Ἱερουσαλήμ λέγει· Τέρπου καὶ εὐφραίνου, θύγατερ Σιών· ὁ δὲ τοῖς παισὶν ἐπιτρέπει· Ἀνέϊτε, παῖδες, Κύριον. Οἱ παῖδες ἀποκρίνονται· Ὡσαννά· εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου. Ὁ ὑμνωδὸς τούτων ἀκούσας, τῷ Δεσπότη βοᾷ· Ἐκ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων κατηρτίσω αἶνον. Ὁ Δεσπότης τοῖς λαοῖς ἐπιτρέπει· Ἀφerte τὰ παιδία

¹⁹ Gen. iii, 23. ²⁰ Joan. i, 29. ²¹ Isa. iii, 4. ²² Zach. vi, 12. ²³ Psal. lxxvii, 5. ²⁴ Cant. iv, 6. ²⁵ Baruch iii, 36-38. ²⁶ Zachar. ii, 10. ²⁷ Psal. cxii, 1. ²⁸ Psal. viii, 3. ²⁹ Matth. xix, 14.

VARIAE LECTIONES.

Δι' ὧ. Oxon. διό.

NOTÆ.

(4) *Ac perspicue omnibus partibus crucem explicans.* Longa hac paraphrasi conor reddere τὸ σταυροφανώτατον· nec video quid auctor aliud eo velit, quam ut crux quatuor extremis suis, quatuor velut mundi partes designet, a quibus omnibus David uno contextu prædicationem convocet. Haud certe placeat quod reddidit interpretes Cyrilli: *ac veluti septo comprehensis omnibus*: quo modo est durior meta-

phora, nec sit facile talem ejus vocis usum ostendere; quidquid sit de voce σταύρωμα· apud Plutarchum et alios. COMBEF.

(5) *Jeremias.* Liber Baruch, ceu appendix quædam ad Jeremiæ librum, ipsius hic Jeremiæ dicitur. Etiam sanctus Basilius Seleuciensis Orat. in sanctam Deiparam, Jeremiam citat in Baruch: sicque potuit Eulogius citare. Ib.

ἐρχεσθαι πρὸς μᾶ. Καλῶς ἠκούσθησαν τῇ φωνῇ A τῆς Ἑλισάβετ οἱ παῖδες. Ἐκείνης γὰρ τῇ Παρθένῳ καὶ Θεοτόκῃ εἰπούσης· *Εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου*· αὐτοὶ τῷ ἐξ αὐτῆς γεννηθέντι λέγουσιν· *Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου*. Τί ἐστίν· *Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου*; Ὁ ἐρχόμενος, πόθεν; ἐξ οὐρανοῦ, ἢ ἐκ τῆς Παρθένου; ὁ ἐρχόμενος, καὶ προσερχόμενος, ποῦ; ἐπὶ τὸ πάθος. Ἐν ὀνόματι Κυρίου τοῦ Πατρὸς δηλονότι, καθάπερ καὶ αὐτὸς ὁ Χριστὸς ἔλεγεν· Ἐγὼ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐξῆλθον, καὶ πρὸς τὸν Πατέρα μου ὑπάγω.

Ε'. Ἰδες δόγμα θεολόγων ἰ ἐξ ἀπειρολόγων παίδων; οἱ παῖδες τὸν Δεσπότην τῆς κτίσεως [ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως ^k] ἐγνώρισαν· οἱ δὲ πατέρες αὐτῶν ἠγνωμόνησαν· οὗτοι ὡς Θεὸν ὕμνησαν, καὶ ἐκεῖνοι ὡς ἐχθρὸν ἐσταύρωσαν. Οὗτοι, Ὡσαννά, ψάλλουσι· ἐκεῖνοι, B Σταυρωθήτω, κράζουσιν. Ἡ νέα καὶ ἀδαὴς ἡλικία σοφίζεται, καὶ οἱ φάσκοντες εἶναι σοφοὶ ἐμωράνθησαν καὶ σκοτίζονται. Οἱ παῖδες τὰ ἑαυτῶν ἱμάτια ὑπέστρωσαν, καὶ οἱ πατέρες αὐτῶν, τὰ ἱμάτια αὐτοῦ διμερίσαντο. Οὗτοι τοὺς ἑαυτῶν χιτῶνας ἐκδύονται, τὴν τῆς συναγωγῆς γύμνωσιν προμηνύοντες· ἅμα τε καὶ ἡμᾶς ἐκδύεσθαι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, καὶ Χριστῷ ὑποταγῆναι ὑποδεικνύοντες· [ἐκεῖνοι περὶ τοῦ χιτῶνος αὐτοῦ ἔλαχον ^l] οἱ παῖδες τὸν Χριστὸν μετὰ βατῶν ὑποδέχονται· οἱ πατέρες πρὸς αὐτὸν μετὰ μαχαίρων καὶ ξύλων ἔρχονται. Οὗτοι εὐλογοῦσιν· ἐκεῖνοι βλασφημοῦσιν. Οὗτοι ὡς ἄρνες Ποιμένα ἐδέξαντο· ἐκεῖνοι ὡς λύκοι τὸν Ἀμνὸν ἐσφαγίασαν. Οἷον ἦν εἰκὸς ξένον καὶ παρὰ φύσιν τὸ θέαμα ἰδεῖν, νήπια θηλάζοντα ἐν ἀγκάλαις μητέρων γαλουχούμε- C να, τῇ μὲν μιᾷ χειρὶ τὸν μαζὸν τῆς ἑαυτῶν μητρὸς κατέχοντα· τῇ δὲ [δευτέρᾳ], τῷ ἐκ παρθένου μητρὸς τεχθέντι Θεῷ, τοὺς κλάδους τῶν βατῶν ἐπισειόντα, καὶ γάλα μητρικὸν, καὶ δόγμα Δεσποτικὸν ἐκ τοῦ στόματος προχέοντα· καὶ πρὸ τῶν λόγων ^m, τῷ Θεῷ Λόγῳ καρπὸν χειλέων προσαναφωνοῦντα, καὶ λέγοντα· Ὡσαννά· τοῦτ' ἐστίν, Σῶσον δὴ ἐν τοῖς ὑψίστοις.

Γ'. Τίς ὁ παιδεύσας, ὦ παῖδες; τίς ὁ σοφίσας; τίς ὁ πρὸ καιροῦ τοῦ Λόγου, τὸν Λόγον μυσταγωγήσας; καὶ παρέστω Ἰουδαῖος ⁿ ὁ ἀχάριστος· παρέστω μοι χαλὴς ἡ συναγωγὴ. Εἰπέ, ὦ Ἰουδαῖε, οὐχὶ Χριστὸν ἡμῖν ἅπαντες οἱ προφῆται ἐρχόμενον ἐκήρυξαν; Ναί, φησὶν· τὸ δὲ ἀμφιβαλλόμενον τοῦτό ἐστιν ^o. Ἦλθεν, D

paræ : *Benedictus fructus ventris tui* ³⁰; aiunt illi ejus Filio : *Benedictus qui venit in nomine Domini*. Quid est : *Benedictus qui venit in nomine Domini* ? *Qui venit*. Unde ? De cælo, aut ex Virgine. *Qui venit*, et procedit. Quo ? Ad passionem. *In nomine Domini* : Patris nimirum, quemadmodum ipse quoque Christus dicebat : *Ego a Patre exivi, et ad Patrem meum vado* ³¹.

V. Vidisti theologorum dogma a rudibus sermonis pueris ? Pueri, creaturæ Dominum ex ipsa natura agnoverunt (6) ; eorum autem patres ingrati exstiterunt : hi laudaverunt ut Deum ; illi ut inimicum crucifixerunt. Canunt hi *Hosanna* ; clamant illi, *Crucifigatur*. Juvenilis ac rudis ætas sapiens efficitur ; iique qui se dicunt sapientes, stulti facti sunt ³² ac tenebris offunduntur. Pueri suas vestes substraverunt ; eorumque patres, ejus vestes partiti sunt. Hi tunicas suas exuunt, synagogæ nuditatem præsignantes ; simulque nobis quoque operæ pretium exuere veterem hominem ac Christo subjici exemplo monstrantes : illi sortiti sunt de ejus tunica cujus foret ³³. Pueri cum ramis palmarum Christum suscipiunt ; patres in eum gladiis ac lignis instructi procedunt. Hi benedicunt ; illi blasphemant. Hi velut agni novelli Pastorem susceperunt ; illi tanquam lupi Agnum jugularunt. Quam plane admirabile ac præter naturam spectaculum illud lactentium infantum, maternis in ulnis sugentium ubera, una quidem manu tenentium matrum mam- mam, altera autem nato Deo Matre Virgine protendentium ramos palmarum, lacque maternum ac Dominicam doctrinam ab ore fundentium : necdumque concessio verborum usu, Deo Verbo labiorum [acclamantium fructum, ac dicentium, *Hosanna* (7) : hoc est, *Salva quæso*, qui es in altis- timis.

VI. Quis vos, o pueri, docuit ? Quis vobis sapientiam indidit ? Quis necdum per ætatem libero sermonis usu, secretiori doctrina ad sermonem formavit ? Accedat ingratus Judæus ; adsit synagoga adultera. Dic sodes, Judæe, nonne prophetæ omnes Christum nobis venturum prædicavere ? Plane, in-

³⁰ Luc. i, 42. ³¹ Joann. xvi, 16. ³² Rom. i, 22. ³³ Joan. xix, 24.

VARIAE LECTIONES.

ἰ Θεολόγων. Oxon. θεολόγων. ^k Ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως. Hæc desunt cod. reg. ^l Ἐκεῖνοι — ἔλαχον. Addo ex conject. ^m Πρὸ τῶν λόγων. Oxon. πρῶτον λόγον. ⁿ Ἰουδαῖος. Oxon. Ἰουδαῖος. ^o Τοῦτό ἐστιν. Deest, εἰ ἦλθ.

NOTÆ.

(6) *Ex ipsa natura*. Ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως. Accipit naturam, non ut distinctam contra gratiam ac affusum animo cœleste lumen, in quo pueri Messiam et regem Israel agnoverunt ; sed ut contra externam ac hominum doctrinam : quomodo etiam loquitur Paulus ad Rom. ii, 14, dum ait gentes facere natura, φύσει, quæ sunt legis, Spiritu sancto velut instinctu movente, atque ad legis opera, sine lege ac externa insinuatione formante. COMBEF.

(7) *Hosanna*. Bene Cyrillus : σῶσον δὴ· haud ita Cyrilli interpres, *Salva nos* : cum potius fuisset di-

cendum, *Salva eum*. Est enim populi votum in Christum ceu regem ac Messiam ; perinde ac si dixissent : *Vivat Rex*. Sumptum est ex illo psalmi cxvii, 25. *O Domine, salvum me fac*, etc. Quod sequitur, ὁ ἐν τοῖς ὑψίστοις· positum est ab Eulogio ut glossa ; ut τὸ, Ὡσαννά ἐν τοῖς ὑψίστοις, idem sit atque, *Salva tu*, Deus, qui es in altissimis. Alioqui exponi potest : Reboet fausta hæc acclamatio, *Salva, quæso, in altissimis*. Vide Franc. Lucam, et alios Matth. xxi, 9. Id.

quit : quod autem in dubium vertitur, illud est, An venerit. Venisse ais, an nondum venisse? Nondum, inquit. Præclare. Videamus ergo venturi dignitatem; tumque intelligemus, an adhuc venerit, necne. Deumne dicis eum qui venit, an nudum hominem? Nudum, inquit, hominem, similem Davidi. An ipsum Davidem? Davidi similem. O maligne cavillator! O insipiens corde! Quomodo igitur David ipse, Dominum a Domino venientem dicit? quemadmodum paulo ante pueros tuos audisti canentes atque laudantes : *Benedictus qui venit in nomine Domini, Deus Dominus, et illuxit nobis* ³⁴; et iterum : *Dixit Dominus Domino meo : Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum* ³⁵; et iterum : *Regnavit Dominus super gentes* ³⁶; et : *Dicite in nationibus quia Dominus regnavit* ³⁷. Quis vero Rex iste? Audi Isaiam de vobis clamantem : *Et cupient esse igni combusti* ³⁸. Cur ita, o propheta? *Quia parvulus natus est nobis; Filius et datus est nobis, cujus principatus super humerum ejus : et vocabitur nomen ejus magni consilii Angelus, Admirabilis, Consiliarius, Deus fortis, potens, Princeps pacis, Pater futuri sæculi. Quid ais, o Judæe? Ecce prophetæ eum qui venit, clare Deum prædixerunt.*

VII. Corripit hæreticus quod dictum fuit. Insulit statim Manichæus, et ait : Hem, cum tu clare eum sis confessus Deum, qui carnem ex Virgine assumpsit; quomodo non ipsum fateris Deum mortuum et crucifixum, si utique unum eundemque dicis, qui natus et crucifixus et mortuus est? *O stulti et tardi corde ad credendum, in omnibus quæ locuti sunt prophetæ* ³⁹! Audite, et credite, et confundimini. Subsistens illud Verbum Patris, terrenæ matris unitum substantiæ, cum obrutam olim peccato imaginem renovare vellet, factus est homo, servato in abjecta hominis conditione divinitatis fastigio; non mutata in passionem deitatis impati-bilitate; nec assumpto peccato ex peccatrice natura, ne quod nobis esset salutis, ei fieret debonestamentum; nostraque exaltatio, ejus inveniretur prolapsio. Haudquaquam mortuus deitate; quidquid Manichæus et Arius ac Marcion insaniant. Nam quid opus fuisset incarnatione? Non nudo corpore crucifixus (8); quanquam rumpatur Paulus Samosatensis, ut nos credamus tanquam puri hominis sanguinem. *Maledictus enim, inquit Scriptura, omnis qui pendet in ligno, ac quisquis spem habet in puro homine* ⁴⁰. Homo nos salvare non poterat. Nam

ἢ οὐπω; Οὐπω, φησί. Καλῶς. Ἰδωμεν οὖν τὸ τοῦ ἐρχομένου ἀξίωμα, καὶ τότε γνωσόμεθα, εἰ ἦλθεν, ἢ οὐπω. Θεὸν τὸν ἐρχόμενον λέγεις, ἢ ψιλὸν ἄνθρωπον; Ψιλὸν ἄνθρωπον, φησὶν. Ὡς τὸν Δαβὶδ, ἢ αὐτὸν τὸν Δαβὶδ; Ὡς τὸν Δαβὶδ. Ὡς σοφιστὰ τῆς κακίας! ὦ ἀσύνετε τῇ καρδίᾳ! πῶς οὖν αὐτὸς ὁ Δαβὶδ, Κύριον παρὰ Κυρίου τὸν ἐρχόμενον λέγει; καθὼς ἀρτίως τῶν σῶν παίδων ἀνυμνούντων ἤκουσας. *Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου, Θεὸς Κύριος, καὶ ἐπέφανεν ἡμῖν· καὶ πάλιν· Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου, Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου· καὶ πάλιν· Ἐβασίλευσεν ὁ Κύριος ἐπὶ τὰ ἔθνη· καὶ, Εἶπατε ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ὅτι Κύριος ἐβασίλευσε. Τίς δὲ οὗτος ὁ βασιλεὺς; Ἡσαΐου ἀκουσον περὶ ὑμῶν βοῶντος· Καὶ θελήσουσιν, εἰ ἐγενήθησαν πυρίκαυστοι. Διατί, ὦ προφῆτα; Ὅτι παιδὶον ἐγεννήθη ἡμῖν, Υἱὸς καὶ ἐδόθη ἡμῖν, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐπὶ τοῦ ὧμου αὐτοῦ· καὶ καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ, μεγάλης βουλῆς Ἀγγελος, θαυμαστός, Σύμβουλος, Θεὸς ἰσχυρὸς, ἐξουσιωστής, Ἀρχὼν εἰρήνης, Πατὴρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Τί λέγεις, ὦ Ἰουδαίε, ἰδοὺ σαφῶς Θεὸν τὸν ἐρχόμενον οἱ προφῆται προεκήρυξαν.*

Ζ'. Συναρπάζει τὸ ῥῆμα δαιρετικὸς· εἰσπηδᾷ θάπτον ὁ Μανιχαῖος, καὶ φησιν· Ἰδοὺ δὴ σαφῶς Θεὸν ὁμολογήσας τὸν ἐκ Παρθένου σαρκωθέντα, πῶς οὐχ ὁμολογεῖς αὐτὸν Θεὸν παθόντα καὶ σταυρωθέντα, εἰ ἄρα ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν λέγεις τὸν γεννηθέντα, καὶ ταφέντα P καὶ παθόντα Q; Ὡς ἀνόητοι καὶ βραδεῖς τῇ καρδίᾳ, τοῦ πιστεύειν ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐλάλησαν οἱ προφῆται! Ἀκούσατε, καὶ πείσθητε, καὶ αἰσχύνθητε. Ὁ ἐνούσιος Λόγος τοῦ Πατρὸς, ἐνωθεὶς τῇ ἐπὶ γῆς οὐσίᾳ τῆς μητρὸς, τὴν πάλαι κεχωσμένην ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας εἰκόνα ἀνακαινίσαι βουλόμενος, γέγονεν ἄνθρωπος, τὸ ὑψηλὸν φυλάξας τῆς θεότητος ἐν τῷ ταπεινῷ τῆς ἀνθρωπότητος· οὐ μεταβαλὼν εἰς πάθος τὸ ἀπαθὲς τῆς θεότητος· οὐ μεταβαλὼν ἁμαρτίαν R ἐκ τῆς ἁμαρτησάσης φύσεως, ἵνα μὴ τὸ ἡμῖν σωτήριον, γένηται αὐτῷ ἀτιμαστήριον· καὶ ἡ ἡμῶν ὑψώσεις εὐρεθήσεται αὐτῷ ἐκπτώσεις. Οὐ θεότητι πάσχων, κἂν ὁ Μανιχαῖος, καὶ Ἀρειος, καὶ Μαρκίων μαίνωνται. Ἐπεὶ, τίς ἦν χρεῖα σαρκώσεως; οὐ ψιλῷ S σώματι σταυρούμενος· κἂν ὁ Παῦλος ὁ Σαμωσατεύς καταράσσεται, ἵνα ἡμεῖς ὡς αἷμα T ἀνθρώπου πιστεύσωμεν. Ἐπικατάρατος γάρ, φησὶν ἡ Γραφή, πᾶς ὁ κρεμᾶμενος ἐπὶ ξύλου, καὶ πᾶς ὃς ἔχει ἐλπίδα ἐπὶ ψιλὸν ἄνθρωπον. Ἀνθρω-

³⁴ Psal. cxvii, 26, 27. ³⁵ Psal. cix, 4. ³⁶ Psal. xlvi, 9. ³⁷ Psal. xcv, 40. ³⁸ Isa. ix, 5, 6. ³⁹ Luc. xxiv, 24. ⁴⁰ Deut. xxi, 25.

VARIÆ LECTIONES.

P Ταφέντα. Oxon. φανέντα. Q Καὶ παθόντα. Cod. reg. σταυρωθέντα. R Μεταβ. ἁμαρτίαν. Forte μεταβ. ἁμαρτίας. S Οὐ ψιλῷ. Male edita, ὑψηλῷ. T Ἡμεῖς ὡς αἷμα. Oxon. μὴ εἰς αἷμα.

NOTÆ.

(8) *Non nudo corpore crucifixus.* Nudo deitate, οὐ ψιλῷ. Perperam Oxon. ὑψηλῷ· quod devorat interpretes : *Sublimi corpore crucifixus.* Quid enim hoc ad Samosatensem, quem Eulogius exagitat? Nota

ejus hæresis, ut purum hominem Christum contenderet, cujus vel modo utinam contentio omnis extincta esset. COMBEF.

πος σώσαι ἡμᾶς οὐκ ἴσχυεν· ἐπεὶ Μωϋσῆς ἄρα, ἡ A
 τις ἐκ τῶν προφητῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθνήσκειν ἐμελ-
 λεν· ἀλλὰ πάντες ὑπὸ ἀμαρτίαν ἐτύγχανον· διὸ ἐδεή-
 θημεν τοῦ Θεοῦ ἀναμαρτήτου σεσαρκωμένου, καὶ
 τὸν ὑπὲρ ἡμῶν θάνατον σαρκὶ καταδεχομένου. Διὰ
 τοῦτο ὁ ἄσαρκος σαρκουῖται, ἵνα ὅπερ ἔχει διὰ τῆς
 θεότητος ἀδύνατον, τοῦτο σχῇ δι' ἀνθρωπότητος δυ-
 νατόν.

H. Πάσχει, καὶ οὐ πάσχει· τὸ πρῶτον, οὐ τῷ Λόγῳ
 λόγισαι· τὸ δεύτερον, τῆς σαρκὸς τοῦ Λόγου μὴ νόμιζε·
 [ὅμως δὲ τὴν σάρκα τοῦ Λόγου μὴ χωρίζε.] Οὐ γὰρ
 χωρίζω, ἀλλὰ γνωρίζω, τῆς ἐκατέρας οὐσίας τὸ ἴδιον.
 Συμμένοντα, ἀλλ' οὐχὶ συμπαθόντα τὸν Λόγον λέγω·
 συγκρεμάμενον, ἀλλ' οὐχ ἡλους εἰς ἴδιαν φύσιν δεξά-
 μενον· συνθαπτόμενον, ἀλλ' οὐ συνθανατούμενον·
 συγκλειόμενον, ἀλλ' οὐ συμπεριγραφόμενον· ψυχὴν B
 ἐκ σώματος χωριζομένην, ἀλλὰ τὸν Λόγον οὐδενὸς
 αὐτῶν ἀφιστάμενον. Ὅθεν ὁ μὲν ἄδης ἐσκυλεύθη,
 τῆς ἐνθεοῦ ψυχῆς ἐκεῖ κατελθούσης. Πορευθεὶς γὰρ
 ἐκήρυξε καὶ τοῖς ἐν ἄδῃ πνεύμασιν· ἐν δὲ τῷ τάφῳ,
 διαφθορὰν οὐκ εἶδε τὸ ἅγιον ἢ σῶμα. Καὶ γὰρ ἦν
 ἀχώριστος ὁ Λόγος τῆς ἰδίας σαρκὸς, ἐν ἐκάστῳ και-
 ρῷ, οὐδαμοῦ ψιλὸν ἢ ἔρημον ἀφῶν ταύτην, ἢ ἄθεον,
 ἢ ὡς ἐνὸς τῶν καθ' ἡμᾶς τυγχάνουσιν σωμάτων.
 Ὅμως εἰ καὶ ἡνώθη καθ' ὑπόστασιν τῷ Λόγῳ ἡ λο-
 γικὴ ἡμῶν φύσις, ἀλλ' οὐκ ἐσώθη. Πῶς γὰρ σωθή-
 σεται ὃ τῷ προαιωνίῳ τὸ πρόσφατον; ἢ πῶς ὁμοιω-
 θήσεται τῷ ἀνάρχῳ, τὸ ἐναρχόν; διὸ καὶ ὁρᾷς αὐ-
 τὸν ἐπὶ πῶλον σήμερον· ἀλλ' ὡς ἀνθρωπὸν· διπλοῦς
 γὰρ ἦν. Ἐπεὶ, καὶ ἠϋξήσε, καὶ ἐθήλασε, καὶ ἐδά-
 κρυσσε, καὶ ἡγωνίασε νόμῳ τῆς ἡμετέρας φύσεως. C
 Οὐ γὰρ ἡρνήσατο τὰ τῆς φύσεως ἡμῶν ἀδιάβλητα
 πάθη σαρκωθεὶς ὁ Θεὸς Λόγος· ἐπεὶ ἄρα αὐτὴν πρὸ
 τούτων ἡρνήσατο. Οὐχ ὑπνοῖ ἐν τῷ πλοίῳ ὁ Θεὸς
 Λόγος· Οὐ ρυστάξει γὰρ, οὐδὲ ὑπνώσει ὁ φυλάσ-
 σων τὸν Ἰσραὴλ· ἀλλ' ὑπνοῖ ἡ σὰρξ ἡ ἡμετέρα,
 ἣν ἐνεδύσατο ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος. Οὐ πεινᾷ, οὐ κοπιᾷ
 ἐκ τῆς ὁδοιπορίας ἡ θεία φύσις, ὡς Ἡσαΐας φησὶν·
 Ὁ Θεὸς ὁ μέγας καὶ ἰσχυρὸς, οὐ πεινᾷσει, οὐδὲ
 κοπιᾷσει. Πῶς οὖν πεινᾷ; Σαρκὶ τῇ ἐξ ἡμῶν. Πῶς
 πάσχει; Σαρκὶ τῇ ἐξ ἡμῶν. Πῶς δακρύει; Σαρκὶ τῇ
 ἐξ ἡμῶν. Πῶς ἐθανατώθη; Σαρκὶ· ζωοποιεῖται δὲ
 πνεύματι. Πῶς γῆν σαλεύει; Θεότητι τῇ ἐκ Πατρός.
 Πῶς τὸν ἄδην πατεῖ; Θεότητι, οὐκ ἐξ ἡμῶν. Πῶς
 φησιν· Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἓν ἐσμεν; Τῇ ἄνω πρὸ D
 αἰώνων γεννήσει. Πῶς, Ὁ Πατὴρ μείζων μου ἐστίν;
 Τῇ κάτω, ἐκ Παρθένου γεννήσει. Πῶς, Ὁ ἑωρακὴς
 ἐμὲ, ἑώρακε τὸν Πατέρα; Τῇ ἀκτίστῳ τοῦ Λόγου
 φύσει. Πῶς, Οὐ δύναμαι ποιεῖν ἅπ' ἐμαυτοῦ οὐ-

utique Moyses, aut unus quis prophetarum pro
 nobis habebat mori : at omnes peccato obnoxii
 erant (9) ; proinde necessum fuit impeccabilem
 Deum incarnari, ac mortem carne pro nobis sus-
 cipere. Ideoque ipse carnis expers incarnatur, ut
 quod non potest per divinitatem, id possit per hu-
 manitatem.

VIII. Patitur, et non patitur : Noli primum
 Verbo tribuere : secundum, ne carnis Verbi putes :
 at nec carnem a Verbo separes : Non enim se-
 paro ; sed quod utriusque naturæ proprium est,
 designo. Coniunctum manere Verbum dico ; non
 simul pati ac affici : simul pendere ; haud tamen
 clavos in naturam suam accepisse : consepultum,
 sed non commortuum : una clausum, sed non pa-
 riter definitum : animam a corpore separatam, Ver-
 bum tamen a neutro recessisse. Quamobrem spolia-
 tus quidem fuit infernus cum divina anima illuc
 descendisset. Profectus enim, etiam positus in in-
 ferno spiritibus prædicavit ⁴¹ ; at in sepulcro ⁴² san-
 ctum ejus corpus corruptionem non vidit. Nullo
 enim tempore Verbum separari potuit a sua carne,
 ut eam nudam ac solam, aut sine Deo, vel quasi
 corpus unum nostris simile habentem, relinqueret.
 Cæterum, licet rationalis nostra natura unita sit
 Verbo secundum hypostasim, haud tamen est ei
 adæquata. Qui enim quod nuper editum est, ei
 adæquetur quod est ante sæcula ? Aut quomodo si-
 mile sit quod habet initium, ei quod principio ca-
 ret ? Idcirco etiam vides hodie pullo insidentem,
 sed ut hominem. Duplex quippe erat. Nam et
 crevit, et suxit ubera, et flevit, et est contristatus,
 pro ratione naturæ nostræ. Non enim incarnatus
 Deus Verbum inculpata naturæ nostræ renuit pas-
 siones ; alioqui ⁴³ priorem illis ipsam renuisset.
 Non dormit in navigio Deus Verbum (10) : Non dor-
 mitabit enim, neque dormiet, qui custodit Israel ⁴⁴ ;
 sed dormit caro nostra, quam Dei Verbum induit.
 Non esurit, nec fatiscit ex itinere divina natura,
 quemadmodum ait Isaias : Deus magnus et fortis,
 non esuriet, neque laborabit ⁴⁵. Quomodo ergo esu-
 rit ? Carne, quam sumpsit ex nobis. Quomodo pa-
 titur ? Carne nostra. Quomodo flet ? Humana carne.
 Quomodo fuit occisus ? Carne ex nobis sumpta :
 verum spiritu vivificatur. Quomodo terram con-
 cutit ? Divinitate quam habet a Patre. Quomodo
 conculcat inferos ? Divinitate, non humana vir-
 tute. Quomodo ait : Ego et Pater unum sumus ⁴⁶ ?

⁴¹ I Petr. III, 19. ⁴² Act. II, 31. ⁴³ Matth. VIII, 24. ⁴⁴ Psal. cxx, 4. ⁴⁵ Isa. XI, 8. ⁴⁶ Joan. X, 30.

VARIÆ LECTIONES.

u "Αγιον. Oxon. ἐνθεον. v Σωθήσεται. Scribe ἰσωθήσεται.

NOTÆ.

(9) Omnes peccato obnoxii erant. Cum Moyses, tum prophetæ alii, quibus ut sanctioribus reparationis nostræ negotium videbatur debere committi, ut ulli puræ creaturæ fuisset committendum. Interpres non bene ad redemptos refert. COMBEF.

(10) Alioqui priorem illis eam renuisset. Pulchra sententia in novos Eutychianos humana interimen-
 tes in Christo homine. Interpres Cyrilli : Quando-
 quidem ipsam ante istas renuit ; quibus absurdum
 ab Eulogio assumptum, ejus assertum facit.

Superna illa nativitate ante sæcula. Quomodo, *Pater major me est* ⁴⁷? Nativitate in inferioribus ex Virgine. Quomodo, *Qui vidit me, vidit et Patrem* ⁴⁸? Increata Verbi natura. Quomodo, *Non possum facere quidquam a memetipso* ⁴⁹? Quid ergo? Verbum ne minori præ Patre potentia est? Procul sit Ariana illa vesania. Quid est quod dicit: *Glorifica me, Pater* ⁵⁰? Corpus Verbi. Quis dicit: *Ego in Patre, et Pater in me est* ⁵¹? Verbum quod est in corpore. Quomodo ait: *Patrem meum, et Patrem vestrum* ⁵²? Pater quidem Pater est, non carnis, sed Dei Verbi quod est ex ipso. Quomodo, *Deum meum, et Deum vestrum*? Deus est, non Verbi. Quomodo enim Deus exsistat æqualis sibi Dei? sed Deus illius quæ est in Verbo, formæ servi. *Antequam Abraham fieret, ego sum* ⁵³? Deus Verbum quod est in carne. *Dominus dixit ad me: Filius meus es tu: ego hodie genui te* ⁵⁴? Nimirum nova incarnatione Verbi: non enim alius erat, qui ante luciferum ex Patre genitus est ⁵⁵, aliusque qui ex matre in Bethlehem incarnatus est. Tametsi enim Paulus Samosatensis hæc delirat; haud tamen Paulus Tarsensis ista docet: sed cum Dei formam in servi forma significat, clamat: *Qui cum sit splendor gloriæ* ⁵⁶: cumque rursus carnis Verbo unitæ differentiam designat, ait: *Deus autem et*

δέν; τί οὖν; ἀδύνατος ὁ Λόγος παρὰ τὸν * Πατέρα; ἅπαγε τῆς Ἀρειανικῆς φρενοβλαθείας! Τί τὸ λέγον· Δόξασόν με, Πάτερ; Τὸ σῶμα τοῦ Λόγου. Τίς ὁ λέγων· Ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ, καὶ ὁ Πατήρ ἐν ἐμοί; Ὁ ἐν τῷ σώματι Λόγος. Πῶς, Πατέρα μου, καὶ Πατέρα ὑμῶν; Πατήρ μὲν ὁ Πατήρ, οὐ τῆς σαρκὸς, ἀλλὰ τοῦ ἐξ αὐτοῦ Θεοῦ Λόγου. Θεὸν μου, καὶ Θεὸν ὑμῶν; Θεὸς, οὐ τοῦ Λόγου· πῶς γὰρ ἔσται τοῦ Ἰσοῦ αὐτοῦ Θεοῦ Θεός; ἀλλὰ Θεὸς τῆς ἐν τῷ Λόγῳ μορφῆς τοῦ δούλου. Πρὸ τοῦ Ἀβραάμ γενέσθαι, ἐγὼ εἰμι; Ὁ ἐν τῇ σαρκὶ Θεὸς Λόγος. Κύριος εἶπε πρός με· Υἱός μου εἶ σὺ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε; Τῇ προσφάτῳ τοῦ Λόγου σαρκώσει. Οὐ γὰρ ἄλλος ἦν ὁ πρὸ ἐωσφόρου ἐκ Πατρὸς γεννηθεὶς, καὶ ἄλλος, ὁ ἐν Βηθλεὲμ ἐκ μητρὸς σαρκωθεὶς. Εἰ γὰρ καὶ Παῦλος ὁ Σαμωσατεὺς ταῦτα παραφρονεῖ, ἀλλ' οὐ Παῦλος ὁ Ταρσεὺς ταῦτα νοθετεῖ. Ἀλλ' ὅτε μὲν τὴν τοῦ Θεοῦ μορφήν ἐν τῇ τοῦ δούλου μορφῇ σημαίνει, βοᾷ· Ὁς ὦν ἀπαύγασμα τῆς δόξης· ὅτε δὲ πάλιν τῆς ἐν τῷ Λόγῳ ἐνωθείσης σαρκὸς τὴν διαφορὰν σημαίνει, λέγει· Ὁ δὲ Θεὸς καὶ τὸν Κύριον ἡγειρεν· ἵνα ἀμφοτέρων τῶν ἐν τῷ σώματι μορφῶν ἀποδείξας τὴν διάγνωσιν, καὶ Μάνεντα τὸν φαντασιομάχον, καὶ Παῦλον τὸν ἀνθρωπολάτρευν, Παῦλος ὁ ἀπόστολος καταβάλλῃ.

Dominum suscitavit ⁵⁷; ut utriusque formæ in corpore discrimen ostendens, cum Manetem illum œconomiam phantasia discernentem ac inani specie, tum Paulum hominicolam Paulus apostolus prosternat.

IX. Tu vero quid ais? Quid statuis, nove Manichæe ac pure puteque illius defensor amentiae? Non concedis carnem naturam nominari? At *Illic trepidas timore, ubi non erat timor* ⁵⁸. Nec vero Dominum revereris in tempore passionis dicentem: *Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma* ⁵⁹? Si *promptus*, quomodo *infirma*? Quænam Christi forma? qualis caro infirma? Omnino illa Adami, qui infirmatus est. Qui vero etiam positus genibus orat? Ergone Verbum precatur? Quomodo autem cum Deus sit, precatur Deum: siquidem est æqualis Patri, uti certe æqualis est? Plane precatur haud deitate, sed qua est homo. Nam alioqui quomodo dicit: *Potestatem habeo ponendi animam meam, et potestatem habeo iterum sumendi eam* ⁶⁰? Qui habet potestatem, quomodo alterius auxilio indiget? Qui dicit: *Solvite templum hoc*: id est, suam ipsius carnem: *et in triduo excitabo illud* ⁶¹, quomodo, o deitatis oppugnator, qui templum suum excitat, cum templo solvitur? Si quidem enim ipse solutus est (11), omnino eget excitante? Tu quidem

Θ'. Σὺ δὲ τί λέγεις; τί νομοθετεῖς, ὡ νέε Μανιχαῖε, καὶ καθαρὲ τῆς ἐκείνου μανίας ὑπέρμαχε; οὐ δίδως τὸ ὀνομάζειν τὴν σάρκα φύσιν; ἀλλ' Ἐκεῖ δειλιᾷς φόβῳ οὗ οὐκ ἦν φόβος. Οὐδὲ τὸν Δεσπότην ἡδεῖσθα γ λέγοντα ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πάθους· Τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής; εἰ πρόθυμος, πῶς ἀσθενής; ποία Χριστοῦ μορφή; ποία σὰρξ ἀσθενής; πάντως ἡ τοῦ ἀσθενήσαντος Ἀδάμ. Πῶς δὲ καὶ κλίνων τὰ γόνατα προσεύχεται; ἄρα ὁ Λόγος εὐχεται; καὶ πῶς Θεὸς ὢν, Θεοῦ δέεται; εἰ μὲν οὖν ἴσος τῷ Πατρὶ, ὥσπερ καὶ ἴσος· οὐ θεότητι εὐχεται, ἀλλ' ὡς ἄνθρωπος. Ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι τὴν ψυχὴν μου, καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν; ὁ ἐξουσίαν ἔχων, πῶς ἄλλου πρὸς βοήθειαν δέεται; ὁ λέγων· Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον· ἡγουν τὴν ἑαυτοῦ σάρκα· καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν· πῶς, ὦ θεομάχε, τὸν ναὸν τὸν ἑαυτοῦ ἐγείρων, σὺν τῷ ναῷ λύεται; εἰ γὰρ αὐτὸς λέλυται, ἀλλ' οὐ πάντως τοῦ ἐγείροντος δέεται; σὺ μὲν γὰρ φοβῆσαι, ὡς δοκεῖς, μὴ σῶμα Θεοῦ ἀκούων παθόν τι, φιλῶ χτίσματι προσκυνήσης καὶ κοινω-

⁴⁷ Joan. xiv, 28. ⁴⁸ ibid. 9. ⁴⁹ Joan. v, 19. ⁵⁰ Joan. xvii, 5. ⁵¹ Joan. xiv, 4. ⁵² Joan. xx, 17. ⁵³ Joan. viii, 58. ⁵⁴ Psal. ii, 7. ⁵⁵ Psal. cix, 3. ⁵⁶ Hebr. i, 2. ⁵⁷ I Cor. vi, 14. ⁵⁸ Psal. xiii, 5. ⁵⁹ Matth. xxvi, 41. ⁶⁰ Joan. x, 18. ⁶¹ Joan. ii, 19.

VARLÆ LECTIONES.

* Παρὰ τόν. Oxon. πρὸς τόν. γ Ἡδεῖσθα. Oxon. αἰδῆσαι.

NOTÆ.

(11) *Ipse solutus est*. Αὐτὸς ὁ ἐγείρων· qui habet excitare: non αὐτὸς ὁ ναός· templum ipsum; uti male refert interpretes Cyrilli. Levi mutatione crassissimum errorem verbis sequentibus corrigas, ἀντὶ

τοῦ, ἀλλά· restituto ἄρα interrogativo, cum quæ clara omnino ac solida procedit Cyrilli ratio. Vel sine interrogatione legendo ἄρα οὖν· eodem sensu.

νήσης· ἐγὼ δὲ τοῦτο τρέμω, μὴ θεότητα παθοῦσαν καὶ θανοῦσαν εἶπω, καὶ τὸ πᾶν τῆς Τριάδος ἀτιμάσω μυστήριον. Εἰ μὲν γὰρ ὁ Λόγος ἔπαθεν, ὁ δὲ Πατήρ ἀπαθοῦς ἐστὶ φύσεως, πάντως ἄλλη ἦν οὐσία τοῦ Λόγου, καὶ ἄλλη ἡ τοῦ Θεοῦ Πατρός. Καὶ τί λοιπὸν Ἀρειανοῖς μάχεσθαι διὰ τοῦτο; εἰ δὲ μία οὐσία Πατρός, καὶ τοῦ Λόγου, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἔπαθε δὲ ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος ἐν σαρκί, παθητῆς πάντως οὐσίας καὶ θνητῆς, καὶ ὁ Πατήρ, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Εἰ γὰρ συνέπασχε τῇ σαρκὶ ὁ Λόγος, πάντως καὶ συντέθνηκε. Καὶ εἰ συντέθνηκε, πῶς τὸν ἄδην ἐσκύλευσε; πῶς τοὺς νεκροὺς ἀνέστησεν; εὐρεθήσεται δὲ καὶ θανόντων χωρισθεὶς πάντως τοῦ ζῶντος Πατρός. Καὶ εἰ τοῦτο, οὐκ ἔτι λοιπὸν Τριάς ἐν οὐρανῷ κατὰ τὸν τοῦ πάθους καιρὸν, ἀλλὰ δυάς, ἀναμένουσα τὸν Λόγον, ἵνα ἀπὸ τοῦ Πατρός ἀναστῇ, καὶ ἐν οὐρανῷ ἀνέλθῃ. Ὡς τῆς ἀθεμίτου τόλμης! ποῖος ὄφρις ψιθυρίσας ἠπάτησε τοὺς θεομάχους παθητὸν τὸν ἀπαθῆ ἀποφήνασθαι; οἱ τὸν Κτίστην ποιοῦσι τῶν κτισμάτων ἀσθενέστερον. Οὐκ ἐντρέπη, ὦ αἰρετικέ, ἥλιον ἐν δένδρῳ τυγχάνοντα, καὶ τὸ μὲν δένδρον τεμνόμενον, τὸν δὲ ἥλιον οὐδὲ χωριζόμενον, οὐδὲ συντεμνόμενον· τὸν δὲ τῆς δικαιοσύνης ἥλιον παθητὸν λέγων ἐν τῷ ἰδίῳ σώματι γεγόμενον; οὐδὲ φονέα τινὰ ἢ κακοῦργον, ὦ κακοῦργε, ἐώρακας κεφαλὴν ἢ χεῖρας στερούμενον, τὴν δὲ ἀθάνατον ἢ ψυχὴν αὐτοῦ μὴ συναποθνήσκουσιν τῷ σώματι; εἴτα ἔλαθον ἢ οὗτοι καιρίαν τὴν πληγὴν ὑπὸ τοῦ Λόγου, καὶ πέπτωκεν ὁ θεομάχος· πάλιν ἀνέπνευσεν ὁ Χριστομάχος· πάλιν ἀναισχυντεῖ ὁ Ἰουδαῖος. Τί λέγων;

corpore? Quanquam hi lethale vulnus argumento hoc acceperunt, corruique Dei oppugnator; rursus tamen animos resumpsit oppugnator Christi : rursus impudenter Judæus aggreditur. Quibus verbis?

Γ. Ὅρα, φησὶν, ὅτι οὐ Θεὸν, ἀλλ' ἄνθρωπον ἀπεκτείναμεν. Πρὸς δὲν εὐθέως καλὴν εἰπεῖν, Σιώπα· πεφίμωσο· λάβε κατόχιον ἐπὶ τῷ στόματι. Ἔστω νόμον ἠθέτησας· ἔστω, προφήτας ἀπέκτεινας· οὐδὲ τὸν Δαβὶδ ἐρυθρίας περὶ τοῦ Χριστοῦ λέγοντα· Ἐκ γαστρὸς πρὸ ἐωσφόρου ἐγέννησέ με; Ὁ Πατήρ ἄνω. Καὶ πάλιν· Κύριος εἶπε πρὸς με· Υἱός μου εἶ σὺ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε. Δύο ἔχει γεννήσεις ὁ εἷς καὶ μόνος Χριστός· μίαν ἐκ Πατρός ἀχρόνως, καὶ ἄλλην ἐκ μητρὸς ἀσπόρως· ὅταν οὖν λέγει· Τὸν νῶτόν μου δέδωκα εἰς μάστιγας, τὰς δὲ σιαγόνας μου εἰς ῥαπίσματα· ταῦτα ἐκ τῆς Μαρίας τῆς ἐξ Ἰουδα ἔλαβε· καὶ ἄπερ ἐξ Ἰουδα ἔλαβε, ταῦτα Ἰουδαίοις ῥαπίζειν καὶ μαστίζειν δέ-

δωκεν· ἃ δὲ ὡς Θεὸς κατὰ φύσιν ἔχει, οὐκ ὀψεται ἄνθρωπος ἐκείνα, καὶ ζήσεται. Ἀλλ' ὁ Ἰουδαῖος πάλιν· Πῶς οὖν ὁ προφήτης περὶ τοῦ Σταυρωθέντος

A metuere videris, ne cum Dei corpus passum aliquid audis, nudam creaturam adores, eique communices : at ego illud reformido, ne deitatem passam atque mortuam dicam, totumque Trinitatis mysterium probro afficiam. Si quidem enim Verbum passum est, Pater autem est impatibilis naturæ, omnino erit alia Verbi essentia, ac alia Dei Patris. Quid vero jam eo nomine habeamus cum Arianis pugnare? Quod si una est essentia Patris et Verbi ac Spiritus sancti, passum autem est Dei Verbum in carne ; utique erunt et Pater, et Spiritus sanctus, patibilis ac mortalis substantiæ. Si enim Verbum una cum carne passum est, omnino etiam cum illa mortuum est. Quod est pariter mortuum, quomodo spoliavit inferos? Quomodo mortuos excitavit? Sed et quod mortuus sit, plane invenietur a Patre vivente separatus. Quod si ita est, non amplius erat in cœlo Trinitas tempore passionis, sed binitas, exspectans ut Verbum excitaretur a Patre, et rediret in cœlum. O nefandam audaciam? Quis serpens sibilo suo deitatis hostes decipit, ut patibilem esse, impatibilem Deum assererent, qui Creatorem, creatis rebus facient infirmiore? Non te pudet, o hæretice, ut solem quidem in arbore existentem, cæsa arbore, nec separari ab illa, nec pariter cædi, dicas; Solem vero justitiæ, in suo asseras corpore factum patibilem? Neque, o perдите, vidisti, sic homicidam aut facinorosum aliquem, capite aut manibus truncari, ut tamen im-

C mortalis ejus anima haud interiret (12) una cum corpore? Quomodo ergo propheta de Crucifixo ait: Et vidimus

X. Vide, inquit, ut non Deum, sed hominem interfecerimus. Cui continuo operæ pretium dicemus : *Tace, obmutesce* ⁶²; ori frenum adhibe. Esto : legem aspernatus sis : esto, *prophetas occideris* : non revereris Davidem dicentem de Christo : *Ex utero ante luciferum genuit me* ⁶³? Nempe supernus Pater. Et rursus : *Dominus dixit ad me : Filius meus es tu : ego hodie genui te* ⁶⁴. Duas habet natiuitates, unus ipse ac singularis Christus ; unam ex Patre sine tempore, aliamque ex matre sine semine. Cum ergo ait : *Dedi dorsum meum in flagella, et genas meas ad alapas* ⁶⁵ ; hæc ex Maria ex tribu Juda suscepit : et quæ ex Juda suscepit, hæc Judæis percutienda ac flagellanda tradidit. Quæ autem ut Deus per naturam habet, ea *Homo non videbit, et vivet* ⁶⁶. Sed instat rursus Judæus : Quomodo ergo propheta de Crucifixo ait : *Et vidimus*

⁶² Marc. iv, 39. ⁶³ Psal. cix, 1. ⁶⁴ Psal. ii, 6. ⁶⁵ Isa. l, 6. ⁶⁶ Exod. xxxiii, 20.

VARIAE LECTIONES.

^a Δὲ ἀθάνατον. Male Oxon. διὰ θάνατον. ^a Εἴτα. Forte εἴτε.

NOTÆ.

(12) *Haud interiret una cum corpore.* Μὴ συναποθνήσκουσιν τῷ σώματι. Quam bona Græca, tam mala Latina novi interpretis Cyrilli, omissa negativa, ut animam una cum corpore interire dicat ;

seu potius prelum ut ejus repræsentet, quod saltem collectis vel ad calcem mendis, iisque sic enormibus ac periculosus, voluissim castigatum.

eum, et non habebat speciem, neque decorem⁶⁷? Atqui vides iterum, o sceleste, ut scriptum sit de illo: *Speciosus forma præ filiis hominum*⁶⁸. Quod si quæris, quisnam Deus possit esse recens? Ego vicissim abs te percontabor: Cujusnam hominis ante solem permanet nomen, et ante lunam⁶⁹, generatione generationum (13)? Et: *Descendit sicut pluvia in vellus; et sicut stilla stillans super terram*⁷⁰. Rursus forsitan dices: Quisnam Deus triginta argenteis venditur? Ego vero ex te vicissim quæram: Cujusnam hominis sanguis orbem totum redemit ac sanctificavit? Jam si te illud offendat, quod eum pullo insidentem hodie aspicias; quomodo non etiam illud dicis, o indocte, quod pueri nullo docente didicerant pariter, ac clamabant: *Benedictus qui venit in nomine Domini*? Ut autem Deus sit ac Dominus, qui pullo insidet qua est homo, adsit mihi tuus, sed non tuus David, de tuis edisserens pueris, dicatque quis ille sit quem ii hymnis prosequuntur, et quem Deum prædicant: David, inquam, velut ex adverso pulli stans, inque hunc modum clamans: Tu qui in superno throno sedes, quique in terra sedes in pullo: *Domine Dominus noster, quam admirabile est nomen tuum in universa terra! Quoniam elevata est magnificentia tua super cælos. Ex ore infantium et lactentium perfecisti laudem propter inimicos tuos, ut destruas inimicum et ultorem*⁷¹; nimirum, diabolum. Tu, qui pullo insides qua homo, Deus es verus: *Et videbimus cælos opera digitorum tuorum. Tu qui pullo insides, lunam et stellas fundasti* (14)⁷²; tu minuisti hominem paulo minus ab angelis; gestansque ac induens hominem, extulisti eum super omnem principatum et potestatem, et gloria et honore coronasti eum. Tu, qui super pullo conspiceris, *Thronus tuus, o Deus, in sæculum sæculi*: Et: *Virga directionis, virga regni tui. Dilexisti justitiam, ac solus odisti iniquitatem: propterea unxit te Deus, Deus tuus*⁷³: eo quod formam servi acceperis. Unxit te, non unctione olei, sed Spiritu sancto: ipse enim est *oleum exultationis*. Idcirco etiam dicebat Genitrix tua Virge: *Exsultavit spiritus meus in Deo salutari*

A λέγει· Καὶ εἶδομεν^b αὐτὸν καὶ οὐκ εἶχεν εἶδος οὐδὲ κάλλος; ἀλλ' ὁρᾷς πάλιν, ὡς ἀγνώμων, ὅτι περὶ αὐτοῦ γέγραπται· Ὁραῖος κάλλει παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων. Εἰ δὲ λέγεις· Ποῖος Θεὸς δύναται εἶναι πρόσφατος; καὶ γὰρ σοὶ ἐρῶ· Ποῖου ἀνθρώπου πρὸ τοῦ ἡλίου διαμένει τὸ ὄνομα, καὶ πρὸ τῆς σελήνης γενεᾶς γενεῶν; καὶ, Καταβήσεται ὡς ὑετὸς ἐπὶ πόκον, καὶ ὡς ἡ σταγὼν ἡ στάζουσα ἐπὶ τῆς γῆς. Πάλιν δὲ ἴσως ἐρεῖς· Ποῖος Θεὸς τριάκοντα ἀργυρίων πιπράσκειται; καὶ γὰρ σοὶ ἐρῶ· Ποῖου ἀνθρώπου αἷμα κόσμον ὅλον ἐξηγόρασε καὶ ἡγίασεν; εἰ δὲ ἐκείνῳ προσκόπτεις, ὅτι ἐπὶ πώλου ὁρᾷς καθήμενον σήμερον, πῶς δὲ οὐ κάκεινο λέγεις, ὅπερ οἱ παῖδες, ὡς ἀδίδακτε, ἀδιδάκτως ἐμαθον ἅμα καὶ ἐκραζον· Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος B ἐν ὀνόματι Κυρίου; Ὅτι δὲ Κύριος καὶ Θεὸς ὁ ἐπὶ πώλου ὡς ἄνθρωπος καθήμενος, παρέστω μοι ὁ σὸς, ἀλλ' οὐ σὸς Δαβὶδ, περὶ τῶν σῶν παίδων διερχόμενος, καὶ τὸν ὑπ' αὐτῶν ἀνυμνούμενον· εἰπάτω τίς ἐστὶν ὁ θεολογούμενος· [καὶ] οἷον καταντικρὺ τοῦ πώλου ἐστηκώς, καὶ οὕτως βῶν· Σὺ ὁ ἐπὶ τοῦ ἄνω θρόνου, καὶ ἐπὶ τοῦ κάτω πώλου καθήμενος, Κύριε ὁ Κύριος ἡμῶν, ὡς θαυμαστὸν τὸ ὄνομά σου ἐν πάσῃ τῇ γῇ! ὅτι ἐπήρθη ἡ μεγαλοπρέπειά σου ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν. Ἐκ στόματος ῥηπίων καὶ θηλαζόντων κατηρτίσω αἶνον, ἕνεκα τῶν ἐχθρῶν σου, τοῦ καταλῦσαι ἐχθρὸν καὶ ἐκδικητὴν, τὸν διάβολον. Σὺ ὁ ἐπὶ πώλου ὡς ἄνθρωπος, Θεὸς εἶ ἀληθινός· Καὶ ὁψόμεθα τοὺς οὐρανοὺς ἔργα τῶν δακτύλων σου. Σὺ ὁ ἐπὶ πώλου, σελήνην καὶ ἀστέρας ἐθεμελίωσας· σὺ ἡλάττωσας C τὸν ἄνθρωπον βραχύ τι παρ' ἀγγέλους, καὶ φορέσας τὸν ἄνθρωπον, ὕψωσας αὐτὸν ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς, καὶ ἐξουσίας, καὶ δόξης καὶ τιμῇ ἐστεφάνωσας αὐτόν. Σὺ ὁ ὁρώμενος ἐπὶ πώλου, Ὁ θρόνος σου, ὡς Θεός, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος. Καὶ, Ῥάβδος ἐνθύτητος, ἡ ῥάβδος τῆς βασιλείας σου, Σὺ ἡγάπησας δικαιοσύνην, καὶ μόνος ἐμίσησας ἀνομίαν. Διὰ τοῦτο ἐχρισέν σε ὁ Θεός, ὁ Θεός σου, ὅτι δούλου μορφῇ ἀνέλαβες. Ἐχρισέν σε, οὐκ ἐλαίου χρίσματι, ἀλλ' ἁγίῳ Πνεύματι. Αὐτὸ γὰρ ἐστὶ D τὸ ἔλαιον τῆς ἀγαλλιάσεως. Διὸ καὶ ἔλεγεν ἡ σε

⁶⁷ Isa. LIII, 3. ⁶⁸ Psal. XLIV, 3. ⁶⁹ Psal. LXXI, 5. ⁷⁰ ibid. 6. ⁷¹ Psal. VIII, 2-4. ⁷² ibid. 6. ⁷³ Psal. XLIV, 7, 8.

VARIÆ LECTIONES.

^b Εἶδομεν. Male item Oxon. οἶδαμεν.

NOTÆ.

(13) *Generatione generationum*. Γενεᾶς γενεῶν· quod clarius Latinus interpres præfixa propositione *in, in generatione*. Agellius putat deesse ἕως· seu subintelligi, ut sit, ἕως γενεᾶς· usque in generationem, Copulativam, quam addit Augustinus, et interpres Cyrilli probat, cum margine scribit, *ἕως καὶ*· non admodum probo. Syxtina habent accusandi casu et plurali; Γενεᾶς γενεῶν· *generationes generationum*: quomodo est durior constructio; vide Agellium. Valde favet Eulogius ejus expositioni, ut τὸ, πρὸ τῆς σελήνης, sit velut; *in conspectu lunæ, ac quandiu luna duratura sit*: cum τὸ εὖν LXX interpretum, reddit τῷ, πρὸ· τὸ, συμπα-

ραμενεῖ τῷ ἡλίῳ· τῷ, πρὸ τοῦ ἡλίου διαμένει· tanquam idem valeant.

(14) *Lunam et stellas*. Lapsu calami interpres, pro luna posuit solem. Haud ita demutanda auctorum verba, cum maxime illa sacra sunt, ac ipsa Scriptura. Sic paulo post, τὸ, σὺ ὁ ὁρώμενος ἐπὶ πώλου, reddit: *Qui super equo conspiceris*: quasi pullus ille cui Dominus insedit, equinus fuerit, non pullus asini; sintque equus et asinus idem animal; vel displiceat Christi illa humilitas, velitque officiosior homo, pro asello ei equum sternere. Apagesis tanta illa libertas! Parco plura notare; quamquam plura sane succurrebant.

τεκοῦσα Παρθένος· Ἥγαλλιασε τὸ πνεῦμά μου A ἐπὶ τῷ Θεῷ τῷ Σωτῆρι μου, ἥνίκα τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπ' αὐτὴν ἐπεσκέασε. Σὺ δέ μοι σκόπει ὁ πιστὸς ἀκροάτης, πῶς ἡ παναγία Παρθένος Θεὸν τὸν Υἱὸν αὐτῆς προσηγόρευσε. Καί φησι· Θεός μου, κατὰ τὴν θεϊκὴν αὐτοῦ οὐσίαν· Υἱός μου, κατὰ τὴν ἑαυτῷ ὑποστᾶσαν ἐξ ἐμοῦ οὐσίαν. Οὐ γὰρ ἔτεκον τῷ κόσμῳ ψιλὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ Θεὸν σεσαρκωμένον. Καὶ μάρτυς ἀξιόπιστος, ἡ σφραγὶς τῆς παρθενίας μου. Μὴ ἀτιμάσης, ὦ ἄνθρωπε, ὅπερ ἐξ ἐμοῦ ἔλαβεν ὁ Θεὸς περιδόλαιον, ἵνα μὴ τὸν περιβαλλόμενον καθυδρίσης· μὴ ὑδρίσης τὴν σκηνὴν, ὅτι ὄντως ἄνευ χειρὸς συνερράφη τῷ σκηνώσαντι. Μὴ μερίσης τὸ φῶς ἐκ τῆς σαρκικῆς μου λαμπάδος, ἵνα μὴ σθέσῃ κακῶς τὸν τῷ κόσμῳ λάμπαντα ἥλιον, καὶ γενόμενον χωρὶς ἀνθρώπου ἄνθρωπον. Οὐ γὰρ ἐ- B ἐγνων ἄνθρωπον, εἰ καὶ ἔγνων Θεὸν ἐν ἐμοὶ γενόμενον ἄνθρωπον.

ΙΑ'. Ἐχεις, ὦ πιστότατον καὶ ἱερώτατον Χριστοῦ ποιμνιον, τὰ τῆς ἐορτῆς ἐγκώμια· σκίρτησον. Ἐχεις τὰ θεῖα καὶ ἁμωμα τῆς Ἐκκλησίας διδάγματα· τρύφησον. Ἐχεις τὰ ὅπλα τὰ πνευματικά· κατὰ τῶν λύκων τῆς ποιμνῆς πολέμησον· παίδευσον μὴ βλασφημεῖν· δίδαξον ὑπὲρ ἀληθείας ἀγωνίσαι· ἀπόδειξον ὅτι καθαρὰ ἀπὸ πάντων τῶν ζιζανίων τῆς ἡμῶν καὶ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ἡ ἄρουρα. Εἰ μὲν οἷόν τε Λάζαρος τις εἴ, σειραῖς πταισμάτων ἢ ἐναντίων δογμάτων δεσμούμενος, σήμερον ὑπὸ τοῦ Λόγου ἄκουσον φωνοῦντός σου· Δεῦρο ἔξω, καὶ λύθητι, καὶ ἀνάστηθι. Εἰ δὲ μαθητὴς τις εἴ, καὶ τῶν πρὸς διδασκαλίαν ἐπιτήδειος^c, ἀποστάλῃ, καὶ λύσας ἄγαγε Χριστῷ πῶλον καὶ πώλους, καὶ πολλοὺς τοὺς ἐν πλάνῃ προσδεδεμένους, καὶ εἰς τὴν κατέναντι πίστιν, καὶ κώμην ἀντικειμένους. Κἂν τινες ἀντιλέγουσι, καὶ τὴν λύσιν τῶν πεπεδημένων κακῶς ἐμποδίζουσιν δοκιμάζουσι, φάσκοντες· Τί λυεῖς τὸν πῶλον; καθὰ καὶ τοῖς τυφλοῖς ἐπετίμων μὴ κράζειν· εἰπέ καὶ σὺ, Ὅτι ὁ Κύριος αὐτῶν χρεῖαν ἔχει. Κύριος γὰρ λυεῖ πεπεδημένους· Κύριος σοφοῖ τυφλοῦς, καθὼς σήμερον τοῦ Εὐαγγελίου ἤκουσας. Ἐπειδὴ γὰρ τὸν τῆς δικαιοσύνης ἥλιον ἐπιδημήσαντα ἔγνωκαν, εἰκότος πρὸς αὐτὸν ἔκραζον· Ἐλέησον ἡμᾶς, Κύριε, υἱὲ Δαβὶδ. Ὡ ξένων καὶ παραδόξων θαυμάτων! οἱ τυφλοὶ ἀναβλέπουσι, καὶ οἱ βλέποντες Ἰουδαῖοι τυφλώττουσιν. Οὗτοι Κύριον ὁμολογοῦσι, καὶ κεῖνοι· Τίς ἐστὶν οὗτος; ἐπερω- D τῶσι. Φησὶ γὰρ ὁ εὐαγγελιστής· Οἱ δὲ ὄχλοι οἱ προάγοντες, καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες, ἔκραζον, Ὡσαννά· Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου. Καὶ εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς Ἱερουσαλὴμ, ἐσείσθη πᾶσα ἡ πόλις, λέγουσα· Τίς ἐστὶν οὗτος; Ἰδες τὸ ξένον τοῦ βασιλέως μυστήριον; ἐπὶ πῶλου καθήμενος σείει τὴν πόλιν, καὶ ἐν σταυρῷ καθηλούμενος σείει τὴν οἰκουμένην· ἵνα σὺ μάθῃς, ὅτι τὴν πολύθεον τῶν εἰδώλων πλάνην σεῖσαι καὶ καταλῦσαι ἐλήλυθεν.

meo⁷⁴; cum eam Spiritus sanctus obumbravit. Tu vero mihi pensa, fidelis auditor, quomodo sanctissima Virgo Filium suum, Deum appellavit. Uti- que, inquit, *Deus meus*, secundum divinam ejus substantiam: Filius meus, secundum eam substan- tiam quam sibi de me assumpsit. Non enim mundo peperī purum hominem, sed Deum incarnatum. Cujus rei testis est locuples, constans virginitatis signaculum. Ne dedecores, o homo, quam ex me Deus sumpsit vestem, ne ei qui illam induit, con- tumeliam irroges. Ne injuria afficias tabernaculum; revera enim nulla manuum opera habitanti in eo fuit consutum. Ne lumen a carnali mea lampade separes, ut ne male solem exstinguas qui illuxit mundo, quique sine homine homo factus est. Non enim cognovi hominem, quanquam Deum novi in me factum hominem.

XI. Habes, fidelissime ac sanctissime Christi grex, festivitatis encomia: exsulta. Habes divinam ac in- culpatam Ecclesiæ doctrinam: deliciare. Habes arma spiritalia: contra gregis lupos depugna: doce eos non blasphemare: doce certare pro veritate: ostende, Ecclesiæ nostræ ac Christi agrum a zizaniis omni- bus mundum esse. Si in modum Lazari cujusdam habes, peccatorum vinculis aut contrariorum do- gmatum revinctus, audi hodie a Verbo, *Veni foras*⁷⁵, ac solvere, et resurge. Sin autem quidam discipulus es, et ad doctrinam idoneus, vade mittente Do- mino, solvensque adduc Christo pullum, ac pullos pluresque in errore ligatos, atque in adversa fide ac castello oppositos. Si qui autem reluctantur, ac male, ne compediti solvantur, impedire velint, dicentes: *Quid pullum solvis*⁷⁶? eorum instar qui cæcos increpabant ne clamarent: dic tu quoque: *Quia Dominus his opus habet: Dominus enim solvit compeditos; Dominus sapientes facit cæcos*⁷⁷, quem- admodum hodie audisti in Evangelio. Cum enim Solem justitiæ advenisse cognovissent, merito ad eum clamabant: *Miserere nostri, Domine, fili David*⁷⁸. O inaudita et insolita miracula! Cæci visum reci- piunt. Hi Dominum confitentur; illique: *Quis est hic*⁷⁹? percontantur. Ait enim evangelista: *Turbæ autem quæ præcedebant et quæ sequebantur, clama- bant dicentes: Hosanna: Benedictus qui venit in nomine Domini. Et cum intrasset Hierosolymam, commota est universa civitas dicens: Quis est hic*⁸⁰? Vidisti novum ac admirabile Regis mysterium? Pullo insidens civitatem commovet, ac cruci affixus orbem terrarum concutit; ut docearis venisse ad idolorum, plurium numinum cultu impium errorem convellendum ac evertendum.

⁷⁴ Luc. i, 47. ⁷⁵ Joan. xi, 44. ⁷⁶ Matth. xxi, 3. ⁷⁷ Psal. xlv, 8. ⁷⁸ Matth. xx, 30. ⁷⁹ Matth. xxi, 10. ⁸⁰ ibid. 9, 10.

VARIE LECTIONES.

^c Ἐπιτήδειος. Forte ἐπιτηδεῖων.

XII. Certe autem abstrusum ac reconditum A
œconomiae ejus mysterium. Cum in inferno positus
ejus loci carcerem pulsaret, clamantibus supernis
Virtutibus ad infernas: *Tollite portas, principes, ve-*
*stras*⁸¹, ut ingrediatur qui dicit: *Ego sum ostium*⁸²;
attonitæ adversæ virtutes respondebant: *Quis est*
iste rex gloriæ? In terrenam introeunte Jerusalem,
rei novitate stupefacti, quærun: *Quis est iste?* Cœ-
lestem Jerusalem repetente, cernentes intelle-
ctuales virtutes cum corpore eum quem nunquam
vidissent propter incorpoream rationem, ascensus
modum admiratæ, ambigebant invicem, dicentes:
Quis est iste, qui corpore præditus in loca incorporea
venit? Sed et illud mirandum, quomodo regiae illæ
virtutes percontentur, *Quis est iste qui venit*⁸³? cum
in ejus in terra nativitate pariter clamaverint ac
cecinerint: *Gloria in altissimis Deo; et in terra pax;*
*in hominibus bona voluntas*⁸⁴; a quibus certe præ-
clare edocti sunt Hebræorum theologi pueri di-
centes: *Hosanna: Benedictus qui venit in nomine*
*Domini: pax in caelo, et gloria in altissimis*⁸⁵. Sic
enim Lucas habet. Eratque videre in Sion, cœlestia
pariter ac terrestria vicariis sibi respondentia vo-
cibus, seque mutuo salutantia. Dicunt superi:
Gloria in altissimis Deo, et in terra pax; inferi re-
spondent: *Pax in caelo, et gloria in altissimis.* Dixerunt
angeli: *In terra pax;* homines clamarunt: *Pax in*
caelo. Quamobrem? Quod nimirum ille adsit, qui
omnibus clamat: *Pax vobis*⁸⁶. Pro quo propheta
precabatur, dicens: *Domine Deus noster, pacem da*
*nobis*⁸⁷; hoc est, Mitte Filium tuum unigenitum,
ut per eum nobis reconcilieris, videns naturam
nostram per eum tibi unitam. Quam pacem viden-
tes cœlestes chori clamabant: *Gloria in altissimis*
Deo, et in terra pax; id est, perfecta Dei cum ini-
micis reconciliatio, quam et pueri cum docti essent,
clamabant: *Hosanna: pax in caelo, et gloria in al-*
tissimis. Nam quæ olim infense habebant, fraterna
nunc charitate conserta sunt; unam cœlestia pariter
ac terrena, Christo cœlesti simul ac terreno, divi-
nitatis confessionem ac adorationem offerentia.
Quamobrem jubent superi, ut ei inferi Divinitatis
offerant confessionem: *Adorent eum omnes familiæ*
*gentium*⁸⁸. Inferi superis respondent: *Adorent eum*
*omnes angeli Dei*⁸⁹. David utrisque clamat: *Læten-*
*tur cœli, et exsultet terra*⁹⁰. Respondent pueri:
Hosanna: Benedictus qui venit in nomine Domini.
οὐρανὸν, καὶ ἀγαλλιᾶσθω ἡ γῆ. Οἱ παῖδες ἀπεκρίνοντο· Ὡσαννά· Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν
ὀνόματι Κυρίου.

XIII. Cum quibus nos quoque laudemus, ac fe-
stam nunc agamus lucem, non pompaticè, sed di-
vine: nedum manu, sed et animo, palmarum ra-
mos tenentes, eumque supra nivem dealbantes,
omnem ipsum veteris ac pelliceæ tunicae mortali-
tatem, omni fastu ac elatione deposita, exuamus.
Idcirco enim spirituum rex, non in curribus et
exercitibus venit, sed misero ac vili pullo insidens,

IB'. "Ορα δέ μοι τοῦ κατ' αὐτὸν τῆς οἰκονομίας μυ-
στηρίου τὸ ἄγνωστον. Ἐν τῷ ἄδη σείοντος αὐτοῦ τὸ
ἐκεῖ δεσμωτήριον, ὡς ἔκραζον αἱ ἄνω δυνάμεις πρὸς
τὰς κάτω δυνάμεις· Ἀρατε πύλας, οἱ ἄρχοντες,
ὕμῶν, ἵνα εἰσέλθῃ ὁ λέγων· Εἰμὶ ἐγὼ ἡ θύρα·
ἐκπληττόμεναι αἱ ἐναντίαι δυνάμεις ἀντεφθέγγοντο·
Τίς ἐστὶν οὗτος ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης; εἰς τὴν
ἐπὶ γῆς Ἱερουσαλήμ ξενιζόμενοι πύθονται· Τίς
ἐστὶν οὗτος [ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης;] εἰς τὴν
ἄνω Ἱερουσαλήμ ἀνερχομένου αὐτοῦ, ὁρῶντες αὐτὸν
μετὰ σώματος, αἱ οὐδέποτε ἰδόντες αὐτὸν, διὰ τὸ
ἄσώματον, νοεραὶ δυνάμεις, θαυμάζουσιν τοῦ ξένου
τρόπου τὴν ἄνοδον, διηπόρουν πρὸς ἀλλήλας, λέγου-
σαι· Τίς ἐστὶν οὗτος παραγεγόμενος ἐν τοῖς ἄσω-
μάτοις χωρίοις ἐν σώματος; θαυμάσαι δὲ ἄξιον, πῶς
πύθονται, Τίς ἐστὶν οὗτος ὁ παραγεγόμενος, αἱ
βασιλικαὶ δυνάμεις, αἱ ἐν τῇ κάτω γεννήσει αὐτοῦ,
βοήσασαι ἅμα καὶ ὑμνήσασαι· Δόξα ἐν ὑψίστοις
Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνῃ, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία·
οἷς γε καλῶς ἐμαθήτευσαν τῶν Ἑβραίων οἱ θεολό-
γοι παῖδες σήμερον λέγοντες· Ὡσαννά· Εὐλογη-
μένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου· εἰρήνῃ
ἐν οὐρανῷ, καὶ δόξα ἐν ὑψίστοις. Οὕτως γὰρ ὁ
Λουκᾶς εἶρηκε. Καὶ ἦν ἐν Σιών ἰδέσθαι ὥσπερ ἀν-
τιφθεγγόμενα καὶ ἀντασπαζόμενα ἀλληλατὰ οὐράνια
καὶ τὰ ἐπίγεια. Οἱ ἄνω λέγουσι· Δόξα ἐν ὑψίστοις
Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνῃ· οἱ κάτω ἀποκρίνονται·
Εἰρήνῃ ἐν οὐρανῷ, καὶ δόξα ἐν ὑψίστοις. Οἱ ἄγγελοι,
Ἐπὶ γῆς εἰρήνῃ, εἰρήνασιν· οἱ ἄνθρωποι, Εἰρήνῃ ἐν
οὐρανῷ, κεκράγασι. Διατί; ἐπειδὴ ἐπέστη ὁ πᾶσι βοῶν·
Εἰρήνῃ ὑμῖν· περὶ οὗ ὁ προφῆτης ἠύχετο, λέγων·
Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, εἰρήνην δὸς ἡμῖν· τοῦτ' ἐστι,
Τὸν Υἱόν σου τὸν μονογενῆ ἀπόσπειλον, ἵνα δι' αὐτοῦ
καταλλαγῇς πρὸς ἡμᾶς, ὁρῶν τὴν ἡμετέραν φύσιν
ἐνωθεῖσάν σοι δι' αὐτοῦ· ἦν περ εἰρήνην ὁρῶντες οἱ
τῶν ἄνω χοροὶ, ἐβόων· Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ
ἐπὶ γῆς εἰρήνῃ· ἤγουν Θεοῦ πρὸς ἐχθροὺς τελεία
καταλλαγή, ἣν καὶ οἱ παῖδες μαθόντες ἔκραζον·
Ὡσαννά· Εἰρήνῃ ἐν οὐρανῷ, καὶ δόξα ἐν ὑψίστοις.
Γεγόνασι γὰρ τὰ ποτε ἐχθρὰ, νῦν ἀδελφά· μίαν τὰ
οὐράνια, καὶ τὰ ἐπίγεια Χριστῷ τῷ οὐρανίῳ καὶ
ἐπιγείῳ θεολογίαν προσάγοντα, καὶ προσκύνησιν.
Ὅθεν θεολογίαν προσάγειν οἱ ἄνω τοῖς κάτω διακε-
λεύονται· Προσκυνησάτωσαν αὐτῷ πᾶσαι αἱ πα-
τρια τῶν ἐθνῶν· οἱ κάτω τοῖς ἄνω ἀντιφθέγγονται·
Προσκυνησάτωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι Θεοῦ,
Ὁ Δαβὶδ τοῖς ἀμφοτέροις βοᾷ· Εὐφρανέσθωσαν οἱ

II'. Μεθ' ὧν καὶ ἡμεῖς ἀνυμνήσωμεν, καὶ ἐορτάσωμεν
σήμερον· μὴ πανηγυρικῶς, ἀλλὰ θεϊκῶς· μὴ μόνον
τῇ χειρὶ, ἀλλὰ καὶ τῇ ψυχῇ, βαῖτα κατέχοντες· καὶ
ταύτην ὑπὲρ χιόνα λευκάναντες, πᾶσαν ἐξ αὐτῆς
τοῦ παλαιοῦ καὶ δερματίνου χιτῶνος τὴν νέκρωσιν
ἀποδυσώμεθα, πάντα τύφον καὶ ἑπαρσιν ἀπορρίψαν-
τες. Διὰ τοῦτο γὰρ ὁ βασιλεὺς τῶν ἁσμάτων, οὐκ
ἐφ' ἁρμάτων καὶ στρατευμάτων παραγίνεται· ἀλλ'

⁸¹ Psal. xxiii, 7. ⁸² Joan. x, 7. ⁸³ Isa. lxi, 1. ⁸⁴ Luc. ii, 14. ⁸⁵ Luc. xix, 38. ⁸⁶ Luc. xxiv, 35.
⁸⁷ Isa. xxvi, 12. ⁸⁸ Psal. xcvi, 7. ⁸⁹ Psal. xcvi, 8. ⁹⁰ Psal. xcvi, 11.

ἐπὶ πώλου οἰκτροῦ καὶ μικροῦ καθήμενος ἔρχεται, ὡς παίδεῦν μὴ ἐφ' ἵππων καὶ ἡμιόνων, οἷς οὐκ ἔστι σύρσεις, ἐπαίρεσθαι. Διὸ καὶ ἡμεῖς συμμετριάσωμεν Χριστῷ, ἵνα καὶ συνέλθωμεν· μετὰ ἀγγέλων ὑμνήσωμεν· μετὰ τῶν παίδων δοξάσωμεν· μετὰ τοῦ ὄχλου τὰ τοῦ ὄχλου βοήσωμεν· μετὰ Βηθανίας σκιρτήσωμεν· μετὰ Λαζάρου τῶν νεκρῶν ἔργων ἀναστῶμεν· μετὰ τῶν ἐν Σιών χορεύσωμεν· μετὰ τῶν ἀναδλεψάντων τυφλῶν κράξωμεν· μετὰ νηπίων καὶ γερόντων αἰνέσωμεν· μετὰ μαθητῶν κηρύξωμεν· ἐλαιῶν κλάδους δι' ἐλεημοσύνης ἐν τῇ τοῦ βίου ὁδῷ καλῶς ὑποστρώσωμεν· κατὰ τοὺς παῖδας περικόψωμεν τῆς πολυϑλίου ἡμῶν ὑπάρξεως τὸν ὄγκον· καὶ ἐλεημοσύνην ἑαυτοῦς ὑποστρώσωμεν ἐν τῇ ὁδῷ τῇ λεγούσῃ· Ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδός· ὅπως καὶ ἡμεῖς δι' αὐτῆς εὐρωμεν ἔλεος παρ' αὐτῆς, καὶ σὺν αὐτῇ εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ. Εἰς τὸ ἱερὸν τὸ μέγα συνεισέλθωμεν, καὶ οἱ προάγοντες, καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες· οἱ προάγοντες μὲν, οἱ ἐν τῇ τρίτῃ ὥρᾳ, καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες, οἱ περὶ τὴν ἐνδεκάτην· καὶ οἱ προάγοντες διὰ πράξεων, καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες διὰ προθέσεως, ἅπαντες [σὺν] Χριστῷ^d, οἱ αὐτοὶ συνακολουθοῦντες, καὶ ἀκολουθήσαντες συμβασιλεύοντες αὐτῷ, καὶ τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν ἀπολαύοντες, δόξαν καὶ μεγαλοσύνην ἀναπέμψωμεν, ᾧ Πατρὶ, καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ζωοποιῷ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

⁹¹ Psal. xxxi, 9. ⁹² Joan. xiv, 6.

VARIAE LECTIONES.

^d Χριστῷ. Leg. τῷ Χριστῷ.

A quo doceat, ut ne in equis et mulis, quibus non est intellectus⁹¹, efferaris. Proinde nos etiam una cum Christo modestiam colamus, ut et simul ascendamus : cum angelis personemus hymnos : cum pueris glorificemus : cum turba, eadem ac ipsa clamemus : cum Bethania exsulemus : cum Lazaro, ab operibus mortuis resurgamus : cum Sionis incolis choros agitemus : cum cæcis quibus visus restitutus fuit, clamemus : cum pueris et senibus laudemus : cum discipulis prædicemus : ramos olivarum per misericordiam in vitæ itinere puerorum more rite sternamus : circumcidamus longe materialis nostræ substantiæ molem, nosque misericordiæ in via substernamus, quæ dicit : *Ego sum via*⁹² : ut et nos per eam et cum ea misericordiam inveniamus in superna Jerusalem. In magnum illud templum pariter ingrediamur, tum qui præcedimus, tum qui sequimur : qui præcedimus, qui nimirum hora tertia : et qui sequimur, qui circa undecimam : qui, inquam, per acta præcedimus ; quique sequimur per propositum animi ; omnes Christo, ei nunc ac olim comites, cum ipso regnantes, ac sempiternis bonis fruantes, gloriam ac magnificentiam submittamus, una cum Patre, sanctissimoque ac vivifico Spiritu, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤΟΥ ΕΥΛΟΓΙΟΥ

ΠΑΠΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΕΠΤΑ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΔΥΟ ΦΥΣΕΩΝ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΚΑΙ ΘΕΟΥ ΚΑΙ ΣΩΤΗΡΟΣ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ.

BEATISSIMI EULOGII

PAPÆ ALEXANDRINI

CAPITA ⁽¹⁵⁾ SEPTEM

DE DUABUS NATURIS DOMINI DEIQUE AC SALVATORIS NOSTRI JESU CHRISTI.

Interprete FRANCISCO COMBESISIO.

Α'. Εἰ μιᾶς φύσεως μετὰ τὴν ἔνωσην ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός ἐστιν, εἰπέ, ποίας ; τῆς λαβοῦσης, C I. Si unius naturæ post unionem est Dominus noster Jesus Christus, rogo, cujusnam? ejus quæ

(15) Exstant hæc septem Capita sancti Eulogii inter opuscula theologica sancti Maximi confessoris, Opp. tom. II, pagg. 143 seq. edit. Combefisiana.

assumpsit, aut quæ assumpta est? quidve altera factum est? Sin autem exsistant ambæ, quomodo sunt una, nisi ex ambabus una composita facta est? Sin autem se res sic habet, quomodo non diversæ substantiæ Christus a Patre, qui omnis expers compositionis est?

II. Si nunquam duplicis naturæ Dominus noster Jesus Christus agnitus est, quomodo potest dici Christum post unionem unius esse naturæ, aut etiam prorsus nuncupari unio? Sin autem fides est fuisse Christum duplicis naturæ, dic, rogo, quando Christus erat duplicis naturæ, ac quando unius factus?

III. Ejusdemne Deus Verbum cum carne ab eo assumpta substantiæ est, an diversæ? At, si quidem ejusdem est, quomodo Trinitas non effecta quaternitas est? Sin autem caro diversæ substantiæ a Deo Verbo est, quomodo Christus non duplicis est naturæ?

IV. Sunt qui unam Dei Verbi naturam incarnatam dicunt (16): arbitror autem vos quoque sic dicere. At enim, si hoc ita intelligendum, ut una sit Dei ac carnis substantia; quonam modo fieri potest ut idem creatum sit cum increato, et quod est sempiternum cum eo quod tempori subjectum est? Sin autem idcirco, quod una natura habeat alteram, aut ab altera habeatur, quis unam et unam non duas, sed unam appellari ferat?

V. Si una natura Dei Verbi et Patris, quomodo non una natura Dei Verbi et Patris et carnis?

VI. Si nulla ratione Deus Verbum et caro sunt duo, quomodo non omni ratione Deus Verbum et caro unum sunt? Ac, si quidem Deus Verbum et caro omni ratione idem sunt, quomodo Verbum caro non erit, et caro Verbum, Patrique coæterna et consubstantialis haud secus ac Deus Verbum? Sin autem non omni modo Deus Verbum et caro unum sunt, quomodo non quadam ratione Deus Verbum et caro duo sunt?

VII. Si fieri non potest ut magis uniantur Deus Verbum et caro, quam Deus Verbum et Pater, quomodo Deus Verbum unitus et caro nulla ratione sunt duo?

Α ἢ τῆς ληφθείσης; καὶ τί γέγονεν ἡ ἑτέρα; εἰ δὲ ὑπάρχουσιν ἀμφοτέραι, πῶς μία, εἰ μὴ ἐξ ἀμφοτέρων μία ἀποτελέσθῃ σύνθετος; εἰ δὲ τοῦτο, πῶς οὐχ ἑτεροούσιος ὁ Χριστὸς, τοῦ Πατρὸς ἀσυνθέτου ὑπάρχοντος;

Β'. Εἰ οὐδέποτε δύο φύσεων ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὡμολόγηται ὢν, πῶς δυνατὸν λέγειν μιᾷ μετὰ τὴν ἔνωσιν τὸν Χριστὸν, ἢ καὶ ὅλως λέγειν ἔνωσιν; εἰ δὲ ὡμολόγηται ὁ Χριστὸς δύο φύσεων γεγενῆναι, εἰπὲ πότε δύο φύσεων ἦν ὁ Χριστὸς, καὶ πότε γέγονεν ἐκ μιᾷ;

Γ'. Ὁμοούσιος ὁ Θεὸς Λόγος τῇ παρ' αὐτοῦ ληφθείσῃ σαρκί, ἢ ἑτεροούσιος; ἀλλ' εἰ μὲν ὁμοούσιος, πῶς οὐ γέγονε τετράς ἢ Τριάς; εἰ δὲ ἑτεροούσιος ἡ σὰρξ τοῦ Θεοῦ Λόγου, πῶς οὐ δύο φύσεων ὁ Χριστὸς;

Δ'. Μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην φασί τινες· οἶμαι δὲ καὶ ὑμᾶς οὕτω λέγειν. Ἀλλ' εἰ μὲν μιᾷ οὐσίας τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς σαρκὸς τοῦτο νοητέον, πῶς οἶόν τε τὸ κτιστὸν τῷ ἀκτίστῳ, καὶ τὸ αἰδίου τῷ ὑπὸ χρόνον εἶναι ταυτὸν; εἰ δὲ ὡς μιᾷ φύσεως ἐχούσης ἑτέραν, ἢ ἐχομένης ὑφ' ἑτέρας, τίς ὑποίσει μίαν καὶ μίαν, οὐ δύο, ἀλλὰ μίαν εἰπεῖν;

Ε'. Εἰ μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ τοῦ Πατρὸς, πῶς οὐ μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ τοῦ Πατρὸς καὶ τῆς σαρκός;

Ζ'. Εἰ κατ' οὐδὲν δύο ὁ Θεὸς Λόγος καὶ ἡ σὰρξ, πῶς οὐ κατὰ πάντα ἐν ὁ Θεὸς Λόγος καὶ ἡ σὰρξ; καὶ εἰ κατὰ πάντα ἐν ὁ Θεὸς Λόγος καὶ ἡ σὰρξ, πῶς οὐκ ἔσται ὁ Λόγος σὰρξ, καὶ ἡ σὰρξ Λόγος, καὶ συναΐδιος τῷ Πατρὶ, καὶ ὁμοούσιος ὡς ὁ Θεὸς Λόγος; εἰ δὲ οὐ κατὰ πάντα ἐν ὁ Θεὸς Λόγος καὶ ἡ σὰρξ, πῶς οὐ κατὰ τι δύο ὁ Θεὸς Λόγος καὶ ἡ σὰρξ;

Ζ'. Εἰ ἀδύνατον πλέον ἡνωθῆναι τὸν Θεὸν Λόγον καὶ τὴν σάρκα, οὗ ἡνωται ὁ Θεὸς Λόγος καὶ ὁ Πατήρ, πῶς ἡνωμένος ὁ Θεὸς Λόγος καὶ ἡ σὰρξ κατ' οὐδὲν εἰσι δύο;

FRAGMENTA.

Eulogii Alexandrini episcopi, sermo de Trinitate et de incarnatione unici Trinitatis Dei Verbi.

Εὐλογίου ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας λόγος περὶ Τριάδος καὶ τῆς θείας οἰκονομίας τοῦ ἐνὸς τῆς Τριάδος Θεοῦ Λόγου.

(Ex cod. Vatic. ed. Ang. Mai, Script. Veterum collect. VII, 177.)

In principio ante sæcula fuit Deus, et Deus fuit ante sæcula, et ante omnia fuit Deus (Verbum), ante mundum, ante angelos, ante cælum, ante

Ἐν ἀρχῇ πρὸ αἰώνων ἦν ὁ Θεός, καὶ Θεὸς ἦν πρὸ τῶν αἰώνων, καὶ πρὸ πάντων ἦν ὁ Θεός [Λόγος], πρὸ κόσμου, πρὸ ἀγγέλων, πρὸ οὐρανοῦ, πρὸ ἡλίου,

πρὸ φωτός, πρὸ ἀστέρων, πρὸ ἀνέμων, πρὸ ὑδάτων, πρὸ πνοῆς, πρὸ τῆς γῆς, πρὸ πάσης ὁρατῆς τε, καὶ ἀοράτου κτίσεως· οὗτος τοίνυν ὁ προάναρχος καὶ προαιώνιος ὁ ἄκτιστος Θεὸς οἰκεία βουλήσει καὶ εὐδοκήσει ὡς μόνος οἶδεν αὐτὸς, καὶ ὅτε οἶδεν, καὶ ὅθεν οἶδεν, ἔκτισε πᾶσας τὰς οὐρανίους τῶν ἀγγέλων καὶ ἀσωμάτων στρατευμάτων καὶ ταγμάτων, ἀοράτων, πολυομμάτων, ἀομμάτων, ἐξαπτερύγων, θρόνων, οὐρανῶν δυνάμεις· εἶτα μετὰ ταύτας δημιουργεῖ τὸν ὁρώμενον ἐξ οὐρανοῦ καὶ γῆς κόσμον, ἐξ ὧν ἐστὶ καὶ ὁ ἄνθρωπος, μίμημα τῆς ὁρατῆς καὶ [ἀοράτου] κτίσεως, ὁρατὴν μὲν ἔχων τὴν σάρκα, ἀόρατον δὲ τὴν ψυχὴν. Τοῦτον τὸν ἄνθρωπον πλασθέντα ἐνουθέτησεν ὁ Θεὸς, δοὺς αὐτῷ εἰς ἐπιστροφὴν τὴν ἐκ τῆς πλάνης εἰδωλολατρείας νόμον γραπτὸν διὰ Μωϋσέως. Ἄλλ' οὐκ ἔσχυσεν ὁ νόμος τὸν ἄνθρωπον ἀνακαλέσασθαι· εἶτα ἀπέστειλεν προφήτας νοθετοῦντας, ἀπειλοῦντας, θαυματουργοῦντας. Ἄλλ' οὐδὲ οὕτως ὁ πλανηθεὶς ἄνθρωπος ἐκ τῆς πλάνης ἐπεστρέψε. Τέλος δὲ λοιπὸν κατοικτίσας τὸ ἴδιον πλάσμα, ὁ Θεὸς αὐτὸς ἐπὶ γῆς ὤφθη, καὶ τοῖς ἀνθρώποις ὡς ἄνθρωπος ὁ Θεὸς Λόγος συνανестράφη, καὶ μορφὴ τοῦ Δεσπότου ἐπὶ γῆς κατήλθεν, ἵνα ἡ μορφὴ τοῦ δούλου ἐν οὐρανοῖς ἀνέλθῃ.

Εἶτα ἐκπεσὼν τῆς προτέρας πλάνης καὶ ἐλπίδος ὁ πονηρὸς τῶν ἀνθρώπων πολέμιος, ὡς εἶδεν ἑαυτὸν ἡττηθέντα καὶ διὰ Χριστοῦ συντριβέντα, διὰ σταυροῦ πατηθέντα, καὶ διὰ βαπτίσματος βυθισθέντα, τὰ τε εἰδῶλα καταστραφέντα, καὶ τὴν εἰδωλολατρίαν λοιπὸν ἐξ ἀνθρώπων καταργηθεῖσαν, καὶ τὴν θεογνωσίαν ἐν κόσμῳ κηρυχθεῖσαν, τί ποιεῖ ὁ κακοῦργος καὶ παμμήχανος; δευτέραν ἄλλην εἰδωλολατρίαν καὶ πλάνην εἰς οἰκουμένην κατέσπειρεν, τὰ τῶν αἱρέσεων ζιζάνια. Εὐθέως ἐπὶ τῶν ἀποστόλων Σίμωνα τὸν Μάγον ἀναστήσας μυσσεράρχην πρῶτον τῶν τοῦ κόσμου αἱρέσεων, λέγοντα ἑαυτὸν εἶναι θεόν. Εἶτα δεῦτερον Νικόλαον, ἐξ οὗ οἱ Νικολαῖται ἐλέγοντο. Εἶτα Θεοδᾶν. Εἶτα ἑτέρους καθεξῆς οἰκείους ἐργάτας καὶ τῆς πλάνης ἐφευρέτας, δι' οὓς πλείσται καὶ διάφοροι ἅγαι συνόδοι ὑπὸ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας συνηθροίσθησαν.

Οὕτω ποτὲ τότε ἀνέστη μυσσεράρχης Ἀρειὸς Ἀλεξανδρείας πρεσβύτερος, λέγων κτίσμα εἶναι τὸν Υἱὸν καὶ Λόγον τοῦ Θεοῦ, ἑτεροούσιον τοῦ Πατρὸς· καθ' οὗ ἡ ἁγία σύνοδος ἡ νικητικὴ τῶν ἐν Νικαίᾳ τῇ ἁγίῳ Πατέρων συνηθροίσθη, ὁμοούσιον ὀρίσασα τὸν Υἱὸν τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα, καὶ ὁμοούσιον τὸν αὐτὸν ἡμῖν τοῖς ἀνθρώποις κατὰ τὴν αὐτοῦ ἀνθρωπότητα, κηρύξασα, οὐ κτίσμα ὄντα, ἀλλὰ Κτίστην· οὐ ποίημα, ἀλλὰ Ποιητὴν τῶν ἀπάντων. Εἶτα μετὰ χρόνους νε' ἀνεφάνη Μακεδόνιος ὁ δόλιος ἐπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, κτίσμα λέγων τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Δι' ὃν ἡ ἁγία σύνοδος τῶν ρν' ἁγίων Πατέρων γέγονε, ὁμοούσιον λέγουσα τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ ἄκτιστον, ἡγουν μίαν οὐσίαν Πατρὸς, καὶ Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος, μίαν θεότητα, μίαν ἐξουσίαν, μίαν δύναμιν, ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν.

solem, ante lucem, ante sidera, ante ventos, ante aquas, ante flatum, ante terram, ante omnem visibilem invisibilemque creaturam. Hic igitur initii expers æternusque et increatus Deus propria voluntate et beneplacito, uti novit ipse solus, et quando novit et unde novit omnes cœlestes angelorum et incorporeorum exercituum et ordinum, invisibilium, et multis oculis præditorum et oculis carentium, sex alis instructorum, thronorum, cœlorum virtutes creavit. Tum post illas creat visibilem mundum, cœlo et terra consistentem, ad quem pertinet homo, imago visibilis [et invisibilis] creationis: siquidem carnem habet visibilem, animam autem invisibilem. Hunc hominem creatum commonuit Deus, legemque a Moyse conscriptam ei dedit, ut ab erroneo idolorum cultu averteretur. Quoniam autem lex hominem revocare non potuit, misit (Deus) prophetas cohortantes, minitantes, miracula patrant. At neque sic homo seductus ab errore rediit. Ad extremum, figmenti sui misertus, Deus ipse in terra apparuit, et cum hominibus ut homo conversatus est Deus Verbum, ac species Domini in terram descendit, ut species servi ad cœlos eveheretur.

Tum igitur improbus hominum adversarius priori errore atque spe excidit. Cum autem videret sese superatum ac per Christum contritum, per crucem conculcatum, per baptismum ad abyssos detrusum, porro idola eversa, idololatriam ex hominibus deletam, Dei cognitionem in mundo prædicatam: quid agit improbus astutusque malorum inventor? Aliam quamdam idololatriam et errorem in orbem terrarum diffudit, hæresium zizania. Jam enim apostolorum tempore excitavit Simonem Magum, detestabilem hæresium mundi principem qui semetipsum deum esse dixit. Secundo loco Nicolaum, e quo Nicolaitæ sunt appellati; tum Theudam, et postea cæteros deinceps famulos suos erroris inventores, propter quos plures ac diversæ sanctæ synodi ab Ecclesia catholica convocatæ sunt.

Sic temporis decursu surrexit abominandus Arius presbyter Alexandrinus, dicens creatum esse Filium Verbumque Dei, neque ejusdem cum Patre essentiæ: contra quem sancta synodus Nicæna trecentis octodecim sanctis Patribus composita, collecta est, edicens Filium secundum divinitatem Patri, eundemque secundum humanitatem nobis consubstantialem esse, non creatum, sed Creatorem, non factum, sed Factorem universi. Deinde, elapsis quinquaginta quinque annis, prodiit Macedonius, dolosus ille episcopus Constantinopolitanus, qui Spiritum sanctum creaturam esse declaravit. Propter quem sancta synodus centum quinquaginta sanctorum Patrum coacta est, quæ promulgavit Spiritum sanctum increatum, id est, unam essentiam Patris, Filii, et Spiritus sancti, unam divinitatem, unam potestatem, unam virtutem, in tribus substantiis.

Præterlapsis iterum annis quinquaginta uno, A emersit Nestorius, nefandus impurusque præsul Constantinopolitanus, qui hominiparam, non Deiparam esse sanctam Virginem asseruit. Propter hunc habita est prior Ephesina ducentorum sanctorum Patrum synodus, quæ proprie et revera Deiparam esse sanctam Virginem promulgavit, et Nestorium æterno anathemate percussit. Deinde post viginti quinque circiter annos, emersit Eutyches nefaustus monasteriorum Constantinopolitanorum archimandrita, dicens non consubstantiale nobis esse corpus Christi; eodemque fere tempore exstitit Dioscorus papa Alexandrinus qui unam in Christo naturam dixit. Propter hos duos detestandos hæresiarchas collecta est sanctorum Patrum synodus Chalcedonensis, quæ præter modo citatos hæresiarchas Nestorium quoque anathematizavit, Christum autem secundum humanitatem nobis consubstantialem edixit, et duas indivisibiles naturas cum una persona credendas statuit. Unus enim est Christus, et non duo, et composita ejus substantia.

Exstinctis igitur, id est anathematizatis, illis duobus hæresiarchis, annis fere centum post habita est fausta quinta synodus, sub Justiniano imperatore, adversus Origenem, Didymum et Evagrium, qui, vano sensu abrepti, animas nostras ante corpora in cælis degere et pœnas æternas finem habituras esse, nugabantur: quibus cunctis rejectis, synodus divinitus inspirata illos anathemate feriit. C Longum est de reliquis in diversis locis haud raro habitis sanctis synodis orationem texere, et de variis hæresibus tempus et locum quibus emergerint, enarrare. Quidam enim unum [Deum] esse negarunt, ut gentiles; alii duos, imo quatuor dicebant, ut Arianæ et Manichæi; alii tres essentias in sancta Trinitate improbe blasphemaverunt, ut Sabelliani, atque unam in ea substantiam asseruerunt; alii rursus dispensatione Christi...

Χρόνων δὲ που πάλιν να' διαδραμόντων, προέκυψε καὶ Νεστόριος ὁ μιὰς καὶ ἀκάθαρτος πρόεδρος Κωνσταντινουπόλεως, ἀνθρωποτόκον λέγων τὴν ἁγίαν Παρθένον, καὶ οὐ Θεοτόκον· δι' ὃν γέγονεν ἡ ἐν Ἐφέσῳ τὸ πρότερον σ' ἁγίων Πατέρων σύνοδος, Θεοτόκον κυρίως καὶ ἀληθῶς κηρύττουσα τὴν ἁγίαν Παρθένον, καὶ Νεστόριον αἰωνίῳ ἀναθέματι ὑποβαλοῦσα. Ὁ διὰ πάντων δὲ περὶ που κε' χρόνων Εὐτυχῆς ὁ δυστυχῆς ἀρχιμανδρίτης μοναστηρίων Κωνσταντινουπόλεως, ἀνέκυψεν μὴ λέγων ὁμοούσιον ἡμῶν εἶναι τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Λοιπὸν δὲ καὶ Διόσκορος προῆλθεν τότε πάπας Ἀλεξανδρείας, μίαν φύσιν λέγων ἐν τῷ Χριστῷ· δι' οὗς τινὰς δύο μιὰς αἰρεσιάρχας συνηθροίσθη ἡ ἁγία σύνοδος ἡ Χαλκηδόνος τῶν ὀρθοδόξων ἁγίων Πατέρων ἀναθεματίσασα τοὺς εἰρημένους αἰρεσιάρχας, ὁμοῦ τε καὶ Νεστόριον, ὁμοούσιον ἡμῖν τὸν Χριστὸν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα κηρύξασα, καὶ δύο ἀδιαιρέτους ὀρίσασα σὺν ἐνὶ προσώπῳ γνωριζομένας φύσεις· εἰς γὰρ ἐστὶν ὁ Χριστὸς καὶ οὐ δύο, καὶ σύνθετος αὐτοῦ ἡ ὑπόστασις.

Σθεσθείσης τοίνυν κακείνης, ἤγουν ἀναθεματισθείσης τῆς ξυνωρίδος τῶν αἰρεσιάρχων, διέπασέ που ρ' τοῦτοις χρόνοις καὶ γέγονεν ἡ μακαρία πέμπτη σύνοδος ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ τοῦ βασιλέως κατὰ Ὀριγένους, Διδύμου, καὶ Εὐαγρίου, τῶν ματαιοφρόνων ληρωδούντων προὔπαρχειν τῶν σωμάτων ἡμῶν τὰς ψυχὰς ἐν οὐρανοῖς καὶ τέλος ἔχειν τὴν κόλασιν αἰώνιον· ἅπερ ἅπαντα ἀπεβάλετο καὶ ἀνεθεμάτισεν αὐτοῖς ἡ θεόπνευστος σύνοδος. Μακρὸς δ' ἂν εἴη λόγος καὶ περὶ τῶν λοιπῶν τοπικῶν πολλάκις γενομένων ἁγίων συνόδων διηγήσασθαι, καὶ τῶν καθ' ἕκαστον καιρὸν καὶ τόπον, ἀναφανέντων ποικίλων αἱρέσεων, τῶν μὲν ἀρνούμενων τοῦ εἶναι ἐν, Ἑλλήνες· τῶν δὲ δύο λεγόντων καὶ τὸ τέταρτον δὲ, Ἀρειανοὶ, Μανιχαῖοι, τρεῖς οὐσίας ἐπὶ τῆς ἁγίας βλασφημούντων Τριάδος καὶ αὐτῶν δὲ Σαβελλιανοὶ, μίαν λεγόντων ἐπ' αὐτῆς τὴν ὑπόστασιν· ἄλλων δὲ τῇ οἰκονομίᾳ Χριστοῦ....

FRAGMENTA DOGMATICA.

Ex Eulogio Alexandrino Contra eos qui dicunt, « Si D dicitis habere Christum duas substantias, necessario sancta Trinitas incarnata est. »

Ἐκ τῶν συνηγοριῶν Εὐλογίου Ἀλεξανδρείας πρὸς τοὺς λέγοντας· « Εἰ φάτε τὸν Χριστὸν δύο ἔχειν οὐσίας, πάντως ἡ ἁγία Τριάς πᾶσα σεσάρκωται. »

(Ang. Mai Script. vet. t. VII, 18, 19.)

Hæc sunt quæ ab adversariis objectantur. Forsan enim putant divinitatis essentiam divisibilem esse, cujus una pars in Patre cernatur, altera in Filio, et altera in Spiritu sancto, ceu quælibet persona ex parte solum, et non ex toto deitatis proprietates referat. Nos vero nequaquam eo impietatis venimus, ut in divina essentia divisionem aut sectionem imaginemur. Quin dicimus, quamvis personam certis

Ταῦτα τῶν ἐναντίων ὑπάρχει προβλήματα. Οἶον·ται γὰρ ἴσως μεριστὴν εἶναι τὴν τῆς θεότητος οὐσίαν, καὶ τὸ μέρος αὐτῆς ἐν Πατρὶ θεωρεῖσθαι, τὸ δὲ ἐν Υἱῷ, τὸ δὲ ἐν ἁγίῳ Πνεύματι, ὡς ἐκείνης ὑποστάσεως ἐκ μέρους, ἀλλ' οὐκ ἐν πᾶσι τοῖς τῆς θεότητος ἰδιώμασι γνωριζομένης. Ἡμεῖς δὲ οὐκ εἰς τοσοῦτον ἀσεβείας ἠλάσαμεν, ὡς μερισμὸν ἡγεῖσθαι καὶ κατατομὴν περὶ τὴν θείαν ὑπάρχειν οὐσίαν· ἀλλὰ φάμεν

ἐκάστην χαρακτηριστικὴν ὑπόστασιν ἀνελλιπῶς τὰ Α
τῆς θεότητος ἔχειν γνωρίσματα, τὸ δημιουργικόν,
καὶ ὅσα περὶ τὴν ἀκτιστον φύσιν ὑπάρχει. Οὕτω γάρ,
καὶ ὁμοούσιον τὴν Τριάδα φαμέν, ὡς τῆς αὐτῆς
οὐσίας ὁλοτελῶς ἐν τρισὶ προσώποις γνωριζομένης.
Καὶ γὰρ ὁ Πατὴρ τελείως ἔχει τὴν τῆς θεότητος
οὐσίαν· ὁμοίως ὁ Υἱὸς, ὁμοίως τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον.
Τούτοις, καὶ ὁ τῆς ἀληθείας κήρυξ Παῦλος συνηγορεῖ
φάσκων· Ἐν αὐτῷ γὰρ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα
τῆς θεότητος σωματικῶς. Οὐ γὰρ τὸν Πατέρα φησὶ
σεσαρκῶσθαι, ἀλλ' ὅτι πᾶσα ἡ θεότης ἐν ταῖς ὑπο-
στάσεσιν ἀνελλιπῆς ὑπάρχει, ἐν Πατρὶ, ἐν Υἱῷ, ἐν
ἀγίῳ Πνεύματι, ἐν ἐκάστη ὑποστάσει τελείως ἐν-
υπάρχουσα, κατὰ τὴν φωνὴν τοῦ Σωτῆρος λέγουσαν·
Πάντα τὰ τοῦ Πατρὸς ἐμὰ εἰσιν· τουτέστιν, ὅσα
τῆς τοῦ Πατρὸς οὐσίας ὑπάρχει γνωρίσματα, ταῦτα Β
τοῦ Θεοῦ Λόγου, καὶ σαρκωθέντος ἐστίν· οὐχ ὡς
τοῦ Πατρὸς ὄντος Υἱοῦ, ἢ τοῦ Υἱοῦ ὄντος Πατρός.
Ταῦτα γὰρ ὀνόματα σημαντικὰ τῆς πρὸς ἀλλήλους
σχέσεως ὑπάρχει. Πῶς οὖν μὴ εἴπωμεν τὴν οὐσίαν
τῆς θεότητος ἀνελλιπῶς ἐν τῷ Χριστῷ εἶναι, ὅποτε
τέλειον Θεὸν αὐτὸν εἶναι φαμεν; Πῶς δὲ, καὶ τοῖς τέ-
λειον αὐτὸν ἀνθρωπονόμολογοῦσιν, οὐ πᾶσαν ἀνθρωπό-
τητος οὐσίαν ἐνυπάρχειν αὐτῷ προσομολογήσομεν;
Οὐ γὰρ μέρος αὐτῆς προσεληφεν, ὡς Ἀπολινάριός
φησι, σάρκα δίχα λογικῆς ψυχῆς, ἀλλὰ πᾶσαν τὴν
οὐσίαν, ὃ ἐστὶ σὰρξ ἐμψυχωμένη ψυχῇ λογικῇ τε καὶ
νοερᾷ.

Αὕτη γὰρ κοινῶς ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον ἀνθρώποις
τελείως ἐνυπάρχουσα, οὐσία εἰκότως ἂν ῥηθῇ·
χωρίζονται γὰρ ἀλλήλων οἱ κατὰ μέρος, οὐ τῇ οὐσίᾳ, C
τοῖς δὲ παρεπομένοις ἰδιώμασι, μεγέθει, καὶ χρώ-
ματι, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, ταῖς χαρακτηριστικοῖς τῶν
προσώπων ποιότησι. Πῶς δὲ καὶ ἐκ δύο φύσεων φή-
σουσι τὸν Χριστὸν, εἰ μὴ ἀντὶ οὐσιῶν αὐτοῖς νοηθῇ
τὸ τῆς φύσεως ὄνομα; οὐ γὰρ ἀντὶ ὑποστάσεων
χαρακτηριστικῶν, τολμήσουσι λέγειν· ἐπεὶ καὶ ἐκ δύο
προσώπων ἀναγκασθήσονται εἰπεῖν· ἢ γὰρ ὑπόστασις
ἡ χαρακτηριστικὴ, πρόσωπον δίδωσιν ἐννοεῖν· ἐν χα-
ρακτῆρι δὲ φημι, μήπως τῇ συνῆθει τῶν αἰρετικῶν
ἀπάτῃ δίχα χαρακτῆρος ὑποθῶνται τὴν ὑπόστασιν·
τότε γὰρ τὴν τῆς οὐσίας σημασίαν ἀποφέρεται. Πῶς
δὲ καὶ ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ καὶ ἡμῖν ὁμοούσιον τὸν
Χριστὸν μετὰ τὴν ἔνωσιν ὑποτίθενται; καὶ οὐ ναρκῶ-
σι, δύο μὲν ὁμοούσια ὁμολογοῦντες, ἀρνούμενοι δὲ D
τὰς δύο οὐσίας;

Ἀντίθεσις πρὸς τοὺς λέγοντας, ἰδικὴν οὐσίαν
εἶναι τοῦ Πατρὸς, καὶ ἰδικὴν τοῦ Υἱοῦ, καὶ
ὁμοίως τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Εἰ ὁ Λόγος, καθ' ὃ Λόγος ἐστίν, φύσις ἐστίν, οὐ
καθ' ὃ Θεός· καὶ ὁ Πατὴρ, καθ' ὃ Πατὴρ, φύσις ἐστὶ,
καὶ οὐ καθ' ὃ Θεός· καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καθ' ὃ
ἐκπορευτὴ, φύσις ἐστὶ, καὶ οὐ καθ' ὃ Θεός, οὐδ' ὅπο-
τερος αὐτῶν ἐστὶ φύσις Θεός· εἴπερ τὸ Θεός, οὐκέτι
καὶ πατρότης καὶ υἰότης καὶ ἐκπόρευσις· εἰ δὲ μὴ
Θεός, κτίσμα πάντως. Καὶ πάλιν· Ἐν οἷς διακρί-
νεται τοῦ Πατρὸς ὁ Λόγος, τούτοις καὶ φύσις ἐστὶ,

notis obsignatam deitatis insignia possidere, ut nul-
lum ei desit; puta bonitatem, creandi vim, et
quæcunque increatae naturæ conveniunt. Ideo enim
Trinitatem esse consubstantialem profiteamur; quia
substantia eadem in tribus personis integerrime
cognoscitur. Pater enim integram deitatis essen-
tiam habet, veluti Filius, et Spiritus sanctus. Quæ
Paulus veritatis præco confirmat, ubi ait: *In ipso
inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter.*
Non enim incarnatum Patrem esse annuit, sed to-
tam divinitatem nullo defectu in tribus personis
exstare: quippe quæ in Patre, et Filio, et Spiritu
sancto, et in unaquaque persona perfecte exsistat,
secundum Salvatoris vocem: *Omnia quæ Patris
mei sunt, mea sunt*; hoc est, quæcunque essentiae
Patris insignia, eadem et Verbi Dei sunt, etiam in-
carnati; non ut Pater Filius sit, aut Filius Pater.
Hæc namque nomina relationem solummodo signi-
ficant. Ecceur ergo non dicamus divinitatis essen-
tiam, absque ullo defectu, integram esse in Filio;
quandoquidem ipsum esse perfectum Deum pro-
nuntiamus? Qui vero cum his qui perfectum ho-
minem illum esse fatentur, totam quoque huma-
nitatis substantiam in eo esse non confiteamur?
Non enim partem duntaxat ejus accepit, ut docet
Apollinarius, sed substantiam integram sive carnem
anima rationali et intelligente animatam.

Hæc enim communiter in singulis hominibus
perfecte exsistens, οὐσία εἰκότως ἂν ῥηθῇ, id est, C
recte est substantia. Singuli enim distinguuntur,
sive separantur inter se non substantia, sed pro-
prietatibus consequentibus, sive comitantibus ma-
gnitudine, colore, et, ut uno verbo dicam, chara-
cteristicis personarum qualitatibus. Quomodo enim
ex duabus naturis Christum esse dicent, nisi no-
men naturæ pro substantiis intelligant? Non enim
audebunt dicere pro hypostasibus characteristicis
dici ex duabus naturis, ne cogantur dicere ex
duabus personis. Hypostasis enim characteristicam
persona intelligitur: dico autem hypostasim cha-
racteristicam, sive in caractere, ne, fraude hæ-
reticis consueta, hypostasim sine caractere sup-
ponant. Tunc enim significationem substantiæ fert
hypostasis. Quomodo autem consubstantialem Pa-
tri et nobis Christum post unionem ponunt, et
non sunt stupidi confitentes quidem duo consub-
stantialia, negantes vero duas substantias?

Oppositio in illos, qui dicunt particularem substan-
tiam esse Patris, et particularem Filii, similiter-
que Spiritus sancti.

Si Verbum, secundum quod est Verbum, natura
est, non secundum quod Deus est; et Pater, secun-
dum quod Pater, natura est, et non secundum quod
Deus est; et Spiritus sanctus, secundum quod
procedens natura est, et non secundum quod Deus
est; horum neuter natura Deus erit; siquidem
Deus, minime paternitas, filiatio et processio
est; quod si non Deus est, creatura omnino. Et

rursus : In quibus distinguitur a Patre Verbum, in his natura est, iisdem vero ad carnem assimilatur Verbum, ejusdem quidem ita naturæ erit ac caro, alterius autem naturæ ac Pater. Singularitatem in communitate naturæ habet cum particularitatibus quæ illum a communitate distinguunt, non secundum notas quæ illum ab iisdem substantia reliquis distinguunt, communis ejus natura est; sed secundum totam toto in illo existentem distincte naturam. Non enim aliud est subsistentia circa divinos genitores, ac substantia cum particularitatibus. Superat enim omnino subsistentia ejus substantiæ distinguentes ab iis qui ejusdem speciei sunt particularitates. Unde nihil in substantiæ istius definitione assumitur, sed in indicatione, siquidem apparentia solum occurrit, non substantia. Ideo Basilus dicit, quemque nostrum communi substantiæ ratione existentiae participare; et particularitatibus per singulos, talem aut talem quemque esse. Si cogitatione moventes omnes quæ contingere possunt particularitates, et Petri naturam ipsam considerantes, ita definiendo dicimus, illum esse animal rationabile mortale. Eadem autem definitio in natura simpliciter a nobis assignatur; eadem ergo erit ratio in natura simpliciter, et in natura in aliquo considerata. Quomodo igitur non posse communem in singulis naturam esse, etsi sæpius ex illa dicitur, a vobis affirmatur? ita ut natura in singulis communis, subsistentia autem particularis sit. Si communem naturam Verbum non assumpsit, excusamur nos quod naturam dicimus illum assumpsisse, non quidem subsistentiales cujusque particularitates: hæ enim efficiunt Judam esse talem aut talem; quod omnibus omnino evidens est. Ideo e communibus substantiis unionem fieri dicentes, non necessitamur inducere omnes in invicem subsistentias, ut isti hypocritæ cavillantur. Si igitur perfectam et completam et superabundantem in illo divinitatis naturam hominem factam esse dicimus, quæ necessitas cogit nos talia dicendo ut Patrem et Spiritum ad hominis assumptionem quoque omnino demittamus? Quomodo enim, Petro crucifixo, et Paulo decollato, eo quod illorum uterque plenam et completam cum hominibus communem habuerit naturam, reliquos hæc supplicia læserunt omnes, qui eandem naturam sortiti sunt? quia non naturarum sed subsistentiarum particularitates agnoscimus. Gregorius in secundo contra Eunomium sermone ita dicit de Patre, et Filio, et

A τούτοις δὲ καὶ πρὸς τὴν σάρκα ταυτίζεται ὁ Λόγος· ὁμοφυῆς μὲν ἔσται οὕτω γὰρ τῇ σαρκί, ἑτεροφυῆς δὲ τῷ Πατρὶ· τὸ καθέκαστον τὸ κοινὸν ἔχων τῆς φύσεως μετὰ τῶν ἀφοριστικῶν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ κοινοῦ ιδιωμάτων, οὐ κατὰ τὰ ἀφοριστικὰ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν λοιπῶν ὁμοουσίῶν, κατὰ ταῦτα ἡ κοινὴ φύσις ἐστίν· ἀλλὰ κατὰ τὴν ὅλην ὅλῳ ἐνυπάρχουσαν αὐτῷ ὁριστικῶς φύσιν. Οὐδὲ γὰρ ἑτερόν ἐστι ἡ ὑπόστασις κατὰ τοὺς θεοφόρους Πατέρας, ἡ οὐσία μετὰ τῶν ιδιωμάτων· περιτεύει γὰρ πάντως ἡ ὑπόστασις τῆς οὐσίας αὐτῆς τοῖς ἀφοριστικοῖς ἀπὸ τῶν λοιπῶν ὁμοειδῶν ιδιώμασιν· ὅθεν οὐδὲν ἐν τῷ ὄρω τῆς οὐσίας αὐτῆς λαμβάνεται, ἀλλ' ἐν τῇ ὑπογραφῇ, ἐπειδὴ ἐπουσιῶδη τυγχάνουσιν, οὐκ οὐσιώδη. Διὸ καὶ Βασίλειός φησιν, ὅτι ἕκαστος ἡμῶν καὶ τῷ κοινῷ τῆς οὐσίας λόγῳ τοῦ εἶναι μετέχει· καὶ τοῖς περὶ αὐτῶν ιδιώμασιν, ὁ δεῖνός ἐστι καὶ ὁ δεῖνα. Εἰ χωρήσαντες τῇ ἐπινοίᾳ τὰ συμβέβηκόςτα ιδιώματα, καὶ ἐφ' ἑαυτὴν τὴν Πέτρου σκοπήσαντες φύσιν, ὀριζόμενοι οὕτω λέγομεν, ὅτι ζῶον λογικὸν θνητόν· ὁ αὐτὸς δὲ ὄρος καὶ ἐπὶ τῆς ἀπλῶς φύσεως παρ' ἡμῶν ἀποδίδεται, ὁ αὐτὸς ἄρα ἔσται λόγος ἐπὶ τῆς ἀπλῶς φύσεως, καὶ ἐπὶ τῆς ἐν τινι θεωρουμένης· ποῦ οὖν τὸ μὴ δύνασθαι τὴν φύσιν, τοῦ καθ' ἕκαστον κοινὴν εἶναι, καὶ πολλὰκις ἐξ αὐτῆς λέγεται, ὅπερ ἐν βεβαιούται; ὥστε ἡ μὲν φύσις τοῦ καθ' ἕκαστον κοινὴ, ἡ δ' ὑπόστασις ἰδική. Εἰ τὴν κοινὴν φύσιν ὁ Λόγος οὐκ ἀνέλαθεν, ἀπολογούμεθα ἡμεῖς, ὅτι τὴν φύσιν εἴπομεν αὐτὸν ἀναλαβεῖν, οὐ μὴν τὰ ὑποστατικὰ ἐκάστου ιδιώματα· ταῦτα γὰρ ποιεῖ τὸν Ἰούδαν καὶ τὸν δεῖνα· ὁ τι τοῖς καθόλου πᾶσιν ἐστὶν εὐδὴλον. Διόπερ ἐκ κοινῶν οὐσιῶν λέγοντες τὴν ἔνωσιν γενέσθαι, οὐκ ἀναγκαζόμεθα συνεισάγειν τὰς ὑπ' αὐτὰς ὑποστάσεις πάσας, ὥς οἱ συκοφάνται ληροῦσιν. Εἰ τοίνυν τελείαν καὶ ἀνελλιπῇ καὶ ὑπερπλήρη ἔχοντα ἐν ἑαυτῷ τῆς θεότητος τὴν φύσιν ἐνανθρωπήσαι λέγομεν, ποία ἀνάγκη ἡμᾶς τοῦτο λέγοντας πάντως καὶ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα καταβιδάζειν εἰς τὴν ἐνανθρώπησιν; Τί γὰρ Πέτρου σταυρωθέντος ἢ Παύλου ἀποτμηθέντος, καὶ θατέρου αὐτῶν πλήρη καὶ ὁλόκληρον τὴν κοινὴν ἔχοντος τῶν ἀνθρώπων φύσιν, τοὺς λοιποὺς τοῦτο παρέδραψε, τοὺς ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἀναγομένους φύσιν; ὅτι οὐ φύσεων, ἀλλ' ὑποστάσεων ἰδιότητος διδασκόμεθα. Γρηγόριος ἐν δευτέρῳ κατ' Εὐνομίου λόγῳ οὕτω φησὶ περὶ Πατρὸς, καὶ Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος, ὥς διὰ τῶν κλήσεων τούτων, οὐ φύσεων διαφορὰν διδασκόμεθα, ἀλλὰ μόνως τὰς τῶν ὑποστάσεων γνωριστικὰς ἰδιότητας.

D οὕτω φησὶ περὶ Πατρὸς, καὶ Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος, ὥς διὰ τῶν κλήσεων τούτων, οὐ φύσεων διαφορὰν διδασκόμεθα, ἀλλὰ μόνως τὰς τῶν ὑποστάσεων γνωριστικὰς ἰδιότητας.

Ex Eulogii Alexandrini Defensionibus.

Ἐκ τῶν Συνηγοριῶν Εὐλογίου Ἀλεξανδρείας.

(Ang. Mai Script. vet. t. VIII, p. 54-57.)

Audivi aliquem eorum strenue gestientem disse-rere, non esse naturam impersonalem, sed consecrariam naturæ personam. Si igitur duæ sunt naturæ, admodum quoque esse duas personas, quomodo illorum qui talia proferunt non nos misereret, cum ita evidenter aberrant, et Nestorium

Ἦκουσά τινος αὐτῶν γενναίως οἰομένου διαλέγεσθαι ὅτι οὐκ ἔστι φύσις ἀπρόσωπος, ἀλλὰ παρέπεται τῇ φύσει καὶ πρόσωπον. Εἰ οὖν δύο φύσεις, πάντως καὶ δύο πρόσωπα· πῶς οὐκ ἂν τις τοὺς τὰ τοιαῦτα προβαλλομένους ἐλεήσειεν, οἳ σαφῶς οὕτω προσπταλοῦσιν; καὶ Νεστορίῳ προσποιούμενοι πο-

λεμεῖν, τοῖς αὐτοῦ προβλήμασι κέχρηται, καὶ τὴν Ἀ
ἐκείνου νόσον τό γε ἐπ' αὐτοῖς ἀσπάζονται; Εἰ γὰρ
οὐκ ἔστι φύσις ἀπρόσωπος, ἀλλὰ καὶ παρέπεται τῇ φύ-
σει καὶ πρόσωπον, φασὶ δὲ ἐκ δύο φύσεων τὴν ἀπόρ-
ρητον ἔνωσιν ἐν Χριστῷ γεγονέναι, ἄρα ἐκ δύο προσ-
ώπων κατ' αὐτοὺς ὁ Ἐμμανουήλ, καὶ ἀνέφεται
λοιπὸν τοῖς βλασφημοῦσι παρρησία δύο πρόσωπα λέ-
γειν ἐν Χριστῷ, ὅπερ μανίας ἀνάμεστον. Οὐ γὰρ
ἂν Πέτρον ἢ Παῦλον εἴ τις ἐνώσειεν, μίαν ὑπόστασιν
καὶ ἐν πρόσωπον εἴποι· αἱ γὰρ ὑποστάσεις, ἃ εἶναι
πρόσωπα τὴν κατ' οὐσίαν καὶ σχέσιν ἔνωσιν ἐπιδέ-
χονται, οὐ τὴν ἐνυπόστατον καὶ ἐν πρόσωπον ἀπο-
τελοῦσιν. Κατ' οὐσίαν μὲν οὖν αἱ ὑποστάσεις ἐνοῦν-
ται, ὡς ἐπὶ τῆς ἁγίας Τριάδος· τρεῖς γὰρ ὑποστά-
σεις μιᾶς οὐσίας ὑπάρχουσιν.

Ἡ δὲ κατὰ σχέσιν ἔνωσις κατὰ πολλοὺς νοεῖται
τρόπους, ἐν ὁμωνυμίᾳ, ἐν ἰσοτιμίᾳ, ἐν ταυτοθυλίᾳ,
καὶ ὅσα τούτοις παραπλήσια· ἐν ὁμωνυμίᾳ μὲν, ὡς
Ἰούδας ὁ Ἰακώβου, καὶ Ἰούδας Ἰσκαριώτης· ἰσοτιμίᾳ
δὲ καὶ ταυτοθυλίᾳ, ὡς Πέτρος καὶ Ἰωάννης· ἐκ-
τερος γὰρ ἀπόστολος καὶ αὖξιν ἡθούλοντο τὸ κήρυγμα
τοῦ Χριστοῦ. Ὁ οὖν ἔφθην εἰπὼν αἱ δύο ὑποστάσεις
ἡγουν πρόσωπα ἐνούμενα, οὐδέποτε μίαν ἀποτελοῦσιν
ὑπόστασιν καὶ ἐν πρόσωπον. Εἰ οὖν ἐκ δύο φύσεων
ὁ Ἐμμανουήλ, ἡ δὲ φύσις πρόσωπόν ἐστι κατ' αὐτοὺς,
ἔσται ἄρα καὶ ἐκ δύο προσώπων, ἅπερ οὐκ ἐπιδέ-
χονται τὴν ἐνυπόστατον ἔνωσιν· καὶ οὕτω κατὰ τῶν
διεφθαρμένων λόγον τὸ τῆς ἀθεοῦ διαιρέσεως δόγμα
χώραν εὐρήσει· καὶ Κύριλλος ἐκβληθήσεται πάλαι
κατὰ Νεστορίου τοιαῦτα βοῶν, ὀνήσει δὲ κατ' οὐδένα
τρόπον τὸν ὀρθὸν περὶ τῆς πίστεως λόγον εἰς τὸ οὕτως
ἔχειν. Κἂν εἰ προσώπων ἔνωσιν ἐπιφημιζώσιν τινες,
ἀλλ' οὐχ οὕτως οὔτε ἡ ἀλήθεια ἀπαιτεῖ, οὔθ' ἡμεῖς
ἀνεξόμεθα, ἀλλὰ τὴν ἀκλινῇ καὶ μέσῃ ὁδῷ βαδισού-
μεθα, τοὺς μὲν δυάδα προσώπων εἰσαγαγόντας ἀνα-
θεματίζοντες, τὴν δὲ ἀλήθειαν τῶν ἐν Χριστῷ δύο
οὐσιῶν ὁμολογοῦντες.

Ἄλλ' ἴσως ἐξ ἀπορίας διαστρέφειν πειρώμενοι τὴν
τοιαύτην πεποιήνται πρότασιν· ἡμῶν γὰρ ἐνυποστά-
τως ἡνωμένας δύο φύσεις λεγόντων, ἐθελοκωφῶσιν,
καὶ περιζύοντες τῆς ὁμολογίας ἡμῶν, τῷ ἐνυποστά-
τως ἡνωμένας προβλήματι κέχρηται καθ' ἡμῶν τῆς
ἡμετέρας ὁμολογίας ἀπάδοντι, καὶ φασιν, Οὐκ ἔστι
φύσις ἀπρόσωπος· τί τοίνυν αὐτοῖς τὸ σοφὸν τοῦτο
βούλεται πρόβλημα; Εἰ μὲν ὅτι εὐ δυνατόν τὰς φύ-
σεις ἄλλως ἢ ἐν προσώποις θεωρεῖσθαι, τούτοις πᾶς
τις καὶ τῶν μικρὰ εἰδόντων συνομολογήσειεν· τίς γὰρ
ἄγνοεῖ ὅτι καθόλου ἐν τοῖς κατὰ μέρος προσώποις,
ὅπερ ταῖς χαρακτηριστικαῖς ὑποστάσεσι θεωρεῖται,
εἴη τῆς θεότητος φύσις ἐν Πατρὶ, ἐν Υἱῷ, ἐν ἁγίῳ
Πνεύματι; ὁμοίως ἡ ἀγγελικὴ φύσις ἐν Μιχαήλ, ἐν
Γαβριήλ καὶ τοῖς λοιποῖς; καὶ ἡ τῆς ἀνθρωπότητος
φύσις ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον γνωρίζεται προσώποις;
Εἰ δὲ τοῦτο βούλονται κατασκευάζειν ὅτι πάση φύσει
ιδιάζον περιέπεται πρόσωπον, ἐπὶ τῶν μὴ καθ' ὑπό-
στασιν ἡνωμένων φύσεων, ὅ ἐστιν οὐσιῶν, καὶ τοῦτον

impugnare simulant, hujus argumentis utuntur,
et illius morbum ita sibi adjudicant? Si enim non
est natura impersonalis, sed naturam insequitur
persona, dicunt e duabus naturis impossibilem
in Christo unionem factam esse, ergo ex duabus
personis secundum istos constat Emmanuel, et
consequenter aperitur blasphemantibus libertas
duas personas dicendi in Christo, quod est demen-
tia refertum. Non enim, si Petrum et Paulum
univeris, unam subsistentiam et unam personam
dixeris; quæ enim subsistentiæ, quæ personæ
unionem in substantia et relatione recipiunt, non
unam subsistentiam neque unam personam perfici-
unt. Secundum substantiam igitur subsistentiæ
uniuntur, ut in sancta Triade; tres enim ibi sub-
sistentiæ unius sunt substantiæ.

Unio autem secundum relationem plurimis
concepitur modis, in homonymia, in dignitatis et
voluntatis conformitate, et aliis quæ hisce referun-
tur: in homonymia quidem, ut Judas Jacob filius,
et Judas Iscariotes; in dignitatis autem et volun-
tatis conformitate, ut Petrus et Joannes, uterque
enim apostolus et extendere volebant Christi præ-
dicationem. Quod igitur jam asserui dicens: duæ
subsistentiæ, personæ scilicet, unitæ, nunquam
unam subsistentiam neque unam personam perfici-
unt. Si igitur ex duabus naturis constat Em-
manuel, et quæque natura sit persona secundum
istos, constabit ergo ex duabus personis, quæ non
admittunt unionem in una subsistentia. Ita per
istorum perditorum rationem hoc impiæ distinctio-
nis dogma locum inveniet; et Cyrillus deridebitur
cum talia dicit in Nestorium, et nullo modo pro-
derit ut rectum circa fidei rationem, ut tale evadat.
Quamvis personarum unionem patrocinantur qui-
dam, non id tamen veritas postulat, neque nos
feremus, sed inflexam et mediam viam sequemur,
hos qui duadem personarum inducunt anathema-
tizando, veritatem autem duarum in Christo sub-
stantiarum profitendo.

Sed forte ad difficultatem solvendam talem
statuissent propositionem. Nobis enim in subsi-
stentia unitas duas naturas dicentibus, surdos
se præbent, et quasi nostram assertionem ra-
dentes, statuunt quidem unitas in subsistentia
naturas, sed contra nos utendo propositione a
nostra assertionem discrepanti, et dicunt non esse
naturam impersonalem. Quid igitur sapiens ista
vult propositio? Siquidem non posse fieri dicant
ut naturæ cognoscantur, nisi in personis hoc pro-
fecto illis concesserit quisquis vel modicum peri-
tus sit. Quis enim ignorat id quod universale est
in singulis personis, id est subsistentiis characte-
risticis inspicitur, puta, Divinitatis natura in Pa-
tre, Filio et sancto Spiritu? angelica in Michael,
Gabriel et cæteris? et humanitatis natura in sin-
gulis cognoscitur personis? Sin autem contendunt
unamquamque naturam personam propriam comi-
tari; hoc quidem esse verum censuerim in naturis,

sive substantiis quæ secundum subsistentiam unitæ non sunt; at procul abest a vero, si sermo est de naturis quæ per compositionem et in subsistentia copulantur. Verum enim in hoc constat: quando differentes naturæ indivisibili unione coadunatæ, unam personam et unam subsistentiam perficiunt; si quatuor sint elementa, differentes sunt substantiæ, sed similiter unum efficiunt corpus in ligno aut lapide particulariter sumpto, quod est subsistentia.

Sed cum hoc exemplum breviter et nimis confuse adhibitum videtur, sumendum nobis est exemplum in homine una subsistentia prædito. In unoquoque nostrum animæ substantia alia est ac corporis substantia; sed tamen hæ duæ substantiæ conjunctæ in singulis unam personam efficiunt, verbi gratia, Joannem aut Paulum aut alium quemvis, duæ manentes. Non enim anima facta est caro, neque caro anima facta est. Hujus rei testis est Paulus veritatis præco, cum dicit; *interior homo et exterior*, ut differentiam significet substantiarum. Vestigia ejus secutus Joannes Constanti-nopolis episcopus et universæ Ecclesiæ doctor, talia scribit in suo scripto sermone In obscuritatem Veteris Testamenti. *Duplex enim illud animal homo duabus constans substantiis, sentiente una, altera autem cogitante, animam dico et corpus, et in cælo et in terra cognationem habens. Nam per cogitantem substantiam communicat supernis virtutibus, per sentientem, terrestribus conversatur rebus, arctum factus utriusque creationis vinculum.* Ita ergo in Christo duarum substantiarum facta est unio in unam subsistentiam et unam personam; etsi obscure per exempla demonstratum sit; omnem enim unionem habita in Christo dispositio vere superans humanam fugit collationem.

Sed iterum iisdem epidemicis morbis, et secundum rationem luto immersi, hæc diverse prætendunt. Dicunt enim: non est substantia insubsistens; quomodo ergo non dicendum est in duabus subsistentiis, si duas substantias dicitis? Videte peritorum horum ignorantiam; hanc enim inconsiderate afferunt propositionem, nomina iterum immutantes. Quæ est enim substantiam inter et naturam differentia? unde idem nobis etiam in re præsentī sermo suppleretur. Dicerem enim istis: Etsi consideretur in proprietatibus characteristicis homo ex anima et corpore constans, plurimas subsistentias et plurimos homines illum efficere putatis? Non enim ad id stultitiæ venistis, ut nesciatis aliam esse animam in substantia ac corpus, aliamque corpus circa substantiam rationem servare. Si autem quæque substantia secundum vos particularem subsistentiam characteristicam recipit, jam mihi unione caret, et unus fit duo, ut vobis et inanibus subtilitatibus visum sit. Sin autem ego ex

^h Lib. iv, c. 28.

ὁρθῶς ἔχειν ἡγοῦμαι: τὸν λόγον· ἐπὶ δὲ τῶν ἐν συνθέσει καὶ ἐνυποστάτως ἡνωμένων, πόρρω τῆς ἀληθείας καθέστηκεν. Ἔστι γὰρ ὅτε διάφοροι φύσεις συνερχόμεναι κατὰ τὴν ἀδιαίρετον ἔνωσιν, ἐν πρόσωπον καὶ μίαν ἀποτελοῦσιν ὑπόστασιν, εἰ τὰ τέσσαρα στοιχεῖα, διάφοροι ὑπάρχουσιν οὐσίαι, ἀλλ' ὁμῶς ἐν ἀποτελοῦσι σῶμα τοῦδε τυχόν τοῦ ξύλου ἢ λίθου τῶν ἐν ἰδιότητι θεωρουμένων, ὅπερ ἐστὶν ὑπόστασις.

Ἄλλ' ἐπεὶ περ παράδειγμα χρᾶσιν δοκεῖ πως ἐμφαίνειν καὶ σύγχυσιν, ληπτέον ἡμῖν τὸ κατὰ τὸν ἀνθρώπον παράδειγμα τὸν ἐν μιᾷ ὑποστάσει· ἐν ἐκάστῳ γὰρ ἡμῶν ἡ οὐσία τῆς ψυχῆς ἑτέρα ἐστίν, ὡς πρὸς τὴν οὐσίαν τοῦ σώματος. Ἄλλ' ὁμῶς αἱ δύο οὐσίαι συνελθοῦσαι ἐν τοῖς καθ' ἕναστων, ἐν πρόσωπον ἀποτελοῦσιν, φέρε εἰπεῖν Ἰωάννου ἢ Παύλου ἢ ἄλλου τινὸς, μέινασαι δύο. Οὕτε γὰρ ἡ ψυχὴ σὰρξ ἐγένετο, οὕτε μὴν ἡ σὰρξ ψυχὴ γέγονεν· μάρτυς δὲ τούτου Παῦλος ὁ κήρυξ τῆς ἀληθείας φάσκων, Ὁ ἔσω ἄνθρωπος καὶ ὁ ἔξω, ἵνα τὸ διάφορον σημαίνει τῶν οὐσιῶν· τούτῳ κατ' ἔχνος ἐπόμενος Ἰωάννης, ὁ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπος καὶ πάσης Ἐκκλησίας διδάσκαλος, τοιαῦτα γράφει ἐν τῷ ἐπιγεγραμμένῳ λόγῳ εἰς τὴν ἀσάφειαν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης· *Διπλοῦν γὰρ τοῦτο τὸ ζῶον ὁ ἄνθρωπος ἐκ δύο συγκαίμενον οὐσιῶν, τῆς μὲν αἰσθητῆς, τῆς δὲ νοητῆς, ψυχῆς, λέγω, καὶ σώματος, καὶ ἐν οὐρανῷ καὶ ἐν γῇ συγγένειαν ἔχον.* Διὰ γὰρ τῆς νοητῆς οὐσίας κοινῶναι ταῖς ἄνω δυνάμεσιν· διὰ δὲ τῆς αἰσθητῆς, τοῖς ἐπὶ γῆς συνήπται πράγμασιν, σύνδεσμος ὢν ἀκριβῆς ἐκατέρας τῆς κτίσεως. Οὕτως οὖν ἐν Χριστῷ τῶν δύο οὐσιῶν γέγονεν ἔνωσις εἰς μίαν ὑπόστασιν καὶ ἐν πρόσωπον· εἰ καὶ ἀμυδρῶς διὰ τῶν παραδειγμάτων ἀποδείκεται· πᾶσαν γὰρ ἔνωσιν ἢ ἐν Χριστῷ οἰκονομία ὡς ἀληθῶς ὑπεραίρουσα τὴν ἀνθρωπίνην διαδιδράσκει κατὰ ληψιν.

Ἀλλὰ πάλιν τοῖς αὐτοῖς ἐμφιλοχωροῦσι νοσήμασιν, καὶ κατὰ τὸν λόγον τῷ βορβόρῳ ἐγκυλιόμενοι· ταῦτα γὰρ πάλιν διαφόρως προβάλλονται· φασὶ γὰρ, Οὐκ ἔστιν οὐσία ἀνυπόστατος. Πῶς οὖν οὐκ ἐν δύο ὑποστάσει ῥητέον, εἴπερ ἄρα δύο οὐσίας φατέ; ὁρᾶτε τῶν κομφῶν τούτων τὴν ἄγνοιαν· τὴν γὰρ αὐτὴν ἡμῖν ἀνοήτως εἰσῆγαγον πρότασιν; τὰ ὀνόματα πάλιν ὑπαλλάξαντες. Τίς γὰρ διαφορὰ οὐσίας καὶ φύσεως; τίς δὲ προσώπου προέστην ἐν χαρακτηρί ὑπόστασιν; Ὅθεν ὁ αὐτὸς ἡμῖν καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀρχέσει λόγος· εἴποιμι γὰρ ἂν πρὸς αὐτούς· Καὶ εἰ μὲν τὸν ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος ἐν ἰδιώμασιν χαρακτηριστικοῖς θεωρούμενον ἄνθρωπον, πολλὰς ὑποστάσεις καὶ πολλοὺς ἀνθρώπους δοκεῖτε ποιεῖν; οὐ γὰρ δὴ τοσοῦτον ἡλίθιοι πεφύκατε, ὥστε ἀγνοεῖν ἑτέραν μὲν εἶναι κατ' οὐσίαν τὴν ψυχὴν πρὸς τὸ σῶμα, ἑτέρον δὲ τὸ σῶμα τὸν περὶ τῆς οὐσίας λόγον ἐπέχειν· εἰ δὲ ἐκάστη οὐσία καθ' ἑμᾶς ἰδικὴν ὑπόστασιν χαρακτηριστικὴν ἀναδέχεται, κενά μοι τὰ τῆς ἐνώσεως, καὶ ὁ εἰς γέγονε δύο, ἵνα ὑμῖν δόξῃ καὶ τοῖς ματαίοις

σκινδάλοις. Εἰ δὲ ἐγὼ ἐκ διαφορῶν οὐσιῶν δύο A συγκείμενος, οὐκ εἰμὶ δύο ἄνθρωποι, ἀλλὰ καὶ τὰς δύο ἔχω οὐσίας τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, καὶ ἐν ὑποστάσει μιᾷ θεωροῦμαι, τίς ἀνάγκη καὶ ἐπὶ Χριστοῦ τὰς δύο οὐσίας ὁμολογοῦντα, δύο φάναι καὶ ἰδικὰς τὰς ὑποστάσεις; Αὐτοῦ μὲν γὰρ τῇ φύσει τὰ θεῖα, αὐτοῦ δὲ διὰ τὴν ἐνυπόστατον ἔνωσιν τὰ ἀνθρώπινα· οὐ γὰρ ἐν ἑτέρῳ, ἀλλ' ἐν αὐτῷ ἡ ἰδικὴ αὐτοῦ ὑπέστη σὰρξ, ὡς προεῖρηται· τὸ κεινὸν γὰρ ἔχουσα τῆς ἀνθρωπίνης οὐσίας τοῦτο, τὸ εἶναι σὰρξ ἐψυχωμένη ψυχῇ λογικῇ, ἐν μόνῳ τῷ Θεῷ Λόγῳ ἔσχευ τὰ ἰδικὰ, τοῦτό ἐστι τὸ εἶναι τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ οὐχ ἑτέρου σὰρξ. Πῶς οὖν ἑτέρα ὑπόστασις, ἢ μηδὲ ὅλως καθ' ἑαυτὴν ὑποστᾶσα;

Ἄλλως τε μηδὲ τοῦτο ἀγνοεῖωσαν, ὅτι ἀντὶ οὐσίας ἡ ὑπόστασις τοῖς ἁγίοις Πατράσι πολλάκις ἐν[νεν]όηται, ὡς καὶ Κυρίλλῳ δοκεῖ· ἐν γὰρ τῷ γ' ἀναθεματισμῷ φησιν· *Εἰ τις ἐπὶ τοῦ ἐνὸς Χριστοῦ διαίρει τὰς ὑποστάσεις μετὰ τὴν ἔνωσιν. Τὸ γὰρ ὑφεστηκὸς ἐνταῦθα δηλοῖ ἡ ὑπόστασις· οὐ γὰρ ἄν ὁ θεοφόρος ἐπὶ τοῦ ἐνὸς Χριστοῦ ὑποστάσεις ὠνόμαζεν ὁ ταῖς Νεστορίου βλασφημίαις ἀεὶ πολεμῶν, εἰ μὴ ἀντὶ οὐσιῶν αὐτὰς ἐδέχετο.* Ὁμοίως καὶ ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος ἐν τῇ πρὸς Ἀφροῦς ἐπιστολῇ φησιν· *Ἡ δὲ ὑπόστασις οὐσία ἐστὶ, καὶ οὐδὲν ἄλλο σημαινόμενον ἔχει, ἢ αὐτὸ τὸ ὄν· ὅπερ ὁ Ἱερεμίας ὑπαρξὶν ὀνομάζει λέγων· καὶ οὐκ ἤκουσαν φωνὴν ὑπάρξεως· ἡ γὰρ ὑπόστασις καὶ ἡ οὐσία ὑπαρξὶς ἐστίν· ἐστὶ γὰρ καὶ ὑπάρχει.* Εἰ οὖν τις ἐνυποστάτους κατὰ τοῦτον τὸν λόγον εἴποι τὰς οὐσίας, ὃ ἐστὶν ὑπαρχούσας, οὐδὲ ἡμεῖς ἀρνηθεῖμεν· ἡ γὰρ ὑπόστασις πρὸς τὴν οὐσίαν τῷ εἶναι μὲν τι οὐ διαφέρει, ἀλλὰ τῷ τὴν μὲν κοινῶς εἶναι, φημὶ δὲ τὴν οὐσίαν· τὴν δ' ὑπόστασιν ἰδικῶς, ὅταν μετὰ τῶν καθόλου καὶ ἰδικόν τι ἔχοι. Οὐ κατὰ τοῦτο οὖν φαμεν τὴν ἡμετέραν ἐν Χριστῷ οὐσίαν ἐνυπόστατον εἶναι, ὅσον ὑποστάσιν καθ' ἑαυτὴν χαρακτηριστικὴν καὶ πρόσωπον οὔσαν, ἀλλὰ καθ' ὃ ὑφέστηκέν τε καὶ ἐστὶ· ἐνίοτε γὰρ τὸ ὑφεστηκέναι δηλοῖ ἡ ὑπόστασις, ὃ ἐστὶν οὐσία, ὡς ἀποδέδεικται, ὅταν τῶν χαρακτηριστικῶν ιδιωμάτων καὶ περὶ πρόσωπον θεωρουμένων ἐστέρηται.

Ἐκ τῶν Εὐλογίου Συνηγοριῶν περὶ τοῦ αὐτοῦ κεφαλαίου.

Ang. Mai, l. c. p. 59, 60.

Ὁ κοινῶς καὶ ἐν πολλοῖς θεωρεῖται, οὐ τινὲ μὲν D πλέον, τινὲ δὲ ἑλάττων, ὑπάρχον, οὐσία ὀνομάζεται. Ἐπεὶ οὖν τῷ καθέκαστον ἀνθρώπῳ ἐξ Ἰσοῦ πρόσεστι τὸ εἶναι σὰρκα ἐμψυχωμένην ψυχῇ λογικῇ, ὃ ἐστὶν ἀνθρωπότης, κατὰ τοῦτο τὴν ἀνθρωπότητα, καὶ δύο οὐσιῶν ὑπάρχουσιν γνῶρισμα, μίαν φαμέν οὐσίαν, ὡς κοινῶς ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις, καὶ ἐξ Ἰσοῦ θεωρουμένην. Ἐπὶ δὲ τῆς ὑποστάσεως τοῦ Ἑμμανουὴλ, οὐ φαμεν ποιῆσαι μίαν οὐσίαν τὴν ἔνωσιν τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος· ἐπεὶ ἀνάγκη καὶ ἐν πολλοῖς θεωρεῖσθαι, ὡς ἀποδέδεικται. Εἰ οὖν μίαν οὐσίαν φασὶ γενέσθαι τὰ δύο, πάντως πού τῆς τοιαύτης οὐσίας μετελήφασιν καὶ ἕτεροι, καὶ ἐξ Ἰσοῦ τῷ Ἑμμα-

^a Jerem. x, 10.

differentibus substantiis duabus constans, non sum duo homines, sed duas habeo substantias, animæ et corporis, et in una subsistentia consideror, quæ necessitas est duas in Christo substantias profitentem, duas quoque dicere et particulares subsistentias? ad illum enim pertinent natura divina, et ad illum per subsistentialem unionem humana; non in alio nempe, sed in illo propria ejus existit caro, ut supra dicitur; communem caro hanc habens humanæ substantiæ proprietatem, animari scilicet ab animo rationali, in solo Deo Verbo habuit particularem, esse scilicet Dei Verbi et non alterius carnem. Quomodo ergo alia subsistentia, minime juxta seipsam subsistens?

Aliter ne hæc ignorent, pro substantia subsistentiam a sanctis Patribus sæpius reputari, ut sanctus Cyrillus docet; in isto enim anathematismo dicit· *Si quis in uno Christo distinguit subsistentias post unionem. Etenim existentiam indicat ibi subsistentia; non enim hic Theophorus in uno Christo subsistentias vocasset Nestorii blasphemias semper impugnans, nisi pro substantiis illas accepisset.* Similiter et sanctus Athanasius in sua ad Afros epistola dicit: *Subsistentia substantia est, neque aliam significationem habet, ac ipsam ens; quod Jeremias existentiam vocat dicens: Non audierunt vocem existentiae^a;* nam subsistentia et substantia existentia sunt; sunt etenim et existunt. Si quis ergo subsistentes secundum hanc rationem vocat substantias, id est existentes, nos minime contradicemus. Subsistentia enim in τῷ esse nihil, a substantia differt, sed in τῷ communem esse, de substantia loquor; subsistentia autem particularis est cum generaliter sumpta particulare aliquid habeat. Non ergo ideo dicimus nostram in Christo substantiam subsistentem esse, ut subsistentiam quæ per se characteristicam et personalem sit, sed in quantum existit et est. Aliquoties enim existere indicat subsistentia, id est substantia, ut demonstratum est, quando characteristicis proprietatibus et in persona consideratis privatur.

Ex Eulogii Defensionibus De eodem argumento.

Omne quod universim et in pluribus consideratur, ut nec alii amplius, alii minus conveniat, οὐσία essentia nominatur. Quandoquidem homini cuilibet peræque convenit, ut sit caro animata animæ rationali (nam in hoc consistit humanitas) secundum hunc sensum humanitatem, qua naturæ duæ representantur, unam essentiam dicimus, quippe quæ communi et æquali ratione in omnibus hominibus consideratur. At in hypostasi Emmanuelis unionem divinitatis cum humanitate essentiam unam negamus constituisse; alioqui essentiam hujusmodi in multis perspicere necessarium foret. Natura enim, hoc est essentia, in multis peræque

spectatur, ut ostensum est. Si igitur naturam unam ambabus constitui affirmant, essentiae ejusdem ac Emmanuel alii consortes erunt, quod verum non est. Nec isti sycophantæ, quamlibet Deo bellum

Α νοῦν, ὅπερ οὐκ ἔστι. Μηδὲ τοσοῦτον παραφρονήσειαν οἱ νῦν συκοφάνται, εἰ καὶ λίαν θεομάχοι καὶ τῆς ἀληθείας ἐχθροὶ καθεστήκασι.

inferant, eo amentiae venerint, ut et hoc astruant.

Et quibusdam interjectis :

Humanitatem, quia ex diversis rebus composita est, unius essentiae dicimus, non quidem habita ratione animae et corporis, sed magis ejus quod commune est; quippe cum in omnibus quae ejusdem speciei sunt, communiter consideretur. Nam essentiae definitio haec est, quam Basilius tradidit dicendo : Quemadmodum commune se habet ad particulare, sic essentia ad hypostasim. Igitur ratio communitatis humanitatem, quae in hominibus inspicitur, unius esse essentiae dicimus : quia communi ratione omnibus et unicuique homini ex æquo convenit ut sit animal rationale, intelligentiae et disciplinae capax. Istae enim humanitatis definitio est. Ubi vero pensamus ea ex quibus constat, atque animam nominamus, et corpus consideramus, nequaquam inficiamur utrumque diversae naturae esse, et quae essentiarum harum propria sunt, etiam post unionem manere. Nam si corpus et anima sunt ejusdem essentiae, quandoquidem eadem ratio est eorum quae coessentialia sunt (alioqui vero corpus corruptelae obnoxium est), omnino sequitur animam corruptibilem esse, et propter insanas nugacitates vestras falsi arguetur id quod asseritur, animam esse immortalem.

Ex Eulogii Defensionibus.

C

Ἐκ τῶν Εὐλογίου Συνηγοριῶν.

Ang. Mai, l. c. p. 61, 62.

Sciendum enim est nos, quando compositum dicimus unam absolute naturam, minime posse proprie in hoc simplicium adhibere nomina : exempli gratia, corpus e quatuor elementis constans, ex aqua dicimus, terra, aere et igne; aquam et terram, aerem et ignem proprie non possumus dicere, et ideo unam corporis, naturam vocamus, eo quod istud proprie simplicium nominibus designare non valemus. Item, e lapidibus et lignis domum dicimus, illam autem nec ligna nec lapides nullus posset nominare, si propriis vocibus uti vellet. Item hominem anima et corpore constare dicimus, non autem proprie esse animam et corpus; et hoc evidens est ex eo quod nequimus animae aut corporis definitionem in utrumque adhibere, et propterea ex duobus naturis esse dicimus. Diversae enim naturae componentia et diversae invicem substantiae, unam in composito naturam reputamus. Non enim corpus et animam proprie loquentes vocamus hominem, etsi assuetum sit Scripturae saepius libertate utenti spiritus parte totum designare, tanquam non submissae jugo servitutis dialecticae vanitatis. In Christo autem ineffabilis et non humana intelligentia huic animae juncta est nec justum exemplum in omnibus invenire ratione possumus, cum illum non solum ex divinitate et humanitate constare dicimus, sed in illo uti simplicium nominibus. Deum enim dicimus Christum et

Καὶ μεθ' ἕτερα·

Τὴν ἀνθρωπότητα σύνθετον οὖσαν ἐξ ἀνομοίων πραγμάτων μιᾶς οὐσίας φαμέν, οὐ πρὸς τὴν διαφοράν τῆς ψυχῆς καὶ σώματος, ἀλλὰ πρὸς τὸ κοινὸν ἀφορῶντες· ὅτι κοινῶς ἐν πᾶσι τοῖς ὑπ' αὐτὸ ἀναγομένοις θεωρεῖται. Οὗτος γάρ ἐστι τῆς οὐσίας ὅρος, ὡς Βασίλειος ἐπαίδευσε λέγων, ὅτι "Ὁν ἔχει λόγον τὸ κοινὸν πρὸς τὸ ἴδιον, τοῦτον ἔχει ἡ οὐσία πρὸς τὴν ὑπόστασιν. Κατὰ τοῦτον οὖν τὸν τῆς κοινότητος λόγον, μιᾶς οὐσίας φαμέν τὴν ἐν ἀνθρώποις ἀνθρωπότητα· ὅτι κοινῶς ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις τοῖς καθ' ἕκαστον καὶ ἐξ ἰσοῦ ὑπάρχει τὸ εἶναι ζῶον λογικὸν θνητὸν, νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικόν· οὗτος γάρ ὁ ὅρος τῆς ἀνθρωπότητος. Ἐπὶ δὲ τὰ ἐξ ὧν ἐστὶ λογισώμεθα, καὶ ψυχὴν ὀνομάσωμεν, καὶ σῶμα σκοπήσωμεν, τὸ ἑτεροφυὲς καὶ τὰ ἴδια τῶν οὐσιῶν καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν οὐκ ἀρνηθῆμεν. Εἰ γὰρ τῆς αὐτῆς οὐσίας τὸ σῶμα καὶ ἡ ψυχὴ, τῶν δὲ ὁμοουσίῶν ὁ αὐτὸς λόγος, φθαρτὸν δὲ τὸ σῶμα, οὐκοῦν ἄρα καὶ ἡ ψυχὴ διαφθείρεται, καὶ τὸ λέγειν ἀθάνατον εἶναι τὴν ψυχὴν, ψευδὲς ἀναδειχθήσεται διὰ τὰς ὑμῶν ἀνοήτους κενοφωνίας.

vestras falsi arguetur id quod asseritur, animam

Ἰστέον γὰρ ὅτι τότε τὸ σύνθετον μίαν ἀπολύτως λέγομεν φύσιν, ὅτε μηκέτι δυνάμεθα κυρίως ἐπ' αὐτοῦ τὰ τῶν ἀπλῶν λέγειν ὀνόματα· οἷόν τι λέγω· Τὸ ἐκ τεσσάρων στοιχείων σῶμα συγκεῖμενον, ἐξ ὕδατος, ἔφαμεν, καὶ γῆς ἀέρος τε καὶ πυρὸς, ὕδωρ καὶ γῆν ἀέρα τε καὶ πῦρ οὐκ ἂν εἴποιμεν κυρίως, καὶ διὰ τοῦτο μίαν σώματος φύσιν ἐπονομάζομεν, ὡς μηκέτι αὐτὸ κυρίως τοῖς ὀνόμασι τῶν ἀπλῶν ἐπονομάζειν ἰσχύοντες· καὶ πάλιν ἐκ λίθων καὶ ξύλων τὴν οἰκίαν φαμέν, ξύλα δὲ αὐτὴν καὶ λίθους οὐκ ἂν τις καλέσῃ, κυρίαις λέξεσι χρῆσθαι βουλόμενος· πάλιν τὸν ἀνθρώπον ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος εἶναι φαμέν, σῶμα δὲ καὶ ψυχὴν οὐκέτι κυρίως· καὶ ὁῦλον ἐκ τοῦ μὴ δύνασθαι τὸν τῆς ψυχῆς ἢ τοῦ σώματος ὅρον ἐπὶ τοῦ συναμφοτέρου ἀποδιδόναι, καὶ τούτου χάριν ἐκ δύο φύσεων λέγοντες (ἑτεροφυῇ γὰρ τὰ συνελθόντα καὶ ἀλλήλοις οὐχ ὁμοούσια), μίαν ἐπὶ τοῦ συνθέτου φύσιν δοξάζομεν· οὐδὲ γὰρ σῶμα ἢ ψυχὴν κυριολεκτοῦντες ἀποκαλοῦμεν τὸν ἀνθρώπον, εἰ καὶ σύνηθες τῇ Γραφῇ πολλάκις τῇ ἐλευθερίᾳ κεχηρημένη τοῦ Πνεύματος ἐκ τοῦ μέρους τὸ ὅλον ἐπονομάζειν, ὡς ζυγῷ δουλείας οὐκ ἐνεχομένη τῆς διαλεκτικῆς ματαιότητος· ἐπὶ δὲ τοῦ Χριστοῦ ἄφραστος μὲν καὶ ἀλάλητός ἐστι ἡ ἔνωσις οὐκ ἀνθρώπινος νοῦς ταύτης ἐφίκοιτο, οὐδὲ παράδειγμα εὐρεῖν ἴσον κατὰ γε πάντα, λέγω, δυνήσεται, ἐπειδὴ δὲ αὐτὸν οὐ μόνον ἐκ θεότητος εἶναι καὶ ἀνθρωπότητος φαμέν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ὀνόμασιν ἐπ' αὐτοῦ κεχρήμεθα τῶν ἀπλῶν· Θεὸν γὰρ λέγομεν τὸν

Χριστὸν καὶ ἄνθρωπον τὸν αὐτὸν, ὅπερ ἐπ' ἐκείνων λέγειν κυρίως οὐκ ἔχομεν· κυρίως γὰρ καὶ κατὰ ἀλήθειαν Θεὸς ὁ Χριστός· διὸ κυρίως καὶ κατὰ ἀλήθειαν Θεοτόκον τὴν ἁγίαν Παρθένον φαμέν· καὶ κυρίως κατ' ἀλήθειαν ἄνθρωπος ὁ αὐτὸς, ἀληθῶς ἀποθανὼν, ἀληθῶς ἀναστάς· τούτου χάριν αὐτὸν μίαν φύσιν ἀπλῶς εἰπεῖν ἀδύνατον· διὰ τοῦτο τοίνυν ἡμεῖς καὶ ἐκ δύο λέγομεν φύσεων, ἐπειδὴ ἐκ θεότητος αὐτὸν ἴσμεν καὶ ἀνθρωπότητος συγκαίμενον, καὶ ἑτεροφυῖ, τὰ συνελθόντα γνωρίζομεν· καὶ δύο φύσεις διαιριτοὺς ἐπ' αὐτοῦ λέγομεν, ἐπειδὴ Θεὸν καὶ ἄνθρωπον κυρίως τὸν αὐτὸν εἶναι δοξάζομεν· καθάπερ ὁ ἐν ἁγίοις φησὶ Κύριλλος ἐν τῇ δευτέρᾳ πρὸς Σούκενσον ἐπιστολῇ, *"Εἶνα καὶ τὸν αὐτὸν τοῦτο κάκεινο ὑπάρχοντα· καὶ σκόπησον ὥς οὐκ εἶπεν, ἐκ τούτου κάκεινου ὑπάρχοντα (καὶ τοῦτο γὰρ ἦν ἀληθές), ἀλλὰ τοῦτο κάκεινο ὑπάρχοντα· τὸ γὰρ τοῦτο κάκεινο, δύο πάντως ἐστὶ, καὶ αὐτὸς μὴ βουληθείς· πάλιν δὲ ὁ αὐτὸς πρὸς Οὐαλεριανὸν τὸν τοῦ Εἰκονίου ἐπίσκοπον οὕτω γράφει· Οὐκοῦν ὁμολογοῦμεν ὡς μὲν τὸ ἀπὸ σαρκὸς σὰρξ ἐστὶ, τὸ δὲ ἐκ Θεοῦ Θεός· ἐστὶ δὲ κατὰ ταυτὸν ἀμφοτέρω Χριστὸς εἰς ὧν Υἱὸς καὶ εἰς Κύριος μετὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ σαρκὸς· τὸ δὲ τὸν Χριστὸν εἶναι ἀμφοτέρω, τί ἕτερόν ἐστιν, ἢ δύο εἶναι φύσεις τὸν Χριστόν; οὐ γὰρ εἶπεν ἐνταῦθα ἐξ ἀμφοτέρων εἶναι τὸν Χριστόν, ἀλλ' ὅτι ἀμφοτέρω ἐστὶν ὁ Χριστὸς εἰς ὧν.*

Ἐκ τῶν Εὐλογίου Συναγοριῶν πρὸς τοὺς λέγοντας, ὅτι· «Εἰ δύο φατέ οὐσίας, ὃ ἐστὶ φύσεις ἡνωμένας, πάντως μία γέγονε φύσις· τὰ γὰρ ἐνούμενα, πάντως ἐν τι γίνεται.»

Ang. Mai l. c. p. 63.

Εἰ μὲν τὸ ἐν τι γενέσθαι κατὰ τὴν χαρακτηριστικὴν ὑπόστασιν βούλονται κατασκευάζειν, ὁρθῶς καὶ λίαν εὐσεβῶς καὶ συνωδὰ τοῖς ἐν Χαλκηδόνι δογματίζουσιν· κάκεινοι γὰρ μίαν ὑπόστασιν ἀποφαίνονται, δύο δὲ τὰς οὐσίας· ἡ γὰρ σὰρξ ἔμεινε σὰρξ, εἰ καὶ τοῦ Θεοῦ Λόγου σὰρξ ἐγένετο, ὃ ἐστὶ προσεῖληφε σάρκα καὶ ἥνωσεν ἑαυτῷ ἀδιαιρέτως. Οὐ γὰρ τροπὴν ὑπέστη τὴν εἰς σάρκα· Θεὸς γὰρ ἀναλλοίωτος ὑπάρχει τῆς Τριάδος ἡ φύσις· ὡς ἔφην οὖν ἀσύγχυτοι μεμενήκασιν ἐν τῷ Ἐμμανουὴλ τῷ ἐν Χριστῷ τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν αἱ δύο οὐσίαι· εἰ δὲ μίαν οὐσίαν φασὶ γεγονέναι τὰς δύο φύσεις, λεληθάσιν ἑαυτοὺς ἀπατῶντες, καὶ σύγχυσιν ἢ τροπὴν ὑποτιθέμενοι, ὡς τῆς μιᾶς τραπεύσεως εἰς τὴν ἑτέραν ἢ συγχυθείσης· ὅτι γὰρ τὰ ἐνούμενα ἀτρέπτως καὶ ἀσυγχύτως φυλάττεται ἐν τῇ οἰκείᾳ ποσότητι, τοῦτο σαφῶς ὑμῖν παραστήσω διὰ παραδείγματος τῶν τριῶν ὑποστάσεων ἀδιαιρέτως καὶ ἀσυγχύτως ἡνωμένων κατὰ τὴν οὐσίαν, φημὶ δὲ πρὸς Πατρός καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος· οὐ γὰρ διὰ τὸ ἡνωθῆαι αὐτάς, μία ὑπόστασις γέγονασιν, ἀλλ' ἡνωμέναι μὲν εἰσιν κατὰ τὴν οὐσίαν, ἐν τρισὶ δὲ καὶ ἡνωμέναις γνωρίζονται ὑποστάσεις· οὕτως καὶ ἐπὶ τῆς οἰκονομίας τοῦ Χριστοῦ δύο οὐσίαι ἡνωμέναι ἀδιαιρέτως καὶ ἀσυγχύτως ὑπάρχουσιν· κείσθω δὲ τὸ παράδειγμα εἰς μόνον τὸ παραστήσαι τὸ πρόβλημα τὸ σαθρόν· ἐπεὶ τὸ τῆς ἐν Χριστῷ ἐνώσεως, ἑμπλὴν ἢ ἐπὶ τῆς

eumdem hominem quod in istis proprie dicere non possumus; proprie enim et secundum veritatem Christus est Deus; ideo proprie et secundum veritatem Dei Matrem Virginem sanctam dicimus; et proprie secundum veritatem homo est idem, vere mortuus, vere resurgens. Quamobrem illum unam simpliciter naturam dicere impossibile est, propterea igitur nos et ex duabus naturis constare dicimus, cum divinitate illum scimus et humanitate constare, et diversæ esse naturæ componentia cognoscimus. Dicas quoque naturas distinctas in illo dicimus, cum Deum et hominem proprie eumdem esse reputamus. Sicut sanctus Cyrillus dicit in secunda ad Succensum epistola, *Unum et eumdem hoc et illud esse*; et notandum hanc non dicere *ex hoc et illo esse*, istud enim foret verum, sed *hoc et illud esse*. Hoc nempe et illud duo omnino sunt, etsi nolueris. Iterum idem ad Valerianum Iconii episcopum sic scribit: Ergo profitemur carnem quidem e carne esse, Deum vero ex Deo; est autem propter idem Christus utraque, cum sit unus Filius et unus Dominus cum propria sua carne. Christum autem esse utraque, quid aliud est, nisi duas esse naturas in Christo? non enim illic dixit ex utrisque esse Christum, sed utraque Christum esse cum unus sit.

Ex Eulogii Defensionibus ad eos qui dicunt: «Unam, si duas dicitis substantias, id est naturas, unitas esse, omnino factam esse naturam; unitas enim, omnino unum quid fieri.»

Si quidem *unum* quid fieri secundum characteristicam subsistentiam volunt statuere, recte et pie admodum et conformiter cum Chalcedoniæ Patribus dogmatizant. Hi enim unam subsistentiam declarant, duas autem subsistentias. Caro enim mansit caro, etsi Dei verbi caro facta sit, id est carnem sumpserit et sibi inseparabiliter univerit; non enim in carnem conversus est; nam Deus immutabilis est Triadis natura. Ut dixi igitur, inconfusæ manserunt in Emmanuel uno Christo Filio Dei post incarnationem duæ substantiæ; sin autem unam substantiam dicunt factas esse duas naturas, seipsos decipientes fallunt, cum confusionem seu conversionem statuunt, tanquam una conversa fuerit in alteram aut cum altera confusa. Quod enim unitæ substantiæ absque conversione et confusione conserventur in propria quantitate, hoc clare vobis ostendam per exemplum trium subsistentiarum indivisibiliter et inconfuse unitarum secundum substantiam; de Patre dico, Filio et Spiritu sancto. Non enim illæ per unionem una substantia fiunt, sed unitæ quidem sunt secundum substantiam, in tribus autem et unitis subsistentiis esse cognoscuntur; ita in Christi dispositione duæ substantiæ sunt indivisibiliter et inconfuse unitæ. Proferatur hoc exemplum solummodo ad ostendendam controversiam inanem esse; cum unio in Christo non eadem

sit ac in Triade. Hic enim alius et alius, ne subsistentias confundamus, non aliud et aliud; unum enim et idem tria sunt in divinitate. In Emmanuel autem aliud est divinitas, aliud humanitas ne substantias confundamus. Non enim idem sunt æternum et temporale, visibile et invisibile; non autem dicitur alius et alius, ne hoc fiat. Duo enim unione unam personam efficiunt et unam characteristicam subsistentiam.

Ex Eulogii Defensionibus.

Ne ergo negotia nobis præstent, qui nihil sanum cogitare volunt, sed inconsiderate garriunt, et rectam et irreprehensibilem fidem excutere nituntur. Nos enim unum Christum Dei Filium adoramus, in carne visum his qui in terra degunt; distinctionem tamen divinitatem inter et carnem admittimus. Deus enim Verbum æternus, est increatus, impassibilis, et quæ decent divinam perfectionem. Caro autem illius unum aliquid cum illo efficiens per arctam et subsistentialem unionem, de qua propheticus Joannes clamat, *Verbum caro factum est et habitavit in nobis*³, temporalis, creata, passibilis est. Omnes autem illas carnis proprietates profiteamur factas esse quoque Dei Verbi; nam si propria ejus caro fuerit, evidens est carnis proprietates ejus quoque futuras esse. Proprias enim sibi illas facit, etsi non subjiciatur illis divina ejus natura. Etenim omnes Verbi Dei esse post incarnationem carnis ejus proprietates, divina Scriptura nos docet, dicit enim: *Vidimus Dominum*, utrumque significans. Qui enim vidit carnem Christi, totum vidit, etsi invisibilis natura sit divinitas; et iterum: *Dominum gloriæ non crucifixissent*⁴, divina nempe natura illo non patiente, sed propria carne. Docemur ergo his omnibus Dei Verbi incarnati fuisse et divinas et humanas proprietates; sed in his quibus dicitur Christum esurivisse, sitivisse, tactum aut passum fuisse, puto illum non in divina natura hæc expertum esse, sed in carne quam sumpserat, et per quam ut homo conversatus est.

S. Eulogii patriarchæ Alexandrini, ex lib. III, Adversus Novatianos. Phot. Cod. 280.

F. FRANCISCO COMBEFIS. interprete. Biblioth. Concionat. t. V, p. 127.

Quod ait Apostolus, *Voluntarie peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, jam non relinquitur pro peccato hostia*⁵, non eo spectat tanquam sacrificium omnino sublatum velit: sed illud duntaxat, quod legis ritu peragitur. Nec modo id genus sacrificii vetat, sed et supremum judicium iis interminatur, qui post agnitam veritatem, ac cum mysticum sacrificium nacti sint, ad legale, quod tantorum ac hircorum immolatione præstatur, sacri-

³ Joan. I, 14. ⁴ I Cor. II, 8. ⁵ Hebr. X, 26.

(1) Sequebantur in codice plurimi Pisidæ iambi adversus Severum, quos ego more meo prætermisi, quia extant in editionibus.

Α Τριάδος ἔχει· ἐκεῖ μὲν γὰρ ἄλλος καὶ ἄλλος, ἵνα μὴ τὰς ὑποστάσεις συγχέωμεν, οὐκ ἄλλο δὲ καὶ ἄλλο· ἐν γὰρ τὰ τρία καὶ ταυτὸν τῇ θεότητι· ἐν δὲ τῷ Ἐμμανουὴλ ἄλλο μὲν θεότης, ἄλλο δὲ ἀνθρωπότης, ἵνα μὴ τὰς οὐσίας συγχέωμεν· οὐ γὰρ ταυτὸ τὸ ἄχρονον τῷ ἐν χρόνῳ, καὶ τὸ ὁρατὸν τῷ ἀοράτῳ· οὐκ ἄλλος δὲ καὶ ἄλλος, μὴ γένοιτο· τὰ γὰρ ἀμφοτέρω τῇ ἐνώσει ἐν πρόσωπον ἀπετελέσθη, καὶ μίαν ὑπόστασιν χαρακτηριστικήν.

Ἐκ τῶν Εὐλογίου Συνηγοριῶν.

Μὴ τοίνυν πράγματα ἡμῖν παρεχέτωσαν οἱ μηδὲν ὑγιᾶς νοεῖν βουλόμενοι, ἀλλὰ μάτην εἰκαιολογοῦντες καὶ τὴν ὀρθὴν καὶ ἀμώμητον [πίστιν] διαταράττειν ἐπιχειροῦντες· ἡμεῖς γὰρ ἕνα Χριστὸν Υἱὸν Θεοῦ προσκυνοῦμεν σαρκὶ ὁφθέντα τοῖς ἐπὶ γῆς· διαφορὰν μὲντοι τῆς θεότητος πρὸς τὴν σάρκα γινώσκουμεν· καὶ γὰρ ὁ Θεὸς Λόγος ἄχρονος, ἄκτιστος, ἀπαθής, καὶ ὅσα πρέπει τῇ θείᾳ μεγαλωσύνῃ· ἡ δὲ σὰρξ αὐτοῦ ἐν τι ὑπάρχουσα πρὸς αὐτὸν διὰ τὴν ἄκραν καὶ ἐνυπόστατον ἔνωσιν, δι' ἣν καὶ ὁ θεσπέσιος Ἰωάννης βοᾷ· Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, ἔγχρονος ὑπάρχει, κτιστὴ, παθητὴ· πάντα δὲ ταῦτα τῆς σαρκὸς ὁμολογοῦμεν γενέσθαι τοῦ Θεοῦ Λόγου· εἰ γὰρ ἰδίᾳ αὐτοῦ ἡ σὰρξ, δῆλον ὅτι καὶ τὰ τῆς σαρκὸς πάντα αὐτοῦ ἐσται· οἰκειοποιεῖται γὰρ αὐτὰ, εἰ καὶ μὴ ὑπέκειτο τούτοις ἡ θεία αὐτοῦ φύσις· ὅτι γὰρ πάντα τοῦ Θεοῦ Λόγου ἐστὶ μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν τὰ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, ἡ θεία Γραφὴ ἡμᾶς παιδεύει· φησὶ γὰρ, Ἐώρακαμεν τὸν Κύριον, τὸ συναμφοτέρον λέγουσα· ὁ γὰρ ἑωρακὼς τὴν σάρκα τοῦ Χριστοῦ, ὅλον ἐθεάσατο, εἰ καὶ ἀθέατος τὸ κατὰ φύσιν ἡ θεότης ὑπῆρχεν· καὶ πάλιν, Οὐκ ἂν τὸν Κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν· καίτοι τῇ θείᾳ φύσει αὐτοῦ μὴ παθόντος, ἀλλὰ τῇ οἰκείᾳ σαρκί· διδασκόμεθα οὖν ἐν παῖσι τούτοις, ὅτι τοῦ Θεοῦ Λόγου σαρκωθέντος ἦν τὰ τε θεοπρεπὴ καὶ τὰ ἀνθρώπινα· ἀλλ' ἐν οἷς φησιν ὅτι ἐπεΐνησεν καὶ ἐδίψησεν ἢ ἐψηλαφήθη ἢ ὠράθη, νοῶ ὅτι οὐ τῇ θείᾳ φύσει ταῦτα πέπονθεν, ἀλλὰ τῇ προσληφθείσῃ σαρκί, καθ' ἣν ἀνθρώπος ἐχρημάτισεν (1).

ficiū redeunt. Hæcque adeo Paulus eo animo loquitur, ut Judæos, qui ad Christum jam accesserant revocet ab observatione legalium. Quemadmodum igitur legalibus baptismatis, sic et cruentis sacrificiis, iis interdicit. Judæi namque quos peccati reatus astringeret, primum quidem expiabantur, tumque aqua abluebantur ac intingebantur; ac postremo jam cruentis hostiis faciebant, a quibus eos avocans Apostolus, terribiles quoque

minas adjicit. Quippe oportebat vera semel hostia A in consummatione sæculi pro peccatis oblata (Agnos scilicet Dei qui tollit peccatum mundi, immolato) non amplius restare, sed cessare offerri, multas illas legales ac typicas hostias pro peccatis. Teste enim eodem Apostolo, impossibile est, Agno Dei semel immolato, tolli rursus peccata taurorum sanguine ac hircorum. *Una enim, inquit, oblatione, consummavit in perpetuum sancti-*

Εὐλογίου πάπα Ἀλεξανδρείας ἐρμηνεία εἰς τὸ, C
« Σίμων Ἰωρᾶ, ἀγαπᾷς με; »

ficandos⁶. Quem igitur ad modum impossibile dixit sanguine taurorum atque hircorum auferri peccata, ad eundem et sequentia dicit. *Voluntarie peccantibus nobis*⁷, etc. Nam et quod nobis tremendum Dominici corporis sacrificium agitur, non aliarumque hostiarum oblatio est, sed ejus commemoratio quæ semel oblata est. *Hoc facite, inquit, in meam commemorationem*⁸. Et: *Quotiescunque facimus, mortem Domini annuntiamus*⁹.

Eulogii papæ Alexandrini commentarius in illud.
Simon Joannis, amas me?

Ang. Mai Class. Auct. t. X, p. 483.

Ὅτι ἐρωτῶν ὁ Κύριος[εἶπε] τῷ Πέτρῳ· Σίμων Ἰωρᾶ, ἀγαπᾷς με πλέον τούτων; οὐκ αὐτὸς ὁ πάντα εἰδὼς, θέλων μαθεῖν ἐπηρώτα, ἀλλ' ἐπειξέμελλον αὐτῷ τὸ ποιμνιον καταπιστεύειν, ἵνα δείξῃ ὅσῃν ἔχει πρόνοιαν τοῦ ποιμνίου, τοῦτο ποιεῖ· ὁ γὰρ τὸν φίλτρῳ πολλῷ πρὸς τὸν Δεσπότην ἀναπτόμενον ἐφιστῶν τῷ ποιμνίῳ, τὴν ὅσῃν περὶ τὰ πρόβατα διαθέσιν παρίστησιν ἀναμφιβόλως· διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν καὶ τρίτον ἐρωτᾷ, τὴν πολλὴν περὶ τὰ λογικὰ πρόβατα ἐπιμέλειαν ἐνδείκνυμενος· ἅμα δὲ βαθμὸν τινα τῶν ποιμαινομένων διέξεισιν· ἀρνία πρότερον βόσκειν ἐγκελευόμενος· εἶτα προβάτια, ἃ πρόβατα ὄντα, διὰ τινα πταίσματα κατασμικρυνθέντα τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς τελειότητος, εἰς προβάτια ἀνθυπέστρεψεν· καὶ λοιπὸν τὸ τρίτον τὰ τέλεια ἐπιφέρει πρόβατα· ἀρ- D
νίοις γοῦν εἰκάζονται οἱ ἔτι γάλακτος καὶ στοιχειώδους διδασκαλίας δεόμενοι· προβατίοις δὲ οἱ διὰ τινα παραπτώματα κατασμικρυνθέντες τῆς τελειότητος· προβάτοις δὲ οἱ εἰς τὸ τέλειον ἀναβεβηκότες καὶ τῆς πίστεως καὶ τῶν πράξεων· καὶ σκόπει ὅπως προτάττει τὰ ἀτελῆ τῶν τελείων· προηγούμενος γὰρ τῷ Δεσπότηι σκοπὸς ἡ τῶν ἀμαρτωλῶν σωτηρία, οὐ γὰρ ἦλθον, φησὶ, καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἀμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν.

Τοῦ ἐν ἀγίοις Εὐλογίου Ἀλεξανδρείας εἰς τὸ,
« Ζεῦχος τῶν τρυγόνων. »

Cum interrogaret Petrum Dominus, Simon Joannes, inquit, diligis me plus his¹⁰? non ideo interrogabat ille qui omnia novit, ut disceret; verum hoc agebat ut ostenderet quantam de grege quem Petro commissurus erat, gereret sollicitudinem: dum enim eum gregi præficeret qui maximo in Dominum amore ardebat, proprii erga oves suas affectus vehementiam evidenter declarabat. Propter eandem causam ter interrogat, nempe ut maximam, quam habet rationalium ovium curam, manifestet; verum etiam in prima illa interrogatione gradus quosdam eorum qui pascuntur, describit: agnos siquidem pascere primum jubet; deinde oviculas, quæ, cum oves prius exstitissent, D postea per lapsus quosdam virtute et perfectione deminutæ, in ovicularum ordinem retrocessere; tum demum oves perfectas inducit. Agnis porro assimilantur qui lacte adhuc et elementari doctrina indigent; oviculis qui per quædam delicta, perfectione deminuti sunt; ovibus, qui ad fidei et vitæ perfectionem conscenderunt. Vide præterea quomodo imperfecta perfectis præponat: præcipuus videlicet Domini scopus fuit peccatorum salus: Non veni enim, inquit, vocare justos, sed peccatores ad poenitentiam¹¹.

Sancti Eulogii Alexandrini in illud: « Parturiturum. »

Ang. Mai Class. Auct. t. X, p. 493.

Πολλῶν ὄντων ζώων, ἃ ἐν τῇ τῶν καθαρῶν ἐτάχθη μερίδι, διὰ τί πέντε μόνον ἐθυσιάζοντο τοῖς παλαιοῖς, τράγος, καὶ κριὸς, καὶ βοῦς, τρυγὼν, καὶ περιστερὰ; Ἐπειδὴ βούλεται ἡμᾶς ὁ Λόγος τὰς αἰσθησεις ἡμῶν τὸν ἴσον ὑποβαλλομένης ἀριθμὸν καθαρὰς προσάγειν Θεῷ.

Τοῦ ἐν ἀγίοις Εὐλογίου Ἀλεξανδρείας.

Ὅτι καὶ διὰ τῶν κυνῶν τὴν ὑπερβολὴν τῆς τοῦ πλουσίου ἀπηνείας ἐλέγχει ἡ παραβολή· οἱ μὲν γὰρ κύνες οἰκτείροντες αὐτοῦ τὴν πολλὴν ταλαιπωρίαν, ὅπερ ἐδύναντο ποιεῖν ἔπραττον περιλείχοντες καὶ οἷον ἀποσμήχοντες αὐτοῦ τὸ ἔλκος ταῖς γλώσσαις· ὁ

D Cum plurima essent animalia quæ in purorum ordine haberentur, quare quinque tantum a veteribus immolabantur, nempe: hircus, aries et bos, turtur et columba? His videlicet significat Scriptura, nos Deo puros efferre debere sensus nostros, qui parem numerum præ se ferunt.

Sancti Eulogii patriarchæ Alexandrini.

Canum mentione summam divitis crudelitatem coarguit parabola. Nam canes misericordia erga gravem Lazari calamitatem commoti, quod poterant gratificabantur, illius ulcera lingentes ac veluti linguis suis abstergentes. At dives canibus erga

⁶ Hebr. x, 14. ⁷ ibid. 26. ⁸ Luc. xxii, 18. ⁹ I Cor. i, 26. ¹⁰ Joan. xxi, 15.

contribulem suum durior ab his ipsis convincetur. Merito igitur igni dives damnatus fuit.

Eulogii Alexandrini.

Hæc quoque propter pauperes recipit Deus, modo deinceps a peccato caveamus. Pulchre enim fit, si etiam avaritia collectis opibus amicos nobis in hoc mundo comparemus, qui illis quidem egent, sed Deo sunt divites: ut cum defecerimus, nullam habentes vitæ justitiam, saltem ob collata in eos beneficia, recipiant nos in tabernacula sua, qui nostram misericordiam experti fuere. Sed si ne de mammona quidem iniquitatis, id est avaritiæ, bene facere voluerimus, quis nobis credet, fore ut si partæ propriis laboribus opes adessent, ex his egenos misericorditer solaremur? Nam si ne aliena quidem, et quæ absque labore avare possidemus, nolumus communicare, quomodo ea quæ propria videntur, nostrorumque laborum fructus impertituri cuiquam credemur?

Μαι, Bibl. Nova. Patrum., III, 104.

Eulogii patriarchæ Alexandrini.

Remittuntur iniquitates in baptismo, tegentur in pœnitentia. Dictio autem, non imputaverit Dominus enucleat vocabulum *tegere*; nam recta pœnitentia peccata tegit, ut jam apud Deum non reputentur.

De Operibus sancti Eulogii deperditis lege quæ Photius habet in Bibliotheca, codd. CCXXV, CCXXVI, CCXXX, CCLXXX, hujus Patrologiæ tom. CIII.

¹¹ Luc. v, 32.

δὲ καὶ τῶν κυνῶν περὶ τὸν ὁμόφυλον ἀπηνεστερος, καὶ δι' αὐτῶν ἠλέγγετο τῶν κυνῶν· διὰ τοῦτο κάκεινον τὸ πῦρ ἀδυσωπήτως μετέρχεται.

Εὐλογίου Ἀλεξανδρείας.

Δέχεται καὶ ταῦτα διὰ τῶν πενήτων ὁ Θεός· ἂν μόνον τοῦ λοιποῦ φυλαξώμεθα μὴ ἁμαρτάνειν. Καλὸν γὰρ καὶ διὰ τῶν τῆς πλεονεξίας χρημάτων φίλους κτᾶσθαι τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ πενομένους, πλουσίους δὲ κατὰ Θεόν· ἵνα ὅταν ἐκλίπωμεν, μηδὲν ἔχοντες ζωτικὸν δικαίωμα, δι' ὧν αὐτοὺς εὖ ἐποιήσαμεν, εἰς τὰς ἑαυτῶν ἡμᾶς σκηνάς οἱ ἡλεημένοι ὑποδέξωνται· Εἰ δὲ μηδὲ ἐκ τοῦ μαμωνᾶ τῆς ἀδικίας, ἥτοι τῆς πλεονεξίας, εὖ ποιεῖν θελήσαιμεν, πῶς ἂν πιστευθῇμεν ὅτι εἰ προσῆσαν ἡμῖν ἐξ οἰκειῶν κόπων χρήματα, τούτοις ἂν τοὺς ἐνδεδεῖς ἡλεήσαμεν; Εἰ γὰρ ἐκ τῶν ἀλλοτρίων καὶ ἄ χωρὶς κόπων πλεονεκτικῶς ἐκτησάμεθα, οὐ μετεδώκαμεν, ἃ καὶ οἰκεῖα δοκεῖ εἶναι, καὶ πόνων ἰδίων καρπὸς, πῶς ἂν τινι τούτων μεταδοῦναι πιστευθῇμεν.

Εὐλογίου πάπα Ἀλεξανδρείας.

Τὸ μὲν ἀφελθῆσαν, ἐπὶ τοῦ βαπτίσματος, τὸ δὲ ἐπεκαλύφθησαν ἐπὶ τῆς μετανοίας τάττεται. Τὸ δὲ, ὃ οὐ μὴ λογίσηται Κύριος, ἐξήγησίς ἐστι τοῦ ἐπικαλυφθῆναι· ἡ γὰρ ὀρθὴ μετάνοια ἐπικαλύπτει τὰς ἁμαρτίας, ὥστε μὴ παρὰ τῷ Θεῷ λογιζεσθαι ταύτας.

S. SYMEON JUNIOR.

DE S. SYMEONE STYLITA

IN MONTE MIRABILI PROPE ANTIOCHIAM SYRIÆ,

COMMENTARIUS PRÆVIUS CONR. JANNINGHI, SOCIETATIS JESU.

(BOLLAND. Act. Sanct. t. V Maii, p. 298.)

§ 1. *Trium ejusdem nominis Stylitarum diversitas, A cognomina, et cultus.*

1. Græcorum Triodion, cujus in eorum ecclesiis usus est a Dominica Septuagesimæ usque ad octavam Pentecostes, in Canone Feriæ vi ante Dominicam Quinquagesimæ, quando fit *Memoria omnium sanctorum et Deiferorum Patrum, qui in monastica exercitatione singulariter eluxerunt*, Μνήμη τῶν ὁσίων καὶ Θεοφόρων Πατέρων, τῶν ἐν ἀτκήσει λαμψάντων, eorum celebriores sigillatim et ordine alphabetico laudandos proponit, per Canonem bene longum. In hujus autem canonis ode 6, strophe 3 (cujus et Baronius meminit ad an. 842, num. 27), Symeones quatuor sic commemorantur: Οὐρανὸς τετραφόσπερος ἐφάνη ἐν γῇ, ἡ διὰ δις δύο αὕτη Συμεώνειος ὁμωνυμία, ἐν τοῖς στύλοις τρεῖς εἰσι, καὶ εἷς ὁ Σαλός. *Hæc bis duorum Symeonum homonymia, apparuit in terra velut cælum quatuor luminaribus distinctum, quorum tres in columnis vixerunt, unus appellatur Salus. Colitur ultimus die 1 Julii. Stylitarum duo notissimi sunt, etiam apud Moschos et quotquot alii Græcis ritibus utuntur; senior, 5 Januarii apud Latinos, apud Græcos 1 Septembris; junior, Latinis Fastis ignotus usque ad renovationem Martyrologii a Baronio factam, festivitatem habet celeberrimam Oriente toto die 24 Maii, nescio ex quo capite relatus ab eodem Baronio ad 3 Septembris, rato hunc illum esse quem ipsis Kalendis Græci celebrant. Tertius Stylitarum, cum titulis Presbyteri et Archimandritæ, solo hactenus nomine ferme notus nobis est: nec enim satis constat ipsum esse, qui in Cilicia vixit, et fulmine tactus obiit, Joanni Moscho in Prato spiritali laudatus: ad diem 27 Julii memoriam ejus Græci recolunt.*

2. Eadem trium saltem Symeonum distinctio adeo per Orientem nota fuit, ut etiam ad Coptitas seu Christianos Ægyptios pertinuerit: quod apparuit ex eorum Kalendariis, in lucem editis a Jacobo Seldeno, lib. iii de Synedriis Hebræorum c. 15,

quorum unum laudat inveniendum apud se ad calcem Evangeliorum, Arabice in Ægypto perpulchre scriptorum, an. martyrum mii, id est Christi 1286; sic autem ibi referuntur: 4 mensis Vhot seu 1 Septembris *Symeonis Detenti*, cujus cognominis ratio haud facile apparet; 29 mensis Bachnes seu 24 Maii, *sancti Symeonis Magni*; 3 mensis Musre, id est 27 Julii, *Symeonis Stylitæ*. Itidem iisdem diebus recensentur etiam in Kalendario Syriaco, quod Patribus nostris Henschenio et Papebrochio, Romæ in collegio Maronitico, Latine dictavit D. Josephus, collegii ejusdem alumnus, hoc modo: *Obitus sancti Symeonis primi Stylitarum, sancti Symeonis..... sancti Symeonis Stylitæ*. Atque eodem fere modo, punctis etiam ad secundum notatis, loco vocis alicujus deficientis usuque extritæ, reperiuntur illi apud Seldenum, itidem ubi supra, in alio Kalendario quod composuit Mahumed Achmed Calcasendus *de festis Coptitarum*, ubi nomina sic leguntur: 1 septembris *Symeonis Stylitæ*, 22 pro 24 Maii *Festum Symeonis*, 27 Julii *Festum Symeonis Stylitæ*: quin etiam ad 14 Septembris additur, aliis omnibus ignotum, *festum Symeonis Stylitæ*; et Seldenus sua manu ascripsit, *alterius seu Junioris*; quam recte, ipse viderit. In Martyrologio Arabo-Ægyptio, quod iisdem Patribus interpretatus est Gratia Simonius, tunc ejusdem collegii alumnus nunc archiepiscopus Tripolitanus in Syria, solum invenitur *Memoria sancti Patris Symeonis Miraculosi*, ascripta 24 Maii.

C Leo Allatius, in Diatriba de Symeonum scriptis optime de Symeonibus meritis, de *Juniore* agens, *Græci*, inquit, *recentiores, ut primum ab hoc secundo distinguant, primum Symeonem τὸν ἐν τῇ μάνδρᾳ, secundum hunc τὸν ἐν θαυμαστῷ ὄρει appellant*: utique a loco in quo singuli extremum vitæ diem obierunt, in sua quisque columna; primus longius ab Antiochia, inter hanc et Aleppum, uti testis est qui nuper adhuc columnam vidit Frater Antonius Gonzales Minorita: secundus haud longe

a suburbio Daphnes, in monte quem pluribus A describemus infra. De primo abundè Bollandus noster egit in Januario, et cognominis prædicti rationem ex auctore haud paulo antiquiori Evagrio intelligendam dedit, allegatis ejus verbis, annos vitæ sic distribuentibus, ut dicatis egisse ἐν αὐτῇ καλουμένῃ Μάνδρᾳ ἑπτὰ καὶ τεσσαράκοντα ἔτη, in ea quæ vocatur Mandra annos quadraginta septem, videlicet ultimos vitæ suæ, idque supra varias successive columnas, intra eandem Mandram erectas, prout ex Vita ab Antonio discipulo scripta intelligitur. Est autem Mandra in primo atque originario suo significato, locus maceria lapidea circumseptus, qualem sibi in Syriæ campis facere solebant pastores, intraque eam pecudes suas noctu colligere, ubi a lupis ac furibus tutæ essent. Talis, nec alia, fuit Mandra, quæ primo Symeoni nomen dedit; quippe qui præter unum sibi ministrantem Antonium nullos sciatur habuisse discipulos; et eo tantum fine loco quem columna sua occupabat circumduxit maceriam, ne promiscuus ad se accessus daretur etiam mulieribus: huic vero adjuncta erat mandra altera, intra quam sese peregrini hospitesque reciperent, donec ad sanctum admitterentur.

4. Cæterum quia paulatim usus obtinuit, ut monachorum cœnobita Mandra, et harum præfecti dicerentur Archimandrita; hinc factum ut Senior Symeon, qui jam passim cognominabatur Symeon in Mandra, in excusis Græcorum Ritualibus vocetur Archimandrita, præter totius historiæ fidem. Minus longe aberravit, erravit tamen auctor Synaxarii Claromontani, elogium ejus sic finiens: Ἐκ γοῦν τοῦ οἰκῆσαι τῇ λαύρᾳ τῇ ἐπονομαζομένῃ Μάνδρᾳ, λέγεται Συμεὼν ὁ τῆς Μάνδρας ἕκ δὲ τοῦ εἰς διαφόρους στύλους ἀναχθῆναι, καλεῖται Συμεὼν Στυλῖτης. Ex eo quod habitabat in monasterio quod vocabatur Mandra, dicitur Symeo in Mandra: ex eo vero quod diversos Stylos, id est columnas, ascendit, nominatur Symeon Stylites. Licet enim, teste Evagrio, in monasterio, in quo primum divinas vivendi præceptiones didicit, annos vixit novem, non tamen hoc monasterium proprio nomine vocabatur Mandra, sed Timothei; neque congruum fuit, ut a loco quem pene puer habitaverat, nomen sortiretur post mortem. Fieri tamen potuit ut non solum super illas, quas ille successive dimiserat columnas ascenderent alii diu postea; sed etiam, quamvis corpus esset Antiochiæ, plures tamen alii ibidem collecti, partim Stylitæ, partim Cœnobitæ, effecerint amplam ac famosam Mandram: ad quam quia undique accurrebatur a peregrinis, celebrem ibi Symeonis columnam visere cupientibus, apud recentiores invaluerit, ut cujus columna stabat in Mandra, ipsum quoque in Mandra cognominarent. Hæc, minus ibi explicata a Bollandando, placuit hic deducere.

5. Secundus Symeon vere ac proprie vocari potuit Archimandrita: non enim solum columna ejus

intra mandram conclusa fuit, uti Senioris, prout dicitur in Vita matris, apparuisse illa e subdiali parte mandræ, in qua columna erat; sed eadem mandra intelligitur habuisse partes non subdiales, verum tectas per modum claustrum monachalis circumcurrentibus monachorum cellis, quæ in impluvium atque in columnam prospectum habebant, quemadmodum etiam hodie videri, memini me audivisse ex iis qui Hierosolymis reversi, etiam Antiochiæ dicebant se fuisse. Et hoc est monasterium, de quo in Vita sancti n. 168, ubi etiam sit mentio inferioris monasterii ad pedem credo montis positi, pro recipiendis hospitibus et aliis advenis, sicuti videre est in Italia monasterium positum ad pedem montis atque eremi Camaldulensis. Utrobique autem magnum discipulorum numerum habebat sanctus: quibus et vivendi normam præscripserat, cujus observationem moriturus commendavit. Fuit ergo vere Archimandrita hic Symeon. Nihil tamen opus erat ejusmodi eum titulo appellare, qui jam habebat ab omni memoria notiores nomenclaturam τοῦ ἐν τῷ θαυμαστῷ ὄρει, unde composito nomine Thaumastoristam appellat Allatius. Hujus cultui vetus Menologium Cryptæ Ferratæ, jussu Basilii imperatoris collectum, ex eoque acceptum nuper impressumque Basiliani ritus Horologium ascribit 23 Maii per unius diei anticipationem, satis frequenter in illo Menologio observatam a nobis, incertis an eam oporteat collectori, an solum scriptori imputare. Cætera omnia tam manuscripta quam typis excusa Menæa ac Synaxaria inhærent diei ab auctore Vitæ notato, qui est hic 24 Maii, quando etiam Menæa, quod alias rarum, ita totum officium de hoc sancto peragunt, ut alterius alicujus nec commemorationem quidem adjungant.

6. Auctor officii atque canonis videtur fuisse sanctus Germanus, patriarcha Constantinopolitanus: hujus siquidem nomini ascribitur Troparium, post Similaria ad Gloria, quod est tale: Εἰς ὄρος ὑψηλὸν συμβολικῶς τὸ θαυμαστὸν ἀνελθὼν, καὶ τὴν σεπτὴν κιθωτὸν ὡς ἄδυτον εἰσελθὼν, πρᾶξιν ἀρίστην καὶ ἐπίθασιν θεωριῶν ἐπεδείξω, τῇ μὲν βίῳ λαμπρύνας, δεσμοῖς σιδηροῖς ὡς ὀρμίσκοις χρυσοῖς κοσμούμενος· τῇ δὲ Θεὸν ὁρῶν τε καὶ ὁρώμενος, καὶ μόνος μόνῳ προσλαλῶν· ὃν ἔχετευε, σεβάσμιε Συμεὼν, ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὁμῶν. Videtur respexisse auctor ad Noeticam arcam, in summis Armeniæ montibus quiescentem, sicut legimus Geneseos viii. Verba ipsa Latine sic reddo: In montem excelsum, symbolice mirabilem ascendens, et venerandam arcam velut adytum sacrum ingressus, optimam operationem et contemplationum divinarum sublimem gradum ostendisti te assecutum: hinc quidem ferreis vinculis, tanquam aureis monilibus, corpus exornans; inde vero Deum conspiciens ab eoque conspectus, dum solus soli loquereris: quem pro nostris animabus depreceris, quæsumus, Symeon venerande. Elogio præfigitur distichon hujusmodi:

Θαυμαστὸν ὥκει πρὶν Συμεὼν γῆς ὄρος,
Πολὺ δὲ πανθαύμαστον οἶκεῖ νῦν ὄρος.

Quo indicatur, quod *qui in terra montem mirabilem habitabat, nunc cæli montem maxime mirabilem habitat*: et in hunc sensum etiam Ephemeris metrica:

Εἰκάδι ἡδὲ τετάρτῃ ὄρος Συμεὼν ἤμειψε.

Vicena quarta montem Symeon mutavit.

Evangelium denique præscribitur argumento aptum ex verbis Matthæi v: *Vos estis lux mundi: non potest civitas abscondi super montem posita, etc.*

7. Idem secundus seu Junior Symeon, etiam presbyter fuit, uti scitur ex Vitæ c. 49: nullus tamen hinc mihi scrupulus nascitur circa tertium, qui non solum æque ac ille presbyter fuerit, specialiter autem dictus sit Archimandrita. Nam licet alius quoque talis fuerit, communiter tamen appellabatur aliter. Quod autem nihil impediverit simul et Stylitam esse et Archimandritam, patet ex Vita secundi: quem etiam ex eadem intelligimus in sua columna non ita perstitisse, quin sæpe ab eadem descenderet, non solum ad discipulos intra mandram, sed etiam ad inferius monasterium visitandum. Et forte statio illa in columna, certis interrompebatur conversationis communis intervallis. Id vero etiam necessarium fuit ei qui presbyter erat, ut posset divina celebrare mysteria, quemadmodum hunc de quo agimus sanctum Symeonem fecisse in anniversario suæ matris, legitur in hujus sanctæ Vita n. 71. Porro tertii illius Stylitæ Symeonis Vita optari facilius potest quam sperari. Nam quod ad Ephemerides Græco-moscas noster Pater Papebrochius die 21 Julii, postquam egit de sancto Symeone Salo, indicat se reperisse Vitam cujusdam sancti Symeonis Junioris, Hegumeni sancti Mamantis in Xeracerco (rectius Xerocerc), de quo dubitabat an posset inter sanctos referri, et quidem ad præmemoratum 26 Julii; id hic a me voluit suo nomine retractatum, postquam legit quæ de ejus non sana fide accuratissime congerit Leo Allatius p. 157. Demonstrat enim hic, ex illius potissimum scriptis propagatam inter monachos Græcos fuisse Omphalopsychorum de Lumine Taboræo hæresim; quam postea Gregorius Palamas aliique sequaces, dissimulato magistri nomine, pertinacissime propugnarunt lateque disseminarunt; et cui ut major conciliaretur auctoritas, conscripta illa Vita est, confictaque eidem subjuncta miracula. Cum autem Palamas circum medium sæculi xiv floruerit, credibile non sit de tam recenti agere Menæa. Quod si ad manum Vita ipsa nunc esset, levi tunc oculo et solo titulo tenus olim inspecta, fortassis hunc qualemcunque et cujuscunque fidei Symeonem alio prorsus die mortuum ostenderet, et in columna unquam vixisse probaret. Restat igitur ut hic retractata, ibi deleantur. Edita porro fuit Allatii de Simeonum scriptis Diatriba annis quatuor, postquam de illa Vita Pa-

A tres nostri Parisiis contulerant cum Combefisio: unde non mirum si hic ipsis nihil certi tum responderit de orthodoxa Hegumeni Xerocercensis fide, et opusculorum una cum Vita descriptorum doctrina.

§ II. — De Monte Mirabili, in quo sanctus Symeon Junior vixit.

8. Sanctum Symeonem, de quo agimus, Juniorem Stylitam, in lucem primo editum, Antiochia, Syriæ notissima urbs, excepit, moxque in vicinum montem transtulit. Inde is se contulit in Montem Mirabilem, qui præcipua viri sancti palæstra ita dictus fuit, non (ut suspicatur quidam) ante hujus in illum adventum, unde cum hoc communicatum nomen fuisset; sed ex hujus ipsius inauditis atque admirandis plane operibus; uti mox indicat Prologus Vitæ quam damus: imo ex Dei ipsius nutu, quemadmodum n. 79 expresse narratur. Cum igitur in illius decursu frequens memoria fiat non tantum Montis illius Mirabilis, sed Antiochiæ quoque et Daphnes; haud otiosum fuerit, totam horum locorum descriptionem, elegantem sane atque accuratam, ex Joanne Phocæ, qui an. 1185 istic peregrinatus visa enarrat referre; ut ad manum habeat lector, veluti delineatum, loci in quo versamur totius situm. Sic ait ille n. 11:

Exstabat tum, cum erat, ad Orontem Antiochi Theopolis, theatrorum magnitudine, stoarum splendoribus, templorum structuris, copia item civium et divitiarum magnificentia superba ac tumens, lateque cæteras fere orientales urbes exsuperabat. Sed tempus ac vis barbara beatitatem illius exhausit: licet conspicua adhuc sit, et turrium altitudine et propugnaculorum validitate, et pratorum ac florum omnigena fecunditate, et in plures sese dividendum aquarum sibilis; cum placide fluvius circumfluat urbem et cingat, et molli tactu ejus turres circumplectatur. Insuper e Castalii fontis fluentis egregie irrigatur; cujus aquæ torrentium instar pelluntur, et frequentibus sulcorum rivis urbem universam persundunt, eamque fluxibus aspergunt; operarum copia et conditoris magnificentia ex illis fontibus per montes ad ipsam civitatem laticibus corrigatis. Hic fama per orbem vulgatum Daphnes suburbium, proceris omne genus arboribus exornatum; et mons est maxime nobilis, quem admirandus Symeon in habitationem adaptavit.

10. Hisce finitimus est mons Maurus et Scopulus, in quibus antiquitus multi Deo addictissimi viri, eum requirentes invenerunt, et ad hæc tempora perdurant, et laudatorum montium pulchritudine pellekti, silvas inhabitant. Castalius fons inter duos colles exsiliens, ex ejus, qui in mare procurrit, ima parte, eximia quædam aquarum irrigua evomit; in quo prægrandis assurgit porticus, cursum fontis concamērans. Hinc aquæ affluenter prosilientes, in duos rivos dividuntur. Earum una pars per altissimos ductus, veluti sulcos derivata, æque ac aerius fluvius, ex parte

dextera superiorique in urbem influit ; altera sinistris A *fonti locis campestribus exundans, in paludibus superstagnat, universaque Daphnes prata irrorat, demum lævis Orontis fluentis immiscetur. Mons vero admirandus, inter urbem et mare elatus, res egregia ac spectabilis et advenientium oculis delictum, conspicitur: namque urbi Rhosoque conterminus, utraque ex parte montibus Scopulo Caucasoque constringitur. Orontes fluvius innumeris inflexionum vorticibus ad pedes montis profluit, et in mare aquas immittit.*

11. *In montis hujusce vertice magnus ille vir, tranquille vitam agens et in corde ascensiones disposcens, corpore sublimis extollitur, et cum ipso corpore æthereus fieri, interque Deum et homines medius esse, contendit. At qua ratione Deo dedito viro ista res admiratione digna evenierit, ipse dicam. Lapidarum opera summitate Montis Admirandi alte excavata, monasterium ex uno ejusdemque naturæ lapide extruxit, in cujus medio nativam columnam excidendam curavit, in eaque vestigia posuit, firmans, uti sacra sonant Eloquentia, super petram pedes suos¹. Versus solem vero exorientem, templum Deo pulcherrimum excitavit, in quod convocabat discipulos: atque ita sub dio ipse commorans, illi tota nocte in templo stantes, ut decebat sanctos, debitum Deo cultum offerebant.*

12. Hactenus perpulchre Joannes Phocæ. In quibus tamen sub finem paucula quædam, ex versione Allatii, quam et nos loco assignato integram dedimus, subobscura, hic cum Græco textu collata, clariora feci. Quid enim sibi vult istud: *In columna gradus appinxit*, ubi Græce est ἐν κλίματι τὰς βάσεις ἔθετο? Rectius et argumento præsentis accommodatius interpretaberis: *In columna vestigia seu pedes posuit*. Innuere quippe vult scriptor, Symeonem ascendisse columnam, in eaque stantem sub dio laudasse Deum.

13. Sic igitur situm montis concipe. Non admodum procul ab Antiochia, ad Orontem fluvium condita, septentrionem versus urbs Rhosus mari adjacet: inter utramque terra, longiuscule in mare versus occidentem procurrens, in extremo Seleuciam continent, 130 stadia Antiochia dissitam adeo ut formam trigonam ternæ istæ civitates quodammodo repræsentent, pari ferme inter se spatio distantes. Hinc mons, qui Antiochiam Rhosumque dicitur committere, Seleuciam includit segregatque ab reliqua continente. Atque ita recte ponitur inter urbem Antiochenam atque mare elatus: quod ipsum etiam ex Vita n. 77 stabiliri potest. Habet porro mons iste oppositos duos alios; quorum alter qui, *Scopulus* dicitur, Seleucia Rhosum tendenti media occurrit via, mari imminens; et ab hac urbe, credo, *Scopolus Rhosicus* appellatur; alterum, cui *Caucasus* nomen obtigit, in adversa esse parte *Montis Mirabilis*, videlicet orientali, ex narratione constare videtur. Quod si qui alii colles montesve ignobiliores, quemadmodum fieri assolet atque in Vita etiam proditur, circum-

fuerint: hic eminuisse inter omnes dicendus est, cum nominati *Scopulus* et *Caucasus* veluti pro appendicibus adjiciantur, nec ullum aliorum nomen excepto Mauro, aut hic, aut in Vita, forte, nec alibi memoriæ proditum inveniatur.

14. Et sane, quem eminus advenientium oculis delictum appellat auctor, non injucundus fuerit locus necesse est, quamvis in Vita, n. 92, *desertus incultusque, non ab aqua, tecto, aliave re ad vitam necessaria instructus dicatur*. Commendationem quippe meruisse potest ipsa sterilitate atque asperitate sua, quibus oculos, virentibus circum ridentibusque pratis assuetos, jucundius afficiebat. Potuit etiam laudari, quod injucundissimus inde prospectus esset. Sive enim (quod sanctis delictiarum omnium deliciosissimum est) erectos in cælum vultus placet tollere, hic spatiosius lucidiusque conspicitur, nullis terræ fumigantis inamœnis vaporibus interceptum: sive terrena contemplari delectat, inde ac cœlestium meditationem securius ascensurum; ubi, quæso, terrarum voluptatum amplior sanctarumque cogitationum fertilior campus? Urbes imprimis subjectæ Antiochia ac Seleucia, memorabiles maxime ac speciosæ, quid non repræsentant? Hinc *Scopulus*, asperitate sua amœnus; inde celebrata omnium scriptis, ut merita, Daphne, quantum recreant! Prope, sub ipso monte, ludit variis meandris atque anfractibus Orontes: procul patet spatiosissimum atque oculis interminabile pelagus; patet item diversa terræ, hinc in colles elatæ, inde in valles depressæ, alibi arentis, alibi consitæ facies. Ecquid igitur deest, ut *delictum* dicatur mons iste?

§ III. De ætate sancti Symeonis Junioris.

15. Duo hactenus perquam obscura, quæ ad distinctionem Symeonum Stylitarum, quæque ad Montem Mirabilem, solo fere nomine diu cognitum, attinent, prosecutis; haud paulo gravior difficultas incumbit definiendi certum, si possit, tempus, quo Junior Symeon natus mortuusque fuerit. Neminem reperire licuit auctorem, qui determinatius aliquid affirmaret, quam fuisse Symeonem *temporibus Justiniani Senioris*. Imo neque Vita, quam subjicimus, diem annumve ortus aut obitus illius determinatum ponit; suggerit tamen quædam hinc inde, ex quibus definiri certiora possint. Mox enim n. 10 habetur, Symeonem quinquennem fuisse, cum gravis terræ motus Antiochiam labefactavit, quo eversa illius quoque domus inter alias est, et pater ruinis involutus interiit. Definitum hic foret, si felicior Antiochia, minus frequentibus quassata motibus fuisset. Duorum meminerunt auctores Evagrius atque Theophanes, qui sub idem fere tempus, interjecto mensium triginta non amplius spatio, invaluerunt.

16. Priorem sic describit Evagrius l. iv, cap. 5: *Iisdem Justiniani temporibus crebra graviæque incendia Antiochiæ contigerunt, quæ veluti duces fuerunt terrificorum terræ motuum, ibidem postea consecuto-*

¹ Psal. xxxix, 5.

rum, præluseruntque calamitatibus venturis. Nam *breui post tempore, anno septimo imperii Justinii et mense decimo; mense Artemisio seu Maio; die ejus nona ac vicesima, ipso meridie feriæ sextæ, ut vocatur, hebdomadis; succussio ac motus terræ, invadentes urbem, pene totam funditus subverterunt. Post hæc successit ignis quoque, et calamitatem quasi cum illis partitus est. Quibus enim locis quassatio motusque pepercerant, illa ignis circum depascens in cineres favillasque redegit. Quæ porro urbis partes ruerint, quot homines flammis motibusque, uti similis vero est, interierint, quæ etiam mirabilia dicendique facultate omni majora contigerint, lugubri prosecutus est oratione Joannes rhetor, Historiam suam hic concludens. Euphrasius vero etiam ruinis interceptus, vitam finivit: ac morte sua publicam calamitatem auxit, nemine jam, qui profutura suggereret, superante. Addit Theophanes: Omnes quoque ædes et ecclesiæ conciderunt, et urbis decor omnis deletus est: sed neque talis calamitas aliis sæculis quavis in urbe contigit. Pientissimus autem imperator Justinus, re cognita, ingenti dolore animi percussus, sublato capitis sui ornatu purpuraque deposita, plures dies saccum indutus luxit; adeo ut festa quoque luce procedens in templum, coronam aut chlamydem gestare renuerit: verum sic simplici habitu cum solo mandya purpureo processerit, ac coram toto senatu ingemuerit, cæterique omnes lugubria induti una cum ipso luxerunt. Hæc illi de priori Antiocheno terræ motu.*

17. Verum priusquam ad alterum progrediamur, monitum lectorem velim, nos illum Evagrii locum, anno septimo, mense decimo imperii Justinii (qui errare fecit Baronium, errorisque arguitur a Valesio in Adnotationibus hic), interjecta conjunctione *et*, sic corrigere, *anno septimo et mense decimo imperii Justinii*, ut nempe statuatur hic motus, uti debet, accidisse octavo imperii anno ad finem vergente, qui refert annum vulgaris æræ 526, quando littera Dominicalis *D* faciebat diem 29 Maii cum Feria 6 hebdomadis convenire. Ita vero etiam ab Evagrio scriptum fuisse suadet expressissima mentio temporis, inter utrumque terræ motum elapsi, quod ait triginta mensium fuisse; quod tempus si adjicias ad diem 29 mensis Maii, dicti æræ vulgaris anni 526, exsurget annus ejusdem æræ 528, mensis November, dies 29, quo præcise posteriorem terræ motum sæviisse ex Theophane aliisque manifeste constat. Neque credibile est auctorem qui tam accurate minutissima quæque observavit, ut etiam horam et punctum temporis, quo motus cœpit, expresserit; aberravisse anno integro, præsertim cum vix potuerit ipsum secundi motus distinctum tempus præterire, a Theophane longe posteriore determinatum. Adde, si quid etiam hoc momenti habet, ipsa auctoris verba, in eadem fere periodo diversa loquendi forma utentis, ubi tamen eadem volunt significari. Sic ait: *Ἐν τῷ ἐβδόμῳ ἔτει τῆς Ἰουστινίου βασι-*

λείας, μηνὶ δεκάτῳ· ἀνὰ τὸν Ἀρτεμίσιον μῆνα ἦτοι Μάιον, ἐννάτῃ δὲ εἰκοστῇ αὐτοῦ ἡμέρᾳ. Anno septimo imperii Justinii, mense decimo: mense Artemisio seu Maio, die ejus nona et vicesima. Cur si mensem decimum anni septimi vult intelligi, quemadmodum diem vicesimum nonum intelligit mensis Artemisii seu Maii; cur, inquam, utrobique non loquitur pariformiter? Secundo loco diem mensis indicat expresse per relativum αὐτοῦ, ejus, non item primo mensem anni; nulla hic mentio relationis. Voluit igitur non anni septimi, sed supra illum, mensem decimum significare; quod ut liquidius foret nec in errorem quempiam deinceps induceret, particulam καί, et, quanquam vix necessariam, constante etiam sine illa sensu quem indicavimus, adjicere visum est.

18. Sed redeamus, unde digressi sumus. Posterioris motus calamitatem sic enarrat Theophanes anno 2 Justiniani, qui 528 est æræ communis: *Eodem anno mensis Novembris die nona supra vicesimam, hora diei tertia, feria quarta, indictione septima, biennio post superiorem cladem, Antiochia, civitas magna, plagæ cœlitus illatæ damnum iterum passa est. Ingens quippe terræ motus per horam unam factus, atque horrendus omnino mugitus e cœlo auditus est: omnia quoque ædificia et muri solo æquata sunt; quæque substituerant in priori terræ motu veteres substructiones, eæ nunc funditus everse: denique quidquid tam imperatorum liberalitate, quam privatis civium sumptibus urbi conciliatum fuerat decoris atque ornatus, id tum omne dejectum in terram. His perceptis vicinæ civitates in luctum et publicas supplicationes effusæ sunt. Ea clade hominum quatuor millia, octingenti et septuaginta periire. Hæc Theophanes, nihil aliud memorante Evagrio, quam elapsis triginta mensibus, aliis rursum motibus urbem labefactatam esse. Procopius nullam omnino hujus secundi motus facit mentionem: de priore hæc solummodo refert lib. II, cap. 14, de bello Persico: Cum Justinus Romanis imperaret, tota maximo terræ motu conquassata urbe, plurima præclarissimaque ædificia subito corruerunt: et fama obtinet interiisse tunc temporis Antiochenorum trecenta millia.*

19. Posito jam utriusque terræ motus determinato tempore, alterius anno Justinii octavo exeunte, vulgaris æræ 526, vicesima nona die Maii; alterius anno Justiniani secundo, æræ vulgaris 528, vicesima nona die Novembris; indagandum restat, utri potissimum conveniat motus ille, qui, Symeone nostro jam quinque annos nato, Antiochiam concussit. Sic ego statuo. Cum unius tantum motus circiter illud tempus meminerit Vitæ auctor, illius meminisse, qui maxime luctuosus, qui variis eventibus memorabilior, qui fama latius didita pluribus notus fuit. Talia enim memorari scriptoribus imprimis solent, præsertim cum certo tempore aliquid evenisse, expressum cupiunt; prætermittentibus obscuriora minusque cognita, ne quid igno-

tum per aliud æque ignotum aut non multo notius, confudisse potius, quam illustrasse velint. Quidni igitur ad priorem terræ motum quinquennem Symeonis ætatem referamus? Certe, si Theophani credimus, *nunquam talis calamitas aliis sæculis quavis in urbe contigit*. Quid tristius aut memorabilius, quam subversa in urbe trecenta hominum millia occidisse, publicam calamitatem venerandum antistitem sua morte auxisse, augustissimum imperatorem inusitato inauditoque modo luxisse? Nihil istius modi in secundo motu accidisse legitur: imo hujus memoria apud auctores, qui propius ad illa tempora accedunt, vix ulla, ut vidimus, exstat, solo Theophane lugubrius rem describente.

20. Ex eodem tamen auctore illud etiam notasse juverit, quod de priore motu agens, *per annum unum*; de secundo, *per unam solummodo horam*, dicat tenuisse. Quod si minus solide, non suffragantibus aliis auctoribus, probari possit; obtinebit certe, priorem longiori spatio durasse, posteriorem breviori. Motus autem, de quo in Vita agitur, horæ unius intervallo absolvi non potuit, cum Symeon in templo Proto-Martyris orationi vacaret primo, postea labentibus passim ædibus inde se proripuerit, tandem egressus urbe circum erraverit, reversurus utique si motus cessasset; sed eo perseverante, denique inventus fuerit a nota muliere abductusque in montem, urbi admodum vicinum, ac ibidem dies septem perstiterit. At, puto, si prius finis motuum fuisset, illum aut per se repetiturum paternam domum, aut per mulierem matri, desiderium filii hoc præsertim statu rerum ægerrime ferenti, restituendum fuisse. Sit itaque hic annus Symeonis quintus, æræ vulgari quinquagesimus vicesimus sextus: et manifestum erit nativitatem ejus in annum 521, mortem vero, cum anno ætatis 75 obierit, in 596 incidisse.

21. Vixit igitur sub quinque continuis imperatoribus, Justino vetere, Justiniano, Justino Juniore, Tiberio II, et denique sub Mauritio; primi anno 4 natus, posterioris decimo quinto denatus, quarta et vicesima die mensis Maii. Horum autem terminorum intervallum annos 75 complectitur, quos ita Symeonem implevisse ex Vita constat. Annos quinque exegit in paterna dōmo usque ad terræ motum; hinc unus elapsus fuerit in monte ac primis vitæ monasticæ rudimentis, priusquam in columnam admitteretur. In hac humiliori, et potius basi quam columna, sub oculis Joannis anni 6, in secunda, pedes 40 eminente, 8 transacti. Sicque 20 erat annorum, ut meminit expresse Vita num. 72, cum inde migravit in Montem Mirabilem: ubi reliquum vitæ tempus confecit, annis 10 in petra sub dio, 45 usque ad obitum in columna perstans. Consentiant his Menæa, et Synaxaria, unum si locum excipias, ubi stanti in columna 40 pedum annos 18 pro 8 tribuunt, facili, ut vides, errore: cui consequenter inhærentes universum vitæ tem-

A pus ad an. 85 faciunt exerescere: quod alii post alios deinceps transcripserunt.

§ IV. De scriptis sancti Symeonis Junioris.

Leo Allatius, de Symeonibus optime meritus, in *Diatriba de eorum scriptis*, hujus quoque nostri quædam recenset: quorum cum nulla mentio in Vita habeatur uspiam, juverit hic illa ex dicto auctore, non omnibus obvio, adnumerare, tanquam egregia viri et auctoritatis apud principes, et zeli pro Ecclesia, et pietatis erga Cœlites monumenta. Primum igitur scripsisse de imaginibus, constat ex Joanne Damasceno, qui orat. 3 de imaginibus partem inde recitat, cum hoc indicio auctoris, *Magni Symeonis, admirandi montis, de Imaginibus*. Secundo stylum contra hæreticos acuisse, eruitur e *Bibliotheca Photii* Cod. 231, ubi sanctus Sophronius patriarcha Hierosolymitanus in epistola Synodica, Honorio Romano Papæ (non imperatori, ut perperam interpretes ponit, utpote annis ante ducentis et amplius vita functo), missa, colligens Patrum testimonia, ad comprobandum duplicem in Christo operationem, hujus quoque nostri Symeonis, ut videtur, meminit cum laude. Sic scribit loco assignato Photius: *Etiam Symonius, monachus et presbyter. Testimonium vero, quod sanctum agnoscit Symeonem auctorem, ex epistola ejus, ad Justinianum imperatorem data, quæ etiam contra Nestorianos et Eutychianos digladiatur, depromptum est. Ipse vero Justinianus, pius imperator, in iis quæ ad Zoilum patriarcham Alexandrinum scripsit, hanc epistolam thesaurum nominavit.*

23. Tertio recitatur ejusdem epistola quinta, ad Justinum Juniorem aut potius Justinianum imperatorem, in Synodo generali VII, agens contra insolentiam Samaritarum; quam § seq. descriptam dabimus. Quamvis autem istic dicatur Justino Juniore inscripta, inclinatur tamen animus non parum ei, ut putem, ad Justinianum potius, Justinii illius decessorem, datam esse: tum quod sub Justiniano Samaritarum audacia plus solito invaluerit, vix cognita sub Justino aliunde, quam ex hac, de qua ambigimus, Symeonis epistola, velut a posteriori, ut loquuntur in Scholis: tum quod epistola Caroli Magni, ex Capitulari de non adorandis imaginibus l. IV, c. 5, ab Allatio in *Diatriba* hic producta; et alia Hadriani I papæ ad eundem Carolum pro synodo Nicæna II in editione Conciliorum Labbæana dictæ synodo subjuncta (utraq; non longo post tempore scripta) exprimant nomen Justiniani, non Justinii: tum denique etiam vel maxime, quod statim in principio Epistolæ dicantur Samaritæ in *sanctum templum*, quod imperator struendum curaverat, per summum scelus atque impietatem sæviisse. Incertum manet ex epistola, uter curaverit; non manet ex conjectura probabili. Cum enim totis sex libris complexus sit Procopius substructiones atque ædificia omnis generis fere innumera, ubique terrarum a Justiniano

excitata, interque ea numeretur templum Deiparæ A Virginis Porphyreone; circa quam civitatem tempestas præcipue indicatur desæviisse; Justini vero paucula quædam monumenta ab auctoribus memorantur; facile quivis dijudicabit, utri verosimilius ac certius hæc epistola inscripta fuerit.

24. Reliqua ejusdem scripta enumerat Allatius hoc modo: 4. *Ejusdem Τροπάρια εἰς τὸν ἅγιον μεγαλομάρτυρα Δημήτριον ἐν τῷ Στίχῳ*. Troparia in sanctum magnum martyrem Demetrium in Sticho, 26 Octobris. 5. *Ejusdem Εὐχὴ πρὸς τὸν Ὑἱόν, ἰδίᾳ πρὸς τοὺς παρενοχλοῦντας λογισμοὺς*. Oratio ad Filium, particulariter ad repellendas obturbantes cogitationes. Principium est: Δέσποτα Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Λόγε τοῦ Θεοῦ ἀθάνατε, ὁ τῶν μεγίστων τουτωνὶ φύσεων τεχνίτης καὶ κυβερνήτης. Erat B ea in Palatina et penes Allatium. 6. *Ejusdem Εὐχὴ, λεγομένη μετὰ δακρύων εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ὅταν ἐπέρχονται οἱ λογισμοὶ πορνείας*. Oratio recitanda cum lacrymis ad Dominum nostrum Jesum Christum, cum insurgunt cogitationes fornicationis. Est principium: Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Λόγε τοῦ Θεοῦ, Λόγε ἀθάνατε, ὁ μὴ καταισχύνων τοὺς ἐπὶ σοὶ πεποιθότας. In Vaticana, Cod. 798. 8. *Ejusdem. Εὐχὴ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου εἰς πονηροὺς λογισμοὺς*. Oratio in sanctissimam Deiparam pro pravis cogitationibus. Principium: Παναγία Θεοτόκε ἀποδίωξον τοὺς πονηροὺς καὶ ἀκαθάρτους λογισμοὺς. Ibidem. Præter hæc, ab Allatio indicata, exstat quoque Epistola ejus in Vita beatæ Marthæ C matris. Habetur autem dicta Epistola n. 69, inscripta Staurophylaci sanctæ resurrectionis Hierosolymis, quem de salute anxium animat, ac partem sanctæ crucis rogat. Atque præter hæc omnia, alia quoque illum scripsisse non pauca, quæ temporum injuria periire, in comperto est ex epistola de qua mox, contra Samaritas, quæ quinta indigitatur, sic ut aliæ necessario præcesserint. Eodem faciunt Evagrius et Vita, quam damus: quorum ille l. vi, c. 23, dicit, ista n. 190 Justinum epistolam a sancto accepisse.

§ V. Epistola sancti Symeonis ad Justinum Junio-
rem contra Samaritas hæreticos.

25. Fidem solvimus, qua se obstrinxit Bollandus ad 5 Januari in Vita jam sæpe memorati Symeonis Stylitæ Senioris, per Metaphrasten scripta, cap. 11, annot. d, cum latius hic de Samaritis seu Samaritanis agendum promittit. Neapolis, Hebræis Sichen, seu Sichem et Sichima, urbs est Palæstinæ in Samaria episcopalis, hodie fere extincta et a paucis habitata: distat a Samaria urbe ix P. M. in Austrum. Imminet urbi mons altus, Garizim nomine, quem olim in veneratione habebant et precreationis causa adibant Samaritani: quorum jam tum Christi temporibus sectam Baronius tom. I Annal. locis variis, præcipue in Apparatu descri-

bens, inter alia hæc profert ex Epiphanio: Quinam vero fuerint Samaritæ, nemo in divinis versatus Scripturis ignorat. Hi sunt, qui cum divisi essent a Judæis, non templum, non sacrificia, vel cæremonias communes cum illis habebant: cumque quinque tantum Moysis libros retinerent, prophetas ac cætera divinæ Scripturæ volumina negligenter rejiciebant; non credentes resurrectionem mortuorum; negantes et Spiritum sanctum. Plura si vis, quære apud ipsum Epiphanium in Panario.

26. Idem aliis successive sæculis impietate ac sceleribus famosi, licentius agere cœperunt temporibus Zenonis. Cum enim coiissent subito, ut scribit Procopius l. v de Ædif. c. 7, facto Neapoli impetu in Christianos, festum in ecclesia celebrantes, quod B Pentecoste vocatur, multos conficiunt; illorum episcopum Terebinthium sacræ mensæ astantem occupant, offerentemque ineffabile sacrificium gladiis feriunt, vulneribus concidunt, manuum truncant digitis; mysteriaque injuriose tractantes, piacula perpetrant digna Samaritanis, nobis silentio premenda. Renuntiante hæc Constantinopolim et ostendente in se admissa scelera Terebinthio, Samaritarum insolentia ab imperatore armis repressa est. Deinde iterum moliti varia sub Anastasio imperatore, iterum pœnas dederunt, etiam supremas. Denique sub Justiniano crudelissime omnium sævientes, ea patrarunt opera, quæ audiri sine horrore nequeunt. Ita describuntur a Cyrillo in Vita sanctæ Sabæ, quæ Græca penes nos est, danda 5 Decembris.

27. Jamque rerum potitus Justinianus moderabatur imperium, cum in Palæstina gens Samaritana regem sibi Julianum quemdam, et ipsum Samaritam, eligentes, multa contumeliose adversus Christianum nomen ausi fuerunt. Templis namque direptis subiciebant ignem; Christianos infinitis excruciatos tormentis tandem morti tradebant; vicinos pagos incursionibus populabantur; sanctorum thecas diffringentes, immittebant in flammis: et hæc sævities præcipue non admodum remotis Neapoli grassabatur locis. Porro episcopum sustulerunt gladio, comprehensisque quibusdam presbyteris, membratim primo ac frustatim illos secuerunt, cumque reliquiis martyrum in sartagine frixerunt: denique nullo audaciæ aut contumeliæ genere contra Christianos abstinerunt. Hæc immanissima scelera, et si qua præterea, circa Porphyriionem, ut putamus, patrata, potuerunt a mitissimo viro et miseris succurrere promptissimo, ubi gloria Dei et incolumitas Ecclesia periclitatur, exemplo aliorum sanctorum, istiusmodi extorquere epistolam, qualem subjicimus, ad Justinianum (ut supra probabiliter sustinemus) datam. Ipsam, non ut Baronius habet ex editione concilii in Nicæni Latina, sed ex Græco-Latina, quanquam non satis accurate translatam, ut istic Actione 5 versa est, hic accipe, utpote cum contextu auctoris Græci magis concordantem (1).

(1) Hanc Epistolam infra damus, post Vitam S. Symeonis.

31. Hactenus epistola, tam zelo divinæ gloriæ odioque scelerum plena, quam non instructa ab oratorio verborum ornata; quod tamen officere nihil debet (ut vult epistola, quam Allatius in *Diatriba* hic, sub nomine Caroli Magni producit) quominus genuina sancti Symeonis dicatur, vim significationis potius quam fucum orationis spectantis. Refutat Allatius loco citato dictam epistolam, hæc præcipue argumenta complexam; quod sanctus Justiniani imperatoris aures divinas nuncupaverit; quod eundem misericordia uti prohibuerit; quod qui debuerat iram regis refrenare, illam magis magisque succenderit; quod ejus exemplo usus non sit, qui neminem vult perire: quod denique eidem imperatori Deum conregnare dixerit. Vides quam inefficacia sint omnia, adeo ut operæ pretium non sit refutare. Resurgat propheta Elias, zelo divinæ gloriæ succensus, gravius multo in scelera istiusmodi invehetur, uti olim, ignem e cælo accersens. Si quis refutata pluribus cupit, adeat citatum Allatii locum: nos in re, non admodum ad institutum nostrum faciente, longiores etiam fuimus, quam par est: sed promissa Bollandi solvimus.

§ VI. — Memorabilia de sancto Symeone ex Evagrio.

32. Plurimum auctoritatis conciliare debet Vitæ nostræ Evagrius Scholasticus, per illa quæ in Historia sua ecclesiastica de sancto Symeone Stylita Juniore memorat. Nam præterquam quod summæ fidei historicus sit, coævus Symeoni fuit, eoque familiariter usus, quemadmodum ex ipsiusmet verbis, mox subjiciendis, potest colligi: dicit enim, Gregorio patriarchæ Antiocheno innotuisse lethalem sancti Symeonis morbum, indicante se. Ostendit etiam commercium litterarum inter utrumque intercessisse, cum ait admonitum se a Sancto per litteras fuisse quadam super re, quam putabat omnibus clam esse. Certiora quoque profert indicia mutuæ consuetudinis Vita num. 238, ubi quæ cognoverat in spiritu Symeon, Evagrio, pro sui in ipsum singulari propensione animi, jussit indicari. Porro auctoritatem Vitæ, tam frequentia, inusitata, stupendaque miracula et inauditum vitæ institutum continenti, conciliat; cum vixdum mortuum Sancti appellatione non dubitat honorare; cum illum cunctos sui temporis mortales virtute longe superasse, pronuntiat; cum miraculum in se factum, idem quod in Vita n. 238 ponitur, enarrat. Neque tamen omnia, quæ de sancto Symeone hic refert, complectitur Vita nostra; desunt pleraque: atque ideo potissimum ea damus, ne quid scitu dignum prætereatur.

33. Audi igitur ipsum lib. v, c. 21, inter alia signa quæ Mauritio imperium portenderent, sic loquentem: Denique Symeon, qui juxta urbem Antiochiam super columna stans vitam exegit, vir ad res gerendas aptissimus, et cunctis divinis virtutibus

insignis, multa et dixit et fecit, quæ imperium Mauritio nuntiabant. Quænam vero illa sint, non memini uspiam speciatim expressum legere, ne quidem in Vita nostra proluxiore; quæ multa quidem de Justino Juniore, eique prædicto imperio, de Mauritio vero prorsus nihil: unde, uti et ex sequentibus, prout est colligere, quamvis prolixissima Vita contineat plurima, plura tamen præterisse. Libro deinde sexto, cap. 23 toto, quasi compendium vitæ Symeonis sic textit: Eodem tempore, cum Gregorius sanctum Symeonem lethali morbo ægrotare, me indicante, didicisset, ad eum confestim excurrit, ut postremæ salutationis officium ei exhiberet. Verum id quod cupiebat, consequi non potuit. Porro hic Symeon cunctos sui temporis mortales virtute longe superavit. Quippe a teneris unguiculis asperum vivendi genus in columna excoluerat: adeo ut dentes in columnæ statione ipsi mutati fuerint.

34. Columnam autem conscendit hujusmodi ex causa: Cum esset admodum tenera adhuc ætate, ludens et saltans per montis juga oberrabat: cumque in pardum incidisset, zonam collo ejus injecit; et belluam, innatæ feritatis oblitam, quasi joco trahens, ad monasterium suum deduxit. Quod contemplatus magister ejus, qui in columna vitam agebat, puerum interrogavit, quidnam hoc esset. Ille selem esse respondit, quem vulgo cattam nominant. Atque ex hoc facto conjecturam capiens, qualis quantusque Symeon in virtutis studio futurus esset, in columnam eum admisit. Qua in columna, et in altera quæ est in summo montis vertice, octo ac sexaginta exegit annos, omni gratiæ genere donatus. Quippe qui et demones abigeret, et morbos ac languores omnes sanaret, et futura perinde ac præsentia prævideret. Gregorio certe prædixit, eum mortem quidem ipsius visurum non esse; quæ vero post mortem futura essent, ignoraturum.

35. Cumque ego amissis liberis meis in varias cogitationes diducerer, et apud me quærerem quid causæ esset, cur gentilibus, quibus multi sunt liberi, idem non eveniret; quamvis nemini prorsus cogitationem hanc aperuissem, ille tamen cogitationes animi mei introspeciens, scripsit ad me, ut ab his cogitationibus abstinere; quippe quæ haudquaquam placeant Deo. Idem, cum uxori cujusdam ex meis amanuensibus post partum lac obstructum esset, et infans in summo discrimine versaretur; contacta viri dextera, præcepit, ut eam conjugis suæ mamillis imponeret. Quo facto, statim lac quasi ex quodam fonte prosiliit, adeo ut totam mulieris vestem madefaceret. Sed et puerum quemdam, nocte intempesta a comitibus itineris per oblivionem relictum in via, leo impositum dorso suo ad Symeonis monasterium portavit; et jubente Symeone egressi ministri, puerum, qui a leone custodiebatur, introduxerunt. Multa quoque alia, memoriam omnem superantia, idem gessit, quæ et linguam disertam, et otium, et peculiare opus desiderant: quæque omnium pene mortalium

linguis celebrantur. Omnium enim nationum homines, non Romani solum, verum etiam barbari, ad eum ventitabant; et quæcunque postulaverant, impetrabant. Pro cibo autem ac potu ei fuere rami cujusdam fruticis, qui eo in monte nascebatur. Utrumque hunc Evagrii locum transtulit etiam ad se, totidem pene verbis, Nicephorus Callistus l. xviii, c. 7 et 24.

§ VII. Alia de eodem memorabilia, ex synodo Nicæna II, et sancto Joanne Damasceno.

Hic quoque paragraphus eodem faciet, quo superior: videlicet ut eo majoris auctoritatis censeatur esse Vita, quo graviores sunt auctores, qui sua, si non ex illa, certe eadem cum illic contentis, testimonia prompserunt. Ac primo quidem synodus Nicæna II, generalis VII, an. 787, Hadriano I papa, Constantino atque Irene imperatoribus, celebrata contra Iconoclastas, actione 4, in editione Græco-Latina Labbei, sic loquitur: *Joseph, reverendissimus monachus et Hegumenus monasterii Heracliæ, dixit: Et ego peccator librum fero, continentem Vitam sancti Symeonis Mirabilis Montis, et ut jubetis. Sancta synodus dixit: Legatur. Et accipiens Cosmas, Deo amabilis diaconus, et Cubuclesius, legit. Ex Vita sancti Patris nostri Symeonis Mirabilis Montis capitulum 118, De femina, quæ Rhosopoli sterilis erat, valido dæmonio pressa, quæ sana et secunda facta, imaginem Justi imposuit domui suæ, quæ magnifice miracula operabatur. Quamvis autem idem miraculum infra quoque in Vita n. 123 referatur, quia tamen aliquantum discriminis intercedit, præcipue quoad phrasin, atque insuper auctoritatem accipit liber totus ex hac tantæ synodi probata narratione, videri possumus actum non agere, si illam narrationem hic adjiciamus. Sic igitur lectionem suam prosecutus est Cosmas diaconus:*

37. Mulier quædam erat Rhosopoli Ciliciæ, Theotecnæ dicta, quæ habitaverat cum viro suo annis viginti, et filium non habuit. Contigit autem eam etiam a dæmone a pueritia vexari, et mandere linguam. Vir autem ejus, ultra non valens sufferre tribulationis ejus angustiam, dimisit illam a domo sua, et per quatuor annos cum nulla est femina sociatus. Illa vero invento comitatu confugit ad Justum. Cum autem vidisset eum dæmon, statim fremuit et torquebatur coram eo, videns cum muliere spiritualem ejus imaginem, dicentem humana voce: Separabo te ab ea, maligne et immunde spiritus, et revertetur ad virum suum, et efficietur illi anno servienti puer. Et ejulavit dæmonium ferociter conturbatum: O violentia adversus me! non est tuum matrimonii solutiones efficere: ut. quid autem et filium eis das, cum a me filium minime fecerit? quid mali feci tibi, vel quid peccavi in conspectu tuo, quia separas me a muliere mea? Si servum me comparasses, dares me forsitan et in servitium hominibus. At vero Symeon ait: Quia malus servus es, recognosce te ip-

sum, maligne, et curre in flammam ignis, arsurus; et fer aquam et collige ligna. Et statim, veluti ventus, currens et vehementer æstuans dæmon, et tollens in muliere amphoram aquæ, minabatur; et impletam illam, et collecta de silva ligna attulit, ejulans et dicens: Væ mihi malo servo ac inventori malorum! quid passus sum? Nam a muliere mea separat me sanctus Symeon, et quid faciam infelix, nescio.

38. His autem dictis coram populo, qui convenerat; postquam adimplevit ministerium, quod sibi fuerat imperatum, clamavit altissime, loquens; et aspiciens contra se veniens fulgur ignis, currebat in muliere per circuitum status ejus, plurimum et dolenter cruciatus; et taliter protinus exiit: et muliere pristino ordini restituta, dimisit eam Symeon sanam; dicens ad illam: Vade, mulier, in domum tuam et cohabita cum viro tuo; ecce enim direxit Dominus cor ejus, ut recipiat te cum gaudio magno. Quod et factum est. Cumque illa reversa fuisset, statim rectum factum est cor viri sui ad diligendum eam; et ingressus est ad illam, et confestim concepit in utero: et completo anno tulerunt puerum ad servum Dei, laudantes et glorificantes Deum. Cum autem complerent orationem suam, et rediissent ad propriam domum, erexit mulier fide ducta imaginem Sancti in interiori domo sua: quæ operabatur miracula, obumbrata Spiritu qui habitabat in Sancto: et a dæmonio vexati emundabantur illic, et ex variis passionibus infirmati curabantur. In quibus et una mulier, fluxum sanguinis incessanter per quindecim annos passa, in fide accessit ad videndum imaginem; et continuo fluxus stetit. Dixit enim intra se, quia, Si tantum videro similitudinem ejus, salva ero. Videns autem quod exsiccatus esset fons sanguinis sui, ad hominem Dei protinus accurrit, adorans coram eo, laudans et glorificans Deum, ac enuntians miraculum in se perpetratum.

39. Huic alterum etiam miraculum subjicitur cum hoc titulo: Item legit (Cosmas diaconus) aliud miraculum sancti Patris Symeonis: idemque est quod sanctus Joannes Damascenus oratione 3, De imaginibus, non procul a fine adducit, præfixo hoc titulo: Ex Vita sancti Symeonis rerum admirabilium effectoris, narratio Arcadii archiepiscopi Cypri, miraculum 132. Conferenti autem utrumque textum inter se, nullum mihi dubium est, quin ex eodem prorsus Græco sint translati, ita conveniunt principium, finis, periodi, omnia. Sicubi forte Græcus Damasceni textus exstat, qui nobis desit, comprobabit dicta. Est tamen altera versio, altera non paulo concinnior elegantiorque. Vidimus jam inamœniorem concilii, succedat placitura magis Damasceni. Neque hic, puto, operam perdituri sumus describendo hanc narrationem, quamvis eandem, verbo tenus fere tantum discrepantem, in Vita num. 171 stylo nostro demus; erit enim usus utriusque mox § seq. Sic igitur titulo, jam supra adducto, subjungit Damascenus:

40. Contigit autem illis diebus, ut vir quidam mercator civitatis Antiochiæ gravi molestia ab improbo dæmone affligeretur diuque angeretur, adeo ut suffocaretur, interclusa spirandi facultate. Hic profectus ad Sanctum, et ejus precibus sanitatem sic assecutus, ut si nihil unquam perpessus esset; cum in propriam domum rediisset, ut grati animi significationem daret, in loco civitatis publico atque illustri, supra fores officinæ suæ, imaginem statuit. Hanc infidelium quidam conspicati luminibus et velis decoratam, zelo pleni, sui similes homines incompositos concitarunt, ut multitudo conveniret confuseque vociferaretur: Tollatur e vita, qui hoc fecit, et imago deiciatur. Divina autem providentia factum est, ut tum domi suæ non inveniretur. Cupiebant enim eum interficere; cum alius aliud clamaret: nam eorum nequitia multa et magna erat in conspectu Dei valde, et immensa invidia, qua quidem impulsus eo conveniunt, existimantes se nactos esse occasionem, qua sanctum hominem opprimerent et afficerent ignominia, quod sæpe impietatem et errorem illorum, qui cum ipsis de religione male sentirent, redarguisset. Cum igitur tantam insaniam cohibere non possent, cuidam militum mandarunt, ut gradus conscenderet et imaginem deturbaret. Qui cum ascendisset et manus extenderet, ut jussa perficeret, statim collisus est, e superiore loco delapsus deorsum in terram: et magnus tumultus in turba est excitatus. Inflammatique perrexerunt alterum adhibere, qui manu protenta cum detrudere imaginem ipse quoque conaretur, humi pariter affictus est. Quo quidem facto, metu omnes perterriti, crucis signum sibi ipsi cœperunt admove. Verum cum adhuc infideles illi insanirent, tertium eodem impellere non destiterunt: qui cum manum extendisset, ut imaginem deiceret, ipse quoque similiter confractus, in terram decidit. Tunc fideles omnes, qui circumstabant, magnus invasit timor, et infidelium cæcitatem atque audaciam admirati, imaginem adorantes cum precationibus discesserunt. Hactenus Damascenus. Recitatis hisce a Cosma diacono coram Patribus concilii miraculis, hæc statim subjiciuntur, illorum, uti et totius Vitæ nostræ, fidem et auctoritatem augmentia: Constantinus sanctissimus episcopus Constantiæ Cypri dixit: Hæc quidem, honorabiles Patres, de his quæ lectæ sunt, audivimus et credimus.

§ VIII. De sancti Symeonis Vita, nunc primum a nobis in lucem edita, ejusque auctore.

41. Cui plurimum Acta sanctorum, et nos, et tu Lector, Cœlitum studiosus gloriæ, debemus, est R. P. Petrus Possinus Societatis nostræ. Nomen ego; cætera libri ab ipso editi et frequens in hisce Actis memoria loquentur. Curavit ille, post nostro Henschenii atque Papebrochii discessum Roma, describi Vitam hanc ex codice Græco Bibliothecæ Vallicellanæ, quæ est Congregationis Oratorii S. Philippi Nerii. Sed ipsum potius de his audi, litteris anno 1636, xii Kal. Julias Roma datis, sic

A scribentem: Quod de codice quæris, ex quo descripta sunt, erat is quidem in Bibliotheca Vallicellana mutilus et ἀκέφαλος: sed Laurentius Portius (est is Symonis, qui *Dictionarium Latinum, Græco-barbarum et litterale* Parisiis 1635, edidit, frater; et suam nobis operam in describendis Actis Græcis pretio moderato locavit, istius idiomatis admodum peritus), sed Laurentius, inquit, Portius qui descripsit ex alio exemplari ibidem reperto, manu licet antiquissima et jam exolescente scriptura exarato, supplevit non parvo labore suo quod deerat, et integritati fere primigeniæ opus hoc reddidit. Caput autem, quod reliquo corpori in codice defuisse et aliunde suppletum dicitur, est illa pars Prologi quam primis duobus numeris complexi sumus. Profert præterea Possinus in eadem epistola suum de his Actis admodum laudabile, nec ponderis minoris judicium: Ex animi mei sententia, inquit, profiteor me, in iis accurate perlectis, nihil nisi verisimiliter, prudenter, eleganter scriptum observasse. Ex quo cœpi legere, tenere me non poteram donec absolverem. Tanta erat voluptas; nec minor teneræ religionis sensus, cor liquefacientis usque ad lacrymas. Itaque rara existimo reperiri ejus generis ecclesiastica monumenta, quæ fide, auctoritate, concinnitate compositionis, admirabilitate rerum non incredibiliter narratarum, pari cum his Actis jure editionem lucemque mereantur. Verbum his non addo. Reliquam de se ipsa Acta fidem facient: perlege.

C 42. De auctore quantum assequi licet, dicamus. Principio Vitæ præfixus erat hic titulus, Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Συμεὼν τοῦ ἐν τῷ Θαυμαστῷ Ὁρει, συγγραφέντα παρὰ Νικηφόρου τοῦ Μαγίστρου Ἀντιοχείας τοῦ Οὐρανοῦ. Vita et conversatio sancti Patris nostri Symeonis in Monte Mirabili, conscripta a Nicephoro Magistro Antiochiæ, Cælum dicto. Unde vero hoc ei cognomentum? Existimo quod ab eloquentiæ, quam in Antiochena civitate publice profitebatur, ornatu singulari, quia oratio ejus omnis rhetoricis luminibus, ut cælum stellis, resplendebat. Habet quidem apud Græcos vox Μαγίστηρ vel Μαγίστρος significationem etiam aliam, ut sit titulus in aula imperatoris primarius, et Cæsareo proximus, teste Cedrene, quare etiam imperatorum fratres filiique eum non dedignati sunt, et hoc sensu Symeon ille, vulgo Metaphrastes, Magister quoque dictus est. Verum non pro una civitate aut loco dabatur hic titulus, ideoque semper invenitur sine ejusmodi additamento, sæpe etiam cum epithetis Περιβλέπτου aut Περιφανοῦς, Conspicui vel Illustris. Hic vero Nicephorus expresse dicitur Magister Antiochiæ: solitas autem civitates ejusmodi primarias, qualis Antiochia erat, magno stipendio conductos habere egregios eloquentiæ magistros vel ex Augustino scimus, ejusmodi spe Romam delato. Talem vero fuisse Nicephorum hunc nostrum quod et Possinus censuit, non ideo dubites, quia Nicephorus Callistus lib. xviii *Historiæ eccles.* cap. 24, cum hujus

vitæ meminit, Latine sic vertitur ab interprete A Langio, quasi non ita docte ut magnitudo rerum flagitabat conscripta sit: utitur enim ille adverbio μή ἄξιως, non digne, quod etiam Ciceronianæ eloquentiæ posset aptari, ad exprimendum singularem excellentiam, omni humano sermone sublimiorem: alioqui fatetur Nicephorus quod, cum in hanc vitam incidit, obstupuit magnitudinem ac multitudinem eximiam operum a sancto patratorum: ea autem, inquit, usque hodie celebrantur omnium linguis, descripta ὑπὸ Συμεῶνι (Nicephōrō voluit scribere, aut etiam scripsit, sed sciolus aliquis nomen mutavit Metaphrastem intelligi volens) Μαγίστρῳ τῷ Οὐρανῷ. quod abbreviate scriptum, ex more Græcis usitatissimo, pro Οὐρανῷ, non capiens B Langius prætermisit; clarum autem fit ex eodem cognomine ante Vitam integre expresso.

45. Ab alio quoque quam a Nicephoro Vitam Symeonis hujus litteris mandatam et posteritati transmissam esse, ex paragrapho superiore colligimus: cujus auctorem, quamvis non nominet concilium, ex Damasceno Arcadium Cypri archiepiscopum agnoscimus, nihilo notiorē Nicephoro nostro, nisi etiam obscuriorem velis; utpote qui ne per scripta quidem, quæ interciderunt, innotescit. Colligo etiam, prolixissimam fuisse Vitam illam, ac nostræ non valde imparem longitudine; ita Capitulum 118, ita Miraculum 132, supra recitata obtinent; multa enim præcessisse oportet. Imo nullum dubium, quin altera ex altera descripta sit Vita; et nostra potius ex illa Arcadii, additis C pauculis vel exclamationibus, vel apostrophis, aliisve, ut rei exigentia et pietas auctoris tulerunt. Nam conferenti superioris paragraphi miraculum primum cum numero 123 Vitæ, et secundum cum num. 171, apparet, fundamentalia, notabilia, circumstantias etiam, utrobique eadem esse. In prioribus, locus Rhosus seu Rhosopolis Ciliciæ urbs; nomen mulieris Theotecnæ, tempus conjugii anni viginti; repudii anni quatuor; hæmorrhææ anni quindecim; causa adeundi sanctum; aversio dæmonis; querelæ ejusdem; raptatio circum columnam: promissa mulieri data: conceptus, natus, oblatus filius; gratitudo, erecta icone; sanationes per illam factæ: quid plura? eadem utrobique notantur D omnia. Non potuerunt ergo non vel altera ex alteris, vel utraque ex iisdem monumentis descripta videri. Qua confirmaberis in sententia, si concipias, vitam illam per capitula, numeris nostris fere paria, distinctam fuisse; sic enim istud miraculum propemodum pari intervallo utrobique a

principio aberit: istuc capitulum 118, hic numerus 123. En quantum discrimen! Alterum miraculum paulo longius recedit in nostra Vita, quam Arcadiana; sed notandum numeros in vita nostra circa medium contractiones esse, quam versus initium: adeoque convenirent propius numeri, etiam hic nostri, cum numero istius miraculi, si æquali tenore ac spatio nostros ubique incidissemus.

44. Sed redeamus ad collationem miraculi, et videamus quæ videri possint in Vita nostra superaddita, vel decoris vel claritatis causa. Sunt illa peropportuna et e re nata. Ubi de dæmone agitur, interserit: Quemadmodum isthoc scelus non loquitur nisi scelera. Deinde accepta beneficia simul enumerat et velut parenthesi includit (Neque enim a coetaneo sibi dæmone immunis, sed et marito integre sanata, restituta fuit: ad hæc puer quoque ex ea, quod nunquam ante prognatus est). Denique istam in fine conclusionem adjicit: Ita viri sancti vel tenuis in imagine aspectus, signum crucis, virga, forma, verbum, invocatio, et si quid aliud rerum illius esset, sufficiebat cuilibet morborum generi depellendo.

45. Hæc de prioribus. Otiosum foret posteriora simili modo conferre: conferat cui lubet: reperiet eadem utrobique. Refero duntaxat illa quæ adjecta videntur. Primum erectæ iconi suum addit ornatum, cum illam describit: Pervenuste non solum coloribus, sed etiam amictu et tegumentis ornatam. Paulo post exclamationem hanc interserit: O Deus, quanta hostes adversus Sanctum machinati sunt! Mox cum extenderet unus in iconem manum, deturbatus dicitur venusta hac et pia apostrophe: Manibus illis, quas tu, Christe, super illorum superbiam extulisti, dejicientibus. Demum cum tertius quoque dejectus esset, quasi epiphonematis loco dicitur: Multo prioribus majori ludibrio dignus, quod illorum exemplo nihilo sapuisset magis. Quid hæc nisi parentheses, exclamationes, apostrophæ, epiphonemata, ex rebus nihil immutatis nata, et emphasis gratia venuste adjecta?

46. Ordo autem totus in hac historia est admodum naturalis, incipiens a nativitate, progrediens cum annis, desinens in morte: imo non vana erit suspicio, si miracula pleraque ordine temporis, quo facta sunt, putentur primum descripta esse: id enim ordo ætatis et hæc particulæ, postea, deinde, post hæc, illis peractis, ac similes, in principio miraculorum identidem repetitæ, videntur innuere. Hunc porro tam copiosum fontem habentibus nihil opus est rivulos Synaxariorum sectari, in quibus elogium alibi brevius, alibi prolixius legitur.

SANCTI SYMEONIS JUNIORIS VITA

CONSCRIPTA A NICEPHORO, MAGISTRO ANTIOCHÆ, *COELUM* DICTO.

Ex. Ms. Vallicellanae Bibliothecae apud Patres Oratorii Romae, Cod. B.

Interprete Conrado Janningo Societatis Jesu. Edid. BOLLAND. Act. Sanct., t. V Maii, p. 307.

PROLOGUS.

1. Benedictus Deus! Deo quippe benedici par est, a nobis præcipue, qui ad memoriam divini Symeonis faciendam accingimur, gestorum illius conscribendorum provincia suscepta: Symeonis, inquam, illius, qui in Monte Mirabili angelicam instituendo vitam effecit, id cognominis monti adhæsisse, et vicissim ipse ex eo traxit, seu potius illi nomen ex se dedit. Ipse namque manifestum Dei donum mundo datus est, a Deo priusquam formaretur electus, ante conceptionem annuntiatus, ante nativitatem sanctificatus: ut nos ipsum non modo intercessorem, mediatorem atque arbitrum qui corporibus nostris pariter ac animabus mederi posset, haberemus; verum etiam expressam vitæ solitariae ideam et practicæ philosophiæ exemplar; si quis forte pauca quædam illius recte facta, quantum humana fragilisque natura patitur, æmulari posset: nam pleraque aut omnia imitari non nostræ facultatis est; sed naturæ immaterialis, incorruptibilis ac divinæ.

2. Præterea nihil tam natum est proborum animas amore recti inflammare, et provocare ad imitationem hominum virtute prædicatorum, quam vita hujusce viri, tanto divinæ gratiæ cumulo, ac tali cum Deo familiaritate libertateque agendi dignati, ut signorum magnitudine et excellentia operum obstupescant homines et emolliantur, atque ad operandum, si non omnino paria (quo enim pacto gradum virtutis ejus quispiam attingat?), certe quamdam cum illa congruentiam habentia, inflammantur; postquam tam exemplarem vitam, quasi accuratam magistram, nacti sunt: quæ quibusdam quidem abstinendum suggerit, contra vero quibusdam omni nisu incumbendum mandat, et tanquam manu recta ducit ad perfectissimum divinisimumque virtutis apicem; quo ubi perventum est, ostendit, quot hominem illum, qui semitam hanc pede inoffenso triverit, apud communem omnibus præmiorum distributorem Deum maneat remunerationes, quanta laborum merces expectet. At qualem in præsentimateria adhibeam vocem? quam

α'. Εὐλογητὸς ὁ Θεός! αὐτὸν γὰρ εὐλογεῖν ἄξιον, καὶ εἰς μνήμην ἑαυτοῦ τοῦ Θεοῦ Συμεὼν καθιέντας, καὶ τὰ κατ' αὐτὸν ἤδη συγγράφειν προειρημένους: Συμεὼν ἐκείνου τοῦ κατὰ τὸ θαυμαστὸν ὄρος ἀγγελικὴν διαγωγὴν μετελθόντος, τοιαύτης τε τοῦτο τυχεῖν ἐπωνυμίας πεποιηκότος, ἢ καταλλήλου καὶ αὐτῆς μᾶλλον ἐξ αὐτοῦ μεταδόντος. Ἐπεὶ καὶ Θεοῦ δῶρον ἀνθρώποις οὕτως σαφές, τοῦ καὶ πρὸ διαπλάσεως αὐτὸν ἐκλεξαμένου καὶ πρὸ συλλήψεως ἐπαγγελιάμενου, καὶ πρὸ γεννήσεως ἀγιάσαντος· ἐν' οὗ πρεσβευτὴν αὐτὸν μόνον καὶ μεσίτην καὶ διαλλάκτιν σώματά τε καὶ ψυχὰς ἰᾶσθαι δυνάμενον ἔχοιμεν, ἀλλὰ καὶ βίου τύπον ἐρημικοῦ, καὶ φιλοσοφίας πρακτικῆς ὑπόδειγμα. Εἰ τις ἄρα βραχύ τε τῶν ἐκείνου κατορθωθέντων, καὶ ὅσον ἐφικτὸν ἀνθρωπίνῃ καὶ ῥευστῇ φύσει, ζηλωσαι δυνήσεται αὐτόν· πλείονα γὰρ ἢ καὶ πάντα σχεδὸν αὐτοῦ μᾶλλον καὶ ἀνωλέθρου καὶ θείας.

β'. Ἄλλως τε δὲ καὶ πρὸς τὸν τοῦ καλοῦ ζῆλον, οὐδὲν οὕτως οἶδε διανιστάναι, καὶ τὰς ἀγαθὰς ψυχὰς πρὸς μίμησιν τέως τῶν κατὰ δύναμιν ἐκκαλεῖσθαι, ὥς ἀνδρὲς τοιοῦτου βίος, καὶ τοσαύτης μὲν ἐπιδημίας Θεοῦ καὶ χάριτος, τηλικαύτης δὲ πρὸς αὐτὸν οἰκειώσεως καὶ παρρησίας ἡξιομένου, ἵνα τῷ πρὸς σημείων μεγέθει, καὶ τῇ τῶν ἔργων ὑπερβολῇ καταπληττόμεναί τε καὶ μαλαττόμεναι, πρὸς ἐργασίαν, εἰ καὶ μὴ πάντῃ τοιούτων (ποῦ γὰρ ἂν τις τοῦ ἐκείνου τῆς ἀρετῆς ἐφίκοιτο μέτρων;) ἀλλὰ τῶν γε παραπλησίως ἐχόντων διαθερμαίνωνται, εἴτα καὶ διδάσκαλον ἀκριβῆ τὸν τοιοῦτον ἔχωσι βίον, τίνων μὴ ἀπέχεσθαι δεόν ὑποτιθέντα, πρὸς ποῖα δὲ πάλιν ἑαυτοὺς ὅλας ἐπιδιδόναι παρεγγυῶντα, καὶ ὥσπερ ἐπ' αὐτὰ χειραγωγοῦντα σαφῶς τὸ τῆς ἀρετῆς ἀκρότατον καὶ θεϊότατον, ἐκεῖ δὲ γενομένας ὑποδεικνύντα, ὅσων ὁ ταύτην ἀπροσκόπως τὴν τρίβον ἐλθὼν, παρὰ τῷ κοινῷ τούτων ἀγωνοθέτῃ Θεῷ τυγχάνει τῶν ἀμοιβῶν, ἡλίκας τῶν πόνων τὰς ἀντιδόσεις κομίζεται. Ἄλλὰ τίνα λάβοιμεν ἂν ἐπὶ τοῖς παροῦσι φωνήν; ποῖον δὲ καὶ λόγον εὐρωμεν τοῖς

πράγμασιν ἐξισούμενον ; ὅποτε καὶ μόνα τῆς αὐτοῦ γεννήσεως τὰ παράδοξα, ὅσα τε τῆς ἐν παιδὸς ἀρετῆς τῆς τε παρ' ἡλικίαν ἀνασκήσεως, καὶ τῶν παρὰ τὸ εἶκος τῆς φύσεως ἀγώνων, εἰ καὶ μὴ κατὰ ταυτὸν πάντα ἄλλα τινὰ, μᾶλλον δὲ καὶ εἰ καθ' ἑαυτὸ τούτων ἕκαστον πᾶσαν οἶδε λόγου κατόπιν ἑαυτοῦ τιθέναι τέχνην καὶ δύναμιν.

γ'. Τί δ' ἂν εἰ καὶ τὸ τῶν σημείων καὶ τῶν θαυμάτων πλῆθος καὶ μέγεθος, τάς τε θείας ἐκείνας ὄψεις, αἱ δὲ πολλαὶ πολλαῖς αὐτῷ μυστιῶς τε καὶ ἀπορρήτως ὤφθησαν, ἐπεξελεῖν βουλευθείημεν ; ποία δὲ καὶ λόγου φύσει πρὸς ἐρμηνείαν τῶν ὑπὲρ λόγον χρησόμεθα ; ἐπεὶ καὶ πᾶν ὃ μὴ λόγῳ χωρήτῃ, οὐδὲ λαλητόν. Πῶς γὰρ ὃ μὴ χωρήσει, φράσαι δυνήσεται ; ὅμως εἰ καὶ κρεῖττον ἢ κατὰ λόγου δύναμιν τὸ ἐγχειρήμα, ἀλλὰ τὸ μὲν, τί συλλήψεται πάντως ἡμῖν ἡ θεία καὶ συμπαθὴς ἐκείνη ψυχὴ, καὶ Θεοῦ νῦν ἀμέσως τοῦ ποθουμένου κατατρυφῶσα · τὸ δὲ, καὶ συγγνώσεται. Συγγνώσεσθε δὲ καὶ πάντες ὅσοι τῆς ὑπερφυοῦς ταύτης καὶ καινῆς πολιτείας ἀκροαταί, μηδὲν τοῦ πρὸς δύναμιν ἐλλιποῦσιν, εἰ καὶ τοῦ πρὸς ἀξίαν πλείστον ἀπολειπόμεθα. Δεῖ δὲ μικρὸν ἀνωτέρω τὸν λόγον ἀναγαγόντας, οἷον ὁ τοιοῦτος ἐφυγονέων, καὶ ὅστις ὁ τῆς συλλήψεως τρόπος αὐτῷ πρότερον παραστήσαι, ἵν' ἔχοιμεν τοῦ τοιοῦδε καρποῦ καὶ τὸ δένδρον εἰδέναι, ἢ μὴδὲ τὴν ῥίζαν ἀγνοεῖν μᾶλλον, ἥτις τὸν οὕτως ὠραῖον ἐβλάστησε κλάδον.

conceptionis modus sit, prius ob oculos ponere ; ut talis fructus arborem quoque cognoscamus, aut potius non ignoremus radicem, quæ tam decorum produxit ramum.

CAPUT I.

Parentes, nativitas, baptismus et pueritia sancti Simeonis.

δ'. Ἄνθρωπος ὀλίγοις ἔμπροσθεν χρόνοις ἐξ Ἐδέσσης ὀρμώμενος, νέαν ἔτι τὴν ἡλικίαν ἄγων, ὄνομα Ἰωάννης, (σὺν) αὐτοῖς ὡς εἶχε γονεῦσι, κατελήφει τὴν Ἀντιόχου · οἱ δὲ ἄρα βάνανσοι τὴν τέχνην ἦσαν, περὶ συλλογὴν μύρων καὶ πράσιν πονούμενοι, καὶ πᾶν ὅπερ ἂν αὐτοῖς ἐκείνη πορίσειεν, ἀφορμὴν τοῦτο βίου πεποιημένοι. Ἐπεὶ δὲ ἤδη καὶ γάμου τῷ υἱῷ καὶ συζυγίας ἔδει διὰ τὴν ἡλικίαν, διαλέγονται τισι κόρης πατράσι (Μάρθα δὲ ὄνομα ταύτῃ), ἐφ' ᾧ πρὸς γάμους αὐτὴν ἀγαγέσθαι τῷ νεανίσκῳ. Καὶ οἱ μὲν ἀσμένως τοῦτο δεξάμενοι, τῇ θυγατρὶ μηνύουσιν · ἡ δὲ παρθενίαν ἡσπάζετο, μᾶλλον συναγαγεῖν αὐτὴν εἰδυῖα Χριστῷ τῷ ἀθανάτῳ νυμφίῳ τάς παρθένους ψυχὰς εἰς τὸν ἐκείνου νυμφῶνα. Ἐπικειμένων δὲ αὐτῶν καὶ ἀνιέντων, οὐχ ὅσιον πάλιν μὴ πάντα περὶθεσθαι γονεῦσιν οὐδ' εὐσεβὲς ἡγουμένη, Θεῷ τὴν τοῦ πράγματος δίδωσι κρίσιν, καὶ αὐτῷ τὰ καθ' ἑαυτὴν ἐπιτρέψασα, παρὰ τὸν θεῖον τοῦ Προδρόμου ναὸν ἀφικνεῖται, ὃς πρὸ τῆς Ἀντιόχου Ἰδρυτο, δυσωποῦσα, προσπίπτουσα, δεομένη, δάκρυσιν ἐκλιπαροῦσα μᾶλλον ἢ ῥήμασι, πληροφορίας περὶ τοῦ προκειμένου τυχεῖν · ἥς καὶ τυχοῦσα, τεκόντων εἶχει θελήμασι, καὶ γάμων κοινωνίᾳ τῷ Ἰωάννῃ συνάπτεται. Ἡ μὲν οὖν ἐναρέτως βιοῦσα, κοινωνὸν τὸν ἄνδρα καὶ τοῦ τρόπου ποιεῖται, οὗ

A inveniam orationem rerum magnitudini parem ? quandoquidem sola, quæ nativitatem circumstant, quæque in virtute a puero exercita, in reliquæ vitæ occupatione et in certaminibus naturæ vires excedentibus elucent miracula, etsi non eodem modo omnia quædam certe, imo vero unumquodque secundum se omnem dicendi artem et elegantiam, longe superent.

3. Quid porro si signorum atque miraculorum multitudinem magnitudinemque ? quid si divinas eas visiones, quæ non raro Symeoni, arcano quodam et inexplicabili modo, plurimæ oblatae sunt, oratione prosequi velimus ? qualis, quæso, illa oratio sit oportet, quæ omnem dicendi facultatem superantia expositura est, cum totum neque oratione comprehendi possit, neque verbis proferri ? quo enim pacto verbis quispiam assequatur, quod nequit cogitatione attingere ? Nihilominus etsi major viribus nostris conatus sit, partim tamen, nullus dubito, opitulabitur nobis divina illa et miseratione plena Symeonis anima, quæ modo intuitione Dei adeo desiderati, nullo interposito medio, delectatur ; partim etiam imbecillitati nostræ veniam dabit. Dabit et vos quicumque eminentis inauditaque hujusce conversationis auditores estis, nihil quantum per vires licebit prætermisuris, quanquam plurima, si rerum dignitatem spectetis, relinquamus. Oportet autem paulo altius sermonem repetentes, quibus oriundus parentibus, quis

4. Multi jam anni sunt, cum vir quidam, nomine Joannes, oriundus Edessa, juvenili admodum ætate florens, cum ipsis quos habuit parentibus Antiochiam se contulit : parentes autem, mechanici opifices, conquirendis dividendisque unguentis dabant operam, et quidquid istiusmodi arte sibi comparassent, vitæ sustentationi impendebatur. Posteaquam vero jam nuptiis conjugioque maturus per ætatem filius erat, colloquentes cum parentibus puellæ ejusdam, cui Marthæ nomen, eandem juveni in matrimonium collocandam petunt. Atque illi quidem oblatam conditionem haud gravate acceptantes, filiam istius rei certiore faciunt ; at hæc virginitatem amplexata, antiquius habebat, Sponso immortalī Christo virginem suam animam, castis thalamis habendam possidendamque, collocare. Instantibus tamen parentibus nec quidquam de sententia sua remittentibus, existimans Martha, non satis æquum piumque esse, parentibus omnino morem non gerere, Deo rem totam decidendam committit ; ejusque arbitrio se suaque conformans omnia, ad sancti Præcursoris templum, quod in suburbio Antiochiæ est, se confert. Ibi pudore suffusa, procidens, orans, obsecrans, lacrymis potentius quam verbis obtestabatur, certior ut redderetur, quid præsentī re-

rum statu facto opus foret. Certior vero reddita parentum voluntati cedit, Joannique thalami societate conjungitur, et vitam religiose sancteque instituens, cum marito quoque mores suos participat, non solum vitæ auxiliatrix ipsi, verum etiam dux salutis facta. Deinde ad sancti Præcursoris denuo templum concessit, humi procumbens; nec quidpiam alterius rei præterquam panis, aquæ et salis gustans; non inclinato in latus corpore, somnum ibidem capiens; et lacrymas suas die nocteque in panem convertens eo fine, ut filius, intercedente sancto Joanne Baptista, concederetur sibi, eundem Deo, velut alterum Samuelem, per oblationem reddituræ. Audet enim oratio nostra hucusque progredi, respiciens ad reliqua.

5. Non multum intercessit temporis, cum ecce jucunda quædam noctu visio, ipse Prodromus apparet, Confide, mulier, inquiens; suscepta enim precatio tua est: cujus rei hæc odoris suavissimi compositio signum esto; quam ubi perceperis eadem domum totam suffumigabis; erit enim sat magna tibi copia. Mulier autem continuo expectata, timore pariter et lætitia perfusam se animadvertit; timore quidem propter novitatem spectaculi, lætitia vero propter proles petitiæ pollicitationem (ecquis autem, o Christe rex noster, multitudinem bonitatis tuæ dignis celebret laudibus!), quasi globum suffitus magnum tenebat manibus; simulque humi se prosternens, ac prono in pavementum capite, ante aram nixa genibus, quot grati animi voces, quot rivos lacrymarum non emittebat! Deinde arrepto thuribulo, tali locum implebat odoris suavitate, ut illam sentientes non satis cognoscerent qualis esset; quin etiam, cujusnam odor ille unguenti foret (tam inenarrabilis quam potuit.

6. Illo igitur die totum pene odoramenti globum adolendo consumpsit, exigua quadam portione duntaxat relictæ, quam strophio quod manu tenebat, involvit. Postera autem luce, excitata e somno, totam illam suffimenti quantitatem (res mira!) quam sanctus Præcursor dederat, invenit. Atque ipsa quidem eodem, quo pridie, modo factitabat, templumque rursus suavitudine odoris refeciebat. Interjecto autem aliquanto tempore, sanctus Præcursor denuo ipsi grato somno sopitæ superveniens: Surge, inquit, mulier, et concede aî maritum tuum; concipies enim filium, vocabisque nomen ejus Symeon. Lac dexteræ manillæ tuæ suget, et sinistra omnino abstinabit; erit enim filius dexteræ. Carnem et vinum, et quidquid industria atque ars humana noverit parare, non continget: sed panis et aqua, mel et sal nutrimentum illius erunt, sedulo autem custodiendus tibi erit, veluti vas sacrum et divino ministerio dicandum. Biennii porro elapso spatio, hac ipsa in ecclesia sacrum baptismum suscipiet, gratiæque

7. Martha igitur tam præsentī divinaque apparitione dignata, perculsa et trepida domum suam

βίου μόνον αὐτῷ βοηθός, ἀλλὰ καὶ σωτηρίας ὁδηγός γενομένη. Ἐπειτα μέντοι τῷ αὐτῷ τοῦ Προδρόμου καὶ πάλιν προσεδρεύει ναῶν, ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καθημένη, καὶ μὴ δ' οὐτινος οὖν ἐτέρου, ὅτι μὴ μόνον ἄρτου καὶ ὕδατος καὶ ἄλλων γενομένη, μηδὲ εἰς πλευρὰν ἀνακλινομένη, ἀλλὰ καὶ ὕπνου ταύτῃ μεταλαμβάνουσα, καὶ ἄρτον ἑαυτῷ τὰ οἰκεῖα δάκρυα μᾶλλον ἡμέρας καὶ νυκτὸς ποιουμένη, ὥστε δοθῆναι παῖδα ταῖς τοῦ Βαπτιστοῦ πρεσβείαις αὐτῇ, ὃν αὐτὴ δοτὴν πάλιν κατὰ τὴν Σαμουὴλ προσάξει Θεῷ. Τολμᾷ γὰρ ἦδη μοι καὶ μέχρι τούτου, πρὸς τὰ ἐξῆς ὁ λόγος ὁοῶν.

Ε'. Οὐ βραχὺ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ τις γλυκεία νυκτὸς ὁ Προδρόμος ἐφίσταται ὧς, θάρσει, γύναι, λέγων αὐτῇ· προσεδέχθη γὰρ ἡ δέησίς σου, καὶ αὕτη σοι σημεῖον ἡ εὐωδία, φησὶν, ἣν καὶ λαβοῦσα θυμιάσεις τῷ οἴκῳ· ἀρκοῦσα γὰρ ἐφ' ἱκανὸν ἔσται σοι. Ἡ δὲ κατάφοδος ὁμοῦ καὶ περιχαρὴς αὐτίκα διυπνισθεῖσαι· τὸ μὲν, τῷ καινῷ τοῦ ὁράματος, τὸ δὲ, τῇ τοῦ αἰτηθέντος ἐπαγγελίᾳ (Τίς σου, Χριστὲ βασιλεῦ, τὸ τῆς χρηστότητος πλήθος ἀξίως ὑμνήσειεν!), ὥσει σφαῖραν θυμιάματος μεγάλην εἶχε διὰ χειρὸς, καὶ παραχρῆμα ὥς εἶχεν ἑαυτὴν τῷ ἐδάφει δοῦσα, καὶ κεφαλὴν ἐπ' αὐτὸ πρὸ τοῦ θυσιαστηρίου μετὰ καὶ γονάτων ἐρείσασα, ποίας εὐχαριστηρίους οὐκ ἐποιεῖτο φωνάς; τίνας δακρύων ὀχετοὺς οὐκ ἠφίει! Ἐξῆς δὲ λαβοῦσα θυμιατήριον, τοιαύτης ἐπλήρου εὐωδίας τὸν οἶκον, ὥς μηδ' ἔχειν τοὺς αὐτῆς ἀντιλαμβανομένους εἰδέναι σαφῶς, ἦτις ποτὲ αὕτη· καὶ ὁποῖου ἂν εἴη μύρου (οὕτως ἀπόρρητόν τι χρῆμα καὶ θεῖον ἦν) ἐρμηνευθῆναι λόγῳ δυναμένη. divina quædam res erat) verbis explicari nun-

Ζ'. Τὴν μὲν οὖν σφαῖραν πᾶσαν κατ' ἐκείνην ἀνάλωσε τὴν ἡμέραν, τῷ ναῶν θυμῶσα, μικρὸν δὲ τι μέρος ὑπολειφθὲν, τῷ ἀνὰ χεῖρα περιέδησεν ἐγχειρίῳ. Τῆς δ' ἐπιούσης αὐθιγῇ τοῦ ὕπνου διαναστᾶσα, εὔρε πάλιν ὅλην αὐτὴν, ὧ τοῦ θαύματος! ὥς ὑπὸ τοῦ ἁγίου δέδοτο. Καὶ ἡ μὲν, τὰ ἴσα τοῖς προτέροις ἔδρα, καὶ τὸν ναὸν αὐθιγῇ εὐωδίας ἐπλήρου. Χρόνου δὲ τινος διαγενομένου, ὁ Προδρόμος πάλιν αὐτῇ γλυκὺς ὄνειρος ἐπιστάς, Ἀνάστηθι, φησὶ, γύναι, καὶ πορεύου παρὰ τὸν ἴδιον ἄνδρα· συλλήψῃ γὰρ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Συμεών· δεξιῷ μαστοῦ γάλα θηλάσει σου, τοῦ εὐωνύμου δὲ καθάπαξ ἀφέξεταί· ἔσται γὰρ τῶν δεξιῶν τὸ παιδίον· κρεῶν ἢ οἴνου, ἢ τῶν ὅσα τέχνη καὶ χεῖρ οἶδε σκευάζειν, οὐ μεταλήψεται, ἀλλ' ἄρτος ἡ τροφή καὶ ὕδωρ αὐτῷ, καὶ μέλι καὶ ἄλεις· ὁ καὶ πάσῃ φυλακῇ τηρητέον, ὥς σκεῦος ἁγίον, καὶ Θεῷ εἰς λειτουργίαν ἐσόμενον. Διετὲς δὲ γεγονὸς ἐν τῷδε τῷ οἴκῳ τὸ θεῖον βάπτισμα δέξεται, καὶ αὐτὸ μετὰ τὴν ἐκ τοῦ βαπτίσματος χάριν, τὰ περὶ ἑαυτοῦ φηέγεται.

Ζ'. Ἡ μὲν οὖν γυνὴ τοιαύτης καὶ οὕτω θείας ἐπιστάσεως ἀξιωθείσα, ὑπότρομος καὶ περιδεὴς εἰς τὸν

οἰκεῖον ἐπάνεισιν οἶκον, εἴσω πυλῶν τῆς Ἀντιόχου ὄντα· καταλαμβάνει δὲ τὸν ἑαυτῆς ἄνδρα τῷ βίβλῳ προσκειμένον, ὃ τὴν ἐξηγήσιν τῆς ἱερᾶς τοῦ Προδρόμου κεφαλῆς περιεῖχεν, ὅπως ὁ τοσοῦτος θησαυρὸς, καὶ τοῦ μὴ λαθεῖν ἄξιός, ὑπὸ γῆν κρυπτόμενος εὗρεθείη. Σύμβολον, οἶμαι, τῆς τοῦ εὐαγγελισθέντος αὐτῇ προφητείας καὶ τοῦτο, ὅτι μέγα τι τῷ βίβῳ ἀγαθὸν καὶ οὗτος φανεῖται. Παρὰ τῷ ἀνδρὶ τοίνυν καθίσασα, τῆς ἀναγνώσεως ἡχροᾶτο· ὡς δὲ αὕτη πέρας εἶχεν αὐτῷ, ἡ γυνὴ τὴν ὄψιν εἰς νοῦν λαμβάνουσα, φόβου καὶ χαρᾶς τὴν ψυχὴν ὑπόπλεως οὔσα, οὐδὲ καθεκτῶς ἔχειν οἶα τε ἦν, ἀλλὰ τι λίαν οἰκτρὸν ἑαυτὴν ὠλοφύρετο, ὡς μὴδὲ πυνθανομένῳ τὴν αἰτίαν τῷ ἀνδρὶ ἀποκρίνεσθαι, ἀλλ' ἐν ἀπορόρῳ καρδίας τὰ ὁφθέντα κατέχειν· ἐκείνη μὲν οὖν τῷ ἀνδρὶ συνοικοῦσα συνέλαβε ἀπὸ τότε κατὰ τὴν τοῦ Προδρόμου φωνήν, καὶ συνετήρει πάντοθεν αὐτὴν ὥσπερ τι θεῖον ἐν ἑαυτῇ φέρουσα σκεῦος· οἷς μέντοι θαρβεῖν εἶχε, καὶ μάλιστα τῷ ἀνδρὶ, παρεδήλου πολλάκις, ὡς ἄρρενος ἐγκύμων εἴη γονῆς, καὶ ὅτι Συμεὼν τὸ τεχθησόμενον ὀνομάσῃ. Τοῦ χρόνου δὲ ἤδη τῶν ὠδίνων συντελεσθέντος, τίχτει, τῶν τῆς λοχείας ὀδυνῶν αὐτῇ μὴ κατὰ τὴν οἰκείαν φύσιν ἐπιθεμένων, ἀλλὰ καὶ λίαν ἀλύπῳ τοκετῷ χρησαμένη. Τεσσαρακοστῇ τοίνυν μετὰ τὸν τόκον ἡμέρα προσάγει τὸ βρέφος τῷ τοῦ Προδρόμου ναῶ, ἀντιδιδούσα καθάπερ ὃ ἔλαβε, καὶ Θεῷ τῷ δεδωκότι καθιερούσα.

η'. Καὶ ἡ μὲν αὐτῷ τὴν δεξιὰν ἐπέειχε θηλήν, ὡς ὑπὸ τοῦ Προδρόμου εἶρητο, καὶ ταύτῃ τὸ βρέφος ἐτιθηνεῖτο· ὀλίγαις δὲ ὕστερον ἡμέραις ἔννοια γίνεται τῇ μητρὶ, καὶ τὴν εὐώνυμον αὐτῷ ἐπισχεῖν, καὶ δῆτα δεόμενον ἰδοῦσα θηλῆς, τὸν ἀριστερὸν ἐπέχει μαστόν. Καὶ τὸ μὲν οὐχ ἥπτετο, ἀλλὰ κλαυθμυρίζόμενον ἀπεστρέφετο· ἡ δ' ἐπέμενε μᾶλλον ἐπέχουσα. Ὡς δὲ τοῦτο πᾶσαν ἐκείνην παρέτεινε σχεδὸν τὴν ἡμέραν, καὶ τὸ παιδίον ἄγευστον θηλῆς διεμεμενῆκει τῆς νυκτὸς ἐκείνης ("ὦ πῶς σου τὰ θαυμάσια, Χριστέ, διηγῆσομαι!) συστέλλεται τῇ μητρὶ τὸ διοιδοῦν καὶ ἀνεστηκὸς τοῦ εὐωνύμου μαστοῦ, εἴτ' οὖν ὁ ὑποπιπλάμενος τοῦ γάλακτος κόλπος, καὶ ὑπολαίναται καὶ ξηραίνεται, καὶ ἀνδρείῳ τὸ πᾶν ἔσα γίνεται· ὁ δεξιὸς δὲ, ὡς καὶ πρότερον εἶχεν, ἀφθόνως θηλάζειν τὸ παιδίον δυνάμενος. Μάρτυρες τοῦ τοσοῦτου θαύματος ὅσαι τῶν γυναικῶν ἐγγειτόνων, αἷς ἡ τούτου μήτηρ, χλωρὸν ὑπὸ δέους ὀρώσα, τὸν τε μαστόν εὐθέως ἐδείκνυ, καὶ τὴν αἰτίαν ἐπεξηγεῖτο.

θ'. Διετὲς δὲ γεγὼνὸς τὸ παιδίον ἐν τῷ τοῦ Προδρόμου ναῶ, κατὰ τὴν ἐκείνου προφητείαν, τὸ βάπτισμα δέχεται, καὶ Συμεὼν ἐπικληθὲν ἄνεισιν ἐκ τοῦ ὕδατος. Γίνεται δὲ τι θαῦμα περὶ αὐτὸ τοῦ προτέρου παραδοξώτερον. Γλώττῃ γὰρ εὐθύς ἤρξατο τρανῇ λέγειν, ὃ καὶ τῷ Βαπτιστῇ δηλαδὴ προηγόρευτο· Ἐχω πατέρα καὶ οὐκ ἔχω, ἔχω μητέρα καὶ οὐκ ἔχω· τοῦτο δὲ καὶ ἐς ἐβδόμην ἐπέμενε λέγων ἡμέραν, σημαῖνον ἐντεῦθεν τὴν οἰκείαν τῶν γηγενῶν ἄρνησιν τε καὶ ἀναχώρησιν, καὶ τὴν πρὸς τὰ οὐράνια μᾶλλον οἰκείωσιν αὐτοῦ καὶ ἀνάβασιν. Ἐξ ἐκείνου τοίνυν ὁσάκις ἡ μήτηρ κρεῖων μεταλά-

A revertitur, intra portas Antiochiæ sitam; acceditque ad maritum, operam dantem lectioni cujusdam libri, narrationem de sacro Præcursoris capite continentis; quo scilicet pacto thesaurus ille, indignis sub terra tenebris abstrusus latitans, tandem inde eductus sit. Symbolum id ego existimavero prophetiæ mulieri denuntiatae; quod hic quoque magnum aliquod huic mundo bonum appariturus esset. Igitur marito assidens, lectioni præbebat aures; qua finita, recordata visionis suæ repletam timore gaudioque mentem continere nequibat: sed luctuosum quid evenisse sibi lamentando simulabat, ut ne causam percontanti marito revelare respondendo cogeretur, verum in penetralibus cordis quæ viderat conclusa retineret. Porro illa viro congressa statim concepit, uti prædixerat sanctus Joannes; conservabatque se omni in loco, non secus ac si vas quoddam sacrum ferret: ac multis quidem, quibus confidebat, atque imprimis marito satis manifeste indicabat sæpius virilem se fetum gestare utero, eique nomen Symeon imponendum. Jam vero expleto graviditatis tempore, non modo nihil ægritudinis ex partu, prout natura fert, persensit, sed omnis omnino doloris expers enixa est. Quadragesima deinde a partu die infantem in sancti Joannis Baptistæ templum adducit, redditura eundem quemadmodum acceperat, Deoque datori consecratura.

8. Dextrum porro uber, uti ab eodem sancto dictum erat, ei præbebat, ac nutrimentum suppe-
C ditabat. Paucis vero post diebus in mentem venit matri, sinistræ quoque mammæ admove-
re puerum; atque adeo poscentem ubera re ipsa admovet: at ille tangere renuens, ploransque faciem avertebat. Cum autem mater perseveraret, totoque pene illo die uber sinistrum porrigeret, et puer etiam nocte nihil materni lactis gustasset (quomodo prodigia Domini enarrabo!), contrahitur matri distentum atque tumidum lacte uber sinistrum; et sinus ante protuberans, mollis, aridus et virili omnino similis efficitur: dexter vero, uti prius, retinebat affatim, unde puer nutriri posset. Testes rei tam admirabilis sunt, quotquot in vicinia mulieres; quibus mater præ verecundia erubescens illud ipsum
D uber monstravit, ac gestæ rei seriem exposuit.

9. Cæterum postquam biennium compleverat puer, in divi Præcursoris æde, veluti ab eodem dictum erat, sacro baptismatis abluitur fonte, ac Symeonis nomine insignitus inde emergit. Accidit hoc ipso tempore prodigium quoddam admirabilius priore. Continuo namque clara voce (quod ipsum quoque sanctus Joannes prædixerat) proloqui incipiebat: Est mihi pater, non est: est mihi mater, non est; eundemque in septimam usque diem continuabat sermonem, significans, se dein rebus terrenis nuntio remisso, a strepitu populi recessurum, cœlestibusque melius intentum, eo tota mente ascensurum. Profecto et

illo tempore, quoties mater carnem manducasset, toto illo die uberibus abstinebat puer : quod cum sæpius factum esset, persuasum matri est, carnis esu omnino sibi ut interdiceret. Cum vero eo jam pervenerat, ut aliis quoque cibis vesci posset, panem illi melle illitum, et pro potu aquam porrigebat mater. Si quando autem ad balnea adducere ipsum niteretur, tam ægre patiebatur, tantamque præ se ferebat indignationem, ut renitentem continuo vox deficeret : quo animadverso, mater illud quoque in posterum tentare destitit.

CAPUT II.

Terræmotum fugiens Pilam perducitur, inimicum sanat, columnam conscendit. Visiones variæ.

10. Accidit, Symeone nostro jam quinquenni facto, magnam Antiochiam gravi terræmotu (2) sic labefactari, ut non modo domus, ubi parentes illius morabantur, eodem rueret, verum ipse quoque pater, ruinis interceptus, vitam luctuoso exitu concluderet. Et mater quidem in oratorium tunc commotum abierat : ipse vero in æde protomartyris Stephani Antiochiæ sita se continebat. Verum terræmotu urbem miserandum in modum everte, inde recedens, errabundus circumvagabatur, donec mulier quædam pia ac parentibus ejus familiariter usa, repertum forte in montem urbi admodum vicinum deduxit. Septem itaque dies mater quæsitum per urbem invenire nullo modo poterat ; rataque ædificiorum passim labentium ruinis involutum periisse, gravissimo medullitus dolore premebatur, donec læta visione, sancto iterum apparente Prodromo, recreata, certiorque redacta est, quo filium loco reperiret. Abiens itaque, invenit illum apud dictam mulierem, hæc de ipso summa cum admiratione commemorantem, quod spatio dierum septem, bis persuasus alimenti quiddam sumere, solo pane et aqua contentus fuisset. Cum recepto igitur filio ad Joannis Baptistæ templum contendens, gratiis Deo et sancto, ut par erat, ibidem persolutis, urbem remeat.

11. Dum istic agit, et quanta sibi, tum per visiones, tum per prophetias promissa de filio essent, quamque stupenda jam nunc circa eundem facta vidisset, in animum revocat ; pendetque dubia, num visa illa reipsa aliquando vere complenda essent : videt per somnum sese alatum in sublime efferri, manibus prensantem filium, eumque veluti gratum Deo donum offerre, atque hisce compellare verbis : Unice desiderabam hunc gloriosum ascensum tuum videre, fili : ita me famulam suam liberet Altissimus, quoniam inveni gratiam inter mulieres, ut ipsi possim reddere uteri mei fructum, dolores, et labores. Istiusmodi visionem sancta mulier conspicata, in voces prophetæ illius Symeonis perquam similes, quasi et ipsa oculis suis salutare quoddam vidisset, erumpebat, conservabatque omnia in corde suo.

(2) De hoc terræmotu jam egimus supra § 3, ubi de ætate sancti Symeonis, diximusque ad annum 526 spectare.

A σοι, παρ' ὅλην τὸ παιδίον ἔκεινην ἀπειχέτο θηλῆς τὴν ἡμέραν· ὁ δὲ πολλάκις γεγὼνός, πείθει τὴν μητέρα παντάπασιν ἀποσχέσθαι κρεωφαγίας. Ἀπτεσθαι δὲ ἤδη καὶ τροφῆς δυναμένῳ, ἄρτον ἢ μῆτηρ μέλιτι χρίουσα, καὶ ὕδωρ αὐτῷ ποτὸν ὤρεγεν. Εἰ δὲ καὶ λουτρῷ τοῦτο προσαγαγεῖν πειραθείη, οὕτω δεινὰ ἐποίει, καὶ ἀγανακτοῦν ἐφαίνετο, ὥς καὶ αὐτὴν εὐθύς αὐτὸ τὴν φωνὴν ἐπιλείπειν· ὅπερ οὖν τὴν μητέρα εἰδυῖαν μηκέτι βαλανεία τὸ παιδίον προσάγειν πείθει.

B Γ'. Πενταέτους δὲ ἤδη τούτου γεγεννημένου, συνέβη σεισμῷ τὴν Ἀντιόχου μεγάλου κατενεχθῆναι, ὥς μὴ μόνον τὸν οἶκον, εἰς ὃν οἱ τούτου γονεῖς κατέλυον, ἔργον τοῦ τοιοῦδε σεισμοῦ γενέσθαι, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν τούτου πατέρα τοῖς συμπτώμασιν ἐναποληφθέντα συγκαταλῦσαι τὸν βίον. Ἡ μὲν οὖν μῆτηρ εἰς προσευχῆς τηνικαῦτα οἶκον ἐτύγγανεν ἀπιοῦσα, τὸ δὲ παιδίον, ὁ κατὰ τὴν Ἀντιόχου τοῦ πρωτομάρτυρος Στέφανου ναὸς εἶχεν. Τοῦ δὲ σεισμοῦ τὴν πόλιν δεινῶς καταστρέψαντος, οἷα πλανώμενος περιῆγεν, ἕως γυνή τις αὐτὸ, τῶν θεοσεβῶν καὶ τοῖς αὐτοῦ γονεῦσι γνωρίμων, εὐροῦσα, πλησίον τοῦ παρὰ τῇ πόλει κομίσειεν ὄρους, Ἐπτά τοῦτο τοίνυν ἢ μῆτηρ ἡμέρας ἀνὰ τὴν πόλιν ζητοῦσα, ὥς οὐχ οἶά τε ἦν ἀνευρεῖν, ἐπικατασεισθῆναι τινὰς αὐτῷ νομίσασα τῶν οἰκοδομῶν, τὰ τε σπλάγχνα δεινῶς ἐστρέφετο, καὶ τὴν καρδίαν ἐκόπτετο· ἕως φαιδρά τις ὄψις αὐτῇ καὶ πάλιν ὁ Πρόδρομος ἐπιστάς, γνωρίζει τὸν τόπον, ὅπου γενομένη τὸ παιδίον εὐρήσει. Ἀπελθοῦσα τοίνυν ἢ μῆτηρ, εὐρίσκει τοῦτο παρὰ τῇ γυναικί, ἐκεῖνα περὶ αὐτοῦ σὺν ἐκπλήξει διηγουμένη, ὥς ἄρα οἷς τὰς ἐπτά ἡμέρας πεισθείη τροφῆς μεταλαβεῖν, ἄρτου καὶ ταῦτα μόνου καὶ ὕδατος. Ἀπολαβοῦσα τοιγαροῦν τὸ παιδίον ἢ μῆτηρ, καὶ παρὰ τὸν τοῦ Βαπτιστοῦ ναὸν ἀπελθοῦσα, Θεῷ τε καὶ αὐτῷ τὰ εἰκότα εὐχαριστήσασα, ἐπάνεισι εἰς τὴν πόλιν.

D ΓΑ'. Καθ' ἑαυτὴν δὲ ποτε γενομένη, καὶ ὅσα περὶ τοῦ παιδίου αὐτῇ ὀφθείη καὶ λαληθείη, ὅσα τε παραδόξως ἐπ' αὐτῷ γενόμενα ἴδοι ἐν νῷ λαμβάνουσα, καὶ ὁ τί ποτε ἄρα τὸ ἐπ' αὐτῷ τελεσθῆσόμενον εἶη διαποροῦσα, ὅρᾳ κατὰ τοὺς ὕπνους ὑπόπτερον ἑαυτὴν ἀπὸ γῆς αἰρομένην, τό τε παιδίον χερσὶ κατέχουσιν, καὶ δῶρον ὥσπερ Θεῷ δεκτὸν ἀναφέρουσιν, τοιαῦτά τε αὐτῷ ἐπιφθεγγομένην· Ἐπεθύμουν ἰδεῖν σου, τέκνον, τὴν θείαν ταύτην ἀνάδασιν, ὅπως τὴν δούλην αὐτοῦ ὁ Ὑψίστος ἀπολύσῃ με, ὅτι εὖρον χάριν ἐν γυναιξὶν ἀποδοῦναι καρπὸν αὐτῷ κοιλίας ἐμῆς, ὠδίνας, καὶ πόνους. Ὅψεως μὲν δὲ τοιαύτης ἢ ὁσία τυχοῦσα, καὶ παραπλησίας οὕτω φωνὰς τῷ Προφῆτῃ Συμεὼν φθεγξαμένη, ἅτε τοῖς ἑαυτοῖς ὀφθαλμοῖς σωτήριον ἰδοῦσα καὶ αὕτη, εἰς καρδίαν πάντα συμβάλλουσα, καθ' ἑαυτὴν διетήρει.

(3) Eadem visio narratur quoque in *Vita sanctæ Marthæ*, num. 2, nec multum diversimode.

ιβ'. Συμβάν δὲ τὸν Συμεὼν μετὰ ταῦτα κατ' ἐκεῖνο A
τῆς Ἀντιόχου διάγειν, ὃς Χερουβίμ εἰκότως ἀπὸ Τίτου
ἐλόντος Ἱεροσόλυμα λέγεται, εἰκόνας τε περιωνύμους
τῶν Χερουβίμ ἀπὸ τοῦ ἐν αὐτοῖς ἀνελομένου ναοῦ
πρὸς τε τὴν Ἀντιόχου μετοικομίσαντος, κἀνταῦθα
τῆς πόλεως ὡς ἐν ἐπιφανεστάτῳ στήσαντος. Τῇδε
τοίνυν διάγων, ὁρᾷ κατ' ὀφθαλμούς, ἐπὶ τῆς ἀρχαίας
τειχοποιίας, φρικτῆς ἐκείνης ὁράσεως. Ὁρᾷ τοιγαρ-
οῦν, καὶ ἰδοὺ, ὁ Κύριος ἀπάντων καὶ Δεσπότης Χρι-
στὸς· ὁ Θεὸς (πῶς ἂν παραστήσειε λόγος τὸ μέγα τῆς
ἐπιφανείας ἐκείνης θέαμα;) ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ τε
καὶ μετεώρου, βῆμά τε πρὸ αὐτοῦ φοβερὸν ἑωρᾶτο,
τότε τῶν δικαίων πλῆθος συνήρχετο, καὶ ἡ βίβλος
τῆς ζωῆς ἀνεφύγνυτο· καὶ ἀπὸ μὲν ἀνατολῶν ὁ τῆς
τροφῆς πυκάζων Παράδεισος, ἀπὸ δὲ δυσμῶν λίμνη
πυρρὸς ἀναβράζουσα, Πνεῦμά τε Κυρίου ἐπ' αὐτὸν λέ-
γον· Ἄκουε καὶ σύνες λόγους ζωῆς· συμβουλή γάρ
σοι πρὸς ἐκλογὴν τοῦ καλοῦ τὰ ὀρώμενα. Ἡ μὲν
γάρ τῶν δικαίων λαμπρότης, καὶ ὁ τῆς τροφῆς
Παράδεισος, τὴν αἰδίων ἀγαλλίασιν ἐπαγγέλλονται·
ἡ δὲ τοῦ πυρρὸς γέεννα, τὴν ἀτελεύτητον ἀπειλεῖ τι-
μωρίαν. Ἀπιθι τοίνυν, τὸ ἀγαθὸν ἐκλεξάμενος, ὡς
ἂν μὴ τῶν ἀθανάτων μόνον μετὰ τέλος δεινῶν
ἀπαλλαγῇς, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀπηγγελεμένων τοῖς ἀγα-
πῶσι τὸν Θεὸν ἀνεκκαλήτων ἀγαθῶν ἐπιτύχῃς.

ιγ'. Ταύτης τῷ Συμεὼν τῆς θεωρίας ὑποδειχθεί-
σης, σύνεσις τε παραδόξως αὐτῷ θειοτέρα καὶ κρυ-
φίων ἀθεάτως ἀποκαλύψεων προσετέθειτο γνῶσις.
Ὀλίγαις δὲ ὕστερον ἡμέραις ὁρᾷ πάλιν ὑπ' ὀφθαλ-
μοῦς ἄνδρα λευχειμονοῦντα, ὃς, Ἀκολουθεῖ μοι, ἔφη. C
Καὶ ὁ μὲν ἠκολούθει παραχρῆμα τῇ σκιᾷ τοῦ ὀφθέν-
τος· ὁ δὲ κατὰ τὴν Τιβερινὴν ἀπάγει χώραν αὐτὸν,
τὴν ὑπὸ τῇ γείτονι Σελευκίᾳ κειμένην ἐπὶ τινα τό-
πον, ἐν ᾧ χωρίον, Πίλα συνήθει γλώττῃ καλούμενον,
ἦν. Ἐνταῦθα τοιγαροῦν ὁ Συμεὼν ἀνὰ τὴν τοῦ ὄρους
ἐρημίαν ὑπὸ θηρίοις διῆγε, μόνοις αὐτῷ κοινωνοῖς
τῆς διαίτης, πλουσίῳ νύκτα καὶ ἡμέρας φωτὸς ἄν-
ωθεν ἀπολαύων, καὶ ὑπὸ τοῦ ὀφθέντος αὐτῷ λευχει-
μονος ἀνδρὸς ὁδηγούμενος, ὃς αὐτῷ καὶ τὰ ἀναγκαῖα
ἐπήρκει. Ἡμέρας μὲν δὴ τινὰς τῇδε διεκαρτέρει,
εἴτα καὶ αὐτῷ προσβαίνων ἤδη τῷ ὄρει, εὗρίσκει
βραχὺ μοναστήριον, ἐν ᾧ τις Ἰωάννης, ἀρετὴν μετ-
ιῶν ἀνὴρ, ἐπὶ βάσεως ἱστάμενος ἦν, ᾧ καὶ πρὸ τοῦ
τὸν Συμεὼν ἐπιβῆναι τοῦ ὄρους, πολλὰ περὶ αὐτοῦ D
πολλάκις ἐφάνησαν ὄψεις. Ποτὲ μὲν γὰρ παῖδα ἑώρα
λευχειμονοῦντα, ἐπ' ὀχήματος φερόμενον ἐπὶ τὴν μο-
νήν· ποτὲ δὲ πάλιν ἐν ἀέρι μέσῳ, στήλῳ φωτὸς ὁδ-
ηγούμενον, καὶ συμπεριϊστάμενον, καὶ τῆς μονῆς
ἐπιβαίνοντα· ἄλλοτε δὲ προσάγοντα μὲν ἤδη τῇ
μονῇ τὸν παῖδα, ἄγγελον δὲ αὐτῷ τοῦτον ὑπο-
δεικνύοντα, καὶ, Οὗτος ἐκεῖνος, λέγοντα, δι' οὗ σώζε-
σθαι μέλλοις. Ταῦτα ὁ μὲν ὁρῶν, τοῖς σὺν αὐτῷ
μοναχοῖς διεξήκει· μονοτάτου δὲ ἤδη τῇ μονῇ τοῦ Συ-

(4) Nusquam mentionem reperio huius viri apud
Græcos, cum tamen præter alia virtutis admodum
studiosus hic, et placide mortuus num. 45, dicatur;
et in Vita B. Marthæ, num. 22, sancti nomine
decoretur. Est autem ille, qui a Radero nostro
parte in Viridarii, cap. 4, De Stylitis, Anonymus

12. Post hæc Symeon, cum forte in illo versare-
tur Antiochiæ loco, qui jure merito Cherubim
appellatur, propterea quod Titus, eversa Hieroso-
lyma, celebriores Cherubinorum statuas, ex tem-
plo ejus sublatas, Antiochiam transtulerit, ibidem-
que celeberrimo urbis loco posuerit: cum illo,
inquam, loco versaretur Symeon, objicitur illi ap-
parens super ruinosum parietem horrendum hocce
spectaculum. Apparebat ecce Christus universorum
Dominus (sed quæ sermonis facundia tam illu-
stris apparitionis spectaculum pro dignitate enar-
ret?), apparebat, inquam, Christus sublimi in
throno, ante quem tribunal terribile; tunc im-
mensa justorum multitudo confluebat, pandebatur-
que liber vitæ: spectabatur ab ortu refertus volu-
ptate paradisis, ab occasu vero stagnum ignibus
æstuans; et Spiritus Domini dicebat ei: Ausculta
et intellige verba vitæ; consule illa, quæ hic cer-
nis ut eligas virtutem. Splendor iste sanctorum et
paradisus voluptatis sempiternam exultationem
significant: ista autem gehenna ignis nunquam
terminanda supplicia interminatur. Abi igitur,
virtutemque elige; ut post vitæ hujus terminum,
non modo libereris ærumnis nullum terrænum
habituris, verum etiam particeps fias bonorum
ineffabilem, propositorum amantibus Deum.

13. Contemplatione ista Symeoni objecta, scien-
tia quædam plusquam humana, quæ occulta et
aciem nostram fugientia revelaret, mirabiliter ei-
dem attributa est. Paucis post diebus videt denuo
virum, albo vestimento amictum, dicentemque:
Sequere me. Ille autem sequebatur continuo um-
bram apparentis sibi, ducentisque in regionem
Tiberinam, conterminæ Seleuciæ subjectam, ad
locum quemdam, consueto incolis idiomate, Pila
appellatum. Hic Symeon deserto in monte agens
inter feras, quas solas vitæ suæ consortes habebat,
copioso lumine cœlitus immisso diu noctuque
perfruebatur; ducente per omnia viro illo, qui
candidatus apparuerat, et necessaria vitæ suppe-
ditante. Aliquot isto loco dies perduravit, deinde
ipsum quoque montem conscendens, exiguum in-
venit monasterium; in quo degens vir quidam,
Joannes nomine (4), virtutis admodum studiosus,
stabat super basim: cui viro prius etiam de Sy-
meone frequentes obtigerant visiones, quam is ad
montem advenisset. Alias quippe puerum, candido
amictu circumdatum, in monasterium curru vehi;
alias rursus per medium aera, columna lucida
viam monstrante, ipsumque ambiente, eodem pe-
netrare conspexerat. Accidit quoque eodem addu-
ctum Joanni exhiberi ab angelo, dicente: Hic ille
est, per quem salutem consecuturus es. Hæc, illo
quo videbat tempore sociis suis monachis retulerat

Stylita, Symeonis Junioris magister nuncupatur, non
parum obstrictus Vitæ hujus scriptori Nicephoro,
quod post tot sæcula beneficio illius, non tantum
innotescat nominatim Latinis, sed famam quoque
sanctitatis et odorem virtutum late spargat.

Joannes : nunc vero cum Symeon in monasterio ipse comparebat, extemplo contulit ipsum cum revelationibus suis : certusque eundem esse, qui frequenter oculis suis objectus fuerat, spiritali perfundebatur voluptate, gratiasque Deo prae exultatione lacrymis potius quam labiis persolvebat.

14. Exinde Symeon diebus septem, expers curarum, sibi uni vacans, neque verbum promebat, neque alimentum quidquam admittebat; obstupesciente praedicto viro Dei, quomodo in tam tenera ac juvenili aetate arduum adeo rigidumque vitae institutum sectari posset. Deinceps profecto tertio quoque die, aut septimo, aut etiam decimo reparabat tantum vires, paucis quibusdam pro cibo maceratis leguminibus cum aqua sumptis. Sic itaque proficiebat, sicuti aetate, ita exercitatione virtutum, quanquam haec longe magis illam superabat. Erat praeterea speciosa venustaque forma, capillis aurum colore referentibus, et oculorum dignitate insignis : erat in disserendo promptus, in respondendo prudens, divina ubique gratia coelitus plane data, perspicue in ipso elucescente. Hae decora ille, qui probis omnibus invidet; ille, inquam, qui jam inde a rerum exordio insensissimus generis nostri hostis exstitit, nequibat ferre; sed in quemdam, haud procul monasterio morantem, pecorum pastorem, subdole, uti malitiae ejus familiare est, ingressus; tanta hominem invidia in virum sanctum ob virtutum ejus fulgorem inflammat, ut mortem illi anxie machinaretur; jamque viam modumque circumspiceret, quo conceptum animo

A μεῶν ἐπιστάντος, εἰς τὰς οἰκείας ἀποκαλύψεις εὐθύς ὁ θεὸς ἀνὴρ ἐκεῖνος ἀνενεγκών, καὶ τοῦτον ἐκεῖνον τὸν αὐτῷ πολλάκις ὀφθέντα εἶναι συνεῖς, μεστὴν ἐπ' αὐτῷ τὴν ψυχὴν ἡδονῆς ἔσχε, καὶ θεῶ δάκρυσι μᾶλλον ἀγαλλιάσεως ἢ χεῖλεσιν ἡυχάριστεί.

15. Ἐβδόμη τοίνυν ἑξῆς ἡμέρα ἡσυχάζων ἦν ὁ Συμεὼν, καὶ μόνῳ συνὼν ἑαυτῷ, μήτε τι προϊέμενος ῥῆμα, μήτε τινὰ τροφὴν προσιέμενος, ὥς ἐκπεπληχθαι τὸν θεῖον ἐκεῖνον ἄνδρα, ὅπως ἐν ἀπαλῷ τῆς ἡλικίας καὶ νεαρῷ τραχεῖαν οὕτω καὶ σκληρὰν ἀγωγὴν ἐπεδείκνυτο. Ἐπειτα μέντοι διὰ τρίτης, ἢ ἐβδόμης, ἢ καὶ δεκάτης ἐτρέφετο βρεκτῷ τινι βραχεῖ ὀσπρίῳ καὶ ὕδατι. Προέκοπτε τοίνυν ὥσπερ τὴν ἡλικίαν οὕτω δὴ καὶ τὴν ἀσκήσιν, μακρῷ δὲ τῆς ἀσκήσεως μᾶλλον ἢ ἡλικία ἐλείπετο. Ἦν δὲ καὶ τὴν ἰδέαν ὁ Συμεὼν εὐπρόσωπος καὶ τερπνός, ἐπιχρῦσθαι τε κόμη καὶ ὀφθαλμῶν κάλλει κοσμούμενος. Ἦν δὲ καὶ λέγειν ἔτοιμος, ἀλλὰ καὶ συνετὸς ἀποκρίνεσθαι, θείας ὥσπερ αὐτῷ χάριτος ἄνωθεν (ὁ καὶ ταῖς ἀληθείαις ἦν) περιφανῶς ἐπανθούσης. Ἄ, τὸν τοῖς ἀγαθοῖς βασκαίνοντα πᾶσι, τὸν ἐξ ἀρχῆς λέγω τῷ ἡμετέρῳ γένει πολέμιον, οὐκ ἦν ἐνεγκεῖν, ἀλλὰ τινα παρὰ τῇ μονῇ ποιμένα θρεμμάτων ὁ σκαιὸς ὑποδύς, ὅπερ δὴ τρόπος τῆς ἐκεῖνου κακοτεχνίας, τοσοῦτον αὐτοῦ τῇ ψυχῇ φθόνον τῆς ἐκεῖνου ἀρετῆς ὑπανάπτει, ὥς καὶ φόνον ἐπ' αὐτὸν ὠδίνειν, καὶ ἤδη παραπειρᾶσθαι ὅπως ἂν ἀνέλοι τοῦτον τῆς μονῆς ὑπεξαγαγών.

B ἡλικία ἐλείπετο. Ἦν δὲ καὶ τὴν ἰδέαν ὁ Συμεὼν εὐπρόσωπος καὶ τερπνός, ἐπιχρῦσθαι τε κόμη καὶ ὀφθαλμῶν κάλλει κοσμούμενος. Ἦν δὲ καὶ λέγειν ἔτοιμος, ἀλλὰ καὶ συνετὸς ἀποκρίνεσθαι, θείας ὥσπερ αὐτῷ χάριτος ἄνωθεν (ὁ καὶ ταῖς ἀληθείαις ἦν) περιφανῶς ἐπανθούσης. Ἄ, τὸν τοῖς ἀγαθοῖς βασκαίνοντα πᾶσι, τὸν ἐξ ἀρχῆς λέγω τῷ ἡμετέρῳ γένει πολέμιον, οὐκ ἦν ἐνεγκεῖν, ἀλλὰ τινα παρὰ τῇ μονῇ ποιμένα θρεμμάτων ὁ σκαιὸς ὑποδύς, ὅπερ δὴ τρόπος τῆς ἐκεῖνου κακοτεχνίας, τοσοῦτον αὐτοῦ τῇ ψυχῇ φθόνον τῆς ἐκεῖνου ἀρετῆς ὑπανάπτει, ὥς καὶ φόνον ἐπ' αὐτὸν ὠδίνειν, καὶ ἤδη παραπειρᾶσθαι ὅπως ἂν ἀνέλοι τοῦτον τῆς μονῆς ὑπεξαγαγών.

5. Dum isthaec nequam ille volvebat animo, C studioseque actitare conabatur, Deus, qui Symeonem priusquam conciperetur praedestinaverat sibi, non deerat famulo suo : nam hominis nefarii manus, jam proxime sceleri admovenda, repente exarscit; quod argumentum justae Dei comminationis atque indignationis manifestum est : tantaeque animam ipsius angustiae invadunt, ut impar doloribus ferendis archimandritam adiverit, quomodo manus sua haberet, ostendens, atque infortunium suum miserabiliter lamentans. Illo autem causam pereunctante, obmutescerebat, ærumnas suas praetimore confusioneque occultans. Interjectis aliquot diebus, dolore magis magisque ingravescente, corpusque pessumiens attenuante, recurrit ad monasterium clam omnibus ad archimandritam, aperit delictum, indicat acerbum cordis dolorem, flet amare, levamen mali implorat. Quid hic agat archimandrita? Confestim advocato Symeone, quem abundantiore sancti Spiritus gratia praeventum noverat, quid actum, quid consilii captum sit, declarat; justam Dei in miserum hominem animadversionem ponit ob oculos; quam miserabiliter ejusdem manus affecta sit, commonstrat : deinde ipsum, uti genuinum filium, aut verius patrem, rogat afflicto veniam ut largiatur, et medelam vulneribus oblineat precando.

16. Symeon ergo, ante nativitatem electus a Deo,

16. Ταῦτα ὁ μὲν ἔστρεψε καθ' ἑαυτὸν, καὶ διὰ σπουδῆς ἐποιεῖτο. Θεὸς δὲ ὁ καὶ πρὸ συλλήψεως ἑαυτῷ τὸν Συμεὼν ἀγορίσας, οὐκ ἡμέλει τοῦ οἰκείου θεράποντος, ἀλλ' ἔργου ἄρχεσθαι ἤδη μέλλοντι τῷ ἀνδρὶ, ζηραίνεται ἀθρόον ἢ δεξιὰ, τῆς τοῦ Θεοῦ δικαίας ἀπειλῆς καὶ κινήσεως ἐναργὲς τεκμήριον. καὶ οἱ πόνοι τοσοῦτον αὐτοῦ τῆς ψυχῆς καθικνοῦνται, ὥς μηδὲ τῶν ὀδυνῶν ἀνέχεσθαι δύνασθαι, ἀλλὰ προσελθεῖν τῷ Ἀρχιμανδρίτῃ, τὴν τε χεῖρα ὥς ἔσχοι δεικνύντα, καὶ λίαν ἐλεεινῶς ἀποδυσρόμενον ἑαυτόν. Καὶ ὁ μὲν ἐπυθάνετο τὴν αἰτίαν, ὁ δὲ οὐκ ἔλεγε, δεινῶς ὑπὸ δέους εἰργόμενος. Ὡς δὲ πολλαὶ μετὰ ταῦτα διήλθον ἡμέραι, τὰ γε τῶν ὀδυνῶν μᾶλλον αὐτῷ ἐπετείνετο, καὶ τὸ σῶμα ἔρρει τηκόμενον, πρόσσεισι τῷ Ἀρχιμανδρίτῃ κατὰ μόνάς τὰ πάντων λαθῶν ὄρματα, ἐξαγορεύει τὴν ἀμαρτίαν, δημοσιεύει τὴν πονηρὰν ἐκείνην τῆς καρδίας ὠδῖνα, κλαίει πικρῶς, αἰτεῖ θεραπείαν τοῦ πάθους. Τὸν Συμεὼν τοίνυν ἐκεῖνος αὐτίκα καλέσας, ὃ καὶ πλουσιωτέραν ἦδει φοιτῶσαν τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος, τὰ τε τοῦ δράματος αὐτῷ καὶ τῆς ἐπιβουλῆς ἐπαγγέλλει, τὰ τε τῆς τοῦ Θεοῦ δικαίας ὀργῆς προστίθεται, καὶ ὅπως ἡ χεὶρ τῷ ἀνδρὶ πεπόνθοι ἐλεεινῶς δείκνυσσι, εἶτα καὶ ὅσα γνησίου δείται παιδός, τάλῃ θεότερον μᾶλλον πατρὸς συγχωρῆσαι τε αὐτῷ, καὶ θεραπείαν αὐτῷ τῆς πληγῆς ἐπεύξασθαι.

17. Συμεὼν δὲ, ὁ τῷ Θεῷ ἐκλελεγμένος καὶ πρὸ

γενέσεως, οὐ μόνον ἀπὸ καρδίας εὐθὺς ἀφῆκε τῷ A πλημμελήσαντι, ἀλλὰ καὶ τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ μᾶλλον εὐχὴν ἀσμένως δεξιόμενος, καθάπερ αὐτὸς τι μέγα λαβεῖν οὐ δοῦναι μέλλων κεφαλὴν ὡς εἶχε καὶ γόνυ γῇ δεδοκῶς, καὶ, τῶν οἰκτιρμῶν τῆς τοῦ Θεοῦ δεηθεὶς ἀγαθότητος, τῶν τε φιλανθρώπων ἐκείνων σπλάγχνων ἐλκύσας ἔλαιον, ἀναστὰς, καὶ χεῖρας εἰς οὐρανὸν ἀνατείνας, σφραγίζει τὴν ξηρανθεῖσαν καὶ πάσχουσαν κακῶς δεξιάν, καὶ παραχρῆμα (τίς ἀκουστάς σου, Θεέ μου, ποιήσει τὰς ἀνέσεις;) ὑγιῆς ἔχουσα ὥφθη, καὶ τῇ ἐτέρᾳ παραπλησίως· οὐ χεῖρα δὲ μόνην εὐθὺς, ἀλλὰ καὶ σῶμα ῥώννυται, καὶ εἰς τὴν πρότεραν εὐεξίαν εἰσάγεισιν· ὅπερ οὕτως ἐξ-ἐπληξε τοὺς παρόντας, ὡς καὶ ψυχὰς ὄλων αὐτοὺς ἀπὸ τότε τοῦ Συμεὼν ἐξηρτῆσθαι εὐεξίαν εἰσάγει-σιν· καὶ αὐτὸν δὲ τὸν Ἰωάννην τοῦ λοιποῦ μετὰ B δέους αὐτῷ διαλέγεσθαι. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτο, καὶ οὕτω θαυμάσαι ἄξιον· τὸ δ' ἐξῆς, πολλῷ καὶ τούτου θαυμασιώτερον. Ὡςπερ γὰρ αὐτὸς ἐαυτῷ τὴν ἀρετὴν παραθήγων, καὶ ὑψηλοτέρας ἤδη πολιτείας ἀπτόμενος, αἰτοῦ γενέσθαι βᾶσιν ἐκ πλαγίου τῷ Ἰωάννῃ· ἥς γενομένης εὐθὺς ἐπιθὰς, καὶ στὰς ἐπ' αὐτῆς· ἦν δὲ μόδιος τὸ Συμεὼν ἢ περιβολή, ξύλου καρύας πεποιημένος.

ιζ'. Ὁρᾷ πάλιν αὐτὸς ἐκ πλαγίου παῖδα κάλλει ὥραϊον, τὴν τε καρδίαν πρὸς τὴν ὄψιν ἀναφλεγείς, καὶ ὅτι Χριστὸς, ὁ Κύριος καὶ Θεὸς εἶη γνοὺς, θάρ- B ρεῖ κατὰ τὸν ἡγαπημένον μαθητὴν καὶ αὐτὸς, τὴν περὶ τοῦ πάθους ἐρώτησιν, καὶ φησι· Κύριε, πῶς σε ἐσταύρωσαν οἱ Ἰουδαῖοι; Ὁ δὲ ὑπομονὴν αὐτῷ καὶ καρτερίαν, ἣ σώματος νέκρωσιν μᾶλλον ἐκουσίαν νομοθετῶν, τὰς χεῖρας τύπῃ σταυροῦ διατείνας, οὕτω με, φησὶν, ἐσταύρωσαν, ἐμοῦ εὐδοκήσαντος. Σὺ δὲ ἴσχυε καὶ ἀνδρίζου. Ἀλλὰ τότε μὲν ὁ Συμεὼν οὐ συνῆκε τὰ εἰρημένα. Ὑστερον δὲ συμβαλὼν ὅπερ ἐκεῖνα ἐδοῦλετο, πόνῳ τε καθ' ἡμέραν πόνον, καὶ ἀσκήσιν ἀσκήσει προστιθεὶς οὐκ ἀνίει. Τῷ μὲν οὖν Ἰωάννῃ νυκτὸς ἐκάστης εὐχὴ ψαλμοὶ τριάκοντα ἦσαν, τῷ δὲ Συμεὼν νῦν μὲν πεντήκοντα, νῦν δὲ ὀγδοήκοντα, τὰ πολλὰ δὲ καὶ τὸ ψαλτήριον ὄλον, ὕπνου μὴ δὲ βραχὺ γευομένη, ἀλλὰ μηδὲ ἡμέρας ἔχοντι, πάλιν τὸ στόμα δοξολογίας παυόμενον, ὡς μηδὲ τὸν Ἰωάννην τὴν ψυχὴν ἐπ' αὐτῷ καθαρεύειν, ἀλλὰ τοιαύταις πρὸς αὐτὸν παραινέσεσιν χρῆσθαι· Ἰκανόν σοι, τέκνον, ὅτι σαυτὸν ἐξ αὐτοῦ γάλακτος D καὶ θηλῆς ἐσταύρωσας τῷ Χριστῷ· τί δέ σοι καὶ ταῦτα τὰ τῆς ὑπὲρ ἀνθρωπίνου ἐγκρατείας; παρακαλεῖν χρὴ καὶ τὸ σῶμα, ὕπνου τε καὶ τροφῆς τὰ μέτρια κοινωνεῖν, ἔν' ἐξαρχεῖν ἔχη σοι πρὸς τοὺς τῆς ἀσκήσεως πόνους. Εἰ δὲ γὰρ βρωῖμα ἢ πόμα κοινοῖ τὸν

illico non solum dimisit homini ex intimo corde delictum, verum etiam libenter preces pro incolumitate ejus fundendas, addicens, plane ac si magnum beneficium accepturus, non daturus esset, capite, ut poterat, genibusque humi positus, implorata bonitate miserentis Dei, elicitaeque benignorum illorum viscerum misericordia, surrexit, extensisque ad cælum manibus, aridam atque ægre habentem dexteram signat. Et quis auditas faciet laudes tuas, mi Deus? sanata continuo alterique simillima apparuit manus, neque hæc tantum, sed et corpus totum eodem momento corroboratur, ac pristinum in statum restituitur. Quæ res tanta admiratione præsentibus complevit, ut ex illo tempore Symeonem unice suspexerint; ipseque Joannes nunquam deinceps nisi cum tremore illi collocutus sit. Atque hæc quidem magna admiratione digna fuere; id vero quod sequitur, multo etiam majore. Nam, quemadmodum Symeon ad altiorem semper altioreque virtutis gradum, jam nunc altissimum consecutus, se exstimulat, petiit basin erigi ex adverso Joannis, erectamque mox conscendit, atque institit: modius autem e ligno nucis juglandis fabricatus, circumtegebat ipsum.

17. Videt hic rursus puerum, formæ dignitate egregium, ejus aspectu toto corde inflammatus; cum Christum Dominum illum esse cognovisset, non dubitat, exemplo dilecti discipuli, ipsum de passione ejus interrogare, inquit: Domine, quo modo te Judæi affixerunt cruci? Dominus autem interroganti patientiam, tolerantiam aut potius mortificationem corporis voluntariam pro norma vivendi præscribens, manibus in modum crucis extensis: Ita, inquit, me, id unice expetentem, fixerunt cruci. Tu vero esto robustus, et viriliter age. Tum quidem non intellexit Symeon, quid isthæc sibi dicta vellent: postea vero, ubi intellexit, alios ex aliis labores aggressus est, et virtutum exercitiis alia atque alia incessanter addidit. Joanne igitur orationem suam, psalmos triginta, singulis noctibus persolvente, recitabat Symeon aliquando quinquaginta, aliquando octoginta, sæpe etiam Psalterium universum, somnum oculis suis nullum omnino videns, sed nec de die linguam suam a divinis laudibus decantandis cessare patiens; adeo ut Joannes non modo viribus ipsius timeret plurimum, sed ejusmodi quoque adhortatione nimis in se severum aggrediretur: Sufficiat tibi, fili, quod ab ipsis incunabulis te Christo crucifixeris: quid tibi cum hisce poenitentiae exercitiis,

(5) De forma modii columnaris dictum est 5 Januarii ad *Vitam sancti Symeonis Senioris*, § 2, quibus nunc addi nihil volumus, nisi quod etiam pellibus subinde *modius*, de quo mox, videatur tectus fuisse, ex num. 146, et columna ferreo septo munita, ex num. 219, item ex *Vita matris Marthæ*, num. 33, columnæ adjunctam fuisse scalam, per quam ad modium scandeatur, etiam ab infirmis curari petentibus, ut ibi etiam habetur n. 72,

ac denique ex jam dictis ante *Vitam* § 1, locum columnæ fuisse intra mandram, id est maceriam lapideam, ne quis posset accedere, nisi admissus a fratre qui internuntii officioungebatur: diciturque apud Evagrium, l. 1, cap. 13, Simeonis Senioris *modia*, vix cubitis duobus in amictu patuisse. Infra etiam, num. 46, constat, non semper apertum *modium* superne, sed omni ex parte nonnunquam clausum fuisse.

humanas vires excedentibus? Oportet et corporis A curam gerere, eique mediocrem somnum alimentum- que indulgere, ut sufficere laboribus asceticæ vitæ possit. Neque enim cibus et potus coinquinant hominem; nam: *Dedi vobis omnia sicut olera pabuli*

ἄνθρωπον, Δέδωκα γὰρ ὑμῖν πάντα φαγεῖν ὡς λά-
χαρα χόρτου, φησὶν ἡ θεία Γραφή.
manducanda, inquit sacra (6) Scriptura ¹.

18. Ad isthæc Symeon admodum prudenter re-
spondens: Tametsi, inquit, illa non coinquinant
hominem, nihilominus coinquinantes cogitatio-
nes excitant, easque turbidas morosasque efficiunt,
et subtilissimam hominis mentem terræ affigunt, et
tenebris veluti quibusdam involvunt. Etenim cum
diu noctuque legem Domini meditamur, periculum
haud est, ne abripiamur somni illecebris, uti que-
ritur Propheta dicens: *Dormitavit anima mea præ
tædio* ² (quod utique tædium continentes pravarum
cogitationum incursus afferunt, animæ intensio-
nem sensim relaxantes), sed aperimus potius os
nostrum (desiderium intelligo et cordis fervorem
ad custodiendum præcepta divina) ut attrahamus
supernam gratiam seu Spiritum sanctum. Verum
nihil tibi, mi Pater, per Dei amorem, cum meis
hisce sermonibus; mihi ipse leges has fero, non
aliis: mihi enim necessitas incumbit, ob juvenilem
ætatem, tam aspere corpus meum tractandi.

ιη'. Πρὸς ἅπερ ἐκεῖνα τὸν Συμεὼν καὶ λίαν πρε-
σβυτικῶς ἀποκρίνεσθαι. Ὡς εἰ καὶ ταῦτα, φησὶν, οὐ
κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τοὺς κοινωνοῦντας λογι-
σμοὺς κινεῖ καὶ θολεῖ δὲ παχύνει, ἐνυλόν τε τὸν λε-
πτότατον ἐργάζεται νοῦν, ἀχλὺν αὐτῷ καθάπερ ἀνα-
κεράσαντα. Νύκτα μέντοι καὶ ἡμέραν ἐν τῷ νόμῳ
Κυρίου μελετῶντες, οὐ συναρπαζόμεθα τῇ τοῦ ὕπνου
μέθῃ. Ἐνύσταξε γὰρ, φησὶν, ἡ ψυχὴ μου ἀπὸ ἀκη-
δίας (ἦν ἡ συνεχὴς τῶν ἐμπαθῶν λογισμῶν ἐργάζε-
ται προσβολή, τὸν τῆς ψυχῆς τόνον ἡρέμα διαχαυ-
νοῦσα), ἀλλὰ τὸ στόμα τηνικαῦτα μᾶλλον ἀνοίγοντες
B (ὅπερ ἐστὶν ὁ περὶ τὰς θείας ἐντολὰς πάθος, καὶ ἡ
τῆς καρδίας περὶ αὐτὰς θέρμη) τὴν ἄνωθεν χάριν
εἰτ' οὖν Πνεῦμα ἐλκύσομεν. Ἀλλὰ, διὰ τὴν τοῦ Κυ-
ρίου ἀγάπην, μηδὲν σοι πρὸς τοὺς ἐμοὺς λόγους,
ἐμαυτῷ γὰρ νομοθετῶ καὶ οὐκ ἄλλοις· δεῖ γὰρ μοι,
διὰ τὸ νέον τῆς ἡλικίας, τοσαύτης περὶ τὸ σῶμα
σκληραγωγίας.

CAPUT III.

Visiones aliæ; miracula; terriculamenta dæmonis.

19. Et hæc quidem Symeonis oratio, præter
ætatem et expectationem prolata, percellere au-
dientes poterat: Christus autem qui ipsum sancti-
ficaverat, quique priusquam pateretur sanctis suis
discipulis apostolisque dixerat: *Confidite, ego
vici mundum* ³; gratiamque et virtutem patrandi
miracula infuderat; ille similibus Symeonem donis
impertiturus, palmisque contra diabolum pugnando
obtentis nobilitaturus, similibus etiam ad ipsum
vocibus uti dignatus est, dicens: *Confide, ego vici
mundum*. Deinde etiam divinæ lucis claritate
circumfunditur, detegiturque confestim omnis
magnificentia atque imperium diaboli: ipse diadema
in capite gestabat; astabant integræ dæmonum
phalanges; ad voluptatis ornatum præsto erant
aurum, pretiosi lapides, uniones, utpote magis aptæ
ad inducendam voluptatem illecebræ; audiebatur
tibiarum fistularumque sonus, et varius musicæ
concentus; cernebatur peccatum specie puellæ,
cum comitibus suis, ad turpitudinem homines al-
licientibus: illic curiositatis nequitixque, hic dif-
fidentix, inertix et oblivionis spiritus residebant;
spiritus autem avaritiæ diductis immane rictibus
hiabat, veluti non satiandus nisi universa absor-
psisset; qui istiusmodi rerum species exhibentes,
conabantur Symeonem quoque ad se pellicere. At
ille consuetis armis, salutari Jesu nomine crucisque
signo se muniens, universa confestim spectra

ιθ'. Τοιαῦτα μὲν δὴ τὰ τοῦ Συμεὼν, καὶ παρ'
ἡλικίαν καὶ ἀκοήν οὕτω πᾶσαν ἐκπλήττειν δυνάμε-
να· Χριστὸν δὲ, ὁ καὶ τὸν Συμεὼν ἀγιάσας, καὶ
πρὸ τοῦ παθῆναι τοῖς ἱεροῖς αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ
ἀποστόλοις· Θαρσεῖτε, εἰπὼν, ἐγὼ νενίκηκα τὸν
C κόσμον, καὶ χάριν αὐτοῖς καὶ σημείων ἐμπνεύσας
δύναμιν, παραπλησίον μέλλων χαρίσματος καὶ τῷ
Συμεὼν μεταδοῦναι, τὴν τε κατὰ τοῦ διαβόλου πα-
ρασχέσθαι νίκην αὐτῷ, τῆς ἴσης αὐτὸν ἐκείνοις
ἀξιοῖ καὶ φωνῆς, Θάρσει καὶ πρὸς αὐτὸν εἰπὼν, ἐγὼ
νενίκηκα τὸν κόσμον. Εἶτα καὶ θεία περὶ αὐτὸν
ἐλλαμψίς γίνεται, καὶ πᾶσαν τοῦ διαβόλου ἀθρόον αἰ-
φαντασίαι καὶ βασιλεῖαι αὐτῷ ὑποδείκνυνται· διὰ-
δημα μὲν ἐκεῖνος ἐπὶ κεφαλῆς ἔχων, αἱ δὲ τῶν δαι-
μόνων αὐτῷ παρεστῶσαι φάλαγγες, χρυσός τε παρ'
αὐτῷ πρὸς τὸν τῶν ἡδονῶν κόσμον, καὶ λίθοι τίμιοι,
καὶ μαργαρεῖται, ἵνα καὶ μᾶλλον εἶεν ἐπαγωγότε-
ραι. Ἦν δὲ καὶ αὐλῶν ἀκούειν, καὶ σύριγγος, μέλους
τε μουσικοῦ παντός· ὡς θυγατέρα τε τὴν ἁμαρ-
D τίαν συνοῦσαν τοῖς ὀλεθρίαις δελεαζομένοις· ἐκεῖ πε-
ριεργίας πνεῦμα καὶ πονηρίας. Ἐκεῖ ἀπειθείας
καὶ ῥαθυμίας καὶ λήθης, τὸ δὲ τῆς φιλαργυρίας καὶ
λίαν φοβερὸν ἐκεχῆναι, ὥσπερ οὐδ' ἂν εἰ πάντα
καταπλοῖ χορτάζεσθαι μέλλον. Ταῦτα οὕτως ὁρῶμε-
να, καὶ τοιαύτην φαντασίαν ἐπιδεικνύντα, ἐπαγαγέ-
σθαι πρὸς ἑαυτὰ καὶ τὸν Συμεὼν ἐπειράτο· ὁ δὲ τῷ
συνήθει καὶ σὺν ὅπλῳ, τῇ τοῦ Χριστοῦ φραξάμενος
ἐπικλήσει, τὴν τε τοῦ σταυροῦ σφραγίδα τοῖς θεά-

¹ Gen. ix, 5. ² Psal. cxviii, 28. ³ Joan. xvi, 33.

(6) Ex versione LXX, quam ubique citari in hac Vita more Græcorum, notatum velim.

μασιν ἐκείνοις ἐπιβαλὼν, αὐτίκα πάντα διασχεδάζει, καθάπερ τι σκότος· αὐγαῖς ἡλίου διαλυθέντα.

κ'. Μετὰ μέντοι τὰς νυκτώδεις καὶ νυκτὸς ἀξίας φαντασίας ἐκείνας τελεωτέρας αὐθις ἐλλάμψεως ὁ Συμεὼν ἀξιοῦται· ἐπεὶ καὶ φῶς ἀκολουθεῖν ἀναγκαῖον, σκότος ὑποχωρήσαντος. Ἀντενίστας γάρ, ναὸν ὁρᾷ θεῖον εἰς οὐρανὸν, δόξα τε αὐτὸν ἐκείθεν εὐθὺς περιέλαμψε· καὶ τις τῶν πατριαρχῶν, μύρον ἡδὺ τι καὶ θεῖον ἀπόζον ἐν χεροῖν ἔχων, ἀποσταγείς πρὸς αὐτὸν καὶ σφραγίσας, ἔχρισεν εἰπὼν· Ἐν τῷ μύρῳ τούτῳ διώξεις τοὺς δαίμονας, θεῖαν τε δύναμιν ἐξ ὕψους ἐν ὁσφύϊ περιζωσάμενος, κενὰς αὐτῶν τὰς προσβολὰς καὶ τὰς ἐπιβουλάς ἀποδείξει. Θάρσει τοιγαροῦν, πεποιθὼς τῇ τοῦ ποιήσαντός σε σφραγίδι Χριστοῦ· οὐκ ὠφελήσει γὰρ ἐχθρὸς ἐπὶ σοι, καὶ υἱὸς ἀνομίας οὐ προσθήσει κακῶσαι σε.

κα'. Τοιαύταις ὁ θεῖος Συμεὼν ἐνετρύφα παρὰ Θεοῦ θεωρίαις, τοσαύτης ἐκείθεν πρὸς τοὺς ἀσκητικούς ἀγῶνας ἡξίωτο. Ἀπερ οὐκ ἐλελήθει τὸν Ἰωάννην· ὡς γὰρ τῶν ἑαυτοῦ φύντα σπλάγχχνων, οὕτως ἐώρα τὸν Συμεὼν, διὰ τὸ πολὺ καὶ παρ' ἡλικίαν τῆς ὁρετῆς, καὶ μανθάνειν τὰ κατ' αὐτὸν περὶ παντὸς ἐποιεῖτο, οἷς ἀκόλουθα δῆπου καὶ τὰ ἐξῆς. Ἀνὴρ γάρ τις παρειμένος τὸν ἰσχὺν καὶ χρόνον ἤδη συχρὸν, δδύναις τε τοῦτο δρυμναῖς βαλλόμενος, ὡς μὴδ' οἷός τε εἶναι παντάπασιν ἀνακύψαι, συνεχῶς τῇ μονῇ φοιτῶν, τὴν τε ξένην τοῦ Συμεὼν ἐν ἡλικίᾳ τοιαύτῃ πολιτείαν ὁρῶν, πείθεται τὴν ψυχὴν, ὡς εἴπερ οὗτος ὑπὲρ αὐτοῦ δεηθείη, ὑγιᾶ πάλιν αὐτὸν ὡς καὶ πρότερον ὁ Θεὸς ἀποκαταστήσει· καὶ προσελθὼν τῷ Ἰωάννῃ δειτᾷ θερμῶς δεηθῆναι πάλιν αὐτὸν ἐκείνου προσεύξασθαι περὶ αὐτοῦ. Ὁ μὲν οὖν Ἰωάννης πρὸς τὸ τοῦ ἀνδρὸς πάθος σπλάγχχνα παθὼν, τῇ βάσει παραστῆναι τοῦ Συμεὼν παραγγέλλει· ἔπειτα παραινεί, συμβουλεύει τῷ Συμεὼν, ἰκέτης αὐτοῦ πάλιν ἐκείνος γίνεσθαι, μὴ οὕτω σφοδρῶς ἀλγυνομένου τοῦ κάμνοντός ὑπεριδεῖν, ἀλλ' εὐξασθαι τε ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ χεῖρας αὐτῷ ἐπιθεῖναι. Ὁ δὲ καὶ λίαν ἄχθεσθεις, ἁμαρτωλὸν ἑαυτὸν ἐκάλει, καὶ ὡς μεῖζον ἢ κατὰ τὴν αὐτοῦ δύναμιν, τὸ ἐπίταγμα παρητεῖτο. Ἐπεὶ δὲ ὁ Ἰωάννης κατὰ τῶν σὺν αὐτῷ οὐκ ἀνίει, ἀλλὰ θερμότερον ἔτι μᾶλλον ἐπέκειντο, ὅψε καὶ βραδέως πεισθεὶς, χεῖρά τε τῷ πάσχοντι ἐπιθείς, καὶ ὅλον ἑαυτὸν εἰς εὐχὴν ἐπιτρέψας· Ἐγὼ μὲν ὁ ἁμαρτωλὸς σφραγίζω, ἔφη, τῇ τοῦ Χριστοῦ σφραγίδι, κατὰ δὲ τὴν πίστιν ὑμῶν γεννηθῆτω τῷ πάσχοντι· καὶ παραχρῆμα θεραπείας τυχῶν, ἀπῆλθε, λαλῶν ὅλη γλώττῃ τὰς τοῦ Θεοῦ δυναστείας.

κβ'. Εἴτα προσάγεται τις αὐτῷ δαιμονῶν· καὶ ὁ μὲν δαίμων τὸν Συμεὼν αὐτίκα ἰδὼν, ἀφαρπάσας ἐλεεινῶς τὸν ἄνθρωπον τῶν αὐτὸν κατεχόντων, εἰς ὃν ἐκείνος ἦν ἐνοικῶν, ἀνὰ τὰς ἐρήμους τοῦ ὄρους ἡλαύνετο. Ὁ Συμεὼν δὲ τοῦ πάσχοντος οἶκτον λαβὼν, καὶ τοῦτον ἐν ὀνόματι Κυρίου καλέσας, ἀναστρέφειν κεύει· καὶ ὁ, ἅμα τῇ κλήσει παρῆν αὐτῷ παρεστώς. Ὁ δὲ τῷ δαίμονι εὐθέως ἐπιτιμήσας, τὴν τε

A dissipat, quemadmodum dissipari tenebrae solent fulgore solis.

20. Lucifugis hisce nocturnisque visionibus discussis, meliori denuo illustratione dignus iudicatur; tenebris quippe depulsis lumen succedere necesse est. Nam dum fixis templum intuetur oculis, videt Dei maiestatem in caelo: continuoque gloria inde diffusa Symeonem circumfulsit, et patriarcharum quispiam unguentum, quod suave ac divinum quidpiam redolebat, manibus praelatum, guttatim stillare facit, unxitque ipsum, dicens: In virtute huius unguenti fugabis daemones, divinoque robore ab excelso lumbis accinctus, inanes ipsorum esse impetus insidiasque ostendes. Confide igitur, sperans in Christi, qui te creavit, signo: non enim proficiet inimicus in te, et filius iniquitatis non apponet nocere tibi.

21. Istiusmodi submissis a Deo spectaculis recreabatur Symeon, praeveniebaturque gratuita hac benevolentia, ut par asceticae vitae laboribus atque certaminibus fieret. Atque illa Joannem minime fugiebant: quippe Symeonem propter plurima praestantioraque, quam in illa aetate solent inesse, virtutum decora, non secus observabat quam filium ex se prognatum, instituendumque curabat omnibus, quae ad ipsum spectabant: quorum utique effectus sunt quae subnectuntur. Vir quidam a longo jam tempore viribus destitutus, gravissimis premebatur doloribus; nec ulla omnino adhibita medicina poterat levare: dumque identidem monasterium frequentat, insolitamque Symeonis in aetate perfectionem notat, fiduciam concepit fore ut Deus pristinae se valetudini restituat, si Symeon deprecator intercedebat. Itaque Joannem adiens enixe rogat, Symeonem precibus suis exorare velit, ut pro se misero intercedat apud Deum. Joannes, conspecto viri affecto corpore, commiseratione tactus, adduci ad columnam Symeonis ipsum imperat; deinde hortatu suasuque, supplex denuo factus, inducere virum sanctum conatur, ut ne despiciat tam graviter laborantem, sed preces pro ipso fundat manusque imponat. Is autem molestissime hoc ferens, peccatorem se nuncupabat, mandatumque, quod vires suas excedere inquiebat, deprecabatur. Cumque Joannes cum suis nihil remitteret, imo etiam longe ardentius instaret, vix tandem aliquando exoratus, aegre habenti manus imposuit, seque dans totum orationi: Ego, inquit, peccator formo signum Christi; uti credidistis, fiat aegrotanti. Qui continuo sanitate donatus abiit, potentiam Dei pleno ore decantans.

22. Post haec daemoniacus ad Symeonem adducitur: at daemon simul atque virum sanctum conspexit, ereptum miserabiliter e manibus tenentium, quem insidebat, hominem per deserta montis agitabat. Misertus ergo Symeon ita raptati, eum in nomine Domini vocatum reverti jubet: ille autem pene citius, quam vocatus esset, se coram stitit. Mox vir Dei increpitum daemone, signo crucis

Christi objecto, inde exterminans, hominem sanum ac sibi redditum dimisit. Ita in promptu semper erat Symeoni gratia cœlestis : nec ullus, qui ipsum accedebat, revertebatur vacuus, sed reportabat, quidquid petierat, voti compos.

23. Cupidus porro Symeon absolutum per omnia virtutis ædificium struendi, perveniendique ad perfectissimum tolerantiae gradum, dicit aliquando ad Joannem : Quam late pateat dominium Satanæ, et quantæ sint ejusdem perniciosæ divitiæ, quanto etiam studio omnem suam applicet vafritiem, ut virtutis zelatoribus bellum moveat, jam pridem monstravit mihi Dominus. Ait Joannes : Dominus te, fili, nequissimis illius machinamentis eripiet. Subsumens Symeon : Exsecrabiles, inquit, vires ejus, quantumvis sollicite aliud ex alio malum molientes, effectum carebunt. Ubi vidit Joannes, quam vilipenderet insidias inimici, veluti ad mentem revocare, in officioque continere aberrantem cupiens, ut ne teter spiritus, hinc animæ illius arrogantiam superbiamque tentans ingerere, lateret diutius : Non ita, inquit, fili mi, sis animatus; neque tam imbelli cum hoste negotium nos habere, putato : imo vero calceos indutus ferreos, perpetuo monachis struit insidias, et sicubi occasionem nactus commodam fuerit, violenter impressionem facit. Precandus nobis potius invocandusque est Emmanuel : ipse perpetuo nobiscum futurus est; ipse præsentia sua omnem inimici vim irritam reddet.

24. Hæc malignum spiritum ad tantam contra Symeonem adegerunt rabiem, ut repente superveniens, crebros strepitus, super pellem qua tegebatur, horribiliter insonantes, cieret; subtus autem dæmonas, veluti angues subjiceret, tam formidolosa illico sibila emittentes, atque adeo vehementem incutientes terrorem, ut auribus ferre non sustinerent monachi; quin etiam, cum detracta circumquaque pelle, nihil omnino visu perciperent, inexpugnabili crucis signo contra istiusmodi terri- culamenta sese munientes, recederent, Non hic stetit vafrities nequam hostis : præludium illa erant. Serpentes ingenti numero adversus Symeonem coactos in aciem educit, nocturnaue spectra multimoda specie comminiscitur, quibus ipsum perterrere, atque ab eximiis illis asceticæ vitæ operibus absterrere diu conatur. At generosa illa propter Christum anima, hisce terroribus non modo non cedens, sed contra majori etiam contentione, quam antea enitens ad virtutem, et quibus terrenda putabatur illis ipsis fiduciam adaugens, vocem extulit cecinitque : *Altissimum posui refugium meum*⁴; propterea non timebo a timore nocturno, a sagitta volante per diem, a negotio perambulante in tenebris, a ruina et dæmonio meridiano⁵.

25. Conspicatus igitur malus dæmon in vanum se laborare, tunc quidem istiusmodi machinamentis abstinuit. Deinde vero mense Apelæo, qui no-

α τοῦ Χριστοῦ σφραγίδα ἐπιβαλὼν, καὶ τοῦτον ἐκβαλὼν ἐκεῖθεν, καὶ ἀπελάσας, ὑγιῇ τὸν ἄνθρωπον ἀπολύει. Οὕτως αὖ ἐπαραμένουσιν αὐτῷ τὴν ἄνωθεν εἶχε χάριν, καὶ τῶν αὐτῷ προσιόντων οὐδεὶς ἦν διακενῆς ἀναστρέφων, ἀλλὰ τυγχάνων οὐπερ ἐβούλετο.

κγ'. Βουλόμενος δὲ πρὸς ἀρετὴν διὰ πάντων οἰκοδομεῖσθαι, καὶ ὑπομονὴν αὖ καταρτίζεσθαι, φησὶ ποτὲ πρὸς τὸν Ἰωάννην· Ὡς ἄρα ἡ μὲν τοῦ Σατανᾶ κτήσις, καὶ ὅσος ὁ τοῦτου ὀλέθριος πλοῦτος, ὑπεδείχθη μοι πρώην παρὰ Θεοῦ· τίς δὲ λοιπὸν ἡ σπουδὴ τῆς ἐκείνου πολυτεχνίας, δι' ἧς τοῖς ἀρετῆς ἐραστοῖς πολέμους ἀναρρίπτει. Καὶ ὁ Ἰωάννης· Ὁ Κύριος, ἔφη, τέκνον, ἐξελεῖται σε τῆς ἐκείνου κακοτεχνίας. Ὑπολαβὼν δὲ ὁ Συμεὼν, Ἐπικατάρατός τε καὶ ἀπρακτος ἔσται, φησὶ, τῶν ἐκείνου δυνάμεων ἡ φροντίς, μεθ' ὧν τὰς πονηρὰς συσκευάζεται πράξεις. Ἰδὼν τοίνυν ὁ Ἰωάννης ὅπως ἐν οὐδενὸς μέρει τὰς ἐπιβουλάς ἐτίθετο τοῦ ἐχθροῦ, καθάπερ αὐτοῦ τὸ φρόνημα καταστέλλων, ἵνα μὴ λάθῃ, τῇ τοῦτου ψυχῇ τύπον, ἐντεῦθεν ὁ σκαιὸς ἐμποιήσας· Μὴ οὕτω, τέκνον, ἔσχε, φησὶ, μηδ' οὕτως ἀσθενῆς ὁ πολέμιος λογιζέσθω σοι, ἀλλὰ σιδηρᾶς μάλλον ὀπλᾶς ὑποδεδεμένος, ταύτη τε διὰ παντὸς τοῖς μοναχοῖς ἐφεδρεύων, καὶ εἴ που καιροῦ λάβοιτο, βιαίως ἐπιτιθέμενος· ἀλλὰ ἐπικλητέον ἡμῖν φάναι τὸν Ἐμμανουήλ, καὶ αὐτὸς ἔσται διὰ παντὸς μεθ' ἡμῶν, καὶ αὐτὸς αὐτοῦ τῇ τῆς οἰκείας παρουσίας ἐπιφανείᾳ καταργήσῃ τὰς ἐνεργείας.

κδ'. Ταῦτα πρὸς τηλικαύτην κατὰ τοῦ Συμεὼν ἐκμαίνει λύσσαν τὸν πονηρὸν ὡς ἄθρόον ἐπιστάντα, φόνους τε συχνούς ἄνωθεν τῆς σκεπούσης αὐτὸν μηλωτῆς φοβερὸν ἠχοῦντας ἐπινοῆσαι, καὶ κάτωθεν δαίμονας ὡς ὄφεις ὑποβάλεῖν, δεινόν τι κομιδῇ συρίττοντας καὶ σφόδρα δεδιττομένους, ὡς μηδὲ τὴν ἀκοὴν οἶους τε εἶναι στέγειν τοὺς μοναχοὺς, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν δὴ που περιελόντας τὴν μηλωτὴν, ἐπεὶ μηδὲν αἰσθητῶς ὁρᾶν εἶχον, τῷ ἀμάχῳ τοῦ σταυροῦ τύπῳ κατὰ τῶν δειμάτων ἐκείνων σημειουμένους ἀναχωρεῖν. Οἷς οὐκ ἦν ἀρκεῖσθαι μόνοις τὸν πονηρὸν, ἀλλὰ καὶ πλήθος ἐρπετῶν κατὰ τοῦ Συμεὼν αὐθις ἐπισυνάγει, καὶ νυχτερινὰς ἐπινοεῖ πολυειδεῖς φαντασίας, καὶ χρόνον ἐπὶ μακρὸν ἐκταράττειν ὥσπερ αὐτὸν οἰόμενος, ἵνα πρὸς τοὺς ὑπερφυεῖς ἐκείνους ἀπαγορεύσῃ ἀσκήσεως πόνους. Ἡ δὲ γενναία διὰ Χριστὸν ἐκείνη ψυχὴ, οὐχ ὅπως τοῦτοις οὐδὲν ἐνδιδοῦσα, τὸν ἀντίον μὲν οὖν καὶ φιλονεικοτέρα πρὸς ἀρετὴν ἑαυτῆς γινομένη, ἐκεῖνα μᾶλλον αὐτῶν τεθαρῆρηκυῖα τῇ φωνῇ κατεπῆδε· Τὸν Ὑψιστον ἐθέμεν καταφυγὴν μου, διὰ τοῦτο οὐ φοβηθήσομαι ἀπὸ φόβου νυχτερινοῦ, ἀπὸ βέλους πετομένου ἡμέρας, ἀπὸ πράγματος ἐν σκοτει διαπορευομένου, ἀπὸ συμπτώματος καὶ δαιμονίου μεσημερινοῦ.

κε'. Εἰδὼς τοίνυν ἀνήντα κάμνων ὁ πονηρὸς, τηνικαῦτα μὲν αὐτοῖς ὡς εἶχεν ἀπίστη δυνάμεσιν. Ἀπηλέου δὲ μηνὸς ἕτερον, ὅς Δεκέμβριος ἡμετέρᾳ διαλέκτῳ κα-

⁴ Psal. xc, 8. ⁵ ibid. 5, 6.

λεῖται, πάσας ὡς ἐδόκει καλῶς τὰς ὑπ' αὐτὸν φάλαγ-
 γας ἐξαρτύσας, δευτέρα φυλακῇ τῆς νυκτὸς ἐπι-
 στρατεύει τῷ Συμεῶν, καὶ τὸν γεγλυμμένον αὐτίκα
 μόδιον αὐτῷ μηλωτῇ, ἀφίησι κατὰ τοῦ χρημνοῦ.
 Δεξιὰ δὲ Κυρίου εὐθὺς ἐπ' αὐτὸν, δεξιὰ Κυρίου
 ποιούσα δύναμιν· καὶ ὁ μὲν ἀκλινῶς ἐπὶ τῆς βάσεως
 ἐστὼς καὶ προσευχόμενος ἦν· ὁ δὲ ὁμβροὺς ἀπὸ τῆς
 θαλάσσης καὶ ἀνέμους, καὶ τυφῶνας καὶ πρηστῆρας,
 καὶ καταιγίδας ἐκίνει, ἀστραπαὶ τε διάπυροι καὶ
 φλογώδεις, καὶ βρονταὶ βαρεῖαι καὶ σκληροὶ ἐξερ-
 ρήγνυντο, ὥς μὴ τὰς ψυχὰς μόνον ἐκτεταράχθαι
 τοὺς μοναχοὺς ἀλλὰ καὶ τὰ ὦτα τούτους ἐκκεκωφω-
 μένοις προσεικέναι. Ὁ μὲν οὖν Συμεῶν ἀκλόνητός
 τε καὶ ἀπερίτρεπτος, οὐ σῶμα μόνον, ἀλλὰ καὶ νοῦν
 πρὸς τηλικαύτας ἵστατο βίας.

κς'. Ὁ δὲ θεὸς Ἰωάννης ἐκόπτετο τὰ σπλάγχνα
 περὶ αὐτοῦ, ἀστακτὶ δακρύων, καὶ τοὺς μοναχοὺς
 καθ' ἓνα τε κοινῇ συγκαλῶν. Οἱ δὲ τῷ παραλόγῳ
 τῆς βίας καταπλεγέντες, οὐδὲ ἀποκρίνασθαι οἱοί τε
 ἦσαν· ἀλλ' ἢ μὲν ἀποθανεῖται νῦν, ἔλεγον, πρὸς ἀλ-
 λήλους, ὁ Συμεῶν. Εἶτα καὶ τὰ ἐκ τοῦ πονηροῦ προσ-
 ετίθησαν. Ποῦ, φησὶν, ἡ ὑπὲρ ἄνθρωπον αὐτοῦ πο-
 λιτεία; ποῦ ἡ τῆς ἀσκήσεως μανία; ποῦ ἡ τῶν
 θαυμάτων ἐπίδειξις; αὐτὸς παραστήτω νῦν ἑαυτῷ
 βοηθός, αὐτὸς τὴν ὑπὲρ κεφαλῆς διαδράττω κίνδυνον.
 Τοῦ δ' οὖν Ἰωάννου μὴ ἀνιέντος, ἀλλὰ συντονωτέρῳ
 μᾶλλον ἔτι καὶ περιπαθεστέῳ τῇ φωνῇ χρωμένου, Μὴ
 δὴ μία σοι δι' ἐμὲ λύπη, Πάτερ, μηδὲ φροντίς, ὁ Συ-
 μεῶν ἀποκρίνεται· ὁ μὲν γὰρ ἐχθρὸς κατήργηται
 ἤδη καὶ καταδέδληται· ἐμοὶ καὶ ἔρῳται τῇ ἄνωθεν
 χάριτι πάντα, καὶ ἀσφαλῶς τὰ τῆς στάσεως ἔχει.
 Ἄμα δὲ ἡμέρᾳ συνίασι καὶ οἱ μοναχοί, καταλαβεῖν
 αὐτὸν ἤδη τεθνεῶσα νομίζοντες· ἀλλὰ κρεῖττον ἢ
 κατὰ προσδοκίαν ἀπήντα τὸ ἐλπισθέν. Καὶ ὁ μὲν,
 ψυχὴν ἅμα καὶ ὄψιν ἡγαλλιᾶτο, ὥς διὰ τοῦ προσ-
 ῶπου τὴν ἑνδον φαιδρότητα παραδείκνυσθαι· οἱ δὲ,
 παρὰ τοῦ θεοῦ Ἰωάννου τὰ εἰκότα ὀνειδιζόμενοι,
 ἀνεχώρουν.

dium non obscure testantibus. Monachi porro, ut
 que revertebantur.

CAPUT IV.

Exhortatio duplex Symeonis, et Pœnitentia.

κς'. Ὁμιλίας δέ ποτε πρὸς αὐτοὺς ὁ Συμεῶν ἀψά-
 μενος, τοιαῦτα παραδόξως αὐτοῖς διελέγετο, ἢ τῇ
 τοῦ ἁγίου Πνεύματος δυνάμει μᾶλλον ἐφθέγγετο, ὃ
 καὶ διὰ παντὸς ἐμφιλοχωρεῖν εἶχεν αὐτῷ καὶ ἡδέως
 πύεσθαι, ἔλεγε τοίνυν, Ὅτι δημιουργήσας ἐν ἀρχῇ
 τὸν ἄνθρωπον ὁ θεός, νοῦν ἐν αὐτῷ κατέστησεν ἡγε-
 μόνα, δοκιμαστὴν ὥσπερ καὶ δικαστὴν τῶν ἐγγινο-
 μένων ἡμῖν λογισμῶν ἀγαθῶν τε καὶ φαύλων, ὥστε
 οὐδεὶς ἄγνοιαν ἔχειν τοῦ καλοῦ τε καὶ μὴ τοιούτου
 λέγειν δυνήσεται. Εἰ τοίνυν αἱ τῶν ἐπιθυμίαι περι-
 γένωνται ἡμῶν, καὶ ὑπ' αὐτῶν αἰχμαλωτισθῶμεν,
 καὶ μὴ μᾶλλον γενναίως ἀγωνισώμεθα πρὸς αὐτάς,
 μηδὲ δυνάμει τῇ πάσῃ στῶμεν πρὸς τὰς αὐτῶν
 προσβολάς, ψευσταὶ πάντως τῆς ἑαυτῶν ὁμολογίας
 γινόμεθα, ἣν τῷ Χριστῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος καὶ

A stra lingua December nuncupatur, omnibus (ut
 quidem videbatur) phalangibus instructis, secunda
 noctis vigilia, adoritur Symeonem; subitoque ex-
 cavatum modium, cum ipsa pelle arreptum, in
 præceps dat. Dextera autem Domini continuo fuit
 super ipsum, dextera Domini faciens virtutem: ipse
 siquidem immotus stabat supra columnam, orabat-
 que; daemon vero a mari imbres, ventos, pro-
 cellas, turbines igneos ac tempestates ciebat, fulmi-
 naque inflammata et ignita: et tonitrua tam hor-
 renda atque fragosa erumpebant, ut non modo
 totis artubus contremiscerent monachi, verum etiam
 surdorum instar nihil auribus persentiscerent. In-
 terea Symeon, inconcussus ac circumverti nescius,
 non corpore tantum, sed vel maxime animo, adver-
 sus illos impetus stabat.

26. Divinus interim Joannes cruciabatur inti-
 mis visceribus Symeonis causa, ubertim lacry-
 mans, monachosque in unum publice convocat:
 qui inopinatae tempestatis violentia consternati,
 nihil dare responsi poterant universi; sed inter se,
 Jam forte Symeon morte oëcubuerit, inquiebant.
 Deinde etiam quædam e pessimo profecta spiritu
 adjiciebant, dicentes: Ubi nunc conversatio illius
 humana sublimior? ubi illud insanum exercita-
 tionis genus? ubi ostentatio prodigiorum? Opitu-
 letur nunc sibi ipse, et periculum a capite suo
 amolietur. Inter hæc Joanne nullum dolendi mo-
 dum faciente, sed magis etiam intensa ac lugubri
 voce personante, responsum Symeonis auditur:
 Nihil tibi mea causa, mi Pater, quod crucieris
 aut doleas: in vanum recidere machinamenta
 hostis turpiter prostrati; me autem si spectes et
 columnam (quæ superum gratia est), salva omnia.
 Simul atque illuxit, progrediuntur una monachi,
 ipsum, ut putabant, jam mortuum suscepturi:
 verum euntibus, melior opinione sua spes, occur-
 rit ipse Symeon, et animo et vultu pariter exsul-
 tans; externis vultus notis internum animi gau-
 dium non obscure testantibus. Meriti erant, a divino Joanne increpiti, ad se quis-
 que revertebantur.

D 27. Cum incidisset aliquando Symeon in collo-
 quium cum monachis, talia præter expectationem
 disseruit, aut potius virtute sancti Spiritus, qui
 perpetuam in ipso sibi gratamque habitationem
 elegerat suaviterque quiescebat, elocutus est;
 videlicet: Quod, cum Deus in principio conderet
 hominem, mentem ei ducem, arbitrum, ac velut
 judicem cogitationum bonarum malarumque indi-
 derit, ut ne quis ignorantiam virtutis vitiorumque
 posset prætereundum. Si quæ igitur prava volupta-
 tum desideria nos invadant, iisque quodammodo
 captivi teneamur, et non viriliter pedem confe-
 ramus, nec tota virtute invadentium insultus repri-
 mamus; fallax atque mendax est professio nostra,
 quam Christo tum per baptismum, tum per sus-

ceptionem monastici hujus habitus coram electis Dei angelis fecimus. Fateor quidem a natura ingentem nobis concupiscentiam esse: quis enim negare queat se concupiscere? sed a concupiscentiis non superari, id rationis prædominantis opus est, nostramque in malum propensionem velut freno constringentis. Similiter et gulam, et amorem proprium, et iracundiam, et invidiam, et si quæ perturbatio animi est, cum opposita quamque virtute comparare, et ab ea discernere judicio valemus; sicque ex altera parte quod magis cum probitate conjunctum est, eligere; quod ab ea alienum, reprobare. Etenim Dominus Deus noster duas nobis semitas ostendit, alteram angustam et spinis ærumnarum obsitam, quæ per se gradientes ducit ad vitam: alteram vero patentem laxamque, cujus terminus barathrum perditionis. Igitur, fratres, nobis ipsi vim inferamus, ut rapiamus quod vim patitur regnum Dei, qui nos omnes conservaturus est ad gloriam majestatis suæ. Amen.

28. Ist hæc quidem commemorabat Symeon. At Joannes non Symeonis illa, sed sanctissimi arcanique Spiritus, quem et ipsius ore perspicue loquentem viderat, esse verba asseverabat. Ephraim vero, qui per id temporis magnæ urbi Antiochiæ præsidebat archiepiscopus, de sanctorum illorum standi consuetudine, et præcipue Symeonis, deque austero hujus laboriosoque admodum vitæ instituto, et conversatione sublimi ac perpetuo cum certamine conjuncta certior factus, ipse viæ se dedit, coram spectatore futurus. Cumque vidisset quomodo Christo crucifixus Symeon in illo ætatis flore esset; oculos illorum quæ prius audierat nunc testes nactus, Deum pleno ore magnificabat, confitebaturque non minus lacrymis quam verbis: quæque præsentem miraculo fuerant, ad sua revertenti nunquam non in ore versabantur.

29. Quid porro Symeon? Quemadmodum amoris sui in Christum ignem, alio semper alioque igne adjecto, magis succendere cupidus, nulla gravissimorum cruciatuum satietate capiebatur, petit aliquando ab aliquo se invisente funem, acceptumque circum corpus convolvit constringitque tam arcte, ut exesa carne, quæ istis mollis admodum ac tenera est, nudæ costæ exstarent. Corpus itaque exulceratum pessime habere; et ulcerum sanies, concreto sanguine mista, pannoso amictui conglutinari. Is vero qui hæc patiebatur, nihilo magis dolorum acerbitate commovebatur, quam si alienum corpus ægre habuisset. Verum processu temporis tantus fetor e putrescentibus ulceribus generatus est, ut ad multorum nares delatus, gravis esset monachis, imo et ipsi Joanni: quamobrem percunctantibus illis gravissimi odoris causam, prætextus semper aliquos pro sui purgatione comminiscetur Symeon: donec per rimam fenestræ speculatus monachorum quidam, conspicatusque sanguinis pure nisti stagnum, discit dolorum ejus arcanum; at-

Α τοῦ μοναδικοῦ τοῦδε σχήματος, ἐνώπιον τῶν ἐκλεκτῶν ἀγγέλων, ὡμολογήσαμεν. Φύσει μὲν γὰρ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ προσόντος ἡμῖν, οὐδεὶς ἐπιθυμεῖν ἀρνήσασθαι δύναται· τὸ δὲ μὴ τῶν ἐπιθυμιῶν ἡττᾶσθαι, τοῦ ἐπικρατοῦντός ἐστι λογισμοῦ, τὴν ἡμετέραν ἐπὶ τὰ χεῖρω ῥοπὴν ἀνείργοντος παραπλησίως δὲ καὶ γαστριμαργίαν, καὶ φιλαυτίαν καὶ θυμὸν, καὶ φόβον, καὶ εἴ τι ἄλλο ψυχῆς πάθος, τῷ αὐτῷ λογισμῷ πρὸς τὴν ἀντικειμένην ἕκαστον ἀρετὴν παρατιθέναι καὶ κρίνειν δυνάμεθα, καὶ οὕτως ἐκ παραλλήλου τὸ βέλτιον αἰρεῖσθαι, τὸ φαῦλον διακρούμενοι. Ἐπεὶ καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ Θεὸς δύο τρίβους ἡμῖν ὑποδείκνυσιν, τὴν μὲν στενὴν καὶ τεθλιμμένην, ἥτις ἀπάγει πρὸς τὴν ζωὴν τοὺς δι' αὐτῆς ὁδεύοντας, τὴν δὲ πλατεῖαν καὶ ἀνετον, ἥτις ἐπ' αὐτὸ φέρει τῆς ἀπωλείας τὸ βαράθρον. Βιασώμεθα τοιγαροῦν ἑαυτοὺς, ἀδελφοί, ἵνα καὶ τὴν βιαστὴν ἀρπάσωμεν τοῦ Θεοῦ βασιλείαν, ὅς φυλάξει πάντας ἡμᾶς εἰς δόξαν τῆς αὐτοῦ μεγαλωσύνης. Ἀμήν.

κη'. Ὁ μὲν οὖν Συμεὼν ταῦτα πρὸς αὐτοὺς διεξῆκει· ὁ δὲ Ἰωάννης οὐκ ἐκείνου τὰ ῥήματα ἔλεγεν εἶναι, ἀλλὰ τοῦ παναγίου καὶ τελειωτικοῦ Πνεύματος, ἃ καὶ δι' αὐτοῦ σαφῶς ἦδει φθεγγόμενον. Ἐφραὶμ δὲ, ὁ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ τῆς μεγαλοπόλεως Ἀντιοχείας ἀρχιεπίσκοπος, περὶ τῆς στάσεως τῶν ὁσίων τούτων πειθόμενος, καὶ μάλιστα τοῦ Συμεὼν, τῆς τε τραχείας αὐτοῦ καὶ λίαν ἐπιπόνου διαγωγῆς, καὶ τῆς ἀπαραμίλλου καὶ ὑπερφυοῦς πολιτείας, καὶ θεῶν τούτων ἐλθόντων, ὅπως τε τῷ Χριστῷ ἐσταύρωτο παρ' ἡλικίαν ἰδὼν, καὶ ὅφεις τῶν ἀκουσθέντων μάρτυρας θέμενος, Θεὸν ἦν ὅλῳ στόματι μεγαλύνων, καὶ αὐτῷ δάκρυσιν οὐχ ἥττον ἢ ῥήμασιν ἐξομολογούμενος, ἅπερ ἦν αὐτῷ καὶ παρόντι θαῦμα, καὶ εἰς τὴν πόλιν ἐπανελθόντι διήγημα.

κθ'. Ὁ δὲ πῦρ ὥσπερ ἐπὶ πῦρ, ἀνάπτων ἀεὶ τοῦ εἰς Χριστὸν ἔρωτος, οὐδένα τε κόρον διὰ τοῦτο τῶν ὑπὲρ αὐτοῦ καμάτων εἰδὼς, αἰτεῖ ποτε σχοινίον τινὰ τῶν αὐτῷ προσιόντων· ὃ καὶ λαθὼν εὐθύς, ὅλον ἐν χρῶ τὸ σῶμα περιελίσσει καὶ διασφίγγει οὕτω σφοδρῶς, ὥς διαφαγεῖν αὐτοῦ τὰς σάρκας, ἀπαλὰς τε οὐσας καὶ τρυφερὰς, γυμνὰς αὐτῶν τὰς πλευρὰς ἀποδείξαι. Ἦλκωτο μὲν οὖν αὐτῷ τὸ σῶμα, καὶ πονήρως εἶχεν· οἱ τε τῶν ἐλκῶν ἰχώρες αἵμασι πεπηγόσιν ἀνακίρνάμενοι, τῷ τρυχίνῳ συγκεκόλλυντο ῥάχει· ὁ δὲ καθάπερ σαφῶς ἄλλου πάσχοντος, οὕτω τῶν ἐκ τοῦ σώματος ἀλγηδόνων ὑπερεώρα. Τοῦ χρόνου δὲ καὶ δυσωδίαν ἐντεκόντος τοῖς ἔλκεσιν, ὥς ἤδη πολλὴ αὐτῇ, καὶ πολλῶν ὀσφρήσει προσβάλλουσα αἴσθησίν τε τοῖς μοναχοῖς ἀλλὰ καὶ τῷ Ἰωάννῃ παρεῖχεν. Οἱ μὲν ἐπυνθάνοντο τῆς ὀσμῆς τὴν αἰτίαν· ὁ δὲ Συμεὼν προφάσεις τινὰς εἰς ἀπολογία ἐπλάττετο, ἕως διὰ τῆς θυρίδος τῶν μοναχῶν τις παραθεωρήσας, καὶ λίμνας αἱμάτων ἔλκεσιν ἀναπεφυρμένας ἰδὼν, μανθάνει τὸ τοῦ πάθους μυστήριον, καὶ παραυτίκα τῆς θέας ἐπαγγέλει τῷ Ἰωάννῃ. Καὶ ὅς οὐκ ὀλίγα δεινο-

παθήσας ἀναγκάζει τὸν Συμεὼν ἄραι κατὰ μικρὸν ἅ τὰ σχοινίον· ἀρθῆναι γὰρ ἀθρόον οὐκ ἦν, ἐκδαπανῆσαν ἤδη καὶ διασῆψαν τὰς σάρκας, καὶ ταύταις ἄχρις ὅστέων ἐγκοιλανθέν.

λ'. Περιερχομένου δὲ τούτου, καὶ δάκρυα προστιθέντος καρδίας δῆγματα, ἐπετίμα ὁ Ἰωάννης καὶ προσωνείδιζε φιλοστόργος· Μὴ δῆτα, λέγων, ὦ τέκνον, μὴ οὕτως ἑαυτοῦ χρῆναι λίαν ἀφιλανθρώπως ἔχειν. Ὁ δὲ τότε μὲν πατρικαῖς ἐπιτιμήσεσιν εἰξας, ἀπέθετο τὸ σχοινίον· μετὰ δὲ ταῦτα λαμβάνων αὐτὸ πάλιν ὁμοίως περιειλίσσετο, οὐ μετὰ τῆς αὐτῆς σφίγγεως ἢ διατάσεως, ἀλλὰ χαυνότερόν πως καὶ φορητότερον· ἐσπούδαζε γὰρ ὑπωπιάζειν αἰεὶ τὸ σῶμα καὶ κατατρύχειν, τοὺς ἐπανισταμένους ἐξ αὐτοῦ τῇ ψυχῇ πολέμους ἀκούων· ἅπερ ἐξίστη τοὺς μοναχοὺς ἐν ἡλικίᾳ μαλίστα τοιαύτῃ γινόμενα. Αἰτοῦσι τοίνυν ἀκοῦσαι λόγους παρ' αὐτῇ σωτηρίας, καὶ ὁ Συμεὼν ὁμιλίας αὐθις ἀψάμενος, ἢ τῷ ἐνοικοῦντι μᾶλλον κινούμενος Πνεύματι, ὃ καὶ πρὸ μητρικῶν ὠδίνων ἐξείλετο.

λα'. Πατέρες ἔφη, καὶ ἀδελφοί, οὐ χρὴ τὸν ἀσύνητον ἐμὲ περὶ σωτηρίας ψυχῆς τῇ ὑμετέρᾳ πολιᾷ διαλέγεσθαι· ὅμως ἐπεὶ πατρικοῖς οὐκέτι μὴ πείθεσθαι λόγοις. Ἔργον μοναχοῦ τὴν ἐγκράτειαν οἶμαι, ὥστε ἡρεμεῖν αὐτῷ τὰς τοῦ σώματος ἡδονάς, ἔχοντι τὴν ψυχὴν ἐν εἰρήνῃ, τό τε συνεχῶς ψάλλειν, καὶ ἀδιαλείπτως τῷ νῷ προσεύχεσθαι· ἔργον μοναχοῦ ἡ ἀγάπη, καὶ ἡ μετὰ ταπεινῆς καρδίας ὑπακοή, δι' ἧς καὶ Χριστὸς εἶλε τὸν θάνατον, γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ, ἵνα τὰς ἐπιθυμίας τῆς σαρκὸς καὶ ἡμεῖς δι' αὐτοὺς θανατώσωμεν, τότε ἐν ἐξομολογήσει κλαίειν, καὶ ἐν συντριβῇ καρδίας ὡς ὁ Τελώνης προσεύχεσθαι, φωνή τε σύμμετρος καὶ λόγος εὐτακτος, καὶ ἡ ἐν πραότητι καὶ ἡσυχίᾳ διαγωγή. Ἔργον μοναχοῦ, τὸ μὴ ὀμνύειν ὅλως, πλήν τοῦ Πίστευσον ἢ Συγχώρησον, ἢ τε τῶν τῆς φιλαργυρίας σκανδάλων φυγή, καὶ ἡ τῶν ὄντων μετάδοσις, καὶ τὸ μὴ μόνον μηδὲ ποτέ τινος καταλαλεῖν, ἀλλὰ μηδὲ καταλαλοῦντος ἀνέχεσθαι, συμπάσχειν τε τοῖς ἐν ὁδῷ, καὶ ἀδελφῶν πόδας νίπτειν, καὶ ταῖς αὐτῶν χρεῖαις διακονεῖσθαι, τό τε μὴ τοῦ χαλεποῦ πάθους τῆς ὑπερηφανίας ἡττᾶσθαι, ἀλλὰ πάντων ἐσχατον ἑαυτὸν εἶναι ἡγεῖσθαι.

etiam ne ferat quidem detrahentem; ut compatiatur in luctu positus; ut fratrum pedes lavet utilitatisque studeat; ut periculosa illa animi passione, superbia dico, non superetur, sed omnium postremum se reputet.

λβ'. Ἔργον μοναχοῦ, ἡ εἰς πάντας μεγάλους τε καὶ μικροὺς, ἐνδόξους καὶ ἀδόξους, πλουσίους καὶ πένητας, ὡς εἰς αὐτὸν Χριστὸν ἀγνὴ φιλαδελφία τε καὶ φιλοξενία, καὶ ὑποκρίσεως καθαρεύουσα πάσης διακονία. Μοναχὸς γὰρ πρὸς μὲν τὰς κατὰ κόσμον βλέπων ὑπεροχάς, καὶ πρόσωπα τῶν τοιούτων λαμβάνων, πτωχὸν δὲ καὶ πένητα προσιόντα καὶ δεόμενον ἀποθούμενος, ὁ τοιοῦτος οὐχ ἔξει παρῤουσίαν εἰς τὸν νυμφῶνα, οὐ δὲ ἀπαντήσεται, οὐδὲ συνεισ-

que continuo ab hoc spectaculo ad Joannem nuntiaturus accedit. Is autem non modice dolens et consternatus, adigit Symeonem, ut sensim funem auferat; nam confestim solvendi nulla spes erat, utpote qui jam consumptis et putrefactis carnibus ad ossa usque penetrasset.

30. Interim ad amplexus properantem Symeonem, lacrymasque contriti cordis indices adjicientem, increpat Joannes paterneque objurgat: Non profecto, mi fili, inquit, non ita barbarum in modum corpus tractare fas tibi est. Cui paternae castigationi ille tunc quidem cedens, funem solvit: verum haud ita multo post resumptum denuo circum corpus astrinxit, quamvis non tam arcte et violenter, sed aliquanto laxius tolerabiliusque: eo quippe Symeonis cura omnis intendebat, ut corpus suum castigaret semper et in servitutem redigeret, probe scilicet ignari quanta inde praelia immineant animæ. Quæ res, in tali præsertim ætate, perculit vehementer monachos, rogantes verba salutis ab ore ipsius excipere sibi denuo ut liceret. Nec abnuens Symeon, interno Spiritu, a quo maternum ante partum electus fuerat, movente, aggreditur dicere.

31. Patres fratresque, inquiebat, mei non æquum est, me ingenio tam imbecilli ad hunc vestrum canitie venerandum cætum verba facere: sed nec æquum est seniorum dictis non obtemperare. Sic igitur existimo, eo connitendum esse monacho præcipue, continens ut sit; ut nuntio corporis voluptatibus remisso, tranquillitatem pacemque animi conservet, ut continenter psallat, ac sine intermissione mentali vacet orationi. Eo connitendum monacho, charitate ut ardeat, et corde humili præcipienti obediat: obedientia quippe est, per quam Christus ipse mori elegit, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis, ut et nos desideria carnis nostræ per ipsam mortificaremus. Eo quoque connitendum monacho, ut in confessione ploret, contritoque corde cum publicano preces suas fundat ad Dominum: ut vox moderata, sermo decenter compositus, atque omnis in mansuetudine et tranquillitate conversatio sit. Eo connitendum monacho, ut ne juret omnino, sed solum dicat, Crede, vel, Ignosce; ut scandalum avaritiæ declinet; ut facultates suas distribuat; ut non modo nunquam de alterius fama detrahat, sed

32. Eo connitendum monacho, ut omnes tam magnos quam parvos, tam gloriosos quam inglorios, tam divitiis affluentes quam egenos, non secus ac Christum, charitate casta, hospitalitate et obsequio, omnis hypocriseos experte præveniat. Monachus namque, qui ad rerum mundanarum splendorem oculos reflexit, earumque species cupide contemplatur, mendicum vero, pauperemque et egenum a se repellit, non admittetur ad

nuptias, nec speret obviam iturum se cum exultatione immortalis Sponso, ut cum eo ingrediatur : sed potius illud sibi velim persuadeat, fore ut, extincta ob olei defectum lampade, miserabiliter ab ipso excludatur. Eleemosyna quippe consuevit misericordiam consequi illis, qui misericordes in egenos sunt, eosque gravibus ærumnis liberare ; testante id ipsum Christo ac confitente, præstitam pauperi misericordiam, sibi præstitam reputatum iri. Dicit enim : *Quandiu fecistis uni ex his minimis, mihi fecistis* ⁶ : adeo ut qui non miseretur fratris, Filium Dei censendus sit palam negavisse, Sadducæos quodammodo imitatus, non credendo resurrectionem esse, neque in spem inde promanantem oculos reflectendo. Ne igitur latentem sub auro dæmonem pluris feceritis, quam necessitatibus fratrum succurrisse ; dæmonem, inquam, qui et ipsum Christum aggredi non est veritus, ita loquens : *Hæc omnia dabo tibi, si cadens adoraveris me* ⁷. Ne Christum mundi fallacis opinioni mendicitatem pauperis præferentem, et non habentem ubi caput reclinaret, contumelia afficiatis ; illum, inquam, Christum, in cujus potestate cœli sunt ac terra. Etenim cum Abraham hospitalitatem in omnes exerceret, meruit Deum, angelis duobus comitatum, sub specie viatoris conspiceret : similiter et Lot, qui angelos hospitio excepit. Verumtamen date operam sedulo, ut in divitibus atque pauperibus æqualiter Deum quæretis ; quod effectum dabitis, si consideretis in paupere divitem et contra

33. Eo connitendum monacho, ut tum corpore tum animo continens sit. Si quem vestrum lasciva cogitatio incessat, fratres, in anxietate spiritus et compunctione cordis confugiens ad Deum, ita cum lacrymis clamet : Domine Jesu Christe, tu qui misericors et miserator Deus, qui totius consolationis Dominus, tu qui fuisti semper, futurusque es in æternum, tu qui amantissimus nostri Pater, qui confidentes in te non pateris confundi ; tu, inquam, eripe me ex potestate hostium, succurre animæ meæ, salvum me fac in misericordia tua, tu qui exultatio mea es. Libera me ab insidiis eorum qui circumdederunt me : tu quippe nosti, qui solus omnia nosti, et quem ne abscondita quidem cordis latere possunt, tu, inquam, nosti, istiusmodi impura cogitata, non a me accersita, sed invitum multumque reluctantem animum subiisse. Memento quia pulvis sum, nec, quæso, in condemnationem mihi illa cedant. Domine, Domine, virtus salutis meæ, sub umbra tua protege me in die belli. Ne tradideris me, Domine, a concupiscentiis meis peccatori : miserere mei, Deus, miserere mei, quoniam in te confidit anima mea, et sub umbra alarum tuarum sperabo : Deus meus, ne longe recedas a me : Deus in

⁶ Matth. xlv, 40. ⁷ Matth. iv, 9.

αλευσέται παιδρῶς τῷ ἀθανάτῳ νυμφίῳ, ἀλλὰ τοῦτον ἑαυτῷ ἐλεεινῶς ἀποκλείσει, δι' ἐνδειαν ἐλαίου τοὺς λαμπάδος ἀποσβεσθείσης· ἐλεημοσύνη γὰρ αὐτοὺς ἐλεεῖν πέφυκε πρῶτους, καὶ μεγάλων ἐξαιρεῖσθαι κακῶν τοὺς ἑαυτῆς ἐργάτας, αὐτὸν ἐκείνον ὁμολογούντα Χριστὸν ἔχουσα, καὶ εἰς ἑαυτὸν ἀναδεχόμενον, τὸν εἰς τοὺς πένητας ἔλεον· Ἐφ' ὅσον γὰρ ἐποιήσατε, φησὶν, ἐνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε· ὥσπερ ὁ μὴ τὸν ἀδελφὸν ἐλεῶν πάλιν, τὸν ὕἱον τοῦ Θεοῦ σαφῶς ἤρνηται, τρόπον τινὰ κατὰ τοὺς Σαδδουκαίους τῇ ἀναστάσει καὶ αὐτοῦς ἀπιστῶν, καὶ πρὸς τὰς ἐκεῖθεν οὐ διαβλέπων ἐλπίδας. Μὴ οὖν προτιμήσητε τῆς τοῦ ἀδελφοῦ χρείας τὸν ἐγκρυπτόμενον τοῖς χρήμασι δαίμονα, ὃς καὶ αὐτῷ Χριστῷ τετόλμηκε προσθαλεῖν, εἰρηκῶς· Ταῦτα πάντα σοι δώσο, ἐὰν πεσὼν προσκυνήσης μοι· μὴ τῇ κοσμικῇ φαντασίᾳ τὸν τὴν πτωχείαν τοῦ πένητος ὑπερχόμενον, καὶ μὴ ἔχοντά που τὴν κεφαλὴν κλίνειν, Χριστὸν ἀτιμάσῃτε, οὐ εἰσὶν οἱ οὐρανοὶ καὶ ἡ γῆ. Ἐπεὶ καὶ Ἀβραάμ ξενίσας οἶδε Θεὸν σὺν ἀγγέλοις ὑποδεξάμενος. Ἀλλὰ καὶ ἐν πλουσίᾳ καὶ πένητι ζητεῖτε Θεὸν, πένητας μὲν ὡς πλουσίους, πλουσίους δὲ πάλιν ὡς πένητας λογιζόμενοι, πόδας τε αὐτῶν μετ' εὐχαριστίας Θεοῦ καὶ ἀγάπης ἐν διαθέσει ψυχῆς νίπτοντες, καὶ ἱλαρῶς αὐτοῖς ἐκ τῶν ὄντων ἐπαρκοῦντες τὰ πρὸς τὴν χρείαν, ὡς ἓνα τε τοὺς πάντας ὀρῶντες, ἢ καὶ Χριστὸν ἐν αὐτοῖς μᾶλλον ὀρᾶν, νομίζοντες. Πλοῦτος μοναχοῖς, ἀδελφοὶ καὶ Πατέρες ἡ ἀκτησία· εἰ δὲ κέκτηται τις, μὴ ἑαυτῷ μᾶλλον, ἀλλὰ τῷ πλησίον κεκτήσθω.

λγ'. Ἔργον μοναχοῦ, σωφροσύνη σώματος, ἀλλὰ καὶ εὐχῆς· εἰ δέ τινα ὑμῶν, ἀδελφοί, λογισμὸς ἀκαθαρσίας εἰσέλθῃ, ἐν συνοχῇ πνεύματος καὶ καρδίας ὁλοθυγμῷ πρὸς Θεὸν μετὰ δακρύων ἐκεῖνα βοάτω· Δέσποτα Χριστέ, ὁ τῶν οἰκτιρμῶν καὶ τοῦ ἐλέους Θεός, ὁ πάσης παρακλήσεως Κύριος, ὁ ἀεὶ ὢν καὶ διαμένων εἰς τοὺς αἰῶνας, ὁ μόνος φιλόστοργος Πατήρ, ὁ τοὺς ἐπὶ σοὶ πεποιθότας μὴ καταισχύνων, ῥύσαι με ἐκ χειρὸς ἐχθρῶν μου, πρόσχες τῇ ψυχῇ μου, σῶσόν με ἐν τῷ ἐλέει σου τὸ ἀγαλλίαμά μου, λύτρωσαί με ἀπὸ τῶν κυκλωσάντων με· σὺ γὰρ οἶδας, ὁ μόνος πάντα εἰδὼς, ὃν οὐδὲν οὐ καὶ τῶν τῆς καρδίας κρυφίων λαθεῖν δύναται, ὡς οὐκ ἐμῆς εἰσι ταῦτα γνώμης γεώργιον, ἀλλὰ κατὰ πολὺ μοι τὸ ἀκούσιον ἐπεφύη. Μνήσθητι ὅτι χοῦς εἰμι, καὶ μὴ εἰς κατὰκριμα λογισθῇτω μοι. Κύριε, Κύριε, δύναμις τῆς σωτηρίας μου, ἐπισκίασον ἐπὶ τὴν κεφαλὴν μου ἐν ἡμέρᾳ πολέμου· μὴ παραδῶς με, Κύριε, ἀπὸ τῆς ἐπιθυμίας μου ἀμαρτωλῷ· ἐλέησόν με, ὁ Θεός, ἐλέησόν με, ὅτι ἐπὶ σοὶ πέποιθεν ἡ ψυχὴ μου, καὶ ἐν τῇ σκιά τῶν πτερύγων σου ἐλπῶ· ὁ Θεός μου, μὴ μακρύνης ἀπ' ἐμοῦ, ὁ Θεός μου, εἰς τὴν βοήθειάν μου πρόσχες· βοηθήσων μου καὶ ῥύσῃς μου εἰ σὺ, ὁ Θεός μου, μὴ χρονίσῃς.

adjutorium meum intende, adjuva me, quoniam liberator meus es tu : Deus meus, ne elongeris a me.

λδ'. Ταῦτα ὁ ρυπαροῖς λογισμοῖς πολεμούμενος A προσεύχου Θεῷ· εἶτα ῥίψον τὴν οἰκείαν ἀσθένειαν ἐνώπιον τῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος, καὶ αὐτὸς ἐν τοῖς μεταφρένοις αὐτοῦ εὐθέως ἐπισκιάσει σοι. Ἀποστρέφεσθε τοίνυν, ἀδελφοί, τοὺς ρυπαροὺς λογισμοὺς, οὓς τίχτει τὸ πλήρωμα τῆς γαστροῦ· διώκετε δὲ μᾶλλον τὴν εἰρήνην καὶ τὸν ἀγιασμόν, ὧν χωρὶς οὐδεὶς ἡψεται Κύριον, ὃς οὐδὲ τὰς τοῦ ἐχθροῦ μηχανὰς ἀπέκρυσεν ἀφ' ἡμῶν· οὐδὲ γὰρ αὐτοῦ, φησὶ, τὰ νοήματα ἀγνοοῦμεν. Ἀλλ' ἐάν τις ὑμῶν πρὸς ὀρεξίν βρωμάτων διερεθίζεται, νοεῖτω τίς ὁ ξαίνων τὴν ὀρεξίν· ἐάν τις ὑπὸ σαρκικοῦ πολέμου διαθερμαίνεται, ἐπιγινωσκέτω τίς ὁ τὸ πῦρ ἀνάπτων, καὶ τῆς εἰς τὸ κακὸν ἀφορμῆς ἐκκοπὴν ἐπινοεῖτω. Στῆτε τοιγαροῦν ὡς ἀθληταὶ γενναῖοι, ἀνακρίνοντες ἑαυτοὺς διὰ παντός, ἀδελφοί, καὶ οἰχήσεται ἀφ' ὑμῶν ἡ τῆς B ἁμαρτίας ἐνέργεια· ἐν τούτοις αἰεὶ μελετῶντες, ταῦτα καθ' ἑαυτοὺς ἐξετάζοντες, εὐνοεῖτε τῷ οἰκείῳ Δεσπότῃ· ἵνα καὶ ἡ προκοπὴ ὑμῶν ᾗ φανερά, τοῦ ἐν Κυρίῳ καυχᾶσθαι κατὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ λέγειν, Ἐάν μὴ μου κατακυριεύσωσι, τότε ἁμώμος ἔσομαι, καὶ καθαρισθῆσομαι ἀπὸ ἁμαρτίας μερῆς, καὶ ἔσονται εἰς εὐδοκίαν τὰ λόγια τοῦ στόματός μου· ἔσονται δὲ τότε μᾶλλον, ἀδελφοί καὶ Πατέρες, εἰς εὐδοκίαν, ὅταν μετὰ τοῦ ἀκατακυριεύτους ἡμᾶς εἶναι, ἔτι τὰ λόγια τοῦ στόματος καὶ δάκρυσιν ἡ καρδίας καταρτυμένα.

λε'. Ἡ ψαλμωδία κατάνυξιν ἐχέτω· αἱ πρὸς Θεὸν φωναί, καὶ τὸ τῶν χειρῶν ἔργον, ὡς ἀγγέλων παρεστῶτων ὑμῖν ἐκτελείσθω· ὁ δὲ χιτῶνας ἔχων, τῷ C μὴ ἔχοντι μεταδότω· ἡ νηστεία καθ' ἡμέραν ὑμῖν ἄχρις ἐννάτης παρατεινέσθω· νηστεύοντες δὲ μὴ κατὰ τοὺς ὑποκριτὰς σκυθρωπάζωμεν, ἀλλὰ φυλακὴν τῷ στόματι θώμεθα, καὶ περιοχῆς θύραν τοῖς χεῖλεσι. Ξένῳ ἀδελφῷ ὑπαντῶντες, ταχέως μετάνοιαν βάλλετε, λέγοντες, Πῶς ἔχομεν; εἶτα δοτέον χώραν τῇ σιωπῇ· εἰ δέ τι καὶ διαλεχθῆναι ἀναγκαῖον, προτρέψει τὸν ἀδελφὸν ἀγάπην λαβεῖν· εἴτ' οὖν ἄρτον ζωῆς, καὶ φιλοθέοις αὐτὸν διηγῆμασι, καὶ πολιτείαις Πατέρων ἐστιαιτέον. Μὴ γινώμεθα κενόδοξοι τῇ διαλέκτῳ, ἀλλ' ἡ τῶν ἐντολῶν ἡμῖν τήρησις μᾶλλον τὴν ἀληθῆ δόξαν περιποιεῖσθω, ἐν ἀπλότῃ καρδίας ταπεινουμένοις. Τὸ φιλόπτωχον ἡμῖν ἀπὸ τοῦ ὑστερήματος ἔστω καὶ ἐνδείας· ἡ πρὸς Θεὸν εὐχαριστία μὴ ἐκλείπτῃ, ἀλλ' ἐν τῷ στόματι ὑμῶν τὸ ὄνομα Κυρίου D ἐπὶ πᾶσιν ἀγιαζέσθω, ἡ καὶ στόμα μᾶλλον ὑμῖν καὶ καρδίαν ἀγιαζέτω.

servemus. Amor voluntariæ paupertatis ab ipsa penuria atque inopia capiat incrementum : gratiarum actio Deo debita nunquam deficiat vobis, sed in ore vestro nomen Domini sanctificetur in omnibus, aut os vestrum potius sanctificet cor vestrum.

λς'. Ἀδελφῷ περὶ τινος φαύλου πράγματος μὴ συνδιαστέον, ἀλλὰ προσεκτέον μᾶλλον ἑαυτοῖς, ἀδελφοί, καὶ πάντα δοκιμαστέον πρῶτον, εἶτα τοῦ καλοῦ δυνάμει τῇ πάσῃ περιεκτέον. Μηδεὶς ἐν ἡμῖν διάβολος ἔστω· τῆς γὰρ ἐκείνου μερίδος ἐστὶν ὁ συνταράσσ-

34. Ita ad Deum ora, quisquis impuris sordidisque cogitationibus infestaris; deinde prostratus ante divinam illam bonitatem, infirmitatem tuam confitere; et ipsa continuo in visceribus suis proteget te. Exterminate igitur e mentibus vestris, fratres, cogitationes turpes, quas abundantia ventrisque satietas solet parere : pacem vero et sanctitatem sectamini potius, sine quibus nemo videbit Dominum, qui machinationes inimici non celavit nos : non enim ignoramus consilia ipsius. Si quis autem vestrum ad immoderatam cibi appetentiam irritari se sentiat, cogitet, quis illam excitet : si quis a carnali concupiscentia incalescat, indaget quis ignem illum succendat; constituatque apud se mali principium ac radicem penitus evellere. State igitur, ut generosos pugiles decet, dijudicantes vosmetipsos, fratres; et certi estote quod omnis efficacia et vis peccati evanescet. Hæc perpetuo meditantes, hæc sedulo apud vosmetipsos expendentes, benedicite Domino : ut profectus vester manifestetur gloriando in Domino, juxta quod scriptum est, et dicendo : Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero, et emundabor a delicto magno, et accepta erunt verba oris mei *. Erunt autem tunc acceptiora, Patres fratresque mei, verba oris nostri, quando, invictis nobis permanentibus, lacrymis quoque cordis condita fuerint.

35. Psalmorum cantus e corde compuncto procedat : orationum jacula ad Deum emittite, et opera manualia perficite, memores semper præsentiae angelorum : qui duas habet tunicas, alteri nullam habenti communicet : quotidianum jejunium in novam usque horam diei extrahatur. At cum jejuna-

mus, cavendum est ne hypocritarum more luridum mæstumque præferamus vultum, sed videndum ut custodiam ponamus ori et ostium circumstantiæ labiis nostris. Cum fratri peregre advenienti occurritis, celeriter inclinato corpore dicite : Ecquid valemus? deinde vos iterum silentio date. Si cui autem diutius colloquendum est, ille fratrem invitabit ad refectionem vel etiam ad panem vitæ manducandum, tum narrationibus divinum quiddam spirantibus, tum sanctorum Patrum vitis mensæ appositis. Cavendum est ne ob linguæ peritiam vana gloria efferamur; sed danda potius opera ut, mandata Dei in simplicitate ac humilitate cordis custodientes, veram gloriam assequamur ac con-

* Psal. XVIII, 14.

tatem disturbare. Labia vestra necnon cor vestrum veritatem perpetuo loquatur. Si inter accumbendum sitiveris, cave dicas, Da quod bibam: sed nutibus significato illi, qui accumbentibus ministrat, necessitatem tuam; siti vero expleta, tacite demittito calicem. Si excreandi necessitas urget, memento non in conspectu fratrum pituitam ejicere: sed surgito, Patribusque salvere jussis, procul inde recedito; cumque necessitati feceris satis, in silentio reversus loco tuo te repone, et quæ apposita sunt, tanquam ministerio angelorum eo delata, religiose manducato. Vini usu monachis omnino interdictum esto: si cui tamen propter infirmitatem corporis utendum est, utator quam parcissime. Non enim ignorare debetis, per violentiam aptum vos dæmoniis habitaculum fieri; illa quippe in corpore flammæ libidinis succendit, illa gravium somnorum causa est; illa pingue quod mentem, pulcherrimam hominis ducem, e loco suo deturbet.

37. Cum infirmatus fueris, medicus tibi Deus esto. Cum fratrum quispiam inciderit in morbum qui olidum fœtorem emittit, ne deprecetur ministerium curatoris monachus, ne vereatur commodare manum, et detergere pure vulnera curare: imo vero infirmi lectum sternito, et si qua re indigere audiat, prompte suppeditato, idque ita, ut nihil convicii jaciat, nihil magni a se factum arbitretur, sed uti servus domino suo benigne famuletur, donec communis universorum Dominus nos visitans ex alto recreet sibi que restituat laborantem. Isthæc sunt, fratres, quæ observare vos velim: isthæc præstare satagite, si optabilem illam aliquando audire vocem cupitis: *Venite, benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi*⁹: quia vidistis me esurgentem, et nutritistis; sitientem, et dedistis potum; nudum, et cooperuistis; infirmum et carcere detentum, et accessistis

αὐτῶν τὴν ἀδελφότητα· ἀλλὰ τὰ τε χεῖλη ἀλήθειαν αἰεὶ καὶ ἡ καρδία λαλεῖτω. Ἐὰν ἐν τῇ τραπέζῃ διψῆσης, οὐκ ἔρεῖς, Δός μοι πιεῖν· ἀλλὰ νεύματι σημανεῖς τῷ διακόνῳ τῆς χρείας, καὶ σιγῇ παρεξήσει. Φλέγματος ἐπικατασπασθέντος τῷ θώρακι οὐκ ἐνώπιον πτύσεις τῶν ἀδελφῶν, ἀλλὰ ἀναστὰς, Εὐλογήσατε, Πατέρες, ἔρεῖς, πόρρω τε τούτων γενομένος, καὶ τὴν χρεῖαν πληρώσας, ἡσυχῇ πάλιν ἐλθὼν, τῇ τραπέζῃ ἑαυτὸν παρενεῖρες, εὐλαβῶς τε μεταλήψῃ τῶν προκειμένων, ὡς ὑπὸ παραστάταις ἀγγέλοις. Οἶνος παντάπασι μοναχοῖς ἀπαγορευτέος· εἰ δέ τις αὐτῷ διὰ σώματος ἀσθένειαν χρῆτο, λίαν ὀλίγῳ κεχρήσθω· παροιμία γὰρ δαιμόνων σαφὴς ἡ πολυοινία· τῷ τε γὰρ σώματι πυρώσεως ὑπάναπτει φλόγας, καὶ βαρὺν μὲν τὸν ὕπνον, ἀμβλυτέρας δὲ τὰς φρένας ἐργάζεται, ἔξω τε καθάπερ ἑαυτοῦ τὸν ἡγεμόνα καθίστησι νοῦν.

obtusumque reddit ingenium; ut nihil dicam, loco suo deturbet.

λζ'. Ἰατρὸς ἀρρώστοῦντι Θεὸς ἔστιν σοι. Ἀδελφοῦ πάθει δυσωδίαν τίκτοντι περιπίπτοντος, μὴ παραιτήσῃται μοναχὸς ἄψασθαί τε αὐτοῦ καὶ ἡπαντελοῦσαι τὸ τραῦμα, ἀλλὰ καὶ κοίτην αὐτοῦ στρώσει, καὶ ὅτου δέοιτο πυκνῶνόμενος ἐτοιμῶς ὀρέξει, οὐκ ὄνειδίζων, οὐ μέγα τι ὄραν οἰόμενος, ἀλλὰ ὅσα δεσπότη δοῦλος εὐγνωμόνως ὑπηρετῶν, ἕως ὁ κοινὸς πάντων Δεσπότης ἐπισκεψάμενος ἄνωθεν, ἐγείρῃ τὸν κάμνοντα. Ταῦτα τηρεῖτω ἡ ἀδελφότης, ταῦτα ποιεῖν σπουδαζέτω, εἰ μέλλοιμεν τῆς εὐκταίας ἐκείνης ἀκοῦσαι φωνῆς· Δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, ὅτι πεινῶντά με εἵδετε καὶ ἐθρέψατε, διψῶντα καὶ ἐποτίσατε, γυμνὸν καὶ περιεβάλετε, ἀσθενῆ καὶ ἐν φυλακῇ καὶ ἤλθετε πρὸς με. Ὁ ἔχων ὧτα ἀκούειν ἀκούετω, εἶπεν ὁ Κύριος· αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

invisuri ad me. Qui habet aures audiendi au-

CAPUT V

Visio, ardor patiendi, acceptus Spiritus sanctus, tentationes, mors Joanni prædicta.

38. Hisce auditis, stupore atque admiratione completi sunt monachi, præcipue Joannes, qui Symeonem, quantum ad sapientiam spiritualem dicendique efficaciam attinet, alterum Davidem appellabat; narrabatque quomodo nocte illa per somnium divina quædam virtus oblata sibi fuisset, quæ dextera expressum e favo mel effundebat ac Symeonem multiplici scientia informabat. Alter etiam e corona fratrum simul astantium, ætate grandior interrogabat, num istic loci columbæ essent. Cunctis negantibus, retulit quomodo candidam columbam per fenestram ad Symeonem advolantem, indeque rursus avolantem ac sublimem abeuntem conspicatus fuisset. Dum hæc illi inter sese conferunt, sentit Symeon in cælum quodammodo se rapi, et per universas mundi plagas late vagari;

λη'. Τούτων ἀκούοντες οἱ μοναχοὶ, κατεπλήττοντο καὶ μᾶλλον ὁ Ἰωάννης, ὃς καὶ νέον Δαυτὶδ, ὅσα γε εἰς πνευματικὴν σοφίαν καὶ λόγου δύναμιν, ἐκάλει τὸν Συμεὼν, κάκεινο δὲ προσετίθει, ὡς ὀφθεῖν τῆς νυκτὸς ἐκείνης αὐτῷ θεῖα κατὰ τοὺς ὕπνους δυνάμεις, οἰονεῖ τι μέλι κηρίου τῇ δεξιᾷ κατέχουσα, καὶ τῷ Συμεὼν γνησίως μεταδιδούσα. Ἄλλος πάλιν τοῦ τῶν ἀδελφῶν χοροῦ γέρων, τοῖς λοιποῖς συμπαραστῶς ἐπυνθάνετο, εἰ ἐνταῦθα εἶεν περιστεραί· οὐκ εἶναι δὲ πάντων διαβεβαιουμένων, ἔλεγεν ὡς ἡ μὲν λευκὴν τινα περιστερὰν αὐτὸς ἴδοι πρὸς τὸν Συμεὼν, διὰ τῆς θυρίδος εἰσπτάσαν, ἐκεῖθεν τε αὐθις ἀποπτᾶσαν, καὶ εἰς ἀέρα χωρήσασαν. Ἐν ὅσῳ δὲ ταῦτα πρὸς ἀλλήλους αὐτοὶ διεξήσαν, ὁρᾷ καθάπερ ὁ Συμεὼν ἀρπαζόμενον εἰς οὐρανὸν ἑαυτὸν, καὶ κατὰ παντὸς οἶα μέρους τῆς γῆς ἀπλούμενον, εἶτα διὰ κλιμάκων ἐπτά ἀναγό-

⁹ Matth. xxv, 34. ¹⁰ Luc. xiv, 35.

μενον· ὥς δὲ πυνθάνεσθαι τί ποτε εἶη τὰ παρόντα ἐδόκει, φωνῆς ἀκούει λεγούσης, ὥς ἄρα οἱ ἐπτά οὐρανοὶ εἰσιν οὗτοι, δι' ὧν ἀνήχθης· ἐξῆς δὲ καὶ αὐτὸν ὁρᾷ τὸν παράδεισον, παλάτιόν τε φωτὸς ἐν αὐτῷ, καὶ πηγὴν μύρῳ βλύζουσαν, καμάρῃ δὲ τῇ πηγῇ ἐφειστήκει, θείας ἀκριβῶς χειρὸς ἔργον, οὐδένα δὲ ἀνθρώπων ἐκεῖ, ὅτι μὴ τὸν Ἀδάμ καὶ τὸν Ἀηστὴν ἴδοι μόνους. Ἐν ἑαυτῷ δὲ γεγρονῶς, ἀπαγγέλλει τῷ Ἰωάννῃ τὴν ὄψιν· ὁ δὲ χεῖλεσιν ἀγαλλιᾶσεως ἦν αἰνῶν τε ἅμα καὶ εὐλογῶν τὸν Θεόν, ὃς τηλικαύτην αὐτῷ δεδώρητο χάριν. Ὁ μὲν οὖν Συμεὼν τηλικαύταις ὕψοῦτο πρὸς Θεὸν ἀναβάσεσιν.

λθ'. Ἐπὶ δὲ τις αὐτῷ προσέλθοι ἐνδύματος ἐνδεῆς, ἐξεδύετο τὸ οἰκεῖον ἐκεῖνος, πᾶσαν ὥς οἶόν τε λαμβάνων αἰσθησιν, καὶ παρεῖχε τῷ δεομένῳ· καὶ ὁ μὲν ἐκάθητο γυμνὸς τὰ πολλὰ καὶ χειμῶνος, θείας ἀνῶθεν χάριτος περιβολῇ σκεπόμενος. Ἐλύπει δὲ τὸ πῆρ φύσεως τοῦτο τῆς τοῦ Συμεὼν κακοπαθείας τὸν Ἰωάννην, ὅσα καὶ πατὴρ αὐτοῦ καὶ μήτηρ κηδόμενον. Ποτὲ τοίνυν βαλόμενος ὁ Συμεὼν ἐπὶ νοῦν τοὺς τῶν ἁγίων τεσσαράκοντα μαρτύρων ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγῶνας, ὅπως ὥρᾳ χειμῶνος ἐπὶ λίμνης αἰθριοὶ τῷ παγετῷ διεκαρτέρουν, τό τε στήθος παίων καὶ δακρύων, ὑετοὺς τῶν ὀφθαλμῶν καθιελς, Οἴμοι! ἔλεγεν, οἴμοι! Ὅσοις οἱ μάρτυρες ἄθλοις, ἡλίκαις διὰ Χριστὸν κολάσεσι, τάς τε μελλούσας βασάνους διέφυγον, καὶ τῶν ἐπηγγελημένων τετυχῆκασιν ἀγαθῶν! ἐγὼ δὲ τί δράσω; Πῶς τὸν βρυγμὸν τῶν ὀδόντων ὁ ἄθλιος φύγω, οἱ κἀνταῦθα τὸ σῶμα ἐδονται, κἀκεῖ μοι πάλιν οὐ τελευτήσουσι; Ταῦτα ἔλεγε, τούτοις ἡδολέσχει, τοιαῦτα προσανακλαίετο. Εἶτα γόνατα πρὸς γῆν καὶ χεῖρας ἐρείσας, οὕτω πᾶσαν ἐκείνην τὴν νύκτα πικρῶς ἑαυτὸν ἀπωδύρετο, ὥσπερ αὐτῷ καὶ καρδίας τοῖς δάκρυσι συνεκχεομένης, ὥς καὶ τὰ σπλάγχνα τὸν θεῖον Ἰωάννην παθόντα, Μάχαιρά σοι λείπεται, φάναι, ἦν λαβὼν σεαυτὸν διαχειρίσεις· οὕτως αὐτοῦ γνησίως περιεκαίετο.

tota illa nocte deplorabat, vitam veluti cum lacrymis profundens, ut vir divinus Joannes, intimis visceribus commotus, dicere auditus sit: Quid tandem, Symeon? Ferrum solummodo deest, quominus violentas tibi ipse manus inferas.

μ'. Ἐπειτα μέντοι πρὸς ἑτέραν μελίζονα τῶν προτέρων ὁ Συμεὼν ἐξεπόνει· ἔγνω γὰρ ἐπὶ τῶν ἑαυτοῦ καθίσαι ποδῶν· ὁ δὲ παρ' ὕλον ἐνιαιτὸν πεποίηκεν, ἀσάλευτος μέινας, καθάπερ ἐπὶ πέτραν εἰς Χριστὸν ἀγάπης ἀκριβῶς ἡδρασμένος. Τῷ μὲν οὖν χρονίῳ τῆς καθέδρας, καὶ τῇ τῶν σαρκῶν ἀπαλότητι, ταῖς κνήμας οἱ μηροὶ συμπεφύκεσαν, μέλος ὥσπερ ἐν γεγρονῶς, σῆψις τε τούτοις ἐντετηκυῖα, τὸν Ἰωάννην, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀδελφοὺς δυσωδίας ἐπλήρου. Ἦς ὅθεν τε ἦν, καὶ ὅπως εἶχε γνωσθείσης, ἱατρὸν τινα μεταστείλαμενος ὁ Ἰωάννης, τῇ τέχνῃ πρὸς τὸ τοῦ Συμεὼν πάθος χρῆσθαι ἡξίου. Ὁ δὲ κατεγέλα· Ζῆ Κύριος ὁ Θεός μου, λέγων, οὐκ ἀνθρωπίνη μοι τέχνη ψάυσειεν ἡ χεὶρ. Ἐπ' ἐκεῖνον γὰρ ἐπέβριψα ἑμαυτὸν, καὶ αὐτὸς ποιήσει. Ταῦτα ὁ μὲν ἔλεγεν· Θεὸς δὲ οὐ διὰ μακροῦ ἐπλήρου, καὶ ἀπὸ τῆς πληγῆς ὁ Συμεὼν ἰᾶτο, τοὺς τε μέρους ἔρρωτο, καὶ ταῖς κνήμας ἐχρῆτο· καὶ χαριστήρια Θεῷ τοσαύ-

A tum deinde per septem scalas deduci. Percontanti autem, quid rebus illis, quæ oculis subiciebantur, aliquando futurum esset, audita vox est dicens: Hi septem cœli sunt per quos ascendisti. Post hæc ipsum conspicatur paradisum, in eoque palatium fulgentissimum et fontem unguento pretioso scaturientem; fonti autem imminebat fornix, dignum artifice divino opus: sed nullum inibi hominem præterquam solum Adamum et bonum Latronem observabat. Ad se reversus Symeon exponit Joanni visionem, lætis vocibus laudanti Dominum ac benedicienti, quod talem famulo suo gratiam impertitus esset. Atque hi sunt gradus, quibus Symeon efferebatur ad Deum.

39. Si quando ipsum accederet quispiam vestis indigus, suam sibi ipse detractam, omni commiserationis sensu, quantum fieri poterat, dissimulato, porrigebat petenti, perennabatque nudus ipsa etiam plerumque hieme, divinæ charitatis amictu cœlitus coopertus. Verum hic insolens supraque naturam castigandi sui modus gravem animi sensum ingerebat Joanni, non minus de Symeone, quam pater materve solet, anxio. Quodam tempore revocans ad animum Symeon quadraginta sanctorum martyrum religionis ergo suscepta certamina, pensitansque quam sereno hilarique vultu in lacu frigore congeliato brumali tempestate durarent, percusso pectore lacrymarumque imbre oculis profluente, Hei mihi, inquit, hei misero mihi! quantis illi martyres certaminibus, quam acerbis propter Christum cruciatibus toleratis, et tormenta sempiterna evaserunt, et promissam beatitatem consecuti sunt! Ego autem quid agam? quo pacto stridorem dentium miser effugiam, dentium, qui tum hic rodendo corpus comminuent, tum istic nihilominus in perpetuum me dilaniabunt? Talia identidem promebat ore, talia meditabatur animo, talia miserum in modum totus lamentabatur: tum genibus manibusque humi positus pronus, seipsum tam acerbe

40. Successu deinde temporis aliud exercitationis genus excogitans, priori longe magis stupendum, ad illud sese exstimulavit. Constituit igitur, pedibus suis pro sedili uti, quemadmodum et reipsa usus est anno integro, immotusque persedit, veluti super petram dilectionis Christi probe firmatus. Factum est igitur diutino illo situ et carnis teneritudine tibias cum coxis coalescere, et unicum solummodo membrum apparere, unde generata putrefactio tetro odore, non Joannem solum, sed alios quoque fratres complebat. Ubi autem fetoris causa indagata repertaque est, medicum accersivit Joannes, arte sua medelam affecto corpori adhibiturum. Quid ad hæc Symeon? In risum effusus: Vivit Dominus meus, inquit, ac Deus meus: absit ut humana aut ars aut manus medica vulnera mea tractet. In Dominum projecit curam mei, ipse medicabitur me. Hæc ille. Deus autem prædictioni fidem deesse non

sinit: brevi siquidem a vulneribus curatus est, corroboratis coxis et tibiis usu recepto: pro quo beneficio auctori Deo gratias persolvit, omne illud tempus, quod solitis contemplationibus præscripserat, stando transigens, pedibus genibusque suo munere fungentibus.

41. Jamque appropinquabat Pentecostes sacræ lux, cum dixit Symeon: Equis dignus est Spiritum sanctum recipere sicut visus est Christi discipulis atque apostolis, linguarum ignitarum specie descendens? Quibus reponente Joanne, haud tutum esse istiusmodi prodigia flagitare, resumpsit ille sermonem dicens: Voluntatem timentium se faciet Dominus, preces eorum exaudiet, et salvabit ipsos. Quæ cum dixisset, erectis in cælum oculis, corde ac corpore, ita oravit: Domine omnipotens, qui sancto tuo Spiritu jam olim virtutem cælorum firmasti, et faciem terrarum innovasti; secutis vero temporibus illum sanctis apostolis atque discipulis tuis, speciem ignis præferentem, impertitus es; quo factum, ut non vernacula sua tantum, sed et peregrinis linguis locuti sint; demitte illum nunc quoque mihi peccatori: servus tuus sum ego, instrue me, et docebor mandata tua: tu enim potens es ab infantili ore laudes tibi concinnare. Ita precatus, ecce confestim (o quis tuam, universorum fabricator Deus, benignitatem enarret?) ecce veluti fax e cælo devolans tanta Symeonem gratia cumulavit, ut non tantum oris facundia et Spiritu, quo loquebatur universos sacro quodam stupore percelleret, verum etiam de vita solitaria, de pœnitentia, de futuro judicio, ad horrorem disserteret: multas quoque sacrarum Litterarum obscuras sententias interpretabatur, apertasque dilucida explicatione omnibus ante oculos ponebat. Atque hæc res Joannem majori etiam stupore complevit, talia de Symeone dicere coactum: Quam mirabilia hic opera faciet! quantulo minora ipsorum apostolorum prodigiis! quoniam et pari fere gratia præventus est. Sed majorem adhuc timorem Dei monachorum animis incussit, magis aptis efficacia signorum quam vi verborum moveri.

42. Porro etiam visa objecta monachis per quietem admirabilia sunt: quorum aliqui tres gradus, in iisque totidem sedes videre sibi videbantur: percontantesque eccujus istæ essent, et cui recipiendo exaltandoque pararentur, audierunt vocem, Symeoni puero destinari. Hic interea, fulgorem faciei virtutisque suæ parem soli diffundens, divina charitate plenus, quemadmodum ascensiones adhuc sublimiores disposuerat in corde, ita terrenarum rerum conversatione relictæ, columnam quadraginta ut minimum pedes altam erigi mandat. Quod factum ubi Antiocheno tum temporis archiepiscopo innotuit, et ipse et episcopus Seleuciæ venerunt, crebrisque accensis facibus, multo cum lumine atque hymnis Symeonem, quanta vix dici potest, cum devotione ad aram adductum, diaconum ordinant, deducuntque ad hanc columnam; postea-

Α της ευεργεσίας, στάσιν ἐπὶ γονάτων αὐθις καὶ ποδῶν ἀπεδίδου καιρὸν, ὃν αὐτὸς ἑαυτῷ καὶ λογισμοῖς οἰκείοις ὠρίσατο.

μα'. Προσαγούσης δὲ ἤδη τῆς θείας Πεντηκοστῆς, ἔλεγεν ὁ Συμεὼν, Τίς ἄρα δέξασθαι ἄξιός τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡς τοῖς Χριστοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις ὤφθη, γλωσσῶν ἐν εἶδει πυρίνων ἐπιδημήσαν; Ἐφ' οἷς, Οὐκ ἀσφαλές, ὦ τέκνον, τὰ τοιαῦτα ζητεῖν, εἰπόντος τοῦ Ἰωάννου, ὑπολαβὼν, Θέλημα, φησὶ, Κύριος τῶν φοβουμένων αὐτὸν ποιήσει καὶ τῆς δεήσεως αὐτοῦ εἰσακούσεται, καὶ σώσει αὐτούς. Ταῦτα εἶπεν, καὶ ὀφθαλμοῖς εἰς οὐρανὸν καρδίας ἅμα καὶ σώματος ἀτενίσας, τοιαῦτα προσηύχετο·
B Δέσποτα παντοκράτωρ, ὁ τῷ Πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ πρότερον μὲν τὴν δύναμιν τῶν οὐρανῶν στερεώσας, καὶ τῆς γῆς ἀνακαινίσας τὸ πρόσωπον, ἔπειτα δὲ τοῖς ἁγίοις σου μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις ἐν εἶδει πυρὸς ἀποστείλας, ὡς λαλεῖν αὐτοὺς ἐτέραις γλώσσαις καὶ οὐ πατρίοις, κατὰπεμψόν τοῦτο νῦν καὶ τῷ ἁμαρτωλῷ ἐμοί· δοῦλός σου εἰμι· ἐγὼ, συνέτισόν με, καὶ μαθήσομαι τὰς ἐντολάς σου, ὁ καὶ ἀπὸ νηπίου στόματος αἶνον εἰδὼς καταρτίζεσθαι. Ταῦτα τοῦ ὁσίου προσευχομένου (τίς ἂν σου, Δημιουργὲ τῶν ἀπάντων, ἐξαριθμήσαιτο τὸ φιλόανθρωπον;) καθάπερ τις λαμπρὰς ἄθροον ἄνωθεν καταπτᾶσα, τοσαύτης αὐτὸν ἐπλήρωσε χάριτος, ὡς μὴ τῇ τῆς γλώττης ὁμιλίᾳ μόνον, καὶ τῷ Πνεύματι ᾧ ἐλάλει, καταπλήττειν ἐπιεικῶς ἅπαντας, ἀλλὰ καὶ λόγους περὶ τε μοναδικοῦ βίου, καὶ μετανοίας, καὶ τῆς μελλούσης κρίσεως τάττειν· πολλὰ τε τῶν βαθέως καὶ ἀποκρύφως ταῖς θείαις Γραφαῖς εἰρημένων διερμηνεύειν δῆλὰ τε πᾶσι καὶ οἷον ὑπ' ὀφθαλμοῦς προτιθέναι. Ὁ τὸν μὲν Ἰωάννην μείζονος ἐπ' αὐτῷ θάμβους πληρῶσαν, ἐκεῖνα περὶ αὐτοῦ φάναι παρασκευάζει, ὡς ἄρα θαυμαστά οὗτος ἔργα ποιήσει, καὶ οἷα μικροῦ τὰ τῶν ἀποστόλων, ὅτι καὶ παραπλησίας ἡξίωται χάριτος· πλείονα δὲ Θεοῦ φόβον ταῖς τῶν μοναχῶν ἐνῆκε ψυχαῖς, σημείων ἐνεργείᾳ μᾶλλον ἢ λόγων δυνάμει καταρτισθείσας.

μβ'. Ἐπειτα μέντοι καὶ ὄψεις ἐν ὕπνοις ὤφθησαν τοῖς μοναχοῖς παραδόξως, καὶ τινες αὐτῶν τρία βήματα, καὶ τρεῖς ἐν αὐτοῖς θρόνους ἐδόκουν ὁρᾶν·
D πυθομένους δὲ τίνα ταῦτα εἶναι, καὶ ὅτου πρὸς ὑποδοχὴν καὶ δόξαν ἐτοιμασθεῖν, ἀκούσαι φωνῆς, ὅτι Συμεὼν τοῦ παιδός. Ὁ Συμεὼν τοίνυν ἴσα ἡλίῳ ὄψιν ἅμα καὶ ἀρετὴν ἐξαστράπτων, χάριτός τε θείας πληρούμενον, ἀναβάσεις ἔτι μᾶλλον ὥσπερ ἐν τῇ καρδίᾳ ἐτίθετο, οὕτω καὶ τῇ τῶν γῆινων ἀναχωρήσει ἀμέλει, καὶ κίονα πόδας οὐ μείον ἢ τετταράκοντα τὸ ὕψος ἐπιτάττει γενέσθαι. Ὁ δὲ γεγονὸς τῷ τήνικα αὐτὰ τε τῆς Ἀντιοχείων ἀρχιεπισκόπῳ γνωσθὲν, ἐλθὼν ἐκεῖνος μετὰ τοῦ κατὰ Σελεύκειαν ἐπισκόπου, λαμπάδας τε συχνὰς ἀναψάμενοι, ὑπὲρ πολλῶν φωτὶ καὶ ὕμνοις τὸν Συμεὼν τῷ θυσιαστηρίῳ μεθ' ὅσης οὐδ' ἂν εἴποι τις εὐλαθείας προσάγοντες, διάκονόν τε χειροτονῶσι, καὶ εἰς τὸν κίονα τοῦτον

ἀνάγουσιν, ἔκτον ἐπὶ τῆς βάσεως ἐκείνης ἤδη παρὰ τῷ θεῷ Ἰωάννῃ χρόνον διηνυκότα. Σπουδῇ δὲ τῶν παρόντων ἐκάστω, καὶ μάλιστα τοῖς τοῦ βήματος, τῷ μὲν, διαβαστᾶσαι, τῷ δὲ τοῦ ἐνδύματος ἄψασθαι, τῷ δὲ καὶ πλησίον γενέσθαι, καθάπερ τῷ πλέον μετασχόντι πλείονος παρὸν τυχεῖν καὶ τῆς εὐλογίας.

μγ'. Ὁ μὲν οὖν ἱερὸς Συμεὼν ἐπὶ τοῦ κίονος στάς, ὃγδοον ἐν αὐτῷ διεκαρτέρησεν ἔτος, ὡς ἐξῆς προΐων ὁ λόγος δηλώσει μοι. Ὁ δὲ Ἰωάννης, καίτοι διαθήκας μετὰ τοῦ Συμεὼν διαθέμενος, ἠνώσθαι τε διὰ παντὸς αὐτῷ τὴν πνευματικὴν ἔνωσιν, καὶ ἀχώριστος αὐτοῦ τὴν ψυχὴν διαμένειν, ὅμως ὅτι μὴ τὴν ἡψιν ἐκείνου γλυκεῖαν καὶ θελαῖς ἀνθοῦσαν χάρισιν ὀφθαλμοῖς εἶχεν ὁρᾶν, ἐδάκνετο τὴν καρδίαν καὶ ὠδυνᾶτο, καὶ εἰς φανερά πολλάκις κατέπιπτε δάκρυα. Τῷ Συμεὼν δὲ μείζονες τῶν προτέρων ἀγῶνες ἐπὶ τοῦ κίονος ἦσαν, πραότης τε πλείων αὐτῷ προσετίθετο, καὶ ἡ τῆς καρδίας κατάνυξις ἠύξετο, τὰ τε δάκρυα ὑετοῦς ἐμιμείτο, καὶ ἡ γλῶττα τοῖς εἰς Θεὸν ὕμνοις ταῖς οὐρανίαις δυνάμεσι σαφῶς ὁμολῶτο.

μδ'. Ὡς ἂν δὲ μὴ καυχῆσθαι, φησὶ, πᾶσα σὰρξ, ἡνίκα τοιαύτης ἐτύγχανεν ἐπιθᾶς ἡλικίας, ἥτις φύσεως πέφυκε γονὴν προΐεναι, ὠπλίστατο κραταιῶς ὁ Σατανᾶς, ὥστε νυκτὸς αὐτὸν ἐνυπνίοις ἐπηρεᾶσαι. Τῷ δὲ, εἰ καὶ τὸ σῶμα κατ' ἐκείνο τῆς ὥρας ὕπνου ἦττητο, ἀλλ' ἡ ψυχὴ ἐγρήγορέ τε καὶ διανέστηκε, καὶ οὕτως ἑαυτῇ προσέχουσα, ὡς μὴ μόνον ἐνδόσιμον μηδὲν, μηδὲ μαλακὸν παθεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸν ὕπνον εὐθὺς ἀπορρίψαντα, κατώδυνον ὅλον καὶ δακρυώδη παλεῖν τὰς ὄψεις, καὶ τοιαῦτα ἑαυτῷ ἐποδύρεσθαι. Φεῦ οἶα παθεῖν ὁ δειλῆιος ἐμελλον! οἷον προσθεῖναι τραῦμα, ὅπερ οὐκ ἰατρὸς, οὐ τέχνη, οὐ φάρμακον, οὐκ ἄλλο τι θεραπεῦσαι ἴσχυσεν ἄν! Ἀλλὰ σοὶ τῷ μόνῳ Δεσπότῃ καὶ Σωτῇρι ψυχῶν, τῷ μόνῳ νεφρῶν καὶ καρδιῶν ἐταστῇ προσπίπτω, δεικνὺς τὴν οἰκείαν ἀσθένειαν, ἐπεὶ καὶ πάντα ἐλεεῖν οἶδας, ὁ καὶ πάντα σαφῶς δυνάμενος. Ταῦτ' ἔλεγε, καὶ ἰδοὺ, ὁρᾷ τινα κατιόντα πρὸς αὐτὸν ἄνωθεν, τὸ εἶδος σεμνὸν, τὴν τρίχα γηραιὸν, τὸ σχῆμα καὶ τὴν στολὴν ἱερέα, ποτήριον σωτηρίου χερσὶ κατέχοντα, εὐωδία τε κατέσχε τὸν τόπον. Καὶ ὁ φανείς τῶν ἀχράντων οἶονεῖ μυστηρίων τῷ Συμεὼν κοινωνήσας, Ἀνδρίζου, καὶ κραταιοῦσθω, φησὶν, ἡ καρδία σου· οὐχ ὑποπέση γὰρ ἐνυπνίων ἐνεργείαις οὐκέτι, φυλακὴν ἐπὶ τῇ ἄνωθεν ἐλπίδι πᾶσαν τῆς ἑαυτοῦ καρδίας τιθέμενος· ὁ τοσοῦτον ἐπὶ πένθει πένθος τῷ Συμεὼν προστίθῃσιν, ὡς ἐπὶ τινος ἡμέρας ἄχρῃς ἐννάτης ὥρας μηδὲ τὴν θυρίδα ὁπωσοῦν παρανοίγειν, ἀλλ' ἀκριβῶς αὐτὴν ἐπιχεκλεισμένην ἀνομίλητον παντάπασι διαμένειν, ἑαυτῷ μόνῳ καὶ Θεῷ προσαδολεσχοῦντα.

nonam fenestram nullo modo adaperiret, sed bene obfirmatam retinens intus ipse lateret, commercio omni humano abstinens, sibi que soli et Deo vacans.

με'. Ἐν τούτῳ δὲ καὶ τοῦ Ἰωάννου τοὺς συνήθεις ἐπὶ τῆς οἰκείας βάσεως μετιόντος ἀγῶνας, ὕγιῶς τε κατὰ σῶμα καὶ ἀνόσως ἔχοντας, ἐγγίζουσιν ἤδη προγνοῦς τὴν ἐκείνου ἐκδημίαν ὁ Συμεὼν, τοιοῦτοις

quam in illa basi sex annos sub disciplina divi Joannis moratus fuerat. Volupe hic erat studia spectare cujusque praesentium, praecipue ministrantium altari; aliis sanctum a terra sublevantibus, aliis vestimenta tangere cupientibus, plerisque propius propiusque adesse conantibus, omnibus quasi ratum habentibus, plus benedictionis relaturos illos, qui plus studii contulissent.

43. Beatus itaque Symeon, stans super columnam, annos octo ibidem perduravit, uti progressu deinceps orationis docebitur: Joannes autem, quamvis pactus cum Symeone esset, adhæsurum se illi semper spiritualis vinculo conjunctionis, et nullo unquam tempore separatum iri, nihilominus quod suavi aspectu illius, gratiae divinae copiam prodente, frui oculis non liceret,angebatur corde, dolebatque tantopere, ut in lacrymas conspicuas non raro prorrumperet. Interea virtutum studia Symeoni in columna majora erant prioribus: incrementum capiebat mansuetudo, augescebat compunctio cordis, uberioribus fluebant lacrymae pluviarum imbrem imitatae, lingua in decantandis Deo hymnis nihil beatis caeli spiritibus concedebat.

44. Ne autem, uti dicitur, gloriatur omnis caro, quae jam ad id ætatis pervenit, ut procreandis liberis apta sit, bellum Symeoni Satanas acerrimum indixit, usque adeo ut noctu etiam dormienti non leve periculum tentator crearet. Verum enimvero, tametsi per illud tempus somno succubuerat corpus, anima nihilominus vigilabat, erecta semper tamque attenta rebus suis, ut non modo nihil inde motionis libidinosæ pateretur, verum etiam excusso confestim somno mæstus atque lacrymabundus faciem percuteret, atque ita secum ipse lamentaretur: Væ misero mihi, quam prope a scelere abfui! quam pene inflictum mihi vulnus fuit, cui nec medicus, nec ars, nec pharmacum, nec aliud quidlibet afferre opem ullam potuisset! At tibi, Domine et Salvator animarum nostrarum, tibi soli renum ac cordium scrutatori supplex accedo, detegens infirmitatem meam; quoniam tu et misereri omnium soles, et medicari omnibus potes. Hisce finitis, ecce iterum quemdam conspicit ad se descendentem ab æthere, venerabilem forma, canitie conspicuum, specie atque habitu sacerdotem, calicem salutiferum manibus præferentem: locusque suavi odoris fragrantia repletus erat. Et is, qui apparebat, intemerata sacramenta Symeoni communicare visus: Viriliter, inquit, age, et confortetur cor tuum; non succumbes posthac illusionibus insomniorum, si cordis tui custodiam Deo firmiter sperando commiseris. Res illa priori Symeonis luctui spiritusque contritioni tantum addidit incrementum, ut diebus aliquot ad horam usque

45. Inter hæc Joannes quoque in columna sua consuetas sibi exercitationes strenue obibat, corpore bene sanus, nec invaletudinis ulla sentiens indicia: cujus tamen migrationis jamjam instantis præsciens

Symeon, talibus ad eum verbis usus est : Ne animo deficias, Pater, si obitus diem, quæ genus humanum sine discrimine universum manet, tibi quoque appropinquare audiveris ; intellexi enim citatum esse te a Deo ; quod tibi quidem et quotquot virtutum tuarum æmulatores sunt requies potius ac vita est ; peccatoribus vero angustia, luctus, et mors (quod utinam non esset !) certissima. Nunc autem paterna tua ac spirituali benedictione me imperti : ac memento mei cum ad concupita tibi gaudia transieris, beataque illa visione omne desiderium transcendente dignatus fueris, ut nos quoque devicto mundo aliquando tecum eo transeamus, et facti compotes votorum, mutuo aspectu iterum fruamur. Neutiquam turbatus est ad hoc nuntium Joannes, utpote jampridem ad illa animo comparatus : hoc tantum reponit : Benedicat te, fili mi, Deus Pater quem quæсивisti ; et unigenitus Patris Filius quem desiderasti, et vivificus Spiritus cujus sancta gratia ditatus es ; unica illa et immensa Deitas te ducat per omnia, illa securum præstet, illa consoletur : qui benedixerint te benedicti ab illa erunt, et qui maledixerint maledicti. Adjiciat tibi Deus honorem, propter illum quo me persecutus es, quoniam me ut alterum parentem honorasti : quid autem mater tua ? gratiam et misericordiam impetret a Deo, quæ tanta mihi adjumenta subministravit. Cum audivissent hæc, qui aderant fratres, supremaque vale dicentis verba esse animadvertissent, attoniti atque exanimati hærebant ; et vix tandem, ecquid de Symeone mandatum sibi vellet, interrogabant. Qui ait : Illud exopto, ut ardens studium virtutes Symeonis æmulandi animos omnium inflammet, et precibus ejus adjuvari mereantur ; quoniam magnum, et honorabile Deo, vas electionis est. Postquam hisce verbis instituisset ipsos, et simul precibus Deo commendasset, paululum quievit, et quasi sopitus leni somno, decessit.

CAPUT VI.

Orationis tempora : dæmones superati : potestas contra illos et virtus miraculorum cœlitus data.

46. Joannis ex hac vita exitus, austerioris vitæ principium Symeoni fuit : qui, dolori et compunctioni majori se daturus, modium alium, nulla fenestella perforatum, impositum columnæ subiit, veluti ipsius lucis usura aspectuque se privans. Hic per integrum pene diem, ad horam scilicet nonam usque, continenti vacabat orationi : hora autem nona thurificationis officium alia excipiebat oratio : deinde sole jam occumbente aliam denuo exordiebatur, a qua tandem sole diem reducente desistebat : ac tunc demum illud sibi occinens : *In pace in idipsum dormiam et requiescam, quoniam tu, Domine, singulariter in spe habitare fecisti me*¹⁰ ; somnum perinde ac famulum accersebat, indulgebatque illi parcissime, ad necessarium duntaxat corporis usum. Oratio autem ejus erant, Psalterium totum et Mosaicæ cantiones, plagæque dex-

A πρὸς αὐτὸν μηνύμασι χρῆται· Μὴ ἀθυμήσης, Πάτερ, εἰ τοῦ θανάτου κατὰ πάσης φύσεως ἀνθρωπίνης κοινῶς ὁδεύοντος, ἐφίστασθαι ἤδη μέλλει καὶ σοὶ τὰ τῆς τελευτῆς· ἐώρακα γάρ σε μετακληθέντα ὑπὸ Θεοῦ, ὅπερ σοὶ μὲν καὶ ὅσοις τὴν ἀρετὴν κατὰ σὲ ἀνάπαυσις μᾶλλον ἐστὶ καὶ ζωὴ, ἀμαρτωλοῖς δὲ συγχωρία, καὶ λύπη, καὶ σαφὴς (ὡς εἶθε μὴ ὠφελον!) θάνατος. Ἀλλὰ νῦν μὲν τῆς πατρικῆς σου καὶ πνευματικῆς εὐλογίας μετὰδος μοι, μέμνησο δὲ μου καὶ πρὸς τὰ σοὶ ποθούμενα διαβαίνων καὶ τῆς μακαρίας ἐκείνης θέας τῶν ὑπὲρ ἑφесιν ἀξιούμενος, ὥστε διαβῆναι παρὰ σὲ καὶ ἡμᾶς τὸν κόσμον νικήσαντας, καὶ ἀλλήλους ὀφείσθαι πάλιν μετὰ χρηστῶν τῶν ἐλπίδων. Οὐ παραχθεις τοίνυν πρὸς τὴν ἀγγελίαν ὁ Ἰωάννης (ἡτοίμαστο καὶ γὰρ ἐκ πλείονος), Αἱ μὲν σαί, τέκνον, εὐλογίαι, φησὶ, παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὃν ἐζήτησας, καὶ τοῦ Μονογενοῦς αὐτοῦ Υἱοῦ ὃν ἐπόθησας, καὶ τοῦ ζωοποιοῦ Πνεύματος οὗ τὴν χάριν ἐπλούτησας, τῆς μιᾶς καὶ ἀμετρήτου θεότητος, αὐτῇ σοὶ ὁδηγία πρὸς πάντα καὶ ἀσφάλεια καὶ παράκλησις· οἱ εὐλογοῦντές σε ἡυλόγηται παρ' αὐτῆς, οἱ δὲ καταρῶμενοί σε κατήρानται· προστεθείη δὲ σοὶ παρὰ Θεοῦ καὶ τιμὴ τῆς εἰς ἐμὲ τιμῆς ἕνεκεν, ὅσα με καὶ πατέρα τετιμηκότι· ἡ δὲ σὴ μήτηρ, ἔλεος αὐτῇ καὶ χάρις παρὰ Θεῶ, [εφ'] οἷς τοσαῦτά μοι διηκόνησε. Τούτων οἱ παρестῶτες ἀκούοντες, καὶ ὅτι ἐξόδια εἶη τὰ ῥήματα συνιέντες, ἄθυμοί τε καὶ κατηφεῖς ἐστήκεσαν. Ἐπειτα μέντοι, Καὶ τίνας ἐπισκῆπτεις ἡμῖν ἐντολὰς περὶ τοῦ Συμεῶν; ἐπηρώτων· ὁ δὲ φησιν, "Ὅν ἀνθρώποις γε πᾶσι σπουδὴ γένηται φοιτᾶν ὡς αὐτὸν, καὶ τῆς παρ' αὐτοῦ εὐχῆς ἀξιούσθαι, ὅτι μέγα τι καὶ τίμιον ἐκλογῆς σκευὸς ἐστὶ τῷ Θεῷ. Ὁ μὲν οὖν ταῦτα εἰπὼν, καὶ συνταξάμενος αὐτοῖς, ἅμα καὶ ἐπευξάμενος, καὶ παραθέμενος αὐτοὺς τῷ Θεῷ, εἶτα μικρὸν ἡσυχάσας, καὶ ὥσπερ ὕπνῳ καταληφθεὶς, ἐξεδήμησε.

D

μς'. Συμεῶν δὲ τὴν ἐκδημίαν ἀρχὴν οἰκείων καθάπερ ἀγώνων πεποιημένος, τῷ τε πένθει καὶ αὐθις προστίθησι, καὶ τινα μὴδὲ θυρίδα ἔχοντα μόδιον ἐπὶ τοῦ κίονος ὑπείσιν, οἷα καὶ αὐτοῦ φωτὸς ἀποστερῶν ἑαυτὸν. Εὐχὴ δὲ παρ' ὅλην σχεδὸν ἡμέραν ἄχρι τέως ἐνάτης διηνεκῆς αὐτῷ ἦν· κατὰ μέντοι τὴν ἐνάτην, εὐχὴ πάλιν καὶ τοῦ θυμιάματος τὴν εὐχὴν διεδέχετο· εἶτα ἡλίου ἤδη δυομένου, εὐ τῆς ἐτέρας ἀρχομένου, ἀνίσχοντος πάλιν ἐπαύετο· τηνικαῦτα γὰρ ἐκεῖνα ἑαυτῷ ἐπιλέγων, Ἐν εἰρήνῃ ἐπὶ τὸ αὐτὸ κοιμηθήσομαι καὶ ὑπνώσω, ὅτι σὺ, Κύριε, καταμόνας ἐπ' ἐλπίδι κατέφκισάς με, τὸν ὑπνονόσα καὶ οἰκέτην ἐχάλει, διακονῆσαι μικρὸν αὐτῷ πρὸς τὴν ἀναγκαίαν τοῦ σώματος χρεῖαν. Ἡ εὐχὴ δὲ, τὸ τε Ψαλτήριον ὅλον καὶ αἱ τοῦ Μωσέως ᾠδαὶ ἦσαν, πληγαὶ τε κατὰ τῶν στέρνων τῇ δεξιᾷ (ἀριστερὰ γὰρ πρὸς Θεὸν τέτατο) καὶ δακρύων ὄχτροι τὸ τρίχινον

¹⁰ Psal. iv, 9, 10.

ἐκείνοι λούοντες ἔνδυμα, ἐξῆς δὲ ἀνάγνωσις καὶ Ἀ θείων μελέτη λογίων. Θυμίαμα μέντοι λαμβάνων τῇ δεξιᾷ, προσέφερε πολλάκις Θεῷ καὶ ὁ καπνὸς (ὁ Θεὸς μου, τίς ἀπαγγελεῖ τὰ θαυμάσιά σου!) καὶ χωρὶς ἀνθρώπων ἀνῆει· ἄλλοτε δὲ καὶ ὄχλου συμπάλλοντος αὐτῷ ἡσθάνετο καὶ συναποδιδόντος τὸ Ἀλληλούϊα. Τὰ πολλὰ δὲ οὐδὲ ὕπνου τὸ παράπαν ἐγεύετο, ὥστε καὶ τριάκοντα νύκτας ὅλας καὶ ἡμέρας ἵσας ἐπέμεινε, προσευχόμενος ἀπαλλαγῆναι τῆς τοῦ ὕπνου μέθης· ἀλλ' ἐρρέθη μυστικῶς αὐτῷ καὶ ἀπορρήτως ὑπὸ τῆς χάριτος, ὅτι Δεῖ σε βραχὺ καθεύδειν.

ducere: verum, gratia intus loquente, arcanum tacitumque responsum accepit: Oportet aliquantulæ quieti te tradas.

μζ'. Ταῦτα δεινῶς ὤπλισε πάλιν τὸν πονηρὸν ἐπ' αὐτὸν, ὅφει πρὸς τὴν ἐπιβουλὴν τῷ παλαιῷ καὶ νῦν ὀργάνῳ χρώμενον· πλὴν ὅσον ἔκει μὲν πείθειν, ἐνταῦθα δὲ φοβεῖν ἔμελλεν. Ὑποβεβλήκει γὰρ ὅφιν αὐτῷ, φοβερόν τι χαίνοντα καὶ συρίττοντα, καὶ δακεῖν ἀπειλοῦντα· ὁ δὲ θαρράλεα καὶ χειρὶ καὶ γνώμῃ λαθόμενος, παίων ἦν κομιδῇ καὶ συντρίβων, ἕως τῶν ὁσίων χειρῶν ἐκείνων διολισθήσας καὶ κατὰ γῆς πεσὼν, ἀφανὴς ἐγεγόνει, αὐταῖς ὡς εἶχε φοβίσει τὸ οἰκεῖον ἔνδυμα παρὰ τοὺς αὐτοῦ πόδας ἀφείς, τοσούτου θαύματος ἀψευδὲς μαρτύριον. Τοῦτο χαλεπωτέρη γίνεται πληγὴ τῷ βασκάνῳ, καὶ τὰς οἰκείας δυνάμεις συναγαγὼν, τὸν τε κίονα κύκλῳ διαλαβὼν, ἀνατρέπειν αὐτὸν εἰς ἔδαφος ἐπειράτο. Ἀλλ' ἡ θεία χάρις, ὥσπερ τις ἄνωθεν ἀστραπὴ διάφτουσα, φεύγειν ὅσα καὶ μάστιγι τούτους ἐλαυνομένους ἐπολεῖ, μέγα τι καὶ δεινὸν ὀλοοῦντας. Ἀλλὰ τὸν φθόνον οὐκ ἦν ἡρεμεῖν, ἀλλὰ πτέρυγας πετεινοῦ λαβὼν ὁ ἐχθρὸς (τὸ πρόσωπον δὲ παιδίου εἰκαστο τῷ προσώπῳ), προσβάλλει τῷ Συμεῶν· ὁ δὲ τοῦ σταυροῦ σημεῖον διατυπώσας, ὥσει καπνὸν αὐτίκα διασχεδάζει. Ἐπειτα μέντοι κρότοις ἐναερίοις καὶ θορύβοις καὶ ἤχοις ὑπὲρ κεφαλῆς αὐτοῦ κέχρητο, δῆθεν ὡς ἐπ' αὐτὸν ἐπιών· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἀθρόον ἐκ νότου λίθῳ μεγάλῳ τὴν κίονα βάλλει· καὶ ὁ μὲν περιτρέπει, ἡ θεία δὲ χάρις ἐν ὁμοιώματι περιστρεφῶς εὐθέως ἐπιφανοῦσα, τὴν περιτροπὴν ἵστησιν. Ἐξῆς δὲ καὶ χεῖρας αὐτοῦ δεσμεῖν τοῦ πονηροῦ πειρωμένου, τῷ παλαιῷ καὶ πάλιν φαρμάκῳ τῷ σταυρῷ κἀνταῦθα χρησάμενος, εὐθύς αὐτοῦ τὴν δύναμιν σθένουσι.

μη'. Τέλος οἶά τις ἀναιδὴς αὐτῷ πρόσσεισι παῖς, μέλας ὄλος καὶ ἰδεῖν αἰσχρὸς, χεῖρας ἱταμῶς ἐπιβάλλειν, καὶ εἰς συμπλοκὴν ἐλθεῖν ἐπειγόμενος, Ἔτι τὸ ἅπαξ τοῦτο, λέγων, παλαίσω σοι, καὶ εἴπερ οὐ κατισχύσω σου, τὸ γοῦν παρὸν ἀπελεύσομαι. Ταῦτ' ἔλεγε, καὶ μετὰ μεγάλων ἤχων καὶ θορύβων ἐπῆει, ταραχῆς πάντα πληρῶν, ἵνα τῷ παραλόγῳ τῆς ἐφόδου καὶ καταπλήξῃ. Ὁ δὲ μηδὲν ὑποτρέσας, ἀλλὰ πρὸς τὸ οἰκεῖον ὄπλον εὐθύς τὰς εἰς Χριστὸν βλέψας ἐλπίδας, εὐφύχως τε τὴν πάλιν καὶ νεανικῶς ὑποστάς, λαθόμενος αὐτοῦ τῶν χειρῶν, ὀπίσω τε περιγαγὼν αὐτὰς καὶ δεσμήσας, ἀφανῇ τίθησι, κενὰς αὐτοῦ τὰς ἀπειλάς ἀποδείξας. Εἶτα ἡδὺ τι πρὸς οὐρανὸν ἰδὼν,

tera inflictæ pectori (nam sinistra ad Deum tendebatur) et veluti rivuli lacrymarum pannosam detritamque lacernam irrigantes: hæc vero excipiebat lectio atque meditatio divinorum oraculorum. Incensum quoque dextera prehensum offerebat sæpe Deo, et fumus (o quis mirabilia Domini annuntiabit?) sine prunis sublime ferebatur: alias vero audiebatur simul psallere cum turba, simulque Alleluia subjicere. Longissimo sæpe tempore nihil omnino somni oculis videbat, adeo ut triginta interdum noctes integras totidemque dies continuaret, rogitans Deum, expertem somni vitam

ducere: verum, gratia intus loquente, arcanum tacitumque responsum accepit: Oportet aliquantulæ

47. Hæc iterum adversus illum armaverunt dæmonem ad insidiandum ei tunc quoque antiquo suo instrumento usum, sub illo tamen discrimine, quod in paradiso blandis lenociniis persuadere, hic gravi terrore dejicere conatus sit. Submisit itaque serpentem, horribiliter hiantem sibilantemque, et mordere minantem: quem vir sanctus, audaci manu juxta ac mente apprehensum, valide allisit contrivitque, donec sanctis illius manibus elapsus in terram, evanuit ex oculis, demissa ad pedes sancti pelle, ut erat squamis tecta, pro irrefragabili testimonio miraculi. Gravissime illud sensit impostor; tum, omnes in unum vires colligens, comprehensam per ambitum columnam in terram dare laborat: verum gratia divina, in modum fulguris cœlestis emicans, machinatores illos velut flagello compellebat arripere fugam, horrendum frementes atque ejulantes. Non hic stetit invidia inimici: alas volueris sibi adaptat, et faciem pueri assimilans, conspectui Symeonis se offert; qui efformato crucis signo confestim, ut ventus fumum, dissipavit hostem. Tunc pluribus plausibus tumultibusque cum ingenti sono supra caput ejus in aere excitatis, in ipsum facturus impetum videbatur: magnæ molis saxum ex parte australi in columnam jaeit: quæ impetu illo eversa fuisset, nisi gratia divina, in similitudine columbæ apparens, ruentem stitisset. Postea etiam, eodem spiritu vinculis constringere manus Symeonis tentante, hic ad pharvacum, jam pridem contra illius venenum præsentissimum, sacrosanctum, inquam, crucis signum confugiens, cunctas tentantis vires infregit.

48. Denique, uti puella quædam effrons; viro Dei accedit, totus niger, totus aspectu deformis: manusque collo jamjam injecturus, et in complexum ruere festinans: Certaminis, inquit, aleam, adhuc semel tecum luctans, jaciam: et siquidem non prævaluero tibi, in præsentia recedam. Ist hæc elocutus grandi cum sono strepituque irrui, omnia replens tumultu, ut vel ipsa invasionis insolentia terrorem incuteret. At ille neuntiquam se avertens, consueta corripuit arma, spem scilicet in Christo positam, alacrique ac generoso animo certamen aggrediens, manus hostis apprehendit, easque post tergum adductas vincit, atque ita ex oculis

recedere coegit, edoctum vanas esse ejus minas. Deinde suaviter in cœlum sublati oculis, hymnos Deo in gratiarum actionem, aut, si ita vis, in victoriae obtentæ commemorationem, cecinit, accenso ad hoc cereo quem utraque manu tenebat, cuique epinicia sua commensurabat; non enim prius cessabat a cantu

lingua, quam consumpta cera lumen exstingueretur.

49. Interea temporis (verum quæ oratio res, omni eloquentia superiores, explicet? me certe ad nudam illarum memoriam tremor occupat), interea, inquam, videt orientem versus apertum cœlum et inibi Dominum nostrum Jesum Christum: videbatur autem veluti circulus quidam ex electro, multo lumine et flamma rutilante, ipsum ambire; videbantur et archangeli Michael atque Gabriel, placide a dexteris alter, alter a sinistris constituti; videbantur denique nubes plurimæ, quæ erant suppedaneum illius apparebantque veluti pulvis pedum ejus. Confestim igitur Symeon, manibus mentisque oculis elevatis, adorabat illum, qui sibi apparebat, ut juxta beneplacitum ipsius fructus utiles in se progignerentur. Quid ad hæc ille, qui glorificantes se glorificare solitus est quantumcunque supereminens Deus? Digitis innuens ter Symeonem signavit: atque ecce dæmones, tanquam caprarum porcorumque greges, super faciem terræ (contra quos data Symeoni potestas fuit, et in confirmationem potestatis virga in manu ejus, omnes imbelles facti, illico in fugam se præcipitabant, veluti fumus aut pulvis a facie sancti deficientes.

50. Visionem hanc sua quoque miracula consecuta sunt; nam quotquot malis spiritibus aut alia quavis ægritudine vexati ad Symeonem accesserunt, liberati quisque malo suo reversi sunt. Viderunt etiam et sanctus ipse, et plures alii, quibus ea gratia concessa fuit, tres angelos Dei, quorum alter ad dexteram, alter ad sinistram, tertius pone tergum Symeonis stantes, atramentum manibus tenebant; et qui sanitatem consecuturi erant, jubente sancto, velut in sindone, ipsa nive candidiore, scribebantur: neque singuli tantum, sed quam plurimi etiam simul, qui salutis causa accesserant, referebant obtentam. Nam multi aliquando a dæmonibus ingressi, spumam ore ejectantes, Symeonem adiverunt; qui impressit singulis salutare crucis signum; jussitque spiritus in nomine Filii Dei, pro nobis in crucem suffixi, inde facessere: atque illi, nulla interposita mora, abitum parantes multumque vociferantes, reliquerunt homines liberos et incolumes, puro ore laudes Deo celebrantes. Cæterum qui circumstantabant Symeonem angeli, ad miracula et medicationes opem suam conferentes, ita ipsi astiterunt aliquo tempore; deinde pro more jussi scribere a sancto, negarunt id se facturos imposterum, dicentes: Auctus es perspicua Dei potentia et virtute: cuncta deinceps te intercedente evenient pro fide accedentium tibi; patrabuntur miracula per impositionem manuum tuarum, per tactionem melotes, per fimbriam sacci, per virgam palmeam,

μθ'. Ἐν τοσούτῳ δὲ ὁρᾷ (ἀλλὰ πῶς ἂν τὰ κρείττω λόγου λόγος γνωρίσειε; φρίκη γὰρ με καὶ πρὸς τὴν μνήμην εἰσέρχεται), ὁρᾷ τοίνυν, καὶ ἰδοὺ ἀνέφικτο μὲν ἐξ ἀνατολῶν ὁ οὐρανὸς, καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν ἐπ' αὐτοῦ Χριστοῦ ὁ Θεός· ὁρασις δὲ ὡς ἡλέκτρον κύκλῳ περὶ αὐτὸν ἐν φωτὶ καὶ πυρὶ στρεφόμενου, Μιχαήλ τε καὶ Γαβριήλ οἱ τῶν ἁγίων ἀγγέλων πρῶτοι, ὁ μὲν ἐκ δεξιῶν πρῶτος, ὁ δ' ἐξ ἀριστερῶν παρεστῶτες, τό τε τῶν νεφελῶν πλῆθος ὑποπόδιον αὐτοῦ καθάπερ τις κονιορτὸς ποδῶν αὐτοῦ. Χεῖρας τοιγαροῦν ὁ Συμεὼν αὐτίκα καὶ ὄμματα καρδίας πετάσας, ἐδεῖτο τοῦ ὁφθέντος, ὥστ' εὐδοκῆσαι καρποὺς ἀγαθοὺς αὐτῷ δι' αὐτοῦ προσαχθῆναι. Τί οὖν ἐνταῦθα; Ὁ τοὺς δοξάζοντας αὐτὸν ἀντιδοξάζειν εἰδὼς καὶ πολλῷ τῷ μέσῳ Θεὸς, νεύσας τοῖς δακτύλοις ἐσφράγισε τρίς· καὶ ἰδοὺ οἱ δαίμονες, ὥσπερ αἰγῶν καὶ χοίρων βοσκήματα ἐπὶ πρόσωπου τῆς γῆς (ἐξουσία τε κατ' αὐτῶν τῷ Συμεὼν δεδομένη ράβδος τε διὰ χειρὸς αὐτῷ βεβαιούσα τὴν ἐξουσίαν), καὶ φεύγειν ἐκεῖνοι πάντες ἀγεννῶς ὠρμημένοι, ὅσα τε καπνὸς ἢ χοῦς ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ ἐκλείποντες.

ν'. Τῇ ὅψει τοίνυν ταύτῃ καὶ τὰ θαύματα ἠκολούθει, καὶ πάντες ὅσοι πνεύμασι πονηροῖς, ἢ καὶ ἄλλοις πάθεσι κάμνοντες ἐκεῖνῳ προσήεσαν, ἐλεύθεροι τοῦ λυποῦντος ἕκαστος ἐπανήεσαν. Ἐωρῶντο γὰρ αὐτῷ τε τῷ Ἁγίῳ, καὶ πολλοῖς ὅσοι καὶ τοιαῦτα δηλαδὴ βλέπειν ἤξιωντο. Ἀγγελοὶ Κυρίου τρεῖς, ὁ μὲν ἐκ δεξιῶν, ἕτερος δ' ἐξ εὐωνύμων, οἱ δ' ὀπισθεν ἐστῶτες τοῦ Συμεὼν, τό τε μέλαν αὐτοῖς ἐν χεροῖν, καὶ τῶν ἰαθῆναι μελλόντων ἕκαστος τοῦ ἁγίου λέγοντος, ὡς ἐν σωματείῳ λευκοτέρῳ καὶ χιόνος ἐγράφετο· οὐ καθ' ἓνα δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ κατὰ πλῆθος θεραπείας οἱ προσιόντες ἐτύγγανον. Προσῆλθον γὰρ ποτε πολλοὶ κατὰ ταυτὸν δαιμονῶντες, καὶ ἀφρὸν τοῦ στόματος παραπτύοντες· ὧν ἕκαστῳ σφραγίδα ποιήσας, τοῖς τε πνεύμασιν ἐν ὀνόματι φησι τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ τοῦ δι' ἡμᾶς σταυρωθέντος ἀπαλλαγὴν παραγγέλλας, ἀπαλλαγῆναι παραχρῆμα παρασκευάζει, μέγα βόωντα καὶ ὑγιῶς ἔχοντας τοὺς ἄνδρας ἀπολιπόντα, νηφαλίῳ στόματι τὰς αἰνέσεις τοῦ Θεοῦ μεγαλύνοντας. Οἱ μὲν οὖν κυκλοῦντες αὐτὸν ἄγγελοι, καὶ πρὸς τὰ θαύματα καὶ τὰς ἰάσεις διακονούμενοι, παρέμενον οὕτως αὐτῷ μέχρι καιροῦ· εἶτα κατὰ τὸ σύνθηδες αὐτοῖς εἰπόντος γράψαι τοῦ Συμεὼν· Οὐκέτι, φασὶν ἐκεῖνοι, γράφειν οὐ μὴ προσθῶμεν· ἡῤῥηνται γὰρ ἐν σοὶ περιφανῶς αἱ τοῦ Θεοῦ δυναστεῖαι, καὶ πάντα λόγῳ καὶ δυνάμει λοιπὸν κατὰ τὴν τῶν προτερχομένων πίστιν γενήσεται διὰ σοῦ ἐν ἐπιθέσει χειρῶν σου, ἐν ἀφῇ μηλωτῆς σου, ἐν κρασπέδῳ τοῦ σάκκου σου, ἐν τῇ βαῖνῃ σου ράβδῳ, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ διὰ ψιλῆς κένεως παρὰ σοῦ

δεδομένης, καὶ δι' αὐτῆς δὲ τῆς τοῦ σου ὀνόματος ἐπικλήσεως· ὅπου γὰρ ἡ σὴ μνήμη, ἐκεῖ καὶ ἡ θεία χάρις, πᾶσαν ἀσθένειαν κατὰ πάντα καιρὸν ἰωμένη. Ὁφονται δὲ σε πολλοὶ καὶ ἐν οἰκίαις καὶ ἐν ὁδοῖς, καὶ ἐπὶ πᾶσιν ἔργοις αὐτῶν· καὶ πάντες ὅσοι δεήσονται τοῦ Θεοῦ διὰ σου μεσίτου, ἐν ἐρήμοις, ἐν ὄρεσιν, ἐν θαλάσῃ, ἐν γῇ, ἐν φυλακῇ, ἐν αἰχμαλωσίᾳ σωτηρίαν παρὰ σου κομιοῦνται· πᾶσι τε θλιβομένοις ἔσθ' ἡ καταφυγή, καὶ χαίρουσιν ἀσφάλεια, καὶ πᾶς ὁ πεπιστευκὸς δοῦλον ἐκλεκτὸν εἶναι σε Θεοῦ, ἐπὶ ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον ἐπιθήσεται, καὶ πατήσῃ ἐπ' ἄνω ὄφρων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ. Ταῦτα οἱ μὲν εἰπόντες, ἀπῆλθον, τῷ δὲ Συμεὼν ἔτι μᾶλλον ἐξ ἐκείνου τὰ θαύματα πλείω ἐπεῖρρει, ὥς καὶ τυφλοῖς ὀφθαλμῶν φῶς διὰ μόνης ἐκείνου προσευχῆς χαρισθῆναι.

A quinimo per pauxillum pulveris ad te datl, et solam nominis tui invocationem; ubicunque enim memoria tua recoleitur, ibidem et gratia Dei præsto erit, omnem omni tempore infirmitatem curatura. Videbunt te multi in domibus, in itineribus, in quovis opere suo; et quicumque precabuntur Deum per intercessionem tuam, in solitudine, in montibus, mari, terra, carcere, servitute exsistentes, sanitatem per te recuperabunt: omnibus afflictatis tu eris refugium, gaudentibus omnibus securitas eris: quisquis crediderit electum Dei servum esse te, super draconem et basiliscum gradietur, et ambulabit super serpentes et scorpiones, superior omni veneno inimici. His dictis, abierunt angeli; Symeon autem ex illo tempore pluribus etiam miraculorum gratiis affluxit, adeo ut cæcis per solam ipsius pre-cationem lumen oculorum concederetur. Sed ea nunc sigillatim prosequamur.

CAPUT VII.

Miracula circa energumenos, mortuum, et veneficia; alia per discipulos facta; mirabilis visio.

να'. Ἰνα ἰδὲ καὶ τὰ καθ' ἕναστος ἐπεξίσιμεν, προσῆλθέ τις αὐτῷ γυνή, τέκνον ἄλαλον καὶ δαίμονι κάτοχον ἔχουσα· καὶ ἡ μὲν ἐπιτεθειμένην τὴν θυρίδα ἰδοῦσα, τίθησι τοῦτο παρὰ τῇ τοῦ κίονος βάσει· παραχρῆμα δὲ οἷά τις ἐξέλαμψεν ἄνωθεν ἀπὸ τῆς μηλωτῆς ἀστραπῇ, τῇ δὲ ἦλος συνέζευκτο, καὶ φωνὴ κατόπιν ἠκούετο· Ἐξελθε, τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα, διωκόμενον ὑπὸ Χριστοῦ διὰ τῆς ἐν τῷ Συμεὼν χάριτος, λέγουσα· καὶ ὁ παῖς ἀπὸ τῆς διπλῆς εὐθύς ἰάτο μᾶστιγος, οὐ τῆς τοῦ δαίμονος μόνον ἐπηρείας ἀπηλλαγμένος, ἀλλὰ καὶ λαμπρᾷ γλώττῃ Θεὸν καὶ τὸν αὐτοῦ θεράποντα μεγαλύνων. Μετὰ δὲ ταῦτα πρόσκειται τις ἀνὴρ αὐτῷ τῆς Καππαδοκῶν ὠρμημένος δαίμονι δεινῶς ἐταζόμενος, Ἐλέησόν με, δοῦλε τοῦ Θεοῦ, κράζων ὑπὸ δαίμονος θανατούμενον· τοῦτο δὲ καὶ εἰς τρίτην ἡμέραν ἐπέμενε δρῶν. Παραχύσας τοίνυν ὁ ἱερεὺς Συμεὼν, τῷ τε πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ ἐπιτιμήσας, εἶτα καὶ κράσπεδόν τι τοῦ οἰκείου σάκκου φυλακτηρίον τῷ ἀνδρὶ δεδωκώς, ὑγιῇ τοῦτον οἶκαδε ἀπολύει. Ὁ δὲ οἷς ἂν ἐντύχοι πάλιν ὁμοίως πάσχουσι (πεπαίδευτο γὰρ τὸ συμπαθὲς ἐξ ὧν πέπονθεν), ἐτοίμως τὸ δοθὲν μετεδίδου· οἱ θεραπείας καὶ αὐτοὶ τυγχάνοντες, τῷ κοινῷ προσήεσαν εὐεργέτῃ Θεῷ, καὶ αὐτῷ τὰς εὐχαριστίας ἀποδιδόντες.

νβ'. Νεανίαν τινὰ δαίμων τοσοῦτον ἠνώχλει, ὥς ῥίπτειν ἑαυτὸν κατὰ γῆς, καὶ λίαν ἀσχημόνως σπαράττειν, ἥδη δὲ καὶ τῆς οἰκείας γλώττης ἐλεεινῶς παρατρώγειν. Τοῦτον τοιγαροῦν τῷ θεῷ Συμεὼν προσελθόντα, καὶ θερμῶς αὐτοῦ καταδεηθέντα, ἐπιτιμήσει κατὰ τοῦ πονηροῦ πνεύματος, ἀπαλλάττει τοῦ ἐνοχλοῦντος, καὶ ὑγιῶς αὐτίκα δείκνυσιν ἔχοντα. Ἀντιοχέα τινὰ κατεῖχε περὶ τὸν στόμαχον πάθος, οὕτω δεινῶς αὐτοῦ στρέφον τὰ ἔνδον, ὥς καὶ τῷ ἐδάφει προσεῖρβίθαι· πολλάκις, οἷά τινα δαίμονι καταβεβλημένον. Οὗτος τοιγαροῦν προσέρχεται τῷ ἁγίῳ, δάκρυσι μηνύων τὴν καρδίαν ὀδύνην, καὶ τοῦ πᾶ-

51. Accessit viro sancto mulier quædam, quæ puerum mutum et dæmone obsessum habebat: cumque obfirmatam fenestram conspiceretur, puerum ad columnæ basin deponit. Continuo autem tanquam fulgur desuper e melote Symeonis emicuit, cui additus sonus auditaque post tergum vox est, quæ dicebat: Exi, impurissime spiritus, fugatus a Christo per gratiam Symeonis. Ita puer duplicis mali curationem accepit, non tantum vexatione dæmonis liberatus, sed clara etiam voce Deum pariter ac famulum ejus magnificans. Deinde accedit vir quidam e Cappadocia oriundus, qui a difficili dæmone graviter torquebatur, clamans: Miserere mei, serve Dei, quia a dæmone perimor: idque tribus diebus continuis facitare perseverabat. Cumque tandem prospexisset sanctus impurumque spiritum increpuiisset, deinde et particulam sacci sui pro amuleto dedisset homini, incolumem illum domum dimisit. Is autem in quoscunque incidisset simili malo laborantes (jam enim ex malo suo aliorum misereri didicerat), datam sibi particulam cum illis prompte communicabat: qui et ipsi sanitatis participes facti, ad communem benefactorem Deum, gratias acturi, se conferebant.

52. Juvenem quemdam horrendum adeo in modum infestabat dæmon, ut humi se projiceret, turpiter unguibus laceraret, linguam etiam suam miserabiliter voraret. Istunc infelicem divinus Symeon ad se progressum, ferventerque deprecantem, castigato verbis malo spiritu, liberat, et confestim bellissime habentem exhibet. Antiochenum quemdam stomachi dolor invaserat, tam acerbè intestina versans, ut terræ sæpius allideretur tanquam a dæmone prostratus. Is itaque sanctum adit, lacrymis testans cordis angores, iisque levare precando contendens: quibus exoratus Symeon, oram

pannosæ vestis suæ porrigit; moxque incolumitas A dolentem consequitur.

53. Homo quidam, cujus forte extinctus erat filius, firmiter sibi persuadens, nihil per sanctum non impetrandum, quod a Deo postulasset (quoniam ita natura comparatum est, ut quod ardentius quis expetit, id impetratu facile credat), illico ad divinum Symeonem accurrit, dolenter plorans, ejulans, plangens, multisque aliis modis atque factis æstum cordis sui exprimens; clamatque: Miserere mei, serve Dei, miserere filii mei, mihi nuper morte erepti; quem nondum, uti communis defunctis lex exigit, in sepulcrum intuli, nec quidquam terræ illi injeci; credens quod tu perfectum des apud Deum, quidquid volueris; omninoque confido de benignitate tua, forte ne despicias me naturali in filium amore totis visceribus æstuantem. Tactus commiseratione, cognitoque secreto divinæ gratiæ instinctu, reversuram in puerum animam, surrexit atque ad patrem conversus: Vade, inquit, in nomine Domini nostri Jesu Christi, filius tuus vivit. Hic, nihil de fide verborum dubius, celeritate qua potest maxima domum revertit: et (quæ autem mens, o sæculorum Rex immortalis et unice, tantum miraculum comprehendere valeat!) vivum invenit filium; quem continuo acceptum, aut potius præter spem receptum, itinere relecto, Symeoni sistit. In quas hic voces exsultabundus non resolvit os suum! quos in grati animi testimonium hymnos Deo sanctoque non cecinit!

54. Quemadmodum autem par erat, proficere tantum gratia Symeonem, quantum ætate, et propius accedere ad Deum, qui accedebat ipsi: conspicatur rursus (verum quæ dicendi facultas explicet, quod animus nequit comprehendere? caligat enim, facta solum rei mentione, timetque ad reliqua progredi), conspicatur, inquam, Dominum ac Deum nostrum. Præsto erant sanctorum angelorum turmæ, stabat equus ante Symeonem colore candido, angelorum primi ferebant diadema, quod erat ex pretioso lapide, cruxque affixa illi erat; et stella, in modum fulguris coruscantis, supere-minebat, videbanturque illo redimire Symeonem et creare regem. Illic autem ita illos alloquitur: Non auferetis mihi tritam hanc lacernam, quam pro gloria Christi indutus sum. Illi contra: Per hoc, inquiunt, Deo ejusque unigenito Filio coronator, et tanquam purpuram induitor Spiritum sanctum; et dominaberis cum beatis mentibus in regno nunquam terminando. Posteaquam hæc dicta excepit Symeon, inexplebiliter in corpusculum suum sævire cupidus, divellique a mundo mundique rebus, et propius ad Deum divinaque accedere festinus, irretortis in Dominum oculis, sic inquit: Domine et conditor rerum omnium, quandoquidem me indignum dignatus fueris pari cum sanctis tuis gloria atque regno, precor benignita-

θους ἀπαλλαγῆναι δεόμενος. Ὁ δὲ πρὸς τὰς αὐτοῦ δεήσεις ἐπικλασθεὶς, κράσπεδόν τι τοῦ οἰκείου ῥά-
κους ὀρέγει, καὶ τοῦτο θεραπεία παραχρῆμα τῷ
πάσχοντι γίνεται.

νγ'. Ἀνθρώπῳ τινὶ συνέβη τὸν υἱὸν τελευτῆσαι, ὃ
δὲ μηδὲν ἀδυνατεῖν τῷ ἁγίῳ πιστεύων ὅπερ ἂν τοῦ
Θεοῦ δεηθείη (ἐπεὶ καὶ πέφυκε φύσει, πᾶν ὃ σφόδρα
βούλεται τις, τοῦτο καὶ ῥαδίως πιστεύειν), εὐθὺς
παρὰ τὸν θεῖον Συμεὼν ἀποτρέχει, κλαίων πικρῶς,
ὀλολύζων, κοπτόμενος, καὶ πολλοῖς ἄλλοις σχήμασι
τε καὶ πράγμασι τοὺς καύσωνας τῆς καρδίας παρα-
σημαίνων· Ἐλέησόν με, δοῦλε τοῦ Θεοῦ, λέγων, ἐλέη-
σον ἄρτι θανάτῳ τὸν παῖδα ζημιωθέντα, ὃν οὐδὲ τῷ
κοινῷ τῶν τεθνηκότων ἔθαψαν νόμῳ, οὐδὲ γῆν ἐπ-
έβαλον ἤδη χειμένῳ, πιστεύων ὡς ὅπερ ἂν καὶ βούλῃ,
ἀνύεις παρὰ Θεῷ· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ θαρρόν σου τῇ
χρηστότητι πάλιν, ὡς οὐ παρόψει με, σφοδρῶς ὑπὸ
τῆς φύσεως οὕτω τὰ σπλάγχνα καιόμενον. Ἐλεον
τοῦτον τοίνυν λαβὼν, καὶ γόνата θεὸς ἐπὶ γῆν, τοῦ
ἄνωθεν πάλιν αὐτὸς ἐλέους ἐδεῖτο, καὶ γνοὺς ἀπορρή-
τως ὑπὸ τῆς χάριτος τὴν εἰς τὸν παῖδα τῆς ψυχῆς
αὐτοῦ ἐπάνοδον, ἀναστὰς, καὶ πρὸς τὸν πατέρα τοῦ
παιδὸς ἐπιστραφεὶς, Ἐν ὀνόματι, φησὶ, τοῦ Κυρίου
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ πορεύου, ὁ υἱὸς σου ζῇ. Ὁ δὲ,
τῷ λόγῳ παραχρῆμα πιστεύσας, καὶ οἰκαδὲ τὴν τα-
χίστην ἐπανελθὼν (ποία, μόνε τῶν αἰώνων ἀθάνατε
βασιλεῦ, ἀκοή θαῦμα τοσοῦτον χωρῆσαι δυνήσεται!),
ζῶντα τὸν υἱὸν εὕρισκε· ὃν καὶ λαβὼν εὐθὺς, ἢ παρ'
ἐλπίδα μᾶλλον ἀπολαβὼν, καὶ πρὸς τὸν Ἅγιον ἀνα-
στρέψας, ποίας ἀγαλλιωμένῳ στόματι φωνὰς οὐκ
ἠφίει; τίνας οὐκ εὐχαριστηρίους ὕμνους Θεῷ καὶ τῷ
Συμεὼν ἀπεδίδω;

νδ'. Οἷα δὲ εἰκὸς προκόπτειν ὥσπερ ἡλικία τὸν
Συμεὼν, οὕτω καὶ χάριτι, καὶ μᾶλλον ἐγγίzein Θεῷ
τῷ ἐγγίζοντι. Ὅρᾳ μετὰ ταῦτα πάλιν (ἀλλὰ πῶς ἂν
τὰ μηδὲ νῶ ληπτὰ λόγος ἐρμηνεύσαι δυνήσεται;
ἐλιγγίᾳ γὰρ ἤδη καὶ πρὸς τὴν μνήμην, καὶ δέδωκε
προσθεῖναι τοῖς ἐφεξῆς), ὁρᾳ τοιγαροῦν τὸν Κύριον
ἡμῶν καὶ Θεὸν, παρειστήκει δὲ καὶ θεῶν ἀγγέλων
τάγματα, ἔπος τε πρὸ τοῦ Συμεὼν εἰστήκει τὸ εἶδος
λευκὸς, καὶ διάδημα φέροντες τῶν ἀγγέλων οἱ πρῶ-
τοι, ἦν δὲ ἄρα λίθου τιμίου, σταυρὸς τε αὐτῷ προσ-
επεπήγει, καὶ ἀστήρ ὅσα καὶ ἀστραπὴ φωτίζων ὑπερ-
ανεῖχεν, ὥστε περιβαλεῖν αὐτὸν τοῦτο καὶ βασιλεῦ-
σαι. Ὁ δὲ πρὸς αὐτοὺς, Οὐκ ἀφαιρήσεσθε, φησὶν,
ἀπ' ἐμοῦ τὸ τρίχινον ἔνδυμα τοῦτο, ὅπερ εἰς δόξαν
Χριστοῦ ἡμφίεσμαι. Οἱ δὲ, Στεφανώθητι διὰ τούτου
Θεῷ καὶ τῷ μονογενεῖ Υἱῷ αὐτοῦ, εἶπον, καὶ ὅσα
πορφύραν ἔνδυσαι τὸ ἅγιον Πνεῦμα, καὶ βασιλεύσεις
σὺν ἁγίοις βασιλεῖαν οὐδέποτε λήγουσαν. Ταῦτα
ἐπειδὴ ῥηθείη τῷ Συμεὼν, ἀπλήστως ἐκεῖνος τῆς τοῦ
σώματος νεκρώσεως ἔχων, ἄλλως τε δὲ καὶ κόσμου
καὶ τῶν τοῦ κόσμου ῥήγνυσθαι σπεύδων, καὶ πρὸς
Θεὸν καὶ τὰ θεῖα μᾶλλον ἀνάγεσθαι, ἀγενὲς εἰς τὸ
Δεσπότην ἰδὼν, Δεσποτα πάντων, ἔφη, καὶ ποιητὰ,
ἐπεὶ με τὸν ἀνάξιον ἀξιοῖς ἁγίοις συμβασιλεύειν,
δέομαί σου τῆς ἀγαθότητος μηκέτι με τῶν τοῦ βίου
βρωμάτων μεταλαμβάνειν, μηδὲ σιτίοις ἀνθρωπίνους
χρῆσθαι. Ταῦτα τοῦ Θεοῦ δεηθείς, Δεσποτικῆς ἀκούει

φωνῆς εὐδοκούμενης τὴν αἵτησιν, καὶ παραχρῆμα ἐν-
δύουσιν αὐτὸν ἐπάνω τῶν ἀσκητικῶν ῥακίων κατα-
στολὴν δόξης οἱ ἄγγελοι, μεγαλοπρέπειάν τε καὶ
ὠραιότητα, τό τε διάδημα τιθέασιν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν
αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τὸν φανέντα ἵππον καθίζουσιν. Εἶτα
καὶ σύμφωνος ἀγγέλοις παῖσι, Χριστῷ καὶ τῷ αὐτοῦ
θεράποντι Συμεὼν ἤδετο ὕμνος· αὐτὸς τε ὁ πονηρὸς
τῷ Ἀγίῳ καὶ τὰ τοῦ πονηροῦ πνεύματα, οἷον κατα-
πεπληγότα ἐδείκνυτο.

Symeoni canebatur : ipse autem nequam spiritus

νε'. Μετὰ γοῦν τὴν θείαν ἐπιφάνειαν ταύτην, ἀκό-
λουθα πάλιν τοῖς προλαβοῦσι τὰ ἐπαγόμενα. Ἄν-
θρωπος γάρ τις γέροντι δεινῶς ἐχθραίνων, καὶ σφό-
δρα διαφθονούμενος φαρμάκοις ἐπ' αὐτὸν ἐχρήσατο·
τὰ δ' ἄρα τοσοῦτον ἔδρασεν, ὥς ἑαυτὸν μὲν καὶ
παῖδας (ἐτύγχανε γὰρ υἱοὺς ἔχων) εἰς γῆν καταρῥή-
γνυσθαι, τὰ δὲ τούτου κτήνη κατὰ χρημνῶν ἐλαυνό-
μενα φέρεσθαι. Ἐνδείας τοίνυν ἄρτων, οἷα συμβαί-
νειν φιλεῖ, πρὸς τὴν τῶν μοναχῶν καὶ τῶν πενήτων
χρείαν ἐν τῇ μονῇ γενομένης, ἄγγελος ἐν ὕπνῳ τῷ
γέροντι παραστὰς, Ἀναστάς, φησὶ, λάβε σῖτον, καὶ
παρὰ τὸν θεῖον Συμεὼν πορευθεὶς, τὸν μὲν πένησι
καὶ τοῖς μοναχοῖς τροφὴν κομιεῖς· σοὶ δὲ κράσπεδον
τῶν τριχίνων ἐκείνου λαβόντι ῥακίων, ἀφελθήσεται
τὰ τοῦ οἴκου δεσμά. Σῖτον μὲν οὖν εὐθέως ἐκεῖ
προθύμῳ ποδὶ, προθυμοτέρῳ δὲ καὶ γνώμῃ κομίζεις.
Ἐπειτα μέντοι βῶλακα γῆς καὶ ὕδωρ λαβὼν ὑπὸ τῷ
κίονι τίθῃσιν· εἶτα ἐγγέει τὴν οἰκίαν ἐνώπιον τοῦ
ἁγίου δέησιν, ἀπαγγέλλει τὴν θλίψιν, δαίται θερ-
μῶς, ὥστε προσεύξασθαι περὶ αὐτοῦ, τὰ τε παρα-
κείμενα εὐλογῆσαι, καὶ τι τοῦ τῶν ῥακίων αὐτῷ
μεταδοῦναι κράσπεδον. Ἀπερ' ὡς ἐδεῖτο λαβὼν, καὶ
οἰκαδὲ ὡς εἶχεν ἐπανελθὼν, ἀφ' ἑαυτοῦ πρώτου μέ-
χρι καὶ τοῦ σμικροτάτου διαρῥαντίζει, ὅπερ οὐκ
αὐτῷ μόνῳ καὶ παισὶ καὶ βοσκήμασιν, ἀλλὰ καὶ ὅλῳ
οἴκῳ πρὸς θεραπείαν τῆς φαρμακείας ἤρκεσεν.

νς'. Εἶτα πολλοὶ κατὰ ταυτὸν προσῆλθον αὐτῷ διαφό-
ροις πάθεσιν, οἱ μὲν νόσοις ποικίλαις, οἱ δὲ καὶ δαίμο-
σιν ἐνοχλούμενοι· ὁ δὲ τούτων ἐκάστῳ θερμῶς ἐπευξά-
μενος, ἀλλὰ καὶ χεῖρας ἐπιθεῖς, πρὸς θεὸν διὰ παντὸς
[κατὰ τὰς θείας] ἐντολὰς αἰρομένης, ἅπαντας ἀπῆλλαξε
τοῦ λυποῦντος. Τῆς δὲ περὶ αὐτοῦ φήμης, καὶ τῶν
ἐκάστης ἡμέρας θαυμάτων πανταχόσε διαδοθέντων,
ὅχλου τε πρὸς αὐτὸν συρρέοντος πλείστου, πλήθεσι
τοσοῦτοις μόνος ἀρκεῖν αὐτὸς οὐ δυνάμενος, ῥάβδους
εὐλογήσας παρέσχε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἃς τοῖς
πάσχουσιν ἐκείνοι πάλιν ἐπιτιθέντες, καὶ μάλιστα τοῖς
ὑπὸ πονηρῶν πνευμάτων κατεχομένοις, Τάδε λέγει,
ἔφασαν, ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Συμεὼν (ἵνα καὶ τῇ μνή-
μῃ τῶν τῆς ἀγγελικῆς ἐκείνης γλώττης ῥημάτων
ἁγιασθῶμεν)· Ἐξέλθετε τὰ ἀκάθαρτα πνεύματα ἐκ τῶν
πλασμάτων τοῦ Θεοῦ. Καὶ αὐτίκα διὰ πάσης αἰσθή-
σεως ἦν ὁρᾶν ἐλαυνόμενα. Ἐκάστη μὲντοι ῥάβδῳ
ἄχρι τριῶν ἀνθρώπων ἢ τῶν θαυμάτων ἐνέργεια
ᾤριστο· εἶτα πάλιν ἀπτόμενος αὐτῆς ἐκεῖνος, ἠυλό-
γει, καὶ παραπλησίως αὐτὴ πάλιν τοῖς θαύμασι κέ-

A tem tuam, ut ne qua uinceps necessitas incumbat
mihi, vitæ sustentandæ causa, hominibus consueta
cibaria sumendi. Hæc precatus inaudit vocem
Domini, benevole assentientis petitioni : advo-
lantesque velociter angeli asceticam super lacernam
induunt eum stola gloriæ, majestatis ac decoris ;
diademate cingunt caput ejus, et super equum,
qui apparebat, imponunt eum. Post hæc consonus
hymnus angelis omnibus Christo et famulo ejus
cum suæ nequitiae sociis, veluti profligatus, exhi-

55. Post divinam hanc revelationem, secuta sunt
alia, præmissis similia et admiranda. Homo quidam,
gravi odio nec leviori invidia senem quempiam
prosequens, veneno ipsum aggredi statuerat : par-
tim igitur tantum effecit, ut senex cum filiis (pater
quippe erat) in terram prostratus, partim vero ut
pecudes ejus in præcipitia actæ sint. Facta per id
tempus, uti fieri assolet, annonæ charitate in eremo,
deficientibusque monachis et pauperibus panibus,
angelus in somnis astitit seni, dixitque : Surge,
accipe frumentum, et ad virum Dei Symeonem
proficiscere : ac frumentum quidem cibandis pau-
peribus atque monachis portabis ; tu vero, recepto
lacernæ ipsius frustillo, familiam, quibus astringi-
tur vinculis solutam, postliminio gaudebis. Ille
mox gressu alacri, sed animo alacriore, frumentum
advehit : deinde acceptam terræ glebam atque
aquam sub columna deponit. Tum vero totum se
in preces effundit coram sancto, exponit calami-
tatem, orat ferventissime pro se ut deprecetur, et
quæ apposita erant cibaria impertiat benedictione
sua, atque e pannosa lacerna sibi largiatur aliquid.
Votorum autem compos factus, domumque ut
poterat reversus, ducto a se initio omnia ad
minimum usque lustrali illa aqua conspergit ; idque
suffecit adversus veneficia ; integræ, non tantum
seni, pueris, jumentis, sed universæ quoque do-
mui, sanitate reddita.

56. Hujus deinde exemplo venere plures ad
virum Dei non uno malo laborantes : alios morbi
varii, alios dæmones infestabant. Pro singulis ille
supplex Deo factus, impositisque manibus, quas
semper secundum divina præcepta sublatis habe-
bat, doloris causam ab universis removit. Fama
porro de Symeone deque miraculis ejus quotidianis
longe atque late pervagata, confluentibus ad se
ingenti numero turbis, cum sufficere unus ipse
nequiret laborem cum discipulis partitus, consecra-
tas iis virgas porrexerat : quas ipsi ægre habentibus,
ac præcipue a malo spiritu insessis admoventes,
inqueiebant : Hæc dicit servus Dei Symeon (ut nos
quoque verborum angelica illius lingua prolatorum
commemoratione sanctificemur) : Exite, impuri
spiritus e creaturis Dei. Nec mora, videbantur per
omnes sensus expelli. Virtus autem illa miraculosa,
cuique virgæ indita, trium hominum sanatione
circumscribatur : dein Symeon iterata tactione
illam iterum benedicebat, inde miracula ut prius

operantem: id autem sapienter sic instituerat sanctus, ne inanis gloriæ cogitatione discipuli efferrentur.

Α χρητο, σοφῶς αὐτοῦ καὶ τοῦτο οἰκονομοῦντος, ὥστε μὴ λογισμῷ τοὺς μαθητὰς κενοδοξίας ἀλῶναι.

CAPUT VIII.

Abiguntur feræ et hostes; revelantur calamitates et eveniunt; deseritur sanctus Symeon a discipulis.

57. Verum enimvero quis singula Symeonis gesta miraculosa recenseat? quæ lingua enarrandis, quæ manus conscribendis, quæ oratio explicandis sufficiat? Vir quidam, Georgius nomine, non admodum longe in solitudinem progressus, inciderat in feras: cumque esset inops consilii, sancti nomen in suppetias advocat, quo facto rictus ferarum illico constringuntur. Neque id tantum, sed ad sanctum quoque omnes, ita ut erant, curriculo tendentes, ora sua columnæ basi imponunt, tanquam gnaræ, quis sibi id vinculi injecisset, ac more precantum ibidem persistentes, solutæ sunt. Atque illud etiam plus admirationis habet, quod priusquam advenissent feræ, quid illis factum esset, Symeon circumstantibus prænuntiasset.

58. Regio Antiochiæ subjecta tam frequentibus scatebat feris, specie diversimodis et insidiando perniciosis, ut non viri tantum feminæque tuti non essent ab illorum laniena, sed infantes quoque domibus suis, ubi latebant, extracti iisdem præda cederent; viæ omnes interciperentur, et agricultura cessaret, nisi forte tanto numero convenissent, ut apta ad resistendum turma forent. Legantur ergo istius regionis quidam ad sanctum, ut petant liberari tam sæva vicinitate. Ille autem ut erat mansuetus, hoc orantibus responsi dedit: Indicia hæc sunt justæ indignationis, qua nobis succenset Deus. Dicit quippe apostolus ejus Paulus¹¹: *Quia propter hæc venit ira Dei in filios diffidentiae*; qualia nempe sunt, fornicatio, immunditia, passionες, prava desideria, avaritia quæ est idolorum servitus. Quapropter omni sedulitate custodiamus nosmetipsos, ne deinceps tristitia afficiamus Spiritum sanctum, in quo signati sumus in diem redemptionis¹², in quo et arrham accepimus ad spem vitæ sempiternæ: vult enim Pater misericordiarum, ut nos, libidinosi filii, procul ab ipso aberrantes, pœnitentiam agamus, ut per sacrificium mundum unigeniti illius Filii, Domini nostri et Dei et Servatoris Jesu Christi, ad ipsum convertamur. Per quem enim jampridem remissionem obtinuimus, et accessum ad Patrem habuimus, is nunc quoque, propitius nobis factus, castigabit feras silvarum, nec unquam post timendum vobis ab illis erit, perpetua indemnitate fruturis. Hisce illi auditis pleno ore Deo ac Symeoni gratias persolverunt: feræ autem ex illo tempore, e dicta regione abeuntes, solum verterunt.

59. Adolescens quidam supra Daphnen (7), fixo obtutu solem orientem intuitus, facultatem amiserat videndi: cujus parentes, omnibus aliis remediis desperatis, in nomine Christi et famuli ejus Symeo-

¹¹ Ephes. v, 5, 6. ¹² Ephes. iv, 30.

(7) Dubium est utrum velit *supra*, id est ultra *Daphnes* suburbium habitasse juvenem, cui hoc

νζ'. Ἀλλὰ πῶς ἂν τις τῶν τοῦ Συμεὼν θαυμασίων ἕκαστα καταλέγοι; ποῖα δὲ γλῶττα διακονήσειεν αὐτοῖς ἢ χεὶρ; ἢ τίς εἰς ἐρμηνείαν ἀρχέσει λόγος; Ἀνὴρ γάρ τις ὄνομα Γεώργιος οὐ διὰ μακροῦ τῆς μονῆς θηρίοις περιπεπτῶκει· ἐν ἀμηγάνῳ τοίνυν εἰδὼς ἑαυτὸν, τὸ τοῦ Ἀγίου ὄνομα καλεῖ πρὸς ἄμυναν· καὶ παραχρῆμα δεσμοῦνται τοῖς θηρίοις αἰσιαγόνες. Καὶ οὐ τοῦτο θαυμαστὸν μόνον, ἀλλ' ὅτι καὶ παρὰ τὸν Ἅγιον ὡς εἶχεν εὐθύςδρομαίως τὰ θηρία ἐλθόντα, τιθέασι τὰ στόματα παρὰ τῇ τοῦ κίονος βάσει, καθάπερ, ὅθεν αὐτοῖς ἡ πέδη, αἰσθανόμενα, χάκειθεν αἰτούμενα καὶ λαμβάνοντα λύσιν. Κάκεινο πάλιν θαυμασιώτερον, ὅτι καὶ πρὸ τῆς τῶν θηρίων παρουσίας, τὰ περὶ αὐτῶν τοῖς παροῦσιν ὑπὸ τοῦ Συμεὼν προηγόρευτο.

νη'. Πολλοὶς ἔβρουεν ἡ χώρα θηρίοις ἢ ὑπὸ τῇ Ἀντιόχου κειμένη, τό τε εἶδος ποικίλοις, καὶ τὴν ἐπιβουλήν ὀλεθρίοις, ὡς οὐκ ἄνδρας μόνον καὶ γυναῖκας ὑπ' αὐτῶν διαφθείρεσθαι, ἀλλὰ καὶ παιδία τούτοις ἐκ τῶν οἰκῶν ἄρπαγμα γίνεσθαι, ὁδῶν τε αὐτοὺς καὶ γεωργίας ἀποκεκλεισθαι, εἰ μὴ κατὰ πλῆθος ἀθροισθεῖεν, καὶ χεὶρ ἱκανὴ πρὸς ἀντιπαράταξιν γένοιτο. Ἀνίσταται τοίνυν πρὸς τὸν Ἅγιον οἱ τῆς χώρας, ἀπαλλαγὴν αἰτούντες χαλεποῦ γειτονήματος. Ὁ δὲ πρῶτος ὑπολαβὼν, Ἀδελφοί μου, ἔφη, τεκμήριά εἰσι ταῦτα τῆς τοῦ Θεοῦ καθ' ἡμῶν δικαίας ὀργῆς καὶ κινήσεως· φησὶ γάρ ὁ θεὸς ἀπόστολος Παῦλος, *Διὰ ταῦτα ἐρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας*, αἰτινά εἰσι, πορνεία, ἀκαθαρσία, πάθος, ἐπιθυμία κακῆ, πλεονεξία, ἥτις ἐστὶν εἰδωλολατρεία· διὸ πάσῃ φυλακῇ τηρήσωμεν ἑαυτοὺς, μηκέτι λυπῆσαι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐν ᾧ ἐσφραγίσθημεν εἰς ἡμέραν ἀπολυτρώσεως, ἐν ᾧ καὶ τοὺς ἀρράβωνας ἐλάβομεν ἐπ' ἐλπίδι ζωῆς αἰωνίου· θέλει γάρ ὁ Πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν τὴν ἡμετέραν τῶν ἀσώτων υἱῶν τῶν ἐξ αὐτοῦ μακρυθέντων μετάνοιαν, ἵνα διὰ τῆς καθαρᾶς θυσίας τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ Υἱοῦ, Κυρίου δ' ἡμῶν καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ, πρὸς αὐτὸν ἐπιστρέψωμεν. Δι' οὗ καὶ τὴν ἄφεσιν καὶ τὴν προσαγωγὴν ἐσχήκαμεν, ὅς καὶ νῦν ἡμῖν ὡς γεγονῶς, ἐπιτιμῆσει τοῖς θηρίοις τοῦ δρυμοῦ, καὶ οὐκέτι φόβος ὑμῖν ἐξ αὐτοῦ οὐδεὶς ἔσται, ἀλλὰ τὸ λοιπὸν ἐλεύθεροι τῆς τούτων βλάβης διαμενεῖτε. Ταῦτα οἱ μὲν ἀκούσαντες, ὅλην στόματι Θεῷ καὶ τῷ Συμεὼν ἡὐχαρίστουν· τὸ δὲ τῶν θηρίων πλῆθος ἐξ ἐκείνου τῆς χώρας ἀπῆλλακτο.

νθ'. Νεανίας τις ἄνωθεν τῆς Δάφνης, ἀνίσχοντι προσδλέψας ἀτενὲς τῷ ἡλίῳ, τὴν ὀπτικήν σθένυνται δύναμιν· τῶν ἄλλων τοίνυν ἀπάντων οἱ τούτου γοκεῖς ἀπογνόντες, ἄπτουσι λυχνίαν ἐπ' ὀνόματι Χρι-

accidit; an ibi existenti infortunium cæcitalis obvenisse.

στοῦ, καὶ τοῦ θεράποντος αὐτοῦ Συμεὼν, ἔτι καὶ θυμίαμα προσαγαγόντες· καὶ αὐτίκα τῷ νεανίσκῳ (ὡς πολὺ τὸ πλήθος τῆς χρηστότητός σου, Κύριε, ἥς ἐξεργάσω τοῖς ἐλπίζουσιν ἐπὶ σέ!) τὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ἐπάνεισι φῶς. Ἐτερος ὑπὸ τινος νόσου τὴν κοιλίαν διώγκωτο· ἱατρικαῖς τοίνυν τέχναις οἰμώζειν εἰπὼν τὸν θεῖον Συμεὼν εἰς ἱασιν τοῦ πάθους ἐξεκαλεῖτο. Καὶ δείχνουσιν ὕπνος αὐτῷ τὸν ἄνδρα σωτήριον, ἐπιθέντα τῷ πάθει τὸ Εὐαγγέλιον. Καὶ συναπέπτη τῷ ὕπνῳ τὸ πάθος, καὶ ὑγιὲς ὁ κακῶς ἔχων διυπνισθεὶς, τῷ Ἀγίῳ προσελθὼν τὸ γεγονός ἀπαγγέλλει.

ξ'. Οὕτω δὲ τῶν παρ' αὐτοῦ θαυμάτων ἴσα καὶ ποταμοῖς χεομένων, συνέρρευσάν ποτε πρὸς αὐτὸν ὄχλοι πολλοὶ, κηροὺς ἀνάψαντες, καὶ τούτους ἐπὶ καλάμων πηξάμενοι, Θεῷ τε δι' αὐτοῦ προσφέροντες ἀναθήματα· ἐπειδὴ καὶ τοῦτο δεκτὴν ἕκαστος ᾔδει θυσίαν, ὅπερ ἂν δι' αὐτοῦ προσενέγκοι. Ὁ δὲ πρὸς ταῦτα μὲν καὶ λίαν ἀπαραδέκτως εἶχε· πρὸς δὲ τοὺς ὄχλους, Εἰ καὶ τὰ παρ' ὑμῶν, ἔλεγε, προσφερόμενα λαμβάνειν αὐτὸς, ἀδελφοί, μὴ βουλοίμην, παλαιὰν φυλάττων καὶ ἡλικιωτὶν συνήθειαν· ἀλλὰ δεκτὰ γεγένηται ἤδη Θεῷ, τῷ ἀνενδρεῖ μὲν ἀπάντων, μόνην δὲ προαίρεσιν παρ' ἡμῶν εἰς ἀγαθὸν ἀπαιτοῦντι. Ὅπερ ἐλύπει τὰ πλήθη, καὶ σφόδρα τῆς ἐκάστου καρδίας ἤπτετο, εὐπροσδέκτου καθάπερ αὐτῷ τῆς θυσίας οὐ γεγεννημένης. Τοῦτο τοίνυν ἰδόντας τοὺς μαθητὰς βουλευσασθαι καθ' ἑαυτοὺς, ὥστε κρύφα λαμβάνειν τὰ κομιζόμενα. Ὁ δὲ μηδὲ τὴν ἐνθύμησιν αὐτῶν ἀγνοήσας, αὐστηροτέρᾳ φωνῇ καλέσας αὐτοὺς, Ἠγνόηται, φησὶν, ὑμῖν, ὅ τί ποτε ἄρα πεπόνθοι παρὰ τῷ Ἰσραὴλ, ὁ τῷ χαλεπῷ πάθει τῆς φιλαργυρίας ἀλούς, καὶ τὸ χρυσοῦν βούγλωσσον συλήσας τοῦ ἀναθέματος; τί δὲ Γιεζὴ τὸ Ἐλισσαίου παιδάριον, ὅπως τὴν Ναιεμὰν λέπραν κατεδικάσθη; ἀλλὰ καὶ Ἰούδας αὐτὸς τῆς ἀποστολικῆς ἐκπεσὼν χάριτός τε καὶ τάξεως, προδότης τε τοῦ Διδασκάλου γενόμενος καὶ ἀπαγξάμενος, καὶ μέσος λακίσας; Πρὸς ταῦτα δέει ληφθέντες οἱ μαθηταί, ῥίψαντες εἰς ἔδαφος ἑαυτοὺς αἰτήσαντές τε συγγνώμην καὶ λαβόντες, ἀνέστησαν, πολλὰ σφίσιν αὐτοῖς τῶν προτέρων ἐπίμεμφόμενοι λογισμῶν.

ξα'. Ἀπεκαλύφθη ποτὲ τῷ Συμεὼν ἅπερ ἐπὶ τὴν Ἀντιόχου φεῦ! ἐπάγεσθαι ἤμελλε. Τὰ δὲ ἦν, πνεῦμα μάχαιραν ἐγκεχειρισμένον, καὶ ἄνωθεν ἐπ' αὐτὴν φερόμενον. Ἐβόησε τοιγαροῦν πρὸς Κύριον ὑπὲρ αὐτῆς τῇ καρδίᾳ, ἔστη τε κατὰ τὸν Μωϋσῆν ἐνώπιον αὐτοῦ, τοῦ ἀποστρέψαι τὸν θυμὸν αὐτοῦ, καὶ μὴ ἐκκαῦσαι πᾶσαν τὴν ὀργὴν αὐτοῦ. Ὁ δὲ φησι πρὸς αὐτόν· Ἰδοὺ ἡ κραυγὴ τῆς κακίας αὐτῆς ἀνέβη πρὸς με, ἐπ' ὀργὴν μου καὶ ἐπὶ θυμὸν μου ἐστὶν ἡ πόλις αὕτη, καὶ ἀφανιῶ αὐτὴν ἐν ταῖς ἀμαρτίαις αὐτῆς, καὶ δώσω πῦρ ἐπ' αὐτὴν καὶ ῥομφαίαν καὶ θάνατον· αὕτη παρώργισέ με ἐν τοῖς εἰδώλοις αὐτῆς, τιθεῖσα τράπεζαν τοῖς δαίμοσι καὶ τῇ τύχῃ, καὶ ἐπὶ ἔθνει ἀσυνέτῳ παροργιῶ αὐτήν.

(8) *Achan*, is fuit qui, Josue vii, de anathemate Jericho tulit (uti Septuaginta habent) γλῶτταν *linguam*, quod vulgatus textus *regulam* vertit: ms.

nis, candelam accendant, insuper et incensum offerunt: cum e vestigio (quam multiplex est benignitas tua, Domine, quam sperantibus in te exhibuisti!) oculi adolescentis iterum illuminantur. Alter, cui venter morbo quodam intumuerat, nihil arte medica levaminis expertus, Symeonem remedium doloris sui postulabat: ecce autem salutaris somnus exhibet illi virum, sacrum Evangelium dolenti membro imponentem, quo somnus pariter et dolor depulsi sunt. Sanus igitur post somnum factus, qui male habuerat, ad sanctum accessit, et quod contigerat renuntiavit.

60. Dum ita Symeon miraculosa beneficia quasi pleno effundit alveo, accidit aliquando turbas ad illum frequentes confluerе, accensos cereos summis arundinibus infixos praeferentes, anathemata Deo per Symeonem oblaturas: noverat enim quisque acceptabile id sacrificium fore, quod per illius manus immolatum fuisset. At ille dona quidem minime rata habuit atque accepta; turbas vero ita est allocutus: Oblationes vestras ego non admisero, fratres, antiquae et hodiernae consuetudinis servandae studiosus: verumtamen acceptatae jam a Deo sunt, qui rerum nostrarum nil indigus, solam intentionem bonam boni consulit. Quae oratio tristitiae non mediocri turbis fuit, et animos non aliter pupugit, quam si reprobata oblatio fuisset. Quod animadvertentes discipuli consilium inierunt inter se, ut clam subducerent quae allata erant. Verum Symeon, quem cogitationes illorum haud fugiebant, severa voce advocatis dicit: Nunquid ignari estis, quanta olim passus sit Israel propter eum, qui avaritiae gravi affectui se tradidit, et linguam (8) auream rapuit ex anathemate? Quid Giezi, puer Elisaei? nonne leprae, qua Naaman fuerat infectus, damnatus est? Quid memorem Judam, qui e numero et gratia apostolorum excidit, proditor Magistri sui factus; et strangulatus crepuit medius? Ad haec verba exanimati timore discipuli, prони se in terram dedere, veniam deprecantes; quam ubi impetrarunt, surgentes multis sese incusavere ob priora sua cogitata.

61. Revelata quodam tempore Symeoni sunt mala quae super Antiochiam inducenda essent. Erant autem hujusmodi: angelus gladium tenens manu in aere ferebatur supra civitatem. Inclamavit igitur sanctus Dominum pro ea toto corde, stetitque ut alter Moyses coram illo, ut averteret furorem illius, impediretque ne majore iracundia inflammaretur. Dicit autem Dominus ad illum: Ecce clamor peccatorum urbis illius ascendit ad me, iram ac furorem meum incurrit impia; disperdam ipsam in peccatis suis: immittam ignem, et gladium, et mortem: ipsa irritavit me per idola sua, ponens mensam daemonibus et fortunae; ego quoque per gentem insipientem irritabo ipsam.

nostrum βούγλωσσον, quae herba cum floret in scapum assurgit, longioris instar virgae, rectum ac teretem.

Hanc visionem non poterat propter comminationum atrocitatem suppressere Symeon; sed adventibus quibusdam Antiochiæ ad se viris integritate vitæ insignibus, rem totam cum animi sui gravi sensu narravit: eventum quoque prope diem subsequente. Non multum enim intercessit temporis, cum Deus Chosroen Persarum regem, et Chaldaeos illi subditos, gentem bello acrem juxta ac celerem (velociore namque dicuntur equi illorum pantheris, et ferociore Arabiae lupis), velut aquilam prompte advolantem ad escam, ex Oriente (9) suscitavit; qui gravi exercitu civitatem cinxerunt. Symeon igitur ad Dominum rursus elevavit vocem suam pro illa, si forte super iis quæ prius erat comminatus poeniteret, et propitius fieret peccatis civitatis, nec disperderet illam aut traderet gladiis Assyriorum. Verum nihil manifesti signi reddebat Dominus, quoniam ira furoris ejus abundabat, et misericordia absconderat se a facie illius. Constituit ergo Symeon denuo illum precibus interpellare; cum ecce: Non me poenituit, inquit, sed certo certius traditurus sum civitatem, et alii quidem in ore gladii occasuri sunt, aliis in servitutem abreptis: tibi vero crucem meam insigne pacis constituam, quæ te conservet; uti non ita diu post videbis.

62. Videt itaque in raptu mentis gratiam sanctissimi Spiritus, crucem manu præferentem advolantemque ad se; videt et angelos binos eandem cingentes, in quorum manibus arcus tensi, et jacula emitti parata. Illo autem, quid isthoc rei esset percontante: Crux, inquiunt, salvum te et securum adversus hostes quoscunque præstabit; tela vero impetum eorum, qui hostili modo te invadere conantur, retundent inexpugnabili virtute Dei, qui tui custodiam ubique nobis demandavit. Hac admirabili visione sancto exhibita, altera protinus succedit hujusmodi. Videbatur sibi videre urbem scalis ad mœnia applicatis oppugnari, Barbarisque jam ingressis, intus lamenta et væ personare; tantaque anxietate plena esse omnia, ut non pauci e muris foras se in præceps misere darent, salutem suam fugæ credituri. Videt deinde duas urbis portas, qua septentrionem qua meridiem spectat, apertas et frequentes admodum per illas sese subducentes: tanquam parcente Deo sanguini justorum inibi versantium, et non sustinente bonos cum impiis disperditum iri. Ostendebat illi visio monachos quoque e suorum numero duos, metu barbarorum profugos, seque e fratrum sodalitia per pusillanimitatem proripientes, quorum in barbarorum manus incidentium, alter quidem gladio finiebat vitam, alter in captivitatem abducebatur.

63. Et hæc divinarum revelationum summa erat: sequebaturque non multo post effectus (10). Muri

(9) Seniores Chosroen hic intellige, avum ejus qui postea crucem cepit: ille autem anno 539 Syriam depopulatus est, qua de re Theophanes ad annum 42 Justiniani.

A Ταύτην ὁ μὲν τὴν ὄψιν οὐχ οἷός τε ὦν ἐν αὐτῷ στέγειν διὰ τὴν ἀπειλήν, παραβαλοῦσιν αὐτῷ τισιν ἐκ τῆς Ἀντιόχου, βίον εὐλαβῆ ζῶσιν ἀνδράσιν, ἐν ὁδῷ νη ψυχῆς ἐξηγήσατο, κατὰ πόδας δὲ καὶ ἡ ἐκθασίς ἠκολούθει· οὐ πολὺ γὰρ τὸ ἐν μέσῳ καὶ κινεῖ Χοσρόην βασιλεῖα Περσῶν ὁ Θεὸς, τό τε ὑπ' αὐτὸν ἔθνος καὶ Χαλδαίους τὸ πικρὸν καὶ τὸ ταχινὸν (ἐξαλοῦνται γὰρ, φησὶν, ὑπὲρ παρδάλεις οἱ ἵπποι αὐτῶν, καὶ ὀξύτεροι ὑπὲρ τοὺς λύκους τῆς Ἀραβίας), ὡς ἀετὸν πρόθυμον ἐπὶ τὸ φαγεῖν ἐκ τῆς Ἑω, ὃς βαρεῖ τῷ στρατῷ τῇ πόλει παρεμβεβλήκει. Ἐβόησε τοίνυν πρὸς Κύριον αὐθις ὑπὲρ αὐτῆς Συμεὼν, εἰ ἐφ' οἷς ἔδειξε πρότερον αὐτῷ μεταμεληθεῖν, καὶ ἰλάσεται ταῖς ἁμαρτίαις αὐτῆς, καὶ οὐ διαφθερεῖ, οὐδὲ παραδώσει τοῖς Ἀσσυρίοις ἐν ῥομφαίᾳ τὴν πόλιν· ἀλλ' οὐκ ἦν δὴλώσις παρὰ Κυρίου, ὅτι ἡ ὀργὴ τοῦ θυμοῦ αὐτοῦ πλήρης, καὶ παράκλησις κέκρυπτο ἐξ ὀφθαλμῶν αὐτοῦ. Προέθετο τοίνυν περὶ αὐτῆς προσεύξασθαι πάλιν ἀποκριθεὶς· Οὐ μεταμελήμαί, εἶπεν, ἀλλὰ παραδιδούς παραδώσω αὐτήν, ὥστε τοὺς μὲν ἐν στόματι μαχαίρας πεσεῖσθαι, τοὺς δὲ εἰς αἰχμαλωσίαν πορευθῆναι, σοὶ δὲ τὸν σταυρὸν μου τὸ τῆς εἰρήνης βραβεῖον θήσομαι φύλακα, ὡς οὐ μετὰ πολὺ ὄψει.

C 63. Ὁρᾷ τοίνυν ἐν ἐκστάσει πάλιν ὁ Συμεὼν τὴν τοῦ παναγίου Πνεύματος χάριν σταυρὸν ἐγχεχειρισμένην καὶ πρὸς αὐτὸν καταπτᾶσαν, ἀγγέλους τε δύο παρεμβαλόντας, τόξα δὲ αὐτοῖς ἐν χεροῖν τεταμένα καὶ βέλη στρεφόμενα· ὃ τι δὲ ταῦτα εἶη πυθομένου, Ὁ μὲν σταυρὸς, ἡ σωτηρία καὶ ἡ κατὰ πάντων ἐχθρῶν ἀσφάλεια, εἶπον· τὰ δὲ βέλη, κατὰ τῶν ἐπὶ σὲ πολεμίοις ὁρμαῖς χρωμένων, ὥστε ἀποστρέφειν αὐτοὺς τῇ τοῦ Θεοῦ ἀμάχῳ ἰσχυρί, τοῦ σε διὰ παντὸς ἡμῖν φυλάττειν ἐντειλαμένου. Ταύτης τῷ Ἀγίῳ παραδόξως τῆς ὀπτασίας φανείσης, ἔπειτα μέντοι δείκνυται τις αὐτῷ καὶ ἄλλη τοιαύτη· Ἐδόκει τὴν πόλιν κλιμάκων ἐπὶ τῷ τείχει πολιορκουμένην ὁρᾶν, εἶσω τε αὐτῆς τοὺς βαρβάρους γεγενημένους, θρῆνόν τε καὶ οὐαὶ καὶ συνοχὴν ἐν αὐτῇ, ὡς καὶ πολλοὺς διὰ τῶν τειχῶν ἔξωθεν ἑαυτοὺς ἀθλίως κατακρημνίζειν, φυγῇ τὴν σωτηρίαν πιστεύοντας· εἶτα καὶ δύο πύλας αὐτῆς κατὰ τε ἄρκτον καὶ μεσημβρίαν διανοιγείσας, καὶ πολλοὺς διὰ τούτων ὑπεξιόντας, τοῦ Θεοῦ καθάπερ τοῦ τῶν ἐν αὐτῇ δικαίων αἵματος φεισαμένου, καὶ μὴ συναπολέσθαι καὶ αὐτοὺς σὺν ἀσεβέσιν ἀνασχομένου· ἐδείκνυ δὲ τῷ Ἀγίῳ ἡ ὄψις, καὶ δύο τῶν σὺν αὐτῷ μοναχῶν, δέει τῶν βαρβάρων λιποτακτῆσαντας, καὶ τῆς τε μονῆς καὶ τῆς ἀδελφότητος μικροψύχως ἀπορῥαγέοντας, οὓς καὶ βαρβαρικῆς γενέσθαι χειρὸς ἔργον, τὸν μὲν μαχαίρᾳ πεσόντα, τὸν δὲ εἰς αἰχμαλωσίαν ἀπαχθέντα.

63. Τὰ μὲν οὖν τῶν θείων ἀποκαλύψεων ἐν τούτοις ἦν. Ἐπετο δὲ ἄρα οὐκ εἰς μακρὰν καὶ τὰ ἔργα. Τείχη

(10) Describit fuse obsessam, captam, vastatam urbem Procopius lib. 2 de bello Persico, cap. 8; libro etiam 2 De ædificiis, cap. 8, ubi multa de restauratione urbis per Justinianum locutus, hæc

τε γὰρ τῆς πόλεως ἔκαυσε πῦρ, καὶ κατέφαγεν ἅμφω αὐτῆς, καὶ ἔπεσον ἐν πλατείαις αὐτῆς νεανίσκοι, καὶ ἐπλήσθησαν αἱ ὁδοὶ νεκρῶν, καὶ οὕτω κατ' ἄκρας ὑπὸ τῶν Ἀσσυρίων ἐάλω, ὡς τοὺς μὲν τῶν ἐν αὐτῇ ῥίψαντας διὰ τῶν τειχῶν ἑαυτοὺς, τοὺς δὲ διὰ τῆς πρὸς ἄρκτον τῆς τε πρὸς μεσημβρίαν πύλης ὑπεξελθόντας διαφυγεῖν, δύο τε τῶν περὶ αὐτὸν μοναχῶν δέισαντας ἐκεῖθεν ἀναχωρῆσαι, καὶ τὸν μὲν ζῶντα τοῖς βαρβάροις ἀλῶναι, τὸν δὲ πεσεῖν, ξίφει τὴν κεφαλὴν ἐκκοπέντα. Ἔτερον μὲντοι τῶν αὐτοῦ μοναχῶν, τοσοῦτον ἀπέσχε δεινόν τι πρὸς τῶν βαρβάρων παθεῖν, ὅσῳ καὶ τοὺς ὑπ' ἐκείνων ἀνήκεστα πεπονθότας, παρ' αὐτὸν ἐρχομένους θεράπειαν τυγχάνειν. Παρέβαλον γάρ τινες αὐτῷ στρατιῶται, τοὺς βαρβάρους διαφυγόντες, ὧν εἷς, οὗ τὸν μηρὸν παντάπασι μόνον, ἀλλὰ καὶ ὅλον πόδα παρεῖτο, χαλεπαῖς τὴν ψυχὴν ὀδύναις βαλλόμενος. Συμπαθὲς τοιγαροῦν ὁ θεῖος Συμεὼν εἰς αὐτὸν ἰδὼν, βαλὴν τε ῥάβδον ἐν τῶν μαθητῶν ἐγχειρίσας, σφραγίσαι κατὰ τοῦ μηροῦ κελεύει τὸν πάσχοντα, καὶ ἡ σφραγίς, οὐ τῶν ὀδυνῶν ἀπαλλαγὴ μόνον, ἀλλὰ καὶ ῥῶσις εὐθύς τοῦ τε μηροῦ καὶ τοῦ ποδὸς τῷ στρατιώτῃ γίνεται.

ξδ'. Τῶν δ' οὖν Ἀσσυρίων τὰ περὶ τὴν Ἀντιόχου κατατρεχόντων, τό τε ὄρος περινοστούντων, καὶ ὁρμῇ πρὸς τε τὸν κίονα ἤδη καὶ τὴν μονὴν κεκρημένων, τοῖς παροῦσιν εὐχὴν παραγγέλλας, γόνάτα τε τῷ ἐδάφει πρῶτος καὶ ὅψεις ἐρείσας, ἀπελαθῆναι τούτους ἐκεῖθεν προσηύχετο· καὶ παρακρῆμα εἰς γῆν ὡς εἶχον, αὐτοῖς ἄρμασι καὶ ἵπποις κατενεχθέντες, τῆς τε πρόσω πορείας μεταμεμέληντο, καὶ ἄσμενοι μᾶλλον ἦν ἤλθον ἀνέστρεφον. Ἄλλοτε πάλιν τῶν αὐτῶν Ἀσσυρίων τινὲς ἀνῆσαν εἰς τὸ ὄρος· ὁ δὲ Ἅγιος τῷ συνήθει καὶ νῦν φαρμάκῳ, τῇ πρὸς Θεὸν εὐχῇ κέχρητο, Δέσποτα Θεέ, λέγων, πάσης σαρκὸς, ὁ γνόφῳ τὸ Σινᾶ ὄρος ἐπὶ τοῦ θεράποντός σου Μωσέως σκεπάσας, αὐτὸς νῦν τῇ χάριτί σου σκέπασον καὶ ἡμᾶς, ὥστε ἀθεάτους μείναι τοῖς τῶν ἀσεβῶν τούτων ὁμίμασι. Καὶ αὐτίκα (ὦ ἀδύσσου χρηστότητος! ὦ Θεοῦ ὧτων! δεήσεσι τῶν φοβουμένων αὐτὸν διὰ παντὸς προσεχόντων!) ἀχλὺς ἀνωθεν ὑπὸ νεφέλῃ κατασχεθεῖσα, οὐχ ὅπως αὐτὸν τοῖς βαρβάροις, ἀλλ' οὐδὲ τῶν περὶ αὐτὸν τινα εἶασε θεαθῆναι. Καὶ οἱ μὲν οὕτως ἀπῆλθον, μηδὲ εἰς τὸν κίονα καὶ τὰ ὑπὸ τὸν κίονα βλέψαι, μηδὲ προσχεῖν ὅλως συγχωρηθέντες· πλουσία δὲ καὶ τοῦ Συμεὼν κατεχεῖτο χάρις, τὴν τε ὄψιν κατ' ἐκεῖνο τῆς ὥρας ἐκλάμποντος, καὶ ἡδίων τι παντοδαπῶν μύρων ἀπόζοντος· ὡς καὶ τῶν μαθητῶν τινα περὶ ὄρθρον ἰδόντα, ὅπως μὲν περὶ τὴν ὄψιν αὐγῆς, ὅπως δὲ ὅλος εὐωδίας ἔχει, ἐν θαύματος λόγῳ τοῖς λοιποῖς διηγῆσασθαι.

ξε'. Οἷα δὲ πολλάκις, καὶ μηδ' ὅτι οὖν ἀνῶσαι δύνασθαι κατ' αὐτοῦ πεπεισμένος ὁ [δαίμων], τὴν μὲν ἐκ

subdit : Ita Justinianus Aug. prospexit muris Antiochiæ, quam et ipse restituit, cum eam hostes flamma funditus delevisent. Rebus enim consumptis omnibus penitusque sublatis, nihil et urbis incensæ,

A quippe Antiochenæ urbis conflagrarunt igni, eodemque per circuitum assumpta ipsa est ; juvenes ceciderunt in plateis illius, et viæ cadaveribus op-pletæ sunt ; occupataque summo loco ab Assyriis urbe pars incolarum e muris se præcipitarunt, pars per aquilonarem atque australem portas egressi se fugæ dederunt. Contigit autem duos illius monachos formidine captos recedere, quorum alter vivus in barbarorum venit manus, alter gladio caput amputatus interiit; tantum autem abfuit ut qui apud Symeonem remanserant molestiæ quidpiam a barbaris sustinerent, ut etiam illi qui passi gravissima et ab iisdem erant ad ipsum venientes, incolymitatem recuperarent. Nonnulli quippe milites accesserunt ad illum, barbarorum manibus elapsi ; quorum unus, undique non tantum luxato femore, sed toto etiam diffracto crure, gravissimis jactabatur cruciatibus. Commiseratione autem tactus Symeon ad tam luctuosum spectaculum, cuidam discipulorum palmeam virgam suam tradit in manus, jubetque affectum femur illa signari ; quo facto, non tantum vacuitas a doloribus, sed etiam robur suum femori pedique rediit.

64. Infestabant Assyrii incursionibus circum Antiochiam late omnia ipsumque oberrabant montem, jamque in columnam et monasterium impetu ruituri erant, cum Symeon, præsentibus oratione indicta, primus ipse genua ac faciem pronus humi figens, expelli infestos inde hostes precatus est. Nec interposita mora ulla, ex equis curribusque deturbati in terram, nihil progredi ulterius curarunt, sed citissime qua venerant reversi sunt. Alias eorundem Assyriorum quidam redierunt ad montem, adversus quos sanctus solo medicamine, precatatione, inquam, usus, dixit : Domine Deus universæ carnis, qui montem Sinai tempore Moysis servi tui operuisti caligine, operi in præsentia nos quoque gratia tua, ut ne deprehendamus ab impiis hisce. Nec plura (o abyssum bonitatis, o aures divinas, precatationibus timentium Deum nunquam non intentas!) caliginosa nubes cælo effusa non modo Symeonem non permisit videri a barbaris, sed neque sociorum ejus quemquam. Ita illi quidem discesserunt, nec columnam aut quæ infra columnam agerentur cernere, nec audire quidquam omnino permissi : copiosior autem Symeonem perfudit gratia cum et facies ejus mirabiliter rutilaret, et suavissimum quemdam varii unguenti odorem diffunderet : quod etiam discipulorum non nemo, sub auroræ animadvertens quantus a vultu splendor, quanta ab ejus corpore fragrantia promanaret, condiscipulis mirabundus narravit.

65. Cæterum cum jam sæpius tentato prælio persuasum haberet cacodæmon nihil quidquam

omnibus penitusque sublatis, nihil ut urbis incensæ, nisi rudera tumuli, passim exstaret ; quo cujusque domus antea stetisset loco, dignoscere Antiocheni non poterant.

adversus sanctum proficere se posse; aperto Marte congregari non ausus, dolose per discipulos insidias struit, gravi mentes illorum terrore succutiens; ad inventoque prætextu quod continuis Assyriorum incursibus expositi essent, persuasit eis ut transferendas in locum securiorem sedes decernerent. Adeunt ergo bene mane Symeonem, rogantes, secum tantisper loco ut cedat, dum in patriam suam rediissent Assyrii: Neque enim possumus, inquiunt, morari diutius in hoc monte, propter crebras hostium incursiones. Tantum vero absuit, ut is tale quid admitteret, ut omnem potius lapidem moverit, quo ipsos retineret. Cumque multa dixisset tentassetque, nec acquieturos sibi unquam videret: Itote, inquit, fratres, in pace; si vos namque, amici ac proximi mei, eminus stare malueritis, ego nihilominus semper mente vobiscum sum. Cum hæc dixisset sanctus, dimittentes ipsum in columna discipuli recesserunt. Invadentibus autem continuo monasterium barbaris, porrigens Symeon ad cælum manus: Domine, inquit, omnipotens, qui in brachio virtutis tuæ disperdidisti inimicos tuos, confortetur nunc quoque manus tua, exaltetur dextera tua. Nondum ille precari desierat, et barbari jam imbelles, fuga se inde proripiebant; dixisses potenti quadam manu expulsos.

66. Tametsi porro famulus Dei a discipulis suis ita destitutus desertusque fuerit, gratia tamen divina, admodum præsens, a latere ejus nunquam abscessit; non tantum mentem illius lætitia replens, sed ineffabilem quamdam, uti diximus, diffundens fragrantiam, quæ lacernæ qua amictus erat ad extremum usque inhæsit. Gaudebat itaque solitudine, ac tribus consequentibus diebus soli orationi et Deo vacans (usque eo enim *potens es, Domine. et veritas tua in circuitu tuo* ¹³) conspicatur utrimque sanctos angelos duos, alterum a dexteris, alterum a sinistris, dicentes ipsi: Confide, non enim solus es; sed nos tecum sumus. Interea barbaris reditum in patriam meditantibus, servantur et discipuli: visoque quanta Symeon lætitia atque gratia redundaret, lætis vocibus ipsi quoque gratias Deo reddiderunt.

A τοῦ φανεροῦ πρὸς αὐτὸν οὐ θαρρῶν πάλιν, διὰ δὲ τῶν μαθητῶν δουλίῳς ἐπιβουλεύει, πάθει δειλίας αὐτῶν τὰς ψυχὰς κατασεύσας, πρόφασιν τὴν συνεχῇ τῶν Ἀσσυρίων εὐρὺν πάροδον, κάκειθεν ἀπάραντας ἐν τῷ ἀσφαλεῖ καταστῆναι σχολιῶς ἀναπεύσας. Οἱ δὲ προσίασιν ἅμα ὁρθρῶ, συναπαρᾶσι σφισι καὶ αὐτὸν ἀξιοῦντες, ἄχρι τῆς ἐπὶ τὴν οἰκίαν ἐπανόδου τῶν Ἀσσυρίων· οὐδὲ γὰρ οἶόν τέ φασι προσμένειν ἐν τῷ ὄρει, οὕτως αὐτῶν κατὰ τὸ συνεχὲς ἐπιόντων. Ὁ δὲ τοσοῦτον ἀπέσχε προσεῖσθαι τι περὶ ἑαυτοῦ τοιοῦτον, ὅσῳ καὶ αὐτοῦς ἐπισχεῖν μᾶλλον περὶ πλείστου πεποίητο. Ἐπεὶ δὲ πολλὰ εἰπὼν τε καὶ δράσας, οὐ μεταπεισθησομένους ἑώρα, Πορεύεσθε, φησὶν, ἀδελφοί, ἐν εἰρήνῃ· εἰ γὰρ καὶ ἐγὼ φίλοι μου καὶ οἱ ἐγγιστά μου ἀπὸ μακρόθεν στήναι προήρεσθε, ἀλλ' ἐγὼ τῷ πνεύματι αἰεὶ μεθ' ὑμῶν εἰμι. Ταῦτα τοῦ Ἀγίου εἰπόντος, οἱ μὲν ἀφέντες αὐτὸν ἐπὶ τοῦ κίονος ἀνεχώρησαν. Ἐπιστάντων δὲ κατὰ πόδας τῇ μονῇ τῶν βαρβάρων, χεῖρας οὐρανῷ δοὺς ἐκεῖνος, Δέσποτα, φησὶ, Κύριε παντοκράτορ, ὁ ἐν τῷ βραχίονι τῆς δυνάμεώς σου διασκορπίσας τοὺς ἐχθρούς σου, κραταιώθητω καὶ νῦν ἡ χεὶρ σου, ὑψωθήτω ἡ δεξιὰ σου. Οὕτω τέλος εἶχεν αὐτῷ ἡ εὐχή, καὶ οἱ βάρβαροι φεύγειν ἐκεῖθεν ἀγεννῶς ἐπεχείρουν, καθάπερ ὑπὸ τινος βαρείας χειρὸς ἐλαυνόμενοι.

Ξζ'. Ὁ μὲν οὖν τοῦ Θεοῦ θεράπων, εἰ καὶ τῶν οἰκείων οὕτω μαθητῶν ἔρημος ἀπολέλειπτο, ἀλλὰ παροῦσαν εἶχε σαφῶς τὴν θείαν ἄνωθεν χάριν, οὐκ ἀγαλλίασιν μόνον ἐμποιοῦσαν, ἀλλὰ τινα καὶ ἀφαιρόν, ὡς ἔφημεν, εὐωδίαν αὐτοῦ καταχέουσιν, ἥτις καὶ τοῖς ῥακίοις, οἷς ἐκεῖνος ἡμφέεστο, παρέμεινε δὲ διὰ τέλους. Ἦν τοίνυν χαίρων τῇ περὶ αὐτὸν ἐρημίᾳ, καὶ τρίτην ἐξῆς ἡμέραν εὐχῇ μόνῃ καὶ Θεῷ σχολάζων (ἐν τοσοῦτῳ δὲ *δυνατός ἐστὶ, Κύριε, καὶ ἡ ἀληθεία σου κύκλω σου*) ὁρᾷ δύο τινας ἐκατέρωθεν ἁγίους ἀγγέλους, τὸν μὲν ἐκ δεξιῶν, τὸν δ' ἐξ ἀριστερῶν, λέγοντας αὐτῷ· Θάρρει, οὐδὲ γὰρ εἰ, φησὶ, μόνος, ἀλλὰ μετὰ σοῦ καὶ ἡμεῖς. Ἐν τούτῳ δὲ τῶν βαρβάρων ἐπανόδου μνησθέντων, ἀνασώζονται καὶ μαθηταί, καὶ τοῦτον ὅπως ἀγαλλιάσεως τε καὶ χάριτος εἶχεν ἰδόντες, ἀγαλλομένοις Θεῷ καὶ αὐτοὶ χεῖλεσιν ἡὐχαρίστουν.

CAPUT IX.

Liberatio captivorum; transitus in montem mirabilem; alia miracula.

67. Verum quis sermo res a divino homine ea tempestate gestas, quot servituti addictos libertati restituerit, et per medios hostes salvos eduxerit, paucis queat ob oculos ponere? unum alterumve necesse est memorare. Frater ille, cujus a barbaris capti mentionem fecimus paulo (11) ante, mirabilia sancti opera (ita enim fieri consuevit ut anima, intolerabilibus ærumnis pressa, cum quadam voluptate in memoriam illa revocet, quæ meliorem afferre spem nata sunt) cuidam militi

D Ξζ'. Ἀλλὰ τίς ἂν λόγος τὰ τηνικαῦτα παρὰ τοῦ Θεοῦ Συμεὼν γεγονότα, καὶ ὅπως τῶν αἰχμαλωτισθέντων πολλοῖς ὁπτανόμενος ἀνίει τῆς αἰχμαλωσίας αὐτοῦς, καὶ διὰ μέσων ἔσωζε τῶν βαρβάρων, ἐν βραχεὶ παραστήσειεν; ἐνὸς δὲ, ἥ καὶ δύο τούτων ἀναγκαῖον ἐπιμνησθῆναι. Ὁ ὑπὸ τῶν βαρβάρων ἐναγχος ληφθεὶς ἀδελφός, οὗ καὶ μικρῷ πρόσθεν ὁ λόγος ἔθετο μνήμην, τὰ τοῦ Ἀγίου θαυμασία, οἷα εἶωθεν ἐν ἀμηχάνοις κακοῖς οὔσα ψυχὴ τῶν χρηστοτέρων ἐλπίδα παρεχομένων ἡδέως ἀναμιμνήσκεισθαι,

¹³ Psal. LXXXVIII, 9.

(11) supra, num. 63.

πρὸς τινὰ στρατιώτην σχολάριον ἐξηγεῖτο, αἰχμάλωτον καὶ αὐτὸν ἀγόμενον, καὶ ὑπὸ σιδηραῖς κατεχόμενον πέδαις· καὶ τι καὶ κλαίων ἐπ' ἐνίοις αὐτῶν, εἶτα ζέσας τὴν ψυχὴν τοῖς περὶ αὐτοῦ διηγήμασιν, ἐκ μέσης τε τὸ τοῦ Ἀγίου ὄνομα καρδίας καλέσας, ὥστε τῆς χαλεπῆς ἐκείνης ἀναγωγῆς ἀνεθῆναι, διὰ μέσου τῶν βαρβάρων ὁρμᾶ, καὶ μὴδ' ὑπὸ τοῦ τῶν κατασχεθεῖς, ἀνασώζεται. Ὅπερ ὁ στρατιώτης ἰδὼν, καὶ πιστεύσας δύνασθαι τοῦτο καὶ ἐπ' αὐτῷ τὴν Ἀγίον ὁρᾶσαι, βοᾷ μετὰ θερμῶν δακρύων εὐθὺς, Δέσποτα Χριστέ ὁ Θεὸς τοῦ δούλου σου Συμεῶν, ρῦσαι με τῆς πικρᾶς ταύτης καὶ βαρβάρου χειρὸς καὶ δουλείας. Ταῦτα καμνούση ψυχῇ φθειγμένου, (Κύριε ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων τίς ὁμοίός σοι;) τὰς μὲν σιδηρᾶς ἐκείνας αὐτίκα πέδας εἶχεν ἡ γῆ, αὐτὸς δὲ ἀναμέσους ὄξει τῷ ποδὶ τοὺς βαρβάρους ἐχώρει, πρὸς τὴν οἰκίαν φερόμενος· ὃς ἀπαθὴς κακῶν ἐπανελθὼν, ἕκαστα σαφῶς ἐξηγεῖτο.

ξη'. Γέροντες τὰς ὕψεις ἀνακοπεῖς, ἐκάθητο τυφλὸς προσαιτῶν· ἐτύγχανε δὲ ἄρα κατωτέρω μικρὸν τῆς μωνῆς, ὅτε δι' ὀλίγου ταύτης ἦλθον οἱ βάρβαροι, καὶ τις αὐτῶν (οἶα φιλεῖ βάρβαρος χεῖρ, ἔτοιμος εἰς ἀναίρεσιν εἶναι, καὶ παίγνιον ἡδὺ τι ποιεῖσθαι τὴν ἑτέρων ἀπώλειαν) τῷ ξίφει τοῦ τραχήλου κατενεγκὼν, καιρίαν τὸν γέροντα πλήττει· καὶ ὁ μὲν ἄφρωνος ἔκειτο, μόνῳ τῷ μικρᾷ πνέειν νεκρὸς εἶναι μὴ πιστευόμενος. Ὅπερ οὖν τὸν τοῦ Θεοῦ θεράποντα τῷ ἐνοικοῦντι πνεύματι γνόντα, ἐντείλασθαι τισιν ἀνελομένους τὸν γέροντα κομίσαι πρὸς ἑαυτόν. Τοῦ τυφλοῦ τοῖνον παρὰ τῷ κίονι κομισθέντος, γῆν ἐκαῖνος καὶ ὕδωρ λαθὼν εὐλόγησεν, εἶτα τῶν μαθητῶν ἐνδὸς ταῦτα τῇ πληγῇ ἐπιθέντος, γίνεται τι κἀνταῦθα σημεῖον, ὀφθαλμῶν μᾶλλον ἢ ὠτων εἰς πίστιν δεόμενον· οὐ γὰρ ὅσῃ καὶ νεῦρα μόνον εὐθὺς, τό γε παράδοξον, συνῆπτο πρὸς ἄλληλα, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ τῶν ὀφθαλμῶν φῶς, ὃ καὶ τοῦτο παραδοξότερον, τῷ τυφλῷ ἀπεδέδοτο, ὥς καὶ τὴν γείτονα θανάτου πληγὴν ἐκείνην μετὰ βραχὺ συνουλώσαι, καὶ τὰς ὕψεις ἐρρῶσθαι, μιᾶς καρπὸν εὐχῆς διπλὴν θεραπείαν κομισάμεν. Ὅπερ τῷ ταχεῖ τῆς φήμης πτερῷ πανταχοῦ ἀθρόον διαφοιτήσαν, πολλὰ πανταχόθεν πλήθη ποικίλαις νόσοις κατεχομένων παρὰ τὸν Ἀγίον ἐποίει συρρῆσιν, οὓς ἐκαῖνος εὐχῇ καὶ σφραγίδι, τῷ τε μεγάλῳ καὶ ποθεινῷ τοῦ Ἑμμανουὴλ ὀνόματι θεραπεύων, ὑγιεῖς ἀπέλυεν ἐπανήκειν.

ξθ'. Ὅρωντα τοῖνον τὸν πολὺν περὶ αὐτὸν ὄχλον, καὶ ὅπως ἡσυχάζειν οὐκ εἶχεν ὅσον ἐβούλετο, τὸ Ἀποστολικὸν ἐκεῖνο εἰσῆει, *Μὴ πως ἅλλοις κηρύξας, αὐτὸς ἀδόκιμος γένωμαι*. Περιενόει δὲ ἡδὴ καὶ Ἡλίου τὸ Καρμήλιον, τοῦ τε Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ τὴν ἐπὶ τὸ τῶν Ἑλαιῶν ὁρὸς ἀνοδὸν· ἄλλως τε δ' ἦν καὶ Θεοῦ

A scholar (12), qui et ipse in carcerem abreptus ferreis compedibus constringebatur, narravit. Et tum quidem suis sociique ærumnis illacrymabatur, deinde animo inter hujusmodi narrationes æstuans, ex intimo corde nomen sancti invocatur: ut dura illa servitute laxaretur, precatur; per mediam Barbarorum turbam pervadit; ac nemine uno prohibere aut retinere conato, libertatem consequitur. Rem novam intuitus miles, credensque, eadem in se quoque sanctum posse, confestim non sine lacrymis exclamat: Domine Jesu Christe, Deus famuli tui Symeonis, eripe me e Barbarorum manibus et acerbissima hac servitute. Hisce e corde afflicto prolatis, (*Domine Deus virtutum, ecquis similis est tui* ¹⁴?) illico ferreæ compedes in terram ceciderunt, et ipse celeri gradu per medios Barbaros evadens in patriam delatus est; ac postquam rediisset malis atque ærumnis liber, singula diserte enarravit.

68. Senex quidam erat oculis captus, qui juxta viam sedens mendicabat stipem: erat autem paulo infra monasterium (13), quando ex improvise illuc venerunt Barbari: quorum unus (ut est turba illa in cædem prompta, et aliorum interitum gratum sibi lulum reputat), ense in jugulum demisso, lethalem seni plagam infligit: qui ita saucius jacebat elinguis, exiguo tantum spiritu qui supererat prohibente quominus obiisse crederetur. Quam rem interno spiritu cognoscens famulus Dei, quibusdam præcepit, sublatum senem ad se ut deportarent: quo facto, acceptam terram atque aquam benedixit, et discipulorum aliquis vulnere applicavit. Ecce autem miraculum, non tam aures quam oculos ad fidem faciendam requirens: neque enim ossa solum et nervi, quod ipsum satis mirabile, statim cohæserunt inter se; sed etiam oculorum lumen, quod longe mirabilius, cæco restitutum est: atque ita unius orationis fructum geminam curationem retulit, alteram persanati tantillo tempore lethiferi vulneris, alteram usus oculorum recepti. Res tanta, velocibus famæ alis perlata, ubique terrarum statim percrebrescens, undique diversis infirmitatibus laborantes quam plurimos confluere ad sanctum fecit; quos ipse, precibus et crucis signo, in excelso et desiderabili Emmanuelis nomine sanatos, dimisit domum quemque suam.

69. Conspicienti porro frequentissimam circum se turbam, et cogitanti quod tantam capere quietem non posset quantam vellet, illud Apostoli in mentem venit: *Ne forte cum aliis prædicavero ipse reprobatus efficiar* ¹⁵. Quare volvebat animo identidem et Carmelum Eliæ, et montem Olivarum, Christi

¹⁴ Psal. LXXXVIII, 9. ¹⁵ I Cor. IX, 27.

(12) Scholaris, gr. σχολάριος. Erant autem Scholares. perfectæ probatæque in bello virtutis milites, promoti ad altiore dignitatem, ut nempe ad custodiam imperatoris noctu diuque in aula versarentur, et prodeuntem in publicum magnificentiam et ornatus causa comitarentur: postea tamen illa dignitas non

generosioribus collata fuit, sed familiaribus; tandem etiam venalis proposita desidi cuique, teste Agathia lib. v. Vide plura de his 7 Febr. ad Acta sanctorum MIII Militum Martyrum.

(13) Frequentis concursus ad sanctum fieri soliti indicium hoc est.

Domini ascensu celebrem; verum aliud meditabatur providentia divina, cui Symeon et motiones cordis, et cogitationes mentis, et reliquas animæ operationes commiserat. Statuit igitur, columna, in qua octennem jam stationem egerat, relicta, altum in proximo montem, redeunti a columna ad dexteram situm, conscendere. Erat ille perquam aridus, nec ulla aquæ scaturigine rigabatur: hic nullis omnino hominum vestigiis tritus, gratum erat serpentibus ac feris stabulum. Jamque Symeon tota mente eo ascenderat, cum visus sibi est Dominum et Salvatorem nostrum Christum, angelorum exercitu, cujus numerum inire haud facile, comitatum, in montem illum descendentem, similiter et lucidissimam nubem, radicem illius per circuitum obtegentem intueri: audire vero emissam e nube vocem, dicentem: Festina, Symeon, conscende montem hunc mirabilem; ita enim deinceps appellabitur: sanctificatus namque est a me; in quo mirabilius adhuc nomen tuum faciam, quoniam ego tecum sum. Ad hæc monstrabat illa vox petram, in qua Deus Dominus noster conspiciebatur, præcipiens ut illam Symeon conscenderet. Scabellum autem pedum, quod eadem incomprehensibili visione ostendebatur (o lumen!) longe splendidius ipso

70. Convocato itaque fratrum collegio, singula quæ viderat enarravit: tum provectionis ætatis quemdam morum suavitate notissimum, monasterium incolentibus præesse jussit: cumque ipsos Deo precibus commendasset, e columna descendit; atque iter, quod in cacumen montis ducebat, ingressus clarissima visione ducatum præstante, properavit, ut memoratam petram contingeret. Pullus asinæ deferebat eum, a nemine unquam homine conscensus: id quod ego quidem existimo, symbolum benevolentiae erga Symeonem Christi Domini fuisse, necnon miraculorum, quæ ille inter adeundum montem virtute hujus patraturus erat: illa enim de causa, et pullo asinæ insedit, uti Christus Hierosolyma ingrediens; et similis Domino (loquar enim tametsi audax videar) haberi meritis est.

71. Morabatur haud procul a monasterio vir quidam omni pedum motu destitutus, membrisque misere mutilus; omnibus autem, qui sanctam adibant, et quantacunque infirmitate afflictabantur, salutem reportantibus, huic uni adhibenda sanationis remedia (nescio sane quam ob rem, nisi quadam occulta et inexplicabili dispositione) lenta erant et differebantur. Sic igitur in hunc usque diem procrastinatus ille, sancto, post descensum e columna, sistitur; cujus jubentis ad preces et crucis signum, consuetam nempe medicinam, ita corroboratus est, ut statim veloci pede sanctum præcucurrerit, re potius quam verbis curationem suam extollens. Cumque haud procul a montis vertice abesset Symeon, descendit e pullo et pre-

A τὸ πρᾶγμα οἰκονομία, ὅφ' ᾧ καὶ κίνημα καρδίας ὁ Συμεὼν, καὶ ἐνθὺμιον, καὶ ἐγκατάλειμμα ἐνθυμίου πεποιήτο. Ἐγὼ τοιγαροῦν τὸν κίονα μὲν ἀπολιπεῖν, ἐφ' οὗ ὀκταετῇ στάσιν ἤνυσεν ἤδη, τῷ δὲ μεγάλῳ πλησίον ὄρει προσαναβῆναι, ὅπερ δεξιᾷ τοῦ κίονος ἀνιόντι διάκειται. Ἦν δὲ τοῦτο ἐσχάτως ἀνυδρον, καὶ διὰ τοῦτο κομιδῇ μὲν ἀνθρώποις ἄβαντον, ἐρπετοῖς δὲ καὶ θηρίοις ἡδίστη διατριβή. Ἐπ' αὐτὸ τοίνυν ἀνελθεῖν καὶ γνώμης ἅμα καὶ μελέτης ἔχων, ἐδόκει τὸν Κύριον ἡμῶν καὶ Σωτῆρα Χριστὸν μετὰ στρατιᾶς ἀγγέλων οὐδ' ὅσης ἀριθμήσασθαι ῥάδιον, ἐπ' αὐτὴν καταβεβηκότα ἰδεῖν, νεφέλην τε φωτὸς τὰς ὑπωρείας κύκλῳ καλύπτουσάν, φωνῆς τε ἀπὸ τῆς νεφέλης ἀκοῦσαι. Σπεῦσον, ἀνάβηθι Συμεὼν ἐπὶ τὸ θαυμαστὸν ὄρος τοῦτο, λεγούσης· οὕτω γὰρ ἂν ἀπὸ τοῦ νῦν εἴη B καλούμενον· ἡγιάσται γὰρ παρ' ἐμοῦ, ἐφ' ᾧ καὶ θαυμαστώσω μᾶλλον τὸ ὄνομά σου, ὅτι καὶ μετὰ σοῦ εἰμι ἐγώ. Ὑπεδείκνυ δὲ ἡ φωνὴ καὶ πέτραν, ἐφ' ἧς ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ Θεὸς ἐωρᾶτο, ἐπ' αὐτὴν ἀναβῆναι τὸν Συμεὼν ὑποτιθεμένη. Τὸ δὲ τῆς ἀπροσίτου θέας ἐκείνης τῶν ποδῶν ὑποπόδιον· φεῦ τοῦ φωτός· ὥς καὶ αὐτοῦ παιδρότερον μᾶλλον ἦν ἐκλάμπων ἡλίου. Τὰ μὲν δὴ τῆς ὀπτασίας, καὶ τῆς ἐπὶ τὸ θαυμαστὸν ὄρος κλήσεως τοῦ Ἀγίου, τοιαῦτα.

sole fulgebat. Atque hæc est visio et vocatio Sy-

C ο'. Ὁ δὲ τὴν ἀδελφότητα συγκαλέσας, καὶ αὐτοῖς ἕκαστα ὡς ἴδοι διηγησάμενος, ἕνα τε τῶν πρεσβυτέρων τὴν ἡλικίαν, καὶ τρόπων χρηστότητι μαρτυρούμενον, προσεσθᾶναι τῆς μονῆς καταστήσας· ἐπευξάμενός τε αὐτοῖς, καὶ Θεῷ παραθέμενος, τοῦ κίονος κάτεισι, καὶ τῆς ἐπὶ τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους φερούσης ἅπτεται, ὁδηγῶ τῇ φανείῃ χρώμενος ὄψει, καὶ τὴν πέτραν ἐκείνην καταλαβεῖν ἐπειγόμενος. Πῶλος μὲν οὖν ἦγεν αὐτὸν, ἐφ' ὃν οὐδεὶς ἀνθρώπων ἐκάθισεν πώποτε, τῆς τοῦ ὀφθέντος εὐδοκίας οἶμαι Χριστοῦ καὶ τοῦτο σύμβολον καὶ τῶν σημείων, ὧν ἐπιθαίνων τοῦ ὄρους ὁ Συμεὼν ἐμελλε τῇ αὐτοῦ δυνάμει ποιεῖν. Καὶ διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς ἐπὶ πώλου φερόμενος, ὡς ἐπὶ τὴν Ἱερουσαλήμ ἐκείνος, καὶ ὁμοιότητι (φθέγγομαι γὰρ, εἰ καὶ τολμηρὸν) τοῦ Δεσπότου τιτιμημένος.

D οα'. Ἦν δὲ τις κατὰ τὴν μονὴν ἀκινήτως τοῦ ποδὸς ἔχων, καὶ τοῦτον ἐσχάτως πεπηρωμένος· πάντων τοίνυν ὅσοι τῷ Ἀγίῳ προσέειπον θεραπείαν ἀξιουμένων, ὅσῳ δὴποτε τούτων ἕκαστος πάθει κατέειχετο, ἐπ' αὐτῷ μόνῳ τὰ τῆς ἰάσεως, (οὐκ οἶδ' ὅπως, ἢ λόγοις ἀπορρήτου πάντως οἰκονομίας) ὥκνει καὶ ἀνεβάλλετο. Οὗτος τοιγαροῦν εἰς δεῦρο ταμιευθεὶς, προσάγεται τῷ Ἀγίῳ μετὰ τὴν ἐκ τοῦ κίονος καθόδον, ἐκείνου κελεύσαντος, εὐχῇ τε καὶ σφραγίδι, τῷ συνήθει φαρμάκῳ, ῥώννυται, ὃς καὶ δρομαίως εὐθὺς ἦν τοῦ Ἀγίου προπορευόμενος, πράγμασι μᾶλλον ἢ ῥήμασι μεγαλύνων τὰς ἑαυτοῦ σωτηρίας. Ὁ μὲντοι Συμεὼν ὅτε δι' ὀλίγου τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους γεγόνει, ἀποβάς τοῦ πώλου προσηύξατο, καὶ τῆς τέλους ἡρῆ λαβοῦσης, ἀκούει στρατιᾶς Ἀγγέλων τὴν Ἀμὴν ἐπειπούσης. Σταυρὸς δὲ λίθινος ἐπέχει τὸν

ρόπον, ὃν μετὰ τὴν εὐχὴν ἐκεῖνος ἰδρύσατο. Ἀτενί-
σας οὖν ὁ τοῦ Θεοῦ δοῦλος, ὁρᾷ τὴν τοῦ ὄρους
κορυφὴν θείᾳ χάριτι περιλαμπομένην· καὶ γνοὺς
τοῦτον ἐκεῖνον εἶναι τὸν ὑποδειχθέντα τόπον αὐτῷ,
ἄσμενος εὐθέως προστρέχει, καὶ πέτρας, ἐφ' ἧς
τοὺς δεσποτικούς εἶδε πόδας ἐστῶτας, χαίρουσιν ὡς
εἶχε ποτὶν ἐπιβαίνει. Τὸν μέντοι πῶλον εἰς τὴν μὲν-
τὴν ὑπὸ τῶν μαθητῶν καταχθέντα, ἡ τρίτη μετὰ
τὴν κάθοδον ἡμέρα εἶχε νεκρὸν, οὐδὲν πλέον ἐπιθάν-
τα, οὐδέ τινα ἕτερον ἐπιθῆναι τὸ παράπαν αὐτοῦ
ἀνασχομένων.

οβ'. Τῆς μὲν οὖν ἡλικίας εἰκοστὸν ἦν τοῦτο ἔτος
τῷ Συμεῶν, τῆς δι' ἐπὶ τοῦ προλαβόντος κίονος στά-
σεως ὄγδοον· ὁ δὲ στάς ἐπὶ τὴν πέτραν ἠδέως, τὴν τε
μηλωτὴν περιθέμενος, καὶ ταύτῃ Θεῷ κατὰ μόνας
ὁμιλεῖν τὸ μετὰ ταῦτα νομίσας ὡς τῆς ἐπιούσης
ὄχλον οὐκ ὀλίγον εἶδεν ἀσθενῶν πλήθη φόρτον κομί-
ζοντας, οἵτινες τῷ κίονι παραβαλόντες, καὶ τοῦτον
ἀνελθεῖν τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους πυθόμενοι, οὐδὲ
τὴν ἀνοδὸν ὠκνησαν. Τούτους τοῖνυν ἰδὼν, καὶ οἷον
ἄθυμος γεγωνῶς, μὴδ' ἐνταῦθα συγκεχρώρηται
ἰδιάζειν· ὁμῶς πρὸς τὰ τούτων δάκρυα καὶ τοὺς
ὀδυρμούς· παθὼν, καὶ χεῖρας ἐκάστω τῶν κακῶς
ἐχόντων ἐπιθεῖς ἰασίμους, ὑγιεῖς ἀπολύει.

ογ'. Ἐφάνη δὲ τηνικαῦτα λέων ἀνὰ τὸ ὄρος, ὃς
ἀνθρώπῳ τινὶ συναντήσας πρὸς τὸν Ἅγιον ἀνιόντι
ἄγριόν τι καὶ κομιδῇ φοβερὸν ὥρμησεν ἐπ' αὐτόν· ὁ
δ' ἐν ἀφύκτῳ κινδύνῳ ὢν, καὶ ὑπὸ δέους ὅτι καὶ
δράσει μὴ ἔχων... Τὸν στέφανον, φησὶ, καὶ τὴν ἄνωθεν
τοῦ Συμεῶν χάριν, ἀπόστρεψον ἀπ' ἐμοῦ μηδὲν με-
βλάψας ἢ λυμηνάμενος. Καὶ ὁ θῆρ αὐτίκα τὴν τοῦ
ὄρους δύναμιν αἰδεσθεὶς, ἀπῆλθε, μηδὲν αὐτὸν πλέον
διαταράξας. Ταῦτα ὁ μὲν παρὰ τὸν Ἅγιον ἀνελθὼν
ἐξηγήσατο· οἱ δὲ παρόντες περιδεεῖς γεγονότες, δέον-
ται κοινῇ τοῦ Ἁγίου ἀπελαθῆναι τὸν θῆρα τοῦ ὄρους.
Κακεῖνος εὐθὺς Ἀναστάσιόν τινα (εἷς δὲ τῶν αὐτοῦ
μαθητῶν οὗτος, ἀφ' οὗ καὶ αὐτὸς, κατὰ τὸν ἐμὸν
Ἰησοῦν τὸν οἰκεῖον δεσπότην καὶ νομοθέτην, ἐκβε-
βλήκει ἐπτά δαιμόνια)· τοῦτον οὖν ὀνομαστὶ καλέσας·
Ἀπίθι τοῦ παρὰ τὸ τοῦ λέοντος κατάλυμα, ἔφη,
καὶ τάδε ἐρεῖς αὐτῷ· Ἐν ὀνόματι Κυρίου, φησὶν ὁ
παῖς αὐτοῦ Συμεῶν, ἀπόστηθι τοῦ ὄρους τούτου· οὐκ
ἔσται γάρ σοι κατοικία, οὐδὲ διατριβὴ ἐν αὐτῷ.
Ταῦτα ὁ μὲν ἀπελθὼν εἰρήκει τῷ λέοντι· ὁ δὲ ὑπ-
ήκουσεν ὅσα καὶ οἰκέτης εὐγνώμων ἀγαθῷ δεσπότη
πειθόμενος, τοῦ τε ὄρους εὐθέως ἀπῆρεν ὑπὸ τοῖς
πάντων ὄμμασι, καὶ πρὸς τὸν Μέλαντα καλούμενον
ποταμὸν, καὶ τὰ τῆς Ἀμανοῦ ἐχώρησεν ὄρη· τιθασ-
σὸς οἷα καὶ χειροήθης, ἀντὶ τοῦ πρώην βλοσυροῦ καὶ
βιαίου γεγεννημένος. Ὅπερ οὖν οὐδεμίαν θαύματος
ὑπερβολὴν ἀπολείπον, θαυμασιώτερον ἔτι μᾶλλον
ἔχει τὸ ἐπαγόμενον, ὅτι καὶ εἰς ὥρας ἐξ ἐκεῖνου ὁ θῆρ

A exercitus auditus est accipere, Amen. Crucem
autem lapideam habet locus, quam finita preca-
tione ibidem sanctus posuit: qui oculos inde cir-
cumferens, deprehendit verticem montis divina
gratia circumfulgentem; eoque cognoscens ipsum
eundem esse, qui sibi præmonstratus fuerat, vo-
lenti animo illuc contendit; ac petram, super quam
stetisse Domini pedes conspexerat, gaudens, quam
poterat alacerrime, conscendit. Reductus a discipu-
lis ad monasterium pullus, tertia post descensum die
mortuus est; quasi pertæsus longiorem vitam atque
alium sessorem, quem nullum omnino passus est.

72. Erat is Symeoni annus ætatis vicesimus,
stationis vero in dicta columna actæ, octavus.
Dumque super petram voluptate affluens consistit,
ac meloten (14) indutus, istic solitarius deinceps
cum Deo colloqui cogitat; postera mox die ecce
turbam non modicam cernit, infirmos plurimos
succollantem, et ad columnam deportantem. Qui
cum propius essent facti, edoctique sanctum inde
in verticem montis migrasse, eo se sine cuncta-
tione contulerunt. Ubi accedentes conspexit Symeon
animo fuit anxio, quod ne hic quidem sibi soli
vivere liceret, nihilominus motus miserorum la-
crymis lamentisque, manus singulis imposuit me-
dicantes, et persanos dimisit.

73. Apparuit per idem tempus in monte leo, qui
cuidam ad sanctum iter habenti obviam factus,
ferus atque admodum terribilis in hominem irruit.
Is inevitabili versans in discrimine, atque adeo
perculsus ut nec de fuga cogitaret quidem. Per
coronam, inquit, et gratiam cœlitus Symeoni datam
recede a me, nec quidquam nocumenti aut noxiæ
mihi des. Eodem autem momento fera, virtutem
adjurationis reverita, inde abscessit, nihil amplius
terroris auturbationis afferens. Rem hanc homo
ipse, cum ad sanctum pervenerat, enarravit. Astan-
tes autem, concepto inde metu, precati sanctum
sunt unanimiter, ut feram facessere juberet ex
monte. Qui Anastasium quemdam (erat is disci-
pulum unus, ex quo ad exemplum Jesu mei
Domini ac legislatoris septem dæmonia exegerat)
nominatim vocans: Abi sis, inquit, ad leonis spe-
cum atque hæc illi edicito in nomine Domini: Dicit
Domini famulus Symeon, apage ex monte hoc:
non enim habitatio tibi hic aut domicilium erit.
Hæc, ut jussit sanctus, abiens ille leoni edixit:
is autem dicto audiens, non aliter quam servus
obsequens benigno domino, et e monte illo
in omnium conspectu migravit, et ad flumen
Melanta (15) montesque Amanos se contulit,
quasi, prisco rigore ac ferocia positus, cicur
mansuetusque factus. Quod sequitur miraculum
nulli omnino quantumvis magno cedere debet,

(14) De melotis vide plura 17 Januarii ad Vitam
sancti Antonii abbatis, § 5.

(15) Uterque versus septentrionem situs est re-
spectu Montis Mirabilis; at Melas fluvius facile al-
tero tanto remotior quam mons Amanus: ille Cappa-

dociam perluens in Euphratem influit; iste Syriam a
Cilicia determinans, ab Issico sinu versus Boream
procurrit, donec Tauro commissus obliquo tractu ad
Euphratem terminatur.

imo admirabilius omnibus est : nempe quod exinde statis per annum temporibus solita fuerit fera ad sancti mandram venire, aptaque pro foribus voce edita submissionem ac obedientiam quodammodo testificari, tum inde mitis et tractabilis ad proprium domicilium redire, et si quos forte per viam obvios habebat, cum venerationis signo de

74. Interea pestilens (16) morbus homines invaserat, qui urbes, agros, pagos inficiens, præsentem illis afferebat perniciem, artemque omnem eludebat. Cognovit Dei famulus, quod Dominus adversus populum suum ira succensus esset : tactusque miseratione eorum, exemplum Phinees (17) imitari constituit; ac supplices seu potius propitiatorias manus ad Deum tetendit, donec luem grassantem sisteret, et progredi ulterius prohiberet. Qua in re non illud tantum admiratione dignum, quod obicem malo posuerit; sed illud quoque vel maxime, quod illi etiam data sit gratia curandi contactos. Multi quippe ex illo tempore ejusmodi morbo correpti, invocato sancti Symeonis nomine, videbantur ipsum domi suæ intueri, velut afferentem (res mira!) morbidis medelam ac sanitatem. Et vero visio reipsa constabat, ac veritas repræsentationem mentis comprobabat, omni infirmitatis languore a corporibus depulso. Multi quoque aliis atque aliis ægritudinibus doloribusque pressi, lucerna domi accensa oblatoque thymiamate, Dei per intercessionem famuli ejus opem poscebant, et doloribus eximebantur. Quotquot vero olei laborabant penuria, tantillum quid sibi comparantes, accendebant lampadem in sancti nomine, et triduo consequenti aut etiam quadriduo plerumque (quam admirabilis in sanctis suis Deus!) lumen non exstinguebatur : quod miraculosum beneficium ii, quibus obtigerat, ad sanctum mox abeuntes, annuntiabant.

A εἰς τὴν τοῦ Ἀγίου μάνδραν ἐτησίως ἐφοῖτα, πρὸ πυλῶν τε αὐτῆς ἱκανῶς ὠρυόμενος, καὶ τὰ τῆς ὑποταγῆς οἶον ἐπιδεικνύς ἐκείθεν καὶ ἡμερος εἰς τὰ οἰκεῖα πάλιν ἤδη ἐχώρει, εἴ που τισὶν ἀνὰ τὴν ὁδὸν ἐντύχοι, αἰδοῖ εἰκὼν καὶ αὐτῆς ἐξιστάμενος.

illa decedere.

οδ'. Ἐν τούτῳ δὲ λοιμικῆς νόσου τοῖς ἀνθρώποις ἐπισκηψάσης, πόλεις τε καὶ ἀγροὺς καὶ κώμας φθειρούσης ἀτέχνως καὶ λυμαιομένης, γνοὺς ὁ τοῦ Θεοῦ θεράπων ὅτι ὠργίσθη θυμῷ Κύριος ἐπὶ τὸν λαὸν αὐτοῦ, τὰ τε σπλάγχνα παθὼν ἐπ' αὐτοῖς, μιμεῖται τὸν Φινεὲς καὶ αὐτὸς, καὶ χεῖρας ἰκετηρίους, εἰ βούλοι δὲ ἱλαστηρίους, ἐκτείνας Θεῷ, μέχρι τούτου τὰ τῆς πληγῆς ἴστησι, μηκέτι περαιτέρω ταύτην ὁδεῦσαι παραχωρήσας. Καὶ οὐ τοῦτο μόνον θαυμάσαι ἀξίον, ἀλλ' ὅτι καὶ τὰ τῆς ἰάσεως αὐτῷ δέδοτο· πολλοὶ γὰρ ἐξ ἐκείνου τῶν ὑπὸ τῆς τοιαύτης νόσου κατελημμένων, τὸ τοῦ Θεοῦ Συμεὼν ἐπικαλούμενοι ὄνομα, ἐδόκουν οἶκον τοῦτον ὁρᾶν (ὦ τοῦ θαύματος!) ἐπισκεπτόμενον ὥσπερ καὶ τὴν νόσον αὐτοῖς θεραπεύοντα· καὶ ἡ ὄψις ἔργον ἦν, καὶ τὴν φαντασίαν ἀλήθεια διεδέχετο, καὶ τὴν νόσον εὐθὺς ἀπετίθεντο. Πολλοὶ δὲ καὶ τῶν ἑτέροις πάθεσι καὶ νόσοις ἐταζομένων, λυχνίαν κατ' οἶκον ἄπτοντες, θυμίαμά τε προσφέροντες, διὰ μεσίτου τὸν Θεὸν τοῦ οἰκείου θεράποντος ἐπεκαλοῦντο, καὶ τοῦ λυποῦντος ἕκαστος ἀπηλλάττετο· ὅσοις δὲ μὲν ἀρκοῦντος ἡ χεὶρ ἐλαίου ἠπόρει, βραχὺ δὲ τι πορίζοντες ἑαυτοῖς, λυχνίαν ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἀγίου ἤπτον, εἰς τρίτην ἑξῆς ἡμέραν, ἢ καὶ τετάρτην αὐτῇ τὰ πολλὰ (ὡς θαυμαστὸς ὁ Θεὸς ἐν τοῖς Ἀγίοις αὐτοῦ!) τὸ φῶς οὐκ ἐσβέννυτο· ἅπερ οἱ τῶν θαυμάτων ἀπολαύοντες τούτων, παρὰ τὸν Ἅγιον εὐθὺς ἀνιόντες ἀπήγγελλον.

CAPUT X.

Prædictiones variæ, infirmi ab angelis ad sanctum Symeonem missi; misericordia in pauperes.

75. Convocatis aliquando sub hymnos matutinos fratribus: Oremus, inquit, fratres, pro Ecclesia Dei: pontifex quippe illius Ephræmius (18) supremum diem obiturus est: nam vidi ego me ipse in spiritu stantem ad caput lecti, quo decumbere consuevit; ac dixi: Væ urbi isti, defuncto Ephræmio! væ! væ! et decessum illius quodammodo lamentatus fui. Deinde ad me reversus, inventus fui flevisse, manifestis lacrymarum signis adhuc in genis hærentibus. Tum rursus extra me raptor; et rursus lamenta eadem lacrymæque. Deinde tertium quoque recurrente eadem visione, talem aliquam audivi vocem: Quis novit quare qui venturus est absit? Ita Symeon ad fratres: qui per illum tempus intellexerant de Ephræmio quod recte valeret. Deinde

οε'. Ποτὲ γοῦν περὶ τοὺς ἑωθινοὺς ὕμνους τοὺς ἀδελφοὺς συγκαλέσας· Προσευξώμεθα, φησὶν, ἀδελφοί, περὶ τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας· μέλλει γὰρ ὁ ταύτης ἀρχιερεὺς Ἐφραίμιος καταλύειν ἤδη τὸν βίον. Ἐώραχα γὰρ ἑμαυτὸν ἐν τῇ δυνάμει τοῦ Πνεύματος ἐστῶτα πρὸς κεφαλῇ τῆς κλίνης, ἐφ' ἣ καθεύδειν εἰώθει, καί· Οὐαὶ τῇ πόλει ταύτῃ, λέγοντα, σοῦ ἐκδημοῦντος, οὐαὶ, καὶ τὴν αὐτοῦ μετástασιν ὥσπερ ἀποκλαιόμενον. Ἐν ἑμαυτῷ τοίνυν γενόμενος, εὐρέθην δεδακρυμένος, ἐπὶ τῶν παρειῶν τε φέρων τῶν δακρύων τὰ ἔχνη. Δευτέρα τοιγαροῦν ἐκστασις ἐπ' ἐμὲ, καὶ πάλιν οἱ αὐτοὶ θρῆνοι, καὶ πάλιν δάκρυα. Εἶτα καὶ τρίτη περὶ τῶν αὐτῶν ὄψις, καὶ μοι τοιαύτη τις ἤκουσται φωνή· Τίς οἶδεν ὅθεν ὁ ἐρχόμενος εἴη; Ταῦτα ὁ μὲν εἰρήκει τοῖς ἀδελφοῖς· οἱ δὲ τηνικάυτα

ut dicitur Numer. 25, Symeon vero precibus usus placavit Deum.

(18) Cum Ephræmi ordinatio facta sit saltem anno 527, et is passim dicatur 18 annis sedisse, anno 545 obiisse eum oportet.

(16) Hujus symptomata et circumstantias late describit Procopius lib. II, cap. 22, de bello Persico, et Evagrius lib. IV, cap. 29. Accepisse videtur ex Theophane anno 542.

(17) In eo scilicet, quod iram Dei averterit a populo; non autem in modo: Phinees enim gladio,

μὲν ἐπύθοντο περὶ Ἐφραιμίου ὡς ὑγιαίνει. Μετὰ δὲ ταῦτα καλέσας αὐτοὺς ὁ τοῦ Θεοῦ δοῦλος αὐτούς· δι-
 αυγάζουσα δὲ ἦν ἡδὴ Παρασκευή· Ὁ ἀρχιερεὺς
 τοῦ Θεοῦ κατὰ τὴν νύκτα, φησὶ, πρὸς αὐτὸν ἐξεδή-
 μησε· τεθέαμαι γὰρ αὐτοῦ τὴν ψυχὴν ὑπὸ πλήθει
 λευχειμονούντων τῇδε παραβαλοῦσαν· ἡ δὲ ἡσπασατό
 με, καὶ μνήμην αὐτῆς ποιῆσαι πρὸς Θεὸν ἐνετείλα-
 το, ἔτι καὶ σχέσεως αὐτοῦ πρὸς τε αὐτὸν ἐμὲ καὶ τὴν
 μητέρα τὴν ἐμὴν ἀναμνήσασα. Ταῦτα ὁ μὲν περὶ τοῦ
 ἀρχιερέως τοῖς ἀδελφοῖς προειρήκει· οἱ δὲ τὸν και-
 ρὸν ἐπισημηνάμενοι, εὗρον τῆς νυκτὸς ἐκείνης τὸν
 θεῖον Ἐφραιμίον ἐκδεδημηκότα.

οζ'. Πολλῶν δὲ, οἷα εἰκὸς, τῆς καθέδρας ἐφιεμέ-
 νων, καὶ ταύτην ἑαυτοῖς σπουδαζόντων, συνέβη Δομί-
 νόν τινα, τῆς Θρακῶν ὠρμημένον, πτωχείου κατὰ
 Λυχνίδα πόλιν προεστῶτα, τῇ βασιλίδι τηνικαῦτα
 κατὰ τινα χρεῖαν ἐπιδημῆσαι· ὃς νόμῳ φιλίας τισὶ
 τῶν ἐν τοῖς βασιλείοις ὑκειωμένος, τῷ βασιλεῖ παρ'
 αὐτῶν (Ἰουστινιανὸς δὲ ἦν οὗτος) εἰσάγεται. Ὁ δὲ
 κανονικῆς ἀκριθείας, ἀποστολικῶν τε παραγγελά-
 των ὀλίγα φροντίσας, τῇ πρώτῃ τοῦ ἀνδρὸς θέᾳ καὶ
 τὴν συνάπτει· Ἰδοὺ ὁ τῆς Ἀντιόχου πατριάρχης,
 εἰπὼν· καὶ τὸν θρόνον εὐθέως ὁ Δομῖνος καταλαμ-
 βάνει. Παριῶν δὲ διὰ τῶν προαστείων τῆς Ἀντιό-
 χου, καὶ τοὺς ἐν τῷ ναῷ τοῦ δικαίου Ἰωβ, ὃς πρὸ
 τῆς πόλεως Ἰδρυτο, λελωθήμενους ἰδὼν, καὶ δεινῶς
 αὐτοὺς βδελυζάμενος, δεῖν ἔγνω τούτους ἐκεῖθεν ἀλ-
 λαχοῦ μεταστῆσαι, ἵνα μὴ πρὸ τοῦ τῆς πόλεως κό-
 σμου φησὶν ἅγιος εἶεν. Ὅπερ αὐτοὺς αἰσθομένους,
 καὶ πρὸς τὸν Ἅγιον, ὡς ἕκαστος εἶχε δυνάμεως, C
 ἀνελθόντας, τοὺς μὲν ποσὶ καὶ βακτηρίῳ, τοὺς δὲ
 φόρτον ἐκεῖ χομισθέντας, τὴν δὲ τοῦ ἐν Ἀγίοις
 Ἐφραιμίου συμπάθειαν, καὶ ὅσα μετ' αὐτῶν ἔδρα,
 οἷας τε τοῦ νῦν ἀρχιερέως τῆς ἀσπλαγχνίας πε-
 πείρανται, καὶ ὅπως οὐδὲ πρὸ τῆς πόλεως αὐτῷ
 τούτους ὀρεῖν ἀνεκτὸν, θρήνοις ἅμα καὶ ὀδυρμοῖς
 ἀπαγγεῖλαι. Τὸν δὲ πολλὸν αὐτῶν οἶκτον λαβόντα·
 Παύσασθε, ἀδελφοί, φάναι· οὐδεὶς ὑμᾶς ἐκεῖθεν μετα-
 στῆσαι δυνήσεται. Ἀλλ' ἡ παιδεία Κυρίου αὐτῇ
 συναλγεῖν αὐτὸν διδάξει τοῖς πάσχουσιν, ὥστε πείρα
 μαθεῖν, ὃ γεωργοῦσαν οὐκ ἔσχεν οἰκοθεν τὴν προαί-
 ρεσιν. Ταῦτα εἶτα, καὶ μετ' ὀλίγον οὕτω χεῖρες καὶ
 πόδες τῷ ἀρχιερεῖ κάμπτονται, ὥς μηδὲ δύνασθαι
 τι ὀρεῖσθαι δι' αὐτῶν τὸ παράπαν, ἀλλ' οἷά τινα νε-
 κρὸν ἐμψυχὸν διαβαστάζομεν φέρεσθαι.

οζ'. Ἀνδρὶ τινι κατὰ τὴν Περσῶν πρὸς χαλεπὸν
 παλαίοντι δαίμονα, ἀπαλλαγὴν τε τούτου μηδεμίαν
 εὐρίσκοντι, Ἄγγελος Θεοῦ παραστάς, Ἀπιθι, φησὶ,
 παρὰ τὸν δοῦλόν τοῦ Θεοῦ Συμεὼν· οἶκεῖ δὲ μετὰ
 μετέωρον ὄρος ἐκ πλαγίου τῆς Ἀντιόχου, θαλάσσης
 οὐ διὰ μακροῦ κείμενον· δι' αὐτοῦ τοιγαροῦν παρὰ
 ἱστίς ἔσται σοι. Καὶ ὃς τὴν μεταξὺ πᾶσαν ἀνύσας,
 καὶ ὡς τὸν Ἅγιον ἀφικόμενος, ἕκαστα σαφῶς ἀπαγ-
 γέλλει. Ὁ δὲ τοῦ Θεοῦ δεηθεὶς, ἐξελθεῖν τῷ δαίμονι

(19) Nicephoro et Theophani Dominus; sedit an-
 nos 14.

(20) Quam hic auctor Lychnida vocat, aliis Lych-

A illucescente jam Veneris die, convocavit denuo
 fratres, dixitque: Pontifex Dei hac nocte e vita mi-
 gravit: vidi namque animam illius, turba magna
 candidis vestita comitante, hac transvolantem,
 salutantemque me, et memoriam sui apud Deum
 ut facerem, præcipientem: commemorantemque
 qualiter erga me ac matrem meam fuerat affectus.
 Hisce de pontifice fratribus a Symeone prædictis,
 notarunt illi tempus, compereruntque hac ipsa
 nocte sanctum Ephræmium decessisse.

76. Pluribus, ut fit, cathedram illam appetenti-
 bus, sibique comparare satagentibus, factum est ut
 vir quidam, Dominus (19) nomine, ex Thracia
 oriundus, præfectus cuidam juxta Lychnida (20)
 civitatem ptochotrophio, negotiorum causa impera-
 tricem per illud tempus conveniret: qui amicitiae
 jure quibusdam aulicis familiarior factus, ab illis
 ad imperatorem (erat is Justinianus) adducitur.
 Imperator, ut erat regularis disciplinæ atque apo-
 stolicarum constitutionum parum studiosus, primo
 mox congressu virum suffragio suo eligit: Ecce,
 inquit, hic est Antiochiæ patriarcha. Et Domi-
 nus statim ad sedem illam se confert. Transiens
 itaque per suburbia Antiochena, vidensque in
 templo justī Job, quod urbi vicinum est, sanctos
 mutilosque homines, quos vehementer exsecre-
 batur, inde censuit alio transferendos: Ne, inquit,
 pro urbis hujusce ornatu, dedecus illi sint. Quod
 ut a miseris istis rescitum est, ad sanctum, uti
 quisque poterant, iter instituerunt, alii pedibus ac
 baculo, alii humeris delati: atque coram ipso cum
 planctu et lamentis commemorabant, quanta sibi
 exhibita fuisset a sancto Ephræmio misericordia,
 et quam paterne secum egisset: contra vero, quam
 nunc immitem experirentur episcopum, quodque
 ne urbis quidem extra portas ipsos toleraret. San-
 ctus vero multum illos miseratus: Expectate,
 inquit, fratres: nemo vos loco illo poterit movere.
 Castigatio Domini docebit ipsum misereri afflicto-
 rum, ut discat experientia, propositum suum mi-
 nime conducibile fuisse. Post hæc oracula brevi
 elapso tempore, tam acri dolore manibus pedibus-
 D que cruciari episcopus cœpit, ut nihil quidquid
 rei tractare illis posset, et sicut corpus exanime
 ferri necessum haberet.

77. Homini cuidam Persæ gravis admodum cum
 dæmone lucta erat, quo nec liberari ullo modo
 poterat. Astitit huic angelus, dixitque: Abi ad
 servum Dei Symeonem, commorantem in sublimi
 monte, ex adverso Antiochiæ, non ita procul a
 mari sito: illo intercedente certa tibi manet a Deo
 salus. Exsecutus ille omnia est; cumque pervenisset
 ad sanctum, singula palam enarravit: qui fusa ad
 Deum prece, exire dæmonem jubet; cujus conti-
 nidus et Lychnidium appellatur urbs archiepisco-
 palis Macedoniæ.

nuo planetus, tumultuatio, atque clamores auditi sunt, utpote non ferentis viri sancti increpationem, clamantisque : Missum me fac; et exeo : scio enim quis sis, et quantam Filii Dei virtutem habeas. Dum hæc fiunt, visum obsesso est, coronam capiti Symeonis circumdari; ejus et pulchritudo et auri intermicantis nitor, et gemmarum splendor, et crucis impositæ lux, lucisque fulgor ac venustas, et circumvolitantium angelorum cohortes, tam insolita erant omnia, ut exsequi verbis nemo possit: illis autem velut igne quodam, pertinax dæmon coactus est emigrare; quemadmodum deinde miser ille, jam sibi redditus, palam divulgabat, sanus domum suam repetens, et opera Dei gentibus annuntians.

78. Juvenem quemdam invaserat dæmon, quem tam miseris torquebat modis, ut præ nimia corporis extensione oculi sedibus suis erupturi viderentur. Periclitanti igitur, cunctis deficientibus, adest e cælo angelus, habitu ac specie militis, abire ipsum in montem mirabilem ad sanctum Symeonem jubens. Ipse enim, inquit, a vexationibus dæmonis te liberum præstabit. Statim igitur juvene iter ad sanctum ingresso, sanctoque inexpugnabilem Christi crucem ipsi imprimente, videbatur sibi dæmon ignito fulmine perstringi, exclamans : Quid hocce, serve Dei? quid me tam immaniter cremas? nequeo enim terribilem Dei manum, quæ in te est, sustinere. Illa est, quæ non solum nos igneo consuevit flagello ejicere, sed et populi ægritudinibus omnis generis medelam afferre. Ist hæc nequam spiritus per obsessi linguam elocutus, continuo abactus est : juvenis vero liberatus, oculis suis angelum, omnia militis referentem, astare Symeoni conspexit, cumque eo colloqui familiariter, quemadmodum deinde ipsi narravit. Post hæc et pro incolumitate pedis sui precatus est adolescens; erat quippe is admodum debilis, et fere ad gradiendum inutilis : qui, imposita a Symeone manu medicantē, oratione fusa, et signo crucis impresso, confestim integer ac firmus alteri omnimodè similis fuit.

79. Alter violentia dæmonis faciem distortam habebat, sed invocavit nomen Symeonis pro remedio : ecce autem in medio aere conspicatus ipsum est, virgam igneam gerentem, et cum impetu ad se delabentem. Non tulit impurus spiritus adventum viri, in turpem fugam conversus : moxque vultus misero restitutus, deinceps se habuit recte et convenienter naturæ. Quidam in pede morsus erat a serpente, jamque venenum vulnere putrefactionem generans, manum artemque medicorum supervacaneam reddebat, et præsentem mortem minabatur; eamque ipse æger, rebus omnibus desperatis, expectabat. Interim hortantur quidam, spem suam in sancto ut collocet, utpote qui solus ingruens discrimen possit arcere. Credidit ipse, invocatoque sancti

A παραγγέλλει· καὶ αὐτίκα κλαυθμοὶ τοῦ δαίμονος, καὶ θόρυβοι καὶ κραυγαὶ οὐκ ἐνέγκοντος τὴν ἐπιτίμησιν, Ἄνδρες μοι, καὶ ἔξειμι, λεγόντος· οἶδα γὰρ τίς τε εἶ, καὶ ἦτις ἡ ἐν σοὶ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἐνέργεια. Ἐν ὧτῳ δὲ ταῦτα ἐπράττετο, ἐδόκει τῷ πάσχοντι τὸν στέφανόν ὁ Συμεὼν τῇ κεφαλῇ περιχεῖσθαι· τὸ δὲ τοῦ στεφάνου κάλλος, αἱ δὲ τοῦ χρυσοῦ ὡραιότητες, αἱ τῶν λίθων αὐγαί, ὁ δ' ἐπὶ τῷ στεφάνῳ σταυρὸς, τὸ δὲ τοῦ σταυροῦ φῶς, αἱ δὲ τοῦ φωτὸς πάλιν ἀστραπαὶ τε καὶ χάριτες, τὸ δὲ κυκλόθεν τῆς Ἀγγελικῆς στρατιᾶς πληθεῖς, ἀρρόητόν τι χρῆμα καὶ ἀπόρρητον ἦσαν· ὅφ' ὧν ὁ χαλεπὸς δαίμων ἐκείνος ὡς ἀπὸ πυρὸς ἀπηλλάγη, ὡς μετὰ ταῦτα σαφῶς ἐκνήψας αὐτὸς, ὁ τοῦ πάθους ἀπαλλαγείς ἐξηγεῖτο, ὑγιῆς εἰς τὴν οἰκίαν ἐπαναῶν, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ ἔργα τοῖς ἔθνεσιν ἀπαγγέλλων.

ση'. Νεανίσκῳ τινὶ δαίμων ἐπιπηδήσας, οὕτω κακῶς αὐτὸν διετίθει, ὥς καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῷ νεανίσκῳ δοκεῖν ὑπὸ τῆς πολλῆς τοῦ σώματος τάσεως μέλλειν ἤδη τῶν οἰκείων πυθμένων ἐξάλλεσθαι. Κινδυνεύοντι τοίνυν, καὶ τοῖς ὕλοις ἀπορουμένοι, Ἄγγελος ἄνωθεν ἐπιστὰς ἐν εἶδει καὶ σχήματι στρατιώτου, ἀφικέσθαι παρὰ τὸ θαυμαστὸν ὄρος αὐτὸν, πρὸς τὸν θεῖον Συμεὼν ἐπισκήπτει· Αὐτὸς γὰρ σε, φησὶ, τῆς τοῦ δαίμονος ἐπηρείας ἐλευθερώσει. Αὐτίκα γοῦν τοῦ νεανίσκου τῷ Ἀγίῳ παραβάλοντος, ἐκείνου τε τὴν ἄμαχον αὐτῷ τοῦ Χριστοῦ σφραγίδα ἐπιβαλόντος, ἐδόκει διὰ πυρὸς ἀστραπῆς ὁ δαίμων ἑαυτὸν ὀρᾶν τιμωρούμενον· Τί τοῦτο, δουλε τοῦ Θεοῦ; λέγων· τί με δεινῶς πυρπολεῖς; οὐδὲ γὰρ τὴν ἐν σοὶ τοῦ Θεοῦ χεῖρα δύναμαι στεγεῖν τὴν φοβεράν, ἦτις οὐχ ἡμᾶς πέφυκε μόνον μάστιγι πυρίναις ἐλαύνειν, ἀλλὰ καὶ νόσους τῷ λαῷ παντοδαπὰς θεραπεύειν. Ταῦτα τὸ πονηρὸν ἐκεῖνο πνεῦμα τῇ τοῦ πάσχοντος γλώττῃ φθεγξάμενον, εὐθύς ἀπελήλατο· οὐπερ ὁ νεανίσκος ἀπαλλαγείς, Ἄγγελον ὑπ' ὀφθαλμοὺς ἑώρα τῷ Συμεὼν ἐν ὁμοιώματι στρατιώτου παρεστηκότα, ὡς αὐτὸς ὕστερον ἐξηγεῖτο, καὶ αὐτῷ γνησίως διαλεγόμενον. Εἶτα καὶ περὶ τοῦ ποδὸς ἐδεῖτο· ἦν γὰρ ἀσθενῶς ἔχων τῷ νεανίσκῳ· μικροῦ δὲ καὶ ἀχρήστως ὁ ποὺς· χεῖρα τοίνυν τῷ ποδὶ τοῦ Συμεὼν ἐπιθέντος εὐχῇ θεραπευομένην, τῷ τε τοῦ σταυροῦ τύπῳ διασφραγίσαντος, ὑγιῶς αὐτίκα, καὶ θατέρῳ τὸ πᾶν εἶχεν ὁμοίως.

ση'. Ἐτερός τις, δαίμονι τὴν ὄψιν διάστροφος, τὸ τοῦ θεοῦ Συμεὼν ὄνομα εἰς ἱασιν τοῦ πάθους ἐπεκαλεῖτο, καὶ ποτε τοῦτον ἐν αἰθέρι μέσῳ ῥάβδον διὰ χειρὸς ἔχοντα πυρίνην ὀρᾶ, καὶ σφοδρῶς ἐπ' αὐτὸν φερόμενον. Τοῦ γοῦν ἀκαθάρτου πνεύματος ἐκείνου τὴν ἔφοδον οὐκ ἐνεγκόντος, ἀλλ' εἰς φυγὴν ἀγεννῆ τραπομένου, τό τε πρόσωπον τῷ πάσχοντι εὐθέως ἀπεκατέστη, καὶ ὀρθῶς τοῦ λοιποῦ καὶ κατὰ φύσιν εἶχεν. Ὅφει δέδηκτό τις ἰοῦδῶν τὸν πόδα, καὶ σῆψιν ὁ ἴδς ἐμποιήσας, οὐ χεῖρα μόνον καὶ τέχνην ἰατρῶν ἀπαγορεύειν ἐποίει, ἀλλ' ἤδη καὶ θάνατον ἠπείλει σαφῇ· πρὸς ὃν καὶ μόνον ὁ πάσχων, τῶν ἄλλων ἀπογνοὺς ἀπάντων, ἑώρα. Ὑποτείνουσι δὲ τινες τὰς εἰς τὸν Ἅγιον ἐλπίδας αὐτῷ, καθάπερ ἐκείνου μόρου στήναι πρὸς οὕτω φανερὸν κίνδυνον δυναμένου, οἷς

καὶ πιστεύσας, καὶ τὸ τοῦ Ἀγίου καλέσας ὄνομα, A nomine, ac pede humi posito, statim confirmatus
καὶ τῆς ἐκεῖνου γῆς ἐπιβαλὼν τῷ ποδὶ, αὐτίκα fuit.
ἔρρωστο.

π'. Ἀξίον δὲ μὴδ' ἐκεῖνο παραλιπεῖν, αἷτιον ὅν
μάλιστα τοῦ τοιαῦτα θαυματουργεῖν. Προσῆλθέ τις
προσαιτῶν τῷ Ἀγίῳ Δίου μηνός, ὃν ἡ παρ' ἡμῖν
γλῶττα Νουέμβριον καλεῖν οἶδεν. Ὁ δὲ Πείσθητι, φη-
σιν, ἀδελφε, ὥς οὐδὲν ἄλλο μοι πρόσσεστιν, ὅτι μὴ τὸ
τρίχινον ἔνδυμα τοῦτο, καὶ σύγγνωθι. Ὅπερ εἰ βού-
λει λαβεῖν, ἰδοὺ σοι καὶ αὐτὸ ἀποδύομαι. Τοῦ δὲ,
δεῖσθαι καὶ τούτου διὰ τὴν πενίαν εἰπόντος· Εὐλόγη-
τος Κύριος ὁ Θεός, ἔφη· καὶ ἀποδυσάμενος εὐθύς,
Δέξαι, ἀδελφε, λέγει. Καὶ ὁ μὲν ἀπῆει λαθὼν· ὁ δὲ
γυμνός ἀπολέλειπτο, οὐδ' ὅτιοῦν κάλυμμα σαρκὸς
ἕτερον, ὅτι μὴ μόνον ἐπὶ τοῦ στήθους κουκούλιον
βραχὺ περικείμενος· καὶ οὐ ταύτῃ μόνον παραχει-
μάσας, ἀλλὰ καὶ εἰς ὄγδοον ἑξῆς διακαρτερήσας μῆνα. B
Εὐγενίου δὲ τῶν μαθητῶν ἑνὸς παραβιαζομένου
τοῦτον λαβεῖν τι περιδύλαιον ἑαυτῷ, ἡνίκα μάλιστα
χειμῶνος ἐνειστήκει τὸ ἀκμαιότατον· Ὁ ἰχθύς, ἔλε-
γεν, ἐπειδὴν μᾶλλον χειμῶνος ῥιγώσῃ, γλυκύτερος
γίνεται, καὶ οὐδὲ δυσῶδές τι τούτου ἀπόζει· ὥσπερ
τοῦναντίον ὅσῃ θέρους θερμαίνεται, τοσοῦτον οὐκ
ἀηδέστερος γίνεσθαι μόνον, ἀλλὰ καὶ σκώληξι πέ-
φυκεν βρύειν· οἳ δὴ πουθεν ἀναμένουσιν ἐκεῖ καὶ
ἡμᾶς. ἐνδύμασι καὶ βρώμασι τοῦ βίου θερμαινομέ-
νους.

πα'. Ὅρᾳ ποτε θεωρίαν ὁ Συμεὼν· ἡ δὲ ἦν (ὥς
αὐτὸς τηνικαῦτα οὐκ ἀπεκρύψατο) σεισμὸς ἐπὶ
τὴν Ἀντιόχου πᾶσαν, οὐ γῆν μόνον, ἀλλὰ καὶ καρ- C
δίαν σαλεύων, ὅπερ ἀγανακτήσεως, φησὶ, Θεοῦ σύμ-
βολον· εἶτα καὶ τὸ τῆς ἀπειλῆς φάρμακον τὴν με-
τόνοιαν ὑπετίθει, καὶ τὴν θείαν ἡγγυᾶτο φιλανω-
πίαν. Ταῦτα ὁ μὲν εἰπὼν, ἐδείκτο τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ
Θεοῦ, καὶ πρὸς ἔλεον τὸν θελητὴν τοῦ ἐλέους ἐξε-
καλεῖτο. Κατ' ἐκείνην δὲ τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν εἶρητο
ταῦτα, σείει μὲν ὁ Θεὸς μέγα περὶ πρώτην νύκτα,
ἀποτροπὴ δὲ τῆς ἀπειλῆς οὐδεμία, οὐδέ τις
στάσις ἦν τῆς κινήσεως, ἀλλὰ σεισμὸς ἐπὶ σεισμῷ,
καὶ καρδίας πάσης θραυσμὸς, ἥ τε γῆ φοβερὴν
ἐμυσκᾶτο, τὴν θείαν ὥσπερ ὀργὴν μηνύουσα, ὥς
τοὺς ἀνὰ τὴν πόλιν πᾶσαν καὶ χώραν, οὐκ ἄνδρας
μόνον, ἀλλὰ καὶ γυναῖκας καὶ παῖδας, καὶ πᾶσαν
ἀπλῶς ἡλικίαν, τὸν ἑαυτὸν κόσμον ἀποθεμένους, ἐν
σάκκῳ καὶ κλαυθμῷ καὶ νηστείᾳ πρὸς τὸν Ἅγιον D
ἀνιέναι, τὸν οἰκεῖον αὐτῷ προσανακλαιόμενους θάνα-
τον· Ἐκάλεσε γὰρ ἐπ' αὐτὴν Κύριος Σαβαώθ, ἐν τῇ
ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, κλαυθμὸν καὶ κοπετὸν, καὶ ξύρησιν

¹⁵ Isa. xxii, 12.

(21) Gr. Κουκούλιον. Nota vestis est, qua caput
operitur; et humilitas significatur, teste Dorotheo
doct. 1. Accipimus etiam cucullam, quæ est sym-
bolum humilitatis. Varia fuit forma pro temporum
ac instituti ratione, ut etiam nunc est. Hic talis forte
intellecta fuerit, qualem describit Cassianus de ha-
bitu monachi lib. 1, cap. 4. Cucullis parvis, usque
ad cervicis humerorumque confinia demissis, qui-
bus tantum capita contegant, indesinenter diebus
utuntur ac noctibus.

(22) Videtur hic ille motus esse, de quo Theopha-
nes ad annum 548 sic: Hoc anno frequentes terræ

80. Iniquum est et illud prætermittere, quod
præcipua causa fuit tam mirabilium operum. Mense
Dio, qui nostra lingua November dici consuevit,
accessit quidam sancto, quidpiam stipis rogicans.
Cui ille: Crede, inquit, frater, nihil mihi suppetere
præter hanc cilicinam lacernam, et ignosce: quod
si illam desideres, en tibi exuo. Cumque ille repo-
neret, indigere se propter inopiam: Benedictus,
ait, Dominus Deus: exutamque statim porrigens,
Accipe, inquit, frater: et ille, accepta veste, abiit.
Symeon vero nudus relictus, nihil quo carnem te-
geret, habebat, nisi brevem cucullam (21), qua pe-
ctore tenuis caput amiciebatur: sicque non modo
hiemem traduxit, sed octo etiam continuos menses
perduravit. Cumque discipulorum unus dictus
Eugenius, adigeret ipsum, sibi chlamydem ut
circumdaret, præsertim hieme rigidissima instante:
Quanto, inquiebat Symeon, magis riguit piscis hie-
mali tempore, tanto delicatior est, minusque fetoris
inde redolet: uti contra quanto calescit magis in
æstate, tanto insipidior esse, pluribusque scatere
vermibus consuevit, qui utique et nos manent, in-
dumentis cibisque hujus vitæ inealescentes.

81. Habuit aliquando sanctus visionem istius-
modi, ut ipse narrando revelavit: oriebatur An-
tiochiæ motus (22), non solum terram, sed et corda
hominum graviter succutiens: aiebatque indigna-
tionis divinæ indicium illum esse. Tum et reme-
dium minitationibus istis poenitentiam suggessit, et
benignitatem Dei adfuturam sponndit. Cumque
hæc dixisset, precabatur misericordiam Dei, et
volentem misereri ad miserendum excitabat. Illam
autem diem, qua hæc dixerat, subsequente prima
nocte valide quassavit Deus terram sine ulla remis-
sione minarum, sine ulla motus cessatione. Alia
ex alia quassatio sentiebatur, omnium animi
deficiebant, terra horrendum in modum mugiebat,
velut indicans iracundiam divinam; adeo ut in
universa et urbe et regione, tam viri quam feminae,
pueri atque ætas quælibet, rejecto ornatu suo,
induti saccos, perfusi lacrymis, jejuniis luridi ad
sanctum accurrerent, instantem sibi mortem una
cum ipso lamentantes. Vocavit enim super civitatem
Dominus Sabaoth in die illa ploratum et planctum ¹⁵,

motus pluviaeque ingentes ineubuere; mense vero
Februario terræ motus adeo vehemens fuit, ut
omnes de salute desperantes metuque prostrati,
decretis publicarum processionum precibus, Deum
ut ab imminente periculo servaret, supplices ex-
orarent. Et Procopius de bello Gothico lib. ii,
cap. 29, hoc modo: Anni hujus hiems crebris, iisque
vehementissimis et maxime horribilibus terræ
motibus infesta fuit: qui omnes Byzantii aliisque
in locis noctu contigerunt, et incolis, obrutum iri
se arbitrantibus, gravem attulerunt metum, sine
ulla perniciæ.

et rasuram capitis, cincturam saccorum, ut dixit A sanctus Isaias. Quinetiam græcizantium nonnulli, vanam fallacemque astrologiam blaterantium, et astrorum raptu sublunaria hæc nostra simul moveri arbitrantium, interdicebant jam tum sibi civitate, tanquam penitus ruitura propediem.

82. Symeon igitur, Sabbati quadam die illucescente, læto atque exporrecto vultu ad populum: Confidite, inquit, nolite timere: redarguta quippe est fallax meteorologorum scientia, quoad res futuras caliginosa atque cæca, et quæ sibi ipsa perspicue imponit. Ecce enim remisit Dominus furorem populo suo, et servos suos consolatus est. Vidi etenim, atque ecce versus orientem aperti sunt cæli, et arcanum quoddam atque ineffabile lumen Unigeniti emicuit, dilectionem ejus et benignitatem vobis ob pœnitentiam exhibens. Ego vero ad visionem elevatis manibus exclamans dixi (23): Domine amator hominum, qui et gladium sæpe vibras, et arcum tendis, et utrumque justam quidem ob iracundiam facis: quique iterum consueta bonitate tua utrumque inhibes, nostramque præstolaris conversionem; audi ex templo sancto vocem meam, perveniat ad te clamor meus. Ecce enim mota est terra et omnes habitantes in ea; commota est et contremuit, et fundamenta montium conturbata sunt et commota sunt: quoniam tu ipsis iratus, Domine, concussisti terram et conturbasti eam, ostendisti populo tuo dura. Verumtamen finem pone tremori, tempera benignitate minas, contine flagellum: non enim in æternum projicies et non appones ut beneplaceat tibi adhuc, aut in finem abscindes misericordiam tuam: non oblivisceris misereri, Deus, aut continebis in ira miserationes tuas. Tu enim solus es misericors, et propitius fies peccatis nostris, et non disperdes; sed multiplicabis ad avertendam iram tuam, et non accendes super nos omnem iram tuam. Ita precatus Deum sanctus, ad populum exivit: et terra statim quievit, imperio illius a quo fundata est: et populus deterso nupero fletu lætitiā animo vultuque testati recesserunt, potentiam Dei annuntiantes. Quis autem tam disertus lingua, et facundus sermone, ut hæc Symeonis pro publica salute gesta, atque efficacem apud Deum intercessionem, potentiamque impetrandi petita, tum illa quoque quæ privatim singulis præstitit, possit dicendo adæquare?

κεφαλῆς, καὶ ζῶσιν σάκκων, ὁ θεὸς εἶπεν ἂν Ἡσαΐας οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῶν ἐλληγιζόντων τινῶς, πρὸς τε τὴν ματαίαν τῆς ἀστρολογίας κεχηνότων ἀπάτην, καὶ τῇ τῶν ἀστέρων φορᾷ συμφέρεσθαι τὰ καθ' ἡμᾶς οἰομένων, ἀπαγορεύειν ἤδη τὴν πόλιν, ὥς πᾶσαν αὐτὸν ὅσον οὐδέπω καταπεσεῖσθαι μέλλουσαν.

πβ'. Μιᾶς γοῦν τῶν σαββάτων ἡμέρας ὑπολαμπούσης, Ἰλαρᾷ πρὸς τὸν λαὸν ὁ Συμεὼν καὶ γλυκεῖα τῇ ὄψει· Θαρσεῖτε, μὴ φοβεῖσθε, εἶπεν, ἐλήλεγκται γὰρ ἡ πλάνος τῶν μετεωρολόγων τέχνη, περὶ τὸ μέλλον τυφλώττουσα καὶ αὐτὴ περιφανῶς ἐαυτὴν ψευδομένη. Ἰδοὺ γὰρ ἀνῆκε Κύριος τὴν ὀργὴν τῷ λαῷ αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τοῖς δούλοις αὐτοῦ παρακέκληται. Εἶδον γὰρ καὶ ἰδοὺ ἀνέψγεισαν μὲν πρὸς Ἀνατολὰς οἱ οὐρανοί· ἀπόρρητον δέ τι καὶ ἄρρητον Μονογενοῦς ἐξήστραψε φῶς, φιλανθρωπίαν ἡμέρα τῇ μετανοίᾳ ὑμῶν ὑποφαίνων. Μέγα δὲ πρὸς τὴν ὄψιν ἐν ἐπάρσει χειρῶν μου βοήσας· Δέσποτα φιλάνθρωπε, εἶπα, ὁ καὶ ῥομφαίαν πολλάκις στιλβῶν, καὶ τόξον ἐντείνων, δι' ὀργὴν μὲν δικαίαν ἀμφοτέρα, ὑπὸ δὲ τῆς συνήθους πάλιν ἐπέχων χρηστότητος, καὶ τὴν ἡμετέραν ἐπιστροφὴν ἀναμένων ἀκουσον ἐκ ναοῦ ἁγίου φωνῆς μου, εἰσελθέτω ἡ κραυγὴ μου ἐνώπιόν σου. Ἰδοὺ γὰρ ἐστάγη ἡ γῆ, καὶ πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐν αὐτῇ, ἐσαλεύθη καὶ ἐντρομος ἐγενήθη, καὶ τὰ θεμέλια τῶν ὀρέων ἐταράχθησαν καὶ ἐσαλεύθησαν. Ὅτι ὠργίσθης αὐτοῖς, Θεὸς, συνέσεισας αὐτὴν καὶ συνετάραξας αὐτήν, ἐδειξας τῷ λαῷ σου σκληρὰ, ἀλλ' ἴασαι τὰ συντρίμματα αὐτῆς, κέρασον φιλανθρωπίᾳ τὴν ἀπειλήν, στήσον τὴν μάστιγα· μὴ γὰρ εἰς τοὺς αἰῶνας ἀπώση καὶ οὐ προσθήσεις τοῦ εὐδοκῆσαι ἔτι, ἢ εἰς τέλος τὸ ἔλεός σου ἀποκόψεις. Μὴ ἐπιλήσῃ τοῦ οἰκτερῆσαι ὁ Θεός, ἢ συνέξεις ἐν τῇ ὀργῇ σου τοὺς οἰκτιρμούς σου· σὺ γὰρ εἶ μόνος οἰκτίρμων, καὶ ἰλάσῃ ταῖς ἀμαρτίαις ἡμῶν, καὶ οὐ διαφθερεῖς, ἀλλὰ πληθυνεῖς τοῦ ἀποστρέψαι τὸν θυμὸν σου, καὶ οὐχὶ ἐκκαύσεις πᾶσαν ἐφ' ἡμᾶς τὴν ὀργὴν σου. Ταῦτα ὁ μὲν τοῦ Θεοῦ δεηθείς, εἶτα καὶ πρὸς τὸν λαὸν διεξῆει· ἡσυχάζουσα δὲ διέμενεν εὐθέως ἡ γῆ τῇ τοῦ θεμελιώσαντος αὐτὴν διατάξει· καὶ αὐτοὶ παῖδοι ψυχὰς τε καὶ ὄψεις ἀντὶ τῶν πρώην πενθεικῶς ἀνεχώρουν, ἀπαγγέλλοντες τὰς τοῦ Θεοῦ δυναστείας. Τὰ μὲν δὲ τοῦ Συμεὼν ὑπὲρ τῆς τοῦ παντὸς σωτηρίας τοιαῦτα, καὶ τοσαύτην μὲν εἰσφέροντα πρὸς Θεὸν πρεσβείαν, τηλικαύτης δὲ τυγχάνοντα παρ' αὐτῷ παρρησίας· ἃ δὲ καὶ ἰδίᾳ πάλιν ἐκάστω καὶ κατὰ μέρος ἐποίει, τίς οὕτω γλῶτταν πολὺς τε ἅμα καὶ περιττός, ὥστε καὶ λόγον ἐξιῶσαι τοῖς θαύμασιν;

CAPUT XI.

Virtus Symeonis in feras et daemones; auxilium præcipitanti et leproso latum.

83. Post hæc vir quidam, Joannes nomine, non procul a domo sua in feras inciderat: irruebant illæ belluino more sanguinis sitientes ac minitantes cædem. Hic vero nihil ad defensionem penes

πγ'. Ἀνὴρ γὰρ τις μετὰ ταῦτα ὄνομα Ἰωάννης, οὐ διὰ μακροῦ τῆς αὐτοῦ οἰκίας θηρίοις περιπεπτώκει, ὧν φόνιόν τι καὶ τοῦτ' αὐτὸ θηριώδες ἐπ' αὐτὸν ὀρμησάντων, οὐκ ἔχων ὅτι καὶ χρήσεται λοιπὸν ἐαυτοῦ

(23) Oratio illa Symeonis tota fere e Psalmis desumpta, a nobis quoque juxta versionem LXX Latine reddita est.

ἔξελιπε γὰρ ἡ τε καρδία τῷ ἀνδρὶ, καὶ ἡ σὰρξ) ἀντ' ἄλλου τινὸς ὄπλου, τὸ τοῦ Ἀγίου προβάλλεται ὄνομα, καὶ αὐτὸν ἐκάλει ὡς ἄμυναν· καὶ αὐτίκα προσήλωντο τῇ γῇ στόματά τε καὶ πόδες αὐτοῖς (ὦ τοῦ θαύματος!) καθάπερ τισὶν ἀφύκτοις ἐχόμενα πέδαις, ἕως ἀπαθὲς κακῶν ἀπέσωστο, ἐξομολογούμενος τῷ Κυρίῳ τὰ ἐλέη αὐτοῦ, καὶ τὰ θαυμάσια αὐτοῦ τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων. Ἐτέρῳ πάλιν τρεῖς δαίμονες ἐνοικοῦντες ἦσαν (ὅπερ ἀπόχρη καὶ μόνον ἱκανῶς παραστήσαι, οἷα παρ' αὐτῶν ὁ δειλαιὸς πάσχοι, ὅποτε καὶ τούτων ἐνδὸς οὐ φορητὴ ἡ ἐπήρεια), παρεῖτο δὲ καὶ τὰς ψύας, ἀλλὰ καὶ τὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἀφῆρητο φῶς. Πρόσεισι τῷ τοῦ Θεοῦ δούλῳ τίνυν, ὅλος πίστις, ὅλος ἐλπίς, ὅλος δέησις, οἷσις συνέχοιτο κακοῖς ἐλσεινῶν ἀπαγγέλλων. Συμπαθὲς τοιγαροῦν εἰς αὐτὸν ἐκείνος ἰδὼν, εἶτα καὶ εἰς σπλάγχνα βλέψας τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ τῶν ἐκείνου δεηθεὶς οἰκτιρμῶν· χαμαὶ τε πτύσας, καὶ τοῦ ἐντεῦθεν πηλοῦ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῷ τυφλῷ διαχρίσας· Ἐν τῷ ὀνόματι, φησὶ, τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, τοῦ πηλῷ καὶ γῇ τὸν ἐν γεννητοῖς τυφλὸν βλέψαι ποιήσαντος, ἀνάβλεψον. Καὶ παραχρῆμα (πολλὰ ἐποίησας σὺ, Κύριε ὁ Θεός μου, τὰ θαυμάσιά σου) τότε φῶς αὐτῷ ἔβρωτο, καὶ ὑγιῶς οἱ ὀφθαλμοὶ εἶχον. Ἐπειτα μέντοι πλήξας τῇ βαΐνῃ ῥάβδῳ τὰς ψύας, ἐπιτιμήσας δὲ καὶ τοῖς δαίμοσιν, ὅλον δείκνυσιν εὐθὺς ὑγιῇ, μιᾶς ἔργον εὐχῆς κακῶν τοσούτων ἀπηλλαγμένον.

πδ'. Ἄλλος τοὺς πόδας ἐκατέρους μακρὸν ἤδη πεπῆρωτο χρόνον, ὡς μηδὲ τὸ παράπαν αὐτοῖς χρῆσθαι δύνασθαι. Πιστεύσας οὖν δυνατὴν εἶναι τῷ ἁγίῳ τὴν θεραπείαν, ὁρᾷ τοῦτον ὄναρ αὐτοὺς τῇ βαΐνῃ πλήξαντα ῥάβδῳ, καὶ ἡ πληγὴ, τοῦ τε ὕπνου κατὰ ταῦτὸν ἀπαλλαγὴ καὶ τοῦ πάθους ἐκείνῳ γίνεται, ὡς καὶ μηνυτὴν αὐτὸν δι' ἑαυτοῦ φοιτῆσαι τῷ Συμεῶν, τῆς εὐεργεσίας καὶ τοῦ θαύματος ἄγγελον. Ἰυνὴ τις Ἰουλιανὴ τὴν κλῆσιν τὸ σῶμα πεπονηκυῖα, καὶ μηδ' ὅτι οὖν ἑαυτῷ χρῆσασθαι δυναμένη, πρόσεισι τῷ Ἀγίῳ, δακρύων ὠνούμενη τὴν θεραπείαν, ὅπερ αὐτὴν ἰδὼν πολλὰ χέουσας, καὶ τὴν ψυχὴν ἐπ' αὐτῇ παθῶν, παλεῖ τῇ βαΐνῃ ῥάβδῳ· καὶ ἡ μὲν ῥώννυται παραχρῆμα, νόσου τὸ λοιπὸν ἄχρι γήρως οὐδεμιᾶς πειραθεῖσα. Τῇ δὲ ἦν ἀδελφὴ μασθοὺς ἅμα καὶ πόδας νοσοῦσα, καὶ λίαν ἀμφοῖν περιαλγῶς ἔχουσα· προαίγει τίνυν τῷ Ἀγίῳ καὶ ταύτην, καὶ ὁς τῷ τοῦ σταυροῦ τύπῳ διασφραγίσας, τοῦ πάθους εὐθέως καὶ αὐτὴν ἀπαλλάττει, τὰς ὀδύνας σθέσας, καὶ ἃς ἔχουσα τύχοι πληγὰς ἱασάμενος.

πς'. Τῇ δὲ πάλιν θυγάτριον ἦν, προσώπου μὲν καὶ ὥρας ἔχον οὐκ ἀφυῶς, κλόνῳ δὲ σώματος τοσούτῳ καὶ παρέσει κάτογον, ὡς καὶ φρενῶν ἔρημον εἶναι, οἴκτιστα καὶ τούτων ἐξεστηκός. Ὁ μὲν οὖν τῆς παρέσεως καὶ τῆς ἀναισθησίας αἰτία δαίμων ἦν χαλεπός, ἐπιπηδῆσας τῷ κορασίῳ· ἡ δ' αἰτία πάλιν τῆς ἐκ τοῦ δαίμονος ἐπηρείας, ἀμάρτημα τῆς μητρὸς, κακίας εἰσπραξίν ἐκείνον τὴν τῆς παιδὸς πάρεσιν. Ἀράμεναι τίνυν αὐτὴν, ἡ τε μήτηρ καὶ ἡ τῆς μητρὸς ἀδελφὴ, φόρτον ἐλεεινόν, φόρτον εἰς θάλατρα καὶ ἄψυχα κινοῦν, ρίπτουσι πρὸ τοῦ Ἀγίου·

A se habebat, cecideratque jam et animis et corpore. Pro armis igitur aliis sancti nomine se munit, ipsum in subsidium advocat, dictoque citius ferarum ora atque vestigia (res mira!) terræ cohærent, veluti quibusdam inenodabilibus pedicis constrieta; donec iste indemnis discrimini ereptus esset, confitens Domino misericordiam suam, et filiis hominum mirabilia ejus. Rursum alius a tribus obsidebatur dæmonibus, unde perspicue datur intelligere, quam acerbè infelix iste torqueretur, quandoquidem unius etiam solius vexatio intolerabilis sit. Laxata huic dependebat cutis, imo et oculorum lumen erat ereptum. Confugit igitur ad servum Dei, firmus fide, spe plenus, oratione fervidus, quantisque prematur malis lamentabiliter exponit. Commovetur miseratione Symeon, hominem respicit, inde ad misericordiam supremæ bonitatis reflectit oculos, precibusque eandem implorat. Tum humi exspuit, temperatoque inde luto cæci oculos inungens: In nomine, inquit, unigeniti Filii Dei, qui sputo et terra illum a nativitate sua cæcum lumine oculorum impertivit, respice: statimque (quam multa facis mirabilia, Domine Deus meus!) et oculis corroboratis lucem percepit, et perfectum illorum usum obtinuit. Deinde palmea virga laxatam cutem percutiens, increpitis dæmonibus, confestim omni ex parte sanum exhibuit, unius orationis ope tot malis liberatum.

84. Alteri ob diutinam utriusque pedis inflammationem nullus omnino eorum usus erat: credidit penes sanctum medicamen sibi superesse, quem et conspicit per somnum virga palmea se percutientem tali plaga, quæ simul et somno et dolore eum privavit: uti ipse per se Symeonem adiens, idem beneficii et miraculi nuntius, testatus est. Mulier quædam Juliana appellata, ob totius corporis infirmitatem impotens quæ se alicui rei applicaret, ad sanctum confugit, lacrymis sibi sanitatem comparatura. Quam ubi ille vidit, ubertim flentem miseratus, virga palmea ferit: et mulier convalescit illico, nec ullo deinceps usque ad senium morbo tentata fuit. Erat huic soror, quæ et ipsa uberibus pedibusque affectis vehementi cruciabatur dolore: adducit igitur hanc quoque ad eundem medicum; qui impresso crucis signo laboranti succurrit, cruciatum tollit, vulneribus medetur.

85. Hæc rursus filiolum habebat forma non invenusta, quam tanta membrorum perturbatio ac paralysis occupaverat, ut et deliquium animi pateretur sæpe, et a statu mentis miserandum in modum dejiceretur. Causa paralyticæ infirmitatis difficilis dæmon erat, qui puellam incesserat: atque iterum dæmonis sævientis causa peccatum matris, in punitionem nequitiae paralysim proli afferens. Sublatam itaque puellam mater ac matertera, sarcinam miserabilem, sarcinam lacrymas etiam inanimatis elicientem, ad sancti pedes projiciunt:

quod cum ille non ignoraret, illud præsertim operam dare semper solitus, ut ad se accedentes cum incolumitate corporis, etiam animam, si qua forte eam labes inficeret, per confessionem lustrarent, quatenus tum corpore tum anima, imo hac potius quam illo, curati reverterentur. Dum igitur in gesta atque cogitata illarum inquit, ut duplex beneficium, sicuti diximus, corporis ac animæ pariter curatorum impertiretur, peritissimus ille non solum investigandi spiritualium morborum causas, sed medelam quoque afferendi paratissimus; pudor atque timor illas incessit, precatæque sunt, terra sibi prius dehisceret, quam vitæ tam angelicæ viro, in carne carnis experti, ac pene spirituali scelus suum revelarent.

86. Dum ita secum illæ luctantur, metu plenæ, accidit matrem Symeonis Martham, mulierem vere sanctam, more suo illuc accedere: apparuit autem illa anxie hærentibus, uti lumen in nocte caliginosa, mulier mulieribus, sexus similitudine sibi conjunctis; quæ ad pedes illius se quam poterant citissime abjicientes, eosdemque cum lacrymis calentibus amplectentes, miserum infelicis puellæ statum exponunt, peccatum suum enuntiant, causam eus sancto illud explicare nequeant proponunt. Martha porro non solum feminarum, sed et matrum sanctissima, infirmitatem muliebrem nequaquam aspernata, neque sexus communis oblita; quin potius vehementi illarum dolore ac ploratu commota, et se ipsam quoque matrem esse, utrumque gestasse ex commiseratione erga illas ostendens, elevatas e terra cum sarcina paralyticæ puellæ ad filium suum adduxit: Præsta, inquit, filii, hanc non parvam matri gratiam, et si quid peccatum sit, condonans, invoces Dominum Jesum Christum, extensa more consueto dextera signes in virtute Domini puellam. Vides quam misere atque acerbè torqueatur; signa illam cruce, et sanitas omnimoda consequetur; sine, hanc gratiam ego mulier mulieribus hisce, et mater huic matri, gravissimo dolore cordis (quantum mihi colligere datur) æstuanti, a te exorem. Ad istas matris filii amanti preces filius matris amans, nihil renuens, adjutricem confestim manum accommodat, signatamque invocato Christi nomine puellam, salvam atque valentem non minus mente quam corpore feminis reddit; matremque non solum fecit super prole lætantem, sed suam quoque multam ex eo honoratam, quod ipsa ideo quod mater esset, matri incolumem filiam obtinuisset.

87. Virgo quædam tenera, duplici affecta malo, acerbò dæmone, et pedis dolore, videt per quietem sanctum, vestem lucidam aut lucem potius ipsam indutum, gladiolum manu præferentem, eumque velut pedi ejus infigere conantem. Adit ergo hunc, in somniis nixa, confisaque quod ab illo sanitas sibi esset conferenda. Cumque invocasset sanctus Christi nomen, virginemque crucis signaculo tertium

A ὅπερ ὁ τοῦ Θεοῦ θεράπων οὐκ ἀγνοήσας, ἄλλως τε δὲ χάκεινο διὰ παντὸς ἔργον πεποιημένος, τὸ τοῦ αὐτῷ προσιόντος, μετὰ τῆς κατὰ σῶμα θεραπείας, εἴτι καὶ ψυχῆς αἴσχος, καὶ τοῦτο δι' ἐξομολογήσεως ἀποτίθεσθαι, ὡς ἀμφοτέρω σῶμά τε καὶ ψυχὴν πρὸ τοῦ σώματος μᾶλλον, οὕτως ἐπανιέναι. Ὡς οὖν πράξεις αὐτῷ καὶ λογισμοὺς ἀνηρεύνα, ἵνα καὶ διπλῇ (καθάπερ ἔφημεν), οὐ σῶματι μόνον, ἀλλὰ καὶ πνεύματι, μεταδῶ τῆς ὑγείας, οἷος ἐκεῖνος, οὐκ ἀνιχνεύσαι μόνον αἰτίαν ψυχικοῦ πάθους παντὸς ἐμπειρότατος, ἀλλὰ καὶ θεραπείαν εὐθὺς ἐπαγαγεῖν ἐτοιμότητος, αἰδῶς ἐκεῖνας εἶχε καὶ δέος, καὶ διαστῆναι πρότερον αὐταῖς τὴν γῆν ἠϋχοντο, ἢ τῷ οὕτως ἀγγελικῷ τὸν βίον, καὶ ἀσάρκιον μικροῦ καὶ αὐλοῦ τὸ μῦθος ἀνακαλύψαι.

B πς'. Ὡς οὖν ἀγωνίας ἦσαν οὕτω καὶ δέους μεστὰι, συνέβη τὸν οἰκείαν αὐτῷ μητέρα, τὴν θείαν ὡς ἀληθῶς Μάρθαν, ὡς ἔθος, παραβαλεῖν· ἢ τις φῶς ὥσπερ αὐταῖς νύκτα πολλὴν ὥφθη, γυνὴ γυναιξί, τὸ συγγενὲς ἐχούσαις ἀπὸ τῆς φύσεως, καὶ πρὸ πᾶν ἐκείνης ποδῶν ἑαυτὰς ὡς εἶχον βαλοῦσαι, καὶ μετὰ θερμῶν αὐτῶν δακρύων λαβόμενα· τὰ τε περὶ τῆς παιδὸς διεξίσι, καὶ τὸ ἀμάρτημα εὐθὺς ἐξαγγέλλουσιν, ἔτι καὶ τὸν αἰτίαν προσθεῖσαι, δι' ἣν καὶ πρὸς τὸν Ἅγιον ἀνεξαγόρευται ταύταις. Ἡ μέντοι ὁσιωτάτῃ γυναικῶν, ἀλλὰ καὶ μητέρων ἐκείνη, γυναικείας οὐδαμῶς ἀσθενείας ὑπεριδοῦσα, οὐδὲ τὸ συγγενὲς ἀγνοήσασα· τούναντίον μὲν οὖν καὶ σφόδρα τοῖς αὐτῶν πάθεσι καὶ θρήνοις ἐπικλασθεῖσα, τό τε καὶ αὐτὴ μήτηρ εἶναι μητρικῶν τε πειραθῆναι σπλάγχνων, ἀπὸ τῆς συμπαθείας τῆς περὶ αὐτὰς δείξασα, τοῦ ἐδάφους αὐτὰς ἀναστήσασα, καὶ παρὰ τὸν υἱὸν σὺν τῷ φόρτῳ τοῦ παρειμένου θυγατρίου εἰσαγαγοῦσα· Ἀδὲς ταύτην, ἔφη, μητρὶ, τέκνον, οὐ μικρὰν χάριν, καὶ πᾶν εἴ τι τυχὸν ἀμάρτημα συγχωρήσας, τὸν οἰκεῖον δεσπότην Χριστὸν ἐπικάλῃσαι, καὶ ὡς συνήθης ἐκτείνας τὴν δεξιάν, σφράγισον ἐπὶ τῇ αὐτοῦ δυνάμει τὴν παιδα· ὁρᾷς ὅπως ἀθλίως καὶ χαλεπῶς πάσχουσιν, τῇ παρὰ σοῦ δὲ σφραγίδι ἔψεται πάντοις καὶ θεραπεία, ἵνα γυνὴ γυναιξί, ἀλλὰ καὶ μήτηρ μητρὶ χαρίσωμαι, δεινῶς (ὅσα ἐμὲ εἰδέναι) τὴν καρδίαν πυρπολουμένη. Πρὸς τοιαύτης τοίνυν φιλόπαιδος μητρὸς ἀξιώσεις υἱὸς φιλομήτωρ οὐκ ἀνανεύσας, ἀλλὰ δοὺς ὑπουργὸν αὐταῖς εὐθέως τὴν δεξιάν, καὶ τὴν παιδα τῇ τοῦ Χριστοῦ ἐπικλήσει σφραγίσας, ὑγιᾶ ταύτην, οὐ σῶμα μόνον, ἀλλὰ καὶ φρένας, αὐταῖς ἀποδίδωσιν, οὐ μητέρα μόνον ἐπὶ τέκνῳ δείξας εὐφραινομένην, ἀλλὰ πολλῶ καὶ τὴν ἑαυτοῦ μητέρα μᾶλλον ἐπὶ τούτῳ σεμνυνομένην, ὅτι τῷ μήτηρ αὐτῇ γενέσθαι, μητρὶ σωτηρίαν παιδὸς χαρίζεται.

πς'. Κόρη τις παρθένος διχῇ πέπληκτο, χαλεπῶ δαίμονι καὶ πάθει ποδός· ὁρᾷ τοιγαροῦν τὸν Ἅγιον ὄναρ, ἐνδύμα φῶς αὐτόχρημα περικείμενον, ξιφιδίον τε διὰ χειρὸς ἔχοντα, καὶ τὸ μὲν τῷ ποδὶ καθάπερ ἐπάγειν μέλλοντα. Πρόσεισι τοίνυν, οἷς κατὰ τοὺς ὕπνους ἴδοι πιστεύουσα, ὅτι παρ' αὐτοῦ καὶ τὴν ἱασιν κομίζεται. Ὁ δὲ τὸ τοῦ Χριστοῦ καλέσας ὄνομα, τῷ τε τοῦ σταυροῦ τύπῳ τρίτον αὐτὴν διασφραγίσας, αὐ

τὴν δαίμονα μόνον ἐκβάλλει δεινῶς ἐλαυνόμενον, ἀλλὰ καὶ τὸ πάθος αὐτῇ τοῦ ποδὸς θεραπεύει. Γυνή τις οὕτω χαλεπῶς ἐμεμήνει, ὥς καὶ καθ' ὑδάτος αὐτὴν ὑπὸ τοῦ δαίμονος πολλάκις κατενεχθεῖσαν παρὰ βραχὺ κινδύνου γενέσθαι· αὕτη συνεχῶς ὁρᾷν ἐδόκει τὸν Συμεὼν, ὅψιν ἐκείνου καὶ στάσιν φανταζομένη· καίτοι μηδέποτε τῷ Ἀγίῳ παραβαλοῦσα. Ἐγὼ τοιγαροῦν καὶ ὀφθαλμοῖς ἰδεῖν, οὐ τὰς τῶν χαρακτήρων καὶ τοῦ ἥθους αὐγὰς ὁ νοῦς ἐφαντάζετο· ἐπεὶ δὲ παρ' αὐτὸν ἔλθοι καὶ αὐτῷ ἀτενίσαι, οὐκ ἐνεγκὼν τὸ δαιμόνιον τὴν τοῦ ἀνδρὸς παρουσίαν. Ἐξεῖσι δεινῶς ἀλαλάζον, νήφουσιν αὐτὴν ἀπολελοιπός. Εἴτα πρόσ-εἰσι τις αὐτῷ καὶ ἄλλη δαιμονίῳ πνεύματι κάτοχος, καὶ τὸ μὲν εὐθὺς ἐπιτιμηθὲν ἀπελαύνεται.

πη'. Ἐξῆς δὲ προσάγεται τις ὑπὸ τοῦ τεκόντος δαιμονῶσα νεᾶνις, καὶ τὴν γλῶσσαν οἰκτιστα δια-μασσωμένη, οὐχ ἥττον τοῖς ἑαυτοῖς πάθεσιν, ἢ τοῖς τοῦ Πατρὸς ἀνθραξιν, οἷς ἐπ' αὐτῇ τὰ σπλάγχνα ἐπίμπρατο. Ἐλεον αὐτῆς τῷ Συμεὼν ἐμποιοῦσα, οὐ καὶ τῷ δαίμονι ταύτης ἐξελεῖν παραγγείλαντος, ὑγιαίνουσα φωνὴν ἄμα καὶ γλῶτταν εὐθὺς ἡ νεᾶνις ἦν, τῷ τε πατρὶ δακρύων ἡδονῆς μᾶλλον ἀντὶ τῆς πρώτης ὀδύνης, καὶ μεγίστης εἰς Θεὸν ἐξομολογήσεως ἀφορμή. Ὡς περ δὲ πολλὰ γυναικῶν εὐχαῖς ἐκείνου πνευμάτων ποιηρῶν ἀπηλλάγησαν, οὕτω πολλὰ πάλιν ἐκείνου διδασκαλίαις πνεῦμα θεῖον ὠδύνασαι, καὶ μνηστῆρσι κατὰ θέκλαν τὴν μαρτυρίου τρίβον γυναιξὶ τεμοῦσαν ἀποταξάμεναι, καὶ γάμων ὑπερ-ιδούσαι, παρθένους ἀγνάς σοι τετηρήχασιν ἑαυτάς, ἀθάνατε νυμφίε Χριστέ, σὺ τε νυμφιωθεῖσαι κάλλει, καὶ σὴν ἀγαπήσασαι ὡραιότητα. Ἀλλ' ἡμῖν καὶ αὖθις ἐχέσθω τῆς ἀκολουθίας ὁ λόγος.

πθ'. Προσῆλθέ τις τῷ θεῷ Συμεὼν, οὕτω κακῶς ὑπὸ δαίμονος πάσχων, ὥς μὴ πλευρὰς ἀμφοτέρας μόνον, ἀλλὰ καὶ σῶμα ὅλον ὑπ' αὐτοῦ συντετριφθαι. Οἶα γοῦν τὰ τῆς ἀπορρήτου Θεοῦ σοφίας, ὅτ' ἂν τινι παραδόξως ἐπινεύσῃ τὴν σωτηρίαν! Ἐδόκει τῷ πά-σχοντι τὸν Ἅγιον ὅσα καὶ ἰατρὸν ὁρᾷν, ἐφ' ἑκατέρας αὐτοῦ πλευρὰς τε καὶ χεῖρας οἶονεῖ τινι φλεβοτόμῳ χρώμενον· καὶ τινος ὕλης ἐκεῖθεν μοχθηρὰς κενου-μένης, συνεκεκένωτο καὶ ὁ δαίμων ἐπιτιμήσει τοῦ Συμεὼν. Ἀπαθὴς τε κακῶν ὁ πάσχων εἰστήκει, χεῖ-λεσιν ἀγαλλιᾶσθαι ἄδων τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν. Εἴτα προσάγεται τις αὐτῷ παράλυτος, ὅλος διωδηκῶς τρι-τον ἡδὴ χρόνον, μηδὲ τῆς κλίνης διαναστάς, ἀλλὰ καὶ ταύτης ἀκινήτοτερος μένων, καὶ παραπλησίως τῷ προτέρῳ καὶ οὗτος ἀπολαύει τῆς θεραπείας. Ἐξῆς δὲ προσελθὼν αὐτῷ τὴν χεῖρα πηρὸς, ὁ μὲν θεραπείας αὐτίκα καὶ οὗτος τυγχάνει. Τῶν δὲ παρόντων, οἶα εἰκὸς, πρὸς τὰ παράδοξα ταῦτ' ἀπαραπληγμένων, οἱ μὲν θεῖαν ἐν αὐτῷ δύναμιν ἄνωθεν (ὅπερ ἦν) ἔλεγον εἶναι, τοῖς δὲ καὶ σκανδαλίζεσθαι καὶ τῆς ἐν αὐτῷ χάριτος μᾶλλον καταλαλεῖν ἐπήει. Ὅπερ τὸν θεῖον Συμεὼν ἐπιγνόντα· Ἐγὼ μὲν ἀνθρωπὸς εἰμι, φάναι, ἁμαρτωλὸς, δοῦλος τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, τοῦ καὶ σταυ-ρῷ δι' ἡμᾶς ὁμιλῆσαι φιλανθρωπῶς ἀνασχομένου, οὐ τῷ τε ὀνόματι καὶ τῇ δυνάμει ταῦτα ποιῶ· ἀλλ' ὅπερ

A munivisset, non solum dæmonem graviter exagi-
lato exterminavit, sed pedis quoque dolorem
curavit. Mulier quædam tam graviter furebat, ut non
raro in aquas deturbaretur a dæmone satiscum pe-
riculo; videbatur hæc sibi nunquam non spectare
Symeonem, ejus vultum ac stationem identidem
sibi imaginans, tametsi nunquam illum adivisset.
Censuit igitur oculis sibi intuendum esse, cujus
lineamenta atque mores tam clare splendideque sibi
mens repræsentaret: posteaquam vero pervenisset
ad sanctum, fuissetque intuita; dæmon, viri præ-
sentiam non ferens, exiit cum horrido ejulatu,
muliere integra relicta. Deinde et alia quædam
dæmonio subiecta ad sanctum venit, et ipsum con-
tinuo increpitum excessit.

B 88. Post hæc adducitur a patre juvenis quædam
dæmoniaca, quæ linguam sibi miserrime mandendo
comminuens, non minus suo ipsius cruciatu quam
patris cujus ex compassione viscera adurebantur,
ad miserendum sui Symeonem commovebat: quo
dæmoni egressum imperante, sanata puella vocis
linguæque usum mox expeditum habuit; pater vero
lacrymas, non jam doloris, ut ante, sed voluptatis
indices, fundendi et magnalia Dei confitendi occa-
sionem. Quemadmodum autem frequentes illius
precibus nequissimo spiritu liberatæ sunt mulieres:
ita vicissim ejusdem doctrina atque institutione
frequentes, sanctiore spiritu concepto, sponsis suis
exemplo Theclæ, feminis imitanda martyrii via
prægressæ, nuntium remiserunt, nuptias spreverunt,
C virgines sese castas tibi, Christe immortalis sponse,
conservaverunt; tuæ pulchritudini desponsatæ, tuam
dignitatem amoribus prosecutæ. Sed eo revertatur
oratio, unde digressa est.

89. Venit quidam ad sanctum Symeonem tam
misere a dæmonio habitus, ut utroque non modo
latere, sed toto quantum est corpore contusus,
contritusque esset. Sed, o quam inenarrabilis
Dei sapientia, cuidam nec opinanti restituere
salutem volentis! videre sibi miser visus est san-
ctum per omnia medico similem, utrique lateri
manique velut scapellum secandæ venæ gra-
tia admoventem; cumque extraheret quamdam
inde vitiatam materiam, expulit simul et dæmonem
D increpatione sua; stetitque dæmoniacus doloris
expers, recuperatam sanitatem cum exultatione ac
cantu celebrans. Rursum adducitur paralyticus,
qui totus intumuerat, et tres jam annos lecto affixus,
inde non surrexerat: consecutusque sanitatem est
simili, ac prior modo. Deinde et alius manu mutilus
accedens similiter sanatus est. Obstupescuntibus
autem, ut primum est fieri, quotquot aderant tanta
miracula spectantes: alii dicebant, supernam in illo
virtutem (ut erat) residere; alii hinc scandaliza-
bantur, et divinæ quæ ipsi assistebat gratiæ male-
bant detrudere. Diversa autem utrorumque sensa
cognoscens Symeon, Ego, inquit, homo peccator
sum, servus Filii Dei, ignominiam ac mortem crucis
propter nos benigne passi. Illius ego nomine ac

virtute hæc patro. Sed quæ vos in corde de me perperam cogitastis, propitius vobis ignoscat Deus; adversus ipsum enim aperuistis os vestrum, non adversum me; Altissimo injuriam irrogatis in iniquitate vestra cogitationibus et verbis. Ex hisce vero sancti dictis tantum emolumenti ceperunt fideles, quanto infideles pudore suffusi sunt.

90. Pagus erat, Severa dictus, ubi in præcipiti præruptoque juxta viam loco pinus excreverat: accidit aliquando ut pagi incolæ nonnulli sub arboris umbra considerent, atque unus e numero, nomine Jacobus, illam cupidine fructuum carpendorum conscenderet. Quod dum agit, conspicit duos dæmones ad se properantes, arreptumque pedibus in subjectum præcipitium jactantes, cujus simul et arboris altitudo septuaginta fere pedum erat. Dum igitur in extremum capitis discrimen se ferri sentit, nec salutis desperatæ aliter succurri posset, quam potest clarissima voce promptam semper opem, inexpugnabilem virtutem, non imminutam gratiam, famulum Dei Symeonem inclamat. Ecce autem inclamatus ille supponit labenti manus, iisque supinis illum excipit, et erectum humi deponit. Deinde rursum videt terram ita diduci ut ipsa detegerentur fundamenta; videt et sanctum cippis dæmones includentem et in abyssum ablegantem; ac denuo terram, ut initio fuerat, cocuntem. Quo tempore, tantis miraculis atque ostentis præventus fuit Jacobus, eodem Symeon, quæ circa ipsum divina virtute contigerant, fratribus suis retulit. Nondum autem sermoni finem imposuerat, cum vicini quidam Jacobi, gaudio atque admiratione pleni accurrunt, accepti beneficii gratiam confitentes, et quæ facta erant palam annuntiantes.

91. Leprosus quidam accessit sancto, et, ne quis amentia nos arguat, iisdem, quibus olim leprosus ille ad Christum, ad hunc verbis usus est dicens: Si vis, potes me mundare ¹⁶. Et sanctus pari cum fervore ac fide, quam in illo præcipue respexerat, fretus Domino, qui omnia credentiabilia esse enuntiavit: Volo, inquit, te mundari: verum fac domum abeas, et benignus Deus, qui nostra causa e cruce suspendi dignatus est, ipse per immensam bonitatem tuam te invisit. Dictis fidem adhibens leprosus, domum redit, atque illa nocte (quæ lingua misericordiam tuam annuntiet, Domine Deus, rex noster?) conspicit juvenem quemdam specie fulgenti, dicentem: Ut credidisti, fiat tibi. Quæ verba somnum excusserunt homini, et cum somno lepram; et totus mundatus fuit, præco potentia divinæ re potius quam verbis factus. Cumque quod retribueret non haberet, gratitudinem animi exhibuit; acceptoque nummo aureo, recurrit ad sanctum; non, ut prius, sanie diffuens ac lepra contabescens, sed reviviscenti reflorescentique

ὑμῖν εἰς καρδίαν περὶ ἐμοῦ, ὡς ὅτε ὑμῖν εἴη θεός· εἰς ἐκεῖνον γὰρ ἔθεσθε τὸ στόμα ὑμῶν καὶ οὐκ εἰς ἐμὲ, ἀδικίαν εἰς τὸ ὕψος ἐν πονηρίᾳ διανοηθέντες τε καὶ λαλήσαντες. Ταῦτα παρὰ τοῦ ἁγίου λεγόμενα, τοσαύτης τὰς τῶν πιστῶν ψυχὰς ὠφελείας ἐπλήρου, ὅση τὰς τῶν ἀπίστων ὕψεις ἐκάλυπτεν ἐντροπῇ.

Λ'. Κώμη τις ἦν καλουμένη Σευήρα, στρόβιλος δὲ κατ' αὐτὸν ἐπὶ τινος κρημνοῦ μεγάλου καὶ ἀπορρώγος τῇ ὁδῷ παρεπεφύκει. Ἐτυχε μὲν οὖν καθῆσθαι ποτε τῶν ἐκ τῆς κώμης τινὰς ὑπὸ τῇ τοῦ δένδρου σκιᾷ· ἓνα δὲ τούτων Ἰάκωβον, ὄνομα, ἐπιθυμία τῶν ἐκ τοῦ δένδρου καρπῶν, ἐπ' αὐτὸ ἀναβῆναι. Ὅρᾳ τοίνυν δύο δαίμονας ἐπ' αὐτὸν ἐλθόντας ὁ Ἰάκωβος οὗτος, τῶν τε ποδῶν λαβομένων, καὶ τοῦτον κατὰ τοῦ κρημνοῦ ῥίψαντας. Τὸ μὲν οὖν τοῦ δένδρου καὶ τοῦ κρημνοῦ ὕψος περὶ τοὺς ἐβδομήκοντα πόδας ἦν· ὁ δὲ εἰς ἔσχατον κινδύνου φερόμενον ὁρῶν ἑαυτὸν, καὶ μὴδ' ὅτι οὖν ἐν οὕτως ἀμηχάνῳ κακῷ δρᾶσαι δυνάμενος, φωνῇ ὡς εἶχε μεγάλη, τὴν ἐτοιμὴν βοήθειαν, τὴν ἄμαχον δύναμιν, τὴν οὐ βραδύνουσαν χάριν, τὸν τοῦ Θεοῦ θεράποντα Συμεὼν ἐπεκαλεῖτο. Καὶ ἰδοὺ, χεῖρας ὑπέχων ἐκεῖνος, καὶ ταύταις αὐτὸν ὑπτίαις δεξάμενος, καὶ ὀρθιον στήσας. Εἶτα πάλιν ὁρᾷ τὴν γῆν οὕτω διασχοῦσαν, ὡς ἀνακαταλυφθῆναι καὶ τὰ θεμέλια ταύτης, κλοιὰ τε τὸν Ἅγιον τοῖς δαίμοσι περιθέντα, κατὰ τῆς ἀδύσσου τε αὐτοὺς ἀνέντα, καὶ τὴν γῆν αὐθις ὡς τὸ ἀπαρχῆς συνελθοῦσαν. Ὁ μὲν οὖν Ἰάκωβος τοιούτων ἡξίωτο θαυμάτων ἅμα καὶ θασμάτων· ἐν τοσούτῳ δὲ καὶ ὁ Συμεὼν τὰ εἰς ἐκεῖνον θεία δυνάμει γενόμενα πρὸς τὴν ἀδελφότητα διεξήκει. Οὕτω τέλος αὐτῷ εἶχεν ὁ λόγος, καὶ ἀρικνοῦνται τινες τῶν πλησιοχώρων αὐτῷ Ἰακώβῳ, θαύματος μεστοὶ τὰς ψυχὰς, χάριτάς τε τοσαύτης εὐεργεσίας ὁμολογοῦντες, καὶ σαφεῖς τῶν γεγενημένων ἄγγελοι.

Λα'. Προσῆλθέ τις τῷ Ἀγίῳ λεπρός, καὶ (μὴ τις ἡμᾶς ἐπιτιμάτω τῆς ἀπονοίας) ὡς ποτε καὶ τῷ Ἰησοῦ τὰ αὐτά τε φθεγγόμενος ἐκεῖνος, Ἐάν θέλῃς, δύνασαι με καθαρίσαι, καὶ μετὰ τῆς Ἰσῆς θερμῆς καὶ πίστεως. Πρὸς ἦν ὁ τοῦ Θεοῦ δοῦλος ἰδὼν, τῷ τε οἰκείῳ Δεσπότη, δυνατὰ τῷ πιστεύοντι πάντα εἰπόντι, θαρρήσας, Θέλω, φησὶ, καθαρισθῆναί σε, ἀλλ' ὥρα σοι λοιπὸν οἶκαδε ἀπελθεῖν, καὶ ὁ ἀγαθὸς Θεός μου, ὁ καὶ σταυρῷ κρεμασθῆναι δι' ἡμᾶς οὐκ ἀπαξιώσας, αὐτός σε τῇ μεγάλῃ ἐπισκοπῇ τῆς οἰκείας χρηστότητος ἐπισκέψεται. Τούτοις ὁ λεπρὸς πιστεύσας, ἐπάνεισιν, τὸν οἶκον· καὶ τῆς νυκτὸς ἐκεῖνης (ποῖα γλῶσσα, Χριστὲ βασιλεῦ, ἐξαγγελεῖ τὰ ἐλέη σου) ὁρᾷ λαμπρὸν τινα νεανίαν τὸ εἶδος, εἰπόντα αὐτῷ, Ὡς ἐπίστευσας, γεννηθήτω σοι. Καὶ τὸ ῥῆμα τὸν λεπρὸν διὑπνίζει, καὶ τῷ ὕπνῳ συναπῆλθεν ἡ λέπρα· καὶ καθαρὸς ὅλος ἦν, πράγμασι μᾶλλον ἢ ῥήμασι κηρύττων τὰς τοῦ Θεοῦ δυναστείας. Ἀντίδοσιν τοίνυν ἀγαθοῦ τοσοῦδε μὴ ἔχων, ὁμῶς τῆς ψυχῆς δεικνὺς τὸν εὐγνωμοσύνην, χρυσίον λαβὼν, φοιτᾷ παρὰ τὸν Ἅγιον αὐθις, οὐχ ὡς πρῶτην ἰχώρσει.

¹⁶ Matth. viii, 2.

ζέων καὶ λέπρα κατεσκληκώς, ἀλλ' οἷον ἀναθεβιω-
κώς ἄρτι καὶ ἀναθήλας, ὅπως τῆς παραδόξου ταύτης
λάσεως τύχοι, σαφῶς ἐξηγούμενος. Ὁ δὲ τὸ μὲν
χρυσίον κατὰ τὸ σύνθηρος οὐ προσήκατο, ἀλλ' ἀντι-
μισθίαν ἱκανὴν αὐτῷ πρὸς Θεὸν διενεκῇ παραγγέλ-
λει μᾶλλον εὐχαριστίαν. Ἰουλιανὸς δὲ τῶν μαθη-
τῶν εἷς, νοῦν ἔσχεν ἀπὸ τοῦ χρυσοῦ λαβεῖν· ὅπερ
τὸν θεῖον Συμεὼν τοῖς ἑνδοῦ ὀφθαλμοῖς οὐ διαλαθόν·
Εἰ βούλει, πρὸς τὸν μαθητὴν ἔφη, μετὰ τοῦ χρυσοῦ
καὶ τὴν λέπραν ἀναλαβεῖν, ὡς Γιεζὴ τοῦ Ναιεμᾶν
ἐκεῖνος; καὶ τρόπον ἕτερον αὐτὸν ἐξωνήσασθαι, λα-
θὼν μᾶλλον ἢ δεδωκώς; Τούτων ἀκούσαντα τὸν
μαθητὴν οὐκ ἀποσχίσθαι μόνον, ἀλλὰ καὶ συγγνώμην εὐθὺς αἰτῆσαι τοῦ ἐνθυμήματος καὶ λαβεῖν.

CAPUT XII.

Monasterium monitus a Deo exstruit: aquam impetrat ac diutissime conservat.

Ἡβ'. Τὸ μέντοι ὄρος, ἐν ᾧ τὴν ἀγωγὴν ὁ Συμεὼν Β
ἐποιεῖτο, ἔρημος ἦν ἀτεχνῶς, οὐχ ὕδατος, οὐκ ἄλλου
πρὸς τὰ ἀναγκαῖα τινος εὐποροῦν, ὅτι μὴ καλύβης,
καὶ ταύτης μιᾶς, ἣν οἱ μαθηταὶ μετρίαν ἑαυτοῖς
ἐπήξαντο σκέπην· αὐτὸς γὰρ ἐπὶ τῆς πέτρας, ὡς
ἐμνημεν, ἐν ὑπαίθρῳ εἰστήκει, δερματίνην μηλωτὴν
περικείμενος. Ἐπεὶ δὲ πολλὰ πανταχόθεν συνέρρει
πρὸς αὐτὸν ἐκάστοτε πλήθη, οὐ πνεύμασι πονηροῖς
μόνον, ἀλλὰ καὶ παντοδαποῖς σώματος πάθεσι καὶ
νόσοις κατελιγμένων (ἐπίεζε δὲ αὐτοὺς ἡ τε ἄριλος
ἐρημία, καὶ ἡ τῶν ἀναγκαίων ἐνδεῖα, καὶ τὸ ἐσχάτως
ἀνυδρόν τε καὶ ἄστεγον), ὁ κοινὸς καὶ φιλόανθρωπος
ἀπάντων Ποιητὴς καὶ Πατὴρ καὶ Δεσπότης, ὁ τῇ
ἰσχυρίᾳ αὐτοῦ τῇ μεγάλῃ, καὶ τῷ βραχίονι αὐτοῦ τῷ
ὕψηλῳ πάντα ποιῶν, ὁ μέγας τῇ βουλῇ καὶ δυνατὸς
τοῖς ἔργοις, ὁ εἰδὼς ὧν χρεῖαν ἔχομεν, καὶ ἀφ' οὗ
ἀποκρυβήσεται οὐδὲν, οὗτος καὶ νῦν τῷ Συμεὼν
παραδόξως ὀφθεῖς· Οὐχ ὁρᾷς τὴν ὀλιγόψυχον ταύτην
γενεάν, ἔφη, ὅπως ἀδύνατος αὐτοῖς ἡ ἐνταῦθα διατρι-
βή, μὴ προσόντων τῶν κατὰ χρεῖαν; Ἀλλὰ παρ' ἐμοῦ
ταῦτα καὶ αὐτοὶ κομιοῦνται, καὶ σὺ πραγμάτων δια-
μενεῖν ἐλεύθερος.

Ἡγ'. Τούτων ἀκούσας μακαρίας ἀκοῆς ἐκείνης ὁ
Συμεὼν, ὁρᾷ οἶονε τι μέτρον κατέχοντα χερσὶν Ἀγ-
γελον, καὶ τὰ τοῦ μοναστηρίου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ σε-
βασμίων ναῶν διαχαράττοντα ἔχνη, νεφέλην τε φωτὸς
ὅλον τὸ θαυμαστὸν καλύψασαν ὄρος, καὶ τὸ τοῦ Θεοῦ
Πνεῦμα ἐν ὁμοιώματι χειρὸς τὰ ὑπὸ τῇ νεφελῇ δει-
κνύον· καὶ ὅτι Ταῦτα ἔσται σοι πάντα, λέγον αὐτῷ,
εἰς ὑπουργίαν τῶν τῇδε οἰκεῖν τε καὶ ἐπιξενουῖσθαι
μελλόντων. Μεγαλύνω γὰρ ἐπὶ ἔθνη καὶ βασιλεῖς καὶ
μεγιστάνας τὸ ὄνομά σου, καὶ σου τούτων πολλοὶ
δεθηθήσονται· εἰτα καὶ πολλὰ πλήθη διαφόρων ἐθνῶν
αὐτῷ ὑπεδείκνυ, πανταχόθεν εἰς αὐτὸν συνιόντα.
Τούτοις πληροφορηθεὶς τὴν καρδίαν ὁ Συμεὼν, εὐδο-
κίαν εἶναι Θεοῦ συστήναι περὶ αὐτὸν μοναστήριον,
καὶ ἱκανῶς ἐπὶ πᾶσιν εὐχαριστήσας, ἐπέτρεψε τοῖς
μαθηταῖς πάλιν οὗτος κατὰ τὸν ὑποδειχθέντα τόπον
τοῦτο διαχαράξαι.

Ἡδ'. Καὶ τὸ μὲν κατὰ τὴν ἐκείνην φανεῖσαν ὄψιν

A similis, quomodo nec speratam quidem adeptus
sanationem esset manifeste ac palam divulgans.
Sanctus vero aurum more suo non admisit, sed
pro remuneratione digna perpetuas Deo gratias
persolvere injunxit. Julianus porro unus discipu-
lorum, induxit in animum accipere aurum: quod
ut internos Symeonis oculos non latuit, ait disci-
pulo: Visne cum auro simul et lepram accipere,
ut Giezi ille lepram Naami, et alio modo illam redi-
mere, dans potiusquam accipiens? His auditis non
modo abstinuit discipulus ille, sed veniam quo-
que concupiscentiæ suæ illico petiit, et accepit.

92. Cæterum mons in quo Symeon degebat,
locus erat desertus incultusque, non ab aqua,
tecto, aliave re ad vitam necessaria instructus;
tuguriolum, idque unicum, habebat, quod discipuli
sibi refugium non amplum coagmentaverant: Symeon
quippe, ut supra meminimus, in petra sua
sub dio stans perennabat, pelliceæ melotæ invo-
lutus. Postea vero cum omni ex parte frequens
turba quotidie ad ipsum conflueret hominum, tum
malignis spiritibus, tum ab omnis generis morbis
ac doloribus, correptorum, miserosque illos excipe-
ret tam inamabilis eremus, rerum necessariorum
penuria, defectus aquæ ac domicilii; communis ac
benevolus omnium Creator, Pater atque Dominus,
qui potentia sua immensa et brachio sublimi mo-
deratur universa, magnus ille consilio et potens
opere, qui non ignorat, quibus nos homunculi in-
digeamus, quique nihil ignorare potest; ille ipse
hic quoque Symeoni apparens: Nonne vides, in-
quit, quam pendeat animis hæc turba? quam ægre
hic morari possint, deficientibus omnibus, quæ ad
vitæ usum faciunt? Verum isthæc jam a me ipsis
suppeditabuntur; et tu deses permanens manum
operi non admovebis.

93. Beata illa voce dignatus Symeon, conspicatur
quasi angelum mensuræ quiddam manibus tenere,
et monasterii augustorumque templorum in eo
struendorum delineare vestigia; conspicatur quo-
que nubem lucidam, quæ montem totum mirabi-
lem tegebat, necnon Spiritum Dei in forma manus,
ea quæ sub nube erant ostendentem, dicentemque:
Hæc omnia tibi erunt in subsidium illorum, qui
commoraturi hic aut hospitaturi sunt; magnificabo
quippe nomen tuum apud gentes et reges et opti-
mates; et multi horum supplicabunt tibi. Post hæc
diversorum populorum multitudinem ingentem
monstrabat, undique ad ipsum properantem. Hisce
omnino persuasus Symeon, placitum Deo esse,
ut monasterium circa ipsum construeretur: maxi-
mis illi gratiis persolutis, commisit discipulis cu-
ram illius juxta ostensam formam designandi; juxta
quam et positum est.

94. Deus interea, qui se Symeoni revelaverat

et mensuram formamque habitaculi per angelum præscripserat, promissis suis effectum deesse non sivit: sed suscitavit ex Assyriis aliisque gentibus homines infinitos, qui dæmoniacos atque aliter infirmos complures ad sanctum deferebant, a quo per signum crucis ac preces curabantur: illi vero nihil quidquam penes se habentes, quod retribuere (quæ enim pro tali beneficio sufficiens retributio?) nihilominus gratitudinis opera exhibentes, aptandis lapidibus structuræque promovendæ una manum admovebant, fixum sibi temporis intervallum definientes, sumptusque ac quælibet congrua instrumenta de suo comparantes: neque putantes tantum rependere, quantum ex benedictione accipiebant. Porro duobus tribusve diebus quam tempus illis præfinitum exspirasset; alii rursum plures aderant, infirmos similiter portantes: qui pari modo sanitate a sancto donati, parem manuum suarum operam ædificio dabant: ac sic deinceps alii atque alii semper affluebant, fama jam ubique didita. Et hac ratione opus perficiebatur.

95. Cum etiam aquæ penuria inter ædificandum laboraretur, habebat ea res discipulos anxios sollicitosque, unde aut quo pacto sufficientem compararent; procul enim illa a montis vertice aberat e subjectis vallibus quærenda. Imperavit autem hesitantibus Dei famulus, vivæ calcis tantam vim prompti comportarent, quantam commisceri conveniret; quibus ut mandata erant peractis, cælum precibus suis ita permovit sanctus, ut aquam plueret, non modo præsentī necessitati, sed et deinceps futuris suffecturam: et continuo (o divitem Dei misericordiam, voluntatem timentium se perficientis! o bonitatem paratam!) vocem dedere nubes, et pluvia delata est tanta copia, quanta per id tempus opus erat: eaque res (o miraculum ineffabile!) ita deinceps pro usu ædificantium continuata est: et opportunis temporibus, quando usus erat, aqua sponte sua decidebat, veluti ex superiori mandato nubibus illam cogentibus.

96. Quoniam vero frequentissimæ turbæ omnis generis atque ætatis passim ad virum sanctum concurrerent, qui a variis doloribus curabantur, cœpit et ipsis, et quibus utebantur, jumentis aquæ penuria nimium quantum incommodare. Erant autem e regione montis duo lacus, jam olim tempore gentilium pro aquæ receptaculis effossi, lapsu vero temporis terra aliisque aggestis ita obruti, ut ubi forent, sciri non posset: tum autem a turbis forte reperti (quemadmodum solet necessitas indagare sedulo, quæ solatio sibi quantumvis modico esse possint), eruderati purgatique illico sunt laboriosa multorum opera. Jussit ipsos deinde Symeon aquæ ductum eo moliri, aut jam olim effossum repurgare. Jussum factum. Cum denuo ad orationem confugiens, illum, qui firmamentum cœlorum aquis

διατετύπωτο· Θεὸς δὲ, ὁ καὶ Συμεὼν ἑαυτὸν ἐμφανήσας, μέτρον τε καὶ σχῆμα τῆς μονῆς δι' Ἀγγέλου ὀρίσας, τῶν ἐπαγγελιῶν οὐκ ἡμέλει. Ἀλλὰ κινεῖ μὲν τῆς Ἀσσυρίων γῆς, κινεῖ δὲ καὶ ἄλλων ἐθνῶν πλήθη μυρία, δαιμονίωντων αὐτῷ καὶ ἀσθενῶν πλήθη κομίζοντας· οὓς ἐκεῖνος μὲν ἐθεράπευεν εὐχῇ καὶ σφραγίδι, οἱ δὲ μὴδ' ὅτιοῦν ἀντεισφύρειν ἕτερον ἔχοντες (ποῦ γὰρ τοσαύτης εὐεργεσίας ἀξιοχρεῶς ἀμοιβή;) ὁμῶς τὰ τῆς εὐγνωμοσύνης ἐπιδεικνύντες, εἰς τε τὴν λατομίαν τῆς μονῆς καὶ τὴν οἰκοδομίαν ἐχειροτέχνουν, προθεσμίας σφίσιν αὐτοῖς ὀρίζόμενοι, καὶ δαπάνας ἰδίας ὅσα τε πρόσφορα τῶν ἐργαλείων πορίζοντες, καὶ οὐδ' ἐνταῦθα τι διδόναι τοσοῦτον, ὅσον αὐτοὶ λαμβάνειν διὰ τῆς εὐλογίας νομίζοντες. Δυσὶ δὲ πρότερον ἢ τρισὶ τοῦ τὴν προθεσμίαν αὐτοῖς ἐξικέσθαι ἡμέραις, ἕτεροι πάλιν ἐφίσταντο πλείους, ἀσθενῶν ὁμοίως ἐπιφερόμενοι φόρτον καὶ οὗτοι, ὧν τῆς ἰσῆς παρὰ τοῦ Ἀγίου θεραπείας ἀξιουμένων, τὴν ἰσὴν ἀντεδίδοσαν πρὸς τὰ τῆς μονῆς ἔργα καὶ κείνοι χειροτονίαν· ἐξῆς δὲ καὶ ἄλλοι τὸν αὐτὸν τρόπον συνέρρεον πλείους, τῆς φήμης πανταχοῦ διαδιδομένης, καὶ ταύτῃ τὸ ἔργον ἡνύετο.

Ἡ'. Ἐπεὶ δὲ καὶ ὕδατος ἀφθόνου πρὸς τὴν οἰκοδομήν αὐτοῖς ἔδει, ἐν φροντίδι τε τοῖς μαθηταῖς ἦν, ὅθεν ἂν καὶ ὅπως τὸ ταῖς χρεῖαις ἀρκοῦν ὕδωρ ἐκεῖ κομίσαιαν (κάτω γὰρ ἦν τοῦτο παρὰ ταῖς ὑπωρεῖαις, μακρῷ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους ἀπέχον), προσέταξεν αὐτοῖς ὁ τοῦ Θεοῦ δοῦλος ἀσθέστου πλήθος κατὰ ταῦτ' ἀποφθεῖναι, ὅσα προσαναμίξαι δέον παρετοιμάσαντος· τοῦ δὲ κατὰ τὸ πρῶταγμα γεγονότος, εὐχὴν πρὸς τὸν οἰκεῖον δεσπότην ἐκεῖνος τοιάνδε προσήψατο, ὥστε ὕδωρ οὐ πρὸς τὴν παροῦσαν ἀρκοῦν μόνον ὁμῶς εἶναι χρεῖαν, ἀλλὰ καὶ μετὰ ταῦτα πρὸς τὰς μελλούσας. Καὶ αὐτίκα (ὡς πληροσίων οἰκτιρμῶν Θεοῦ, θέλημα τῶν φοβουμένων αὐτὸν ποιούντος! ὡς ἐτοίμου χρηστότητος!) φωνὴν ἔδωκαν αἱ νεφέλαι, ὑετός τε κατεβράβη τοσοῦτος, ὅσον τὰ τῆς μονῆς ἔργα τηνικαῦτα ἔδειτο, καὶ τὸ πρᾶγμα (ὡς θαύματος ἀπορρήτου!) ταύτῃ τοῦ λοιποῦ τοῖς τῆς μονῆς οἰκοδομήμασιν ἦν διαμένον· καὶ κατὰ καιρὸν ἀπὸ τότε τῆς τοῦ ὕδατος χρεῖας βροχὴ τις ἐκούσιος ἀφ' ὧριστο τοῦτοις, νεφέλαις ὑπεράνωθεν ὥσπερ ἐντεταλμένον.

Ἡ'. Ἐπεὶ δὲ καὶ τὰ πλήθη τῶν ἐκαστοτε παρὰ τὸν Ἅγιον ἐκ παντὸς γένους καὶ πάσης ἡλικίας συνερχομένων, καὶ πάθη ποικίλα παρ' αὐτοῦ θεραπευομένων, αὐτοῖς τε καὶ οἷς εἰς ὑπηρεσίαν ἐχρῶντο βοσκήμασιν, ἐλύπει δεινῶς ἡ τοῦ ὕδατος σπάνις. Ἐτύγχανον δὲ λάκκοι δύο ἐκ πλαγίων τοῦ ὄρους, ἐπὶ μὲν τῶν Ἑλληνικῶν ἀνωθεν καιρῶν εἰς ὑποδοχὴν ὕδατων λατομηθέντες, τῷ δὲ πολλῷ ταύτῃ συγκεχωσμένοι, ὥς μὴδ' ὅτι λάκκοι εἶεν γνωρίζεσθαι· ἀνευρέθησάν τε τηνικαῦτα παρὰ τῶν ὄχλων, ἐπεὶ δὲ πέφυκεν ἀνιχνεύειν ἐπιμελῶς ἡ ἀνάγκη, τὰ τινα παραμυθία· αὐτῇ παρέχειν δυνάμενα καὶ μετρίαν. Ἀνεκαθάρθησαν μὲν εὐθύς ὑπ' αὐτῶν πολλῇ καὶ φιλοπόνῳ χειρί. Προσέταξε δὲ ὁ θεὸς Συμεὼν, καὶ ὁδὸν ἐπ' αὐτοῖς τοῖς ὕδασι μηχανήσασθαι, ἥ καὶ τὴν πάλαι μηχανηθεῖσαν διακαθᾶραι. Ὅπερ οὖν ὡς ἐκέλευσε γεγονός·

δεῖται μὲν καὶ πάλιν αὐτὸς τοῦ ἐν ὕδασι τὰ ὑπερφῶτα στεγάζοντος, θύρας δὲ οὐρανοῦ ἀνεύγνυντο, καὶ ὑετὸς ἐκατέρους αὐτοὺς εὐθέως ἐπλήρου.

Λζ'. Οἱ μέντοι μαθηταὶ καθ' ἑαυτοὺς, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀλλήλους ἐνδοιάζοντες ἦσαν, εἰ ἅπαξ οὕτω πληρωθέντες οἱ λάκκοι, πλήθουσι τοσοῦτοις καὶ οὕτως ἀριθμοῦ χρειτοσιν ἐφ' ἱκανὸν ἀρκέσαι δυνήσονται. Τοῦτο δὲ γνόντα τὸν Ἅγιον ἕνα καλέσαι τῶν ἀδελφῶν ἐν ἐπηλόφῳ πάντων, Ἀντώνιον ὄνομα, καὶ πρὸς αὐτὸν, Λαβὼν, φησὶ, σχοῖνον ἄπιθι δρομαίως, καὶ χαλάσας μέτρησον τὸ ἐν τοῖς λάκκοις ὕδωρ. Ὁ δὲ τὸν σχοῖνον ὡς ἐντέταλτο καθεῖς καὶ μετρήσας ἐπανῆκε, τῷ τε ἁγίῳ καὶ τοῖς παροῦσι τὸ τοῦ ὕδατος μέτρον ὑποδεικνύς ἐκ τοῦ σχοῖνου. Ἐαρινὰ μὲν οὖν τηνικαῦτα ἔληγον ὦραι, παυσαμένου δὲ ἤδη καὶ θέρους, ἄρτι τε μετοπώρου ὑπολαβόντος, ὁ Ἀντώνιος αὐθις οὗτος εἰς ἐκάτερον λάκκον τὸν σχοῖνον καθεῖς, μετὰ τὸν τοσοῦτον χρόνον καὶ οὕτω σαφῆ πολέμιον ὕδασι, μετὰ τὴν τοσαύτην τοῦ ἀμυθῆτου πλήθους ἐκεῖθεν ὑδρεῖαν, εὔρε τὸ ὕδωρ (ὦ τοῦ θαύματος!) οὐδὲ τὸ παράπαν ἐλαττονῆσαν, ἀλλ' ὡς καὶ πρότερον ἔχον, ὅπερ οὐ τοῖς τότε παροῦσι μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ὕστερον ἀκοῇ παρειληφόσιν, εὐχαριστίας μεγίστη πρὸς Θεὸν ἀφορμῇ.

Λη'. Τὰ γε μὴν τῆς μονῆς ἔργα (ἐκεῖσε γὰρ αὐθις ἐπανιτέον) προκόπτοντα βλέπειν ὁ βάσκανος οὐ στέγων Ἐχθρὸς, οἷα καὶ πολλῆς μεγάλης εἰς Θεὸν προκοπῆς, κακείνῳ μεγάλης ἐσόμεθα πάλιν αἰτία ζημίας, θεμελίους τῶν οἰκοδομουμένων ξενοδοχείων ἐνδὲς ὑποδύς, ὅπου καὶ μείζων αὐτῷ ἢ πληγὴ (ἄτε καὶ πολλοὺς μέλλοντος διὰ Χριστὸν ξεναγεῖν, ψυχὰς τε πεπονηκυίας διαναπαύειν), οὕτω σφοδρῶς ἦν αὐτὰ συνταράσσων καὶ διασειῶν ὡς ἀπειρηκέναι τῷ πολλῷ κλόνῳ καὶ χειρᾷ· τοῖς περὶ τὴν οἰκοδομὴν πονοῦμένοις. Δεηθέντι τοιγαροῦν περὶ τούτου τῷ ἑρρέθη παρὰ τῆς χάριτος, πέμψαι τὸν οἰκείαν ῥάβδον παρὰ τὸν τόπον, ἥ τις ἐκεῖ κρούσασα, τὸν ἐν ἀποκρύφῳ ἐπιβουλεύοντα εὐρήσει. Ἐγχειρίσαντος τοίνυν ἐν τῶν μαθητῶν τοῦ ἁγίου, ἀπελθὼν ἐκεῖ καὶ κρούσας ἐκεῖνος, Ἐν τῷ ὀνόματι, φησὶ, τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐπιτρέπει σοι πνεῦμα πονηρὸν ὁ τοῦ Θεοῦ θεράπων Συμεὼν, ἀπόστηθι, τοῦ τόπου τούτου, καὶ παραχρῆμα (ὦ δυναστείας, ὦ χάριτος ἐκεῖθεν πλουσίας τοῦ Συμεὼν) ὁ μὲν ἠχήσας μέγα, λίαν αἰσχυρῶς ἀπελαύνεται· ἡσύχαζε δὲ τοῦ λοιποῦ τὸ ἔργον, καὶ κατὰ λόγον ἐχώρει.

Λθ'. Ἐπεὶ δὲ ὠκοδόμητο μὲν ἡ μάνδρα, λελατόμητο δὲ ὁ στόλος, λατομεῖται τις καὶ λάκκος δεξιὰ τοῦ κίονος πρὸς Ἀνατολὰς (ἐπιτροπὴ δὲ τοῦ ἁγίου τοῦτο διὰ τὴν τοῦ ὕδατος σπάσιν), ὃς ὕδατος πληρωθεῖς, τοῖς τε ἀδελφοῖς καὶ τοῖς ἀνὰ τὴν μόνην χειροτεχνούσιν ὅσα γε πρὸς ἀναγκαίαν ἐπήρκει χρεῖαν. Ἐνεστήκει μὲν οὖν ἄρτι τοῦ χρόνου τὸ ἀνθηρότατον, ἡ τοῦ θείου Πάσχα λάμπουσα φαιδρὸν ἐβδομάς, τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν πανηγυρίζουσα· τῶν δὲ μαθητῶν, τὸ μὲν ἡρεμίαν τῷ διδασκάλῳ περιποιούντων, ἥ καὶ μᾶλλον αὐτὸν ἠδεσαν χαίροντα, τὸ δὲ τὸ ὕδωρ ἑαυτοῖς ἀποταμιούντων, διὰ τε τὴν αὐτοῦ βραχύτητα

A stabilit, deprecatur: et cataractæ illorum apertæ sunt, et pluvia utrumque lacum adimplevit.

97. Pendebant porro animis discipuli, nec sollicitudinem suam alii aliis celabant; num ita semel repleti lacus tam frequenti atque numerosæ multitudini suffecturi essent. Re intellecta, accersit sanctus unum e fratribus in corona omnium, cui nomen Antonio, dicitque: Assumpto fune, cito abi, demissoque in lacus, metire altitudinem aquæ. Jussum ille funem immisit, mensusque rediit, et sancto presentibusque, quanta esset aquæ altitudo in fune monstravit. Erat tum in exitu ver; elapsa deinde æstate, jamque succedente autumnno, Antonius utrumque lacum immisso fune denuo tentavit, comperitque (o prodigium!) post tantum temporis intervallum, tam inimici aquis post tam frequentem inexplibilis turbæ aquationem, nihil omnino imminutam illam esse, sed uti prius se habere. Quæ res tunc coram spectantibus non solum, sed et posteris, ad quorum aures ea fama pervenit gratias persolvendi Deo occasionem dedit.

98. Interim promoveri ædificium (eo namque redeundum nobis est) lividis oculis intueri non sustinens inimicus, quod inde incremento ingentis gloriæ Dei augendam, sibi vero grave damnum imminere prospiceret; subiit fundamenta unius xenodochiorum jam exædicatorum, ubi ægrius sibi futurum erat, ob plurimos Christi causa istius hospitio excipiendos, et requiem defatigatis animabus inventuros; et quassat concutitque tam vehementer ædificium, ut crebra succussione fatigatæ exanimatæque operæ manus inde removerent. Dum itaque pro remedio precatur Symeon, hanc a gratia inspirationem accepit, ut virgam suam ad locum infestatum mitteret, pulsu suo insidiantem in occulto hostem detecturam. Tradita ergo virga discipulorum cuidam in manus, abeunti illuc pulsantique et dicenti: In nomine Domini nostri Jesu Christi præcipit tibi, pessime spiritus, famulus Dei Symeon, ut ex eas loco hoc; et continuo (o potentiam! o divitem Symeonis gratiam!) spiritus magno edito sono sædissime pellitur: de cætero autem quiete ædificatum est, et fabrica (ut dictum est) perficiebatur ex sententia.

99. Post exstructum jam monasterium, et columnam cæsam, cavatur et cisterna, a dextera columnæ parte versus orientem, jubente ita Symeone ob aquarum penuriam; ut inde fratribus et in monasterio operantibus ad usus necessarios aqua suppeditaretur. In foribus jam erat floridissimum tempus, clarissima lætissimaque sancti Paschatis hebdomada, auctorem atque operationem salutis nostræ celebrans; cum discipulis, partim magistro suo solitudinem, qua præcipue illum delectari noverant instruentibus, partim aquam, ob exiguitatem et auferentium inde multitudinem, additis cisternæ

operculo et sera sibi recondentibus; cum, inquam, Symeon se in spiritu veluti ad cisternam delatum videt, aquam utraque manu turbantem, eamque in altum tolli et inter multitudinem distribui jubentem. Convocatis itaque fratribus imperat, seram ut auferant, quo universis aquare volentibus ad apertam cisternam accessus pateat: Jam enim, inquit, superna visitatione mihi innotuit, aquam toto hoc anno non defecturam. Et fides dictis stetit: ex illo namque tempore omnes monasterii incolæ ad pinsendum panem, ad coquendos cibos, ad reliquos usus aquam inde hauriebant, imo et fabricæ indidem suppeditabatur: adde quod accedentes etiam ad Symeonem turbæ non solum inde biberent, sed et vasa diversa et totos utres implerent, aquam pro munere domum conferentes; nec tamen unquam illo anno cisterna fuit exhausta.

100. Vigilius quidam, famulus domesticus olim patriarchæ Ephraim felicis memoriæ, toto corpore paralyticus, tertium jam annum ad sacras ædes jacuerat, medicisque se curandum commiserat: quorum arte nihil consecutus nisi quod manifestius jam conclamatum esset de vita; tantum uti truncus exanimis, aut potius spirans cadaver, ad sanctum advehitur. Jacitur miserandum spectaculum ante faciem viri benigni, multum trahens secum miserationis; quam et impertiri paratior hic erat, quam ille qui petebat accipere. Ait igitur: Si credis, fidem tuam, quam de Filio Dei habes, posse tibi mediante me restituere salutem; surge ut potes, et ambula. Ille mox quam poterat clarissima voce exclamans: Credo, Domine, posse te per famulum tuum omnia. O visitationem divinam! o breve verbum magnæ apud Deum potentiæ! Exsiliit illico, redditaque debita sancto veneratione, e monte descendens, ad balneum quod Tiberinum dicitur, cursu contendit; tum quod gaudium suum capere animo non posset, nec se præ voluptatis abundantia continere, tum quod festinaret prioris infirmitatis reliquias abluere. Et descensus ille quidem de monte stadiorum circiter viginti duorum erat; quem decurrit extensis ad Deum manibus; ore lætitia, et labiis exultatione repletis. Lotus autem cursim eadem ad sanctum properat, sæpiusque iterato descensu atque ascensu idem facit, idque eadem die; ut factis ipsis, confirmatam sibi valetudinem esse, fidem faceret: tandem benedictione accepta a sancto, tetendit in urbem, cunctorum oculis admirabile spectaculum ob sanationem non opinatam.

καὶ τὸ τῶν ἀφικνουμένων πλήθος, θύραν τε τῷ λάκκῳ ἐπιθέντων, καὶ κλείδα τῇ θύρᾳ ἐπιβαλόντων· ὁρᾷ τῷ πνεύματι ὁ Συμεὼν ἑαυτὸν κατὰ τὸν λάκκον οἶονεῖ γεγονότα, τό τε ὕδωρ ἀμφοτέραις χερσὶν ἀναταράσσοντα, καὶ ὥσπερ ἄνω φέρεσθαι καὶ εἰς πλήθος ἐπιδιδόναι ποιοῦντα. Συγκαλέσας τοίνυν τοὺς ἀδελφοὺς, ἄραι κελεύει τὴν κλείδα, ὥς ἀνεῶχθαι παντὶ τὸν λάκκον ὑδρεύεσθαι βουλομένῳ. Ἐπισκοπῇ γάρ, φησὶν, ἄνωθεν ἐπ' αὐτῷ γέγονει, καὶ οὐκέτι ἑνῆαυτὸν τοῦτον οὐδαμῶς ἐκλείψει· κατὰ πόδας δὲ καὶ τὸ ἔργον ἐπηκολούθει· οὐ γὰρ μόνον ἐξ ἐκείνου πάντες ἐκείθεν οἱ τῆς μονῆς πρὸς τε τὴν τοῦ ἄρτοποιείου, καὶ τοῦ μαγειρείου, καὶ τὰς λοιπὰς ὑδρεύοντο χρείας, ἀλλὰ καὶ ταῖς οἰκοδομαῖς ἐκεῖνος ὁ λάκκος ἐχορήγει τὸ ὕδωρ· τὰ τε παρὰ τὸν Ἅγιον ἐρχόμενα πλήθη οὐχ ὅπως ἐξ αὐτοῦ πάντες ἐπινον, ἀλλὰ καὶ ἀγγεῖα ποικίλα καὶ ἀσχοῦς ὅλους ἐπλήρουν, εὐλογίαν οἰκαδε κομιζόμενοι, καὶ τὸ ὕδωρ ἐκείνου τοῦ ἔτους οὐδαμῶς ὑπεδίδου.

ρ'. Βιγίλλιος τις ὄνομα, οἰκέτης δὲ οὗτος Ἐφραῖμ τοῦ μακαρίτου Πατριάρχου, παρεθείς ὅλῳ σώματι, καὶ τρίτον ἐξῆς ἔτος ἱεροῖς προσανακλινόμενος οἰκοῖς, ἱατρῶν τε χερσὶν ἑαυτὸν ἐκδιδούς, ὥς οὐδὲν τῆς τέχνης ὄνατο πλέον, ὅτι μὴ σαφῇ τῆς ζωῆς ἀπαγόρευσιν, οἷά τι τῶν ἀψύχων ἢ νεκρὸς μᾶλλον ἐμφυχὸς τὸ καινότατον, κομίζεται τῷ Ἁγίῳ. Πέπτεται τοιγαροῦν ἀθλία πρὸ τῶν ἐκείνου φιλανθρώπων ὀφθαλμῶν ὄψις, πολὺν ἔλκων τὸν ἔλεον, ὃν ὁ τοῦ λαμβάνειν αἰτοῦντος δίδοναι μᾶλλον ἐκεῖνος ὢν ἐτοιμότερος. Εἰ πιστεύεις, ἔφη, δύνασθαι τὴν ἐν σοὶ πίστιν εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ δι' ἐμοῦ μεσίτου ἰάσασθαι σε, ἔχειραι ὥς ἔχεις καὶ περιπάτει. Ὁ δὲ, Πιστεύω, Κύριε, δύνασθαι σε διὰ τοῦ σοῦ θεράποντος πάντα, λαμπρᾷ ὥς εἶχεν εὐθύς τῇ φωνῇ βοήσας, (ὦ θείας ἐπισκοπῆς! ὦ ῥήματος ὀλίγου μεγάλα παρὰ Θεῷ δυναμένου!) ἤλατό τε αὐτίκα, καὶ τὴν προσήκουσαν τῷ Ἁγίῳ προσκύνησιν ἀποδεδωκώς, κατῆει δρόμῳ τοῦ ὄρους παρὰ τι βαλανεῖον, Τιβερίνον καλούμενον, τὸ μὲν χωρεῖν οὐχ οἷός τε ὢν ἐν ἑαυτῷ τὴν χαρὰν καὶ οὐδὲ καθεκτός ἑαυτοῦ διὰ τοῦτο γινόμενος· τὸ δὲ καὶ αὐτὰ τῆς προτέρας κακοπαθείας ἀποπλύνασθαι τὰ λείψανα σπεύδων. Ἡ μέντοι κάθοδος ἐκείνη πᾶσα τοῦ ὄρους περίπου δύο καὶ εἴκοσιν οὔσα σταδίου, χεῖρας εἶχεν αὐτὸν ἀνατεταλμένον Θεῷ, τὸ στόμα τε χαρᾶς ὑποπεπλησμένον, καὶ τὰ χεῖλη ἀγαλλιάσεως. Λυσάμενος μέντοι, καὶ δρόμῳ πάλιν ὁμοίως παρὰ τὸν Ἅγιον ἀνελθὼν, πολλάκις τε τοῦτο δράσας, καθόδῳ τε παραπλησίως καὶ ἀνόδῳ χρησάμενος, καὶ τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἀμφοτέρῃ, ἵνα καὶ τὴν ὑγείαν αὐτὸς ἑαυτῷ πιστώσεται μᾶλλον ἀπὸ τοῦ πράγματος· τέλος εὐλογηθεὶς ὑπ' αὐτοῦ, κάτεισιν εἰς τὴν πόλιν ὀφθαλμοῖς πᾶσι θαῦμα τῷ παραδόξῳ τῆς θεραπείας.

CAPUT XIII.

Varie ecstases et vaticinia, precesque pro avertendis calamitatibus.

101. In ecstasi aliquando Symeon vidit infinitam virorum, mulierum, ac puerorum turbam, ex Oriente ad se venientium, quorum manus præ-

ρα'. Ἐωράκει ποτὲ ὁ Συμεὼν ἐν ἐκστάσει, ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, καὶ παίδων πλήθος, μυρίους, ἤχοντας εἰς αὐτὸν ἐκ τῆς Ἐῷ, καὶ σταυροὶ μὲν αὐτοῖς ἐν χει-

ροῖν, ὕμνοι δὲ θεῖοι διὰ στόματος ἦσαν, τό τε ἅγιον Πνεῦμα ἐπισκιάζον ἄνωθεν ἐπ' αὐτοῦ, καὶ τούτοις οἷα συμπορευόμενον· ὥς δὲ ἡδὴ προσάγοντες τοῦ θαυμαστοῦ ὄρους ἐπιθαίνειν ἐδόκουν, Οἶσθα, φησὶ τὸ Πνεῦμα τῷ Συμεῶν, τίνες οὗτοι, καὶ ὅθεν παρὰ σὲ ἀφιγμένοι; Τοῦ δὲ, ἀγνοεῖν εἰπόντος, τὰ Ἰβήρων ἐξ Ἀνατολῶν ἔθνη, ἔφη, οἱ ἀγαπητοί σε διὰ τὸ ὄνομά μου, καὶ κατὰ καιρὸν ἀφίξονται παρὰ σὲ, τῆς τε δεδομένης σοι χάριτος τῶν λαμάτων ἔργῳ πειράσσονται, καὶ καθ' ὅλης περὶ σοῦ τῆς ἑαυτῶν κηρύξουσι γῆς, πιστοὺς ἐν αὐτῇ πάντας οἰκοδομοῦντες· οἰκῆσουσι δὲ τινες αὐτῶν κἀν ταύτῃ σου τῇ καταγωγῇ, εὐχρηστοί τε καὶ δεξιοὶ γενήσονται. Τὰ μὲν οὖν τῆς τότε φανείσης τῷ Συμεῶν ὁψείως ταῦτα, ἅπερ ὀλίγαις ὕστερον ἡμέραις, καὶ ἐπὶ τῶν ἔργων τεθέαται. Ἦλθον γάρ Ἰβήρων πλήθη κατὰ φήμην τῶν αὐτοῦ θαυμασίων, σταυρούς τε διὰ χειρὸς ἔχοντες, καὶ λιτὰς αὐτῷ, οὐ μὴν, ἀλλὰ καὶ πλήθη νοσοῦντων καὶ δαιμονίωντων προσάγοντες· οἱ τοιαύτης ἔτυχον παρ' αὐτοῦ καὶ οὕτω παραδόξου τῆς θεραπείας, ὥς καὶ πολλοὺς αὐτῶν ἁλόντας τοῖς ἐκεῖνου θαύμασι τὰς ψυχὰς, αἰτῆσαι τὴν παρ' αὐτῷ κατοίκησιν, καὶ λαθόντας μεῖναι παρὰ τῇ μονῇ τοῦ λοιποῦ μοναδικῷ διαπρέποντας βίῳ.

ρβ'. Ἐνταῦθα τοῦ λόγου γενόμενος, ποῖα πρὸς τοῦ ἐξῆς χρήσομαι γλώττῃ; τίνα δὲ καὶ λόγον εἰς ἐξήγησιν εὐρω; φρίττει γὰρ ἡδὴ μοι καὶ πρὸς τὴν μνήμην ὁ νοῦς, καὶ ἡ χεὶρ ὑπὸ δέους συστέλλεται, τοιοῦτοις ὑπηρετεῖν οὐ τολμῶσα φοβεροῖς διηγήμασιν. Εἶδε γὰρ κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ὁ Συμεῶν ἐν ἑαυτῷ τῇ δυναμει τοῦ Πνεύματος, τό τε θεῖον Εὐαγγέλιον ἐπὶ τοῦ στήθους φέροντα, ἐκ τε Τύρου πρὸς Ἱεροσόλυμα καὶ τὴν ἔρημον ἐκεῖνην, τὰ τε κατ' αὐτὸν ἀσκητήρια, καὶ ὅσον τοῦ μεσημβρινοῦ κλίματος ἐστὶ, καθάπερ ἐπὶ φυλακῇ σπουδαίως περιόντα, ἐκεῖθεν τε κατὰ Λαοδίκειαν καὶ τὴν Ἀντιόχου γενόμενον, ἴση τε καὶ περὶ αὐτὰ φυλακῇ κεχρημένον· εἶτα καὶ στίφος ἀγγέλων αὐτῷ ὑπαντήσαντας, καὶ, Τί ὅτι σοι τοσαῦτα μέλλει περὶ αὐτῶν; εἰπόντας. Τίς Ἀντιοχεῦσιν ἔρεῖ ταῦτα, ὧν ἐνίοις [ἢ ἀνίοις] οὐδὲ χρηστά ὑπείληπται περὶ σοῦ; Ὅπερ οὐχ ὥς ἐκεῖνους διαβάλλοντες εἶπον (ἄλλότριον γὰρ πάντῃ φύσεως θείας διαβολή) ἀλλ' ὥστε μὴδὲ ταῦτα παρὰ τῆς χάριτος τῷ Συμεῶν ἠγνοῆσθαι. Ταῦτα τὸν μὲν ἰδόντα, Μεγάλῃ τῷ κόσμῳ, φάναι πρὸς τοὺς παρόντας, ἐπήρτηται ἀπειλή. Οὐαὶ! οὐαὶ! αἱ ἐκδικήσεις ἡμῶν ἦκασιν, ἀλλὰ προσεύχεσθε, ἀδελφοί.

ργ'. Τὸ μὲν οὖν ῥῆμα φόβον οὐ μέτριον ἐνέσεισεν αὐτῶν ταῖς ψυχαῖς· ἀκοῦσαι δέ τι καὶ πλεον ἐξ αὐτοῦ γλιχομένων, ἐπισχῶν ἐκεῖνος ἄχρι πολλοῦ τὰς μὲν ὁψείως ὑπὸ τῆς θείας ἡλλοιοῦτο χάριτος, αὐτοὺς δὲ ἀγωνίας ἡ σιγὴ καὶ δέους ἐπλήρου. Ἐπειτα

(24) Recte addit distinctionis gratia in Oriente. Iberiæ enim, teste Stephano, duæ: una ad columnas Herculeas,.... altera ad Persas. Sed rectius hæc a Ptolomæo et Strabone collocatur juxta Colchidem et Albaniam: cujus incolæ Georgiani vulgo nunc dicuntur. Situm regionis et gentem sic describit Procopius de bello Persico lib. 1, cap. 12: Iberum Asianorum sedes portas Caspias contingunt a septentrione,

PATROL. GR. LXXXVI.

ferebant cruces, ora sacros hymnos promebant, et capita superne sanctus Spiritus obumbrans progredientes comitabatur: cumque propius facti conscendere mirabilem montem viderentur: Nostine, inquit Symeoni Spiritus, quinam hi sint et unde ad te? Illo negante: Iberorum, ait (24), in Oriente gens est amatura te propter nomen meum, ventura aliquando ad te, expertura re ipsa gratiam sanationum tibi datam, et prædicatura per universam regionem suam gesta tua, cunctos ibidem fideles belle ædificans: nonnulli quoque his ipsis sedibus habitantes, rebus tuis perutiles atque idonei erunt. Talia tum in ecstasi Symeon, quæ paucis post diebus in effectu conspexit. Venerunt quippe Iberorum plurimi, fama miraculorum ejus exciti, cruces manibus gestantes, precesque illi suas, imo et morbosos atque dæmoniacos magno numero offerentes: et hi quidem præter spem omnem tam mirabiliter curati sunt, ut multi rei miraculo cæpi, habitare apud sanctum petierint; exauditique, in monasterio illo reliquum vitæ exegerint, monastico instituto plurimum delectati.

102. Huc usque perducta oratione, quo deinde sermone quæ restant proseguar? quæ verba rebus dicendis paria inveniam? jam nunc enim ad solam mentionem mihi trepidat animus, et manus præ timore contrahitur, non audens narrationi horrore plenissimæ suam operam locare. Vidit Symeon per illud tempus in spiritu scipsum, sacrosanctum Evangelium super pectus tenentem, Tyro egressum Hierosolymam, vicina deserta, in iisque asceteria, et quidquid versus meridiem regionum est, speculando inspiciendoque diligenter velut ad custodiam obisse; inde Laodiceam atque Antiochiam delatum simili modo cuncta inspexisse; denique occurrisset angelorum agmen, et quasi quid isthæc portenderent inter se dicentium. Quis Antiochenis dicet hæc, qui veluti incurabiles nihil utilitatis ex te recipiunt? Id autem non tanquam ipsos calumniantes dicebant, quod prorsus alienum ab angelica natura est; sed ut ne illud clam Symeone haberet gratia. Post hanc visionem, Graves, inquit ad circumstantes, impendent mundo comminationes. Væ væ! ultionis tempora venerunt: sed orationi vos date, fratres.

103. Non mediocrem isthæc dicta timorem injecerunt audientium animis: illis vero plura etiam ex illo discere cupientibus, ipse quidem longiori tempore conticescens, agente divina gratia, toto immutabatur vultu; fratribus autem gravio-

sinistra Lazicam ab occasu, dextera ab ortu populos qui Persis parent. Christiani sunt, inter omnes, quos eo nomine censerī scimus, sacrarum legum ac cæremoniarum tenacissimi, quamvis regi Persarum jam temporibus antiquis subditi fuerint, etc., quorum etiam 12 sæculo in Palæstina exstabant monasteria æque ac Græcorum et Syrorum, ut videre est in Itinerario Phocæ.

metum curamque silentio suo ingerebat : deinde velut ad seipsum redux, dejecto tristisque admodum vultu atque habitu, iterum : Intentius orate, inquit, fratres, ne in tentationem incidamus : nisi enim Deus propitius nobis redditus fuerit, et latam contra iniquitates nostras sententiam retractaverit, orbis terrarum subvertetur propemodum universus. Vidi namque, ait, et video refertam virtute Dei omnem non modo terram, sed et aeream et ætheream regiones eadem plenas ; sic ut nullus omnino uspiam locus ab ejusmodi terribili virtute vacuus sit : quæ et brevi tempore quidquid creatum est evertit, donec me visio illa destituit, tam tristi spectaculo immorari diutius non sustinentem.

104. Cum hæc dixisset, rursum spiritu agente, sanctior illi visio objecta est, atque erat hujusmodi : Aperti fuerunt cœli, quibus imminebat aer tantæ puritatis atque pulchritudinis ut nihil supra, idemque videre simul et eloqui vir sanctus non poterat. Virtutes cœlorum ibidem ordine constitutæ duplicem formabant phalangem, aliis alias sequentibus, et omnibus communiter inclinantibus capita : supra has thronus in medio aere terrificè elevatus, nulla re nixus aut stabilitus, ipso aere velut in ascensum aptato. Sedebat in illo Dominus noster, et furor ejus effundebatur super nos : famulus autem ejus Symeon stabat coram throno inaccessibilis gloriæ illius, et consueta vocis libertate pro nobis interpellans, reconciliavit nobis ac propitium reddidit Numen divinum ira amota : idque innotuit præsentibus quoque ex claritate vultus Symeonis, ad formam lætiores sensim se reducentis : eatenus enim mutus fuerat, ac si omnem sensum perdidisset, totus ineffabili illi visioni intentus. Paulo post sibi redditus, exclamavit : Psallite Deo nostro, fratres, psallite : psallite Regi nostro, psallite ¹⁷ : quoniam emicuit a facie ejus misericordia, Dominus zelavit terram suam, et pepercit populo suo in omnibus, quas hactenus beneficio gratiæ vidi et obivi urbes atque regiones.

105. Narratione illa absoluta, ad aliud denuo spectaculum abripitur mentis oculis. Videbatur sibi, in vicinis Seleuciæ littoribus stanti, navigium supra mare in aere videre, istic non secus quam in aqua fluctuans. Destinati ad hoc angeli, non medio-crem iracundiam, furorem atque excandescentiam præferentes, in illo stabant, divinum quasi nutum præstolantes. Tum celeriter spiritus devolans, tertium manu signum illis dabat ; acerbèque flens (putasses, misericordia motum esse) : Cæde, inquit, cæde, nec ulli parce. Quo audito, illi tam horrendum atque immanem ediderunt sonum, ut vel ipsa abyssus repente perturbata fuerit. Post hæc, qui in aere apparuerant, impetu versus littora ruebant ; unde mox urbibus, pagis, domibusque

μέντοι καθάπερ ἀναλαβὼν ἑαυτὸν, κατηφεῖ λίαν καὶ ὄψει καὶ σχήματι, Προσεύξασθέ καὶ πάλιν ἐκτενώς, ἵνα μὴ πειρασθῶμεν, ἀδελφοί, ἔφη. Εἰ μὴ γὰρ ἔλεως γένοιτο τὰ πρὸς ἡμᾶς ὁ Θεὸς, καὶ μετανοῶν ἐπὶ ταῖς ἡμετέραις κακίαις, ἡ πᾶσα σχεδὸν οἰκουμένη καταστραφῆσεται. Εἶδον γάρ, φησὶ, καὶ ἰδοὺ πεπλήρωτο τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ πᾶσα οὐ γῆ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀῆρ αὐτὸς, καὶ τὰ ὑπὲρ γῆν, ὥς μηδένα μηδαμοῦ τόπον κενὸν ὅλως τῆς φοβερᾶς δυνάμεως ἐκείνης ἀπολελεῖσθαι, ἥ καὶ πᾶσαν μικροῦ συνέστρεψε κτίσιν ἕως διέστη τὰ τῆς ὄψεως ἀπ' ἐμοῦ, τοιοῦτοις οὐκέτι θεάμασιν ἐνδιατρίβειν ὑπενεγκόντος.

ρδ'. Ταῦτα ὁ μὲν εἰπὼν, τοῦ ἐν αὐτῷ Πνεύματος αὐθις καὶ θεωρίας γίνεται θειοτέρας· ἡ δὲ ἦν, ἀνεωγότες μὲν οἱ οὐρανοί, ὑπεράνω δὲ τούτων ἀῆρ τὴν καθαρότητα καὶ τὸ κάλλος οὐκ ἔχων τίνι ὁμοιωθεῖν, ἀλλὰ ταυτὸν ἰδεῖν τε ἅμα καὶ εἰπεῖν ἀμήχανος. Αἶτε δυνάμεις τῶν οὐρανῶν ἐν αὐτῷ καθάπερ ἐν διπλῇ φύλαγγι ταγμάτων παρεστηκυῖαι, ἄτερος ἐχόμενος θατέρου, καὶ κοινῇ πάντες τὰς κεφαλὰς ἐπικλίνοντες· ὑπεράνωθεν δὲ αὐτῶν θρόνος ἐν ἀέρι μέσῳ φοβερῶς ἐπαιρόμενος, οὐκ ἐπὶ τινος βεδηκῶς ἢ στηριζόμενος, ἀλλ' αὐτὸν καθάπερ ἐπίθασιν τὸν ἀέρα πεποιημένος· ὃ τε Κύριος ἡμῶν καὶ Θεὸς ἐπ' αὐτοῦ ναθήμενος, καὶ στάζων ἐφ' ἡμᾶς ὁ θυμὸς αὐτοῦ· αὐτὸς τε οὗτος ὁ τοῦ Θεοῦ θεράπων πρὸ τῆς ἀπροσίτου δόξης ἐκείνης νοερῶς ἐστηκώς, καὶ τῇ συνήθει παρρησίᾳ καὶ νῦν ὑπὲρ ἡμῶν χρώμενος, καὶ καταλλάττων ἡμῖν τὸ Θεῖον καὶ ἰλεούμενος, καὶ τὴν ὀργὴν ἀποστρέφων, ὅπερ ἐδηλοῦτο μὲν καὶ τοῖς παροῦσι τῇ τῆς ὄψεως ἐπιφανείᾳ τοῦ Συμεὼν, πρὸς τὸ φαιδρότερον ἡρέμα μεταβαλλούσης· αὐτὸς γὰρ τέως ἄφωνος ἦν, οἷα μὴδ' ἐν ἑαυτῷ ὦν, ἀλλ' ὅλος τῆς ἀνεκφράστου θείας ἐκείνης γεγεννημένος, ὀλίγῳ δὲ ὕστερον εἰς ἑαυτὸν καὶ οὗτος ἐπανελθὼν· Ψάλατε τῷ Θεῷ ἡμῶν, ἀδελφοί, ἔφη, ψάλατε· ψάλατε τῷ βασιλεῖ ἡμῶν, ψάλατε· ἔπεσε γὰρ ἔλεος ἡμῶν κατ' ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, καὶ ἐζήλωσε Κύριος τὴν γῆν αὐτοῦ, καὶ ἐφείσατο τοῦ λαοῦ αὐτοῦ ὅσας τέως ἐγὼ πόλεις καὶ χώρας τῇ δυνάμει τῆς χάριτος οἶδα περιελθόν.

ρε'. Ταῦτα πρὸς τοὺς παρόντας διεξελθὼν, ἀρπάσσεται πόλιν ὑπὸ θεωρίας ἐτέρας τοὺς τῆς ψυχῆς ὀφθαλμοὺς· καὶ ὁ μὲν πρὸς ἀκταῖς ἐστάναι ταῖς τῆς Σελευκείας ἐδόκει, πλοῖόν τε κατὰ τὸν ἀέρα ὑπὲρ θαλάττης ὄρᾳν, ὅσα καὶ ὕδατι τῷ ἀέρι σαλευθόν, ἀποστολὴν τε ἀγγέλων θυμοῦ καὶ ὀργῆς καὶ παροξυσμοῦ μεγάλου ἐφεισθάναι τῷ πλοίῳ, τὴν ἄνωθεν οἰοεὶ ῥοπὴν ἀναμένοντας, πνεῦμά τε ἀθρόον ἐπικαταπτάν, τρεῖς αὐτοῖς κατασεῖσαι τὰς χεῖρας, κλαῦσαι τε πικρὸν οἶον καὶ συμπαθές, καὶ, Κόπτε, πρὸς αὐτοὺς εἰπεῖν, κόπτε, καὶ μὴ φείδου. Τοὺς δὲ οὕτω τι μέγα καὶ βίαιον αὐτίκα ἠχῆσαι, ὥς ἀθρόον ταραχθῆναι καὶ τὰς ἀδύσσοις. Καὶ οἱ μὲν ἐναέριοι ταῖς ἰδέσιν ὠρμήσαντο, πόλεις δὲ παραχρῆμα καὶ κώμας καὶ συνοικίας εἶχεν ἡ γῆ, πτώμα χαλεπὸν κατενηνεγμένας.

¹⁷ Psal. xlvj, 7.

Γενόμενος τοίνυν ὁ τοῦ Θεοῦ δοῦλος ἐν ἑαυτῷ, Προσεύξασθαι καὶ πάλιν ἐκτενῶς, εἶπεν, ἀδελφοί, χρή· εἰ γὰρ καὶ τὴν χώραν ταύτην ἀπαθῇ κακῶν διαφυλαχθῆναι προέφην ὑμῖν, ὥς ἐκ τῆς θείας ἔχωμεν θανεῖν φιλανθρωπίας· ἀλλὰ μεγάλη παρὰ Κυρίου ὀργὴ θυμοῦ αὐτοῦ ἐν πυρὶ ζήλου αὐτοῦ τῷ κόσμῳ ἐκκέκασται, διὸ καὶ μεγάλης ὑμῖν δεῖ πρὸς αὐτὸν τῆς ἐπιστροφῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς ὑπὲρ τοῦ παντὸς εὐχῆς.

ρς'. Πάντας τοιγαροῦν συναθροίσας, ὅσοι τε τῶν αὐτοῦ μαθητῶν ἦσαν, καὶ ὅσοι πολλαχόθεν τηνικαῦτα παραβαλόντες ἐτύγχανον, παραγγέλλει κοινῇ πᾶσι λιτὰς παρ' ὅλας ἡμέρας ἐξήκοντα προσάγειν Θεῷ, ἔτι καὶ τοὺς ἐπὶ ταῖς λιταῖς ὕμνους αὐτὸς καὶ συνθεῖς καὶ διδάξας, οἷους ὧτα Θεοῦ πρὸς ἑαυτοὺς ἐπιστρέφειν. Ἐτελοῦντο μὲν οὖν αἱ λιταί, τοῖς ἐκ τῆς ἱερᾶς ἐκείνης γλώττης ἱεροῖς κατεπαρόμεναι ὕμνοις· τοῖς δὲ ὅχλοις ἀνὰ τὴν χώραν δεδιέναι τε πρὸς αὐτὰς καὶ τρέμειν ἐπῆει, χρηστὸν ἐκ τοῦ μέλλοντος οὐδὲν προσδοκῶσι· καὶ μέντοι καὶ τὴν ψυχὴν τῆς τοῦ ὁσίου μητρὸς κατέσεισαν αὗται, καὶ σεβασμῶς ὅσα κατὰ πνεῦμα πατρὶ, μᾶλλον τῷ υἱῷ προσελθοῦσα, πολλή τις ἦν αὐτοῦ δεομένη γνωρισθῆναι τὴν αἰτίαν αὐτῇ, δι' ἣν ἐκείνῳ πρὸς Θεὸν αἱ τῶν οἰκείων μαθητῶν καὶ τοῦ πλήθους λιταί. Ὁ δὲ μητρικὰς οὐκ ἀτιμάσας δεήσεις, ἅπερ ὑπὸ τῆς χάριτος μεμύητο ἐκκαλύπτει, Μέλλει, ὦ μήτερ, εἰπὼν, σεῖσαι, φεῦ! τὴν γῆν ὁ Θεὸς, ὥς οὐ πώποτε πρότερον, ὅτι μὴ μόνον ἐπὶ τοῦ Δεσποτικοῦ καὶ σωτηρίου πάθους, δι' οὗ παθὼν ἐγὼ καὶ θανάτου καὶ τυραννίδος χαλεπῆς ἀπολέλυμαι· τῷ

σεισμῷ δὲ καὶ συμπτώματι ἔφεται, καρδίας ἀνθρωπίνης δηλαδὴ θραύσματα. Οἷς ἐπὶ μᾶλλον ἐκείνῃ τὸν φόβον αὐξήσασα, αἰτεῖ τῶν ἀχράντων τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων χερσὶν ἐκείνου ταῖς ὁσίαις μεταλαβεῖν, ἀσφαλὲς φυλακτήριον.

ρζ'. Τῆς δ' ἐπιούσης (παρασκευὴ δὲ ἦν) σαλεύει μὲν τὴν γῆν ὅψις τῆς ἡμέρας οὕτω σφοδρῶς, ὥς μὴ μόνον αὐτὴν πολλαχοῦ διασχεῖν, τὰ τε ὄρη βίᾳ διατριβῆναι, ἀλλὰ καὶ τὴν θάλασσαν φυγεῖν τοῦ Θεοῦ πρόσωπον οὐ φέρουσιν ὀργιζόμενον, ὥς ἐντεῦθεν οὐ πόλεις μόνον καὶ κώμας καὶ συνοικίας κατὰ τὴν ὁφθεῖσαν τῷ Συμεὼν ὄψιν ἀθλίως καταπεσεῖν, καὶ πληρωθῆναι ἃ παρὰ τίνος τῶν προφητῶν ἠπεύληται

(25) *Erat enim diaconus Symeon, uti num. 42 vidimus, ordinatus: ex hoc vero loco discere possumus, diaconos ejusmodi, non solum habuisse facultatem corpus Christi distribuendi fidelibus, sed etiam penes se asservandi ad hujusmodi finem.*

(26) *Alius iterum terræmotus, multo gravissimus, quem illum eundem esse, de quo Theophanes ad annum 551, suadet utriusque descriptio. Sic ibi Theophanes: Julii vero mensis die nono magnus et terribilis terræmotus factus est per omnem Palestine, Arabiæ, Mesopotamiæ, Syriæ et Phœnicis regionem; adeo ut Tyrus, Sidon, Berytus, Tripolis et Byblis multa damna acceperint, et hominum perierint multa millia. Ad Bostram vero civitatem magna pars promontorii mari adjacentis, cui nomen Lithoprosopus, avulsa in mare translata est, portum-*

A quas terra illa habebat, ruina manebat miseranda. Cum ex hac mentis alienatione ad se Dei famulus redisset: Par est, inquit, fratres, iterum intentius orare: licet enim regionem hanc malorum expertem mansuram prædixi vobis, usque dum ex divina benignitate mors mihi obveniat, attamen magna ira Domini, ira furoris illius in igne zeli sui mundum inflammavit: propterea et converti nos ad illum ex tota mente, et pro omnibus precari oportet.

106. Coactis igitur in unum, quotquot discipulorum, quotquot et advenarum istic loci versabantur, omnibus communiter indicit preces per dies sexaginta Deo persolvendas. Præter has autem orationes, hymnos quoque præscripsit et docuit, quibus aures Domini delinitæ miseris inclinarentur. Funduntur ergo indictæ preces; sacra Symeonis lingua sacros intercinente hymnos, potentius Deum moventes. At populum regiones illas incolemem timor inde atque tremor vehementior inaccessit, nihil deinceps boni exspectantem; imo et matrem Symeonis eadem preces graviter perturbant. Hæc itaque venerabunda velut in spiritu ad patrem, aut potius ad filium, adit multis obsecrans, ut causam sibi aperiret quare preces illæ fratribus ac turbis injectæ essent. Non sprexit rogatus ille maternas preces; et quæ divinitus edoctus fuerat, cuncta manifestat: Conquassaturus est, inquit, o mater, Deus terram gravius, quam unquam antehac; illo tantum motu excepto, qui accidit in Domini ac Salvatoris nostri passione, per quam infirmus ego et morte et acerba tyrannide liberatus sum: motum autem varia consequentur symptomata, ita ut homines cordibus animisque defecturi sint. Hisce maximo timore aucta Symeonis mater, intemerata Christi mysteria e sanctis

107. Postera die, erat illa Veneris, sub vespere tam valide concussit Deus terram (26), ut non tantum ipsa locis compluribus disrupta, montesque vi dissoluti sint, sed etiam mare fugerit a facie Dei, nequies sustinere iratam: adeo ut non domus, et pagi, et urbes tantum, uti ostensum in visione sancto fuerat, succiderint submersæque sint, atque impletæ fuerint comminationes, jam pridem

que effecit multis magnis navibus recipiendis idoneum: cum urbs illa prius portum non habuisset.... Recessit etiam mare in altum pelagi sinum ad mille passus, ex quo multæ naves in profundum submersæ: rursumque Dei nutu in proprium alveum se recepit. Hæc ille, sed cum annus 551, habens litteram Dominicalem A, fecerit 9 diem Julii cadere in Dominicam, vel corrigi debet numerus litteralis et pro 9, legi 7, vel potius tota res differri ad annum 555, qui habuit litteram Dominicalem C, quando etiam videtur concussa Constantinopolis et Nicomedia eversa, ut mox dicetur; licet Theophanes hæc referat ad præcedentem annum 554, in quo ipsum etiam errare patet ex concursu Dominicæ cum die 15 Augusti, qui non nisi in annum 555 jam dictum cadit.

ab aliquo prophetarum denuntiatae, qui ait: *Subvertam civitates terrae tuae et auferam omnes munitiones tuas*¹⁸; verum etiam navigia, terrae aqua destituta allisa, comminuta sint, praeterquam iis in locis quae circuire sibi visus fuerat sanctus: haec quippe, secundum minime fallacem ipsius praedictionem, ab omni damno immunia, motui tempestatique superfuerunt (27). Dies exinde labebatur nona, cum ab alio rursus spectaculo Symeon ad partes septentrionales abreptus est. Exhibebat illud angelum ad Constantinopolim conversum ter super illam concutere manum et non sine lamentatione exclamare: Vae positis in hujus circuitu urbibus! instat.

108. His visis Symeon ducens intra se gemitum et manifestas interni doloris notas prodens, interrogatus a circumstantibus illasque animadvertentibus, rei causam, lamentabili quadam ex intimo corde educta voce, gravissimum animi affectum indicante: Parat, inquit, Deus magnam atque regalem urbem, etsi ex parte tantum, invisere, et tum civitates tum pagos nonnullos circumjectos terrae motu convellere. Praeterlapsis inde sex diebus, noctu (28) Constantinopolim motus quatere coepit, subvertitque quasdam illius partes; subvertit quoque Nicomediam, et Rhesium (29, et partem Nicææ et alias non paucas civitates. Cum vero motus continenter perseveraret, ac terrae agitatio nihilo magis sedaretur aut quietius haberet, imo invalesceret potius ac multum intenderetur; sancti Symeonis mater, amplius intueri nequiens divinam indignationem in elementorum motione, tum de universi orbis salute anxia, ad filium recurrit; utitur fiducia quam sibi pariendi labor et natura dederunt, communem denique supplicationem auctoritate sua vehementer roborat: haec autem fiunt, ut dignaretur coram Domino stare, furorem ejus avertere, justam extinguere iracundiam, reprimere flagellum, vulnus immedicabile intentans.

109. Hisce animo succensus Symeon, animo nunquam, cum intercedendum pro nobis apud Deum est, torpente aut frigente; seipso quodammodo inflammator, et violentius misericordiam Dei exoraturus, includit sese; nec prius destitit ab oratione, quam divina gratia blando hilarique

¹⁸ Mich. v, 41.

(27) *Licet neque Theophanes neque hic auctor dicant quot diebus terræmotus duraverit, ex eo tamen quod terræmotum mox sequentem Theophanes dicat duravisse diebus quadraginta, itemque ex ruinarum in priori factarum magnitudine, facile intelligitur non unius vel paucorum dierum fuisse hanc concussionem. Demus ergo cum in Palæstina primum cessasse exeunte Julio, nona post inde dies fuerit 8 Augusti, intra quam et 15 Augusti sex solum dies intercescere, quando concussa (ut dictum) Constantinopolis est et Nicomedia subversa.*

(28) *Audi Theophanem: Mensis Augusti 15, illucrescentis jam Dominicæ diei tempore, post mediam noctem, terræmotus contigit adeo horrendus,*

Α πόρρωθεν, Ἐξολοθρεύσω τὰς πόλεις τῆς γῆς σου, λέγοντος, καὶ ἔξαρω πάντα τὰ ὀχυρώματά σου· ἀλλὰ καὶ τὰ πλοῖα γυμνῇ προσαρράξαντα τῇ γῇ συντριβῆναι, ἐκτὸς ὧν περιελθεῖν δέδοκτο τῷ ἁγίῳ· ταῦτα γὰρ κατὰ τὰς ἀψευδεῖς ἐκείνου προρρήσεις, ἐλεύθερα τῆς ἐκ τοῦ τοιοῦδε σεισμοῦ διαμεμένης βλάβης. Ἐνάτη διήλθεν ἐξ ἐκείνου ἡμέρα, καὶ θεία πάλιν τὸν Συμεὼν κατὰ βορρᾶν ἀρπάσασα ὄψις, τό τε πνεῦμα βλέψαν εἰς Κωνσταντινούπολιν ὑπεδείκνυ, τρεῖς τε τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτὴν σείσαι, καὶ κλαῦσαν, Οὐαὶ ταῖς περὶ αὐτὴν πόλεσι, φάναι, ὅτι ἐπισκοπὴ καὶ αὐτῶν, εἰ καὶ μερικῶς, ὅμως ἔσται.

quoniam visitatio illius, tametsi ex parte solum,

ρη'. Ταῦτα ὁ μὲν ἰδὼν, ἔστεινε καθ' ἑαυτὸν, καὶ ὁ ἄλλος ἦν ἀλγὼν τὴν ψυχὴν· συνιέντες δὲ οἱ περὶ αὐτὸν, ἐπονθάνοντο τὴν αἰτίαν· ὁ δὲ κατώδυνόν τι περιπαθὲς ἐκ μέσης ἀνοιμώζας καρδίας, "Ὅτι μέλλει ποιήσασθαι, φησὶ, καὶ τῆς μεγάλης καὶ βασιλίδος πόλεως, εἰ καὶ μερικῶς, ὅμως ἐπισκοπήν ὁ Θεὸς, καὶ τινὰς τῶν περὶ αὐτὴν, οἵμοι! πόλεων τε καὶ κωμῶν κατασεῖσαι. Μετὰ γοῦν ἕκτην ἑξῆς ἡμέραν, σεισμὸς τῇ Κωνσταντίνου νυχτὸς ἐνσκήψας, καταστρέφει μὲν αὐτῆς μέρη τινὰ, καταστρέφει δὲ Νικομήδειαν, καὶ τὸ καλούμενον Ῥήγιον, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ Νίκαιαν ἐν τῷ μέρει καὶ τινὰς οὐκ ὀλίγας ἐτέρας πόλεις. Τοῦ σεισμοῦ δὲ εἰς ἔτι προσμέροντος, κλόνου τε τῆς γῆς οὐ καθαρευούσης οὐδὲ ἡσυχάζουσης, ἀλλὰ καὶ σαλευομένης καὶ ἐντρόμου γεγεννημένης, ἡ τοῦ Θεοῦ Συμεὼν μήτηρ, οὐκ ἔθ' οἷα τε οὐσα τὴν θεῖαν διὰ τῶν στοιχείων ὁρᾶν ἀγανάκτησιν. ἄλλως τε δὲ καὶ τῆς τοῦ παντὸς σωτηρίας περικαιούμενη, ἔρχεται παρὰ τὸν υἱὸν αὐθις, χρήται τῇ ἐκ τῶν ὠδίνων καὶ τῆς φύσεως παρρησίᾳ, δεῖται θερμῶς· Θύρρει τὴν κοινήν πρεσβείαν. Γίνεται τοῦτο τὰ πρὸς αὐτὸν, ὅπερ ἐκείνου ἀξιοῖ τὰ πρὸς τὸν Θεὸν στήναι, περὶ τοῦ παντὸς ἐξιλάσασθαι, ἀποστρέψαι θυμὸν Κυρίου, σθέσαι δικαίαν ὀργὴν, στήσαι μάστιγα πλήττειν ἀνιάτως κεκινημένην.

ρθ'. Οἷς ἐκεῖνος τὴν καρδίαν ἀναφλεγεῖς, οὐδέποτε πρὸς Θεὸν ὑπὲρ ἡμῶν σθεννυμένην, καὶ αὐτὸς ὥσπερ ἑαυτοῦ θερμότερος γεγονὼς, ἀλλὰ καὶ σπλάγχνα δυσωπῆσαι Θεοῦ βιαίτερος, ἐπικλεισάμενος ἑαυτῷ τὰς θύρας, οὐ πρότερον ἀνῆκε δεόμενος, ἕως ἢ θεία χάρις αὐτῷ ἱλαρὰ καὶ χαρίεσσα ὥφθη, καὶ ὁ

D ut ædes plurimæ, namea, ecclesiæ, mœnium urbis Constantinopolitanæ pars, maxime quæ ad Chrysen portam est, damnum ingens passa fuerint, et eo plures oppressi perierint. Corruit etiam pars Nicomedie maxima. Invaluit autem is tremor terræ diebus quadraginta, et populo per campum processionem agente ejus memoria quotannis renovatur, uti etiam habent Menæa, sed ad 16, propter reverentiam prioris diei: in quem diem etiam placuit conferre memoriam urbis, a Saracenis ei imminenti per Deiparam liberatæ, sub Leone Isaurico.

(29) Rhesium, urbs Thraciæ inter Constantinopolim et Athyram.

διὰ στόματος ἔχοντα εὗρεν, ἱλαστήρια πρὸς Θεὸν ἡ
 ἰκεσία · ταῦτα ἐντείλασθαι τῷ λαῷ ἔφη λιτανεύοντας
 ἄσαι, καὶ στήσασθαι τὴν ἀπειλήν. Ὁ μὲν οὖν κατὰ
 τὰς θείας ὑποθήκας, καινὴν ὁδὴν ἐπὶ λέξεως ἄδειν
 ἐδίδασκεν ἐμμελῶς, ἵνα τῇ τοῦτων μνήμῃ καὶ γλῶτ-
 ταν ἁγιασθῶμεν · Ὡς ἐπὶ Μωσέως δυσωπούμενος
 ἰλάσθης ὁ Θεὸς τοῦ μὴ συντρίψαι τὸν Ἰσραὴλ, καὶ
 νῦν, Κύριε, παῦσον παρακαλούμενος τὴν ὀργὴν ἀπὸ
 τοῦ λαοῦ σου, συγχώρησιν ποιούμενος τῶν πεικιλίων
 ἡμῶν ἁμαρτιῶν, ὡς μόνος ἀναμάρτητος Χριστὸς ὁ
 Θεὸς, κατὰ τὸ μέγα σου ἔλεος, δόξα σοι. Καὶ οἱ μὲν
 ἐποιοῦν τὸ κελευσθέν· οἱ δὲ στύλοι τῆς γῆς (ὁ Θεὸς,
 τίς ἀξίως ἄσεται τὰ ἐλέη σου!) εὐθύς ἐστερέωντο,
 καὶ ὁ σεισμὸς ἀκριβῶς πέπαυτο.

datum Patris implentibus, fulcra terræ (quis, o Deus, digne celebrabit miserationes tuas?) soli-
 data sunt, et motus ex sententia cessavit.

CAPUT XIV

Rudes docet : vaticinatur diversa : novam columnam consecrat et conscendit

ρι'. "Α μὲν οὖν τῆς κοινῆς πρεσβείας αὐτοῦ πρὸς Β
 Θεὸν ἀπέλαυον πάντες, τοιαῦτά ἐστιν · ὁ δὲ λόγος καὶ
 πρὸς τὰ κατὰ μέρος αὐτοῖς χωρεῖν ἐπέιγεται. "Εδει
 ταῖς κεφαλίσσι τῶν κιδόνων γλυφῆς, οἷς ὁ κατὰ τὴν
 μονὴν ἐπ' ὀνόματι τῆς ἀρχικῆς καὶ βασιλικῆς Τριά-
 δος ναὸς ἐγήγερται · ἀδελφὸς δέ τις, ὄνομα Ἰωάννης,
 πνευματικῶν μὲν τρόπων μεταποιούμενος, καὶ λόγου
 μετεिल्φῶς, λιθουργίας δὲ παντάπασιν ἀνασκήτως
 ἔχων, θαρρῆσας τῇ τε οἰκείᾳ πρὸς τὸν ἅγιον πίστει,
 τῇ τε περὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ θερμῇ, καὶ ταῖς ὑπερ-
 φυέσιν ἐκείνου καὶ μεγίσταις θαυματουργίαις · "Επί-
 θες, Πάτερ, φησὶ, τῇ καρδίᾳ μου τὴν ἁγίαν σου
 χεῖρα, καὶ ἄρξομαι διαγλύφειν · ὡς ἂν τῷ ἐν σοὶ
 θεῷ Πνεύματι τὸν νοῦν τυπωθεῖην. Τοῦ δὲ σπουδῆς
 ὁμοῦ καὶ ὑποταγῆς μισθῶν οὕτω μεγάλων αὐτὸν
 ἀποστερησάι μὴ βουλομένου, ἀλλὰ τῷ τοῦ μαθητοῦ
 στήθει ἐπιθέντος τὴν χεῖρα, καὶ, Σοφίσει σε, τέκνον, ὁ
 Θεὸς τῇ λιθογλυφικῇ, φήσαντος · ἀψάμενος ἐκεῖνος
 ἔργου, δεύτερος ὦφθη Βεσελιήλ, οὐδὲ ὀλίγα τοῦ
 πρώτου τὴν σοφίαν λειπόμενος.

ρια'. "Επεὶ δὲ ἤδη καὶ ὁ καιρὸς ἐνειστήκει τῆς τοῦ
 τοιοῦδε μαθητοῦ ἐκδημίας ἢ ἀναλύσεως, ἢ πρὸς τὰ
 ποθούμενα κλήσεως, τοῦτο παρὰ Θεοῦ γεγέννητο δῆ-
 λον τῷ Συμεὼν· τῇ συνήθει κἀνταῦθα παρρησίᾳ χρη-
 σάμενος, εἰ τῇ βίβλῳ τῆς ζωῆς ἐγγραφεῖν, μυστικαῖς
 ἐδεῖτο μαθεῖν εὐχαῖς τε καὶ ὁμιλίαις. Ὡς δὲ οὐ τοῦ-
 τον αὐτῇ μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς λοιποὺς τῶν αὐτοῦ
 μαθητῶν, ὅσοι τε προεκδημήσειαν ἐγγραφεῖναι μά-
 θοι, ὅσοι τε μετὰ ταῦτα ἐκδημήσουσιν ἐγγραφεῖσθαι
 καὶ αὐτοὺς, γόνυ τῷ κρυφίως λαλοῦντι κλίνας, καὶ
 τὰ εἰκότα εὐχαριστήσας, μετὰ τοὺς ἐωθινοὺς ἐκείνης
 τῆς νυκτὸς ὕμνους, ἧς δῶρον ἡ παροῦσα ὄψις · ὑπὸ
 ταῖς πάντων ἀκοαῖς (ἵνα καὶ πᾶσιν οἴονεῖ τι κέντρον
 τῆς τοῦ θανάτου μνήμης ἐμβάλλῃ, καὶ τούτους ἐπὶ
 πλεον πρὸς ἐτοιμασίαν τῆς ἐξόδου διαναστήσῃ),
 Ἄδελφὲ, φησὶ, Ἰωάννης, εἰρήνη σοι, μετακαλεῖται

A vultu spectandam se ipsi obtulit, et verba oris ejus
 invenerunt gratiam ac propitiationem apud Deum.
 Hæc populo supplicabundo, inquit, cantanda præ-
 scribite ad inhibendum flagellum. Fecit ergo quod
 suggesserat Deus, convocatosque discipulos, illic
 oberrantes, novum edocet canticum, tam exqui-
 situm concinnumque, ut recitatione illius canen-
 tium linguæ sanctificentur; quod est hujusmodi :
 Quemadmodum tempore Moysis precibus placatus
 non sustinuisti conteri Israel, ita nunc quoque,
 Domine, exoratus desine succensere populo tuo, et
 ignosce plurimis peccatis nostris; ut tibi, Christe,
 qui solus peccati expers es, secundum magnam
 misericordiam tuam gloria sit. Et discipulis man-

data sunt, et motus ex sententia cessavit.

110. Atque hæc sunt, quæ illo apud Deum in-
 tercedente promiscue omnes consecuti sunt. Nunc
 autem ad ea, quæ singulis in particulari præstita
 sunt, redire festinat oratio. Capitellis columnarum,
 quæis monasterii templum, sanctissimæ Triados no-
 mine dedicatum, sustentabatur, sculpturæ ornatus
 adhuc deerat : cum frater quispiam Joannes no-
 mine, tam lapidum cædendorum rudis, quam in
 rebus spiritualibus versatus, orationisque studiosus,
 fisis tamen et sua in sanctum fide, et præceptorum
 ejusdem operationibus : Impone, inquit, Pater,
 pectori meo sacram manum tuam, et sculpturæ
 initium dabo, quo, per sanctum qui in te est Spiri-
 tum, quæ mente concepî, opere effigiem. Ille vero
 cum nollet tantæ diligentiae subjectionisque mer-
 cede discipulum privare, imposuit cupienti manum,
 et : Instruet te Deus, inquit, fili mi, lapides cædendi
 arte. Sicque ille reipsa opus aggressus est : et ap-
 paruit alter Beseleel (30) veteri illi nihil cedens
 scientia.

111. Posteaquam vero eidem discipulo jam in-
 staret tempus migrationis vel resolutionis suæ, aut
 potius evocationis ad desiderata gaudia, idque di-
 vinitus significatum innotuisset Symeoni; hic pro
 consueta cum Deo agendi libertate instabat arcanis
 precibus atque supplicationibus, ut edoceretur,
 utrum libro vitæ inscriptus ille esset. Cum vero
 didicisset, non illum solummodo, sed et reliquos
 discipulorum, in id usque tempus mortuorum, in-
 scriptos esse, et quotquot deinceps morituri essent,
 inscribendos; genibus sibi in abscondito loquenti
 positus; gratias ei, ut par erat, reddidit, atque post
 matutinos hymnos noctis illius qua prædicta visione
 dignatus fuerat, ut stimulum omnibus ad recolendam
 mortis memoriam subderet, et ad præparandum
 discessum excitaret : Frater, inquit, Joannes,

(30) Bezeleel, electus a Deo ad fabricandam Arcam testamenti, divinitus infusa sapientia id præstitit, de
 quo Exod. xxxv et seqq.

pax tibi; accersit te communis Rex ac Dominus. A

112. Deduxit ea vox in agoniam discipulum, luctu atque gaudio alternantibus: luctu quidem tum ob denuntiationem mortis, mors quippe omnibus natura terribilis; tum ob decessum supremum, post quem nulla iterum decedendi spes superest: gaudio vero quia præsens vitæ ærumnis liber, eas commutaturus erat cum expectatis pridem bonis, et retributionem laborum accepturus. Itaque præceptoris sui, ut potuit, melota circumdatus, eaque arcte constrictus, et animam velut corpore solutam circumvolutus, omnino credens, inde se exeuntem in tutiorem locum iter arripere, ad peregrinationem sibi obeundam tota mente convertitur, omniaque eo disponit; modo quidem in-

quiens: *Pater, in manus tuas commendo spiritum meum*¹⁹; modo, *Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam*²⁰. Atque istius modi precatiunculis indulgens biduo, sensim velut suavi concedens somno, corporis vinculis atque carcere eximitur, ad speratam libertatem, et sanctæ obedientiæ præmium, ac pulchram retributionem transiturus. Atque hoc quidem præter alia multa certum atque evidens testimonium sit, tam perspecta Symeoni fuisse futura, quam præsens: quæ vero sequuntur parem habent id comprobandi vim.

113. Fratribus imposituris atque coagmentaturis prægrandes inter se lapides, quibus in altum erigi columna debebat, non minima cura erat de-

σε πρὸς ἑαυτὸν ὁ κοινὸς ἀπάντων Δεσπότης καὶ Βασιλεύς.

ριβ'. Ἀγωνία τοιγαροῦν λαμβάνει τὸν μαθητὴν, πένθει καὶ χαρᾷ σύμμικτος, τὸ μὲν πρὸς τὴν τῆς τελευτῆς ἀγγελίαν, ὅτι φύσει πᾶσι φοβερὸν ἀνθρώποις ὁ θάνατος, καὶ τὴν ἐσχάτην ἀποδημίαν, μεθ' ἣν οὐδεμία πάλιν ἐλπίς ἀναλύσεως· τὸ δὲ, πρὸς τὴν τῶν παρόντων ἀπαλλαγὴν δυσχερῶν, καὶ τὰς προσδοκωμένας ἀμοιβὰς, καὶ τὴν τῶν πόνων ἀντίδοσιν. Τῇ τοῦ διδασκάλου τοίνυν ὡς εἶχεν εὐθὺς περιχυθεὶς μηλωτῇ, ὅλως τε τούτῳ προσφύς, καὶ οἷα γυμνῇ περιπτυσσόμενος τῇ ψυχῇ, καθάπερ τι πιστεύων ἐφόδιον ἐκεῖθεν λαβεῖν ἢ φυλακτήριον, εἶτα πρὸς τὴν ἐκδημίαν ὅλον ἑαυτὸν συντείνας καὶ ἀπευθύνας· καὶ νῦν μὲν, Πάτερ, εἰς χεῖράς σου παρατίθημι τὸ πνεῦμά μου, λέγων, νῦν δὲ, Τὸ πνεῦμά σου τὸ ἀγαθὸν ὁδηγήσει με ἐν γῇ εὐθείᾳ, ἐπὶ τοιούτοις εὐχῆς ῥήμασι μετὰ δευτέραν ἡμέραν, ὥσπερ τινὰ γλυκὺν ἡρέμα κοιμηθεὶς ὕπνον, τῶν τοῦ σώματος δεσμῶν καὶ τῆς φυλακῆς ἀπολύεται, καὶ πρὸς τὴν ἐκεῖθεν μεταβαίνει ἐλευθερίαν, καὶ τὰ λαμπρὰ τῆς μακαρίας ὑποταγῆς ἄθλα καὶ τὰ κάλλη τῶν ἀντιδόσεων. Τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτο, καὶ οὕτω σαφὲς μετὰ πολλῶν καὶ ἄλλων μαρτυρίων, τοῦ τὰ μέλλοντα τὸν Συμεὼν διορᾶν ὡς παρόντα· τὰ δ' ἐξῆς ὁμοίως ἔχοντα, καὶ αὐτὰ, καὶ τῆς Ἰσῆς τῷ προλαβόντι δυνάμει.

ριγ'. Μέλλουσι τοῖς ἀδελφοῖς ἐπιτιθέσθαι τε καὶ συναρμόττειν ἀλλήλοις τὰ τῶν λίθων μεγέθη, δι' ὧν ὁ στύλος εἰς ὕψος ἐγείρεσθαι ἐμελλεν, ὅπως ἂν τινος πρὸς τοῦτο μηχανῆς εὐπορήσειαν, οὐκ ἐλαχίστη φροντίς ἦν· ὁ δὲ πάσης ἐπὶ τούτῳ μερίμνης ἐκέλευεν αὐτοῖς τὰς ψυχὰς ἀπολύειν. Ἐὼρων γάρ, φησὶ, τῷ πνεύματι σήμερον ἄνδρα, περὶ τὰς κατὰ θάλατταν τοῦ ποταμοῦ εἰσβολὰς, ἐφύκει δὲ τῶν ἀγροικοτέρων εἶναι, σινδόνα τε εἶχε κατὰ τὸν ὦμον, καὶ ὁ ἀνὴρ προσῆει μοι, δαίμονος καταβρῆγγύνοντος ἐν βαλανείοις αὐτὸν, ἀπαλλαγῆναι δεόμενος, ξύλον τε, πρὸς τὴν παροῦσαν χρεῖαν εὖ ἔχον, δέξασθαι με παρ' αὐτοῦ ἀξιῶν. Ταῦτα ὁ μὲν ὀρθοῦ τοῖς μαθηταῖς εἶρήκει· μετὰ βραχὺ δὲ οὕτω τὴν σύναξιν διαλυσασμένων αὐτῶν, οὐδὲ πρὸς τὰ ἐν χερσὶ τραπομένων, ἀλλ' ἔτι περὶ αὐτὸν ἵσταμένων ἀφικνεῖται καὶ ὁ ἀνὴρ, τὸ σημεῖον ἐπὶ τοῦ ὦμου τὴν σινδόνα φέρων· ὃς ἀπαλλαγῆς τε χαλεποῦ δαίμονος καταβάλλοντος ἐν βαλανείοις αὐτὸν ἐδεῖτο τυχεῖν, καὶ τὸ προσὸν ἐκείνῳ ξύλον δέξασθαι ἡξίου τὸν Συμεὼν, ὡς ἐν Ἰσῷ καὶ τῆς τοῦ δαίμονος ἀπαλλαγῆς πεποιθῆσθαι, καὶ τὸ μὴ τῆς ἀξιώσεως ταύτης διαμαρτεῖν, παραπλησίαν ὥσπερ ἀμφοτέρω τιθέμενος χάριν. Σφραγίσθαι τῷ πάσχοντι τοίνυν εὐχῇ δυναμουμένην ἐπιβαλὼν τῷ τε πονηρῷ πνεύματι ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἐπιτιμήσας, τὸ μὲν εὐθὺς ἀπελαύνει, πείθεται δὲ τῷ ἀναγκαίῳ τῆς χρεῖας, καὶ εἰς τὴν μὴν τὸ ξύλον ἀνακομίζεται.

ριδ'. Ἐτέρου πάλιν ὁμοίως ἔχοντος ξύλου δεομένης

¹⁹ Luc. xxiii, 46. ²⁰ Psal. cxlii, 10.

τῆς χρείας, προλαθὼν τὰ τῶν μαθητῶν· ἐκεῖνος περὶ αὐτοῦ φροντίδας τῇ τοῦ μέλλοντος πόρρωθεν ἀψευδεῖ καταλήψει, Ἰδοὺ φοιτᾷ πάλιν ἀνὴρ ἕτερος, ἔφη, οἰκεῖον τῇ προκειμένη χρείᾳ ξύλον ἐν τῷ τοῦ ποταμοῦ στόματι ἔχων, καὶ τοῦτο λαβεῖν ἡμᾶς ἀξιῶν· ὁ δὲ ποῦς οὐκ ὀλίγαις τῷ ἀνδρὶ βαλλόμενος ὀδύναις, οὐδὲ ἄπονον αὐτῷ τὴν πορείαν παρέχων. Ταῦτα ὁμοῦ τε εἶρητο πρὸς αὐτοὺς, καὶ ὁμοῦ παρεστηκὼς ἦν ἐκεῖνος, δεόμενος, γόνυ κλίνων, τὰς ὄψεις ἐρείδων τῇ γῇ, πάντα ποιῶν τὸν τε πόδα τῶν ὀδυνῶν ἀνεθῆναι, καὶ ὅπερ ἔχων ἐτύγχανε ξύλον τῷ ἁγίῳ δεχθῆναι, δέησιν ἐκάτερα ποιούμενος ἴσην. Ὁ δὲ τὴν βαῖνῃν ῥάβδον λαθὼν, παῖσι τὸν νοσοῦντα πόδα, καὶ ἡ πληγὴ παραδόξως ὑγεία τῷ κάμνοντι γίνεται, τό τε ξύλον ἀνακομίζεται καὶ αὐτὸ, εἰξαντος ἐκεῖνου κἀνταῦθα τῷ τῆς χρείας ἀπαραιτήτῳ, καὶ ὁ στύλος εἰς ὅπερ ὀρθαίται νῦν αἵρεται ὕψος.

ριε'. Ταύτῃ τοιγαροῦν ἀπαρτισθέντος τοῦ στύλου, περὶ τρίτην ὥραν ἡμερινήν, ὑπὸ μυριάσιν ἀγγέλων ἐπιφανείς ὁ Χριστὸς, ποθεινῆς ὁμοῦ καὶ φρικτῆς ἐκείνης ἐπιφανείας, ἐν ἄρτῳ τε καὶ οἴνῳ πνευματικῶς προσκομίσας (αὐτὸς δὲ ἦν ὁ καὶ προσφέρων ἄρα καὶ προσφερόμενος) τὴν τοῦ οἰκείου θεράποντος ὑπὸ μόνοις τοῖς ἐκεῖνου ὀφθαλμοῖς, οἳ καὶ πρὸς τηλικαύτην ὄψιν ἡξίωοντο διαβλέπειν, ἡγίασε στάσιν. Ἀπερὶ δόντα τὸν Συμεὼν πόθῳ τε τῆς ἐπὶ τὸν στύλον ἀνόδου πόθον, καὶ σπουδῇ σπουδὴν προσλαβεῖν· καὶ τοὺς εὐδοκιμωτέρους τῶν μαθητῶν συγκαλέσαντα, τὴν θείαν αὐτοῖς ἐν πνεύματι ταπεινώσεως ἐξηγγέσασθαι ὄψιν, ἀξιῶσαι τε τούτους ἐορτὴν ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἄγειν λαμπράν, φόβῳ θείῳ τὴν καρδίαν εὐφραινομένους, τὸ μὲν διὰ τὸ φρικτὸν τῆς ἐπιδημίας, τὸ δὲ διὰ τὸ ὑπερφυῆς τῆς χρηστότητος. Ἡ δὲ ἦν, ἡ ἐπαύριον τῆς Πεντηκοστῆς, καθ' ἣν καὶ τὴν εἰς τοὺς Χριστοῦ μαθητὰς ἐορτάζομεν τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου ἐπιδημίαν· κατ' αὐτὴν γὰρ ἐπιφανέντα τὴν ἡμέραν αὐτῷ καὶ τὸν Κύριον ἡμῶν καὶ Θεὸν ἁγιάσει τὴν στάσιν αὐτοῦ τὴν ἐπὶ τοῦ στύλου, τὴν μυστικὴν ἐπ' αὐτοῦ θυσίαν προσαγαγόντα, οἷα συγγενές τι σκεῦος τοῖς ἀποστόλοις εὐρόντα, καὶ συγγενοὺς αὐτῷ χάριτος ἐκείνοις μεταδιδόντα. Ταύτην ὁ μὲν δέδωκεν ἐντολὴν τοῖς ἐπισημοτέροις τῶν ἀδελφῶν, ἥτις παρὰ τῇ μονῇ καὶ εἰς δεῦρο τηρεῖται.

ρις'. Τῆς δ' ἐπιούσης Κυριακῆς (εἴη δ' ὅν ἡ ἐξῆς τῆς Πεντηκοστῆς), μετὰ τὰς ἐωθινὰς ὥδας, τὰς μὲν τῆς μονῆς πύλας τοῖς ἐξωθεν φοιτῶσι κελεύει καθάπαξ ἀποκλεισθῆναι· αὐτὸς δὲ τοὺς ἀδελφούς πάντας συναγαγὼν, Θεῷ τε θυμιάσας, καὶ γόνυ κλίνει παῖσιν αὐτοῖς ἐπιτάξας, κεφαλὴν μετὰ τῶν γονάτων τῇ γῇ καὶ οὗτος ἐρείσας, δάκρυά τε τὰ καὶ θυμιάματος Θεῷ μᾶλλον ἡδῶ καὶ εὐωδέστερα θερμῶ· ἐπισπείσας, ἄχρι πολλοῦ προσηύξατο· ἐπὶ τέλει δὲ τῆς εὐχῆς τὸ Ἀμήν αὐτῶν ἐπειπόντων, ἀναστὰς πρῶτα μὲν συγχώρησιν αὐτοῖς πάσης ἀπλῶς ἀντιλογίας, καὶ παντὸς οὐτινος οὖν ἐχουσίῳ ἢ ἐν ἀγνοίᾳ ἐδίδου· εἶτα παρ-

A lignum, prævertens sollicitis hac super re discipulis Symeon, infallibili futurorum cognitione informatus: Ecce, inquit, rursum vir alius huc ventitat, qui lignum usu præsentī perquam aptum, in ostio fluminis habet, rogatque ut ipsum accipiamus. Pes saucius non modicos viro dolores generat, nec transire huc absque gravi labore patitur. Simul hæc dicta sunt, simul præfatus vir constitit, supplicans flexis genibus, fixo humi vultu, nihil non agens, quo et doloribus levaretur suus pes, et lignum quod habebat acceptaretur a sancto; duplicis voti æque compos fieri cupiens. Tum Symeon palmea sua virga pedem affectum percutit, et percussio mirabiliter ei sanatio facta est; lignumque etiam apportatum: quo in præsentem necessitatis excusabilis usum adaptato, columna in eam, quam nunc videmus, sublimitatem erecta est (31).

415. Hoc modo cum illa omnibus partibus esset perfecta, circiter horam diei tertiam apparuit Christus, infinita angelorum turma stipatus; in hac tam desiderabili quam tremenda apparitione, panis ac vini spiritualem faciens oblationem (ipse autem erat qui offerebat et offerebatur) famulo suo, cujus solius oculi tali visione fruebantur, stationis futuræ locum sanctificabat. His visis Symeon desiderio conscendendi in columnam desiderium addens, et studium studio; convocatis probatæ magis vitæ fratribus divinam visionem in spiritu humilitatis enarravit; precatusque est, ut spiritu divini timoris gaudentes, lucem illam quam festivissimam agerent; cum timore quidem propter reverentiam Dominici adventus, cum gaudio vero propter abundantiam bonitatis. Erat is dies postridie Pentecostes, qua adventum Spiritus sancti in discipulos Christi celebramus: illo namque ipso die manifestavit se ipsi Dominus, et stationem super columnam consecravit, mysticum ibidem sacrificium offerens; et quasi vas electionis apostolis simile invenisset, similem illorum gratiam etiam huic impertiens. Hæc porro fratribus spectationis virtutis data præceptio, ad præsens usque tempus in monasterio viget (32).

D 416. Postera Dominica, quæ erat post Pentecosten, hymnis matutinis absolutis, portas monasterii undequaque claudi peregre adventantibus jubet; coactisque discipulis omnibus, post oblatum Deo incensum, imperat ut genua curvent; ipse autem non sic tantum, sed et capite humi stratus, lacrymasque Deo gratiores atque omni incenso odoratiores ferventer libans, in multum tempus orationem protrahit. Ad hujus finem subjungentibus discipulis Amen, surrexit ille: ac primum quidem delicti cujuscunque, seu deliberate seu per ignorantiam admissi, veniam ipsis dedit; deinde adhor-

tatione instituta divinum imprimis mandatum inculcavit, ut diligenter inter se, Quemadmodum, inquit, ego dilexi vos. Tum hortatur, curam accuratam ut habeant professionis suæ et illorum quæ cum illa conjuncta sunt; puta, mortificare membra sua quæ sunt super terram, rerum mundanarum tractatione abstinere, in opus manuale incumbentes panem sibi comparare quotidianum, cordis sui curam cum omni vigilantia gerere; precibus, sacrarum Litterarum meditationi, divinisque hymnis nunquam non vacare; super omnia non contristare Spiritum sanctum, in quo, aiebat, signati sumus in diem redemptionis.

117. Hæc atque plura similia locutus, Deum ejusque sanctissimam Matrem, et electos angelos, eorum quæ audierant dictorum testes appellavit. Deinde pro mundo universim supplicavit; illis, qui dona spernunt quique recte faciunt, non modo peccatorum remissionem, sed et retributionem honorum omnium precatus, ac discipulos, benedictione impertitos Deoque commendatos, dermocupillum (33), uti vulgo appellatur, jubet exuere: post hæc illorum se voluntati commisit; qui manibus partim gestientibus, partim horrore quodam tremulis apprehensum in novo collocarunt throno, sacrosanctum Evangelium pectore gestantem, cujus fructus uberes imò cordis recessu conditos habebat. Hac igitur ratione portatus, totum obivit monasterium, et cuilibet domunculæ benedictionem impertitus est, ne quidem præteriens cellam penuriam, cui divitem commeatum precabatur. Antecedebat sancta Martha, Symeonis secundum carnem mater, sed quæ cum pro patre suo spirituali habebat, plaudens atque exsultans, quod talem uteri sui fructum obtulisset; præferebat autem crucem manu, altioribus cogitatis cum animi gaudio singulari intenta. Atque hoc modo vir sanctus in Dei templum introductus, inde in sacram suam columnam reducitur, anno quidem a quo in lapide steterat decimo; ætatis vero tricesimo (34).

αἰνέσεως ἀψάμενος, πρὸ μὲν πάντων τὴν Δεσποτικὴν ἐντολὴν ἐντελλέτο, ὥστε ἀγαπᾶν ἀλλήλους, καθὼς ἐγὼ; φησὶν, ἡγάπησα ὑμᾶς· ἐξῆς δὲ, καὶ τοῦ ἐπαγγέλματος, καὶ τῶν ὅσα τοῦ ἐπαγγέλματος ἔχεισθαι σπουδῇ παρεγγύα· τὰ δὲ ἦν, νεκρῶσαι μὲν αὐτοὺς τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, τῆς δὲ τῶν παραβαλλόντων κοσμικῶν συντυχίας ἀπέχεσθαι, ἔργῳ χειρῶν κοπιῶντας τὸν ἐπιούσιον πορίζεσθαι ἄρτον, φυλακῇ πάσῃ τὴν ἑαυτῶν καρδίαν τηρεῖν, εὐχῇ καὶ Γραφῶν ἱερῶν μελέτῃ καὶ θείοις διὰ παντὸς ὕμνοις σχολάζοντας, ἐπὶ πᾶσιν μὴ λυπῆσαι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, Ἐν ᾧ, φησὶν, ἐσφραγίσθημεν εἰς ἡμέραν ἀπολυτρώσεως.

ριζ'. Ταῦτα καὶ πολλὰ τούτοις ὁμοίως ἔχοντα πρὸς αὐτοὺς εἰπὼν, Θεὸν τε τοῖς λεχθεῖσι, τὴν τε Παναγίαν αὐτοῦ Μητέρα, καὶ τοὺς ἐκλεκτοὺς ἀγγέλους, οἷα καὶ τῶν λεγομένων ἀκροατὰς ἐπιμαρτυράμενος· ἔπειτα περὶ τοῦ κόσμου κοινῇ δεηθεὶς τοῖς τε δωρεὰν μισοῦσι τοῖς τε δράσασιν εὖ οὐκ ἀμνηστίαν μόνον ἀμαρτιῶν, ἀλλὰ καὶ ἀγαθῶν μᾶλλον ἀντίδοσιν ἐπευξάμενος, εὐλογήσας τε τοὺς μαθητὰς καὶ Θεῷ παραθέμενος, ἐκδῦσαι τὸ συνήθως οὕτω λεγόμενον δερμοκούκουλον αὐτὸν ἐπιτάττει. Ἐπειτα μέντοι τούτοις ἑαυτὸν ἐπιδιδόντα, χερσὶν οὐ ποθοῦσαις μόνον ἀλλὰ καὶ φριττούσαις αὐτὸν δεξάμενοι, ἐν τινὶ καινῷ καθίζουσι θρόνῳ, τὸ θεῖον ἐπὶ τοῦ στήθους Εὐαγγέλιον φέροντα, οὗ τοὺς καρπούς ἐν καρδίᾳ μᾶλλον εἶχε κόλποις δαψιλῶς φουομένους. Ταύτῃ τοιγαροῦν βασταζόμενος τὴν μονὴν περιῆγεν, ἕκαστον οἰκίσκον αὐτῆς εὐλογῶν· οὐχ ἥμισυ δὲ τὴν τῆς τροφῆς ἀποθήκην, καὶ ἀφθονίαν αὐτῷ ἐπευχόμενος. Ἡ γοῦν ὅσα Μάρθα ἡ τούτου κατὰ σάρκα μήτηρ, ὅν κατὰ πνεῦμα πατέρα μᾶλλον αὐτῇ πεποίητο, τῷ υἱῷ καλλωπιζομένη, ὅτι τοιοῦτον καρπὸν ὠδίνων δεδῶκει Θεῷ, σταυρόν τε διὰ χειρὸς λαβοῦσα, προηγείτο μάλα φαιδρῶς ἐν ὑψηλῷ τῷ φρονήματι. Καὶ οὕτως εἰς τὸν θεῖον ναὸν ὁ τῷ ὄντι θεῖος ἀνὴρ εἰσαχθεὶς, ἐπὶ τὸν ἱερὸν ἐκείθεν ἀνάγεται στύλον, ἐν ἔτει τῆς μὲν ἐπὶ τοῦ λίθου στάσεως δεκάτῃ, τῆς δὲ ἡλικίας τριακοστῇ.

CAPUT XV.

Curantur obstructa alvus, cæcitas, sterilitas, hæmorrhoids, dolor dentium.

118. Quæ porro contigerunt novam denuo scribendi materiam suppeditant: talia autem tantaque sunt, ut, tametsi nihil aliud dictum fuisset, videri possint omnia miraculorum gratiæque divinæ fluentia exhausisse; adeoque non modo descriptu sed vel enumeratu perquam difficilia esse. Sistitur sancto adolescentula quædam, præter naturæ ordinem morbo tentata: non enim secessu naturali demissum in ventrem cibum, sed per matricem reddebat. Imposuit ille ventri manum, manum

ριγ'. Τὰ δ' ἐντεῦθεν ἀρχὴν τῷ λόγῳ πάλιν ἐτέραν παρέχεται, τοσαῦτά τε καὶ τοιαῦτα ὄντα, οἷα καὶ εἰ μὴδὲν ἕτερον εἴρητο, μηδεμίαν θαυμαμάτων ἢ θείας ἀνωθεν χάριτος ὑπερβολὴν ἀπολείπειν, καὶ ὅσα οὐχ ὅπως συγγράφειν, ἀλλὰ μὴδ' ἀριθμεῖν ἀπλῶς, ῥᾶδιον εἶναι. Προσάγεται γάρ τις αὐτῷ νεᾶνις παρὰ τὸ εἶδος τῆς φύσεως πάθει κατεχομένη· οὐ γὰρ διὰ τῶν κατὰ φύσιν ἐξόδων αὐτῇ ἀλλὰ διὰ τῆς μήτρας ὑπεχώρει τὰ εἰς γαστέρα σιτία. Χεῖρα τοίνυν αὐτῆς ἐπιθεὶς τῇ κοιλίᾳ, χεῖρα πρὸς Θεὸν ἀεὶ νοερῶς αἰ-

(33) De cuculla egimus supra ad caput 10 Annot. Dermocupillus idem fuerit, nisi quod ex pellibus confectus.

(34) Secundum dicta Comm. prævii num. 20 fuit

hic annus Christi 551, quo Pascha celebratum 9 Aprilis Pentecosten attulit 28 Maii, et Dominicam sequentem, qua columnam ascendit sanctus 4 Junii.

ρομένην, καὶ παρ' αὐτοῦ πᾶν ὅπερ ἂν αἰτήσοι πάλιν Α λαμβάνουσιν, τὴν τε δημιουργὸν σοφίαν τὸν Κύριον ἡμῶν ἐπικαλεσάμενος καὶ Θεὸν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ἀπαλλάττει τὴν νεᾶνιν τοῦ πάθους, καὶ κατὰ φύσιν ἀποκαθίστησι ταύτην. Ὅπερ τηλικούτον ὄν, ἀδελφὸν εἰς θαύματος λόγον ἔχει τὸ ἐπαγόμενον.

ριθ'. Ἄνδρὶ γάρ τινι τὴν κλῆσιν Ἐπιφάνιῳ, Χαρανδαμενῷ τὴν κώμην, παιδίον ὥσει τριετής ἦν, λίχνως τε περὶ τὴν ὀρεξίν ἔχον, καὶ πλείονος ἢ κατὰ τὴν ἡλικίαν τροφῆς πιπλάμενον. Συμβάν τοιγαροῦν αὐτῷ τὰ περὶ γαστέρα διαφραγῆναι, οὐδὲ δι' ἐνιαυτοῦ τὰ ἐξ αὐτῆς ὑπεχώρει. Καὶ τὸ μὲν ὑπὸ τοῦ ὄγκου ἤδη ῥηγνύμενον, κλαυθμῷ συνείχετο, πικρὸν καὶ τὸ γλυκὺ πᾶσιν ἡλίου φῶς τοῖς τεκοῦσιν ἐργαζομένῳ· οἱ δὲ πάσης ἄλλης ἀπορούμενοι θεραπείας, τὸ Β θεῖον αὐτῷ τοῦ Συμεῶν ὄνομα κατεπῆδον, ἔτι καὶ τῆς ἐκείνου κόνεως αὐτὸ ἐπιχρίοντες (οὐδὲ γὰρ τῆς φήμης τῶν τοῦ ἀνδρὸς θαυμάτων ἀμαθεῖς ἦσαν, οὐχ ἥττον ἢ αὐγῆς ἡλίου βλέποντες ὀφθαλμοί), καὶ τὸ μὲν παιδίον εὐθύς ῥᾶρον εἶχε, καθάπερ αὐτῷ τῆς τροφῆς εἰς ἀνυπαρξίαν χωρούσης. τὰ δὲ κατ' αὐτὸ διὰ θαύματος ἔκειτο τοῖς πολλοῖς, ὅσοι τε ὄρᾳ, ὅσοι τε περὶ αὐτοῦ μανθάνειν εἶχον, ἕως παρὰ τὸν ἅγιον κομισθέντι χεῖρα κἀνταῦθα, χεῖρα πρὸς Θεὸν ἰσχύουσιν, ἐπιθεῖς, τὰς συνήθεις τῇ φύσει πάλιν ἐξόδους ἀποδεδῶκει.

ρκ'. Πρεσβύτερός τις ἀπὸ χωρίου Παράδεισος λεγομένου, Θωμᾶς ὄνομα, ἀναθέματι τὸν θεῖον Συμεῶν, οὐκ οἶδ' ὅθεν καὶ ὅπως, ἢ φθόνῳ πάντως τοῦ βασκαίνεῖν ἄνωθεν τοῖς καλοῖς πεφυκότι, ὑποθεβλήκει. Οὐ C τος ὡς εἰς δυσμᾶς ἀφίκετο βίου, καὶ ἡ ψυχὴ χωρίζεσθαι ἤδη τοῦ σώματος ἔμελλεν, ἀποκέκλειστο μὲν αὐτῷ ἡ φωνή, δίχως ὥσπερ τῆς εἰς τὸν ἅγιον ἐκτίνουσαν βλασφημίας, οἱ ὀφθαλμοὶ δὲ ἄγριόν τι καὶ τεταραγμένον ἀνέωγότες ἦσαν, ἄνω βλέποντες καὶ οὐδὲ μῦσαι δυνάμενοι· καὶ ταύτη δεινῶς ἄχρι καὶ εἰς ἐξήκοντα ἡμέρας ἠτάζετο, ἢ ἐπαιδεύετο, ἢ ἐμαστίζετο, ἢ οὐκ οἶδ' ὅ τι χρὴ προσαρμόσαι τῷ πράγματι ὄνομα. Τοῖς γοῦν περιοίκοις καὶ ὅσοι τῷ ἀνδρὶ ἐκ γειτόνων ἐτύγχανον, οὐ συλλαλιά πρὸς ἀλλήλους μόνον ἦν τὸ εἰς αὐτὸν γεγονὸς, ἀλλὰ καὶ πρὸς Θεὸν εὐχή, λυθῆναι τὴν μηκίστην καὶ χαλεπωτάτην ἐκείνην αὐτῷ τιμωρίαν. Καί ποτε πολλῶν περὶ αὐτὸν ἀθροισθέντων, καὶ φθέγγασθαι τι βιαζομένων, τῆς γλώττης D αὐτῷ μικρὸν ἀνεθείσης (οἷα τὰ τοῦ Θεοῦ κρίματα!), ἔν' αὐτῷ τε τὰ τῆς πικρᾶς ἐκείνης μάστιγος στῆ, καὶ πολλοῖς ἄλλοις οὗτος παιδεία γένηται, Συγχώρησίν μοι παρὰ τοῦ θεοῦ Συμεῶν αἰτητέον ὑμῖν, ἀδελφοί, τοῦ ἀναθέματος, ἔφη· τούτου γὰρ ἄρτι τὴν παροῦσαν εἰσπράττω κόλασιν.

ρκα'. Καὶ οἱ μὲν πρεσβείαν εὐθύς παρὰ τὸν ἅγιον στέλλονται· ὁ δὲ (καὶ γὰρ ἦν θερμότερος τὰ τοιαῦτα διδόναι μᾶλλον ἢ τοὺς αἰτοῦντας λαμβάνειν, οἷα καὶ

versus Deum semper intentionaliter elatam, manum a Deo quidquid petierit impetrantem; atque invocavit artificem Sapientiam, Dominum nostrum Filium Dei: sicque liberavit puellam morbo, et secundum naturam exonerari fecit (35). Quod tantum cum sit, habet tamen aliud in ratione miraculi sibi par, id quod subnectitur.

119. Cuidam viro, Epiphanio nomine, e pago Charandameno, puer erat circiter triennis, insana vorandi cupiditate æstuans, et majori quam ætati illi convenit, alimenti copia se farciens. Accidit helluoni huic ita obstrui alvum, ut anno integro exonerari non posset. Et ille quidem nimio timore ruptus, perpetuis indulgebat lacrymis: quibus et parentibus, gratum alias solare lumen, acerbum reddidit atque invisum. Hi vero omni alia destituti ope, divinum Symeonis nomen super filium invocant, ejusdemque pulverem ipsi inspergunt (neque enim ignari erant famæ, de mirandis viri operibus late sparsæ, non minus quam oculi recte ordinati splendentis solis media die) et confestim levius habere cœpit puer, æque ac si ei cibus per secessum emitteretur; omnibus autem qui eum videbant vel audiebant de illo erat stupori, donec sanctus delato ad se manum, apud Deum plurimum valentem, imponens, naturæ consuetos meatus iterum reseravit.

120. Presbyter quidam ex loco qui dicitur Paradisus (36), Thomas nomine, Symeonem anathemati subjecerat, nescio quare aut quomodo, nisi C ex sola invidia, præstantiora quæque ægris intueri solita. Cum hic ad vitæ occasum magnis passibus progrediretur, jamque animæ emigrandum e corpore esset; vox ipsa velut impiæ in sanctum blasphemiae pœnas solvens intercludebatur, oculique truculentum ac turbidum in modum aperti, sursum aspectabant et ne nictare quidem valebant, atque ita in sexagesimum usque diem torquebatur, aut castigabatur, vel potius flagellabatur, vel nescio quo alio vocabulo. Omnes igitur circum vicini non modo frequenter sermocinabantur inter se de illo quod ipsi fiebat; sed preces quoque ad Deum fundebant, ut longissimis gravissimisque illis miser eriperetur tormentis. Cum vero aliquando ingens D turba circum ipsum confluxisset, et quiddam proloqui cogeret; soluta paululum lingua (qualia sunt judicia Dei! tum ut sisteret ei acerbum illud flagellum, tum ut multi alii documentum ex eo caperent), Venia, inquit, temeritati meæ, qua Symeonianathema dixi, ab eodem petenda vobis est, fratres: hujusce enim sceleris, quas videtis, do pœnas.

121. Mox illi legationem expediunt ad sanctum: qui ut erat promptior ad dandum, quam qui petebant ad accipiendum, quique probe noverat il-

(35) Meminit P. Papebrochius lectum sibi, cum esset Lovanii, medici non ignobilis librum, ubi is inter alia asserebat, curatam a se puellam nobilem, quæ usque ad eam ætatem obstructo ordinario urinæ meatu ipsam reddebat per umbilicum, unde hunc

tibus semper vestibis contingebat eam gravi fetore molestam omnibus esse.

(36) Paradisus urbs Syriæ apud Ptolomæum in regione Laodicensi, non procul ab ortu Orontis fluvii.

lud in lucro ponere, quod dabat; advocato discipulorum uni (qui Symeon appellabatur), non solum petitam indulgentiam dedit; sed, ut affectus animi datæ veniæ conjunctus fratrem plenius consolaretur: Cape, inquit, unum ex benedictis panibus, et abiens cum istis porta presbytero; et dimittet ei Deus peccatum: nam simul atque amplexatus panem fuerit, exspirabit. Accepit continuo discipulus ille panem ac portavit: ad cujus præsentiam æger resipiscens sibi que redditus, libens ambabus manibus panem apprehendens osculatus est, atque in ipso amplexu spiritum reddidit: dixisses emigrandi facultatem ante non obtinere potuisse, sed ad graviora sustinenda violenter detentum; donec a Symeone, quem scilicet blasphemus impetierat, e corpore excedendi venia apportaretur. Atque hoc quidem Dei opus est, hinc promissa sua implentis et honorifice glorificantis illos, qui ipsum glorificare propositum habent, inde vero corrigentis revocantisque ad frugem, per inflictam huic misero pœnam, illos qui inique agunt: id vero quomodo fiat, narrandum non est.

122. Contigit in locis montanis, feminam quamdam parere infantem tam cæcum, ut oculorum neque partes imæ, neque orbes, neque vestigia ulla in facie expressa viderentur. Hinc parentes acerbissimi doloris telo saucii, tollentes puerum, lacrymas etiam ab oculis nihil ad se attinentium ciere valentem, ad virum sanctum accelerant, unicam in desperatis spem. Cum autem enitentes in montem, tantisper laborem itineris quiete levaturi, subsedis-
sent, cernunt (o suavissimum spectaculum oculis parentum!), cernunt puerum habere oculos naturæ congruos, acieque recte ordinata intueri: ac seposita omni mora, contentiore gradu ad sanctum festinant, nuntiantes misericordiam et mirabilia ei sua. Ita non raro gratia Symeoni cœlitus data prævertit adventum medelam petentium, spectata eorum animi promptitudine; et priusquam ipsi petitionem suam enuntiarent, illa donum conferebat. Verum quis tantæ in dicendo facundiæ atque contentionis, ut varietatem ac multitudinem miraculorum ejus sufficienter exponat?

123. Mulier quædam in Rhoso (37) Ciliciæ urbe, Theotecnæ appellata, jam inde a puella dæmoni obnoxia, eundem procedente ætate velut comitem habebat, nec a sese unquam recedentem, imo gravissime etiam turbantem et linguam miserabilem in modum laniantem. Cohabitaverat illa viro jam annis viginti, sterilitate et dæmonis vexatione, castigata; cumque nulla daretur a pœnis cessatio, impatiens longioris cohabitationis vir suus illam repudiavit. Quatuor post hæc effluxerant anni, viro alias nullas nuptias ambiente, quando illa sanctum Symeonem ejusque inexpugnabilem adversus hujusmodi mala virtutem confugit. Cumque propius jam abesset a columna, spectaretque sanctum et ab

A τοῦτο σαφῶς κερδαίνειν εἰδὼς ὃ δίδωσι) τῶν μαθη-
τῶν ἓνα καλέσας, Συμεὼν τὴν προσηγορίαν, οὐχ
ἀπλῶς δίδωσι ταύτην, ἀλλ' ἵνα καὶ διάθεσις ψυχῆς
τῇ συγγνώμῃ προσῇ, τὸν ἀδελφὸν ἐπὶ πλεον πληρο-
φοροῦσα, "Ἐνα, φησὶ, τῶν τῆς εὐλογίας ἄρτων λαβὼν,
ἀπιθὶ σὺν αὐτοῖς κομίζων τῷ πρεσβυτέρῳ, καὶ
ἀφεθήσεται αὐτῷ ἡ ἁμαρτία παρὰ Θεοῦ· ἀσπασάμε-
νος γὰρ τὸν ἄρτον εὐθὺς ἀναπαύσεται. Τοῦ δὲ τὸν
ἄρτον αὐτίκα λαβὼντος καὶ κομίσαντος, πρὸς τὴν αὐ-
τοῦ παρουσίαν ἐκεῖνος ἀνενεγκὼν, ἀσμένως τε χερσὶν
ἀμφοτέραις δεξιόμενος καὶ φιλήσας, συναποδίδωσι τῷ
ἀσπασμῷ καὶ τὸ πνεῦμα, καθάπερ ἐκδημῆσαι μὴ
συγχωρούμενον, ἀλλὰ καὶ βιαιότατα κατεχόμενον,
καὶ χαλεπώτατα πάσχον, ἕως παρὰ τοῦ Θεοῦ Συ-
μεὼν, εἰς ὃν δηλαδὴ καὶ τὰ τῆς βλασφημίας, ἡ λύ-
σις ἀφίκοιτο. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν πληροῦντός ἐστιν
οἰκείαν τοῦ Θεοῦ κἀνταῦθα ἐπαγγελίαν, καὶ φιλο-
τίμως δοξάζοντος τοὺς αὐτὸν δοξάζειν προφηρημέ-
νους· πρὸς δὲ καὶ τοὺς ἀσυνέτως ἔχοντας, διὰ τῆς εἰς
ἐκεῖνον πληγῆς, σωφρονίζοντος· ἐκεῖνο καὶ πῶς οὐ
διηγητέον;

ρχβ'. Συνέβη κατὰ τὴν ὀρεινὴν γυναῖκά τινα παι-
δίον τεκεῖν οὕτω τυφλὸν, ὥς μηδὲ ὀφθαλμῶν πυθμέ-
νας, μηδὲ κοιλότητας, μηδὲ ἔχνη τούτων τῷ προσ-
ώπῳ ἐντετυπῶσθαι. Βέλετο τοίνυν πικρότερον οἱ τε-
κόντες βαλλόμενοι τὰ σπλάγχνα, φόρτον ἀράμενοι
τὸ βρέφος, δάκρυα καὶ μηδὲν προσήκουσιν ὀφθαλμοῖς
κινεῖν δυνάμενον, παρὰ τὸν Θεὸν ὤρμητο τοῦτον
C ἄνδρα, τὴν μόνην ἐν ἀμηχάνοις ἐλπίδα. Ὡς οὖν ἀν-
ιόντες διὰ τοῦ ὄρους ἐκάθισαν, ὥστε τὸν ἐκ τῆς ὁδοῦ
πόνον βραχὺ τι διαναπαῦσαι, ὀρώσιν (ὦ γονέων
ὀφθαλμοῖς ἡδίστου θεάματος!) ἔχοντας τῷ παιδίῳ
τοὺς ὀφθαλμοὺς κατὰ φύσιν, ὑγιαίνοντί τε βλέμματι
βλέποντας· καὶ παραχρῆμα συντονωτέρῃ πρὸς τὸν
ἅγιον τῇ πορείᾳ ἐχρῶντο, ἀπαγγέλλοντες τὰ ἐλέη
καὶ τὰ θαυμάσια αὐτοῦ. Οὕτως ἡ παρ' αὐτῷ χάρις
ἄνωθεν τὴν τῶν αἰτούντων πολλάκις ἔφθανε παρου-
σίαν, τῇ τῆς καρδίας ἐτοιμασίᾳ προσέχουσα, καὶ
πρὶν ἢ τὴν αἴτησιν ἐκεῖνους θέσθαι, αὐτὴ τὴν δωρεάν
ἐκπληροῦσα. Ἀλλὰ τίς οὕτω γλῶττα περιττὴ καὶ
φιλότιμος, ὥς τὸ ποικίλον ἐκεῖνου τῶν θαυμάτων καὶ
πολυειδὲς ἱκανῶς παραστήσῃ;

ρχγ'. Γυνὴ γάρ τις ἐν Ῥοσῷ, πόλει τῆς Κιλικίας,
D ὄνομα Θεοτέκνα, δαιμονίῳ πνεύματι κάτοχος ἐκ
παιδὸς γενομένη, σύγχρονόν τε τῆς ἡλικίας ὥς-
περ αὐτὸ καὶ μηδέποτε διαζευγνύμενον αὐτῆς
ἔχουσα, ἀλλὰ δεινῶς αὐτὴν καταβρῆσσον καὶ τῆς
γλώττης οἴκτιστα παραπτόμενον. Αὕτη καὶ εἰκοστὸν
ἔτος ἀνδρὶ συνοικήσασα, καὶ ἀτεχνία μετὰ τῆς ἐκ
τοῦ δαίμονος ἐπηρείας ἡ Θεοτέκνα μαστιζομένη, ὥς
οὐδεμίαν εὑρίσκει τοῦ πάθους ἀπαλλαγὴν, οὐκέτι
φορητῆς οὐσης ἐκεῖνῳ τῆς συνοικήσεως, ἀπολέλυτο
παρ' αὐτοῦ. Τετάρτου τοίνυν μεταξὺ διαβρέυσαντος
χρόνου, ὁ μὲν ἀνὴρ δευτέρων οὐ πεπεύρατο γάμων, ἡ
δὲ πρὸς τὸν Θεὸν Συμεὼν καταφεύγει, καὶ τὴν ἁμα-
χον ἐκεῖνου κατὰ τῶν τοιούτων ἰσχύν. Ἐπεὶ δὲ ἤδη

(37) Hoc ipsum miraculum ex concilio II Nicæno
urbe similiter actum supra est § 2.

supra etiam dedimus § 7; de Rhoso autem seu Rhosso

τοῦ στύλου πλησίον ἔλθοι, ἴδοι τε τὸν μέγαν καὶ ὑπ' αὐτοῦ θεαθεῖν, τὴν ἐγγύτητα τὸ δαιμόνιον καὶ τὴν θέαν ὥσπερ οὐκ ἐνεγκὸν, ἤρξατο δεινῶς ἐκμαίνειν καὶ βρύχειν ἐσχάτως τε τὴν γυναῖκα σπαράττειν, καὶ, "ὦ βία, κράζειν, ἄγριόν τι καὶ κομιδῇ μεμηνὸς, τί μοι πρὸς σέ τοσοῦτον ἡμάρτηται, ὅτι με χωρίζεις τῆς ἐμαυτοῦ γυναικός; ὁ μισθὸς τῷ ὄντι τὰ μισθὰ φθειγόμενος, "Ἰνα τί δὲ, φησὶ, καὶ παῖδα δίδως αὐτῷ, ἅπαιδι τοσοῦτους ἐξ ἐμοῦ χρόνους μεμενηκυῖα; Ἐδόκει γὰρ τῇ γυναικὶ τηνικαῦτα, ὡς μετὰ ταῦτα νήψασα ἐξηγεῖτο, αὐτὸν ὥσπερ τὸν ἅγιον λέγοντα τοιαῦτα ὁρᾶν. Σὺ μὲν, πνεῦμα πονηρὸν, ἐκ τῆς γυναικὸς καὶ ἄκον ἀπελαθήσῃ· αὐτὴ δὲ πρὸς τὸν οἰκεῖον ἐπιστρέψει ἄνδρα, καὶ παιδίον αὐτοῖς τοῦ ἐπιόντος ἔτους γενήσεται. Ὁ μὲν οὖν χαλεπὸς δαίμων ἐκεῖνος, ἄλλα τε πολλὰ μανικά καὶ δαιμονιώδη κράζων ἦν, ὥσπερ εἰκὸς, Οὐαί μοι τῷ κακῷ οἰκέτῃ! οὐαί τῷ κατὰ πολὺ δρῶντι τὸ ἀκούσιον ἃ προστέταγμαι!

ρχδ'. Ταῦτα ἐκράζεν, ὅσα καὶ ὁργάνῳ τῇ γυναικὶ χρώμενος, καὶ κύκλῳ τοῦ στύλου ταύτην ἐλεεινῶς περιῆγε, καθάπερ ἀπὸ προσώπου φεύγων τοῦ Συμεῶν, καὶ ἀπὸ τοῦ ἐν αὐτῷ πνεύματος ἐλαυνόμενος· τέλος, "Ἐξεῖμι, μέγα βοήσας, ἀπῆλθε σωφρόνως ἔχουσιν αὐτὴν ἀπολελοιπῶς· πρὸς ἣν ὁ ἱερεὺς Συμεῶν, Ἐπάνηκε, γύναι, παρὰ τὸν ἴδιον ἄνδρα, ἔφη· συνέση γὰρ αὐτῷ τοῦ λοιποῦ, καὶ κοιλίας ἐξ αὐτοῦ καρπὸς ἔσται σοι. Ἡ μὲν οὖν κατὰ τὰς ἐντολάς τοῦ ἁγίου πρὸς τὸν ἄνδρα ἐπανελθοῦσα, ἀσμένως τε παρ' αὐτοῦ εἰσδεχθεῖσα, καὶ παιδίον τοῦ ἐπιγενομένου ἐνιαυτοῦ τέξασα, τῷ μεγάλῳ πάλιν αὐτὸ μετὰ τοῦ συζύγου προσάγει, εὐχῆς ὃν ἐκεῖνου μᾶλλον ἢ τῶν αὐτῆς ὠδίνων καρπὸν. Προσάγει τοίνυν τὸ παιδίον τῷ δεδωκότι, καθάπερ ἐγκαλλωπιζομένη τῷ δώρῳ, καὶ ταύτῃ τὸν δοτῆρα μᾶλλον ἢ γλώττῃ κηρύττουσα. Εἴτα καὶ οἶκαδε πάλιν εὐλογίας τυχὸν ἐπανάγει, καὶ ἀντίδοσιν ἢ γυνὴ τῆς αὐτῆς καὶ οὕτω ποικίλης εὐεργεσίας (οὐ γὰρ δὴ συνοίκου δαίμονος ἀπήλλακτο μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ ἀνδρὶ ἀνασέσωστο· πρὸς δὲ, καὶ παῖδα ἐξ ἑαυτῆς, ὅπερ οὐδέπω πρότερον, ἴδοι)· ἀντίδοσιν τοίνυν ἀγαθῶν τοσοῦτων, ἀνίστησιν εἰκόνα οἶκοι τοῦ Συμεῶν· χρυσοῦ μὲν ὡς ἡ προαίρεσις εἶχεν οὐκ εὐποροῦσα, ὃ δὲ χρυσοῦ μακρῷ τιμιώτερον πίστιν εἰσενεγκοῦσα τῆς αὐτῆς, ὡς οὐ δαιμονῶντας μόνον καὶ πολλοῖς πάθεσιν ἄλλοις συνεχομένους, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν ἐπὶ πέμπτῳ καὶ δεκάτῳ ἔτι αἰμόρρουν καθαρὰς ἐκεῖ τυχεῖν καὶ περιφανοῦς θεραπείας. Οὕτως αὐτοῦ καὶ θέα ψιλῇ, καὶ σφραγίδι, καὶ ῥάβδῳ, καὶ τύπος, καὶ λόγος, καὶ κλησίς, καὶ εἴ τι ἄλλο τῶν ἐκεῖνου παντὸς ἥσκει νενέσθαι πάθους ἀπαλλαγῇ.

ρχε'. Εἴτα τις αἰμόρρουνς ἐτέρα, ἐκ τινος κώμης Μυλιτῶν λεγομένης, ἔτος ἤδη τρίτον τῷ χαλεπῷ τούτῳ πάθει πιεζομένη, πρόσσεισιν ἐκ τῶν ὀπισθίων τῷ Συμεῶν, κατὰ τὴν αἰμόρρουν ἐκείνην, τὴν τοῦ ἐμοῦ Χριστοῦ τολμήσασαν ἁψασθαι· καὶ ὁμοῦ τε ψαύει, καὶ τυγχάνει τῆς θεραπείας. Ὁ γὰρ αὐτὸς ἦν καὶ νῦν Δεσπότης, ὥσπερ ἐκεῖ δι' αὐτοῦ, οὕτω διὰ

A ipso spectaretur vicissim, non ferens diabolus congressum et aspectum illum, cœpit terribiliter furere, frendere, ac mulierem discerpens, O vim! vociferari, et agresti prorsus modo furibundus exclamare: Quod meum tantum in te peccatum, ut ex hac mea me muliere ableges? Et quemadmodum isthoc scelus non loquitur nisi scelera: Cur, inquit, fecunditate illam donas, tot jam annis artibus meis ac technis infecundam? Videbatur autem tunc temporis sibi mulier, uti deinde liberata enarravit, Symeonem intueri veluti sic interminantem: Tu quidem, pessime spiritus, vel invitus ex hac muliere abigeris, ipsa vero ad maritum suum revertetur, et filius ipsis anno proximo nascetur. Dæmon igitur, tum alia multa insana ac diabolica more suo vociferabatur, tum illud præcipue: Væ mihi nequam servo! væ mihi, qui ut plurimum præter voluntatem meam ago, quod imperatum est?

124. Hunc in modum clamitans, pro instrumento edendæ vocis muliere usus, circum columnam miserabili spectaculo ipsam agebat; quasi fugitans a facie sancti, ejusque spiritus virtute cedere loco coactus. Denique altum clamans, Exeo; exivit, relicta muliere rectius se habente; ad quam sanctus Symeon: Redi, inquit, mulier, ad maritum tuum; cum ipso consuetudinem deinceps habebis, et prolem ex illo concipies. Obediens sancto mulier, revertit ad virum suum, comiter ab illo excipitur, filium anno insequente parit: quem et ad magnum Symeonem, cujus precum potius quam sui uteri fructum reputabat, una cum conjuge adducit, eique qui dederat illum offert, lætitia atque plausu indicans magnitudinem doni; atque hoc pacto viri sancti famam latius quam lingua propagabat. Post hæc mulier donatum sibi puerum domum reducit, et remunerationis loco pro tantis tamque variis beneficiis (neque enim solum a cohabitante sibi dæmone immunis, sed marito integre sanata restituta fuit, ad hæc puer quoque ex ea quod nunquam ante, est prognatus), effigiem Symeonis domi suæ statuit. Et aurum quidem, ut erat vitæ conditio, non suppetebat; verum quod auro pretiosius, talem afferebat fidem, ut non dæmoniaci tantum variisque morbis detenti, sed etiam mulier quædam annos jam quindecim fluxum sanguinis passa sanitatem isthic loci omnimodam perfectamque invenerit. Ita viri sancti vel tenuis in imagine aspectus, signum crucis, virga, forma, verbum, invocatio, et si quid aliud rerum illius esset, sufficiebat cuilibet morborum generi depellendo.

125. Deinde hæmorrhœissa altera, ex pago quodam Mylitorum dicto, grave sanguinis profluvium jam triennio passa, a tergo appropinquavit Symeoni, exemplum secuta hæmorrhœissæ illius evangelicæ, tangere Christum meum ausæ, quem simul et tetigit et sanitatem obtinuit. Idem quippe Dominus, quemadmodum isthic olim per se ipse, ita hic per

servum suum infirmitatem abigebat, et pro paritate fidei parem quoque misericordiam largiebatur. Abiit igitur hæc similiter ac illa (de qua supra memini) valetudine recuperata; quodque illa mediante sancti imagine, hæc ab ipso prototypo consecuta est.

126. Non diu post adest magno Symeoni ex pago alio, cui Magia vocabulum, vir quidam, septuaginta ut summum annos natus; qui acerrimo dentium dolore cruciatus, enixe precabatur, salutiferam ut sibi manum imponeret, quo dens affectus excuteretur radicitus, jam nunc acerbitate cruciatuum mobilis. Ita ille precabatur, lacrymis per genas decurrentibus, mœrentis animi signis mentiri nesciis. Sanctus vero benigne respondens, Nonne, inquit, magis e re tua foret, si et alium dentem enasci, quam hunc ægre habentem solummodo evelli, peteres? Ad quæ verba ille mente animoque inflammatus (uti fieri consuevit ad insperati cujusdam boni pollicitationem), ambabusque manibus, ut poterat, ex melote sancti suspensus, ejicit, per impositionem manuum illius, uberem e cœlo gratiam elicientem, putridum corruptumque una cum radicibus dentem: nec multi abierunt dies, cum alter (o rem non admodum creditu facilem!) enatus ad perfectionem crevit. Et hujusce prodigii testes oculati plures fuere, quibus ille ipse, qui beneficium nactus erat, ostendebat, mirantibus, in tam provcæa ætate, præter naturæ ordinem fieri potuisse. Sed quanquam id

127. Quodam Sabbato, decantatis ante noctem Vesperis, congregati erant, ut ferebat consuetudo, circum Symeonem discipuli; qui illos de more ad vigilandum nocte ista hortabatur: deinde docere eos incipiens, quæstiones quasdam difficiliores ac parabolas in medium prolatas elucidabat; qua re ita suaviter afficiebat illorum animos, tantoque Dei timore ac dulcedine doloris cor exhilarantis cumulabat, ut quod de sirenum cantu dicitur propemodum in se experirentur; præterquam quod delectationem istam consequebatur mors, hanc immortalitas excipiat. Finito igitur sermone Symeonis, fratres consuetas preces fundere cœperunt; cumque psalmum *Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini*, recitarent, apparuit sancto Christus Dominus præclara in visione, astans a dexteris. Ut vidit ille, ut mente illustratus, eaque tota abreptus est; non quiescentibus tamen labiis, nec cœptam orationem intermittentibus. Interea cernebat quasi passerem supra fratrum capita circumvolitantem, hymnos cum ipsis suavissime canere, movere linguam eodem quo ipsi modo, easdem quas ipsi modulationes promere (uti deinde ipsis quoque manifestavit): infallibile omnino testimonium, quod jucundum esset Deo, secundum prophetam, eloquium eorum ²⁰.

²⁰ Psal. ciii, 33.

Α τοῦ θεράποντος ἐνταῦθα λύων τὸ πάθος, καὶ πρὸς πίστιν ἴσην, ἴσον καὶ τὸν ἔλεον νέμων. Ἀπῆλθε τοι γαροῦν ὁμοίως τῇ προλαβούσῃ καὶ αὕτῃ τὴν ὑγίαν κομισαμένη, ὃ πρὸ μικροῦ τῆς εἰκόνης ἐκείνης, τοῦτο νῦν αὕτῃ τοῦ πρωτοτύπου τυχοῦσα.

ρκς'. Ἐξῆς δὲ προσῆλθέ τις ἀνὴρ τῷ μεγάλῳ ἔκ τινος κώμης (Μαγία δὲ κέκλητο αὕτη), ἔτος οὐ πλεῖον ἢ ἑβδομηκοστὸν γεγονώς, δριμύειαι τὸν ὀδόντα βαλλόμενος ὀδύναις· ἐπιτεθῆναί τε αὐτῷ τὴν ὀσίαν ἐκείνου χεῖρα δεόμενος, ὥστε τοῦτον παντάπασιν ἐκκρουσθῆναι, σαλευόμενον ἤδη τῶν πόνων ταῖς προσβολαῖς. Ταῦτα ὁ μὲν ἑδεῖτο, δάκρυα τῶν ὀφθαλμῶν καθιεῖς, τὰ ψυχῆς ἀλγούσης ἀψευδῇ σύμβουλα· ὁ δὲ χαριέντως ὑπολαβὼν, Μὴ ποτέ σοι βέλτιον, ἔφη, καὶ ἄλλον ἐκφῦναι μᾶλλον αἰτεῖν, ἢ τὸν πονηρῶς ἔχοντα μόνον ἀποβαλεῖν; Καὶ ὃς πρὸς τὸ ῥῆμα τὴν ψυχὴν ἀναζέσας (ὃ πέφυκεν αἰεὶ δρᾶν ἀγαθῶν ἀπροσδοκῆτων ἐπαγγελία) ἀμφοτέραις τε τῆς μηλωτῆς ὡς εἶχεν ἐκκρεμασθεῖς, ἀποβάλλει μὲν αὐταῖς ῥίζαις, ἐπιθέσει χειρῶν ἐκείνου πολλὴν ἄνωθεν ἐλκούσῃ τὴν χάριν, τὸν διεφθαρμένον ὀδόντα· ἕτερος δὲ μετὰ τινος ἡμέρας (ὃ πράγματος οὐ ῥαδίως πιστευομένου!) ἐφυστά τε καὶ ἠῤῥετο. Καὶ τοῦτου μάρτυρες πολλῶν ὀφθαλμοί, οἷς εἰς θαῦμα παρὰ τοῦ τυχόντος τῆς εὐεργεσίας ἐδείκνυτο, τῷ ὀφῆ δηλαδὴ τοῦ χρόνου, καὶ τῷ παρ' ἡλικίαν τῆς φύσεως. Ὅπερ δὴ τηλικούτον ὄν, ὑποχωρεῖ τῇ λέγεσθαι ἤδη μελλούσῃ μετ' αὐτὸ θεωρίᾳ.

tantum sit, concedit tamen illi, quam porro dicturi

ρκς'. Ποτὲ γὰρ ὀφῆ Σαββάτου μετὰ τοὺς ἐσπερινοὺς ὕμνους, κατὰ τὸ σύνηθες τῶν μαθητῶν περὶ αὐτὸν ἀθροισθέντων, ἀγρυπνίαν, ὡς ἔθος, ἐκείνης αὐτοῖς τῆς νυκτὸς παραγγελίας· εἶτα διδασκαλίας ἀρξάμενος, αἰνίγματά τε καὶ παραβολὰς αὐτοῖς προτείνας καὶ ἐπιλύσας, οὕτως αὐτῶν διέθηκε τὰς ψυχὰς, καὶ τοσοῦτον αὐταῖς ἐνέσταξε θεῖον φόβον, καὶ λύπης καρδίαν εὐφραινούσης γλυκύτητα, ὡς μικροῦ καὶ τὰ τῶν ἀδομένων αὐτοὺς σειρήνων παθεῖν, πλὴν ὅσον εἰς θάνατον μὲν ἐκεῖ τὸ θέλγον, ἐνταῦθα δὲ τελευτῶν εἰς ἀθανασίαν. Τὴν διδασκαλίαν δὲ τῆς συνήθους αὐτοῖς εὐχῆς διαδεξαμένης, καὶ τὸν μακαρίζοντα τοὺς ἐν ὁδῷ ἀμώμῳ ψαλμὸν, τοὺς ἐν νόμῳ Κυρίου πορευομένους, διὰ στόματος ἐχόντων αὐτῶν, ἐπιφαίνεται τῷ Συμεὼν ὁ Δεσπότης Χριστὸς, μακαρίας ἐκείνης ἐπιφανείας ἐκ δεξιῶν αὐτῷ παρσετῶς· καὶ πρὸς μὲν ὄψιν ὁ νοῦς ἐφωτίζετο, καὶ ὅλος ἐκείνης ἐγίνετο, τὰ χεῖλη δὲ οὐκ ἠρέμει, οὐδὲ ἀπελιμπάνετο τῆς εὐχῆς. Ἐν τοσούτῳ δὲ ὥσπερ στρουθίον ὁ Συμεὼν ὑπὲρ κεφαλῆς τοὺς ἀδελφοὺς ἑώρα περιπιτάμενον, συνυμνολογοῦν τε αὐτοῖς ἡδιστα καὶ συναῖδον, καθάπερ ἐπίσης ἐκείνοις καὶ γλῶτταν κινοῦν, καὶ τούτοις τὰ αὐτὰ συμφθεγγόμενον, ὡς μετὰ ταῦτα καὶ αὐτοῖς καθίστατο δῆλον. Ὅπερ οὖν ἡδυνθῆναι κατὰ τὴν Προφήτην Θεῶ τὴν ἐκείνων διαλογὴν, ἀψευδὲς πάντως μαρτύριον.

CAPUT XVI.

In caritate annonæ frumentum multiplicat et diu conservat imminutum.

ρχη'. Ἐκεῖνο δὲ πῶς οὐκ ἄξιον προσθεῖναι τοῖς Α 128. Illud porro qui fieri potest ut supradictis
εἰρημένοις; ὅτι μηδὲ ὀλίγου ποτὲ σίτου τῷ ταμιεῖω
τῆς μονῆς ὑπολελειμμένου, τὸ μὲν καὶ πρὸς τὸ στε-
νὸν τῆς παρούσης οἱ μαθηταὶ διαίτης ἀχθόμενοι, τῇ
δὲ καὶ πρὸς τὸ μέλλον (οἷα τοῖς μικροψύχοις φιλεῖ
συμβαίνειν) ὁρῶντες, προσελθόντες αὐτῷ πάντες,
τέσσαρες ἐπὶ τριάκοντα ἤδη τὸν ἀριθμὸν ὄντες, οὓς
ἀπὸ διαφόρων ἰάσατο παθῶν ἢ πληγῶν, ἐπιστρέψαι
αὐτοῖς ἡξίου λαιμάνειν τὰ προσφερόμενα, ἐφ' ᾧ
αὐτάρκη τε εἶ παρὸν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ μέλλον αὐ-
τοῖς εἶναι τὰ ἀναγκαῖα, "Ὡστε σὲ καὶ τοὺς τῆς ἡμε-
τέρας, φασί, σωτηρίας μισθοὺς κομίσασθαι, ἵνα μὴ
τῷ ἄγαν σκληρῷ τε καὶ ἐπιπόνῳ τῆς παρὰ σοὶ ἀγω-
γῆς ἐκκακήσαντες ἐνθένδε ἀπαναστῶμεν· σοὶ γὰρ
οἶδας ὅτι καὶ σώματα καὶ ψυχὰς ἑαυτῷ ἀνεθέμεθα.
Ὁ δὲ πρῶτον τῷ ἡθεί, πραοτέρῳ δὲ καὶ φρονήματι, B
μικροψυχίαν αὐτοῖς ἡρέμα προσονειδίσας, εἶτα καὶ
εἰς ὑπόμνησιν ἐνήγε τῶν τοῦ Θεοῦ θαυμασίων, ὅπως
μὲν οἱ τοῦ Χριστοῦ μαθηταί, τοῦ πρώτου Ποιμένου
καὶ Διδασκάλου, τῷ τῶν ὀχλίων πλήθει ποτὲ δυσχε-
ραίνοντες εἶεν, διὰ τε τὴν ἀφίλον ἐρημίαν ἐκείνην,
καὶ τὴν τῶν ἄρτων ἐνδοειαν· ὅπως δὲ πέντε ἄρτοις
αὐτὸς χορτάσειε πεντακισχιλίους ἄνδρας, ἔτι καὶ δώ-
δεκα κοφίνους αὐτοῖς, τὰ περισσεύματα τῶν ἄρτων
ὑπολιπόμενος· ὅπως δὲ πάλιν ἄρτοις ἐπὶ τὰ κορέσειε
τετρακισχιλίους, ἄνευ γυναικῶν καὶ παιδίων. Καὶ
νῦν σὺ εἰ αὐτὸς, φησί, ὁ Βασιλεὺς μου καὶ ὁ Θεός
μου, ὃς ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν ὑπομονὴν ἡμῶν, ἐπιβλέ-
ψεις καὶ οὐ παρόψει. Σὺ γὰρ διὰ τῆς τοῦ σοῦ Προφή-
του διδάσκεις με γλώττης, Οὐκ ἔστιν ὑστέρημα, C
λεγούσης, τοῖς φοβουμένοις σε, καὶ τοὺς ἐκζη-
τοῦντάς σε μηδαμῶς ἐλαττωθήσεσθαι παντὸς
ἀγαθοῦ. Εἰ δὲ μὴ ταύτη δοκεῖ καὶ ἡμῖν [an ὑμῖν?],
σπαράττομαι μὲν ὅσα καὶ πατήρ τὰ σπλάγχνα, ὥς-
περεὶ σὺ, καὶ λίαν ἀλγῶ τὴν διάζευξιν. "Ὅμως ἀνεῖται
πᾶσα ὑμῖν ὁδός, ὡς τέκνα καὶ ἀδελφοί· πορευτέον ἐκά-
στην λοιπὴν ἣν βούλοιο.

ρχη'. Πρὸς ταῦτα δυσὶ πάθει τοῦτοισι οἱ μαθηταὶ
φόβῳ καὶ χαρᾷ μερισθέντες, τὸ μὲν διὰ τὴν ἐπιτί-
μησιν, τὸ δὲ καὶ τὰς χρηστοτέρας ἐπαγγελίας, αὐτοὶ
μὲν γόνυ κλίναντες, αἰτοῦσιν εὐθὺς συγχώρησιν
καὶ λαμβάνουσιν· ὁ δὲ τὸν ἀδελφὸν Ἀντώνιον καλέ-
σας (οὗτος γὰρ ἦν ὁ ἐπὶ τοῦ σιτωνος τεταγμένος)
ἐκέλευσεν, εἰ ποὺ τινες ἐν αὐτῷ κόκκοι εἶεν, συλλέ-
ξαντα πρὸς αὐτὸν ἐνεγκεῖν. Τοῦ δὲ κομιδῇ ὀλίγους D
εὐρόντος, εἰς χειρὰς τε τῷ μεγάλῳ κομίσαντος, εἰς
οὐρανὸν ἀνασχὼν ἐκεῖνος, Ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ,
εἶπεν, ὁ διδοὺς οὐ κτήνεσι μόνον, οὐδὲ τοῖς νεοσ-
σοῖς τῶν κοράκων τοῖς ἐπικαλουμένοις σε, ἀλλὰ καὶ
πάσῃ σαρκὶ τροφήν αὐτῶν, ὁ διὰ σπλάγχνα οἰκτιρ-
μῶν σου, ὁ διὰ πολλὴν ἄβυσσον τῆς φιλανθρωπίας
σου ἄρτοις ὀλίγοις χιλιάδας κορέσας, αὐτὸς καὶ τὸν
βραχὺν τοῦτον πλῆθυνον σῖτον, εἰς ὁδὸν αἰνέσεώς
σου, εἰς εὐχαριστίαν λαοῦ σου, εἰς μεγαλοπρέπειαν
τοῦ ὀνόματός σου.

²¹ Psal. xxxiii, 11.

128. Illud porro qui fieri potest ut supradictis
non adjungam? Non nisi exiguus quandoque fru-
menti numerus in horreo monasterii reliquus erat,
cum discipuli partim ob præsantis annonæ cari-
tatem anxii, partim de futuro (uti pusillanimis
solet accidere) solliciti, accesserunt ad Symeonem
simul omnes, jam quatuor et triginta numero,
quorum diversimodis ægritudinibus vulneribusque
medicatus ille fuerat; flagitabant autem faculta-
tem sibi fieri accipiendi illa, quæ afferebantur; ut
haberent quod præsenti et futuræ necessitati suf-
ficeret: Ut salutis quoque nostræ mercedem, in-
quiunt, reportes; ne nimium severo laborioso-
que apud te vitæ instituto exanimati hinc disceda-
mus: tibi quippe, ut ipse nosti, corpora pariter et
B animas nostras commisimus. Sanctus autem be-
nigno vultu, benigniore etiam animo, pusillanimi-
tatem ipsis paulatim exprobrans ad memoriam
revocavit mirabilia a Deo præstita opera; quomodo
nempe discipuli Christi, primi Pastoris atque Magi-
stri turbis aliquando sequentibus propter inamæ-
nam solitudinem panumque inopiam indignati fuis-
sent: quomodo autem Christus quinque panibus
totidem hominum millia pascens, reliquerit etiam
duodecim cophinos, iis quæ redundabant oppletis;
et quomodo rursus septem panibus quatuor millia,
exceptis feminis puerisque, saturasset. Tum in-
quit, Etiamnum tu ipse es, Rex meus et Deus meus,
qui respicis patientiam nostram, respiciesque, et
non despicies. Tu enim per os Prophetæ tui
C doces me, dicentis: *Non est inopia timentibus te;*
et inquirentes te non minuentur omni bono ²¹. Quod
si vobis quoque ita esse non videatur, lacerarer
non aliter quam pater visceribus meis, ut par est, et
perquam acerba mihi separatio futura esset. Nihilo-
minus nulla vobis interclusa via est, filii fratresque;
abeat quisque quo animo collibitum suo fuerit

129. His auditis, gemino agitati affectu discipuli,
timoris altero, altero gaudii, illo ob increpatio-
nem, hoc ob promissiones benignas, curvant genua
ac veniam deprecantur et impetrant. Symeon vero
fratrem Antonium (erat is a re frumentaria)
advocavit jussitque, si qua grana superessent,
collecta ad se afferre. Ille post sedulam inquisitio-
nem paucula quedam inventa manibus ad magnum
Patrem apportavit: qui in cælum oculos intendens:
Deus, inquit, omnipotens, qui non tantum jumen-
tis pullisque corvorum invocantibus te, sed omni
etiam carni das escam suam; qui per viscera
misericordiæ tuæ, per multam bonitatis tuæ abys-
sum, pauculis panibus saturasti hominum millia:
hæc quoque pauca frumenti granula multiplica ad
gloriam laudis, ad gratiarum actionem populi, ad
majestatem nominis tui.

130. Ita precatus, carbones poposcit; quos, ubi sufflitum injecerat, fratri Antonio una cum granulis in manus tradit, et : Vade, inquit, suffito horreum, atque projectis istis hisce granulis, firmato ostium ac recedito. Fecit is ut imperatum erat: postridie autem primo diluculo eidem a Symeone præcipitur, ad horreum redeat, visurus quo res frumentaria loco sit: noverat quippe preces suas nequaquam steriles fore. Ivit jussus (quam inexplicabilis bonitas tua, Christe!) ac reperit horreum oppletissimum frumento, fructibus vere citra laborem, citra semen occasionemve natis; sola oratione agricolationem et stercorationem supplente. Opus id fuit illius profecto manus, quæ prodigium in multiplicatione panum operata est; quæ in solitudine mensam instruxit; quæ manna de cælo pluit; quæ ex arida petra, non solum aquæ, sed ipsius quoque mellis fontem elicuit.

131. Discipulus igitur, miraculi magnitudine obstupefactus, curriculo ad magistrum properat, id quod factum erat annuntians: qui mox cum discipulis publice coram Deo flexit genua, incensum obtulit, Dominicam orationem recitavit, cœlestique invocato Patre (quicum ipsi ob insignes virtutes familiaritas, qualis filium decet, intercedebat, cujusque liberale donum præsens munificentia erat), dignas ei pro tanto beneficio gratias persolvens, atque præcipiens, easdem singulis Sabbati diebus in horreo iterari cæremonias, similesque benefactori gratias reddi; mandavit ut pinsendis panibus darent operam, nec ab incepto unquam desisterent, memores semper salutaris illius præcepti, quod Christum in fratribus vult pasci. Illi se accingunt operi, nec patiuntur manibus ullum a subigenda farina otium concedi diu noctuque; diebus enim in labore transactis conjungebantur noctes, faciebatque candela ut diei lumine opus neutiquam indigerent. Cum autem tot ad sanctum turbæ, et plures atque plures in dies confluerent: illud etiam magis fortasse prædicto miraculo admirandum venit, quod frumentum illud tam plenis manibus ablatum, infinitorumque hominum necessitati impensum, nihilominus per tres continuos annos suffecerit.

132. Post hæc humani generis hostis, priorem suam cum Symeone luctam recordatus, aut potius antiquam cladem reparare cupidus, unum e fratribus invadit, vel allicit, aut quasi vinctum trahit, quem aptum imprimis pessimis suis machinationibus reperiebat; natione Isaurum, nomenclatura Angulam, quod lingua Syriaca pigrum interpretari aiunt. Haud tamem scio utrum id ei nominis initio sit inditum, quod postea ejusmodi factus est; an deinde conformiter operibus id sibi comparaverit. Hunc igitur ingressus cacodæmon, universam fratrum communitatem per ipsum concitat adversus sanctum; qui pariter posita verecundia ac reverentia ipsum adeuntes: Quæ ista tua, inquirunt, tam supra modum effusa misericordia? ubinam

ρλ'. Ταῦτα προσευξάμενος, καὶ ἄνθρακας ἐνεχθῆναι κελεύσας, θυμίαμά τε τούτοις ἐπιβαλὼν, καὶ μετὰ τῶν κόκκων τῷ ἀδελφῷ ἐγγχειρίσας, Ἀπελθὼν, θυμίασον ἐν τῷ σιτῶνι, ἔφη, καὶ τούτους ἐν αὐτῷ διαρρίψας, τὰς θύρας ἐπιθεῖς ἀναχώρησον. Ὁ μὲν οὖν ἔδρασεν ὡς προστέτακτο. Τῆς ἐπιούσης περὶ πρώτην ἔω, ἐπιτραπὲν αὐθις αὐτῷ παρὰ τοῦ Συμεὼν τὸν σιτῶνα ἰδεῖν ὅπως ἔχοι (ἦδει γὰρ οὐκ ἄγονον ἐκεῖνος αὐτῷ τὴν εὐχὴν ἐσομένην), ἀπελθὼν (τῆς ἀνεκφράστου σου, Χριστὲ βασιλεῦ, χρηστότητος!) εὕρισκει τοῦτον σίτου σαφῶς ὑποπλησμένον, καρπῶν ἀμόχθων ὄντως καὶ ἀσπόρων καὶ ἀνηρότων, μόνης εὐχῆς γεωργίων, καὶ τῆς ἐντεῦθεν ποιότητος, ἔργον χειρὸς ἀκριβῶς ἐκείνης, ἥς τὸ κατὰ τοὺς ἄρτους θαῦμα καὶ ἡ ἐν ἐρήμῳ τράπεζα, τό τε ἐξ οὐρανοῦ μάννα, καὶ ἡ ἀπὸ στερεᾶς πέτρας οὐχ ὕδατος μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ μέλιτος βλύσις.

ρλα'. Ὁ μαθητὴς τοίνυν τῷ τοῦ θαύματος μεγέθει καταπλαγείς, πρόσσεισι τῷ διδασκάλῳ δρομαίως, τὸ γεγονὸς ἀπαγγέλλων· καὶ ὃς κοινὸν μετὰ μαθητῶν Θεῷ γόνυ κλίνας, θυμίαμά τε προσαγαγὼν, τὴν τε Δεσποτικὴν εὐχὴν προσευξάμενος, καὶ τὸν ἐν οὐρανοῖς Πατέρα καλέσας (πρὸς ὃν διὰ τῆς ὑπερφουῆς ἀρετῆς ἔσχε τὴν υἱῷ προσήκουσαν οἰκειότητα, καὶ οὐδόσις ἀγαθὴ τὰ παρόντα), τοσούτου τε πράγματος ἀξίως εὐχαριστήσας, καὶ οὕτως ἀνὰ τὸν σιτῶνα δρᾶν ἐκάστου Σαββάτου τοῖς ἀδελφοῖς παραγγείλας, καὶ τοιαύτην εὐχαριστίαν ἀποδιδόναι, ἐντέλλεται τὸ λοιπὸν αὐτοῖς ἀρτοποιεῖν τὴν χεῖρα μηδέποτε παυομένοις, ἀλλ' αἰετῆς μακαρίας ταύτης καὶ Χριστὸν διὰ τῶν ἀδελφῶν τρεφούσης ἐντολῆς ἐχομένοις. Τὰς μὲν οὖν χεῖρας οὔτε ἡμέρα ἴσθη τῆς ἀρτοποιίας τοῖς ἀδελφοῖς, οὔτε νύξ, ἀλλὰ καὶ νύκτες μᾶλλον περὶ αὐτὴν πονοῦμένοις ἡμέραις συνήπτοντο, καὶ τὸ τῆς νυκτὸς ἔργον ὁ λύχνος τοῦ τῆς ἡμέρας φωτὸς παρεῖχεν οὐδὲν ἐνδόν. Τοσοῦτοι παρὰ τὸν ἅγιον ὄχλοι, καὶ οὕτως ἀριθμοῦ κρείττους αἰεὶ συνέρρεον, ὃ καὶ τοῦ προλαβόντος τάχα παραδοξότερον, ὅτι καὶ οὕτως ὁ σῖτος ἐκεῖνος ὅλαις χερσὶν ἐκφορούμενος, καὶ τοσαύταις ἐπαρκῶν μυριάσιν, ὅμως καὶ εἰς τρίτον ἑξῆς ἐνιαυτὸν ἤρχετο.

ρλβ'. Μετὰ δὲ ταῦτα τῆς προτέρας πάλης ἀναμνησθεὶς ὁ ἐχθρὸς, ἡ τὴν παλαιὰν φιλονεικίαν μᾶλλον ἀνακαλέσασθαι ἤτταν, ὑποδύεται τῶν ἀδελφῶν ἓνα, ἡ ἐπισπᾶται, ἡ ἐπάγεται, οἰκείως ἑαυτῷ δηλαδὴ πρὸς κακοτεχνίαν εὐρὼν ἔχοντα, Ἰσαυρον τὸ γένος, Ἀγγουλᾶν τὴν προσηγορίαν, ὃ τῇ τῶν Σύρων γλώττῃ φασὶ τὸν ὀκνηρὸν ὀνομάζεσθαι. Οὐκ οἶδα, εἴτε τοῦτο τὴν ἀρχὴν κληθέντα, ὃ μετὰ ταῦτα γέγονει, καὶ τοῖς ἔργοις τὴν κλῆσιν ὕστερον τῇ πράξει μεταβαλόντα, καὶ κατὰλληλον τοῖς ἔργοις ἀρμοσάμενον τὴν προσηγορίαν. Τοῦτον τοιγαροῦν ὁ ἐχθρὸς ὑποδύς, πᾶσαν ἐκταράττει δι' αὐτοῦ τῷ ἁγίῳ τὴν ἀδελφότητα· καὶ ἀναίδην αὐτῷ προσελθόντες, Τίς ἡ τοσαύτη καὶ οὕτω πέρα τοῦ μετρίου, φασὶν, ἐλεημοσύνη; ποῦ δὲ τῶν ἱερῶν οἰκῶν ἡ φροντιστηρίων ψυχῆς τοιοῦτό τι γινό-

μενον ἴσμεν; οὐχὶ καὶ αὐτὸς ἐν Ἱεροσολύμοις ὁ Κυ-
ριακὸς ἐστὶ τάφος, θαυματουργῶν ἐξαίσιος, μήπου τι
παραπλησίως ἔχον ἐκεῖ τοῖς ἡμετέροις ἐστίν; οὐχὶ
πᾶς ὁ προσευχῆς προσίων χάριν ἢ θεραπείας, ἰδίαις
μᾶλλον χρῆται δαπάναις; τοῦναντίον μὲν οὖν οὐχὶ καὶ
προσφέρει τὸ κατὰ δύναμιν; πῶς τοίνυν, καὶ πόθεν,
ἢ μέχρι πόσου, ἑαυτοῖς καὶ τοῖς προσιοῦσιν ἡμεῖς
ἐπαρκέσομεν;

ργ'. Οἱ μὲν οὖν ταῦτα καὶ πολλὰ τούτοις ὁμοία
εἶπον· ὁ δὲ πρῶτος ὑπολαβὼν, Τῆς μεγάλης καὶ
τοῦτο τοῦ Θεοῦ κηδεμονίας, ἔφη, περὶ ἡμᾶς, ἀδελφοί,
τὸ μὴ πρὸς ἀλλοτρίας χεῖρας ἡμᾶς, ἀλλὰ πρὸς τὰς
ἡμετέρας μᾶλλον ἐτέρους ὁρᾶν, καὶ τὸ μὴ ὅπως ἂν
τι καὶ βραχὺ λάβοιμεν παρ' ἐτέρων αἰτεῖν, ἀλλ' **B**
ἀφθόνως μᾶλλον ἔχειν ἐτέροις ἡμᾶς ἐπαρκεῖν. Οὐ
γὰρ ἐξ ὧν αὐτοὶ κοπιῶμεν, ἀλλ' ἐξ ὧν ἀπονητὶ μᾶλ-
λον τῆς ἀνωθεν χρηστότητος ἀπολαύομεν, ἐκείνοις
παρέχομεν, ὃ καὶ σπουδαστέον ὑμῖν, εἴπερ ἄλλο τι
διὰ παντὸς, καὶ πάσης ἄλλης ἐργασίας προτιμητέον,
εἴ τι τῆς ἐκείνου μέλει θεραπείας ὑμῖν, τοῦ ἔλεον θέλον-
τος μᾶλλον καὶ οὐ θυσίαν. Πρὸς ταῦτα τοῦ Ἀγγουλά
πειραθέντος ἰταμώτερον ἀποκρίνασθαι, εἰδὼς ὁ θεὸς
ἀνὴρ δι' ἐκείνου συσκευάσθαι τῷ ἐχθρῷ τὴν ἐπιθυ-
λήν, ἐπιτιμήσας σφοδρότερον οὐκ ἐκείνῳ, ἀλλὰ τῷ
δι' αὐτοῦ μᾶλλον ἀναιδῶς φθειγμένῳ, Σὺ μὲν, ἀγα-
θοῖς πᾶσι πολέμιε (οὐδὲ γὰρ ἀγνοῶ σου τὰς δολιότη-
τας), ἔφη, τὸν ταλαίπωρον τοῦτον ὑπείσελθὼν, θορύ-
βους σπουδάξεις καὶ ταραχὰς ἐπεγεῖρειν μοι, ἐπεὶ **C**
καὶ συγκεχώρηται σαφῶς ἀνωθεν. Εἶτα καὶ πρὸς
τὸν Ἀγγουλάν ἐπιστραφεὶς, Ἀλλ' οὐαὶ σοι τῷ
δυστήνῳ, ἔφη, ὅτι ταύτῃ συγγενῶς ἔχων εὐρέθης τῷ
δυσμενεῖ, ὥς καὶ ὀργάνῳ σοι χρῆσθαι πρὸς τὴν κα-
κίαν. Ἐξῆς δὲ καὶ πρὸς τὴν ἀδελφότητα πᾶσαν,
Κοινωνητέον, φησὶν, ἐκ τοῦ ὑστερήματος ὑμῖν,
ἀδελφοί, καὶ τῆς ἀναγκαίας χρείας κοινωνητέον
τοῖς ὅχλοις, ἐπεὶ οὐκ ὀλίγα ὑμῖν ἐν ὑστέρῳ μετα-
μελήσει.

necessarium faciunt, erogandum turbis : quoniam

ρλδ'. Ταῦτα πρὸς αὐτοὺς εἰπὼν, καὶ τὴν ψυχὴν
τῆς αὐτῶν οὐκ οἶδ' εἴτε ἀναληθείας χρῆ λέγειν, εἴτε
μικροψυχίας περιαλήψας, ὁρᾷ θεῖῳ ψυχῆς ὁμματι
κείμενον καθάπερ τὸ θεῖον Εὐαγγέλιον ἐπὶ τοῦ σιτώ-
νος, καὶ ὥς ἐπείσελθόντες ἐνδεδεῖς καὶ διαρπάσαντες
αὐτὸ φύγοιεν, καὶ ὥς αὐτὸς μὲν διὰ τινος ὁδοῦ βα-
σιλικῆς ὁπισθεν τούτων καταδιώκει, φθάσαι δὲ οὐχ
οἶδ' ὅς τε ὧν, ἐκ μέσης αὐτῆς ἀναστρέψει, καὶ ὥς ἐκά-
στης ἡμέρας ἄρτους ἀπὸ τότε τῶν τριῶν ἐν αὐτῷ
πλείους οὐχ εὖροι· οὐς λαμβάνων, ἄνω τε πρὸς
Θεὸν βλέπων, καὶ τὴν ἐκείθεν αὐτοῖς ἐπευχόμενος
εὐλογίαν, εἶτα διαθρύπτων, παρατίθει τοῖς δεομένοις,
καὶ ὥς ἕκαστον κλάσμα μέγιστος αὐτίκ' ἰναιτο
ἄρτος. Ἐν ἑαυτῷ τοίνυν γενόμενος, καὶ συμβαλὼν
τὴν ὄψιν ἀφαίρεσιν εἶναι τῆς ἀνωθεν χάριτος, οἷς
ἔμελλον ἀνακόπτειν οἱ μαθηταὶ τὸν εἰς τοὺς πένητας
ἔλεον, πάντα αὐτοὺς συγκαλέσας, καὶ ἅπερ ἴδοι
σαφῶς ἀπαγγέλλας προσευχὴν ἐπιτρέπει μετὰ δα-

¹¹ Osee, vi, 6; Matth. ix, 15.

A terrarum in sacris domibus atque asceteriis simile
quid fieri recordamur? Nonne ipsum quoque Do-
mini sepulcrum Hierosolymis inusitata operatur
miracula? nunquid tamen istic par huic nostræ
eleemosynarum largitio? Nonne sua vivit quadra
quisquis aut orationis aut opis causa eo accedit?
imo quod contra est, nonne istic offert de suo
quantum potest? Quomodo igitur nos et unde, aut
quousque et nobis et accedentibus nos sufficiemus
annonam?

153. Hæc et his similia illis turbide elocutis,
sedate subsumens sanctus, sic infit : Et illud sin-
gularis Dei circa nos sollicitudinis signum est, fra-
tres, quod non ex alienis manibus nobis, sed aliis
potius ex nostris victitandum sit; quodque, ut pa-
rum quid accipiamus, alienam implorare opem non
debeamus, sed tantam habeamus rerum copiam,
ut et cæteris succurrere possimus. Neque vero illa,
quæ manuumstrarum opere conquisivimus, sed
illa, quibus citra laborem nostrum, suppeditante
divina bonitate, fruimur, egentibus largimur; quod
et faciendum nobis sedulo semper est si quid
aliud; et omni alio opere pluris æstimandum, si
quid nos cultus illius tangit, qui dicit : *Misericor-*
*diam volo et non sacrificium*¹¹. Cum Angulas ad hæc
incitatus turbulentius responsum pararet, cogno-
sceretque vir Dei per illum moliri insidias suas
dæmonem, ad hunc, prætermisso fratre per cujus
os inverecunde multa effutiebatur, increpationem
graviter convertens : Tu, inquit, bonis omnibus
inimice (neque enim me fugiunt tuæ fraudes), mi-
sellum hunc clam ingressus, turbas mihi tumultus-
que ciere satagis, quoniam illius faciendi desuper
quoque facultas tibi concessa est. Tum ad Angulam
conversus : Sed et tibi misero væ, inquit, quod tam
familiaris hosti nostro inventus sis, ut te fraudis
suæ instrumentum præbueris. Denique universos
fratres sic alloquitur : Communicandum nobis ali-
quid ex inopia nostra est, et ex illis, quæ ad usum
nos alias non paucorum ad extremum pœnitebit.

154. Ubi finem dicendi fecit, acerbo animi
affectus dolore est, ex illorum, stuporene dicam,
an pusillanimitate suborto. Tum conspiciatur oculo
interiore sacrum Evangelium, veluti in horreo
jacens; accurrentesque inopes rapere illud ac fu-
gere: ipsum autem se regia quadam via fugientium
tergis instare, retrahere vero nullo modo posse,
ideoque iter ex media via relegere: ex illo porro
tempore singulis diebus tres non amplius in horreo
granario panes reperiri, quos ipsum accipientem,
ac sursum oculos ad Deum intendentem, cœlesti-
que benedictione impertientem, denique frangentem
apponere egentibus, quodque autem frustum
illico in panem maximum converti. Redditus
igitur sibi, atque conjiciens, visionem signare di-
vinæ gratiæ oblationem, propterea quod eleemosy-
nas, pauperibus erogari solitas, imminutas vellent;
convocatis omnibus quæ sibi per visionem ostensa

essent, enuntiat; ac precationem cum lacrymis indicit, solum nempe adversus divinas comminationes remedium, ut Deum sibi propitium redderent. Dum illi mox fructus poenitentiae dignos faciunt contritionique indulgent, miseratus Symeon lacrymas ad Deum effundit, lacrymas multiplicem elicere caelo misericordiam valentes: tum modicum quid frumenti ex horreo allatum manu excipiens, atque ad manum Dei supremam respiciens, inde benedictionem precibus accersivit, quæ cum aperitur, solet omne animal implere. Frumentum autem (o inusitatam agriculturam! o semina orationis, fertilem quoque terram fertiliorum reddentis!) plurimum augescens, in longissimum tempus usui communi abundantissime sufficiebat, neque minimam partem minuebatur.

CAPUT XVII.

Armat suos contra dæmones varia molientes.

135. Aliquanto post aliam rursus habet visionem, quæ virum pene exanimabat: coactis in unum fratribus: State, inquit, ut generosos decet, adversus impendentes tentationes: permisit quippe Dominus vos tentari, ut et splendidiore vos circumdet corona. Librum igitur Job prophetæ, ex quo noverat ipsis et tolerantiam augere, et supernæ consolationis spem corroborare, in manus capit: indictoque cunctis silentio atque attentione, a capite orsus ad calcem usque librum explicando evoluit: sicubi vero quiddam proverbialis notionis occurreret, id et penitus enucleabat, et latentem in eo sensum spiritus ipsum illuminantis splendore illustrabat; tandemque adhortationem ex Apostolo commodè concludebat, sic inquit: Audivistis, quid Job sustinuerit; et cognovistis quem sibi finem Dominus habuerit præfixum: State igitur succincti lumbos vestros in veritate et calceati pedes in Evangelio pacis, in omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis tela nequissimi ignea extinguere²². Existimo enim quod non sunt condignæ passionibus hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis²³: id enim quod in præsentis est momentaneum tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternæ gloriæ pondus operatur in nobis: non contemplantibus nobis quæ videntur, sed quæ non videntur: quæ enim videntur, temporalia sunt; quæ autem non videntur, æterna²⁴.

136. His dictis ex imo corde graviter ingemiscens, lacrymas quoque admiscens gemitibus, Fratres, inquit, tempus certandi est: vigilate itaque, nec lateat quemquam diabolus, qui fraudulentè vos tentat circumvenire. Nostis quippe quod domus tabernaculi nostri, quæ super terram est, dissolvenda sit; sed aliam, non manufactam, repositam habemus in cœlis nos, qui ambulamus in lege Domini, præferentis cordibus nostris lumen ejus, quod gressus nostros dirigat ad se. Hujusce do-

α κρύων αὐτοῖς, τὸ μόνον ἰσχύον κατὰ τῆς θείας ἀπειλῆς φάρμακον, ὥστε διαλλαγῆναι φησὶν, ἡμῖν τὸν Θεόν. Τῶν δὲ μετάνοιαν ἀξίως εὐθὺς ἐπιδειξαμένων, συναλγῆσας αὐτῶν τῇ συντριβῇ, καὶ δάκρυα πρὸς Θεὸν ἐκχέας τὰ πολὺν ἐκεῖθεν ἔλκειν δυνάμενα [ἔλεον], σῖτόν τε βραχὺν ἐκ τοῦ σιτῶνος κομισθέντα λαβὼν ταῖς χερσὶ, καὶ πρὸς χεῖρα πάλιν αὐτὸς τὴν ὑψηλὴν ἰδὼν, τὴν ἐξ αὐτῆς ἐπηύξατο εὐδοκίαν, ἥ πᾶν ἐμπύλῃ οἶδε ζῶον ἀνοιγομένη· καὶ ὁ σῖτος (ὡ παραδόξου γεωργίας! ὡ σπερμάτων εὐχῆς καὶ γῆν ἀγαθὴν εἰς γονιμότητά παριούσης!) ἠύξετο, μέχρι πολλοῦ ταῖς χρεῖαις ἀφθόνως ὑπηρετῶν, καὶ μηδὲ ὅτι οὖν ἐλαττούμενος.

Β ρλε'. Ἐωράκει μετὰ χρόνον τινὰ πάλιν ὅψιν ὁ Συμεὼν, τὰ δὲ ὀφθέντα τὴν αὐτοῦ ψυχὴν ἀθυμίας ἐπλήρου· καὶ συγκαλέσας τοὺς μαθητάς, Στήτε γενναίως, ἀδελφοί, πρὸς τοὺς μέλλοντας ἐπάγεσθαι πειρασμοὺς, ἔφη· συγκεχώρηκε γὰρ ὁ Κύριος· πειρασθῆναι ὑμᾶς, ἵνα καὶ λαμπρότερον στεφανώσῃ. Τὰ κατὰ τὸν Ἰὼβ τοίνυν λαβὼν (ὅθεν αὐτοῖς ἤδει καὶ τὴν ὑπομονὴν ἐπιτείνειν, καὶ τὴν ἐλπίδα τῆς ἀνωθεν παρακλήσεως ἐπιβρῶσαι), καὶ πᾶσιν αὐτοῖς σιγὴν ὁμοῦ καὶ προσοχὴν παραγγεῖλας, ἐκ προοιμίων εὐθὺς ἀρξάμενος, ἄχρι τέλους αὐτοῖς διεξῆλθε τὴν βίβλον· εἴ ποῦ τι τῶν παροιμιῶν τύχοι, καὶ βαθυτέρων ἐπεξιῶν, καὶ τὸν ἐν αὐτοῖς κρυπτόμενον τῷ φέγγει τοῦ ἐν αὐτῷ Πνεύματος ἐκείνοις διαφωτίζων, εἶτα κατὰ καιρὸν ἐκ τοῦ Ἀποστόλου διεπεράνατο τὴν παρ. ἴνεσιν αὐτοῖς, οὕτως εἰπὼν· Τὴν ὑπομονὴν Ἰὼβ ἠκούσατε, καὶ τὸ τέλος Κυρίου εἶδετε· Στήτε οὖν περιζωσάμενοι τὴν ὀσφὺν ὑμῶν ἐν ἀληθείᾳ, καὶ ὑποδησάμενοι τοὺς πόδας ἐν Εὐαγγελίῳ τῆς εἰρήνης, ἐπὶ πᾶσιν ἀναλαβόντες τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως, ἐν ᾧ δυνησέσθε τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα σβέσαι. Λογίζομαι γὰρ ὅτι οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς· τὸ γὰρ παραντίκα ἐλαφρὸν τῆς θλίψεως ἡμῶν καθ' ὑπερβολὴν εἰς ὑπερβολὴν αἰώνιον βάρος δόξης κατεργάζεται ἡμῖν· μὴ σκοπούντων ἡμῶν τὰ βλεπόμενα, ἀλλὰ τὰ μὴ βλεπόμενα· τὰ γὰρ βλεπόμενα πρόσκαιρα, τὰ δὲ μὴ βλεπόμενα αἰώνια.

Β ρλς'. Ἐπειτα μέντοι βύθιον τι καὶ βαρὺ στενάξας, τῷ στεναγμῷ δὲ κεράσας καὶ δάκρυον· Ἀγώνων, ἀδελφοί, καιρὸς, ἔφη· γρηγορεῖτε οὖν, μὴ λάθῃ τινὰ δολίως ὁ πονηρὸς δελεάσας. Οἴδατε γὰρ ὡς ἡ ἐπίγειος ἡμῶν οἰκία τοῦ σκήνους λυθῆται, ἀλλ' ἡ ὑπὲρ ἐπίσταται ἡμῖν ἀχειροποίητος ἐν οὐρανοῖς ἐν νόμῳ δηλαδὴ Κυρίου πορευομένης, παρ' αὐτοῦ τε τὸν τῆς καρδίας λύχνον φωτιζομένοις, κατευθύνοντα τὰ πρὸς ἐκεῖνον ἡμῶν διαθήματα· ἥς ὅψις μοι κατὰ τήνδε τὴν νύκτα σαφῶς ἐγνώρισε τὴν ἀνάβασιν, καὶ εἰς ἣν

²² Ephes. vi, 14-16. ²³ Rom. viii, 18. ²⁴ II Cor. iv, 17, 18.

πρόδρομος ἡμῶν εἰσελήλυθεν ὁ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς Ἰωάννης, οὗ καὶ βίον καὶ τρόπον αὐτοὶ πάντως οὐκ ἀγνοεῖτε, οἱ καὶ κοινωνοὶ τοῦ κατὰ Θεὸν βίου τὸν ἄνδρα πεποιημένοι, καὶ τῶν πνευματικῶν ἀγώνων συνάμιλλον. Δέκατον γάρ, ἀδελφοί, τοῦτο ἔτος ἀγρυπνῶν ὑπὲρ τῶν ὑμετέρων ψυχῶν, καὶ δεόμενος τοῦ Θεοῦ μετὰ δακρύων οὐκ ἐπαυσάμην, ὡς λόγον ἀποδοῦναι μέλλων ὑπὲρ ὑμῶν· ἐπεὶ καὶ τοῦτον ἐγὼ φοβοῦμαι τὸν φόβον αἰεὶ, μὴ τῶν ἀφιέντων τὰ πρόβατα μισθωτῶν καὶ φευγόντων, οἷς ὀλίγα μέλει περὶ αὐτῶν, καὶ οὐ τῶν ποιμένων εἰς εὐρεθῶ, τῶν καὶ ψυχὴν αὐτὴν ἡδέως τῆς ποιμένης προῖεμένων.

eadem dimittunt atque fugiunt; non vero illorum

ρλζ'. Ἀλλὰ τῇ δυνάμει τῆς ἄνωθεν βακτηρίας ζωννύμενος, γενναίως τὸν θῆρα μέχρι τέως νῦν ἀφ' ὑμῶν ἀπεσόβουν. Οἶδατε γάρ ποσάκις ὑμῶν οὐ δια-
B θολῶσαι μόνον ἐπειράθη τὸν νοῦν, καὶ πρὸς ἐπιθυμίας κοσμηκᾶς ἐλκῦσαι καὶ κατασπᾶσαι, ἀλλὰ καὶ συλαγωγῆσαι καὶ ὑποκλέψαι καὶ παντάπασιν ὑμᾶς σκορπίσαι καὶ διασπεῖραι· ὁμως ἡσχύνθη διὰ πάντων καὶ ἀπεκρούσθη, οὐδὲν πλέον τῆς τοσαύτης σπουδῆς ἢ λύσσης ὀνήμενος, ὅτι μὴ τὸ φανῆναι πλέον κακὸς, τὸ μάλιστα πάντων αὐτῷ σπουδαιότατον. Νῦν οὖν· εἰ καὶ μὴ πολλή, μηδ' ἐπὶ πολὺ, συγκεχώρηται δ' οὖν τις ὁμως αὐτῷ καθ' ἡμῶν ἐξουσία· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν νηπίων, πρὸς δὲ καὶ τῶν ἐν ἀρετῇ ζώντων παρ' ὧν δηλαδὴ καὶ πλείων ἢ πληγὴ τῷ βασκάνῳ, καὶ πρὸς οὓς ἐκείνῳ πάλιν ὁ φθόνος περιφανέστερος· ἀλλ' οὐκ ἀποστήσῃ ὁ ὑπερασπιστὴς μου, Κύριε.

ρλη'. Εἶτα καὶ αὐτὰ τοῖς μαθηταῖς ἐξηγεῖτο τὰ ὁραθέντα, προσιόντας μὲν ταῖς οὐρανοῦ πύλαις τοὺς ἐκλεκτοὺς ἀγγέλους εἰς προσκύνησιν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, παρεστηκότα δὲ τὸν διάβολον, Αἰθίοπα, σκοτεινὸν ὅλον, ἀναιδῆ τὴν ὄψιν, ὕβριν πνέοντα, αἵματος ὁμοῦ καὶ πυρὸς τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑπόπλεων, οὐκ ἐπὶ τινος τοὺς πόδας στερεοῦ βεβηκότα, ἀλλὰ κατὰ μέσον οἶονεῖ τὸν ἀέρα, βρύχοντα μὲν φοβερόν τι καὶ θηριώδες, καὶ κινοῦντα, φησὶ, τὴν κεφαλὴν κατ' ἐμοῦ, ἀναμένοντα δὲ ὁμως τὰς ἀποφάσεις, φωνὴν τε παρὰ Κυρίου πρὸς αὐτὸν ἐνηνέχθαι, Πάταξον, λέγουσαν, τὰ παιδία καὶ τοὺς καλοὺς τῶν ἀνθρώπων, τὸν δὲ ἀπ' ἐμοῦ τε ἄρξασθαι πρώτου, καθάπερ ἐπὶ τοῦ Ἰώβ· αἰτοῦντα, καὶ τὸ ἐνδόσιμον οἶα λαμβάνοντα. Ταῦτα ὁ
D μὲν τοῖς ἀδελφοῖς ἐξηγεῖτο· ὁ ἐχθρὸς δὲ οὐκ ἡμέλει κακίας, ἀλλ' ἐπεισι κατ' αὐτοῦ μεγάλῳ βρυχήματι, καὶ τὴν δερματίνην ὡς εἶχε μελωτὴν ὑποδύς, ἵνα καὶ σφοδρότερον, ὡς ᾤετο, περιτρέψῃ, πάσχει μᾶλλον ὁ δρᾶν ὁ μάταιος ἤλπισε, καὶ χαλεπὸν αὐτὸς πτώμα κατενεχθεὶς, ὥχεται διαλυθεὶς ἴσα καπνῷ, πώγωνος ψαύει μόνον τὰς τρίχας περιελών, καὶ γυμνὸν ἐκείνο τὸ μέρος ὅπου δηλαδὴ ψαύσειεν ἀπολελοιπώς· ἀλλὰ καὶ τοῦτο κόσμος ἐδόκει τῷ Συμεῶν, ἥτταν ἀγεννῆ τοῦ ἀντιπάλου μηνύον.

A mus visio hac ipsa mihi nocte luculenter monstravit ascensum nostrum; in quam et ingressus est dilectus frater Joannes, prodromus noster, ejus et vitam et mores vos ipsi ignorare nequaquam potestis, qui et participem cœlestis vitæ fecistis illum, et in spirituali palæstra habuistis commilitonem. Decimus quippe, fratres mei, annus agitur, quod vigilem pro animabus vestris, nec desierim orare Deum cum lacrymis, tanquam rationem redditurus pro vobis. Quoniam et ego nunquam non illo incessor timore, ne illorum unus deprehendar, qui mercede conducti, de ovibus solliciti perparum, qui animas suas pro incolumitate gregis

437. Attamen superni virtute baculi corroboratus, usque in præsens tempus repuli a vobis genere feram infernalem. Nostis enim probe, quoties non modo turbare mentem vestram, eamque ad rerum mundanarum desiderium allicere atque detrahere; sed etiam spoliare gratia divina ac denudare, imo et vos ipsos dispergere omnino ac dissipare conatus sit: verumtamen confusus ubique et repulsus est; nihil aliud commodi ex tanto conatu et rabie nactus, quam quod tanto perniciosior apparuerit quanto adhibuit plus conatus. Nunc igitur, tametsi non magna nec latis circumscripta terminis ipsi facultas nocendi data sit, aliqua tamen concessa est contra nos; nec tantum contra tirones, sed etiam contra illos qui in via virtutum proveci sunt; a quibus nempe et gravior plaga invido hosti infligitur, et contra quos ipse vicissim invidia ardet
C manifestiore: sed tu, Domine, propugnator meus, tuos non destitues.

438. Deinde et quæ viderat discipulis enarravit: vidisse nempe electos Dei angelos, ad portas cœli, Deum suum adoraturos, advolare: vidisse et diabolum stare, indutum Æthiopem, tenebricosum totum, facie deformem, calumnias spirantem, sanguine juxta et igne oculis suffusum, nulli fulcro pedibus innixum, sed medio veluti aere consistentem, horribilem ferarumque in modum frementem; qui converso contra me, inquebat, capite, responsum aliquod præstolabatur; vocem autem a Domino allapsam esse, dicentem: Percute pueros et formosiores quosque; illum vero petiisse, sibi ut liceret a me, quemadmodum olim a sancto Job, exordium sumere; simulque vestimenta apprehendisse. Isthæc sanctus quidem narrabat fratribus: hostis vero nullam malefaciendi occasionem prætermittendam ratus, magno cum fremitu in illum irruit, pelliceamque, ut poterat, melotem subiens quo vehementius, uti putabat, ipsum everteret; passus potius id ipsum miser est, quod inferre sperabat; dejectusque gravi casu abiit, quasi in fumum resolutus: evulsisque tantum prehensæ barbæ crinibus, membrum illud quod tetigerat nudum reliquit. Sed et hoc summo sibi ornamento vertebat Symeon, utpote patefaciens mundo indecorum adversarii conflictum.

159. Mox præclarus agonothea Christus generoso pugili suo præmium retribuit : apparens enim tetigit clam faciem ejus, et continuo enati sunt crines, et ornatus pristinus barbæ rediit. Igitur aperto Marte aggredi Symeonem nunc quoque diffusus Satanas, quippe ab illo dejectus manifeste ac superatus, deinceps ad artes se suas et ignavum pugnae genus convertit ; modo fratres adversus sanctum instigando ; modo fidem, quam populus in ipso repositam habebat labefactando ; alias præfectos circumjacentium urbium, ob jus quod sibi in montem quisque vindicabant, contra virum Dei concitando. Quas autem ille machinas, quas artes non adduxit contra infirmos bellatores ! qui cum adversario manus non audentes conserere, ignaviter tentabantur, ut externis se rebus demulceri moverique paterentur. Sed majorem sibi inde confusionem comparavit ; cunctaque erat cernere aliter evenisse quam præconceperat. Hos ipsos namque discipulos, post brevem illam tempestatem, secunda constansque malacia excepit, eaque priori longe anteferenda : quique erga sanctum erant frigidiores, adeo succensi sunt ejus amore, ut quidam ex ipsis hæreticis, antiquis suis erroribus valedixerint, nostræ orthodoxæ fidei partes amplexati sint ; multi vero infidelium, Græcos puta et Barbaros, et similes crassioris erroris homines, in gratiæ lumen, quo Symeon resplendebat, reflectentes oculos, ad veritatem conversi sint : iis autem, qui montem accolunt, pacatiora fuerunt post hæc lætitiioraque omnia quam ante.

140. Cæterum contra pueros et circa virtutis exercitium remissiores invaluit tentatio. Etenim diabolus sub primam noctis quietem, expansis versus Septentrionem alis volans, quemadmodum aquila magnum complexa spatium et unguibus instructissima, versus Orientalem Antiochiæ portam descendit, excitans tragœdiam non absimilem illi quæ quondam in Ægypto contra primogenitos sæviit, referentemque luctum quo Rachel super filios in Palæstina planxit. Neque hic stetit : verum plurimos quoque virtutis studiosos interemit, adeo ut cunctis in plateis ejulatus, et in compitis væ ! væ ! personaret ; et agricola vocaretur ad planctum atque ad lamenta ; non secus ac si huic civitati jam olim a Michæa illud vaticinium dictum fuisset : *Decalvare et detundere super filios delicatos tuos* ²⁵. Civitas ergo nuda et discalceata (ut rursus prophetæ verbis utar) vadit ad sanctum Symeonem, solum securum suffugium, solam spem fallere nesciam ; *lamentans coram eo magis quam sponsa amicta cilicio super virum virginitatis suæ* ²⁶.

141. Præterea et sanctam Martham, participem doloribus suis, patronam apud filium habebat : a qua ille amice inductus, et sponte sua ex insito commiserationis fonte misericordiam in calamiti-

ρλθ'. Εὐθὺς δὲ καὶ ὁ καλὸς ἀγωνοθέτης Χριστὸς τὸ βραβεῖον ἐδίδου, καὶ τῷ γενναίῳ ἐπιφανεί, ἅπτεται τοῦ προσώπου κρυφίως, καὶ παραχρῆμα αἷ τε τρίχες ἐφύοντο, καὶ ὁ πώγων αὐτῷ πάλιν ὡς καὶ πρῶην ἐκόμα. Τῆς πρὸς αὐτὸν τοίνυν ἐκ τοῦ φανεροῦ καὶ νῦν συμπλοκῆς ὁ πονηρὸς ἀπογνοῦς, ἅτε λαμπρῶς παρ' αὐτοῦ καταβεβλημένος καὶ ἡττημένος, ἐπὶ τὴν τέχνην ἐξῆς καὶ τὴν ἀνελευθερίαν ἐχώρει · καὶ νῦν μὲν αὐτῷ τοὺς ἀδελφοὺς ἐκταράττειν, νῦν δὲ τοῖς ὅχλοις τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν διαφυχαίνειν, νῦν δὲ τοὺς προεστῶτας τῶν κύκλῳ πόλεων, τῆς τοῦ ὄρους ἕνεκεν αὐτοῦ νομῆς ἐπεγείρειν. Τίνα μηχανὴν ἢ σπουδὴν οὐκ εἰσήγε κατὰ τοὺς ἀσθενεῖς τῶν πολεμίων, οἳ τῷ ἀντιπάλῳ χεῖρας οὐ τολμῶντες ἐπάγειν, παράπτεσθαι τι τούτου διὰ τῶν ἐκτὸς ἀνελευθέρως πειρῶνται. Ἀλλὰ μείζονα κἀντούτοις τὴν αἰσχύνην ἑαυτῷ προξένει · καὶ πᾶν μᾶλλον ἦν ὁρᾶν τοῦναντίον, οὗ ὁρᾶν ἐκεῖνον ἐβούλετο. Τοὺς τε γὰρ μαθητάς, μετὰ τὸν βραχὺν ἐκεῖνον σάλον, γαλήνην ἵσταθερὰ διεδέξατο καὶ τῆς προτέρας ἀκριβεστέρα, οἳ τε πρὸς τὸν ἅγιον ὑποψυχρανθέντες οὕτως εἰς αὐτὸν θερμῆς ἔσχον, ὡς τοὺς μὲν αὐτῶν αἰρετικούς ὄντας, μακρὰ τῇ παλαιᾷ σφῶν ἀπάτῃ χαίρειν εἰπόντας, τῆς ὀρθοδόξου μοίρας γενέσθαι καὶ ἡμετέρας · πολλοὺς δὲ καὶ τῶν ἀπίστων, Ἑλλήνων δηλαδὴ καὶ Βαρβάρων καὶ τῆς τοιαύτης παχύτητος, πρὸς τὸ φῶς τῆς ἐν τῷ Συμεὼν χάριτος διαβλέψαντας, ὁδηγηθῆναι πρὸς τὴν ἀλήθειαν · τοῖς τε περὶ τοῦ ὄρους αὐτῷ βραχεὰ διενεχθεῖσι, φίλα μετὰ ταῦτα μᾶλλον ἢ πρότερον καὶ εἰρηναῖα γενέσθαι.

ρμ'. Λοιπὸν ὁ κατὰ τῶν παιδίων καὶ τῶν ἀρετὴν μετιόντων πειρασμὸς ἐνειστήκει. Καὶ περὶ πρῶτον νυκτὸς ὕπνον ἐκτείνας πτέρυγας αὐτοῦ πρὸς τὰ κατὰ βορρᾶν ὁ διάβολος, κατέβη καθάπερ τις ἀετὸς μακρὸς τῇ ἐκτάσει καὶ πολλὺς τοῖς ὄνυσιν ἐπὶ τὴν πρὸς ἡλίου ἀνίσχοντα πόλιν τῆς Ἀντιόχου, συγγενὲς τι τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ποτὲ γεγονότων κατὰ τῶν πρωτοτόκων ποιῶν, καὶ παραπλησίους τῇ Παχὴλ ἐν Παλαιστίνῃ θρήνους ἐπὶ τοῖς τέκνοις ἐγείρων, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν ἀρετῇ ζώντων πολλοὺς ἀπολλύς, ὡς εἶναι κοπετὸν ἐν πάσαις πλατείαις, καὶ ἐν πάσαις ὁδοῖς οὐαί, οὐαί ! καὶ καλεῖσθαι γεωργὸν εἰς πένθος καὶ εἰς κοπετὸν, καὶ εἰς εἰδότας θρήνους, καθάπερ τῇ πόλει ταύτῃ παρὰ τοῦ θεοῦ Μιχαίου πόρρωθεν ἐκεῖνο εἰρημένον · *Σύρησαι καὶ κείραι ἐπὶ τὰ τέκνα σου τὰ τρυφερά*. "Ἦτις ἀνυπόδετος καὶ γυμνὴ (ἵνα τοῖς τοῦ προφήτου καὶ πάλιν ἐπ' αὐτῇ χρήσωμαι λόγοις) παρὰ τὸν θεῖον πορεύεται Συμεὼν, τὴν μόνην ἀσφαλῆ καταφυγὴν, τὴν μόνην οὐ ψευδομένην ἐλπίδα, θρηνοῦσα πρὸς αὐτὸν ὑπὲρ νύμφην περιεζωσμένην *σάκκον ἐπὶ τὸν ἄνδρα αὐτῆς τὸν παρθενικόν*.

ρμα'. Ἐτι καὶ τὴν ὁσίαν Μάρθαν κοινωὴν τοῦ πρὸς τὸν υἱὸν ἔχουσα θρήνου, ἥ τὸ μὲν φιλοστόργως περὶ ὁμιλῶντος, τὸ δὲ, καὶ ἄφ' ἑαυτοῦ καὶ τῶν ἑαυτοῦ τῆς συμπαθείας πηγῶν τὸν εἰς αὐτοὺς βλύζων ἔλεον, γόναντα

²⁵ Mich. i, 16. ²⁶ Joel. i, 8.

τῇ γῇ καὶ ὄψεις ἐρείσας, οὐ πρότερον ἀνίστησιν ἅυτον, ἕως ἀρπαγέντα τῇ δυνάμει τοῦ Πνεύματος ἰδοὶ, ἀγγέλων τε πλῆθος περὶ αὐτὸν, καὶ ὥσπερ κατ' ἐκεῖνο τῆς Ἀντιόχου κατενεχθέντα, καθὼς πενθοῦσα φεῦ! ἡ πόλις εἶη τὰ φίλτατα. Καὶ ὡς αὐτὸς μὲν πρὸς ἀνατολὰς ἐστὼς προσεῦξαιτο περὶ αὐτῆς, οὐχ ὑπὲρ ἀπάσης δὲ τῆς πόλεως ἀνύσειεν ἡ εὐχή, ἀλλ' ἐκεῖνο μὲν τὸ μέρος εὐθύς ἀπαλλαγῆναι τῆς ἀπειλῆς· μεταβῆναι δὲ κατὰ μεσημβρίαν τὸν ὀλοθρεύοντα, καὶ θρῆνον αὖθις ἀθρόον ἐκεῖθεν ἐγεροθῆναι, κραυγὴν συντρίμματος, καὶ κοπετὸν καὶ οὐαί, μηδὲν τοῦ προτέρου λειπόμενα, ὡς αὐτὸς τῇ μητρὶ τηνικαῦτα καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν ὁ θεὸς· Συμεὼν ἐξηγεῖτο.

ρμβ'. Κατὰ πόδας δὲ καὶ ἡ πόλις πρὸς αὐτὸν αὖθις ἀνῆλθε, πενθικοῖς ὡς πρώην καὶ σχήμασι καὶ βαδίσμασι, ποιουμένη κοπετὸν ὡς δρακόντων, καὶ πένθος ὡς θυγατέρων σειρήνων. Περιπαθέστερον τοίνυν ἡ ὁσία τοῦ ὁσίου μήτηρ διατεθεῖσα, καὶ μᾶλλον ἑαυτῆς τὸ πάθος ἢ ἐκείνων εἶναι νομίσασα, δεῖται τοῦ οἰκείου πάλιν παιδὸς οὐχ ἀπλῶς, ἀλλὰ στεναγμοῖς πῦρ ἀφιεῖσι, καὶ δάκρυσιν, οὐ κάμψαι μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆξαι καρδίαν υἱοῦ δυναμένοις, ἐπαμῦναι κάμνουσιν αὐτοῖς· εἴ τις δύναμις. Ὁ δὲ τῆς συνήθους πρὸς θεὸν καὶ πάλιν εὐχῆς ἐχόμενος ἦν, καὶ τῆς ὁμοίας αὖθις ὄψεως ἀξιούμενος. Ἡ δὲ ἦν· ἀρπαγὴ μὲν αὐτοῦ καὶ πάλιν τῷ Πνεύματι, καὶ κάθοδος ἐπὶ τὴν κατὰ Σελεύκειαν πύλην, ἀποστροφή δὲ τοῦ ὀλοθρεύοντος ἐκεῖθεν, καὶ κατὰ τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου μᾶλλον ὁρμή· ἄμιλλά τε περὶ αὐτῆς ἀμφοῖν, πλευρᾶς ἑκατέρως ἐπειλημμένων, καὶ τοῦ μὲν ὅπως ἂν κακῶς διαθεῖη φιλονεικοῦντος, τοῦ δὲ ὅπως ἂν ἐξέλῃται τῆς ἐκείνου βλάβης αὐτὴν ἀγωνιζομένου. Ἐν τοσοῦτῳ δὲ τὸν μὲν ὀλοθρεύοντα μυστικῇ τις ἄνωθεν φωνὴ κατὰ πολὺ τὸ ἀκούσιον ἀφίστησι τῆς μονῆς· ὁ δὲ καὶ δευτέραν ἑφοδὸν αὖθις κατ' αὐτῆς ἀπειλήσας, ἐπὶ τὴν οὕτω Κασσωτίν καλουμένην τέως ἐτράπετο.

tosos effundens, genibus ac facie humi positus, non prius se levavit, quam extra se Spiritus virtute raptus, vidisset multitudinem angelorum cingentem se, et eodem quasi tempore in illam descendere, quo urbs lamentabatur charissimorum jacturam. Sed sicut ipse ad orientem conversus deprecabatur pro ipsa, sic non pro universa urbe deprecatio exaudita est, verum sola illa orientalis pars, minis statim cessantibus, periculo subduci visa est. Deinde ad meridiem transit nequam spiritus; ac repente gravis planctus, inde clamor, contritiones et ejulatus et vae, nihilo quam prius tolerabiliora, excitata sunt; sicut ipse Symeon matri suæ aliisque præsentibus tunc enarravit.

142. Extemplo autem effusa civitas, ad sanctum denuo recurrit, flebili, ut quondam, specie ac incensu, ciens ejaculatum ut draconum, et luctum sicut filiae sirenum. Sancta vero Symeonis mater gravi dolore affecta, suumque multo acerbiorē sensum esse quam illorum rata, iterum filio suo non prece simplici, sed gemitibus scintillas igneas emittentibus, lacrymisque, non flectere modo, verum etiam liquare cor filii valentibus, supplicat, ut si quo modo possit, succurrat periclitantibus. Ad hæc Symeon consuetam pridem orationem resumens, simili rursum visione dignatus fuit. Erat autem ejusmodi: Raptus denuo in exstasim descendebat versus illam, quæ Seleuciam respicit, portam: spiritus autem vastator, inde fugam arripiens, contra monasterium sancti convertebat impetum; de quo et gravis orta inter utrumque contentio est, suas unoquoque eorum partes agente, altero damnum inferre satagente, altero illud avertere laborante. Interea scelerum machinator arcana quadam cælitus missa voce admodum invitus loco depulsus fuit, minitansque alteram denuo invasionem, ad locum Cassyotin dictum usque recessit.

CAPUT XVIII.

Iterum suos hortatur, fratrem a dæmone occisum post varias preces ac visiones ad vitam revocat.

ρμγ'. Καὶ ὁ μὲν ἱερὸς ταῦτα Συμεὼν τῇ μητρὶ ἀφηγεῖτο, ἐπεὶ καὶ λίαν αὐτὴν ἤδει χαίρουσαν, καὶ πάλιν παθαινομένην, εὖ αὐτῇ τῶν πατριωτῶν ἢ τοῦναντίον ἐχόντων· τὴν δὲ Κασσωτίν ὀδυρμὸς εἶχε καὶ θρῆνος· ἤγειρε γὰρ ἐπ' αὐτὴν μάστιγας ὁ θεὸς, καὶ πλῆθος ἐκεῖθεν παρὰ τὸν ἅγιον οὐκ ὀλίγον ἀπήντα, ἐλεεινολογούμενοι πρὸς αὐτὸν, οἷα τέτακται ἡμέρα Κυρίου ἐπ' αὐτοὺς, πικρὰ καὶ σκληρὰ, δυνατὴ ἡμέρα, ὀργῆς ἢ ἡμέρα ἐκείνη, ἡμέρα θλίψεως καὶ ἀνάγκης, ἡμέρα ἀωρίας καὶ ἀφανισμοῦ, ἡμέρα σκότους καὶ γνόφου, ἡμέρα νεφέλης καὶ ὀμίχλης. Καὶ μέντοι καὶ τοῦ ἐν ὀφθαλμοῖς κινδύνου καὶ τῶν δεινῶν, εὐχαῖς ἐκείνου, κομιζόμενοι λύσιν· ὁ δὲ, προσαγαγόντων ἤδη τῇ μονῇ καὶ ὅσον οὐκ ἐπὶ θύραις αἰσθόμενος τῶν πειρατηρίων, τοὺς μαθητὰς ὁμοῦ πάντας συνάγαγὼν, Ἰδοὺ, τέκνα καὶ ἀδελφοί, ἔφη, ὡς ἄμπελος ἐγενήθητε τῷ Χριστῷ κομῶσα καὶ θάλλουσα, καὶ ἀρετῶν ἄνθει βρύουσα, δεξιᾷ τῇ ἐκείνου πεφυτευμένη, εἶη δὲ καὶ κατηρτισμένη λέγειν. Ὁρᾷτε οὖν μὴ καθ-

143. Et hæc quidem sanctus Symeon matri suæ enarrabat, cum ipsam admodum lætantem atque rursus graviter commotam conspexisset, prout civium res lætæ vel tristes erant; Cassyotin vero luctus et ploratus occupabat, levante super illam flagellum suum Domino; et ingens multitudo hominum inde ad sanctum accurrebant, lamentabili voce opem implorantes, non secus ac si irruisset super illos dies Domini amara, et dura, dies fortis, dies iræ, dies tribulationis et necessitatis, dies immaturitatis et perditionis, dies caliginis et tenebrarum, dies nubis et nebulæ. Et Cassyotenses quidem imminentia sibi pericula calamitatesque depelli sancti precibus viderunt: ipse vero ingruere in monasterium suum tentationes et tantum non præ foribus adesse sentiens, discipulis simul omnibus convocatis: Ecce, filii ac fratres mei, inquit, sicut vitis Christo facti estis, palmitibus decora, virens, et floribus virtutum gemmans, dextera illius plantata,

liceat dicere et perfecta. Videte igitur ne destruat is septum, quod est lex Dei et mandatorum ejus observatio: vastabit quippe vos, heu me! et disperget aper de silva, et transeuntibus quibusvis expositi eritis in contumeliam et conculcationem. Verumtamen ferte fructus tanta cultura dignos, sustinete cum gratiarum actione, et generose magnanimiterque vos gerite in tentationibus. Ecce enim grandis calamitas in proximo est. Cum hæc dixisset, graviter cum dolore ingemiscens, non aliter quam si ante oculos quæ eventura erant versarentur, discipulos quidem inexpugnabili crucis Christi signo munit: ipse autem contemplatione mentis abreptus, tantum non præsentia adesse jam monstrante quæ futura prædixerat; iterum supples ad Deum preces, iterum lacrymas fundit, iterum expers somni noctem illam totam traducit; donec apparens ei divina gratia, juvenis puellæ speciem induta, affligentem se consolatus est. Deinde et hostis adfuit cum scandalo atque insidiis; cujus furor ab Angula orsus, contra ipsum ac fratres plagis sæviit: recipiente illo meritam pro familiaritate cum hoste contracta mercedem, et gratiam a tali amico conferri solitam.

144. Interea enim temporis, dum quæ viderat, discipulis enarrat Symeon; Angulas, superioris doctrinæ quasi immemor, quin etiam præcepti, ne sollicitè agerent caventis, oblitus: Sollicitus sit ipse et sibi, inquit, et nobis. Quæ verba continuo plaga consequitur, non modo ipsi, sed fratribus quoque omnibus perquam luctuosa: adeo quippe gravis ac sæva fuit, ut quidem prope abessent a morte, quidam etiam morerentur; illi scilicet qui aliis negligentiores fuerant. Quo intellecto Symeon, ut alter Job, forti ac generoso animo dixit: *Sit nomen Domini benedictum in sæcula*²⁷. Quidam autem frater, in paucis studiosus atque amans virtutis, Conon appellatus, Symeonique, ob elegantiam ac suavitatem morum et studium sectandi meliora, admodum charus, perplexo erat dejectoque animo, metuens ne eadem quæ fratribus sibi quoque calamitas accideret. Hic quasi mente a sensibus aberrans, videre sibi videbatur Symeonem, talia interrogantem: Qualis hominis unius in terris maxima erga Deum fiducia est? eo autem, Quis ille est homo? respondente, dicere Symeonem, Ille est qui loquitur tecum; divina, ut arbitror, gratia sic disponente ea, quæ post paulo eventura ipsi præter expectationem erant, aut potius discipulum instruente, ne ad infidelitatem a malo genio plectus, oblivisceretur suam magistro infirmitatem indicare adversus machinamenta ipsius: etenim sibi redditus Conon, magno cum mœrore visionem istam sancto aperuit.

145. Non multo interjecto tempore Conon a diabolo percussus exspiravit: quod ubi ad aures Symeonis pervenit, cor ingens dolor invasit. Jubet ergo apportari mortuum, allatum poni juxta se,

A αἰρεθῆτε τὸν φραγμὸν, ὃς ἐστὶν ὁ τοῦ Θεοῦ νόμος, καὶ ἡ τῶν ἐντολῶν φυλακὴ· καὶ λυμῆνηται, φεῦ! καὶ κατανεμήσῃται ὑμᾶς ὁ ἐχθρὸς ὅς ἐκ δρυμοῦ, καὶ εἰς κοινὴν τοῖς διοδεύουσιν ἐκτεθῆτε ὕβριν καὶ καταπάτημα. Ἄλλ' ἐνέγκατε καρποὺς μᾶλλον τῆς γεωργίας ἀξίους, ὑπομονὴν δηλαδὴ μετ' εὐχαριστίας, καὶ τὸ ἐν πειρασμοῖς γενναῖον καὶ μεγαλόψυχον. Ἴδού γὰρ τὰ δεινὰ παρὰ πόδας. Ταῦτα ἔφη, καὶ βαρὺ τι καὶ πεπονθὸς ἀνοιμώξας, οἷα κρυφίοις ὄμμασι τὰ μέλλοντα διορῶν, αὐτοῖς μὲν τοῦ Χριστοῦ τὴν ἄμαχον ἐπιβάλλει σφραγίδα· τὸν δὲ θεωρία ὑπολαβοῦσα, ὅσον οὐκ ἤδη παρεῖναι δείκνυσιν ἅπερ ἐπάγεσθαι ἤμελλε· καὶ πάλιν εὐχαὶ πρὸς Θεὸν αὐτῷ, καὶ πάλιν δάκρυα, ὕπνου τε πάλιν ἄγευστος ἐκείνη καθάπαξ ἡ νύξ, ἕως αὐτὸν ἡ θεία παρεκάλεσε χάρις, ἐν σχήματι νεανίδος B παρθένου ἐπιφανεῖσα. Ἐξῆς δὲ καὶ ὁ ἐχθρὸς μετὰ τῶν σκανδάλων καὶ τῆς ἐπιβουλῆς, ἐκ τοῦ Ἀγγουλά τε πρώτου ἡ τῆς ἐκείνου μανίας ἀρχῆ, καὶ ἡ κατ' αὐτοῦ καὶ τῶν ἀδελφῶν πληγὴ, δικαίαν τῆς πρὸς σὺτὸν οἰκειώσεως τὴν ἀντιμισθίαν ἀπολαβόντος, χάριτός τε παρὰ τοῦ φίλου ἀξίας τετυχηκότος.

ρμδ'. Ἐν ὅσῳ γὰρ τὰ ὀφθέντα πρὸς τοὺς μαθητὰς ὁ Συμεὼν διεξῆκει· τῆς προλαβούσης ὥσπερ ἐπιλαθόμενος διδασκαλίας ὁ Ἀγγουλάς, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῆς ἐντολῆς, Μὴ μεριμνήσητε, κελευούσης, Μερίμνησον ἐκεῖνος, ἑαυτῷ καὶ ἡμῖν, ἔφη. Καὶ μετὰ τοῦ ῥήματος εὐθύς ἡ πληγὴ, οὐ κατ' αὐτοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀδελφῶν ὁμοῦ πάντων· καὶ ἡ πληγὴ μεγάλη οὕτω καὶ χελεπή, ὥς τοὺς μὲν αὐτῶν ἐγγυτάτω θανάτου γενέσθαι, τοὺς δὲ καὶ θανεῖν, ὅσοι δηλαδὴ τῶν ἄλλων ἀμελέστερον εἶχον. Ὅπερ μαθόντα τὸν Συμεὼν τὸ τῆς νεανικῆς τοῦ Ἰωῦ ἐκείνης καὶ γενναίας φάναι ψυχῆς, Ἐῖη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον εἰς τοὺς αἰῶνας. Εἰστήκει δὲ τις ἀδελφός, τῶν κομιδῇ σπουδαίων καὶ φιλαρέτων, ὄνομα Κόνων, ὃς διὰ τὸ χρηστὸν τοῦ τρόπου, καὶ τὸν περὶ τὸ καλὸν ἔρωτα ἡγάπητο τῷ μεγάλῳ διαφερόντως· οὗτος δέει τῆς ἰσῆς τοῖς ἀδελφοῖς πληγῆς ἴστατο σκυθρωπός. Ἐξω δὲ καθάπερ ἑαυτοῦ γεγονώς, ἐδόκει ταῦτα τὴν θείον Συμεὼν ὁρᾶν αὐτοῦ πυνθανόμενον· Ποία τῶν ὑπὲρ χῆς ἐνὸς ἀνθρώπου μεγίστη πρὸς Θεὸν παρρησία; τοῦ δὲ καὶ τίς ἐκεῖνός ἐστιν ἐρομένου, αὐτὸν εἶναι φάναι τὸν μετ' ἐκείνου λαλοῦντα· τῆς θείας, οἶμαι, χάριτος, ὃ μετ' οὐ πολὺ παράδοξον ἔμελλεν ἐπ' αὐτῷ γενήσεσθαι προοικονομούσης, ἥ τὸν μαθητὴν μᾶλλον οἰκοδομούσης, μὴ λάθῃ παρὰ τοῦ πονηροῦ πρὸς ἀπιστίαν ὑποσυρεῖς, ἀσθένειαν τοῦ διδασκάλου πρὸς τὰς ἐκείνου μηχανὰς καταγνῶναι· ὁ μὲν γὰρ Κόνων εἰς ἑαυτὸν ἐπανελθὼν, ἀγωνίας μεστὴς τὴν ὥψιν αὐτῷ ἐξηγήσατο.

ρμε'. Οὐ πολὺ δὲ τὸ ἐν μέσῳ καὶ τελευτᾷ μὲν αὐτὸς ὑπὸ τοῦ διαβόλου πληγείς ὁ Κόνων· ὅπερ τῷ Συμεὼν ἀκουσθὲν, μέσης αὐτοῦ καθικνεῖται καρδίας. Ὁ δὲ τὸν νεκρὸν κομισθῆναι, καὶ πρὸς αὐτοῦ τι-

²⁷ Job. i, 21.

θῆναι, τὴν δὲ δερματίνην τοῦ στύλου σκέπην ἀρθῆ-
ναι κελεύσας, τὰ σπλάγχνα τε δεινῶς ἐπὶ τῷ κειμέ-
νῳ παθῶν ὀδυνηρόν τε λίαν δακρύσας καὶ ἀνακλαύ-
σας, γόνατά τε δούς ἐδάφει καὶ ὄψεις, Δέσποτα
παντοκράτορ, εἶπεν, ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ πῆ-
ξας αὐτὸν, ὁ στερεώσας τὴν γῆν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ, ὁ
διδούς πνοὴν τῷ λαῷ τῷ ἐπ' αὐτῆς καὶ πνεῦμα τοῖς
πατοῦσιν αὐτήν, ὁ ἐκστρέφων εἰς πρωτὴν σκιάν θανά-
του καὶ ἡμέραν εἰς νύκτα σκοτάζων, ὁ θανατῶν
καὶ ζωογονῶν, ὁ εἰς ἄδου κατὰγων καὶ ἀνάγων,
πνεῦσον ἐπὶ τὸ νεκρὸν σῶμα τοῦτο τοῦ ζωοποιοῦ
Πνεύματός σου, καὶ ἀποκαταστήτω αὐτῷ ἡ ψυχὴ
αὐτοῦ, ὥστε λαλῆσαι τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων τὴν
δυναστείαν σου, καὶ τὴν δόξαν τῆς μεγαλοπρεπείας
τῆς βασιλείας σου. Ταῦτα προσευξάμενος καὶ δια-
νυστάς, μεγάλη ὡς εἶχεν, Ἀβδᾶ Κόνων, ἐδόθησε τῇ
φωνῇ. Ὁ δὲ ἦν ἄψυχος, σῶμα αἰσθήσεώς τε καὶ
πνοῆς ἔρημον. Ὡς τῇ γῇ πάλιν ἑαυτὸν τοῦ Συ-
μεῶν δεδιωκότος, τὰ αὐτά τε προσευξαμένου, καὶ
παραπλησίᾳ φωνῇ πάλιν τὸν μισητὴν καλέσαντος (ἔτι
νεκρὸς ἀκριβῶς ὁ νεκρὸς ἦν), γόνατα καὶ κεφαλὴν αὐθις
κολληθεὶς τῷ ἐδάφει, συντονώτερόν τε τοῦ Θεοῦ
δεηθεὶς, ἔπειτα μέντοι καρδίαν ἅμα καὶ ὀφθαλμοὺς
εἰς οὐρανοὺς ἀνατείνας, φωνὴν τε δάκρυσι θερμοῖς
κεκερασμένην ἀφείξας, Ἡ τοῦ Θεοῦ μήτηρ, ἡ Δέσποινα
πάντων καὶ Θεοτόκος ἡ τῆς ἡμῶν ἀναπλάσεως καὶ
σωτηρίας μεσίτις, ἔφη· ὁ πρόδρομος τοῦ Ἐμμα-
νουήλ, ὁ καὶ αὐτὸν καταξιωθεὶς βαπτίσαι τὸν αἵροντα
τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, ὁ τῇ μητρί με καὶ πρὸ γε-
νέσεως εὐαγγελισάμενος· Χερουβὶμ, Σεραφὶμ, Θρόνοι, C
Κυριότητες, Ἀρχαὶ, Ἐξουσίαι, Μιχαήλ, Γαβριήλ,
ἀλλὰ καὶ πάντες ὅσοι τῶν ἀγγελικῶν ἐκείνων δυνά-
μεων, ἄλλος ἄλλης στρατιᾶς προηγεῖσθε· ἀπόστο-
λοι θεῖοι, προφῆται, μάρτυρες, ἱερεῖς, οἱ τὴν
ἀδαπάνητον μυστικῶς θυσίαν ὑπὲρ ψυχῶν δικαίων
προσφέροντες, σεσίγηκεν ὑμῖν πᾶσα νῦν ὑπὲρ ἐμοῦ
πρὸς Θεὸν παρρησία, ἐπιλέλησθε τοῦ διὰ παντὸς
ὑμᾶς μεσίτας προβαλλομένου· κεῖται γάρ, ὡς ὀρᾶτε,
οὗτος, καὶ οὐδεμία παρ' ὑμῶν πρεσβεία, οὐδεὶς
τῶν ἐμῶν τῆς καρδίας ὀδυνῶν ἕλεος. Ἦπου διακε-
νῆς παρ' ὅλην ὁ πόνος ἐμοὶ τὴν ζωὴν; Εἰ οὐκ ἀνα-
στήσεται, ὅντως οὐκ εὐηρέστησα τῷ Θεῷ μου, οὐ-
δὲ κοινωνίαν οὐμενοῦν εὖρον οὐδεμίαν ἐν ὑμῖν, εἰ οὐ
ζήσεται. Ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν, καὶ τὰ ταπεινά
ἐφορῶν, ὁ ἐν δεξιᾷ τῆς μεγαλωσύνης καθήμενος ἐν D
τοῖς οὐρανοῖς, ἐπίστρεψον, Κύριε, ἐκ τοῦ οὐρανοῦ,
καὶ ἴδε ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ ἁγίου σου καὶ δόξης· ποῦ
ἐστὶν ὁ ζήλος σου καὶ ἡ ἰσχύς σου; ποῦ ἐστὶ τὸ πλη-
θος τοῦ ἐλέου σου καὶ τῶν οἰκτιρμῶν σου;

ρμς'. Ταῦτα τοῦ ἁγίου προσευχομένου, οὐ κατ-
ηφείας μόνον οἱ παρόντες ἐπληροῦντο καὶ δέους, ἀλλὰ
συμπάσχειν αὐτῷ μικροῦ καὶ τὰ στοιχεῖα ἐδόκει, δι-
καίας οὕτω ψυχῆς βοὴν δυσωπούμενα· τὴν μέντοι
μακαρίαν Μάρθαν καὶ φρίκης τι ὑπεληλύθει· ἡδὴ δὲ
καὶ ἔξω ἑαυτῆς ἐνόμιζε γεγενῆσθαι, ἕως ἄνωθεν
κρυφίως ἐπιδημήσασα χάρις εἰς ἑαυτήν ἐπανήγαγεν.
Ἄλλ' οὐ γὰρ ἔμελλε Θεὸς ταύτη τοῦ δικαίου κάμνον-
τος ἐπὶ πλέον ὑπερορᾶν, ἀλλὰ θείας ὁ Συμεῶν ἐπι-
σκοπῆς καὶ προσαγωγῆς ἡδὴ παρακλήσεως ὑπαισθό-

A pelliceum columnæ tectum amoveri; tum intimis
visceribus super jacentem commotus, dolenterque
admodum flens atque ingemiscens, prostratis ge-
nibus ac facie in terram: Domine, inquit, omnipo-
tens, qui fecisti cælum et compegisti illud; qui
firmasti terram et quæ in ea sunt; qui das spiritum
populo terram incolenti et calcanti; qui mortis
umbram vertis in lucem, et diem in noctem tene-
brosam; qui occidis et vivificas; qui ad inferos
deducis et reducis; spira super hoc cadaver spiri-
tum tuum vivificum, et restituatur illi anima sua,
ut filii hominum celebrent potentiam tuam et
gloriam majestatis regni tui. Ita precatus surrexit,
quantaque potuit maxima voce clamavit, Abba
Conon. Is autem voce carebat animaue, corpus
sensu ac spiritu destitutum. Cum vero se rursus
humis projecisset, eademque precando iterasset,
ac pari voce discipulum vocasset nequidquam
(mortuus enim ut erat, vere manebat mortuus),
genibus ac capite tertio affixus terræ, contentiori
oratione Dei opem imploravit. Postea vero corde
oculisque in cælum erectis, vocem lacrymis fer-
ventibus mistam hujusmodi emisit: Mater Dei,
Domina omnium ac Deipara, mediatrix reparatio-
nis ac salutis nostræ: Præcursor Emmanuelis, qui
etiam dignus fuisti baptizare illum qui tollit pec-
cata mundi, quique antequam natus sum matri
meæ me annuntiasti: Cherubim, Seraphim, Throni,
Dominationes, Principatus, Virtutes, Michael, Ga-
briel, et quotquot præterea estis angelici spiritus,
alii aliis exercitibus præfecti: divini apostoli,
prophetæ, martyres, sacerdotes, qui inexhaustum
sacrificium pro animabus justis mystice offertis,
jam omnis vestra in Deum fiducia pro me loqui
destitit ac muta est; obliti estis mei, qui vos
semper mediatores adhibui: jacet quippe, ut cer-
nitis, hic discipulus meus; et nulla a vobis inter-
cessio, nulla dolorum meorum commiseratio pro-
cedit. An ergo frustra omnis per totam vitam
exantlatus labor? Si hic non resurgat, vere non
placui Deo meo; neque communionem inveni
ullam in vobis, si non reviviscat. Tu qui in altis
habitas et humilia respicis, qui ad dexteram ma-
jestatis sedes in cœlis, converte, quæso, Domine,
inde, et respice e domo sancta gloriæ tuæ. Ubi est
zelus tuus ac virtus tua? ubi est multitudo mise-
ricordiæ tuæ et miserationum tuarum?

146. In hunc modum orante sancto, mœrore
timoreque impleti sunt non modo præsentis, ve-
rum ipsa quoque elementa commiseratione tangi
videbantur, utpote tam justæ animæ clamorem
ulterius non ferentia: certe beatam Martham horror
quidam subivit, quo a sensibus abivisse se putabat,
donec superna Dei gratia occulte superveniens ip-
sam ad se reduxit. Verumenimvero non amplius
hoc modo despecturus erat Deus justum laboran-
tem: sentiens itaque divinam visitationem adve-

nientemque consolationem, ingenti statim voce A clamavit, dicens : *Ex tribulatione mea invocavi Dominum et exaudivit me in latitudine* ²⁸ : *Domine, exaudi orationem meam et clamor meus ad te veniat. Ne avertas faciem tuam a puero tuo, quoniam tribulor* ²⁹ ; *velociter exaudi me tu, qui caelos inclinas, Deus* ; qui ex sanctis et excelsis habitaculis tuis descendisti, qui propter me caro factus es, qui pro me crucem et mortem sustinuisti. Si voluntatem timentium te, uti promisisti, facis ; si librovitæ æternæ me inutilem servum inscripsisti ; quemadmodum filiam principis jam defunctam, et mortuum viduæ filium jam elatum, et Lazarum jam quatruiduanum ex mortuis resuscitasti ; ita veniat quoque spiritus vitæ in hunc defunctum, et reviviscat, et consistat pedibus suis. Ita justo Symeone

147. Jam sol versus meridiem inclinabat, cum suspicit sanctus Symeon : atque ecce panduntur cæli, et lumen, non modo oculorum aciem, sed ipsam quoque diem et splendidissimum solem offuscans, supra firmamentum emicat ; sonusque rotarum currentium allabatur auribus. Currus autem quatuor instructus equis ac totidem rotis erat, cui tres præsidebant viri ; quorum unus a parte dextra medius inter duas rotas et equos, alter a parte sinistra similiter, tertius a tergo sedebat. Vestis porro et coma viris talis erat, ut altera candore superaret nivem, altera splendore aurum : equorum vero color et frena, et vehiculi species merum erant lumen, quod oculos potius ad spectandum, quam linguam ad explicandum requireret, aut potius utrorumque æqualiter argueret infirmitatem. Ferebatur autem currus pone columnam a parte sinistra versus dexteram, donec consisteret ante faciem Symeonis versus orientem, sic jubente eo qui sequebatur a dextris.

148. Mox etiam a dexteris tranquilla afflavit aura, apparuitque similitudo firmamenti, et visio post tergum velut lapidis sapphiri, et quatuor manus virorum (dixisses consternatione ac timore percussos) levibus alis pervolantium, et quasi velum aliquod altaris semoventium : quod spectabatur, similitudo throni introrsum splendentis ; ac rursus supra thronum velut species hominis, non permittentis, tantum vel oculis vel mente e spectaculo voluptatis capi, quantum spectans cupiebat : angeli quoque numero infiniti, cingentes thronum, præsto erant ; qui ipsum revera lumen videbantur, ita coruscabant undique emittendo radios. Alii speciem præferebant aeris, alii ignis, alii

μενος, ὁξὺ αὐτίκα βοήσας, Ἐκ θλίψεως ἐπεκαλεσάμην τὸν Κύριον, ἔφη, καὶ ἐπήκουσέ μου εἰς πλατυσμόν· Κύριε, εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου, καὶ ἡ κραυγὴ μου πρὸς σέ ἐλθέτω· μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ τοῦ παιδός σου, ὅτι θλίβομαι, ταχὺ ἐπάκουσόν μου· ὁ κλίνας οὐρανούς Θεός· καὶ ἐξ ἁγίων ὑψωμάτων καὶ κατοικητηρίων σου καταβὰς, ὁ δι' ἐμὲ σὰρξ γενόμενος, ὁ καὶ σταυρὸν ὑπὲρ ἐμοῦ καὶ θάνατον ἀνασχόμενος. Εἰ θέλημα τῶν σε φοβουμένων, ὡς ἐπηγγείλω, ποιεῖς, εἰ τῇ βίβλῳ με τῆς παρὰ σοὶ ζωῆς καὶ τὸν ἀχρεῖον δοῦλον ἐναπεγράψω, ὡς τενηκυῖαν ἤδη τὴν τοῦ ἄρχοντος θυγατέρα, ὡς ἐκχομιζόμενον νεκρὸν τὸν τῆς χήρας υἱὸν, ὡς τετραήμερον ἐκ νεκρῶν ἀνέστησας Λάζαρον, οὕτως ἐλθέτω πνεῦμα ζωῆς καὶ εἰς τὸν κείμενον τοῦτον, καὶ ζησάτω, καὶ στήτω ἐπὶ τῶν ποδῶν αὐτοῦ. Ταῦτα τοῦ δικαίου βοῶντος, φωνὴ καθάπερ ἐν προσευχῇ τῇ ψυχῇ τοῦ κειμένου ἠκούετο, ὡς αὐτὸς ὑστερονέξηγούμενος ἦν, Ὁλος, λέγουσα, σκότος ὁ κόσμος, οὐκ ἔστι φῶς ἐπὶ προσώπου τῆς γῆς οὐδαμοῦ, πληθυνθείσης τῆς ἀνομίας ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασι τῶν υἱῶν τῶν ἀνθρώπων, ὅτι μὴ μένον ἐνταῦθα.

ρμζ'. Ἡλιος μὲν οὖν ἤδη μετὰ μεσημβρίαν κεκλίκει· ὁρᾷ δὲ ὁ ἱερὸς Συμεὼν, καὶ ἰδοὺ ἀνοίγονται οἱ οὐρανοὶ, φῶς δὲ οὐκ ὀφθαλμοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτῇ ἡμέρας, καὶ αὐτοῦ κρεῖττον ἡλίου ὑπεράνω τοῦ στερεώματος· ἡχός τε τροχῶν φερομένων ἐμπίπτων ταῖς ἀκοαῖς· ἄρμα δὲ κατόπιν τοῦ ἡχου τέσσαρσι μὲν ἵπποις χρώμενον, τοσούτοις δὲ καὶ τροχοῖς· τρεῖς τε ἀριθμὸν παραθέοντες ἄνδρες, ὁ μὲν ἐκ δεξιῶν μεταξὺ τῶν δύο τροχῶν τε καὶ ἵππων, ὁ δ' ἐξ ἀριστερῶν ὁμοίως, ἕτερος δ' ἐκ τῶν ὀπισθίων. Ἡ δὲ ἀναβολὴ τοῖς ἀνδράσι καὶ ἡ κόμη, ἡ μὲν χιόνα τῇ λευκότητι παριούσα, ἡ δὲ πλέον καὶ χρυσοῦ στίλβουσα· τὸ δὲ τῶν ἵππων χρῶμα, τὰ δὲ ἡνία, τὸ δὲ τοῦ ὀχήματος εἶδος, φῶς αὐτόχρημα ἦσαν, φῶς ὀφθαλμῶν μᾶλλον εἰς θέαν ἢ γλῶττης εἰς ἐρμηνείαν δεόμενον, ἢ καὶ ἀμφοῖν ἐπίσης, γλῶττης ὁμοῦ καὶ ὀφθαλμῶν ἐλέγχον ἀσθένειαν. Ἐφέρετο τοίνυν ἐπὶ τὰ δεξιὰ διὰ τῶν εὐωνύμων ἐκ τῶν ὀπισθίων τοῦ κίονος, ἕως κατὰ πρόσωπον ἔστη τοῦ Συμεὼν πρὸς ἀνατολὰς, τοῦ δεξιὰ παρεπομένου ταύτῃ κελεύσαντος.

ρμη'. Αὐτίκα γοῦν ἐκ τῶν δεξιῶν ἡρέμα προσέδαλεν αὖρα, καὶ ἰδοὺ ὡς ὁμοίωμα στερεώματος, καὶ ὡς ὄρασις κατὰ νῶτον λίθου σαπφείρου, τέσσαρές τε χεῖρες ἀνδρῶν οἶονεὶ σὺν ἐκπλήξει καὶ φόβῳ πτέρυξιν ἐλαφραῖς διαπετομένων, καὶ ὥσπερ τι καταπέτασμα θυσιαστηρίου κατασειόντων· τὰ δὲ ὑπὲρ τοῦτο ὁμοίωμα θρόνου τὰ ἔνδον καταλάμποντος, καὶ ἐπ' αὐτοῦ πάλιν ὡς εἶδος ἀνθρώπου, μήτε ὀφθαλμῶ τῆς θέας ἐφικέσθαι, μήτε νῶ τοσοῦτον ἐφίεντες ὅσον ἐβούλετο· ἀγγέλων τε μυριάδες ἀριθμοῦ κρείττους κυκλοῦσαι τὸν θρόνον ὁμοῦ καὶ παρεστηκυῖαι, φῶς αὐτόχρημα οὔσαι, φῶς ἀφιεῖσαι, φῶς ἐξαστράπτουσαι. Οἱ μὲν ὅσα καὶ ἄῃρ ὁρώμενοι, οἱ δὲ πῦρ, οἱ δὲ ἥλιος· τῷ μέντοι Μιχαὴλ (ὡς τηνικαῦτα μυστικῶς τῷ Συμεὼν ἐδηλοῦ-

²⁸ Psal. cxvii, 5. ²⁹ Psal. ci, 2, 5.

το), πλείονος τῶν ἄλλων οἰκειώσεως καὶ παρρησίας μετῆν, ὡς καὶ πάντων ἤδη κεφαλὰς ἐπικλινομένων μόνον ὑπερανέχειν αὐτὸν, διακονούμενον τοῖς Δεσποτικοῖς διατάγμασιν. Ἀπὸ μέντοι τῆς τοῦ κίονος στάσεως ἄχρι τῶν ἀθεάτως ἐκείνων καὶ μυστικῶς ὀρωμένων ἀναβάσεις, ὡς εἰς τὸν οὐρανὸν, αἱ δυνάμεις ἐτίθεντο· συνανῆει δὲ καὶ πλῆθος αὐταῖς ἀνὰ τὸν ἀέρι μυρίον, ὡς μηδὲ τῷ παντὶ χωρεῖσθαι δύνασθαι, ἀλλ' οἷον ἀλλήλοις συγκεῖσθαι, καὶ θατέρου τὸν ἕτερον ἔχεισθαι, φῶς περιχειμένους, φῶς ὀρωμένους, φῶς οἷον μηδὲ ὀφθαλμῷ καταληπτὸν εἶναι λάμποντας· φωνὴ τοῦ ὁμοιώματος ἐκείνου ἀκουομένη, ὡς φωνὴ τοῦ ἐν ὑπεροχαῖς ἀνθρώπου, ἀποκατάστασιν τῆς τοῦ κειμένου ψυχῆς σημαίνουσα.

denique vox audita est, velut hominis in sublimi in suam sedem.

ρμθ'. Ὡς δὲ κρύπτεσθαι ἤδη τὰ τῆς ἐκείνης ἐπιφανείας, καὶ μηκέθ' ὀρᾶσθαι ἡμελλε, στρατιά τις ἀγγέλων παρέστη τῷ Συμεῶν, τῆς αὐτοῦ στάσεως ἑκατέρωθεν, κατὰ τῶν τῆς πονηρίας πνευμάτων· παραχρῆμα δὲ καὶ αὐτὸς, χάριτος ὥσπερ δαψιλεστέρας ὑποπλησθεὶς, λαμπρᾷ ὡς εἶχε καὶ πεποιθείᾳ φωνῇ, Ἀδελφε Κόνων, ἔγειραι, ἔφη, καλεῖ σε δι' ἐμοῦ ὁ τετραήμερον ἐκ τάφου καλέσας Λάζαρον· καὶ ὁμοῦ τῇ φωνῇ (τίς σου τὰ θαυμάσια, Χριστέ, διηγήσεται;) ὁ νεκρὸς ἀνέβη, καὶ τῆς γλυκείας τοῦ διδασκάλου φωνῆς ὁ μαθητὴς ἦσθετο· καὶ πρὸς τὴν κλῆσιν διαναστάς, καὶ ὁμμασι βλέψας, καὶ ποσὶ χρησάμενος, ἀποκατέστη τῇ ἀδελφότητι. Καὶ τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτο τοῦ Συμεῶν, καὶ οὕτω κατὰ τὸν γενναῖον Ἰωὺ πειρασθῆναι συγχωρηθεὶς καὶ αὐτὸς, λαμπροτέρας ἐπὶ τέλει τυγχάνει τῆς ἀναρρήσεως, ὅσω τοῦ διπλασίω τῶν πρώην ἀφηρημένων τὰ μετὰ ταῦτα κομίσασθαι, τὸ τὸν θανόντα μαθητὴν, αὐτὸν ἐκείνον ζῶντα πάλιν ἐξαισίως ἀπολαβεῖν, καὶ τοιαύτης ἐπιφανείας ἀξιωθῆναι, οὐκ ὀλίγω θαυμασιώτερον. Ἡμῖν δὲ καὶ πρὸς τὰ ἐξῆς ὁ λόγος ἴτω τῆς ἀκολουθίας ἐχόμενος.

A solis: Michaeli tamen (uti secreto Symeoni tunc manifestatum est) major quam aliis familiaritas agendique libertas erat, adeo ut omnibus capita inclinantibus, ipse unus emeretur, Dominicis mandatis inserviens. Ab illo porro ubi columna stabat loco, ad illum usque ubi arcana nec alteri unquam visa, spectacula apparebant, ascensus erat, per quem velut in ipsum usque cælum angelici spiritus erant constituti, conscendebantque per aerem tanta multitudinem, ut capi omnino loco non possent, sed inter se quasi conglobati, alii alios complecti cogerentur: omnes splendidissimo circumdati lumine, videbantur ipsum esse lumen, et tale quidem quale oculorum acies ferre nequirit. Tum stantis, significans restitutionem animæ demortui

B 149. Posteaquam divinæ illæ apparitiones evanissent, conspectus exercitus quidam angelorum astitit Symeoni, ab utraque columnæ parte adversus malos spiritus præsidium: moxque ipse velut uberiore gratia repletus, quam potuit clarissima voce, ac fiducia plena dixit: Frater Conon, suscitare; vocat te per me ille qui quatruiduanum e sepulcro Lazarum evocavit. Vixdum loqui desierat (quis mirabilia tua, Domine, enarret?), cum mortuus revixit, et suavem magistri vocem discipulus audivit, et ad evocationem surrexit, et oculis vidit, et pedibus stetit, et collegio fratrum restitutus est. Atque hoc quidem sic actum est: itaque exemplo generosi Job tentari varie permixtus, illustrius præconium ad extremum retulit, quando post secuta dupliciter resarciverunt damnum prius ablatorum; nam et discipulum mortuum inusitato modo rursus vivum recepit, et tam insolita apparitione dignatus fuit, quod haud paulo admirabilius. Verum ad cætera, quæ restant enarranda, nostra præcedat oratio.

CAPUT XIX.

Miracula per capillos Symeonis patrata. Sacerdotium susceptum.

ρν'. Ἱερεὺς τις, τῆς Ἰβήρων ὀρμώμενος, κατὰ φήμην τοῦ ἁγίου πρὸς αὐτὸν παραγεγονῶς, οὕτως ἀνηρτήθη τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως, ὡς καὶ τῶν ἱερῶν αὐτοῦ τριχῶν αἰτῆσαι παρ' αὐτοῦ καὶ λαβεῖν. Οὕτως εἰς τὴν οἰκίαν ἐπανελθὼν, ἐν καθαρῷ τῶν θορύβων χωρίῳ ναὸν ἐδείματο, καὶ σταυρῷ τιμίως αὐτὰς ἐναπέθετο, ἵνα καὶ διπλῇ μᾶλλον τῇ τε θήκῃ καὶ σφίσι αὐταῖς εἴη θαυματουργεῖν. Τῶν δὲ κακῶς πασχόντων πολλοὶ, καὶ πνεύμασιν ἀκαθάρτοις ἢ νόσοις πιεζομένων, προσιόντες, καὶ θεραπείας τυγχάνοντες, οὐκ ὀλίγῃ χειρὶ πάλιν αὐτοὶ τὴν θεραπείαν ἡμείβοντο. Ὅπερ ὁ φθόνος οὐκ ἐνεγκὼν, ἐπανίστησιν αὐτῷ τοὺς ἐκ γειτόνων ἱερεῖς, οἱ καὶ προσαγγέλλουσιν αὐτὸν τῷ σφῶν ἐπισκόπῳ, ὡς ἄρα περιεργίαις δὴ τις καὶ πονηραῖς ἐνεργείαις εἴη τοὺς πολλοὺς ἀπατῶν, καὶ πρὸς τὸ καινὸν εὐκτήριον ἐπαγόμενος.

D 150. Presbyter quidam, Iber natione (38), fama viri sancti excitus, eo iter instituerat: sicque exarsit erga illum fiducia, ut e sacris ejus capillis quidpiam peteret ac impetraret. Inde domum suam reversus, in loco a turbis remoto sacram ædem extruxit, et pretiosæ admodum cruci prædictas reliquias inclusit, ut duplici ex capite patrarent miracula, ex virtute scilicet talis thecæ et sua ipsorum. Multi enim habentes male, et impuris spiritibus morbisque vexati accesserunt: opemque nacti, non parca manu pro incolumitate impetrata appendebant aliquid. Cujus rei impatiens invidia, concitavit vicinos presbyteros: qui virum detulerunt ad episcopum suum, criminati quod superstitionis quibusdam ac malis artibus populum seduceret adduceretque in oratorium novum. Episcopus,

(38) De Iberis supra ad cap. 13 egi.

nullo examine facto, dictis fidem adhibens, graviter in virum commotus, sacris illi interdicat: ad hæc et facultates diripi, et aditum sacelli, ne cui deinceps adeundi copia esset, obstrui jubet.

151. Interea sedebat ille clausis sacelli foribus, lamentans non tantum facultatem sacris operandi ablatam, sed rem familiarem quoque: respiciensque unicam suam minimeque fallacem spem positam in sancto Symeone, consolationem ab illo accepit, subsidium non cunctanter tardeve conferre, non procrastinare, aut in aliud tempus rejicere, non certas in horas reservare solito. Continuo infestus dæmon episcopum invadens, ipsum jam lucifugum per tenebras noctis, ut clam omnibus peracta res in hominum notitiam non veniret, supplicem ad presbyterum adigit: jam enim innotuerat misero et calamitatis suæ causa et ultio divina. Ac primo quidem a subdito suo veniam petit, deinde miseriam suam ei revelat, denique rogat ut medelam sibi impertiri dignetur, quemadmodum aliis pluribus impertitus fuerat. Ille supplici sinceram exhibet medicinam, gratiam gratuitam, divitias inexhaustas, crucem, inquam, suam; simul edocet, quantus et unde acceptus lateat in cruce thesaurus. Accessit igitur episcopus fervente spiritu, ac multo etiam ferventiore pœnititudine, tum quia circa divinam illam gratiam prius cæcutierat et calumniatus erat impudenter, tum quia illius ministrum ac sacerdotem injuriis affecerat, nunc ipsum habens patrocinantem. Et ille quidem infestum a se excussit dæmonem; presbyter vero cum pristina dignitate rem familiarem, ampliorem etiam quam habuerat, et libertatem recepit.

152. Circiter idem tempus contigit, Persas illis partibus cum exercitu supervenire; quibus cum indicatum esset, plura in sacello jam dicto et magni pretii anathemata esse, a Christianis non parca aut avara manu istic suspensa, quidam eodem celeri cursu contendunt: quos ubi sacerdos eminus adventantes videt, in vicinam sese abdedit silvam, donec ipsi ad exercitum revertissent. Illi vero ingressi sacellum, toto istic die permanentes non prodire. Suspiciatus itaque presbyter, eos jam inde clam se egressos (Quid enim, inquiebat, istic ultra agerent?), ausus est eo regredi: ingressus autem reperit ambos ante prodigiosam crucem (vere illud tuum potens brachium patravit, Christe, Rex meus,) extinctos jacere; adjacebant quoque faces accensæ, certum fere testimonium voluisse templo flammam subicere, quæ, corrudentibus ipsis, e manibus delapsæ fuerant. Atque hæc omnia ille ipse sacerdos, cum deinde Symeonem inviseret, testatus est.

153. Jam vero ad ea me sermone progressum, quæ ad divinum Symeonis sacerdotium faciunt, unde et quomodo presbyteratus sacrum ordinem suscepit, consentaneum fuerit, apta narratione

οἷς ἐκεῖνον ἀφασανίστως πιστεύσαντα, καὶ ὁξὺ κατὰ τοῦ ἀνδρὸς κινηθέντα, τῆς τε θείας αὐτὸν ἱερουργίας ἀπειρῆσαι, καὶ δὴ καὶ τὰ ὄντα προσαφελῆσθαι, ἔτι καὶ τὴν τοῦ εὐκτηρίου εἰσοδὸν ὑπανεῖναι μηδενὶ τοῦ λοιποῦ παραγγείλαντα.

ρνα'. Ὁ μὲν οὖν ἐπικλεισάμενος τὰς εὐκτηρίου θύρας καθῆστο, οὐ τὴν τῆς ἱερωσύνης ἔκπτωσιν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν τῶν ὄντων ἀφαίρεσιν ὀδυρόμενος· πρὸς μόνας δὲ πάλιν τὰς εἰς τὸν ἅγιον ἀψευδεῖς ἐλπίδας ὀρῶν, καὶ τὴν ἐκεῖθεν παράκλησιν ἐκδεχόμενος. Πρὸς ἣν οὐδὲν ἐκεῖνος ὀκνῶν οὐδὲ ἀναδύμενος ἦν, οὐκ ὀψίζων, οὐ διαμέλλων, οὐ τῷ πράγματι καιρὸν οἰκεῖον ταμειυόμενος· ἀλλὰ θαίμων εὐθύς χαλεπὸς τῷ ἐπισκόπῳ ἐπιπηδῆσας, νυκτερινὸν ἰκέτην αὐτὸν, ἵνα καὶ τὸ πάντων ὄμμα λάθοι καὶ πᾶσαν αἴσθησιν διακλέψοι, τῷ πρεσβυτέρῳ προσάγει, τὴν αἰτίαν δηλαδὴ συνέντα καὶ τὴν δίκην οὐκ ἀγνοήσαντα. Καὶ πρῶτα μὲν αἰτεῖ παρὰ τοῦ ὑπὸ χεῖρα συγγνώμην, εἶτα τὸ πάθος ἀνακαλύπτει, ἐξῆς δὲ δυσωπεῖ θεραπείας ἀξιωθῆναι, ὅτι δὴ ποτε τρόπῳ, φησὶ, πολλοὺς οἶδε καὶ ἄλλους αὐτὸς ἀξιώσας. Ὁ δὲ τὴν ἀτεχνὸν ἰατρείαν, τὴν ἁμισθὸν χάριν, τὸν οὐ κενούμενον πλοῦτον αὐτῷ, τὸν σταυρὸν ὑποδείκνυσι, καὶ τὸν ἐν τῷ σταυρῷ κεκρυμμένον, ὅθεν ἄρα καὶ ὅπως, θησαυρὸν ἐρμηνεύει. Προσελθὼν τοίνυν ὁ ἐπίσκοπος θερμῷ πνεύματι, θερμότερα δὲ πολλῷ καὶ τῇ μετανοίᾳ, οἷς τε περὶ τὴν θείαν χάριν ἐκείνην τυφλώτων πρότερον ἦν, καὶ συκοφαντῶν ἀναίδην καὶ διαβάλλον, οἷς τε περὶ τὸν ἱερέα καὶ διάκονον ἐνύθρισε, ταύτης ἅμα δὲ καὶ αὐτὸν συναιρόμενον ἔχων, αὐτὸς τε τὸν χαλεπὸν ἀπέθετο δαίμονα, κἀνεῖνος μετὰ τοῦ ἀξιώματος αὐθις καὶ τῆς οὐσίας μείζονα τῆς προτέρας ἀπειλήφει καὶ τὴν ἐλευθερίαν.

ρνβ'. Συνέβη δὲ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ Πέρσας τοῖς μέρεσιν ἐκεῖνοισι ἐπιστρατεῦσαι· καὶ μηνυθὲν αὐτοῖς ὡς εἴη πολλὰ καὶ πολλοῦ ἄξια καθωσιωμένα τῷ εὐκτηρίῳ, οἷα Χριστιανῶν οὐ φειδομένως οὐδὲ γλίσχρως ἐκεῖ προσαναλίσκοντων, δύο τινὲς ἐπ' αὐτὸ δρομαίως ἐφέροντο· οὓς ἰδὼν πόρρωθεν ὁ ἱερεὺς, τὴν παραπεφυκυῖαν ὑποδύεται ὁλην, ἕως αὐτοὶ πάλιν εἰς τὸ στρατόπεδον ἀναστρέψειαν. Οἱ δὲ τὸ εὐκτήριον εἰσελθόντες, ἀπρόιτοι πᾶσαν ἐκεῖθεν διαμενήκασιν τὴν ἡμέραν. Ὑπολαθὼν τοίνυν ἐκεῖνος λαθεῖν αὐτὸν τὴν τῶν Περσῶν ἐκείνην ἐπάνοδον (τί γὰρ ἂν, φησὶ, καὶ δρῶντες ἐν αὐτῷ λοιπὸν εἶεν), θαρρεῖ τὴν εἰσοδὸν· καὶ τοὺτους εὐρίσκει πρὸ τῆς θείας ἐκείνης τοῦ σταυροῦ δυνάμει (σὸς ὁ βραχίον κατὰ δυναστείας ὄντως, Χριστὲ βασιλεῦ), νεκροὺς ἀμφοτέρους κειμένους, λαμπάδες τε πυρὸς παρακείμεναι, καθάπερ ἐν ἐπαγγελίᾳ τοῦ τὸν ναὸν ἐμπρῆσαι, καὶ τῶν χειρῶν πεσοῦσιν αὐτοῖς καταρρεύσασαι, ὡς αὐτὸς ἐκεῖνος μετὰ ταῦτα παρὰ τὸν ἅγιον ἐλθὼν ὁ ἱερεὺς ἐξηγεῖτο.

ρνγ'. Ἀλλ' ὧδέ με τοῦ λόγου γενόμενον, τὰ περὶ τῆς θείας τοῦ θεοῦ Συμεὼν ἱερωσύνης, ὅθεν τε τὴν τοῦ πρεσβυτέρου χειροτονίαν ἐδέξατο, καὶ ὅπως, ἀκόλουθον ἂν εἴη δι' ἀλαθεῖν. Ὡς γὰρ ἡ πολλὴ τῶν

θαυμάτων ἐκείνη πληθὺς, καὶ ἀριθμὸν μικροῦ πάντα δεύτερον ἐαυτῆς ἐλέγχου παρ' αὐτοῦ ἐτελεῖτο, ἐγλίχοντο μὲν οἱ τούτων τυγχάνοντες, χερσὶν ἐκείναις τῶν ἁγιασμάτων μεταλαμβάνειν, δι' ὧν καὶ τὰ θαύματα· ἐπόθουν δὲ καὶ οἱ μαθηταὶ χεῖρας ἐκείνας τῶν μυστηρίων μεταδιδούσας ἔχειν, ἃς καὶ τοῦ σχήματος· καὶ διὰ τοῦτο πρὸς τὴν ἱερωσύνην αὐτῶ πάντες ἐγκείμενοι καὶ βιαζόμενοι ἦσαν. Ὁ δὲ ταπεινοφροσύνης ὑπερβολῇ, χεῖλεσι καρδίας οὐδὲν ἦτον ἢ στόματος, παρητεῖτο καὶ ἀνεβάλλετο, Εἰ καὶ αὐτὰ δῆπου, λέγων, πῦρ οἶον αὐλὸν ὄντα τὰ Σεραφίμ, τῇ λαβίδι ψαύει τοῦ ἀνθρακος, πῶς ἂν ὁ δειλαῖος, ἐγὼ χόρτος ὢν, ἐμαῖς χερσὶ ψαῦσαι τούτου τολμήσῃμι;

sunt, forcipe tangunt carbonem (38*) ; qua fronte ego, qui evanidum ac fragile fenum sum, manibus meis contrectare illum ausim?

ρνδ'. Οὕτως οὖν ἀπραδείκτως αὐτοῦ πρὸς τὴν ἱερωσύνην ἔχοντες, φωνή τις παραδόξως ἄνωθεν ἐμπίπτει ταῖς ἀκοαῖς, Ποίησον εὐχὴν, λέγουσα· καὶ τοῦ στόματος αὐτῶ παραχρῆμα (ὡς οὐδὲ αὐτὸς ᾔδει) διανοιγένης, Ὅτι σὺ βασιλεύεις ἡμῶν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, ἔφη, καὶ ὁ μονογενὴς σου Υἱὸς καὶ τὸ πανάγιόν σου Πνεῦμα, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Συνεῖς οὖν ἐντεῦθεν καὶ Θεὸν ἐπευδοκεῖν τῇ χειροτονίᾳ, ἐδόκει Διονύσιον εἰς τὴν ἐπισκοπὴν ὡς ἐν ἐκστάσει ὄρῃν (ὁ δὲ ἦν ἐπίσκοπος τηνικαῦτα κατὰ Σελεύκειαν ὁ Διονύσιος οὗτος) ἐπὶ τοῦ κίονος ἀναβάντα, εἶσω τε τῆς κιγκλίδος γεγονότα, καὶ ἱερέα τοῦτον χειροτονήσαντα. Καὶ ὁ μὲν θείας ἄνωθεν καὶ τοῦτο πρὸς τὴν χειροτονίαν σύμβολον ἔθετο ψήφου· τῆς δ' ὑστερίας ὡς ἀλήθειαν ἡ θεωρία ἐξέβη. Ἀφικνεῖται γὰρ πρὸς τὴν μονὴν ὁ αὐτὸς οὗτος ἐπίσκοπος; (ὦ τοῦ θαύματος!) νεύμασιν ἀθεάτοις· ἀφικνεῖται ἰὲ δὲ δὲ μὲν κληρικῶς μόνους, καὶ πλουσία λιτότητι, ἀβρῶ δὲ τῷ τῆς πραότητος καὶ τῆς ταπεινοφροσύνης κίσμῳ καλλωπιζόμενος. Ἀνελθὼν τοιγαροῦν ἐπὶ τὸν στύλον, ἅγιός τε φιλήματι τὸν ἅγιον ἀσπασάμενος, δάκρυά τε τοῦ φιλήματος κατασπείσας, καὶ Θεῷ θερμῶς τῆς αὐτοῦ προκοπῆς ἢ τῆς εἰς αὐτὸν χάριτος μᾶλλον εὐχαριστήσας, Ὁ Θεὸς, ἡρέμα ἔφη, ὁ καὶ πρὸ διαπλάσεως ἐπιστάμενός σε, εὐδόκησεν ὥσπερ ἱλαστὴν σε τὰ πρὸς αὐτὸν ἦδη τῷ ἡμετέρῳ γένει· καὶ πρεσβευτὴν, οὕτω καὶ μεσίτην ἄρτι διὰ τοῦ τῆς ἱερωσύνης σεπτοῦ ἀξιώματος αὐτῶ τε καὶ ἀνθρώποις γενέσθαι σε.

ρνε'. Ὁ δὲ ταπεινὰ περὶ ἑαυτοῦ καὶ φρονῶν καὶ φθειγόμενος, ἄχρι μὲν τινος ὤκνει καὶ ἀνεδύετο, εὐλαβῶς ἔχων τοῦ ἀξιώματος, καὶ λίαν ἐπαινουμένην φειδοῖ περὶ αὐτὸ χρώμενος. Ὡς δὲ προσθεὶς ἐκεῖνος, Εὐλόγησον, ἔφη, αὐτίκα τε μετὰ τὴν εὐλογίαν εἶσω τῆς κιγκλίδος ἐγένετο, ἀνενεγκὼν εἰς τὴν ὄψιν ὁ

A proferre. Ubi tanta prodigiorum multitudo, et omnis fere numeri supputationem excedens, ab ipso patrata erat; subiit quosdam, in quibus miracula illa contigerant, desiderium suscipiendi ex eisdem manibus sanctificationis munera, ex quibus susceperant beneficia curationum: avebant quoque discipuli ut illæ sibi manus sacra porrigerent mysteria, quæ habitum attribuerant; atque illa de causa omnes ipsum ad sacros ordines suscipiendos impellebant, et quadam violentia adigebant. At ille, excessu quodam humilitatis, non minus cordis quam oris lingua deprecabatur tantam dignitatem, negabatque omnino admissurum: Etenim, inquit, si ipsi Seraphici spiritus, qui merus et immaterialis ignis sunt, qui evanidum ac fragile fenum sum, manibus meis

B 154. Dum animo contra sacerdotium tam obfirmato agit, vox quædam nec opinata cœlitus ad aures accidit, dicens: Ora. Moxque os (nesciebat ipse quo modo) apertum est, ac dixit: Tu dominaris in nos, Deus ac Pater meus, et unigenitus tuus Filius, et sanctissimus Spiritus tuus, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Hinc certior factus, probari Deo quoque ut consecraretur; videbatur sibi in raptu mentis videre Dionysium (39) (erat ille tum temporis Seleuciæ episcopus), in posteram lucem ad columnam adventare, ingressumque intra cancellos ipsum presbyterum initiare (40). Et hoc quidem symbolum divinæ circa futuram ordinationem approbationis, visio autem postero die exitum re ipsa sortita est. Ille ipse namque episcopus nutu Dei invisibili (o miraculum!) ad monasterium venit: venit autem cum duobus solummodo clericis et divite tenuitate; sed venusto mansuetudinis ac humilitatis ornatu decorus. Consensa igitur columna, sancto sanctum osculo, admistis etiam lacrymis, salutavit: cumque Deo pro illius in virtute profectu, aut potius pro gratia qua præventus erat, ferventer gratias egisset, submissa voce dixit: Placuit Deo, qui antequam creatus esses, cognovit te, ut quemadmodum generi nostro te propitiatorem atque intercessorem apud se jam pridem esse voluit, ita nunc quoque, venerabili presbyteratus dignitate initiatus, mediatorem inter se et homines agas.

D 155. Sanctus autem, humiliter de se sentiens et loquens, adhuc aliquantulum detrectabat et differbat cum timore ac veneratione dignitatem, perquam laudanda ad illam tarditate progrediens. Cum vero ille foris stans dixisset (41): Benedic; statimque a benedictione intra cancellos se intulisset,

scopalis.

(40) Videtur hoc nomine significari modius sive cellula supra columnam posita.

(41) Consuetudine salutandi forma inter ecclesiasticos, qua alter ab altero benedici sibi petebat. Sic in Actis sanctæ Mariæ Ægyptiacæ num. 13, de ipsa et Zosimo dicitur, Iacebant ambo, alter ab altero benedici volens; nec aliud utrinque audiebatur quam, Benedic.

(38*) *Isaiæ vi, 6.* Volavit ad me unus de Seraphim, et in manus ejus calculus (LXX carbo) quem forcipe tulerat de altari.

(39) *Dionysius ep. Seleuciæ interfuit concilio generali quinto Constantinopoli anno 553.* Dubitatur in editione Labbæi, fueritne Seleuciæ Syriæ, an Isauriæ episcopus. Hic dubium tollitur; abest autem Seleucia ista cognomento Pieria solum 150 stadiis ab Antiochia, ab ostio Orontis 40, postea facta archiepi-

revocavit animum sanctus ad visionem illam, quam pridie ac pridem hac super re conspexerat; quam scilicet expresse cum illa concordarent, quæ modo fiebant; quamque distincte nunc exitu completa cerneret, quæ prius secreto atque occulte representata fuerant: deinde etiam divinæ illius vocis, quæ auribus insonuerat, recordatus; et quomodo coram se haberet episcopum, etiam ad vim faciendam paratum, dicentemque quod eum, quidquid demum fieret, non esset dimissurus; rem beneplaciti (ut vere erat) divini esse considerans, incurvat ille quidem collum etiam invitus; episcopus vero, manibus capiti religiose admodum et circumspecte impositis, dici solitas orationes persolvit; suaviumque lacrymarum imbre inter precandum perfusus, anima nescio quod divinæ virtutis indicium sentiente, sacerdotem consecravit, tertio et tricesimo ætatis anno.

156. Post hæc episcopus, dicta acceptaque salute, revertitur, lætus quod manus suas in tali vase consecrando Spiritui sancto commodasset: Symeoni vero accesserunt discipuli, rogantes, ut divinorum mysteriorum primitias offerret. Verum ille profectum suum in sancto Spiritu constitutum habens, anxio erat animo, exemplo ferventium amatorum, quomodo sacrificium Deo suo gratissimum offerret, ac majori illum afficeret voluptate, viditque per apparitionem se ipsum istiusmodi oblatione sacram liturgiam perficientem; atque angelorum sanctorum cohortes, vestibus nive candidioribus amictorum, stantium ante columnam, et motione quadam manuum inusitata veluti bene precantium, ac tali concludentium dicta epilogo: Si quis huic fidei confessioni non communicat, anathema sit. Tum vidit Deum quoque, cœlesti signo angelorum voces comprobantem, ac sigillo quasi suo munientem. Itaque postquam talia circa divinum sacrificium edoctus, testificationes tam certas, tam solidas, tam perspicuas, et quibus, si ita vis, contradici nil potest, accepisset, promptissima deinceps et lingua et spiritu illud obtulit. Nos vero cætera viri miracula prosequamur.

CAPUT XX.

Bacillo, verbo, aqua manuum, varia patrat. Mortuum suscitatur.

157. Vir quidam, natione Iber, per calores æstatis in area quadam somnum capiebat vino potus, quemadmodum ebriosis solet accidere, indeque hiantem ore: cum adrepens coluber, percepto odore, per fauces viri ad viscera usque sitibundus penetrat: qua re ille in extremum periculum adductus, nihil quidquam quod sibi applicaret, remedii inveniens, confestim ad sanctum Symeonem advocat, unicum in morbis perfugium, unicam in tanto malo medicinam. Is autem calamitosi viri misertus, ventrem, quem coluber uti antrum suum incolebat, bacillo suo signat, atque monasterium exire jubet. Jussum factum: in egressu statim exonerat via naturali vivum serpentem, et incolumis redit

Συμεών, ἣν χθὲς καὶ πρώην περὶ αὐτοῦ ἐωράκει ὅπως τε σύμφωνον αὐτῇ τὸ γεγεννημένον, καὶ ὅπως ὅπερ ἐκείνη παρέδειξεν αὐτῷ κρυφίως καὶ ἀπορρήτως, τοῦτο τοίνυν ἐπὶ τοῦ πράγματος ἴδοι. ἔπειτα μέντοι καὶ τῆς θείας φωνῆς ἐκείνης τῆς πρὸς αὐτὸν ἀν[εν]εχθείσης ἐπιμνησθεὶς, ὡς πρὸς ἀνάγκης αὐτῷ καταστάντα καὶ τὴν ἐπίσκοπον εἶχε, καὶ οὐδ' ἂν εἴτι καὶ γένοιτο μεθήσειν λέγοντα, εὐδοκίας (ὃ καὶ σαφῶς ἦν) τῆς ἀνωθεν ἀντικρυς τὸ πρᾶγμα κατανοήσας, κλίνει μὲν τὸν αὐχένα καὶ ἄκων· ὁ δὲ τὴν χεῖρα τῇ κεφαλῇ ἐπιθεὶς, εὐλαδῶς κομιδῇ καὶ πεφυλαγμένως τὰς τε συνήθεις εὐχὰς ἐπειπὼν, καὶ δάκρυον ἡδὺ τῶν εὐχῶν καταχέας, τὸ ψυχῆς θεῖον τι πασχούσης ἐναργῆς σύμβολον, ἱερέα τελειοῖ, τρίτῃ τῆς ἡλικίας ἐπὶ τριάκοντα ἔτει.

ρνς'. Ὁ μὲν οὖν εἰρήνην δοὺς ἡ καὶ λαθὼν ἀνεχώρησε, χαίρων ὅτι τὰς χεῖρας ἐπὶ τοιοῦτῳ σκεύει τῷ Πνεύματι χρήσειεν· τῷ δὲ Συμεών οἱ μαθηταὶ προσελθόντες, ἡξίουσαν τὴν θεῖαν αὐτὸν ἐπιτελέσαι μυσταγωγίαν. Ὁ δὲ τὴν προσκομιδὴν ἐν Πνεύματι ἁγίῳ συντάξας, ἡγωνία κατὰ τοὺς θερμοὺς τῶν ἐραστῶν, ὅπως ἂν τῷ ποθουμένῳ Θεῷ προσενέγκοι, καὶ αὐτῷ μᾶλλον ἡδυνθείη τὰ τῆς θυσίας. Καὶ ὁρᾷ ἐν ἀποκαλύψει ἑαυτὸν μὲν τὴν θεῖαν διὰ τῆς τοιαύτης ἀναφορᾶς λειτουργίαν ἐπιτελοῦντα, τάγματα δὲ ἁγίων ἀγγέλων χιόνος λευκότερα τὰς ἀναβολὰς, πρὸ τῆς αὐτοῦ στάσεως ἐστῶτα, καὶ τινι κινήσει χειρῶν ἐξαισία οἶον ἐπευφημοῦντα, κακεῖνο προσεπιλέγοντα. Εἴ τις τῇ ἐμολογίᾳ ταύτῃ τῆς πίστεως οὐ κοινωνεῖ, ἀνάθεμα ἔστω· ἐξῆς δὲ καὶ Θεὸν ἀνωθεν ἐπseudοχοῦντα, καὶ τὰς φωνὰς ὥσπερ ἐπισφραγίζοντα. Ὁ μὲν οὖν ταῦτα μνηθεὶς περὶ τῆς θείας μυσταγωγίας, καὶ τοιαύτας πληροφορίας λαθὼν, καὶ οὕτως ἀσφαλεῖς καὶ βεβαίας ἢ λαμπρὰς καὶ ἀντιρρήτους, εἰ βούλει, προθύμῳ τὸ λοιπὸν αὐτὴν ἐπετέλει καὶ γλώττῃ καὶ πνεύματι· ἡμῖν δὲ καὶ τὰ πρὸς τὰ ἐξῆς ὁ λόγος βαδιέται τῶν τοῦ ἀνδρὸς θαυμασίων.

ρνς'. Ἀνὴρ τις Ἰβηρ τὸ γένος, ἐν ἀκμῇ θέρους ἐπὶ τινος ἄλωνος ἐκάθευδεν ὑπὸ οἴνου, οἷα δὴ φιλεῖ τοῖς οἰνωθεῖσι συμβαίνειν, καὶ τὸ στόμα κεχῆναι. Ὁφείως τοιγαροῦν αὐτῷ προσεπύσαντος καὶ τῆς ὀσμῆς αἰσθημένου, ἐν δόψει τε πρὸς τὰ ἔγκατα τοῦ ἀνδρὸς εἰσδύντος, ἐν παντὶ κινδύνῳ γενόμενος, καὶ ὃ τί ποτε χρήσεται λοιπὸν ἑαυτῷ μὴ ἔχων, παρὰ τὸν θεῖον εὐθὺς Συμεών, τὴν μόνην ἤκει τοῦ πάθους καταφυγὴν, τὴν μόνην τηλικούτου κακοῦ λύσιν. Ὁ δὲ τὸν ἄνδρα τῆς συμφορᾶς ἐλεήσας, τὴν κοιλίαν, ἣν ὅσα καὶ φωλεὸν ὁ ὄφις ὄκει, τῇ ῥάβδῳ διασφραγίσας, ἐξω γενέσθαι τῆς μονῆς ἐπιτρέπει. Ἐξελθὼν τοίνυν εὐθείως ἐκεῖνος, κενοὶ διὰ τῶν φυσικῶν ἐξόδων ζῶντα τὸν ὄφιν, καὶ οἰκαδὲς ὑγίης ἐπανήκει, θαῦμα οὐ πᾶσιν

δύματι, ἀλλὰ καὶ ὡσὶν, τὸ τηνικαῦτα ἰδεῖν, καὶ ὅσοις A
εἰς δεῦρο πάλιν ἀκοῦσαι γένοιτο.
quot tunc temporis illud videre; auribus vero,
cui.

ρηνή. Εἴτα προσάγεται τις αὐτῷ νεᾶνις, οὐ κω-
φεύουσα μόνον καὶ μηδαμῶς φθειρομένη, ἀλλὰ καὶ
τρόμῳ τὸ πᾶν σῶμα τοσοῦτις συνεχομένη, ὥς μὴδ'
οἶζαν τε εἶναι διακρατεῖν ἑαυτήν, ἀλλὰ σινδόνι μᾶλλον
βαστάζεσθαι. ἔσθεστο δὲ καὶ ὁ πατήρ ἥδη τῆς κόρης
τοὺς ὀφθαλμούς. Καὶ ὁ μὲν ὑφ' ἐτέρων χειραγωγού-
μενος, ἡ δὲ φερομένη. ὁ μὲν ἵσταται πρὸ τοῦ ἁγίου
τυφλὸς, ἡ δὲ προτίθεται. Ὁ μὲν οὖν πατήρ εἰς ἑαυ-
τὸν ἀναδεχόμενος τὴν τῆς παιδὸς πάρεσιν (ἐπεὶ καὶ
πατήρ, κάκεινον μᾶλλον τὸ πάθος ἦν, εἰ καὶ τῆς
παιδὸς ἐνομιζέτο), ἰκέτης ὑπὲρ τῆς διπλῆς ἐγίνετο
συμφορᾶς, οὐ πάρεσιν αὐτῶν λαθῆναι μόνον, ἀλλὰ
καὶ τύφλωσιν. Ὁ δὲ θεὸς Συμεὼν ἀμφοῖν τὰ σπλάγ-
χνα περιαλήσας, εἰς σπλάγχνα τε πάλιν αὐτὸς φιλ-
ανθρωπίας Θεοῦ βλέψας, καὶ γόνυ κλίνας αὐτῷ, παρ'
οὗ τὸν ἔλεον ἤδει πλουσίως χεόμενον, ἀναστὰς, τὴν
Δεσποτικὴν φωνὴν (ἐπιτιμήσει δέ μοι τῆς τόλμης
οὐδεὶς, ἐπεὶ κάκεινον σαφῶς ἡ φωνή, Ὁ πιστεύων
εἰς ἐμέ, τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ, κάκεινος ποιήσει).
ἀναστὰς τοίνυν, τὴν Δεσποτικὴν ἔφη φωνήν. Ἡ παῖς,
ἀνάστηθι καὶ στήθι ἐπὶ τοὺς πόδας σου. Τῆς δὲ αὐ-
τίκα μέλη πάντα ῥωσθείσης, καὶ ὁμοῦ τῷ κελεύσματι
ποσὶν οἰκείως διαναστάσης, τοῖς αὐτοῦ χεῖλεσιν ἐκεῖ-
νος τὸν δάκτυλον ἐκπιέσας, στόματί τε τῆς κόρης
αὐτὸν καὶ ὡσὶν ἐμβαλὼν, λαλοῦσαν ἐλευθερίως εὐθὺς
καὶ ἀκούουσαν ὁρᾶσθαι τοῖς παροῦσι παρεῖχεν.
Εἴτα πρὸς τὸν πατέρα ἐπιστρέψας, καὶ δακτύλῳ πάλ-
ιν ὁμοίως τῇ αὐτοῦ γλώττῃ διαβραχέντι τοὺς
ὀφθαλμούς ἐπιχρίσας, Δεσποτικῇ κάκεινον τὸ φῶς C
ἐνεργείᾳ χαρίζεται. Ἐκεῖνος γὰρ ἦν κἀνταῦθα
σαφῶς ἐνεργῶν, εἰ καὶ διακόνῳ τῷ θεράποντι κέ-
χρητο, καὶ οὕτω μιᾶς προσευχῆς καρπὸς διπλῇ θε-
ραπείᾳ γίνεται.

ρηνθ. Ἐπειτα μέντοι καὶ γυναικῶν αὐτῷ πλήθη
προσηλθόν, αἱ μὲν ξηραὶ τοὺς μαστοὺς, οἷα γάλακτος
ἀπορούμεναι, καὶ τὰ βρέφη ἐλεεινῶς ἀνθ' ἰκετηρίας
προβάλλουσαι. αἱ δ' ἐν γαστρὶ μὲν ἔχουσαι καὶ ὠδί-
νουσαι, πνεύματι δὲ πονηροῖς ἐταζόμεναι, ὥς καὶ
αὐτὰ πρὸ τῆς ὠδίνος τὰ ἔμβρυα κινδυνεύειν ἀμβλῶ-
σαι. τὰς δὲ ἀτεκνοῦσα μήτρα ἐλύπει, καὶ τὴν
ἀπαιδίαν χαλεπῶς ἀπωδύροντο. Ἀλλ' αἱ μὲν εὐχαῖς
ἐκείνου τὴν θηλήν ἀναθήλασαι, καὶ γάλακτος αὐ-
τὴν ὑποπεπλησμέναι, αἱ δὲ τῶν πνευμάτων ἀπαλλα-
γεῖσθαι, αἱ δὲ λυθεῖσαι τὴν στείρωσιν ἐπανῆλθον, μη-
τέρες μετὰ ταῦτα γενόμεναι, καὶ καρπὸν παρ' ἐλπίδα
κοιλίας ἐπιδουσαι.

ρηνθ. Ἐξῆς δὲ προσάγεται τις ἀνὴρ Ἀντιοχεύς,
αὐτῷ μεγέθει σώματος μέγιστος, καὶ εἰ πόρρω πολὺ
γιγάντων, πικροῖς τὰ τε ἄλλα πάθεσι καὶ νόσοις κατειρ-
γασμένος, καὶ τὴν χεῖρα ξηρὰν ἔχων ἥδη καὶ οἶονεῖ
τεθνηκυῖαν. Ἰδὼν τοιγαροῦν ὁ τοῦ Θεοῦ δοῦλος αὐτόν,
οὐ θεατοῖς ὀφθαλμοῖς, ἀλλ' οἱ καὶ τῶν ἀδῆλων ἦσαν

domum, miraculum factus non omnium tantum
oculis sed etiam auribus; oculis quidem, quot-
quot in præsentem usque diem audire li-

158. Rursum adducitur illi puella, non tantum
audiendi loquendique facultate destituta, sed tanto
etiam tremore membris omnibus correpta, ut im-
potens, quæ se ipsam sustineret, linteo involuta
gestari deberet: patri vero ejus, exstinctum erat
oculorum lumen. Et iste quidem ab aliis manu
ductus, stabat coram sancto cæcus; illa vero ap-
portata, ibidem collocata jacebat. Pater itaque
paralysin filiæ suam ipsius esse reputans (cum enim
pater esset, dolor, qui filiæ putabatur, ipsum po-
tius ægre habebat), supplex pro duplici calamitate
deprecanda fit, obtestans non solum ut paralysi re-
medium, sed cæcitati quoque afferatur. Sanctus vero
B Symeon, ipse quidem amborum commiseratione
visceraliter tactus, oculos vero in viscera miseri-
cordiæ divinæ conjiciens, genua ei flexit, a quo lar-
giter effundi misericordiam sæpe expertus fuerat:
surgensque deinde Dominica illa voce (nec vero
temeritatis me quisquam arguet, quoniam clarissi-
me dicit ipse Dominus: *Qui credit in me, opera quæ
ego facio ipse faciet* ³¹), Dominica, inquam, illa voce
usus est: Puella, surge, et sta super pedes tuos.
Cumque puella mox omnibus confirmata membris,
simul atque jussa fuit, pedibus suis erecta staret;
rursum ille admotum prius labiis suis digitum ori
auribusque puellæ inseruit, et loquentem libere
audientemque præsentibus spectandam exhibuit.
C Hinc ad parentem conversus, digitoque, similiter
lingua madefacto, oculos illinens, divina virtute
illi quoque usum videndi largitus est. Deus quippe
erat, qui isthæc tam manifesta miracula operabatur,
etsi famulo suo pro ministro uteretur: atque ita
unius orationis fructus duplex curatio fuit.

159. Ingens quoque mulierum turba secutis tem-
poribus ad sanctum convenerunt: quarum aliæ
ubera arefacta lacteque destituta apportantes, in-
fantes suos spectaculum miserabile pro supplica-
tionis actu ante ipsum collocabant: aliæ portantes
uterum et e propinquo partu laborantes, malignis
spiritibus ita exagitabantur, ut infantibus nondum
editis periculum non leve crearetur: aliis uterus
infecundus dolori erat sterilitatem suam inces-
santer lamentantibus. Verum illæ precibus sancti
D mammas tuberantes lacteque plenas receperunt;
istæ spiritibus abactis liberatæ sunt, hæ sterilitate
sublata revertentes, matres factæ sunt, ventris sui
fructu præter spem edito.

160. Alias sistitur vir quidam Antiochenus, cor-
poris proceritate maximus nec multum dissimilis
giganti, qui, præter alios quibus torquebatur do-
lores ac morbos, manum aridam habebat et jam
quasi mortuam. Videns illum Dei famulus, non
quidem exterioribus, sed interioribus, quæ abscon-

³⁰ Joan. xiv, 12.

dita sunt intuentibus et penetrantibus occulta; A cognoscensque gentilem religione esse: Si vis, inquit, sanus fieri, invoca nobiscum in simplicitate cordis unigenitum Dei Filium, Dominum nostrum Jesum Christum, sanctamque Virginem Dei Genitricem, ex qua nasci voluit secundum carnem, credens in unum Deum Patrem omnipotentem, in ipsum unigenitum ejus Filium, et in sanctissimum ac vivificantem Spiritum, fallacia vero idola execratione publica devove atque detestare; et in posterum doloris expers futurus es, omni ex parte sanatus. Verum ille ex his dictis nihilo promptior ad credendum factus, sed fallaci suæ perniciosæque gentilitati pertinaciter adhærere pergens, inde tanquam onus inutile ejectus est, nihil omnino opis consecutus congressu suo.

161. Cum vero in tali statu diu multumque perstitisset, videretque alios omnes quotquot fidem amplexi fuerant incolumitate donari; sibi contra ne tantillam quidem levandorum malorum spem affulgere: nuntio ethnicorum superstitionibus remisso, Christe, inquit, qui a famulo tuo Symeone, cum Deus esses, prædicaris ex sancta Virgine Maria natus homo; da aures faciles precibus illius in adjutorium meum. Ita precatus, tam bellam confessionem suam poenitentiae lacrymis gratiorem fecit, et pristinum errorem execratus est. Quod cum Symeonem non fugeret, affundi aquam jubet, lotisque manibus suis laboranti viro portari: qui illa usus, recte continuo habere, manusque arida et mortua velut reviviscere ac novum induere vigorem; totusque sanus non corpore tantum, sed quod pluris est, animo quoque, domum remeare, grandius beneficium quam speraverat expectaveratque adeptus.

162. Superiori quodam modo affine est id quod proxime sequitur, reliqua vero multo majora. Alius quidam gentilis, qui et ipse idololatrarum erroribus imbutus, paralyticus erat: advectus ad Symeonem, professione fidei Christianæ (bono utique, nec labore nec pretio comparabili) salutem consecutus est duplicem, eoque magis æstimandam, quanto pluris est anima quam corpus. Verum erat illi filius quoque, gravissima ægritudine fere desperatus, quem tum ipse tum mater sublatum, dulce utrique pondus, ad sanctum afferebant: sed in itinere puer animam reddidit, parentibus acerbum decessum, uti ipsis mos est, lamentantibus. Cum vero, jam persuasi nihil in ulteriore itinere opis superesse, constituissent domum regredi, illud patri in mentem venit: Quid? qui me paralyticum et portari necesse habentem roboravit, et pedum membrorumque omnium usum restituit, nonne poterit hunc quoque filium meum resuscitare?

163. Talibus animo volutis uxori que communicatis, resumunt iter versus sanctum, magna non modo spe fulti, sed etiam roborati fide. Jamque sub-

αὐτῷ θεατοὶ, καὶ τῶν ἀπορρήτων ἐρμηνευταί, Ἕλληνα τὴν θρησκείαν ὄντα, Εἰ θέλεις ὑγίης γενέσθαι, φησὶν, ἐπικάλῃσαι διὰ τῆς ἡμῶν εὐτελείας τὸν μονογενῆ τοῦ Θεοῦ Υἱόν, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ τὴν ἁγίαν Παρθένον καὶ Θεοτόκον, ἐξ ἧς εὐδόκησε γεννηθῆναι τὸ κατὰ σάρκα, πιστεύων εἰς ἓνα Θεὸν Πατέρα παντοκράτορα, ἐν αὐτῷ τῷ μονογενεῖ αὐτοῦ Υἱῷ, καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ζωοποιῷ Πνεύματι, τὴν ἐπὶ τοῖς εἰδώλοις πλάνην ἀναθέματι λαμπρῷ περιβάλλον, καὶ τὸ λοιπὸν ἀλύπως ἔσῃ καὶ καθαρῶς ὑγιαίνων. Ὁ δὲ πειθομένην οὐκ εἶχεν τὴν καρδίαν τοῖς λεγομένοις, ἀλλὰ τῆς οἰκείας ἔτι περιεχομένην ἀπάτης τῆς Ἑλληνικῆς ἐκείνης καὶ ὀλεθρίου, ἐνθεν τοι καὶ κενὸς ἔρριπτο φόρτος, οὐδενὸς χρηστοῦ τυγχάνων τῆς προσεδρείας.

B

ρξα'. Ἐπεὶ δὲ πολὺ τοῦτο ἦν καὶ μέχρι πολλοῦ, καὶ τοὺς μὲν ἄλλους ἑώρα πάντας ὅσοι πίστει προσήσταν τὴν θεραπείαν κομιζομένους· ἑαυτῷ δὲ μηδοτιοῦν πρὸς ἀπαλλαγὴν κακῶν τοσοῦτων ἐπισημαίνον· ἀπαγορεύσας τῇ τῶν Ἑλλήνων θρησκείᾳ, Χριστὲ, ὁ παρὰ τοῦ δούλου σου Συμεὼν ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου Μαρίας τεχθῆναι κηρυσσόμενος Θεός, ἔφη, πρόσχες εὐχαῖς ἐκείνου εἰς τὴν βοήθειάν μου. Ταῦτα ἔφη, καὶ δάκρυσι μετανοίας τὴν καλὴν ταύτην καταρτίσας ὁμολογίαν, ἀναθέματι τὴν προτίραν αὐτοῦ δίδωσι πλάνην· ὅπερ οὐκ ἀγνοήσαντα τὸν ἱερὸν Συμεὼν ὕδωρ ἐνεχθῆναι κελεῦσαι, καὶ τὰς χεῖρας ἀπονιψάμενον τῷ πάσχοντι μεταδοῦναι· τὸν δὲ χρησάμενον εὐθέως ἀνορθωθῆναι, τὴν τε ξηρὰν ἢ νεκρὰν ἐκείνην χεῖρα οἷον ἀναβιῶναι, καὶ ἀναθῆλαι, καὶ ὑγιῇ οὐ σῶμα μόνον ἀλλὰ καὶ ψυχὴν, ὃ καὶ σωματικῆς ὑγείας μακρῷ μείζον, οἷκαδε ἀφικέσθαι, πολλῷ τοῦ ἐλπισθέντος ἀγαθοῦ πλεῖον λαθόντα τὸ ἀπροσδόκητον.

ρξβ'. Συγγενὲς τῷ εἰρημένῳ τὸ ἐπαγόμενον ἄχρεινός, τὰ δ' ἐξῆς τούτου, μείζονα πολλῷ καὶ τοῦ προλαθόντος. Ἕλληνα γάρ τις ἕτερος, τῆς εἰδωλικῆς πλάνης καὶ οὗτος, παράλυτος αὐτῷ κομισθεὶς, τῆς εἰς Χριστόν καὶ αὐτὸς πίστεως, πράγματος ἀμόχθου καὶ ἀδαπάνου, σωτηρίαν διπλὴν πορίζεται, ἢ πολλαπλὴν, ὃ καὶ μᾶλλον, ὅσω καὶ τῆς ψυχῆς τὸ διάφορον. Ἄλλ' ἦν ἔσχατα νοσῶν αὐτῷ καὶ υἱός, ὃν οὐκ αὐτὸς μόνος, ἀλλὰ καὶ ἡ μήτηρ λαθόντες, ἡδὺ φόρημα τεκοῦσι, προσφέρουσι τῷ ἁγίῳ. Μεταξὺ δὲ τῆς πορείας, οἷχεται μὲν ὁ υἱὸς τὴν τελευταίαν γονεῦσι καὶ πικρὰν ἐκδημίαν· καὶ θρηνοῦσιν αὐτὸν, ὅσα πατράσι νόμος. Οἰθέντες δὲ μηδεμίαν αὐτοῖς ἀπὸ τοῦ νῦν ὄνησιν εἶναι τῆς εἰς ἐκεῖνον ὁδοῦ, ἔγνωσαν οἷκαδε ἀναστρέφειν, εἴτα ἐκεῖνο τὸν πατέρα εἰσέρχεται, ὡς ἄρα Ὁ παρειμένον ἐμὲ καὶ φερόμενον ῥώσας, καὶ χρῆσθαι μὴ ποτὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ πᾶσι μέλεσι παρασχών, ἥπου δυνατός οὗτος καὶ τὸν υἱὸν ἀναστῆσαι.

D

ρξγ'. Ταῦτα καθ' ἑαυτὸν διανοηθεὶς καὶ τῇ γυναικὶ κοινολογησάμενος, στέλλονταί τὴν παρὰ τὸν ἅγιον αὐθις, μετὰ τοιαύτης οὐκ ἐλπίδος μόνον ἀλλὰ καὶ πί-

στεως. Ἦδη δὲ τὴν μονὴν εἰσιούσιν, ἔτυχέ τινα μα-
γιστριανὸν ὑπαντήσαντα τοῦτοις ἐπέχειν τὴν εἰσ-
οδὸν, περιττὸν εἶναι λέγοντα καὶ οὐκ εὐκαιρον τὸ
γινόμενον. Εἰ γὰρ καὶ πᾶσι Κύριος ἐγγὺς τοῖς ἐπι-
καλουμένοις αὐτὸν ἐν ἀληθείᾳ, καὶ θέλημα τῶν φο-
βουμένων αὐτὸν οἶδε ποιεῖν, ἀλλὰ ψυχὴν ἅπαξ τοῦ
σώματος ἐκδημήσασαν ἀναστρέφει πάλιν ἀμήχανον.
Ὅπερ τὸν θεῖον ἄνδρα μὴ ἀγνοήσαντα ὅλον ἑαυτὸν
συντεῖναι, καὶ πρὸς Θεὸν οὐ χεῖρας μόνον ἀλλὰ καὶ
καρδίας ὀφθαλμοὺς ἀνατείναντα, Χριστὲ, φάναι, Πα-
τρὸς ἀνάρχου Υἱὲ μονογενὲς, ἐφ' ὃν καὶ πεπιστεύκα-
μεν καὶ πεποιθήμεν, ἡ δύναμις ἡμῶν καὶ καταφυγή,
οὐ σὸς ἀψευδὴς λόγος, οὐ σὴ πρὸς τοὺς μαθητὰς ἐπ-
αγγελία· Ἐὰν ἐχητε πίστιν, οὐδὲν ἀδυνατήσκει
ὑμῖν; Ταῦτα πρὸς Θεὸν ἡσυχῇ διελέχθη, καὶ τὸ νε-
κρὸν τοῦ παιδὸς σῶμα πρὸ αὐτοῦ τεθῆναι κελεύσας
γόνάτα τε θεῖς, καὶ ἱκανῶς προσευξάμενος, εἶτα δι-
αναστὰς θαρράλεια πρὸς τὸν κείμενον γλώττη, Ὁ
καλέσας τετραήμερον ἐκ τάφου Λάζαρον, ἔφη, καλεῖ
σε δι' ἐμοῦ τοῦ δούλου αὐτοῦ. Καὶ παρχρημα (ὡ
Θεοῦ δυναστείας! ὡ ἀδύσσου χρηστότητος! ὡ καὶ αὐ-
τοῖς ὀφθαλμοῖς ἀπίστου καὶ ἀπιθάνου θεάματος!) δι-
ανέστη πάντων ὁρώντων, καὶ ζῶν τοῖς τεκοῦσιν ὁ
νεκρὸς ἀποδίδεται, θαῦμα οὐ μόνον οὐ χωρητὸν ἀκοῇ
μὴ τυχούσῃ τῆς θεας, ἀλλ' οὐδὲ ὀφθαλμοῖς ἰδοῦσι
πιστὰ μικροῦ τιθέμενον τὰ ὁρώμενα.

A ibant monasterium, cum forte magistrianus (42-43)
quidam obviam factus, arcet illos introitu, super-
vacaneum dicitans et actum agere: tametsi enim
prope sit Dominus omnibus invocantibus se in
veritate, et voluntatem timentium se soleat fa-
cere: nihilominus animam corpore semel egressam,
eo postliminio reverti nunquam posse. Cum hæc
perspicue innotuissent viro Dei, totum se inten-
dens, levatis ad cælum manibus mentisque oculis,
Christe, inquit, Patris principio carentis unigeni-
tus Filius, in quem et credimus et speramus, vir-
tus et refugium nostrum, non fallit verbum tuum
nec promissio discipulis facta: *Si habueritis fidem,*
*omnia vobis possible sunt*³¹. Hæc cum Deo secreto
collocutus, imperat pueri cadaver ante se poni; tum
genibus positus prolixè oravit, surgensque confi-
denti voce mortuo dixit: Qui quadriduanum excivit
e sepulcro Lazarum, evocat te per me servum suum.
Nec interposita mora est, surgit (o potentiam divi-
nam! o bonitatis abyssum! o spectaculum, viden-
tibus etiam oculis persuasum, credituque difficile!), sur-
git inspectantibus cunctis, et vivus parentibus suis
redditur. Illud profecto miraculum est, quod non
auribus modo eorum qui rei gestæ non interfue-
runt, sed ipsis quoque intuentibus coram oculis
incomprehensibile videtur, utpote magnitudine sua
fidem oculorum superans.

CAPUT XXI.

Paralyticus, surdus, mutus, furiosus, claudus curantur.

ρξδ'. Οὐπω τέλος εἶχε τὸ τοιοῦτο περὶ τὸν νεκρὸν C
θαῦμα τῷ Συμεὼν, καὶ προσήνεγκαν ἄνθρωπον αὐτῷ
συγκύπτοντα, καὶ οὐ μόνον οὐδαμῶς ἀνακύψαι δυνά-
μενον, ἀλλὰ καὶ τράχηλον καὶ κεφαλὴν, καὶ ὅλον τὸ
σῶμα οὕτω πεπεδημένον, ὥς μηδ' ὅτι οὖν μέλει
δύνασθαι χρῆσθαι· ὅς τοῦτον ἰδὼν, ἐλεεινῇ ὥς εἶχεν
ἐβόα φωνῇ, Ἐλέησόν με, δοῦλε τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου.
Ὁ δὲ χεῖρα τῷ τραχήλῳ τοῦ ἀνδρὸς ἐπιθεῖς, ἱεπι-
κλήσει θεῖα δυναμουμένην, ἀνῆκε τῆς ἀφίχτου πέδης
ἐκείνης τὴν κεφαλὴν, εἶτα τῇ αὐτῇ τοῦτον χειρὶ κατὰ
νώτου παίσας ὁμοῦ τῇ πληγῇ καὶ τὴν τῶν ὀδυνῶν ἀπ-
αλλαγὴν, καὶ τὴν τῶν μελῶν λύσιν, καὶ τὴν τοῦ
πνιγτοῦ σώματος ἐλευθερίαν χαρίζεται. Καὶ οὕτω
πέμπτου ἐπὶ τριάκοντα ἐνιαυτοῦ, μελῶν πέδη καὶ
σώματος πάρεσις, ὥς τοῦ πάσχοντος ἀκούειν ἦν, τὸν
τῆς ἀσθενείας γρόνον δημοσιεύοντος, ἀφῇ μιᾷ καὶ D
πληγῇ παραδόξως λύεται.

ægro audire licuit, tempus infirmitatis suæ publice
præter expectationem mirabiliter soluta fuerunt.

ρξε'. Εἶτα προσηνέχθησαν αὐτῷ νεάνιδες δύο, ἡ
μὲν τὴν γλώτταν πεπεδημένη, ἡ δὲ τὰ ὦτα κωφεύου-
σα· ἐξ αὐτῆς δὲ ὁμῶς ἑκάτεραι τῆς εἰς φῶς προόδου
τῷ πάθει κατελιμμέναι. Ὡν ὁ τοῦ Θεοῦ θεράπων

164. Nondum plane absolutum erat miraculum,
quod in mortuo jam dicto patrabat Symeon, cum
hominem adducunt alium, incurvatum, nec so-
lum non valentem se ullo modo erigere: ve-
rum etiam collo, capite, ac toto corpore ita con-
tractum impeditumque, ut membri nullius usum
liberum haberet. Ut hic Symeonem vidit, voce
quam potuit maxime lamentabili clamavit: Mise-
rere mei, famule Dei altissimi. Sic invocatus ma-
num imponit collo viri, manum invocatione di-
vina potentem, et nexibus solutis caput restituit
sibi: tum eadem manu viri tergum percutit et
ipsa percussione depulsionem dolorum et membro-
rum solutionem, et corporis totius expeditum usum
concedit. Atque ita impedimenta vinculaque mem-
brorum ac paralysis corporis, quæ jam quinque et
triginta annos tenuerant (quemadmodum ex ipso
enuntiante), tactione una unaque percussione,

165. Hisce ita peractis prodierunt adolescentulæ
duæ, altera loquendi, altera audiendi facultate
carente: et illos quidem defectus ab ipso ortu
secum in hanc lucem intulerant. Movit illarum

³¹ Matth. xxi, 21.

(42-43) Gr. Μαγιστριανός. Quod plerumque inter-
pretantur agens in rebus, ideo quod re ipsa in sacris,
aut militia, aut aliis etiam, munus aliquod exerceat:
et est quasi officialis magistri officiorum; de quo ma-

gistro ante vitam § 8, egimus. Vide plura de Magi-
striano in Glossario Græco-barbaro Meursii et Fu-
brotii ad Cedrenum.

ætas florida et juvenilis commiserationem famulo Dei, præ doloris sensu in gemitus soluto. Oculos itaque spe plenus in cælum intendens, ut inde auxilium advocaret; et digitum alterius ori, alterius auribus immittens; illius continuo linguam solvit, hujus vero aures aperuit, ita ut et loqueretur et audiret utraque sine impedimento.

166. Illud quoque silentio involvendum non est, utpote demonstrans similiter viri sancti et potentiam apud Deum, et benignitatem erga homines, opis indigos. Vir quidam allatus fuit, ætate pro-
 vectus admodum et capillis canus, qui tua, invidie humani generis inimice et salutis nostræ hostis infense, tua, inquam, operante in eo malitia nihil non agebat absonum indecensque. Nam si quando a dæmoniis, ipsum semper exagitantibus, impulsus totam pererraret civitatem, quas non effutiebatur blasphemias! quam turpitudinem inausam relinquebat! Qui vero in ipsum infelici occurso seu die seu nocte incidebant, proxime a periculo aberant: violento enim ac insano impetu eos invadens, vestimenta frustatim dilacerabat, colloque injectis manibus improvidos suffocare nitebatur. Neque hic furie steterunt: propriam suam carnem (o miserum!) dentibus abreptam mandere ac comminuere spectaculo miserabili visus fuit, atque his etiam non paulo immaniora patrare. Agebatur dies Jovis sancta ac veneranda, qua Dominus noster cum discipulis cœnatus, ab illorum uno traditus fuit; cum asinæ forte occursans, linguam ei extraxit, firmiterque dentibus suis prehensam (vah spectaculum!) præcidit, ac dentibus comminutam laceravit, sanguinem circum os defluentem bibens ac lingens, idque in canitie tam venerabili, et grandi senecta; atque sub occasum vitæ: quod adeo intuentium oculos male habebat, ut lacrymas exprimeret; et miserum superesse in vivis dolentes, mortem illi pro beneficio precarentur. Asina interim, licet tam crudeliter ab ipso tractata et mutilata linguam, nihilominus, dæmone qui virum nihil pœnæ passa fuisset.

167. Adducitur ergo senex ad virum sanctum statimque ab incolentibus eum dæmoniis per caput suspenditur, veluti non ferentibus sancti conspectum: quo illos percunctante, cur tandem ita in senem debacchati fuissent, illi amare flentes (dixisses viri præsentia quasi sævo flagello exceptos esse), Ad hoc, inquit, missi sumus, ut vel in aquam vel in ignem ipsum præcipitaremus: talium enim rerum isti (hem insaniam!) ministri seduli et exsecutores sunt. Dies igitur et noctes pariter quinque multifariam ab his incolis tortus fuerat acerbique vexatus; cum illos graviter castigatos facessere inde, et nunquam deinceps sedem istam repetere jubet: nec præceptum eventu caruit. Jussi namque, multum vociferantes hominemque jactantes e vestigio evanuerunt, non ausi in posterum illuc reverti: senex autem violento illo

τοῦ τῆς νεότητος ἄνθου· οἶκτον λαβὼν, ὡς καὶ συμπαθεὶς αὐταῖς οἶον ἐπιστενάσαι, εἰς οὐρανὸν τε πληρὲς ἐλπίδος ἰδὼν, ἵνα καὶ τὴν ἐκεῖθεν ἐλκυσή βοήθειαν, καὶ τὸν δάκτυλον ἐμβαλὼν, τῆς μὲν τῷ στόματι, τῆς δὲ τοῖς ὠσὶ, τῇ μὲν εὐθύς λύσει τὴν γλῶτταν, τῇ δὲ ἀνοίγει τὰς ἀκοὰς, ὡς τὴν μὲν φθέγγεσθαι, τὴν δὲ ἀκούειν, ἐλευθερίως ἀμφοτέρω.

ρξζ'. Ἐπὶ τούτοις ἐκεῖνο λεγέσθω, τῆς ἱσῆς ἐν τοῦ ἀνδρός καὶ παρὰ Θεοῦ δυναστείας, καὶ περὶ τοὺς οἶκτου δεομένους φιλανθρωπίας. Προσηνέχθη γάρ τις ἀνὴρ αὐτῷ, τὴν μὲν ἡλικίαν πρεσβύτης, καὶ τὴν τρίχα ἤδη λευκὴς, σῆ δὲ πάντως ἐνεργείᾳ, βάσκανε τοῦ τῶν ἀνθρώπων γένους ἐχθρὸς καὶ τῆς ἡμετέρας ἀνωθεν σωτηρίας πολέμιος, τῶν ἀτόπων ἀπεχόμενος οὐδενός. Ὡς γὰρ ὑπὸ τῶν ἀγόντων αἰεὶ δαιμόνων αὐτὸν ἐλαυνόμενος, πᾶσαν περιήει τὴν πόλιν, τί μὲν τῶν βλασφημῶν οὐ λέγων; τί δὲ τῶν αἰσχίστων οὐ δρῶν; Οἷς ἂν ἡμέρας ἢ νυκτὸς πονηρὸν συνάντημα γένοιτο, οὐ πολὺ πόρρω τούτους κινδύνου καθίστη· φόνιόν τι γὰρ αὐτῶν καὶ μηχανὸν δραττόμενος, τὰ τε ἱμάτιά σφισι παριεβρήγνυ, καὶ τὸν τράχηλον περιάγων ἄγχειν αὐτοὺς ἐπειράτο, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῶν ἰδίων, οἵμοι! σαρκῶν ἤπιετο καὶ τούτων ἐλεεινῶς παρατρώγων ὠράτο, καὶ ἄλλα τούτων οὐκ ὀλίγῳ χαλεπώτερα ἔδρα. Ποτὲ γοῦν ὄνῳ περιτυχὼν, ἡ σεβασμία δ' ἦν καὶ μεγάλη πέμπτη, καθ' ἣν ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ Θεὸς τοῖς μαθηταῖς συνδειπνήσας, ὑφ' ἐνὸς αὐτῶν παραδέδοτο τὴν γλῶτταν ἐκεῖνος ἐξελκύσας τῆς ὄνου, ὁδοῦσί τε ἰδίοις (φεῦ τοῦ θεάματος!) ἀπτόμενος ταύτης καὶ παρατέμνων, διεμασᾶτο, πίνων ἀθλίως καὶ περιλείχων τοῦ αἵματος, καὶ ταῦτα ἐν οὕτῳ σεμνῇ πολιᾷ, καὶ βαθεῖ γήρᾳ, καὶ βίου δυσμαῖς· ὃ καὶ φιλανθρώπους ὀφθαλμοὺς ἐκίνει πρὸς δάκρυα, καὶ τὸν δύστηνον ὠδύροντο τῆς ζωῆς, καὶ θάνατον αὐτῷ μᾶλλον ὥς εὐεργέτην ἐπηύχοντο. Ἡ μέντοι ὄνος, καίτοι γε τοιαῦτα παρ' αὐτοῦ πάσχουσα, καὶ τὴν γλῶσσαν δαπανωμένη, ὅμως ἐνεργεῖταις τῶν ἐν αὐτῷ δαιμόνων εἰστήκει, μηδενὸς ὥσπερ ἀλγεινοῦ πειρωμένη.

insidebat agente, non aliter substitit quam si

ρξζ'. Ἀγεται τοιγαροῦν παρὰ τὸν θεῖον ἄνδρα ὁ γηραιὸς, ὃς ὁμοῦ τε εἶδεν αὐτὸν, καὶ ὁμοῦ ὑπὸ τῶν ἐνοικούντων αὐτῷ δαιμόνων κατὰ κεφαλῆς ἤρτητο, καθάπερ οὐκ ἐνεγκόντων τὴν θέαν. Ὁ μὲν οὖν ἅγιος ἐπυνθάνετο αὐτῶν, τί δὴ ποτε τοιαῦτα τῷ γέροντι παροινήσειαν. Οἱ δὲ πικρὸν κλαίοντες, οἷς καὶ τῇ μάστιγι τῆς ἐκεῖνου παρουσίας δεινῶς ἐταζόμενοι, Ἡμεῖς ἐπὶ τοῦτο, φησὶ, ἐπεστάλμεθα, ὥστε καὶ καθ' ὕδατος βαλεῖν αὐτὸν ἢ πυρός· τῶν γὰρ τοιούτων ἐκεῖνοι (φεῦ τῆς μανίας!) διάκονοι σπουδαῖοι καὶ ὑπηρέται. Ἡμέρας μὲν οὖν πέντε καὶ νύκτας ἴσας, ποικίλως βασανιζόμενος ὑπ' αὐτῶν ἦν, καὶ πάσχων κακῶς· εἴτα σφοδρότερον αὐτοῖς ὁ τοῦ Θεοῦ θεράπων ἐπιτιμήσας ἐξελθεῖν τε τοῦ ἀνδρός, καὶ μηκέτι πάλιν εἰς αὐτὸν ἐπανελθεῖν ἐπιτάττει· καὶ τὸ πρόσταγμα ἔργον ἦν. Καὶ οἱ μὲν πολλὰ κράξαντες καὶ σπαράξαντες, εὐθέως ἀπῆλθον, οὐκέτι

τολμήσαντες αὐθις εἰς αὐτὸν ἀναστρέφαι· ὁ δὲ τοῦ χαλεποῦ κλύδωνος ἐκείνου καὶ τῆς ζάλης ἀπαλλαγείς, καθεστῆκώς εἰστήκει καὶ νήφων, ἀναλόγως τῆς πρὶν ἀσχημοσύνης καὶ ἀκοσμίας τῇ καταστάσει καὶ σεμνότητι χρώμενος. Τῇ μέντοι ὄνῳ, οὐδὲ γάρ, οὐδὲ τοῦτο παραλιπεῖν ἄξιον, χοῦς ἐκ τοῦ Συμεῶν ὀλίγος, θεραπεία τῆς γλώττης αὐτίκα γίνεται.

ρξή'. Μετὰ ταῦτα προσάγονται τινες ἄνδρες αὐτῷ δύο, τὸν ἕτερον τοῖν ποδοῖν ἑκάτερος αὐτῶν λαθῆναι δεόμενος· ἦν γὰρ ἕτερος ἀμφοῖν σεσηπώς, καὶ τέχνης ἱατρῶν ἰσχυρότερος, θατέρῳ δὲ τοῖν ἀνδροῖν τὸ πάθος σχεδὸν καὶ σύντροφον ἦν, τεσσαρακοστὸν αὐτὸν ἐκπιέζον ἔτος. Ἀλλὰ τῷ μὲν χοῦς τῆς ἐκείνου γῆς κραθεὶς ὕδατι, τῷ δὲ ἀφῇ σύμμικτος εὐχῇ θεραπεία κατέστη· καὶ τὸν οἰκτεῖον ἑκάτερος πόδα νεαρὸν ὥσπερ ἀπολαβὼν, οὐχ ὡς πρῶην οἰμώζοντες καὶ φερόμενοι, ἀλλὰ σκιρτῶντες καὶ χαίροντες ἐπανῆκον. Ἐπειτα τυφλῷ τινι προσενεχθέντι, γλυκεῖά τις ὕψις ὁ ἅγιος γίνεται. Κατὰ γὰρ τὴν πρώτην νύκτα, καθ' ἣν προσ[εν] ἤνεκτο, ἐδόκει νεανίαν ὁ τυφλὸς ὄρᾶν, τρίχινον ἔνδυμα περικείμενον, τὴν ὕψιν λαμπρὸν, τοὺς πόδας γυμνὸν, φέροντα ῥάβδον τῇ δεξιᾷ· βαῖνη δὲ αὐτῇ, Ἀδὸς δόξαν, λέγοντα, τῷ Θεῷ. Ἡ μὲν οὖν φαντασία οὕτω τὴν ἀλήθειαν ἐμιμεῖτο, ὡς καὶ διυπνισθέντι τῷ τυφλῷ δοκεῖν ἔχεισθαι τῆς τοῦ φανέντος ἔτι χειρὸς, φιλεῖν τε αὐτὴν ἐμφύντα, καὶ μηδὲ ἀποσπασθῆναι ταύτης τὰ χεῖλη βούλεσθαι· ὑπεδῆλουν γάρ τι καὶ τοιοῦτον οἱ ὕπνοι. Ὡς δὲ πρὸς τὸν ἅγιον τῆς ἐπιούσης περὶ πρώτην ἔω εἰσῆχθη, σφραγίσαντος ἐκείνου τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, βλέψας (τῆς ἀπορρήτου σου Χριστὲ καὶ βασιλεῦ χρηστότητος!) εὐθύς ὁ τυφλός, τὸν τε θεῖον ἰδὼν Συμεῶν, καὶ πρὸς τὴν ἐκείνου ὕψιν ἐκκαυθεὶς τὴν καρδίαν, αὐτὸν ἔλεγεν εἶναι τὸν ἐν ὀνείρῳ φανέντα, καὶ τῆς χειρὸς ἐζήτει λαθεῖσθαι, ἥς αὐτῷ νυκτὸς ὕψις ἐμφορηθῆναι παρέσχε· καὶ τὸν ὄνειρον ἡδονῆς ὅλοις χεῖλεσι, ταῖς τῶν παρόντων ἀκοαῖς ἐπεξήει.

A turbine ac tempestate liberatus, stabat plane re-stitutus sibi mentisque compos, et tanto ferebatur mansuetus verecundusque, quam ante violentus atque impudens. Quid autem asina? neque enim ipsa digna est præteriri. Pauxillum pulveris, a sancto acceptum, sanitatem linguæ ejus confestim attulit.

168. Post hæc afferuntur viri quipiam duo, uterque pedi suo altero affecto remedium poscentes: unius namque jam putrefactus, artem respuebat medicorum; alium acerbis dolor, fere ab ipso ortu continuatus, quadraginta jam annos excruciabatur. Illorum alteri nihilominus pulvis terræ illius, aqua subactus; alteri contactus, oratione adjutus, salutifera medicina exstitit: et domum suam uterque rediit, jam non portati, gementes plorantesque, ut prius; sed gaudentes et exsultantes, recepto usu pedis qualem juvenes habuerant. Persanatis iis, Symeon allato cuidam cæco jucundum per se spectaculum fuit. Etenim prima ab adventu nocte visus sibi est videre juvenem, cilicino amictu circumdatum, vultu splendidum, nudum pedibus, ferentem dextera virgam (palmeam illam puta) dicentemque: Da gloriam Deo. Hæc representatio tam perfecte imitabatur veritatem, ut evigilans cæcus arbitraretur, etiamnum se manum illius, qui apparuerat, tentare osculari, nec labia inde avelli permittere: aliquid enim istiusmodi monstratum fuerat in somnis. Cum vero postera die sub diluculum adductus est ad sanctum, impresso ab eodem oculis crucis signo, vidit continuo cæcus (o ineffabilem Christi bonitatem!) intuitusque sanctum atque ipso intuitu succensus et inflammatus, illum eundem esse exclamavit, quem per quietem conspexerat, cujus manum retinere tentaverat, et osculari potuerat ad satietatem: neque cessabat somnium tam jucundum plenis buccis in aures præsentium immittere.

CAPUT XXII.

Injuriosi in sanctum ejusque imaginem miraculo et judicio prædicto puniti: indulgentia, misericordie reo facienda; præscila.

ρξθ'. Ἐν τούτῳ δὲ τινες ἄνδρες τῆς Ἀντιόχου, χαλεπὴν νοσοῦντες ἀσέθειαν, ὡς μήτε τι σαρκὸς ἀμάρτημα ἐν εὐθύνης τίθεσθαι λόγῳ, μήτε τῶν ἀνθρωπίνων σωμάτων ἀνάστασιν προσδοκᾶν ἢ ἐξέτασιν, καὶ τῶν τῇδε βεβιωμένων ἀντίδοσιν· ἀλλὰ τοὺς μὲν τῇ τῶν ἀστέρων φορᾷ νέμειν τὸ πᾶν, καὶ τοῖς ἐκείνων σχήμασι καὶ κινήμασι κατὰ τῆς προνοίας ἀνοήτως παραχωρεῖν, τοὺς δὲ τύχην δογματίζειν καὶ τὸ αὐτόματον· τοὺς δὲ μετεμψύχως τινὰ πρᾶσθαι καὶ εἰμαρμένην. Οὗτοι γοῦν παρὰ τὸν θεῖον Συμεῶν ἀνιόντες, διαλέξει πρὸς αὐτὸν ἐχρῶντο, καὶ ἀποδεικτικῇ σοφίᾳ, ἥ καὶ μᾶλλον ἐφρόνουν, καὶ πιθαναῖς ἀντιθέσεσιν. Ἀλλ' ἦν ἐκείνου μὲν καὶ θεῖα τις ἐπικαθημένη πειθὼ τοῖς χεῖλεσιν, ἥ τῶν λογολεσχῶν τούτων, καὶ περιττῶν τὴν μανίαν μᾶλλον ἢ τὴν σοφίαν, οὐδεὶς ἡδύνατο ἀντιλέγειν. Τὸ δὲ πλεόν τῆς κατ' αὐτῶν ἰσχύος, καὶ ἡ τῶν σημείων ἐνέργεια, ὅ

D 169. Interea viri quidam Antiocheni eo impietatis devenerunt, ut peccatorum carnis rationem in judicio non reposcendam, sustinerent; nec corporum nostrorum resurrectionem, aut gestorum examen, eorumque retributionem ullam exspectarent; dictitantes alii quidem, astrorum cursu gubernari omnia, eorumque figuris ac motibus contra providentiam insano modo parere; alii verò, fortunam atque casum decernere; alii denique, transmigrationem animarum fatumque primas obtinere. Isti Symeonem aggressi disputando, demonstrativa, qua præstabant, arte et persuasibilibus contentionibus utebantur. Verum insidebat sancti labiis vis quædam persuadendi divina, cui loquacium istorum et infamia potius quam sapientia abundantium nullus poterat contradicere. Quanto autem major potentiae ac signorum contra illos virtus erat.

tanto majorem contra hunc adigebantur ad insaniam.

170. Denique contigit (43) cuidam Antiocheno, homini plebeio ac opifici, ita obstrui meatus per quos spiritus commeans ingreditur egrediturque, ut, accedente etiam longiori temporis intervallo, quo tenuit malum, suffocatum iri se putaret. Hic se tandem contulit ad sanctum Symeonem, obtentaque sanitate, domum reversus, in grati animi testimonium ac tanti beneficii memoriam, statuit sancto pro foribus suis iconem, eamque non solum luminaribus, sed etiam aulæis tapetiisque ornabat. Quod impii nefarii que homines conspicati, æstuan-tes invidia, congregantesque cohortem suorum, turmatim accurrerunt, magna voce clamantes (o Deus, quanta hostes adversus sanctum tuum machinati sunt!) : Tolle illum, qui talia fecit; signum illico deturbetur. Opifex autem ille, divina procul dubio dispositione, aberat hoc ipso tempore ab officina; alioqui enim tumultuantium manus non evasisset incolumis.

171. Omnem itaque adversus iconem vertentes iracundiam, præceperunt uni militum, similis farinæ ac infidelitatis homini, ut illam conscensis scalis deturbaret : qui cum in altam evasisset, ut jussus erat, jamque conæretur manus injicere; manibus illis, quas tu, Christe, super illorum superbiam extulisti, deicientibus, repente gravi casu terræ al-lisus est. Quod cum aliorum quidem mentibus non vulgarem incussisset metum, impiorum iram non parum adauxit. Alium ergo eo adducere conati sunt, ignaviam prioris incusantes : quem mox similia patientem potius, quam facientem conspexerunt, utpote pari casu dejectum. Neque sic tamen in-sani isti intellexerunt, sed oculos ad veritatem tam manifestam claudentes cæcutientesque, addiderunt etiam tertium : cui etiam paria jam dictis evene-runt. Cum enim extendisset manus adversus ico-nem, nescius iisdem se contra se potius uti, de-turbatus similiter est, jacuitque prostratus; multo majori ludibrio prioribus dignus, quod illorum exemplo nihilo sapuisset magis. Tum vero præ pudore velantes faciem abiverunt, miserandi pro-pter experimentum, magis vero propter infortunia : fideles autem lætati, gaudium ore, et exultationem lingua testabantur.

172. Hisce renuntiatis Symeoni, perparvam ille sui injuriæque sibi illatæ rationem habens, toto autem zelo contra blasphemias in Dominum suum prolatas exardescens, indesinenter orationi vacabat perstabatque in consueto cordis, oris ac labiorum exercitio. Deus vero, justus dispensator ac legisla-tor, ultionis immemor non fuit. Raptus quippe Symeon spiritu, conspiciere hæc visus est. Putabat, Constantinopoli se in palatio imperatoris versari, ac virum quemdam, cui magna potestas in partes

A καὶ κατ' αὐτοῦ μᾶλλον ἐξέμεινε τοὺς ἀνοήτους. ρο'. Ἀμέλει καὶ συμβάν τινι τῶν ἀνὰ τὴν Ἀντιό-χου, ἀνδρὶ βαναύσῳ καὶ ἀγοραίῳ, τοὺς ἀναπνευστι-κοὺς ἀποφραγῆναι πόρους, δι' ὧν τὸ πνεῦμα εἰσρεῖ τε καὶ ἐκρεῖ διηθούμενον. Συχνὸν ἐκεῖνος τῷ πάθει συνεχόμενον χρόνον, καὶ ἀποπνίγεσθαι ἤδη νομίζων, προσῆλθε τῷ Συμεὼν· θεραπείας τε παρ' αὐτοῦ τυ-χῶν, καὶ οἷκαδε αὐθις ἐπανελθὼν, εὐγνωμοσύνης οἶονεῖ τι δεῖγμα, καὶ τηλικαύτης εὐεργεσίας ἀπομνη-μόνευμα, εἰκόνα πρὸ τῆς αὐτοῦ φιλιᾶς ἀνέστησε τῷ ἁγίῳ, φιλοτίμως οὐ φωτῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ παρα-πετασμάτων ἔχουσαν. Ὅπερ ἰδόντας τοὺς ἀσεβεῖς, καὶ φθόνῳ τὰς ψυχὰς ἀναζέσαντας, τὸ οἰκεῖον ἀθροῖ-σαι σύνταγμα, καὶ κατὰ πλῆθος ἐπελθόντας (ὁ Θεὸς, ὅσα ἐπονηρεύσαντο οἱ ἐχθροὶ κατὰ τοῦ ἁγίου σου!)· B Αἶρε τὸν τοῦτο δράσαντα, μέγα βοᾷν· ἡ εἰκὼν τὸ τά-χος καταβεβλήσθω. Ὁ μὲν οὖν χειροτέχνης ἐκεῖνος, θειοτέρα δὲ πάντως οἰκονομία τὸ πρᾶγμα, ὅδ' ἔτυχε τηλικαῦτα τῷ ἐργαστηρίῳ παρῶν· ἡ γὰρ ἂν οὐδὲν τοῦ θορύβου χρηστὸν ἀπέλαυσε.

ροα'. Πάντα δὲ κατὰ τῆς εἰκόνης ἐκεῖνοι τὸν θυμὸν τρέψαντες, ἐπέτρεψαν ἐνὶ τῶν τῆς Ἰσῆς αὐτοῖς ἀπιστίας στρατιωτῶν, διὰ τινος ἀνελθόντα κλίμα-κος, αὐτὸν καθελεῖν. Ὁ δὲ τὴν ἀνοδὸν ὡς προστέ-τακτο θέμενος, ὡς ἤδη καὶ χεῖρας ἐπιβαλεῖν ἐπεχεί-ρει, χειρῶν ἐκείνων, ἃς σὺ, Χριστὲ βασιλεῦ, ἐπῆρας ἐπὶ τὰς ὑπερηφανίας αὐτῶν, ἀθρόον ἐκεῖθεν πτώμα χιλεπὸν κατηνέχθη· ὁ ταῖς μὲν τῶν ἄλλων ψυχαῖς οὐ μικρὸν ἐνέπεσε δέος, τοῖς δὲ ἀσεβέσιν ἐπὶ μᾶλ- C λον τὸν φθόνον ἠῤῥησε. Καὶ δεῦτερον ἄλλον ἀναγα-γεῖν πειρασθέντες, οἷα τοῦ προτέρου δειλίαν κατ-εγνωκότες, ὡς τὰ Ἰσα παθόντα μᾶλλον καὶ αὐτὸν ἢ δράσαντα εἶδον, παραπλήσιόν τε τῷ προτέρῳ πτώ-μα κατενεχθέντα· μὴ καὶ ταύτῃ γοῦν οἱ ἀσύνετοι συνιέντες, ἀλλὰ πρὸς οὕτω φανεράν ἀλήθειαν μύοντες ἢ τυφλώττοντες, προσέθεντο καὶ τρίτον ἀναγαγεῖν. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα τοῖς προσλαβοῦσι καὶ αὐτῷ συνέβη, καὶ τὰς χεῖρας κατὰ τῆς εἰκόνης ἐκτείνας, ἔλαθε καθ' ἑαυτοῦ μᾶλλον ὥσπερ αὐταῖς χρησάμενος, καὶ κατα-βληθεὶς, ἔκειτο καὶ οὗτος, πτώμα τῶν προτέρων πολὺ καταγελαστότερον, ὅσα μηδὲ σωφρονισθεὶς ὥφθη τῷ ὑποδείγματι. Οἱ μὲν ἐντροπῇ καλυψάμενοι τὰς ὀφείας ἀπῆλθον, ἐλεεινοὶ τῆς πείρας, ἐλεεινότεροι τῆς ἀπο- D τυχίας· τοὺς δὲ πιστοὺς φαιδρότης εἶχε, καὶ χαρᾶς αὐτοῖς ἐπληροῦτο τὸ στόμα, καὶ ἡ γλῶσσα μᾶλλον ἀγαλλιάσεως.

ροβ'. Τοῦτων τῷ Συμεὼν ἀγγεληθέντων, ὀλίγα μὲν ἑαυτοῦ καὶ τῆς εἰς αὐτὸν ὕβρεως ἐκεῖνος φροντίσας, τῷ δὲ παντὶ ζήλῳ περὶ τῆς εἰς τὸν οἰκεῖον Δεσπότην βλασφημίας χρώμενος, εὐχῇ προσαδολεσχῶν εἰστή-κει τῷ συνήθει καὶ καρδίας ἔργῳ καὶ χειρῶν καὶ χειλέων· Θεὸς δὲ, ὁ τοῦ δικαίου ταμίας καὶ νομοθέ-της, οὐκ ἡμέλει τῆς δίκης, ἀλλ' ἀρπαγεῖς κατὰ πνεῦμα ὁ Συμεὼν, ὁρᾷν ἑαυτὸν ἐδόκει καθάπερ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐν τῷ βασιλικῷ παλατίῳ γενό-μενον, ἐστάναι τε ἄνδρα, ὃν μεγάλην ἐξουσίαν ἐπὶ

τὴν ἔω διὰ τοῦ πνεύματος δίδοσθαι, καὶ αὐτὸν ἐν ταῖς πλατείαις περιέναι τῆς Ἀντιόχου, τὸν τε Ἰορδάνην ποταμὸν αὐτῷ ἐπεσθαι, καὶ τὸν ἐν Ἐδέμ παράδεισον ὥσπερ ἀποκαλύπτεσθαι· καὶ ὡς πονηρὸν θηρίον ἐν τινι σπηλαίῳ κρυπτόμενον ἐκεῖθεν ἐξενεχθὲν διὰ μέσης ἄγοιτο τῆς πόλεως ὑβρίζομενον· καὶ ὡς πολλοῖς τῶν ἀνθρώπων διαταθεῖσιν ὁ ἄρχων ἐκεῖνος ἐπιθεῖη πληγὰς οὐ πόρρω θανάτου, ὥστε σάρκα πᾶσαν ἐπιεικῶς καταπτῆξαι· καὶ ὡς τῶν αὐτῷ γνωρίμων τις τῷ ἄρχοντι παρεστῶς εἰς ἐξέτασιν, ἀπαθὴς κακῶν ὑπ' αὐτοῦ ἀφαιρεῖται.

ρογ'. Ταῦτα ὁ μὲν ἰδὼν, τοῖς μαθηταῖς ἐξηγήσατο· ἐξῆς δὲ καὶ ὁ τί ποτε τὰ ὀφθέντα βούλεται σαφῶς ἐπεξηγεῖται, ὡς ἄρα φοβερός ἐλεύσεται ἄρχων, καὶ τὰς ἀσεβείας αὐτῶν ἐλέγξει, τῶν δὲ καὶ θανάτου τρόπον καταδικάσει βαρύτερον. Τοῦτο γὰρ ἐπόμενος ὑποφαίνει ὁ Ἰορδάνης, ὅτι πᾶσαν αὐτῶν καταδύσει θεομαχίαν, ὥσπερ ὁ ἀνακαλυπτόμενος παράδεισος πάλιν, τὰς ἀγαθὰς τῶν δικαίων ὑποδείκνυσιν παρρησιασθήσεσθαι πράξεις. Τὸ μὲντοι περιηγούμενον θηρίον, ἢ τοῦ διαβόλου ἂν εἴη πλάνη, ἣν οἱ μάταιοι ἐπὶ τοῖς εἰδώλοις πεπλάνηται, ἣ καὶ δημοσιευθεῖσα οἰχίσηται, λανθάνουσα τὰ πολλὰ τέως καὶ κρυπτόμενη. Παρεδήλωσε δὲ καὶ τῷ εἰς ἐξέτασιν πρὸ τοῦ ἄρχοντος παρεστάναι φανέντι, φυλάξασθαι τὰς τῶν φαύλων ὁμιλίας, ἑαυτῷ τοῦ λοιποῦ ἐπὶ πλεον προσσχόντα. Ἄρτι μὲν οὖν ταῦτα ὁ Συμεὼν προειρήκει· οὐπω δὲ τέταρτος παρῆλθε μεταξὺ μῆν, καὶ τις μεγάλην εἰς τὰ πρὸς ἔω λαβὼν ἀρχὴν, ἐπεδήμει τῇ Ἀντιόχου, Ἀμάντιος ὄνομα, ἀνὴρ παιδευτικὸς, ἀρχικὸς, λογισμῷ χρώμενος, ἀρρεπῆς τὴν γνώμην. ἐλεύθερος τὴν ψυχὴν, ζυγοῦ περὶ τὸ δίκαιον ἀκριβέστερος, τοσαῦτα ζηλῶν ὑπὲρ ἀρετῆς, ὅσα καὶ κατὰ τῆς κακίας, καὶ εἰς ἄκρον ἐκάτερα· ὅς καὶ πρὸ τοῦ τὴν Ἀντιόχου καταλαβεῖν, πᾶσαν ὡς οἶόν τε κακουργίαν περιεῖλεν ἀνὰ τὴν ἔω· τομωτέραν κατὰ τῶν τοιούτων τὴν μάχαιραν ἐπάγων τοῦ ἀξιώματος, ὥστε δεδιέναι πάντας καὶ τρέμειν πρὸς τὴν αὐτοῦ παρουσίαν, οὐ φαύλους μόνον, οὐδὲ κακούργους, ἀλλὰ καὶ οἷς τὸ ἐπιεικὲς ὁ βίος πολὺ καὶ τὸ μέτριον εἶχε. Τοσαύτη τις ἦν τῆς παρουσίας τοῦ ἀνδρός ἡ κατάπληξις.

voli, sed ii quoque, quorum vita cum probitate ac

ροδ'. Οὗτος πολλοὺς ἀνὰ τὴν Ἀντιόχου τῶν Ἑλλή- νιστῶν καὶ ἀθένων, τῶν τε περὶ τὰ σχήματα τῶν ἀστέρων καὶ τὰς πλοκάς κεχηνότων, ἅπερ αὐτοῖς κατὰ τῆς προνοίας ἐπινενόητο, καὶ τούτων ὅσοι διαφερόντως τῶν ἄλλων ἐπισημότεροι, ἀνευρὼν φιλοπόνως καὶ συλλαβόμενος, καὶ αὐτοὺς μὲν εἰς δεσμωτήρια κατακλείσας, πάσας δὲ τὰς αὐτῶν βίβλους, ἐξ ὧν ἐκεῖ-

(45) *Is non alius, credo, fuerit, quam de quo Theophanes ad annum 29 Justiniani imp. hoc modo: Præcepit Amantio, militiæ magistro, in Palæstinam misso de Stephani cæde inquirere (fuerat hic Cæsareæ præfectus atque a tumultuantibus Judæis et Samaritis, una cum numero non parvo Christianorum, interfectus), qui quos reperit sotes, alios suspen-*

PATROL. GR. LXXXVI.

A Orientales a spiritu tribuebatur, plateas Antiochenas obire, fluvium vero Jordanem vestigia ipsius sequi, et paradisum, qui in Edem est, velut detegi ac revelari: tum vero feram pessimam, specu quadam latentem, inde emitti, actamque per mediam civitatem, cladem non modicam inferre; homines porro multos feram insequentes ab illo principe plagis male mulctari fere usque ad mortem, adeo ut omnis caro admodum consternaretur; denique e notis ac familiaribus suis quempiam dicto principi astare examinandum, ab eoque omnis calamitatis ac periculi immunem, dimissum esse.

173. Hæc ita ut viderat discipulis narravit Symeon; deinde etiam, quid sibi ostenta vellent, explicavit. Quomodo nempe terribilis princeps venturus, arguturusque illos impietatis, aliquos etiam morti sævissimæ addicturus esset. Nam Jordanes qui sequebatur, præmonstrat fore ut omnis illorum contra Deum impietas ac rebellio penitus obrueretur; qui vero detegebatur paradisus, quod præborum recte facta palam ac libere prædicanda essent. Quæ autem circumferebatur bellua, diaboli fallaciam atque imposturam esse aiebat, per quam vani homines, in idolis spem ponentes, circumveniebantur; quæque eo usque ut plurimum latitans, tandem in lucem producta evanesceret. Indicavit etiam per eum, qui ad quæstionem accitus astare principi videbatur moneri se, ut in posterum a pravorum alloquiis se custodiret, sibique studiosius attendendum esse sciret. Et tunc quidem isthæc prædicebantur a Symeone: nec intercesse- runt menses quatuor, cum quidam Amantius nomine (45), per Orientem magno occupato imperio, Antiochiam accessit. Vir erat litteratus, aptus imperio, ratiocinio pollens, constans animo, mente liber, justitiæ in primis studiosus; qui tanto pro virtute, quanto contra iniquitatem zelo, utrobique summo, agebatur: qui prius etiam quam veniret Antiochiam, omnem quantum potuit nequitiam per Orientem sustulerat, acutiori etiam in illos stricto gladio, qui erant in dignitate constituti; sic ut universos timor ac tremor invaderet, ipso adventante: nec solum nihili homines ac male-

bonis moribus conjuncta erat, reformidarent, adeo

174. Hic multos gentilium et atheorum siderum- que aspectibus et conjunctionibus speculandis de- ditorum, ac multa inde contra Providentiam divi- nam astruentium, præsertim illustriores, studiose conquisitos comprehendebat compingebatque in carcerem: libros autem illorum omnes, ex qui- bus falsa sapientia et novæ contra veritatem opinio-

dio, alios capitis abscissione, truncatione membro- rum nonnullos, plerosque facultatum amissione multavit. Ex quo metus ingens in partes omnes Orientales incubuit. Hinc porro colligitur omnia, quæ ab initio capitis 13 huc usque per 70. numeros narrantur, intra unius aut ut summum sesquianni spatio accidisse.

nes depromebantur, collegit; neque illos modo, sed idola similiter omnia, in quibus tanquam diis confidebant: *Argentum quippe suum et aurum suum fecerunt sibi idola*³². Et: *Adoraverunt ea quæ fecerant digiti ipsorum*³³, ut cum Osea atque Isaia prophetis loquar. Et ex libris quidem non modicam excitavit flammam, medio foro in ignem injectis; idolorum vero impotentiam ac imbecillitatem manifeste demonstravit, suspendendo illa in compitis ac plateis, ostendendoque nihil esse amplius quam quod videntur, opera manuum et artis; nihil aliud quam quod esse ipsa volunt artifices, ut denuo verbis prophetarum utar. Stabat quoque ille, qui jam pridem Symeoni in visione apparuerat, coram principe in quæstionem vocatus: sed monachus quidam, admodum Symeoni similis, ipsum manu apprehensa, instanti iudicio eripuit, principe clementer factum ferente.

175. Accidit per idem tempus, eorum qui istie sunt mendicorum quemdam ad Symeonem accedere, atque ex ipsius terra aliquid petentem accipere, Antiochiam deinde in tugurium suum reversum, offendere alium quemdam vicinorum suorum, et ipsum mendicum, pedibus manibusque paralyti tactis decumbentem; qui, ab altero illo pulvere jam dicto aspersus, visus sibi est videre monachum quemdam, vultu atque coma Symeoni persimilem, jacenti sibi porrigentem manum, ac veluti ex mandato ipsum erigentem atque ecce (qui eloquar, Domine, potentiam tuam!) statim paralyticus sanus exstitit, manuum pedumque expeditissimo usu recepto.

176. Judex autem seu princeps ille, de quo egimus (progreditur enim ad reliqua oratio nostra), pro justitiæ tribunali rursum considens, vinclis singulatim ac pluribus simul sisti jussis, in unumquemque eorum convenientem pro meritis sententiam condemnationis tulit: unum vero, quod graviora deliquisset, seditionisque popularis auctor incentorque novissimorum tumultuum fuisset, in carcere reliquerat, gravissimis tormentis reservandum. Interea monachus quidam pauper, Symeonem conveniens, injecta, ut assolet, captivi illius mentione, precabantur prosperum illi, Deo propitio, eventum: Quoniam precanti mihi, inquit, in ecclesia (cujus nomen quoque adjiciebat) astitit, et cum audisset, quid peterem, vestem hanc cilicium coemit, cujus eram imprimis urgente necessitate indigus. Alius quoque mendicus, mihi vero, inquit, per viam occurrens, insignem stipem ad sustentationem largitus est. Rursum alius excipiens; Idem ille, inquit, infantem a matre expositum ac vagientem sustulit; ac sedula inquisitione mulierem, quæ recens pepererat, inveniens, eidem lactandum atque enutriendum commisit; duos si-

νοὺς ἡ ψευδομένη σοφία καὶ τὸ κατὰ τῆς ἀληθείας νεανιεύεσθαι, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὰ εἰδωλα πάντα συναγαγὼν, οἷς ὅσα καὶ θεοὺς ἐπεποιήσαν (τὸ ἀργύριον γὰρ αὐτῶν καὶ τὸ χρυσίον αὐτῶν ἐποίησαν ἑαυτοῖς εἰδωλα, καὶ προσεκύνησαν οἷς ἐποίησαν οἱ δάκτυλοι αὐτῶν, ἵνα καὶ Ὡσηε ἄμα καὶ Ἡσαΐαν ἔχω συμφθεγγόμενους) τῶν μὲν οὐ μικρὰν αἰρεὶ φλόγα, πῦρ κατὰ μέσθην ἀγορὰν αὐτοῖς ἐμβαλὼν· τῶν δὲ δημοσιεύει φανερώς τὴν ἀσθένειαν, κατ' ἀμφοδῶν καὶ πλατειῶν κρεμάσας αὐτὰ, καὶ δεῖξας μὴδὲν πλέον ὄντα τῶν ὀρωμένων, ἀλλὰ τοῦτ' αὐτοχείρων ἔργα καὶ τέχνης, οὐδὲν ἄλλως, ἢ ὃ βούλονται αἱ τεχνῖται αὐτὰ γενέσθαι, ἵνα τοῖς τῶν προφητῶν καὶ νῦν χρήσωμαι. Εἰστήκει δὲ καὶ ὁ τῷ Ἀγίῳ πρώην διὰ θεωρίας ὀφθεῖς, πρὸ τοῦ ἄρχοντος εἰς ἐξέτασιν, B μοναχὸς δὲ τις, τῷ Συμεὼν προσεικασμένος, κατ' ὀφθαλμοὺς πάντων λαβόμενος αὐτοῦ τῆς χειρὸς, ἐξεῖλετο τῆς μελλούσης εὐθύνης, πρῶως τοῦ ἄρχοντος τὸ γεγονὼς ἐνεγκόντος.

ροε'. Ἐγένετο δὲ τινα τηνικαῦτα προσαίτην, τῷ θείῳ Συμεὼν προσελθόντα, τῆς ἐκείνου τε γῆς αἰτήσαντα καὶ λαθόντα, εἰς τε τὴν Ἀντιόχου πρὸς τὴν οἰκίαν αὐθις καλύβην ἐπανελθόντα, παράλυτον τινα χειρὸς καὶ πόδας, προσαίτην καὶ αὐτὸν, ἐκ γειτόνων κατακείμενον ἔχειν· ὃν αὐτοῦ φιλανθρώπως ἐκείνῳ κρίσαντα τῷ χῶ, ἔδοξε τινα τῷ παρειμένῳ μοναχόν, τοιοῦτον οἷος ὁ Συμεὼν τὴν ὄψιν καὶ τὴν κόμην, ἰδεῖν ὀρέξαντα χεῖρα κειμένου, καὶ ὥσπερ ἀπὸ κελεύσματος αὐτὸν ἀναστήσαντα, καὶ παραχρῆμα (ὡ C πῶς σου, Χριστὲ, λαλήσω τὰς δυναστείας;) ὑγιῆς ὁ παράλυτος ἦν, ποσὶν ὁμοῦ καὶ χερσὶν ἐλευθερίως χρώμενος.

ρος'. Ὁ μέντοι δικαστὴς (ἔχεται γὰρ ἐτι τῆς ἀκολουθείας ὁ λόγος) ἐπὶ βήματος αὐθις δικαστικοῦ προκαθίσας, τοὺς τε δεσμώτας καθ' ἓνα καὶ πλείους παραστησάμενος, καὶ τὴν ἐκάστῳ προσήκουσαν ἐξενεγκὼν καταδίκην, ἓνα τούτων (ὃς καὶ βαρύτερα ἦν ἐξημαρτηκώς, καὶ στάσεις δημοτικὰς ἀνεγείρας, καὶ νεωτέρων θορύβων ἀψάμενος) ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ καταλελοίπει, βαρυτάταις αὐτὸν καὶ τιμωρίαις ταμειεύμενος. Ἐν τοσοῦτῳ δὲ τις ἐνδεὴς μοναχὸς τῷ Συμεὼν προσελθὼν, καὶ τινος ἐκείνου τοῦ δεσμώτου μνήμης, οἷα φιλεῖ, γενομένης, ἐπηύχετο εὖ αὐτῷ γενέσθαι παρὰ Θεοῦ, Ὅτι μοι κατακεκλιμένῳ, φησὶν, ἐν ἱερῷ (τὸ τοῦ ναοῦ προσθεῖς ὄνομα) ἐπιστάς καὶ πυθόμενος ὅτου δεοίμην, ἱμάτιον ὠνήσατο τρίχινον· τούτου γὰρ ἦν μοι πρὸς ἀνάγκης ἡ χρεῖα. Ἄλλος δὲ τις προσαίτης καὶ οὗτος, Ἐμοὶ δὲ, φησὶ, ἐπιτυχὼν καθ' ὁδὸν, δαφιλὲς εἰς διατροφὴν κέρμα δεδώκει. Ἄλλος δὲ καὶ πάλιν ὑπολαβὼν, Ἐκείνος καὶ βρέφος ὑπὸ τῆς γειναμένης ἐκτεθὲν, ἔφη, καὶ κνυζούμενον ἀνελόμενος, ἐρεύνη τε φιλοπόνῳ γυναῖκα νεοτόκον εὐρὼν, παρατίθῃσιν αὐτῇ θηλάσαι τε ἄμα καὶ ἐκθρέψαι τὸ βρέφος, δύο χρυσοὺς τέως καταβαλὼν, καὶ εἴ τι ἄλλο τῆς περὶ τὴν ἀνατροφὴν

³² Ose viii, 4. ³³ Isa. ii, 8.

μισοθαρνίας ἐπικαταβαλεῖν καὶ τοῦτο βεβαιωσά-
μενος.

ροζ'. Πρὸς ταῦτα, πλείων οἶκτος αὐτοῦ λαμβάνει τὸν
Συμεὼν, καὶ τῆς ἀνωθεν ὑπὲρ αὐτοῦ πάλιν ἐκεῖνος φιλ-
ανθρωπίας ἐδεῖτο. Τῷ μὲν οὖν δικαστῇ δέδοκτο ἤδη,
νητὶ τὸν ἄνδρα φόρτον ἐμβαλεῖν, καὶ ταύτην ἀνά-
ψαντα κατὰ πελάγους ἀφεῖναι, ὥστε τὸν δειλαιοὺς
ἐκεῖνον, τὰ δύο ταῦτα, πῦρ ἅμα καὶ ὕδωρ μερίσα-
σθαι. Δέδοκτο ταῦτα, καὶ ἡ ψῆφος ἐκράτει, καὶ τὸν
μὲν δεσμώτην ἀνάλογον ἐν τῇ φυλακῇ τηλικούτου
προσδοκίας κακοῦ δέος εἶχε· τὸν Συμεὼν δὲ χρη-
στότερα περὶ αὐτοῦ μᾶλλον ἢ περὶ τοὺς ἐνδεεῖς ἐκεῖ-
νου ἔλεος ἐλπίζειν ἐποίει, πρὸς ἔλεον πάλιν ὀρῶντα
Θεοῦ, τοῦ καὶ ποτήριον ψυχροῦ δεχομένου, καὶ
πλουσίως ἀντιμετρεῖν εἰδότος ἀγαθαῖς προαιρέ-
σεσιν.

ροη'. Γεωργοῦ δὲ τινος ἐν τούτῳ τῶν ἐκεῖνου ἀγρῶν
παρὰ τὸν Ἅγιον ἀπελθόντος, κάκεινου περὶ τοῦ ἀν-
δρὸς ἐρομένου, ἥτις ποτὲ ἡ κατ' αὐτοῦ ψῆφος εἴη,
ὡς ἐκεῖνος τὰ περὶ αὐτοῦ δεδογμένα φράσοι· ὁ Συ-
μεὼν πεποιθότως ὑπολαβὼν, Οὐδὲ θρῖξ ἐκ τῆς κε-
φαλῆς αὐτοῦ πεσεῖται, εἶπεν, οὐδ' εἰ πάντες οἱ γῆς
ἄρχοντες κατ' αὐτοῦ ἀθροισθεῖεν. Οὐ γὰρ ἂν τῷ ἄρχον-
τι περὶ τοῦ ἀνδρὸς, ἀλλὰ τῇ ἀνωθεν ψήφῳ κέκριτο
μᾶλλον ἐκεῖνῳ περὶ αὐτοῦ προφητεύειν ἐπῆει. Ἐπειτα
μέντοι καὶ ὡς ἡ χεὶρ ἔχει διακονεῖν ἐπὶ τῆς φυλακῆς
αὐτῷ παρήνει τὸν γεωργόν. Ἰν' εὖ σοι μετὰ ταῦτα,
φησὶ, γένηται παρ' αὐτοῦ, Ὅ δὲ παρὰ τὸ δεσμωτή-
ριον δρομαῖος ἐλθὼν, κομίζει τῷ καταδίκῳ τῆς σω-
τηρίας τὰ εὐαγγέλια· ἥδει γάρ, ἥδει σαφῇ προφη-
τείαν εἶναι· τὰ ὑπὸ τοῦ Ὁσίου λεγόμενα, πολλοῖς
προλαβοῦσιν, ἀλλὰ καὶ πολλῶ μείζουσιν, ἔχων καὶ
περὶ τῶν παρόντων θαρρύνει. Τῆς δ' ἐπιούσης ἐπὶ
βήματος αὐθις τοῦ ἄρχοντος προκαθίσαντος, καὶ
ἀπὸ τῆς φυλακῆς μεταστειλαμένου, οἱ μὲν παρόντες
ἀνήρτηντο ταῖς περὶ αὐτοῦ ἐλπίσιν· ὁ δὲ συμπαθὲς
καὶ ἡμερον εἰς αὐτὸν ἰδὼν, ἀφῆκε πάσης αὐτὸν
παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν εὐθύνης· καὶ παρὰ τὸν
Ἅγιον ἀνελθὼν, τὰ τῆς ζωῆς αὐτῷ χρηστήρια πε-
ριφανῶς ὡμολόγει, οἷα θανάτου, φεῦ! αἰσχίστου καὶ
πικροτάτου εὐχαῖς ἐκεῖνου καὶ πρεσβείαις ἀπηλλαγ-
μένος. Οὕτω μὲν οὖν οὐδὲν τῶν ὑπὸ τοῦ Ὁσίου
προειρημένων διαπεπτῶκει, ἀλλὰ σύμφωνον πᾶσιν
αὐτοῖς ἐκ τοῦ τέλους καὶ τὸ ἔργον ἀπῆντα· ἡμῖν
δὲ καὶ τὰ ἐξῆς τῶν αὐτοῦ θαυμάτων ἀκολούθως δια-
ληπτέον.

A mul dependens aureos, sancteque spondens per-
soluturum insuper quidquid pro educatione pueri
expenderet.

177. Auditis hisce, majore Symeon capitur com-
miseratione viri, divinamque pro eo benignitatem
supplex deprecatur. Jamque fixum ac statutum erat
judici hominem navi imponere, eamque injectis
flammis accensam committere pelago; ut miserum
duo elementa, ignis et aqua, partirentur quodam-
modo inter se. Ita, inquam, fixum judici erat ac
stabat sententia; vinctumque in custodia pari pro-
portione metus tanti jamjam instantis mali oc-
cupaverat. Verum mitiora omnia sperare Symeo-
nem jubebat misericordia, quam erga indigos ille
exercuerat, oculos vicissim in misericordiam Dei
convertentem, qui aquæ etiam frigidæ calicem
acceptat, bonisque propositis affatim solet remu-
nerari.

178. Interea quidam agricola ex illius agris ad-
veniens ad sanctum, sciscitatur ecquæ tandem
contra captivum sententia pronuntiaretur, rogatque
ut eloquatur, quid circa ipsum constitutum ac de-
cretum sit. Excipiens sanctus, confidenter reponit:
Ne capillus quidem de capite ejus cadet, non si
omnes totius terræ principes adversus ipsum co-
acti fuerint: non enim quæ principis calculo, sed
potius quæ divino judicata rataque erant, vatici-
nabatur. Deinde etiam hortabatur agricolam, ut
ipsi quantum posset in custodia famularetur: Quo,
inquirebat, benigne tibi fiat deinceps ab ipso. Currit
ille curriculo ad carcerem, faustissimum damnato
salutis nuntium portans: noverat enim, et probe
noverat certam esse prophetiam; ex multis jam
ante memoratis, imo et longe pluribus persuasus
de præsentibus bene sperare. Postero die, prin-
cipe pro tribunali denuo sedente, vinctumque e cu-
stodia accersi jubente, pendebant animis, spem
inter et metum dubii, quotquot aderant: judex au-
tem benigno placidoque vultu ipsum intuitus,
præter omnium expectationem omni liberum ju-
dicio dimisit: qui ad sanctum properans, conser-
vatam vitam, munus ipsius esse palam omnibus
confessus est, ratus turpissimæ atque acerbissimæ
morti precibus illius ac intercessione se exemptum
esse. Sic igitur nihil eorum, quæ sanctus prædice-
bat, exitu frustrabatur, sed paria vaticiniis omni-
bus ipso eventu respondebant opera. Verum cætera
ipsius mirabilia successive proseguenda sunt.

CAPUT XXIII.

Tormina curantur, inobediens punitur: absentia Symeoni innotescunt.

ροθ'. Γέρων τις ἀμπελουργός, ἀπὸ χωρίου Σάμβου
καλουμένου τινός, ταῖς ἀμπέλοις ἐγκεκυφώς, ἔδοξεν
ὡς ἄρα φωνήσσειν αὐτὸν ἡ γυνή, καὶ ἀθρόον ἐπι-
στραφεὶς ἐκεῖνην μὲν οὐχ ὁρᾷ (φάσμα γάρ τι δαιμό-
νιον ἦν τῆς γυναικὸς οἴκοι μενούσης), αὐτὸς δὲ ὑπ-
εσπᾶσθη τὰ ἔνδον, καὶ φόρτος αὐτῷ γέγονει ταῦτα
ἐλαεινός, ἄχρις αὐτῶν καθειμένος γονάτων. Ὁ μὲν
οὕτως καμᾶτω πολλῶ καὶ μόχθῳ πρὸς τὸν θεῖον ἀν-

179. Senex quidam, cultor vineæ, ex loco qui
Sambus dicitur, colendis vitibus navans operam,
putabat ab uxore sua se vocari, ac repente eo
conversus, uxorem nullam videt, phantasma quippe
dæmonis quoddam erat, mulierem domi manentem
probe simulantis: at ipse visceribus distorqueri cœ-
pit, quæ importabile adeo ac miserabile onus facta
erant, ut ipsa genua subsiderent. Igitur laboribus

atque ærumnis impar, ad sanctum Symeonem adductus, ante columnam misere volutabatur: quod factum fuerat, non verbis magis quam lacrymis ubertim per terram fluitantibus, enuntians, atque calamitatis suæ levationem precabatur. Cui surgens sanctus: Vade, inquit, donec superato fluvio, adversum conscenderis montem; et da gloriam Deo per me. Is autem verba hæc in terra bona, veluti semen quoddam, cordis sinu excipiens, cum jam in montem ex opposito situm enixus esset, ad viri Dei columnam conversus, manibus, simul cum spe et corde in cælos levatis, genibus ac vultu in terram dejectis, Deum per mediatorem Symeonem pro liberatione deprimentis se mali invocabat, et continuo (quis auditione tanti miraculi non obstupescet?) tumor ille immensus evanuit, omnibus ipsius membris recte ac congruenter naturæ se habentibus. Quotquot itaque conscii calamitatis illius fuerunt, ii nempe omnes qui manum adjutricem admoventes ipsum in montem transtulerant, eosdem prodigii quoque conscios fecit; cumque monstrasset quo pacto malis exemptus esset, simul ad sanctum redierunt, simul beneficium confessi agnoverunt.

180. Magna quidem et mirabilis, scio, accidit piis auribus hæc narratio, habet tamen etiam supparem illam, quæ sequitur. Alius quidam, Cæsarea Cappadociæ oriundus, a re familiari affatim nec minus a generis nobilitate instructus, iisdem quibus superior torminibus ventrisque tumore afflictabatur; jamque substantia omni in medicorum artem expensa, aliud nihil emolumenti ceperat, quam quod didicerit curationem humanam esse supervacaneam, ideoque ad divinam divini hujusce viri opem confugerit. Eo itaque cum advenisset, preces, gemitus, lacrymas, et si quid præterea est quod commiserationem ciere piis animabus possit, pro incolumitate et dolorum depulsione exhibebat. His vero Symeon ad miserandum motus, versus illam misericordiam oculos sustulit, quæ quidquid petimus semper tribuit: sentiensque diviniorem quamdam in se gratiam: Ascendens, inquit, appropinqua mihi. Qui cum jussa mox capescens, jamque proxime sanctum veniens (quis Domini misericordias cantabit?) illico persanato morbo incolumis astartet; Symeon, animadversis jam et repentina hominis sanatione, et gravi quasi adhuc patientis sensu, ait illi, vultu atque ore renidenti: Mi homo, sanatus es. Nequaquam, sancte Dei, ait alter flens atque ingemiscens, sed extrema quædam necessitas me premit, facitque ut mors mihi longe gratior tali vita sit. Tunc sanctus tacite subjiciens: Scrutare, inquit, temetipse, et comperies ex toto convaluisse. Cum autem is manu periculum ejus rei fecisset, se incolumem reperit, tubere omni omnino emollito et depulso. Cum igitur nihil quidquam, quod a natura alienum esset, deprehenderet, æstu animi repletus ac vertigine (quod non modo repentini luctus, verum etiam gaudii excessus non raro consuevit efficere, cum re quapiam inex-

A ενεχθεὶς Συμεὼν, πρὸ τῆς αὐτοῦ στάσεως ἐκυλινδεῖτο, τὸ γεγονός ἀπαγγέλλων οὐ ῥήμασι μᾶλλον ἢ δάκρυσιν, ἀ δὴ πολλὰ κατέχεεν τοῦ ἐδάφους, καὶ τῆς συμφορᾶς ἀπαλλαγῆναι δεόμενος. Ὁ δὲ διαναστάς, Πορεύου, ἔφη· ἐπ' ἂν μέντοι τὸν ποταμὸν περαιωθεὶς τοῦ ἀντιπέρας ἐπιβῇς ὄρους, ὅς σε δόξαν δι' ἐμοῦ τῷ Θεῷ. Ὁ δὲ τὸν λόγον κατὰ τὴν ἀγαθὴν γῆν, οἶονεῖ τινα σπόρον, ἐν τοῖς τῆς καρδίας κόλποις δεξάμενος, ὡς ἦδη τοῦ κατ' ἀντικρὺ ὄρους ἐπέβη, πρὸς τὴν στύλον τοῦ ἀνδρὸς ἐπιστρέψας, καὶ τὰς χεῖρας μετὰ τῶν ἐλπίδων καὶ τῆς καρδίας εἰς οὐρανοὺς ἀνατείνας, γόνατά τε καὶ ὄψεις γῆ δεδοκώς, τὸν Θεὸν ὑπὸ μεσίτῃ τῷ Συμεὼν εἰς ἀπαλλαγὴν τῆς κατεχούσης αὐτὸν ἀνάγκης ἐπεκαλεῖτο. Καὶ παραχρῆμα (τίς οὐκ ἂν ἀκοῇ τὸ θαῦμα καταπλαγεῖ;) ὁ τηλικούτος B διαλέλυτο ὄγκος, ὑγιῶς αὐτῷ πάντων καὶ κατὰ φύσιν ἐχόντων. Τοὺς κοινωνοὺς τοίνυν τῆς συμφορᾶς, ὅσοι δηλαδὴ καὶ συνεπιδοθηοῦντες αὐτῷ διαβαστάζοντες ἦσαν πρὸς τὴν πορείαν, κοινωνοὺς καὶ τοῦ θαύματος ἐποιεῖτο· καὶ ὅπως τοῦ πάθους ἀπήλλακτο δείξας, κοινὴ πρὸς τὸν Ἅγιον ἐπανήεσαν αὖθις, καὶ τὰ τῆς εὐεργεσίας ἀνωμολογούν.

ρπ'. Μέγα μὲν οὖν οἶδα φιλοθέοις ἀκοαῖς τὸ διήγημα, ἀδελφὸν δὲ ὁμῶς καὶ τὸ ἐπαγόμενον ἔχει. Ἄλλος γάρ τις, ἐκ Καίσαρειας δὲ Καππαδοκῶν ὠρμημένος, βίου μὲν ἱκανῶς οὐκ ἀσῆμῶς δὲ καὶ γένους ἔχων, πάθει καὶ βάρει τῷ αὐτῷ πιεζόμενος, καὶ τὴν μὲν οὐσίαν τέχναις ἰατρῶν ἐκδαπανηθεὶς, οἷδεν δὲ ἄλλο τούτων ὀνόμενος ὅτι μὴ τὴν ἐξ ἀνθρώπων τῆς θεραπείας ἀπόγνωσιν, καὶ διὰ τοῦτο πρὸς τὸν θεῖον ἄνδρα τοῦτον καὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ καταφυγὴν θεῖαν ἐνέργειαν. Οὗτος παρὰ τὸν Συμεὼν ἀνελθὼν δεήσεις, οἰμωγὰς, δάκρυα, πᾶν εἴ τι ἄλλο δυνάμενον εἰς οἶκτον ἐλκῦσαι ψυχὴν, ὑπὲρ τῆς τοῦ πάθους ἀπαλλαγῆς ἐπεδείκνυ· πρὸς ἅπερ ἐκεῖνος τὰ σπλάγχνα παθὼν, εἰς οἰκτιρμοὺς ἐβλεψε πάλιν, τοὺς ὅσον αἰτοῦμεν αἰεὶ διδόντας, καὶ τινος αἰσθόμενος ἐν ἑαυτῷ χάριτος θειοτέρας, Ἀναβάς, φησὶν, ἔγγισόν μοι. Τοῦ δὲ ὡς κεκέλευστο δράσαντος, ἐπείπερ ἔγγιστα ἦδη τοῦ Ἁγίου ἔλθοι (τίς ἄσεται, Χριστέ, τὰ ἐλέη σου;) τοῦ πάθους εὐθέως θεραπευθέντος, ὁ Συμεὼν ἱλαρᾶ καὶ ὄψει καὶ γλώττῃ, Ἄνθρωπε, ἴασαι, ἔφη. Ὡς δὲ τὸ ἀθρόον ἐκεῖνο τῆς θεραπείας, καὶ αὐτὴν ἐβλεψε τὴν τοῦ πάσχοντος αἴσθησιν, Οὐδαμῶς, ἅγιε τοῦ Θεοῦ, δακρύων καὶ στένων εἶπεν, ἀλλὰ χαλεπὴ τις ἀνάγκη πιέζει με, ἡδὶον πολλῷ τοῦ ζῆν οὕτως ἐργαζομένη μοι τὸ θανεῖν. Ὁ δὲ ἡρέμα προσθεὶς, Ἐρεῦνησον ἑαυτὸν, ἔφη, καὶ εἰση σαφῶς ὅτι τοῦ πάθους ἀπήλλαξαι. Ὡς δὲ τῇ χειρὶ τὴν ἑρευναν ἐπιτρέψας, ἔγνω ἑαυτὸν ἀπαθῆ, τοῦ ὄγκου παντάπασιν ὑπολεανθέντος, ὡς μὴδ' ὅτι οὖν ἐπισημαίνειν τοῦ κατὰ φύσιν, ἱλίγγου πληροῦται καὶ δίνης· ὅπερ οὐ λύπης αἰφνιδίου μόνον, ἀλλὰ καὶ χαρᾶς ὑπερβολὴ πολλάκις πέφυκε δρᾶν, τῷ ἀδοκῆτῃ τοῦ πράγματος τὸ τῆς καρδίας θερμὸν συστείλασα, καὶ νεκρὰς ὥσπερ τοῦ σώματος τὰς ἐνεργείας ἀπολιποῦσα. Ὁ μὲν οὖν τῷ τοῦ πράγματος παραδόξῳ καταπλαγεὶς, ὀλίγου δεῖν

ἔμελλε περιτρέπειν, εἰ μὴ χεῖρας αὐτῷ τινες τῶν παρόντων ὑπέσχον.

stupore ob rei non opinatae admirabilitatem, prope fuit ut corrueret, nisi quidam præsentium injectis manibus prohibuissent.

ρπα'. Καταπεπληγμένων δὲ κομιδῇ καὶ πάντων ὅσοι τοσοῦδε θαύματος ἐτύγχανον θεαταί, τὸ παλαιὸν τοῦ πονηροῦ πρὸς κακίαν ὄργανον ὁ Ἀγγουλάς, ἐκ μέσου τούτων ὑπολαβὼν, Ὁ μὲν οὖν ὄγκος, ὡς ὁρῶμεν, ὦχετο, ἔφη· τί δὲ καὶ ὁ τοσοῦτος τοῦ δέρματος κόλπος, εἴτ' οὖν τὸ ὑποπεπλησμένον τοῦ ὄγκου δέρμα γηγόνει; ἐμὲ γὰρ οὐ μετρίως τὰ τοιαῦτα πέφυκε σκανδαλίζειν. Εἰδὼς τοίνυν ὁ Μέγας πείραν εἶναι τοῦτο τοῦ βασκάνου καὶ πάλιν, ὅποσα καὶ γλώττῃ τῷ ἀθλίῳ τούτῳ χρωμένου, ἐμφυσήσας τῷ ἀναισχύντῳ, ἵνα καὶ τὴν ἐναντίαν ἀπελάσῃ δύναμιν, Ὁ τὸν τοσοῦτον, ἔφη, λεάνας ὄγκον καὶ διαλύσας, οὐκ ἄρα δυνατὸς οὗτος καὶ τὸ δέρμα συναῖσαι πάλιν καὶ καταστεῖλαι; Ἀλλ' ὁ μὲν τὴν τοῦ παλαιοῦ πολεμίου προσβολὴν ταύτῃ καὶ νῦν διεκρούσατο, ἡμεῖς δὲ πρὸς τὰ ἐξῆς τοῦ λόγου τρεψόμεθα.

ρpb'. Μοναχὸς τις κατὰ Λαοδίκειαν τῆς Συρίας ἐγκεκλεισμένος, πρὸς τε τὴν χρονίαν κάθειρξιν καὶ τὴν συχνὴν ἐρημίαν ἀκηδιάσας, ἀφορμὴν ὥσπερ οὐκ ἐλάττω τῆς ἡσυχίας τὴν εἰς τὸν θεῖον Συμεὼν ἀν-
οδὸν θέμενος, ἐμήνυσεν αὐτῷ θερμὸν ἔρωτα τῆς αὐ-
τοῦ προσκυνήσεως ἔχειν, καὶ ἤδη βούλεσθαι ἀνιέναι. Ὁ δὲ τὸ μικροφύχως ὑπ' αὐτοῦ γινόμενον οὐκ ἀγ-
νοήσας, Οὐχ ὅσιον οὐδὲ πρέπον, ἔφη, καταλιπόντα τὸ προσκυνεῖν θεῷ ἐν αὐλῇ ἀγία αὐτοῦ, ἥτις ἐστὶν ὁ τοῦ μοναχοῦ οἰκίσκος ἀρεταῖς ἀπάσαις καταλαμ-
πόμενός τε καὶ πλατυνόμενος, εἰς ἀνθρώπου προσ-
κύνησιν ἔχειν. Ὑπόμεινον γάρ, φησὶ, τὸν Κύριον, ὁ θεὸς Δαυὶδ, καὶ φύλαξον τὴν ὁδὸν αὐτοῦ. Ταῦτα τηνικαῦτα μὲν ἐπέσχε τὸν μοναχόν· τοῦ πά-
θους δὲ μετὰ μικρὸν δυναστεύσαντος, ἔξεισιν, οὐ τὴν ἡσυχίαν παρ' οὐδὲν μόνον οὐδὲ τὴν κάθειρξιν θέμε-
νος, ἀλλὰ καὶ εἰς πορνείαν, οἴμοι! κατενεχθεὶς, πτώμα τίνων οὐ δακρύων, ποίων οὐκ ὁδυρμῶν ἄξιον!

ρpg'. Ἐπειτα μέντοι παρέβαλε τῷ Ἀγίῳ, τῆς μὲν ἀμαρτίας οὐδὲ ψυχὴν ὅλως ποιούμενος μνήμην (οἶα τὰ τοῦ πονηροῦ τεχνάσματα, καὶ ἡ πρὸς τὴν ἐξομολόγησιν τοῦ κακοῦ ταῖς τῶν ἀνθρώπων ψυχαῖς ἐγγινομένη αἰδώς!), τὴν δὲ τῆς συνήθους ἡσυχίας ἐκπτωσιν πικρῶς ὁδυρόμενος. Ὁ δὲ ὀφθαλμοῖς ἀθεάτοις τὰ κεκρυμμένα ὁρῶν, καὶ τοῦ χαλεποῦ μύσους ἐκείνου τὸν μοναχὸν ἀποκαθάραι βουλόμε-
νος, Οὐ συναλγήσω σοι, φησὶν, ὅτι τὸν τοῦ οἰκίσκου διέρρηξας τοῖχον, ἐπεὶ σοι καὶ εἰσελθεῖν αὐθις δι' αὐτοῦ ῥᾶον, καὶ εἴσω γενέσθαι πάλιν ἐπανελθόντι· ἀλλ' ὅτι τὸν τῆς ψυχῆς κατέσεισας πύργον, καὶ τῷ ἐχθρῷ, φεῦ! αἰχμάλωτος ἀπηνέχθης, εἰς πορνείαν κατολισθήσας. Ταῦτα τὸν μοναχὸν καταπλήξαι τε ἅμα καὶ καταιδέσαι, τὸ μὲν τῇ τῶν ἐλέγχων ἐλευ-
θερίᾳ ἐπὶ τοῖς ἀδελφῷς, ὡς αὐτὸς ὦχετο, διαπεπρα-
γμένοις, τὸ δὲ τῷ μεγέθει τῆς ὕβρεως, ἣν αὐτὸς εἰς ἑαυτὸν ἀθλίως ἐνύβρισε· καὶ πρηνῇ ἑαυτὸν

A spectata calor cordis contrahitur, et corporis opera-
tiones velut emortuæ desinunt), repletus, inquam,

fuit ut corrueret, nisi quidam præsentium injectis

181. Nec minor omnes, qui tanti prodigii specta-
tores astabant, stupor incessit. Unus Angulas, jam pridem dæmonis ad mala perpetranda instrumen-
tum, e media turba proclamans : Tumor quidem, inquit, abiit, ut videmus : verum quid tantus iste pellis sinus? [quid si tumore denuo compleatur? Me enimvero non mediocriter solent talia scandalizare. Pro comperto autem habens magnus Symeon ten-
tationem esse invidi hostis nostri, per os miseri istius loquentis, insufflavit in impudentem, utque inimici potestatem ab eo repelleret : Qui, inquit, mollescere atque evanescere fecit tumorem tantum, nonne idem possit quoque pellem colligere ac con-
trahere denuo? Atque ille quidem sic impetum anti-
qui hostis etiam tunc repressit : nos vero ad reliqua pertexenda convertimur.

182. Quidam monachus Laodiceæ Syriæ inclusus, diuturnioris clausuræ ac solitudinis perpetuæ tæ-
dio, meditabatur aditum ad sanctum Symeonem, veluti occasionem non minus quieti opportunam : jamque significaverat quam ardenti desiderio tene-
retur, ipsum adorandi, quodque in procinctu ad iter staret. Sed ille in pusillanimitatem incidisse eum neutiquam ignorans, respondit : Nec pium est nec decet, si desinat quis Deum adorare in aula sancta sua, qualis est cella monachi, virtutum omnium splendore refulgens ac referta, veniatque ad homi-
nem adorandum. *Expecta Dominum*, divinus inquit David, *et custodi viam ejus*²⁴. Hæc tum quidem inhi-
buerunt monachum ; verum paulo post, prædomi-
nante eadem animi perturbatione, exiit, relinquens non solum quietem suam atque claustrum, sed in fornicationem quoque, heu me! incidens, casu quibus non lacrymis, quibus non planctibus di-
gno!

183. Deinde tamen sancti aspectum subiit, nul-
lam vel tenuissimam (qualia maligni spiritus arti-
ficia! qualis verecundia ad confitendum malitiam suam, humanis mentibus ingenita!) peccati sui faciens mentionem, sed indesinenter plorans, quod pristina quiete excidisset. Verum sanctus, interioribus oculis abscondita perspiciebat, ac tertia peccati macula monachum emundandi cupidus : Non ego tibi compatiar, inquit, quod claustrum tuum perfregisti (quoniam facile tibi est post-
liminio reverti, ac reverso intrare), sed quod animæ tuæ propugnaculo destructo, captivus ab hoste abductus (pudor!) in fornicationem prolapsus sis. Perculerunt hæc monachum pariter ac confu-
derunt ; tum propter libertatem reprehendendi illa quæ ipse putabat clam facta ; tum propter tetram ignominiae notam quam sibi ipse inusserat infelix : prostravitque se pronus, quantum potuit,

²⁴ Psal. xxxvi, 34.

ac calenti oculorum imbre terram irrigavit; tempus quoque quo lapsus fuerat indicans, dictitabat, quintam illam post casum agi diem; obsecrabatque liberari a sancto, jam præda hosti factus. Qui oratione et crucis signo ipsum muniens, insuperabilem deinceps hosti fecit; fecit etiam circumspetiores discipulos suos, hoc exemplo admonitos, nihil, licet in occulto factum, non exploratum esse Symeoni.

184. Et hoc quidem demonstrat, quod procul remota Symeoni velut ante oculos gesta atque præsentia exhiberentur; sed oratio nostra vult alia quoque, ejusdem cum jam dicto virtutis et efficacæ adjungi. Accidit, tempore quo fruges maturæ sunt, quemdam hominem se ad montem mirabilem conferre, tempestatisque ardore et acclivitate viæ excitata sitis vehementia deficientem, humi concidere et tantum non animo linqui. Jamque tempus erat quo vespertinæ canuntur preces, quas sanctus pro more suo cum discipulis Deo persolvebat; cum duos illorum ad se vocatos jubet, accepto pane et aqua, via montis consueta descendere, inventuros quemdam in terram prostratum, vix spirantem animo deficiente: hisce fractas ipsi vires restituendas. Verum festinato opus est, inquit, ne mors prævertens auferat paucillum, quod superest, spiritus. Illi autem currentes ut sibi mandatum erat, reperiunt jacentem in via hominem, jam tantum non mortuum. Tollunt ergo eum, atque in partem monasterii inferiorem portant: ubi vix tandem abiturientem spiritum retinere, viresque revocare potuerunt.

185. Carbonibus aliquando deficientibus in monasterio, contulerunt vesperi inter se capita et sermones admodum anxii fratres: quibus Symeon: Nolite, inquit, solliciti esse; adveniet quippe luce crastina tantus carbonum numerus, quantus usibus monasterii sufficiat: nam virum quemdam prospicio rusticanum, duos mulos huc agentem, ejusmodi quos vultis carbones; bajulantes. Talia ille sub noctis exordium discipulis: postera vero luce vir ille advexit quæ prædixerat sanctus. Præceperat aliquando suis, ne quem omnino sæcularem hominem convenirent, neque colloquia ulla aut sermones cum iis miscerent, nisi in gravissima necessitate; tunc vero etiam non immorandum diu, sed præciso sermone discedendum quam mox; ut noctes atque dies divinis psalmis ac legibus meditandis transigentes, seduli præscriptarum regularum observatores forent. Aliquando igitur, cum sanctus ad inferius monasterium accessisset propius, visus sibi est audire aliquos talia cum sæcularibus loquentes, qualia non licebat per data præcepta. Accersens igitur illos, examinansque et rem et tempus, factum comperit, sicut spiritualibus oculis a se visum fuerat: id quod non levem incussit discipulis timorem, fide dignum majoris in futurum cautelæ vadem.

186. Frater quidam, virtutem professus, missus forte ad divendendum salem, insidiis diaboli, talia

ὡς εἶχε καταβαλὼν, καὶ θερμὰ δάκρυα τοῦ ἐδάφους καταχεόμενος, ἔτι καὶ τὸν χρόνον τοῦ πτώματος ἐξομολογεῖτο, πέμπτην αὐτῷ ταύτην εἶναι λέγων μετὰ τὸ πάθος ἡμέραν, καὶ ῥυσθῆναι ὑπ' αὐτοῦ ἦται, ἄρπαγμα ἤδη τῷ ἀλλοτρίῳ γεγεννημένος. Ἀλλὰ τὸν μὲν εὐχῇ καὶ σφραγίδι ὀπλίσας, ἀκαταγώνιστον τοῦ λοιποῦ τῷ ἐχθρῷ πεποιήκει· ἀσφαλεστέρους δὲ καὶ τοὺς μαθητάς, εἰδότες ὅπως οὐδὲν αὐτὸν οὐδὲ τῶν ἐν κρυφῇ γινομένων διαλανθάνει.

ρπδ'. Καὶ τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτο, καὶ οὕτω τὰ μακρὰν καὶ πόρρω τῷ Συμεὼν ἐν ὀφθαλμοῖς, ὡς παρόντα δεικνύον· ὁ δὲ λόγος καὶ ἄλλα τῆς αὐτῆς τῷ εἰρημένῳ δυνάμει προσθεῖναι βούλεται. Ἀνθρώπων συνέβη τινὶ περὶ σίτου ἀκμὴν τὸ θαυμαστὸν ἀνιόντι ὄρος καὶ τῷ τε καύσωνι τῆς ὥρας, τῷ τε τῆς ὁδοῦ ἀνάντει, πρὸς τὴν τοῦ δίψους ἀπαγορεύσαντι βίαν ἐπὶ τὴν γῆν καταρρέῦσαι, καὶ κατ' ὀλίγον ὑπολιμπάνειν. Ἦν μὲν οὖν ἤδη περὶ τὰς ἐπιλυχνίους ὥδας, καὶ ταύτας, ὡς σύνηθες, ὁ Συμεὼν Θεῷ μετὰ τῶν μαθητῶν ἀπεδίδου· ἐν τούτῳ δὲ δύο τινὰς καλέσας αὐτῶν ἐπισκήπτει, λαβόντας ἄρτου καὶ ὕδατος, τὴν τε τοῦ ὄρους ὁδὸν παριόντας εὐρεῖν τινα κατὰ γῆς ἐρρίμμενον, πνέοντα μικρὰ καὶ ἐκλελοιπότα, τούτοις αὐτῷ τὴν δυνάμιν ἀπειρηκυῖαν ἀναλαβεῖν. Ἀλλὰ τάχους τῷ πράγματι χρεῖα, μὴ θάνατος, φησὶ, προλαβὼν καὶ τὴν ὀλίγην ἐκείνην πνοὴν ἀφέληται. Οἱ δὲ δράσαντες κατὰ τὰ προστεταγμένα, εὐρίσκουσι κείμενον αὐτὸν ἀνὰ τὴν ὁδὸν, πλὴν τοῦ ἀναπνεῖν νεκρόν· ἀνελόμενοι τοίνυν αὐτὸν, καὶ εἰς τὴν κατωτέρω μονὴν ἀγαγόντες, ὅψε καὶ μόλις ἐπαναγαγεῖν αὐθις αὐτῷ τὴν δυνάμιν ἰσχυσαν.

ρπε'. Ἀνθρώπων ἀπύρων ποτὲ τὴν μονὴν ἐπιλελοιπότην, τοῖς μὲν ἀδελφοῖς λόγος ἐσπέρας πρὸς ἀλλήλους οὐκ ὀλίγος ἦν· ὁ δὲ, Μὴ φροντίσητε, ἐφ' ἧς ἀφίξεται γὰρ αὐριον πλῆθος αὐτῶν, ὅσον τῇ μονῇ κατὰ χρεῖαν· ὁρῶ γὰρ ἄνδρα τινὰ τῶν ἀγροικοτέρων, δυσὶν ὥσπερ ἡμιόνοις προσάγοντα, τοιοῦτοι δὲ ἄνθρωποι ἄρα τούτοις ἑκατέροις ὁ φόρτος. Ταῦτα ὁ μὲν τοῖς μαθηταῖς περὶ νυκτὸς ἀρχὰς εἶπεν, ἥκει δὲ εἰς τὴν ἐξῆς ὁ τοιοῦτος, κομίζων τῇ μονῇ τούτους, ὡς ὁ Συμεὼν προειρήκει. Ἐντέταλτο παρ' αὐτοῦ τοῖς μαθηταῖς μηδενὶ μηδαμοῦ κοσμικῶ παρῆρσιαν διδόναι, μηδ' εἰς ὀμιλίαν αὐτοῖς τὰ πολλὰ καὶ λόγους ἥκειν, εἰ μὴ κατὰ πολὺ τι τὸ ἀναγκαῖον· καὶ τοῦτο δὲ μὴ ἐνδιατρίβοντας ταῖς πρὸς αὐτοὺς διαλέξεσιν, ἀλλὰ ταχὺ ἀπαλλαττομένους, νύκτα μέντοι καὶ ἡμέραν τοῖς θεοῖς ψαλμοῖς καὶ νόμοις ἐμμελετᾶν τοῦ δεδομένου κανόνος ἐπιμελῶς ἐχομένους. Ποτὲ γοῦν ἐδόκει τῷ Συμεὼν, πλησίον ὥσπερ αὐτὸν ἐν τῇ κατωτέρᾳ μονῇ γενόμενον, ἐκείνα πρὸς τινὰς τῶν κοσμικῶν ἀκούειν λαλούντων, ἅπερ αὐτῷ αἱ ἐντολαὶ οὐκ ἐβούλοντο. Καλέσας τοίνυν αὐτούς, ἐρευνᾷς τε τὸ πρᾶγμα καὶ τὸν καιρὸν δεδωκώς, εὗρεν ὡς αὐτῷ τοῖς τοῦ Πνεύματος ὀφθαλμοῖς ἐθεάθη· ὁ καὶ φόβον αὐτοῖς οὐκ ὀλίγον ἐνήκε, μελλούσης ἀξιοχρεῶν ἐγγυητὴν ἀσφαλείας.

ρπς'. Ἀδελφός τις ἀρετὴν μαρτυρούμενος, εἰς ἄλματος ἐπέμφθη διακονίαν, ταῖς δὲ τοῦ πονηροῦ κατὰ

τῶν τοιούτων ἐπιβουλαῖς καὶ τοῖς ἐκείνου πιθανοῖς **A** διλεάμασι, παρακερδαίνει τι τῆς τούτου τιμῆς, ἢ ζημιούται μᾶλλον ἐσχάτως, ὅσα καὶ ψυχῆς ἢ ζημίας. Τοῦτο τοίνυν ὁ Συμεὼν ἀπὸ μακρόθεν εἰδὼς, τοῖς μαθηταῖς ἀπαγγέλλει· εἶτα μεταστέλλεται πρὸς ἑαυτὸν ἐπανελθόντα τὸν ἀδελφόν, ἐλέγχει τὸ γεγονός, ἐπιτιμᾷ τῆς κλοπῆς· ἔπειτα μέντοι δέχεται τὴν ἐξομολόγησιν, δίδωσι τὴν ἄφεσιν, ἐπάγει τὴν θεραπείαν. Ἀνῆλθόν τινές ποτε τῶν Ἰσραηλιτῶν κατὰ προτκύνησιν τοῦ Ἀγίου· συνέβη δὲ τὴν τούτων ἡμίονον ἀπολυθεῖσαν, καὶ πρὸς τινα τοῦ ὄρους κρημνὸν ὑποκαταβᾶσαν, προσδέσει τοῦ ῥυτῆρος περὶ τινα ὕλην, οἷα φιλεῖ πολλάκις αὐτομάτως γίνεσθαι, τῇδε ἀποληφθῆναι. Ὡς οὖν πολλὴν αὐτῆς θέμενοι ζήτησιν, ἀλλὰ καὶ εἰς τρίτην ἐξῆς ἡμέραν οὐχ οἷα τε γεγόνασιν ἀνευρεῖν, προσίασι τῷ Μεγάλῳ, ἀλύοντες καὶ **B** τὰς ψυχὰς σφόδρα διαπονούμενοι. Ὁ δὲ, καθάπερ ὁρῶν οἱ προσδέδετο αὕτη, καλέσας δύο τῶν μαθητῶν, ἐκέλευσε ἐκεῖ γενομένους, καὶ τὴν ἡμίονον λυσαντας ἀνασῶσασθαι τοῖς δεσπόταις. Ὅπερ οὖν ταύτῃ καὶ γεγονός, ἀπολαθόντες αὐτὴν ἐκεῖνοι, πρὸς τὴν ἑαυτῶν ἐπανήεσαν, θαῦμα τὸν ἄνδρα ποιούμενοι.

CAPUT XXIV.

Varia prævidet ac prædicit Symeon.

ρπζ'. Σχολαστικὸς τις, ὄνομα Ἰωάννης, ἀνὴρ εὐσεβής, καὶ τῇ τῆς ζωῆς πηγῇ τῷ τοῦ Θεοῦ δηλαδὴ φόβῳ τρυφῶν, ἐκ τινος μὲν ὁρμώμενος κώμης, τῶν ὑπὸ τὴν Ἀντιόχου κειμένων, κατ' αὐτὴν δὲ τηνικαῦτα τὴν πόλιν διάγων, παρὰ τὸν Συμεὼν ἀνελθὼν, τὰ **C** καθ' ἑαυτὸν ἐκοινοῦτο· ὡς ἄρα μέλλοι Δομνῖνος ὁ ἱερώτατος πατριάρχης αὐτὸν τῆς τῶν πρεσβυτέρων ἀξιῶσαι χειροτονίας, καὶ παρὰ τὴν βασιλίδαν πόλιν κατὰ δὴ τινα χρεῖαν τῶν ἀναγκαίων ἐκπέμψαι, ταῦτ' ἔλεγε, καὶ ὅτι τὸ Θεῷ δοκοῦν ἦται μαθεῖν. Ὁ δὲ τῷ Πνεύματι πεποιθότως ὑπολαθὼν, ὃ καὶ δῆλα τοῖς αὐτοῦ ὀφθαλμοῖς καθίστη τὰ ἔμπροσθεν, Ἄπιθι, ἔφη· ἀφιέρωσαι γὰρ ἤδη τῷ ὑψηλῷ παρὰ Θεοῦ θρόνῳ τῆς Κωνσταντινουπολιτῶν Ἐκκλησίας, ὃ παρὰ σαυτῷ κείσθω μόνῳ, ἄχρις ἂν καὶ τοῖς ἄλλοις ἐκ τοῦ τέλους γνῶριμον γένηται· εἶτα καὶ ὅποιον αὐτὸν εἶναι δέον παρήγει, καὶ ὅσα τοσοῦτῳ ἀξιῶματι πρέποντα εἴη.

ρπη'. Ὁ δὲ ταύτῃ τὸν Ἅγιον συγκαταβάντα **D** ἰδὼν, καὶ ὅστις Ἰουστινιανῷ διάδοχος ἔσται τῆς βασιλείας (οὗτος γὰρ τὰ Ῥωμαίων τηνικαῦτα σκῆπτρα διεῖπεν), ἡξίου μαθεῖν. Καὶ ὅς, φυλακὴν αὐτῷ τοῦ μυστηρίου πρότερον ἱκανῶς παραγγείλας, Ἰουστῖνος, ἔφη. Ὁ μὲν οὖν παρὰ τοῦ θείου Συμεὼν ταῦτα μαθὼν, καὶ ταῖς αὐτοῦ εὐχαῖς ἐφοδιασθεὶς ἢ καθοπλισθεὶς, ἀσμένως τε τὴν τοῦ πρεσβυτέρου χειροτονίαν δεξάμενος, προθύμῳ ποδὶ παρὰ τὴν βασιλίδαν πόλιν ἐχώρει. Ἐν αὐτῇ δὲ γενομένῳ, πρὸς μὲν τοὺς ἄλλους ἀπόρρητα ἦν ἅπερ ὁ τοῦ Θεοῦ θεράπων Συμεὼν προειρήκει, πρὸς δὲ τὸν Ἰουστῖνον (οἷα τὰ τῆς ἀνθρωπίνης μικροψυχίας, ἢ φιλαυτίας!), ἐν' εὐνοίαν ἑαυτῷ παρ' ἐκείνου πάντως μνηστεύση-

curantibus infestioris, falsisque persuasionibus speciem veritatis præferentibus inductus, aliquid justo amplius lucri, aut potius multum damni fecit, si animam spectes. Quod cum sanctus Symeon eminus cognosceret, discipulis quoque manifestavit: deinde accersit fratrem illum jam reducem, ad se: arguit factum, reprehendit fraudem, tum excipit confessionem, remittit peccatum, restituit sanitatem. Advenerunt aliquando Ismaelitæ quidam adoraturi sanctum; cum accidit, solutam eorum mulam per quoddam montis præcipitium descendere, atque adhærescente freno (ut fieri non raro sponte assolet) ad arboris truncum, ibidem retineri. Quam cum diligenti ac tridua etiam inquisitione deprehendere non possent; adeunt sanctum, mœrentes pendentesque animis. Is autem, quasi videret ubi alligata esset mula, vocatis duobus discipulis imperavit, eo ut contenderent, solutumque animal dominis restituerent incolume. Quod ita factum est. Illi autem cum recepta mula ad sua reversi sunt, prodigiosum illum esse hominem prædicantes.

187. Advocatus quidam, Joannes nuncupatus, vir pius, et fonte vitæ, Dei scilicet timore, admodum delectatus; ex pago quidem, urbi Antiochenæ subjecto, oriundus; tunc vero in ipsa urbe commorans, ad sanctum venit, cum eoque communicavit quædam ad se spectantia: nempe utrum ipsum sanctissimus patriarcha Dominus sacris presbyterorum ordinibus dignaturus, et quarumdam magni momenti rerum expediendarum causa in regiam urbem missurus esset. His expositis, avebat, quæ Dei voluntas esset, intelligere. Sanctus ad hæc animo confidenti, non secus ac si coram ante oculos omnia fuissent posita, respondens: Abi, inquit; jam nunc enim consecratus a Deo es, ut in summo Ecclesiæ Constantinopolitanæ throno præsideas; quod velim tibi soli scias, donec eventu ipso innotescat aliis. Deinde monebat quoque quanta illa dignitas esset, ac quales eam mores decerent.

188. Joannes, animadverso, quam facilem in vota sua habuisset sanctum, rogabat porro, ut significaret quis Justiniano successor in imperio futurus esset: ille enim tunc moderabatur imperium Romanum. Cui sanctus indicto prius arcanae rei silentio: Justinus, inquit. Hisce igitur intellectis, sanctique precibus quasi viatico bene instructus atque armatus, lubenti animo presbyter initiatus est, et pede alacri ad regiam urbem se contulit. Hic cum esset, habebat quidem omnibus occulta vaticinia, sibi a famulo Dei Symeone reddita; satagebat autem studiose (quanta in humanis mentibus aut pusillanimitas, aut sua promovendi cupiditas inest!) ut in notitiam Justiniani veniens ejus

benevolentiam sibi compararet: cumque aliquando A
solus cum solo ageret, prædictionis arcana ei de-
texit; et ex illo tempore inter familiares Justini
numeratus, utpote qui nuntium cum voluptate
conjunctum attulisset, ejusdem ut plurimum mensa
utebatur. Non multo post ejicitur e sede Constan-
tinopolitana Eutychius (46), reponiturque in ea-
dem hic ipse Joannes Scholasticus; in talem sen-
tentiam, inclinante Deo Justinianum, qui et ipse
non diu vitam exinde produxit; cessitque impe-
rium Justino: quemadmodum singula jam pridem
eventura clarissime pronuntiaverat sanctus.

189. Justinus itaque, quia a Symeone non so-
lum prædictum erat, ipsum imperii solio subliman-
dum, sed reipsa factum; tanta in ipsum ferebatur
fiducia atque affectu, quantam par erat habere illum,
qui istiusmodi prædictionem ab ipso acceperat.
Quare, cum filia ejus a dæmone insessa, gravissime
torqueretur; aliis quidem propterea quod ad im-
peratoris ignominiam facere hujusmodi passio
puellæ videretur, rem occultam habuit; litteris
vero arcanis a sancto petiit, eam sibi gratiam
faceret, ut pateretur filiam ad ipsum deportari,
quod videbatur imperatori incolumitatem puellæ
allaturum: noverat quippe, ex collatorum ab eo
in alios per miracula beneficiorum largitate, suam
sibi filiam non absque auxilio reversuram. Symeon
autem nihil moratus (consideremus, amabo, gratia
ejus quanta fuerit) rescribit in hunc modum:
Confide, imperator, et Deo benefactori gratias per-
solve; sanata namque est ab inflicta plaga filia
tua. Nec res a litteris discrepavit, uti patuit even-
tu: nam simul atque litteræ imperatori traditæ
fuerunt, vexatio quoque dæmonis cessavit.

190. Inciderat deinde imperator ipse Justinus in
infirmi- B
tatem, cum Joannes, quem jam ostendit
oratio nostra Constantinopolitanæ sedis patriar-
cham, tum propter summam familiaritatem quæ
ipsi intercedebat cum Justino, tum propter fidu-
ciam quam posuerat in Symeone; tum denique
quod firmiter persuasum habebat fieri non posse,
ut aliunde tantum ac tam promptum adesset auxi-
lium; misit ad Symeonem, supplicans, ut apud
Deum rursus intercederet, quatenus a morbo
resurgeret imperator. Symeon vero, quo statu res
illius essent non ignorans, renuntiari jubet, nihil
quidquam ut admittat curationis ab illis, qui Deum
negarunt, et propere adventuram sanitatem. Im-
perator sancti præcepta parum sedulo observans,
cum se tradidisset cuidam, Timotheo nomine,
religione Hebræo, qui in libris quidem ac arte
medica videbatur versatus, re vera autem addi-
ctissimus erat incantationibus (his enim studebat

Αται, σπουδὴν ἔθετο γνωρισθῆναι, καὶ μόνος μόνῳ
συγγεγονῶς τὰ τῆς προῤῥήσεως ἀποκαλύπτει. Ἐξ
ἐκείνου τοίνυν, ὁ μὲν Ἰουστίνῳ φιλιωθεὶς, οἷα καὶ
τὰ πρὸς ἡδονὴν εὐαγγελισάμενος, παρ' αὐτῷ τὰ
πολλὰ διητᾶτο· οὐ πολλῷ δὲ ὕστερον, ἐξωθεῖται μὲν
τοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνου Εὐτύχιος, ἀντει-
σάγεται δὲ αὐτὸς ὁ Σχολαστικὸς Ἰωάννης, Ἰουστινια-
νὸν τοῦ Θεοῦ πάντως ἐπὶ τὴν ψῆφον κινήσαντος.
Ἰουστινιανῷ δὲ μετὰ ταῦτα τὸν βίον ἀπολιπόντος,
εἰς Ἰουστίνον τὰ τῆς ἀρχῆς μεταπίπτει, ὡς ἕκαστα
πρόρῳθεν τῷ Συμεὼν σαφῶς προηγόρευτο.

ρπθ'. Ἰουστίνος μὲν οὖν, οἷα προειρημένον ὑπὸ τοῦ
Συμεὼν ἐπιθήσεσθαι τῆς βασιλείας αὐτὸν, οὐ μὴν
ἀλλὰ καὶ εἰς τέλος ἐκθεδηκὸς, τοσαύτη πρὸς αὐτὸν
ἐχρήτο πίστει καὶ ψυχῆς διαθέσει, ὅσην τὸν τηλικαύ-
της παρ' αὐτοῦ τυχόντα προφητείας εἰκὸς, ὥστε καὶ
θυγατρὸς ὑπὸ δαίμονος αὐτῷ δεινῶς βασανιζομένης,
πρὸς μὲν τοὺς ἄλλους δι' αἰσχύνης τῷ βασιλεῖ τὸ
τῆς παιδὸς εἶναι πάθος, γράμμασι δὲ τούτου μυστι-
κοῖς δεηθῆναι, ὥστ' ἐπινεῦσαι ταύτην παρ' αὐτὸν
κομισθῆναι, ὅπερ ταυτὸν τῷ βασιλεῖ καὶ τῆς θερα-
πείας τὴν παῖδα τυχεῖν ἐνομίζετο· ἥδει γὰρ ἐκ τῆς
περὶ τοὺς ἄλλους τῶν τοῦ ἀνδρὸς θαυμάτων φιλοτι-
μίας, ὡς οὐδὲ αὕτη διακενῆς ἀναστρέψει. Τὸν δὲ,
μηδὲ μικρὸν ἐπισχόντα (καὶ σκοπῶμεν τὴν ἐν αὐτῷ
χάριν ὅση), Θάρσει, βασιλεῦ, εὐθύς ἀντιγράψαι, καὶ
Θεῷ χάριτας ὁμολόγει τῷ εὐεργέτῃ· ἵαται γὰρ ἀπὸ
τῆς πληγῆς ἡ θυγάτηρ. Ὅπερ συμβαῖνον ἀπὸ τοῦ
τέλους εἶχε τῷ γράμματι καὶ τὸ πρᾶγμα, ὁμοῦ τε
γὰρ τὴν ἐπιστολὴν ὁ βασιλεὺς δέδεκτο, καὶ τῆς τοῦ
δαίμονος ἐπηρείας ἡ παῖς ἀπήλλακτο.

ρλ'. Τοῦ δὲ αὐτοῦ τούτου βασιλέως Ἰουστίνου
νόσῳ περιπεσόντος, Ἰωάννης δὲ τῆς ἐν Κωνσταντινου-
πόλει πρόεδρος ἀπέδειξεν Ἐκκλησίας ὁ λόγος,
πολλῇ μὲν τῇ πρὸς Ἰουστίνον σχέσει, πολλῇ δὲ τῇ
πρὸς τὸν Συμεὼν πίστει, καὶ τῷ μηδαμῶθεν πεπει-
σθαι σαφῶς ἄλλοθεν τηλικαύτης οἴον τε εἶναι βοη-
θείας τοῦτον τυχεῖν, ἐπιστέλλει τῷ Συμεὼν, ἀξιῶν
δεηθῆναι πάλιν ἐκείνον Θεοῦ, ἀνεθῆναι τὸν βασιλέα
τῆς νόσου. Ὁ δὲ τινα τὰ περὶ αὐτὸν ὥσπερ οὐκ
ἀγνοῶν, ἀντεπιστέλλει, μηδ' ὅτιοῦν αὐτὸν προσέσθαι
τῶν ἀπηγορευμένων Θεῷ, καὶ ταχεῖαν αὐτῷ τὴν
ἴασιν ἤξειν. Τοῦ δὲ τῶν ἐκείνου ἐντολῶν οὐδὲ βρα-
χὺ φροντίσαντος, ἀλλὰ τινι ἑαυτὸν ἐκδεδωκότος,
Τιμοθέῳ μὲν τὴν κλῆσιν, Ἑβραῖῳ δὲ τὴν θρησκείαν,
ἀνδρὶ τῷ μὲν δοκεῖν περὶ βίβλους ἰατρῶν καὶ τέ-
χνην, τῷ δὲ ἀληθὲς γοητείας ἡσχολημένῳ (σπουδῇ δὲ
τοῦτο τῆς συνοίκου Σοφίας, οὐ φιλανδρίᾳ μᾶλλον ἢ
μικροψυχίᾳ, διὰ φιλανδρίαν δὲ τάχα καὶ τῇ μικρο-
ψυχίᾳ χρωμένῃς), ὁρᾷ μεσοῦσης ἡμέρας ὁ Συμεὼν

(46) Bellissime hæc concordant cum Theophane, ad annum 565, sic loquente: Hoc anno, mensis Aprilis duodecimo, patriarcha Constantinopolita-
nus Eutychius a Justiniano dignitate motus est et Amaseam relegatus. Joannes vero exscholasticus, magnæ Antiochiæ responsalis, in ejus locum sub-
rogatus. Eodem anno Justinianus..... mortuus

est, die undecimo mensis Novembris, indictione 14 jam currente, cum regnasset annos octo supra triginta, menses 7, dies 13. Successor ejus nepos Justinus Curopalates designatur. Dicebatur autem Scholasticus causarum patronus seu advocatus, uti pluribus videre licet apud Meursium et Fabrotum.

ἑαυτὸν τὴν βασιλίδαν πόλιν καταλαβόντα καὶ ὥσπερ
ἐν τῷ παλατίῳ γεγονότα, καὶ τὰ παρὰ τοῦ Ἰουδαίου
γεγενημένα θεώμενον, ἀχθόμενόν τε πρὸς ταῦτα,
καὶ οἷον οὐκ ἀνεκτὰ ποιοῦντα · ἃ καὶ δῆλα τῷ πα-
τριάρχῃ καθίστη, καὶ τῷ βασιλεῖ, ὡς παρ' ἐκείνου
διαμαρτύρεσθαι, καὶ παρεγγυᾶν ἀποσχέσθαι τῶν
τοιούτων ἡξίου.

ρλζα'. Καὶ ὁ μὲν ἀπήγγελλεν, οὐ τῷ βασιλεῖ ταῦτα
μόνον, ἀλλὰ καὶ τῇ συζύγῳ, ἥ καὶ μᾶλλον ἐσπουδά-
ζετο τὰ τοιαῦτα · οἱ δὲ τοσοῦτον ἐδέησαν ἀποσχέσθαι,
ὅσῳ καὶ γυναῖκά τινα τῶν ἐγγαστριμύθων, αἱ ἀπὸ
κοιλίας φωνοῦσι κενολογοῦσαι, ἐπεισήγαγον τῷ
Ἑβραίῳ, ἐφ' ᾧ σαφέστερον παρ' ἐκείνης αὐτῆς τὰ
τῆς νόσου δηλαδὴ γνωρισθῆναι. Αἷς σκοτία μᾶλλον
ἐκ μαντείας ἔσται, καὶ δύσεται ὁ ἥλιος ἐπ' αὐτάς,
καὶ συσκοτάσει ἐπ' αὐτάς ἡ ἡμέρα, Μιχαῖας περὶ
αὐτῶν ὁ θεὸς καλῶς προηγόρευσεν. Ἐν τοσοῦτῳ δὲ
ἡψις φαίνεται πάλιν ἐτέρα τῷ Συμεῶν · ἡ δὲ ἦν
Αὐτὸς μὲν τοῖς βασιλεῖσι αὖθις ἐπιδημῶν, καὶ τὸν
βασιλέα ὀρῶν, ἐν ᾧ περ εἰώθει τόπῳ τοὺς προσιόντας
δεχόμενον. Διανοιγένας δὲ αὐτίκα τοὺς οὐρανοὺς,
καὶ τινα θείαν ἐκεῖθεν δύναμιν κατελθοῦσαν, περιδύ-
σασάν τε αὐτὴν τὴν βασιλικὴν ἐσθῆτα, τό τε διάδημα
τῆς κεφαλῆς ἀφελούσαν, Ἔσο πρὸς αὐτὸν φάναι τέως
ἐνταῦθα πάσῃ γλώσσῃ διήγημα, ψεῦδος τὴν ἐλπίδα
θέμενος, καὶ μὴ Θεῷ τὰ καθ' ἑαυτὸν ἐπιτρέψας,
ἀλλὰ δαίμοσι μᾶλλον καὶ δαιμόνων ἐνεργείαις προσ-
εσχηκῶς · ὁ πρὸς τε τοὺς παρόντας ὁ Συμεῶν ἐν δά-
κρυσιν εἰρήκει καὶ καρδίας ὀδύνη · τῷ τε πατριάρχῃ
τὸν αὐτὸν ἐγνώρισε τρόπον, καὶ τοῦ μηκέτι πρὸς αὐ-
τὸν περὶ τοῦ βασιλέως προσθεῖναι. Οὐ πολὺ τὸ ἐν
μέσῳ, καὶ φήμη κατὰ πάσης ἡπείρου καὶ θαλάσσης
ἐχώρει, διεφθάρθαι τὸν βασιλέα τὰς φρένας, κατόπιν
δὲ καὶ θάνατος εἶπετο.

ρλζβ'. Εὐξώμεθα περὶ τῆς κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν
Ἐκκλησίας, ἀδελφοί, φησί ποτε πρὸς τοὺς μαθητάς
ὁ ἱερὸς Συμεῶν. Ἐδόκουν γὰρ τὸν πρόεδρον αὐτῆς
Δομνῖνον ὀρᾶν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον ἀναβάντα, καὶ
τῇδε τεθεικότα ἑαυτὸν, καὶ οἶονεῖ ρέγγοντα, εἶτα
ἐκεῖθεν καταβεβηκότα, καὶ δεξιᾷ τοῦ θυσιαστηρίου
ἱστάμενον. Τὸ μὲν οὖν πλῆθος, καὶ ὅσοι τοῦ βήματος
ἀναμένοντες ἦσαν, εὐχὴν ἐπιτελεῖν τὸν ἄνδρα οἰόμε-
νοι. Καὶ τὸν μὲν, τῇ τοιαύτῃ στάσει μέχρι τινὸς ἐπι-
μείναντα, Οἰχήσομαι, φάναι, πρὸς τὸν ἑαυτοῦ κοι-
τωνίσκον · Παλαιστινοὺς δὲ τινὰς μοναχοὺς τὴν θείαν
ἐπιτελέσαι μυσταγωγίαν. Ἐξῆς δὲ καὶ τὴν λύσιν ἐπ-
ῆγεν, ὡς ἄρα τελευτήσει μὲν Δομνῖνος τὸν βίον,
μοναχὸς δὲ τις τὸ γένος ἐκ Παλαιστίνης ἔλκων,

A ejus uxor Sophia (47), non tam viri amore quam pu-
sillanimitate, utpote in hanc ex illa deducta) con-
spicit se ipse Symeon media die in regiam urbem
delatum, in ipso veluti palatio astare, atque in-
spicere quæ a Judæo fiebant; indolere etiam ad
visa, et non ferenda judicare: quæ patriarchæ
etiam manifesta esse voluit, rogavitque ut imperato-
rem a se obtestaretur atque hortaretur, istiusmodi
impietatem missam faceret.

191. Tulit patriarcha non solum imperatori
ejusmodi nuntium, verum etiam conjugi ejus, ini-
pensius istiusmodi nugis deditæ. Sed illi tan-
tum abest ut abstinuerint, ut etiam mulierem
quamdam ex earum numero quæ de ventre ina-
nem sermonem reddunt (48), ad Hebræum allega-
B rint, ut per eam certiora de morbo cognosceren-
tur. Verum de talibus recte prædixit Michæas,
quod tenebræ eis ex divinatione erunt, et oc-
cumbet sol super eas, et contenebrescet super eas
dies³⁵. Interea Symeoni alia rursum visio objicitur,
eratque talis. Ipse iterum ad palatium imperatoris
delatus, cernebat ipsum, quo consueverat loco, affa-
tum petentes excipere: cernebat etiam mox apertis
coelis delapsam inde quamdam virtutem divinam,
quæ exuens imperatorem veste regali, et auferens
capitis diadema, dicebat illi: Esto fabula in ore
omnis populi, quia posuisti mendacium spem tuam,
et te tuaque non commisisti Deo, sed dæmoni po-
C tius ejusque artibus præbuidisti aures. Quæ sanctus
cum lacrymis et dolore cum præsentibus communi-
cavit; et patriarcham de totius rei ordine instruxit,
ut ne quid imposterum in favorem imperatoris
proponeret sibi. Exiguum porro temporis spatium
interjectum fuit, cum fama per totam Epirum et
mare emanavit, imperatorem mente captum esse:
quod deinde consecuta mors est (49).

192. Oremus pro Ecclesia Antiochena, inquie-
bat aliquando discipulis suis sanctus Symeon: vi-
debar enim mihi videre, antistitem illius Domninum
altare conscendere, ibidem se collocare, et veluti
ronchos ducere; postea vero inde descendere, et
dextera altaris parte consistere, existimante inte-
rim astantium turba illum precari; eodem in loco
porro ipsum aliquandiu perseverantem, dicere:
D Concedam ad lectulum meum: monachos autem
quosdam ex Palæstina sacrosanctum sacrificium
persolvisse. Deinde et explicationem visionis adjecit,
quomodo nempe finiturus vitam Domninus, et mo-
nachus quidam, e Palæstina genus ducens, in thro-
num illius induendus esset. Quod non diu post

³⁵ Mich. iii, 6.

(47) Ex Sophia conjugē Justinī filiam unicam Arabiam agnoscunt Codinus aliiq̃ue, apud Cangium in Familiis Byzantinis, conjectantem hanc esse quæ Baduario juncta erat cum ad imperium evheretur Justinus; quare hic illum sibi mox in Curopalatae locum substituit: sed hoc loco videtur agi de puella adhuc innupta, cujus memoria in hac solum Vita supersit, nomen autem obliuio sepelivit; nisi malis

Baduarii uxorem anonymam relinquere, et Arabiæ adhuc innuptæ statuam fuisse, quæ ei Constantinopoli una cum parentum statuis posita esse scribitur.

(48) Ἑγγαστριμύθοι in decretis Gratiani ventri-
loqui, in Scripturis Pythones ac Pythonissæ, per
quorum ventrem dæmon responsa edit.

(49) Obiit Justinus anno 578, mense Octobri,

completum est, cum, Dominico vita functo, Anastasius quidam Palæstinus vacuum sedem conscendit (50).

193. Militabat Persis tribunus quidam, Almundarus vocabulo (51), religione gentilis, manu strenuus, corporis mole gigantibus fere æqualis: de quo propheta Amos dixisset: *Quod erat sicut altitudo cedri sublimitas ejus, et fortis erat quasi quercus* ³⁶. Hic Romanorum terras continentibus depopulabatur incursionibus, non aliter quam si aleam pugnae cum barbaro committendae subire nullus posset: quotquot autem captivos abduxisset Christianos, nulla illorum tactus commiseratione, crudelissimis quibusque tormentis enecabat. Invaserat autem per illud tempus cum infesto exercitu Romanum imperium; contra eum vero educebat copias summus Romanorum dux Arethas (52). Omnis igitur plaga orientalis vehementi metu aestuabat: at Symeoni talis quaedam visio ostensa est, quemadmodum ab ore ipsius excepere discipuli.

194. Putabat in exiguum quemdam collem, in confiniis Romani Persicique imperii, delatum se, consistere in media illa acie, quam pro Romanis Arethas ducebat. Ex adverso invadebat eum cum Almundaro barbarorum turba tam innumerabilis, ut exercitum Arethae viso tantum hoste metus in fugam prope conjecerit. Cum autem ad manus et pugnam perventum esset, Arethanique non sustinerent impetum Almundari, ira potius quam ratione pugnantis: Stetit, ait, spiritus angelicus ante me, ignitum globum tenens: meque ardentem precante, projecit in caput barbari, et dicto citius jactantiam illius repressit. De cætero igitur, filii ac fratres mei, hilares estote; quoniam a Deo hodie libertas Orienti reddita est. Hæc a viro Dei dicta fuerant, cum interpositis diebus pauculis allatus est Antiochia faustus nuntius: quem discipuli cum vaticinio Symeonis conferentes, compererunt eodem tempore, non modo diei, sed etiam horæ, quo prædicta fuerant, illa contigisse. Deinde milites quoque e conflictu ad ipsum venerunt, quæ de colle ac Barbarorum invasionem modo diximus, confirmantes; imo etiam dicentes, quod conspicuum a Deo subsidium ad evertendos hostes nacti fuissent per sancti

195. Antiochenus quidam, cui Theodorus nomen, a pernicioso dæmone insessus, cum ad sanctum

³⁶ Amos II, 9.

(50) Anno 559, obiit Dominus, juxta tabulas Theophani insertas, cum præfuisset annos 14; sed harum tabularum quam sit incerta fides diximus in Exegesi particulari de eo argumento, ante tomum 3 Martii: interim nihil occurrit unde eæ hic convincantur errasse, et ordo temporis satis cohæret cum hac Vita.

(51) Notus quidam Almundarus, non tribunus Persarum, sed regulus Saracenorum, qui pro Persis contra Romanos militavit temporibus Justiniani. Sed illum hic non intelligi putem, propterea quod auctor

A eis tunc ekeinu thronon anenechthēsetai· ōper ouk eis makran hēkolouthēi, kai domninou ton βion apolipontos, Anastasios tis Palaiastinos epibainei tou thronou.

ρλγ'. Ἦν τις φύλαρχος παρὰ Πέρσαις, ἀνὴρ κατὰ χεῖρα γενναῖος, Ἀλμούνδαρος ὄνομα, τὴν μὲν θρησκείαν Ἑλλήν, τὸ δὲ τοῦ σώματος μέγεθος γιγάντων οὐ πολὺ λειπόμενος· Οὗ ἦν καθὼς ὕψος κέδρου τὸ ὕψος αὐτοῦ, καὶ ισχυρὸς ἦν ὡς δρυς, εἴποι ἂν Ἀμὼς ἐπ' αὐτῷ. Ὅς τὴν Ῥωμαίων συνεχῶς κατατρέχων, οἷα μὴδ' εἰς πόλεμον ἀντικαταστήναι τῷ βαρβάρῳ τινὸς εὐχερῶς δυναμένου, οὗς ἂν αἰχμαλώτους λάβοι Χριστιανῶν, οὐδένα περὶ αὐτοὺς οἶκτον ἤδει, ἀλλὰ τὰ πάντων ὠμότατα ἔδρα. Οὗτος βαρεῖ τήνικαῦτα στρατῷ τῇ Ῥωμαίων ἐπήγει· ἀντεπεξῆγε δὲ τὰς δυνάμεις αὐτῷ καὶ Ἀρέθας, ὃς τῇ Ῥωμαίων στρατιᾷ τὰ πρῶτα τέτακτο. Ἡ μὲν οὖν Ἀνατολή πᾶσα δεινῶς ὑπὸ δέους ἐσεῖετο· τῷ δὲ Συμεὼν τοιαύτη τις ἐδείκνυτο ὄψις, ὡς αὐτὸς τήνικαδε τοῖς μαθηταῖς ἐξηγεῖτο.

ρλδ'. Ἐδόκει καθάπερ ἑαυτὸν ἐπὶ τινος λόφου βραχέως ἐν μεθορίῳ Περσῶν τε καὶ Ῥωμαίων γεγεννημένον ὀρᾶν, καὶ ὡς κατὰ μέτρην τὴν παρεμβολὴν ἐστὼς εἶη, ἥς ἀφηγεῖτο Ῥωμαίοις Ἀρέθας· ἀντεπῆει δὲ σὺν Ἀλμουνδάρῳ βαρβάρων πλῆθος ἀριθμοῦ κρείττον, καὶ ὅτι τὴν μὲν ὑπ' Ἀρέθα στρατιάν καὶ μόνῳ τῷ ἰδεῖν δέος εἶλεν. Ὡς δὲ καὶ εἰς συμπλοκὴν ἤδη καὶ χεῖρας ἤλθον, οἳ τε περὶ Ἀρέθαν οὐχ ὑφίσταντο τὴν Ἀλμουνδάρου ὀρμὴν, θυμῷ μᾶλλον ἢ λογισμῷ μαχομένου· Ἔστη, φησὶ, Πνεῦμα δυνάμεως ἐνώπιόν μου, πυρὸς σφαῖραν διακατέχον· καὶ θερμῶς ἐμοῦ δεηθέντος, ἔρριψεν αὐτὴν ἐπὶ κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ αὐτίκα τὸν ἀλαζόνα καταβεβλήκει. Εὐθυμεῖν τοιγαροῦν λοιπὸν, ὦ τέκνα καὶ ἀδελφοί, ὡς τῇ πρὸς ἑω παρὰ Θεοῦ σήμερον ἐλευθερίας γεγεννημένης. Εἶρητο τῷ ἀνδρὶ ταῦτα, καὶ ὀλίγων ἡμερῶν εἴσω ἀφικνεῖται τῇ Ἀντιοχείᾳ τὰ εὐαγγέλια, ἃ τοῖς ὑπὸ τοῦ ὁσίου Συμεὼν εἰρημένοις οἱ περὶ αὐτὸν συμβαλόντες, εὖρον κατὰ ταυτὸν, οὐ τὴν ἡμέραν μόνον, ἀλλὰ καὶ ὥραν, καθ' ἣν ταῦτα προειρήκει, γεγεννημένα. Ἐπειτα μέντοι καὶ στρατιῶται παρ' αὐτὸν ἐκ τοῦ πολέμου φοιτῶσι, τὰ τε περὶ τοῦ λόγου καὶ τῆς τῶν βαρβάρων συμβολῆς ἀπαγγέλλοντες, καὶ ὅτι φανερὰς τύχοιεν ἐκ Θεοῦ ῥοπῆς πρὸς τὴν τοῦ βαρβάρου καταστροφὴν ταῖς ἐκεῖνου πρεσβείαις, οἳ καὶ παρέμειναν αὐτῷ διὰ τέλους, ὅλους ἑαυτοὺς τοσαύτης χαριστήρια σωτηρίας προσενεγκόντες.

ρλε'. Ἀντιοχεὺς τις Θεόδωρος ὄνομα, δαίμονι ὀλεθρίῳ κατελημμένος, παρὰ τὸν Ἅγιον ἀνελθὼν,

noster imperium Justiniani jam transgressus sit. Fuerit ergo alius, eodem revera nomine appellatus: nam in referenda irruptione, Syriae et Antiochia perniciosa, de qua hic agi videtur quæque locatur Baronio ad annum 574, non satis constat inter auctores de nomine proprio Doctoris Persarum: Evagrius Adaarmanem, Cedrenus Artabanum appellant.

(52) Circiter idem tempus Arethas quispiam, Æthiopum rex, pro Romanis militaverit, de quo Theophanes pluribus anno 572.

ἐξεῖτο αὐτοῦ θερμότατα πρὸς τὴν ἱασιν. Τοῦ δὲ οἷ-
καδὲ πορείαν αὐτῷ παραγγείλαντος, Ἐκεῖ γάρ, φησὶν,
ἡμᾶς ἐπὶ τῆς ἑαυτοῦ κλίνης ἀναπαυσάμενος ὄψει,
οὐδὲν πλέον ἐκεῖνος προσθεῖς, ὡς εἶχεν εὐθὺς ἐπ-
αγγεῖ. Ὅτε τοίνυν κατὰ τὸν ποταμὸν ἐγεγόνει, ὕετο
μὲν ῥαγδαῖοι καταρράγυντες τῷ Μέλαντι (τοῦτο γὰρ
ὁ ποταμὸς ἐκαλεῖτο), τὸ ρεῖθρον ἤρξαντο. Ὁ δὲ τοσαῦ-
τα τῷ ῥήματι τοῦ Συμεὼν θαρρύνει ἔχων, ἢ οὕτω
μᾶλλον αὐτὸ πληροῦν ἐπειγόμενος, τὸ μὲν τι διὰ
τὴν ἐντολὴν ἐκεῖνου, τὸ δὲ πλείστον ἐπιθυμία τῆς
θεραπείας, ὡς μηδὲ τοῦ ποταμοῦ μεγάλου ῥυέντος,
μηδὲ ὀξεῖ φερομένου τῷ ρεῖθρῳ φείσασθαι, διαβαί-
νειν αὐτὸν ἐπειράτο.

ρλζ'. Καὶ ὁ μὲν ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ παρασυρεῖς, ἐν
ἐσχάτῳ καθειστήκει κινδύνῳ· ἐν τούτῳ δὲ τὴν
πρὸς τοὺς μαθητὰς ὁμιλίαν ὁ Συμεὼν ἐπικόψας
(ἐτύγγανε γὰρ τὰ πρὸς σωτηρίαν αὐτοῖς τηνικαῦτα
διαλεγόμενος), εὐχῆς εἶχετο μᾶλλον, εἴτα φαιδροτέρῳ
πρὸς αὐτοὺς ὄψει τὰ περὶ τοῦ ἀνδρός διεξήει, ὅπως
τε τοῦ ποταμοῦ πολλοῦ ῥέοντος τολμήσεις τὴν διά-
βαιαν, καὶ ὅπως ἔργον ἤδη τῆς ἐκεῖνου φορᾶς γι-
νόμενον, ἔδοξεν αὐτὸς λαθόμενος τῆς χειρὸς ἐξ-
ελκύσαι. Ὁ μὲν οὖν ἅ κατ' ἐκεῖνο τῆς ὥρας τῷ
ἀνδρὶ συμβαίη τοῖς μαθηταῖς, ὅσα καὶ παρὼν καὶ
σαφῶς ἕκαστα ὁρῶν, ἐξηγεῖτο· ὁ δὲ περὶ λύχνων
ἄφας ἀνασωθεὶς εἰς τὸν οἶκον, τῇ κλίνῃ τε προσανα-
κλιθεὶς, ὁρᾷ παραχρῆμα τὸν Συμεὼν, φοβερὸν οἶον
τῷ δαίμονι προσιόντα, καὶ χαλεπὰς αὐτῷ βασάνους
ἐπάγοντα. Ἡ μὲν οὖν νῦς ἐκεῖνη πᾶσα πικρὸν τι
καὶ γοερὸν ὀλολύζοντα τὸν ἄθλιον εἶχε, καὶ, Ἡδὲ
ἐξεῖμι, λέγοντα, ὡς δὲ καὶ τέλεον ἀπελήλατο, ἐπάνεισι
πρὸς τὸν Ἅγιον ὁ ἀνὴρ, τὰ καθ' ἑαυτὸν ἀπαγγέλ-
λων, ὅπως οὐκ ἐπὶ τῆς κλίνης μόνον αὐτῷ παράδο-
ξος ὁφθείη, ἀλλὰ καὶ τῷ ποταμῷ πρότερον· ἐν-
ταῦθα μὲν χαλεποῦ δαίμονος ἀπαλλάξας, ἐκεῖ δὲ
χαλεπωτέρου κινδύνου ῥυσάμενος, καὶ δοὺς τοῦ αἰ-
πηθέντος οὐδὲν ἤτιον, ὅτι μὴ καὶ μᾶλλον τὸ ἀπροσ-
δόκητον.

etiam subduxisset discrimini contulissetque beneficium non inferius, quam quod petierat, præterquam
quod magis esset inexpectatum.

ρλζ'. Κοιμωμένων ἀδελφῶν ἐν ἀγρῷ ποτε τῆς
κατωτέρῳ μονῆς, ἐτέρων δὲ μέσας νύκτας ἐξομολο-
γήσασθαι Θεῷ περὶ τὸν Συμεὼν ἀθροισθέντων,
Ὁρᾷ, φησὶν, ἐδόκουν, ἐκεῖνος λεοπάρδαλιν ἐξορμη-
θεῖσαν τοῦ φωλεοῦ, καὶ πρὸς κεφαλῆς ἐνδὸς τῶν ἐν
ἀγρῷ ἀδελφῶν ἐφυστῶσαν, ὥστε διασπασαμένην αὐ-
τὸν, τοῦ αἵματος ἐμφορηθῆναι καὶ τῶν σαρκῶν, καὶ
ὡς ἐγὼ δι' εὐχῆς εἶην, ἀποσοδῶν τὸ θηρίον. Ταῦτα
τῷ μὲν Συμεὼν, διήγημα πρὸς τοὺς μαθητὰς ἦν·
ἐτελεῖτο δὲ εἰς ἔργον τῷ κοιμωμένῳ, καὶ διυπνι-
σθεὶς, ὁρᾷ πρὸς κεφαλῆς τὸ θηρίον. Οὐκ ἔχων τοίνυν
ὅ τι καὶ ὁράσει τῷ ἀθρόῳ τοῦ κινδύνου καὶ παρ' ἐλ-
πίδα, τὴν ἑτοιμον αὐτίκα καὶ ἄμαχον δύναμιν, τὸ
τοῦ Θεοῦ Συμεὼν ὄνομα, καὶ τὴν ἐκεῖθεν συμμα-
χίαν ἐπεκαλεῖτο· ὅς αὐτῷ καὶ παραχρῆμα ὁφθείς,
ἀπελαύνει τὸν θῆρα. Ὁ μὲν οὖν ἀδελφὸς ἤδη περὶ

(53) Non videtur iste Melas intelligi posse de quo
ad cap. 9, in annot. utpote nimis remotus. Fuerunt
ac recensentur plures istius nominis fluvii; potest

A accessisset, orabat quam ferventissime pro sana-
tione. Præcepit ei sanctus reditum in domum
suam; ibi enim, inquit, videbis nos, in strato tuo
quiescens. Nec verbo præter ea addito, dæmoniacus
gradu quam poterat citissimo revertebatur. Sed
quando ad fluvium ventum erat, imbres violenti in
Melantem illapsi (id enim fluvio nomen) alveum
auxerant (53). Quid hic ille? tantam in verbis sancti
habuit fiduciam, aut potius tantopere acceleravit
exsequi illius mandata, tum quia ipse præceperat,
tum etiam magis quod impense cuperet sanari; ut,
nulla fluenti, licet tunc magni rapidique, habita-
ratione, illud superare tentaverit.

196. Et ille quidem fluminis impetu ablatum, in
extremum vitæ devenerat periculum; Symeon vero
eodem tempore incidit instituti apud fratres ser-
monis filum (conferebat enim tunc cum suis super
salutis negotiis) et orationi se dedit. Post quam
vultu lætiori ad illos conversus, quid viro illo dæ-
moniaci factum esset, in medium produxit; quo-
modo scilicet fluvii rapacis transitum tentare ausum,
jamque violentia aquarum abreptum, ipse prehensa
manu pene perditum extrahere sibi visus fuisset. Et
sic ille quidem eadem hora, quæ homini evenerant,
quasi coram et perspicue vidisset, enarrabat disci-
pulis: homo vero ipse sub tempus quo accendi
lucernæ solent, domum suam salvus atque incolu-
mis pertingit, reclinatusque in lectum conspiciit
mox sanctum Symeonem, dæmoni admodum terribi-
lem, advenire et acerbissimos illi cruciatus inferre;
itaque totam illam, quanta est, noctem acerbo ac
flebili cum ejulatu transigens infelix, Jam egredior,
clamabat. Dæmone autem perfecte ejecto redit
homo jam libenter ad sanctum, renuntians quæ
sibi acciderant; quomodo scilicet sibi sanctus ap-
paruerat, non modo decumbenti in lecto, verum
antea etiam periclitanti in fluvio; quomodo istic
gravem exterminarat dæmonem, hic graviore

D 197. Dormientibus aliquando fratribus inferio-
ris monasterii in agro dum cæteri sub noctem mediam
cum sancto Symeone ad confitendum Domino con-
venissent: Videbar, inquit sanctus, videre leopardum
e spelæo suo prorumpere, et capiti unius e fratri-
bus in agro infeste imminere; tum veluti dilaniare
ac saturari sanguine et carnibus illius; denique preci-
bus meis arceri belluam. Talis erat narratio Symeo-
nis, apud discipulos instituta: res ipsa vero sic age-
batur cum dormiente, qui expergefactus, deprehen-
dit ad caput suum feram. Ignarus autem quid rerum
ageret in tam repentino desperatæ salutis periculo;
inclamat paratam illico et inexpugnabilem poten-
tiam sancti Symeonis nomen, et quod consequi inde
solet subsidium: qui continuo apparuit inclamanti,
et belluam abegit. Frater igitur iste diluculo versus

etiam ignobilior quidam non procul a monte Mirabili
abfuisse.

columnnam ascendit, admiratione plenus, narrans cum stupore, quæ vidisset : sed reperit alios majori stupore completos, quod ipsi, quæ circa illum gesta fuerant, jam narrassent inter se, alterius adventum prævertentes. Ita divinus Symeon, crassitiem omnem affectionemque materiale transgressus, beatisque illis mentibus se propius adjungens atque utens familiariter, multa tum futura prævidit, tum longe a se remota veluti præsentia inspexit. Sed tempus est ad alia transeundi.

198. Vir quidam e numero illorum qui pro ædificiis civitatis lapides cædunt, mala dæmonis arte mutilatus sinistro oculo, mercede quam pro labore manuum accepisset privabatur : erat autem singulari in sanctum fiducia corroboratus, cætera pingui ingenio et rusticis moribus. Venit ille ad Symeonem, et totus humi procidens, pecuniæ jacturam lamentabatur. Sanctus vero Symeon vix tandem levatum hominem appropinquare jussit, cumque inexpugnabile crucis Dominicæ signum ipsi impressisset; ejulare continuo malignus spiritus, hominem fere dilaniare, ac postulare missionem. Statim igitur cum increpatione expellitur, et ægro hominis oculo perspicacius quam speraverat lumen redditur; ut multo excellentius donum esset quam petierat, eo fere quo Sauli contigit modo, licet ille [asinas quærens] regnum obtinuerit; quamvis et oculi lumen ipso regno longe præstantius sit. Hoc ille modo sanitatem consecutus, tanta admiratione stuporeque percussus fuit, ut deficiente voce obmutesceret : at Symeon secreto ita illum allocutus est : Multum interest discriminis lumen inter et pecuniam, gratias age Deo, qui quod melius largitus tibi est, potestque etiam quod vilius donare : vade igitur, et pristinam recte vivendi normam tene : sic nunquam despiciet te Deus, sed subito aurum quoque invenies. Quibus dictis, revertit ille gaudens, non modo quod melius se haberet, ejecto dæmone atque oculo præter spem illuminato, verum etiam propter pollicitationem inveniendæ pecuniæ : quam ipsam, ubi domum attigerat, in lecto reperit, velut alterum oculorum lumen : quandoquidem illius defectus propter inopiam, ipsum non minus quam cæcitas anxium habebat.

199. Mulier quædam Antiochena, ablata furto re familiari, ocius ad columnnam festinabat, persuasa calamitatis suæ se istic remedium inventuram, quoniam præclara in sanctum fiducia ferebatur; et quod factum erat cum ploratu explicabat. Cui vir sanctus : Maleficus, inquit, illa furatus est : sed vade, nihil animum despondens, imo etiam magis confisa, veluti si de recuperatione certa fores. Audita hac prophetia, illo ore prolata, quod gratia certo prædicendi futura donatum erat, pro explorato jam habebat res suas deperditas restitutas esse; atque ita remeavit gaudens, animoque a curis libero. Interrogantibus revertentem vicinis, quid tandem enuntiasset sanctus de rebus ablatiis, ac præcipue ipso furti auctore, cui id imprimis curæ erat (nam et ipse vi-

A ὁρθρον ἀνέβη παρὰ τὸν στύλον, θαύματος γέμων, καὶ σὺν ἐκπλήξει ἀφηγούμενος ἅπερ ἶδαι· εὕρισκει δὲ τοὺς λοιποὺς μείζονι θάμβει κατελιημμένους, ὅσῳ τὰ εἰς αὐτὸν γεγονότα φθάνοντες μᾶλλον αὐτοὶ διεξήρσαν. Οὕτως ὁ θεὸς Συμεὼν παχύτητα πάσαν καὶ σχέσιν ὑλικὴν ὑπερاناβάς, τῇ τε μακαρίᾳ φύσει ἑαυτὸν ὡς ἐνὴν συνάψας καὶ οἰκειώσας, πολλὰ καὶ τῶν μελλόντων προβλέπειν, τῶν τε ἀπὸ μακρόθεν διοραῖν ὡς παρόντα ἠξίωτο. Ὡρα δὲ ἤδη καὶ πρὸς τὰ ἐξῆς μεταβῆναι.

ρλγ'. Ἀνὴρ τις τῶν ἐν ταῖς οἰκοδομαῖς τῆς πόλεως λατομούντων, τὸν εὐώνυμον ὀφθαλμὸν δαίμονος ἐπηρεῖα πεπηρωμένος, τὸ μίσθωμα τοῦ τῶν χειρῶν πόνου διασεσύλητο· ὅς τὰ μὲν ἄλλα παχὺς ἦν τις καὶ ἀγροικίας, τὴν δὲ πρὸς τὸν Ἅγιον πίστιν καὶ μάλα ἔρρωτο. Οὗτος τῷ Συμεὼν προσελθὼν, πολὺς ἦν ῥίπτων κατὰ γῆς ἑαυτὸν, καὶ τὴν τοῦ χρήματος ἀπώλειαν ὀδυρόμενος. Ὁ δὲ μόλις αὐτὸν ἀναστήσας, ἐγγίζειν ἐκέλευσεν· ὡς δὲ καὶ τὸν ἄμαχον αὐτῷ καὶ Δεσποτικὸν ἐπιβάλοι τοῦ σταυροῦ τύπον, ἠλάλαζεν αὐτίκα τὸ πνεῦμα, καὶ τὸν ἄνθρωπον μικροῦ διεῤῥήγνου, καὶ ἀπολυθῆναι τούτου ἐδεῖτο. Καὶ τὸ μὲν εὐθὺς ἐπιτιμηθὲν ἀπελαύνεται· τῷ δὲ τοῦ πάσχοντος ὀφθαλμῷ κρεῖττον[ῃ] κατ' ἐλπίδα τὸ φῶς ἀποδίδεται, ὡς εἶναι τοῦ αἰτηθέντος μείζον παρὰ πολὺ τὸ δοθὲν, καὶ πάρεργον αὐτὸν κατὰ τὸν Σαοῦλ, εἰ καὶ βασιλείαν εὕρεῖν, ἀλλ' ὀφθαλμοῦ φῶς, ὃ καὶ βασιλείας πολλῷ τιμιώτερον. Ὁ μὲν οὖν θεραπείας τοιαύτης τυχὼν, οὕτως ὑπὸ τοῦ θαύματος καταπέπληκτο, ὡς καὶ φωνὴν αὐτὸν ἐπιλελοιπένα· ἡρέμα δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ Συμεὼν, τὸ φῶς, ἔφη, τοῦ χρυσοῦ πολὺ διαφέρει· εὐχαρίσται τοίνυν Θεῷ τῷ τὰ μείζω χαρισαμένῳ, καὶ δυνατὸς αὐτὸς παρέξεσθαι καὶ τὸ ἔλαττον. Πορεύου τοιγαροῦν ἐχόμενος τῆς πρώην εὐθύτητος, καὶ οὐκέτι παρόψεται σε, ἀλλὰ ταχὺ καὶ τὸ χρυσίον εὕρήσεις. Καὶ ὁ μὲν ἐπανήει χαίρων, οὐχ οἷς εὐτηνικαῦτα πεπονθότι μόνον, τῇ τε τοῦ δαίμονος ἀπαλλαγῇ δηλαδὴ, καὶ τῇ τοῦ ὀφθαλμοῦ παρ' ἐλπίδα ῥώσει, ἀλλὰ καὶ οἷς ἐπαγγελίας τῆς τοῦ χρήματος εὐρέσεως τύχοι· καὶ τὴν οἰκίαν καταλαθὼν, φῶς ὥσπερ αὐτοῦ τοῖς ὀφθαλμοῖς τοῦτο δεύτερον, ἐπὶ τῆς κλίνης εὕρισκει, ἐπεὶ καὶ τῆς τυφλώσεως αὐτὸν οὐδὲν ἦττον ἢ τοῦ χρυσοῦ στέρησις διὰ πενίαν ἐλύπει.

ρλδ'. Γυνή τις ἐκ τῆς Ἀντιόχου τὴν οὐσίαν ἀποσεσύλητο· αὕτη δρομαία παρὰ τὸν στύλον ἐλθοῦσα, ὅπου καὶ τῆς συμφορᾶς εὕρεῖν ἐνόμιζε λύσιν, ἐπεὶ καὶ πίστει εἰς τὸν Ἅγιον εἶχε διαφερόντως, τὸ γεγονός δὲ ἀπεκλαίετο. Πρὸς ἦν ὁ θεὸς ἄνθρωπος, Κακοῦργος μὲν ὑφείλετο ταῦτα, ἔφη, ἀλλὰ πορεύου μηδὲν ἄθυμοῦσα, τὸναντίον μὲν οὖν καὶ πεποιθυῖα μᾶλλον, ὡς οὐ τῆς εὐρέσεως αὐτῶν ἀστοχήσεις. Ἡ δὲ τῷ τοιαῦτα τῆς προφητείας ἐκείνης ἀκοῦσαι γλώττης, καὶ λέγειν ἀσφαλῶς τὸ μέλλον ἠξιωμένης, εὕρηκέναι ἤδη τὰ ἀπολωλότα, καὶ παρ' ἑαυτῇ νομίσασα ἔχειν, οὕτως ἐπανήει χαίρουσα, καὶ μερίμνης ἐπ' αὐτοῖς τὴν ψυχὴν ἐλευθέρα. Τῶν οὖν γειτόνων, ὃ τί ποτε ἄρα περὶ αὐτῶν ὁ Ἅγιος εἰρήκει, πυνθανομένων, καὶ μάλιστα τοῦ τῆς κλοπῆς αὐτουργοῦ, ἧ καὶ μᾶλλον αὐτῶν μέ-

λον τῇν (γειτόνημα γὰρ τῇ γυναικὶ καὶ οὗτος οὐ χρη-
στον ἐτύγχανεν ὦν), ἐκείνη ταῖς τοῦ Συμεὼν ἐπαγγελί-
αις ὡς ἤδη γεγεννημέναις ἐπιθάρβουσα, Εὐρηκα,
ἔλεγε, καὶ τὰ ἐμὰ, κὰν τῷ ἐμῷ πάντα νῦν ἀπόκειται
ταμίειω. Ὁ μὲντοι τὰ κλέμματα ἔχων, παρ' ἑαυτῷ
κεῖσθαι ταῦτα μᾶλλον εἰδὼς, ὅσῳ περιεργότερον
ἐπυνθάνετο, τοσοῦτ' ἄλλ' ἢ διαχλευάζων καθ' ἑαυ-
τὸν τὸ πρᾶγμα καὶ μυκτηρίζων, καὶ σαφῇ τιθέμενος
γέλῳτα, ἀλλ' εἰς μανίαν εὐθύς ὁ μυκτηρ μετεβάλλε-
το, καὶ διαπετῶν ἦν ὁ ἄθλιος τὰς χεῖρας, καὶ δάκνων,
καὶ ἀλαλάζων, τὴν τε κλοπὴν ἐξομολογούμενος, ὅπου
τε τὰ φώρια εἴη μηνύων, καὶ ὅσα τῶν δαιμονῶντων
οὐδενὸς ἀπεχόμενος. Τὰ μὲν οὖν κλέμματα ἠνέχθη
πάντα τῇ γυναικὶ, οὐχ ἂν τηνικαῦτα μόνον, ἀλλ' ἔσα
καὶ πρώην ἀπολωλέκει. Ὁ δὲ ταῦτα συλήσας ὑπέμενε
δαιμονῶν, καὶ δίκας ὥσπερ τοσαύτης ἀδικίας ἐκτί-
νων· ἕως ἔλεον αὐτοῦ λαθόντες, οὐχ ὅσοι παρόντες
ἦσαν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ σὺν ἐκείνοις ἡ τὴν κλοπὴν ὑπο-
στάσα, κοιναῖς πρὸς Θεὸν καὶ τὸν ἔλεγχον τοῦ κακοῦ
Συμεὼν ἐχρῶντο λιταῖς, κοινοῖς δάκρυσιν· οἷς αὐτίκα
καὶ τὸ αἰτηθὲν ἠκολούθει, καὶ τοῦ δαίμονος ὁ πάσχιον
ἀπήλλακτο, κοινὸν παιδεύμα πᾶσι πρὸς ἀποφυγὴν
κακίας γεγεννημένος.

σ'. Ἐλυμαίνεται τις σὺς ἐκ δρυμοῦ τοὺς ἀγροὺς
τῆς κάτω μονῆς, καὶ εἰς ἀμυχανίαν κομιδῇ τοὺς
μοναχοὺς περίστη· προσελθόντες τοίνυν τῷ ἱερῷ
Συμεὼν, ἐδέοντο τοῦτον ἐκ τοῦ μέσου γενέσθαι. Ὁ
δὲ, Τοῖς ἐξ ὅλης ἰσχύος, ἔφη, τὸν Θεὸν ἀγαπῶσιν
ὑποτέτακται πάντα, ὡς καὶ πρὸ τῆς παρακοῆς τοῦ
Ἀδὰμ. Οὕτως οὖν ἔχουσι καὶ ὑμεῖν δοθήσεται εἰς
θήραν ὁδοῦσι θηρὸς ἐτέρου πάλιν ὁ κείρων τοὺς
ὑμετέρους ἀγροὺς, καὶ θάττον τῆς ἐξ αὐτοῦ βλάβης
ἀπαλλαγῆσεσθε. Ταῦτα τοῦ Συμεὼν εἰρηκότος, ὁρᾷ
τῶν ἀδελφῶν τις ἐκείνην τὴν νύκτα κατὰ τοὺς
ὑπνοὺς, ἀχθέντα τινὰ λέοντα ὑπὸ τοῦ Ἀγίου, καὶ
τὸν μέγαν ἐκείνον σὺν εἰς θήραν αὐτῷ ὑπὸ τοῖς τῶν
ἀδελφῶν ποσὶν ἐκδοθέντα. Τοῦ ὑπνοῦ τοίνυν διανα-
στάς, ἔργον τὴν τῆς νυκτὸς ὄψιν εὐρίσκει, καὶ ὁ
λέων τὸν σὺν κατεδηδοκῶς, ἐχόμενος τῆς ὁδοῦ ἀνα-
πεπτῶκει. Οἱ μὲν οὖν ὄχλοι, τὰ τε τοῦ λέοντος ἴχνη,
τό τε τοῦ σὺς ἀνὰ τὴν ὁδὸν αἶμα ἰδόντες, προσέρ-
χονται κατάφοβοι τῷ Ἀγίῳ δεόμενοι τοῦτον ἐκεῖθεν
ἀπελαθῆναι. Ὁ δὲ τῶν μαθητῶν ἓνα καλέσας, Πορ-
ευθεὶς παρὰ τὸν λέοντα, ἔφη, Τάδε λέγει Συμεὼν,
εἰπέ πρὸς αὐτόν· Καλῶς διακονησάμενος, ἅπιθι τόγε
νῦν ἔχον, ἕως ἂν αὐθις χρεῖα σου γένηται. Τοῦ δὲ
τῷ λέοντι ταῦτα εἰπόντος, ἀναστὰς ἐν ὀφθαλμοῖς
ἀπάντων εὐθέως ἐκεῖνος ἐπὶ τὰ τῆς Λαοδικείας ὄρη
ἐχώρει· ἐκεῖθεν γὰρ ἐτύγχανε καὶ κληθεὶς, παραδο-
ξοτέραν τῆς κλήσεως τὴν ἀναχώρησιν θέμενος, ἢ
καὶ οἱ ἄμφοιν μᾶλλον.

A cinus erat mulieri non bonus) illa promissis sancti,
tanquam effectum jam tum sortitis, confisa: Reperi,
inquit, mea, et in armario jam nunc reposita habeo.
Ipse vero qui ablata habebat, et penes se latere probe
sciebat, quanto majori tum affectatione sciscita-
batur, tanto intra se petulantius ludificabat mulie-
rem ac irridebat, imo risum quoque palam tollebat.
Verum ocus in insaniam irrisor versus est; et ex-
tendebat manus infelix arroderebatque, et clamitabat
miserum in modum; ad hæc fatebatur furtum, et in-
dicabat ubi abdidisset; denique nihil non actitabat
eorum quæ dæmoniaci solent. Universa igitur
mulieri relata sunt, tam quæ recenti furto ablata
quam quæ alias desiderata erant. Verum qui furtum
commiserat, pergebat insideri a dæmone, meritam
injustitiæ suæ pœnam persolvens; donec commise-
ratione tacti quotquot aderant, atque adeo illa
ipsa mulier quæ furtum passa fuerat, communi-
bus apud Deum et malefici castigatorem Symeo-
nem votis et lacrymis, intercesserunt: quas e vesti-
gio id quod petebatur consecutum est; et energu-
menus maligno spiritu liberatus, universale docu-
mentum fuit omnibus ad scelera declinanda.

200. Vastabat quidam aper inferioris monaste-
rii agros, tantisque affligebat monachos incommo-
dis, ut quid consilii caperent, ignorarent. Adeuntes
igitur Symeonem rogant, ipse ut facessere inde
feram jubeat. Ille vero: Ex totis, inquit, viribus
diligentibus Deum omnia subjecta sunt, quemad-
modum ante lapsum Adami fuerunt: quod si vos
quoque sic diligatis, dabitur illa in prædam den-
tibus alterius feræ quæ agros vestros innoxios
relinquet, et cito damni immunes eritis. His
dictis, videt aliquis fratrum nocte per somnium,
agi a Symeone leonem quemdam, cui aper ille
grandis sub fratrum pedibus in prædam cedebat.
Experrectus deinde, quod noctu viderat, factum
comperit: leo namque vorato apro in ipsa via de-
cubuerat. Turbæ itaque et leonis vestigia, et san-
guinem apri per viam deprehendentes, veniunt
turbati ad sanctum, rogantque ut inde leonem
abigat. Qui discipulorum quempiam accersens:
Vade, inquit, ad leonem et dic ipsi: Hæc renuntiari
jubet Symeon: Recte officium tuum fecisti; nunc
igitur abito licet, donec iterum usus tui fuerit. Eo
sic leonem allocuto, surgentem illico videre cuncti,
atque abeuntem in montes Laodiceæ (inde namque
evocatus fuerat) fecitque recessum admirabilio-
rem, quam fuerat accessus, quanquam uterque
admirandus quam maxime.

CAPUT XXV.

Increduli puniuntur: conversi curantur: alia beneficia.

σα'. Θαύματος ἐξαισίου τοὺς ὁρῶντας πληρῶσαι
πλησίον τῆς Ἀντιόχου, ἐν τῇ λεγομένῃ Ἀπάτῃ,
Ἰσαύρων ἐργαστήριον ἦν, χειροτεχνούντων ἐν ταῖς
οἰκοδομίαις καὶ λατομίαις τῶν τῆς πόλεως τειχέων.
Τούτων εἷς, ἄρτι τὴν ἡλικίαν ἀνθῶν, τὰ Ἑλλήνων

201. Est non procul Antiochia, in loco Apate di-
cto, Isaurorum officina, mirabilis ad stuporem
spectantium, in qua cædendis lapidibus ad do-
mum murorumque civitatis usum insudant opera-
rii. Horum unus, ætate florens, gentilis religione,

in silvam, quæ et ipsa domini gentilis erat, lignatum abierat, impositoque onere supra vires gravi, ita subito tactus paralyti est, ut nullo corporis membro uti posset. Tollitur a sodalibus, ad sanctumque portatus, collocatur ante oculos ipsius benignos ille, ut vere dicam, miserabilis. Tetigit hominem more suo sanctus et signavit : sed cum paralyticus maneret, nihil opis sentiens, cognovit statim causam, dixitque : Quid est quod gratiæ divinæ effectum in te impediens, sanationem differt? Nunquid in idolis spem ponis, non in Deo? Negat ille se conscius talis rei : sed eum mentitum et in præsentī malo pertinaciter animam obfirmasse sciens : Nunc vade, inquit ; inviset te domi tuæ humani generis amator Christus, cum ad ipsius cultum te transtuleris.

202. Sublatum itaque socii retulerunt domum, B ubi sanitatem desperans jacebat, sorore, quam habebat mendicantem, vitæ necessaria subministrante. Annus jam tertius instabat decumbenti, cum ipse quoque diutinum morbum exosus, agnoscensque nihil in idololatrīco errore opis esse, intellexit alio cultum vertendum : ita disponente sapienter Deo (qualia illius judicia!) ut diuturnitate affectionis ipsum traheret ad se. Totis igitur viribus in Deum credens, nocturnis diurnisque precibus institit, mediatore usus Symeone, ut tandem paralyti liberaretur. Contigit interea quemdam illius regionis cæcum adire sanctum, tactuque ejus et signo crucis obtinere visum : qui de gratiarum digna retributione ambiguus (quid enim oculis æquiparetur?) hanc sibi legem statuit, ut illo die quotannis, quo tam mirandi beneficii compos factus erat, quidquid lucratus fuisset opera manuum suarum, distribueret in egenos.

203. Cum igitur votum impleturus, panes, quorum tunc copiam sibi comparaverat, erogaret, jamque porrecturus paralytico quoque esset ; extendente ad accipiendum manum suam sorore, inhibuit se, mandans ut æger ipse apprehenderet. Clamantibus autem qui aderant : Nonne vides, dissolutis jacere nervis, impotentem qui vel membrum corporis ullum vel particulam moveat? confidens ipse virtute Spiritus sancti Symeonem inhabitantis, ait, quod credibilis est, ipsius spiritus impulsu, quam potuit clarissima voce : In nomine, inquit, servi Dei Symeonis, qui in mirabili moratur monte ; et qui me cæcum videre fecit, extende manus tuas et accipe benedictionem. Cum illico (quomodo, immortalis Domine, cantabo misericordiam tuam!) non tantum corroboratæ manus potuerunt panes apprehendere, verum quodcunque etiam aliud corporis membrum integre sanatum pro exigentia naturæ movebatur. Quotquot igitur præsentēs erant, obstupuerunt insolita prodigii magnitudine : illi vero qui sanatus fuerat invisibili quodam modo apparuit sanctus, hortans eum ut domum concederet, et quæ ibi habebat idola comminueret. Hic vero, non

A θρησκευόν, παρά τι ἄλλος, "Ελληνας καὶ αὐτὸ δεσποτείας, κατὰ δὴ τινα ξυλείαν ἐλθὼν, πλείω τε τοῦ μετρίου διαναθέμενος φόρτον, οὕτως ἀθρόον παρείθη, ὥς μηδ' ὅτῳ οὖν τῶν τοῦ σώματος μελῶν δύνασθαι χρῆσθαι. Ἀνελόμενοι τοίνυν αὐτὸν οἱ ἐταῖροι, καὶ πρὸς τὸν Ἅγιον ἀναγαγόντες, τιθέασιν πρὸς αὐτοῦ, φιλάνθρωποις ὀφθαλμοῖς αὐτόχρομα οἶκτον. Τοῦ δὲ κατὰ τὸ σύνθηδες ἀψαμένου τε καὶ σφραγίσαντος, ὥς ἦν ἔτι παρειμένως ἐκεῖνος ἔχων, οὐδεμιᾶς αἰσθόμενος θεραπείας, συνεῖς αὐτίκα τὴν αἰτίαν ὁ Συμεὼν· Τί ὅτι [τάς] τῆς θείας ἐπὶ σοὶ παρὰ Θεοῦ χάριτες ἄνωθεν τὴν ἱστίαν ἀνεβάλετο ; ἦπου, φησὶν, ὦ οὗτος, εἰδῶλοις εἰ πιστεύων καὶ οὐ Θεῷ ; Τοῦ δὲ τοιοῦτο συνειδέναι μηδὲν διατεινομένου, ψεύδεσθαι τοῦτον ἐκεῖνος ἀλλὰ καὶ ἀμεταθέτως τό γ' οὖν παρὼν ἔχειν εἰδὼς, Νῦν μὲν πορεύου, ἔφη, ἐπισκέψεται δὲ σε καὶ οἶκοι Χριστὸς φιλάνθρωπος ὢν, τὸ σέβας εἰς αὐτὸν μεταθέμενον.

σβ'. Ἀράμενοι τοιγαροῦν αὐθις αὐτὸν οἱ ἐταῖροι, κοιμίζουσιν οἴκαδε · ὁ δὲ πάσης ἀπογνοὺς θεραπείας, ἔκειτο, προσαιτούσαν ἔχων τὴν ἀδελφὴν, κἀντεῦθεν αὐτῷ τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἐπαρκοῦσαν. Ἔτος μὲν οὖν ἦδη τρίτον ἐνέστη κειμένῳ · ἀπαγορεύσας δὲ ἦδη πρὸς τὴν χρονίαν οὕτω πάρεσιν καὶ αὐτὸς, καὶ γνοὺς τῆς ἐπὶ τὰ εἰδῶλα πλάνης μηδὲν ὠφελῆσθαι, δεῖν ἔγνω τὸ σέβας μεταβαλεῖν, κινήσαντος ἰσως αὐτὸν καὶ Θεοῦ (οἷα τὰ ἐκεῖνου κρίματα!), ἵνα τῷ χρονίῳ τῆς μάστιγος ἐλκύσῃ πρὸς ἑαυτόν. Ὅλος τοιγαροῦν ὅλη δυνάμει πιστεύσας Θεῷ, ἐδεῖτο νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν αὐτοῦ, μεσίτῃ τῷ Συμεὼν χρώμενος, τῆς παρέσεως ἀνεθῆναι. Συνέβη δ' ἐν τούτῳ, τινὰ τῶν ἀνὰ τὴν χώραν ἐκείνην τυφλῶν προσελθόντα τῷ Ἁγίῳ πιστῶς, ἀφῆ τούτου καὶ σφραγίδι βλέψαι. Οὗτος C ἀξίας ἀμοιβῆς ἀπορῶν (τί γὰρ ὀφθαλμῶν ἰσοστάσιον;), τοιοῦτον ἑαυτῷ τίθησι νόμον, τὴν ἡμέραν ἔτους ἐκάστου, καθ' ἣν τῆς παραδόξου ταύτης θεραπείας τύχοι, ἅπερ ἂν ἡ χεὶρ ἔχουσα εἴη διανέμειν τοῖς ἐνδεέσι.

σγ'. Ποτὲ γοῦν ὁ μὲν τὸν τοιοῦτον ἐπεπλήρου νόμον, καὶ ἄρτους ἐδίδου ὢν τηνικαῦτα ἡγύορει, ὀρέγειν δὲ ἦδη καὶ τῷ παραλύτῳ μέλλων, τὴν χεῖρα πρὸς τὸ λαβεῖν τῆς ἀδελφῆς ἐκτεινάσης, ἐπισχὼν, αὐτὸν ἐκεῖνον ἐκέλευε δέχεσθαι χεῖρας ὑποσχόντα τὸν παρειμένον. Τῶν δὲ παρόντων, Οὐχ ὁρᾷς ὅπως παρέσεως ἔχει, λεγόντων, ὥς μηδὲ μέλει τοῦ σώματος τινι μηδὲ μέρει χρῆσθαι δυνατὸς εἶναι ; θαρρήσας ἐκεῖνος τῇ ἐνοικουσίᾳ τοῦ Πνεύματος δυνάμει τῷ Συμεὼν, ἣ καὶ κινήθεις ὑπ' αὐτῆς, ὃ καὶ μᾶλλον, λαμπρᾷ ὥς εἶχεν ὑπολαβὼν τῇ φωνῇ, Ἐν ὀνόματι τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Συμεὼν τοῦ κατὰ τὸ θαυμαστὸν ὄρος, ἔφη, τοῦ κἀμὲ τυφλὸν ὄντα ποιήσαντος ἀναβλέψαι, τὰς ἑαυτοῦ χεῖρας ἐκτείνας, δέξαι τὴν εὐλογίαν · καὶ παραχρῆμα (ὦ πῶς, ἀθάνατε Χριστέ βασιλεῦ, ἄσωμαι τὰ ἐλέη σου!) οὐ χεῖρες ἔρρόωντο μόνον τοὺς ἄρτους δεχόμεναι, ἀλλὰ καὶ εἴ τι ἄλλο τοῦ σώματος μέλος, ὑγιῶς ἐκινεῖτο καὶ κατὰ φύσιν. Οἱ μὲν οὖν παρόντες τῷ τοῦ θαύματος μεγέθει καταπεπλήγεσαν, τῷ δὲ τυχόντι τῆς θεραπείας ὁ Ἅγιος ἀθεάτως ἐπιφανείς, οἴκαδε ἀπιέναι, τὰ τε παρ' αὐτῷ εἰδῶλα συντρίβειν σπουδῇ παρηγγύα. Ὁ δὲ οὐ τὴν ἐντολὴν μόνον ἐξέως ἐπλήρου, ἀλλὰ τι καὶ παρ' ἑαυτοῦ προσετίθει, πῦρ αὐ-

τοῖς μετὰ τῆς συντριβῆς ἐμβαλὼν, καὶ τὴν προτέραν ἀπάτην δημοσιεύσας, καθάπερ αὐτῷ ταύτης οὐκ ὀλίγα μεταμελήσαν.

σδ'. Οὗτος ἐν ἀκμῇ τῆς ἡλικίας ὥς, ἔφημεν, ὢν, μνηστεύεται τινος Ἑλληνος θυγατέρα, τοιαύτας θέμενος πρῶτον Θεῷ καὶ τῷ Συμεὼν ὑποσχέσεις, ὥστε μὴ πρότερον ὁμιλῆσαι γάμοις πρὶν ἂν παρὰ τὸν στυλὸν γενόμενος, ὑψώσῃ σε ὁ Θεὸς μου ὁ Βασιλεὺς μου, καὶ τῷ σῷ θεράποντι Συμεὼν ἀποδῶ τὰς εὐχαριστίας. Τοῦ δὲ τῆς κόρης πατρὸς, εἰ μὴ νῦν οἱ γάμοι συντελεσθεῖεν, οὐκ ἀνεκτὰ ποιούμενου, ἐκδῶσθαι δὲ καὶ αὐτὸν ἐτέρῳ μᾶλλον ἀνδρὶ ἀπειλοῦντος, δευτέρας ἐκεῖνος τῶν ἐκ τοῦ πενθεροῦ θέμενος ἀναγκῶν τὰς πρὸς τὸν Ἅγιον συνθήκας, ἐπινεύει καὶ ἄκων, καὶ δῆτα πάντων τῶν ἐκ τῆς περιχώρου σχεδὸν ἀθροισθέντων, Ἑλλήνες δὲ ἦσαν ἄρα καὶ τῆς Ἑλληνων θρησκείας. Ὡς ἤδη καὶ οἱ γάμοι συνετελοῦντο, καὶ τὰ γαμήλια εἰστιῶντο, δαίμονες αὐτοῖς ἀθρόον ἐπιπηδῶσιν, οὐ γαμβρῷ καὶ τῷ πενθερῷ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῇ νύμφῃ δηλαδὴ, καὶ τῇ μητρὶ, καὶ τοῖς ἀδελφοῖς, καὶ ὅσοι ἄλλοι τῶν γάμων ἦσαν ὑπηρεταὶ καὶ σπουδασταί· οὐχ οὕτω τὴν τῶν συνθηκῶν ἀθέτησιν, οἶμαι, τῆς θείας δίκης δυσχεραίνουσης, ὅσον ἀπὸ τῆς ἐπὶ τὰ εἰδῶλα πλάνης ἐπιστρέψαι ψυχὰς εἰς ἐπίγνωσιν Θεοῦ βουλομένης. Ὁ δὲ καὶ κατὰ πόδας ἀπήντα. Ῥίψαντες γὰρ τὰ ἐν χερσὶ πάντες, δρομαίως παρὰ τὸν Ἅγιον ἀφικνοῦνται, οὐ θεραπείας μόνον τυχεῖν ἀξιοῦντες, ἀλλὰ καὶ τὴν περὶ τὰ εἰδῶλα σφῶν ἀπάτην δημοσιεύοντες, καὶ μισθὸν ὥσπερ ἥς ἤτουν εὐεργεσίας, τὴν εἰς Θεὸν ἐπιστροφὴν καταβάλλοντες. Οὗς ὁ παχὺς εἰς οἶκτον εὐθύς, τῆς ἐκ τοῦ δαίμονος ἐπηρείας ἐλευθερώσας, καὶ ὅσα πρὸς σωτηρίαν διδάξας καὶ παραινέσας, ὑγιεῖς οἶκαδε ἀπολύει, λαμπροτέραν τῶν γάμων πολλῷ τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν πανηγυρίζοντας.

σε'. Παρέβαλόν τινες αὐτῷ τῆς Καππαδοκῶν, ποικίλοις πάθεσι πιεζόμενοι· τούτων εἰς ἀλαλος ἦν. Τῶν γοῦν ἄλλων θεραπείαν ὑπὸ τοῦ Ἁγίου τυχόντων, μόνος ἔμενε κωφεύων ἐκεῖνος, μηδ' ὅτιοῦν τῆς εἰς αὐτὸν πορείας ὀνήμενος. Τρίτην τοιγαροῦν παραμείναντες ἡμέραν ἐκεῖ, ὥς ἤδη τὴν ἐξῆς ἔμελλον ἀπιέναι, διαναθέμενοι τὰ φορτία, εἰσίστασι πρὸς αὐτὸν, τοῦ τὰς αὐτοῦ εὐχὰς ἐφοδιασθῆναι. Ὁ μέντοι κωφὸς, οἰκτιστόν τι πρὸς αὐτὸν βλέψας, διανεύων ἦν ἄγαν ἐλεεινῶς. Ὁ δὲ παθὼν ἐπ' αὐτῷ τὴν ψυχὴν, εἰς οἰκτιρμοὺς ἔβλεψε πάλιν τοὺς ἀδαπανήτους καὶ ἀκενώτους, καὶ τὸ πρόσωπον ἀποστρέψας, καὶ τὸν δάκτυλον τῷ στόματι ἐμβαλὼν, καὶ ἡσυχῇ τοῖς χεῖλεσιν ἐκπιέσας, ἐνῆκε τῷ στόματι τοῦ ἀνδρός, ὁ δὲ ὅσα καὶ θηλὴν ἐκμυζήσας, τρανῶς αὐτίκα ὤφθη λαλῶν, καὶ κατὰ φύσιν τῇ γλώττῃ χρώμενος.

ςς'. Ἐτεροὶ πάλιν ἀπὸ Σελευκείας τῆς ἐν Καισαρείᾳ προσῆλθον τῷ Συμεὼν πάθεσι παντοδαποῖς ἐνεχόμενοι. Πάντων τοίνυν ἐκείνων τὴν ἐξ αὐτοῦ χάριν κομισαμένων, ἐκάστου τε τὸ πάθος, ὅτῳ δὴ ποτε κατείχετο, εὐθέως ἀποθεμένου καὶ τινὰς ἡμέρας

A modo quod jussus erat adimplevit accurate; sed aliquid etiam superaddens, jam contrita injecit in ignem; ac pristinum errorem suum publicans, ostendit se non vana poenitentia duci.

204. Versabatur ille, ut dictum est, in flore ætatis, poscebatque uxorem sibi gentilis cujusdam filiam, hac prius pollicitatione Deo ac Symeoni facta, non daturum se prius operam conjugio, quam accedens ad columnam, te Deum ac regem nostrum extulisset meritis laudibus, suoque medico Symeoni gratias persolvisset. Sed cum puellæ pater, nisi statim fierent nuptiæ, non permissurum se deinde, imo alteri viro collocaturum filiam suam minitaretur; pacta ille cum sancto inita postponens, necessitati a socero sibi factæ annuit licet invitus; idque congregatis fere vicinis omnibus, qui gentiles erant et gentilitiis superstitionibus dediti. Porro celebratis jam nuptiis solutoque convivio, insiliunt repente dæmones, non solum in generum atque socerum, sed et in sponsam, in matrem, in fratres, et quotquot ministri fautoresve nuptiarum fuerant; divina justitia non tam ægre, ut puto, ferente neglectum pactorum, quam volente ab idolorum errore abductas animas ad veri Dei cognitionem converti: quod etiam continuo factum est. Abiectis enim iis quæ præ manibus erant, celeri cursu ad sanctum pervadunt omnes, non tantum rogantes medelam, sed et publice proclamantes cultum idolorum suorum esse erroneum, et quasi mercedem postulati beneficii conversionem ad Deum rependentes. Eos ergo celer ad miserandum Symeon, et dæmonis vexatione liberos, et necessaria ad salutem edoctos, monitisque institutos, sanos atque incolumes domos suas remisit, splendidius conversionis suæ quam nuptiarum diem celebraturos.

205. Pervenerant quidam Cappadoces ad sanctum, variis infirmitatibus affecti, quorum unus erat mutus. Cum autem ex his alii incolumitate donarentur, solus hic elinguis permansit, nullum ab eo itinere levamen nactus. Triduum ibidem perstiterant et postera luce abituri erant, quando collectis sarcinis ad sanctum adierunt, intercessionem ac preces ipsius pro viatico accepturi. Inter alios mutus hic sanctum intuens, triste quid ac miserabile innuebat; adeo ut ille, miseratione tactus, oculos levarit ad inexhauribilem misericordiam, aversoque vultu, digitum ori imposuerit, labiis leniter pressis, tum deinde in os viri immiserit: qui veluti uber sugens, illico visus est articulate loqui et naturaliter lingua uti.

206. Rursum alii, Seleucia Cappadociæ advenierunt (54) multimodis correpti morbis: qui cum omnes gratiam consecuti essent a Symeone, quemlibet malo suo quo tenebantur eximente, et manuum suarum operam monasterii usibus aliquan-

(54) Quia Cæsarea metropolis Cappadociæ est, Seleucia Cæsareæ in Græco dicitur.

diu impenderent; puella quædam viro matura aderat, ab ipsa nativitate linguam impedita, vitiatisque auribus muta et surda, quæ nihil auxilii experta fuerat. Hujus pater incommodo, quia pater erat, tangebatur gravius; motisque præ commiseratione visceribus, processit plangens atque plorans ad Symeonem, ostendens quantum maris esset emensus, et summa contentione obsecrans, ne tantum itineris cogeretur relegere expers solatii. Cui sanctus: Revertere, inquit, assumpta filia: non enim difficile erit Deo etiam navi vehentes vos visitare. Repletus est, audita hac oratione, pater dulci spe, acceptaque filia mari se commisit. Nondum emensus erat dimidium iter, cum, allabente et ipsi et simul vehentibus grato quodam odore, qualis indicium esse solet adventantis gratiæ divinæ, soluta est puellæ lingua, perfecteque loquebatur et audiebat. Perculit ea res quotquot in navi erant stupore atque tremore; sed pater, iniquum ratus, si pro tanto beneficio, nulla grati animi memoria relictæ, reverteretur domum; alteram conscendit navim comitante filia, revectorque ad sanctum, quales ante pro filia fuderat, nunc pro gratiarum actione offert lacrymas.

207. Alius iterum ex Daphne, filiam habebat iisdem incommôdis laborantem (55); cui uxor sua atque amici magis familiares, non cessabant suadere, ut filiam ad communem adduceret medicum in mirabilem montem, quo et ipsa cum pluribus aliis particeps fieret curationis. Verum ille obstinatione quadam induratus, parum credibilia esse quæ de sancto ferebantur sustinebat, et ut plurimum nec dignabatur quidem ea narrantis præbere aurem. Tandem tamen multorum exprobrationibus id ipsum suscipiens, cum matre filiam adduxit ad columnam; stansque ante sanctum, cum gestu et mente arroganti narravit de illa. Contra sanctus voce submissa respondens: Redi, inquit, cum filia tua domum, istic ipsam visitatione sua dignabitur Christus. Exhinc homini illi gravi corde cogitationes obrepebant variæ, cœpitque pœnitere quod columnam adivisset, nec non convicia atque irrisiones effutire adversus amicos, quod talis consilii fuissent auctores. Sed mater puellæ, cum circumspecta esset, nec hujus miseria gravius, quam pervicacia mariti afficeretur, metuens ne quid novæ calamitatis obstinata mariti circa sanctum incredulitas apportaret, rediit unde venerat: seque rursus in conspectu sancti terræ affligens, fundensque lacrymas, mœtoris simul et fiduciæ indices, poscebat veniam marito incredulo, atque ne quid illius obstinatio filiæ incolumitati officeret. Excepit sanctus, tam vultu quam voce blanda: Vade, inquit; nam, quæ dixi, evenient vobis a Deo.

208. Adventante jam miserationis tempore, solu-

περὶ τὰ τῆς μονῆς ἔργα χειρουργούντων καὶ πονομένων, κόρη τις παρ' αὐτοῖς ὡραία γάμοις, ἐξ αὐτῆς γονῆς τὴν γλῶτταν πεπεδημένη, τὰ τε ὦτα κωφεύουσα, ταύτῃ μένουσα ἦν, θεραπείας οὐδεμιᾶς αἰσθομένη. Ὁ γοῦν πατήρ αὐτῆς τὸ τῆς παιδὸς οἰκειούμενος πάθος, ἐπεὶ καὶ πατήρ, τὰ τε σπλάγχνα δεινῶς ἐπ' αὐτῇ στρεφόμενος, προσῆει κοπτόμενος καὶ κλαίων τῷ Συμεὼν, τὴν τε θάλασσαν προφέρων ὅσῃν πελάγιος ἦλθεν, καὶ ὥστε μὴ κενὸς αὐθις τοσοῦτον πλοῦν ἀναστρέψαι, πάνυ σφόδρα δεόμενος. Ὁ δὲ, Νῦν μὲν ἐπάνηκε τὴν παιῖδα λαθὼν, ἔφη, οὐκ ἀδυνατήσει δὲ τῷ Θεῷ καὶ πλέοντας ὑμᾶς ἐπισκέψασθαι. Ὁ μὲν οὖν γλυκειὰς ἐπὶ τῷ λόγῳ τὴν ψυχὴν ἐλπίδος ὑποπλησθεὶς, τὴν παιῖδα λαθὼν, ἀπέπλει. Ὅτε μέντοι κατὰ μέσον τὸν πλοῦν ἐγεγόνει, εὐωδίας αὐτῷ τε καὶ τοῖς συμπλέουσι προσθαλούσης, ὃ πέφυκε χάριτος αἰεὶ θείας μηνύειν ἐπιδημίαν, ἀνείθη τῇ θυγατρὶ τὰ τῆς γλώττης, καὶ ὑγιῶς αὐτίκα λέγουσά τε καὶ ἀκούουσα ἦν. Οἱ μὲν οὖν συμπλέοντες ἐν ἐκπλήξει καὶ φόβῳ ἦσαν· ὁ δὲ πατήρ ἀδικεῖν νομίσας, εἰ μὴ τοσαύτης εὐεργεσίας ἔλθοι πάλιν χαριστήρια νέμων, εἰς ἕτερον ἄμα τῇ θυγατρὶ πλοῖον ἐμβὰς, παρὰ τὸν Ἅγιον ἐπανήκει, ἀναλόγους τῶν πρώτων ὑπὲρ αὐτῆς δακρύων ἀποδίδους τὰς εὐχαριστίας.

σζ'. Ἐτέρῳ πάλιν ἀπὸ τῆς Δάφνης θυγάτηρ ἦν, ἴσῳ πάθει πιεζομένη· οὗτος εἶχε μὲν συμβουλευούσαν αἰεὶ τὴν γυναῖκα, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοὺς γνησιωτέρους τῶν φίλων, ἀναγαγεῖν ἐπὶ τὸ θαυμαστὸν ὄρος παρὰ τὸν κοινὸν αὐτὸν ἱατρὸν, ὥστε θεραπείας καὶ ταύτην μετὰ τῶν ἄλλων τυχεῖν. Ὁ δὲ τὴν καρδίαν ἔχων ἀπιστία σκληρυνομένην, ἄχρι μὲν πολλοῦ ἀπίθανά τε τὰ περὶ αὐτοῦ ἡγήετο, καὶ οὐδὲ τὸ οὖς τὰ πολλὰ προσέχων ἡξίου. Ὅψε δὲ καὶ βραδέως διὰ τὰ τῶν πολλῶν ὄνειδη καὶ τοῦτο λαθὼν, μετὰ τῆς μητρὸς αὐτὴν ἀνίησι παρὰ τὸν στύλον, καὶ πρὸ τοῦ Ἁγίου στάς, σοβαρῶ καὶ σχήματι καὶ φρονήματι τὰ περὶ αὐτῆς διεξῆλθεν. Ὁ δὲ ἡρέμα ὑπολαθὼν, Ἐπάνηκε μετὰ τῆς παιδὸς οἴκαδε, εἶπε, κάκει ποιήσεται ταύτην ἐπισκοπὴν ὁ Χριστός. Τῷ μὲν οὖν βαρυκαρδίῳ ἐκείνῳ λογισμοὶ τὸ ἐξῆς ἦσαν, καὶ μετέμεινα τῆς ἐπὶ τὸν στύλον ἀνόδου, σκώματά τε καὶ λοιδορίαν κατὰ τῶν φίλων, ὅσοι ταύτην αὐτῷ δηλαδὴ συνεβούλευσαν. Ἡ δὲ τῆς παιδὸς μήτηρ συνετὴ οὔσα, καὶ οὐ ταύτης μόνον [ἀλλὰ] καὶ τοῦ ἀνδρὸς περικαιομένη, δέισασα μὴ τι κακὸν τῆς εἰς τὸν Ἅγιον ἀπιστίας παραπολαύσῃ, ἀναστρέψασα πρὸς αὐτὸν, αὐθις ῥίψασά τε κατὰ γῆς ἑαυτὴν, καὶ δάκρυα τὰ λύπης ἅμα καὶ πίστεως σύμβολα χέουσα, ἐδεῖτο συγχωρηθῆναι τῷ συζύγῳ τὴν ἀπιστίαν, καὶ μὴ ταύτην τῇ θυγατρὶ πρὸς τὴν θεραπείαν ἐμποδὼν καταστῆναι. Ὁ δὲ ἰλαρῶ καὶ ὀψεί καὶ γλώττῃ, Πορεύου, ἔφη, καὶ, ὡς εἶρηκα ὑμῖν, ἔσται παρὰ Θεοῦ.

ση'. Ἦδη δὲ τὸν οἶκον καταλαβόντων, λέλυτο μὲν

(55) Daphne Suburbium Antiochenum, tam historicorum quam poetarum scriptis celebratissimum,

Nos 24 Januarii in historia translationis S. Babylæ Ep. copiose de illo ex Sozomeno egimus.

τὴν γλῶτταν εὐθέως ἡ παῖς, ἐλευθέρα δὲ καὶ ἀκοῇ καὶ φωνῇ πρὸς τοὺς τεκόντας ἐχρῆτο· τῷ μέντοι πατρὶ πρὸς τὸ ἀθρόον ἐκεῖνο τοῦ θαύματος τηλικούτον ἐνέσκηψε δέος, οἷα πόρρω πολὺ τῆς περὶ τὰ τοιαῦτα πίστεως ὄντι, ἢ καὶ τῆς περὶ τὸν ἅγιον ἀπιστίας ἐκτίνοντι δίκας, ὥστε ῥίγει καὶ πυρετῷ συγχεθέντα μέλεσι πᾶσι κλονεῖσθαι. Ὁ δὲ διδάσκαλον ἔχων τὴν πείραν (πεπαίδευτο γὰρ ἱκανῶς οἷς πέπονθεν) οὐκ ὀφίζων ἦν ὡς πρώην καὶ διαμέλλων· ἀλλ' ὡς εἶχε παρὰ τὸν ἅγιον εὐθὺς ἐλθὼν, τοσαύτη πρὸς αὐτὸν δεήσει καὶ ταπεινώσει καρδίας ἐχρῆτο, ὅσῃ πρώην ὀγκῶ τε καὶ φρονήματι, οὐχ οὕτω τῇ νόσῃ τὰ τοῦ σώματος μέλη σειόμενος, ὡς τὴν ψυχὴν τῷ παραδόξῳ τοῦ θαύματος· καὶ τὸ μὲν οὐδὲ χάριτας οἷός τε εἶναι λέγων ἐπὶ τῇ θυγατρὶ ἀξίας ὁμολογεῖν, τὸ δὲ περὶ τοῦ κατασχόντος αὐτὸν κλόνου δεόμενος. Ὁ δὲ μετὰ τῆς συνήθους συμπαθείας, Ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, γενοῦ καὶ σὺ ὑγιής, ἔφη· καὶ τῷ θαύματι θαῦμα συνήφθη, τῷ περὶ τὴν παιδὰ φημι τὸ τοῦ πατρὸς· καὶ ὑγιῶς αὐτίκα ἔχων εἰστίκει, ὅλος ἔκστασις ὢν, ὅλος θάμβος, ὅλος κατάπληξις, οὐ χεῖλεσιν, οὐδὲ ῥήμασιν, οὐδὲ μακροῖς διηγήμασιν, ἀλλὰ σιωπῇ μᾶλλον καὶ σχήματι καὶ προσώπου συστάσει, τὸ τῶν θαυμάτων μέγεθος τοῖς ὁρῶσι κηρύττων.

CAPUT XXVI.

Alii insolentis in sanctum linguae castigantur ac poenitentes liberantur.

σθ'. Μετὰ δὲ χρόνον συχνὸν, συνέβη διάκονόν τινα τῆς κώμης Εὐθαλίου λεγομένης, Ἐπιφάνιον, ὄνομα, τοῦ θεοῦ Συμεὼν ἐν ἀγνοίᾳ καταλαλεῖν, ἐνυβρίζειν τε καὶ παροινεῖν εἰς αὐτὸν, καὶ σαφῇ τῶν αὐτῷ προσιόντων ἀπάτην καταγινώσκειν. Ποτὲ γοῦν θεοτέρας ὁ Ἐπιφάνιος ἄνωθεν ἐπισκοπῆς ἀξιώθεις κατὰ Παῦλον, ἔπεσεν ὡσεὶ νεκρὸς κατὰ γῆς, καὶ τὰ ἐντὸς συνεστράφη· προστέτακτο δὲ διὰ νυκτερινῆς ὀψείας καὶ οὗτος, οὐκ εἰς Δαμασκὸν ὡς ἐκεῖνος, ἀλλὰ παρὰ τὸν τοῦ Θεοῦ θεράποντα Συμεὼν ἀνελθεῖν, ὡς καὶ παρ' αὐτοῦ δηλαδὴ θεραπείαν οὐ σώματος κομιούμενος μόνον, ἀλλὰ καὶ ψυχῆς. Καὶ ὅττα φόρτος οὐδὲν ἀψύχων ἀπειοικῶς ὑποζυγίῳ ἐπιτεθείς, ἀθλία τε πρὸ τοῦ στόλου τεθείς ὄψις, φωνῆς ἄνωθεν ἀκούει παρὰ τοῦ ἁγίου λεγούσης, Ἴδου ἀφείθη σοι παρὰ Κυρίου τὰ ἐν ἀγνοίᾳ· ἔγχειται τοιγαροῦν ἀναλαβὼν ἑαυτὸν, μηκέτι διώκειν αὐτὸν ἀνεχόμενος ἐν τῷ τιθέναι τὸ στόμα σου εἰς ἡμᾶς, καὶ λαλεῖν καθ' ἡμῶν ἀδικίαν. Τούτοις τοῖς ῥήμασιν ἑαυτὸν παραδόξως ἐπανελθὼν, τάναντία διεξήκει τῶν προλαβόντων, καὶ κηρύττων ἦν ὅλῳ στόματι μᾶλλον τὰς τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ θεράποντος αὐτοῦ δυναστείας.

σι'. Εἶτα καὶ τοὺς υἱοὺς προσαγαγὼν δαιμονῶντας, ὑγιεῖς ἐκατέρους ἀπολαμβάνει. Οὗτος μετὰ θατέρου τῶν παίδων ὕστερον τῷ ἁγίῳ παραβαλὼν (ἐπεὶ καὶ συνεχῶς αὐτῷ μετὰ πείραν ἐφοίτα, καὶ τοσοῦτον ὅσῃ τοὺς ταύτη δρῶντας πρώην ἐμέμφετο) ἐν τινὶ τῶν ἀνωγαίων τῆς μονῆς καταλύει. Τὸν μὲν οὖν

PATROL. GR. LXXXVI.

A ta subito est lingua puellae, et audiendi appellandique parentes facultate expedite usa est. At patrem ad repentini miraculi spectaculum tantus timor incessit, ut frigore horrido atque febris correptus totis artubus contremisceret; quippe qui ab ejusmodi rebus credendis longissime aberat, aut poenas solvebat suae incredulitatis erga sanctum. Doctus itaque experientia (utpote per ea quae patiebatur sufficienter castigatus) non differebat neque procrastinabat, uti prius; sed quanta poterat celeritate ad sanctum advolans, tam supplicis cum precatione atque demissione animi apud ipsum egit, quam nuper tumido cum fastu atque superbia: neque vehementius concutiebatur morbo artus corporis, quam miraculi stupenda novitate ipsa anima. Partim itaque fatebatur fieri non posse ut gratias meritas pro filia persolveret; partim deprecabatur, ut cessaret tremor quo concutiebatur. Ad haec Symeon pro consueta sua misericordia: In nomine Domini Jesu, inquit, tu quoque esto sanus. Sicque aliud alii miraculum connexum est; illi, inquam, quod in filia, istud quod in patre patratum fuit: et statim bellissime habens stetit, totus extaticus, totus stupens, totus percussus; nullis labiis, nullis verbis, nec longis narrationibus; sed alto silentio, habitu corporis, et constitutione vultus magnitudinem miraculi praedicans intuentibus.

C 209. Multo post tempore accidit diaconum, nomine Epiphanium, ex pago quodam qui nuncupatur Euthalii, de sancti Symeonis fama per ignorantiam detrahare, incumque contumeliose debacchari, et errorem ipsum adeuntium palam reprehendere. Aliquando igitur divina coelitus visione dignatus Epiphanius ille, sicut quondam Paulus, concidit quasi mortuus in terram, et visceribus intimis commotus est: jussus quoque est non ut iste Damascum concedere, sed ad famulum Dei Symeonem, ut per illum sanitatem non solum corporis sed et animae etiam reportaret. Ergo non multum ab inanimi discrepans, jumento impositus est onus miserabile; depositusque ante columnam luctuosum spectaculum, vocem coelitus a sancto Symeone demissam sensit, quae dicebat: Ecce dimittuntur tibi a Domino quae ex ignorantia commisisti; leva te igitur et noli persequi ipsum deinceps, aperiendo os tuum et loquendo iniquitatem contra nos. Horum verborum virtute mirabiliter sibi redditus, contraria omnino, quam ante erat solitus, loquebatur, plenoque ore praedicabat Dei potentiam per famulum suum.

210. Adducens deinde filios duos daemoniacos, incolumes ambos recepit: quorum uno comitante postea aliquando ad sanctum se conferens (quia jam expertus virtutem, creber eo itabat, tantoque frequentius, quanto saepius ante id factitantes reprehenderat) in coenaculo quodam superiore

monasterii diversatus fuit. Accidit autem puerum, A premente quadam corporis necessitate, noctu ex-
perrectum surgere; cumque illa forte staret do-
mus parte, ubi sacri aliquot Symeonis capilli jace-
bant; sive spiritus natura invidi fascinatione
malisque artibus, sive gratia illis indita id non
tolerante; delapsus inde puer caput in petram
impegit, vulneratusque graviter illo pene contrito
e vivis excessit. Oritur ingens clamor, concurrunt
quotquot in domo aderant, inveniunt mortuum.
Pater vero minime omnium turbatus (noverat
quippe ad manum esse medicum) tollens sedate
mortuum, ad sanctum deportat. Tetigit ille pue-
rum dextera sua, invocavitque super illum Unige-
nitum Dei Filium, qui solus potest mortuos ad vitam
suscitare. (Quis confitebitur misericordias tuas tibi, B
Domine?) Redit anima puero: et qui mortuus fue-
rat, vivere et spirare conspicitur. Sanctus autem
indicto patri comitatuque illius silentio, jubet
auferri puerum, ut tantisper quietem capiat. Quod
cum factum esset ut mandatum erat, puero jam
placide dormiente, per aures illius repente sanguis
effusus est, Symeone quodammodo chirurgum per
artem quemdam invisibilem agente. Puer vero
finito somno integre sanatus, cibum quoque avide
admisit, factusque est miraculum omnibus, ubi
conspiciebatur, videntibus; audientibus ubi narra-
batur.

211. Pater ergo hujusce pueri, præclarus jam
magni Symeonis præco factus, tam addictus famæ
illius propagandæ, quam antea noscebatur ad convi-
tandum proclivis; convenit virum quemdam, qui
vocabatur Babylas. Annum hic circiter quinqu-
agesimum attigerat, jamque totus glaber ac depilis,
non capite modo atque superciliis, sed mento
etiam totoque corpore erat, adeo ut cunctis risui
ac ludibrio esset. Noverat eum infidelem esse, et
nihil sanioris consilii in aures dimittere: persuasit
tamen non sine labore, posse divinam, quæ sancto
Symeoni aderat, gratiam facere, ut enascantur
naturæ ordine capilli ejus: sicque persuasum duxit
ad columnam, non fiduciam modo incensam, verum
pœnitudinem quoque præteritorum conferentem.
Dicit ei Symeon: Tu a te ipse in hunc usque diem
cœleste donum arcuisti; quod si credideris, posse
fieri id quod petis, eveniet tibi a Domino. Nunc igitur
abito domum lætus: renascentur namque tibi
juxta naturæ exigentiam pili. Ratas ille acceptasque
sancti Symeonis habuit promissiones, ac domum re-
meavit. Cum ecce cis triduum refflorescere coma,
protrusis e radice crinibus, velut recens editi in-
fantis pilos imitantibus; et exornare brevi tempore
non caput modo, sed mentum etiam; mox etiam,
prout sua requirebat ætas, canis pulchre vestitus
ludibrio fuerat.

212. Mulier quædam oculis ambobus capta, ve-
niebat ad sanctum Symeonem manu ducta: jamque
subitura monasterium, clamavit quam potuit maxi-
me sonore, non magis lingua et voce quam fide et

παῖδα συνέβη νυκτὸς, κατὰ δὴ τινα σώματος χρεῖαν
διεργεθέντα, κατ' ἐκεῖνο στῆναι τῆς οἰκίας τὸ μέρος,
ὅπου τινὰς τῶν ἱερῶν τοῦ Συμεὼν τριχῶν ἐτύγγανε
κεῖσθαι· εἴτε δὴ βασκανία τῆς φθονερᾶς τοῦ Πονη-
ροῦ φύσεως καὶ ταῖς ἐξ αὐτῆς ἐνεργεσίαις, εἴτε τῆς
χάριτος οὐκ ἀνασχομένης, ἐνεχθεὶς ἐκεῖθεν κατὰ
κεφαλῆς ἐπὶ πέτραν, καὶ ταύτην πληγείς τε ἅμα καὶ
συντριβείς, θνήσκει. Κραυγῆς δὲ γενομένης, καὶ
πάντων ὅσοι παρόντες ἦσαν ἐκεῖ συνδραμόντων,
εὐρίσκεται τεθνηκώς. Ὁ πατὴρ τοίνυν οὐδὲν διατα-
ραχθεὶς (ἥδει γὰρ σαφῶς ἐγγὺς ἔχων τὸν ἱατρὸν)
ἀνελόμενος ἡσυχῇ θανόντα τὸν παῖδα, κομίζει πρὸς
τοῦ ἁγίου· ὁ δὲ ὡς ἤψατο τούτου τῇ δεξιᾷ, καὶ τοῦ
μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, τοῦ καὶ μόνου ζωοποιεῖν
εἰδότης νεκροῦς, ὑπὲρ αὐτοῦ ἐδεήθη. (Τίς ἐξομολογή-
σεται σοι, Χριστέ, τὰ ἐλέη σου!) Ἐπάνεισι μὲν ἡ ψυχὴ
τοῦ παιδὸς, καὶ ζῶν ὁ νεκρὸς καὶ πνέων ὠρᾷτο. Ὁ
Συμεὼν δὲ σιγὴν τῷ πατρὶ καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν παρ-
αγγέλλει, ἀραμένοις ἰδίᾳ τὸν παῖδα, ἵνα βραχύ τι
καὶ καθευδήσῃ· ὅπερ ὡς προσέταξε γεγονὸς, ὑπνώ-
σαντος τὰ μέτρια τοῦ παιδὸς, αἶμα διὰ τῶν αὐτοῦ
ὠτῶν ἀθρόον ἐχέθη, καθάπερ ἀθεάτῳ τινὶ χειρουργίᾳ
τοῦ Συμεὼν ἐπ' αὐτὸν χρησαμένου· καὶ μετὰ τὸν
ὑπνον ὑγιῆς ὅλος ἦν, ἡδέως προσιέμενος καὶ τροφὴν,
θαῦμα πᾶσι καὶ ὄμμασι καὶ ὤσιν, ὁρώμενός τε καὶ
ἀκουόμενος.

σια'. Ὁ γοῦν πατὴρ, λαμπρὸς τῶν τοῦ μεγάλου
Συμεὼν κήρυξ ὢν, καὶ τοσοῦτος εἰς εὐφημίαν ὅσος
εἰς λοιδορίαν τὸ πρὶν ἐγνωρίζετο, ἄνδρα τινὰ Βαβύ-
λαν καλούμενον, ἑτὸς που πεντηκοστὸν ὄντα, γυμνὸν
ὄλον καὶ λεῖον καὶ ἄτριχα, οὐ κεφαλὴν μόνον οὐδὲ
ὀφρρύας, ἀλλὰ καὶ πώγωνα καὶ σῶμα τὸ πᾶν, ὡς
καὶ πᾶσιν ἐν γέλωτι καὶ παιδιᾷ εἶναι· τοῦτον ἀπα-
ραδέκτως ἔχοντα καὶ ἀπίστως εἰδὼς, ὡς ἡ παρὰ
τῷ θεῷ Συμεὼν θεία χάρις δυνατὴ τρίχας αὐτῷ
κατὰ φύσιν ἐκφῦναι, πείθει σὺν πόνῳ· καὶ πείσας
ἄγει παρὰ τὸν στύλον, οὐ μετὰ θερμῆς πίστεως μό-
νον, ἀλλὰ καὶ τῆς ὑπὲρ τοῦ παρελθόντος μετα-
μελείας. Ὁ δὲ, Σὺ κωλύτης ἐγένου σαυτῷ τῆς ἀνωθεν
δωρεᾶς εἰς δεῦρο, ἔφη, καὶ πιστεύων ὅτι δυνατὸν ὁ
αἰτεῖς, ἔσεσθαι σοι παρὰ Θεοῦ. Νῦν οὖν οἴχαδε πο-
ρεύου χαίρων· ἀνατελοῦσι γάρ σοι κατὰ φύσιν αἱ
τρίχες. Ταύτας ὁ μὲν παρὰ τοῦ ἱεροῦ Συμεὼν τὰς
ἐπαγγελίας λαθὼν, ἐπανῆκεν. Εἴσω δὲ τριῶν ἡμερῶν
ἐπήνθησεν αὐτῷ θρῖξ ἐκ ῥιζῶν ἀνιοῦσα, καθάπερ
ἀρτιτόκου παιδίου τὴν ἐκ γενέσεως ἑαυτῆς ὑποφαί-
νουσα βλάστην, ἐκόσμησέ τε κατὰ μικρὸν οὐ κεφαλὴν
μόνον, ἀλλὰ καὶ πώγωνα, πολιαῖς κατὰ φύσιν τῆς
οἰκείας ἡλικίας κατηρτυμένος, ὡς ἐν θαύματος εἶναι
λόγῳ καὶ τοῖς πρώην ἐν γέλωτι τὰ κατ' αὐτὸν ποιου-
μένοις.

apparuit, ita ut admirationi esset illis quibus antea

σιβ'. Γυνὴ τις ἀμφοτέρους τοὺς ὀφθαλμοὺς τυφλω-
θεῖσα προσῆει χειραγωγουμένη τῷ ἱερῷ Συμεὼν·
καταλαβοῦσα δὲ ἤδη τῆς μάγισσας εἰσόδους, Ἀγίε Συ-
μεὼν, μεγάλη ὡς εἶχεν ἐδόκησεν οὐ γλώττῃ καὶ φωνῇ

μᾶλλον ἢ πίστει καὶ ζέσει καρδίας, τυφλὴν με δεχόμενος, ἀπόλυσον βλέπουσαν. Τοῦ δὲ σπλαγχνισθέντος ἐπ' αὐτῇ, χεῖράς τε τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐπιθέντος, ἔβλεψεν εὐθὺς ὑγιῶς. Εἶτα προσάγει τὴν θυγατέρα πάθος ἔχουσαν περὶ τὴν γυνήν· ἐπιθεὶς τοίνυν καὶ τῇ παιδί τὴν χεῖρα, Νῦν μὲν ἐπάνηκε σὺν αὐτῇ, πρὸς τὴν μητέρα ἔφη, ὅφει δὲ οἴκοι τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ. Ὡς γοῦν ἐπανῆλθον ἑκάτεραι, καὶ ὑπνώσεν οἷα φιλεῖ τῷ καμάτῳ τῆς ὁδοιπορίας ἡ μήτηρ, ὁρᾷ τὸν ἅγιον ἐν ἐτέρᾳ μορφῇ, καὶ οὐ τῇ συνήθει παραβαλόντα, τὴν τε νεᾶνιν ἀγαγεῖν, καὶ τὸ πάθος ἀνακαλύψαι κελεύσαντα· οὗ παρ' αὐτῆς εὐθέως γεγεννημένου, ἀνατεμόντα τοῦτο, καὶ τὸ λυποῦν ἐκείθεν ἐξενεγκόντα, καὶ πάλιν τὰς πληγὰς συνουλώσαντα· ἔπειτα μέντοι τῆς οἰκίας ἐξίόντα, καὶ ἑαυτὴν μὲν ὀρχίζουσαν αὐτὸν ὅστις εἶη φράσαι· τὸν δὲ καθάπερ βαρέως φέροντα καὶ ἀχθόμενον, Ὡ γύναι, τί τοῦτο ἐπιζητεῖς ἀποκρίνασθαι; Διαναστάσα τοίνυν, ὦ τοῦ θαύματος! εὐρίσκει τὴν παιῖδα τοῦ πάθους ἀπαλλαγείσαν, καὶ βραχέως ὑπνου δῶρον αὐτῇ παραδόξως γεγεννημένην.

σιγ'. Ἀνὴρ δὲ τις ἐκ γειτόνων τῇ γυναικὶ ταύτῃ, γλώττῃ κατὰ τοῦ ἁγίου λοιδορῶν καὶ διαβόλῳ χρώμενος, ὃς τοῖς αὐτοῦ θαυμασίοις οὐκ ἀπιστοῦντι μόνον ἔφκει, ἀλλὰ καὶ παρασκώπτων εἰς αὐτὸν ἦν, καὶ τὰ ἐκείνου διασύρων ἀναίδην καὶ καταπαίζων. Οὗτος δίκην εὐρύων ἀκολάστου γλώσσης, δαίμονα σύνοικον, προσάγεται τῷ ἁγίῳ, καὶ θεραπείας παρ' αὐτοῦ τυχόν, οὐδὲ ταύτῃ τῆς εἰς αὐτὸν ἀπέσχετο φλυαρίας. Ἡ δίκη δὲ πάλιν τῶν ἑαυτῆς οὐκ ἡμέλει· ἀλλὰ νομίσας ὁ μάταιος ἐκεῖνος ἰδεῖν τὸν ἅγιον ἐν ὁράματι νυκτὸς αὐτῷ ἐπιστάντα, καὶ τὴν αὐτοῦ δεξιὰν πρὸς ὀργὴν ἀφελόμενον· διυπνισθεὶς, ἀψευδεῖς ἐπὶ τῶν ἔργων εὐρίσκει τὰς τῆς φαντασίας εἰκόνας. Εἰ γὰρ καὶ μὴ πάντῃ τὴν δεξιὰν ἀφήρητο, ἀλλὰ ξηρὰν αὐτὴν εἶχε, καὶ οὐδὲν ἀψύχων ἀπειοικυῖαν· ἔπειτα μέντοι αἱ σάρκες διαρρῦεσθαι, γυμνὰ μέχρι καρποῦ τὰ ὅσῃ καὶ νεῦρα τῆς χειρὸς ἐκείνης ἀπολελοιπέσαν· ἐξῆς δὲ καὶ σκώληξι ζέσασα, οὐδὲ φορητὴν τῷ ἀθλίῳ τὴν τῆς δόξης βίαν παρεῖχε.

σιδ'. Συνεὶς τοιγαροῦν μετὰ τὴν πληγὴν, πρόσσεισι τῷ ἁγίῳ πικροτέραν τοῦ πάθους τὴν ἐπὶ τοῖς προλαβοῦσι μεταμέλειαν ἔχων. Ὁ δὲ τοῦ ἀνδρὸς ἀψάμενος, κελεύει τῆς αὐτοῦ κόνεως λαβόντα οἶκαδε ἀπιέναι, ἄλλο τῇ χειρὶ μηδὲν ὅτι μὴ ταύτης ἐπιτιθέντα. Καὶ ὁ μὲν ταῦτα ἔδρα· περὶ δὲ πρῶτον νυκτὸς ὑπνον ἔδοξεν αὐτῷ τὸν Συμεὼν ἐπιστάντα, πτύελόν τε τοῦ οἰκείου στόματος, τοῦ θείου ὡς ἀληθῶς ἐκείνου καὶ Θεῷ διὰ παντὸς προσλαλοῦντος, τῇ δεξιᾷ λαμβάνοντα, τὴν ἐκείνου δεξιὰν ἐπιχρίειν, ὁμοῦ δὲ τῷ χρίσματι καὶ σάρκα ἀνάγεσθαι, καὶ δέρμα ἐπ' αὐτὴν ἐκτείνεσθαι, ἕως ἐπὶ τὸν προεχόντα κόνδυλον τοῦ μέσου δακτύλου. Τοῦτον δὲ αὐτῷ μετ' ὄνυχι πε-

A fervore cordis : Sancte Symeon, o qui me excipis oculis carentem, iis videntem dimitte. Cumque miseratus ille, manus oculis imposuisset, vidit illico recte. Deinde filiam quoque ducit morbo laborantem (56), qui imponens similiter illi manus, inquit matri : Revertere nunc cum filia domum, istic videbit gloriam Dei. Cum igitur revertissent ambæ, matri ut assolet, defatigatione itineris somnus obrepit, oblatusque in illo est sanctus, aliam indutus formam a consueta ; accedebat autem, ducens manu puellam, cui imperabat, doloris sui locum ut revelaret. Illaque mox jussa capessente, dissecto loco educebat inde quod fuerat doloris causa, et vulnus cicatrice obducebat : postea egredientem domo videbatur sibi mulier obstringere jurejurando, ut ederet, quis esset : illum autem, veluti molestius ferentem indolentemque, respondere : O mulier, cur illud percunctaris? His visis, excitata mulier (o miraculum !) reperit puellam dolore liberam, per brevis somni munus admirabile.

213. Ex vicinia hujusce mulieris vir quidam contumeliosa atque diabolica lingua virum sanctum incessebat ; et videbatur non modo non credere miracula ejus, sed et cavillari, atque detrahare per summam iupudentiam rebus ab illo gestis iisque illudere. Sed reperit intemperantis linguæ meritam ultionem, dæmone ipsum invadente. Producitur ergo ad sanctum ; sed ab eo liberationem consecutus, nihilo magis quam prius desinebat in sanctum petulanter agere. Sed et vindicta rursum nihilo tardius subsequitur : arbitratus namque est vanus ille homo, noctu se in visione conspiceret sanctum, sibi-que in vindictam auferri ab irato dexteram suam : experrectus autem comperit minime vanas fuisse visionis imagines, sed rem ipsam fuisse : etsi enim dextera ejus omnino ablata non esset, aruerat tota, nihil differens ab inanima. Nec stetit hic malum : consumpta caro, nuda illius manus polla nervosque destituit, usquequo ea committitur brachio : ad hæc et vermibus quod restabat exedentibus, intolerabilis inferebatur misero violentia dolorum.

214. Resipiscens igitur post talem castigationem, procedit ad sanctum, acerbiores pœnitentiæ propter admissa, quam doloris ex corrosa manu, sensum afferens. Tactu suo dignatum jubet ille pulveris quidpiam secum asportare ac redire domum : nec quidquam, excepto isto, manui imponendum. Quod et sedulo fecit. Sub primam vero noctis quietem visus ei est astare Symeon, qui salivam oris sui, oris quam verissime divini et Deo semper colloquentis, dextera sua exceptam, illius dexteræ allinebat : quo facto, simul carne obduci, simul pelle vestiri ad summum usque medii digiti condylum cœpit : visus autem est condylus iste cum

(56) Græce περὶ τὴν γυνήν· et quidem γυνή, γυναικὸς, quintæ declinationis feminam significat, γυνή, γυνῆς, secundæ declinationis nusquam invenitur, quod sciam. Quid si ita declinata vox sumatur

pro parte muliebri, quam quia tangi a monacho, etiam per somnium et visionem, indecens fuisset, apparuerit sanctus, non in propria specie, sed in habitu chiruræ?

ungue cadere, ut nempe secuturis temporibus memor foret intemperantiæ suæ in loquendo nimiae; et succrevit unguis alius in extremo digitis sic mutilati articulo. Hæc visio, cum expergiscitur homo, res fuit, manu omni ex parte integra, uti diximus, existente. Ut autem miraculo adjiciamus miraculum, eadem nocte, qua hæc illi videbantur actitari a Symeone, ipse quoque Symeon raptus in spiritu, se ipsum eadem factitantem conspicari visus est; quemadmodum ipse, qui in extasi tunc exstiterat, discipulis multum rogantibus declaravit; et iste quoque, qui incolumitate donatus erat enarravit.

215. Verum quid in vanum laboramus, conando omnia ejus gesta explicare verbis? Erat Suræ (57) (quod est oppidum ex iis unum quæ sunt supra Euphratem) miles quidam, bene valida et juvenili ætate florens, nec non bellica virtute ac rebus in omnibus dexteritate eximius. Aliquando autem accidit illi lavatum eunti, obviam fieri militem alium, qui morbo comitiali laborat, e balneis exeuntem. Abominatus ille hominem gravissime, interdicat, ne eodem deinceps secum balneo utatur, aut omnino secum congregiatur uspiam. Ingemuit ad hæc miser in amaritudine cordis sui: morbus vero ejus (quam incomprehensibilia sapientiæ tuæ judicia, Domine!) dicto citius in alterum transiit. Intumescunt igitur intra triduum illi carnes et diffluunt, immutatur forma, arctatur spiritus; fitque habitudo contraria totius corporis, exiguo tempore quasi in putredinem versi. Medicorum manus et artes jam stupebant defessæ; cum homini sic destituto desperatio ipsa sanitatis ab hominibus consequendæ, mirabiliter dux fit ad salutem: cognoscens enim castigari se a Deo propter illatam proximo suo contumeliam, ad illum confugere decernit, a quo vapulabat: soliusque esse Dei, quod immiserat flagellum, remove. Sic animato astitit aliquis, divina quasi legatione missus, qui: Transi, inquit, in montem mirabilem ad famulum Dei Symeonem: ille doloribus tuis medebitur. Talibus illi dictis inflammatus corde, promissaque rata habens, a domesticis ad sanctum portatur: et qui nuper tam generosus ac erat fervidus, prosternitur ad pedes illius, nemine non miserior. Tum magna D

σεῖν, ὡς εἶναι καὶ πρὸς τὸ μέλλον ὑπόμνησιν ἐκείνῳ τῆς πολλῆς περὶ γλώτταν ἀκολασίας, δυνυχὰ δὲ ἀναθῆναι ἄλλον ἐπὶ τὸ ἐχόμενον τοῦ κονδύλου ἄρθρον. Τὴν μὲν οὖν ὄψιν διῶπνισθέντι τῷ ἀνδρὶ ἔργον εἶναι, καὶ τὴν χεῖρα ὑγιῶς ὡς ἔφημεν ἔχειν, ἵνα [καὶ τῷ θαύματι θαῦμα προσθῶμεν, ταῦτα δρῶντα τὸν Συμεῶν, ἦν τῆς νυκτὸς ἐκείνης ὁρᾶν τῷ πνεύματι ἑαυτὸν, οἷα καὶ ἐκείνῳ συνέβαιεν· ὡς αὐτὸς τε τοῖς μαθηταῖς ὁφθεὶς ἐν ἐκστάσει τότε γεγεννημένος, πολλὰ δεηθεῖσιν ἀπήγγειλε, καὶ ὁ τῆς θεραπείας τυχὸν ἐξηγήσατο.

σις'. Ἀλλὰ μέχρι τίνος ἀμηχάνοις ἐπιχειροῦμεν, λόγῳ τὰ ἐκείνου διαλαθεῖν καθεξῆς πάντα πειρώμενοι; B Ἦν τις ἐν Σουροῖς στρατιώτης (πολίχνιον δέ τι τοῦτο τῶν Ἐπευφρατιδίων) εὖ μὲν νεότητός τε καὶ ἡλικίας, εὖ δὲ τῆς κατὰ πόλεμον ἀρετῆς, καὶ περὶ πάντα δεξιότητος ἔχων. Ποτὲ γοῦν αὐτοῦ πρὸς τι λουτρὸν ἀπιόντος, συνέβη τῶν στρατιωτῶν τινα, τὰς σάρκας ὑπὸ τῆς ἱερᾶς νόσου λελωθῆμενον, ἐκεῖθεν ἐξίοντα, εἰς συνάντησιν αὐτῷ καταστῆναι. Τοῦ δὲ δεινῶς μυσσθέντος, καὶ μήτε βαλανείων αὐτῷ τοῦ λοιποῦ, μήτε διατριβῶν κοινωνεῖν παραγγείλαντος, στενάζει μὲν ἐν πικρίᾳ ψυχῆς ἐκεῖνος, τὸ δὲ πάθος (ὦ τῶν ἀνεφίκτων σου, Δέσποτα, τῆς σοφίας κριμάτων!) εὐθέως ἐπ' αὐτὸν μεταπίπτει· καὶ διοιδοῦσι μὲν ἔσω τριῶν ἡμερῶν αἱ σάρκες τῷ στρατιώτῃ καὶ καταβρέουσιν, ἀλλοιοῦται δὲ ἡ πνοή, καὶ εἰς τὴν ἐναντίαν τὸ σῶμα μεταβάλλει ἕξιν, σαπρία τὸ πᾶν ἐν ὀλίγῳ γεγεννημέ- C

μένον. Ἰατροῖς μὲν οὖν ἤδη καὶ χεῖρες καὶ τέχναι σαφῶς ἀπειρήκεσαν· τῷ δὲ, ἡ ἐξ ἀνθρώπων θεραπείας ἀπόγνωσις, ὁδηγὸς παραδόξως εἰς σωτηρίαν γίνεται καὶ παιδείαν. Εἶναι Θεοῦ τὸ πρᾶγμα συνεῖς, διὰ τὸν εἰς τὸν πλησίον ὀνειδισμὸν, πρὸς ἐκεῖνον ἔγνω καταφυγεῖν, παρ' οὗ καὶ ἡ παιδεία· μόνου γὰρ εἶναι τὴν ταύτης λύσιν Θεοῦ, τοῦ καὶ τὴν παιδείαν ἐπαγαγόντος. Οὕτως ἔχοντι παρίσταται τις αὐτῷ, καθάπερ ἔκ τινος θείας ἀποστολῆς, ὃς, Πορεύου παρὰ τὸ θαυμαστὸν ὄρος ἐπὶ τὸν δούλον τοῦ Θεοῦ Συμεῶν, ἔφη, ἐκεῖνος ἱσὺς τῆς μάστιγος ἔσται σοι. Ὁ δὲ πρὸς τὸ ῥῆμα τὴν καρδίαν ἀναφλεγείς, πίστει τε μεγάλῃ τοῦτο δεξάμενος, ἀναχομίζεται πρὸς αὐτὸν ὑπὸ τῶν οικείων· καὶ ὁ πρῶτον καλὸς ἐκεῖνος καὶ ζηλωτὸς ῥίπτεται πρὸ αὐτοῦ, τίνος οὐκ ἀθλιώτερος; Αἵματος τοίνυν ἐξ αὐτοῦ καθάπερ ἀθεάτῳ τινὶ χειρουργίᾳ, διὰ πάντων μικροῦ τῶν μελῶν ἀθρόον ἐκκενωθέντος, τὴν τε πνοὴν ἀνείτο, καὶ τὴν σάρκα κεκαίνιστο· καὶ ἡ μορφή ἐν τρισὶ ταῖς πάσαις ἡμέραις εἰς τὴν προτέραν ἀποκαθίστήκει ὄψιν. Ὁ μὲν οὖν ἐντολὰς παρὰ τοῦ Συμεῶν λαβὼν, ἐντολῶν μηκέτι θείων ὀλιγωρεῖν, μηδὲ ὀνειδισμὸν λαμβάνειν ἐπὶ τοῖς ἔγγιστα αὐτοῦ, ὑγιῆς τέλος οἶκαδε ἐπανήει.

CAPUT XXVII.

Occulta peccata cognita. Aliorum contumeliosorum castigatio.

216. Theodorus quidam scriniarius, natione An-

(57) Sura, Syriæ Euphratesiæ civitas episcopalis, ab Antiochia remota 250 p. m. aut amplius.

σις'. Θεόδωρος δὲ τις σκρινιάριος, τὸ γένος Ἀντιο-

χεὺς λέπρα τὸ πᾶν ἐξηγηθήκει σῶμα. Οὗτος ἀπάσης ἀπογνοὺς θεραπείας, οἷα καὶ πάσης αὐτῆς πρὸς τὸ πάθος ἀπειρηκυίας, καὶ μείζονος ἰατρῶν καὶ χειρὸς καὶ τέχνης τούτου γεγεννημένου, παρὰ τὸν θεῖον Συμεὼν καταφεύγει. Ὡς ἂν δὲ πρὸς πλείονα τοῦτον ἐπαγάγηται οἶκτον, ἔγνω τοιοῦτον ἔνδυμα περιθέσθαι, ὡς εὐχερῶς ἔχειν ὑποδεῖξαι γυμνώσαντα τὴν λέπραν ἐκείνῳ. Αἰσχυρόμενος τοίνυν ἐπὶ τῶν παρόντων ἐκκαλύψαι τὴν σάρκα, καίρῳ τὴν οἰκεῖον ἐπιφυλάττων. Ὅπερ δὴλόν τοις τοῦ πνεύματος ὀφθαλμοῖς τῷ Συμεὼν γεγονός· Εἰπέ, τέκνον, ἐπὶ τῶν παρόντων, φησὶ πρὸς αὐτὸν, ὅτου χάριν ἐλήλυθας εἰς ἡμᾶς. Ὁ δὲ καταπλαγεὶς τῷ παραδόξῳ τῆς διοράσεως· ὅπως ὁ κρύπτων ἦν εἰς καρδίαν οὗτος, τοῦτο παρ' αὐτοῦ ἀκηκόει, πᾶσαν εὐθὺς αἰδῶ ἀπορρίψας, γυμνώσας ἑαυτὸν ὑπεδείκνυ· καὶ ὅς τὴν βαῖνῃν ῥάβδον λαβὼν, καὶ ταύτῃ τὸν ἄνδρα σφραγίσας, ἀπελθὼν παρὰ τὸ Τιβερινοῦ βαλανεῖον, Λοῦσαι, ἔφη, συναπολούσει γὰρ ἐκεῖ καὶ τὴν λέπραν. Οὐπερ ὡς ἐκέλευσε γεγονότος, ὑγιῆς ἐκεῖθεν, ὡ παραδόξου θαύματος! ὁ λεπρός ἐπανήκει.

σιζ'. Ἐτερός τις ἐξ Ἀντιοχείας καὶ τῶν ἐπιφανῶν παραβάλλει τῷ στύλῳ, ἄρτι τῶν μνημοσύνων τῆς ἱερᾶς τοῦ ὁσίου μητρὸς ἱερῶς ἀγομένων. Ὁ μὲν οὖν καιρὸς ἡ θεία μυσταγωγία ἦν, ἥς αὐτουργὸς ἐκεῖνος ἐτύγγανεν ὢν. Ὁ δὲ σπεύδων ἐκεῖθεν ἀναχωρῆσαι, ἀξιοὶ τῶν μαθητῶν ἕνα, ᾧγε σύνηθες εἰσχομίζεσθαι τῷ ἁγίῳ τὰς ἀγγελίας, ταχινήν αὐτῷ γενέσθαι τὴν τῶν μυστηρίων μετάληψιν· ὅς αὐτοῦ τὰς ἀξιώσεις οὐ παριδὼν, ἀνάγει μετὰ τὴν κοινωνίαν τῶν μαθητῶν πρὸ τοῦ ὄχλου τοῦτον ἐπὶ τὸν στύλον. Ἀφείς δὲ τοῦτον ὁ ἱερὸς Συμεὼν, μετεδίδου μᾶλλον τοῖς μετ' αὐτὸν ἀνιοῦσι. Καὶ ὁ μὲν, αὐτὸν καὶ αὖθις προσῆγεν, ὁ δὲ τὰ παραπλήσια ἔδρα· ὡς δὲ πολὺ τοῦτο ἦν καὶ μέχρι πολλοῦ, Ἡσύχασον, ἀδελφε, φησὶν ὁ θεῖος ἀνὴρ· ἔχω γὰρ αὐτῷ τι διαλεχθῆναι. Μετὰ γοῦν τὸ τὴν θεῖαν λειτουργίαν συντελεσθῆναι, παραστησάμενος τὸν ἄνδρα ὁ Συμεὼν· Ὑποκριτὰ, ἔφη, καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ μερίδος μεμακρυσμένε, πῶς ἐνταῦθα ἐληλύθεις λῆσειν οἰόμενος τὸν πλάσαντα κατὰ μόνας τὰς καρδίας ἡμῶν, τὸν συνιέντα εἰς πάντα τὰ ἔργα ἡμῶν, τὸν στήσαντα τὰ ὄρη σταθμῷ, καὶ τὰς νάπας ζυγῷ; τίνος δὲ καὶ κοινωνῆσαι τῶν ἀχράντων μυστηρίων ἐπέιγῃ; οὐκ ἐκείνου πάντως, οὐ πόρρω σοι ἀπέχει ἀπ' αὐτοῦ ἡ καρδία, εἰ καὶ τῷ στόματί σου ἐγγίζεις αὐτῷ, καὶ ἐν τοῖς χεῖλεσί σου τιμᾷς αὐτόν. Ἀλλ' εἰπερ ἔργῳ τὴν αὐτοῦ δυναστείαν βούλῃ μαθεῖν, ἰδοὺ σε, πάντων ὁρώωντων, δαίμων χαλεπὸς παραλήφεται, κὰν τῷ ἀέρι μέσῳ κρεμάσει σε, ἕως τὰς πονηράς σου καὶ μιὰς πράξεις ἐξαγορεύσεις καὶ ἄκων.

(58) Scriniarius, scrinii seu tabularii publici custos eodem fere modo dicebatur olim Latinis, unde acceperunt Græci, quo nunc appellantur Cancellarii, et qui omnibus præerat Protoscriniarius ac Primiscriniarius.

(59) Videtur significari tempus illud, quo post sepulturam curabantur funebria officia, ad plures dies. Quamvis enim B. Martha obierit anno 552, uti infra ad ejus vitam dicitur et in præcedentibus

A tiochenus (58), lepra scatebat toto corpore : cumque desperaret curationem omnem, quasi defessam fractamque pertinacia mali, medicorum industriam et manuum auxiliatricum artisque peritiam illudentis, ad sanctum Symeonem se recipit : cui ut majorem commiserationem moveret, constituit tali vestimento se operire, quod facile solutum, sancto lepram conspiciendam daret. Verum pudibundus coram aliis denudare carnem, tempus præstolabatur magis opportunum. Hoc ubi spiritualibus oculis perspicue penetravit Symeon, ait illi : Dic, fili mi, coram hisce præsentibus, quamobrem huc veneris ad nos. Percussus ille tam insolita perspicacitate, quomodo quod ipse absconderat in corde, illud ipsum ex ore Symeonis audiret ; omni statim abjecta verecundia, denudatam exhibet lepram : et sanctus palmea sua virga, signatum hominem ad balneum Tiberini lavatum ablegat : Lavare, inquit, simul et abluetur lepra. Et exsecutus mandata leprosus, [persanatus inde rediit, o prodigium inusitatum !

217. Alius quidam Antiochenus etiam ex illustrioribus tetendit ad columnam, dum adhuc ageretur sacra memoria sanctæ ipsius sancti matris (59). Erat igitur tempus sacræ liturgiæ, cui ipse Symeon operabatur. Cum autem homo ille festinaret inde regredi ad se, rogat quempiam discipulorum, quæ afferebantur sancto renuntiare solitum, ut celer sibi ad sacra mysteria aditus fiat. Qui habita dignitatis ejus præcipue ratione, adducit hominem, postquam communicarant discipuli, ante reliquam turbam ad columnam : sed rejicitur a sancto, distribuyente aliis post hunc venientibus. Discipulus vero iterum adducit ; sed rejecit eum, ut supra, sanctus. Cumque id multum et diu ita fieret, tandem vir Dei : Acquiesce, mi frater, inquit ; est enim quod illi velim. Peracta denique sacra liturgia, accersens virum, ait illi sanctus : Hypocrita, alienate a Deo, quomodo huc venisti, existimans latere te posse illum, qui effinxit corda nostra, qui cognoscit omnia opera nostra, qui statuit montes in pondere et rupes in statera? Cujus autem immaculatis mysteriis communicaturus huc properas? non illius certe, a quo procul abest cor tuum, tametsi ore appropinques, et labiis honores ipsum. Verum si re ipsa potentiam illius vis addiscere; ecce cunctis spectantibus, malignus spiritus te apprehendet, et medio in aere suspendet, usque dum perversa scelestaque opera tua confitearis vel invitus.

plerisque capitulis ordinem fere temporis secutum auctorem appareat, tumque ultra annum 570, jam viderimus progressum in Notis ad cap. 24, nihilominus in his posterioribus videtur potius spectavisse argumenti similitudinem : et si tamen aliter opinari quis velit, poterit hoc loco intelligere memoriam anniversariam, festive per dies forsitan plures agi solitam, de qua in ejus Vita, num. 71.

218. His auditis, timore cordis concussus, ille A et manibus ambabus ferrum quo columna ambitur stringens: Parce, clamat stentorea voce, parce, famule Dei altissimi: et cuncta quæ feci enuntiabo, nihil omittens vel occultans. Statimque exorsus gestorum suorum seriem audientibus cunctis enarrare, multa graviæque scelera in medium protulit, eo etiam impietatis adductus, ut dæmoniis sacrificare non erubuerit. Posteaquam vero cuncta cum fervore atque æstu animi confessus esset, lacrymis ex imo corde prorumpentibus, petiit pœnitentem se recipi et absolutione donari, quo securior imposterum viveret: qua ipsum prudens ille animarum medicus continuo, visa tali pœnititudine, impertitus est. Tum docere atque instituere multis, suadere meliora hortarique, quædam etiam B mandata adjicere, denique dimittere in pace hominem, non gravi tantum dolore, sed graviori etiam impietate liberatum.

219. Alius similiter e primoribus, Epiphania (60) Syriæ ad sanctum venit, collocutusque cum illo quæ vellet, porrigit lignum Indicum multæ fragrantiae, rogans ut admittat, et ex eo incensum offert Deo. Deprecatur id sanctus ac renuit, hortaturque ut ipse domi suæ potius id Deo adoleat: sed instante illo pluribus, jubet tandem afferri thuribulum: Ut potentia Dei, inquit, manifestetur. Impositoque prunis ligno, tanta subito dispersa est graveolentia, tamque intolerabilis naribus, non modo intra monasterii septa, sed late etiam C per montem diffusa, ut peregre adventantes per quascunque ad monasterium vias fetorem ferre se potuissent negarent, etiam eminus occurrentem. Vicens itaque Symeon per fetorem illum, ligni naturæ contrarium, re ipsa condemnari nefariam hominis vitam: Confitere, inquit, Deo opera tua, et pœnitentiam age pro peccatis tuis; ne a dæmoniis abreptus, miseranda fias omnium in ore fabula. Corruptus itaque timore vehementi, cuncta statim delicta sua enuntiavit, longe graveolentiora incenso supra dicto: deinde pro meritis castigatus, variisque monitionibus et præceptis instructus, remeavit.

220. Consentaneum jam dicto est quod subjicitur; quatenus quæ miracula in utroque occurrunt, inter se affinia sunt. Sacerdos quidam nomine Joannes, qui per illud tempus Apamiensis (61) Ecclesiæ œconomus (62), accessit cum uxore et propinquis omnibus ad Symeonem: quem discipulus, nuntiis ultro citroque deferendis eidem ministrans, seu amicitia quadam, seu benevolentia, seu forte etiam ignorantia rerum illius, sedulo curabat præsentare

(60) Epiphania, inter Antiochiam et Damascum ad Orontem, utrinque p. m. 80 distans: et est alia Epiphania Ciliciæ, Antiochiæ ad Boream posita intervallo non multum majori.

(61) Apamea hæc (sunt enim etiam ejus nominis plures) ad alteram, id est dexteram Orontis ripam,

σιη'. Πρὸς ταῦτα δέει τὴν καρδίαν κατασεισθεῖς, καὶ ἀμφοτέραις τοῦ σιδήρου περὶ τὴν στάσιν φραγμοῦ λαβόμενος, Φεῖσαι μου, δοῦλε τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου, φεῖσαι, μέγα ἐβόα, καὶ τὰ κατ' ἐμαυτὸν ἀπαραλείπτως σοι πάντα καὶ ἀκρύπτως διέξειμι. Καὶ ἀρξάμενος εὐθύς τὰ καθ' ἑαυτὸν ὑπὸ ταῖς πάντων ἀκοαῖς διεξήκει, πολλὰ καὶ δεινὰ ὄντα, καὶ εἰς τοσοῦτον ἀτοπίας ἤκοντα, ὥς μηδὲ τῆς τῶν δαιμόνων αὐτὸν ἀποσχέσθαι θυσίας. Ὡς δὲ πάντα ζέσει καὶ θερμὴ ψυχῆς ἐξωμολογήσατο, δάκρυσιν ἐκ μέσης προϊοῦσι καρδίας ἐδεῖτο, δεχθῆναι τε μετανοοῦντα, καὶ τυχεῖν συγχωρήσεως, ἐπ' ἀσφαλείᾳ τῇ πρὸς τὸ μέλλον, ἣν ὁ σοφὸς τῶν ψυχῶν ἱατρὸς ἐκεῖνος εὐθύς ἐπὶ τηλικαύτῃ δίδωσι μετανοία, καὶ διδάξας αὐτίκα καὶ ὑποθεῖς, καὶ συμβουλεύσας, καὶ παραινέσας, καὶ τινὰς ἐντολάς ἐπιθεῖς, ἀπέλυσεν ἐν εἰρήνῃ, οὐ χαλεπῶν παθῶν μόνον, ἀλλὰ πολλῶ καὶ χαλεπωτέρας ἀτεθείας ἀπηλλαγμένον.

σιθ'. Ἐτερός τις, ἐξ Ἐπιφανείας τῆς ἐν Συρίᾳ, τῶν ἐπισήμων καὶ οὗτος, παρὰ τὸν ἅγιον ἀνελθὼν, καὶ συλλαλήσας ἅπερ ἐβούλετο, ὁρέγει ξύλον Ἰνδικὸν εὐῶδες αὐτῷ, ἀξίων δεχθῆναι τε καὶ θυμίαμα παρ' αὐτοῦ Θεῷ προσαχθῆναι. Τοῦ δὲ παραιτουμένου καὶ ἀνανεύοντος, οἱ τε θυμῶν τοῦτον μᾶλλον αὐτὸν ἐπιτρέποντας, ὥς πολὺς ἦν ἐπιμένων ἐκεῖνος ἐνεχθῆναι κελεύει θυμιατήριον, ἵνα καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ, φησὶ, διαφανῇ δυναστεία: καὶ τοῖς ἀνθραξιν ἐπιτεθέντος τοῦ ξύλου, τοσαύτη τις δυσωδία γέγονει, καὶ ὁσφρήσει οὕτως οὐδὲ μιᾷ φορητῇ, οὐκ ἀνὰ τὴν μονὴν μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῦ ὄρους ἐπὶ πολὺ διήκουσα, ὥς καὶ τοῖς ἐξωθεν διὰ πάσης ἐπὶ τὴν μονὴν ὁδοῦ προσιοῦσι τοιαύτην οἶαν μηδὲ ἀνέχεσθαι δύνασθαι, ταύτην ἀπὸ μακρόθεν προσβάλλειν. Ἰδὼν τοίνυν ὁ Συμεὼν, ἔργῳ αὐτῷ καὶ βίου φαυλότητα τὸ παρὰ τὸ εἶκος τῆς τοῦ ξύλου φύσεως ἐκεῖνο κατηγορεῖν, Ἐξωμολόγησαι, φησὶ, τῷ Θεῷ τὰς πράξεις σου, μετανοῶν τὸ λοιπὸν ἀπὸ τῆς κακίας σου, ὅπως σε μὴ δαίμονες αὐτίκα παραλαβόντες, ἐλεεινὸν πάσῃ γλώσσει θῶνται διήγημα. Ἐν φόβῳ τοιγαροῦν πολλῶν γεγονώς, πάσας εὐθύς αὐτὰς διεξῆλθε, δυσωδεστέρας πολλῶ τοῦ θυμιάματος οὔσας: εἶτα ἐπιτιμηθεὶς τὰ εἰκότα, καὶ παραινέσεως καὶ διδασκαλίας τυχὼν, ἐπάνεισιν.

σκ'. Ἀκόλουθον τῷ εἰρημένῳ τὸ ἐπαγόμενον, ὅσῳ καὶ ἀμφοτέροις συγγενῇ τὰ τοῦ θαύματος. Ἱερεὺς τις, ὄνομα Ἰωάννης, τὴν ἐν Ἀπαμείᾳ τηνικαῦτα Ἐκκλησίαν οἰκονομῶν, προσῆλθε, σὺν συζύγῳ καὶ προσήκουσι πᾶσι τῷ Συμεῶν. Ὁ γοῦν τὰς ἀγγελίας εἰσφέρων μαθητῆς, ἡ φιλικὴ τῇ πρὸς αὐτὸν ἡ καὶ χάριτι, τάχα δὲ καὶ ἀγνοία τῶν κατ' αὐτὸν, ἐσπούδαζεν ὅσα καὶ χρηστὸν ἄνδρα τοῦτον τῷ Συμεῶν παραθέσθαι. Πολλῶν τοιγαροῦν περὶ αὐτοῦ παρὰ τοῦ μαθητοῦ

Epiphaniæ quam Antiochiæ duplo propior adjacet.

(62) OEconomus dicitur, qui vice episcopi facultates Ecclesiæ administrat: de quorum officio vide eruditissimum Cangium in Glossario.

λεγομένων, ἡρέμα πρὸς αὐτὸν ὁ Συμεὼν ἐπιστρέψας, μὴ χρῆναι τοιαῦτά τισιν, ὅπως ἂν καὶ τύχοι, μαρτυρεῖν, ἔφη· Παῦσαι τοίνυν, ἀδελφε, περὶ ὧν οὐκ οἶσθα διατεινόμενος. Καὶ τῇ χειρὶ παρὰ τῶν τῆς κεφαλῆς τριχῶν τοῦ οἰκονόμου λαβόμενος, τὸ ἀκάθαρτον καὶ πονηρὸν πνεῦμα, φησὶ, τὸ ἐνοικοῦν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ, ἔλεγχον ἐπὶ τῶν παρόντων τὰς μιὰς αὐτοῦ πράξεις καὶ ἀθεμίτους, ἵνα θεὸν γνῶ, Δεσπότην καὶ δημιουργὸν πάντων, τὸν στερεοῦντα οὐρανὸν καὶ κτίζοντα γῆν, ποιοῦντα εἰς ὕψος κρῖμα, καὶ δικαιοσύνην εἰς γῆν ἔθηκε. Καὶ ὁ δαίμων κράζων ἦν εὐθέως καὶ ἀλαλάζων, καὶ δίκαιά γε πάσχει μεγαλοδοῶν. Ἰνα τί γάρ ὁ εἰδωλοθύτης αὐτός, ὁ ἀσεβής, καὶ ἄλλα τοιαῦτα, παρὰ σέ ἡγαγέ με; καὶ νῦν κατακαίομαι μὲν ἐγὼ, ὅτι δημοσιεύονται πᾶσιν αἱ τούτου πράξεις.

σκα'. Πολλῶν οὖν τοιούτων ὑπὸ τοῦ δαίμονος λεγομένων, τοῦ τε ἀνδρὸς ὑπ' αὐτοῦ χαλεπῶς πάσχοντος, οὐδὲ τοὺς ἔξω τοῦ πάθους ἀδακρυτὶ στέγειν ἐπῆει τὴν ὄψιν· ἡ μὲντοι γυνή τούτους καὶ οἱ προσήκοντες, ὅλους ἑαυτοὺς εἰς ἔδαφος ῥίψαντες, κλαίοντες ἦσαν καὶ πικρὸν ὀλοῦζοντες, καὶ τίνας οὐκ ἔλεεινὰς φωνὰς τῷ ἁγίῳ προσάγοντες; Ἐπικλασθεῖς οὖν ἐκείνος αὐτῷ, ἐπιτιμᾷσει παραχρῆμα τὸν δαίμονα τοῦ ἀνδρὸς ἀπελαύνει. Ὁ δὲ καθαρῶς ἑαυτοῦ καὶ τῶν σικείων λογισμῶν γενόμενος, καὶ γνοὺς οἷοις διὰ τὸν προλαβόντα βίον κακοῖς ἐκδέδοτο, κατήγορος ἦν αὐτοῦ, μηδὲν τῶν κρυφῇ πεπραγμένων, τῶν καὶ τοῦ λαθεῖν ὄντως ἀξίων ἐκείνων παρακατέχων· ὧν οὐδὲ κατὰ μέρος φειδοῖ τῶν ἀσθενεστέρων μνημονευτέον, ἀλλ' οὐκ εὐώρα πάντα καὶ ὀφθαλμοῖς τῶν παρόντων τιθεῖς ἀκοαῖς, καὶ τοῦ μέλλοντος ἐγγυητὴς ἑαυτῷ γινόμενος· ὁ μὲν οὖν ἄφραστον ἐπὶ τούτοις ὑπεύθυνον ἐπιτιμίας λαβὼν, ἐπανήκει.

σκαβ'. Ἐτερος δὲ τις ἐκ τῆς Ἀντιόχου καὶ τῆς κατ' αὐτὸν Ἐκκλησίας, Ἰωάννης τὴν κλῆσιν καὶ οὗτος, οὐ βλάτφημα μόνον ἀεὶ κατὰ τοῦ ἁγίου ἐλάλει, καὶ τρυφὴν ἀκολάστου γλώττης τὰς εἰς αὐτὸν λοιδορίας πεποίητο· ἀλλὰ καὶ μέχρι τοσούτου μανίας προῆλθεν, ὥς καὶ ὕβρεσι φλεγμαίνουσιν ἐπιστολὴν (ἃ πόσα πολὺν οἶδε κακία, καὶ κατὰ τῆς ἀληθείας νεανιεύεσθαι!) πρὸς αὐτὸν ἀποστείλαι· ἦν ἐκεῖνος δεξάμενος, καὶ τῷ πνεύματι γνοὺς, ὥς οὐκ ἂν ποτε παιδείας χωρὶς καὶ ταῦτα παραμενούσης καὶ ὑπομιμνησκούσης μετὰθῇται πρὸς τὸ βέλτιον, τῶν μαθητῶν ἵνα καλέσας, Ἀπιθι, φησὶ, παρὰ τὴν Ἀντιόχου πρὸς τὸν διάκονον Ἰωάννην, καὶ τάδε αὐτῷ ἀπάγγειλον, ὥς παρ' ἡμῶν, Ἐπειδὴ συμφέρει τῇ ψυχῇ σου ταπεινωθῆναι σε διὰ τὴν πολλὴν τῆς γλώσσης ἀκολασίαν, ἰδοὺ ἐκδέδοσαι δαίμονι, ὃς διὰ πάσης σου τῆς ζωῆς ἔσται παιδεύων σε. Ταῦτα ὁμοῦ τε πρὸς αὐτὸν εἰρήκει μαθητῆς, καὶ δαίμων τῷ ἀνδρὶ ἀθρόον ἐπιπηδήσας, ὠλόλυξε δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς γῆν τὸν ἄθλιον κατερρίπτει, καὶ ὅσα τῶν δαιμονίωντων ἀκριβῶς διετίθει.

σκαγ'. Ἡ γυνή τοίνυν τοῦ διακόνου καὶ οἱ προσ-

A sancto tanquam virum probum. Cumque multa ab eodem discipulo in commendationem viri proferrentur, placide ad illum conversus Symeon, dixit: Non oportet talia de quopiam testimonia dare, tametsi forte revera subsint: desine igitur, mi frater, quæ ignoras affirmare. Et manu per capillos capitis sacerdotemprehendens: Impure ac maligne spiritus, ait, qui hominem hunc incolis, argue coram hisce presentibus nefaria et iniqua illius opera; ut agnoscat Deum esse Dominum atque opificem universorum, qui firmavit cælum et condidit terram; qui facit iudicium in excelso, et posuit justitiam in terra. Et dæmon clamitans illico atque ejulans vociferabatur grandi cum strepitu: Æquum patitur: cur enim idololatra ille, ille veneficus, ille impostor, ille impius, et quæ præterea, ad te me adduxit? et nunc ego ipse crucior acerbè, quod illius gesta omnibus manifesta fiant.

221. Talia igitur multa cum a dæmone proferrentur, inferrenturque homini supplicia gravia, ne illi quidem qui doloribus vacui erant, temperare oculos a lacrymis potuere: uxor certe et propinqui, totos se in solum prosternentes, plangentesque et ejulantes acerbissime, quid non lamentabilium vocum coram sancto effundebant? Tactibus inflexus Symeon, increpando dæmonem mox e viro expellit: qui jam liber, sibique et rationi redditus, ac probe intelligens quantis in vita præterita sceleribus deditus fuisset, accusator sui factus est: nihilque scelerum, secreto patratum, eorum etiam quæ æternum latere convenientius erat, quæque a nobis particulatim ob verecundiam imbecilliorum memoranda non sunt, silentio pressit; sed omnia nullo excepto palam et aperta præsentiam auribus ingessit, factus deinceps sibi ipse censor. Remissionem igitur ob delicta cum poenitentia conjunctam accipiens, reversus est.

222. Alius quidam Antiochiæ oriundus, ejusque Ecclesiæ minister, Joannes itidem dictus, non modo blasphemias contra sanctum effutiebat semper, et linguæ intemperantis contumelias pro deliciis habebat; quin etiam eo insanix processit, ut referatam injuriis epistolam (quanta solet audere malitia, et temere contra veritatem moliri!) ad ipsum mitteret. Hanc ille accipiens, et spiritu prævidens, quomodo per hoc aliquando, non sine castigatione diutius permanente et scelerum memoriam renovante, convertendus ad meliorem frugem esset, advocato cuidam ad se discipulo dicit: Abito Antiochiam ad diaconum Joannem, et hæc illi renuntiato meo nomine: Quoniam expedit humiliari te corde propter nimiam linguæ intemperantiam; ecce traditus dæmoni es, qui per omnem vitam castigabit te. Simul atque hæc edixerat discipulus, repente nequam spiritus in hominem insiliens, vociferabatur per os ipsius, miserum affligebat humi, et quæ dæmoniis evenire solent probe exsequebatur.

223. Conjux igitur et consanguinei diaconi,

pœnam ejus reputantes suam, et acerbius etiam quam ipse cruciati, ascendunt cum illo ad Symeonem, plangentes, procidentes, precantes, ut miseratus calamitatem suam, infelicem velit a vexatione dæmonis liberare. Verum ille mansueta voce ad diaconum versus : Expedi, ait, animæ tuæ te non liberari : neque enim dolori suo obsequebatur vir omnibus compatiens, cum esset quasi impassibilis : sed potiore animæ curam gerebat, utpote sciens infirmitatibus animarum, quamvis et aliis etiam, quam dexterrime mederi. Ut scias, inquit, potentiæ divinæ id esse, quam tu hactenus offendens ignorabas, ad curandum pertinacem infidelitatem tuam ; mando, in nomine illius inhabitanti in te dæmoni, quadraginta dies totidemque noctes missum te faciat. Quod cum juxta mandatum ejus accidisset, elapso trigesimo nono die redeunt simul ipse, conjux, propinqui, omnimodam liberationem petentes. At ille qui animarum saluti semper studebat præcipue, probe cognoscens animæ ejus expedite hanc castigationem, non assensus est petitioni illorum, sed ut moderatior imposterum foret dæmonis violentia concessit. Sicque energumenus, perfecta, ut optabat, sanatione non impetrata, moestus recessit.

224. Anastasius quidam scholasticus, Antiochia similiter oriundus, vir linguæ nequam ac petulantis, eo evaserat contra sanctum amentis, aut si mavelis furoris, quæ vox etiam expressius rem designat, ut mirabilium a sancto patratorum operum auctorem non Deum, sed pessimas quasdam artes eorumdem effectrices esse inscite stulteque blateraret. Quod ubi ad aures sancti fama perlatum est, commiseratione illius tactus, conversionem præstolabatur, uti lex Dei homines amantis jubet. Verum enim vero posteaquam pertinacem illum, divinam vero longanimitatem longioris moræ impatientem, strictumque jam rutilare gladium, et arcum contra hominem tensum, parataque esse vasa mortis deprehendit ; discipulorum quempiam advocans (erat autem magna illa dies, qua mysticam Christus cœnam instituit, qua lavandorum pedum ministerium obivit, qua pro nobis traditus est) jubet significare misero isti, acerbos illos cruciatus (quos jam tum spiritu prævidebat illi impendere) ultioni futuros pro crebris contumeliis, quas effutiisset contra Altissimum, in ipso cœlo statuens os suum. Id autem renuntiare jubebat, non quod putaret fore, ut deinceps abstinere (videbat namque inconvertibilem esse, atque imminere jam comminationes, et brevī affuturas) sed ut similis farinae et infidelitatis hominibus corrigendæ vitæ exemplo esset, causam justissimæ coelitum contra ipsum iræ et immissas pœnas non ignorantibus. Igitur discipulus iste in celeberrimo urbis loco hominem inveniens, habere se, inquit, quod nuntiet a Symeone. Cumque juberetur coram præsentibus edicere ; quæ imperata erant in

ήκοντες, οἰκεῖον τὸ ἐκεῖνου πάθος ποιούμενοι, καὶ μᾶλλον αὐτοὶ πάσχοντες τὰς ψυχὰς, ἀνίστασι σὺν αὐτῷ πρὸς τὸν Συμεὼν, δεόμενοι, θρηνοῦντες, προσπίπτοντες, οἰκτεῖραντα τῆς συμφορᾶς αὐτοῦς τῆς ἐκ τοῦ δαίμονος ἐκεῖνον ἐπηρείας ἀνεῖναι. Ὁ δὲ, Ἀλλὰ συμφέρει τῇ ψυχῇ σου μὴ ἀνεθῆναι σε, πράως πρὸς τὸν διάκονον ἔφη· οὐδὲ γὰρ οἰκεῖον ἐπλήρου πάθος ὁ συμπαθὴς, ἢ καὶ ἀπαθὴς τάληθέστερον, ἀλλὰ τῆς ἐκεῖνου ψυχῆς ἐκήδετο μᾶλλον, ὁ πάθη ψυχῶν εἰ καὶ τι ἄλλο, ἄριστα θεραπεύειν ἐκεῖνος εἰδώς, ὡς ἂν εἰδῆς, φησὶν, ὅτι δυνάμις Θεοῦ ἐστίν, ἥ σὺ μέχρι νῦν προσκόπτων ἠγνόεις, ἵνα καὶ τὸ πολὺ τῆς ἀπιστίας αὐτοῦ ποσῶς θεραπεύσῃ, παραγγέλλω ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ τῷ ἐνοικοῦντί σοι δαίμονι, τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ νύκτας ἴσας ἀφέξεσθαί σου. Ὅπερ οὖν κατὰ τὸ αὐτοῦ ἐπιτάγμα γεγονὸς, μετὰ τὴν ἐνάτην ἐπὶ τριάκοντα ἤκεν ὁμοῦ γυναικὶ καὶ προσήκουσιν αὐθις, ἀπαλλαγὴν τελείαν αἰτοῦντες. Ὁ δὲ λυσιτελεῖν αὐτοῦ τῇ ψυχῇ τὴν παιδείαν εἰδώς, ᾧ καὶ ψυχῶν ἦν ἀεὶ σωτηρία τὸ σπουδαζόμενον, τοῦτο μὲν οὐκ ἀπένευσεν, ἀλλ' ὥστε μετριωτέραν αὐτῷ πρὸς τὸ ἐξῆς ἔσεσθαι μᾶλλον τοῦ δαίμονος τὴν ἐπήρειαν καὶ ὁ μὲν οὐ τελείας, ὡς ἐβούλετο τῆς αἰτήσεως τυχὼν, ἀπῆει στουγνός.

σχδ'. Ἀναστάσιος δὲ τις Σχολαστικὸς, τὸ γένος Ἀντιοχεὺς, φαύλῃ γλῶσσᾳ καὶ ἀσελγῆς, εἰς τοσοῦτον ἤλασε κατὰ τοῦ ἁγίου ἀπονοίας, εἰ δὲ βούλει, μανίας (ὃ καὶ συγγενέστερον μᾶλλον τῷ πράγματι ὄνομα), ὡς μηδὲ Θεὸν τοῖς παραδόξως ὑπ' αὐτοῦ τελούμενοις, ἀλλὰ τινὰ πονηρὰν ἐνέργειαν ἀνοήτως ἐπιφημίζειν. Ὅπερ τὸν θεῖον ἄνδρα μανθάνοντα, πάσχειν μὲν ὑπὲρ τοῦ ἀδελφοῦ τὴν ψυχὴν, ἀναμένειν δὲ ὁμῶς αὐτοῦ τὴν ἐπιστροφὴν, ὅπερ δὴ φιланθρωπίας Θεοῦ νόμος. Ὡς δὲ τὸν μὲν ἐπιμένοντα ἑώρα, τὴν θεῖαν οὐκέτι μακροθυμίαν ἀνεχομένην, ἀλλὰ καὶ στιλβουμένην ἤδη ῥομφαίαν, καὶ τόξον κατ' αὐτοῦ ἐντεινόμενον, ἐτοιμαζόμενα δὲ καὶ σκευὴ θανάτου· τῶν μαθητῶν ἕνα καλέσας (ἦν δὲ ἡ μεγάλη τοῦ μυστικοῦ δείπνου, καὶ τῆς ὑπὲρ ἡμῶν Χριστοῦ παραδόσεως καὶ οἰκονομίας ἡμέρα) τὴν πικρὰν ἐκεῖνην τῷ ἀθλίῳ μηνύει τομήν. Τηνικαῦτα γὰρ τῷ πνεύματι καὶ αὐτὴν ἐπαγομένην ἑώρα· εἰς πρᾶξιν αὐτῷ τῆς πολλῆς ἔσεσθαι ἀδικίας, ἥς λαλῶν εἰς τὸ ὕψος ἦν, καὶ εἰς οὐρανὸν τὸ στόμα τιθέμενος· οὐχ ἵν' ἐκεῖνον ἀποσχέσθαι παρασκευάσῃ (ἥδει γὰρ ἀμεταθέτως ἔχοντα, ἐφেষτηκυῖαν δὲ ἤδη καὶ τὴν ἀπειλήν, καὶ οὐδὲ βραχὺ ἀναδυομένην), ἀλλ' ἵνα τοῖς ὁμοίως ἔχουσιν ἀπιστίας διόρθωσις γένηται, τὴν αἰτίαν τῆς ἄνωθεν κατ' αὐτοῦ δικαίας ὀργῆς καὶ τιμωρίας οὐκ ἀγνοήσασιν. Ὁ μὲν οὖν μαθητὴς ἐν ἐπισήμῳ τῆς πόλεως αὐτὸν εὐρηκώς, ἔχειν τι παρὰ τοῦ θεοῦ Συμεὼν αὐτῷ ἀπαγγεῖλαι εἶπεν· ὃ ἐπὶ τῶν παρόντων ἐκέλευε λέγειν. Καὶ ὁ μὲν ἅπερ ἐντέταλτο εἰρήκει, ὁ δὲ ὑπὸ δαίμονος εὐθέως καταβράγεις, δεινῶς τε διασπαραχθεὶς ὑπ' αὐτοῦ, αἰσχυρῶς, οἶμαι, καὶ τῆς ἐκδεξαμένης αὐτὸν κολάσεως ἀξίως ἐν ὄψει πάντων καταστρέφει τὸν βίον.

medium protulit. Ecce autem miser ille continuo terræ allisus crudeliterque discerptus a dæmone, et dignam sceleribus ultionem excipiens, vitam cum morte turpissima commutavit.

CAPUT XXVIII.

Integris familiis multa beneficia confert.

σκε'. Ἰσαυρος δέ τις, ὄνομα Κόνων, οὐ χαλεπῶ A δαίμονι πέπληκτο μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀστράγαλον ἔλκει πονήρῳ, ὡς τῷ μὲν διαμασσᾶσθαι τὴν γλῶτταν, ὅσα καὶ ἄρτον αὐτὴν ἐσθίοντα, τῷ δὲ σεσηπέναι τὸ σκέλος, σαρκῶν τε τὰ ὅσῃ γεγυμνῶσθαι, καὶ τι δυσῶδες αὐτῶν ἀποπνεῖν ὡς μηδὲ φορητὸν εἶναι ὀσφρήσει. Οὗτος ἰατροῖς τὰ ὄντα προσαναλώσας, ὡς οὐδ' ὅτι οὖν αὐτοῖς ἄλλο πρὸς θεραπείαν ἢ τέχνη τὸν θεῖον ἀνακομίζεται Συμεὼν, ὃν δὴ πού καὶ μόνον ἀνιάτων ἦδει παθῶν ἰατρόν. Τοῦτον ὅπως ἐλεεινῶς εἶχεν ἐκεῖνος ἰδὼν, πράως τε τῇ βαῖνῃ ῥάβδῳ πλήξας, ἐπὶ τῶν οἰκείων ποδῶν ἐπέτρεψε στήναι· καὶ παραχρῆμα ἢ τε δυσωδία ἐσθεστο, καὶ ποσὶν ὁ κάμνων ἐχρήτο καὶ ἀσφαλεῖ βαδίσματι. Εἶτα ἐγγύσαντος αὐτῷ τῆς κεφαλῆς ἀψάμενος, καὶ σφραγίσας, Ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, B ἐπιτάσσω σοι τῷ πονηρῷ πνεύματι, ἔφη, ἐξελθεῖν τοῦ ἀνθρώπου τούτου, καὶ μηκέτι πρὸς αὐτὸν ἀναστρέψαι. Ὁ μὲν οὖν δαίμων εὐθύς ἀπελήλατο· τῇ δὲ τοῦ ποδὸς πληγῇ τῆς οἰκείας ἐπιβάλλειν κόνεως κελεύει τῷ τυχόντι τῆς θεραπείας· ἢ τις σάρκας τε ἔφυσε, καὶ δέρμα ἐπ' αὐτὰς ἐξέτεινε, καὶ ὑγιὲς ἐν βραχεὶ ὁ πρῶτην ἀθεραπεύτως ἔχων, αὐτῇ γυναικὶ καὶ προσήκουσι καὶ ὅλῳ σχεδὸν ἐπάνεισιν οἴκῳ.

σας'. Ἰκανὰ μὲν οὖν εὖ οἶδα κόρον ἀκοαῖς ἐνθεῖναι τὰ εἰρημένα, ἀλλὰ σιωπῆς οὐκ ἄξια πάλιν τὰ ἐφεξῆς. Νεανίσκος γάρ τις ἐκ κώμης Καλλινέας καλουμένης, Γεώργιος ὄνομα, σκάπτων ἐν οἰκοπέδοις, μνήματί τε περιτυχὼν, καὶ τοῦτο διορύξας, ἐλπιδὶ τοῦ χρυπτό- C μενον τάχα θησαυρὸν ἀνευρεῖν, δαίμονι χαλεπῶ περιπίπτει (τῆς δίκης ὥσπερ ἀνεκτὰ θεμένης, εἰ μὴ παρὰ πόδας ἐποίησιν καὶ τιμωρίαν), καὶ τινὰς οἷα γυναῖκας ἰδὼν αὐτῷ συμπλακείσας, μυκησάμενος κατὰ βοῦν, εἰς γῆν κατεῤῥάγη· ἐξ ἐκεῖνου τοίνυν ὀπόσαι νύκτες, ριπτόμενος ὁμοίως εἰς ἔδαφος καὶ σπαραττόμενος ἦν, ἀφροῦ τε παραπτύων, καὶ τὰ ἔνδον ἀναθρασυόμενος. Ὑπανῆπτε δὲ αὐτῷ καὶ ζηλοτυπίας ἐπὶ τῇ γυναικὶ φλόγας ὁ μιὰρὸς, καθάπερ αὐτῇ συνεληλυθὼς, ὅπερ ἦν αὐτῷ τῆς συμφορᾶς τὸ βαρύτερον. Οὐκ ἔχων οὖν ὃ τί ποτε ἄλλο πρὸς κακὸν τηλικούτον ἐπινοήσῃ, προσελθὼν τῇ τοῦ μεγάλου στάσει, ῥίπτει κατὰ γῆς ἑαυτὸν, τὰς κατασχούσας αὐτὸν ἀποδουρόμενος συμφορὰς.

magni Symeonis columnam procedens, conjicit sese in terram, luctuosum, in quo erat statum suum lamentans:

σας'. Ταῖς αὐτοῦ τοίνυν ἰκετηρίαις ἐπικλασθεὶς, D Παῦσαι, ἀδελφε, ὀδυρόμενος ἔφη, καὶ οἴκαδε μᾶλλον ἐπάνηκε, καὶ οὐκ ἀστοχῆσεις τῆς θεραπείας. Ὁ δὲ τὴν ἐπαγγελίαν ἀσμένως δεξάμενος, ὥσπερ ἤδη τοῦ ποθουμένου τυχὼν ἐπανῆει· καὶ τὴν μὲν οἰκίαν καταλαμβάνει, τὴν γυναῖκα δὲ οὐχ εὕρισκει. Ἀπέδρα γὰρ ἤδη, συσκευασαμένη τὰ ὄντα, τὸ βρέφος ἐπὶ τῆς οἰκίας (ἄρτι γὰρ ἐκ τοῦ ἀνδρὸς ἐκύη μόνον)

225. Isaurus aliquis, nuncupatus Conon, crucia- batur non solum ab infesto dæmone, verum etiam a difficili in talo ulcere; usque adeo ut mandendo linguam velut panem comederet; putresceret crus, ossa destituerentur carne, et fetorem exspirarent naribus intolerabilem. Ille absumpta omni in me- dicos substantia, cum nihil quidquam illorum arte proficeret ad sanitatem, nisi quod præcisum serra pedem dicerent amputandum, transtulit se ad san- tum Symeonem, quem solum noverat incurabi- lium morborum medicum. Hunc tam miserabili in statu positum cernens ille, cum palmea sua virga percussisset leniter, hortatus est, ut pedibus suis staret: et continuo abiit graveolentia, atque æger pedibus suis et quidem firmis ad secure gra- diendum est usus. Deinde propius accedentis ad se caput tetigit sanctus atque signavit dicens: In nomine Domini et Dei atque Salvatoris nostri Jesu Christi præcipio tibi, maligne spiritus, ut facessas ex hoc homine, et nunquam amplius in ipsum introeas. Expulsus itaque statim est dæmon. Tum jussit illum vulnere pedis aliquid pulveris sui in- spargere; quo statim ei renata caro et obducta pellis est: atque brevi persanatus ad uxorem, ad paulo ante incurabilis habebatur.

226. Quæ hactenus dicta sunt bene multa, sa- tietatem vobis ingesserunt, scio: verumtamen quæ sequuntur, prætereunda silentio non sunt. Juve- nis quidam ex pago, qui vocabatur Callinea: ipse, C Georgius; rudera domus eruens, forte fortuna in monumentum incidit, quod ubi effoderat spe repe- riendi latentem thesaurum, ab infesto dæmone oc- cupatus est (quasi nimis levis futura esset ultio quæ non illico pœnam intulisset), et quasdam ve- luti mulieres ipsum complectentes intuitus ac bo- vis instar edens mugitum, in terram præceps datus est: indeque exinde per singulas accidebat noctes; allidebatur enim simili modo terræ, ac dilaceraba- tur, spumante ore, visceribusque æstuantibus. Subjecit quoque ipse zelotypiæ faces ratione uxo- ris nequam spiritus, tanquam si ipse cum illa rem habuisset: id quod homini ærumnoso ærumnis omnibus gravius accidebat. Tandem cum aliud haberet nihil quod tantæ calamitati objiceret, ad

227. Hoc tam supplicii agendi modo commotus ille: Desine, inquit, mi frater, lamentari, ac do- mum regredere potius; et non frustraberis sa- nitate. Accepit ergo promissiones læto animo, et veluti jam certus desiderii obtinendi, regressus est. At domum ingressus nullam deprehendit uxo- rem; jam quippe aufugerat, comportata secum re familiari; infante autem, quem hactenus uni-

cum ex illo pepererat, domi relicto. Percellitur ille mœrore vehementi, tollit puerum, repetit sanctum, factum uxoris luctuoso sermone explicat, lacrymis verba interpellantibus, et resoluti dolore cordis æstum testificantibus; deinde infantem quoque ad pedes sancti demittit, rogans ut eum saltem uleiscatur. Fractus igitur dolore illius Symeon, atque oculos in cœlum mœstos intendens: Deus, inquit, magnus et omnipotens, cujus oculi intuentur vias filiorum hominum, ut retribuas unicuique secundum viam suam; si bonum est in oculis tuis, transeat dæmonium, quod hunc infelicem insidet, in uxorem illius; ut misereri discat, misericordiam aliorum implorando; et manifesta intelligat experientia, quod naturaliter viscera ipsius ignorabant.

228. Ita Symeone orante, juvenis liberum se a dæmone comperit, hic vero mulierem invadens clamabat: Tu me a marito tuo avulsisti; tu me a familiari meo sejunxisti; per te ab illo gravi meo cum sensu expulsus sum; qui me inde ejecit, ad te imperavit ut ingrederer; et similia multa furiosa, scelerata et revera diabolica. Talia ubi audivit mulier, inhumaniter a malo genio flagellata, revertit domum ad conjugem suum: qui, dolorum ejus misertus, cum ipsa ad sanctum contendit Symeonem; et quantum nuper contra ipsam obtestabatur, tantum modo et amplius pro ejusdem deprecatur sanatione. Non tulit dæmon propiorem ad Symeonem accessum, quare mox mulierem alidare solo, varie dilaniare et raptare, in sublime tollere et demittere, denique ad præcipitium festinare. Cujus tragædiæ impatiens sanctus, nec intueri sic patientem ulterius sustinens, ad hæc humano atque miserante animo super ipsam motus: Impurissime et maligne spiritus, inquit, præcipio tibi in nomine Filii Dei, ut ex eas ex hac muliere, et nunquam eo deinceps divertas. Uti præceptum, ita factum: dæmone illico multa cum vociferatione et conviciis egrediente, atque relinquirentem omnino sanata.

229. Babylæ cujusdam oculos ægritudo invaserat, quam et cæcitas consecuta est: cumque nihil opis haberi ex arte medentium posset, sancti Symeonis nomen pro curatione invocavit; viditque nocte sequenti sanctum, equo candido invecum, veluti medicum et manum affectis oculis impo-

A ἀπολιποῦσα. Σφοδρότερον τοίνυν παθὼν τὴν ψυχὴν, ἀνελόμενος τὸ βρέφος, ἤκει παρὰ τὸν ἅγιον αὐθις, οἷα παρὰ τῆς γυναικὸς αὐτῷ συνέβη ἐκτραγωδῶν, καὶ τῶν ῥημάτων δάκρυα καταχέων, τὴν ἔνδον τῆς καρδίας τῆξιν μηνύοντα, εἶτα καὶ τὸ βρέφος ἐνώπιον αὐτοῦ ῥίπτων, καὶ πρὸς ἐκδίχῃσιν τούτου τὸν ἅγιον ἐκκαλούμενος. Διαπονηθεὶς οὖν ὁ Συμεὼν, καὶ τι πρὸς οὐρανὸν ὀδυνηρὸν ἀτενίσας, Ὁ Θεὸς, εἶπεν, ὁ μέγας, ὁ παντοκράτωρ, οὗ οἱ ὀφθαλμοὶ ἀνεψυγμένοι εἰς ὁδοὺς τῶν υἱῶν τῶν ἀνθρώπων, δοῦναι ἐκάστῳ κατὰ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ· εἰ ἀρεστὸν ἐνώπιόν σου, μεταβήτω πρὸς τὴν γυναῖκα τὸ ἐνοικοῦν τῷ ἀθλίῳ τούτῳ δαιμόνιον, ἵν' ἐλεεῖν διδαχθῇ τοῦ παρ' ἐτέρων ἐλέους αὐτῇ δεηθεῖσα, καὶ πείρα μάθῃ σαφῶς ὁ παρ' αὐτῇ τὰ τῆς φύσεως ἡγνόησε σπλάγχνα.

B σκῆ'. Ταῦτα τοῦ Συμεὼν εὐξαμένου, ὁ μὲν νεανίσκος τοῦ δαίμονος ἀπῆλλακτο, ἡ γυνὴ δὲ ὑπ' αὐτοῦ κατεῖληπτο, Σὺ με τοῦ οἰκείου ἀνδρὸς ἐχώρισας λέγοντος, σὺ με τοῦ συνοίκου διέξευξας, διὰ σὲ τούτου πικρῶς ἀπελήλαμαι· ὁ ἐκεῖθεν ἐκβαλὼν ἐμὲ, ἐπέτρεψεν ἐλθεῖν ἐπὶ σέ, καὶ ἄλλα τοιαῦτα, μανικά τε ἄμα καὶ μιὰρὰ, καὶ τῷ ὄντι δαιμονιώδη. Ὡν ἐκείνη ἀκούσασα, καὶ ὑπὸ τοῦ δαίμονος ἀφιάνθρωπῶς μαστιζομένη, ἐπάνεισιν εἰς τὴν οἰκίαν παρὰ τὸν ἄνδρα. Ὁ δὲ τοῦ πάθους οἰκτεῖρας αὐτὴν, παρὰ τὸν ἅγιον ἄγει, ὅσα κατ' αὐτῆς κατέτεινε πρώην, τοσαῦτα νῦν ὑπὲρ αὐτῆς καὶ πλείω δεόμενος. Τὴν πρὸς τὸν Συμεὼν ἐγγύτητα τοίνυν οὐκ ἐνεγκὼν τὸ δαιμόνιον, ἤρξατο ῥίπτειν εὐθύς κατὰ γῆς τὴν γυναῖκα καὶ σπαράττειν, καὶ ἐκτινάσσειν, καθάπερ αὐτὴν ἄραι καὶ ἀφεῖναι κατακρημνῶν ἐπειγόμενον. Οὐκέτι τοιγαροῦν οὕτω πάσχουσιν αὐτὴν ὁρᾷ ὁ Συμεὼν ἀνεχόμενος, ἀλλὰ φιλάνθρωπὸν τι καὶ συμπαθὲς παθὼν ἐπ' αὐτῷ, τὸ ἀκάθαρτον καὶ πονηρὸν πνεῦμα, ἐγὼ σοι ἐπιτάττω, φησὶν, ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Θεοῦ ἐξελθεῖν ἀπ' αὐτῆς, καὶ μηκέτι πρὸς αὐτὴν ἀναλῦσαι. Τὸ μὲν οὖν ἐπίταγμα ἔργον ἦν, καὶ πολλὰ κράξαν αὐτίκα καὶ φλυαρήσαν ἐξῆλθεν, ὑγιῇ τὴν πάσχουσαν ἀπολελοιπός.

C σκῆ'. Βαβύλα δὲ τινὶ νόσημα γέγονει περὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς, ὃ καὶ τύφλωσις ἠκολούθησεν· ὥς οὖν δυνασθαί τι τῆς ἱατρῶν τέχνης οὐκ ἦν, τὸ τοῦ Συμεὼν ὄνομα πρὸς θεραπείαν ἐπεκαλεῖτο. Ὅρᾳ τοιγαροῦν τῆς νυκτὸς ἐκείνης αὐτὸν ἐπὶ λευκοῦ ἵππου τῷ ἱατρείῳ παραβαλόντα, χεῖρά τε αὐτῷ ἐπιθέντα, καὶ, Ἀνάβλεψον εὐθὺ τοῦ θαυμαστοῦ ὄρους, κελεύσαντα. Διαναστάς τοίνυν αὐτίκα καὶ τὰς ὄψεις ἐπ' αὐτῷ ἰθύνων, Χριστὲ ὁ Θεὸς τοῦ δούλου σου Συμεὼν, εἶπεν, ἰασαί με τοὺς ὀφθαλμούς. Καὶ ἀναβλέψας ὁρᾷ παραχρῆμα, εἰ καὶ ἀμυδρόν τι καὶ ἀδρανές· ὁρᾷ δ' οὖν, καὶ τὰ φίλτατα ὥς εἶχε, γυναῖκά φημι καὶ τέκνα λαβὼν, πρόσσεισι τῷ Συμεὼν, ἀπαγγέλλων οἷας ἐξ αὐτοῦ τύχοι εὐεργεσίας. Ὁ δὲ τὸν Δεσποτικὸν αὐτῷ τοῦ σταυροῦ τύπον ἐπιβαλὼν, ἐλεύθερον αὐτῷ πάσης ἀμβλυωπίας τὸ τῶν ὀφθαλμῶν χαρίζεται φῶς· ἔπειτα μέντοι καὶ τὴν γυναῖκα, τυφλώττουσαν ἰασάμενος, καὶ δαιμονῶντας θεραπεύσας τοὺς παῖδας, καὶ ὅλον

οἶκον μεγάλων παθῶν ἀπαλλάξας, οὐδὲ βίου σπανίζοντας περιεῖδεν. Ἄλλ' ἐπεὶ μηδ' ὅτιοῦν ἄλλο τούτοις ὅτι μὴ βραχὺς οἶνος προσῆν, καὶ οὗτος ἐξεστηκώς τε καὶ δευτερίας, ἡδὺν καὶ τοῦτον αὐτοῖς τῇ οἰκείᾳ τίθῃσι κόνει, καὶ πότιμον, καὶ ἐπαγωγόν· καὶ οὕτως οὐκ ὀλίγου πράθεις, ἤρκεσεν αὐτοῖς εἰς τὰ ἀναγκαῖα.

σλ'. Τούτοις ἄξιον ἐκεῖνο προσθεῖναι· Πρεσβύτερός τις, ἐκ κώμης Βασιλείας οὕτω λεγομένης ὁρμώμενος, πολὺπαις ὢν, ἅπαις ἐδείκνυτο, τὴν εἰς φῶς ἐκάστου τῶν τικτομένων πρόοδον τελευτῆς εὐθύς διαδεχομένης. Πρόσεισι τοίνυν ἐν συνοχῇ σπλάγχνων, καὶ πικρῶν δακρύων ἐπιρροῇ τῷ θαυμαστῷ Συμεῶν, τὰ κατ' αὐτὸν ἀπαγγέλων· Καὶ ὅς, Ἐπάνηκε, φησὶ χαίρων, ἔχων ἤδη τὸ αἰτηθὲν ἐκ Θεοῦ. Τῷ δὲ τὴν ἐπαγγελίαν ὡς εὐεργεσίαν αὐτοτελῇ δεξαμένῳ, καὶ ὥσπερ τι ψυχῆς ἄχθος ἀποθεμένῳ βαρύτατον, τρεῖς ἐπὶ θυγατρὶ γεννῶνται μετὰ ταῦτα υἱοί· ὢν ὁ πρεσβύτερος πάθει δυσεντερίας ἀλούς, καὶ τὴν ἐξ ἀνθρώπων καὶ τέχνης ἀπογνοὺς θεραπείαν, ἐπὶ τὸν θεῖον Συμεῶν καταφεύγει, καὶ ὡς αὐτὸν ἀνακομισθεὶς παρὰ τοῦ τεκόντος, οἷα μηδ' ἄρχεῖν ἐαυτῷ πρὸς τὴν πορείαν δυνάμενος, ἐπάνεισιν ὕγιής.

σλα'. Ἀλλὰ τὴν ἐπ' αὐτῷ τοῦ πατρὸς εὐφροσύνην, ἀθυμία πάλιν ἐκδέχεται, λήθην καὶ αὐτῆς ἐμποιοῦσα (ἐπεὶ καὶ πέφυκεν ὅλον ὡς τὰ πολλὰ γενέσθαι τοῦ παρόντος τῇ τῆς ψυχῆς χαῖρον ἢ παθαινόμενον, τῶν προλαβόντων ἀμνημονῆσαν)· εὕρισκει γὰρ τὸν δευτέρου τῶν υἱῶν οὕτως ὑπὸ νόσου κατειργασμένον, ὡς καὶ βοήθειαν ἐπ' αὐτῷ πᾶσαν ἀνθρωπίνην ἀπαγορεῦσαι. Ἀράμενος τοίνυν κομίζε τῷ Συμεῶν καὶ αὐτὸν, δεικνὺς ὅπως ἔχει, καὶ μάρτυρα καθάπερ οἰκείας σπλάγχνων ὁδύνης ποιούμενος εἰ πατήρ, καὶ ταῦτα φιλόπαις, οὕτως υἱὸν ἀνέχοιτο βλέπων. Ἐκτείνας τοιγαροῦν αὐτίκα τὴν δεξιάν, καὶ τὴν παιῖδα σφραγίσας, Πορεύου, ἔφη, ζῶντα καὶ αὐτὸν ἐν ὀνόματι Χριστοῦ ἔχων. Ὁ δὲ, φιλοτεκνίας ὑπερβολῇ, μηδαμῶς ἀποστῆναι βουλόμενος, ἀλλ' ὅσῳ πλείονα χρόνον αὐτῷ παραμείνοι, τοσοῦτῳ πλείω καὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ κομίσασθαι θεραπείαν τὸν παιῖδα νομίζων· Συγχώρησον ἡμῖν, δοῦλε τοῦ Θεοῦ, εἶπεν, ἐπὶ πλεον προσμεῖναί σοι, ἵνα καὶ δαφιλεστέρας τῆς παρὰ σοῦ τύχωμεν εὐλογίας, ἣν ἡμῖν ἡ δεξιὰ σου χαρίζεται.

σλβ'. Δυσχεράνας τοίνυν πρὸς ταῦτα ὁ Συμεῶν, Ἠπάτησαι διὰ τῆς ἀπιστίας, ἔφη, καὶ σύ· ἡ γὰρ τοῦ Θεοῦ δύναμις οὐκ ἐνταῦθα μόνον, ἀλλὰ καὶ πανταχοῦ τῆς αὐτοῦ δεσποτείας ἀνύουσα παραδόξως ἐστὶν ἃ βούλεται· ἀλλὰ τὴν ἐκ τῆς κόνεως μου σφραγίδα λαθὼν, ἐπανῆκε μηδὲν ἐνδοιάζων, ἀλλ' αὐτοὺς ὥσπερ ἐντετυπωμένους αὐτῇ, οὕτω καὶ παρόντας ὁρᾷ νομίζων ἡμᾶς. Λαθὼν τοίνυν ὁ πατήρ τὴν σφραγίδα καὶ οἷαδε μετὰ τοῦ παιδὸς ἀναστρέψας, ὁρᾷ τὸν ἅγιον αὐτῷ νυκτὸς ἐπιστάντα (ἡ μορφή δὲ τῷ Συμεῶν ἐτέρως ἢ κατὰ τὸ σῶνθηες εἶχε) τῆς τε κόνεως ἐν χεροῖν κατέχοντα, καὶ, Τί μᾶλλον βούλει λαβεῖν, τὴν εὐλογίαν τοῦ Συμεῶν ταύτην, ἢ τὴν δεξιάν;

A daemonibus insessos curavit; et universam familiam gravibus malis liberavit; non despiciens eam negligensve, quod rei familiaris penuria premere-tur: quin potius, quoniam nihil illis superaret nisi pauxillum vini, idque fugientis et secundarii, illud pulvere suo suave et aptum potui ac delicatum reddidit: atque ita non parvi venditum, suffecit necessariis vitae comparandis.

230. Hisce dignum est illud quod addatur: Presbyter quidam, ex pago qui vocabatur Basilea oriundus, cum multos genuisset liberos, sine liberis erat, morte, simul atque editi in lucem essent, quemque occupante. Properat igitur in angustia cordis torrente acerbarum lacrymarum decurrente, ad mirabilem Symeonem, rerum suarum statum nuntiaturus. Cui sanctus: Revertere gaudens; concessum jam tibi a Deo est, quod petiisti. Excipit ille promissionem, ut beneficium reipsa impetratum, et secluso dolore cordis gravissimo, tres deinde filios præter filiam progignit. Accidit autem illorum grandiore natu dysenteria laborare, desperari-que humanæ artis curationem. Ad sanctum Symeonem igitur recurrere visum: cumque eo portatus fuisset a parentibus, utpote non sufficiens per vires suas itineri, persanatus rediit.

231. Sed lætitiā patri hinc exortam, rursum mœror pene exanimans subiit, gaudii-que induxit oblivionem (ita namque solet quam creberrime fieri, ut rei præsentis gaudium vel dolor deleant præteritorum memoriam): invenit namque secundogenitum ita morbo exhaustum, ut nihil spei in humana ope superesset. Sublatum igitur hunc quoque portat ad Symeonem, monstrans quomodo se haberet; et testem quodammodo dolorum suorum ipsum statuit, utrum patris animus et quidem filiorum tenere amantis, intuitum prolis sic affectæ possit sustinere. Qui continuo extensa manu dextera puerum signans: Vade, inquit, et hunc quoque in nomine Christi habeto vivum. Verum ille excessu quodam amoris in prolem nequaquam recedere voluit: sed ratus tanto uberiores filio impertitum iri curationis gratiam, quanto longiori tempore istic substitisset: Da veniam, inquit, famule Dei, quod diutius hic commemoremur, quo copiosiores a te benedictionem, quam dextera tua impertit nobis, nanciscamur.

232. Severiori ad hæc et ægro vultu Symeon: Tu quoque, ait, per diffidentiam aberrasti: divina quippe potentia, non hoc solum loco, sed ubi libet efficere mirabiliter potest quæcunque vult: verum ex pulvere meo signum accipiensredito, nihilque hæsitans persuasum habeto ita te visurum nos præ-sentes, quemadmodum ipsos impressum illud signum gerentes. Accepto igitur jam dicto signo domum cum filia rediit pater, viditque secuta nocte sanctum astantem sibi, forma admodum a solita discrepante, tenentem manibus pulverem, percunctantemque: Quid mavis accipere, hancne Symeonis benedictionem, an dexteram? Cumque

illie respondisset, ubique gentium constare, quantæ virtutis benedictio sit; se vero (quod propitio sancto fieret) semper ardentius desiderasse dexteram contingere: extendit illam sanctus, impertitque benedictionem, impropersans tacite suam presbytero incredulitatem: denique etiam illud, quod alter summo cum desiderio præstolabatur, adjicit: Accipe filium tuum sanum. Quod tantam instillavit animo ejus voluptatem, ut præ abundantia illius, statim expergisceretur: invenitque filium [adhuc somno indulgentem, ac restitutum jam perfectæ sanitati. Quare illico remittit ad sanctum, qui pro hoc secundo natu filio recuperatæ valetudinis præmia persolvat.

253. Paulo post tertius quoque natu filius vehementibus adeo febribus tentatus est, ut vita longius producenda desperaretur. Puer præoptabat imprimis ad sanctum Symeonem adduci: pater autem experientia in præcedenti filio doctus, quanta etiam procul absentibus a Symeone virtus soleat exire: Potest, fili mi, inquit, sanctus visitatione tua te invisibiliter hoc etiam loco dignari. Nec moratus, convertit se puer, et voce quam potest clarissima exclamat: O Symeon, electus a Deo, miserere mei. Tum ad patrem: Sufflitum adole, inquit, ecce enim famulus Dei in conspectu meo stat: manus armata est virga ferrea et catena ex ferro ignito: qua dæmonem, magnitudine gigantæa et visu terribilem, arcte constrinxit, revinctis post tergum manibus: jamque clibanum quoque succendit igne, quo nequam illum comburat. Isthæc loquente puero, morbus subito abiit, veluti flagello quodam perstringente abactus.

254. Ita quidem sanitatem obtinuit hic filius: filia vero difficiliore etiam invaletudine correpta, tam prope jam ab exitu vitæ aberat, ut tantum non mortua putaretur. Dumque pater ad consuetum rursus medicum cum animi consternatione ac dolore cordis confugit, blando risu ait vir divinus: Nolito timere, mi presbyter; sed vade potius tripudiante præ lætitia gressu: condonat quippe hanc quoque filiam tuam tibi Deus, et lætus lætam tibi videbis occurrere, quam nunc velut mortuam deploras. His auditis, tam delibutus voluptate, quam prius obrutus mœrore propter filiam, revertitur. Cumque jam domum subiret, obviam secundum prædictionem procurrit ei filia, et amplexu patrem stringit, ideo suaviori, quod præter omnem expectationem esset lethifero morbo erepta: itaque adjuncta fratribus est, facta etiam ipsa patri manifestum sancti Symeonis munus. Porro presbyteri hujus domini, pertinaci incredulitate laborantes, denuntiabant ipsi, crebro gesta Symeonis enarranti, dicentes: Tu equidem benedicere illius præcibus; nos maledictionem ipsius præoptamus. Videbimus igitur, inquiunt, num quid ita in se affectis valeat nocere. Ad quæ verba non distulit in longum pœnam justa Dei providentia; sed eodem anno, licet

πυνθανόμενον. Τοῦ δὲ, "Ὅτι μεγάλη μὲν ἐστὶν ἡ εὐλογία, παντὶ που δῆλον, εἰπόντος, ἐγὼ δὲ (ἀλλὰ μοι ἔλεως εἴη) λαβεῖν ἐπόθουν μᾶλλον τὴν δεξιάν· ἐκτείνας εὐθέως αὐτὴν, ὁρέγει τὴν εὐλογίαν, ἡρέμα τῷ πρεσβυτέρῳ καὶ ἀπιστίαν προσσυνειδίσας, ἐπιτέλει δὲ καὶ ὅπερ ἀκοῦσαι λίαν ἐκεῖνος ἐδίψα προσθεῖς, Ἄπολαβε τὸν υἱὸν ὑγιῇ. Ὁ τοσαύτην ἐνέσταξεν αὐτοῦ γλυκύτητα τῇ ψυχῇ, ὥς πρὸς τὴν ἡδονὴν αὐτίκα διϋπνισθῆναι, καὶ τὸν υἱὸν ὑπνῷ χρησάμενον εὐρεῖν, καὶ πρὸς ὑγίαν ἤδη μεταβαλόντα. Ὁ μὲν οὖν πατήρ ἄνεισι παρὰ τὸν ἅγιον αὐθις, σῶστρα τῶν δευτέρων υἱῶν ἀπονέμων.

σλγ'. Ὀλίγω δὲ ὕστερον καὶ τοῦ τρίτου λαύροις πυρετοῖς συσχεθέντος ἀπόγνωσις ζωῆς τὸ παρεπόμενον ἦν. Καὶ ὁ μὲν ὡς τὸν θεῖον Συμεὼν ἀνακομισθῆναι προήρητο· ὁ δὲ πατήρ, ὅση καὶ ἀπὸ μακρόθεν οἶδε δύνამις ἐξ ἐκεῖνου φοιτᾶν ἀπὸ τοῦ προλαβόντος πείρα μαθὼν, Δυνατὸς, εἶπε, τέκνον, κἀνταῦθά σε θείας ἀθεάτως ἐπισκοπῆς ἀξιώσαι. Καὶ παραχρῆμα συστρέψας ἑαυτὸν ὁ παῖς, μεγάλῃ ὡς εἶχεν ἐδόθησε τῇ φωνῇ, Ὁ ἐκλεκτὸς τῷ Θεῷ Συμεὼν, ἐλέησόν με. Εἶτα πρὸς τὸν πατέρα, Θυμίασον, εἶπεν· ἰδοὺ γὰρ ἔστηκεν ὁ τοῦ Θεοῦ θεράπων ἐν ὀφθαλμοῖς μου· ῥάβδος μὲν οὖν αὐτῷ διὰ χειρὸς σιδηρᾶ, καὶ ἄλυσις καιόμενον πυρὶ τὸν σίδηρον ἔχουσα· δαίμων δὲ τις, τὸ μέγεθος μέγας καὶ ἰδεῖν ἀειδῆς, δέδεσται δεινῶς παρ' αὐτοῦ, ὀπίσω τῷ χεῖρι περιηγμένος, ἤδη δὲ καὶ κλίβανον ἐπ' αὐτὸν ἀνάπτει πυρὸς, καὶ τούτῳ τὴν πονηρὸν κατακαίει. Ταῦτα ὁμοῦ τε εἶρητο παρὰ τοῦ παιδὸς, καὶ ἡ νόσος εὐθὺς ἀπεδίδρασκεν, ὥσπερ τινὲ μάστιγι σφοδρῶς ἀπεληλαμένη.

σλδ'. Ὁ μὲν οὖν παῖς ἔατο οὕτως, ἡ δὲ θυγάτηρ, νόσῳ καὶ αὐτῇ δυσφορωτέρῳ ληφθεῖσα, ἐγγιστα θανάτου γεγόνει, καὶ ὅσον οὐχὶ νεκρά ἦν. Τοῦ δὲ πατρὸς παρὰ τὸν συνήθη πάλιν ἱατρὸν ἐν ταραχῇ σπλάγχνων καὶ καρδίας ὀδύνη καταφυγόντος, προσηνεῖ ὁ θεῖος ἀνὴρ, μειδιάματι, Μὴ φοβοῦ, πρεσβύτερ, εἶπεν, ἀλλὰ πορεύου χαίροντι ποδὶ μᾶλλον· χαρίζεται σοι γὰρ ἰδοὺ καὶ τὴν θυγατέρα Θεὸς, καὶ χαίρουσαν ὄψει χαίρων εἰς συνάντησιν ἐξελθοῦσάν σοι, ἣν ὀδύρῃ νῦν ὄσα καὶ θνήσκουσαν. Τούτων ἐκ τοῦ Συμεὼν ἐκεῖνος ἀκούσας, μεστὸς ἀντὶ τῆς πρώτης ὀδύνης ἐπὶ τῇ θυγατρὶ τὴν ψυχὴν ἡδονῆς ἐπανῆει. Ἐπιβαίνοντι δὲ ἤδη τοῦ οἴκου, προὔπαντ' ἀπὸ τὰς προρρήσεις αὐτῇ, καὶ γνήσιόν τι καὶ ἡδὺ περιπλέκεται, οἷα παρὰ πᾶσαν πατρὶ προσδοκίαν χαλεπῆς νόσου φιλότατη θυγάτηρ ἀνασωθεῖσα, καὶ προστίθεται καὶ αὐτῇ τοῖς ἀδελφοῖς, σαφὲς παρὰ τοῦ θεοῦ Συμεὼν τῷ πατρὶ δῶρον γεγεννημένη. Οἱ μὲντοι τοῦ πρεσβυτέρου δεσπότη, χαλεπὴν ἀπιστίαν νοσοῦντες, ἀγγέλλοντες ἦσαν αὐτῷ, τὰ τοῦ Συμεὼν πολλάκις ἐξηγουμένῳ, καὶ, Σὺ μὲν εὐλογοῦ ταῖς εὐχαῖς αὐτοῦ, λέγοντες· ἡμεῖς δὲ τὴν τοῦ αὐτοῦ μᾶλλον ἀρὰν ἀσπαζόμεθα· ὁψόμεθα γὰρ, φησὶν, εἴ τι πρὸς αὐτὸν οὕτως ἔχοντας βλάψαι δυνήσεται. Πρὸς ἅπερ οὐκ ἐπὶ πολὺ τὰ τῆς δικαίας ἐβράδυνεν ἐπ' αὐτοὺς τοῦ Θεοῦ προνοίας· ἀλλὰ τοῦ

ἐνιαυτοῦ ἐκεῖνου καίτοι βαθύτατα πλουτοῦντες, πενέ-
στατοι ὠφθησαν, πάσης αὐτῶν οὐσίας ἐσχάτως δια-
φθαρείσης.

A ditissimi essent, pauperrimi visi sunt, omnibus
tandem facultatibus dissipatis.

CAPUT XXIX.

Absentia et cogitata perspicit : per discipulos medetur : in tempestate succurrit.

σλε'. Πέλαγος μὲν οὖν ἐξαντλῶν οἶδα κοτύλαις τὰ
τοῦ θαυμαστοῦ Συμεῶν πάντα διεξιέναι φιλονεικῶν·
ἀλλ' οὐ φορητὴ πάλιν ἡ τῶν παραλειπομένων ζημία.
Ἐπέμφθη γάρ ποτε πρὸς τὴν βασιλίδαν πόλιν κατὰ
τινας θεοφιλεῖς τε ἅμα καὶ ψυχωφελεῖς χρείας πρε-
σβύτερος Θωμᾶς σὺν ἀδελφοῖς ἐτέροις δυσὶ παρ' αὐ-
τοῦ. Οἶα δὲ φιλεῖ τὸ περὶ τὸν βασιλέα πᾶν προσίε-
σθαι τοὺς τοιοῦτους, καὶ θεραπεύειν διὰ τὴν τοῦ
πέμψαντος ἀρετὴν, ὁρῶν ὁ τηνικαῦτα ἑπαρχος αὐ-
τοὺς (Θεόδωρος οὗτος, ὁ τὴν ἐπωνυμίαν Πικρίδιος B
ἦν) παρῆρσας ἐν τῷ παλατίῳ τυγχάνων, πυνθάνε-
ται, τίνες οἱ μοναχοὶ καὶ ὄθεν. Καὶ μαθὼν, μετα-
καλεῖται τὸν Θωμᾶν καταμόνας. Πολλὰ γοῦν περὶ
τοῦ θεοῦ Συμεῶν διαλεχθέντες, συχνοὺς τοῦ Θωμᾶ
καὶ μακροὺς κατατείνοντος λόγους, πλείστα τε περὶ
αὐτοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ θαυμασίων ὅσα ἐκάστοτε δρώη
διεξιόντος· ὁ ἑπαρχος ἐκκαυθεὶς τὴν καρδίαν τοῖς
περὶ αὐτοῦ διηγήμασιν, ὅλος τε τῆς εἰς αὐτὸν ἐκκρε-
μασθεὶς πίστεως, Χαλεπὴ με, πρὸς τὸν Θωμᾶν
ἔφη, νόσος καὶ κρυφία πιέζει, πρὸς ἣν διὰ πάσης
ἐλθὼν μηχανῆς τε καὶ τέχνης, οὐδ' ὅτιοῦν οἶός τε
κατέστην εὑρεῖν τοῦ κακοῦ φάρμακον· εἶτα καὶ αὐ-
τοῦ μεσίτου τυχεῖν ἐδεῖτο θερμῶς, ὥστε δι' ἐπιστο-
λῆς τὰ καθ' ἑαυτὸν ἐκεῖνω γνωρίσαντα, κομίσα-
σθαι καὶ τὴν θεραπείαν. Τοῦ δὲ, "Ἦτις ἡ νόσος ; C
ἐρομένου· ἐλεεινὴ ὁ ἑπαρχος ὑπολαβὼν τῇ φωνῇ,
Πάντα, φησὶν, οἷς τρέφομαι, εἰς αἷμα μεταποιεῖται
καὶ μακροὺς σκώληκας, ἧ τε τῶν ἐντὸς ὀδύνη, οὐ
ῥαδία φέρειν, διαβοσκομένων με τῶν σκωλήκων. Ὁ
δὲ, Γνωριστέον μὲν, ὡς ἔφης, ταῦτα καὶ τῷ μεγά-
λῳ, πλὴν ἀλλ' ἔστι παρ' ἡμῖν τῶν ἱερῶν ἐκεῖνου
τριχῶν καὶ τῆς κόνεως, οἷς ὕδωρ ἐπιβαλόντι καὶ
πρὸ σιτίων πiónτι, οὐδαμῶς οἶμαι μεταμελήσει.
pulvere quidpiam, quos si quis miscuerit cum
pœniteat.

σλγ'. Τοῦ δὲ κατὰ τὰς ὑποθήκας πεποιηκότος, ἡ
τε τοῦ αἵματος ῥύσις πέπαυτο, καὶ αἱ τῶν σκωλή-
κων ὠδίνες ἔσβεστο, καὶ ἡ νόσος εὐθύς ἀπελήλατο.
Ὁ γοῦν ἑπαρχος φυσικαῖς ὁρῶν ἑαυτὸν ἐξόδοις D
τοῦ λοιποῦ χρώμενον, ἐν φόβῳ πλείονι τοῦ προτέρου
γεγόνει, καὶ τὸν Θωμᾶν ὡς εἶχε μεταστειλάμενος,
δεδιέναι καὶ τρέμειν ἔλεγε, μὴ ἄλλοθεν οἱ σκωλή-
κες αὐτὸν ἀναρρήξωσι, τῶν κατὰ φύσιν ἐξόδων ἀπο-
κλεισθέντες. Καὶ (οἶα πέφυκεν αἰεὶ μέγιστος πᾶσιν
ἀνθρώποις ἐγγίνεσθαι φόβος, ὅταν περὶ τὸ ζῆν ὁ
κίνδυνος ᾖ, φείδεσθαι τε μηδενὸς τηνικαῦτα, μὴ
πόνου, μὴ καμάτου, μὴ ἀναλώματος, εἰ καὶ τὸ δύ-
νασθαι μάλιστα τούτοις προσῇ) εἰ μὴ καὶ τῷ ἁγίῳ
γνωρισθεῖν τὰ κατ' αὐτὸν, οὐκ ἀνεκτὰ ἐποιεῖτο.
Γέγραπτο μὲν οὖν ἡ ἐπιστολὴ, ἡτοιμάστω δὲ καὶ ὁ
πρὸς αὐτὸν πέμπεσθαι μέλλων· ἀλλ' ἡ ἐκεῖνου δι-
όρασις προφάνει καὶ τὴν αὐτῶν ἰκετείαν, καὶ τις
ἐν τοσούτῳ φοιτᾷ παρ' αὐτοῦ, ὅσα τε πρὸς τὸν Θω-

255. Totum mare situlis exhaurire noverit, qui
omnia Symeonis mirabilia in lucem proferre con-
tenderit : at similiter incomparabile damnum fuerit,
quidquam a scientibus prætermitti. Missus igitur
aliquando in regiam urbem a sancto Symeone fuit
presbyter Thomas cum fratribus duobus, compa-
raturus quædam ad Dei animarumque usum spe-
ctantia. Cumque, ut fieri solet, a tota aula admit-
terentur colerenturque, propter illius a quo missi
erant famam, vidit eos qui tunc præfectus urbis
erat Theodorus nomine, cognomento Picridius,
auctoritate pollens, atque interrogavit, quinam isti
forent monachi et unde. Edoctus singula, se voca-
vit seorsim Thomam. Cum autem pluribus inter
se de sancto Symeone egissent, et prolixiores de
illo Thomas pertexeret sermones, super omnia
ipsum et miracula quæ quotidie faciebat commen-
dans : præfectus inflammatus corde talibus narra-
tionibus, totaque in ipsum fiducia erectus : Diffici-
lis, inquit Thomam alloquens, me et occultus pre-
mit morbus ; cujus causa omnes adhibui machinas
et artes, sed laboravi in vanum, nulla mali inventa
medela. Deinde ardentissime petiit, ut liceret sibi
per epistolam rerum suarum statum sancto indi-
care, quo curationem impetrare ab ipso mereret-
ur. Interrogante autem Thoma : Ecquis ille mor-
bus esset ? miserabili respondens voce : Omnia,
inquit, nutrimenta mea in sanguinem et longos
lumbricos convertuntur : quippe viscera arrodit
dolor, haud facile tolerari potest, illis me depa-
scentibus. Cui Thomas : Significanda hæc quidem
sunt, ut inquis, magno Symeoni ; verumtamen
adest nobis quoque e sacris illius crinibus ac
aqua, biberitque, puto fore ut eum facti non

256. Credidit præfectus dictis Thomæ : et ces-
savit illico fluxus sanguinis, dolores vermium le-
niti sunt, omnisque ægritudo depulsa. Verum cum
videret secessu naturali se deinceps uti, gravior
priori ipsum incessit metus : accersitoque quam
celerrime Thoma, dicit illi, Vereri se atque tre-
mere, ne vermes, naturali secessu obstructo, alibi
ventrem perroderent : et (quemadmodum consuevit
semper validior omnes occupare metus, quando
vita periclitatur, non parcentes ulli rei, non la-
bori, non defatigationi, non sumptibus, etiamsi
quod maxime prodesse potest, ad manum sit) in-
tolerabilia existimabat omnia, nisi quæ se specta-
bant sancto significarentur. Exarata igitur epistola
est, comparatusque qui illam ad Symeonem per-
ferret. Verum perspicacitas illius horum etiam le-
gationem supplicem prævertit : aliquis enim a Sy-
meone adveniens, particulatim omnia quæ gesta

erant, significavit, quænam scilicet a præfecto dicta Thomæ fuissent; quomodo ab hoc aqua illi data, sacris Symeonis crinibus et pulvere sanctificata; quomodo bibisset dispulissetque statim dolorem omnem: deinde hortatus quoque est præfectum, ne hæc Dei miracula negligeret, adjecitque quidquid præterea e re animæ illius fore putabat; imo etiam confirmavit illi sanitatem, quæ et continuata est usque ad mortem viri. Sic igitur manifestum est, quod quæ volebat Symeon, longe absens in spiritu videret, et quidem tam perspicue ac si coram gererentur: quemadmodum sequentia etiam declarant.

237. Morbus aliquando pestilens grassabatur, multos homines depascens: quo contigit filiam cujusdam Evagrii (63) etiam corripui. Erat autem Evagrius iste Scholasticus. Quoniam vero Epiphanius quidam, qui per id tempus gentilium erroribus adherere dicebatur, nihil incommodi quoad filios recte habentes, pateretur: subierunt Evagrii animum cogitationes blasphemæ (quales esse solent maligni dæmonis deceptiones) ex vehementi nimis, quo filiam adamabat, affectu subnatæ; quomodo nempe religio sua Epiphanio faceret ad vitam atque incolumitatem filiorum. Ex istiusmodi autem cogitationibus motus ac tempestas vehemens in anima viri concitata est, non leve sibi periculum creantis. Cognoverat hæc in spiritu Symeon, et Evagrio, pro sui in ipsum singulari propensione animi, jussit indicari. Obstupuit ille insolita rei novitate, quomodo illa, quæ in cordis sui recessu intimo latebant, innotuissent Symeoni; correptusque timore et pœnitudine, accurrit ad sanctum, lacrymis atque animi affectu magis quam lingua et labiis rem confitens: impetrataque non veniamodo, sed etiam remedio contra peccatum, reversus est.

238. Accidit post hæc, quemdam, cui dextera putrescebat, adire Symeonem, curatumque mox ab ipso, viam relegere domum versus: forte Cilix quidam juxta viam operam dans figlinæ, quæsit, unde et cujus causa veniret: doctusque, quam insigne curationis beneficium ille nactus esset: Quid, inquit, fallimini, ad hominem confugientes, qui veneficiis potius quam virtute divina isthæc operatur? Vix dixerat, cum dexteram suam vitiari sentit, simili putrefactione percussam, atque illius ante fuerat; alterius malo in alterum veluti translato. Neque sic tamen ad mentem rediit meliorem Cilix; sed medicis potius atque artibus curandum se commisit. Verum ubi curationi facultates insumptas vidit, nec ullam affulgere spem, cognovit ipse quoque (quemadmodum illi, qui doloribus premuntur, studiose solent in illorum causas inquirere) pœnas se dare pro injuriis adversus sanctum Symeonem verbis; et ut potuit celerrime ad ipsum accessit, quam misero manus sua loco esset

(63) Evagrius Scholasticus, *historiam ecclesiasticam* 6 libris complexus, hoc ipsum miraculum de se

αὐτῷ τῷ ἐπάρχῳ λεχθεῖν, καὶ ὡς δοθεῖν παρ' αὐτοῦ ὕδωρ ἐκείνῳ, θριξὶν ὁσίαις αὐτοῦ καὶ κόνει ἁγιασθῆναι, καὶ ὡς πιὼν αὐτίκα τοῦ πάθους ἀπαλλαγεῖν, κατὰ μέρος πάντα διασημαίνων· ἐξῆς δὲ καὶ πρὸς τὰ τοῦ Θεοῦ θαυμάσια τῷ ἐπάρχῳ μὴ ὀλιγώρως ἔχειν παρεγγυῶν, καὶ εἴ τι πρὸς ὀνησιν ψυχῆς ἄλλο ὑποτιθεῖς· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὴν ὑγείαν αὐτῷ ἐπισφραγιζόμενος, ἥ τις καὶ παρέμεινε τῷ ἀνδρὶ διὰ τέλους. Οὕτως ἀπὸ μακρόθεν ᾗδει τῷ πνεύματι σαφῶς ἅπερ ἐβούλετο, καὶ ὡς ἐν ὀφθαλμοῖς πάντα ἐώρα· οἷα γὰρ πάλιν ἐκείνα.

σλζ'. Νόσου ποτὲ λοιμικῆς γενομένης, καὶ τῶν ἀνθρώπων πολλοὺς ἐπινεμομένης, συνέβη ταύτης ἔργον καὶ θυγατέρα τινὸς Εὐαγρίου γενέσθαι· Σχολαστικὸς δ' ἦν ἄρα ὁ Εὐάγριος οὗτος. Ἐπεὶ δὲ τις Ἐπιφάνιος, Ἕλληγι τῆνικαῦτα λεγόμενος προσανέχειν ἀπάτην, οὐδὲ μίαν ὑπέστη περὶ τὰ τέκνα ζημίαν, εἰσίσιαί τινες τὸν Εὐάγριον λογισμοὶ βλασφημίας, οἷα τὰ τοῦ πονηροῦ δελεάματα, ἐκ τοῦ σφοδροῦ μάλιστα περὶ τὴν παῖδα πάθους τῷ ἀνθρώπῳ ἐπιφυνέντος, ὡς ἄρα τὰ τῆς θρησκείας ἐκείνῳ πρὸς τὴν τῶν τέκνων ζωὴν ἐπαμύνοι. Καὶ μέγαν ἐκ τῶν τοιούτων λογισμῶν ἡ ψυχὴ κλύδωνα καὶ σάλον εἶχε, καὶ πολὺν αὐτῷ τὸν κίνδυνον ὥδιεν. Ὅπερ τὸν ἅγιον τῷ πνεύματι γνόντα, δηλώσαι τῷ Εὐαγρίῳ, καὶ γὰρ ἦν αὐτῷ ῥοπῇ διαθέσεως ἐπικλίνων. Ὁ δὲ τῷ τοῦ πράγματος παραδόξῳ καταπλαγεὶς, ὅτι ἅπερ ἦν ἐν मुखῷ καρδίας αὐτῷ ὁῖα τῷ Συμεὼν καθειστήκει, φόβῳ τε πολλῷ καὶ μετανοίᾳ ληφθεὶς, ἀνεισι πρὸς αὐτὸν, δάκρυσι μᾶλλον καὶ πάθει ψυχῆς ἢ γλώττῃ ταῦτα καὶ χεῖλεσιν ἐξομολογούμενος. Συγγνώμης παρ' αὐτοῦ τοίνυν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ φαρμάκων οἰκείων τοῦ ἁμαρτήματος τυχὼν, ἐπανήκει.

σλη'. Ἐπειτα μέντοι συνέβη τινὰ διασαπέντα τὴν δεξιάν, πρὸς τε τὸν ἅγιον ἀνελθόντα, καὶ θεραπείας παρ' αὐτοῦ τυχόντα, ἐπανιέναι· Κίλικα δὲ τινὰ παρὰ τὴν ὁδὸν πλινθείᾳ προστετηκότα, ἐρόμενον ὅθεν ἦκοι, καὶ μαθόντα ὅτου χάριν, οἷας τε θεραπείας τύχοι· Τί πεπλάνησθε φάναι, πρὸς ἀνθρώπον ἀπιόντες, φαρμακείαις τὰ τοιαῦτα μᾶλλον, ἢ θείαις ἐνεργείαις ἐπιτελοῦντα; Καὶ αὐτίκα τῷ Κίλικι διεφθάρθαι τὴν δεξιάν, τῆς αὐτῆς ἐκείνῳ σαπρίας περιφανῶς ἀναπεπλησμένην, ἐπ' αὐτὸν ὥσπερ τοῦ πάθους μεταπεσόντος. Ὁ μὲν οὖν Κίλιξ οὐδὲ ταύτῃ συνῆκεν, ἀλλ' ἰατροῖς μᾶλλον καὶ τέχναις ἑαυτὸν ἐκδεδῶκει. Ὡς δὲ τῇ χειρὶ προσαναλισκομένην ἐώρα καὶ τὴν οὐσίαν, ἐλπίς τε οὐδεμία ποθὲν ὑπολέλειπτο, ἔγνω καὶ αὐτὸς (οἷα τὰ τῶν πιεζομένων ψυχῶν, ὅτε πᾶσαν καθ' ἑαυτὰς φιλοπόνως ἀνερεινῶσι τοῦ λυποῦντος αἰτίαν) ἔκτισιν εἶναι τῆς εἰς τὸν θεῖον Συμεὼν λαληθείσης παρ' αὐτοῦ ἀδικίας· καὶ ὡς εἶχεν εὐθὺς ἀνεισι πρὸς αὐτὸν, ὅπως ἀθλίως ἔχοι δεικνύς, οἴκτου τε τῆς συμφορᾶς τυχεῖν ἀξίου δεόμενος. Καὶ ὅς, Ἡπου ταύτην narrat lib. ultimo, penultimo cap. Nos de illo ejusque scriptis ad hanc vitam § 6 pluribus egimus.

ἔγωγε οἶδα τὴν δεξιάν ἐσπραξίν οὖσαν τῆς περὶ τὴν Ἀ γλῶτταν ἀκολασίας· ἀλλ' ἐξαγόρευσον κατὰ σαυτοῦ τὴν ἁμαρτίαν σου. Κυρίῳ, καὶ αὐτὸς ἀφήσει τὴν ἀσέθειαν τῆς καρδίας σου. Ὁ μὲν οὖν πικρᾷ μεταμελείᾳ ψυχῆς ἐξομολογησάμενος, πικρότερα τε δάκρυα καταχέας, εὐχῇ καὶ Δεσποτικῇ σφραγίδι τὴν ἴασιν ὁμοῦ καὶ τὴν ἄφεσιν, ἣ τις πολλῶ καὶ τῆς ἰάσεώς ἐστι μείζων, λαβὼν, ἐπάνεισιν· οὕτω σώματος νόσος ὑγείαν ψυχῇ χαρίζεται, καὶ διὰ τῶν λυπούντων οἶδε πολλάκις σωτηρίαν Θεὸς πραγματεύεσθαι.

σλθ'. Πλέον τι δέ ποτε τῷ Δωροθέῳ· ἦν δὲ τῆς ὑπὸ τῷ Συμεὼν ἀδελφότητος ὁ Δωροθέος οὗτος, ἱερωσύνη κεκοσμημένος· πλέον τι δ' οὖν, οὐ σὺν ὥρᾳ, ἀλλ' ἐν χειμῶνι μέσῳ. Ἐποίει γὰρ παρὰ καιρὸν ἑαυτὸν τῷ πελάγει πιστεύειν ἢ πρὸς τὸν ἅγιον πίστις, τὸ ἀσφαλὲς ὥσπερ ἐκεῖθεν ἐγγυωμένη. Ὡς ἤδη κατὰ μέσον τὸν πλοῦν ἐγεγόνει, κλύδων αὐτῷ συμπίπτει δεινός, τῶν πνευμάτων πανταχόθεν ἀντιπνεόντων, τοῦ τε κύματος τοὺς τοίχους τῆς νεὸς ὑπεραναθαίνοντος, καὶ εἰς μέσῃν αὐτὴν ἐμπίπτοντος. Τὸν μὲν οὖν ναύκληρον καὶ τοὺς συμπλέοντας ἀπόγνωσις εἶχε, καὶ διαφυγεῖν ἐκεῖνον οὐδεὶς τὸν κίνδυνον ᾔετο· ὁ δὲ μὴ ἀπογινώσκειν ἡξίου, ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ Συμεὼν δεῖσθαι μᾶλλον, τοῦ καὶ μόνου σώζειν ἀπὸ τοσούτου κλύδωνος δυναμένου. Εἶτα καὶ τῆς ἐκεῖνου κόνεως λαβὼν, τό τε πλοῖον διαρῥαντίζει καὶ καταχεῖ τῆς θαλάσσης· αὐτομάτου δὲ τῶν ἐν τῷ πλοίῳ πάντων εὐωδίας εὐθὺς αἰσθημένων, καὶ τὰ τῆς θείας χάριτος εἶπετο, ἣ καὶ πέφυκε προοίμιον πολλάκις τὴν εὐωδίαν ποιεῖσθαι, τὸ εὐῶδες ὥσπερ καὶ Θεῖον ἑαυτῆς ὑποφαίνουσα. Ἡ μὲν οὖν θάλασσα ἐτραχύνετο παραπλησίως ἄχρι τινὸς καὶ ζέουσα δεινῶς ἦν, τὰ κύματα δὲ οὐ κατὰ τὴν ἑαυτῶν βίαν προσέβαλλε τῇ νηϊ, ἀλλ' οἷον ἑαυτὰ ἐπέειχεν, εὐλαβούμενα καθάπερ ἡ δεδιότα. Μετὰ μικρὸν δὲ τοῦ κλύδωνος ἐπανέντος, πνεῖ μὲν ἄθρόον ἐκ πρύμνης ἄνεμος, οἱ δὲ δι' ἀκύμονος τῆς θαλάσσης καὶ λείας, πᾶσιν ἰστίοις ἐφέροντο· καὶ τοὺς μὲν ἐμπλέοντας θάμβος εἶλε τῷ παραδόξῳ τῆς σωτηρίας, καὶ οὐδεὶς ἦν ὃς οὐ δῶρον ἀντικρυς ἑαυτὸν τοῦ ἁγίου ἤγγητο.

σμ'. Ὁ δὲ ναύκληρος, παῖδα γὰρ οἵκαδε ἀπολελοίπει νοσοῦντα, εἰδὼς, τῷ περὶ αὐτὸν καὶ τοὺς συμπλέοντας θαύματι, ῥάστην αὐτῷ καὶ τὴν τοῦ παιδὸς, εἰ βούλοιτο, θεραπείαν εἶναι· κάκεινο διὰ τοῦ μοναχοῦ ἐδεῖτο, τὸ τὸν υἱὸν αὐτῷ πρὸς τὴν οἰκίαν ἤδη ἀναγομένῳ ζῶντα ταμειυθῆναι· ἐδεδίει γὰρ τοῦ κοινοῦ τῆς φύσεως μᾶλλον ἢ τὸν τῆς ψυχῆς θάνατον, ἀτελέστου τοῦ παιδὸς ὄντος εἶτι τὰ τοῦ Θεοῦ βαπτίσματος. Τοῦ δὲ, Παρὰ σοὶ τοῦτο κεῖσθαι εἰπόντος, εἰ ζήσει καὶ πίστει καρδίας μόνον ἐπικαλέσῃ τὸν ἱερὸν Συμεὼν, ὑπόσχῃ δὲ καὶ Θεῷ τὸν παῖδα· ἐκεῖνος εὐθὺς ἐκάτερα δράσας, οὐδ' ἕτερον διαμαρτάνει, ἀλλ' ὑγιῇ τὸν υἱὸν εὐρών, προσάγει Θεῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος. Καὶ τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτον· ἐκεῖνα δὲ πῶς ἂν τις παραλιπεῖν νομίσειε διὰ τὸ πλῆθος, οὐ τὰ μέγιστα ζημιώσει.

ostendens, ac misericordiam implorans. Cui sanctus : Novi utique hanc dexteram pro ultione intemperantis linguæ tuæ esse ; verum confitere adversum te peccatum tuum Domino, et ipse dimittet iniquitatem cordis tui. Confessus itaque amara cum pœnitundine animæ lacrymisque amarioribus, per sancti precationem atque crucis Dominicæ signum, integram manum, et quod illi præstat, peccati remissionem consecutus est atque revertit. Ita corporis ægritudo sanitatem animæ nonnunquam confert ; et per casus luctuosos, salutis sæpe consulit Deus.

239. Navigandum aliquando fuit Dorotheo (erat is e fratribus sancti Symeonis unus, sacerdotio initiatus) navigandum, inquam, fuit tempore importuno et media hieme : sed fecerat fiducia in sanctum, omnia segura pollicens, ut tempestate tam incommoda mari se committeret. Ubi vero medium jam absolverant cursum, valida insurgit tempestas, ventis undequaque inter se veluti bellum gerentibus, ac fluctibus latera navis excedentibus in mediamque infundentibus sese. Invadit naucleum vectoresque desperatio, nullam evadendi diserimen superesse viam existimantes : unus Dorotheus rogabat, ut ne desperatione caderent animis, sed sanctum potius implorarent Symeonem ; ejus solius potentia evadi tempestatem posse. Deinde pulveris illius aliquid per navim spargit effunditque in mare ; et cunctis mox vectoribus, nulla apparente ex causa, quamdam odoris fragrantiam sentientibus, gratia divina subsecuta est : solet enim illa non raro præviam quamdam odoris suavitatem excitare, divinum quidpiam se continere demonstrans. Igitur pergebat mare aliquo tempore, ut cœperat, furere et vehementer æstuaire : at fluctus non, ut ferebat violentus impetus, impingebant in navim, sed cohibebant se, veluti venerabundi aut metuentes. Paulo post remisso tempestatis furore, spirare cœpit repente ventus e puppi, ferebanturque pacate ac plano mari plenis velis, tremebundi ac pavidī, ob tam inexpectatum salutis recuperatæ prodigium : nec ullus fuit, qui non reputaret se sibi dono sancti conservatum.

240. Porro nauclerus, qui puerum domi reliquerat infirmum, doctus miraculo in se suiue vectoribus facto, facillimum putabat ipse esse, filium quoque suum curare ; idque rogabat monachum, ut reduci sibi illum conservatum in vivis vellet : timebat quippe, quod puer sacris nondum ablatus esset undis, animæ illius mortem plusquam communem omnibus naturalem. Cumque Dorotheus diceret in manu ejus id esse, si modo cum fervore ac fiducia sanctum invocaverit Symeonem, et filium Deo voverit ; præstitit ille mox utrumque : nec fraudatus est promisso, invento incolumi domi filio, quem Deo per baptismum obtulit. Et hactenus quidem illud ; ista vero, quæ subjiciuntur, si quis prætermittenda propter multitudinem putaverit, quomodo non maximam jacturam dederit.

CAPUT XXX.

Sacerdos sancto injuriosus punitur : infirmi per visionem curantur.

241. Sacerdos quidam in pago, qui nuncupaba-
tur Cassa, molesta proprii amoris affectione labo-
rans, quando mirabilia opera per sanctum Symeo-
nem patrata vel intelligebat, vel etiam in transeun-
tibus illac videbat, iniquitatem et injuriam tota
die loquebatur, diligebat malitiam plusquam boni-
tatem et injustitiam plus quam justitiam; dilige-
bat omnia verba præcipationis, et linguam dolo-
sam; denique, malevola illa et insidiosa insania
veluti ducatum præstante, anathemati sanctum
subjecit. Mox vero ingentem conspicit dæmonum
turbam (neque enim divina justitia potuit lentius
agere, ubi longanimitas profutura non fuisset) com-
prehendentem se et manus post tergum actas re-
vincientem, adeo ut sacrum Evangelium populo
prælegere aut divinam liturgiam celebrare non
valeret: imo si quando ejusmodi tentabat aliquid,
sentiebat sibi mentem vocemque immutari, et in
confusionem suam converti. Quod cum nequiret
ferre presbyter, fortunas in illos, qui aliquid le-
vaminis pollicebantur, consumpserat; donec, om-
nem animo versante cogitationem, arguentem se
reperit conscientiam illorum, quæ sæpe sæpius in
sanctum Symeonem perperam et malitiose effu-
tierat; quodque non erubuisset per gravissimum
scelus ipsum perstringere anathemate.

242. Hoc igitur ipsum esse intelligens, quo in-
visibiliter a divino sacrificio arcebatur, velociter
ad sanctum venit, petitque ardenti prece veniam
delicti. Dicente autem sancto: Nisi prius peccatum
tuum confessione expiaveris, quæ tibi venia? ali-
quanto tempore absurdis atque impudentibus ver-
bis se temperavit. Deinde cum dolor, quem præ-
ter morbum patiebatur eo quod sacris altaribus
prohiberetur, verecundiæ, ut par erat, prævaluis-
set (consuevit namque id quod infirmius est per
fortius expelli, et debellatus affectus cedere poten-
tiori) palam sua narravit omnia; quam nefaria
crebro in sanctum garrivisset, quodque non absti-
nuisset anathemate, sed illi ipsum amens subjecis-
set. Tum sanctus, totus benignus, totus miseri-
cors, totus compatiens, unigeniti Filii Dei commi-
serationem et inexhaustam bonitatem implorans,
impresso sacerdoti sacrosanctæ crucis signo: In
nomine, inquit, Domini Jesu Christi solutus es
retinaculis. Confer te igitur ad ecclesiam tuam, et
sacrosanctum Christi Evangelium bene sanus per-
leges, et arcanum in altari sacrificium more solito
offeres. Dixit hæc ille, et presbyter meritæ illi vin-
dictæ exemptus est, et sacræ liturgiæ ad exitum
usque vitæ, uti ante solitus fuerat, semper opera-
tus est.

243. Post hæc adducitur ad ipsum cæcus, altero
pede stare nequiens præ paralysi, ac tribus dæ-
moniis exagitatus. Miseratus Symeon multimodam
ac diversam hominis calamitatem, ad misericordiam

σμά'. Ἱερεὺς γάρ τις ἐν κώμῃ Κασσᾶ καλουμένῃ
χαλεπῶ πάθει φιλαυτίας ἐαλωκώς, ἥνικα τὰ παρὰ
τοῦ θεοῦ Συμεὼν τελεσθέντα παραδόξως ἢ μάθοι ἢ
διὰ τῶν παριόντων ἴδοι, ἀνομίαν ὅλην τὴν ἡμέραν ἐλογί-
ζετο ἢ γλῶσσα αὐτοῦ, ἡγάπα κακίαν ὑπὲρ ἀγαθω-
σύνην, ἀδικίαν ὑπὲρ τὸ λαλῆσαι δικαιοσύνην, ἡγάπα
πάντα ῥήματα καταποντισμοῦ, γλῶσσαν δολίαν καὶ
τέλος, οἷα τὰ κῆς κακούργου ταύτης καὶ ἐπιβούλου
εἰς ἑσχατον ἀπονοίας χειραγωγούσης, ἀναθέματι τὸν
ὄσιον ὑποβάλλει. Καὶ παραχρῆμα δαιμόνων ὄρᾳ
πλήθος (μακροθυμῆσαι δικαίως ἐνταῦθα οὐκ ἀνασχο-
μένης τῆς δίκης, ὅπου μὴ συνοίσειν ἔμελλε τοῖς
πολλοῖς τὸ μακρόθυμον) συλλαβομένους αὐτὸν, ὅπι-
σω τε τῷ χεῖρι περιγαγόντας καὶ δήσαντας, ὡς
μήτε τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον εἰς ὧτα δύνασθαι τῷ λαῷ
ἀναγνῶναι, μήτε τὴν θείαν ἐπιτελέσαι μυσταγω-
γίαν, ἀλλ' ὅτε τι καὶ τοιοῦτο δράσαι πειράσαιτο, τὴν
τε φρένα καὶ τὴν φωνὴν ἀλλοιοῦσθαι, καὶ πρὸς αἰσ-
χύνης μᾶλλον ἑαυτῷ καθίστασθαι. Ὅπερ οὐ φέροντα
τὸν ἱερέα, τοῖς τινα τοῦ κακοῦ λύσιν ὑπισχνουμένοις
ἐκδαπανῆσαι καὶ τὴν οὐσίαν, ἕως λογισμὸν ἐν ἑαυτῷ
πάντα κινήσας, τύπτουσαν εὗρισκε τὴν συνείδησιν,
οἷς κατὰ τοῦ θεοῦ Συμεὼν πλημμελῶς πολλάκις ᾔδει
φθεγξάμενος, καὶ ὅπως οὐδὲ ἀναθέματος ἐπ' αὐτὸν
φείσαιτο τὸ δεινότατον.

σμβ'. Τοῦτο τοιγαροῦν ἐκεῖνο εἶναι συνεῖς ὅπερ
αὐτὸν τῆς θείας ἀθεάτως λειτουργίας ἀπείργοι,
σπουδῇ παρ' αὐτὸν ἀνελθὼν, συγχώρησιν ἤτει θερ-
μῶς. Τοῦ δὲ, Εἰ μὴ τὴν ἁμαρτίαν σου πρότερον ἐξαγο-
ρεύσεις, εἰπόντος, ποῖα λοιπὸν συγχώρησις ἔσται
σοι; ἐπεῖχε μέχρι τινὸς ὑπὸ τῆς αἰσχύνης ἐκεῖνος. Εἶτα
τῆς ἐπὶ τῷ πάθει λύπης ὃ πάσχων ἦν ἐπὶ τῇ θείᾳ μυ-
σταγωγίᾳ, τὴν αἰσχύνην (ὡς εἰκὸς) διακρουσαμένης
(ἐπεὶ καὶ πέφυκε τῷ μείζονι τὸ ἥττον ἐκκρούεσθαι, καὶ
τὸ νικώμενον ἀεὶ πάθος ὑποχωρεῖν τῷ κρατοῦντι) δι-
εξῆλθε πάντα σαφῶς, ὅσα πολλάκις αὐτῷ κατ' ἐκεῖνου
λεχθείη, καὶ ὅπως οὐδὲ ἀναθέματος ἐπ' αὐτὸν ἀπ-
έσχετο, ἀλλὰ καὶ αὐτῷ τοῦτον ἀνοήτως ὑποβεβλήκει.
Ὁ δὲ ὅλος χρηστότης, ὅλος σῆκτος, ὅλος συμπάθεια
τῶν τοῦ μονογενοῦς οἰκτιρμῶν εὐθύς, καὶ τῆς ἀδα-
πανήτου χρηστότητος ὑπὲρ αὐτοῦ δεόμενος ἦν, καὶ
τῷ τοῦ σταυροῦ σημείῳ τὸν ἱερέα σφραγίσας, Ἐν
τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ λέλυσαι τῶν
δεσμῶν, ἔφη. Πορευθεὶς παρὰ τὴν ἐκκλησίαν σου
τοίνυν, τό τε θεῖον ὑγιῶς Εὐαγγέλιον ἀναγνώσῃ,
καὶ τὴν μυστικὴν ὡς καὶ πρώην τῇ ἱερᾷ τραπέζῃ
θυσίαν προσοίσεις. Εἶπε ταῦτα, καὶ τὸ δικαίον ἐκεῖνο
πάθος αὐτίκα ὁ ἱερεὺς ἀπέθετο, καὶ ἡ θεία μέχρι τε-
λευτῆς ὡς καὶ πρότερον αὐτῷ μυσταγωγία ἐπετε-
λεῖτο.

σμγ'. Εἶτα προσάγεται τις αὐτῷ τυφλός, οὐδ' ἐπὶ
τοῦ ἰσχύου στήναι δυνάμενος, ἀλλὰ καὶ τοῦτο δεινῶς
παρειμένος, δαίμοσί τε τρισὶν ἐταζόμενος. Ὁ δὲ τῆς
πολυειδοῦς αὐτὸν καὶ ποικίλης συμφορᾶς ἐλεήσας

εἰς ἔλεον πάλιν αὐτὸς εἶδε Θεοῦ τὸν ἀδαπανήτως αἰεὶ A
κενούμενον, καὶ πτύελον οἰκτεῖον τῷ δακτύλῳ λαβὼν,
καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπιχρίσας, τῷ τε Δεσποτικῷ τύ-
πῳ τὰς ψύας σφραγίσας, τῷ μὲν τοῖς ὀφθαλμοῖς δι-
δωσιν εὐθέως τὸ φῶς, τῷ δὲ τῷ ἰσχύῳ τὴν ῥῶσιν.
Ἐξῆς δὲ τις ἀνὴρ ἐδόκει τῷ πάσχοντι χιτῶνα ποικί-
λον ἐνδεδουκῶς, τοὺς ἐνοικοῦντας αὐτῷ τρεῖς δαίμο-
νας ἐκείνους, ἀλύσει πυρὸς τοσαύταις πεδήσας,
καὶ κλοιὰ περιθείς· ὣν εὐθέως ἀπαλλαγεῖς, ὅλον διὰ
τοῦ μοναδικοῦ σχήματος ἑαυτὸν τοσαύτης χάριτος
ἀντιδίδωσι. Παραπλησίως μὲν οὖν ἔχοντα τοῖς εἰρη-
μένοις τὰ ἐπαγόμενα, χρή δὲ ὁμῶς κάκεινων ἐπι-
μνησθῆναι.

σμδ'. Ἰωάννης γάρ τις μηδὲ θατέρῳ τοῖν ποδοῖν
κινεῖσθαι δυνάμενος, ἀλλ' ἐκατέρων αὐτῶν ἀκινήτως B
ἔχων καὶ χρόνον ἐπὶ μακρὸν, τῶν ἄλλων ἀπογνοὺς
ἀπάντων, ἐλπίδα τὸν θαυμαστὸν ἱετίθετο Συμεὼν,
καὶ αὐτὸν ἐν πίστει καρδίας ἐπεκαλεῖτο. Ἡ μὲν οὖν
ἦδη πρωτὴ τῆς ἡμέρας· ὁ δὲ καθάπερ εἰς ὕπνον ὑ-
πολισθῆσας, ὁρᾷ ἐδόκει τὸν Συμεὼν, ἄγγελος δὲ παρ'
ἐκάτερα τούτου λαμπρὸς τὴν ἀναβολὴν, ἥτε βαῖνη
ῥάβδος ἐκείνῳ διὰ χειρὸς, σφραγίσαντα τοὺς πόδας
αὐτοῦ, καὶ διαναστῆναι κελεύσαντα. Καὶ ὁ μὲν γλυ-
κὺς ὕπνος ἐκείνος ὑγιῇ τοῦτον ἀνῆκε, καὶ ἡ ὄψις ἔρ-
γον ἦν, καὶ φαντασίαν εὐθὺς ἡ ἀλήθεια ἐπιστοῦτο.
Ὁ δὲ δρομαῖος παρὰ τὸν στύλον ἐλθὼν, ὁ πρώην Ἰσα
καὶ τῆς φερούσης αὐτὸν κλίνης ἀκίνητος μένων, ἐν
θαύματί τε τὰ καθ' ἑαυτὴν ἀπαγγέλλας, ὅλον διὰ τοῦ
μοναδικοῦ βίου καὶ οὗτος χαριστήρια τοσαύτης εὐερ-
γείας ἑαυτὸν ἀντεισφέρει.

σμε'. Ἐπειτα μέντοι παρθένος, Θεοσεβία τὴν κλη-
σιν, χαλεπῷ δαίμονι πολιορκουμένη, ὡς καὶ καθ'
ὑδατος ἀφθῆναι παρ' ἐκείνου πολλάκις, ἐφαντάζετο
τὸν θεῖον Συμεὼν, μετακαλούμενον οἷα πρὸς ἑαυτὸν
οἴκοι μένουσαν. Ἡ δὲ τὴν ὄψιν ἔργον ποιησαμένη,
ὡς ἦδη καὶ ἀτενίσσειεν εἰς αὐτὸν, ὁρᾷ τινα διαττου-
σαν ὥσπερ ἀστραπὴν τοῦ προσώπου· καὶ τὸ μὲν πο-
νηρὸν ἐκεῖνο πνεῦμα θορύβου πάντα καὶ βοῆς αὐτίκα
ἐπλήρου, τὴν πρὸς τὸν θεῖον ἄνδρα καὶ τὴν ἐν αὐτῷ
τοῦ Πνεύματος χάριν οὐ φέρον ἐγγύτητα, ἀλλ' εἴ τις
δύναμις ἐλαύνεσθαι καὶ φεύγειν μακρὰν ἐπειγόμενον.
Ἡ δὲ παρθένος, ἔξω καθάπερ ἑαυτῆς γενομένη, ἐδό-
κει τὸν Συμεὼν ὁρᾷ τῷ δαίμονι δεσμὰ περιθέντα, ἡ
περιβολὴ δὲ τῷ ἁγίῳ φῶς ἦν καὶ στέφανος ὑπὲρ κε- D
φαλῆς, ἐπὶ δὲ τῷ στεφάνῳ σταυρὸς, οἷος αὐτὸν ὁ λό-
γος προλαβὼν ἔγραψεν. Ἡ τῆς ἐκ τοῦ δαίμονος τότε
μανίας ἀπαλλαγεῖσα, σεμνὸν τε καὶ σώφρονα βίον διὰ
τέλους ἐβίω, ταύτην Θεῷ καὶ τῷ Συμεὼν ἀμοιβὴν
ἀντεισενεγκοῦσα· ἥ καὶ νυκτὸς ὄνειροι τοῦ λοιποῦ
συνεχῶς ἐχαρίζοντο φαντασίαν ὅψεως, αὐτῇ τοῦ Συ-
μεὼν ἐνδιδόντες, τῇ ὄψει δὲ παραδόξως καὶ θείας εὐ-
ωδίας παρεπομένης.

σμε'. Κάκεινο δὲ τῶν προειρημένων οὐκ ἔλαττον·
Ἀνὴρ τις τὸν ἕτερον των ποδῶν πολλοὺς ἡδη χρό-
νους πεπυρωμένος, ὡς καὶ τούτου παντάπασιν ἀχρή-
στως ἔχειν καὶ ἀνονήτως, ὑποζυγίῳ φόρτος παρὰ

A Dei quæ exhauriendo non imminuitur, oculos re-
flexit, sputo suo digitum tinxit, oculos cæci illeivit,
Dominicæ crucis signo lumbos communivit : sicque
altero statim oculis lumen, altero pedibus firmita-
tem restituit. Deinde videbatur patienti vir quidam,
tunicam versicolore indutus, tres, a quibus ob-
sidebatur, dæmones ignitis catenis constringere
compedesque iis injicere. Iis ergo statim liberatus,
totum se pro tantarum gratiarum actione suscepto
monastico habitu obtulit. Persimilia quidem præ-
cedentibus illa quæ sequuntur, nihilominus com-
memoranda sunt.

244. Joannes quidam neutro pedum suorum uti
poterat, utrumque jam a longo tempore immobi-
lem habens : cum vero desperaret de remediis aliis,
spem omnem in sancto Symeone posuit, ipsumque
fidenti corde invocavit. Erat tum forte crepuscu-
lum circiter matutinum, quando leni somno veluti
sopitus, conspiciere se putat Symeonem, angelis
utrinque fulgenti in veste stipantibus, palmea sua
quam manu tenebat virga signantem pedes illius,
mandantemque ut surgat. Abiit dulcis ille somnus,
et persanatum hominem reliquit : quodque visum
fuerat, factum erat, et apparitionem veritas secuta
est. Joannes igitur, qui pridem non magis mobilis
erat quam lectulus quo ferebatur, curriculo ad co-
lumnâ advolat, nuntians cum admiratione, quæ
sibi facta erant ; et per monasticam vitam hic quo-
que Deo se dedicans, gratitudinis loco se pro tanto
beneficio retribuit.

245. Virgo quædam, cui nomen Theodosia, ab
infestissimo dæmone sæpe sic oppugnata, ut etiam
in aquam præceps daretur, imaginabatur sibi se
videre sanctum Symeonem, evocantem illam domo
ubi manebat, ad se : curavitque quod viderat, ut
opere exsequeretur. Cum vero jam oculos in san-
ctum intenderet, vidit quasi fulgur aliquod absi-
stere a facie ejus : malignus autem spiritus late
omnia tumultu ac vociferatione complevit, ferre
nequiens propiorem viri sancti congressum et
gratiam Spiritus sancti ; sed conabatur totis viri-
bus inde longius aufugere. Tum virgo, velut a
sensibus abducta, conspiciatur sanctum, injicien-
tem dæmoni vincula : erat autem amictus viro totus
lucidus, in capite corona, supra quam sacrosancta
crux ; qualem ipsum supra oratio nostra descripsit :
et eodem tempore dæmonis furore libera fuit, et
castam sobriamque vitam, qualem deinde egit, Deo
atque Symeoni remunerationis loco consecravit.
Hac autem durante singulis fere noctibus reduce-
bantur per quietem ejusdem species visionis, Sy-
meonem repræsentantis, exhibentisque beneficium
collatum ; sequente etiam representationem non
exspectata odoris divini fragrantia.

246. Illud denique jam dictis non est inferius.
Vir quidam alterum pedem diutino tempore in-
flammatum gerens nullique omnino usui aptum ;
dossuario impositus, ad virum sanctum advectus

est, affecto pedi, ut sperabat, levamen aliquod impetraturus. Sed concussione nimia jumenti, ita alter quoque pes attritus est, ut priori dolore, cui levamen quæsiturus veniebat, intolerabilior novus dolor foret. Positus igitur ante columnam, quas non emisit voces aut potius fontes lacrymarum? Nesciens utram prius gemeret calamitatem, magis etiam ignarus quid utrique potissimum remedii adhiberet: qui enim nequiverat tolerare cruciatum priorem, multo jam graviolem sentiebat secundum: quemadmodum majorem afferre vel dolorem vel gaudium, prout forte res se habuerit, illa solent quæ sunt recentiora. Quia autem altero pede aliquando utens neutro nunc insistere poterat, intolerabilis ei dolor videbatur, eoque gravior quod, dum uni calamitati quærebat levamen, secundam

A τὸν θεῖον ἄνδρα τοῦτον ἀνήγετο, ὥστε τινὸς τυχεῖν ἐπὶ τῷ ποδὶ θεραπείας. Ἀποσεισασμένου δὲ σφοδρῶς αὐτὸν τοῦ ὑποζυγίου, σύντριμμα καὶ τὸν ἕτερον ἐγεγόνει, ὡς εἶναι τοῦ προτέρου πάθους, οὗ χάριν ἀνεκομίζετο, πικρότερον τὸ παρόν. Τιθέασι τοίνυν αὐτὸν πρὸ τοῦ στύλου, τίνας οὐκ ἀφιέντα φωνάς, ἢ δακρύων μᾶλλον πηγάς; προτέραν οὐκ ἔχοντα ποτέραν πενήσει τῶν συμφορῶν, μᾶλλον δὲ τί ποτε ἄρα πρὸς ἑκατέραν ἑαυτῷ χρήσεται· ὁπότε τὴν προτέραν οὐ δυνάμενος φέρειν, βαρυτέρᾳ κέχρητο πολλῷ τῇ δευτέρᾳ, ὅσῳ καὶ πλέον λυπεῖν, ἢ πάλιν εὐφραίνειν ὁποτέρως ἂν ἔχοντα τύχοι, τὰ νεώτερα οἶδεν. Ὅποτε δὲ μᾶλλον καὶ θατέρῳ τοῖν ποδοῖν χρώμενος, οὐ φορητῶς εἶχε τοῦ πάθους, μηδετέρῳ νῦν δύναίτο χρῆσθαι· καὶ ὃ γε πάλιν δεινότερον, ὅτι διὰ τὸ τὴν προτέραν ἀπο-
B θέσθαι καὶ ἡ δευτέρα προστέθειτο. Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα πικρῶς ὀδυρόμενον, περιδεῖν φιλόανθρωπον οὐδαμῶς ὁ θεῖος Συμεὼν οὐδὲ συμπαθὲς ἡγούμενος, ὁσίας ὑπὲρ αὐτοῦ Θεῷ χεῖρας αἶρει, καὶ παραχρημα (τίς σου τὰς δυναστείας, Χριστέ, διηγῆσεται;) καθάπερ ὑπὸ πλήθους χειρῶν ἐλκόντων, οὕτως αὐτῷ ποδῶν ἑκατέρων διαταθέντων, ἀθρόον τοῦ ἐδάφους ἐν ὀφθαλμοῖς ἀπάντων, τοῖς αὐτῷ καὶ συμπάσχουσι καὶ συναλγοῦσι, διαναστάς, ὀρθὰ βαίνων ἦν, καὶ ποσὶν ἐβρώμενοις χρώμενος.

CAPUT XXXI.

Sanctus sancti Symeonis obitus.

247. Tempus viri sancti miracula narrantem, prius deficiet quam hæc ipsa, si omnia voluero particulatim recensere, quæ vel palam et multis, vel quæ privatim et singulis facta sunt: cum etiam post obitum illius prodigia, perennium fluviorum fontes imitantia, in hodiernum usque diem perdurent, eaque tam copiosa, ut quæ prætermittimus non pauciora sint quam quæ retulimus. Ut ne itaque adjiciendo plura satietatem legentibus aut defatigationem ingeramus, ac multi etiam propter magnitudinem detrectent librum legere; prætereuntes silentio quæ deinceps contigerunt omnia (quanta scilicet energumenum tum virorum tum mulierum; quanta hydropicorum, paralyticorumque manibus, pedibus, oculis captorum; quanta aliis doloribus ac infirmitatibus pressorum turba ad ipsum allata, atque incolumitatem consecuta sit!), cum meta vitæ illius præsentis metam quoque

C σμζ'. Ἐπιλείπει με πρὸς διήγησιν τῶν τοῦ ἀνδρός θαυμασίων ὁ χρόνος, ἢ ταῦτα μᾶλλον, εἰ πάντα κατὰ μέρος ἀπαριθμεῖσθαι βουλοίμην, οὐ τὰ κοινῇ καὶ εἰς πολλοὺς μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ καθεκάστον καὶ ἰδίᾳ γεγεννημένα· ὁπότε καὶ μετὰ τέλος αὐτῷ ἀενάους ποταμῶν εἰς δεῦρο τὰ θαύματα μιμεῖται πηγάς, ὡς εἶναι τῶν εἰρημένων οὐκ ἐλάττω τὰ παρειμένα. Ἰν' οὖν μὴ πλείω προσθέντες, οὐχ ὅπως τοῖς ἀναγινώσκουσι κόρον, ἀλλὰ καὶ κάματον ἐμποιήσωμεν, οἱ πολλοὶ δὲ καὶ πρὸς τὸ μέγεθος ἀπαγορεύσωσι τοῦ βιβλίου τὰ μεταξὺ πάντα παρέντες, ὅσον αὐτῷ δηλαδὴ καὶ ἄλλο δαιμονώντων, οὐκ ἀνδρῶν μόνον ἀλλὰ καὶ γυναικῶν προσαχθεῖν πλήθος, ὅσον ὑδεριώντων καὶ παρειμένων, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ χεῖρας, ἢ πόδας, ἢ καὶ ὀφθαλμοὺς πηγῶν, ὅσον τε πάθει καὶ νοσήμασιν ἑτέροις πιεζομένων, καὶ παρ' αὐτοῦ θεραπείαν κομισαμένων, τῷ τῆς παρούσης αὐτοῦ ζωῆς
D τέλει τὸν λόγον συγκαταλύσομεν.

248. Agebatur igitur sanctus Symeon jam quintum (64) supra septuagesimum ætatis suæ annum, quintum vero supra quadragesimum, ex quo in maxima (65) atque postrema columna steterat, cum a familiari angelo certior factus appropinquantis sibi vitæ exitus, id ipsum convocatis discipulis, acerbis dolentibus sermone, significavit. Tum vero multa de mandatorum divinorum observatione, de concordia et charitate mutua, de pro-

σμη'. Ἦν γὰρ αὐτῷ τῆς ἡλικίας ἔτος ἤδη πέμπτον ἐπὶ τοῖς ἐβδομήκοντα, τῆς δ' ἐπὶ τοῦ μεγίστου καὶ τελευταίου στύλου στάσεως πέμπτον ἐπὶ τοῖς τεσσαράκοντα· τοῦ συνοίκου Πνεύματος ἐγγίζουσιν αὐτῷ τὴν ἐκδημίαν ἤδη γνωρίσαντος, συγκαλέσας τοὺς μαθητάς, καὶ ταύτην πάλιν ἐκεῖνος αὐτοῖς πικρὰς ἐκείνης ἀγγελίας μηνύσας, καὶ πολλὰ μὲν αὐτοῖς περὶ τῆς τῶν θείων ἐντολῶν φυλακῆς, καὶ εἰς ἀλλήλως ὁμονοίας, καὶ τῆς εἰς τὸν πλησίον ἀγάπης δια-

(64) Sic anni 45 in hac maxima columna, 10 in saxo, 8 in columna pedum quadraginta, 6 in columna prima, 1 in monasterio ante conscensam co-

lumnā, 5 in domo paterna transacti, numerum hunc 75 annorum præcise complent.

(65) Ergo altior fuit 40 pedibus.

λεχθεῖς, πολλά δὲ πειρασμῶν περὶ ὑπομονῆς παραι-
νέσας, τέλος ὅπερ αὐτοὺς ἡδεῖ μαθεῖν βουλομένους, οὐ
θαρρόυντας δὲ τὴν ἐρώτησιν, ὅπως ἄνθρωπος ὦν οὐκ
ἀνθρωπίνους σιτίοις ἐτρέφετο, τοῦτο αὐτοῖς φιλο-
στόργως ἀνακαλύπτει, ἵνα μᾶλλον αὐτοὺς ἐντεῦθεν
οἰκοδομήσῃ, καὶ μείζονας αὐτοῖς εἰς Θεὸν ὑποτείνῃ
ἐλπίδας.

σμθ'. Ἐγὼ γάρ, φησὶν, ὦ τέκνα καὶ ἀδελφοί, ἵνα
μηδὲ ὁ ποθεῖτε ὑμῖν ἀποκρύψωμαι (συνίημι γάρ τῷ
Πνεύματι καὶ σιωπῶντων ὑμῶν), πολλῶν τοῦ Θεοῦ
καὶ μεγάλων εὐεργεσιῶν, τοῦ ἀντιλαβομένου μου ἐκ
γατρὸς μητρὸς μου ὡς οὐδὲ ὑμῖν ἐστὶν ἀγνοεῖν,
ἀπολαύσας, ἐτι καὶ τοῦτο μακρὸς ἤδη χρόνος ἐξ ὅτου
τῆς ἀγαθότητος αὐτοῦ δεηθείην, ἀπαλλάξαι με τῶν
τοῦ αἰῶνος τούτου βρωμάτων. Ἀλλὰ πῶς σου τὰ
ἐλέη, Χριστέ, καὶ τὴν χρηστότητα, ἣν ἐποιήσας τότε
μετὰ τοῦ δούλου σου διηγῆσομαι; Ἐδόκουν τινὰ τὸ
σχῆμα καὶ τὴν ἀναβολὴν ἱερέα, φῶς ὥσπερ ἱμάτιον
ἐνδεδυκότα ὄραν, σκευὸς τε τῷ ἀνδρὶ θεῖον ἦν ἐν
χεροῖν, καὶ δι' αἴρος οἷα φερόμενος, ἐγένετο πρὸς
με· ὃ τι μὲν οὖν ἐναποτέθειτο τῷ σκεύει, φράζειν
οὐκ ἔχω, οὕτως ἀπόρρητόν τι καὶ ἡδιστον οὐκ ἰδεῖν
μόνον, ἀλλὰ καὶ γεύσασθαι ἦν. Ὁ δὲ τῇ λαβίδι τρίς
ἐνῆκέ μου τῷ στόματι. Ἐξ ἐκείνου τοίνυν ἄχρι καὶ
νῦν ἐώρων αὐτὸν ἐκάστης Κυριακῆς μετὰ τὴν θείαν
λειτουργίαν, τῆς τοιαύτης μεταλήψεως ἀξιούντά με,
ἥτις ἕως εἰς τὴν ἐπιούσαν αὐθις Κυριακὴν στήρι-
γμὰ μοι καρδίας ἐγένετο. Ὁ μὲν οὖν ἀπόρρητόν μοι
πρὸς ὑμᾶς, τὰ ἐμὰ τέκνα, τὰ ἐμὰ μέλη, τὰ ἐμὰ
σπλάγχνα ἦν, τοῦτό ἐστιν, ὃ καὶ σφόδρα διψῶσι
μαθεῖν ἐξεκάλυψα· τὰ δ' ἄλλα, ὑμεῖς ἴστε καὶ δι-
ηγείσθαι, οἱ καὶ παρηκολουθηκότες μοι τῇ ἀγωγῇ,
καὶ συνδιαφέροντές μοι τοὺς πνευματικοὺς ἀγῶνας,
καὶ κοινωνίας του κατὰ Θεὸν βίου γεγεννημένοι· οἷς
τὰς ἐμὰς παραδόσεις, τὸν κανόνα παρακατατίθεμαι
τὸν ἐμὸν, ταύτην ἀμοιβὴν αὐτῶν παρ' ὑμῶν, εἴ τι τῶν
περὶ ὑμᾶς οὐκ ἀμνημονεῖτέ μου πόνων, ἵν' ἀκεραίαν
μοι τὴν παρακαταθήκην τηρήσητε διὰ τέλους, καὶ
ὡς ἐμοῦ παρόντος καὶ μετὰ τέλος ὑμῖν πάντα
ποιῆτε, καὶ ὡς ἐν ὀφθαλμοῖς ἐμοῖς καὶ βίον καὶ λόγον
καὶ πρᾶξιν αἰεὶ ἀπευθύνετε· γνωριεῖ δὲ σαφῶς ὑμῖν
τοὺς ἐντεῦθεν καρπούς, ἵνα μὴ μακρὸν ἐγὼ περὶ
τούτου νῦν ἀποτείνω λόγον, ἢ μεγάλη τῆς ἐπιφανείας
ἡμέρα καὶ τὰ ἐκάστω τότε ταμειεύμενα, εἰ ἀνεπαί-
σχύντως ἐκεῖ παρασταίημεν.

orationem non texam, commonstrabit vobis manifeste
cuique tunc reposita sunt, si confusi illie astiterimus.

σν'. Ταῦτα τοῖς μαθηταῖς καὶ πλείω διαλεχθεῖς,
τελευταίας τε ταύτας αὐτοῖς πρὸ τῆς ἐκδημίας ἐντο-
λὰς ἐπισκήψας (εἰ γὰρ δεῖ καλεῖν ἐκδημίαν, ἀλλὰ μὴ
ἀνάλυσιν μᾶλλον, ἢ πρόσληψιν, ἢ μετάθεσιν, ἢ διά-
θασιν, ἢ πρὸς τὰ ποθούμενα κλήσιν), δεκάτῃ δὲ κατὰ

(66) Regulam hic non intelligo scriptam, sed usu
exemploque traditam; nam scriptæ regulæ paucæ
habebantur in Oriente; neque peculiaris regulæ a
Symeone relictæ ulla uspiam mentio: hoc autem
primis monachismi sæculis magis etiam obtinuit in
nostro Occidente, antequam conderentur regulæ SS.
Mauritii, Benedicti, Columbani, quando Cassianus

ximorum dilectione cum ipsis locutus, multis
etiam eosdem hortatus ad tolerantiam tentatio-
num: tandem, quod jam cognoverat intelligere
illos imprimis velle, sed non ausos percontari,
quomodo ipse, homo cum esset, humanis cibis
non vesceretur, peramanter aperuit, ut magis
hinc ædificarentur, et firmiorem in Deo spem po-
nerent.

249. Ego, inquit, o filii ac fratres mei, ut nihil
eorum quæ scire cupitis vos celem (novi enim spi-
ritu, vobis etiam tacentibus, quid cupiatis), multis
et magnis Dei, ex matris utero me prævenientis,
sicut et ipsi nostis, beneficiis frui sum; illud
etiam a multo jam tempore bonitatem illius rogavi,
ut a necessitate sumendi corporalis cibi me exi-
meret. Verum quomodo, Domine Jesu, misericor-
diam et bonitatem tuam, quam fecisti tunc servo
tuo, enarrabo? Videbar conspicerem quemdam, spe-
cie atque amictu sacerdotem, lucida nube pro
vestimento circumdatum, vas quoddam sacrum
gestantem manibus, qui per aerem delatus, ve-
niebat ad me; illud autem quod vase contine-
batur, eloqui non possum quale fuerit; adeo ar-
canum quid ac suave erat, non modo visu, verum
etiam gustatu. Inde vir ille pauxillum accipiens
in cochleari ter instillavit ori meo: et ex illo tem-
pore usque in præsens vidi illum qualibet Domi-
nica die, finita sacra liturgia, simili refectio-
ne me dignantem; qua in Dominicam iterum sequen-
tem confortabar. Atque hoc illud est, quod vos,
filios meos, membra mea, viscera mea, hactenus
celavi; quodque jam declaravi impense cupienti-
bus scire. Cætera per vos ipsi scitis et narrare pote-
stis, qui institutam a me vivendi rationem sectati
estis, qui spiritualia certatis mecum certamina, et
in communi consonant divinis præceptis duxistis
vitam: quibus nunc quoque præceptiones meas et
regulam commendo (66), illud remunerationis a
vobis postulans, si laborum quos subivi vestra causa
immemores non estis, ut constitutiones meas in-
tegre usque in finem servetis: peto etiam ut quem-
admodum me præsentem fecistis, ita post obitum
quoque meum cuncta facere pergatis, non secus
vitam, sermones, opera vestra, quam si coram in
D conspectu meo versaremur, dirigentes. Qualis inde
fructus maneat, ut longiorem ego hac super re
dies illa manifestationis magna, et quæ uni-

250. Cum hæc et piura cum discipulis collo-
tus, suprema ante obitum mandata ipsis injunxis-
set (si tamen obitus ille dicendus sit, et non po-
tius resolutio, aut assumptio, aut translatio, aut
transitus, aut vocatio ad gaudia desiderata) decima

ex Ægypto transgressus in Galliam, scripsit se ibi
invenisse tot regulas quot cellas, id est monasteria,
prout scilicet visum fuerat cujusque monasterii fun-
datoribus ordinare: et hanc sæpe legimus dici regu-
lam sanctorum Patrum, cui aliæ scriptæ postea su-
perinductæ fuerunt: qua de re aliquando plenius in
hoc opere tractabitur.

post die, nempe quarta et vicesima mensis Artemesii (67), post hymnos vespertinos et consuetas collaudationes, cum more suo fratribus pacem precatus fuisset, spiritum in manus Dei suaviter tradidit; quasi assumptus ab illo aut evocatus amanter ad possidendum illa, quæ ipsi semper in votis atque jam olim parata fuerant; quæque ne per obscuras quidem species ab ulla re terrena adumbrantur. Et nunc quidem istic est, interceditque pro nobis tanto potentius, quanto fidentius atque propinquius: sacrum vero illius corpus, prodigiorum penu, nobis relictum est; unde semper hauritur, sed nunquam vacuum deprehenditur; imo quo plus desumitur, hoc magis impletur; et gratia, non corporibus modo sed animis quoque salutaris, largiter abundat: in Christo Jesu Domino nostro, una cum Patre et sancto Spiritu, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

67) Artemisius mensi Maio nostro respondet: cuius dies 24, anno 596 bissextili, habente litteras dominicales A. G, fuit Feria 5; adeo ut decima dies

ταῦτα ἡμέρα, τετάρτη δηλαδή καὶ εἰκάδι τοῦ Ἀρτεμίου μηνός, μετὰ τὰς ἐπιλυχνίας ᾠδὰς, καὶ τὰς συνήθεις δοξολογίας, καὶ τὴν ὥς ἔθος παρ' αὐτοῖς τοῖς ἀδελφοῖς διδομένην εἰρήνην, εἰς χεῖρας ἡδέως τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ παρατίθεται, καθάπερ ὑπ' αὐτοῦ προσληφθεὶς ἢ μετακληθεὶς φιλοτίμως, ἐφ' ᾧ ποθῶν ἦν ἀεὶ, καὶ ἅπερ ἐκ πλείονος αὐτῷ παρεσκευάστο, καὶ ὧν οὐδ' ἐνταῦθα εἶχεν ἀμυδρὰς τὰς ἐμφάσεις. Καὶ νῦν ὁ μὲν ἐστὶν ἐκεῖ, τὰς ὑπὲρ ἡμῶν πρεσβείας προσάγων, καὶ τοσοῦτῳ μᾶλλον, ὅσῳ μετὰ μείζονος τῆς παρῴρησίας καὶ πλείονος τῆς ἐγγύτητος· τὸ δὲ τούτου σῶμα τὸ θεῖον, θαυμάτων ὑπολέλειπται παρ' ἡμῖν ταμειῖον, ἀεὶ μὲν ἐξαντλούμενον, οὐδέ ποτε δὲ κενούμενον, ἀλλ' ὅσῳ πλέον λαμβάνομεν, τοσοῦτῳ μᾶλλον πληρούμενον, καὶ τὴν ἴσιν οὐ σώματος μόνον ἀλλὰ καὶ ψυχῆς ὑπερβλύζον, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ἅμα τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

antea, quo nuntium proximæ mortis ei angelus attulit, fuerit Dominica, quando solebat refectioem ab angelo allatam sumere.

S. SYMEONIS EPISTOLA AD JUSTINUM JUNIOREM.

(Labbe Conci!, t. VII, p. 350.)

Sancti Symeonis Columnalis, qui in Mirabili monte fuit, epistola quinta ad imperatorem Justinum Juniorem.

Quis dabit, semper Auguste et bone domine, oculis meis fontes lacrymarum ad lugendum et flendum amare et intolerabiliter omnibus diebus miseræ vitæ meæ (Jer. ix)? quia sub divino zelo vestri Deo redimiti [Deo coronati] et Christianissimi imperii talia extra omnem rationem impietatis agi præsumuntur ab his qui sine Deo sunt, Samaritis videlicet, qui supra omnem immunditiam polluti et exsecrandi consistunt, quique habitant ea quæ dicuntur Castra juxta civitatem Porphyreonem, in venerabili domo, quam Deo placabile imperium vestrum jussit illic ædificari. Quæ subtiliter sciet vestra divinitus conservanda tranquillitas per ea quæ significata sunt humilitati nostræ a Paulo sanctissimo episcopo ejusdem Porphyreonis, et missa sunt nobis a beatissimo Orientis patriarcha, qui et ipse super hoc vehementer doluit, quanto magis mansuetissimi [Gr. quidni enim mans.] principes? Præsertim cum et inanimatos lapides hujusmodi impietates facere [facile] sufficerent exclamare, quas in præsentiā vidit prædictus sanctissimus pontifex. Etenim super mortem et perditionem reputatum est ab humilitate nostra, quod quoquomodo ad auditus nostros venerit talis impietas, quæ superexcedi

Τοῦ ἁγίου Συμεὼν τοῦ Στυλῖτου, τοῦ εἰς τὸ θαυμαστὸν ὄρος, ἐπιστολὴ πέμπτη πρὸς τὸν βασιλέα Ἰουστίνον τὸν Νέον.

Τίς δώσει, αἰσεβᾶστε καὶ ἀγαθὲ δέσποτα, τοῖς ὀφθαλμοῖς μου πηγὰς δακρύων ἐπὶ τῷ πενθῆσαι καὶ κλαῦσαι πικρῶς καὶ ἀφορήτως ἐν ὅλαις ταῖς ἡμέραις τῆς ἐλεεινῆς μου ζωῆς; ὅτι περ ἐπὶ τοῦ θεοῦ ζήλου τῆς ὑμετέρας θεοστεφοῦς καὶ Χριστιανικωτάτης βασιλείας τοιαῦτα ὑπὲρ πάντα λόγον ἀσεβείας τετόλμηται πεπραῆχθαι παρὰ τῶν ἀθέων καὶ ὑπὲρ πᾶσαν ἀκαθαρσίαν ἀκαθάρτων καὶ βδελυκτῶν Σαμαρειτῶν, τῶν τὰ λεγόμενα Κάστρα οἰκούντων πλησίον τῆς πόλεως Πορφυρεῶνος, εἰς τὸν σεπτὸν οἶκον, ὃν τὸ θεάρεστον ὑμῶν κράτος ἐκέλευσε κτίζεσθαι ἐκεῖ. Ἄπερ κατὰ λεπτόν γινώσεται ἡ ὑμετέρα θεοφύλακτος γαληνότης ἐκ τῶν σημανθέντων τῇ ἡμῶν ταπεινώσει παρὰ Παύλου τοῦ ὁσιωτάτου ἐπισκόπου τῆς αὐτῆς Πορφυρεῶνος, ἐκπεμφθέντων ἡμῖν παρὰ τοῦ μακαριωτάτου τῆς Ἐφῆς πατριάρχου, καὶ αὐτοῦ ἐπὶ τούτῳ σφοδρῶς ἀλγῆσαντος. Πῶς γὰρ οὐχὶ ἡμερώτατοι αὐτοκράτορες; διότι καὶ ἀψύχους λίθους ἱκανὰ ἦν παρασκευάσαι ἐκδοῆσαι τὰ τοιαῦτα ἀσεβήματα, ἅτινα αὐτοῖς ἐθεάσατο ὁ εἰρημένος ὁσιώτατος ἀρχιερεὺς. Ὑπὲρ γὰρ θάνατον καὶ ἀπώλειαν λελογίσται τῇ ἡμῶν ταπεινώσει τὸ ὅλως εἰς ἀκοάς ἡμῶν ἐλθεῖν τοιαύτην ἀσεβείαν ὑπερβάλλουσαν βλάσφημον πρᾶξιν, τετολμημένην εἰς αὐτὸν τὸν δι' ἡμᾶς ἐναν-

θριωπήσαντα Θεὸν Λόγον, καὶ εἰς τὴν παναγίαν ἑνδοξον Θεομήτορα, καὶ τὸν πάνσεπτον καὶ τίμιον σταυρὸν, καὶ εἰς τοὺς ἁγίους αὐτοῦ.

Διὸ ὑπομιμνήσκοντες ἀναφέρομεν ἐπὶ τὰς θείας ὑμῶν ἀκοάς, ὅτι εἰ οἱ πανευσεβεῖς τῶν καλλινίκων ὑμῶν νόμοι παρακελεύονται, εἰκόνας βασιλέως ἐνυθριζομένης, θανάτῳ ἐξαισίῳ καὶ πανολεθρίῳ παραδίδοσθαι τοὺς τοῦτο ἐπιχειρεῖν τολμῶντας, πόσης ἄρα ἄξιοι εἰσι κατὰ δίκης εἰς ἀπώλειαν, οἱ εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ τῆς παναγίας ἐνδόξου Θεοτόκου μετὰ πάσης ἀλέκτου ἀναιδείας, καὶ ἀσεβείας, καὶ διὰ τὸ ὑπερβάλ-
 λον κακὸν οὐκ ἔχω τί εἰπεῖν τοιαῦτα τετολμηκότες, μηδεμιᾶς εἰς αὐτοὺς ἁ γενομένης φιλάνθρωπίας; ὅθεν δυσωπούμεν τὸ καλλινικὸν ὑμῶν κράτος, μὴ ποιῆσαι ἔλεος εἰς τοὺς τοῦτο τετολμηκότας, μήτε φείσασθαι αὐτῶν, μήτε τὴν οἰανοῦν παράκλησιν ἢ ἀπολογίαν δέξασθαι περὶ αὐτῶν, ἵνα μὴ καὶ εἰς ἄλλο τι τραπῶσι, καθὼς ἤδη θεωρίαν ἑωρακὼς ἡμῖν δηλώσας τῷ Ἀβγούστῳ μηνὶ τῷ ἁγιωτάτῳ καὶ θεοτιμῆτῳ πατριάρχῃ, σημάνας ἐν τῷ τέως παρ' ἑαυτῷ ἔχειν. Οὐ γὰρ ἔκρυψεν ἀφ' ἡμῶν ὁ Θεὸς τὰ διαβούλια αὐτῶν. "Ὅθεν πεπληροφόρηται, ἀεισέβαστοι αὐτοκράτορες, ὅτι οὐχ ὑπενέγκοι βαστάσαι ἡ ὑπὸ τῆς μεγαλειότητος αὐτοῦ ἐλλαμπομένη θεοστήριχος ὑμῶν καρδία τὴν τοσαύτην τῆς ἀτιμίας ἀτοπίαν, ἣν οὐδέποτε μέχρι τοῦ νῦν ἀκηκόαμεν, τάχα δὲ οὔτε ἄλλος Χριστιανός.

Ἄλλ' ἐνορκῶ ὑμᾶς, δέσποτα, κατὰ τοῦ Ἐμμανουὴλ Θεοῦ ὑψίστου, μὴ ἀναμεῖναι μήτε πρὸς μικρὸν τοῦ γενέσθαι τὴν πρέπουσαν ἐκδίκησιν· κελεῦσαι δὲ ἐκζητηθῆναι καὶ τὰ ἐν τῷ φρέατι γεγονότα παρὰ τῆς ὑπερβαλλούσης αὐτῶν παγκρακίστου πονηρίας, κατὰ τὴν ὑφὴν τῆς πρὸς τὴν ἡμῶν μετριότητα ἐπιστολῆς· μὴ προσδεχομένης τῆς ἡμερωτάτης ὑμῶν δεσποτείας, εἰ ἴσως δόξουσιν τινες ὑποσπεῖρειν ἀκαίρους λόγους, ὡς δεσποινιακῶν αὐτῶν ὄντων, τοῦ Θεοῦ τοῦ δεδοκότος ὑμῖν τὸ κράτος οὕτως ὑπὲρ πᾶσαν ἀσέβειαν ἐνυθρισθέντος· ὅπως καὶ οἱ λοιποὶ αὐτῶν φόβον ἔχωσι πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ἐπαράτου καὶ ἀφωρισμένης αὐτῶν βιώσεως· οὓς καὶ ἀποδέξεται τὸ συγγένες αὐτῶν σκότος εἰς τὴν καταδίκην τοῦ μέλλοντος αὐτοὺς κατεσθῆναι ἀσθέστου καὶ ἀφεγγοῦς πυρός· καὶ καταθεματίσει αὐτοὺς εἰς τὰ καταχθόνια τῆς ἀβύσσου αὐτὸ τὸ πανάγιον καὶ παντοδύναμον Πνεῦμα Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, τοῦ ἀπολέσθαι αὐτοὺς εἰς ἀπέραντον ἀπώλειαν. Τοῦτον γὰρ τὸν ζῆλον ἐνδεικνύμενοι σπουδαίως, θεοφύλακτοι τροπαιοῦχοι, εἰς αὐτὸν τὸν συμβασιλεύοντα τῇ εὐσεβείᾳ ὑμῶν μονογενῇ Θεὸν, ὑπὲρ τὴν τοῦ Ἀβραάμ θυσίαν ἀποδεχθήσεσθε παρὰ τῆς αὐτοῦ παντεπόπτου θεότητος· καὶ ἔσται ἐπὶ πλείω εὐλογημένη καὶ μεγαλυνομένη τῷ κράτει τῆς ἰσχύος αὐτοῦ ἡ φιλόχριστος ὑμῶν βασιλεία ὑπὲρ πάσας τὰς ἐμπροσθεν βασιλείας.

^a Ἰσ. αὐτάς.

A omnem actionem blasphemam, præsumptam in ipsum Dei Verbum, quod propter nos incarnatum est, et in sanctissimam ac gloriosam Dei Genitricem, atque in venerabilem ac pretiosam crucem, necnon et in sanctos ejus.

Propter quod commemorantes suggerimus divinis auribus vestris, quoniam, si piissimæ bonarum victoriarum vestrarum leges jubent, imagine imperatoris injuriis lacessita, morti supremæ ac perniciosissimæ tradendos, qui hoc conari præsumpserint, quanta, putas, digni sunt damnatione in perditionem, qui in imaginem Filii Dei et sanctissimæ ac gloriosæ Dei Genitricis cum omni incessabili [indicibili] impudentia et impietate, et propter nimiam malitiam, non habeo quod dicam, talia præsumpserunt, nulla in eis facta misericordia? Unde obsecramus victoriosissimum imperium vestrum, ne faciat misericordiam in eos qui hoc agere ausi sunt, neque parcat eis, neque qualemcunque postulationem vel rationem super illis accipiat ne in aliud quid vertantur, sicuti jam visu videram indicans Augusto mense sanctissimo et a Deo honorabilissimo patriarchæ, significans interim hoc apud se servandum: neque enim abscondit a nobis Deus cogitationes eorum. Unde certus sum, semper Augusti imperatores, quod non sufferat Deo confirmatum cor vestrum, quod ipsius est magnitudine illustratum, tantam inhonorantiæ procacitatem, quam nunquam huc usque audivimus, fortassis autem nec alius quisquam Christianorum.

Sed adjuro vos, domine, per Emmanuel Deum excelsum, ne sufferatis saltem ad modicum quid fieri decentem vindictam; sed jubeatis exquiri etiam illa quæ in puteo facta sunt a nimia eorum et pessima nequitia, secundum tenorem epistolæ quæ ad nostram mediocritatem transmissa est: minime permittente mansuetissima dominatione vestra, si forte putaverint quidam subseminare importunos sermones, cum quasi dominicæ sint potestatis [Gr., q. ad dominæ i. Augustæ potestatem pertineant], Deo qui dedit vobis imperium, taliter super omnem impietatem injuriis affecto: ut et cæteri eorum timorem habeant cunctis diebus maledictæ ac segregatæ vitæ ipsorum: quos et suscipient cognatæ tenebræ suæ in damnationem vermis [cineris] qui comesturus est illos, et ignis qui [non] splendet: et anathematizabit [catathematizabit] eos in inferioribus abyssi ipse sanctus et omnipotens Spiritus Jesu Christi Domini nostri, qui ex Patre procedit, ad perdendum illos in infinitam perditionem. Hunc enim zelum vobis strenue, Deo conservandi et triumphatores, in ipsum qui cum pietate vestra regnat, unigenitum demonstrantibus Deum, super sacrificium Abrahæ suscipiemini ab ejus cunctorum inspectrice deitate: et erit peramplius benedictum, potentia virtutis ejus, et magnificentum Christo dilectum imperium vestrum super

omnia præcedentia regna : quoniam ipsi est gloria A ὅτι αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
in sæcula sæculorum. Amen. Ἀμήν.

DE SS. IMAGINIBUS.

LEQUIEN. S. Joann. Damasceni Opp. *Patrolog.* t. XCIV, pag. 1410.

Magni Symeonis, a monte Thaumasto (68), de imaginibus.

« At infidelium aliquis forsitan vitiligator quæ-
stionem præponet, dicetque nos, qui in ecclesiis
imagines quoque adoramus, iis accensendos fore,
qui simulacris inanimis supplicant. Absit itaque,
ut id nos committamus. Nam quid agunt Chri-
stiani, fide pensatur, et Deus, qui mendax non est,
virtutes operatur. Non enim in quibusdam colori-
bus moramur, sed veluti contigit in repræsentatione
litteræ, qua aliud significatur, illum qui in-
visibilis est, in pictura conspicientes, tanquam
præsentem laudamus. Nec ei credimus, qui Deus
non sit, sed qui vere existat Deus : neque item
sanctis, qui sancti non sint, sed qui tales plane sint, B
et vivant apud Deum ; cum etiam spiritus eorum,
ob sanctitatem suam, qua divina virtute pollent illis qui digni sunt opitulentur, utpote qui ipsorum
auxilio indigeant. »

(68) Symeon a monte Thaumasto epistolas com-
plures ad Justinum juniorem scripsit, ultionem de
Samaritanis poscens, qui, cum rebellassent, in
Christianorum sacra, et in imagines Christi et

*Τοῦ μεγάλου Συμεὼν τοῦ Θαυμαστοῦ ὁρους,
περὶ εἰκόνων.*

« Ἴσως δέ τις τῶν ἀπίστων φιλόνηκος ὢν, ἀμφι-
σθετήσῃ, λέγων, ὅτι Καὶ ἡμεῖς ἐν ταῖς ἐκκλησίαις
εἰκόνας προσκυνοῦντες, ὡς ἀψύχοις προσευχόμενοι
εἰδώλοις λογισθυσόμεθα. Μὴ οὖν γένοιτο ἡμᾶς τοῦτο
ποιεῖν. Τὰ γὰρ τῶν Χριστιανῶν πίστις ἐστὶ, καὶ ὁ
ἀψεύδης ἡμῶν Θεὸς ἐνεργεῖ τὰς δυνάμεις. Οὐ γὰρ
χροῖδίοις, ἀλλὰ ἐν ὑπομνήσει τοῦ ἀντιτύπου γράμ-
ματος, ὁρῶντες τὸν ἀόρατον διὰ τῆς ὁρωμένης γρα-
φῆς, ὡς παρόντα δοξάζομεν, οὐχ ὡς μὴ ὄντι Θεῷ
πιστεύοντες· ἀλλ' ὡς ὄντι ἀληθῶς, οὔτε τοῖς ἁγίοις,
ὡς μὴ οὔσιν, ἀλλ' ὡς οὔσι, καὶ ζῶσι παρὰ τῷ Θεῷ,
καὶ τῶν πνευμάτων αὐτῶν. ἁγίων ὄντων καὶ δυνά-
μει Θεοῦ βοηθούντων τοῖς ἁγίοις, ὡς δεομένοις αὐ-
τῶν. »

sanctorum sævierant. Quintam habemus act. 5,
synodi vii. Ex altera quadam, quæ hodie non ex-
stat, fragmentum quod hic affertur, transumptum
fuit.

ANNO DOMINI DC.

ZACHARIAS

HIEROSOLYMITANUS PATRIARCHA.

NOTITIA.

(LEQUIEN. *Orient. Christ.* t. III, p. 249.)

Bollandus tom. 3, Februar. ad diem 21, hujus mensis, pag. 247, ubi de eo Zacharia agit, refert
ex *Chronico Alexandr.*, quod cum 20 imperii Heraclii anno desinit, Zachariam hunc patriarchatus Hiero-
solymitani suscepisse regimen anno Phocæ septimo, id est Christi 609. Sic enim loquitur hujus chronici
auctor (sed ad annum Phocæ v). *Moritur vero Isacius patriarcha Hierosolymorum, in cujus locum sufficitur
Zacharias presbyter ac custos sacrarum vasorum ecclesiæ Constantinopolitanæ.* Theophanes quoque in *Chro-
nographia*, anno Phocæ septimo ascribit initium Sergii Constantinopolitani, Zachariæ Hierosolymitani, et
Joannis Alexandrini, cognomento Eleemosynarii. Consonat Anastasius Bibl. dicens : Anno imperii Phocæ vii
Sergius Constantinopolitanus, Zacharias Hierosolymitanus, et Joannes Alexandrinus habentur antistites.

Nondum sex anni elapsi erant ex quo ad sedem Hierosolymitanam evectus fuerat Zacharias, cum rex Persarum Cosroes, Syria devastata, urbem Hierosolymam cepit, Christianos ibi degentes in vincula coniecit, Judæisque vili pretio tradidit, a quibus, non ut captivi aut servi excepti fuerunt, sed in odium Christi diversis innumerisque cruciatibus interfecti : patriarcham demum et lignum sanctæ crucis in Persidem asportavit. De ea clade *Chronicon Paschale*, sive Alexandrinum, ita loquitur, edit. D. Du Cange, Paris. 1688, p. 385 (anno) IV. (Heraclii), indict. XI, post consulatum Heraclii Augusti tertium. Hoc anno, circa mensem Junium, malum nobis accidit perpetuo luctu prosequendum. Cum aliis quippe compluribus Orientis civitatibus, Jerusalem a Persis capta est, multis clericorum, monachorum, sanctimonialium, et virginum millibus trucidatis. Incensum etiam Dominicum sepulcrum, et celeberrima Dei templa : et, ut verbo dicam, pretiosa omnia destructa. Veneranda crucis ligna, cum sacris vasis innumeris, capiuntur a Persis, et Zacharias patriarcha captivus abducitur. Atque hæc omnia, non multa anni parte, nec toto mense, sed intra paucos dies contingere. Eadem fere scribit Theophanes in *Chronographia*, ad annum quintum Heraclii. Quartus hic erat (Chr. 614), sed, ut monet Papebrochius, t. III Maii, in tract. prælim. n. 154, p. 51, col. 1, A, ille auctor uno anno serius in annis Heraclii res narrat, eo quod primum hujus imperatoris annum in duos diviserit, quemadmodum pluribus demonstravit idem Papebrochius in *Exegesi prælim.* ad tom. III, Mart. cap. 4. Anno quinto (legendum quarto) imperii Heraclii, Persæ Jordanis loca, Palæstinam, et sanctam civitatem armorum vi subegerunt, et manibus, ut quidam asserunt, Judæorum, ad nonaginta Christianorum millia trucidarunt. Capto vero Hierosolymorum patriarcha Zacharia, pretioso etiam et vivifico crucis ligno locis illis erepto, captivorum hominum multitudinem innumeram in Persidem abduxerunt. Exstat, inquit Papebrochius modo laudatus, ibid. n. 155, Francisci Combefisii (Ord. FF. Prædic.) opera, post libellum sancti Joannis Chrysostomi *De educandis liberis*, aliaque nonnulla, Parisiis anno 1656, Græco-Latine impressa epistola, quam viduæ sponsæ, civitati regis magni liberis orbatæ, Hierosolymitano gregi pastorem non habenti : sed et reliquis omnibus in Christo ecclesiis, residuisque in illis filiis orphanis, pastor humilis, solus, captivus, Zacharias minimus e Perside scripsit, suam, aliorumque captivorum calamitatem commemorans, et meminisse jubens quomodo ipse quidem, quando cum illis erat, in Galilæa dixerit : *Plane, filii, ingentem in vobis video incuriam, multam segnitiam, injustitiam, ignorantiam, fraternum odium, apostolicorum canonum transgressionem atque contemptum; nec scio quonam res nostræ evasuræ sint : Ipsos vero respondere solitos : Bonus est Deus, nec nos creavit ut perderet. Nunc ergo hortatur eos ad pœnitentiam, emendationem morum, misericordiam erga captivos fratres; aut quibus non suppetit quod largiantur, ad preces, jejunia, humicubationes et lacrymas.*

Si quæ autem in tanta calamitate inveniri potuit consolatio temporalis, hæc præcipue subministrata est a sancto Joanne Eleemosynario, tunc temporis patriarcha Alexandrino, de quo ista scribit ejus Vitæ auctor Leontius, apud Baron. ad annum Christi 614, n. 15, col. 261. Cum Persæ populati essent universam Syriam, qui eorum manus potuerunt effugere, tum laici qui magistratum gerebant, et privati, tum clerici cum episcopis confugiunt Alexandriam. Quibus omnibus dives ille et minime angustus convivator quotidie suppeditabat quæ erant ad usum necessaria, non ad indigentium aspiciens multitudinem, ut aliquid faceret quod esset sordidi et illiberalis animi, sed ad eum qui aperit manum, et omne animal implet benedictione. Cum autem Rasmizsus dux exercitus Cosroe vastasset et depopulatus esset veneranda loca Hierosolymorum; postquam hoc audivit ille homo Dei, et quod omnia sancta fuissent igni tradita, deslet quidem, non secus ac Jeremias, id quod factum fuerat. Non hactenus autem constitit ejus commiseratio, sed milit etiam Chrysippum quemdam virum pium, tradens ei multum auri, frumentumque, et alia alimenta et indumenta, et ad ea vehenda jumenta plurima, tum ut aspiceret vastitatem, tum etiam ut eos qui remanserant ex captivitate satis per ea quæ dicta fuerunt recrearet. Præterea autem Theodorum quoque Amathuntis episcopum, et Anastasium præfectum magni montis Antonii, et Gregorium episcopum Rinocorurorum emittit ad eos recipiendos, qui abducti fuerant in captivitatem, vim auri præbens prope innumerabilem. Addit Papebroch. supra citatus, n. 156, ex ejusdem sancti Joannis Vita, n. 53. Ad Hierosolymorum relevationem et reedificationem, misit numismata mille, et mille saccos plenos frumento, et mille legumina (id est, leguminum mēsuras), mille libras ferri, mille restes siccatorum piscium, mille vascula vini, et mille Ægyptios operarios, addens per litteras ad Modestum scriptas : *Da mihi veniam, vere Christi operator, nihil dignum templis Christi mittenti. Vellem enim, crede mihi, si esset conveniens, et ego ipse venire, et ipse operari in domo sanctæ Christi Resurrectionis. Hic Modestus Ecclesiæ Hierosolymitanæ curam gessit, ut vicarius Zachariæ episcopi, quandiu ille captivus fuit in Perside, eique post mortem successit. Eisdem interim Hierosolymorum incolas suis scriptis sublevare conabatur Antiochus quidam monachus Palæstinus, vitæ sanctitate et doctrina celebris, cujus exstant Homiliæ 150, t. I Bibl. Patr. Græc. p. 1026. In epistola autem præfixa operi, eo titulo insignita : Epistola Antiochi monachi lauræ Sabæ abbatis, ad Eustathium præpositum monasterii Attalinæ Ancyra civitatis Galatiæ, hæc narrat, apud Baronium supra relatam, n. 26. Cum Ismaelitæ ad nostrum accessissent monasterium, una septimana antequam sancta civitas fuisset occupata, et universa ecclesiæ sacra vasa jam diripuissent, plerique Patres aufugerunt quam primum : remanserunt autem in monasterio qui fortiores Christi fuerant servi, sacrum illum locum destituere nullo pacto volentes. Barbari vero cum illos comprehendissent, et multos dies illos inhumane tractassent, et tormentis afflixissent, pecunias hoc pacto sese inventuros putantes, apud quos nihil hujus sæculi reperiebatur. Illi simulatque intellexerunt sua se tandem spe et proposito excidisse, in efferatissimam versi rabiem, ad unum*

membratim beatos illos conciderunt. Qui et lætitia incredibili perfusi, ac proinde alacri vultu renidentes, omni cum actione gratiarum animas reddiderunt Domino, quippe non ita pridem in votis habuerant resolvi, et esse cum Christo. Corpora vero plusquam tragice cæsa, cum non paucos dies in humum disjecta sine sepulturæ beneficio jacuissent, ab Arabia illo usque adproperavimus. Et quidem eximius abbas Nicomedes spectaculum illud miserabile cæsorum patrum contemplatus, deliquio animi concidit, atque illinc relatus mortuus prope est. Modestus præterea, et ipse sanctissimus, adventum nostrum cum antevertisset, et sanctorum illorum lustrasset prius habitacula omnia, itidem angore animi contractus, multis se proluit lacrymis, ac sancta quæ eatenus resederant kipsana (hoc est sanctorum reliquias) circumplexus in Patrum superiorum deposuit conditoriis. Is ad hæc, ubi solemnem persolvit ex more sermonem, etc. Unumquemque nostrum hortari cœpit, ne quo emigraremus, loci illius nostri desertores, magis vero eas quæ imminebant tentationes generoso pectore perferremus, Dominicæ illius memores sententiæ, quia « angusta est porta, et arcta via quæ ducit ad vitam, etc. » Hujus itaque admonitioni visum est gerere morem, eoque (ideoque) in laura duos prope menses permansimus. Loquitur deinde de fuga illinc ad aliud monasterium, et inde ad aliud, ac de aliis hinc inde dispersis; et inferius iterum de monachis a Saracenis occisis agens: Numeris, inquit, sanctorum Patrum, quos tyrannica sustulit impressio, est quadraginta quatuor. Horum memoria Maio mense celebratur, decima quinta mensis die. Eorundem martyrum memoriam colit Ecclesia in Martyrologio Romano die 16 Maii, his verbis: In Palæstina passio sanctorum monachorum a Saracenis in laura sancti Sabæ intersectorum. Dum vero hi coronabantur, quidam monachus Sinaita modo terribili lapsus est. Rem sic describit idem Antiochus homil. 84, apud Baronium, ibid. n. 30: Fuit, inquit, in monte Sina monachus quidam, qui celebre adeo edidit suæ continentię specimen, ut in cellula multos vixerit annos inclusus. Postremo multifariis revelationibus diaboli, et insomniis illusus, ad Judaismum delapsus est, et carnis circumcisionem. Cum igitur diabolus huic identidem verā quædam insomnia demonstrasset, et veluti objecta illecebra inescasset illius obscuratam mentem, novissime oculis illius objicit copiosam turbam apostolorum, martyrum, aliorumque omnis generis Christianorum densissimis tenebris, et omni dedecore oppletam: parte opposita, Mosen, Prophetas, populum quoque Judæorum, Deo alioqui invisum (sermo est de Judæis nunc temporis) offert splendida admodum luce conspicuos, inque gaudio et hilaritate vitam traducentes. Hæc cum spectasset miser, e vestigio surrexit, derelictoquo sancto illo monte, in Palæstinam usque pervenit, rectaque conscendit in Noara et Libyadem asyla Judæorum. Cum (vero) istis denarrasset quæ sibi visæ fuerant diabolicas apparitiones, circumciscus est, ac professus Judaismum, accepit uxorem, inque omnium prospectu adversus Christianos edidit dogmata, propugnator factus Judaicæ superstitionis. Hunc ego vidi, pergit Antiochus, ac plerique monachorum, neque enim quatuor anni sunt a morte illius qua misere perruptus est. Catharri enim profluvium aliquando passus, et vermium arrosione contabescens exspiravit. Hunc cum vidissemus ego et alii aliquot monachi, correpti timore, ingenti cum luctu lamentati sumus. Erat id sane quam miserabile spectaculum. Vir hic totus incanuerat in monastica exercitatione, consenueratque laboribus attritus, et is tandem cum mulieribus jocabatur, immundarum carnum, nempe Judaicarum, gustu se defœdabat, et inquinabat, verba loquebatur obscena et impudica, blasphemabat Christum, Spiritum sanctum non tolerandis afficiebat contumeliis: et hunc tamen illi sine lege Judæi secundum vocabant Abraham. Hæc Antiochus t. I Bibl. Patr. Græc. p. 1161 et seq.

Cosroes, ut dictum est, lignum sanctæ crucis, quod Hierosolymis servabatur, in Persidem transtulit. Sed plane admiratione dignum illud fuit, inquit Baronius supra citatus, n. 32, impium hominem adeo esse reveritum salutis nostræ tropæum, ut nec ausus fuerit ab ipsa theca, qua operiebatur, signaculum amovere, et clave aperire, ut vel illud inspiceret; sed timore perculsum, uti in sacrosancto templi loco asservabatur, eodem modo in Persidem voluisse transferre, veluti demum intactum Hierosolymam reportatum fuit: quod testatus est Modestus Hierosolymorum patriarcha, item quoque universus clerus Ecclesiæ Hierosolymitanæ. Tradit hæc omnia Suidas in *Heraclio*. Porro observat Baron. idem ad ann. 622, n. 1, ex quo sancta Crux capta a Persis fuit, et in Persidem asportata, hanc sua potentia, imo ejus qui in ea passus est virtute, Romanis plures insignesque contulisse victorias; e contra vero Persas reportatis plurimorum annorum tropæis admodum elatos depressisse, eorumque regem Cosroen horrenda morte multasse. Item ad annum 627, n. 25, Heraclio imperatori crucis virtute datum, ut longe præclarius quam quivis ante Romanorum imperator de victore Cosroe, qui et vinci posse non credebatur, triumphaverit, iteratis scilicet per annos septem victoriis, quarum causa per annos singulos singuli erant ipsi decernendi triumphi.

Exstat in *Chron. Alexandr.* pag. 398, ad annum 18 Heraclii imperat. Christi 628, epistola hujus imperat. missa Constantinopolim de nece Cosrois, et pace inita cum Syroe ejus filio, quæ lecta est die 15 Maii, in quem inciderat festum Pentec. Eo anno Pascha occurrerat die 27 Mart. proindeque Pentecostes die 15 Maii. Eam quoque refert Pagius, tom. II, crit. *Annal.* Baron. ad annum 627, num. 12 et seqq. Sic incipit: Decimo octavo anno imperii Heraclii, post consulatum, 17 etc., 15 Maii mensis die, ser. 1, ipso Pentecostes festo, lectæ sunt ex ambone in sanctissima Magna ecclesia litteræ missæ ex Oriente ab Heraclio piissimo imperatore nostro, quæ Cosroæ casum, et inaugurationem Syroæ Persarum regis nuntiabant, hisce verbis conceptæ. « Exsultate Deo, omnis terra, » etc. « Lætentur cœli et exsulet terra, et omnia quæ in eis sunt. » Et omnes Christiani laudantes et benedicentes gratias agamus soli Deo, etc. « Cecidit enim superbus et perduellis Dei Cosroes. Cecidit, et præcipitatus est ad inferos, et deleta est de terra memoria ejus.

Superbus ille et loquens iniquitatem in superbia et contemptu adversus D. N. J. C. verum Deum, et intemperatam ejus matrem benedictam Dominam nostram Dei Genitricem semperque Virginem Mariam. Perit impius cum sonitu. Conversus est labor ejus in caput ejus, et in verticem iniquitas ejus descendit. Nam 24 Februar. præteriti mensis, prima indictione, seditione in eum mota ab ipsius filio primogenito Syroe, quemadmodum in alia jussione (id est epistola), vobis exposuimus, Persarum omnibus proceribus ac universo exercitu, copiisque ex variis regionibus conductis, ab exsecrando Cosroe ad partes Syroæ, cum Gurdanaspa Persici exercitus prius duce transeuntibus, idem Deo invisus Cosroes, dum fugam meditatur, captus, vinctusque in novum castellum, ab ipsomet ad recondendas servandasque ab eo collectas pecunias exstructum conjectus est. Vicesima quinta autem ejusdem mensis Februar. Syroe coronato, et rege Persarum inaugurato, ac 28 ejusdem mensis cum Deo exosus Cosroes quartum jam diem in vinculis, omnibus excruciatu doloribus, exegisset, ingratum illum, et perduellem Dei, superbumque ac blasphemum Cosroen acerbissimo mortis genere Syroes sustulit, uti sciret Jesum ex Maria natum, et a Judæis crucifixum, quemadmodum ipse scripserat, et quem conviciis incesserat, omnipotentem esse Deum, illique retribuere, prout a nobis ipsi rescriptum fuerat, etc. In alia autem a nobis data vobis jussione, ex castris nostris ad Canzaca, quæ continebant acta a 17 Octobris, usque ad 15 Martii, significavimus, quo pacto Deus, et Domina nostra Deipara, nobis, Christoque dilectis copiis nostris succurrerit, et quomodo in ipso conspectu nostro Deo exsodus, et e tumulo refodiendus (sive e sterquilinio effossus, ut habet Pagius) Cosroes a Dastagerchosate ad Ctesiphontem usque fugam capessierit, suaque palatia amiserit cum regni Persici provinciis, ac denique hac ratione commovere adversus illum seditionem Syroes potuerit. Post scriptam vero hanc nostram jussionem, eamque missam 15 die præsentis mensis Martii, dum quæ Cosroen inter et Syroen postmodum contigerint explorare satagimus, missis in varia loca, atque ad Siarsura, parvum Zabas, Chalcas et Jesdem, utraque via, tum ex felicissimis castris nostris, tum ex Saracenis pio nostro imperio subjectis, ut quemadmodum præfati sumus, motus qui ibi sunt, certo resciremus, adduxerunt ad nos excubitores in castra ad Canzaca Persam unum, et alterum Armenium, a quibus porrecta nobis est epistola a quodam Persarum secretario cui nomen est Cosdae et Axiamaranan, ad nos scripta, qua missum se significabat a Syroe in Persarum regem proclamato, cum aliis proceribus, et ipsius Syrois ad nos litteris: cumque ad Arman pervenisset, visum sibi esse ut duos istos viros ad nos mitteret, quo vicissim seque ac socios tutos incolumesque deducerent, a nobis mitterentur. Ut autem illum sibi timere intelleximus, ex eo quod in itinere multa Persarum cadavera, eaque usque ad tria circiter millia a felicissimis copiis nostris intersectorum versus Narban videret, absque conductoribus nos convenire vereretur: 25 ejusdem Mart. mensis ad illos misimus gloriosissimum magistrum militum Eliam cognomento Barsoca, et magnificentissimum Theodotum Drungarium, cum delecta juventute, ac viginti equis dextrariis sella instructis, qui illis occurrerent, eosque ad nos deducerent; etc. Ut vero duos illos viros a Syroe Persarum rege missos recepimus, alterum ex iis, Persam scilicet, una cum aliis ad Barismanem Canzacorum (præpositum) qui a quadraginta miliaribus aberat, et in munitum castellum se recluserat misimus, datis ad illum litteris, quibus mandabatur, uti equos septem pro legatis pararet, quo expedite ac sine ullo impedimento ad Syroen regem possent proficisci. Barismanas vero... et qui tum cum illo aderant, nos, et Syroen Persarum regem, per multas horas, faustis acclamationibus laudibusque prosecuti sunt. A Legato quippe illo Persa, perduellem Dei Cosroen periisse, regemque Syroen proclamatum certiores erant facti. Rescripsit deinde nobis idem Barismanas, equos se, sicut a nobis mandatum fuerat, instruxisse, et cum alteram nostram jussionem acceperit, qua legatorum adventus sibi significaretur, se quam primum ad nos accessurum, equisque confestim adductis, officia sua servitiaque omnia præstiturum. Cum igitur in iisdem ad Canzaca positis castris essemus morati usque ad 3 mensis Aprilis diem, qui in Dominicam incidit, advenit Phaiacus regi a secretis, qui et Rharna vocabatur, circa horam secundam, eundemque hac ipsa hora excepimus, litteris a Cabata Syroe clementissimo Persarum rege, quæ ejus inaugurationem continebant, quibusque nobiscum, et cum quovis hominum, pacem habere velle significabat, ab illo acceptis. Visum ergo nobis est clementissimi Cabatæ Syrois litterarum exemplar huic nostræ ad vos jussioni subungere, ut et quid ad illas deinde rescriperimus. Mansimus vero eodem in loco castrorum Canzacis vicinorum usque ad septimum Aprilis, hoc est 27 dies. Octavo autem ejusdem mensis eundem Phaiacum a secretis, Rharnam appellatum, honorifice, quantum licuit, acceptum, ut et qui cum illo erant, dimisimus, etc. Atque ita confidimus D. N. Jesum Christum bonum et omnipotentem Deum, et Dominam nostram Dei Genitricem, res omnes nostras secundum eorum clementiam curaturos. Nos porro ejusdem mensis die 8 Deo auspice, castra movimus, in Armeniam iter facturi. Vos autem bene valete, continuasque ac indefessas orationes ad Deum fundite, quo, sicut peroptamus, vos quam primum revisere nobis largiatur. Huic Heraclii epistolæ subditur in eodem Chron. Alexandr. pag. 402, pars epistolæ Syrois ad Heracl. Titulus est: Exemplar commonitorii a Cabata, qui et Syroes dictus est, clementissimo rege Persarum, missi ad Heraclium piissimum et a Deo servatum nostrum imperatorem. A Cabata Sadasadasac, Heraclio clementissimo, et a Deo servato imperatori Romanorum, fratri nostro, plurimam gratiam impertimur. Clementissimo imperatori Romanorum, et fratri nostro. Nos Dei providentia absque ullo labore insigni diademate donati, patrum ac majorum nostrorum solium sumus consecuti. At cum tam benefice ab ipso Deo nos dignatos agnoscamus, ut illustrem adeo thronum exceperimus ac dominationem, si quid esset quod humani generis utilitati ac solatio conducere, quantum in nobis fuit, et prout decuit, id continuo fieri liberaliter beneficeque imperavimus. Quandoquidem igitur ad summam hanc dignitatem et imperium nos Deus evexit, id protinus in animo statutum fuit, ut quotquot homines detineban-

tur in vinculis, dimitterentur. Sed et si quid erat quod humanæ conditionis ac hujusce vitæ utilitati ac comodo fructum asserret, nobisque statuere liceret, id fieri non modo præcepimus, sed et confectum est. Quin etiam nobis deliberatum est ac constitutum, uti vobiscum Romanorum imperator, frater noster, cumque Romana republica, cæterisque populis, aliisque regulis qui circa imperium nostrum undique habitant, pacem et amicitiam deinceps colamus. Quod autem fraternitas vestra, Romanorum imperator, affectam se gaudio dixit, quod nos eundem thronum obtinuerimus..... Cætera, inquit Carolus Du Cange, præ vetustate desiderantur in ms. codice.

Periit itaque Cosroes, justo Dei judicio, manu Syrois filii sui natu majoris, anno Christi 628, die 28 Februar. Cum enim Seleuciæ in dysenteriae morbum incidisset, operam dedit ut sibi succederet Medarses alter filius suus, quem ex Syra dilecta conjuge susceperat. Quod ubi comperit Syroes, cum optimatibus regni egit, ut de mundo pater tolleretur, usus etiam ad hoc Romanorum auxilio. Cosroes quidem fugere tentavit, sed captus est, valide vinctus, et missus in domum tenebrarum, quam recens ipse ad recondendas pecunias extruxerat. Aiebat quippe Syroes, inquit Theoph. pp. 271 et 272, et apud Baron. ad annum 627, n. 17 : *Comedat aurum quod incassum collegit, propter quod etiam multos fame necavit, mundumque delevit. Misit insuper satrapas ad eum injuriis impetendum et conspuendum; abductum etiam Mardazanem, sive Medarzen, quem coronare volebat filium ejus coram ipso occidit, et reliquos filios ejus in conspectu ipsius e medio sustulit: et permisit omnibus qui inimici ejus essent, ut omni injuriarum genere eum afficerent, ac verberibus onerarent. Denique per quinque dies hoc facto, jussit Syroes ipsum sagittis confodi, quo in supplicio vitam finivit.* Sic potitus regno Syroes, non immemor pacis quam cum Heraclio inierat, Romanos omnes captivos libertate donavit, inter quos fuit Zacharias patriarcha, quatuordecim fere annis ex quo in Persidem ductus fuerat, et sacrosanctum crucis lignum restituit. Anno seq. qui Heraclii decimus nonus erat, Christi 629. *Is recedens Constantinopoli, inquit Theophanes, pag. 275, et apud Baron. ad annum 628, n. 1. Ipso veris initio proficiscitur Hierosolymam, pretiosa ac vivifica crucis ligna reportans ad gratiarum actiones reddendas. Cumque Tiberiadem adiisset, accusavere Christiani Hebræum quemdam nomine Benjamin, quasi sibi mala facientem: erat enim admodum opulentus, qui susceperat imperatorem et exercitum ejus. In eum commotus imperator ait: Cur molestus es Christianis et fidei Christianæ quam colo? eundemque admonitum ut crederet, redditumque Christianum, in domo Eustachii Neapolitani, ita nunc Samaria (vel potius Sichem) dicitur, baptizari voluit; apud eum enim imperator est hospitatus. Ingressus deinde imperator Hierosolymam, restituto jam Zacharia pontifice, venerandæ crucis vivifica ligna in proprium locum reposuit, plurimasque Deo egit gratias: quin et pulsus Judæis ab urbe sancta, ne ad tertium usque milliarium ei appropinquarent districte prohibuit. Ad eam occasionem revocandum, quod legitur in Breviario Romano die 14 Septemb. Exaltationis sanctæ crucis memoriæ consecrata, scilicet cum Heraclius auro et gemmis ornatus lignum crucis reportaret, ipsum insistere coactum sub porta qua ad Calvariæ montem erat iter; monitumque propterea a Zacharia, ut eo vestitu deposito, humiliorem assumeret, paruisse imperatorem, et reliquum viæ citra ullam difficultatem confecisse. Suidas refert Modestum fuisse Hierosolymitanum patriarcham, quando Heraclius crucem sanctam in pristinum locum reposuit, quasi jam tunc decessisset Zacharias, sed Theophani qui illo antiquior fuit, potius credendum est. Non tamen diu supervixit Zacharias. Nicephori Catalogus ei viginti duos annos regiminis tribuit, qui ab anno 609 ad 631 recte computantur, ita ut obierit eo anno 631. Addit Papebrochius, Tract. prælim. ad t. III Actor. sanctorum Maii, p. 31, n. 137, col. 2, vitam ejus extendi posse usque ad annum 633, si successor ejus Modestus uno solum anno aut biennio non integro sedem tenuerit. Verum hi 22, vel ut Latinæ quædam catalogi Nicephori translationes habent, 24 Zachariæ episcopatus anni, perperam omnino ibidem revocantur ad tempus quod ejus captivitatem præcessit. Colitur Zacharias in Menæis Græcorum die 21 Februar.*

ZACHARIÆ HIEROSOLYMITANI PATRIARCHÆ EPISTOLA.

(*Bibliotheca Patrum*, tom. XII, p. 984. Textus autem Græcus desumptus est ex opere FRANC. COMBESII cui titulus : *Sancti Joannis Chrysostomi de educandis liberis liber aureus*, etc., Parisiis 1655, in. 8.

Viduæ sponsæ, civitati regis Magni liberis orbatæ, Hierosolymitano gregi pastorem non habenti; sed et reliquis omnibus in Christo Ecclesiis, residuisque in illis filiis orphanis, pastor humilis, solus, captivus, Zacharias minimus.

Gratia vobis, filii, et benignitas, et misericordia a Deo Patre nostro, animatum ac humani ipsius

Τῇ χρηυσάσῃ νύμφῃ· τῇ ἀτεκνωθείσῃ πόλει τοῦ βασιλέως τοῦ μεγάλου· τῇ ἀποιμάντῳ, ποιμνὴ Ἱερουσαλήμ· καὶ πάσαις δὲ λοιπαῖς ἐν Χριστῷ Ἐκκλησίαις, καὶ τοῖς ἐν αὐτοῖς καταλειφθεῖσι τέκνοις ὀρφανοῖς, ποιμὴν ταπεινός, ἔρημος, αἰχμάλωτος, Ζαχαρίας ἐλάχιστος.

Χάρις ὑμῖν, τέχνα καὶ εὐσπλαγχνία, καὶ ἔλεος, παρὰ Θεοῦ Πατρὸς ἡμῶν φιλοψύχου, καὶ φιλανθρώ-

που, ἄξιον ὄντως, καὶ νῦν εἰπεῖν, καὶ ἐξ εὐχαριστίας τῆς πρὸς ὑμᾶς ἐπιστολῆς ἄρξασθαι.

Εἴη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον, ὅτι οὐ κατὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ἐποίησεν ἡμῖν, οὐδὲ κατὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν ἀνταπέδωκεν ἡμῖν. Ὅμως, Οἱμοὶ ὅτι τῆς Σιών ἐμακρύνθη, καὶ κατεσκήνωσα μετὰ τῶν σκηνωμάτων Κηδάρ· ὡς Δαβὶδ ποθῶν καὶ γὰρ, ψάλλων νυκτὸς καὶ ἡμέρας, τοῦτον ἐν τοῖς χεῖλεσί μου τὸν στίχον περιφέρων· Ἐὰν ἐπιλάβωμαι σου, Ἱερουσαλήμ, ἐπιλησθῇ ἡ δεξιὰ μου, ἢ τοῦ ἐν σοὶ ἐλαχίστου λαοῦ.

Γνωστὸν ἔστω ὑμῖν, ἀδελφοί, ὅτι καὶ ἡμεῖς ἐπὶ τῶν ποταμῶν Βαβυλῶνος, ἐκεῖ ἐκαθίσταμεν, καὶ ἐκλαύσαμεν, ἐν τῷ μνησθῆναι ἡμᾶς τὴν Σιών, τοῦ Γολγοθᾶ, τοῦ ζωοποιῦ μνήματος, τῆς ἀειμνήστου Βηθλεέμ. Ἰδοὺ ἀδελφοί, ἤραμεν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν εἰς τὰ ὄρη Σιών, ὅθεν ἤξει ἡ βοήθεια ἡμῶν. Ἀκούσατε εἰ λευτρωμένοι ὑπὸ Κυρίου, οὓς ἐλυτρώσατο ἐκ χειρὸς ἐχθρῶν, καὶ ἐκ τῶν θλίψεων ἔσωσεν αὐτούς· ἀκούσατε τῆς ἐμῆς φωνῆς τοῦ δεσμίου Ζαχαρίου. Μὴ μέγα φρονήσητε, ὅτι Χριστὸς ὑμᾶς τῆς δουλείας τῶν ἐχθρῶν ἐρύσατο. Ὁρᾶτε, μήπως ὡς νόθοι, καὶ οὐχ ὡς υἱοὶ κατελείφθητε. Φησὶ γάρ· Εἰ ἐκτὸς παιδείας ἐστέ, ἄρα νόθοι καὶ οὐχ υἱοὶ ἐστε.

Βλέπετε, φοβηθῆτε, καὶ ἑαυτοὺς ἀσφαλίσασθε· μήπως ἐνταῦθα ὡς ἐκεῖνος ὁ κατὰ Λάζαρον πλούσιος, ἐν τρυφῇ, καὶ ἀνέσει ζήσαντες, καὶ μηδὲν θλιβερὸν ὑπομείναντες, ἐκεῖ τὰς ἀθανάτους τιμωρίας ἀπολάβητε. Ὁρᾶτε, μήπως ἐνταῦθα τῷ οἴνῳ καὶ τῇ σπατάλῃ χαίροντες, ἐκεῖ σταγόνος ὕδατος δεσηθήσεσθε. Νήψατε, μήπως ἐνταῦθα τῆς δουλείας ἀπαλλαγέντες, ἐκεῖ τῆς τοῦ Θεοῦ ὀψέως χωρισθῆτε. Μὴ μέγα φρονεῖτε, ἀδελφοί· οὐ γὰρ ὡς δικαίους ὑμᾶς ὁ Κύριος ἐλυτρώσατο, ἀλλ' ὡς ῥαθύμους καὶ ἀδοκίμους, δώσας ὑμῖν καιρὸν πρὸς μετάνοιαν, πλὴν ὅτι τὸ μέλλον ἄδηλον· πολλάκις γὰρ σήμερον μακροθυμεῖ ἐφ' ὑμᾶς· αὔριον δὲ παραδίδωσι καὶ ὑμᾶς. Καὶ γὰρ συγγνώμης πάσης ἐστὶν ἀνάξιον, ὅταν τοὺς ἐτέρους, καὶ ἀδελφοὺς ὑμῶν ὀρώντες ἐν βασάνοις, μὴ ἑαυτοὺς διορθώσῃσθε. Οὐχ ὁρᾶτε πῶς ἐπὶ τῶν δικαστηρίων, ἄλλου ἐξεταζομένου, πάντες οἱ παρόντες καὶ ὀρώντες· τάχα δὲ καὶ οἱ ἀκούοντες, φρίττουσι καὶ φοβοῦνται, καὶ τῶν κακῶν ἀπέχονται; Μὴ ξενίζεσθε ὅτι· πέρ τινες ὅσιοι ἠχμαλωτίσθησαν· τινὲς δὲ ἄνομοι ἐλυτρώθησαν. Ἀκούσωμεν τοῦ Κυρίου λέγοντος· Μὴ γὰρ ὡς τὸ αἷμα ἐξέχευεν Πιλάτος μετὰ τῶν θυσιῶν ἁμαρτωλότεροι πάντων ἐτύγχανον; οὐ λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν [ἀλλ' ἐὰν] μὴ μετανοήσητε, καὶ ὑμεῖς ὡσαύτως ἀπολεῖσθε. Καὶ πάλιν, Οἱ δέκα καὶ ὀκτὼ ἐφ' οἷς ἔπεσεν ὁ πύργος τοῦ Σιλωήμ, ἁμαρτωλότεροι ἦσαν παρὰ πάντας τοὺς οἰκοῦντας Ἱερουσαλήμ; οὐχὶ λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν [ἀλλ' ἐὰν] μὴ μετανοήσητε, καὶ ὑμεῖς ὡσαύτως ἀπολεῖσθε.

Ἀκούσατε, καὶ φοβήθητε, καὶ μὴ ἡμῶν τῶν δεσμιῶν ἐπιλάβησθε. Ἐν σῶμά ἐσμεν ἀμφοτέροι· ἀκούσωμεν τοῦ Ἀποστόλου λέγοντος· Ἐὰν ἐν μέλος πά-

generis amante, clementissimoque, ut et nunc dicamus, par revera etiam, ut nostram ad vos epistolam a gratiarum actione ordiamur.

Sit nomen Domini benedictum ¹ quia non secundum peccata nostra fecit nobis, neque secundum iniquitates nostras retribuit ². Verumtamen : Heu me quia longe factus a Sione, habitavi cum tabernaculis Cedar ³; desiderio et ipse, uti David, diu noctuque psallens, atque versum hunc labiis circumferens, ac ore versans : Si oblitus fuero tui, Jerusalem (aut pauxillæ plebis quæ in te est), oblivioni detur dextera mea ⁴.

Notum sit vobis, fratres, quod et nos super flumina Babylonis illic sedimus, et flevimus, dum recordaremur Sionis ⁵, Golgotha, vivifici sepulcri, nulli unquam oblivioni tradendæ Bethleem. En fratres : Levavimus oculos nostros in Sionis montes, unde veniet auxilium nobis ⁶. Audite, redempti a Domino, quos redemit de manu inimicorum ⁷, et ex tribulationibus salvavit eos. Audite vocem meam, vincti Zachariæ. Nolite animos tollere, quod vos Christus liberaverit ab hostium servitute. Videte ne forte tanquam spurii, non tanquam filii relictis sitis. Ait enim : Si extra disciplinam estis, ergo adulteri, et non filii estis ⁸.

Videte, timete, vobis ipsi cavete, ne forte hic, velut ille Lazari dives ⁹, in deliciis ac remissione vitam agentes, ac cum nihil molestum tuleritis, æterna illic supplicia recipiatis. Videte, ne forte hic vino lautisque dapibus luxuriantes, illic guttam aquæ desideretis. Diligenter attendite, nequando hic servitute liberati, illic a Dei visione extorres sitis. Nolite, fratres, altum sapere? non enim vos Dominus tanquam justos liberavit, sed velut segnes ac reprobos, concedens tempus ut pœnitentiam agatis. Verum quia incerta futuri alea est, hodie cum in vos patienter agat, vos quoque in crastinum tradit. Etenim nulla prorsus venia digni estis; qui scilicet, cum fratres vestros in tormentis videatis, emendari ipsi minime studeatis. Nonne videtis ut in tribunalibus, quærente prætore unius causam, qui astant omnes, ac qui vident, quin et forte audientes, timeant, ac contremiscant, atque a malis abstineant? Ne mirum videatur, quod e sanctorum numero quidam captivi acti sunt, atque ex improbis quidam redempti. Audiamus Dominum dicentem : Putatis quod his, quorum sanguinem Pilatus miscuit cum sacrificiis, præ omnibus peccatores fuerunt? Non, dico vobis : sed si pœnitentiam non habueritis, similiter et ipsi peribitis ¹⁰. Et iterum : Illi decem et octo, supra quos cecidit turris in Siloe, putatis quod peccatores fuerint præ omnibus habitantibus in Jerusalem? Non dico vobis; sed nisi pœnitentiam egeritis, perinde et ipsi peribitis ¹¹.

Audite, et timete, nec nos vinctos oblivioni tradite. Unum utrique corpus sumus. Audiamus Apostolum dicentem : Si patitur unum membrum, om-

¹ Psal. cxii, 2. ² Psal. cii, 10. ³ Psal. cxix, 5. ⁴ Psal. cxxxvi, 5. ⁵ ibid. 1. ⁶ Psal. cxx, 1. ⁷ Psal. cvi, 2. ⁸ Hebr. xii, 7. ⁹ Luc. xvi, 19. ¹⁰ Luc. xiii, 2. ¹¹ ibid.

nia compatiuntur ¹². Et iterum : *Quis infirmatur, et ego non infirmor* ¹³? Ex vobis, fratres, nostram afflictionem noscite. Etenim ejusdem naturæ estis. Nolite nos oblivisci, fratres, ne et nos dicamus, *Extraneus factus sum fratribus meis, et peregrinus filiis Sionis* ¹⁴.

Efficimini animo, his qui vincti sunt, tanquam convincti, his qui filiis orbat, tanquam lugentes; his qui vapulant, tanquam condolentes; his qui patiuntur persecutionem, tanquam fugæ socii exsistentes : uno verbo, captivis ut concaptivi. Videte ne fugientes labores, coronas amittatis. Non enim res nostræ ejusmodi sunt, ut hactenus solum durent, quando præsens prætervolat sæculum. Nondum tempus mercedis venit. Veniet tempus, et nunc est, cum hi qui in deliciis vixerint, cum divite dam-
B nentur : ac qui sustinuerint mala, choros agent cum Lazaro, quos nimirum pœniteat, ac qui ægre ferant non meruisse alias quoque Christi ergo ærumnas se ferre, ut majores honores ac præmia consequi mererentur. Videte, animumque attendite dicenti : *Transivimus per ignem et aquam, et eduxisti nos in refrigerium* ¹⁵. Et iterum : *Multæ tribulationes justorum* ¹⁶. Quia tanquam aurum in fornace probavit eos, et quasi holocausti hostiam acce-
vit eos ¹⁷.

Nolite, filii, gloriari, nolite gloriari, quod a vitæ hujus afflictionibus sitis liberati; quin potius gemite, ac solliciti estote, quid in hora exitus Domino respondeatis; quos labores, quas ei virtutes ostensuri sitis. Quisque vestrum a prioribus jam suis actionibus recedat. Videte ne licentia ex antistitis amotione arrepta, deteriora iterum perpetretis. Remedium nobis Dominus ad parandam sanitatem donavit. Num videtis quantos, præsentis minæ sanguinis injuste fusi rivos cohibuerint? quantos publicos tumultus sedaverint? quantos diabolicos amores exstinxerint? quanta vetera odio dissolve-
C rint? Nam qui captivi agunt, vel invit, quam plura peccata ponunt. Idcirco vos qui vita leniori vivitis, longe amplius sobrii estote, vigilate, facere mala desinite, divinum favorem ambite. Memen-
D tote ejus, qui ait : *Orate pro invicem, ut salve-
mini* ¹⁸. Memineritis, qua ratione pro Petro assidua ad Deum oratio fieret ab Ecclesia ¹⁹. Siquidem enim pro illo qui princeps erat, qui ligandi atque solvendi potestatem habebat, sic oratio fiebat, potiori longe ratione pro nobis assidue orandum sit, donec Dominus placabilis fiat. Nam si nostri immemores fueritis, ejus quoque pœnas daturi estis.

Videte in quibus vos hodie, ac quibus fratres vestri versentur. Videte, inspicite, compungimini. Vos in oratoriis, nos in carcere; vos in deliciis, nos in metallis; vos in jucunditate, hi in luctu; vos in balneis, hique in desertis; vos in exsultatione, atque hi in necessitate. Vobis desudant servorum obsequia, hi præstant. Ne ergo quorum se res ita

σχη συμπάσχει πάντα τὰ μέλη. [Καὶ πάλιν· Τίς ἀσθερεῖ, καὶ οὐκ ἀσθενῶ;] Ἐξ αὐτῶν τὴν ἡμετέραν θλίψιν, ἀδελφοί, ἐπίστασθε· τῆς γὰρ αὐτῆς φύσεως τυγχάνετε. Μὴ ἐπιλάβησθε ἡμῶν, ἀδελφοί, ἵνα μὴ καὶ ἡμεῖς εἴπωμεν· Ἀπηλλοτριωμένος ἐγενήθην τοῖς ἀδελφοῖς μου, καὶ ξένος τοῖς υἱοῖς τῆς Σιών.

Γίνεσθε τῇ καρδίᾳ τοῖς δεδεμένοις, ὡς συνδεδεμένοι· τοῖς ἀτεκνουμένοις, ὡς θρηνοῦντες· τοῖς μαστιζομένοις, ὡς συναλγοῦντες· τοῖς διωκομένοις, ὡς συμφεύγοντες· καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν τοῖς αἰχμαλώτοις ὡς συναιχμαλῶτοι. Βλέπετε μὴ φεύγοντες τοὺς πό-
B νους, ἀποτύχητε τῶν στεφάνων. Οὐ γὰρ ἕως τῶν ἐν-
ταῦθα στήσονται τὰ ἡμέτερα. Οὐπω ἡ ὥρα τῆς μισθ-
αποδοσίας ἔφθασεν. Ἐλεύσεται ὥρα, καὶ νῦν ἐστίν, ὅτε οἱ ἐν ἀνέσει ζήσαντες, σὺν τῷ πλουσίῳ κατακρι-
θῇσονται· οἱ δὲ τὰς θλίψεις ὑπομείναντες, σὺν τῷ
Λαζάρῳ χορεύσουσιν, μεταμελοῦμενοι καὶ λέγοντες, ὅτι Οὐκ ἤξιώθημεν καὶ ἄλλας θλίψεις ὑπομείναι διὰ Χριστὸν, ἵνα μειζόνων τιμῶν ἡξιώθημεν. Ὁρᾶτε, καὶ προσέχετε τῷ λέγοντι, Διήλθομεν διὰ πυρὸς καὶ ὕδατος, καὶ ἐξήγαγες ἡμᾶς εἰς ἀναψυχὴν. Καὶ πάλιν· Πολλὰ αἱ θλίψεις τῶν δικαίων· ὅτι ὡς χρυσὸν ἐν χωνευτηρίῳ ἐδοκίμασεν αὐτοὺς, καὶ ὡς ὀλοκαύτωμα θυσίας προσεδέξατο αὐτούς.

Μὴ καυχᾶσθε, τέκνα, μὴ καυχᾶσθε, ὅτι τῶν ἐνθάδε θλίψεων ἐρρύσθητε· μᾶλλον δὲ στενάξατε καὶ φροντίσατε ἐκ τῶν, τί ἐν καιρῷ ἐξόδου μέλλετε τῷ Δε-
C σπότῃ ἀπολογήσασθαι· ποίους καμᾶτους, ποίας ἀρε-
τὰς αὐτῷ δεῖξετε. Ἀποστήτω λοιπὸν ἕκαστος ὑμῶν ἐκ τῶν προτέρων αὐτοῦ πράξεων. Βλέπετε μὴ ἀδείας καὶ ἀναρχίας δραξάμενοι, τὰ χεῖρῳ πάλιν διαπράξη-
σθε. Ἱατρειαν ἡμῖν ὁ Κύριος πρὸς θεραπείαν ἐδώ-
ρῆσατο. Οὐχ ὁρᾶτε πόσας ἡ παρούσα ἀπειλὴ αἱμα-
εκχυσίας ἔπαυσεν; πόσας ὁδοστασίας ἡμέρωσεν; πόσους ἔρωτας διαβολικοὺς ἔσθισεν; πόσας μνησι-
κακίας διέλυσεν; Οἱ γὰρ ἐν αἰχμαλωσίᾳ διάγοντες, καὶ μὴ θέλοντες, πολλῶν ἀμαρτιῶν ἀποκτῶνται. Διὸ ὑμεῖς οἱ ἐν ἀνέσει πολλῷ πλεῖον νήψατε, γρηγορή-
σατε, τῶν κακῶν παύσασθε, παρῤῥησίαν πρὸς Θεὸν κτήσασθε, μνημονεύσατε τοῦ εἰπόντος, *Εὐξασθε ὑπὲρ ἀλλήλων, ὅπως λαθῇτε*. Μνήσθητε ὅτι εὐχὴ ἦν ἐκ-
τενῆς ἐπιτελουμένη ὑπὲρ Πέτρου τοῦ ἀποστόλου ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας. Εἰ οὖν ὑπὲρ ἐκείνου τοῦ κορυφαίου, τοῦ ἐξουσίαν ἔχοντος δεῖσαι καὶ λῦσαι εὐχὴ ἐπετε-
D λείτο, πόσω γε μᾶλλον ὑπὲρ ἡμῶν προσευχόμενοι μηδέποτε παύσησθε, ἕως οὗ τὸν Κύριον καταλλάξη-
σθε; ἂν γὰρ ἡμῶν ἀμνημονήσητε, μέλλετε καὶ ὑπὲρ τούτου δίχας εἰσπράττεσθαι.

Σκοπήσατε ἐν ποίοις ὑμεῖς ἐστε σήμερον, καὶ οἱ ἀδελφοὶ ἡμῶν [ὑμῶν] ἐν ποίοις. Ἐμβλέψατε, καὶ ἴδετε, καὶ κατανύγητε. Ὑμεῖς ἐν εὐκτηρίοις, ἡμεῖς δὲ ἐν δεσμωτηρίοις. Ὑμεῖς ἐν σπατάλῃ, καὶ ἡμεῖς ἐν με-
τάλλοις. Ὑμεῖς ἐν ἀνέσει, οὗτοι δὲ ἐν πένθει. Ὑμεῖς ἐν βαλανείοις, καὶ οὗτοι ἐν ταῖς ἐρήμοις. Ὑμεῖς ἐν ἀγαλλιάσει, αὐτοὶ δὲ ἐν τῇ ἀνάγκῃ. Ὑμεῖς δουλεύ-
ετε

¹² I Cor. xii, 26. ¹³ II Cor. xi, 29. ¹⁴ Psal. lxxviii, 9. ¹⁵ Psal. lxxv, 12. ¹⁶ Psal. xliii, 20. ¹⁷ Sap. iii, 6. ¹⁸ Jac. v, 16. ¹⁹ Act. xii, 5.

σθε, αὐτοὶ δὲ δουλεύουσι. Μὴ τοίνυν διακείμενοι οὕτως ἀμελήσητε. Ἀκούσατε τοῦ Κυρίου λέγοντος· Ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε, ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν. Καὶ πάλιν μνήσθητε ὡς ἐλάλησα ὑμῖν ἔτι ὦν μεθ' ὑμῶν ἐν Γαλιλαίᾳ, λέγων, ὅτι Ὅντως, τέχνα, πολλὴν ὁρῶ τὴν ἀμέλειαν εἰς ὑμᾶς· πολλὴν τὴν ῥαθυμίαν· πολλὴν τὴν ἀδικίαν· πολλὴν τὴν ἀγνωσίαν· πολλὴν τὴν μισαδελφίαν· πολλὴν τὴν τῶν ἀποστολικῶν κανόνων κατάλυσιν καὶ καταφρόνησιν, καὶ οὐκ οἶδα ποῖον τέλος ἐξουσι τὰ καθ' ἡμᾶς· καὶ πρὸς ταῦτα ἀντιφθεγγόμενοι ἐλέγετε, ὅτι Φιλάνθρωπός ἐστιν ὁ Θεός, καὶ οὐκ ἐπλάσεν ἡμᾶς ἵνα ἀπολέσῃ ἡμᾶς, ἀλλὰ δῶρον σώσει ἡμᾶς. Κάμου λέγοντος, ὅτι Θεοῦ λόγος ἐστὶν διὰ τοῦ Δαβὶδ, ὅτι πάντας τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἐξολοθρεύσει, αὐτὸς ἀποδώσει ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, πάλιν προσφασίζεσθε προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις, ἕως οὗ ἤλθεν ἡ ὀργὴ τοῦ Κυρίου· καὶ τότε ὥσπερ ἐξ ὕπνου οὕτως διανέστημεν, καὶ ἔγνωμεν ὅτι ἑαυτοὺς ἐφρεναπατοῦμεν, μωρὰς ἐλπίδας ἑαυτοῖς ὑποσπείραντες. Πάντες ἐπαιδεύθημεν, οὐ πάντες δὲ ὁμοίως θλιβόμεθα. Ἀλλὰ πάντες ἀγυινοῦμεθα. Περιάρατε τὴν μέθην· παύσασθε τῶν πορνειῶν, παύσασθε τῶν λοιδοριῶν, παύσασθε τοῦ θησαυρίζειν, ὁρῶντες νῦν αἵματα πιπρασκόμενα· παύσασθε τῆς ῥαθυμίας, σχολάσατε ταῖς ἐκκλησίαις, σχολάσατε δεήσεις. Θλίψατε ἑαυτοὺς μικρὸν, διὰ τοὺς θλιβομένους πολλά. Πάντες συνδράμετε εἰς τὴν τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν πρόνοιαν. Οἱ μὲν ἔχοντες, διὰ τῶν χρημάτων. Οὐ φοβῇ τὸν Θεόν, ἄνθρωπε; οὐδὲ αὐτὸ τὸ συνειδὸς σου μαστίζει σε, ὅτι ὁρᾷς τὸν Χριστὸν ὑπὸ ἀνόμων συρόμενον καὶ σφαζόμενον, καὶ σὺ τὰ χρήματα κατακρύπτεις; καὶ δυνάμενος σῶσαι ψυχὴν, ἥ; ὅλος ὁ κόσμος οὐκ ἀντάξιός, οὐ σώσεις, ἀλλὰ γίνῃ ἀνθρωποκτόνος; ὅταν γάρ τις δυνάμενος σῶσαι τὸν ἀδελφόν, μὴ σώσει προθύμως, ἐκ τῆς χειρὸς αὐτοῦ λοιπὸν τὸ αἷμα αὐτοῦ ἀπαιτήσῃ Κύριος. Οὐ μόνον δὲ διὰ χρημάτων δεῖ γίνεσθαι τὴν συμπάθειαν· οὐ γὰρ πάντων ὁ πλοῦτος. Διδὲ καστος δι' οὗ δύναται τρόπου συγκακοπαθήσῃ· διὰ προσευχῆς, διὰ νηστείας, διὰ χαμευνίας, διὰ δακρύων, διὰ διδασκαλίας.

Ἐν πολλαῖς γὰρ ἀνάγκαις, ἀδελφοί, σήμερον τὰ ἡμέτερα. Ἐμβλέψατε πῶς πᾶσα ἡλικία, καὶ πᾶσα ἀξία μαστίζεται. Διδὲ καὶ πάντες αἰχμάλωτοι, πάντων ὑμῶν ὧν ὁ Κύριος ἐλυτρώσατο, δεόμεθα, οἰκτειρήσατε. Ἱερεῖς, συμπαθήσατε πολιαῖς· σπλαγχνίσθητε νηπίοις, ἐλεήσατε χήρας, καὶ χεῖρα ὁρέξατε· πάντες δὲ σπουδάσατε τοῦ κατὰ δύναμιν ἀντιλαμβάνεσθαι. Ἀσπάζονται σε, Σιών, πάντα τὰ τέχνα σου, λέγοντα, Ἀσπάσασθε ἐξ ἡμῶν τοὺς ἁγίους τόπους, ἀδελφοί. Ἀσπάζονται ὑμᾶς ἅπαντες οἱ ἐμοὶ σύνδουλοι καὶ συναιχμάλωτοι. Ἡ χάρις, καὶ ἡ ἀνάκλησις, καὶ ἡ ἀνάστασις, διὰ τῆς ἁγίας ἀναστάσεως μεθ' ἡμῶν, καὶ μεθ' ὑμῶν. Ἀμήν.

A habeant, negligatis. Audite Dominum dicentem : *In qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis* ²⁰. Itemque mementote qua ratione locutus sim vobis cum adhuc vobiscum essem in Galilæa, ita dicens : Plane filii, ingentem in vobis video incuriam, multam segnitiam, injustitiam, ignorantiam, fraternum odium, apostolicorum canonum transgressionem atque contemptum, nec scio quonam res nostræ evasuræ sint. Ad quæ vos sic ex adverso respondebatis : Bonus est Deus, nec nos creavit ut perderet, sed ut gratis salutem afferret. Meque dicente, Davidis ore locutum Deum, fore, ut omnes peccatores disperdat ²¹, ac reddat unicuique juxta opera sua ²², iterum excusabatis excusationes in peccato, donec venit ira Domini tumque velut e somno, sic excitati sumus, ac nos animum decipere stulta nobis ascita expectatione, cognovimus. Omnes castigati sumus, at non omnes perinde affligimur. Verum omnes enitamur. Auferte ebrietatem : desinite fornicari, desinite jactare convicia; desinite thesauros cumulare, cum nunc videatis licitari sanguinem. Segnitiam excutite; ecclesiis vacate, precibus operam ponite. Modicum quid afflictionis assumite, eorum gratia quorum ingens afflictio est. Paribus omnes studiis ut fratribus prospiciatis, accurrite. Qui habent pecunias, conferant. O homo, non times Deum? Nec ipsa conscientia vapulas, quod Christum videas ab improbis trahi, ac jugulari, tuque pecuniam occultes? ac cum possis animam salvam facere, cujus nec mundus universus pretium exæquet, id minime præstes, sed homicida fias? Cum enim quis salutem fratri præstare potest, nec prompto animo præstat, illius jam Dominus sanguinem de ejus manu requireret. Nec vero pecuniis solum præstanda misericordia : cum nec omnibus opes suppetant. Quamobrem unusquisque quibus licet modis miseriam relevet, precibus, jejunio, lecti duritie, lacrymis, doctrina.

Etenim in magnis angustiis hodie, fratres, existunt res nostræ. Considerate quomodo omnis ætas, omnisque ordo ac dignitas verbera patiatur. Quamobrem etiam vos omnes, quod Deus redemit, captivi omnes rogamus, ut misereamini. Sacerdotes, canis aspersos senes, pueros, infantes, viduas miseratione prosequimini, ac manum porrigite. Salutant te, Sion, omnes filii tui, dicentes : *Salutate ex nostro nomine loca sancta, fratres*. Salutant vos omnes conservi mei, ac concaptivi. Gratia, et consolatio, ac resurrectio, per resurrectionem nobiscum, ac vobiscum. Amen.

²⁰ Matth. vii, 2. ²¹ Psal. cxliv, 20. ²² Rom. ii, 6.

INCERTI

DE PERSICA CAPTIVITATE OPUSCULUM (1).

Hæc ad eos qui Hierosolymis habitabant, seu potius illic residui erant, bonus Pastor significavit. Tum enim iis quos secum habebat, tum qui longe positi erant, habebat curam, atque his maxime qui in Sione degebant. Non enim nescius erat vir beatus quantus dolor eorum angebat corda. Fere namque ipsis gravius dolebant qui captivi abacti fuerant, cum scilicet salutare ædes solo tenus dirutas oculis aspicerent, ac se cruce, pastore, grege simul, ac uno velut momento destitutos viderent. Neque id modo; sed et multitudo cadaverum in civitate, ac quem illa exhalabant fetorem non leviter excruciat; eorum præcipue quæ nosse potuerunt. Horum quæ diximus est præclarus junior noster Nicodemus, illiusque fere Magdalena conjux, egregium par ac studiosum: qui nimirum facinus memoria ac litterarum monumentis dignum plane ediderunt. Hos qui velint interrogent, ac clare gesta tum Hierosolymis discent.

Hi enim, hi virtutis cultores ac Dei, ubi hostes exiissent, inque Persidem abiissent, totam circum urbem ac vicos lustrantes, sicque fratrum reliquias jacere conspicientes, mercedem sibi parant æterna re ipsa memoria consecrandam: projecta enim sparsim ubique cadavera simul acervantes, in specu deponunt, quæ est ante portam ad sexaginta quinque millia.

Si quis igitur ex iis qui certo sciant, nosse velit, ex illis exquirat: palamque docebunt, ac dicent, quæ nos quoque aspeximus. Qua nempe forma atque habitu prostarent beati solo strati, qui sub id tempus Hierosolymis meruerunt occidi. Alter a capite ad cor usque gladio vulnus acceperat; alter ab humeris ad usque ventrem. Alius quinque, decemve ictus in intestinis habebat: alius dissectus medius, inque duo divisus erat. Alii, ventre ense perfosso intestina omnia effusa erant: alium ovis instar in macello diri carnifices in frusta plura considerant.

Quid vero miserabiliora alia? Alii in plateis spectaculo prostabant, alii in oratoriis necabantur; alii cum in Sancta sanctorum opis causa confugerent: alius Dominicum corpus; alius Christi tenens crucem. Alter in piscinam ingressus jugulabatur, alter subtus altare latitans: fiebantque victima, eadem quidem Dei comminantis vindicta, qui tamen diversum iudicium ac mysterium, uti dixi-

(1) Istud opusculum totos Antistitis Hierosolymitani spiritus præ se fert: fortasse ipse est Modestus

A Ταυτα πρὸς τοὺς ἐν Ἱερουσαλὴμ κατοικοῦντας, μᾶλλον δὲ καταλειφθέντας, ὁ καλὸς Ποιμὴν ἐσήμανεν. Ἐμελεν γὰρ αὐτῷ καὶ περὶ τῶν σὺν αὐτῷ, καὶ τῶν ἀπὸ μήκοθεν ὄντων· καὶ μάλιστα τῶν ἐν τῇ Σιών. Ἐγίνωσκε γὰρ ὁ μακαρίτης τὴν οὖσαν ὁδὸν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν. Τῶν αἰχμαλωτισθέντων γὰρ σχεδὸν χαλεπωτέρως ἐδαμάζοντο, πρὸ ὀφθαλμῶν ὁρῶντες τοὺς σωτηρίου οἴκους ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἐρρίμμενους, καὶ τὸν σταυρὸν, καὶ τὸν ποιμένα, καὶ τὴν ποίμνην ὑφ' ἐν αὐτοὺς καταλιπόντας. Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐν τῇ πόλει σκηνωμάτων, καὶ ἡ τούτων δυσωδία, οὐ μετρίως αὐτοὺς ἐδασάνιζε, καὶ μάλιστα ὧν περ γνωρίζειν ἠδύναντο. Μαρτυρεῖ τοῖς εἰρημένοις οὗτος ὁ καλὸς νέος ἡμῶν Νικόδημος, καὶ ἡ τούτου σχεδὸν Μαγδαληνὴ σύζυγος, ἡ καλὴ καὶ σπουδαία ξυνωρίς· οἱ ἄξιοι ὄντως μνήμης καὶ συγγραφῆς ἐργασάμενοι κατόρθωμα. Ἐκείνους οἱ βουλόμενοι ἐρωτάτωσαν, καὶ σαφῶς μανθάνουσιν τί τὸ ἐν Ἱερουσαλὴμ γενόμενον.

B Οὗτοι γὰρ, οὗτοι, σπουδαῖοι καὶ φιλόθεοι, μετὰ τὴν τῶν ἐχθρῶν ἐξοδὸν, καὶ ἐπὶ Περσίδα καθοδὸν περιερχόμενοι τὴν πόλιν ἅπασαν, καὶ τὰς πολιτείας, καὶ ὁρῶντες οὕτως κείμενα τὰ τῶν ἀδελφῶν λείψανα, περιποιοῦνται ἑαυτοῖς μισθόν, ὄντως εἰς αἰῶνα μνημονευόμενον. Καὶ ἐπισυνάξαντες ἐν τῷ κατὰ μέρη κατερρίμμενα σκηνώματα, ἀποτίθενται ἐν σπηλαίῳ πρὸ τῆς πόλεως, ἄχρι χιλιάδων ἐξήκοντα πέντε.

C Εἰ τις τοίνυν βούλοιο παρὰ τῶν εὖ εἰδόντων μαθεῖν, αὐτοὺς ἐξεταζέτω· καὶ οἱ σαφῶς διδάξουσιν, καὶ ἐροῦσιν, ἅπερ καὶ ἡμεῖς ἐωράκαμεν. Ποίοις σχήμασι καὶ ἡθεσι προέκειντο ἐπὶ τοῦ ἐδάφους οἱ μακάριοι ἐν Ἱερουσαλὴμ κατασφαγῆναι ἀξιωθέντες· ὁ μὲν ἀπὸ κεφαλῆς ἕως καρδίας τὴν πληγὴν λαβὼν· ὁ δὲ ἀπὸ ὠμῶν ἕως κοιλίας· ἄλλος, πέντε ἢ δέκα ῥομφαίας ἐν τοῖς ἐγκάτοις εἶχεν· ἕτερος κατὰ μέσης κεκομμένος, καὶ εἰς δύο διηρημένος· ἄλλος πάλιν ἐν τῇ μαχαίρᾳ τὴν κοιλίαν κεκεντημένος, καὶ πάντα αὐτοῦ τὰ ἐντὸς προχυθέντα· ἕτερος δίκην προβάτου ἐν μακέλλῳ εἰς πολλὰ μέλη κατεκόπη.

Τί δὲ τὰ ἄλλα ἐλεεινότερα; Οἱ μὲν ἐν ταῖς πλατείαις προέκειντο θέαμα· ἄλλοι ἐν τοῖς εὐκτηρίοις· ἕτεροι εἰς τὰ Ἁγία τῶν ἁγίων καταφεύγοντες εἰς βοήθειαν· καὶ ὁ μὲν, τὸ σῶμα τὸ Δεσποτικόν· ὁ δὲ, τὸν σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ κατέχων· ἕτερος ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ κατερχόμενος· καὶ ἄλλος ὑπὸ θυσιαστήριον κρυβόμενος· ἐσφαγιάζετο. Καὶ θυσία ἐγίνοντο, μίαν μὲν ἔχουσα τὴν ἀπειλὴν, διάφορον δὲ τὸ κρίμα καὶ τὸ μυστή-

qui sub ipsam captivitatem ad ejus sedis gubernacula vocatus est.

ριον, ὥσπερ καὶ ἐπὶ αἰχμαλωσίας ἐλέγομεν. Οὐ γὰρ πάντες δι' ἁμαρτίαν αἰχμαλωτίσθησαν· ἀλλ' ἵνα ἀμφοτέροι ἐκ τῆς ὑπομονῆς δόκιμοι γένωνται· ἄλλοι ἵνα τὸν λαὸν ὀλιγωροῦντα, λόγοις νοουθετήσωσι, καὶ παραμυθήσωνται· ἕτεροι δὲ, ἵνα τὴν μέλλουσαν κόλασιν κουφοτέραν ἔξουσιν· τινὲς δὲ, ἵνα ταύτης εἰς πλήρες ἀπαλλαγῶσιν.

Λοιπὸν δὲ πρὸς τὴν ἐπακολουθοῦσαν αὐτοῖς θλίψιν, καὶ πρὸς τὰς γενομένας αὐτῶν ἁμαρτίας, τάχα αἰχμαλωτίσθησαν καὶ παῖδες, ὅπως αὐτοὶ μὲν μὴ χείρονες γένωνται· οἱ δὲ τούτους γεννήσαντες διὰ τῆς ἐκείνων παιδείας σωφρονισθῶσιν. Ἰσως δὲ καὶ ἄλλοι, ἐπειδὴ τὰ τῶν ἀσεβῶν ἦθη πιστοὶ ὑπάρχοντες, ἡγαποῦσαν καὶ ἐποθοῦσαν· διὸ καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς Ἡὺριος κατὰ τὰς ἐπιθυμίας αὐτῶν. Οἱ δὲ καὶ ἐκ τῆς παιδείας χείρονες ἐγένοντο, καὶ Χριστὸν ἠρνήσαντο, καὶ οὕτως τὸ πέρας τοῦ βίου ἐποίησαντο. Ἀλλὰ γε κατὰ τὴν ἐμὴν ὑπόνοιαν, καὶ ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας λυτρούμενοι, τὰ χεῖρω ἡμέλλον διαπράττεσθαι. Καὶ ταῦτα οὐχ ὀρίζοντες, ἀλλὰ γνώμην δίδοντες λέγομεν.

Ὅμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῆς κατασφαγῆς, πολλή τις καὶ ἀσύγκριτος ἡ διαφορὰ καθέστηκεν· ἄλλον γὰρ μισθὸν ἔχει ὁ δι' ἄρνησιν Χριστοῦ ἀποκτενόμενος· ἐν αὐτῷ γὰρ ἦν τὸ ἀρνήσασθαι, καὶ τοῦ θανάτου ἐκείνου διασώζεσθαι· καὶ ἄλλον πάλιν τὸν πολεμοῦντα τοῖς ἐχθροῖς, ὑπὸ αὐτῶν ἀναιρεῖσθαι. Ἄλλως κατὰ τὴν διαφορὰν τῶν ἀρνήσεων, καὶ ἡ κόλασις γίνεται. ἠρνήσαντο τοίνυν τινὲς τὸν Χριστὸν ἐκ βασάνων αἰκιζόμενοι· ἕτεροι ἐκ πείνης καὶ δίψης καὶ κακοπαθείας, τῆς σαρκὸς φεισάμενοι. Ἄλλοι πάλιν, ἢ διὰ κάλλος, ἢ διὰ δόξαν τοῦ παρόντος βίου ἠρνήσαντο. Τινὲς ἠπατήθησαν εἰς ἀσέθειαν, νήπιοι καὶ ἀνόητοι τυγχάνοντες καλοῦ καὶ κακοῦ. Τούτων πάντων, οἱ μὲν πρότεροι, ἐλαφροτέραν πάντως τῶν δευτέρων τὴν μέλλουσαν κόλασιν ὑπομένουσιν· οἱ δὲ δεύτεροι, ὀλιγοτέρας τῶν τρίτων τὰς μάστιγας κομίζονται. Τὸ δὲ τρίτον κρίμα, πάντων ἐστὶν ἀθλιώτερον.

Περὶ δὲ τῶν νηπίων, ἂν μὲν πρὸ θανάτου ἄνδρες ἐγένοντο, καὶ εἰς συναίσθησιν ἤλθον, καὶ μὴ ἐπέστρεψαν, καὶ αὐτοὶ τῇ κολάσει ἐπέπεσαν· οἱ δὲ ἄπειροὶ ἀρνησάμενοι, καὶ πρὸ φρονήσεως τοῦ βίου λυθέντες, τούτων τὸ κρίμα μόνος ὁ κριτὴς ἐπίσταται, ὥσπερ καὶ τῶν λοιπῶν οἵτινες πάντες τιμωρηθῶσονται, εἰ μὴ διὰ μετανόιας μεμελημένης καὶ ἐπιπόνου Χριστῷ ἐξομολογήσωνται, Χριστὸν ἐπὶ τῶν ἀνόμων κηρύττοντες, καὶ δούλους αὐτοῦ ἑαυτοὺς ὀνομάζοντες. Ὁ γὰρ ἀρνησάμενός με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἔμπροσθεν πάλιν τῶν ἀνθρώπων χρεώσται τὴν ὁμολογίαν ποιήσασθαι. Τὸ γὰρ κρίμα τοῦ Θεοῦ φοβερὸν καὶ ἀδέκαστον, καὶ παρὰ πᾶσιν· μάλιστα δὲ παρ' ἡμῖν, ἀκατάληπτον ἐξαιρέτως τὸ ἐπὶ τοῦ παρόντος τελούμενον. Τίς γὰρ μὴ ἐκπλαγῆσεται, ὁρῶν ἐν τῇ ἀπειλῇ τινὰς ἐξ ἡμῶν ἐκ πτωχῶν πλουτήσαντας· ἐξ ἀπορίας εἰς εὐπορίαν ἐληλυθότας. Δούλοι ἐκυρίευσαν καὶ δεσπόται κατεδουλώθησαν. Οἱ ἐν πλατείαις καὶ ἀγοραῖς ἀναστραφέντες ἐν ἐρήμοις

A mus de captivitate, haberent. Non enim omnes ob peccata in captivitatem acti sunt, sed ut utrique patientiæ merito probati evaderent: alii ut populum negligentius agentem verbis admonerent, ac consolarentur; alii, ut eis remissius foret futurum supplicium, quidam ut plene illud evaderent.

Jam vero consentanee eorum pœnæ, ac pro ratione culparum iis commissarum, forte an pueri quoque captivi abacti sunt, ut ne ipsi deteriores fierent, ac parentes illorum castigatione sobrietatem addiscerent. Forte vero etiam alii, quod impiorum mores, ipsi in Christi castris merentes dilexerant ac cupierant, idcirco etiam tradidit eos Dominus secundum desideria eorum. Alii ex castigatione peiores evaserunt, ac negato Christo, eum in modum, vitæ finem acceperunt. Enimvero, quantum mihi opinari licet, hi, vel si ex captivitate redempti essent, pejora erant patraturi. Ita vero dicimus, non ut quidquam definiamus, certove asseramus, sed ut animi sensum aperiamus.

Simili vero ratione etiam in nece illata, ingens quoddam ac incomparabile existit discrimen. Aliam enim mercedem consequitur qui negationis tentatus mortem appetit (penes enim illum erat, tum ut negaret, tum ut se nece illa eximeret), aliam iterum, quem pugna defungentem adversus hostes, ab iis contigerit occidi. Præterea, pro negationum discrimine, diversum quoque supplicium existit. Negaverunt itaque aliqui Christum ex tormentorum cruciatu devicti: alii, fame et siti aliaque corporis afflictatione, in carnem indulgentiores, deterriti. Alii iterum, aut propter pulchritudinem, aut propter sæculi hujus gloriam. Quidam decepti ut impietati assentirentur, cum parvuli essent, nec intelligentia pollerent boni ac mali. Ex his omnibus priores leviolem reliquis qui sequuntur pœnam in futuro dabunt: secundi pauciores tertiis plagas reportabunt. Tertium denique judicium omnium existit miserabilissimum.

Quod autem ad infantes spectat, ii, si ante mortem in viros evaserint, sensumque adepti non fuerint conversi, ipsi quoque supplicio obnoxii sunt. Sin autem, cum ignari essent, negarunt, ac ante enatam prudentiam maturumque judicium vivis excesserint, horum judicium solus Judex novit, ut et reliquorum, quos omnes manet pœna, nisi seria, ac laboris plena pœnitentia Christum confessi eum prædicaverint coram improbis, ac se illius servos professi fuerint. Qui enim negaverit me coram hominibus, necesse habet ut et iterum coram iisdem confiteatur. Tremendum enim Dei judicium ac incorruptum, cum in omnibus, tum præcipue in nobis; singulariterque majus quam ut comprehendi possit, quod impræsentiarum agitur. Quis enim non stupore defigatur, qui videat quosdam nostrum sæviente Dei ira ex pauperibus factos divites, ex egenis evasisse locupletes? Servi dominati sunt, ac domini in servitutem redacti. Qui in plateis, fo-

roque versabantur, in desertis sedes nacti sunt; ac qui nuper deserta incolebant, in urbes commigraverunt. Sancti quidam, qui caste vitam egerant, in crudeles heros inciderunt; nonnullique peccatores ac obsceni remissionem vitæque delicias obtinuerunt.

Erubescant Samaritæ. En judicium cum necdum judicium sit. En ante resurrectionem illius probatio. Quæso te, quamobrem negasti resurrectionem? Quare illi fidem detrahis? Nunquid non justus judex Christus? Est plane. Num injustitia apud eum, ac personarum acceptio? Haudquaquam. Quænam vero, rogo te, judicii æquitas, ut ego qui totam vitam justitia, sine crimine, munditia egerim; non occiderim, non sim furatus, non pejeraverim, sed ejus servaverim mandata, in necessitates incidam, inque illis vivendi faciam finem; virique sanguinum, fornicatores, adulteri, impii, Deum nescientes, aut forte etiam idolorum cultores, in omni felicitate agentes, ne minimam ævo hoc afflictionem sustineant? Hocne justum? Nequaquam. Hocne a personarum acceptione vacat? Minime gentium, nisi est tempus quoddam, ac sæculum aliud, in quo recipiet unusquisque pro eo ac gessit. Quamobrem necessaria resurrectio, ne Deus iniquus judex apud aliquos existimetur.

Equidem hominem me fateor peccatorem, animal mutabile, ac fluxæ naturæ; credoque resurrectionem, ac Conditorem adoro. Jam vero deinceps ad sepulcrum vado, scioque fore ut non exurgam ex meo lectulo: tristitiam autem ac laborem captivorum, ecclesiarum, sacerdotum, itineris socium habeo. Heu finem! quo statu miser ego res relinquo! Vadam ad Dominum: idcirco non renui facere vestram jussionem. Quia tamen testamentum in mortuis ratum est; argentum et aurum non est mihi; sed quod immeritus ego accepi a Domino, hoc vobis relicturus, ad omnes vos paucis nunc disseram. Enimvero hoc rogo, ne humilem aversemini, ac confundatis; sed potius libentes habeatis. Nec enim ullam amplius vobis molestiam facessam. Hæc enim suprema ad vos mea adhortatio est: hoc testamentum ad fratres meos. Hic finis meæ disputationis, ac principium meæ ad vos contestationis. Verum, quæso, rogo ne tanquam e magistro, sed ut ex fratre accipiat: non tanquam justus loquatur, sed velut peccator, qui in iniquitatibus, impietatibus, negligentibus vixerim, tristes meæ vitæ dies. Etenim, non ad opera, sed ad sermonem, verbaque respicite. Audite Dominum, ac loquentem reveremini, dum ait: *Omnia quæcunque dixerint vobis Scribæ et Pharisei ut faciatis, facite: secundum opera vero eorum nolite facere* ²³.

Ecce nunc ante vos vadens ad vos testamentum sum conditurus: vos autem tanquam fideles ac

κατέλαχον· καὶ οἱ πρώην τὰς ἐρήμους οἰκοῦντες, ἐν ταῖς πόλεσιν ἐφθασαν. Ὅσοι τινὲς ἀγνὸν βίον διαπράξαντες, εἰς ὤμους δεσπότας περιέπεσον, καὶ ἁμαρτωλοὶ τινες καὶ ἀκάθαρτοι, ἐν ἀνέσει κατέλαχον.

Αἰσχυνέσθωσαν Σαμαρειτῶν παῖδες. Ἴδου πρὸ τῆς κρίσεως κρίσις. Ἴδου πρὸ τῆς ἀναστάσεως ἡ ταύτης ἀπόδειξις. Εἰπέ μοι σὺ, διὰ τί τὴν ἀνάστασιν ἡρνήσω· διὰ τί ταύτη ἀπιστεῖς. Οὐκ ἔστιν δικαιοκρίτης ὁ Χριστός; Ναί, φησί. Μὴ ἀδικία, καὶ προσωποληψία παρ' αὐτῷ; Οὐδαμῶς, φησί. Καὶ ποῖα λοιπὸν εἰπέ μοι, δικαιοκρισία, ἵνα ἐγὼ πάντα τὸν χρόνον μου δίκαιον, καὶ ἁμεμπτον, καὶ καθαρὸν δείξας· μὴ φονεύσας, μὴ κλέψας, μὴ ἐπιорκήσας, ἀλλὰ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ φυλάξας, ἐν ἀνάγκαις περιπέσω, καὶ ἐν ταύταις τὸ πέρας τοῦ βίου ποιήσω· καὶ ἄνδρες αἱμάτων, πόρνοι, μοιχοὶ, ἀσεβεῖς, ἄθεοι, ἡ τάχα καὶ εἰδωολάτραι ἐν ἀνέσει πάσῃ, μηδεμίαν θλίψιν ἐνταῦθα ὑπομένοντες; Τοῦτο δίκαιον; οὐδαμῶς. Τοῦτο ἀπροσωπόληπτον; οὐδ' ὅλως, ἐὰν μὴ ἔστι καιρὸς τις καὶ αἰὼν ἕτερος, ἐν ᾧ ἀπολήφεται ἕκαστος κατὰ τὴν πράξιν αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο ἀναγκαῖα ἡ ἀνάστασις, ἵνα μὴ ὁ Θεὸς ἀδικὸς κριτὴς παρὰ τινῶν ὑπονοηθῇ.

Ἐγὼ μὲν οὖν, ἄνθρωπος εἶναι ὁμολογῶ ἁμαρτωλὸς, ζῶν τρεπτόν, καὶ ρευστῆς φύσεως, καὶ πιστεύω τῇ ἀναστάσει, καὶ προσκυνῶ τὸν Ποιῆσαντα. Ἦδη δὲ λοιπὸν πρὸς τὸ μνήμα πορεύσομαι, καὶ ταύτης μου τῆς κλίνης οἶδα ὅτι οὐκ ἐγερθήσομαι· τὴν λύπην δὲ καὶ τὸν πόνον τῶν αἰχμαλώτων, τῶν ἐκκλησιῶν, τῶν ἱερέων, συνοδοιπόρον κέκτημαι, ὧς τοῦ τέλους, ἐν ποίοις καταλιμπάνω τὰ πράγματα ἐγὼ ἄθλιος. Πρὸς τὸν Δεσπότην πορεύσομαι. Διὸ καὶ τὴν ὑμετέραν κέλευσιν ποιῆσαι οὐκ ὤκνησα. Ὅμως ἐπέπερ διαθήκη ἐπὶ νεκροῖς βεβαία· ἀργύριον, καὶ χρυσίον οὐχ ὑπάρχει μοι· ἀλλ' ὃ παρὰ Κυρίου ὁ ἀνάξιος ἐῖληφα, τοῦτο ὑμῖν καταλείβομαι, καὶ πρὸς ἅπαντας ὑμᾶς νυνὶ μικρὰ διαλέξομαι ἀλλὰ τοῦτο δυσωπῶ, μὴ ἀποστραφῆσθαι παρ' ὑμῶν τεταπεινωμένος, καὶ κατησχυμένος, ἀλλὰ μᾶλλον προσδεχθεῖν· οὐδὲ γὰρ ἑτέραν ὑμῖν τοῦ λοιποῦ ὅχλησιν ποιήσομαι. Αὕτη γάρ ἐστιν ἐσχάτη μου πρὸς ὑμᾶς παράκλησις· αὕτη ἡ πρὸς τοὺς ἀδελφούς μου διαθήκη. Τοῦτο τὸ τέλος τῆς ἐμῆς διαλέξεως, καὶ ἀρχὴ τῆς πρὸς ὑμᾶς παρακλήσεως. Ἀλλ' αἰτοῦμαι, καὶ δέομαι, μὴ ὥς ἐκ διδασκάλου, ἀλλ' ὥς ἐξ ἀδελφοῦ δέξασθαι· μὴ ὥς ἐκ δικαίου, ἀλλ' ὥς ἐξ ἁμαρτωλοῦ, καὶ ἐν ἀνομίαις, καὶ ἀσεβείαις, καὶ ἁμερίμναις ζήσαντος, τὰς ὀδυνηρὰς ἡμέρας τοῦ βίου μου. Ἀλλὰ μὴ πρὸς τὰ ἔργα, ἀλλὰ πρὸς τοὺς λόγους ἐμβλέψατε· ἀκούσατε τοῦ Κυρίου, καὶ δυσωπήθητε, λέγοντος· Πάντα ὅσα ἂν λέγωσιν ὑμῖν οἱ Γραμματεῖς, καὶ οἱ Φαρισαῖοι ποιεῖν, ποιεῖτε· κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε.

Ἴδου νῦν προπορευόμενος ὑμῶν πρὸς ὑμᾶς διαθήσομαι· ὑμεῖς δὲ ὥς πιστοὶ καὶ εὐγνώμονες μὴ παρα-

²³ Matth. xxiii, 3.

γράψετε τὰ λεγόμενα, δεόμεθα, καὶ παρακαλοῦμεν. Καθάψασθαι γὰρ λοιπὸν τῶν καθ' ἡμᾶς ῥαθυμοτέρων βουλόμεθα. Πρώτερον δὲ περὶ αὐτῶν φθεγγώμεθα, καὶ ἀρχόμενοι λέγωμεν.

Εὐλογητὸς εἶ, ὁ Θεὸς, ὁ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγαγὼν ἡμᾶς· ὁ ἐκ γῆς διαπλάσας, καὶ εἰς γῆν ἀποστρέφων, καὶ ἐκ ταύτης πάλιν παραδόξως ἐγείρων. Πρὸ πάντων δυσωπῶ πάσαν ψυχὴν, ἀκούουσιν περὶ τῆς ἡμετέρας ἀποθιώσεως, εἰς συμπαθειαν κινήθῃναι, καὶ τὸν Θεὸν αἰτεῖσθαι, ὅπως ἀθλίπτως, ἀκινδύνως, ἀνεμποδίστως παρελθεῖν με τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας· καὶ τοὺς πικροὺς τελῶνας, καὶ κοσμοκράτορας τοῦ αἵματος τούτου, καὶ φθάσαι με τὸν αἶρα τῆς ἐλευθερίας, καὶ Χριστῷ μετὰ παρρησίας παρασταθῆναι, καὶ τῆς τῶν σωζομένων μερίδος ἀξιωθῆναι.

Ἐπεὶτα, πᾶσα σπουδὴ καὶ πᾶσα πάντων φροντίς γένηται καὶ πόνος, ἵνα αἱ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαι φυλαχθῶσιν ἄσειστοι, τὴν ὀρθὴν πίστιν ἀμολύντως κατέχουσιν, καὶ τοὺς ἑαυτῶν ποιμένας θεόφρονας κεκτημένοι. Ὅπου γὰρ ὁ ποιμὴν ἀγαθός, ἐκεῖ καὶ ἡ ποίμνη ἀγάλλεται. Ὅπου ποιμὴν ὀσιος, ἐκεῖ σκιρτῶσι τὰ πρόβατα. Ὅπου ποιμὴν ἔμπειρος, ἐκεῖ λύκοι οὐκ ἰσχύουσιν. Ὅπου εὐσέβεια ἀνθεῖ, ἐκεῖ ὁ λαὸς εὐπλοεῖ. Καὶ γὰρ οὐδαμῶθεν ἐτέρωθεν κλυδωνιζόμεθα, ἀλλ' ὅτι οἱ μὲν πολλοὶ τῶν ποιμένων, καὶ κυβερνητῶν ἐξέλιπον· καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ καταλειφθέντες, οὐ πολλὴν τὴν φροντίδα κατέχουσιν, οὐ πολλὴν τὴν σπουδὴν· ἀλλὰ φίλαυτοι γεγονότες, οὐκ εὐχερῶς προαιροῦνται τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῶν προβάτων τίθεσθαι· ἄλλους φωτίζειν ἐπιχειροῦντες, αὐτοὶ ἀφώτιστοι τυγχάνοντες· καὶ ὑπὲρ ἄλλων Θεὸν ἱκετεύοντες, ἀπαρρησίαστον ἔνδον τὸ συνειδὸς περιέχουσιν· ὥς εἰς αὐτοὺς πληροῦσθαι τὸ ὑπὸ τοῦ Κυρίου εἰρημένον, Ἰατρὲ, θεράπευσον σεαυτόν. Καὶ, Ἐκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν ὀφθαλμοῦ σου, εἰθ' οὕτως ἐμβλέψεις εἰς τὸ κάρφος τοῦ ἀδελφοῦ σου.

Ἀκουσάτωσαν οἱ ἱερεῖς, οἱ τὸν λαὸν ἀγιάζουσιν λέγοντες· οἱ τῇ φρικτῇ καὶ φοβερᾷ τραπέζῃ παριστάμενοι· οἱ τῶν Σεραφίμ μειζότερον ἀξίωμα περιεχόμενοι. Ἐκεῖνος οὐκ ἐτόλμησεν τῇ χειρὶ τοῦ ἀνθρακος ἅψασθαι, ἀλλ' ἐν τῇ λαβίδι τούτῳ προσέψαυσεν· σὺ δὲ ταῖς χερσίν σου ταῖς πηλίναις τὰ τοῖς Σεραφίμ ἀθέατα διαδεῖς [διδούεις] μυστήρια. Ποία σου ἄρα ἡ δεξιὰ ἐκεῖνη ὑπάρχειν ὥφειλε! Πόσῃν καθαρότητα ἐν ἑαυτῇ περιεβλήσθαι, τοῦ οὐρανοῦ ὑψηλοτέραν, τῶν ἀγγέλων λαμπροτέραν, τῶν Χερουβίμ ἀγιωτέραν εἶθε καὶ τῆς ἀκαθαρσίας ἀπηλλαγμένην! Οὐ φρίττομεν, εἰπέ μοι, τοιαύτης δόξης ἐν ταῖς χερσίν ἐφαπτόμενοι, καὶ τοιοῦτον πῦρ κατέχοντες ἀπερχόμεθα; Κλέπτομεν ἐν ταῖς χερσίν, κρατοῦμεν ἀκαθαρσίας, ψηλαφῶμεν τὰ μὴ προσήκοντα, ἀρπάζομεν ἐν αὐταῖς τὰ ἀλλότρια· τύπτομεν ἐν αὐταῖς τὸν ἀδελφόν, μολύνομεν καὶ πιστοῦμεν δι' αὐτῶν, καὶ τὴν ψυχὴν, καὶ τὸ πνεῦμα· καὶ ἐχόμεθα, καὶ τῇ φρικτῇ τραπέζῃ καὶ φοβερᾷ παριστάμεθα, καὶ τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ διαμερίζομεν.

A probi, nolite, quæsumus, ac obsecramus, ea quæ dicenda sunt, irrita habere et spernere. Sum enim jam eos reprehensurus, qui in nobis segniores sunt. Prius vero de his loquamur, ac sermonem ordiamur.

Benedictus es, Deus, qui nos ex nihilo in rerum naturam produxisti : qui e terra formasti, inque terram reducis, ac rursus ex ea mirabiliter excitas. In primis rogo, quisquis meum ab humanis excessum, mortemque audierit, ut misericordia moveatur, precibusque ad Deum agat, ut, omni molestia, periculo, impedimento solutus, transeam principatus ac potestates ; acerbosque publicanos, ac mundi rectores aeris hujus, liberumque nactus aerem, Christo cum fiducia sistar, ac partis eorum qui salute donandi sunt effici merear.

Tum, omnis diligentia, omnisque omnium cura, ac labor adhibeatur, ut Dei Ecclesiæ inconcussæ custodiantur, rectam fidem impollute retinentes, ac religiosos pastores suos habentes. Ubi enim bonus pastor, illic quoque exsultat grex. Ubi sanctus pastor, illic gestiunt oves. Ubi peritus pastor, illic lupis vires deficiunt. Ubi pietas floret, illic res plebi prospere cedunt. Nec enim aliud quidquam in causa est, ut sic fluctuemus atque jactemur, quam quia magna pastorum pars ac gubernatorum defecerunt : ipsique adeo hactenus residui non valde curant, aut diligentiam multam adhibent ; sed, facti sui perperam amatores, nolunt facile pro ovibus animam ponere : alios illuminare nituntur, cum ipsi luce careant : supplices ad Deum preces pro aliis offerunt, qui conscientiam nulla pollentem fiducia, nullis sultam meritis intus circumferant : ut in illis impleatur, quod a Domino dictum est, *Medice, cura te ipsum* ²⁴. Et : *Ejice primum trabem de oculo tuo, tumque videbis festucam fratris tui* ²⁵.

Audite, sacerdotes, qui sanctificare plebem profitemini : qui tremendæ ac formidabili mensæ assistitis ; qui præ Seraphim majorem dignitatem consecuti estis. Ille non ausus est carbonem manu contingere, sed cum forcipe strinxit ²⁶ : tu vero luteis tuis manibus inaspecta Seraphim mysteria distribuis. Quænam ergo tua illa dextera esse deberet ! Quam oporteret præferre munditiam, cælo sublimiorem, splendidiorem angelis, Cherubim sanctiorem ! atque utinam vel immunditiæ peccatique immunem ! Non horremus, amabo, qui claritatem ejusmodi manibus contrectantes, ac talem tenentes ignem, discedamus ? Furamur manibus, immunditiam tenemus, quæ nefas attrectamus, aliena rapimus, fratres cædimus ; harum opera animum spiritumque polluimus, velutque pice obnigramus ; ac tremendæ formidabilique mensæ assistimus, atque Christi membra dividimus.

²⁴ Luc. iv, 23. ²⁵ Luc. vi, 42. ²⁶ Isa. vi, 6.

Quid enim? In macello astas, homo? Eos saltem imitare qui regiae mensae assistant; corruptibili illi, ac sensibus expositae. Num enim prorsus hic terrenum quid agitur? Num prorsus sublimis efficeris? Omnino in terra, non in aere consistis? quinimo in caelo, nec id modo, sed tanquam Dominico ipso throno assistas, sic te horrore ac tremore affici oportebat. Et quid dico, tanquam throno Dominico? Scio plures mordere quae dicimus, sed dici ea necesse est ob ea quae geruntur. Est enim nunc animi commonere, deque divina hac ac incruenta hostia disserentem, horrorem incutere. Forte enim quibusdam e re esset ab ea procul absistere. Si quidem enim is, qui indigne manducat et bibit Dominicum corpus, iudicium sibi manducat et bibit; quid jam ille qui indigne cum ministrat, tum sumit? Non pudet, qui exterius vestes assumamus, manus lavemus, calceis ornemus pedes, faciei ac capiti decorem asciscamus, mundo fulgeamus amictu, intusque diaboli vitia induti simus, totumque contenebratum animum, ac vestem ejus conspurcatam habeamus; qui nimirum jam in corpore ac exteriori pompa, non in spiritu ac veritate Domino serviamus?

Vultis et aliam nostrorum sacerdotum miserabiliorem calamitatem casumque exsequamur, cujus vel ipsa auditio metum ac terrorem facit? Audiant qui laborant, ac emendentur. Praestat enim a re divina absistere, quam, cum illi intersis, oculos in facies decoras formososque vultus vagos jactare. Contremisce, homo; in terrae penetralibus abdere, ne ignis descendens consumat te. Si quidem enim Moses cum ad terrenum rubum vellet accedere, hactenus prohibetur, donec solvat calceamentum²⁷; potiori nos longe ratione qui angelis inaspectabilem cernamus, contrectemus, sumamus, solvamus necesse est mortua animi opera ac foetoris plena. Rubus enim mysticae hujus mensae figura: calceamenta vero, figura peccatorum. Tremendam hanc rem sacram reveritus David, aiebat: *Lavabo inter innocentes manus meas, et circumdabo altare tuum, Domine*²⁸.

Expergiscere, homo. Ut quid his qui accedunt ais: *Corpus et sanguis Agni Dei, quod tibi datur in remissionem peccatorum*? Quid dicis? Alium conaris emundare, nec tibi curam geris? *In remissionem*, dicis, *peccatorum*; ac tu, ipsa mysteriorum imperitione, tibi ipse peccatorum majorem sarcinam facis? Cogita tremendam illam mensam coenae mysticae, inveniesque cuncta nobis in ea figurali ratione praedicta fuisse. Videamus, obsecro, singuli, qua huic ratione assistamus, ne forte nos quoque velut Judas Christum spiritalibus Judaeis prodamus. Cum enim cum eo morantes inter rei sacrae tremendam functionem sacrificiumque, locum Satanæ in corde nostro dederimus, nihil minus ipsi tradidimus. Quid vero etiam pelvis ille formidabilis admonet, ac

A Τί γάρ; Ἐν μακέλλῳ παρίστασαι, ἄνθρωπε; Μιμῆσαι καὶ τοὺς ἐν τραπέζῃ βασιλικῇ παρισταμένους, τῇ φθαρτῇ, τῇ αἰσθητῇ. Ὅλως γὰρ ὧδε ἐπίγειον τί ποιεῖται; [ἐννοῶν ὀφείλεις;] ὅλως μετάρσιος οὐ γίνῃ; ὅλως ἐπὶ γῆς, καὶ οὐκ ἐν τῷ ἀέρει; μᾶλλον δὲ ἐν τῷ οὐρανῷ· καὶ οὐ μόνον, ἀλλ' ὡς αὐτῷ τῷ Δεσποτικῷ θρόνῳ παριστάμενος, οὕτως φρίττειν καὶ τρέμειν ἐχρῆν. Καὶ τί λέγω, ὡς ἐν τῷ θρόνῳ Δεσποτικῷ; Οἶδα ὅτι πολλοὺς δάκνει τὰ λεγόμενα, ἀλλ' ἀνάγκη ῥηθῆναι διὰ τὰ λεγόμενα [ἰσ. γινόμενα]. Βούλομαι γὰρ ὑπομῆσαι νῦν, καὶ δυσωπῆσαι περὶ ταύτης τῆς θείας καὶ ἀναιμάκτου θυσίας. Τάχα γὰρ τισι συνέφερον μακρὰν ταύτης ἀπέχεσθαι. Εἰ γὰρ ὁ ἀναξίως ἐσθίων καὶ πίνων τὸ τοῦ Κυρίου σῶμα, κρεῖμα ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει· τί λοιπὸν ὁ ἀναξίως διακονῶν, καὶ μεταλαμβάνων; Καὶ οὐκ αἰδοῦμεθα, ἐξωθεν μὲν τῷ σώματι ἐξαλλάττοντες, καὶ χεῖρας νίπτοντες, καὶ πόδας ὑποδήμασι κοσμοῦντες, καὶ τὰ πρόσωπα, καὶ τὴν κεφαλὴν καλλωπίζοντες· ἐνδυσιν καθαρὰν καὶ ἀστράπτουσαν ἔχοντες· ἐσωθεν δὲ, τῇ ψυχῇ τὰ πάθη τοῦ διαβόλου ἡμψιεσμένοι, καὶ ὅλην τὴν ψυχὴν ἐσκοτισμένην, καὶ τὴν ἐσθῆτα αὐτῆς μεμολυσμένην ἔχοντες· ἐν σώματι λοιπὸν καὶ θεωρία, οὐκ ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ τῷ Κυρίῳ δουλεύοντες;

Βούλεσθε γυμνώσω, καὶ ἐτέραν τῶν καθ' ἡμᾶς τοὺς ἱερεῖς ἐλεεινοτάτην συμφορὰν, καὶ ἡ ἀκοή φόβον, καὶ τρόμος καθέστηκε; Ἀκούετωσαν οἱ νοσοῦντες, καὶ διορθοῦσθωσαν. Ἀμεινον γὰρ τῆς λειτουργίας ἀφίστασθαι, ἢ ἐν αὐτῇ ὄντα τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὰς τῶν προσώπων εὐμορφίας ῥέμβεσθαι. Φρίξον, ἄνθρωπε· εἰς γῆν καταδύθητι, μὴ κατελθὼν πῦρ ἀναλώσει σε. Εἰ γὰρ τῇ ἐπιγείῳ βάτῳ προσεγγίξαι θελήσας Μωϋσῆς, κωλύεται ἄχρι; οὐ λύσει τὸ ὑπόδημα, πόσω γε μᾶλλον ἡμεῖς τὸν ἀγγέλοις ἀθέατον ὀρῶντες, καὶ ψηλαφῶντες, καὶ μεταλαμβάνοντες, ὀφείλομεν λύσαι τὰ νεκρὰ καὶ ὀξοδίας γέμοντα ἔργα τῆς ψυχῆς. Τύπος τῆς τραπέζης τῆς μυκῆς ἡ βάτος· τύπος δὲ τῶν ἁμαρτημάτων τὰ ὑποδήματα. Ταύτην τὴν φοβεράν λειτουργίαν Δαβὶδ τρέμων ἔλεγεν· *Νίψομαι ἐν ἁθώοις τὰς χεῖράς μου, καὶ κυκλώσω τὸ θυσιαστήριόν σου, Κύριε*.

Ἀνάνηψον, ἄνθρωπε. Τί τοῖς προσερχομένοις λέγεις, *Σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Ἀγίου τοῦ Θεοῦ διδόμενόν σοι εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν*; Τί λέγεις; Ἄλλον καθαίρειν ἐπιχειρεῖς, καὶ ἑαυτῷ οὐ φροντίζεις; *Εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν* λέγεις, καὶ σὺ προσθήκην ἁμαρτιῶν, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ μεταδόσει ἐργάζῃ; Ἐννόησον τῆς τραπέζης ἐκείνης τῆς φοβερᾶς τοῦ δειπνοῦ τοῦ μυστικοῦ [κατ' ἑλλειψὸν τοῦ, περὶ], καὶ εὐρήσεις ἐν ἐκείνῳ ἅπαντα ἡμῖν τυπικῶς προειρημένα. Ἰδωμεν δυσωπῶ ἕκαστος ἡμῶν, πῶς ἐν ταύτῃ παριστάμεθα, μήπως καὶ ἡμεῖς ὡς Ἰούδας τὸν Χριστὸν τοῖς νοητοῖς Ἰουδαίοις προδίδωμεν. Ὅταν γὰρ σὺν αὐτῷ διατρίβοντες ἐν τῇ φοβερᾷ λειτουργίᾳ καὶ θυσίᾳ, χώραν τῷ Σατανᾷ δώσωμεν ἐν τῇ καρδίᾳ τῇ ἡμετέρᾳ, οὐδὲν ἤττον καὶ ἡμεῖς παρεδώκαμεν. Τί δὲ καὶ ὁ νιπτήρ ὁ φοβερός ἡμᾶς ἐκείνος

²⁷ Exod. iii, 5. ²⁸ Psal. xxv, 6.

διδάσκει, καὶ ἡ τοῦ λευτερίου περιζώσις; Τὴν τῶν διδασκάλων, καὶ ποιμένων δῆλον ὅτι συγκατάδασιν. Τί δὲ δῆλοι τὸ, ἀρξάμενον ἀπὸ τῶν ἐσχάτων ἕως τῶν πρώτων νίπτειν τοὺς πόδας; Ἀκουέτωσαν οἱ τὰς προκαθεδρίας ζητοῦντες, πῶς ὁ Χριστὸς τοὺς ἐσχάτους ἐδόξασεν, διὸ καὶ ἔλεγεν· *Ἔσονται οἱ ἐσχατοὶ πρῶτοι, καὶ οἱ πρῶτοι ἐσχατοὶ*. Καὶ ἐν μὲν τῇ βίβλῳ τῆς ζωῆς, οὐ φροντίζομεν οὐδὲ πρῶτοι οὐδὲ ἐσχατοὶ ἀπογραφῆναι· ἐν δὲ τῇ ματαίᾳ δόξῃ τῶν ἀνθρώπων μαινόμεθα, καὶ ἀλλήλοις διὰ ταύτην κατεσθίμεν.

Τίς ἐστὶν πρῶτος; τίς ἐστὶν ἐσχατος; Βούλει σοὶ εἶπω, τίς ὁ πρῶτος παρὰ Χριστῷ· ἀκουσον εὐθέως τίνας μακαρίζει· *Μακάριοι, φησὶν, οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν*. Μὴ εἶπεν, Μακάριοι οἱ πρῶτοι τῷ σώματι, ἢ οἱ πρῶτοι τῷ ἀξιώματι, ἢ ἐν διαδήμασιν; Οὐδαμῶς. *Πᾶσα γὰρ δόξα ἀνθρώπου ὡς ἄνθος χόρτου*. Πᾶσα δυναστεία, ὡς σκιά μεσέμβρου, εἰ καὶ νῦν τινὲς ἐπαίρωνται. Ποῦ οἱ ἐξ αἰῶνος βασιλεῖς; πρὸς αὐτοὺς γὰρ ἀποφθέγξομαι· καὶ αὐτοὶ γὰρ ἀνθρωποὶ, καὶ τῆς ἡμετέρας φύσεως ὑπάρχουσιν. Ποῦ οἱ τοσοῦτοι ἡγεμόνες; ποῦ οἱ δυνάσται; ποῦ οἱ ἐξουσιασταί; Εἰ μὲν ἀγαθὰ διεπράξαντο, καὶ τὰς πιστευθείσας αὐτοῖς ψυχὰς διέσωσαν, πάντως ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ὑπάρχουσιν· εἰ δὲ τῆς ποίμνης ἡμέλησαν, πάντως ἐν τοῖς καταχθονίοις διατρίβουσιν. *Παιδεύθητε, πάντες οἱ κληρονόμοι τῆς γῆς· δουλεύσατε τῷ Κυρίῳ ἐν φόβῳ· δουλεύσατε αὐτῷ ἐν ἀληθείᾳ, καὶ ἀγαλλιᾶσθε αὐτῷ ἐν τρόμῳ*. Εἰς πρόσωπον γὰρ αὐτοῦ ὑμεῖς ἔταξεν ἐπὶ τῆς γῆς. Παιδεύθητε ἐκ τῆς αὐτοῦ φιλανθρωπίας, καὶ μὴ ἀναβάλλεσθε τὰς τῶν δεομένων ἰκεσίας. Ὁ γὰρ λαοῦ προϊστάμενος καὶ κεφαλὴ ὑπάρχων, εὐχερῇ ἀληθῶς τὴν ἀπώλειαν, ὑπὲρ τὴν σωτηρίαν κέκτηται. Οἱ γὰρ τῶν παραπονουμένων στεναγμοὶ, οὐκ ἔωσιν αὐτοῦ τὴν προσευχὴν πρὸς Θεὸν ἀνέρχεσθαι· ἀλλ' ὥσπερ τεῖχος σιδηροῦν, οὕτως αὐτὴν ἀντιπέμπουσιν, καὶ ἀπρακτὸν ἀπεργάζονται. Μέγας ὁ τῶν ψυχῶν κίνδυνος· μέγα τὸ τούτων φορτίον· φοβερὸν τὸ τούτων κρίμα, καὶ τοῖς πολλοῖς ἐπικίνδυνον.

Μετρήσατε ἐξ ἑαυτῶν, καὶ οὕτως τῶν δεομένων εἰσακούσετε ἐν τάχει, ὥσπερ καὶ ὑμεῖς παρὰ Θεῷ σπεύδεται ὑπακουσθῆναι. Ἀναλάβετε τὴν τῶν ἰκετευόντων ὑμεῖς θλίψιν, καὶ ποιήσατε ἐν τάχει τὴν δικαίαν ἐκδίκησιν. Οὐκ οἴδατε ὅτι μετὰ τὴν ἐξ ὕψους βοήθειαν, εἰς ὑμεῖς πάντες οἱ καταπονούμενοι ἀποβλέπουσιν; Ὁρᾶτε, προσέχετε ὑμεῖς· μὴ εὐλογίας κατ' αὐτῶν τῶν ἀδικουμένων κομίσησθε, δυναμένας ὅντως χωρίσαι ὑμεῖς τοῦ προσώπου τοῦ Θεοῦ· τύπος πᾶσιν ἀνθρώποις γίνεσθε, τύπος ἀγαθοῦ, τύπος καὶ ὑπόδειγμα πάσης ἀγαθοεργίας· τύπος πραότητος· καὶ πρὸ πάντων ἀμνησικαχίας. Τύπον ἔχοντες, τὸ μέλλον ἀπροσωπόληπτον δικαστήριον, τὸν ἀδωροδόκητον κριτὴν, μὴ διὰ τῶν δώρων τὸν ἰδρωτὰ, μᾶλλον δὲ τὰ αἵματα τῶν χερῶν καὶ ὀφθαλμῶν κατεσθίετε. *Ἦν γὰρ, φησὶν ὁ Σολομὼν, καταφάγεται οἴκους δωροδεκτῶν*. Μὴ διὰ δῶρα πιπράσετε τὸ δίκαιον, ἵνα μὴ ὡς Χριστὸν πολήσαντες κρίνησθε.

A *præcinctio lintei? nempe magistrorum atque pastorum modestiam docet ac demissionem*. Quid porro, quod incipiens a novissimis ad primos usque lavet pedes? Audiant qui primas quærent sedes, qua Christus ratione novissimos clarificaverit, unde et dicebat: *Erunt novissimi primi, et primi novissimi*²⁹. Ac quidem in libro vitæ non curamus vel primi describi, vel novissimi: ut autem in inani hominum gloria, insani ambimus, obque illam invicem devoramus.

Quis primus est? quis novissimus? Vis dicam, quis apud Christum exsistat primus? Audi statim quosnam beatos pronuntiet: *Beati, inquit, pauperes spiritu, quia ipsorum est regnum cælorum*³⁰. Num dixit: *Beati qui corpore primi sunt, aut qui primi dignitate? sive qui fulgent diademate? Nequaquam*. *Omnis enim gloria hominis sicut flos feni*³¹. Omnis potentia velut umbra meridiana, tametsi nunc quidam efferantur. Ubinam reges, qui a sæculo fuerunt? ad eos enim verto sermonem: nam et ipsi homines sunt, ac ejusdem nobiscum naturæ. Ubinam tanti illi duces? ubi optimates? ubi principes? Plane si quidem bona egerunt, ac concreditas sibi animas sospites servarunt, in cœlestibus omnino exsistunt: sin autem neglexerunt gregem, prorsus in inferis demorantur: *Erudimini, omnes qui judicatis terram; servite Domino in timore*³². *Servite illi in veritate, et exsultate ei in tremore*³³. Vos enim ut ejus personam gereretis, constituit super terram. Ex illius clementia documento accepto, nolite rogantium vos, ac egenorum supplicationes differre. Qui enim populo præsidet, ac ei caput præfectus est, facilius revera perditionem inveniat, quam ut salutem nanciscatur. Afflictorum namque gemitus non sinunt ut ejus ad Deum preces sublimes ferantur; sed tanquam murus ferreus, sic illi has repellunt, ac irritas reddunt. Ingens animorum periculum, ingens horum onus. Tremendum judicium, ac multis aleæ plenum.

Ex vobis, ipsi vos metimini: sicque cito vobis supplices exaudietis, quemadmodum ut apud Deum exaudiamini ipsi satagitis. Recreate quam illi afflictionem sustinent, ac justam citius facite ultionem. Num nescitis secundum supernam opem, in vos omnium conversos oculos qui injuriis ullis opprimuntur? Videte, attendite: nolite munera adversus ipsos, quos injuriæ fatigant, accipere, ejusmodi plane ut a Dei vos facie separare valeant. Cunctis norma estote: norma bona, norma ac exemplum boni omnis operis: lenitatis forma, ac cum primis animi, quem nulla injuriarum memoria lacessat. Qui futurum tribunal, nulla acceptionis personarum labe laborans, judicem muneribus incorruptum formam habeatis; nolite committere ut munerum acceptione sudorem, seu potius sanguinem viduarum ac pupillorum devoretis. *Ignis enim, inquit Salomon, devoravit domos eorum*

²⁹ Matth. xx, 16.³⁰ Matth. v, 3.³¹ Isa. xl, 6.³² Psal. ii, 10.³³ Ibid. 11.

qui munera libenter accipiunt ³⁴. Nolite propter munera jus vendere, ne tanquam Christi venditores iudicio obnoxii sitis.

In magnum revera stadium provecti estis, quo A promptior salute interitio, animique exitium sit. Si quidem enim ingentis periculi sui ipsius privatumque iudicium est, quanto magis ut quis etiam populi nomine iudicetur? Vigilate, nam et vos quoque Regem regum, Judicem iudicum, Dominum dominorum in cœlis habetis: *In quo iudicio iudicaveritis, iudicabimini: et in qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis* ³⁵. De vobis admonemur: *Nolite confidere in principibus, in filiis hominum, in quibus non est salus* ³⁶. Ac plane merito. Nam qui salvat animam, Deo conditori similis: ergo qui animam perdit, velut diabolus destructor existit. Vide ne te, qui purpuram ac diadema indutus sis, diabolus in superbiam agat. Noli enim eo nomine gloriari; sed treme ac time.

Num audisti qui ait: *Potentes potenter tormenta patientur* ³⁷? Ad salutem vos populi Dominus præfecit, non ad perditionem; ut egenorum misereamini, non ut eorum res rapiatis. Vitam a criminis labe puram, præpositi, assumite, ne, cum alios admonere necesse erit, confundamini. Increpate inquietos, infirmos misereamini, iis qui offendunt ignoscite, in eos qui non emendantur animadvertite, peregrinos suscipite, viribus destitutis ministrare. Noli dicere: Rex sum. Ne dixeris: Sum princeps, aut caput. Quando ea te modestia demittes qua Dominus, qui nec servorum dedignatus est pedes lavare?

Vultis ostendam vobis cum regis vocem, tum patriarchæ? David quidem aiebat: *Ego sum vermis, et non homo; opprobrium hominum et abjectio plebis* ³⁸. Abraham vero: *Ego sum terra, et cinis* ³⁹. Similiter etiam Joannes Baptista aiebat: *Non sum dignus ut solvam corrigiam calceamenti Christi* ⁴⁰. Audiamus sanctorum modestiam, et æmulemur. Quamobrem, homo, altum sapis? Eo nomine quod rex sis, quod thesauros, exercitum, servos habeas? quod forma præstes, quod sis substantia locuples, quod sapientia ingenuus, quod pollens prudentia? Ecquisnam hæc dedit! quisnam tribuit? Nonne Christus? Num illa nobiscum nata? Num una nobiscum proficiscentur? Num illa condidimus? Haudquaquam. Quin etsi accepimus, non in nostrum ipsorum usum, sed ad egentium solandam inopiam. Nos vero sic afficimur velut immortales simus, ac in perpetuum divitiis manere valeamus.

Sed et nunc, universos obsecro, præsides ac subditos, servos ac dominos, ingenuos ac ignobiles, convertamur, si libet, ab errore viæ nostræ, convertamur a prioribus moribus. Nunc enim, ut unquam, conversionis tempus. Ecce tempus pœnitentiæ, ingruentis ergo captivitatis. Ecce tempus confessionis fratrum nostrorum castigationis causa.

Eis μέγα ἀληθῶς σκᾶμμα προήχθητε, ὁδυτέραν ἔχον τὴν ἀπώλειαν ὑπὲρ τὴν σωτηρίαν. Εἰ γὰρ τὸ ἑαυτοῦ κρῖμα δοῦναι κίνδυνος μέγας καθέστηκε, πόσῳ γε μᾶλλον καὶ τοῦ λαοῦ; Νήψατε, ὅτι ἔχετε καὶ ὑμεῖς ἐν οὐρανοῖς Βασιλέα τῶν βασιλέων, καὶ Κριτὴν τῶν κριτῶν· Δικαστὴν τῶν δικαστῶν, καὶ Κύριον τῶν κυρίων, Ἐν ᾧ κρίματι κρίνετε, κριθήσεσθε· καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε, μετρηθήσεται ὑμῖν. Περὶ ὑμῶν παραγγελλόμεθα, Μὴ πεποιθέναι ἐπ' ἄρχοντας, ἐπὶ υἱοῦς ἀνθρώπων οἷς οὐκ ἔστιν σωτηρία. Καὶ μάλα εἰκότως. Ὁ μὲν γὰρ ψυχὴν σώζων, ὡς Θεὸς ὁ κτίζων· οὐκοῦν ὁ ψυχὴν [ἀπολλύων] ἀπόλλων, ὡς διάβολος ὁ καταλύων. Ὅρα μὴ σε τὸν τὴν πορφύραν καὶ τὸ διαδήμα περικείμενον ἔξεπαιρέτω ὁ διάβολος. Μὴ γὰρ διὰ τοῦτο καυχῇ, ἀλλὰ φοβοῦ, B καὶ τρέμε.

Οὐκ ἤκουσας τοῦ λέγοντος, Δυνατοὶ δυνατῶς ἐτασθήσονται. Εἰς σωτηρίαν τοῦ λαοῦ ὁ Κύριος ἡμᾶς προεστήσατο, οὐκ εἰς ἀπώλειαν. Τοῦ ἐλεεῖν τοὺς δεομένους, οὐ μόντοι ἀφαρπάζειν τὰ τῶν δεομένων. Ἀμεμπτον βίον ἀναλάβετε, οἱ προεστῶτες, ἵνα μὴ ἐτέρους νοθετοῦντες, ἐντρέπεσθε. Τοῖς ἀτάκτοις ἐπιτιμᾶτε· τοῖς ἀσθενέσι συμπάθητε· τοῖς πταίους συγγινώσκετε· τοῖς ἀδιορθοῦσι ἐπεξέρχεσθε· ξένους εἰσδέχεσθε· ἀδυνάτοις διακονεῖτε. Μὴ εἴπης· Βασιλεὺς εἰμι· μὴ εἴπης· Ἀρχὼν ἢ κεφαλὴ. Πότε ταπεινοφρονήσεις τόσοῦτον ὅσον ὁ Κύριος, ὃς οὐκ ἀπηξίωσεν δούλων πόδας νίψαι.

Βούλεσθε ὑμῖν δεῖξω καὶ βασιλέως καὶ πατριάρχου φωνάς; Ὁ μὲν Δαβὶδ ἔλεγεν· Ἐγὼ εἰμὶ σκώληξ, καὶ οὐκ ἄνθρωπος· ὄνειδος ἀνθρώπων, καὶ ἐξουθένημα λαοῦ. Ὁ δὲ Ἀβραάμ· Ἐγὼ εἰμι γῆ καὶ σποδός. Ὁμοίως καὶ ὁ Βαπτιστὴς Ἰωάννης ἔλεγεν· Οὐκ εἰμὶ ἄξιος ἵνα τὸν ἱμᾶντα λύσω τοῦ ὑποδήματος Χριστοῦ. Ἀκούσωμεν τὴν τῶν ἁγίων ταπεινωσιν, καὶ ζηλώσωμεν. Εἰς τί μεγαλοφρονεῖς, ὦ ἄνθρωπε· εἰς βασιλέα, ἢ εἰς θησαυροῦς, ἢ εἰς στρατόπεδα, ἢ εἰς δουλείαν; εἰς κάλλος, ἢ εἰς ὑπαρσιν; εἰς σοφίαν, ἢ εἰς φρόνησιν; Καὶ τίς ὁ ταῦτα δόσις; Τίς ὁ ταῦτα χαρισάμενος; Οὐκ ὁ Χριστός; μὴ μεθ' ἡμῶν ἐγεννήθησαν; μὴ μεθ' ἡμῶν συμπορεύονται; μὴ ἡμεῖς αὐτὰ ἐκτισάμεθα; Οὐδαμῶς. Εἰ δὲ καὶ ἐλάβομεν, οὐ διὰ τὴν ἑαυτῶν χρείαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν τῶν δεομένων περίστασιν. Ἡμεῖς δὲ οὕτως διακείμεθα ὥσπερ ἀθανάτοι. καὶ εἰς αἰῶνα τοῖς χρήμασιν διαμένειν δυνάμενοι. D

Ἀλλὰ καὶ νῦν δυσωπῶ ἅπαντας, ἄρχοντας καὶ ἀρχομένους, δούλους καὶ δεσπότας, εὐγενεῖς καὶ ἀγενεῖς, ἐπιστρέψωμεν, εἰ δοκεῖ, ἐκ πλάνης τῆς ὁδοῦ ἡμῶν· ἐπιστρέψωμεν τῶν προτέρων συνηθειῶν ἡμῶν. Ἐπιστροφῆς γὰρ καιρὸς, ὡς οὐδέποτε. Ἰδοὺ καιρὸς μετανοίας, διὰ τὴν ἐπικειμένην αἰχμαλωσίαν. Ἰδοὺ καιρὸς ἐξομολογήσεως, διὰ τοὺς παιδευομένους

³⁴ Imo Job xv, 34. ³⁵ Matth. vii, 2. ³⁶ Psal. cxlv, 2. ³⁷ Sap. vi, 7. ³⁸ Psal. xxi, 7. ³⁹ Gen. xviii, 27. ⁴⁰ Joan. i, 26.

ἀδελφοὺς ἡμῶν. Ἴδου καιρὸς δεήσεως, διδὲ προσέχω-
μεν μετὰ ἀκριθείας τοῖς λεγομένοις· καὶ μὴ μόνον
ἀκούσωμεν, ἀλλὰ καὶ ποιήσωμεν. Ἐπιστήσωμεν
τὸν νοῦν, παρακαλῶ, ἐπεὶ καὶ βασιλικῆς ἐπιστολῆς
ὑπαναγινωσκομένης, πάντες τρέχουσι· πάντες σπου-
δάζουσι· πάντες μαθεῖν ἐπιζητοῦσι. Καὶ τί λέγω βα-
σιλικῆς κελεύσεως ἀναγινωσκομένης; κιθαριστῶν καὶ
αὐλιτῶν καὶ μίμων ἀκούοντες, μετὰ πολλῆς τῆς σπου-
δῆς παριστάμεθα, ἵνα αἰσχροὺς γέλωτα θεασώμεθα,
καὶ ἀσχήμων πραγμάτων παίγνια ἱστορήσωμεν. Εἰ
οὖν ἐν τοῖς τοῦ διαβόλου θεάμασι, τοιοῦτοι θερμοὶ
καὶ πρόθυμοι τυγχάνομεν, πόσῃν κόλασιν ἔξομεν,
ὅτι ἐν ταῖς ἐκκλησίαις μετὰ τοιαύτης ἀμελείας καὶ
ῥαθυμίας καὶ ἀτονίας ἱστάμεθα· ὥσπερ ἐκ πυρὸς,
οὕτως τῆς προσευχῆς ἐξιλῆσαι σπεύδοντες; καὶ τὸ
χαλεπώτερον, ὅτι καὶ εἰσερχόμενοι ἐν αὐταῖς δι' ἐξ-
άλειψιν ἀμαρτημάτων, ἔστιν ὥστε προσθήκην θραυ-
μάτων ποιούμενοι ἐξερχόμεθα. Καὶ πῶς ἐγὼ τὸ εἰρη-
μένον ποιήσω κατὰ δῆλον; Οὐχ ὡς ἑτέρους κατακρί-
νων, ἀλλὰ τὰ ἑαυτοῦ ἐλαττώματα θριαμβεύων.

Εἰπέ μοι, ἐν ταῖς ἐκκλησίαις καὶ εὐκτηρίοις εἰσ-
ερχόμενοι, τίνας ἐνεχεν ἐκεῖ πορευόμεθα; Πάντως
ἔρεῖς, Διὰ προσευχὴν· δι' ἐξάλειψιν παραπτωμάτων.
Κἀγὼ σοι ἔρω, Πῶς οὖν δι' ἑτέρα εἰσερχόμενοι, τὰ
ἐναντία διαπράττομεν. Τί ποιεῖς, ἄνθρωπε; Διὰ προσ-
ευχὴν εἰσελήλυθας, καὶ τὰ πρόσωπα, καὶ τὸ κάλλος
τὸ μὴ σὸν κανονίζεις; δι' ἐξάλειψιν ἀμαρτιῶν, καὶ
τούτοις προστιθῶν, οὐκ αἰσχύνῃ ποιῶν τὸν οἶκον τοῦ
Θεοῦ πρόξενόν σοι ἀμαρτίας; ἵνα τοῦ ἐπουρανίου Βα-
σιλέως μυστήρια θεάσῃ, καὶ τὰ τοῦ διαβόλου πρά-
γματα περιεργάζῃ; ἵνα τοῖς ὀφθαλμοῖς δακρύσῃς, καὶ
τούτους εἰς οὐρανούς ἀνυψώσῃς, καὶ ταῦτα ἀφῶν
ταῖς γυναῖξιν ἐν αὐταῖς διανεύῃ; ἵνα τοῦ Δεσποτικοῦ
σώματος ἐν τῷ στόματι ἀπολαύσῃς, καὶ ταῦτα
[ταύτας] προσομιλῶν, τοῦτο μολύνεις;

"Ὡ πονηρὰς ἐναλλαγῆς! ὦ τῆς κατασχούσης πω-
ρώσεως! Οὐδὲ τὴν ὥραν τῆς προσευχῆς τῷ Θεῷ τὸν
νοῦν ἀναπέμπομεν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν ταῖς ἡμετέραις
πλημμελείαις ἀσχολούμεθα. Εἴπω καὶ ἕτερον χαλε-
πώτερον τούτου. Τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν πολλάκις προ-
κομίζοντες, ἢ λιτὰς, καὶ ἱκεσίας τῷ Θεῷ ὑπὲρ ἀπει-
λῶν προφέροντες, καὶ ἐκεῖσε τοῖς προειρημένοις
ἐνασχολούμεθα. Καὶ ἀπλῶς πᾶσαν ἡμῶν τὴν ζωὴν
τῷ διαβόλῳ κατεδουλώσαμεν. Ἐν ἀμαρτίαις κοιμώ-
μεθα, ἐν ἀμαρτίαις ἐγείρομεθα· ἐν ἀμαρτίαις προερ-
χόμεθα, εἰς ἀμαρτίας ἀναχωροῦμεν· εἰς ἀμαρτίας,
καὶ ἐν ἐκκλησίαις, καὶ ἐν τοῖς οἴκοις, καὶ ἐν ταῖς ἀγο-
ραῖς, καὶ ἐν τοῖς μνήμασι πορευόμεθα. Καὶ τὸ ἀνοητότε-
ρον, ὅτι οὕτως τῷ διαβόλῳ δουλεύοντες, καὶ ἐν παντὶ και-
ρῷ, καὶ τόπῳ, καὶ πράγματι, τὸν Θεὸν παροργίζοντες,
λέγομεν, καὶ ξενίζόμεθα, λέγοντες· Πόθεν ἀπειλαί;
πόθεν αἱ παιδεῖαι; πόθεν ἡ αἰχμαλωσία; πόθεν ἡ το-
σαύτη ὀργὴ ἐφ' ἡμᾶς;

"Ὡ πολλῆς καὶ ἀμυθήτου πωρώσεως! τοὺς ἀδελ-
φοὺς ἐν μνημείῳ κατατιθέντες, οὐδὲ ἐξ αὐτῆς
θεωρίας εἰς συναίσθησιν ἐρχόμεθα. Ἐμβλέψατε πρὸς
τὸν τάφον, οἱ ἄφρονες, καὶ ἀνανήψατε. Ἐμβλέψατε
πρὸς τὴν σορὸν, οἱ μεγαλόφρονες, καὶ μὴ φουσᾶσθε.
Ἰδετε τὰ ὅσα, οἱ σοφίζόμενοι, καὶ μὴ ἐπαίρεσθε.

A Ecce tempus orationis; quamobrem diligenter his
quæ dicuntur, animum attendamus; nec solum
audiamus, sed et faciamus. Mentem, obsecro, adhi-
beamus: nam et regium diploma cum legitur,
omnes accurrunt, omnes solliciti sunt, ac favent;
omnes discere satagunt. Quid vero dico, cum di-
ploma regium legitur? Etiam citharædos, et tibi-
cines, ac mimos audientes, multa diligentia asta-
mus, ut risus obsceni spectatores simus, rerumque
inhonestarum ludicra contueamur. Cum igitur in
diaboli spectaculis sic ferventes atque alacres exsi-
stimus, quasnam dabimus pœnas, qui in ecclesiis
cum tanta incuria ac socordia, sicque remissi as-
sistamus; ac velut ab igne, sic a precibus resilire
confestim studeamus? Quodque gravius est, cum
B ecclesias ingrediamur ad delenda peccata, quando-
que accessione vulneribus facta, egredimur? Quo-
nam vero modo, quod dictum est, planum faciam?
Utique, non ut condemnem alios, sed ut meos ipse
defectus traducam.

Dic, quæso, in ecclesias ac oratoria ingressi,
qua illuc causa venimus? Omnino dices: Ut pre-
ces fundamus; ut delicta aboleamus. Ad quæ ego:
Cur igitur aliorum causa ingressi, contraria patra-
mus? Quid facis, homo? Ingressus es ut te ipse
in preces dares: vultusque ac pulchritudinem
non tuam ad amussim vocans curiose expendis? Ad
delenda peccata: pluraque prioribus addens, non
erubescis domum Dei officinam ac tabernam me-
ritoriam facere peccati? Ut cœlestis regis my-
steria contempleris; resque diabolicas diligenter
attendis? Ut oculis fundas lacrymas, ac in cœlos
sublimes eos tollas: hisque missis, mulieribus in
eis lascive annuis? Ut Dominicum corpus ore sumas,
ac mysteriis fruaris: illudque his colloquens polluis?

O malam commutationem! o cordis duritiam! Ne
orationis quidem tempore animum ad Deum erigi-
mus: sed eo quoque delictis nostris vacamus. Dicam
et aliud isto molestius. Fratres nostros non raro po-
tius prætendentes, quam ut Deo preces ac suppli-
cationes ob ejus in nos flagella offeramus, etiam
illuc his quæ diximus, tempus terimus. Atque, ut
verbo dicam, vitam totam diabolo addiximus. In
peccatis dormimus, in peccatis e somno excitamur,
D in peccatis procedimus, in peccatis recedimus; in
peccatis in ecclesiis, in domibus, in foro, in se-
pulcris incedimus. Quodque dementius est, cum
sic diabolo serviamus, omnique tempore, loco,
negotio Dei iram provocemus, dicimus tamen, ac
ceu novum mirantes dicimus: Undenam minæ? un-
denam flagella? undenam captivitates? undenam
tanta Dei in nos ira?

O magnam, ac majorem cogitatu, cordis duri-
tiem! Cum fratres in sepulcro ponamus, ne ex ipso
quidem aspectu in sensum venimus. Aspicite in
sepulcrum, stulti, ac resipiscite. Aspicite in locu-
lum urnamque, qui altum sapitis, et nolite animis
tumescere. Videte ossa, arguti, et nolite efferri.

Sed etsi sapientes estis, etsi multa polletis prudentia, docete, edicite in illis corruptis ossibus quisnam rex, ac quis privatus; quis tyrannus, ac quis imbecillis; quis dives, ac quis pauper; quis sapiens, ac quis insipiens; quis puer, ac quis senex; quænam speciosa puella, ac quæ anus; quænam florenti decore, ac quæ annis marcida. Num potes dicere? num vales ostendere? Haudquaquam. Nonne omnes cinis effecti? nonne favilla? Nonne vermibus scatent, scætentque? Nonne idem nos quoque omnino poculum manet? Nonne prorsus eadem via? Nolite errare, insipientes. Ne nos ipsi, charissimi, decipiamus. Omnia namque prætereunt, ac pereunt omnia: et sicut passer e manibus nostris, sic omnia repente avolant. Hac Salomon scientia fretus, aiebat: *Vanitas vanitatum; omnia vanitas* ⁴¹. David quoque id cogitans, clamabat: *In imagine pertransit homo: et vane conturbatur* ⁴².

Vere enim, vere frustra, homo, turbaris; frustra curris; frustra laboras enitens, tumultuaris, cogitationum æstum ferens, res sæculi brevi post perituras colligens; res ejusmodi, ut in die judicii nihil te juvare valeant. Tametsi enim thesauros omnes congregaverimus, nudi ex hac vita egrediemur, uti et ingressi sumus. Nudi revera, miserabiles, mæsti, tenebrosi, contriti, onerati, revelati, timidi, trepidi, pudebundi, doloribus anxii, solliciti, demisso in terram vultu; ac qui bonam defensionem nullam paraverimus. Hoc nostrum peccatorum iter, qui in curis vitam agamus, ac in doloribus moriamur. Sic sepelimur, sic resurgimus, sicque nos ipsi defendimus. Quinimo, sic confundimur in acerbo illo, orbis universi, tremendo, ac plerisque tenebroso, personarum acceptionem nullam habente, incorrupto, inexplicabili judicio, ac carnificina; ubi tremunt angeli, ponuntur sedes, libri aperiuntur, ac inextinguibile tenebrosum ignis flumen exsistit.

Quemadmodum enim plumbum, aut pix igni soluta, sic et ignis ille omnis expers lucis est. Ubi immitis vermis, ac insoporabilis; ubi tenebræ nulla dilutæ luce; ubi tristis tartarus omnis exsors caloris; ubi jugis ejulatus: ubi immortalis stridor; ubi sempiternæ lacrymæ; ubi nullum finem habituri gemitus; ubi luctus cogitatu major; ubi cruciandorum voces miserabiles ac tristissimæ: Parce, parce; sine, sine; miserere, miserere; serva, serva; judex, judex. Ubi non risus, sed luctus est: ubi non gaudium, sed gemitus; ubi non lætitia, sed dolor; ubi non deliciæ, sed judex; ubi non opes, sed tenebræ: ubi non choros agere licet, sed suspiria trahere. Tremenda hæc auditu; verum tremenda magis ac amariora aspectu: majus denique ad cruciatum ac miseriam, ut ea patiamur.

⁴¹ Eccle. i, 2. ⁴² Psal. xxxviii, 7.

Ἀλλὰ ἐὰν σοφοὶ ἐστέ, ἐὰν πολλὴν φρόνησιν κέκτησθε, διδάξατέ με, καὶ ἐρμηνεύσατέ μοι ἐν ἐκείνοις τοῖς διεφθαρμένοις ὀστέοις, τίς ἐστὶν ὁ βασιλεὺς, καὶ τίς ὁ ἰδιώτης· τίς ὁ τύραννος, καὶ τίς ὁ ἀδύνατος· τίς ὁ πλούσιος, καὶ τίς ὁ πέννης· τίς ὁ σοφὸς, καὶ τίς ὁ ἄσοφος· τίς ὁ παῖς, καὶ τίς ὁ γέρων· ποία ἡ ἐνεδὴς κόρη, καὶ ποία ἡ γραῦς· ποία ἡ ἀπανθοῦσα τῷ κάλλει, καὶ ποία ἡ μαρανθεῖσα τῷ χρόνῳ. Μὴ ἔχεις εἰπεῖν; μὴ δύνασαι δεῖξαι; Οὐδαμῶς. Οὐ πάντες κόνις ἐγένοντο; οὐ πάντες τέφρα; οὐ πάντες σκωλήκων καὶ δυσωδίας πλήρεις; οὐ πάντως καὶ ἡμᾶς τὸ αὐτὸ ποτήριον μένει; οὐ πάντως ἡ αὐτὴ ὁδός; μὴ ἀπσπᾶσθε, ὡ ἄφρονες· μὴ πλανήσωμεν ἑαυτοὺς, ὡ φίλοι. Πάντα γὰρ παρέρχονται καὶ ἀπόλλυνται· καὶ ὥσπερ στρουθίον ἐκ τῆς χειρὸς ἡμῶν, οὕτως ἐξαίφνης πέτανται. Τοῦτο γινώσκων ὁ Σολομὼν, ἔλεγεν· *Ματαιότης ματαιότητων, τὰ πάντα ματαιότης*. Τοῦτο ἐννοῶν καὶ ὁ Δαβὶδ ἐβόα· *Ἐν εἰκόνι διαπορεύεται ἄνθρωπος, καὶ μάτην ταράσσεται*.

Ὅντως γὰρ, ὅντως μάτην ταράττη, ἄνθρωπε· μάτην τρέχεις· μάτην κοπίας ἀγωνιζόμενος, θορυβοῦμενος, χειμαζόμενος· συνάγων τὰ μετ' ὀλίγον ἀπολλύμενα τοῦ βίου πράγματα· τὰ μηδὲν σε ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ὠφελήσαι ἰσχύοντα. Κἂν γὰρ πάντας τοὺς θησαυροὺς ἐπισυνάξωμεν, γυμνοὶ τοῦ παρόντος βίου ἐξερχόμεθα, ὥσπερ καὶ εἰσέλθομεν. Γυμνοὶ ὄντως, ἐλεεινοί, σκυθρωποί, σκοτεινοί, συντετριμμένοι, πεφορτωμένοι, τετραχλησμένοι, ἔμφοδοι, ἐντρομοί, κατηφεῖς, ὀδυνηροί, ἐμμέριμοι, εἰς γῆν τὸ πρόσωπον ἔχοντες, ἀπολογίαν δὲ ἀγαθὴν μὴ εὐτρεπήσαντες. Οὕτως οἱ ἁμαρτωλοὶ πορευόμεθα ἐν φροντίδι ζήσαντες, καὶ ἐν ὀδύναις θνήσκοντες. Οὕτως θάπτόμεθα, οὕτως ἀνιστάμεθα, καὶ οὕτως ἀπολογούμεθα, μᾶλλον δὲ, οὕτως αἰσχυρόμεθα, εἰς ἐκεῖνο τὸ πικρὸν, εἰς ἐκεῖνο τὸ οἰκουμενικόν, τὸ φοβερόν καὶ τοῖς πολλοῖς σκοτεινόν· τὸ ἀπροσωπόληπτον, τὸ ἀδωροδόκητον, τὸ ἀνερμήνευτον δικαστήριον, καὶ κριτήριον, καὶ κολαστήριον· ὅπου ἄγγελοι τρέμουσιν· ὅπου θρόνοι τίθενται, ὅπου αἱ βίβλοι ἀνοίγονται, ὅπου ὁ ἄσβεστος τοῦ πυρὸς σκοτεινὸς ποταμός.

Ὅσπερ γὰρ μόλιθος, ἢ πίσσα λελυμένη ὑπὸ πυρὸς, οὕτως καὶ τὸ πῦρ ἐκεῖνο ἀφώτιστον τυγχάνει. Ὅπου ὁ ἀνήμερος σκώληξ, καὶ ἀκοίμητος· ὅπου τὸ ἀφώτιστον σκότος, ὅπου ὁ ὀδυνηρὸς τάρταρος ὁ μὴ μετέχων θερμῆς, ὅπου ὁ ἀσίγητος κλαυθμὸς, ὅπου ὁ ἀτελεύτητος βρυγμὸς, ὅπου τὸ αἰώνιον δάκρυον, ὅπου οἱ ἀσίγητοι στεναγμοί, ὅπου τὸ ἀπαραμύθητον πένθος, ὅπου τῶν βασανιζομένων αἱ φωναὶ ἐλεεῖναι καὶ ὀδυνηραί· Φεῖσαι, φεῖσαι· ἄνες, ἄνες· ἐλέησον, ἐλέησον· σῶσον, σῶσον· δικαστὰ, δικαστὰ· ὅπου οὐκ ἔστι γέλως, ἀλλὰ θρῆνος· ὅπου οὐκ ἔστι χαρμονή, ἀλλὰ στεναγμός· ὅπου οὐκ ἔστιν εὐφροσύνη, ἀλλ' ὀδύνη· ὅπου οὐκ ἔστι τρυφή, ἀλλὰ κριτής· ὅπου οὐκ ἔστι πλοῦτος, ἀλλὰ σκότος· ὅπου οὐκ ἔστι χορεῦσαι, ἀλλὰ στενάξαι. Φοβερόν τὸ ταῦτα ἀκοῦσαι, ἀλλὰ φοβερώτερον καὶ πικρότερον ἰδέσθαι· καὶ πάλιν ὀδυνηρότερον καὶ ἀθλιώτερον τὸ ταῦτα παθεῖν.

Τί γὰρ ἐστὶν ἰδέσθαι πᾶσαν τὴν κτίσιν ἐξαίφνης **A** ἀνισταμένην, καὶ συναγομένην, καὶ κατακρινομένην, καὶ διδοῦσαν δίκας ὑπὲρ λόγων, ὑπὲρ ἔργων, ὑπὲρ λογισμῶν πονηρῶν. Ἡμεῖς δὲ καὶ ὑπὲρ τοῦ βαπτίσματος, ὑπὲρ τῆς τῶν μυστηρίων ἀναξίου μεταλήψεως, ὑπὲρ ἱερωσύνης, ὑπὲρ λειτουργίας ἡμελημένης, ὑπὲρ ὧν ἐν νυκτὶ, ὑπὲρ ὧν ἐν σκοτειᾷ τὸν Θεὸν παρωργίσαμεν. Μέγας φόβος, ἀδελφοί, τότε· μέγας τρόμος· μεγάλη ἡ ἡμέρα· μεγάλη ἡ ἀνάγκη ἡ τότε γινομένη· οἷα οὔτε γέγονεν, οὔτε γενήσεται ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ὅτε ἡ νύξ καταλάβῃ, ὅτε ἡ φωνὴ γενήσεται· Ἴδοὺ ὁ Κριτὴς, ἁμαρτωλοί· δίκαιοι, ἀνάστητε εἰς τὴν ἀπάντησιν αὐτοῦ. Τότε οἱ ἄγγελοι προτρέχουσιν, αἱ σάλπιγγες βοῶσιν, τὰ ἄστρα πίπτουσιν, ὁ ἥλιος σκοτιζέται, οἱ οὐρανοὶ ὡς βιβλίον εἰλίσσονται, ἡ σελήνη ἀπόλλυται, τὰ ἄστρα ὡς φύλλα πίπτουσιν, τὰ ὄρη ὡς κηρὸς τακῆσονται, αἱ πηγαὶ ξηρανθήσονται, πᾶσα ἡ γῆ κλονηθήσεται, αἱ ἀδύσσοι τρέμουσι, τὰ καταχθόνια σειόνται, τὰ ἐπίγεια, τὰ οὐράνια. Τὰ ἄνω καὶ τὰ κάτω ἀνάγκης γέμουσιν. Αἱ Δυνάμεις τοῦ Βασιλέως προτρέχουσιν, τὰ Σεραφίμ βοῶσι, τὰ ἑξαπτέρυγα σειόνται, τὰ Χερουβίμ εὐλαβοῦνται, τὰ μνήματα ἀνοίγονται, τὰ σώματα ἀνίστανται, αἱ ψυχαὶ ἀθροίζονται· αἱ κολάσεις ἔτοιμοι, αἱ ἀπολαύσεις γεγόνασιν.

Μηδεὶς τῇ ἀναστάσει ἀπιστεῖτω· μηδεὶς τὰ λεγόμενα ἐξουθενεῖτω. Γενήσονται γὰρ ὅντως, καὶ ἀληθῶς γενήσονται. Ἀκούσωμεν τοῦ Κυρίου λέγοντος, ὅτι, *Καὶ αἱ Δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται.* καὶ πᾶσα ἡ γῆ οὐ ταραχθήσεται; Αἱ Δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται, αἱ μηδέποτε ἁμαρτήσασαι, **C** αἱ τὰς καρδίας ἡμῶν φωτίζουσαι, αἱ τὸν Θεὸν ἀειῶς ὑμνολογοῦσαι· καὶ πῶς ἄρα ἡμεῖς μέλλομεν τότε ὑφίστασθαι; Πολὺς ὁ φόβος, ἀδιήγητος ὁ τρόμος, ἀνερμήνευτος ἡ ἀνάγκη, ἀμέτρητος ἡ αἰσχὺνὴ τότε τοῖς κατ' ἐμὲ γινομένη, ὅταν αὐτῶν θριαμβεύονται, ἐνώπιον τῶν οὐρανίων καὶ ἐπιγείων, ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων, καὶ δημοσιεύονται αἱ πορνεῖαι, αἱ μοιχεῖαι, τὰ ψεύδη, αἱ ἐπιорκίαι, πῶς τότε αἰσχύνονται; πῶς τήκονται; Μέγας ὁ χειμὼν ἐκεῖνος τότε· μέγας ὁ κλύδων, χαλεπὴ ἡ περίστασις, ἀκατάληπτος ἡ ἀνάγκη, ὁ ὀλουγμὸς ἀδιήγητος.

Βούλεσθε τὰ κατ' ἐκείνην τὴν φοβεράν ἡμέραν ἀκριβεστέρως ἐξετάσωμεν; Συμφέρει γὰρ ἀληθῶς ταύτης καθ' ὥραν μνημονεύειν ἐν νυκτὶ καὶ ἡμέρᾳ· **D** Τί οὖν φησὶν ὁ Δανιήλ; Ἐθεώρουν ἐν ὁράματι τῆς νυκτός, ἕως οὗ θρόνοι ἐτέθησαν· καὶ Παλαιὸς ἡμέρων ἐκάθισεν. Ὁ θρόνος αὐτοῦ φλόξ πυρός· οἱ τροχοὶ αὐτοῦ πῦρ φλέγον· ποταμὸς πυρός ἐλκεν ἔμπροσθεν αὐτοῦ. Χίλια χιλιάδες παρεστήκασιν αὐτῷ, καὶ μυρία μυριάδες ἐλειτουργοῦν αὐτῷ. Κριτήριον ἐκάθισε, καὶ βιβλοὶ ἀνεῶχθησαν. Ἐγὼ Δανιήλ ἴδον, καὶ ἔφριξε τὸ πνεῦμά μου, καὶ ἡ ὄρασις τῆς κεφαλῆς μου συνετάρασέν με. Βαβαί! ὁ προφῆτης ὄραμα μόνον τῆς κολάσεως ἰδὼν ἔφριξε καὶ τί ἄρα ἡμεῖς μέλλομεν ὑπομένειν, ὅταν εἰς αὐτὰ τὰ πράγματα ἔλθωμεν, καὶ ἁμαρτημάτων μόνον πεφορτωμένοι.

⁴³ Dñ. vii, 9 seqq.

Quantum enim est, ut repente creatura omnis excitari cernatur, in unum cogi, condemnari, ac pœnas dare, ob verba, opera, pravæ cogitationes. Nos autem etiam baptismatis nomine, mysteriorum indignæ sumptionis, sacerdotii, neglectæ rei sacræ, eorum facinorum quibus in nocte, quibus faventibus tenebris ad iram Deum provocavimus. Magnus tunc, fratres, timor; magnus tremor; dies magna; magna, quæ tunc erit, necessitas: qualis neque fuit, neque erit usque ad diem illam, quando nox apprehendet; quando vox fiet: Ecce Judex, peccatores; justi, exsurgite in occursum ejus. Tunc præcurrent angeli, tubæ clangent, stellæ cadent, sol obtenebrescet, cœli velut liber convolventur, luna peribit, stellæ foliorum more decident; montes ut **B** cera liquescent, fontes arescent, universa terra quatiatur, abyssi tremant; inferna, terrestria, cœlestia nutabunt: supera atque infera necessitate plena erunt. Virtutes Regi præcurrunt: Seraphim clamant, senis alis præditi concutuntur, Cherubim formidant, monumenta aperiuntur, corpora resurgunt, animæ congregantur; expedita supplicia, voluptates cesserunt.

Nemo fidem resurrectioni abnuat: nemo quæ dicuntur nihili faciat, ac spernat. Fient enim, fient revera. Audiamus Dominum dicentem: *Virtutes cœlorum commovebuntur*: et omnis terra non turbabitur? Virtutes cœlorum commovebuntur, quæ **C** nunquam peccaverunt, quæ illustrant corda nostræ, quæ semper Deo cantica ac laudes depromunt; quonam igitur nunc modo nos consistemus? ingens timor, inenarrabilis tremor necessitas inexplicabilis, immensus tunc pudor illis qui mei similes exsistunt. Cum eorum coram angelis et hominibus traducentur ac publica notabuntur infamia, fornicationes, adulteria, mendacia, perjuria, quo tunc modo confundentur? quomodo contabescant? Magna tunc tempestas, ingens procella, gravis calamitas, cogitatu major necessitas, ejulatus inenarrabilis.

Vultis quæ ad formidabilem illum diem spectant diligentius exquiramus? Expedit enim revera ut **D** omni hora, noctu diuque, illius meminerimus. Quid ergo ait Daniel? *Videbam in visione noctis, donec throni positi sunt: et Antiquus dierum sedit. Thronus ejus flamma ignis: rotæ ejus ignis flagrans: flumen ignis trahebat in conspectu ejus. Mille millia assistebant ei, et dena millia denum millium ministrabant ei. Judicium sedit, et libri aperti sunt. Ego Daniel vidi, et horruit spiritus meus: et visio capitis mei conturbavit me*⁴³. Papæ! Propheta visa tantum supplicii specie horruit: ecquid nobis futurum est, cum in res ipsas tormenta que venerimus, astantes nudi, ac peccatorum solo onere gravati?

βάσανα· παριστάμενοι γυμνοί, καὶ τὸ φορτίον τῶν

Tunc blasphemorum igni torrendæ linguæ : tunc A fornicatorum exurenda corpora ; tunc conviciantium conterenda ora, nec erit qui misereatur. Tunc immisericordes immisericorditer puniendi. Tunc superfluo cultu gloriantium vultus fuligine inficiendi. Tunc impudice annuentium oculi obtenebrandi. Quis misereatur ? Quis salutem præstet ? Ubi tunc parentes ? ubi fratres ? ubi pater ? ubi mater ? ubi amicus ? ubi regum magnificentia ? Quid vero dico pater ac mater ? Nec angeli ipsi, nec martyres, nec apostoli, tunc obsecrantes exaudientur.

Nemo, fratres, seipsum mente decipiat. Ubi enim Deus adversus hominem clausurit, quis jam aperiat ? Ubi tunc optimates ? Confusi sunt. Ubi iudices ? Iudicio damnati sunt. Ubi tunc servi dure vapulantes ? Ubi ancillæ hic a nobis laboribus oppressæ ? Tunc ii in bonis erunt ; horum autem domini in cruciamentis. Ubi superfluous cultus corporis ? Ubi vestes exquisitis coloribus tinctæ ? Ubi auri probatio ? Ubi argenti sonus ? Ubi unionum æstimatio ? ubi ornatus manuum ? Ubi deliciæ ? Ubi diversa vina ? Ubi equi ? Ubi frena aurea ? Ubi a latere currentes ? Ubi turbam submoventes servi ? Ubi superbæ ædes ? Ubi in formidabili illa hora qui resurrectioni ac supplicio detrahunt fidem, velutque immortales sic se habent ? Ubi qui thesauros aggerunt, nec fratrum miseratione tanguntur ? Ubi vestes sericæ ? Ubi byssus ? Ubi pretiosa calceamenta ? Ubi unguenta ? Ubi vanæ infumationes, quarum sumptu juvenibus decor conciliatur ? id vero cum quosdam videamus frusto panis egere, C viniquè ipsum odorem desiderare, nec illis misereamur.

Quid tunc juvabunt ambitioso nunc ornatu lecti splendidi ? Ubi tunc qui pauperibus improperant, cosque aversantur ? Quo tunc amandandi, qui constitutos in necessitatibus despiciunt ? ubi sapientes ac oratores ? ubi in tympanis et choris vinum bibentes ? ubi, quæso, tunc, ac quomodo acturi luctum, qui continue risui indulgent ? ubi qui religiosos homines subsannant ? ubi qui nulla tanguntur cura dicuntque : *Edamus et bibamus ; cras enim moriemur* ⁴⁴ ? Ubi Dei timoris contemptores, nihilque suam pro illo tribunali defensionem curantes, sed dicentes : Clementissimus Deus est, ac gratis nobis salutem concedet.

Heu, fratres, quomodo tunc deplorabunt, quia ea quæ dicta sunt, tum loquuntur, tum agunt ? Quomodo tunc plangent, nec erit qui eorum misereatur ? Quanta trahent suspiria, nec ullus in eos miseratione tangetur, aut malis eripiet ? Quomodo se tunc deplangent, dicentes : Væ, væ, ipsi nobis illusimus ? Vere ipsi nos decepimus. Plane erravimus errore gravissimo ac æterno. Docebamur, nec animum attendebamus. Admonebamur, ac spernebamus. Contestabantur nobis, nec fidem habebamus. Scripturas audientes, male exponebamus. Justum Dei iudicium. Digne revera punimur.

⁴⁴ I Cor. xv, 32.

Τότε τῶν βλασφημῶν αἱ γλῶσσαι φλογίζονται· τότε τὰ τῶν πορνῶν σώματα κατακαίονται. Τότε τῶν λοιδορῶν τὰ στόματα συντρίβονται, καὶ οὐκ ἔσται ὁ ἐλεῶν. Τότε οἱ ἀσπλαγχνοὶ ἀνηλεῶς καλάζονται. Τότε καλλωπιζομένων τὰ πρόσωπα ἀσβολοῦνται. Τότε τῶν διανευόντων οἱ ὀφθαλμοὶ σκοτίζονται. Τίς ὁ ἐλεῶν ; τίς ὁ σῶζων ; Ποῦ τότε γονεῖς ; ποῦ ἀδελφοί ; ποῦ πατήρ ; ποῦ μήτηρ· ποῦ φίλος· ποῦ ἡ τῶν βασιλέων φαντασία ; Καὶ τί λέγω πατήρ καὶ μήτηρ ; Οὐδὲ αὐτοὶ οἱ ἄγγελοι, οὐδὲ οἱ μάρτυρες, οὐδὲ ἀπόστολοι, τότε παρακαλοῦντες εἰσακούονται.

Μηδεὶς, ἀδελφοί, ἑαυτὸν φρεναπατάτω. Ὅπου γὰρ Θεὸς κλείσῃ κατὰ ἀνθρώπου, λοιπὸν, τίς ἀνοίξει ; Ποῦ τότε ἄρχοντες ; Ἡσχυνήθησαν. Ποῦ δικασταί ; Κατεδικάσθησαν. Ποῦ τότε οἱ δοῦλοι οἱ μαστιζόμενοι B ἀφειδῶς ; Ποῦ αἱ δουλίδες, αἱ καταπονούμεναι ὧδε ἐξ ἡμῶν ; Τότε αὐτοὶ ἐν ἀγαθοῖς, οἱ δὲ τούτων δεσπόται ἐν θλιβεροῖς ; Ποῦ ὁ καλλωπισμὸς τοῦ σώματος ; Ποῦ αἱ χροαὶ τῶν ἱματίων ; Ποῦ ἡ τοῦ χρυσοῦ δοκιμασία ; Ποῦ ὁ κτύπος τοῦ ἀργύρου, ποῦ αἱ τῶν μαργαριτῶν τιμαί ; Ποῦ ἡ κόσμησις τῶν χειρῶν. Ποῦ ἡ τρυφή ; Ποῦ ὁ οἶνος ὁ διάφορος ; Ποῦ οἱ ἵπποι ; Ποῦ οἱ χρυσοὶ χαλινοί ; Ποῦ οἱ παρατρέχοντες ; Ποῦ οἱ παρασύροντες δοῦλοι ; Ποῦ αἱ οἰκίαι κεκαλλωπισμέναι ; Ποῦ ἐν τῇ φοβερᾷ ὥρᾳ ἐκείνῃ οἱ τῇ ἀναστάσει καὶ τῇ κολάσει μὴ πιστεύοντες, καὶ ὡς ἀθάνατοι διακαίμενοι ; Ποῦ οἱ θησαυρίζοντες, καὶ τοὺς ἀδελφοὺς μὴ ἐλεοῦντες ; Ποῦ τὰ σηρικὰ ; Ποῦ τὰ βύσσινα ; Ποῦ τὰ πολύτιμα ὑποδήματα ; Ποῦ τὰ μύρα ; Ποῦ τὰ καπνίσματα τὰ μάταια, τὰ εἰς τὸ κάλλος τῆς νεότητος ἀναλίσκόμενα· C καὶ ταῦτα ὀρώντες τινὰς κλάσματος ἄρτου δεομένους, καὶ ὁσφρήσεως οἴνου ἐπιθυμοῦντας, καὶ μὴ ἐλεήσαντες.

Τί σε τότε ὠφελήσουσιν αἱ νῦν κοσμούμεναι κλίναι ; Ποῦ τότε οἱ τοὺς πτωχοὺς ὀνειδίζοντες καὶ ἀποστρεφόμενοι. Ποῦ τότε μέλλουσι παραπέμπεσθαι οἱ παραθλέποντες τοὺς ἐν ἀνάγκαις ; Ποῦ οἱ σοφοὶ καὶ ῥήτορες· ποῦ οἱ μετὰ τυμπάνων καὶ χορῶν τὸν οἶνον πίνοντες ; Ποῦ ἄρα τότε, ἥ πῶς μέλλουσι θρηνεῖν, οἱ διηνεκῶς γελῶντες· ποῦ οἱ τοὺς εὐλαθεῖς μυχτηρίζοντες· ποῦ οἱ ἀμεριμνῶντες, καὶ λέγοντες· *Φάγωμεν καὶ πῶμεν· αὔριον γὰρ ἀποθνήσκομεν* ; Ποῦ οἱ τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ καταφρονοῦντες, καὶ τῆς ἐαυτῶν ἀπολογίας φροντίδα μὴ ποιούμενοι, ἀλλὰ λέγοντες· Φιλάνθρωπος ἐστὶν ὁ Θεός, καὶ δῶρον ἐλεᾷ ἡμᾶς. D

Οἱμοι, ἀδελφοί, πῶς τότε μέλλουσιν ἀποδύρεσθαι, οἱ τὰ προειρημένα εἰπόντες, καὶ ποιήσαντες ; Πῶς τότε κόφονται, καὶ οὐκ ἔσται ὁ ἐλεῶν αὐτούς ; Πόσα στενάξουσιν, καὶ οὐκ ἔστιν ὁ οἰκτέρων αὐτούς, οὐδὲ ὁ λυτρούμενος ; Πῶς τότε ἑαυτοὺς κατακόπτοντες εἰπωσιν· Οὐαὶ, οὐαὶ, ἑαυτοὺς ἐχλευάσαμεν. Ἀληθῶς ἑαυτοὺς ἠπκτήσαμεν. Ὅντως ἐπλανήθημεν πλάνην χαλεπὴν, καὶ αἰώνιον. Ἐδιδασκόμεθα, καὶ οὐ προσείχομεν. Ἐνουθετούμεθα, καὶ κατεφρονοῦμεν. Διμαρτύραντο ἡμῖν, καὶ οὐκ ἐπιστεύομεν. Τῶν Γραφῶν ἀκούοντες, ταῦτα παρηγούμεθα. Δικαία ἡ κριτις τοῦ Θεοῦ. Ὅντως ἀξίως κολαζόμεθα.

Ἀληθῶς προεπίντως ὧν ἐπράξαμεν ἀπολαμβάνομεν.

Οὐαί, οὐαί, διὰ πρόσκαιρον τῆς σαρκὸς ἡδονὴν τὴν ῥυπαράν, ἰδοὺ ἀθάνατα βασανίζομεθα! Μικρὸν χρόνον μὴ σπουδάσαντες, οἱ τάλαντες, ἑαυτοῖς τὴν σωτηρίαν ἀπεκλείσαμεν. Διὰ πρόσκαιρον δόξαν, τῆς ἀληθοῦς ὄντως δόξης ἐξεπέσαμεν. Διὰ σῶμα καὶ ἀκάθαρτον τρυφὴν, τῆς τοῦ παραδείσου τρυφῆς ἐστερήθημεν. Διὰ πλοῦτον μάταιον, τοῦ πλούτου τῆς βασιλείας ἀπετύχομεν. Ἐν τῷ ματαίῳ αἰῶνι ἡμεῖς ἀπελαύσαμεν· ἀλλ' ἐν τούτῳ, οἱ μὴ ἀπολαύσαντες, εὐφραίνονται. Νῦν οἱ νηστεύσαντες τρυφῶσιν. Νῦν οἱ ἀγνὸν καὶ ἄσπιλον καὶ ἀμόλυντον τὸ σῶμα φυλάξαντες, εἰς τὸν οὐράνιον νυμφῶνα χορεύοντες εἰσέρχονται. Νῦν οἱ κλαύσαντες ἀγάλλονται· οἱ καταφρονήσαντες τῶν ἐπιγείων ἀπολαμβάνουσι τὰ οὐράνια. Πάντες ἀγάλλονται, μόνοι δὲ ἡμεῖς οἱ ἄθλιοι, τῇ κολλάσει ἀξίως κατεδικάσθημεν· καὶ νῦν κράζομεν, καὶ οὐκ ἔστιν ὁ ἐλεῶν· στενάζομεν, καὶ οὐκ ἔστιν ὁ σώζων· βρύχομεν, καὶ οὐδεὶς ὁ ἐξαιρούμενος· κλαίμεν, καὶ οὐδεὶς ὁ παρακαλῶν.

Ἴνα οὖν καὶ ἡμεῖς μὴ μετ' ἐκείνων τῶν ἀφρόνων καὶ ἐλεεινῶν, τὰ τοιαῦτα ῥήματα ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι μετανοοῦντες ἀνόνητα εἴπωμεν, δεῦτε, προφθάσωμεν τὸ ἑαυτῶν τέλος. Προλάβωμεν τὸν θάνατον, ἵνα μὴ προληφθῶμεν. Δράμωμεν πρὸς Χριστὸν ἐν ὅσῳ ἐν τῇ θύρᾳ καθέζεται τοὺς μετανοοῦντας δεχόμενος. Στενάξωμεν· μετανοήσωμεν· ἐξυπνισθῶμεν, δέομαι, ἐκ τοῦ ὕπνου τῶν ἀνομιῶν ἡμῶν. Ὑψώσωμεν τὰς χεῖρας ἡμῶν πρὸς τὸν σῶσαι δυνάμενον, καὶ εἴπωμεν· Κύριε, σῶσον, ἀπολλύμεθα. Μόνον σπεύσωμεν πρὶν ὁ ἥλιος δύσῃ· πρὶν ἢ θύρα ἀποκλεισθῇ· πρὸ τοῦ τὴν πανήγυριν λυθῆναι· πρὶν ἢ νύξ τῆς ἀναστάσεως ἔλθῃ, καὶ οὐδεὶς ἐργάσασθαι δύναται.

Μὴ πλανηθῶμεν· οὐκ ἔστιν ἐν ᾧδε ἐξομολόγησις· οὐκ ἔστιν ἀνάκλησις· οὐκ ἔστι μετάνοια. Ταῦτα τῶν αἵρετικῶν τὰ δόγματα. Οὐχ ὁρῶμεν τοὺς καταδίκους, ὅτε ἐὰν δυνηθῶσιν ἐν φυλακῇ ὄντες, εἰ διὰ τῶν συγγενῶν, ἢ διὰ χρημάτων τῶν αὐτῶν ἐξευμενίσασθαι, εὖ καὶ καλῶς· ἐπεὶ, ἐπὶ τὴν ἀπόφασιν δέξονται, οὐκ ἔστι παράκλησις. Αἰδεσθῶμεν λοιπὸν, ἀδελφοί, πόσα τὸν Δεσπότην παροργίζομεν. Αὐτὸς εὐεργετεῖ, σκέπει, τρέφει, ζωοποιεῖ. Ἡμεῖς δὲ παροργίζομεν, παρκαλοῦμεν, παροξύνομεν αὐτόν. Ἔως πότε, ἀδελφοί, ἕως πότε αἱ ἡδοναί; ἕως πότε οὐ νήφωμεν; ἕως τίνος ῥαθυμῶμεν; Οἱ προφηταὶ νοουθετοῦντες ἠτόνησαν· ἀπόστολοι παρακαλοῦντες ἀπέκαμον· εὐαγγελισταὶ λοιπὸν παρ' ἡμῖν ἐλήρησαν· ὁ Θεὸς παιδεύων ἠτόνησεν, ἵνα οὕτως εἴπω. Οὐ γὰρ βούλεται, οὐδὲ θέλει οὕτως παιδεῦσαι· οὐ φιλεῖ μαστιῆσαι, ἀλλ' ἐπιστρέψαι. Θεραπεύσωμεν λοιπὸν καὶ αὐτόν, ἐπειδὴ τὸν διάβολον αἰεὶ θεραπεύομεν, καὶ τὰ θελήματ' αὐτοῦ σπουδαίως ἐργαζόμεθα.

Ἐπιδείξωμεν λοιπὸν τῷ φιλανθρώπῳ Θεῷ μετάνοιαν μεριμνημένην, καὶ κρίσεως ἡμέραν μεμελετημένην, καὶ ἁμαρτίαν παρ' ἡμῖν μεμισημένην, καὶ γνῶμην ἐνηλλαγμένην, καὶ καρδίαν συντετριμμένην. Ἀνακτι-

⁴⁵ Matth. viii, 25.

A Vere merito pro eorum quæ commisimus ratione recipimus.

Væ! væ! ob temporaneam, sordidam carnis libidinem, in æternum cruciamur! Quod brevi tempore operam miseri non navavimus, salutem nobis exclusimus. Ob temporaneam gloriam vera plane gloria excidimus. Ob corpus ac impuras voluptates, paradisi deliciis privati sumus. Ob vanas divitias, regni opes amisimus. In vano sæculo bona percepimus: at qui non perceperunt, in isto lætantur. Nunc qui jejunarunt, in deliciis sunt. Nunc qui castum ac sine macula impollutumque corpus servaverunt, in cœlestem thalamum choros agentes ingrediuntur. Nunc exsultant, hi qui luxerunt: qui contempserunt terrena, cœlestia recipiunt. Omnes exsultant; soli nos miseri pro meritis tormento addicti sumus; nuncque clamamus, nec est qui misereatur; ingemiscimus, nec est qui salutem præstet; stridemus, nec est qui eripiat; lugemus, ac nemo consolatur.

Ne ergo nos quoque cum illis insipientibus ac miserabilibus verba ejusmodi in futuro sæculo inutili pœnitundine dicamus, venite, præveniamus nostrum finem. Occupemus mortem, ne ea occupemur. Curramus ad Christum, quandiu in porta sedet ut recipiat pœnitentes. Gemamus, pœnitentiam agamus: expergiscamur, quæso, ex somno iniquitatum nostrarum. Levemus manus ad eum qui salutem præstare potest, atque dicamus: Domine, salva nos, perimus⁴⁵. Tantum festinemus priusquam sol occidat; priusquam claudatur janua; antequam conventus ac nundinæ solvantur: antequam veniat resurrectionis nox, ac cunctis operandi facultas auferatur.

Nolimus errare: non est in inferno confessio, non est revocatio, non est pœnitentia. Hæreticorum hæc placita. Nonne reos videmus, quandiu quidem in carcere tenentur, si suorum ambitiosis precibus, aut pecuniarum effusa largitione placare judicem possint; bene id, ac recte: nam ubi sententiam exceperint, nihil amplius remedii est. Jam nos, fratres, pudeat, quantis Dominum ad iram provocamus. Ille beneficiis demeretur, tegit, alit, vitam præbet; nos vero ad iram provocamus, immorigeri sumus, exacerbamur. Quandiu, fratres, quandiu voluptates? Quandiu non sapiemus? Quandiu segnes erimus? Prophetæ admonentes elanguerunt, apostoli hortantes lassati sunt, divini jam præcones apud nos tanquam nugas loquentes audiuntur. Deus castigando fatiscit, ut sic loquar. Non enim verberare placet, sed ut convertamur. Jam, quæso, illi etiam obsequamur: quippe qui diabolo semper obsequimur, ac quæ illi allubent diligenter præstamus.

Exhibeamus jam clementissimo Domino sollicitæ mentis pœnitentiam, extremi judicii seriam cogitationem, peccati odium, animi immutationem, cor contritum. Innovemur iterum pœnitentia, quippe

cum peccato in vetustum abierimus. Immutemus vitam, ut Deum placabilem reddamus. Quonam autem modo istud fiet, dicturus accedo :

Scrutetur unusquisque conscientiam; onus suum, ac mala plangat. Qui furabatur. ingruentem Dei iram, ac futurum supplicium cogitans, furari designat. Fornicator poenitentiam agat, ac cum Deo paciscatur fore ut a foetore ejusmodi se absteineat. Quanquam vero iterum cadat, resurgat iterum. pugnamque instauret adversus diabolum, nec ad mortem usque illi cedat. Mendax, non amplius priorem morem retineat, cogitans quod dictum est: *Perdes omnes qui loquuntur mendacium*⁴⁶. Homicida poenitentiam agat: *Virum enim sanguinum et dolosum abominabitur Dominus*⁴⁷. Ebriosus cogitet captivorum esuriem, ac quod ex vino nascitur damnum, seque ipse emendet. Adulter non desperet, sed peccatum deplangat, ac veniam consequetur.

Heri proximum conviciis petebamus; hodie faustis eum votis prosequamur. Heri detrahebamus, finem hodie detrahendi faciamus. Heri injurii eramus, eo nomine hodie poeniteamus. Heri injuriarum memores rancorem alebamus, hodie ignoscamus. Heri thesauros cumulabamus, hodie dispergamus. Heri superbi tuebamus, hodie modeste sapiamus. Heri injusto foenore quæstum faciebamus, hodie res nostras in pauperes erogemus. Ne, rogo, quod sumus, perseveremus, ne et minæ in nos maneant. Quod sumus immutemur, ut cesset ira.

Ne dicas: Peccator sum, sceleratus, homicida, veneficus, latro, neque me suscipiet. Nihil tale, homo, loquaris. Quid enim? Num Deus propter justos venit? Minime; sed propter nos luxuriosos, improbos, blasphemos, immundos, pigros, fornicatores, mendaces. Nostri causa e cælo descendit; nostri gratia in utero habitavit, sputis oblitus est, virgis cæsus, cruci affixus. Quapropter resipiscamus, nosque adeo horum omnium nomine confessionem, ac cordis conversionem illi offeramus, ne forte nobis inter judicandum exprobet, dicens: O peccatores, ac miseri, quamobrem me sprevestis? Nonne vestram in gratiam homo factus sum? Nonne dicebam, quia, *Non veni vocare justos, sed peccatores*⁴⁸? Quare non estis conversi? Quid mei causa sustinuistis? Quid mihi; ut vos recipiam, affertis?

Quid ergo, fratres, tunc habituri sumus? jejunium; vigiliis; martyrium; castitatem; modestiam; animum nihil rancoris habentem; misericordiam; dilectionem; longanimitatem? Revera his omnibus destituti sumus, nec horum aliqua egimus, ut illi offeramus. Verum quid nobis comes abeuntibus exsistat, vultis dicam? Ne verbis molestus sim: nam veritatem loquar. Videre est apud nos hic esse, hincque nos comitantia, ac quæ tunc traducantur, injuriarum labes, invidentias, tumultus

Α νισθῶμεν πάλιν διὰ μετανοίας, ἐπειδὴ ἐπαλαιῶθημεν δι' ἁμαρτίας. Ἐναλλάξωμεν τὸν βίον, ἵνα καταλλάξωμεν τὸ θεῖον. Πῶς δὲ τοῦτο ἵνα γένηται, ἐγὼ λέγω·

Ἐρευνήσάτω ἕκαστος τὸ ἑαυτοῦ συνειδός· τὸ ἑαυτοῦ φορτίον, καὶ τὰ ἑαυτοῦ κακὰ κοπτέτω. Ὁ κλέπτης ἐν νοῶν τὴν ἐπικειμένην ἀπειλήν, καὶ τὴν μέλουσαν κόλασιν, παυσάσθω τοῦ κλέπτειν· ὁ πόρνος κατανοεῖτω, καὶ στησάτω πρὸς Θεὸν συνθήκας, ὅτι τῆς τοιαύτης δυσωδίας παύεται. Κἂν δὲ πάλιν πέσῃ, πάλιν ἀναστήτω, καὶ τῷ διαβόλῳ πολεμεῖτω· καὶ ἕως θανάτου ταύτῃ μὴ συγχωρεῖτω. Ὁ ψεύστης, μηκέτι τῇ προτέρᾳ συνηθείᾳ ἐμμενέτω, ἐννοῶν τοῦ λέγοντος· Ἀπολεῖς πάντα τοὺς λαλοῦντας τὸ ψεῦδος. Ὁ φονεύσας, μετανοεῖτω· Ἄνδρα γὰρ αἱμάτων καὶ δόλιον βδελύσσει Κύριος. Ὁ μέθυσος, ἐννοεῖτω τὴν τῶν αἰχμαλώτων πείναν, καὶ τὴν ἐκ τοῦ οἴνου τικτομένην βλάβην, καὶ ἑαυτὸν σωφονίζετω. Ὁ μοιχεύσας, μὴ ἑαυτὸν ἀπογινωσκέτω, ἀλλὰ τὴν ἁμαρτίαν περικοπτεῖτω, καὶ τεύξεται συγνώμης.

Χθὲς ἐλοιδοροῦμεν τὸν πλῆσιον· σήμερον αὐτὸν εὐλογήσωμεν. Χθὲς κατελαλήσαμεν· σήμερον παυσώμεθα. Χθὲς ἐνυδρίσαμεν· σήμερον [αὐτῷ] μετανοήσωμεν. Χθὲς ἐμνησικακήσαμεν· σήμερον συγχωρήσωμεν. Χθὲς ἐθησαυρήσαμεν· σήμερον σκορπίσωμεν. Χθὲς ὑπερηφανεύομεθα· σήμερον ταπεινοφρονήσωμεν. Χθὲς ἀδίκως ἐτοκίζομεν· σήμερον καὶ τὰ ἑαυτῶν μεταδώσωμεν πένησιν. Μὴ μείνωμεν ὅπερ ἐσμὲν, δυσωπῶ, ἵνα μὴ καὶ ἡ ἀπειλή μείνῃ ἐφ' ἡμᾶς. Ὅπερ ἐστὶν ἐναλλάξωμεν, καὶ ἡ ὀργὴ πέπαυται.

Γ Μὴ εἴπῃς, Ἄμαρτωλός εἰμι, παράνομος, φονεὺς, φαρμάκος, ληστής, καὶ οὐ προσδέχεται με. Μηδὲν τοιοῦτον εἴπῃς, ἄνθρωπε. Τί γάρ; Διὰ δικαίους ὁ Θεὸς ἦλθεν; Οὐδαμῶς· ἀλλὰ δι' ἡμᾶς τοὺς ἀσώτους, τοὺς ἀνόμους, τοὺς βλασφήμους, τοὺς ἀκαθάρτους, τοὺς ῥαθύμους, τοὺς πόρνους, τοὺς ψεύστας· δι' ἡμᾶς ἐξ οὐρανοῦ κατήλθεν· δι' ἡμᾶς ἐν μήτρᾳ ὤκησεν· δι' ἡμᾶς ἀνεπτύσθη· δι' ἡμᾶς ἐραπίσθη· δι' ἡμᾶς ἐσταυρώθη. Διὸ νήψωμεν, καὶ προσενέγκωμεν αὐτῷ καὶ ἡμεῖς ὑπὲρ τούτων ἀπάντων, ἐξομολόγησιν καὶ ἐπιστροφὴν καρδίας, μήπως ὀνειδίσῃ, ἡμᾶς ἐν καιρῷ κρίσεως, λέγων· Ὁ ἁμαρτωλοὶ καὶ ταλαίπωροι, διὰ τί μου κατεφρονήσατε; Οὐ δι' ὑμᾶς ἐνηνθρώπησα; Οὐκ εἶπον ὅτι, Οὐκ ἦλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς; Διὰ τί οὐκ ἐπεστρέψατε; Τί ὑπὲρ ἐμοῦ ὑπεμείνατε; Τί μοι προσφέρετε, ἵνα ὑμᾶς δέξωμαι.

Τί οὖν μέλλομεν ἔχειν τότε, ἀδελφοί; νηστείαν; ἀγρυπνίαν; μαρτυρίαν; σωφροσύνην; ταπεινώσιν; ἀμνησικακίαν; ἐλεημοσύνην; ἀγάπην; μακροθυμίαν; Οὐδὲν τοιοῦτον ἔχομεν ἀληθῶς, οὐδὲ ἐπράξαμεν ἵνα αὐτῷ προσενέγκωμεν. Ἀλλὰ τί ἄρα μεθ' ἡμῶν ἀπέρχεται, βούλεσθε εἰπῶ; μὴ λυπήσω λέγων· ἀλήθειαν γὰρ ἔρω. Ἐστὶν ἰδεῖν παρ' ἡμῶν ἐνταῦθα ὄντα, καὶ ἐν ἡμῖν ἀπερχόμενα, καὶ τότε θριαμβευόμενα, ἀδίκιας, μισαδελφίας, φθόνους, ἀκαταστασίας, πορνείας, μέγας, φιλαργυρίας, ἐπιτορκίας, καταλαλιχίας, λοιδο-

⁴⁶ Psal. v, 7. ⁴⁷ ibid. ⁴⁸ Matth. ix, 13.

ρίας, διαβολάς, ψευδομαρτυρίας, αἱρέσεις, διχοστασίας. Ταῦτα ἡμῶν τὰ κακὰ ἐφόδια. Αὕτη ἡμῶν ἡ σίδηρα ἀλυσίς. Διὸ πονήσωμεν. παρακαλῶ, ὦδε μικρὸν, ἵνα μὴ κολασθῶμεν ἐκεῖ πολὺ· ἀγωνισώμεθα προσκαιρὸν, ἵνα μὴ βασανισθῶμεν αἰωνίως. Ὁ χρόνος μικρὸς, ἡ δὲ κρίσις μακρά. Τὸ τέλος ἐγγύς, καὶ ὁ φόβος πολὺς, καὶ ὁ λύων οὐδεὶς καὶ ὁ σπεύδων, νικᾷ.

Οὐαὶ τῷ ῥαθυμοῦντι, ζητεῖ γὰρ τὸν καιρὸν ὃν κακῶς ἐδαπάνησεν. Οὐαὶ τῷ ἀμελοῦντι, ὅτι ζητήσει σταγόνα ὕδατος ἐν τῷ πυρί. Οὐαὶ τῷ ἀπιστοῦντι τῇ κρίσει, ὅτι διὰ τῶν ἔργων καὶ τῶν βασάνων πεισθήσεται. Οὐαὶ τῷ μὴ μετανοοῦντι, ὅτι πρὸς αὐστηρὸν κριτὴν πορεύεται. Οὐαὶ τῷ μὴ τρέχοντι, ὅτι ἐν ἐρημίαις αὐλισθήσεται. Οὐαὶ τῷ ἀπελπίζοντι, ὅτι πρὸς ἀποτόμους ἀγγέλους παραδίδοται. Χρυσὸν μὲν γὰρ ὁ ἀπόλλων, ἄλλον εὕρήσει· χρόνον δὲ ὁ ἀπόλλων, οὐχ εὕρήσει ἕτερον πρὸς μετάνοιαν.

Μὴ φεισώμεθα σώματος, καὶ ψυχὴν ἀπολέσωμεν, ἀλλὰ κατατρίψωμεν αὐτό· ἐπειδὴ, *Μακάριοι οἱ πενθοῦντες, οἱ πεινῶντες, οἱ διψῶντες, οἱ ποροῦντες*, ὅτι μέλλουσιν αἰωνίων κόπων καὶ κολάσεων ἀπαλλάττεσθαι. Τὸ σῶμα, πηλὸς ἐστίν· καὶ ἐλεύσεται ὥρα, καὶ ἡμέρα φοβερά καὶ ἀπαραίτητος, καὶ εἰς γῆν ἡ γῆ πορεύεται· καὶ ἡ κόνις πάλιν κόνις γένεται.

Νήψωμεν, δυσωπῶ· ὁδοιπορήσωμεν, ὀξυποδήσωμεν· ἐλεύσεται ὄντως ὥρα ἐσχάτη ἐλεύσεται πάντως· μὴ ἑαυτοὺς ἀπατήσωμεν. Ἔστω καὶ τρυφῶμεν· ἔστω καὶ πλουτῶμεν πεντήκοντα, εἰ καὶ ἑκατὸν ἔτη. Εἴτα, καὶ μετὰ τοῦτο, τί; Νόσος. Καὶ ἐκ ταύτης, τί; Ἀδυναμία. Καὶ ἐκ ταύτης, τί; Ἡ φρικτὴ ἐκείνη ὥρα, ἡ παρὰ πάντων προσδοκωμένη καὶ φριττομένη καὶ ἀμελουμένη. Μέγας, ἀδελφοί μου, ὁ φόβος τότε γίνεται. Μέγα ἰδέσθαι ψυχὴν ὑπὸ ἀγγέλων χωριζομένην τοῦ σώματος κενήν· ὑπὸ δαιμόνων λογουθετομένην. Μεγάλη ἡ ὥρα τῆς ἀνάγκης καὶ τοῦ χωρισμοῦ ἐκείνου, ὅταν οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν ἀλοιωθῇσονται· ὅταν ἡ φωνὴ ὑπὸ τῆς συνοχῆς κρατηθῇσεται· ὅταν ἡ γλῶσσα τὸν λόγον οὐ δίδωσιν. Εἴτα στρέφομεν τοὺς ὀφθαλμοὺς ὦδε συχνά· τὸ πνεῦμα ταράττεται· ἱλιγγίᾳ ἡ ψυχὴ· συστρέφει τὸν νοῦν τῇδε κάκεισε· ζητεῖ τὸν ῥυόμενον· τάχα δὲ καὶ τῶν παρεστώτων δέεται· ἴσως δὲ καὶ τῆς κλίνης φεύγειν δοκιμάζομεν. Τοὺς παρεστώτας ἡμῖν φίλους, ἢ ἀδελφοὺς, ἢ γονεῖς, οὐ γνωρίζομεν· τάχα δὲ γνωρίζοντες, ἡλαῆσαι αὐτοῖς οὐκ ἰσχύομεν.

Τῶν θρηνοῦντων ἡμᾶς ἀκούομεν καὶ τούτους παραμυθίσασθαι οὐ δυνάμεθα. Τὰ τέκνα ὀδυνώμενα καὶ δακρύοντα βλέπομεν, καὶ τὸν πόνον τῆς ὀρφανίας αὐτῶν ἔχοντες, πορευόμεθα. Καὶ τί λέγω τέκνα; Ἐμοὶ δοκεῖ ὅτι ἐκείνης τῆς ὥρας καταλαβούσης, οὐδεὶς μεριμνᾷ, οὐ τέκνων, οὐ φίλων, οὐκ ἀδελφῶν, οὐ γυναικός· οὐδὲ ἄλλη φροντίς τις καὶ λύπη συνέχει αὐτὸν, εἰ μὴ ἡ τῶν ἑαυτοῦ παραπτωμάτων, καὶ πῶς ἀπαντήσει τῷ κριτῇ, καὶ τί ἀπολογήσεται· καὶ ποῖα

⁴⁰ Matth. 5, 5 seqq.

tus, fornicationes, temulentias, avaritias, perjuria, detractationes, convicia, calumnias, falsa testimonia, hæreses, dissidia. Hæc nostri mali commeatus: hæc ferrea nostra catena. Idcirco laboremus hic, rogo, tantisper, ne diu illic pœnas demus. Ad tempus decertemus, ne cruciatu æterno torqueamur. Tempus breve est, longum iudicium finis instat; ingens timor, qui decutiat nemo est, vincet, qui festinat.

Væ pigro, quæret enim tempus quod male insumpsit. Væ negligenti, quia guttam aquæ in flammis requireret. Væ fidem iudicio detrahenti, nam per res ipsas ac cruciamenta illi fides fiet. Væ non agenti pœnitentiam, quia ad austerum iudicem vadit. Væ remisso ad cursum, quia in desertis manebit. Væ diffidenti, quia ad duros immitesque angelos transibit. Nam qui auri jacturam facit, aliud recuperabit; qui vero amiserit tempus, aliud nulum ad pœnitentiam deinceps obtinebit.

Ne parcamus corpori, ac animam perdamus; quin illud maceremus, siquidem: *Beati qui lugent, qui esuriunt, sitiunt, laborant*⁴⁰, quod æternis laboribus ac cruciatibus liberandi sunt. Corpus lutum est: venietque hora, ac tremenda dies, quamque nemo effugiat, cum terra in terram revertetur, ac cinis iterum cinis fiet.

Vigilemus, rogo: iter contendamus, acceleremus. Veniet revera suprema dies. Veniet omnino, ne nos seducamus. Esto etiam deliciis fruamur; esto et divites simus, annos quinquaginta, seu etiam centum. Tum eoque expleto tempore, quidnam? *Ægritudo*. Ex ea vero, quid? *Virium defectio*. Ex ea item, quid? Tremenda illa hora, omnibus expectata, horrorem faciens, ac neglecta. Magnus, fratres mei, tunc timor ingruet. Magnum animam videre, quam angeli corpore extrudant vacuum; dæmones ad rationes deposcant. Magna hora necessitatis, ac divortii illius, cum immutabuntur oculi; cum ex imbecillitate vox impediatur, cum lingua negabit sermonem. Tumque crebro huc illuc, torquet, quærit qui liberet: forte autem etiam astantes rogat: forsitan etiam lecto enitimur fugere. Astantes nobis amicos, fratres, parentes, non cognoscimus, forte autem alloqui non possumus.

Lugentes nos audimus, nec hos consolari valeamus. Dolentes filios ac flentes cernimus; eoque nomine ægre habentes, quod pupillos illos relinquamus, discedimus. Ecquid dico filios? Existimo ea apprehendente hora, neminem sollicitum esse filiorum, amicorum, fratrum, uxoris; aliamve curam ullam, ac tristitiam decedentem incessere, quam suorum delictorum, ac quonam modo sit occursurus iudici, quidve responsurus: qua hora

egressura sit adversus eum sententia, ac quis ipsum sit locus suscepturus. Num teuebræ exteriores? Num spes ulla misericordiæ tum superet, repente cogitat, astantque duri ac immites angeli ab animarum Domino missi.

Tum nos eos videntes, qui imparati simus, quomodo turbandi sumus? nos ipsos discerpturi? fugam quæsituri? conaturi quidem, at incassum. Tunc miserabilibus in eos intentis luminibus, vultu mæsto, obsecrantes, supplices, in genua provolvi nitentes, dicemus: Miseremini nostri, benignissimi angeli. Ne me fructu omni destitutum, immundumque ad iudicem trahite. Ne omni me bono opere nudum corpore extrudite. Miseremini, Domini clementiam imitati. Sinite breve tempus pœnitentiæ dare, gemere, eleemosynas facere. Rogo, miser; exoramini, obsecro. Quæso, vota suscipite, eo quod male vitam, ac annos insumpserim.

Hæc a nobis tum audientes angeli, ad nos dicent: Misera anima, ubinam totos dies tuos eras? Ut quid negligentius egisti? Quomodo jam pœnitentiam quæris? Sol tuus deinceps occidit. Tempus tuum peractum est: venit hora cum infructuosa excindenda es. Deus jussit; quis poculum a te avertere poterit? O misera probro suffusa, egredere; dolens mœrensque, separare. Veni, igni addiscentem sententiam, pro tua immodestia, pro eorum ratione quæ commisisti, excipe. Nulla deinceps tibi spes reliqua. Non est salus, non est pœnitentia, non est revocatio, non est misericordia, non sunt miserationes: deest consolatio, non est exspectatio, clementia deficit: nulla tibi residua benignitas: nulla cruciandæ misericordia superat, sed æterna pœna.

Qui hæc audiamus, ac vera credamus esse, non fabulas, contendamus, ut ante illam horam parati existamus. Consuetudine inolitum est, ais, non possum pœnitentiam agere. Nonne vides lactentes pueros, qua paulatim ratione inhibeamus. Nolimus nos ipsos decipere, fratres. Judicium est, æterna cruciatio, ignis inextinguibilis, vermis qui non dormit, tartarus, ejulatus, quemadmodum in Evangeliiis monuit, nec quidquam mentitur, absit: *Cælum enim, inquit, et terra transibunt, verba autem mea non præteribunt*⁴⁹. Hæc ejus, fratres, formidolosa verba, tremendamque illam horam, quam diximus, jugi memoria teneamus; vespere, mane, meridie; in foro, in ecclesia, in conventu, in lecto, in balneo; in mensa cum primis laudantes, ne supra modum deliciis indulgeamus. Nunquam ejus nos oblivio capiat. Ait enim divina Scriptura: *Memorare novissima tua, et in æternum non peccabis*⁵⁰.

Utique vero tantisper ego Sapientis verbum immutans, dicam: Memento, o homo, fratrum nostrorum qui in captivitate degunt, et in æternum

ὥρα ἡ ἀπόφασις κατ' αὐτοῦ ἐξέρχεται, καὶ ποῖος τόπος δέξεται. Ἄρα τὸ ἐξώτερον σκότος; Ἄρα ἐστὶν ἡμῖν ἐλπίς ἐλέους; εἴτα ἐννοεῖ ἐξαίφνης, καὶ ἐφίστανται ἄγγελοι ἀπόστομοι παρὰ τοῦ Δεσπότης τῶν ψυχῶν ἀπεσταλμένοι.

Τότε τοὺς ἡμεῖς θεωροῦντες ἀνευτρέπιστοι ὄντες, πῶς ἄρα, πῶς μέλλομεν ταραττεσθαι; σπαράσσειν καὶ φεύγειν· δοκιμάζειν μὲν, μὴ δύνασθαι δέ. Τότε ἀτενίζομεν πρὸς αὐτοὺς ἐλέεινοῖς ὀφθαλμοῖς, στυγνῶ προσώπῳ· παρακαλοῦντες, ἱκετεύοντες, γονυπετεῖν δοκιμάζοντες, λέγομεν· Ἐλεήσατε ἡμᾶς, φιλάνθρωποι ἄγγελοι. Μὴ με ἄκαρπον καὶ ἀκάθαρτον πρὸς τὸν κριτὴν ἀπενέγκητε. Μὴ με γυμνὸν πάσης ἀγαθοεργίας τοῦ σώματος χωρίσητε. Ἐλεήσατε, μιμούμενοι Δεσπότης φιλάνθρωπιαν. Ἐάσατε ὀλίγον χρόνον μετανοῆσαι, στενάξαι, ἐλεημοσύνας ποιῆσαι. Δυσωπῶ, ὁ τάλας, δυσωπήθητε, παρακαλῶ. Παρακλήθητε, δέομαι, διότι κακῶς τὸν ἑαυτοῦ βίον ἐδαπάνησα καὶ ἀνήλωσα.

Ταῦτα παρ' ἡμῶν τότε ἀκούοντες οἱ ἄγγελοι, λέγουσι πρὸς ἡμᾶς· ὦ ἀθλία ψυχὴ, πάσας σου τὰς ἡμέρας ποῦ ἦς; Διὰ τί ἡμέλησας; Πῶς ἄρτι μετανοῆσαι θέλεις; Σοῦ λοιπὸν ὁ ἥλιος ἔδυσε. Σοῦ ὁ χρόνος τετέλεσται. Σοῦ τῆς ἀκάρπου ἡ ἐκτομὴ ἐφθασεν. Ὁ Θεὸς ἐκέλευσε· τίς τὸ ποτήριον ἀποστρέφαι σου δύναται; ὦ τάλαινα, ἐξέλθε μετὰ αἰσχύνῃς· χωρίζου μετ' ὀδύνης. Δεῦρο, καταδικάζου ἐν πυρὶ αἰωνίῳ, κατὰ τὴν ἀταξίαν σου, καὶ κατὰ τὰς πράξεις σου. Οὐδεμία σου λοιπὸν ἐλπίς. Οὐκ ἔστι σωτηρία· οὐκ ἔστι μετάνοια· οὐκ ἔστιν ἀνάκλησις· οὐκ ἔστιν ἔλεος· οὐκ εἰσὶν οἰκτιρμοί· οὐκ ἔχεις παραμυθίαν· οὐκ ἔστιν ἀναμονή· οὐκ ἔχεις φιλάνθρωπιαν· οὐκ ἔστι σοι λοιπὸν φιλάνθρωπία· οὐκ ἔστιν σοι λοιπὸν εὐσπλαγχνία κολαζομένη, ἀλλὰ αἰώνιος τιμωρία.

Ταῦτα ἀκούσαντες, καὶ πιστεύοντες ἀληθῆ εἶναι, καὶ οὐ μύθους, ἀγωνισώμεθα, πρὸ τῆς ὥρας ἐκείνης εἶναι ἔτοιμοι. Συσυνήθισα, καὶ οὐ δύναμαι μετανοῆσαι. Οὐχ ὁρᾷς τὰ νήπια τὰ θηλάζειν συνηθίσαντα, πῶς κατὰ μικρὸν ἀνακόπτομεν; μὴ πλανηθῶμεν, ἀδελφοί. Κρίσις ἐστὶν· κόλασις αἰωνία, καὶ πῦρ ἄσβεστον, καὶ σκώληξ ἀκοίμητος, καὶ τάρταρος, καὶ βρυγμὸς, καὶ κλαυθμὸς, ὡς ὁ Κύριος ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις ἐμνημόνευσεν· καὶ οὐ ψεύδεται, μὴ γένοιτο. Ὁ γὰρ οὐρανὸς, φησὶν, καὶ ἡ γῆ παρελεύσεται· οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν. Τούτων αὐτοῦ, ἀδελφοί, τῶν φθερῶν λόγων, καὶ τῆς φρικτῆς ὥρας ἐκείνης τῆς προειρημένης διὰ πάντως μνημονεύσωμεν· ἐν ἐσπέρᾳ, καὶ πρωῒ, καὶ μεσημβρίᾳ· ἐν ἀγορᾷ, ἐν ἐκκλησίᾳ, ἐν πανηγύρει, ἐν κλίνῃ, ἐν βαλανείῳ, ἐν τραπέζῃ δοξάζοντες μάλιστα, ἵνα μὴ ὑπὲρ μέτρον τρυφήσωμεν. Μηδέποτε ταύτης ἐπιλαθώμεθα· φησὶ γὰρ ἡ θεία Γραφή, Ὑπομνήσκου τὰ ἐσχατὰ σου, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα οὐ μὴ ἀμαρτήσης.

Τάχα δὲ μικρὸν ἐγὼ τοῦ Σοφοῦ τὸν λόγον ἐναλλάττων, λέγω. Ὑπομνήσκου, ὦ ἄνθρωπε, τῶν ἐν αἰχμαλωσίᾳ ἀδελφῶν ἡμῶν, καὶ εἰς αἰῶνα οὐ μὴ ἀμαρ-

⁴⁹ Matth. xxiv, 35. ⁵⁰ Eccli. vii, 4.

τῆς· ναὶ δυσωπῶ, μὴ αὐτῶν ὡς ἀσπλαγχνοὶ ἐπιλα-
θώμεθα· ἀλλ' ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ μνημονεύ-
σωμεν· ὥσπερ τὴν μνήμην τοῦ θανάτου, οὕτως καὶ
τὴν ἐκείνων ἐν αὐτοῖς περιφέροντες. Ἐὰν ἐν εὐκτη-
ρίοις διάγωμεν, ἐκεῖ αὐτῶν μάλιστα μετὰ δακρύων
μνημονεύσωμεν. Κἂν πάλιν ἐν τραπέζῃ ἀνακείμενοι
ὑπάρχωμεν, καὶ ἐν αὐτῇ τὴν αἰχμαλωσίαν μνημο-
νεύσωμεν, λέγοντες· Πῶς οἱ ἀδελφοὶ ἡμῶν ἄρτι τῷ
λιμῷ δαμάζονται, ἡμεῖς δὲ ἐσθίομεν καὶ εὐφραίνο-
μεθα; Κἂν ἐν τῇ κλίνῃ καθεύδοντες σὺν τῇ συμβίῳ
ἐσώμεθα, ἐκείνων τὴν ἔννοιαν ἀναλάβωμεν ἐκπλητ-
τόμενοι, καὶ λέγοντες· Πῶς οἱ εὐγενέστεροι ἡμῶν σὺν
τοῖς θηρίοις ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ ἐν ἐρήμοις ἐπὶ τοῦ
ἐδάφους καθεύδουσιν;

Οὐκ αἰσχυρόμεθα, ἀδελφοί, οὐδὲ τὴν μέλλουσαν
κρίσιν φρίττομεν· ὅτι περ ἡμεῖς σιρικὰ καὶ βύσσι-
να ἐνδεδυμένοι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐρχόμεθα, τοὺς ἀδελ-
φοὺς ἡμῶν πρὸ τῶν πυλῶν τῆς ἐκκλησίας γυμνοὺς
καὶ ἐρριμένους καὶ ταλαιπώρους παραβλέποντες;
Ἀκουέτωσαν αἱ κοσμούμεναι καὶ καλλωπιζόμεναι, καὶ
παυσάσθωσαν.

Τί ποιεῖς, ὁ γύναι, τῷ καιρῷ οὐ πρέποντα πράγματα;
Ἄρα σε οὐ μαστίζει χαλεπῶς τὸ συνειδὸς, ὅτι περ
ἐν τοιαύτῃ ἀπειλῇ χρυσῷ καὶ μαργαρίταις κατακο-
σμήσαι σου τὸν τράχηλον, τὰς χεῖρας, τοὺς πόδας, τὴν
ζώνην, βλέπουσα τοὺς σοὺς ἀδελφοὺς, ἴσως δὲ καὶ
εὐγενεστέρους, σιδήροισι, καὶ κλοοῖς, καὶ ξύλοις πεπε-
δημένους, καὶ πεφορτωμένους, καὶ καταδαρουμένους;
Οὐκ αἰδοῦμεθα; Οὐ συστελλόμεθα τῶν τοιούτων πρα-
γμάτων;

Ἀλλὰ τί εὐθέως τῶν τοιούτων ἀφρόνων τὰ ῥήματα;
Διὰ τοῦτο, φησὶν, δέδωκέν μοι ὁ Θεὸς ἵνα αὐτῶν ἀπο-
λαύσω, καὶ ἐν αὐτοῖς εὐφραίνωμαι. Πεπλάνησαι, ἄν-
θρωπε. Ἐλυτρώσατό σε Χριστός· πλοῦτόν σοι δέδω-
κεν, ἵνα τοὺς σοὺς ἀδελφοὺς λυτρώσῃς· ἵνα αὐτοῖς
συμπαθήσῃς, καὶ διὰ τῆς συμπαθείας, ἑαυτὸν ὄντως
σώσῃ. Ἐκδύσαι συντόμως τὰ περιττὰ καὶ ἀνόνητα·
μᾶλλον δὲ τὰ βλαβερά καὶ ὀλέθρια. Πείνασον ὀξέως.
Διάθρυσον πεινῶσι τὸν ἄρτον. Σῶσον κηδεύοντας.
Ἄν γυμνὸν ἴδῃς, τοῦτον ἐνδύσον, ἐννοῶν ὅτι γυμνὸς
πρὸς τὸν κριτὴν ἀπελεύσῃ. Ἐὰν ξένον θεάσῃ, ὑπόδεξαι
δι' αὐτοῦ Χριστόν, τὸν διὰ σὲ ἐπὶ γῆς ξενιτεύσαντα.
Ἄν χρεωφιλέτην λάθῃς ἀπορήσαντα, γονυπετοῦντα,
δυσωποῦντα, ἄφεςιν παρακαλοῦντα, κατανύγηθι· πᾶ-
σαν ὀφελὴν εὐλογον, ἢ ἄλογον διὰ ῥήξον. Ἄν ἀσθε-
νοῦντα ὄψῃ, ὀξέως περιποίησαι· τὴν σὴν ὑγίαν αἰδέ-
σθητι. Ἄν αἰχμάλωτον θεάσῃ δακρύοντα, προσπί-
πτοντα, ταλαιπωροῦντα, χειμαζόμενον, τόπον ἐκ τό-
που πρὸς εὐποιάν μετερχόμενον, μαστιζόμενον ὑπὲρ
Χριστοῦ, καταπονούμενον, καὶ ὡς κτῆνος πιπρασκό-
μενον· μὴ μόνον χρήματα, ἀλλ' εἰ δυνατόν, τὰ ἑαυτῶν
σώματα μεταδώσωμεν. Καλὸν γὰρ ἀγορήσαι Χριστόν
πιπρασκόμενον. Τὴν γὰρ κρίσιν πᾶσαν αὐτὸς πεπί-
στευται· καὶ μέλλει ἡμῖν, ὡς Θεὸς, τὴν βασιλείαν
χαρίζεσθαι.

Οὐκ ἀκούομεν τί ὁ πλούσιος ἐκεῖνος ἔπαθεν; Ἐπειδὴ

⁸¹ Isa. LVIII, 7.

A non peccabis. Ita obsecro ne eorum, tanquam
immisericordia compositi, obliviscamur; sed omni
tempore ac loco eorum meminerimus: ut eorum,
haud secus ac mortis, jugem in nobis memoriam
circumferamus. Cum fuerimus in oratorio, illic
maxime eorum cum lacrymis simus memores. Sive
iterum in mensa recumbamus, in ea quoque ca-
ptivos recolamus, dicentes: Quomodo jam fratres
nostri fame macerantur, nos vero manducamus et
epulamur? Sive in lecto cum uxore dormiamus,
illorum resumamus memoriam, vehementius mi-
rantes, ac dicentes: Quomodo qui nobis sunt no-
biliore, ipsa hac hora cum bestiis in deserto nuda
humo cubant?

B Non nos pudet, fratres, neque futurum iudicium
horremus; quod sericis byssoque induti in eccle-
siam veniamus, fratresque nostros pro ecclesiae
foribus nudos, projectos, miserabiles despiciamus?
Audiant quæ superfluum mundum luxuriose adhi-
bent, eoque abstineant.

C Quid, mulier, præstas, quæ sunt tempori dissen-
tanea? Num te conscientia graviter verberat, quod
in tanta comminantis Dei districtione, auro ac
margaritis collum, manus, pedes, zonam perornes,
cum fratres videas tuos, forte vero etiam nobiliori
ortos stemma, ac ingenuitate præstantes, ferro,
cippis vinctos, onustos, gravatos? Num vere-
cundia movemur? Num ab ejusmodi factis actutum
retrahimur?

D At quid statim, ea dementia laborantes loquun-
tur? Idcirco, inquit, dedit mihi Deus, ut his fruam,
inque illis deliciar. Erras, homo. Redemit te Chri-
stus; dedit divitias ut redimas fratres tuos, ut
eorum miserearis, ac misericordia in eos impen-
sior, salutem consequaris. Spoliare cito superflua,
ac quæ utilitate carent; imo quæ nocent, ac exitium
pariunt. Esuriem promptus amplectere: *Frange
esurienti panem*⁸¹. Serva animi anxios. Si videris
nudum, vestes præbe, cogitans fore ut coram
iudice nudus sistaris. Si peregrinus occurrerit,
suscipe in eo Christum, qui tui causa hospes in
terra fuit. Si debitorem non solvendo existentem
deprehendas, isque procidat, obtestetur, dimitti
efflagitet, animo compungere; cautionem omnem,
qua is jure vel injuria obstringatur, dirumpe. Si
infirmos videas, curam statim adhibe; reverere
quod sanus ipse exsistas. Sin captivus in oculos
incurrat, flens, procidens, afflicto, jactatus, locum
ex loco ad beneficentiae subsidium aliquod mu-
tans, qui Christi causa vapulet, laboribus atteratur,
in jumentum morem væneat; nedum pecunias, sed
et nostra, si fieri possit, corpora his impendamus.
Bonum enim Christum emere vænum expositum;
quippe illi concreditum omne iudicium; ac nobis
ipse, velut Deus, regnum largiturus est.

Non audimus quid diviti illi acciderit? Una

ejus suppliciorum ratio, quod Lazarum desperaverit⁵². Nunc vero hodie plures sunt apud nos Lazari. Præstat aurum impendere, ac Christum coemere. Num, si regnum cœlorum non liceret emere, plures dicturi erant: Utinam pecunias possemus dare, earumque pretio Dei regnum referre! Nunc autem palam videmus venundari; neque id multo, ut qui minus locupletes sunt, excusationem nullam prætexant.

Quis ita egenus, ut non possit duo exigua minuta magna animi incitatione, uti vidua illa⁵³, dare Christo; quæ revera ex paupere dives extemplo facta est? Nemo inanes excusationes quærat. Nemo dicat: Non habeo; pauper sum. Quis non habet frigidum aquæ calicem? Quis ita egenus, ut bonus cum sermo deficiat? Cui non licet ut pauperis miseratione gemat? Nulli hæc facultas deest. At revera animus infirmus est: idque cum sciamus, esse nos quoque captivos...

(Desunt reliqua.)

⁵² Luc. vi, 19. ⁵³ Luc. xxi, 2.

τὸν Λάζαρον ὑπερίδεν, ὑπέμεινεν ἄπερ ὑπέμεινεν. Νῦν δὲ σήμερον παρ' ἡμῶν πολλοὶ Λάζαροι. Καλὸν ἀποκτήσασθαι τὸν χρυσὸν, καὶ ἀγοράσαι τὸν Χριστόν. Ἄρα εἰ μὴ ἦν ἀγοράσαι τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, οὐκ εἶχον οἱ πολλοὶ λέγειν· Εἴθε ἦν δοῦναι χρήματα, καὶ τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ κομίσασθαι; νυνὶ δὲ ὁρῶμεν αὐτὴν πιπρασκομένην προφανῶς, καὶ οὐδὲ πολλοῦ, ἵνα μὴ προφασίσωνται οἱ πτωχότεροι.

Τίς οὐκ ἔχει λεπτὰ δύο μικρὰ δοῦναι Χριστῷ μετὰ μεγάλης προθέσεως, ὥς ἡ χήρα ἐκείνη, ἡ ὄντως ἐξαίφνης ἐκ πενίας πλουτήσασα; Μηδεὶς προφασιζέσθω. Μὴ μοι λέγε, Οὐκ ἔχω· πτωχὸς εἰμι. Τίς οὐκ ἔχει ποτήριον ψυχρὸν ὕδατος. Τίς οὐκ εὐπορεῖ λόγον ἀγαθόν; Τίς οὐ δύναται στενάξαι ἐπὶ πτωχῷ; Οὐδεὶς τοῦτων ἀπορεῖ. Ἀλλ' ὄντως ἡ γνώμη ἀσθενής· καὶ τοῦτο γινώσκοντες, ὅτι καὶ ἡμεῖς αἰχμάλωτοι ὄν...

(Λείπει.)

ANNO DOMINI DCXIV.

MODESTUS

HIEROSOLYMITANUS PATRIARCHA.

NOTITIA.

(COMBEFIS. *Biblioth. concionat.* t. I, p. 31.)

Modestus, Zachariæ in sede Hierosolymitana successor, illiusque, eo captivo in regione Persarum, administrator; cujus etiam sint illa, per tempus illud captivitatis, dicta ac scripta solandis populi reliquiis, quæ repræsentavi manipulo illo tractatum Chrysostomi, Severiani, Basilii Seleuciæ. etc., quibus sic graphice ejus captivitatis miseras deplorat; quasdam scripsit Homilias in mulieres unguenta ferentes, et in festum Occursus, quarum excerpta dedit Photius, codice 275, ex quo ipse mutuatus. Laudationem in Dormitionem sanctæ Dei Genitricis se legisse ait Photius, nihil tamen in illa necessarium invenisse, ac ejusmodi qualia habet illi superior, Εἰς τὰς μυροφόρους. Sunt certe illius singularia de Magdalena, quod virgo fuerit, quod post sanctæ Mariæ Dormitionem, Joannem Ephesum secuta sit, ibique martyrium obierit: quod sub Maria Dei Genitrice et Virgine dux et princeps Christi discipularum, uti fere Petrus discipulorum existeret; cui commune cum illa nomen esset: duplici choro discipulorum et discipularum, qui Dominum et quæ Domini Matrem sequeretur, cum scilicet Dominus cum mulieribus sermonem non misceret: Quæ vir sanctus, partim ex Scriptura habuerit, partim ex suæ Ecclesiæ quadam traditione; in quam inquirere, iisque componere quæ de Magdalena alii habent, nec otii sit, nec hujus operæ. Non satis convenit Theophani et sancto Nicephoro, quandonam factus episcopus Modestus, et num Zacharias redux a captivitate ipse Heraclio socius fuerit ac adjutor reponenda Domini cruce, vel ante diem obierit. Imo, num jam Modesto episcopo urbs capta sit; quæ sancti Nicephori sententia videtur adversa Theophanis historiæ et chronographiæ. Qua de re Petavius, ad sanctum Nicephorum, P. Goar in Theophane, ipseque notis ad eum poster.

NOTITIA ALTERA.

(LEQUIEN. *Or. Christ.* t. III, p. 258.)

Zacharia Hierosolymitano patriarcha abducto in Persidem anno Christi 614, circa mensem Junium, ut supra dictum est, ne pastoris regimine hæc ecclesia careret, ejus administrationem sumpsit (ad id designatus procul dubio ab ipso Zacharia suus per absentiam vicarius, ac de consensu episcoporum provinciae qui captivitatem effugerant) Modestus, de quo Antiochum in epistola jam citata locutum vidimus. Is præpositus erat monasterii sancti Theodosii in Palæstina, ex Papebroch. *tom. II Mart., ad diem 11, n. 24, pag. 68, col. 2.* Quando hæc sedis Hierosolymitanæ cura ei commissa est, insignitum propterea episcopali caractere, licet expresse non tradant auctores, illum vix inficias iverit, qui eundem, vivente adhuc Zacharia, Hierosolymorum præsulem interdum nominari adverterit. Ea itaque administratione auctus, nominato in prædicti monasterii abbatem Georgio, magno ardore, non iis tantum quæ ad spirituales animarum profectum, et monachorum imprimis requiem attinebant prospexit, sed insuper quasi alter Zorobabel, in restaurandis ædificiis ac templis quæ igne consumpta fuerant, adversantibus licet tota virtute Judæis, Persisque tyrannicam actu exercentibus in Palæstina dominationem, quod impossibile videbatur, strenuam nihilominus admovit operam. Monachorum qui a Saracenis immaniter trucidati fuerant exsequias celebrasse jam observavimus, narrante Antiocho, qui sic prosequitur in eadem epistola pp. 1023, 1024, et apud Baron. ad ann. 606 nn. 5 et 6. *Nos proinde humiles et abjecti, gratia primum Dei, deinde seria admodum et accurata diligentia præmemorati sanctissimi Modesti, sedentariam hanc exigimus vitam in liberiore et tranquilliore otio.* Et rursus : *Gratia item Christi, sed et solerti sedulitate jam dicti venerandi apprime Patris nostri Modesti, cuncta id temporis incoluntur effusa istius eremi monasteria.* Et paulo post : *Supersunt nuntia aliquot sane quam læta, quorum fideli relatu, et vestra, et omnis sinceriter Christiani anima merito possit exhilarascere.* Hæc igitur ex promptu et alacer annuntio vobis : *Modestus sanctitatis eximiæ vir (de quo non semel dictum), non eorum modo providam gerit curam sollicitus, quæ per hanc vastam eremum sparsim disjecta sunt monasteriorum, sed et moderandæ huic civitati, ac universæ circumfinitimæ regioni solerter prospicit, Deo eidem cooperante in omnibus.* Hic enim ad vivum nobis exprimit imaginem novi cujuspian Beseleelis, aut certe Zorobabelis. *Gratia enim plenus Spiritus sancti, templa Salvatoris nostri Jesu Christi, quæ quidem barbarico igne conflagrarunt, in sublime erigit omni prorsus digna veneratione, puta ædes sanctæ Calvariæ, ac sanctæ Resurrectionis, domum insuper dignam omni honore venerandæ Crucis, quæ Mater Ecclesiarum est; sed et sanctæ Assumptionis ædem a fundamentis exædificat : adeo ut per hæc læta initia, de futuris quoque spes amplissimas concipiamus, idque vel ob eos maxime qui huc sperantur venturi ab externis regionibus sancta hæc loca ut adorent, ut omnes in commune glorificemus Deum.* Hæc Antiochus. Papebrochius vero tract. prælimin. in tom. III Actorum, mensis Maii, p. 51, n. 156, col. 1, postquam retulit verba quædam epistolæ Zachariæ in Perside captivi ad populum Hierosolymitanum, quæ nos supra de Zacharia agentes ex ipso adduximus, subdit : *Hanc epistolam, prolixiori alia, planeque ad movendam compunctionem efficaci, ad omnes fideles exhortatione prosequitur Modestus Zachariæ vicarius; et tanquam suum testamentum condens, omnis conditionis, ætatis ac sexus fideles officii sui admonet, incipiens ab tristibus iis quæ residui in urbe sancta fideles, post crucem, patriarcham et cæteros abductos, viderunt. Laudat in primis Nicodemum ac conjugem Magdalenam, qui postquam hostes exiissent atque in Persidem rediissent, totam circum urbem ac vias lustrantes, fratrumque reliquias insepultas jacere conspicientes, projecta sparsim cadavera coacervaverunt in specum, quæ est ante portam, ad sexaginta quinque millia. Et ab iis exquiri jubet, qua forma atque habitu inveniebantur solo strati beati illi qui sub id tempus meruerunt Hierosolymis occidi. Quo modo scilicet, alter a capite ad cor usque vulnus acceperat, alter ab humeris ad usque ventrem, alius quinque vel decem ictus in intestinis habebat, alius dissectus medius inque duo divisus erat, alii ventre ense perfosso intestina omnia effusa fluebant, alium, ovis instar in macello, diri carnifices in frusta plura conciderant, etc.* A Modesto S. Anastasius Persa, qui recens fidem Christi amplexus fuerat, baptismum suscepit Hierosolymis, ut refert hujus temporis scriptor in Actis ejus, quæ in secunda synodo Nicæna proposita sunt. Exstant apud Baronium ad annum 614 nn. 55 et seqq. ex Metaphraste sumpta; sed quæ ipse sumpsit ex Actis illis vetustioribus in synodo Nicæna secundâ allatis, et a Boll. recensitis ad diem 22 Januar. Hæc autem ex Baronio transcribo : *Cum magna civitas Hierosolymorum capta fuisset a rege Persarum, et facta illa loca, quæ mei Christi viderant conversationem et cruci affixionem et resurrectionem, Medorum lanceæ et igni, iis quos ipse novit modis, essent tradita : et multa alia capta sunt cum civitate; ut salutis quoque nostræ tropæum, mortis solutio, peccati internecio, lignum, inquam, vivificæ crucis illinc translatus est in Persidem, etc. (hæc sancta Crux), Persidem evertit, et spoliât falsam religionem, et quæ se dignæ erant captivas abducit animas vere laudabili et longe pulcherrima captivitate : aut, ut magis proprie dicam, a captivitate vocat, et eis rursum pristinam restituit libertatem. Simul ac enim ingreditur Persidem, eam statim totam*

illustrans radiis suæ gratiæ, ferit quidem animas infidelium, non secus ac sol, qui laborantem oculum ingreditur: fideles autem, non secus ac fulgor quidam apparens in tenebris, revocat. Ex quibus fuit unus.... Anastasius, etsi nondum quidem cultu (fidelis), sed jam moribus et instituto: qui processit e vico qui vocabatur Rasnuni... in Perside. Erat autem nomen ejus... Magundat... Bau filius (fuit) qui erat in re magica præstantissimus et eruditissimus. (Bau autem) cum præesset communi ludo litterario, et multos haberet adolescentes ad eum ventitantes, captus amore præstigiæ, cum in hoc solum omne suum studium poneret... rem magicam (filium) tam diligenter docet, ut in ejus cognitione patri nihil esset reliquum, quod non notum quoque esset filio. Cum autem adolescentiæ ætatem jam attingeret, et rex Chosroes novum exercitum in Perside colligeret, ipse quoque cum aliis refertur in numerum tironum. Quoniam vero veneranda crux Domini totam agitabat et perturbabat Persidem; infidelibus quidem horrorem et terrorem incutiens, fidelibus autem suaviter admodum et placide illucescens: de ea quidem fama quædam per omnes pervadebat, fama, inquam, quæ paulo crassius et indoctius prædicabat, Christianorum Deum adesse Persis. Ad quam hic adolescens repente fuit accensus animo: jam enim occulte eum tangebatur ille ignis quem Christus venit jacere super terram, qui quidem non sinebat quiescere pulchram illius adolescentiam, sed statim omnes obibat partes, de eo sciscitans, quam vehementissime poterat, et diligentissime. Cum audiret autem ab omnibus eam esse crucem in qua Christus Dei Filius, qui a Christianis adoratur, fuit crucifixus: veluti ignem igni adjecit, et quæstioni [conjunxit quæstionem, et ex responsione accepit occasionem alterius interrogationis; et multo magis sitiebat discere, quemadmodum ex cælo descenderit, cum sit Deus, et quemadmodum etiam factus sit homo, et cur etiam sit ad crucem condemnatus, et a quibus, et an sit ad cælum reversus unde descenderat. Cum autem a (viris) piis ei annuntiaretur carnis susceptæ... mysterium, aures quidem pietatis semina libenter suscipiebant, anima vero producebat sensim spicam fidei, et ei desiderium paulatim innascebatur, subibatque æmulatio ejus perpersionum: quæ cum in ejus anima aucta et amplificata essent, eum informant et instituunt ad optimum vitæ genus, clarumque et insignem, testem, martyrem inquam, efficiunt, ut jam procedens declarabit oratio. Hæc post Surium Baronius, qui addit deinde quomodo ille Anastasius, amore suscipiendi baptismatis, relicto Persarum exercitu, se contulerit ad Romanorum copias, et Hierapolim perrexerit, ubi apud argentarium degens genere Persam sed religione Christianum, latius mysteria Christiana didicerit, incensus quoque fuerit ad subeundum martyrium ex martyrum certaminibus quæ parietibus templorum intuebatur depicta; demum Hierosolymam profectus fuerit. Hæc, inquam, sic narrat ex eisdem Actis, ad ann. 621, n. 10 et seqq: Primum quidem (post fugam ad Romanos) cum venisset Hierapolim, divertit ad quemdam Persam Christianum, arte argenti conflatorem, et cum artem conflandi argenti exercuisset, manus quidem habebat intentas operi, animus autem semper et cogitatio in Dei amore versabatur... eumque sibi adhuc magis accendebat, et ab ipso rursus inflammabatur vehementius. Quamobrem Deum rogabat... ut divinum baptismum consequeretur, et omnino a prioribus sordibus expurgaretur, et ab illa labe præstigiæ; ut non solum voluntate et electione, sed anima quoque et corpore esset purgatus.. Cum ille autem ex Persis timeret periculum, et ideo morando rem differret... interim ad divina templa adiens suum solabatur desiderium, visis vero miraculis et certaminibus sanctorum descriptis in templorum, quæ cum socio suo argenti conflatore frequenter visitabat, parietibus, de iis illum diligenter interrogabat. Cum itaque audivisset, qualis eis vita (fuisset, qui) mores, (quæ) virtus, et qualia propter Christum (subiissent) certamina... non poterat amplius continere id quod suus animus parturiebat, sed statuit pergere Hierosolymam, ut baptismum illic consequeretur. Venit ergo in sanctam civitatem, et ad quemdam se recepit argenti quoque conflandi peritum. Ei aperit causam sui adventus, nempe quod vellet ad verum Dei cultum per baptismum initiari. Ille autem eum ducit ad Eliam, sanctæ Resurrectionis piissimum presbyterum, qui eum supinis (ut dicitur) manibus suscepit, et de eo retulit ad Modestum, qui huic sedi præerat apostolicæ (Zachariæ scilicet captivi vicem gerens, in Græco ὁ τοποτηρητής, locum-tenens, inquit Papebrochius supra citatus), et sic divinum baptismum assequitur, venerandæ crucis vere pulcher fructus effectus, et Anastasius appellatus, sumpta denominatione a revocatione et ad meliora mutatione a priori infidelitate et præstigiis, (quæ fuerit quasi resurrectio a morte ad vitam). Una etiam cum eo baptizatus est quidam ejusdem patriæ et regionis, qui fuit ejus quoque in passione pro Christo socius, easdem cum eo Edessæ consecutus coronas. Anno s' quidem Christi 628 die 22 Januarii, quinque duntaxat hebdomadibus et duobus diebus ante Chosrois obitum, ejusdem jussu, hic Anastasius, qui pluries jam anno superiori Christi fuerat confessus fidem, Cæsarea Palæstinæ, ad eundem Chosroem missus, magna animi alacritate, dira perpessus tormenta, martyrium tandem cervicis abscissione consummavit: de quo legendus Baronius ad annum 627 n. 3 et seqq. ubi n. 1, Acta ejusdem Anastasii conjicit scripta fuisse, vel ab Antiocho monacho, vel a Sophronio qui Modesto in sede Hierosolymitana successit. Bollandus tamen tom. II Actorum sanctorum mensis Januarii, ad diem 22, p. 422, n. 4, sibi videri ait auctorem Vitæ hujus martyris fuisse aliquem monachum cœnobii in quod ipse post baptismum sese receperat, et vitam monasticam amplexus anno Christi 620, annos septem commoratus est: quod infert ex his hujus auctoris verbis n. 13, ejusdem Vitæ. Hoc autem scimus nos eum mirantem et obstupescientem constantiam sanctorum, nihil fere aliud legere voluisse, nisi quod illum sancti desiderii ardorem nutriet. Zachariæ mortuo anno Christi 131 vel 133, substitutus est Modestus, qui tanta cum laude hanc Ecclesiam per quatuordecim fere annos, dum Zacharias patriarcha detineretur captivus in Perside, administraverat; eam vero dignitatem in plenum sortitus brevi tempore sedisse perhibetur. Papebrochius enim in Tract. prælim. ad tom. III Maii sæpius recensito, pag. 31, n. 138, col. 2, observat a Nicephoro, cui membrana Rulæana consentit, annum unum regiminis (utique a

morte Zachariæ, cui ex Perside reverso administrationem sibi delegatam restituerat, vel quam fortassis sub illo, ex ipsius consensu, exercere perrexerat) assignari; duos vero annos ab auctore tabularum Theophani insertarum : sed nisi decessor ejus Zacharias, inquit, plusquam 22 annos post suam ordinationem vixerit, nec hi sufficiunt; cum certo constet successorem ejus Sophronium mensis Maii quarta die, indict. sexta, id est anno 633, interfuisse synodo Alexandrinæ adhuc privatum monachum, ibique exorsum sua contra monothelismum nascentem certamina, deinde cum litteris Cyri patriarchæ Alexandrini ivisse Constantinopolim, ad urbis archiepiscopum Sergium; adeo ut multum sit, si ante autumnum reverti potuerit in Palæstinam. Hæc considerans aliquis, prosequitur Papebrochius, et quomodo jam inde a capta sub Chosroe Hierosolyma patriarchæ vices gesserit Modestus, fortassis volet opinari quod primus istius catalogi auctor qui in Sophronio terminatur nullos ei annos definiens, voluerit totum tempus quo patriarchatum administravit Modestus, eidem ut vero patriarchæ ascribere, notatis Græce annis α' , id est, 21, quod alii non intelligentes, nimiumque esse videntes (siquidem post Zachariam brevi satis tempore ille Modestus vixit) omisso α' , retinuerint α' , facile annos 21 reperturi, si numerare illos voluissent ab exeunte Maio (vel initio Junii) anni 614 (quo capta est a Persis Hierosolymitana civitas) ad mensem Decembrem anni 634. Sed nihil necesse erit huc recurrere, si Zachariæ velimus annos 24 relinquere. Tunc enim a Martio anno 633, usque ad Decembrem anni sequentis, dici potest sedisse Modestus. Dico, usque ad Decembrem, quia tali mense die 16 colunt ipsum Græci annua commemoratione in Menæis. Ita Papebrochius citatus. Eutychius Alexandrinus scribit Modestum sedisse novem menses, et post ejus mortem mansisse cathedram Hierosolymitanam sex annis sine patriarcha. Hæc quidem sex annorum vacantia vera non videtur : nam ab anno 634, quo Zacharias descendit, usque ad 634, quo Sophronius ordinatus est Hierosolymorum episcopus, sex profecto anni non occurrunt, sub quorum etiam duratione Modesti patriarchatus fluxit unius anni vel duorum. At aliquam intercessisse vacantiam, a Modesti obitu usque ad Sophroni inaugurationem, suadent quædam Martini I Romani pontificis verba inferius referenda, quæ leguntur in epistolis ejus ad Joannem Philadelphię episcopum, et ad Pantaleonem; scilicet viros aliquos ante Sophronii patriarchiam, item post ejus decessum, non convenienter fuisse electos in episcopos, vel presbyteros, etc. Præter Modesti epistolam de qua supra, monet Pagius tom. II *crit. annal. Baronii* ad annum 633, n. 6 pag. 801, col. 1, adhuc superesse duas ejus orationes : unam, in mulieres unguentiferas; alteram, in occursum : quæ recitantur a Photio in Biblioth. codice 275. Alia quoque oratio exstare dicitur, sub ejusdem Modesti nomine, in codice 274 Coisliniano, part. II, pag. 289, de dormitione Deiparæ Virginis.

ΜΟΔΕΣΤΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ

ΕΙΣ ΤΑΣ ΜΥΡΟΦΟΡΟΥΣ.

MODESTI

ARCHIEPISCOPI HIEROSOLYMITANI

IN UNGUENTA FERENTES MULIERES.

(PHOTIUS, Biblioth., cod. 275.)

Τὸν ἑβδόμον ἀριθμὸν καὶ ἐπὶ τῆς ἀρετῆς καὶ ἐπὶ τῆς κακίας εὐρίσκομεν τὴν Γραφὴν παραλαμβάνουσαν. Εἰκότως οὖν τὴν Μαρίαν ἐκλέγεται τὴν Μαγδαλήνην ὁ Σωτὴρ, ἀφ' ἧς ἐκβεβλήκει δαιμόνια ἑπτὰ· ἵνα τὸν ἄρχοντα τῆς κακίας δι' αὐτῆς ἀπελάσῃ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Ὅτι, φησὶν, αἱ ἱστορίαι τὴν Μαγδαληνὴν ταύτην διὰ βίου παρθένον διδάσκουσι. Καὶ μαρτύριον δὲ αὐτῆς φέρεται, ἐν ᾧ λέγεται διὰ

Septimum numerum, et de virtute et de peccato in Scriptura acceptum invenimus. Merito igitur elegit Mariam Magdalenam Salvator, e qua septem dæmonia¹ ejecit, ut principem peccati per illam ab hominibus expelleret. Historiæ tradunt Magdalenam hanc virginem fuisse, et martyrium hujus memoratur : ubi dicitur, propter summam illius virginitatem, et puritatem, illam tanquam vitrum purum

¹ Luc. VIII, 2.

tortoribus visam esse. Post obdormitionem sanctissimæ Dominae nostræ Deiparæ profecta est Ephesum ad dilectum discipulum : ubi cursum apostolicum per martyrium unguentifera Maria perfecit, nolens ad extremum usque spiritum a beato Joanne evangelista, et virgine separari. Quemadmodum, inquit, princeps [primitia] apostolorum ab immobili fide quam habuit in petram Christum, Petrus appellatus est : sic et illa princeps discipularum ob puritatem et amorem, quo Christum complexa est, ab ipso nominata est, cui idem fuit nomen, quod Dei matri. Quemadmodum Dominum discipulorum chorus secutus est, sic Dominam et Matrem Domini chorus discipularum. Mirati enim aliquando discipuli erant, quod cum femina loqueretur² : hinc patet Dominum cum mulieribus consortium non habuisse. Sed matre Domini evangelicum cursum una cum Filio et creatore complente, et ipsæ illam secutæ, communi Domino et discipulis de facultatibus suis in rebus necessariis ministrabant.

Δημιουργῷ, καὶ αὗται συνακολουθοῦσαι αὐτῇ τῷ κοινῷ Δεσπότῃ ἐκ τῶν ὑπαρχόντων ἐν τοῖς ἀναγκαίοις καὶ τοῖς μαθηταῖς διηκόνουν.

² Joan. iv, 27.

² ἐτελεύτησε M. M.

VARIAE LECTIONES.

EIS THN ΥΠΑΠΙΑΝΤΗΝ.

IN OCCURSUM.

Anna cum viro septem annos, Sabbatum colens³, C precibus et jejuniis adhærens, octoginta quatuor annos cum exegisset, carnem e quatuor elementis compositam vincens, et mentem mundans ad sancti Spiritus receptionem, et generalibus [vulgo cardinalibus dictis] [seipsam virtutibus exornans, octogesimum annum postquam excessit, in templo invenit futuri temporis Salvatorem, ulnis gestatum. Merito lex ut causam peccantis voluptatis, filias Evæ, jussit afferre pro purificatione par turturam, vel duos pullos columbarum ad sacrificandum. Lege scilicet significante, eum qui ad Deum accedat, debere et animum et corpus ab omni peccato liberum habere⁴.

Christus legem implet, non debitor est legis, « in D ruinam et resurrectionem multorum positus est⁵. » In ruinam peccati, in resurrectionem justitiæ, et in signum, cui Judæi, qui Christum occiderunt, contradixerunt⁶ : « Si tu es Filius Dei, descende de cruce,

Καὶ ἡ τὸν ἑβδομήκοντα χρόνον σαββατίσασα μετὰ ἀνδρὸς Ἀννα, προσευχαῖς καὶ νηστεύσασα προσκαρτεροῦσα, ὀγδοήκοντα καὶ τεσσάρων ἐτῶν ὑπαρχοῦσα, τὴν ἐκ τῶν τεσσάρων στοιχείων νικήσασα σάρκα, καὶ τὸν νοῦν καθάρασα πρὸς ὑποδοχὴν Πνεύματος ἁγίου, καὶ ταῖς γενικαῖς ἑαυτὴν ἀρεταῖς κατακοσμήσασα, τὸν τῆς ὀγδοηκοντάδος παρέδραμε καιρὸν, καὶ εὗρεν ἐν τῷ ναῷ τὸν Σωτῆρα τοῦ μέλλοντος αἰῶνος ἐν ἀγκάλαις βασταζόμενον. Εἰκότως ὡς αἰτίας τῆς ἐναμαρτήτου⁷ ἡδονῆς τὰς θυγατέρας τῆς Εὐας προσφέρειν ὁ νόμος προσέταξεν ὑπὲρ τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῶν τὴν θυσίαν τῶν δύο τρυγόνων, ἡ δὲ νεοσσὸς περιστερῶν· δηλοῦντος τοῦ νόμου, ὅτι δεῖ τὸν προσερχόμενον Θεῷ καθαρεύειν καὶ ψυχῇ καὶ σώματι, καὶ ἀκακίας ἔχεισθαι.

Ὁ Χριστὸς πληρωτὴς ἐστίν, οὐκ ὀφειλέτης νόμου. « Εἰς πτώσιν δὲ καὶ ἀνάστασιν κεῖται⁸. » πτώσιν μὲν τῆς ἁμαρτίας, ἀνέγερσιν δὲ τῆς δικαιοσύνης, καὶ εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον τοῖς κυριοκτόνοις Ἰουδαίοις, τοῖς λέγουσιν· « Εἰ Υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, καταβῇθι ἀπὸ

³ Luc. ii, 16. ⁴ Levit. xii, 8. ⁵ Matth. v, 17. ⁶ Luc. ii, 54.

VARIAE LECTIONES.

⁷ al. ἐναμάρτου.

τοῦ σταυροῦ, καὶ πιστεύσομέν σοι. » Καὶ, « Σοῦ Ἀ et credemus tibi⁷. » Et : « Tuam ipsius animam
δὲ αὐτῆς τῆς ψυχῆς διελεύσεται ῥομφαία, ὅπως
ἂν ἀποκαλυφθῶσιν ἐκ πολλῶν καρδιῶν διαλογι-
σμοί. » Ὅτι μήτηρ εἶ κατὰ ἀλήθειαν πάσχουσα
τὰ μητρὸς ὑπὲρ [τοῦ] τέκνου καὶ Θεοῦ, τοῦ παθόντος
ὑπὲρ ἡμῶν σαρκί.

⁷ Matth. xxvii, 40. ⁸ Luc. ii, 35.

pertransibit gladius, ut revelentur ex multis cordi-
bus cogitationes⁸. » Quia mater es, quæ vere patie-
batur dolorem matris pro Filio, et Deo, pro no-
bis carne passo.

Mich. Ang. Giacomellus lectori.

Sancti Modesti patriarchæ Hierosolymitani, qui floruit sub sæculi septimi initium, tres Homilias re-
censet, earumque excerpta dat Photius cod. 275. Primam affert εἰς τὰς μυροφόρους : alteram εἰς τὴν ὑπαν-
τὴν : tertiam, quæ nunc primum in lucem prodit, Laudationem in beatæ Mariæ Dormitionem. Eam e
Sangermanensi Codice describendam curavit non tam claritate generis, quam integerrimis piisque
moribus præstantique Ecclesiasticarum rerum doctrina spectatissimus *Petrus Philippus Strozza* Liberianæ
Basilicæ 'canonicus, qui mihi auctor fuit, illam ut e Græco in Latinum sermonem verterem. Hortatu
vero pii cujusdam doctissimique Viri summaque mihi familiaritate conjuncti Notas aliquot adjeci,
quo nihil aliud fere contuli, quam quædam veterum Scriptorum loca huic Modesti scriptioni παράλ-
ληλα, ad nutriendam pietatem, et in Deiparam devotionem. Etsi autem hujus Scriptoris stylus longissime
absit ab eo dicendi genere, quod secuti sunt Patres iv et v sæculo, cum in Ecclesia vera et germana
viguit eloquentia; tamen haud ita parvi hanc Homiliam faciendam existimo, ea potissimum ratione,
quod præcipuorum Christianæ Fidei dogmatum traditionem dissertissime expressam contineat

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΜΟΔΕΣΤΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ

ΕΓΚΩΜΙΟΝ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΟΙΜΗΣΙΝ ΤΗΣ ΥΠΕΡΑΓΙΑΣ ΔΕΣΠΟΙΝΗΣ ΗΜΩΝ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΚΑΙ ΑΕΙΠΑΡΘΕΝΟΥ
ΜΑΡΙΑΣ.

S. P. N. MODESTI

ARCHIEPISCOPI HIEROSOLYMITANI

ENCOMIUM

IN DORMITIONEM SANCTISSIMÆ DOMINÆ NOSTRÆ DEIPARÆ SEMPERQUE VIRGINIS
MARIAE.

Ἄφατος ἡ πανίερως γινῶσις τῶν σεπτῶν ἑορτῶν Β
τῆς Θεομήτορος Χριστοῦ· ἐπεὶ καὶ τὸ μυστήριον
ὑπερένδοξον, καὶ πάσαις οὐρανίαις δυνάμεσι καὶ
βροτοῖς ἀκατάληπτον· καὶ πολυποίκιλος ὁ τῆς σοφίας
λόγος καὶ ἀπορῇ πρὸς ἔπαινον ἐπαξίως τοῦ θαύμα-
τος, τοῦ πᾶσαν γινῶσιν νοερᾶς τε καὶ λογικῆς κτί-
σεως ὑπερβαίνοντα (1). Καὶ γὰρ ὡς οὐσης θεόθεν

(1) Sic codex. Sed legendum, ὑπερβαίνοντος.

Ineffabilis est Sacratissima venerandarum Geni-
tricis Christi Dei festivitatum notitia. Nam et glo-
riosissimum est mysterium, et omnibus cœlestibus
potestatibus hominibusque incomprehensibile; et
multiformis sapientiæ sermo perplexus hæset ad
miraculum pro dignitate laudandum, omnem intel-
lectualis rationalisque creaturæ superans cognitio-

nem. Dei enim quæ proprie et vere Mater est, divinitus est sanctificata, Cherubim et Seraphim sanctior et gloriosior. Et ad tanquam quidem altitudinem super omnem imminensitatem, et ultra cælestes omnes potestates in incomprehensibili positam gloria spectaculorum et contemplationum divini et ineffabilis de ea mysterii, qui in Christi Dei nostri Ecclesia sancti Spiritus gratia magistri sunt antea constituti, et ab eo roborati, magna sui laude advolarunt; ac veluti in solis curru ignitis equis juncto pie pro viribus commorantes, tum per eam, tum per Salvatorem qui ex ea prodiit, Christum, « In quo sunt thesauri sapientiæ et scientiæ absconditi », digni habiti sunt, qui sacros sermones reperirent, quos in singulis Deiparæ venerandis festivitibus exposuerunt, et in Salvatoris nostri Dei gloriam, pios populos ad nunquam admittendas divitias speciosissimumque ornatum, spiritualem, et ad divinam orthodoxarum Ecclesiarum ædificationem deducerent. At de veneranda ejus dormitione, nescio qui ab iis nihil est proditum, nec eorum posteri de ea quidquam exposuerunt. Propterea in die dormitionis genitricis Dei plurimi aperto ore hiant, quicunque discendi cupidi, seu potius Christianæ disciplinæ studiosi, divinarumque rerum benevoli solertesque auditores arcanum quiddam de ea discere cupiunt. Tantum autem eorum

¹ Coloss. II, 3.

(2) S. Ephræm Syrus Serm. de SS. Dei Genitr. laudib. in princ. Τιμιωτέρα τῶν Χερουβὶμ, καὶ ἀσυγκρίτως πάντων τῶν οὐρανίων στρατιῶν. t. III. edit. Rom. pag. 529 : *Præstantior Cherubim et incomparabiliter omnibus cælestibus exercitibus.* Et Precat. III, pag. 545. ἡ τῶν Χερουβὶμ λαμπροτέρα, καὶ τῶν Σεραφὶμ ἐνδοξοτέρα, *Cherubim illustrior, et Seraphim gloriosior.* Addi potest Auctor Sermonis de Laudib. B. M. V. (inter opera S. Epiphani tom. II, pag. 293), quem non contemnendum Petavius asseruit : Καλλιωτέρα γὰρ τῶν Χερουβείμ, καὶ Σεραφείμ, καὶ πάσης στρατίας πέφυκεν ἀγγελικῆς, *formosior enim est natura ipsis Cherubim et Seraphim, et omni exercitu angelico.*

(3) Legendum videtur καὶ τοῦ προσελθόντος.

(4) Quidam apparere putant ex hoc loco, vix quemquam fuisse, qui ante Modestum concionem de Dormitione B. Mariæ habuerit ad populum. Ex hoc item loco suspicatur P. le Quien festum Dormitionis Deiparæ Virginis tempore Modesti, seu post septimi sæculi initium, recens institutum esse, annot. 1 ad homil. 1 Damasceni in Dormit. B. Virg. Verum hanc festivitatem sub Mauritio imperatore celebratam esse constat ex Nicephoro lib. XVII, cap. 28, atque etiam ante ipsum. Vide Baronium in Notis ad Martyrolog. ad diem 15 Aug.

(5) Κοιμήσεως. Mortem etiam profani Scriptores Somnum appellarunt, et pro verbis mori, et morti tradere adhibebant verba κοιμάσθαι, et κοιμᾶν. Vide meum Commentar. ad Sophocl. Electram v, 511. Sed quædam addunt, quibus apparet eos putasse mortem potius esse quam somnum. Sic Virgil. *Æneid.* X, v. 745 : *Olli dura quies oculis, et ferreus urget Somnus in æternam clauduntur lumina noctem.* Et Hym. in Mercur. v, 289. πύματόν τε καὶ ὕστατον ὕπνον, *ultimum et extremum somnum.* Euripid. *Hippolyt.* v, 158. Εἴτε με κοιμάσσιε τὸν δυσδαίμονα Ἄϊδρου μέλαινα νύκτερος τ' ἀνάγκη, *utinam me sopiat miserum Plutonis nigra et nocturna*

ἡγιασμένης τῆς κυρίως καὶ ἀληθῶς Θεοτόκου, τῶν Χερουβὶμ καὶ Σεραφὶμ ἁγιωτέρας (2) καὶ ἐνδοξοτέρας. Καὶ πρὸς τὸ τοιοῦτον ὑπεράπειρον ὕψος· τὸ ἀνῳκισμένον ὑπερέκεινα πασῶν τῶν οὐρανίων δυνάμεων· τῇ ἀκαταλήπτῃ δόξῃ τῶν νοημάτων καὶ θεωρημάτων τοῦ περὶ αὐτῆς θείου καὶ ἀπορρήτου μυστηρίου· οἱ ἐν τῇ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν Ἐκκλησίᾳ θείᾳ χάριτι τοῦ παναγίου Πνεύματος προχειρισθέντες διδάσκαλοι· καὶ ὑπ' αὐτοῦ σθενούμενοι· ἀνιπτάμενοι ἐναρέτως, καὶ εὐσεβῶς ἐμφιλοχωρούμενοι κατ' ἐφικτὸν ὥσπερ ἐν πυροῦ ππεῦσιν ἄρμασιν ἡλίου· καὶ δι' αὐτῆς ἐκ τοῦ προσελθόντος (3) ἐξ αὐτῆς Σωτῆρος Χριστοῦ· « Ἐν ᾧ εἰσιν οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως ἀπόκρυφοι, » ἐπιτεύξασθαι κατηξιώθησαν τοὺς ἱεροὺς λόγους, οὓς ἐξέθεντο οἱ προλεχθέντες θεηγόροι, εἰς ἐκάστην πανήγιον τελετὴν τῆς Θεομήτορος, καὶ δορυφορῆσαι εὐσεβέσι λαοῖς, πρὸς πλοῦτον ἀναφαίρετον, καὶ εὐπρεπεστάτην κόσμησιν πνευματικὴν, καὶ ἐνθεον οἰκοδομὴν ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, εἰς δόξαν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ· καὶ περὶ τῆς πανεντίμου (4) κοιμήσεως (5) αὐτῆς, οὐκ οἶδ' ὅπως, οὐ πέφηναν (6), ἢ καὶ ἐκθέμενοι οὐκ ἔτυχον οἱ μετέπειτα. Διὸ δὴ καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς θεομητρικῆς κοιμήσεως, πλείστοι κεχῆνασιν ὅσοι φιλομαθεῖς, ἤγουν Χριστομαθεῖς, καὶ φιλακροάμονες συνετοὶ τῶν θείων, τί ἀπορρήτον μαθεῖν γλιχόμενοι περὶ αὐτῆς· ἥς καὶ

C necessitas. Sed Christiani propter certam resurrectionis spem, mortem jure dormitionem et somnum appellare maluerunt, præunte D. Paulo, qui passim mortuos dormire ait, ut I Cor. xv. 6. ἐξ ὧν οἱ πλείους μένουσιν ἕως ἄρτι, τινὲς δὲ καὶ ἐκοιμήθησαν, *ex quibus multi manent usque adhuc, quidam autem dormierunt,* quem locum referens D. Basil. Seleucien. orat. 32, pag. 174 C. ait, σταυροῦ γὰρ παγέντος ὕπνος ὁ θάνατος, *compacta enim cruce mors somnus est.* Idem ait D. Chrysost. homil. de Cæmeter. et cruce tom. II, ed. Monf. pag. 342, qui postquam dixit ante Christum mortem appellatam esse modo mortis nomine, modo inferni, subdit. ἐπεὶ δὴ δὲ ἦλθεν ὁ Χριστὸς καὶ ὑπὲρ ζωῆς τοῦ κόσμου ἀπέθανεν, οὐκέτι θάνατος καλεῖται λοιπὸν ὁ θάνατος, ἀλλὰ ὕπνος καὶ κοιμήσις, *postquam vero venit Christus, et pro mundi vita mortuus est, mors deinceps non amplius mors appellatur, sed somnus et dormitio.* S. Basil. M. homil. De Gratiar. act. tom. II, pag. 31, A : σὺ δὲ ἐδιδάχθης περὶ τῶν ἐν Χριστῷ κοιμηθέντων· ὅτι σπείρεται ἐν φθορᾷ, ἐγείρεται ἐν ἀφθαρσίᾳ· σπείρεται ἐν ἀσθενείᾳ, ἐγείρεται ἐν δυνάμει· σπείρεται σῶμα ψυχικόν, ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν. Tu vero de iis, qui in Christo obdormierunt edoctus es : seminatur in corruptione, surgit in incorruptione ; seminatur in infirmitate, surgit in virtute ; seminatur corpus animale, surgit corpus spiritale. Dasqueium ad allatum Basilii Seleuciensis locum, adnotasse idem reperio, veteres nimirum cum ascitiis quibusdam nominibus mortem appellare solitos somnum, quibus, ut ille ait, mortem potius esse mortem voluerunt quam somnum : item Baluzium ad epist. 66 Cypriani, et Rigaltium ad epist. 3 ejusdem. Sed aliquando nihil addere solebant, ut est apud Sophocl. Electra v, 511.

(6) Πέφηναν. Codex habet πέφυναν, quæ mera est menda.

ἔνεκα τῆς τοσαύτης θεαρέστου ἐφέσεως καὶ σπουδῆς αὐτῶν, καὶ τὸν ἔνθεον σκοπὸν, τὸν πάσης ἀποδοχῆς ἄξιον ἀσμενέστατα προσδεχόμενος· καὶ ἐν σεβασμιωτάτῃ ἐπιποθήσει καὶ πεποιθήσει τῇ πρὸς τὴν κυήσασαν ἡμῶν τὴν ζωὴν καὶ σωτηρίαν Θεομήτορα συνεχόμενος, καὶ σθενοῦμενος ἔγωγε ὁ τάλας ἐπὶ τὸ καθεῖναι μέτριον γράμμα κατ' ἐφικτὸν ᾧ ἦθην περὶ αὐτῆς· εὐκρίτα θεολογία ληστοῦ συσταυρωθέντος ἐκ δεξιῶν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, καὶ παρ' αὐτοῦ αἰτούμενος εὐρεῖν τὸ μέγα ἔλεος, διὰ τῆς παναγίας αὐτοῦ Μητέρος· ἀρξάμενος ἐνθένδε οὕτως, εἰς δόξαν τοῦ Πατέρος αὐτοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος.

B. Βαβαί, ὦ φιλόχριστοι ἀδελφοί, ἡ τὴν ζωὴν τῶν ἀπάντων κυήσασα, τήμερον πρὸς αὐτὴν εἶναι πεπόρευται, τὴν γεγεννημένην πρὸ αἰώνων ἐκ Πατέρος, καὶ οὔσαν Θεὸν, καὶ Θεοῦ Λόγον, ἣν ἔτεκεν ἐν σαρκί, καὶ ἐγαλακτοτρόφησεν ἐξ οἰκείων μαστῶν, τὴν τεκτῆνασαν ἐκ μὴ ὄντων εἰς τὸ εἶναι, καὶ ζωογονοῦσαν τὰ σύμπαντα, ταύτην ἐκκληρονόμησε, καὶ ὡς μήτηρ, ἐν ἀπολαύσει αὐτῆς γέγονεν ὑπὲρ τὰ οὐράνια καὶ ἐπίγεια ἅγια τάγματα· καὶ αὐτὴν καθάπερ παγκοσμίαν πηγὴν, θεόθεν κόσμῳ ἐπήγαγε, φῶς βροτῶν ὑπάρχουσαν· γέγραπται γάρ, ὅτι «Ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων.» Πρὸς τοῦτο τὸ φῶς ἐπεδήμησε τὸ ἀληθινὸν ἐνυπόστατον καὶ ἀπαύγασμα τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρος· καὶ ἐκλάμψαν, ἐξ αὐτῆς σεσαρκωμένον ἐκ Πνεύματος ἁγίου, «φωτίζον πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον·» καὶ ὅτε ἐξελέξατο καὶ ἡρετίσατο κατ' εὐδοκίαν ὁ συναϊδὸς τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ καὶ Πνεύματος Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν, προσλαβεῖν αὐτὴν πρὸς ἑαυτὸν, τοῦ συνδοξασθῆναι αὐτῷ ἐν δόξῃ, τὴν παμμακάριστον Μητέρα αὐτοῦ, τὴν, μετ' αὐτὸν, τῶν πάντων κρειττοτέραν, χαίροντες συνέτρεχον ἄγγελοι καὶ ἀρχάγγελοι αἰθεροδρομοῦντες εἰς ἐγκόσμιον καταφοίτησιν, ἐξ οὐρανοῦ θεόθεν στελλόμενοι εἰς λειτουργίαν πανσέπτου αὐτῆς κοιμήσεως. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἀγάλλονται πασαι αἱ οὐράναι ἅγαι· Δυνάμεις, μαθοῦσαι τὸ μυστήριον, καὶ τὸν ἐξ αὐτῆς τεχθέντα ὑπεράγαθον Σωτῆρα Χριστὸν προσκαλεσάμενον αὐτὴν αἰνοῦσι καὶ δοξολογοῦσιν ὑπερβαλλόντως τὸν ποιήσαντα τὰ (7)

¹ Joan. 1, 3, 4. ² Hebr. 1, 3. ³ Joan. 1, 9.

(7) Infra ipse Modestus, pag. 36, ait: *Verbum astra condidisse*, etc. Sed de Verbo universitatis rerum creatore locus est luculentissimus in epistola sex episcoporum ad Paulum Samosatenum, tom. I Concil. col. 845, qui e concilio Antiocheno ita scribunt: Τοῦτον (Θεὸν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ) πιστεύομεν σὺν τῷ Πατρὶ ἀειδόντα ἐμπειπληρωκέναι τὸ πατριχὸν βούλημα πρὸς τὴν κτίσιν τῶν ὅλων· αὐτὸς γὰρ εἶπε, καὶ ἐγεννήθησαν· αὐτὸς ἐνετείλατο, καὶ ἐκτίσθησαν· ὁ δὲ ἐντελλόμενος ἐτέρῳ ἐντέλλεται τινι· ὃν οὐκ ἄλλον πεπεισμεθα ἢ τὸν μονογενῆ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ Θεὸν, ὃ καὶ εἶπε· Ποίησωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα, καὶ καθ' ὁμοίωσιν ἡμετέραν. Ἐν κεφαλαίῳ δὲ κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον· «Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν·» καὶ κατὰ τὸν Ἀπόστολον· «Ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα τὰ ἐν οὐρανοῖς, καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, εἴτε ὁρατὰ, εἴτε ἀόρατα, εἴτε Θρόνοι, εἴτε Ἐξουσίαι· πάντα δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν ἐκτίσται·» οὕτω δὲ ὡς ἀληθῶς ὄντος καὶ ἐνεργοῦντος, ὡς Λόγου ἅμα καὶ Θεοῦ, δι' οὗ ὁ Πατὴρ πάντα πεποίηκεν, οὐχ

desiderium, tamque Deo gratum studium fecit, ut divinum argumentum maximeque probandum susceperim. Ac piissima erga Dei Matrem, quæ nostram vitam salutemque concepit, incitatus voluntate, fiduciaque roboratus, mediocre quidpiam de ea misellus ego pro viribus mihi scribendum existimavi; et ad eum modum, quo Deum invocavit latro, qui crucifixus est ad dexteram Salvatoris Christi, petens ab eo, ut per sanctissimam ejus Matrem magnam impetrem misericordiam, inde ad ejus Patris et Spiritus sancti gloriam exordiar.

B. Papæ, o Christi amantes fratres, illa quæ vitam omnium peperit, ad eam hodie profecta est vitam, quæ genita est ante sæcula ex Patre; quæ Deus est et Dei Verbum; quam peperit in carne, et lacte de suis uberibus aluit, et quæ omnia ex nihilo creavit, et vivificat: eam possedit, et ut mater dum ea frueretur, super omnes erat sanctos ordines tum cœlestes, tum terrestres. Illam, quæ lux est hominum, veluti mundissimum fontem mundo effudit; scriptum est enim: «Vita erat; et vita erat lux hominum¹.» Ad hanc lucem profecta est veram et substantialem, ac «Ad splendorem gloria Dei et Patris²,» qui ex ea incarnatus est e Spiritu sancto, «Et illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum³.» Et quando statuit, ac decrevit juxta beneplacitum cœternus Patri suo et Spiritui sancto Christus Deus noster apud se illam assumere beatissimam Matrem suam, omnium secundum illum præstantissimam, ut conglorificaretur eum ipso in gloria, tum lætabundi angeli et archangeli, cursu per æthera inito, in hunc mundum delabentes, divinitus missi de cœlo ad augustissimam ejus dormitionem concurrerunt. Sed et exsultant cœlestes omnes sanctæ Potestates mysterii conscie; et ex ea natum sanctissimum Salvatorem Christum, qui eam advocavit, collaudant; et astrorum conditorem, ut scriptum est, supra modum glorificant, qui eam cœlo reddidit gloriosior, cœlumque constituit divinitatis suæ; fecitque

D ὡς δι' ὀργάνου, οὐδ' ὡς δι' ἐπιστήμης ἀνυποστάτου· γεννήσαντος μετὰ τοῦ Πατρὸς τὸν Υἱὸν ὡς ζῶσαν ἐνέργειαν, καὶ ἐνυπόστατον, ἐνεργοῦντα τὰ πάντα ἐν πᾶσιν· οὐχὶ βλέποντος δὲ μόνον, οὐδὲ παρόντος μόνον τοῦ Υἱοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐνεργοῦντος πρὸς τὴν τῶν ὅλων δημιουργίαν, ὡς γέγραπται· «Ἦμην παρ' αὐτῷ ἀρμόζουσα,» κ. τ. λ. Hunc (Deum Dei Filium) credimus cum Patre semper existentem paternam implevisse voluntatem ad rerum omnium creationem; ipse enim dixit et facta sunt, ipse mandavit et creata sunt: qui autem mandat cuiquam, alteri mandat; quem non alium credimus quam unigenitum Dei Filium Deum, cui etiam dixit: Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram. In summa vero secundum Evangelium, «Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil:» et juxta Apostolum, «In ipso condita sunt omnia in cœlis et in terra sive aspectabilia, sive invisibilia, sive Throni, sive Principatus, sive Dominationes, sive Potestates: omnia per ipsum, et in ipsum condita sunt.» Ita autem revera

per ipsam, ut terrestria rationalia luminaria super solem, et lunam, et astra collucerent sua divinae gratiae gloria, qui iis dixit : « Vos estis lux Mundi⁵. » Et ex omni rationali et intelligenti creatura illam elegit in sanctissimam Matrem suam, eamque sua plenam gratia supra modum omnem sustulit : in quem respicere, aut oculos intendere non sustinent Cherubim ; eumque cum sanctissimo ejus Patre et Spiritu adorant, et incessanter clamant, « Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Sabaoth⁶. » Qui per eam creatura in libertatem asserta maximam mundo lætitiā attulit, supernisque Potestatibus dixit : « Congratulamini mihi⁷ : » Per ipsam enim inventa est humana drachma, et bonus pastor ovis pellem induit : et errabundam rationalem ovem sublatam in humeros, gaudens Dominus virtutum servavit ; qui ex Maria caro factus est incommutabiliter, eamque sanctificavit, ut esset ager, quo Deus exciperetur ; in quo Deus et Pater secundum suum beneplacitum fuit agricola, et plantator Spiritus sanctus, unde Christus unigenitus ejus Filius veluti fructus exortus est, vera vitis in gaudium sanctarum cœlestium Potestatum et salutem terrestrium hominum : ait enim in Evangeliiis : « Ego sum vitis vera, et Pater meus agricola est⁸. » Ad hanc Dei Mater accessit, quam ipsa protulit, vitem veram, ut quasi racemos incorruptibilitatis, et immortalitatis inde decerperet, novo suo gaudens fructu in regno Cœlorum. Verum vivifico vitæ cœ-

A ἄστρα, καθ' ἃ γέγραπται, ἀναδείξαντα αὐτὴν ἐνδοξοτέραν τοῦ οὐρανοῦ, οὐρανὸν (8) τῆς θεότητος αὐτοῦ, καὶ δι' αὐτῆς ἐπιγείους λογικοὺς φωστῆρας, λάμποντας τῇ δόξῃ τῆς θείας αὐτοῦ χάριτος, ὑπὲρ τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην καὶ τὰ ἄστρα · φήσαντος πρὸς αὐτούς · « Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου, » καὶ ἐκ πάσης λογικῆς καὶ νοερᾶς κτίσεως ἐκλεξάμενον γενέσθαι παναγίαν Μητέρα αὐτοῦ, καὶ ὑπερτέραν τοῦ παντὸς χαριτώσαντα αὐτήν · ὥς προσβλέψαι (9) οὐ τολμῶσιν, ἢ ἀτενίσαι οὐ φέρουσι τὰ Χερουβίμ, καὶ προσκυνοῦσι σὺν τῷ παναγίῳ αὐτοῦ Πατρὶ καὶ Πνεύματι, ἀπαύστως βοῶσαι · « Ἄγιος, ἅγιος, ἅγιος Κύριος Σαβαώθ. » Τὸν δι' αὐτῆς καὶ τὴν κτίσιν ἐκ δουλείας ἐλευθερώσαντα, καὶ τὴν μεγίστην παγκόσμιον χαρὰν δράσαντα, καὶ φήσαντα ταῖς ἄνω Δυνάμεσι, « Συγχάρητέ μοι. » Δι' αὐτῆς γὰρ εὐρηται ἡ βροτογενῆς δραχμή, καὶ ὑπέδωκε τὴν τοῦ προβάτου δορὰν ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς, καὶ ἔσωσε τὸ πεπλανημένον λογικὸν πρόβατον, ἄρας ἐπ' ὤμων, εὐφραινόμενος Κύριος τῶν Δυνάμεων, ὁ ἐξ αὐτῆς σὰρξ γενόμενος ἀτρέπτως, καὶ ἀγιάσας αὐτήν εἶναι θεοδόχον χωρίον (10), ἐν ᾧ ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ κατ' εὐδοκίαν γέγονε γεωργός, καὶ φυτουργός τὸ πανάγιον Πνεῦμα · ἐξ οὗπερ Χριστὸς ὁ μονογενὴς Υἱὸς αὐτοῦ ἐκαρποφορήθη ἄμπελος ἀληθινή εἰς εὐφροσύνην οὐρανίων ἁγίων Δυνάμεων, καὶ σωτηρίαν ἐπιγείων βροτῶν, φάσκων ἐν Εὐαγγελίοις · « Ἐγὼ εἰμι ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινή, καὶ ὁ Πατὴρ μου ὁ γεωργός ἐστι. » Πρὸς ταύτην ἐφοίτησεν ἡ Θεομήτωρ ; ἣν ἐκαρποφόρησεν, ἄμπελον ἀληθι-

⁵ Matth. v, 14. ⁶ Isa. vi, 3. ⁷ Luc. xv, 9. ⁸ Joan. xv, 1.

existit et operatur ut Verbum simul et Deus, per quem Pater omnia fecit, non tanquam per instrumentum, neque tanquam per scientiam non subsistentem ; sed Pater genuit Filium tanquam actum viventem, et subsistentem, et operantem omnia in omnibus : neque tantum videt Filius, neque tantum præsens est, sed operatur ad omnium rerum creationem, quemadmodum scriptum est : « Cum eo eram cuncta componens, etc. Vide Pseudo-Epiphani. l. all. pag. 294 et 295.

(8) Idem pag. 300. B. Ἡ οὐράνιος νόμῳ Μαρία, οὐρανὸς καὶ ναὸς καὶ θρόνος τῆς θεότητος, cœlestis sponsa Maria, cœlum et templum, et thronus Divinitatis.

(10) S. Basil. Seleuc. in S. Deipar. 593, edit. tom. I Auctar. Combefis. πῶς ἡ ἄκτιστος, καὶ ἀχώρητος οὐσία τοῦ Λόγου . . . ἡ προσβλέψαι καὶ Χερουβίμ οὐ τολμῇ, κ. τ. λ. quomodo increata et incomprehensibilis Verbi natura . . . in quam non audent Cherubim respicere. Præclara illa Procli Constantinopolitani orat. V, in S. Deipar. p. 342. E. Οὐρανοὶ μὲν γὰρ δόξαν διηγοῦνται Θεοῦ · ἄγγελοι δὲ λειτουργοῦσι μετὰ φόβου · ἀρχάγγελοι προσκυνοῦσι μετὰ τρόμου · τὰ Χερουβίμ μὴ φέροντα φρίττει · τὰ Σεραφίμ οὐ πλησιάζουσι περιϊπτάμενα · κεκράγασιν δὲ τρόμῳ, Ἄγιος, ἅγιος, ἅγιος Κύριος Σαβαώθ . . . αἱ νεφέλαι τῆς ἀναστάσεως τρόμῳ γεγονάσιν ὄχημα · ὁ ἥλιος τὴν ὕβριν μὴ φέρων, ἐφρίξεν · ὁ ἄδης τοὺς νεκροὺς ἐν φόβῳ ἐξέμεσε · πηλωροὶ ἄδου ἰδόντες ἔπτηξαν · τὸ ὄρος τὴν ἐπίβασιν δεξάμενον ἐκαπνίσθη · ἡ βάτος μὴ ἐνέγκασα τὴν ὀπτασίαν, ἐφλέγετο · ὁ Ἰορδάνης φρίξας ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω · ἡ θάλασσα φοβηθεῖσα τὴν ῥάβδον ἐσχίσθη διὰ τὸν Δεσποτικὸν τύπον ἡμερωθεῖσα · ἡ ῥάβδος Ἀαρὼν διὰ τὴν εἰκόνα παρὰ φύσιν ἦνθησε · τὸ πῦρ ἐν Βαβυλῶνι τριάδος ἀριθμὸν ἠδέσθη · ἀρίθμησον τοίνυν τὰ παρά-

C δοξα, καὶ θαύμασον τῆς Παρθένου τὴν νίκην · ὅτι ὃν πᾶσα ἡ κτίσις φόβῳ καὶ τρόμῳ ὑμνησεν, αὕτη μόνῃ ἀνερμηνεύτως ἐθαλάμεισε · Cœli enim enarrant gloriam Dei, angeli cum timore ministrant ; archangeli cum tremore adorant ; Cherubim non sustinentes gloriam contremiscunt ; Seraphim circumvolantes accedere non audent : sed cum tremore clamant, Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus Sabaoth . . . Nubes tremantes ejus ascensui fuerunt vehiculum : sol non ferens injuriam exhorruit : infernus præ timore mortuos evomit : janitores inferni ad ejus aspectum consternati sunt : mons ascensum excipiens fumigavit : rubus non ferens visionem, ardebat : Jordanis præ horrore conversus est retrorsum : mare virgam extinescens divisum est, ob Domini in ea figuram . cicuratum : virga Aaron ob imaginem, quem præferebat præter naturam effloruit : ignis Babylone Trinitatis numerum reveritus est. Recense igitur nova et mirabilia, et victoriam Virginis admirare, quod quem omnis creatura timens et tremens laudibus celebrat, ipsa sola Virgo eum inexplicabili ratione thalamo exceperit.

(10) Proclus Constantinop. ibid. Laud. S. Mariæ orat. 1, p. 303 : Ὁ ἄρουρα, ἐν ᾗ ὁ τῆς φύσεως γεωργὸς τὸν ἄσταχυν ἀσπόρως ἐδλάστησεν · O argum, in quo naturæ ipsius colonus sine semine spicam edidit. Auct. Sermon. I, de Annunt. qui Gregorio Thaum. olim tributus, p. 12 : Χαῖρε ἡ ἀγεώργητος καλλίκαρπος ἄρουρα, Ave, ager, qui non exaratus fructus profert pulcherrimos. Et Damascenus hom. II, in Dormit. B. M. p. 876. D. Mariam vocat τὴν ἀνήροτον ἄρουραν τοῦ οὐρανοῦ ἄρου. Et pseudo-thaumaturgus Serm. 1 Annunt. B. M. V. p. 12. Χαῖρε κεχαριτωμένη, ἡ ἀγεώργητος καλλίκαρπος ἄρουρα, Ave gratia plena, incultus ager, qui fert fructus pulcherrimos.

νήν, ὀρέσασθαι τοὺς βότρυας τῆς ἀφθαρσίας καὶ ἀθανασίας, εὐφραινομένη ἐπὶ τοῦ καινοῦ αὐτῆς γεννήματος, ἐν τῇ τῶν οὐρανῶν βασιλείᾳ. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ κατατρύψα τοῦ ζωοποιοῦ οὐρανόθεν ἄρτου (11) τῆς ζωῆς, ζωοποιουμένη ὑπ' αὐτοῦ εἰς αἰῶνας, οἰκονομήσαντος ἐκ πανάγων λαγόνων αὐτῆς, καὶ προσελθόντος εἰς μέθεξιν βροτῶν, στηρίζοντος καρδίας ἐν ὀρθόδοξῳ πίστει αὐτοῦ· ἡ

Γ'. Ἦρθη γάρ, ἦρθη πρὸς Κύριον τῆς δόξης, ἡ ἐνεγκαμένη αὐτὸν παμφαῆς νεφέλη (13), καὶ ἐξαστράψασα τὴν τελείαν αὐτοῦ θεότητα ἐν σώματι, ὑετίζουσα παρ' αὐτοῦ τὰ πανάγαθα χαρίσματα τῇ ὑπ' οὐρανόν. Κάκει τετέλεσται τῆς κατὰ τὸν προφήτην νοητῆς σελήνης ὁ ὑπερκόσμιος δρόμος, ἐξ ἧς ἐλήφθη ὁ ἥλιος εἰς ὧν τοῦ τρισηλίου (14) τῆς ὁμοουσίου Τριάδος, ὡς φησιν ἡ πατρικὴ ἐκφαντορία. « Καὶ ἔστη ἐν τῇ τάξει » τῆς παρθενίας αὐτῆς, ἡ ἀληθῶς Θεοτόκος, ἡ τὸ σέλας αὐτοῦ φήνασα, πρὸς θεογνωσίαν τοῦδε τοῦ παντός. Ἐν δὲ τῇ οἰκίᾳ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς δέδεκται ἐν ἀγαλλιάσει καὶ χαρᾷ ἀνεκλαλήτῃ ἡ Θεότευκτος οἰκία τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, τοῦ οἰκήσαντος ἀπεριγράπτως ἐν αὐτῇ, καὶ ἐξ αὐτῆς σαρκωθέντος ἐκ Πνεύματος ἁγίου, καὶ βρέφους γενομένου, ἐννεαμηνιαίου (15) μεμενηκότος, ὃς ἦν Θεὸς ἀχώριστος τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ καὶ Πνεύματος· καὶ εἰς τὴν κρείττοτέραν πασῶν μονῶν μονὴ γενομένη τῆς ὁμοουσίου Τριάδος, ἡ ἀκατάλυτος μονή, ἡ ἀκούσασα παρὰ τοῦ ἀρχαγγέλου Γαβριὴλ· « Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις Ὑψίστου ἐπισκιάσει σε, διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ἐκ σοῦ ἅγιον Υἱὸς Θεοῦ κληθήσεται, » τοῦ δοξασθῆναι ὑπὲρ τὰ οὐράνια καὶ ἐπίγεια ἅγια τάγματα. Ἀπὸ τῶν τῆδε μετεφυτεύθη, ὡς περ ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν, ἡ βροτοφνῆς (16) πυροφόρος βάτος (17) τῆς θεότητος, ἐν χώρᾳ ζώντων, συναστράψαι ἐν φωτὶ προσώπου Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, ἐν αὐτῇ ὀλικῶς καὶ ἀληθῶς κυο-

lesti pane quasi deliciis delectata, ac ab illo vivificata est in æternum, qui ex purissimis ejus ilibus incarnatus in hominum prodiit communionem, et in orthodoxa fide sua corda firmavit; productaque nobis oliva, tanquam a Deo cultus ager, misericordiae fontem protulit Christum, qui misericordia sua omnia implet.

ἐλαιοφορήσασα (12) ἡμῖν, ὡς Θεογεώργητον χωρίον, σύμπαντα τοῦ ἐλέους αὐτοῦ.

III. Sublata enim, sublata est ad Dominum gloriæ nubes illa lucidissima, quæ illum gestavit, et perfectam ejus divinitatem in corpore tanquam fulgur emittens, ab eo in omnem terram, quæ sub cælo est, optima charismata depluit. Atque ibi perfectus est intelligibilis lunæ, juxta prophetam, supermundanus cursus, ex qua conceptus est unus sol e triplici consubstantialis Trinitatis sole, ut tradit paterna mysteriorum doctrina. « Et stetit in ordine » virginitatis suæ Dei vere Genitrix, ipsius splendorem ostendens, ut Deum mundus hic cognosceret. In domo autem Dei et Patris illa excepta est cum exultatione et ineffabili gaudio, quæ a Deo facta est habitaculum Filii sui, qui in ipsa incircumscripse habitavit, et ex ea incarnatus ex Spiritu sancto, et factus infans novem menses mansit in utero, qui est Deus a Patre suo et Spiritu sancto inseparabilis: quæ domiciliorum omnium præstantissimum, consubstantialis Trinitatis facta domicilium, idque individuum, audiit ab archangelo Gabriel: « Spiritus sanctus superveniet in te et virtus Altissimi obumbrabit tibi; ideoque, quod ex te nascetur sanctum, Filius Dei vocabitur, » ut supra cælestes et terrestres sanctos ordines glorificetur: unde huc transplantatus est tanquam de gloria in gloriam in mortali forma rubus ardens divinitatis in terram viventium, ut simul coruscaret lumine personæ Christi Dei, quem omnino et

⁹ Habac. iii, 41. ¹⁰ Luc. i, 35.

(11) S. Basilus Seleuc. in S. Deipar. p. 597. Auctar. Combefis. t. I: Πηλίκον ἂν εἴη σχεῦος ἡ Θεοτόκος, οὐ κατὰ τὴν χρυσὴν στάμνον τὰ μάννα χωρήσασα, ἀλλὰ τὸν οὐράνιον ἄρτον ἐν γαστρὶ βαστάσασα, τὸν εἰς βρώσιν καὶ ῥώσιν πιστοῖς διδόμενον. *Quale vas erit Dei Mater, quæ non velut aurea urna in se manna complexa sit, sed cælestem illum panem in utero portaverit qui in cibum et robur fidelibus datur.*

(12) Procl. Constan. p. 379, orat. 6, in S. Deipar. ipsammet Mariam olivam vocat: Αὕτη ἡ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ πεφυτευμένη κατάκαρπος ἐλαία, ἐξ ἧς τὸ ἅγιον Πνεῦμα τὸ σωματικὸν τοῦ Κυρίου λαβὼν κάρπος τῇ χειμαζομένῃ τῶν ἀνθρώπων διεκόμισε φύσει. *Hæc oliva fructifera plantata in domo Domini, ex ea Spiritus sanctus Dominici corporis ramum acceptum jactato tempestate humano generi detulit.* Et Damascenus hom. 2, de Dormit. B. M. V. p. 876. D. τὴν ἀειθαλῆ καὶ καλλίκαρπον ἑλαιον τοῦ πατρικοῦ ἐλέους, *illam paternæ miserationis semper virentem olivam pulcherrimosque fructus ferentem.*

(13) Procl. Constantinop. Laudat. in SS. Dei Genitr. p. 302, in Auctar. Combef. ἡδύτης κούφη νεφέλη, ἡ τὸν ἐπὶ Χερουβὶμ μετὰ σώματος βαστάσασα. *Vere levis nubes, quæ sedentem super Cherubim corpora-*

tum gestavit. Et pseudo-thaumaturgus, vel, ut aliqui putant, idem Proclus serm. 3, p. 27: Ἀπελθε πρὸς τὴν κούφην νεφέλην· μήνυσον αὐτῇ τῆς ἐμῆς παρουσίας ὄμβρον. *Vade ad nubem levem: nuntia illi mei adventus imbrem.*

(14) Eodem fere modo S. Gregorius Nazianz. orat. 42, p. 698, φῶς τριλαμφές Trinitatem vocat. Et Cæsarius dialog. 1, interrogat. 3, tom. I Biblioth. PP. col. 549. Τριδέσποτον φῶς, et paulo ante . . . τρισαένναον κρήνην. *Fontem tribus ostiis æternum fluentem.*

(15) Hieronym. in cap. 31, in Hierem. v, 21 et 22: *Qui juxta incrementa quidem ætatis per vagitus et infantiam proficere videbitur sapientia et ætate, sed perfectus vir in ventre semineo solitis mensibus continebitur.*

(16) βροτοφνῆς. Sic codex. lege βροτοφνῆς.

(17) Proclus Constantinop. orat. 6, in S. Deipar. p. 365. σύμβολον γὰρ ἔφερεν ἡ προσομιλοῦσα βάτος τότε τῷ πυρὶ τῆς ἀσπόρως συλλαβούσης Παρθένου τὸ φῶς ἀληθινόν, *rubus enim tum temporis igni commistus, Virginis symbolum gessit, quæ verum illud lumen concepit sine semine.* Ita et pseudo-Epiphani. loc. allato.

vere gestavit in utero, et per eum servata est incombusta, sola inter mulieres benedicta Virgo Mater. Sed ut semper florens virga Jesse progerminavit in carne divinum germen Patris, cujus magnitudo infinita et incomprehensibilis pulchritudine, ubertate et communione fructuum, cœlestes delectat sanctas Potestates, chorumque Sanctorum, ut cum fiducia præ omnibus ipsius videant jucunditatem. Designavit enim electum ex omni terra arvum suum Dominus virtutum, qui ex ea, tanquam non sata spica germinavit: cujus frumentum neque satietatem parit, neque circumscribitur loco, neque consumitur, semper omnia nutriens et inconsumptum, sinu Patris continetur. In cœlestem thalamum ingressa est illa, quæ facta est gloriosissima Sponsa unionis hypostaticæ duarum naturarum Christi veri Sponsi cœlestis, cujus admirandam desiderant pulchritudinem sanctæ omnes cœlorum Potestates. Et translatus est ad eam, quæ sursum est, Jerusalem intemeratus intelligibilis thalamus, ex quo processit Rex sæculorum, qui in militari forma ad nos descendit, atque hostem cum ejus copiis in fugam vertit. Sed et ubi ad virilem. Christus Deus adolevit ætatem, orthodoxam sibi suam despondit Ecclesiam, pro qua suum effudit pretiosum sanguinem, animamque projecit, juxta id, quod magnum illud in divinis rebus mundi lumen Paulus ait: « Sacramentum hoc magnum est: ego autem dico in Christo et in Ecclesia ¹¹. » Fuit autem in cœlorum regno superior Cherubim et Seraphim, vere facta Mater Domini eorum.

IV. Cum autem bene peregisset vitæ cursum Deifera rationalis navis, ad tranquillum suum appulit portum, simul et ad mundi gubernatorem: qui per ipsam ab impietatis et peccati diluvio servavit, et vivificavit humanum genus. Qui in Sinai dedit legem, et ex Sion legem tulit ipse Deus noster, inde misit, qui ad se ferret suam arcam sanctificationis; de qua progenitor ipsius David cecinit dicens: « Surge, Domine, in requiem tuam; tu et arca sanctificationis tuæ ¹². » Neque vero illam, sicut Mo-

¹¹ Ephes. v, 32. ¹² Psal. cxxxi, 8.

(18) πρὸς ὃν ἐδλάστησεν · lege προσανεδλάστη-
σεν.

(19) χωρὸν · lege χορὸν.

(20) Id. Pseudo-Epiphani. pag. 294. ἡ ἀγεώργητος χώρα, ἡ τὸν λόγον ὡς κόκκον σίτου δεξαμένη, καὶ τὸ δρᾶμα βλαστήσασα, ἡ νοερὰ κλίβανος, τὸ πῦρ καὶ τὸν ἄρτον τῆς ζωῆς ἔχουσα · *Ipsa est ager minime cultus, quæ verbum veluti granum frumenti suscipiens etiam manipulum germinavit: ipsa clibanus intellectualis, quæ ignem et vitæ panem habebat.*

(21) S. Cyrillus Encom. in B. M. Deipar. tom. V, part. II, p. 580. Χαίροις, Μαρία, . . . ἡ τὸν στάχυν ἄνευ ἁλότρου καὶ σπέρματος βλαστήσασα τὸν ἀμαράντινον. *Salve, Maria, . . quæ spicam sine aratro et semine immarcescibilem germinasti.*

(22) ἀχώρητος. Libenter legerem ἀκόρεστος, non afferens satietatem: activam enim etiam habet significationem, ut multa alia hujusmodi adjectiva: sic auctor homiliæ in S. Theophania apud Chry-

Ἀφορηθέντος, καὶ ὑπ' αὐτοῦ φυλαχθεῖσα ἀφλεκτος, ἡ μόνη ἐν γυναιξὶν εὐλογημένη Παρθενομήτηρ. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὡς ἀειθαλὴς ῥάβδος Ἰεσσαὶ πρὸς ὃν ἐδλάστησεν (18) ἐν σαρκὶ θεόφυτον ὄντα τοῦ Πατρὸς, οὗ τὸ μέγεθος ὑπεράπειρον καὶ ἀκατάληπτον, τέρπον τῇ ὥρᾳ καὶ μεθέξει τῆς ἐπικαρπίας τὰς οὐρανίους ἀγίας Δυνάμεις, καὶ τὸν χωρὸν (19) τῶν ἀγίων, ἰδεῖν ἐν παρρησίᾳ ὑπὲρ πάντας τὴν αὐτοῦ τερπνότητα. Προσκέκληκε γὰρ Κύριος τῶν δυνάμεων τὴν ὑπὲρ πάσης γῆς ἐκλεκτὴν αὐτοῦ ἄρουραν (20), ὃ ἐξ αὐτῆς ὥσπερ ἄσπορος στάχυς (21) βλαστήθεις, οὗ ὁ σῖτος ἀχώρητος (22) καὶ ἀδαπάνητος, τρέφων ἀεὶ τὰ σύμπαντα μὴ δαπανώμενος, χωρούμενος ἐν τοῖς τοῦ Πατρὸς κόλποις: εἰς τὸν οὐράνιον νυμφῶνα εἰσῆλθεν ἡ γενομένη (23) πανένδοξος νυμφῶν, τῆς καθ' ὑπόστασιν ἐνώσεως (24) τῶν φύσεων Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ ἐπουρανίου Νυμφίου, οὗ ἐφίενται τῆς ὑπερφουῦς ὠραιότητος πᾶσαι αἱ ἅγαι Δυνάμεις τῶν οὐρανῶν: καὶ μετωκίσθη ἐν τῇ ἄνω Ἱερουσαλήμ ἡ πανάχραντος νοητὴ παστὰς (25), ἐξ ἧς προῆλθεν ὁ βασιλεὺς τῶν αἰώνων, τὴν πρὸς ἡμᾶς χάθοδον δεδρακώς, ἐν στρατιώτου μορφῇ τροπώσμενος τὸν ἐχθρὸν σὺν τοῖς στρατεύμασιν αὐτοῦ. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἀνδρωθεὶς Χριστὸς ὁ Θεὸς τὴν ὁρθόδοξον αὐτοῦ Ἐκκλησίαν ἐνυμφεύσατο, ὑπὲρ ἧς καὶ τὸ τίμιον αἷμα ἐξέχεε, καὶ τὴν ψυχὴν προήκατο, καθὰ ὁ πολὺς τὰ θεῖα, τὸ φῶς τοῦ κόσμου Παῦλος φησι: « Τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν· ἐγὼ δὲ λέγω εἰς Χριστὸν καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν » καὶ γέγονεν ἐν τῇ τῶν οὐρανῶν βασιλείᾳ ἡ ἀνωτέρα τῶν Χερουδὶμ καὶ Σεραφὶμ, ἀναδειχθεῖσα ἀληθῶς, ὡς Μήτηρ τοῦ Δεσπότης αὐτῶν.

Δ'. Εὐ περαιωσαμένη δὲ τὸν πλοῦν τοῦ βίου, ἡ Θεοφερὴς λογικὴ ὁλκὴς πρὸς τὸν πανεύδιον λιμένα αὐτῆς, ὁμοῦ καὶ κυβερνήτην τοῦ παντὸς μεθώρμισε, τὸν δι' αὐτῆς σεσωκότα καὶ ζωογονήσαντα τὸ ἀνθρώπινον γένος ἐκ κατακλυσμοῦ (26) ἀσεβείας καὶ ἀμαρτίας. Ὁ ἐν Σινᾷ νομοδότης, καὶ ἐκ Σιών νομοθέτης αὐτὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἐντεῦθεν πρὸς αὐτὸν κομίσαι μετεστείλατο τὴν αὐτοῦ κιβωτὸν τοῦ ἁγιάσματος, περὶ ἧς ὁ ταύτης προπάτωρ Δαβὶδ ἔψαλε λέγων: « Ἀνάστηθι, Κύριε, εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου, σὺ καὶ ἡ

D sost. I. II, p. 809 C. Ἀκόρεστος γὰρ ἡ γλυκύτης τῶν πνευματικῶν λογίων. Verum nihil muto.

(23) Pseudo-Epiphani. pag. 392. C. Mariam appellat Sponsam Trinitatis, Τριάδος γὰρ Νύμφη ὑπάρχει ἡ ἁγία Θεοτόκος κόρη Μαρία, τὸ πανάρετον τῆς οἰκονομίας κειμήλιον, *Sancta enim puella virgo Maria est Sponsa Trinitatis, et dispensationis plane arcarus thesaurus.*

(24) S. Proclus p. 302 vocat Mariam ἐργαστήριον τῆς ἐνώσεως τῶν φύσεων, *unionis naturarum officinam.*

(25) Pseudo-Hierony. in psal. xvi, v, 12 *Christus in Maria quasi Sponsus in thalamo. Et S. Proclus I. c. Ἡ παστὰς ἐν ᾗ ὁ λόγος ἐνυμφεύσατο τὴν σάρκα. Thalamus, in quo sibi Verbum carnem desponsavit.*

(26) Eundem loquendi modum adhibet Gregor. Nazianz. orat. 28, p. 336. Ὁ δὲ κατακλυσμὸν ἀσεβείας διέφυγε, *diluvium impietatis effugit.*

κιθωτός (27) τοῦ ἁγιάσματος σου. » Οὐ κατὰ τὴν Α πάλαι Μωσαϊκὴν, ὑπὸ βοῶν φερομένην, ἀλλ' ὑπὸ στρατιᾶς οὐρανίου ἁγίων ἀγγέλων ὁδηγουμένην καὶ δορυφορουμένην· οὐ χειροποίητον, περικεκαλυμμένην χρυσίῳ, ἀλλὰ Θεόκτιστον οὖσαν λογικὴν, καὶ πάντοθεν ὑπεραστράπτουσαν ταῖς μαρμαρυγαῖς τοῦ ἐπιφοιτήσαντος ἐπ' αὐτὴν παναγίου καὶ ζωοποιοῦ Πνεύματος· οὐ στάμνον μάννα ἔχουσαν καὶ πλάκας διαθήκης, ἀλλὰ τὸν τοῦ μάννα χορηγὸν καὶ τῶν ἐπηγεγμένων αἰώνιων ἀγαθῶν Κύριον τῆς καινῆς καὶ παλαιᾶς διαθήκης, ἐξ αὐτῆς νηπιάσαντα, καὶ ἐλευθερώσαντα τοὺς πιστεύοντας εἰς αὐτὸν ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου· οὐ ῥάβδον Ἀαρὼν φέρουσαν, καὶ ἄνωθεν Χερουβὶμ δόξης, ἀλλ' ἐκείνων ἀσυγκρίτως ἐνδοξοτέραν ὑπάρχουσαν, ῥάβδον (28) Ἰεσσαὶ καθ' ὑποφητικὴν ἐκφαντορίαν, καὶ ἐπισκιαζομένην ὑπὸ θείας παν- B αλκεστάτης δυνάμεως τοῦ ὑψίστου Πατρὸς· καὶ οὐ συμπροαγομένην Ἑβραϊκῶ κατ' ἐκείνην, ἀλλ' ἐπομένην Θεῷ ἐξ αὐτῆς ὀφθέντι ἐπὶ γῆς σαρκί, καὶ μακαριζομένην ὑπὸ ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων εἰς δόξαν τοῦ μεγαλύνοντος αὐτὴν ὑπὲρ τὰ οὐράνια (29) καὶ ἐπίγεια τάγματα, βοῶσαν ἐν θείῳ στόματι καὶ λέγουσαν· « Μεγαλύνει ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον· καὶ ἡγαλ- λίασε τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ τῷ Θεῷ τῷ Σωτῆρί μου, » καὶ τὰ καθεξῆς.

Ε'. Τοῖνον ἡύλισθη ἀληθῶς ἀναλάμψαι ἐν ταῖς τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης λαμπρότησιν ἡ νοσητὴ αὐτοῦ φασφόρος ἑῷα, κληθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἐξ αὐτοῦ ἀνατελλαντος καὶ φωτίσαντος τὰ σύμπαντα, δι' ἧς καὶ ἡ ὑπερβάλλουσα λαμπρότης τὰς ἡλιακὰς αὐτὰς ἀκτῖνας, ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς ἐκκέχυται ἐφ' ἡμᾶς, ἀναζωπυροῦσα τὰς ψυχὰς τῶν πιστῶν πρὸς μίμησιν, ὡς ἐφικτὸν, τῆς θείας χρηστότητος καὶ ἀγαθότη- C τος αὐτοῦ. Ὁ γὰρ ἐκ ταύτης τῆς Ἀειπαρθένου σάρκα ἐνδυσάμενος ἔμψυχον (30) καὶ ἔννου· ἐκ Πνεύματος ἁγίου Χριστὸς ὁ Θεὸς, προσκαλεσάμενος αὐτὴν ἐνέδυσεν ἀφθαρσίαν σύσσωμον, καὶ ὑπερενδόξως ἐδόξασε, τοῦ γενέσθαι κληρονόμον, ὡς παναγίαν Μητέρα αὐτοῦ· καθ' ἣ καὶ ὁ Ψαλμῶδης ψάλλει· « Παρέστη ἡ βασίλισσα ἐκ δεξιῶν σου ἐν ἱματισμῷ δια- χρύσω περιβεβλημένη, πεποικιμένη. » Σκεῦος (31)

¹³ Luc. I, 46. ¹⁴ Psal. XLIV, 9.

(27) S. Proclus in S. Deipar. orat. 6, p. 577: Αὕτη ἡ κεχρυσωμένη ἔσθην καὶ ἔξωθεν κιθωτός, σώματι καὶ πνεύματι ἡγιασμένη, *Hæc intrinsecus et extrinsecus arca deaurata, corpore scilicet et spiritu sanctificata.*

(28) S. Andreas Cretens. orat. in Nat. B. M. quam V. Cl. Angelus M. Riccius erutam e Bibliotheca Laurentiana in lucem edidit, p. 29: Βλαστὸς γὰρ κυρίως μὲν ὁ Δαυὶδ· ῥάβδος δὲ προδήλως αὕτη, ἄνθος δὲ Χριστὸς ἐκλαμβάνεται, *Radix enim proprie David; virga procul dubio Maria est, flos vero Christus.*

(29) Nazianzenus Christi. Pat. v, 2605. Οὐρανίωνων ταγμάτων ὑπερτέρα, *cælestibus ordinibus superior.*

(30) Hæc adversus Apollinarium, qui Christi corpus negabat anima rationali præditum esse, sed Divinitatem αἰεabat esse loco mentis: contra quem errorem pulcherrima illa Nazianzeni in epist. 4 ad Cledonium, p. 740. C. Εἰ δὲ ἔμψυχος, εἰ μὲν οὐ νοερός, πῶς καὶ ἄνθρωπος; οὐ γὰρ ἄνουν ζῶον ὁ ἄνθρωπος· καὶ ἀνάγκη τὸ σχῆμα μὲν ἀνθρώπειον, καὶ τὴν σκηνὴν· τὴν δὲ ψυχὴν ἵππου τινὸς ἢ βοδὸς ἢ ἄλλου τῶν ἀνοήτων. Τοῦτο γοῦν ἔσται καὶ τὸ σωζόμενον· καὶ διεψεύσθην ἐγὼ παρὰ τῆς ἀληθείας,

saicam, trahunt boves, sed cælestis sanctorum angelorum exercitus deducit, et stipat. Neque est manufacta, et auro obducta; sed a Deo condita rationalis, et undique micans fulgoribus sancti et vivificantis Spiritus, qui in eam supervenit. Neque mannae urnam habet, neque tabulas testamenti; sed mannae suppeditatorem et promissorum æternorum honorum Dominum novi et veteris testamenti; qui ex ea infans prodiit; omnesque, qui in illum credunt, a legis maledictione liberavit. Neque Aarqn virgam, neque superne habet Cherubim gloriæ; sed illis longe gloriosiore sine comparatione virgam Jesse juxta prophetica doctrinam, et divina altissimi Patris potentia obumbratur: nec, ut illa, Hebraico præit populo, sed pone sequitur Deum, qui in ipsa carne apparuit in terra; et beata ab angelis hominibusque salutata est ad ejus gloriam, qui super cælestes et terrestres ordines eam magnificavit: exclamavit enim: « Magnificat anima mea Dominum: et exsultavit Spiritus meus in Deo salutari meo ¹³. » Et cætera.

V. Re vera igitur, ut luceret, demorata est in splendoribus solis justitiæ lucifera spiritualis aurora, ab eo vocata, qui ab ipsa ortus mundum illuminavit. Per eam splendor ille, qui vel ipsos solis radios superat, in misericordia et miserationibus in nos effusus est; et fidelium excitat animas ad imitandum pro viribus illius divinam bonitatem et benignitatem. Ex hac enim perpetua Virgine Christus Deus, carne ex Spiritu sancto indutus animata et mente prædita, illam elegit et concorpore induit incorruptibilitate, ac supra modum glorificavit, ut sua esset hæres, utpote sanctissima sua Mater; juxta ea quæ cecinit Psalter: « Assitit regina a dextris tuis in vestitu deaurato circumamicta varietate ¹⁴. » Vas illud pretiosum et sacratissimum, et quavis sancta re sanctius, Deipara

ἄλλου τιμηθέντος ἄλλος μεγαλαυχούμενος, *Si autem homo anima est præditus, siquidem mente caret, quomodo sit homo? neque enim homo animal est mente carens: et illud quidem necesse est ut formam habeat hominis speciem; animam autem habeat cujuspian aut equi aut bovis aut cujusvis alterius animalis, quod mente sit expers. Illud igitur erit, cui salus parta est; ac proinde ipse a veritate deceptus sum, qui cum alius honorem acceperit, ipse alius inani gloria me jactem.*

(31) S. Cyrill. Encom. B. M. Deip. loc. cit. Χαίροις δὲ καὶ αὕτη, Μαρία Θεοτόκε, Παρθενομήτηρ, φωτοφόρε, σκεῦος ἀμίαντον· *Salve et ipsa Maria Deipara, Virgo-Mater, Lucifera, vas incorruptum.* Itidem S. Epiphanius *Advers. hæres. l. III, p. 1043*: Μητέρα μὲν γεγонуῖαν διὰ τὴν οἰκονομίαν, ἄχραντον δὲ διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν τιμὴν, καὶ τὸ σκεῦος τὸ θαυμαστόν· *Christi Matrem ob susceptum ex ipsa corpus, et ob illius honorem impollutum vas est admirandum; et pag. sequen. vocat B. V. Τὸ σκεῦος τὸ τίμιον καὶ ἐξοχώτατον, vas pretiosum et præstantissimum.* Et S. Ephraem *Serm. Lat. tom. III. pag. 576, col. 1 E. Ave præclarum et electum vas Dei.*

Virgo « Pretiosam suam adepta margaritam ¹⁵, » A spendidissimo illius ornatu egregiam suam formam illustravit, cujus « Est aurum et argentum ¹⁶, » et per quem « Reges regnant ¹⁷. » Atque illa quidem erat in hujus vitæ mari, cum ille e cœlo in illa refulsit, et ex ejus virginalibus ilibus incarnatus est. Cumque prodiisset in lucem, dedissetque se pretium pro asserendo e servitute in libertatem mundo, statim illa mirum in modum temporalem hujus vitæ persecuta est viam, et ad illud verum universi gaudium devenit, quod illa in utero gesserat, quod natura Deus ex Deo ante sæcula, per eam novissimis temporibus in terra apparuit, summotoque tandem Evæ dolore, divina exsultatione sua cœlum et terram implevit.

ἐπὶ γῆς, καὶ ἐμπλήσασαν τὰ οὐράνια καὶ ἐπίγειά τῆς ἀπελασμένης εἰς τέλος.

VI. Hodie vero qui appellatus est olim a Propheta « Lapis angularis ¹⁸, » mirifice proprium transtulit montem, qui in altitudinem gloriæ sese super omnem creaturam attollit; unde « Sine contractu abscissus ¹⁹ » Christus Deus « Correxuit orbem terræ ²⁰, » orthodoxæ fidei suæ ædificatis Ecclesiis; ut qui ad eum pie per eundem montem confugerint, ex omnis hæreseos impietate liberentur; juxta illud Scripturæ: « Omnis qui credit in illum, non confundetur ²¹. » Deductus est enim divinorum charismatum « Fons Domini signatus ²² » in ejus occursum semper Virgo, per quam irrigatus est Ecclesiæ orthodoxæ paradisos; et a secundo conditus, qui ex ea natus est, Adam; quique e virginalibus scatebris, id est uberibus tanquam fontis fluente ebibit, et mortuum primum parentem Adam vivificavit. Hodie rationale tabernaculum, quo mitem in modum exceptus est in carne Deus et Dominus cœli et terræ, ab eo compositum est, et

τίμιον καὶ ἱερώτατον, τῶν ἱερῶν ἱερώτερον, ἡ γεγονυῖα Θεοτόκος, « καταλαβοῦσα τὸν πολυτίμιον αὐτῆς μαργαρίτην (32), » κατηγγλαίσθη εὐπρέπειαν τῆς ὑπερκοσμίου κοσμιότητος αὐτοῦ, « οὐπὲρ ἐστὶ τὸ χρυσίον καὶ τὸ ἀργύριον, » καὶ δι' οὗ « βασιλεῖς βασιλεύουσι. » τὸν οὐρανόνθεν ἐξαστράψαντα ἐν αὐτῇ, καὶ σωματωθέντα ἐκ παρθενικῶν λαγόνων αὐτῆς. οὕσα ἐν τῇ μεγάλῃ θαλάσῃ τοῦ βίου, καὶ προσελθόντα ἀντίλυτρον ἑαυτὸν δωρησάμενον ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου δουλείας ἀπολυτρώσεως, καὶ εὐθὺ τομήσασα ὑπεράγαν ἐξαισιῶς τὴν ἐγγχρονον ὁδοιπορίαν τοῦ βίου, κατήντησε πρὸς τὴν ἀληθινὴν χαρὰν τῶν ὄλων, ἡ ἀφράστως κυήσασα αὐτὴν ἐν τῇ φύσει ἡμῶν, τὴν οὖσαν φύσει Θεὸν ἐκ Θεοῦ γεγεννημένην πρὸ τῶν αἰώνων, ἐπ' ἐσχάτων δὲ τῶν χρόνων ὀφθεῖσαν δι' αὐτῆς θείας αὐτῆς ἀγαλλιάσεως, καὶ τῆς Εὐαγ. τὴν λύπην

Γ'. Σήμερον δὲ ὁ ὑπὸ Θεσπεσίῳ Προφῆτῳ προαγορευθεὶς « ἀκρογωνιαίος λίθος » (33) τοῦ ἰδίου ὄρους τὴν θαυμαστὴν μετὰστασιν δέδρακε, τοῦ ὑπερεξαίροντος πάσης κτίσεως ἐν ὑψώμασι δόξης. ἐξ οὐπερ « ἄνευ ἀφῆς τμηθεὶς » Χριστὸς ὁ Θεός, « κατώρθωσεν ἅπασαν τὴν οἰκουμένην, » οἰκοδομήσας ἐν αὐτῇ τὰς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως αὐτοῦ Ἐκκλησίας, ὅπως ἂν οἱ εὐσεβῶς διὰ τοῦ αὐτοῦ ὄρους πρὸς αὐτὸν καταφεύγοντες ῥυσθῶσιν ἐκ πάσης δυσσεβοῦς αἱρέσεως, καθ' ἃ φησι τὸ γράμμα τὸ ἱερὸν, ὅτι « Πᾶς ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ οὐ καταίσχυνθησεται. » Ἀπηνέχθη γάρ ἡ τῶν θείων χαρισμάτων ἐσφραγισμένη (34) « πηγὴ τοῦ Κυρίου Ἀεὶπάρετος » εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ, δι' ἧς πεπότισται ὁ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας παράδεισος, καὶ συνεστάθη ὑπὸ τοῦ γεννωμένου ἐξ αὐτῆς δευτέρου Ἀδάμ. καὶ ὡς ναμάτων πηγῆς ἐκ παρθενικῶν αὐτῆς πηγῶν, ἤτουν μασθῶν, πεπωκότος, καὶ ζωοποιήσαντος τὸν θανατωθέντα πρωτόπλαστον Ἀδὰμ. Σήμερον ἡ τὸν Θεὸν καὶ Δεσπότην οὐρανοῦ καὶ

¹⁵ Matth. xiii, 46. ¹⁶ Aggæ. ii, 9. ¹⁷ Prov. viii 15. ¹⁸ Psal. cxvii, 22. ¹⁹ Dan. ii, 45. ²⁰ Psal. xcv, 10. ²¹ Rom. x, 11. ²² Cantic. iv, 12. ²³ Eccli. vi. 14.

(32) Pseudo-Thaumat. Serm. 1 de Annunt. B.M. pag. 13, pulchre docet cur Christus dicatur margarita: Καὶ ὡςπερ ὁ μαργαρίτης ἐκ τῶν δύο φύσεων ἐξ ἀστραπῆς καὶ ὕδατος ἐκ τῶν ἀδῆλων σημείων τῆς θαλάσσης περιέρχεται. οὕτως καὶ ὁ Δεσπότης ἡμῶν ὁ Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς ἀσυγχύτως καὶ ἀτρέπτως ἐκ τῆς καθαρᾶς καὶ ἀγνῆς καὶ ἀμιάντου καὶ ἀγίας παρθένου Μαρίας περιέρχεται ἐν θεότητι τέλειος, καὶ ἐν ἀνθρωπότητι τέλειος κατὰ πάντα ὅμοιος τῷ Πατρὶ, καὶ ὁμοούσιος ἡμῖν κατὰ πάντα χωρὶς ἁμαρτίας. Et sicut margarita ex duabus naturis, fulgure nimirum et aqua, occultis quibusdam indicibus maris provenit; ita et Dominus noster Jesus Christus inconfuse et incommutabiliter ex pura et casta, et impolluta et sancta Maria progreditur in divinitate perfectus, in humanitate perfectus, similis Patri in omnibus, et nobis per omnia consubstantialis sine peccato. Idem fere dicit auctor Quæstionum inter Opera S. Athan. t. II, p. 341, quæst. 19 edit. Parisien. 1698, cæterum PP. passim Christum margaritam appellant. Sanctus Ephræm t. II, p. 293 B. Χαῖρε, κεχαριτωμένη νοηρὰ θάλασσα, τὸν οὐράνιον ἔχουσα μαργαρίτην Χριστόν. Et Damascenus homil. 1, in Nat. B. M. p. 831: Ὅτις οὐρανόνθεν ἐκ τῆς ἀστραπῆς τῆς θεότητος ἐν γαστρὶ ἔξει,

καὶ τέξεται τὸν πολυτίμητον μαργαρίτην Χριστόν. Quæ cœlitus ex fulgure divinitatis in utero habebit, et pretiosissimam pariet margaritam Christum.

(35) Pseudo-Epiphani. pag. 294, B. Τὸ ἀλατομητον ὄρος, ἡ τὴν ἀκρότομον ἔχουσα πέτραν Χριστόν. περὶ ἧς σοφώτατος Δανιὴλ, κ. τ. λ. Mons nullo modo incisus, præruptam habens petram Christum, de quo sapientissimus Daniel etc.

(34) S. Ephræm iom. III, p. 529: Πηγὴ ἐσφραγισμένη, ἧς τὰ καθαρὰ νάματα τὴν οἰκουμένην ἀρδεύουσιν. Fons signatus, cujus pura fluentia irrigant orbem terrarum. Ita et pag. 547 F. Χαῖρε, ἀγίου Πνεύματος πηγὴ ἐσφραγισμένη. Salve, sancti Spiritus fons signatus. Hieronymus lib. i Advers. Jovinianum, 31. Hortus conclusus, fons signatus quod clausum est, atque signatum similitudinem habet Matris Domini, Matris et Virginis. Vide et epist. 48, juxta recens. Vallars. tom. I, col. 251, n. 21. S. Joan. Damascenus homil. 2 in Nativ. B. M. V. iom. II, pag. 855: Χαῖρε, πηγὴ ἐσφραγισμένη, ὁ βρυθῆρ τῆς ἀφθαρσίας, ἡ τὸ ρεῖθρον τῆς ζωῆς Χριστόν ἐκβλύσασα τῶν σημάτων μηδαμῶς τῆς παρθενίας λυμανθέντων. Ave, fons signatus, incorruptionis origo, quæ Christum vitæ fluentum, nihil læsis virginitalis signaculis edidisti: et alii PP. passim.

γῆς ὑπερφυῶς δεξαμένη λογικὴ (35) σκηνὴ κατὰ Ἀ
σάρκα, συνέσταλται, καὶ καθίδρυται σύσσωμος ὑπ'
αὐτοῦ ἐν ἀφθαρσίᾳ εἶναι σὺν αὐτῷ αἰωνίως, « εἰς
σχέπην κραταίαν, » καὶ σωτηρίαν καὶ προστασίαν
ἡμῶν ἀπάντων Χριστιανῶν.

Ζ'. Ὡ παμμακαρία κοίμησις τῆς ὑπερενδόξου
Θεοτόκου, τῆς μετὰ τόκον Ἀειπαρθένου, καὶ ἐν τῷ
τάφῳ μὴ παθούσης τῷ ζωοδόχῳ (36) σώματι διαφθο-
ρὰν (37), φυλαχθείσης ὑπὸ τοῦ προσελθόντος ἐξ αὐτῆς
παντοδυνάμου Σωτῆρος Χριστοῦ. Ὡ παμμακαρία
κοίμησις τῆς ὑπερενδόξου Θεοτόκου, δι' ἧς « πνεύ-
ματα καὶ ψυχὰς δικαίων τετελειωμένων » κατηξιώ-
θησαν τῆς θείας παρὰ Χριστοῦ αἰωνίας παρακλήσεως.
Ὡ παμμακαρία κοίμησις τῆς ὑπερενδόξου Θεοτόκου,
δι' ἧς ἀνεκτίσθημεν μυστικῶς, καὶ ναὸς τοῦ Θεοῦ
γεγόναμεν. Ὡ παμμακαρία κοίμησις τῆς ὑπερενδόξου
Θεοτόκου, δι' ἧς προῆλθεν ἡ παγκόσμιος διφυῆς
Ἰασις, ἰωμένη σωματικῶς καὶ πνευματικῶς εἰς πε-
ριεκτικωτάτην εὐεξίαν τῆς οἰκουμένης. Ὡ παμμα-
καρία κοίμησις τῆς ὑπερενδόξου Θεοτόκου, δι' ἧς
δεδοξάσται καὶ μεμακάρισται ἡμῶν (38) τὸ γένος ἐν
Χριστῷ τῷ Θεῷ, ὡς σῶμα αὐτοῦ ἀδιαίρετον, καὶ
ἀνυμνεῖται καὶ προσκυνεῖται ἀπὸ « ἐπουρανίων, καὶ
ἐπιγείων, καὶ καταχθονίων, » καθ' ἃ γέγραπται.
Ὡ παμμακαρία κοίμησις τῆς ὑπερενδόξου Θεοτόκου,
δι' ἧς ἐλάβομεν (39) « τὴν ἄρεσιν τῶν παραπτω-
μάτων ἡμῶν, » καὶ λελυτρώμεθα ἐκ τῆς τοῦ πονηροῦ
τυραννίδος. Ὡ παμμακαρία κοίμησις τῆς ὑπερεν-
δόξου Θεοτόκου, δι' ἧς ἀνεκαινίσθη (40) τὰ σύμπαν-
τα, καὶ ἡνωται (41) τὰ ἐπίγεια τοῖς οὐρανίοις, καὶ
αἰνεῖ καὶ βοᾷ σὺν αὐτοῖς· « Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ
ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία. » Ὡ παμμα-
καρία κοίμησις τῆς ὑπερενδόξου Θεοτόκου, δι' ἧς
τῆς τρισυποστάτου Θεότητος ἡ ὑπερβάλλουσα ἀνείχα-
στος φιλανθρωπία δέδεικται εἰς ἡμᾶς, θαυματοποι-
οῦσα τὰς ἁγίας Δυνάμεις τῶν οὐρανῶν, καὶ ἡμᾶς
διεγείρουσα πρὸς ἐξομολόγησιν καὶ αἶνον ἁπαυστον
τῆς ἀφάτου εὐσπλαχνίας καὶ ὑπεραγαθότητος αὐ-
τῆς. Ὡ παμμακαρία κοίμησις τῆς ὑπερενδόξου Θεο-
τόκου, περὶ ἧς (42) προφῆται καὶ δίκαιοι ἐπέθων

consecratum; ut sit in æternum incorruptibilis s
consors cum ipso « Ad fortem protectionem »
et salutem tutelamque omnium nostrum Christia-
norum.

VII. O beatissima dormitio gloriosissimæ Dei-
paræ, post partum semper Virginis; quæ corporis,
quo vita continebatur, nullam passa est in sepul-
cro corruptionem, carnem servante, qui ex ea na-
tus est, omnipotente Salvatore Christo. O beatis-
sima dormitio gloriosissimæ Deiparæ, per quam
« Spiritus et anima justorum » qui consummati
sunt, divina æternaque consolatione, quæ a Deo
proficiscitur, digni habiti sunt. O beatissima dor-
mitio gloriosissimæ Deiparæ, per quam mystice
recreati sumus, et facti templum Spiritus sancti.
O beatissima dormitio gloriosissimæ Deiparæ, per
quam ad nos duplex est profecta sanatio, quæ ani-
mabus, corporibusque ad optimam mundi genera-
lem valetudinem remedium attulit. O beatissima
dormitio gloriosissimæ Deiparæ; per quam glorifi-
catam, beatumque prædicatum est genus huma-
num, in Christo Deo tanquam ipsius corpus indi-
viduum, et laudatur et adoratur a « Cœlestibus,
sicut scriptum est, terrestribus et infernis ».
O beatissima dormitio gloriosissimæ Deiparæ, per
quam accepimus « remissionem peccatorum nostro-
rum » et e diaboli tyrannide redempti sumus.
O beatissima dormitio gloriosissimæ Deiparæ, per
quam renovata est universitas rerum, et in unum
cum cœlestibus terrestria coaluere, et laudant cla-
mando cum ipsis: « Gloria in altissimis Deo, et
in terra pax hominibus bonæ voluntatis ».
O beatissima dormitio gloriosissimæ Deiparæ; per
quam illa declarata est in nos Deitatis in tribus
personis subsistentis, maxima clementia, quam
nulla cuiquam conjectura assequi licet: quæ Vir-
tutes cœlorum admiratione afficit; quæ nos excitat
ad confessionem laudemque perpetuam ineffabilis
ejus misericordiæ et summæ bonitatis. O beatis-

³⁵ Dan. iii, 86. ³⁶ Philip. ii, 10. ³⁷ Ephes. i, 7.

(35) Pseudo-Hieronym. in psal. xvii, v. 12.
tom. VII edit. Vallars. Append. col. 41: Christus
in Maria quasi sponsus in thalamo, et corpus Mariæ
quasi tabernaculum.

(36) Ζωοδόχον. Lege ζωοδόχου.

(37) Duo asterisci notant aliquid deesse in ms.
Sangermanensi, lacunamque unius duarumve vo-
cum capacem. Fortasse deest τερνός, quam vocem
reddidi in versione.

(38) Intellige Ecclesiam, quæ etiam generali
mundi nomine significatur, ut observavit D. Augu-
stinus tractatu 87, in Jo. circa med.

(39) Irenæus lib. iii Advers. hæres. cap. 33:
Maria et sibi et universo generi humano causa facta
est salutis. Quamobrem orabat Nazianzenus Christ.
Pat. in fi. Δός μοι, Κυρία, τὴν λύσιν τῶν πταισμάτων,
καὶ μοι πάραρχε ψυχικῆς σωτήριον. Da mihi, Do-
mina, ut a peccatis solvar, et mihi animæ salutem
præbeas. Pseudo-Epiphani. pag. 500 B. Διὰ σοῦ γὰρ
μεσότηχον τοῦ φραγμοῦ τὴν ἐχθραν κατέλυσεν, ὧ
ἁγία Παρθένη· διὰ σοῦ ἡ οὐράνιος εἰρήνη τῷ κόσμῳ
ἐδωρήθη· διὰ σοῦ τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης ἐφω-
τίσθη· διὰ σοῦ ἄνθρωποι ἄγγελοι γεγονάσι, κ. τ. λ.

³⁷ Luc. ii, 14.

Per te medium obstructionis parietem inimicitiam
scilicet, dissolvit, o sancta Virgo (ubi male interpres
medius obstructionis paries); per te pax cœlestis do-
nata est mundo; per te homines angeli facti sunt, etc.
Et Basil. Seleucien. orat. 39, pag. 215: Χαῖρε, κε-
χαριτωμένη, μεσιτεύουσα Θεῷ καὶ ἀνθρώποις, ἵνα
τὸ μεσότηχον ἀνῆρέθῃ τῆς ἐχθρας καὶ τοῖς ἐπουρα-
νίοις ἐνωθῇ τὰ ἐπίγεια. Ave, gratia plena, Dei homi-
numque Mediatrix ut inimiciarum interjectus pa-
ries evertatur, et cœlestia terrestriaque in unum coeant.

(40) Damascenus homil. 4, in Nat. B. M. pag.
850 A. Δι' αὐτῆς γὰρ ὁ Κτίστης πρὸς τὸ κρεῖττον
μετεστοιχείωσεν διὰ μέσης τῆς ἀνθρωπότητος. Per
eam si quidem Creator naturam universam media
humanitate commutavit.

(41) S. Ephræm orat. ad SS. Genitr. Latin.
tom. III Oper. Græco-Lat. ex recens. Cl. Asseman-
ni pag. 577, col. 1 B. Quæ Deum et hominem mundo
mirifica et gloriosa conceptione tua peperisti, Deum-
que Verbum hominibus miro modo conciliasti, et rebel-
lem humani nostri generis naturam cœlestibus sociasti.

(42) Hieronym. in Michæ. cap. 6, tom. V, pag.
568. F. Mariam vocat Vaticinium prophetarum. S.

sima dormitio gloriosissimæ Deiparæ, de qua prophetæ et justī divinæ vocis tuba inclamarunt, desiderantes ad optatissimum illum diem pervenire, cum ex ea prodiit Salvator, qui eos ex inferni inexplicabilibus vinculis liberaret. O beatissima dormitio gloriosissimæ Deiparæ, per quam idem est Deus in terris, et factus homo in cœlis incommutabiliter et indivise per misericordiam et œconomiam. Quæ enim olim audiit, « Terra es et in terram reverteris »²⁸, » indutus ex ipsa Christus Deus sedet ad dexteram Patris super Cherubim, et Seraphim, et Thronos, et Virtutes, et Dominationes, et Potestates, et Principatus, et Archangelos, et Angelos. O beatissima dormitio gloriosissimæ Deiparæ, per quam « Christum induimus, et digni facti sumus »²⁹, » « Qui Filii Dei essemus »³⁰. O beatissima dormitio gloriosissimæ Deiparæ, per quam cum processisset « vera vitis »³¹, » ex ea tanquam palmites gloriosissimi apostoli erupere; qui usque ad terminos terræ diffusi, omnem terrarum orbem laudabili pietatis miraculorumque suorum fructu impleverunt. O beatissima dormitio gloriosissimæ Deiparæ; per quam cum Christus divino splendentissimoque refulserit lumine, tanquam luminaria in mundo accensi sunt ex illo martyres, ipsius passionibus configurati, qui usque ad sanguinem illam confessi Dei genitricem, ab eo justitiæ coronas reportarunt. O beatissima dormitio gloriosissimæ Deiparæ, propter quam ex cœlorum altitudine descendunt angeli et archangeli, et ex sinibus terræ divini veniunt apostoli, ut solus novit Deus, qui eos arcano modo deduxit, et convocavit ad sacratissimam festivitatem dormitionis Deiparæ Matris suæ, ita implens quod antiquitus ab ipso per Moysen præceptum fuerat. « Honora parentes »³²; » natura enim honoris est amans, et optimus Dominus noster.

VIII. Papæ sancti angeli a Deo missi ad sanctissimam et gloriosissimam Matrem suam, quæ tum ipsis, tum omnibus cœlestibus Potestatibus superior est, quæ apud ipsum « gratiam invenit »³³, » non illi quidem e cœlorum altitudine ad eam, quæ ab eo amplior cœlis facta est et excelsior, missi sunt ad divinam incomprehensibilem conceptionem annuntiandam, ut olim archangelus Gabriel »³⁴; sed ut eam in regnum cœlorum ad illum, qui in ea conceptus est, invitarent: non ut incomprehensibilem ejus partum universo mundo manifestum fa-

²⁸ Gen. III, 19. ²⁹ Galat. III, 27. ³⁰ Joan. I, 12. ³¹ Luc. I, 26.

Ephræm de Laud. B. M. V. Serm. Latin. tom. III, ex recens. Cl. Asseman. pag. 576 2. A. *Ave Patrum præconium, et Decus prophetarum.*

(43) S. Cyrillus loc. cit. pag. 381. Χαίροις, Μαρία Θεοτόκε, δι' ἧς προῆλθεν ὁ τοῦ θανάτου νικητὴς καὶ τοῦ ἄδου ὀλοθρευτὴς. *Salve, Maria Deipara, per quem prodiit mortis victor, et inferni exterminator.*

(44) Ἐκάθησεν. Lege ἐκάθισεν.

(45) Damascenus homil. 1 in Dormition. B. Mariæ pag. 860: Ὁ ἀγαθοῦ νομοθέτου· μὴ ὑπο-

τῇ Θεοφθέγκτῳ αὐτῶν σάλπιγγι, ἐπιθυμοῦντες ἐπιτεύξασθαι τὴν παμπόθητον αὐτῆς ἡμέραν, καθ' ἣν ὁ ἐξ αὐτῆς (43) προήρχετο λυτρούμενος αὐτοὺς Σωτὴρ ἐξ ἀφύκτων δεσμῶν τοῦ ἄδου. Ὡ παμμακαρία κοίμησις τῆς ὑπερενδόξου Θεοτόκου, δι' ἧς Θεὸς ἐπὶ γῆς καὶ ἄνθρωπος ἐν οὐρανῷ ὁ αὐτὸς ὢν καὶ γενόμενος ἀτρέπτως καὶ ἀδιαιρέτως, δι' οἶκτον καὶ οἰκονομίαν· τὴν γὰρ ποτε ἀκούσασαν· « Γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ· » ἐνδυσάμενος ἐξ αὐτῆς Χριστὸς ὁ Θεὸς ἐκάθησεν (44) ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς ἐπάνω τῶν Χερουβὶμ, καὶ Σεραφὶμ, καὶ Θρόνων, καὶ Δυνάμεων, καὶ Κυριοτήτων, καὶ Ἐξουσιῶν, καὶ Ἀρχῶν, καὶ Ἀρχαγγέλων, καὶ Ἀγγέλων. Ὡ παμμακαρία κοίμησις τῆς ὑπερενδόξου Θεοτόκου, δι' ἧς « Χριστὸν ἐνδεδυμέθα, καὶ τέκνα Θεοῦ κατηξιώθημεν γενέσθαι. » Ὡ παμμακαρία κοίμησις τῆς ὑπερενδόξου Θεοτόκου, δι' ἧς προσελθούσης « τῆς ἀληθινῆς ἀμπέλου, » ἀνέφυσαν ὥσπερ κλήματα ἐξ αὐτῆς οἱ πανένδοξοι ἀπόστολοι, ἐκταθέντες μέχρι τῶν περάτων τῆς γῆς, καὶ ἐπλήρωσαν ἅπασαν τὴν οἰκουμένην τοῦ ἐναρέτου καρποῦ τῆς εὐσεβείας καὶ τῶν θαυμάτων αὐτῶν. Ὡ παμμακαρία κοίμησις τῆς ὑπερενδόξου Θεοτόκου, δι' ἧς ἐκλάμψαντος Χριστοῦ τοῦ ὑπερθέου φωτὸς καὶ φωτοποιοῦ, ἀνήφθησαν ἀπ' αὐτοῦ ὡς φωστῆρες ἐν κόσμῳ ἅγιοι μάρτυρες, σύμμορφοι γεγονότες τῶν παθημάτων αὐτοῦ, οἳ καὶ μέχρι αἵματος ὁμολογήσαντες αὐτὴν Θεοτόκον, τοὺς τῆς δικαιοσύνης στεφάνους παρ' αὐτοῦ ἐκομίσαντο. Ὡ παμμακαρία κοίμησις τῆς ὑπερενδόξου Θεοτόκου, περὶ ἧς ἐξ ὕψους κάτεισιν ἄγγελοι, καὶ ἀρχάγγελοι, καὶ ἐκ περάτων γῆς φοιτῶσι θεσπέσιοι ἀπόστολοι, ὡς μόνος ἐπίσταται Θεὸς, ὁ μυσταγωγήσας καὶ συναθροίσας αὐτοὺς εἰς πανίερον τελετὴν θεομητρικῆς αὐτοῦ κοιμήσεως, πληρῶν ἐν τούτῳ τὸ πάλαι ὑπ' αὐτοῦ Μωσαϊκὸν πρόσταγμα (45) « τιμᾶν τοὺς τεκόντας, » προσταθὲν. ὡς φύσει ὢν φιλότιμος καὶ ὑπεράγαθος ἡμῶν Δεσπότης.

Η'. Βαβαί, οἱ ἐκ Θεοῦ πρὸς παναγίαν καὶ δεδοξα-σμένην Μητέρα αὐτοῦ ἅγιοι ἄγγελοι ἀπεσταλμένοι, πρὸς τὴν ὑπερτέραν αὐτῶν καὶ πασῶν τῶν οὐρανίων Δυνάμεων, « εὐρουσαν χάριν » παρ' αὐτοῦ, ἐξ ὕψους οὐρανόθεν πρὸς τὴν ὑψηλοτέραν καὶ εὐρυχωροτέραν (46) τοῦ οὐρανοῦ ἀναδειχθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ, οὐκ ἀπερινόητον θείαν σύλληψιν μηνύσαι στελλόμενοι, ὡς ποτε ὁ ἀρχάγγελος Γαβριὴλ, ἀλλὰ πρὸς τὸν συλληφθέντα ἐν αὐτῇ προστρέψασθαι αὐτὴν ἐπὶ τὴν οὐράνιον βασιλείαν· οὐδὲ κατάδηλον ποιῆσαι τὸν ἀκατάληπτον αὐτῆς τόκον τῇ ὑπ' οὐρανὸν ποιμέσιν

³¹ Joan. xv, 1. ³² Exod. xx, 12. ³³ Luc. i, 50.

κείμενος νόμῳ τὸν νόμον πληρῶν, ὃν αὐτὸς ἐνετείλατο· αὐτὸς γὰρ τοῖς γονεῦσι τὴν ὑφειλὴν τοὺς παῖδας νέμειν ἐθεσμοθέτησε· « Τίμα, φησὶ, τὸν πατέρα » κ. τ. λ. *O probum legislatorem! qui legi subjectus non est, legem implet, quam ipse tulit. Ipse enim legem tulit, ut parentibus debitum officium filii tribuant: « Honora, inquit, patrem. »*

(46) Damascenus loc. cit. hom. 1, in Nat. B. M. pag. 850, C. vocat Mariam, οὐρανὸν τῆς οὐρανῶν εὐρυχωρίας πλατύτερον, *Cælum cœlorum latitudine latius.*

εὐαγγελιζόμενοι, ἀλλὰ προσλαβεῖν μετὰ δόξης αἰωνίου, καὶ εἰσιέναι εἰς τὴν ἄφραστον χαρὰν τοῦ τεχθέντος ἐξ αὐτῆς Κυρίου. Καὶ γὰρ γινόντες, ὡς γέγραπται διὰ τῆς Ἐκκλησίας, « τὴν πολυποίκιλον σοφίαν τοῦ Δεσπότης αὐτῶν, » εἰκότως καὶ ἐφίεντο θειωδῶς (47) κατιδεῖν τὴν πανένδοξον αὐτοῦ μητέρα, τὴν ὡς μάλιστα μὲν τοι εὐρευθεῖσαν καὶ αὐτῇ τῷ φύσει ὄντι ἐφετῷ καὶ ἀγαπητῷ Θεῷ τῶν ὅλων περιπόθητον καὶ σεβασμίαν, εἰς σωτηρίαν παγκόσμιον ἐξ ἀρχαίων ἐκλεχθεῖσαν (48) γενεῶν, « κατὰ πρόγνωσιν αὐτοῦ, » γενέσθαι Θεοτόκον Ἀειπάρθενον, ἣν καὶ ἔσεσθαι τοῖς ὑποφητικοῖς ὁμμασι προορῶν ὁ προπάτωρ αὐτῆς προφήτης Δαβὶδ ἐν Ψαλμοῖς ἔφασκεν · « Ἄκουσον, θύγατερ, καὶ ἴδε, καὶ κλῖνον τὸ οὖς σου, καὶ ἐπιλάθου τοῦ λαοῦ σου, καὶ τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς σου, καὶ ἐπιθυμήσει ὁ βασιλεὺς τοῦ κάλλους σου, ὅτι αὐτός ἐστι Κύριός σου, καὶ προσκυνήσεις αὐτῷ. » Ἰδεῖν αὐτῆς καὶ θαυμάσαι τὴν δεδοξασμένην καὶ ὑπερεκλάμπουσαν ἐνθεον ὥραν, δι' ἧς ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐξωράϊσε τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν τῇ ὡραιότητι καὶ τῷ κάλλει τῆς θεότητος αὐτοῦ, θεώσας αὐτὴν ἐν ἑαυτῷ· ἰδεῖν αὐτῆς τὴν κεχαριτωμένην μορφήν, ἐξ ἧς μορφώσας ἑαυτὸν ἐκ Πνεύματος ἁγίου, βροτόμορφος γέγονεν ἐν ἀληθείᾳ, μείνας ὅ ἦν, « ὑπάρχων ἐν μορφῇ Θεοῦ. » ἰδεῖν αὐτοῦ τὴν κρειττοτέραν τῶν ἄνω δυνάμεων ἁγιασθεῖσαν ἐνούσιον (49) ὑπόστασιν, καὶ δοξολογῆσαι τὸν ἁγιάσαντα ὑπερούσιον καὶ ἐνυπόστατον Λόγον τοῦ Πατρὸς, σαρκωθέντα ἐξ αὐτῆς ἐκ Πνεύματος ἁγίου αὐτοῦ. Καὶ διηπόρουν (50) ἴσως ἐννοοῦντες πῶς ἡ βροτογενὴς γέγονε βροτοπλάστου μήτηρ, ἥ τίς αὕτη ἄρα, καὶ πηλίκῃ τοῖς θεομητρικοῖς ἰδιώμασι τοῦ αὐτῆς προσώπου, ἡ τὸν ἀχώρητον χωρήσασα, ἡ τὸ πῦρ (51) τῆς θεότητος ἐνεγκαμένη

A cerent, fausto nuntio allato pastoribus³⁵; sed ut eam cum æterna gloria assumerent, et in *gaudium ineffabile* introducerent *Domini*, qui ex ea natus est³⁶. Cum enim noscent, ut per Ecclesiam scriptum est, « *Multiformem Domini suis sapientiam* »³⁷; ut consentaneum erat, pie optarunt videre gloriosissimam ejus matrem, quæ ab eo, qui natura sua desiderabilis et amabilis est, universorum Deo præcipue inventa est charissima et augusta; quæ ad universi salutem ex antiquis generationibus electa est « *secundum ejus præscientiam* »³⁸, ut esset Dei genitrix et Virgo perpetua: quam futuram prophetici oculi prospexit progenitor ejus David propheta, cum in Psalmis, « *Audi, inquit, filia, et vide, et inclina aurem tuam, et obliviscere populum tuum, et concupiscet rex decorem tuum, quia ipse est Dominus Deus tuus, et adorabis eum* »³⁹: ut viderent, et admirarentur glorificatam et splendidissimam ejus divinam pulchritudinem, per quam unigenitus Filius Dei Christus Deus noster deificatam in se ipso naturam exornavit humanam formæ decore, et pulchritudine divinitatis suæ: ut viderent ipsius formam gratia plenam, ex qua cum se ipsum formasset ex Spiritu sancto, revera humana forma præditus est, manens quod erat « *Exsistens in forma Dei* »⁴⁰: ut viderent excellentissimam præ omnibus superis Potestatibus sanctificatam illam vere existentem naturam, et ut glorificarent illud, a quo sanctificata est, superessentiale et subsistens Verbum Patris, quod ex ipsa incarnatum est ex Spiritu sancto ejus. Et fortasse stupore perculsi sunt, cogitantes qui fieri potuerit, ut mortali genere orta illius fuerit mater

³⁵ Luc. II, 9. ³⁶ Matth. xxv, 21. ³⁷ Ephes. III, 10. ³⁸ I Petr. I, 2. ³⁹ Psal. XLIV, 11. ⁴⁰ Philipp. II, 6.

(47) Θειωδῶς. Leg. θεοειδῶς.

(48) Pseudo-Thaumat. Serm. I, in Annuntiat. S. M. V. pag. 19: Πρεπόντως ἄρα τὴν ἁγίαν Μαρίαν ἐκ πασῶν γενεῶν μόνην ἡ χάρις ἐκλέλεκται· σοφὴ γὰρ ὄντως κατὰ πάντα ἐτύγγανεν· οὐχ ὁμοία αὐτῇ ἐκ πασῶν γενεῶν τις γέγονεν πώποτε. *Convenienter igitur S. Mariam ex omnibus generationibus solam gratia elegit. Nam sapiens revera fuit in omnibus; nec similis ei ex universis generationibus ulla unquam reperta est.* Damascenus, qui certe hoc Modesti Encomium legit, ut pluribus ex locis apparet, in quibus eadem, quæ Modestus, fere iisdem verbis dicit p. 859. C. homil. 1 de Dorm. B. M. V. Ἐκ γενεῶν ἀρχαίων ἐκλελεγμένη. *Ab antiquis generationibus electa.*

(49) Ὑπόστασιν. Per ἐνούσιον ὑπόστασιν intellige Christi humanitatem. Hoc enim loco ὑπόστασις significat οὐσίαν, ac proinde reddidi *naturam*. Si enim verteretur *persona*, locus hic Nestorianum contineret errorem, a quo Modestus longissime abesse ex plurimis scriptionis hujus apparet locis. De hoc ὑποστάσεως significatu Damascenus Dialect. cap. XLII, ait: Τὸ τῆς ὑποστάσεως ὄνομα δύο σημαίνει· ποτὲ μὲν τὴν ἀπλῶς ὑπαρξιν· καθὼς σημαίνοντα τὸν ἐστὶν οὐσία καὶ ὑπόστασις· ὅθεν τινὲς τῶν ἁγίων Πατέρων εἶπον τὰς φύσεις, ἡγουν τὰς ὑποστάσεις· *nomen ὑπόστασις duo significat; aliquando simpliciter existentiam: quo significatu idem est substantia et hypostasis. Unde quidam ex Sanctis Patribus dixerunt naturas sive hypostases. Vide*

omn.no Le Quien ad illum locum, et not. IV, ad cap. XXX. Sozomenus H. E. lib. III, cap. XI, pag. 511 B. de Fidei formula, quam episcopi Orientales ad Occidentales episcopos miserunt ait, Καὶ οὐσίης μὲν ἐν ταύτῃ Θεοῦ μνήμην οὐκ ἐποίησαντο, τοὺς δὲ λέγοντας ἐξ οὐκ ὄντων τὸν Υἱὸν, ἢ ἐξ ἐτέρας ὑποστάσεως, οὐκ ἐκ Θεοῦ, καὶ ὅτι ἦν ποτε χρόνος ἢ αἰὼν ὅτε οὐκ ἦν, ἀπεκήρυττον, in hac essentiæ quidem Dei nullam mentionem fecere. Qui vero dicunt Filium ex nihilo, aut ex altera substantia, non autem ex Deo; et tempus aut sæculum aliquando fuisse, cum is non esset, excommunicarunt.

(50) Pseudo-Ephiphan. de Laud. B. M. V. tom. II, pag. 291 D. Αὕτη γὰρ καὶ τὰς τῶν οὐρανῶν δυνάμεις ἐξένισεν· ἐξέστησαν πάντες ἄγγελοι, ἀρχάγγελοι,.... τὰ Χερουβείμ καὶ Σεραφεῖμ, καὶ πᾶσα στρατιὰ τῶν ἀγγέλων, φόβῳ καὶ τρόμῳ συσχεθέντες. Ἐθεώρησαν γὰρ ἐπὶ γῆς ἐν αὐτῇ τὸν ἐν οὐρανοῖς, καὶ ἐφρίττον, ipsa enim cælorum virtutes obstupescit. Omnes angeli extasi perculsi sunt, archangeli, Cherubim, Seraphim, et omnis angelorum militia timore et tremore correpti. Viderunt enim super terram, et in ipsa et in cælis, et horrore capti sunt.

(51) Pseudo Gregor. Thaumat. Serm. III, in Annunt. B. M. V. pag. 29 A. Πῶς δὲ ἐνεγκεῖ Μαρίαν τῆς θεότητος τὸ πῦρ; ὁ θρόνος σου φλέγεται τῇ αἴγλῃ περιλαμπόμενος, καὶ δύνатаί σε φέρειν ἡ εὐκατάφλεκτος Παρθένος; καὶ ὁ Δεσπότης φησὶν· Ναί, εἰ ἔβλαψεν τὸ πῦρ ἐν ἐρήμῳ τὴν βάτον, βλάψει πάντως καὶ Μαρίαν ἡ ἐμὴ παρουσία. Εἰ δὲ

qui mortale genus plasmavit; vel quænam et quanta ipsa esset in personæ suæ maternis proprietatibus, ut incomprehensibilem comprehenderit; divinitatis ignem incombusta portaverit; mundi conditorem genuerit; qui brachio portat omnia, suis in ulnis eum gestaverit; illum fovit, « Qui respicit terram et facit eam tremere ⁴¹; » quæ illum, qui « Dat escam omni carni ⁴², » nutrierit: ut hymnis celebrarent et magnificarent illius ex hoc mundo cœlestem ad Deum profectionem.

IX. Prædicti item divini apostoli ex omni terra, quæ sub sole est, properarunt vi superna ducti et impulsivi, ut eam invenirent sanctissimam Matrem, per quam electi a Christo digni facti sunt, qui in Spiritu santo apostolat, sanctissimam omnium, quæ a Deo tribuuntur, dignitatem assequerentur: quæ prope erat ut consequeretur, et perciperet in cœlis ipsius bona, « Quæ nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt ⁴³, » quæ per ipsam humano generi sunt donata: quæ virginitatis gratia pons Dei futura erat in terra ultra hunc mundum: unde mirificum ab eo auxilium nobis profectum est; et nos quidem servavit; diaboli vero sceleratas artes in æternum sustulit, non legatus, non angelus, sed ipse Dominus; qui ad hoc ipsum venit; quemadmodum scriptum est, « Auxilium meum a Domino, qui fecit cœlum et terram ⁴⁴; » et per ipsum cognitum nobis fecit ascensum orthodoxæ fidei, et beatæ vitæ, quæ ducit ad cœlum. Jam vero prævisa et prophetice prænuntiata est in illo augustissimo aditu, seu in illa lucifera porta, quæ posita in Sion ad Orientem respiciebat; quæque divinissimum fuit præ-

Α ἀφλέκτως, ἡ γεννήσασα τὸν Ποιητὴν τοῦ παντός, καὶ ἐν ἀγκάλαις (52) βαστάσασα τὸν φέροντα τῇ δρακί τὰ σύμπαντα, ἡ περιθαλψαμένη ἔ τὸν ἐπιβλέποντα ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ποιῶντα αὐτὴν τρέμειν, ἡ τρέψασα αὐτὸν ἔ τὸν διδόντα τροφὴν πάσῃ σαρκί, ὅπως ἀνυμνήσωσι καὶ μεγαλύνωσι τὴν ἐντεῦθεν πρὸς Θεὸν ὑπερκόσμιον αὐτῆς ἄφριξιν.

ut hymnis celebrarent et magnificarent illius ex

Β Θ'. Ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ προεξπεφασμένοι θεσπέσιαι ἀπόστολοι ἔσπευδον ἐκ πάσης τῆς ὑψηλίου, ὁδηγούμενοι καὶ συνεργούμενοι ὑπὸ τῆς ἀνωθεν ῥοπῆς, καταλαβεῖν τὴν, δι' ἧς (53) κατελήφθησαν ὑπὸ Χριστοῦ, παναγίαν Μητέρα καὶ ἡξιώθησαν τῆς ἐν Πνεύματι ἀγίῳ ἀποστολῆς, τὸ ὑπ' αὐτοῦ ὑπεράγαν ἱερῶτατον ἀξίωμα, ὡς μάλιστα μὲν ἤδη ἐπιτευχομένην, μέλλουσαν δὲ τότε καὶ προσλαβεῖν τὰ ἐν οὐρανοῖς αὐτοῦ ἀγαθὰ ἔ ἡ ὁφθαλμοῦς οὐκ εἶδε, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἡ τὰ καὶ δι' αὐτῆς δωρηθέντα βροτῶν τῷ γένει, καὶ φθάσαι ἐπὶ γῆς τὴν ὑπερέκεινα τοῦδε τοῦ παντός ἐν χαρίτεσι παρθενίας Θεοῦ γέφυραν (54). Ὅθεν ἡ παρ' αὐτοῦ βοήθεια θαυμασία γέγονεν εἰς ἡμᾶς, καὶ ἡμᾶς μὲν ἔσωσε, τοῦ δὲ ἐχθροῦ καθεῖλεν εἰς τέλος τὰ παμπόνηρα μηχανήματα, οὐ πρέσβυς, οὐκ ἄγγελος, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Κύριος εἰς τοῦτο αὐτὸ ἐλθὼν. Καθ' ἡ γέγραπται, ὅτι ἡ βοήθειά μου παρὰ Κυρίου τοῦ ποιήσαντός τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, ἡ καὶ δι' αὐτῆς γνωρίσαντος ἡμῖν ἀνάβασιν ὀρθοδόξου πίστεως, καὶ εὐζωίας τῆς εἰς οὐρανὸν φερούσης. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐν σεβασμιωτάτῃ προσαγωγῇ λέναι (55) πρὸς ἑῶν βλεπούση φωτοφόρῳ πύλῃ (56) τῇ κατοικούσῃ

⁴¹ Psal. ciii, 32. ⁴² Psal. cxxxv, 25. ⁴³ I Cor. ii, 9. ⁴⁴ Psal. cxx, 2.

ἔκεινο τὸ πῦρ τὸ σκιαγραφῆσαν τὴν τοῦ θεϊκοῦ πυρὸς ἐξ οὐρανοῦ παρουσίαν, ἡρδευσεν τὴν βάρυν καὶ οὐκ ἔφλεξεν ἡ τί ἂν εἴποις περὶ τῆς ἀληθείας, οὐκ ἐν φλογὶ πυρὸς, ἀλλ' ἐν σχήματι ὑετοῦ καταβαινούσης; quomodo vero Maria divinitatis feret ignem? Thronus tuus splendore illuminatus accenditur, et Virgo te ferre poterit ut non comburatur? Cui Dominus: Immo vero, inquit, si ignis in solitudine læsit rubum, lædet omnino et Mariam meus adventus: At si ignis ille, qui divini mei ex cœlo ignis adventum designabat, rubum rigavit, non combussit; quidnam de ipsa veritate dixeris, non in flamma ignis, sed in specie pluvie descendente?

(52) Idem orat. II, in Annuntiat. C. p. 16. ἐν ταῖς ἀγκάλαις σου ὁ Κτίστης τῶν ἀπάντων μέλλει βαστάζεσθαι, in ulnis tuis Creator universorum gestabitur. Et S. Proclus Laud. B. M. orat. I apud Combefis. pag. 311. Ὁ αὐτὸς ἐν ἀγκάλαις Μητρὸς, καὶ ἐπὶ πτερύγων ἀνέμων, ipse in ulnis Matris, et ambulans super pennas ventorum.

(53) S. Cyrillus Alexandrinus loc. cit. Χαίροις, Μαρία Θεοτόκε, δι' ἣν τὸ δυοδεκαταῖον κάλλος τῶν ἀποστόλων ἐκλέλεκται, salve, Maria Deipara, per quam duodecim apostolorum decus est electum.

(54) Item de Christo proprie dixit S. Gregor. Thaumaturgus. sive quis alius auctor orat. in S. Theophania, pag. 33 A. Σὺ ὁ τὴν γῆν καὶ τὸν οὐρανὸν γεφυρώσας τῷ ἀγίῳ σου ὀνόματι, tu qui terram et cœlum tuo sancto nomine quasi ponte junxisti. Sed S. Ephraem. apte illud ipsum accommodavit ad B. Mariam orat. Deipar. t. III, p. 528: Γέφυρα κόσμου παντός πρὸς τὸν ὑπερκόσμιον οὐρανὸν ἀνάγου-

σα. Pons totius mundi, qui ducit ad supermundanum cœlum. Et S. Proclus apud Combefisium Auctar. tom. I, pag. 303: Ἡ μόνη Θεοῦ πρὸς ἀνθρώπους γέφυρα, Dei ad homines unicus pons. Et S. J. Damascenus B. Mariam ad eundem modum scalam vocat, quæ in terra posita ad cœlos pertingit, homil. I, in Nativ. B. V. pag. 873 E. Κατεσκευάσεν ἑαυτῷ ἐμφυχον κλίμακα, ἧς ἡ βάσις ἐπὶ γῆς ἐστήρικται, ἡ δὲ κεφαλὴ πρὸς αὐτὸν τὸν οὐρανὸν, ἐφ' ἧς Θεὸς ἀναπαύεται. Scalam fabricavit, cujus ima pars in terra defixa est, summa autem ad cœlum usque porrigitur, qua Deus innitatur. Eadem Analogia D. Chrysost. tom. II, de baptist. Christi, pag. 370 C. vocat baptismum Joannis pontem inter Judaicum et Christi baptismum.

(55) λέναι. Sic codex, mendose ut arbitror. Lego ἡ ἐν τῇ.

(56) Hieronym. l. ii, Advers. Pelagian. Hæc est porta Orientalis clausa, per quam solus pontifex ingreditur, et nihilominus semper clausa est. Et Comment. in Ezechiel. cap. xlii, tom. V, col. 338. Pulchre quidam portam clausam, per quam solas Dominus Deus Israel ingreditur et Dux cui porta clausa est, Mariam Virginem intelligunt, quæ ante partum et post partum Virgo permansit. Et Damascen. hom. 1, in Dormit. B. M. V. p. 864, num. 9, ubi legendum ἀνοιγομένην. Et homil. in Annuntiat. p. 838: Χαίροις, μόνῃ ἐν παρθένοις παρθένο, ἡ καὶ περὶ τοῦ τόκου καὶ ἐν τόκῳ καὶ μετὰ τόκον, παρθένο; διαμείνας. Χαίροις, μόνῃ ἐν πύλαις πύλῃ κεκλεισμένη, καὶ μόνῃ πόλιν ἐν πόλεσι πεφυρωμένη. Salve, sola inter virgines Virgo, quæ ante par-

ἐν Σιών, καὶ οὕτως ἐνθειοτάτῃ προγνώσει τῆς αὐτῆς Α μετοικήσεως, καὶ ἐξ ἐνεργείας (57) ζωοποιοῦ καὶ παναγίου Πνεύματος προοραθεῖσα καὶ ἐκφανθεῖσα ὑποφητικῶς, ἐν ᾗ ψεῦδος οὐ προσεπέλασεν, ἀλλ' ἡ μόνη παναληθινὴ ζωοποιὸς ὁδὸς ὠδεύει καὶ ἐν αὐτῇ ἤρεν ἡμᾶς πρὸς τὸν Πατέρα αὐτοῦ ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ Θεὸς, φάσκων ἐν Εὐαγγελίοις· « Ἐγώ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ. Οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν Πατέρα εἰ μὴ δι' ἐμοῦ. » Πρὸς ἣν καὶ παραγενόμενοι ἀρχαγγελικῶς ἐχαιρέτιζον τὴν πανύμνητον Θεομήτορα, καὶ ὡς μέλλοντες προπέμψαι πρὸς Κύριον τὸν σὺν αὐτῇ προπεμφθέντα ὑπ' αὐτῶν εἰς οὐρανοὺς, τοὺς ἐκ θείας χάριτος προπομπίους ὕμνους εὐαγγελιζόμενοι αὐτῇ, οἰονεῖπως εἰκότως, φάσκοντες·

Γ'. Χαίροις, περιπόθητε Θεῷ, ἔμφυχε (58) ναὲ τοῦ ἀχωρήτου Ὑψίστου, ἐν ᾗ ἡ ἀκτιστος ἐνυπόστατος σοφία Θεοῦ Πατρὸς ἐνοικήσασα, ὡκοδόμησε τὸν ναὸν τοῦ σώματος αὐτοῦ Χριστοῦ ὁ Θεὸς, ὁ τὴν ἑαυτοῦ ἀνάπαυσιν εὐρύων ἐν σοὶ εἰς παγκόσμιον σωτηρίαν, καὶ πρόσλαβεῖν σε εὐδοκήσας εἰς τὴν αἰώνιαν πανένδοξον αὐτοῦ ἀνάπαυσιν. Χαίροις, παναγία Θεοτόκε, ὅτι ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης, Κύριος Ἰησοῦς, ὁ αἰρετισάμενός σε γενέσθαι αὐτοῦ νοερὰν βασιλείαν ἐπὶ γῆς, καὶ διὰ σοῦ δωρησάμενος ἡμῖν τὴν ἐπουράνιον αὐτοῦ βασιλείαν, ἐν ταύτῃ σε εἶναι σύσσωμον ἐν ἀφθαρσίᾳ (59), καὶ πάντων ἐνδοξοτέραν προσέταξεν, εἰς δόξαν τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος. Χαίροις, ἡ ἀντίληψις ἡ ἐνθεὸς αἰὲ τῶν εὐσεβούντων, ἐξ ἧς Χριστὸς ἀντελάβετο ἡμῶν τὸ γένος, « καὶ ὕψωσε κέρας σωτηρίας ἡμῖν, » εὐαγγελίσασθαι ἡμᾶς τὸν λόγον τῆς ἀληθείας αὐτοῦ ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσι. Σώζει (60) γὰρ ἀληθῶς ἐκ πάσης θλίψεως τοὺς ὁμολογούντάς σε Θεοτόκον, ὁ μυσταγωγῆσας σε Θεὸς γενέσθαι πρὸς αὐτὸν, τοῦ πρεσβεύειν ὑπὲρ ἡμῶν. Χαίροις, Ἰωακείμ θύγατερ, καὶ μήτηρ τοῦ δημιουργήσαντος Θεοῦ τὰ σύμπαντα, ἡ ὑπ' αὐτοῦ προκληθεῖσα εἰς λῆξιν μακαριότητος, τῆς πάσης ὑπερτέρας τῶν ἐπὶ γῆς καὶ ἐν οὐρανῷ μακαριζομένων ἀγίων ταγματῶν. Χαίροις, ἱαμάτων πηγὴ, ἡ πηγάσασα τὸν ἰώμενον πᾶσαν νόσον Χριστὸν, βρύοντα μυστικῶς τῆς χάριτος τοῦ ζωοποιοῦ καὶ παναγίου αὐτοῦ Πνεύματος τὰ

sagium incolatus, et operationis vivifici et sanctissimi Spiritus; ad quam portam nullum accessit mendacium, sed sola et verissima vivificatrix via per eam processit, et per ipsam nos ad Patrem suum adduxit Dominus noster et Deus, qui dicit in Evangelio. « Ego sum via, veritas, et vita; nemo nisi per me venit ad Patrem »⁴⁶. » Ad quam cum pervenissent archangelorum modo omnibus celebratam hymnis Deiparam salutarunt, et cum in eo essent, ut illam deducerent ad Dominum, quem antea euntem in cœlum cum ea comitati fuerant, hymnos divino gratia conceptos inter præeundum concinendo, læta faustaue nuntiantes, ut consentaneum fuit, in hunc fere modum dicebant :

Β X. Ave multum Deo desiderabilis, vivum incomprehensibilis Altissimi templum; in quo increata et subsistens Sapientia Dei Patris inhabitavit, suique corporis templum Christus Deus ædificavit; qui suam in te requiem ad universi salutem invenit; teque sibi complacuit ad æternam et gloriosissimam sui requiem assumere. Ave sanctissima Deipara, quod rex gloriæ Dominus Jesus, cum te elegisset, ut supra terram esses spirituale ejus regnum, ac per te cœleste suum regnum nobis donasset, in eo jussit te in incorruptibilitate corporis secum esse consortem, et omnes gloria sui erare ad sui Patris et Spiritus sancti gloriam. Ave perpetuum et divinum eorum auxilium, qui pie Deum colunt, ex qua Christus nostro generi opem tulit, « Et erexit cornu salutis nobis »⁴⁷, » ut veritatis suæ verbum omnibus gentibus annuntiaremus. Quotquot enim te Dei Genitricem confitentur, eos revera ab omni afflictione servat Deus; qui te ad se adduxit, ut apud se esses intercedendi causa pro nobis. Ave Joachim filia et Mater Dei, qui condidit omnia; quæ ab eo vocata es ad beatitudinis sedem, quæ omnem superat sanctorum ordinum beatitudinem, qui tum in cœlo, tum in terris beati prædicantur. Ave fons remediorum; quæ Christum effundis, qui sanat omnes morbos; qui vivifici sanctissimique Spiritus sui gratia fluminis modo my-

⁴⁵ Ezech. xiv, 1. ⁴⁶ Joan. xiv, 6. ⁴⁷ Luc. i. 69.

tum, et in partu, et post partum Virgo permansisti. Salve, porta e portis sola clausa, et sola e civitatibus munita turribus civitas. Vid. et Pseudo-Thaumaturg. serm. 3, pag. 27.

(57) ἐξ ἐνεργείας. Legendum puto unica voce ἐξενεργείας.

(58) S. Basil. Seleucien. in S. Deipar. in Auctar. Combefis. tom. I, pag. 592 : Ἐπειδὴ ναὸς ὑπάρχεις ἐν τῷ ἀξιώθει τοῖς τῆς ἀγνείας ἀρωμασιν εὐωδιαζόμενος, ὁ μέγας ἐν σοὶ κατοικήσει ἀρχιερεὺς, ὁ κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ, ἀμήτωρ καὶ ἀπάτωρ· ἀμήτωρ ἐκ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς· ἀπάτωρ ἐκ τῆς μητρὸς. Quia templum existis Deo vere dignum, castitatis aromatibus bene odoratum, magnus in te inhabitabit Pontifex, qui secundum ordinem Melchisedec sine matre est, ac sine patre : Ex Deo Patre sine matre; ex te matre sine patre. S. Cyrill. Alexandr. tom. V, part. II, Encom. in S. Mariam Deipar. pag. 380. Χαίροις, Μαρία, ὁ κατάλυτος ναὸς, μᾶλλον δὲ ἅγιος, καθὼς βοᾷ ὁ προφήτης Δαβὶδ λέ-

γων, Ἅγιος ναὸς σου, θαυμαστὸς ἐν δικαιοσύνῃ. Salve, Maria, templum indissolubile, seu potius sanctum, quemadmodum clamat propheta David dicens : sanctum est templum tuum, mirabile in æquitate; legendum enim ἀκατάλυτος ναὸς. Vide Pseudo-Thaumaturg. pag. 27., et Pseudo-Epiphanium, pag. 297, in quibus ἀμίαντον ναὸν sive ἀφθαρτον ναὸν reperies.

(59) Nazianzenus Chrysost. Pat. v, 2579. Σὺ μὲν μακάριον δάπεδον νάεις πόλου, ἅπαν πάχος βρόταιον ἀλλαξαμένη, Ἀφθαρσίας τ' ἀμφιον ἐστολισμένη, Ἀεὶ τ' ἀγήρως ὡς Θεὸς δ' ἐγνωσμένη, Tu quidem Beatorum cœli pavementum tenes, ab omni concretionem mortali libera, incorruptionis pallio induta, semper habita ut Deus, senectutis expers.

(60) Contra εἰ τις οὐ Θεοτόκον τὴν Μαρίαν υπολαμβάνει, χωρὶς ἐστὶ τῆς θεότητος. Si quis existimat Mariam non esse Genitricem Dei, a Divinitate est separatus, ut ait Nazianzenus epist. 1, ad Cledonium p. 738 D.

stice emittit fluentia salientia in vita æternam; qui te accersivit, ut te « Super aquam refectionis ⁴⁸ » suæ educaret. Ave æterni luminis gloriosissima Mater veri natura et essentia Dei, qui ex te super terram in nostra substantia resplenduit, et « Signavit super nos vultus sui lumen ⁴⁹ »; a quo cum gloria vocata es Dei gratia, ut sis « coram eo in lumine viventium ⁵⁰ ». Ave mortalium perfugium apud Deum, qui ex te nos assumpsit, et factus « Nostrum refugium et virtus ⁵¹ »; qui per nos magnas perficit curationes et miracula in mundo ad profectum et augmentum vocationis Christianorum; qui te vocavit, o beata Deipara, in memoriam æternam ineffabilis misericordiæ et dilectionis suæ, quæ per te in nos exstitit. Ave divinitus comparatus celestis regni thesaurus, in quo « Agnus Dei, qui tollit peccata mundi ⁵² », stipatus est festivitatis gratia a simul congregatis cœlestibus sanctis angelis, et terrestribus hominibus; destinatus, ut tanquam pretiosissimus, in supernam « Ecclesiam primitivorum ⁵³ » asporteris. Ave sanctissima Salvatoris nostri Dei Mater, qui per te nobiscum fuit, et nos in illo: quique te dignam fecit, quam ut Dei proprie et vere Genitricem tum in terra omnes, qui te colunt, tum maxime in cœlis sancti angeli ut augustissimam Domini sui Matrem hymnis celebrent et adorent. Ave, sanctissima Mater semper Virgo, quæ genuisti ex te incarnatum ex Spiritu sancto Christum Dei Filium, perfectum in divinitate, perfectum in humanitate; id est in duabus naturis, et voluntatibus, et operationibus volentem et operantem ut Deum; volentem et operantem ut hominem; unum eundemque sine confusione; sine divisione habentem in utrisque potestatem; apud quem cum præsens sis cum fiducia, illum exora, ut Ecclesiam suam semper ita pie sentientem custodiat. Ave veneranda et immaculata Dei Genitrix: qui enim e cœlorum altitudine in utero tuo, non relicto cœlo, tanquam in terrena patria Christus Deus habitavit, ipse te dignam fecit, quæ ab hac temporali terrena patria ad præstantiorem

⁴⁸ Psal. xii, 2. ⁴⁹ Psal. iv, 7. ⁵⁰ Psal. lv, 13. 23.

(61) Sic S. Ephræm serm. Lat. I. all. pag. 576, tom. III: Ave, peccatorum perfugium.

(62) S. Proclus laudat. in SS. Dei Genitric. pag. 302. Τὸ ἀμόλυντον τῆς παρθενίας κειμήλιον, *impollutus virginitatis thesaurus*. S. Cyrillus Alex. Encom. in S. Deipar. χαίροις, Μαρία, τὸ κειμήλιον τῆς ἱουμένης, *Salve, Maria terrarum orbis thesaurus*. Pseudo-Epiphani. pag. 292: Τὸ πανάβρῃτον τῆς οἰκονομίας κειμήλιον, *thesaurus dispensationis plane arcanus*. Et pag. 397: Ὡ παρθένε, φρικτὸν τῆς Ἐκκλησίας κειμήλιον, *O Virginem stupendum Ecclesiæ thesaurum*.

(63) ὁμυγήρεως. Lego ὁμυγερέων.

(64) Et quod sumus in Ecclesia, quæ est Corpus Christi, et per Eucharistiam: qui enim, ait Dominus Jesus, *manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, in me manet, et ego in eo*.

(65) Καὶ ὥσπερ. Lego καὶ ὅσπερ.

(66) Locus insignis adversus Monothelitas. S.

ἄλλόμενα ποταμῶδον εἰς ζωὴν αἰώνιον νάματα, τὸν καὶ μεταστειλάμενόν σε ἐκθρέψαι « ἐπὶ ὕδατος ἀναπαύσεως αὐτοῦ. » Χαίροις, φωτὸς αἰδίου παν-
ένδοξος Μήτηρ, τοῦ φύσει καὶ οὐσίᾳ ὄντος ἀληθινοῦ Θεοῦ, καὶ ἐκ σοῦ λάμψαντος ἐν τῇ ἡμετέρα οὐσίᾳ ἐπὶ γῆς, καὶ « σημειώσαντος ἐφ' ἡμᾶς τὸ φῶς τοῦ προσώπου αὐτοῦ. » Ὑφ' οὗ καὶ μετὰ δόξης κληθεῖσα θεῖα χάριτι εἶναι σε « κατενώπιον ἐν φωτὶ ζώντων. » Χαίροις, βροτῶν ἢ πρὸς Θεὸν καταφυγὴ (61), τὸν ἐκ σοῦ προσλαβόντα ἡμᾶς καὶ γενόμενον « ἡμῶν καταφυγὴν καὶ δύναμιν, » ἐπιτελοῦντα ἰδι' ἡμῶν μεγάλας ἰάσεις καὶ δυνάμεις ἐν κόσμῳ, πρὸς ἐπίδοσιν αὐξήσεως Χριστιανῶν ἐκλογῆς, προσκαλεσάμενόν σε, ὦ μακαρία Θεοτόκε, εἰς μνημόσυνον αἰώνιον ἀφάτου εὐσπλαγχνίας καὶ φιλανθρωπίας αὐτοῦ
τῆς γενομένης εἰς ἡμᾶς διὰ σοῦ. Χαίροις, θεόθεν τὸ κειμήλιον (62) τῆς ἐπουρανίου βασιλείας, ἐν ᾧ « ὁ ἄμνός τοῦ Θεοῦ ὁ αἵρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου » ἐδορυφορήθη, ὁμυγήρεως (63) χάριν ἐορτῆς ἐπουρανίων ἀγίων ἀγγέλων καὶ ἐπιγείων βροτῶν, τὴν προσταχθέν ἀνενεχθῆναι ὡς ὑπερέντιμον ἐν τῇ ἄνω « Ἐκκλησίᾳ τῶν προτοτόκων. » Χαίροις, Μήτηρ παναγία τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ, τοῦ γεγονότος διὰ σοῦ μεθ' ἡμῶν, καὶ ἡμεῖς (64) ἐν αὐτῷ, καὶ ὥσπερ (65) κατηξιώσέ σε, ὡς κυρίως καὶ ἀληθῶς Θεοτόκον ὑμνηθῆναι καὶ προσκυνεῖσθαι ὑπὸ πάντων εὐσεβούντων ἐπὶ γῆς, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ νῦν ἐν οὐρανοῖς ὑπὸ ἀγίων ἀγγέλων ὡς πάνσεπτον Μητέρα τοῦ Δεσπότη αὐτῶν. Χαίροις, ἱερωτάτῃ Μητρί Ἀειπάρθενε, ἡ γεννήσασα τὸν ἐκ σοῦ σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος ἁγίου Χριστὸν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν ἐν θεότητι τέλειον, καὶ ἐν ἀνθρωπότητι τέλειον· ἡγουν ἐν δύο φύσεσι (66) καὶ θελήμασι καὶ ἐνεργίαις θέλοντα καὶ ἐνεργοῦντα ὡς Θεὸν, θέλοντα, καὶ ἐνεργοῦντα ὡς ἄνθρωπον, ἓνα τὸν αὐτὸν ἀσυγχύτως καὶ ἀδιαιρέτως ἔχοντα ἐν ἀμφοτέροις τὴν ἐξουσίαν, πρὸς ὃν καὶ ἐνδημοῦσα ἐν παρῥησίᾳ δυσώπησον οὕτω φρονοῦσαν ἀεὶ εὐσεβῶς φυλαχθῆναι τὴν αὐτοῦ Ἐκκλησίαν. Χαίροις, σεμνὴ πανάχραντε Θεοτόκε· ὁ γὰρ ἐξ ὕψους ἐνοικήσας ἐν γαστρὶ σου Κύριος ὁ Θεός, μὴ λιπὼν (67) τοὺς οὐρανοὺς, ὥσπερ ἐν πατρίδι ἐπιγείῳ ἀπερι-

⁴¹ Psal. xlv, 1. ⁵² Joan. i, 29. ⁵³ Hebr. xii,

D Damascenus itidem hom. 1, in Dormit. B. M. V. pag. 860, A. B. Θεός τε αὐτὸς ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπος... φέρων ἐν ἑαυτῷ... θεῖόν τε θέλημα καὶ ἀνθρώπινον θέλημα, θεῖαν ἐνέργειαν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἀνθρωπίνην ἐνέργειαν, αὐτεξούσιά τε δύο, θεῖον ὡσαύτως καὶ ἀνθρώπινον, τὰ τε θεῖα θαύματα καὶ ἀνθρώπινα πάθη. *Deus ipse simul et homo, ferens in te ipso divinam voluntatem, et humanam voluntatem, divinam operationem et humanam operationem, duas quoque liberi arbitrii facultates, divinam pariter humanam, et divina miracula, et humanas affectiones*.

(67) S. Basil. Seleucien. orat. 39, pag. 218 A. Ὅλος τοῖς κάτω ἐπέστης, καὶ οὐδ' ὅλως τῶν ἄνω ἀπέστης. Οὐ γὰρ τοπικὴ γέγονεν ἡ κατάβασις, ἀλλὰ θεϊκὴ πέπρακται συγκατάβασις. *Totus præsto est terram habitantibus, neque tamen a cœlestibus prorsus absens: non enim localis descensio fuit, sed divina facta est condensio*.

γράφτως αὐτὸς κατηξίωσέ σε ἀπὸ ταύτης τῆς προσ-
καίρου ἐπιγείου πατρίδος παραγενέσθαι εἰς κρείτ-
τονα ἐπουράνιον πατρίδα, ἣν καὶ διὰ σοῦ ἐδωρήσατο
τοῖς ἁγίοις ὡς ἐφιεμένην αὐτοῖς. Χαίροις, ἱλαστή-
ριον (68) τὸ θειότατον καὶ θεοῖδρυτον, δι' οὗ ὁ τοῦ
σύμπαντος κόσμου προῆλθεν ἱλασμὸς καὶ Σωτὴρ
Χριστὸς ὁ Θεός. Ἐκ σοῦ γάρ, παναγία Θεοτόκε, ἐν-
δυσάμενος τὸ ἐκ Πνεύματος ἁγίου τῆς σαρκὸς αὐτοῦ
παραπέτασμα, προῆλθεν ἡ ἀρχιερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα,
κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ, ὡς γέγραπται· ὁ
προσλαβεῖν σε χρηματίσας, δωρούμενος αἰεὶ, καὶ
δυσωπούμενος διὰ σοῦ ἱλασμὸν τῇ οἰκουμένῃ. Χαί-
ροις, Μαρία, ὁ νοητὸς καὶ ὑπεραγλαέστατος παρά-
δεισος, ὡς ἐκ Πνεύματος ἁγίου καρποφορήσασα τὸν
ἐκ Θεοῦ Πατρὸς φύντα καρπὸν τῆς ζωῆς καὶ ἀθανα-
σίας, Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν. Οὗ μετασχόντες τῇ εἰς
αὐτὸν ὀρθῇ πίστει ἐζωοποιήθημεν, τὸν τῷ σώματι
ἀφθάρτῳ κατασκηνοῦντά σε ἐν παραδείσῳ καὶ διὰ
σοῦ ἀνοίξαντά ἡμῖν τὴν εἰς αὐτὸν εἰσοδόν. Χαίροις
μερόπων δέσποινα (69), παναγία Θεοτόκε, ἐξ ἧς ὁ
τοῦ παντὸς ὑπέρθεος Θεὸς καὶ ὑπεράγαθος ἡμῶν
Δεσπότης, κοινωνήσας τῆς τῶν βροτῶν ἡμῶν φύσεως
κατὰ πάντα χωρὶς ἁμαρτίας, προῆλθεν ἐν κόσμῳ,
καταξιώσας καὶ ἡμᾶς ἡ κοινωνοὺς γενέσθαι τῆς θείας
αὐτοῦ φύσεως, ὁ χαριτώσας σε εἶναι νοσητὴν αὐτοῦ
πόλιν (70), καὶ προσκαλεσάμενός σε ὡς Κύριος τῶν
δυνάμεων ἐν τῇ πόλει αὐτοῦ. Χαίροις, λιμὴν (71)
παγκόσμιε καὶ ὑπερφαέστατε, ἡ ἀναδειχθεῖσα ὑπὸ
Θεοῦ ἀληθὴς Θεοτόκος. Ἐν γάρ τῳ πελάγει τοῦδε
τοῦ βίου χειμαζομένη ἡ ἀνθρωπότης σέσωσται ἐν
σοί, καὶ διὰ σοῦ ἀντεκτήσατο χαρίσματα καὶ αἰῶνια
ὑπερδοξάσαντος σε εἰς αἰῶνα αἰῶνος.

ΙΑ'. Καὶ οἱ προλεχθέντες ἐσταλμένοι θεόθεν ἅγιοι
ἄγγελοι, ἐπιστάντες τῇ Θεομήτορι, ἅτε νοεροὶ καὶ
ἀόρατοι ὄντες, θεασάμενοι τὸ ὑπερένδοξον τῆς συν-
ούσης αὐτῇ θείας χάριτος καὶ δυνάμεως, ἐξίσταντο
ἐκπληττόμενοι εἰς τὸ περὶ αὐτῆς θεῖον ἀκατάληπτον
μυστήριον. Καὶ οἱ μὲν οὗτοι ἔχαιρον καὶ ἠγάλλοντο
προσλαβεῖν αὐτὴν ὡς μητέρα τοῦ Δεσπότης αὐτῶν·
οἱ δέ γε ἀπόστολοι ἀπορφανισθῆναι σωματικῶς τῆς
Θεομήτορος ἐλυποῦντο, οὐχ ἥττον τῆς ἱερᾶς ἐκείνης
νοητὸς, καθ' ἣν μυσταγωγούμενοι τὰ σύμβολα τῆς
τοῦ παντὸς κόσμου σωτηρίας, ἤκουον παρὰ τοῦ Σω-
τῆρος Χριστοῦ, ὅτι ὡς ἡ λύπη πεπλήρωκεν ὑμῶν

A caelestem patriam proficiscerere, quam per te san-
ctis eam expectantibus donavit. Ave, propitiato-
rium divinisimum et in Deo fundatum, per quod
processit propitiatio mundi universi, salvator Chri-
stus Deus. Ex te enim, sanctissima Deipara, indutus
ex Spiritu sancto carnis suae velo processit ὁ Sa-
cerdos, ut scriptum est, secundum ordinem Mel-
chisedec⁶⁸; qui apud se statuit te assumere, ut
a te exoratus semper orbi terrae tribuat propitiatio-
nem. Ave Maria, spiritualis lucidissimus paradisos:
tulisti enim ex Spiritu sancto vitae et immortalitatis
fructum, ex Deo Patre genitum, Christum Deum
nostrum; cujus per rectam in eum fidem partici-
pes, vivificati sumus; qui tibi in incorruptibili cor-
pore tabernaculum in paradiso locavit, et per te
nobis illuc aperuit ingressum. Ave, mortalium Do-
mina, sanctissima Deipara, ex qua, qui super om-
nia est Deus et clementissimus Dominus noster,
particeps totius, excepto peccato, mortalis naturae
nostrae, processit in mundum, nosque dignos fecit,
qui essemus ὁ divinae ejus naturae consortes⁶⁹; qui
ea te donavit gratia, ut sua esses civitas intel-
ligibilis, teque vocavit ὁ Dominus virtutum in ci-
vitate suam⁷⁰. Ave, ornatissime et lucidissime
portus, quae a Deo facta es vera Dei genitrix: jac-
tatum enim in hujus vitae pelago genus humanum
in te servatum est, ac per te dona et sempiterna
bona est adeptum ab eo, qui te in praesenti tem-
pore maximi fecit, et in saeculum saeculi glorifi-
cavit.

C ἀγαθὰ ὑπὸ τοῦ θαυμάσαντός σε ἐν τῷ νῦν καιρῷ καὶ

XI. Et praedicti quidem sancti angeli a Deo missi,
assistantes Dei Genitrici, ut qui sunt intellectuales
et invisibiles, ut maximam perspicerent gloriam di-
vinæ gratiae et virtutis, quae erat cum illa, perculsi
sunt stupore et extasi ad divinum et incomprehen-
sibile de ea mysterium. Atque illi quidem gaude-
bant et exultabant, quod ipsam suscepturi essent
Matrem Domini sui. Apostoli vero, quod illa, quod
ad corpus attinet, orbarentur, non minus ange-
bantur animo, quam sacra illa nocte, cum initiati
symbolis salutis universi mundi, audierunt a Sal-
vatore Christo, ὡς ἡ Tristitia implevit cor vestrum⁷¹.

⁶⁸ Psal. cix, 4; Hebr. v, 6. ⁶⁹ II Petr. i, 4. ⁷⁰ Psal. xlvii, 9. ⁷¹ Joan. xvi, 6.

(68) S. Ephraem itidem B. Mariam tom. III, pag. 525, vocat τὸ ἡμέτερον ἱλαστήριον, *nostrum propitiatorium*. Sanctus vero Cyrill. Alexan. Encom. B. M. Deiparae pag. 381 rotundius ait: Χαίροις, Μαρία Θεοτόκε, δι' ἧς πᾶσα πνοὴ πιστεύουσα σώζεται, *Salve, Maria Deipara, per quam omnis salvatur fidelis spiritus*.

(69) Nazianzenus Christ. Pat. v, 635. Δέσποινα παγκοίρανε, Μητέρα Κοιράνου, *Domina quae cunctis imperas, Imperatoris mater*.

(70) Pseudo-Thaumat. serm. 3, p. 27. Ἀπελθε πρὸς τὴν ἐμψυχον πόλιν, περὶ ἧς ὁ προφήτης ἔλε-
γεν· Δεδοξασμένα ἐλάληθη περὶ σοῦ, ἡ πόλις τοῦ Θεοῦ. *Vade ad animatam civitatem, de qua dixit propheta: Gloriosa dicta sunt de te, civitas Dei*. Et S. Ephraem

i. III, pag. 529: Πόλις τοῦ Θεοῦ, περὶ ἧς δεδοξα-
σμένα ἐλάληνται περὶ σοῦ. *Civitas Dei, de qua gloriosa dicta sunt de te*.

(71) S. Ephraem serm. Latin. pag. 576, tom. III, G. L. Tu enim noster es portus, o Virgo intemerata, et praesens pia auxiliatrix; et infra ib. col. 2, B. Ave, portus tranquillissime, et a fluctibus procellisque agita-
torum, liberatrix desideratissima. Et pag. 534. Χαίροις ὁ λιμὴν τῶν πλεόντων, καὶ σκέπη, Ave, portus navigan-
tium et protectio. Et pag. 546. Τῶν ἀβοηθήτων χειμαζομένων σὺ λιμὴν, *jactatis fluctu sine ulla ope tu es portus*; pag. 547 E. Χαῖρε, τὸ τεῖχος τῶν πι-
στῶν, λιμὴν κινδυνεύόντων, *Salve, murus fidelium, portus periclitantium*.

Deinde cum visibiliter et invisibiliter circa Dei Genitricem, omnigenis canticis celebratam, uterque chorus, dato divinitus de ea mandato obtemperans, assultaret, clementissimus Christus Deus, ut ferunt, juxta promissionem suam non est dedignatus esse « in medio eorum ⁵⁸, » et Matri suæ se in conspectum dare eo modo, qui illi uni cognitus est. Beata autem Maria, materno semper capta divinoque desiderio, in illum respiciens, e sancto egressa est corpore, et beatissimam sanctissimamque suam animam « in ejus manus commendavit ⁵⁹. »

XIII. Papæ, obdormiit, obdormiit, obdormiit illa, quæ vitam et resurrectionem genuit mundi; cujus gratia omnis intellectualis et rationalis natura particeps est illius vitæ æternæ; Dominum scilicet, qui infernum despoliavit, mortem et « diabolum destruxit ⁶⁰, » et « in jussu ⁶¹ » suscitabit quotquot unquam mortui fuerint, et in ipso dormierint; quique dicit in Evangelio, « Ego sum resurrectio et vita ⁶². » Illum autem secuta est sanctissima ejus Mater, quasi prophetice dicens: « Non turbatum est cor meum te sequens, et diem hominis non desideravit ⁶³. » Hodie illa obdormivit, quæ in suis ulnis eum consopivit, qui est jucunditas Cherubim atque Seraphim, omniumque cœlestium Potestatum, ac eorumdem requies et mundi; in quo, utpote consubstantiali Filio Dei, requiescit etiam Spiritus sanctus vivificus a Patre procedens; qui denique est vera requies, et in Evangeliiis dicit: « Venite ad me, omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos ⁶⁴. » Et sanctos quidem oculos clausit, quæ fulgendo omnium edidit luminare; quæ velut aureum candelabrum sine contactu illum in mundo tanquam facem gestavit, qui luminaria condidit, « qui plantavit aurem, qui finxit oculos ⁶⁵, » qui vocavit omnes ex omnibus terræ finibus in admirabile lumen suum. Verum gloriosissimum ejus corpus, quo concepta est vita, ex quo in mortali et corruptibili humana nostra natura prodiit ingenita immortalitas ex Spiritu sancto, et incorruptibilitas a sacris manibus exsequias postulat, corpus, inquam, ejus, quæ Dominum « lumine amictum velut vestimento ⁶⁶, » e se natum, ab ætate in ætatem, quod ad carnem attinet, vestibus induit.

XIII. Tum vero in sacro lectulo elatum est sanctum Dei Genitricis corpus, ex quo compositus est

⁵⁸ Matth. xviii, 20. ⁵⁹ Psal. xxx, 6. ⁶⁰ Hebr. ii, 14. ⁶¹ II Thess. iv, 16. ⁶² Joan. xi, 24. ⁶³ Jerem. xvii, 16. ⁶⁴ Matth. xi, 28. ⁶⁵ Psal. xciii, 9. ⁶⁶ Psal. ciii, 2.

(72) Ὁμοουσίῳ Υἱῷ. Lege ὁμοουσίῳ Υἱῷ.

(73) Pseudo-Epiphani. pag. 296 A. Ὁ λυχνία παρθενική, ἡ τὸ σκότος ἀπελαύνουσα, καὶ τὸ φῶς καταυγάζουσα. Ὁ λυχνία παρθενική, κ. τ. λ. O candelabrum virgineum, quod dispulit tenebras, et lucem illustravit. O candelabrum virgineum, etc. S. Cyrillus Alexandr. loc. cit. Χαίροις, Μαρία, ἡ λαμπὰς ἡ ἀσβεστος, salve, Maria, lampas inexstinguibilis.

(74) Idem Pseudo-Epiphani. loc. cit. Ἡ τὸν φωτεινὸν λυχνὸν τὸν ἐκλάμποντα ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ

τὴν καρδίαν. » Εἶτα περιχορευομένης ὁρατῶς καὶ ὁρατῶς τῆς παννυμνήτου Θεοτόκου ὑπὸ θατέρου χοροῦ, ἐνδεχομένων τὸ περὶ αὐτῆς θεόθεν πρόσταγμα, ὡς λόγος, κατ' ἐπαγγελίαν αὐτοῦ, οὐκ ἀπηξίωσεν, « ἐν μέσῳ εἶναι, » καὶ ὁφθῆναι τῇ Μητρὶ αὐτοῦ ὁ ὑπεράγαθος Χριστὸς ὁ Θεὸς, ὡς αὐτῷ μόνῳ ἔγνωσται· ἡ δὲ μακαρία συνεχομένη αἰὲ τῷ θεομητρικῷ θείῳ πόθῳ πρὸς αὐτὸν θεασαμένη ἐξῆλθε τοῦ σώματος ἁγίου, « εἰς χεῖρας αὐτοῦ παραθεμένη » τὴν παμμακάριστον αὐτῆς καὶ παναγίαν ψυχὴν.

IB'. Βαβαί! κεκοίμηται, κεκοίμηται, κεκοίμηται ἡ τὴν ζωὴν καὶ ἀνάστασιν τοῦ κόσμου γεννήσασα· ἥς τῇ χάριτι μετέχει πᾶσα νοερά καὶ λογικὴ φύσις ζωὴν τὴν αἰώνιον, τὸν σκυλεύσαντα ἄδην καὶ θάνατον, καὶ « διάβολον καταργήσαντα, » καὶ μέλλοντα « κελεύσмати » ἀνιστᾶν τοὺς ἀπ' αἰῶνος θανόντας, καὶ ἐν αὐτῷ κοιμηθέντας, τὸν πεφυκότα καὶ εἰπόντα Κύριον· « Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωὴ· » ἐπομένη αὐτῷ ὡς μήτηρ αὐτοῦ καὶ παναγία, καὶ πρὸς αὐτὸν ὑποφητικῶς οἶονεὶ φάσκουσα· « Οὐκ ἐκοπίασεν ἡ καρδία μου, κατακολουθοῦσα ὀπίσω σου, καὶ ἡμέραν ἀνθρώπου οὐκ ἐπεθύμησε. » Σήμερον κεκοίμηται ἡ ἀναπαύσασα ἐν ταῖς ἀγκάλαις αὐτῆς τὴν τερπνότητα τῶν Χερουβὶμ καὶ Σεραφὶμ καὶ πσιῶν οὐρανίων δυνάμεων, τὴν ἀνάπαυσιν αὐτῶν καὶ τοῦ παντός, ἐν ᾧ ὡς ὁμοουσίῳ (72) Υἱῷ τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον Πνεῦμα ἅγιον καὶ ζωοποιὸν ἐπαναπαύεται, τὸν ὄντως ὄντα ἀνάπαυσιν, καὶ λέγοντα ἐν Εὐαγγελίοις· « Δεῦτε πρὸς με, πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, καὶ ἐγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. » Καὶ ὄμματα ἅγια καμμύει ἡ τὸν φωστῆρα τῶν πάντων ἐκλάμπασα, ἡ ὡς λυχνία (73) χρυσοῦ ἀνέπαφος δαδουχήσασα (74) αὐτὴν ἐν κόσμῳ τὸν ποιητὴν τῶν φωστήρων, « καὶ φυτεύσαντα οὖς, καὶ πλάσαντα ὀφθαλμόν, » προκαλούμενον ἐκ πάντων τῶν περάτων τῆς γῆς εἰς τὸ θαυμαστὸν αὐτοῦ φῶς. Καὶ δεῖται κηδείας ὑπὸ ἱερωτάτων χειρῶν τὸ πανένδοξον καὶ ζωοδόχον σῶμα αὐτῆς, τὸ πηγάσαν τὴν ἔμφυτον ἀθανασίαν καὶ ἀφθαρσίαν ἐν τῇ θνητῇ καὶ φθαρτῇ ἡμῶν φύσει τῶν βροτῶν ἐκ Πνεύματος ἁγίου, τῆς ἐνδυσάσης τὸν « ἀναβαλλόμενον φῶς ὡς ἱμάτιον » (75) Κύριον, τὰ κατὰ σάρκα τῶν μεθελικισέων αὐτοῦ ἱμάτια, τεχθέντα ἐξ αὐτῆς.

D IG'. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἀνεφέρετο ἐπὶ ἱεροφόρῳ σκιμποδίῳ τὸ ἡγιασμένον θεομητρικὸν σῶμα, ἐξ

γῆς βαστάσασα Χριστὸν, quæ splendidam lucernam relucens in cælo et terra gestavit.

(75) Pseudo-Thaumat. serm. 1, de Annunt. S. M. V. pag. 14, Ἐσπαργάνωσεν τὸν ἀναβαλλόμενον φῶς ὡς ἱμάτιον, Fasciis eum involvit qui amictus est lumine velut vestimento. Et S. Ephræm tom. III Precat. ad Deipar., pag. 528. Mariam vocat τὸ ἄσπιλον ἐνδύμα τοῦ ἀναβαλλομένου φῶς ὡς ἱμάτιον, immaculatam illius vestem, qui lumine induitur sicut vestimento.

οὐπερ ὁ ἀπλοῦς (76) Ἰησοῦς συνετέθη καὶ ἀνὴρ ὁ ὑπέρθεος Θεὸς ἀληθῶς ἐχρημάτισεν. Ὡς ἱεροφόρε σκίμπου, φέρων τὸ ἀληθινὸν ἀμίαντον, δι' οὗ προῆλθεν ὁ ἀγιάζων τὰ σύμπαντα. Ὡς ἱεροφόρε σκίμπου, φέρων ἕτερον ἀχειροποίητον, « ἐν ᾧ ὁ κλίνας οὐρανούς » Θεὸς « τὴν ἀνάπαυσιν αὐτοῦ γενέσθαι ἐξελέξατο. » Ὡς ἱεροφόρε σκίμπου, φέρων τὸ μεῖζον τοῦ παντὸς πάναγνον χώρημα (77) τοῦ ἀχωρήτου Θεοῦ. Ὡς ἱεροφόρε σκίμπου, φέρων τὸ θεόθεν ἐργαστήριον τῆς παγκοσμίου σωτηρίας. Ὡς ἱεροφόρε σκίμπου, φέρων ἐπουρανίου βασιλέως παλάτιον (78), τὸ ὑπ' αὐτοῦ κτισθὲν εἰς τὴν οὐσιώδη ἀπερίγραπτον ἐνοίκησιν τῆς αὐτοῦ σαρκώσεως. Ὡς ἱεροφόρε σκίμπου, φέρων θαυμαστὸν ὄχημα, ἐφ' οὗ ἐποχούμενος προῆλθεν ἐπὶ τῆς γῆς Θεός, « ὁ καθήμενος ἐπὶ Χερουβίμ, » ἐνδυσάμενος ἐντελῶς τὴν τῆς φύσεως ἡμῶν πορφύραν (79), « ὁ βασιλεύσας ἐπὶ τὰ ἔθνη, » περὶ οὗ καὶ ὑποφητικῶς ἐκπέφασται. « Διὰ τί σου ἐρυθρὰ τὰ ἱμάτια, ὡς ἀπὸ ληνοῦ πατήτοῦ; » Ὡς ἱεροφόρε σκίμπου, φέρων τὸ καθαρώτατον καὶ ἐκλεχτὸν νοητὸν μέταλλον, ὅθεν καὶ ὁ πλαστοουργήσας Κύριος, ἀνενέωσεν ἑαυτῷ τὸ ἴδιον πλάσμα. Ὡς ἱεροφόρε σκίμπου, φέρων τὸ ἐξ Ἀβραάμ καὶ Δαβὶδ παμμακάριστον σκῆνωμα (80), ἐξ οὗπερ ὁ πανύψιστος καὶ ἀσώματος Θεὸς προσέλαβε τὸ ἔμψυχον καὶ νοερὸν αὐτοῦ σῶμα, οὗ προὑπάρξαν (81), ἀλλ' ἐν αὐτῷ ἐσχηκὸς τὴν ὑπαρξιν. Ὡς ἱεροφόρε σκίμπου, φέρων νοητὸν θυμιατὸν τὸ πληρῶσαν τὴν ἅπασαν οἰκουμένην « τῆς εὐωδίας Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ. » Ὡς ἱεροφόρε σκίμπου, φέρων τὸ

A simplex Jesus, et divinissimus Deus appellatus est homo. O sacer lectule ferens illud vere immaculatum corpus, unde prodiit qui omnia sanctificat. O sacer lectule alium lectum ferens non manufactum, in quo qui « inclinavit cœlos »⁶⁷ Deus, « suam ipsius requiem elegit »⁶⁸. O sacer lectule ferens, quod universo mundo multo majus est, purissimum incomprehensibilis Dei receptaculum. O sacer lectule ferens divinam universalis salutis officinam. O sacer lectule ferens cœlestis regis palatium ab ipso ædificatum ad substantialem incircumscriptibilem habitationem suæ incarnationis. O sacer lectule ferens admirabilem currum, quo « qui sedet super Cherubim »⁶⁹ Deus, vectus processit in terram, naturæ purpura perfecte indutus; B qui « regnavit super gentes »⁷⁰, de quo propheticè dictum est, « Quare rubra sunt vestimenta tua tanquam a torculari calcato »⁷¹? O sacer lectule ferens purissimum et electum spirituale metallum, ex quo Dominus conditor proprium sibi renovavit figmentum. O sacer lectule ferens beatissimum ex Abraham et David tabernaculum, ex quo altissimus et incorporeus Deus accepit anima præditum rationali corpus suum, quod antea non fuerat, sed in ipso habuit exsistentiam. O sacer lectule ferens spirituale incensum, quod « bono Christi Dei odore »⁷² universam terram implevit. O sacer lectule ferens sanctificatum plenumque vas unguento divinissimæ Deitatis. O sacer lectule ferens

⁶⁷ Psal. xvii, 10. ⁶⁸ Psal. cxxx i, 13. ⁶⁹ Isai. xvii, 16. ⁷⁰ Psal. xlvi, 9. ⁷¹ Isai. lxi, 2. ⁷² II Corinth. ii, 15.

(76) Epiphanius. *Advers. hæres.* lib. iii, hæres. 88, pag. 1057. Ἀλλὰ πιστεύοντες τελείως ἐνανθρώπησιν, τέλειον Θεόν, τέλειον τὸν αὐτὸν ἀνθρώπον, χωρὶς ἁμαρτίας, λαβόντα αὐτὸ σῶμα ἀπὸ Μαρίας, καὶ ψυχὴν λαβόντα, καὶ νοῦν, καὶ πάντα εἴ τί ἐστιν ἀνθρώπος, χωρὶς ἁμαρτίας· οὐ δύο ὄντα, ἀλλ' ἓνα Κύριον, ἓνα Θεόν, ἓνα βασιλέα, ἓνα ἀρχιερέα, Θεόν καὶ ἀνθρώπον, ἀνθρώπον καὶ Θεόν· οὐ δύο, ἀλλ' ἓνα, συνενωθέντα οὐκ εἰς σύγχυσιν, οὐδ' εἰς ἀνυπαρξίαν, ἀλλ' εἰς μεγάλην χάριτος οἰκονομίαν. *Sed qui credunt Christum plane hominem factum, perfectum Deum, ac perfectum hominem peccati expertem, qui corpus ipsum de Maria sumpserit, animam et mentem, et quæcunque hominis sunt, suscepit, excepto peccato; qui non duo, sed unus Dominus sit, unus Deus, unus rex, unus pontifex. Deus et homo, homo et Deus, in unum non naturarum confusione unitus, neque in nihilum redactus, sed ita ut in eo sint omnia, ad summam gratiæ administrationem perfecta.*

(77) Pseudo-Hieronymus. in psal. xvii, v. 12: *Christus in Maria quasi sponsus in thalamo, et corpus Mariæ quasi tabernaculum.* S. Ephraem. *Precat.* ad Dei Matrem tom. III, pag. 524: δοχεῖον τῆς θεότητος τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ ἀθανάτου. *Vas divinitatis unigeniti Filii immortalis.* D. Chrysostomus in Annunt. B. Mar. in Auctar. Combefis. pag. 609. Χαῖρε, ὁ ἔμψυχος ναὸς τοῦ Θεοῦ· χαῖρε, οὐρανοῦ καὶ γῆς ἱσθόροπον οἶκημα, Ave, templum Dei animatum; ave, cœli et terræ par habitaculum. Et rursus S. Ephraem ubi supra pag. 554. Τὸ σκῆνωμα τῆς θεότητος, τὸ πάσης ἀγιωσύνης καὶ χάριτος δοχεῖον, tabernaculum divinitatis, omnis sanctitatis et gratiæ receptaculum.

(78) S. Chrysostomus itidem Mariam vocat ani-

matum Dei palatium in Annunt. B. Mar. in Auctar. Combef. p. 602: Ἀπεστάλη Γαβριὴλ πρὸς τὸ ἔμψυχον τοῦ βασιλέως τῶν ἀγγέλων παλάτιον, *Missus est Gabriel ad animatum regis angelorum palatium.*

(79) Damascenus homil. 1, in Nativ. B. Mariæ pag. 843 E. Ἐξ ἧς ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης τὴν τῆς σαρκὸς πορφύραν περιβαλλόμενος, *Ex qua rex gloriæ carnis purpura indutus.* Et homil. 2, itidem in Nativit. p. 556. A. purpuram regiam vocat ipsam B. Mariam, ex qua Christus carnem suam assumpsit. Χαῖρε, πορφύρα βασιλική, ἡ ἐκ παρθενικῶν αἱμάτων σου ἐξυφάνασα ἀλουργίδα τῷ λέγοντι ἐν Ἀσμασι· Πλόκιον κεφαλῆς σου, κ. τ. λ. Ave, purpura regia, quæ virginati tuo sanguine purpuram illi texuisti, qui dicit in Canticis: *Plexus capitis tui*, etc. Item Pseudo-Epiphanius de Laud. B. M. tom. II, pag. 296 B. Ἡ βασιλική πορφύρα τοῦ οὐρανοῦ καὶ γῆς ἐνδύσασα βασιλέα, τὸ οἰκουμένικόν σῶμα πορφυροειδὲς ἐνδύμα, *Purpura regia, quæ cœli terræque Regem induit, universale corporis indumentum purpuram referens.*

(80) Christus enim Dominus carnem suam sumpsit ex Maria Virgine, quam vocat propterea Abraham et David tabernaculum, cum de eorum fuerit progenie.

(81) Adversus quorundam Apollinaristarum blasphemiam, qui affirmabant Christum carnem suam attulisse de cœlo, quique, ut refert sanctus Epiphanius hæresi 77, lib. ii, *Advers. hæres.* pag. 998, putabant, μὴ νεώτερον εἶναι τὸ σῶμα τῆς τοῦ Λόγου θεότητος, ἀλλὰ συναϊδίον αὐτῷ διαπαντὸς γεγενῆσθαι, *Corpus ipsum non esse Verbi divinitate recentius, sed cum illo semper cœternum fuisse.*

sanctissimum corpus gloriosissimæ Dei Genitricis a sanctis angelis divinisque apostolis gestatum et hymnis celebratum ad laudem et gloriam Filii ejus Dei nostri : quod composuerunt in vitæ hospite monumento, in loco, qui dicitur Gethsemani, oculati testes ipsi, qui fuerunt ministri Verbi, et qui cum ipsis erant sancti, qui in ea re id consilium inierunt, ut per ipsam propitium erga nos redderent optimum et justum judicem, qui ex ea prodiret, Christum Deum; qui e cælo cum gloria et fulgure venturus est, et illic futurus, ubi propheticè denuntiatur, ut per sanctos angelos una cum ipsis divinis apostolis judicet vivos et mortuos.

XIV, Verum quænam intelligentiæ comprehensio aut dicendi vis assequi poterit et pro dignitate laudare omnia illa sacratissima et incomprehensibilia, quæ ad ejus gloriam per eos gesta et laudibus celebrata sunt, et quæ illis divinitus revelata sunt secreta mysteria, diversaque dona distributa, et remedia innumera, quibus illa tanquam sacris eos initiavit? Propterea ut gloriosissima Mater Christi Salvatoris Dei nostri, qui vitæ et immortalitatis largitor est, ab ipso vivificatur, consors cum eo incorruptibilitatis in omnia sæcula, qui illam e sepulcro excitavit, et apud se assumpsit, ut ipse solus novit; cui gloria et imperium cum Patre, et sancto Spiritu, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

(82) Idem plane ait Damascenus homil. 2, in Dorm. B. M. pag. 872 C. Παῖσαν τοίνυν οἱ αὐτόπται καὶ τοῦ Λόγου θεράποντες, κατ' ὀφειλὴν καὶ τῇ τούτου μητρὶ λειτουργήσαντες, κ. τ. λ. Aderant igitur oculati illi testes et ministri Verbi, qui pro debito officio ipsius etiam matri ministrarunt.

(83) Vim intercessionis B. Mariæ agnovere maximam sancti Patres. S. Ephræm tantam in B. Maria statuit vim potestatemque pro nobis intercedendi, ut dicat tom. III, precat. 2, pag. 525: Οὐκ ἔχω γὰρ ἄλλην ἐλπίδα ἢ καταφυγὴν εἰ μὴ σὲ καὶ μόνην τὴν ἐμὴν παραμυθίαν καὶ ὁξείαν ἀντίληψιν. Nullam aliam spem habeo aut præsidium quam in te, quæ sola es consolatio mea et promptum auxilium. Et pag. 529, vocatur B. Virgo νύμφη Θεοῦ, δι' ἧς αὐτῷ κατηλλάγημεν. Dei sponsa, per quam liberati sumus, et: Μετὰ τὸν μεσίτην μεσίτης κόσμου παντός. Post mediatorem mediatrix universi mundi. Vide etiam Irenæum lib. v, Adv. hæres. cap. 19.

(84) Τοῖς. Legendum αὐτοῖς.

(85) Ad apographi finem mea ipsius manu exarati, quod Lutetiam missum Dn. Capperonierius, quem honoris causa nomino, pro ea qua est humanitate, et in his studiis adjuvandis propen-

ἡγιασμένον καὶ ἐμπεπλησμένον σκεῦος τοῦ μύρου τῆς ὑπερθέου θεότητος. Ὁ ἱεροφόρος σκίμπος, φέρων τὸ πανάγιον σῶμα τῆς ὑπερενδόξου Θεοτόκου, τὸ βασταχθὲν καὶ ἀνυμνηθὲν ὑπ' ἀγγέλων ἁγίων καὶ θεσπεσίων ἀποστόλων εἰς ἔπαινον δόξης τοῦ Υἱοῦ αὐτῆς καὶ Θεοῦ ἡμῶν. ὃ καὶ ἔθεντο ἐν ζωοδόχῳ μνήματι, εἰς χωρίον λεγόμενον Γεθσημανή, οἱ αὐτόπται (82) καὶ ὑπηρέται τοῦ Λόγου γενόμενοι, καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς τότε εὐρεθέντες ἅγιοι βουλευσάμενοι ἐν τούτῳ, ὡς δι' αὐτῆς (83) ἐξιλεώσασθαι πρὸς ἡμᾶς τὸν ὑπεράγαθον καὶ δίκαιον κριτὴν, τὸν ἐξ αὐτῆς προελθόντα Χριστὸν τὸν Θεόν, καὶ μέλλοντα ἐξαστράπτειν οὐρανὸθεν μετὰ δόξης, καὶ γενέσθαι ἐκεῖσε, ἐνθα καὶ ὑποφητικῶς ἐκπέφασται, καὶ δι' ἀγγέλων ἁγίων τοῖς (84) θεσπεσίοις ἀποστόλοις κρίναι ζώντας καὶ νεκρούς.

ΙΔ'. Ἀλλὰ ποῖα γνώσεως κατάληψις, ἢ λόγου δύναμις ἐξισχύσει καταλαβεῖν καὶ ἄσαι ἐπαξίως τὰ τότε ὄντα πάμπολλα ἱερώτατα καὶ ἀνέφικτα, τὰ ἐπ' αὐτῇ δεδοξασμένα, ὑπ' αὐτῶν ἱεουργηθέντα καὶ ἀνυμνηθέντα, τὰ θεόθεν ἀποκαλυφθέντα αὐτοῖς ἀπόρρητα μυστήρια, τὰ δωρηθέντα διάφορα χαρίσματα καὶ μυσταγωγηθέντα δι' αὐτῆς, κρείττονα ἀριθμοῦ λάματα; Διὸ δὴ καὶ ὡς μήτηρ πανένδοξος τοῦ χορηγοῦ τῆς ζωῆς καὶ ἀθανασίας Χριστοῦ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ ζωοποιεῖται ὑπ' αὐτοῦ, σύσσωμος ἐν ἀφθαρσίᾳ εἰς αἰῶνας, τοῦ ἐκ τάφου ἐγείραντος, καὶ προσλαβόντος αὐτὴν πρὸς ἑαυτὸν, ὡς αὐτῷ μόνῳ ἔγνωσται, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν, καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν (85).

sissima voluntate, cum codice Sangermanensi diligentissime contulit, hæc, quæ sequuntur V. Cl. adscripsit: *Ad calcem hujusce laudationis cum manuscripto codice S. Germani a Pratis diligenter collata leguntur hæc verba*: Ἐγράφη τὸ παρὸν πανηγυρικὸν διὰ συνδρομῆς καὶ ἐξόδου τοῦ ἐκλαμπροτάτου ἀποκρισιάρη τοῦ ἐνδοξοτάτου ῥηγὸς Φράντζα, διὰ χειρὸς Γαβριὴλ ἱερομονάχου Σουμαροῦπα, καὶ πρωτοσυγκέλλου τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει μεγάλης ἐκκλησίας, ἐν ἔτει ζρισ'. Ν. ς'. μηνὶ Ἰουλίῳ· ἀντεγράφη δὲ ἐξ ἐνδὸς βιβλίου τῆς παναγίας τῆς ἐν Χάλκῃ, ὅπερ ἐγράφη ἐν ἔτει σωκζ'. Ν. β', διὰ χειρὸς Ἀναστασίου μοναχοῦ, ἀντικρυ Βυζαντίου. *Descriptus est hic panegyricus sumptibus splendidissimi oratoris gloriosissimi regis Franciæ manu Gabrielis Sumarupa monachi et protosyncelli Magnæ ecclesiæ, quæ est Constantinopoli, anno 7116 (Christi 1608), Indictione 6, mense Julio. Exscriptus autem est ex libro sanctissimæ (Mariæ Virg.) quæ est in Chalce; qui scriptus fuerat anno 6827 (Chr. 1319), Indict. 2, manu Anastasii monachi e regione Byzantii. Eadem refert Montfauconus Biblioth. Coisliniana, pag. 389, ubi pro Ἰουλίῳ scriptum est Ἰουνίῳ.*

JOBIIUS MONACHUS.

NOTITIA.

FABRICIUS *Bibliothec. Græc.* t. IV, p. 474.

Jobii monachi, in Oriente clari post synodum Chalcedonensem ante Heracliana ac Monotheletarum tempora, adeoque circa sexti initia sæculi (a), *Οἰκονομικὴ Πραγματεία*, Opus de variis Œconomiam sive Incarnationem Christi et Ecclesiam Christianam spectantibus quæstionibus (b), divisum in libros ix, capita 45, ex quibus proluxa excerpta Photius servavit, ipsos hodie desideramus. Jacobum (majorem, Apostolum) propter virtutem dictum esse Ἰωβλίαν, legas, p. 332, pro quo Ἰωβλίαν apud Nicetam et in Eusebii codicibus π, 23, *Hist. ὠβλίας*, sed legendum ὠβλίαν *πρὸς περιοχὴν λαοῦ*. Vide Reinesii *Var. lect.* III, π, p. 356; atque alias de hac voce conjecturas apud Fullerum III, 1, *Miscell. sacr.*; et in Combefisii *Auctario novissimo Bibl. Patrum*, p. 541. Hæretici nomine tenus ab Jobio notantur Manes, p. 300, Arius et οἱ κατὰ Μακεδόνιον, p. 311. Doctorem Ecclesiæ laudat nullum nisi Θεοφόρον Ignatium, p. 321, et Gregorium Theologum, p. 315, 316; ac Gregorium Nyssenum, p. 326. Hujus Jobii *πραγματεία* alteram κατὰ Σεβήρου, *contra Severum Antiochenum*, p. 298, memorat, sed nihil ex ea profert Photius, auctorem, p. 323, appellans κλεινόν τε καὶ τῶν θείων μαθημάτων διάπυρον ἐραστήν.

(a) Elegantis ingenii scriptorem, non tamen antiquissimum, qui paulo ante tempora Photiana vixit, appellat Rich. Montacutius, p. 27 *Analect.*

(b) V. gr. Quare Filius Dei, et non Pater vel Spiritus sanctus incarnatus fuerit? quare Filius Dei, non angelus? Multas etiam de aliis argumentis quæstiones admiscet Jobius, ut: Quare fuerit

homo ita conditus ut posset labi? Quare Moses historiam creationis non cœperit ab angelis? quare in sacris, Veteris maxime Test., libris sint loca intellectu difficilia? p. 324 seq. et quomodo pro omnibus hominibus mortuus Christus, p. 330, seq. non vero pro angelis, p. 334; et quomodo angeli in bono confirmati, nos minime? p. 338.

IOBIOY

ΕΙΣ ΤΟ ΔΙΑ ΤΙ Ο ΥΙΟΣ ΕΣΑΡΚΩΘΗ ΚΑΙ ΟΥΧ Ο ΠΑΤΗΡ ἢ ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ (1).

JOBII

QUÆSTIO QUARE FILIUS INCARNATUS EST, NON AUTEM PATER AUT SPIRITUS.

ANG. MAI, *Class. Auct.* t. X, p. 601.

A'. [Cod. p. 47.] Σὺν αὐτῇ τῇ ῥίζῃ καὶ τῷ θε-
μελίῳ τῆς οἰκονομίας πρόεισι καὶ μηνύεται ἡ αἰτία,
δι' ἣν ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος ἐσαρκώθη· μόνον οὐχὶ δι'
αὐτῶν τῶν πραγμάτων ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἀπολογουμένου
τοῦ Θεοῦ Λόγου, καὶ μὴ ἑῶντος πλανᾶσθαι περὶ τὸ
ζήτημα, ἀλλὰ μεθ' ἑαυτοῦ τὴν λύσιν τῆς ἀπορίας φέ-

A I. In ipso principio et fundamento œconomiae
incarnationis præferri debet et indicari causa, cur
Filius et Verbum incarnatus sit; cum fere rebus
ipsis suam ipsius causam defendat Dei Verbum, et
in exquisitione errari non sinat, sed præ seipso
difficultatis solutionem ferat. Illud igitur præsepe

(1) Erat hæc prima quæstio operis inscripti
Οἰκονομικῇ, De incarnatione, a Jobio scripti, quod
deperditum opus copiose describit Photius cod.

222. Sequentia quoque fragmenta ex eodem opere
sumpta videntur.

altiores præcone vocem habens, quod ut nutrix amplexum est pannis involutum Verbum, quod olim quædam ex animalibus secundum legem puris et impuris, boves et asinos hospitabatur et nutriebat. His ostenduntur dux mundi partes; bobus quidem, ille iugo legis submissus Israel, et mandata servare jussus; asinis autem, gentium multitudo, libera quidem a legis iugo, sed dæmoniorum facta sedes et cathedra. Habacuc incarnationis circumstantias prædicens: *In medio duorum animalium cognoscetur*, dicit¹; Verbi enim intermedio conjungitur natio utraque, et medius paries solvitur; nam *In Christo Jesu non est Græcus neque Judæus, neque circumcisio neque præputium*. In testimonium horum dictorum magnus Gregorius dicit: « Præsepe adora, per quod, dum sine verbo eras, nutritus es a Verbo; et cognosce ut bos possessorem tuum, Isaias præcipit tibi², et sicut asinus præsepe domini tui, sive e puris animalibus unum sit, et sub lege Verbum ruminantibus, et ad sacrificium aptis, sive ex impuris ad tempus et non aptis sacrificio, et ex gentilium parte. » Magnus quoque Basilius: « Etsi hæreticus præsepe illi exprobet, per quod, dum sine verbo erat, nutritus est a verbo. »

II. Quoniam baptismus adoptionis origo est, Spiritu differenti modo electi fuimus; etenim cum baptismatis principio et origine Spiritus corporaliter nobis in forma columbæ se præbuit, et cum purificatione qui purum efficit simul præstatur; et sicut Christo corporalem celebramus ortum, Dei manifestationis diem honorantes, in quo Filius in terra visus est, et cum hominibus conversatus est³; ita lumen, id est, illuminationis diem Dei manifestationis nomine decorantes, non minus ipsi corporaliter apparenti Spiritui celebramus. Ideo recens baptizatis, ut cognoscant et credant dignitatem Spiritus qui purificavit et consecravat, arrhæ data sunt fidei Spiritus dona, verum adoptionis pignus. Cum enim filii estis, dicit Apostolus, *immisit Deus spiritum Filii sui in corda vestra*⁴; et Salvator: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu*⁵. — Vos autem baptizabimini in sancto Spiritu et igne⁶; et beatus Joannes: *In hoc cognoscimus, quoniam in ipso manemus, et ipse in nobis ex Spiritu quem dedit nobis*⁷; et Paulus: *In quo signati estis in diem redemptionis*⁸; et multa similia.

ματος οὗ ἔδωκεν ἡμῖν· καὶ ὁ Παῦλος· Ἐν ᾧ ἐσφραγίσθητε εἰς ἡμέραν ἀπολυτρώσεως καὶ πολλὰ τῶν αὐτῶν.

III. In majus debitum crescere docet (parabola), non omnino idem fieri, quale est præsens debitum. Dixit enim istud, ut videtur, tanquam justus et minister hoc postulans; quamvis contrarium in hominibus plerisque inveniatur. Nam justi omnes per virtutem, etsi in aliquo prius peccaverint ut homines, purificati, et debita ad quadruplum ut Zachæus solventes, et multiplicis sudorum merce-

¹ Habac. iii, 2. ² Isa. i, 2. ³ Baruch iii, 38. ⁴ I Joan. iii, 19. ⁵ Ephes. iv, 30.

Αροντος. Αὐτὴ γοῦν ἡ φάτνη κήρυκος μεγαλοφωνότερον, οἷα τροφὸς ὑποδεξαμένη σπαργανθέντα τὸν Λόγον, ἡ ποτε τῶν ἀλόγων τῶν τῷ νόμῳ καθαρῶν, καὶ ἀκαθάρτων βοῶν, καὶ ἔνων δεξαμένη, καὶ τροφὸς· οἷς δηλοῦται τὰ δύο τοῦ κόσμου διχοτομήματα, διὰ μὲν τῶν βοῶν, ὁ τῷ τοῦ νόμου ζυγῷ ὑποτεθεὶς Ἰσραὴλ, καὶ ἐργάτης εἶναι τῶν ἐντολῶν ἐπιταχθεὶς· διὰ δὲ τῶν ὄνων, ἡ τῶν ἐθνῶν πληθὺς, ἡ νομικῶν μὲν ἐλευθέρα ζυγῶν, ὑπόστροφμα δὲ καὶ καθέδρα δαιμονίων τυγχάνουσα. Καὶ Ἀμβροσίμ τὰ τῆς οἰκονομίας προλέγων, Ἐν μέσῳ δύο ζώων γνωσθήσῃ, φησὶν· τῇ γὰρ τοῦ Λόγου μεσιτείᾳ συνάπτεται ἔθνος ἐκάτερον, καὶ τοῦ φραγμοῦ τὸ μεσότοιχον λύεται· Ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ οὐκ ἔστιν Ἑλλήν καὶ Ἰουδαῖος, οὐ περιτομή καὶ ἀκροβυστία. Καὶ μάρτυς τῶν εἰρημένων, ὁ τε μέγας Γρηγόριος λέγων· « Τὴν φάτνην προσκύνησον, δι' ἣν ἄλογος ὢν ἐτράφη ὑπὸ τοῦ λόγου· καὶ γινώθι ὡς βοῦς τὸν κτησάμενον, Ἡσαΐας διακελεύεται σοι· καὶ ὡς ὄνος τὴν φάτνην τοῦ κυρίου αὐτοῦ, εἴτε τῶν καθαρῶν τις εἴ, καὶ ὑπὸ τὸν νόμον καὶ μηρυκισμὸν ἀναγόντων τοῦ Λόγου, καὶ πρὸς θυσίαν ἐπιτηδείων, εἴτε τῶν ἀκαθάρτων τέως καὶ ἀθύτων, καὶ τῆς ἐθνικῆς μερίδος· » καὶ ὁ μέγας Βασίλειος, « Εἰ καὶ τὴν φάτνην ὁ αἰρετικὸς αὐτῷ ὀνειδίσαι, δι' ἣς ἄλογος ὢν ἐτράφη ὑπὸ τοῦ λόγου. »

B'. [p. 90.] Ὅτι τὸ βάπτισμα τῆς υἰοθεσίας ἡ ρίζα, τῷ Πνεύματι διαφερόντως ἀποκεκλήρωται· καὶ γὰρ μετὰ τῆς τοῦ βαπτίσματος ἀρχῆς τε καὶ ῥίζης τὸ Πνεῦμα σωματικῶς ἡμῖν ἐν εἶδει περισσευῶς ἐπεδήμησεν, καὶ τῷ καθαρισμῷ τὸ καθαροποιὸν συμπροέρχεται, καὶ ὡς περ Χριστῷ τὸν σωματικὸν ἐορτάζομεν τόκον, θεοφανείας ἐντροφῶντες ἡμέραν, τοῦ Υἱοῦ ἐπὶ τῆς γῆς ὀφθέντος καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναναστραφέντος· οὕτω καὶ τὴν τῶν φώτων, ἡγουν τοῦ φωτισματος ἡμέραν θεοφανείας προσηγορία τιμῶντες, οὐκ ἔλαττον, καὶ αὐτῷ σωματοειδῶς ἐπιφανέντι συνεπιτελοῦμεν τῷ Πνεύματι. Διὸ καὶ τοῖς νεοβαπτίστοις πρὸς γινώσιν καὶ πίστωσιν τῆς τοῦ καθήραντος καὶ τελειώσαντος Πνεύματος ἀξίας, ἀρράθων ἐδίδοτο τῆς πίστεως τοῦ Πνεύματος τὰ χαρίσματα, τὸ τῆς υἰοθεσίας ὄντως ἐνέχυρον· Ὅτι γὰρ ἐστε υἱοὶ, φησὶν, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν· καὶ ὁ Σωτὴρ· Εἰ μὴ τις γεννηθῇ δι' ὕδατος καὶ Πνεύματος· καὶ, Ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν Πνεύματι ἀγίῳ καὶ πυρί· καὶ ὁ μακάριος Ἰωάννης· Ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἐν αὐτῷ μένομεν, καὶ αὐτὸς ἐν ἡμῖν ἐκ τοῦ Πνεύ-

Γ'. [p. 189.] Ἐν τοῖς πλείοσι τὸ ὀφείλον γίνεσθαι διδάσκει, οὐ τὸ πάντως οὕτως γινόμενον· οἷόν ἐστι καὶ τὸ παρόν· εἶπε γὰρ τοῦτο κατὰ τὸ εἶδος, ὡς τοῦ δικαίου, καὶ τοῦ ἀκολούθου τοῦτο ἀπαιτοῦντες· εἰ καὶ τούναντίον ἐν τοῖς πλείστοις τῶν ἀνθρώπων ἐστὶν εὐρεῖν. Οἱ μὲν γὰρ δίκαιοι πάντες διὰ τῆς ἀρετῆς, εἰ καὶ τι προήμαρτον ὡς ἄνθρωποι, καθαρισθέντες καὶ τὸ χρέος πολυπλάσιως ὡς Ζαχαῖος ἀποδόντες,

⁴ Galat. iv, 6. ⁵ Joan. iii, 3. ⁶ Luc. iii, 16.

καὶ ἔτι μυρίους ἰδρύτων μισθοὺς ὀφειλόμενοι, Ἔσται ἄρ, φησὶν, ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς, εἰ καὶ μικροῖς ὑπέκειντο πλημμελήμασιν, ἀγαπῶσι πολὺ· τὸ δὲ τῶν ἀμαρτωλῶν ἡμῶν πλῆθος μυρίοις βρύοντες ἔλκεσι, καὶ ὡς εἰκὸς πολλὰ καὶ τῷ βαπτίσματι, καὶ ὡς ἄλλως χρηστότητι θεῖα συγχωρηθέντες καὶ καθ' ἡμέραν ἀδικοῦντες, καὶ τῶν παρὰ Θεοῦ πάντων ἀγαθῶν ὑπὲρ τοὺς ἀγαθοὺς ἀπολαύοντες, μικρὰ τῆς ἀνεχομένης, καὶ μεγάλα θωρουμένης θείας ἀγάπης φροντίζομεν. Ὁ μὲν γὰρ Ἰὼβ ἄμεμπτος ὢν, ὡς καὶ ἄλλοι κατ' ἐκεῖνον μυρίοι, ὑπερηγάπα τὸν Θεόν, μὴ μετρῶν πρὸς τὰ αὐτῷ πεπραγμένα τὸν ἔρωτα· Ἰούδας δὲ κλέπτης ὢν, καὶ μισαίφρονος τὸν τρόπον, καὶ οὐ μόνον τὸ πᾶν ἀφειθεῖς, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ἀφιέναι ἐξουσίαν εἰληφώς, φονεὺς τοῦ εὐεργέτου καὶ προδότης ἐγένετο· καὶ οἱ μὲν Ἰουδαῖοι λίαν ἀγαπώμενοι καὶ ἀκούοντες τοῦ τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν ἀφιέναι βουλευθέντος, λέγοντος· Οὐκ ἤλθοις εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραὴλ, ἐδίωκον καὶ ἀπεστρέφοντο, οἱ δὲ ἐθνικοὶ ἀκούοντες τὸ, Οὐκ ἔστι καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων, καὶ δοῦναι κυναρίοις, προσέτρεχον· καὶ συντόμως οἱ δίκαιοι τὴν στενὴν καὶ τεθλιμμένην ὁδεύοντες, καὶ πυρὶ καὶ σιδήρῳ παραβαλλόμενοι, ὅμως παρέμειναν, πλέον καὶ πλέον τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ ἐχόμενοι· οἱ δὲ ἀμαρτωλοὶ, καὶ εὐθηνοῦντες, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν Γραφὴν κατέχοντες πλούτου, τῷ εὐεργετοῦντι Θεῷ οὐκ εὐγνωμονοῦσιν. Εἰ οὖν μὴ κατὰ τὸν λεχθέντα σκοπὸν τοῦτο νοήσομεν, τί ποιήσομεν τῇ τάναντίξ λεγούσῃ παραβολῇ, ἐν ᾗ ὁ τὰ μυρία τάλαντα συγχωρηθεὶς, μικρὰ τῆς τοῦ συγχωρήσαντος ἀγάπης φροντίσας, κατὰ τοῦ συνδούλου ἐμάνῃ· δι' οὗ μέσου καὶ τὸν Δεσπότην ὕβρισεν, εἴ γε τῆς αὐτοῦ φιλανθρωπίας τὸ τὰ τῶν δούλων εἰς ἑαυτὸν ἀναδέχεσθαι, παρ' οὗ καὶ τὸ, Ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐν τούτων τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε. Τὸ αὐτὸ νοητέον καὶ περὶ τῆς παραβολῆς τοῦ ἀσώτου καὶ τοῦ σώφρονος τῶν δύο ἀδελφῶν· οὐχ ὡς τούτου πάντως οὕτω προσελθόντος, ἀλλ' ὡς τῆς τῶν πραγμάτων ἀκολουθίας οὕτω ταῦτα καθ' ὑπόθεσιν ἀπαιτούσης, καὶ μονονουχί τῆς Γραφῆς τὸ μέγεθος τῆς εἰς ἡμᾶς φιλοτιμίας τοῦ Θεοῦ διὰ τούτων ἐπιδεικνυούσης, καὶ ἡμᾶς ἐντρεπούσης, εἴ γε δέον, τοῦ ἀσώτου τῷ πατρὶ προδραμόντας, καὶ ἐξομολογουμένους οὕτω τὰ πρὸς σωτηρίαν αἰτήματα λήψεσθαι. Τὸ ἔμπαλιν ὁ Θεὸς μηδὲ εὐγνωμονηθεὶς, μηδὲ αἰτηθεὶς φιλοτιμεῖται· ἡ οὖν τῆς παραβολῆς, καὶ τῶν δεόντων διήγησις, τοῦ πλῆθους τῆς ἡμῶν κακίας, καὶ τῆς ἀφάρτου τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας ἑλεγχὸς ἐστὶ, καὶ ὑπόμνησις.

Δ'. [p. 411.] Οὐ γὰρ κατὰ τὴν κοινὴν καὶ συνήθη τῶν ὅλων δημιουργίαν, Λόγῳ καὶ τὴν ἡμετέραν φύσιν ἀνέπλασεν· ἀλλ' ὅπερ ἐπ' οὐδενὸς τῶν ἄλλων ἠνέσχετο, οὐκ ἐπ' ἀγγέλων, οὐκ ἐπ' ἄλλης τινὸς φύσεως, τοῦτο ἐπὶ τῇ τῶν ἀνθρώπων ὑπέστη σωτηρία. Ἀντὶ δεσπότητος γὰρ δοῦλος χρηματίσας, εἰκότως καὶ καταλιπεῖν τὰ ἐννεμήκοντα ἐννέα λέγει πρόβατα, τὴν εἰς ἄλλο παραδοξότερον καὶ θαυμασιώτερον εἶδος

A dis debitam præstationem sperantes, *Erit enim, dicit Scriptura, merces vestra multa in cælo*⁹, quamvis levibus subjiciantur offensis, multum diligunt nosque, peccatorum turba, mille seatentes vulneribus, et, ut videtur multis, baptismate, et alias bonitate Dei mundati, et in dies peccantes, et omnibus quæ ex Deo veniunt bonis magis quam ipsi boni fruantes, parvi nos sustentem et multis donis cumulantem Dei charitatem æstimamus. Job enim non querens, ut mille circa illum alii, Deum prædiligebat, nec dilectionem ad res quæ sibi contingebant metiebatur. Judas autem latro factus, et homicida hoc modo, cum non solum illi omnium culparum venia, sed etiam aliis veniam dandi potestas facta esset, benefactoris sui interfector et traditor inventus est. Judæi quidem multum dilecti et audientes illum, qui peccata eorum dimittere volebat, dicentem: *Non veni nisi ad oves perditas domus Israel*¹⁰, rejecerunt et odio habuerunt; ethnici autem audientes non esse *bonum sumere panem filiorum et mittere canibus*¹¹, accurrerunt. Uno verbo, justi angustam et arctam viam secuti, igne et ferro probati, nihilominus permanserunt, magis ac magis in Deum dilectione crescentes: peccatores autem, in rebus prosperis constituti, et ad tempus, ut dicit Scriptura, divitias possidentes, beneficienti Deo non gratos se præbent. Si igitur secundum dictum propositum illud reputaverimus, quid agemus in parabola contraria dicente? In qua ille cui decies millia talenta remissa sunt, parvi remittentis charitatem æstimans suo conservo iratus est; itaque Dominum injuria affecit, qui per hominum amorem in se servorum suorum injurias recipit; dicit enim: *Quod feceritis uni ex his minimis, mihi fecistis*¹². Idem censendum est de parabola duorum fratrum, prodigi et sapientis; non quasi idem omnino propositum sit, sed rerum connexionem eadem secundum hypothesin postulante, et ita Scriptura magnitudinem Dei liberalitatis erga nos his rebus ostendente, et nos inducente, si opus sit, ut curramus ad patrem prodigi, et confiteamur ita petitiones in salutem accipi; vicissim quoque Deum, etsi non grati fuerimus, aut non rogaverimus, liberalitate uti. Hæc igitur parabola, et prodigi necessitatis narratio, nostræ malignitatis magnitudinem, et ineffabilem Dei erga homines amorem probat et in memoriam revocat.

IV. Non enim per communem et omnibus assuetam operationem, Verbo nostram naturam formavit; sed quod in nullos alios ostendit, neque in angelos, neque alicujus naturæ creaturas, hoc in hominum salutem disposuit. Etenim pro hero suo servus loquens, merito relinquere novem et nonaginta oves dicit, cum in aliam mirabiliorem et præstantiorem faciem operationem immutatam esse et

⁹ Matth. v, 12. ¹⁰ Matth. xv, 24. ¹¹ ibid. 26. ¹² Matth. xxv, 40.

consuetudinem innovatam parabola significet; et non quemadmodum omnia a principio disposuit, sed nova et meliore forma, et omnem nostram rationem superantem innovationem adhibuit.

V. Adoptionis signa recuperat apud bonum Deum et Patrem, homo hac destitutus, stolam magnificam, et in digito annulum, et saginatum vitulum immolatum; quæ omnia sunt nostræ adoptionis indicia. Quid esset enim digiti annulus nisi Spiritus dona, et gratia, et in adoptionem vocatio? Nam digiti annulus est ornamentum, et digitum dici Spiritum testificatur illud: *Si ego in digito Dei ejicio dæmonia*¹³.

Ang. MAI *Spicileg. Rom.* t. X, p. 132, Lat. GALLAND. *Biblioth. Patrum* t. XIII, p. 702.

Et ego Jobius episcopus.

Confiteor Dominum Jesum Christum a sæculo quidem Deum Verbum sine carne, novissimis sæculis carnem ex sancta Virgine unisse sibi, et esse unum et eundem Deum et hominem, unam hypostasim compositam, et unam personam indivisibilem, mediam inter Deum et homines, et conjungentem creaturas divisas cum Creatore, consubstantiali Deo secundum divinitatem ex paterna substantia existentem, et consubstantiali hominibus secundum carnem ex natura humana ipsi unitam, et adoratum et glorificatum cum propria carne, quoniam per ipsam facta est nobis redemptio a morte, et communio cum immortalibus; caro enim summe unita Verbo, et nunquam separata, non est hominis, non servi, non creatæ personæ, sed ipsius Dei Verbi, creatoris, consubstantialis Deo, id est, incorporeæ substantiæ ineffabilis Patris. Eos vero qui dicunt, aut docent carnem Verbo summe unitam et nunquam separatam esse consubstantiali Deo, id est, substantiæ incorporeæ, hos tanquam dissensiones, et scandala præter doctrinam Ecclesiæ, quam a principio didicimus, facientes in Ecclesiis declinamus, secundum apostolicam prædicationem, et alienos existimamus, quia antiquæ traditioni et ecclesiasticæ paci adversantur.

¹³ Luc. xi, 20.

(2) Respicit Jobius ad sanctum Cyrillum.

Plura de Jobii monachi Scriptis habes in Bibliotheca Photii, cod. 222, quam in tomo CIII hujus Patrologiæ sumus edituri.

δημιουργίας ἀναχώρησιν τε καὶ μετάθεσιν, καὶ τὴν τῆς συνηθείας καινοτομίαν τῆς παραβολῆς αἰνιγματιζούσης· καὶ ὡς οὐ καθ' ὃν τρόπον τὸ πᾶν ἐξ ἀρχῆς συνεστήσατο, ἀλλὰ καινοπρεπῆ τε καὶ ὑπὲρ πάντα λόγον τὸν ἡμέτερον ἀνακαινισμόν ἐξεργάσατο.

Ε'. [p. 422.] Τὰ σύμβολα τῆς υἱότητος ἀνακτᾶται πάλιν παρὰ τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ὁ ταύτης ἐκπεσὼν ἄνθρωπος, στολὴν λαμπράν, καὶ τὴν ἐν τῷ δακτυλίῳ σφραγίδα, καὶ τὸν τυθέντα μόσχον σιτευτόν· ἅπερ ἅπαντα τῆς καθ' ἡμᾶς υἱοθεσίας εἰσὶ προμηνύματα. Τί γὰρ ἂν εἴη σφραγὶς ἢ δακτύλιος, ἀλλ' ἢ τοῦ Πνεύματος τὰ δῶρα, καὶ χάρις, καὶ εἰς υἱοθεσίαν ἀνάκλησις; εἴπερ τοῦ δακτύλου ὁ δακτύλιος φόρεμα· δάκτυλον δὲ λέγεσθαι τὸ Πνεῦμα μαρτυρεῖ (2) τὸ, *Εἰ δὲ ἐγὼ ἐν δακτύλῳ Θεοῦ ἐκβάλλω*
B τὰ δαιμόνια.

Καὶ ἐγὼ Ἰόβιος ἐπίσκοπος.

Ὁμολογῶ τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, ἐξ αἰῶνος μὲν ἄσαρκον Θεὸν Λόγον, ἐπ' ἐσχάτων δὲ αἰώνων, σάρκα ἐξ ἀγίας Παρθένου ἐνώσαντα ἑαυτῷ, εἶναι Θεὸν καὶ ἄνθρωπον, ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν, ὑπόστασιν μίαν σύνθετον, καὶ πρόσωπον ἐν ἀδιαίρετον, μεσιτεῦσιν Θεῷ καὶ ἀνθρώποις, καὶ συνάπτον τὰ διηρημένα ποιήματα τῷ πεποιηκότι, ὁμοούσιον Θεῷ κατὰ τὴν ἐκ τῆς Πατρικῆς οὐσίας ὑπάρχουσιν αὐτῷ θεότητα, καὶ ὁμοούσιον ἀνθρώποις κατὰ τὴν ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἡνωμένην αὐτῷ σάρκα, προσκυνούμενον δὲ καὶ δοξαζόμενον μετὰ τῆς ἰδίας σαρκὸς· ὅτι δι' αὐτῆς ἡμῖν γέγονεν λύτρωσις ἐκ θανάτου, καὶ κοινωνία πρὸς τὸν ἀθάνατον· ἄκρως γὰρ ἡνωμένη ἡ σὰρξ τῷ Λόγῳ, καὶ μηδέποτε αὐτοῦ χωριζομένη, οὐκ ἔστιν ἀνθρώπου, οὐ δούλου, οὐ κτιστοῦ προσώπου, ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ Λόγου, τοῦ Δημιουργοῦ, τοῦ ὁμοουσίου τῷ Θεῷ, καὶ οὐχ ὁμοουσίου τῇ ἀσωμάτῳ οὐσίᾳ τοῦ ἀρρήτου Πατρὸς. Τοὺς δὲ τὴν ἄκρως ἡνωμένην σάρκα τῷ Λόγῳ, καὶ μηδέποτε αὐτοῦ χωριζομένην, λέγοντας ἢ διδάσκοντας ὁμοούσιον τῷ Θεῷ, τοῦτέστιν τῇ ἀσωμάτῳ οὐσίᾳ, τούτους ὡς διχοστασίας καὶ σκάνδαλα, παρὰ τὴν διδαχὴν ἣν ἐξ ἀρχῆς ἐμάθομεν, ποιῶντας ταῖς Ἐκκλησίαις, ἐκκλίνομεν κατὰ τὴν ἀποστολικὴν παραγγελίαν, καὶ ἄλλοτρίους ἡγοῦμεθα· διὰ τὸ ἐναντιοῦσθαι τῇ ἀρχαίᾳ παραδόσει καὶ τῇ ἐκκλησιαστικῇ εἰρήνῃ.

ERECHTHIUS

ANTIOCHIAE IN PISIDIA EPISCOPUS.

FRAGMENTUM.

Ang. Mai Script. Vet. t. VII, p. 165.

Τοῦ μακαρίου Ἐρεχθίου ἐπισκόπου Ἀντιοχείας Ἀ
τῆς Πεισιδίας, ἐξ ὁμιλίας λεχθείσης ἐν τοῖς
ἀγίοις Θεοφανείοις ἐν τῇ Μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ
Κωνσταντινουπόλεως, καθεζομένου τοῦ μα-
καρίου ἐπισκόπου Πρόκλου.

Παρά Ἡσαίου τοῦ μεγάλου προφήτου ἠκούσαμεν
Θεοῦ κηρυττομένου· Παιδίον γάρ, φησὶν, ἐγεννήθη
ἡμῖν, καὶ Υἱὸς ἐδόθη ἡμῖν, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐγενήθη
ἐπὶ τοῦ ὤμου αὐτοῦ· καὶ καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ
μεγάλης βουλῆς ἄγγελος, θαυμαστός, σύμ-
βουλος, Θεὸς ἰσχυρὸς, ἐξουσιαστής, ἀρχὼν
εἰρήνης, πατήρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Μήτις οὖν
ὁμᾶς Ἰουδαῖοις ἐξαπατήσειεν κλάδος· οὕτω γὰρ
καλεῖν τοὺς αἰρετίζοντας ἄξιον, ὡς ἄλλο μὲν τὸ
τεχθὲν, ἄλλο δὲ ὁ ἐν αὐτῷ κατοικήσας Θεός, καὶ ὡς
δύο τοῦ γεννηθέντος αἱ φύσεις· ἂν γὰρ τις τοῦτο λέ-
γειν τολμήσειεν, τὸν Ἐμμανουὴλ αὐτῷ μόνον ἀντί-
θες, καὶ χαλινὸν σιωπῆς τὴν τοῦ ὀνόματος ὑποδέ-
ξεται μνήμην. Οὐ γὰρ δύο φύσεις, ἀλλὰ σαρκωθέντα
Θεὸν ἡ Παρθένος μυστικῶς ἀπεκύησεν, δεξαμένη
τὴν τοῦ Πνεύματος ἐπιφοίτησιν. Εἰ μὲν γὰρ ἀνθρωπί-
νης σποράς βλάστημα ἦν ὁ Χριστός, συνετίθεμεν ἂν,
τὸν καρπὸν κατὰ τὴν φύσιν μιμεῖσθαι τὴν ῥίζαν·
εἰ δὲ ἐκ Πνεύματος ἐστὶν ἁγίου, κατὰ τὴν τοῦ ἀρχ-
αγγέλου φωνήν, Θεὸς ὁ τεχθεὶς, ἐπειδὴ καὶ Θεὸς
ὁ τῆς γεννήσεως πρόξενος.

¹ Isa. ix, 6.

Beati Erechthii episcopi Antiochiæ in Pisidia ex ho-
milia recitata in sancta Epiphania in Magna ecclesia
Const. sedente beato episcopo Proclo.

Ex magno propheta Isaia audivimus, cum ait:
Puer natus est nobis, et filius datus est nobis, cujus
principatus super humerum ejus; et vocatur nomen
ejus magni consilii angelus, admirabilis, consiliarius,
Deus fortis, potens, princeps pacis, pater futuri sæculi.
Ne igitur aliquis Judaicus surculus vos decipiat; sic
enim appellandi sunt, qui hæreticos sectantur, quasi
alius sit, qui natus est, et alius, qui in eo habitavit
Deus, et quasi duæ sint ejus, qui natus est, naturæ. Si
quis enim hoc de Emmanuele dicere ausus fuerit,
opponere ei hoc solum nomen, et memoria hujus nomi-
nis erit ei frenum silentii. Non enim duas naturas, sed
Deum incarnatum Virgo mystice peperit, cum
Spiritus sanctus in eam supervenisset. Etenim si
Christus esset fetus seminis humani, concederem
fructum secundum naturam imitari radicem. Sin
vero est ex Spiritu sancto, secundum vocem ar-
changelii, Deus est qui natus est, quia Deus est
causa ortus

SANCTUS PETRUS

LAODICENSIS EPISCOPUS.

DE PETRI LAODICENSIS COMMENTARIO IN QUATUOR EVANGELIA.

Ang. Mai Biblioth. nov. t. VI, p. 543.

Petri episcopi Laodicensi permodica ac prope nulla legitur notitia apud bibliographos. Exstat ejus
brevis paraphrasis orationis Dominicæ in tomo primo Origenis, editionis Maurinæ, col. 909, Græce,
cum interpretatione Latina ex Bibliotheca Lugd. PP. t. XII, p. 322. Paraphrasis quoque ejus canticorum
B. Mariæ, Zachariæ, ac Simeonis edita fuit a Morello, quam non vidi. Denique in Possini catena ad
Matth. xix, 11, locus recitatur ex eodem Petro Laodicensi. Jam vero plenus ad quatuor Evangelia
Commentarius, cum Petri Laodicensi, Πέτρου Λαοδικείας, in codicibus Vaticanis mihi feliciter com-

pertus est; quem cum prædicta orationis Dominicæ paraphrasi edita, nec non cum Possiniano fragmento conferens, cognovi omnino atque evidenter me Petri Laodicensi opus in manibus habere, quia uterque ille citatus locus, in opere Laodicensi legitur. Hæc de opere. Jam de auctoris ætate quid dicam? nisi quod tum in citato Maurinorum loco, tum etiam in indice *Bibliothecæ PP.* t. I, Petrus hic septimo sæculo conjecturaliter addicitur, ut Coccio aliisque placuit: quod si vere affirmatur, habemus auctorem hercle veterem et æstimabilem. Trium autem Petri codicum Vat. præcipuus scriptus fuit in Armenia Theodosiopoli (nunc Erzerum); quamobrem versus quoque Armeniaca lingua litterisque conscripti in fronte codicis sunt. Obiter autem aio, duos Petros Theodosiopoleos episcopos memorari in Lequinii *Oriente Chr.* t. I, col. 437, 458. Verumtamen noster Laodiceæ constanter appellatur episcopus. In calce denique scriptor codicis vel dominus ita de se loquitur partim distinctis litteris, partim monocondylis, mendose tamen quandoque et soloece: Ἰωάννης πρωτοσπαθάριος τῷ ἀξιωματί. Item: Ὁ πρωτοσπαθάριος Ἰωάννης ὁ ὀχῆς (sic) ἐπιδίδωμι τὸ Τετραευγγέλιον τοῦτο Γερμανῶ χάριν μνήμης τοῦ πατρός μου τοῦ πρωτοσπαθαρίου Ἰωάννου. Tum prolixius: Ἰωάννη τῷ παναμαρτωλῶ καὶ πρωτοσπαθαρίῳ οἱ ἀναγινώσκοντες καὶ ὠφελοῦντες (dic ὠφεληθέντες) ἐκ τοῦ τετραευαγγελίου, εὐχεσθὲ μοι διὰ τὸν Κύριον· καὶ γὰρ καὶ γὰρ ἐν ἀμετρήτοις ἁμαρτίαις ὑπάρχων, καὶ οὐκ ἄλλο τι ἀγαθὸν ἐν τῷδε τῷ βίῳ πράξας ὁ ταλαίπωρος, ὅμως Θεοῦ εὐδοκοῦντος, πείραν καὶ πόθον τῶν θείων γραμμάτων, καὶ ἐν τῇ Θεοδοσιοπόλει τάδε τὰ ἅγια διερμηνευόμενῳ Εὐαγγέλιῳ ἐντυχὼν, ὅθεν καὶ ὠνησάμενος ὑπὸ τῶν δικαίων ἐμῶν καμμάτων, εὐθύς καὶ ἀνακαινίσας καὶ κοσμήσας, μετὰ καὶ κοτζάκων ἀσημένων (ornatibus argenteis?) εἰς μνημόσυνον κάμοῦ καὶ τῶν ἐμῶν γονέων· διὸ παρακαλῶ ὑμᾶς, ὦ φιλόχριστοι, οἷς δ' ἂν μετὰ τὸ τελευτῆσαί με τύχοι ἡ ἀγία αὕτη δέλτος οὐκ ἀμνήμων γενήσομαι ἀφ' (sic) ὑμᾶς· ὅπερ συγχωρήσαι ὁ Θεός. Ἰωάννης γραμματικὸς σπαθάριος. "Εθους ςψιθ'. 6719 (Christi 1211). Nos itaque edituri in sequentibus tomis (1) hoc Petri opus, pauca nunc deflorabimus, illa videlicet, quæ in quatuor Evangeliiis ad SS. Eucharistiæ mysterium pertinent; scilicet ut doctrina catholica adversus contrariam hæresim undecunque confirmetur.

Matth. cap. i, v. 3. *Judas autem genuit Phares et Zaram de Thamar.*

Petri Laodicensi. Gloriari virtutibus proavorum neque, se ex propriis æstimare bonis longe absurdissimum est, et virtuti sane capitale. Ergo propterea curator nostri generis Christus Deus noster, non solum ad pravam istam inductionem exstirpandam luce palam præceptis et adhortationibus incubuit, verum etiam ex iis proavis nasci sustinuit qui sibi gloriæ non essent, docens nos qui in ipsum credidimus, majorum virtutes aut vitia nihil admodum nostra referre reputantes, curam nostri gerere, nobisque attendere, in officioque versari: quibus ex rebus nostrarum nobis constabit salus animarum.

Cap. xix, 11. *Qui dixit illis: Non omnes capiunt verbum illud, sed quibus datum est.*

Petri Laodicensi. Hæc doctrina cum ab initio proposita est, non penitus eam comprehenderunt discipuli. Nunc autem re attentius perspecta, conturbantur. Si enim, aiebant ipsi secum, propterea conjuncti sunt vir et mulier ut unum jam sint, neque umquam ab invicem divellantur, quantumvis cervicosa et contumax mulier sit, non expedit nubere. Consultius enim est abstinere nuptiis omnino, et effervescentis naturæ motus utcunque opprimere cælibem, quam mulieri pervicaci aut male moratæ, vinculo tantæ necessitudinis as-tringi.

Cap. xxi, 26. *Cænantibus autem eis.* — INTERPRETATIO. Postquam recessisset Judas, tradidit undecim sacramentum Dominus, jam modo passurus. Quidam autem dicunt Judæ etiam illum impertiisse sacramenta, neque sic eum mutasse sententiam.

(1) Diem supremum obiit doctissimus cardinalis priusquam consilium hoc exsequi potuerit.

A Ἰούδας δὲ ἐγέννησε τὸν Φαρὲς καὶ τὸν Ζαρὰ ἐκ τῆς Θάμαρ.

Πέτρου Λαοδικέως. Τὸ ταῖς τῶν προγόνων καλῶπιζεσθαι ἀρεταῖς, καὶ μὴ ταῖς οἰκείαις σεμνύνεσθαι, πλυντελὲς ἐστὶ μοχθηρώτατον, καὶ ἀρετῆς ἀναιρετικόν· διὰ τοι τοῦτο ὁ τοῦ ἡμετέρου γένους κηδεμὼν Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν, οὐ μόνον ἐντολαῖς τε καὶ παραινέσεσι τὴν τοιαύτην ἀναιρῶν φαίνεται ὑπόληψιν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοιούτων προγόνων γενέσθαι κατεδέξατο, ἀφ' ὧν οὐκ ἐστὶ δοξάζεσθαι· διδάσκων ἡμᾶς τοὺς εἰς αὐτὸν πεπιστευκότας τὰς τῶν προγόνων ἀρετάς τε καὶ κακίας εἰς οὐδὲν λογιζομένους, ἐπιμελεῖσθαι ἑαυτῶν, καὶ πράττειν τὰ δέοντα· ἀφ' ὧν ἡ τῶν ψυχῶν ἡμῶν σωτηρία ἡμῖν προσγενήσεται.

B Ὁ δὲ εἶπε αὐτοῖς· Οὐ πάντες χωροῦσι τὸν λόγον τοῦτον, ἀλλ' οἷς δίδοται.

Πέτρου Λαοδικέως. Ὅτε ἐξ ἀρχῆς ἐλέχθη ὁ λόγος, οὐκ ἐνόησαν αὐτὸν οἱ μαθηταί. Νυνὶ δὲ νοήσαντες ἀκριβέστερον θορυβοῦνται. Εἰ γὰρ διὰ τοῦτο φησὶν, ἡνώθησαν ἀλλήλοις ὡς ἂν ὧσιν ἓν· καὶ μηδέποτε διασπασθῶσιν ἀπ' ἀλλήλων. Κἂν μοχθηρὰ ἡ γυνὴ καὶ θηριώδης ὑπάρχη, οὐ συμφέρει γαμήσας. Βέλτιον γὰρ μὴ γαμεῖν ὅλως, καὶ τοὺς φυσικοὺς πειρασμοὺς ὑπομένειν, ἢ γυναικὶ συναφθῆναι πονηρᾷ.

Γ Ἐσθιδόντων δὲ αὐτῶν. — Ἑρμηνεία. Μετὰ τὴν ἐξελεῖν τὸν Ἰούδαν, παρέδωκεν ὁ Κύριος τοῖς ἑνδεκα τὸ μυστήριον, ὥς μέλλων λοιπὸν παθεῖν· τινὲς δὲ φασιν, ὅτι καὶ τῷ Ἰούδᾳ μετέδωκε τῶν μυστηρίων, καὶ οὐδὲ οὕτως μετεβλήθη· διὰ οὗν

τοῦ λαβεῖν τὸν ἄρτον, καὶ εὐχαριστῆσαι, διδάσκει τοὺς μαθητὰς εὐχαριστεῖν οἷς ἐδωρήσατο διὰ τοῦ ἰδίου πάθους, δι' οὗ καὶ τὰ σύμβολα γίνεται, σώματος ἔχοντων μνήμην καὶ αἵματος· διὸ ταῦτα παραδίδους ἐπὶ τὸ πάθος ἐγένετο· καὶ γὰρ τοῦ ἄρτου μετέχων, τοῦ σώματος τοῦ Κυρίου μεταλαμβάνει· οὐ γὰρ προσέχομεν τῇ φύσει τῶν αἰσθητῶν προκειμένων, ἀλλ' ἀνάγομεν τὴν ψυχὴν διὰ πίστεως ἐπὶ τὸ τοῦ Λόγου σῶμα· οὐ γὰρ ῥεῖπε, Τοῦτό ἐστι τὸ σύμβολον, ἀλλὰ, *Τοῦτο μού ἐστι τὸ σῶμα δεικτικῶς*, ἵνα μὴ νομίσῃ τις τύπον εἶναι τὰ φαινόμενα· εἰπὼν δὲ, *Λάβετε φάγετε*, τὴν αἰτίαν διδάσκει τοῦ πάθους, ὅτι ἕνεκα τοῦ λῦσαι τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου ἔπαθεν. — *Καὶ λαβὼν ποτήριον*. — Ἑρμηνεία. Ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον λαβὼν, τοῦ πάθους αὐτοῦ ὑπομιμνήσκει· καὶ διδάσκει πάλιν εὐχαριστῶν, ὅτι μετ' εὐχαριστίας δεῖ ποιεῖν τὸ μυστήριον· ἐν δὲ τῷ καιρῷ τοῦ Πάσχα μεταδίδωσι τὰ μυστικά, ἵνα δείξῃ ὅτι τύπος ἦν ἐκεῖνα, τοῦτο δὲ ἀλήθεια· διὸ καὶ ἐσπέρας ἐγένετο, ἐπ' ἐσχάτου τῶν καιρῶν, ὅταν ἔδει τὰ νόμιμα παύσασθαι· διὸ καὶ φησι, *Τοῦτο ποιεῖτε*, ὡς ἐκεῖνου ἡμᾶς ἀπαγών· μνησθεὶς δὲ διαθήκης καὶ αἵματος, δείκνυσιν ὅτι μέλλει τελευτᾶν· καὶ γὰρ τὴν διαθήκην τὴν καινὴν τὸ αἷμα αὐτοῦ συνίστησι· ὡς καὶ τὴν παλαιάν, τὸ αἷμα τῶν προβάτων· καὶ γὰρ καθεῖνα διὰ ταῦτα ἐγένετο· γευσάμενος δὲ τοῦ ποτηρίου, ἀποτάσσεται τῷ σωματικῷ πόματι· καινὸν δὲ τινα τρόπον εὐφροσύνης ἐπαγγέλλεται τοῖς μαθηταῖς, ἣν μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἔδειξε, φαγὼν καὶ πῖων, οὐκέτι κατὰ χρεῖαν, ἀλλὰ πιστούμενος τὴν ἀληθῆ τοῦ σώματος φύσιν· βασιλείαν γὰρ Θεοῦ νῦν τὴν ἀνάστασιν λέγει αὐτοῦ· καινὸν δὲ φησι διὰ τὸ καινὸν πρεπές· ἐπειδὴ ἄφθαρτον ἔχων λοιπὸν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος μυστήριον· ἧς οἱ ἅγιοι τεύξονται, ἧς λέγει καὶ ἑαυτὸν κοινωνεῖν· ἐπειδὴ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν τροφὴν οἰκείαν λογίζεται· μετὰ οὖν τὴν μυστικὴν παράδοσιν, κ. τ. λ.

quia sancti fruuntur, cujusque se ipsum affirmat esse participem : etenim suum esse cibum salutem nostram declarat. Igitur, postquam divina sacramenta discipulis tradidit, etc.

Καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν. — Ἑρμηνεία. Διὰ τούτων παρέδωκεν τοῖς μαθηταῖς, ὅπως ἐπιτελεῖν αὐτοὺς προσῆκεν τῆς καινῆς διαθήκης τὸ μυστήριον· διὰ γὰρ τοῦτο εὐλόγησεν καὶ εἶπεν, διδούς αὐτοῖς μεταλαβεῖν ἃ προσῆκον ἦν, ἵνα ἐκεῖνοι διὰ μὲν τῆς εὐλογίας καὶ εὐχαριστίας μάθωσιν, ὡς μεγάλα ἀληθῶς καὶ πάσης εὐχαριστίας ἄξια τὰ διὰ τοῦ Χριστοῦ πάθους οἰκονομηθέντα· ὧν δὲ σύμβολον ταῦτα ἐπιτελεῖσθαι παρέδωκεν αὐτοῖς. Διὰ δὲ τοῦ εἰπεῖν, *Τοῦτό ἐστιν τὸ σῶμά μου*, καὶ, *Τοῦτο τὸ αἷμά μου*, ὅτι τὸν μὲν ἄρτον προτιθέντας μετὰ τὴν εὐχαριστίαν, προσῆκεν αὐτοὺς σώματος νομίζειν μεταλαμβάνειν, τὸ δὲ ποτήριον ἐν τάξει τοῦ αἵματος ἡγεῖσθαι· περὶ ἃ τὸ πάθος ἐγένετο ἐπὶ κοινῇ τῇ πάντων σωτηρίᾳ τε καὶ ἀφέσει τῶν ἡμαρτημένων αὐτοῖς· ἡ γὰρ ἐπὶ τούτοις γινομένη πίστις, ὁμοῦ τε τῶν πληρωθέντων ὁμολογίαν ἔχει, καὶ τὴν μετουσίαν τῆς ἀφέσεως χαρίζεται τοῖς πιστεύουσιν· διδάσκει τε μὴ πρὸς τὴν φύσιν ἀφορᾶν τῶν προκειμένων, ἀλλὰ διὰ τῆς γινομένης ἐπ' αὐτοῖς εὐχαρι-

Accipiens porro panem et gratias agens, discipulos docet gratias agere propter ea quæ per passionem suam donavit, propter quam et symbola proponuntur corporis et sanguinis ejus memoriam habentia; ideoque illa discipulis tradens passioni proximus erat. Qui enim pani communicat, corpus Domini participat; non enim rerum sensibilibus quæ proponuntur naturam attendimus, sed ad ipsum Verbi corpus, per fidem, animam attollimus; non enim dixit, Hoc est symbolum, sed, panem indigitando, *Hoc est corpus*, ne forte quis figuram esse tantum, quæ visu percipiebantur, autumaret. Dicendo autem, *Accipite, manducate*, causam passionis indicat, se videlicet ideo passum esse ut solveret peccatum mundi. — *Et calicem accipiens*. — INTERPRETATIO.

Similiter et calicem accipiens passionis suæ meminit, rursusque monet, cum gratiarum actione peragendum esse sacramentum. In tempore autem Paschæ discipulis impertit sacramenta, ut significet, antiqua umbram fuisse tantum, hoc autem esse veritatem : quamobrem et vespere, id est in extremis temporibus, celebratum est, cum jam oporteret finem accipere sacramenta legis; ideoque dicit, *Hoc facite*, nos videlicet a lege revocans. Testamentum autem et sanguinem memorans, se mox moriturum innuit : novum enim testamentum sanguinem suum esse declarat, vetus vero, sanguinem victimarum, siquidem illa sacrificia propter novi testamenti sacrificia instituta sunt. Gustato autem calice valedicit terrestri potui; novumque quoddam lætitiæ genus discipulis pollicetur, quam, post resurrectionem, manifestavit, comedens et bibens, non jam propter necessitatem, verum ut veritatem carnis suæ assereret (regnum enim Dei resurrectionem vocat; novum autem vocat calicem propter supernaturalem ejus dignitatem, quippe cum incorruptibile jam habiturus sit venturi sæculi mysterium),

etc. — *Marc. xiv, 22. Et manducantibus illis*. — INTERPRETATIO. Per hæc verba docuit discipulos, quomodo deceret novi testamenti sacramentum peragere. Ideo enim benedixit, verbaque opportuna, dum sacramentum illis traderet, pronuntiavit, ut illi, a benedictione et gratiarum actione, intelligerent, vere magna esse quæ per Christi passionem dispensata sunt, quorumque symbolum, hæc mysteria ipsis celebranda tradidit. Dicens autem : *Hoc est corpus meum*, et, *Hic est sanguis meus*, declarat discipulos debere, postquam panem propositum benedixerint, hujus panis communionem pro communione corporis sui accipere, itemque calicem pro sanguine ipsius habere, in quibus, carne videlicet et sanguine suo, passionis mysterium consummavit, propter communem hominum salutem et remissionem peccatorum : fides enim hæc suscipiens, impletorum mysteriorum confessionem habet, credentesque peccatorum remissionis participat. Docet præterea non propositorum naturam attendere, sed credere

quod, per gratiarum actionem super illis factam, corpus et sanguis Christi facta sunt: Vivificans enim Dei Verbum, seipsum propriæ carni uniens modo quem ipse novit, ipsam vivificantem esse declaravit, *Panis*, inquit, *quem ego dabo, caro mea est quam ego dabo pro mundi vita*¹; et iterum: *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam æternam*². Hoc igitur facientes vitam in nobis habemus. Dixit enim: *Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, in me manet et ego in illo*³. Oportebat enim illum quidem in nobis per sanctum Spiritum modo divinitate digno habitare, corporibus vero nostris per sanctam ipsius carnem et pretiosum sanguinem commisceri: quod et concessum habemus, per benedictionem vivificam, sub specie panis et vini, ne forte hebesceret pietas nostra, dum carnem et sanguinem proposita videmus in ecclesiarum altaribus. Condescendens enim, ut Deum decet, infirmitatibus nostris, pani oblato virtutem vitæ immittit, et in suam carnem transmutat, ut in communionem vivificam illum habeamus, et quasi germen vitæ fiat nobis corpus vitæ. Cum autem dicit *sanguinem suum pro multis effusum*, pro omnibus effusum esse significat: *Unus enim*, inquit Paulus, *pro omnibus mortuus est, ut jam non sibi vivant, sed illi qui pro ipsis mortuus est et resurrexit*⁴. Porro notandum est, quod Judas, etiam post mysteriorum participationem, juxta Lucæ narrationem, idem remansit, neque tremenda fruitus mensa, mutatus est: *Post hæc enim*, inquit evangelista, *introivit in eum Satan*⁵, ipsius scilicet corpus nihili faciens. Christus autem, proditoris impudentiam irridens, non cohibuit eum, quamvis omnia sciens, sed probavit se nihil eorum quæ ad correctionem ejus facere poterant, negligere. Secundum autem Joannis narrationem, Judas ante exierat: non enim decebat, Christi occisionis ministrum, salutaris communionis receptione consecrari: quanquam enim Christus omnia alia opprobria sustinuit, hoc tamen illi infligi non permissum est.

Luc. xxii, 19. *Et accepto pane gratias egit.* — INTERPRETATIO. *Ego sum panis vivus, qui de cælo descendit, et vitam præstat mundo*, dicit alicubi Salvator: *si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum*, etc. Manducantes igitur carnem Salvatoris nostri Jesu Christi, et bibentes ejus sanguinem vitam habemus in nobismet ipsis, etc. Porro necesse erat genus humanum, morti obnoxium, non alio modo ad incorruptionem pervenire: non enim hoc possibile fuisset, nisi unigenitum Dei Verbum, corpus nostrum suum faciens, ex muliere secundum carnem natus fuisset, seque ipsum nobis insevisset, unam massam per unionem indivulsam efficiens: Verbum enim, qui Deus et vita est, unita sibi ipsi carne mortali, ipsam a mortuis resuscitatam mortis et corruptionis victri-

στίας ταῦτα ἐκεῖνα εἶναι πιστεύειν· ὁ γὰρ ζωοποιὸς τοῦ Θεοῦ Λόγος ἐνώσας αὐτὸν τῇ ἰδίᾳ σαρκί, καθ' ὃν οἶδεν τρόπον αὐτὸς, ζωοποιὸν ἀπέφηνεν αὐτήν· ἔφη γὰρ, ὅτι Ὁ ἄρτος ὃν ἐγὼ δώσω, ἡ σὰρξ μου ἐστίν, ἣν ἐγὼ δώσω ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς. καὶ πάλιν· Ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πίνετε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν αἰώνιον· οὐκοῦν τοῦτο ποιοῦντες, ζωὴν ἔχομεν ἐν ἑαυτοῖς αὐτὸν· ἔφη γὰρ· Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἐν ἐμοὶ μένει, καὶ ἐγὼ ἐν αὐτῷ. Ἔδει γὰρ αὐτὸν διὰ μὲν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐν ἡμῖν γίνεσθαι θεοπρεπῶς συνανακρίνασθαι δὲ ὥσπερ τοῖς ἡμετέροις σώμασιν διὰ τῆς ἁγίας αὐτοῦ σαρκὸς καὶ τοῦ τιμίου αἵματος· ὃ δὴ καὶ ἐσχήκαμεν εἰς εὐλογίαν ζωοποιὸν ὡς ἐν ἄρτῳ τε καὶ οἴνῳ, ἵνα μὴ ἀποναρκήσωμεν, σάρκα τε καὶ αἷμα προκείμενα βλέποντες ἐν ἁγίαις τραπέζαις τῶν Ἐκκλησιῶν· συγκαθιστάμενος γὰρ ὡς Θεὸς ταῖς ἡμετέραις ἀσθενείαις ἐνίσχισι τοῖς προκειμένοις δυνάμιν ζωῆς, καὶ μεθίστησιν αὐτὰ πρὸς ἐνέργειαν διὰ τῆς ἑαυτοῦ σαρκὸς, ἵνα εἰς μέθεξιν ζωοποιὸν ἔχωμεν αὐτὰ, καὶ οἷον σπέρμα ζωοποιὸν, εὐρεθῇ τὸ σῶμα τῆς ζωῆς. Περὶ πολλῶν δὲ ἐκχυρόμενον λέγων τὸ αἷμα, τὸ περὶ πάντων λέγει· Εἷς γὰρ, ὡς φησι Παῦλος, ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἵνα οἱ πάντες μηκέτι ἑαυτοῖς ζῶσιν, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθανόντι καὶ ἐγερθέντι. Ἰστέον δὲ ὅτι καὶ τῶν μυστηρίων μετασχὼν ὁ Ἰούδας, ὡς ὁ Λουκᾶς φησιν, ἔμεινεν ὁ αὐτός· καὶ τῆς φρικωδεστάτης ἀπολαύσας τραπέζης, οὐ μετεβάλετο· ἔφη γὰρ· Μετὰ τοῦτο εἰσῆλθεν εἰς αὐτὸν ὁ Σατανᾶς, αὐτοῦ σώματος καταφρονῶν. Ἀλλὰ τῆς ἀναισχυντίας καταγελῶν τοῦ προδότου, οὐκ ἐκώλυσεν αὐτὸν ὁ Χριστὸς, καίτοι πάντα εἰδὼς, δεικνὺς ὅτι οὐδὲν παραλιμπάνει τῶν εἰς διόρθωσιν ἡκόντων· ὡς δὲ Ἰωάννης φησὶν, ὅτι προεξῆλθεν Ἰούδας· οὐ γὰρ ἂν ἐδέξατο τῆς σωτηρίου κοινωνίας τὸν τύπον ὁ τῆς Χριστοκτονίας ὑπηρέτης· εἰ γὰρ καὶ τὰ ἄλλα πάντα ἤνεγκεν ὁ Χριστὸς, ἀλλὰ τοῦτο οὐκέτι συγκεχώρητο αὐτῷ.

Καὶ λαβὼν ἄρτον εὐχαριστήσας. — Ἑρμηνεία. Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, καὶ ζωὴν διδοὺς τῷ κόσμῳ, φησὶν τοῦ Ὁ Σωτὴρ· ἐὰν τις φάγῃ ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου, ζήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα, κ. τ. λ. Οὐκοῦν ἐσθίοντες τὴν σάρκα τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ πίνοντες αὐτοῦ τὸ αἷμα, ζωὴν ἔχομεν ἐν ἑαυτοῖς etc. Ἔδει τοίνυν τὸν ἄνθρωπον κεκρατημένον θανάτῳ, οὐκ ἄλλως πρὸς ἀφθαρσίαν ἀναδραμεῖν· ἐπεὶ οὐ δυνατόν ἦν, εἰ μὴ τὸν μονογενῆ τοῦ Θεοῦ Λόγον ἰδιοποιησάμενον τὸ σῶμα ἡμῶν, γεννηθῆναι τε κατὰ σάρκα ἐκ γυναικὸς· καὶ ἑαυτὸν ἡμῖν ἐμφυτεύσας ἐν φύραμα γενέσθαι καθ' ἑνωσιν ἀδιάσπαστον· ἐνώσας γὰρ ἑαυτῷ τὴν θανάτῳ κάτοχον σάρκα Θεὸς ὢν ὁ Λόγος καὶ ζωὴ, ἀναστήσας αὐτήν ἐκ νεκρῶν, θανάτου καὶ φθορᾶς ἀπέφηνε κρείττονα, καὶ ἀπεσόδησεν αὐτῆς τὴν

¹ Joan. vi, 52. ² ibid. 52. ³ ibid. 57. ⁴ II Cor. v, 15. ⁵ Joan. xxii, 3.

φθορὰν, ἀφθαρτόν τε καὶ ζωοποιὸν ἀπειργάσατο· Ἀ
ἐπεὶ τοίνυν ἔδει καὶ διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐν ἡμῖν
γενέσθαι θεοπρεπῶς, συνανακρίνασθαι τε ὡπερ τοῖς
ἡμετέροις σώμασι διὰ τῆς ἁγίας αὐτοῦ σαρκὸς καὶ
τοῦ τιμίου αἵματος etc. Εἰπὼν δὲ, *Τοῦτο ποιεῖτε
εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν*, ἐξάγει αὐτοὺς τῶν Ἰου-
δαϊκῶν ἐθῶν. Καθάπερ γὰρ, φησὶ, τὸ τοῦ ἁμνοῦ ἐποι-
εῖτε εἰς ἀνάμνησιν τῶν ἐκεῖ θαυμάτων, οὕτω τοῦτο
εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν, ἕως ἂν παραγένωμαι. Ὡς-
αύτως καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τοῦ ἄρτου ἐμφαντι-
κῶς, ἵνα τὸ προειρημένον νοήσης, οὐ μὴν ἄλλο παρὰ
τὸ πρῶτον, οὐπερ ἐπιτρέπει μεταλαθεῖν μετὰ τὴν
τοῦ ἄρτου μετάληψιν· ὃ καὶ λαβὼν εἶπεν· *Τοῦτο τὸ
ποτήριον ἡ καιρὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵματί μου*, τὸ
ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυρόμενον. Τινὲς δὲ δεύτερον τοῦτο
γενέσθαι φασί· καὶ τὸ μὲν πρῶτον, ποτήριον δεξάμε-
νος, εὐχαριστήσας εἶπεν· *Λάβετε τοῦτο καὶ διαμε-
ρίσate ἑαυτοῖς*· τὸ δὲ δεύτερον, μετὰ τὸν ἄρτον
καὶ μετὰ τὸ δειπνήσαι, λέγων· *Τοῦτο τὸ ποτήριον*,
etc.

fuisse, juxta quos primo calicem accepit, actisque gratiis, dixit : *Accipite et distribuite inter vos* ; secundo post consecrationem panis, coenaeque jam facta dixit : *Hic calix*, etc.

Σιωπᾷ δὲ αὐτὸς (Ἰωάννης) μόνος, αὐταῖς λέξεσι, περὶ
τὴν τοῦ μυστηρίου παράδοσιν κ. τ. λ. Οὐχ (ὁμως) ἀπα-
ρασήμαντον ἀφῆκε τὸν περὶ τοῦ μυστηρίου λόγον, ἀλλὰ
διηγηματικῶς αὐτὸ λέγει εἰρησθαι παρὰ τοῦ Σωτῆρος·
Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς· καὶ πάλιν· *Ἐάν τις
φάγῃ ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα*·
ὃ δὲ ἄρτος ὃν ἐγὼ δώσω, ἡ σὰρξ μου ἐστίν, ἣν
ἐγὼ δώσω ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς· καὶ πάλιν·
Ἡ γὰρ σὰρξ μου ἀληθὴς ἐστὶ βρῶσις. Καὶ τὸ αἷμά
μου, ἀληθὴς ἐστὶ πόσις. Deinde in commentario : C
Τὴν σάρκα ἑαυτοῦ ἄρτον καλεῖ διὰ τὸ ἐσθίεσθαι ἐν
τοῖς μυστικοῖς, etc. Μὴ οὖν τοῖς σαρκικοῖς ὀφθαλ-
μοῖς ὁρᾷτε τὰς δεδομένας παρ' ἐμοῦ τροφάς, ἀλλὰ τοῖς
νοητοῖς· ἡ γὰρ σὰρξ τοῦ Λόγου ὑπερπηδᾷ πάντα νοῦν
καὶ λόγον.

cem reddidit, ejusque absorbens corruptionem,
in corruptibilem illam et vivificam praestitit. Quia
igitur oportebat Verbum Dei, modo divinitate
digno, per Spiritum sanctum in nobis habitare, et
quasi corporibus nostris, per sanctam ipsius carnem
et pretiosum sanguinem, commisceri, etc. Dicendo
autem : *Hoc facite in meam commemorationem*, eos
a Judaicis-ritibus avertit ; quasi diceret : Quemad-
modum caeremonias agni paschalis peragebatis in
commemorationem miraculorum in Aegypto patrato-
rum, sic et hoc nunc facite in meam commemora-
tionem, donec veniam. *Similiter et calicem accepit*,
calicis cum pane conjunctionem exprimens, ut
videlicet, de eo etiam nunc loqui intelligas, de
quo modo locutus est, neque aliud esse ab illo
B quod primum consecravit, illud esse opineris ad
cujus participationem invitat post communionem
panis, quoque accepto dixit : *Hic calix est novum
testamentum in sanguine meo, qui pro vobis effun-
detur*. Quidam vero hoc aiunt secunda vice factum

In argumento ad Joannis Evangelium. — Solus,
inter evangelistas, non ipsis verbis describit sacra-
menti traditionem, etc. Non tamen hoc mysterium
tractare omisit ; sed haec Salvatorem in expositio-
nis formam dixisse refert : *Ego sum panis vitae* * ;
et iterum : *Si quis manducaverit de hoc pane, vivet
in aeternum ; panis autem quem ego dabo, caro mea
est, quam ego dabo pro mundi vita* ? ; et iterum :
*Caro mea vere est cibus, et sanguis meus vere est
potus* 8. — Deinde in commentario : Carnem suam
panem vocat quia in mysteriis manducatur, etc.
Non igitur carnalibus oculis, sed intellectualibus,
cibum quem ego impertio considerate : caro enim
Verbi omne verbum omnemque intellectum su-
perat.

* Joan. vi, 35. ? ibid. 51, 52. 8 ibid. 56.

PETRI LAODICENSIS

EXPOSITIO IN ORATIONEM DOMINICAM (1).

(Biblioth. Patrum t. XII, p. 222.)

Πάτερ ἡμῶν (2).

Τότε Πατὴρ ἡμῶν ὁ Θεὸς χρηματίζει ὅτι διὰ τῆς
τοῦ Πνεύματος ἐπιφοιτήσεως τῆς υἱοθεσίας ἀξιωθῶ-
μεν· ὁ γὰρ Πατέρα καλῶν τὸν Θεὸν ὀφείλει καθαρῶς

(1) Hujus opusculi textus Graecus desumptus est
ex Appendice tom. I Origenis Operum edit. Mau-
rin. pag. 909, ubi inscribitur sub hoc titulo : Ἀνω-
νύμου σχόλια εἰς εὐχὴν Κυριακὴν. Edit. Petri Lao-
dicensis episcopi expositio in Orationem Domini-
cam.

D

Pater noster, qui es in caelis.

Tunc demum se Deus Patrem nostrum dici vult,
cum Spiritus sanctus adveniens, Christi nos ad-
optione dignatur. Quisquis enim Deum Patrem vo-

(2) Hæc scholia e codice Italico descripta, primus
edidit Fer. Morellus an. 101 ; quibus ut pretium
arrogaret, pro Origenis vel alterius doctoris συγ-
γράνου fetu habenda censuit. At illi parum credulus
Huetius in Origenian. inferioris longe ævi parenti
ea adjudicat, Petro scilicet Laodicensi, septimi, ut

cat, is purus a peccatis, hæresque regni cælestis esse debet: temerarius autem, diabolo similis effectus, Deum Patrem dicit quem non glorificat. Cæterum hoc pronomine, *noster*, in uno multos indicat: quia videlicet unum omnium sit corpus, unumque caput, qui Christus est⁹. Subinnuit etiam oportere, ut alij invicem pro aliis oremus, quia fratres sumus omnes.

[Quando dicit, *in cælis*, non ut illic Deum includat hoc dicit, sed ut orantem a terris abducens ad alta deducat.]

Sanctificetur nomen tuum.

Hoc porro verbum, *sanctificetur*, non imperativum, sed optativum est: ut sit, *ἀγιασθήτω*, *οἶον ἀγιασθεῖν*, hoc est, *sanctificetur*: quasi, utinam sanctificetur; non sanctum e profano fiat, sed, ut ejus sanctitate nobis revelata, sanctitatem eo dignam exhibeamus, præsertim quotiescunque Dei nomen exprimimus.

Adveniat regnum tuum.

Cæterum regni Dei nomine, vel futuram bonorum fruitionem, vel gratiam quam ille per Spiritum sanctum nobis impertit, vel secundum ejus adventum intelligit. [Quia vero Christus natura Deus ratione dispensationis seu carnis assumptæ, rex tanquam homo vocatur, idcirco fideles orant ut idem regnum infidelibus quoque adveniat, ut in Christum credentes eum regem suum esse profiteantur.]

Fiat voluntas tua sicut in cælo et in terra.

Horum autem verborum: *Fiat voluntas tua sicut in cælo et in terra*, sensus hic est: Quemadmodum angeli omnes in cælo pure atque inculpate conversantur, fac ut homines quoque in terris eodem se pacto gerant. Vel: Quemadmodum sunt in cælis angeli, ita facito, ut nos etiam per spiritualis purique corporis resurrectionem ibidem simus. Vel: Quemadmodum Ecclesia in cælis pacifica et tranquilla est, ita fiat et in terris.

⁹ Rom. xii, 5; I Cor. xii, 11 seqq.

videtur, sæculi scriptori; sub cujus nomine in *Bibliotheca Patrum* Latine exstant. Editor autem Oxoniensis in Morelli, ut videtur, sententiam propensior, ea sub hoc titulo *Παράφρασις εὐχῆς Κυριακῆς*, tanquam ab Origene profecta, huic *περὶ εὐχῆς* libello subjuncta voluit: quod quidem ejus consilium comprobans Caveus *Historia litteraria*, p. 84, dicit hæc scholia ipsius Origenis sibi videri; atque ea *Libelli de oratione ἀποσπασμάτων quoddam esse libere pronuntiat*. Ego vero hoc doctissimi viri judicium satis mirari nequeo; cum stylo Origeniano nihil simile habeant hæc scholia, neque Libelli loca appareant, unde decerpi poterant, neque etiam Orationis Dominicæ verba eodem, quo Origenes, modo explicent. Atque hoc quidem postea ipse Caveus, a Galeo, ut opinor, admonitus confitetur in *Hist. lit.* part. II, pag. 50, ubi mutata sententia dicit, hæc scholia ipsius Origenis non esse videri, partim ob styli discrepantiam, partim quod in eis quædam aliter explicantur quam in tractatu suo genuino exponit Origenes.

(2^a) *Τὸ δὲ ἐν τοῖς οὐρανοῖς*. Hanc perιοχὴν non invenit vetus interpres in suo codice; atque in Morelliano quidem est additamentum e Chrysostomi homilia 19 in Matthæum.

εἶναι ἀπὸ ἀμαρτιῶν καὶ κληρονόμος τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Θρασὺς ὁ μορφωθεὶς πρὸς τὸν διάβολον, λέγων Πατέρα τὸν Θεὸν ὃν οὐ δοξάζει. Εἰπὼν τὸ ἡμῶν, ἕνα τοὺς πολλοὺς δείκνυσιν, ὡς ἐνὸς σώματος, μιᾶς ἀπάντων οὔσης κεφαλῆς τοῦ Θεοῦ. Ὑπεμφαίνει δὲ καὶ τὸ ὑπὲρ ἀλλήλων εὐχεσθαι, ὡς ὅτι πάντες ἀδελφοὶ ἐσμεν.

Τὸ δὲ, ἐν τοῖς οὐρανοῖς (2^a), ὅταν εἴπῃ, οὐκ ἔχει τὸν Θεὸν συγκλείων τοῦτό φησι, ἀλλὰ τῆς γῆς ἀπ' αὐτῶν τὸν εὐχόμενον, καὶ τοῖς ὑψηλοῖς προσηλῶν.

Ἀγιασθήτω τὸ ὄνομά σου.

Τὸ δὲ ἀγιασθήτω, οὐ προστακτικὸν, εὐκτικὸν (3) δὲ οἶον, ἀγιασθεῖν· οὐχ ἵνα ἐκ βεβήλου ἀγιασθεῖν, ἀλλὰ ἵνα ἡμῖν ἀποκαλυφθείσης τῆς ἀγιότητος αὐτοῦ, ἀξίως αὐτῷ διδῶμεν ἀγιότητα, ὀνομάζοντες Θεόν.

Ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου.

Ἡ τὴν μελλήσαντων (4) ἀγαθῶν ἀπόλαυσιν φησιν, ἢ τὴν διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος δωρεάν, ἢ τὴν δευτέραν αὐτοῦ παρουσίαν. Ἐπειδὴ καὶ φύσει (5) Θεὸς ἄνθρωπος Χριστὸς οἰκονομικῶς καλεῖται, βασιλεὺς ὡς ἄνθρωπος, ἐπεύχονται οἱ πιστοὶ τοῦτο, καὶ ἐπὶ τοὺς ἀπίστους ἐλθεῖν, ἵνα εἰς Χριστὸν πιστεύσαντες, βασιλεῖα ἰδίον ἐπιγράφωνται αὐτόν.

Γενηθήτω τὸ θέλημά σου.

Τὸ δὲ, *Γενηθήτω τὸ θέλημά σου*, δηλοῖ ὥσπερ ἐν οὐρανῷ καθαρῶς καὶ ἀμέμπτως πάντες οἱ ἄγγελοι πολιτεύονται, οὕτω καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐν τῇ γῇ ποίησον· ἢ οὕτως· Ὡςπερ οἱ ἄγγελοι ἐν οὐρανοῖς εἰσιν, οὕτω καὶ ἡμᾶς ἀξιώσον ἐν τῇ ἀναστάσει τοῦ πνευματικοῦ καὶ καθαροῦ σώματος (6).

(3) *Εὐκτικόν*. Ex codice suo εὐεκτικῶς hic edidit Morellus; quem secuti sunt editores Oxonienses et Bas. At vera certe lectio est εὐκτικόν sicut habuit codex quo usus est vetus interpres, qui vertit *optativum*. Vult autem scholiographus illud ἀγιασθήτω, licet forma sit *imperativum*, sensu tamen esse *optativum*, quasi esset ἀγιασθεῖν. Atque huic quidem simile habet ipse Origenes in opere *περὶ εὐχῆς*.

(4) *Ἡ τὴν μελλήσαντων — παρουσίαν*. Oscitans hic librarius loco non suo posuit *περιοχὴν*; quæ non omnino ad hanc, sed ad sequentem plane petitionem pertinet. Totum igitur locum sic constituens esse arbitror; Διδῶμεν ἀγιότητα, ὀνομάζοντες Θεόν. *Ἐλθέτω βασιλεία σου*. Ἡ τῶν μελλήσαντων — παρουσίαν. Ἐπειδὴ δέ. Nostram vero hanc emendationem extra dubium ponit vetus interpres qui hæc omnia in suo codice eodem ordine lecta Latine redidit. — Hanc emendationem in editione admisimus. Ed. T.

(5) *Θεὸς ἄνθρωπος Χριστός*. Sententiam turbat illud ἄνθρωπος; et rectius omitti potest; ut sit, φύσει Θεὸς Χριστός, sicut in suo codice legit vetus interpres: *Christus natura Deus*.

(6) *Σώματος*. Pergit hic interpres his verbis: *Vel*

Ἄρτον ἐπιούσιον.

Ἄρτον δὲ ἐπιούσιον ἢ (7) τὸν συνιστῶντα τὸ σῶμα ἡμῶν φησι, τουτέστι, τὸν ἐφ' ἡμέρον, ἢ τὸν ἐπιόντα (8), καὶ προσδοκώμενον τοῦ Πνεύματος ζωοποιὸν ἄρτον, τουτέστι τὸν μέλλοντα· ὀνοματοποιεῖται τοίνυν ἐπιούσιον (9), ἢ παρὰ τὸ ἐπιέναι καὶ ὑπερέρχεσθαι, ἵνα ἢ, τὸν μὴ τοῦ ἐνεστώτος αἰῶνος οἰκεῖον, ἀλλὰ τὸν ἀποδοθησόμενον ἐν τῷ μέλλοντι τοῖς ἀγίοις, διὸς ἡμῖν ἤδη· ἢ, ἐπεὶ περ οὐσία κυρίως ἐστὶν ἡ ἐνεστῶσα καὶ βέβαιος, οἷα ἡ τῆς ψυχῆς ἡμῶν φύσις, φοροῦσα τὸ κατ' εἰκόνα τοῦ ἀοράτου Θεοῦ, κατὰ τοῦτο λέγεται· ἂν ὁ τῇ κυρίως οὐσία ὁμιλῶν, ἄρτος ἐπιούσιος, Θεὸς ὢν λόγος, ζῶν ἄρτος.

panis ἐπιούσιος is dici potest qui cum vera versatur

Kal ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα.

Εἴτα δυσωπῶν ὁ λόγος ἀμνησιχαεῖν, συνειδοτας ἑαυτοῖς ἀμαρτίας, μετριάζειν διδάσκει, τὸ (10) τῶν ἰσῶν θέλειν τυχεῖν, φησὶ γάρ. *Kal ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα.* Πᾶν δὲ ἀμάρτημα ὀφειλήμα ἐστίν.

mus nobiscum eadem moderatione mansuetudineve

Et γὰρ μὴ ἐνδύσεται τις τῆς ἀμνησιχακίας ἀρετὴν, οὐ δύναται τυχεῖν ἀφέσεως.

Kal μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν.

Εἴτα διδάσκει μὴ παραιτεῖσθαι τοὺς ἀγῶνας, πλὴν μὴ ἐπιβρίπτειν ἑαυτούς· εἰ δὲ ἀνάγκη καλέσῃ, δεῖ εὐχεσθαι τοῦ ῥυσθῆναι, καὶ μὴ ἡττηθῆναι· ὁ γὰρ ἐν τῇ πάλῃ νικῶν, καὶ μὴ ἐγκαταλείπομενος, οὐκ εἰσέρχεται εἰς πειρασμόν· πειρασμός γάρ ἐστίν ἡ ἡττα, καὶ ἡ ἀπὸ τοῦ διαδόλου πλάνη. Ὅδε μὴ εἰσελθὼν εἰς δίκτυα πειρασμοῦ ἐρρύσθη ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. Πονηρὸς (11) δὲ ἐστὶν ὁ διάβολος, οὐ φύσει, ἀλλὰ προαιρέσει· οὐ γὰρ τῶν ἐκ φύσεως ἐστὶν ἡ πονηρία, ἀλλὰ ἐξ αὐτεξουσίου κακίας καὶ προαιρέσεως γί-

¹⁰ Joan. vi, 41.

quemadmodum Ecclesia in cœlis pacifica et tranquilla est, ita fiat et in terris. Utrum vero e Græcis in codice suo exstantibus hæc transtulerit, an de proprio addiderit, non satis apparet.

(7) *Τὸν συνιστῶντα τὸ σῶμα.* Ita fere explicat Chrysostomus aliique quos citat Suicer in verbo ἐπιούσιος num. 1. Hanc autem explicationem non adeo probat Origenes, ut in libello genuino eam, tanquam nonnullorum ψευδοδοξίαν rejiciat; atque in eo totus sit ut os'endat panem hunc ἐπιούσιον non esse σωματικόν, sed omnino νοητὸν εἶ τὸν τρέφοντα τὴν ψυχὴν. Ne credas igitur hoc scholion libelli hujus esse ἀποσπασμάτιον,

(8) *Τὸν ἐπιόντα*—τουτέστι τὸν μέλλοντα. Hanc quidem τοῦ ἐπιούσιον explicationem verbis consimilibus profert Origenes, quam tamen ipse improbat atque istius vocis etymon ab οὐσία petendum esse contendit. Verba autem intermedia, προσδοκώμενον τοῦ Πνεύματος ζωοποιὸν ἄρτον, in suo codice non invenit vetus interpres; atque hic, nisi fallor, rectius abesse possent.

(9) *Ἐπιούσιον.* Lege τὸ ἐπιούσιον. Vetus vero interpres pro ἐπιούσιον in suo codice perperam scriptum invenit ὁμοούσιον, unde ille in errorem inductus sic transtulit, derivatur τὸ ὁμοούσιον, sive

A *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.*

Panem vero ἐπιούσιον, vel eum intelligit quo nostrum corpus sustentatur, id est, quotidianum: vel ἐπιόντα, hoc est, futurum (hac autem velut ὀνοματοποιία, seu nominis confictione, derivatur τὸ ἐπιούσιον, sive id cujus eadem cum aliquo essentiae ratio est) vel παρὰ τὸ ἐπιέναι: hoc est, ab eo quod adventurus est, ut sit sensus: Tu panem, non præsenti sæculo congruum, sed eum qui sanctis in futurum sæculum repositus est, *da nobis hodie.* Vel: Quandoquidem οὐσία, hoc est essentia, proprie et firma et stabilis est, quippe quæ sit animi nostri natura

B quæ imaginem invisibilis Dei præ se ferat; idcirco essentia; nimirum Deus Verbum, *panis vivus* ¹⁰.

Et dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris.

Deinceps idem Dei verbum nos exhortatur ad ἀμνησιχακίαν, hoc est injuriarum nobis illatarum oblivionem, præsertim cum peccatores nos esse sciamus et moderate agendum esse monet, si velimusi. Ait enim: *Et dimitte nobis debita nostra, sicut* genus omne debitum est.

Nisi quis autem virtute τῆς ἀμνησιχακίας, seu malorum oblivionis, excolat animum, fieri non potest ut peccatorum remissionem consequatur.

Et ne nos inducas in tentationem. Sed libera nos a malo.

Postremo docet detractanda non esse certamina, ita tamen ne nos iis temere objiciamus. Quod si necessitas urgeat, orandus est Deus ut nos liberet nec eis succumbere sinat. Quisquis enim vincit in certamine, nec animum despondet, is non intrat in tentationem. *Tentatio* enim est, quotiescunque diabolo succumbimus, et ab eo in errorem inducimur: quisquis autem cassibus tentationis irritus non est, is liberatus est a malo. Malus porro diabolus est, non natura, sed προαιρέσει, hoc est,

id cujus eadem cum aliquo essentiae ratio est vel, παρὰ τὸ ἀπιέναι, quasi vero ὁμοούσιον ad hunc locum omnino pertineret, aut ab ἀπιέναι derivari posset. Non est autem quod miremur, decipi potuisse hunc interpretem; mirandum potius est, hoc ejus sphalma, post Græca a Morello edita nec in Bibliothecæ p. 6, editione Coloniensi, nec in Parisiensi Morelliana, neque etiam postquam monuerat Huetius Petri Laodicensi Latina ex his Græcis esse facta in novissima illa Lugdunensi notatum correctumque fuisse; cum in promptu jam posita esset ea quam nos nunc damus, emendatio, sc. derivatur τὸ ἐπιούσιον c. vel παρὰ τὸ ἀπιέναι.

(10) *Τὸ, lege τῷ — θέλειν, id est, eo quod velimus, vetus interpres, si velimus.*

(11) *Πονηρὸς δὲ ἐστὶν ὁ διάβολος.* Hæc mutatus est scholiographus a Chrysostomo, cujus in h. mil. 19 in Matthæum hæc sunt verba: Πονηρὸν ἐνταῦθα διάβολον καλεῖ, — δεικνύς ὅτι οὐ φύσει τοιοῦτός ἐστιν· οὐ γὰρ τῶν ἐκ φύσεως, ἀλλὰ τῶν ἐκ προαιρέσεως ἐπιγενομένων ἐστὶν ἡ πονηρία. Κατ' ἐξοχὴν δὲ οὕτως ἐκεῖνος καλεῖται, διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς κακίας. Vides jam tandem quo jure Origeni ascripta sint hæc scholia.

optione liberaque electione, siquidem malitia *A* νεται· κατ' ἐξοχὴν δὲ οὕτω καλεῖται (12) διὰ τὴν ὑπερ-
seu vitiositas rebus naturalibus haudquaquam βολὴν τῆς κακίας.

accensetur, sed ex vitioso affectu qui nostra in potestate positus est, atque a voluntate procedit.
Cæterum diabolus κατ' ἐξοχὴν, hoc est excellentiæ cujusdam ratione malus appellatur, quia in eo præ
cæteris omnibus vitiositas exuberat.

(13) Aliter: Ob nostræ carnis infirmitatem a Deo petimus ut tentationem devitare queamus. Porro
ex peccatis alia corporalia sunt, alia spiritalia. Corporalia quidem hæc esse dicimus, velut
ingluviem, ebrietatem, luxuriam: spiritalia vero, odium erga proximum, invidiam, contentionem,
vanam gloriam, superbiam. Jam hæc vitia in nostro convalescunt animo, si charitas ab eo conti-
nentiaque abfuerint. Evanescunt autem omnia, partim dilectione spiritali, partim jejunio et abs-
tinentia: mens enim nostra tunc demum et proprium lumen recuperat, et Deum remotis omnibus
obstaculis intuetur.

(12) Οὕτω καλεῖται. Legendum opinor, οὕτως
ἐκεῖνος καλεῖται, sicut habet Chrysostomus; vel
etiam οὕτω ὁ διάβολος καλεῖται, uti in suo codice
legisse videtur vetus interpres.

(13) Quæ sequuntur desunt in textu Græco Mau-
rinæ edit. Utrum vero e Græcis in codice suo ex-
stantibus hæc vetus interpres transtulerit, an de
proprio addiderit, pronuntiare non audeo. Edit.

INDICES ANALYTICI.

I.

INDEX HÆRETICORUM ET AUCTORUM

QUORUM MENTIO FIT IN LIBRO TIMOTHEI DE RECEPTIONE HÆRETICORUM.

Revocatur Lector ad numeros crassiori caractere in textu expressos.

Acephali, 396, 397, 399, 400, 406,
407, 409, 421, 423.	Cathari, 394.	dis, 377, 420, 423, 424.
Actistitæ, 398.	Celestius, 391, 392, 421.	Hæsitantes, 405.
Adelphiani, 400, 422.	Cerdo, 378.	Helcesaitæ. <i>Vid.</i> Elcesaitæ.
Aetius, 395.	Cerinthus, Cerinthiani, 387, 388,
421.	Hellespontii, 383.
Agnoitæ, 397, 406, 408, 410, 411,
417.	Chalcedonensis synodus, 406.	Henoticum Zenonis, 409.
Amphilochius, 401.	Chalcopratiis (in) Deipara, 377, 420.	Hermæi, 380, 421.
Angelitæ, 407, 408, 411, 412, 413,
416.	Chorentæ, 400, 422.	Hermogeniastæ, 416.
Anomœi, 383, 384, 421.	Condobauditæ, 406, 408, 410, 411,
417.	Hydroparastatæ, 379.
Anthropomorphitæ, 399.	Cononitæ, 407, 408, 413, 414.	Innocentius papa, 391.
Ἀπάθεια, 402, 403, 404, 405.	Constantii imperatoris dogma, 385.	Jacobus Batnarum, 396.
Apelles hæreticus, 389, 421.	Ctistolatræ, 410.	Joannes apostolus et evangelista,
de Cerintho, 387, 388.
Apollinaris, Apolinarius, 395, 396,
Apollinaristæ, 395, 396, 421.	Damianus, 397.	Joannes Nicænus, 423.
Apotactitæ, 379, 421.	Damianistæ, Damianitæ, 400, 407,
411, 412.	Joannes Philoponus, Matæoponus,
398, 414, 415.
Arius, Ariani, Ariana hæresis, 394,
395, 418, 421.	Diaphoritæ, 397.	Julianistæ, 398, 406, 407, 409, 410.
Armeniorum conversorum receptio,
423, 424.	Dioscoriani, 399.	Justinus, philosophus et martyr, 379.
Armeniae magnæ catholicus, 423.	Ebion, Ebionæi, 386, 387, 421.	Lampetiani, 400, 422.
Armeniae episcopi ordinatio, 423,
424.	Ecclesiæ universales, 422.	Leontius Cæsareæ Cappadociæ, 423.
Artemoniastæ, 414.	Elcesaitæ, Helcesaitæ, 390, 391,
421.	Letoius Melitenensis, 401.
Artotyritæ, 378, 379, 421.	Encratitæ, 379.	Leges citatæ, 422.
Asclepiodotus, 390.	Enthusiastæ, 400, 422.	Macedonius, Macedoniani, 395, 421.
Athingani, 392.	Ephesinum concilium, 391.	Manes, 382, 383.
Auxentius, 395.	Epiphanius Pamphylus, 399, 400.	Manichæi, 382, 383, 391, 410, 416,
421.
Baptismus hæreticorum, 423, 424.	Esaiantæ, 399.	Manichæorum electi, 382.
Gentilium, 422.	Euchitæ, 400, 421.	Marcelliani, 385.
Baptismus per non ordinatos, 423,
424.	Eudoxius, 383, 395.	Marcellus Ancyranus, 385.
Baptismi minister, 423, 424.	Eunomius, Eunomiani, 383, 384,
421.	Marciani, 395.
Bardanes, 381.	Eusebius papa, 385.	Marcianistæ, 400, 421.
Bardanuphitæ, 399.	Eustathius calligraphus, 392.	Marcion, 378, 379.
Basilides, 380.	Eustathiani, 400, 422.	Marcionistæ, 378, 379, 416, 421.
Basilidæ, 421.	Eutychianistæ, 396, 397, 406, 407,
409, 421.	Marcus hæresiarcha, 389, 421; præ-
stigiator, 377.
Bofboritæ, 381.	Flavianus Antiochenus, 400, 401.	Maximilla, 381.
Cæsarea Cappadociæ, 423, 424.	Gaïanitæ, 398, 406, 407, 409, 410.	Melchisedecitæ, 392, 421.
Canones citati, 422.	Gnostici, 381, 388.	Menander, Menandriani, 386, 421.
Carpocrates, Carpocratiani, 387, 388,
389, 421.	Gregorius Armeniæ, 423.	Montanus, Montanistæ, 381, 382,
384, 414, 421.
	Gregorius Nazianzenus, 396.	Mulieres magistræ, 405.
	Hæreticorum conversio, 422.	Mundi consummatio, 414, 415.
	Hæreticorum receptio, quibus mo-	Natalius, Anatolius, 390.
		Nepos Ægypti episcopus, 391, 421.

Nestorius, Nestoriani, hæresis Nestoriana, 391, 396, 421, 423.
 Nestorianismi accusati orthodoxi, 500, 501, 504.
 Nicæna synodus, 418.
 Nicolaus, Nicolaitæ, 581, 421.
 Niobus et Niobes, 417.
 Niobitæ, 397, 407, 408, 417, 418.
 Noetiani, 414.
 Novatus, Novatiani, 393, 394, 421.
 Origenes, de resurrectione, 417.
 Origenistæ, 417.
 Papa Alexandria, 408, 410, 411.
 Patriarchalis liber, 400.
 Paulus CP, 393.
 Paulus Melanus, seu Niger, 408, 411, 412.
 Paulus Samosatensis, 384, 389, 390, 421.
 Paulianistæ, 384, 397, 407, 408, 411, 413, 416, 421.
 Pelagius, 391, 392, 421.
 Pepuza, Pepuziani, Pepuzeni, 381, 382, 421.
 Petrus Mongus, 407, 408.
 Petriani, 400.
 Petritæ, 407, 408, 412, 413.

Phantasiastæ, 410.
 Philoponiaci, 407, 408, 413, 416.
 Philumene, 389.
 Photinus, Photiniani, Photinianistæ, 384, 414, 421.
 Phtharlotatræ, 410.
 Pneumatomachi, 393.
 Pœnitentia publica, 390.
 Polycarpus, 379, 387.
 Priscilla, 381.
 Psalmos discere, 422.
 Quartadecimani, 393, 421.
 Resurrectio, 414, 415.
 Sabbatius, Sabbatiani, 393, 394, 421.
 Sabellius, Sabelliani, Sabellianistæ, 384, 385, 412, 413, 414, 416, 421.
 Sabellii duo, 385.
 Saccophori, 379, 421.
 Samaritarum catechesis, 422.
 Saturninus, Saturniniani, 388, 421.
 Sergius Petri, 400.
 Severitæ, 406, 407, 410.
 Simon Magus, Simoniani, 378, 383, 386, 416, 421.
 Sirmiensi synodus, 384.
 Stephanus Sophista 408.

Synodi quatuor, 406, 419; quinque, 419.
 Tascodrugæ, 377, 378, 421.
 Tatianus, 379.
 Tessaeskædecatitæ, 393, 421.
 Tetraditæ, 412, 413, 414, 416, 421.
 Themistius Alexandriae diaconus, 408.
 Theodorus Trapezita, 390.
 Theodosius Alexandrinus, 410, 411.
 Theodosiani, 397, 406, 407, 408, 410.
 Theodosius Antiochenus, 400, 401.
 Theodosius Coriarius, 389, 390, 421.
 Theopaschitæ, 397.
 Theophania, 409.
 Theophilus Alexandrinus, 391.
 Tritheitæ, 398, 413, 414, 416.
 Troglitæ, Troglodytæ, 384.
 Ungi unguento sancto, 377, 392, 420, 421, 423, 424.
 Valens, 393.
 Valentinus, Valentiniani, 380, 381, 416, 421.
 Victor papa, 390.
 Zacharias catholicus magnæ Armeniæ, 423.
 Zephyrinus papa, 390.

II.

INDEX IN EXCERPTA HISTORIÆ ECCLES. THEODORI LECTORIS.

Revocatur lector ad numeros typis crassioribus in textu expressos.

Acacius post Gennadium Constantinopolis episcopus ordinatur ex Orphanotrophii præposito, 566.

Alamundarus Saracenorum regulus Christianam fidem amplectitur sub Anastasio, 579. Severum et Eutychianos qua ratione convicerit, *ibid.*

Anastasii constitutiones, 582.

Anthimus et Timocles Tropariorum poetæ, presbyteri Constantinopolitanæ Ecclesiæ, 567.

Athenodorus princeps Isaurorum, 572.

Barnabæ apostoli reliquiæ in Cypro insula repertæ, 571.

Basiliscus frater Verinæ conjugis Leonis Augusti, magister militum, contra Vandalos mittitur, 568. Imperium arripit, et Marcum filium suum Cæsarem facit, 569; ejus epistola encyclica contra synodum Chalcedonensem, 570; ejusdem antencyclica, *ibid.*

Calendio Antiochenorum episcopus reliquias beati Eustathii transfert Anuochiam, 571.

Cavades Persarum rex, fœdus quod Persæ regnante Theodosio Juniore cum Romanis pepigerant rumpit, 582.

Christus crispo et raro capillitio depingendus est, 566.

Chrysaphius jussu Pulcheriæ occiditur, 563.

Chrysargyrum vectigal ab Anastasio principe aboletur, 582; a meretricibus pendebatur quarto quoque anno, *ibid.*

Concilii Chalcedonensis canones, 564.

Constantinopoli ecclesia prophetæ Samuelis, 584. Sancti Eleutherii, 566; sancti Joannis, sancti Cyriaci, *ibid.* Sancti Stephani in palatio, 571. Ecclesia archangelii in palatio, 577; item ecclesia S. Thomæ quæ Amanitii dicitur, et S. Anastasiæ, 568; item ecclesia B. Virginis in Blachernis et in Chalcopratiis, et ea quæ dicitur Hodegorum, item ecclesia S. Laurentii, 564. Item ecclesia SS. Apostolorum a Constantino dedicata, 583. Martyrium S. Euphemie in Petra, 584.

Constantinopolitanus episcopus in supplicationibus quæ ad Campum fiebant, lectica vehi solitus, 564.

Daniel Stylita, 567; de columna descendit, ut fidem defenderet, 570.

Deuterius Arianorum apud Constantinopolim episcopus sub Anastasio imperatore, 576.

Edessæ erat schola Persarum, 572; a Zenone imperatore abolita ob hæresim Nestorianam, 582.

Euphemius, episcopus Constantinopolitanus, ab Ana-

stasio imperatore professionem fidei exigit, 572; in exilium ejicitur, 573.

Eusebius magister officiorum Anastasii imperatoris, 573.

Festus senator urbis Romæ ad Anastasium imperatorem missus, 574; illi persuasit ut diem festum Petri ac Pauli apostolorum majori quam antea splendore Constantinopoli faceret celebrari, *ibid.*

Gennadius post Anatolium Constantinopolis episcopus ordinatur, 566; neminem ordinabat qui Psalterium non sciret memoriter, *ibid.*

Gratissimus præpositus sacri cubiculi, licet monachus, munus suum in aula imperatoris exercere non destitit, 567.

Helias, Hierosolymorum episcopus, synodum Chalcedonensem damnat, 576.

Illus ac Leontius adversus Zenonem rebellant, 571; post diuturnam obsidionem capti, capite truncantur, *ibid.*

Imago B. Mariæ Virginis a S. Luca depicta, Constantinopolim mittitur ad Pulcheriam Augustam, 563.

Immireni gens ad meridiem sita, fidem Christi amplectuntur sub Anastasio, 583.

Jacobus Junior, 563.

Joannes Scythæ et Joannes Gibbus magistri militum, Isauros debellant, 572.

Judæorum magicæ artes ad fugandos dæmonas, 579.

Julianus pulso Petro Fullone episcopus Antiochiæ ordinatur, 568.

Julianus episcopus Halicarnassi urbis Cariæ, Chalcedonensis synodi obtrectator, 577.

Macedonius Constantinopolis episcopus ordinatur, 573; vir summæ abstinentiæ, ut qui sub Gennadio patriarcha educatus fuisset, *ibid.* In exilium mittitur, 577.

Marcianus imperator ab omnibus eligitur suæ Pulcheriæ Augustæ, 563; ejus lex ne magistratus pretio dato promoverentur, *ibid.*; ejus pietas et eleemosynæ, 564.

Marcianus imperatoris Anthemii filius, tyrannidem arripit adversus Zenonem, 570.

Martyrius Antiochenus episcopus, 567; episcopatum deponit coram omni ecclesia, retenta sacerdotii dignitate, *ibid.*

Petrus Fullo presbyter ecclesiæ S. Bassæ quæ est Chalcedone, 567; cum Zenone magistro militum in Orientem profectus, Antiochenam Ecclesiam turbat, *ibid.* An-

uochemum episcopatum invadit, pulso Martyrio, *ibid.*; a Leone imperatore relegatur, 568; a Basilisco restituitur, 569. Quid primus instituerit, 582.

Praefectus urbi Constantinopolitanae in publicis supplicationibus pone sequebatur, ut tumultum plebis prohiberet, 575.

Pulcheria soror Theodosii junioris; ejus pietas et studium in aedificandis ecclesiis, 564.

Rabula episcopus Edessae, 580.

Severus, Antiochiæ episcopus, in suis synodicis epistolis Chalcedonensem synodum anathematizat, 578.

Studius ecclesiam beati Joannis construxit, et monachos ex Acœmitensium monasterio in ea collocavit, 567.

Symeon Stylites primus stationem in columna exco- gitavit, 566.

Symmachus post Anastasium urbis Romæ episcopus ordinatur, 575; post ejus ordinationem Laurentius ab aliis episcopus urbis Romæ ordinatur, *ibid.* Symmachi electio confirmatur in synodo Romana, et Laurentius Nuceriam transfertur, *ibid.*

Theodoricus Valamer, Afer dicitur a Theodoro, 575.

Timotheus Ælurus ab Alexandrinis episcopus electus, a duobus tantum episcopis ordinatur, 565; ejus præstigia, *ibid.*; a Basilisco imperatore revocatur, 569.

Tzundadeir Castrum in confinio Persarum atque Indorum, 579.

Zenonis Augusta, Basilisci uxor, synodo Chalcedonensi adversatur, 569; ejus miserabilis interitus, 570.

III.

INDEX SCRIPTORUM ET HÆRETICORUM

QUORUM MENTIO IN LEONTII BYZANTINI LIBRO DE SECTIS.

Revocatur lector ad paginas editionis nostræ.

Acephali, qui cum patriarcha suo, Petro Moggo, Alex. non communicabant, 1230, 1246.

Agnoetæ, ab ignoratione dicti, quam Christo tribuerunt, 1251, 1262.

Alexander, Alexandrinus, 1215.

Alexander CPolitanus, 1215.

Ambrosius, Mediolanensis, 1215.

Amphilochius, Iconiensis, 1215, 1219.

Anastasius, imp., ex illis, qui οἱ διακρινόμενοι dicti, 1250.

Anatolius, patriarcha CPol., 1235.

Antiochus, Ptolemaidis Phœniciæ, 1215.

Apollinaris, presbyter, 1218, 1219, 1222, 1223, 1234.

Apollinaris, episcopus Alex., 1251.

Arius, 1198, 1199, 1215, 1218. Presbyter Alex., 1218.

Ariani, 1222, 1223. Illis Origenem prævisse, 1265.

Aristoteles, 1234, 1243.

Asclepiades fidei definitionem prælegit in synodo Chalcedonensi, 1255.

Athanassius, Alex., 1215. Libro contra Apollinarem 1259. Locus ἐκ τοῦ περὶ σαρκώσεως λόγου, 1255. Ubi negatur, esse Athanasii, quia sermo ille tantum duorum sit foliorum, δύο φύλλων, nam scripta Athanasii omnia proluxa esse. Δῆλον πάντιν ὅτι πάντα τὰ συγγράμματα τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου πάνυ μεγάλα εἰσὶ, 1255.

Athanassius, junior, episcopus Alex., 1230.

Atticus, CPol., 1215.

Augustinus, Hipponensis, 1215.

Basilius, Cæsarensis episcopus, 1215, 1222.

Clemens, episcopus Romæ, 1244.

Cyrillus, Alexandrinus, 1215, 1222, 1223, 2235, 1238, 1242, 1251, 1254, 1255, 1258, 1259, 1262. Tres ad Nestorium epistolæ et xii capitula tertiæ addita, 1222.

Theodoreto contra illa xii capitula 1223, 1255. Cyrillus cum Jo. Antiocheno reconciliatur, 1225. Et cum Theodoreto, a quo non postulavit, librum contra xii capitula anathemati subjici, 1238. Ad Proclum, CPolit. scripsit, Theodorum Mopsuestenum non esse anathemati subjiciendum, 1238. Secunda ad Succensum epistola, 1254. Commentarius in Zachariam, 1258. Ab Orientalibus pro Apollinarista habitus, cum is non esset, 1254. Cyrilli liber contra Theodorum Mopsu. a Dioscoro interpolatus, 1255. Dialogus, quo unum esse Christum probat, 1259.

Cyrus, presbyter Timothei, Apollinaristæ, 1250.

Διακρινόμενοι(οί), 1226, 1234, 1255, 1258. Ex illis Anastasius, imp. 1250. Objectiones suas Nestorianis suffurantur, 1245.

Diodorus, Tarsensis, 1222. Ejus commentarii in sacram Scripturam 1222.

Dionysius, Areopagita, 1214.

Dioscorus Alex. 1223, 1226, 1227, 1234, 1235. Successor Cyrilli, ejus scripta interpolavit 1255.

Dioscorus, Junior, 1230.

Domnus, Antiochenus episc., 1225.

Ἐκκλησιαστικὰ βιβλία pro libris canonicis sacræ Scripturæ, 1204.

Epiphanius, Cypri episcopus, 1199, 1215.

Erechthius, inter Patres ab Apollinaristis citatus, 1250.

Esdras post captivitatem libros sacros e memoria restituit, 1205.

Eulogius, episcopus Alex., 1231.

Eusebius, Dorylæorum episc., 1226.

Eusebius, Pamphili, 1211.

Eustathius, Antiochenus, 1215.

Eutyches 1199, 1234, 1235, 1246, 1251. Presbyter et rehimaandrita, 1225.

Flavianus, CPol., 1215, 1223, 1226, 1227, 1234. Epistola ad Leonem, Rom., 1226.

Gaius, ex archidiacono episcopus Alex., 1231. Οἱ ἀπὸ Γαϊανοῦ pro iis, qui Chalcedonensem synodum rejiciunt, 1246, 1247. Et corpus Christi post unionem statuunt incorruptibile. Γαϊανίται, 1259, 1262.

Gelasius, Cæsareæ Palæstinæ, 1215.

Gregorius (Naz.), 1199, 1215, 1219, 1243, 1259.

Gregorius Nyssenus, 1215, 1219. Ἐν τῇ πρὸς Ἀπολλινάριον πραγματείᾳ, 1255. Oratio in funere Gregorii Thaumaturgi. id.

Gregorius, Thaumaturgus, 1214. Dubium, an ejus ἡ κατὰ μέρος πίστις, 1255. Sola illius fides, quam in visione vidit, a Nysseno memoratur, 1255.

Hæreses LXXXIV, 1199.

Hebræorum δόγματα, 1203, seq.

Hilarius, Pictaviensis, 1215.

Hippolytus, episcopus Romæ, 1214.

Historici libri Vet. Test. XII, 1203.

Οἱ ἐξωθεν ἱστοροῦντες, 1209.

Οἱ ἐξω, 1265.

Ibas epistola ad Marin, Persam, 1528. Recepta cum Ibas Nestorium damnasset, 1258. Licet Theodorum Mopsuestenum laudet, *Ibid.* A Justiniano anathemati subjectus, 1258.

Ignatius, ὁ θεοφόρος, 1214.

Irenæus, 1214.

Joannes, Ægeates, presbyter Nestorianus, 1258.

Joannes Alex. tres hoc nomine, 1230, 1251.

Joannes, Antiochenus episcopus, 1222, 1223. Epistola, contra Nestorium scripta, ante synodum Ephesinam, 1223. Epistola ad Cyrillum reconciliatoria, 1223.

Joannes (Chrysostomus) CPol., 1215, 1222.

Jobi liber (primus e quatuor paræneticis). Hunc quidam existimarunt, Ἰωσήπου (Josephi patriarchæ) εἶναι σύγγραμμα, 1204.

Julianus, Halicarnasseus, 1250.

Julius, Romæ episcopus, 1215. Epistola ad Dionysium, Corinthi episcopum, Julio supposita, cum sit Apollinari, 1255. Julii nihil fertur; sed septem epistolæ sub ejus nomine Apollinarium habent auctorem, 1255. Julii nomine actis synodi Ephesinæ a Cyrillo inserta epistola,

quæ Timotheum, Apollinaristam, auctorem habet, 1235.
 Justinianus, imp., συνοδότης, 1231. Ut τοὺς διακρι-
 νομένους ad synodum Chalcedonensem reduceret, Theo-
 doretum et Iham anathemati subiecit, 1235.
 Justinus, philosophus et martyr, 1214.
 Juvenalis, Hierosol. episcopus, synodo Ephesina
 ληστρικῇ et deinde Chalcedonensi interfuit, 1238.
 Leo, Rom., 1223, 1226, 1235. Ejus epistola sive to-
 mus ad Flavianum, 1226.
 Macedonius, episcopus CPol., 1218, 1222.
 Manichæorum secta, 1214, seq.
 Methodius, Patarensis episcopus, 1214.
 Μοντανῶν secta, 1214.
 Narses a Justiniano, imp. missus Alexandriam, 1231.
 Nectarius, CPol., 1215.
 Nestorius 1199, 1215, 1218. CPol. episcopus, 1218,
 1235, 1231, 1238.
 Nestorianis objectiones suas suffurantur οἱ διακρινό-
 μενοι, 1243.
 Origenes, 1263. Locus ex epistola ejus de Filio Dei,
 minore quam Pater, *Ibid.* Opinio de præexistentia
 animarum et salute ac restitutione dæmonum confutatur,
 1266.
 Paulus, Alexandrinus episc., 1231.
 Paulus, Emesenus episc., 1223.
 Pauli, Samosatani, secta, 1214, seq.
 Petrus, Alex. episcopus et martyr, 1314.
 Petrus (Moggus), episcopus Alex., 1227, 1230.
 Petrus Fullo, episcopus Antioch., 1250.
 Philippi Evangelium, a Manichæis jactatum, 1214.
 Philoponus, princeps Tritheitarum, 1231.
 Platonicus brutorum animas præexistere docent, 1266.
 Proclus, CPol., 1215. Ad eum Cyrilli epistola, 1238.
 Sabellius, 1198, 1199, 1215.
 Samaritanorum dogmata, 1207, 1210, seq., ubi eos
 confundere cum Sadducæis videtur.
 Septuaginta hebdomades Danielis ab anno XXIV Ar-
 taxerxis Longimani computandæ, 1206.
 Severianus, Gabalorum episcopus, 1215.
 Severus, Antiochenus episcopus, 1230, 1231.
 Σεβήρου (Οἱ ἀπὸ), 1245.
 Sylvester, episcopus Rom., 1215.
 Συνοδίζται, qui synodum probant Chalcedonensem, 1231,
 1234, 1247.
 Synodus Nicæna 318 Patrum, 1218. Illi interfuere

septem ἀπεικονοῦντες qui etiam postea in sententia sua
 perseverarunt, 1238. Chalcedonensis, 1211, 1215, 1223.
 Mandante Marciano, Patrum 630: 1227, 1234. Synoditæ,
 qui illam synodum recipiunt, 1231, 1234. Διακρινομένοι
 qui dubitant eam recipere, 1226, 1234, seq. Ejus verba
 defenduntur, 1238, seq. Cyrillianam dixit Joannes,
 Ægeates, 1238. CPolitana Patrum 150: 1219. Ephesina,
 1222. Cum Orientalibus dissensio, *ibid.* seq. De epistola,
 quæ sub Julii Rom. nomine legitur ἐν τοῖς πραχθεῖσιν ἐν
 Ἐφέσῳ ἐπὶ τοῦ μακαρίου Κυρίλλου, 1235. Ephesina se-
 cunda ληστρικῇ in causa Eutychis, 1226, 1234.
 Theodoretus historia 1211. Ejus liber contra XII capitula,
 1223, 1238. Theodoretus et Nestorii nomine confictæ epi-
 stolæ quibus se invicem recipiunt, 1223.
 Theodoretus in libro *De sectis* Nestorium detestatur,
 1223. Non prius a synodo Chalced. receptus quam Ne-
 storium anathemate percussisset, 1235. Cogente Cyrillo,
 1238.
 Theodoretum anathemati subiecit Justinianus, imp.,
 1238.
 Theodorus, Mopsuestenus, 1222. Ejus commentarii
 in S. Scripturam, 1222. Laudatur in Ibæ epistola ad Ma-
 rim, Persam, 1238. Cyrillus noluit eum anathemati sub-
 jici, quia ab Orientalibus omnibus pro magno doctore
 habitus, 1238. Pro Theodoro, contra Cyrillum scripsit
 Theodoretus, 1238.
 Theodosius, imp., epistola ad Cyrillum, 1223. Idem
 imp. concilium secundum Ephesinum indixit, 1225. Ad
 Valentinianum scripsit pro Dioscoro, 1226.
 Theodosius, λογογράφος, tempore Justiniani imp., fa-
 ctus episcopus Alex., 1231. Depositus, *ibid.* Agnoeta-
 rum adversarius, 1231, 1234.
 Theodosiani, 1216, 1247, 1262.
 Theophilus, Alexandrinus, 1215.
 Thomæ Evangelium a Manichæis jactatum, 1214.
 Timotheus (Ælurus, Monophysita) scripsit contra sy-
 nodum Chalced., 1238.
 Timothei, Apollinaristæ, est epistola, quæ sub Julii
 Rom. nomine legitur in actis synodi Ephesinæ, 1233.
 Timothei duo episcopi Alex. eodem tempore, 1227.
 Timotheus tertius, 1230, 1231.
 Tritheitæ, 1231.
 Valentiniani, imp. epistola ad Theodosium, 1226.
 Zenonis, imp. henoticum, 1227.
 Zoilus, episcopus Alex. 1231.

IV.

INDEX RERUM MEMORABILIMUM

QUÆ IN HISTORIA ECCLESIASTICA EVAGRII SCHOLASTICI NOTANTUR.

Revocatur lector ad numeros crassiores in textu expressos.

A

Abari Scytharum gens, a Turcis graviter attriti, reli-
 ctis sedibus suis, ad Bosporum veniunt, 418. Tandem
 ad ripas Danubii consederunt, *ibid.* Usque ad longum
 murum excurrunt et multas urbes capiunt, 460.
 Abasgorum gens Christianam fidem amplectitur sub
 Justiniano, 402.
 Acacius post Gennadium Constantinopolis episcopus
 ordinatur ex Orphanotrophii præposito, 304. Patriar-
 cha et archiepiscopus dicitur in Constitutione imp. Ba-
 siliisci, 341. Item in libello pœnitentiæ episcoporum Asiæ,
 342. Gesta in ejus condemnatione ac depositione, 352.
 Acacius Melitinæ episcopus, in Ephesina synodo blas-
 phemiam Nestorii exponit, 234.
 Acacius episcopus Ariarathiæ, 312.
 Adaarmanes dux Persarum a Chosdroe cum exercitu
 mittitur, 435. Antiochiam obsidet, 436. Heracleam et
 Apamiam incendit, *ibid.* Victus a Mauricio duce Rom., 447.
 Addæus et Ætherius senatores extremo supplicio affi-
 ciuntur, 419.
 Aetius archidiaconus Ecclesiæ Constantinopolitanæ,
 321-327. Primicerius Notariorum, 315.
 Agathiæ rhetoris historia, 405.

Abgarus Edessæ regulus, 403. Christi ad eum epi-
 stola, *ibid.*
 Alamundarus Saracenorum regulus, 393. Romanis,
 licet fœderatis, suppetias ferre recusat, 447. A Mauricio
 in insulam Siciliam relegatur, 454.
 Alexandrinorum ingenium seditiosum et præceps,
 297.
 Amida urbs Mesopotamiæ a Persis capitur, 370.
 Amphilocheus episc. Sidæ, Chalcedonensem synodum
 reprobatur, 302.
 Anastasius presbyter, comes et contubernalis Nestorii,
 251.
 Anastasius Hierosolymorum episc. post Juvenalem,
 encyclicis Basilisci litteris subscribit, 338.
 Anastasius ex Silentario imper. eligitur, 339. In Ec-
 clesiæ statu nihil innovari voluit, præter inolitam loco-
 rum consuetudinem, 360. Euphemium et Macedonium
 Constantinopolis episcopos ejicit, 361. Nomen ejus post
 mortem e sacris diptychis erasum, 369. Hierosolymis
 vivus anathematizatur, *ibid.* Hymno trisagio addi jubet
 hæc verba: *Qui crucifixus es pro nobis*, 380.
 Anastasius post Domninum Antiochiæ episc. ordinatur,
 422. Ejus auctoritas inter episcopos maxima, *ibid.* Ejus
 responsio ad Justinianum imperatorem, 423. Item epi

stola ad monachos utriusque Syriae de fide, *ibid.* Ejusdem oratio ad Antiochenos qua eis valedicit, *ibid.* Ex sede sua ejicitur, 451. Restituitur, 472.

Anatolius magister militum per Orientem, porticum Anatolii aedificavit Antiochia, 273.

Anatolius senator vir sceleratus, daemonibus sacrificasse convincitur, 444. Constantinopoli vivus in amphitheatro comburitur, 445.

Anazarbus metropolis secundae Ciliciae, terramotu subversa, 391. A Justino seniore instaurata, Justinopolis nominatur, *ibid.*

Anthemius a Leone Augusto Romanorum imperator efficitur, 508.

Anthimus Constantinopolitanus episc. Eutychiani erroris sectator, 392. Severi persuasu, Constantinopolitanam sedem relinquit, 393. Ejus epistolae ad Theodosium, *ibid.* A Justiniano sede expellitur.

Apianus rerum Romanarum scriptor, 450.

Apollinaris Alexandriae episc. ordinatur post Zoilum, 417. Quintae synodo Constantinopolit. interfuit, *ibid.*

Ardaburius magister militum Orientis, 267.

Armatus cognatus Verinae August. a Zenone Aug. interficitur, 358. Ejus filius Basiliscus ex Caesare presbyter fieri compellitur a Zenone, *ibid.*

Arsenius Augustalis et dux Aegypti a Zenone promovetur, 356.

Asiaticus dux Phoenices Libanensis, 368.

Asinius Quadratus rerum Romanarum scriptor, 450.

Aspar una cum filiis a Leone Aug. perimitur, 308.

Asterius comes Orientis, inimicitias cum Gregorio Antiochia episcopo exercet, 457. Terramotu quo Antiochia eversa est, obruitur, 460.

Athalaricus filius Theodorici rex Gothorum, 400.

Atticus Nicopolis episcopus, 322.

Atila Hunnorum rex, 272.

Avitus menses octo imperavit, 296.

B

Basilica in honorem martyris constructa, 271.

Baradatus monachus insignis, 302.

Barsanuphius monachus reclusus, 415.

Barsumas monachus seditionis et turbarum auctor in Syria, 525.

Basiliscus frater Verinae conjugis Leonis Augusti, magister militum, imperium arripit, et Marcum filium suum Caesarem facit, 354. Ejus epistola encyclica contra synodum Chalcedonensem, 353. Ejusdem antecyclica, 341.

Basilus episcopus Seleucia Isauriae, interfuit secundae synodo Ephesinae, 288, 312.

Bassianus et Stephanus Ephesiorum episcopi deponuntur, et alter in eorum locum eligitur, 329.

Belisarius magister militum per Orientem, Persas superat, 395. Carthaginem capit, 398. Romam capit, 400. Triumphat ex Africa, 399. Romam iterum capit, 401.

Berytus, Biblus, ac Tripolis in Phoenice maritima terramotu subversa, 415.

Boanensis Lacus juxta Nicomediam, 307.

Bonosus, Romanae urbis episcopus, 443.

Brysia loca juxta Antiochiam, 459.

C

Cabao Maurorum juxta Tripolim regulus, 396. Qua ratione Vandalos in Africa superaverit, *ibid.*

Calendio Antiochenorum episcopus ordinatur, 343. Litteras scribit ad Zenonem et ad Acacium contra Petrum Mongum, 348. Oasim relegatur, *ibid.*

Callistus rector urbis Antiochia sub juniore Theodosio, porticum Callisti aedificavit, 273.

Cavades Persarum rex, foedus quod Persae regnante Theodosio juniore cum Romanis pepigerant rumpit, 370. Chosroi filiorum natu minimo regnum tradere cupit, 391.

Cecropius episcopus Sebastopoleos, 316.

Chalcedonensium urbi tribuuntur jura metropolitana, 327.

Charax Graecicae Historiae scriptor, 450.

Chosroes Persarum rex, Antiochiam et alias urbes Syriae expugnat, 403. Sub exitum vitae baptizatur, 408. Melitinam incendit, 442.

Chosroes Hormisdæ filius rex Persarum eligitur, 466. Ad Romanos confugit, et a Mauricio imp. adoptatur, *ib.* In regnum reducitur a Romanis, 467. Crucem auream donavit ecclesiae sancti Sergii martyris, 468. Siram Christianam, contra legem Persarum uxorem duxit, 469.

Chrysaphius protector Theodosii, inimicus Flaviani episcopi Constantinopolitani, 262, 283. Quam ob causam infensus fuerit Flaviano, 283.

Chrysargyrum vectigal ab Anastasio principe aboletur,

371. A Constantino magno id institutum fuisse Zosimus scribit, 373. Negat Evagrius, 374.

Chrysotelia, id est auri collatio, ab Anastasio instituta 377.

Circesium castrum quod Euphrates et Abora fluvii cingunt, 435.

Claudianus poeta nobilis, 274.

Celestinus Romanae urbis episc. post Zosimum, ejus epist. ad Nestorium, 252.

Coelesyria, postea secunda Syria dicta est, 365.

Comentiolus magister militum a Mauricio imp. mittitur in Orientem, 465.

Concilium quintum generale Constantinopoli a Justiniano imperatore convocatum quam ob causam, 417. Res in eo gestae, 418.

Concilium Ephesinum primum, et res in eo gestae, 253. Ejus sententia, adversus Nestorium prolata, 254.

Concilium Ephesinum secundum, cui praesedit Dioscorus Alexandrinus, 261. In eo Eutyches restitutus, et Flavianus damnatus, 262.

Concilium Chalcedonense, resque in eo gestae, 283, 286. Definitio fidei ab eo promulgata, 290.

Concilium episcoporum Asiae in urbe Epheso sub Basilisco, 338. Libellus precum ab iisdem oblatus Basilisco, *ibid.*

Conon ex episcopo Apamiae, ductor exercitus Isaurorum, 369.

Conon abbas monasterii Sanctae Sabae in Palæstina, 418.

Cornelius Gallus, primus praefectus Aegypti, 376.

Cosmas episcopus Epiphaniae in Syria, synodicis Severi litteris consentire recusans, ab ejus communione recedit, etque libellum depositionis mittit, 368.

Crucis salutare ac vivideum lignum in urbe Apamia, 404. Quanto cum honore spectandum civibus proponeretur, *ibid.*

Curs Scythia dextro Romanorum cornui praefectus, Persas fugat, 441. In Persarum regionem irrumpens, in ea hiemavit, 442.

Cynegica regio haud procul ab Antiochia, 365, 421.

Cypriana a Carthaginensibus dicebatur dies festus sancti Cypriani, 398.

Cyrillus Alexandriae episc. Theophili fratris filius, ejus epist. ad Nestorium, 252. In Ephesina synodo vices egit Romani pontificis, 253. Ejusdem epist. ad Joannem Antiochenum, 253.

Cyrillus, Acaemitiensium praepositus, 353.

Cyrus praefectus praetorii, poeticæ gloria insignis, 274.

D

Damophilus de urbe Roma quid scripserit, 453.

Daras in Mesopotamia ab Anastasio imp. conditur, in confinio Persarum ac Romanorum. 370. A Chosroe obsidetur, 436. Et capitur, *ibid.* restituitur Romanis, 467.

Decuriones in album curiae relati, erant quasi senatores quidam, 378.

Dexippus Historiae scriptor Scytharum bella descripsit, 450.

Dio Cassius Historiam Romanam usque ad imperium Antonini Elagabali, perduxit, 450.

Diodorus Siculus, Historiae scriptor, usque ad Julii Caesaris tempora Historiam deduxit, 450.

Diogenes episcopus Cyzici, secundae synodo Ephesinae interfuit, 312, 325.

Diomedes silentiarius, 302.

Dionysius Halicarnasseus rerum Romanarum Scriptor, 450.

Dioscorus Alexandriae episcopus, secundae synodo Ephesinae praesidet, 261. Flavianum et Eusebium deponit, 262. Damnatur in synodo Chalcedonensi, 291. Gangram relegatur, 292. Libellus depositionis ad eum mittitur, 318. Non ob fidem depositus est, 326.

Domitianus Melitinae episcopus, cognatus imperatoris Mauricii, 467. Ejus elogium, *ibid.*

Domnius post Ephraemum episcopus Antiochia constituitur, 417. Quintae synodo Constantinopolitanae interfuit, *ibid.*

Domnus Antiochensis episcopus post Joannem, in secunda Synodo Ephesina deponitur, 263. Ad Symeonem Stylitam venit, 263.

Ducum prudentia et militum obedientia res maximae perficiuntur, 462.

Dyrrachium, olim Epidamnus dicta, terramotu subvertitur, 391.

E

Ecclesia B. Mariae Virginis Antiochia, Ecclesia Justiniani dicebatur ex conditoris nomine, 448, 459.

Edessa urbs Osdroenae, Scirti inundatione submergi-

tur, 391. A Justino Seniore instaurata, Justinopolis nomen accepit, *ibid.* Imago Christi non manufacta, in ea servatur, 406.

Elephantina urbs in finibus Thebaïdis sita, 257.

Eleusinus Cappadociæ secundæ episcopus, 362.

Ephorus ac Theopompus Græcicæ historiæ scriptores, 450.

Ephremius comes Orientis sub Justino, 388. Episcopus Antiochiæ a civibus quibus terræmotus tempore subvenerat, eligitur, *ibid.*, 404, 416.

Epiphanius episcopus Tyri, synodicis Severi epistolis subscribere recusat, 367.

Epiphanius Constantinopolitanus episcopus, 393, 398.

Epistola monachorum Palæstinæ ad Alcisonem episcopum, 294, 362, 367.

Epistola encyclica Leonis Augusti ad omnes metropolitanos et reliquos orbis Romani episcopos, 500.

Eruli ab Justiniano ad Christi fidem conversi, 401.

Evangelium stantes audire solebant Christiani, 483.

Eucharistiæ partes quæ supererant, pueris consumendæ dabantur Constantinopoli, 416.

Eudocia Atheniensis, uxor Theodosii Junioris poeticæ artis studiosa, 275. Antiochiam venit, *ibid.* Aërea statua donatur ab Antiochenis, *ibid.* Hierosolymam proficiscitur, 276. Cum monachis illic degentibus colloquitur, 279. Ecclesiam sancti Stephani Hierosolymis ædificat, *ibid.*

Eudocia junior, Valentiniani Placidi et Eudoxiæ filia, nupsit Hunerico Geizerici regis filio, 295.

Eudoxia Theodosii junioris filia, nupsit Valentiniano Placido, 275. Post mortem Valentiniani nupsit Maximo, 295. Geizericum ex Africa evocat, 296.

Eulogius post Joannem episcopus Alexandriæ ordinatur, 445, 472.

Eunomius Nicomediensis episcopus cum Anastasio Nicæno certat de quibusdam oppidis, 329.

Euphemie martyris Basilica in urbe Chalcedonensi describitur, 284. In ea Basilica tumulus est sanctæ martyris ex quo cruor elicitur, 285. Ex eodem tumulo odor admirabilis spirat, 286.

Euphemius post Fravitam episcopus Constantinopolitanus ordinatur, 357. Ab Anastasio imp. professionem fidei exigit, 364. In exilium ejicitur, 361.

Euphrasius Antiochiæ episcopus ordinatur, 387. Terræmotu Antiocheno obrutus, 388.

Euprepîi monasterium juxta Antiochiam, 257.

Eusebius Cæsariensis episcopus Historiam ecclesiasticam scripsit ab apostolorum temporibus usque ad tempora Constantini, 375.

Eusebius Dorylæi episcopus Eutychem accusat, 261. Ejus libellus oblatus imperatoribus contra Dioscorum, 286, 310.

Eusebius episcopus Ancyrae, interfuit secundæ Ephesinæ synodo, 288.

Eusebius Historiæ Romanæ scriptor ab Augusto usque ad obitum imp. Cari, 450.

Eustathius Epiphaniensis, Syrus, Historiæ scriptor, 274, 307, 300. anno duodecimo imperii Anastasii historiam suam clausit, 370, 451.

Eustathius Beryti episcopus, de rebus in synodo Chalcedonense gestis epistolam scripsit ad Joannem episcopum, 284. Interfuerat synodo Ephesinæ secundæ, 288.

Eustochius Hierosolymorum episcopus, 415. Successit Macario, 417. Origenistas ex nova laura ejecit, 418.

Euty chius post Menam episc. Constantinopolit. ordinatus, 417. Fuerat antea apocrisiarius episcopi Amasenorum, 419. Ex sede sua ejicitur, 421. Restituitur, 445, 445.

Euty chiani hæretici multos libros sanctorum Patrum corruperunt, multos quoque Apollinaris libros Athanasio et Gregorio Thaumaturgo et Julio falso ascripserunt, 365.

F

Fames gravissima, 295.

Felix papa successor Simplicii, sententiam depositionis misit ad Acacium, 352. Ei sententiæ non acquievit Acacius, *ibid.* Vitalem ac Misenum legatos mittit ad Zenonem August, 353.

Flavianus post mortem Procli, Constantinopolis episcopus ordinatur, 260. Collecta apud Constantinopolim synodo Eutychem damnat, 261.

Flavianus post Palladium Antiochiæ episc. ordinatur, 358. Ab Anastasio imp. ejicitur, 361. Relegatur Petras, quod est oppidum Palæstinæ, 365.

Florentius Sardinus episcopus, 319.

Florus dux et Augustalis Alexandriæ, 293.

Fravita post Acacium Constantinopolis episcopus ordinatur, 356.

G

Gelimer Vandalorum rex, capitur a Belisario, 399. Coram Justiniano in solio circi residente prostratus, quid dixerit, 399.

Gennadius post Anatolium Constantinopolis episcopus ordinatur, 504.

Gizericus Romam capit, 296. Eudoxiam cum filiabus secum abducit, 399.

Glycerius post Olibrium imperator Romanorum efficitur, 308. Episcopus Salonæ ordinatur, *ibid.*

Golanduch mulier sanctissima, 469.

Gregorius ex monacho episc. Antiochiæ ordinatur, 432. Ejus elogium, *ibid.* Accusatur quod sacrificiis dæmonum interfuisset, 444. Iterum accusatur incesti, et quod annonam incendisset, 457. Absolvitur in synodo Constantinopolitana, 457. Ejus concio ad milites Romanos qui seditionem fecerant, 461. Milites Romanos cum imperatore et cum duce suo reconciliat, 463.

Gregorius magnus, Romanæ urbis episcopus post Pelagium, 472.

H

Heraclæa urbs Syriæ, Gagalice prius dicta, 456.

Herodianus Historiæ Romanæ scriptor, 450.

Hierapolis metropolis Euphratensis provinciæ, 467.

Homines dissoluti, plerumque ignavi sunt simul ac præfidentes, 435.

Homoneæ ecclesia ita dicta Constantinop. 506.

Hormisda Chosrois filius patri in regno succedit, 442.

Contra eum conjurant Persæ duce Varamo, 466.

Hunericus rex Vandalorum, Catholicos in Africa persequitur, 355, 396.

Hunni olim Massagetæ dicti, 334.

I

Ibas, Edessenorum episcopus, 262.

Ignatii martyris reliquiæ, jussu Theodosii junioris in urbem Antiochiam transferuntur, 271.

Illus ac Leontius adversus Zenonem rebellant, 360.

Imperatoris officium quale sit, 335.

Irenæus Tyri et Aquilinus Bybli episcopi, in synodo Ephesina secunda depositi, 263.

Irenæus comes Orientis sub Justino seniore, 387.

Isaurica munera quæ quotannis ab imperatore Isauris donabantur, 369.

Isidorus Pelusiota, 269.

J

Jesu filii Nave monumentum in Africa, 599.

Joannes Antiochenus episcopus, 253. Quinto die post damnationem Nestorii ad concilium veniens, collecta synodo Cyrillum deponit, 254. Cum Cyrillo reconciliatur, 255.

Joannes rhetor, Historicus, 270, 505, 343, 359. Sub Justino Seniore Historiam suam terminavit, 388.

Joannes ex œconomo Alexandriæ episcopus ordinatur, 344. A Zenone August. ejicitur, *ibid.* Romam fugit ad Simplicium papam, 348.

Joannes post Athanasium episcopus Alexandriæ ordinatur, 358.

Joannes episcopus Palti, defensor Chalcedonensis synodi relegatur, 365.

Joannes Scythæ et Joannes Gibbus magistri militum, Isauros debellant, 569.

Joannes Chuzibita monachus in Palæstina, 589.

Joannes Scholasticus pulso Eutychio episcopus Constantinopolis ordinatur, 421, 439. Joannes post Euty chium episcopus Constantinopolis, 472.

Joannes Catelinus nomine, Romanæ urbis post Vigilium episcopus, 422.

Joannes post Apollinarem episc. Alexandriæ ordinatur, 445.

Joannes post Macarium episc. Hierosolymorum ordinatur, 445, 473.

Joannes Epiphaniensis Historiam scripsit post Justinianum, 451.

Julianus episcopus Lebedi, 512.

Julianus episcopus Bostræ, epistolis synodicis Severi subscribere recusat, 367.

Julius Cæsar quingentas urbes capit, 376.

Jurejurando quo se milites obsirinxerant, nunquam se Philippicam ducem suscepturos, liberantur ab episcopo Gregorio, 465.

Justinianus sororis Justini filius ab eodem Augustus renuntiatur, 391. Chalcedonensis synodi defensor, 392. Ejus uxor Theodora Chalcedonensi synodo adversatur, 392. Ejus constitutio qua Anthimum et Severum et illorum socios anathemate percellit, 394. Vandalorum re-

gaum in Africa evertit, 598. Inexplebilis avaritiæ, 410. Venetæ factioni addictus, Prasinianos persequitur, 412. In hæresim Aphthartodocitarum delabitur, 422.

Justinianus frater Justini, magister militum mittitur contra Persas, 441. A Tiberio exauctoratur, 446.

Justinus Senior, mortuo Anastasio, imperator renuntiatur, 384. Amantium præpositum cubiculi et Theocritum interficit, *ibid.* Chalcedonensem synodum per universas Ecclesias prædicari jubet, 392.

Justinus junior, Justiniani sororis filius, ex Curopalate imperator Romanorum efficitur, 425. Mollis ac dissolutus et inexplebilis avaritiæ, *ibid.* Ejus conjux Sophia Aug. 427. Justinum cognatum suum interficit, *ibid.* Ejusdem edictum de fide ad omnes Christianos, 428. In amentiam decedit, 457.

Juvenalis Hierosolymorum episcopus, utrique Ephesinæ synodo interfuit, 262. Interfuit synodo Chalcedonensi, 286.

L

Lauræ et monasteria in Palæstina, 276. Monachorum illie degentium vivendi ratio, *ibid.*

Leo episcopus urbis Romæ, 263, 283. Excommunicatur a Dioscoro Alexandrino, 286, 318. Ejus epistola ad Flavianum Constantinopolitanum, 317. Columna fidei dicitur, 291.

Libanius ac Julianus sophistarum omnium præstantissimi, 275.

Libellus precum ab episcopis Ægypti et a clericis urbis Alexandrinæ Leoni oblatus, contra Timotheum Ælurum, 298.

Litarba locus trecentis stadiis distans ab urbe Antiochia, 461.

Longinus Isaurus adversus Anastasium imperatorem rebellat, 369.

Longinus Selinuntius dux Isaurorum, *ibid.*

Longus murus Chersonesi corruit terræ motu, 272.

Longus murus ab Anastasio imperat. conditur, 371.

M

Macarius post Petrum episc. Hierosolymorum ordinatur, 417. Ex sede sua ejicitur ob doctrinam Origenis, *ibid.* Restituitur, 422.

Macedonii professio fidei scripto comprehensa, 363. In exsilium mittitur, 364, 380.

Magnus argentariorum mensæ præpositus Constantinopoli, deinde curator unius ex imperialibus domibus a Justino factus; postea magister militum mittitur contra Persas, 437.

Majorianus Romæ imperat, 296. a Recimere magistro militum occiditur, *ibid.*

Mammianus ex sellulario opifice senator evasit, 359. *μαλπολις* dictus, id est civitatis amator, *ibid.*

Manlius Torquatus filium suum qui imperio non paruerat, licet strenue rem gessisset, occidit, 462.

Manna e caelo depluit famis tempore, 295.

Marcianus imperator oriundus ex Thracia, omnia ejus imperii, 231. Ejusdem elogium, *ibid.* Imperator ab omnibus eligitur suasu Pulcheriæ Augustæ, 283.

Marcianus Anthemii imperatoris filius, tyrannidem arripit adversus Zenonem, 359. Cæsaream Cappadociæ, et postea Tarsum deportatur, ac presbyter ordinatur de tonsa coma, 360.

Marcianus magister Orientalis militiæ a Justino juniore mittitur contra Persas, 434. Nisibim obsidet, *ibid.*

Marinus episcopus Beryti, 367.

Marinus Syrus præfectus prætorio sub Anastasio 378. Vitalianum navali prælio vincit, 379.

Martyres abscissis linguis loquuntur, 396.

Martyrius Antiochensis episcopus, 267.

Martyrius Hierosolymorum episcopus synodicas misit ad Petrum Mongum, 349.

Martyropolis Persis traditur, 464. Restituitur Romanis una cum proditore Sitta, 467.

Mauricius a Tiberio imperatore magister militum constitutus, mittitur contra Persas, 446. Ortus ex Arabisso urbe Cappadociæ, *ibid.* Ejus mores et quale ingenium, *ibid.* Signa ejus imperii, 448. A Tiberio imperator creatur, *ibid.* A Tiberio imperatore, Tiberius ipse, et uxor ejus Constantina appellatur, *ibid.* Nuptiæ ejus describuntur, 453.

Mauri ex Palæstina originem ducunt, 299.

Maximus episcopus Antiochiæ interfuit concilio Chalcedonensi, 286.

Maximus patricius, interfector Valentiniani Placidi, 293.

Mazices barbari, 239.

Memnon episcopus Ephesi, 254.

Memnonius rector urbis Antiochiæ sub Theodosio juniore, 273.

Menas Constantinopolitanus episcopus ordinatur, 416.

Miraculum stellæ radiantis, 269.

Miraculum beatæ Mariæ Virginis, 444.

Moses primus sacram Historiam scripsit, sicut a Deo didicera, 450.

N

Naamanes Saracenus Alamundari filius, benigne a Mauricio tractatur, 454. Relicto dæmonum cultu ad Christi fidem convertitur, 470.

Narses a Justiniano in Italiam missus, Totilam ac Tatham reges Gothorum superat, 403. Ejus pietas erga Deum, et cultus Mariæ Virginis, 403.

Nephalius monachus Syriæ, 356. A Zenone Aug. mittitur Alexandriam, unitatis reparandæ causa, 356. Severum ejicit ex monasterio, 366.

Nepos pulso Glycerio imperator Romanorum efficitur, 308.

Nestorius Constantinopolitanus episcopus novam hæresim condit, 251. Damnatur in synodo Ephesina, 253. Oasim relegatur, 256. Ejus epistola de exsilio suo ad præsidem Thebaidis, 257. A Blemmiis captus ac dimissus, 258. Lingua vermibus erosa moritur, 260.

Nicias episcopus Laodiceæ in Syria adversus Flavianum insurgit, 363.

Nicostratus Sophista Trapezuntius, Historiam scripsit ab exordio Philippi imp. usque ad obitum Valeriani, 450.

O

Oasis alio nomine Ibis dicitur, 237.

Ocbas castellum munitissimum e regione Martyropolis, 463.

Occasio qualiter depingi soleat a pictoribus, 360.

Odenathus et Apollonius Persas vicere, 376.

Odoacer regnum Italiæ arripit, 309.

Olybrius Romæ a Recimere imperator efficitur, 308.

Ostracine regio urbis Antiochiæ, 303, 459.

P

Pabulatores seu βοσχοί dicti monachi in Palæstina, 277.

Palæstinæ tres sedi Hierosolymitanæ subjiciuntur, 328.

Palladius post Petrum Fullonem episcopus Antiochiæ ordinatur, 357.

Panopolis urbs Thebaidis, 259.

Paschasius et Vincentius legati sedis Apostolicæ, a Leone papa missi ad Chalcedonense concilium, 283, 286. Sententia damnationis adversus Dioscorum ab eis prolata, 291, 317.

Patriarchicum jus Ephesinæ sedi redditur, 340.

Paulus Emissenorum episcopus a Joanne Antiocheno ad Cyrillum Alexandrinum mittitur, 253.

Paulus Ephesiorum episcopus ordinatur, 340. Ex sede sua a Zenone ejicitur, 342.

Paulus pulso Severo episc. Antiochiæ ordinatur, 342.

Pax interminabilis dicta, id est perpetua, cum Persis facta a Justiniano, 393. Violatur a Persis, 403.

Pelagius Romanæ urbis episcopus post Joannem, 443.

Pers-Armenia dicta est major Armenia, a temporibus Philippi imp. Persis paruit, 443. ad Romanos transeunt ejus incolæ temporibus Justini junioris, *ibid.*

Pestilens morbus sub Justiniano totum fere orbem devastat, 408. Duobus et quinquaginta annis grassatur, *ibid. et seq.*

Petrus apostolus petra et basis est Ecclesiæ Catholicæ, rectæ fidei fundamentum, 290.

Petrus Hiberus Majumæ episcopus ordinatur, 294. Interfuit ordinationi Timothei Æluri, 298. Cum eodem in exsilium missus, 366.

Petrus Fullo, episcopus Antiochiæ, encyclicis Basilisci litteris subscripsit, 338. Ex sede Antiochena ejicitur a Zenone, 342. Ab eodem Zenone restituitur, 349.

Petrus Mongus Alexandriæ episcopus post mortem Æluri eligitur, 343. Chalcedonensem synodum publice anathematizat, 350. Ejus ingenium versipelle, *ibid.* Ejusdem epist. ad Acacium Constantinopolitanum, *ibid.*

Petrus episcopus Damasci, synodicis Severi epistolis consentire renuit, 367.

Petrus Hierosolymorum episcopus. Post Heliam, 417.

Philippicus magister Orientalis militiæ a Mauricio constituitur, 453. Iterum in Orientem mittitur seditionem militum pacaturus, 457.

Philostratus pestem sua ætate quindecim annos grassatam esse scribit, 408.

Phlego historiarum scriptor, 273.

Pisander poeta, 273.

Pityus oppidum in extremis finibus imperii Romani, 234.

Placidia Valentiniani et Eudoxiæ filia nupsit Olybrio, 296.

Polybius Megalopolitanus ad Carthaginis excidium Historiam suam perduxit, 450.

Priscus rhetor Historiam belli ab Attila contra Romanos gesti conscripsit, 272, 281, 292, 308, 450.

Priscus magister militum mittitur in Orientem, 456. Ejus arrogantia, *ibid.* Seditio militum contra eum et imp. Mauricium. *ibid.*

Proclus quæstor sacri palatii sub Justiniano, 393.

Procopii rhetoris Historiarum epitome, 394, 395, 396, et seq, 451.

Proterius Alexandriæ episcopus in locum Dioscori ordinatur communi suffragio episcoporum Alexandrinæ synodi, 292. A plebe Alexandrina occiditur, 298.

Proterius episcopus Smyrnæ interfuit synodo Chalcedonensi, 317.

R

Rhodus terræ motu subversa, 218.

Romulus cognomento Augustulus, Orestis filius, postremus omnium Romæ imperavit, 309.

Rufinus magister officiorum imp. Theodosii, 216.

Rufinus Samosatensis episcopus, 316

Rufus abbas monasterii Theodosii in Palæstina, 418.

S

Sacra Ecclesiæ vasa pro urbis redemptione dantur, 407.

Salustius post Martyrium episcopus Hierosolymorum eligitur, 417.

Seditio ingens Constantinopoli, Nica cognominata, 393.

Sergiopolis urbs Syriæ, in qua reliquiæ Sergii martyris servabantur, 407.

Severianus episcopus Arethusæ, libellum depositionis mittit Severo patriarchæ Antiocheno, 368.

Severus Romæ imperat post Majorianum, 296.

Severus pulso Flaviano episc. Antiochiæ ordinatur, 366. Ejus vita ac studia, *ibid.* In suis synodicis epistolis Chalcedonensem synodum anathematizat, *ibid.* et seq. Epistola ejus ad Soterichum, 380. Ejusdem Enthronisticæ, 386. A Justino imperatore proscribitur, *ibid.* Ejus epistolæ ad Justinianum et Theodorum, 393.

Silverius, Romæ urbis episcopus, Belisario portas urbis aperit, 400. A Belisario deponitur, et Vigilius in ejus locum subrogatur, 401.

Sirmium oppidum a Gepidis capitur, 438. Iterum a Barbaris quos Abares vocant, *ibid.*

Socratis Historia Ecclesiastica, 249. Ejus error in Historia Ephesini concilii, 253. Citatur, 274.

Sophiæ (Sanctæ) ecclesia a Justiniano condita describitur, 411.

Stephanus Ephesiorum episcopus Chalcedonensi synodo interfuit, 311. Depositus, 329.

Stephanus Antiochiæ episcopus ordinatur, 343. A pueris Antiochenorum crudeliter occisus, *ibid.*

Stephanus Hierapolitanus episcopus scripsit vitam B. Goanduch, 469.

Succorum Alpes vel angustiae inter Thracias et Daciam, 440.

Symeon Stylites sub Theodosio juniore floret, 263. In exercitatione monastica sex et quinquaginta annos exegit, 266. Ejus cadaver magno cum honore Antiochiam deportatur Leonis principatu, 267. Primus stationem in columna excogitavit, 302. Leo Augustus ad eum litteras scribit, 302. Ejus epist. ad Leonem August. 303 et altera ad Basilium episc. Antiochiæ, *ibid.*

Symeonis delubrum seu Mandra describitur, 268.

Symeones Stylita junior sub Tiberio, 448. Qua occasione in columnam ascenderit, 471. Ejus obitus, *ibid.*

Symeones, monachus Accemitis, 334.

Symeones monachus Emisenus, 414.

Synesius Cyrenensis ad Episcopatum promovetur, adhuc Gentilium erroribus implicatus, 270. Ejusdem epistolæ, et Oratio ad Theodosium imp., 270.

T

Tamchosdroes Persarum dux a Romanis prælio occiditur, 447.

Tanaim Barbari vocant effluxum Mæotidis Paludis in Euxinum mare, 402.

Terræ motus gravissimus, 272. Alius, 304. Alius, 307. Alius 380. Alius, 391. Alius, 402.

Thalassius episcopus Cæsareæ Cappadociæ, una cum Dioscoro Alexandrino præfuit synodo Ephesinæ secundæ, 291.

Thecla Protomartyr in somnis apparet Zenoni, 341. Templum pulcherrimum in urbe Seleucia in ejus honorem a Zenone conditur, 342.

Theodaatus Gothorum rex, regno se abdicat, 400.

Theodoretus episcopi Cyri, Historia Ecclesiastica, 249, 375 Theodoretus a Dioscoro in secunda Ephesina synodo deponitur una cum Iba Edesseno, et Daniele Carrensi, 263. In concilio Chalcedonensi restituitur, 292, 328.

Theodoricus Gothus adversus Zenonem insurgit, 338. Hastæ cuspidem vulneratus interiit, 339.

Theodoricus Valamer adversus illum ac Leontium tyrannos a Zenone mittitur, 360. Relicto Oriente in Italiam proficiscitur, et victo illic Odoacro regnum Italiæ assumit, 359. Ejus uxor Amalasuntha, 400.

Theodoricus Gothorum dux in exercitu Romano militat, 447.

Theodorus cognomento Ascidas, episcopus Cæsareæ Cappadociæ, 418. Fautor Origenis, *ibid.* 420.

Theodosiopolis urbs a Persis obsessa, 370.

Theodosius contra canones episcopus Hierosolymorum ordinatur, 293.

Theodosius Alexandriæ episcopus, Chalcedonensis synodi obrectator, 392. Epistolam ad eum scribit Severus, 393. Ejus epistolæ ad Anthimum et Severum missæ, 393. A Justiniano sede ejicitur, *ibid.*

Theodotus Ancyrae episcopus, in Ephesina synodo Nestorium accusat, 254.

Theodotus episcopus Joppæ, 340.

Theoduli epistola de Nestorio, ejusque hæresi, 252.

Thomas episcopus Apamiæ, 404. Equestres ludos contra morem ecclesiasticum spectat, 404.

Thomas monachus in Syria stultitiam simulat, 415.

Thrasamundus Vandalorum rex in Africa, 397.

Tiberius, Justino juniore in amentiam verso, rempublicam gubernat una cum Sophia Aug. Justini conjugem, 437. Cæsar renuntiatur a Justino, 439. Ejus elogium, 440.

Timotheus Ælurus ab Alexandrinis episcopus eligitur supersite Proterio, 298, 301. A duobus tantum episcopis ordinatur, 299. Epistolam de ordinatione sua scribit ad Leonem August., 300, 301. Relegatur Gangram, 303. A Basilisco imperatore revocatur, 333.

Timotheus Salofaciolus pulso Æluro Alexandriæ episcopus ordinatur, 303. Canopum fugit, 344. Zenonis jussu sedem suam recuperat, 344.

Timotheus ejecto Macedonio Constantinopolis episcopus ordinatur, 367. Symbolum Nicænum in singulis Collectis recitari instituit, *ibid.*

Totila, Gothus, Romam capit, 401.

Tripolis urbs Phœnicæ maritimæ, in qua erat ecclesia sancti Leontii martyris, 366.

Tychæum Antiochiæ, id est, templum Genii publici, in honorem martyris Ignatii consecratur, 271.

U

Ulpianus sophista orationem scripsit de laudibus Antiochiæ, 273.

V

Valentinianus Placidus Romæ perimitur insidiis Maximi Patricii, cujus uxorem stupraverat, 295.

Ventidius et Corbulo, Romani, Parthos superarunt, 376.

Vigilius Romanæ urbis episcopus, 401. Quintæ synodo interesse recusat, 419.

Vindices in singulis civitatibus ab Anastasio imper instituti, 378.

Vitalianus contra Anastasium rebellat, 379. Hypatium et Cyrillum Romanorum duces capit, *ibid.* Magister militum et consul a Justino promotus occiditur, 383.

Vitalis ac Misenus legati sedis apostolicæ, ob male gestam legationem in synodo Romana damnantur, 334, 335.

Vitiges, Gothorum dux, 400.

X

Xenaias, vere nominis sui, id est a Deo alieni, adversus Flavianum Antiochenum episcopum insurgit, 362. Episc. Hierapolis, 363. Græco vocabulo Philoxenus dictus, *ibid.*

Z

Zacharias rhetor, Historiæ scriptor Nestorio favet, 283. Proterium falso accusat, 30 ; 338, 339 352. Zacha-

rias rhetor Eutychetis partibus favet, 341. Reprehenditur ab Evagrio ut parum diligens in scribenda Historia, 352.

Zeno, Arimesius initio dictus, a Leone Augusto generasciscitur, 307. Romanorum imperator creator, 309. Ejus flagitiosa vita, 333. Ejusdem Henoticum sive edictum unitivum de adunatione Ecclesiarum, 343. Ejus epistola ad Felicem papam, 353.

Zoilus rector urbis Antiochiæ sub Theodosio juniore,

quænam opera Antiochiæ ædificaverit, 273.

Zoilus Alexandriae episcopus pulso Theodosio, 393, 417.

Zosimus Historiæ scriptor, paganus fuit, et ob id Constantino infensus, 373. Usque ad tempora Honorii et Arcadii Historiam suam perduxit, 373, 430.

Zozimas monachus Syrus, 389. Terræ motum Antiochiæ prædicit, 398. Ejus miracula, 390.

ORDO RERUM

QUÆ IN HOC TOMO CONTINENTUR

LEONTIUS BYZANTINUS.

(Continuatio.)

QUÆSTIONES ADVERSUS MONOPHYSITAS.	1770
TESTIMONIA SS. PATRUM CONTRA EOSDEM.	1803
SENTENTIÆ IPSORUM EXPLICATIO.	1818
CAPITA XXX ADVERSUS SEVERUM.	1902
SOLUTIO ARGUMENTORUM A SEVERO OBJECTORUM.	1915
ADVERSUS FRAUDES APOLLINARISTARUM.	1947
SERMONES.	1975
Sermo primus. — In festum diem Mediæ pentecostes.	1975
Sermo II. — In sanctam Parasceven.	1994
FRAGMENTA.	2003
COLLECTANEA LEONTII ET JOANNIS DE REBUS SACRIS.	2018
<i>Præfatiuncula et tituli sequentis operis.</i>	2018
LIBER II RERUM SACRARUM.	2034

S. EPHRAIMUS ANTIOCHENUS PATRIARCHA.

Notitia.	2099
FRAGMENTA.	2103

PAULUS SILENTIARIUS.

Notitia.	2111
<i>Præfatio Caroli du Fresne du Cange.</i>	2113
DESCRIPTIO ECCLESIE SANCTÆ SOPHIÆ.	2119
CAROLI DU FRESNE DU CANGE COMMENTARIUS IN DESCRIPTIONEM SANCTÆ SOPHIÆ.	2159
DESCRIPTIO AMBONIS.	2251
IN THERMAS PYTHICAS.	2253

S. EUTYCHIUS CONSTANTINOPOLITANUS PATRIARCHA.

Notitia.	2267
De S. Eutychio ex Bollandistis.	2270
VITA S. EUTYCHII scripta ab Eustratio ejus discipulo.	2274
Prologus.	2274
Caput primum. — S. Eutychii patria, parentes, educatio, studia.	2278
Cap. II. — Graduum ecclesiasticorum susceptio; vita monastica.	2287
Cap. III. — Occasio profectionis Constantinopolitanæ; electio ad patriarchatum.	2952
Cap. IV. — Concilium v œcumenicum, oppugnati hæretici, Justinianus imperator ab iis seductus.	2306
Cap. V. — Post geminam captivitatem ablegatur sanctus Eutychius in insulam Principem, deinde Amaseam.	2315

Cap. VI. — Varia miracula a sancto patrata.

2320

Cap. VII. — Sanctus Eutychius in fame annonam servat indeficientem; imperium quibusdam prænuntiat; Amasenis valedicit.

2345

Cap. VIII. — Regressus Constantinopolim ad patriarchatum; præclaræ corporis et animi dotes.

2355

Cap. IX. — Miracula Constantinopoli patrata: doctrina propugnanda.

2367

Cap. X. — Morbus, obitus, sepultura sancti Eutychii.

2378

Epilogus.

2387

Monitum de Eutychii sermone.

2390

SERMO DE PASCHATE ET SS. EUCHARISTIA.

2391

EPISTOLA AD VIGILIUM PAPAM.

2402

EVAGRIUS SCHOLASTICUS.

Notitia.

2406

Præfatio Henrici Valesii.

2407

Veterum testimonia.

2414

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ LIBRI SEX.

2415

LIBER PRIMUS.

2419

Proœmium scriptoris, in quo exponit qua ratione ad scribendam hanc historiam se contulerit.

2419

Caput primum. — Quomodo post exitum impii Juliani, cum hæreses paulatim defecissent, iterum diabolus fidem nostram perturbaverit.

2422

Cap. II. — Quomodo ex concione Anastasii presbyteri deprehensus sit Nestorius, quod Mariam non Deiparam vocaret, sed Christiparam: atque idcirco hæreticus pronuntiatus sit.

2423

Cap. III. — Quid magnus Cyrillus ad Nestorium scripserit, et quomodo tertia synodus Ephesi congregata sit, ad quam Joannes Antiochenus episcopus et Theodoretus tardius accesserunt.

2426

Cap. IV. — Qualiter Nestorius a synodo depositus sit, cum episcopus Antiochiæ nondum advenisset.

2427

Cap. V. — Quomodo Joannes Antiochenus episcopus cum post quintum diem advenisset, Cyrillum Alexandriae et Memnonem Ephesi episcopos deposuit. Qui mox a synodo innocentes pronuntiati sunt, et Joannes una cum suis depositus. Et quomodo Cyrillus ac Joannes interventu imperatoris Theodosii, in gratiam redierint, et Nestorii depositionem confirmaverint.

2431

Cap. VI. — De Paulo Emisæ episcopo qui Alexandriam missus est. Et qualiter Cyrillus Joannis epistolam laudavit.

2431

Cap. VII. — Quæ et quanta Nestorius se passum esse dicat: et quomodo lingua tandem vermibus erosa apud Oasim insulam perierit.

2434

Cap. VIII. — Quomodo post Nestorium Maximianus, et post hunc Proclus, deinde Flavianus, episcopi facti sunt.

2443

- Cap. IX. — De infortunato Eutyche: et quomodo a Flaviano CP. episcopo depositus est, et de latrociniali synodo Ephesina secunda. 2445
- Cap. X. — Quæ per Dioscorum et Chrysaphium gesta sint in illegitimo concilio Ephesino. 2446
- Cap. XI. — Defensio varietatis opinionum quæ sunt apud Christianos, et derisio fabularum gentilium. 2450
- Cap. XII. — Quomodo imperator Theodosius hæresim Nestorii profligavit. 2451
- Cap. XIII. — De sancto Symeone Stylita. 2454
- Cap. XIV. — De stella quæ sæpe cernitur in porticu juxta columnam Symeonis, quam scriptor hic et alii complures viderunt: et de capite ejusdem sancti Symeonis. 2459
- Cap. XV. — De sancto Isidoro Pelusiota, et de Syne- sio Cyrenorum episcopo. 2462
- Cap. XVI. — Quomodo divinus Ignatius ab urbe Roma deportatus, Antiochiæ depositus sit. 2466
- Cap. XVII. — De Attila Hunnorum rege; et quomodo Orientis atque Occidentis provincias vastaverit; item de horrendo terræ motu, aliisque terribilibus signis quæ toto orbe contigerunt. 2467
- Cap. XVIII. — De operibus publicis Antiochiæ, et de eorum conditoribus. 2470
- Cap. XIX. — De variis bellis quæ tum in Italia, tum in Perside gesta sunt, regnante Theodosio. 2471
- Cap. XX. — De Eudocia Augusta, deque ejus filia Eudoxia; et quomodo Eudocia Antiochiam venerit, et Hierosolyma ingressa sit. 2474
- Cap. XXI. — Quod Eudocia Augusta Hierosolymis multa præclare gessit; et de discrepante vita et conversatione monachorum Palæstinæ. 2475
- Cap. XXII. — De operibus ab Eudocia Augusta in Palæstina ædificatis, et de ecclesia S. Stephani protomartyris in qua religiose sepulta est. Item de morte imperatoris Theodosii. 2483
- LIBER SECUNDUS. 2485
- Caput primum. — De Marciano imperatore, et quæ signa imperii ejus præcesserint. 2486
- Cap. II. — De synodo Chalcedonensi et quam ob causam congregata sit. 2490
- Cap. III. — Descriptio templi magnæ martyris Euphemie in urbe Chalcedonensi; et miraculorum quæ illic fiunt narratio. 2491
- Cap. IV. — De iis quæ in synodo agitata sunt et sancta: et quomodo Dioscorus Alexandriæ episcopus depositus sit, Theodorus autem et Ibas alique nonnulli restituti sint. 2498
- Cap. V. — De seditione quæ Alexandriæ facta est ob ordinationem Proterii; et de ea quæ contigit Hierosolymis. 2510
- Cap. VI. — De siccitate, et de fame ac peste. Et quomodo in quibusdam locis tellus sua sponte fructus ediderit. 2515
- Cap. VII. — De cæde imperatoris Valentiniani, et quomodo capta sit Roma: et de imperatoribus qui post Valentinianum regnarunt. 2515
- Cap. VIII. — De obitu Marciani, et de imperio Leonis; et quomodo hæretici Alexandriæ Proterium quidem occiderunt; Timotheum autem Ælurum archiepiscopum elegerunt. 2519
- Cap. IX. — De circularibus litteris Leonis Augusti. 2527
- Cap. X. — De his quæ episcopi et Symeones Stylita rescripserunt. 2531
- Cap. XI. — De exilio Timothei Æluri, et de ordinatione Timothei Satofacioli. Item de Gennadio et Acacio, Constantinopolitanis episcopis. 2534
- Cap. XII. — De terræmotu qui contigit Antiochiæ, trecentis et quadraginta septem annis post illum qui temporibus Trajani contigerat. 2535
- Cap. XIII. — De incendio quod accidit Constantinopoli. 2539
- Cap. XIV. — De universalibus calamitatibus. 2542
- Cap. XV. — De nuptiis Zenonis et Ariadne. 2542
- Cap. XVI. — De Anthemio imperatore urbis Romæ, et de iis qui post illum imperarunt. 2543
- Cap. XVII. — De morte Leonis, et de imperio Leonis Junioris et Zenonis patris ejusdem. 2546
- Cap. XVIII. — Compendium actorum synodi Chalcedonensis, positum in fine libri secundi. 2547

LIBER TERTIUS.

- 2594
- Cap. I. — De imperio Zenonis, deque ejusdem vita. 2594
- Cap. II. — De Barbarorum incursionibus tam in Orientis quam in Occidentis partibus. 2595
- Cap. III. — De tyrannide Basilisci, et de Zenonis fuga. 12598
- Cap. IV. — Quomodo Basiliscus Timotheum Ælurum revocaverit, et ab eodem inductus, circulares epistolas ad eversionem Chalcedonensis synodi quaquaversum miserit. 2598
- Cap. V. — De iis qui encyclicis Basilisci litteris consenserunt, et synodum rejecerunt. 2605
- Cap. VI. — Quomodo Timotheus Ælurus Alexandrino episcopatu recuperato, Ephesiorum Ecclesiæ jus patriarchicum restituit, et Chalcedonensem synodum anathematizavit. 2607
- Cap. VII. — Quomodo Basiliscus, cum monachi impulsu Acacii seditionem movissent, timore percussus, contrarias prioribus encyclicis litteras promulgavit. 2610
- Cap. VIII. — De reditu Zenonis. 2613
- Cap. IX. — Quomodo post mortem Basilisci, episcopi Asiæ ut Acacium placarent, libellum pœnitentiæ ei porrexerunt, veniam petentes quod Chalcedonensem synodum damnassent. 2614
- Cap. X. — De iis qui Antiochiæ episcopatum gessere. 2614
- Cap. XI. — Quomodo Zeno cum Ælurum prosequi voluisset, ob senectutem eum miseratus dimisit. Et ut post mortem ejusdem Æluri, Petrus Mongus ab Alexandrinis ordinatus est; Timotheus vero successor Proterii, jussu imperatoris sedem Alexandrinam obtinuit. 2615
- Cap. XII. — De Joanne qui episcopatum Alexandriæ post Timotheum gubernavit. Quomodo eum Zeno tanquam perjurum ejecit, et Petro Mongo eandem sedem restituit. 2618
- Cap. XIII. — Quomodo Petrus Mongus Henoticum Zenonis amplexus est, et Proterianis se conjunxit. 2619
- Cap. XIV. — Zenonis Henoticum sive unitivum editum. 2619
- Cap. XV. — Quomodo Joannes Alexandriæ episcopus Romam veniens, persuasit Simplicio ut ad Zenonem scriberet de iis quæ acciderant: et quid Zeno rescripserit. 2626
- Cap. XVI. — De Calendione Antiochiæ episcopo, utque exilio damnatus sit ob amicitiam quam cum illo et Leontio habuisse credebatur. Item quomodo Petrus Fullo Petro Mungo et episcopis Constantinopolis ac Hierosolymorum sociatus fuerit. 2626
- Cap. XVII. — De his quæ Petrus scripsit ad Acacium, qui Chalcedonensem synodum susceperat. 2630
- Cap. XVIII. — Quomodo Joannes Alexandrinus episcopus Felici papæ persuaserit, ut depositionis libellum mitteret Acacio Constantinopolitano. 2634
- Cap. XIX. — De Cyrillo præposito monasterii Acœmi-tensium, quomodo Romam ad Felicem quosdam direxerat, incitans illum ut ea quæ adversus fidem commissa erunt, ulcisceretur. 2635
- Cap. XX. — De iis quæ Felix ad Zenonem, et Zeno ad Felicem scripsit. 2638
- Cap. XXI. — Quomodo Symeones monachus Acœmi-tensis, Romam veniens, legatos Ecclesiæ Romanæ qui Constantinopolim venerant, coarguit, quod cum hæreticis communicassent: et quomodo legati et omnes communicatores Petri, a Romanis depositi sint. 2639
- Cap. XXII. — De turbis quæ Alexandriæ et variis in locis excitatæ sunt ob Chalcedonense concilium. 2642
- Cap. XXIII. — De Fravita et Euphemio Constantinopolitanis episcopis; et de Athanasio ac Joanne Alexandrinis; et de Palladio ac Flaviano Antiochenis, item de aliis quibusdam. 2643
- Cap. XXIV. — De cæde Armati qui cognatus fuit Verinæ Augustæ. 2647
- Cap. XXV. — De Theodorici Scythæ rebellionem, deque ejusdem interitu. 2647
- Cap. XXVI. — De rebellionem Marciani, et quid eidem acciderit. 2650
- Cap. XXVII. — De tyrannide Illi ac Leontii. 2651
- Cap. XXVIII. — De Mammiano, et de operibus ab eo constructis. 2654
- Cap. XXIX. — De Zenonis obitu, et de Anastasii imperatoris nuncupatione. 2654
- Cap. XXX. — De Anastasio imperatore: et quomodo, cum nihil in ecclesiastico statu innovari sineret, totius

- orbis Ecclesiæ innumeris perturbationibus repletæ sunt, multique episcopi eam ob causam expulsi. 2635
- Cap. XXXI. — Epistola monachorum Palæstinæ ad Alci-sonem de Xenaia et de aliis quibusdam. 2638
- Cap. XXXII. — De expulsiōne Macedonii Constantino-
politani episcopi, et Flaviani Antiocheni. 2663
- Cap. XXXIII. — De Severo episcopo Antiochiæ. 2667
- Cap. XXXIV. — De libello depositionis ad eundem Se-
verum misso a Cosma et Severiano. 2671
- Cap. XXXV. — De extincta Isaurorum tyrannide. 2674
- Cap. XXXVI. — Quomodo Saraceni pacem cum Romanis
fecerunt. 2675
- Cap. XXXVII. — De expugnatione Amidæ, et de con-
ditu urbis Daras. 2675
- Cap. XXXVIII. — De longo muro. 2678
- Cap. XXXIX. — De vectigali quod Chrysargyrum vo-
cant, et quomodo sublatum sit ab Anastasio. 2678
- Cap. XL. — De iis quæ Zosimus scripsit de Chrysargyro,
et de Constantino imperatore. 2683
- Cap. XLI. — Invectiva in Zosimum ob ejus in Constan-
tinum et Christianos maledicta. 2683
- Cap. XLII. — De auraria pensione. 2691
- Cap. XLIII. — De Vitaliani tyrannide. 2695
- Cap. XLIV. — Quomodo ingens seditio in populo exci-
tata sit, cum Anastasius in Hymno Trisagio suas voces
addere voluisset: *Qui crucifixus est pro nobis*. Quod me-
tuens Anastasius, simulatione usus, statim plebis animos
commutavit. Item de obitu ejusdem Anastasii. 2698
- LIBER QUARTUS. 2703
- Caput primum. — De imperio Justinī senioris. 2703
- Cap. II. — De Amantio eunucho et de Theocrito. Et
quomodo a Justino interfecti sunt. 2703
- Cap. III. — Quomodo Justinus Vitalianum per fraudem
interemit. 2706
- Cap. IV. — Qualiter Justinus, pu'ro Severo, Paulum in
ejus locum substituit, et quomodo Euphrasius paulo post
Antiochenam sedem obtinuit. 2707
- Cap. V. — De incendiis et terræmotibus qui Antiochiæ
contigerunt: quibus obrutus Euphrasius interiit. 2710
- Cap. VI. — De Ephræmio Euphrasii successore. 2711
- Cap. VII. — De Zosima et Joanne qui miraculis clare-
runt. 2714
- Cap. VIII. — De totius orbis calamitatibus. 2718
- Cap. IX. — Quomodo Justinus adhuc vivens, collegam
imperii Justinianum assumpsit. 2718
- Cap. X. — Qualiter Justinianus quidem eos amabat qui
Chalcedonensem synodum amplecterentur: Theodora
vero eos qui synodum illam improba-ent. 2719
- Cap. XI. — Quomodo Severus Anthimum Constantino-
polis episcopum et Theodosium episcopum Alexandriæ
perverterit. Quibus sede sua expulsis, Justinianus alios
substituit. 2722
- Cap. XII. — De Cavade Persarum rege, et de filio ejus
Chosroe, ex libris historiarum Procopii Cæsariensis. 2726
- Cap. XIII. — De Alamundaro et Azaretho: et de sedi-
tione quæ orta est Constantinopoli, cui cognomen indi-
tum fuit vixit. 2726
- Cap. XIV. — De Hunerico Vandalorum rege, et de
Christianis quibus linguam præcidi jussit. 2727
- Cap. XV. — De Cabaone Mauro. 2730
- Cap. XVI. — De Belisarii expeditione contra Vanda-
los, eorumque internecione. 2732
- Cap. XVII. — De spoliis quæ relata sunt ex Africa. 2734
- Cap. XVIII. — De Phœnicibus qui fugati sunt a Jesu
filio Nave. 2735
- Cap. XIX. — De Theodorico Gothorum rege, et de his
quæ illo regnante ad Justiniani tempora Romæ accide-
runt. 2735
- Cap. XX. — Quomodo Justiniani temporibus Eruli
Christianam fidem amplexi sunt. 2738
- Cap. XXI. — Quomodo Belisarina urbem Romam, quam
Gothi iterum ceperant, recuperavit. 2739
- Cap. XXII. — Quomodo iisdem temporibus Abasgi
quoque Christianam fidem amplexi sunt. 2739
- Cap. XXIII. — Quomodo etiam Barbari, qui Tanaim
accipiunt, Christianam fidem amplexi sunt. Item de ter-
ræmotibus qui in Græcia et Achaia contigerunt. 2739
- Cap. XXIV. — De Narsete magistro militum, et de ejus
pietate. 2742
- Cap. XXV. — Quomodo Chosdroes ob res prospere a
Justiniano gestas invidia stimulatus; bellum intulit Ro-
manis, multasque urbes Romanorum, et in his Antiochiam
destruxit. 2742
- Cap. XXVI. — De pretiosi ac vivifici ligni sanctæ Cru-
cis miraculo, quod Apamiæ factum est. 2743
- Cap. XXVII. — De Chosdrois expeditione adversus Edes-
sam. 2746
- Cap. XXVIII. — De miraculo quod factum est Sergio-
poli. 2750
- Cap. XXIX. — De pestilenti morbo. 2751
- Cap. XXX. — De inexplebili avaritia Justiniani. 2758
- Cap. XXXI. — De magna ecclesia Sanctæ Sophiæ et
SS. Apostolorum. 2758
- Cap. XXXII. — De Justiniani furore potius quam be-
nevolentia ergo factionem Venetianorum. 2762
- Cap. XXXIII. — De Barsanuphio monacho. 2765
- Cap. XXXIV. — De Symeone monacho, qui propter
Christum stultitiam simulavit. 2765
- Cap. XXXV. — De Thoma monacho, qui stultitiam pari
modo simulavit. 2767
- Cap. XXXVI. — De Mena patriarcha, et de miraculo
quod factum est in puero cujusdam Hebræi. 2770
- Cap. XXXVII. — Quinam de tempore fuerint maxima-
rum urbium episcopi. 2771
- Cap. XXXVIII. — De sancta et universali synodo quinta,
et quam ob causam congregata sit. 2771
- Cap. XXXIX. — Quomodo Justinianus, a recta fide
desciscens, corpus Domini incorruptibile asseruerit. 2778
- Cap. XL. — De Anastasio archiepiscopo Antiochiæ. 2783
- Cap. XLI. — De obitu Justiniani. 2786
- LIBER QUINTUS. 2787
- Caput primum. — De electione imperatoris Justinī. et
de ejus moribus. 2787
- Cap. II. — De cæde Justinī cognati imperatoris. 2791
- Cap. III. — De sceleratis hominibus, Addæo atque
Ætherio. 2792
- Cap. IV. — Edictum de fide, ad omnes ubique Chri-
stianos, a Justino scriptum. 2792
- Cap. V. — De Anastasii Antiochensis episcopi eje-
ctione. 2802
- Cap. VI. — Quomodo post Anastasium Gregorius epi-
scopus factus sit, et de moribus illius. 2803
- Cap. VII. — Quomodo Persarmenii Romanis sese tra-
diderunt: unde bellum exortum est inter Romanos ac
Persas. 2806
- Cap. VIII. — De Marciano magistro militum, et de
Nisibis obsidione. 2807
- Cap. IX. — Quomodo Chosdroes, cum Adaarmanem
ducem contra Romanos misisset, qui illos magnis cladi-
bus affecit: ipse Nisibim perrexit. 2807
- Cap. X. — De expugnatione Apamiæ et Daras. 2811
- Cap. XI. — Quomodo cum Justinus in dementiam inci-
disset, Tiberius Reipublicæ curam suscepit. 2814
- Cap. XII. — Quomodo Trajanus legatus ad Chosdroem
missus, res Romanorum restituit. 2815
- Cap. XIII. — De nuncupatione imperatoris Tiberii, et
de moribus ejusdem. 2815
- Cap. XIV. — Quomodo imperator Tiberius collectis in-
gentibus copiis, et Justiniano duce contra Chosdroem
misso, eum ex Romanorum finibus expulit. 2819
- Cap. XV. — Quomodo Chosdroes cladem suam ægre
ferens, ex hac luce migravit, et filius ejus Hornisda ei
in regnum successit. 2827
- Cap. XVI. — Quinam eo tempore majorum ecclesiarum
fuerint episcopi. 2826
- Cap. XVII. — De terræmotu qui Tiberii temporibus
contigit. 2826
- Cap. XVIII. — De motu adversus sceleratum Anatolium. 2827
- Cap. XIX. — De Mauricii ducatu, deque ejus virtutibus. 2830
- Cap. XX. — Quomodo Mauricius Tamechosroem et
Adaarmanem devicerit. 2834
- Cap. XXI. — De signis quæ Mauricio imperium por-
tenderunt. 2835
- Cap. XXII. — De nuncupatione Mauricii et Augustæ. 2835
- Cap. XXIII. — De computatione temporum a Justino

Juniore usque ad Mauriciū.	2838
Cap. XXIV. — De serie historiarum, quæ ad nostra usque tempora servata est.	2839
LIBER SEXTUS.	2843
Caput primum. — De nuptiis Mauricii et Augustæ.	2843
Cap. II. — De Alamundaro Saraceno, et de filio ejus Naasmane.	2846
Cap. III. — De Joanne et Philippico, magistris militum, et de rebus ab iisdem gestis.	2847
Cap. IV. — De Prisco, magistro militum : et quænam passus sit a militibus adversus ipsum insurgentibus.	2847
Cap. V. — Quomodo Germanus imperii insignia suscipere per vim coactus est.	2850
Cap. VI. — Quomodo imperator denuo Philippicum, utque exercitus eum suscipere recusavit.	2851
Cap. VII. — De Gregorio Antiochiæ episcopo, deque concinnata adversus eum calumnia, et quomodo illam falsi convicerit.	2851
Cap. VIII. — Quomodo Antiochia terræmotibus denuo vexata est.	2854
Cap. IX. — Quomodo Barbari fiducia sumpta ex eo quod milites ab imperatore defecissent, eosdem aggressi, a Germano superati sunt.	2858
Cap. X. — De imperatoris in rebelles clementia.	2858
Cap. XI. — Quomodo Gregorius Antiochensis episcopus ad pacandos milites directus est.	2859
Cap. XII. — Gregorii oratio ad exercitum.	2862
Cap. XIII. — Quomodo post orationem Gregorii, milites deposita priore sententia, Philippicum ducem denuo susceperunt.	2863
Cap. XIV. — Quomodo capta sit Martyropolis.	2866
Cap. XV. — De Comentiolo magistro militum, et de expugnatione castelli Ocbies.	2867
Cap. XVI. — De cæde Hormisdæ.	2870
Cap. XVII. — De junioris Chosdrois ad Romanos fuga.	2870
Cap. XVIII. — Qualiter imperator Gregorium et Domitianum Chosdroi obviam ire jussit.	2871
Cap. XIX. — Quomodo Chosdroes Romanorum auxilio regnum suum recuperavit.	2871
Cap. XX. — De sancta matre Golanduch, quæ illis temporibus vixit.	2771
Cap. XXI. — De donariis quæ Chosdroes misit ad sanctum martyrem Sergium.	2874
Cap. XXII. — De Naamane Saraceno.	2878
Cap. XXIII. — De obitu sancti Symeonis Stylitæ Junioris.	2879
Cap. XXIV. — De obitu Gregorii Antiochensis episcopi, et restitutione Anastasii.	2882
OBSERVATIONES HENR. VALESII in Historiam ecclesiasticam Evagrii.	2886
Liber primus. — De Petro Antiocheno episcopo qui Fullo cognominatus est, et de synodis adversus eum collectis.	2886
Liber secundus. — De duabus synodis Romanis, in quibus damnatus est Acacius.	2895

S. EULOGIUS, ALEXANDRINUS ARCHIEPISCOPUS.

Notitia.	2907
Notitia altera.	2910
SERMO IN RAMOS PALMARUM ET IN PULLUM ASINI.	2914
CAPITA SEPTEM DE DUABUS NATURIS DOMINI.	2938
FRAGMENTA EX SERMONE DE TRINITATE ET INCARNATIONE.	2939
FRAGMENTA DOGMATICA.	2943

S. SIMEON STYLITA JUNIOR.

COMMENTARIUS PRÆVIUS CONS. JANNINGHI.	2966
§ I. — Trium ejusdem nominis Stylitarum diversitas, cognomina et cultus.	2966
§ II. — De monte mirabili, in quo sanctus Symeon Junior vixit.	2970
§ III. — De ætate sancti Simeonis Junioris.	2972
§ IV. — De scriptis sancti Simeonis Junioris.	2976
§ V. — Epistola sancti Simeonis ad Justinum Juniorem contra Samaritas hæreticos.	2977
§ VI. — Memorabilia de sancto Simeone ex Evagrio.	2979

§ VII. — Alia de eodem memorabilia, ex synodo Nicæna II, et sancto Joanne Damasceno. 2981

§ VIII. — De sancti Simeonis vita, nunc primum a nobis in lucem edita, ejusque auctore. 2985

VITA S. SIMEONIS JUNIORIS, A NICEPHORO CONSCRIPTA. 2987

Prologus. 2987

Caput primum. — Parentes, nativitas, baptismus et pueritia sancti Simeonis. 2990

Cap. II. — Terræmotum fugiens Pilam perducitur, inimicum sanat, columnam conscendit; visiones variæ. 2995

Cap. III. — Visiones aliæ; miracula; terculamenta dæmonis. 3003

Cap. IV. — Exhortatio duplex Simeonis, et pœnitentia. 3010

Cap. V. — Visio, ardor patiendi, acceptus Spiritus sanctus, tentationes, mors Joanni prædicta. 3019

Cap. VI. — Orationis tempora : dæmones superati : potestas contra illos et virtus miraculorum cœlitus data. 3027

Cap. VII. — Miracula circa energumenos, mortuum, et veneficia; alia per discipulos facta; mirabilis visio. 3034

Cap. VIII. — Abiguntur feræ et hostes; revelantur calamitates quæ eveniunt; deseritur sanctus Simeon a discipulis. 3039

Cap. IX. — Liberatio captivorum; transitus in montem mirabilem; alia miracula. 3047

Cap. X. — Prædictiones variæ, infirmi ab angelis ad sanctum Simeonem missi; misericordia in pauperes. 3053

Cap. XI. — Virtus Simeonis in feras, dæmones; auxilium præcipitanti et leproso latum. 3063

Cap. XII. — Monasterium monitus a Deo exstruit: aquis imperat ac diutissime conservat. 3074

Cap. XIII. — Variæ ecstases et vaticinia, precesque pro avertendis calamitatibus. 3079

Cap. XIV. — Rudes docet : vaticinatur diversa : novam columnam consecrat et conscendit. 3090

Cap. XV. — Curantur obstructa anus, cæcitas, sterilitas, hæmorrhoids, dolor dentium. 3095

Cap. XVI. — In charitate annonæ immunitum frumentum multiplicat et diu conservat. 3106

Cap. XVII. — Armat suos contra dæmones varia molientes. 3111

Cap. XVIII. — Iterum suos hortatur, fratrem a dæmone occisum post varias preces ac visiones ad vitam revocat. 3117

Cap. XIX. — Miracula per capillos Simeonis patrata. Sacerdotium susceptum. 3126

Cap. XX. — Bacillo, verbo, aqua manuum, varia patrat, mortuum suscitatur. 3131

Cap. XXI. — Paralyticus, surdus, mutus, furiosus, claudus, curantur. 3138

Cap. XXII. — Injuriosi in sanctum ejusque imaginem miraculo et judicio prædicto puniti : indulgentia, misericordia reo facienda; præscita. 3142

Cap. XXIII. — Tormina curantur, inobediens punitur : absentia Simeoni innotescunt. 3150

Cap. XXIV. — Varia prævidet et prædicat Simeon. 3157

Cap. XXV. — Increduli puniuntur : conversi curantur : alia beneficia. 3170

Cap. XXVI. — Alii insolentis in sanctum linguæ castigantur ac pœnitentes liberantur. 3178

Cap. XXVII. — Occulta peccata cognita. Aliorum contumeliosorum castigatio. 3184

Cap. XXVIII. — Integris familiis multa beneficia confert. 3193

Cap. XXIX. — Absentia et cogitata perspicit : per discipulos medetur : n tempestate succurrit. 1202

Cap. XXX. — Sacerdos sancto injuriosus punitur in firmi per visionem curantur. 3208

Cap. XXXI. — Sanctus sancti Simeonis obitus. 3211

EPISTOLA S. SIMEONIS AD JUSTINUM JUNIOREM. 3215

DE SS. IMAGINIBUS. 3219

**ZACHARIAS, HIEROSOLYMITANUS
PATRIARCHA.**

Notitia. 5219
EPISTOLA. 5228

INCERTUS AUCTOR.

DE PERSICA CAPTIVITATE OPUSCULUM. 5223

**MODESTUS, HIEROSOLYMITANUS
PATRIARCHA.**

Notitia. 5267
Notitia altera 5269
IN MULIERES UNGUENTA FERENTES. 5273
IN OCCURSUM. 5275
ENCOMIUM IN DORMITIONEM S. DOMINÆ NOSTRÆ DEIPARÆ SEMPERQUE VIRGINIS MARIÆ. 5277

JOBIOUS MONACHUS.

Notitia. 5313
QUÆSTIO QUARE FILIUS INCARNATUS EST, NON AUTEM

PATER AUT SPIRITUS.

**ERECHTIUS, ANTIOCHIÆ IN PERSIDE
EPISCOPUS.**

Fragmentum. 5321

**SANCTUS PETRUS, LAODICENUS
EPISCOPUS.**

COMMENTARIUS IN QUATUOR EVANGELIA. 5321

EXPOSITIO IN ORATIONEM DOMINICAM. 5329

INDICES ANALYTICI.

I. — Index hæreticorum et auctorum quorum mentio in libro Timothei de receptione hæreticorum. 5335

II. — Index in excerpta historiæ ecclesiasticæ Theodori lectoris. 5337

III. — Index scriptorum et hæreticorum quorum mentio in Leontii Byzantini libro de sectis. 5359

IV. — Index rerum memorabilium quæ in historia ecclesiastica Evagrii scholastici notantur. 5341

FINIS TOMI OCTOGESIMI SEXTI.

